תלמוד

ירושלמי

מסכת

יומא, שקלים, ר"ה, סוכה, ביצה, תענית, מגילה, חגיגה, מו"ק.

ווילנא

בדפוס והוצאת
האלמנה והאחים ראם

שנת
בתוככי ירושלים הללויה (תרפ"ב)
לפ"ק

TALMUD IERUZALIMSKI

Drukarnia «Wdowa i Bracia Romm»

WILNO—1922.

תלמוד ירושלמי

או

תלמוד המערב

ויש קורין לו

תלמוד ארץ ישראל

וסביבו יחנו

פירושים, חקרי הלכות, גרסאות ונוסחאות שונות

מאת גאוני ישראל המאורות הגדולים, ה"ה:

פירוש בעל ספר חרדים מהג"מ אלעזר אזכרי (אזקרי) ז"ל למסכת ברכות.

קרבן העדה (פירוש)
שירי קרבן (תוספות)
} לסדר מועד ונשים מאת הג"מ דוד פרענקיל ז"ל (בהג"מ נפתלי הירש ניימארק ז"ל)ראב"ד דק"ק ברלין והמדינה.

פני משה (פירוש)
מראה הפנים (תוספות)
} לכל הירושלמי כלו מהג"מ משה מרגלית ז"ל (בהג"מ שמעון ז"ל) עובד עבוה"ק באמשטרדם ור"מ בערי זאמוט.

נר מערבי כולל מסורת הש"ס, עין משפט ונר מצוה מהגאונים בעלי מפרשי הים ה"ה הנהו תרי גיסי, הג"מ מרדכי זאב סג"ל איטינגא ז"ל מלבוב (בעל שו"ת מאמר מרדכי ועוד). והג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעל שו"ת שואל ומשיב ועוד) גם עטרוהו בהערות והדושים כל אחד לחלק גדול מהירושלמי, הראשון קרא שמו גליון הש"ס והשני בשם ציון וירושלים.

פירוש הרידב"ז
ותוספות רי"ד
} מאת הג"מ יעקב דוד ז"ל אבד"ק סלוצק במהר"ז ז"ל. ומנוחתו כבוד בצפת יע"א.

(הכל כמו שנדפס בפיעטרקוב).

ועל כל אלה הוספנו בעז"ה

יותר מארבעים הוספות מאד נעלות

רובן מן כתבי יד

כוללות גרסאות ונוסחאות שונות ופירושים והגה"ת של גאוני ישראל, על כל הירושלמי או על קצתו. רבים מהם נדפסו בפנים הירושלמי ורבים בסוף המסכתות. רובן היו גנוזים בכתבי יד או היו מפוזרים בספרי הראשונים, כל אלה מפורשים בעמוד השני.

והכותרת בראשם היא השבת אבדה גדולה שהשבנוה אליו בעז"ה:

בשלש מאות הלכות ומאמרים

שאבדו מכל ספרי הירושלמי שלפנינו, ובעז"ה יגענו ומצאנום פזורים נפוצים בספרי הקדמונים, ואספנום והשבנום אל הירושלמי הזה למקומותיהם בסוף המסכתות או בסוף הסדר.

והנה כבר צוחו קמאי דקמאי על השבושים שרבו בירושלמי בשגגת הסופרים, המעתיקים והדפסים, עד אשר נלאו החכמים למצוא בו את אמתת כונת דברי חז"ל, לכן יגענו לתקנם בגרסאות ונוסחאות ישרות מספרי ירושלמי כתבי יד ומדפוסים הראשונים אשר תפקחנה עיני הלומדים לראות בהם אור בהיר בכונת דברי חז"ל. האור הראשון היותר בהיר יופיע מן

תורתן של ראשונים

אשר תאיר את העינים בגרסאות ישרות ובשנויי נוסחאות ובפירושים ובאורים לתלמוד ירושלמי הפזורים בספריהם של הגאונים הראשונים. אספנום ברנום ואצלנו עקריהם מהקבוצה הגדולה שקבצן הג"מ בער ראטנער ז"ל בספרו אהבת ציון וירושלים (שכבר נדפסו י"ב חלקים ממנו) והדפסנום בסוף המסכתות.

(המשך מעל"ד)

(המשך ההוספות מעל"ד)

נוסחאות שרידי הירושלמי שרידי־גליונות הירושלמי שנמצאו בכתב יד עתיק יומין בגניזה במצרים (נדפסו בנויארק בשנת תרס"ט).

נוסחאות כ"י רומי לירושלמי סדר זרעים (מלבד מסכת בכורים) (נדפסו ג"כ בס' שרידי ירושלים הנ"ל).

נוסחאות ירושלמי דפוס ויניציאה שנדפס ראשון בעולם ע"פ ארבעה כ"י

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא נדפס עם פירוש שדה יהושע להג"מ יהושע בנבנשתי ז"ל על פי ירושלמי כתב יד מדוקדק והמפרש בירר והכריע רובי הגרסאות שלו נגד הנדפסים לפניו (נדפסו אחרי המסכתות).

נוסחאות שונות במסכת שקלים והוריות ירושלמיות שהוכרו לתלמוד בבלי ורבו בהם שנויים מאלה שנדפסו בירושלמי.

נוסחאות כ"י מינכן למס' **שקלים** שחוברה לש"ס בבלי. נבררו עפ"ם דקדוקי סופרים. גם הצגנו קצת נוסחאות בסדר זרעים מכ"י ליידן.

[כ"י] **פירוש רבינו שלמה** בכר **יוסף סיריליאו** ז"ל, לירושלמי ברכות ופאה (הוא הד מגאוני קשישאי, מובא לרוב בשו"ת אבקת רוכל למרן ב"י ז"ל. ובשו"ת מהרשד"ם בשיטה מקובצת ועוד). על מסכת ברכות כבר הופיע במגנצא בשנת תרל"ה ע"י הרב דשם הג"מ מאיר הלוי לעהמאן ז"ל מכ"י שהיה גנוז בירושלים, והערה עליו הערות יקרות בשם מאיר נתיב, ועליו נלוו גם הערות וחדושים מגאוני זמנו. ופירושו למסכת פאה העתקנו מכ"י הגנוז בלונדון בבריטיש מוזעאום, והצגנו שניהם בסוף המסכתות.

[כ"י] **עצם הירושלמי לשתי המסכתות ההן** הדפסנו ג"כ מכ"י הרש"ס יחד עם פירושיו, כי גרסאותיו ספרדיות מדויקות ורבות מהן שונות מאד מכל אלה שלפנינו. והנה בפי' מלאכת שלמה על משניות מביא פעמים רבות את אשר מצא מפירושיו במהדורה אחרת בפנים אחרים. והעתקנו גם את כל אלה על גליון פירושיו.

[כ"י] **באור הגר"א ז"ל לירושלמי סדר זרעים,** לרבינו אליהו הגאון מווילנא ז"ל. בו הגיה אורות מאופל השבושים שרבו בירושלמי הוציא חמה מנרתיקה ויאר את מחשכיהם ויצר שיטות עמוקות חדשות אשר לא שערום כל חכמי הדורות שלפניו. האור הגנוז הזה נגלה גלוי אליהו לדפוסנו בכתבי יד שונים, האחד: **ספר באור הגר"א** ז"ל לסדר זרעים שנערך בחייו ע"י תלמידיו על יסוד הגהותיו. והגר"א ז"ל העיד עליו שתלמידיו כוונו לדעתו (כן העיד תלמידו המובהק הג"מ חיים מוואלאזין ז"ל) ובשני מקומות בספר כ"י ההוא כתובות הערות הגר"א ז"ל בעצם כתב ידו.

ובכתב יד שני נגלו לפנינו:

[כ"י] **הגהות הגר"א** ז"ל על ירושלמי פאה דמאי ושביעית שנעתקו מגליון הירושלמי (ד' אמשטרדם שנת ע"ת) ונסדרו ע"י נכדו הג"מ יעקב משה לנדא ז"ל מסלאנים ויעטרם בביאוריו והערותיו בשם בני משה או פני משה.

ועוד נגלה לעינינו כתב יד שלישי:

כתב יד עתיק מירושלים ע"י בן נכדו של הגר"א ז"ל, הרה"ג ר' אלי' בנו של הג"מ אלעזר לנדא ז"ל. הכ"י ההוא כולל הגהות ובאורים של הגר"א על מס' מעשרות וקצת מעשר שני ועל מס' ביצה וקצת מס' חגיגה, וצרפנו את הכ"י ההוא להכ"י השני הנ"ל וקראנוהו ג"כ בשם כ"י שני.

הגהות הגר"א ז"ל **על ירושלמי מס' ברכות** ומקצתן גם על **סדר זרעים** שהעתיקן הג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו, מעצם כי"ק של הגר"א ז"ל מגליון הירושלמי שלו, ועליהן הערותיו וחדושיו של הרד"ל (נדפסו בק"ב בשנת תר"ח ע"י מהר"ש לוריא ז"ל).

הגהות הגר"א ז"ל **למסכת שקלים** העתקנום מספר תקלין חדתין לתלמידו הג"מ ישראל ז"ל משקלאב (כל באורי הגר"א ז"ל והגהותיו נדפסו מאחרי המסכתות כי לרוב כמותם לא הכילום הגליונות בפנים הירושלמי).

קרבן העדה ושירי קרבן על מסכת סנהדרין מכות ושבועות, נדפס בבערלין בשנות תק"כ—תקכ"ב. ונעלם ממדפיסי זיטאמיר ופיעטרקוב בהדפיסם פירושו לירושלמי ס' מועד ונשים. ואנחנו הדפסנוהו בסוף המסכתות).

פירוש הג"מ אליהו ז"ל **מפולדא** על מסכת כלאים. נאצל מפירושו לרוב מסכתות הירושלמי.

[עי' הערת א לקמן].

[כ"י] **פירוש מכ"י קדמוני** למס' שקלים מגאון קדמון אשר חי בתחלת אלף הששי.

[הדפסנוהו גם במשניות ג"א הוספות].

הגהות אחד קדוש מספר ככר לאדן להג"מ חיד"א אזולאי ז"ל ועליהן הערותיו של הרחיד"א.

הגהות מהר"ם די לונזאנו ז"ל (בע"ס שתי ידות) ג"כ מספר הנ"ל וגם עליהן הערותיו של הרחיד"א ז"ל.

[כ"י] **הגהות יפ"מ לסדר זרעים ומס' שקלים** מהג"מ מרדכי יפה מרגלית ז"ל מאובן ישן (מזמנו של מהר"מ מינץ).

[כ"י] **הגהות וחדושי הרד"א** ז"ל לירושלמי ס' זרעים ומס' שקלים להג"מ דוד אופנהיים ז"ל אבד"ק ניקלשבורג ומדינת מעהרן, בעה"ם מועד דוד ושו"ת נשאל דוד שעודם בכ"י ועוד.

[כ"י] **הגהות הג"מ אברהם דאנציג** ז"ל (בע"ס חיי אדם וכו') לסדר זרעים, נבלעו בתוך הגהות הרד"א הנ"ל שבאו יחד על גליון הירושלמי של הרד"א שהיה ביד הרא"ד מבלי אפשר לברר כ"א לבדה.

[כ"י] **הגהות וחדושי הגרי"מ** למן מסכת יומא עד סוף סדר מועד, מאת הג"מ יעקב משה לנדא ז"ל נכד הגר"א ז"ל.

[כ"י] **חדושי בעל חתם סופר** להג"מ משה סופר ז"ל

[כ"י] **הערות מרב עמרם חסידא** ז"ל אבד"ק מאדע, חי בימי בעל חת"ס ז"ל ומ"כ בצפת בין קברי האריז"ל ומהר"ם אלשיך ז"ל.

שערי ירושלים הגהות וחדושים לכמה מסכתות, מהג"מ דובריש אשכנזי ז"ל אבד"ק לובלין בעה"ס נודע בשערים.

[כ"י] **אמרי ברוך** להג"מ ברוך פריינקיל תאומים ז"ל (בע"ס ברוך טעם).

[כ"י] **מעיני הישועה** הגהות הג"מ ישראל יהושע ז"ל טרונק אבד"ק קוטנא, ובתוכם הגהות נכדו הג"מ יצחק יהודה טרונק אב"ד דשם.

[כ"י] **חדושי הרא"ג** להג"מ אליהו גוטמאכער ז"ל אבד"ק גרידץ (בעל הגהות על ש"ס שלנו משנת תר"ם).

הגהות וחדושי הרד"ל להג"מ דוד לוריא ז"ל מביחוב הנודע בחיבוריו בשם הרד"ל.

[כ"י] **הגהות הרמ"ש** להג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל (הנודע בחדושיו הנפלאים בספה"ק).

ספירים מספר נועם ירושלמי להג"מ יהושע אייזיק ז"ל אבד"ק סלאנים נבחרו ונלקטו ע"י הגאון בע"ס גליון אפרים הנזכר לקמן, והביאם בשמו בתוך חדושיו.

[כ"י] **דברי דוד** או **לקוטי הרדב"ש** חדושי הג"מ דוד פרידמאן ז"ל אבד"ק קרלין ופינסק (בעה"ס פסקי הלכות).

[כ"י] **בן אריה** חדושים לסדר נשים מאת הג"מ זאב ב"ר אריה ליב ז"ל (אבד"ק טעלז בעה"ג „בן אריה" בש"ס בבלי שלנו) בהם מוסגרים חדושים מנכדו הג"מ אריה ליב ליפקין ז"ל אבד"ק וועקסנא.

[כ"י] **טוב ירושלים** חדושים והגהות בירושלמי להג"מ אליהו דוד ראבינאוויץ—תאומים ז"ל רב הכולל דאשכנזים בירושלים.

עמודי ירושלים חדושים לירושלמי, שנלוו על ספרו עמודי אש להג"מ ישראל אייזנשטיין ז"ל.

[כ"י] **עמודי ירושלים תניינא** חדושים לירושלמי שהיו עד כה בכ"י להגאון הנ"ל.

[כ"י] **גליון אפרים** חדושים והגהות להג"מ אפרים דוב הכהן לאפ נ"י אבד"ק ווערזבולאוו והגליל (בעה"ס זבחי אפרים על מס' זבחים).

מערכת הערוך מרגליות טובות מגרסאות ופירושים של הערוך מהמלות שלא נערכו בו בערכין מיוחדים רק נבלעו בערכין זרים וע"כ נעלמו מעיני המפרשים. ועל קצתם יחנו גם הערותיו של מוסף הערוך להג"מ בנימין מוספיא ז"ל.

[כ"י] **אורים גדולים** הגהות וחדושים מעטי הכמות ורבי האיכות מחכמים שונים יאירו אחרי המסכתות ושמותם רבו מלפורטם פה.

ועל כל אלה הוספנו עוד במה מעלות:

התוספתא בהיותה אחת מראשי היסודות שהירושלמי נבנה עליה וצריכה להיות צמודה לירושלמי כיסוד לבנינו ע"כ חלקנוה וסדרנוה עם מפרשיה באופן שכל הרוצה יוכל לספחה אל חלקי הירושלמי. ועוד גדולה עשינו לה כי ספחנו עליה שנויי נוסחאות הרבים מתוספתא כתב יד ערפורט (הוצאת צוקערמאנדל) והנם ככבי אור להתוספתא.

קצת לשונות המיוחדים לירושלמי סגנונם ודרכי שמושיהם שאין כמוהם בבבלי. נאספו עם ביאורם של חכמים שונים ונסדרו ע"פ אלפא ביתא.

המקראות שהובאו בירושלמי רובם דרובם בשנויים מכפי שהם בתנ"ך ע"פ המסורה הצגנו את נוסחותיהם האמתיות על שולי הגליונות בפנים הירושלמי בין כל שנויי הנוסחאות שבגמרא.

שמות התנאים והאמוראים הבאים בתלמוד לפעמים בר"ת שיש לטעות בפתרונם (כמו ר"ח ר"י ר"א שיש לפתור ראשי התיבות: ר' חנינא ר' חמא, רב חסדא וכדומה, כן ר' יוסי ר' ישמעאל ר' יהושע וכדומה, וכן ר' אליעזר ר' אבא, רב אשי וכדומה) כל אלה בארנום בשנויי הנוסחאות למקומותיהם.

ארבעת הפרקים האחרונים של מס' שבת שלא נדפסו בירושלמי ד'זיטאמיר ופיעטרקוב לפי שאין להם גמרא ירושלמית הדפסנום בסוף המסכת.

השלמנו כל ההשמטות של פני משה ושל מראה הפנים שנשמטו מדפוסים האחרונים וכן **המפתחות להרמב"ם** מבעל פני משה (שנדפסו בליוורנו), וגם כל **ההקדמות** שנשמטו מדפוסים הקודמים הדפסנום בזה, כי ברכה בהן.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"א מעיוה"כ הל' ג
ב
ב מיי' פ"ב מפ"ה הלכה ב
ג
ג מיי' שם הלכה א

שבעת

א *ימים קודם ליום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללישכת פרהדרין ומתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו שנאמר (ויקרא טז) °וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו היא אשתו אמרו לו חכמים א"כ אין לדבר סוף:

גמ' ר' בא בשם ר' יוחנן שמע לה מן הדא (שם ח) °כאשר עשה ביום הזה אלו שבעת ימי המילואים צוה ה' לדורות לעשות זה שעיר של יוה"כ או אינו אלא שעיר של ראש חדש אמר רבי בא לכפר עליכם כפרה שהיא כזו מה זו כפרת אהרן עצמו כפרת בנים עצמן אף זו כפרת אהרן עצמו כפרת בנים עצמן ר' יונה בשם בר קפרא שמע לה מן הדא כאשר עשה ביום הזה אלו שבעת ימי המילואים צוה ה' זו [ג] שריפת הפרה נאמר כאן צוה ה' ונאמר להלן (במדבר יט) °זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר לעשות זה שעיר של יום הכפורים או אינו אלא שעיר של ראש חדש כהיא דאמר ר' בא לכפר עליכם כפרה שהיא כזו *מה זו כפרה שאינה כשירה אלא בכהן גדול אף זו כפרה שאינה אלא בכהן גדול מה בין כהן השורף את הפרה לכהן גדול ביום הכפורים *שזה אפרשתו בטהרה [ג] ואין אחיו הכהנים נוגעין בו וזה אפרשתו בקדושה ואחיו הכהנים נוגעין בו על דעתיה דר' יוחנן דו יליף לה מן הדין קרייא שמע לה היא בפרה *סילסול היא בפרה ניחא על

קרבן העדה

הלכה א שבעת ימים קודם יה"כ מפרישין כהן גדול. שכל עבודת יה"כ אינה כשרה אלא בו דכתיב גבי יה"כ וכפר הכהן אשר ימשח אותו: ללשכת פרהדרין. כך שמה ובגמ' מפרש: ומתקינין לו. מזמינין כהן אחר להיות כ"ג תחתיו אם יארע בו פסול קרי או שאר טומאה המעכבין מלבוא למקדש: ובעד ביתו. גבי יה"כ כתיב בפ' אחרי מות: אם כן. דחיישת למיתה: אין לדבר סוף. שמא גם זו תמות אלא לטומאה דשכיחא חיישינן למיתה שימות מת בפתע פתאום לא חיישינן:

גמ' שמע לה מן הדא. יליף לפרישת שבעה דכהן גדול מהא: כאשר עשה. במילואים שלוה אותם לפרוש מביתם שבעת ימים שנאמ' ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים ובשמיני עבדו שנאמר ויהי ביום השמיני קרא משה וגו' וכתיב קרב אל המזבח כאשר עשה צוה לדורות לפרוש שבע' לפני עבודת יום א': או אינו אלא שעיר של ר"ח. דשמיני למילואים בר"ח ניסן היה: לכפר עליכם. כך כתיב לעשות לכפר עליכם: כפרת אהרן עצמו. שהיה בו כפרה לאהרן בפני עצמו דכתיב ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך: כפרת בנים עצמן. כלומר כפרת הכהנים וישראל בפני עצמן שנאמר במילואים ואל בני ישראל תדבר קחו לכם שעיר עזים: אף זו. פרישה דלדורות צריכה שתהיה ליום שיש בו כפרה לאהרן בפני עצמו וישראל לעצמן והיינו ביה"כ משא"כ בר"ח: זו שריפת הפרה. שאף כהן השורף את הפרה היה טעון פרישה שבעה: ונאמר להלן. בפרה: כהאי דא"ר בא. לעיל אדר"י: מה זו כפרה. של מילואים אינה כשרה אלא בכה"ג: אף זו כפרה. דילפי' מיניה לדורות דבעי פרישה היינו כפרה שהיא בכה"ג: שזה. של פרה הפרשתו בטהרה להחמיר בטהרתו מפני קל שעושין בו לטמאו בו ביום ששורף הפרה להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים דוקא במעורבי שמש נעשית החמירו בה שלא יהא אדם נוגע [בו] א"כ היו אסורין ליגע בו שבגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת: וזה. של יה"כ הפרשתו בקדושה ליכנס למחנה שכינה ולא יהא לבו זחה עליו ויהא נבדל מקלות ראש שבהבדלתו מן הבריות תהא חלה עליו אימת הקב"ה: ה"ג ע"ד דר"י דלא יליף לה מן קרייה וכו' ע"ד

פני משה

הלכה א שבעת ימים קודם ליום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו. לפי שכל עבודות יום הכפורים אינן כשירות אלא בו שנאמר בפ' יה"כ וכפר הכהן אשר ימשח אותו. ופרישה לכ"ג לפני יה"כ נפקא לן מדכתיב בשבעת ימי המילואים ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים וכתיב בתריה כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם ודרשו רבותינו לעשות זה מעשה פרה לכפר עליכם זה מעשה יה"כ שהכהן השורף את הפרה והעובד ביה"כ שניהם טעונים פרישה מביתם שבעת ימים כמו שהיו טעונים פרישה אהרן ובניו בשבעת ימי המלואים. ומפרישין אותו מאשתו שמא תמצא אחר הביאה ספק נדה שתראה דם על הסדין שקנחה בו ואין ידוע אם בשעת הביאה היה בה דם זה וטמא הוא משום בועל נדה או אפשר לאחר הביאה ולפיכך מפרישין אותו ז' ימים קודם: ללשכת פרהדרין. שם פרהדרין היא על פקודים המתחלפים כמו פקידי המלך וכיוצא בהן. ולפי שבבית שני הכהנים גדולים שלאחר שמעון הצדיק והדורות הכשרים שאחריו הם היו נותנין ממון להמלך להתמנות לכ"ג ומתוך שרשעים היו רובן מהם לא היו מאריכין ימיהם ולפעמים היו שאף שנתן לא השלימו והיו מתחלפין לכך נקרא לשכה זו לשכת פרהדרין: ומתקינין לו כהן אחר תחתיו. מזמינין לו כהן שאם יארע לו קרי או איזה פסול ישמש זה ככה"ג באותו יום תחתיו ואותו כהן שמזמינין לו א"צ פרישה מביתו מקודם ומשום דזה אינו ודאי ועוד שיכולין לשאול אותו אם יארע לו איזה ספק או לא: אמרו לו חכמים אם כן. דחיישית למיתה אין לדבר סוף שמא אף זו תמות אלא לטומאה דשכיחא חיישינן לפיכך מתקינין לו כהן אחר תחתיו אבל למיתה דלא שכיחא שימות בפתע פתאום לא חיישינן ואין מתקינין לו אשה אחרת. והלכה כחכמים:

גמ' שמע לה מן הדא. לפרישת כ"ג ז' ימים קודם יה"כ דכתיב בפרשת מלואים ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים וגו' כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם ודריש לכאשר עשה ביום הזה אלו שבעת ימי המלואים, כלומר דאדלעיל קאי דכתיב בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו וגו' ומפתח אהל מועד וגו' ועל זה אמר כאשר עשה ביום הזה הוא הראשון של הז' ימים כך תתנהגו כל ז' ימים ואכתי לדורות לא נפקא לן עד לקמן: צוה ה'. מכאן למדנו לדורות דהאי צוה מיותר הוא דכבר כתיב לעיל כאשר צויתי לאמר וגו' אלא דהאי צוה לדורות נאמר ומלעשות דאכתרה נפקא לן דהצוואה לדורות דקרא זה שעיר של יה"כ וכלומר דהפרישה לדורות על קודם יה"כ נאמר לאשכחן ביה עשייה דכתיב ועשהו חטאת וטעמא דנקט זה שעיר של יה"כ משום דלשון עשייה הראשונה שבפרשה גביה הוא דכתיבא: או אינו אלא שעיר של ר"ח. כלומר מנא לך למידרש דהאי צוה לעשות לדורות על יה"כ הוא דנאמר דילמא על שעיר של ר"ח הוא דאשכחן ביה צווי ועשייה דכתיב קודם קרבנות של יום השמיני דמלואים ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ומשום דבכל הקרבנות השעירים שהקריבו בו ביום לא היה בהם הנוהג לדורות אלא שעיר של ר"ח בלבד וכדאמרי' שלש שעירים היו באותו היום וכו' הלכך פריך ואימא דפרישה דקרא לדורות ללמד על שעיר של ר"ח הוא דנאמר דטעון פרישת ז' בכל ר"ח כמו השעיר הראשון שנוהג לדורות היה אחר פרישת שבעה: לכפר עליכם. כתיב וזה המקרא נאמר לאהרן ולבניו ודרשי' מעליכם דמיותר הוא אלא לומר דהאי לכפר הנרמז בקרא שהוא לדורות לא אמרתי לך שטעון פרישת שבעה אלא בכפרה שהיא כזו של יום השמיני מה כפרה זו שהיא אחר פרישת שבעה היתה כפרת אהרן בפ"ע וכפרת בניו בפ"ע כדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת וגו' ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת וגו' ולא מצינו שהיה כפרת הבנים עם כפרת אהרן בקרבנו דהא וכפר בעדך כתיב וא"כ נכלל כפרת הבנים בכלל כפרת כל ישראל ולא בכפרת אהרן ואף זו של יה"כ היא כמו כן בכפרת אהרן בפ"ע היא בוידוי הראשון של פרו וכפרת הבנים והיא של שאר הכהנים בוידוי השני הוא דאע"ג דבקרבן אחד מתכפרין מ"מ חלוק כפרתן בדברים היא ועוד דאיכא למ"ד דלא מיתכפרי כהנים בפרו של אהרן אלא מקופיא ולא מקיבעא ושפיר יליף מהיקישא דפרישת שבעה לדורות על כפרת יה"כ הוא דנאמר: ר' יונה בשם בר קפרא שמע לה מן הדא וכו'. כלומר דבר קפרא פליג על ר' יוחנן דלא יליף מהאי קרא אלא פרישה ליה"כ ובר קפרא יליף מהאי קרא נופיה לפרה וליה"כ כדמסיק ואזיל: כהיא דאמר ר' בא וכו'. כלומר כעין דדריש ר' בא לעיל מלכפר אבל לא כטעמיה אלא דדריש מהקישא דלכפר מה זו כפרה של מלואים שאינה כשירה אלא בכ"ג. כלומר שתחילת עבודה של יום שמיני למלואים לא היתה אלא בכ"ג אף כפרה זו של יה"כ אני מורה לפרישת שבעה שאינה כשירה אלא בכ"ג: מה בין כהן השורף וכו'. תוספתא בריש פ"ב דפרה היא: שזה אפרשתו בטהרה. אין הפרשתו אלא משום טהרה: וזה אפרשתו בקדושה. בשביל קדושה ליכנס במחנה שכינה ויתבונן להשים אימה אל לבו בפרישה זו: על דעתיה דר' יוחנן דו לא יליף לה מן הדין קריא שמע לה וכו' ניחא על

תוס' הרי"ד

ע"ד דר"י דו לא יליף לה מן הדא קריא מעלה הוא בפרה סילסול הוא בפרה ניחא ע"ד דבר קפרא דיליף לה מן קריא למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין אר"ם ב"א שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים ולא כך אינו טמא מחמת הוייתו אר"ב אף ב"ק א"ל משום מעלה הוא בפרה סילסול הוא בפרה ע"כ. הסוגיא הואת ממורה והמפרשים ז"ל הש"ק ומה"פ ז"ל הביאו התו"י ז"ל ופילפלו בזה גם התו"י פלפלין בזה בהא דפריך ואינו טמא משום הוייתו הא י"ל דלא קיבל הואה עד הערב. וע"ז מפלפלין הפ"מ והק"ע ז"ל ולפענ"ד דלגי' התו"י ז"ל דמשני שלא יטמאו אחיו הכהנים ממנו שפיר פירשו לפי שיטתם ז"ל אבל לפי הגירסא שלפנינו יתפרש בע"ה בלי שום דוחק ולא יסיה קשה מאומה. דלכאורה קשה מאוד לפי גירסתינו אר"ב אף ב"ק א"ל משום מעלה וכו' קשה מאד מאי קמ"ל הא רשב"א דמשני שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים הכי לא ס"ל דמעלה הוא בפרה וכו' דאל"כ מאיזה טומאה נטמא אלא ע"כ דמעלה היא דווקא גבי פרה כדאיתא בתו"י ז"ל דבגדי אוכלי קודש מדרס הוא לחטאת וע"כ דלרשב"א ג"כ מעלה הוא בפרה ועכ"ז מקשה ואינו טמא משום הוייתו וא"כ מאי מוסיף ר"ב דמעלה הוא וכו' הכי אין אנו יודעין דכל טומאתו היא משום מעלה ואעפ"כ לא ניחא לן כיון דכל"ז טמא מאי מעלה הוא א"כ. מאי אהני לן תירוצא דר"ב ע"כ נראה לפענ"ד דס"פ בפשיטות עפ"מ שכתבו

*שנויי נוסחאות (פוי"ו) שמע לה נד"ו שמעלה.

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ו ממעשה הקרבנות הל' כ

ה
ב מיי' שם פ"ג הלכה ג

ו
ג מיי' פ"ה מתמידין ומוספין הל' ב

מסורת הש"ס

זבחים סה א

סוכה יא ב

תורה אור

על דעתיה דבר קפרא דלא יליף לה מן קרייא למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין א"ר חייא בר אדא שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים ולא כך אינו טמא מחמת הזייתו א"ר בון אף בר קפרא אית ליה משום מעלה הוא בפרה סלסול הוא בפרה רשב"ל בעא קומי רבי יוחנן אי (א) מה איל המילואים מעכב אף שעיר של יום הכפורים מעכב והוא מקבל מיניה מן מה דמר ר' מנא ותמיה אני היך רשב"ל מתיב קומי ר' יוחנן והוא מקבל מיניה ויתיביניה לא מצאנו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב ודבר שאינו מעכב למד מדבר שהוא מעכב *ומלק (ויקרא א) והקטיר *מה מליקה בראש המזבח אף הקטרה בראש המזבח א מליקה מעכבת אין הקטרה מעכבת תמיד תמיד נאמר תמיד בחביתין ונאמר תמיד בלחם הפנים (ב) מה תמיד האמור ב בחביתין שנים עשר אף תמיד האמור ג בלחם הפנים שנים עשר לחם הפנים מעכב אין חביתין מעכבת *לקיחה לקיחה נאמר לקיחה במצרים ונאמר לקיחה בלולב מה לקיחה האמור במצרים אגודה אף לקיחה האמור בלולב אגודה לולב מעכב מצרים

פני משה

על דעתיה דבר קפרא דיליף לה מן קרייא למה כאן נוגעין וכו'. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות. כלומר בשלמא לר' יוחנן דלא יליף פרישה לכהן השורף את הפרה מהכתוב אלא דטעמא הויא לפי שמעלה היא בפרה וסילסול היא מתקנת חכמים ומשום שנעשית בטבול יום להוציא מלבן של צדוקין ולפיכך החמירו בה בזה שלא יהו אחיו הכהנים נוגעין בו והכל משום מעלה וסילסול בעלמא ניחא ההפרש בין כהן השורף את הפרה ובין של יה"כ אלא על דעתיה דבר קפרא דיליף לה לתרווייהו מן הכתוב א"כ מ"ש זה מזה ולמה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין דקס"ד דהואיל דפרישת הכהן של פרה מן הכתוב הוא לא שייכא להוסיף בו מעלה יתירה מה שאין בכהן של יה"כ דהא תרווייהו מחד קרא הוא דדרשינן להו: אמר ר' חייא בר אדא. היינו טעמא שחששו שלא יגעו בכהן של פרה שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים בנגיעתן בו אחר שהזו עליו כדתנן בריש פ"ג דפרה מזין עליו כל שבעת ימים ויצטרך שיזו עליו פעם שנית אם ירצה לעבוד עבודה ומשום דבגדי אוכלי קדש מדרס להטאת כדתנן בפ"ב דחגיגה הלכך בכהן של פרה הוא דחששו בכך ולא חששו בכהן של יה"כ מפני שאינו נטמא בנגיעתן בו: ולא כך וכו'. בתמיה וכי בלא כך אינו טמא מחמת הזייתו עליו וכמ"ד והזה הטהור על הטמא הטמא טהור ועל הטהור טמא והיכי מצי עביד עבודה ועל כרחך דאמרת ביה דאפשר דלא עביד עבודה כלל שהרי צריך טבילה והערב שמש בכל אלו שבעת ימים ואנן לא אשכחן בהדיא ביה דעביד עבודה והדרא קושיא לדוכתה מ"ט אין אחיו הכהנים נוגעים בו: א"ר בון אף בר קפרא אית ליה וכו'. כלומר על כרחך דלאו טעמא משום טומאה הוא אלא דאף לבר קפרא דס"ל דעיקר פרישה בכהן של פרה ילפינן מהכתוב כמו בכהן של יה"כ מ"מ לענין שלא יהו נוגעין בו אינו אלא משום מעלה וסילסול בעלמא שעשו חכמים בשל פרה ומשום שהקילו בפרה לשרפה בטבול יום כדלעיל החמירו בה בשאר מעלות שלא יזלזלו בה והלכך נמי בשל יה"כ לא חששו בכך: בעא קומי ר' יוחנן. הקשה לפניו לדידך דממלואים ילפת לה אי מה איל המלואים מעכב וכו' כלומר אי מה שנא' במלואים מעכב הוא דילפינן מדכתיב ועשית לאהרן ולבניו ככה וככה עיכובא היא נימא דאף שעיר של יה"כ כלומר פרישה של יה"כ דדרשת לעיל מדכתיב לעשות זה שעיר וכו' גם כן מעכב בדיעבד וכ"ת אה"נ הא לא מצית אמרת מדקתני מתקינין לו כהן אחר ולא קתני מפרישין ואם יארע בו פסול בכ"ג משמש זה בלא פרישה: והוא מקבל מיניה. בתמיה ור' יוחנן מקבל הקושיא מר"ל ולא השיב לו כלום והיה לו להשיבו כדלקמן: מן מה דאמר ר' מנא וכו'. כלומר למה לא השיבו מן מה דר' מנא שהיה ג"כ מתמיה על זה האיך רשב"ל מותיב כך לפני ר' יוחנן והוא מקבל ממנו ויתיביניה ומאי קושיא וכי לא מצאנו דבר המעכב למד הוא מדבר שאינו מעכב וכן להפך כדמסיק ואזיל: מלק והקטיר מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה בראש המזבח. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלף בטעות וכן הא דלקמן. ברייתא היא בת"כ והובאה בפ"ו דזבחים דף ס"ה ובעולת העוף מסתעי דילפינן מליקתו שהיא בראש המזבח מהקטרה אלמא דילפינן מליקה המעכבת מהקטרה שאינה מעכבת דכל עצמו שלא הקטיר כשר: תמיד תמיד וכו'. וכן מצינו נמי איפכא דילפינן דבר שאינו מעכב מדבר המעכב כדתנן בפ' אלו מנחות נקמצות דף ע"ו על המתני' כל המנחות באות עשר עשר חוץ מלחם הפנים וחביתי כהן גדול שהן באות שתים עשרה. וכדמפרש התם לחם הפנים בהדיא כתיב ביה שתים עשרה חלות וחביתי כ"ג אתיא חוקה חוקה מלחם הפנים דבתרווייהו כתיב בהו חק עולם. והכא דריש תמיד תמיד דכתיב בתרווייהו. מה תמיד האמור בלחם הפנים שנים עשר אף תמיד האמור בחביתין שנים עשר. כצ"ל: לחם הפנים מעכב. ביה הי"ב חלות משום דיהיה כתיב ביה ואין החביתין מעכבת לי"ב חלות וילפינן זה מזה לכתחלה: לקיחה לקיחה. וכן מצינו עוד דיליף דבר המעכב מדבר שאינו מעכב וכהאי מ"ד דס"ל בפ"ק דסוכה דף י"א דלולב צריך אגד וגמר לקיחה לקיחה מפסח מצרים נאמר במצרים ולקחתם אגודת אזוב ונאמר בלולב ולקחתם לכם ביום הראשון מה להלן באגודה אף כאן נמי באגודה וילפינן לולב דמעכב ביה האגודה להאי מ"ד דאם לא אגדו פסול מפסח מצרים

קרבן העדה

ע"ד דבר קפרא דיליף לה מן קרייה וכו'. וה"פ בשלמא ר"י דלא יליף פרישת כהן השורף הפרה מקרא אלא משום דמעלה וסלסול עשו בפרה ניחא דלכך החמירו חכמים שלא יהא אחיו הכהנים נוגעין בו אלא לבר קפרא דיליף לכהן גדול ביום הכפורים ולכהן השורף דבעו פרישה מחד קרא מ"ש דכהן השורף הפרה אין אחיו הכהנים נוגעין בו ובכה"ג ביה"כ נוגעין בו: שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים. בנגיעה דבגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת: ופריך ולא כך וכו'. וכי אינו טמא בלאו הכי טומאת ערב מחמת הזייה שהיו מזין עליו בכל יום וקיי"ל טהור שנפלה עליו הזיי' טמאתו וה"ה דהוה מלי למפרך א"כ כהן של יה"כ נמי לא יגעו בו: אף בר קפרא. מודה דעשו מעלה וסלסול בפרה אלא דפרישה דפרה מדאורייתא היא כמו דיה"כ: אי מה איל המילואים מעכב. שנא' קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה והקרב לפני ה' שמעינן דאם אין איל אף העגל לא יקריב לפני ה': אף שעיר של יה"כ. יהא מעכב את הפר שלא יקריב הפר אם אין שם שעיר ואנן לא תנן הכי במנחות פ' התכלת דפרים ואילים ושעירים אינן מעכבין זה את זה: והוא מקבל מיניה. ור"י קיבל קושיא זו מרשב"ל וחזר בו מלמילף ממילואים: מן מה. מהא דא"ר מנא תמה אני על רשב"ל שהקשה כן לר"י ועל ר"י הוא מתמה שקבל ממנו תשובה כזו: ויתיביניה. היה לו לר"י להקשות וכי לא מצינו בכיוצא בזה שלמידים דבר מעכב משאינו מעכב וכן בהיפך: ומלק והקטיר. כתיב גבי עולת העוף ודרשינן היקישא: ה"ג מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה בראש המזבח. וה"פ מה הקטרה בראש המזבח שנאמר והקטיר עליו וכן האימורים כתיב בהו עליו אף מליקה בראשו של מזבח ע"ג הקרן של המזבח: מליקה מעכבת. שאם לא מלק פסול: אין הקטרה מעכבת. שאם נטמאו או שנאבדו האימורים הזבח כשר: תמיד תמיד. יליף גזרה שוה: שנאמר. במנחת חביתין תמיד וכתיב בלחם הפנים לפני תמיד: לחם הפנים מעכב. הבזיכין מלהקטירן ואין חביתין מעכבין א"כ לחם הפנים מעכבין אם אינן שנים עשר משא"כ חביתין קדושה לחצאין מתוך שקרבה לחצאין והכי אמרינן במנחות: לקיחה לקיחה. יליף רבי יהודה בגזרה שוה דלולב צריך אגד: נאמר לקיחה במצרים. ולקחתם לכם אגודת אזוב: ונאמר לקיחה בלולב. ולקחתם לכם ביום הראשון: אף לקיחה האמור בלולב אגודה. וסובר לולב צריך אגד ואם לא אגדו פסול הרי שבלולב מעכב:

מצרים

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ופרושו תמוה דשעיר המוספין הוא דלא מעכבי אבל שעיר יוה"כ פשיטא דמעכב ואפי' הסדר מעכב דחקה כתיבא בכל הנעשה בבגדי לבן בפנים והפירוש ברור הוא דרשב"ל מקשה מה פרישה דאיל המלואים מעכבא אף בשעיר יוה"כ ליעכב פרישה וע"ז מס' דיליף לה מם כי והוא קושית הש"ס והירושלמי בבלי דף ג ע"ב ומדברי הריטב"א בחי' שם מבוא' שפי' הירושלמי כמ"ש ע"ש ועי' לקמן פ"ד הלכה א: (ב) מה התמיד האמור בלחה"פ שנים עשר אף התמיד האמו' בחביתין י"ב. כצ"ל פי' בבלי מנחו' דף עו:

תוס' הרי"ד

שכתבו בתו"י ז"ל וז"ל וטעמא דמטמאין אותו בנגיעתן משום דבגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת ואפילו שמרו עצמן על טהרת חטאת אומר רבינו הזקן ז"ל יכולין היו חכמים לעשותן כטמאים ויהיה היכירא לצדוקים בטבילתו כיון שהצריכוהו טבילה מחמת שעשאוהו כט"מ בשביעי שלו שצריך הערב שמש וא"ת מ"ש במגיגה דף כ"ג גבי שפופרת וכו' עיי"ש והנה לפענ"ד ברור דהירושלמי דפריך ואינו טמא מחמת הזייתו וכן בס"ב בפרקין לקמן לא קפריך אליבא דר"ע למוד דא"כ הול"ל אליבא דר"ע כמו בש"ס דילן דף י"ד ע"א וע"כ דקפריך אליבא דכו"ע והוא משום דלא שנוים כלל שפלוגתא דר"ע ורבנן בירושלמי. ועפ"ז יתבאר היטב הסוגיא דידן דקפריך לב"ק דיליף לה מן קרייא ולא ס"ל דמעלה וסילסול בפרה א"כ קשה למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין אר"מ ב"א שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים פי' כמו שכתב רבינו הזקן ז"ל דיכולין היו חכמים לעשותן כטמאין שלא יגעו בו כדי שלא יטמאו אותו כדי שיהא היכירא לצדוקים בטבילתו עיי"ש וא"כ ע"כ הטעם דעשאו חכמים דלא יגעו בו ולא לטמאותו כדי שאח"כ ביום האחרון יגעו בו ויטמאו אותו. ואבל לא משום מעלה הוא בפרה דהוא טהור כ"כ שלא נגעו בו אחיו הכהנים ז"א אלא דב"ק לא ס"ל דמעלה הוא בפרה ורק משום דצריך היכירא לצדוקין והיו מטמאין אותו ביום השמיני בנגיעה וטבל בלא הערב שמש ע"כ צריכין לטמאות אחיו הכהנים ולאסור נגיעתן בו כדי שביום השמיני כשיגעו בו יהיה טמא ויטבול בלא הערב במש משא"כ גבי יוה"כ אין צריכין לטמאות אותו ע"כ לא אמרו דאחיו הכהנים מטמאין אותו בנגיעתו ע"כ נוגעין בו וע"ז פריך ולא כך אינו טמא מחמת הזייתו בתמיה דלמה לן לאסור הנגיעה מאחיו הכהנים ולטמאותן כדי שיטמאו אותו ביום האחרון בנגיעתן דלא רצו לטמאו בנגיעת שרץ דלא רצי לגלול בו לטמאו טומאה דאורייתא כמו שכתבו התוס' ז"ל דף ב' ע"א ד"ה לבוניא

רידב"ז

ע"ד דבר קפרא דו יליף לה מן קריא למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין ארחב"א שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים. פירוש כמו שכתב הרב ר' אליהו הזקן בתו"י ז"ל משום כדי שיהיה הכירא לצדוקים ע"כ עשו רבנן אחיו הכהנים טמאין לגבי' כל הימים כדי כשיגעו בו ביום האחרון יהיה צריך טבילה ויעבוד בלא הערב שמש ויהיה הכירא לצדוקים שהיו אומרין במעורבי שמש היתה נעשית וכן הוא במס' פרה ע"ש ופריך בלא כך אינו טמא מחמת הזייתו וא"כ למה עשו הכירא לצדוקים בזה הלא בפשיטות יש הכירא שלא יטבול אתמול בערב ויטבול ביום האחרון בלא הערב שמש ולמה צריך הכירא אחרת ומשני אר"ב אף ב"ק א"ל סילסול ומעלה הוא בפרה דבאמת הוי מעלה הוא בפרה דאחיו הכהנים הוי טמאין לגביה ע"כ בפיר היה יכול לטבול אתמול בערב ויהיה הכירא ממילא לצדוקים ע"י אחיו הכהנים בנגיעתן דהא הן הוי טמאין לגביה באמת משום מעלה ועיין בתוס' שמבואר זה באורך:

רשב"ל בעי קומי ר"י אי מה איל המלואים מעכב אף שעיר של יוה"כ מעכב. בתמיה וא"כ היכי ילפית דבר שאינו מעכב מדבר המעכב ושאל הגמ' אם קיבל ר"י הקושיא מרשב"ל או לא וקפשיט דבודאי קיבל דהא ר"מ מתמה עליו למה קיבל ויתביניה לא מצינו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב בתמיה אלמא דמוכח מהא דר"מ דקיבל:

אר"ח

מעיני יהושע

בש"ק ד"ה אין הקטרה נ"ב לא דק דהקטרת בשר על מזבח החיצון נאמר והקטרת הסמים על מזבח הזהב נאמר: בש"ק בד"ה תמיד וכו' ונראה דפשטא דר"י דאמר אינה קדושה לחצאין וכו' נ"ב גם בזה לא דק דסוגיא אם סרבה או מיעוט בחלות של חביתין נ"ל כנ"ל:

מסורת הש"ס

מצרים אינה מעכבת הרי מצאנו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב ודבר שאינו מעכב למד מדבר מעכב הא רבי שמעון בן לקיש מקשי לה מן הן מייתי לה רשב"ל כהדא דתני רבי (ויקרא טז) ישמעאל *°בזאת יבא אהרן אל הקדש כאמור בעניין מה אמור בעניין מפרישין אותו כל שבעה ועובד כל שבעה ומחנכין אותו כל שבעה אף זה מפרישין אותו כל שבעה ועובד כל שבעה ומחנכין אותו כל שבעה וכי אמור הוא בעניין אלא מכיון שמיתת בני אהרן אמורה בעניין ולא מתו אלא במילואין כמו שהוא אמור בעניין ולית סופיה דרשב"ל מישמעינה מן הדין קריא אלא כאינש דשמע מילה ומקשי עלה א"ר יוסה בי רבי בון טעמא (שמות כד) דרשב"ל °וישכן כבוד ה' על הר סיני מה *משה לא נכנס לפני ולפנים עד שנתקדש בענן כל שבעה אף אהרן לא נכנס לפני ולפנים עד שנתרבה בשמן המשחה כל שבעה על דעתיה דרבי יוחנן למה מיתת בני אהרן אמורה בעניין ולא מתו אלא במילואים א"ר חייה בר בא בני אהרן *באחד בניסן מתו ולמה הוא מזכיר מיתתן ביום הכיפורים ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישראל כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל א"ר בא בר בינה *למה סמך הכתוב מיתת מרים לפרשת פרה ללמדך שכשם שאפר פרה מכפרת על ישראל כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל א"ר יודן בי ר' שלום למה סמך הכתוב מיתת אהרן לשיבור הלוחות ללמדך שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשיבור (דברים י) לוחות כתיב °ובני ישראל נסעו מבארת בני יעקן מוסרה שם מת אהרן וכי *במוסרה מת אהרן (במדבר לג) והלא בהר ההר מת הדא הוא דכתיב °ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם אלא *מכיון שמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד ובקשו (במדבר כא) הכנענים להתגרות בם הדא הוא דכתיב °וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל מהו דרך האתרים כי מת התייר

קרבן העדה

נוצרים אינה מעכבת. שלא נאמר שם עיכוב: הא רשב"ל וכו'. כלומר גופא רשב"ל מקשי לה לר"י ולא יליף ממילואים: הן מייתי ליה. והלא מהיכא קיליף פרישה ביה"כ לדורות: בזאת. קרא יתירה הוא דהל"ל בזה או בזאת אלא למידרש ודרוש ביה הכי. בזאת התורה תורה אור האמורה בענין דהיינו במילואים יבא אהרן אל הקדש: ועובד כל שבעה. דסובר כל שבעת ימי מילואים שימש אהרן ולא משה: ופריך וכי אמור הוא בעניין. וכי מילואים כתובים בפרשת אחרי מות: מכיון שמיתת בני אהרן אמורה בעניין. שמתחיל אחרי מות שני בני אהרן והן מתו בשמיני למילואים הוה ליה כאילו מילואים אמורים בהאי ענייגא: ופריך ולית סיפיה וכו'. והרי סוף דבר גם רשב"ל יליף ממילואים ולמה הקשה לר"י: אלא. רשב"ל עשה כאדם השומע דבר ופריך עליה לשמוע מחבירו או מרבו אם גם הם סוברים כוותיה: אר"י בר' בון. דלא יליף רשב"ל ממילואים: וישכון כבוד ה' על הר סיני. ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מכדי כתיב ויקרא אל משה ביום השביעי מאי ששת ימים אלא ללמד לדורות מה משה וכו': מה משה לא נכנס לפני ולפנים. כלומר לשמי השמים: ופריך על דעתיה דר"י למה נאמרה מיתת בני אהרן. בפרש' אחרי מות גבי עבודת יה"כ הא הם מתו בשמיני למילואים: כך מיתתן של צדיקים מכפרת על כל ישראל. אם נספדים כהלכה לכך נאמרו כאן שיבכו עליהן ביה"כ: למה סמך הכתוב מיתת מרים לפרשת פרה אדומה. שהרי פ' פרה נאמרה בשנה שנייה ביום שהוקם המשכן ומיתת מרים היתה בשנת הארבעים: שכשם שאפר פרה מכפרת על ישראל. על מעשה עגל כדאיתא במדרש: למה סמך מיתת אהרן לשיבור הלוחות. בפ' עקב כתיב בעת ההוא אמר ה' אלי פסל לך וגו' וכתיב בתריה ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן א"נ דכתיב שם ואשים את הלוחות בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צוני ה' וכאשר צוני קאי על שברי הלוחות וכתיב בתריה מיד ובני ישראל נסעו וגו' שם מת אהרן: כתיב ובני ישראל וגומר. איידי דמייתי להך קרא לכאן דרשו: נסתלקו ענני כבוד. שבזכותו היו ובמותו נסתלקו: התייר.

פני משה

מצריה דאינה מעכבת האגודה לדורות דהא כתיב בהאי קרא ולקחתם וגו' והגעתם אל המשקוף וגו' ודבר זה אינו נוהג לדורות וכדחשיב לה בתוספתא פ"ח דפסחים בדברים שחלוק פסח מצרים מפסח דורות וא"כ הרי מצאנו דבר מעכב וכו' ואמאי קיבל ר"י מר"ל הקושיא ולא השיב לו כלום: הא רשב"ל מקשי עלה וכו'. מילתא באנפי נפשה היא דהשתא מפרש דהא חזינן דר"ל מקשי על הילפותא ממילואים וא"כ מהיכן יליף לה איהו לפרישת שבעה לכ"ג ביה"כ דאפרישה דמתני' לא מצי פליג: כהדא דתני וכו'. בת"כ תני לה דכתיב בזאת יבא אהרן מאי בזאת במה שאמור בענין הפרשה ולקמן מפרש לה: מפרישין אותו כל שבעה וכו'. במילואים אף זה לכ"ג קודם יה"כ מפרישין וכו': וכי אמור הוא בענין. הרי לא נזכר ממלואים בענין הפרשה: אלא מכיון שמיתת בני אהרן אמורה בענין. והן לא מתו אלא בשמיני למלואים כמו שהוא אמור בענין: ופריך וא"כ לית סופיה דרשב"ל מישמעיניה מן הדין קרייא. דהא איהו גופיה נמי יליף לה מקרא דמלואים כדאמרת דס"ל כדרשא דהאי תנא בזאת וכו' ומאי מקשי עליה דר' יוחנן: אלא כאינש דשמע מילה ומקשה עלה. כלומר ודאי לא פליג רשב"ל על ילפותא ממלואים אלא כך דרכו כאדם שומע דבר ומקבלו ואעפ"כ מדקדק עליו ומי נימא קאמר דאי ילפינן ממלואים א"כ לכולא מילתא הוה לן למילף מהתם: אמר ר' יוסה בר' בון. דלא כך הוא דרשב"ל לא ילוף כלל ממלואים אלא טעמיה דילפינן לפרישה מסיני דכתיב וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי וס"ל כהאי תנא דאמר זה היה מעשה אחר עשרת הדברות שהיה תחלה לארבעים יום ועלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן: מה משה וכו' עד שנתקדש בענן כל שבעה. כל שבעה לאו דוקא דויכסהו הענן ששת ימים כתיב אלא מדכתיב ויקרא אל משה ביום השביעי משמע דתחלת יום השביעי עדיין נתכסה בענן היה עד שקרא לו הקב"ה ורמז לשבעה איכא: אף אהרן וכו'. כלומר וכן מצינו באהרן בימי המלואים ומיהו לדורות מסיני הא דילפינן בכנין אב שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה: על דעתיה דר' יוחנן. דיליף מקרא דמלואים ולא כדדרים האי תנא בזאת כאמור בענין א"כ למה מיתת בני אהרן אמורה כאן בענין וכו' אלא כדדרים ר' חייה בר בא בני אהרן וכו': אמר ר' בא בר בינה למה סמך הכתוב מיתת מרים וכו'. ואידך יליף להא מדדרים ר' בא דנסמכה מיתת מרים לפרשת פרה ללמדך שמיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל ולדידיה הא דמיתת בני אהרן האמור בענין ללמד על פרישת שבעה ממלואים כדס"ל לאידך דלעיל: כתיב ובני ישראל נסעו וגו'. גרסי' להא בסוף פ"ק דסוטה עד ונקבר שם שגמלו לצדיק חסד וע"ש: עשירית

תוס' הרי"ד

לכוליה אבל מכיון דהוא עליו כל שבעת הימים דגמרינן ממילואים ולא משום טומאה לא יטבול אתמול בערב דלא היתה טבילה במילואים רק הזאת דם למוד ולא טבילה וה"נ דכוותיה וא"כ למה לן לאסור כנגיעה באחיו הכהנים ולטמאותן הא בלא"ה יכולין היו לעשות היכירא לצדוקים אף דלא יטמאו אותו בטומאה דאורייתא אלא דיטבול ביום האחרון מאמת הזייתו ויעסוק בפרה בלא הערב שמש ויהיה היכירא לצדוקים הן אמת דהאמירו הכמים שלא לטמאות אותו לכתחלה בטומאה דאורייתא לזלזל בו אבל הזייה כבר נעשה עליו בלא זלזול אלא בקדושה א"כ ממילא יטבול בזום האחרון לאמר ויעסוק בפרה בלא הערב שמש [והא דכתבו התוס' ז"ל דף ג' ע"ב ד"ה ריב"ב דהא דטבו"י כשר בפרה הנ"מ בטבו"י דרבנן אבל טבו"י דבועל נדה שהוא דאורייתא אסרו רבנן אע"ג דמדאורייתא שרי אפילו טבו"י בטומאה דאורייתא מ"מ רבנן גזרו בהן בל"ש לפענ"ד דכוונתם הוא ג"כ דלכתחלה צריך ליזהר שלא יבא לידי טומאה דאורייתא לכתחלה אבל פשיטא כשנטמא מאליו בטומאה דאורייתא שפיר עובד טבו"י דאין סברא למימר כלל דרבנן יאסרו לעשותה בטבו"י כי ז"א כי שלא אדרבה כמה גזירות עשו חכמים להוציא מלבן של צדוקים והאיך נימא כשנטמא אסור לו לעשות בפרה עד שיעריב שמשו זה פשיטא דאינו אלא דהעיקר שלא יזלזל להיות טמא לכתחלה כדאיתא בתוס' ז"ל דף ב' ע"א הנ"ל וה"נ כונתם ז"ל דצריך ליזהר לכתחלה שלא יבוא לידי טומאה דאורייתא שלא יזלזל בטומאה דאורייתא אבל פשיטא דעל הזייה שהוא בקדושה הוא שפיר עושה בטבו"י. וע"כ דכונת התוס' ז"ל דטעמא הוא שלא יזלזלו בו לטמאו כדמוכח מלשונם ז"ל דף ב' ע"א עיי"ש ולתירוצם השני דאפילו טבו"י לא הותר אף מדאורייתא אלא בט"מ וטבו"י דשרץ דאתא בק"ו אבל בועל נדה חמור ממנו שמטמא משכב תחתון כעליון וה לא שייך בהזאה].

וע"כ דלשיטת הירושלמי דלאו משום חששא דטומאה אלא משום דילפינן ממילואים דהיה הזאה לא בעי טבילה כל שבעת הימים דלא היה במילואים רק הזאה ולא טבילה [ולשיטת הבבלי לשיטת הסוגיא דדף ח' ע"א וע"כ דמשמע משום חשש טומאה וע"כ לר"מ בעי הזאה כל ז' ולר"י שלישי ושביעי כדאיתא דף ח' ע"ב ראשון שמא שלישי וע"כ בעי טבילה ג"כ לאמר הזאה למ"ד טבילה בזמנו מצוה כדפירשו התוס' ז"ל לאמר הזאה תומ"י אבל לבך שיטה דלאו משום חששא דטומאה אלא משום דילפינן ממילואים ע"כ דלא בעי טבילה. וע"ז מתרץ ר"ב אף ב"ק א"ל משום מעלה בפרה שילשול הוא בפרה כלומר לא כדקס"ד דהעיקר דהטילו חכמים טומאה על הכהנים כדי שיטמאו במגען לכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים ז"א אלא דמעלה הוא בפרה שילשול הוא בפרה דאפילו לא יטמאו אותו מ"מ אסרו בנגיעה ועשאוהו טהור כ"כ עד שאחיו הכהנים אסורין לנגוע בו שלא יטמאו אותו וע"כ אף דאינן צריכין לטמאות את הכהנים כדי שיצטרך טבילה בנגיעתן ביום האחרון מ"מ הרי הם כטמאים לגביה משום מעלה הוא בפרה וכיון שמעלה הוא בפרה ממילא מטמאין אותו הכהנים בנגיעתן משום מעלת הפרה וע"כ ממילא ביום האחרון נגעו אותו כדי שיצטרך טבילה להוציא מלבן של צדוקים וע"כ שפיר יכול לטבול אתמול בערב כיון דלמחר יצטרך טבילה ממילא בנגיעת הכהנים משום מעלת הפרה. אבל התוס' ז"ל לא רצו לפרש כן משום דע"פ גירסתן דמשני שלא יטמאו הכהנים ממנו א"כ נמצא הקושיא במקומה עומדת דלמה טמאו להכהנים שביום השמיני מטמאין בנגיעתן הא בלא"ה טמא משום הזייתו כנ"ל כיון דלא משני דמטמאין משום מעלה הוא בפרה וע"כ פירשו כפירושם ז"ל:

ואינו

שנויי נוסחאות (פו"ס) כאמור בעניין נד"ו באמיר כעניין. (שפ"ו) ולפנים נד"ו לפנים. (כוס"ו) ולפנים נד"ו לפנים.

תורה אור

התייר הגדול שהיה תר להם את הדרך ובאו ונתגרו בהם ובקשו ישראל לחזור למצרים ונסעו לאחוריהן שמונה מסעות ורץ אחריו שבטו של לוי והרג ממנו שמונה משפחות אף הם הרגו ממנו ארבע °לעמרמי ליצהרי לחברוני לעזיאלי אימתי ד"ה א כו חזרו בימי דוד הדא הוא דכתיב °יפרח בימיו תהלים עב צדיק ורב שלום עד בלי ירח אמרו מי גרם לנו לדמים הללו אמרו על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק· וישבו וקשרו הספידו וגמלו לצדיק חסד והעלה עליהן המקום כאלו מת שם ונקבר שם וגמלו לצדיק חסד רבי יוסי בר חנינה אמר (א) *עשירית האיפה ומכנסיים מעכבין מה טעמא זה וזה עשייה א"ר חנינה °ועשית לאהרן ולבניו שמות כט ככה כל האמור בפרשה מעכב ואתייא כיי דמר ר' שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן זה הדבר וזה הדבר אפילו קריית הפרשה מעכבת א"ר יוחנן *כל המעכב לדורות מעכב כאן וכל שאין מעכב לדורות אינו מעכב כאן מה אית לך (ב) סמיכה ושירי דמים שאינן מעכבין לדורות מעכבין כאן א"ר חנינה (ג) *ציץ ומצנפת של אהרן קודם לאבניטן של בנים יהודה בר' אומר °וחגרת שם כט אתם אבנט אהרן ובניו א"ר אידי הדא דאת אמר למצוה אבל לציווי °ויקרב משה את אהרן ואת ויקרא ח בניו וירחץ אתם במים ואח"כ ויתן עליו את הכתנת ואח"כ ויקרב משה את אהרן ואת בניו וילבישם כתנות א"ר לעזר בי ר' יוסי פשט הוא לן *שבחלוק לבן שימש משה בכהונה גדולה א"ר תנחום בר יודן ותני לה כל שבעת ימי המילואים היה משה משמש בכהונה גדולה *ולא שרתה שכינה על ידיו וכיון שלבש אהרן בגדי כהונה גדולה ושימש שרתה שכינה על ידיו מה טעמא °כי היום ה' נראה אליכם רבי יוסי בר חנינה בעי ויקרא ט

עשירית

פני משה

עשירית האיפה. שהכהן הדיוט מביא ביום חינוכו וכהן גדול בכל יום והיא הנקראת חביתין: ומכנסיים. בבגדי כהונה מעכבין במלואים דאע"ג דלא כתיבי לא בצואה בפ' תצוה ולא בעשייה בפ' צו מ"מ מעכבין הן: מ"ט זה וזה עשייה. כתיב בהו. בעשירית האיפה כתיב יעשה אותה ובמכנסיים ועשה להם מכנסי בד והואיל ובפ' צוואה כתיב וזה הדבר אשר תעשה מרבינן כל מידי דכתיב בהו עשייה: אמר רבי חנינה. מהיכן למדנו עיכובא מדכתיב שם ועשית לאהרן ולבניו ככה וככה עיכובא היא א"כ כל האמור בפרשה הוא דמעכב ולא ס"ל לרבות דברים שאינם אמורים בפרשה: ואתייא. הא דר' חנינה דלא מרבינן אלא מענין הפרשה וזהו כדדריש ר' שמואל בשם ר' יונתן זה הדבר היה צריך לכתוב וכתיב וזה הדבר לרבות שאפי' קריית הפרשה של צוואה מעכבת שכך מצינו דדברים שנצטוה משה בפ' תצוה וזה הדבר אשר תעשה להם וגו' אמר לבני ישראל בהתחלת ימי מלואים כדכתיב בפ' צו ותקהל העדה וגו' ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות אלמא דלא מרבינן שארי דברים שלא הוזכרו בפרשה: אמר ר' יוחנן כל המעכב לדורות וכו'. ומפרש מה אית לך דממעט ר' יוחנן מהא דר' חנינה דאמר כל האמור בפרשה מעכב: סמיכה. דכתיבא שם וסמך אהרן וגו' וכן שירי דמים דכתיב ואת כל הדם תשפוך אל יסוד המזבח ואלו אינן מעכבין לדורות אין מעכבין כאן. לר' יוחנן אין מעכבין במלואים ולר' חנינה מעכבין הן במלואים: ציץ ומצנפתו של אהרן וכו'. סדר לבישת בגדיהם מפרש ולמיסבר קראי לפי שבפ' תצוה כתיב ולקחת את הבגדים והלבשת את אהרן את הכתנת ואת מעיל האפוד וגו' ושמת המצנפת על ראשו ונתת את נזר הקדש על המצנפת וגו' ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו. וגו' דמשמע שבתחלה הלבישו לאהרן בגדיו ולא חגר אותו באבנט עד שהלביש בניו כתנות ואח"כ חגר אבנט לאהרן ולבניו מבלי הפסק בגד אחר בין האבנטים ובפ' צו בעשייה כתיב ויקרב משה את אהרן וגו' ויתן עליו את הכתנת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל וגו' ואח"כ המצנפת והציץ ואח"כ כתיב ויקרב משה את בני אהרן וילבישם כתנות ויחגור אותם אבנט הא כיצד הלכך פליגי הכא ולפרש דלא ליקשו קראי אהדדי ר' חנינה ס"ל דקראי דבפ' צו לדוקא שבתחלה הלביש לאהרן הכתונת והגרו באבנט ואח"כ המעיל והחשן ומצנפת וציץ ואח"כ הלביש בניו הכתונת וחגר אותם באבנט. והא דכתיב בצואה והלבשת את אהרן וגו' וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו לאו למימרא כמשמען אלא שלא הקפיד כ"א בלבישת הבגדים כולם של אהרן בתחלה וחגרו גם באבנט כמו שנאמר בעשייה ושיהא קודם לאבניטן של בניו וכלומר דהא דכתיב וחגרת אותם אהרן ובניו היינו שיהא כבר אהרן חגור באבנט אחר שהלבישו הכתונת ואח"כ הלבישו שאר הבגדים ואחר כך לבניו הכתונת והאבנט והיינו דקאמר ציץ ומצנפתו של אהרן קודם לאבניטין של בניו כלומר דהעיקר שיהא אהרן כבר חגור באבנט קודם לגמר הבגדים והכל יהא קודם לאבניטן של בניו וכך הכין משה וכך עשה: יהודה ברבי אומר וחגרת אותם וגו'. כלו' בפירוש דקרא הוא דפליג וס"ל דהאי קרא כמשמעותו מתפרש והיה נראה שילביש בתחלה לאהרן את בגדיו ולא יחגור אותו באבנט עד שילביש לבניו הכתונת ואח"כ יחגור לאהרן האבנט ואח"כ לבניו מבלי הפסק בבגד אחר בין האבנטים. ומשום דהאי קשיא ולמה לא עשה משה כן הלכך מסיים אמר ר' אידי וכו' והיינו כדר' אידי דהדא דאת אמר למצוה אבל לציווי ויקרב וגו' וכלומר לא לדוקא נאמר ולציווי שלא יפסיק בבגד אחר בין האבנטים אלא למצות האבנטים הוא דנאמר שמצוה שיהו חגורים באבנט אהרן ובניו ולא לציווי לסדר הלבישה אלא לציווי הסדר הוא כאשר עשה משה ויקרב וכו' וכדאיתא. א"כ יש לפרש דר' חנינה ויהודה ברבי פליגי בסדר הלבישה דמר דייק לשון הציווי ומר דייק לשון העשייה ובאבנט כדלעיל ור' אידי מפרש דכי היכי דלא תיקשי קראי אהדדי אתה אומר דקרא דתצוה למצוה הוא דנאמר וכדפרישית דמצוה שיהו חגורים באבנט אבל לציווי סדר הלבישה כאשר עשה משה כך הוא נאמר לו ציווי סדר הלבישה: פשט הוא לן. מקובלים אנחנו מפי השמועה שבחלוק לבן שמש משה בכהונה גדולה כל שבעת ימי המלואים ולא בבגדי כהונה: ותני לה. הכי בברייתא דת"כ: כי היום. שישמש אהרן בבגדי כהונה גדולה ה' נראה אליכם:

עשירית

קרבן העדה

התייר הגדול. מי שהוא בקי בדרכים נקרא תייר שהוא יודע לתור הארץ וענני כבוד היו מראים להם הדרך אשר ילכו בה: ובאו ונתגרו בהם. ועשו עמהם מלחמה: והרגו ממנו. מישראל שמנה משפחות דלא חשיב מבנימין אלא חמש משפחות והוא בעשרה ירד למצרים ואהוד משמעון ואצבון לגד וישוה לאשר וי"ג שבע משפחות: אף הם הרגו. מבני לוי ארבע משפחות. אחת מהם נעקרה לגמרי והיא משפחת שמעי וג' מהם נהרגו רובן ונשארו מתי מספר והם משפחת עמרם ויצהר ועוזיאל: לעמרמי וגומר. בד"ה לאחר שהעמיד דוד הלוים על מחלקותם כתיב האי קרא והוא מיותר ללמדך שאז בימי דוד נחשבו אף הם למשפחות שנתוספו ונתרבו: ורב שלום. והם בני לוי שהם רודפי שלום כאהרן ופנחס: אמרו. כשחזרו ישראל למוסרה: על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק. שלא הספידו לאהרן כראוי: וגמלו לצדיק חסד. במקום המיתה: עשירית האיפה. שמקריב הכהן ביום חינוכו ואפילו כהן הדיוט: ומכנסיים. שאינו כתוב לא בצואה ולא בעשייה ואף לא בפרשת מילואים אפ"ה מעכבין: מ"ט. כלומר מנ"ל: ומשני זה. יליף זה וזה בגזרה שוה כתיב במילואים זה הדבר אשר צוה ה' לעשות וכתיב בעשירית האיפה זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותו עשירית האיפה: וזה עשייה. דכתיב במילואים וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם וי"ו יתירה לרבות מכנסיים דכתיב לעיל מיניה בענינא דבגדים: כל האמור בפרשת. צוואה דמילואים בואתה תצוה מעכב: זה הדבר. וזה הדיבור שאפי' קריאת פרשת מילואים שנצטווה בואתה תצוה אמר להם לציבור בכ"ג באדר כשהתחילו המילואים והקהיל את העדה אל פתח אוהל מועד שנא' ותקהל העדה וגומר ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות ומקראות הללו בעשיית המילואים בצו את אהרן: ה"ג סמיכה ושירי דמים שאינן מעכבין לדורות אינן מעכבין כאן: ציץ ומצנפת. הלביש לאהרן קודם שהלביש האבנט של הבנים דבין בצוואה בין בעשייה קדם אבל האבנטים הלביש לכולן בהדי הדדי כדמסיק. יהודה ברבי מדכתי' וחגרת אותם אבנט משמע כולהו בהדי הדדי: הדא דאת אמר. לא אמרן אלא למצוה הוא דיחגור כולם בבת אחת: אבל לציווי ויקרב משה את אהרן וכו' ואח"כ ויתן עליו את הכתנת ויחגר אתו באבנט ואח"כ ויקרב משה את בני אהרן וילבישם כתנות ויחגור אתם אבנט. פי' אבל לכתחילה בעינן שילביש האבנט לאהרן תחילה ואח"כ לבניו כדמצינו בעשייה שכך עשה משה: פשוט הוא לן. הדבר ברור שלא שימש משה בשבעת ימי מילואים אלא בחלוק לבן ולא בבגדי כהונה: ותני לה. ותניא נמי הכי בברייתא כדר"א: וכיון שלבש אהרן בגדי כהונה גדולה וכו'. משמע דמשה לא היה מלובש בבגדי כהונה גדולה דאם כן הוה ליה למתני וכיון ששימש אהרן בכהונה גדולה בבגדי ל"ל אלא ללמדך על משה שלא שימש בבגדי כהונה גדולה: מה טעמא. כלומר מנא ליה: כי היום ה' נראה אליכם. ולא אמר סתם כי ה' נראה אליכם אלא מחמת עבודת אהרן ה' נראה ולא מחמת עבודתו:

עשירית

גליון הש"ס

(א) ברמב"ם פ"ט מפסמ"ק הלכה טו פסק דאינו מעכב פ"ט בירושלמי ותוספתא וסוף שקלים וכאן מבואר דמעכב וכן הוא בת"כ וע' בשלמ"ל שם וע' בהגה' הגאון מוהרא"ו בשקלים דשם פסק גם שם פסולה ואפשר שהוא ע"פ הת"כ וירושלמי כאן וע' במדב' רבה פ"ו מבואר דאינו מעכב וע' בתוספתא חגיגה פ"ב: (ב) ע' תוס' יומא ה א ד"ה סמיכה: (ג) ע' ש"ק והאמת נראה דהאי ציץ ט"ס וצ"ל כתונת וכן הוא בש"ס דילן וגם היאך לבש הציץ דהוא מבגדי כה"ג קודם שלבש בגדי כהן הדיוט' וע' בתי' ריטב"א שם ובזוי"ל דדוקא בשעת חינוך היה צריך ללבוש המצנפת קודם כדי שילבש מקודם כל בגדי כהן הדיוט ואח"כ ילבש בגדי כה"ג כמ"ש בריטב"א אבל לדורות צריך שילבש המצנפת אח"כ כמ"ש ברמב"ם פ"ח מכלי המקדש הלכה ג:

מסורת הש"ס

עיין יומא ס ב:

עיין שם ד

ע"ש ס ב

ע"ז לד א

ויקרא רבה יא

רידב"ז

אר"ח ציץ ומצנפת של אהרן קודם לאבנטים של בניו. פי' דס"ל דלא היה מלביש האבנט לאהרן בפ"ע אלא עם הבנים ביחד כדכתיב בפ' תצוה וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו ונמצא לפ"ז שהיה ציץ ומצנפת של אהרן קודם לאבנט כמו שכתוב בפ' תצוה דהא האבנט היה לבוש בלבוש הבנים וציץ ומצנפת כתיב קודם לבישת האבנט אהרן ובניו כדמסיק יהודה ברבי אומר וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו ונמצא לפ"ז דהא עיקר הסדר הוא כמבואר בפ' תצוה והא דכתיב בפ' צו סדר אחר דמתחלה לבש לאהרן האבנט ואח"כ הציץ ומצנפת ע"ז מסיק א"ר אידי הדא דתימר למצוה ר"ל הוא רק על מצות חיוך אבל בציווי ר"ל בציווי

שנויי נוסחאות (סוי"א) בר כד"ו בן. (סו"כ) ומצנפת כד"ו ומצנפתו. (סוכ"ב) שרתה כד"ו שרת (וכן בסמוך). (סול"ב) יוסי כד"ו יוסה.

מעיני יהושע

בגליון הש"ס אות (א) ד"ס ברמב"ם כו' נ"ב אין פנין דברי הרמב"ם בעשירית האיפה של כהן הדיום של חינוך לעשירית האיפה של מילואים

מסורת הש"ס

פ"ב פ' שמיני

פ' בת"כ במכילתא דמלואים

מנחות נט ב

עשירית האיפה היאך קריבה חצייה קריבה או שלימה קרבה מן מה דכתיב [ויקרא ט] ויבא משה ואהרן אל אהל מועד *מלמד שלא בא עמו אלא ללמדו על מעשה הקטורת הדא אמרה חציים קרבה אין תימר שלימה קרבה ניתני על מעשה קטרת ועל עשירית האיפה א"ר תנחום בר יודן ולא (א) בעבודת שבפנין אנן קיימין כבר לימדו עבודות שבחוץ מילואים מה היו קרבן יחיד או קרבן ציבור [שם ח] מן מה דכתיב ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל *הדא אמרה קרבן יחיד והתני קרבן ציבור א"ר אידי נתנדבו ציבור ומסרום להם מילואים מאיכן למדו מן הקרבנות או ממעשה בראשית אין תימר מן הקרבנות הלילה הולך אחר היום אין תימר ממעשה בראשית היום הולך אחר הלילה אין תימר מן הקרבנות לילה אחרון אין לו יום אין תימר ממעשה בראשית יום ראשון אין לו לילה *תמן תנינן [א] אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה בצד טפחו של זה שנאמר [שמות כה] לפני תמיד מתני' דרבי מאיר מדר' יוחנן מודה ר"מ שאם פירקו את הישנה בשחרית וסידרו את החדשה בין הערביב אף זו היתה תמיד רבי יוסה אומר אף אילו נוטלין ואילו מניחין אף זו היתה תמיד אמר ר"י מישיבת אהרן ובניו למד רבי יוסי כמה דתימר בישיבת אהרן ובניו צריך שימסור יום ללילה

קרבן העדה

עשירית האיפה. היא מנחת חביתין שהכהן הגדול מקריב בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב מיבעיא ליה איך היתה נקרבת ביום השמיני למילואים: חצייה קריבה. לא הקריבו אלא בין הערבים דבבקר לא היה אהרן עדיין כהן הגדול או דלמא מקריבו מחצית בבקר ומחצית בין הערבים כבשאר הימים: ופשיט מן מה דכתיב ויבא וגו'. ותנינן בת"כ מלמד שלא בא אלא ללמדו על מעשה הקטרת ואם ד דאף בבקר היו מקריבין מחצית החביתין א"כ היה צורך שילמוד עמו גם ענין עבודת עשירית האיפה שהיתה ביום חינוכו: א"ר תנחום ברבי יודן. לעולם שלימה היתה קריבה ולא קשיא א"כ ה"ל לתנא למיתני שנכנס עמו ללמד גם עשירית האיפה דלא נכנס עמו לפנים אלא ללמדו על עבודות שאינן נוהגות בחוץ והיינו קטרת אבל הקרבת המנחה שנוהג בחוץ כבר למדו בהיותו בחוץ: מילואים מה היו. מיבעיא ליה מה היו דינם של קרבנות המילואים כקרבן יחיד הואיל ולא באו אלא לחנך אהרן או כקרבן ציבור שבאו לחנך המשכן שהוא לכל ישראל א"נ חינוך אהרן עצמו היה לצורך כל ישראל: ופשיט מן מה דכתיב ויסמכו וגו'. שמעינן דקרבן יחיד הוא דאין קרבן ציבור טעון סמיכה כדתנן במנחות: ופריך והתני. מילואים היו קרבן ציבור: ומשני א"ר אידי. לכך קרי להו קרבן ציבור שציבור התנדבו הקרבנות ומסרו' לאהרן ובניו: מילואים מאיכן למדו. מיבעיא ליה הא דכתיב במילואים ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים למאי מדמינן אותן הימים אם לקרבנות שנאכלין ליום ולילה א"כ אף במילואים היו צריכים ליסב גם ליל שמיני שם ולא לילה הראשונה דשבעת הימים או למעשה בראשית מדמינן שהלילה הולך אחר היום והיו יושבים לילה הראשונה ולא האחרונה וכדמסיק ולא איפשיטא: תמן תנינן. במנחות פ' שתי הלחם: אלו מושכין. הלחם הפנים ועד שלא יגביהו אותן מן השלחן אלו מניחין: ה"ג שנאמר לפני תמיד רבי יוסי אומר אף אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה היתה תמיד מתני' דר"מ אר"י מודה ר' יוסי שאם פירקו את הישנה בשחרית וסידרו את החדשה בין הערבים שאין זו תמיד ואר"י מישיבת וכו'. וה"פ ר' יוסי סבר אפילו אלו נוטלין ואח"כ מניחין הלחם על השלחן מ"מ מיקרי תמיד שאין הכוונה אלא שלא יהיה השלחן יום או לילה בלא לחם ות"ק דר"י ר"מ: צריך שימסור יום ללילה

פני משה

עשירית האיפה. של יום השמיני היאך קרבה חצייה וכו' משום דכתיב בה מחציתה בבקר ומחציתה בערב ותנן בפרק ד' דמנחות חביתי כהן גדול לא היו באות חציים אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים וכהן שהקריב מחצה בשחרית ומת ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרונו של ראשון אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד וכו'. והשתא הבעיא הוא ביום השמיני שלא נתחנך אהרן עד שהקריב קרבנו וקרבן העם וזה היה אחר קרבן תמיד של שחר כדכתיב ויקרב אהרן אל המזבח וגו' ויקרב את קרבן העם וגו' ויקרב את המנחה וגו' ויקטר על המזבח מלבד עולת הבקר וא"כ בעולת הבקר שבכל יום קרבו חביתין אחר מנחת הבקר כדשנינו בסדר המערכה אפשר שלא הוקרב הואיל ועדיין לא נתחנך אהרן ולא הקריבו החביתין עד בין הערבים שהרי זה ככהן העומד אחר התמיד של שחר וצריך להביא עשרון שלם אלא שבשאר כהן העומד בין הערבים דינו שחציו קרב וחציו אבד הואיל וכבר קרב חצי עשרון בשחרית וכאן אי נימא שלא הוקרבו החביתין בשחרית א"כ עשרון שלם מביא והיא קריבה שלימה או דלמא הואיל ומ"מ יום החינוך היה היתה קריבה חציה בשחרית ואע"פ שעדיין לא הוקרבו קרבנות היום וחצייה בין הערבים כדין עשירית האיפה שבכל יום והיינו דבעי חצייה קריבה או שלימה קרבה: מן מה דכתיב. ביום השמיני אחר שהוקרבו כל הקרבנות ואחר שבירך אהרן את העם ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ודרשו בברייתא דמלואים מלמד שלא בא עמו אלא ללמדו על מעשה הקטרת דכתיב לעיל מיניה וירד מעשות החטאת מה ירידה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה א"כ הדא אמרה חצייה קריבה כדין חביתין של כל יום ויום מחצה בבקר ומחצה בין הערבים וכבר הקריב אהרן חצי של בקר דאם תאמר שלימה קרבה ומטעמא משום דאכתי לא קרבה כלל בשחרית וכדפרישי' א"כ ניתני שבא ללמדו על מעשה הקטרת ועל עשירית האיפה שעדיין לא קרבה כלל היום אלא ש"מ דחצייה קרבה כבר מקודם אחר מנחת הבקר: אמר ר' תנחום. מהא ליכא למישמע מידי דכי ולא עבודות שבפנים אנן קיימין. בתמיה דהרי אל אהל מועד כתיב ושם מעשה הקטרת אבל עשירית האיפה שקרבה על מזבח החיצון כבר לימדו על עבודות שבחוץ בכל שבעת ימי המלואים וכן היום בשאר עבודות שבחוץ והלכך לא תני הכא עשירית האיפה ואיכא למימר דשלימה היתה קריבה: מילואים מה היו. כל מה שקרב בימי המלואים מה היו אם קרבן יחיד או משל ציבור היו. ופשיט לה מן מה דכתיב ויסמכו וגו' ואין סמיכה אלא בבעלים הדא אמרה קרבן יחיד היו: והתני. בברייתא בהדיא קרבן צבור היו. וקאמר ר' אידי אין משל צבור נתנדבו ומסרו להם שיהא כשלהם: מלואים מאיכן למדו וכו'. לפי שנאמר ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים. ובעאל הש"ס מתי כלו אלו שבעת ימים דאי לענין התחלה ודאי מיום הראשון נחשב לא מלילה שלפניו שהרי פרישתן ביום היה כדמוכחי קראי אלא לענין אימתי כלו הוא דשאל דמהיכן נלמד אם מן הקרבנות דקי"ל בקדשים הלילה הולך אחר היום או ממעשה בראשית שהיום אחר הלילה כדמפרש ואזיל אין תימר וכו' והשתא אם תאמר מן הקרבנות נלמד והתחילו ימי המלואים מיום הראשון ולא מהלילה שלפניו א"כ לילה אחרון של שבעה אין לו יום שלאחריו שכבר כלו ימי המלואים ובתחלת יום השמיני היו יכולין לצאת מפתח אהל מועד אבל כל אותו לילה שלאחר יום שביעי עדיין לא היו יכולין לצאת שהלילה הולך אחר היום אבל אין תימר ממעשה בראשית נלמד א"כ יום ראשון אין לו לילה כלומר ודאי יום הראשון לא היה לו לילה דפרישתן ביום היה אלא לילה אחרון אחר השבעה היו יכולין לצאת שכבר כלו שהרי אחר יום הראשון התחילו למנות מן הלילה של יום השני ויום השני שהוא יומם ולילה וכן כולם ונמצאו בסוף יום השביעי כלו ימי הפרישה. וגופה דהבעיא לא איפשיטא ולקמן פליגי אם היו ישיבתן כל הלילה מבלי הפסק או לא: תמן תנינן. בפרק שתי הלחם דף צט גבי סידור לחם הפנים על השלחן בכל שבת שסילקו מערכה הישינה וסידרו החדשה וקתני התם ארבעה כהנים נכנסים שנים בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכין וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכים וכו' אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה כנגד טפחו של זה שנאמר לפני תמיד ר' יוסי אומר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחין אף זו היתה תמיד וכדקתני בתוספתא עלה כפי"א ר' יוסי אומר אפי' פירקו ישינה בבקר והכניסו חדשה בין הערבים אפילו בשאר ימות השנה מוציאין אותן חוץ לעזרה אין בכך כלום מה ת"ל לפני תמיד כדי שלא ילין שלחן בלא לחם: מתניתא דרבי מאיר. ת"ק דמתני' ר"מ היא דס"ל תמיד בלי הפסק הוא לפיכך אלו מושכין ואלו מניחין: מדר' יוחנן מודה ר' מאיר שאם פירקו וכו'. כלומר ומדר' יוחנן שמענו דקאמר דגם ר"מ מודה בדיעבד שאם פירקו את הישינה בשחרית וכו' דאף זו היתה תמיד ולא נפסל הלחם ולא פליג אלא לכתחלה: ר' יוסי אומר וכו' אמר ר' יוחנן מישיבת אהרן ובניו למד ר' יוסי. כלומר הא דקאמר וסידרו את החדשה בין הערבים דמשמע דמיהת צריך שיסדרו החדשה ביום מקודם הלילה וזה נלמד מישיבת אהרן ובניו באהל מועד בימי מלואים שנאמר כהן ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים דמשמע שצריך שימסור יום ללילה

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ה מתמידין הל' ד

גליון הש"ם

(א) פי' כרא"ש פ' שמיני שכיוון מעצמו לדברי הירושלמי ונתן ספס לדבר:

רידב"ז

בציווי לדורות לעיקר הדין ויקרב משה את אהרן ואח"כ וגו' ואח"כ ויקרב משה את בני אהרן וגו' כמבואר בפ' צו דלבישת אבנט אהרן קודם ציץ ומצנפת ואח"כ לבישת בניו באבנט ולא קשו קראי אהדדי דבפ' תצוה הוא למצות חינוך והא דכתיב בפ' צו הוא להורות על הציווי דלדורות ובבבלי משני קראי הללו באופן אחר בפלוגתא דאמוראי אבל בירושלמי מוקי הא דבפ' צו דמספר סדר המעשה כדי להורות לדורות שכן עיקר הלכה. וכן מצאתי בתו"כ פ"א ס"ז גבי וישם עליו את החושן פרשה זו נלמדה מיד ונלמדה לדורות ומפרש בס' עשירית האיפה בשם הרב זי"ר ז"ל דקשיא דבתחלה כתיב וחגרת אותם משמע שניהם בכ"א והכא משמע שחגר לאהרן תחלה אלא בא להורות דאבנטו של כה"ג ביוה"כ זה אבנטו של כהן הדיוט עכ"ל ז"ל והוא לפי שיטת הבבלי במס' יומא דף י' אבל לפי הירושלמי ה"פ דנאמרה בשעתה בקיים משה הלבשתן ונאמר הסיפור של עשייה כסדר הזה להורות להדורות שכן עיקר הלכה וכן כתב בס' עשירית האיפה שם ס"ג דמספר סדר הנעשה להורות לדורות שכן הדין בסדר הלבשתן שהוא כסדר הזה ומתורץ קושית הש"ק ז"ל. ודו"ק:

תמן תנינן אלו מושכין ואלו מניחין כו' א"ר יוחנן מודה ר"מ שאם פירקו את הישנה בשחרית כו' אף זו היתה תמיד. ר"ל דבדיעבד מודה ר"מ:

א"ר יוחנן מישיבת אהרן ובניו למד ר' יוסי כמה דתימר בישיבת אהרן ובניו צריך שימסור יום ללילה ולילה ליום. ר"ל דסגי בכך ונקרא תמיד אף הכא צריך שימסור לילה ליום ויום ללילה ר"ל דסגי בכך ר"ח בר יוסף אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו וסגי במסירת יום ללילה ולא בעינן מסירת לילה ליום ושאל מה אמר ר"ח בר יוסף בישיבת אהרן ובניו ומסיק דלרחב"י סגי במוסר יום ללילה ולא בעינן מסירת לילה ליום ונמצא דלר"י דצריך שימסור גם לילה

שנויי נוסחאות (סו"י) בעבודת נד"ו בעבודות. (סוכ"א) יוסה נד"ו יוסי. (סוכ"ג) ר"י נד"ו רבי יוחנן.

ללילה ולילה ליום הכא צריך שימסור יום ללילה ולילה ליום רבי חייה בר יוסה אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו מה אמר ר' חייה בר יוסף בישיבת אהרן ובניו מה אין תמן שכתוב בו תמיד את אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו כאן שאין כתוב בו תמיד לא כל שכן אשכחת אמר על דעתיה דר' יוחנן היה שם שבע עמידות וששה פירוקין על דעתיה דר' חייה בר יוסף היה שם ארבע עשרה עמידות ושלש עשרה פירוקין *תני כל שבעת ימי המילואים היה משה מושח את המשכן ומעמידו ומפרקו וסודר עליו את העבודות וביום השמיני העמידו ולא פירקו ר' יוסה בי ר' יודה אמר אף ביום השמיני העמידו ומשחו ופירקו א"ר זעירא זאת אומרת שהקמת הלילה פסולה לעבודת היום אשכחת אמר על דעתיה דר' יוחנן כר' יוסי בר ר' יודה היה שם ארבע

פני משה

ללילה ולילה ליום וכלומר שישבו כל הלילה ומבלי הפסק עד שהיום ימסור ללילה וכן הלילה ימסור ליום שלאחריו וכמה דתימר בישיבת אהרן ובניו וכו' והכא נמי בלחם הפנים צריך שימסור יום ללילה ולילה ליום: ר' חייה בר יוסה אמר וכו'. כלומר בהא מודינא לך שהיום צריך שימסור ללילה ולפיכך צריך שיסדרו הקדשה מבין הערבים אבל אינו צריך שימסור הלילה ליום אלא מכיון שמסר יום ללילה דיו ונקרא תמיד ואם אחר שהיה על השלחן בתחלת הלילה אע"פ שאח"כ הוציאו חוץ לעזרה וסידרו בתחלת היום אין בכך כלום וכדקתני בתוספתא אליבא דר' יוסי ובלבד שלא ילין השלחן כל הלילה כולה בלא לחם: מה אמר ר' חייה בר יוסף בישיבת אהרן ובניו. אם הכא נמי בישיבת מקצת הלילה באהל מועד היה די או דילמא בישיבת כל הלילה בדוקא. ופשיט לה דק"ו הוא דמה אם תמן בלחם הפנים שכתוב בו יערכנו לפני ה' תמיד את אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו. כאן במלואים שאין כתוב בו תמיד לא כ"ש דבישיבת מקצת הלילה סגי: אשכחת אמר וכו'. נמצא למדין אנו דלדעתיה דר' יוחנן שהיה צריך שישבו שם כל הלילה מבלי הפסק ובכל יום היה משה מקים המשכן ומפרקו כדתני בברייתא דלקמן והיו שם שבע עמידות וששה פירוקין לפי שביום הראשון שפירשו לא היה פירוק לא ביום ולא בלילה שצריכין היו ליסב שם כל הלילה ולמחרתו ביום השני בבקר פירקו והעמידו אח"כ לעבודת היום ומפני שבכ"פ היה צריך פירוק וכדיליף לה לקמן מנין לפירוקין וכו' הרי בכל ששה ימים שלאחר יום הראשון היה עמידה ופירוק מלבד ביום הראשון שהיה שם עמידה בלי פירוק הרי לשבעת ימי מלואים שבע עמידות וששה פירוקין ועמידה של יום השמיני לא קא חשיב לפי שבו ביום שוב לא פירקו וכת"ק דברייתא דלקמן ולא קא חשיב אלא של שבעת הימים: על דעתיה דר' חייא בר יוסף היה שם ארבע עשרה עמידות ושלש עשרה פירוקין. משום דלדידיה בישיבת מקצת הלילה היה די ולאחר שישבו בתחלת הלילה היו יכולין לצאת ולחזור וללון שם כדקאמר מכיון שמסר יום ללילה דיו וקראי נמי דייקי ליה דכתיב ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלואיכם והדר כתיב ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים א"כ לא הוזהרו מלצאת כ"א בימים והישיבה הוא נ"כ בלילה אלא שלא הוזהרו מלצאת ולהזור בלילה והשתא לדידיה היה משה מפרק בלילה אחר שישבו שם בתחלת הלילה וכדי להראות להם שמותרין הן לצאת אחר שישבו מקצת הלילה אלא בבאמת לא מצינו שחזרו ללון בביתם במהגה לויה ולנו באהל מועד גם בלילה ולפיכך אחר התלת כל לילה שפירק וכדי להראות שמותרין הם לצאת חזר והעמידו לפי שבאמת לנו שם כל הלילה ולמחרת בבקר היה צריך לחזור ולפרקו ולהעמידו אח"כ לעבודת היום לפי שהקמת הלילה פסולה לעבודת היום וכדקאמר ר' זעירא לקמן זאת אומרת וכו' ומחשבון זה לר' חייה בר יוסף הוא דנלמד נמצא שהיה שם ביום הראשון שתי עמידות ופירוק אחד עמידה בבקר לעבודת היום ופירוק אחר שישבו בתחלת הלילה כדי להראות ההיתר לצאת ועמידה אח"כ מפני שלנו שם כל הלילה כדאמרן ובשאר ששה הימים היה פירוק בבקר ועמידה אחריו לעבודת היום ואחר שישבו תחלת הלילה פירוק ועמידה וכן בכל יום ויום מהששה היה שם ביום וכן בלילה שתי עמידות ושני פירוקין ומלבד ביום הראשון היה שם שתי עמידות ופירוק אחד הרי לשבעת הימים ארבע עשרה עמידות ושלש עשרה פירוקין: תני וכו'. השתא מייתי האי ברייתא דמלואים דמינה נלמד כל הא דלעיל וכן הא דלקמן: היה משה מושח את המשכן ומעמידו. לפי שבתחלה היה צריך למשוח את הקרשים סביב סביב לקדשם ואח"כ מעמידו: ומפרקו. לר' יוחנן כדאית ליה ולר' חייה בר יוסף כדאית ליה: וסידר עליו את העבודות. כלומר כשהעמידו היה סודר עליו את העבודות של יום ביומו כדכתיב: ר' יוסי בר' יהודה אומר אף ביום השמיני העמידו ומשחו ופירקו. כלומר דס"ל דשני פעמים היה מושחו להמשכן בכל יום ויום משיחה ראשונה קודם שהעמידו כדברי ת"ק והשניה אחר שהעמידו וא"כ היה צריך להזור ולפרקו כדי למשחו פעם שנית סביב סביב ואח"כ העמידו לעבודת היום וא"כ היה זה צריך גם ביום השמיני והיינו דקאמר ר' יוסי בר' יהודה העמידו ומשחו ופירקו שלאחר שהעמידו היה צריך למשחו שנית ופירקו כדי למשחו כולו סביב סביב ופליג ר' יוסי בר' יהודה את"ק בתרתי דלהת"ק לא היה שם משיחה אלא פעם אחת קודם שהעמידו ולר' יוסי בר' יהודה חזר ומשחו אחר העמידה ראשונה ולהת"ק לא היה ביום השמיני פירוק כלל ולר"י בר' יהודה גם ביום השמיני היה פירוק והיינו לאחר עמידה הראשונה פירקו כדי למשחו שנית וחזר והעמידו לעבודת היום וכמו כן היה בכל שבעת ימי המלואים אבל מודה ר"י בר' יהודה שביום השמיני אחר שהעמידו לעבודת היום שוב לא היה פירוק כל ימי הקמת המשכן שם וכדכתיב בפ' בהעלותך ויהי בחדש השני וגו' שאז נעלה הענן מעל המשכן ונתפרק ויסעו וגו'. וא"ת הני תרתי מילי לר' יוסי בר' יהודה מנא ליה אומר אני דמיתורא דקרא קדריש וכדמוכח מדלקמן דכתי' ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אותם דהאי וימשחם מיותר הוא דהרי כבר כתיב וימשח וגו' ועל המשכן ועל הכל קאי או דלכתוב וימשחם להוד וכל דלעיל נכלל בו וימשח דרישא דקרא למה לי אלא ש"מ שבתחלה משח המשכן וחזר ומשחו אחר שהעמידו כשמשח את הכלים וזהו וימשחם שחזר ומשחו עם הכלים. ומדכתיב ויהי ביום כלות משה להקים וגו' וזה היה ביום השמיני למד דגם ביום השמיני היה פירוק זה אחר העמידה הראשונה כדי למשחו שנית וכשנדע זה נבין הא דלקמן. אמר רבי זעירא זאת אומרת וכו'. אדלעיל ואחשבון לר' חייה בר יוסף קאי דמשם נלמד וכדפרישית: אשכחת אמר על דעתיה דר' יוחנן בר' יוסי בר' יהודה וכו'. כלומר דלעיל אמרנו החשבון למר ולמר ואליבא דהת"ק והשתא נמצינו למדין דלר' יוחנן ואליבא דר"י בר יהודה היה שם כשבעת ימי המלואים ארבע

קרבן העדה

ללילה ולילה ליום. שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים וכתיב בתריה ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ש"מ שלא היו יושבים על פתח א"מ כל היום וכל הלילה אלא שהיו משלימין ובאו בסוף היום וישבו עד מקצת הלילה ובאו בסוף הלילה וישבו עד מקצת היום והיינו יומם ולילה דכתיב בקרא: ה"ה הכא גבי לחם הפנים כמי בעינן שימסור יום ללילה ולילה ליום: מכיון שמסר יום ללילה דייו. ואינו צריך להיות עליו לחם אלא בסוף היום ואם יהיה השלחן בלא לחם כ"ג שעות הרי זה תמיד: מה אר"ח בר יוסף בישיבת אהרן ובניו במילואי'. מיבעי' ליה איך סובר ר"ח בר יוסף במילואים אם היו צריכין ליסב כל היום וכל הלילה או לא: ופשיט מה. אם התם גבי לחם הפנים דכתיב תמיד סובר שאם מסר יום לליל' דיו כ"ש מילואים דלא כתיב בהו תמיד דסגי במסירת יום ללילה: אשכחת אמר. נמצאת אומר: ה"ג ע"ד דר"י היה שם י"ד עמידות וי"ג פירוקין. ע"ד דר"ח בר יוסף היה שם שבע עמידות וששה פירוקין. וה"פ לר"י דאמר שבאו בסוף היום וישבו מקצת הלילה והלכו להם וכן עשו בבוקר נמצא שהיה בכל ערב עמידה ופריקה וכן בכל בקר חוץ ביום השביעי לא היתה פריקה ולדעת ר' חייא לא היה בכל יום אלא עמידה אחת ופריקה אחת וביום השביעי היתה עמידה ולא פריקה: העמידו ומשחו ופירקו. שנאמר ויהי בחדש הראשון בשנה השנית הוקם המשכן ודרשינן שהוקם מאליו וכתיב ביום כלות משה להקים את המשכן משמע שמשה הקימו וקשיין קראי אהדדי אלא ודאי שאף ביום השמיני העמידו משה ופירקו אח"כ בו ביום הוקם מאליו: שהקמת הלילה פסולה לעבודת היום. דאל"כ למה פירקו ביום השמיני אלא משום דהקמה הראשונה היתה בלילה כשאר הקמות ולכך הוצרך להקימו שנית לעבודת היום: אשכחת אמר וכו'. נמצאת אומר לדעת ר' יוחנן לשיטת ריב"י דהקמת הלילה היתה פסולה לעבודת היום צריכין לומר שהיה בכל יום ג' הקמות וג' פירוקים העמדה אחת קודם אור היום כדי לסמוך ישיבתן באהל מועד מן הלילה ליום והעמדה שנית לעבודת היום והעמדה ג' לסמוך היום ללילה ולר' חייא בר יוסף היו ב' עמידות בכל יום א' קודם היום לסמוך הלילה ליום ואחת ביום לעבודת היום: ה"ג ע"ד דר"י כריב"י היו שם כ"א עמידות וכ' פירוקין ע"ד דר"ח בר יוסף כריב"י היו שם ארבע

מסורת הש"ס

במכילתא דפ"ב שם. ופי' במ"ר פרשה י"ג

רידב"ז

לילה ליום ע"כ א"א לפרק המשכן בלילה דהא צריך מסירת לילה ליום ואי דיחזור ויעמידו בלילה הא הקמת לילה פסולה ליום ונמצא דאיט מוסר לילה ליום וע"כ דלא היה הפריקה בלילה כלל ע"ז אמר אשכחת אמר ע"ד דר' יוחנן היה שם שבע עמידות וששה פירוקין כו' פי' דהנה במדרש פ' נשא פ' י"ב איתא שם פלוגתא דסתמא דמדרש אמר דהיה בכל יום פירוק אחד ור"ח בר"י ס"ל שם דהיה בכל יום ב' עמידות וב' פירוקין אחד בבוקר ואחד בין הערבים והד מ"ד ס"ל דהיה ג' עמידות ושלש פירוקין אחד לתמיד של שחר וא' למילואים ואחד לתמיד של ערב עיי"ש וע"ז קאמר הירושלמי הכא דלר' יוחנן ע"כ לא היה בשבעת ימי המילואים רק ז' עמידות וששה פירוקין דכיון דלא היה הפריקה בלילה דהא בעינן דימסור לילה ליום והקמת לילה פסולה לעבודת היום כדאיתא בסמוך וע"כ לא היה אפשר לפרוק בלילה ונמצא דבכל יום של שבעת ימי המילואים היה עמידה אחת רק לאחר עבודה של שחר על תמיד של ערבית דהא אי היה מחויב לפרוק גם לעבודת שחר נמצא דהלילה לא מסר אוה"מ לעבודת היום כלל וע"כ מפרק רק לעבודה התם דהוא לתמיד של ערבית לעבודת ערב כדאמר סילק את הישנה שחרית וסידר חדשה בין הערבים וע"כ היה בכל יום משבעת ימי המילואים חד עמידה וחד פריקה ונמצא דהיה ז' עמידות וששה פירוקין דהא ביום הראשון לא בעי פירוק דהא כל עיקר הפירוק הוא כדי להקים בכל יום כדמסיק שכלו הקמותיו ולפ"ז ביום הראשון ל"צ לפרקו דהא מקיים הקמה בלא"ה אבל לרח"י דס"ל דהיה הפריקה בלילה דלא צריך מסירת לילה ליום א"כ בבוקר קודם תמיד של שחר היה נ"כ עמידה ופריקה ואח"כ עמידה לתמיד של ערב על עבודת לילה ואחר העבודה היה פורק עד שחרית בבוקר ונמצא דבז' ימי המילואים היה כ' עמידות וי"ג פירוקין נמצא דלא היה רק י"ג פירוקין בשבעת ימי המילואים ומסיק ותני היכן ידעינן דהיה קימה ופריקה ע"ז מסיק תני כל שבעת ימי המילואים היה משה מושח את המשכן ומעמידו ומפרקו כו' ביום השמיני העמידו ולא פירקו כדכתיב ביום כלות משה להקים את המשכן כדמסיק בסמוך שנגמר הקמותיו דתו לא פירקו ריבר"י אומר אף בשמיני העמידו ומשחו ופרקו דס"ע כמ"ד

*שנויי נוסחאות (סו"א) הבא בד"ו והבא.

ארבע עשרה עמידות ושלש עשרה פירוקין על דעתיה דרבי חייה בר יוסף כר' יוסי בי רבי יודה היה שם עשרים ואחת עמידות ועשרים פירוקין מניין לפירוקין א"ר זעירה °ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן ביום שכלו הקמותיו. רשב"ל אמר °כאשר עשה ביום הזה צוה ה' וגו' ולא כבר תניתה חדא בשם ר' יוחנן וחדא בשם רשב"ל בשמיני אית תניי תני נמשח ואית תניי תני לא נמשח אית תניי תני נתפרק אית תניי תני לא נתפרק א"ר חנין פשט הוא לן מאן דאמר נמשח נתפרק ומ"ד לא נמשח לא נתפרק מ"ד נמשח ניחא דכתיב °וימשחם ומ"ד לא נמשח מה מקיים וימשחם מעלה אני עליכם כאילו שהוא מחוסר משיחה ומשחתם אותו מ"ד נתפרק ניחא דכתיב °שבעת ימים *יכפרו את המזבח מ"ד לא נתפרק מה מקיים שבעת ימים יכפרו על המזבח כפרה שהיא בדם כהדא *דתני על זה ועל זה היו מזין עליו מכל החטאות שהיו שם כדי שיכנסו המים תחת הדם דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר תחת הדם ותחת שמן המשחה פירש *בן בתירה שמא יבא על אשתו נידה וידחה כל שבעה וישראל חשודין על הנידות כיי דתנינן *תמן היה משמש עם הטהורה אמרה לו נטמאתי פירש מיד חייב שיציאתו הנייה לו כביאתו אשכחת אמר מאן דא"ר יוחנן צריכה לבן בתירה מ"ד בן בתירה צריכה לר' יוחנן אילו א"ר יוחנן ולא אמרה בן בתירה הוינן אמרין ישמש מטתו וישן לו בלשכת פלהדרין הוי צורכה להיא דאמר בן בתירה אילו אמר בן בתירה ולא א"ר יוחנן הוינן אמרין יפרוש ממטתו וישן לו בתוך

ארבע עשרה עמידות וי"ג פירוקין: מנין לפירוקין. דלמא כיון שהעמידו ביום הראשון שוב לא פירקו: ביום שכלו הקמותיו. ש"מ שבימים הראשונים הקימו ופרקו כל יום וה"ה כשלא היה לורך בשעמדתו פרקו אפי' בו ביום: כאשר עשה וגו'. ללמד דבעי פרישה לדורות והייגו בי' כדאמרי' לעיל: ופריך ולא כבר תניתה. לדרש זה לעיל בפירקין: ומשני חדא בשם ר"י וכו'. אחת תני דר"י אמר כן ואחת דרשב"ל אמר כן: בשמיני וכו'. ביום השמיני איכא דתני דאף ביום השמיני נמשח המשכן ואיכא דתני דלא נמשח בשמיני וכן פליגי תנאי אם נפרק המשכן ביום השמיני או לא: פשט הוא כן. פשיטא לן דמ"ד שנמשח בשמיני סובר נמי דנתפרק בשמיני ומ"ד דלא נמשח סובר נמי דלא נתפרק: דכתיב וימשחם. דקרא יתירא הוא דכתיב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אותם וקשיא וימשח אותו דרישא ל"ל דוימשחם דסיפא אמשכן נמי קאי אלא ללמדך שמשח המשכן כמה פעמים: ומשני מעלה אני עליכם כאילו. היה המשכן חסר משיחה והקמתו היא כאילו משחתם אותו: ה"ג שבעת ימים תכפר על המזבח. משמע שבכל יום היה מעמידו מחדש דאל"כ כפרה למה בכל ז' הלא היה די בכפרה אחת: ומשני כפרה שהיא בדם. דהיינו שהיה מזה על המזבח כל ז' ימים: כהדא דתני. כהא דתניא: על זה ועל זה. על כהן שהיו מפרישין ליה"כ ועל הכהן שהיו מפרישין לפרה: היו מזין עליו. כל ז' ימי הפרישה מכל פרה ופרה שהיו שם מימות משה שהיו נותנין למשמרת מן האפר בחיל כדתנן במסכת פרה: כדי שיכנסו המים. של אפר פרה תחת הדם שהיו מזין על אהרן ובניו בז' ימי המילואים שנא' ויז על אהרן וגו' וכתיב ז' ימים ימלא את ידם כל ז' עשה להם כחק יום הראשון: ותחת השמן המשחה. שסובר ר' יוסי שנמשחו ג"כ בכל יום מז' ימי המילואים: פירש בן בתירה. דלכך היו מפרישין אותו מאשתו ולא היה נכנס לבית אחר תמיד של בין הערבים וישמש ויטבול שעה אחת קודם שקיעת החמה ויעריב שמשו וינוח בלשכתו שהרי אהרן נמי היה לן במחנה לויה בשעה שהיה המשכן מפורק משום דחיישינן שמא יבא על אשתו נדה ויהא טמא שבעה דבועל נדה כנדה ויהיה נדחה מלעשות עבודתו ביום הכפורים: ופריך וישראל חשודין על הנידות. בתמיה וכל שכן דכהן הגדול אינו חשוד על כך: ומשני כיי וכו'. דחיישינן לכי האי דתנינן התם בפרק שני דשבועות: אמרה לו נטמאתי. עכשיו ופירש מיד בקושי האבר חייב אלא יעמיד עצמו בלא דישה עד שימות האבר ויפרוש בלא קישוי וחיישינן שמא יפרוש בקושי: אשכחת אמר. נמצאת אומר דאיצטרך לדבן בתירה דחיישינן לטומאת נדה ואיצטרך לדר"י דילפינן פרישה ממילואים: מ"ד. כלומר למאי דאמר: וישן לו בלשכה. והוה דומיא דמילואים וכדפרישית לכך צריך לטעמא דבן בתירה: וישן לו בתוך

ארבע עשרה עמידות ושלש עשרה פירוקין דהא לעיל אליבא דהת"ק אמרנו דלרבי יוחנן היה ז' עמידות וששה פירוקין ואליבא דר' יוסי בר' יהודה נתוספו עוד ז' עמידות וז' פירוקין שהרי ביום הראשון היו שתי עמידות ופירוק אחד למשיחה שנית כדלעיל, וביום השני היה פירוק לעמידה דאתמול ועמידה ופירוק ועמידה כמו ביום הראשון וכך היה בכל יום ויום מהששה נמצא לכל יום ויום מהששה היו שתי עמידות ושני פירוקין וניתוסף ליום ראשון עמידה אחת ופירוק ולכל יום ויום מהששה ניתוסף עמידה ופירוק הרי נתוספו ז' עמידות וז' פירוקין וכין הכל י"ד עמידות וי"ג פירוקין לר' יוחנן ואליבא דר' יוסי בר' יהודה: ועל דעתיה דר' חייה בר יוסף ואליבא דר' יוסי היה שם וכו'. דהרי לאליבא דהת"ק היה לר' חייה י"ד עמידות וי"ג פירוקין ועכשיו שנתוספו לר' יוסי בר' יהודה עוד ז' עמידות וז' פירוקין הרי כין הכל עשרים ואחת עמידות ועשרים פירוקין לשבעת ימי המלואים ושל יום השמיני לא קא חשיב דאנן לא חשבינן אלא של ימי המלואים שמשה היה עובד בכהונה גדולה והיה מטריח עלמו בעמידות ובפירוקין ולהודיעך כחו של משה: מנין לפירוקין. רמז מן התורה דילמא כשהקים בתחלת המלואים שוב לא פירקו: ויהי ביום כלות משה להקים. ויהי ביום הקים משה את המשכן מיבעי אלא למידרש ביום שכלו הקמותיו שעד היום היה מקימו והוזר ופירקו ומקימו: רשב"ל אמר. מהכא כאשר עשה וגו' וכן לריך לעשות בכל הימים א"כ אפרישה דמתני' קאי וכדדריש ר' יוחנן לעיל והיינו דפריך ולא כבר תניתה לעיל דמהכא נפקא לן פרישה לדורות: ומשני חדא כשם ר' יוחנן וחדא. ואית דאמרי להאי דרשה דפרישה כשם ר"ש בן לקיש: בשמיני אית תניי תני נמשח. איכא תנא דס"ל גם בשמיני נמשח המשכן ואיכא תנא דס"ל לא נמשח וכן איכא תנאי דפליגי אם נתפרק בשמיני או לא: פשט הוא לן וכו'. כלומר דלאו במשיחה לחוד הוא דפליגי הני תנאי ואידך בנתפרק לחוד אלא הני תנאי כהני תנאי ובמשיחה שנית הוא דפליגי דמ"ד נתפרק וכדי למשחו שנית הוא וכדפרישית לעיל ומ"ד לא נמשח שנית משום דלא נתפרק וכדי למשחו היה לריך פירוק כדלעיל: מ"ד נמשח. והיינו שנית ניחא דכתיב וימשחם ומיותר הוא אלא למשיחה שנית נאמר והכל כדפרישית לעיל: מה מקיים וימשחם. דמאחר דכתיב ברישא דקרא וימשח אותו וגו' הכל בכלל: מעלה אני עליכם וכו'. כלומר ללמד שמקובל לפני הקב"ה כאלו שהיה מחוסר משיחה ואתם משחתם אותו בתחלה: מ"ד נתפרק ניחא דכתיב (ביחזקאל מג) שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו ויכלו את הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח וגו'. דמשמע דגם ביום השמיני הוא כמו בשבעת הימים מדכתיב והיה ביום השמיני ולא כתיב מיום השמיני: מה מקיים וכו'. כלומר מה מקיים סיפא דקרא וקאמר כפרה שהיא בדם קאמר ולא על המשיחה: כהדא דתני על זה. על כהן של יה"כ ועל כהן של פרה היו מזין וכו' כדי שיכנסו המים של הזאה תחת הזאת הדם של ימי המלואים: תחת הדם ותחת שמן המשחה. של המלואים דכתיב ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח ויז על אהרן וגו' וא"כ דם ושמן חדא ניכהו וה"ג כפרה בדם תחת שמן הוא: פירש בן בתירה. אמתני' קאי ותוספתא היא ברים מכלתין וה"ג שם למה מפרישין כ"ג מביתו ללשכת פלהדרין פי' ר' יהודה בן בתירה שאם תמלא אשתו ספק נדה ויבא עליה ונמלא טמא שבעת ימים: וישראל חשודין על הנדות. בתמיה ואף לגי' התוספתא וכי חשוד הוא לבא על ספק נדה: כהאי. אלא כהאי דתנינן תמן בפ"ב דשבועות היה משמש עם הטהורה וכו' וכלומר דה"נ חיישינן לכ"ג שמא תטמא בשעת תשמיש: אשכחת אמר וכו'. כשתמלא לומר ולדקדק תראה דמאי דאמר ר' יוחנן לטעמא דפרישה דילפינן ממלואים לריכה עוד לטעמא דבן בתירה וכן לטעמא דבן בתירה לריך נמי לטעמא דרבי יוחנן כדמפרש ואזיל: אילו אמרה ר' יוחנן לטעמיה בלחוד וכו' הוינן אמרין ישמש מטתו וישן לו בלשכת פלהדרין. כלומר ישמש מטתו בביתו וילך לו לישן בלשכת פלהדרין דמקיים מלות פרישה בזה הוי דלריך נמי לטעמא דבן בתירה ואי מטעמא דבן בתירה לחוד הוינן אמרין יפרוש ממטתו שאינו לריך לפרוש אלא מתשמיש המטה ויכול הוא לישן בתוך

יומא ד ה. | שם ו א | שבועות יח ב

עין משפט נר מצות
ח
א מיי' פ"א מעיוה"כ הל' ג
ט
ב מיי' פ"ד מא"כ הל' יא טוש"ע יו"ד סי' קפה ס"ד

כד"י הגי' תכפר על המזבח מ"ד לא כו' תכפר על שמזבח

רידב"ז

כמ"ד דג' הקמות ופריקות היה כל ז' ימי המילואים א' לתמיד של שחר וא' למילואים וא' לתמיד של בין הערבי' ונמלא דהיה היכירא ביו' השמיני שנגמר הפריקה וההקמה כשהיה מקים אותו אחר תמיד של שחר והקריב עליו תמיד של בין הערבים דקרבן מילואי' נגמרה דע"כ צ"ל היכירא בשמיני שהוא יום גמר הקמתו דאל"כ הלא בתשיעי היה כלה ההקמות וע"כ דכשהקים בשמיני אחר תמיד של שחר היה בזה הקמה שכלה מעתה הקמה דהיה עובד תמיד של ערבית בהקמה ההיא דבשאר הימים היה פורק בפעם ההיא על מילואים וזה היה ניכר שכלה הקמותיו שלא פירקו עוד לבתר ההקמה מפריקה של שחר ומקריב התמיד של ערבית ויעמוד כן לעולם

ע"ז מסיק דלפ"ז לר"י אליבא דריבר"י היה שם י"ד עמידות וי"ג פריקות במשך שבעת ימי המילואים ולר"ח בר"י היה שם כ"א עמידות ועשרים פירוקין דלר"י היה ב' עמידות וב' פירוקין א' למילואים וא' לתמיד של ערבית ולר"ח בר"י היה ג' פירוקין ועמידות א' לתמיד של שחר וא' למילואים וא' לתמיד של ערבית. א"ר זעירא זאת אומרת שעבודת לילה פסולה לעבודת היום כדאיתא במדרש כדכתיב ביום הקים את המשכן ביום את מקימו ואין את מקימו בלילה והא דקאמר ר"ז זאת אומרת הוא כדברינו דאל"כ היה לו לר"י ג"כ ב' פירוקין אחת ביום ואחת בלילה ולאחר שנפרק בלילה היה חוזר ומעמידו לתמיד של שחר א"ו דס"ל דכעינן שימסור לילה

שינוי נוסחאות (סופ"ז) יכפרו את נמקרא „תכפר על". (סוי"ז) יכפרו במקרא תכפר. (סו"כ) יוסי בד"ו יוסה

עמודי ירושלים תנינא

פירש בן בתירא-נ"ב עי' שו"ת שירי טהרה (ח"א לסי' ק"ן ס"י):

בתוך ביתו הוי צורכה להיא דא"ר יוחנן וצורכה להיא דאמר בן בתירה. *תני (א) כל הלשכות שהיו במקדש היו פטורות מן המזוזה חוץ מלשכת פלהדרין שהיא דירה לכהן גדול שבעת ימים בשנה א"ר יהודה אף היא גזירה גזרו עליה °בשעריך אית תניי *תני פרט לשערי הר הבית והעזרות אית תניי תני לרבות (א) מ"ד פרט ר' יהודה מ"ד לרבות רבנן. יאות א"ר יהודה מה טעמא דרבנן בשעריך וכי בית דירה הן התיב ר' יוסי בי ר' בון *והתני בשעריך (ב) לרבות שערי המדינה וכי בית דירה הן לא שבהן הן נכנסין לבית דירה והכא שבהן היו נכנסין לבית דירה *חולדת המולים חייבת במזוזה חלון שהוא ארבע על ארבע שעבדים יושבים שם ומניפין לרבוניהם חייבין במזוזה לולים אלו על גב אלו חייבין במזוזה הן דו דרם אסקופתה ארעייתא ר' יוסה הוה מצטער דלא חמא לולא דר' איליי דהוה עביד מן דעתון דכל רבנן: ללישכת פלהדרין: אבא שאול היה קורא אותה לשכת *בולווטין בראשונה היו קורין אותה לשכת בולווטין ועכשיו הן קוראין אותה לשכת פלהדרין פראידתין מילא עבידה *בראשון שהיו משמשין הוא ובנו ובן בנו שימשו בו שמונה עשר כהנים אבל בשני על ידי שהיו נוטלין בדמים וי"א שהיו הורגין זה את זה בכשפים שימשו בו (ג) שמונים כהנים וי"א שמונים ואחד וי"א שמונים ושנים וי"א שמונים ושלש וי"א שמונים וארבע וי"א שמונים וחמש ומהן שימשו שמעון הצדיק ארבעים שנה א"ר אחא כתיב °יראת ה' תוסיף ימים אילו כהנים ששימשו בבית הראשון ושנות רשעים תקצורנה אילו ששימשו בבנין השני *מעשה באחד ששילח ביד בנו שתי מידות של כסף מליאות כסף ומחוקיהן כסף ובא אחר ושילח ביד בנו שתי מידות של זהב מליאות זהב ומחוקיהן זהב אמרו כפה הסיח את המנורה *מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים כו"ם ומגלים עריות ושופכי דמים וכן בשני *ר' יוחנן בר תורתא אמר מצאנו שלא חרבה שילה אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללין את הקדשים מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי כו"ם ומגלי עריות ושופכין דמים אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרות וכל ווסת טובה היתה בהן אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חנם וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים דלמא ר' זעירה ור' יעקב בר אחא ור' אבונה הוון יתבין אמרין ביותר שבראשון נבנה ובשני לא נבנה אמר רבי זעירא הראשונים עשו תשובה והשניים לא עשו תשובה אמר רבי אלעזר *הראשונים נתגלו

תורה אור: שמות יא · משלי י

קרבן העדה

בתוך ביתו. ולא יכנוס למקדש כלל : אף היא גזרה גזרו עליה. שלא יאמרו כה"ג חבוש בבית האסורים אבל מן הדין לא היה חייב במזוזה שאינה דירת קבע : פרט לשערי הר הבית והעזרות. שאינן שעריך המיוחדין לך אלא קדש הם : לרבות. שערי הר הבית והעזרות שחייבין במזוזה דבכלל שעריך הן שאתה נכנס ויוצא בו : מ"ד פרט ר"י. דסובר כל שאינו דירת קבע פטור ממזוזה : ופריך יאות אר"י. שפיר קאר"י שאינן מיוחדין לך ומ"ט דרבנן דמחייבין הא לאו בית דירה הן : התיב ר"י בר' בון. לסיועה לרבנן : בשעריך לרבות שערי מדינה. ולא פליג ר' יהודה אע"ג דאינן בית דירה אלא ודאי הטעם לפי שבהן נכנסין לבית הדירה דהיינו בתי העיר והחצרות והכא נמי בשערי עזרה לפי שבהן היו נכנסין לבית דירה דהיינו לדירת הכה"ג ושברי דירת שבעה ימים שמה דירה : חולדת המולים. נקיקים וחורים שבתוך הגבעות. חולדת. כמו חור שחררוהו חולדות הדרים בארץ : המולים. הם גבעות כמו מליא בגלא בב"ב : חלון שהוא ד' על ד'. אמות : ומניפים לרבוניהם. שיושבים שם העבדים בימות החמה להניף רוח לאדוניהם בחדר המקרה : לולין. בנין שמגדלין שם אווזים ותרנגולים : אלו ע"ג אלו. ואין בחללן ד' על ד' : הן דו דרם וכו'. לפי שכולן סמוכין על האסקופה התחתונה מצרפן כאילו הן אחת וחייבין במזוזה : דהוה עביד וכו'. שהיה נעשה על דעת דכל החכמים : לשכת בולווטים. לשכת שרים היו קורים אותה : פראידתן. פקידי המלך שיד המלך היתה בם להחליפן בכל שנה כרלונו והוא פירוש למילת פלהדרין : מילא עבידא. טעם לדבר שמתחילה היו קורין אותה בולווטין ואח"כ פלהדרין: בראשון. במקדש ראשון : שהיו משמשין. בכהונה גדולה כה"ג בן כה"ג אם היה ראוי לכך ולא היו מתמנים לשם ממון : שימשו בו. כל ימי בניינו לא יותר מח"י כהנים גדולים : בדמים. שהיו נותנים למלך : ומהן. משנות עמידת בית שני שימש שמעון הצדיק ארבעים שנה ולא נותר לכל הכהנים כי אם ש"פ שנה : ומחוקיהן כסף. שהיה לו להביא המדות גדושות אלא כדי שלא יפלו המעות מהן הכלי שמוחקין בו המדה נמי היתה המרפה בשוחד הוא מגלה חבירו : מבזים את המועדות. שלא היו עולים כדכתיב גם בטרם יקטירון החלב וגו'

פני משה

בתוך ביתו הוי דלריכה לטעמא דתרווייהו : תני. בתוספתא פ"ק כל לשכות וכו' : אף היא גזירה גזרו עליה. דס"ל לר' יהודה דירה בעל כרחה היא ולאו שמה דירה אלא משום גזירה שלא יאמרו כ"ג חבוש בבית האסורין הוא שאין לו מזוזה : בשעריך אית תניי תני בשעריך. שלך פרט לשערי הר הבית והעזרות דלאו שלך הן ואית תנא תני דבשעריך לרבות הוא דכל הנקרא שער חייב במזוזה ומפרש דהני תנאי כהני תנאי דמ"ד פרט כר' יהודה ס"ל דפטורין הן ולשכת פלהדרין מדרבנן ומשום גזירה ומ"ד לרבות כרבנן ס"ל דכל שיש בה בית דירה חייבת : יאות אמר רבי יהודה. דבשעריך שלך משמע ומ"ט דרבנן בשעריך וכי בית דירה הן והיאך אתה מרבה מבשעריך לשערי הר הבית והעזרות דלאו בית דירה הן : התיב ר' יוסי בר' בון. ומאי קושיא והתני בשעריך לרבות שערי המדינה ותיקשי נמי וכי בית דירה הן. אלא לאו דהיינו טעמא שבהן נכנסין הן לבית דירה ולפיכך חייבין והכא נמי לשערי הר הבית והעזרות דקאמרי לרבות להיובא היינו טעמא שבהן נכנסין הן לבית דירה שיש לשכות שהן בית דירה וכגון של כ"ג וכל לשכות דפטורין אותן שאינן לבית דירה הן : חולדת המולים. מלישנא דמתני' פ"ק דמדות שני שערי חולדה מן הדרום והיתה שם לשכה נקראת חולדת המולים שהמולים מצניעין כלי המילה בתוכה וכבית דירה היא וחייבת במזוזה וגרסי' נמי לקמן בפ"ד דמגילה : חלון שהוא ד' על ד'. ופתוח לבית שהעבדים יושבין שם וכלי המנפה בידם ומניפין לרבוניהם לעשות להם ריח ולגרש הזבובים חייבין במזוזה דכבית דירה הן : לולים וכו'. עליות זו למעלה מזו מלשון ובלולים יעלו (מלכים א ו) : הן דהוא דרס אסקופתא ארעיתא. כלומר שהרי בכ"מ שדורס על האיסקופה התחתונה הוא דורס לעלות למעלה. א"כ דכל אסקופה של כל עליה ועליה כאסקופה התחתונה היא נחשבת ודרך ביאתך להם היא ולפיכך כל אחד ואחד חייבין במזוזה ואין יוצאין י"ח במזוזה של הבית התחתון : דהוה עביד מדעתון דכל רבנן. שהיה עשוי לפי דברי הכל שהסכימו עמו והיה מצטער על שלא היה רואה אותו היאך היה נוהג במזוזה : לשכת בלווטין. לשון שרים וחשיבות : ועכשיו. אחרי שקלקלו מעשיהם הן קוראין אותה לשכת פלהדרין וכו' כלומר לשון גנאי ושפלות : פראידתין מילא עבידה. לשון כינוי הוא ושם דבר עשוי הוא ולאו שמה ממש אלא כזה המכנה בשם אדם מאליו לגנאי פראידתין פקותים פרא היא בלשון הש"ס הזה : בראשון. בבית הראשון : על שהיו נוטלין. הכהונה בדמים שנותנין להמלך : אמרו כפה הסיח את המנורה. שיה. החמור הפך המנורה ודרך משל היא על שם שהשני שילח זהב לשוחד נלח את הראשון : וכן בשני. אם היה כך בבית שני ועל זה קאמר ר' יוחנן בן תורתא דלא כך הוא אלא מלאנו וכו' : וכל ווסת. כל מדה טובה היה להם : דלמא. מעשה בר' זעירה וכו' ואמרינן ביותר היא השנאת חנם מג' עבירות הללו שהרי בראשון שחרב נבנה ובשני לא נבנה אלמא קשה היא ביותר : אמר ר"ז. היינו טעמא הראשונים עשו תשובה וכו' : והשנים נתגלה עונם. כלומר וכי נתגלה לנו עונם בכתוב ולעיכך לא נתגלה ג"כ קילם. א"כ לא נתגלה

בדרך שלחן מחוקות ומה שהיה חסר מפני המחוק היה מביא בפני עצמו מלאתי ול"כ ומחוקיהן היינו הכלי שמוחקין בו המדה נמי היתה של כסף כמו המדה : כפה הסיח את המנורה. משל הוא אתא חמרא ובטש לשרגא אף כאן המרפה בשוחד הוא מגלה חבירו : מלאנו שלא חרב הבית וכו'. בבבלי יליף להו מקרא : וכן בשני. דמסתמא עון אחד לשניהם : מבזים את המועדות. שלא היו עולים לשם לרגל שאלקנה הולך לסבב ערי ישראל להדריכם שיעלו לרגל : ומחללין את הקדשים. כדכתיב גם בטרם יקטירון החלב וגו' עד כי נאצו האנשים את מנחת ה' : וכל ווסת טובה. כלו' כל מדות טובות היו בהן : דלמא. מעשה והיו יושבין רבי זעירא וכו : הוון אמרין ביותר. קשה שנאת חנם מג"ע ועכו"ם וש"ד : ובשני לא נבנה. עדיין שחטא דור החורבן האחרון חמור מן הראשונים : הראשונים עשו תשוב'. כלומר לעולם דשוים הם אלא דלכך נבנה לראשונים בזמן קלר לפי שעשו תשובה : הראשונים נתגלו

רידב"ז

לילה ליום ע"כ דלא היה פורקין בלילה דאל"כ האיך היה מעמידו בלילה א"כ למוסרו ליום הא הקמת הלילה פסולה לעבודת היום וכדברינו לעיל: ואינו

שנויי נוסחאות (סוכ"ג) פראידתין כד"ו פראירתין.

חדושי הרד"ל

פראידתין מילא עברה כנ"ל. פירוש דבר התמעת שעובר תמיד וכמ"ש בש"ס שמחליפין אותן משנה לשנה :

מסורת הש"ס

יומא ו א · שם יא ב · שם יא א · (מגילה פרק ד הלכה יג) · שם ח ב · שם ט א · ויקרא רבה פרשה כא · יומא ט ב · תוספתא סוף מנחות · שם

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ו מהל' מזוזה הלכה ו
יא
ב מיי' שם הל' ח טוש"ע יו"ד סי' רפו ס"א

גליון הש"ס

(א) פי' ק"ע ונראה לפרש דר"י דפוטר בלשכת פלהדרין לא מטעם דירת ארעי רק מטעם שהוא קודש וזה שאמר מ"ד פרט כר"י ורבנן דמחייבי לשכת פלהדרין אף שהוא קודש מחייבי ג"כ בשערי הר הבי' וכו' ועי' בתו' דיומא דף יא ע"ב במקשה על ה"ש דילן אמאי לא קאמר טעמא דר"י משום שהוא קודש כמו דממעטינן מה"ט שערי הר הבית וכו' ועי' בתוי' דף י ע"ב : (ג) עי' תוס' יומא ט ע"א ד"ה ולא:

מסורת הש"ס

קרבן העדה

נתגלו עוונם. לא היו מכסים פשעיהם : ונתגלה קיצם. לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם : ה"ג השניים לא נתגלה עוונם ולא וכו' : דורות האחרונים כשרים מן הראשונים. או לא : עידיכם הבחירה יוכיח. בנין הבית עד לכם בדבר שהראשונים נבנה להם אחר שבעים שנה והאחרונים כבר בגלות זמן רב : אבותינו. בחטאם העבירו את התקר' שלא החריב נבוכד נצר אלא התקרה של בה"מ והשאיר היסודות שנאמר ויגל את מסך יהודה : פעפענו את הכתלים. שבחרבן בית שני החריבו גם היסודות כדכתיב ערו ערו וגו' וקאמר אנו פעפענו לפי שכל דור שלא נבנה בימיו כאילו הוא החריבו : מה מייחדין ליה עימי'. מי מייחדין כהן זה שמפרישין תחת כה"ג עם הכה"ג או לא : א"ר חגיי משה. שהיה מקבל : דאין מייחדין עמו. דחיישינן שהוא יקטלנו מחמת איבה : אותו. כתיב גבי עשירית האיפה ביום המשח אותו ולא כתיב ביום משחו מכאן שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד : מפני איבה. לכן אין מושחין שנים דחיישינן לשנאה שתהיה ביניהם : עבר זה ושימש זה. פי' עבר הראשון מחמת פסול שאירע בו ושימש השני ואח"כ עבר פסולו של ראשון והרי שניהם עומדים. דינם : הראשון כל קדושת כהונה עליו. וחוזר לעבודתו : לא לכה"ג. לשמש בשמנה בגדים ולא לכהן הדיוט לשמש בארבעה : עבר ועבד. השני בשמנה בגדים עבודתו כשרה דהא כה"ג הוא אלא דאסרו חכמים משום איב' אבל בארבעה פסול לכ"ע דה"ל מחוסר בגדים: עבודתו של מי. מיבעי' לי' אם אירע פסול בכה"ג והשני משמש תחתיו ביה"כ משל מי מביאין הפר של יה"כ : שאירע קרי. מקרה שנטמא ע"י אחת מטומאות אבל קרי ממש אי אפשר לומר דתנן באבות שלא אירע קרי לכה"ג ביה"כ מעולם : ה"ג פר ואיל וכו'. וכ"ה בהוריות ול"ג שעיר דשעיר של יה"כ לא בא משל כה"ג : וידע המלך מה שאלו. שסובר בן אילם שיהיה כהן לעולם והראשון יעבור : אלו. ל"ג וכ"ה במגילה : שהוסע. שהעבירו מלעבוד עוד בכה"ג אלא שהראשון חוזר לעבודתו : ציורא של רוק. טיפה מן הרוק של המלך ניתז על בגדיו ורוק עכו"ם מטמא כרוקו של זב : ואימרת חלוקי. שפת חלוקה : כל כבודה וגו'. אשה לנוטה ראויה לצאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב : יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפה. דכתיב גבי עשירית האיפה והכהן המשיח תחתיו אימא במשוח מלחמה משתעי קרא ל"א אם הביא משוח מלחמה עשירית האיפה יהא כשר כי היכא דמכשרי' מרובה בגדים או כהן שעבר וכפי' זה משמע בת"כ : את שבנו עובד תחתיו. כגון כה"ג שנאמר לכהן תחת אביו מלמד שהבן קודם לכל אדם אם הוא ממלא מקום אבותיו : שאין בנו עובד תחתיו. שאין גדולת משוח מלחמה ירושה לבנו אחריו אע"פ שהוא ראוי : שבעת ימים וגו' מבניו. אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקדש דקרא יתירה הוא אלא ללמד מי שראוי לבא אל אהל מועד ביה"כ הוא שיהא בנו תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא לפני ולפנים אין בנו תחתיו : מנין שהוא מתמנה כה"ג. דסד"א כיון שהוא משוח מלחמה אינו ראוי לבא אל אהל מועד לשרת בקדש לעולם : נגיד היה עליהם. היינו כה"ג ופנחס היה משוח מלחמה בימי משה : כד הוה בעי מקנטרה. כשהיה רוצה לקנטרו שילמוד גם עתה בהתמדה כמו שעשה בילדותו : א"ל לפנים עמו. כלומר ועכשיו נסתלק ממנו : בימי זמרי מיחה. לכך כתיב גבי פנחס לפנים היה ה' עמו לפי שבימי זמרי קינא קנאת ה' לבאות אבל בימי פילגש בגבעה לא מיחה בידם : מניין שהוא נשאל בשמנה. בגדים כשואלין למלחמה ונשאל באורים ותומים : אלא לגדולה של אחריו. שאינו חשוב ככה"ג והיינו משוח מלחמה אף הוא ילבש שמנה : ומנין שהוא עובד. עבודה בבית המקדש בשמנה בגדים : עמך הייתי. כשא"ר יוחנן דין זה ולא אמר עובד בשמנה אלא נשאל בשמנה : ה"ג בכמה הוא עובד. ול"ג ובמה נשאל : בדין היה שיהא עובד בד'. כדין כהן הדיוט : ראינו כהן גדול. שהעולם סוברים שהוא כה"ג לפי שלובש ח' כשהוא נשאל : וטועין מבפנים לחוץ. בתמיה וכי אפשר לטעות בכהאי גוונא : ומשני וכי ר"ט שהיה אביהן של כל ישראל. בחכמה לא טעה בכיולא בזה :

בין

כד"י כני' לא נתגלה

(מגילה פ"ק ה"י הוריות פ"ג הל' ב)

יומא יב ב

(תוס' בפרקין)

שם מז א

(ת"כ צו' נו)

יומא עב ב

שם עג א

שם

נתגלו עוונם ונתגלה קיצם השניים *נתגלה עוונם ולא נתגלה קיצם שאלו את ר' אליעזר דורות האחרונים כשרים מן הראשונים אמר להן עידיכם הבחירה יוכיח אבותינו העבירו את התקרה °ויגל את מסך יהודה אבל אנו פעפענו את הכתלים °האומרים ערו ערו עד היסוד בה אמרו כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו. *מתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול מה מייחדין ליה עימיה א"ר חגיי משם דאין מייחדין ליה עימיה דו קטל ליה אותו אחד מושחין ואין מושחין שנים אמר ר' יוחנן מפני איבה *עבר זה ושימש זה הראשון כל קדושת כהונה עליו השני אינו כשר לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט א"ר יוחנן עבר ועבד עבודתו כשירה. עבודתו משל מי נישמעינה מן הדא (א) *מעשה בבן אילם מציפורין שאירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ונכנס בן אילם ושימש תחתיו בכהונה גדולה וכשיצא אמר למלך אדוני המלך פר ושעיר של יום הכפורים (ב) משלי הן קריבין או משל כהן גדול וידע המלך מה הוא שואלו אמר לו בן אילם אילו לא דייך אלא ששימשתה שעה אחת לפני מי שאמר והיה העולם וידע בן אילם שהוסע מכהונה גדולה *מעשה בשמעון בן קמחית שיצא לדבר עם המלך (ג) ערב יום הכפורים ונתזה צינורה של רוק מפיו על בגדיו וטימתו ונכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו בכהונה גדולה וראת אימן שני בניה כהנים גדולים ביום אחד שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שימשו בכהונה גדולה שלחו חכמים ואמרו לה מה מעשים טובים יש בידך אמרה להן יבא עלי אם ראו קורות ביתי שערות ראשי ואימרת הלוקי מימי אמרון כל קימחיא קמח וקמחא דקמחית סולת וקרון עלה °כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה *יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפה ת"ל °תחתיו מבניו את שבנו עובד תחתיו מביא עשירית האיפה יצא משוח מלחמה שאין בנו עובד תחתיו *ומנין למשוח מלחמה שאין בנו עובד תחתיו ת"ל °שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו וגו' את שהוא בא אל אהל מועד לשרת בקדש בנו עובד תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת בקדש ומנין שהוא מתמנה להיות כהן גדול שנ' °ופנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפנים ה' עמו ר' יוסי כד הוה בעי מקנטרה לר' לעזר בי ר' יוסי הוה א"ל לפנים עמו בימי זימרי מיחה בימי פילגש בגבעה לא מיחה מנין שהוא *נשאל בשמונה ר' חייה בשם רבי יוחנן °ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו מה ת"ל אחריו אלא לגדולה של אחריו ומניין שהוא עובד בשמנה ר' ירמיה בשם ר' יוחנן ובגדי הקדש אשר לאהרן מה ת"ל אחריו לקדושה של אחריו א"ל ר' יונה עמך הייתי לא אמר עובד אלא נשאל ובמה נשאל אייתי רב הושעיה מתניתא דבר קפרא מן דרומא *ותנא וחכמים אומרים אינו עובד לא בשמונה של כהן גדול ולא בארבעה של כהן הדיוט אמר ר' בא בדין היה שיהא עובד בארבעה ולמה אינו עובד שלא יהו אומרים ראינו כהן גדול פעמים עובד בארבעה פעמים בשמונה א"ר יונה ולא מבפנים הוא עובד ולא מבחוץ נשאל וטועין מבפנים לבחוץ וכי רבי טרפון אביהן של כל ישראל לא טעה

בין

פני משה

נתגלה עונם גרסי' : עידיכם. אנו עידיכם בבית הבחירה והוא יוכיח שחזר לראשונים ועדיין לא חזר לאחרונים : אבותינו העבירו את התקרה. כלומר עונם גרמה לקלקל התקרה בלבד כמו שנאמר ויגל את מסך יהודה מלשון סכך ותקרה אבל אנו פעפענו קלקלנו את הכתלים ועל שם האומרים וגו' וזה גרם עונותינו : מה מייחדין ליה עמיה. אם כהן זה שמתקינין לו מהו שצריך ג"כ פרישה ומייחדין ליה עם הכ"ג בלישכה : א"ר חגיי משה וכו'. כצ"ל משה בשבועה הוא וכך היה דרכו של ר' חגיי בכ"מ לומר בלשון שבועה זו כמו שתמצא בפ"ד דדמאי ובכמה מקומות והבאתי בריש פ"ב דסנהדרין וכך הוא בפ"ג דהוריות. וגרסי' שם בהלכה ב' לכל הסוגיא דכאן עד ונעשיך אב בית דין לישראל. וכן לקמן בפרק קמא דמגילה בהלכה ט' עיין שם ותמצא מבואר והגי' הברורה מכאן ומכאן :

מנין

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"א מעיוה"כ הל' ג

יג
ב מיי' פ"ה מכלי המקדש הלכה כה

יד
ג מיי' שם

גליון הש"ס

(א) עיין תוס' יומא שם ד"ה כהן ובתוי"ט ובתוס' זבחים יח ל ד"ה כהן. וברמב"ן א"ג כי' קלה קלז : (ג) ע' בתי"ט ובש"ק אבל בתוס' מגילה דף ט ע"ב ד"ה אין מבואר דספר משל ראשון וכן מוכח מש"ס דילן ביומא דף מט ע"ב שהשמש ומת וכו' בפר ואפי' כדמו של פר ואם שם דהשני נעשה כ"ג גמור כיון דמת ראשון אפ"ה הפר משל ראשון מכ"ש בנטמא דהראשון הוא כ"ג והשני רק כלוהו וע' בתוי' יבנים שם ודאי דהפר משל ראשון ואפשר דמש"ס לא כתב הרמב"ם בביאור משלמי הן קרבין מאחר שפסק בפ"ה הלכה יג דאפי' בדמו של פר ע"ש ועיין בהלמ"ל פ"א מעיוה"כ ס"א : (ג) נ"פ כא היה אפשר לו לטבול ולהעריב שמשו ובירושלמי מגילה והוריות הגי' ערב יוה"כ פס הסיכה וסיינו לאחר ביאת השמש וברש"י יומא מז א ד"ה פעם כתב דיוה"כ היה ע"ש שהביא סיום דברי הירושלמי :

שנויי נוסחאות (סו"א) נתגלו בד"ו נתגלה. (סו"ג) עידיכם הבחירה בד"ו עריכם בית הבחירה.

הערות הגרי"ם נכד הגר"א ז"ל

מפני שהמחבר קרבן ערה רגיה בירושלמי מותר במקומות שהיה נראים לו דוחק בגירסא הכתובה. ואני יגעתי לפרש הדברים בכתבן מבלי ניתן לב לשבש בכל מקום אשר יקצר שכלנו לפרש בכתבן.

אמר ר' חגיי משם דאין מיחדין כו'. נ"ב עיין בירושלמי הוריות (פ"ג הל"ב) הנדפס בבבלי ושם הגירסא משה דאינון מ' ופי' המפרש [בדפוס קראקא] משה לשון שבועה. דאין כמו די אנן לא אמר עובד אלא נשאל ובמה נשאל. נ"ב פירוש שתיים שהיב. למשוח מלחמה נשאל וגם במה הוא נשאל :

חדושי הרד"ל

ר' חייא בשם ר"י כו' מנין שהוא נשאל כו' לקדושה של אחריו ומנין שהוא עובד כו' לגדולה של אחריו כו' אלא נשאל ובמה עובד אייתי רב הושעיא כו' כנ"ל לענ"ד וקדושה היינו השאלה שבאותו שעה הוא נוהג קדושה. וגדולה היא כל עבודה ואפשר לקיים גירסת הספר וגדולה קורא השאלה שאין בה קדושה כ"א כבוד וקדושה קורא העבודה וכן לשון הבבלי יומא (ע"ב ב') קורא גדולה לעבודה :

תורה אור

בין תקיעת הקהל לתקיעת קרבן *דתני °ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות תמימים ולא בעלי מומין דברי ר' עקיבה אמר לו רבי טרפון אקפח את בניי אם לא ראיתי אחי אמי חיגר באחת מרגליו עומד בעזרה וחצוצרתו בידו ותוקע אמר לו ר' עקיבה רבי שמא לא ראיתה אלא בשעת הקהל ואני אומר בשעת קרבן אמר לו רבי טרפון אקפח את בניי *שלא הטיתה ימין ושמאל אני הוא שראיתי את המעשה ושכחתי ולא היה לי לפרש ואתה דורש ומסכים לשמועה הא כל הפורש ממך כפורש מחייו °וכפר הכהן אשר ימשח אתו *מה ת"ל לפי שכל הפרשה אמורה באהרן אין לי אלא אהרן עצמו ומניין לרבות כהן אחר ת"ל אשר ימשח אתו משוח בשמן המשחה ומרובה בבגדים מניין ת"ל °ואשר ימלא את ידו ומניין לרבות כהן אחר המתמנה ת"ל וכפר הכהן במה הוא מתכפר רבנין דקיסרין בשם ר' חייה בר יוסף בפה א"ר זעירה הדא אמרה שממנין זקנים בפה א"ר חייה בר אדא מתניתא אמרה כן *חזור בך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אב בית דין על ישראל מניין כשם שמתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול כך מקדשין לו אשה אחרת על תנאי שמא יארע דבר באשתו שנאמר °וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו דברי ר' יהודה אמר לו ר' יוסה אם כן אין לדבר סוף מהו אין לדבר סוף שמא תמות אשה זו ותמות אשה אחרת א"ר מנא עד דאת מקשי לה על דרבי יהודה קשייתה על דרבנן שמא יארע קרי לכהן זה ויארע קרי לכהן אחר קרי *מצוי מיתה אינה מצויה גזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי והא אשכחנן דר' יהודה אמר מיתה מצויה הדא ההוא דתנינן תמן רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו *תמן תנינן המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים תמן את אמר אין מיתה מצויה וכא את אמר מיתה מצויה תמן ביחיד וכאן בציבור חומר הוא בצבור והא אשכחנן דר' יהודה מחמיר ביחיד *דתני א"ר יהודה לא היה שופר של קינים בירושלם מפני התערובות שמא תמות אחד מהן ונמצא דמי חטאות מיתות מעורבות בקרבן (א) ויקדש מאתמול וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים רבי גמליאל בר' איניוני בעא קומי רבי מנא לא נמצא כקונה קניין בשבת א"ל משום שבות שהתירו במקדש אמר רבי *מנא הדא אמרה א (ב) אילין דכנסין ארמלן צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קניין בשבת:

הלכה ב מתני' ג *כל שבעת הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות ומקריב את הראש ואת הרגלים ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב ג שכהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש:

גמ'

פני משה

מנין כשם וכו' כך מקדשין ליה וכו'. על תנאי שאם יארע דבר באשתו שתהא זו מקודשת לו וקידושין גמורין ה"א כדמתרץ לקמן דא"כ הוה להו שני בתים: עד דאת מקשי לה על דר' יהודה. באשה: קשייתה נמי על דרבנן. דאי חיישי לטומאה אם כן אין לדבר סוף דשמא יארע טומאה בכהן האחר. ומשני קרי מצוי היא וכו' וגזרו על דבר שהוא מצוי והיינו להוש בכ"ג שמא יארע בו פסול ותו לא חששו בזה האחר דלטומאה דתרין לא חיישינן אבל מיתה לא שכיחא ולא חיישי כלל שמא תמות אשתו: והא אשכחן וכו'. כלומר הרי שמצינו כאן אליבא דרבי יהודה דחייש למיתה: הדא היא דתנינן תמן וכו'. והיינו הך דמתני' ואיידי דמייתי להאי ענייגא לקמן בפ"ז דגיטין בהלכה ו' למרמי דר' יהודה אדר' יהודה גרים נמי הכא דתנינן תמן וכן תמצא בהרבה מקומות בש"ס הזה: תמן תנינן. בפ"ג דגיטין בהלכה ג' המביא גט וכו' בחזקת שהוא קיים ולא חיישי' למיתה ולא פליג ר' יהודה וקשיא תמן את אמר אין מיתה מצוייה והכא את אמר לר' יהודה מיתה מצוייה: תמן. בגטין בדינא דיחיד הוא וכאן במתני' בדינא דשייכא לצבור שהכ"ג בא לכפר על כל ישראל וחומר הוא בצבור דהע"ג דבעלמא לא חייש למיתה הכא חייש ר' יהודה: והא אשכחן. דר' יהודה מחמיר אפי' ביחיד דלא שייכא לכל ישראל כדקתני לקמן בפ"ו דשקלים אמר ר' יהודה לא היה שופר של קיני חובה בירושלים שמא תמות אחת מהן וכו'. והוי ליה חטאת שמתו בעליה שדינה שתמות וכשהדמים מעורבין הן בקרבן א"א להקריב והטאת שמתו בעליה לא שייכא אלא ביחיד: ויקדש מאתמול. על הא דקאמר רבי יהודה קאי שמקדשין לו אשה אחרת על תנאי שאם תמות אשתו ביה"כ תהא זו מקודשת לו ולמה לא יקדש אותה מאתמול קדושין גמורים: וכפר בעדו ובעד ביתו. כתיב משמע בעד בית אחד ולא בעד שני בתים לפיכך מקדשה על תנאי ואין כאן אלא בית אחד: לא נמצא זה כקונה קנין בשבת. שאם תמות אשתו ביה"כ חלו קדושין של האחרת. והרי קונה קנין ביה"כ ותנן בפ"ה דביצה לא דנין ולא מקדשין לא בשבת ולא בי"ט: א"ל משום שבות. הוא ושהתירו במקדש שבות כזה: הדא אמרה. מדפריך לא נמצא זה כקונה קנין בשבת ודוקא במקדש היא שהתירו ומפני הדחק א"כ אילין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבע"י לפי שהאלמנה אין לה חופה שיהא קונה אותה לכל דבר לזכות במציאתה ובמעשה ידיה ואינה נקנית לו אלא בביאה או שיתייחד עמה מבעוד יום קודם השבת שלא יהא כקונה קנין בשבת אם יתיחד עמה בתחלה בשבת:

הלכה ב מתני' כל שבעת הימים וכו'. שמרגילין אותו בעבודה: זורק את הדם. של תמידין: ומקטיר את הקטרת כו' ומקריב את הראש ואת הרגלים. וה"ה לכל האברים: כדי שיהא רגיל בעבודה. ביה"כ: ושאר כל הימים. דינו של כ"ג בכל עת שירצה להקריב מקריב ואינו צריך פיים: שכ"ג מקריב חלק בראש. אם ירצה אומר עולה זו אני מקריב מנחה זו אני מקריב ואין המשמר יכולין לעכב על ידו: ונוטל חלק בראש. אם ירצה אומר חטאת זו שלי האשם זה שלי. ודוקא בקדשי המקדש אבל בקדשי גבול ה"ה כשאר אחיו הכהנים וחולקין בשוה והכי איתא בתוספתא פ"ק:

גמ'

קרבן העדה

בין תקיעת הקהל. שתוקעין ביום הקהל: תמימים ולא בעלי מומין. נאמר כאן הכהנים ונאמר להלן וזרקו בני אהרן הכהנים מה להלן תמימים ולא בעלי מומין אף כאן כן: אקפח את בניי. מלטער היה על תורה המשתכחת ומקלל את עצמו: אקפח. לשון כריתה: מה ת"ל. שאם לכפרה עלמה הרי כבר אמור שתהיה באהרן: מניין לרבות כהן אחר. שיעמוד תחת אהרן: ומרובה בגדים. כגון כהנים גדולים שבבית שני שלא היה להם שמן המשחה מניין: כהן אחר המתמנה. כגון זה דתנן במתני' שמתקינין תחתיו שלא נתרבה בבגדים ולא נמשח: וכפר הכהן. מכל מקום: ה"ג במה הוא מתמנה. וכ"ה במגילה וה"פ כהן שמתקינין תחתיו במה הוא מתמנה: הדא אמרה. זאת אומרת שממנין זקנים בפה וא"צ לסמוך ידיו עליו: ה"ג חזור בך וכו' ונעשך אב"ד. משמע שבחזרה לחוד הוא נעשה אב"ד: ותמות. גם האשה אחרת שהתקינו תחתי': קשייתה על דרבנן. תיקשי ליה נמי על הרבנן דאמרי שמתקינין כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול א"כ אין לדבר סוף: ומשני קרי מצוי. ועשו לה תקנה ולאו דוקא קרי אלא ה"ה כל הטומאות מצויות: והא אשכחן דר"י אמר. דמיתה נמי מצויה הלכך קאר"י דאף אשה אחרת מתקינין לו: ה"ג הדא ההיא דתנינן ר"י אומר וכו': תמן תנינן. גיטין פ"ג: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן למיתה והכא אתה אומר מיתה מצויה: ומשני תמן ביחיד. התם בגיטין אף אם תעשה האשה שלא כדין אין תקלה אלא ליחיד אבל כאן אם תמות אשתו של כה"ג תבא תקלה לציבור שיעבוד ביוה"כ כהן אחר שאינו ראוי כל כך כמו הכ"ג: ופריך והא אשכחן דר"י מחמיר אף ביחיד. וחייש למיתה: שופר. תיבה שהיו נותנים בה מעות להקריב ממנו קיני' והם תורים ובני יונה א' לחטאת וא' לעולה: ויקדש מאתמול. לר"י פריך דאמר מתקינין לו אשה אחרת דמשמע בהזמנה בעלמא מתקינין ולמה לא קאמר דיקדש אשה אחרת בעי"כ: ומשני וכפר בעדו ובעד ביתו. אמר רחמנא ולא בעד שני בתים: לא נמצא. במה שהוא מקדש ביה"כ אשה כקונה קנין בשבת דאסור ואפי' בי"ט אין מקדשין כדתנן בביצה פ"ד: א"ל משום שבות. הא דאין מקדשין אינו אלא שבות ואין שבות במקדש: הלין דכנסין ארמלין. אותן שנושאין נשים אלמנות בע"ש: צריך לכונסן מבע"י. דהיינו צריך לייחד עמה אחר החופה קודש שבת שבייחוד זה קונה אותה ואם יתייחד עמה או יבעלנה בשבת תו לא היה כקונה קנין:

הלכה ב מתני' הוא זורק את הדם. של תמידין כדי שיהא רגיל בעבודה ביה"כ: ומטיב את הנרות. מדשן מן האפר של פתילות שכבו: ושאר כל הימים אם רצה. להטיב ולהקריב כל קרבן שירצה מקריב ואין אנשי המשמר יכולין לעכב על ידו: מקריב חלק בראש. ראש הוא להקטיר ולהקריב כל חלק שיבחר: ונוטל חלק בראש. בחלוקת הקדשים נוטל מנה יפה שיבחר לו:

גמ'.

עין משפט נר מצוה

טו
א טוש"ע או"ח סי' נלט סעי' ה וטוש"ע אה"ע סי' סד ע"ש

טז
ב מיי' פ"א מעי"כ הל"ה

יז
ג מיי' פ"ה מכלי המקדש הלכה יב

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' יומא יג ע"ב ד"ה ולמדא ותוס' ביצה לו ע"ב ד"ה והא וכמ"ש חיים לספר"מ פ"א מעי"כ הל' ב: (ב) נ"ע מכבלי כתובות דף ה ע"א א"צ יו"ט בהא לחיות בע"ש דלטעמא דרבנן נפלה בספי ע"ש ולא קונה קנין בביאה בי"ט דלרוב ספוקי' לריך לחיות הביאה מבע"י ע"ש ופי' כמי' מהרי"ט פ"ק דכתובות:

מסורת הש"ס

ספרי פרשת בהעלותך
זבחים יג א
ת"כ פ' אחרי
עדיו' פ"ה מ"ו
יומא יג א
גיטין כח א
(שקלים פ"ו ה"ד) יומא נה ב ע"ש
ירושלמי כתובות פ"א הלכה א
יומא יד א

שנויי נוסחאות (בול"ב) ההוא כד"ו ההיא. (סומ"ג) איניוני כד"ו אינייני.

מסורת הש"ס

יומא יד ב

תוס' פ"א

מנ' ס"ס יז ב

ב"ב קמג א

קרבן העדה

גמ' ופריך ואינו טמא משום הזייתו. בתמיה הא קיי"ל טהור שנפלה עלין הזייה טמאתו וא"כ הכהן שהוזה עליו כל שבעה אפשר לו לעבוד כל שבעה הא בעי כל יום הערב שמש בשביל ההזייה: משהיה מקריב קרבנותיו. כלומר סמוך לערב היו מזין עליו: היך עבידא. היכי דמי נוטל חלק בראש: עור זה שלי. אע"פ שאין שם אלא עור אחת נוטלה: ופריך הכא הוא נסיב כולה. גבי עור נוטלה כולה: וכא הוא נסיב פלגא. והכא גבי חלות ולחם הפנים אינו נוטל אלא המחצה: כאן לקרבן יחיד. נוטל כולה אבל לקרבן ציבור אינו נוטל אלא המחצה: היך עבידה. היכי דמי כלומר קשיין אהדדי דבברייתא קמייתא משמע דר' מחמיר ובבתרייתא משמע דר' מיקל: היה שם עור א'. רבנן לקולא ורבי לחומרא לכה"ג ואם היה שם הרבה עורות רבנן לחומרא דסברי לעולם [אינו] נוטל אלא עור א' ורבי לקולא דסובר לעולם נוטל המחצה: וכהדא וכו'. כהא דבולי ואסטרגי היה להן חוב ליתן מתנה כתר מלכות למלך והיה כתוב בכתב המלך בולי ואסטרגי יתנו הכתר: בולי ואסטרגי. עשירים ושרים ואסטרגי הם עשירים ביותר: קריבו. לשון דורון ל"א לשון משפט כמו ויקרב משה את משפטן והראשון נ"ל: אין בולי בכלל אסטרגי. בתמיה: ולידא מילא. ולאיזה דבר פי' המלך ואמר בולי ואסטרגי אלא כוונתו שאלו יתנו המחצה ואלו המחצה: מביא נ' בכלי א' וכו'. דפלגינן המאה לשנים: ולא אמר בכמה כלים הוא מביאן. נמי היה הדין כן שמביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד: ולידא מילה. ולאיזה דבר אמר בשני כלים אלא לחלק ואפילו הכי תני עלה דאם הביא ששים בכלי א' וכו' יצא ש"מ דאפשר לפרש דלאו פלגא קאמר דאם לא כן אפי' בדיעבד לא יצא דהא לא קיים נדרו וא"כ קשיא איך מפקינן ממונא מספיקא: מכיון שעד ששים. עשרונות יכולין לבלול בבת אחת בכלי אחד אמרינן מסתמא כיון לקרבן גדול הלכך אם הביא ששי' בכלי א' יצא אבל במילי אחרינא אמרינן ודאי כוונתו מחצה לזה ומחצה לזה:

לא

גמ' ואינו טמא משום הזייתו א"ר יוסה בי רבי בון *משהיה מקריב קרבנותיו היו מזין עליו: שכהן גדול מקריב בראש ונוטל חלק בראש: היך עבידה *עור זה שלי חלה אחת משתי הלחם שש חלות מלחם הפנים הכא הוא נסב כולה וכא הוא נסיב פלגא א"ר זעירה כאן לקרבן יחיד וכאן לקרבן ציבור *תני ר' אומר אומר אני שלא יטול אלא מחצה אית תניי תני ר' אומר אומר אני שיטול מחצה היך עבידה היה שם עור אחד רבנן אמרי נוטל את כולו ר' אומר אומר אני שלא יטול אלא מחצה היו שם ארבעה חמשה עורות רבנן אמרי נוטל אחד רבי אומר אומר אני נוטל מחצה מה טעמא דרבי והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו וכי אין אנו יודעין שאהרן בכלל בניו ומה ת"ל לאהרן ולבניו אלא אמר אהרן יסב פלגא ובניו יסבין פלגא כהדא *בולי ואסטרגי הוה לון קריבו אתא עובדא קומי ר' ואמר אין בולי בכלל אסטרגי וליידא מילה אמר בולי ואסטרגי אלא אמר אילין יתנון פלגא ואילין יתנון פלגא א"ר יוסה בי רבי בון ר' כדעתיה דר' אמר והיתה לאהרן ולבניו לאהרן מחצה ולבניו מחצה מתיב ר' בא בר ממל והא מתני' פליגא האומר הרי עלי מאה עשרונות להביאן בשני כלים מביא חמשים בכלי א' וחמשים בכלי א' ואם הביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד יצא אילו מי שאמר הרי עלי מאה עשרונות סתם ולא אמר בכמה כלים הוא מביאן ולידא מילה אמר להביאן בשני כלים יביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד ותני עלה אם הביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד יצא אמר רבי יוסי בי רבי בון מכיון שעד ששים יכולין ליבלל כמי שקבע לו ששים משעה ראשונה

לא

תורה אור

ויקרא ב

ש"ס כד

פני משה

גמ' ואינו טמא משום הזייתו. שהזו עליו כדאמרינן לעיל שהיו מזין עליו מכל חטאות שהיו שם והזאת מי חטאת שהוזה על הטהור מטמאין אותו והיכי מלי עביד עבודה: אמר ר' יוסי בר' בון. לא היו מזין עליו בשחרית אלא משהיה מקריב קרבנותיו היו מזין עליו לעת ערב וטובל ומעריב שמשו ולמחר עביד עבודה: שכ"ג מקריב וכו'. ומפרש היך עבידא כיצד הוא נוטל חלק בראש אומר עור של עולה זו היא שלי ונוטל חלה אחת משתי הלחם של עצרת ושש חלות מלחם הפנים בכל שבת שמתחלקין אחר שהוקטרו הבזיכין ושאר השש חלות מתחלק להמשמר: הכא. בעור הקרבן הוא נסב כולה שאתה אומר עור זה שלי ונוטל כולו והכא בשתי הלחם ולחם הפנים הוא נסב פלגא ומאי טעמא: כאן לקרבן יחיד. נוטל כולו אם ירצה: וכאן לקרבן צבור. מחלק הוא מחצה על מחצה עם הכהנים: תני. הדא ברייתא דרבי פליג וקאמר אומר אני שלא יטול אלא מחצה ואקרבן יחיד קאי. ואית תניי תני דה"ק רבי אומר אני שיטול מחצה והכי גרים בתוספתא פ"ק: היך עבידה. אלו שתי הלשונות אליבא דרבי היאך הן מתפרשין: היה שם עור אחד. של עולה לרבנן הוא נוטל את כולה ועל זה שייך ליפנא דרבי אומר אני שלא יטול אלא מחצה ומחצה לכהנים ואם היו ד' וה' עורות לרבנן אינו נוטל אלא אחד וע"ז קאמר רבי אומר אני נוטל מחצה מהכל וכדיליף מקרא מדכתיב לאהרן ולבניו ללמד שלעולם נוטל הכ"ג מחצה: כהדא עובדא: בולי ואסטרגי. בולי הם עשירים והשרים ואסטרגי הם המוני עם ולשון לעז היא סארט"י ד"י אמיג"י: הוה לון קריבו. היה להם מתנה אחת שהוטל עליהם מהמלך ואתא עובדא קומי רבי ואמר וכי אין הבולי בכלל שאר המוני העם הם. ולאיזה דבר פרט המלך ואמר בולי ואסטרגי אלא כך אמר אלו יתנו מחצה ואלו יתנו מחצה: רבי כדעתיה וכו'. מדפרט הכתוב לאהרן ולבניו: והא מתניתא פליגא. תוספתא היא בפ' י"ב דמנחות האומר הרי עלי מאה עשרונות למנחה ולהביאן בשני כלים מביא חמשים וכו': אילו מי שאמר וכו'. כלומר דמפרש טעמא ומפני מה הוא מביא מחצה בכלי זה ומחצה בכלי זה משום דאלו אמר הרי עלי ק' עשרונות סתם ולא אמר יותר ודאי בכמה וכלים כפי שירצה הוא מביאן ולאיזה דבר פרט ואמר בשני כלים אלא להביאן מחצה על מחצה הלכך יבא חמשים וכו': ותני עלה וכו'. כלו' אפ"ה תני עלה בסיפא שאם הביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד יצא. וקשיא לרבי דהרי כאן פרט בשני כלים ואפילו הכי קתני דאף על פי שלא הביא מחצה על מחצה יצא: אמר רבי יוסי ברבי בון וכו'. שאני הכא דמכיון שעד ששים יכולין הן לבלול בכלי אחד כדתנינן בפרק י"ב דמנחות עד ששים. יכולין להבלל הרי זה כמי שקבע לו ששים בכלי אחד משעה ראשונה דמסתמא דעתו היה להביא בכלי אחד מהן כל כך שיכולין להבלל בו:

לא

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ד מהמידין הל' יד

יט
ב מיי' פי"ז ממעה"ק הל' ו

ציון ירושלים

[א] אינו טמא מפום הזייתו. עיין ש"ס דילן דף ד דמקשה ג"כ כן והוא תימה לענ"ד כיון דלצורך היא אינו מטמא. ע' מל"מ פ"ט מהא"ט ה"ג בסופו. וע' תוס' פסחי' דף סט ד"ה שמא יעבירנו ובצל"ח שם וצ"ע:

רידב"ז

ואינו טמא משום הזייתו. הירושלמי לא מביא כלל הפלוגתא דר"ע ורבנן כמו בבבלי דף י"ד ומשמע לשיטת הירושלמי דלא נחלקו ר"ע וחכמים בזה ומצוי הוא כמה פעמים עיי' בריש מכלתין בדברינו:

למה

תוס' הרי"ד

ואינו טמא משום הזייתו א"ר בר"ב משהיה מקריב קרבנותיו היו מזין עליו ע"כ. בציון ירושלים מקשה כיון דלצורך הוא אין הזאה מטמאתו וכמ"כ קשה על הש"ס דילן דף י"ד ועיין במל"מ ז"ל פי"ט מה' הא"ט עיי"ש ולכאורה קשה ע"ז באמת מה שהקשה המל"מ ז"ל גבי ב' שבילין על הר"ש ז"ל דאינו אלא חומרא בעלמא להצריכו טבילה והואה טמא היום או למחר יתברר הדבר דהתינח טבילה לא נפיק ריעותא אם אנו מצריכין אותו לחומרא אבל הואה כיון דמדין לא היה צריך נמוא שאנו מטמאין אותו בידים שהרי המגע במי חטאת שלא לצורך הואה טמא ואולי כיון דתקנת חכמים הוא להזות עליו נמצא שהוא לצורך הוייה וכל שהוא לצורך אינן מטמאין וכמבואר עכ"ל ז"ל. ולכאורה קשה מאוד על תירוצא דידיה מסוגית הש"ס דף י"ד הכ"ל דמוכח דאליבא דר"ע אף הואה שהיא צריכה מ"מ כיון שטהור הוא טמא ומה שנסתפק בתחלה וס"ל דהואה שהוא משום חומרא דרבנן הוי טמא פשיטא דהוא הכל אליבא דר"ע דמקשה שם על ר"ע ור' יוסי וע"כ דקושייתו על ר"ע דלרבנן פשיטא דטהור אבל תירוצו קשה ונראה לפענ"ד בפשיטות דדוקא הכא גבי שבעת ימי הפרישה דהוא ממש טומאה ספיר ס"ל לר"ע דהוא טמא דשמא באמת טהור הוא ורבנן לא עשאו כטמא דהא עובד עבודה כל ז' רק לענין יוה"כ אסמכוה רבנן אקרא דמילואים [לשיטת הש"ס דילן] ומשו לטומאה כדאיתא בתוס' ז"ל ד"ד ע"א שכבתי לעיל אבל התם גבי ב' שבילין דבאמת הספק טומאה לפנינו רק התורה התירה ס"ט ברה"ר וכיון דחכמים החמירו אבל גברי דאיפשר בתקנה וע"כ אינו בהיתר שהתירה התורה ברה"ר וביטלו חכמים ההיתר דרה"ר והוי כמו ברה"י וע"כ ספיקו טמא וכיון דהוי טמא מן הדין א"כ הוי הואה צריכה מן הדין תורה ודומה למה שכ' סמג"א ז"ל באו"ח סי' תמ"ד ס"ק מ"ו וכ"ל דאפילו באכילה שרי לענין חמץ נוקשה דרבנן והא דכתב הר"נ ז"ל פ"ק ישראל שהפקיד חמצו אצל א"י וקיבל הא"י אחריות צריך ביעור מדרבנן ואם עבר ולא ביערו אסור אחר הפסח שאני התם כיון דזה החמץ צריך ביעור מן התורה וחכמים תיקנו שזה לא מקרי ביעור א"כ הו"ל כאילו עבר מדאורייתא דומיא דמי שביטל חמצו ולא ביערו דאסור אחר הפסח וכו' עכ"ל ז"ל עיי"ש וה"נ דכותיה דהכא גבי פרישה דיוה"כ דמדאורייתא אין כאן כלל משמא דטומאה אלא מדרבנן ובעיקר ספק טומאה הוא מדרבנן משא"כ הכא גבי ב' שבילין דספק טומאה הוא מדאורייתא והו"ל ספיקא מדאורייתא ורק מן התורה ר"ה מתירו וכיון דאמרו רבנן דאין ר"ה מתירו כיון דאיפשר לגברא בתקנתא ממילא הו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וצריך הואה מד"ת משא"כ הכא גבי פרישה דכל משמא דטומאה הוא מדרבנן הו"ל כמו נוקשה דרבנן דעיקר החמץ הוא מדרבנן א"כ מן ד"ת א"כ הואה וא"כ טמא הוא מד"ת א"כ היכי עביד עבודה וכי בשביל שצריך הואה מדרבנן יהיה טהור לעבוד עבודה כיון דמד"ת הוי טמא משא"כ גבי ב' שבילין דהתם אמרו רבנן דרה"ר לא הוי היתר ונמצא דהוי טמא מן התורה וצריך הואה מד"ת והואה מטהרתו כמו בעיקר חמץ מן התורה ורבנן אמרו דלא הוי ביעור הו"ל כאילו עבר אדאורייתא וה"כ כיון דאמרו רבנן דלא הוי רה"ר היתר הו"ל כמו דצריך הואה מן התורה וזה ברור ופשוט ורואיתי בנו"י ז"ל דמקשה על ספיקא דהמל"מ ז"ל דאף בצריך הואה מדרבנן מ"מ טמא ע"ז מקשה הא אליבא דרבנן גבי הואה דיוה"כ ס"ל לרבנן דטהור ומפלפל ע"ז אבל באמת המל"מ ז"ל מעיקרא לא מקשה רק אר"ע דהא קאי שם אליבא דר"ע ולר"ע דס"ל דהואה על שטהור הוי כנוגע ורק בנוגע לצורך הוייה טהור ג"כ ע"כ מסיים המל"מ בלשונו ז"ל והנוגע במי נדה שלא לצורך הוייה טמא ומה שמסיק המל"מ ז"ל דרבינו ז"ל לא כתב כי אם טבילה אלמא דבהואה לא החמיר עליו לאות עליו שלא לצורך ולפ"ז דין זה לא נאמר כי אם בטומאת שרץ אבל לא בטומאת מת דלא אמרינן זילו טבילו כיון דטבילה לא מהניא כלל בלא הואה עכ"ל ז"ל הגם דרבינו ז"ל פסק כרבנן דר"ע הוא לאו מש"ס דהשם לטמאו בידים ז"א אלא דלא ממירין עליו רק לענין טבילה דסתי מקום לפניך אבל לא בהואה דצריך לאפר פרה ולבוא לירושלים ואפילו בלא ירושלים לא בנקל למצוא אפר פרה ונתלא לדברי המל"מ ז"ל מבוארים היטב בע"ה:

היה שם עור אחד. הש"ק ז"ל הק' על הרמב"ם ז"ל דכתב ונוטל חלק בראש כיצד כשירצה אומר זו השאת שלי וזה האשם שלי ע"כ גרסה שזו דעת רבנן שלעולם אינו נוטל

שנויי נוסחאות (סופ"ו) יסבין נד"ו יסבון. כהדא נד"ו בהדא. ואסטרגי נד"ו ואסרטגי (וכן לקמן).

תורה אור

לא צורכא דלא אמר הרי עלי ששים עשרונות להביאן בשני כלים מביא שלשים בכלי א' ושלשים בכלי א' ואם הביא ארבעים בכלי א' ועשרים בכלי א' יצא אשכח תני כן ר' חנניה חברין דרבנין בעי למידין מידת הדין מעשרון אשכח תני והוא למד מה"ד ממדת עשרון א"ר אבון בלבד שלא יביאם בג' כלים ר' בא בר ממל אמר אפילו בכמה כלים *ר' יוסי בי רבי בון בשם ר"י בן לוי [ב]בכל יום כהן גדול מתלבש בכליו ובא ומקריב תמיד של שחר אם יש שם נדרים ונדבות הוא מקריבן והולך בתוך ביתו ובא ומקריב תמיד של בין הערבים ובא ולן בלשכת פלהדרין ר' עוקבה בשם ר"י בן לוי לא היה עושה כן אלא בשבתות ובימים טובים אית תניי תני [א] *הציץ מרצה על מצחו אית תניי תני אפי' בזוית מ"ד הציץ מרצה על מצחו והיה על מצחו תמיד ומ"ד אפי' בזוית מן הדא דיום הכיפורים מ"ד הציץ מרצה (א) על *פסחו מסייע לר' יוסי בי ר' בון מ"ד אפי' בזוית מסייע לר' עוקבה:

הלכה ג מתני'

[ג] *מסרו לו זקנים מזקני ב"ד קורין לפניו בסדר היום ואומרים לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת ערב יה"כ שחרית מעמידין אותו בשער המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה:

גמ' שמא שכחת או שמא לא למדת לא כן תני °והכהן הגדול מאחיו שתהא גדולתו מאחיו °אשר יוצק על ראשו שמן המשחה רבי אומר [ג] בנוי בכח בעושר בחכמה *ובמראה א"ר יוסי בי ר' בון כאן בראשון וכאן בשני: מעמידין אותו בשערי מזרח: איכן היו מעמידין אותו מבפנים או מבחוץ אין תימר מבפנים כיי דתנינן *תמן חמש טבילות היה שם באותו היום אחת שלא היה אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי' טהור עד שיהא טובל וארבעה מהמת יה"כ אין תימר מבחוץ כולהן מחמת יום הכפורים: מעבירין לפניו פרים ואלים וכבשים: למה לא אמר שעיר א"ר בא קרטיגנא בלא כך אינו זקוק להערות אשכח *תני ושעיר:

מתני'

(ויקרא כא / שם)

פני משה

לא צורכא דלא וכו'. מסקנת דברי ר' יוסי בר' בון הן כלומר לא צריכא לך להקשות מכאן אלא אי הוה תני הכי אמר הרי עלי ששים עשרונות להביאן בשני כלים כו' יצא ושפיר היא דמצית למידק שאפי' פרט בשני כלים אפ"ה קתני יצא דהכא ליכא טעמא דבילה אבל השתא דאיכא טעמא דבילה לא מצית למידק עלה דרבי: אשכח תני כן. מצינו הדא ברייתא דתני הכי דאפי' בכה"ג יצא בדיעבד וא"כ פליגא עליה דרבי: רבי חנניה חברין דרבנן בעי. על הא דמותיב מברייתא דעשרונות וכי למדין אנו מדת הדין והוא ענין ממון מעשרון שהיא ענין קרבנות. וקאמר הש"ס אין דאשכח תנא והוא למד מדת הדין ממדת עשרון: א"ר אבין. הא דקתני אם הביא שלשים בכלי אחד וכו' יצא ובלבד שלא יביאם בג' כלים: ר' בא בר ממל אפי' בכמה כלים. דמכיון דליכא הכא טעמא דבילה אפי' הביא בכמה כלים יצא: בכל יום. משבעת הפרישה כ"ג מתלבש בכליו וכו' והולך בתוך ביתו ביום דליכא למיחש למידי ובא ומקריב וכו' ולן בלשכת פלהדרין: רבי עוקבה בשם ריב"ל. קאמר לא היה כ"ג נוהג לעשות כן בכל ימות השנה להתלבש בכליו ולהקריב התמידין אלא בשבתות וי"ט וא"כ בימי הפרישה בשבת עשה כן: אית תניי תני הציץ מרצה על מצחו. בזמן שהוא על מצחו של כ"ג הוא מרצה ואם אינו על מצחו אינו מרצה: ואית תניי תני אפי'. מונח הוא בזוית מרצה ומפרש לטעמייהו דמר דרש על מצחו תמיד וכתיב ונשא אהרן את עון הקדשים וגו' משמע דוקא בעודו על מצחו. ומר אמר אפי' בזוית מן הדא דיה"כ נלמד שכ"ג משמש עבודת היום בבגדי לבן והלין מרצה: מ"ד הציץ מרצה על מצחו. דוקא מסייע לר' יוסי ברבי בון דאמר בכל יום כ"ג מתלבש בכליו וכדי שלא יהיה איזה דבר שצריך ריצוי הציץ יהא מרצה: ומ"ד אפי' מונח בזוית מרצה מסייע לר' עוקבה דאמר לא היה נוהג לעשות כן ולהתלבש בכליו אלא בשבתות וי"ט וא"כ בימות החול במה שצריך ריצוי ציץ מרצה הוא לעולם ואפי' אינו על מצחו:

הלכה ג מתני' מסרו לו זקנים מזקני בית דין וקורין לפניו. באלו שבעת ימים: בסדר היום. בעבודתו ובסידורו הכתוב בפ' אחרי מות ובפירושו: אישי. אדוני: או שמא לא למדת. בגמרא קאמר שזה הוא במקדש שני בזמן שהיו מעמידים כ"ג שאינם מהוגנין כדאמר לעיל בהלכה א' דאלו במקדש ראשון לא היו מעמידין אלא הגדול שבכהנים בחכמה וכו': כדי שיהא מכיר. שיתבונן בבהמות העוברות לפניו לתת אל לבו בהלכות סדר היום:

גמ' שמא שכחת. ניחא אלא שמא לא למדת בתמיה: ולא כן תני. בתוספתא פ"ק: שתהא גדולתו מאחיו. שאם אין לו עושר גדלהו משל אחיו ומדלא כתיב והכהן המשיח קא דריש: ר' אומר בנוי וכו'. נוי הוא תואר ובמראה הוא מראה הפנים ומהמשחה קא דריש רמז לאלו המשחה שכך הוא אותיותיו: כאן בראשון וכו'. כדפרישית במתני': איכן היו מעמידין אותו מבפנים. בעזרה אצל שער המזרח או מבחוץ לעזרה ומפרש ואזיל מה נפקא מינה: אין תימר מבפנים כהאי דתנינן תמן וכו'. ה"פ דהאי מילתא דלמאי דתנינן לקמן בפרק ג' אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי' הוא טהור עד שיטבול. אין תימר מבפנים. וכאן הרי לא טבל דהא לא תנן מטבילין ומעמידין אותו וכו' ש"מ דכל שנכנס לעזרה שלא לעבודה כגון הכא אין צריך טבילה דכל הנכנס לעזרה לעבודה בדוקא תנינן ובין דאית ביה חששא דטומאה וכגון ערב יה"כ שחרית דשמא אירע בו טומאה בלילה שלפניו ובין היכא דליכא ביה חששא דטומאה כלל כגון ביה"כ דבלילה שלפניו לא היו מניחין אותו לישן והחששא דטומאה ישנה נמי ליכא דהא כל ז' עביד עבודה וטביל ועביד הערב שמש אפ"ה הכל שוה דליכא הוא דאם נכנס לעבוד עבודה צריך טבילה ושלא לעבודה לא גזרינן מידי וא"צ טבילה וזהו דקאמר כהאי דתנינן וכו' כלומר דלעבודה דוקא הוא וא"כ חמש טבילות דבאותו היום של יה"כ הראשונה מחמת עבודת התמיד היא וכמו בכל יום דתנינן שלא היה אדם נכנס וכו' וארבע מחמת יה"כ בין חילוף בגדים בכל פעם וכדדרשינן מהכתוב ורחץ בשרו וגו': ואין תימר מבחוץ. היו מעמידין אותו ומטעמא דאכתי לא טבל היום ואע"פ שלא לעבודה היא מ"מ היום צריך טבילה משום חשש טומאה ולא יכנוס לעזרה אם נזכר שיש לו טומאה והשתא דוק מינה דבכל היכא דליכא כאן חששא דטומאה כלל א"צ טבילה ואפי' נכנס לעבודה דהא עיקר טעמא דטבילה כדי שיזכור אם יש לו טומאה והשתא טבילה ראשונה של יה"כ דליכא חששא דטומאה ביה כלל לא היתה צריכה אלא דמחמת קדושת יה"כ היא דהמירא א"כ כולהון החמש טבילות מחמת יה"כ היא: מעבירין לפניו וכו' ולמה לא אמר. נמי מעבירין לפניו שעיר שהוא ג"כ מעבודת יה"כ: בלא כך אינו זקוק להערות. בתמיה הא תנן לקמן בסדר העבודה בפ' הוציאו לו שלאחר שמזה מפר ושעיר לפני ולפנים וכן על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ עירה דם הפר לתוך דם השעיר וכו' ויצא אל המזבח וכו' ומכיון שלבסוף זקוק הוא להערות ולערב שניהן כשהוא רואה היום הפר זכור הוא ג"כ להשעיר ומתבונן בעבודתו וא"צ להעביר לפניו השעיר: אשכח תני ושעיר. אשכחן הדא ברייתא דתני נמי שהעבירו לפניו אף השעיר:

מתני'

קרבן העדה

לא צורכא דלא. לא נצרכא דאיכא למיפרך אלא אי הוה תני בברייתא אם אמר הרי עלי ששים וכו' ואם הביא ארבעים בכלי אחד וכו' יצא הוא דהוה קשיא שפיר מאי טעמא יצא דאי לקרבן גדול קמיכון ה"ל להביא כולן בכלי אחד: אשכח. ברייתא דתני בה אמר הרי עלי ס' וכו' ואם הביא מ' בכלי א' וכ' בכלי אחד יצא וקשיא לרבי: וכי למידין מידת הדין. היינו דיני ממונות וכ"ה בבילה פ"ה: מעישרון. שהוא איסורא: אשכח תני. מצא תנא דהוא יליף ממונא מעשרון: ובלבד שלא יביאם בג' כלים. הני מאה עשרונות אע"ג דאינו יכול להביא' בכלי א' דיותר מששים אינו יכול לבלול בכלי א' אמרינן מסתמא היתה כוונתו בב' כלים אבל בג' כלים לא יביאן א"כ בנודר להביא ששים קאמר דאע"ג דאם הביא בב' כלים יצא אם הביא בג' כלים לא יצא: אפילו בכמה כלים. אם הביא יצא: מתלבש בכליו. בח' בגדים: לא היה עושה. הכה"ג כן שיהא מקריב קרבנות היום ומתלבש בח': אלא בשבתות וי"ט. מפני כבוד היום: הלין מרצה. כשהוא על מצחו של כה"ג אבל אם אינו על מצחו אינו מרצה: אפי'. כשהלין מונח בזוית מרצה: מ"ד הלין מרצה על מצחו. דוקא טעמו מדכתיב והיה על מצחו תמיד משמע דוקא עודהו על מצחו הוא דמרצה: מן הדא דיה"כ. שאינו על מצחו בשעת עבודת לפני ולפנים דאינו נכנס בבגדי זהב ואפ"ה מרצה אם באו בטומאה דקיי"ל כל קרבנות צבור הקבוע להן זמן באין בטומאה: מסייע לר"י בר' בון. דאמר בכל יום היה כה"ג מתלבש בכליו כדי לרצות על קרבנות ציבור: מסייע לר' עוקבה. דלא היה מתלבש בכל יום ואפ"ה מרצה:

הלכה ג מתני' וקורין לפניו. כל ז' הימים: בסדר היום. פ' אחרי מות: אישי. אדוני: שיהא מכיר. מתבונן בבהמות העוברות לפניו לתת אל לבו הלכו' סדר היום:

גמ' בחכמה ובמראה. יהא גדול משל אחיו א"כ מי מוקמי' כ"ג שלא למד: כאן. במקדש ראשון לא העמידו אלא ע"פ התורה כהנים מהוגנים: מבפנים. לשערי המזרח או חוצה לו: אין תימר מבפנים. א"כ אף בעיה"כ היה טובל טבילה א' ולא היו ביה"כ אלא ד' טבילות יתירות שהרי א' מאותן טבילות שטבל ביה"כ היא הטבילה שטבל בכניסתו לעזרה: כיי. כי האי דתנינן לקמן פ"ג: כולהן מחמת יה"כ. כל הה' טבילות היו מחמת יה"כ: בלא כך אינו זקוק להערות. בתמיה וכי בלאו הכי לא היה צריך להתעורר עליו הרי עיקר כפרה בשעיר: אשכח. תנא דתני פר ושעיר היו מעבירין לפניו:

מתני'

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ד מביאת מקדש הלכה ח

כא
ב מיי' פ"א מעיה"כ הל' ס

כב
ג מיי' פ"ה מכלי המקדש הלכה א

גליון הש"ס

(א) צ"ל על מצחו. וכן הוא בירושלמי חגיגה. ועי' תוס' חגיגה דף יז ע"א ד"ה אין:

ציון ירושלים

[ב] בכל יום כ"ג מתלבש בכליו כו'. ע' תוספת חגיגה יז ד"ה אינו:

מסורת הש"ס

ירושלמי חגיגה פ"ב הלכה ד

יומא ו ב

נפ"י אי' מאמר

שם יח א

תוספתא פ"א ת"כ פ' אמור

יומא ל א

שם יח א

תוס' הרי"ד

טבל אלא אחת ובפ"ב מה' תמידין פסק כרבי. וכו' ואיני מבין סקושיא דהרמב"ם ז"ל

רידב"ז

למה לא אמר שעיר אמר ר"ב קרטיגנא כו'. עיי' לקמן פ"ה ה"ו תמצא לזה הענין

שנויי נוסחאות (סו"ד) חברין כד"ו חברון. (סו"ח) פסחו כד"ו מצחו. (סול"ס) וארבעה כד"ו וארבע. (סול"ז) למה כד"ו ולמה.

הלכה ד מתני' [א] *כל שבעת ימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה ערב יום הכיפורים עם חשיכה לא היו מניחין אותו לוכל הרבה שהמאכל מביא את השינה:

גמ' תני לא היו מניחין אותו לוכל לא חלב ולא בצים ולא גבינה ולא בשר שמן ולא יין ישן ולא קונדיטון ולא גריסין של יפול ולא עדשים שמואל אמר ולא אתרוג ולא כל דבר שהוא מרגיל לזיבה אע"פ כן *היו קורין עליו את הפסוק הזה °אם ה' לא יבנה בית וגו' ולא מן הניסים שהיו נעשין בבית המקדש הן א"ר אבין על שם לא תנסון א"ר יוסי בי רבי בון (א) כאן בראשון וכאן בשני:

הלכה ה מתני' [ב] *מסרוהו זקני ב"ד לזקני כהונה הוליכוהו לעליית בית אבטינס השביעוהו ונפטרו והלכו להם אמרו לו אישי כהן גדול אנו שלוחי ב"ד ואת שלוחינו ושליח ב"ד משביעין אנו עליך במי ששיכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך והוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין:

גמ' *על גבי שער המים היתה וסמוך ללישכתו היתה *הוא פורש ובוכה שנחשד והן פורשין ובוכין שצרכו לכך ולמה משביעין אותו מפני הבייתוסין שהיו אומרים יקטיר מבחוץ ויכנים מבפנים מעשה באחד שהקטיר מבחוץ והכנים מבפנים וכשיצא אמר לאביו אף ע"פ שהייתם דורשין כל ימיכם לא עשיתם עד שעמד אותו האיש ועשה אמר לו אע"פ שהיינו דורשין כל ימינו אבל כרצון חכמים היינו עושין תמיה אני אם יאריך אותו האיש ימים בעולם אמרו לא באו ימים קלין עד שמת וי"א יצא חוטמו מזנק תולעים וכמין פרסת עגל עלת בתוך מצחו *[ג]אית דבעי מימר היא דפרה היא דסוכה היא דיום הכפורים ר' סימון לא אמר כן אלא אי דפרה ודסוכה חד ודכפורים חד או דפרה ודכפורים חד ודסוכה חד מ"ד לא באו ימים קלים עד שמת תלתיהון עבד מ"ד יצא חוטמו מזנק תולעים וכמין פרסת עגל יצאת מתוך מצחו כמ"ד אי דפרה ודסוכה חד ודכפורים חד או דפרה ודכפורים חד ודסוכה חד צווחה עליהן העזרה *צאו מיכן בני עלי טימאתם בית אלהינו

בו

קרבן העדה

הלכה ד מתני' לא היו מניחין אותו לאכול הרבה. אפי' מן המאכלים שאינן מביאין לידי חימום:

גמ' לא חלב וכו'. שכל אלו הדברים מביאין את האדם לידי טומאת קרי: קונדיטין. יין מעורב בדבש ופלפלין: אעפ"כ. כלומר אע"פ שהיו משמרין אותו היה [תורה אור: תהלים קכז] צריך לעזר אלוה ממעל שישמרנו מכל טומאה: ופריך ולא מן הניסים שנעשו בבה"מ. הי' שלא ראה הכה"ג קרי ביה"כ ולמה היו צריכין לשמרו כל כך: על שם לא תנסון. כלומר דלכתחלה אין סומכין על הנס: כאן בראשון. הא דתנן שלא ראה הכה"ג קרי מעולם הייינו במקדש ראשון ומתני' במקדש שני:

הלכה ה מתני' מסרוהו זקני ב"ד. שקראו לפניו בסדר היום: לזקני כהונה. ללמדו חפינת הקטרת שנא' ומלא חפניו קטרת סמים ועבודה קשה היתה: בית אבטינס. שם היו עושין את הקטרת כותשין אותן ומערבין סממנים: והשביעוהו. שלא יהא צדוקי לתקן מבחוץ ולהכנים בפנים: הוא פורש ובוכה. מפרש בגמ':

גמ' ע"ג שער המים היתה. לשכת בית אבטינס וסמוך ללשכתו דהיינו לשכת פרהדרין היא היתה סמוכה ללשכת בית אבטינס: הוא פורש ובוכה שנחשד. לצדוקי: שצרכו לכך. לחשדו דאמר מר החושד בכשרים לוקה בגופו: יקטיר בחוץ. בהיכל ע"ג אש: ויכנים מבפנים. שהיו דורשין כי בענן אראה על הכפורת כי בענן הקטרת יבא ואז אראה על הכפורת ואין הדבר כן שהרי הכתוב אומר ונתן את הקטרת על האש לפני ה': עד שעמד אותו האיש. על עצמו אמר כן: יצא חוטמו. ומקלחת תולעים שהחוטם ראשון לאיברים לכנוס שהיא בולטת: וכמין פרסת עגל. דהיינו רגל מלאך שכתבו שנאמר ורגליהם רגל ישרה וכו': היא דפרה היא דסוכה וכו'. אותו הצדוקי שעשה מעשה הצדוקים בפרה שאומרים במעורבי שמש נעשית הוא נמי הצדוקי שעשה מעשה הצדוקים בניסוך המים והוא העושה מעשה הצדוקים ביה"כ לתקן מבחוץ ולהכנים מבפנים: אי דפרה וסוכה. היה צדוקי אחד וביה"כ היה כהן אחר: או דפרה ויה"כ. היה כהן אחד ודסוכה כהן אחר וכדמסיק: מאן דאמר. ביום הכפורים לא באו ימים קלים עד שמת איכא למימר תלתיהון עבד דבין יום הכפורים לסוכות שרף הפרה ובסוכות מת ברגימת האתרוגים: וכמין פרסת עגל יצא מתוך מצחו. משמע שמת מיד בצאתו מבית קדשי קדשים ובסוכה נמי תנן ורגמוהו כל העם באתרוגיהן אם כן בסוכה מת וע"כ לומר ששנים היו: שטימאתם בית אלקינו. כדכתיב אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אהל מועד:

בו

פני משה

הלכה ד מתני' כל שבעת ימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה. דמהו דתימא דהואיל ועביד עבודה כל ז' ימים ימנעו ממנו שלא יבוא לידי טומאה ולא מלי עביד למחר דבעי הערב שמש קמ"ל דלא חששו כן אלא משום עבודת יה"כ דלא סגי אלא בעבודתו ושאר כל הימים אי לא מלי עביד יעבוד כהן אחר: לא היו מניחין אותו לוכל הרבה. ואפי' מן המאכלים שאינן מביאים לידי חימום שהמאכל וכו' ושמא יארע לו טומאה ומאכלין המביאין לידי חימום כגון חלב חם ובילים וכו' כדקחשיב בגמרא לא היו מניחין אותו לאכלן כלל עם חשיכה:

גמ' תני וכו' ולא קונדיטון. מאכל שעושין מיין ופלפלין ומיני בשמים: ולא אתרוג וכו'. כלומר וכן לא שאר מיני פירות המרגילין לזיבה: אעפ"כ וכו'. אפי' לאחר כל שמירות הללו היו מתפללין על כך והיו קורין עליו את הפסוק הזה אם ה' לא יבנה בית וגו' אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר: ולא מן הניסים וכו'. כדקחשיב בפ"ה דאבות עשרה נסים נעשו בבית המקדש וא' מהן שלא אירע קרי לכהן גדול ביה"כ ולמה היה צריך שמירה: על שם לא תנסו. את ה' מכאן שאין לסמוך על הנס: ר' יוסי בר' בון. אמר כאן בבית ראשון היו אלו הנסים. כאן שהיה צריך שמירה בבית שני:

הלכה ה מתני' מסרוהו זקני ב"ד. אותן שקראו לפניו בסדר היום מסרוהו לזקני כהונה: הוליכוהו לעליית בית אבטינס. כדי ללמדו הפינת הקטרת שנאמר ומלא חפניו קטרת סמים דקה והיה משימו בתוך הכף וכשבא לפני ולפנים להקטיר היה צריך להחזיר הקטרת לתוך חפניו ואוחז שפת הכף בראשי אצבעותיו ומערה הקטרת בגודלו לתוך חפניו עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה וגוברו ע"ג הגחלים וזו היא עבודה קשה שבמקדש: ונפטרו. זקני ב"ד ובשעת פטירתן משביעין אותו וכו' שלא תשנה ולעשות מעשה הצדוקין וליתן את הקטרת על הגחלים מבחוץ ולהכנים לפנים שהם דורשין כי בענן אראה על הכפרת בענן עשן הקטרת יבא לפנים ואז אראה על הכפרת אבל אין הדבר כן שהרי הכתוב אומר ונתן את הקטרת על האש לפני ה' א"כ למה נאמר כי בענן אראה על הכפרת ללמד שהוא נותן בה מעלה עשן כדקאמר בגמרא: והוא פורש ובוכה. לפי שחשדוהו לצדוקי: והן פורשין ובוכין. על שחשדוהו לפי שהחושד בכשרים לוקה בגופו ושמא כשר הוא ואין בלבו כלום:

גמ' על גבי שער המים היתה. אותה עלייה של בית אבטינס וסמוך ללשכתו של כ"ג היתה: מעשה באחד וכו'. תוספתא היא בפ"ק: לא באו ימים קלין עד שמת. ובתוספתא גרים לא שהה שלשה ימים עד שנתנו בקברו: ויש אומרים. שמיד שילא מן הקדש יצא וחוטמו מזנק תולעים. לפי שחוטמו הוא ראשון להכניסה וכמין פרסת עגל עלה בתוך מצחו שנגפו מלאך שנאמר בהם וכף רגליהם ככף רגל עגל: אית דבעי מימר היא דפרה וכו'. כלומר כל אלו המעשים כהן צדוקי אחד הוא שעשה אותם ומעשה דפרה הוא בתוספתא פ"ג דפרה דגרים שם על מה שאמרו מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקין שלא יהיו אומרים במעורבי שמש נעשית. שהם אינם מודים למדרש חכמים שטבול יום כשר בפרה ומעשה באחד שהעריב שמשו ובא לשרוף את הפרה וידע בו רבן יוחנן בן זכאי ובא וסמך שתי ידיו עליו כדי לטמאו. ואמר לו אישי כ"ג מה נאה אתה להיות כ"ג רד וטבול אחת ירד וטבל ועלה אחרי שעלה צרם לו באזניו א"ל בן זכאי לכשאפנה לך א"ל לכשתפנה לא שהה שלשה ימים עד שנתנוהו בקבר. ומעשה דסוכה במתני' פ"ד דסוכה ולהמנסך אומרים לו הגבה את ידך שפעם אחת ניסך אחד ע"ג רגליו. לפי שאין הצדוקין מודין בניסוך המים. ורגמוהו כל העם באתרוגיהם: ר' סימון לא אמר כן. שזה הכל היה בכהן אחד אלא או דפרה ודסוכה היה ע"י אחד ומעשה דיה"כ היה ע"י אחר או דמעשה דפרה ודיה"כ היה ע"י אחד ודסוכה היה ע"י אחר. וגרסי' לכל הא ודלקמן בפ"ד דסוכה בהלכה ה': מאן דאמר וכו'. ומפרש דלמ"ד לא היו ימים קלין עד שמת זה שעשה ביה"כ א"כ הוא כהאי דאמרי תלתיהון עבד שעשה מעשה דפרה ודיה"כ ודסוכה ובסוכות מת שרגמו אותו וזהו ימים קלים מיוה"כ עד הסוכות ולא כגירסת התוספתא: ומ"ד יצא חוטמו וכו'. ומת מיד ביום הכפורים א"כ כמ"ד או דפרה ודסוכה היה חד שרף את הפרה ואחר כך הירע זה בסוכות ונרגם ודכפורים היה אחר שהרי מת באותו יום. או דפרה ודכפורים היה כהן חד ששרף את הפרה ואח"כ עשה מעשה זה ביה"כ ומת מיד ודם כה היה אחר ונרגם: צוחה עליהן העזרה וכו'. כלומר כמו שצוהה על בני עלי כך צוחה העזרה על אלו שעשו שלא כהוגן:

בן

מסורת הש"ס

יומא יח א

שם יט ב

שם יח ב

ע"ש יט א

שם ע"ב

סוכה פ"ד הלכה ו

פסחים נז א

עין משפט נר מצוה

כג

א מיי' פ"א מעיוה"כ הל' ו

כד

ב מיי' שם הל' ו

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע לעיל דף ד ע"ב ד"ה שאירע ונ"ע ועי' תשב"ץ ח"ג סי' לז וסי' קלה ועי' תוס' דף כא ד"ה ולא ועי' בק"ע לקמן פ"ד הלכה ד ד"ה וגפן ונ"ע:

ציון ירושלים

באית דבעי מימר היא דפרה היא דסוכה שיא דיוה"כ. עי' תוספתא פ"א דיומא מ"ה שם גרים שלשה ימים. והוא תימה מכאן דכאן משמע ששהה יותר מבלשה ימים ודוק היטב ונ"ע:

רידב"ז

הענין וזה הלשון וכאמת הוא שייך לשם ונשתרבב לכאן כדרך הירושלמי בכ"מ כידוע להרגילים וכן איתא שם בגליון עיי"ש:

תוס' הרי"ד

ז"ל פסק כרבי ושא דכתב זו הקטלת שלי כונתו בדאיכא שתום נוטל הוא בראש ואומר זו אני נוטל ואם היא שמינה יותר הוא שלו ואין הכהנים רשאים ליטול טרם שיטול

אמר

שנויי נוסחאות (בוי"א) תנסון בד"ו תנסו וכ"ה במקרא (דברים ו ט"ז). (סוט"ו) ואת כד"ו ואתה. (סול"ג) אי כד"ו או וכן בשורה 37.

יומא

*בו ביום נפגמה קרן המזבח ונתנו עליו גוש של מלח שלא יהא נראה כפגום [א] שכל מזבח שאין לו קרן וסובב ויסוד פסול הוא בעון קומי ר' אבהו והא כתיב °וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו אפי' אותן שכתב בהן °ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד אמר לו בשעה שהוא נכנס כדרכו *כתיב °והביא מבית לפרכת ונתן את הקטרת על האש לפני ה' [ג] שלא יתקן מבחוץ ויכנים מבפנים שהרי הצדוקין אומרים יתקן מבחוץ ויכנים אם לפני בשר ודם עושין כן קל וחומר לפני המקום ואומר °כי בענן אראה על הכפרת אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר °ונתן את הקטרת על האש לפני ה' אינו נותן אלא מבפנים אם כן למה נאמר כי בענן אראה על הכפרת [ג] מלמד שהוא נותן בה מעלה עשן ומניין שהוא נותן בה מעלה עשן ת"ל °וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על הארון ולא ימות [ד] הא אם לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מסממניה חייב מיתה ולא *ימות הרי זה עונש כי בענן אראה על הכפרת הרי זה אזהרה אר"א בי ר"ש יכול עונש ואזהרה נאמרו קודם למיתת בני אהרן ת"ל °אחרי מות שני בני אהרן אי אחרי מות שני בני אהרן יכול שניהן נאמרו אחר מיתת שני בני אהרן ת"ל כי בענן אראה על הכפרת הא כיצד אזהרה נאמרה קודם מיתת שני בני אהרן ועונש נאמר לאחר מיתת שני בני אהרן. א"ר זעירא כי בענן נראתי אין כתיב כאן אלא אראה מיכן שאין הקב"ה עונש אא"כ הזהיר:

הלכה ו מתני' [ה] *אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשין לפניו אם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל: **גמ'** (א) תני במשלי ובתילים מפני שטעמן מפיג את השינה כהנא שאל לרב *מה ניתני קבוטר קבוטל והוה קאים מצלי וחוי ליה באצבעתיה צפר קבוטר:

הלכה ז מתני' [ו] *ביקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרים לו אישי כהן גדול עמוד והפג אחת על הרצפה ומעסיקין אותו עד שמגיע זמן השחיטה: **גמ'** רב חונא אמר באצבע צרדה בפה ור' יוחנן אמר באצבע צרדה ביד מתני' פליגא על ר' יוחנן (ב) בפה לא בנבל ולא בכינור פתר לה נעימה הנאמרת באצבע צרדה אומרה בפה לא בנבל ולא בכנור:

הלכה ח מתני' [ז] *בכל יום תורמין את המזבח מקרות הגבר או בסמוך לו לפניו או מלאחריו וביום הכיפורים מחצות וברגלים

פני משה

בו ביום. בסוכות שרגמוהו באתרוגיהם נפגמה קרן המזבח ע"י כך ונתנו עליו וכו': בעון קומי ר' אבהו. על היש אומרים שזה של יה"כ מת מיד וניגף ע"י מלאך והכתיב וכל אדם וגו' אפי' אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם וכו' והיאך בא המלאך לשם: א"ל. לא היה זה בשעה שבא לכפר אלא בשעה שנכנס כדרכו להוציא את הכף והמחתה: כתיב והביא וגו'. שהרי הצדוקין אומרים וכו' שאם לפני בשר ודם אין עושין כן שיעשו עשן לפניו ק"ו וכו' ועוד הרי הוא אומר כי בענן וגו' אבל חכמים אמרו להן וכו' כדפרישית במתני': ומנין שהוא נותן בה מעלה עשן. כלומר מנין לעיכוב ת"ל וכסה וגו'. וא"כ האי קרא לעיכוב ולעונש וכתוב כי בענן וגו' לאזהרה נאמר: ת"ל כי בענן אראה על הכפרת. א"כ משמע דקודם מיתת בני אהרן נאמר דאלו לאח"כ הרי כבר נראה היום והיה לו לומר נראהי וכדמסיים ר"ז לקמן להאי דרשה: הא כיצד וכו'. מכאן שאין הקב"ה עונש אא"כ הזהיר מקודם וכמו כאן שהיתה אזהרה מקודם מיתתן ונענשו אחר כך שהכניסו הקטרת שלא כהוגן:

הלכה ו מתני' אם היה חכם. הכ"ג הי' דורש כל ליל יה"כ שלא יחטפנו שינה ושמא יראה קרי: ואם לאו. שאינו חכם אבל הוא תלמיד ויודע להבין ולשמוע דבר הלכה ת"ח דורשין לפניו: ואם לאו. שאינו יודע להבין קורין לפניו: באיוב. שהן דברים המושכין את הלב לשומען ואין שינה חוטפתו:

גמ' תני. בברייתא שהיו קורין לפניו במשלי ובתהלים: מפני שטעמן. כשמפרשין לפניו טעמיהן ופירושן מפיגין הן את השינה: מה ניתני. במתניתין קבוטר או קבוטל והוה רב קאי ומצלי ולא הוה יכול להפסיק ואחוי לי' באצבע לרמז וכאומר צפר נטוק ואמור קבוטר:

הלכה ז מתני' פרחי כהונה. הבחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח: מכין לפניו באצבע צרדה. הוא האצבע האמצעי וכדתני בתוספתא פ"ק אצבע גדולה של ימין ונקרא צרדה על שם שהיא צרה לאצבע הסמוך לאגודל וכשמכין באצבע גדולה על האגודל נשמע קול וכדי שלא יישן: עמוד והפג אחת. כלו' מעט על הרצפה של שיש כדי שתצטנן ולא תישן:

גמ' רב הונא אמר באצבע צרדה בפה. היו נותנין האצבע צרדה על הפה כדי להוציא קול נעימה: ור' יוחנן אמר באצבע צרדה ביד. היו מכין על אגודל כדפרישית במתני': מתניתא. תוספתא פליגא על ר' יוחנן דתני שם איזו היא אצבע צרדה אצבע גדולה של ימין: בפה לא בנבל ולא בכנור. מה היו אומרים שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו': פתר לה ר' יוחנן. דה"ק נעימה האומרת באצבע צרדה אומרה בפה כלומר לעולם היו מכין אותה ביד וכפי קול הנעימה היוצאת מזה כך היו אומרים אח"כ אלו הפסוקים באותו קול הנעימה ובפה וכו':

הלכה ח מתני' בכל יום תורמין את המזבח. תרומת הדשן שחותה במחתה מן הדשן אשר על המזבח בין מעט בין הרבה: ונותנו במזרחו של הכבש. והיא היתה תחלת העבודה בשחרית: וביום הכפורים היה תורם מחצות. משום חולשא דכהן גדול שעליו לבדו מוטל כל העבודות וצריך להשכים יותר: וברגלים

קרבן העדה

בו ביום. שרגמו את הצדוקי באתרוגיהן: נפגמה קרן המזבח. בזריקת אתרוגיהן: גוש של מלח. חתיכה עבה של מלח: שלא יהא נראה כפגום. כלומר לא שיהא כשר לעבודה בסתימה זו אלא שאין כבודו של מזבח שיהא נראה כפגום ולא היה אפשר לתקן לגמרי שהרי בי"ט היה: קרן. אבן אמה על אמה ברום אמה על כל קרן של המזבח: ויסוד. היינו אמה כניסה ראשונה: אפי' אותן שכתוב בהן ודמות פניהם וגו'. והן המלאכים וא"כ מהיכן בא המלאך לפנים לחבטו: בשעה שהוא נכנס כדרכו. ומקיים מצות העבודה כתקונו הוא דאסור לכל אדם להיות שם אבל זה שלא עשה כתיקונו מותרים להיות שם: אם לפני בשר ודם עושין כן. לתקן מבחוץ ק"ו לפני הקב"ה: מעלה עשן. עשב שגורם לעשן לעלות כמקל וגם הוא מרבה עשן: ת"ל וכסה ענן הקטרת. ש"מ שהוא נותן בו דבר שמעלה עשן כענן: ה"ג אר"א בר"ש ולא ימות ה"ז עונש כי בענן אראה על הכפרת ה"ז אזהרה יכול וכו': קודם למיתת בני אהרן. ובעון זה שלא נתנו בו מעלה עשן מתו: יכול שניהן. העונש והאזהרה נאמרו אחרי מיתת בני אהרן: אלא אראה. דמשמע לעתיד אלמא כשנאמר המקרא הזה עדיין לא נראה ואם ס"ד לאחר מיתתן נאמר הרי כבר נראה בו ביום שנאמר וילאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם:

הלכה ו מתני' אם היה חכם דורש. בדבר הלכה כל ליל יה"כ שלא יישן ויראה קרי: ואם. תלמיד הוא ולא חכם שיודע להבין ולשמוע דבר הלכה ואינו יודע לדרוש דורשין לפניו: באיוב ובעזרא. שהן דברים המושכים את הלב לשומען ואין שינה חוטפתו: **גמ'** במשלי ובתהלים. קראו כמי לפניו: מפני. שפירושן מוליאין את השינה: מה ניתני. איך תני במתני' קבוטר ברי"ש או בלמ"ד: והוה. רב עומד ומתפלל ולא היה יכול להפסיק והראה לו באצבעו הגדול שכפפו כמין רי"ש וידעו שתנן קבוטר:

הלכה ז מתני' פרחי כהונה. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח קרויין פרחי כהונה: באצבע צרדה. אצבע הסמוכה לאגודל ולשון צרדה צרתה דדא כלומר צרתה של הגודל הסמוכה לה: עמוד. על רגליך והפג אחת על הרצפה של שיש להסיר חומם שלוקן הרגלים מסיר השינה: והפג. לשון הסרה: **גמ'** בפה. שמניח האצבע בפה ונשמע קולו למרחוק: ביד. שמחבר אצבע הסמוכה לאגודל בחוזקה ושומטה ומכה על כפו ונשמע הקול: מתניתא. ברייתא פליגי על ר"י דהניא לא היו מעסיקין עמו בנבל וכנור אלא בפה היו משוררין לפניו וקשיא לר"י: נעימה. והיינו הזמר השייך לקול הזה שלכל כלי שיר יש זמר בפני עצמו כמפורש בתהלים וקאמר התנא דזמר השייך לאצבע צרדא היו אומרים בפה:

הלכה ח מתני' תורמין את המזבח. תרומת הדשן שהוא חותה מן הדשן במחתה בפעם אחד בין רב בין מעט ובלבד שלא יפחות ממלא קומץ וניתנו במזרחו של כבש ונבלע שם במקומו והיא היתה תחלת העבודה בשחרית: סמוך לו. סמוך לקריאת הגבר לפני קריאתו או לאחריו: ביה"כ. תורם מחצות משום חולשא דכה"ג: וברגלים

תוס' הרי"ד

שיטול הוא מלקו בראש כי שלק בראש ונוטל ממכה או אמת ב' עניניס כן ווס פשוט לפמנ"ד וזו"ק:

תני

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"ב מבית הבחירה הלכה יז

כו
ב מיי' פ"א מעיוה"כ הל' ז

כז
ג מיי' פ"ב מכלי המקדש הלכה ג ג

כח
ד מיי' פ"ה מעיוה"כ הלכה כה

כט
ה מיי' שם פ"א הלכה ח

ל
ו מיי' שם

לא
ז מיי' פ"ב מהמידין הל' יב ופ"ה מביאת מקדש הל' ס

גליון הש"ס

(א) עי' לח"מ שם אבל הרמב"ם לא לכלול אף משלי והלים ולכך כתב כתבי הקדש:

(ב) עי' במשל"מ סוף הלכות בית הבחירה ובכ"מ פכ"ג בשבת הלכה ד:

ציון ירושלים

בפה אם לא נמן בה וכו'. עי' מ"י יומא נג ד"ס ותיפוק ליה ועמש"ל"מ פ"ב מכלי המקדש ה"ג ודוקסינג:

מסורת הש"ס

סוכה מח ב
יומא נג ב
שם
שם
שם
שם
שם
שם יח
ע"ש יח
שם
שם כ

ובררגלים מאשמורה הראשונה לא היתה קרות הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מליאה מישראל:

גמ׳ א״ר מנא לא מסתברא דאי לא יום הכפורים מאשמורה הראשונה וברגלים מחצות שלא יבואו לידי צמאון [א] *א״ר יוחנן תרומת הדשן תחילת עבודה של מחר היא וצריך לקדש ידיו ורגליו מן הכיור המשוקע במים:

הדרן עלך פרק שבעת ימים

הלכה א מתני׳ *בראשונה כל מי שהוא רוצה לתרום את המזבח

תורם בזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש וכל הקודם את חבירו לתוך ארבע אמות זכה ואם היו שנים שוים [ב] הממונה אומר להן הצביעו ומה הן מוציאין אחת או שתים ואין מוציאין אגודל במקדש. מעשה שהיו שנים שוין ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חבירו ונשברה רגלו וכשראו בית דין שהן באין לידי סכנה התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפיים [ג] ארבע פייסות היו שם וזה הפיים הראשון:

גמ׳ רבי מנא בעי ולמה לא קבעו פיים לתרומת הדשן איתא חמי שחיטה כשירה בזר ואת אמר יש לה פיים תרומת הדשן אסורה בזר ואת אמר אין לה פיים חזר רבי מנא ואמר שחיטה אינה כשירה אלא ביום אבל *תרומת הדשן [ד] כשירה כל הלילה אם אומר את יפיס אף הוא אינו משכים על הספק מאי חמית מימר כן *°כל הלילה והרים מיכן לתרומת הדשן שהיא כשירה כל הלילה: *זר שתרם רבי יוחנן אמר חייב רשב״ל אמר [ה] פטור מה טעם דרשב״ל °עבודת מתנה יצא זה שהוא בהרמה מ״ט דר׳ יוחנן לכל דבר המזבח רבי יוסי בי רבי בון בשם רב ארבע עבודות

קרבן העדה

וברגלים. דנפישי ישראל ונפישי קרבנות ורב הדשן במקום המערכה וצריך להעלות הדשן מן המערכה למקום שבאמצע המזבח ששמו תפוח והיו משכימין מן האשמורה הראשונה שהוא שליש הלילה: ולא היתה קריאת הגבר מגעת. ברגלים עד שהיתה העזרה מליאה מישראל המביאים קרבנותיהן להקריבם מיד אחר תמיד של שחר:

גמ׳ לא מסתברא. אלא דניתני במתני׳ ביה״כ מאשמורה הראשונה וברגלים מחצות: שלא יבאו לידי צמאון. שאין הכהנים עוסקין ביה״כ באיברים ופדרים שמונחים ע״ג האש כי אם עד אשמורה הראשונה שמתוך שיעבדו אצל אש המזבח יבואו לידי צמאון ויה״כ אסור בשתייה אבל ברגלים ליכא למיחש להכי די בחצות: תחלת עבודה של מחר היא. ואע״פ שנעשית בלילה צריך לקדש ידיו ורגליו טרם שיתרום הדשן: מן הכיור המשוקע במים. שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה וס״ל כל שאינן למעלה כל הלילה אינן נפסלים בלילה:

הדרן עלך שבעת ימים

הלכה א מתני׳ בראשונה כל מי שרוצה לתרום. כל כהן שהיה מאותו בית אב ורוצה לתרום הדשן שחרית תורם ולא היה פיים בדבר: ובזמן שהן מרובין הבאים לתרום זה אומר אני תורם וזה אומר אני תורם זה היה משפטם: רצים ועולים בכבש. המזבח שהיא ל״ב אמה אורך: וכל הקודם. לכנוס לתוך ד׳ אמות עליונות של כבש הסמוכות לראש המזבח זכה לתרום וזהו גורלם: ואם היו שנים שוים. בכניסתם אין אחד מהם זוכה לתרום אבל מעתה כולן באין להטיל גורל ומהו הגורל הממונה אומר לכולם: הצביעו. הוציאו אצבעותיכם כל אחד יראה אצבעו כדמפרש בגמ׳: אחד או שנים. מפרש בגמ׳: ואין מוציאין אגודל במקדש. מפני הרמאים כשיקרב המניין לכלות ויביט למי יכלה יוציא זה העומד לפניו שתי אצבעות כדי שימנה בשני בני אדם וימהר המנין לכלות בו והממונה לא יבין לפי שאדם יכול להרחיק האגודל מן האצבע הרבה ונראין כאצבעות משני בני אדם: ארבע פייסות היו שם. ד׳ פעמים ביום היו נאספים לפיים ובגמרא מפרש למה לא היו מפיסין על כולם בבת אחת:

גמ׳ ולמה לא קבעו פיים לתרומת הדשן. קודם שאירע תקלה במרוצתם: איתא חמי. כל זה מן הקושיא בוא וראה השתא לשחיטה שהיא כשרה בזר תקנו פיים כדתנן לקמן כ״ש תרומת הדשן שאסורה לזר שהיה להם לתקן פיים: חזר ר׳ מנא. ותירץ שחיטה לפי שאינה כשרה אלא ביום כדכתיב ביום זבחכם תקנו לה פיים אבל תרומת הדשן שכשירה כל הלילה אם נתקן לה פיים לא ישכימו לבוא על הספק משא״כ במרוצה כל אחד סובר שהוא יקדים את חבירו: מאי חמית מימר כן. מה ראית לומר כן שתהא תרומת הדשן כשירה כל הלילה: ומשני כל הלילה והרים. דכתיב על מוקדה כל הלילה וכתיב בתריה והרים את הדשן משמע דאדלעיל קאי דכל הלילה והרים את הדשן: זר שתרם. את הדשן מעל גבי המזבח: עבודת מתנה. שנאמר ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת עבודת מתנה ולא עבודת הרמה שמסלק מעל המזבח כגון תרומת הדשן: לכל דבר המזבח. לרבות עבודת סילוק: עבודות

פני משה

וברגלים. לנפישי ישראל ונפישי קרבנות ורב הדשן במקום המערכה וצריך להעלותו ממקום המערכה למקום שבאמצע המזבח ונקרא תפוח לפי שהם גל גדול של דשן לצבור ומונח כתפוח. והיו משכימין לתרום מאשמורה הראשונה שהיא שליש הלילה: ולא היתה קרות הגבר מגעת. ברגלים: עד שהיתה עזרה מליאה מישראל. המביאים קרבנותיהם להקריבם מיד אחר תמיד של שחר:

גמ׳ אמר ר׳ מנא לא מסתברא דאי לא וכו׳. כלומר וכי לא מסתברא אלא איפכא מדתני במתני׳ ושיהא תרומת הדשן ביה״כ מאשמורה הראשונה וברגלים לא ישכימו כל כך אלא מחצות וכדי שלא יבאו לידי צמאה כשישכימו הרבה ובעזרה אין מים לשתות לפי שהכיור היה משוקע שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה וביה״כ דאסור בשתייה לא איכפת להו בהשכמה: אמר ר׳ יוחנן תרומת הדשן תחלת עבודה של מחר היא. וא״כ כבר היו מעלין את הכיור לפי שצריך לקדש ידיו ורגליו מהכיור המשוקע במים והמים מצויין להם אם יצמאו לשתות:

הדרן עלך שבעת ימים

הלכה א מתני׳ בראשונה. קודם שאירע המעשה דלקמן לא היה פיים לתרומת הדשן וכדקאמר בגמרא דאף על גב דעבודה היא לא תקינו לה פיים ומשום אונס שינה דאי אמרת יפיסו לא אתו דכל חד יאמר מי יימר דיתרמי ליה וכיון דחזו דאתי ואתו נמי לידי סכנה תקינו לה רבנן נמי פייסא כדלקמן. ובראשונה כל מי שרוצה לתרום מאותו בית אב שלהם היה תורם: בזמן שהן מרובים. וכל אחד ואחד אמר אני תורם היה משפטם כך שהם רצים ועולים בכבש של המזבח שהיא ל״ב אמה אורך וכל הקודם את חבירו לתוך ד׳ אמות העליונות של כבש וסמוכות להמזבח זכה הוא לתרום וזה היה הגורל שלהם: ואם היו שנים שוין. בסמוך למזבח ואין אחד מהם קודם והיה הגורל הזה בטל מעתה היו כולם באים לעשות הפיים ולהטיל הגורל. וכיצד היו מפיסין: הממונה אומר להם הצביעו. הוציאו אצבעותיכם למנין לפי שאסור למנות ישראל להאנשים עצמן אלא ע״י דבר אחר וסדר הפיים כך היה כל כהני בית אב של יום היו נכנסין ללשכת הגזית ומלובשין בבגדי כהונה ועומדים בהיקף והממונה בא ונוטל המצנפת של אחד מהן ומחזירה וזהו הסימן שהוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומוציא כל אחד אצבעו ומסכימין לאיזה מנין למאה או ליותר או לפחות והמנין יהיה יותר מהכהנים אשר הם שם ומונה הממונה אצבעותיהם וחוזר חלילה עד שישלים המנין שהסכימו עליו וזה שנשלם המנין באצבעו הוא הזוכה בפיים וכך היה כל הפייסות שבמקדש: ומה הן מוציאין אחת או שתים. בבבלי מפרש אחת לבריא ואם הוא חולה מוציא שתים לפי שהחולה אינו יכול לכנוס אצבעותיו וכשמוציא אחת יוצאה חברתה עמה: ואין מוציאין אגודל במקדש. מפני הרמאים לפי שהאגודל קצר הוא ונוח לפושטו ולכפותו מהר וכשירצה שקרב המנין להיות כלה יוציאנו כדי שיבא הפיים אצלו. ואם הוציא אגודל אין מונין לו:

גמ׳ ר׳ מנא בעי. הוקשה לו ולמה בראשונה לא קבעו פיים לתרומת הדשן הלא עבודה היא כדמסיק הקושיא: איתא חמי. בא וראה שחיטה כשירה בזר ויש לה פיים כדתנן מי שוחט ותרומת הדשן פסולה בזר דכתיב ולבש הכהן וגו׳ והרים את הדשן ואת אמר אין לה פיים בתמיה: חזר ר׳ מנא. ושני ליה לנפשיה ואמר דהיינו טעמא דשאני שחיטה שאינה כשירה אלא ביום וליכא אונס שינה אבל תרומת הדשן וכו׳ כדפרישית במתני׳: מאי חמית מימר כן. מנין אתה רואה לומר כן דתרומת הדשן כשירה כל הלילה: כל הלילה והרים. דכתיב לעיל מיניה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר והדר כתיב ולבש הכהן וגו׳ והרים ודרשינן כל הלילה דקרא קמא אוהרים דבתרא מכאן לתרומת הדשן שהיא כשירה כל הלילה: זר שתרם רבי יוחנן אמר חייב. מיתה כמו על שאר עבודות: עבודת מתנה. כתיב ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבודת מתנה וגו׳ והזר הקרב יומת ודריש עבודת מתנה שאתה נותן על המזבח יצאת עבודה זו שהיא בהרמה מעל המזבח: לכל דבר המזבח. ריבויא הוא ואפי׳ לעבודת

רידב״ז

אמר רבי מנא לא מסתברא דלא ביום הכפורים מאשמורה הראשונה כו׳. ר״ל הא אלא מסתברא יותר לומר דביוה״כ מאשמורה הראשונה וברגלים מחצות כי ברגלים יבואו לידי צמאון אם ישכימו מאשמורה הראשונה קודם שנתעכל המזון שאכלו בערב מה שאין כן ביוה״כ דלא אכלו בערב אלא קודם חשיכה וכבר נתעכל המזון מסעודת היום ובפרט בכה״ג דלא אכל הרבה קודם חשיכה:

מסורת הש״ס: [א] עי׳ זבחים כא ע״א ולקמן פ״ג הלכה א | יומא כב א | [ב] שם | [ג] יומא כב א | [ד] ויקר׳ ו | [ה] במדבר יח | זבחים כג א

עין משפט נר מצוה: לב | א מיי׳ פ״ב מהמידין הל׳ יב ופ״ה מביאת מקדש הל׳ ט | א | ב מיי׳ פ״ד מתמידין ה״ג | ב | ג שם הלכה ה | ג | ד מיי׳ שם פ״ב הלכה יא | ד | ה מיי׳ פ״ט מביאת מקדש הלכה ח

שנויי נוסחאות (שו״ה) מאשמורה כד״ו מאשמורת וכן בשורה 4. (שו״ח) ארבע כד״ו ארבעת וצ״ל ארבעה. (שו״ש) וזה כד״ו זה.

עבודות שהכהן מתחייב עליהן מבחוץ זר מתחייב עליהן מבפנים ואי זו [א] זו הקטרה וזריקה וניסוך המים והיין. ואתיא כרשב"ל לוי אמר אפילו לתרומת הדשן ואתיא כרבי יוחנן. חתה גחלים תפלוגתא דרבי יוחנן ודרשב"ל. הוציא שאר הדשן תפלוגתא דר' יוחנן ודרשב"ל אתיא *כמ"ד [ב] אחרים פחותים מהן ברם כמ"ד אחרים לרבות בעלי מומין הוא זר הוא בעל מום הכל מודין בזר שסידר מערכה של עצים שהוא חייב אמר ר' זעירא [ג] ובלבד *שני גזירי עצים שהכתוב מזהיר עליהן לעבודת כהונה [ו]ונתנו בני אהרן הכהן אש (ויקרא א) על המזבח וערכו עצים *תני א"ר יהודה מנין להצתת האליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת ת"ל ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אמר ר"ש וכי עלת על לב שהזר קרב על גבי המזבח אם כן למה נאמר ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח לימד [ד] על הצתת האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח התיבון והא כתיב [ז]והאש (שם ו) על המזבח תוקד בו לא תכבה מיכן להצתת האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח דברי ר' יהודה ([א]) מחלפה שיטתיה דר"י תמן הוא צריכה כהן כשר וכא הוא אינה צריכה כהן כשר א"ר תנחום בר יודן מה את שמע מינה נאמר בראש המזבח וזר. תרם והפריחתו הרוח תפלוגתא דר' יוחנן ודר' חנינה דא"ר חנינה קומץ שנתנו על גבי האישים והפריחתו הרוח בפריחה האחרונה נתכפרו הבעלים ויצאו השיריים ידי מעילה ר"י אמר

משיאחוז

פני משה

לעבודת סילוק והרמה: מתחייב עליהן מבחוץ. אם עשה אחד מהן בחוץ לעזרה ובאלו זר מתחייב וכו': ואתיא. דרב כר"ש בן לקיש דעבודת מתנה דוקא ולוי ס"ל כר' יוחנן: חתה גחלים. הזר מעל המזבח: תפלוגתא וכו'. וכן אם הוציא שאר הדשן מחוץ למחנה שהיא אחר הרמה פליגי נמי בה דכמחלוקת בהרמה כך מחלוקת בהוצאה: אתיא כמ"ד אחרים פחותים מהן. דגבי הוצאת הדשן כתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה ופליגי תנאי בברייתא דחד ס"ל דאחרים דכתיב היינו שהבגדים שהוא לובש להוצאה יהו פחותים מבגדים שהיה לבוש בהרמה ואיכא תנא דס"ל אחרים לרבות בעלי מומין שהן כשרין להוצאת הדשן ואתיא פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל בזר בהוצאה כמ"ד אחרים פחותין מהן ובין הרמה ובין הוצאה בעי כהונה ובגדי כהונה אלא שאלו פחותין מהן מהראשונים דבגדים שבשל בהן קדירה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו: ברם כמ"ד אחרים לרבות בעלי מומין. א"כ הוא זר הוא בעל מום שאם בעל מום כשר להוצאה זר נמי כשר בה: הכל מודים בזר שסידר וכו'. וכדמפרש ר' זעירא ובלבד שני גזירי עצים שהכתוב מזהיר עליהן וכו' דכתיב בהדיא כהונה ונתנו בני אהרן וגו' ומכאן למדו במצוה להוסיף שני גזירי עצים יותר על עצי המערכה ומהכתוב הזה נלמד לתמיד של בין הערבים שני גיזרין בשני כהנים דוערכו כתיב ולתמיד של שחר שני גיזרין בכהן אחד דכתיב ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה ואם סידר הזר אותם חייב דעבודת מתנה היא וקכבר נמי דעבודה תמה היא שבזה גומר לסידור מערכת העצים וסידור האברים על המערכה תחלת סידור אחר הוא: מנין להצתת האליתא. הצתה בקסמין דקין לתקן אש של המערכה שצריכה כהן וכלי שרת ת"ל וכו': אמר ר"ש. לזה לא צריך קרא דוכי תעלה על דעתך שהזר קרב על המזבח אלא לימד על הצתת האש שלא תהא אלא בראשו של מזבח ולאפוקי שלא יעשה במפוח מרחוק: התיבון. להא דקתני אליבא דר' יהודה דדריש מקרא דונתנו להצתת אליתא שלא תהא אלא בכהן והא כתיב והאש על המזבח תוקד בו מכאן להצתת האש וכו' דברי ר' יהודה אלמא דלר' יהודה נפקא ליה מהאי קרא להצתת אליתה שתהא בראשו של המזבח ולא הזכיר כאן שתהא בכהן א"כ מחלפא שיטתיה דר' יהודה דתמן מקרא דונתנו דריש שהיא צריכה כהן כשר והכא דריש הוא שתהא בראשו של המזבח ואינה צריכה כהן כשר וכלומר דאמאי לא אמר כאן שצריכה כהן: אמר ר' תנחום בר יודן מה את שמע מינה. וכי מהיכא את שמעת ליה דמדרשא דר' יהודה דקאמר שתהא בראש המזבח שאינה צריכה כהן: נאמר בראש המזבח וזר. בתמיה וכי נאמר שזר עולה בראש המזבח ועל כרחך שצריכה כהן כשר: תרם. הדשן מעל המזבח והפריחתו הרוח ואינו יכול ליתנו במקומו אצל המזבח: תפלוגתא דר' יוחנן וכו'. כלומר תליא בפלוגתא דפליגי בקומץ של מנחה בכה"ג ומדמי לה תרומת הדשן לקומץ דשתיהן עבודת סילוק הן: קומץ שנתנו ע"ג האישים. להקטירו והפריחתו הרוח ולא נקטר: בפריחה האחרונה וכו'. כלומר בפריחה זו שהפריחתו הרוח פריחה אחר פריחה כדרך הרוח שמפריח מעט מעט עד שמפריח הכל ובזה כבר נתכפרו הבעלים ומתיר השיריים לאכילה דהואיל ונתנו ע"ג האישים כאלו נקטר הוא וה"ה הכא בתרומת הדשן יצא ידי הרמה וא"צ להרים דשן אחר מעל המזבח: ר' יוחנן אמר

משיאחז

קרבן העדה

עבודות שהכהן מתחייב עליו. כלומר אפילו כהן חייב עליו אם עשאו בחוץ משום שחוטי חוץ אף זר חייב עליהן מיתה משום זרות אם עשאן בפנים ואע"ג שעל כולן מוזהר הזר מ"מ מיתה אינו חייב אלא על אלו: ואתיא. הא דרב כרשב"ל מדלא קחשיב הרמת הדשן: אפילו לתרומת הדשן. זר חייב עליה מיתה: חתה גחלים. בתוך המחתה ולא הוציאן לחוץ היינו פלוגתא דר"י ורשב"ל: הוציא שאר הדשן. לאחר שהרים את המחתה היינו נמי פלוגתא דר"י ורשב"ל דהא נמי עבודת סילוק היא: אתיא. הא דאמרינן דבהוצאת הדשן נמי פליגי: כמ"ד אחרים. הא דכתיב בהוצאת הדשן ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן היינו אחרים פחותים מהראשונים מיהו צריך כהן כשר ש"מ דעבוד' היא וזר חייב עליה: ברם כמ"ד. אבל למ"ד אחרים לרבות בעלי מומין דכשרים להוצאת הדשן א"כ לאו עבודה היא ולכ"ע זר פטור ובבבלי מפורש דרבנן ור"א פליגי בה: הוא זר וכו'. מאי שנא זר מאי שנא בעלי מומין: זר שסידר המערכה. של עצים חייב שהיא עבודה תמה דליכא בתרה בסידור המערכה מידי: ובלבד. בסידור שני גזרי עצים שנאמר בהן כהונה אבל שאר סידור לא מחייב: להצתת אליתא. להצית בהן אור למערכה גדולה: אליתא. קסמים דקים: ובכלי שרת. שיהא לבוש בגדי כהונה ארבעה אם כהן הדיוט הוא ובשמנה אם כהן גדול הוא: בני אהרן הכהן. וכל מקום שנאמר בני אהרן הכהן בכיהונם משמע בגדי כהונתם: וכי עלת על לב. מאחר שלמדנו מדכתיב והאש על המזבח תוקד בו שיהא בראשו של מזבח כלום הוצרכנו למקרא הזה להטעינו כהן וכי תעלה על לב שהזר קרב למזבח והלא נאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו: שלא תהא אלא בראשו של מזבח. וכהונה דכתיב בהאי קרא לגופיה איצטריך שנתינת אש צריכה כהן ולא יטילנה זר ויזרקנה למזבח: התיבון והא. תניא כתיב והאש וכו': מחלפא שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י: תמן הוא מצריך כהן כשר. א"כ עכ"ל דאינו בראשו של מזבח דאם"ד שהוא בראשו של מזבח ל"ל קרא שתהא בכהן כשר פשיטא וכי זר קרב על גבי המזבח: וכא. והכא הוא אינו מצריך קרא לכהן כשר דהא יליף מוהאש דבעינן שתהא בראשו של מזבח וממילא שמעינן דבעינן כהן כשר: מה את ש"מ נאמר בראש המזבח. כלומר אי לאו קרא ונתנו בני אהרן הכהן הוה מוקמינן האי קרא דעל המזבח למילי אחריני כי היכא דמוקמינן על המזבח אחרינא דכתיב בהאי קרא לדרשא אחרינא ל"א מה את ש"מ מהא ליכא למשמע דנאמר בראש המזבח וזר הוה אפשר לומר בראש המזבח ואפילו זר דהא רבי יהודה לית ליה הך סברא דאין זר קרב לגבי מזבח ולשון זה נראה: תרם. הדשן והפריחתו הרוח אם יוצא ידי הרמה או לא היינו פלוגתא דר"י ור"ח: בפריחה האחרונה. כשפרח כל הקומץ מע"ג המזבח נתכפרו הבעלים והשיריים מותרים לכהנים:

משיאחוז

תורה אור

(ויקרא א) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים. (שם ו) והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה.

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ט מביאת מקדש הלכה ב וכמשלמ"ל

ו
ב מיי' פ"ב מהמ"ד הלכה י וכ"מ וכמשלמ"ל

ז
ג מיי' פ"ט מביאת מקדש הלכה ס

ח
ד מיי' פ"ב מהמידין ה"ט

גליון הש"ס

(א) הק"ע נדחק, וכר"ה לפרש לפמ"ש התוס' דף מה אליבא דר"י דקרא דונתנו מיירי ד' דיוט וקרא דואש מיירי בהצתת אליתא ע"ש ומקשה הירושלמי תמן מקרא דונתנו דקאי באש דהדיוט צריכה כהן כשר והכא אינה צריכה כהן כשר היינו בהצתת אליתא דבהאי קרא דוהאש לא כתי' כהן וקושיה התוס' שם ד"ה וכי וע"ז משני ר' תנחום בר' דבקרא דוהאש לא צריך ליכתב כהן דכיון דהא שמעת מינה שהיקד על המזבח איך נאמר בראש המזבח וזר בתמיה שיהא זר קרב לראש המזבח דבהצתת אלית' שמערכה על המזבח לאו אורח ארעא ליעבד במפוח ברחוק וכוס גם ר"י מודה משא"כ באש דהדיוט. ולר"י אפשר במפוחה וע' בתוספות ובריטב"א שם:

מסורת הש"ס

יומא כג ב

שם כד ב

שם מד א

תוס' הרי"ד

תני א"ר יהודה מנין להצתת האליתא שלא תהא אלא בכהן כשר וכ"ש ת"ל ונתנו בני וגו' התיבון וכו' מחלפה שיטתיה דר"י תמן הוא צריכה כהן כשר וכו'. הסוגיא הזאת קשה להבין פי' הק"ע ז"ל קשה לי להבין דמפרש דהקושיא דמחלפה שיטתיה דר"י דתמן הוא צריך קרא לרבות כהן כשר והכא א"צ קרא אלא מדבעינן בראשו של מזבח ע"כ דבעינן כהן כשר וזה קשה לי להבין שא היינו דמקשה ליה ר"ש לר"י כדפירש רש"י ז"ל וכן הק"ע ז"ל גופיה מעתיק קצת פרש"י ז"ל ופי' הפ"מ ז"ל ג"כ קשה לי להבין דמאי פריך לפירושו דאמאי לא אמר כאן שצריך ג"כ כהן לא אבין הפירכא דבמדא קתני שצריך כהן ולא מסיים בראשו של מזבח ובמדא בראשו של מזבח ולא מסיים כהן והאיך שייך למימר ע"ז מחלפה שיטתיה דר"י ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ וכדי להבין על בוריה בע"ה לזאת מוכרחים אנחנו להביא שיטת הבבלי במכלתין דף מ"ה עם פירש"י ז"ל ותוס' ז"ל ובזה נבין החילוק שבין בבלי וירושלמי בזה גרסינן בדף מ"ה ע"א היה ר"י אומר מנין להצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח ת"ל והאש על המזבח תוקד בו כו' דתניא ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת דברי רבי יהודה א"ל ר"ש וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח אלא לימד על אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח פירש"י ז"ל וכי תעלה על דעתך מאחר שאתה למד מן והאש על המזבח תוקד בו שיהא בראשו של מזבח כלום הוצרכנו למקרא זה להטעינה כהן וכי תעלה על לב שזר קרב לגבי מזבח כלא נאמר אך אל כלי הקודש ואל המזבח לא יקרבו אלא לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא על ראש המזבח והכהונה דכתיב בהאי קרא לגופיה איצטריך לה שנתינת אש צריכה כהן ולא יטלנה זר ויקריבנה למזבח עכ"ל ז"ל ומדברי התוס' ז"ל פירוש לפירש"י ז"ל דונתנו ב"א הכהן אש קאי אאש דמביא

מן

רידב"ז

תני א"ר"י מנין להצתת אליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת ת"ל ונתנו בני אהרן וגו' אמר ר"ש וכי עלת על לב כו' א"כ למה נאמר ונתנו בני אהרן וגו' לימד על הצתת אש. ר"ל אש דהדיוט שלא תהא אלא בראשו של מזבח התיבון והא כתיב והאש על המזבח וגו' מכאן להצתת האש ר"ל אש דהדיוט שלא תהא אלא בראשו של מזבח דברי ר"י ע"ז מקשה מחלפה שיטתיה דר"י תמן הוא צריכה כהן כשר גבי הצתת אליתא מרבה קרא כהן וגבי אש דהדיוט לא רבי קרא אלא בראשו של מזבח ולא כהן ושיטה מוחלפת היא דהא ע"כ דאש דהדיוט צריכה יותר כהן מן הצתת אליתא דהא פשטות הקרא קאי על אש דהדיוט ומרבה ר"י כהן גבי הצתת אליתא ובאש דהדיוט לא רבי אלא ראשו של מזבח ולא כהן ע"ז משני רתב"י מה את ש"מ נאמר בראש המזבח וזר בתמיה וכי בשביל דרבינן ליה שצריכה ע"ג המזבח ע"כ קסברת מיניה דלא בעי כהן בתמיה דפשיטא דצריך כהן. ועיין בתוס' ותמצא טעם בדברינו:

פתילה

שנוי נוסחאות (סוי"ב) ואי זו זו הקטרה בד"ו ואי זו זו, זו הקטרה. (סוי"ג) ולא בד"ו לאו. (סוט"ו) ר"ש בד"ו רבי שמעון. (סוכ"א) הוא בד"ו היא. (סוכ"ו) ר"י בד"ו רבי יוחנן.

מסורת הש"ס

מנחות כו ב

שם כו א

ע"ש זבחים כד א

שם כו א

שמות כד ה

תורה אור

א *משיאחוז האור ברובו מה ברובו ברובו של קומץ או ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת אתא ר' חזקיה ר' יונה ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן ברוב כל פרידה ופרידה איתאמרת תרם חצייה תפלוגתא דר' יוחנן ודר"י בן לוי דא"ר יוחנן קומץ שקדש בכלי והקטירו (א) אפי' שומשמין יצא ר' יהושע בן לוי אמר *מתני' לא אמרה כן אלא ג הקטיר בקומצו פעמים כשירה ר' חמא בר עוקבה בשם ר' יהושע בן לוי ג אין קמיצה פחות משני זתים ד ואין הקטרה פחותה מכזית ר' יצחק בי רבי אלעזר שאל מעתה כהן שאין ידו מחזקת כשני זיתים פסול מן העבודה תרם בשמאל תפלוגתא דר' יוחנן ור' יהודה בי רבי דא"ר יוחנן קומץ שקדש בכלי והקטירו ה בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל יהודה בי רבי אומר או בחטאת ביד או באשם בכלי *ובלבד בימין התיבון והא *תני ו קיבל בימינו ונתן בשמאלו יחזיר לימינו אם בשמאל הוא מחזיר למזבח לא כל שכן לבזך א"ר לא אם שנייא אדם ר' לעזר בר ר"ש שנייה דתני רבי אלעזר בי ר"ש אומר אינה צריכה קידוש בזך אתיא דר' לעזר בי ר"ש בשיטת ר"ש אביו *דתנינן תמן ז שלא בכלי שרת פסול ור"ש מכשיר מאי כדון רבנן דאית לון כלי שרת צריכה לון לימין ר"ש דלית ליה כלי שרת לא צריכה ליה לימין א"ר מנא ותמיה אנא היך רבנן מדמין תרומת הדשן להקטרה ולא דמיא אלא לקמיצה *שזו ויקר' ו בהרמה וזו בהרמה °והרים ואין והרים אלא בששייר

קרבן העדה

משיאחוז האור ברובו. א"כ הכא לא יצא ידי הרמה: מה ברובו. מיבעיא ליה באיזה רוב קאמר ר"י שצריך שיאחז בו האור אם ברוב כל הקומץ סגי או דלמא ברוב כל קורט וקורט בעינן ולא מהני רוב הקומץ: תרם חציה. דסובר אין קמיצה פחותה מב' זתים ותרומת הדשן נמי בקמיצה וקאמר דאם תרם שני פעמים בכל פעם כזית היינו פלוגתא דר"י וריב"ל: והקטירו אפי' שומשמין. כשיעור שומשמים לחוד עד שהקטיר הכל יצא ה"ה ה"נ בתרומת הדשן יצא: מתני'. דפ' הקומץ לא משמע כן דתנן הקטיר קומצה פעמיים כשרה דמשמע דוקא פעמיים חציו בראשונה וחציו באחרונה ולא פעמי פעמיים: משני זתים. הלכך האי דתני במתני' פעמיים דוקא נקט שתהא בכל הקטרה כזית ולא פחות דאין הקטרה פחות מכזית: מעתה. שאין קמיצה פחותה מב' זתים א"כ כהן שאין ידו מחזקת ב' זתים פסול לעבודה דכיון דהוא פסול לקמיצה פסול ולא נזכר זה במומי הכהנים: בין בימין בין בשמאל. כשר: או מחטאת ביד. דכתיב גבי מנחה קדש קדשים היא כחטאת כאשם וקאמר אי מחטאת יליף לה אפילו ביד כשרה דהקטרת קומץ במקום זריקה היא וזריקת חטאת ביד שנאמר ולקח הכהן מדמה באצבעו מיהו בימין דוקא דכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא ימין: או באשם. ואי מאשם יליף בכלי נמי כשר דלא כתיב בו אצבע מיהו ימין בעינן דתניא גבי אשם זרק בשמאל פסול דכל מקום שנאמר כהונה אינה אלא ימין: קיבל. הדם בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו וכשר: אם בשמאל הוא מחזיר. הדם לזרקו על המזבח כ"ש שכשר להחזיר לימין וליתן לכלי שיקטיר ממנו למזבח: בזך. כף שהקומץ בתוכו: א"ר לא אם. תני אדם ברייתא דבשמאל כשר ר"א בר"ש הוא ששנה אותה: דתני ראב"ש אומר. מנחה אינה צריכה קידוש בזך אבל למ"ד דבעי קידוש בזך לא מהני חזרה לימין משום דהוה כדם שנשפך מצואר בהמה ע"ג הרצפה ואספו שפסול אבל אי לא בעי מתן כלי ה"ל כדם שנשפך מכלי ע"ג הרצפה ואספו שכשר: דתנינן תמן. בפ"ג דמנחות: שלא בכלי שרת. שלא קידש קומץ בכלי שרת דבתחלת מנחה ודאי לא פליגי דבעי כלי: מאי כדון. מעתה במאי פליגי: רבנן. דמצרכי כלי שרת להקטרה מצרכי נמי ימין וה"ה הרמת הדשן בעי ימין: ותמיה אני. היך מדמין האמוראים הרמת הדשן להקטרת הקומץ הא לא דמיא אלא לקמיצה: שזו בהרמה. תרומת הדשן וקמיצה בהרמה שצריכה שיעור כדלקמן וכיון דקמיצה לכ"ע דוקא בימין א"כ אף תרומת הדשן דוקא בימין: והרים. כתיב והרים את הדשן אשר תאכל האש: אלא בששייר

פני משה

משיאחוז האור ברובו. אז הוי כאלו נקטר כולו ואם אח"כ הפריחתו הרוח כבר נתכפרו בעלים וה"ה הכא בתרומת הדשן משישים רובו במקומו אצל המזבח יצא: מהו ברובו. דקאמר ר' יוחנן בקומץ אם ברובו של הקומץ סגי ולא בעי רוב כל פרידה ופרידה ממנו אם הוא עשוי פרידה פרידה כגון מנחת מחבת ואותה הכתוב בה פתות אותה פתים או רוב כל פרידה ופרידה איתאמרת בה: אתא ר' חזקיה וכו'. ואמרו בשם ר' יוחנן ברוב כל פרידה איתאמרת בה: תרם חצייה. של שיעור הרמה תליא בפלוגתא דפליגי בקומץ שנקטר מקצת ממנו: מתני' לא אמרה כן. דאפי' בהקטרת שומשם סגי דהא תנן בפ"ג דמנחות הקטיר קומצה פעמיים כשרה משמע לפעמיים דוקא וכדמסיק לקמיה שאין קומץ פחות משני זתים ואין הקטרה פחות מכזית אחד: מעתה. דאמרת אין קומץ פחות משני זתים א"כ כהן שאין ידו מחזקת בשני זתים יהא פסול מן העבודה ואנן לא תנן אלא מומין כדקא חשיב בפ"ו דבכורות וכהן שקומץ ידו אינו מחזיק שני זתים לא קא חשיב: תרם. את הדשן בשמאל תליא בפלוגתא דפליגי בקומץ: והקטירו בין ביד וכו'. כלומר לאחר שקדשו בכלי שרת מקטירו ע"ג המזבח בין ביד וכו': יהודה ברבי אומר או כחטאת ביד וכו'. כלומר מדכתיב בה קדש קדשים היא כחטאת וכאשם אם רצה עובדה ביד כחטאת שזריקתה באצבע ואם רצה עובדה בכלי כאשם שזריקתו בכלי ולא ביד שאין לך טעון מתנת אצבע אלא חטאת בלבד: ובלבד בימין. בין שעובדה ביד בין שעובדה בכלי צריך שיהא בימין וכן פליגי בהרמת הדשן: התיבון. על הא דיהודה ברבי דקאמר שהקטרת הקומץ צריך שיתן בימין ומשמע דאם נתנו בשמאל כדי להקטירו פסלו ולא מהני חזרה קודם שיקטירו: והא תנינן. בפ"ג דזבחים: קיבל הדם בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו. ולא פסלו בקבלת שמאל בתחלה והשתא קשיא אם בשמאל הוא מחזיר למזבח כלומר דם שהוא עומד לזריקת המזבח אם נתנו בשמאל מחזיר הוא לימינו וכשר לזרקו על המזבח: לא כ"ש לבזך. כאן שיכול הוא להחזירו משמאלו להבזך והוא הכלי שרת שקדשו להקומץ בו לא כ"ש דתיהני חזירתו: אמר ר' אילא אם שנייה אדם. אם שנה אחד להא דלעיל ר"א ברבי שמעון הוא דשנייה ולדידיה ל"ק דתני ראב"ש אומר אין הקומץ צריך קידוש בזך וכדמסיק ואזיל אתיא וכו' כשיטת ר"ש אביו: דתנינן. במנחות שם: שלא בכלי וכו'. בקידוש הקומץ פליגי: מאי כדון. היאך תליא הא בה ומפרש דלרבנן דאית להון קומץ צריך קידוש בכלי שרת צריכה נמי להון לימין ולר"ש דלית ליה קידוש הקומץ בכלי שרת ל"צ לדידיה לימין: אמר ר' מנא וכו'. כלומר שהיה מתמיה על כל הא דלעיל דמדמין תרומת הדשן להקטרת הקומץ: ולא דמיא אלא לקמיצה. כלומר אי מדמית להו לא דמיין אלא לזה בלבד ששיעור הרמת הדשן קומץ היא כמו הקטרת המנחה: שזו בהרמה וכו'. כלומר בתרווייהו כתיב בהו והרים אבל למידי אחרינא לא דמיין אהדדי: והרים. השתא דריש לקרא דתרומת הדשן דכתיב והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח: והרים אין והרים אלא בששייר

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פי"ב ממעה"ק הל' יג

י
ב מיי' פי"א מפסולי המוקדשין הל' טו

יא
ג מיי' פי"ג ממעה"ק הלכה יד

יב
ד מיי' פי"א מפסולי המוקדשין הל' טו

יג
ה מיי' שם פ"ב הלכה כז

יד
ו מיי' שם פ"א הלכה כג

טו
ז מיי' שם פי"א הל' ו

גליון הש"ס

(א) ע' מנחות דף טז ע"ב ובתוס' מנחות דף כו ע"ב ד"ה יש:

תוס' הרי"ד

מן ההדיוט ולא על הכתת אליתא ואם דהדיוט לא בעינן על ראש המזבח ע"כ צריכין לרבות כהן כשר וסיפא דקרא על המזבח קאי על הכתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח עיי"ש באריכות ועוד מקשים בתוס' ז"ל שם וז"ל וקשה ליה לר"י והאש על המזבח תוקד בו להכתת אליתא שהבערתה על המזבח ל"ל היפוק ליה מונתנו ב"א הכהן אש על המזבח דהא ר' יהודא גמר מהתם הכתת אליתא שתהא בכהן כשר ובכלי שרת וי"ל אי לא הוה כתיב והאש על המזבח תוקד בו לא הוי דרשינן מונתנו אלא נתינת אש דהדיוט על המזבח ושתהא בכהן כשר ובכלי שרת אבל הכתת אליתא לא דרשינן אבל השתא דנפקא מוהאש על המזבח בהכתת אליתא שתהא בראשו של מזבח גמרינן שפיר מונתנו הכתת אליתא ונתינת אש דהדיוט שלא יהא אלא בכהן כשר וכלי שרת דמסתמא בכי האי דנפקא לן מיניה כהן כשר וכלי שרת קאי על כל מלות שע"ג המזבח עכ"ל ז"ל. ונראה לפענ"ד די ירושלמי מחולק עם הבבלי בזה דבבלי ס"ל לר"י ולר"ם דקרא דונתנו קאי על הכתת אליתא וע"כ ס"ל לר"י דכיון דוהאש על המזבח קאי גם על הכתת אליתא כמו כן בקרא דונתנו ג"כ קאי אתרווייהו על אש של הדיוט ועל הכתת אליתא כדפירשו התוס' ז"ל וכן ר"ם מוקי הקרא דונתנו ב"א הכהן על אש של הדיוט ועל המזבח מרבה הכתת אליתא אבל סוגית הירושלמי אינו כן אלא דר"ם מוקי קרא דונתנו ב"א הכהן וגו' על המזבח כולהו באש דהדיוט וכן ר"י מוקי קרא דוהאש על המזבח לאש דהדיוט רק הקרא דונתנו ב"א הכהן וגו' על המזבח מוקי בהכתת אליתא וכמו שגרסינן מפורש א"כ למה נאמר ונתנו ב"א הכהן אש על המזבח לימד על הכתת אש שלא תהא אלא בראשו של מזבח ולא גרסינן הכתת אליתא וכן ר"י מוקי קרא דוהאש על המזבח להכתת אש ולא גרסינן הכתת אליתא ואזלי לטעמייהו בזה דלשיטת הירושלמי קשה לכאורה קושית רש"י ז"ל אליבא דר"ם דל"ל ב"א הכהן הא ידעינן מהא דכי סלקא דעתך שור קרב אבל המזבח וליכא לתרוצי דקאי אאש של הדיוט כנ"ל דהו לא בעינן ע"ג המזבח ז"א לשיטת הירושלמי דגם באש של הדיוט בעינן ע"ג המזבח א"כ ב"א הכהן ל"ל אבל ז"א דמיבעיא ליה לדרשא למעט הפשטן וניתוחן שכשר בזה כדאיתא בבבלי דף כ"ז במכלתין דקפרכינן מכדי מקבלה ואילך מלות כהונה ל"ל ונתנו ב"א הכהן וגו' ל"ל למעוטי הפשט וניתוח ובגמ' דילן קפרכינן ע"ז ואכתי איצטריך לגופיה סד"א כיון דלאו עבודה דמיעכבא כפרה הוא לא תיבעי כהונה קמ"ל דבעי כהונה וזה שנפ"מ דוקא כדבעינן למילף מכח דמקבלה ואילך מלות כהונה וע"כ מיותר שייך שפיר האי פירכא דליכא למילף מן הכלל דמקבלה ואילך מלות כהונה דמשום דלאו עבודה דמיעכבא כפרה הו"א דילא מן הכלל אבל כשילפינן מכח דכי תעלה על דעתך שור קרב אבל המזבח שפיר מיותר וקשה ונתנו ב"א הכהן וגו' ל"ל ש"מ למעוטי הפשט וניתוח ולא קשה כלום על שיטת ירושלמי אבל במסקנא בבבלי דיליף הפשט וניתוח מקרא אחרינא תקשה לר"ם ל"ל ונתנו ב"א הכהן דלא בעינן למעוטי הפשט וניתוח ע"כ דקאי אאש של הדיוט דלא בעינן בו ע"ג המזבח ואיצטריך לגופיה כיון דלאו עבודה דמיעכבא כפרה היא משא"כ לשיטת הירושלמי לא בעינן לגופיה דיכול לאוקמיה כהו"א בבבלי אבל להבבלי מוכרח דלר"ם קאי אאש של הדיוט. וכיון דזכינו לזה עולה כהוגן הסוגיא. דכיון דר"י מוקי קרא דוהאש על המזבח לאש דהדיוט ונתנו ב"א הכהן וגו' להכתת אליתא ור"ם משיב לר"י דילפינן מונתנו ב"א הכהן לימד אמר שהכתת האש לא תהא אלא ע"ג המזבח ונחלקו ר"י ור"ם במה דילפינן מקרא דונתנו למר ילפינן כהן וכ"ש בהכתת אליתא ולמר לא צריכין לילפותא זאת אלא ילפותא אחריתי להכתת אש שלא תהא אלא ע"ג המזבח [וכוי כמו בבבלי דע"כ סברייתא קאי ע"ז המופן דר"י יליף מונתנו על הכתת אליתא כהן וכ"ש ור"ם משיב לו דלא מיבעיא קרא לזה אלא הקרא יליף לן בראשו של מזבח ועיקר חסר מן הספר דהגו"ל אלא לימד על הכתת אש של הדיוט דמיבעיא ע"ז קרא כדפירש"י ז"ל ולכאורה כך הול"ל בברייתא אלא ע"כ דלא נחלקו בברייתא למאי מיבעיא הקרא אלא דמר יליף מידוש זה מן הקרא ומר קאמר דרק מידוש זה ילפינן מסיפא דקרא ונמלא דמר יליף קידוש מן רישא דקרא ומר יליף מסיפא

שנויי נוסחאות (סו"א) מה גד"ו מהו. (סו"ב) איתאמרת גד"ו את אמרת. (סוס"ז) בחטאת גד"ו כחטאת. באשם גד"ו כאשם. (סוכ"ה) מדמין גד"ו מדמיי.

בששייר °אשר תאכל אין אכילה אלא בכזית היה בכולו כזית ליטול מקצתו אין את יכול שאין בו כזית ליטול את כולו אין את יכול שאין כאן שייור והרים אשר תאכל האש (א) *יכול עצים ת"ל °עולה אי עולה יכול איברי עולה ת"ל °אשר תאכל האש הא כיצד א חותה מן המאוכלות הפנימיות ויורד מצוה להקדים (ב) אש לעצים שנא' °וערכו עצים על האש קידם עצים לאש סידר עד שלא תרם משחיל ותורם מפרק ותורם ר' יעקב בר אחא אמר חילפיי שאל קומץ שנתנו על גבי מערכת לילה מה הן ר' ירמיה אמר חילפיי שאל *אימורין שנתנן על גבי מערכת לילה מה הן ולא מתני' היא ב *אין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד (ג) מתני' למצוה מה צריכה ליה לעיכוב ג ציץ מהו שירצה (ד) על טומאת ידים ג *ידים מהו שיפסלו משם יוצא ולאו מתני' היא קידש ידיו ורגליו וניטמו מטבילן והן טהורות יצא לא נפסלו משם יוצא ואתיא כמאן דאמר אין הלינה פוסלת בידים מה צריכה ליה ברם הכא כמאן דאמר ד לינה פוסלת בידים ידים מהו שיפסלו משם מהוסר זמן ולאו מתני' היא קידש ידיו ורגליו היום לעבודה של מחר *אמר רבי יוחנן ה תרומת הדשן תחילת עבודה של מחר היא וצריך לקדש ידיו ורגליו מן הכיור המשוקע במים *ר' חייה בר יוסף אמר מכיון שמסר יום ללילה דיין חברייא בשם רבי יוחנן

משהוא

פני משה

בששייר. דלשון הרמה לא שייך אלא במקצת ושייר במקצתו: אשר תאכל אין אכילה אלא בכזית. שצריך שלא יהיה בהרמה פחות מכזית: היה בכולו כזית. בכל הדשן שישנו שם היאך יעשה ליטול מקצתו וכו': והרים כתיב. וצריך שישייר מקצתו כדלעיל ונשאר השאלה בלא פשיטותא: אשר תאכל האש יכול עצים. שירים הדשן מאשר אכל האש להעצים: ת"ל עולה. ולא משל העצים: אי עולה יכול אברי עולה. שהן עדיין שלימים ולא נתאכלו ירים אותן: ת"ל אשר תאכל האש הא כיצד וכו'. שצריך לחתות מהמאוכלות הפנימיות של אברי העולה ויורד להשימו אצל המזבח: מצוה להקדים אש לעצים וכו'. באש של הדיוט שמביאין קאמר כדדרשינן מהכתוב ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח שאע"פ שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא אש מן ההדיוט ואותו האש מצוה להקדימו להעצים של המערכה: קידם עצים לאש וכו'. או שסידר את העצים עד שלא תרם הדשן: משחיל. מושך העצים לצדד או מפרק העצים מעט מעט ותורם לפי שהרמת הדשן תחלת עבודה היא: חילפיי שאל קומץ של מנחה. שהיא מעבודת היום שנתנו ע"ג מערכת לילה שלא סידר עדיין מערכת עבודת יום מה הן. ור' ירמיה קאמר דעוד שאל חילפיי אימורין של תמיד שחר שנתנן ע"ג מערכת לילה מה הן: ולאו מתניתא היא. ומה זו שאלה הא בהדיא תני בברייתא אין לך קודם בהקטרה לאברי תמיד של שחר אלא קטרת בלבד וכדתנינן בברייתא דסדר המערכה קטרת קודמת לאברים ואם סידרן במערכת לילה נמצא שהן קודמין לקטרת של שחר שלא נקטר הקטרת עד שסידרו מערכה שניה על המזבח שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטרת ואותה המערכה שניה היתה אחר סידור המערכה גדולה בכל יום כדשנינו בפ"ב דתמיד: מתניתא למצוה. כי צריכא ליה לחילפיי מהו לעיכוב ולא איפשיטא: ציץ מהו שירצה על טומאת ידים. אם לאחר שקידש ידיו ורגליו נטמאו ידיו וכגון שנגעו בטומאה דרבנן כאותה ששנינו הפגול והנותר מטמאין את הידים ולא נטמא גופו מהו דמרצה הציץ על זה. ועוד בעי ידים. מהו שיפסלו משום יוצא אם לאחר שקדש ידיו ורגליו יצא לחוץ מהו שיפסלו משום יוצא דאיכא היסח הדעת: ולאו מתניתא היא. דתנינן בברייתא בהדיא קידש ידיו ורגליו ונטמאו מטבילן והן טהורות וא"כ לא צריך ריצוי ציץ וכן אם יצא לא נפסלו משום יוצא: ואתיא כמ"ד וכו'. כלומר דמהדר ליה דמהאי ברייתא לאו ראיה דאיכא למימר אתיא כמ"ד אין הלינה פוסלת בידים. ופלוגתא דרבי ור"א בר"ש לקמן היא ולר"א בר"ש דס"ל אין הלינה פוסלת הכי נמי לא פסלי: מה צריכה ליה. כי קא מיבעיא ליה ברם הכא לאידך מ"ד והוא רבי דס"ל לינה פוסלת בידים אם יוצא נמי פוסלת: ידים מהו שיפסלו משום מחוסר זמן. להאי מ"ד דס"ל אין הלינה פוסלת בידים קא מיבעיא ליה דאה"ל דאין הלינה פוסלת היינו אם קידש בלילה לעבודת מחר אין העמוד השחר העושה לינה פוסל דאין הלינה פוסלת בהן אלא אם קידש היום לצורך עבודת מחר מהו שיפסלו משום מחוסר זמן ופשיט ליה ולאו מתני' היא דתנינן בברייתא בהדיא קידש ידיו ורגליו היום לצורך עבודת מחר הוי קידוש למ"ד אין הלינה פוסלת בידים דמחוסר זמן נמי לא פסיל בהו: א"ר יוחנן וכו'. מילתא באנפי נפשה היא דפליגי ר' יוחנן ור' חייה בר יוסף בענין קידוש ומדייק עלה מהאי פלוגתא דתנאי לקמן: תרומת הדשן תחלת עבודה של מחר וכו'. כלומר דר' יוחנן ס"ל דהכיור היה משוקע במים כל הלילה עד שהגיע הזמן של תרומת הדשן שהוא תחלת עבודה של מחר והיה מקדש ידיו ורגליו מן הכיור המשוקע במים כל הלילה: ר' חייה בר יוסף אמר וכו'. כלומר שלא היה צריך להיות הכיור משוקע במים כל הלילה אלא מכיון שמסר היום ללילה דיו ומשקעו בסוף היום להיות משוקע בתחלת הלילה ושוב א"צ ולקמן מפרש פלוגתייהו: חברייא בשם ר' יוחנן. אמרי דהכי קאמר ר' יוחנן

משהוא

קרבן העדה

בששייר. שצריך לשייר מן הדשן ע"ג המזבח שלא יטול כולו: אין אכילה אלא בכזית. וצריך שיהא בדשן כזית: היה בכולו כזית. שלא היה דשן ע"ג המזבח יותר מכזית היכי ליעביד: יכול עצים. דוקא דשן העצים ולא דשן הקרבנות א"נ יכול שירים גם דשן העצים שהרי האש אוכל העצים והעולה ועצי המערכה: ת"ל. את העולה שאף מה שתאכל האש מן העולה ירים: אי עולה. אי הוה כתיב את דשן העולה ה"א אפילו איברי העולה ירים: ת"ל אשר תאכל האש. ללמד שלא ירים אותם עד שיתעכלו ותאכלם האש: חותה מן המאוכלות הפנימיות. מן הגחלים שבאמצע הדליקה לאחר שפנה שאינן נאכלין לצידי המזבח: ויורד. למטה לארץ: קידם עצים לאש. שסידר תחלה המערכה ואח"כ הצית בהן את האור: סידר עד שלא תרם. כלומר או שסידר המערכה קודם שתרם הדשן: ה"ג משחיל ונותן מפרק ותורם. וה"פ משליך עצים ונותן האש תחילה מפרק המערכה ותורם תחילה דסידרן מעכב: חילפיי. שם חכם: קומץ. של היום שנתן ע"ג מערכת לילה דהיינו קודם שסידר המערכה של היום א"נ קומץ ואימורין של אמש שהיו מונחים ע"ג המזבח שאינן נפסלין בלינה: ופריך ולא מתני' היא. דאין מקטירין דבר קודם לתמיד של שחר כ"ש קודם המערכה של שחרית שהיא העבודה הראשונה דיום: ומשני מתני' איכה אלא למצוה. דאין מקדימין וכי קמיבעיא ליה לעכב אם הוא פסול בדיעבד: ציץ מהו שירצה על טוומאת ידים. מי אמרינן חמירי דברי סופרים מדברי תורה או לא א"נ טומאת ידים היינו שלא קידש ידיו ורגליו מן הכיור: ידים מהו שיפסלו משום יוצא. אם יצא מן המקדש אם צריך לקדש ידיו ורגליו שנית או לא א"נ בהושיט ידיו חוץ למקדש קמיבעיא ליה: ופריך ולאו. ברייתא מפורשת היא שאינן נפסלים משום יוצא: ניטמאו. ידיו בדבר שאין טומאתו מן התורה כגון פיגול ונותר שמטמאין את הידים: יצא. הכהן מן המקדש א"נ יצאו ידיו אינן נפסלים משום יוצא ואין צריכין קידוש שני: ומשני ואתיא כמ"ד וכו'. מהא לא תפשוט דהך ברייתא אתיא כמ"ד לינה אינה פוסלת בידים הלכך גם יציאה אינה פוסלת: מה צריכה ליה. כי קמבעיא ליה למ"ד לינה פוסלת בידים אם גם יוצא פוסל בהם או לא: מחוסר זמן. כגון שהקדים לקדש ידיו ורגליו קודם עמוד השחר: ופריך ולאו מתני' היא. דתניא קידש ידיו היום דהיינו קודם עמוד השחר לצורך היום דאי מאתמול נפסלין בלינה: תחלת עבודה של מחר היא. אע"פ שתורם בלילה צריך לקדש ידיו ורגליו ואיכו יוצא בקידוש של אמש: מן הכיור המשוקע במים. שבערב היו משקעין הכיור למטה שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה וקאמר שאסור להגביה הכיור בלילה דא"כ נפסלין מימיו אלא צריך לטבול כשהכיור למטה א"נ מלתא באנפי נפשה היא שצריך לטבול מכיור המשוקע שלא נפסלו מימיו: מכיון שמסר יום ללילה דיו. כיון שהיה הכיור תחלת הלילה למטה שוב אינו נפסל בלינה דתחלת הלילה גורמת הפיסול וכהן שתורם הדשן טובל בכיור למעלה א"נ מכיון שהיו מקודשים מתחלת היום ללילה תו לא צריך:

משהוא

תוס' הרי"ד

מסיפא דקרא ולא נחלקו בברייתא מפורש למאי מיבעיא רישא דקרא וה"נ בירושלמי ג"כ ר"י יליף מרישא דקרא מידוש דכהן ור"ש ס"ל דילפינן מידוש מסיפא דקרא לע"ג המזבח ולמאי מיבעיא רישא דקרא לא קמיירי בברייתא כמו לשיטת הבבלי וזה פשוט] ואין להקשות כיון דר"י מוקי קרא דוהאש על המזבח לאש דהדיוט א"כ ע"כ דקרא ונתנו ב"א הכהן לא קאי אאש דהדיוט דאל"כ הרי כתוב תלת זימנא דבעי ע"ג המזבח וע"כ דלא קאי האי קרא דונתנו אתרווייהו דהשתא ל"ל דקאי אתרווייהו והא דבעינן הקרא דוהאש על המזבח לגלות לן דקאי הקרא דונתנו ב"א הכהן גם אאש דהדיוט דבעינן גם בו ע"ג המזבח כמו שכתבו התוס' ז"ל הכ"ל ז"א דמהכ"ת נימא בלא"ה דקאי אאש של הצתת אליתא לחוד בשלמא לר"י בש"ס דילן שפיר איצטריך האי והאש על המזבח לגלות לן דקרא ונתנו וגו' קאי גם אאש דהצתת אליתא דבלא"ה הייתי אומר דקאי רק אאש של הדיוט מש"כ לשיטת הירושלמי א"א למימר דבלא"כ ה"א דונתנו וגו' קאי אהצתת אליתא לחוד ולא על אש של הדיוט בתמיה יליבא במרעא כו' הא עיקר הוא אש של הדיוט יותר מן הצתת אליתא דפשטות הקרא קאי אאש של הדיוט אלא ע"כ דהקרא דונתנו לא קאי רק אהצתת אליתא א"כ נמצא דהצתת אליתא צריך כהן כשר והצתת אש דהדיוט לא צריך כהן כשר דהא לא כתיב גביה כהן ז"א דלשיטת הירושלמי ג"כ קאי אתרווייהו וכ"ת והאש על המזבח תוקד בו ל"ל ז"א דאל"ה הייתי מוקמינן הקרא דונתנו אאש דהדיוט ולא על הצתת אליתא אבל השתא דקרא דוהאש על המזבח קמרבה אש דהדיוט שיהא ע"ג המזבח פשיטא דקרא ונתנו וגו' על המזבח קאי על הצתת אליתא ג"כ דמרבה להצתת אליתא שיהא ע"ג המזבח. וע"כ בין להירושלמי בין להבבלי שפיר מרבינן מקרא דונתנו וגו' אש דהדיוט והצתת אליתא. וזו לפי האמת ורק המקשן קס"ד מדמוקי ר"י קרא דונתנו על הצתת אליתא שתהא בכהן כשר והצתת אש לע"ג המזבח דווקא הוא דהכא מרבינן לכהן כשר והכא מרבינן לע"ג המזבח משמע דדווקא הוא בשלמא לשיטת הבבלי לא קשה דהא ב' שכתובים מרבינן על הצתת אליתא והוא הדין לאש דהדיוט אבל בירושלמי דמוקי חד קרא להדיוט וחד קרא להצתת אליתא א"כ קס"ד דמקשן דדווקא הוא ע"כ פריך מחלפא

שיטתיה

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ב מהמידין הל' יג

יז
ב מיי' שם פ"א הלכה ג

יח
ג מיי' פ"ה מביאת מקדש הלכה ה

יט
ד מיי' שם הלכה ח

כ
ה מיי' שם הלכה ט ופ"ב מתמידין הלכה יג

גליון הש"ס

(א) ע' בתי' ריטב"א פ"ק דיומא דף כ ע"ב ובכס"מ פ"ב מתמידין הלכה יב וע' במבלמ"ל שם: (ב) ע' מבלמ"ל פ"ב מהו"מ הלכה ב: (ג) ע' תוספות [illegible]

מסורת הש"ס

ת"כ פ' צו

ע' מנחות כו ב: פסחים נט א

ע' זבחים כ ב.

לעיל פ"א ה"א:

ע' זבחים כא א:

ציון ירושלים

[illegible]

משהוא מגביהו הוא משקיעו מתני' פליגא על רבי חייה בר יוסף קידש ידיו ורגליו ביום אינו צריך לקדשן בלילה בלילה צריך לקדשן ביום דברי רבי. *רבי לעזר בי ר"ש אומר אפילו עסוק בעבודה כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים בשירי עבודות אבל בתהילת עבודות צריך רבי חייא בר יוסף פתרי מתני' קידש ידיו ורגליו ביום אינו צריך לקדשן בלילה בשירי עבודות אבל בתחילת עבודות צריך לקדשן ביום דברי רבי רבי אלעזר בר' שמעון אומר אפילו עסוק בעבודה (א) כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים בשירי עבודות אבל בתחילת עבודות צריך רבי יוחנן פתר מתני' קידש ידיו ורגליו ביום צריך לקדשן בלילה בשירי עבודות בלילה צריך לקדשן ביום דברי רבי רבי לעזר בי ר"ש אומר אפילו עסוק בעבודה כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים בין בתחילת עבודות בין בשירי עבודות *חילפיי אמר כשם שאין הלינה פוסלת בידים כך אין הלינה פוסלת בכיור מתני' פליגא על רבי חילפיי קידש ידיו ורגליו ביום אינו צריך לקדש בלילה בלילה צריך לקדש ביום דברי רבי רבי לעזר בי ר"ש אומר אפילו עוסק בעבודה כל ג' אינו צריך לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים הא בכיור פוסלת תלמידוי דרבי יוחנן בשם חילפיי הכיני קידש ידיו ורגליו כו' שאין הלינה פוסלת בידים הא בכיור פוסלת ובלבד מיום ללילה *מה בין בתוך ארבע אמות לכבש בתוך ארבע אמות למזבח מן מה דתנינן מעשה שהיו שנים שוין רצין ועולין בכבש הדא אמרה בתוך ארבע אמות למזבח אמר רבי יוסי בי רבי בון בפירוש תני לה רבי חייה כל הקודם את חבירו לתוך ארבע אמות למזבח זכה מהו הצביעו הוציאו אצבע הוציאו אחת מונין לו שתים מונין לו ש"ש אין מונין לו מהו אין מונין כל עיקר אין מונין לו את היתירה ארבע הממונה מכה אותו בפקיע ובטל הפיים: אין מוציאין אגודל במקדש מפני הרמאין: אין אומר ממי במקדש אלא א *הממונה היה מגביה

קרבן העדה

משהוא מגביה. הכיור בלילה לתרומת הדשן מיד הוא משקיעו דעמוד השחר הוא העושה לינה ואם הוא למעלה כשעולה עמוד השחר פסול: אינו צריך לקדשן בלילה. אם לא הסיח דעתו: צריך לקדשן ביום. שסובר רבי שהלינה פוסלת בקידוש ועמוד השחר הוא העושה לינה: כל ג'. כלומר ג' ימים שיותר מכאן אי אפשר לו לעסוק בעבודה בתמידות שלא יישן בינתיים: אבל בתחלת עבודות. שהפסיק בין עבודות דאתמול לדהיום צריך קידוש וקשיא דר"ח בר יוסף כמאן אי כר' דאמר לינה פוסלת בעמוד השחר ואי כראב"ש אפי' בלילה אין צריך קידוש: ומשני רחב"י. מפרש לברייתא: אבל בתחלת עבודות צריך לקדשן. ביום מיהו אם קידש בלילה אפי' לשירי עבודות כגון הקטר חלבים ואימורים תו לא צריך לקדשן ביום: ה"ג דברי ראב"ש וכו': שאין הלינה פוסלת בידים בשירי עבודות. ואפי' למחר יכול לעבוד בקידוש של היום ורחב"י כתרוייהו ס"ל: ה"ג פתר מתניתי' קידש ידיו ורגליו ביום אינו צריך לקדשן בלילה בשירי עבודות בלילה צריך לקדשן ביום. וה"פ אע"פ שקידש בלילה לעבודה צריך לקדשן ביום דעמוד השחר עושה לינה: ה"ג אפי' עסוק בעבודה כל ג' וכו': בין בתחלת עבודות וכו'. ור"י כרבי: כך אין הלינה פוסלת בכיור. שאם המים למעלה כל הלילה אינן פסולות לראב"ש: שאין הלינה פוסלת בידים. ומדלא קאמר שאין הלינה פוסלת בתחילה ש"מ דבכיור פוסלת: הכיני. הא כן היא מתפרשת הברייתא: ובלבד מיום ללילה. אבל אם מסרו יום ללילה דיו והידים העוסקין בעבודה תמיד כמסרו יום ללילה דמיין: מה בין וכו'. מיבעיא ליה הני ד' אמות דמתני' אהייא קאי אם אד' אמות התחתונות דכבש או ד' אמות העליונות הקרובות לגבי מזבח איירי מתני': מן מה וכו'. כלומר ת"ש ממתני': מעשה שהיו שנים שוין רצין ועולין בכבש. ועכ"ל שהיו שוין באמצע הכבש ורצין לד' אמות העליונות הקרובות למזבח ש"מ לגבי מזבח תנן: הוציאו אצבע. היינו הצביעו וכדפרישית במתני': מהו אין מונין. מי אמרינן דאין מונין כל עיקר אפי' א' משום קנס או דלמא אין מונין לו אלא א' אבל לא היתירות: ארבע. אם הוציא ד' אצבעות: הממונה. על רצועות המלקות: מכה אותו בפקיע. כמין חבל תלוי במקל כרצועה שבב"ד מלקין בהן אלא שהיא מופסקת בראשה לרצועות דקות: ובטל הפייס. מפני שאירע בו דבר קלקלה וכדאמרינן בעירובין: אין אומרים ממי במקדש. פי' לא היו אומרים ממי מתחיל הגורל אלא הממונה היה מגביה

פני משה

משהוא מגביהו מן המים לצורך קידוש ידים ורגלים לתרומת הדשן הוא חוזר ומשקיעו כדי שלא יעבור עליו עמוד השחר בלא שיקוע: מתניתא פליגא על ר' חייה בר יוסף. ברייתא ששנינו בתוספתא פ"ק דמנחות דפליגי רבי וראב"ש בקידוש ידים ורגלים קשיא למאי דאמר ר' חייה בר יוסף דאיהו כמאן ס"ל כדלקמן: קידש ידיו ורגליו ביום א"צ לקדשן בלילה. לצורך אברים ופדרים שנתותרו שהן כשרים להקטירם בלילה והן נקראין שירי עבודות: בלילה צריך לקדשן ביום דברי רבי. דס"ל לינה פוסלת לקידוש ידים ורגלים ועמוד השחר עושה לינה: ר"א בר"ש אומר וכו' בשירי עבודות. כלומר מדקאמר אפי' עסוק בעבודה כל שלשה ימים וכו' ש"מ דבדוקא בשירי עבודות הוא דקאמר דכל זמן שהוא עסוק בעבודה אין הלינה פוסלת בהן אבל בתחלת עבודה כלומר שפסק מלעבוד והיום הוא תחלת עבודה א"כ שהן תחלת עבודות של יום כגון זריקת הדם והקטרת הקומץ שהן עבודות של יום אפי' ראב"ש מודה שקידוש הלילה לאו כלום הוא וצריך לקדשן ביום. והשתא ר' חייה בר יוסף כמאן ס"ל דלרבי לעולם הלינה פוסלת בהן ואפי' עסוק בעבודה הוא ולראב"ש מיהת לתחלת עבודה צריך הוא לקדשן ור' חייה בר יוסף קאמר מכיון שמסר יום ללילה דיו ולדידיה אם הגביהו מן המים אחר תחלת הלילה דיו ונמצא כשהוא מקדש מן הכיור שאינו משוקע בלילה הוא מקדש וא"כ אין הלינה פוסלת כלל בהן וזה דלא כרבי ודלא כר"א בר"ש: ר' חייה וכו'. נתחלפו השיטות בספרי הדפוס בטעות וכצ"ל. ר' חייה בר יוסף פתר מתניתא קידש ידיו ורגליו ביום א"צ לקדש בלילה בשירי עבודות בלילה צריך לקדשן ביום דברי רבי ר"א בר"ש אומר אפילו עסוק בעבודה כל שלשה א"צ לקדש ידיו ורגליו שאין הלינה פוסלת בידים בין בתחלת עבודות בין בשירי עבודות. ר' יוחנן פתר מתניתא קידש ידיו ורגליו ביום א"צ לקדשן בלילה (בשירי עבודות אבל בתחלת עבודה) הכתוב כאן ט"ס הוא וכצ"ל בלילה צריך לקדשן ביום דברי רבי ר"א בר"ש אומר אפי' עסוק בעבודה כל שלשה א"צ לקדש ידיו ורגליו בשירי עבודות אבל בתחלת עבודה צריך. ולפ"ז ניחא דכל חד וחד פתר למאי דס"ל ולר' חייה בר יוסף דמפרש לר"א בר"ש דבין בשירי עבודות ובין בתחלת עבודות א"צ לקדש לפי שאין הלינה פוסלת כלל בידים ואיהו ס"ל כר"א בר"ש ור' יוחנן פתר כדס"ד מעיקרא דלר"א בר"ש דוקא בשירי עבודות א"צ לקדש אבל בתחלת עבודות צריך לקדש והשתא בתחלת עבודות לכ"ע צריך לקדש וכן ס"ל לר' יוחנן: חילפיי אמר וכו' כך אין הלינה פוסלת בכיור. אפילו לא היה משוקע כלל במים אין הלינה פוסלת בו: מתניתא פליגא על ר' חילפיי קידש וכו' שאין הלינה פוסלת בידים. קתני מיהת בידים אין הא בכיור פוסלת ואפי' לר"א בר"ש וקשיא על ר' חילפיי: תלמידוי דר' יוחנן בשם חילפיי הכיני. כך היה שמו מכונה וכך הוא בהלכה דלקמן בשם ר' חילפיי הכיני: קידש ידיו ורגליו וכו' שאין הלינה פוסלת בידים הא בכיור פוסלת. כלומר דתלמידוי דר' יוחנן לא אמרי בשם ר' חילפיי כדאמר מעיקרא בשם וכו' אלא כדדייקינן דדוקא בידים אינה פוסלת הא בכיור פוסלת הלינה: ובלבד מיום ללילה. כלומר והא דדייקינן דבכיור פוסלת וצריך שיהא משוקע במים ובלבד שיהא משוקע מבעוד יום ומיום ללילה דבהא סגי אבל אינו צריך שיהא משוקע במים כל הלילה וזהו כדר' חייה בר יוסף דקאמר מכיון שמסר מיום ללילה דיו ופתר להברייתא כדפתר לה ר' חייה בר יוסף וכר"א בר"ש וכדלעיל:

הלכה ב מתני' *מעשה שהיו שנים שוין וכו'. כלומר כשהיו כבר על הכבש ורצין להגיע אל ד' אמות הסמוכין למזבח והיו שוין להם ודחף וכו' והכי מדייק בגמרא: ד' פייסות היו שם וזה. של תרומת הדשן היה פייס הראשון ובגמרא נתנו טעם שלא היו מפיסין כולם בפייס אחד כדי לעשות פומפי לדבר כדי לפרסם ולהשמיע קול בעזרה ארבעה פעמים וזהו כבודו של מלך על שם בבית אלהים נהלך ברגש:

גמ' מה. ושואל הש"ס מה הן הד' אמות דתנינן לעיל כל הקודם את חבירו לתוך ד' אמות זכה: אם בין. בתוך ד' אמות הסמוכות להכבש ובין בתוך ד' אמות הסמוכות להמזבח שוין הן או לא: מן מה דתנינן. הכא במתני' מעשה וכו' ש"מ שהיו שניהם [שוין] במרוצתן בשכבר עלו בכבש ולקדם לתוך ד"א א"כ הדא אמרה ד' אמות שאמרו בתוך ד' אמות הסמוכות למזבח הן: בפירוש תני לה ר' חייה וכו'. ולא צריך למידק מלישנא דמתני': מהו אין מונין. לו דקתני אם אין מונין אותו כל עיקר ומשום קנסא שהוציא ביותר או דילמא אין מונין לו את היתירה שהוציא אבל שתים מונין לו ולא איפשיטא: ארבע. אם הוציא ד' אצבעות: בפקיע. ברצועה: ובטל הפייס. בזה עד שיחזרו ויוציאו כולן כדין: מפני הרמאין. כדפרישית במתני' דלעיל: אין אומרים ממי במקדש. ממי יתחיל הפייס מזה או מזה אלא כך היו עושין הממונה מגביה

מסורת הש"ס: תוספתא מנחות פ"א · זבחים כ א · יומא כב א · שם כה א

עין משפט נר מצוה: כא א מיי' פ"ד מתמידין הל' ג

שייך להלכה א

גליון הש"ס

(א) כן הוא בתוספתא. ובש"ס זבחים דף יט ב איתא ע' עשרה ימים ואח"כ כן דברי א"א לו שלא יישן ובינים פוסלת בקידוש ידים כמ"ש הרמב"ם אמנם לפמ"ש בתוס' זבחים דף כ ע"א בהג"ה דלראב"ש גם שינת קבע ושינה לא פסיל שפיר נקט ראב"ש אפילו עשרה ימים. וע' ק"ע ועיין לקמן פ"ג ה"ב:

תוס' הרי"ד

פייסות דר"י תמן הוא צריכה כהן כשר גבי אליתא וגבי הדיוט לא צריכה כהן כשר ושיטה מיפלגת היא זו דע"כ אם דהדיוט צריכה יותר כהן מאליתא דפשטות סקלא קאי אהדיוט ע"ז מפני אר"ת בר יודן מה את ש"מ נאמר בראש המזבח וזר בתמיס וכי משום דמרבה לאם דהדיוט ע"ג המזבח א"כ אמינא דאינו אלא בראש המזבח אבל זר שרי בתמיס דאין ה"כ דנתרבה מקרא דונתנו על כהן כשר ולאו דווקא הוא. ודו"ק:

פתילה

מערכת הערוך

מהו הצביעו הוציאו אצבע. בערוך (ע' צבע ב') מהו הצביעו הוציאו אצבעותיכם. וכך היה הדבר מקיפין הכהנים ועומדין כמין כוכליאר (י"ג כוליאר. פי' הרמב"ם (שקל פ"ו מ"ג) כמו טבעת שמסבב הראש כולו) והגדול אומר נחשוב פ' או ע' היה אומר חשבון יותר משהיו הכהנים והממונה בא ואחר כך נוטל מצנפת מראשו של אחד מהן ויודעין שממנו פיים מתחיל והסבונת לא היה יודע החשבון עדיין ואחר שנטל המצנפת מודיעין לו החשבון והוא אומר להן הוציאו אצבעותיכם ומונה והולך כל האצבעות אבל לא הגופין שאסור למנות את ישראל ובמקום שמשלים החשבון הוא חוכה:

תורה אור

מגביה מצנפתו של אחד מהן והן יודעין שממנו היה הפיים מתחיל וחש לומר שמא לאוהבו או לקרובו כמין קובליים היו עושין (א) כיצד היה הפיים מהלך לימין לשמאל א"ר בון בר חייה מן מה *דתני מי שזכה בקטורת אמר לזה שעל ימינו אוף את למחתה הדא אמרה לימין הפיים מהלך תלמידוי דר' יונה בשם ר' הילפיי הכיני לשמאל הפיים מהלך הזוכה זכה לימין מוטב שיזכה למי שעבר עליו הפיים שני פעמים מזה שלא עבר עליו הפיים אלא פעם אחת בלבד *מעשה באחד שקדם את חבירו בתוך ארבע אמות של מזבח נטל חבירו את הסכין ותקעה בלבו עמד לו ר' צדוק על מעלת האולם אמר להן שמעוני אחי בית ישראל כתיב °כי ימצא חלל וגו' ויצאו זקיניך ושופטיך אנו מאיכן לנו למוד מן ההיכל מן העזרות שרון כל עמא בכיין עד דאינון עסיקין בבכייה נכנס אביו של אותו התינוק אמר להן אני כפרתכם אדיין התינוק מפרפר ולא ניטמאת הסכין מלמד שהיתה טומאה קשה להן משפיכות דמים לגנאי *א"ר יוחנן כדי לעשות פומפי לדבר א"ר והלא כהן המדשן את המזבח הפנימי יכול הוא לדשן את המנורה אלא לעשות פומפי לדבר *תמן תנינן [ה] הניח הכוז על מעלה שנייה ויצא ונטל את הכוז ממעלה שנייה ויצא א"ר יוחנן ולמה היה נכנס לקטרת שני פעמים אלא כדי לעשות פומפי לדבר *רשב"ל אמר דבר תורה הוא °בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה מה עבד לה ר' יוחנן עובד להטיב ומקטיר:

דברים כא [ט]
שמות ל

הלכה ב מתני'

[י] *הפיים השני מי שוחט מי זורק מי מדשן את המזבח הפנימי מי מדשן את המנורה מי מעלה איברים לכבש הראש והרגל ושתי הידים העוקץ והרגל החזה והגרה ושתי הדפנות והקרביים והסולת והחביתים והיין וי"ג כהנים זוכין בו אמר בן עזאי לפני ר' עקיבה משם ר' יהושע כדרך הילוכו היה קרב: גמ'

פני משה

מגביה וכו' לסימן שיהיו יודעין שממנו היה הפיים מתחיל למנות: וחש לומר שמא וכו'. וניחוש שמא מתכוין להגביה המצנפת מזה כדי שישלים המנין לאוהבו או לקרובו ויזכה. ומשני כמין קובליים היו עושין שעומדין בהיקף עגולה ולא היה יכול לכוין במהרה למי יכלה המנין. קובלייוס הוא מין כלי עגול עשוי לתכשיט אשה כוסק"א בלע"ז והוא ככולייר הנזכר התם בענין זה: כילד היה הפיים מהלך. כילד היה מונה המנין אנבעות והולך אם לימין מזה שהתחיל בו למנות או לשמאל: מן מה דתני. בתוספתא פ"ק ר' יהודה אומר לא היה פיים למחתה של קטרת אלא מי שזכה בקטרת אומר לזה שעל ימינו אף אתה תזכה למחתה וא"כ הדא אמרה לימין הפיים מהלך ולפי שהמנין היה הולך לימין והוא השני למנין אומר הזוכה בקטרת תזכה אתה אחרי למחתה: תלמידוי וכו' בשם ר' הילפיי הכיני. מסם מקום וכן הוא לעיל בסוף הלכה: לשמאל הפיים מהלך הזוכה וכו'. כלומר לעולם לשמאל של זה שהתהילו בו היה המנין מהלך והזוכה במחתה אחרי הזוכה בקטרת העומד לימין הוא זוכה וטעמא מוטב שיזכה וכו' שהרי לעולם היה צריך שיוסיף הממונה לומר המנין ממה שהיו הכהנים שם וכדי שלא ידעו למי יכלה המנין וצריך שלא יוסיף כפל ממנין הכהנים דא"כ נודע הוא מי שיכלה המנין בו אלא מוסיף הוא פחות מהכפל כגון שהיו שם שלשים כהנים בבית אב של היום ומוסיף בהמנין והומר ארבעים או חמשים כמלא כשמונה והולך לשמאל ממי שהתחיל בו העומדים לימין הזוכה עבר עליהם המנין שתי פעמים פעם אחת במנין שלשים הראשונים ופעם ב' במנין התוספת שהיא עשרה או עשרים שחזר המנין עליהם עד שבא אל הזוכה וכלה בו והעומדים משמאל הזוכה לא עבר עליהן המנין אלא בפעם אחת של מנין שלשים ולפיכך זה שאצלו בימין מזכה אותו בהמחתה שהוא סמוך לו ועבר המנין עליו שני פעמים: שרון. התחילו: שהיתה טומאה. של הכלים קשה להן משפיכות דמים וזה לגנאי להם שלא הקפידו על שפיכות דמים ולא השגיחו אלא על טומאת הכלים בלבד:

הלכה ג מתני'

הפיים השני מי שוחט. אע"ג דשחיטה לא בעי כהונה מ"מ הואיל ותחלת עבודת קרבן התמיד היא תיקנו בה פיים כי היכי דלא ליתי לאנצויי משום דחביבא עלייהו: מי זורק וכו'. כל אלו העבודות דקחשיב להו והן בשלשה עשר כהנים כדקתני בסיפא כולן נמשכין הן אחר מי שזכה בפיים זה ומי שילא בפיים הוא השוחט תמיד של שחר. והשני שהוא עומד בלידו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי סמוך להשני מדשן מזבח הפנימי שהוא מזבח הקטרת. והרביעי שבלדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי הוא המתחיל להעלות אברי התמיד להכבש והוא מעלה הראש והרגל הימין לכבש. והששי מעלה שתי ידים. והשביעי מעלה העוקץ הוא הזנב. ורגל של שמאל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי דפנות. והעשירי מעלה הקרביים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין של כ"ג שהיא קריבה בכל יום עם התמידין חצי עשרון בבקר והחצי בערב שנאמר מחציתה בבקר ומחציתה בערב. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים: ושלשה עשר כהנים זוכין בו. בהפיים הזה כדפרישית על סדר העבודה השנויים כאן: אמר בן עזאי וכו' דרך הילוכו היה קרב. האברים שלו הראש והרגל. החזה והגרה. ושתי ידים. ושתי הדפנות. העוקץ והרגל. ות"ק סבר הטוב והיפה קרב תחלה כלומר גדולי האברים הן קודם כדקחשיב להו והלכה כתנא קמא: גמ'

קרבן העדה

מגביה מצנפתו של א' מהן וידעו שממנו מתחיל הגורל ולא אמר בשם ממי מתחיל שהיה נראה כבזיון לשאר כהנים: ופריך וחש לומר וכו'. וניחוש שמא הממונה על הפייסות יוליא שהוא רואה אוהבו או קרובו הסמוך לזה שנוטל המצנפת יוליא מספר קטן כדי שבו יגמור המנין ויעבוד הוא: ומשני כמין קובליים היו עושין. כמין שלשלת כזה ולא היה יכול לעמוד על מניינן. א"נ בעיגול סביב סביב כמה פעמים היו עומדים שא"א לעמוד על סכום מניינן עד שיספרם אחת לאחת: מהלך לימין לשמאל. מיבעי ליה כשמתחיל המניין אם הוא פונה לימינו או לשמאלו: אומר לזה שעל ימינו. זכה אף אתה במחתה שהקטרת לריכה שני כהנים אחד שמוליך הקטרת להיכל ומקטירו ואחד שחותה הגחלים מעל מזבח החילון ומכניס להיכל ונותן על מזבח הפנימי להקטיר הקטרת ש"מ שהממונה פונה לימין: הכיני לשמאל הפיים היה מהלך. כן היא נשמע ממנה שלשמאל הפיים מהלך נמצא זה שקודם לו דהיינו שכבר עבר עליו המניין הוא הזוכה: מוטב שיזכה זה שעבר עליו הפיים ב' פעמים. שהיה הממונה אומר מנין גדול יותר ממה שהיה שם כהנים נמלא זה שאלל הזוכה מימינו כבר עבר עליו המנין שני פעמים וזה שלשמאלו לא עבר עליו אלא פעם אחת ש"מ שלשמאל היה הפיים מהלך: על מעלת האולם. בהר הבית היו אולמות הרבה שבנה שם הורדוס: אנו מהיכן נתחיל למדוד אם מהיכל או מעזרות. וכונתו היתה להרבות בבכייה שודאי לא שייך כאן הבאת עגלה ערופה שהרי נודע מי הכהו: שרון וכו'. התחיל כל העם לבכות: אני כפרתכם. מיתת בני יכפר עליכם: לגנאי. שהיה שפיכת דמים כל כך קלה בעיניהם עד שטהרת כלים היתה חמורה להם ממנה: כדי לעשות פומפי לדבר. לכך היו מפיסין ד' פעמים ולא הכל בפעם אחת כדי לעשות פרסום לדבר שנאמר בבית אלקים נהלך ברגש: א"ר. תדע שהיו מוסיפין בדבר הפיים כדי לעשות פרסום שהרי הכהן המדשן את מזבח הפנימי היה נכנס בלא"ה להיכל וגם הוא היה יכול לדשן את המנורה ולמה נכנסו ב' כהנים אלא כדי לעשות פרסום לדבר: תמן תנינן. בתמיד פ"ג: הניח הכוז על מעלה שנייה. לאחר שהטיב חמש נרות ומשתהה ויצא: ונטל הכוז ממעלה שנייה. לאחר שהטיב שתי נרות נטל הכוז ויצא ולא עשה הכל בפעם אחת אלא כדי לעשות פרסום לדבר: כוז. הוא כלי שנותנין בו דשן המנורה: ולמה היה נכנס לקטרת שני פעמים. כה"ג ביה"כ נכנס תחלה להקטיר הקטרת בבית קדשי הקדשים ואח"כ נכנס להוצאת כף ומחתה ולא היה עושה הכל בפעם אחת אלא כדי לעשות פרסום לדבר והר"ש יפה הגיה ולמה היה נכנס להטבה שני פעמים ולא משמע הכי לפי המסקנא: רשב"ל אומר דבר תורה הוא. לחלק ההטבה שהרי כתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ה"ק חלקהו לשני בקרים ולא משום פומבי: ופריך מה עבד לה ר"י. הא דאורייתא הוא: ומשני עובד להטיב ומקטיר. הכי קא קשיא ליה למה נכנסו שני כהנים א' להטבת הנרות וא' לקטרת הא בכהן אחד היה סגי הוא ייטיב את הנרות והוא יקטיר הקטרת אלא ודאי כדי לעשות פומבי:

הלכה ב מתני'

מי שיחט. את התמיד: הראש והרגל. של ימין בכהן אחד ושני הידים בכהן שני: העוקץ. הוא הזנב והרגל של שמאל בכהן שלישי: החזה. הוא השומן הרואה את הקרקע וחותכין אותו מכאן ומכאן בלא ראשי צלעות: והגרה. מקום שהוא מעלה גרה והוא הצואר ובו מחוברים קנה הריאה והכבד והלב. והחזה והגרה בכהן רביעי: ושני הדפנות. בחמישי. והקרבים בששי: והסולת. עשרון למנחת נסכו של תמיד בשביעי: והחביתים. חצי עשרון למנחתו של כהן גדול שקריבה עם התמידים בכל יום שנאמר מחציתה בבקר ומחציתה בערב וסמיך ליה על מחבת בשמן תעשה לכך קרוי חביתין: והיין. ג' לוגין של ניסוך לכבש התמיד: י"ג כהנים זוכין בו. בפיים זה כל' י"ג עבודות הכהנים המנויות כאן: דרך הלוכו. בחייו היה קרב התמיד הראש והרגל החזה והגרה ושתי הידים ושתי הדפנות העוקץ והרגל:

גמ'

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ג מתמידין הלכ' יו יז וכ"מ

כג
ב מיי' שם פ"ד הלכה ו

גליון הש"ס

(א) ע' ב"ק וע' בתבורי' מ"ג סי' קכח סק"ג שהארכתי בזה:

מסורת הש"ס

ע' יומא כה ב: ובתוס' שם ד"ה א"ש

שם כג א

שם כד ב

תמיד פ"ג

ע' יומא נג ב

שם כה א

שנויי נוסחאות (סו"ג) קובליים בד"ו קובליים. (סו"כ) א"ר בד"ו אמר רבי.

הערות הגרי"מ נכד דגר"א ז"ל

ולמה היה נכנס לקטורת שני פעמים כו'. נ"ב פי' לדישון מזבח הפנימי שהוא ג"כ בשביל קטורת. שיהא הקטרה בגופו של מזבח. ומפסיק בהטבת שתי נרות ונכנס שנית להקטיר הקטורת מדוע לא יקטיר תיכף אחר הדישון: רשב"ל אמר דבר תורה כו'. פי' בעל קרבן העדה. ה"ק חלקהו לשני בקרים ולא משום פומבי עכ"ל נ"ב מבואר בבבלי (יומא נ"ג ב') איפכא שזה דעת ר' יוחנן: בהיטיבו את הנרות יקטירנה. נ"ב פי' הרי דהטבת הנרות קודם לקטורת וכי עייל לדישון המנורה במזבח פגע תחלה ואין מעבירין כו': ר' יוחנן עובד להיטיב ומקטיר נ"ב פי' בעת שנכנס להיטיב או מקטיר ואפשר דמקטיר קודם:

גמ' (א) מניין לדישון המזבח הפנימי ר' פדת בשם ר' לעזר והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן אינו צריך אם לקבע לו מקום כבר כתיב אצל המזבח אם ללמדך שינתן במזרחו של כבש כבר כתיב קדמה אף הוא דרש אצל המזבח אצל המזבח מה כאן מזרחו של כבש אף כאן מזרחו של כבש מניין א שהוא אסור בהנייה ר' לא בשם ר' לעזר אל מקום טהור שיהא מקומו טהור. ר' זעירה בשם ר' לעזר לא אמר כן אלא מניין לדישון מזבח החיצון שהוא אסור בהנייה ת"ל אל מקום הדשן שיהא מקומו לעולם מניין לדישון מזבח הפנימי והזה עליו והקטיר מה הזייה בגופו אף הקטרה בגופו מניין למזבח הפנימי שהוא אסור בהנייה קל וחומר אם מזבח החיצון אסור בהנייה הפנימי לא כל שכן ר' זעירה בשם ר' חנינה ב *קטרת שבבת הוממה אפילו בקרטין שאין כתיב אוכלו אלא על מזבח החיצון ג *פתילה שבבת צריכה דישון מה מיד תלמידוי דר' חייה בר לולייני אמר מעתה צריך שיהא מיצן שמן מהו שיהא צריך

קרבן העדה

גמ' מניין לדישון המזבח פנימי. כלומר מניין שהיו מדשנין מזבח הפנימי: אינו לריך. האי אל מקום הדשן מיותר דאם לקבוע מקום למוראת הטוף להיכן יזרקנו אינו לריך דהא כבר כתיב אצל מזבח: אף הוא דרש אצל המזבח. כלומר ואם ללמד על תרומת הדשן של מזבח החילון שיניחנה אצל המזבח במזרח כבר למדנו בגזרה שוה נאמר כאן אצל מזבח ונאמר בתרומת הדשן ושמו אצל המזבח מה כאן במזרח אף להלן במזרח והאי אל מקום הדשן למה לי אלא ללמד על דישון מזבח הפנימי: מניין. שדישון מזבח הפנימי אסור בהנאה דתנן במעילה פ' וולד חטאת שלאחר הדשן לא נהנין ולא מועלין בה משמע דקודם הדשן מועלין ופריך מנא לן: אל מקום טהור. כתיב בפר כהן משיח והוא מיותר אלא ללמד שיהא מקומו טהור כלומר נקי בלי הנאה: אל מקום הדשן. כתיב נמי בפר כהן משיח וקאי על מזבח החילון: שיהא מקומו לעולם. שלא יזיזנו ממקומו לתשמיש לפי שהוא אסור בהנאה: והזה עליו והקטיר. עליו במזבח הפנימי כתיב בפ' אחרי מות והזה עליו ודרשינן לקמן בפ' הוליאו לו עליו ולא ע"ג גחלים ולא ע"ג אפר אלא ע"ג זהבו ובקטרת נמי כתיב והקטיר עליו בעינן נמי שלא יהיה ע"ג אפר ולא ע"ג גחלים הלכך לריך שיטול הדשן: מניין. לדישון מזבח הפנימי שהוא אסור בהנאה: ק"ו אם דשון מזבח החילון אסור. שנאמר אל מקום הדשן כ"ש דשון מזבח הפנימי שהוא חמור ממנו שאסור בהנאה: קטרת שבבת הוממה. אם כבה הקטרת לאחר שפלט בו היא נעשית כבעלת מום ואין מחזירין אותו ע"ג המזבח: ואפילו בקרטין. גרסינן א' שהומס כמי דינו הכי: שאין כתיב אוכלו. דכתיב אשר תאכל האש ודרשינן בפ' המזבח מקדש שמחזיר עיכולי עולה היינו דוקא במזבח החילון אבל קטרת שמקריבין על מזבח הפנימי אין מחזירין עיכולו: פתילה. של מנורה שכבתה פסולה ולריך לסלקה: מה מיד. מיבעיא ליה אם לריך לסלקה מיד: לריך שיהא מילן. להוליא כל השמן שבה כיון דמקפיד שלא תהא המנורה בלא נרות א"כ להוליא כל השמן שבה שיהא די שמן לפתילה האחרת שנותן בתוכה: שמן מהו שיהא לריך

פני משה

גמ' *אמר ר' יוחנן כדי לעשות פומבי לדבר. טעמא דמתני' מפרש מפני מה נחלקו העבודות האלו להרבה כהנים שהיא כדי לעשות פומבי ופרסום דבר כדרכי דאמר והלא כהן המדשן את המזבח הפנימי יכול הוא לדשן ג"כ את המנורה מכיון שמתעסק בדישון ולמה הצריכו כהן אחר לדישון המנורה אלא כדי לעשות פומבי לדבר ובהתרבות הכהנים נתפרסם הדבר ביותר: תמן תנינן. בפ"ג דתמיד גבי מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא. ולא היה מוציאו מיד לפי שהיה ממתין על זה שמדשן את המנורה כדקתני בתריה מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי מזרחיים דולקים מדשן את השאר ומניח את אלו דולקים במקומן. לפי שהיו מפסיקין בין הטבת חמש נרות לבין הטבת שתי נרות לאבא שאול היה מפסיקין בדם התמיד ביניהן ואחר הטבת שתי נרות היה מקטיר את הקטרת ולרבנן דפליגי עליה היה מפסיק בקטרת בין החמש נרות ובין השתי נרות. ותנינן התם שלאחר שמדשן את החמש נרות הניח את הכוז שבו היה נותן דישון המנורה על מעלה שניה שהיתה שם ויצא ולפי שעדיין לא נגמר עבודתו עד לבסוף כדתנינן שם בפ"ו החלו עולים במעלות האולם מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין לפניהם. מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל את הטני והשתחוה ויצא ומי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים דולקים מדשן וכו' נטל את הכוז ממעלה השניה והשתחוה ויצא. שמעינן מיהת מהני מתני' דשני פעמים היו נכנסין זה שדישן מזבח הפנימי לא היה מוציא את הדשן עד לבסוף עם המדשן את המנורה וזה שדישן את המנורה היה לריך להפסיק בהטבת הנרות כדלעיל ואחר שנגמר עבודתו נטל את הכוז והשתחוה ויצא: אמר ר' יוחנן ולמה היה נכנס לקטרת שני פעמים. כלומר הרי הדישון מזבח הפנימי היה בשביל להקטיר הקטרת עליו לאחר שמסיר את הדשן ולמה היה לריך ליכנס בשביל כך שני פעמים ולא הוליא את הדשן בתחלה ואי משום שעדיין לא נגמר עבודת המדשן את המנורה והיה ממתין עליו ומשום שבמקום שמשימין דישון מזבח הפנימי משימין ג"כ דישון המנורה היא גופה קשיא ולמה לא גמר זה המדשן את המנורה עבודתו בפעם הראשון והיה לו לדשן את הכל והיו יכולין להוליא שניהן בפעם אחד אלא כדי לעשות פומבי לדבר ולפי שהיו נכנסין פעם אחר פעם היה יותר פרסום בדבר: ר"ש בן לקיש אמר. מה ראיה זו מכאן אלא דבר תורה הוא שלריך להפסיק בהטבת הנרות כדדרשינן מדכתיב בבקר בבקר וגו' דה"ק חלקהו לשני בקרים בהטבת הנרות וכעידן הטבה תהא מקטיר קטרת ותפסיק בקטרת להטבת חמש ולהטבת שנים וכדלעיל: מה עבד לה ר' יוחנן. להאי קרא: עובר להטיב ומקטיר. כלומר אי מהטעמא דהכתוב ה"א דה"ק קרא כשעובר הוא להטיב מטיב את כולן והדר מקטיר ולא שמעינן בהדיא דבקטרת לריך הוא להפסיק בהטבת הנרות אלא דטעמא הוי משום כדי לעשות פומבי לדבר*: מנין לדישון מזבח הפנימי. בכל יום דלא כתיב ביה בהדיא והרים את הדשן כדכתיב אצל מזבח החילון: והשליך אותה וגו'. גבי עולת העוף כתיב והסיר את מראתו בנולתה והשליך אותה אצל המזבח אל מקום הדשן: אינו לריך. לכתוב אל מקום הדשן: אם לקבוע לו מקום שישליך. אותה אל מקום הדשן של מזבח החילון כבר כתיב ביה אצל המזבח ואם עדיין אינו מפורש היכן אצל המזבח וללמדך כא שינתן במזרחו של כבש הרי כבר כתיב קדמה ואל מקום הדשן למה לי אלא מכאן לדישון מזבח הפנימי וללמד שינתן ג"כ אל מקום הדשן של מזבח החילון: אף הוא דרש וכו'. כלומר ומעתה דרש נמי ר' אלעזר לתרומת הדשן של מזבח החילון דלא כתיב ביה קדמה ויליף בג"ש כתיב ביה ושמו אצל המזבח וכתיב כאן בעולת העוף אצל המזבח קדמה מה כאן מזרחו של כבש אף כאן מזרחו של כבש: מנין שהוא אסור בהנייה. דישון מזבח הפנימי: אל מקום טהור. כתיב אצל הוצאת הדישון של מזבח החילון והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור ודישון מזבח הפנימי ג"כ לריך ליתן שם כדיליף לעיל ודרש אל מקום טהור שיהא מקומו טהור כלומר שלא יהנה ויתשמשו שם שלא יטמאו המקום אלמא אסור בהנאה: לא אמר כן. דנילף לפנימי ממקום טהור הכתוב אצל דישון מזבח החילון וכן לא יליף לעיקר דישון מזבח הפנימי מכאן אלא כדלקמן דדישון מזבח החילון שאסור בהנאה יליף מאל מקום הדשן הכתוב אצל עולת העוף דלכ"ע מקום הדשן על דישון מזבח החילון נאמר ודריש אל מקום שיהא מקומו לעולם שלא יטלו אותו משם לאיזה דבר ולהנות בו: מנין לדישון מזבח הפנימי. הואיל דלא דרשת אל מקום הדשן אלא על מקום דישון מזבח החילון בלבד א"כ מנין שלריך לדשנו למזבח הפנימי: והזה עליו והקטיר. כלומר דרשינן עליו עליו לג"ש כתיב ביה בפ' אחרי מות ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וגו' והזה עליו שבע פעמים וכתיב בפ' תלוה במזבח הפנימי והקטיר עליו אהרן קטרת וגו' מה הזיה בגופו של המזבח כדדרשינן מדכתיב וטהרו וקדשו שהיה חותה הגחלים הילך והזה על טיהרו של המזבח אף עליו דכתיב בהקטרה בגופו של המזבח ומכאן שהיה לריך לדשנו בכל יום כדי להקטיר על גופו: מנין למזבח הפנימי שהוא אסור בהנייה. הדשן שלו ק"ו וכו' הפנימי שהוא יותר קדוש שאינו אלא להקטיר עליו קטרת בכל יום לכ"ש שיהא דשן שלו אסור בהנאה: קטרת שכבת. שכבו הגחלים ונשאר מן הקטרת עליהן: הוממה. כלומר נפסלה ולא יחזיר להקטיר ואפילו בקרטים החשובין שנשארו א"ל להחזירן: שאין כתיב אכול אלא על מזבח החילון. דכתיב אשר תאכל האש את העולה על המזבח ודרשינן עיכולי עולה אתה מחזיר אם פקעו אברי עולה מעל המזבח מחזירן שיאכלו על המזבח ואי אתה מחזיר עיכולי קטרת: פתילה. של מנורה שכבתה לריכה דישון: מה מיד. כלומר מאי קאמר אם מיד ידשן אותה ולא ימתין עד שתילן: אמר מעתה. כלומר אמור זה מעלמך לריך שיהא מילין הפתילה ולא ידשן אותה בעוד שהיא חמה ולא כלה האש שבה ומפני שזה הוא כמכבה בידים: שמן. שנשאר בנר המנורה: מהו שיהא לריך

רידב"ז

פתילה שכבת לריכה דישון מה מיד. עיי' בתוס' הרי"ד שמבואר היטב היטב בע"ה הסוגיא הזאת:

שמן מהו שיהא לריך דישון. כיון דלא מסקינן הכא כמו בבבלי נידשן השמן נידשן הפתילה אלא פתילה שכבתה לריכה דישון ואיפשר דקאי על הפתילה לבד וע"כ מיבעיא ליה אם גם השמן לריך דישון ע"ז קאמרינן מילתיה דר"ש בר ר"י שמן לריך דישון ר"ש בר ר"י בעי מעתה בא' בתקופת טבת מחצי לוג לכל נר בא' מתקופת תמוז מחצי לוג לכל נר [פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי אהיכא קאי מעתה אי דקאי על המתני' דמנהות שהיו נותנים מחצי לוג לכל נר כמו שפירש הפ"מ ז"ל ע"ז קשה לי מאי דמסיק

תוס' הרי"ד

פתילה שכבת לריכה דישון אם מיד וכו'. הסוגיא ממורס ולא הבנתי מאי קמיבעיא ומאי קמסדר תלמידוי דר' חייא בר לולייני וכדי להבין הסוגיא הואת מוכרחני להביע שיטת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל. הרמב"ם ז"ל פוסק בפ"ג מה' תמידין ומוספין הי"ב דהטבת הנרות היינו הדלקה וס"ל ז"ל דהנרות היו לריכין להדליק כל היום ואם כבתו ביום מדשן וחוזר ומדליקן עד הערב ואז מדשן אותן מה שנשתייר ומדליק אותן בערב ממקום כן היא שיטתו ז"ל. והראב"ד ז"ל בהשי' שי"ט חולק ע"ז וס"ל ז"ל דכן הסדר דבערב מעלה הנרות ונותן בהם שמן שידלוק הכי לוג שיעור שידלוק מערב עד בוקר בליל הגדול שבטבת וכו' ומכאן אנו למידין ג"כ שאם מכאן שכבו אין זקוק לכן להדליקן עד הערב שאילו כן היה נותן בהם שמן כמידת יום ומידת לילה שהתורה לא תסמוך על הנס ובנר מערבי בלבד הקפידה תור' שיהא דולק תמיד וכו' משא"כ בשאר הנרות אם מכאן דולקין מניחן במקומן עד הערב ואם מכאן שכבו מדשן שמנן ומדשן פתילתן ונותן לתוכן שמן כמידתן ופתילה חדשה ומניחן עד הערב וזהו הטבתן דכתיב בהם בבוקר בבוקר בהיטיבו וכו' ותניא בספרי ריש פ' בהעלתך יאירו שבעת הנרות שומע אני שיהא דולקין

מסורת הש"ס: מנחות כו ב | שם פה ב

שייך לעיל
עין משפט נר מצוה
כד
א מיי' פ"ב ממעילה הלכה טו ופי"ט מפסמ"ק הל' יג
כה
ב מיי' פ"ג מתמידין ה"ב
כו
ג מיי' שם הלכה יב

גליון הש"ס
(א) ע' ש"ק ולא נזכר מדברי התוס' יומא דף כז ב ד"ה וסוי שהביאו דברי הירושלמי אלו ופירשו בזה דברי הש"ס מעילה דף יא ע"ב. גם מזה בסקנה על הרמב"ם פ"ב דמעילה הל' יד טו. כת: דישון מזבח הפנימי לא נהנין ולא מועלין ולמאי לא כ א': לאחר דשון מועלין תמיהא משכן ראה הש"ק דלאחר דישון מועלין במזבח הפנימי והתוס' שם מבואר להיפוך. וגם א"א למעול בו דהרי נבלע במקומו ועי' בתוס' זבחים דף סד ד"ה דשן ב ס ועי' בתוס' זבחים ד' מו ע"א ד"ה ולא:
ע"כ שייך לעיל

צריך דישון מילתיה דר' שמואל בר רב יצחק אמר [א] שמן צריך דישון ר' שמואל בר רב יצחק בעי מעתה בא' בתקופת טבת מחצי לוג לכל נר באחד בתקופת תמוז מחצי לוג לכל נר א"ר יוסה אין מן הדא לית שמע מינה כלום דתנינן *תמן בן בבי על הפקיע (א) שהיה מזייג את הפתילות *הכא את אמר מיטב ואח"כ מקטיר והכא את אמר מקטיר ואח"כ מיטב א"ר יוחנן

תמיד

פני משה

צריך דישון. ולהוציאו ולא יתן שמן אחר עליו למלאות הנר: מילתיה וכו'. כלומר ממילתיה דר' שמואל שמעינן שצריך דישון ולהוציא את השמן שנשאר וליתן שמן אחר בתחלה דשמעינן ליה דבעי על הא דתנינן בפ"ע דמנחות שהיו נותנין שמן למנורה מחצי לוג לכל נר ונר וכי. באחד בתקופת טבת שהלילות ארוכים היה השיעור הזה וכן אחד בתקופת תמוז שהלילות קצרים היה כמו אותו השיעור בתמיה והשיב לו ר' יוסי אין מן הדא לית ש"מ כלום. כלומר אם לזה באת ל"ק כלום דכהדא דתמן תנינן בפרק חמישי דשקלים בן בבי על הפקיע שהיה מזייג את הפתילות לפי הצורך ובלילות ארוכים עשה אותן דקים ובלילות קצרות עשה אותן עבים וא"כ שיעור חצי לוג לנר לעולם שוה ושמעינן מיהת דלר' שמואל דהוה מיבעיא ליה הכי דשמן צריך דישון דאם לא כן מאי קשיא ליה אימא דבתקופת תמוז שנשאר הרבה מהשמן בהנר היו ממלאין אא"כ מעט שמן אחר ולהדליק בלילה שלאחריו וכן עד שיכלה השמן שבנר אלא לאו דשמן הנשאר צריך דישון להוציאו והיינו דקא מיבעיא ליה דאם כן נפסד השמן בהנס בלילות הקצרות: הכא את אמר מיטב ואחר כך מקטיר. במסכת תמיד קתני ברישא הטבת נרות ואחר כך קטרת ובדקחשיב שם מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ומי שזכה בדישון המנורה והדר קתני מי שזכה בקטרת אלמא קטרת אחר הטבת נרות והכא במסכת יומא את אמר איפכא מקטיר ואחר כך מיטב כדתנן בפרק קמא כל שבעת הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות ואיידי דאיירי לעיל בההיא דמסכת תמיד כדקאמר ר' יוחנן ולמה היה נכנס לקטרת וכו' פריך להא הכא: אמר רבי יוחנ

תמיד

קרבן העדה

צריך דישון. כשמדשן המנורה אם מדשן נמי השמן: שמן צריך דישון. דבעינן שיהא בתוכו שמן שיהו דולקים כל הלילה ולא יותיר בה שמן: מעתה. שאתה אומר דבעינן שיהו הנרות דולקות כל הלילה א"כ נתנו חכמים שיעור חצי לוג לכל הלילות אם הוא מספיק ללילי טבת הארוכים בלי ספק שיהא בו מותרות בלילי תמוז א"כ דייק דעכ"ל שגם השמן היה מדשן דאל"כ בתמוז לא הוה צריך ליתן בו שמן אלא א' לשנים או לג' ימים לפי שיעור חצי לוג ללילי טבת הארוכים: דתנינן תמן. בשקלים פ"ה: בן בבי. היה ממונה על הפקיע: שהיה מזייג הפתילות. היה גודל הפתילות להמנורה ובלילי תמוז היה עושה אותן עבות ביותר כדי שיתבער כל השמן שבנר ומתחלה שיערו חכמים בפתילות בינונית: ופריך הכא את אמר מטיב ואח"כ מקטיר. דתני תחלה בפיים השני מי מדשן את המנורה ובפיים השלישי חדשים לקטרת בואו והפיסו: והכא. ובפ"ק תנן הוא מקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות משמע קטרת ברישא והדר נרות וקשיין אהדדי:

תמיד

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ג מתמידין הלכה יב

מסורת הש"ס

שקלים פ"ה הלכה א יומא יד ב

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' מנחות דף פ"ט ד"ה ושיערו:

תוס' הרי"ד

דולקין לעולם ת"ל שיהיו מערב עד בוקר אי מערב עד בוקר יכול יכבם ת"ל יאירו שבעת הנרות הא כיצד יאירו שבעת הנרות מערב עד בוקר לפני ה' תמיד שיהא נר מערבי תדיר וכו' ומכאן תשובה להרמב"ם ז"ל שכתב בכל הנרות שאם מכאן שכבו בבוקר מטיבן ומדליקן וכ"ל שסמך לו הרמב"ם ז"ל על מה שאמרו בפ' שתי מידות דף פ"ט ע"ב אמר ר"י נר שכבתה מדשן השמן מ"ש הפתילה כיצד הוא עושה מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה ואיתמר נמי אר"י ואמרי לה אר"מ אמר רבי נר שכבתה נידשן שמן נדשנה פתילה כיצד עושה מטיבה ונותן בה שמן כמדתה ראשונה ומדליקה דאלמא בשעה שמטיבה מדליקה ולא מדליקה בשעת העלאה בין הערבים קאמר מדא דלא משמע כן ועוד דאמרינן התם יתיב ר' זריקא וקמיבעיא ליה כשהוא נותן בה שמן כמדה הראשונה או כמה שמסרה ואי מדליקה לערב קאמר פשיטא כמדה ראשונה הוא נותן לה אלא שמדליקה לאלתר קאמר ולפיכך שאל ר' זריקא וכו' ומדקאמר נר שכבתה סתם משמע דבאיזה נר דבכל שבעת הנרות קאמר ולא בנר מערבי וכו' ולי נראה דהכא בשני מזרחיים וכו' ולא בנר מערבי וכו' ולפיכך אם מכאן שכבו מדשנן ומדליקן כדי שיהא דולק עד בין הערבים וכו' עכ"ל ז"ל ומזו עוד החכם השואל ז"ל וכתב לו דדעתו נוטה דנר סתם איזה שבכל שבעת הנרות משמע ומ"מ אין מכאן ראיה להרמב"ם ז"ל דאיכא למימר דההיא בשכבתה בלילה קמיירי וקמ"ל דכבתה זקוק לה כל הלילה עד הבוקר וכו' עכ"ל של החכם השואל ז"ל ומזו הרשב"א ז"ל וכתב לו וז"ל מה שפירשת נר שכבתה בלילה איפשר לך לפרש כן אלא שאני דמיתו מפני שלא מצאתי הטבה בלילה ואם כבתה בלילה סבור אני שאינו מדשן לא שמן ולא פתילה אלא מדליקה ודיו וע"ז יפר בעיני יותר להעמידה בשני נרות מזרחים ושכבו ביום וכו' עכ"ל ז"ל. והנה שיטת רש"י ז"ל כשיטת החכם השואל ז"ל דמפרש דמיירי בנר שכבתה בלילה. נמצא לפנינו ב' שיטות בזה הסוגיא בנר שכבה לשיטת הרמב"ם ז"ל דכבכה ביום צריך לדשנה ולהדליקה עד הערב ולשיטת רש"י ז"ל אינו אלא בשכבתה בלילה ושיטת הרשב"א ז"ל דכבתה בלילה לא צריך לדשן כלל דלא מצינו הטבה בלילה אלא מיירי בנר מזרחית או בנר מערבי [אולם קשה לי לשיטת רש"י ז"ל בדף פ"ט ע"א במס' מנחות דגרסינן שם ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא עד צפרא א"ד מלמעלה למטה שיעורו וא"ד מלמטה למעלה שיעורו פירש"י ז"ל ד"ה ושיערו וכו' וז"ל שלא היה צריך יותר מחצי לוג אפילו בליל ארוך וכן נותן אפילו בליל קצר ומה שנשתייר בבוקר וורק לחוץ וכו' עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה מהסיא ספרי דמביא הרשב"א ז"ל דלא צריך לכבות בבוקר אלא יניחנה דלוק א"כ קשה אמאי בבוקר זורק לחוץ משמע מפירש"י ז"ל דמכבה בבוקר ועל שיטת הרמב"ם ז"ל לא קשה מהך סוגיא דמסקינן שם מ"ד מלמטה למעלה שיעורו התורה חסה על ממון ישראל ע"כ ופרש"י ז"ל דאילו היו נותנין בו לוג לכתחלה ומה שמשייר למחר היו שופכין לחוץ איכא חסרון עכ"ל ז"ל ואילו להרמב"ם ז"ל אין צריך לשפוך לחוץ ז"א דהתם מיירי בשעה ששיערו אילו היו נותנין הרבה כ"כ עד שידלק יותר מיום וא"כ צריך לשפוך למחר בערב וז"פ]

ולפענ"ד לתרץ דעת הרמב"ם ז"ל וקושית הרשב"א ז"ל דקפריך מסך דת"ר מערב עד בוקר תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר וכתב ז"ל ומכאן אנו למידין ג"כ שאם מכאן שכבו אין זקוק לכן להדליקן עד הערב שאילו כן היה נותן בהם שמן כדי מדת יום ומדת לילה שהתורה לא תסמוך על הנס. ובנר מערבי בלבד הוא שהקפידה להיות דולק והולך תמיד דכתיב לפני ה' תמיד אותו שלפני ה' יהיה תמיד וכו' מפני שזהו עדותה וכדתניא בפרק כל קרבנות הציבור דף פ"ו ע"ב מחוץ לפרוכת העדות עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדותה אמר רבא זו נר מערבי שנותנין בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק וממנה היה מסיים וכו' עכ"ל ז"ל ונראה לפענ"ד דאף הרמב"ם ז"ל לא ס"ל דכל שבעת הנרות צריכין להדליק תמיד כמו נר מערבי ז"א דמהכ"ת נימא כן אלא ס"ל להרמב"ם ז"ל דאותו חצי לוג שמן צריך להיות מוצת ונשרף עד גמירא ואם כבתה זקוק להדליק אותו שיעור. כי חצי לוג ע"כ צריך להיות מוצת ונשרף במנורה כי התורה אמרה מערב עד בוקר תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר ע"כ מדה זו ע"כ צריך להיות מוצת ונשרף בכל יום במנורה וע"כ מיבעיא ליה לר"ז אם כשמדליק להשלים השיעור דחצי לוג אם אינו צריך אלא להשלים השיעור או שצריך ליתן שיעור שלם דאין ליתן במנורה פחות משיעור חצי לוג. אבל כשכלה השמן והפתילה מאיליו שנשלם שיעורו פשיטא דאף להרמב"ם ז"ל א"צ להדליקם כי אינם נר תמיד. ותדע דהכי הוא דאל"כ למה נקט גבי פתילה שכבתה הך איבעיא דר"ז הו"ל לר"ז למיבעיא בעלמא היכא שכלתה השמן והפתילה באמצע היום אם צריך ליתן חצי לוג או עד שידלוק כל היום וע"ז לא מיבעיא ליה אלא מיבעיא ליה אם נותן שמן כמדה שמסרה אלא דכל עיקר משום דאותו שמן צריך להיות מוצת ונשרף במנורה ע"כ לא קשה האיך סמכה התורה על הנס לשיטת הרמב"ם ז"ל וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב מהו דישון שמנורה כל נר שכבה מסיר הפתילה והשמן שבנר וכו' נותן בו שמן אחר ופתילה אחרת במדה והוא חצי לוג ומדליק נר שכבה הרי קמן דלא ס"ל דצריך להדליק רק נר שכבה אבל לא כבה אלא כלה השמן והפתילה א"צ להדליק אלא דווקא כשכבה משום דאותו חצי לוג צריך להיות מוצת ונשרף במנורה. ועכשיו דזכינו בע"ה לכל אלה יתבאר הסוגיא דידן כעין חומר דגרסינן בירושלמי פתילה שכבת צריכה דישון ותו לא מידי ולא כמו שמסיים בבבלי כיצד הוא עושה מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה אלא צריכה דישון לבד וע"כ איירי שכבתה ביום דאי בלילה א"צ דישון לשיטת הרשב"א ז"ל והרמב"ם ז"ל כוותיה בזה וע"כ יש פנים לכאן ולכאן די"ל דס"ל כמו בבבלי דכיצד הוא עושה מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה וע"כ צריך לדשן מיד כדי שיהא שהות ליתן בה שמן ולהדליק כי אותו חצי לוג צריך להיות מוצת ונשרף כנ"ל אבל אי לא ס"ל כבבלי אלא מדשן לבד ואינו חוזר ומדליק עד לערב א"כ א"כ לדשן מיד אלא מדשן לערב בשעת הדלקה כי אין מצות דישון רק בבוקר וע"ז שאל מה מיד ע"ז אמרי תלמידוי דר' חייא בר לולייני מעתה צריך שיהא מיכן בתמיה מיכן הוא כמו מוצת בלשון נקבה היא מוצת גבי תמר. עיין בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף כ"ט דמוצת בלא א' קרינן שם והוי כמו ויצת אש בציון וכו' עיי"ש וה"נ גבי שמן דהוא לשון זכר קאמר צריך שיהא מיכן השמן דיהא צריך להדליק במקומו ולמה לו לדשן מיד אלא אינו מדשן עד לערב ולא כמו דמסקינן בבבלי כיצד הוא עושה מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה משום דצריך השמן להיות מוצת ונשרף ז"א אלא אינו רק מדשן לבד ונחלקו בזה הבבלי והירושלמי מכאן ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל ע"פ הבבלי ומוכרח ממה דמסיק כיצד הוא עושה מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה ואי אנר מערבי קאי מאי קמ"ל ולמה לו לסיים כיצד הוא עושה כיון דשמעינן דבעי דישון ממילא ידעינן דודאי נותן שמן אחר ומדליק ולא הו"ל אלא צריכה דישון כמו בירושלמי ולמה קאמר כיצד הוא עושה אלא ודאי דקאי על כל הנרות וקמ"ל דמדליקן לאלתר ואי לא אשמעינן כיצד הוא עושה לא הוי ידעינן כמו בירושלמי דמיבעיא לן והרמב"ם ז"ל פסק כהבבלי:

מעתה בא' בתקופת תמוז. עיין בדברינו בפנים וכבר כתבנו לעיל שיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל דרש"י ז"ל ס"ל דבבוקר מכבה והרשב"א ז"ל כתב דאינו מכבה ולכאורה מוכח מהאי סוגיא כשיטת רש"י ז"ל דס"ל דהטבה בבוקר דוקא הוא גוס"כ ומחויב לכבות ולהיטיב בבוקר ולכאורה מוכרח שיטתו מקושית ר"ש בר"י דפריך דאם מדשן השמן לא יתן בתקופת תמוז חצי לוג לנר אבל אם אינו מדשן השמן לא ספסיד כיון דמכבה בבוקר אבל אם נימא דאינו מכבה בבוקר א"כ

אפילו

רידב"ז

דמסיק א"ר יוסי אין מן הדא לית ש"מ כלום תיבות הללו אין להן הבנה בזהו דהו"ל אר"י כיי דתנינן תמן ב"ב על הפקיע שהיה מזייג את הפתילות] הפי' בזה הוא דכבר כתבתי לעיל שיטת רש"י ז"ל ושיטת הרשב"א ז"ל דרש"י ז"ל ס"ל דבבוקר מכבה המנורה. והרשב"א ז"ל דס"ל דאינו מכבה אלא אם מאליו דלוק מניחן עד שיכלה השמן ומביא ראיה מספרי ר"פ בהעלותך. אולם בספרי שלפנינו לא נמצא כני' הרשב"א ז"ל ושפיר נוכל למימר דמכבה בבוקר ואין לנו ראיה לא לכאן ולא לכאן ועי"ז יתפרש שפיר סוגיא דידן דקאי רשב"י אברייתא זו שלפנינו פתילה שכבתה צריכה דישון ומשמע ליה דגם נדשן השמן או דהיה לפניו בברייתא כמו בבבלי בשם רבי מפורש דנדשן השמן נדשן הפתילה ע"ז מקשה מעתה דצריכה דישון השמן בשכבתה הפתילה מעתה בא' בתקופת תמוז מחצי לוג לכל נר ובא' בתקופת טבת מחצי לוג לכל נר בשלמא אי אמינא כשכבתה הפתילה א"ל השמן דישון שפיר ניחא דאמת דנותן חצי לוג לכל נר בכל לילה אבל השמן הנשאר ג"כ בכלל חצי לוג וכי אשמעינן ממתני' דנותן בכל לילה חצי לוג הדם ז"א אלא דנותן במנורה חצי לוג לכל נר אבל לא הדשים והשמן שנשאר בתקופת תמוז למחר בבוקר מכבה ומשלים בלילה הבא החצי לוג והספרי שמביא הרשב"א ז"ל יכול יכבה ת"ל יאירו שבעת הנרות וגו' ה"פ יכול יהא מחויב לכבות דאינו רשאי לדלוק אלא מערב עד בוקר ה"ל יאירו ללמדך שמותר ואינו עובר על עשה מערב עד בוקר אבל מ"מ מכבה משום הפסד השמן אבל השתא דס"ל דכבתה הפתילה נדשן השמן א"כ אם נכבה בבוקר יצטרך לדשן השמן וא"כ פשיטא דאינו מכבה דפשיטא דטוב יותר שידלוק משיכבה כיון דיצטרך לדשן א"כ טוב יותר שידליק דכי אסור לו לדלוק וא"כ יפסיד חנם השמן וא"כ קשה לפ"ז למה נותן בא' בתקופת תמוז מחצי לוג לכל נר הלא יצטרך לפסוד השמן והתורה אמרה מערב עד בוקר יתן מדתה לכל לילה כמו שהוא א"ו דפתילה שכבתה א"ל דישון השמן וע"כ לא הפסיד כלום כשנותן בא' בתקופת תמוז חצי לוג לכל נר משום דיכבה בבוקר ושמעינן ממילתיה דר"ש בר"י דפריך הכי דס"ל דוודאי פתילה שכבתה צריכה דישון גם השמן ומקשה ע"ז קושייתו וא"ל ר"י אין מן הדה לית ש"מ כלום דלעולם אימא לך דפתילה שכבתה נדשן השמן ג"כ ואין מן הדא דקפרכת מעתה בא' בתקופת טבת וכו' לית ש"מ כלום דתנינן תמן ב"ב על הפקיעה שהיה מזוויג הפתילות וא"כ לא הפסיד כלל השמן לאיבוד:

אמר

שנויי נוסחאות (בז"ו) מזייג בד"ו מזוויג.

תמיד דר"ש איש המצפה היא א"ר יעקב בר אחא ולא כולה אלא מילין צריכין לרבנן ר' חזקיה ר' אחא בשם רבי אבהו *מדות דר"א בן יעקב היא א"ר יוסי בי ר' בון ולא כולה אלא מילין דצריכין לרבנן מה טעמא דר"ש איש המצפה °בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ר' אחא ר' חיננא בשם ר"ש בר ר' (א) טעמון דרבנן °מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערוך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר שלא יהא שם אלא הטבת נרות בלבד *א"ר יוחנן א לא קבעו פיים לתמיד של בין הערבים אלא אמרו מי שזכה בשחרית יזכה בין הערבים והא תני כפיים של שחרית כן פיים של בין הערבים הזכה זכה לעצמו ר' חזקיה בשם רבי בון בר כהנא תיפתר ב שהיתה השבת אחד משמר הבא ואחד משמר היוצא א"ר יוחנן ג *לא גזרו על שני גיזירין בשחרית א"ר יוסה מתניתין אמרה כן בכל יום איל קרב בין הערבים באחד עשר ולא אמר בשחרית כלום רבי שמי בעי ולמה לא גזרו על שני גזירין בשחרית א"ר מנא ולא שמיע ר' שמי דמר ר' יוחנן לא גזרו על שני גזירין בשחרית. וא"ר יוסי מתני' אמרה כן וחזר ואמר אין דו שמיע אלא כאינש דשמע מילא ומקשי עלה ר' שמי בעי למה גזרו על שני גזירין בין הערבים ולא גזרו על ב' גזירין בשחרית י"ג זכין בו ותני עלה פעמים בארבעה עשר פעמים בט"ו פעמים בט"ז לא פחות ולא יתר *כדרכו בתשעה ובחג ביד אחד צלוחית של מים הרי עשרה בין הערבים באחד עשר שנים בידם שני גזירי עצים ובשבת באחד עשר שנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים הרי ארבעה עשר ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים הרי ששה עשר *°תביאנה לפני המוספין וכשהוא אומר תקריב

תורה אור: שמות ל · שם כז · ויקרא ו

קרבן העדה

תמיד. סדר התמיד דר"ש איש המצפה היא דפליג אחכמים ומשנתינו שנוייה גם בסדר תמיד: ולא כולה. לאו כל סדר התמיד כר"ש איש המצפה אתיא: אלא. דברים דקשיא להו לחכמים לסתמא אהדדי הוא דאמרי' דתמיד כר"ש אתיא אבל שאר סתמא אתיא נמי כרבנן: מדות. סתם מתני' דמס' מדות אתיא כראב"י: ולא כולה. לאו כל מדות כראב"י אלא הסתמות דקשיא להו לרבנן: בהטיבו את הנרות יקטירנה. מעיקרא מטיב והדר מקטיר: מערב ועד בקר. לא יהא שם עבודה אחרת אלא זו דהיינו הטבת הנרות ואם"ד דהקטרה בתר עבודה נמצא שיש אחריה עבודה: אלא מי שזכה בשחרית. אין איש שזכה בעבודה: הזכה זכה לעצמו. סיומא דברייתא הוא שאין הכהן הזוכה יכול לומר לחבירי אני נותן עבודה שזכיתי בה: תיפתר. תפרש לברייתא דאיירי בשבת ולכך צריך פיים חדש בין הערביים למשמר הנכנס שבשבת המשמרות מתחדשות ומשמר שעבד שחרית אינו עובד בין הערביים: לא גזרו על שני גזירין בשחרית. שתהא בשני כהנים *אלא כהן הזוכה בתרומת הדשן סודר לשני גזירין שחרית: מתני' אמרה כן. כלומר מתני' נמי דייקא: ה"ג בכל יום תמיד קרב בתשעה בין הערבים באחד עשר שנים בידם שני גזירי עלים. וה"פ מדתנן בין הערבים בי"א ואם"ד דאף בשחרית שני גזירי עלים בשני כהנים ליתני אף בשחרית בי"א: ר' שמי. פריך למה לא מצריכין אף בשחרית לשני גזירים שני כהנים וקס"ד דפריך מנ"ל דלא גזרו על שני גזירין בשחרית: א"ר מנא. מאי קא קשיא ליה לר' שמי וכי לא שמע שכך אר"י ור' יוסי דייק כן ממתני': וחזר. ר' מנא ואמר ודאי דשמע ר' שמי כן מר"י אלא כאדם ששומע דבר מרבו ויודע שכן הלכה אלא דקשיא ליה טעמא מאי לא גזרו על שני גזירין בשחרית ובבבלי בפרקין מפרש ליה מקרא דדוקא בין הערבים בעינן שני כהנים ולא בשחרית: ה"ג כדרכו בי"ג ובחג ביד אחד צלוחית של מים הרי י"ד בין הערבים בט"ו שנים בידם שני גזירי עלים ובשבת בט"ו שנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים הרי ט"ז: תביאנה. גבי מנחת חביתין כתיב תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריח ניחוח וקאמר תביאנה משמע מיד כשיכול להביאן יקדים להביא אותן וקמ"ל שיקדים החביתין למוספין: תקריב

פני משה

תמיד. הא דשנינו במסכת תמיד אתיא כר"ש איש המצפה דס"ל נרות ברישא והדר קטרת ומתני' דפ"ק כרבנן דפליגי עליה וס"ל בריפא קטרת והדר נרות ולקמן מפרש טעמא דכולהו: ולא כולה אלא מילין צריכין לרבנן. הא דקאמרת תמיד דר"ש איש המצפה היא לא כולה דשנינו במסכת תמיד אתיא כוותיה שיש דברים דקשיא לרבנן בבית המדרש דלא מיתוקמא כר"ש איש המצפה וכי הא דתנן פ"ד דתמיד שחט השוחט וקיבל המקבל בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחית צפונית מערבית דרומית ונותן מערבית דרומית ואלו לר"ש איש המצפה הא שמעינן ליה בברייתא דלא תני הכי אלא במערבית דרומית נותן מערבה ואח"כ נותן דרומה דס"ל במתנה שניה להפסיק בנתינתה ואינו נותן אותה אחת שהיא כשתים: ר' חזקיה וכו'. אמר נמי כי האי גוונא דהאבכן מתני' במס' מדות דלא תני כהאי דתנינן במסכת תמיד ומוקי להאי דמדות כר"א בן יעקב וכי הא דתנינן כפ"ג דתמיד אמר להן הממונה צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים והרי לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית וכפ"ק דמדות תנינן ארבע לשכות היו בבית המוקד וכו' ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת טלאי קרבן והלכך מוקי להאי דמדות כר"א בן יעקב דשמעינן ליה דאיירי במדות כדאשכחן בפ"ב שם גבי הא דתנן עזרת נשים וכו' מערבית דרומית אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת וא"כ ההיא דפ"ק בלשכות של בית המוקד בעזרת ישראל דמערבית דרומית היתה לשכת הטלאים נמי כר"א בן יעקב היא: אמר ר' יוסי בר' בון. הכי נמי ולא כולה דמסכת מדות כר"א בן יעקב דאיכא מילין דצריכין לרבנן בבית המדרש דלא מיתוקמא כוותיה: מ"ט דר"ש איש המצפה. דלעיל דס"ל מיטב ואח"כ מקטיר: בבקר וגו' בהטיבו את הנרות יקטירנה. כתיב אלמא הטבת נרות בריפא והדר יקטירנה: טעמון דרבנן. דפליגי עליה וס"ל קטרת בריפא משום דכתיב בנרות מחוץ לפרכת העדות וגו' מערב ועד בקר ילפינן מזה שלא יהא שם עבודה אחרת אח"כ אלא הטבת נרות בלבד דאין לך עבודה שכשירה מערב עד בקר אלא נרות אלמא דקטרת בריפא והדר נרות והשתא כמו בשל בין הערבים קטרת ואח"כ נרות ה"נ בשל שחר קטרת ואח"כ נרות והא דכתיב בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ה"ק קרא בעידן הטבה תהא מוקטר קטרת: לא קבעו פיים. אחר בתמיד של בין הערבים אלא מי שזכה בשחרית בעבודה מן העבודות הוא יזכה בה בין הערבים חוץ מן הקטרת שמפיסין לה פיים אחר בין הערבים: והא תני. בברייתא דכמו כפיים של שחרית וכו' והזוכה מהדם בפיים הזה זכה לעצמו ולא מי שזכה בשחרית: תיפתר שהיתה שבת. כלומר תיפתר להאי ברייתא דבשבת מיירי ומשום שבשבת המשמרות מתחדשות ויש משמר אחד הבא בין הערבים ואחד של שחרית שהוא משמר היוצא הלכך היה צריך פיים אחר לתמיד של בין הערבים שמקריבין אותו משמר הבא ולא היו בשחר: לא גזרו על שני גזירין בשחרית. חכמים שלמדו מן הכתוב דצריך להוסיף שני גיזרי עלים על המערכה בתמיד של בין הערבים לא ראו ללמוד שצריך ג"כ שני גיזרין בתמיד של שחרית: מתניתא. ברייתא אמרה כן דכמתני' דלקמן בפרקין תנינן איל קרב באחד עשר הבשר בחמשה וכו'. ובברייתא תני איל קרב בין הערביים באחד עשר וקחשיב אחד בשני גיזרין ולא אמר בשחרית כלום. ונראה דט"ס הוא כאן דאיל בין הערבים מאי עבידתיה אלא אמתני' דלקמן בפרקין בתמיד קאי ועלה קאמר מתני' אמרה כן דקחשיב שם תמיד קרב בתשעה וכו' בין הערבים באחד עשר הוא עצמו בתשעה שנים בידם שני גיזרי עלים ובשחרית לא אמר כלום מגיזרין אלמא שלא היה כן אלא בתמיד של בין הערבים. ואיל הכתוב כאן בספרים צריך למחוק: ר' שמי בעי וכו'. ומתמה ר' מנא וכי לא שמיע לר' שמי להא דאמר ר' יוחנן ואמר עלה ר' יוסי מתני' אמרה כן וכו': וחזר. ר' מנא ואמר אין ודאי דשמיע ליה אלא כאינש דשמע מילה ומקשי עלה מאי טעמא וכן ר' שמי בעי כן מ"ט דגזרו על בין הערבים ולא גזרו בשחרית: שלשה עשר זוכין בו. קתני במתני' ותני עלה בברייתא פעמים בארבעה עשר כהנים פעמים בט"ו וכו' כדמפרש ואזיל: תביאנה. כתיב בחביתין בפ' צו על מחבת וגו' תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב וגו' ודריש זמן הבאתה לפני המוספין ביום שיש בו מוסף וכשהוא אומר תקריב

רידב"ז

אמר רבי יוחנן לא קבעו פיים לתמיד של בין הערבים אלא אמרו מי שזכה בשחרית כו' והא תני כפיים של שחרית כן פיים של בין הערבים הזוכה זוכה לעצמו. פי' סיומא דברייתא הוא והא דמסיק סיומא דברייתא הוא ע"פ מה דגרסינן בבבלי מיתיבי כשם שמפייסין שחרית כך מפייסין בין הערבים ומשני כי תניא ההיא בקטורת קמיירי ע"כ וע"כ מסיק סיומא דברייתא הזוכה זוכה לעצמו דלא נימא דמיירי בקטורת זה אינו דקיימא לן בקטורת דלא היה פיים למחתה אלא כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעל ימינו זכה את במחתה דרשות ביד הכהן הזוכה בקטורת לזכות בעד נזכירו המחתה ולא מצינו בעבודה אחרת שיהא יכול הכהן הזוכה לזכות עבור חבירו אלא תלי הכל בפיים אלא הזוכה זוכה לעצמו ומדקתני הזוכה זוכה לעצמו ש"מ דלא מיירי בקטורת ודו"ק:

תוס' הרי"ד

אפילו אם אינו מדשן השמן נמי קשה ל"ל ליתן חצי לוג לכל נר כיון דאיכו מכבס בבוקר. והספרי שמביא הרשב"א ז"ל לפי גירסתינו לא מוכח מידי וגי' אחרת היה לו להרשב"א ז"ל אבל לפי שיטת הרשב"א ז"ל לכאורה קשה מהאי סוגיא אבל לפי דברינו שפיר ניחא דהא דיליף הספרי מקרא דיאירו דאינו מכבה היינו דאינו מחויב לכבות ואינו עובר על עשה דמערב עד בוקר אבל אי מכבה ל"ל בה ואינו עובר על עשה דמערב עד בוקר אבל אי אינו מדשן השמן ע"כ דמכבה משום הפסד קדשים אבל לפי דקי"ל דמדשן השמן ע"כ דאינו מכבה כיון דמותר לדלוק ואינו עובר על עשה דמערב עד בוקר למה יכבה וע"כ מניחן כמו שהוא. ונמצא דעולם שפיר סוגיין לפי כולהו מרבוותא ז"ל ודו"ק: תני אמר

שנויי נוסחאות (סו"א) דר"ש נד"ו דרבי שמעון. (סו"ח) מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערוך במקרא (שמות כ"ז) באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדות יערוך.

מסורת הש"ס

יומא מז א · שם כו א · שם ע"ב · עיין בתוס' מנחות פט ע"ב ד"ה תמיד של שחר ולא קשה מידי ולפי פירושם · יומא כו ב · פ"ג פי' נו פ"ד ע"ב וכק"א

עין משפט נר מצוה

כז / א מיי' פ"ד מתמידין הל' ח
כח ב מיי' שם הלכה ט
כט ג מיי' שם פ"ב הלכה ג

גליון הש"ס

(א) ע' ק"ע ופי' אינו מוכן אבל כוונת הירושלמי נראה כדאמר בבלי יומא דף מו א דמקרא מוכח דבעידן נרות תהא מוקטר קטרת דבין הערבים ע"כ הכי הוה מקרא דמערב עד בקר וכו' אין לך עבודה וכו' פ"ס:

תקריב אף לאחר הנסכים אית תניי תני קודם לנסכים מ"ד קודם לנסכים קודם [א] לנסכי יין מ"ד לאחר נסכים לאחר נסכי סלת סלת קודמת לחביתין אע"פ שזה לאישים וזה לאישים זה קרבן יחיד וזה קרבן צבור (א) *חביתין קודמין לבזיכין אף על פי שזה קרבן יחיד וזה קרבן צבור זה תדיר וזה אינו תדיר (ב) חביתין קודמין ליין שזה לאישים וזה לספלים בזיכין ויין מי קודם ולא מתניתא היא לבונה ליין כאן לקרבן יחיד כאן לקרבן צבור כיני מתני' *הראש והרגל החזה והגרה ושתי ידים ושתי דפנות העוקץ והרגל א"ר יוחנן טעמא דבן עזאי °והקטרת את כל האיל המזבחה כדי שיהא נראה כמהלך ע"ג המזבח הראש והרגל ואת אמר הכין א"ר מנא פשט ראשה עקר רגלה :

שמות כט

הלכה ג מתני'

[ג] *הפיים השלישי חדשים לקטורת בואו והפיסו [ג] רביעי חדשים עם ישנים מי מעלה איברים מן הכבש למזבח : **גמ'** א"ר חנינה מימיו לא הפיס אדם בקטורת ושנה א"ר יוסה מתני' אמרה כן חדשים לקטרת בואו והפיסו א"ר חנינה וכן למחתה א"ר יוסה מתניתה אמרה כן מי שזכה בקטורת אומר לזה שעל ימינו אף את למחתה. נמצאתה אומר שני כהנים היו מתברכין בכל פעם רב אמר °ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה מעשה באחד שיבשה זרועו ולא הניחה לקיים מה שנא' ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה :

דברים לג

הלכה ד מתני'

*תמיד קרב בתשעה בעשרה באחד עשר בשנים עשר לא פחות ולא יתר כיצד עצמו בתשעה בחג ביד אחד צלוחית של מים הרי עשרה בין הערבים באחד עשר עצמו בתשעה ושנים בידם שני גזירי עצים בשבת באחד עשר עצמו בתשעה ושנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים [ד] איל קרב באחד עשר הבשר

פני משה

תקריב אף לאחר הנסכים של תמיד של שחר : מאן דאמר קודם לנסכים. החביתין קודם לנסכי יין היא דקאמר ומאן דאמר לאחר נסכים לאחר נסכי סלת והיתה קריבה בין הסלת לבין היין : סלת. מנחת סלת של תמיד של שחר קודמת לחביתין ואע"פ שבזה שניהן שוין שהן קריבין לאישים אפי' כן זה החביתין קרבן יחיד הן של כ"ג ומנחת הסלת קרבן צבור והן קודמין לקרבן יחיד : חביתין קודמין לבזיכין. של לבונה בשבת שאע"פ שזה וכו' מ"מ זה חביתין תדיר בכל יום ויום הן ובזיכין אינן נקטרין אלא בשבת : חביתין קודמין. לנסכי יין שאינן אלא לספלים ולא לאישים : בזיכין ויין מי קודם. לפי שהמוספין בשבת שנינו בהדיא בסדר המערכה שקודמין לבזיכין ומיבעיא ליה אם בזיכין קודמין לנסכי יין של מוספין או נסך יין קודם ומשום ששניהן קרבן צבור הן ומטעמא דתדיר היין ראוי להיות קודם אלא שהבזיכין לאישים והיין לספלים ומבעיא ליה איזה מהני טפי עדיף אישים עדיף או תדיר עדיף : ולא מתניתא היא דהא תנינן בהדיא בברייתא לבונה קודם ליין. ומשני כאן בברייתא לקרבן יחיד שמביא מנחה ויש עמה לבונה ושמן ויין א"כ לבונה שהיא לאישים טפי עדיף וכאן דאיבעיא לן בקרבן צבור בשבת דאיכא טעמא דתדיר ביין כדאמרן והי מינייהו קדים ולא איפשטא : כיני מתני' וכו'. כן צריך לפרש במתני' להא דבן עזאי דקאמר דרך הילוכו היה קרב הראש והרגל ההזה והגרה וכו' : טעמא דבן עזאי. דכתיב והקטרת וגו' המזבחה והמזבחה יתירא הוא אלא למדרש כדי וכו'. ופריך הא לבן עזאי נמי הראש והרגל בריש' והא"כ החזה וכו' ואת אמר הכין בתמיה שאם כדרך שהוא מהלך היה צריך להזה והגרה וכו' קודם הרגל : אמר ר' מנא. זהו כדרך שהוא מהלך דפשט ראשה עקר רגלה כשהבהמה רוצה לילך פושטת ראשה ועוקרת רגלה ולפיכך הראש והרגל שייכין ביחד :

הלכה ד מתני' הפיים השלישי. היו מכריזין בעזרה : חדשים לקטרת בואו והפיסו. כלומר מי שלא זכה בקטרת כל ימיו יבא להפיים הזה כדקאמר בגמרא מימיו לא הפיס אדם בקטרת ושנה שלא היו מניחין למי שזכה פעם אחד בקטרת שישנה עוד הפעם ומפני שמעשה הקטרת מעשרת דכתיב ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך ברך ה' חילו וגו' דאע"ג דכתיב ג"כ וכליל על מזבחך שהיא עולה מסתברא דכי כתיב עושר אמילתא דלא שכיחא כל כך כתיבא וזהו קטרת דלא שכיחא כמו עולה דשכיח טובא דנודרין ונודבין. ולפי שכל כהן המקטיר קטרת היה מתברך ומתעשר לפיכך לא היו מניחין לשנות בה אדם כדי שיהו הכל מתעשרים ומתברכין בה: והרביעי. ובפיים הרביעי היו אומרים חדשים עם ישנים מי שזכה פעם אחד בפיים ומי שלא זכה מעולם יבאו ויפיסו מי מעלה אברים מן הכבש ולמזבח. לפי שבתחלה כשמוליכין האברים מבית המטבחיים לא יהיו מעלין אותם למזבח אלא נותנים אותם מחצי כבש ולמטה במערבו ועכשיו היו מפיסין פיים אחר מי מעלה אותם ממקום הנחתן בכבש להמזבח, והיו עושין כן משום ברוב עם הדרת מלך :

גמ' מימיו לא הפיס וכו'. כדפרישית במתני' : מתניתא אמרה כן וכו'. כלומר דלא תימא שאירע כך אלא שהיו מקפידין על זה ומכריזין ואומרים חדשים לקטרת בואו והפיסו ולא יבא מי שזכה בה פעם אחד : וכן למחתה. לא זכה בה אדם ושנה : מתניתא אמרה כן. בתוספתא פ"ק והבאתי לעיל בהלכה ב' ר' יהודה אומר לא היה פיים למחתה אלא מי שזוכה בקטרת וכו' א"כ זה שזוכה במחתה היה ג"כ מן החדשים שבאו וקמ"ל שלא היה מזכה לאחר אלא לאותן שבאו עמו להפיס ולזה שעל ימינו כמפורש לעיל שם : נמצאת אומר שני כהנים מתברכים בכל פעם. של קטרת ושל מחתה. ומנלן דשל מחתה גם כן מתברך הוא להכי מייתי להא דרב לקמיה דכתיב ברך ה' חילו זה על מי שנושא המחתה ופעל ידיו תרצה זה שמקטיר הקטרת : מעשה באחד שיבשה זרועו. ולא היה נפסל לעבודה משום כך אלא שלא היה בו הרבה כח בזרועו ואפי' כן לא הניחה מלהקטיר לקיים מה שנאמר ברך ה' חילו וגו' שבזכות זה יוסיף בו ג"כ חילו וכחו בזרועו :

הלכה ה מתני' תמיד קרב בתשעה. משעת הולכת אברים להכבש ואילך הוא דקא חשיב ולא חשיב הכא המעלה את האברים מן הכבש למזבח ובאלו שמעלין אותן להכבש ועם הקרביים ועם הסלת והחביתין והיין תמצא תשעה כהנים כדפרישית לעיל במתני' ג' : בעשרה וכו'. ולפעמים הוא בעשרה או יותר עד י"ב כדקחשיב ואזיל ולא פחות מתשעה ולא יותר מי"ב : כיצד וכו' בחג. שהיה שני ניסוכין אחד של יין כמו בכל יום ואחד של מים ניתוסף כהן אחד בידו צלוחית של מים : בין הערבים. של כל יום ניתוספו שנים בידם שני גיזרי עצים להוסיף על המערכה כדדרים בגמרא דכתיב וערכו עצים על האש אם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב ובער עליה הכהן עצים בבקר תנהו ענין לתמיד של בין הערבים : בשבת [ו] וכו' שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. שסילקן מעל המערכה הישנה והיו נקטרין בכל שבת ושבת : ובשבת שבתוך החג וכו'. הרי כאן י"ב כהנים : איל. שהקרביים שלו יותר גדולים והסלת שלו שני עשרונים והיין שלישית ההין היה קרב לי"א כהנים : הבשר

קרבן העדה

תקריב. משמע מ"מ תקריב אותן וקמ"ל שיקדימו הנסכים לחביתין : אית תניי תני. איכא תנא דתני החביתין קודמין לנסכים וקאמר דלא פליגי : מ"ד שהחביתין קודמין נסכים. היינו לנסכי יין שהחביתין לאישים ונסכי יין אינן לאישים אלא יורדים לשיתין ומ"ד שהן לאחר הנסכים היינו לאחר נסכי סולת שהיו מקריבין עם התמיד שהן קודמין לחביתין : אע"פ שזה לאישים וכו'. שנסכי סלת אינן אלא לאכילת מזבח ולא לאכילת אדם וחביתין נמי לאכילת המזבח אפ"ה נסכי סולת קודמין שהן קרבן ציבור וחביתין קרבן יחיד שאינו אלא משל כה"ג : זה תדיר. חביתין תדיר שקרב בכל יום משא"כ בזיכין שאינן קרבין אלא בשבת : בזיכין ויין. מיבעיא ליה בזיכין ונסכים מי קודם : ולא מתניתא היא. מאי קמיבעיא ליה הא תנן במתניתין בשבת בי"א שנים בידם שני בזיכי לבונה וקחשיב ליין בסוף כולם כדתנן במתני' א"כ אם"ד דיין קודם לבזיכין מ"ש דקחשיב לבזיכין בהדי תמיד של שחר הא לא היו נעשין עמו : כאן לקרבן יחיד. כי קמיבעיא ליה לקרבן יחיד שמביא לבונה לנדבה ויין לנסכים איזה מהן קודם ומתני' דתני בזיכין קודם ליין היינו בקרבן ציבור : כיני מתני'. כן היא מתני' אליבא דבן עזאי הראש והרגל וכו' וכדפרישית למתני' : והקטרת את כל האיל המזבחה. שיהא נראה כאילו האיל כולו בשלמות הראשון שם ע"ג המזבח : ופריך הראש והרגל. לבן עזאי אמרינן דמקריב תחלה ראש ורגל א"כ אין דרך הילוכו בחיים : א"ר מנא. ודאי כך דרכה של הבהמה כשהיא פוסטת ראשה אף היא עוקרת רגלה :

הלכה ג מתני' חדשים לקטרת. כך היו מכריזין בעזרה מי שלא זכה כל ימיו בקטרת יבא ויפיס : חדשים גם ישנים. מי שזכה בפיים פעמים אחרות ומי שלא זכה בו מעולם יבוא ויפיס : מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. כשהיו מוליכין האיברים מבית המטבחים לא היו מוליכין אותו למזבח אלא נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרח ומפיסין פיים אחר מי מעלה אותן ממקום הנחתן למזבח והיו עושין כן משום ברוב עם הדרת מלך :

גמ' מתני' אמרה כן. הרי מפורש תנן הכי במתני' ולמה לי דר' חנינה : ומשני א"ר חנינה וכן למחתה. אף במחתה לא שנה בה אדם : מתניתה אמרה כן. בברייתא תניא הכי: שני כהנים היו מתברכין בכל יום. וכיון שאף זה שזוכה במחתה נתברך ממילא ידעינן שלא שנה בה אדם מעולם כי היכא דלא שנה אדם בקטרת מפני שמעשרת : ולא הניחה. ידו להקטיר הקטרת : ופועל ידיו תרצה. אם ידיו בשלימות אפשר שיקויים בו ברך ה' חילו דהיינו ע"י הקטרת דלעיל מיניה דהאי קרא ברך ה' חילו כתיב ישימו קטורה באפך וכתיב בתריה ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה :

הלכה ד מתני' תמיד קרב. משעת הולכה איברים ואילך קחשיב : עצמו בכל יום בתשעה. ה' לאברים וא' לקרבים ואחד לחביתין ואחד לסלת ואחד ליין : בחג. שצריך שני נסוכין א' של יין וא' של מים : ביד. כהן אחד צלוחית של מים : בין הערבים. שבכל יום שנים בידם שני גזירים להוסיף על המערכה להרבותם : הבשר

מסורת הש"ס
ע' יומא לד א
שם כס ב
שם כו א ג
שם כו ב

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"ד מתמידין הל' ו

לא
ב מיי' שם הלכה ז

לב
ג מיי' שם הלכה ח

לג
ד מיי' פ"ו ממעה"ק הלכה יז יח

גליון הש"ס

(א) עיין מכל"מ פ"ו מתמידין הלכה יא מה שעורר בזה אבל באמת כיון דקיימ"ל דמקודש עדיף ותדיר ומקודש היא בעיא ולא אפשיטא עיין זבחים דף צא ומכ"ש חביתין קודמין ליין שבגנ"ס תדירין בכל"ו וחביתין מקודש שהוא לאשים וסדר בעי"בזיכין ליין מי קודם שיין הוא תדיר בכל יום ובזיכין מקודש שהוא לאשים והו"ל תדיר ומקודש דהוא בעיא וכזה סרה קושי' שמכל"מ שם דנסכי סולת קודם שגם הוא לאשים אבל לנסכי יין ובזיכין קודמין דתרווייהו תדיר ובזיכין הוא מקודש. גם קושית הס"ק ד"ה בזיכין לק"מ כמ"ש דאיבעיא ליה משום דהוי תדיר ומקודש דיין של תמיד הוי תדיר ובזיכין דהוא לאשים מקודש משא"כ חביתין דיין של תמיד תרווייהו תדירין בכל יום א"כ פשיטא לי' דחביתין קודמין שהוא לאשים ומקודש. והרמב"ם דמיירי בנסכי יין דמוספין א"כ בזיכין קודמין משום דתרווייהו תדירין בכל שבת ובזיכין מקודש דהוא לאשים ודוק: (ב) עיין פ"ק שהכהנים דסוזכין בקטר' ומחתה זוכין בקטרת בזיכין לא כן הוא ועי' בתוי"ט דף כו ע"ב ד"ה שני ובכ"מ פ"ד מתמידין ס"פ בשם גריקב"א :

מסורת הש"ס

ת"כ פ' מצורע פ"ו

ת"כ פ' ויקרא פ"ו

יומא כו א
בכורות מג ב

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פ"ו ממעה"ק הל"ט

תורה אור

הבשר בחמשה הקרביים והסולת והיין שנים. פר קרב בעשרים וארבעה הראש והרגלים הראש באחד והרגל בשנים העוקץ והרגלים העוקץ בשנים והרגלים בשנים החזה והגרה החזה באחד והגרה בג' שתי ידות בשנים ושתי דפנות בשנים הקרביים והסולת והיין בשלשה שלשה [א] בד"א בקרבנות צבור אבל בקרבנות היחיד אם רצה להקריב מקריב [ויקרא א] הפשיטן וניתוחן של אלו ואלו שוה: **גמ'** [ויקרא א] וערכו יכול מאה יכול מאתים *א"ר עקיבה כל ששמועו מרובה ושמועו ממועט תפשתה המרובה לא תפשת תפשת את הממועט תפשת. תני ר' יהודה בן בתירא אומר שתי מדות אחת כלה ואחת שאינה כלה הכל מודין במידה כלה ואין מודין במידה שאינה כלה א"ר נחמיה וכי מה בא הכתוב לפתוח או לנעול לא בא לנעול אלא [ויקרא טו] לפתוח אם אומר ימים עשרה אינן אלא מאה אלא מאתים אלא אלף אלא ריבוא וכשאתה אומר ימים שנים פחת ר' מנא אמר משום רבי יודה ימים שנים יכול ימים הרבה אם מרובין הן והלא כבר נאמר רבים הא לא דיבר אלא בימים מועטים וכמה הן הוי אומר שנים רבים ג' יכול רבים עשרה אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים ג' יכול שנים וג' הרי חמשה וכי נאמר ימים ורבים והלא לא נאמר אלא ימים רבים הא כיצד הרבים הללו יהו מרובין על שנים וכמה הן הוי אומר ג' *וערכו בני אהרן יכול מאה ת"ל וערך הכהן אותם אי וערך הכהן אותם יכול יהא כהן אחד עורך את כל האיברים ת"ל וערכו הא כיצד כהן אחד עורך שני איברים וכמה הן איברים עשרה ואחד בקרבים נמצא הטלה עולה בששה דברי ר' ישמעאל ר' עקיבה אומר *וערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים מלמד שהטלה עולה בששה *הכהנים לרבות הקרחים דברי ר' יודה והלא בבן הבקר הכתיב מדבר מה ת"ל בתמיד של שחר הכתוב מדבר שמעון בר בא ר' יוחנן בשם ר' ינאי נאמר כאן עריכה ונאמר

קרבן העדה

הבשר בחמשה. כאיברי התמיד: הסלת. שני עשרונים היו ושני כהנים: בד"א. דבעינן כל הני כהנים לכל בהמה: אם רצה. כהן יחידי להקריב את הכל: הפשטן וניתוחן. של יחיד ושל ציבור שוין שכשרין בזר:

גמ' וערכו. הכהנים יכול מאה או מאתים כהנים יעסקו בעריכה דוערכו הכהנים רבים משמע: כל ששמועו מרובה ושמועו ממועט. כגון כאן שמשמע כל הכהנים שישנו שם ומשמע נמי שני כהנים ואין אנו יודעין כוונת המקרא: תפשת מרובה לא תפשת. שאומרים אליך הבא ראיה וטול: תפשת את הממועט תפשת. אם אתה תופש את המועט אין מוציאין אותו מידך שהמועט בכלל המרובה הוא א"כ תפשת מרובה לא תפשת שמא היה לך לתפוש המועט ותפשת שלא כדת אבל במועט תפישתך תפישה שהרי המועט בכלל המרובה הוא: תני ריב"ב. בא ללמוד ממנהג העולם כשאדם רוצה למדוד דבר מודד במדה שיש לה גבול שיכול לידע בה כמה מדתו אבל אם מודד במדה שאינה כלה לא יגיע אל תכלית כוונתו שהרי אף לאחר המדידה אינו יודע כמה הוא כך אנחנו אומרים שכוונתו המועט שהיא המדה שיש לה סוף: א"ר נחמיה. גלמוד מדרך המקראות שלא באו לסתום אלא לפרש: אם אומר ימים. דכתיב גבי זבה ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים אם נפרש ימים עשרה עדיין אין אנו יודעין אם האמת כן דאפשר לומר עוד ימים רבים מאלה עד אין מספר: וכשאתה אומר. שכוונת הכתוב לתפוש המועט דהיינו ימים שנים פתחת שבא הכתוב לפרש ימים שנים: אם מרובין הן. אי אפשר לומר ימים הרב' דאי ימים מרובין משמע אם כן למה לי רבים אלא ודאי בימים שנים איירי קרא: רבים. נוסף על ימים יום א' והוא התחלת הריבוי: יכול רבים עשרה. והוא סוף הריבוי שכל המספר כלול במנין עשרה: אמר ימים. כלומר כתיב ימים וכתיב רבים מה ימים אינן אלא מספר הממועט והן שנים אף רבים אינן אלא מספר הממועט: יכול שנים וג'. דמימים מרבינן שנים ומרבים מרבינן שלשה בפני עצמו וכימא דחמשה ימים בעינן: ומשני וכי נאמר ימים ורבים. שנדע שהן נפרדים זה מזה והלא כתיב ימים רבים וחד מפרש לחבריה שהרבים יהיו מרובין על הימים א' והרי הן שלשה: וערכו בני אהרן. בא לפרש מנין שתשעה כהנים עוסקין בתמיד וקאמר דכתיב גבי בן הבקר וערכו בני אהרן יכול מאה: תלמוד לומר. גבי לאן וערך הכהן אותם דמשמע לשון יחיד דכהן אחד עורך הרבה חתיכות: הא כיצד. יתקיימו שני כתובים הללו: כהן א' עורך שני איברים. נמצא שני הכתובים קיימים שהרבה כהנים עסוקים בו וכהן א' עוסק בשני איברים: עשרה. השנויים במתניתין והיינו חמשה כהנים: וא' בקרביים. שהקרביים הם הרבה וצריכין כהן אחד: נמצא הטלה. של תמיד: עולה בששה. כהנים וסולת וחביתין ויין בשלשה הרי כאן תשעה: הכהנים. ה' דהכהנים לרבות כהן שהוא קרח שכשר מן התורה ואינו פסול אלא משום מראית העין ודלא כתנא דפרק ד' דבכורות דסובר דמן התורה פסול ואיזהו קרח כל שאין לו שטה של שער מקפת מאזן לאזן ובת"כ הגירסא לרבות הקרחים מיהו בבכורות בבבלי הגירסא כמו ששנוי כאן: והלא בבן הבקר הכתוב מדבר. לר"ע פריך הא האי קרא וערכו בבן הבקר כתיב ומנ"ל לרבות לתמיד שהוא כבש שטעון ששה ותו הא בן הבקר כ"ד כהנים בעי כדתנן במתני': ונאמר

פני משה

הבשר בחמשה. כאברים של הכבש כך היו באברים של איל: והקרביים וכו'. היו בשנים שנים: פר. שאבריו גדולים ביותר קרב בעשרים וארבעה כהנים כדקחשיב ואזיל הראש והרגל של ימין הראש באחד והרגל בשנים לפי שהוא גדול היו שני כהנים נושאים אותה וכן העוקץ והרגל של שמאל וכו': במה דברים אמורים. שהיו כל כך כהנים מוליכין את האברים: בקרבנות לצבור. שיהיו זוכים בהם כהנים הרבה: אבל בקרבנות היחיד. באברי עולה של קרבן יחיד לא היה מתחלק לכל כך כהנים אלא אם רצה להקריב מקריב כלומר מי שירצה מהכהנים מוליך אותם להקריב ואם רצו להוליך האברים בפחות מאלו או ביותר מוליכין שאין מנין בדבר: הפשיטן וניתוחן של אלו ואלו. בין של קרבן לבור בין של יחיד שוה בדינם שהן כשרים בזר:

גמ' וערכו. כתיב וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר וגו': יכול אפי' מאה כהנים או מאתים וכו'. ברייתא היא בת"כ על הכתוב ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים וגו' ימים שנים יכול ימים הרבה אמר ר"ע וכו': כל ששמועו מרובה ושמועו מועט. כלומר שאתה יכול לפרש כמשמעו ולתפוש את המרובה וכן לתפוש כמשמעו ממועט ואינך יודע איזה מהן לתפוש: תפשת המרובה וכו'. כלומר לעולם תפוש את המועט שאם תפשת המרובה שמא מרובה ביותר היא ולא תפשת כמשמעו שהיותר מוציאין אותו מידך אבל כשתפשת את המועט תפשת ואין מוציאין אותו מידך שהמועט בכלל המרובה היא: תני ר' יהודה בן בתירה אומר וכו'. כלומר שזה נוכל ג"כ ללמוד ממנהג העולם שאם יש שתי מדות לפניך אחת היא כלה שאתה יכול למוד בה ולכלות מה שאתה רוצה למדוד ואחת שאינו כלה אלא היא יותר גדולה ממדה שאתה רוצה למדוד ודאי הכל מודדין במדה שהיא כלה ואין מודדין במדה שאינ' כלה אף הדבר הזה כך הוא שתופס אתה במנין שיש לו סוף והוא המועט ואם תתפוס במרובה אין לו סוף: אמר ר' נחמיה וכו'. מהמקרא עצמו יכולין אנחנו ללמוד זה שאין מדרך המקראות לסתום ולנעול אלא לפתוח ולפרש ואם אומר אתה ימים עשרה אני אומר לך אינו כך אלא מאה ואלא מאתים וכו' וא"כ אין אתה יודע כמה אבל כשאתה אומר ימים שנים פתחת לפרש המקרא דמיעוט ימים שנים: ר' מנא אמר משום ר' יהודה. שכך היה דורש ימים שנים יכול ימים הרבה אין אתה יכול לומר כך שאם מרובין הם והלא כבר נאמר רבים ולדכריך רבים מיותר הוא הא לא דיבר הכתוב בימים אלא בימים מועטים: וכמה הן הוי אומר ימים שנים רבים שלשה. כלומר שאם יזוב זוב דמה שלשה ימים הרי היא זבה כדמסיק: יכול רבים עשרה. כלומר מנא לך למדרש כן דילמא רבים הרבה הן ועשרה או יותר: אמר. הכתוב ימים ואמר רבים מה ימים כבר למדת שמיעוט ימים שנים אף רבים תפוש את המיעוט והן שלשה ומעתה יכול שנים ושלשה והרי הן חמשה ולא תהא זבה עד שתזוב חמשה הריני משיב לך: וכי נאמר ימים ורבים. שתהשוב זה וזה במלואן ותצרף אותן והלא לא נאמר אלא ימים רבים הא כיצד הרבים הללו מה שאתה מרבה מלשון רבים יהיו מרובים על השנים של ימים הוי אומר בין הכל שלשה שאם תזוב שלשה ימים הרי היא זבה: וערכו בני אהרן וכו'. כך הוא נדרש בהכתוב שלפנינו שמדבר בהערכת האברים וערכו יכול מאה תלמוד לומר וערך הכהן וכו' הא כיצד כהן אחד עורך שני אברים וכמה הן אברים עשרה כפי ששנינו בתמיד הראש והרגל וכו' הרי המשה כהנים באברים ואחד בקרביים נמצא הטלה של תמיד עולה בששה כהנים: רבי עקיבה אומר וכו'. מכאן הוא שלמדנו לששת בטלה וערכו שנים וכו': הכהנים לרבות הקרחים. לאו הכהנים דהכא קאי אלא משום דדרים כאן הכהנים יתירא וקשיא ליה הא דכתיב אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא והאי הכהנים מאי עבדית ליה הלכך מייתי להאי דדרים בתורת כהנים פרשת אמור הכהנים לרבות הקרחים ובעלי מומין שאף על פי שפסולין לעבודה מוזהרין הן על טומאת מת: והלא בבן הבקר הכתוב מדבר. אדלעיל מהדר דילפת מקרא דוערכו שהטלה של תמיד טעון ששה כהנים והלא האי קרא בבן בקר כתיב אם עולה קרבנו מן הבקר וגו' והתם הוא דכתיב וערכו בני אהרן וגו': ומה תלמוד לומר בתמיד של שחר הכתוב מדבר. כלומר ומהיכן אתה למד לומר דבטלה של תמיד השחר מישתעי: נאמר כאן עריכה ונאמר

עמודי ירושלים

אבל בקרבנות היחיד אם רצה להקריב מקריב. כ' הקה"ע אם רצה כהן יחידי להקריב את הכל כו' והעתיק זה מפירש"י (דף כ"ז ע"ב). אולם לא היה לו לפרש כן ע"ד הירושלמי דמפיק מוערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים דפרו של יחיד קרב בששה וא"כ לא הוי ליה לומר דקרב ביחידי ורש"י פי' כן לשיטות הבבלי (כ"ז א') דמפיק מזה לשלשה דבעי ששה וא"כ קרבן יחיד נקרב ביחידי משא"כ להירושלמי. וע' במשנה למלך (פ"ו מה' מעה"ק הל' י"ם) מ"ש כן ליישב דברי הר"מ ולהירושלמי לא יתכן לפרש כן:

ונאמר להלן וערך הכהן אותם מה עריכה שנאמר להלן בתמיד של שחר הכתוב מדבר אף עריכה שנאמר כאן בתמיד של שחר הכתוב מדבר עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר אינו צריך ממשמע שנאמר וערכו אין אנו יודעין שהן שנים ואת דרש וערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים ותני כן אין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטרת בלבד יכולין הם ג' להעלותו ולמה איל קרב בי"א אלא כדי לעשות פומפי רבנן דקיסרין אמרי מפני מה פר קרב בכ"ד כדי לעשות פומפי לדבר על שם בבית אלהים נהלך ברגש ואת דרש וערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים מיכן לפרו של יחיד שיהא קרב בששה:

הדרן עלך בראשונה

הלכה א מתני' *אמר להן הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה

אם הגיע הרואה אומר בורקי מתיה בן שמואל אומר [א] האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר הין: גמ' מהו בורקי ברקת תמן אמרין ברוק ברוק' אנהר מנהרא ועד אחד נאמן שנייא היא הכא שאין את יכול לעמוד עליו וחש לומר עד דו עליל ונפק היא מנהרא חכימא היא מילתא *אמר עד אחד נולד איש פלוני בשבת מלין אותו על פיו חשיכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו ר' אימי מטלטל על פום מלויתא ר' מתניה מטלטל על פום איבריתא דזהרא [ז]ר' אמי מטלטל על פום נשייא דאמרן שמשא הוות על סוסיתה ולמה עד שהוא בחברון והוא אומר הין ([א]) בא להזכיר זכות אבות:

הלכה

פני משה

ונאמר להלן. בפרשה דהכתרה ואם מן הצאן קרבנו וגו' וערך הכהן אותם על העצים וגו': מה עריכה שנאמר להלן בתמיד וכו'. כלומר מה להלן בעולה של תמיד הכתוב מדבר דאם מן הצאן קרבנו כתיב אף עריכה שנאמר כאן דדרשת מהאי קרא ששה כהנים בעולה של תמיד השחר הכתוב מדבר: אינו צריך. לג"ם דעריכה עריכה אלא דמגופא שמעינן דהאי קרא דוערכו בתמיד השחר מדבר: ממשמע שנאמר וכו' ואת דרש וערכו וכו'. כלומר שהרי ממשמע שנאמר כאן וערכו אין אנו יודעין שהן שנים הלכך אתה דורש לששה כהנים וערכו שנים וכו' והאי עריכה ע"כ בעולה של תמיד השחר מדבר שהוא קודם לכל וכדמסיק ותני כן אין לך קודם להקטרת האברים של תמיד השחר אלא קטרת בלבד כדשנינו לעיל בהלכה א' נמצאת אתה למד דבהאי קרא גופיה וערכו וגו' על העצים אשר על האש אשר על המזבח כתיב אינו מדבר אלא בתמיד השחר שהוא הקודם על המערכה של מזבח החיצון: יכולין הם שלשה וכו'. על איל קרב בי"א דקתני במתני' קאי שבודאי יכולין הם שלשה כהנים להעלותו ולמה איל קרב באחד עשר אלא כדי לעשות פומפי ופרסום לדבר וכן רבנן דקסרין אמרין גבי פר מפני מה פר וכו' וכי לא היו יכולין פחות מכ"ד להעלותו אלא כדי וכו' על שם וכו' כדפרישית במתני': ואת דרש וערכו שנים וכו'. אהא דקתני במתני' בד"א בקרבנות צבור וכו' קאי דמפרש טעמא דמנא לן להלק בין פר של צבור ובין פרו של יחיד משום דמה דנפקא לן לעולה של תמיד שטעון ששה הוא מהמת שאת דורש וערכו שנים וכו' כדלעיל ונהי דאמרינן דאע"ג דהאי בבן בקר כתיב אפ"ה למדין אנו לתמיד של שחר כדקאמרת מ"מ שמעינן נמי דהואיל דהאי פרשה בפר מישתעי דבא ללמד ג"כ דאיכא פר דסגי ליה בששה וכלומר דלא צריך כ"ד כהנים אלא או בפחות או ביותר ובפר של צבור אי אתה יכול לומר כן דהרי עולה של תמיד שהוא קרבן צבור שטעון ששה מכאן אנו למדין כדלעיל אלא מכאן לפרו של יחיד שיהא קרב בששה וכלומר אף בששה וכדאמרן:

הדרן עלך בראשונה

הלכה א מתני' אמר להן הממונה. שהיה בבית אב: צאו וראו. על מקום גבוה שהיה שם אם הגיע זמן השחיטה שהיא פסולה בלילה שנאמר ביום זבחכם: הרואה אומר ברקאי. האיר והבריק השחר: האיר פני כל המזרח. הוא יותר משהבריק השחר וזהו זמן הכשר לשחיטה: עד שבחברון. העומדין למטה שואלין אותו אם הגיע האור עד שבחברון והוא משיב ואומר הן וכדי להזכיר זכות אבות שבחברון הכי קאמר בגמרא:

גמ' מהו בורקי. מלשון ברקת הוא: תמן. בבבל אמרין שכך הוא אומר ברוק בורקה שהבריק והאיר מה שמאיר וכדמסיים אנהר מנהרא: ועד אחד נאמן. בתמיה: ומשני שנייא היא הכא. וכי הדבר היא שאין את יכול לעמוד עליו בתמיה ובמילתא דעבידא לגלויי מהימן: וחש לומר וכו'. ואכתי ניחוש לומר שמא עד שהוא נכנס ויוצא מנהיר הוא ובשעה שאמר עדיין לא הגיע הזמן ומשני חכימא היא מילתא ניכר הדבר אם בשעה שאמר ברקאי כבר היה הזמן או לא: אמר עד אחד וכו'. למילתיה הוא מסיק דבכה"ג עד אחד נאמן שהרי אם אמר עד א' נולד איש פלוני בשבת מלין אותו בשבת על פיו וכן האומר שכבר חשכה מוצאי שבת מטלטלין (על ידי) אותו על פיו משום דמילתא דעבידא לגלויי היא. א"נ כשאחד אמר כשנולד זה שכבר חשכה מוצאי שבת מותר לטלטל אותו על פיו ומפני שאם לא נודע שכלו לו חדשיו אין מטלטלין אותו בשבת שמא נפל הוא וסומכין על אחד שאמר שכבר חשכה מוצאי שבת: ר' אמי מטלטל על פומיה דמלויתה. כך היא ברפ"ב דר"ה. כלומר שהיה מתיר לטלטל אותו בשבת על פומה של האשה שאמרה שנתמלא וכלו לו חדשיו. א"נ על פומה דמלוידתה גרסי' על פי המילדת שאומרת כן: מטלטל על איבריתיה דזהרא. היה מתיר לטלטל אותו על שנראה שאבריו הן נגהרין ונכרין וסמך על זה לענין טלטול שאינו נפל: ר' אימי מל ע"פ נשים דאמרן שמשא הוות על סוסיתא. כך הוא בר"ה וכצ"ל. סוסיתא שם מקום היא והיה ר' אימי סומך למול בשבת על פי נשים שאמרו כשנולד זה עדיין היה נראה השמש על העיר ועדיין יום שבת היה: ולמה וכו'. מפני שבא להזכיר, זכות אבות שבחברון:

הלכה

קרבן העדה

ונאמר להלן. בגלאן וערך הכהן אותם על העצים אשר על האש אשר על המזבח ובתמיד של שחר הכתוב מדבר דאיזהו דבר שנאמר בו עצים ואש ומזבח הוי אומר בתמיד של שחר אף וערכו דכתיב גבי בן בקר בתמיד של שחר מדבר: אינו צריך. לקרא אלא טעמא אחרינא אית ביה: ממשמע שנאמר וערכו. שפיר ילפינן שנים אלא דלמא בני אהרן להוסיף עוד אחד על השנים והכהנים נמי אתי להוסיף אחד וכשאתה נותן מאלו כהן אחד לקטרת שהוא קודם לתמיד של שחר נמצא דסגי בשלשה כהנים להעלות האיברים למזבח: ולמה איל וכו'. כלומר ותו קשיא למה איל בי"א: אלא כדי לעשות פומפי. פרסום לדבר א"כ אף בתמיד כן ולא מקרא יליף: על שם בבית אלקים נהלך ברגש. כלומר בבני אדם הרבה: ואת דרש וכו'. כלומר למאי צריך הך קרא וערכו לפר של יחיד דבבית אלקים נהלך ברגש לא מוקמינן אלא לקרבנות ציבור:

הדרן עלך בראשונה

הלכה א מתני' אמר להם הממונה. הוא הסגן הוא הממונה: צאו וראו. על מקום גבוה שהיה להם במקדש: זמן השחיטה. שהשחיטה פסולה בלילה שנאמר ביום זבחכם: הרואה. זה שעלה לגג: ברקאי. האיר והבריק השחר: האיר פני כל המזרח. זמן זה אחר ברקאי דאמר ת"ק: עד שבחברון. אותן העומדים למטה שואלין לו הגיע האור לחברון: והוא אומר הין. מפרש בגמ': גמ' ברקת. לשון ברק שהכילוגות יוצאין מן הרקיע ל"א מהו בורקי ברקת דהוה תני במתני' הרואה אומר בורקי בורקת וכ"ה בבבלי במתני' הרואה אומר ברוק ברקאי: תמן. בבבל מפרשים שמאיר האור: ופריך ועד אחד נאמן. בתמיה ואיך סמכו על הרואה הזה לחוד: ה"ג שנייא היא הכא שאת יכול לעמוד עליו. וה"פ שאני הכא דמילתא דעבידא לגלויי היא שהרי בשעה מועטת יראה גם האור למטה: ופריך וחש לומר. וניחוש שמא בתוך שהוא נכנס ויוצא יהיה האור וא"א לעמוד עליו ולעולם הוא משקר: ומשני חכימא היא מילתא. ניכר הדבר גם למטה באותה שעה או א"כ בשעה מועטת אם היה האור נראה בשעה ההיא למעלה ואינו אלא גילוי מילתא: אמר עד אחד וכו'. כלומר מכאן אנו למידין אם אומר עד א' שנולד התינוק בשבת מלין אותו בשבת הבאה על פיו אע"פ שאינו אלא עד א': חשיכה וכו'. וה"ה אם אמר עד אחד שנולד חשיכה מ"ש והרי הוא בן תשעה ואילו נולד בשבת הוה בן שמנה שאסור לטלטלו בשבת כדתניא בפרק רבי אליעזר דמילה סומכין על העד אחד ומטלטלין אותו בשבת הבאה ומ"ש עם חשכה לאו דוקא אלא ה"ה בשאר ימות השבוע אלא איידי דאיירי ברישא בשבת תני סיפא במ"ש: על פום מלויתא. ע"פ הנשים המלוים את היולדת וההולכים עמה א"נ ע"פ אור הנראה בראשי ההרים כמו מליא בגלא המוזכר בבתרא: איבריתא דזיהרא. גילוגות של אור השמש שהוא ודאי לילה ושרי לטלטל: על סוסיתא. מקום גבוה ואפילו לא הגידו אלא הנשים סומכין עליהן מלאתי ול"נ דסוסיתא היינו שהשמש מגולה שזהו סימן שהוא לילה כמו מן הסיסין שפירשו פקעיות של שתי א"נ שהשמש מזהיר ודמיא לסאסה דשבלתא: ולמה. הוא אומר האיר עד שבחברון והוא אומר הין: ומשני בא להזכיר זכות אבות. ששם האבות נקברים:

הלכה

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"א מתמידין הל' ב ופ"א מעיוה"כ הלכה ח

גליון הש"ס

(א) עי' רש"י יומא כח ע"ב ד"ה ור"ב"א ותוס' מנחות ק ע"א ד"ה מתהיא ובמפ' בתמיד פ"ג:

ציון ירושלים

ז ר' אמי מטלטל אפום נשייא. עיין בספר דברי אמת להגאון בכר דוד שהאריך בסוגי' זו בענין נאמנות נשים ואני הארכתי בזה בתשובה והבאתי בזה דברי הב"ש סי' ד' סק"ם וש"ם פסחים ד"מ דמסר ליה לאימי' דמנקיט ליה אימיה בארבא ואם נימא דשימור בשעת קצירה הוא מן התורה וכדעה הפר"ח האיך נאמנת אשה על זה וע' גדה דמ"ת אמת של ר' ישמעאל בדקם סימנים ועיין בש"מ בכתובות דפעב שמביא דעת י"א דנשים אינן נאמנות באיסורין ואכ"מ:

מסורת הש"ס

יומא כח א

ר"ס פ"ב ס"א

רידב"ז

אמר ע"א נולד איש פלוני בשבת כו' מלויתא איבריתא דזהרא על סוסיתה. סוסיתה היא שם העיר כפי' הפ"מ ז"ל שכן מבואר בירושלמי כתובות פ"ב ודו"ק: בפי' המלות הללו נחלקו הק"ע והפ"מ ז"ל ולא אוכל להכריע אך תיבת

שאלו

שנויי נוסחאות (סו"כ) ברוק' נד"ו בורקה.

חתם סופר

רבי אמי מטלטל על פום נשייא כ"ב עיין בתוס' יבמות ס"ח פ"א סוף ד"ס ליתא וכרים גיטין בתוס' ד"ס וספרם לה ובמהרש"א שם:

עמודי ירושלים

ר' אימא מטלטל על פום מלויתא כו'. וכ"ה בר"ה (פ"ב ה"א) וע' בשו"ת שואל ומשיב (ח"א סי' קפ"ד) שכ' הטעם משום שאינו בנמצא שם אנשים ולא נהירא כן. ונראה העיקר משום דהיא מלתא דעבידא לגלויי דע"ז קאי גם בירושלמי וסובר דמדל"ג גם פסולי עדות נאמנים. וכן ראיתי בשו"ת דברי אמת (הא"ח סי' א') שכ"כ. וע' השב"ן ח"א (סי' פ"ג) מ"ש בזה:

הלכה ב מתני'

*ולמה הוצרכו לכך שפעם אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה והורידו הכהן לבית הטבילה זה הכלל היה במקדש כל המסיך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים:

גמ' *מאור הלבנה מתמר ועולה מאור החמה פוסה על פני כל המזרח עד כדון דהוה סיפיה דירחא הוה רישיה *וא"ר חנינא מאילת השחר עד שיאיר המזרח אדם מהלך ארבעת מיל ומשיאיר המזרח עד שתנץ החמה אדם מהלך ארבעת מיל ומנין שמאילת השחר עד שיאיר המזרח אדם מהלך ארבעת מילין שנא' וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר מן סדום לזוער ארבעה מילין יתיר הוון א"ר זעירא המלאך היה מקדר לפניהן את הדרך ומנין משיאיר המזרח עד הנץ החמה אדם מהלך ארבעת מיל כמו וכמו מילה דמיא לחבירתה. א"ר יוסי בי רבי בון הדא אילתא דשחרא מ"ד כוכבתא היא טעי זימנין דהיא מקדמה וזימנין דהיא מאחרה מאי כדון כמין תרין דקרנין דנהור דסלקין מן מדינחא ומנהרין *דלמא ר' חייא רובה ור"ש בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתא ראו אילת השחר שבקע אורה א"ר חייא רובה לר"ש בן חלפתא בר ר' כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימעא קימעא כל שהיא הולכת היא הולכת ומאיר מאי טעמא כי אשב בחשך ה' אור לי כך בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך ואח"כ וישב מרדכי אל שער המלך ואח"כ ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וגו' ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ואח"כ ליהודים היתה אורה ושמחה. *תני כהן שיצא לדבר עם חבירו אם להפליג טעון טבילה אם לשעה טעון קדוש ידים ורגלים וסמיכה לא שעה קלה היא שנייא היא סמיכה שעשו אותה כהפלג תני ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים וישן טעון טבילה (א) לא כן תני ר' חייה *לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד וא"ר אמי בשם רשב"ל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה תיפתר (ב) שסמך עצמו לכותל וישן לו והא כתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' א"ר אייבי בר נגרי יישב עצמו בתפילה:

מתני'

קרבן העדה

הלכה ב מתני' ולמה הוצרכו לכך. לעלות לגג ולראות: עלה מאור הלבנה. למה תואר הלבנה סמוך לשחרית: ודימו. וחשבו: והוציאוהו לבית השריפה. כשהבינו שנשחט בלילה: והורידו כה"ג. מילתא באפי נפשה היא ואדלעיל קאי לאחר שהשיב הרואה הן הורידו כה"ג לבית הטבילה שהיה טעון טבילה קודם שישחוט התמיד: מסיך את רגליו. כינוי לנקבים גדולים ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ לפי שהצריך לנקבים גדולים כורע על ברכיו ומכסה גופו את רגליו וכן בשאול כתיב ושם מערה ויבא שאול להסיך את רגליו:

גמ' ופריך מאור הלבנה וכו'. כלומר מי מצי למיחלף בין מאור הלבנה למאור החמה הרי מאור הלבנה מתמר ועולה זקוף כמקל ומאור החמה מתפשט לכאן ולכאן על פני כל המזרח: עד כדון וכו'. כלומר ותו בשלמא בסוף החדש ניחא דחיישו לכך שהלבנה נומחת בסוף החדש סמוך לעלות השחר אלא בתחלת החדש שאין הלבנה נומחת סמוך לעלות השחר למה עשו כך ומתני' משמע שעשו כן בכל יום: מאילת השחר. משעה שכוכב נוגה מאיר והוא כוכב המאיר לשחר עד שיאיר המזרח והיינו עלות השחר ממש והוא כשיעור מהלך ד' מילין: אדם. בינוני שמהלך ביום י' פרסאות הולך מזמן עלות השחר עד האיר המזרח ד' מילין: ופריך מן סדום לצוער ד' מילין. בתמיה והא ה' מילין הן וכתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה: היה מקדר לפניהן הדרך. היה משוה להן הדרך ומה שצריכין להלוך עתה על ההרים הוא מאריך הדרך אבל הדרך הישר והשוה אינו אלא ד' מילין: כמו וכמו. דהוה מצי למכתב כמו השחר עלה וכתיב וכמו ללמד דבזמן אחר דדמיא לעלות השחר יצאו ואיזהו הוי אומר זה האיר המזרח ועד הנץ החמה: מ"ד שהוא כוכב. המאיר השחר טועה דהא לפעמים הוא מקדים ופעמים הוא מאחר ואי כוכב הוא הוה ליה עת קבוע לצאת כשאר הכוכבים: מאי כדון. אדלעיל קאי למה הוצרכו לכך הא ליכא למטעי בין מאור הלבנה למאור החמה ועוד בתחלת החדש מאי טעמא א"כ ה"פ אם כן דעלות השחר אינו כוכב אלא מאי הוא והראשון נראה: כמין תרין דקרנין דנהור. כמין שני גלולות או עמודים של אור העולים מן מזרח הן מאירין בעולם כמאור החמה: דלמא. מעשה שהיו ר"ח הגדול ור"ש בן חלפתא מהלכין בבקעת דבית ארבל בסוף הלילה: בר ר'. כמו ברבי כלומר אדם גדול: כך היא גאולתן של ישראל. כמו שהשחר מאיר מעט מעט תחלה אילת השחר ואח"כ עלות השחר ואחר כך האיר המזרח ואחר כך הנץ החמה ואחר כך השמש בצהרים כך היא גאולתן של ישראל מעט מעט ולא הכל בבת אחת: כי אשב בחשך ה' אור לי. והדבר ידוע מי שיושב בחשך אם יביט באור הגדול פתאום יעורו עיניו אלא צריך לפתוח תחלה לו אור קטן ואחר כך יוסיף מעט מעט עד שיוכל לסבול אור גדול: כך בתחלה ומרדכי ישב וגו'. מביא חמש מקראות נגד חמשה זמנים הנזכרי' למעלה שהאור מאיר עד נכון היום ומצאתי טעמים אחרים וזה נראה לי: להפליג. לשהות: ה"ג ומסיכה לא שעה קלה היא שנייה היא מסיכה שעשו אותה כהפלגה. וה"פ דקשיא ליה א"ס דלשעה אינו צריך טבילה למה תנן דמיסיך את רגליו טעון טבילה ומשני שאני מסיכה שעשו אותה כמפליג דהא צריך להסיח דעתו כדי לעשות צרכיו: תני ישן. אפי' בבית המקדש טעון טבילה דאי בחוץ למקדש פשיטא וכי גרע מהפליג: ופריך וישן. במקדש דתני דטעון טבילה למה לי הא אי אפשר לישן במקדש: לא היתה ישיבה בעזרה. שנאמר לעמוד לשרת וכתיב העומדים שם לפני ה': אלא למלכי בית דוד. שמצינו בהן ישיבה שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי ומי ביתי וגו': תיפתר. תפרש לברייתא שישן בסמיכה ולא ישב: והא כתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה'. לרבי שמעון בן לקיש פריך איך קאמר רבי שמעון בן לקיש דאפי' למלכי בית דוד לא היתה ישיבה: יישב עצמו בתפלה. הא דכתיב וישב היינו שהיה מיישב ומכוין דעתו לתפילה:

מתני'

פני משה

הלכה ב מתני' ולמה הוצרכו לכך. לעלות על הגג ולראות: שפעם אחת עלה מאור הלבנה וכו'. לפי נסחת המתני' דהכא דגרים והורידו הכהן לבית הטבילה הכי פירושא שפעם אחת עלה מאור הלבנה זה היה בסוף החדש משאר חדשי השנה וטעו בכך ועוד אירע טעות ג"כ בליל יה"כ אחת שדימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה לפי שנפסל והורידו הכהן הגדול לבית הטבילה לטבול טבילה אחרת שטבילה הראשונה לא כלום היא מחמת שנשחט התמיד בלילה והטבילוהו עוד הפעם ואח"כ שחט את התמיד. ולפי נסחת המשנה שבבבלי הורידו כ"ג לבית הטבילה מילתא באנפי נפשה היא וה"ק וביה"כ כי אמר ברק ברקאי הורידו כ"ג לבית הטבילה: כל המיסך רגליו. כינוי לנקבים גדולים ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ לפי שכורע על ברכיו ומסיך גופו את רגליו וכן בשאול כתיב ושם מערה ויבא שאול להסיך את רגליו:

גמ' מאור הלבנה מתמר ועולה וכו'. כלומר ודאי שיש סימן הניכר בין תימור הלבנה שמתמר ועולה כמקל ובין תימור מאור החמה שפושה ומתרחב לכאן ולכאן ועל כל פני המזרח אלא שטעות היה שם ולא דקדקו אם מאור הלבנה היא וסברו שהאיר המזרח: עד כדון דהוה סופיה דירחא. משום דקשיא ליה מאור הלבנה ביה"כ מי איכא והיאך באו לטעות מחמת מאור הלבנה והלכך מפרש דלאו הדא מעשה היא דהוה אלא שנים היו ועד כאן קאמר על מעשה דהוה סופיה דירחא וטעו מחמת מאור הלבנה: הוה רישיה. כלומר ועוד מעשה כזה אירע ג"כ ביה"כ שהיא כמו ברישא דירחא ולא מחמת מאור הלבנה היא שטעו אלא שדימו שהאיר המזרח ושחטו וכו' כדפרישית במתני': א"ר חנינא מאילת השחר וכו'. כל הסוגיא עד אורה ושמחה גרסי' לה לעיל בפ"ק דברכות והגי' שמה עקרית ובארתיה וע"ש: תני. בתוספתא פ"ק: כהן וכו' להפליג. איזה זמן טעון טבילה אם לשעה קלה וחוזר מיד טעון קידוש: ופריך וסמיכה. כמו מסיכה לא שעה קלה היא ואפ"ה קתני המסיך את רגליו טעון טבילה: שנייא היא מסיכה שעשו אותה כהפליג. הואיל וצריכה נקיות ולשעה קלה דקאמר היינו לדיבור בעלמא: תני ישן. בעזרה טעון טבילה משום היסח הדעת: וישן טעון טבילה בתמיה והיכי משכחת לה שישן בעזרה: לא כן תני ר"ח וכו'. בסוף פ"ה דפסחים ובפ"ז דסוטה דאין ישיבה בעזרה ומכ"ש שכיבה: תיפתר שסמך עצמו לכותל וישן לו. ומכיון שהסיח דעתו אפי' בשינה כזו טעון הוא טבילה: והא כתיב וכו'. וקשיא לר"ל דקאמר אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה: יישב עצמו בתפלה. לא ישב ממש אלא שיישב עצמו לכוין דעתו בתפלה לפני ה':

מתני'

מסורת הש"ס

יומא כח א

שם ע"ב

ע' פסחים לד א וברא"שית רבה פ' וירא וביפ"ת (ברכות פ"ק)

מדרש תהלים פ' פי זאת הכבקפ' וסוף מגילת אסתר

זבחים כ ב

יומא סט ב

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"א מתמידין הל' ב

ג
ב מיי' פ"ה מביאת מקדש הלכה ה

ד
ג מיי' פ"ה מביאת מקדש הלכה ה

ה
ד מיי' שם הלכה ג

ו
ה מיי' פ"ז מבית הבחירה הלכה ו ופ"ד מסנהדרין הל' יב ופ"ב מה' מלכים הל' ד

גליון הש"ס

(א) מכאן מוכח דלשכות הפתוחות לקודש אסיר ליסב כהן דאל"כ אפשר שישן שם ועדיין לא יצא מן הק דש וע' תו' יומא ד' ח ע"ב ודף כה ע"א ויבמות דף ו: (ב) ע' תוס' זבחים דף יט ע"ב ד"ה וליתיב ותוס' סוטה דף מ ע"ב ד"ה והאמר ועיין ברטב"א בשם רבינו יחיאל לענין עמידה מן הצד דכל שאינו יכול לעמוד אלא ע"י סיוע לא שמיה עמידה ולכאורה קשה מכאן דהא אף בשינה אלא ע"י סמיכה וי"ל:

ציון ירושלים

אומנין שמאילת השחר עד שיאור המזרח כו'. ועי' ת"י פ' וירא בפ' השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה כ' וז"ל ושמעה כך נפיק אארעא ו ברם יה ימא והיא בסוף תלת שעין ולוט בא צוערה. הוא מבואר ע"פ דברי הירושל' הללו וע' בס' נצח ישראל סוף חולין:

ללא כן תני ר' חייא לית ישיבה בעזרה וכו'. ע' סוטה דמ"ב ע"ב ד"ה הא אמר מר וע' מהרש"א שם:

הלכה ג מתני׳ *אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטביל [י] חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום וכלם בקודש בית הפרוה חוץ מזו בלבד: **גמ׳** כיני מתני׳ לא היה אדם נכנס לעזרה ולעבודה אפילו טהור עד שהוא טובל (א) לא סוף דבר לעבודה אלא אפי׳ שלא לעבודה שאלו את בן זומא מה מקום לטבילה זו אמר להם מה אם בשעה שהוא נכנס מקודש לקודש טעון טבילה מחול לקודש כל שכן לא צורכה דלא מקודש לקודש לא יהא טעון טבילה מחול לקדש יהא טעון טבילה א״ר שמי וכיני מה אם מקודש לקודש שאינו ענוש כרת טעון טבילה מחול לקודש שהוא ענוש כרת לא כל שכן יהא טעון טבילה ואפילו מקודש לקודש יהא ענוש כרת כיי *דתנינן תמן השתחוה או ששהא כדי השתחויה עד *כמה היא שיעור השתחויה ר׳ סימון בשם רבי יהושע בן לוי [י] עד כדי [ו]ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו ר׳ אבהו מוסיף עד והודו לה׳ כי טוב ר׳ מנא מוסיף עד כי לעולם חסדו תני א״ר יהודה כל עצמן לא התקינו טבילה זו אלא

פני משה

הלכה ג מתני׳ אין אדם נכנס לעזרה לעבוד׳. בגמרא קאמר הכא דלאו דוקא לעבודה: עד שהוא טובל. כדקאמר בגמ׳ דק״ו הוא מכ״ג ביה״כ שהוא נכנס מקדש לקדש מחוץ לפנים ומפנים לחוץ בחילוף העבודות ושני המקומות קדש הן ועל שניהם ענוש כרת הנכנס בטומאה וטעון טבילה הנכנס מביתו שהוא חול לקדש לכ״ש שיהא טעון טבילה: חמש טבילות וכו׳. דילפינן מדכתיב בגדי קדש הם ורחץ בשרו במים ללמדך שכל חליפות קדש בו ביום טעון טבילה ומנין שכל טבילה וטבילה צריכה שני קדושין ת״ל ופשט ורחץ ורחץ ולבש כלומר מדדרים טבילות מורחץ במים דכתיב בבגדי לבן וה״ה לכל חליפות בגדים אייתר ליה האי קרא ודרים לה לקידושין ופשט ורחץ ולבש הטיל הכתוב ורחץ בין ופשט ולבש ליתן רחילה לפשיטה ורחילה ללבישה: בקדש. על לשכת בית הפרוה: חוץ מזו. טבילה הראשונה שהיתה בחול ע״ג שער המים וכלך לשכתו היתה:

גמ׳ כיני מתני׳ לא היה אדם נכנס לעזרה ולעבודה וכו׳. כן צריך למיתני לעזרה ולעבודה ואו או מיתפרשא לעזרה אפי׳ שלא לעבוד או לעבודה וזו והא״ל זו קתני וכלומר בין נכנס לעזרה ולא לעבודה ובין נכנס לעבוד וכדמסיק לא סוף דבר לעבודה וכו׳: שאלו את בן זומא וכו׳. תוספתא היא בפרק קמא והבאתי לעיל בפרק קמא בהלכה ג׳: לא צורכה דלא מקדש לקדש לא יהא טעון טבילה מהול לקדש יהא טעון טבילה. בתמיה וכלומר דמתמה הש״ס על הא דמייתי לה מדין ק״ו וא״כ לדידך לא צריך לפרש הק״ו אלא כך מה אם בשעה שהוא נכנס מקדש לקדש וזה כ״ג ביה״כ שנכנס מעזרה ולפנים שבדין הוא שלא יהא טעון טבילה ואפ״ה אמרת שטעון טבילה הנכנס מהול לקדש שבדין הוא והסברא נותנת שיטעון טבילה לא כ״ש שטעון הוא טבילה כך אתה לומד הק״ו אבל הא קשיא דמהיכא פשיטא לך דטפי מסתברא להנכנס מהול לקדש שיטעון טבילה מהנכנס מקדש לקדש הרי הנכנס מקדש לקדש שהיא מהעזרה ולפנים נכנס הוא מקדש הקל לקדש החמור וא״כ בדין הוא ג״כ מן הסברא שיהא טעון טבילה כמו הנכנס מחול אל הקדש. ומעתה אין לך ללמוד זה מדין ק״ו אלא מדין בנין אב וכך יש לך לומר מה מצינו בהנכנס מקדש הקל לקדש החמור טעון טבילה אף הנכנס מחול לקדש, כדין הוא שיהא טעון טבילה. וכ״ת דאכתי שייך כאן דין ק״ו דהא מיהת שניהן קדש הן וצריך טבילה ומכ״ש מחול לקדש אימא לך דילמא עיקר טעם הטבילה משום שנכנס לקדש החמור הוא וכשאצרכוהו טבילה כשנכנס לקדש החמור אצרכוהו ג״כ כשיוצא מקדש החמור לקדש הקל בחילוף העבודות כי היכי דלא לזלזלו בקדושת העזרה ולעולם אימא לך דכשלא נכנס מתחלה לקדש החמור לא מצית למילף מדין ק״ו אלא מדין בנין אב: אמר ר׳ שמי וכיני וכו׳. כלומר דמשני שאפ״ה יש כאן דין ק״ו וכן צריך ללמוד הק״ו מה אם מקדש לקדש שאין ענוש כרת וכלומר דאע״ג דנכנס הוא מקדש הקל לקדש החמור מ״מ אין זה הקדש המור ענוש כרת יותר מזה קדש הקל שהרי בזה שניהן שוין הן שהנכנס בטומאה לעזרה ענוש הוא כרת כמו הנכנס לפנים והשתא שפיר יליף הק״ו ומה אם מקודש לקדש ששניהן שוין בעונש כרת ואפ״ה טעון טבילה הנכנס מחול לקדש שהוא ממקום שאין ענוש כרת למקום שהוא ענוש כרת על הטומאה לכ״ש שיהא טעון טבילה: ואפי׳ מקדש לקדש יהא ענוש כרת. מילתא באנפי נפשה היא ולא בא לסתור הק״ו דהק״ו לעולם מיהא יליף שפיר אלא מדקאמר דמקדש לקדש אין זה ממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת עלה קאמר דמשכחת לה דזימנין אף מקדש לקדש כך הוא וכהאי דתנינן תמן בפ״ב דשבועות נטמא בעזרה וכו׳ והשתחוה או ששהה כדי השתחויה חייב א״כ בכה״ג מצינו מקדש לקדש ומתחלה לא היה ענוש כרת שנטמא בעזרה ולבסוף ענוש הוא כרת שהרי כשנכנס לפנים שהא כדי השתחויה היא א״נ כדקאמר עוד התם דאם בא לו באהרוב׳ כשיוצא להוץ מתחייב הוא וזה שנכנס לפנים ודאי ענוש כרת הוא והרי זה כמו שבא ממקום שלא היה ענוש כרת ונכנס למקום שענוש כרת ומקדש לקדש היא:

קרבן העדה

הלכה ג מתני׳ לעבודה. לאו דוקא דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול כדמפרש בגמרא: בקדש. לשכת בית הפרוה: חוץ מזו. הראשונה שאינה באה חובה ליה״כ דהא כל יומא נמי איתא אבל טבילות הבאות חובה ליה״כ כתוב בהן במקום קדוש בענייגא דאחרי מות: **גמ׳** כיני מתני׳. כן היא פשטא מתני׳ דאין אדם נכנס לעזרה ולעבודה אבל האמת. לא סוף דבר. לאו דוקא לעבודה אלא אפי׳ שלא לעבודה רק שנכנס לעזרה טעון טבילה ל״א שלא לעבודה גמורה כגון למתן בהונות ולסמיכה: מה מקום לטבילה זו. שטובל הטהור קודם שנכנס לעזרה: מה אם בשעה שהוא נכנס מקדש לקדש. פי׳ שהכהן גדול פושט בגדי זהב ולובש בגדי לבן: טעון טבילה. כדתנן חמש טבילות וכו׳: מחול לקדש. זה שהוא פושט בגדי חול ולובש בגדי קדש כ״ש שטעון טבילה: ופריך לא צורכה אלא וכו׳ מחול לקדש יהא טעון טבילה. בתמיה וכי שמעינן כן מהאי ק״ו אדרבא נידוק איפכא דוקא מקדש לקדש טעון טבילה כדי שיהא היכר בדבר א״כ כיון דשניהם קדושים חמירא קדושתייהו ובעי טבילה משא״כ המשנה מבגדי חול לקדש: א״ר שמי וכיני. וכן הוא הק״ו: מה אם מקדש לקדש שאינו ענוש כרת. אם נטמא בפנים ויצא דרך ההיכל אינו ענוש כרת: מחול לקדש שענוש כרת. אם נכנס מחול לקדש בטומאה אינו דין שטעון טבילה: ופריך אפי׳ מקדש לקדש נמי יהא ענוש כרת. אם נטמא בהיכל ונכנס לפנים נמי חייב כרת אע״ג שכבר עמד במקום שענוש כרת: כיי. כי האי: דתנינן תמן. בפ״ב דשבועות: השתחוה. לאחר שנטמא במקדש או ששהה בכדי השתחוייה חייב קרבן טומאה כ״ש אם נכנס מהיכל לפנים בטומאה דענוש כרת: עד כדי. שיאמר המקרא הזה ויכרעו וגו׳: מוסיף עד והודו לה׳ כי טוב. דכתיב בסיפיה דהך קרא ויכרעו וגו׳: עד כי לעולם חסדו. שהוא סוף הפסוק: אלא

הלכה

תוס׳ הרי״ד

תני אר״י כל עצמן לא התקינו טבילה זו אלא מפני טבילת סרך שפעמים שאדם הולך לרמוץ והוא נזכר קרי ישן שיש בידו וחוזר ובא לו תמן תנינן המשמשת שראתה נדה צריכין טבילה ר״י פוטר מה חלוק ר״י על טבילת סרך או משום אפילו טובל מהו מועיל ע״כ. הסוגיא חמורה דמאי מיבעיא ליה אי ס״ל לר״י טבילה מדרבנן או לא שלא מצינו כמה טבילות מדרבנן כמו בי״ח דבר עיין בתום׳ ז״ל יומא דף ל״א ע״א בריש העמוד ונלפענ״ד דהפי׳ הוא מה נפיק מינה ראם קרי כלומר אם ר״י ס״ל תקנת עזרא דבעל קרי דעלמא כמו דשקיל וטרי בבבלי במס׳ ברכות דף כ״א ע״ב כל הסוגיא שם ושם מוכיח דע״כ ר״י ס״ל תקנת עזרא מהך מתני׳ גופה דזב שראה קרי וכו׳ עיי״ש ואילו בירושלמי לא מצינן להוכיח ממתני׳ הזאת כאשר נבאר בע״ה. וע״כ מיבעיא ליה ומוכח ממכלתין דידן דהני אר״י כל עצמן לא התקינו וכו׳ דהנה פי׳ טבילת סרך הוא טבילה מדרבנן וצריך ביאור למה תפס ליסנא דסרך בכאן יותר מכל טבילות דרבנן בעלמא. ונלפענ״ד דבכל טבילות דרבנן כמו בי״ח דבר דהתם גזרו רבנן טומאה על הגברא או על הכלי וצריך טבילה מדרבנן וזהו הטבילה משום לתא דטומאה וטהרה נגעו בה משא״כ גבי הטבילה לכנוס לעזרה לאו משום לתא דטומאה וטהרה נגעו בה אלא טבילה בעלמא הגם שאינו חשוב לטמא ולא שום חשש טומאה דתהא הטבילה מועלת לו ליכנס לעזרה ע״י הטבילה הזאת ז״א דא״כ הא בעי הערב שמש אלא כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש וע״כ אין הטבילה הזאת לטהרו מן הטומאה וכיון דלאו משום לתא דטומאה וטהרה נגעו בה אלא טבילה בעלמא וזהו הנקראת טבילת סרך. ודכוותיה מצינן טבילת סרך גבי תקנת עזרא כמו שכתב הרמב״ם ז״ל בפ״ד מה׳ תפלה וז״ל לא מפני טומאה וטהרה נגעו בה אלא כדי שלא יהו ת״ח מצוין אצל נשותיהן וכו׳ ושם בה״ה גבי זב שראה קרי וכו׳ צריך טבילה ז״ל וכן הדין נותן שאין טבילה זו מפני טהרה אלא מפני הגזירה שלא יהו מצוין אצל נשותיהן תמיד עכ״ל ז״ל טבילה הזאת נקראת ג״כ טבילת סרך ככ״ל כיון שאינו משום טומאה וטהרה ככ״ל ועי״ז יתבאר הסוגיא היטב בע״ה דמיבעיא ליה מה חלוק ר״י על טבילת סרך כלומר דחלוק לגמרי על טבילת בע״ק [או דלעולם ס״ל תקנת עזרא ולא פליג על טבילת סרך אלא דווקא גבי זב שראה קרי פליג אפילו משום טובל מהו מועיל ועי״ז מפרש מה נפיק מינה ראם קרי בעלמא א״ת חלוק ר״י על טבילת סרך ד״ת הוא בתמיה דהא פשיטא

רידב״ז

שאלו את בן זומא מה מקום לטבילה זו א״ל מה אם בשעה שהוא נכנס מקודש לקודש טעון טבילה מהול לקודש כ״ש לא צורכה דלא מקודש לקודש לא יהא טעון טבילה מהול לקודש יהא טעון טבילה אר״ש וכיני כו׳. כדי להבין הקושיא דפריך צ״ל דלא מקודש לקודש כו׳ וכדי להבין הנפ״מ בין בבלי וירושלמי בזה דלהבבלי מרכיב תרווייהו בהדדי מה הנכנס מקודש לקודש וממקום שענש כרת למקום שענש כרת ואילו בירושלמי מחלקין להו ולק״ו דמקודש לקודש מיפריך ורק נשאר הק״ו דכרת כדי להבין זאת נדקדק דקדוק אחד דבלשון הבבלי גרסינן ממקום שענש כרת למקום שענש כרת ובלשון הירושלמי גרסינן מקודש לקודש שאינו ענוש כרת ועי״ז יתפרש לן באר היטב הסוגיא הזאת וגם הסוגיא שאח״כ בע״ה דשיטת הבבלי דהא דהצריכה התורה טבילה לכ״ג בנכנס מקודש לקודש הוא לאו משום חשש טומאה אלא מעלה בעלמא גזה״כ הוא דטעון טבילה וק״ו הוא על מהול לקודש נמי דמעלה בעלמא הוא להצריכו טבילה אף בלא חשש טומאה ולאו משום טומאה וטהרה נגעו בה אלא כך הילכתא דביאת מקדש טעון טבילה ולאו משום טהרה ובזה ס״ל כר״י דס״ל ג״כ דלאו משום טומאה וטהרה נגעו בה אלא סרך טבילה כדפירש״י ז״ל לסרך ולתפוס בשם טבילה עכ״ל ז״ל והוא משום שיזכור טומאה ישנה ויפרוש מן העזרה אלמא דלאי משום טהרה וטבילה נגעי בה דלא עשאו רבנן טמא עד שיטבול ז״א אלא דטובל בלא חשש טומאה ולאו מדין טהרה וטומאה נגעו בה וכן ס״ל לב״ז ג״כ דלאו משום טומאה וטהרה נגעו בה אלא מעלה בעלמא ורק לב״ז הוא מדאורייתא ולר״י הוא מדרבנן אבל שיטת הירושלמי אינו כן אלא דלב״ז הוא הא דצריך טבילה מקודש לקודש הוא משום לתא דטומאה וטהרה והוי מעלה בנכנס מקודש זה לקודש אחר דצריך טבילה משום טהרה דשמא

מה נפיק מינה ראם קרי בעלמא א״ת חלוק ר״י על טבילת סרך ד״ת הוא בתמיה דהא פשיטא

חתם סופר

כיני מתני׳ לא היה אדם נכנס לעזרה ולעבודה וכו׳. נ״ב ולפע״ד דפשיטא ליה לירושלמי דלעבודה לאו דוקא. ה״ה כל הנכנס לעזרה כדקיי״ל וא״כ מ״ט קתני לעבודה ולא ס״ל כהלאה שמים במס׳ יומא דגם בקדש היה ראוי לטבול דאע״ג דאסור לכנס לעזרה קודם טבילה הייט בעזרה הראוים לעבודה אבל על גג בית הפרוה נהי דהיה קודש מ״מ שוכין לה במקום שאינו ראויה לעבודה ע״פ אלא כל מקום מקודש לא יכנס בלא טבילה וא״כ מ״ט מכינן לעבודה ע״כ מגיה מתניתין דצ״ל ולעבודה וא״ו המחלקת וצ״ל או קתני לא לעזרה ולא לעבודה עד שיטבול ואפ״ה כשטבל לעזרה שלא ע״מ עבודה ושוב נמלך לעבודה צריך לחזור ולטבול ככה״ג ביה״כ כשמשנה מקודש לקודש:

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי׳ פ״ה מביאת מקדש הלכה ד

ח
ב מיי׳ פ״ב מעיוה״כ הלכ׳ ב ג

ט
ג מיי׳ פ״ג מביאת מקדש הלכה כב כג

גליון הש״ס

(א) ע׳ תוספות יומא דף ל ד״ה אין:

מסורת הש״ס

יומא ל א

שבועות יד ב

שם טז ב

תורה אור

ד״ה ב ז

מסורת הש"ס

ברכות כו א

ירושלמי שם פ"ג הלכה ו

יומא לא ב

(בש"ס בבלי איתא להקטיר קטורת של שחר)

שם לב ב

תורה אור

אלא מפני טבילת סרך שפעמים שאדם הולך לרחוץ והוא נזכר קרי ישן שיש בידו וחוזר ובא לו. *תמן תנינן המשמשת שראתה נדה צריכין טבילה ר' יודה [א] פוטר מה חלוק ר' יודה על טבילת סרך או משם *אפי' טובל מהו מועיל מה נפק מינה ראה קרי אין תימר חלוק ר' יודה על טבילת סרך דבר תורה הוא אין תימר אפי' טובל מהו מועיל מועיל הוא שהוא טובל כהדא דתני א"ר יהודה כל עצמן לא התקינו טבילה זו אלא מפני טבילת סרך שפעמים שאדם הולך לרחוץ והוא נזכר קרי ישן שבידו וחוזר ובא לו הדא אמרה לא חלק ר' יודה על טבילת סרך אלא משם אפילו טובל מה הוא מועיל:

הלכה ד מתני'

*פרשו סדין של בוץ בינו לבין העם [ב] פשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו. הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו וקבל את דמו וזרקו נכנס *להקטיר את הקטורת ולהטיב את הנרות להקריב את הראש ואת האיברים ואת החביתין ואת היין:

גמ' ר' לעזר בשם ר' הושעיה עד שישחוט בו שנים או *רוב שנים א"ר יוסה מתני' אמרה כן הביאו לו את התמיד קרצו כתיב [ס] קרץ מצפון בא בא ר' חנינה ור' יהושע בן לוי חד אמר נכוסה

קרבן העדה

אלא מפני טבילת סרך. אין כאן חובה מן התורה אלא לסרך ולתפוש בשם טבילה כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאים ויזכור אם יש טומאה ישנה עליו ושכחה ויפריש מלבא לעזרה היום עד שיערב שמשו אחר הטבילה: תמן תנינן. ברכות פ"ג: המשמשת. המטה שראתה נדה לאחר ששימשה צריכה טבילה אם באת להתפלל כדין בעל קרי: ר"י פוטר. אע"ג דמעיקרא בת טבילה היתה: מה חלק ר"י. דהכי תנן התם זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה צריכין טבילה ור"י פוטר קס"ד כי פליג ר"י ארישא דוקא פליג דת"ק מצריך טבילה משום סרך טומאה דלמא שכח שהיה בעל קרי קודם הזיבה והא ודאי צריך טבילה ומיבעיא ליה מאי טעמו דר"י אי משום דלא חייש לסרך טבילה או דלמר טעמא דר"י דאין טבילה זו מועלת שהרי עדיין טומאה חמורה עליה: מה נפק מינה. כלומר מאי בינייהו: ראה קרי. קודם הזיבה איכא בינייהו וה"ה דהוה מצי למימר המשמשת שראתה נדה איכא בינייהו אלא דניחא ליה לפלוגי ברישא: דבר תורה היא. בטבילה זו חייב שהרי אינה משום סרך שכבר נתחייב בה מקודם זיבה: מועיל הוא שהוא טובל. בתמיה הא ודאי אינו מועיל ואינו צריך טבילה: ומשני כהדא דתני וכו': הדא אמרה. זאת אומרת דטעמו דר"י לאו משום דלא ס"ל חששא דסרך טבילה אלא משום דטבילה אינה מועלת וכסיפא נמי פליג ר"י:

הלכה ד מתני' סדין של בוץ. כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ לפי שהוא רגיל לשמש בכל השנה בבגדי זהב: ונסתפג. ונתקנח מתעטף באלונטי' של בגד לספוג מים שעל בשרו: וקידש ידיו ורגליו. מן הכיור שצריך לכל חליפות בגדי היום קדוש לפשיטה וקדוש ללבישה וטבילה ראשונה זו שהפשיטה של בגדי חול היא לא הוצרך קדוש ידים ורגלים על הפשיטה: קרצו. מפרש בגמרא: ומירק אחר. וגמר כהן אחר השחיטה לפי שאין קבלת הדם כשרה אלא בכה"ג וצריך למהר ולקבל: על ידו. בשבילו א"נ על ידו אחריו וסמוך לו כמו ועל ידו החזיק בספר עזרא: **גמ'** עד שישחוט בו שנים וכו'. אין הכ"ג נותן לכהן אחר לגמור השחיטה עד ששחט הוא שנים או רוב שנים שהוא הכשר שחיטה: מתני' אמרה כן. מתני' כמי דייקא דקתני הביאו לו את התמיד קרצו דמשמע שחתכו לשנים: ה"ג בא בא: נכוסה

פני משה

הלכה ד מתני' פרשו סדין של בוץ בינו לבין העם. ולמה של בוץ כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ. ולפי שהוא רגיל לשמש בשאר ימות השנה בבגדי זהב: פשט. בגדי חול וירד וטבל וטבילה ראשונה זו לא היה צריך קידוש ידיו ורגליו לפי שקידוש לפשיטה וקידוש ללבישה לבגדי קדש היו וקידוש בתרא כשפושט בגדי קדש למלאות חשבון עשרה קדושין: ונסתפג. נתקנח: הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו. מן הקיתון של זהב כדתנן בפרק דלקמן: הביאו לו את התמיד קרצו. מלשון קרץ מצפון בא בא כלו' ששחטו בהכשר שחיטה בלבד והיא ברוב שני סימנין: ומירק. וגמר כהן אחר השחיטה: על ידו. בשבילו לפי שאין קבלת הדם היום כשירה אלא בכ"ג והיה צריך למהר ולקבל הדם וזרקו: נכנס להקטיר את הקטרת. של שחר ולהטיב וכו'. ככל סדר התמיד שבכל יום: *קטרת של שחר היתה קריבה בין דם לאיברים. לאו דוקא דהא קתני להקטיר את הקטרת ולהטיב את הנרות ולהקריב את הראש ואת האברים אלמא קטרת בין דם לנרות קריבה ולא בין דם לאברים אלא עכשיו לא בא התנא לומר סדר הקרבות זו אחר זו איך היו ולא רצה לומר אלא שלא היו זריקת דם והקרבת האברים רצופים זו אחר זו שהרי הקטורת מפסקת ביניהם וה"ה נמי שהטבת הנרות היתה ביניהם לאחר הקטורת קודם הקרבת האברים: או איסטניס. מלונן: מחמין לו חמין. מעיה"כ: ומטילין לתוך הצונן. ביה"כ לתוך הקק הצונן בבית הטבילה כדי שתפיג ותסיר צינתן:

שייך לעיל *גמ' תני אמר ר' יהודה וכו'. סיפא דהתוספתא היא בפ"ק שהובאה בהלכה דלעיל דר' יהודה ס"ל דכל עצמה של טבילה בנכנס לעזרה והוא בחזקת טהור והפ"ה התקינו לו טבילה אינו אלא מפני טבילת סרך שחששו חכמים שמא לפעמים יש טומאה ישנה עליו והוא שכחה וכשהוא הולך לרחוץ ולטבול נזכר מהטומאת קרי ישן שיש בידו וחוזר ובא לו שהרי טעון הערב שמש: תמן תנינן. בסוף פ"ג דברכות זב שראה קרי אע"פ שטמא טומאת שבעה משום זיבה ואין טבילה זו מטהרתו אפ"ה צריך טבילה לדברי תורה משום תקנת עזרא וכן נדה שפלטה ש"ז וכן המשמשת שראתה נדה צריכה טבילה מפני התשמיש של קודם ורבי יהודה פוטר: מה. ומיבעיא להש"ס מ"ט דר' יהודה: חלק ר' יהודה על טבילת סרך. כלומר אם ר' יהודה חולק הוא על טבילה זו של זב שראה קרי שאינו אלא משום סרך וכלומר משום דבכה"ג אינו צריך לטבילה כלל דמכיון דטומאת זיבה החמורה עליו הוא ובאותה טומאה חמורה מותר הוא בדברי תורה דקי"ל הזבין והזבות מותרין בד"ת ותו לא אתי טומאה קלה דקרי וחיילא עליה ומדינא פטור הוא מטבילה זו: או. דנימא דטעמא דר' יהודה משום אפילו הוא טובל מה מועיל לו עכשיו הטבילה לקרי שהרי טמא בזיבה הוא ומכיון שאינו מועיל לו לזיבה אף להוציאו מטומאת קרי אינו מועיל לו והלכך למה יטבול: מה נפיק מינה. מה בינייהו להני טעמי אליבא דרבי יהודה: ראה קרי. כלומר אם בתחלה ראה קרי ואח"כ ראה זיבה ונעשה זב איכא בינייהו: אין תימר הלוק ר' יהודה על טבילת סרך. כלומר בכה"ג שיש עליו עוד טומאה המורה ומותר הוא בד"ת כדאמרן חולק ר' יהודה וס"ל שאין מקום לטבילה זו: דבר תורה הוא. לאו דוקא דבר תורה אלא כלומר מדינא פטור הוא מטבילה וכדפרישית: אין תימר אפילו הוא טובל מה מועיל. אבל אם תאמר דטעמיה דר' יהודה היא משום שאפילו טובל הוא מה מועיל לו הטבילה מכיון דטומאת זיבה קדמה לו ואף מלהוציאו מטומאת קרי אינו מועיל לו א"כ הכא שטומאת קרי קדמה לזיבה מועיל לו לקרי שעכשיו מותר הוא בד"ת ומודה ר' יהודה בזה שהוא טובל: כהדא דתני וכו'. כלומר דפשיט ליה מן הדא דתני בטבילת סרך דאיירינן כאן וקאמר ר' יהודה דהיינו טעמא לטבילה זו ואע"פ שאינו יודע בודאי מטומאה שמא יזכור מאיזה טומאה ישנה שעליו והשתא ה"ה נמי כל היכא דהטבילה היא אינה אלא משום סרך קסבר ר' יהודה דטובל א"כ אינו חולק ר' יהודה ג"כ שם על טבילת סרך אלא דהתם טעמיה משום מה הוא מועיל ובמקום דמועיל וכגוונא

דאמרן שטומאת קרי קדמה אף לר' יהודה צריך טבילה: עד שישחט בו וכו'. אקרצו דמתני' קאי: מתני' אמרה כן. דלשון קרצו כך הוא כדאת אמר קרץ וגו': חד אמר נכוסה

עין משפט נר מצוה

י

א מיי' פ"ד מק"ש ופ"ד מתפלה טור א"ח סי' פח

יא

ב מיי' פ"ד מעיוה"כ ה"א

שייך לבלכה ס

רידב"ז

דשמא נטמא בקודש ראשון ועשאו התורה טמא על ביאת קודש השני וצריך טבילה וטהרה ככל טבילות והשתא ניחא כשעשה הק"ו מקודש לקודש פריך הגמ' מאי ק"ו הוא מה מקודש לקודש טעון טבילה מחול לקודש לא כ"ש משמע מזה דמחול לקודש טעון יותר טבילה כשנטמא משנטמא בחול ונכנס לקודש ע"ז פריך דמאי ק"ו הוא דמ"ש קודם מחול דכך לי אם נטמא בקודש כמו בנטמא בחול והיינו דקאמר ל"ל דלא מקודש לקודש לא יהא טעון טבילה מחול לקודש צריך טבילה בתמיה דמהכ"ת נימא נפ"מ בין שנטמא בקודש לבין שנטמא בחול ע"ז השיב ר"ש דשפיר ק"ו הוא דבשנטמא בקודש אינו ענוש כרת כשהולך בקודש ואם נטמא בחול ענוש כרת וא"כ הגם דלענין איסור אין נפ"מ בין בשנטמא בקודש בין בשנטמא בחול אבל לענין כרת נפ"מ דבשנטמא בקודש אינו ענוש כרת כשהולך במקדש ע"ז פריך ואפילו מקודש לקודש ג"כ יהא ענוש כרת כיי דתנינן תמן השהוה וכו' וע"י דברינו אלה יתבאר הסוגיא שלפנינו בע"ה:

מה חלוק ר"י על טבילת סרך או משם כו'. פי' טבילת סרך הוא דבר הצריך טבילה בלא שום טומאה ולא עשאוהו רבנן טמא שצריך טבילה אלא טבילה בעלמא ולא משום דטומאה וטהרה נגעו בה כמו בכניסה לעזרה שצריך טבילה דלר"י היא

מהו לכתוב לאשה על נכסי בעלה נשמעינה מן הדא וכן ליתומים על נכסי אפיטרופס וכו'

תוס' הרי"ד

פשיטא דאינו ד"ת אלא מדרבנן ואינה אלא טבילת סרך ומלוק ר"י על טבילת סרך א"ת אפילו טובל מהו מועיל מועיל הוא שהוא טובל בב"ק דעלמא ומביא ראיה כהדא דתני אר"י כל עצמן לא התקינו טבילה זו אלא מפני טבילת סרך וכו' הדא אמרה לא חלק ר"י על טבילת סרך אלא משום אפילו טובל מהו מועיל אבל תקנת עזרא דהיא טבילת סרך לא חלק ר"י. וקא דלא פשטינן בירושלמי דר"י א"ל טבילת ב"ק כמו דפשטינן בבבלי מהך מתניתן גופה דזב שראה קרי וכו' והמשמשת שראתה נדה וכו' למאן קתני לה אילימא לרבנן השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן וכו' אלא פשיטא לר"י קתני ודווקא גבי זב שראה קרי הא קרי בעלמא חייב ע"כ עיין בבבלי ולכאורה קשה למה לא פשיט הירושלמי כן ממתניתין גופה כראם לפענ"ד דאזלי הבבלי והירושלמי לטעמייהו דגרסינן בירושלמי ספ"ג דברכות עד כאן זב שראה קרי ואפילו קרי שראה זוב מועיל הוא שהוא טובל וכו' וכל הסוגיא שם ממורה מאוד וכל המפרשים ז"ל כתבו שיש טעות הדפוס והגיה כל אחד לפי דרכו ולאמר הסג"ה אינו מובן לי הפירוש וע"כ נראה לפענ"ד שאין שום הג"ה אמרת והסוגיא כמו שהיא מתבארת בטוב טעם דהנה מצינו כמה פעמים דהגמ' מיבעיא איבעיא שהוא מוכח מסיפא בפשיטות ועכ"ז דרך הש"ס דמיבעיא ליה וכן דרך הש"ס בבבלי וירושלמי ולדוגמא בבבלי בכמה סוגיא גופיה דמיבעיא ליה בב"ק שראה זוב עד כאן לא פטר ר"י אלא בזוב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא וכו' ת"ש המשמשת שראתה נדה וכו' ואף דבעל האיבעיא ידע ג"כ סיפא דמתניתין מ"מ דרך הש"ס כן וכן לדוגמא בירושלמי ספ"ב דמס' שביעית עיי"ש דמיבעיא ליה ברישא אם היה סיפך מהבבא זו ופשיט מסיפא ומיבעיא אם

עין משפט נר מצוה

יב

א מיי' פ"ג מעיוה"כ הל' ד

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע בהגיה שרבה ובכ"ז לא עלהס לו דהיאך קא' מעתה אפילו לדמו ואמר ר' הילא העשה הקדים בו מעשה דדמו קודם לעלים והוא פלאי וה"א לומר כן ולא נמצא מי שסובר כן. והנה דברים שא"א לאומרן אמנם לדעתי א"צ להגיה ורק ערבוב דברים יש כאן וצריך לסדרן וכך צ"ל כתיב בתמיד בבוקר ובעלים בבוקר יקדים דבר שנאמר בו בבוקר בבוקר לדבר שלא נאמר בו אלא בוקר אחד מה אנן קיימין אם לאיברים והלא כעלים הם והיינו שא"צ לזה קרא בבוקר בבוקר ב"פ דמלד הסברא עלים קודמין אלא בינן קיימין אפי' לדמו והיינו שעלים קודמין אף לדם התמיד וא"כ מתחיל לדרוש כתיב בבוקר בתמיד וכתיב בקטורת בבוקר בבוקר יקדים דבר שנ' בו בבוקר בבוקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבוקר מעתה אפילו לדמו יוקדם הקטורת מה"ט שנא' בו בבוקר ב"פ אמר ר' הילא העשה הקדי' בו מעשה והיינו שעשיית הדם קוד' וא"כ הדם קודם לקטורת וקטור' דנאמר בו בבוקר בבוקר קודם להקרבת האיברים בלבד וא"כ מתחיל לדרוש כתיב בעלים בבוקר בבוק' ובקטרת בבוקר בבוקר וא"י איזה יקדים מי מכשיר וכו' וכלשון הת"כ פ' זו פ"כ. ועי"ז מקשה איתא חמי שיינו אחרי כי כבר נלמד דעלים קודמין את הדם מקרא דבבוקר בבוקר והדם קודם לקטורת והיינו מקרא דהעשה כדאמר

פני משה

נכוסה. מלשון שחיטה ואחרינא אמר נסוחה ומלשון נסוח ממקומו ונגלה: מגלייגא. כלומר נעקר ונגלה ממקומו וכמענה אליהוא מחומר קרצתי נבראתי ונגליתי א"כ נסוחה מגלייגא מלשון נתוח והתוך במגל הוא וכן קרן מלשון החותך בא וזה ג"כ מענה אליהוא מחומר נקרצתי נחתכתי ובלשון המשנה מקרצות נושכות זו בזו ואין בין הני לישני אלא פי' המלה: פיסקא. קטרת של שחר וכו' כתיב בתמיד בבקר וכו'. נתחלפו השיטות בכאן בטעות דמוכח וכצ"ל כתיב בתמיד בבקר וכתיב בקטרת בבקר יקדים דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר אחד. כלומר בקטרת כתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ובתמיד לא כתיב אלא את הכבש אחד תעשה בבקר והלכך קטרת קודם לאברי התמיד: מעתה נימא אפי' לדמו של תמיד יוקדם הקטרת. ואנן תנינן קטרת של שחר קריבה בין דם לאברים. ומשני ר' הילא תעשה כתיב בתמיד הקדים בו מעשה וזהו זריקת דמו שיהא קודם לקטרת וכאן גרסי' מה שכתוב בספרי דפוס לעיל. כתיב בבקר בתמיד וכתיב בעלים בבקר בבקר. ובער עליה הכהן עלים בבקר בבקר יוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר וכדמפרש ואזיל: מה אנן קיימין. כלומר לענין מאי בא הכתוב ללמדנו להקדים מערכת העלים לתמיד אם קודם לאברין של תמיד והלא כעלים הן נקטרין ופשיטא שמערכת העלים קדמה אלא כי אנן קיימין שכתוב שבא ללמדנו אפילו לדמו של תמיד יוקדם מערכת העלים: כתיב בעלים וכו' וכתיב בקטרת וכו' ואיני יודע איזה מהן יוקדם מי מכשיר את מי. אלא ממה שהעלים מכשירין את הקטרת אתה למד שאף הם יקדמו את הקטרת והכי שנויה הברייתא בת"כ: איתא חמי וכו' ותימר הכין. בתמיה בא וראה הלא כבר למדנו שהעלים קודמין לדם התמיד והדם קודם לקטרת והשתא למה לך האי טעמא דהעלים מכשירין את הקטרת להקטיר עליהן תיפוק ליה דע"כ העלים קודם לקטרת מן הכתוב: אמר ר' הילא וכו'. כלומר דהא לא קשיא דאי לאו האי טעמא דהברייתא הוה אמינא מנא לך הא גופה דהעלים קודם לקטרת דהא בתרווייהו כתיב בבקר בבקר ואי משום שהעלים קודמין לדם ודם לקטרת אימא הואיל ובקטרת כתיב שני פעמים בבקר ובאינך חד יוקדם הקטרת להן ואי משום דכתיב תעשה גבי תמיד מהאי לא הוה ידעינן דלמוקדם לדם אתי למאי דס"ד דבבקר בבקר להקדים לקטרת קודם הכל קאתי ומעתה לא על שלא זכיתי בו מן הדין אמר אלא ע"י טעם זה שהעלים מכשירין את הקטרת היא דלמדנו שהעלים קודם לקטרת ולפיכך ואצרכת הדא מתניתא לומר כך: הוון בעי מימר. מילתא באפי נפשה היא שהיו בני בית המדרש בעי למימר שמי מכשיר את הקטרת גחלים כלומר שאין לך מכשיר אחר אלא גחלים מעלי המערכה שניה של קטרת ושנותן הקטרת ע"ג הגחלים שוב א"צ לדבר אחר כך היו סבורין בני בית המדרש: א"ר אלעזר. לא היא אלא מעלה עשן צריך שיתן בתוכה מלבד הסממני הקטרת והמעלה עשן הוא המכשיר להעלות עשן הקטרת: נאמר בתמיד וכו' ונאמר בקטרת וכו'. ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה ונאמר גבי נרות מערב עד בקר שאין לך עבודה אחרת אחר הנרות של בין הערבים א"כ למדנו מכאן ג"כ שהקטרת של בין הערבים היא אחר תמיד של בין הערבים לפי שיואחר דבר וכו': מעתה. נימא שהקטרת מאוחר אפי' לנסכין תמיד של בין הערבים:

תעשה

גמרא ומשנה

נכוסה וחורנה אמר נסוחה מ"ד נכוסה מן הדא הביאו לו את התמיד קרצו מ"ד נסוחה מגליינא °מחמר קרצתי גם אני: (איוב לג)

הלכה ה מתני'

*קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאיברים של בין הערבים היתה קריבה בין אברים לנסכים אם היה כהן גדול זקן או איסטנים [א] מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפיג צינתן:

גמ' (א) *כתיב בתמיד °בבקר וכתיב בעצים (שמות כט) °בבקר בבקר יקדים דבר שנאמר בו בבקר בבקר (ויקרא ו) לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר אחד. מעתה אפי' לדמו. א"ר הילא תעשה הקדים בו מעשה כתיב בבקר בתמיד וכתיב בקטורת °בבקר בבקר (שמות ל) יקדים דבר שנא' בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר מה נן קיימין אם לאיברין והלא בעצים הן אלא כי נן קיימין אפילו לדמו כתיב בעצים בבקר בבקר וכתיב בקטורת בבקר בבקר ואיני יודע איזה מהן יקדים מי מכשיר את מי עצים מכשירין את הקטורת אף הם יקדמו את הקטורת איתא חמי עצים קודמין את הדם והדם קודם לקטורת ותימר הכין א"ר הילא לא על שלא זכיתי בו מן הדין שהעצים מכשירין את הקטורת ואצרכת הדא מתניתין הוון בעיי מימר מי מכשיר את הקטורת גחלים אמר רבי אלעזר מעלה עשן נאמר בתמיד בין הערבים ונאמר בקטורת בין הערבים סמך לנרות ונאמר בנרות מערב ועד בוקר יואחר דבר שנאמר בו בין הערבים סמך לנרות לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים מעתה אפילו לנסכין אמר רבי הילא

תעשה

קרבן העדה

נכוסה. קרן הוא לשון שחיטה: וחורנא אמר נסוחה. ואידך קאמר שהוא לשון עקירה ממקומו כדכתיב ונסחתם מעל פני האדמה: מן הדא. מהא דתנן הביאו לו את התמיד קרצו שהוא לשון שחיטה: מ"ד נסוחה. שפי' מגלייגא שהוא מגלה אותן מאדמתם יליף ליה מדכתיב מחומר קורצתי גם אני שפירושו מחומר נבדל גם הוא:

תורה אור

הלכה ה מתני' קטרת של שחר כו'. מפרש בגמ': אסטנים. שגופו מלונן וקר: מחמין לו חמין. מעיה"כ: ומטילין. ביה"כ לתוך חקק בנין בית טבילתו: שתפיג. להסיר צינתן במקלת כמו מפיגין טעמן:

גמ' יקדים דבר שנאמר בו בבקר בבקר. והיינו עלים שנאמר ובער עליה עלים בבקר בבקר: ופריך מעתה אפי' לדמו. של תמיד יקדים סידור שני גיזרי עלים: תעשה. את הכבש הא' תעשה בבקר שיהיו עשיותיו קודם לשאר עשיות והיינו סידור שני גיזרי עלים: וכתיב בקטרת בבקר בבקר. שנאמר והקטיר עליו אהרן קטורת הסמים בבקר בבקר: מה נן קיימין. ולמאי אילטריך הך קרא אם להקדים הקטרת לאיברי התמיד והלא כעלים הן. איברי התמיד לא שייך בהו עשייה ואינן אלא כנותן עלים ע"ג המזבח ומהיכי תיתי לן לומר דקודמין לקטרת: אלא כי. אילטריך קרא להקדים קטרת אפי' לדם התמיד: עלים מכשירין. ומתקנין את הקטרת להקטירו עליהם: הכי גרסינן איתא חמי דם קודם לעלים וקטרת קודם לדם ותימר הכין. וה"פ קשיא ליה בוא וראה דקאמר דם קודם לעלים דכתיב תעשה וקטרת קודם לדם דכתיב בבקר בבקר ואיך קאמרת דעלים קודם לקטרת אם כן על כרחך דם בתר עלים: א"ר הילא לא. אין הדבר כן שהעלים קודמין לקטרת שאינן מכשירין וכדמסיק לפיכך אילטריך הך ברייתא לאשמועינן דקטרת קודם לדם: הוון בעיי מימר. סברוהו למימר שהכשר הקטרת הן הגחלים לפיכך אמרו שהעלים קודמין ואמר רבי אלעזר מעלה עשן הוא המכשיר הקטרת אי נמי סברוהו למימר הגחלים הן המכשירין ועלים למערכה גדולה אזלי ולא לקטרת: ונאמר בנרות מערב ועד בקר. שתהא הטבת הנרות העבודה האחרונה שבערב: ופריך מעתה יואחר אף הקטרת. מנסכי ערבית ובמתני' תנן ושל בין הערבים איברים לנסכים:

תעשה

מסורת הש"ס: יומא לג ב; צ"ש דף לג

תוס' הרי"ד

אם היה בהיפך מבבא זו ופשיט מרישא דברישא תני בבא אחד ובסיפא תני בבא שני בענין אחר בהיפוכו. והנה בבבלי במס' מנחות איבעיא דלא איפשיטא אם מל טומאה קלה על טומאה חמורה ולאביי פשיטא ליה ולרבא מספקא ליה. וגרסינן במס' נדה דף ל"ז מזובה ולא מנגעה מזובה ולא מלידתה ופירש"י ז"ל אם דיכולה לטבול מטומאת זיבה אע"פ שהיא עדיין טמאה מנגעה או מלידתה ולכאורה קשה האיך קאמר ר"י דאינו מועיל הטבילה לקרי משום דאין טבילה אלא המטהרת והוא עדיין טמא מחמת הזיבה אכן ז"א דדווקא שתם גבי זבה ומנוגעת דטומאות חלוקות הן ולא ראי זה כראי זה דזה חמור בענין זה וזה חמור לזה עיין במס' פסחים דף ס"ו עיי"ש א"כ כשטהור מטומאה אחת הרי נופל ממנו החומרות שהיה עליו מטומאה זו ולא נשאר עליו רק החומרות של טומאה אחרת א"כ לכל שפמות מהני ליה הטבילה שנטהר מטומאה זו ונטהר מחומרות שבאותו הטומאה כמו פריעה ופרימה או מטומאת אדם וכלי חרש שיש בטומאה זו משא"כ בזו אבל הכא גבי זב שראה קרי שאין לקרי שום חומרא דמטמא יותר מבזב א"כ לאיזה דבר נטהר בטבילתו הא הרי הוא בטומאתו לאחר שעלה מן הטבילה כמו קודם שירד לטבול ע"כ ס"ל לר"י דלא מועיל הטבילה ורבנן ס"ל דאעפ"כ צריך לטבול והטעם שלהם כמו שכתב הרמב"ם ז"ל הנ"ל דלאו משום טומאה וטהרה נגעו בה אלא כדי שלא יהו מזוין אצל נשותיהן עיי"ש. ועפ"י הדברים הללו שהקדמנו יתבאר בטוב טעם הסוגיא הזאת דפשיטא ליה להירושלמי דאין מל טומאה קלה על טומאה חמורה.

רידב"ז

הוא לאו משום דעשאוהו טמא אלא כדי שיזכור שמא בעל קרי הוא וכן טבילת עזרה לב"ק הוא ג"כ משום שלא יהו מזויין אצל נשותיהן כתרנגולים כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"ת דהאי טבילה לאו משום טומאה וטהרה נגעו בה אלא כדי שלא יהו מזויין אצל נשותיהן טבילה הזאת נקראת טבילת סרך וע"כ כשמיבעיא ליה על המתניתין דזב שראה קרי דר"י פוטר אם ר"י חולק רק במתניתין הזאת משום מה מועיל הוא שהוא טובל או דר"י חולק לגמרי על כל התקנה דטבילת סרך כדמיבעיא בבבלי ומה נפיק מביניהון ראה קרי ר"ל ראה קרי בעלמא ולא בזב שראה קרי א"ת דר"י פוטר במתניתין דזב שראה קרי משום מה מועיל הוא וא"כ לפ"ז בראה קרי בעלמא מועיל הוא א"ת דחלוק ר"י על כל עיקר טבילת סרך ד"ת הוא בתמיה א"כ פשיטא דא"ל טבילה לב"ק משום דלאו ד"ת הוא אלא טבילת סרך ור"י חולק על טבילת סרך ע"ז קפשיט מהא דידן דר"י ס"ל טבילה לכניסת עזרה משום טבילת סרך אלמא דר"י ס"ל טבילת סרך: **כתיב** בתמיד בבוקר כו'. כל הסוגיא מתפרשת יפה כמו שכתוב בגליון. ודבר זה מלוי הוא שנפל טיות הדפוס בהסידור. ועפ"מ שמסדר בגליון עולה יפה הסוגיא. ודו"ק: מ"ע

וע"כ בזב וקרי לא מל כלל הקרי וכאילו אינו כלל ב"ק משום זב ועכ"ז מיבעיא טבילה לדרבנן משום הטעם שכתב הרמב"ם ז"ל דלאו משום טומאה וטהרה נגעו בה אלא כדי שלא יהו מזוין אצל נשותיהן א"כ אע"ג דלא מל הטומאה דקרי מ"מ צריך טבילה כדי שלא יהו מזוין ובזה שפיר מהני הטבילה לד"ת אבל בקרי שראה זוב דטומאה קלה קודם ואז מל הקרי וא"כ יש להסתפק אם מועיל הטבילה דהא הרי הוא ב"ק לאחר הטבילה כמו קודם הטבילה והרי ב"ק אסור מד"ת וא"כ מה מועיל לו הטבילה שיהא מותר בד"ת הא קי"ל דב"ק אסור בד"ת וע"כ מיבעיא ליה אליבא דרבנן עד כמן זב שראה קרי או שפיר מהני הטבילה לכו"ע כיון דלא הוי ב"ק מעולם ורק אסור בר"ם

תעשה איחר בו מעשה ר' בון בר חייה בעא קומי ר' הילא הכא את אמר תעשה הקדים בו מעשה וכא את אמר תעשה איחר בו מעשה א"ר הילא כל מדרש ומדרש בעניינו תמיד של שחר בכלל מאוחר היה מה ת"ל תעשה הקדים בו מעשה תמיד של בין הערבים בכלל מוקדם היה מה ת"ל תעשה איחר בו מעשה והוה ר' זעירה מקלס ליה וצווח ליה בניה דאוריתא. *תני א"ר יהודה [א] עששות של ברזל היו מרתיחין אותן מעיוה"כ ומטילין לתוך הצונין כדי שתפיג צינתן [ז]ולא נמצא כמכבה ביוה"כ אלא מסביר סבר ר' יודה שאין אבות מלאכות ביום הכיפורים אלא ר' יודה ור"ש אמרו דבר אחד *לא כן סבר מימר ר' יוסי ור"ש שניהם אמרו דבר אחד נימר רבי יוסי ור' יודה ור"ש שלשתן אמרו דבר אחד אלא מיסבור סבר ר' יודה שאין תולדת האש כאש אלא כיני ר' יודה סבר מימר שאין תולדת אש כאש ורבנן סברין מימר (א) תולדת אש כאש ויחם לו חמין ר' יהושע בר אביין ר' סימון בשם ר' אנייני בן סוסיי טעם דהדין תנייא שלא יהו אומר (ב) ראינו כהן גדול טובל במים שאובין ביום הכיפורים:

הלכה ו מתני'

*הביאוהו לבית הפרוה ובקודש היתה פרשו סדין של בוץ בינו לבין העם [י] קידש ידיו ורגליו ופשט ר"מ אומר פשט קידש ידיו ורגליו ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי לבן ולבש וקידש ידיו ורגליו בשחר היה לובש פילוסין של שנים עשר מנה ובין הערבים הינדיון של שמונה מאות זוז דברי ר"מ וחכ"א בשחר היה לבוש פילוסים של י"ח מנה ובין הערבים של שנים עשר מנה [ג] הכל שלשים מנה אלו נוטל מן ההקדש ואם רצה להוסיף מוסיף משלו:

גמ'

קרבן העדה

תעשה. כמנחת הבקר וכנסכו תעשה מה מנחת הבקר קטרת קודמת לנסכים אף מנחת בין הערביים קטרת קודמת לנסכים: הכא. לעיל גבי דם התמיד של שחר אמרת דדרשי' תעשה להקדים דם התמיד לקטרת והכא את אומר דמתעשה ילפי' לאחר: תמיד של שחר בכלל מאוחר היה. דלא כתיב גביה אלא חד בבקר: והוה ר' זעירא. משבח ליה לר' הילא וקרי ליה בניה של התורה כדכתיב אם לבינה תקרא וי"מ לשון בניין כמו אל תקרי בנייך אלא בונייך והראשון נ"ל: עששות של ברזל. חתיכות עבות כמו עשת שן: ופריך ולא נמצא כמכבה ביה"כ. שהמים מכבים הברזל: שאין אבות מלאכות ביה"כ. בתמיה וכי סובר ר"י שאין כל אבות מלאכות האסורות בשבת אסורות ביה"כ: אלא ר"י ור"ש אמרו דבר א'. כי היכי דסובר רבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אף ר"י סובר כן: ופריך לא כן סבר מימר וכו'. לא כן אר"י בפ' במה מדליקין דף י' ע"א גבי המכבה את הנר דר"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה ואר"י ר' יוסי ור"ש אמרו דבר א' דטעמא דר' יוסי מפני שיש לו צורך בגוף הפתילה ולדבריך הל"ל דשלשתם אמרו דבר א': ומשני אלא מיסבור סבר ר"י שאין תולדת האש כאש. שהברזל שנתחמם מחמת האש אין המכבה אותו חייב עליו כמכבה את האש: ופריך אלא כיני וכו'. אף דנימא דפליגי בתולדת האש אם היא כאש מ"מ מודה מיהא ר' יהוד' דאיסורא מיהא איכא לכבותו: ויחם לו חמין. מעי"ה דליכא שום איסורא בעולם: טעמא דהאי תנא. כלומר טעמא דר"י דלא ניחא ליה בחמין שלא יאמרו ראינו כה"ג טובל במים שאובין שהחמין שאובין הן:

הלכה ו מתני' הביאוהו לבית הפרוה. לטבול טבילה שנייה עם שאר כל הטבילות במקום קדוש: רבי מאיר אומר. פשט תחלה ואח"כ מקדש: בגדי לבן. כתונת ומכנסיים מצנפת ואבנט שכל עבודות פנימיות היו בהן ועבודות חילונים כגון תמידין ומוספין היו בבגדי זהב שהוא משמש בהן כל השנה ובין כל חליפה וחליפה היה טעון טבילה ושתי קדושי ידים ורגלים מן הכיור: בשחר. בגדים שלובש הוא מפשתן של מדינת פילוסיא שהוא חשוב ומעולה: ובין הערבים. ובגדים שלובש להוצאת כף ומחתה: הנדיון. מארץ הודו: גמ'

פני משה

תעשה. כתיב כמנחת הבקר וכנסכו תעשה למדך הכתוב איחר בו מעשה אחר הקטרת לפיכך שנינו קטרת של בין הערבים היתה קריבה בין אברים לנסכים: הכא את אמר וכו'. לעיל דפריך אימא יוקדם קטרת של שחר אפי' לדם התמיד ושנית תעשה כתיב בתמיד הקדים בו מעשה והכא דריש את תעשה לאיחר בו מעשה: אמר ר' הילא. כך הוא הדבר לפי שכל מדרש ומדרש בענייננו הוא נדרש דתמיד של שחר בכלל מאוחר היה דאי לאו קרא דתעשה ה"א שאפי' דם התמיד מאוחר לקטרת וא"כ כשבא הכתוב ללמוד ע"כ להקדים בו מעשה הוא בא אבל כאן בתמיד של בין הערבים איפכא דאי לאו קרא בכלל מוקדם הוא שאפי' הנסכין יוקדמו לקטרת הלכך כשבא הכתוב לאיחר בו מעשה הוא שבא ללמוד: והוה ר' זעירא מקלס ליה. לר' הילא על טעם לשבח הזה: וצווח ליה. והיה קורא עליו בניה דאורייתא אלו הם מהבונים את התורה בשבח טעמים: תני. בתוספתא פ"ק: עששות. חתיכות עבות: ולא נמצא כמכבה ביה"כ. כשמטיל אותן לתוך הצונן: אלא מסבור סבר ר' יהודה שאין אבות מלאכות. נוהגות ביה"כ בתמיה: אלא ר' יודה ור"ש אמרו דבר אחד. ר"ש בפ' במה מדליקין דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. ופריך לא כן סבור נימ-הוס בהלכה המכבה את הנר וכו' דר' יוסי שם ור"ש אמרו דבר אחד ולדידך נימר ר' יוסי ור' יודה ור"ש אמרו דבר אחד: אלא. דהיינו טעמא דמיסבור סבר ר' יהודה שאין תולדת האש כאש והעששות הללו אינו אלא תולדת האש ואינו מתחייב משום מכבה כבאש עצמו: אלא כיני וכו'. כלומר אלא דא"כ כן צריך אתה לומר דר' יהודה היא דס"ל שאין תולדת אש כאש ורבנן דמתני' דקאמרי מחמין לו חמין ומטילין וכו' משום דסברי תולדת אש כאש והלכך חמין דוקא ולא עששות של ברזל ומיהו אכתי קשיא ויחם לו חמין כלומר הכל חמין מעי"כ ויטבול בהן ביה"כ ולמה הצריכו שיטיל אותן לתוך המקוה צונן: טעם דהדין תניא. במתני' שלא יאמרו ראינו כ"ג טובל במים שאובים ביה"כ ויכשירו אף הכל מים שאובים לטבילה לפיכך היו מטילין אותן לתוך המקוה צונן עד שיחומו דזה ודאי לאו שאובין נינהו:

הלכה ה מתני' הביאוהו לבית הפרוה. מכסף אחד ששמו פרוה בנאה ונקראת על שמו וי"מ שחפר מחילה תחת הקרקע בקדש עד שיראה עבודת כ"ג והרגישו הכהנים בהחפירה ומצאוהו וקראו אותה הלשכה על שמו: ובקדש היתה. לפי שטבילה זו עם שאר הטבילות חוץ מן הראשונה צריכות שיהו במקום קדוש דכתיב ורחץ את בשרו במים במקום קדוש: ר"מ אומר פשט. תחלה ואח"כ מקדש דס"ל דתרי קדושי שהצריך הכתוב בחליפת הבגדים תרוייהו משום לבישת בגדים המתחלפים תחת הראשונה הם: הביאו לו בגדי לבן. כתונת ומכנסים ואבנט ומצנפת האמורים בפ' אחרי מות שכל עבודות הפנימיות היו בהן ועבודות חיצוניות כגון תמידין ומוספין היו בבגדי זהב שהוא משמש בהן בכל השנה ובין כל חילוף וחילוף מהבגדים טעון טבילה ושתי קדושי ידים ורגלים מן הקיתון של זהב: לבש וקידש ידיו ורגליו. הכל מודים בקידוש השני שלובש ואח"כ מקדש דאמר קרא בגשתם אל המזבח מי שאינו מחוסר אלא גישה יצא זה שמחוסר לבישה וגישה: בשחר היה לובש פילוסין. בגדי בוץ דקין ויפים הבאים מארץ רעמסס תרגום ירושלמי לרעמסס פילוסא: ובין הערבים. שהוא לובש בגדי לבן להוצאת כף ומחתה היו הינדוון מארץ הודו או מכוש ושניהם נקראו הינדיאה והודו נקרא הינדיאה רבה: הכל שלשים מנה. הא דכללינהו לאשמועינן דשלשים מנה סך הכל לומר לך שאם פיחת לאותן של שחרית משמונה עשר מנה וריבה לאותן של ערבית לית לן בה אלא שיהא סך הכל שלשים מנה מיהו של שחרית יותר חשובים משל ערבית משום דכתיב בלבישת בגדים של שחרית ארבעה זימני בד חד לגופיה וחד מלבון לבד שאין לובש עמהן בגדי זהב כדרך שהוא עושה כל ימות השנה וכד שלישי ורביעי למידרש בד המובחר שבבד: אלו נוטל מן ההקדש. מתרומות הלשכה ואם רצה להוסיף על שלשים מנה מוסיף משלו ובלבד שיהא מקדים התוספת וימסרנה לגזבר ואח"כ יעשה בה הכתנת:

גמ'

תוס' הרי"ד

בד"ה כדי שלא יהו מצוין אבל נשותיהן שפיר משני שטבילה אבל מיבעיא אפילו בקרי שראה זוב דלא: הוא ב"ק גמור וכן הוא ב"ק לאחר שטבילה כמו קודם שטבילה וב"ק אסור בד"ת ע"ז קאמר מועיל הוא שהוא טובל בחמים כשמעיכה מן הדא כמשמשת שראתה נדה צריכין טבילה אלמא דאפילו כשהוא ב"ק לאחר שטבילה כמו קודם שטבילה עכ"ז מועיל הוא לד"ת כיון דסוף סוף אינו משום לאו דטומאה וטהרה אלא כדי שלא יהו מצוין וכו' שילכך אע"פ שהוא ב"ק מ"מ אינו אסור בד"ת לאחר שטבילה ושפתא איבעיא אליבא דר"י מה טעם דר"י משום שאין שם לטומאה קלה אבל מורה או משום אפילו טובל מהו מועיל וא"כ לפ"ז גבי זב שראה קרי דלכו"ע מועיל טבילתו דהא לא היה ב"ק מעולם וטבילתו רק כדי שלא יהא מצוין וא"כ אם נימא דטעמא דר"י משום מה מועיל א"כ לא יחלוק ר"י רק אסיפא על משמשת שראתה נדה אבל לא ארישא ופשיט הגמ' מרישא מה נפיק מביניהון ראה קרי ר"ל דינא דרישא זב שראה קרי דא"ת דטעמו משום מה מועיל שטובל א"כ דווקא במשמשת שראתה נדה צ"ל שפוטר אבל לא ברישא בראה קרי. ולפ"ז אין תימר מה מועיל שהוא טובל ע"כ מועיל הוא שהוא טובל וא"כ למה פטר ר"י גם בראה קרי ברישא דמתניתין הוי לית טעמא דלא אלא משום שאין שם לטומאה קלה אבל חמורה. וכה"ג איכא מפורש בירושלמי מס' סוכה פ"ג ה"ב דמה נפיק מביניהון הוא פשיטות על האיבעיא דא"כ נפיק מביניהון וא"ת כך קשיא מתניתין עיי"ש דמפורש כן וכיון דמסיק דהכי הוא משום שאין שם לט"ק אבל מורה השתא מיבעיא ליה עד כדון שהיתה ט"ק בסוף היתה ט"מ בסוף כמו בראה קרי ואח"כ זוב ופשיט מסיפא גבי משמשת שראתה נדה ופשוט ספי' בירושלמי בע"ה על נכון. והשתא לפי דברינו שפיר ניחא דלהירושלמי לא מצינו למיפשט מהסיפא דהמשמשת שראתה וכו' למאן קתני לה אילימא לרבנן השתא ומה זוב וכו' דמעיקרא לאו בר טבילה הוא וכו' משמשת וכו' לא כ"ש ז"א דאליבא דרבנן ע"כ איצטריך לאשמעינן כדדייק הירושלמי אליבא דרבנן עד כדון בזב שראה קרי ואפילו קרי שראה זוב מועיל הוא שהוא טובל ומסקינן דמוכח מסיפא המשמשת שראתה נדה וכו' א"כ א"ל דר"י פליג על טבילת ב"ק בעלמא ומשמשת שראתה נדה לרבנן קתני לה אבל בבבלי.

ציון ירושלים [ז] ולא נמצא כמכבה ביוה"כ. ע' בשו"ת הגאון מהרמ"ש הנדפס בהדו' ריטב"א לע"ז שם ביאר כל דברי הירושלמי הלז וגם אני בדרוש ליוה"כ ביארתי כל המאמר הזה:

שנויי נוסחאות (סו"ח) עששות בד"ו עשתות. (סו"י) שתפיג בד"ו שתפוג. (סוי"א) מסביר בד"ו מסבור. (סוי"ח) אביין בד"ו אביון. (סוכ"ו) הינדיון בד"ו הינדרון.

עמודי ירושלים תנינא

ויחם לו חמין כו'. כ"כ בשו"ת שירי טהרה (ח"א לסי' ר"א סל"ג):

חתם סופר

שלא יהו אומרים ראינו כה"ג טובל במים שאובין ביוה"כ. נ"ב נלע"ד היינו כשיראו במדורת שמוקד מחממים כמה קומקומים לצורך טבילה יאמרו שטובל בשאובין אבל גוף השפיכה לתוך שמקום אין מקום לטעות שהרי רואה המקוה המחוברת לעין עיטם ומשיכים המים למוכה ע"י צינורות מכלים הנקובים כמו שאנו עושים בכל מקוואות מים חמין שלנו רק עיקר הוא הסכנה בחימום מים בכלים גדולים ורבים לא ידעו ולא יבינו איך ימשיכו מים הללו לתוך המקוה ויסברו שטובל בשאובין הללו, אבל אם היה אפשר דסמוך למקוה וסמוך לטבילה היו מחממין ושופכין לתוך המקוה לא היה מקום לטעות:

מסורת הש"ס

יומא לד ב

שבת כז ע"ב

יומא לד ב

עין משפט נר מצוה

יג

א מיי' פ"ב מעיוה"כ הל' ד

יד

ב מיי' שם פ"ג הלכה ב

טו

ג מיי' פ"ח מכלי המקדש הלכה ג

גליון הש"ס

כדאמר ר' הילא ותימר הכין דמשום דעלים מכשירין את הקטורת קודמין לדם והיפוך ליה בהקטרת אחר הדם והרי עלים קדמו לדם. ועי"ז אמר ר' הילא לא על שלא זכיתי בו מן הדין דהיינו לא משום דבעינן למילף דעלים קודמין לקטורת דלזה לא צריך דמוכח מדם התמיד אלא אצרכה הא מתני' לאורות שעלים הם מכשירין משום דבון בעין מימר דגחלים מכשירין או כר"א דמעלה עשן מכשיר כב"ל מכלי להגיה כי אם בקדימ' ואיחור ואתיא דברי הירושל' אליבא דהלכתא:

(א) נ"ע הא מכבין גחלת של מתכות משום דלא שייך כיבוי אלא בגחלת של עץ שעושם פחם וע' בבלי שבת דף מב וברש"י ור"ן שם והכא משמע דלרבנן איכא איסורא דאורייי' ואפשר שהכה"ג בסובר שם דגם בגחלת של מתכות איכא איסור תורה ונ"פקא דרבים מותר משום פ"ר הוא משום דסובר דתולדה האש כאש וחייב משום מכבה וכדברי הירוש' כאן ולא קשה קושית הר"ן שם. אמנם מדברי הב"ם בבת דף קלד מבואר דלא שייך כיבוי בגחלת של מתכות ועי' רש"י שבו וצ"ע:

(ב) עי' ב"ק ועי' בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' ל ובתכורי מ"ג סי' פ"ח ועי' במ"ח להספר"ת פ"ב מעיוה"כ הלכה ז:

עין משפט נר מצוה

טז א ב מיי' פ"ה מביאת מקדש הלכה ז ופ"ב מעיוה"כ ה"ג

גמ' *מה טעמא דרבי מאיר °פשט וקידש ורחץ וקידש מה טעם דרבנן ופשט ולבש הקיש פשיטה ללבישה מה לבישה מקדש אף פשיטה מקדש א"ר מנא קומי ר' יודן על דעתיה דר"מ רחיצה חוצצת א"ל מסבור את סבור על דר"מ ופשט וקידש ורחץ וקידש אינה כן אלא ופשט וקידש ורחץ ולבש וקידש שמואל אמר אחת פשוט ואחת לבוש שתיהן לבא בר קפרא אמר אחת לבא ואחת לשעבר שתיהן לבוש א"ר יוחנן הכל מודין בקידוש הראשון שהוא לבא א"ר יוחנן הכל מודין בקידוש הראשון א שהוא מעכב מה טעם °חקת עולם לדרתיכם א"ר יוחנן הכל מודין בקידוש האחרון שהוא לשעבר א"ר יוסה מתניתא אמרה כן הביאו לו בגדי עצמו ולבש ויש אדם מקדש ידיו ורגליו ללבוש בגדי חול ר' יוחנן אמר *ולבשם לבישה מעכבת ב ואין קידוש ידים ורגלים מעכב ודכוותה לבישה מעכבת ואין קידוש ידים ורגלים מעכב *כדי שיהו כפולים וקיימינה דלא כר' יוסה ר' שמואל בר רב יצחק לא נחת לבית וועדא קם עם רבי זעירא א"ל מה חדתין הוה לכון בבי מדרשא יומא דין *א"ר בד שיהו כפולים וקיימינה דלא כר' יוסי דתני °ולבני אהרן תעשה כתנות רבנן אמרי ג שתי כתנות לכל אחד ואחד ר' יוסי אומר אפילו כתונת אחת לכל אחד ואחד מאי טעמא דרבנן ולבני אהרן תעשה כתנות מ"ט דרבי יוסי למאה בני אהרן תעשה כתונת

בד

פני משה

גמ' מה טעמא דר"מ פשט וקידש ורחץ וקידש משום דבקרא כתיב ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש וגו' וסמיך ליה ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו וגו' והאי ורחץ לענין קידוש נדרש והטיל הכתוב רחיצה בין פשיטה ללבישה למישדי האי ורחץ אפשיטה ואלבישה וילפינן תרי קדושי מיניה כאלו כתב ורחץ תרי זימני וקסבר ר"מ דהכי ילפינן פשט וקידש ורחץ וקידש כלומר שלאחר שפשט הוא מקדש קידוש ראשון אח"כ ורחץ וקידש קידוש שני ולבש ולקמן פריך עלה : מ"ט דרבנן וכו'. כלומר דמקשו פשיטה ללבישה מה לבישה מקדש אחר שלבש אף פשיטה מקדש בעודו לבוש ואח"כ פושט : על דעתיה דר"מ. דדריש לקידוש שני מורחץ וקידש ומשמע שמקדש ואח"כ לובש א"כ רחילה שהיא קידוש השני חוצצת היא כשלובש אחר זה והתורה אמרה על בשרו וכן בראש הפרשה כתיב ורחץ במים את בשרו ולבשם דמשמע אחר הטבילה מיד ולבשם ולא היה מפסיק בקידוש בין הטבילה ללבישה ולדידך הקידוש חוצצת כלומר שמפסקת בין הטבילה ללבישה : א"ל מיסבור את סבור על דר"מ ופשט וקידש ורחץ וקידש. וכי אתה סבור דכך קאמר ר"מ שקידוש השני היה קודם הלבישה אינה כן אלא ה"ק ופשט וקידש ורחץ ולבש וקידש וכלומר דודאי משמעות ורחץ את בשרו במים אטבילה קאי ואחר כך לובש ואח"כ מקדש קידוש שני. ועיקר טעמיה דר"מ משום דקסבר תרווייהו קידושי משום לבישת בגדים המתחלפים הן כדפרישית במתני' והלכך הוא דקאמר דקידוש הראשון אחר שפשט בגדיו היא אבל קידוש השני לדברי הכל כשהוא לבוש הוא מקדש כדילפינן מקרא וכדפרישית במתני' : שמואל אמר אחת פשוט ואחת לבוש שניהן לבא. בין קידוש דפשיטה ובין קידוש דלבישה שתיהן בשביל להבא הן : בר קפרא אמר וכו'. כלומר דאליבא דרבנן פליגי לשמואל שני הקידושין בשביל העבודה שהוא עובד אחר כך והלכך אף בקידוש הראשון של פשיטה שהוא מקדש ואח"כ פושט לרבנן אפ"ה ג"כ בשביל מה שהוא עובד אח"כ הוא מקדש ובר קפרא ס"ל אחת לבא כלומר קידוש השני הוא בשביל להבא מה שיעבוד אח"כ ואחת לשעבר זהו קידוש הראשון שהוא מקדש בשביל שעבד כבר ושתיהן לבוש כלומר כשהוא לבוש מקדש אף בקידוש הראשון וכטעמייהו דרבנן לעיל : הכל מודים. בין שמואל ובין בר קפרא ·מודים בקידוש הראשון וזהו מה שהוא מקדש בתחלה כשנכנס לעבוד כדתנן במתני' דלעיל שזה ודאי הוא בשביל להבא שהרי לא עבד עדיין ועכשיו הוא נכנס לעבוד עבודת התמיד : הכל מודים בקידוש הראשון . וזהו ג"כ אותו קידוש שבתחלת כל העבודות כשנכנס לעבודת התמיד הכל מודים בזה שהוא מעכב לפי שאם לא קידש שארי הקידושין שבין עבודה לעבודה איכא דס"ל · שאינו מעכב ועבודתו כשירה אבל בקידוש שבתחלה כשנכנס לעזרה לכ"ע מעכב הוא ואם לא קידש עבודתו פסולה מה טעם דהא כתיב ביה חקת עולם לדורותיכם בפ' כיור קידוש ידים ורגלים בכי תשא וכל היכא דכתיב חוקה מעכב הוא : הכל מודים . בין שמואל ובין בר קפרא מודים בקידוש האחרון שהוא אחר כל העבודות כשפושט הבגדי זהב שקידוש הזה הוא בשביל לשעבר : מתני' אמרה כן. דהא קתני על זה והביאו לו בגדי עצמו ולבש וכי יש אדם מקדש ידו ורגלו ללבוש בגדי חול אלא בשביל שפושט בגדי זהב שעבד בהן הוא מקדש : ולבשם. כתיב ומיותר הוא דהא כתיב ברישיה דקרא כתונת בד קדש ילבש וגו' אלא למידרש לבישה מעכבת ואין קידוש ידים ורגלים שבין עבודה לעבודה מעכבת : ודכוותה וכו'. כלומר ומנא לן למידרש הכי דהאי משום דולבשם מייתר הוא דלמא לאפוקי מידי אחרינא שאינו מעכב הלכך קאמר מסתברא דמידי דכוותה הוא ממעט לבישה שהיא בין עבודה לעבודה בחלוף מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב היא שמעכבת ואין קידוש ידים ורגלים שבין עבודה לעבודה מעכבת א"כ דלא תימא דאפילו קידוש ידים ורגלים שבתחלה נמי ממעט להכי קאמר ודכוותה וכו' דדוקא הך קידוש שבין עבודה לעבודה כמו הלבישה הוא דאינו מעכב וכדאמר ר' יוחנן לעיל הכל מודים בקידוש הראשון שהוא מעכב : בד. כתיב כתונת בד קדש ילבש מלמד שיהו הכתונת כפולים דמשמעות בד כך הוא שיעשה להן שתי כתנות לכל אחד ואחד מהכהנים : וקיימינה. ותקיים זה הדרש דלא כר' יוסי דלקמן : לא נחת לבית וועדא. לא ירד לבית המדרש נאותו היום וקם עם ר"ז שפגע בו כשילא מבה"מ וא"ל מה חידוש היה לכם בבית המדרש היום וא"ל דבר זה : דתני. בברייתא דפליגי ר' יוסי ורבנן בהא : ולבני אהרן תעשה כתנות. משמע שתי כתנת לכל אחד ואחד : למאה בני אהרן תעשה כתנות. כלומר לכל אחד ואחד מבני אהרן העשה כתנות אחד ולהוציא שלא ישמשו שנים בכתונת אחד זה פושט וזה לובש . וגרסי' להא לקמן בפ"ק דחגיגה :

כד

קרבן העדה

גמ' מ"ט דר"מ. דכתיב ופשט את בגדי הבד ורחץ בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו וגו' והאי ורחץ היינו קידוש ידים ורגלים ושדינן האי ורחץ אפשיטה ואלבישה דבעי קידוש לאחר פשיטה דומיא דקידוש דלבישה שהוא לובש ואח"כ מקדש לכ"ע אף פשיטה פושט ואח"כ מקדש : מה לבישה מקדש. לאחר שלבש אף קידוש דפשיטה כשהוא לבוש מקדש : ע"ד דר"מ רחילה חוללת. בתמיה דקס"ד דלר"מ פשט וקידש ורחץ וקידש ואח"כ לבש וקשיא ליה וכי רחילה בלבד תהא חלילה בין שני הקידושין : ורחץ ולבש וקידש. וכדתנן במתני' : אחת פשוט ואחת לבוש. כלומר בין הקידוש שבפשיטה בין הקידוש שבלבישה שניהן לבגדים שלובש תחת הראשונים הן דסובר ר"מ לכל לבישה דבגדי קדש בעינן שני קידושין ולר"מ קאמר ליה ונמצא דמתני' דלטיל דלא כר"מ דתני פשט ירד וטבל וכו' ולא הזכיר אלא קידוש א' ולר"מ כיון דבגדי קדש לובש צריך שני קידושין : לבא. לעתיד : אחת לבא ואחת לשעבר. קידוש דלבישה הוא לעתיד לבגדים שלובש וקידוש דפשיטה לבגדים שפשט ורישא כר"מ כמי אתיא : שתיהן לבוש. ל"ג : הכל מודים בקידוש ראשון שהוא לבא. לצורך לבישת בגדי קדש דלפשיטת בגדי החול ודאי שאינו צריך קידוש : ה"ג מה טעם והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם. בקידוש כתיב ודריש הכי דבר המעכב בזרעו כהנים הדיוטים דהיינו קידוש הראשון שבשעת כניסה נוהגת בכל הכהנים מעכבת באהרן ביוה"כ דהא חוקה כתיב : שהוא לשעבר. לבגדים שפשט דלבגדי חול שלובש אינו צריך קידוש : מתניתא אמרה כן. שקידוש האחרון לפשיטה : ר"י אמר. אמר קרא ורחץ בשרו במים ולבשם שינה הכתוב בלבישה לעכב דכתיב ילבש ולבשם ולהכי כתיב הכא עיכובא למעוטי עיכובא דחוקה דלא קיימא אהאי קרא דאיירי ברחילה ולבישה אלא אשאר דברים האמורים בפרשה וללמדך שאין קידוש ידים ורגלים מעכב : ודכוותה לבישה מעכבת ואין קידוש ידים ורגלים מעכבת. ל"ג : ה"ג בד שיהו כפולים. וה"פ תניא בברייתא מדכתיב בד בבגדי כהונה ילפינן שיהו כפולים אע"ג דבד לחודיה משמע כמו מלבד ה"ק בגדים שנאמר בהן בד צריכין שיהיו של בוץ ובבוץ כתיב שש משזר דילפינן מיניה שיהו חוטין כפולין ששה : וקיימינה. ואוקימנא דברייתא זו אתייא דלא כר' יוסי דבסמוך : לא נחת. לא ירד לבית המדרש אח"כ קם עם ר"ז וא"ל מה חידוש היה בבית המדרש היום : ה"ג א"ל בד שיהו כפולים וכו' : שתי כתנות לכל א' וא'. דכתנות לשון רבים משמע וכדמסיק ושמעי' שיהו כפולין : למאה בני אהרן תעשה כתנות. כלומר אכתונת דעלמא קאי ובהרבה כהנים משתעי קרא אבל לכהן אחד אין עושין אלא כתונת אחד הרי דלר' יוסי לא בעינן כפולין :

בד

תוס' הרי"ד

בבבלי מדייק שפיר דר"י ס"ל טבילת ב"ק בעלמא דאל"כ משמשת וכו' למאן קתני לה אילימא אליבא דרבנן פשיטא וכו' ול"ל דקמ"ל דאפילו במשמשת וכו' מועיל שוא שהוא טובל ו"א דא"כ תיפשוט שא דבעי רבא אם אל טומאה קלה על טומאה חמורה דאי ס"ד דאל א"כ מה לי זב שראה קרי או משמשת שראתה נדה לענין אם טובל מה הוא מועיל כיון שבשניהן אל ב"ק א"כ אדרבה זב שראה קרי צ"ל יותר פטור מטבילה ממשמשת דפשתא זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבולי משמשת וכו' דמעיקרא בר טבולי ואי משום דבזה מועיל ובזה אינו מועיל ו"א כיון דיש שם לטומאה קלה אבל ט"מ א"כ תרווייהו שוין בזה אלא ע"כ דלר"י איצטריך לאשמעינן הסיפא וש"מ דבב"ק בעלמא מחייב טבילה מש"כ לשיטת הירושלמי איצטריך לאשמעינן הסיפא אליבא דרבנן דמועיל טבילה א"כ מנ"ל דר"י ס"ל טבילה בב"ק דעלמא ע"כ מוכרח מברייתא דידן דר"י א"ל טבילת סרך וזו"ק : סותורו

רידב"ז

מ"ט דר"מ ופשט כו' ורחץ כו' אר"מ קומי ר' יודן ע"ד דר"מ רחילה חוללת. והוא כמו דפ"ל לרבי אליבא דר"מ בבבלי דף ל"ג עיי"ש כו' אינו כן אלא פשט וקידש ורחץ ולבש וקידש כדאיתא שם דף ל"ג הנ"ל הך קידושא בתרא לר"מ כשהוא לבוש מקדש :

שמואל אמר אחת פשוט ואחת לבוש שתיהן לבא. פי' דשמואל מפרש דהיך

ציון ירושלים ג שתי כתנות לכל אחד ואחד. עי' תוס' חגיגה ד"ג ד"ה תרס. ועיין בפר"ת א"ת סי' תרנד ובהשמטות שם. ובטורי אבן בחידושי למגילה באבני שהם שם דף ז :

*שנויי נוסחאות (טוכ"א) א"ר בד"ו אמר לי'.

מסורת הש"ס: יומא נא ב; זבחים יט ב ע"ש; ה"כ פ' אחרי פ"א; חגיגה פ"ק ה"א

*בד [א] שיהו חדשים אם אומר את שלא ילבש שחקים והא תני ולבשם אפילו שחקים רבי חנניה בשם ר' יסא כמחלוקת (א) עור שעיבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה רשב"ג אוסר א"ר יוסה הוינן סברין מימר מה פליגין להדיוט הא לגבוה לא מן מה דתני אבני קודש צריך שתהא חציבתן בקודש ובקודש יחצבו [ב] בגדי קדש צריך שתהא אריגתן בקודש ובקודש יארגו וא"ר חנינה בשם רבי יסא במחלוקת הוא הדא אמרה אף לגבוה פליגין *דתני [ג] העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו גבוה מותר להשתמש בו הדיוט משנשתמש בו גבוה אסור להשתמש בו הדיוט והא תני העושה כלי לגבוה אל ישתמש בו הדיוט רבי חנניא בשם ר' יסא כמחלוקת דתני העושה כלי להדיוט עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר להשתמש בו גבוה משנשתמש בו הדיוט אסור להשתמש בו גבוה והא תני [ד] העושה כלי להדיוט אל ישתמש בו גבוה ר' חונה בשם רבנן דתמן תיפתר שבא מתרומת הלישכה ולית שמע מינה כלום *כלי שרת מאימתי הן קדושין מיד או *בשעת התשמיש אין תימר מיד ניחא אין תימר [ה] בשעת התשמיש כאחת הן קדושין ניחא של משה שנתקדשו בשמן המשחה ברם של שלמה כאחת הן קדושין ומתקדשין בכניסתן לארץ היו מפנין מתוך של משה לתוך של

קרבן העדה

בד שיהו חדשים. כך שנוי בברייתא שהיה בבגדי פשתן: ופריך אם ללמד דחדשים דוקא בעינן אבל שחקים פסולים והא תנן ולבשם אפי' שחקים: במחלוקת. הך ברייתא שנויה במחלוקת דרבנן ורשב"ג והא דדרשינן שיהו חדשים לאו למעוטי שחקים אלא שלא נשתמש בהן להדיוט מעולם כרשב"ג ודלא כרבנן: עור שעיבדו לשם קמיע. ושלא לשם מזוזה אפ"ה כותבין עליה מזוזה דמזוזה אינה צריכה עיבוד לשמה: רשב"ג אוסר. דבעי עיבוד לשמה וה"ה לענין בגדי קדש פליגי וכדמסיק: הוינן סברין. היינו סוברין הא דפליגי ת"ק ורשב"ג היינו להדיוט כלומר למזוזה אע"ג דמצוה נינהו מ"מ צורך הדיוט הוא אבל לצורך גבוה כגון לבניין בה"מ ובגדי כהונה כ"ע ל"פ דבעינן לשמן: מן מה דתני וכו'. מוכח דפליגי נמי לגבוה: צריך שתהא חציבתן בקדש. דהיינו לשם קדש: ובקדש יחצבו. כלומר אע"ג שהתחיל לחצוב לשם קדש לא מהני עד שיהא כל מעשיהן לשם קדש: במחלוקת היא. הך ברייתא כרשב"ג אבל רבנן פליגי וסוברין דאבני קדש ובגדי קדש אין צריכין חציבה ואריגה לשמה וכדתניא בהידך ברייתא: מותר להשתמש בו הדיוט. דהזמנה לאו מילתא היא. שמעינן מינה דאע"ג דנשתמש בו להדיוט מותר אח"כ לגבוה ופליג אברייתא דבד דבעינן שיהו חדשים: ופריך והתני העושה כלי לגבוה אל ישתמש בו הדיוט. והך ברייתא כרבנן דלרשב"ג מאי איריא העושה לגבוה הא כל כלי גבוה היו אסורין להדיוט מעולם וקשיא לברייתא קמייתא דתני עד שלא נשתמש לגבוה מותר להשתמש בו הדיוט: ר' חנניה וכו' עד ר' חונה ל"ג ליה וכפל ענין הוא: תיפתר. הא דתנן העושה כלי לגבוה אל ישתמש בו הדיוט היינו שנעשה הכלי מתרומת הלשכה לפיכך אסור להדיוט: כלי שרת. הנעשים לגבוה מאימתי הן קדושין: מיד. אפי' את"ל דבעלמא הזמנה לאו מילתא היא גבי הקדש גבוה שאני דאיכא הזמנה בפה בקדשי מזבח וקדשי בדק הבית: או בשעת תשמיש. בשעה שנותנין בהם דברים קדושים: ה"ג כאחד הן קדושין ומתקדשין. וה"פ בתמיה וכי אפשר שיתקדש ומקדש: ניחא של משה וכו'. בשלמא בשל משה לא קשיא שהם נמשחו בשמן המשחה ומשיחתן מקדשתן כדכתיב וימשחם ויקדש אותם: ברם של שלמה. אלא בכלים שעשה שלמה קשיא וכי כאחת הן קדושין ומתקדשין: ומשני בכניסתן לארץ. היו נותנין מתוך של משה לכלי של

פני משה

בד שיהו חדשים. שלא נשתמש בהן להדיוט: אם אומר את וכו'. כלומר ולא מלית אמרת דלמעוטי בגדים השחקים מחמת יושנן קאמר דהא תני בברייתא בהדיא ילבשם ואפי' שחקים אלא למעוטי לבגדים שנשתמשו בהן להדיוט הוא: כמחלוקת. דתנאי דלקמן היא דתניא עור שעיבדו לשם קמיע להדיוט מותר לכתוב עליו למזוזה ורשב"ג אוסר והאי נמי דדריש בד שיהו חדשים כרשב"ג הוא דאתיא: הוינן סברי מימר מה פליגן להדיוט. כלומר היינו סבורין מעיקרא למימר דכי פליגי בדבר שנעשה להדיוט אם מותר להשתמש בהן לגבוה: הא לגבוה לא. הא מה שנעשה בתחלה לגבוה לא פליגי שאסור להשתמש בהן להדיוט: מן מה דתני וכו'. ואמר עלה ר' חנינא בשם ר' יוסי במחלוקת היא שלא אמרה דאף לגבוה פליגין אם מותר להשתמש בהן להדיוט כדלקמן: דתני אבני קדש. למזבח וכיוצא בו צריך שתהא חציבתן בקדש כלומר לשם קדש ובקדש יחצבו שיהו נשארין לקדש ואל ישנה אותן להיות להדיוט וכן בגדי קדש: ואמר וכו'. השתא מסיק להא דאמרן דאמר ר"ח עלה במחלוקת דלקמן היא שנויה א"כ ש"מ דאף מה שנעשה לגבוה אם מותר להשתמש בהן להדיוט נמי פליגי תנאי: דתני וכו'. כלומר דהאי תנא ס"ל דהזמנה לגבוה לאו מילתא ומשנשתמש בו לגבוה הוא דאסור להשתמש בהן להדיוט: והא תני. אחריתא: העושה וכו'. דאפי' בהזמנה בעלמא אסור וקאמר ר"ח דבמחלוקת דתנאי היא: דתני העושה כלי להדיוט וכו'. וקסבר כי היכי דפליגי בהעושה להדיוט אם דוקא בשנשתמש בהן הוא דבעינן ה"ה נמי איפכא בעושה לגבוה תליא בהך פלוגתא גופה: ר' חונה בשם רבנן דתמן. דלא היא דתיפתר הך ברייתא בתרייתא דקתני העושה כלי להדיוט אל ישתמש בו לגבוה דמיירי שבא הממון מתרומת הלשכה דמתחלה לשם גבוה נגבה וא"כ לית ש"מ כלום דפליגי ביה תנאי ולאוקמי הך פלוגתא קמייתא בה דהכא כ"ע לא פליגי וכד אוקמינן: כלי שרת מאימתי הן קדישין. לקדש את הניתנין לתוכן. וגרסינן להא לקמן פרק בני העיר בהלכה א': מיד. כשמקדישן לכלי שרת: או בשעת התשמיש. בתוכן אז הכלים מתקדשין הן ומשום דאיירי בהאי ענייכא לעיל העושה כלי לגבוה וכו' ואם מיד הן קדושין אסור להשתמש בהן להדיוט וכהאי מ"ד לעיל הלכך בעי ליה הכא: אין תימר מיד ניחא. כלומר ניחא הא ותו לא מיבעיא לן נמי לענין מה שיתן לתוכן שמתקדשין הן מאליהן: אין תימר בשעת התשמיש. בתוכן אז הוא שהן קדישין א"כ כאחת הן קדישין עם מה שנתן לתוכן שניהם הן קדישין בבת אחת. ובמגילה שם גריס בהדיא כאחת הם קדישין ומתקדשין: ניחא של משה וכו'. כלומר בכלי שרת שעשה משה במשכן ודאי לא קא מיבעיא לן שנתקדשו בשמן המשחה ומשיחתן היא מקדשן מיד ואע"פ שעדיין לא נשתמשו בהן אבל של שלמה בבית העולמים אם דוקא בשעת התשמיש הן קדישין א"כ כאחת הן קדישין ומתקדשין: בכניסתן לארץ ובנה שלמה בית העולמים והיו מפנין כלי המשכן מתוך של משה לתוך של

מסורת הש"ס

(חגיגה פ"ק ה"א) וזבחים יח ב

תוספתא מגילה פ"ב ומנחות פ"ט

מגילה פ"ג ה"א יומא יב ב

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"א מכלי המקדש הלכה ד

יח ב ג ד מיי' פ"ד מבית הבחירה הל' ב

יט ה מיי' פ"א מכלי המקדש הלכה יב

גליון הש"ס

(א) ע' ברמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה:

רידב"ז

דהנך תרי קידושי דבכל עבודה היא אחת לפשיטה ואחת ללבישה אבל לא לעבודה אחת ז"א אלא כל א' וא' הוא על להבא על העבודה שצריך הוא להתחיל לעבוד וקודם שהתחיל העבודה צריך קידוש אבל ל"צ קידוש על העבודה שעבד בה הילכך לאחר שלבש צריך לקדש על העבודה שיעבוד ולאחר שגמר העבודה צריך עוד הפעם לקדש לרבנן קודם הפשיטה ולר"מ ורבי לאחר הפשיטה הוא בשביל העבודה דלהבא והקידוש שעל הפשיטה הוא על העבודה דלהבא. וב"ק אמר אחת לבא ואחת לשעבר ושתיהן לבוש פי' דס"ל דעבודה אחת צריך ב' קידושין אחת להבא קודם שהתחיל לעבוד צריך קידוש לאחר לבישה תומ"י קודם עבודה ומה שטובל קודם הפשיטה הוא ג"כ קידוש של אותו עבודה ולא על הפשיטה דעבודה דלהבא ז"א אלא דס"ל דכל עבודה ועבודה צריכה ב' קידושין אחד לפניה ואחד לאחריה ושתיהן על הלבישה רק אחת קודם העבודה ואחת לאחר העבודה. וכזה נחלקו שמואל וב"ק דשמואל ס"ל דקידוש אחת על הלבישה וקידוש אחת על הפשיטה וקודם הפשיטה או לאחר הפשיטה מקדש בשביל עבודה דלהבא, אבל על הלבישה הזאת קידוש לאחריה ז"א אלא על הפשיטה שנדרש לו הפשיטה בשביל עבודה דלהבא אבל לאותו עבודה א"צ פשיטה ונמצא דשניהן על העבודה דלהבא קאי וב"ק ס"ל דבעי שני קידושין על הלבישה אחת קודם שעבד ואחת לאחר שעבד וע"ז אמר ר"י דהכל מודים בקידוש ראשון שהוא לבא והכל מודין בקידוש האחרון שהוא לשעבר דבקידוש האחרון ע"כ אלשעבר צריך ב' קידושין על הלבישה האחרונה אחד קודם העבודה ואחת לאחר העבודה דל"ל על הפשיטה ז"א דאי על הפשיטה א"כ היא על להבא לר"מ לאחר הפשיטה ולרבנן דקודם הפשיטה נמי על עבודה דלהבא דעיקר הקידוש הוא על הפשיטה דבגדים זו כדי שילבוש בגדי קודש אחרים לעבודה שניה אבל לאותו עבודה א"צ להכשיר בפשיטה אבל בהא ל"ל כן ויש אדם מקדש ללבוש בגדי חול הילכך אפילו לשמואל דס"ל דהקידוש אחת קאי על הפשיטה בשביל עבודה דלהבא הנ"מ כשילבוש להבא דהוא לאחר הפשיטה בגדי קודש לעבוד עבודה אבל לא כשילבוש אח"כ בגדי חול וכן בקידוש הראשון הכל מודים דהוא על להבא אפי' לב"ק דס"ל אחת לשעבר ואפילו לר"מ ורבי מ"מ בקידוש הראשון אפילו לר"מ דס"ל דצריך קידוש ראשון לאחר הפשיטה דבגדי חול ע"כ דהקידוש הזה הוא על להבא ולא נחלקו שמואל וב"ק אלא בקידושין דאמצע בין עבודה לעבודה. ודו"ק:

בד שיהו חדשים וכו' אפילו שחקים. ע"כ דממעט בשעשאן להדיוט כפי' הפ"מ ז"ל ר"ח בשם ר"י במחלוקת דאיכא תנא דס"ל דבנעשה להדיוט מותר לגבוה וכמו שמבואר לקמן על הא דקאי ר"ח בשם ר"י על הברייתא דעושה כלי לגבוה וכמו דמסיק אח"כ במסקנא. ואגב גררא מביא הגמ' הברייתא אחריתי עור שעיבדו לשם קמיע מחלוקת ת"ק ורשב"ג א"ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין להדיוט כפי' הק"ע ז"ל לתפילין מקמיע אבל לגבוה לצורך בהמ"ק ובגדי כהונה לא מן מה דתני אבני קודש צריך שתהא חציבתן בקודש כו' משמע אבל אם נחצבו להדיוט אסור לגבוה ואר"ח בשם ר"י במחלוקת היינו ההיא דמביא לקמן עיקר מילתא דאמר עלה ר"ח בשם ר"י במחלוקת דס"ל דנחלקו בזה במחלוקת בברייתות אם בשנעשה להדיוט אם מותר לגבוה שלא אמרה אף לגבוה פליגין ת"ק ורשב"ג ומביא ההיא דאמר עלה ר"ח בשם ר"י במחלוקת דתני העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו גבוה מותר להשתמש בו הדיוט וכו' והא תני העושה כלי לגבוה אסור להשתמש בו הדיוט אע"פ שלא נשתמש בו גבוה ע"ז אמר ר"ח בשם ר"י במחלוקת דתני העושה כלי להדיוט עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר להשתמש בו גבוה כו' והא תני העושה כלי להדיוט אל ישתמש בו גבוה כ"ז סיומא דר"ח בשם ר"י כמחלוקת הוא מהדיוט לגבוה כמו כן מגבוה להדיוט כ"ז הוא שיטת ר"ח בשם ר"י דאיכא פלוגתא מהדיוט לגבוה והילכך מוקי האי בד שיהא חדשים לשם גבוה אבל בשנעשה להדיוט אסור במחלוקת דאיכא תנא דס"ל בשנעשה להדיוט מותר לגבוה והיינו הך תנא וכן מוקי הברייתא דאבני קודש צריך שתהא חציבתן בקודש אבל בנחצבו להדיוט אסור ס"ל לר"ח בשם ר"י דבמחלוקת הוא דלחד תנא דברייתא מותר והילכך מוקי האי ורמינהו דפרכינן על העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו גבוה דתני שלא מותר ותני אידך אסור מוקי כתנאי מהברייתות

שנויי נוסחאות (סו"א) וגייפו בד"ו וגיפפו. (סי"ב) הוגרם בד"ו הוגדם. (סוכ"ו) ד־יו בד"ו ויהיו. (סוכ"ח) בקיאין בד"ו בקיין (וכן לקמן). (סול"ג) יצאה בד"ו יצאת. (סומ"ב) תראהו בד"ו הראהו. (סומ"ג) פנעו בד"ו פגע. (סומ"ה) ותזהר בד"ו והזהר.

עין משפט נר מצוה

כ

א מיי' פ"ז מאיסורי מזבח הלכה ט

של שלמה לא היה שם של משה כאחת הן קדושין ומתקדשין ובעלייתן מן הגולה היו מפנין מתוך של שלמה לתוך שלהם לא היה שם של שלמה כאחת הן קדושין ומתקדשין *אבנים שחצבן לשם מת אסורים בהנייה לשם חי ולשם מת מותרין בהנייה הזורק כלי לפני מיטתו של מת לתוך ארבע אמות אסור בהנייה כל חוץ לד' אמות מותר בהנייה נמצאת אומר חמש טבילות ועשרה קידושין טובל ומקדש בו ביום *מנין ששני קידושי ידים ורגלים על כל טבילה וטבילה ת"ל ופשט (ויקרא טז) ורחץ ולבש א"ר אלעזר בר"ש ודין הוא מה אם במקום שאינו טעון טבילה טעון קידוש ידים ורגלים כאן שהוא טעון טבילה לא כל שכן יהא טעון קידוש ידים ורגלים טול לך מה שהבאתה אי מה להלן אחת כל היום אף כאן אחת (א) כל היום ת"ל ופשט את בגדי הבד (שם) שאין ת"ל אשר לבש וכי עלתה על דעתינו כלום הוא פושט אלא מה שהוא לובש א"כ למה נאמר אשר לבש הקיש פשיטה ללבישה מה לבישה בקידוש ידים ורגלים אף פשיטה בקידוש ידים ורגלים א"ר מנא לא מסתברא אלא חילופין הקיש לבישה לפשיטה מה פשיטה בקידוש ידים ורגלים אף לבישה בקידוש ידים ורגלים ואין שני של פילוסין יפה מן הראשון של הנדוין משם מילה דשמעה פרוטי *תמן תנינן א הראשון שבראשון אין למעלה ממנו השני שבראשון והראשון שבשני שוין ואין שני שבראשון יפה מן הראשון שבשני משם מילה דשמעה פרוטי מאי כדון רבי נחמן בשם רבי מנא *בשחר כתיב (ב) בד בד ארבעה פעמים ובמנחה כתיב בד: *מעשה בי רבי ישמעאל בן פיאבי שלבש כתנות במאה מנה ועלה והקריב על גבי המזבח מעשה ברבי אליעזר בן חרסום שלבש כתנות בשתי ריבוא ועלה והקריב ע"ג המזבח והורידו אותו אחיו הכהנים שהיה נראה מתוכה ערום מה עשה מילא אותה מים וסבב את המזבח שבע פעמים:

מתני'

פני משה

של שלמה ואלו כבר נתקדשו בזמן המשכה: לא היה שם של משה. כלו' כלי שרת החדשים שעשה שלמה מלבד אותן של משה אלו כאחת הן קדושין ומתקדשין להאי מ"ד שבשעת התמיד הוא שהן קדושין וכן בעלייתן מן הגולה בימי עזרא היו מפנין אותן הכלים שנשתיירו מתוך של שלמה לתוך שלהם ואלו כבר נתקדשו בשעה שנשתמשו בהן בבית ראשון לא היה שם וכו' כדלעיל: אבנים שחצבן לשם מת. לקבר אסורין הן בהנאה מיד שחצבן ואם בתחלה חצבן לשם חי ולשם מת כלומר כשיצטרך ישתמשו בהן לחי ואם יצטרך ישתמשו בהן למת מותרין הן בהנאה עד שישתמשו בהן למת: הזורק כלי לפני מטתו של מת. אם הוא לתוך ד' אמות של מת תופסו לאוסרו בהנאה שנתכוין שיהא נקבר עמו וכל שהוא חוץ לד' אמות מותר הוא בהנאה: נמצאת אומר וכו'. מהדר להמתני' וברייתא בת"כ היא: ת"ל ופשט ורחץ וכו'. כדפרישית לעיל בריש ההלכה: ודין הוא. שיהא טעון קידוש אף לאחר הפשיטה כמו שהוא טעון בלבישה: מה אם במקום שאינו טעון טבילה. כגון בכל יום למ"ד הנכנס לעזרה שלא לעבודה אינו טעון טבילה וטעון הוא קידוש כאן שהוא טעון טבילה וכו': טול לך מה שהבאת. מדין ק"ו דאי הכי מה להלן די בפעם אחת כל היום וכו' אלא מכאן דמה ת"ל ופשט וכו' וכי על דעתינו עלתה וכו' אלא להקיש פשיטה ללבישה וכו': א"ר מנא לא מסתברא. למימר אלא חילופין הקיש לבישה לפשיטה דהא ורחץ בתריה דופשט כתיבא: ואין שני של פילוסין וכו'. לר"מ דמתני' פריך דקאמר בשחר היה לובש פילוסין של י"ב מנה ובין הערבים הנדווין של ח' מאות זוז וכי אין השני של פילוסין יותר יפה מהמובחר הראשון של הנדוין שהרי כך נשנה בדברי חכמים בשחר פילוסין של ח"י מנה ובין הערבים של י"ב מנה והן ג"כ מהפילוסין היו אלא שאינן מובחרין כמו המובחר הראשון של שחר וא"כ לר"מ נמי היה לו לומר לבין הערבים ג"כ בשל פילוסין אלא שלא יהו כל כך מובחרין כמו בשל שחר ומ"מ כל שהוא מהפילוסין יותר מובחר הוא משל הנדוון: משום מילה דשמעה פרוטי. דשמעה לשון אסוף היא מלשון המקרא וישמע שאול את העם וכלומר משום דבר שמאסף וגורם להוציא ממון הרבה שאלו של פילוסין לעולם חשובין ויקרים הן יותר מאלו של הנדוון ושלא להוציא ממון כל כך ללמדך שהתורה חסה על ממונם של ישראל: תמן תנינן. במנחות פ' כל קרבנות הצבור דתנינן שם שלשה זתים ובהן שלשה שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכו' הראשון למנורה והשאר למנחות. וכך היא שנויה שם בשאר שני הזתים ובהשמנים והדר תנינן הראשון שבראשון אין למעלה הימנו השני שבראשון והראשון שבשני שוין והיינו למנחות הן שוין כדאמרינן התם ומשום דקי"ל בכל מקום שמביאין מהמובחר כדכתיב מבחר נדריך וקאמר שאם יש לו מנחה להביא יביא איזה מהן שירצה או מהשני שבראשון או מן הראשון שבשני. והכא נמי קשה וכי אין השני שבראשון לעולם יפה הוא מן הראשון שבשני שהרי הזית הראשון שהוא מראש הזית הוא המובחר שבמובחר ואמאי קתני שוין הן למנחות אלא דטעמא נמי משום מילה דשמעה פרוטי: מאי כדון. מאי טעמא דמתני' דמיהת לעולם של שחר יותר יפין הן משל בין הערבים לכ"ע ומנלן: בשחר כתיב. בריש הפרשה בפסוק כתנת בד קדש ילבש וגו' ונאמר בו ד' פעמים בד ובמנחה הד בד בפסוק ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד וזה נאמר אחר שהוציא כף ומחתה שהיה לעת מנחה ומד' בד' שכתוב בשחר ילפינן שהוא מן המובחר שבבד יותר משל ערבית וכדפרישית במתני': שלבש כתנות במאה מנה וכו'. כדתנינן אם רצה להוסיף וכו' כדפרישית במתני': שהיה נראה מתוכה ערום. שכל כך היה הפשתן מולהב עד שנראה בשרו מתוך הכתונת: מה עשה. בה מילא אותה מים וסבב את המזבח שבעה פעמים ואעפ"כ לא יצאו המים ממנה שכל כך היתה עבה ולהראות שאם היא עבה הרבה יפה היא מאוד ומוזהבת וככלי זכוכית עבה:

קרבן העדה

של שלמה. ובזה נתקדשו שמה שניתן לתוכו כבר נתקדש בתוך כלי משה: ופריך לא היה שם של משה. כגון בעלייתן מן הגולה וכי כאחד הן קדושין ומתקדשין א"כ ה"ק ואם א"א שלא היה שם של משה אין לבטל בשביל כך עבודת המזבח והראשון נראה: ומשני ובעלייתן מן הגולה. היו נותנין מתוך של שלמה לתוך כלים החדשים והן מתקדשין: ופריך לא היה שם של שלמה. ע"כ לומר שכא' הן קדושין ומתקדשין: אסורים בהנאה. דגמר שם שם מעגלה ערופה דבמת כתיב ותמת שם מרים ובעגלה ערופה וערפו שם העגלה מה ע"ע בהזמנה אסורה בהנאה אף במת הזמנה מילתא היא: לשם חי. לכשימות יקבר בו: ולשם מת. שכבר מת: לפני מטתו של מת. מפני צערו רוצה לאסור על עצמו ממונו: אסור בהנייה. דמת תופס ד' אמות ונחשב כאלו הוא על המת עצמו: ופשט ורחץ ולבש. הטיל הכתוב ורחץ בין ופשט ולבש ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה: במקום שאינו טעון טבילה. כל ימות השנה הבא לעבוד אין טעון טבילה מדברי תורה אלא מדברי סופרים לזכור טומאה ישנה: טעון קידוש. דכתיב בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו: מקום שטעון טבילה. ביוה"כ לכל חליפות בגדים: מה לבישה בקידוש. דנפקא לן בק"ו מטבילה: לא מסתברא אלא. למידרש ההיקש בהיפך: מה פשיטה בקידוש ידים ורגלים. שנא' ופשט ורחץ אף לבישה בקידוש: ופריך יאין שני של פילוסין. כלומר הגרוע שבפילוסין טוב הוא כמו הטוב שבהנדוין ולמה קאמר ללבש בין הערביים הנדויין דוקא כדי שיהיה חילוק בין שחרית לערבית היה ראוי ליקח השני של פילוסין וחילוק גדול ביניהן ועדיף מן הנדויין: ומשני משום מילה דשמעה פרוטי: התנא קא משמע לן דבר בפרוטרוט דאפי' הנדויין שרי וכל שכן השני של פילוסין: תמן תנינן. במנחות פרק ט': הראשון שבראשון. השמן הראשון היוצא מן הזית הראשון כלומר מן הגבוה שבעלי זית: אין למעלה ממנו. ליכא דעדיף מיניה והוא הראוי להקדיש שנאמר ממבחר נדריך: השני. שבזית ראשון והראשון שבזית השני שוין: ופריך וכי אין השני שבראשון. עדיף מהראשון שבשני ואיך קאמר שהן שוין: משום מילה דשמעה פרוטי. מפרש דבר הברור דלענין מנחות הראשון שבשני והשני שבראשון שוין ולא אמרינן דהואיל וראשון הוא יקדימנו קא משמע לן דשוין וממילא ידעינן דמצוה להקדים השני שבראשון: מאי כדון. ומאי טעמא של ערבית גרוע משל שחרית: בד ד' פעמים. שיהא מן המובחר שבבד: שהיה. בשרו נראה מתוכה כאלו הוא ערום: מילא את הכתונת מים. ונסתמו הנקבים גם כהה בו הלבנונית והזכות שהיה בו ולכך סבב את המזבח שבעה פעמים כדי שייבש מיד מחום המערכה שבגדי כהונה המטושטשין פסולין לעבודה:

מתני'

הורה אור

מסורת הש"ס

ע' סנה' מח א

יומא לב א

מנחות פו א

יומא לה א

שם ע"ב

גליון הש"ס

(א) כל היום נ"ג גם בת"כ פ' אחרי פ"ד ובב"ם יומא לב ע"א ליתא וכן נכון דמה להלן אחת אינו לכל טביל' קידוש את וע' בק"א שם: (ב) ע' מהלמ"ל פ"ח מכלי המקדש ה"ג:

רידב"ז

מהברייתות הללו דלהד ברייתא עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר לגבוה ואזיל ר"א כשם ר"י בחד שיטה דהא דתנינן דנעשה להדיוט אסור לגבוה הוא במחלוקת דלחד תנא מותר וע"ז מסקינן דרב הונא בשם רבנן דתמן נחלקו על ר"ה בשם ר"י דאשכח תנא בברייתא דס"ל בשנעשה להדיוט מותר לגבוה והילכך מוקי הנך ברייתות במחלוקת זה אינו תיפתר שבא מתרומת הלשכה שהמעות היה מתחלה מתרומת הלשכה וצריך לכתחלה לעשותם לגבוה הילכך אף אם שינה בהם ועשאם להדיוט מותר לגבוה כגון שלא נשתמש בהם אבל העושה כלי להדיוט ממעות הדיוט אף שלא נשתמש בו הדיוט אסור לגבוה וליכא תנא דס"ל דפליג בזה בעושה כלי ממעות הדיוט להדיוט שיהא מותר לגבוה ע"כ לית ש"מ כלום ודו"ק:

התיב

שנויי נוסחאות (סו"א) קדושין נד"י קדישין (וכן בסמוך). (סו"א) ורחץ ולבש נד"י ורחץ ולבש. בר"ש נד"י בר' שמעון. (סול"ב) אליעזר נד"י אלעזר.

עמודי ירושלים תנינא

א"ר מנא לא מסתברא אלא חילופין הקיש לבישה מה פשיטא כו' אף לבישה בק' י"ו וכתב בעל שית יצחק (בספרו דף י"ג) וז"ל וצריך ישוב דהא לבישה דוקא ילפינן מק"ו מקידוש של כל יום לא פשיטא וכדאמר לעיל הכל מודים בקידוש ראשון שהוא לבא וא"כ איך איפשר להקיש בהיפך ומה שפירש בקרבן העדה וז"ל מה פשיטה בקידוש ידים ורגלים. שנאמר ופשט ורחץ אף לבישה בקידוש עכ"ד לא ידענא מאי קאמר דהא אנן לרמב"ם דלית ליה דרשא דר' דופשט ורחץ לקידושין אלא לטבילות וכר"י וכמו שפירש"י בסוגין בבבלי (דף ל"ג) וכדמוכח בירושלמי קיימינן וזה פשוט וכעת דברי הירושלמי צ"ל ע' עכ"ל:

מסורת הש"ס

יומא לו ב

שם מג ב

שם מב ב

הלכה ז מתני' ראשו לדרום ופניו למערב. בדין היה שיהיה ראשו להיכל ואחוריו למזבח אלא שמא יטיל גללים וגנאי הוא להראות בית הרעי שלו לצד המזבח לפיכך היה ראשו לדרום וזנבו לצפון דהכי שפיר טפי והמלע גופו בין האולם ולמזבח ועוקם ראשו שיהיה פניו למערב: והכהן עומד. אחוריו למזרח: **גמ'** עד כנגד כל המזבח. בצפון שהן ל"ב אמה. שהמזבח ל"ב אמה מקום זה קרוי לפון לשחיטת קדשי קדשים אבל שלא כנגד המזבח לצד מערב ולצד מזרח אע"פ שהוא לפון העזרה אינו לפון לשחיטה דבעינן על ירך המזבח כדכתיב ושחט אותו על ירך המזבח לפונה: נוכנגד בית החליפות וכו'. שרוחב האולם עודף ט"ו אמה ללפון וכנגדו לדרום ומשך אותו עודף אינו אלא עשר אמות ממזרח למערב ואותו עודף קרוי בית החליפו' שהיו בהן כ"ד חלונות חלון לכל משמר ששם גונזי' סכינים של קדש וסכין קרי חילף בלשון ערבי: ה"ג ועד כותל העזרה הלפוני. וה"פ ואויר שבין לפון כותל העודף לבין כותל העזרה: אר"י לא מלאנו שחיטה כשרה בזר. ל"ג ליה: ה"ג בכל אתר הוין תניי זורק חוץ מפרה הוון תני שוחט. וה"פ בכל מקום תני שזורק פסול בזר אבל שחיטה כשרה בזר אבל בפרה תיתני אפילו שחיטה פסולה בזר: לא מלאנו. בשום מקום דשחיטה פסולה בזר אפילו בקדשי פנים וכ"ש פרה דקדשי חוץ היא: מה הזייה לא הוכשרה באשה כבאיש. דכתיב ולקח אזוב וטבל במים איש טהור איש ולא אשה: אף שחיטה לא הוכשרה באשה כבאיש. וכיון דשחיטת אשה כשרה בכל הקדשים ופסולה הכא ה"ה שחיטת זר פסולה כאן: ופסולה באשה. אף אתה אל תתמה על השחיטה אף ע"ג דפסולה באשה כשרה בזר: א"ל תמן. גבי הזיי' לא כתיב כהן: ולידא מילתא. ולאי זה דבר כתיב איש להכשיר הזר דמסברא איש ואשה שוין אלא ודאי למעט אשה: ברם הכא. אבל כאן בשחיטה כתיב ושחט אותה לפניו ואי ממעטין אשה ע"כ לומר דאלעזר קאי וכי היכא דממעטינן מיני' אשה ממעטינן נמי זר ואי מכשרינן זר דדרשינן שיהא אחר שוחט ואלעזר רואה א"כ אשה נמי תיכשר: צריך כהן. שנאמר ושחט אהרן את פר החטאת אשר לו וכתיב חוקה בסוף הפרשה לעכב: ופריך ולמה לא אמר. דגם שעיר של יום הכפורים צריך כהן: דו קריא וכו'. דהא קרא כתיב ושחט את שעיר החטאת וגו' והביא את דמו וגו' מה הבאת דמו לפנים דוקא בכהן אף שחיטה בכהן ל"א משני כיון דכתיב בקרא ושחט והביא לא אילטריך ר"י לאשמועינן דשעיר צריך כהן בשחיטה: ובשנייה. בוידוי שנייה שמתודה על פרו כדלקמן פ' טרף בקלפי וי"מ בשנייה אנא

של יה"כ צריך כהן: דהוא קרייא וכו'. כלומר לא צריך למיתני ושעיר שמפורש בכתוב היא ושחט שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת וגו' מה הבאה ודאי בכהן אף שחיטה בכהן: ר' יעקב וכו'. קאמר בהדיא פר ושעיר וכו': ובשנייה. כשמזכיר השם המפורש בפעם שניה בהוידוי אומר אנא

תורה אור

הלכה ז מתני'

[ה] *בא לו אצל פרו ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח ראשו לדרום ופניו למערב הכהן עומד במזרח ופניו למערב סומך שתי ידיו עליו ומתודה [ג] וכך היה אומר אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי אנא השם כפר נא לעונות לפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך °כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **גמ'** אי זהו צפונו של מזבח שהוא כשר בשחיטת קדשי קדשים מקירו של מזבח צפוני ועד כותל העזרה צפוני עד כנגד כל המזבח ישנן כשלשים ושתים אמה דברי רבי ר"א בי ר"ש אומר מכנגד בית החליפות עד כנגד בין האולם ולמזבח ועד כותל העזרה המזרחי רבי [ג] מוסיף מקום דריסת רגלי ישראל אחת עשרה אמה מקום דריסת רגלי הכהנים אחת עשרה אמה מקירו של מזבח הצפוני ועד כותל העזרה המזרחי א"ר יוחנן לא מצאנו שחיטה כשירה בזר רב מפקד לתלמידוי בכל אתר הוון תניי שוחט חוץ מפרה הוון תני זורק וא"ר יוחנן [ד] *לא מצאנו שחיטה פסולה בזר התיב ר' חייה בר בא והא כתיב °ושחט והזה מה הזייה לא הוכשרה באשה כאיש אף שחיטה לא הוכשרה באשה כאיש א"ל *הרי הזייה מימיה [ה] הרי היא כשירה בזר ופסולה באשה א"ל תמן לית כתב כהן וליידא מילתא כתב איש להכשיר את הזר היא איש היא אשה ברם הכא כתיב כהן היא זר היא אשה אין תימר שהיא כשירה בזר תיכשר באשה ר' ישמעאל בר רב יצחק רבי יוחנן בשם ר"ש בן יוחי פר של יום הכיפורים צריך כהן ולמה לא אמר ושעיר דו קרייא ושחט והביא מה הבאה בכהן אף שחיטה בכהן ר' יעקב בר אחא ר' יסא ר' יוחנן בשם רשב"י פר ושעיר של יום הכיפורים צריכין כהן א"ר חגייא [ו] בראשונה הוא אומר אנא השם (א) ובשנייה הוא אומר אנא

ויקרא טז

במדבר יט

הלכה ו מתני' בא לו אצל פרו ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח. מן הדין מה שהוא כשר למקום שחיטת קדשי קדשים הוא מכותל לפוני של העזרה עד כותל המזבח שהוא ששים אמה ומהלה מרוחב העזרה וכנגדו מכותל האולם ועד כותל המזרחי של העזרה שהוא ששה ושבעים אמה מאורך העזרה כל המקום הזה הנקרא לפון והוא המקום שהוא כשר לשחיטת קדשי הקדשים שנתקיים בו על ירך המזבח לפונה לפני ה' ומה שהיו מעמידין את הפר בין האולם ולמזבח אינו אלא משום הילכה דכ"ג שלא יכבד עליו טורח המשא את הדם במזרק מרחוק לפיכך היו מעמידין אותו קרוב להיכל מה דאפשר ובין האולם ולמזבח ג"כ נקרא לפון כדאמרן: ראשו לדרום ופניו למערב. בדין היה שיהא ראשו להיכל שהוא במערב ואחוריו למזבח אלא שמא יטיל גללים וגנאי הוא להראות בית הרעי שלו לנד המזבח לפיכך מעמידין אותו ראשו לדרום וזנבו ללפון דהכי שפיר טפי ועוקם ראשו עד שיהא פניו למערב: וכך היה אומר אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך וכו'. בגמרא קאמר דמתני' ר"מ היא דיליף לסדר הוידוי כך שכן מלינו במשה שאמר נושא עון ופשע וחטאה וכך כתוב בוידוי של שעיר המשתלח והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם. אבל חכמים פליגי עליה ואמרו הרי עונות אלו זדונות ופשעים אלו מרדים והטאים אלו השגגות וא"כ לאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות בתמיה אלא כך היה אומר חטאתי עויתי פשעתי וכך אומר בכל הוידויים וכך מלינו בדוד שאמר חטאנו עם אבותינו העוינו והרשענו. ומהו זה שאמר משה נושא עון וגו' כך אמר משה לפני המקום בשעה שישראל חוטאין ועושין תשובה עשה להם הזדונות כשגגות וכך הוא הפירוש של הכתוב והתודה עליו וגו' והלכה כחכמים:

גמ' איזהו לפוני של המזבח וכו'. תוספתא היא בריש פ"ו דזבחים וכך היא כתובה לפנינו שם איזהו לפון המזבח שהיא כשר לשחיטת קדשי קדשים מקיר המזבח הלפוני ועד כותל העזרה הלפוני על פני כל המזבח וישנן שלשים אמה. זהו ט"ס והגי' כאן נכונה בזה ישנן בשלשים ושתים אמה שכך הוא אורך המזבח כמו ששנינו בפ"ה דמדות שמונה שם אורך העזרה וקחשיב לאורך המזבח ל"ב אמה: דברי ר"מ ר"א בר"ש מוסיף מכנגד בין האולם ולמזבח ועד כנגד בית החליפות וישנן עשרים ושתים אמה לאורך. ורבי מוסיף מקום דריסת רגלי ישראל י"א אמה וכו'. כמו שכתוב כאן מקיר של מזבח לפוני וכו'. אלא שיש שם איזה עירבוב בין השיטות: אמר ר' יוחנן לא מלאנו שחיטה פסולה בזר. כצ"ל וכן הוא בהדיא לקמן בדר' יוחנן. כלומר אפי' בשחיטת פר ושחיטת פרה ס"ל לר' יוחנן דכשירה בזר: רב. פליג דכן מפקד לתלמידוי בכל אתר הוין תנינן שוחט. כלומר שוחט הכהן חוץ מפרה תהוון תניין זורק הכהן אבל שחיטתה כשירה בזר והאי בכל אתר דקאמר רב לאו בכל מקום ממש קאמר דהא תנינן בהדיא בריש פ"ב דזבחים שהשחיטה כשירה בזרים וכו' ולא אשכחן דרב פליג על האי מתני' אלא בשחיטת פרו של אהרן קאמר דבכל אתר דאשכחתון דאיירי ביה תהוין תנינן שוחט הכהן: ואמר ר' יוחנן לא מלאנו וכו'. גופא א"ר יוחנן דאף בפרה שחיטה כשירה בזר: התיב ר' חייה בר בא והא כתיב ושחט והזה. כלומר בתריה דכתיב ושחט אותה לפניו כתיב ולקח וגו' והזה אל נכח פני אהל מועד: מה הזייה לא הוכשרה באשה כאיש וכו'. כלומר דלא מלינו בהזיית דמה שתהא כשרה באשה וס"ד דכל שהאשה פסולה אף הזר פסול וא"כ אף השחיטה כן: א"ל. ומהא ראיה והרי הזיית מימיה שכשרה בזר ופסולה באשה כדתנן בפ' י"ב דפרה הכל כשרין להזות חוץ מטומטום ואנדרוגינוס ואשה: א"ל תמן לא כתיב כהן. גבי הזיית מימיה: ברם הכא. בהזיית הדם: כתיב ולקח אלעזר הכהן והזה. כצ"ל דהאי ברם הכא כתיב כהן היא זר היא אשה שייך כאן. והאי וליידא מילה וכו' שייך אבתריה. דבהזאת הדם כתיב כהן וא"כ היינו זר היינו אשה ואין תאמר שהיא כשרה בזר אם כן תיכשר נמי באשה: ולליידא מילה כתב איש. זה עוד ראייה למה שאומר היא זר היא אשה דהרי מלינו דכתיב גבי אסיפת עפרה ואסף איש טהור ולאיזה דבר כתיב כאן איש אלא להכשיר את הזר וא"כ היא איש היא אשה כל שהזר כשר אשה כשרה וכל שהאשה פסולה זר פסול מלבד הזאת מימיה משום דלא כתיב שם כהן: פר של יה"כ צריך כהן. בשחיטה ולמה לא אמר נמי ושעיר

הכא

רידב"ז

התיב רבי חייא בר בא והא כתיב ושחט והזה כו' לא הוכשרה באשה כאיש. פי' וא"כ מדפסול באשה ע"כ דפסולה נמי בזר א"ל הרי הזיי' מימי' הרי היא כשירה בזר ופסולה באשה א"ל תמן לית כתיב כהן וליידא מילתא כתב איש להכשיר את הזר פי' בתמיה למה לן האי איש להכשיר את הזר דהא ממילא ידעינן מדלא כתב כהן אלא ע"כ איש למעוטי אשה ואיש דווקא ולא אשה היא איש היא אשה בתמיה ברם הכא כתיב כהן היא זר היא אשה א"ת כשירה בזר תיכשר באשה לפיכך לא דמי להזייה דהתם אף דפסולה באשה כשירה בזר מכיון דלא כתיב כהן וע"כ כשר בזר ואשה פסולה מדכתיב איש אבל הכא דכתיב כהן מהכ"ת למעט אשה יותר מזר:

ויעשו

שנויי נוסחאות (סו"ג) ופרו בד"ו ופר. (סו"פ) תני בד"ו תנֵיי. (סוכ"ט) תיכשר בד"ו תוכשר. (סול"ד) חגייא בד"ו חגיי.

עמודי ירושלים תנינא

ובשניה הוא אומר אנא בשם כו'. נ"ב עיי' ברא"ש פ"ח (סי' י"ט) שהביא בשם ר"ח דלא מסגחינן בר' חגי לגבי מתני' וכ"כ הטוא"ח סי' תרכ"א בשמו והב"ח כתב דמה דלא הזכיר בדבריו דלא מסגחינן בתוספתא היינו משום דר' חגי אומר בפירוש לחלק בין ראשונה לשניה וקאמר דהפ"ס לא מסגיחינן ביה ואנ"ל דלא מסגיחינן בתוספתא עכ"ל והוא דחוק אולם בפיר"ח ליומא דל"ו ע"ב מבואר שלפניו היתה הגירסא בתוספתא אלא עויתי ופשעתי בלי הזכרת השם כלל ולפ"ז מעיקרא לק"מ:

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ד מעשה"ק ה"א

כב ב מיי' שם פ"ב הלכה ו

כג ג מיי' פ"ה מביאת המקדש הלכה יז

כד ד מיי' פ"ה מפה"מק ה"ב

כה ה מיי' פ' מפרה הלכה ו

כו ו טוא"ח סי' תרכא

גליון הש"ס

(א) ע' ק"ע ובב"י סי' תרכא ובתוי"ט פ"ו מ"ב מבואר כפי' שני:

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ב מעיוה"כ הל' ו וס"ל מהלכות תשובה הלכה א טוש"ע או"ח סי' תרכא ס"ה

כח ב מיי' פ"ב מעיוה"כ הל' ז ועי' מקודו ועי' בכ"מ ולח"מ

כט ג מיי' פ"ג מעיוה"כ ה"ב

ל ד מיי' שם הלכה א

לא ה מיי' פ"ג מבית הבחירה הלכה יח ופ"ה מביאת מקדש הלכה יד

מסורת הש"ס

יומא לו ב

שם לט ב

קדושין עא א

יומא לז א

פני משה

אנא בשם והכוונה בכה שמך המיוחד הגדול והנורא כפר נא: תני. בתוספתא ריש פ"ב: כיצד מתודה וכו'. כדפריסית במתני': ששה כפר. בשני וידויין על הפר ושלשה פעמים בוידוי שעיר המשתלח ואחד בגורלות כשאומר לה' חטאת: הקרובים. אלו ועומדים סמוך לו כששמעו שם המפורש בנקודיו לא היו זזים משם עד שנתעלם מהן ניקודו וכוונתו דכתיב זה שמי לעלם: עומד הייתי וכו'. בשעת נשיאת הכפים במקדש: שמע פרסייא. היה אחד פרסי קילל בשם המפורש לבנו ומת מיד אמר הנה הלך זה ומאן דשמע מהזכרה שמע ואין לנו לחזור ולהזכיר זה: איתא. בא ואני אמסור לך שם המפורש ונכנס בנו תחת המטה לשמוע ונתעטש ונשמע קולו ואמר ר' איניוני מה המנהג הזה שאתם נוהגים ברמאות והלך לו ואמר לא לך ולא ליה אמסור: חד אסי. רופא אחד בצפורי: דאנא אכיל מעשר. נהנה משל אחרים ומאן דרגיל ביה בשם המפורש לא יכול להנות משום אדם כלום:

הלכה ז מתני' בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח. לפי שהשעירים היו עומדים בעזרה עד שעת שחיטה ולא היו מכניסין אותן בין האולם ולמזבח אלא במזרח העזרה היו וכנגד אותו חלק של המזבח שהיה בצפון וכדאיתא בהלכה דלעיל שמכותל המזבח עד כותל העזרה היו ששים אמה ומהלה והאי חלק רוחב העזרה היה ס"ו ומחצה נמצא ז' אמות מהמזבח היו בחלק הצפוני של העזרה וכדרכי לעיל שמוסיף למקום שחיטת קדשי קדשים עד כותל העזרה המזרחי והיינו מקירו של מזבח הצפוני עד כותל העזרה למזרח והיינו דקתני הכא למזרח העזרה לצפון המזבח כלומר במקום שהוא כנגד חלק המזבח שהיה בצפון ששם היתה ההגרלה: וקלפי היתה שם. אשקרי"ן בלעז כלי עץ חלול: של אשכרוע. תין ארז בוס"ו בלעז תרגום של תאשור אשכרוע: בן גמלא. יהושע בן גמלא בעלה של מרתא בת בייתוס כשנתמנה להיות כ"ג עשאן של זהב: בן קטין. כ"ג היה: עשה שנים עשר דד לכיור. ליניקת המים כדי שיהיו שנים עשר כהנים הזוכים בפיים של תמיד השחר מקדשים ממנו בבת אחת ואע"פ שי"ג כהנים זוכין בו כדאמרינן בפרק דלעיל לא עשה להשוקט כדי לידע שהשחיטה כשירה בזר: אף הוא עשה מוכני לכיור. כמין גלגל. לשקע בו בבור שיהו מימיו מחוברים עם מימי הכיור שאם לא כך היו המים שבכיור נפסלים בלינה שקדשו בכלי והיא הכיור וכל דבר שנתקדש בכלי נפסל בלינה. והרמב"ם מפרש להא דאמרו גילגלא דהוה משקעא ליה שעשה כמין כלי עגול סביב להכיור והיו בו המים תמיד והיו נותתין מהן לכלי לכיור כדי הצורך ראשון ראשון ואותו הכלי היה נקרא מוכני וכלומר והמים שבאותו מוכני לא היו נפסלים בלינה לפי שלא נתקדש לכלי שרת: כל ידות הכלים. ידות הסכינים: נברשת. מנורה של זהב על פתחו של היכל ובשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאין הימנה והיו הכל יודעין שהגיע זמן ק"ש: שפרשת סוטה כתובה עליה. שלא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנה פרשת סוטה במקדש ובגמ' קאמר שלא היה כתוב על אותו טבלא אלא ר"ת של פרשת סוטה: ניקנור. שם אדם השוב נעשו נסים לדלתותיו כדקאמר בגמרא:

גמ' איזהו לפונו של מזבח וכו'. ככתוב ברים הלכה דלעיל וכמה דמציין הש"ס בעצמו גרס בהילכתא עליתא עד מקירו וכו' ולא הביא זה כאן אלא כדי לידע פירושא דמתני' דקתני למזרח העזרה לצפון המזבח וכדפרישית במתני': חמשה דברים היה הסגן משמש. אתא הא דקתני בר"פ דלקמן אחס של שם עלה בימינו הסגן

קרבן העדה

אנא בשם כפר נא וכו': ואומר. בשעיר המשתלח עוונות תחלה ואחר כך פשעים ואח"כ חטאים: המרדים. השופה להכעים: הוא חוזר ומתודה וכו'. בתמיה אם על זדונות ימחלו לו אח"כ לבקש טוב על השגגות: אלא מכיון וכו'. משה התפלל כשיתוודו על העונות ועל המרדים יהיו לפניך כשגגות: ששה. בשני וידויים שהתודה על הפר: וג'. בוידוי השעיר: וא'. בגורלות. כשאומר לה' חטאת: הקרובים. העומדים סמוך לכה"ג בשעה שמזכיר השם היו נופלין על פניהם: הרחוקים. לא נפלו על פניהם ואלו ואלו אומרים בשכמל"ו: אלו ואלו. כלומר אפי' הקרובים לא היו זזים מבית המקדש עד שנשכח מהם השם המפורש ולא ידעו מה שמעו: זה שמי לעולם. כתיב חסר וקרינן לעלם שיהא נעלם מרוב בני אדם: בראשונה. היו הכהנים גדולי' אומרים השם המפורש בקול רם: משרבו הפרוצין. שהיו משתמשין בו אע"פ שלא ידעו אותו על בוריו א"נ שהיו מחללין יה"כ והיו כותבין אותו מיד כששמעו: ושמעתיו. לשם בן י"ב שהיה הכה"ג מבליע אותו. בנעימות שמנעימים שאר הכהנים היה הכה"ג מבליע אותו שלא ישמע ובשאר ימות השנה איירי א"נ בשם בן ד' איירי ביה"כ ובנעימה שהיו הכהנים מנעימים בשכמל"ו היה מבליע אותו: מקלל. לבנו בשם המפורש ומת: אמר. הפרסי שהפסיד שני דברים שהלך בנו וגם אחד שמע ממנו השם המפורש: אמר. ר' איניוני לר' חנינא בא ואמסור לך השם המפורש: עאל. נכנס בנו של ר"ח תחת המטה לשמוע גם הוא והיה הבן מתעטש ושמע ר' איניוני קולו אמר מה אתם נוהגין כאן מנהג רמאות זיל לא אמסרנו לא לך ולא לבנך והי"מ פי' בהיפך וכאשר פירשתי נ"ל: חד. רופא היה בציפורי: ומאן דרגיל ליה. ומי שבקי בשם המפורש אינו יכול לאכול וליהנות מן בני אדם דצריך קדושה יתירה א"נ שמא יבא לידי קטטה עמהם ויקללן בשם:

הלכה ח מתני' בא לו למזרח. חוזר לאחוריו לצד מזרח סמוך לפתח שלא היו מכניסין השעירים להגריל אלא שיהיו בתוך חלל העזר' כדכתיב והעמיד אותם לפני ה' אבל לא לקרבן כ"כ לצד ההיכל עד שהוא בא לשוחטו והיו מקריבין אותו כדתנן לקמן הביאו לו את השעיר שחטו וכו': לצפון המזבח. כלומר מבוך מכנגד המזבח לצד צפון שיהא כנגד אויר שבין מזבח לצפון דאע"ג דלא שחיט ליה הכא מ"מ כל מעשיו טעונים צפון: וקלפי. כלי עץ חלול: של אשכרוע. ברוש והוא מין עץ חשוב: בן גמלא. יהושע בן גמלא כשנתמנה בכהונה גדולה עשאן של זהב: בן קטין. כה"ג היה: עשה י"ב דד. ליניקת המים: מוכני. גלגל לשקעו בבור שיהו מימיו מחוברים בבור ואינן נפסלין בלינה: נברשת. מנורה: שפרשת סוטה כתובה עליה. ולא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנה פרשת סוטה: נקנור נעשו נסים לדלתותיו. שם האיש נקנור וגם שלו מפורש בגמ': גמ' גר"ש. גרס נמי בהלכתא עיליתא עד מקירו וכו'. פי' גמרו של ברייתא זו בהלכה העליונה וכוונתו על הא דלעיל דף י"ז והמעתיקים הם שקצרו הברייתא:

הסגן

תלמוד

תורה אור

אנא בשם *תני כיצד מתוודה עויתי פשעתי חטאתי ואומר °נושא עון ופשע וחטאה ואומר °והתודה עליו את כל עונות בני ישראל דברי ר"מ וחכ"א עונות אילו הזדונות פשעיהם אילו המרדים חטאתם אילו השגגות מאחר שהוא מתידה על הזדונות ועל המרדים הוא חוזר ומתודה על השגגות אלא [א] כך היה מתודה אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן ככתוב בתורת משה עבדך לאמר °כי ביום הזה וגו' והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכן מצינו דרך כל המתודים דוד אמר °חטאנו עם אבותינו העוינו והרשענו שלמה בנו אמר °חטאנו העוינו רשענו דניאל אמר °חטאנו עוינו הרשענו ומרדנו אף הוא כך היה מתודה חטאתי עויתי פשעתי לפניך מהו שמשה אמר נושא עון ופשע וחטאה ואומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל וגו' אלא מכיון שהוא מתודה על הזדונות ועל המרדים כאילו הן שגגות לפניו. [ב] *עשרה פעמים היה כהן גדול מזכיר את השם ביום הכפורים ששה בפר וג' בשעיר ואחד בגורלות ([א]) הקרובים היו נופלין על פניהן הרחוקים היו אומרים בשכמל"ו אלו ואלו לא היו זזים משם עד שהוא מתעלם מהן °זה שמי לעולם זה שמי לעלם. [ג] [ד] בראשונה היה אומרו בקול גבוה משרבו הפרוצין היה אומרו בקול נמוך *א"ר טרפון עומד הייתי בין אחי הכהנים בשורה והטיתי אזני כלפי כהן גדול ושמעתיו מבליעו בנעימת הכהנים. בראשונה הוא נמסר לכל אדם משרבו הפרוצים לא היה נמסר אלא לכשירים. שמואל הוה עבר שמע פרסייא מקלל לבריה ביה ומית אמר אזל גוברא ומאן דשמע שמע ר' איניוני בר סוסיי סלק גבי ר' חנינה לציפורין אמר איתא ([ב]) ואנא מסר יתיה לך עאל ליה בריה תחותי ערסא עטש ושמע קליה אמר מה אתון נהיגין גביכון ברמיו אזל לא לך ולא ליה חד אסי בציפורין אמר לרבי פינחס בר חמא איתא ואנא מסר ליה לך א"ל לית אנא יכיל אמר למה א"ל דאנא אכיל מעשר ומאן דרגיל ליה לא יכיל מיכול מבר נש כלום:

הלכה ח מתני' *בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני שעירים וקלפי היתה שם ובה שני גורלות של אשכרוע היו [ז] ועשאן בן גמלא של זהב והיו מזכירין אותו לשבח בן קטין [ה] עשה שנים עשר דד לכיור שלא היו בו אלא שנים. אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהו מימיו נפסלין בלינה. מונבז המלך עשה כל ידות הכלים של יוה"כ של זהב. הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל. אף היא עשתה טבלה של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה. ניקנור נעשו נסים לדלתותיו והיו מזכירין אותו לשבח:

גמ' אי זהו צפונו של מזבח שהוא כשר בשחיטת קדשי קדשים מקירו של מזבח צפוני גר"ש בהלכתא עילית' עד מקירו של מזבח הצפוני ועד כותל העזרה המזרחי ([ג]) חמשה דברים היה הסגן משמש הסגן

גליון הש"ס

([א]) עי' תוס' סוטה דף מ' ע"ב ד"ה וכל כך:

([ב]) עי' ק"ע. ועיין מדרש קהלת פ' את הכל עשה יפה ומבואר כפי' הפ"מ:

([ג]) עי' ק"ק ונעלמו ממנו דברי התוס' יומא דף טו ע"ב ד"ה אמר ותוס' מנחות דף ק' ע"א ד"ה אמר. ועי' תוס' מנחות קט ע"ב ד"ה מוניו:

ציון ירושלים

בראשונה היה אומרו בקול גבוה וכו'. עיין ... פ"ב ... כ"כ ... וכו' ... לא נזכרו לקרוא בפירוש' ... שם ... ולח"מ. גם מ"ש רבינו שם מזכיר את השם י' פעמים ... לא עיין מקומו והוא בירושלמי כאן עיין תוספת יבנים יומא נ"ט:

שנויי נוסחאות (ס"י"א) המתודים דוד בד"ו המתודים מתודים דוד. (ס כ"ו) הוא בד"ו היה. (ס"ל"א) איניוני בד"ו אינייני.

חתם סופר

ומאן דרגיל ליה לא יכול מיכל מבר נש כלום. כ"ב עיין תוס' כ"ד קדושין דף ע"א ע"א ופתו"ת ח"ם א"ח סימן קל"ה ובהגהותי ח"ם חולין דף פ"ב ד"ה לעיל:

מראה הרואה

חמשה דברים היה הסגן משמש הסגן אומר לו כו'. בערוך (ערך סגן) חמשה דברים היה סגן משמש. אחד הסגן מימינו. שני הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. ג' בתמיד אחז הסגן בימינו והעלהו. ד' הניף הסגן בסודרים. ה' לא היה מתמנה בכהונה גדולה עד שהוא נעשה סגן. ואת כהני המשנה דיאשיהו (מ"ב כ"ג ד') תרגומו סגן כהניא:

הסגן אומר לו [א] אישי כהן גדול הגבה ימינך [ב] סגן מימינו וראש בית אב משמאלו [ג] הניף הסגן בסודרין [ד] אחז הסגן בימינו והעלהו לא היה כה"ג מתמנה להיות כהן גדול עד שהוא נעשה סגן: וקלפי היה שם ובה ב' גורלות ושל אשכרוע היו: מהו אשכרוע פסקינן רבי שמואל אחוי דרב בעי אבדו מהו לעשות תחתיהן של זהב ייבא כהדא שמעלין בקודש ולא מורידין *[ה]ויעשו דדין זה על גבי זה א"ר יונה [ו] *כיום מרובה של תמיד העליון משם כלי פחות ברובו והתחתון אין בו משום אוירו של כלי א"ר יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מעיטם והיו (א) רגלי שבדרום פחותין כרימונים ר"ש בר כרסנא בשם ר' אחא הים [י] בית טבילה לכהנים הוא [ס]והים לרחצה לכהנים בו ולא כלי הוא אמת המים מושכת לו מעיטם והיו רגליו שבדרום פחותים כרמונים כתיב [ע]ואלה מספרם אגרטלי זהב שלשים ר' שמואל בר נחמן אמר מקום שאוגרין בו דמו של טלה אגרטלי כסף אלף ר"ש בן לקיש אמר מקום שאוגרין דמו של פר מחלפים תשעה ועשרים אמר רבי סימון אלו הסכינין כיי דתנינן *תמן [י]הוא היה נקרא בית החליפות [ז] ששם היו גונזין את הסכינין: הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל: תרין אמורין חד אמר מנרתא וחרנא אמר קונביתא תרגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרם: *אף היא עשתה טבלה של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה: **שבשעה שהיתה החמה זורחת היו הניצוצות מנתזין ממנה והיו יודעין שזרחה החמה. ומה היה כתוב עליה ר"ש בן לקיש בשם ר' ינאי אל"ף בי"ת היה כתוב עליה והא תני ככתב שכאן כן כתב שכאן לא מעובה ולא מידק אלא בינוני פתר לה כאל"ף שכאן כן אל"ף שכאן כבי"ת שכאן כן בי"ת שכאן. תני רבי הושעיה כל פרשת סוטה היה כתוב עליה שממנה היה קורא ומתרגם כל דקדוקי הפרשה: ניקנור נעשו ניסים לדלתותיו ומזכירין אותו לשבח: *תני מעשה שהיו באין בספינה ועמד עליהן סער גדול בים ונטלו אחד מהם והטילוהו בים וביקשו להטיל עוד שני ועמד וגייפו

קרבן העדה

הסגן אומר. לכהן גדול בגורל של יום הכפורים אישי כהן גדול הגבה ימינך: הסגן בימינו. כשנכנסים להגריל או בשאר ימות השנה כשהולך הכה"ג: הניף הסגן בסודרין. וידעו הכהנים שהתחיל המנסך לנסך וידברו בשיר שאין אומרים שירה אלא על היין: אחז הסגן בימינו. תורה אור כשהכה"ג מקריב היה עולה בכבש והסגן בימינו וכשהגיע לחצי הכבש [אחז] הסגן בימינו והעלהו: עד שהוא נעשה סגן תחלה. כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה: אבדו מהו לעשות תחתיהן של זהב. או של אשכרוע דוקא: ייבא כהדא. אתיא כהא דתנן מעלין בקדש ולא מורידין והאי העלאה היא שעושין אותן של זהב: ויעשו דדין זה ע"ג זה. דמתני' משמע שהיו שנים עשר דד בהיקף הכיור ופריך ולמה לא עשאן בשני סדרים דזה הוא נוי טפי: כיום מרובה. של תמיד. הני שנים עשר דד נעשו כדי שיקדשו בבת אחת שנים עשר כהנים העוסקין בתמיד בשבת שבתוך החג שהוא יום המרובה כדאמרינן לעיל בפ"ב ואלו היו בשני שורות לא היו יכולין לקדש בבת אחת אע"ג דתני לעיל י"ג כהנים לא עשה דד לשוחט שהשחיטה כשרה בזר: העליון משום כלי וכו'. שהכיור היה כשני כלים חלק העליון בפני עצמו וחלק התחתון בפני עצמו והעליון היה נפחת לתחתון וקאמר בשלמא בעליון היו יכולין לקדש דלאו כלי הוא כיון שנפחת אלא התחתון וכי אין בו משום שהוא אויר כלי בתמיה וכיון דכלי הוא אינו ראוי לקידוש דסובר המקשה דקידוש ידים ורגלים לכהנים בכל יום וקידוש ראשון דכה"ג ביה"כ צריך להיות כעין מקוה ולא מתוך כלי כדלקמן בפ' טרף בקלפי: והיו רגלי. הכיור שבדרום פחותים כרמונים שהוא שיעור לבטלו מכלי: הים. שעשה שלמה: בית טבילה לכהנים הוא. היה כשר לכהנים לטבול בו: והים וכו'. כלומר כדכתיב והים לכהנים לרחצה בו ושמעי' דלא בעינן כלי: ופריך ולאו כלי הוא. ואיך כשר לטבול בו דהא אין טובלין בכלים שנאמר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מקוה דומיא דמעיין שאין בו תפיסת ידי אדם: ומשני אמת המים. היתה נמשכת לתוכו ע"י רגליו שבדרום שהיו נפחתים כרמונים לבטלו מתורת כלי: מקום שאוגרין בו דמו של טלה. והוא מזרק שמקבלין בו דמו של טלה ולשון נוטריקון הוא אגר טלה: מקום שאוגרין בו דמו של פר. מזרקי' לדם הפר ודריש אלף כמו ואלפיך שהוא פר בן בקר ולפי שדמו של טלה מועט היה של זהב ודמו של פר מרובה משל טלה לכך היה של כסף: אלו הסכינים. שכן הוא בלשון ערבי א"נ שמחלפין מחיים למיתה: כי הא דתנינן תמן. מדות פ"ו: קונביתא. הוא כעין מנורה אלא שהוא בעיגול והיינו כמו אלו שאנו קורין לאמפ"א: תרגם. אונקלס לקבל למפר"ס והוא כמו למפו"ן שלנו: שבשעה שהיתה החמה זורחת. על הנברשת: היו הניצוצות. הן זהרורין שהחמה זורחת מן המזרח ונוטה על פתח ההיכל שהיא לצד מערב: והיו יודעין שזרחה החמה. והגיע זמן ק"ש כותיקין שקורין עם הנץ החמה: אל"ף בי"ת וכו'. כלומר ראשי תיבות של פרשת סוטה אבל לא כל התיבות דאין כותבין תורה מגילה מגילה: ככתב שכאן. על הטבלה כן כתב במגילה של סוטה: לא מעובה וכו'. הכתב של המגילה לא עב ולא דק מהכתב שעל הטבלה אלא בינוני: ומשני פתר לה כאלף שכאן וכו'. כלומר הכתב שבמגילה היה ככתב שעל הטבלה לא עב ולא דק אלא בינוני: נקנור. שם איש שהלך להביא דלתות לשער המזרח שבעזרה מנחשת מנכרים ונעשו לו ניסים כדמסיק: והטילוהו בים. להקל ממשאן: ובקשו להטיל עוד שני. שעדיין לא עמד הים מזעפו: וגייפו

פני משה

הסגן אומר לו וכו'. הכ' כשהכהן גדול מהלך הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו. הג' הא דתנינן בפ"ז דתמיד שהא לנסך הניף הסגן בסודרין והקים בן ארזא בצלצל וכו'. הד' הא דתנן שם בזמן שכ"ג רוצה להקטיר היה עולה בכבש והסגן בימינו הגיע למחצית הכבש אחז הסגן בימינו והעלהו. הה' שלא היה כ"ג מתמנה להיות כ"ג עד שהוא בתחלה נעשה סגן ושימש: פסקינן. מין עץ ארז: אבדו. אותן של זהב שעשה בן גמלא מהו לעשות תחתיהן אחרים של זהב. או דילמא מכיון שאבדו אבדו ועושה תחתיהן של עץ כמו שהיה מקודם ופשיט ליה דיבוא האי כאותה ששנינו לקמן בפ"ו דשקלים שלשה עשר שולחנות היו במקדש ושנים בהולם מבפנים על פתח הבית אחד של שיש ואחד של זהב על של שיש נותנין לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו שמעלין בקדש ולא מורידין. ומפני שנסתלק מעל של זהב שמבפנים היו צריכין ליתנו על של זהב שלא להוריד בקדש וה"נ מכיון שכבר נעשו של זהב שוב אין מורידין ועושין תחתיהן לאחרים של זהב: ויעשו דדין זה על גבי זה. הא דקתני בן קטין עשה י"ב דדין לכיור ולמה כל כך ויעשה דדין שנים או שלשה זה ע"ג זה א"כ מפני מה עשאן סביב סביב ויעשה אותן זה על זה: אמר ר' יונה כיום מרובה של תמיד. כלומר כמו שצריך י"ב כהנים להתמיד שהוא מרובה מן האיל ועשאן סביב שיהיו יכולין לקדש בבת אחת: העליון. דד העליון עשה למעלה קודם הרוב של הכיור משום כלי פחות ברובו כלומר משום דין כלי שנפחת ברובו לאו כלי הוא וכדי שלא יהו מימיו מי שאובין בכלי. ופריך והתחתון אין בו משום אוירו של כלי כלומר ומה מועיל זה הרי מ"מ אפילו המים שבתחתון כשאובין הן משום שבאין מאוירו של כלי דהא לא כבתנה מלהיות כלי מחמת הדדין: אמר ריב"ל וכו'. כלומר אלא כדריב"ל דאמר אמת המים היתה מושכת לו להמוכני ממעין עיטם והיו רגלי שבדרום סוף המוכני שהיא בדרום היו פחותין נקבים בו כרמונים וכדתנן לענין טומאה בפי"ז דכלים כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים כשנפחתו כמוצא רמון טהרו וה"ה כאן שאינו ככלי לענין שאובים: הים של שלמה וכו'. כד"א והים לרחצה לכהנים בו. ופריך ולא כלי הוא והמים שבו כשאובין הן ומשני אמת המים וכו' כדלעיל: כתיב. בעזרא א' ואלה מספרם של הכלים שהשיב מלך כורש ואיידי דאיירי בכלים מייתי להא ומפרש מאי אגרטלי מקום שאוגרין שמאספין בו דמו של טלה והן המזרקות: כהאי דתנינן תמן. בסוף פ"ד דמדות: תרין אמורין. פליגין בפירושא דנברשת: קונביתא. לאמפ"א כדמתרגם עקילס לקבל נברשתא בדניאל תירגם לקבל למפר"ס: אל"ף בי"ת היה כתוב עליה. ראשי תיבות של הפרשה: והא תני ככתב שכאן. שבתורה כן כתב כאן בטבלא וכו' וקס"ד כל הפרשה כולה: פתר לה. דה"ק כאל"ף וכו' ולעולם ראשי תיבות: תני ר' הושעיה. ופליג: תני וכו'. תוספתא היא בפ"ב:

מסורת הש"ס

(ויקרא ט"ז) יומא לט ע"א

מדות פ"ד מ"ו

(סוטה פ"ב מ"ה) יומא לז ב

שם לח א

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פ"ג מעיוה"כ ה"ג

לג
ב מיי' פ"ה מכלי המקדש הלכה ב ופ"ז מהלכ הלכה ו'

לד
ג מיי' פ"ו מתמידין הל' ז

לה
ד מיי' פ"ה מכלי המקדש הלכה יג

לו
ה מיי' פ"ג מבית הבחירה הלכה מה

לז
ו מיי' פ"ה מביאת מקדש הל' טו ובכ"מ

לח
ז מיי' פ"א מכלי המקדש הלכה טו

גליון הש"ס

(א) עי' בתוי"ט דף לז ע"ב ובכד"ה ביו"ד סי' רא בשם הריטב"א ותוס' פסחים דף קט ע"ב ד"ה כיס:

נ"ל לעיל קודם אף היא עשתה טבלא

ציון ירושלים

ויעשו דדין. עיין בק"ע ובכ"מ כאן ועיין תוס' פסחים דף קט ע"ב ד"ה כיס:

רידב"ז

ויעשו דדין זה ע"ג זה. פי' דמקשה למה לא עשה ב"ק יותר מי"ב דדין וע"כ הוא משום דלא היה מקום מהזיק יותר מי"ב דדין [עיי' בתוי"ט ז"ל דמיגע למצוא מקום על י"ב דדין] ע"ז מקשה נהי דבהיקף לא היה מהזיק יותר מי"ב דדין הא יכול לעשות ב' מדרגות דיעשה דדין זה ע"ג זה ע"ז משני א"ר יונה כיום מרובה של תמיד ר"ל דהא דעשה במספר י"ב דדין הוא משום דצריך י"ב ליום מרובה של תמיד דבשבת בי"ב כהנים היה נעשה התמיד והיה צריך כדי שיהא שנים עשר אחיו הכהנים העוסקים בתמיד מקדשין ידיהם ורגליהם בב"א כדאיתא בבבלי ולזה היה צריך המספר י"ב וע"כ לא היה צריך יותר:

העליון משום כלי פחות ברובו והתחתון אין בו משום אוירו של כלי. בתמיה פי' דהירושלמי קאי בשיטתיה דר' ישמעאל דס"ל במס' סוטה דף ט"ו ובירושלמי בפ"ב שם דמי כיור מי מעיין הם דהוא בעצמו היה מי מעיין ומבואר

שנויי נוסחאות (סו"ו) פסקינן בד"ו פסקינן. (סי"ב) דהליפות בד"ו החילפות.

הערות הגרי"ם נכד הגר"א ז"ל

א"ר יונה כו' העליון משם כלי כו'. נ"ב עיין בשיורי קרבן. ואפשר לפרש כדברי ר' יוחנן (פ"ס) [פ"ג] ה"א דבילה צריך לקדם מן הכיור המשוקע במים [היינו למטה בבור] וכשהוא משוקע ומעורב עם מימי הבור נמצא מקדש מן התחתון היינו מן הבור ואחרית במילואו לבון ממלא מן הבור ואפשר יתפרש סוגין גם כן כנ"ל. העליון משם כלי היינו הכיור והתחתון היינו הבור:

עמודי ירושלים תנינא

ויעשו דדין כו'. נ"ב גירסת הרוקח סימן סע"ז ויעשו דדים זה על גב זה כו' א"ר יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת מעין עיטם והיו רגלי השורים פתוחים כרמונים ר' שמעון בן פרסנא בשם ר' הא הים בית טבילה לכהנים היה והים לרחצה לכהנים ולאו כלי הוא כדר' יהושע בן לוי כו'. ומקשי בירושלמי ולאו כלי היה והולרך לתרץ פתוחים כרמונים היו וביטל מתורת כלי רימון יותר מב' אלבעות חוזרות למקומן ולא היה הים משוקע במים כו' ע"ש:

מערכת הערוך הים בית טבילה לכהנים הוא כו'. בערוך (ע' מכנס) הים הזה בית טבילה לכהנים היה שנאמר (ד"ה ב' ד' ו') והים לרחצה לכהנים בו. ואקשינן ולאו כלי הוא ופרקינן: כההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מעין עיטם:

ונייפו אמר להן אם מטילין אתם אותו לים הטילוני עמו והיה בוכה ומתאבל ובא עד שהגיע ללמינה של יפו כיון שהגיע ללמינה של יפו התחיל מבעבע מתחת הספינה כיי דתנינן *תמן [א] כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב חוץ משערי ניקנור מפני שנעשה בהן נס ויש אומרים מפני שנחושתן מצהיב תני בשם ר' ליעזר נחושתן היה מצהיב ויותר יפה משל זהב :

הלכה ט מתני' *ואלו לגנאי בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם

הפנים בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטרת הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב על הראשונים נאמר °זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר °ושם רשעים ירקב :

גמ' *בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים וברדייתו ולא רצו ללמד שלחו והביאו אומנים מאלכסנדריאה והיו בקיאין במעשה לחם הפנים וברדייתו לא היו בקיאין. בית גרמו היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ ולא היתה מעפשת ואלו היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים והיתה מעפשת וכיון שידעו הכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא °כל פעל ה' למענהו שלחו אחריהם ולא רצו לבוא עד שכפלו להן שכרן שנים עשר מנה (א) היו נוטלין ונתנו להן עשרים וארבע ר' יהודה אומר עשרים וארבע היו נוטלין ונתנו להן ארבעים ושמונה אמרו להן מפני מה אין אתם רוצין ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים והיו עושין כן לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצא ביד בניהם פת נקייה מעולם שלא יהו אומרים ממעשה לחם הפנים הן אוכלין של בית אבטינס היו בקיאין במעשה הקטורת ובמעלה עשן ולא רצו ללמד שלחו והביאו אומנים מאלכסנדריאה והיו בקיאין במעשה הקטורת ובמעלהעשן לא היו בקיאין של בית אבטינס היתה מתמרת ועולה ופוסה ויורדת ושל אלו היתה פוסה מיד וכיון שידעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנא' °כל הנקרא בשמי וגו' שלחו אחריהן ולא רצו לבוא כו' עד לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצאה אשה של אחד מהן מבושמת מעולם ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר היה פוסק עמה שלא תתבשם א"ר יוסי מצאתי תינוק אחד מבית אבטינס אמרתי לו בני מאי זו משפחה אתה אמר לי ממשפחת פלוני אמרתי לו בני אבותיך לפי שנתכוונו לרבות כבודם ולמעט כבוד שמים לפיכך נתמעט כבודם וכבוד שמים נתרבה א"ר עקיבה שח לי שמעון בן לגס מלקט הייתי עשבים אני ותינוק אחד של בית אבטינס וראיתי אותו שבכה וראיתי אותו ששחק אמרתי לו בני למה בכיתה אמר לי על כבוד בית אבא שנתמעט ולמה שחקתה אמר לי על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא הרי מעלה עשן לנגדי נומיתי לו בני תראהו לי אמר לי מסורת בידי מאבותי שלא להראותו לבירייה א"ר יוחנן בן נורי פגעו בי זקן אחד משל בית אבטינס אמר לי רבי לשעבר היו בית אבא צנועין והיו מוסרין את המגילה הזאת אלו לאלו ועכשיו שאינן נאמנין הילך את המגילה ותזהר בה וכשבאתי והרציתי את הדברים לפני ר"ע זלגו דמעיו ואמר מעתה אין אנו צריכין להזכירן לגנאי וכולהן מצאו מתלא לדבריהן חוץ מבן קמצר כיי דתנינן תמן אלו הן הממונין שהיו במקדש ר' חזקיה אמר ר' סימון ורבנן *חד אמר כשירי כל דור ודור בא למנות וחרנה אמר מי שהיה באותו הדור מנה מה שבדורו מ"ד כשירי כל דור ודור בא למנות על כולם הוא אומר זכר צדיק לברכה מ"ד שהיה באותו הדור מנה מה שבדורו על כולם הוא אומר ושם רשעים ירקב על מי נאמר זכר צדיק לברכה על בן קטין וחביריו ועל כולן *היה בן זומא אומר משלך יתנו לך ובשמך קורין אותך ובשבחך מושיבין אותך ואין

תורה אור
מלאכי ג · ישעיה מג · משלי י · שם · משלי טז

פני משה

כהאי דתנינן תמן . בפרק ב' דמדות :

הלכה ח מתני' ואלו . היו מוזכירין אותן לגנאי : על מעשה לחם הפנים . כדמפרש בגמרא : היה יודע פרק בשיר . בהכרעת קול נעימה : על מעשה הכתב . שהיה קושר ארבעה קולמוסים בארבע אצבעותיו וכותב שם בן ד' אותיות בבת אחת : על הראשונים . במתני' דלעיל מבן גמלא והילך : ועל אלו נאמר וכו'. ובגמרא איכא הד מ"ד דבית גרמו ובית אבטינס לאחר שמצאו תשובה לדבריהם נתקבלו ולא נאמר שם רשעים ירקב אלא על הוגרס ועל בן קמצר :

גמ' ואלו לגנאי וכו'. כל זה היא מהתוספתא פ"ב : ורודין מבחוץ. שאופין ורודין הפת מבחוץ לתנור : כהאי דתנינן תמן. בפ"ה דשקלים אלו הממונין שהיו במקדש וקחשיב התם בית גרמו ובית אבטינס : חד אמר כשירי כל דור ודור באין למנות . וכולן נקראין על שם הראשונים ולהאי מ"ד על כולן נאמר זכר צדיק לברכה ואף בית גרמו ובית אבטינס דאל"כ לא היו נקראים כשרים שבדור על שמם : מ"ד מי שהיה באותו הדור וכו'. כלומר ולא הוזכרו אלא אלו שהיו נקראים כך בדורם א"כ על כולם אף על בית גרמו ובית אבטינס נאמר שם רשעים ירקב שאע"פ שמצאו תשובה לדבריהם לא קבלו חכמים את תשובתם שמכל מקום היה להם ללמד ועוד שלא הורו עד שכפלו להם שכרן : ועל כולן היה בן זומא אומר וכו'. משום שרצו לדוחתן וסוף סוף הוכרחו לשלוח אחריהם ולכפול להן שכרן :

ואין

קרבן העדה

וגייפו . וחיבקו להדלת השני : והיה בוכה ומתאבל . על הראשונה שאלו מסר גם עליה נפשו לא היתה נאבדת ממנו : ללמינה של יפו . לנמל של עיר ששמה יפו : כי האי דתנינן תמן . בפרק ב' דמדות : כל השערים שהיו שם . בבית המקדש נשתנו להיות של זהב כשהעשירו : מצהיב . ומאיר יותר משל זהב :

הלכה ט מתני' בן לוי. כלומר מן הלוים : פרק. הכרעת קול נעימה : על מעשה הכתב. קושר ד' קולמסין בד' אצבעותיו וכותב שם בן ד' אותיות כאחת וזה רמז לענין היחוד שלם וסלוק השינוי משמו ית' : **גמ'** וברדייתו . לרדותו מן התנור : היו מסיקין מבפנים . בתוך הדפוס שהיה הלחם בתוכו שכך שנינו במנחות ג' דפוסין היו שם נותנו לדפוס ועדיין היה בצק וכמין דפוס היה לה בתנור וכו' והיה הלחם דבוק מבחוץ לדפוס והיה נאפה יפה שהחום שולט בו משני עבריו שגם בתוך הדפוס היה אש : ואלו . אנשי אלכסנדריאה לא היו בקיאין לרדותו מן התנור אם הוא דבוק חוץ לדפוס והיו דובקין אותו בתוך הדפוס הראשון ולא היה נאפה כל צרכו ונתעפש : למענהו . לכבודו שלא יהא לחם שלחנו מגוול בעיפוש : י"ב מנה היו נוטלים , כל יום מתרומת הלשכה : שלא יהו אומרים ממעשה וכו'. וכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל : היתה מתמרת ועולה . היה העשן עולה זקוף כתמר ומתפשט בשמי קורה ואח"כ יורד : היתה . מתפשטת מיד למטה בתחלת עליית העשן : ממקום אחר . שלא ידעה מנהגם : היה פוסק עמה שלא תתבשם . דהמדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה לכך התנו עמה קודם הנישואין : לרבות כבודם . שלא ימצאו בקיאין זולתם : נתמעט כבודם . בחרבן הבית : וכבוד שמים נתרבה . הא אלקינו הא קשוט דאפילו לביתיה לא נסיב אפין : על הכבוד המתוקן לצדיקים . בבנין דלעתיד : הרי מעלה עשן לנגדי . ונזכרתי ע"י כן בחרבן הבית וגם בכבוד הצדיקים שנאמר בישעיה ועל כל מקראיה ענן יומם ועשן וגו' ועשן זה ע"כ היה כמעלה עשן דאל"כ איך ישבו בחופה מפני העשן אלא ודאי שהיה העשן מתפשט למעלה חוץ לכך :

מסורת הש"ס: מדות פ"ב מ"ג · יומא לח א · שם וירושלמי שקלים פ"ה הלכה א · ירושלמי שקלים פ"ה ה"א · יומא לח א

עין משפט נר מצוה: לט א מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הלכה ב.

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע וכן פרש"י ועי' ירושלמי שקלים פ"ד הלכה ג ונתנו לבית גרמו וכו' ועי' בהגהות הגאון מוהרא"ו :

המגילה הזאת . שכתובין בה סימני הקטרת היך להכירן וסדר פיטומו : זלגו דמעיו . בזכרון החרבן אי נמי על שחשדו אותן שמעשיהן בלא לשם שמים וכדאמרינן לעיל בפ"ק גבי כה"ג כ"ל : מצאו מתלא . טעם למה לא למדו לאחרים מעשיהן : חוץ מבן קמצר . דלא נפקא מידי לעכו"ם אם כותב בפעם אחת או לא : כי האי דתנינן תמן . שקלים פ"ה : ר' חזקיה אמר . דר' סימון ורבנן פליגי למה לא מנה התנא אלא אלו : כשירי כל דור ודור . כשירים שהיו כל ימי עמידת הבית : משלך יתנו לך . כלומר לא משלהם הוא אלא מזונות קצובים לך מן השמים : ובשמך קורין אותך . לא ידאג אדם לומר פלוני מקפח פרנסתי כי על כרחם בשם יקראוך לבוא ולשוב במקומך .

ואין

רידב"ז

ומבואר היטיב בתוס' הרי"ד פ"כ מקשה האיך הוי מעיין הא הוי מים שאובין דהא הוי כלי ומשני הריב"ל אמת המים היתה מושכת לו מעיטם והיו רגליו

שנויי נסחאות (סו"א) ונייפו כד"ו וניפפו . (סוי"ב) הוגרס כד"ו הוגדס . (סול"ו) ד-יו כד"ו ויהיו . (סוכ"ה) בקיאין כד"ז בקיין (וכן לקמן) . (סול"נ) יצאה כד"ו יצאת . (סומ"ב) תראהו כד"ו הראהו . (סומ"ג) פגעו כד"ו פגע . (סומ"ה) ותזהר כד"ו והזהר .

מסורת הש"ס

יומא לט א

פ' ג"כ קנ: א

סוטה מז א

ב"ר פנ"ד

ואין שכחה לפני המקום ואין אדם נוגע במוכן לך:

הדרן עלך פרק אמר להם הממונה

הלכה א מתני'

(א) *טרף בקלפי והעלה שני גורלות אחד כתוב עליו לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו אם של שם עלה בימינו הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה את ימינך ואם בשמאלו עלה ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה את שמאלך נתנם על שני שעירים ואומר °ליי' חטאת ר' ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת אלא ליי' והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **גמ'** (א) לא סוף דבר קלפי אלא אפילו קלתות ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פומבי לדבר ויביא שני חוטין אחד שחור ואחד לבן ויקשור עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל ויקרא טז ת"ל °גורל אחד ליי' שיהא ניכר שהוא ליי' וגורל אחד לעזאזל שיהא ניכר שהוא של עזאזל ויביא שני צרורות א' שחור וא' לבן ויתן עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל ת"ל גורל א' ליי' שיהא ניכר שהוא ליי' וגורל אחד לעזאזל שיהא ניכר שהוא לעזאזל ויכתוב עליהם ויאמר זה ליי' וזה לעזאזל ת"ל גורל א' ליי' שיהא מוכיח על עצמו שהוא ליי' לעולם וגורל אחד לעזאזל שיהא מוכיח על עצמו שהוא לעזאזל לעולם הדא אמרה הקוקים היו *ותני כן בשתי קלפיות נתחלקה ארץ ישראל א' שהגורלות נתונין בתוכה ואחת ששמות השבטים בתוכה ושני פירחי כהונה עומדים מה שזה מעלה וזה מעלה זכה. בשלשה דברים נתחלקה ארץ ישראל בגורלות באורים ותומים ובכספים הדא הוא יהושע יח דכתיב °וישלך להם יהושע גורל לפני ה' במצפה במדבר כו גורל אלו הגורלות לפני ה' אלו אורים ותומים °בין רב למעט אלו הכספים א"ר אבין אילמלא שנתן הקב"ה חן כל מקום בעיני יושביו לא היתה ארץ ישראל מתחלקת לעולם. *ותני כן ג' חינין הן חן אשה בעיני בעלה חן מקום בעיני יושביו חן מקח בעיני לוקחיו ר' אבא בריה דר' פפי רבי יהושע דסיכנין בשם לוי אף לעתיד לבא הקב"ה עושה כן יחזקאל לו הדא הוא דכתיב °ונתתי לכם לב חדש וגו' *ונתתי לכם לב בשר וגומר שהוא בושר בחלקו של חבירו נגע בהן כשהן למטה ונתערבו

קרבן העדה

ואין שכחה לפני המקום. שישלם לעושי רעה: ואין אדם נוגע במוכן לך. משיגיע זמן מלכות לעמוד לא יתעכב אפי' רגע אחת:

הדרן עלך אמר להם הממונה

הלכה א מתני' טרף בקלפי. חטף ולקח פתאום בחטיפה: תורה אור

בקלפי. שמינו למעלה וקלפי היתה שם ולמה בחטיפה כדי שלא יתכוין להבין במשמושו איזהו של שם ויטלנו בימין לפי שסימן יפה היה כשהיה עולה בימין: והעלה שני גורלות. א' בימין וא' בשמאל והשעירים עומדים אחד לימין וא' לשמאל ונותן גורל שעלה בימין על שעיר של ימין ושעלה בשמאל על שעיר של שמאל: לה' חטאת. שם המפורש היה מזכיר כדאמרינן לעיל בפ' אמר להם הממונה: והן עונין אחריו. כשמזכיר את השם:

גמ' לא סוף דבר קלפי. לאו דוקא מקלפי היה צריך ליטול הגורלות אלא אפי' מכלים היה כשר: כדי לעשות. פרסום לדבר שהיא כלי שלא היו צריכין לה במקדש לדבר אחר זולת לגורל השעירים: ופריך ויביא שני חוטין וכו'. למה דוקא גורלות והן שני חתיכות עץ שהיה חקוק על האחד לה' ועל השני לעזאזל וקשיא ליה מה לנו לחקוק השם יתן לתוך הקלפי חוט לבן וחוט שחור ויאמר זה לשם וכו': שיהא ניכר שהוא לה'. ולפעמים אזל ליה הלבנונית או השחרות שבחוטין ואינו ניכר: ופריך ויביא צרורות וכו'. שבהן ניכר השחרות והלבנות לעולם: שיהא ניכר שהוא לה'. והרואה הצרורות אינו יודע איזהו לה' ואיזה לעזאזל: ופריך ויכתוב. על הצרורות ולמה דוקא עשו של עץ ולא הכשירו כל דבר: שיהא ניכר לעולם. וצרורות הם נשברים ואינן ניכרים: הדא אמרה. זאת אומרת שהיה חקוק על הפתקאות תיבת לה' ותיבת לעזאזל דהא בעינן שיהא ניכר לעולם ואי בכתב לחוד לא סגי דפעמים שנמחק: מה שזה מעלה. מקלפי של תחומין וזה מעלה מקלפי של שבטים, כנגדו זכה אותו שבט באותו תחום: באורים ותומים. וכל שבט ותחום שהיה עולה מקלפי היה צועק שם השבט והתחום באורים ותומים: ובכספים. מי שעלה בחלקו סמוך לירושלים היה מעלה בדמים למי שחלקו רחוק וה"ה לשאר דברים: לפני ה' אלו אורים ותומים. דע"י שמות קדושים המונחים בתוך החשן היו מאירים דבריהם: לא היתה א"י מתחלקת לעולם. שהיה כל א' בורר לעצמו חלק יפה ולא היו מתרצים בהטלת הגורל: ג' חינין הן. שנתן הקב"ה לישובו של עולם: חן אשה בעיני בעלה. ואפי' היא מכוערת נושאת חן בעיניו שאלולי כן לא היו נישאות וגם בעליהן לא היו מזדקקין להן: חן מקום בעיני יושביו. אפי' הוא רע כדמצינו באנשי יריחו: חן מקח בעיני לוקחיו. כי לולי זה היה בטל רוב המשא ומתן והוא צורך קיום העולם: שהוא בושר בחלקו של חבירו. בושר בסמ"ך פי' כל א' חלקו של חבירו מבוזה בעיניו ואינו חפץ בו. ובזה ומתרגמינן ובסר: נגע בהן. בגורלות כשהן למטה בקלפי וקודם שהעלה אותן נתערבו ואינו יודע באיזהו עלה לה' ובאיזהו עלה לעזאזל:

אין

פני משה

ואין שכחה לפני המקום. שלא תאמר אולי נשכחתי כמת מלב אין שכחה לפניו ברוך הוא ואין אדם נוגע במוכן לך:

הדרן עלך אמר להם הממונה

מתני' טרף בקלפי. חטף פתאום בטריפה ובחטיפה וכדי שלא יתכוין במשמושו איזה של שם ויטלנו בימין לפי שסימן יפה היה כשהיה עולה לשם בימין: והעלה שני גורלות. אחד בימין ואחד בשמאל והשעירים עומדים אחד לימין ואחד לשמאל ונותן גורל שעלה בימין על שעיר של ימין וגורל שעלה בשמאל על שעיר של שמאל: ראש בית אב אומר לו וכו'. לפי שהוא עומד משמאלו: לה' חטאת. שם המפורש היה מזכיר והוא שם המיוחד בכתיבתו כדאמרי' בפ' דלעיל בהלכה ו': ר' ישמעאל אומר וכו'. ואין הלכה כר' ישמעאל: והן. השומעין שם המפורש עונין אחריו, בשכמל"ו:

גמ' לא סוף דבר קלפי. לאו דוקא בקלפי המיוחדת לכך אלא אפילו הניח הגורלות בקלתות נמי שרי ולמה אמרו בקלפי המיוחדת כדי לעשות פומבי ופרסום לדבר: ויביא שני חוטין וכו'. ולמה היו צריכין לכתוב עליהן השמות ולא סגי בקשירת חוטין על הגורלות אחד לבן וכו' לסימן: ת"ל גורל וכו'. שיהא ניכר וכו'. ואין קשירות החוטין ניכר כל כך: ופריך ואכתי יביא שני צרורות וכו'. ויתן על השעירים ויאמר וכו' וזה ניכר ביותר: תלמוד לומר גורל וכו'. כלומר שצריך שיהא ניכר שהן לגורלות ופריך ואכתי יכתוב עליהן שהן גורלות אבל למה יכתוב בפירוש על זה לשם וכו' אלא ויאמר זה לה' וכו': ת"ל גורל אחד לה'. למד שצריך שיהא מוכיח על עצמו שהוא לה' לעולם וכו': הדא אמרה הקוקים היו עליהם זה לה' וכו' כדי שיהא מתקיים לעולם וכל הני דרשות דקאמר מדכתיב מיותר בקרא ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגו'. דאלו היה כתיב גורלות לה' וגו' הייתי אומר [illegible] איזה סימן להכי כתב עוד גורל ואלו היה כתוב גורל לה' וגורל לעזאזל ולא כתב אחד הייתי אומר יכתוב עליהם גורלות אבל לא בפירוש אלא יאמר זה לה' וכו' ת"ל גורל אחד לה' וגו' מלמד שיהיו הקוקים עליהם השמות לעולם: ותני כן וכו'. כלומר וכן מצינו בחלוקת א"י שהיו בקלפיות וגורלות שכתוב עליהן השמות: מה שזה מעלה. משמות הגבולין בקלפי הא' וזה מעלה משמות השבטים מקלפי הב' זכה כל אחד ואחד בגורלו: ובכספים. שהיו מעלין זה לזה מה שחלקו יפה משל חבירו כדדרים מדכתיב בין רב למעט להשוות בין החלק המרובה והיפה לבין המועט בכספים: אלמלא שנתן הקב"ה חן וכו' והיה כל אחד אומר אני חפץ בחלק זה אלא שנתן הקב"ה חן לכל א' וא' בחלקו: ונתתי לכם לב בשר. ודריש מלשון בושר שיהא כל אחד בוסר ומואס בחלק חבירו ואינו חפץ אלא בחלקו מפני החן שיהיה לו במקומו: נגע בהן וכו'. מהדר להמתני' אם כשהגורלות עדיין מונחין למטה בהקלפי וכשנגע בהן להעלותן נתערבו ואינו יודע איזה של ימין ואיזה של שמאל:

אין

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ג מה' עיוה"כ הלכה ג

ב ב מיי' שם פ"ב הלכה ו

גליון הש"ס

(א) ע' בתוי"ט רפ"ד:

רידב"ז

רגליו בבדרוס פתותים כרמוזים ונתבטל מתורת כלי והוי מעין ובתשובה בעי"ן מקום הארכתי בזה:

ויביא ב' חוטין אחד שחור ואחד לבן ויקשור עליהם. פי' על הגורלות יקשור חוט לסימן לבן לאחד ושחור לאחר ומשני ת"ל גורל וכו' שיהא ניכר וכו' אבל חוט דק אינו ניכר ע"ז פריך ויקח צרורות לבן ושחור דאז ניכר לעינים שאינו חוט דק ע"ז משני ת"ל גורל אחד וכו' שיהא ניכר שהוא לה' אבל סימן אינו ניכר ואינו מוכיח על עצמו לכל כמו דמסיק דבעינן שיהא מוכח מעצמו אבל שחור ולבן אינו ניכר מצד עצמו דמניין שהוא לה' ע"ז פריך ויכתוב עליו למה להקוק בחקיקה יהא די בכתיבה ומשני ת"ל וכו' שיהא ניכר שהיא וכו' לעולם דכתיבה פעמים נמחק אבל החקיקה הוא לעולם הדא אמרה חקוקין היו והעיקר דגורל הוא דבר הניכר וקס"ד דוקא חוט שהחסרון שאינו ניכר לעיני אדם ומסיק דז"א אפילו דבר הניכר לעיני אדם נמי לא עד שיהא מוכח מעצמו שיהא הגורל ניכר ע"כ לא מועיל סימן ותני כן בשתי קלפות וכו' אחד שהגורלות נתונין בתוכה ואחד שמות השבטים בתוכה וכו' אלמא דהתם נמי כיון דכתיב בגורל תחלק הארץ לא עשו בסימן אלא שמות השבטים בתוכה מפורש אבל לא בסימנים לכל שבט משום דגורל אינו בסימן אלא מפורש ודו"ק:

נגע בהם כשהם למטה ונתערבו אין השעירים כמלותן. פי' למ"ד דגורלות הוא רק למצוה אבל לא לעיכוב ויכול לקובעם בפה אפילו לאחר הגורל דלא נקבע ע"י הגורל כדמוכח בבבלי דף מ' ע"ב דגרסינן שם ת"ש שאלו תלמידיו

שנויי נוסחאות (סוכ"ש) לפני ה' במצפה במקרא „בשילה לפני ה'".

עמודי ירושלים

ת"ל גורל כו'. בשירי קרבן כ' וז"ל בת"כ פ' אחרי מסיים א"כ למה נאמר גורלות שיהיו שוים וכו' ותימה מה קשיא לנו הא איצטריך ליה שיעשה שגורלות מכל דבר כדמתחיל ברישא דברייתא גורלות של כל דבר כו' וצ"ע עכ"ל ולק"מ דהא שברייתא הזאת הובאה בבבלי יומא (ל"ז א') והתוס' שם כתבו תימה דמתחלה קאמר דמגורלות נפקא לן והדר מייתי ברייתא דמגורל גורל נפקא לא ועוד דלעיל דרשינן מדכתיב גורלות שיהיו שניהם שוין וי"ל דהא דקתני גורלות של כל דבר לאו ממשמעות דגורלות למדין אלא מגורל גורל ריבה עכ"ל וכ"כ התוס' ביבמות שם וא"כ יתפרשו דברי הת"כ דרישא דקתני גורלות על כל דבר לאו מריבוי דגורלות נפקא רק הוא מריבוי דגורל גורל ולדקו דברי הת"כ. אולם דברי הקרבן אהרן שם נע"ק שנראה שלא ראה דברי התוס' האלו:

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' שם פ"ג מעיוה"כ הל' א

ד
ב מיי' פ"ט מהמק"ק ה"א

ה
ג מיי' פ"ג מעיוה"כ ה"ג ובכ"מ ולח"מ

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' יומא לז א ד"ה [illegible]

(ב) ע' תוס' [illegible] ירושלמי [illegible]

מסורת הש"ס

יומא לז א

סוכה ס א

אין השעירים כמצותן ומשהעלה אותן נגע בהן ונתערבו השעירים כמצותן ובעלייתו נגע בהן ונתערבו אמר אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל ימיני קדש אם של שם יעלה בשמאלי יקדש זה שעל שמאלי קדש ואפילו אם אמר אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל שמאלי קדש אם של שם יעלה בשמאלי יקדש זה שעל ימיני קדש אבל אם אמר בין של שם יעלה בימיני בין של שם יעלה בשמאלי לא יקדש אלא זה שעל ימיני לא יקדש אלא זה שעל שמאלי לא קדש מפני מה קובען בפה אמרה התורה גורלות א *גורלות של כל דבר (א) יכול יתן שני גורלות על זה ושני גורלות על זה ת"ל גורלות גורל אחד ליי' וגורל אחד לעזאזל יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה ת"ל גורל ולא דא קדמיתא. כיני יכול משהוא נותן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחזור ויחליף ת"ל גורל א' ליי' אין כאן לשם אלא א' וגורל א' לעזאזל ואין כאן לעזאזל אלא אחד ב * [ג]ציץ היה כתוב עליו קדש ליי' (ב) קודש מלמטן ושם מלמעלן כמלך שהוא יושב על קתדרון שלו ודכוותה אחד מלמטן ושם מלמעלן א"ר אלעזר בי רבי יוסי אני ראיתיו ברומי ולא היה כתוב עליו אלא שיטה אחת קודש ליי' ונתן אהרן אם נתן זר כשר ודכוותה אם העלה זר פסול קל וחומר מה אם נתינה שכתוב בה בני אהרן אם נתן זר כשר העלייה שאין כתוב בה בני אהרן לא כל שכן לא צורכה דלא נתינה שהיא מעכבת אם נתן זר כשר העלייה שאינה מעכבת ג אם העלה זר פסול ואמר

פני משה

אין השעירים כמלותן. שאם אח"כ נתן על זה של שם ועל זה של עזאזל אין זה כמלותן לפי שעליית הגורל היא המצוה והרי נתערבו קודם עלייתן: ומשהעלה. ואם משהעלה אותן מהקלפי זה לימינו וזה לשמאלו וקודם שהניח עליהן נגע כהן ונתערבו בכי האי גוונא השעירים כמלותן. לפי שבשעת עלייתן עדיין לא נתערבו וכדמסיק ואזיל: ובעלייתו וכו'. כלומר וכיצד יעשה אם בשעת עלייתו נגע בהן ונתערבו שאתה אומר אם משהעלה נתערבו השעירים כמלותן: אומר אם של שם וכו'. כלומר אם כשמבקש להעלותן נתערבו יאמר אם של שם יעלה בימיני יהיה זה שעל ימיני קדש ואם של שם יעלה בשמאלי וכו' וכן אם לאחר שהעלה נתערבו יאמר אם של שם עלה בימיני וכו' ונותן מה שיראה שהוא בימינו על שעיר הימיני ואת של שמאל על השמאלי והרי הן כמלותן: ואפילו אם אמר וכו'. כלומר אע"פ שזה של שם יעלה בימיני יקדש לשם זה שעל שמאלי וכן להיפך אפילו בכה"ג קדש הוא כמו שאמר דהואיל ונתערבו יכול הוא לומר כן ואין זה כקורא שם בפיו בלבד דמ"מ על ידי עליית הגורל הוא מקדשו: אבל אם אומר בין של שם יעלה בימיני וכו' לא יקדש אלא זה של ימיני. או לא יקדש אלא זה שעל שמאלי לא קידש ולא אמר כלום: מפני מה. ומה טעם מפני שזה קובען בפה הוא ותנינן לקמן הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת: אמרה התורה גורלות. כתם גורלות של כל דבר יכול הוא לעשות: יכול יתן וכו'. ברייתא היא בת"כ וקס"ד דהאי יכול יתן בתרא נמי מיתפרש שיתן בתחלה שניהם על זה ועל זה והלכך פריך ולא דא קדמיתא הלא כבר אמר יכול יתן שני גורלות על זה וכו' וכלומר מדכתיב ונתן אהרן על שני השעירים גורלות יכול יתן שניהם על זה ועל זה ת"ל גורלות גורל א' וכו' הגורלות שאני אומר לך הוא שיתן גורל אחד וכו' ומאי האי דהדר קאמר יכול יתן של שם ושל עזאזל וכו'. היינו הך קדמייתא: כיני. הכי קאמר: יכול משהוא נותן של שם על של שם וכו' יחזור ויחליף. כלומר אע"פ שזה שנתן עליו של שם יתקיים לשם וכן זה לעזאזל מכל מקום יכול הייתי אומר יחזור ויחליף הגורלות אחר כך ליתן של זה על זה ושל זה על זה כדי לקיים ונתן על שני השעירים גורלות דמשמע שני גורלות על כל אחד: ת"ל גורל אחד לה' אין כאן לשם אלא אחד וכו'. דכמו שאינו יכול להחליף את זה לזה ואת זה לזה כך לא יחליף הגורלות מזה לזה ומזה לזה: ציץ היה כתוב עליו וכו'. כמלך שהוא יושב על קתדרון הכסא שלו לפיכך השם מלמעלן: ודכוותה. מה שהיה כתוב על הגורל לה' היה כתוב אחד מלמטה והשם מלמעלן: אני ראיתיו ברומי. להלין של כ"ג כשהראו לפניו בגדי כהונה שלקח טיטוס הרשע: ונתן אהרן. כתיב והפ"ה אם נתן זר הגורלות עליהן כשר: ודכוותה. דרך שאלה היא אם דכוותה בהעלאה וקאמר דלא כך אלא אם העלה זר פסול. ופריך ולאו ק"ו מה אם נתינה שכתוב בה אהרן כשירה בזר העלייה שלא כתוב בה כהן לכ"ש: לא צורכה דלא. כלומר לא צריכה אלא הייני טעמא: נתינה שאינה מעכבת אם נתן זר כשר עלייה שהיא מעכבת אם העלה זר פסול. כצ"ל. דהנחה אינה מעכבת וכשירה בזר אבל עליית הגורל מעכבת ולפיכך פסולה בזר: ואמר

קרבן העדה

אין השעירים כמלותן. ופסולין דהעלאה מתוך הקלפי מעכבת: ומשהעלה. את הגורלות חוץ לקלפי ונתערבו אח"כ קודם שהניחן על השעירים כשרים דהנחה על השעירים אינה מעכבת: ובעלייתו נגע בהן ונתערבו. ל"ג: אמר. הכהן אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל ימיני דבריו קיימין וזה שעל ימינו קודש דה"ז כמלותו וכן אם אמר אם של שם וכו' ה"ז קדש אע"ג דטפי ניחא ליה שיעלה בשל ימין אפילו הכי של שמאל קדש דהא מכל מקום אהני הגורל לקבוע שם: לא יקדש אלא זה שעל ימיני. או שאמר לא יקדש אלא זה שעל שמאלי: לא קדש. שהרי לא אהני הגורל ולא מידי: מפני מה. כלומר מאי טעמא לא קדש: קובען בפה. מפני שאין קביעתן אלא בפה ולא בגורל ובקרא כתיב ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין קריאת השם עושה חטאת: אמרה התורה. ונתן אהרן על שני השעירים גורלות: גורלות של כל דבר. של כסף ושל זהב ושל עץ ושל אבן דה"א דבעינן דוקא של זהב דומיא דלין קמ"ל דכל מילי כשר: יכול יתן שני גורלות על זה וכו'. וה"ק קרא ונתן על כל אחד מהשעירי' גורלות: ת"ל גורלות גורל א' לה'. מדלא הדר לכתוב גורלות לה' אלא גורל בא למעט שא"ל אלא גורל א' לכל א': יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה וכו'. כדי לקיים גורלות ואיזה שירלה יעשה לשם: תלמוד לומר גורל א' לה'. מדכתיב א' לומר שלא יתן על כל א' אלא א' של שם וא' של עזאזל: ופריך ולא דא קדמייתא. כלומר ולאו אימעיט הא מדכתיב גורל דמשמע שלא יעשה אלא גורל א' של שם וא' של עזאזל: ומשני כיני. כן היא הברייתא יכול שלא יעשה אלא גורל א' לה' וא' לעזאזל אלא שאף על פי כן יתן שניהם על כל א' כדי לקיים קרא כדכתיב גורלות ואותו שעלה עליו השם יהיה לה': תלמוד לומר גורל א' לה'. דהאי א' מיותר ללמדך שלא יתן על השעירים יותר מגורל א': קדש מלמטן ושם מלמעלן. שהיה כתוב יו"ד ה"א בסוף שיטה ראשונה וקדש (לה') [ל] בתחילת שיטה שנייה וקרא יפה כמלך שהוא יושב על קתדרון שלו שהשם הוא למעלה מן הלמ"ד כזה

יה
קדש ל

ודכוותה גבי גורלות של יוה"כ היה כתוב גורל א' ל' מלמטה ושם מלמעלה: אני ראיתיו ברומי. שנכנס לאוצר מלך כדאיתא במעילה במעשה דבן תלמיון: ונתן אהרן. לכתחילה הנתינה באהרן אבל בדיעבד כשר אפי' אם נתן זר: אם העלה זר. הגורלות מתוך הקלפי פסול: ופריך קל וחומר. שתהא העלאה כשרה בזר ומה וכו': (ומשני) לא צורכה דלא. לא צריכא למימר אלא בהיפך: ה"ג נתינה שאינה מעכבת אם נתן זר כשר העלייה שהיא מעכבת אם העלה זר פסולה: ואמר

רידב"ז

תלמידיו את ר"ע עלה בשמאל מהו שיחזור לימין וכו' הלא"ה מהדרינן ליה והא אמרת הגרלה מעכבא וכיון דקבעתיה שמאל היכי מהדרינן ליה וכו' עיי"ש הרי מוכח דלמ"ד דאין הגרלה מעכבא לא נקבע ע"י הגרלה. ועיקר הגרלה הוא למצוה שיעשה הגרלה ויקבע בפה לשם על מי שעלה הגורל לשם. אבל לא נקבע ע"י הגרלה בעצמה בלא קריאת שם ועיקר הגרלה הוא למצוה ואם אינו רוצה לקיים המצוה דהגרלה ורק יקבע בשם שפיר דמי. ומ"ד דס"ל דהעליה מעכבא ס"ל להירושלמי לקמן כאשר נפרש בע"ה לקמן הכ"מ כשרוצה להגריל והניח הגורלות למטה בקלפי אז אין לו לקרא שם למי שירצה אלא מחויב להעלות ויתברר ע"י העלאה מי לשם דזכתה כבר הקלפי לברר ע"י העלאה אבל אם לכתחלה לא הניח בקלפי הגורלות ורוצה לכתחלה רק לקרא שם שפיר נקבע ע"י קריאת שם אך כשהניח הגורלות למטה בקלפי אז אין לו לברור בעצמו ולהניח הקלפי ז"א דכבר זכה הקלפי שיתפרשו השעירים דווקא ע"י העלאה ומחויב להעלות והעלאה יברר מי לשם וע"כ קאמר נגע בהם כשהם למטה בקלפי לפי דהגורלות מונחים בקלפי מעורבין כמו שכתב הרמב"ם ז"ל דטרף לשון בילוס טרופות ואם נגע בכל אחד אחד בימינו ואחד בשמאלו ונתערבו אח"כ קודם שהעלה אותן למעלה ולא העלה אותן אין השעירין כמלותן דעליה מעכבת ואם לא היו מתערבין לאחר הנגיעה וראה למטה בקלפי את הנגיעה שפיר דמי כמו שהעלה אותן אבל מכיון שנתערבו קודם שראה הנגיעה ולא העלה אותן אין השעירים כמלותן אבל לאחר שהעלה אותן נתערבו קודם שראה מי נתברר ע"י הגורל אז אין העליה מעכבת ושפיר נקבע ע"י שם שאין עליו חוב אלא כשהניח הגורלות למטה בקלפי אז מחויב לקדש ולברר ע"י העלאה אבל אם קיים העלאה ולא נתברר ע"י העליה מה יכול לעשות עוד יותר כיון דנתקיים העלאה ע"כ רשות בידו לברר ע"י קריאת שם וע"כ השעירים כמלותן. ובעלייתן נגע בהם ונתערבו כלומר אם בשעת עליה גופיה נתערבו כגון שנגע בהם ונתערבו בשעת עליה גופיה ואינו יודע אם לקח בידו בראשונה גורל זה או שנתחלף בשעת על גורל אחר ושמא זכה בראשונה להיפך ל"ל בה דהנגיעה קודם הראיה ל"ל בה והרשות בידו לאמר אם של שם יעלה בימיני יקדש זה שעל

ציוני ירושלים [ג]ציץ היה כתוב עליו קדש לה' קדש מלמטה ושם מלמעלה. ע' פ"ב ד לן שבת דף סג וברמב"ם פ"ט מכלי מקדש ובכנה"ג או"ת לשגהותיו על הרמב"ם שם:

שנויי נוסחאות (סוכ"א) קתדרון בד"ו קתדרין.

ואמר ר' יצחק בר חקולא בשם *רבי ינאי העלייה מתוך קילפי מעכבת אין נתינה מעכבת אמר רבי יוחנן קובען אפילו בפה סברין מימר אפילו אחד היום ואחד למחר על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אפילו אחד היום ואחד למחר ניחא על דעתיה דר' ינאי לאי זה דבר נאמר גורלות למצוה מתניתא פליגא על רבי יוחנן *הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת פתר לה במצליח בגורל מתניתא פליגא על רבי ינאי *לא הגריל ולא נתוודה כשר אלא שחיסר מצוה אחת ה *ליי' לרבות שעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן ואיתא כיי דמר רבי יוחנן קובען אפילו בפה סברין מימר אפי' אחד היום ואחד למחר על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אפילו אחד היום ואחד למחר ניחא על דעתיה דרבי ינאי לאי זה דבר נאמר גורלות וחש לומר שמא יעלה לשם פתר לה ברוצה להגריל. ו *שני שעירי יה"כ ששחטן בחוץ אית תניי תני חייב ואית תניי תני פטור אמר רב חסדא (א) מ"ד חייב בשקרב השעיר הנעשה בפנים מ"ד פטור בשלא קרב השעיר

קרבן העדה

ואמר ר"י וכו'. כלומר וכן אר"י : העלייה מתוך קלפי מעכבת עבודה שאין השעירין מתפרשין זה לשם וזה לעזאזל אלא ע"פ הגורל לפיכך צריך לראות איזה עולה בימין ויהא שעיר של ימין נקבע בו וכן בשמאל דכתיב עלה עלה תרי זימני : אין נתינת הגורלות על שני השעירים מעכבת שאפילו לא הניחו עליו כשר שהרי הוקבעו בגורל : קובען אפילו בפה. כלומר אף העלייה אינה מעכבת ואם יאמר הכהן זה לשם וזה לעזאזל הוקבעו בלא הגרלה שאין הגרלה מעכבת אלא שחיסר מצוה : סברין מימר. סברוהו למימר לר"י יכול לקבוע אחד היום לה' ואחד למחר לעזאזל : ה"ג על דעתיה דר"י לאיזה דבר נאמר גורלות. וה"פ כיון דקובען בפה למה נאמר גורלות. ומשני למצוה : ואין השם. שקורא עליו בפיו עושהו חטאת וקשיא לר"י : פתר לה. תפרש לברייתא זו במצליח בגורל ושל שם עולה בימינו הוא יודע שהחטאת מקובל ורצוי : לא הגריל ולא נתוודה. על השעיר המשתלח כשר אלא שחיסר מלוה דכתיב והתודה עליו וגו' בבבלי משני תני לא הניח ולא התודה : לה'. כתיב והשעיר אשר עלה עליו הגורל לה' : ש"הא פסול משום מחוסר זמן. כגון ששחט אמו היום לחולה או שאינו בן שמנת ימים דבעינן שיהא ראוי לה' : ואתיא. הך ברייתא כי הא' דאר"י שקובען אפי' בפה ואפילו קבע א' היום וא' למחר נמי כשר וקמ"ל קרא דבשעה שהוא קובע השעיר לעזאזל לא יהא מחוסר זמן אף על גב שלמחר ביום הכפורים לא יהיה מחוסר זמן בעינן שגם בשעת קביעת הפה לא יהיה מחוסר זמן : ה"ג על דעתיה דר' ינאי לאיזה דבר נאמר לה' וחש לומר שמא יעלה לשם. וה"פ אלא לרבי ינאי ל"ל קרא תיפוק ליה אין קביעת השעירים אלא בגורל א"כ פשיטא דבעינן שלא יהא השעיר המשתלח מחוסר זמן דהא איכא למיחש שיעלה המחוסר זמן לשם: פתר לה. תפרש לברייתא: ברוצה להגריל. ואם יעלה המחוסר זמן לה' יחזור ויגריל בתחלה קמ"ל קרא דאסור לעשות גם שעיר המשתלח מחוסר זמן וה"ה דהוה מצי לשנויי דאיצטריך קרא בשכבר הגריל ואח"כ נעשה מחוסר זמן כגון שנשחטה אמו היום לחולה : חייב. כרת משום שחוטי חוץ : אר"ח. ולא פליגי : ה"ג מ"ד חייב בשלא קרב השעיר

פני משה

ואמר ר' יצחק. וכן אמר ר' יצחק בשם ר' ינאי העלייה מתוך קלפי היא שמעכבת אבל אין הנחה מעכבת : א"ר יוחנן. דאף העלייה אינה מעכבת אלא אף בפה קובען : סברין מימר. אליבא דר' יוחנן אפילו קובע לאחד היום ולאחד למחר כשר : נתחלפו השיטות בכאן וכצ"ל. על דעתיה דר' ינאי ניחא על דעתיה דר' יוחנן דו אמר אפי' א' היום וא' למחר לאיזה דבר נאמר גורלות למצוה. אבל לא לעיכוב : מתניתא. ברייתא פליגא על ר' יוחנן דקתני הגורל עושהו חטאת ואין קביעות השם עושהו חטאת : פתר לה במצליח בגורל. מלשון בהיעה והצלחה היא ויבקש עלי עולה הרגומי וצלח כלומר דהברייתא מיירי בשנתן הגורל על האחד וקמ"ל דבוב אין קובעו להשני בשם אלא בגורל דלא ליהוי האי בגורל והאי בשם : מתניתא. האי ברייתא פליגא על ר' ינאי. דקאמר הגרלה מעכבא וקתני בהדיא לא הגריל ולא נתודה כשר אלא שחיסר מצוה אחת : לה'. כתיב ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' לרבות לשעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן שאע"פ שאינו קרב לה' מ"מ ראוי לה' בעינן : ואתיא כהאי דאמר ר' יוחנן וכו'. דלדידיה איצטריך האי קרא לרבות לשעיר המשתלח דס"ל אף בפה קיבע וה"א דיכול לקבוע להמחוסר זמן שיהא לשעיר המשתלח קמ"ל : על דעתיה דר' יוחנן דהוא אמר וכו' ניחא. דאיצטריך לה' לרבות כדאמרן : אלא על דעתיה דר' ינאי לאיזה דבר נאמר גורלות וחש לומר שמא יעלה לשם. כלומר הא אליבא דר' ינאי דס"ל הגרלה מעכבא אם כן לאיזה דבר נאמר גורלות ע"כ דשניהם ראוין לגורל לה' הוא דבעינן ולמה לי קרא לרבות להמשתלח למחוסר זמן תיפוק ליה דחוששין אנו שמא יעלה הגורל עליו לשם ופשיטא דמחוסר זמן פסול ביה : פתר לה ברוצה להגריל. כלומר להגריל שניה והיינו דאיצטריך קרא דלא תימא אם ירצה יקח אחד מחוסר זמן ויגריל ואם יעלה הגורל לעזאזל למחוסר זמן יעלה ואם יעלה לשם יגריל עוד על שנים אחרים קמ"ל דאפ"ה לא יקח מחוסר זמן כלל דמתחלה שניהם ראוים לה' בעינן : שני שעירי יה"כ ששחטן בחוץ. לקמן מפרש לה : אמר רב חסדא מ"ד פטור בשקרב השעיר הנעשה בחוץ מ"ד חייב בשלא קרב השעיר

יומא לט ב
מ ב
שם מ א
שם כג ב ע"ש
שם סב ב

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ה מעיוה"כ הל' יז
ז
ב מיי' פי"ח ממעשה הקרבנות הלכה יא ובהשגות ובכ"מ

גליון הש"ס

(א) ע' ש"ק המה על הרמב"ם ולפמ"ש בתוי' הריטב"א יומא ד' מ ע"א דאף לפי המסקנא דסדרן לא מעכב היינו הגרלה דלאו עבודה היא אבל במתני' פר בהיכל שהיא עבודה שלימה אף דהוא דבר הנעשה בחוץ סדרן מעכב כיון דמתנות שעיר בין הבדי' שהי' לו להקדי' שם דבר שבפני' והוקם דפנים הוי' ע"ש וה"ה כאן אף דאיל ושעיר המוספין נעשין בחוץ אם הקדימן לעולת היום הוי הוה בדבר שנעשה לפני ולפנים שהיה לו להקדימו ואיחרו והקם קאי עלי' :

רידב"ז

שעל ימיני וכו' אבל אם אמר בין של שם יעלה בימיני וכו' לא יקדם אלא זה שעל ימיני לא קדם וכו' מפני מה. הוא זה מפני שקובען בפה כיון דהניח הגורלות בקלפי זכה הקלפי לברר ולא מהני קביעת הפה :

ואמר ר' יצחק בר הקולא בשם ר' ינאי העליה מתוך קלפי מעכבת וכו' אמר ר"י קובען אפילו בפה. פי' לאו דר"י ס"ל דהגרלה בודאי עדיף דא"ל אה"נ לקבוע בפה ז"א דלמ"ד דהגרלה אינו מעכב לא נקבע ע"י הגרלה כדאיתא בבבלי דף מ' ע"ב גבי שאלו תלמידיו את ר"ע אלא דקמ"ל דהגם דלכתחלה המצוה להגריל ואה"נ יקדש מי שעלה עליו הגורל לשם אבל בדיעבד אפילו בלא הגרלה אלא בפה לבד נמי סגי ע"ד דר' ינאי ניחא ע"ד דר' יוחנן וכו' לאיזה דבר נאמר גורלות כן צ"ל ורבותי תיבות דר"י ור"י היו לפני המדפיס ונתהלף לו מתניתא פליגא על ר"י הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת פתר לה במצליח בגורל דמיירי הברייתא בשהגריל עליו אז אין לו רשות לשנות ע"י שם כדשאלו תלמידי ר"ע עלה הגורל בשמאל מהו שיחזרו בקריאת שם לימין א"ל אל תתנו מקום וכו' וגרסינן שם דף מ' ע"ב הא לאו הכי מהדרינן ליה והא אמרת הגרלה מעכבה וכיון דקבעתו שמאל היכי מהדרינן ליה ע"כ משמע אבל למ"ד דאין הגרלה מעכבת שפיר מהדרינן ליה ע"י קריאת שם וע"כ מפרש הברייתא אליבא דר"י הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת דמיירי לאחר שהגריל אז אין השם עושהו חטאת דלא מהדרינן ליה ואבל הכ"מ כשהצליח בגורל אז אסור לו לשנותו לשמאל כיון דזכה לימין אבל כשלא הצליח בגורל אז שפיר מהדרינן ליה מתניתה פליגא על ר' ינאי לא הגריל ולא נתוודה כשר וכו' הרי קושיא אחת ועוד קשה מהברייתא לרבות שעיר המשתלח שהוא פסול משום מחוסר זמן וכו' והש לומר שמא יעלה לשם כיון דצריך דווקא גורל דקס"ד דר' ינאי ס"ל דלא נקבע בשום ענין ע"י קביעת שם אלא דוקא בגורל ע"כ קשה מהנך תרתי ברייתות ומשני תיפתר ברוצה להגריל תיפתר להא דר' ינאי דס"ל דהעליה מעכבת דווקא ברוצה להגריל והניח הגורלות למטה בקלפי אז העלייה מעכבת דזכה הקלפי לברר מי לשם ומחויב להעלות אבל באינו רוצה לכתחלה להגריל שפיר קובע ע"י שם דאין הגרלה מעכבת רק עליה מעכבת ולא הגרלה והנפ"מ בין ר' ינאי לר' יוחנן דלר' יוחנן אם עלה הגורל בשמאל יכול להחזירו לימין ע"י קריאת שם אבל לר' ינאי הגורל מעכב וכיון דנקבע ע"י הגורל שוב לא מהדרינן ליה אבל לכתחלה רשות בידו לקרא שם ולשיטת הירושלמי ניחא הלשון העליה מתוך קילפי ולא נקט הגרלה מעכבת :

שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ אית תניה תני חייב ואית תניה תני פטור אר"ח מ"ד חייב בשקרב השעיר הנעשה בפנים ומ"ד פטור בשלא קרב השעיר הנעשה בחוץ. והגי' המפרשים ז"ל מ"ד חייב בשלא קרב השעיר הנעשה בחוץ מ"ד פטור בשקרב השעיר הנעשה בחוץ ותמה הש"ק ז"ל על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ה מה' עבודת יוה"כ איל ושעיר המוספין שעשה אותם קודם עבודת היום אין כלום וכתב הכ"מ ז"ל משום דכל מעשה יוה"כ האמורין על הסדר וכו' ואילו מהכא משמע דשפיר יכול להקריב שעיר המוספין קודם עבודת היום עכ"ל ז"ל עיי"ש בגליון מהרן קושיתו הראשונה של הק"ע ז"ל וקושיתו מסוגיא דידן לא מתרץ כלל. ונראה לפענ"ד דלא נריכין להגיה כ"כ ולהחליף השורות אלא כמו שהוא ממש רק טעות הדפוס אחד דמוכח לכל בתיבת בחוץ דבמקום בחוץ צ"ל בפנים והוי דבר והיפוכו כמו דמתחיל מ"ד חייב בשקרב השעיר הנעשה בפנים ויתפרש יפה ע"פ מה דמוכח דשני שעירי יוה"כ שנאבדו קודם הגרלה ונתכפרו באחר ונמצאו אין דינם כמו חטאת שנתכפרו בעליה לענין תרעה בקרבן צבור ז"א כיון דהוי קודם הגרלה הגם דאף קודם הגרלה שם חטאת על אחד מהם כמו שפירש"י ז"ל דף ס"ג ע"א ד"ה האי לא בעי עקירה ואע"פ שלקחו לשם שעיר הנעשה בפנים זה חטאת וזה חטאת שניהן שוין בשמותן עכ"ל ז"ל מ"מ כיון דלא נתברר עדיין מי הוא החטאת הילכך אין דינם כחטאת שנתכפרו בעליו ורא"ה עגומה לזה מהא דגרסינן במס' יומא דף ס"ב ע"ב עד שלא הגריל עליהן חייב על שניה למאי חזי אר"ה הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ מ"ם לשעיר הנעשה בפנים דלא דמחוסר הגרלה לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזי דמחוסר עבודת היום קסבר ר"ח אין מחוסר זמן לבו ביום פירש"י ז"ל דזמן הראוי לבו ביום אין זה חסרון זמן עכ"ל ז"ב עיי"ש ולכאורה קשה לשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דכהקדים שעיר מוסף לעבודת היום אינו כלום א"כ ע"כ צריך לעשות שעיר הנעשה בחוץ לאחר עבודת היום א"כ קשה האיך הוא ראוי לבו ביום לשעיר הנעשה בחוץ ז"א דאימתי ראוי אי דיעשה בתחלה עבודת היום א"כ הרי נעשה כש"ם הללו עבודת היום ונשחט כבר לשם שעיר פנימי ואימתי יהא ראוי לשעיר הנעשה בחוץ והי דיעשה שעיר הינון קודם הרי הקדים ופסול אלא ע"כ דראוי לעשות עבודת היום בש"ם אחרים והוא ראוי לבו ביום לשעיר הנעשה בחוץ והרי מוכח מהאי סוגיא מפורש דש"ם שנתכפרו הבעלים באחר לא נדחו לרעיה קודם הגרלה אלא דווקא לאחר הגרלה נדחו לרעיה וכן לענין בע"ה נדהין לר"י דס"ל דבע"ה נדהין בדף ס"ד נקרב שני שבזוג שני מ"מ קודם הגרלה הניגן במתניתין ר"פ ש"ם אם עד שלא הגריל מת אחד מהן יקח זוג לשני אלמא דקודם הגרלה אינן נדהין ועפ"ז מתפרשת סוגיא דידן בלא שום גירסא אחרת ורק כמ"ש דהירושלמי ס"ל דים מחוסר זמן לבו ביום כדאיתא מפורש בסמוך א"ר בא והוא שנתן מתנות הפר אבל אם לא נתן מתנות הפר פטור שבהיותו של שעיר מעכבת מתן דמו של פר כדפירש הק"ע ז"ל וק"ו למחוסר מעשה דהגרלה וע"כ מתרץ ר"ח מ"ד חייב בשקרב השעיר הנעשה בפנים כבר ע"י ש"ם אחרים וע"כ אינו מחוסר זמן דראוי תומ"י לשעיר הנעשה בחוץ

שנויי נוסחאות (סוי"ב) ואיתא כיי ואתיא.

מעיני יהושע

בש"ק ד"ה מ"ד חייב בשלא קרב וכו' הרמב"ם פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ ה"ג וכו'. נ"ב נראה שרבינו סמך על מימרא דש"ס דילן דף ס"ב דאמרינן התם דהא דחייב משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ אע"ג דמחוסר עבודת היום משום דאין מחוסר זמן לבו ביום וע"כ דגם בדיעבד כשר קודם עבודת היום :

השעיר הנעשה בחוץ א"ר יוסה רב חסדא בעי מדמתה לפסח ולא דמיא א"ר מנא בר תנחום רבי לעזר ורבי יוחנן תריהון אמרין *פסח שעיבר זמנו מאיליו היה משתנה ברם הכא בשחיטה הוא משתנה מאי כדון מ"ד חייב סברין מימר הגרלה מעכבת מאן דאמר פטור סברין מימר אין הגרלה מעכבת כלום יש כאן לשם אלא אחד א"ר שמואל אחוי דר' ברכיה או זה או זה. משהגריל חייב על של שם [א] ופטור על של עזאזל א"ר בא והוא שנתן מתנת הפר אבל אם לא נתן מתנת הפר פטור [ב] *ששחיטתו של שעיר מעכבת מתן דמו של פר רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירה (א) שחט את הפר עד שלא יגריל מהו שיהא חייב א"ל נישמעינה מן הדא *פר מעכב את השעיר השעיר מעכב את הפר הדא אמרה שחט את הפר עד שלא הגריל חייב אין תימר פטור ניתני אין השעיר מעכב את הפר א"ר שמואל בר אבדימי הדא דתימר אין השעיר מעכב את הפר במתנות הבדים אבל במתנות הפרוכת שעיר מעכב את הפר היך עבידא שאינו יכול ליתן מדם הפר על הפרוכת עד שיתן מדם השעיר על בין הבדים: מתני'

פני משה

השעיר הנעשה בחוץ. כצ"ל. דמשקרב שעיר הנעשה בחוץ שוב אינו ראוי לקרב בפנים ואינו מתחייב על שחוטי חוץ אלא כראוי להתקבל בפנים והלכך פטור ומ"ד חייב איירי בשלא קרב השעיר הנעשה בחוץ והואיל וראוי הוא לשעיר הנעשה בחוץ מתקבל בפנים הוא ומחייב עליו משום שחוטי חוץ ולא פליגי: אמר רבי יוסה רב חסדא. דקאמר להאי מילתא בעי מדמיתה האי דינא לדינא דפסח דקיי"ל פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה מיחייב עליו משום שחוטי חוץ הואיל וראוי לקבל בפנים דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא וה"ה לשעיר שלפנים הואיל וראוי להקרב לשעיר הנעשה בחוץ כך היא סבריה דרב חסדא ולא היא דלא דמיא לפסח וכדאמר ר' מנא לקמיה דר"א ור' יוחנן תריהון אמרין דשאני פסח שעבר זמנו שמאליו הוא נשתנה לשלמים ולא בעי עקירה אבל הכא בשעיר בשחיטה הוא משתנה וכלומר עד שלא שחטו לשם קרבן אחר אינו משתנה ובשחיטה הוא דמשתנה ומכיון שכן אי אתה יכול לומר בו הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ דכל זמן שלא שחטו לשם כך אינו משתנה: מאי כדון. השתא דאדחי מילתיה דרב חסדא א"כ אי פליגי הני תנאי במאי פליגי: מ"ד חייב סברין מימר הגרלה אינה מעכבת מ"ד פטור סברין מימר הגרלה מעכבת. כצ"ל. כלומר בהא פליגי דמאן דמחייב משום שחוטי חוץ משום דראוי הוא להקרב לשעיר הנעשה בפנים ואע"ג דעדיין לא הגריל ס"ל להאי תנא דאין הגרלה מעכבת ומאן דפטר ס"ל הגרלה מעכבת ומכיון דמחוסר הגרלה אינו ראוי להתקבל בפנים ופטור עליה משום שחוטי חוץ: כלום יש כאן לשם אלא אחד. בתמיה ואמאי קאמר ששחטן בחוץ דמשמע דמאן דמחייב על שניהם הוא דקאמר והרי אין כאן לשם אלא אחד מהן ואמאי מחייבת לו על השני: או זה או זה. לאו דמחייב על שניהן הוא דקאמר אלא או זה או זה דאחד מהן מיהת ראוי לשם הוא ונתקבל בפנים קרינן ביה: משהגריל. עד כאן בשלא הגריל עליהם מיירי אבל אם משהגריל שחטן בחוץ חייב על של שם דראוי למפנים הוא ופטור על של עזאזל דלא חזי למפנים: והוא שנתן מתנת הפר. על הכפורת שזהו קודם שחיטת השעיר וא"כ ראוי הוא להקרב בפנים אבל אם לא נתן עדיין מתנת הפר לפני ולפנים ושחט את השעיר בחוץ פטור דאכתי לא היה ראוי להקרב בפנים לפי ששחיטתו של שעיר מעכבת אותו מתן דמו של פר דכל זמן שלא נתן מדם הפר לפני ולפנים אינו יכול לשחוט את השעיר. סדר העבודות של פנים כך הם בתחלה מתודה על הפר וידוי ראשון ואחר כן מגריל על השעיר ואח"כ מתודה על הפר וידוי שני ושוחטו ומקבל את דמו ונותנו למי שממרס בו ומכניס כף ומחתה ונותנו בין הבדים ונותן את הקטרת על האש ואח"כ נוטל דם הפר מזה שממרס בו ונכנס למקום שנכנס להקטיר קטרת ונותן מדם הפר על הכפורת ואחר כך שוחט את השעיר ומקבל דמו ונותן ממנו על הכפורת ואח"כ נותן מדם הפר על הפרוכת מבחוץ ואח"כ מדם השעיר ואח"כ מערב הדמים ונותן על מזבח הפנימי: שחט את הפר עד שלא יגריל. על השעיר מהו שיהא חייב כלומר אם נפסל הוא ומיחייב שלא עשה כסדר העבודות: נשמעינה. לזה יצן הדא דתנינן בברייתא פר מעכב את השעיר מלהקדימו ואם הקדים אחד מן העבודות של השעיר שהן מאוחרות להפר ועשאן קודם להפר שהיא ראוי ליקדם להיתה עבודה מעכבו ופוסל ואינו עולה לו: השעיר מעכב את הפר. וכן אם הקדים אחד מן העבודות של הפר המאוחרות להשעיר כגון מתנות שבהיכל על הפרוכת שהן אחר מתן דם השעיר של לפני ולפנים אם הקדים אלו המתנות של הפר קודם למתן דם השעיר על הכפורת מעכב ופסול וא"כ הדא אמרה שאם שחט את הפר עד שלא הגריל על השעיר חייב ששינה הסדר ומעכב להפר ופוסלו דאין תימר דפטור בזה א"כ ניתני אין השעיר מעכב את הפר וכלומר דאשכחן בחדא עבודה של השעיר שאע"פ שהיא ראויה מקודם הפר והיא הגרלה שהיא קודמת לשחיטת הפר אם שינה והקדים שחיטת הפר קודם להגרלה אין בכך כלום אלא מדתני השעיר מעכב את הפר ש"מ שאף הגרלה של השעיר מעכב את הפר ופוסלו: אמר ר' שמואל בר אבדימי הדא דתימר וכו'. כלומר דר' שמואל מדחי לה דלא תפשוט מהכא להגרלה דלעולם אימא לך דאם הקדים שחיטת הפר להגרלה אינו מעכב והא דלא תני אין השעיר מעכב את הפר היינו טעמא דהדא דתימר שאין השעיר מעכב את הפר היינו דוקא במתנות בין הבדים של הפר שאע"פ שמן הדין ההגרלה של השעיר קודמת לשחיטת הפר ופשיטא למתן דמו לפני ולפנים אם שינה ושחט הפר ונתן דמו בין הבדים מקודם הגרלה אין בכך כלום שאין השעיר מעכב את הפר בהגרלה ולא הוה צריך התנא למיתני להא בהדיא דהגרלה לאו מעבודת פנים היא ומהיכי תיתי דליעכבא להפר: אבל במתנות הפרוכת שעיר מעכב את הפר. כלומר כי קתני השעיר מעכב את הפר היינו במתנות שבהיכל על הפרוכת אותן הן שמעכבין את הפר וכדמפרש ואזיל היך עבידא ומאי האי שהשעיר מעכב את הפר זה היא שאינו יכול ליתן מדם הפר על הפרוכת עד שיקדים ויתן מדם השעיר על בין הבדים והיינו דקתני השעיר מעכב את הפר וקמ"ל דבאלו עבודות שבפנים הסדר מעכב דהוקה כתיבא בהו ולעולם הגרלה אינו מעכב את המתנות של הפר של לפני ולפנים וכדאמרן:

מתני'

קרבן העדה

מ"ד פטור בשקרב השעיר הנעשה בחוץ. וה"פ אם לא קרב השעיר הנעשה בחוץ כל א' היה ראוי להקריבו לחטאת של מוסף יום הכפורים האמורה בפ' פנחס ואם כבר קרב שעיר מוסף תו לא חזי לקבל בפנים [ואין חייבין עליהן משום שחוטי חוץ וא"ת הא ראויין לשעיר הפנימי י"ל כיון דמחוסרין הגרלה שהיא מעכבת והיא כעין מעשה בגופן לא נקראים ראויין לפנים: ר"ח. רצה לדמותן לפסח בשאר ימות השנה ששחטו בחוץ בין לשמו בין שלא לשמו דחייב הואיל וראוי לפנים שלא לשמו ה"ה הכא נמי אמרינן הואיל וראויין לשעיר הנעשה בחוץ: ולא דמיא דא"ר מנא כו' תרווייהו אמרין. דשאני פסח שעבר זמנו דלא בעי עקירה אלא מאליו משתנה לשם שלמים: ברם הכא. אבל כאן אינו נעקר שם שעיר הפנימי שהיה עליהן מתחלה שקנה אותן לשמו [אלא] ע"י השחיטה ולא אמרינן הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ: מאי כדון. אלא במאי פליגי: ה"ג מ"ד חייב סברין מימר אין הגרלה מעכבת מ"ד פטור סברין מימר הגרלה מעכבת. וה"פ כיון דאין הגרלה מעכבת מיד ראוי לפנים הלכך חייב ומ"ד פטור כיון דהגרלה מעכבת אין ראוי לפנים שהרי הן מחוסרי זמן ומעשה בגופן כדפרישית: ופריך כלום יש כאן לשם. שראוי לפנים אלא אחת ולמה יהא חייב על שתיהן: או זו או זו. כלומר באמת אינו חייב אלא אחת ל"א כיון דאו זה או זה ראוי לפנים ואינו ידוע איזה מהן חייב על שתיהן: ופטור על של עזאזל. שאינו ראוי להקריב בפנים: ששחיטתו של שעיר. אם שחטו קודם מתן דמו של פר בפנים פסול א"כ הרי הוא מחוסר זמן אם שחטו קודם מתן דמו של פר: שחט את הפר. בחוץ עד שלא הגריל על השעירים מהו שיהא חייב ומיבעיא ליה אם מתקבל בפנים או לא: השעיר מעכב את הפר. והיינו אם לא הגריל על השעיר מעכב שחיטתו של פר ש"מ שאם שחט הפר קודם הגרלה פסול: הדא דתימא וכו'. כלומר לעולם אימא לך אין הגרלה מעכבת שחיטת הפר ודקשיא ליתני אין השעיר מעכב את הפר דודאי במתנת פנים שבין הבדים אין השעיר מעכב הפר: אבל. הא דתני השעיר מעכב את הפר היינו במתנת פרכת שאין מזה מדם הפר על הפרכת עד שיזה תחלה מדם השעיר על בין הבדים: היך עבידא. כמו היכי דמי:

מתני'

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ט ממעה"ק הלכה ז

ט
ב מיי' פ"ה מעיוה"כ ה"ב

גליון הש"ס

(א) ע' בר"ק. ומתכ"ת שבין דלכך אם הפן קודם שחיטת ספר [לע"כ] משום דשחיטה צורך פנים וכפני' דמי ולא כן הוא רק הטעם משום דהתפיסה הוי צורך פנים כמבואר ברמב"ם פ"ה הלכה ב וא"כ באני שהסדראין שום עבודה מפסקת בין הפינה לקטרת וגם אין בה אלא צורך פנים לחוד משא"כ בהגרלה דאפסקו לה עבודות אחרות ויש בה ג"כ צורך בשעיר כנעשה בחוץ ואינה עבודה שלימה ועיין בריטב"א דף לט ע"ב:

מסורת הש"ס

יומא סג א

שם סב א

פ"ש מ א

רידב"ז

בחוץ ומ"ד פטור בשלא קרב שעיר הנעשה בפנים א"כ אינו ראוי לא לפנים ולא לחוץ לפנים לא ראוי דמחוסר מעשה ולחוץ לא ראוי דהוי מחוסר זמן וע"ז פריך ר"י ר"ח בעי מדמתה לפסח ולא דמי וכו' ברם הכא בשחיטה הוא משתנה והיכי נאמר הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ:

מאי כדון מ"ד חייב סברין מומר הגרלה מעכבת ומ"ד פטור סברין מימר אין הגרלה מעכבת. נראה לפענ"ד דה"פ עפ"מ שכתבנו לעיל דלמ"ד הגרלה מעכבת כיון דעלה הגורל כבר נקבע ולמ"ד אין הגרלה מעכבת לא נקבע ע"פ הגורל רק בקריאת שם וס"ל דעיקר רהקדש הוא בקריאת שם כמו בעלמא ורק למצוה גזה"כ הוא הכא דיקבע שם ע"י הגורל ולא. דיקבע שם על מי שירצה ואם עבר וקבע שם בלא הגרלה שפיר דמי עכ"פ דלא נקבע ע"פ הגורל לחוד כי אם בקריאת שם כן הוא דעתיה דר"י דס"ל דע"פ הגורל לחוד לא נתקדש עד לאחר שיקרא שם ונראה דטעמיה דר' יוחנן משום דכתב רחמנא אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת אלמא דאפילו לאחר שעלה עליו הגורל לה' מ"מ צריך הוא לעשותו חטאת אבל כשלא עשה אותו חטאת אינו נקבע עדיין בגורל [כמו שכתבתי לעיל דכן מוכח ממס' יומא דף מ' ע"ב] וגדולה מזו ס"ל לר' יוחנן בירושלמי לקמן פ' ש"ס דס"ל דזוג הראשון יקרב גרסינן שם א"ר לא טעמיה דר"י ועשהו חטאת קבעו בתלי' שלא נדחה פי' דאפילו לאחר שנקבע להטאת ע"י קריאת שם לאחר הגרלה מ"מ עד שעת עשייה הוא עדיין תלוי ועומד ואינו חטאת גמור לענין דיחוי ואינו נקרא חטאת לענין דיחוי עד לאחר העשיה דעושהו חטאת אז נדחה לענין דיחוי ועוד נפ"מ בין הני מ"ד אם כגורל או כשם דלמ"ד הגרלה מעכבת וכיון דעלה הגורל נקבע בלא קריאת שם ולמ"ד דאין הגרלה מעכב ולא נקבע ע"י הגורל אך ע"י קריאת שם לענין אם קודם הגרלה נתקדש על אחד מהן שם חטאת או לא דלמ"ד דהגרלה מעכבת ונקבע חטאת בלא קריאת שם לפ"ז תיכף לאחר הפרשה נתקדש אחד להטאת ואחד לעזאזל אך לא נתברר איזהו לחטאת והגורל מברר [והוי כההיא דאיתא בירושלמי מס' תרומות פ"ג נתקדם ואינו יודע איזהו] והוי כמו כל הגורלות דאינו רק מברר וכמו גורל בחלוקת ארץ דהוא רק מברר אבל למ"ד דלא מהני עד קריאת שם א"כ

קודם

הלכה ב מתני' ס *קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח העמידו כנגד בית שילוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו בא לו אצל פרו שנייה וסמך שתי ידיו עליו ונתודה: וכך היה אומר אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך אנא השם כפר נא לעונות וגו':

גמ' ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן *ג' לשונות הן י של שעיר בסלע י ושל מצורע בשקל י ושל פרה בב' סלעים א"ר בא בר זבדא בשם ר"ש בן חלפתא של פרה בב' סלעים ומחצה אית דמפקין לישנא בי' זוזין:

הלכה ג מתני' ס *שחטו וקיבל במזרק את דמו נתנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרש י נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ופנה גחלים אילך ואילך וחתה מן המעוכלות הפנימיות וירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה:

גמ' כיני מתניתא על הרובד הרביעי שבעזרה תני י שחט בחוץ חייב (א) חפן בפנים פטור חתה והקטיר ונשפך הדם יביא פר אחר ונכנס בדמו עד שלא הקטיר נשפך הדם חתייה פסולה היא והוא צריך לחות כתחילה ספק עד שלא הקטיר נשפך הדם וספק משהקטיר נשפך הדם להביא פר אחר ולהיכנס בדמו אין את יכול שאני אומר עד שלא הקטיר נשפך הדם והיא חתייה פסולה והוא צריך לחות כתחילה אין את יכול שאני אומר משהקטיר נשפך הדם והיא חתייה כשירה והוא עובר משם הכנסה יתירה ובטלו העבודות אשכחת אמר בטלו עבודות של אותו היום

שחט

קרבן העדה

הלכה ב מתני' לשון של זהורית. למר לבוע יוס: כנגד בית שלוחו. כנגד השער שהוליכוהו בו: ולנשחט. היה קושר לשון של זהורית כנגד בית שחיטתו כלומר בצוארו והשתא לא אתי לאחלופי בשעיר המשתלח שזה בראשו וזה בצוארו ותרווייהו בשאר שעירים לא מיחלפי שבאחרים לא היה לשון של זהורית קשור:

גמ' של שעיר. המשתלה דבעי חלוקה כדתנן לקמן מה היה עושה חלוקו קשור בקרניו וחציו קשור בסלע היה נשקלו סלע: ושל מצורע. דלא בעי חלוקה די לו בשקל: ושל פרה. דבעי כובד ליפול אל תוך שריפת הפרה בעי' משקל ב' סלעים: אית דמפקין לישנא. כלומר יש אומרים בלשון אחר של פרה בי' זוזין והיינו הך דסלע ד' זוזין וב' סלעים ומחצה הן י' זוזין:

הלכה ג מתני' ממרס. מגיס ומנער ומערב בו שלא יקפה כשיהא עד שיעשה עבודת הקטרת על הרובד הרביעי. כל הרצפה עשויה שורות שורות מבלאות אבני שיש וכל שורה ושורה קרויה רובד וקס"ד דעל שורה רביעית שמפתח ההיכל ולפנים קאמר: וחותה. את הגחלים ומניח את המחתה עד שיחפון בחפניו את הקטרת ויתן לתוך הכף ואח"כ יכניס כף ומחתה לפנים:

גמ' כיני מתניתא. כן היא מתני': על הרובד הרביעי שבעזרה. היה מניחו דאלו בהיכל היה אסור לממרס לעמוד בשעת הקטרה דלפני ולפנים דכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד: שחט. הפר בחוץ חייב כרת משום שחוטי חוץ וזה ל"ל לאשמועינן אלא משום סיפא תני ליה: חפן. הקטרת בפנים ולא חפן תחלה בחוץ פטור דחפיני' שבחוץ איננה אלא למדה בעלמא ויותר נראה דה"ג חפן בחוץ פטור וטעמו לפי שאינו גמר עבודה: חתה. הגחלים מע"ג המזבח ונכנס לפני ולפנים והקטיר. ואח"כ נשפך דם הפר הואיל וההקטרה היתה בהכשר כשרה ויביא פר אחר ויכניס דמו לפנים אבל א"צ הקטרה שנית: עד שלא הקטיר. כלומר אבל אם עד שלא הקטיר נשפך הדם הרי החתיית גחלים בפיסול *לחתות שנית לאחר שישחוט הפר וה"ה אם הקטיר לאחר שנשפך דם הפר צריך הקטרה שנית: להביא פר אחר ולהכניס דמו. מיד מבלי שיקטיר שנית אי אפשר שאני אומר דלמא קודם הקטרה נשפך הדם והיתה הקטרה פסולה וצריך להקטיר שנית לאחר שישחוט הפר דאל"כ ה"ל שלא על הסדר דבעינן תחלה שחיטת הפר ואח"כ יקטיר הקטרת: ה"ג והוא צריך לחות בתחלה ולחות בתחלה אין את יכול וכו'. וה"פ ולהקטיר שנית לאחר שחיטת הפר השני נמי אי אפשר שאני אומר משהקטיר נשפך הדם והיתה הקטרה הראשונה בכשרות וחייב על הקטרה השנייה מיתה משום אל יבא בכל עת אל הקדש שהרי ביאה יתירה היא: ופריך ובטלו העבודות. בתמיה א"כ בטלו עבודות יה"כ: ומשני אשכחת. תנא שאמר דלפעמים בטלו עבודות יה"כ והייט בענין זה שנשפך הדם וספק קודם הקטרה ספק לאחר הקטר' שא"א לעשות כל העבודות שלאחריה דה"ל שלא על הסדר: שחט

פני משה

הלכה ב מתני' קשר לשון של זהורית. למר לבוע אדום ולהסמכוס אקרא דכתיב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: העמידו כנגד בית שלוחו. כנגד השער שמוליכין אותו לשלחו: ולנשחט כנגד בית שחיטתו. אקשירה קאי שקשר לשון של זהורית להשעיר הנשחט כנגד בית שחיטתו בצוארו והשתא לא אתי לאחלופי לא בשעיר המשתלח שזה קשור בראשו וזה בצוארו וכן לא אתי לאחלופי לתרוייהו בשאר שעירים שאלו לשון של זהורית קשור בהם והשעירים האחרים אין לשון של זהורית קשור בהן: עויתי פשעתי חטאתי. מתני' ר"מ היא ואינה הלכה וכדפרישית בפ' דלעיל בוידוי הראשון:

גמ' שלשה לשונות הן. והלוקין במשקלן: של שעיר. משקלו בסלע וכו': אית דמפקא לישנא בעשרה זין. כמו זוזין כלומר אלו תופסין בלשון שתי סלעים ומחצה ויש שתופסין הלשון לומר במשקל עשרה זוזין של צורי והיינו הך אלא שמשמעות לשון במלות איכא בינייהו:

הלכה ג מתני' שחטו. להפר: נתנו למי שהוא ממרס בו. מגיס ומנענע הדם ומערב בו שלא יקפה בשיהא עד שיעשה עבודה של קטרת: על הרובד שבהיכל. בגמרא קאמר דלאו שבהיכל ממש קאמר שזה אי אפשר שהיה עומד בהיכל משפנים דכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר אלא תני על הרובד הרביעי שבעזרה שכשהיה יוצא מן ההיכל לעזרה מונה הרובדין והן השורות של אבני הרצפה ומניחו על הרובד הרביעי שבעזרה ושם עומד הממרס בו: וחותה. את הגחלים וירד והניחה את המחתה וכו' עד שיחפון בחפניו את הקטרת ויתן לתוך הכף ואח"כ יכנים כף ומחתה לפנים: *בכל יום. כשחותה גחלים ממערכה שניה של קטרת להכנים להיכל להקטיר הקטרת על מזבח הפנימי חותה הוא במחתה של כסף ומערה הוא בתוך של זהב והיום חותה בשל זהב לפי שהתיית הגחלים שוחק את הכלי והתורה חסה על ממונן של ישראל והיום חותה בשל זהב ובה היה מכנים. שלא להטריח על כ"ג לערות מכלי אל כלי: בכל יום חותה בשל ד' קבין וכו'. ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' כיני מתניתא. כן צריך למיתני במתני' על הרובד הרביעי שבעזרה היה עומד זה הממרס ולא בהיכל עצמו וכדפרישית במתני': תני שחט בחוץ. את הפר חייב משום שחוטי חוץ דראוי ליקרב בפנים הוא: חפן. הקטרת בפנים. שסדר העבודה לאחר שחיטת הפר חתה במחתה ומניחה בעזרה כדקתני במתני' ואח"כ הוציאו לו את הכף והכלי מלא קטרת וחופן מלא חפניו ונותן לתוך הכף כדקתני בפרק דלקמן ואח"כ ההפיכה זו בעזרה היתה ואם חפן בפנים לאחר שנכנס להיכל פטור: חתה והקטיר. כדינו ונשפך הדם של הפר יביא פר אחר ונכנס בדמו ליתן המתנות שאע"פ שהקטיר קודם שחיטת הפר השני אין בכך כלום שבשעה שחתה והקטיר כבר קדמה שחיטת הפר הראשון והואיל ונשפך הדם אח"כ זה השני תחתיו הוא בא: עד שלא הקטיר נשפך הדם חתייה פסולה היא. באינו יכול לחפון ולהקטיר עד שיהא הפר שחוט ודמו עומד להזות ומכיון שנשפך הדם אין החתייה עולה לו וצריך להביא פר אחר ולשחטו ולהזור אח"כ ולחות בתחלה ולהקטיר: ספק וכו'. אם ספק היא אם נשפך קודם שהקטיר או משהקטיר נשפך הדם כיצד יעשה: להביא פר אחר ולהכנס בדמו. על סמך חתייה הראשונה אין אתה יכול לפי שאני אומר שמא עד שלא הקטיר נשפך הדם והתייה פסולה היא וצריך הוא לחזור ולחתות בתחלה אחר שחיטת הפר השני: אין אתה יכול. כלומר וכן זה אין את יכול שיחזור ויחתה אחר שחיטת הפר השני וליכנס עוד הפעם ולהקטיר לפי שאני אומר שמא משהקטיר נשפך הדם והתייה הראשונה התייה כשירה היא וכסדר היתה וכשיחזור ויכנס להקטיר נמצא שעובר הוא משום הכנסה יתירה שהרי כבר הקטיר וביאה זו ביאה ריקנית היא: ובטלו העבודות. כלומר ועכשיו מה תקנה שאינו יכול לעשות לא כך ולא כך ואם בטלו העבודות בכה"ג וכדתנן בפרק דלקמן כל מעשה יה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום ואם אירע ספק כזו נמי אמרינן דבטלו העבודות או לא: אשכחת אמר. מצינו דאתמר נמי בכה"ג בטלו העבודות של אותו היום לפי שאי אפשר לעשותן על הסדר: שחט

מסורת הש"ס

יומא מב ב

פ"ק מכ א ירושלמי שקלים פ"ד הלכה ב

נזיר עג ב

ג' וצריך לחתות

עין משפט נר מצוה

י

א מיי' פ"ד מעיוה"כ הל' א

יא

ב מיי' שם פ"ב הלכה ד

יב

ג מיי' פ"ה מטומאת צרעת הלכה א

יג

ד מיי' פ"ג מפרה הלכה ב ועי' במגי' שם

יד

ה ו מיי' פ"ד מעיוה"כ ה"א

טו

ז מיי' שם פ"ה הלכה ב

שייך להלכה ג

גליון הש"ס

(א) אפשר דהיינו פטור וכו' וכעין דאמרינן בכ"ם זבחים ד' קט ע"ב ע"ש. ועי' ע"ש בנחלק:

רידב"ז

קודם קריאת שם אין בהם אחד חטאת ואחד לעזאזל עד שיקרא שם לקדשו לחטאת וא"כ למ"ד דהגרלה מעכבת ונקבע ע"פ גורל א"כ כששחט שניהן בחוץ יש כאן אחד לשם כדמסיק הר"ש אהוי דר"כ או זה או זה דממ"כ יש אחד מהם חטאת אבל למ"ד דאין הגרלה מעכבת ונתקדש דווקא בקריאת שם א"כ אין בהם קודם הגרלה אחד לשם עד שיקרא שם דהגרלה אינו מברר רק את מי לקדש לשם בפיו ואי ס"ד דקודם הגרלה נתקדש אחד מהן ואינו ידוע איזהו א"כ כיון שנתברר ע"י הגורל איזהו למה ליה לקדשו אח"כ בפיו א"ו דהגרלה היא רק לברר את מי לקדש בפיו ע"כ בשוחט בחוץ פטור דדמי לשוחט חולין בחוץ ולא מחייב משום דראוי להקדישו וה"ג קודם שהקדישו בקריאת שם אין עליו שם חטאת והא דאיתא בש"ס דילן דף ס"ג דאפילו קודם הגרלה לא בעי עקירה לשעיר הנעשה בחוץ ופירש"י ז"ל משום דתרווייהו שם חטאת נינהו זה לפנים וזה לחוץ אבל בש

*שחט ומת אחר מהו שיכנס בדמו רשב"ל אמר בפר אבל לא בדם ר' חנינה ור' יונתן תרויהון אמרין אפי' בדם מילתיה דריב"ל אמר אפי' בדם דא"ר חנינה ר' בא בשם ר"י אפי' *בדם *ר"י בן לוי שאל חפן ומת [א] מהו שיכנס בחפניו מה צריכא ליה בחפניו דכתיב ומלא חפניו ברם הכא לית כתיב בדמו פשיטא ליה אפי' בדם :

הלכה ד מתני'

[ג] *בכל יום חותה בשל כסף ומערה לתוך של זהב והיום חותה בשל זהב ובה היה מכנים בכל יום חותה בשל ארבעת קבין ומערה לתוך של ג' קבין והיום חותה בשל ג' קבין ובה היה מכנים ר' יוסי אומר בכל יום חותה בשל סאה ומערה בתוך שלשת קבין והיום חותה בשלשת קבין ובה היה מכנים בכל יום היתה כבידה והיום קלה בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה בכל יום היה זהבה ירוק והיום אדום דברי רבי מנחם : **גמ'** כיי *דתנינן תמן [ג] נתפזר ממנה כקב גחלים היה מכבדן לאמה ובשבת כופין עליו פסכתר . בכל יום היתה כבידה והיום קלה שלא לייגעו בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה שלא לייגעו בכל יום לא היה בה אמה גמודה והיום היה בה אמה ומחצה *כדי שתהא הזרוע מסייעת בכל יום לא היה בה נרתיק והיום היה בה נרתיק כדי שלא תכבה ([א]) ואינו חוצץ א"ר יוסי בי רבי בון קובעו במסמר . *שבעה זהבים הן זהב טוב זהב טהור זהב סגור זהב מופז זהב מזוקק זהב שחוט זהב פרויים ([ב]) זהב טוב כמשמעו °וזהב הארץ ההיא טוב א"ר יצחק טיבוי דו בבייתיה טיבוי דו בלווייתיה זהב טהור שמכניסין אותו לאור ואינו חסר כלום ואתייא *כדתני ([ג]) מעשה במנורת זהב שעשה משה במדבר והיתה יתירה דינר זהב והכניסוה לכור שמונים פעם ולא חסרה כלום ויאות עד דלא יקום על ברריה הוא חסר סגין מן דו קיים על ברריה לא הסר כלום זהב סגור שהיה מכסיף בעד כל הזהבים שהיו שם א"ר שמואל בר רב יצחק כתיב °ושבעת אלפים ככר כסף מזוקק לטוח קירות הבתים וכתיב ואת כל הבית צפה זהב ואת אמר אכן אלא שהיה מכסיף בעד כל הזהבים שהיו שם זהב מופז רבי פטרוקי אחוה דרבי דרוסא בשם רבי בא בר בינה

דומה

תורה אור: ד"ה א כט

פני משה

שחט . הפר : ומת . הכהן גדול : אחר מהו שיכנס בדמו . של הפר : בפר . כתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר ודריש בפר ולא בדם של פר הראשון וצריך הכ"ג האחר להביא פר אחר וליכנס בדמו : אפי' בדם . של הפר הראשון דס"ל דם איקרי פר : מילתיה . ממילתיה דריב"ל דלקמן שמעינן דס"ל נמי אפי' בדם : דאמר . כלומר וכן אמר ר' חנינה בשם ר' יוחנן אפי' בדם : ר' יהושע בן לוי שאל וכו'. השתא מייתי להא דשמעינן ממילתיה דריב"ל מענין דם של הפר דמדשאל חפן הכהן הקטרת ומת מהו שיכנס אחר בחפניו של זה וא"צ לחזור ולחפון מלא חפניו שלו : מה צריכה ליה בחפניו וכו'. כלומר ומדחזינן דעד כאן לא מיבעיא ליה אלא בהפיכה של קטרת ומשום דכתיב ולקח מלא המחתה גחלי אש וגו' ומלא חפניו קטרת סמים דקה דילמא חפניו של הכהן המכניס בדוקא קאמר רחמנא אבל הכא בפר לית כתיב בדמו דנימא בדם של הפר שלו הוא דקפיד רחמנא אלא בפר כתיב והלכך פשיטא ליה אפי' בדם של הפר הראשון דדם איקרי פר : כהאי דתנינן תמן . על הא דקתני במתני' בכל יום חותה בשל ד' קבין וכו' קאי דכן תנינן תמן בפ"ה דתמיד מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח וכו' והתה וירד ועירן לתוך של זהב ונתפזר ממנו כקב גחלים כו' ובשבת שאסור לכבות היה כופה עליהם כלי נקרא פסכתור וזהו כת"ק דמתני' דהכא :

הלכה ד מתני' בכל יום היתה כבידה. המחתה שהיה דופנה עב : והיום היתה קלה . דופנה דק וכדי שלא לייגע הכ"ג : והיום ארוכה . כדי שתהא זרועו של כ"ג מסייעתו : והיום אדום . מזהב הקרוי זהב פרוים על שם שדומה לדם פרים שמלות היום בהן : דברי ר' מנחם . ולדברי חכמים אין קפידא באיזה זהב שיהיה :

גמ' בכל יום וכו'. והכל כדי שלא לייגעו להכ"ג : לא היה בה אמה גמודה. בידה לא היה בה כמדת אמה גמודה מלשון גומד ארכה באהוד בן גרא : נרתיק . כיסוי על המחתה שלא תכבה האש מעל הגחלים : ואינו חוצץ. וכי כה"ג לא הוי קבלה בכלי שרת : קובעו במסמר . להנרתיק בהמחתה וככלי אחד היא : טובוי די בבייתיה . טוב הוא שבביתו וטוב הוא דהוא בלווייתיה שמלוה אותו על הדרך להוצאה ואינו כבד משאו על האדם : ואינו חסר כלום . לפי שהוא טהור מבלתי סיגים : והיתה יתירה דינר זהב . על הככר שהיה בדורש ורצו להעמידה על ככר לא פחות ולא יותר והכניסוה וכו' ואעפ"כ לא חסרה כלום מכמו שיעור משה להככר : ויאות . היא שהדבר בזהב הזה כך הוא עד דלא יקום על ברריה על בירורו חסר הוא הרבה כשמכניסו לכור ומשהוא עומד על בירורו וטהור שוב לא חסר כלום אפי' אתה מכניסו הרבה והרבה פעמים ובזה ידעו להבחינו כי כבר עמד על בירורו בימי משה : שהיה מכסיף . מבייש בעד כל הזהבים שהיו שם לפי שהוא יותר נקי והטוב מכולן ולכן נקרא סגור שבשעה שזה נמכר סוגרין הכל זהבים ואינם חפצים להראותן : כתיב . בד"ה שאמר דוד ועוד ברצותי בבית אלהי יש לי סגלה זהב וכסף וגו' ושבעת אלפים ככר כסף מזוקק לטוח קירות הבתים והא כתיב במלכים בבנין שלמה ואת כל הבית צפה זהב ואת אומר אכן שנתן דוד כסף לטוח קירות הבית אלא שהיה הזהב הזה מכסיף שאר כל הזהבים ולכך נקרא כסף :

דומה

קרבן העדה

שחט . הכ"ג את הפר ומת מהו שיכנוס אחר בדם הפר ששחט הראשון : בפר . בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר ודרשינן בפר אבל לא בדמו של פר דאם שחט ומת אין המשמש תחתיו נכנס באותו דם לפנים אלא צריך להביא פר אחר ולשחטו : אפי' בדם . הפר נכנס תחתיו : מילתיה דריב"ל וכו' . מדברי רבי יהושע בן לוי מוכח דס"ל אפילו בדם הפר וכדמסיק : מהו שיכנס . כהן המשמש תחתיו לפנים בקטרת שחפן הראשון ונתן לתוך הכף או דלמא צריך לחזור ולחפון : מה צריכא ליה . כלומר ע"כ לא קמיבעיא ליה אלא בחפינה שנאמר מלא חפניו דמשמע חפניו של זה ולא של אחר : ברם הכא . אבל כאן דלא כתיב בדמו אלא בפר משמע אפילו בדם הפר דאם"ד דס"ל בפר ולא בדמו של פר א"כ פשיטא דה"ל קטרת פסול שהרי חפן קודם שחיטת הפר :

הלכה ד מתני' בכל יום . כשחותה גחלים ממערכה שנייה של קטרת להכנים על מזבח הפנימי לקטרת שחרית וערבית : חותה בשל כסף ומערה בשל זהב. ואינו חותה בשל זהב שחתיית גחלים שוחקת הכלי ומחסרן והתורה חסה על ממונן של ישראל : והיום חותה בשל זהב . שלא להטריח על כה"ג לערות מכלי אל כלי : כבדה . שהיה דופנה עבה : והיום ארוכה . מפרש בגמרא :

גמ' כיי וכו' . הא דתנן במתני' בכל יום חותה בתוך של ד' קבין ומערה בתוך של ג' קבין אתיא כי האי דתנינן בתמיד נתפזרה לו קב גחלים יתירה : מכבדה לאמה . סילון של מים העוברת בעזרה ויוצאה לנחל קדרון : פסכתר . סיר של נחשת : שלא לייגעו . כיון שכל עבודות יום הכיפורים אינן כשרות אלא בו : אמה גמודה . אמה קצרה כדי שיתן ידו למטה מזרועו ותהא זרועו מסייעתו : והיום היה בה נרתיק . סביב ידה של מחתה לאחוז בה שלא יכוה משום דכלי מתכות שחם מקצתו חם כולו ולפיכך היה צריך היום נרתק יותר משאר ימות השנה לפי ששהו הגחלים במחתה זמן מרובה עד לאחר שגמר כל המתנות ואח"כ הוציא אותה : ופריך ואינו חוצץ. הנרתק הזה בין היד למחתה : ומשני אר"י וכו' . קובעו להנרתק במסמורין וה"ל כגופו של מחתה : טובוי דו בבייתיה . כלומר טוב הוא מי שיש לו ממנו בבית : טובוי דו בלווייתיה . וטוב הוא למי שיש לו כשהוא מהלך בדרך והזהב הזה מלווהו וכ"מ למיבעי עליו רחמים י"מ ול"נ שהזהב הזה סגולתו שמטיב ומאיר עיניו של אדם לכך טוב הוא בבית וטוב הוא פשיטא להולך בדרך שדרך ממעט מאור עיניו של אדם : שמכניסין אותו לאור . כלומר אע"פ שמצרפין אותו אינו נחסר ממנו כלום . ה"ג מעשה במנורה במקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה משה במדבר דינר זהב והכניסוה לכור פ' פעמים ולא חסר האש ממשקלה כלום : ופריך ויאות . בתמיה וכי כך הוא הא עינינו רואות כשנותנין זהב בכור באש הוא נחסר : ומשני עד דלא יקום וכו' . כשעדיין לא קם הזהב על ברירותיה שלא נצרף כל צרכו נחסר ממנו אבל כשכבר נצרף כל צרכו לא חסר ממנו כלום אפי' מכניסין אותו לאש כמה פעמים : שהיה מכסיף כל הזהבים שהיו שם . כשהחנות נפתח למכור אותו סוגרין שאר החנויות המוכרין שאר זהב : ה"ג וכתיב ואת כל הבית צפה זהב ואת אמר הכין . וה"פ קשיין קראי אהדדי כאן קאמר כל הבית צפה זהב וכאן אמר בכסף לטוח קירות הבית : אלא. לזהב קרא כסף שמכסיף את כל הזהב :

דומה

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ה מעיוה"כ הלכה כח

יז ב מיי' שם פ"ב הלכה ה

יח ג מיי' פ"ג מתמידין הל' ה

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' מד ע"ב ד"ה בכל ובתוי"ט שם :

(ב) ע' תוס' מד ע"ב ד"ה זהב וצ"ע :

(ג) פ' ק"ע שהגיה וכן הוא בש"ס מנחות ובירושל' שקלי' פ"ו הלכה ג' ובמדרש רבה גם צריך להגיה והעמידה על ככר כדאיתא בש"ס ובע"כ :

מסורת הש"ס

יומא מז ב

שם ע"א (פ' הוציאו ט ה"א)

שם מג ב

תמיד פ"ה

יומא מז

עיין שם מדרש הזית פ' נשא.יו ובר' ובכ"מ

מנחות כט ב

רידב"ז

שם הטלת על תרוייהו היינו למ"ד דהגרלה מעכבת ונקוט כלל זה בידך דלמ"ד דהגרלה מעכבת נקבע ע"י הגרלה בלא קריאת שם ולמ"ד דאין הגרלה מעכבת לא נקבע ע"י הגורל אלא בקריאת שם וכלשון הבבלי דף מ' ע"ב ואי אמרת הגרלה מעכבת כיון דקבעתיה שמאל היכי מהדרינן ליה ע"כ משמע דלמ"ד דאין הגרלה מעכבת לא נקבע ע"י הגרלה אך ע"י קריאת שם :

מן

שנויי נוסחאות (סו"ד) ר"י כד"ו רבי יוחנן. ר' כד"ו רבי יהושע. (סוכ"ס) טיבוי דו בבייתא טיבוי כד"ו טובוי די בבייתיה טובוי. (סול"ו) הבית במקרא „הבתים". (סול"ח) וכתיב [במלכים ו] כד"ו וכתיב ליתא.

דומה לאש מיתת בגפרית אמר רבי אבין לשם מקומו הוא נקרא זהב מאופז זהב מזוקק שהיו מתתכין אותו בזיתים וטחים אותו בצק ומאכילין אותן לנעמיות והן מסננות אותן ויש אומרים שהיו טומנין אותו בזבל שבעה שנים זהב שחוט שהיה נמשך כשעוה אדריינוס היה לו משקל ביצה דוקלטינוס היה לו משקל דינר גורדינון זהב פרויים ר"ש בן לקיש אמר אדום דומה לדמו של פר ויש אומרים זהב שהוא עושה פירות כיי *דתנינן תמן וגפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל א"ר רבי אחא בר יצחק *בשעה שבנה שלמה את בית המקדש צר כל מיני אילנות לתוכו ובשעה שהיו אלו שבחוץ עושין פירות היו אלו שבפנים עושין פירות הה"ד ישעיה ל"ה °פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן וגו' אימתי יבשו א"ר יצחק חיננא בר יצחק בשעה שהעמיד מנשה נחום א °צלם בהיכל יבשו דכתיב °ופרח לבנון אמלל:

הלכה ה מתני'

א *בכל יום מקריב פרס בשחרית ופרס בין הערבים והיום מוסיף מלא חפניו בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה בכל יום הכהנים עולין במזרחו ויורדין במערבו ב והיום עולין באמצע ויורדין באמצע רבי יהודה אומר לעולם כה"ג עולה באמצע ויורד באמצע בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור והיום מן הקיתון של זהב ר' יהודה אומר לעולם כה"ג מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב: **גמ'** ג *פיטום הקטורת הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה קושט שנים עשר קילופה שלשה קינמון תשעה נמצאת אומר שלש מאות וששים וחמש מנים היו כנגד ימות השנה ושלשה של אותו היום הדא היא דתנינן והיום מוסיף מלא חפניו ברשינה תשעה קבין יין קפריסין ג' סאין וג' קבין אם אין לו יין קפריסין מביא חמר חוורין עתיק מלח סדומית רובע (א) מעלה עשן כל שהוא רבי נתן אומר אף כיפת הירדן כל שהוא ד נתן בה דבש פסלה חסר בה אחת מסממניה חייב מיתה. תני רשב"ג אומר ה הצרי אינו אלא שרף של עצי קטף בורית כרשינה למה היתה באה שבה שפין את הצפורן מפני שהיא נאה יין קפריסין למה היא באה שבה שורין את הצפורן מפני שהיא עזה והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין ריח רע לעזרה מפני הכבוד *וכשהיה מידק היה אומר הדק היטב הדק היטב שהקול יפה לבשמים ו חיסר בה אחת מסממניה או שנתן בה (ב) מעט דבש היתה פסולה *לא נתן לתוכה מלח או שנתן לתוכה מעלה עשן נתחייב מיתה א"ר זעירה ועובר משום הכנסה יתירה תני בר קפרא הפטמין שבירושלים היו אומרים אילו היה נותן לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם כולו יכול לעמוד בריחה תני פיטמה חציים כשירה שלשים וארבעים לא שמענו ר' אומר ז כמדתה היתה כשירה ודא

קרבן העדה

דומה לאש. כבוער בגפרית: לשם מקומו הוא נקרא. כדכתיב וזהב מאופז: וטחים. את הזהב בבצק כדי שיאכלו אותו ולדרך הנעמיות לבלוע המאכל בלא לעיסה. והן מגרפין את הזהב בזפק שלהן. דוקלטינוס. מלך רומי היה: משקל גורדינון. הוא דינר היוצא בגרד: כיי. כי הא דתנינן תמן במסכת מדות פ"ג: וגפן של זהב. שהיה עושה פירות של זהב:

הלכה ה מתני' פרס. חצי מנה: מוסיף מלא חפניו. שמכניס לפני ולפנים לבד מפרס של שחרית ושל ערבית הניתן על מזבח הפנימי: והיום דקה מן הדקה. זו שהיה מכניס לפני ולפנים היה מחזיר ערב יוה"כ למכתשת ושוחקה הדק: בכל יום הכהנים. העולים למזבח עולים בשפת מזרחו של כבש שהמזרח הוא לימין העולה דאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין למזרח: והיום. כה"ג משום כבודו להראות חשיבותו שהוא כבן בית והולך במקום שהוא חפץ מה שאין שאר הכהנים רשאין לעשות: **גמ'** פטום הקטרת. כתיבת הסמנין ותקון הקטרת נקרא פטום וכן המבשם והממלח כל הבשמים נקרא פטום מרקחת מתרגם בירושלמי מפטים: הצרי. שרף הנוטף מעצי הקטף וכל מידי דמנטף מן העץ נקרא שרף וקורין גומ"א: והצפורן. מין עשב חלק כציפורן: חלבנה. גלמ"ה והוא שרף אילנות בערי יון ואע"פ שריחה רע מנאה הכתוב עם שאר סמני קטרת: מור. הוא הדם הצרור בחיה בהודו וכו מתבשמין בני אדם וי"מ שהוא מין עשב או אילן שריחו נודף: וקציעה. קידה: שבולת נרד. שם אחד הוא ודומה לבית יד של שבלת: וכרכום. הוא שקורין זפר"ן: קלופה. קליפת עץ וקורין לו בערבי קשר סליכה: ה"ג נמצאת אומר שס"ח מנים היו שס"ה כנגד ימות החמה מחציתו בבקר ומחציתו בערב:

ושלשה: מנים היתירים היו להקטרת הקטורת ביוה"כ: הדא היא. דתנן במתני' והיום מוסיף מלא חפניו ובדפריכית במתני': כרשינה. עשב שמו כך: יין קפריסין. יין שבא ממקום ששמו קפרוס וחזק הוא מאוד: חמר חיור. יין שאינו לבן מכל וכל ולא אדום: ה"ג יין עתיק. שהוא ישן וחזק: רובע. הקב: מעלה עשן. עשב שמעלה עשן עד שהוא מתמר ועולה כמקל: אף כיפת הירדן. וורד שגדל על שפת הירדן: פסלה. דכתיב כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה': חייב מיתה. כי עייל ביוה"כ דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש ולא ימות בזאת יבא אהרן ונומר וכי מעייל קטרת חסר ביאה ריקנית היא וחייב מיתה ואם הביא גם קטורת שלימה עמה חייב על שהקטיר קטרת חסר: רשב"ג. לפרושי אתא: שפין. מושחין: מפני שהיא נאה. יותר אחר ששפין אותה בבורית כרשינה: מפני שהיא עזה. ואין ריחה נודף אם אין שורין אותה ביין קפריסין: והלא מי רגלים יפין לה. לצפורן לשרות בו: אלא שאין מכניסין ריח רע לעזרה. ופטום הקטרת היה צריך להיות בעזרה וגם כל המכבירים היו נעשין בעזרה: היה אומר. הממונה לשוחק: היתה פסולה. היינו בשאר ימות השנה דאינו חייב מיתה אלא ביוה"כ שנכנס לפני ולפנים: לא נתן לתוכה מלח. דמדאורייתא בעי קטרת מלח דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח א"נ מדכתיב ממולח טהור קדש וכיון שלא נתן בו מלח ה"ל ביאה ריקנית וחייב עליה מיתה ביוה"כ: ה"ג או שלא נתן לתוכה מעלה עשן חייב מיתה. שנאמר כי בענן אראה על הכפורת: ועובר משום הכנסה יתירה. חייב משום ואל יבא בכל עת אל הקדש שנכנס שלא לצורך ועיין בת"י דף כ"ב בד"ה ותיפוק ליה וכו': אינו יכול לעמוד בריחה. שהיה נודף ריח טוב ממנה ביותר פיטמה חציים. מחצית הסמנין דהיינו קפ"ד מנים: שלשים וארבעים. אם פטם שליש או רביע ממנה לא שמענו אם הוא כשר או לא וי"מ לא שמענו ופיטום ההוא פסול: כמדתה היתה כשרה. כל שהיה כמדתה לכל סממן אפי' מנה אחת הצריך לכל יום כשרה:

ודא

פני משה

דומה לאש מיתת בגפרית. כגוון כאש הזה כך הוא הזהב הזה ונקרא מופז: ומאכילין אותו לנעמיות. כדי שיזוקק במעיהן: והן מסננות אותו. מבררים ומנקים אותו וכשיוצא ממעיהן מזוקק הוא מאוד: בזבל שבע שנים. ופ"י כך נעשה מזוקק: דינר גורדינון. משם מקום: כהאי דתנינן תמן. בפ"ג דמדות וגפן של זהב וכו':

הלכה ה מתני' בכל יום מקריב פרס. חצי מנה: והיום דקה מן הדקה. דכתיב ומלא חפניו קטרת סמים דקה והלא כבר כתיב בקטרת ושחקת ממנה הדק אלא ללמד על הקטרת של יוה"כ שתהא דקה מן הדקה: בכל יום כהנים עולים במזרחו. של כבש דאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין והכבש הוא בדרום וכשעולים בו עולים במזרחו שהוא סמוך לפנות לימין: והיום עולין באמצע. כשהולכים אחרי הכ"ג לכבודו עולים באמצע וכו' להראות חשיבותו של כ"ג שהוא כבן בית והולך במקום שהוא חפץ: והיום מן הקיתון של זהב. שנתקדש לכלי שרת:

גמ' פיטום הקטרת. מה הן שמפטמין הקטרת: הצרי. הוא השרף של עץ הנקרא קטף כדאמר לקמן: והצפורן. זהו שחלת דתרגומו טופרא ולפי שהוא חלק כצפורן: והחלבנה. גלוונא: שבולת נרד. שפולא בלע"ז והוא חד: ושלשה. מנים של אותו היום כפורים שהוא מוסיף ושוחקן ביוה"כ כדי לקיים מצות דקה מן הדקה וכדקאמר לקמן: יין קפריסין. שבא ממקום שנקרא קפרס פ"א שעושין אותו מפרי קאפרים והיא הצלף החמור בו תמרות ואביונות וקפרס: ועובר משום הכנסה יתירה. כלומר אפי' לא הקטיר ואינו מתחייב בשביל קטרת חסירה מכל מקום עובר הוא משום ביאה ריקנית: ר' אומר כמדתה היתה כשירה. אם כמדתה בהסממנין ובמשקלן אף לשלשים ורבעים היתה כשירה:

ודא

מסורת הש"ס

מדות פ"ג

יומא כא ב

שם מג ב

כריתות ו א

שם ע"ב

שם מנחות כא

עין משפט נר מצוה

ישן

א מיי' פ"ד מעיוה"כ ה"א

כ

ב מיי' שם פ"ב הלכה ס

כא

ג מיי' פ"ב מכלי המקדש הלכה ג

כב

ד מיי' שם הלכה ח ופ"ה מאיסורי מזבח הלכה ג

כג

ה מיי' פ"ב מכלי המקדש הלכה ד ה

כד

ו מיי' שם הלכה ח ופ"ה מעיוה"כ ה"י

כה

ז מיי' פ"ב מה' כלי המקדש שם

גליון הש"ס

(א) עי' בב"י בא"ח סי' קלג ובמשל"מ פ"ב מכלי המקדש הל' ג: (ב) עי' תוס' כריתות דף ו ע"א ד"ה אם ובמשל"מ שם

ציון ירושלים *פיטום הקטורת. עי' כל המאמר בכריתות דף ו ובא"ח סי' קלב. ובמגן גבורים שם ומשל"מ פ"ב מכלי המקדש ובת"י יומא נג:

שינויי נוסחאות (שו' ג) נקרא זהב בד"ו נקרא וזהב וכ"ה במקרא (ירמיה י' ט'). (שו' ד) אותן בד"ו אותו. (שו' ס) שבעה בד"ו שבע. (שו' א) א"ר בד"ו אמר. (שו' ל) תשעה בד"ו תשעת.

ודא דאת מר פיטמה חציים כשירה חצי כל סממן וסממן. אחת לששים לשבעים שנה היא היתה באה חציים מן השיריים (א) הדא היא *מותר הקטרת מה היו עושין בה. *תני א הקטיר כזית בחוץ חייב פחות מכזית בפנים פטור רבי זעירה בשם רב ירמיה נפטרו הציבור ידי חובתן ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' ירמיה מן מה דתני הקטיר כזית בחוץ חייב מינה את שמע פחות מכזית בפנים פטור *דקה מה ת"ל לפי שנאמר ושחקת ממנה הדק אם כן למה נאמר דקה שתהא דקה מן הדקה כיצד הוא עושה מפריש שלשת מנים מערב יוה"כ ומחזירן למכתשת כדי למלאות ממנה חפניו כדי לקיים בה דקה מן הדקה. אמר ר' יונה (ב) חוץ מקידוש הראשון א"ר יוסה ואפילו מקידוש הראשון. מתניתא פליגא על רבי יונה ג *כל הכלים שהיו במקדש היו ראויין לקידוש ידים ורגלים פתר לה חוץ מקידוש הראשון. *מתניתא פליגא על רבי יוסה הכיור והכן מעכבין פתר לה (ג) מקומן מעכב:

הלכה ו מתני'

*בכל יום היו שם ארבע מערכות והיום חמש דברי ר"מ רבי יוסי אומר ד בכל יום שלש והיום ארבע רבי יהודה אומר בכל יום שתים והיום שלש:

גמ' *מה טעמא דר"מ ו והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה זו מערכת קיומי אש וביער עליה הכהן זו מערכת איכול איברין ופדרים וערך עליה העולה זו מערכה גדולה והקטיר עליה חלבי השלמים זו קטורת ולית לרבי יוסה מערכת איכול איברין ולית לרבי יודה מערכת קיומי אש *מה מקיים רבי יהודה אש תמיד אש שאמרתי לך תהא תמיד ה לא תהא אלא על מזבח החיצון א"ר אלעזר *האיברין והפדרין שלא נתאכלו מבערב עושה אותן מדורה ושורפן בפני עצמן ודוחין עליהן את השבת ר' יעקב בר אחא בשם רבי שמואל בר אבא מתניתא אמרה כן בכל יום היו שם ארבע מערכות מה את ש"מ אמר רבי מנא והיום חמש רבי בון בר חייה בעא קומי רבי זעירה דבר שאינו מעכב דוחה אמר ליה עדי החודש הרי אינן

תורה אור: ושחקת ממנה הדק — שמות ל; והאש על המזבח תוקד בו — ויקרא ו

פני משה

ודא דאת אמר וכו'. וכן מה דאת אומר לחצאין כשירה לא שעשה חצי המנין של הסממנים וכגון שלא עשאה אלא כששה או כשבעה סממנין דזה היא חסר מסממניה אלא שעשה חצי כל סממן וסממן מהי"א סממנין: הדא היא. מה ששנינו לקמן בפ"ד דשקלים מותר הקטרת מה היו עושין בה מפני הא דאמרן שאחת לששים וכו' מן השירים לפי שבכל שנה ושנה היו אלו ג' מנים יתירים: תני. בברייתא הקטיר מהקטרת כזית בחוץ חייב שהרי זה ראוי לבא לפנים: פחות מכזית בפנים פטור. זעירא ר"ז בשם ר' ירמיה לפרש דהאי פטור היינו שנפטרו הצבור ידי חובתן דבדיעבד אפי' בפחות מכזית יצא וקאמר ר' יוסי בר' בון דלאו הכי קאמר ר' ירמיה דהא מן מה דתני בבבא ראשונה חייב ש"מ דפטור דבבא שניה פטור ממש קאמר דאל"כ אין זה ההיפוך מבבא דרישא והא דאיצטריך לאשמועינן דפטור דמהו דתימא ה"א חסרון השיעור כחסרון מן הקטרת קמ"ל דעל החסרון השיעור לא מיחייב אבל אין הצבור יוצא י"ח לפי שאין הקטרה בפחות מכזית: דקה וכו'. כדפרישית במתני': א"ר יונה חוץ מקידוש הראשון. הא דתני במתני' דביום כ"ג מקדש מקיתון של זהב בשאר קידושין של בו ביום הוא אבל בקידוש הראשון שחרית בבואו אל אהל מועד מקדש הוא מן הכיור כדכתיב בפרשת קידוש: אמר ר' יוסי. דלא היא ואפי' מקידוש הראשון מקיתון של זהב הוא וקרא לא נאמר אלא בשאר ימות השנה: מתניתא. ברייתא פליגא על ר' יונה דקתני כל הכלים וכו' ולאו דוקא כיור: פתר לה. דלא קאי אלא אשאר קידושין של כ"ג ביוה"כ חוץ מקידוש הראשון: מתניתא פליגא על ר' יוסי. דקתני הכיור והכן מעכבין וקס"ד דלענין קידוש מכיור וכנו קתני: פתר לה. דה"ק מקומן מעכב בעזרה בין אהל מועד ובין המזבח אבל לענין קידוש כל כלי שרת ראוין לקידוש:

הלכה ו מתני' בכל יום היו שם. במזבח החיצון: ד' מערכות. של עצים שמבערים עליהם האש אחת היא מערכה גדולה שמקריבין עליה התמיד והשנייה שממנה נוטלין אש למזבח הקטרת. והשלישית מערכה של קיום האש שלא יסור האש משם לעולם והאחת מערכה של אברים ופדרים מהתמיד של בין הערבים שלא נתאכלו מבערב ולא נשרפו כל הלילה שורפין אותן במערכה זו: והיום חמש. שמוסיפין ביוה"כ עוד מערכה אחת ליטול ממנה גחלים לקטרת לפני ולפנים: ר' יוסי אומר בכל יום שלש. דהלתא קראי כתיבי על מוקדה על המזבח זו מערכה גדולה והאש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטר', והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה זו מערכה שלישית של קיום האש ומערכה רביעית לאברים ופדרים לית ליה לר' יוסי דסבירא ליה אברים ופדרים שלא נתעכלו בגידי מערכה גדולה הן נשרפין: ר"י אומר בכל יום שתים. דלית ליה מערכה שלישית של קיום האש וקרא והאש על המזבח תוקד בו דריש ליה ר' יהודה על הצתת אליתא והן הקסמים דקים שמבעירין כדי להצית האש על המערכה הגדולה שלא יהא זה אלא על ראשו של המזבח ושלא יצית על הרצפה ויעלה כשהן דולקים על המזבח והלכה כר' יוסי:

גמ' מה טעמא דרבי מאיר וכו'. כדדרים מקראי: ולית ליה לר' יוסי מערכת איכול אברין. משום דסבירא ליה בגידי מערכה גדולה הן נשרפין: ולית לר' יהודה וכו'. ומה מקיים ר' יהודה קרא דאש תמיד תוקד על המזבח: אש שאמרתי לך וכו'. לא תהא אלא על ראשו של מזבח החיצון וכדפרישית במתני': מה את שמע מיניה. מהכא ודילמא בכל יום לבד משבת קאמר: אמר רבי מנא והיום חמש. קתני ואם כן דוחה יום הכפורים הוא: דבר שאינו מעכב דוחה. בתמיה והלא אברים ופדרים אינן מעכבין ומפני מה ידחו את השבת: הרי עדי החדש הרי אינן

קרבן העדה

ודא דאת אמר. והא דאמרת פיטמה לחצאין כשרה היינו נמי שנותן מכל סממן לפי ערך אבל אם נטל מאחד מסממנים יותר מחציו ומשני פחות מחציו עד שהוא קפ"ד מנים פסול: אחת לששים. או לשבעים שנה לא היה צריך (לפנים) [לפטם] אלא חצי שיעור משום דמותר דששים או שבעים שנה סלקי לחצי קטרת פעמים לס' ופעמים לע' שנה לפי שאין כל החפניים שוות: הדא היא. והיינו דתנן במסכת שקלים פ"ד מותר הקטרת מה היו עושין בה שנותר כל שנה מהג' מנים של יה"כ: הקטיר כזית בחוץ. הוא דחייב אבל בפחות מכזית פטור: פחות מכזית בפנים פטור. קס"ד דבדיעבד אפי' מקטיר פחות מכזית כשר ופריך ר"ז וכו' נפטרו הציבור בפחות מכזית ידי חובתן. א"כ אף המקטיר בחוץ אפי' פחות מכזית יהא חייב דהא מתקבל בפנים הוא: מן מה דתני. תנא הקטיר כזית שלם בחוץ הוא דחייב שמעינן פירושא הא דתני פחות מכזית מבפנים פטור היינו דוקא אם השלים אח"כ החלק השני החסר מזה אבל אם לא השלים חייב: לפי שנאמר. בקטרת של כל ימות השנה ושחקת הדק א"כ ל"ל דקה ביה"כ: אר"י. הא דתנן במתני' כה"ג מקדש ידיו ורגליו מן קיתון של זהב היינו בשאר קידושין שמקדש בו ביום אבל קידוש הראשון צריך שיהיה מן הכיור: מתניתא. ברייתא פליגא על ר' יונה שמכשרת כל הכלים המקודשים לקידוש ידים ורגלים: פתר לה. הא דכשרים כל הכלים היינו לכה"ג ביה"כ ולקידוש האחרונים אבל קידוש הראשון בעי כיור: הכיור והכן מעכבין. וקס"ד מעכבין העבודה וטעמו שאם אין שם כיור וכן אינו יכול לקדש רגליו מתוכו ואין כאן עבודה דבעינן שיקדש ידיו ורגליו מן הכיור: מקומן מעכב. שהכיור מעכב הכן שאם אין כיור אין כן ואם אין כן אין כיור ל"א אם אין הכיור וכנו במקומן פסול לקדש בשאר כלים אבל אם יש שם כיור וכן אף שאר כלים כשרים לקדש ולשון זה נראה עיקר:

הלכה ו מתני' בכל יום היה שם. במזבח החיצון: ארבע מערכות. של עצים שמבעירים עליהם האש ובגמרא מפרש להו:

גמ' קיומי אש. שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה: איכול איברים ופדרים. שלא נתעכלו מבערב כגון שלא ניתנו ע"ג המערכה או ניתנו ולא הספיקו להתעכל: זו קטרת. מערכה ליטול ממנו גחלים להקטיר עליהן קטרת שבהיכל: ולית לרבי יוסי מערכת איכול איברין. דסבירא ליה דמהדרין להו למערכה גדולה שנאמר אשר תאכל את העולה אם אינו ענין לתחלתו שנאמר על מוקדה תנהו ענין לסופה: וליה לר' יהודה אף מערכת קיום האש. דלא צריך לזה מערכה דכהנים זריזין הן: מה מקיים רבי יהודה כלומר מאי עביד ר"י בקרא דאש תמיד דמוקמינן למערכת קיום אש: אש שאמרתי לך תהא תמיד. והיינו של מנורה שנאמר בה להעלות נר תמיד: לא תהא אלא. מאש שעל מזבח החיצון: ושורפין אותן בפני עצמן. ע"ג המזבח: מה את ש"מ. איך שמעינן ממתני' שדוחה את השבת: והיום. ביוה"כ חמש וכי היכא דדוחה יוה"כ דוחה נמי שבת: דבר שאינו מעכב דוחה. וכי שריפת איברין ופדרין שאם אינן נשרפין אינן מעכבין הקרבן ודוחין את השבת: עידי החדש יוכיח שאינן

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ה ממעשה הקרבנות הלכ' ג ט
כז ב מיי' פ"ב מכלי המקדש הלכה ג
כח ג מיי' פ"ה מביאת מקדש הלכה יא
כט ד מיי' פ"ב מתמידין ה"ד ופ"ב מעיוה"כ הלכה ה
ל ה מיי' פ"ג מתמידין הל' יג

גליון הש"ס

(א) עי' בתוס' שבועות דף י ע"ב ד"ה מותר ובחי' הריטב"א והר"ן שם ובהגהותי על הש"ס שם: (ב) עי' במים חיים פ"ב מעיוה"כ ה"ה: (ג) עי' ק"ע ועי' בקונטרס מים חיים להפר"ח פ"ב מעיוה"כ ה"ז ובמ"ש על הגליון בשקלים פ"ד הלכה ב:

מסורת הש"ס

שקלי' פ"ד מ"ד
ע' זבחים קט ב.
יומא מח א'
זבחים כא ב.
ירושלמי שקלים פ"ד ה"ב
יומא מג ב.
ע"ש מה א.
שם ע"ב.
שם מו א.

רידב"ז

מן מה דתני הקטיר כזית בחוץ חייב מינה את שמע פחות מכזית בפנים פטור. פי' אבל לא כשר דאל"כ אפילו פחות מכזית בחוץ יהא חייב דהא כשר בפנים ויצא י"ח אלא ע"כ דרק פטור אבל לא כשר ולא יצא י"ח ומה דאיתא לעיל בפ"ב דאין הקטרה פחותה מכזית הוא לענין לכתחלה והכא מיירי לענין דיעבד: פתר לה מקומן מעכב. עיין במס' שקלים פ"ד ומס' פסחים ירושלמי פ"ז ודו"ק:

תורה אור

אינן מעכבין ודוחין דתנינן *תמן [א] שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש מנין למערכת יום הכפורים רבי ירמיה בשם ר' פדת *גחלי מה ת"ל אש שהיא בטילה ע"ג גחליה *גחלי יכול עוממות ת"ל °אש אי אש יכול שלהבת ת"ל גחלי אש הא כיצד מן הלוחשות הללו ומנין שתהא האש בטילה ע"ג גחלים ת"ל גחלי אש *רבי יהושע בן לוי אמר אין לחם הפנים נפסל בשעת מסעות רבי יוחנן אמר לחם הפנים נפסל בשעת מסעות ר' חייה בשם רבי יהושע בן לוי °כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתם אינו נפסל אף בנסיעתם אינו נפסל רבי אמי בשם ר"י בן לוי °ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות כבתוך המחנות רבי יעקב בר אחא ר' אמי בשם רבי אלעזר השורף קדשים בחוץ בשעת מסעות לוקה א"ר יוחנן *קדשים נדחין בשעת מסעות טמאים פרושים כל אחד ואחד במחיצתו א"ר יוסה תדירא הא מילתא בפומהון דרבנן [ב]נסתלקו הפרוכת הותרו המחיצות לזבין ולמצורעין מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייעא לרבי יהושע בן לוי *תמיד תמיד אפילו בשבת תמיד ואף בטומאה מתניתא מסייעא לרבי יוחנן °לא תכבה אף במסעות. בשעת מסעות מה היו עושין לה היו כופין עליה פסכתר דברי רבי יהודה ר' שמעון אומר אף בשעת מסעות היו מדשנין אותה. שנאמר °ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן הא אילו היה המזבח דליק לא היה בגד ארגמן נשרף. מה עבד לה רבי יודה פסכתר היו כופין עליו מלמעלה מה מקיים רבי יודה ודשנו את המזבח וירוון כיי דאמר ר' יודה בן פזי °ואכל ושבע ודשן:

הדרן עלך פרק טרף בקלפי

הלכה א מתני' [ג] *הוציאו לו את הכף ואת המחתה וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו וכך היתה מידתן נטל את המחתה בימינו

קרבן העדה

שאינן מעכבין הקרבן שהרי לפעמים יבואו אחר הקרבת הקרבן של בין הערבים או בזמן הזה ואפ"ה דוחין את השבת א"נ אם אינן באים להעיד והחדש מעובר אין כאן קלקול דאתם אפילו מזידין ואפ"ה דוחין שבת: דתנינן תמן. ספ"ק דר"ה: מנין. שמוסיפין מערכה לקטרת של יה"כ: מה ת"ל אש. דכתיב ולקח מלא המחתה גחלי אש: שהיא בטילה ע"ג גחלים. שיהיו הגחלי' מרובין משלהבת ואלו במערכ' גדולה או בשאר מערכות היה אש הרבה: יכול עוממות. כהות שעלה האפר עליהם: יכול שלהבת. ואדמטייל לגואי הוה גחלת: ת"ל ולקח גחלי אש. משעת לקיחה יהיו גחלים: מן הלוחשות הללו. שהן בוערו' והאש ניכר עליהם: אין לחם הפנים נפסל בשעת מסעות. כשנוסעין ישראל במדבר ומפרקים המשכן ונושאים השלחן עם הלחם אין נפסל הלחם ביוצא: אף בנסיעתם אינו נפסל. משום יוצא אם הלחם על השלחן: כבתוך המחנות. אע"פ שנסע כבתוך המחנות ה"א ואינו נפסל משום יוצא: השורף קדשים בחוץ. אפילו בשעת מסעות לוקה דבעינן בקדש באש תשרף: וקדשים נדחין בשעת מסעות. ונפסלין ביוצא: טמאים פרושים וכו'. כלומר אע"ג דאין מחנות לענין קדשים אפ"ה המחנות קדושים וזבין משתלחין חוץ למחנה לויה ומצורעין חוץ למחנה ישראל: תדירא וכו'. מרגלא דבר זה בפומיהון דרבנן: נסתלקו הפרוכת. בשעת מסעות: הותרו המחיצות וכו'. ופליג אדרבי יוחנן: הכי גרסינן תמיד אפילו בטומאה לא תכבה אף במסעות בשעת מסעות מה היו עושין לה היו כופין עליה פסכתור דברי ר"י מתניתא מסייעא לרבי יוחנן דס"ל אף בשעת מסעות וכו'. וה"פ מדכתיב אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה דריש רבי יהודה דתמיד משמע אף בשעת מסעות לא תכבה וקרינן ביה תמיד והיינו כריב"ל כיון שהלחם הפנים על השלחן בשעת מסעות קרינן בהו לחם הפנים לפני תמיד ואינן נפסלין ביוצא וסיפא דברייתא דהיינו דברי ר"ש מסייעין לרבי יוחנן דסובר דבשעת מסעות היו מדשנין אותה דבשעת מסעות לא קרינן ביה תמיד א"כ אף בלחם הפנים לא מיקרי תמיד ונפסלין ביוצא: פסכתר. כלי נחשת: לא היה בגד ארגמן נשרף. בתמיה א"כ עכ"ל שהיו מדשנין את המזבח: מה עביד לה ר"י. הרי היה בגד ארגמן נשרף ומשני פסכתר היו כופין. ע"ג האש ואח"כ פרשו עליו בגד ארגמן: ודשנו את המזבח. דמשמע שהיו נוטלין הדשן מעליו: ומשני וירוון. האי מדשנין היינו שהיו משביעין את המזבח שהיו מניחין עליו איברים ופדרים ואש אף בשעת מסעות שיהיה לו לאכול: כיי. כי האי דאר"י בן פזי הא דכתיב ואכל ושבע ודשן היינו לשון שביעה יתירה אף ודשנו את המזבח כמי לשון שביעה יתירה היא:

הדרן עלך פרק טרף בקלפי

הלכה א מתני' הוציאו לו. מלשכת הכלים: וכך היתה מידתה. כמדתה בחוץ כך מדתה בפנים מה בחוץ חופן בחפניו ממש ולא בכלי אף בפנים כשמערה הקטרת מן הכף לתוך חפניו לא היה מערה בכלי עשוי כמדת חפניו אלא לתוך חפניו ממש א"נ וכך היתה מידתה מלא חפניו מלומלמין שלא יחסר ולא יותיר: נטל את המחתה בימינו

פני משה

אינן מעכבין. שאם לא באו מקדשין הב"ד על פי קביעותן אלא שמצוה לקדש ע"פ הראיה. ועוד שאם ראו הב"ד בעצמן ביום מקדשין בלא עדים כדאמרינן לא תהא שמיעה גדולה מראיה ואפ"ה דוחין מהלכן את השבת כדתנינן תמן בפרק קמא דר"ה השנה שעל מהלך וכו': מנין למערכת יה"כ. לקטרת לפני ולפנים שתהא מערכה בפ"ע ולא יטול הגחלים ממערכה שניה כמו בכל יום ויום: גחלי. ולקח הכהן מלא המחתה גחלי אש ולמה נאמר אש פשיטא שגחלי אש יטול אלא מלמד שהיא בטילה על גבי גחליה כלומר כשיסיר הגחלים בטילה זו האש וא"כ ע"כ שמערכה בפ"ע היא ואינה אלא לטול ממנה גחלים להקטיר הקטרת לפני ולפנים דאי ממערכה שניה של כל יום ויום הלא היא אינה בטילה וצריך ליטול עוד ממנה להקטיר קטרת של בין הערבים כמו בכל יום ויום: גחלי וכו'. מת"כ היא ודריש לפירושא דקרא גחלי אש: יכול עוממות. כשהן מתחילין לכבות: אי אש יכול. אע"פ שעדיין שלהבת קשורה בהן ת"ל גחלי אש הא כיצד מן הלוחשות אש הללו הוא שיטול: ומנין שתהא האש בטילה וכו'. כלומר שזו מערכה בפ"ע היא וכשיסיר ממנה הגחלים בטילה היא וכדאמרן: ת"ל גחלי אש. כלומר ע"כ תרתי ש"מ דאי אש להוציא העוממות בלחוד הוא דאתא תיפוק ליה מדכתיב אבתריה ונתן את הקטרת על האש אלא ללמד ג"כ שתהא האש בטילה ע"ג הגחלים כשיטול ממנה: אין לחם הפנים נפסל. משום יוצא בשעת מסעות שבמדבר ובדדרים כאשר יחנו מה בחנייתם אינו נפסל וכו': ר' אמי וכו'. קאמר דמהכא נפקא ליה דכתיב ונסע וגו' אע"פ שנוסע אפ"ה כבתוך המחנות היא: השורף קדשים בחוץ בשעת מסעות לוקה. משום דכתיב בקדש באש תשרפנו כל שפסולו בקדש שריפתו בקדש ובשעת מסעות נ"כ פסולן בקדש נקרא: א"ר יוחנן. לא היא אלא כך שנינו בתוספתא דזבחים פי"ג בשעת סילוק מסעות קדשים נדחין שנפסלין ביוצא אלא דמ"מ טמאין משתלחין הן ונפרשים הן כל או"א במחיצתו זבין חוץ למחנה שניה ומצורעים חוץ למחנה ישראל משום דהמחנה קדוש היא: א"ר יוסי תדירא הא מילתא בפומהון דרבנן. דלא כהך סיפא דהתוספתא אלא כך הן רגילין לומר דכשהוגלגלו הפרוכת בשעת סילוק המסעות הותרו המחיצות לזבין ולמצורעין ואין כאן סילוק מחנות: מתניתא מסייע לדין וכו'. אפלוגתא דריב"ל ור' יוחנן דלעיל בלחם הפנים הוא דמהדר דתניא כוותיה דמר וכוותיה דמר: תמיד. דכתיב בלחם הפנים ודרשי' כמו התמיד הנאמר בפסח ובקרבן תמיד דללמד בא אפילו בשבת אפי' בטומאה וה"ה תמיד הנאמר בלחם הפנים ללמד בא שתמיד הוא נוהג ואפי' בשעת מסעות אינו נפסל ביוצא: מתניתא מסייע לר' יוחנן. דלא נפקא לן מדכתיב תמיד שאף על מסעות נאמר שהרי באש על המזבח כתיב תמיד ואפ"ה איצטריך לא תכבה ללמד אף על המסעות כדפירש בהאי ברייתא: ר"ש אומר. לא היה האש על המזבח בשעת המסעות אלא כמו שהיו מדשנין אותו בכל יום אף בשעת סלוק מסעות היו מדשנין שנאמר ודשנו וגו' ואם היה האש דלוק וכי לא היה בגד הארגמן נשרף: מה עביד לה ר' יהודה פסכתר וכו'. ועל הפסכתר היה פרוש בגד הארגמן: מה מקיים רבי יהודה ודשנו. דמשמע שהיו מדשנין אותו מקודם שפרשו עליו הבגד: וירוון. ר' יהודה מפרש ודשנו וירוון היא שמשביעין ומשמנין אותו ומניחין עליו האש ועל האש פסכתר ועל הפסכתר הבגד וכהאי דאמר ר' יודה בן פזי שהוא מלשון ואכל ושבע ודשן: הדרן עלך טרף בקלפי

הלכה א מתני' הוציאו לו. מלשכת הכלים: את הכף ואת המחתה. והיא מחתה מליאה קטרת שממנה חופן מלא חפניו ונותן לתוך הכף וכן מלינו בנשיאים כף אחת מלאה קטרת: וכך היתה מדתן. וכנסת הגבלי מדתה ומפרש כמדתה בחוץ כך מדתה בפנים מה בחוץ חופן בחפניו ממש ולא בכלי כך בפנים כשמערה הקטרת מן הכף לתוך חפניו לא היה מערה בכלי עשויה כמדת חפניו אלא לתוך חפניו ממש: נטל את המחתה

מסורת הש"ס

ר"ס כב א

(ת"כ פ' אחרי)

פסחים עט ב

מנחות צה א

זבחים ס ב

(ת"כ פ' צו).

יומא מו א

עין משפט נר מצוה

לא

א מיי' פ"ג מקדוש החודש הלכה ד

א

ב מיי' פ"ד מעיוה"כ ה"א

ציון ירושלים

[ב]נסתלקה. הפרוכת הותרו המחיצות לזבין ולמצורעים. עיין מנחות צה ובתוס' שם:

רידב"ז

ר' יעקב בר אחא ר"א בשם ר"א השורף קדשים בחוץ בשעת מסעות לוקה. וגי' הש"ק ז"ל האוכל ויש לפרשו בשני אופנים או דס"ל דבשעת מסעות נמי נקרא כמו בחוץ או דווקא בחוץ למחנה ועיין בחיבורי **מגדל דוד** במערכה ב':

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (שוי"ח) הפרוכת כד"ו הפרכות. (שוכ"ד) פסכתר כד"ו פסתר ובבי"ר פסקתר. (שוכ"ח) פסכתר כד"ו פססתר. (שוכ"ט) עליו כד"ו עליה.

הערות הגרי"מ נכד הגר"א ז"ל

אש שהיא בטילה ע"ג גחליה. נ"ב פי' בטלה מלאכה שאינו לא לצורך קיום ועיכול ומערכה גדולה וקטורת של כל יום. ועי' מ"ש בשיורי קרבן: תמיד אפילו בשבת. נ"ב פי' א"כ נאמר תמיד האמור בלחה"פ אפילו במסעות: לא תכבה אף במסעות. פי' אע"פ שנאמר תמיד באש המזבח לא דרשינן אף במסעות אלא מלא תכבה. א"כ בלחה"פ לא דרשינן אף במסעות: בשעת מסעות מה היו עושין לה. נ"ב פי' סיומא דברייתא היא ולא לענין זה:

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ב מכלי המקדש הלכה ו

ג
ב מיי' פ"ה מערכין הל' י

ד
ג מיי' פ"ד משקלים הל' יא

מייד להלכה ב

בימינו ואת הכף בשמאלו *מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שני הפרוכת המבדילות בין הקודש ובין קדש הקדשים וביניהן אמה ר' יוסי אומר לא היה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר [שמות כו] והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים:

גמ' ולא כבר *תנינתה נטל את המחתה ועלה לראש המזבח כיני מתניתא את הכף ואת הבזך מהו כף מגים א"ר יוסה הדא אמרה *כלי חול הוא אין תימר כלי קודש דבר שקדש בכלי כפרה דאיתפלגון *פיטמה בחולין ר' יוסה בן חנינה אמר [א] פסולה רבי יהושע בן לוי אמר כשירה מ"ט דר' יוסי בר חנינה *קודש היא שתהא הבאתה בקודש מ"ט דר"י בן לוי קודש היא שתהא באה מתרומת הלישכה א"ר יוסה בי רבי בון אתיא דר' יוסי בן חנינה כשמואל ודריב"ל כר' יוחנן *דתנינן [ב] המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות ציבור רבי יוחנן אמר קטורת א"ר הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת ודר' יוסי בן חנינה כשמואל דא"ר חונה בשם שמואל מכתשת עשו אותה כלי שרת לקדש א"ר יוסה בי רבי בון אמרה רבי חונה קומי רבי יוסה דבר שקדש בכלי נפדה אמר ליה ולאו שמואל הוא ושמואל אמר קל הוא במותר דאיתפלגון [ג] *הותירו תמידין שמואל אמר נפדין כתמימין רבי יוחנן אמר נפדין כפסולי המוקדשין *הותירו שעירים על דעתיה דשמואל

אם

פני משה

בימינו. זהו המחתה של גחלים: ואת הכף בשמאלו. ומן הדין היה ביוליך המחתה בשמאלו וכף הקטרת בימינו שההולכה פסולה בשמאל בשאר עבודות אלא מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסובלה בשמאלה עד הארון לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטרת בשמאלו: מהלך בהיכל. נכנס ומהלך בתוכו למערב: עד שהוא מגיע לבין שני הפרכות. זה היה בבית שני ולפי שנסתפקו אם המחיצה שהיה בבית ראשון המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים והיה עוביה אמה אם אותה אמה כלפנים או כלחוץ ולפיכך עשו שתי פרכות אחת חיצונה ואחת פנימית וביניהן אויר אמה לקלוט אויר מקום המחיצה: *החיצונה פרופה מן הדרום. רבנן קאמרי לה דפליגי עליה דר' יוסי וס"ל דהאי קרא והבדילה וגו' במשכן הוא דנאמר וכך היה במקדש ראשון ובבית שני היו שתי פרכות כדלעיל: פרופה. ראשה כפולה לצד ההיכל ונאחזת בקרסי זהב להיות פתוחה מן הדרום ועומדת: ומהלך ביניהן. נכנס בפריפת הדרום ומהלך ביניהן עד שמגיע לפריפת הצפון: הגיע לצפון. משנכנס לתוך הלל בית קדשי הקדשים הופך פניו לדרום לילך עד בין הבדים שהוא באמצע החלל שהבדים היו ארוכים עד הפרכות ראשו אחד למערב והשני למזרח אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום: הולך לשמאלו עם הפרוכת. לפי שהמהלך מצפון לדרום שמאלו למזרח והפרכות במזרח נמצא שמאלו עם הפרוכת: עד שמגיע לארון. ובבית שני שלא היה שם ארון עד שהוא מגיע למקום הארון: דרך כניסתו. שלא היה מסיב את פניו לצאת אלא יוצא דרך אחוריו ופניו לארון: מתפלל תפלה קצרה. בהיכל וזו היא יה"ר מלפניך ה' אלהי שאם שנה זו שחונה כלומר חמה שתהא גשומה ולא יעדי עבד שולטן מבית יהודה ולא יהיו עמך ישראל צריכים פרנסה זה מזה ולא מעם אחר ולא תיכנס לפניך תפלת עוברי דרכים מפני שהן מתפללין שלא ירדו גשמים ולא היה מאריך בתפלתו יותר שלא להבעית את ישראל שיאמרו אירע לו דבר בפנים:

גמ' ולא כבר תנינתה. בפרק דלעיל נטל את המחתה וכו' ומאי האי דקתני הכא הוציאו לו את המחתה: כיני מתני'. כן צריך לפרש כאן במתני' דהוציאו לו את הכף ואת הבזך מלאה קטרת והיינו המחתה דמתני' דהכא: מהו כף. דקתני: מגים. דקרינן ליה בעלמא וכלומר לאו כף דכלי שרת קאמר אלא כמו מגים בעלמא וכדר' יוסה דקאמר הדא אמרה דכף דהכא כלי חול הוא דאם תאמר כלי קדש הוא וכי מצינו דבר שקדש בכלי קדש נפדה הא כיון שקדש בכלי קדש קדושת הגוף הוא ואין לו פדיון והכן אשכחן דקטרת יש לה פדיון כדתנינן בפ"ד דשקלים מותר הקטרת מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין וכו'. וגרסי' לכל הא דלקמן שם בהלכה ה': דאיתפלגון. והשכחן פלוגתא דפליגי אם צריך לפטם הקטרת בכלי קדש או לא: קדש היא. ודרש שתהא הבאתה ופיטומה בכלי קדש וריב"ל דרש קדש היא שתהא באה מתרומת הלשכה משל צבור והיינו משל קדש ולא משל נדבת יחיד: אתיא דר' יוסי ב"ח כשמואל. דלקמן דקאמר מכתשת שמפטמין בה הקטרת היתה כלי שרת לקדש ודריב"ל דקאמר כשירה אם פיטמה בכלי חולין כדר' יוחנן דלקמן: דתנינן. בפ"ד דשקלים המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות צבור ינתנו לאומנין בשכרן ומפרש ר' יוחנן מה הן דברים הראויין: קטרת. שראוין הן לקרבנות צבור ומדנותנין אותן לאומנין בשכרן ש"מ יש לה פדיון וא"כ לא קידשה בכלי שרת קדש וכדריב"ל: א"ר הושעיה. דמהכא אין ראיה דתיפתר אומנין דקתני באומן של בית אבטינס שהן היו מפטמין את הקטרת שהיה נוטל קטרת בשכרו ומוסרה לצבור ונשארה בקדושתה כמות שהיא: ודר' יוסי ב"ח כשמואל וכו'. כדפרישית: אמרה. להא דר' חונה קומי ר' יוסה והקשה וכי מצינו דבר שקדש בכלי נפדה וכדפרכינן לעיל: ולאו שמואל הוא. וכי לא אליבא דשמואל אמרינן להא ואשכחן דאמר שמואל קל הוא שהקילו במותר מן קרבנות צבור משום דלב ב"ד מתנה על כך אם הוצרכו הוצרכו ומה שלא הוצרך נפדה היא. וכדאשכחן דאיתפלגון בתמידין שהותירו דסבר שמואל נפדין תמימים ור' יוחנן ס"ל דדינן כפסולי המוקדשין שצריכין לרעייה עד שיפול בהן מום: הותירו שעירים. של יוה"כ וכן שעירי ע"ז כגון שאבדו והפרים אחרים תחתיהן ונמצאו הראשונים לדעתיה דשמואל

אם

קרבן העדה

בימינו. מפרש בגמ': מהלך בהיכל. נכנס ומהלך בתוכו למערב: שתי הפרוכת. פרופות מן הצפון לדרום אחת חיצונה ואחת פנימית: וביניהן. אויר אמה: גמ' ופריך ולא כבר. תני לעיל נטל את המחתה וכו' ואיך תני הכא הוציאו לו את הכף ואת המחתה מכלל שלא היתה עדיין בידו כלל וכלל: ומשני כיני מתניתא. כן היא מתניתין הוציאו לו את הכף ואת הבזך שבו היה נתון הקטורת לחפון מתוכו והתנא קורא לבזך מחתה: מגים. כלומר כף גדול כמו כף שמגיסין בו הקדרה: הדא אמרה. זאת אומרת: אין תימר. שהבזך כלי קדש הוא קשיא וכי דבר שקידש בכלי נפדה ואנן תנן בשקלים פ"ד שהנשאר מהשלשה מנים שלא החזיק חפניו היו נותנין לאומנין בשכרן אלא ודאי שהבזך כלי חול היה ומה שלא חפן נשאר חול: דאיתפלגון. דפליגי ריב"ח וריב"ל: פיטמה. לקטרת בכלי חול: קדש היא. קדש תהיה לכם: ה"ג שתהא הווייתה בקדש. שכל מעשיה לא יהיו אלא בקדש: שתהא באה מתרומת הלשכה. אבל א"צ לעשותה בקדש: דתנינן. בפ"ד דשקלים: המקדיש נכסיו. וקי"ל סתם הקדשות לבדק הבית: והיו בהן דברים ראוין לקרבנות ציבור. וכל המקדיש דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם הראוי לקרבן יחיד מוכרין אותו ליחיד והראוי לקרבן ציבור שאי אפשר להקריבו כך דצריך לקנותו מקופת הלשכה הלכך נותנין אותן לאומנין בשכרן: ר' יוחנן אמר. הא דתנן והיו בהן דברים ראוין קרבנות ציבור היינו קטרת דאי בהמה הא תני לה התם והיא ראויה ליחיד כמו לציבור ואי ייגות ושמנים וסלתות הא תני להו אלא קטרת דאינו ראוי אלא לציבור אלמא עושין קטרת מחולין ובחוץ וקשיא לריב"ח: באומן של בית אבטינס. שהיה נוטל בשכרו מותר הקטרת שניתותר אלא שהיו לוקחין ממנו אח"כ ולא הספיקו ליקח עד שהקדישם ולעולם בקדש נעשית וכריב"ח: מכתשת. שכתשו בה הקטרת היתה כלי שרת לקדש דכל מעשיה בקדש: דבר שקדש בכלי שרת נפדה. בתמיה ואנן תנן נותנין אותה לאומנין בשכרן: א"ל ולאו שמואל היא. כלומר מאן אמרה להך שמעתא שמואל ושמואל הוא דאמר שהקילו במותר קדשים: דאיתפלגון. דפליגי שמואל ור"י: הותירו תמידין. שלקחו ממעות ציבור מתרומת הלשכה דתנן בערכין אין פוחתין מששה טלאים מבוקרין בלשכת הטלאים וכשמגיע ר"ח ניסן לא היו מקריבין שוב קרבנות ציבור ממעות התרומה של אשתקד שנאמר חדש בחדשו חדש והבא קרבנות מתרומה חדשה ונמצא בכל שנה ושנה ד' טלאים בלשכת הטלאים ממעות התרומה הישנה והיינו שהותירו שלא הוצרכו להקריבן בשנה שעברה: שמואל אמר נפדין כתמימין. להכשירן בשנה זו ומחללין אותן על מעות חולין ואותן המעות ילכו למותר התרומה הישנה שעושין מהן רקועי פחים ליפוי לבית קדשי הקדשים כדתנן בשקלים וכיון שיצאו לחולין חוזרין ולוקחין אותן מתרומה חדשה ויקריבו בשנה זו ואע"ג שאין בהמת קדשי יחיד מתחללת בלא מום כדקי"ל מואס כל בהמה טמאה דאמר מר בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר אילו של ציבור נפדין דלב ב"ד מתנה עליהן ובלא חולין אי אפשר לפדותן ממעות תרומה חדשה שאין הקדש מתחלל על הקדש: נפדין כפסולי המוקדשין. וירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה דקדושת הגוף שבהן לפיכך הלכה ואין מתחללין בלא מום: הותירו שעירים. שקנו הציבור מתרומה הישנה כגון שעיר של ר"ח אדר שנאבד ונמצא בניסן:

אם

תוס' הרי"ד

הותירו שעירים ע"ד דשמואל אם עולה נעשית לא כ"ש מטאת ע"ד דר"י ר"ז אמר ירעו אר"ש בר רב יצחק מקיילים בה את המזבח וקשיא יש חטאת קריבה עולה א"ר יוסי שניא היא שאין קרבנות ציבור נקבעים אלא בשחיטה אר"מ בר תרדיון תניי ב"ד היא על המותרות שיקרבו עולות ע"כ. הסוגיא הזאת צ"ב לשכין שנכ"מ בין חטאת לתמידין דבתמידין ירעו ובחטאת מקיילים וראיתי בנו"י ז"ל דמכלכל טובא דהאיך נתחלפו בין בבלי וירושלמי בזה הענין מהיפוך להיפוך דבבבלי גרסינן ולר"ש דל"ל לב ב"ד מתנה עליהם מאי עבדי בהו א"ר יצחק א"ר יוחנן מקיילין בהם את המזבח אמר רבי שמואל בר רב יצחק ומודה ר"ש בשעירי חטאת שאין מקיילין בגופן אלא בדמיהן שכל שהיא דמעיקרא עולה והשתא עולה אכל שהשתא דמעיקרא:

רידב"ז

פיטמה בחולין וכו' דאיתפלגון הותירו תמידין שמואל אמר נפדין כתמימים ר"י אמר נפדין כפסולי המוקדשין. פי' כתמימים שנקדשו לבד"ה נפדין וה"נ נפדין תמימים משום לב ב"ד מתנה עליהם ואם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיה לדמיהן כדאיתא בבבלי במס' שבועות דף י"א ע"א עיי"ש ור"י אמר נפדין כפסולי המוקדשין לאחר שנפל בו מום:

מלא

מסורת הש"ס

שבועות יד ב

יומא מז א

אם עולה נפדית לא כל שכן חטאת על דעתיה דרבי יוחנן רבי זעירא אמר ירעו א"ר שמואל בר רב יצחק מקייצים בה את המזבח וקשיא יש חטאת קריבה עולה א"ר יוסה שנייא היא *שאין קרבנות צבור נקבעין אלא בשחיטה א"ר חנניה בן תרדיון תניי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות. *°מלא קומצו א יכול מלא קומצו מבורץ ת"ל בקמצו אי בקמצו יכול יקמוץ בראשי אצבעותיו תלמוד לומר מלא קומצו הא כיצד חופה את פס ידו במחבת ובמרחשת ומוחק באצבעו מלמעלן למטן תמן את אמר מלא קומצו בקמצו והכא את אמר מלא קומצו רבי יעקב בר אחא רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי מה להלן קומץ החסר פסול והכא קומץ החסר פסול

הפנים

ויקרא ו

קרבן העדה

אם עולה נפדית. להקריבה עולה אע"ג שאם מניחין אותה לרעות עד שיסתאב כמי דמיה נופלין לקיץ המזבח להקריב עולה אפ"ה נפדית להקריבה עצמה עולה: לא כ"ש חטאת. שאם מניחין אותה שאינה קריבה אלא עולה: ר"ז אמר ירעו. השעירים כמו העולות: מקיילין בהן. בשעירים בנותרו משנה לשנה: את המזבח. כשהמזבח בטל מקריבין אותן לנדבת ציבור: וקשיא יש חטאת קריבה עולה. דשעירי ציבור חטאת הן וקיץ המזבח עולות הן: שנייה היא. שאני קרבנות ציבור שאינן נקבעין לשם מה שיהיו אלא בשחיטתן וכל זמן שהן חיים רשות ביד ציבור לשנותן למה שירצו: תנאי ב"ד על המותרות. אפילו הטאת שיקריבו עולות אבל שאר חטאות של ציבור אין משתנין להיות עולות: מבורץ. מבצבץ מכל צד ויוצא: ת"ל בקומצו. שלא יקח יותר ממה שבתוך קומצו: אי בקומצו. דדייקינן יכול בראשי אצבעותיו יקמוץ מעט וכל כמה דמחסר טפי מעלי: הא כיצד חופה. שלש אצבעותיו על פס ידו ובמחבת ובמרחשת שהוא מיני טיגון שהן אפויות תחלה וחוזר ופותתן וקשה קמיצתן מלהיות מבורצת יותר מקמיצת מנחת הסלת שבירוצה נופלין מאליהן צריך להיות מוחק בגודלו בירוצן של מעלה ובאצבע קטנה בירוצין של מטה: תמן. גבי מנחה כתיב מלא קומצו וכתיב והרים ממנו בקומצו: ה"ג והכא את אמר מלא חפניו. וה"פ גבי קטרת כתיב מלא חפניו ילפינן מלא מלא בגזרה שוה: והכא. קטרת חסר פסול:

חפנים

פני משה

אם עולה כמו התמידין שכולה לגבוה נפדית לכ"ש בשעירין שהן להטאת אבל לדעתיה דרבי יוחנן ירעו עד שיסתאבו כדין שאר פסולי המוקדשין: מקיצים בה את המזבח. כשאין נדרים ונדבות מקיצין באלו המותרות של שעירים שלא יהא המזבח בטל: וקשיא. על זה וכי יש הטאת קריבה עולה והלא לחטאת הופרשו וקיץ המזבח עולה היא: שנייא היא. בקרבנות הצבור שאינן נקבעין אלא בשחיטה ושחיטת הסכין מושך אותן למה שהן ראויין: ר' חנניה בן תרדיון. אמר היינו טעמא לפי שתנאי ב"ד היא על המותרות מקרבנות הצבור שיקרבו עולות לקיץ המזבח: מלא קומצו וכו'. ברייתא היא בת"כ פ' ויקרא כתיב במנחה וקמץ משם מלא קומצו יכול מלא קומצו מבורץ שיהא מבצבץ מכל צד ויוצא: ת"ל בקומצו. בפ' צו כתיב והרים ממנו בקומצו דמשמע שלא יותיר מקומצו: אי בקומצו. אי דדייקת בקומצו יכול יקמוץ בראשי אצבעותיו בלבד דכל כמה דקמיץ פחות טפי עדיף ת"ל וכו': במחבת ובמרחשת. שהן מיני טיגון ונאפות תחלה וחוזר ופותתן וקומץ ובירוציהן יותר מקמילת מנחת הסולת צריך שיהא מוחק באצבעותיו בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה: תמן את אומר וכו'. כלומר הניחא בקמילת מנחה דאתה דורש מלא קומצו ובקומצו שלא יותיר ולא יחסיר: והכא את אמר מלא קומצו. כלומר והכא בחפינת קטרת דלא כתיב בחפניו אלא מלא חפניו בלבד וא"כ נימא דהוי כמאן דדרשת מלא קומצו דמנחה דלא שמעינן שלא יחסיר ושלא יותיר אלו לא כתיב עוד בקומצו והשתא מנלן בחפינת קטרת כן: מה להלן וכו'. דכתיב כאן מלא קומצו וכתיב בחפינה מלא חפניו מה להלן קומץ החסר פסול אף הכא קומץ החסר פסול וכלומר דילפינן מלא מלא שלא יחסיר ושלא יותיר בחפינה כמו בקמילת המנחה:

הפנים

עין משפט
נר מצוה

ה
א מיי' פי"ג ממעה"ק הל"ט

רידב"ז

מלא קומצו יכול מבורץ וכו' תמן את אמר מלא קומצו בקומצו והכא את אמר מלא קומצו. פי' דמלא קומצו ובקומצו היכן כתיב בקרבן מנחה אהת אלא זה במנחת נדבה וזה במנחת חוטא דגבי נדבה כתיב מלא קומצו ובחובה כתיב בקומצו ע"ז שאל הגמ' בשלמא גבי מנחה ידעינן דאינו מבורץ מדכתיב בקומצו ג"כ ע"כ ידעינן דמלא קומצו הוא בקומצו אבל הכא דלא כתיב אלא מלא חפניו אימא דבעינן מבורץ והא דקאמר מלא קומצו הוא שיגרא דלישנא וכינוי על מלא הפניו וגומר ר"ס בשם ריב"ל מה להלן קומץ החסר פסול וכו' פי' דהאי מלא הפניו לאו מבורץ כי היכי דהתם מלא קומצו דמנחה לאו דמלא מרבה מבורץ ז"א אלא דקמ"ל דלאו בקומצו וקומץ החסר פסול ה"נ תיבת מלא לאו דהכונה על מבורץ ז"א אלא דקמ"ל דלאו בהפניו וקומץ החסר פסול ולאו ג"ש היא מלא ממלא ז"א אלא דהמלא דהתם מגלה דכונת מלא לאו לרבות מבורץ ז"א אלא למעט קומץ החסר וגילוי מילתא היא וידעינן כונת מלא דלאו לרבות מבורץ אלא למעט קומץ החסר ופי' המפרשים ז"ל לא הבנתי דאם ילפינן מלא מלא בג"ש מהתם דהוא הפינה מקמילה א"כ מאי מיבעיא ליה לקמן מהו שיעשה מדה להפינה דאי ס"ד דילפינן ג"ש מלא מלא מקומץ א"כ ע"כ פשיטא דאינו עושה מדה להפינה וכדאיתא מפורש בבבלי דף מ"ז עיי"ש וע"כ דלא ילפינן הפינה מקמילה בג"ש:

הפנים

תוס' הרי"ד

דמעיקרא חטאת והשתא עולה גוירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה והירושלמי ס"ל לרשב"י להיפוך דתמידין ירעו ובחטאת מקיילים ורשב"י ס"ל גופיה בבבלי להיפוך. ונראה לפענ"ד דהסוגיות מתפרשות יפה שיטת הבבלי ושיטת הירושלמי דשיטת הבבלי הוא דקאי רשב"י אליבא דר"ש כדגרסינן שם בהדיא ולר"ש דל"ל לב ב"ד מתנה עליהן מאי עבדין להו ע"כ ס"ל לרשב"י דמודה ר"ש בשעיר חטאת שאין מקיילים בגופו משא"כ להירושלמי דקאי אליבא דר"י ע"כ אף בשעיר חטאת מקיילין כמו שנבאר בע"ה וכ"א דר"ש ל"ל לב ב"ד מתנה עליהן כדמוכח ממתניתין דשבועות יקרבו וב"ז כדאיתא בתוס' ז"ל דף י"ב ד"ה מקייצין וכו' עיי"ש והטעם דמקייצין אליבא דר"ש הוא לאו דתנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות כמו דאיתא בירושלמי ז"א דר"ש ל"ל לב ב"ד מתנה אלא טעמו כמו דאמר במשנה שיקרבו וב"ז הואיל וכולן באין לכפר על מקדש וקדשיו ופירש"י ז"ל אע"ג דלאו היינו שהיא כפרה גופה כיון דשייכי במקצתה קרב לה ה"כ אלו שלקחו לצורך תמידין ולא שיקרבו יקרבו לקיץ המזבח שהרי לשם עולה הופרשו וקיץ נמי עולה הוא עכ"ל ז"ל. ע"כ קאמר ר"ש ברי"י דמודה ר"ש בשעירי חטאת דלא מקייצין בגופן דלא דמי למתני' דהתם כולן באין לכפר על מקדש וקדשיו ולשם עולה הופרש וקיץ נמי עולה הוא וליכא למיגזר משא"כ הכא דקודם כפרה הוא חטאת ולאחר כפרה עולה גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ודווקא בדבר דשייכי במקצתה ליכא למיגזר דהפרשה יקרבה בשם אחת אע"ג דלאו שהיא כפרה גופה אבל כשהפרשה והקרבה בשני שמות גזרינן ורא"ה לזה מר"ש גופיה כדמסיק אביי אף אנן נמי תניגא פר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו וכו' ר"א ור"ש אומרים ירעו וכו' אלמא דר"ש גופיה ס"ל דירעו וזהו לשיטת הש"ס דילן. משא"כ סוגית הירושלמי לא קאי אליבא דר"ש אלא אליבא דר"י וה"פ בירושלמי

יאך מתחלה כדקדק דיקדוק אחד דגבי תמידין גרסינן אליבא דר"י דנפדין כפסולי המוקדשין וגבי שעירים גרסינן ע"ד דר"י ר"ז אמר ירעו מ"ש דגבי תמידין לא גרסינן רעו אלא כפסולי המוקדשין א"ו דה"פ דשמואל ס"ל דנפדו כתמימין כדפירשנו דהוי קדושת דמים. משום לב ב"ד מתנה ככ"ל ור"י ס"ל דנפדו כפהמ"ק פי' אם רוצה לפדות אז דווקא כפהמ"ק באם שנסתאבו אבל לא כתמימים לבד"ה דס"ל דלב ב"ד מתנה הוא כדמסיק בסמוך הוא דהתנה ב"ד דמותר יקרבו עולות אבל לא תקנו ב"ד שיהא קדושת דמים ז"א דהוא עדיין בקדש"ג אלא אם נסתאבו אז הן נפדין וע"כ לא קאמר דירעו דאז הוי משמע דירעו דווקא ז"א דלא בעי רעיה אלא יקרבו לקיצים. אלא דקאמר דלא כדס"ל לשמואל דטעון פדייה נפדו כתמימים ז"א אלא דנפדו כפהמ"ק דווקא כשנסתאבו ופליג על שמואל לענין פדייה דשמואל ס"ל דלב ב"ד מתנה שיפדו דהוי קדושת דמים ע"ז פליג ר"י דז"א דלענין פדייה לא התנו ב"ד אלא דתנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולה אבל לענין פדייה אין נפדין אלא כפהמ"ק דווקא ובעי לענין שעירים ומפרש דאליבא דשמואל אין נפ"מ כלל בין תמידים לשעירים דאם עולה נפדית שכולה לגבוה לא כ"ש חטאת ע"ד דר"י ר"ז אמר ירעו ולא יקיילו משום דאין חטאת קריבה עולה ואם כן אם יקריב עכשיו עולה גזירה שמא יקריב עולה קודם כפרה ואין חטאת קריבה עולה אר"ש בר"י מקיילים בה וכו' דלא איכפת לן אם נעשה מחטאת עולה אפילו קודם כפרה ע"ז פריך ויש חטאת קריבה עולה ומשני שניא היא הכא גבי חטאת ציבור שאין קרבן ציבור נקבע אלא בשחיטה וא"כ שפיר קריבה מחטאת לעולה ונמצא דאליבא דר"י איכא פלוגתא דר"ז ס"ל דאליבא דר"י לא דמי שעירין לתמידין דבתמידין יהא לקיץ ובשעירים ע"כ ירעו משום דכיון דהפרשה והקרבה לאו משם אחד הוא אינו קרב אלא דווקא בתמידין דמעיקרא עולה והשתא עולה ולא שייך למיגזר אטו לפני כפרה שמא יקריבנו עולה קודם שניתותר דמאי איכפת לן אם יקריבנו עולה הא בשמת עולה הוא אבל מחטאת לעולה לא איפשר שמא יקריבנו עולה קודם שניתותר ואין חטאת קריבה עולה ור"ש בר"י אמר דמקיילים בה את המזבח ודמי חטאת לעולה כמו אליבא דשמואל דמי חטאת לעולה לענין פדייה כן אליבא דר"י דמי חטאת לעולה לענין מקיילים [משום דס"ל דלב ב"ד מתנה על הקיילים אפילו מחטאת לעולה כמו דמסיק] ופריך ויש חטאת קריבה עולה בשלמא עולה מקיילים לעולה שפיר דמעיקרא לעולה והשתא עולה אך כפרה אמריתי אבל עולה הוא מתחלה ועד סוף משא"כ מחטאת היך קריבין עולה ושמא יקריב עולה גם קודם ומשני שניא היא שאין קרבנות ציבור נקבעים אלא בשחיטה כפי' התוס' ז"ל דף י"ב ע"ב ד"ה ואף וכו' דמפרשין דלב ב"ד מתנה על כל קרבן אע"פ שנקבע בשם זה מ"מ קודם השחיטה יכולין לשנותו לשם אחר כאילו לא נקבע מעולם בשם הראשון והוא משום לב ב"ד מתנה ע"ז עיי"ש בתוס' ז"ל וה"כ שפיר משנין אותו מחטאת לעולם לעולם גבי ק"ל כמו דמסיק אר"ח בר תרדיון תניי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות פי' הוא עצמו יקרב עולה מדלא קתני שיביאו עולות דהיה משמע מדמיהן ונקט שיקרבו עולות כדאיתא בתוס' ז"ל דף י"ב ע"א ד"ה תניא עיי"ש ותמלא כן [וע"כ ממילא לא שייך הגזירה אטו לפני כפרה דלפני כפרה נמי שפיר יכולין לשנותו לעולה כיון דלב ב"ד מתנה] ע"כ נימא הא דלכולהו תנאי גבי שעיר יוה"כ שאבדו וכו' דאו תמות או ירעה ולא מקיילים בו ואילו הכא גבי מותרות מקיילים משום דשאני מותרות דלב ב"ד מתנה משא"כ באבוד דלא אמרינן לב ב"ד מתנה כדאיתא בש"ס דילן דף י"א ע"ב במס' שבועות עיי"ש בתוס' ז"ל דף י"א ע"ב ד"ה ר"ש דהכל אבודין לב ב"ד מתנה עליהן מלבד גבי פר ושעיר של יוה"כ וכן שעירי ע"ז משום דלא שכיחי ואביי דמביא סייעתא משעיר יוה"כ שאבדו דירעה ולא מקיילים בה למותר חטאת היינו משום דמביא ראיה מר"ש לר"ש אלמא דלא ס"ל לב ב"ד מתנה ומסקנא דמילתא דתלי וב"ז דלר"ש דל"ל לב ב"ד מתנה א"כ אין סכין מושכן דהוא רק מטעם לב ב"ד מתנה כדאיתא בתוס' ז"ל סכ"ל וא"כ ע"כ דגזרינן אטו לפני כפרה דהא לפני כפרה אי איפשר לשנותו מחטאת לעולה אף בקרבנות ציבור. וע"כ דר"ש ס"ל דגזרינן כדמוכח ממתניתין דשבועות סכ"ל דמשיב ר"ש משום דכולן באין על מקדש וקדשיו ופירש"י ז"ל סכ"ל א"כ ע"כ בשעירי חטאת גזרינן כו' וגם ראיה מר"ש גופיה דס"ל גבי פר ושעיר של יוה"כ ירעה ולא קרב גופיה כמו דמייתי אביי ראיה ול"ל דהתם שאני משום דפר ושעיר של יוה"כ דלא שכיחי כדאיתא בתוס' ז"ל סכ"ל אבל בשעירי חטאת דשכיחי לב ב"ד מתנה דיהא מותר לשנותו קודם השחיטה א"כ ליכא למיגזר אטו לפני כפרה ולפ"ז אין ראיה מר"ש דפר ושעיר של יוה"כ זולת מר"ש דמתניתין דשבועות סכ"ל ז"א דהא ר"ש ל"ל לב ב"ד מתנה. אבל לשיטת הירושלמי אליבא דר"י דס"ל לב ב"ד מתנה א"כ אף בשעיר חטאת מקיילים והוא משום לב ב"ד מתנה שלא יקבע אלא בשחיטה וממילא ליכא למיגזר אטו לפני כפרה וע"כ תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו הן עצמם עולות משא"כ בפר ושעיר של יוה"כ דלא שכיחי ולא התנו ב"ד עליהן שיכול לשנותו לעולות. ודו"ק:

מלא קומצו. עי' בפנים עי"ז יאיר לך עיניך במס' שקלים פ"ו דגרסינן שם לגובה לא יפחות מקומץ נאמר כאן אזכרתה ונאמר להלן אזכרתה מה אזכרה האמורה להלן מלא קומץ אף אזכרה האמור כאן מלא קומץ אי מה אזכרה האמורה להלן שני קומצין אף אזכרה האמורה כאן שני קומצין ת"ד אילא כלום למדו לקומץ אלא ממנחת חוטא מה להלן קומץ החסר פסול אף כאן קומץ החסר פסול אר"י מילתא דר"א אמרה המתנדב לגבוה מביאה בקומצו של

עין משפט
נר מצוה

ו
א ב ג ד מיי' פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה כח

ז
ה מיי' פ"א מפסולי המוקדשין הלכה כז

ח
ו מיי' שם הל' כד

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע שהגיה ועדיין לא נודע מה ענין אין משערין בכל חפניים ומה שעשו אותו ככלי שרת ולדעתי ה"פ דהתוס' דף מז ד"ה וכן כתבו דטפי ניחא אם היתה הכף גדולה יותר דאם היתה שוה למלא חפניו א"כ כשמערה מחפניו לתוכה א"א שלא יתפזר ויפול לארץ מעט ע"ש וא"כ אם עשו חפניים ככ"ש אין עושין מדה לחפניו שהתור' קבעתה חפניים לכ"ש וגם כיון דלא איכפת לן אם יתפזרו לארץ מכ"ש דנשפך מן הכלי והשפו כשר ולכך אין משערין בכל הפנים אלא עושין אותה כמדת מלא חפניו בצמצום אבל אם אינה ככ"ש אם יפול מעט לארץ כשפל כנשפך מצואר בהמה ולכך משערין בכל הפניים ועושין אותה גדולה כדי שלא יפול לארץ :

*חפנים [א] מהו שיעשה ככלי שרת לקדש *אחר מהו שיחפון ויתן לתוך חפניו [ב] *מהו שיעשה מדה לחפניו בכל חפנים משערין או אין משערין אלא בחפניו. *רבי יהושע בן לוי שאל חפן ומת [ג] אחר מהו שיכנס בחפניו *אין תימר חפנים עשו אותן ככלי שרת לקדש הדא אמרה [ד] חפן ומת אין אחר נכנס בחפניו אין אחר חופן ונותן לתוך חפניו (א) ועושין מדה לחפניו ואין משערין בכל חפנים. אין תימר חפנים לא עשו אותן ככלי שרת לקודש הדא אמרה חפן ומת אחר נכנס בחפניו אחר חופן ונותן לתוך חפניו ואין עושין מידה לחפניו ומשערין בכל חפנים הגדול לפי גודלו אפילו *כבן קמחית שהיתה ידו מחזקת כארבעת קבין והקטן לפי קוטנו אפילו כבן גמלא שלא היתה ידו מחזקת אלא כשני זתים *הילוך בזר מהו חזקיה אמר הילוך בזר כשר רבי ינאי אמר [ה] הילוך בזר פסול מתניתא פליגא על רבי ינאי [ו] *קיבל בימינו ונתן בשמאלו יחזיר לימינו ושמאלו

פני משה

חפנים מהו שיעשה ככלי שרת לקדש. אם הפנים דינן ככלי שרת לקדש מה שנתון בתוכן ושוב אינו נפדה כדין מה שנתקדש בכלי שרת או לא : אחר מהו וכו'. עוד מיבעיא לן אם יכול כהן אחר לחפון ליתן לתוך חפניו של המקטיר וכן מהו שיעשה מדה כמלא חפניו ויתן להפניו וכן מספקא לן אם בכל הפנים משערין ולא בעינן חפניו של המקטיר בדוקא או אין משערין אלא בחפניו של המקטיר : ר' יהושע בן לוי שאל וכו'. עוד מספקא לן כהאי דשאל ריב"ל כפ' דלעיל בהלכה ג' חפן ומת וכו'. והשתא פשיט ליה דכל אלו הבעיות בתרייתא בבעיא קמייתא תליין דאם תאמר הפנים עשו אותן ככלי שרת לקדש מה שנתון לתוכן א"כ הפנים הראשונים דוקא הן ואם חפן ומת אין אחר נכנס תחתיו בהפניו לפי שכבר קידשו בחפניו של הראשון ואם יכנס אחר בהפניו ילכו הראשונים לאיבוד שכבר קידשו בכלי שרת ואין להם פדיון וכן תפשוט שאין אחר חופן ונותן לתוך חפניו לפי שההפנים של המקטיר הן שעשו אותן ככלי שרת ולא של אחר וכן תפשוט שעושין מדה להפניו שאם חופן במדה ג"כ ההפינה בכלי שרת היא ואין הפרש בין חופן בכלי שרת ובין בחפניו שהן ככלי שרת וכן תפשוט שאין משערין בכל הפנים אלא בחפניו של המקטיר דוקא שהן הוא שעשו אותן ככלי שרת אבל אין תימר הפנים לא עשו אותן ככלי שרת וכו' דהשתא הפנים שלו לאו דוקא הן א"כ הדא אמרה וכו' ואין עושין מדה להפניו משום דהשתא מיהת מלא הפנים בעינן ולא של מדה שהרי לאו מטעמא שהן ככלי שרת דומין אלא גזירת הכתוב הוא שיהו מלא הפנים בהפינה וכן משערין ההפינה בכל ההפנים דלא קפיד אלא על מלא חפנים בלבד : הילוך בזר. הולכת הדם בזר מהו שתהא כשר : כשר. מפני שהיא עבודה שאפשר לבטלה ששוחט בצד המזבח וזורק : מתני' פליגא על ר' ינאי. דקאמר פסול ומשמע דאין לו תקנה והתנינן בריש פ"ג דזבחים קיבל את הדם בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו ולא מיפסל במה שנתן לשמאלו וכי שמאלו

קרבן העדה

חפניים מהו שיעשה ככלי שרת לקדש. הקטרת שבחפניו אם הוא כאלו היה בכלי שרת ונפקא מיניה שאם נטמא שאין פודין אותו ולמ"ד שאין המכתשת כלי שרת קמיבעיא ליה א"נ אם נתפזרה מחפניו אי אמרינן ככלי שרת הן לא פסלה ואי אמרינן כלואר בהמה הן פסלה : אחר מהו שיחפון וכו'. מי אמרינן מלא חפניו בעינן והא איכא או דלמא ולקח והביא בעינן דולקח המלא חפניו קאי וליכא : מהו שיעשה מדה לחפניו. אם עשה מדה המחזקת מלא חפניו מי ילפינן מלא מלא מקומץ מנחה ואין יוצאין בה או דילמא מלא חפניו והביא בעינן והא איכא : בכל חפנים משערין. כשעושין כף עושין אותו גדול אף שחפניו של הכה"ג הוא קטן או היו עושין כף אחת כל פעם כפי השיעור של כהן העובד : אין תימר חפניים הן ככלי שרת. דאמרי' מלא חפניו דוקא והקפיד' תורה על חפניו כמו שהקפידה בעבודות אחרות על הכלי שרת א"כ נפשטו האיבעיות כולן דחפן ומת אין אחר נכנס בחפניו דאחפניו קפיד קרא ואין אחר חופן ונכנס בחפניו דאדידיה קפיד קרא: ה"נ ואין עושין מדה לחפניו. וכ"ש דאין משערין בכל חפניים דכל מדה שקבעה התורה בכלי שרת כגון רביעית ההין וכיוצא בה מעכבין : ה"ג ועושין מדה לחפניו ומשערין בכל חפנים : אפי' כבן קמחית. רבי ישמעאל בן קמחית כהן הגדול : אפי' כבן גמלא. הוא יהושע בן גמלא כהן גדול : שני זיתים. שיעור הקטרת הקומץ : הילוך בזר. הולכה ע"י זר כשר דבהולכה לא כתיב כהונה בהדיא אלא מדאפקה רחמנא לקבלה בלשון הולכה : מתניתא. דפ"ג דזבחים פליג על ר"י : קיבל. הדם בימינו ונתן לשמאלו יחזירו לימינו וכשר : ושמאלו

מסורת הש"ס

שבועות מח א
שם מט א
שם מז א
שם מט א
שם מז א
זבחים יד ב
שם לב א

תוס' הרי"ד

של כהן כו' אפילו בקומץ כבעלים ע"כ והסוגיא חמורה מאוד וסק"ע והפ"מ ז"ל שגי' הרבה ועדיין לא מובן לי הפירוש של הסוגיא וכאשר שלעתי כן היא נוסחה הישנה. ועפ"י דברינו יומתק כדבש הסוגיא כפתור ופרח בע"ה. דשנה בת"כ פ' ויקרא גבי מנחת נדבה גרסינן ר"ש אומר נאמר כאן אזכרתה ונאמר להלן אזכרתה מה אזכרתה האמורה כאן מלא קומצו אף אזכרתה האמורה להלן מלא קומצו כן גי' הראב"ד ז"ל ורבינו ישעיה הראשון ז"ל ורבינו הלל ז"ל ובת"כ פ' אמור גבי לחה"פ גרסינן ג"כ כלשון הזה אך מוחלפת תיבת כאן ולהלן והכי גרסינן שם מה אזכרה האמורה להלן מלא קומצו אף אזכרה האמורה כאן מלא קומצו מלמד שהיא טעונה שני קומצים מלא הקומץ לסדר הזה ומלא הקומץ לסדר הזה ע"כ. והוין סברין בני הישיבה דסג"ם דר"ש הוא לחה"פ ממנחה לענין שיעורא דלבונה הוא קומץ ולא הוי מדייקינן הברייתא דר"ש דקאמר מלא הקומץ תיבת מלא ס"ל דתפס לישנא דמלא הקומץ אבל לא לדיוקא וע"כ פירשו לטעם דמתני' דלבונה לא יפחות מקומץ הוא מהאי ת"כ ומביאין הת"כ לוה אי מה להלן ב' קומצים אף כאן שני קומצים כיון דילפת ג"ש דאזכרתה דלחה"פ ממנחה דלבונה דלחם הפנים הוא בקומץ כמו במנחה וילפינן כל לבונה דהוא בקומץ מלחה"פ א"כ דגמרינן מלחה"פ למנחה א"כ אמאי לא ילפית ג"כ לבונה מלחה"פ כמו דהתם ב' קומצין אף כאן גבי כל לבונה ב' קומצין א"ר אילא כלום למדו לקומץ מלחה"פ אלא ממנחת מוטא כו' פי' דר"א פליג על בני הישיבה דמפרשין הברייתא דילפינן הג"ש לחה"פ ממנחה דבעינן קומץ והלבונה גמרינן לכל לבונה ז"א דכלום למדו לקומץ מלחה"פ ז"א אלא ממנחת מוטא והוא כמו דמפורש בבבלי במס' מנחות דף ק"ן ע"ב דכתיב והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה מקים לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ אף כאן קומץ ע"כ הרי דידעינן דלבונה בעי קומץ כמו מנחת מוטא אבל לא ידעינן אם קומץ חסר או קומץ מלא דילמא סגי בקומץ חסר דמנחת מוטא גופיה דגבי' כתיב קרא ואת כל הלבונה כנ"ל לא ידעינן אם צריך להיות מלא הלבונה דהתם לא כתיב מלא קומצו אלא בקומצו וא"כ מנ"ל דלבונה צריך להיות מלא קומץ ע"ז יליף ר"ש ג"ש אזכרתה דלבונה ואזכרתה דמנחה מה להלן מלא קומצו אף כאן מלא קומצו דמה להלן קומץ החסר פסול אף כאן קומץ החסר פסול וע"כ למד ר"ש גבי לחה"פ לשיעור לבונה כמה יהא דצריך להיות ב' מלא קומצו וקומץ החסר פסול ובאמת ידעינן שיעור לבונה בעלמא רק ממנחת מוטא ושם לא בעינן ב' קומצים ורק אמר הג"ש דאזכרתה לחה"פ ומנחה דמה אזכרתה דלהלן קומץ החסר פסול אף כאן קומץ החסר פסול וע"כ מסיים בברייתא דר"ש מלמד שהיא טעונה ב' קומצים מלא קומץ לסדר זה ומלא קומץ לסדר הזה [ואי היה קומץ החסר כשר גבי מנחת מוטא גופי' דכתיב בקומצו ולא היה הג"ש לאזכרתה כאן מלהלן וכ"כ דמיחסר טפי מעלי א"כ היה די בקומץ אחד ויהיה די לב' סדרים מעט לזה ומעט לזה דהא לא גמרינן דבעינן לקיים גבי לבונה דין קמיצה ז"א אלא דגמרינן לשיעור כמה לבונה צריך ליתן ואי קומץ החסר כשר די מעט לזה ומעט לזה אבל כדבעינן מלא א"כ בעינן מלא קומץ לכל אחד אבל מג"ש דאזכרתה אזכרתה דלמד ר"ש לבונה דלחה"פ ממנחה א"כ ע"כ דגבי לחה"פ בעינן ב' קומצין כמו דמסיק מלא הקומץ לזה ומלא הקומץ לזה ותיבת מלא דוקא היא. והשתא לא קשה דניבעי בכל לבונה ב' קומצין ז"א דהא עיקר דידעינן דלבונה היא קומץ הוא דגמרינן ממנחה, והתם די בקומץ אחד וג"ש דלחה"פ הוא רק לגלות אמלא קומץ בהתם לבונה ומלא קומץ לא ידעינן מהיקש דהתם כתיב בקומצו ולא ילפינן למד מלמד בקדשים וראיה לדברינו

רידב"ז

חפנים מהו שיעשה ככלי שרת לקודש. פי' דמיבעיא לן אם מלא הפנים דקפיד רחמנא הוא על השיעור דמלא הפנים אבל לא קפדינן על מצות הפינה כמו גבי קומץ דקפיד רחמנא על מצות קמיצה ומעשה הקמיצה היא גופה מצוה היא ועבודה הוא משום דכתיב וקמץ הרי מצוה דמעשה הקמיצה והכא לא כתיב והפן אלא ומלא הפניו ולא הוי אלא לשיעור דקטורת יהיה שיעורא דמלא חפניו ועיקר דקפיד רחמנא שיהא הקטרת מונחין בידו בהפינתו או דילמא דקפיד רחמנא על מעשה ההפינה והפניו הוא בתורת כ"ש והעיקר הוא מעשה ההפינה והיינו דקמב"ל אם הוא ככלי שרת א"כ לא הוי לשיעור אלא השיעור ממילא אתא כיון דעובד בכלי השרת הזה א"כ צריך אותו הכלי שרת להיות מלא ולא קפיד רחמנא שיהא הקטורת מונח בהפניו דווקא אלא ה"ה בכלי שרת רק דרחמנא עשאה גם להפניו ככ"ש למשמש בהפניו כמו בכ"ש ואם הוא להנחה בהפניו א"כ אין זה בתורת כלי שרת אלא מצוה דהנחה בהפניו ומה שייך זה לכ"ש וע"ז מפרש דנפ"מ בזה א"ת בתורת כלי שרת הוא ולאו למצות הנחה לפ"ז מצוה הוא מעשה ההפינה דהוי כלי שרת להפינה א"כ ע"כ דאיכא מצות הפינה א"כ לפ"ז אם מת לאחר ההפינה אין אחר נכנס בחפינתו של ראשון דהא לא מקיים הפינה כדאיתא בבבלי דף מ"ט עיי"ש ואי לא הוי כ"ש אלא מצוה דהנחה לפ"ז לא קפיד רחמנא על מעשה ההפינה רק מצות הנחה בהפניו א"כ אחר נכנס בשיעור הפינה של הראשון וכמו כן אם העיקר מעשה ההפינה אין אתה חופן ונותן לתוך חפניו אבל אם הוא הנחה בהפניו שפיר אחר חופן ונותן לתוך חפניו כיון דמניח בהפניו שלו וכמו כן אם הוא כלי שרת ולא שיעורא שפיר עושה כלי שרת אחר במקומו דהתורה לא הקפידה על הפניו רק משום דהתורה עשתה אותו בתורת כלי שרת אבל לא עדיף מכ"ש אלא דמי לכ"ש כמו דגרסינן הפנים מהו שיעשה ככ"ש לקודש אבל פשיטא דלא עדיפא מכ"ש ובשעה שהכלי שרת משמש תחתיו א"כ משמשת לעולם אפילו בשנה דהפינה של כ"ג מרובה או קטנה מהכלי שרת וכל עיקר דגרסינן במתניתין הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו היינו בשעה שהוא משמש בהפינתו נ"ל הגדול לפי גדלו דבעינן הכלי שרת יהא מלא כדכתיב מלא חפניו אבל אם משמש בכ"ש אחר צריך להיות אותה הכ"ש מלא ואין משערין בכל הפנים פי' הגדול לפי גדלו וכו' כדמסיק במסקנא ומשערין בכל הפנים הגדול לפי גדלו וכו' אבל אם תאמר דהפנים לא הוי כ"ש אלא מצות הנחה והעיקר דקפיד רחמנא הוא על מלא חפניו היאך יעשה כ"ש במקומו בשלמא דאם הוא ג"כ משום תורת כ"ש דעשאו התורה ככ"ש שפיר ניחא דיכול לעשות כ"ש אחר במקומו אבל בשאינו כ"ש אלא גזה"כ הנחה במלא חפניו ולא משום דעשאו אותו ככ"ש א"כ האיך יכנים כ"ש במקומו וכיון דלא מכנים לעולם כ"ש במקומו אלא הוא בעצמו בהפינת ידיו א"כ ע"כ דלעולם משערינן הגדול לפי גדלו וכו' בשלמא אם ההפנים עשאו אותם ככלי שרת שפיר דאין משערינן בכל החפנים כמו שפירשנו דעד כאן לא תנינן במתניתין הגדול לפי גדלו וכו' אלא דווקא כשהופן בהפינת ידיו וצריך להיות מלא כדכתיב מלא חפניו א"כ ממילא דהגדול לפי גדלו אבל כשמשמש בכ"ש אחר צריך להיות אותה הכ"ש דמשמש בה מלא מש"כ בשאין עושה מדה להפניו אלא דהוא משמש לעולם בחפניו א"כ לא משכח"ל לעולם אלא הגדול לפי גדלו וכו' :

הילוך בזר מהו וכו' אר"ב תיפתר שהיה מתגלגל כלפי חוץ אר"ב ואפילו תימר כלפי לפנים. כצ"ל ומוכח הוא וכן הוא מפורש בבבלי זבחים דף י"ד עיי"ש אר"ז פשיטת יד לא עשו אותה כהילוך כצ"ל ומוכח הוא :

מהר"ם די לונזאנו

אפילו כבן גמלא. נ"ב דרך שני נסיר נקרא כן [ובעל ערוך השלם כתב פי' שם כהן גדול. ואולי על שם עיר גמלא מכונה כן עיין ערך גמלא] :

ושמאלו לא כזר היא תיפתר שהיתה שמאלו כלפי לפנים אמר ר' בא ואפילו תימר כלפי לחוץ שניא היא הילוך בזר ושנייא היא מאליין אמר ר' זעירה [א] פשיטת יד לא עשו אותה כהילוך מתניתא פליגא על ר' ינאי [ב] נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר א"ר ביבי *תיפתר שהיה מתגלגל כלפי לפנים א"ר בא ואפילו תימר כלפי להוץ שנייא היא הילוך בזר שנייא שהיא הילוך מאליו א"ר זעירה פשיטת יד עשו אותה בהילוך מתניתא פליגא על רבי ינאי נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו שנייא היא שאינו יכול לעשותו יתלה אותו בזרוע אינה דרך כבוד ויחליף סברין מימר אם החליף פסול ויחתי אם החתי מימינו לשמאלו כשר ואמר אוף תמן ויחתי תמן אם החתי פסול אם החליף פסול ברם הכא אם החתי כשר אם החליף פסול הכל מודין שאם הכניסן אחת אחת כיפר אלא שהוא עובר משום הכנסה יתירה *על איזה מהן הוא עובר חברייא אמרי על האחרונה א"ל ר' יוסי אומר לו היכנס ואת אמר הכין אלא על הראשונה *תמן תנינן [ג] השתחוה או ששהא כדי השתחויה על אי זו מהן הוא עובר חברייא אמרי על הראשונה אמר לו רבי יוסי אומר לו צא ואת אמר הכין אלא על האחרונה: וביניהן אמה: אמר רבי הילא זכר לדבר כהיא דתנינן *תמן [ד] אמה טרקסין עשרים אמה לבית קודש הקדשים *ל*מהו אמה טרקסין

קרבן העדה

ושמאלו לאו כזר הוא. בתמיה וקס"ד דימינו קרוב לגבי מזבח וה"ז מוליך משמאל לימין ואפ"ה כשר א"כ ה"ה הולכה בזר נמי כשר: שהיתה שמאלו כלפי פנים. וכשהוא מחזיר לימינו הוא מתרחק מן המזבח ואין זה הולכה: ואפילו תימר וכו'. לעולם שמאלו כלפי חוץ ואפ"ה לא תפשוט דהולכה כשרה בזר דשאני שמאל שהיא בעצמו של כהן ושאני הילוך בזר: ה"ג שניא היא הילוך בזר שנייה היא הילוך ביד: אר"ז פשיטת יד וכו'. בא לפרושי מ"ט שנייא הילוך בזר מהילוך ביד דפשיטת יד שמושיט משמאל לימין לא הוה כהילוך: מתניתא. סיפא דמתניתין דלעיל קשיא לר"י דתנן נשפך הדם מן הכלי על הרצפה ואספו כהן כשר אע"ג שהלך הדם ע"ג קרקע ונתפשט לצד המזבח. וה"ל הולכה בלא שום כהן וכי היכא דהולכה שנעשית מעצמה כשר ה"ה ע"י זר נמי כשר: ה"ג תיפתר שהיה מתגלגל כלפי חוץ. פי' כשנשפך לא נתפשט לצד המזבח אלא נתגלגל להלן מן המזבח ונתרחק ואיירי שנשפך במקום מדרון שאינו מתפשט אלא כלפי חוץ: ה"ג ואפי' תימר כלפי פנים וכו'. פי' אפי' נאמר שנתגלגל לפנים ליכא למילף זר מיניה דשאני הילוך זר מהילוך מאליו כגון הכא שהלך הדם מעצמו: אר"ז פשיטת יד עשו אותה כהילוך. מאליו ולכך אם נתן בשמאלו יחזירו לימינו וכשר: ואת הכף בשמאלו. אלמא הילוך בשמאל כשירה: ומשני שנייא היא. שהכא שאי אפשר לעשות בענין אחר שהרי המחתה בימינו: ופריך יתלה. הכף בזרועו הימיני א"כ יתלה המחתה בזרועו ע"י בית יד: ומשני אינה דרך כבוד. של מעלה לילך לפנים וכף קשור בזרועו: ויחליף. מיבעיא ליה אם החליף ונתן הכף בימינו והמחתה בשמאלו מהו: סוברין בני הישיבה למימר אם החליף פסול: ויחתי. מיבעיא ליה אם נתן אח"כ המחתה מימינו לשמאלו מהו: ופריך ואמר אוף תמן ויחתי. קשיא ליה א"כ למה תנן קיבל הדם בימינו ונתן בשמאלו יחזירו לימינו וכשר אפי' בלא חזרה יהא כשר כי היכי דמכשירין כאן כל שהיה בימינו פעם אחת: ומשני תמן וכו'. כלומר דלא דמיין דהתם אפילו החתי מימינו לשמאלו פסול דה"ל הולכה בפסול וגבי דם כתיב הולכה משא"כ גבי המחתה: אם הכניסן אחת אחת. שהכניס תחלה הכף ויצא והכניס המחתה שכיפר: אלא שהוא עובר משום הכנסה יתירה. שלא התיר הכתוב לבוא לפנים ביה"כ אלא ד' פעמים וזה שנכנס ה' פעמים חייב מיתה שעבר על ולא יבא בכל עת אל הקדש: על איזה. מן הביאות הוא עובר משום ביאה יתירה על הראשונה או על האחרונה: אמר להן רבי יוסי אומרים. להכה"ג שיכנוס שנית עם המחתה כדי לעבוד עבודת היום: ואת אומר הכין. שיהא חייב על השנייה אלא אינו חייב אלא על הביאה ראשונה שהיתה יתירה: תמן תנינן. בפרק ב' דשבועות: השתחוה וכו'. אם נטמא בעזרה והשתחוה או ששהה כדי השתחויה חייב: על איזה מהן עובר. על מה ששהה בעמידתו או על מה ששהה אח"כ ביציאתו חייב שמה ששהה בעמידתו לא מיקרי שהיה שהרי הותר לו לשהות כל כך זמן ביציאתו חולה: אלא על האחרונה. שהוא זמן ששהה ויותר נראה לי לגרוס בהיפך חברייא אמרין על האחרונה א"ל אומר לו לא ואת אומר הכין אלא על הראשונה: כהאי דתנינן תמן. פרק ד' דמדות: טירוקסין

פני משה

שמאלו לאו כזר היא דהא שמאל אינו ראוי לעבודה ואפ"ה מהני ביה שיחזיר לימינו וקשיא לר' ינאי: תיפתר שהיתה שמאלו כלפי לפנים. להמזבח קודם שנתן לתוכה ולאו הולכה מיקריא שלא נתקרב להמזבח בנתינתו לתוכה והלכך מהני ביה תקנה: אמר ר' בא ואפי' תימר. שהיתה כלפי לחוץ נמי לא קשיא ושנייא היא הילוך בזר שההולכה היא כולה ע"י הפסול ושנייא היא כאן בנתינתו לשמאל שהיא מאליו כלומר בעצמו של כהן ובשמחזיר לימינו מהניא: אמר ר' זעירה. בלאו הכי ל"ק שפשיטת יד לא עשו אותה כהילוך ברגליו ואין כאן הולכה בפיסול: מתני' פליגא על ר' ינאי. דתנינן שם נשפך הדם מן הכלי שקיבל בו על הרצפה ואספו להכלי כשר והרי כשנשפך על הרצפה לא היה ראוי לזריקה וכדתנן שם לעיל בפ"ב נשפך הדם על הרצפה פסול ואפ"ה מהניא ביה תקנה וקשיא לר' ינאי: תיפתר שהיה מתגלגל. הדם כלפי לפנים להמזבח ואין באסיפתו מהרצפה משום הולכה שהרי קרוב למזבח הוא: אמר ר' בא וכו' אמר ר"ז פשיטת יד לא עשו אותה כהילוך. כצ"ל וכדלעיל וכלומר מה שהוא פושט ידו לאספו מהרצפה לא עשו אותה כהילוך: מתני' פליגא על ר' ינאי וכו'. דקתני ואת הכף בשמאלו והרי הולכה בשמאל כהולכה בזר היא: שנייא היא. במתני' שאינו יכול לעשותו בענין אחר שהרי אם יתלה אותו להכף קטרת בזרוע ימינו אינו דרך כבוד כלפי מעלה להכנס כך: ויחליף. ליטול את המחתה בשמאלו ואת הכף קטרת שהיא עיקר העבודה בימינו. ומשני סברין מימר שאם החליף פסול שכך היא סדר העבודה ביה"כ: ויחתי. ואכתי יעשה כך שיחתה המחתה גחלים על הכף שיטול בימינו וכשיבא להקטיר יחתה אותה מימינו לשמאלו ויתן את המחתה במקומה ויצבור הקטרת ע"ג הגחלים: אם החתי מימינו לשמאלו כשר. כלומר וכדתנן בסדר התמיד בפ"ה מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח ופינה את הגחלים הילך והילך וחתה וירד ועירן לתוך של זהב ומשמע שאפי' היתה אותה של זהב בשמאלו כשהחתה מימינו לשמאלו כשר וא"כ והימור אף תמן ויחתי כלומר חוץ כאן במתני' יעשה כן. ומשני תמן והיינו כאן במתני' אם החתי מימינו לשמאלו פסול וכן אם החליף להמחתה במקום הכף פסול ברם הכא בשאר סדר התמיד אם החתי מימינו לשמאלו כשר אלא אם החליף להתות בתחלה בשמאלו הוא שפסול: הכל מודין שאם הכניסן. להמחתה ולהכף אחת אחת בתחלה לאחת מהן וחוזר ומכניס את השניה שכיפר אלא שלכתחלה אין לעשות כן לפי שהוא עובר על הכנסה יתירה דהבאה אחת אמר רחמנא ולא שתי הבאות: על איזה מהן. מהכנסות הוא עובר על הראשונה או על האחרונה: חברייא אמרו על האחרונה. שהיא היא הכנסה יתירה: א"ל ר' יוסי אומר לו היכנס ותימר הכין. בתמיה שהרי אם לא הכניס בתחלה את הכף או את המחתה אומרים לו היכנס עוד את בלא הבאת וא"כ היאך מתחייב הוא על הכנסה שניה אלא על הראשונה הוא מתחייב שלא הביא אלא אחת מהן ונכנס שלא כמצותו ונפקא מינה שאם לא הזיד אלא בשניה ושגג בראשונה אינו מתחייב כלום: תמן תנינן. בפ"ב דשבועות נטמא בעזרה והשתחוה או ששהה כדי השתחויה או שבא לו בארוכה חייב: על איזה מהן עובר. כלומר בכה"ג שנטמא בפנים ולא יצא לחוץ או שנכנס לפני ולפנים על איזה מהן מתחייב על הראשונה שנטמא בפנים הוא מביא קרבן או על האחרונה שלא יצא לחוץ או נכנס לפני ולפנים וכ"מ כגון שהזיד בכניסה לפני ולפנים או ביציאה לחוץ שאין חיוב קרבן על המזיד: חברייא אמרי וכו' א"ל אומר לו לא ואת אמר הכין. בתמיה שהרי כשנטמא אומרים לו צא לחוץ וא"כ עיקר החיוב אחר שנטמא הוא ועל שלא יצא לחוץ והיינו על האחרונה. וגרסי' לכל הא שם בהלכה ג': וביניהן אמה אמר ר' הילא זכר לדבר. זה שהרויחו בבית שני אמה בין פרוכת לפרוכת הוא כהאי דתנינן בפ"ד דמדות אמה טרקסין וכו' וכדמפרש לקמיה על שהיו מסופקין במקום הזה אם כמבפנים היא או כמבחוץ: מהו אמה טרקסין

רידב"ז

שניא היא שאינו יכול לעשותו יתלה אותו בזרוע אינה דרך כבוד ויחליף וכו'. הסוגיא הזאת המורה מאד ונראה לפענ"ד דה"פ דבבבלי דף מ"ז פרכינן כך ביה"כ ל"ל ומשנינן דמשום דלא איפשר דהיכי ליעבד ליעייל והדר ליעייל הבאה אחת א"ר ולא שתי הבאות נשקליה לקטורת בחפניו ונחתיה למחתה עילויה כי מטי התם היכי ליעבד נשקליה בשניו ונהתיה למהדה השתא לפני מב"ו וכו' עיי"ש וא"כ ע"כ דמעייל בכף אבל קשה על שמאל

תוס' הרי"ד

לדברינו אלא דכן גרסינן במס' יומא בירושלמי פ' הוציאו לו דמה לכלן קומץ שחסר פסול אף כאן קומץ שחסר פסול. והוא מפורש דילפינן בקומצו ממלא קומצו א"כ הרי מוכח כדברינו וגם מדויק הוא דקאמר בת"כ מלא קומצו שמש פעמים תיבת מלא ור' אילא אמר כלום למדו קומץ מלמס"פ ולא קאמר כלום למדו מלא קומץ דהא עד כאן תנינן בכל הסוגיא תיבת מלא קומצו. ועל פי דברינו נתפרש ומדויק וגם מדויק הא דנקט תיבת מוטא דהיל"ל אלא ממנחה. ועל פי דברינו מדויק כמובן. ועל זה קאמר ר"י מילתא דר"א אמרה שהמתנדב לבונה מביאה בקומצו של כהן כיון דגמרינן ממנחה מה להלן קמיצת כהן אף כאן כהן דהתם במנחה כתיב כהן מה שאין כן לבני הישיבה דלמדו מלחם הפנים והתם לא כתיב כהן. ודו"ק:

ציון ירושלים ל*מהו אמה טרקסין. ע' ק"ע בנראה מדבריו ופירשו דבמקדש ראשון לא היה פרוכת וכן נראה מסכ"מ פ"ד מבית הבחירה דין ב וכ"כ בס"מ מגלי מקדש דין יא וע' תוי"ט פ"ג דתמיד מ"א וע' בכס"מ מנחות דף לח וז"ע וע' ביד דוד יומא כד:

ז

שינויי נוסחאות (כו"ח) שהיא כד"ו היא. (סו"ב) בזרוע כד"ו בזרועו.

מערכת הערוך מהו אמה טרקסין ר' יונה בוצריא אמר טרקסון כו'. בערוך (פ' טרקסין) פירוש טרקסין לשון יון פנים וחוץ כלומר מספקא להו אי כלפנים אי כלחוץ [ובירושלמי כלאים ספ"ח. מהו ואמה טריקסין ר' יונה בוצרייה אמר טריכסון מה מבפנים מבחוץ. (עס"ס עיי"ש)]:

מסורת הש"ס

זבחים פו ה

(שבועות פ"ב ה"ג)

שבועות יד ב

מדות פ"ד (כלאים פ"ח ה"ג)

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ה מפסמ"ק הל' כג:

י
ב מיי' שם הלכה כה

יא
ג מיי' פ"ג מביאת מקדש הלכה כב

יב
ד מיי' פ"ד מבית הבחירה הלכה

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הלכה יג

יד
ב מיי' פ"ד מעיוה"כ הלכה א

גליון הש"ס

(א) עי' בר"פ פ"ב דיומא :

מסורת הש"ס

עי' יומא נב א

שם נב ב

(בבבלי ליתא בהפלגו) שם נא ב

תוספתא פ"ב

בד"י הגי' ישרפו.

עי' יומא סט ב

טרקסין ר' יונה בוצריא אמר טרקסין מה מבפנים מבחוץ א"ר יוסי *מן מה דכתיב וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפניי הדא אמרה מבפנים א"ל ר' מנא והכתיב ויעש את בית קדש הקדשים עשרים אמה הוי מבחוץ מ"ט דרבנן והבדילה הפרכת לכם וגומר. מה עבד לה רבי יוסי בין קדש הקדשים שלמעלן לקדש קדשים שלמטן ולית לרבנן כן אית לן כהיא דתנינן א' וראשי פסיפסין מבדיל בעלייה בין קדש לבין קדש הקדשים:

הלכה ב מתני' ג *החיצונה פרופה מן הדרום והפנימית מן הצפון ומהלך ביניהן עד שמגיע לצפון הגיע לצפון הפך פניו לדרום הלך לשמאלו עם הפרכת עד שמגיע לארון הגיע לארון נתן את המחתה בין שני הבדים צבר את הקטרת על גבי גחלים ונתמלא הבית עשן יצא ובא לו דרך כניסתו מתפלל תפלה קצרה ולא היה מאריך *שלא להבעית את ישראל:

גמ' *תני מן המנורה ולדרום היה נכנס דברי ר"מ רבי יוסי אומר מן השלחן ולצפון היה נכנס אית תניי תני ממזבח הזהב ולמנורה היה נכנס מהלך ביניהן עד שהוא מגיע לצפון (א) *דוחק היה באצילי ידיו כדי שלא *ישתפו הפרכות הגיע לצפון והפך פניו לדרום חוזר היה לאחוריו כדי שלא יהא נראה כמפסיע בין הבדים *כיצד הוא עושה

פני משה

טרקסין. מה הלשון הזה של טרקסין. ומפרש ר' יונה מבוצרייא טריקסין כלומר על שם הספק נקרא כך כאדם האומר מה זה כמבפנים או כמבחוץ אם קדושת המקום הזה כלפנים שהיא בית קדש הקדשים או קדושתו כהיכל שהיא מבחוץ ממנו והותו אמה היה כותל מפסיק בין הקדש ובין קדש הקדשים: מן מה דכתיב. במלכים ויכן לו מבית לדביר לקדש הקדשים וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני הלמה דמבית ולדביר הוא הכותל המפסיק והיא בכלל זהו קדש הקדשים והדביר היא בחשבון כל לפני ולפנים שהרי ארבעים אמה שהיה ההיכל לפני לפי משמעות הכתוב הוא הונה לו וא"כ הדא אמרה שהדביר והיא האמה טרקסין מבפנים הוא נחשב: א"ל ר' מנא מן מה דכתיב. בד"ה ויעש את בית קדש הקדשים ארכו על פני רוחב הבית אמות עשרים ורחבו אמות עשרים ושם לא הוזכר דביר אלמא דבית קדש הקדשים עשרים אמה מלבד הדביר וא"כ הוי אומר שהדביר מבחוץ היא והכתי מספקא לן דהד קרא משמע הכי וחד קרא משמע הכי. וגרסינן להא לעיל בכלאים פ"ח בהלכה ה': מ"ט דרבנן. דס"ל שתי פרכות הוו והא והבדילה הפרוכת כתיב דמשמע אחת: והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. כתיב ומכיון דמסתפקא לן אם מקום האמה הזה כלפנים או כלחוץ וכדאמרן לא סגי בפרוכת אחת וע"כ עשו שתי הפרוכת להפסיק בין הקדש ובין קדש הקדשים: מה עביד לה ר' יוסי. להא דכתיב בין הקדש וגו' וא"כ לא סגי אלא בשתי פרוכת: בין קדש קדשים שלמעלן וכו'. כלומר ר' יוסי דריש הכא דכתיב והבדילה בין הקדש וגו' ללמד שתהא הפרוכת ארוכה ושיהא ניכר ההבדל מלמעלן בין הקדש ובין קדשי הקדשים כשם שמבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים מלמטן ולהכי הוא דאתא ולא ללמד שיהא המקום הספק בכלל ההפסק בין ב' הפרוכת: ולית לרבנן כן. וכי לית להו שיהא ניכר ההבדל מלמעלה ג"כ כמו מלמטה: אית לן. שבודאי היה שם היכר גם מלמעלה כהאי דתנינן בפ"ג דמדות וראשי פספסין מבדילין בעלייה מלמעלה לבין קדש ולבין קדש הקדשים: תני וכו'. בתוספתא פ"ב איתא להאי מילתא וגרים התם כאית תניי תני דהכא: מן המנורה ולדרום היה נכנס. כשנכנס להיכל היה מהלך בין המנורה לבין דרומו של הכותל שהמנורה היתה נתון בדרום ההיכל והשלחן בצפון ומזבח הזהב היה ממוצע בין המנורה ובין השלחן ומשוך קימעא כלפי חוץ: מן השלחן ולצפון היה נכנס. דקסבר פיתחא בצפון קאי: אית תניי תני וכו'. הכי גרים בתוספתא שהיה נכנס ומהלך בהיכל עד שמגיע עומד בין המזבח הזהב ולמנורה ומהלך ביניהן עד שהוא מגיע לצפון: דוחק היה באצילי ידיו. כשמהלך בין שתי הפרכות דוחק הוא אותן באצילי ידיו להרחיקן כדי שלא יגעו בגחלים שבמחתה וישרפו הפרכות: חוזר היה לאחוריו. למן הצד כדי שלא יהא נראה כמפסיע בין הבדים ועייל להדיא: כיצד הוא עושה

קרבן העדה

טירוקסין. לשון יון חוץ ופנים כלומר דמספקא לן אי כלפנים או כלחוץ: הדא אמרה מבפנים. דאי ס"ד מבחוץ הוה ליה למימר ארבעים וא' באמה דחלל ההיכל היה ארבעים אמה: הדא אמרה מבחוץ. דאי סלקא דעתך מבפנים הוה ליה למימר עשרים ואחת אמה אלא ודאי דחללא קחשיב כותלים לא קחשיב אלא מספקא ליה בקדושת כותל המפסקת אי הוה כלפנים או כלחוץ: והבדילה הפרכת לכם. דסבירא ליה לרבי יוסי דפרכת היתה עביה אמה להשלים אמה טרקסין ורבנן סברי מתחלת עובי הפרכת צריך להיות קודש כדכתיב והבדילה הפרכת לכם משמע ממקום שמתחיל הפרכת הוא קדש ואע"ג דבמקדש הראשון היה אמה טרקסין התם שאני שהיה בבנין אבל במקדש שני שנעשה בפרכת צריך שיהיה דומיא דמשכן ואמה טרקסין מספקא לן אי מתחלת קדושתה דלפנים מתחילת עביה או מסופה. הי כמי סבירא ליה לרבי יוסי דאמה טרקסין כלפנים ומתחילת עביה הוה כלפנים וקאמרן רבנן מדכתיב והבדילה הפרכת משמע דהפרכת כולה הבדל היא: בין קדש קדשים שלמעלן לקדש קדשים שלמטן. דס"ל ליה לרבי יוסי דאף למעלה בעלייה היתה פרכת תלויה כנגד פרכת שלמטה והכי מפורש בתוספתא בפירקין דרבי יוסי סובר שהיתה פרכת נתונה בעלייה כנגד אותה שלמטה שנאמר והבדילה הפרכת לכם והכי פירושו בין בקדש הקדשים שלמעלן ובין בקדש הקדשים שלמטן היה הפרכת המבדיל בינו לקדש: ופריך ולית לרבנן כן. בתמיה וכי לית להו לרבנן שיהיה הפסק למעלה: אית לן. שהיה הפסק דסברי דלאו הפרכת היה המפסיק אלא ראשי קורות היו יוצאין מן הכותל עד אותו מקום שהיה קדש והיו יודעין איזהו קדש ואיזהו קדש קדשים:

הלכה ב מתני' החיצונה פרופה מן הדרום. רבנן קאמרי לה: פרופה. ראשה כפולה לצד החוץ ונאחזת בקרס של זהב להיות פתוחה מן הדרום ועומדת: מהלך ביניהן. נכנס בפריפת הדרום ומהלך ביניהם עד שמגיע לפריפת הצפון: הגיע לצפון. ומשנכנס לתוך החלל בית קדש הקדשים הפך פניו לדרום לילך עד בין הבדים שהם באמצע החלל שהבדים היו ארוכין עד הפרכת ראשו אחד למערב והשני לו למזרח אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום: מהלך לשמאלו עם הפרכת. שהמהלך מצפון לדרום שמאלו למזרח והפרכת היתה במזרח נמצא שמאלו עם הפרכת: דרך כניסתו. שלא היה מיסב פניו לצאת אלא יוצא דרך אחוריו ופניו לארון: בבית החיצון. בהיכל: גמ' מן המנורה ולדרום. שהמנורה בדרום היתה עומדת וכדתנן במתני': מן השולחן ולצפון. דס"ל שלא היתה שם אלא פרוכת אחד ופרופה מן הצפון: ממזבח הזהב ולמנורה היה נכנס. שמזבח הזהב היה עומד בין המנורה והשלחן ומדברי ר"מ משמע שהיה מהלך אחורי המנורה וקמ"ל בהך ברייתא שלפני המנורה היה מהלך דלא ישחיר בגדיו מהכותל שהושחרה מעשן המנורה: באצילי ידיו. בפרק האמצעי שקורין עלינבוגי"ן ששתי ידיו היו מלאים בכף והמחתה ולא היה יכול להגביה פרוכת בהן: כדי שלא ישרופו. שתי פרוכת שבשני הצדדין מן המחתה: חוזר היה לאחוריו. ויצא מצד הצפון ולא היה הולך בבית קדשי הקדשים לצד הדרום ויוצא משם דא"כ היה נראה כפוסע על בין הבדים דאע"ג דהיה יכול לדחוק הפרכת לצד חוץ ולא היה צריך לפסוע על בין הבדים מ"מ נראה כפוסע א"כ כשבא לבין הבדים ונתן הקטורת בתוכן היה חוזר לאחוריו ודוחק הפרכת לצד חוץ שלא יהא נראה כפוסע על גבן: כיצד הוא עושה

רידב"ז

שמאל דלמה מכנים הכף בשמאל ומחתה בימין יעשה להיפוך כדפרכינן בבבלי יליבא בהרעא וכו' ומשני משום דהמחתה מרובה מהכף עיי"ש אבל הירושלמי ס"ל דסברין מימר אם החליף פסול כיון דכתיב לקיחה גבי מחתה ולקח מלא המחתה א"כ ע"כ דצריך שיהא בימין יותר מהכף ושיטת הירושלמי דהמחתה צריך להיות ע"כ בימין דגבי קטורת גלי רחמנא דמלא חפנים והוא בשתי ידים א"כ ע"כ דגם שמאל כשר ג"כ וא"כ ע"כ דלקטורת שייך שמאל יותר ממחתה דבמחתה לא שייך שמאל כלל וע"כ אם החליף פסול והפסול הוא משום דמחתה בשמאל ולא משום דהקטרת בימין וע"כ א"א לעשות הקטרת בימין ופריך דלמה יתתה הגחלים במחתה והקטורת בכף יתתה הכף דקטורת ג"כ במחתה וכל הענין הזה קאי רק לעשות עלה לקטורת שיהא בימין ואי דאינו יכול לעשות מעשה כזה בימין בידו אחת יתתה מימינו לשמאלו פי' לאו דיתתה בימינו ויתן לשמאלו ז"א אלא דיתתה מימינו לשמאלו ויהיה המחתה בימינו ובשמאלו דהא יכול שתיהן לשאת בשתי ידים עמו כדפריך נשקליה לקטורת בהפניו ונתתיה למחתה עילויה וכו' הרי יכול לשאת שניהם בב"א [ויתתה בימינו ויתן לשמאלו הוא ענין אחר ומימינו לשמאלו הוא כונה אחרת עיין ירושלמי פיאה פ"ה וקידושין פ"א] ולפ"ז ישא שניהם בב"א דיתתה הכף בתוך המחתה וכשיבוא לפנים יעמוד המחתה בין הבדים במקומה ויטול הכף ויערה הקטורת על הגחלים לפנים ועי"ז פריך ואם כן ואמר היך תמן ויתתה פי' במס' תמיד דגרסינן שם גבי מחתה וקטורת דמכנים קטורת בפני עצמה בכף ולא על המחתה לפי דצריך דיקשה לך הכא יקשה לך גם תמן ויכנים המחתה והכף בב' ידיו בב"א ע"ז אמרינן דלא דמי דתמן אם החליף פסול לאו משום דהקטורת בימין אלא דהמחתה בשמאל [וכמו היליף דפסול הכא הוא ג"כ משום דהמחתה בשמאל] לפיכך אם ההתי פי' אם יתתה הקטורת במחתה פסול ג"כ משום דההתיה הוא רק לגחלים ולא לקטורת משום דשם אפשר להכנים בב' כהנים אחת אחת ומכנים המחתה בפני עצמה והקטורת בפני עצמה ברם הכא אם התתי כשר דהא אי איפשר להכנים בזה אח"ז וא"כ צריך הוא להכנים ע"כ בשמאל דפסול בעלמא א"כ טוב יותר שיתתה הכף במחתה. ג"כ דאם ההתי כשר ודו"ק:

ביצד הוא עושה אר"ה מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במחתה וכו'. הק"ע ז"ל מפרש דקאי על הא דגרסינן בדף מ"ט ע"ב כיצד הוא עושה דקאי אהפינה שניה עיי"ש וכן מצוין במסורת הש"ס והגי' הק"ע ז"ל ומחק תיבת כף וגרס הניח המחתה בארץ וכו' וקולטה ומחק תיבת במחתה

7

שנויי נוסחאות (סו"א) טרקסין בד"ו טירקסון. (סו"ג) לפניי במקרא (מלכים א' ו') לפני. (סו"ד וס') הקדשים עשרים אמה במקרא הקדשים ארכו על פני רוחב הבית אמות עשרים. (סוי"ג) הפך בד"ו יהפך. (סוכ"ח) ישתפו בד"ו ישרפו.

עושה א"ר חנינה מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במחתה שמואל אמר בודדה ברגלו אמר רבי יוחנן מערה מתוך הכף והיא מתמרת ועולה ואח"כ היא פוסה ויורדת יצא ובא לו כדרך כניסתו כרבי יוסה ברם כר"מ אפי' בעי לא יכיל למה שלא יתן אחוריו לקודש *כתיב °ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם מה נן קיימין אם מירושלם היה בא נימר מירושלם לבמה אם מבמה היה בא נימר מבמה לירושלם היה בא א"ר שמואל בר אבודמא לבמה היה בא שלא ליתן אחוריו לקודש: ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון: *וכך היתה תפלתו של כה"ג ביה"כ בצאתו בשלום מן הקודש יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא תצא עלינו גלות לא ביום הזה ולא בשנה הזאת ואם יצאה עלינו גלות ביום הזה או בשנה הזאת תהא גלותינו למקום של תורה יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא יצא עלינו חסרון לא ביום הזה ולא בשנה הזאת ואם יצא עלינו חסרון ביום הזה או בשנה הזאת יהא חסרונינו בחסרון של מצות יהי רצון מלפניך ה' או"א שתהא השנה הזאת שנת זול שנת שובע שנת משא ומתן שנת גשומה ושחונה וטלולה ושלא יצטרכו עמך ישראל אלו לאלו ואל תפנה לתפלת יוצאי דרכים רבנן דקסרין אומרין ועל עמך ישראל שלא יגבהו שררה זו על גב זו ועל אנשי השרון היה אומר יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא יעשו בתיהן קבריהן ולא היה מאריך שלא להבעית את ישראל מעשה באחד שהאריך וגמרו להכנס אחריו אמרו שמעון הצדיק היה אמרו לו למה הארכתה אמר להן מתפלל הייתי על מקדש אלהיכם שלא יחרב אמרו לו אע"פ כן לא היית צריך להאריך. ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק את ישראל בכהונה גדולה *ובשנה האחרונה אמר להן בשנה הזאת אני מת אמרו לו מאיכן אתה יודע אמר להן כל שנה ושנה שהייתי נכנס לבית קודש הקדשים היה זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויוצא עמי ובשנה הזו נכנס עמי ולא יצא עמי. בעון קומי ר' אבהו (א) והא כתיב °וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו אפי' אותן שכתוב בהן °ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד אמר לון מה אמר לי דהוה בר נש אני אומר הקב"ה היה:

הלכה ג מתני' א *משניטל הארון אבן היתה שם מימות הנביאים הראשונים ושתייה היתה נקראת גבוה מן הארץ שלשה אצבעות ועליה היה נותן: **גמ'** תני עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון משניטל הארון היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא א"ר יוחנן למה נקרא שמה אבן שתייה *שממנה הושתת העולם. תני ר' חייה ולמה נקרא אבן שתייה שממנה הושתה העולם. כתיב °מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ וגו' מציון מכלל יופי אלהים הופיע ואומר °לכן הנני יסד בציון אבן וגו':

מתני'

קרבן העדה

עושה. לחפון שנית בקדשי קדשים שהרי צריך שיתן מן הכף לשתי ידיו: ה"ג מניח את המחתה בארץ וזורק הכף באויר וקולטה. וה"פ מניח תחלה המחתה ואח"כ זורק הכף למעלה והוא מתהפך ופושט שתי ידיו ומקבל הקטרת: בודדה ברגלו. נוטל הכף בין רגליו ושופך לתוך שתי חפניו: מערה מתוך הכף. ולא היה צריך לחפון שנית שכבר חפן מבחוץ: ואח"כ. העשן מתפשט ויורד: כר' יוסה. דאמר דפרכת אחד היה הוא דצריך התנא לאשמועינן שילא דרך כניסתו: ברם כר"מ. אבל לר"מ דסובר דשתי פרכת היו והפנימית היתה פרופה מן הצפון: אפי' בעי לא יכול. אפי' אם רוצה לצאת נכחו לא היה יכול דא"כ כשמגיע לדרום היה צריך להפוך אחוריו אל הקדש כדי להגביה הפרוכת שאם היה דוחק לא היה נפתח שעדיין היה נוגע בפרכת השני: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: נימר. ויבא שלמה מירושלם לבמה אשר בגבעון דקרא כפשטיה א"א לפרש דמה ענין גבעון אצל ירושלים: ה"ג מבמה היה בא. והא דכתיב ויבא שלמה לבמה היינו שהיה הולך לירושלים כאלו בא לבמה שהיה אחוריו לירושלים ופניו לבמה שלא ליתן אחוריו אל הבמה אשר בגבעון ששם היה המשכן בעת ההיא: שלא תצא. גזר דין מלפניו ביום הזה או בשנה הזאת שיגלו ישראל: למקום של תורה. דהיינו שיכולים לעסוק בתורה א"כ מתקיים הגזירה במה שגולין ממקום למקום ללמוד תורה: שלא יצא עלינו חסרון. בממון: בחסרון של מצות. לדקות וגמילות חסדים: שנת גשומה. ולא יותר מדאי אלא גם שחונה וטלולה פי' חמה וטל: אלו לאלו. וכ"ש לאומות אחרות ל"א שהם מתביישים זה מזה: לתפילת יוצאי דרכים. שהם מתפללים שלא ירדו גשמים: שלא יגבהו שררה זו ע"ג זו. שלא ישלוט אפילו הרב בהלמיד בשביל שררות: אנשי השרון. שיושבים במישור והגשמים סותרים בתיהם וי"מ שאין הקרקע של מקום ששמו שרון יפה ללבנים וצריך לחדש פעמיים בשבוע והתפלל שלא יפלו בתיהם פתאום: שלא להבעית את ישראל. שיחשבו שמת: היה זקן אחד. כינוי להקב"ה כדמסיק וכן כתיב בדניאל ועתיק יומין יתיב וגו': אפי' אותן שכתוב בהם ודמות פניהם וגו'. דכל אדם לרבויי קאתי א"כ כיון שאין מלאך רשאי להיות שם בשעת הקטרה מי היה הזקן שהיה עמו שם: א"ל. מאן אמר שהיה אדם או מלאך. אני אומר שהיה הקב"ה בעצמו:

הלכה ג מתני' נביאים הראשוני'. דוד ושמואל: ושתי' היתה נקראת. מפרש בגמ': **גמ'** לאורו של ארון. לאור השכינה שהיתה שרויה על הארון כדכתיב ונהורא עמיה שריא א"נ הזהב מבהיק ומאיר: מגשש. ממשש באפילה: שממנו הושתת העולם. פי' ממקום ההוא נברא העולם: מציון מכלל יופי. ממנו מוכלל יופי של עולם שממנו נברא: הנני יסד בציון אבן. אבן בחן פנת יקרת אלמא אבן שבציון היה לראש פנה ויסוד כל העולם:

מתני'

פני משה

עושה. בקטרת כשמגיע לארון: מניח את הכף בארץ וזורקה. להקטרת באויר וקולטה במחתה: בודדה ברגלו. דוחק להמחתה ברגליו שתהא קולטת הקטרת שבאויר: אמר ר' יוחנן. לא כך ולא כך אלא מערה הקטרת מתוך הכף על המחתה והיא מתמרת העשן יעולה ואח"כ היא פוסה ויורדת שמתפשט העשן עד למטה ונתמלא הבית כולו: כר' יוסי. שפיר אתיא שילא ובא לו דרך כניסתו דאיהו ס"ל בין השלחן ולצפון היה מהלך בהיכל ומשום דלדידיה לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד והיא היתה פרופה מן הצפון ושם הוא הפתח שנכנס לפני ולפנים וכשיוצא חוזר לאחוריו מיד דרך כניסתו בצפון: ברם כר"מ. דאמר בין המנורה ולדרום היה נכנס להיכל דלדידיה שתי פרכות היו והחיצונה פרופה בדרום ומהלך ביניהן עד שהוא מגיע לצפון ששם היה הפתח ליכנס לפני ולפנים לכ"ע וא"כ אפי' בעי להזור לאחוריו ולילך דרך כניסתו לא יוכל שהיה צריך לילך לאחוריו כל אותו מהלך שבין שתי הפרכות עד שיגיע לפריפת החיצונה שבדרום ולחזור להיכל ונמצא בשעה שהוא מהלך נותן הוא אחוריו לקדש: כתיב ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם. ומה אנן קיימין לפירוש הפסוק הזה אם על ביאתו מירושלים להבמה היא נאמר א"כ יאמר ויבא מירושלם לבמה ואם על ביאתו מהבמה לירושלים הוא נאמר א"כ יאמר ויבא מהבמה לירושלם אלא כדר' שמואל בר אבודמא שבא ללמד לבמה היה בא וכו' כלומר כשיצא מן הבמה לירושלים היה כמו שהוא בא להבמה שחזר לאחוריו דרך כניסתו שלא ליתן אחוריו לקדש: למקום של תורה. שלא תהא לנו ביטול התורה מחמת הגלות: בחסרון של מצות. כלומר שנדאג תמיד אפשר שחסרנו לעשות איזה מצוה מן המצות: גשומה ושחונה. אם שחונה תהא גשומה בעתה: ועל אנשי השרון. שדרים בין ההרים ובעומק: שלא יעשו בתיהם קבריהם. מחמת רוב הגשמים ושלא יהו טובעים בתיהן: אפי' אותן וכו'. והיאך נדמה לו דמות אדם: א"ל מאן אמר לי וכו'. אפשר כבוד הקב"ה בעצמו נראה לו:

הלכה ב מתני' משניטל הארון וכו' ושתיה היתה נקראת. שתיה לשון יסוד על שם שממנה נשתת העולם וכה יסד הקב"ה את עולמו:

גמ' לאורו של ארון. שהיה מאיר בכל בית קדש הקדשים: היה מגשש. ממשמש כמו באיסון ואפלה: תני ר"ח. כן ולמה נקרא אבן שתיה וכו' כדיליף מדכתיב מציון מכלל יופי ממנו מוכלל יופיו של עולם: ואומר לכן כה אמר אדני ה' הנני יסד בציון אבן אבן בוחן פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש. פנת יקרת מוסד על שם שממנה יוסד והושתת העולם:

מתני'

מסורת הש"ס

יומא נג א
פ"ס נג ב
פ"ס לט ב
פס נג ב
פס נד ב

תורה אור

ד"ה א ג
ויקרא טז
יחזקאל א
תהלים נ
ישעיה כח

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ד מעיוה"כ הל' א

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' מנחות קט ב ד"ה נזדמן והו"י לט ע"ב ד"ה נכנס ובויקרא רבה פרשה כא ובירושלמי לקמן פ"ז הל' ג:

רידב"ז

במחתה. ומלבד שאינו מובן לי פירושו ז"ל אינו מובן דלמה לי' למימר כלל דמניח את המחתה בארץ מאי שייכות הוא לכאן הא כבר תנינן במתניתין נתן את המחתה בין ב' בדי ארון וע"כ נלפענ"ד דה"פ דקאי על הא דגרסינן בדף כ"ב וכ"ג נזכרה תולה שהיא פנימה לו או דנזכרה פנימי שהיא תולה לו כדפירש"י ז"ל או דמוסף ידו אליו או דמוסף ידו להלן הלאה ומסיק אביי מסתברא כמ"ד פנימי שהיא תולה לו הזהר שלא תכלה פירש"י ז"ל שהקטרת שבערת

הלכה ד מתני׳

א *נטל את הדם ממי שהוא ממרס בו נכנס למקום שנכנס ועמד למקום שעמד ב והזה ממנו אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף וכך היה מונה אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע ג יצא והניחו על כן הזהב שהיה בהיכל ד הביאו לו את השעיר שחטו וקיבל במזרק את דמו נכנס במקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למטן ולא למעלן אלא כמצליף וכך היה מונה וכו׳ ה יצא והניחו על כן השני שהיה בהיכל ר׳ יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד. נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרכת שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף וכך היה מונה. נטל דם השעיר והניח דם הפר והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלן ושבע למטן ולא היה מתכוין להזות לא למעלן ולא למטן אלא כמצליף וכך היה מונה. עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא לתוך הריקן *ויצא אל המזבח אשר לפני ה׳ וכפר עליו זה מזבח הזהב:

ויקרא טז

גמ׳ מהו כמצליף ר׳ שמואל בר חנניה בשם ר׳ לעזר (א) כמטוורד א״ר יוחנן ו *כדי שלא יטעה א״ר זעירא כדי שיגמור הזיותיו מתוך שבע ז והא קתני שבע ואחת אמר רבי בון כתיב ח על פני הכפורת שבע מה תלמוד לומר יזה כדי שתהא הזייה ראשונה נמנית עמהן. כתיב ט והזה אתו על הכפרת יכול על גגה ת״ל ולפני הכפרת יכול על מצחה ת״ל *על ולפני רבי זעירה אמר צריך שיהא נוגע ר׳ שמואל בר רב יצחק אמר אינו צריך שיהא נוגע א״ר בון בר חייה טעמא דר׳ שמואל בר רב יצחק והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת מה כפורת שנא׳ להלן על מחצה לא על גגה ואינו צריך שיהא נוגע אף כפורת שנאמר כאן על מחצה לא על גגה ואינו צריך שיהא נוגע. א״ר יוסה מיסבור סבר רבי בון בר חייה הזיית שעיר של מעלה למידות מהזיות פר שלמעלן ואינה כן אלא הזיות שעיר שלמעלן למידות מהזיות פר שלמטן והזה אותו לפני הכפורת *מלמד שהוא נותן אחת למעלן ולפני הכפורת

שם שם

פני משה

הלכה ג מתני׳ נטל את הדם. הפר ממי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבעזרה כדאמרי׳ בפ׳ דלעיל: נכנס למקום שנכנס. בבית קדש הקדשים: ועמד למקום שעמד. בבין הבדים: והזה ממנו אחת למעלן ושבע מלמטן. כדיליף בגמרא דגבי פר כתיב והזה באצבעו על פני הכפירת קדמה ולפני הכפורת יזה שבע פעמים וגבי שעיר כתיב והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת הרי בפר מפורש שאותן שלפני הכפורת היינו למטה שבע ובשעיר מפורש דאותה שעל הכפורת אחת היא דכתיב והזה אותו דמשמע הדא וכתיב בשעיר ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר מה תלמוד לומר כאשר עשה ללמד שיהו כל עשיותיו שוות כשם שלמטה בפר שבע כך למטה בשעיר שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת כך למעלה בפר אחת: ולא היה מתכוין להזות לא למעלן. שתהא אחת למעלה בחודה של כפורת העליון ולא שיהו השבע למטה בעוביו שהרי לא היו צריכים להיות נוגעים על הכפורת אלא על הארץ נופלים: אלא כמצליף. מפרש בגמרא כמטוורד כזו שהוא מטווה ויורד או כמנגדנא כמלקה הזה שמתחיל בין הכתפים ויורד למטה כך היה מתכוין שיהיו ה׳ הזאות הללו בארץ כשורה זו תחת זו: וכך היה מונה אחת אחת ואחת וכו׳. מפרש בגמרא כדי שלא יטעה שאם לא ימנה הזאה הראשונה שהיא למעלה לעצמה עם כל השבע שלמטה פעמים שיטעה וימנה בהזאה ראשונה של השבע שלמטה שתים ואין לומר שימנה לצרף הזאה של מעלה עם השבע שלמטה וימנה עד שמונה מפני שמצוה להפסיק מתנות שלמטה מתוך שבעה ולא מתוך שמונה: הביאו לו את השעיר. שיוצא מן ההיכל לבין האולם ולמזבח ומביאין לו השעיר ושוחטו במקום ששחט את פרו: ר׳ יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד. טעמיה דחייש לאחלופי ולכתוב עלייהו הי דפר והי דשעיר כמי לא דזמנין דלאו אדעתיה לעיוני בכתבא: נטל דם הפר וכו׳. מסקנא דמילתיה דר׳ יהודה היא דס״ל לא היה שם אלא כן אחד והיה צריך ליטול דם הפר תחלה כדי להניח דם השעיר על הכן שהיה עליו דם הפר ואין הלכה כר׳ יהודה: והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ. זהו בהיכל דכתיב וכן יעשה לאהל מועד דכשם שהוא מזה כל ההזאות בלפני ולפנים כך הוא מזה באהל מועד: עירה דם הפר לתוך דם השעיר. דכתיב במתנות המזבח ולקח מדם הפר ומדם השעיר משמע מעורבין יחד: ונתן את המלא לתוך הריקן. חוזר ומערה מזרק המלא לתוך הריקן כדי שיתערבו הדמים יפה יפה:

גמ׳ מהו כמצליף וכו׳. כדפרישית במתני׳: כדי שלא יטעה א״ר זעירא וכו׳. כדפרישית במתני׳ ולפיכך אינו מונה עד שמונה: והא קתני שבע ואחת. כלומר לדידך דקאמרת שמצוה שיגמור הזיותיו מתוך שבע א״כ לא היה צריך כלל להזכיר הזאה ראשונה עמהן ובמתני׳ קתני שמזכיר גם את האחת: א״ר בון. דזה נלמד מן הכתוב היא דכתיב ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים והאי יזה מיותר הוא דהא כתיב והזה באצבעו אלא ללמד שצריך שתהא הזאה ראשונה שהיא אחת שלמעלה נמנית עם כל הזאות שבע שלמטה: כתיב והזה וכו׳. במתן דמים דשעיר כתיב והזה אותו על הכפרת ולפני הכפרת יכול על גגה והודה דהכפרת תלמוד לומר לפני אי לפני יכול על מצחה כלומר על פני רחבה ת״ל על ולפני כלומר דתרוייהו צריכי ללמד שלא יזה לא על גגה ולא ע״פ רחבה אלא כנגדה: צריך שיהא נוגע. הזאה בהכפרת: טעמא דר׳ שמואל. דא״ל שיהא נוגע דכתיב בשעיר והזה אותו וגו׳ וכתיב לעיל בפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מה להלן על מצחה כלומר כנגד מצחה וא״צ שיהא נוגע דהא קדמה כתיב משמע דבמקצת צריך שיהא קדמה וכלומר שיטה בהזאה קדמה ולא יגע בהכפרת שהיא במערב אף כפרת שנאמר בשעיר כנגד מצחה ולא על גגה וכו׳: מיסבור סבור ר׳ [בון בר] חייה (בון) הזיית שעיר מעלה וכו׳ ואינה כן אלא הזיות שעיר שלמטן למידות מהזיות פר שלמטן. כצ״ל וכדמייתי הברייתא דת״כ פ׳ אחרי מות דלקמיה דדריש והזה אותו דשעיר על אחת דלמעלה ולפני הכפרת

קרבן העדה

הלכה ד מתני׳ למקום שנכנס. בית קדש הקדשים: במקום שעמד. בין הבדים: ולא היה מתכוין להזות לא למעלה. שתהא אחת למעלה בחודה של כפורת העליון והשבע למטה מאמצעה שהרי לא על הכפורת נוגעים אלא נופלים לארץ: אלא כמצליף. בשורה זו תחת זו: וכך היה מונה. בגמ׳ מפרש טעמא: נטל דם הפר. תחלה והניח דם השעיר מסקנא דמלתא דר׳ יהודה היא דאמר לא היה שם אלא כן אחד בלבד וצריך ליטול דם הפר תחלה: על הפרוכת. דכתיב וכן יעשה לאהל מועד: עירה דם הפר וכו׳. דכתיב במתנות המזבח ולקח מדם הפר ומדם השעיר מדם שניהן יחד: ונתן את המלא בריקן. חוזר ומערה מזרק מלא תוך הריקן כדי שיתערבו הדמים יפה:

גמ׳ כמטוורד. כמין חבל מפתיל התלוי במקל כגון הרלועה שמכין בה ב״ד ועיין בערוך ערך מטרקא: כדי שלא יטעה. הא דצריך למנות הזאה ראשונה עם כל אחת כדי שיהא לו שהות בינתיים לתת לב לעיין שלא יטעה: כדי שיגמור הזייותיו מתוך שבע. כשיסיים הזאה אחרונה יאמר שבע ואלו לא מנה הראשונה בפני עצמה היה צריך שיאמר בסוף שמנה: ופריך והא תני. בברייתא דר״י אומר שמונה שבע ואחת וא״כ לא סיים בשבע ואפ״ה מונה אחת בפני עצמה: א״ר בון. ממקרא ילפינן שצריך למנות הראשונה בפני עצמה: ה״ג כתיב אל פני הכפרת יזה שבע פעמים: מה ת״ל יזה. הלא כתיב ברישא והזה אותו על פני הכפרת וגו׳: יכול על גגה. למעלה ע״ג הכפרת יזה: יכול על מצחה. כלומר בגובה הכפרת כפי אשר מונחת על הארון ולעולם בכפורת עצמה היה מזה: ת״ל על ולפני. ללמדך שהוא מגביה ידו ומזה כנגד עוביה של כפרת ואף זה לפניו ולא עליו ממש: צריך. שיהא הדם של השעיר כשהוא מזה למעלה נוגע בכפורת: מה כפורת שנאמר להלן. גבי הזייה דפר: ה״ג לא על מצחה לא על גגה וכו׳ אף כפורת שנאמר כאן לא על מצחה לא על גגה וכו׳. וה״פ גבי הזיית פר ודאי אינו צריך שיהא נוגע דהא כתיב והזה על פני הכפורת קדמה ופני משמע דאינו מזה עליו ממש אף כפורת שנאמר למעלה בשעיר נמי אינו עליו ממש: הזיות שעיר שלמעלה למדות מהזיות פר שלמטן ואינו כן אלא הזיות שעיר שלמטן למדות מהזיות פר שלמטן. וה״פ ואכן בעינן למילף הזיות פר שלמעלן אם צריך שיהא נוגע או לא: ה״ג והזה על הכפורת. למדנו אחת למעלה בשעיר דאותו חדא משמע: ולפני

שם שם שם

עין משפט נר מצוה

טז א מיי׳ פ״ד מעיוה״כ הל׳ ב
יז ב מיי׳ שם פ״ג הלכה ה ופ״ה ממעה״ק הלכה יב
יח ג מיי׳ פ״ד מעיוה״כ הל׳ ב
יט ד מיי׳ שם פ״ג הלכה ה
כ ה מיי׳ שם וה״ה הלכה ב
כא ו מיי׳ פ״ג שם ובלח״מ

מסורת הש״ס

יומא נג ב

גליון הש״ס

(ה) עי׳ תוס׳ זבחים לח ע״א ד״ה כמצליף ועי׳ ברי״ו סוף נתיב שביעי ובריטב״א יומא דף טו ועי׳ בערוך ערך מצליף ודלא כק״פ:

רידב״ז

שבערת לצדק בוערת תמיד וזרועך המתפשט להלן הלהה נכוית בתימור העולה עכ״ל ז״ל והירושלמי ס״ל כהאי ברייתא הונה שהיא פנימי לו ע״כ באל כילד הוא עושה שלא יכוה ע״ז מפרש אר״ח מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במחתה פי׳ דהירושלמי ס״ל דהופן ואינו חוזר והופן ויכול לערות

ציון ירושלים

ז והא קתני שבע ואחת. ע׳ ג״פ סי׳ קכו סקכ״ד מ״ש דלר״מ כלל החילה ואח״כ הפרט וס״א ע״פ גי׳ סילקוט דמהפך הגי׳ דברי ר״מ לדר״י ודברי ר״י לדברי ר״מ וע׳ מהרש״א יומא דף נה. ובו״ת המונת במואל סי׳ מט. ומה בהקב״ה בג״פ שם דבסדר עבודה נקטינן כר״מ ובספירה נקטינן כר״י לא זכיתי לשנין דבניכם אומרים המספר במועט קודם האחד ועשרים כ״ים ועשרים. וע׳ במ״א סי׳ הבט סק״י ובפר״ח שם:

7

שנויי נוסחאות

(פולי״ו) מחצה כד״ו מצחה. (פולי״ו) מחצה כד״ו מצחה.

מערכת הערוך

כמטוורד. בערוך (ע׳ מצליף) „כמטבריר פי׳ שמפה ידו עד טיבורו״ וע״ל דברי הגמ׳ יומא (בבלית. נ״ד סע״ב) מאי כמצליף מחוי רב יהודה כמנגדנא פי׳ הערוך כמכה שמרים ידו ואינו מכה עד שיוריד. ובערך נגד ב׳ כתב וז״ל פי׳ רבינו חננאל ז״ל כמכה שמעלה ידו ומורידה וכל הכאה במקום אחד היא. (ועיין שם מה שכתב בשם ר׳ משה הדרשן וכו׳. ועיין ערוך השלם ערך מצליף).

קרבן העדה

הכפורת. דכתיב בשעיר איני יודע כמה יזה למטה דהיינו לפני הכפורת: או לכה לדרך זו. ואני למד דם מטה של שעיר מדמו למעלה: ת"ל ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר. שאין ת"ל כאשר עשה שהרי גם כאן בשעיר פירש והזה על ולפני אלא למניין הזאות אתיא שיהו שוין בשניהן בין למעלה בין למטה: הקדש. דכתיב וכפר על הקדש ללמדך שצריך לכוין להזות כנגד הקודש דהיינו כנגד הארון: ה"ג בת"כ ויצא אל המזבח אשר לפני ה' מת"ל אר"נ וכו'. וה"פ הל"ל וכפר על המזבח ותמילא שמעינן שיצא: בפר הבא על כל המצות. פר העדה ופר כהן משיח: שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת. ואינו עומד בין המזבח ולפרכת שנאמר בפר כהן משיח ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני יי' מת"ל לפני יי' אלא מזבח לפני יי' ואין כהן לפני ה' אלא המזבח מפסיק בין כהן לפרכת בשעת מתן קרנות וכשמזה על הפרכת באותו מעמד עצמו היה עומד שהרי לא נאמרה יציאה בינתיים למדנו שהיה עומד חוץ למזבח ומזה: יכול אף זה. כהן המזה ביה"כ כן הוא שעומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת: ה"ג ת"ל ויצא אל המזבח למדנו שהיה לפנים מן המזבח ועכשיו יצא: או אינו מדבר אלא במזבח החיצון. וכשהיה מזה חוץ ממזבח (הפנימי) היה עומד כמו בפר הבא על כל המצות: ת"ל אשר לפני ה'. ואינו אלא מזבח הפנימי שהוא לפני ה': שא"ל שיהא נוגע. בפרכת עצמו שהרי כתיב והזה שבע פעמים וגו' את פני פרכת הקדש ופני משמע דלאו עליו הוא: אית תניי תני וכו'. כלומר אף התנאים בברייתא פליגי בפלוגתא דר' זעירא ור' שמואל בר יצחק דלעיל: אני ראיתיה ברומי. כשנכנס לאוצר המלך במעשה דבן תלמיון: אלו מן הדמים שהיו מזין עליה ביה"כ. שאין לומר שהיה מפר הבא על כל המצות שהרי לכולי עלמא אין צריך שיהא נוגע: ומשני ואפי' תימר. דא"ל שיהא נוגע והא דהיו עליו טיפי דמים דמודה שאם נגע נגע ולית לן בה ולא פליג אלא דחיובא ליכא: ה"ג נתן כלי קדש לתוך כלי חול פסול. וה"פ אם נתן מזרק קדש לתוך מזרק חול וקיבל את הדם כל קבלות של כל ימות השנה פסול משום חלילה שאין קבלה זו בכהן שהרי אינו אוחז במזרק שהדם בו: לא פסל. דמין במינו מזרק קדש במזרק קדש אינו חוצץ: עירה דם

כל זמן שלא יחזיר לכלי קדש כדתנן בפ"ג דזבחים קיבל בכלי קדש ונתן בכלי חול יחזיר לכלי קדש ומשמע הא מכלי קדש לתוך כלי קדש אחר לא פסל א"כ לשון שאלה היא מי נימא הא לתוך כלי קדש אחר לא פסל או דילמא צריך שיחזיר להכלי קדש שקיבל בו ולזרוק ממנו: מתני' אמרה כן. דלא פסל דקתני לעיל עירה דם

תורה אור

הכפורת איני יודע כמה הרי אני דן נאמר מתן דמים בפר למטן ונאמר מתן דמים בשעיר למטן מה מתן דמים אמורין בפר למטן שבע אף מתן דמים אמורין בשעיר למטן שבע או לכה לך לדרך הזו נאמרו דמים למעלן ונאמרו דמים למטן מה דמים אמורין בו למעלן אחת אף דמים אמורין בו למטן אחת. נראה למי דומה דנין שלמטן משלמטן ואין דנין שלמטן משלמעלן או לכה לך לדרך הזו דנין דם השעיר מדם השעיר ואין דנין דם השעיר מדם הפר ת"ל °ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר מה דם הפר למטן שבע אף דם השעיר למטה שבע ואיני יודע כמה ליתן מדם הפר למעלן נאמר מתן דמים בשעיר למעלן ונאמר מתן דמים בפר למעלן מה דמים האמורין בשעיר למעלן אחת אף מתן דמים האמורין בפר למעלן אחת או לכה לך לדרך הזו נאמרו דמים למטן ונאמרו דמים למעלן מה דמים אמורין בו למטה שבע אף דמים אמורין בו למעלן שבע *נאמרה למי דומה דנין שלמעלן משלמעלן ואין דנין שלמעלן משלמטן או לכה לך לדרך הזו דנין דם הפר מדם הפר ואין דנין דם הפר מדם השעיר ת"ל ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר שיהו כל מעשיו שוין מה דם הפר למטן שבע אף דם השעיר למטן שבע מה דם השעיר למעלן אחת אף דם הפר למעלן אחת (א) *הקדש צריך לכוין כנגד הקדש *א"ר נחמיה לפי שמצאנו בפר הבא על כל המצות [ב] שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן ת"ל °אשר לפני ה'. [ג] ואיכן היה לפנים מן המזבח או אינו *מדבר אלא על מזבח החיצון ת"ל אשר לפני יי' הא אינו מדבר אלא על מזבח הפנימי הכל מודין בפר משיח ועדה שאינו צריך שיהא נוגע מה פליגין בפר ושעיר של יה"כ אית תניי תני צריך שיהא נוגע אית תניי תני א"צ שיהא נוגע *א"ר לעזר בי ר' יוסי אני ראיתיה ברומי מליאה טיפין של דם אמרתי אלו מן הדמים שהיו מזין עליה ביה"כ. הדא אמרה צריך שיהא נוגע (ב) ואפילו תימר א"צ שיהא נוגע ואם נגע נגע. [ג] *נתן מכלי קדש לתוך כלי חול פסל הא מכלי קדש לתוך כלי קדש לא פסל א"ר חגיי קומי ר' יוסה מתניתא אמרה כן עירה דם

פני משה

הכפרת והיינו למטה בשעיר איני יודע כמה שאינו מפורש למטה אלא בפר הרי אני דן וכו' כמבואר וגמנא דלמטה בשעיר הוא דנלמד מלמטה דפר ולמעלה דפר הוא דנלמד מלמעלה דשעיר: הקדש. וכפר על הקדש כתיב ודריש צריך לכוין בהזיותיו כנגד הקדש:

הלכה ד מתני'

ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וגו' זה מזבח הזהב. דאלו מזבח החיצון לאו לפני ה' הוא כדקאמר בגמרא: *התחיל מחטא ויורד. האי תנא ס"ל שהיה הכהן מקיף ברגליו לכל קרן וקרן וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו ולהכי נקט מחטא ויורד כלומר שהיה נותן המתנה מלמעלה למטה לפי שבקרן שלפניו אם יתן מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד שלו ומטנף את בגדיו: מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית וכו'. בגמ' קאמר דאתיא כר' יוסי דאמר לעיל לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד ופריפה מן הצפון וכשגומר מתנות שלפני ולפנים ויוצא דרך צפון פוגע תחלה בצפונית מערבית של המזבח אלא דכהאי קרן דפגע ברישא לא עביד דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח ובא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן שם וחוזר לצפונית מערבית דרך ימין: מקום שהוא מתחיל בהטאת על מזבח החיצון. שהיא דרומית מזרחית כדתנן בפ' איזהו מקומן שם גומר המתנות על מזבח הפנימי וקמ"ל דדרך ימין הוא מקיף: ר"א אומר במקומו היה עומד ומחטא. דס"ל שלא היה מקיף ברגל אלא מכיון שכל המזבח אינו אלא אמה על אמה יכול הוא לעמוד בקרן אחת ומשם הוא נותן המתנות על כל הקרנות ואין הלכה כר"א: על כולן הוא נותן מלמטה למעלן. האי מילתא אתיא אף לת"ק דס"ל שהיה מסבב והולך לכל קרן וקרן ומזה וכלומר דעל כל הקרנות שאינן לפניו בסמוך היה נותן מלמטה למעלה לפי שיכול הוא ליתן קצת מרחוק ואח"כ מקיף ברגל מקרן לקרן חוץ מזו והיינו קרן אחרונה שהיתה לפניו ובסמוך לו שהרי אינו זז ממנה עד שיתן ועליה היה נותן מלמעלה למטה כדי שלא יתלכלכו בגדיו:

גמ' אמר ר' נחמיה וכו'. ברייתא היא בת"כ פרשת אחרי מות: ויצא אל המזבח אשר לפני ה' מה ת"ל. אשר לפני ה': לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה. כדדרים לעיל בפ' ויקרא גבי פר כהן המשיח דכתיב ביה והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקדש יכול שהוא עומד לפנים מן המזבח ומזה על פרוכת ת"ל שם ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' מזבח לפני ה' ואין הכהן לפני ה' אלא עומד חוץ להמזבח ומזה על הפרוכת: יכול אף זה. של יה"כ כן ת"ל אשר לפני ה' היכן היה הכהן עומד לפנים מן המזבח שהיא בין הפרוכת ובין המזבח ומזה: או אינו מדבר. כאן אלא על מזבח החיצון לפי שבפר הבא על כל המצות מפורש שם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד אבל כאן כתיב ויצא אל המזבח ולא מפירש איזה מזבח: ת"ל אשר לפני ה' הא אינו מדבר אלא במזבח הפנימי. שהוא כולו לפני ה' באהל מועד: הכל מודין. לעיל בהלכה שלפניה דפליגי אם צריך שיהא נוגע הדם בכפורת או לא מודין הן בפר משיח ופר העדה שכתוב בהם לפני ה' את פני הפרוכת שאינו צריך שיהא נוגע הדם בפרוכת ומה פליגין לעיל בפר ושעיר של יה"כ והית תני וכו': אמרתי וכו'. ובתוספתא סוף פ"ב גרים ואמרו לו אלו מדמים של יוה"כ: הדא אמרה צריך שיהא נוגע. א"כ ש"מ שצריך היה שיהא נוגע. וקאמר דלא היא דאפילו תימר א"צ שיהא נוגע אלא שאם נגע נגע ואירע כך לפעמים ולפיכך ראה שהיה עליה טיפי דמים: נתן מכלי קדש לתוך כלי חול פסול. כלומר בהא פשיטא לן שאם נתן הדם מכלי קדש לכלי חול שפסול הוא

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ה ממעה"ק הל"ד
*עיין לעיל ל"ט
כג
ב מיי' פ"ד מעיוה"כ הל' ב
כד
ג מיי' פ"א מפסולי המוקדשין הל' כא

מסורת הש"ס

בבלי' סנ' נהאב
ת"כ פ' ויקרא פ"ג ומנא נט ב
ת"כ פ' אחרי פ"ד
יומא נז א
פ"ס נח א

גליון הש"ס

(א) עי' במכלת"ל פ"ס ממעה"ק ה"ג: (ב) עי' בתי' ריטב"א דף נז ע"א וג"ע

רידב"ז

לערות עם הכף על הגחלים אבל א"כ יכוה בתימור העולה כדפירש"י ז"ל ע"כ מניח את הכף בארץ ואינו מושך את ידיו אלא זורקו באויר להלאה וקולטו במחתה. ואי דידיו עסוקות בהזריקה והאיך יכוין לקלוט במחתה ע"ז מפרש שמואל דבודד להמחתה ברגליו כדי לקלוט הקטורת כדפירש הפ"מ ז"ל וע"ז פליג ר' יוחנן וקאמר מערה מתוך הכף ואינו זורקה באויר ואלא מושך את ידו ואי משום שלא תכוה בתימור העולה ע"ז קאמר דלכזכס דמערה מתוך הכף והיא מתמרת ועולה אבל אה"כ היא פושה ויורדת א"כ ימתין עד שיפסוק תימור העולה וימשוך ידיו הלאה:

נתן מכלי קודש לתוך כלי חול פסול. ר"ל כדאיתא במשנה מפורשת במסכת זבחים וע"ז קאמר הא מכלי קודש לתוך כלי קודש לא פסול דלא בעינן כלי

תוס' הרי"ד

נתן מכלי קודש כו'. עיי' בפנים וע"י דברינו יתבאר שפיר ויאיר עינינו בשיטת הבבלי ופירש"י ז"ל דף נ"ח ע"א דגרסינן שם בעי מיניה רמב"ח מרב חסדא הניח מזרק בתוך מזרק וקיבל את הדם מהו מין במינו חוצץ או אינו חוצץ א"ל תניתוה נתן את המלא בריקם מאי לאו הושיב מזרק מלא לתוך מזרק ריקם לא עירה מתוך מזרק מלא לתוך מזרק ריקם ולכאורה צ"ב האיך היה ס"ד דהושיב מזרק מלא לתוך מזרק ריקם דלמה עשה כן לעשות כובד לכה"ג הא מצינו ביוה"כ דמורו לעשות קל לכה"ג כדקי"ל בכל יום כבד והיום קלה בכל יום ידה קהרה והיום ארוכה כדי להקל על כה"ג ולמה הושיבו מזרק בתוך מזרק ביוה"כ להכביד על

שנויי נוסחאות (סו"ח) נאמרה בד"ו נראה.

דם הפר לתוך דם השעיר וזהו מכלי קדש לכלי קדש אחר: ופריך מה את שמע מינה מכאן. הרי אין כאן אלא עירוב הדמים זה בזה ולעולם אם עירה הדם מכלי קדש שקיבל לתוך כלי קדש אחר ריקן הפסר שפסל: אמר ר' מנא וכו'. כלומר דר' מנא מסיק הקושיא וכי נימר כאן שמערה מדם הפר שהוא מלא לתוך דם השעיר שהוא ריקם בתמיה והלא דם לתוך דם הוא מערה ולא לכלי אחר ריקם: א"ר יוסי בר' בון עירה דם הפר לתוך דם השעיר מלא.
כלומר דר' יוסי בר' בון מתרץ להא דר' חגיי דאכתי האי מילתא ש"מ ממתני' דודאי מה דקתני עירה דם הפר לתוך דם השעיר היינו לתוך דם השעיר מלא ובהא מודינא לך אלא מכאן והילך חוזר ובוללן לתוך כלי אחר כדי שיבללו ויתערבו כל צרכן וא"כ ש"מ שיכול להערות מכלי קדש שקיבל לתוך כלי קדש אחר: מנין שהוא זקוק להערות. ולערב דם הפר עם דם השעיר: ת"ל ונתן. ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב: יכול. לא יהא מערבן אלא דה"ק שיתן מזה בפ"ע ומזה בפ"ע: ת"ל. גבי ועשית מזבח מקטר קטרת בפ' תצוה וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה א"כ אחת בשנה הוא דמכפר ולא שיתן עליו מזה ומזה בפ"ע דא"כ הוי שתים בשנה: או נימר. דלא קפיד קרא אלא מדם הפר לא יהא אלא אחת בשנה אבל יכול להזור וליתן עליו מדם שעיר: תני ר' ישמעאל. דהדר כתיב מדם חטאת הכפורים אחת בשנה וגו' ללמד על כל חטאת הכפורים שיהא דוקא אחת בשנה בין מהפר ובין מהשעיר ולפיכך זקוק להערות וליתן מדם שניהם אחת בשנה: הכל [מודים] בשבע הזאות שלמטן. על המזבח לאחר שנותן על הקרנות מזה הוא על טהרו של המזבח שבע כדכתיב והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וגו' וכדתנן לקמן הזה על טהרו וכו' ובקרנות פליגי תנאי בברייתא דאיכא מ"ד דס"ל דאין מערבין לקרנות אלא נותן מזה בפני עצמו ומזה בפ"ע ומיהת הכל מודים באלו שבע שלמטה על טהרו שזקוק הוא להערות ולערבן וליתן משניהם ולא מכל אחד בפ"ע דכתיב שבע פעמים ולא ארבע עשרה: קיבל מדם הפר בשלשה כוסות. וכן מדם השעיר בשלשה כוסות אחרים אחד מזה ליתן ממנו על הבדים וכו' וכן ליתן מאחד מזה על הבדים וכו' איזה מן הכוסות הוא זקוק להערות זה עם זה שיתן מהן על המזבח: ויש אדם מחשב חצי כפרה. בתמיה לדידך שקיבל כל א' וא' מהן בשלשה כוסות בפני עצמן וא"כ בתחלה לא חישב אלא על חצי כפרה בכפרת המזבח שהרי קיבל כל א' וא' בפני עצמו והא כבר שמעינן דאין כפרת המזבח אלא משניהן יחד ובכה"ג דאמרת הקבלה שלא כהוגן היתה: אלא כיני קיבל מדם הפר בשלשה כוסות ומדם השעיר בשלשה כוסות וכו'. כלומר לא תימא שקיבל מכל אחד ואחד בכום בפ"ע ובשלשה לשלשה העבודות אלא כך שקיבל מדם הפר בשלשה כיסות ובאותן שלשה כוסות בעצמן קיבל ג"כ מדם השעיר והיסב מאחד מהן על הבדים ביזה בשביל דם הפר וא"כ יזה בשביל דם השעיר וכן מכום השני על הפרוכת וכן על מזבח הזהב ונמצא כל הכוסות כולן עומדות איזה מהן הוא זקוק להערות וכלומר למאי דאמרי' לעיל שאחר שנותן דם הפר לתוך דם השעיר הוזר ובוללן לתוך כלי אחר כדי שיתערבו יפה יפה; וכאן שיש שלשה כוסות מדם שניהן מספקא לן אם לאחר שנתן מהן המתנות על הבדים ועל הפרוכת זקוק הוא להערות מכל א' וא' ולערבן יפה בכלי אחר דעל כל כום וכום אמרי' שמא זה הוא שחישב עליו שיזה מהן על מזבח הזהב או דילמא אינו זקוק להערות אלא כום אחד מהן ואיזה שירלה שלאחר שנתן מהן על הבדים ועל הפרכת נוטל כום א' ומערה לתוך כלי אחר ונותן על מזבח הזהב או אותו כום שניתן ממנו אותן המתנות אותו מערה לתוך כלי אחר ונותן על מזבח הזהב: תפלוגתא. האי מילתא תליא בתפלוגתא דר"ז ודר' הילא במאי דפליגי בשעירים שאם הגריל על שלשה זוגות שעירים וליתן מהשעיר אשר לה' מאחד מהן על הבדים ומאחד מהן וכו' ונמצא שיש כאן שלשה שעירים שנפל עליהן הגורל לעזאזל ואיזה מהן משתלח: ר"ז אמר לכפר עליו. כתיב יעמד חי לפני ה' לכפר עליו את שהוא מכפר בו המתנות חבירו של זה הזוג הוא שמשתלח וכלומר אפי' אינו מכפר בו כל המתנות אלא אחת מהן בלבד כגון על בין הבדים או על הפרוכת או על מזבח הזהב יכול הוא להשתלח לחבירו של זה הזוג שכיפר בו כפרה אחת ואת שאינו מכפר מהזוג כלל כגון שכיפר כל הכפרות בהאחרים אין חבירו שלו משתלח: ר' הילא אמר וכו'. אין הדבר תלוי אלא בזה שהוא גומר בו כל הכפרה שנתן ממנו על המזבח הזהב שהוא גמר כל המתנות וחבירו של זה הוא שמשתלח ואת שאינו גומר בו וכו' ואפי' כיפר ממנו איזה כפרה כגון על הבדים ועל הפרוכת אין חבירו משתלח: על דעתיה דר"ז. הכא שלשתן משתלחין אם כיפר אחת משלשה המתנות בכל אחד ואחד על הבדים מאחד מהן ועל הפרוכת מאחד מהן ועל מזבח הזהב מאחד מהן כל השלשה של אלו הזוגות משתלחין הן ולר' הילא אינו משתלח אלא האחרון בלבד אותו שכיפר מחבירו המתנות שעל מזבח הזהב שהיא גמר הכפרה: והכא וכו'. והשתא הכא נמי פליגי בכוסות לר"ז שלשתן הוא זקוק להערות ולערבן למתן שבע על טהרו של מזבח הזהב שהרי כולן ראוין וניתן מהן לכפרה אחת מן המתנות הקודמים ולר' הילא אינו זקוק להערות אלא אותו שהזה ממנו על הקרנות של מזבח הזהב שהיא גמר הכפרה מן המתנות: קיבל דם הפר וכו' איזה

דם הפר לתוך דם השעיר. ונתן את המלא בריקן וקס"ד שנתן מזרק מלא במזרק ריקן ש"מ דכלי קדש בכלי קדש אינו חולץ דהא הכא כמי כתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר והך לקיחה אחיזת המזרק הוא: ופריך מה את ש"מ. ממתני' דלמא כדמסיק ר' מנא: נימר מדם הפר שהוא מלא וכו'. ה"ק נתן את המלא דהיינו דם הפר שהוא מלא שדם הפר מרובה משל שעיר לתוך מזרק שבו דם השעיר שהוא ריקן: אר"י בר' בון עירה דם הפר לתוך דם השעיר. כלומר הא תנא ליה רישא דעירה דם הפר לתוך דם השעיר וע"כ נתן את המלא בריקן היינו מזרק מלא לתוך מזרק ריקן: ומשני מלא מיכן וכו'. הכי קאמר לאחר שעירה דם הפר לדם השעיר חוזר ומערה מזרק מלא לתוך מזרק ריקן: יכול מזה בפני עצמו וכו'. וה"ק ולקח מדם הפר בפני עצמו ומדם השעיר בפ"ע: או נימר מדם הפר אחת בשנה. דהא כתיב בסיפא מדם חטאת הכפורים אחת בשנה אבל מדם השעיר מזה בפני עצמו: אחת בשנה יכפר עליו. ללמדך דעל המזבח לא יהא כפרה יותר מפעם אחת בשנה: הכל מודין בשבע הזאות שלמטן. היינו שבע הזאות שמזה על טהרו של מזבח לאחר מתן על קרנות המזבח שהוא צריך לערות דם הפר לתוך דם השעיר ולא פליגי אם מזה מכל אחד בפני עצמו או משניהם יחד אלא במתן דלקרנות המזבח: דכתיב שבע. והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים ולא י"ד פעמים מזה: איזה מהן. מן הכוסות צריך לערב עם דם השעיר כדי להזות על מזבח הזהב: ופריך ויש אדם מחשב חצי כפרה. שהרי לא חישב על הקבלה כל כום אלא על חצי כפרה: אלא כיני. אלא הכי קמיבעיא ליה: ה"ג ומדם השעיר בג' כוסות ונתן מאחד על הבדים וכו'. וה"פ מתחלה חישב ליתן מכום אחד כל המתנות אלא אח"כ נתן מכל כום מתנות וקמיבעיא ליה איזה מהן זקוק לערב: תפלוגתא דר"ז ור"ה. תליא בפלוגתא דר"ז ור"ה: ה"ג הגריל ג' זוגות ונתן מאחד על הבדים וכו'. א"כ אפשר לקיים הגירסא והא דהגריל ג' פעמים ולא הוה כמחשב בחלי כפרה היינו בשנשפך הדם לאחר שגמר מתנות שבפנים ולאחר שגמר מתנות שבהיכל: את שהוא מכפר בו. אפי' מקלת כפרה משתלח שעיר שהגריל בו: ה"ג ומדם השעיר בג' כוסות ונתן מאחד על הבדין וכו': איזה

דם הפר לתוך דם השעיר מה את ש"מ א"ר מנא נימר מדם הפר שהוא מלא לתוך דם השעיר שהוא ריקם אמר רבי יוסה בי רבי בון עירה דם הפר לתוך דם השעיר מלא מיכן והילך חוזר ובוללן לתוך כלי אחר כדי שיבללו כל צורכן *מנין שהוא זקוק להערות ת"ל °ונתן מדם הפר ומדם השעיר בזמן שהן מעורבין יכול מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו ת"ל °וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה אחת בשנה הוא מכפר ואינו מכפר שתים בשנה או נימר דם הפר אחת בשנה לא שתים בשנה תני ר' ישמעאל °מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם אחת בשנה הוא מכפר ואינו מכפר שתים בשנה. (א) הכל מודין בשבע הזאות שלמטן שהוא צריך להערות דכתיב שבע ולא ארבע עשרה. קיבל מדם הפר בג' כוסות ומדם השעיר בג' כוסות ליתן מאחד על הבדין מאחד על הפרכת מאחד על מזבח הזהב אי זה מהן זקוק להערות ויש אדם מחשב חצי כפרה אלא כיני קבל מדם הפר בג' כוסות ומדם השעיר בג' כוסות ליתן מאחד על הבדים ומאחד על הפרוכת ומאחד על מזבח הזהב אי זה מהן הוא זקוק להערות תפלוגתא דר"ז ודר' הילא דאיתפלגון (ב) *הגריל ג זוגות ליתן מאחד על הבדים מאחד על הפרוכת' מאחד על מזבח הזהב אי זה מהן משתלח רבי זעירה אמר לכפר עליו את שהוא מכפר בו חבירו משתלח את שאינו מכפר אין חבירו משתלח רבי הילא אמר לכפר עליו את שהוא גומר בו כל הכפרה חבירו משתלח את שאינו גומר בו כל הכפרה אין חבירו משתלח על דעתיה דר' זעירה שלשתן משתלחין על דעתיה דר' הילא אינו משתלח אלא אחרון בלבד והכא על דעתיה דרבי זעירה שלשתן הוא זקוק להערות על דעתיה דר' הילא אינו זקוק להערות אלא אותו שהזה ממנו קיבל דם הפר בג' כוסות ומדם השעיר בג' כוסות ליתן מאחד על הבדין ומאחד על הפרוכת ומאחד על מזבח הזהב איזה

מסורת הש"ס

יומא נג ב

לקמן פ"ו הל"ו

גליון הש"ס

(א) עי' בתוס' יומא דף נח ד"ה ר"י וצ"ע: (ב) עי' זבחים מב פ"ב כיון דחשיב ליה בפנים פסול' וכו' כי הדר מדי בהיכל מיא בעלמא הוא דקא אדי א"ר משכחת לה בד' פרים וד' שעירים פי' רש"י ותוס' שם מפרשי לה בנשפך שדם והביא אחר ע"ש ובאמת דבר זה לבאור' הלוי אי אמרינן ויקך כיון הפגול כיון שנשעה שחשב לא חל ספיגול דאינו עומד ליקרב כל מהיריו כיון דמיא בעלמא קא אדי ועי' זבחים דף לא ולפי סירושלמי א"ש בפשיטות כגון שהגריל על ד' שעירים מא' להזות בין הבדים וא' על הפרוכת וא' על המזבח וא' על הקרנות דאז כיון דעל מה שבפנים גמר כל מתירין לכך הוי פגול ולא שייך על האחרות דמיא בעלמא הם כיון שהם בשעירים אחרים ואפשר כיון דהבריא אמרו נתפגל זה נתפגל זה וכיון דכולן כגוף א' נחשבין לענין פגול א"כ תו אף בד' בשעירי' כיון דפיגל על בפנים' נתפגלו כולם ומיא בעלמא קא אדי מנייהו:

תוס' הרי"ד

על כה"ג במעשה שאין עושין כן בכל השנה. ופ"פ סירושלמי הוא ניחא דרב ספדא ס"ל דמכלי קודש לתוך כלי קודש פסול ועי"כ קשה סמתניתין האיך עירה דם הפר לתוך דם השעיר א"כ הוי מכלי קודש לתוך כלי קודש אמר ע"כ מפרש דהושיב

רידב"ז

כלי שרת הראשונה שקיבל הדם בהוכו ע"ז אמר ר"ח מתניתא אמרה כן עירה דם הפר לתוך דם השעיר אלמא מפורש אע"פ שקיבל דם הפר בכלי שרת שלו מ"מ חוזר ומערב הדם לתוך כלי שרת אחר של שעיר ע"ז פריך מה את ש"מ ר"ל מאי מוכח מהך מתני' הא אדרבה מסיפא דמתני' משמע לסיכוך דמשיב בסיפא נתן את המלא בריקם והוא כדאמר רב הסדא בש"ס דילן דף נ"ח ע"א דהושיב את המלא בריקם ה"פ דהושיב מזרק מלא בתוך המזרק

ז

שנויי נוסחאות (פו"ו) ונתן במקרא „ו'קח". (פוי"ז) הפרכת בד"ו הפרכות וכן בסמוך. (פוכ"ג) דר"ז בד"ו דרבי זעורה.

מעיני יהושע

תני ר' ישמעאל מדם וכו' ואינו מכפר שתים בשנה. כ"ב וא"ת אמאי ניליף גם לר"י (לר' ישמעאל) דאין עולין מכשלין זה את זה ולר"י מכ"מ [לא בעיל]. עי' מנחות (כ"ב) וי"ל דעיקר ילפותא מדקרא ליה דם השעיר אבל בלא"ה א"א למילף שמותו בכך:

קרבן העדה

מסורת הש"ס

איזה מהן ישפך על היסוד. והשאר ליהוו שיריים וישפכו לאמה שבעזרה המביאה את כל לכלוך העזרה לנחל קדרון: ה"ג ת"ל ואת כל דמה ישפך יכול אפי' נתן ד' מתנות מאחת מהן ת"ל ואת דמו ישפך הא כיצד הוא נשפך על היסוד וכו'. וה"פ בשיריים דשעיר נשיא כתיב ואת דמו ישפך ובשיריים דחטאת יחיד כתיב ואת כל דמה ישפך מוקמינן חד בשנתן מד' כוסות מזה אחת ומזה אחת וחד בשלא נתן אלא מאחת דעושה לאחרים שיריים: ה"ג רא"ב"ש אומר מנין אפילו לא נתן אלא מאחד מהן וכו' ת"ל ואת כל דמה ישפך. דס"ל אין כוס עושה חבירו שיריים: נתפגל זה. אם שחט שני שעירים ונתפגל אחד מן השעירים נתפגל גם השני: אבדו אימוריו. של אחד מן השעירים מזה הדם על אימוריו של שעיר השני דשניהן כגוף א' חשיבי: הכל מודים בפר משיח ועדה. שדמן נכנס לפנים להזות מהן על הפרכת שאם אין נשאר שם כדי מתנה אחת שלא נתערב פסול: ה"ג עד שיהא אחת מש"ל כשרין. כלומר שלא יקריבן אחת אחת אלא שניס שניס דחדא מינייהו מיהת כשר: מה פליגין. ר' וחכמים בברייתא דבסמוך והיא תוספתא שנויה בפ"ח דזבחי': ה"ג ר' אומר אומ' אני רואין את המתנ' אם יש בה כדי ליחלק מתנה לזה וכו'. וה"פ שנתן דם הרבה באותה מתנה: יש שיעור למתנות. הלכך אם נתערבו צריך שיהא שיעור דם מכל אחד ולרבנן מתנה אינה צריכה שיעור הלכך מתנה אחת משניהן סגי: הדא אמרה. זאת אומרת דשני השעירים כגופא חדא נינהו דהא הכא שנתערבו שתי חטאות מחולקות אפ"ה סגי במתן אחד כ"ש שניה שעירים דשייכא להדדי דאחד מתיר לחבירו:

הלכה ה מתני' התחיל מחטא ויורד. האי תנא סבר שהיה הכהן הולך ברגליו לכל קרן וקרן וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו ולהכי נקט מחטא ויורד כלומר שהיה נותן המתנה מלמעלה למטה שאלו היה נותן ממטה למעלה בקרן שלפניו הדם זב לתוך בית יד שלו ומטנף את בגדיו ור"א סובר שהכהן עומד בקרן אחת ומשם נותן המתנות על כל הקרנות שהרי כל המזבח אינו אלא אמה על אמה מרובע וכיון שאין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן ממטה למעלה ולא יטנף את בגדיו חוץ מקרן זו שהוא עומד אצלה שא"א לו לגדד ראשי אצבעותיו למטה אלא למעלה שאם יגדד ראשי אצבעותיו למטה ויתן מתנה ממטה למעלה הרי דם זב לתוך בית יד כתנת שלו: **גמ'** ויתחיל מקרן מזרחית דרומית. שבו מתחיל על מזבח החיצון ועוד שהוא סמוך לו מן לפונית מזרחית: ימנית אין זו ימנית. דסובר שתי פרוכת הוו והחיצונה פרופה מן הדרום וכד נפיק מצד דרום יצא ואלו היה הולך למזרחית דרומית היה פונה לצד שמאל דהא הכהן היה עומד בקרן דרומית מערבית ופניו למערב נמצא שמאלו לצד הכותל דרומית ואין זה דרך ימין: ויתחיל מקרן לפונית מערבית. שהרי עבר לפניו טרם בואו אל קרן מזרחית לפונית: ויצא אל המזבח. עד שיצא מכל המזבח ומה שהולך מקרן דרומית מערבית אל קרן לפונית מערבית אין זו יציאה: ה"ג ויתחיל

גמרא

תורה אור

איזה מהן ישפך על היסוד תפלוגתא דרבי ודר"א בי ר"ש דאיתפלגון *חטאת שקבל דמה בד' כוסות נתן מזה אחד ומזה אחד ומזה אחד מניין שכולם נשפכין על היסוד ת"ל °ואת דמו ישפך יכול אפילו לא נתן מאחד מהן מתן ארבע יהו כולם נשפכין ת"ל °ואת כל דמה ישפך הא כיצד [י]הוא נשפך על היסוד והן נשפכין לאמה דברי ר' ר"א בי ר"ש מנין אפי' לא נתן מאחד מהן אלא מתן ד' יהו כולן נשפכין על היסוד ת"ל ואת דמו ישפך ע"ד דר"א בי ר"ש כולהן נשפכין על היסוד ע"ד דרבי אין לך נשפך על היסוד אלא אותו שהזה ממנו חבריא אמרי נתפגל זה ונתפגל זה אבדו אימוריו של זה מזין על אימוריו של זה הכל מודין בפר משיח ועדה עד שיהא שם מתנה אחת משל שניהן חברייא אמרי אימורין כשירין שנתערבו בפסולין עד שיהא מתנה אחת משל כשירין מה פליגין *בדם שני חטאות שנתערבו רבי אומר אומר אני רואין את הדם אם יש בו כדי מתנה אחת מזה וכדי מתנה אחת מזה כשר ואם לאו פסול וחכמים אומרים אפילו אין בו אלא מתנה אחת משל שניהן כשר. ע"ד דרבי יש שיעור למתנות ע"ד דרבנן אין שיעור למתנות הדא אמרה נתפגל זה נתפגל זה אבדו אימוריו של זה מזין על אימוריו של זה:

ויקרא ד · שם

הלכה ה מתני' *התחיל מחטא ויורד. מהיכן הוא [ג] מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית [ד] מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון שם גומר על מזבח הפנימי ר"א אומר במקומו היה עומד ומחטא [ה] על כולן הוא נותן מלמטה למעלן חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה נותן מלמעלן למטן: **גמ'** ויתחיל בקרן מזרחית דרומית אמר ר' הילא ימנית אין זו ימנית ויתחיל מקרן צפונית מערבית אמר רבי אלעזר °ויצא אל המזבח ויתחיל

שם טז

פני משה

איזה מהן ישפך על היסוד. איזו מהן נקרא שיריים שהן נשפכין על היסוד המזבח וקאמר דתליא בתפלוגתא דפליגי רבי ור"א בר"ש בתוספתא דזבחים סוף פ"ח: חטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות. והטאת טעונה ארבע מתנות על ארבע קרנות: ונתן מזה אחד וכו'. כלומר מכל כוס וכוס נתן מתנה אחת על קרן אחת ובתוספתא גרים בהדיא אם נתן מכולן על ארבע קרנות: מנין שכולן נשפכין על היסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח. כצ"ל. בחטאת יחיד כתיב ואת כל דמה ולעיל בחטאת נשיא כתיב ואת דמו ישפך וגו': יכול אפי' לא נתן אלא מאחד מהן מתן ארבע יהו כולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת דמו ישפך. כצ"ל ונתחלף בספרי הדפוס בטעות: הא כיצד הוא נשפך על היסוד והן נשפכין לאמה דברי רבי. דס"ל כוס אחד עושה חבירו דיחוי. דכשלא נתן כל המתנות אלא מאחד נדחה חבירו ואין זה שיריים שיהו נשפכין ליסוד אלא נשפכין הן לאמה שבעזרה: ר"א בר"ש וכו' ת"ל ואת כל דמה ישפך. כצ"ל דר"א בר"ש ס"ל כוס אחד עושה חבירו שיריים ויליף לה מכל דמה דהטאת יחיד: על דעתיה דר"א בר"ש וכו'. והשתא בעיין קיבל דם הפר בשלשה כוסות וכו' תליא נמי בהך פלוגתא דלר"א בר"ש כולן נקראו שיריים ונשפכין על היסוד ולרבי אין נקראין שיריים אלא אותו הכוס שהזה ממנו המתנות והשאר נשפכין הן לאמה: הברייא אמרי נתפגל זה נתפגל זה וכו'. אדלקמן קאי כדמסיק דהבריית ס"ל דלא פליגי רבי ור"א בר"ש בהטאת אחת שקיבל דמה בד' כוסות אלא בדם שני חטאות שנתערבו הוא דפליגי ואם נתפגל אחד מהן במחשבת פיגול נתפגל חבירו מפני שדמן נתערב הוא והוי כדם חטאת אחת שאם פיגל במקצתו כולו פיגול הוא אבל אם אבדו אמורין של זה עדיין יש אימורין של זה שהרי הן לא נתערבו ומזין על אלו אמורין כלומר בשביל אלו שהן עומדין להקטיר: הכל מודין בפר משיח ופר העדה. שאם הפרים שנים ונתערבו דמן שאינו צריך אלא עד שיהא שם כדי מתנה אחת מכל שניהן וכלומר דבשאר שני חטאות שנתערבו פליגי כדלקמן ובפר משיח ופר העדה מודים שאם יש אפי' משל שניהן כדי מתנה אחת שצריך ליתן מהן דיו: הברייא אמרי. ועוד אמרי דהכל מודים באמורין כשרין שנתערבו בפסולין עד שיהא מתנה אחת משל כשרין כלומר מהדם שאמורין של חטאת זה כשירין הן צריך שיהא בו כדי מתנה ואינו מצטרף הדם אחר של זה שנפסלו אמוריו: מה פליגין וכו'. השתא מפרש דהבריית סברי דלא פליגי רבי ור"א בר"ש אלא בדם שני חטאות שנתערבו דלרבי צריך שיהא שם כדי מתנה מזה וכדי מתנה מזה וכדמסיק ואזיל דרבי ס"ל יש שיעור להמתנות וצריך שיהא שיעור מתנה מכל אחד ואחד ורבנן סברי אין שיעור למתנות ואם יש בו כדי מתנה אחת וכלומר כדי ליתן איזו מתנה אפי' משל שניהן כשר: הדא אמרה נתפגל וכו'. כלומר היינו דאמרי' לעיל דנתפגל זה נתפגל זה והיינו לרבנן דמחשבי לתרוייהו כמו שהן אחד ולדידהו ס"מ דנתפגל זה בפגול של חבירו אבל באימורין לא שייכא הכי וכדאמרן שהרי הן לא נתערבו: ויתחיל בקרן מזרחית דרומית. אמתני' קא מהדר מ"ט לא יתחיל כמו בחטאת על מזבח החיצון ואפי' למ"ד פיתחא בצפון קאי הוא דפריך דאע"ג דלא מצי למיהב אלא בקרן דפגע ברישא אי מצי למיהב ביה דהכתי לא אסיק אדעתיה דבעינן עד דנפיק מכוליה דמזבח עד לבתר הכי מ"מ פריך דעפי אית לן למימר דאזיל עד לקרן מזרחית דרומית ויתחיל בו וכדי להשוות המתנות של פנימי למתנות של החיצון: א"ר הילא ימנית. כלומר שצריך להקיף דרך ימין וכשיולא בהאי קרן פגע ברישא שהיא לפונית מערבית אלא דצריך שיצא מכוליה דמזבח כדלקמן וכדפרישית במתני' והלכך מתחיל ממזרחית לפונית ואם יתחיל מדרומית מזרחית וא"כ לפונית מזרחית וכו' אין זו דרך ימנית: ויתחיל מקרן לפונית מערבית. דהאי הוא דפגע ברישא: אמר ר' אלעזר וכו'. דבעי' עד דנפיק מכוליה דמזבח כדפרישית: ויתחיל

רידב"ז

המזרק הריקם ר"ל לאח"כ לאחר שעירה דם הפר לתוך דם השעיר ובכלי שרת של השעיר הושיב אח"כ מזרק הזה של דם השעיר לתוך המזרק של דם הפר כדפירש"י ז"ל ונמלא דהב' דמים הללו של פר ושעיר נתונים בתוך הב' כלי שרת שלהם כלי שרת של דם הפר וכלי שרת של דם השעיר הרי דמוכח דמכלי קודם לכלי קודם נמי פסול משום דבעינן כלי שרת הראשון שקיבל לתוכו וע"כ מוכרח בשביל זה להושיב הכלי שרת של דם השעיר לתוך הכלי שרת של דם הפר ע"ז כא ר"מ ומפרש להמתני' ע"פ דברי ר' הגי אר"מ נימר מדם הפר שהוא מלא לתוך דם השעיר שהוא ריקם ר"ל דה"פ דסיפא למתני' דמפרש הרישא למה מערה לתוך דם השעיר ולמה לא מערה איפכא דם השעיר לדם הפר או דמערב הדמים זה בזה והוא משום דכתבו בתו"י ז"ל דדוקא נקט דם הפר

תוס' הרי"ד

דהושיב אחר המזרק הזה לתוך המזרק הראשון שנתרוקן ככת כדי שיהא הוייס מב' כלים הראשונים שקיבל הדם לתוכן וע"כ פירש"י ז"ל וז"ל הושיב מזרק מלא לתוך מזרק ריקם שעירה ממנו עכ"ל ז"ל וזהו הכוונה שהושיבו לכלי הראשון דווקא וע"כ מוכח מזה דמב"מ אינו מוכן ולפיכך כשמסיק הגמ' במסקנא דעירה מזרק מלא לתוך מזרק ריקם פרש"י ז"ל דמוזר ומערה מזרק מלא לתוך מזרק ריקם עכ"ל ז"ל ולא מסיים רש"י ז"ל לתוך מזרק ריקם שעירה ממנו כמו שפירש בדברי רב חסדא לעיל והוא ברור כדברינו דלדברי ר"מ ע"כ דהושיב מזרק מלא לתוך מזרק ריקם ע"כ שהשיבוהו לתוך מזרק הראשון שעירה ממנו והוא הכלי הראשון שקיבל הדם בתוכו

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"ה מעיוה"כ הל' יב

כו
ב מיי' פ"ב מפסולי המוקדשין הל' כא

כז
ג מיי' פ"ד מעיוה"כ הל"ב ופ"ה ממעה"ק הלכה יד

כח
ד מיי' פ"ה ממעה"ק הל"ט

כט
ה מיי' פ"ד מעיוה"כ ה"ב

שנויי נוסחאות (פו"מ) ע"ד כד"ו על דעתיה וכן נסמך. (פוכ"ז) ר"א נד"ו רבי אליעזר.

ח

ויתחיל מקרן מערבית דרומית שלא יתן אחוריו לקודש ואין סופו ליתן אחוריו לקודש חוזר היה לאחוריו ויעמוד בדרום ויתחיל מקרן מזרחית צפונית כיי דאמר ר' הילא ימנית אין זו ימנית *תני רבי אליעזר אומר ממקומו היה עומד ומחטא ועל כולן הוא נותן מלמעלן למטן חוץ מזו שהיה לפניו לוכסן שהיה נותן מלמטן למעלן. ר' אבהו בשם רבי יוחנן שניהן מקרא אחד דורשין סביב רבנן אמרי סביב להלוך ורבי ליעזר אומר סביב לקרנות שני כהנים ברחו בפולמוסיות אחד אומר עומד הייתי ומחטא ואחד אומר מהלך הייתי ומחטא. אמר רבי יודן הדא אמרה מאן דעבד הכין לא חשש ומאן דעבד הכין לא חשש:

הלכה ו מתני'

[א] *הזה על טיהרו של מזבח שבע פעמים שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון [ב] ושל מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומי [ג] אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון [ד] ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בו: **גמ'** *והזה עליו לא על אפריו עליו לא על גחליו *אית תניי תני צד צפוני אית תניי [ה] צד דרומי מאן דאמר צד צפוני ר' ליעזר ומאן דאמר צד דרומי רבנן אמר רבי יוסה (א) זה סימן כל הניטל מבחוץ להינתן בפנים ניטל

פני משה

ויתחיל מקרן מערבית דרומית. דמכיון דאמרת דמצפונית מערבית אינו יכול להתחיל משום דצריך שילא מכוליה דמזבח יגד שמגיע למזרחית צפונית ומתחיל להזות ועולה דרך ימין וחוזר לצפונית מערבית וכו' ולמה לו לילך כל כך אם אינו יכול להתחיל מצפונית מערבית מטעמא דאמרן ילך לו לקרן מערבית דרומית הסמוך דזה ג"כ נפיק מכוליה דמזבח ויתחיל שם ויסבב וילך דרך ימין דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית: שלא יתן אחוריו לקדש. אם הולך הוא מצפונית מערבית עד מערבית דרומית להתחיל להזות א"כ מהלך הוא אחוריו לקדש כלפי לפני ולפנים: ואין סופו ליתן אחוריו לקדש. בתמיה הרי כשהוא מסבב והולך א"כ מ"מ סופו צריך שיתן אחוריו לקדש ומשני דזהו הוא אחר שהתחיל להזות יכול לתקן שחוזר הוא לאחוריו דרך הליכתו אבל בהתחלה אי אפשר לו אלא א"כ נותן אחוריו לקדש כשהולך מצפונית מערבית עד מערבית דרומית: ויעמוד בדרום. כלומר כלפי דרום יעמוד במקומו אצל קרן צפונית מערבית דבהיא פגע ברישא ויהפוך פניו כנגד הדרום שלא ליתן אחוריו לקדש ולמ"ד הקפה ביד היא דפריך השתא שיעמוד שם יפשוט ידו ויתחיל מקרן מזרחית צפונית דג"כ נקרא כדנפיק מכוליה דמזבח מכיון שאינו מתחיל להזות אלא מאותו הקרן ולא בקרן הסמוך לו. ומשני דזה א"א דכהאי דאמר ר' הילא שצריך שיקיף דרך ימנית ואם יעמוד במקומו ויתחיל מזרחי' צפוני' צפונית מערבית וכו' אין זה דרך ימנית: תני. בתוספתא ריש פ"ג: ועל כולן היה נותן מלמטן למעלן חוץ וכו' שהיה נותן מלמעלן למטן כצ"ל: חוץ מזה. שהיה לפניו לוכסן שהיא מזרחית דרומית ואם היה נותן מלמטה למעלה כשפושט ידיו יטנף בגדיו: סביב. כתיב ונתן על קרנות המזבח סביב: סביב להילוך. שמקיף ברגל ור"א מפרש סביב לקרנות והוא עומד במקומו: ברחו בפולמוסיות. בחיילות שבאו עליהן בבית ראשון: מאן דעבד הכין לא חשש. אין כאן חשש כלל אם עושה כר"א או כרבנן שהרי אלו שני כה"ג כל חד וחד היה נוהג לפי סברתו ולא נענשו על כך:

הלכה ה מתני' הזה על טהרו של מזבח שבע פעמים. לאחר שגמר כל המתנות שבקרנות מזה על טהרו של מזבח והיינו המקום המגולה שבו שהיה חותה הגחלים והאפר הילך והילך ומזה על זהבו של המזבח כדכתיב והזה עליו מן הדם שבע פעמים וטהרו וזהו מקום המגולה: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. דכתיב אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ואהל מועד למערבו של מזבח החיצון הוא: ושל מזבח החיצון. ושירי הדם של חטאת החיצונות היה שופך על יסוד דרומי דילפינן ירידתו מן הכבש בחטאות החיצונות ושירי הדם בידו מן יציאתו מההיכל ושירי הפנימיים בידו מה יציאתו מן ההיכל היה נותן שירי הדם בסמוך לו שהיא יסוד המערבי כדכתיב אשר פתח אהל מועד אף ירידתו מן הכבש נותן השירים בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי שהוא סמוך להכבש שהכבש היה בדרומו של המזבח: אלו ואלו. דמי הפנימיים והחיצונים הנשפכים על יסוד מזבח העולה היו שותתים מהיסוד ונופלים להרצפה ומתערבים באמה שבעזרה. כמו סילון שבו הדמים יוצאין עד לנחל קדרון: ונמכרין לגננין לזבל. דמדאורייתא אין בהן מעילה לפי שלאחר שנעשו מצותן הן: ומועלין בהן. בלא דמים דמדרבנן אסור ליהנות מהן עד שיתן דמים:

גמ' והזה עליו. כתיב: לא על אפריו וכו'. תוספתא היא בפ"ג ומסיים שם אלא על גגו של מזבח והיא נכפפת על הקיר כלומר שתהא ההזאה נוגעת בקיר עצמו של המזבח: אית תניי תני צד דרומי. בצד דרומי של המזבח היה נותן אלו שבע מתנות: ואית תניי תני בצד צפוני. ומפרש דפליגי בפלוגתא דר"א ורבנן במתני' דלעיל דמ"ד בצד צפוני ס"ל כר"א דאמר במקומו היה עומד ומחטא על הקרנות והרי הוא עומד אצל קרן מזרחית צפונית שממנו הוא מתחיל והלכך כשגומר המתנות שעל הקרנות נותן שבע מתנות שעל טהרו של המזבח בצד צפוני שהוא הסמוך לו ומ"ד בצד דרומי ס"ל כרבנן דאמרי ברגל הוא מקיף ומתחיל ממזרחית צפונית ומסיים במזרחית דרומית והרי הוא עומד סמוך לדרום כשמסיים המתנות שעל הקרנות ונותן מתן שבע שם בצד דרומי: א"ר יוסי זה סימן וכו'. תוספתא היא בפ"ג ושם הגירסא משובשת וגי' דהכא נכונה היא ומילתיה דר' יוסי לפרושי מתני' דסוף פ"ב דתמיד היא ואיידי דאיירי הכא בשירי דמים מייתי להא כדלקמן. דתנינן בסוף פ"ב דתמיד בררו משם עצי תאנה יפין לסדר מערכה שניה של קטרת מכנגד קרן מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות באומד חמש סאין גחלים ובשבת באומד שמונה סאים גחלים ששם היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים כלומר בכל יום היו נותנים עלים באותה מערכה שניה של קטרת באומד חמשה סאים גחלים שמהם היה חותה לצורך הקטרת ובשבת שהיה צריך גחלים יותר לשני בזיכי לבונה שהיו מקטירים משבת לשבת על מזבח החיצון היו נותנים באומד שמונה סאים גחלים ומפרש ר' יוסי דמאיזה טעם היו מסדרים לאותה מערכה בקרן מערבית דרומית וקאמר מפני שזה הטעם של אותו הסימן שקבע לפי שכל הניטל מבחוץ להנתן בפנים והיינו הגחלים להקטיר עליהן הקטרת שהן ניטלין ממזבח החיצון להינתן בפנים של מזבח הזהב ולהקטיר עליהן: ניטל

קרבן העדה

ויתחיל מקרן מזרחית דרומית. וה"פ דעדיין קשיא ליה יהפוך פניו למזרח נמלא כשהוא הולך מדרום למזרח הרי זה דרך ימין למזרח: ומשני שלא יתן אחוריו אל הקדש. בהפיכתו: ופריך ואין סופו ליתן אחוריו אל הקדש. כשהולך אחר כך ממערבית דרומית לדרומית מזרחית: ומשני חוזר היה לאחוריו. אחר כך היה חוזר לאחוריו אע"ג דלא היה דרך ימין כיון שלא נשאר שום קרן כי אם קרן דרומית מזרחית אין להקפיד אם אינו הולך דרך ימין: ויעמוד בדרום. בקרן דרומית מזרחית דהיינו שילך דרך אחוריו לשם ולא הוה דרך שמאל כיון שאינו נותן עליו רק על קרן צפונית מזרחית ויחזור ויתן על קרן מערבית דרומית דביה נפיק ברישא: אין זו ימנית. כשחוזר ונותן על קרן מערבית דרומית אין זה דרך ימין שהרי חוזר עליו מצד דרום שהוא עומד בו: ועל כולן הוא נותן מלמעלן לנוטן. בזו שלפניו על כרחו כדי שלא יזוב הדם לתוך בית ידו דהואיל וגבוה הוא יותר מידו צריך להיות ראשי אצבעותיו למעלה ואם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית ידיו ובאותן של צדדין נותן כדרך שהתחיל בזו חוץ מאותה שבאלכסון שהיא רחוקה ואם בא למשוך מלמעלה למטה טורח הוא לו להיות כופף ופושט זרועו עד כלות המתנה אלא כשכופף גופו ופושט זרועו מתחיל למטה ונזקף והולך למעלה: סביב. על קרנות המזבח סביב: סביב להילוך. כסביב דמזבח החיצון: סביב לקרנות. דכולא מזבח הפנימי במקום חדא קרן דמזבח החיצון קאי. בפולמוסיות. כשצרו על ירושלים בימי בית שני: מאן דעביד הכין. ומסבב ברגל עביד ומאן דעומד במקומו ונותן עביד:

הלכה ו מתני' על טהרו. אחר שגמר מתנות הקרנות מזה עליו שבע פעמים כדכתיב והזה עליו מן הדם: טהרו. מקום המגולה שבו לא ע"ג אפר ולא ע"ג גחלים כדמפרש בגמרא אלא על זהבו של מזבח: ושל מזבח החיצון. שירי דמי חטאות החיצונות היה שופך על יסוד דרומי: אלו ואלו. דמים החיצונים והפנימיים הנשפכים על יסוד מזבח העולה היו שותתין ונופלין מן היסוד על הרצפה: ומתערבין באמה. בסילון שבעזרה היוצא לנחל קדרון: לגננים. בעלי גנות: ומועלין בהן. אסור ליהנות מהן בלא דמים:

גמ' ולא על אפרו. המונח ע"ג המזבח: צד צפוני. היה נותן ז' הזאות שהיה מזה על המזבח: מ"ד צד צפוני רבי ליעזר. דאמר במקומו היה עומד ומחטא והיינו בצד צפון שמשם היה מתחיל מקרן מזרחית צפונית ושם עמד אף בשעת גמר מתן קרנות: ומ"ד צד דרומי כרבנן. דסברי ברגל היה מקיף וגמר מתן קרנות בקרן דרומית מזרחית ושם היה נותן ז' הזאות: כל הניטל מבחוץ להנתן בפנים. כגון גחלים לקטרת: ניטל

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"ד מעיוה"כ ה"ב ופ"ג הלכה ה ופ"ה ממעה"ק הלכה יב
לא
ב מיי' פ"ה ממעה"ק ס"י
לב
ג מיי' פ"ב מבית הבחירה הלכה יא
לג
ד מיי' פ"ב ממעילה הלכה יא
לד
ה מיי' פ"ד מעיוה"כ הל' ב

גליון הש"ס

(א) פי' ק"ע מה שפירש בזה וגם בדברי ר' ירמיה הכין שהוא ענין בפ"ע ופרושו זר מאד דלקיחת האש למנורה ולקטורת בכל יום שהוא ממזבח החצון מקרא ילפינן לה בבלי וירושלמי עי' יומא מה ע"ב ולעיל פ"ד הלכה ו אלא במח"כ לא נזכר מדברי הש"ם זבחים נט ע"ב ודברי ר' ירמיה כאן הם ביאור דברי ר' יוסה ע"ש וברש"י שם ועי' בת"כ פ' אחרי פ"ג ועי' ברמב"ם פ"ד מעיוה"כ הלכה א שכתב מן הסמוך למערב והוא מדברי הש"ם זבחים והת"כ הנ"ל והכ"מ שם לא הראה מקורו:

מסורת הש"ס

יומא נט
שם נט
שם נט
שם

תוס' הרי"ד

בתוכו משום דס"ל לר"מ דמכלי קודש לתוך כלי קודש אחר פסול וע"כ מכריח סמתניתין להוסיף מזרק לתוך מזרק אפילו שיכבד על כה"ג וע"כ מוכיח ר"מ ממתניתין דמכ"מ אינו מוצץ אבל בהמסקנא א"כ לכלי הראשון דוקא אבל ר' חגי בירושלמי ס"ל דמוכח ממתניתין דמכלי קודש לתוך כלי קודש כשר ומפרש להמתני' דעירה מתוך כלי מלא לתוך כלי אחר ריקם ואף דנחלקו ר"מ ור"י בר"ב בפירוש מלא וריקם דר"מ מפרש דדם השעיר נקרא ריקם לנגד דם הפר והוא כסברת התוי"ז ז"ל והסברא של התוי"ז ז"ל הוא שיטת ר"מ בירושלמי ור"י בר"ב מפרש כש"ס דילן דמוזר אם"כ ומערה אח"כ לאחר שנתמלא הכלי מדם הפר ומדם השעיר מערה אפילו לתוך כלי אחר ומוכח מכאן מתניתין דמכלי קודש לתוך כלי קודש אחר כשר ודו"ק: סליק פירקא בסייעתא דשמיא

רידב"ז

הפר לתוך דם השעיר משום דדם הפר מרובה משל שעיר ויש בו כוכד להתערב יפה עיי"ש וזהו דאמר ר"מ נימר מדם הפר שהוא מלא לתוך דם השעיר שהוא ריקם ר"ל דדם השעיר נקרא ריקם לנגד דם הפר כלפי' הק"ע ז"ל וע"כ מפרש המתני' גופיה הטעם למה מערב דם הפר לדם השעיר ולא איפכא משום דנותן המלא בריקם אבל הוא כדברי ר' חגי דאינו מושיב מזרק מלא לתוך מזרק ריקם ע"ז בא ריב"ר"ב ומפרש ג"כ המתני' כר' חגי דלא הושיב

שנויי נוסחאות (סו"ט) אמרי בד"ו אמרין. (סוכ"א) תניי צד בד"ו תניי תני צד.

הערות הגרי"ם נכד הגר"א ז"ל

שני כהנים ברחו בפולמסיות כו' וכתב בשיורי קרבן וז"ל וקשיא לי דבקרא משמע דבמקדש הראשון לא נשתיירו כהנים גדולים כו' ע"ש. נ"ב ע"ד שמוכל למצוא שני כהנים גדולים כאחת, ככה תוכל למצוא שלשה כאחת ואחד הרג המלך ושנים נשארו:

מסורת הש"ס

זבחים נב א

יומא ס ב

זבחים נב א

עין משפט נר מצוה

לה

א מיי' פ"ה ממעשה הקרבנות הל"ד

קרבן העדה

ניטל מן הסמוך לפנים. ממזבח הזהב ומלד המערבי : וכל היוצא מבפנים להנתן בחוץ. כגון דם הפר שמוציא מבפנים לחוץ שמתחלה נותן בפנים על הפרוכת ואח"כ בחוץ ניתן מן הסמוך לפנים דהיינו בהאי דפגע ברישא והוא קרן דרומי : גחלים. שנוטל לקטרת בכל יום : ונר המערבי. אש לנר המערבי להדליקו : למידין מגחלים של יה"כ. שנוטל לקטרת שנאמר ולקח מלא המחתה גחלי אש מלפני ה' ואיזהו מזבח שמקצתו לפני ה' ולא כולו לפני ה' הוי אומר זהו מזבח החילון וילפינן לגחלים שבכל יום ונר המערבי מק"ו דהשתא לקטרת שלפנים ניטלין ממזבח החילון כ"ש להני שהם מבחוץ יותר שנוטלין ממזבח החילון : ושני בזיכי לבונה. ילפינן משירי דמים הפנימים שנשפכים במזבח החילון אע"ג שהיו בפנים ה"ה בזיכי לבונה אע"ג שהיו בפנים ע"ג השלחן כשיצאו לחוץ מקטירין אותן בחוץ : ואת כל דם הפר. מה"א יתירה דרשינן בת"כ לרבות פר יה"כ לשפיכה : ולמה לא אמר. התנא לרבות פר ושעיר של יה"כ לשפיכה : בלא כך אינו זקוק להערות. בתמיה וכיון שצריך לערב דם הפר בדם השעיר טרם יצאתו לחוץ א"כ כששופך דם הפר צריך לשפוך גם דם השעיר עמו והא דתני דם הפר לפי שהוא מרובה מדם השעיר : אשכחת. תנא דתני בפירוש לרבות פר ושעיר של יוה"כ לשפיכה : מחלוקת ביניהון. כלומר איכא בינייהו : ה"ג מאן דמר אם כיפר כילה אין השיריים מעכבין. וה"ק אם כיפר עיקר המתנות כילה ואפילו לא שפך השיריים : ה"ג מ"ד אם כילה כיפר השיריים מעכבין. וה"ק אם כילה הכל אז מכפר ואם לא כילה הכל אז אין הכפרה של מתנות מכפרת : משמעות. דורשין איכא בינייהו מר משמע ליה הכי [ומר משמע ליה הכי] אבל שיריים לכולי עלמא אין מעכבין : מאי כדון. כלומר איך מפרש ריב"ל לדברי התנאים מאי כלה ומאי לא כלה : עושה אותן ארבע מתנות. כמו מתנות דמזבח החילון ואם נתן מתנה אחת כיפר ה"ה במתנות דמזבח הפנימי : אינו עושה אותן אלא מתנה אחת. ואם חיסר אחת מהן לא עשה כלום ל"א מ"ד עושה אותן ארבע מתנות ואם לא נתן אלא מתנה אחת לא כיפר ומאן דאמר עושה אותן מתנה אחת אפילו לא נתן אלא מתנה אחת כיפר : מה אם שירי חטאת וכו'. כלומר אין צריך קרא שתהא מתן דמה של עולה טעונה יסוד

תורה אור

ויקרא ד ז

ניטל מן הסמוך לפנים וכל היוצא מבפנים להינתן בחוץ ניתן מן הסמוך לפנים רבי ירמיה בשם רבי פדת גחלים שבכל יום וגר המערבי למידין מגחלים של יה"כ ושני בזיכי לבונה למידין משירי דמים *ואת כל דם הפר ישפך לרבות פר דם יום הכיפורים לשפיכה ולמה לא אמר ושעיר [ב]א"ר מנא בלא כך אינו זקוק להערות אשכחת אמר ואת כל דם הפר ישפך לרבות דם פר יום הכיפורים ושעיר לשפיכה וכלה מכפר את הקדש אית תניי תני *אם כילה כיפר ואית תניי תני אם כיפר כילה רבי אבהו בשם ר' יוחנן מחלוקת ביניהון מאן דאמר אם כיפר כילה השיריים מעכבין מאן דאמר אם כלה כיפר [א] אין השיריים מעכבין רבי יהושע בן לוי אמר משמעות ביניהון מן השיריים אין השיריים מעכבין ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי אין השיריים מעכבין מאי כדון מאן דאמר אם כלה כיפר עושה אותן ארבע מתנות מאן דאמר אם כיפר כלה אינו עושה אותן אלא מתנה אחת *תני א"ר ישמעאל מה אם שירי חטאת שאינן מכפרין ניתנין על היסוד תחילת עולה שהיא מכפרת אינו דין שתינתן על היסוד אמר לו רבי עקיבא לא אם אמרת בשירי חטאת שאינן מכפרין ואינן ראוין לכפר ניתנין על היסוד תחילת עולה שהיא מכפרת וראויה לכפר אינו דין שתינתן על היסוד

פני משה

ניטל מן הסמוך לפנים מלד המערב של החלון שהוא סמוך לפנים שהוא כלפי ההיכל שהוא במערבו של מזבח החילון : וכל היוצא מבפנים להינתן בחוץ. והן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים שהן ניטלין ויוצאין מבפנים בכל שבת ולהינתן בחוץ להקטירן : ניתן מן הסמוך לפנים. ניתנין הן על צד המערבי של מזבח החלון שהוא הסמוך לפנים : ר' ירמיה בשם ר' פדת וכו'. לפרש למילתיה דר' יוסי ולטעמיה קאמר דהא גופה מנלן שהגחלים שבכל יום נוטלין מצד המערבי של מזבח החלון אלא שהן למידין מגחלים של יה"כ דכתיב בהו ולקח מלא המחתה גחלי אש מלפני ה' והאי מלפני ה' דרשינן שהוא מעל מזבח החלון לצד מערב מדכתיב מלפני ה' איזהו מזבח שמקצתו לפני ה' ואין כולו לפני ה' הוי אומר זה מזבח החלון דאלו מזבח הפנימי כולו לפני ה' הוא ודרשינן נמי דלכתחלה צריך שיטול ממקום המזבח שהוא נגד פתח ההיכל והלכך נוטל מקרן מערבית דרומית ומשוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות שהוא נגד הפתח והשתא למדין הן גחלים שבכל יום מגחלים של יה"כ : ונר המערבי. כלומר וכן לפני ה' דכתיב גבי נר המערבי ילפינן נמי מלפני ה' דכתיב גבי גחלים דיה"כ שהוא ממזבח החילון שאין כולו לפני ה' וכדאמרן וה"ה לפני ה' דכתיב בנרות על נר המערבי קאמר דאותו לפני ה' אבל אין כולו לפני ה' וזהו כמ"ד דמזרח ומערב היו מונחין ואותו שהוא כלפי מערב לצד בית קדש הקדשים זהו הנקרא לפני ה' וכעין דדרשינן מלפני ה' הכתוב במזבח החלון הוא הדין לפני ה' הכתוב בנרות שהן בפנים בהיכל : ושני בזיכי לבונה. שהן ניתנין על מזבח החילון להקטירן ילפינן שנתנין הן לצד מערב משירי דמים הפנימים שכתוב בהן אשר פתח אהל מועד וכדפרישית במתני' : ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. נאמר בפר כהן משיח ומכאן למדנו ששירי דמים הפנימים נשפכין על יסוד מערבי ומדכתיב ואת כל דם הפר דרשינן לרבות דם פר יום הכפורים לשפיכה על היסוד מערבי דלא כתיב ביה בהדיא ומפר כהן המשיח הוא למד : ולמה לא אמר. ג"כ ושעיר שהרי שירי דמו אף הן נשפכין לאותו יסוד : אמר ר' מנא. וכי בלא כך אינו זקוק להערות ולערב אותן כדתנן לעיל עירה דם הפר לתוך דם השעיר וא"כ דם השעיר בכלל הוא : אשכחת אמר. אשכחן הדא ברייתא דתני בהדיא לרבות דם הפר ודם השעיר של יה"כ לשפיכה ליסוד : אית תניי תני אם כילה כיפר וכו'. דכתיב וכלה מכפר את הקדש וגרים בתוספתא פ"ג אם כיפר כילה דברי ר"ע ר' יהודה אומר אם כילה כיפר ופליגי אמוראי במאי הוא דפליגי הני תנאי : ר' אבהו וכו'. מחלוקת ביניהון לענין המעשה היא דפליגי : דמ"ד אם כילה כיפר השיריים מעכבין ומ"ד אם כיפר כילה אין השיריים מעכבין. כצ"ל ובספרי הדפוס נתהפך בטעות. דמ"ד אם כילה הכל ואף שפיכת שיריים להיסוד הוא דכיפר דשיריים מעכבין הן ס"ל ומ"ד אם כיפר המתנות דכתיבי כבר כילה ואין השיריים מעכבין : ר' יהושע בן לוי אמר. דלא פליגי אלא משמעות דורשין איכא בינייהו מר דריש ליה הכי ומר ניחא ליה למידרש כסדר המקרא וכלה וגו' אם כילה כיפר : מן השיריים. כלומר אבל מענין השיריים לד"ה אין מעכבין. וכן אמר ר' סימון בשם ריב"ל דאין השיריים מעכבין : מאי כדון. נהי דאמרת דלד"ה אין השיריים מעכבין ואין ביניהן אלא משמעות דורשין מ"מ טעמא בעי אמאי מר דריש לה הכי ומר דריש לה הכי : מ"ד אם כילה כפר וכו'. כלומר היינו טעמא דשינוי דרש דהני תנאי דמאן דדריש אם כילה כפר ס"ל דהכתוב עושה אותן ארבע מתנות והיינו מתנה שעל בין הבדים ומתנה שעל הפרכת ומתנה שעל הקרנות של מזבח הזהב ומתנה שעל טהרו של מזבח הזהב הרי ארבע מתנות וזהו דקאמר אם כילה כל אותן ארבע מתנות האמורים בענין כיפר ואם לאו לא כיפר שאם חסר אחת מן המתנות לא עשה כלום ומאן דדריש אם כיפר כילה ס"ל דכל המתנות האמורות בענין אינו עושה אותן אלא מתנה אחת וכלומר שהן נחשבות כמתנה אחת ואם קיים מתנה אחת מהן כיפר וכלה ולכ"ע אין השיריים בכלל שאין אמורים באותה פרשה ואינן מעכבין : תני. בברייתא אמר ר' ישמעאל וכו'. רישא דברייתא גרים לה בת"כ הכי כשהוא אומר בפר העדה ואת כל הדם ישפוך אל יסוד מזבח העולה שאין ת"ל דהא כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת וזהו פרו של כהן המשיח האמור למעלה וכתיב גביה ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה. אלא ללמד שאין יסוד לפנימי עצמו. כלומר מזבח העולה שהוא מזבח החיצון יש לו יסוד ואין למזבח הפנימי יסוד. וכשהוא אומר בשעיר נשיא ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה שאין ת"ל אם את שיריו לא קיבל מזבח הפנימי שירי מזבח החיצון הוא מקבל ד"א וכי יש יסוד לפנימי עצמו וכלומר אם ללמד ששירי שעיר נשיא ישפך אל יסוד מזבח העולה ולא על הפנימי א"צ דק"ו הוא אם שירי דמים של הפנימי עצמו כגון פר המשיח ועדה שהן פנימים לא קיבל דהא אל יסוד מזבח העולה כתיב ג"כ אלא שיריו של חיצון והוא שעיר נשיא יקבל בתמיה. דבר אחר וכי יש יסוד כלל לפנימי דאיצטריך למעוטי א"כ למה נאמר בשעיר נשיא אל יסוד מזבח העולה שיהא יסוד מזבח של עולה. כלומר ללמד תורת שפיכת שיריים ליסוד בכל הניתנין על מזבח העולה וזהו מזבח החיצון ושיהא עולה וכל הדמים הניתנין עליו טעונין שפיכת שיריים אל היסוד ומשום דבעולה גופה לא כתיבא שפיכת שיריים הלכך איצטריך למילף מהכא. ע"כ בת"כ. וגרים עוד בסיפא דברייתא או אינו אלא מזבחה של עולה יהא ליסוד. כלומר או אינו בא ללמד כלום לשפיכת שירייה של עולה ושל שאר דמים אלא בא ללמד על הלכות המזבח במתן דמים של העולה שהן שתי מתנות שהן ארבע שיהו כנגד היסוד ולמעוטי קרן מזרחית דרומית שאין לה יסוד כדאמרי' בפרק איזהו מקומן לפי שלא היה בחלקו של טורף. אמר ר' ישמעאל וכו'. היינו סיפא דהברייתא שהעתיק כאן הש"ס ולא העתיק הרישא לפי שהיו בקיאין בברייתות וסמיך על היודעין ולא הביא אלא בקצרה והצריך להענין כאן. כלומר דר' ישמעאל קאמר שאם ללמד על כך א"צ דק"ו הוא מה אם שירי החטאת שאין מכפרין דעיקר כפרה במתן דמים שעל הקרנות היא : ניתנין על היסוד. כדכתיב בהו ישפוך אל יסוד מזבח העולה : תחלת עולה שהיא מכפרת. כלומר שתי מתנות הדם שלה שהן תחלת עולה והיא מכפרת כדאמרי' שהעולה מכפר על חייבי עשה : אינו דין שתנתן על היסוד

רידב"ז

הושיב מזרק מלא למזרק ריקם ומאי דמסיים בסיפא נתן את המלא בריקם הוא דדם השעיר נקרא ריקם לנגד דם הפר ז"א אלא דם השעיר נמי נקרא מלא ועירה לאו כר"מ אלא ה"פ דעירה דם הפר לתוך דם השעיר מלא ר"ל לאו כדאמר ר"מ דם הפר לתוך דם השעיר מלא ר"ל דדם השעיר נמי נקרא מלא אלא מכאן ואילך ר"ל לאחר

ציון ירושלים [א]א"ר מנא ולא כך אינו זקוק לערות. עיין לעיל בפ"ק ה"ג ולמה לא אמר שעיר אמר ר' בא קרטיגנא ולא כך אינו זקוק לערות אשכח תנא וסבר ע' ק"ע שנדחק בשם ולענ"ד ברור שגם בההרכב לכאן וגם נ"ל א"ר בא קרטגנא אשכח תנא וסבר ושאר הדברים במתק והבקי בירושלמי יודע שנתהרכב כמה פעמים לשונות הדומים :

תורה אור

היסוד מאן דאמר אין מכפרין אין מכפרין בשאר ימות השנה הא ביום הכיפורים מכפרין מאן דאמר אינן מכפרין ואינן ראויים לכפר אין מכפרין לא בראש השנה ולא ביום הכיפורים מה נן קיימין אם למצוה מצוה ליתן על היסוד אלא אם אינו ענין למצוה תניהו ענין לעיכוב אמר רבי שמי מתניתא אמרה שהשיריים מעכבין *דתנינן (א) מה לתחתונים אם נתנן למעלן לא הורצו שאין מהן קרב למעלן תאמר בעליונים אם נתנן למטן הורצו שיש מהן קרב למטן הפנימיים יוכיחו שיש מהם קרב בחוץ ואם נתנן בחוץ לא הורצו מה לפנימיים אם נתנן בחוץ לא הורצו שאין מזבח ממרקן תאמר בעליונים אם נתנן למטן הורצו שהרי הקרנות ממרקות אותן הואיל והקרנות ממרקות אותן אם נתנן למטן תהא כשירה ת"ל אותה שיתן דמיה למעלן לא שיתן דמיה למטן מהו אין המזבח הפנימי ממרקן א"ר יוסי בי רבי בון שאינו ממרקן לעשותן שיריים שעל ידי הבדין ועל ידי הפרוכת הן נעשות שיריים א"ר יוסה מתני' אמרה שאין השיריים מעכבין *דתנינן אם לא נתן לא עיכב רבי בורקיי בשם רבי יוחנן מתני' אמרה שהשיריים מעכבין *דתנינן (ויקרא טז) וכפר את מקדש הקדש (ב) זה לפניי לפנים ואת אהל מועד זה ההיכל ואת המזבח זה מזבח הזהב יכפר אף על העזרות מה אית לך כפרה בעזרות לא השיריים ר' בון בר חייא בעי כמאן דמר השיריים מעכבין (ג) מקומן מעכב נותנן בלילה שוחט עליהן בתחילה. חברייא בעיי *מחשב להן ר' יודן בעי אבדו מה הן צריכה ליה כשהתחיל ליתן וחסרו אבל אם לא התחיל ליתן כל עמא מודיי משהוא משייר שהן שיריים

פני משה

היסוד כלו' על הקרנות שיש להן יסוד בדוקא: א"ל ר"ע לא אם אמרת וכו'. כלו' לא כך כדאמרת הק"ו אלא אם אמרת כך הק"ו שפיר הוא דקאמרת ומה בשירי חטאת שאינן מכפרין ואינן ראוין לכפר ניתנין על היסוד תחלת עולה וכו'. ומפרש הש"ס מאי בינייהו: מ"ד אין מכפרין. משמע דה"ק אין מכפרין הן בשאר ימות השנה הא ביוה"כ מכפרין הן דס"ל שיריים הפנימים מעכבין הן לפי שניתנין לכפרה והלכך לא קאמר שאינן ראוין לכפר משום שביוה"כ ראוין הן לכפר ומ"ד אינן מכפרין ואינן ראוין לכפר ה"ק אין מכפרין לא בשאר השנה ולא ביוה"כ וס"ל אפי' שיריים הפנימים אין מעכבין: מה אנן קיימין. השתא מפרש לה מאי האי דקאמרי אינן מכפרין: אם למצוה. שאפי' מצוה לשפיכת שיריים אין כאן הא ודאי מצוה לכתחלה ליתן אותם על היסוד כדכתיבא אלא אם אינו ענין למצוה תנהו ענין לעיכוב וכדפרישית: א"ר שמי מתניתא אמרה שהשיריים מעכבין. מהאי ברייתא שמעינן דס"ל להאי תנא דשיריים הפנימים מעכבין: דתנינן מה לתחתונים וכו'. גם בכאן קיצר הש"ס ולא הביא רישא דהברייתא והכי איתא בת"כ בפ' צו הכהן המחטא אותה יאכלנה דכתיבא גבי חטאת ודריש אותה שניתן דמה למעלה ולא שניתן דמה למטה. לפי שחטאת בהמה ניתן דמה למעלה על הקרנות ואם ניתן דמה למעלה כדינה נאכלת ואם ניתן מדמה למטה מחוט הסיקרא כחטאת העוף שדינה למטה ובבהמה פסולה ואינה נאכלת. וכי מאין באת. כלומר ומהיכי תיתי נאמר להכשיר שהוזקקת להביא מהכתוב למעט. מכלל שנאמר ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך והבשר תאכל. שומע אני החטאת שניתן מדמה למטה כשירה הא מה אני מקיים על קרנות המזבח מצוה. יכול כשם שהטעון ארבע מתנות אם נתנם במתנה אחת כיפר. משום דישפך שפיכה אחת משמע וכתיב והבשר תאכל. כך תהא הטעונה דמים למעלה אם נתנם למטה כשירה. לכך נאמר אותה. והלא דין הוא. ואכתי למה לי אותה למעט. נאמרו דמים ניתנים למטה והיינו חטאת העוף. ודמים ניתנים למעלה חטאת בהמה. מה הניתנים למטה אם נתנם למעלה לא הורצו. כדתנן פ"ז דזבחים חטאת העוף שעשאה למעלה כמעשה כולן פסיל. אף הניתנים למעלה אם נתנם למטה לא הורצו. מה לתחתונים וכו'. כמו שהועתקה כאן הסיפא דברייתא כלומר דלא היא דמה לתחתונים אם נתנן למעלה לא הורצו שאין מהן קרב למעלן. שלא מצינו שיהא איזה דבר מהן קרב למעלה. תאמר בעליונים אם נתנן למטה הורצו שיש מהן קרב למטן. והיינו השיריים שהן ניתנין על היסוד מלמטה: הפנימים יוכיחו. חטאות הפנימית יוכיחו: שיש מהן קרב בחוץ. שהרי שירי הדם הפנימים ניתנין על היסוד מזבח החיצון. ואם נתנו בתחלה בחוץ לא הורצו. דעיכובא כתיב בהו כדילפינן מועשה לפר כאשר עשה: מה לפנימים וכו'. הדר פריך מה לחטאות הפנימית שאם נתנו בתחלה בחוץ לא הורצו שאין המזבח ממרקן. כדמפרש לה לקמן: תאמר בעליונים אם נתנו למטה הורצו שהרי הקרנות ממרקות אותן הואיל והקרנות ממרקות אותן וכו'. הלכך ת"ל אותה וכו'. למעט והשתא מפרש מהו דקאמר אין המזבח פנימי ממרקן וקאמר ר' יוסי בר' בון שאין ממרקן לעשותן שיריים כלומר שאין מזבח הפנימי בלבד גומרן לעשותן שיריים ושיהיו ראוין להשפך על היסוד אלא שצריך ג"כ מתנות שבתחלה וע"י הבדים וע"י מתנות הפרכת ועם מתנות מזבח הפנימי הם ראוים להיות שיריים ולהינתן על היסוד תאמר בעליונים וכו' שהקרנות ממרקן שכשניתן מהן על הקרנות כבר גמרה כפרתן ואין צריכין שיהו שיריים מהן להיסוד דשיריים החיצונים ודאי לא מעכבי קתני מיהת דהפנימים אין גמר כפרתן אלא בשיריים שהן ניתנין על היסוד אלמא דהאי תנא ס"ל שיריים הפנימים מעכבין: א"ר יוסה מתניתין. דריש איזהו מקומן אמרה שאין השיריים אפי' הפנימים מעכבין דקתני בהו שירי הדם היה שופך על היסוד המערבי של מזבח החיצון ואם לא נתן לא עיכב: מתניתא אמרה. ואיכא עוד ברייתא דס"ל השיריים הפנימים מעכבין דתנינן דדריש להאי קרא וכפר וגו' על הכפרות של המתנות שבאותו יום על לפני ולפנים וכו' ומה אית לך כפרה בעזרות דמישתעי בהאי קרא לאו השיריים הוא דקאמר דהן ניתנין על יסוד של מזבח החיצון שבעזרה ומדרמז עליהן בהאי קרא בהדי דאינך ש"מ דמעכבין הן כמו המתנות שלפני ולפנים ושבהיכל ושעל מזבח הזהב: ר' בון בר חייה בעי. להאי מ"ד דס"ל השיריים מעכבין אם מקומן נמי מעכב הוא שאם לא נתנו על יסוד המערבי לא כיפר או דילמא דוקא עיקר מתנות השיריים הוא דמעכב ואין מקומן מעכב: נותנן בלילה. וכן בעי אם מותר ליתנן בלילה על היסוד דאינו מעכב אלא נתינתן בלבד או דילמא כשאר מתנות הדם שעל המזבח הן שאין כפרתן אלא ביום וכן מספקא לן אם שוחט הקרבן עליהן בתחלה ושלא יתן מהדם על המזבח אלא על היסוד כדין שיריים או דילמא אין ניתן על היסוד אלא השיריים שנשתיירו אחר מתנות הדמים על המזבח כדינן: חברייא בעי. אם מחשב עליהן כלומר אם מהני בהו מחשבת פסול או פיגול דהוי כשאר מתנות הדם או לא: ר' יודן בעי אבדו. השיריים אם ג"כ מעכבין ולא יצא או דילמא מעכבין דס"ל להאי תנא היינו כשישנו בעין שצריך ליתן על היסוד אבל אם אבדו יוצא הוא במתנות הדם שעל הקרנות: מה הן צריכה ליה. ומפרש דהיכא הוא דקא מבעיא ליה לר' יודן כשהתחיל ליתן מהשירי הדם על היסוד ובתוך כך חסרו שאבדו אם מעכב הוא עד שיתן כל השיריים או לא אבל אם לא התחיל ליתן מהן כלל ואבדו כ"ע מודיי שמה שהוא משייר שהן הן שיריים

קרבן העדה

יסיד: ה"ג בבבלי בזבחים פרק איזהו מקומן אמר רבי עקיבא מה אם שירי חטאת וכו': הא ביום הכפורים מכפרין. לכך לא קאמר ואינן ראוין לכפר דהא יש מקום שהן ראוין לכפר: מה נן קיימין. במאי עסקינן האי קרא אל יסוד מזבח העולה למאי אתא אי למתן קרנות לא צריך קרא דהוא קל וחומר כדר' ישמעאל ור"ע ולמצוה לשיריים לא צריך דהא כתיב בחטאת ואת כל דם הפר וגומר אלא לעיכוב לשיריים הוא דאתא: מה לתחתונים וכו'. רישא דברייתא שנוייה בזבחים פרק איזהו מקומן ובעי למילף הניתנין למעלה שנתנן למטה שלא כיפר דומיא דניתן למטה שנתן למעלה וקאמר מה לתחתונים שניתנו למעלה דין הוא שלא כיפרו שאין קרב מהן למעלה לעולם: שיש מהן קרב למטה. והן שיריים שנותנן ליסוד: שיש מהן קרב בחוץ. שפיכת שיריים: ואם נתנן. בתחלה בחוץ לא הורצו דעיכובא כתיב בהו כאשר עשה: שאין מזבח. הפנימי ממרקן שאין שם גמר מתן דמים שעודן צריכין עבודה אחת הלכך חמירי וקא סלקא דעתך דצריכין לשפיכת שיריים שמע מינה דשפיכת שיריים מעכבי: שהרי הקרנות ממרקות אותן. שהוא גמר מתן דמיהם לעכב דהא לכולי עלמא שיריים החיצונים לא מעכבי הלכך לא חמירי ויכשרו למטן להכי אצטריך אותה: ומשני מהו אין מזבח הפנימי ממרקן. לא על השיריים קאי אלא שאין המזבח הפנימי לבד ממרקן אלא אף הזיית הבדין והפרוכת צריכין וכיון דצריכי להנהו תרי הזיות חמירי תאמר בקרנות שממרקין וגומרין כל העבודות של הקרנות: דתנינן. בפרק איזהו מקומן אם לא נתן השיריים לא עיכב ש"מ דאין השיריים מעכבין: זה לפניי ולפנים. כפר בדמים הללו בלפני ולפנים: זה ההיכל. אף בהיכל מכפר בדם הזה דהיינו על הפרכת וכן במזבח הזהב כפר בדם הזה ואף בעזרות: מה אית לך. שמכפר מדם הזה בעזרה מאי לאו שיריים ששופך על יסוד מזבח החיצון וכיון דכתיבו בפרשה מעכבין דהא כתיב חקה: מקומן מעכב. או לא אם נתנן על יסוד מערבי מעכבין או לא: נותנן. לשיריים בלילה ע"ג המזבח הזבח פסול ושוחט זבח אחר או דלמא אין צריך לשחוט זבח אחר: מחשב להן. אם חישב על השיריים ליתנן חוץ לזמנן או חוץ למקומן הזבח פסול או לא: אבדו. השיריים מה הן מעכבין הזבח או לא מי אמרינן דלא מעכבי אלא כשהן בעין אבל אם נאבדו לא כמו האימורין שאם נאבדו הזבח כשר ואי איתנהו מעכבי או דלמא אפילו ליתנהו מעכבין: צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה אם התחיל ליתן מן השיריים על המזבח ונחסרו: אבל אם לא התחיל ליתן. הכל מודים כששייר מהזאות הרי הן שיריים

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ב מ' פסולי המוקדשין הל' י

גליון הש"ס

(א) מכאן מבואר להדיא כפי' התוס' בשבועות דף יג ע"ב ובמנחות דף לב ד"ה וכפר דקאי על הזאות דלפרש"י דקאי על הטומאות מה מקשה הירושלמי מה אית לך כפרה בעזרות: (ג) עי' בתוס' מגילה דף ו ע"ב ד"ה מסתבר כשם רבינו יהודה ועי' בט"א שם וצ"ע:

מסורת הש"ס

זבחים נב ב
שם מז ב
יומא סא א
עי' ז: תוס' לט א

רידב"ז

לאחר שעירה דם הפר לתוך דם השעיר חוזר ובוללן לתוך כלי אחר כדי שיתערב יפה יפה כדאיתא בבבלי ולעולם רשאי ליתן אפילו לתוך כלי אחר הרי שפיר מביא ר"ח ראיה ממתני' דידן דמכלי קודם לתוך כלי קודם אחר כשר: לבוללן יפה יה"פ דמתני' מכאן ואילך ר"ל לאחר שעירה דם הפר לתוך דם השעיר נתן את המלא בריקם וריקם הוא כלי אחר ריקם

וכוה

מסורת הש"ס

יומא נט א

בד"ס פגי' לבדק

מעילה יא ב

יומא ס א

תורה אור

שיריים. *תני מועלין היו בדמים דברי ר"מ ור"ש וחכ"א [א] אין מעילה בדמים. ר' אבהו בשם ר' יוחנן °כי הדם הוא בנפש יכפר אין לך בו אלא כפרת נפש בלבד ר' חייה בשם ר' יוחנן °כל אכליו יכרת אין לך בו אלא כרת נפש בלבד א"ר זעירה הקדיש דם ביניהון מ"ד אין לך בו אלא כפרת נפש בלבד וזה הואיל ואין בו כפרה אין בו מעילה מ"ד אין לך בו אלא כרת נפש בלבד וזה הואיל ויש בו כרת יש בו מעילה אתא ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן הקדיש דם (א) *ובדק הבית ביניהון והוה ר' זעירה חדי בה סבר על דרבנן איתאמרת א"ל ומה בידך ועל דר"ש איתאמרת ר' בא בריה דר' חייה בר בא כך משיבין חכמים לר"ש אילו מכרן שמא אינו תופס דמיהן מה ביניהן ומה בין דמיהן ופליג על ההיא דא"ר לעזר יש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן אינו תופש את דמיהן ויש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן תופש את דמיהן ג *דישון המזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן אינו תופש את דמיהן הדמים לא נהנין ולא מועלין בהן לפיכך אם מכרן תופש את דמיהן:

ויקרא יז
שם

הלכה ז מתני'

*כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום ג הקדים דם השעיר לדם הפר יחזיר ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר אם ד עד שלא גמר את המתנות שמבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזיר ויזה בתחילה מבפנים וכן בהיכל וכן במזבח הזהב שכולן כפרה וכפרה בפני עצמן ר' אלעזר ור' שמעון אומר ממקום שפסק משם הוא מתחיל:

גמ'

קרבן העדה

שיריים ואם לא נשתייר אין כאן שיריים ואינן מעכבין: אלא כפרת נפש בלבד. אבל לא שיהיה בו קדושה שימעול בו הנהנה ממנו: אין לך בו אלא כרת נפש בלבד. והיינו האוכלו אבל הנהנה ממנו פטור לגמרי: הקדיש דם. לבדק הבית איכא בינייהו: ה"ג וזה הואיל ואין בו כפרה יש בו מעילה וכו' וזה הואיל ויש בו כרת אין בו מעילה: ה"ג הקדיש דם לבדק הבית וכו' והוה ר"ז חדי בה. והיה ר"ז שמח בשמועה זו שכיון לדברי ר' יוחנן: סבר. ר"ז על דרבנן איתאמרת הנך טעמים דאמר ר"י אבל לר"ש אפילו דם קדשים אית בהו מעילה מדאורייתא: א"ל. ר"ז לר' בא ומה בידך מה שמעת מר"י למאן קאמר האי טעמא דאין מעילה בדם: ועל דר"ש איתאמרת. השיב לו ר' בא דר"י אמרו אפי' לר"ש דלד"ה אין מעילה בדם קדשים מדאורייתא ואף ר"ש לא קאמר דיש מעילה אלא מדרבנן ובמקדיש דמים לבדק הבית וכ"ה בתוספתא דמעילה וכן היה רש"א המקדיש דמים לבדק הבית מועלין בהן ל"א א"ל ר' בא לר"ז ומה בידך שאתה סובר שנאמרו הדברים לרבנן ואינו כן שנאמרו אפי' לר"ש: ה"ג כך משיבין ר"מ ור"ש לחכמים. אלו מכרן לדם קדשים מודים אתם שמועלין בדמיהן ותופסין המעות הקדושה ה"נ שמועלין בדם עצמו: ופליג על ההיא דאר"ל. הא דקאמר שמא אינו תופס דמיהן דמשמע דברור לו שתופס דמיו פליג אדר"א: לפיכך. ל"ג בכולא מימרא דר' לעזר: ה"ג דישון מזבח וכו'. אם מכרן תופס את דמיהן הדמים וכו' אם מכרן אינו תופס את דמיהן:

הלכה ז מתני' האמורין על הסדר. במשנתינו: וכן בהיכל. נתן מקצת מתנות על הפרכת ונשפך הדם יביא פר אחר ויתחיל מתנות הפרוכת ואין צריך לחזור ולהתחיל בכפורת: שכלן כפרה בפני עצמן. לפיכך כפרה שנגמרה נגמרה: ממקום שפסק. ואפי' לא נגמרה אותה כפרה א"צ לחזור וליתן מה שנתן:

גמ'

פני משה

שיריים כלומר אם נשתייר מן הדם אחר המתנות שעל הקרנות הן השיריים שמעכבין ליתן על היסוד ואם לא נשתייר באכדו מיד אחר מתנות הקרנות אין כאן שיריים כלל דנימא שיעכבו. ולא איפשטו כל הני בעי': תני. בתוספתא דזבחים פ"ו: מועלין היו בדמים. הנהנה מדם קדשים חייב משום מעילה: ר' אבהו בשם ר' יוחנן טעמון דרבנן דכתיב כי הדם היא בנפש יכפר אין לך בו אלא כפרת נפש בלבד. דלכפרה נתתיו ולא למעילה. ור' חייה בשם ר' יוחנן קאמר דמהאי קרא הוא דממעטו דכתיב כל אוכליו יכרת אין לך בו אלא כרת באכילה ולא מעילה בהנאה: הקדיש דם ביניהון. אם קדש הדם ואינו ראוי לזריקה איכא בינייהו דמאן דאמר אין לך אלא כפרת נפש בלבד וזה הואיל ואין בו כפרה יש בו מעילה ומ"ד אין לך בו אלא כרת נפש בלבד וזה הואיל ויש בו כרת אין בו מעילה. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות: אתא ר' בא. וקאמר משמיה דר' חייה בשם ר' יוחנן דהקדיש הדם ודם קדשי בדק הבית איכא בינייהו דקדשי בדק הבית מועלין בהן כדתנן בריש פ"ד דמעילה ואם שהטן אין הדם ראוי לכפרה ולמאן דיליף מלכפר הני לא איתעוט דלא ניתנו לכפרה ולמאן דיליף מקרא דכרת הני נמי איתעוט: והוה ר' זעירא חדי בה סבר על דרבנן איתאמרת. והיה ר"ז שמח כששמע זה מבוס דקסבר היה דאליבא דרבנן דסברי אין מעילה בדמים איתמר כל הא דר' יוחנן הנפקותא בין הני לישני וכמלא דלמידין אנו דלרבנן דהלכתא כוותייהו מודים הן דמיהת איכא מעילה בדמים כגון הקריש וכן דם קדשי בדק הבית למאן דמפרש טעמייהו דאימעוט מקרא דלכפר ולפיכך היה ר"ז שמח בהאי שמעתתא. ומשום דמיתכוונא כהאי דידיה דלעיל דקאמר הקריש הדם ביניהון: א"ל. ר' בא: ומה בידך ועל דר' שמעון איתאמרת. כלומר לא כמה שאתה סבור דשמעתתא דידי אזלא כדידך והנ"מ אליבא דרבנן וכין הני לישני קאמרי לא היא אלא שמעתתא דידי אליבא דר"ש היא והכי קאמרי דהא דר"ש קאמר מועלין בדמים היינו באלו שאין ראוין לכפרה כגון הקריש הדם וכן דם קדשי בדק הבית ובהני הוא דפליג ר"ש ומשום דשמעינהו לרבנן דקאמרי טעמייהו כת"ד דמקרא דלכפר הוא דאימעוט והלכך קאמר להו דלסברא דידכו אשכחן מעילה בדמים באלו שאינן ראוין לכפרה והשתא איכא למימר דלרבנן גופייהו אפי' בהני סבירא להו דאין בהן מעילה ומשום דעיקר הדם לכפרה הוא דניתן אין מועלין בכל מיני דמים ודקאמרי הקריש הדם ובדק הבית ביניהון היינו בין ר"ש ורבנן הוא דקאמינא ולא כדקאמרת דעל הני לישני אליבא דטעמייהו דרבנן איתמר האי מילתא: כך משיבין חכמים לר"ש. לדידך דקאמרת דמועלין בדם קדשי בדק הבית ומטעמא דר' בא דלעיל וכדפרישית והשתא אילו מכרן לדם קדשי בדק הבית שמא אינו תופס דמיהן דהא ודאי דמיהן נתפסין להקדש הן וא"כ לית בהו מעילה דלא שייכא מעילה אלא היכא דיצא מן ההקדש לחולין אבל הני מכיון דדמיהן נתפסין להקדש כל היכא דאיתנהו בי גזא דרחמנא איתנהו וא"כ מה ביניהן ומה בין דמיהן ואם דמיהן אין בהן מעילה הן עצמן הדם שלהן אין בו מעילה: ופליג על ההיא דאמר ר' אלעזר. האי כללא דכייל ר' בא דכל שדמיו נתפסין להקדש לא שייכא ביה מעילה ולדידיה כל שאין בו מעילה דמיו נתפסין הן פליגא על הא דר' אלעזר דלדידיה לאו כללא הוא כדלקמיה: יש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין וכו'. כלומר מצינו שיש שאמרו בהן לא נהנין לכתחלה ולא מועלין בהן וכהאי דמייתי לקמיה דתנינן בפ"ג דמעילה דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין. לפיכך אם מכרן אינו תופס את דמיהן וכלומר הואיל ולא נהנין בו לכתחלה אינו תופס את דמיהן אע"ג דלית בהו מעילה ויש שאמרו בהן לא נהנין ולא מועלין וכגון הדמים ולפיכך אם מכרן תופס את דמיהן להקדש וכלומר הואיל ולית בהו מעילה אע"ג דאין נהנין מהן לכתחלה הרי דמצינו דלפעמים הולכין אחר דאין נהנין מהן ולפעמים אחר שאין בהן מעילה והאי לא ככללא דכייל ר' בא:

הלכה ו מתני' כל מעשה יום הכפורי' האמור על הסדר. שבפרשה ובסנה במשנתינו והיינו עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים ובהיכל: אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום. דכתיב והיתה זאת לכם לחוקת עולם וחוקה עיכובא הוא וכתיב זאת דמשמע חוקה על זאת כתיבא ולא על א.רת וכתיב נמי אחת חד למעוטי בגדי זהב וחד למעוטי עבודות שבבגדי לבן בחוץ: וכן בהיכל. אם התחיל במקצת המתנות שבהיכל על הפרוכת ונשפך הדם יביא דם מפר אחר ויתחיל מהחלת המתנות שבהיכל וכן הוא במזבח הזהב לפי שכולן כפרה בפני עצמן הן: ממקום שפסק הוא מתחיל. שאפילו לא נגמרה אותה כפרה א"צ לחזור וליתן מה שנתן ואין הלכה כר"א ור"ש:

גמ'

עין משפט נר מצוה

לז
א מיי' פ"ב ממעילה הלכה יא

לח
ב מיי' שם הלכה טו

לט
ג מיי' פ"ה מעיוה"כ הל' ד

מ
ד מיי' שם הלכה ה

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' מעילה דף יב ע"ב ד"ה המקו' וברכינו יונה ברכות פ"ה:

רידב"ז

והוה ר"ז חדי בה סבר על דרבנן איתאמרת א"ל ומה בידך ועל דר"ש איתאמרת. כפי' הפ"מ ז"ל ולא דהקדיש דם לבד"ה ביניהן היא בין ר"א בשם ר"י ור"ח בשם ר"י ז"א אלא דר"ב מפרש דכל הפלוגתא דביניהון בין ר"ש ורבנן היא בהקדיש דם לבד"ה דאז ס"ל לר"ש דיש מעילה ורבנן ס"ל אין מעילה משא"כ בדם כפרה בו"ע ס"ל דאין מעילה וע"כ הוא הטעם כמו דאיתא בבבלי הוא לפני כפרה כלאחר כפרה מה לאחר כפרה אין בו מעילה משום שנעשית מצותו אף לפני כפרה אין בו מעילה דל"ל דהטעם הוא משום יכפר דאין לך בו אלא כפרת נפש בלבד, ז"א דא"כ אף בהקדיש לבד"ה נמי נימא כן יכרת אין לך בו אלא כרת נפש בלבד דמ"ש דהא בשביל זה קאמר ר' בא ומה בידך ועל דר"ש איתאמרת אבל בין ר"א בשם ר"י ובין ר"ח בשם ר"י אין שום נפ"מ כלל דמאן דדריש יכפר אין לך אלא כפרת נפש ה"ה דדריש כל אוכליו יכרת אין לך אלא כרת נפש בלבד דמ"ש וע"כ קאמר דבין ר"א בשם ר"י ובין ר"ח בשם ר"י אין נפ"מ אלא דקאמר הקדיש דם לבד"ה ביניהון היא בין ר"מ ור"ש לרבנן דפליגי רק בקדשי בד"ה אבל בדם מזבח אף ר"ש מודה דאין בו מעילה ואי משום לכפר אין לך בו אלא כפרת נפש בלבד א"כ יקשה ג"כ מ"ש דם דקדשי בד"ה הא א"ל למימר נמי אין לך בו אלא כרת נפש בלבד אלא ע"כ דהטעם הוא דקדשי מזבח אמרינן לפני כפרה כלאחר כפרה מה לאחר כפרה אין בו מעילה אף לפני כפרה אין בו מעילה. ועי"ז יתפרש היטב מה דמסיק:

ר"ב בריה דרהב"כ כך משיבין חכמים לר"ש אלו מכרן שמא אינו תופס דמיהן מה ביניהן ומה בין דמיהן. פי' כיון דס"ל בבד"ה יש בו מעילה א"כ אפילו בקדשי מזבח יהא מעילה ואי משום לפני כפרה וכו' ז"א דאפילו לאחר כפרה למה אין בהם מעילה הרי בשביל שנעשית מצותו אינן קדשי ה' הנס שאין בהם צורך גבוה מ"מ למה לא יהיה קדושת דמים דהא אילו מכרן שמא אינו תופס דמיהן וכיון שנתפסו דמיהן להקדש א"כ מה לי הן מה לי דמיהן והא הן עצמם הקדש בד"ה דנפקי מקדושת הגוף ועיילי להקדש בד"ה

שנויי נוסחאות (בוכ"ה) יחזיר נד"ו יחזור. (בוכ"ח) ויחזיר נד"ו ויחזור.

גמ' תני א"ר יהודה [א] בד"א בעבודות הנעשות בפנים בבגדי לבן אבל בעבודות הנעשות בחוץ בבגדי זהב אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי וחכ"א אף הנעשות בחוץ בבגדי זהב אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום ר' אבהו בשם ר' יוחנן שניהן מקרא אחד הן דורשין °מדם חטאת הכפורים אחת רבנן אמרי עבודות שהוא נכנס פעם אחת בשנה רבי יהודה אומר מקום שהוא נכנס בו פעם אחת בשנה רבי הושעיה בשם ר' פס במתנות הבדים *אבל במתנות הפרוכת שעיר מעכב את הפר אמר רבי לעזר ונתן מדם הפר על בין הבדים ועל בין הפרוכת ואחר כך שחט את השעיר הנעשה בתחילה כשר. אמר רבי יוסה אילו נשפך מדם הפר ומדם השעיר המונח בכוס שמא אינו מביא פר אחר וכשר מה בין שחט עד שלא נתן מה בין שחט משנתן אילו אמר ונתן יאות רבנן אמרי שלש לכושר ושלש לפסול ר' לעזר ור"ש אומר ארבעים ושלש לכושר וארבעים ושלש לפסול ורבנן אמרי כל שבע ושבע כפרה בפני עצמה רבי אלעזר ורבי שמעון אמרי כל אחד ואחד כפרה בפני עצמו רבי זעירה בשם ר' לעזר טעמא דר' לעזר בי רבי שמעון °וכלה מכפר את הקדש אפילו אין שם אלא מתנה אחת אמרה התורה כלה אמר רבי לעזר נתן מקצת מתנות ונשפך הדם מביא אחרים תחתיהן *אלו ואלו נשפכין במצותן לכן צריכה כשנקרא עליהן לשם פסול אמר רבי יוסה ויאות אילו נתן מקצת מתנות ונשפך הדם שמא אינו מביא אחרים תחתיהן ומועלין בראשונים ר' חניי בעא קומי ר' יוסה

עד

תורה אור

שמות ל

ויקרא טז

עין משפט נר מצוה

מא

א מיי' פ"ה מעיוה"כ הל' א

מסורת הש"ס

עי' לעיל פ"ד הלכה א

ע' יומא סא ב

פני משה

גמ' תני. בתוספתא פ"ג א"ר יהודה וכו' : שניהן מקרא אחד דרשו. דכתיב והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה רבנן אמרו עבודות שהן פעם אחת בשנה ושהוא נכנס למקדש לעבוד עבודתם בין שהן בפנים בין שהן בחוץ נאמר חוקה עליהן לעכב סדרן : רבי יהודה אומר מקום וכו'. והוא לפני ולפנים : בשם ר' פס. הוא ר' אפס : במתנות הבדים. היינו כדאמרי' לעיל פ' טרף בקלפי סוף הלכה א' דאין שעיר מעכב את הפר ודוקא במתנות הבדים אבל במתנות הפרוכת שבהיכל שעיר מעכב את הפר וכלומר שאם הקדים ליתן מדם הפר על הפרוכת קודם שיתן מדם השעיר על בין הבדים לא עשה כלום: א"ר אלעזר ונתן וכו'. אם נתן מדם הפר על בין הבדים ועל הפרוכת קודם ששחט את השעיר לפי שזמן שחיטתו הוא אחר מתן דם הפר על בין הבדים קודם שיתן מדם הפר על הפרוכת והוא שחט אח"כ את השעיר הנעשה בתחלה קודם מתן דם הפר על הפרוכת אפילו כן כשר דר"א פליג וס"ל דאין השעיר מעכב הפר לגמרי קאמרינן : א"ר יוסה אלו נשפך מדם הפר ומדם השעיר המונח בכוס. וכלומר שכבר נתן מדם הפר על בין הבדים ולא נתן על הפרוכת ולפי שעדיין לא היה נשחט השעיר ואח"כ שחט את השעיר ודמו ג"כ מונח בכוס ונשפך הדם של שניהן וכי לא אינו מביא פר אחר ושוחטו ונותן בתחלה מדמו על בין הבדים ואח"כ ישחוט את השעיר ונותן מדמו ג"כ שם כדינו : וכשר. כלומר ואז כשר הוא וכי מה בין שחט השעיר עד שלא נתן מדם הפר ומה בין שחט השעיר משנתן מדם הפר ונשפך הדם אלא בשתיהן צריך להביא פר אחר ושוחטו ונוהג כדינו ואז הוא כשר ולא כדקאמרת שאם שחט השעיר אחר מתן דם הפר על הפרוכת שהוא כשר : אילו אמר ונתן יאות. כלומר דהא בקרא כתיב הכי ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפורת וגו' ושחט את שעיר החטאת וגו' ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר וגו' והדר כתיב וכן יעשה לאהל מועד וגו' משמע דצריך הוא שיהא שחיטת השעיר אחר מתן דם הפר על בין הבדים וקודם מתן דם הפר על הפרוכת דהא ושחט את שעיר החטאת בינייהו הוא דכתיב ואלו לא הוה כתיב אלא ונתן מדם השעיר כאשר עשה לדם הפר ולא היה כתיב ושחט את השעיר יאות אתה אומר שאפי' שחט השעיר אחר מתן דם הפר על הפרוכת כשר והשתא דכתיב התם ושחט את השעיר משמע דהכי קפיד רחמנא שתהא שחיטת השעיר בין מתן דם הפר על בין הבדים ובין מתן דמו על הפרוכת : רבנן אמרי שלש לכושר ושלש לפסול. השתא מפרש לפלוגתא דת"ק ור"א ור"ש דמתני' דרבנן דסברי דמדם אחר שמביא צריך להתחיל מתחלת המתנות של אותן שהפסיק כהן משום דסבירא להו שאלו מתנות של השלש מקומות שהן לפני ולפנים ובהיכל ובמזבח הזהב הן נחשבין כל אחת ואחת בפני עצמה בין לכושר אם עשאן כתקנן בהכשר ובין לפסול כגון שחישב מחשבת פיגול באחת מאלו השלש מתנות שנחשבת כל אחת ואחת כמתיר בפני עצמה ותליא בפלוגתא דתנאי בתוספתא דזבחים סוף פ"ד דקתני התם שאם פיגל בין בראשונה והיא בהמתנות שלפני ולפנים ובין בשניה בהמתנות שבהיכל ובין בשלישית במתנות שעל מזבח הזהב ר"מ אומר פיגול וחייבין עליהן כרת וחכ"א אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר דאינהו סברי דכולן כמתיר אחד נחשבין ואין מפגלין בהאי מתיר כדאמרי' בריש פ"ד דזבחים ומיהו רבנן דמתני' להכא דפליגי עם ר"א ור"ש סבירא להו כר"מ דהתם בזה דשלשה מתנות נחשבות הן כל אחת ואחת כמתיר בפני עצמה בין להכשר בין לפסול וכדאמרן. ר"א ור"ש אומר ארבעים ושלש לכושר וכו'. כלו' דאינהו סברי דלא אמרי' כל אחת מכל המתנות שבאלו שלש מקומות אותן יהו נחשבין בפני עצמן ולא כל אחת ואחת מהמתנות כולן אלא דכל אחת מהמתנות כולן והן מ"ג בכלל אחת למעלה ושבע למטה לפני ולפנים של דם הפר וכנגדו מדם השעיר הרי שם עשרה וכן בהיכל מדם הפר ומדם השעיר הרי ל"ב וד' שעל קרנות המזבח הזהב ושבע שעל טהרו של מזבח הרי י"א. ובין הכל ארבעים ושלש וכל אחת ואחת מאותן מ"ג נחשבות הן בפני עצמן בין להכשר שאם מביא דם אחר מתחיל ממקום שפסק ובין לפסול שאם פיגל באחת מהן תליא בפלוגתא דר"מ ורבנן דאמרן : ורבנן אמרי וכו'. היינו הך דאמרן ולפרש לכושר דקאמר הוא דלרבנן כל שבע ושבע כפרה בפני עצמה וכלומר כל המתנות של אלו המקומות כפרה בפני עצמן נחשבין הן וכל שבע ושבע לאו דוקא דהא אחת למעלה וז' למטה היו מדם הפר וכן מדם השעיר אלא דנקט חשבון הכללי ולר"א ור"ש כל אחת ואחת מהמ"ג כולן כפרה בפני עצמה נחשבין : וכלה מכפר את הקדש. ומדלא כתיב מכפרות הקדש דייק שאפי' אין שם אלא מתנה אחת לכפר מהדם אחר שצריך להביא אמרה התורה כלה אותה וא"צ להתחיל מתחילת המתנות של המקום שפסק בו : נתן מקלת המתנות וכו'. שמביא אחרים תחתיהן ונותן לת"ק כדאית ליה ולר"א ור"ש כדאית להו והרי יש כאן שירי הדם מהראשוני' ומהאחרונים וכגון שלא נשפך הכל אלא שאין בו כדי ליתן ממנו המתנות כולן : אלו ואלו נשפכין כמצותן. וקס"ד על היסוד קאמר והלכך מסיים ואזיל לא כן צריכה אלא כשנקרא עליהן שם פסול משום דקשיא מאי קמ"ל מהיכי תיתי לא יהיו נשפכין ליסוד הלכך קאמר דלכן צריכה כגון שאירע להן פסול ששחט את השני במחשבת פסול ונשפכין כמצותן דקאמר היינו שירי הראשונים הן נשפכין על היסוד והשניים נשפכין לאמה הן כדין דם פסולין וקמ"ל דלא נפסלו שירי הראשונים במחשבת פסול של השנים ולא אמרי' הואיל ודם השני תחת הראשון הוא נחשבין כאחד מהן :

עד

קרבן העדה

גמ' בפנים. לפניי ולפנים : ה"ג אבל בעבודות הנעשות בחוץ בבגדי לבן וכו'. וה"פ כגון הגרלה וידוי ושפיכת שיריים וכל מתנות הפרוכת ומזבח הזהב אם הקדים להן דבר מאוחר אין אלו מעכבין עליו לפוסלו אבל בשחיטה ובחפינה מודה הוא דלורך פנים כפנים הוא : ה"ג וחכ"א אף הנעשות בחוץ בבגדי לבן וכו' שניהן מקרא אחד דרשו והיתה זאת לכם לחקת עולם אחת בשנה. וה"פ אלמא כי כתיב חקה אאחת בשנה קאי : עבודות שהוא נכנס פעם אחת בשנה. והיינו עבודות שהוא עובד בבגדי לבן שאינן אלא פ"א בשנה : מקום שהוא נכנס בו פ"א בשנה. עליו קאי חקה אבל עבודות הנעשו' בהיכל ובעזרות אפילו דברים הנעשים בבגדי לבן ואין כפרתן אלא בכה"ג ופעם אחת בשנה לא כתיבא חקה : ר' פס. היינו ר' אפס : שעיר מעכב את הפר. שאם נתן דם הפר על הפרכת קודם שנתן דם השעיר על הכפורת פסול : ה"ג אמר רבי לעזר שחט את השעיר ואח"כ נתן מדם הפר על בין הבדים הנעשה בתחלה כשר א"ר יוסה אלו נשפך מדם הפר ודם השעיר מונח בכום שמא אינו מביא פר אחר וכשר. וה"פ ר' יוסה לסייע לר' לעזר קאתי כי היכי אם נשפך דם הפר קודם מתנות הפרכת ודם השעיר קיים שוחטין פר אחר והשעיר כשר אף על גב שהפר נשחט לאחר השעיר אפ"ה כשר ה"ה נמי אם נתן המתנות שבפנים לאחר שחיטת השעיר כשר ויש לי פירושים אחרים בסוגיא זו ורחוקים מפשטא דמתניתא : אלו אמר ונתן יאות. אלו כתיב בקרא ונתן מדם הפר ואח"כ כתיב ושחט את השעיר שפיר הוה שמעינן שאם שחט השעיר קודם מתן הפר שהוא פסול אבל השתא דכתיב ולקח מדם הפר משמע דלא קפיד קרא אלא שיהא דם הפר בעין קודם שחיטת השעיר : שלש לכושר ושלש לפסול. בג' מקומות דהיינו בין הבדים ופרכת וע"ג מזבח הזהב מכשירין הזבח ופוסלין אותו אם היה לו מחשבת חוץ בכל הזאות של אחת מהן על חבירתה דסברי רבנן דכל הזאות שבמקום אחד שייכי להדדי : ארבעים ושלש לכושר. מ"ג הזיות היה מזה ביה"כ ט"ז על בין הבדים מדם הפר ומדם השעיר וט"ז על הפרכת מדם הפר ומדם השעיר וד' על הקרנות וז' על המזבח משניהם יחד הרי מ"ג : ה"ג אלו ואלו נשרפין כמלותן. וה"פ אם נשפך הדם לאחר הכפרה שבפנים והביא פר אחד לשאר הזאות זה וזה נשרף בבית הדשן חוץ לג' מחנות ומטמאים בגדים : לכן צריכה. הא מיבעיא לן אם אירע בראשון פסול אם נשרף כמלותו או לא : ויאות. ושפיר לומר שנשרף כמלותו דהא אם נתן מקלת מתנות ונשפך הדם מביא אחר תחתיו ומה לי נשפך במקלת מתנות או אירע בו פסול :

עד

רידב"ז

בד"ה דהא הדמים שלהם נתפסים לבד"ה וע"ז אמר ופליג על ההיא דאר"א יש מהן שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן אינו תופס דמיהן ויש מהם שאמרו לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן תופס דמיהן פי' דפעם מצינו דאזלינן בתר לא נהנין ופעם לבתר לא מועלין כדמסיק דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן אינו תופס דמיהן כיון דלא מועלין משום דנעשית מצותו ולא קרינן ביה קדשי ה' [כדפירש"י ז"ל במס' יומא דף כ' עיי"ש] ויצאו לחולין ואינו תופס דמיהן הדמים לא נהנין ולא מועלין לפיכך אם מכרן תופס דמיהן משום שאין נהנין ע"כ

עד כדון כששחט את הראשונים לשם כושר והשניים לשם פסול שחט את הראשונים לשם פסול ואת השניים לשם כושר א"ר יוסה מצינו *פסול מוציא מיד פיגול מצינו פסול מוציא מיד כושר:

הדרן עלך פרק הוציאו לו

הלכה א מתני'

א *שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שוין במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחת אע"פ שאינן שוין כשרים. לקח אחד היום ואחד למחר כשרים ב מת אחד מהן אם עד שלא הגריל מת אחד מהן יקח זוג לשני ואם משהגריל מת יביא שנים ויגריל עליהם כתחילה ויאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואם של עזאזל מת זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת ציבור מתה רבי יהודה אומר תמות ועוד א"ר יהודה נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם: **גמ'** *שעירים מיעוט שעירים שנים א"כ למה אמר שני שיהו שוין (א) כבשים מיעוט כבשים שנים אם כן למה נאמר שני שיהו שוין צפרים מיעוט צפרים שתים א"כ למה נאמר שתי ג שיהו שוות *חצוצרות מיעוט חצוצרות שתים אם כן למה נאמר שתי שיהו שוות התיב חגיי קומי ר' יוסה והא כתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' מעתה אנשים מיעוט אנשים שנים א"כ למה נאמר שני שיהו שוין והא כתיב לא תטה משפט גר יתום והרי מצאנו גר דן עם מי שאינו גר יתום דן עם מי שאינו יתום אלמנה דנה עם מי שאינה אלמנה מה תלמוד לומר שני אלא מפנייא להקיש לגזירה שוה נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה שני שנאמר להלן אנשים ד ולא נשים ולא קטנים אף שני שנאמר כאן אנשים ולא נשים ולא קטנים הרי למדנו שאין האשה מעידה (ב) מעתה ה אין האשה דנה ר' יוסה בי רבי בון רבי חונה בשם רב יוסף נאמר כאן שני על פי שנים עדים ונאמר להלן שני וישארו שני אנשים במחנה מה שני שנאמר להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים אף שני שנאמר כאן אנשים ולא נשים ולא קטנים א"כ למה נאמר ועמדו שני האנשים ו *שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד שותק ואחד מדבר אחד מדבר כל צורכו ואחד את אומר לו קצר בדבריך שלא יהא הדיין מסביר פנים כנגד אחד ומעיז פנים כנגד האחד

מעמיד

קרבן העדה

עד כדון. לא פשיט לן אלא אם שחט הראשון לשם כשר והשני לשם פסול אין השני פוסל הראשון אבל שחט הראשון לשם פסול והשני לשם כשר מהו מי אמרינן כיון שכבר נפסלו לא מהני שחיטת האחרונים שיהו נשרפין כמותן או לא: מצינו פסול מוציא מיד פיגול. שאם היה לו מחשבת פיגול באחת מהעבודות ואח"כ היה לו מחשבת פסול באחת משאר עבודות אין חייב עליו כרת משום פיגול דבעינן שלא יהא שם פסול אחר חוץ ממחשבת פיגול א"כ מחשבת פסול מוציא מיד כושר ואם נשחט השני לשם כשר מוציא הראשון מן הפסול ונשרף כמותו:

הדרן עלך פרק הוציאו לו

הלכה א מתני' במראה. שניהם לבנים או שניהם שחורים: ויאמר אם של שם מת. הכי מפ' בגמרא: והשני. אם של עזאזל מת ועכשיו יש כאן שנים לשם אחד שנשאר מזוג ראשון ואחד מזוג שני באחד יתכפר והשני ירעה ובגמ' מפרש איזה שני אם שני שבזוג שני אם שני שבזוג ראשון: שאין חטאת ציבור מתה. דכי גמירי חטאת מתות ביחיד גמירי: ימות המשתלח. דהא לא איתעבידה מצוה דדם וצריך להביא שעיר אחר ואי אפשר אלא בהגרלה וכיון דאית ליה בעלי חיים נידחין ימות המשתלח הראשון: מת המשתלח. קודם מתן דמים ישפך הדם דכתיב יעמד חי לפני ה' לכפר עליו זקוק לעמוד חי עד שעה שנתכפר בשני ובלא הגרלה אי אפשר וזקוק לשניים וראשון ידחה דהכל מודים בשחוטין שנדחין: **גמ'** כבשים. גבי תמידין כתיב שני כבשים בני שנה וכן גבי מצורע כתיב יקח שני כבשים: שיהו שוין. בכל מה דאפשר: צפרים. דכתיב גבי מצורע שתי צפרים חיות: חצוצרות. דכתיב קח לך שתי חצוצרות כסף: והא כתיב לא תטה משפט גר יתום. ואם"ד דבעינן שיהו שני בעלי דינים שוין א"כ לא מצינו שגר דן אלא עם חבירו גר אם כן למה לי קרא שלא יטה דין גר מהיכא תיתי להטות מפני שהוא גר הא שכנגדו נמי גר הוא: ונאמר להלן שני. דכתיב וישארו שני אנשים במחנה: אלא מפנייא. וקרא ועמדו שני אנשים בעדים משתעי דכתיב לעיל מיניה כי יקום עד חמס באיש וסמיך ליה ועמדו ואייתר שני לגזירה שוה: הרי למדנו שאין האשה מעידה. כל שכן שאין האשה דנה דהא תנן כל הכשר לדון כשר להעיד ודבורה שדנה את ישראל היה על פי הדיבור: שלא יהא אחד עומד ואחד יושב. שלא יראה חבירו שמכבדין אותו יותר ממנו ויסתתמו דבריו:

מעמיד

פני משה

עד כדון כששחט את הראשונים לשם כושר והשניים לשם פסול. שאין מחשבת פסול של השניים פוסל את הראשונים שכבר נשחט בהכשר: שחט את הראשונים לשם פסול ואת השניים לשם כושר. אם שחט הראשונים במחשבת פסול ונשפך הדם או אפי' לא נשפך אלא שמתוך שנפסל צריך הוא להביא אחרים ושחט אותם בהכשר מהו בשירי דמים השניים מי אמרי' דהואיל והראשונים נפסלין ונשפכין לאמה גם שירי השניים שבאין תחת הראשונים נשפכין לאמה: א"ר יוסה. מאי תיבעי לך מצינו פסול מוציא מיד פיגול כהאי דתנינן גבי פיגול בפ"ב דזבחים דבעינן שיהא קרב המתיר כמצותו כגון שקבלה שחט במחשבת חוץ לזמנו ולא חישב במחשבת פסול שהוא חוץ למקומו אבל אם חישב במחשבת פסול אע"פ שאח"כ בשאר עבודות חישב מחשבת פיגול שהוא חוץ לזמנו אותה מחשבת פסול מוציא מיד פיגול ופסול הוא ואין בו כרת: מצינו פסול מוציא מיד כושר. בתמיה וכי מצינו שמחשבת פסול של הראשון יוציא מיד מחשבת הכשר של השני שנשחט תחתיו הא לא אמרי' אלא מה שנשחט בפסול נפסל ומה שנשחט בהכשר כשר:

הדרן עלך פרק הוציאו לו

הלכה א מתני' שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שוין במראה. שניהם לבנים או שחורים. ובקומה ובדמים דתלתא שני כתיבי ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירים ולקח את שני השעירים ונתן אהרן על שני השעירים. וכיון דשעירים תרי משמע שני שני שני למה לי אלא שיהו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחד נפקא מדכתיב ולקח את שני השעירים את לרבות שמצוה בלקיחתן כאחד: ואע"פ שאינן שוין כשרין. דכתיב שעיר שעיר ריבה: מת אחד מהן וכו' ויאמר אם של שם מת וכו'. הכי מיתפרשא אם של שם מת יאמר זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואם של עזאזל מת יאמר זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו: והשני. אם של עזאזל מת והרי יש כאן עכשיו שנים לשם אחד מזוג הראשון ואחד מזוג שני יתכפר באחד מהן והשני ירעה וכן אם של שם מת והרי יש כאן שנים לעזאזל האחד ישתלח והשני ירעה ואיזה מהן שאמרנו יקרב הראשון שבזוג ראשון יקרב אם הוא של שם והשני שבזוג שני הוא ירעה וכן הראשון שבזוג ראשון ישתלח אם הוא של עזאזל לפי שאין בעלי חיים נדחין ואם אירע להן שעת פסול עדיין יכולין הן להתקן כשיזדווג לו אחר: שאין חטאת צבור מתה. דכי גמירי חמש חטאות המתות ביחיד גמירי ושעירי יה"כ חטאות הצבור הן דכתיב ומאת עדת בני ישראל יקח ולפיכך ירעה עד שיסתאב וכו'. והטאת מתה הדין כה שמכניסין אותה בבית אחד ומניחין אותה שם עד שתמות: ר' יהודה אומר תמות. ס"ל דאף (ביחיד) [בצבור] גמירי: ועוד אמר ר' יהודה וכו'. פליג נמי אהא דס"ל לת"ק בעלי חיים אינן נדחין והלכך אם נשפך הדם של שעיר לשם ימות המשתלח לפי שצריך להביא דם משעיר אחר ואי אפשר אלא בהגרלה שיביא שנים ויגריל עליהן ויומת המשתלח הראשון דס"ל בעלי חיים נדחין: מת המשתלח ישפך הדם. אע"ג דשילוח לא מעכבא לכ"ע דכי כתיב חוקה לעכב אדברים הנעשים בכהן ובבגדי לבן ולא על הדברים הנעשים ביד איש עתי מ"מ ילפינן מקרא דכתיב יעמד חי לפני ה' לכפר עליו עד מתי יהא זקוק המשתלח לעמוד חי עד שעת מתן דמים של חבירו ואם מת קודם לכן אין כפרת הדם של חבירו והלכך צריך להביא אחר ובלא הגרלה אי אפשר וצריך להביא שנים והראשון הוא שידחה דהכל מודים בשחוטים שנדחים: **גמ'** שעירים מיעוט שעירים שנים וכו'. גרסי' להא כפ"ג דסנהדרין בהלכה ט' וכרים פ"ד דשבועות עד ר' ירמיה בשם ר' אבהו אף הנידונין צריכין לעמוד בשעה שמקבלין דינו ושם היא הגי' הנכונה ובארתי הכל וע"ש:

שוין

מסורת הש"ס

זבחים כט ב

יומא סג א

יומא סב ע"ב (שבועות ריש פ"ד) וסנהדרין פ"ג הלכה ט ע' ספרי פ' בהעלותך פע"ב

שבועות ל א

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ה מעשה"ק ה"ד

ב
ב מיי' שם הלכה טו

ג
ג מיי' פי"א מטומאת צרעת הלכה ח

ד
ד מיי' פ"ט מעדות הלכ' א טוש"ע חו"מ סי' לה סעיף יד

ה
ה טוש"ע שם סי' ז סעי' ד

ו
ו מיי' פכ"א מסנהדרין הל' ג טוש"ע שם סי' יז ס"א

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע וצ"ע דבש"ס יומא מסיק דככבשי מצורע או מוספי שבת הוא דבעינן למצוה שיהו שוין ולא גבי תמיד:

(ב) עי' תוספי' שבועות דף כט ע"ב ד"ה שבוע' וברא"ש ור"ן שם ובי"ק דף טו ד"ה אשר ובשמ"ק שם וביבמות דף מה ד"ה מי ובגיטין ד' פח ד"ה ולא ובנדה דף נ ע"א ד"ה ולא ובמהרש"א שם:

ציון ירושלים

[ב] מעתה אין האשה דנה. עי' תוס' נדה דף נ ד"ה כל ובמהרש"א ובמהר"ם שם ועי' תוס' יבמות דף כה ד"ה מי לא ועי' בשו"ת חכם צבי מ"ש בזה להקשות מגטין דף ה. ואני בתשובה הארכתי בזה ואכ"מ:

רידב"ז

ע"כ הוי הקדש ומ"מ אין בהם מעילה [ובימי חורפי אמרתי הסברא ע"ז משום דדמי כאילו אגר הקדש בעצמו זכה להקדש לשיטת הרמב"ן ז"ל ואין בו מעילה מטעמא דכתב הקלוה"ח ז"ל בסי' ר' משום דלא יכנס להקדש בקדושת הפה דאין מעילה אלא בשנתקדש בקדושת הפה אבל הקדיש ממילא אין בו מעילה וה"נ קדושת הפה שקדשה למזבח כבר נפקע לאחר שנעשית מצותו ונעשה הקדש בד"ה ממילא ע"כ אין בו מעילה] א"כ אליבא דר"א לא תלי זב"ז אלא פעם הוי חולין לבתר שנעשית מצותו ופעם לא הוי חולין רק אין מועלין וע"כ לא תלי התפסות דמים בהא דמעילה דאפילו בשנעשית מצותו

נהפם

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פכ"א מסנהדרין הל' ג טוש"ע ח"מ סי' יז ס"א וסי' כח סעיף ה וסכ"ו

ח
ב מיי' פ"ה מעיה"כ הלכה טו

מסורת הש"ס

מעמיד לזה ומושיב לזה משום רבי ישמעאל אמרו אומר לו לבוש כשם שהוא לובש או הלבישו כשם שאתה לבוש אמר רבי יהודה שמעתי שאם רצה הדיין להושיב את שניהן מושיב ואי זה האסור שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צורכו וכו' רבי בא בשם רב הונא [א] צריכין העדים להיות עומדין כשהן מעידין עדותן ר' ירמיה בשם רבי אבהו אף הנידונין צריכין להיות עומדין בשעה (א) שהן מקבלין עדותן. שוין בדמים ואין שוין בשבח הדמים אין השעירין כמצוותן שוין בשבח הדמין ואין שוין בדמים השעירים כמצוותן משובח בגופו משובח במראיו מי קודם ר' ירמיה סבר מימר נישמעינה מן הדא אביב קצור יבש לקצור אביב קצור קודם הדא אמרה משובח בגופו משובח במראיו משובח בגופו קודם כיני מתניתא יביא שנים ויגריל עליהם בתחילה ויאמר זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו אי זה מהן קרב תחילה *רב אמר שני שבין זוג שני ר' יוחנן אמר [ב] שני שבין זוג ראשון א"ר זעירה טעמא דר' יוחנן °ועשהו חטאת בראשון א"ר לא טעמא דרבי יוחנן ועשהו חטאת קבעו בתלייה שלא ידחה ואתיה כהיא דא"ר יונה בשם ר' זעירה ועשהו חטאת קבעו בתלייה שיזדווג לו חבירו על דעתיה דר' יוחנן מת שני שבין זוג שני שני שבין זוג ראשון מהו שידחה אתא רבי בא ר' חייה בשם ר' יוחנן מת שני שבין זוג שני *שבין זוג ראשון כבר נדחה כל שכן מחליפה שיטתיה דרב מת שני בזוג ראשון שני שבזוג שני כבר נדחה *הגריל שלשה ליתן מאחד על הבדין מאחד על הפרוכת מאחד על מזבח הזהב אי זה מהן המשתלח ר' זעירה אמר לכפר עליו את שהוא מכפר בו חבירו משתלח את שאינו מכפר בו אין חבירו משתלח ר' הילא אמר לכפר עליו את שהוא גומר בו את כל הכפרה חבירו משתלח את שאינו גומר בו את כל הכפרה אין חבירו משתלח ע"ד דר"ז שלשתן משתלחין על דעתיה דר' הילא אינו משתלח אלא אחרון בלבד: שאין חטאת ציבור מתה ר' יהודה אומר תמות: וקשיא על דר' יהודה (ג) ויש אדם מגריל למיתה משעה ראשונה א"ר אבון ולא

תורה אור: ויקרא טז ט

(לעיל פ"ה ס"ס)

פני משה

שוין בדמים ואין שוין בשבח הדמים. יש אחד מהן יותר משובח בדמים הוא אלא שלקח שניהן בדמים שוין ה"ז אין השעירים כמצותן דהכל הולך אחר שבח הדמים ולפיכך אם שוין הן בשבח הדמים ואין שוין בדמים בלקיחה שלקח אחד מהן ביוקר מחבירו מ"מ השעירים כמצותן הן: משובח בגופו וכו'. אם יש כאן אחד או השנים שמשובחין בגופן שמנים ואחד שאינו שמן כל כך אלא שמשובח במראיו יותר מחבירו מי קודם: ר' ירמיה סבר מימר. דנוכל נישמעינה מן הדא דאיתמר גבי עומר דמצותו לקצור מן הלח והיא אביב ואם לא מצא יביא מן היבש כדתנן במנחות בסוף פ' ר' ישמעאל ואם יש כאן אביב שהוא כבר קצור ויבש לקצור אביב הקצור קודם שאע"פ שמצוה היא לקצור מ"מ הואיל וזה משובח בגופו הוא שהוא אביב כרמל עודנו לח מצוה בו יותר א"כ הדא אמרה דהכא נמי המשובח בגופו קודם הוא: כיני מתניתא יביא שנים וכו'. משום דקשיא ליטנא דמתני' דקתני מת אחד מהן וכו' ויאמר אם של שם וכו' הרי יודע הוא איזה מהן מת שלאחר שהגריל הוא הלכך קאמר דכן צריך לפרש המתני' אם של שם מת יביא וכו' ויאמר זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו: איזה מהן קרב תחלה. מתני' דקתני ואם של עזאזל מת וכו' וא"כ יש כאן שנים של שם איזה מהן שקרב תחלה כלומר שמצוה בתחלה להקריבו: שני שבין זוג שני. שהוא מזוג השני שהביא להגריל עליהם הוא שיקרב והשני שהוא מזוג ראשון ירעה דס"ל בעלי חיים נדחין ומכיון שבתחלה היה נראה וכשמת חבירו נדחה שוב אינו חוזר ונראה: רבי יוחנן אמר שני. שמן זוג ראשון יקרב דס"ל בעלי חיים אינן נדחין שאף שאירע לו שעת פסול כשמת חבירו יכול הוא להיות עוד נראה כשיזדווג לו אחר ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה אלא בשחוטין כגון מת המשתלח ישפך הדם: ועשהו חטאת. כתיב בראשון הוא דקאמר קרא דהכי משמע והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' והדר כתיב ועשהו חטאת והרי כבר אמר והקריב אלא ללמד זה שעלה עליו הגורל בראשון ועשהו חטאת: אמר ר' לא טעמא דרבי יוחנן וכו'. כלומר ר' לא קאמר לא כדקאמרת דר' יוחנן דרים ועשהו חטאת בראשון סתם דא"כ אפי' מת המשתלח לאחר שנשחט של שם יקרב הוא דגזירת הכתוב הוא שמצוה בראשון ואנן קי"ל דלכ"ע שחוטין נדחין וישפך הדם וצריך להביא זוג אחר ויגריל עליהן אלא דהכי דרים ועשהו חטאת קבעו להראשון בתלייה שאם ימות חבירו שלא ידחה הוא כשיזדווג לו אחר להשתלח והוא יקרב: ואתא. הא דרבי הילא כהאי דאמר רבי יונה בשם רבי זעירה דקבעו בתלייה עד שיזדווג לו חברו קאמר ולא כהאי דרבי זעירה דמעיקרא: על דעתיה דרבי יוחנן. דסבירא ליה בעלי חיים אינן נדחין אם אחר כך מת שני שמן זוג שני. ואם כן אין כאן עכשיו זוג אחר שנאמר הראשון חוזר ונראה שיש לו חברו להזדווג עמו מפני שזה הזוג גם כן נפסל הוא והלכך מיבעיא לן שני שמן זוג הראשון מהו שידחה עכשיו הואיל וכבר נדחה שני פעמים שוב אינו חוזר ונראה ואפי' יביא עוד זוג אחר ויגריל אינו קרב אלא זה של שם של זוג האחרון והראשון ירעה: אתא רבי בא וכו'. וקאמר בשם רבי יוחנן דבכהאי גוונא אמרינן ראשון כבר נדחה כל שכן כלומר משום שכבר נדחה שני פעמים אם כן כמו מכל שכן הוא שדינו שידחה. אי נמי דהאי כל שכן אדבתריה קאי כדקאמר מחלפא שיטתיה דרב וכו' דשמעינן ליה דסבירא ליה דבכהאי גוונא שני שבזוג שני הוא דאמרינן ביה כבר נדחה והא איהו ס"ל דבעלי חיים נדחין כשאירע להן איזה פסול כדקאמר לעיל וא"כ לדידיה מכ"ש שבדין הוא שיהא הראשון נדחה בכה"ג דאפי' לר' יוחנן קאמרינן דנדחה הואיל ונדחה שני פעמים ומכ"ש לרב ולא משני מידי: הגריל ג' וכו'. גרסינן להא בפרק דלעיל בהלכה ד' ושם מפורש: ר' יהודה אמר תמות. וא"כ לדידיה מגריל על זוג אחר והשני שיעלה עליו הגורל לה' אינו קרב אלא ימות דלא ס"ל רועה וקשיא על דר' יהודה ויש אדם מגריל למיתה משעה ראשונה לכך בתמיה: ולא

קרבן העדה

מעמיד לזה ומושיב לזה. ל"ג ליה לקמן בשבועות ולפי גירסתינו נראה דה"פ כשישבו שניהם אסור להעמיד אחד ולהושיב אחד ולעיל איירי כששניהם עומדים: לבוש כשם שהוא לבוש. שלא תגרום לנו לישא לך פנים או יסתתמו דברי שכנגדך מפני חשיבותך ויאמר איך יאמינו בי ב"ד על אדם חשוב כזה: כשהן מעידין עדותן. דכתיב ועמדו שני האנשים וסובר דבעדים משתעי קרא כדאמרי' לעיל: אף הנידונין צריכין להיות עומדין. דהא ודאי בבעלי דינים נמי איירי דהא כתיב אשר להם הריב: שוין בדמים. שנתן בעד שניהן בשוה ואין שוין בשבחן שהאחד משובח מחבירו: אין השעירין כמצותן. דעיקר קפידא שיהו שוין בשבחן שהוא דבר שבגופן: משובח בגופו. שהוא שמן ואין מראהו טוב או איפכא מראהו טוב ואינו שמן כל כך איזהו מהן קודם: אביב קצור. גבי עומר כתיב אביב קלוי באש וגו' ותני אם כמלא תבואה קצורה שהיא אביב כלומר לחה וכמלא שעורים יבשי' שעדיין קמה ואינן קצורים אביב קצור קודם אף ע"ג שמצוה לקצור מ"מ כיון שזה שקצור משובח בגופו הוא קודם ש"מ משובח בגופו קודם: כיני מתניתא. כן היא מתניתין שיאמר זה שעלה וכו' וכדפרישית במתני' ולא שיאמר אם של שם מת וכו': איזה מהן קרב תחלה. אם של עזאזל מת איזה מן השנים העומדים לשם קרב שבזוג ראשון או שבזוג שני: שני שבזוג שני. יקרב ושני שבזוג ראשון ירעה דקסבר ב"ח נידחין: ועשהו חטאת בראשון. דהל"ל לחטאת ועשהו למה לי אלא לקבוע בראשון: קבעו בתלייה שלא ידחה. כלומר אפי' הוא תלוי ועומד כגון שמת השני אפ"ה אינו נדחה: שני שבזוג ראשון מהו שידחה. מי אמרינן כיון דאיכא עתה אחד לעזאזל וגם זה של שם שמזוג ראשון חזר ונראה' לא איכפת לן במיתת השני או דלמא כיון דלא נראה השני שבראשון אלא מפני השני שבזוג וכיון שמת השני אף הא' נדחה: כ"ש. שלשיטת רב הוא בהיפך אם מת השני שבזוג הראשון שזה השני עומד תחתיו שהשני נדחה דהרי אמר זה יתקיים תחתיו: ה"ג הגריל ג' זוגות ונתן מא' על הבדים וכו'. א"כ ה"פ הגריל ג' פעמים כגון שנשפך הדם לאחר שגמר מתנות שבפנים ולאחר שגמר מתנות שבהיכל: את שהוא מכפר בו. אפי' מקלת כפרה משתלח שעיר שהגריל עמו: ויש אדם מגריל למיתה משעה ראשונה. לר' יוחנן פריך דאמר שני שבזוג ראשון יקריב א"כ מגריל על השני מיד למיתה: ולא

גליון הש"ס

(א) ע' בר"ן בשבועות פ"ד ובפ' ז"ב הגרס' בשעה שמקבלין דינן וע' בחי' הר"ן בסנהדרין שם: (ב) אף דאין כאן רק מצוה בראשון ולא הוי הגרלה למיתה בודאי מ"מ כיון דעכ"פ מצוה איכא להקריב ראשון חשיב הגרלה למיתה ובזה י"ל אף דדחה הירושלמי כאן דבר זה מ"מ אם לאחר מתן דמים קודם שוידוי מת המשתלח אף דוי דוי מעכב וצריך להביא אחר אבל אמאי דלא בעי הגרלה ועי' בירושלמי לקמן הלכה ג' כיון דבכה"ג הוי למיתה בודאי דאין השני עומד להקרבה כלל כיון דבכר הוזה מדמיו של ראשון ובזה יש לפרש דברי הש"ס בבלי דף מ' דקאמר ולדוד למעמייהו ע"ש ודו"ק ונראה דמיהו בירושלמי והוא שם מה מייתי מודיו להגרלה ע"ש ולפו"ש סביר מייתי לעמדם"ש לר"ש דווידו מעכב ואם מת המשתלח קודם הוידוי צריך להביא אחר וצ"ל דצריך להגרלה משום דע"כ מגריל ע"כ סובר ר"ש דאין הגרלה מעכב מכ"ש לר"י דסובר דאין מעכב ול"כ להביא אחר אא"כ מת קודם מתן דמי' והו סביר מגריל עליהם להסבר לעבות כשני מתן דמים וכבסה"ש לא שייך מגריל למיה' כדמסיק בירושלמי כאן ושפיר סובר בגרלה מעכבא ודוק:

רידב"ז

נתפס הדמים משום לא נהנין מ"מ אין בו מעילה הגם דלא נפיק לחולין והוי קדושת בד"ה מ"מ אין בו מעילה ע"כ לר"א ל"ל דרבנן ישיבו לר"ש למה אין בו מעילה הא תופס את דמיו לאחר שנעשית מצותו דז"א דהא. לא תלי זה בזה ודו"ק:

איזהו מהן קרב תהילה רב אמר שני שבין זוג שני ור"י אמר שני שבין זוג ראשון כו' ועשהו חטאת בראשון אר"ל טעמיה דר"י ועשהו חטאת קבעו בתליה שלא ידחה. פי' דר"י ס"ל דלאחר הגורל לא נתקדש לחטאת עד שיקבע בפה כדפירשנו לעיל בפ"ד ומוסיף עוד דלא נעשה חטאת עד שעת עשיה דאפילו נתקדש בפה מ"מ אינו חטאת לענין דחיה עד שעת עשיה כמו דמסיק קבעו בתליה שלא ידחה דתלוי ועומד דלא הוי חטאת עד שעת העשיה לענין דלא ידחה:

על דעתיה דר"י מת שני שבין זוג שני שני שבין זוג ראשון מהו שידחה. פי' דשיטת הירושלמי הוא דשניהם קריבין או דהראשון יקרב והשני ירעה או להיפך דהשני יקרב והראשון ירעה כמו דגרסינן איזהו מהן קרב תחלה מלשון תחלה משמע דשניהם יכולין להקריב ושניהן כשירין או זה או זה רק דמיבעיא מי מהן קודם וס"ל לרב דשני שבזוג שני קודם ור"י ס"ל דשני שבזוג ראשון

שנויי נוסחאות (שי"ו) בתחלה בד"ו כתחלה. (שוכ"א) בראשון בד"ו כראשון. (שוכ"ב) ואתיה בד"ו ואתיא. (שוכ"ח) מחלפה בד"ו מחלפיה. (שו"ג) הפרוכת בד"ו הפרכות. (שו"ס) ע"ד דר"ז בד"ו על דעתיה דרבי זעורה.

ולא אשכחנן כן על דר"א דר"א אמר ימותו א"ר מנא הן דאת מקשי לה על דר' יהודה קשיתה על דמתניתא דתנינן תמן *וולד חטאת וחטאת שמתו בעליה [א] ימותו ויש אדם מימר למיתה משעה ראשונה:

הלכה ב מתני' [ב] *בא לו אצל שעיר המשתלח וסמך שתי ידיו עליו ונתוודה וכך היה אומר אנא השם עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל אנא השם כפר נא וגומר: **גמ'** תני בר קפרא עוו פשעו חטאו שלא להזכיר גניין של ישראל יעמד חי מלמד שהוא עתיד למות *עד מתי הוא חיה עד וכלה מכפר את הקודש דברי ר' יהודה רש"א עד שעת הוידוי *ע"ד דר' יהודה הוידוי מעכב ע"ד דר"ש אין הוידוי מעכב מה נפק מן ביניהון שלחו בלא וידוי ע"ד דר' יהודה צריך להביא שעיר אחר על דעתיה דר"ש אינו צריך להביא שעיר אחר אף בפר כן שחטו בלא וידוי על דעתיה דרבי יהודה צריך להביא פר אחר על דעתיה דר"ש אינו צריך להביא פר אחר נתוודה ושחטו ונשפך הדם ואת אמר צריך להביא פר אחר צריך להתוודות עליו פעם שנייה או כבר יצא בוידוייו של ראשון אף בשעיר המשתלח כן צריך להגריל עליו פעם שנייה או כבר יצא בהגרילו של ראשון:

הלכה ג מתני' [ג] *מסרו למי שהוא מוליכו הכל כשירין להוליכו אלא שעשו כהנים גדולים קבע ולא היו מניחין ישראל להוליכו אמר רבי יוסי מעשה והוליכו ערשלא מציפורין וישראל היה: **גמ'** [ויקרא טז] ושלח ביד איש להכשיר את הזר עתי שיהא עתיד עתי שיהא מזומן *עתי [ד] אף בשבת עתי [ה] אף בטומאה לא הוא עתיד הוא מזומן אלא שלא ישלחנו ביד שנים שילחו ביד שנים מהו שיטמא בגדים נישמעינה מן הדא *והמשלח לא המשלח את המשלח הדא אמרה שילחו ביד שנים אינו מטמא בגדים

קרבן העדה

ולא אשכחנן. כה"ג לר"א לכ"ע: דר"א אמר. בתמורה פ"ג תמורת אשם ואשם שמתו בעליו כולם ימותו ותמורת אשם היא כהפרישה משעה ראשונה למיתה: הן דאת מקשי. הא דאת מקשה לר"י תיקשי לך אמתני' דתמורה ריש פ"ג: ה"ג וולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו: וכי אדם מימר למיתה. דהא תמורת חטאת לכ"ע למיתה אזלא דהלל"מ היא ה' חטאות מתות:

הלכה ב מתני' בא לו אצל שעיר. לאחר שגמר מתן דמים של פר ושעיר בא לו הכהן אצל שעיר המשתלח במקום שהעמידו שם כנגד בית שילוחו: **גמ'** שלא להזכיר גניין של ישראל. ושובר שלא אמר עמך בית ישראל אלא סתמא אמר א"כ ה"פ למה לא אמר כסדר חטאו עוו פשעו וקאמר שלא להזכיר גנאי לישראל דהוה משמע שכולם פשעו לכך סיים בחטא דמשמע שכולם חטאו בשוגג אבל לא במרד: מלמד שהוא עתיד למות. ללמדך שאם דחפו לצוק ולא מת צריך שירד אחריו וימיתנו: עד וכלה מכפר את הקדש. כלומר עד אחר הוידוי שהיא מכלל הכפרה: עד שעת הוידוי. שהוא מתוודה על השעיר אבל הוידוי עצמה אינה מעכבת וכדמסיק: מה נפיק מן ביניהון. כלומר מאי בינייהו: ואת אמר צריך להביא פר אחר. לכ"ע והשתא קמיבעיא ליה לרבי יהודה אם צריך להתודות שנית א"כ אפילו לר"ש קמיבעיא ליה ולכתחילה: אף בשעיר המשתלח כן. אם מת לאחר שגמר מתנות שבפנים וקודם הוידוי אם צריך להגריל על שעיר המשתלח השני או לוקח שעיר בלא הגרלה:

הלכה ג מתני' אלא שעשו הכהנים קבע. להיות משלחין כהנים ולא היו בית דין של כהנים מניחין ישראל להוליכו: ערשלא. שם האיש: **גמ'** להכשיר את הזר. לשליח אע"ג דכתיב ביה כפרה כשר בזר: שיהא עתיד. מוכן לכך כמו להיות עתידים ליום הזה: שיהא מזומן. מאתמול מב"ד לכך: אף בשבת. אפי' היה השעיר חולה מרכיבו על כתיפו: אף בטומאה. אפי נטמא המשלח נכנס לעזר' בטומאה ומשלחו: ופריך לא. היינו עתיד היינו מזומן ותרתי למה ליה דתני: אלא. עתי שלא ישלחנו אלא באחד שהוא עתיד ומזומן לכך אבל לא ביד שנים אפי' זימנם: מהו שיטמא בגדים. לשניהם או אינו מטמא אלא לאחד מהם: נישמעינה מן הדא. כמו הא שמע מהא דתניא בתורת כהנים: והמשלח לא המשלח את המשלח. ה"א קדרים וקשיא פשיטא מהיכא תיתי שיטמא אלא ודאי בששלח עוד אחר עם המזומן והיינו המלוה דאינו מטמא בגדים

ולא המשלח את המשלח. כצ"ל וכן הוא בת"כ א"כ הדא אמרה שאם שילחו ביד שנים והיינו שהראשון מסרו לשליח אחר אין הראשון טעון כיבוס בגדים

פני משה

ולא אשכחנן על דר' אלעזר. וכי לא מלינו לר"א דס"ל כה"ג ומה אתה מתמה לר' יהודה בלבד הא תנינן בפ"ג דתמורה תמורת אשם וולד תמורתה וכו' ירעה עד שיסתאב וכו' ר"א אומר ימותו ותקשי נמי וכי ממירין בתחלה למיתה ור' מנא קאמר דעדיפא מיניה הן דאת מקשי על הא דר' יהודה וקשייתא טפי על סתם מתני' דריש פ"ד דתמורה דקתני תמן ולד חטאת ותמורת חטאת וכו' ויש אדם מימר למיתה משעה הראשונה אלא מכיון דדינא הכי לק"מ:

הלכה ב מתני' בא לו אצל שעיר המשתלח. לאחר שגמר כל המתנות דמים של פר ושעיר בא לו הכהן אצל שעיר המשתלח במקום שהעמידו שם כנגד בית שילוחו: עוו פשעו חטאו. מתני' ר"מ היא כדפרישית לעיל פ"ג ואינה הלכה אלא כך היה אומר חטאו עוו פשעו:

גמ' תני בר קפרא עוו פשעו חטאו וכו'. כלומר סתם אמר ולא סיים עמך בית ישראל שלא להזכיר גנותן של ישראל: יעמד חי. כתיב מלמד שהוא עתיד למות וכדדרים להא בת"כ יעמד חי לפני ה' מה ת"ל לפי שנאמר לשלח אותו שילוחו למיתה יכול שילוחו לקיים ת"ל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו הא כיצד עמידתו חי לפני ה' ומיתתו בצוק והיינו נמי דקאמר הכא מלמד שהוא עתיד למות אא"כ אבל עכשיו לפני ה' צריך שיעמד חי ואם מת מקודם צריך להביא אחר ופליגי בה עד מתי צריך להיות חי וגרסינן להא לקמן בסוף פ"ק דשבועות: עד וכלה מכפר את הקודש. כלומר עד סוף כל הכפרה שהוא לאחר מתן דם של חבירו ולאחר וידוי ודריש לקרא דוכלה וגו' דאדבתריה קאי והקריב את השעיר החי וסמך אהרן וגו' והתודה עליו שבזה נגמר הוא גם כפרת בני ישראל ושלח וגו' וכדמפרש ואזיל דס"ל לר' יהודה דוידוי מעכב כפרה: עד שעת הוידוי. ולא הוידוי בכלל דס"ל אין הוידוי מעכב וכלה מכפר את הקודש אדלעיל קאי והזה עליו מן הדם וגו' שהוא לאחר מתן דמים של חבירו וכלה מכפר הוא ואין דבר אחר מעכב: מה נפקא מביניהון. כלומר מה איכא עוד נ"מ מביניהן: שלחו בלא ודוי וכו'. לאו היינו נ"מ אהריתא דהיינו הך אלא הא דגרים אבתרה אף בפר כן וכו' כלומר כי היכי דפליגי בוידוי שעיר המשתלח אם מעכב או לא ה"נ איכא נ"מ ביניהן בפר אם שחטו בלא וידוי: נתודה. על הפר: ושחטו ונשפך הדם ואת אמר וכו'. וכלומר דבהא את אומר לכ"ע צריך להביא פר אחר דהרי לר' יהודה נמי כפרת דמים בעינן אלא דמוסיף הוא וקאמר דגם הוידוי מעכב מיהו הא קא מיבעיא לן לר' יהודה אם צריך להתודות על הפר האחר פעם שניה או דנימא דאפי' לר' יהודה כבר יצא בוידויו של ראשון: אף בשעיר המשתלח כן. איכא נמי למיבעי הכי ואליבא דר' יהודה דס"ל הוידוי מעכב ואם שלחו בלא וידוי צריך להביא אחר להתודות עליו אם צריך להגריל פעם שניה וכו' ולא איפשיטא הני בעיי לר' יהודה:

הלכה ג מתני' מסרו. הכ"ג להשעיר למי שהוא מוליכו: הכל כשרים להוליכו. אף ישראל דמהו דתימא הואיל וכפרה כתיב ביה ליבעי כהן קמ"ל דדרשינן איש להכשיר את הזר: אלא שעשו כהנים גדולים קבע. מעצמן קבעו זה שלא היו מניחין את ישראל להוליכו: ערסלא. שם האיש והיה מצפורי:

גמ' ושלח ביד איש. עתי המדברה והוה ליה למיכתב ושלחו המדברה הלכך דריש ליה איש להכשיר את הזר: עתי. שיהא עתיד לכך כמו להיות עתידים ליום הזה ולקמיה פריך דהיינו מזומן: עתי אף בשבת. כלומר אף שיש כאן איסור מדאורייתא בשליחותו כגון שחלה וצריך להרכיבו על כתיפו: עתי אפילו בטומאה. שנטמא המשתלח וצריך ליכנס לעזרה בטומאה: לא הוא עתיד הוא מזומן. וכי לאו היינו הך: אלא. מזומן דהדר קאמר שלא ישלחנו ביד שנים ומזומנים אלא ביד אחד מזומן לכך בלבדו: שילחו ביד שנים. כגון שהמשלח הראשון מסרו לשליח אחר מהו שהראשון יטמא בגדים מפני שנמסר לו בתחלה לשלחו מי הוי כמשלח ממש: נישמעינה מן הדא. דדרים בת"כ והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו וגו' ומדכתיב לעזאזל יתירא דהא כבר נאמר לעיל לשלח אותו לעזאזל המדברה ללמד שהמשלחו לעזאזל טעון כיבוס בגדים:

רידב"ז

ראשון קודם. וע"ז מיבעיא לדעתיה דר"י מת שני שבין זוג שני שני שבין זוג ראשון מהו שידחה פי' אם מת שני של שם דבזוג שני מי נימא דלא איכפת לן כיון דש"ש של ראשון קודם ונמצא דהזוג קיים או דילמא כיון דבדיעבד גם השני הוא הזוג ונמצא דמת בן זוגו שיגרל עליהם וע"כ נדחה ש"ש מזוג ראשון עד שיגריל פעם אחר על זוג אחר וע"ז פשיט אתא ר' בא ר"א בשם ר"י מת שני שני שבין זוג שני שבין זוג ראשון כבר נדחה. וי"ל דנדחה לעולם משום דנדחה ב' פעמים א' דמת בן זוגו וב' דנדחה בן זוגו בפעם השני מפני שמת בן זוגו השני וע"כ בנדחה ב' פעמים גם ר"י מודה שהשני קודם וע"ז קאמר כ"ש מהלפה שיטתיה דרב פי' לשיטת רב הוא כ"ש על אופן להיפוך כשמת שני מזוג הראשון שני שבזוג שני כבר נדחה דחשיב ג"כ שמת בן זוגו אף דלכתחלה ש"ש של שני קודם ונמצא דהזוג קיים מ"מ כיון דבדיעבד גם הראשון כשר א"כ אף הראשון בן זוגו ונמצא דמת בן זוגו ע"כ כבר נדחה לעולם וזהו כ"ש דלרב אפילו הא' נמי נדחה: וקשיא על דר' יהודה ויש אדם מגריל למיתה משעה הראשונה. אף דבדיעבד גם השני כשר כדפירשנו מ"מ לכתחלה מצוה בראשון ע"כ מגריל למיתה משער הראשונה כן פירכת הגמ' על לכתחלה וכן מבואר בגליון עיי"ש:

הבי

שנויי נוסחאות (ס"א) דר"א נד"ז דרבי אליעזר. (סו"ג) חטאת וחטאת נד"ו חטאת ותמורת חטאת וחטאת. (סו"י) נניין נד"ו גנויין.

עמודי ירושלים

שלחו ביד שנים מהו כו'. עי' שירי קרבן ובמראה הפנים. אולם ראיתי בביאור הר"ש משאנ"ץ לת"כ (ס' אחרי פ"ב) שכ' וז"ל ולא המשלח את המשלח שהמלוים המשלח אינם מטמאים בגדים ובירושלמי קא בעי שלחו ביד שנים מהו שיטמאו בגדים נשמעינה מן הדא המשלח ולא המשלח את המשלח הדא אמרה כו' עכ"ל מבואר מזה שגם לפירש"י דברי הירושלמי ושלחו ביד שנים הטונה בשני אנשים הלכו א' שליח וה' מלוה אותו וא"ש קושית הקה"ע וכ"ל דגם הר"מ פי' כפירש"י וע"כ השמיט הדין הזה דמשלח את המשלח ושלחו שנים בפ"ה מה' כרה. דפי' שעל המלוים אותו וכיון שכתב בה' עיו"כ (פ"ג ה"ז) דמלוים אותו מכל סוכה וכאן לא כ' שמטמא רק המשלח ממילא נדע דהמלוים אינם מטמאין:

יומא לג.

הערות הגרי"ם נכד הגר"א ז"ל

שלא ישלחנו ביד שנים שילחו ביד שנים. נ"ב נ"ל שלא ישלחנו ביד שני שילחו ביד שני: והמשלח לא המשלח את המשלח. נ"ב תי' המשתלח טעות סופר הוא וצ"ל את המשלח וכ"ה בתורת כהנים פרשה אחרי ריש פרשה ה':

מסורת הש"ס: תמורה כא ב | יומא סו א | שם מ ב ע"ש | ירושלמי שבועות פ"א הלכה ז | יומא סו א | שם ע"ב | ת"כ פ' אחרי פ"ב

עין משפט נר מצוה:
ט
א מיי' פ"ד מפסולי המוקדשין הלכה א
י
ב מיי' פ"ד מעיוה"כ ה"ב
יא
ג מיי' פ"ג מעיוה"כ ה"ז
יב
ד מיי' שם פ"ה הלכה יט
יג
ה מיי' שם הלכה כא

בגדים ברח דרך הליכה מטמא בגדים דרך חזירה אינו מטמא בגדים *שאלו את ר"א חלה השליח אמר להן כך תהו בשלום ואם חלה המשתלח אמר להן יכול הוא לטעון אתכם ולי דחייו ולא מת אמר להן כן יהו אויבי השמים לא שהיה ר"א מפלינן אלא שלא היה אומר להן דברים שלא שמעון מימיו וחכמים אומרים [א] חלה השליח משלחו ביד אחר חלה המשתלח מרכיבו על החמור [ג] דחייו ולא מת יורד אחריו וממיתו. כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים לא היה מגיע למחצית ההר עד שנעשה איברין איברין משמת שמעון הצדיק היה בורח למדבר והסרקין אוכלין אותו *כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היה גורל של שם עולה בימין משמת שמעון הצדיק פעמים בימין פעמים בשמאל כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היה נר מערבי דולק משמת שמעון הצדיק פעמים כבה פעמים דלק כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היה לשון של זהורית מלבין משמת שמעון הצדיק פעמים מלבין פעמים מאדים כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היה אור המערכה מתגבר ועולה משהיו נותנין שני גזירי עצים בשחרית לא היו נותנין כל היום משמת שמעון הצדיק תשש כוחה של מערכה ולא היו נמנעין להיות נותנין עצים כל היום. כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים היתה ברכה משולחת בשתי הלחם ובלחם הפנים והיה נופל לכל אחד ואחד עד כזית ויש מהן שהיו אוכלים ושביעין ויש מהן שהיו אוכלין ומותירין. משמת שמעון הצדיק ניטלה ברכה משתי הלחם ומלחם הפנים והיה נופל לכל אחד ואחד מהן עד כאפון הצנועים היו מושכין את ידיהן והגרגרנים היו פושטין את ידיהן. מעשה בכהן אחד בציפורין שנטל חלקו וחלק חבירו והוא היה נקרא בן האפון עד היום הוא שדוד אמר °אלהי פלטני מיד רשע מכף מעוול וחומץ (תהלים עא). *תני ארבעים שנה עד שלא חרב בית המקדש היה נר מערבי כבה ולשון של זהורית מאדים וגורל של שם עולה בשמאל והיו נועלין דלתות ההיכל מבערב ומשכימין ומוצאין אותן פתוחין אמר לו רבן יוחנן בן זכיי היכל למה אתה מבהלינו יודעין אנו שסופך ליחרב שנאמר °פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך (זכריה יא). *ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק את ישראל בכהונה גדולה ובשנה האחרונה אמר להן בשנה זו אני מת אמרו לו למי נמנה אחריך אמר להן הרי נחוניון בני לפניכם הלכו ומינו את נחוניון וקינא בו שמעון אחיו והלך והלבישו אונקלה וחגרו צלצל. אמר להן ראו מה נדר לאהובתו א"ל לכשאשמש בכהונה גדולה אלבש נקלה שליך ואחגור בצלצל שליך. בדקו את הדברים ולא מצאו אותו אמרו משם ברח להר המלך. משם ברח לאלכסנדריאה ועמד ובנה שם מזבח וקרא עליו את הפסוק הזה °ביום ההוא יהיה מזבח ליי' בתוך ארץ מצרים (ישעיה יט) והרי הדברים ק"ו ומה אם זה שברח מן השררה ראו היאך נחזר עליה בסוף מי שהוא נכנס ויוצא על אחת כמה וכמה תני זו דברי ר"מ ר' יהודה אומר לא כי אלא מינו את שמעון וקינא בו נחוניון אחיו והלך והלבישו נקלה וחגרו צלצל א"ל ראו מה נדר לאהובתו כו' היך קדמייא והרי הדברים קל וחומר ומה אם מי שלא נכנס לשררה ראו האיך העשיא את ישראל לעכו"ם מי שהוא נכנס ויוצא על אחת כמה וכמה:

הלכה

פני משה

בגדים לפי שאי אפשר לומר דקרא ממעט להכה"ג שמוסרו בתחלה פשיטא דמהיכי תיתי דטעון כיבוס בגדים ועדיין לא גמר עבודות היום אלא להמשלח הראשון הוא דממעטיה: ברח. השעיר ממנו למדבר וכדאמר לקמן משמת שמעון הצדיק היה בורח למדבר אם דרך הליכה לצוק ברח הוי כמשלחו לצוק ומטמא המשלח בגדים ואם לא ברח דרך הליכה לשם אלא דרך חזרה אין זה כמשלחו ואינו מטמא בגדים: שאל את ר' אליעזר וכו'. תוספתא היא בפ"ג ונשתנית שם הנוסחא במקצת: לא שהיה ר"א מפליגן. בדברים להשואלים אותו אלא כך היה דרכו שלא אמר הלכה בבירור אם לא שמע מימיו מרבותיו: והסרקיין. הישמעאלים השוכנים באהלים במדבר: ולא היו נמנעים וכו'. כלומר שהיה צריך שלא יהו נמנעים מלהוסיף עצים כל היום: עד כאפון. פול א' מן הפולים: הוא שדוד אמר וכו' מכף מעול וחומץ. אם מעול הוא הרי חומץ וגוזל הוא אלא כגון זה שחטף חלק חברו שפשט ידיו ממנו והניחו מעצמו ואעפ"י שאינו מעוול מ"מ נקרא חומץ וכמו שכינו אותו וקראוהו בן האפון על שחטפו: הרי נחוניא בני לפניכם. לפי שהיה ממלא מקום אבותיו ואעפ"י שהיה שמעון אחיו גדול ממנו שתי שנים ומתני' כדהוכחא האי ברייתא בסוף מנחות: אונקלה. מלבוש של עור: וחגרו בצלצל. אזור אחד שהיתה מתקשטת בו אשתו ואמר להן וכו': בדקו את הדברים. וכשרדפו אחריו ולא מצאו אותו ואמרו משם ברח להר המלך וכו': והרי הדברים ק"ו מה אם זה שלא נכנס לשררה וכו' מי שכבר נכנס לשררה ויצא על ידי שהורידוהו על אחת כמה וכמה. כצ"ל כדברי ר"מ וכן הוא שם ובדברי ר' יהודה גרסינן להא ומה אם זה שברח מן השררה וכו' ונתחלף כאן בטעות: היך קדמייא. כמו דגרים לעיל בדברי הת"ק:

הלכה

קרבן העדה

בגדים: ברח. השעיר דרך הליכה לצוק וחזר ולקחו מטמא בגדים אם לבש בגדים אחרים: דרך חזרה. כגון שלא מת בדחייתו לצוק וחזר וברח ותפסו המשלח אינו מטמא בגדים אלא אוכלים ומשקים הוא דמטמא: חלה השליח. מהו שישלחנו ביד אחר: כך תהו בשלום. כלומר מה לכם לשאול על כך אין אתם זקוקים לשלחו: ואם חלה המשתלח. דהיינו השעיר מהו שירכיבנו על כתפו: יכול הוא לטעון אתכם ולי. כלומר בריא וחזק הוא השעיר להרכיב אותי ואתכם ולא היה רוצה להשיב תשובה נכונה כדלקמן: דחפו לצוק ולא מת. מהו שיהא צריך לירד אחריו להמיתנו: לא שהיה ר"א מפליגן. בדברים אחרים כאדם המתכוין לדחות כשאינו יודע להשיב אלא יודע היה אבל לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו: והסרקיין. הגזלנים שהיו במדבר היו אוכלין אותו: היה נר המערבי דולק. לאחר שכבו כל הנרות ואע"פ שממנו מתחיל להדליק ערבית בו היה מסיים הטבת נרות שחרית והוא עדות שהשכינה שורה בישראל כדכתיב מחוץ לפרכת העדות ואמרינן מהו עדות זהו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים: לשון של זהורית. קשר סרוק ומשוך כמין לשון וצבוע אדום וקושרין אותו בראש שעיר המשתלח והוא מלבין והוא סימן שמחל הקב"ה לישראל שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: כאפון. כגרגיר אחד מהאפונים שהוא פחות מכזית: הצנועים היו מושכין את ידיהם. כיון שהוא פחות מכזית אין כבוד ליטלו: הגרגרנים. זוללים כי הייתי זוללה מתרגמינן ארי הייתי גרגרנית: ה"ג והוא היה נקרא בן חמצן עד היום הזה. והוא לשון גזלן כדמייתי מקרא מכף מעוול וחומץ: היה מאדים. יותר ממה שהיה בתחלה וזהו סימן לכובד עוונם: ומוצאין אותן פתוחין. והוא סימן לחרבן: פתח לבנון דלתיך. ואין לבנון אלא בית המקדש שמלבין עוונות של ישראל: הרי נחוניין בני לפניכם. אע"פ שהיה שמעי בנו גדול ממנו בשנים מ"מ במדות שמנו חכמים בכה"ג היה נחוניא גדול ממנו: והלך. שמעון והלבישם לנחוניא אחיו במקום כתנת אונקלי והוא מלבוש של עור ובמקום אבנט חגרו בצלצל והוא אזור ואפשר שהיה שמעון ממונה על המלבוש ולא הרגיש נחוניא מה הוא מלבישו: אמר להן. שמעון לאחיו הכהנים ראו מה נדר זה לאשתו או לחשוקתו שהוא מזנה עמה שאמר לה לכשישמש בכה"ג ילבש בגדיה שאונקלי וצלצול בגדי נשים הם: בדקו את הדברים. אם כן הוא שנדר זה לאהובתו: ולא מצאו אותו. לנחוניא שברח לו מפני הבושה לאלכסנדריא של מצרים: ומה אם זה. חוניו שברח מן השררה ולא נכנס בה מעולם שזה היתה תחילת חינוכו: ראו האיך נחזור עליה לבסוף. שעשה מזבח במצרים ושלא כדין עשה: מי שהוא נכנס. לשררה ויוצא ממנה בע"כ ע"א כמה וכמה שהוא מוסר נפשו ונשמתו עליה: כו' היך קדמייא. כלומר וכו' כמו שמסיים לעיל בדברי ר"מ שלפנינו דא"ל לכשישמש וכו': מי שלא נכנס לשררה. שהרי נחוניא לא נכנס לשררה מעולם: העשיא את ישראל לעכו"ם. השיאן את ישראל שבמצרים להקריב על המזבח שבנה שם:

הלכה

מסורת הש"ס

יומא סו ב

שם לט א תוספתא סוטה פי"ג

שם ע"ב

מנחות קט ב

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ה מעיוה"כ הל' כ

טו ב מיי' שם הלכה כב

שנויי נוסחאות (כו"ב) ר"א כד"ו רבי אלעזר. (סו"ז) שמעון כד"ז שמען (סו"ב) והסרקין כד"ו והסרקיין. (סומ"ט) א"ל כד"ו אמר להן.

הלכה ד מתני' *וכבש עושין לו מפני הבבליים שהיו מתלשין בשערו ואומרים לו טול וצא טול וצא *יוקרי ירושלם היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה י' סוכות מירושלם עד צוק תשעים רים שבעה ומחצה לכל מיל ב על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים ומלוין אותו מסוכה לסוכה חוץ מן האחרון שבהן *שאינו מגיע עצמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו :

גמ' אית תניי תני כבש גופו אית תניי תני כבש ממש . אמר רבי חייה בר יוסף אלכסנדריין היו אומרים עד מתי אתם תולין את הקלקלה בנוי : יקירי ירושלם היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה : *תני עשר סוכות בתוך שנים עשר מיל דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר (ה) עשר סוכות בתוך עשרה מיל רבי יוסי אומר חמש וכולן על ידי עירוב ובן אמר לי אליעזר בני יכול אני לעשותן שתים על ידי עירוב על כל סוכה וסוכה אומר לו הרי מזון והרי מים לייפות את כוחו למה שאין יצר הרע תאב אלא דבר שהוא אסור לו כהדא רבי מנא סלק למבקרה לרבי חגיי דהוה תשיש א"ל צחינא אמר ליה שתה שבקיה ונחת ליה בתר שעה סלק לגביה אמר ליה מה עבדת ההיא צחיותך א"ל כד שרית לי אזלת לה. רבי חייה בר בא הוה משתעי הדין עובדא חד בר נש הוה מהלך בשוקא וברתיה עימיה אמרה ליה ברתיה אבא צחייא אנא אמר לה אורכין ציבחר א"ל אבא צחייא אנא א"ל אורכין ציבחר ומתת רבי אחא כד מפני מוספא הוה אמר קומיהון אחינן מאן דאית ליה מיינוק ייזיל בגיניה :

הלכה ה מתני' ג *ומה היה עושה חלק לשון של זהורית חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו ודוחפו לאחוריו מתגלגל ויורד לא היה מגיע למחצית ההר עד שהוא נעשה איברים בא וישב לו תחת הסוכה האחרונה עד שתחשך ד מאימתי מטמא בגדים משיצא חומת ירושלם רבי שמעון אומר משעת דחייתו לצוק :

גמ'

קרבן העדה

הלכה ד מתני' וכבש וכו'. מפרש בגמ': טול וצא. ולא תשהא עוד עונותינו אצלנו : מיקירי ירושלים. מחשובי ירושלים: עד סוכה הראשונה. סוכות עשו לו בדרך ובני אדם הולכין לגור שם לפני יום הכיפורים שמלוין אותו מסוכה לסוכה : צוק. כל הר גבוה וזקוף קרוי צוק : שבעה ומחצה לכל מיל. הרי תשעים רים י"ב מיל והם י"א מסעות מירושלים לסוכה הראשונה מסע אחת ומסוכה לסוכה עד י' סוכות ט' מסעות ומסוכה האחרונה לצוק מסע אחת הרי לכל מסע מיל חוץ מאחת שהיתה ב' מיל והיא המסע האחרונה ומיל היא ב' אלפים אמה כמידת תחום שבת לפיכך מסוכה אחרונה לא היו מלוין אותו לצוק : הרי מים הרי מזון. לפי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו אבל מעולם לא הוצרך אדם לכך:

גמ' כבש גופו. שכבשו והטמינו המשלח שלא יראו אותו כמו כבשו פניהם בקרקע : כבש ממש. בנין בנוי ע"ג קרקע שיהיה למעלה מן העם : עד מתי אתם תולין הקלקלה בינינו. כלומר אתם משהין עבירות הדור המונחין על השעיר : וכולן ע"י עירוב. כל אחד מלויהו עד הסוכה ע"י עירוב : יכול אני לעשותן בשתי סוכות. ע"י שבני ירושלים מלוין אותו שני מילין וסוכה הראשונה ד' מילין מירושלים ויוצאין לקראתו שני מילין עד מקום שיצאו אנשי ירושלים ואנשים אחרים היושבין בסוכה שעירבו לצד השני של הסוכה מלוין אותו שני מילין ויוצאין לקראתו מסוכה השנייה שהיתה ח' מילין מירושלים שני מילין ואנשים אחרים היושבין בסוכה שנייה מלוין אותו שני מילין הרי עשר מילין ושני סוכות : לייפות את כחו. לחזקו ואף על פי שמעולם לא הוצרך לכך : למה. כלומר מה הוא חזקתו מפני שאין יצה"ר תאב אלא לדבר האסור ולא לדבר המותר : כהדא. כהא דר' מנא הלך ביה"כ לבקר את ר' חגי שהיה חלש : א"ל. ר"ח צמא אני : א"ל. ר"מ שתה אם את רוצה : שבקיה. הניחו והלך לו. לאחר שעה חזר ר' מנא והלך אצלו: א"ל מה. עשית בצמא שצמית : א"ל. ר"ח משהתרת לי לשתות הלך לי הצמא והיינו מטעם שאין יצה"ר תאב אלא בדבר האסור : הוה משתעי. היה מספר הך מעשה דבסמוך : חד בר נש. אדם אחד היה מהלך ביה"כ בשוק ובתו עמו אמרה ליה בתו אבי צמא אני א"ל אביה המתן מעט וחזרה ואמרה אבי צמא אני חזר ואמר המתן מעט ומתה : כד מפני מוספא. לבתר דסיים תפלת מוסף אמר לציבור אחיי מי שיש לו תינוק ילך בשבילו לביתו שיתן לו לאכול ולשתות שלא יבאו לידי סכנה:

הלכה ה מתני' חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו. ולא כוליה בסלע שמא ילבין מיד בקשירתו ומשמחתו ישכח לדחות השעיר שמא יכוף השעיר ראשו ולא יוכל לראות אם הלבין החוט אבל השתא לא תלבין לאלאין וכשקושר באחרונה חציו בין קרניו אע"פ שתלבין מיד כיון שעוסק בשעיר לא ישכח מלדחפו : בא וישב לו. חוזר עד סוכה האחרונה אע"פ שיוצא חוץ לתחום אפילו ברשות אין לו אלא אלפים אמה ממקום שיצא לשם ברשות לזה התירו לפי שהוא מעונה ותלש ועוד שהוא ירא לעמוד במדבר יחידי משתחשך : מטמא בגדים. דכתיב והמשלח את השעיר יכבס בגדיו :

פני משה

הלכה ד מתני' וכבש עושין לו. כמין מעלה עשו לו בגובה שהוא יוצא דרך אותו הכבש חוץ לעזרה וחוץ לעיר כדי שלא יוכלו הבבליים ליגע בו בהמשתלה לפי שהיו רגילין לתלוש בשערו ואומרים לו טול מהר וצא ולא תשהה עוונותינו אצלנו עוד : יקירי ירושלים. מחשובי ירושלים היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה שסוכות עשו לו בדרך והולכין בני אדם לפני יה"כ לגור שם ומלוין אותו מסוכה לסוכה: עשר סוכות. היו מירושלים עד צוק והוא הר גבוה וזקוף לפי שי"ב מיל היה מירושלים עד לשם והן תשעים רים שהרים הוא רס"ו פסיעות כמנא ז' רים ומחצה הן אלפים פסיעות פחות חמש והן קרוב לתחום שבת ותשעים רים הן י"ב מיל : על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון הרי מים. מעולם לא הוצרך אדם לכך אלא שהיו אומרים לו כן כדי שתתיישב דעתו וייטיב לו לפי שמי שיש לו פת בסלו אינו חושק ותאב לאכול כמי שאין לו פת בסלו : ומלוין אותו מסוכה לסוכה וכו'. שמירושלים עד סוכה הראשונה מיל וכן בין כל סוכה וסוכה מיל הרי מירושלים עד סוכה האחרונה עשרה מילין ונשארו ב' מילין מסוכה אחרונה עד לצוק ומלוין אותו מיל כמדת תחום שבת ועומדין שם ורואין מרחוק את מעשיו כדמפרש במתני' דלקמן :

גמ' אית תניי תני כבש גופו, כלומר כמין מכבש עשו לו או איזה דבר לכסותו על ראשו וגופו להטמין אותו כדי שלא יגעו בו בעלמו לתלוש שערו ומלשון כבשו פניהם בקרקע הוא ואית תניי תני כבש ממש מעלה אחת כדפריבית במתני': תני. בתוספתא פ"ג עשר סוכות וכו' כסתמא דמתני': ר' יהודה אומר תשע סוכות בתוך עשרה מיל. כצ"ל וכן הוא בתוספתא שהרי לכ"ע מסוכה אחרונה עד לצוק ב' מילין: וכולן. מלוין אותו מסוכה לסוכה ע"י עירוב: וכן השיב לי ר"א בני. אם ע"י עירוב יכול אני לעשות ב' סוכות בין ירושלים ובין צוק ותו לא וע"י עירוב שיו מהלכין ויהיו בני ירושלים מלוין אותו ב' מילין ובני סוכה ראשונה יצאו לקראתו ב' מילין הרי ד' מילין שאתה יכול להרחיק סוכה ראשונה מירושלים וכן סוכה השניה ד' מילין מסוכה הראשונה. ויהיו בני סוכה הראשונה מקצתן מערבין לצד ירושלים ומקצתן יערבו לצד השניה ללוותו וכן בני סוכה השניה יערבו מקצתן לצד הראשו' לצאת לקראתו ב' מילין ומקצתן יערבו לצד צוק ללוותו ב' מילין : לייפות את כחו. להחזיקו וליישב דעתו ולמה וכו' כהדא עובדא דר' מנא סליק לבקרו לר' חגיי ביה"כ שהיה תש כחו וא"ל ר' חגיי להינא כמו להינא צמא אני ותאב לשתות וא"ל שתה שמותר אתה והניחו וירד ולאחר שעה חזר ועלה אצלו ושאלו מה היה בצמאך אם שתית והשיב לו משעה שהתרת לי לשתות הלך לה הצמאה ולא הייתי תאב כלל לשתות : אבא צהייא אנא. וביום הכפורים היה ואמר לה תמתין עוד מעט וכך אמר לה בפעם שנייה ומתה מחמת הצמא ואלו היה אומר לה שתה אפשר שבוב לא היתה תאבה לשתות : כד מפני מוספא. כשסיימו להתפלל תפלת מוסף ביום הכפורים היה אומר לפני האנשים שבביה"כ מי שיש לו תינוק יצא וילך בשבילו להאכילו ולהשקותו וכל כך למה שלא יבואו לידי סכנה:

הלכה ה מתני' ומה הי' עושה. דקתני לעיל ורואין את מעשיו : חלק לשון של זהורית וכו'. לא היה קושרו כל לשון של זהורית בהסלע שמא ילבין מיד מקודם דחיפת השעיר ומתוך שמחת ליבון הלשון שמראה שכבר נתכפרו העוונות ישכח מצות הדחיפה ועוד שיחשוב שמאחר שהלבין הלשון כבר נשלמה המצוה וכן לא היה קושר כולו בין קרניו שמא בשעת דחיפה יכוף השעיר את ראשו תחת גופו כשיפול לאחוריו ולא יוכל לראות אם הלבין הלשון ויהיו כל ישראל עגבין לפיכך קשר חציו בסלע וזה לא ילבין לאלאין עד שתגמור כל המלאכה וכשקושר חציו השני בין קרניו אע"פ שילבין מיד לא יניח מלדחפו הואיל והוא עוסק בו : בא וישב לו. חוזר ובא וישב תחת סוכה אחרונה ואע"ג שהיוצא חוץ לתחום אפי' הוא ברשות דמצוה אין לו אלא אלפים אמה ממקום שיצא לשם לזה התירו לפי שהוא ירא לעמוד במדבר משתחשך : מאימתי מטמא בגדים. כדכתיב והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו משיצא וכו' ואין הלכה כרבי שמעון :

גמ' גמ'

מסורת הש"ס

יומא סו א

שם ע"ב

בש"ס בבלי איתא שאינו מגיע עמו

שם סז א

שם

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ד משקלים הל"ח

יז
ב מיי' פ"ג מעיוה"כ ה"ו

יח
ג מיי' שם

יט
ד מיי' פ"ה מפרה הלכה ו

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' סז ע"א ד"ה ר' יהודה וכתוי"י שם

שנויי נוסחאות (ס"ג) יוקרי בד"ו יקירי. (סו"ח) עצמו בד"ו עמו. (ס"ב) בנוי בד"ו בנו. (סוכ"א) צהינא ב"ו צחינא. (סוכ"ג) צחיותך בד"ו צהיותך. (סוכ"ו) צחייא בד"ו צהייא. (סוכ"ז) ציבחר בד"ו ציבחר. צחייא בד"ו צהייא. (סוכ ח) ציבחר בד"ו ציבחה. ומתת בד"ו ומיתת.

גמ' *בראשונה היו קושרין אותו בחלונותיהן ויש מהן שהיה מלבין ויש מהן שהיה מאדים והיו מתביישין אלו מאלו חזרו וקשרו אותו בפתחו של היכל ויש שנים שהיה מלבין ושנים שהיה מאדים חזרו וקשרו אותו בסלע . כתיב °לכו נא ונוכחה וגומר תני רבי אליעזר אומר °אם יהיו חטאיכם כשנים כבין שמים וארץ כשלג ילבינו יותר מכאן כצמר יהיו רבי יהושע אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשני אבות הראשונים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו . אמר רבי יודא בר פזי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו בראשונה אם יאדימו כתולע כצמר יהיו בשני . ורבנן אמרין [ב]בזמן שעוונותיו של אדם כפי שניו כצמר יהיו :

ישעיה א

הלכה ו מתני' [א] *בא לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין קרען והוציא את אימוריהן נתנם במגס והקטירן על גבי המזבח קלען במקלות והוציאן לבית השריפה . [ג] מאימתי מטמאין בגדים משיצאו חומת העזרה ר"ש אומר משיצת האור ברובן : **גמ'** בא לו אצל פרו וכו' אנן תנינן בא לו אצל הפר ואצל שעיר הנשרפין אית תניי תני בא לו כהן גדול לקרות אמר רבי חנניה קרא מסייע למתניתן °והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו מה כתיב בתריה ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אמר רבי מנא ואפילו כהן כאהן דתנינן תנייא ברייא אתיא היא כאנש דסלק מטבריא לציפורין עד דהוא בטיבריא אמרין בציפורין הוא יתיב רבי זריקן א"ר זעירה שאל [ג] פרים הנשרפים ושעירין הנשרפין שניטמאו מהו שישרפו כמצותן

ויקרא טז

קרבן העדה

גמ' ויש מהן . שנמחלו עונותיהם והיה הלשון מלבין : ויש מהן שהיה מאדים . כלומר לא היה מלבין א"נ מי שהיו עונותיו מרובין היה הלשון מאדים יותר : ויש שנים שהיה מאדים . והיו עלבין כל השנה כולה א"כ שלא יודע הדבר בין האומות : חזרו וקשרו אותו בסלע . שעל ההר שדחף שעיר המשתלח ממנו : כשנים שבין שמים וארץ וכו' . משום דקשיא ליה כשני מיבעיא ליה דומיא דסיפא דקרא דכתיב כשלג ילבינו אלא שהיו רחוקים כשנים שבין שמים לארץ דכתיב כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו פשעינו ואידי ואידי חד שיעורא : יתר מכאן כצמר יהיו . שהשלג לבן מן הצמר כדתנן בנגעים בהרת עזה כשלג שאת כצמר לבן : כשני אבות . שהם תק"ב אברהם חי קע"ה יצחק ק"פ יעקב קמ"ז : כשלג ילבינו בראשונה . כשחטאו בפעם ראשון : בשני . כששנה בחטאו אינו מתכפר לו כל כך : ה"ג כפי שניו כשלג ילבינו יתר מכאן כצמר יהיו . שימי אדם מתחלקים לג' חלקים ילדות ובחרות וזקנה ובכל חלק מהם מתאוה לתאוה אחרת ע"כ אמר אם החטא כפי שניו שהבחור מנאף והזקן רודף אחר הכבוד ומשתכר אין חטאם גדול כל כך כמו זקן מנאף ובחור משתכר ביין משתיו ויתר מכאן דהיינו זקן מנאף כצמר יהיו :

הלכה ו מתני' בא לו . אחר שמסר הכה"ג השעיר המשתלח למשלח בא לו אצל פר ושעיר העומדים לישרף וקרען והוציא אימוריהן : ונתנם במגים . בקערה של כלי שרת : והקטירן . כדכתיב ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה : קלען במקלות . כמין קליעה ד' בני אדם נושאין שני מוטות שנים לפנים ושנים לאחור ומהלכין מוט אצל מוט והפר והשעיר נתונים עליהן מורכבין זה על זה וכופפן זה תחת זה כמין קליעה ושלימין הן עם עורותם ובשרם ופרשם אלא שנקרע כריסן להוציא אימוריהן : והוליאן לבית השריפה . חוץ לירושלים : מאימתי מטמאין בגדים . העוסקין בהן כדכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו : **גמ'** אנן תנינן . במתני' מיד לאחר שילוח של שעיר המשתלח בא לו אצל פר ושעיר הנשרפין: אית תניי תני. איכא תנאים ששנו לאחר השילוח בא לו כה"ג לקרות ואח"כ בא לו אצל פר ושעיר הנשרפין : קרא מסייע למתני' . דסמיך לוהמשלח וגו' כתיב ואת פר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה : ה"ג ואפילו כן כאהן דתנינן וכו'. ואפילו קרא מלינן לפרושי כתנא דברייתא : כאנש דסליק וכו'. כאדם שרוצה לעלות מטבריא לציפורי אע"ג שהוא עדיין בטבריא אומרין שהוא מאנשי ציפורי כיון שבדעתו לעלות לשם ה"נ כיון שהפר והשעיר מונחים לפניו ועומדין לשריפ' כתיבו בקרא מיד לאחר שעיר המשתלח : מהו שישרפו כמצותן

פני משה

גמ' בראשונה היו קושרין אותו וכו' . גרסינן לה לעיל בשבת פרק ט' בהלכה ג' עד כצמר יהיו :

הלכה ו מתני' בא לו אצל הפר וכו' . לאחר שמסר הכ"ג השעיר המשתלח להמשלח בא לו אצל הפר והשעיר שהכניס דמן לפנים והן עומדין להשרף וקרען והוציא אימוריהן : ונתנם במגס . בקערה של כלי שרת : והקטירן . לאו דוקא הוא שהרי אינו מקטירן אלא על מזבח החיצון אחר שלובש בגדי זהב ומקריב את המוספין ואת אילו ואיל העם ואח"כ מקטיר אימורי פר ושעיר הנשרפין כדכתיב ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם וגו' ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה אלא להקטירן הוא דקאמר אח"כ כשיגיע זמן הקטרתן : קלען במקלות . כמין קליעה . וארבעה בני אדם נושאין ב' מוטות שנים לפנים שנים לאחור ומהלכין מוט אצל מוט והפר והשעיר נתונים עליהם מורכבין זה על זה וכופפן זה תחת זה כמין קליעה ושלימים הן עם עורותן ובשרם ופרשם אלא שנקרע כריסם להוציא את אימוריהן ונתנם להוציאן לבית השריפה וזהו לבית הדשן חוץ לירושלים ובשעה שהכה"ג קורא בספר כדתנן בפ' דלקמן הוציאו אותן לבית השריפה : מאימתי מטמאין בגדים . דכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו : משיצאו חוץ חומת העזרה . דכתיב ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו' והרי ילפינן לפר ושעיר שיהו נשרפין חוץ לשלש מחנות כמו הפר המשיח והעדה א"כ למה נאמר כאן מחוץ למחנה דמשמע מחנה אחת אלא לומר לך כיון שיצאו חוץ למחנה האחת והיינו חוץ לחומת העזרה שהיא מחנה שכינה מטמאין בגדים ומחנה שנייה הוא הר הבית וירושלים מחנה שלישית : ר"ש אומר וכו' . דס"ל דהאי מחוץ למחנה אילטריך למילף מפרה אדומה שהיא נשרפת במזרחה של ירושלים דכתיב בה אל נוכח פני אוהל מועד ופתח אהל מועד במזרח הוה אף כאן שריפתן במזרחה של ירושלים ורבנן סברי דנשרפין לצפונה של ירושלים שכל מעשה חטאת בצפון והלכה כת"ק: *אמרו לו לכ"ג הגיע שעיר למדבר . לפי שאינו רשאי להתחיל בעבודה אחרת עד שיגיע שעיר למדבר דכתיב ושלח את השעיר במדבר ואח"כ ובא אהרן אל אוהל מועד וגו' ואפי' קריאת הפרשה שאינה עבודה לא היתה אלא אחר שהגיע השעיר למדבר : דירכאות היו עושין . שורות שורות של אבנים זו ע"ג זו מלשון דריכה הוא שעליהן דורכין השומרים שעומדים עליהם ומניפין בסודרין כדי שידעו שהגיע שעיר למדבר : א"ר יהודה וכו' ועד בית חורון . שהוא ראש המדבר וס"ל משהגיע השעיר לראש המדבר נעשית מצותו ואעפ"י שלא הגיע למקום הצוק : והולכין מיל . כדאמרינן לעיל יקירי ירושלים היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה והוא מיל וחוזרין מיל וכששוהין אח"כ כדי הילוך מיל יודעין שכבר הגיע השעיר לבית חורון שהוא ראש המדבר ואין הלכה כר' יהודה : לשון של זהורית היה קשור בפתחו של היכל . ואידך ס"ל מכיון שזה לא היה סימן קבוע שהרי אח"כ התקינו שיקשור חציו בסלע וכו' כדאמרי' בהלכה דלעיל לפיכך היו צריכין לסימן אחר :

גמ' אנן תנינן . במתני' בא לו אצל הפר וכו' דמשמע אחר שילוחו של שעיר היה זה מיד שהוציא אימורי הפר והשעיר ליתנם בכלי : ואית תניי תני בא לו כ"ג לקרות . הפרשה אחר שילוחו של שעיר ואח"כ הוציא את אמוריהן ונותנן בכלי : קרא מסייע למתני' . דהכי כתיב והמשלח את השעיר וגו' וכתיב בתריה ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו וא"כ היה צריך להוציא את אימוריהן כדי להקטירן בזמנן ומיד אחר השילוח של שעיר היה שהרי צריך להוציא את הפר והשעיר לבית השריפה וכדקתני סידורן במתני' : א"ר מנא . מסדר הכתוב לא תסייע למתני' דאפי' כאהן דתני תנייא ברייא אתיא היא המקרא דהא דכתיב בתריה ואת פר החטאת וגו' לאו דוקא שיהא זה מיד אחר שילוחו של שעיר הוא דקאמר אלא ה"ז דומה לאינש דסלק מטבריא לצפורי ובעוד שהוא בטבריא אומרין עליו בצפורי הוא יושב ועל שבדעתו לילך לצפורי ואף כאן אעפ"י שלא הגיע הזמן להוציא אימוריהן ולשלחן לבית השריפה עד אחר קריאת הפרשה קורא המקרא ואומר ואת פר החטאת וגו' כלומר שכשיגיע הזמן יעשה כך וא"כ יוכל לתרץ הכתוב ואפי' כהאי תנא ברא : ר' זעירא שאל וכו' . משום דתנן בפרק י"ב דזבחים פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין בזמן שהן נשרפין כמצותן

רידב"ז

רבי זריקן אמר ר' זעירה שאל פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שנטמאו מהו שישרפו כמצותן . פי' דאיתא במתני' במס' זבחים דף ק"ד ע"א פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין בזמן שהן נשרפין כמצותן נשרפין בבית הדשן דהוא חוץ לג' מחנות כדפרש"י ז"ל ואם אינן נשרפין כמצותן [פרש"י ז"ל דנפסלו ותני כן בברייתא] נשרפין בבית הבירה ע"ז שאל ר"ז אם פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין של יוה"כ ג"כ כן אם נטמאו אם נשרפין בחוץ לג' מחנות או בבית הבירה כמו פרים ושעירים של פר העלם דבר של צבור ושעירי עכו"ם דשמא פר ושעיר הנשרפין של יוה"כ דטומאה הותרה להם הוי הטומאה כמו טהרה והכל אחד בין טמא בין טהור א"כ לעולם נשרף כמצותן חוץ לג' מחנות ואי דנטמא מה מועיל טומאה בקרבן צבור ואי דתני במתני' סתם פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שאין נשרפין כמצותן והוא ע"כ דאיפסלו בפסול טומאה ולינה וכל הפסולין בכלל כדאיתא בגמ' שם זה קאי רק על פרים הנשרפין דפר העלם דבר

ציון ירושלים בזמן שעוונותיו של אדם כפי שניו כצמר יהיו . עי' בק"ע מה שהגיה בזה . ולענ"ד לפי הגהתו יתפרש מ"ש ההפלאה לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו . ופי' כי האדם בילדותו נמשך אחר מעשה הנערות מחמת טבע גוף החומרי שבו ולפ"ז היה ראוי שכל מה שיגדל יזכך החומר וימשך אחר השכל כי השכל יתגדל לפי רוב השנים וא"ס יעשה יותר רע כשיתגדל ע"כ שיגרו תקפו יעו"ש . וזה שאמר כאן אם עונותיו של אדם כפי שניו א"כ כשלג ילבינו בנ"ל: מחמת חומרי הטבע נמשך ואין האשם כל כך ודו"ק :

עין משפט נר מצוה

כ

[ג] א מיי' פ"ג מעיוה"כ הל' ד ופ"ד הל' ג

כא

[ד] ב מיי' פ"ה מפרה הל' ה

כב

ג מיי' פ"ז ממעשה הקרבנות ה"ג

שייך לקמן בהלכה ז

מסורת הש"ס

שבת פ"ט ה"ג

יומא כו ב

כמצותן מה צריכה ליה בשניטמאו לפני זריקה אבל אם ניטמו אחר זריקה קורא אני עליו במועדו אף בשבת במועדו אף בטומאה אמר ר׳ יוסי ועדה שכתב בו במועדו לית שמע מינה כלום. א״ר מנא לא מיתמנע ר׳ יוסי ר׳ קיים הכא ואמר ליה קיים בפר משיח ועדה וא״ל רבי בון בר חייה אמר ר׳ אלעזר שאל *פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שיצא רוב האבר המשלים לרוב מילתיה אמרה ברובו הדבר תלוי פשיטא הדא מילתא יצא רובו ואח״כ יצא רוב האבר המשלים לרוב לא צורכא דלא יצא אבר אבר ואחר כן יצא רובה אבר המשלים לרוב ר׳ חייה בר בא אמר ר׳ לעזר שאל *פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שיצאו וחזרו פשיטה דרך חזירה אינו מטמא בגדים לא צורכא דלא מכיון שהתחילו לצאת מהו שיטמו בגדים התיב ר׳ בא והא תנינן היו סובלין אותן במוטות יצאו הראשונים חוץ לחומת עזרה והאחרונים לא יצאו הראשונים מטמין בגדים האחרונים אינן מטמין בגדים עד שיצאו יצאו אלו ואלו מטמין בגדים אמר רבי יודן אבוי דר׳ מתניה שנייא היא

קרבן העדה

כמלוותן. חוץ לג׳ מחנות מי אמרינן כיון שנטמאו לא ישרופו אלא בעזרה או דילמא כיון דבין טהורים ובין טמאים מצוותן בשריפה מקיימין בהו מצות שרפה חוץ לג׳ מחנות: מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה בשנטמאו לפני זריקה שלא הגיע זמנן לצאת: אבל אם נטמאו לאחר זריקה. שכבר הגיע זמנן לצאת: קורא אני. עליהן במועדו דכתיב אלה תעשו לה׳ במועדיכם דקאי נמי אקרבנות של יוה״כ ודרשינן מיניה אפי׳ בשבת אפי׳ בטומאה: ה״ג ועדה שלא כתוב בו במועדו לית ש״מ כלום. וה״פ פר העדה והוא פר העלם דבר של ציבור שלא כתוב בו במועדו אם נטמא אף לאחר זריקה מיבעיא ליה: ה״ג לא מיתמנע ר׳ יוסי ר׳ קיים הכא וא״ל ר׳ בון בר חייה קיים בפר משיח ועדה. וה״פ ר׳ מנא אמר שר׳ יוסה רבו לא רצה לקיים בעיא דר׳ זעירה אלא בלפני זריקה ורבי בון בר חייא הוא שהשיב לו דאף בלאחר זריקה קמיבעיא ליה ובפר כהן משיח ופר העדה: ה״ג רבי לעזר שאל וכו׳: שיצא רוב. במיעוט האבר שמיעוט אחד מן האיברים משלים לרובה של הבהמה ליציאתה מהו אם הוה יציאה לטמא את המתעסקין בהוצאתן או לא הוה יציאה דשדינן מיעוט האבר בתר רוב האבר שבפנים וה״ל כמאן דלא נפיק ואין כאן רוב הבהמה לחוץ א״כ קמיבעיא ליה אם יצאו כן קודם זריקה חוץ לעזרה אם נשרפו כמצותן או לא: ופריך מילתיה אמרה ברובו הדבר תלוי. כלומר פשיטא דלא שבקינן רוב הבהמה ושדינן בתר רוב האבר: ומשני פשיטא. הך מילתא דאם יצא רובו במיעוט האבר דודאי בתר רוב האבר שדינן ליה: לא צורכא דלא. לא קמיבעיא ליה אלא שיצא הכל אבר אבר שלם ואח״כ יצא רוב האבר ומשלים לחציו מהו מי אמרינן שדינן מיעוט האבר שבפנים בתר רוב האבר שבחוץ וה״ל רובא או דלמא בתר שאר איברים שבפנים שדינן ליה כיון דאין האבר נתוק לא אזלינן ביה בתר רובא ולא הוה יציאה ואף שהלשון דחוק קצת כפי פירושינו זה מ״מ מסכים הוא לבבלי בזבחים דף ק״ד ע״ב: שיצאו וחזרו. מהו שיטמאו בגדים: פשיטא לן. דבשעת חזירתן אינן מטמאין בגדים: לא צורכא דלא. לא קמיבעיא לן אלא אם יטמאו בגדים בשעה שיצאו תחלה או דלמא כיון שחזרו טהרו למפרע א״כ קמיבעיא ליה לאותן שמוציאין אותן אחר שחזרו אם גם הם מטמאין בגדים או לא: האחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. ואס״ד דטומאה בפרים תליא א״כ ה״נ כיון שיצא רוב הפרים אע״פ שלא יצאו כל המתעסקים יטמאו אלא ודאי משום דאמרינן כי הדור וכ״ש אלו שמוחזרין ועומדין שהרי לא יצאו: שנייא היא

פני משה

כמצותן שלא אירע בהן פסול נשרפין בבית הדשן בהוא חוץ לג׳ מחנות ומשמאין בגדים ואם אינם נשרפים כמצותן כגון שנפסלו נשרפין בבית הבירה כשאר פסולי קדשים ואינן מטמאין בגדים והבעיא דבעי הכא אם נשרפין כמצותן לאחר שנטמאו מפרש לקמיה: מה צריכה ליה. היכא הוא דקא מיבעיא ליה משום דקשיא הא מתני׳ היא כדאמרן הלכך מפרש לא קא מיבעיא ליה אלא בשנטמאו לפני זריקה דעדיין לא הגיע הזמן להוציאן ואיכא למימר דנשרפין בעזרה כשאר פסולי קדשים או נשרפין כמצותן ומתני׳ דהתם בשנטמאו לאחר זריקה מיירי או דילמא מכיון שלא הגיע זמנן לצאת לעולם נשרפין בבית הבירה והיינו דקתני התם במתני׳ סתמא נשרפין בבית הבירה אבל אם נטמאו אחר זריקה וכו׳. ומיהו לפי גי׳ שלפנינו מ״מ קשיא הך מתניתין דזבחים דסתמא קתני ועוד מאי בייך נטמא לאחר זריקה לדחיית טומאה דקאמר אבל אם נטמאו לאחר זריקה קורא אני וכו׳ דאם נטמא מקודם זריקה הוא דדחייא טומאה דעיקר כפרה בזריקת דמים הוא לכך נראה דאיפכא גרסינן וכדרך העתקת הספר בהש״ס הזה דברוב המקומות נתחלפו התיבות בטעות. וכצ״ל מה צריכה ליה בשנטמאו לאחר זריקה אבל אם נטמו לפני זריקה קורא אני עליו במועדו וכו׳. וה״פ דהי ממתני׳ דזבחים לא שמעינן מידי כאירע להן טומאה דאיכא למימר בפסולא אחריתא הוא דמיירי כגון שנפסלו בלינה או ביוצא לפני זמן יציאתן אבל בטומאה מכיון דהשכחן דקרבן לצבור דחיא טומאה א״כ אם נטמאו לפני זריקה ודאי לא קא מיבעיא ליה דהוכיל ונזרק הוא בטומאה דהא דחיא טומאה א״כ כמצותן נקרא ונשרפין בבית הדשן ומאי הוא דקא מיבעיא ליה בשנטמאו לאחר זריקה מי נימא דמכיון דהירע להן טומאה לאחר זריקה הרי הן נשרפין שלא כמצותן דהזריקה שהיתה בהכשר לא מהני להו מידי למימרא בהו דהיית טומאה שהרי כבר נזרק הדם כמצותן ועכשיו הן נקראין שלא כמצותן לענין מקום שריפתן או דילמא אפכא הוא דמסתברא דאפ״ה נשרפין כמצותן מאחר דהזריקה היתה בהכשר ומתני׳ דזבחים בשאר פסולין הוא דמיירי וכדאמרן: אמר ר׳ יוסי ועדה שכתב בו במועדו לית ש״מ כלום. כלומר דר׳ יוסי פריך עלה וקאמר דהדא היכא דכתיב ביה במועדו לית שמע מינה כלום להבעיא דפרים ושעירים הנשרפין דהא דדרשינן מבמועדו דקרבן לצבור דוחה שבת וטומאה היינו דוקא בקבוע להם זמן אבל הני לא וכדמפרש לה לקמי׳: אמר ר׳ מנא לא מיתמנע ר׳ יוסי רבי קיים הכא. בתמיה וכלומר דר׳ מנא שהיה תלמידו של רבי יוסי כדאמרינן בכמה דוכתי מתמה עליה על הא פירכא דפריך ר׳ יוסי רבו וכי לא מנע עצמו דלא ליפרך האי פירכא אם קיים הוא הכא בפרים ושעירים הנשרפין של יום הכפורים דג״כ קבוע להם זמן הוא ואם ילפינן מבמועדו דכל הקרבנות הקבוע להם זמן דוחין טומאה א״כ שפיר הוא דאמרינן דבשנטמאו לפני זריקה הואיל דדחיין טומאה נשרפין כמצותן נקראו ולא קא מיבעיא ליה לר׳ זעירה מידי דנשרפין בבית הדשן: וא״ל. ר׳ יוסי קיים האי פירכא דפרכית בפר משיח ועדה כלומר בפרים הנשרפין של פר משיח ופר העלם דבר ושעירי ע״ז שאותן אין קבוע להם זמן ולא דחיין לא שבת ולא טומאה והיינו דקאמרי דמכיון דר׳ זעירה סתמא הוא דקא מיבעיא ליה א״כ אף אותן פרים ושעירים הנשרפין שאין קבוע להם זמן בכלל והשתא מה שייך לגבייהו הא דמחלקת בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה ולטעמא דקאמרת קורא אני עליו במועדו דלאינהו לית ש״מ כלום מבמועדו: וא״ל. ועוד אמר ר׳ זריקן לר׳ יוסי ר׳ בון בר חייה בשם רבי אלעזר שאל פרים הנשרפין וכו׳ שיצא רוב האבר המשלים לרוב כלומר שיצאו רובן אלא שאותו הרוב הוא ע״י רוב האבר שמשלים לרוב כגון שיצאו חציין ובאותו החצי יצא רוב אבר אחד מן האיברים ומיעוטו נשאר בפנים ואם נלך אחר הרוב האבר שיצא ושדינן מיעוטו הנשאר בפנים בתר רובו שיצא והוה ליה כאלו יצא כולו ומכח זה הוי כיצא רוב הבהמה ונפסלו ודינן לשרוף בפנים או לא: מילתיה אמרה ברובו הדבר תלוי. כלומר הש״ס הוא דמדייק על הבעיא זו דהא שמעינן ממילתיה דס״ל ברובו הדבר תלוי ואם יצאת רוב הבהמה ודאי נפסלה דבכל דוכתי אמרינן רובו ככולו ומבעל הבעיא גופיה נמי ש״מ דס״ל דהכל הולך אחר הרוב וא״כ מאי קא מיבעיא ליה הרי יש כאן רוב שיצא וכדמסיים הקושיא והזיל: פשיטא הדא מילתא יצא רובו ואח״כ יצא רוב האבר המשלים לרוב. כלומר זהו פשיטא שאם יצא רובו והיינו ע״י שיצא אח״כ רוב האבר המשלים לרוב א״כ הרי יש כאן רוב הבהמה שיצאת ולא צריכה למיבעי להך מילתא. א״נ י״ל שבעל הבעיא בעצמו השיב זה פשיטא הדא מילתא וכו׳. וכלו׳ לא כדס״ד שביציאה אחת קא מיבעיא לי וכדאמרן דזהו פשיטא לי שהולכין אחר רוב והרי כאלו יצאת רוב הבהמה: לא צורכה דלא יצא וכו׳. לא צריכה דקא מיבעי לי אלא כך אם בתחלה לא יצא חצי הבהמה עם רוב האבר אלא שיצא אבר אבר מעט מעט ואח״כ יצא רוב אבר אחד המשלים לרוב של כל היציאות שבתחלה דבכה״ג איכא למבעי מי נימא הואיל ובתחלה יצא מיעוט מיעוט אין מצטרפין ליציאת רוב ואע״ס שאח״כ יצא רוב אבר אחד ומשלים לרוב לא כלום הוא מכיון שיציאות המיעוטין אינן מצטרפין זה עם זה או דילמא מכיון דמכל מקום הרי אח״כ יש כאן רוב הבהמה שיצא ע״י רוב האבר שיצא ומשלים לרוב אמרינן דהשתא כולהו מצטרפי והוה ליה רובא דבהמה שיצא ונפסלה ונשרפת בפנים: פרים הנשרפין וכו׳ שיצאו. מחומת העזרה וחזרו מהו לענין טומאת בגדים וכדמסיים והזיל למאי הלכתא קא מיבעיא ליה: פשיטא׳ דרך חזירה אינו מטמא בגדים. כלומר הא ודאי פשיטא לי לענין המוגע בהם כשהן דרך חזירה אינן מטמאין בגדים שהרי עדיין לא יצאו דליטמו להנוגע בהן עכשיו: לא צורכה דלא מכיון וכו׳. לא צריכה להא דמיבעיא לי אלא לענין טומאת גברי להלו שהוציאו אותן בתחלה מי נימא מכיון שהתחילו לצאת הוי להו כאלו הוציאן ונטמאו בגדיהן או דילמא מכיון דהדר הדר: התיב ר׳ בא. ומאי קא מיבעיא ליה והתנינן בזבחים שם בסיפא דהמתני׳ דלעיל היו סובלין אותן במוטות להוציאן לבית השריפה ויצאו הראשונים הנושאין במוט שברחבו מתוך לחומת העזרה והאחרונים שנושאים ראש המוט השני לא יצאו הראשונים מטמאין בגדים וכו׳ ואם איתא דאמרינן מכיון שהתחילו לצאת כאלו יצאו והוציאו הכל א״כ אפילו אלו האחרונים ליטמאו בגדים דהא הוי להו כדנפיק כולהון: א״ר יודן וכו׳ שנייה היא

[מסורת הש״ס] זבחים קד: ב
שם קה א

עין משפט נר מצוה

כג א מיי׳ פ״ט מהל׳ פסולי המוקדשין הל״ב

כד ב ג מיי׳ פ״ב מהל׳ פסה״מ הל׳ ט

רידב״ז

דבר של צבור ושעירי עכו״ם משא״כ פר ושעיר הנשרפין דיוה״כ ומסיק בשנטמא לאחר זריקה פשיטא דלא נשתנה דין שריפתן דהא כתיב במועדו אפי׳ בטומאה וטומאה וטהרה אחד הוא אך דהעיקר האיבעיא בשנטמא לפני זריקה דבזה י״ל כיון דהוי לפני זריקה דמקומן הוא בעזרה הוי קדשי עזרה ובשנטמאו שם מקום שריפתן בעזרה כדאיתא שם בסוגיא ובמס׳ שקלים בסוף המס׳ עיי״ש וא״כ לאחר זריקה פשיטא דנשרף כמצותן ולפני זריקה סבע״ל די״ל דאף לפני זריקה נשרף כמצותן ואין שום מקום גבי פר ושעיר הנשרפין דיוה״כ דיהא נשרפין שלא כמצותן ואי דבמשנה תנינן סתם פרים ושעירים הנשרפין בזמן שאין נשרפין כמצותן והוא בין בפסול בין בטומאה ע״ז נחלק בין פרים ושעירים הנשרפין של פר העלם דבר של צבור ושעירי עכו״ם לבין פר ושעיר הנשרפין דיוה״כ וע״כ ליכא למיפשט מהך משנה משום דיש לחלק בין פרים ושעירים של העלם דבר של צבור לפר ושעיר של יוה״כ והמתניתין קאי על פר

היא: דכתיב והוציא עד שיוציא רשות כל המוציא רבי ירמיה אמר רבי לעזר שאל *פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שניטמו [א] מהו שיפסלו משם יוצא מה צריכה ליה כרבי שמעון בן לקיש ברם כרבי יוחנן פשיטא ליה דאיתפלגון *השוחט תודה בפנים [ב] ולחמה חוץ לחומה לא קדש הלחם רבי יוחנן אמר (א) חוץ לחומת ירושלים רבי שמעון בן לקיש אמר חוץ לחומת העזרה רבי שמעון בן לקיש כדעתיה דאמר רבי אמי בשם ר"ש בן לקיש *בשר שלמים שיצא ואחר כך נכנס ונזרק עליו מן הדם כבר נפסל משום יוצא אמר רבי יוסה ואפילו (ב) כרבי יוחנן צריכה ליה ירושלים אף על פי שאינה מחיצה לקדשי קדשים מחיצה היא לקדשים קלים חוץ לחומת ירושלים אינה מחיצה לא לקדשי קדשים ולא לקדשים קלים אמר רבי מנא אינה מחיצה להן *רבי לעזר שאל [ג] פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין מהו שיטמו בגדים בלא הכשר בלא טומאה מפני שסופן לטמות טומאה חמורה התיב שמואל קפודקיא מעתה יטמו את אימוריהן אלא בשפירשו ואפילו תימר לא פירשו כהדא [ד] אין מי חטאת מטמין דבר לחזור וליטמות ממנו התיב ר' ירמיה *הרי נבלת עוף הטהור הרי הוא מטמא טומאת אוכלין [ה] בלא הכשר בלא טומאה מפני שסופן

פני משה

היא. התם לגבי האחרונים דהיינו טעמא דלא מטמאו דכתיב גבי פר המשיח והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה וגו' עד שיוציא רשות וכו' כלומר שיוציא מכל הרשות המוציא והיינו מרשות כל העזרה דאל מחוץ למחנה כתיב ומכיון דהאחרונים לא יצאו מחומת העזרה לא קרינן בהו והוציא ומיהו הראשונים שיצאו מכל הרשות הן מטמאין בגדים אבל הכא מכיון שחזרו הכתי מיבעיא לן מי הוה כאלו הוציאו לגמרי דנלך בתר התחלה או דילמא מכיון דחזרו חזרו: ר' ירמיה אמר ר' אלעזר שאל פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין מהו שיפסלו משם יוצא. כצ"ל ושניטמו הכתוב בספרי הדפוס ט"ס הוא ואגב גררא דלעיל הוכא כאן שהרי אם ניטמאו כבר נפסלו ולעיל שקיל וטרי בהא והכא קא מיבעיא ליה אם יצאו מקודם שהגיע זמנן לצאת מי אמרינן דנפסלו ודינן להשרף בבית הבירה שאינן נשרפין כמצוותן או דילמא מכיון שסופן לצאת לא פסיל בהו יוצא: מה צריכה ליה. למי הוא דקא מיבעיא ליה אליבא דר"ש בן לקיש אבל לר' יוחנן פשיטא ליה וכדלקמן: דאיתפלגון. ר' יוחנן ור"ל בהאי מתני' דתנינן במנחות פרק התודה השוחט תודה בפנים ולחמה שהוא קדוש מחמת זבח התודה כדכתיב על זבח התודה חלות וגו' היה חוץ לחומה לא קדש הלחם ופליגי בה מאי חוץ לחומה ר' יוחנן אמר חוץ לחומת ירושלים דס"ל דעל זבח התודה דכתיב לאו היינו על בסמוך שיהא הלחם בעזרה בשעת זבח התודה אלא אפי' אם הוא חוץ לחומת העזרה קידש ור"ל ס"ל דבעינן על בסמוך ואם הוא חוץ לחומת העזרה לא קידש ואכתי לא אסיק למילתיה דקאמר מה צריכה ליה כרשב"ל וכו' עד לקמן: רשב"ל כדעתיה. כלומר ואמרינן עלה דר"ל לשיטתיה הוא דאזיל דאמר ר' אמי בשמיה בשר שלמים שיצא לפני זריקת דמים חוץ לעזרה ואח"כ נכנס וכו' כלומר אפי' חזר והכניס ונזרק עליו מן הדם מ"מ נפסל הוא משום יוצא ולא מהני ליה זריקה להתירו באכילה ואע"פ שסופו לצאת שהרי בשר קדשי קלים נאכלין בכל העיר אפילו הכי מכיון שעדיין לא הגיע זמנו לצאת עד לאחר זריקת הדם נפסל הוא משום יוצא והלכך נמי סבירא ליה לר"ל גבי לחם התודה דאם הוא [חוץ] לחומת העזרה לא קידש שאף על פי שעתיד הוא לצאת שהרי נאכל בכל העיר כתודה עצמה מ"מ הואיל ועדיין לא הגיע הזמן לצאת לא קידש וזהו ר"ל כדעתיה גבי בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים ונפסל מהך טעמא והשתא הא דבעי ר"א בפרים ושעירים הנשרפין אי מהני בהו פסול יוצא אליבא דרשב"ל הוא דקא מבעיא ליה מי נימא דדינן כהאי דקאמר התם בלחמי תודה ובבשר קדשים קלים שנפסלו משום דעדיין לא הגיע זמנן לצאת או דלמא שאני התם שאין סופן לצאת חובה אלא שנאכלין הן אף בכל העיר ואין חובה לכך אבל הכא בפרים ושעירים הנשרפין מכיון שסופן לצאת חובה היא אפשר דלא מפסלו ביציאתן ואע"פ שעדיין לא הגיע זמנו לצאת אבל אליבא דרבי יוחנן לא מיבעיא ליה דמכיון דס"ל חוץ לחומת ירושלים הוא דלא קידש הא בתוך ירושלים קידש ומשום דהא סופן לצאת לירושלים א"כ ק"ו הוא ומה לחמי תודה שאין סופן חובה לצאת אפ"ה קידשו קודם שהגיע זמנן לצאת ולא מהני בהו יציאתן חוץ לחומת העזרה דנימא לא נתקדשו פרים ושעירים הנשרפים דסופן לצאת חובה הוא לכ"ש דלא מהני בהו פסול יוצא ואעפ"י שלא הגיע זמנן לצאת והיינו דקאמר ברם כר' יוחנן פשיטא ליה: אמר ר' יוסה. דלא היא דאיכא למימר ואפילו אליבא דר' יוחנן צריכה ליה למיבעי בפרים ושעירים הנשרפין אי מהני בהו פסול יוצא דהא דס"ל לר' יוחנן בלחמי תודה דוקא אם הן חוץ לחומת ירושלים לא קדשו היינו טעמא משום דירושלים אע"פ שאינה מחילה לקדשי קדשים שהן אינן נאכלים אלא בעזרה מ"מ מחילה היא לקדשים קלים וא"כ כל שהן בתוך ירושלים קידשו מפני שאינן חוץ למחילתן וחוץ לירושלים אינה מחילה וכו' הלכך אם הן חוץ לחומת ירושלים הוא דתנן לא קידש הלחם מה שאין כן כאן בפרים ושעירים הנשרפין שהן יוצאין חוץ לחומת ירושלים להשרף א"כ כל זמן שלא הגיע זמנן לצאת לשם אפשר דמהני בהו פסול יוצא חוץ לעזרה וכן נמי איכא למימר לאידך גיסא. דמכיון דסופן לצאת אפי' חוץ לחומת ירושלים שהוא חוץ לשלש מחנות לא תהני בהו פסול יוצא חוץ לחומת העזרה שאינו אלא יוצא חוץ למחנה הראשונה ואם כן בעי' דר"א אפי' אליבא דרבי יוחנן שייכא היא: אמר ר' מנא. לר' יוסי: ואינה מחילה להן. וכלומר הא דקאמרת ירושלים אעפ"י שאינה מחילה לק"ק מחילה היא לקדשים קלים לאו הכי הוא שהרי ירושלים אינה מחילה להן בדוקא שאם ירצה יכול להכול קדשים קלים בעזרה אלא שמותרין הן לאכלן אף בירושלים והשתא הדרינן למאי דאמרן דלרשב"ל הוא דקא מיבעיא ליה לר' אלעזר ברם כר' יוחנן פשיטא ליה וכדפרישית דלר' יוחנן ק"ו הוא דפרים ושעירים הנשרפין דסופן חובה הוא לצאת דלא מהני בהן פסול יוצא: מהו שיטמו בגדים. דלא כתיב אלא והשורף אותם יכבס בגדיו והן עצמן מהו שיטמאו לדברים הנוגעין בהן ול"ג בגדים דהא מתני' היא בפ"ה דפרה שהן עצמן אינן מטמאין בגדים אלא מהו שיטמאו אוכלין בלא הכשר וכו' גרסי' וכדלקמן גבי נבלת עוף טהור אפי' בלא הכשר מים ובלא טומאה שלא נגעו בשום טומאה אחרת ומפני שסופן לטמאות טומאה חמורה להנושאן והשורפן שצריכין כיבוס בגדים ותנן קי"ל דכל שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר דכתיב על כל זרע וגו' מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה אף כל וכו' צריך הכשר יצא את שסופו לטמא טומאה חמורה ומהו הדין בפרים ושעירין הנשרפין: מעתה. דאמרת דיש להן טומאת עצמן אפי' לא נגעו בשום טומאה הואיל וסופן לטמא טומאה חמורה א"כ יטמאו את אמורין שלהן והיכי משכחת לה שיקרבו האימורין הרי נטמאו מהמתן: אלא. משכחת לה בשפירשו האימורין מהן קודם שהגיע זמנן לצאת והיינו קודם שנזרק הדם דאכתי לא חלה עליהן טומאה וכלומר דהכא אין כאן רחיה מהאימורין: ואפי' תימר לא פירשו. והדר דחי לה איהו גופיה דאפי' לא פירשו מקודם לא נטמאו האימורין מהמתן ואעפ"י שחלה עליהן טומאה וכהדא שנינן במי חטאת שאין מטמאין דבר לחזור וליטמאות ממנו והיינו אם נפסלו כדתנן בפ"ט דפרה מי חטאת שנפסלו מטמאין את הטהור לתרומה וכו' ודוקא לתרומה ומשום שאינה אלא מדרבנן דמדאורייתא אין מי חטאת מטמאין אלא בראויין להזייה וה"ה הכי נמי דמכיון שהן פסולין לפי שעומדין להשרף אין להן טומאת עצמן לטמא אחרים ואין מטמאין לא האימורין ולא בגדים שנגעו בהן ואעפ"י שסופן לטמא טומאה חמורה מ"מ מקודם שיצאו מחומת העזרה אין בהן טומאה לטמא דבר אחר: התיב ר' ירמיה. על הא דשמואל קפודקיא דדעתיה שאין להן טומאת עצמן ואע"פ שסופן

קרבן העדה

היא. שאני התם דכתיב והוציא את הפר דרשינן עד שילא המוציא דביה משתעי קרא אבל אם יצאו וחזרו לא אמרינן כיון דהדור הדור: ה"ג שעירים הנשרפין מהו שיפסלו משום יוצא. וה"פ אם יצאו לפני זריקת דמן מי אמרינן כיון דסופן חובה לצאת לא מפסיל ביציאתן או דלמא כיון דלא הגיע זמנן לצאת פסולין: מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה לרשב"ל אבל לר"י פשיטא ליה דלא מיפסיל: דאיתפלגון. דפליגי ר"י ורשב"ל: השוחט את התודה בפנים. בעזרה ולחמה בחוץ לא קדש הלחם ולחמי תודה משהוקדשו בפה קדשו קדושת דמים ליאסר באכילה ובהנאה אבל לא קדשו קדושת הגוף ואם נטמאו נפדין ויוצא לחולין ושחיטת הזבח מקדשתן לגופן להיות נפסלין בטבול יום במגע מחוסר כיפורים ובלינה ואם נטמאו ישרפו: לא קדש הלחם. קדושת הגוף: ר"י אמר. איזהו חוץ לחומה היינו חוץ לחומת ירושלים: חוץ לחומת העזרה. דבעינן שיהא הלחם עם הזבח בעזרה: רשב"ל כדעתיה. כלומר אם לא קמיבעיא לך אלא לרשב"ל תפשוט דפסול: כבר נפסל משום יוצא. ואע"ג דסופו לצאת חוץ לעזרה שהרי נאכל בירושלים א"כ ה"ה כאן אע"ג דסופו לצאת פסול ולא ס"ל לחלק דהכא חובה לצאת משא"כ בבשר קדשים קלים: ואפי' כר' יוחנן. מיבעיא ליה דע"כ לא קאר"י התם דלא קידש הלחם אלא כשהם חוץ לחומת ירושלים אבל בפנים קדושין שהרי זו היא מחילתן שנאכלין לפנים מן החומה אבל בשר פרים הנשרפין שיצאו חוץ לחומת ירושלים שאין כאן שום מחילה פסולין או דלמא מחילתן מיהת היא שהרי יוצאין לשם לשריפה: אינה מחילה להן. בתמיה וכי אין חוץ לחומת ירושלים מחילתן וכי היכא דקסבר ר' יוחנן דלחמי תודה כשהן חוץ לחומת העזרה קדושין ה"ה הנך כשיצאו חוץ לחומת ירושלים לא נפסלו: ה"ג מהו שיטמאו אוכלים ומשקים בלא הכשר ובלא טומאה. וה"פ מהו שיטמאו בחיים אוכלים ומשקים בלא הכשר מים על הפרים ובלא טומאה מאחרים: מפני שסופן לטמאות טומאה חמורה. אדם ובגדים המתעסקין בשריפתן ובהולאתן: מעתה. שהם עצמן מטמאין מחיים אם כן יטמאו אימוריהן כשנוטלין אותן מהן והיך יקרבו: אלא בשפירשו. אימוריהן מהם דהיינו לאחר שחיטה הוא דקמבעיא ליה לרבי אלעזר: ואפילו תימר וכו'. סתמא דש"ס קאמר לעולם בשלא פירשו ודקשיא ליטמו אימוריהן שאני אימורין כיון שטומאת הפרים באין מחמת אימורין אין אימורין מתטמאין מהן כהא דאמרי' גבי מי חטאת אף על פי שהן מטמאין אחרים אין מתטמאין מאותן שנטמאו מהן: מפני שסופן

רידב"ז

פר העדה דהוא פר העלם דבר של לבור ושעירי עכו"ם דלא כתיב בהו במועדו וכדמסיק ר' יוסי ועדה שלא כתוב בו במועדו [כצ"ל וכן הגיה הק"ע ז"ל] לית שמע מיניה כלום ר"ל כיון שיש פרים הנשרפין של עדה דלא כתוב בהן במועדו ע"כ לית שמע מינה כלום לענין פר ושעיר הנשרפין של יוה"כ ע"ז אמר ר"ע

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ט מפהמ"ק הל' ג

כו ב מיי' שם פי"ב הלכה טז

כז ג מיי' פ"ג מאה"מ הל' ג ובהבנות

כח ד מיי' פט"ו מפרה

כט ה מיי' פ"ג מטומאת אוכלין הל' ג

גליון הש"ס

(א) בבבלי מנחות דף עח ע"ב הגרסא חוץ לחומה בית פאגי ומכאן מוכח דבית פגי היא חוץ לחומת ירושלים וכן פרש"י בפסחי' דף ס"ג ע"ב וכן משמע בב"ס פסחים דף נ"א נ"ב אמנם ברש"י מנחות ובפי' המשניות להרמב"ם שם משמע דהוי חוץ להומת הר הבית וכן משמע בב"ס סנהדרין דף יד ע"ב ועי' בתוי' שם וצ"ע ועי' בספרי פ' פנחס פי' קנא ועי' בתוי"ט במנחות שם: (ה) עי' בכ"מ פי"ט מפהמ"ק הל' ג בשם מהר"י קורקס ובלח"מ פ"ו ממעשה הקרבנות הלכ' ג:

מסורת הש"ס

זבחים קד ב

מנחות עח ב

זבחים פט ב

שם קט א

חולין קכא א

שסופן ליטמות טומאה חמורה אמר רבי יוסה נבלת עוף הטהור אין לה מחיצה אלו יש להן מחיצה א"ר מנא נבלת העוף הטהור יש לה מחיצה אדם הוא מחיצתה דאי לא כן אילו הביא כלב והלבישו בגדים והאכילו נבלת עוף הטהור שמא אינו מטמא בגדים בבית הבליעה א"ר לעזר דרומיא נבלת העוף הטהור מחיצתה בכל מקום אלו מחיצתן חוץ לירושלים א"ר לעזר פרים הנשרפין ושעירין הנשרפין ששחטן (א) לזרוק את דמן למחר פיגל ה להקטיר אימורין למחר פיגל ג *לשרוף את בשרו למחר לא פיגל שלא חישב לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח ר' שמיי בעי אבדו האימורין מהו לזרוק את הדם על הבשר ולא שמיע דא"ר לעזר שלא חישב לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח תנא ר' זביי זר ששרף מטמא בגדים לא צורכה דלא מהו שיהו כשירים בלילה ק"ו מה אם הקטר אימורים שאינן כשירים בזר ג כשירים בלילה אלו ד שהן כשירין בזר אינו דין שיהו כשירין בלילה *והשורף ס לא המצית את האור ולא המסדר את המערכה אי זהו השורף זהו המסייע בשעת שריפה א"ר יוסי הדא אמרה מסייע בשעת שריפה מטמא בגדים ר' אמי בשם ר"א המהפך בכזית מטמא בגדים לא צורכה אלא היה עומד בפנים ובידו קורה ומהפך בכזית מהו נישמעינה מן הדא והוציא ושרף מה המוציא עד שיוציא *חוץ אף השורף עד שישרוף בחוץ תמן אמר חזקיה *וטמא עד הערב לרבות השורף אוף הכא כן :

הלכה ז מתני' *אמרו לו לכה"ג הגיע שעיר למדבר ו ומניין היו יודעין שהגיע שעיר למדבר דידכאות היו עושין ומניפין בסודרין ויודעין שהגיע שעיר למדבר א"ר יהודה והלא סימן גדול היה להן ג' מילין מירושלם ועד בית הורון הולכין

קרבן העדה

שסופן לטמא טומאה חמורה. כדתנן בפ"ק דטהרות דאוכל נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה א"כ ה"נ הואיל וסופן לטמא טומאה חמורה ליטמאו בלא הכשר ובלא טומאה ותפשוט בעי' דר"א: נבלת עוף הטהור אין לו מחיצה. המעכבה מליטמאה משא"כ פרים הנשרפים שאינן מטמאין טומאה חמורה אלא משיצאו חוץ לחומת עזרה והוה ליה מחוסר מעשה בגופן דין הוא דלא יטמאו טומאה קלה עד שיצאו ולא תפשוט בעי' דר"א: נבלת עוף טהור. נמי יש לה מחיצה דהא אינו מטמא אלא בבית הבליעה של אדם אם כן אף היא מחוסרת מעשה ואפי' הכי מטמא טומאה קלה הואיל וסופה לטמא טומאה חמורה אם כן ה"ה פרים הנשרפין: ה"ג שמא מטמא בגדים בבית הבליעה. בתמיה וכיון שהנבלת עוף טהור עומדת לכלב ה"ל אכילת אדם מחילתה ומחוסרת מעשה: דרומיא. מארץ דרום: נבלת עוף טהור מחילתה בכל מקום. יכולה לטמא בגדים ע"י אכילת אדם אבל פרים הנשרפין מקומן גורם הטומאה חוץ לירושלים לר"ש וחוץ לעזרה לרבנן: להקטיר אימורין למחר פיגל. דהא דמן מתיר אימוריהן ליקרב ע"ג המזבח וכרבנן דפליגי אר"ש בזבחים פרק ב"ש: לא פיגל. כיון דלא שייך ביה לא אכילת אדם ולא אכילת מזבח: אבדו האימורים. של פרים הנשרפין: מהו לזרוק הדם על הבשר. כמו בשאר קדשים או דלמא שאני הני דלא לאכילת אדם ולא לאכילת המזבח קיימי: ולא שמיע ליה. לר' שמי דר"א אמר דאם חישב לשרוף למחר אינו פוסל ה"ה אם נאבדו האימורים אין זורקין עליהן דאי זורקין עליהן ה"ל כאכילת המזבח: זר ששרף. פרים הנשרפין פשיטא שהוא מטמא בגדים דכשרה בזר: לא צורכה דלא. לא קמיבעיא ליה אלא אם שרפן בלילה מהו שיהיו כשרין: והשורף. כתיב בקרא והשורף אותם יכבס בגדיו למעט המצית את האור וכו': זהו המסייע בשעת שריפה. ומתעסק בצרכי גופן נמי מיקרי שורף: המהפך בכזית. שמונח על גבי האש כדי שימהר להתעכל: לא צורכה. לא קמיבעיא ליה אלא היה עומד בעזרה או בתוך חומת ירושלים ונטל קורה בידו והגיע בו כזית מהו שיטמא בגדים: נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע: והוציא. אל מחוץ למחנה ושרף וגו'. מקיש יציאה לשריפה וכדמסיק: וטמא עד הערב. דכתיב גבי שריפת הפרה לרבות אף המסייע בשריפה ה"ה הכא נמי מרבינן אף המסייע בשעת שריפה:

הלכה ז מתני' הגיע שעיר למדבר. שאינו רשאי להתחיל בעבודה אחרת עד שיגיע שעיר למדבר שנאמר ושלח את השעיר במדבר ואחר כך ואת חלב החטאת יקטיר המזבח: דידכיות. מפרש בגמרא: ועד בית חורון. הוא ראש המדבר וסבר ר"י בית חורון במדבר הוא קאי וכיון שהגיע השעיר במדבר נעשה מצותו אע"פ שלא הגיע לצוק :

פני משה

בסיפן לטמא טומאה חמורה יצרי נב"ת עוף טהור דמטמא טומאת אוכלין אם חישב עליה לאכילה והרי היא כאוכל דהשתא לטומאה ובלא הכשר ואפי' בלא נגיעה בטומאה אחרת ומפני שסופה לטמא טומאה המורה לטמא האדם והבגדים בבית הבליעה וכדתנינן בריש פ"ק דטהרות והשתא מאי שנא נבלת עוף טהור ומאי שנא פרים ושעירים הנשרפין : אמר ר' יוסה. שאני נבלת עוף טהור שאין לה מחיצה כלומר שאין לה זמן מחיצה דנימא אינה מטמאה טומאה המורה זו עד שתגיע למחיצה זו אבל אלו פרים ושעירים הנשרפין יש להן מחיצה שאינן מטמאין טומאה המורה עד שיצאו לחוץ למחיצה וא"כ לאו אמירי ניהו כנבלת עוף טהור ולא דמיין אהדדי: אמר ר' מנא. לר' יוסה הרי נבלת עוף טהור נ"כ יש לה מחיצה שהאדם האוכלה הוא מחיצתה שכל זמן שהיא אינה בבית הבליעה שלו אינה מטמאה בגדים ואם בלעה וירדה להבטן שוב אין לה טומאה חמורה וכן כשהיא בתוך פיו עד שיבלענה טהור וכדתנן בפ"ה דזבים וכדילפינן מדכתיב לא יאכל לטמאה בה: דאי לא כן וכו'. כלומר תדע דכך הוא שהרי אלו הביא כלב והלבישו בגדים והאכילו נבלת עוף טהור שמא אינו מטמא בגדים בבית הבליעה בתמיה כלומר שמא אינו מטמא בגדים הוא עד שתהא בבית הבליעה שלו הא ודאי לא אלא מיד הוא מטמא הבגדים שעליו ומשום דגבי אדם בלחוד הוא דאמרינן הכי דגזירת הכתוב הוא כדדרשינן אין לך טומאה אלא האמור בה ולא יאכל כתיב אכילה בבית הבליעה ומעתה מאינו דלנבלת עוף טהור יש לה נ"כ מחיצה: א"ר אלעזר מדרומיא. אפ"ה לא דמו אהדדי דנבלת עוף טהור מחילתה בכל מקום כלומר אין הפרש במקומות אלא דבכל מקום שאוכלה מטמאה טומאה המורה לטמא בגדים בבית הבליעה אבל אלו הנשרפין מחילתן חוץ לירושלים הוא וכל זמן שלא יצאו מהעזרה להוציאן לשם אינן מטמאין טומאה המורה והלכך נמי אין מטמאין טומאת עצמן בלא הכשר ובלא נגיעה בטומאה אחרת: לשרוף את בשרן למחר לא פיגל וכו'. דבעינן עד שיחשוב לאכול דבר שדרכו לאכול לאכילת אדם או אכילת מזבח או להקטיר דבר שדרכו להקטיר וכדתנינן בפ"ג דזבחים : אבדו האימורין. שלהן קודם לזריקה : מהו לזרוק את הדם על הבשר. שלהן שיהו כמלותן ולשרפן בבית הדשן : ולא שמיע וכו'. מאי תיבעי ליה וכי לא שמיע לו מה דא"ר אלעזר גבי פיגול דלא כלום מפני שלא חישב וכו' וא"כ ה"ה באבדו אימוריהן נמי דהין מקטירין אותן אלא להתיר הבשר באכילה ובעלמא אם אבדו זורק הדם להתיר הבשר באכילה אבל הכא אינו אלא לשריפה מחוץ למחנה : זר ששרף. פרים ושעירין מטמא בגדים לפי ששריפתן כשרה בזר : לא צורכה וכו'. לא קא מיבעיא לן אלא מהו שיהא שריפתן כשרה בלילה וקאמר ק"ו הוא וכו' שהרי הקטר חלבים ואימורים כשרים בלילה הן : והשורף וכו'. ברייתא היא בת"כ : המסייע בשעת שריפה. שמחתה הגחלים והאש לשורפן: הדא אמרה וכו'. כלומר הא דאמרינן מסייע בשעת שריפה היינו בשעת שריפה ממש ובמקום השריפה וכדלקמן דר' אמי וכו' אמר המהפך בכזית מבשרן ושרפו מטמא בגדים דהיינו מסייע בשעת שריפה ומכיון דמהפך בשיעור כזית דבכל מקום השיעור הוא בכזית נקרא מסייע והא פשיטא לן: לא צורכה וכו'. לא קא מיבעיא לן אלא אם היה עומד בפנים מחומת ירושלים ובידו קורה ארוכה ומהפך בשריפתן בכזית מהו מי נימא דבעינן עד שיסייע בשעת שריפה ובמקום השריפה : נישמעינה מן הדא וכו'. דכפר כהן משיח כתיב והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו על עצים באש וכן בפר העדה כתיבו בהד קרא והוציא ושרף מקיש ושרף להוציא וכו' : תמן אמר חזקיה וכו'. כלומר דאפילו הכי קא מיבעיא לן אם מסייע מרחוק מי הוי כמסייע בשריפה ומשום דתמן גבי פרה דכתיב והשורף אותה יכבס בגדיו וגו' וטמא עד הערב ומה ת"ל וכי לא שמענו דהטעון טבילה טמא הוא עד הערב אלא לרבות השורף כלומר כל שהוא שורף ואפי' מסייע מרחוק בכלל השורף הוא וטעון כבוס בגדים ורחץ במים וטמא עד הערב והשתא אפשר אוף הכא בפרים ושעירים הנשרפין כן הוא דילפינן מוהשורף דנאמר בפרה :

מהו

מסורת הש"ס

זבחים קד ב

שם סח ב

שם

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פי"ז מפסה"ק הל' ו

לא
ב מיי' שם פי"ג הלכה ח (ועי' בכ"מ ומשמ"ל פי"ד הלכה ה)

לב
ג מיי' פ"ד ממעשה הקרבנות הל' ו

לג
ד מיי' שם פי"ז הלכה ה

לד
ה מיי' פ"ב מכפרה הל' ד

לה
ו מיי' פ"ג מעיוה"כ הל' ז

גליון הש"ס

(א) נ"ע הא מחשבה בחוץ בדבר הנעשה בפנים לא פיגל כמבואר בש"ס זבחים דף מד ע"ב וכה"כ פ' נו פי"ג והכי קי"ל כמבואר ברמב"ם פי"ז מפסה"ק כ"ס:

רידב"ז

ר"מ לא מיתמנע ר' יוסי רבי קיים הכא פי' דתיבות הללו לא מיתמנע איתא בירושלמי ג' פעמים בפ' כ"ג במס' שבת ה"ב ובמס' פיאה פ"ז ה"ה ובמסכת מע"ש פ"ה ה"ב במקום דרצה לומר דלא חלקו חכמים קאמרינן בזה"ל לא מיתמנע רבנן וה"נ ה"ק לא מיתמנע ר' יוסי ר' לנפשיה קיים הכא לאוקמי' גם בפר ושעיר הנשרפין דהכא דיוה"כ ג"כ ולא מחלק בין פר ושעיר הנשרפין דהכא דיוה"כ לפרים ושעירים הנשרפין דפר משיח ועדה וא"ל רבב"ח [כגי' הק"ע ז"ל] קיים בפר משיח ועדה וע"כ לא שמעית מינה כלום ור' יוסי בעצמו רצה לאוקמי' גם בפר ושעיר הנשרפין דהכא דיוה"כ ואך רבב"ח אמר ליה דלא שמעית כלום ממתניתין דיש לאוקמי' בפר משיח ועדה וקיבל רבי יוסי רבי את דבריו :

תניין

שנויי נוסחאות (סוכ"נ) ר"א נד"ו רבי אלעזר.

עמודי ירושלים

שלשה מילין מירושלים ועד בית חורן. בש"ס יומא (ס"ח ב') איתא עד בית חידודו. ועי' בס' תבואות הארץ (פ"ג ד"פ) שהוכיח דעיקר הגירסא כמו בש"ס דילן דמירושלים ועד בית חורן הוא רחוק יותר:

מעיני יהושע

בבבלי מסכת ד"ס דאי לא כן וכו'. שמא אינו מטמא בגדים עכ"ל. נ"ב דברים אלו אין להם שחר דוודאי כלב שהלבישו בגדים אין הבגדים טמאים כלל

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ג מעיה"כ הל' ט
ב
ב מיי' שם הלכה י
ג
ג מיי' שם הלכה ח
ד
ד טוש"ע א"ח סי' קלה סעיף יד וסי' קפד סעיף ג

מסורת הש"ס

תורה אור

הולכין מיל וחוזרין מיל ושוהין כדי מיל ויודעים שהגיע שעיר למדבר ר' ישמעאל אומר והלא סימן אחר היה להם לשון של זהורית היה קשור על פתחו של היכל וכשהגיע שעיר למדבר היה הלשון מלבין שנא' °אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: (ישעיה א)

גמ' מהו דידכיות קבלן:

הדרן עלך פרק שני שעירי

הלכה א מתני' א *בא לו כה"ג לקרות אם רוצה בבגדי בוץ קורא ואם לאו באיסטלית לבן משלו ב חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכה"ג וכה"ג עומד ומקבל וקורא ועומד וקורא אחרי מות ואך בעשור וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ומברך עליה ח' ברכות על התורה ועל העבודה ועל ההודייה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל *ועל הכהנים ועל שאר התפילה. ג הרואה כה"ג שהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפים הרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כה"ג כשהוא קורא לא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהן היתה נעשית כאחת: גמ' (א) מניין לקריאת הפרשה ר' אידי בשם ר' יצחק °ויעש מה ת"ל כאשר צוה ה' את משה מיכן לקריאת הפרשה (ויקרא טז) רבי אמי בשם ר' יוחנן שירי עבודות עובדן בבגדי לבן א"ר מתנא (ב) מתניתא אמרה כן ואם לאו באיסטלית לבן משלו ר' יוסה בעי למה שהן בחוץ הרי שחיטה הרי אינה אלא בחוץ והוא עובדה בבגדי זהב ר' יסא בשם ר' יוחנן רצה עובדה בבגדי זהב רצה עובדה בבגדי לבן מצינו שחיטה רצה עובדה בבגדי זהב רצה עובדה בבגדי לבן *ד בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן ד אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן והא

פני משה

מהו דידכיות. דתנינן במתני' ודידכיות היו עושין: קבלן. מלשון מקרא הוא כדכתיב ביחזקאל כ"ו ומתי קבלו יתן בחומותיך והוא כמו שעושין דיק ומלכה נגד החומה ונותנין עליה כלי משחיתים להשחית החומה ולסברה וה"נ במתני' מלכת גדולה עשו שעליה עומדים השומרים ומניפין בסודרין:

הדרן עלך שני שעירי

הלכה א מתני' בא לו כהן גדול לקרות. פרשת היום כדיליף בגמרא מקרא דקריאת הפרשה מצוה היא: אם רוצה לקרות בבגדי בוץ. שעובד בהם עבודת היום קורא ואע"פ שקריאת הפרשה אינה עבודה לפי שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן במקדש אפי' שלא בשעת עבודה: ואם לאו. קורא באיסטלית לבן משלו דמיהת מצוה בבגדי לבן ואפי' אינם בגדי כהונה כדאמר בגמ' בשירי עבודה ג"כ בבגדי לבן: חזן הכנסת. הוא השמש בצרכי צבור: ונותנו לראש הכנסת. הוא בעל פיו נחתכין כל צרכי הכנסת מי מפטיר מי פורס על שמע ומי העובר לפני התיבה והוא נותנו לסגן וכו' וכל כך למה משום כבודו דכהן גדול להראות השיבותו שיש שררות הרבה למטה ממנו: וכהן גדול עומד ומקבל. מכלל דמקודם יושב הוה ונמצינו למדין שבעזרת נשים היה קורא דאי בעזרת ישראל אסור לישב שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד כדכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה': וקורא אחרי מות. עד סוף הענין ואך בעשור שבפרשת אמור לפי שהוא בענין אחד וסמוך ומותר לדלג בתורה אם הוא בענין אחד וקרוב בכדי שלא יפסוק המתורגמן אבל אם קודם שיגלול הס"ת עד מקום הדילוג יפסיק המתורגמן לתרגם הפסוק שקרא הקורא אסור לדלג ולגלול לפי שנמצאו הצבור יושבים ומצפים ואין זה כבוד הצבור וכן אם אפי' קרוב הוא בכדי שלא יפסוק המתורגמן אלא שהוא מענין אחר אסור לגלול לפי שבתורה אין מדלגין מענין לענין שדברי תורה הן אזהרות ועונשין ומצות וצריך שיכנסו בלב השומעין וכשאדם יוצא מביטה לביטה אחרת אינו נוח לו להתבונן: וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי וכו'. כדי שלא להוציא לעז על הס"ת כשרואין אותו אח"כ שקורא לפרשה השלישית על פה ויהיו סבורים שס"ת זו חסר אותה פרשה: ובעשור שבחומש הפקודים. בפ' פנחס שהוא בספר במדבר ונקרא חומש הפקודים שכתוב בו מניינן של ישראל: קורא על פה. שאותה פרשה רחוקה היא מפרשת אחרי מות ואך בעשור יותר מכדי הפסקת המתורגמן לפיכך אינו יכול לגלול הס"ת עד לשם כדאמרן מפני כבוד הצבור וס"ת אחר אינו יכול להביא משום פגמו של ראשון שלא יאמרו הראשון חסר הוא כשרואין שאדם אחד קורא בשני ספרים: ומברך עליה שמונה ברכות. אברכות של אחריה קאי לפי שמברך בתחלה על התורה לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת ומוסיף עוד שבע ברכות לאחריה כדחשיב וחזיל: ועל העבודה. רצה ומסיים שאותך לבדך וגו' ועל ההודיה מודים ומסיים הטוב וכו' ועל מחילת העון סלח לנו ומסיים מוחל עונות וכו' ועל המקדש ועל ישראל וכו' כדקאמר בגמרא: הרואה כ"ג שהוא קורא וכו' לא מפני שאינו רשאי. דמהו דתימא הרואה עבודה אחת אינו רשאי להניחה כדי לילך לראות עבודה אחרת דראיית העבודה מצוה היא משום ברוב עם הדרת מלך ואין מעבירין על המצות קמ"ל דמכיון שהוא אינו עסוק בה לאו עבורי מצוה היא:

גמ' מנין לקריאת הפרשה. שהיא מצוה: ויעש. כתיב בפרשת המלואים ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה מה ת"ל אשר צוה הלא כבר נאמר לעיל מיניה כי כן צויתי אלא מכאן לרבות שנצטוה גם לקריאת הפרשה וילפינן כ"ג ביה"כ ממלואים: שירי עבודות. ואע"פ שאינו עבודות ממש ואין מעכבין אלא כשירי עבודות שאינן אלא למצוה אפ"ה עובדן בבגדי לבן: מתניתא אמרה כן וכו'. דמשמע דקפדינן על לבן וכלומר למעוטי שאינו עובדה בבגדי זהב וקריאת הפרשה אינה אלא כשירי עבודה: למה. אינו עובדן בבגדי זהב לשירי העבודות: שהן בחוץ. וקס"ד דה"ק לא ניתן היום לעבוד בבגדי זהב לדבר שאינו עבודה והוא בחוץ והלכך פריך הרי שחיטה דלאו עבודה היא ואינה אלא בחוץ בעזרה והוא עובדה בבגדי זהב היום שהרי שחט את התמיד בבגדי זהב: רצה עובדה וכו'. דכאמת אם רצה עובדה בבגדי לבן ועל זה מתמה וכי מצינו לשחיטה רצה וכו' והלא שחיטת התמיד לא היתה אלא בבגדי זהב ושחיטת פרו והשעיר לא היו אלא בבגדי לבן: בכל אתר את אמר וכו'. הרי בכל מקום מצינו שצריך לנהוג כבוד להתורה ולילך למקום שהיא והכא את אמר שמוליכין הס"ת מכה"ג אצלם והיות כ"ג קורא והיה לו לילך לבהכ"נ ולקרות שם אלא וכו' התורה מתעלה בהן שהשיבות וכבוד הוא להתורה שהיא מתעלה ומתכבדת בהן שזה נותן לזה כדתנינן במתני' וגרסינן להסוגיא עד סוף הלכה בפ"ז דסוטה בהלכה ו' וכן לקמן בפ"ד דמגילה בהלכה ה' ושם פירשתי ע"ש:

קרבן העדה

הולכין מיל. כדאמרי' לעיל מיקירי ירושלים היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה וכשחוזרין ושוהין אחר כך כדי הילוך מיל יודעין שהגיע שעיר למדבר:

גמ' קבלן. מלכות גדולות וגבוהות ששם השומרים עומדים ומניפים בסודרים:

הדרן עלך שני שעירי

הלכה א מתני' לקרות. פרשת היום בגמרא מפרש מנ"ל: בבגדי בוץ. שעבד בהן עבודת היום: איצטלית. לבוש כמין חלוק: משלו. שקריאת הפרשה אינה עבודה: בית הכנסת היה סמוך לעזרה בהר הבית: חזן הכנסת. שמש: ראש הכנסת. על פיו נחתכין צרכי הכנסת מי מפטיר מי פורס על שמע מי עובר לפני התיבה ונותנים ס"ת מזה לזה משום יקרא דכ"ג להראות שיש שררות הרבה למטה ממנו: ואך בעשור. שבפרש' אמור: יותר ממה שקריתי כו'. שלא להוציא לעז על ס"ת כשרואין אותו קורין פ' שלישית על פה יהו סבורים שס"ת חסר פרשה: שבחומש הפקודים. ספר וידבר שמתחיל במנינן של ישראל: קורא על פה. טעמא מפרש בגמרא: על התורה וכו'. מפרש בגמרא: לא מפני שאינו רשאי. דסד"א דרואה עבודה א' אינו רשאי להניחה כדי לילך ולראות עבודה אחרת דאין מעבירין על המצות וראיית עבודה מצוה היא דברוב עם הדרת מלך קמ"ל דלא מעבר מצוה הוה כיון שאינו עסוק בה:

גמ' ויעש. בסוף פ' יה"כ באחרי מות כתיב ויעש כאשר צוה ה' את משה: מה ת"ל כאשר צוה ה' את משה. הל"ל ויעש כן אהרן אלא ויעש אהרן וקרא הפרשה כדברים אשר צוה ה' את משה: שירי עבודה. שאינה עבודה גמורה כגון קריאת הפרשה ותפלה שמתפלל בבית החיצון: מתני' אמרה כן. דקריאת הפרשה אינ' עבודה דאס"ד עבודה איך קאמר ואם לאו באסטלית לבן משלו דלאו בגדי כהונה וכי יש לך עבודה שכשירה שלא בבגדים: ר' יוסי. פריך למה כשירה קריאת הפרשה שלא בבגדי לבן מפני שהיא בחוץ בעזרה הרי שחיטת הפר והשעיר שנעשית בחוץ ואפ"ה עובדה בבגדי לבן: ה"ג והוא עובדה בבגדי לבן: רצה עובדה. לקריאת הפרשה בבגדי זהב רצה עובדה בבגדי לבן ומגיה הא דתנן במתני' ואם לאו באסטלית לבן אלא לעולם בעינן בגדי כהונה אלא דאם רצה היינו בבגדי זהב או בבגדי לבן: מצינו שחיטה. והשתא למידין דאף שחיטת הפר והשעיר אם רצה לעשותה בבגדי זהב עושה: ופריך בכל. מקום אמרינן שנוהגין כבוד בתורה והולכין אחריה והכא אמרינן שמביאין הס"ת אצל כה"ג: ומשני אלא ע"י. שהכ"הג והסגן הם בני אדם גדולים וחשובים כבוד היא לתורה שתבא לידם וגם היא מכבדת אותם: ופריך והא

הלכה

ציון ירושלים *בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה. עיין ש"ע א"ח סי' קלה סעיף יא בהגה"ה. ועיין עירובין פו ע"ב וכסוכה סו ע"ב ועיין ערובין דף נא ודו"ק היטב ועיין בהגהות שם:

גליון הש"ס

(א) עי' רש"י ד"ה בא וצ"ע דכאן יליף לה מקר' וע' בתוי"ט וריטב"א: (ב) ע' בבלי יומא ד' לה ע"ב וברש"י שם ד"ה ולבד ובריטב"א שם:

יומא סח ב

בש"ס בבלי איתא ועל ירושלים

(סוטה פ"ז הלכה ו מגילה פ"ד הלכה ה)

עמודי ירושלים תנינא

ויעש מה ה"ע כו'. נ"ב עיין בפ"מ שכ' שהיא בפ' מלואים והוא תמוה דשם כתוב אשר צוה ולא כתיב כאשר צוה. וביותר תמוה דהא מקרא זה כתוב גבי יוה"כ באחרי מות (ט"ז ל"ד) ולמה לו לגמור ממלואים וכן פי' הקה"ע ודברי הפ"מ תמוהים:

והא תמן מייבלין אוריתא גבי ריש גלותא א"ר יוסה בי רבי בון תמן ע"י שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין לו במנהג אבהתהון. *תמן תנינן מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה [א] מדלגין בנביא ואין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מותר אין מדלגין בתורה ר' ירמיה בשם רשב"ל [ב] *שאין גלין ס"ת ברבים ר' יוסה בעי הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה אלא כדי שישמעו ישראל תורה על סדר והא תנינן קורא אחרי מות ואך בעשור שנייא היא שהיא (א) סדרו של יום תדע לך דארשב"ל בכל מקום אינו קורא על פה והכא קורא ר' יוסה מפקד לבר עולא חזנא דכנישתא דבבלאי כד דהיא חדא אוריא תהא גייל לה להדי פרוכתא כד אינון תרתי תי מייבל חדא ומייתא חדא: [ג] ומברך עליה שמנה ברכות על התורה הבוחר בתורה על העבודה שאותך ניראו ונעבוד על ההודייה הטוב לך להודות על מחילת העון מוחל עונות עמו ישראל ברחמים על המקדש הבוחר במקדש וא"ר אידי השוכן בציון על ישראל הבוחר בישראל על הכהנים הבוחר בכהנים על שאר תפלה *ותחינה ובקשה שעמך ישראל צריכין להוושע לפניך בא"י שומע תפלה:

הלכה ב מתני' *ואם בבגדי בוץ קרא קידש ידיו ורגליו [ד] ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו יצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת שבעת כבשים תמימים דברי ר' אליעזר ר"ע אומר עם תמיד של שחר היו קריבין ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ היו קריבין עם תמיד של בין הערבים. קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי לבן ולבש וקידש ידיו ורגליו נכנס להוציא את הכף ואת המחתה קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש קידש ידיו ורגליו *נכנס והקטיר את הקטורת והטיב את הנרות קידש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי עצמו ולבש מלווין אותו עד ביתו וי"ט היה עושה לכל אוהביו שיצא *בשלום:

גמ' א"ר יוחנן זו דברי ר"א ור"ע אבל דברי חכמים כולהן היו קריבין עם תמיד של בין הערביים ר' חונה בשם רב יוסף *אתיא דר' לעזר (ג) כב"ש כמה דב"ש אמרי תדיר מקודש מקודש קודם כן ר' ליעזר אומר תדיר מקודש מקודש קודם. היך עבידה עבודת היום מקודשת ומוספי היום תדירין עבודת היום קודמת למוספי היום פר ואיל ושבעת כבשים תמימים היו קריבין עם תמיד של שחר והשאר היו קריבין עם תמיד של בין הערבים רשב"ל אמר טעמא דהן תנייא כדי לסמוך חטאת

קרבן העדה

והא תמן. בבבל מביאין הס"ת לגבי ריש גלותא אע"פ דלפעמים אינן חשובים כל כך בתורה ובמלות: תמן. גבי ריש גלותא הואיל והן מזרעו של דוד עושין להן כמנהג אבותיהן כמלכי בית דוד: תמן תנינן. במגילה פ"ד: מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה: ואין מדלגין בתורה. שהשומע את הקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע: ואין מדלגין מנביא לנביא. שיש כאן טירוף הדעת יותר מדאי: שאין גולין ס"ת ברבים. מפני כבוד הציבור שימתינו עד שיגלול: הגע עצמך. אמור לנפשך: שהיתה פרשה קטנה. שצריך לדלגה דאין שם שהייה בגלילה כלל ואפ"ה אסור דהא סתמא תנן אין מדלגין בתורה: אלא. הטעם שאין גולין ס"ת בציבור כדי שישמעו התורה על הסדר וכשהן דולגים אין לב השומע פנוי כל כך לכוין הדברים: והא תנינן. שהכה"ג קורא אחרי מות ואך בעשור שבחומש הפקודים אע"ג שהן רחוקים זה מזה וקשיא בהני תרי טעמי דבסמוך: ומשני שנייא היא. שאני התם שהוא סדר היום וכאלו הם פרשה אחת: בכל מקום אינו קורא ע"פ. דקי"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן בע"פ והכא קורא ע"פ אלא ודאי כיון דשייכי אהדדי התירו לו לקרות ע"פ ה"ה נמי לענין דילוג התירו מפני שהוא סידורו של יום: רבי יוסה. צוה לבר עולא שמש של בה"כ של בבליים כשאין להן אלא ספר אחד וצריכין לקרות בשני ענינים תהא גולל לפני פרכת ותקרא ואין אתה צריך להכניסה לתוך הארון ולהוציאה שנית: כד אינון תרתי. כשיש לך שני ס"ת תהא מוליך אחת לתוך ארון ואח"כ תביא השנייה ולא תוציא שני ס"ת כא': תי. כמו תהא: הבוחר בתורה. וחותם בה כדרך שחותם בכל השנה דסובר דבכל השנה נמי חותם הבוחר בתורה א"נ היום מסיים הבוחר בתורה במקום שחותם בכל השנה נותן התורה: ה"ג שאותך לבדך ביראה נעבוד. והיינו בברכת העבודה שמסיים בה היום שאותך לבדך וגו': הטוב לך להודות. כדרך שחותם בכל השנה בבה"כ: על מחילת העון. חותם בא"י מוחל וכו': השוכן בציון. חותם בברכת המקדש ולא הבוחר במקדש א"נ דחותם בתרווייהו: על שאר תפלה וכו'. כפי מה שהוא רגיל להתפלל חותם הושע ה' את עמך ישראל שהן צריכין להושע לפניך בא"י שומע תפלה:

הלכה ב מתני' שבעת כבשים. של מוסף הן בחומש הפקודים: ופר העולה. נמי דמוסף עם תמיד של בין הערבים בטבילה חמישית: ולהטיב את הנרות. הטבה זו הדלקה היא: **גמ'** כולהן. אילו ואיל העם ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ ואימורי חטאת כולם קריבים עם תמיד של בין הערבים: אתיא דר"א. דמתני' דאמר אילו ואיל העם קודמים למוספים: כב"ש. דאמרי בפ"ח דברכות שמברך על היום ואח"כ מברך על היין אע"ג דברכת היין תדירה אפ"ה קדוש היום קודם שהוא מקודש ה"נ עבודת היום מקודש ומוספין תדיר עבודת היום קודם: היך עבידה. כמו היכי דמי: פר ואיל וז' כבשים. כולן עולות והן קרבנות הכתובים בחומש הפקודים: והשאר. היינו שעיר הנעשה בחוץ ואיל העם ואימורי חטאת: טעמא. דהאי תנא שמקריב כל העולות בשחר סמוך לתמיד של שחר שהוא עולה ושעיר הנעשה בחוץ וכו' שהן חטאת סמוך לפר ושעיר הפנימי שהן חטאת

פני משה

הלכה ב מתני' אם בבגדי בוץ קרא קידש ידיו ורגליו ופשט. כלומר דאלו קרא בכלי לבן שלו א"כ כבר קידש קודם שפשט הבגדי בוץ כשהיה רוצה לקרות ואז א"צ עכשיו אלא טבילה ולבישת בגדי זהב וכו': ויצא ועשה את אילו וכו' דברי ר"א. דס"ל לר"א דכל הני דכתיבי כריסא בפרשת היום עביד להו כריסא והיינו אילו ואיל העם ואימורי החטאת והוצאת הכף ומחתה ובתר הכי עביד למוספין את פר העולה ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ האמורים בחומש הפקודים עם תמיד של בין הערבים: ר"ע אומר עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה. דס"ל פר העולה ושבעה כבשים של מוספים היו קריבים אחר התמיד של שחר דכתיב מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד אלמא מוספין עם עולת הבקר נעשין ובסמוך לה ואח"כ עושה עבודת היום בבגדי לבן בטבילה שניה ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ ואע"פ שהוא מכלל קרבנות מוסף של היום משום שנאמר בו מלבד חטאת הכפורים א"כ למדנו ששעיר הפנימי שהוא חטאת הכפורים ומעבודת היום הוא קודמו ואח"כ עושה אילו ואיל העם ואח"כ מקטיר אימורי החטאת והן של פר ושעיר הנשרפין ואחר כך מקריב התמיד של בין הערבים כל אלו בטבילה שלישית כשלבש בגדי זהב ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש ונכנס לקודש הקדשים להוציא את הכף ואת המחתה וכו' וכדתנן במתני' דלקמן וכן הלכה וכדקאמר הכא בגמרא הכל מודים בהוצאת כף ומחתה שהוא לאחר תמיד של בין הערבים:

גמ' זו דברי ר"א ור"ע. כדפליגי במתני' אבל דברי חכמים דפליגי עלייהו בברייתא וס"ל כולהון היו קריבין וכו' אף אילו ואיל העם ואימורי החטאת הכל היו קריבין אחר עבודת היום של פנים וקודם תמיד של בין הערבים מלבד הוצאת כף ומחתה שהיא אינה עבודה ואותה היה מאחרה לאחר תמיד של בין הערבים וכדאמר ר' יוחנן לקמן הכל מודין בהוצאת כף ומחתה וכו': אתיא דר' אליעזר. דאמר אילו ואיל העם היו קודמין למוספין כב"ש בריש פ"ח דברכות דס"ל מברך על היום ואח"כ מברך על היין דברכת היום מקודש וברכת היין תדירה ותדיר ומקודש מקודש קודם כן ר"א ס"ל נמי הכי כדמפרש ואזיל: היך עבידה. כלומר לפיכך ס"ל לר"א דהיך עבידה כך שעבודת היום מקודשת ואילו ואיל העם ואימורי חטאת מעבודות היום הן ומוספין תדירין הן ותדיר ומקודש מקודש קודם: פר ואיל וכו'. לדברי ר"ע מפרש וכר"ע דתוספתא פ"ג דגרים התם ר"ע אומר פר העולה ושבעת כבשים. שהן מוספין של היום האמורים בחומש הפקודים וכתיב ובעשור לחודש השביעי הזה וגומר והקרבתם עולה לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה וגו' והן עולות ואילו היו קרבין עם תמיד של שחר: והשאר היו קריבין עם תמיד של בין הערבים. כדמסיים ר"ע שם ואח"כ פר ושעיר הנעשה בפנים ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ ועולת התמיד ומנחתה ונסכה ואח"כ אילו ואיל העם: טעמא דהן תניא. דהאי דטעמא דמוספין אחר תמיד של שחר מפרש שם דכתיב מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד א"כ סמוכין הן נעשין וכן מה שקדם שעיר הנעשה בפנים לשעיר הנעשה בחוץ משום דכתיב בשעיר הנעשה בחוץ מלבד חטאת הכפורים אלמא דשעיר שבפנים ברישא ופר ושעיר שבפנים כמי הואיל ומתנותיהן שוין נעשין כאחת אלא מה דמסדר עולת התמיד של בין הערבים ואחר כך אילו ואיל העם מה טעמא: כדי לסמוך חטאת

מסורת הש"ס

מגילה כד א

מסכת סופרים פי"א

יומא ע א

שם

(בגמ"ס בבלי א' ונכנס להקטיר קטרת של בין הערבים).

(שם א' בפס' שיצא בשלום מן מקדש)

ירושלמי נזיר פ"ו הלכה א

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פי"ב מתפל' הלכ' יג טוש"ע או"ח ס' קמד ס"א

ו
ב מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף ג

ז
ג מיי' פ"ג מעיוה"כ הלכה יא וכ"מ

ח
ד מיי' שם פ"ד הלכה ב ופ"ב הלכה ב

גליון הש"ס

(א) עי' בתוס' דף ע ד"ה ובעשור ובריטב"א שם וע' בב"י או"ח סי"מט ובתבואי מ"ג שם: (ב) לא מצינו לב"ש דסברי תדיר ומקודש מקודש קודם ומה דמברך על היום ואח"כ על היין לב"ש מטעמ' אחריני כמבואר פ' א"ד וע' בירוש' שם הלכה א לענין שבדלה וגם אמ"א מקודש עפי עבודת היום ממוספי היום דקדושת היום משני לזה כמו לזה כמבואר בזבחים דף צ א וע' במנחו' דף מט ובתוס' שם ד"ה תדיר ובסוכה דף נו:

שנויי נוסחאות (סוס"א) לעזר כד"ו ליעזר.

עמודי ירושלים תנינא

ר' יוסה מפקיד כו'. נ"ב עי' פירושו בתשובת גאונים קדמונים (בהערה לסי' י"ם):

יומא לז

מערכת העריך

על התורה הבוחר בתורה כו'. בערוך (ע' שמן ג) על התורה כדרך שמברכין עליה בבית הכנסת ברוך אתה ה' אשר בחר בנו וכו' וחותם הבוחר בתורה. על העבודה שאותך לבדך ביראה נעבוד. על ההודאה הטוב שמך ולך נאה להודות. על מחילת עון מוחל לעונות עמו ישראל. על המקדש הבוחר במקדש. על הכהנים הבוחר בכהנים. על ישראל להבוחר בישראל. על ירושלים הבוחר בירושלים:

עין משפט
נר מצוה

ט
א מיי' פ"ב מעיוה"כ ובלת"מ

תורה אור

חטאת לחטאת ועולה לעולה ואית דבעי מימר הפר והאיל ואילו ואיל העם ושבעת כבשים תמימים היו קריבין עם תמיד של שחר והשאר היו קריבין עם תמיד של בין הערבים והדין תנייא תולה עבודות מ"ט °ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם כאמור בענין מה אמור בענין אילו ואיל העם א"ר בון בר חייא ושעיר *מ"ט מדם חטאת הכפורים כבר קדמה חטאת הכפורים °ובא אהרן אל אהל מועד מאיכן בא מקריית הפרשה ולהיכן הוא הולך להוציא כף ומחתה כתיב ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם ואת אמר הכין ולא כן א"ר יוחנן [א] הכל מודין בהוצאת כף ומחתה שהוא לאחר תמיד של בין הערבים א"ר יוסה בן חנינה *כל הפרשה כתובה על סדר חוץ מזו א"ר יוסה עוד היא אמורה על סדר ובא אהרן אל אהל מועד מאיכן בא מקידוש הראשון שהיה בידו ולאין הוא הולך לקידוש האחרון א"ר מנא קומי רבי יוסה למה לי נן אמרין חוץ מקידוש האחרון א"ל שנייא היא דכתיב ובא ויצא ופשט את בגדי הבד שאין ת"ל אשר לבש וכי עלת על דעתינו *כלום הוא פושט אלא מה שהוא לובש א"כ למה נאמר אשר לבש הקיש פשיטה ללבישה מה לבישה בקידוש ידים ורגלים אף פשיטה בקידוש ידים ורגלים א"ר אלעזר יש לך עבודה אחרת שהוא עובדה בבגדי לבן ואי זו זו הוצאת כף ומחתה א"ר יוחנן (א) הכל מודין בהוצאת כף ומחתה שהוא לאחר תמיד בין הערבים : *ולמה בבגדי לבן א"ר חייה בר בא כשירות של מעלן כך שירות של מטן מה למעלן °ואיש אחד בתוכם לבוש בדים אף למטן °כתנת בד קדש ילבש :

יחזק' ט
ויקרא טז

הלכה ג מתני'

*כהן גדול משמש בשמונה כלים . וההדיוט בארבעה . בכתנת ומכנסים במצנפת ואבנט . מוסיף עליו כה"ג חושן ואפוד ומעיל וציץ . באילו נשאלין באורים ותומים . ואין נשאלין בהן להדיוט אלא למלך ולבית דין ולמי שצורך הצבור בו :

מפני

קרבן העדה

חטאת : והדין תנייא . טעמא דהאי תנא : תולה עבודות . כסדר שהם מפורשים בקרא : ואת עולת העם . משמע כל עולות העם יחדיו הקריב ואפי' אותן שבחומש הפקודים : ושעיר . הנעשה בחוץ מ"ט מאחרי ליה הא איהו נמי אמור בענין : ה"ג מלבד חטאת הכפורים . דכתיב בחומש הפקודים שעיר עזים אחד לחטאת מלבד חטאת הכפורים משמע שקדמה חטאת הכפורים : ופריך ובא אהרן אל אהל מועד . ש"מ שהיה בחוץ ומהיכן בא ע"כ לומר שמקריאת הפרשה בא ולמה נכנס ודאי להוציא את הכף ואת המחתה ואח"כ כתיב ויצא ועשה את עולתו ש"מ שלאחר הוצאת כף עשה עולתו ועולת העם : ואת אמר הכין . שהעולות עם תמיד של שחר היו קריבין : ומשני ולא כן אר"י . שהוצאת כף ומחתה היתה לאחר תמיד של בין הערבים א"כ ע"כ לומר שפסוק זה שלא כסדר נאמר דאם"ד כסדר הכתוב לא משכחת אלא ג' טבילות ואנן גמירי ה' טבילות היה טובל בשינוי בגדים בו ביום : עוד היא אמורה על הסדר . דקרא ובא אהרן וגו' לא קאי אהוצאת כף ומחתה אלא שבא מקידוש הראשון שהיה מקדש בלבישה לקידוש האחרון לפשיטת הבגדים : למה לית אנן אמרין . שלא היה קידוש לפשיטה אלא ללבישה היו שני קידושין כמלא שבפשיטה האחרונה לא היה קידוש : ה"ג דכתיב ובא ופשט וכו' . וה"פ שאני הכא דע"כ לומר שהיה קידוש לפשיטה : מה לבישה בקידוש . דילפינן בק"ו מה במקום שאין טעון טבילה דהיינו במקדש כל השנה כשבא לעבוד אין טעון טבילה מן התורה אלא מדרבנן לזכור טומאה ישנה טעון קידוש שנא' בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו : אר"א . אשר לבש בעינן שיש לך עבודה אחרת בבגדי לבן דאשר לבש משמע שכבר לבש אלמא זו היא פשיטה שנייה ש"מ שני פעמים לובש בגדי לבן וש"מ שיש הפסקת חילוף בגדים בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה : ולמה . כה"ג משמש ביה"כ בבגדי לבן ולא בבגדי זהב כבשאר ימות השנה : כשירות של מעלן . של מלאכי השרת המשמשים ברקיע :

מפני

פני משה

חטאת להטאת ועולה לעולה . כלומר כשם שהשעיר שבחוץ שהוא הטאת אתה סומכו לפר ולשעיר שהן הטאות שבפנים כך אתה סומך אילו ואיל העם שהן עולות לעולת התמיד של בין הערבים : ואית דבעי מימר . לר"ע שכך היו קריבין הפר והאיל של מוספי היום ואילו ואיל העם ושבעת כבשים של חומש הפקודים הן היו קריבין אחר תמיד של שחר והשאר החטאות של עבודת היום קריבין אח"כ עם תמיד של בין הערבים : והדין תניא תולה עבודות מה טעמא . להך תנא שתולה עבודות סמוכות זו לזו ואינו סומך עולה לעולה בתמיד של בין הערבים שהרי אומר אילו ואיל העם היו קריבין בתוך המוספין ואחר התמיד של שחר א"כ היו החטאות של עבודות היום עם התמיד של בין הערבים אחריהן סמוכין ואין כאן עולות סמוכים בתמיד הזה כמו שהן סמוכין בתמיד של שחר ומה טעמא : ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם . כתיב ודריש הך תנא להאי קרא שהוא מרמז כאמור בענין וכלומר שהוא בראש הפרשה ומה אמר בענין ראש הפרשה אילו ואיל העם כדכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה וגו' ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה והפר והשעיר שהן חטאות אי אפשר להקריבן קודם האילים לפי שצריך שיהא החטאות סמוכין והן השעיר שבפנים ושעיר החיצון שהן קריבין זה אחר זה כדמפרש טעמא לקמיה ולפיכך ס"ל שאילו ואיל העם שהן עולות וכתובין בריש הפרשה קריבין הן בתוך עולות המוספין של היום ואחר תמיד של שחר : אמר ר' בון בר חייה ושעיר מה טעמא . מה ראו לומר שאח"כ שעיר הנעשה בפנים ואחר כך שעיר הנעשה בחוץ דזה כ"ע שוין הן ומ"ט משום דכתיב גבי שעיר הנעשה בחוץ מלבד חטאת הכפורים . כצ"ל . משמע שכבר קדמה לו חטאת הכפורים והוא שעיר הנעשה בפנים . ומדם חטאת הכפורים הכתוב בספרי הדפוס ט"ס הוא דלא שייך כאן שאין המקרא הזה שכתוב בפ' תצוה מלמדנו על סדר העבודות כלום : ובא אהרן אל אהל מועד . ודריש מהיכן הוא בא מקריאת הפרשה שהיתה בעזרה ולהיכן הוא הולך אח"כ להוציא כף ומחתה שהניחם לפני ולפנים . ופריך הא כתיב בתריה ולבש את בגדיו והן בגדי זהב ויצא ועשה את עולתו וגו' ואת אמר הכין בתמיה שאין זה על סדר המקרא : ולא כן וכו' . כלומר ועוד הא לא כן אמר ר' יוחנן לקמן דהכל מודים שהוצאת כף ומחתה לאחר תמיד של בין הערבים היא והיאך אתה מסדר להוצאת כף ומחתה שהוא עכשיו : כל הפרשה כתובה על הסדר חוץ מזו . באמת דבכל הפרשה האמורה על הסדר עבודות אין כאן אלא הפסוק הזה שלא על הסדר הוא אלא אחר כך הוא צריך שיהא כתוב אחר גמר עבודות הקודמים ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אחר שהוציא כף ומחתה וקרא דויצא ועשה את עולתו וגומר צריך שיהא כתוב מקודם : א"ר יוסה . זהו סתם ר' יוסי אמורא . עוד היא אמורה על הסדר כלומר אעפ"כ יש לנו ג"כ לפרש שאמורה על הסדר : ובא אהרן אל אוהל מועד מאיכן בא מקידוש הראשון שהיה בידו וכו' . כלומר שהכתוב הזה מלמדנו עם האמור לאחריו ורחץ את בשרו במים וגו' שהוא טובל ומקדש ידיו ורגליו מחילוף עבודה לעבודה ומרמז לנו שהוא בא מקידוש הראשון שהיה בידו כשלבש לצורך העבודה והולך לקידוש האחרון לקידוש הפשיט' כשהוא פושט ומחלף הבגדים מעבודה לעבודה ואין כאן קפידא מה שכתוב אח"כ ויצא ועשה את עולתו וגו' וזה היה קודם לפי שהכתוב הזה ובא אהרן וגו' אין מלמדנו כאן לסדר העבודה אלא ללמד ולרמז על סוף העבודות כולן שיהא בקודש כמו בתחלת עבודה : אמר ר' מנא קומי ר' יוסה לית אנן אמרין חוץ מקידוש האחרון . כלומר מנא לך למידרש הכי וללמד על קידוש השני כשפושט ומחליף הבגדים מעבודה אימא לך איפכא דהכתוב הזה ושלאחריו מלמדנו שא"צ קידוש האחרון והוא קידוש השני כשפושט שהרי כתוב כאן ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד וגו' ולא הוזכר כאן רחיצה וקידוש ובפסוק של אחריו נאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ואין ללמד מפסוקים האלו אלא רחיצה וקידוש כשלובש הבגדים ומחלף מעבודה לעבודה ומנין לך קידוש האחרון בשעת פשיטת הבגדים : א"ל שנייא היא וכו' . כלומר שאני הוא זה שאתה רוצה לומר שאין קידוש לפשיטה לפי שזה למדנו מדכתיב ובא ופשט וגו' אשר לבש וכי עלת על דעתינו וכו' אלא להקיש וכו' ויצא הכתוב כאן ט"ס הוא : א"ר אלעזר וכו' . כלומר וג"כ הדבר הזה מלמדנו המקרא הזה דכתיב ובא אהרן וגו' ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו אל הקודש והאי בבאו וגו' מיותר הוא אלא ללמד יש לך עוד עבודה אחרת היום שהוא עובד בבגדי לבן בבואו אל הקודש ואיזו זו הוצאת כף ומחתה מלפני ולפנים והשתא שפיר דריש לעיל מאיכן הוא בא ולהיכן הוא הולך להוציא כף ומחתה לפי שבפסוק הזה מרומז זה : הכל מודים וכו' . כדלעיל :

הלכה ג מתני'

*קדש ידיו ורגליו וכו' הביאו לו בגדי לבן וכו' . בגמרא מפרש למה היה זה בבגדי לבן וזה היה אחר הקרבת תמיד של בין הערבים כמפורש בהלכה דלעיל : נכנס והקטיר את הקטורת . של בין הערבים ולהטיב את הנרות של בין הערבים כמו בשאר הימים : הביאו לו בגדי עצמו ולבש . ויוצא לביתו ומלוין אותו כל העם עד לביתו ויו"ט היה עושה לאוהביו על שיצא בשלום מן הקודש :

גמ' ולמה בבגדי לבן . להוצאת כף ומחתה נהי שאין יכול להכנס לפני ולפנים בבגדי זהב כדמפרש טעמא בהלכה דלקמן מכל מקום למה בלבן של בגדי כהונה הלא אינה עבודה והיה יכול ללבוש בגדים של חול וכמו בקריאת הפרשה שאינה עבודה : כשירות . של מלאכים למעלה כדכתיב ואיש אחד בתוכם לבוש בגדים וכן הוא בשירות שלמטה לפני ולפנים . ובבגדי כהונה לבן דכתיב כתונת בד קודש ילבש וא"א ללבוש שאר בגדים ואפי' לבן :

הלכה ד מתני'

כהן גדול משמש . בשאר ימות השנה בח' כלים : במצנפת . לא נאמר בכתוב מצנפת בבגדי כהן הדיוט אלא מגבעות ובבגדי אהרן נאמר מצנפת ובל' מקרא קורא לשל כ"ג מצנפת לפי שלופף בה סביב סביב על ראשו וכהן הדיוט לופף בה ככובע ונקרא מגבעות על שם שנראית כגביע ובלשון המשנה קורא לשניהם מצנפת : באלו נשאלין באורים ותומים . כהן הנשאל באורים צריך ללבוש שמונה בגדים וכיצד שואלין הכהן עומד ופניו לפני הארון והשואל עומד מאחריו ופניו לאחורי הכהן ואומר השואל אעלה או לא אעלה ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו אלא שואל בקול נמוך כמו שמתפלל בינו לבין עצמו ומיד רוח הקודש לובש את הכהן ומביט בחושן במראה הנבואה להאותיות הבולטות כנגד פניו עלה או לא תעלה לפי שהיו כתובים על החושן שמות של י"ב שבטים ואברהם יצחק ויעקב ותיבות שבטי יה ונמצא כל האלפא ביתא והכהן משיבו ואומר לו כפי שהוא מביט בהאותיות הבולטות : אלא למלך . וכו' דכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו' הוא זה המלך וכל בני ישראל אתו זה מי שכל בני ישראל אתו לצאת תחרע למלחמה והוא המשוח מלחמה ולמי שהצבור צריך בו דכתיב וכל העדה ואלו סנהדרי גדולה :

מפני

מסורת
הש"ס

יומא ג:

שם עא א

לעיל פ"ג ה"ט וש"נ

ויקרא רבה פכ"א

כולי מתני' אי' בפ' גם בב"ם בבלי וחסר כאן

גליון הש"ס

(א) ע' ברמב"ן על התורה פ' אחרי

עיין להלכה ב

שנויי נוסחאות (סו"ז) מ"ט נד"ו מה טעמא . (סוכ"ז) שהוא נד"ו שהיא .

מסורת הש"ס

ר"ס כו א

יומא יב ב

פרכין יו א

ויקרא רבה פ"י

קרבן העדה

מפני מה כה"ג משמש בשמנה כלים. בכל ימות השנה ואע"ג דמסיק לקמן שכולן באין לכפרה מ"מ הכי קשיא ליה. ישמש כהן הדיוט בד' וכה"ג בד' הנוספים לחוד: בריתי היתה אתו. דכתיב גבי אהרן: מפני מה אינו משמש בבגדי זהב. ביה"כ: מפני הגאוה. שלא יתגאה בכניסתו לפני ממ"ה הקב"ה כדכתיב אל תתהדר לפני מלך: שאין קטיגור. זהב שעשו בו את העגל נעשה סניגור לכנוס בו לפני ולפנים ביה"כ לכפר על ישראל: ולבשם. נוטריקון ובלו שם שלא היו ראויין לעבודה עוד: ולא היו כשרים ליה"כ הבא. אפי' לכה"ג זה: אחת. תשובה אחת מבגדי כה"ג שהן קדושה חמורה איך יעשו בגדי כהן הדיוט הא מעלין בקדש ואין מורידין: ואחת. תשובה שנייה מבגדי כהן הדיוט עלמן דהא אבנטו של כה"ג ביה"כ הוא של בוץ ואבנט של כהן הדיוט הוא של כלאים: שהוא של בוץ. שנאמר באבנט בד יחגור: שיש בו כלאים. שנאמר ואת האבנט שש משזר תכלת ושש כתנא ותכלת עמרא: בראוי לו. בבגדים הנאמרים בו: כשם שהקרבנות מכפרין. משום דקשיא ליה למה נסמכה בורה תלוה ענין מילואים לבגדי כהונה: כתנת היתה מכפרת על לובשי כלאים. דס"ל שאין חייבי' על כלאים אלא בבגד הלובש סמוך לבשרו שהוא המחמם אבל מה שעל בגדיו אינו אלא מדרבנן א"כ לפי שבגדי כהונה קשים הם ולא שייך בהן כלאים כדאיתא בבבלי בריש פירקין והיינו אבנט ומצנפת ומכנסיים אבל כתונת ודאי לא היה קשה דא"כ היה חוכך בבשרו: ויטבלו את הכתנת בדם. רמז היה לשם שכפרת דמים עולה ע"י כתונת: לכסות בשר ערוה. לחפות על גילוי עריות: וישם את המצנפת על ראשו. פשיטא שנותנין המצנפת על הראש אלא ללמדך שהוא מכפר על המתגאים להיות לראש והם גסי הרוח א"כ יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גבוה לב: על הגנבים. לפי שהיה חלול כנגד הגנבים שעושים מעשיהם בסתר: על העקמנים. שמעקמים דרכים ואומרים בפיהם ולבם בל עמם והאבנט כנגד אילי ידיהן והיינו כנגד הלב. רש"י. א"כ שמרמזין בידיהם והאבנט כנגד אילי ידיהן: ל"ב אמה היה. באבנט והיה מעקמו לפניו ולאחריו הלכך מכפר על העקמנים: אין אפוד ותרפים. בזמן שאין אפוד הוה עון ותרפים: יבא קול. שמשמיעין פעמוני המעיל ויכפר על מעשה קול של לשון הרע: ה"ג מה כפרה האמורה בחוץ בן הבקר כו' אף כפרה האמורה בפנים בן הבקר וכו'. וה"פ מה כפרה האמורה בעגלה ערופה הנעשית בחוץ מכפרת על ש"ד וקס"ד השתא דהיקשא אילטריך לכפר על הרולח בשגגה וקשיא אהא דאמר לעיל דכפרת שוגג בכה"ג תליא ואין לו כפרה אחרת: ומשני כאן בשוגג. פר בפנים מכפר על השוגג ומיתת כה"ג על המזיד: ופריך שנייא היא עגלה ערופה בין שוגג למזיד. בתמיה וכיון דע"ע מכפרת על שוגג ומזיד ה"ה פר יה"כ מכפר על שניהם: כאן על חטא ידוע. עגלה ערופה מכפרת על חטא ידוע: ותטבע האבן במצחו. גבי גלית שגידף מערכת ישראל: וכתיב. גבי לין והיה על

גמ' מפני מה כה"ג משמש בשמנה כלים ר' חנניה חברון דרבנן אמר כנגד המילה שהיא לח' ימים על שם בריתי היתה אתו מפני מה אינו משמש בבגדי זהב מפני הגאוה א"ר סימון על שם אל תתהדר לפני מלך א"ר לוי *שאין קטיגור נעשה סניגור אתמול כתיב בהם ויעשו להם אלהי זהב ועכשיו הוא עומד ומשמש בבגדי זהב תני ר' חייה ולבשם ובלו שם א שם היו גנוזין שם היו מרקיבין ולא היו כשירים ליה"כ הבא *תנא ר' דוסא אומר כשרים .הם לכהן הדיוט תני רבי אומר שתי תשובות בדבר אחת בבגדי כהן גדול ואחת בבגדי כהן הדיוט תני לא נחלקו רבי ור"א בי ר"ש על אבניטו של כה"ג ביה"כ שהוא של בוץ ועל שאר ימות השנה שיש בו כלאים ועל מה נחלקו על אבנטו של כהן הדיוט שרבי אומר ב יש בו כלאים ור"א בי ר"ש אומר אין בו כלאים רבי יעקב בר אחא ר' אבהו בשם ר' יוחנן טעמא דרבי ועשית לאהרן ולבניו ככה ככל אשר צויתי אתכה מה בגדי אהרן יש בו כלאים אף בגדי בניו יש בהן כלאים מה עבד לה ר"א בי ר"ש מה אהרן בראוי לו אף בניו בראוי להן. אמר רבי סימון *כשם שהקרבנות מכפרין כך הבגדים מכפרין. בכתונת ומכנסיים מצנפת ואבנט *כתונת היתה מכפרת לובשי כלאים אית דבעי מימר על שופכי דמים כמה דאת אמר ויטבלו את הכתונת בדם מכנסיים היה מכפר על גילוי עריות כמה דאת אמר ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה מצנפת היתה מכפרת על גסי הרוח כמה דאת אמר וישם את המצנפת על ראשו אבנט היה מכפר על הגנבים ואית דבעי מימר על העוקמנים א"ר לוי ג ל"ב אמה היה בו והיה מעקמו לכאן ולכאן חושן היה מכפר על מטי הדין כמה דאת אמר ועשית חשן משפט אפוד היה מכפר על ע"ז כמה דאת אמר ואין אפוד ותרפים מעיל ר' סימון בשם ר' יונתן דבית גוברין שני דברים לא היתה בהן כפרה וקבעה להן התורה כפרה ואלו הן האומר לשון הרע וההורג נפש בשגגה האומר לשון הרע לא היתה לו כפרה וקבעה לו התורה כפרה זוגי המעיל והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו יבא קול ויכפר על קול ההורג נפש לא היתה לו כפרה וקבעה לו התורה כפרה מיתת כה"ג וישב בה עד מות הכה"ג תני ר"א בן יעקב אומר נאמרה כפרה בפנים ונאמר כפרה בחוץ מה כפרה האמורה בפנים בן הבקר מכפר על שופכי דמים אף כפרה אמורה בחוץ בן הבקר מכפר על שופכי דמים כאן בשוגג כאן במזיד שנייא היא עגלה ערופה בין שוגג בין מזיד א"ר יוסה כאן על חט ידוע וכאן על חט שאינו ידוע. ציין אית דבעי מימר על הגודפנים אית דבעי מימר על עזי פנים מ"ד על הגודפנין ניחא דכתיב ותטבע האבן במצחו וכתיב והיה על

פני משה

גמ' מפני מה כ"ג משמש בשמונה כלים. מה טעם נאמרה תורה כך: על שם בריתי היתה אתו. דכתיב בתריה כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' וזהו על כ"ג דכתיב בזאת יבא אהרן וגו' וכתיב ואני זאת בריתי וגו': על שם אל תתהדר לפני מלך. לבא לפניו בבגדי גאוה: שאין קטיגור וכו' שהרי אתמול כתיב בהם וכו'. ולשני הטעמים אין קפידא אלא כשנכנס לפני ולפנים: ולבשם. והא כתיב ברישא דקרא כתונת בד קדש ילבש וגו' מה ת"ל ולבשם ללמד ובלו שם וכו': שתי תשובות בדבר. אחת בבגדי כ"ג וכו'. כלומר אחת (שאין) אבנטו של כ"ג ביום הכפורים לא זהו אבנטו של כהן הדיוט שאבנט של כ"ג ביה"כ הוא של בוץ ושל כהן הדיוט של כלאים דשוין הן עם אבנטו של כ"ג בשאר ימות השנה דכתיב ביה מפורש ואת האבנט שש משזר ותכלת והיא כלאים: ואחת בבגדי כהן הדיוט. ועוד תשובה אחת לבגדי כהן הדיוט שאין תשמישו של כהן הדיוט אלא בקדושה קלה והיאך ישתמש בבגדים שנשתמש בהן קדושה חמורה לפני ולפנים. א"נ איפכא שתשובה הראשונה בבגדי כה"ג שנשתמש בהן קדושה חמורה והאיך ישתמש בהן כהן הדיוט קדושה קלה ותשובה שניה בבגדי כהן הדיוט שאין אבנטו של כ"ג ביה"כ כאבנטו של כהן הדיוט: תני. בברייתא דפליגי בה רבי ור"א בר"ש רבי אומר אין בין כ"ג לכהן הדיוט בבגדי ארבעה השוין אלא אבנט. ר"א בר"ש אומר אף לא אבנט ומפרש דלא נחלקו על אבנטו של כ"ג שביה"כ היה של בוץ דכתיב בגדי הבד ושל שאר ימות השנה היה של כלאים כדאמרן: ועל מה נחלקו על אבנטו של כהן הדיוט. בין בשאר ימות השנה בין ביה"כ מה שלובשין לסייע לכה"ג בדברים השייכים כגון להביא לו את הפר והשעיר וכיוצא בזה שרבי אומר וכו' ולר"א בר"ש אין חלוק בין אבנטו של כהן הדיוט ובין אבנטו של כ"ג ביה"כ: ועשית לאהרן ולבניו וגו'. משמע ששוין הן באלו בגדים שהן לו ולבניו ור"א בר"ש ס"ל מה אהרן בראוי לו אף בניו וכו' ושל כה"ג היה האבנט של כלאים בשאר ימות השנה ושל כהן הדיוט של בוץ: על ראשו. רמז על גסי הרוח שהולכין בגובה הראש: על הגנבים. שגונבין דעת הבריות והלבבות והאבנט היו חוגרין כנגד אילי ידיהן שהוא כנגד הלב: על העוקמנים. דוברי שקר שמעקמין ומסבבים דבריהם נגד האמת ועל שם שהיו חוגרין באבנט ומעקמין ומסבבין אותו לכאן ולכאן וכדאמר ר' לוי: מעיל. מה היה מכפר כדר' סימון וכו' שמכפר על לשון הרע יבא קול ויכפר על קול: ההורג נפש. בשגגה לא היתה לו כפרה וכו': ונאמר כפרה בחוץ. בעגלה ערופה ונכפר להם הדם: מה כפרה האמורה בחוץ בן בקר מכפר על שופכי דמים אף כפרה האמורה בפנים וכו'. כצ"ל. וס"ל לר"א בן יעקב דקרבנות מכפרים ג"כ על שופכי דמים והיינו בשגגה וכדמסיים כאן בשוגג הקרבנות מכפרים וכאן במזיד ולא ידיע מאן קטליה עגלה ערופה מכפרת: שנייא היא עגלה ערופה. כלומר דדחי להיקשא דר"א בן יעקב ומקשי עלה דשאני עגלה ערופה דמכפרת בין שוגג בין מזיד שהרי אינו ידוע מאן קטליה והיך קטליה ואלו קרבנות ודאי אין מכפרין על המזיד: אמר ר' יוסה. הכי הוא דאמרינן כאן קרבנות מכפרין על חטא ידוע שידוע הוא מי ההורג אלא שבשגגה הרג וכן משכחת לה נמי במזיד ולא אתרו ביה דלאו בר קטלא הוא וכאן בעגלה ערופה על חטא שאינו ידוע מי ההורג ובין בשוגג ובין במזיד והשתא שניהם שוין הן: על הגודפנים. המחרפים ומגדפים: מ"ד על הגודפנים ניחא. כדאשכחן בגלית הפלשתי שהיה מחרף ומגדף וכדכתיב ותטבע האבן במצחו וכתיב בגין והיה על

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ח מכלי המקדש הלכה ה

יא
ב מיי' שם הלכה א

יב
ג מיי' פ"ט מכלי המקדש הלכה יט

שנויי נוסחאות (סול"ס) וישם במקרא „ושמת". (סול"ד) על ע"ז נד"ו על עובדי עבודה זרה.

על מצחו תמיד מ"ד על עזי פנים ומצח אשה זונה היה לך ולמה נקרא שמם *אורים שהן מאירין לישראל ותומים שהן מתימין לפניהם את הדרך שבעת שהיו ישראל תמימין היו מכוונין להן את הדרך שכן מצאנו שבידו להן בגבע בנימין א"ר יהודה ח"ו לא בידו להם בגבע בנימין שבראשונה אמר עלה ולא אמר נתתיו ובשנייה אמר עלה ואמר נתתיו *ואין נשאלין שתי שאילות כאחת אם נשאלו אית תניי תני משיבו על הראשונה ואין משיבו על השנייה ואית תניי תני משיבו על השנייה ואינו משיבו על הראשונה ואית תניי תני אינו משיבו לא על הראשונה ולא על השנייה מ"ד משיבו על הראשונה ואינו משיבו על השנייה מן הדא ויאמר דוד ה' אלהי ישראל וגו' היסגירני בעלי קעילה בידו וגו' הירד שאול דוד לא שאל כהוגן לא צורכא הירד שאול ואם ירד יסגרוני בעלי קעילה בידו מ"ד משיבו על השנייה ואינו משיבו על הראשונה מן הדא ויאמר דוד היסגרני בעלי קעילה אותי וגו' מ"ד אינו משיבו לא על הראשונה ולא על האחרונה וישאל דוד ביי' לאמר ארדף אחרי הגדוד הזה האשיגנו דוד ביקש עליה רחמים ה' אלהי ישראל הגד נא לעבדך תדע לך שהרי שתים שאל והשיבו שלש ויאמר לו רדף כי השג תשיג והצל תציל אית תניי תני הקול היה שומע אית תניי תני *הכתב בולט מ"ד הקול היה שומע ניחא דכתיב וישמע את הקול מ"ד הכתב היה בולט והא לית חי"ת בשבטים ולא צד"י ולא קו"ף בשבטים אברהם יצחק יעקב כתוב עליהן והא לית טי"ת בשבטים כל אלה שבטי ישראל היה חקוק עליהן :

הדרן עלך פרק בא לו כהן גדול

הלכה א מתני'

*יה"כ אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה המלך והכלה ירחצו את פניהם והחיה תנעול את הסנדל דברי ר"א וחכמים אוסרין : גמ' ענוש כרת ואת אמר הכין א"ר הילא לפחות מכשיעורין נצרכה תענו את נפשותיכם *יכול ישב לו בחמה וצינה כדי שיצטער ת"ל כל מלאכה לא תעשו מלאכה אסרתי לך במקום אחר ועינוי אסרתי לך במקום אחר *מה מלאכה שאסרתי לך במקום אחר מלאכה שחייבין עליה כרת אף עינוי שאסרתי לך במקום אחר עינוי שחייבין עליו כרת ואלו הן אלו הפיגולין והנותרין מנין לרבות את הטבלין ת"ל תענו את נפשתיכם ריבה מרבה אני את הטבלין שהן במיתה ולא ארבה את הנבלה שאינה במיתה ת"ל תענו את נפשתיכם ריבה ארבה את הנבילות שהן בלא תעשה ולא ארבה את החולין שאינן בל"ת ת"ל תענו את נפשתיכם ריבה ארבה את החולין שאינן בעמוד ואכול ולא ארבה את התרומה ומעשר שני שהן בעמוד אכול ת"ל תענו את נפשתיכם ריבה ארבה את התרומה והמעשר שאינן בבל תותיר ולא ארבה את הקדשים שהן בבל תותיר ת"ל תענו את נפשתיכם ריבה ד"א תענו את נפשתיכם דבר

פני משה

על מצחו תמיד. מאן דאמר על עזי פנים מהו הרמז על המצח וקאמר כדכתיב ומצח אשה זונה היה לך מאני הכלם כדרך עזי הפנים שאין להם בושה : ולמה נקרא שמם אורים וכו'. אמתני' מהדר : שכן מצינו שבידו להן בגבע בנימין. שנאמר להן עלו אליו וכתיב ביום השני וישחיתו בבני ישראל עוד וגו' ומשום שלא היו ישראל תמימין באותו הדור שלא מיחו על פסל מיכה : חס וכלום. מעולם לא בידו מה שאמרו בפירוש לנלח ובגבע בנימין ג"כ לא בידו שבראשונה אמר עלה סתם שלא שאלו אלא סתם האוסיף לגשת למלחמה וגו' ולא אמרו אם אחדל כבשניה ואז השיבו להן עלו כי מחר אתננו בידיך : מ"ד משיבו על הראשונה ואין משיבו על השנייה מן הדא וכו'. כלומר על הראשונה לפי הסדר הוא שמשיבין לו ודוד הוא ששאל שלא כהוגן לפי הסדר בשאל היסגירוני בעלי קעילה הירד שאול ולא היה צריך לומר אלא כך הירד שאול ואם ירד היסגירוני ולפיכך השיב לו על הראשונה לפי הסדר בלבד כדכתיב ויאמר ה' ירד וכששאל אח"כ היסגירו השיבו יסגירו ותו לא ואע"פ שאמר היסגירוני וגו' ביד שאול דמשמע שחזר ושאל גם על זה הירד שאול וזהו כמ"ד משיבין על השנייה בלבד וכלומר שלפעמים כך הוא ומפני שכבר השיבו בתחלה ואמר ירד : מ"ד אינו משיבו לא על הראשונה וכו'. כלומר שלפעמים אין התשובה לא על הראשונה ולא על השנייה בלבד אלא מוסיפין לו להשיב לפי צורך השעה וכדמסיק : וישאל דוד וגו'. בקרא לא כתוב כן במעשה דצקלג אלא וישאל דוד בה' לאמר הרדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו. ומה בקש רחמים ואמר ה' אלהי ישראל הגד נא לעבדך לא נאמר אלא במעשה דקעילה וכלומר שכבר ביקש דוד עליה רחמים פעם אחד ואמר הגד נא לעבדך ולשון הגדה מורה בכל מקום על בירור הדבר ולהגיד מה יהיה בסופו ולכן גם כאן השיבו לו אף על מה שלא שאל ולפי שהיתה השעה דחוקה וכדמסיק תדע לך וכו' והוסיף לו ואמר והצל תציל וזה גרם בקשת רחמים של דוד בראשונה כשהתפלל ואמר הגד נא לעבדך : הקול היה שומע. הכהן והשיב כך להנשאל : הכתב. שעל החושן בולט וכפי שהכהן רואה על לבו להאותיות שבולטות כך הוא משיב להנשאל : מ"ד הקול היה שומע ניחא. שכך מצינו דכתיב וישמע וגו' והיה יכול לשמוע כל הצריך להשיב אלא למ"ד הכתב היה בולט א"כ היה צריך שיהיה בכתב החושן כל הא"ב והא לית חי"ת בכתב השבטים ולא צדי"ק ולא קו"ף ומשני אברהם יצחק ויעקב כתוב עליהן וכן תיבות כל [אלה] שבטי ישראל הם חקוק עליהן והרי כל הא"ב היה שם :

הדרן עלך פרק בא לו

הלכה א מתני' יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וכו'. דחמשה ענוים כתובים בתורה גבי יום הכפורים וכל הני דקחשיב איקרי עינוי וה' עינויים הן דשתייה בכלל אכילה ואע"ג דאכילה ושתייה בעונש כרת הן משום דבעי למיתני שאר עינוים דלית בהו כרת קתני אסור בכולן דבאיסור שוים הן : המלך והכלה ירחצו את פניהם. מלך משום דכתיב מלך ביופיו תחזינה עיניך והכלה כדי להכבה על בעלה וכל ל' יום מיום החופה קרויה כלה : והחיה. יולדת תנעול את הסנדל מפני הצינה : דברי ר"א. אכולהו קאי המלך וכלה וחיה והכל כר"א: גמ' ענוש כרת הוא. על אכילה ושתיה ואת אמר הכין בתמיה דקחשיב את אכילה ושתיה באיסור בלבד כמו אינך : לפחות מכשיעורין נצרכה. אכילה ושתיה דקתני אסור בפחות מכשיעור מיירי דאע"ג שחצי שיעור אסור הוא מן התורה אינו ענוש כרת אלא על השיעור : תענו את נפשותיכם יכול ישב לו בחמה וכו'. ברייתא היא בת"כ : שאסרתי לך במקום אחר. בשבת אף עינוי שאסרתי לך במקום אחר ביה"כ עינוי שחייבין עליו כרת הוא וזהו האכילה כמו שמצינו בדבר אכילה שחייבין עליו כרת ואלו הן וכו' :

קרבן העדה

על מצחו תמיד : שהן מאירין. מפרשין דבריהם : שהן מתימין לפניהם את הדרך. ילכו בה בעת שהיו ישראל תמימים לכך נקראים ותומים : שבידו להן. שהטעה להם הגורל ונפלו על ידו : ולא אמר נתתיו. והם לא ביחנו אם לנצח אם להנצח : שתי שאילות כאחת. אלא לאחר שהשיבו לו על הראשון חוזר ושואל על השני : היסגירוני וגו'. הרי כאן שתי שאלות הירד שאול ואם ירד היסגרוני בעלי קעילה בידו : דוד לא שאל כהוגן. דהל"ל הירד שאול היסגירוני שירידת שאול קודמת למסירתו והחזירו לו ויאמר ה' ירד כמלא שהשיבוהו על הראוי לשאל ראשונה : מן הדא ויאמר דוד וגו'. הרי שהשיבו על מה ששאל ראשונה : ה"ג ולא על האחרונה היסגירוני בעלי קעילה וגו' דוד בקש וכו' והשיבו שלש וישאל דוד וכו' האשיגנו ויאמר רדוף וכו' : דוד ביקש עליה רחמים כו'. מדהולרך לרחמים ש"מ שלא רצו להשיבו לו כלום : והשיבו שלש. רדוף א' והשג תשיג ב' והצל תציל ג' : הקול היה שומע. דעל ידי שהרוח הקודש מתלבש בו היה שומע את הקול מדבר אליו : הכתב. כגון עי"ן משמעון ולמ"ד מלוי וה"א מיהודה ורוח הקדש מתלבש בכהן שידע לצרף ולסדר אותיות הבולטות : דכתיב וישמע את הקול. וכל העם לא שמעו ה"נ היה כאן באורים ותומים : הא לית חית וכו'. ואם היה צריך להם כגון תצלחו מהיכן ידעו : ומשני אברהם וכו'. נמי היו שמותם כתובין עליהן : כל אלה שבטי ישראל. נמי היו חקוקין עליהן כמלא דכל סדר אלפ"א בית"א היה כתוב עליהן :

הדרן עלך פרק בא לו

הלכה א מתני' יה"כ אסור באכילה ובשתייה וכו'. מפרש בגמרא דכל הני איקרי עינוי וגבי יה"כ ה' עינויי' כתיבי והני ה' הוו דשתייה בכלל אכילה : מלך. צריך שיתראה נאה דכתיב מלך ביופיו תחזינה עיניך : והכלה. צריכה נוי כדי שתחבב על בעלה וכל ל' יום לחופתה קרוי' כלה : והחיה. יולדת תנעול. מפני הצנה : גמ' ופריך ענוש כרת. על האכילה ושתייה ואת תנן במתני' יה"כ אסור באכילה וכו' דמשמע איסורא הוא דאיכא ענוש כרת ליכא : לפחות מכשיעורין נצרכה. הא דתנן לשון איסור היינו בשאכל פחות מכשיעור דהגסה שהוא שיעור ליה"כ וכי לא שלים שיעורא כרת ליכא איסורא איכא : מה מלאכה שאסרתי לך במקום אחר. כרת כי הכא כגון בשבת אף עינוי בדבר אכילה קאמר שמצינו שחייב עליו במקו' אחר כרת כגון פיגול ונותר : ה"ג ואיזו הן אלו וכו' : ה"ג דבר

שנויי נוסחאות (סו"ד) שבעת בד"ו שבשעה. (סוס"ו) בידו וגו' הירד במקרא „בידו הירד'. (כוי"ש) היסגרני במקרא „היסגרו".

חתם סופר

והא לית עי"ת בשבטים כל אלה שבטי ישראל חקוק עליהם. וברמב"ם פ"ט מכלי מקדש ה"ז על אבני החושן כ' שבטי יה. וכתב שם הכ"מ דהוא נגד ש"ס בבלי ס"פ בא לו דאמרי' שבטי ישורון כתוב שם. ונגד ירושלמי שבטי ישראל אלא הרמב"ם ס"ל אין קפידא ע"כ כ' שבטי יה שהוא עדות לישראל שסם כשרים ע"ש וסתי' יותר תמוס מן הקושיא כמובן. ונלע"ד כיון דע"כ כ' שבטי להשלים אות ט' א"כ לכאורה כ' כל אלה שבטי ישראל. לשון הקרא מפא"כ בשבטי ישורון שלא נמצא בשום פסוק. אך מסתמא קבלה סיתה בידי חכמי תלמודנו שכך היה כתוב. ע"כ מסברא אומר אני כיון דשם ישראל הוא כשנריכים שעד לתומכם לעבודת ה' ולסיפר דכיהם נקראו ישראל וכשנתעלו קראום הקב"ה בסוף התורה אין כאן ישורון שסם ישרים מעליהם בלי שעד והוא חשוב יותר מישראל. ואמר [illegible]

קרבן העדה

דבר שהוא אבידת נפש. וה"פ עינוי שהיא בתוך חלל הגוף איירי : והא ליתנון. והא אינן אלא חמשה עינויים בתורה ובעשור ואך בעשור שבת שבתון ושבת שבתון והיתה לכם : ואחד מוסף ברחילה. רחילה לא קתיב בענויים דהא מרחיץ ידיו עכ"פ ל"א הכי פריך והא אינן אלא ה' עינויין בתורה תרי באחרי מות ושלשה באמור אל הכהנים ומשני ר' תנחומא דעוד אחד הוא במוסף דהיינו בפ' פנחס שהוא ובעשור וכו' ופי' זה נראה עיקר וכ"מ בתענית : בתענית ציבור. כגון תענית גשמים השניות והאחרונות: בט"ב מרחיץ ידיו. וכשעדיין המים על גבי ידיו רוחץ בהן פניו : ומעביר את המפה. שהיא לחה קצת מקינוח הידים ע"ג פניו : תרי מרטוטה. היה שורה בגדים בלואים במים מעיה"כ ונתן תחת הכד ליסחט קצת לעשותה כמין כלים נגובים ולמחר מעבירה ע"ג פניו : אלא איסור מלאכה במקום שנהגו. דיש מקומות שעושין מלאכה בט"ב ויש מקומות שאין עושין כדתנן בפרק מקום שנהגו ובתענית ציבור מותר בעשיית מלאכה בכל מקום שמעינן מיהא דלענין רחילה שוין וקשיא לריב"ל : ואינו חושש. משום רחילה: כהן תנייא. כהאי תנא דמותר לעבור במים לילך אצל רבו ובתו : והיו רגליו קיהות. עייפים מחמת טורח הדרך : בשבת. כל סיכה מותרת ובלבד דלא מוכחא מילתא דלרפואה קעביד : בין סיכה שאינה של תענוג. כגון שיש לו חטטין בראשו : לאיסור. גבי מעשר שני ותרומה ולאיסור עשה וכדמסיק : ולתשלומין. אם סך זר בתרומה חייב לשלם חומש כאלו שתה ולא מיקרי מזיק וכן בקדש : אבל לא לעונש. למלקות וכרת : ופריך והא תני ולא יחללו. דכתיב בתרומה לרבות השותה והסך ש"מ דאף סך איכא עונש וקשיא אהך ברייתא דתני בה אבל לא לעונש : ומשני אר"י לית כאן סך. כלומר סמי מכאן סך דולא יחללו להביא את השותה לחוד הוא דאתי : אמר רבי אבא מרי. אם לית כאן סך אף שותה ליכא למימר דאתי מריבויי' דולא יחללו: דל כן. דאם לא כן אלא דלא יחללו להביא את השותה לחוד הוא דאתי ש"מ דאין שתייה בכלל אכילה היא למה צריך קרא לרבויי : דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף. ואכן תנן במתני' האוכל והשותה מצטרפין אלא ודאי דכולה ברייתא משבשתא בשלמא אי מרבינא סך מולא יחללו איכא למימר דה"ק לרבות את הסך כשותה וכן הוא בבבלי בנדה אבל אי תני שותה לבדו קשיא : מנין שהוא מחוור בעשה. שיש איסור עשה בסך שמן של מעשר שני אף על פי שאין בו לאו : מה נן קיימין. במאי עסקינן : אם להביא לו ארון ותכריכין. בא הכתוב לאסור. השתא לחי אסור ליקח בו חלוק דלא הותר אלא לאכילה ממש וצריך לאכלו בקדושת מעשר כ"ש שאסור למת : איזהו דבר. שסייך בחי ובמת והתירה התורה לחי ואסרו למת הוי אומר זו סיכה ש"מ דבסיכה איכא איסור דאורייתא ואינו אלא עשה דלא נאמרו הדברים אלא בסיפור הדברים של הוידוי וליכא למשמע לאו מיניה : אסורין בנעילת הסנדל. כגון יה"כ וט"ב ותענית ציבור : יצא לדרך. חוץ לעיר : באמפליא. קלצו"ן בלע"ז והוא עשוי כמין מנעל : אר"ח ולא פליגי : באמפליא של בגד. דלאו מנעול הוא ואפי' לרה"ר שרי לצאת בו : בלילי צומא רבא. בליל יה"כ : סולייתה. הוא סנדל של עפס : מה הוא דין. למה אתה עושה כן : איסתנים אנא. ולאו לתענוג הוא דעביד : ה"ג א"ל מן

אן

פני משה

דבר שהוא עינוי בבית נפש י בתוך חלל הגוף. ואיזו וכו' : ולמה ששה דברים. דקתיב במתני' ומנין לנו רמז לכל אלו : כנגד ששה ענוים האמורין בפרשה. גבי יום הכפורים הרי באחרי מות ושלש בפרשת אמור ואחד בפנחס : והא ליתנון אלא חמשה. דאע"ג דששה פעמים הוזכר לשון עינוי מ"מ הליווין אינן אלא חמשה תענו ועניתם באחרי מות ותרי ועניתם בפרשת אמור ואחד בפנחס וכל הנפש אשר לא תעונה האמור בפרשת אמור אין זה ליווי כשארי עינויין המוזכרים : ואחד מוסף ברחילה. כלומר אע"פ שאין מקרא הזה ליווי כמו שאר המקראות של עינוי מ"מ יש בו רמז עינוי לדבר מן הדברים המוספין הן על אכילה ושתיה כגון רחילה או אחד משארי הדברים המוספין דקתיב במתני' ורחילה דנקט לאו דוקא אלא משום דרחילה היא הראשונה מכל הני דקתיב הלכך נקט לה. וא"נ ואחד מוסף סיום דברי ר' תנחומא הן וכלומר אחד מכל הני דקתיב במתני' מוסף הוא ונרמז בקרא דכי כל הנפש אשר לא תעונה וכדאמרן. ותיבת ברחילה אדבתרה קאי וציון הוא להמתני' ברחילה ר' זעירה וכו' ועיקר : בתענית ציבור. שגוזרין על הגשמים וכיוצא בזה מרחיץ וכו' וגרסינן להא לקמן בפ"ד דתענית ומקצת הסוגיא הובאה לעיל בפ"ב דברכות בהלכה ז' : תרי מרטוטה. שירה שמרטוט אחד מערב יוה"כ ויהב ליה תחות כדה תחת כד שתתנגב במקצת ולמחר מעבירה על פניו : והא קתני אין בין וכו'. ואמאי מחלק ר' יהושע בן לוי ביניהן : הורה ר' בא כהן תנייא. כהך תנא דברייתא : בסיכה כהדא דתני וכו'. גרסינן להא בפ"ב דמעשר שני בהלכה א' על הוי אומר זו סיכה ועיקרא דההי מילתא בהא דלקמן בענין סיכה התם היא דשייכא ושם הוא מבואר בחיבורי על סדר זרעים וע"ש : תני כל אלו שאמרו אסורין וכו'. בתשעה באב ובתענית ציבור אם יצא לדרך נועל וכו' וגרסינן להא נמי בפ' בתרא דמועד קטן : אית תניי תני יוצאין באמפלייא. של בגד ביה"כ ואית תניי תני וכו'. וגרסינן להא ביבמות בפרק י"ב בהלכה א' : סוליסא. זהו אנפלייא של בגד : א"ל ר' יצחק לריב"ל מה היא דין מי התיר לך זה דס"ל כהתנא דהתוספתא דמכילתין פ"ד דגרים בנעילת הסנדל אפי' באנפליא של בגד וא"ל איסתנים אנא ומותר לכ"ע : לחד מן קריבויי דנשיא. לאחד מהקרובים של בית הנשיא :

אן

גמרא

דבר שהוא עינוי אב בית נפש ואי זו זו זו אכילה ושתייה משום ר' ישמעאל אמרו נאמר כאן תענו את נפשתיכם ונאמר להלן ויענך וירעיבך מה עינוי שנא' להלן עינוי רעבון אף עינוי שנאמר כאן עינוי רעבון ולמה ששה דברים כנגד ששה עינויין האמורין בפרשה *והא ליתנון אלא חמשה א"ר תנחומא ואחד מוסף ברחיצה *ר' זעירה בר חמא רבי יוסי בי ר' חנינא בשם רבי יהושע בן לוי *בתענית צבור מרחיץ פניו ידיו ורגליו כדרכו (א) בתשעה באב מרחיץ ידיו ומעבירן על פניו ביוה"כ מרחיץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר את המפה על פניו רבי יונה תרי מרטוטה ויהב לה (ב) תותי כדה והא *תני אין בין ט' באב לתענית ציבור אלא איסור מלאכה במקום שנהגו *היה הולך אצל רבו אצל בתו ועבר בים או בנהר אינו חושש ניטנפו רגליו מטבילן במים ואינו חישש הורי רבי בא כהן תנייא הורי ר' אחא בבא מן הדרך והיו רגליו קיהות עליו שמותר להרחיצם במים תני *אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל לכשיבואו בעיר יחלוצו וכן בט"ב וכן בתענית ציבור. ובסיכה *כהדא דתני בשבת בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג מותר ביה"כ בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אסור בט"ב ובתענית ציבור סיכה שהיא של תענוג אסור שאינה של תענוג מותר והא תני שוות סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש ביה"כ לאיסור אבל לא לעונש והא תני *ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה א"ר יוחנן לית כאן סך א"ר אבמרי לית כאן סך לית כאן שותה דל כן דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף מניין שהוא מחוור בעשה אר"א בשם רבי סמיי ולא נתתי ממנו למת מה נן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין לחי הוא אסור כל שכן למת ואיזה דבר שמותר לחי ואסור למת (ג) הוי אומר זו סיכה. ובנעילת הסנדל *תני כל אלו שאמרו אסורין בנעילת הסנדל יצא לדרך נועל הגיע לכרך חולץ וכן באבל וכן במנודה *אית תניי תני יוצאין באמפליא ביום הכפורים ואית תניי תני אין יוצאין אמר רב חסדא מאן דאמר *יוצאין באמפליא של בגד ומאן דאמר אין יוצאין באמפליא של עור *ר' יצחק בר נחמן סלק לגבי רבי יהושע בן לוי בלילי צומא רבא נפק לגביה לבוש סוליסה אמר ליה מה הוא דין א"ל איסתנים אנא רבי שמואל בר נחמן סלק לגביה ריב"ל בלילי תעניתא נפק לגביה לבוש סוליסה א"ל מה הוא דין א"ל איסתנים אני ר' סמיי חמונה נפיק בלילי תעניתא לבוש (ד) סוליסה חד תלמיד מן דרבי מנא הורי לחד מן קריבויי דנשיא מלבש סוליסה א"ל

אן

רידב"ז

מניין שהוא מחוור בעשה. עיין במס' מע"ש ועיי"ש בדברינו מבואר כל הסוגיא בע"ה ביאור מספיק :

תני

שנויי נוסחאות (סוכ"א) ובסיכה נד"ו בסיכה. (סול"ב) אר"א נד"ו אמר רבי אלעזר. (סול"ג) סמיי נד"ו סימיי

עמודי ירושלים תנינא

ולמה ששה דברים כו' ואחד מוסף. כ"ב עי' בקס"ע ובפ"מ ב' פירושים והפירוש הא' אין לו שחר והעיקר כפירוש הב' וכן הוא ברוקח בסוף סימן רמ"ו וז"ל והא ליתא אלא ה' אמרה ר' תנחומא אחד במוסף דאך בעשור:

מערכת הערוך

ר' יצחק בר נחמן סלק לגבי ר' יהושע בן לוי כו'. בערוך (ע' סליים) ר' יצחק סליק לגבי ר' יהושע בן לוי בליל צומא רבא נפיק לגביה לביש סוליסית אמר ליה מהו הכן אמר ליה אסתניסו אני. פירוש בלע"ז אסקרפיטי והוא כמלא פיסת יד. (מוסף הערוך פי' בלשון רומי מין מנעל שאין לו עקב ואין לו אפנתא כי אם גילדא ולמעלה נקשר בשרוך ורלועה [אפנתא]. הוא פנים של מנעל מלמעלה. גילדא הוא של מטה] ועיין עפ"ם ערך סליים) :

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ג משביתת עשור הל' ב ג טוש"ע א"ח סי' תקנד וסי' תריג סעיף יא יב
יח ב מיי' שם פ"ב הלכה א טוש"ע שם סי' תריב ס"א ב ט
יט ג מיי' פ"ו משגגות ה"ה
כ ד מיי' פ"ב משביתת עשור הלכה ה טור וש"ע שם ס"ו
כא ה מיי' שם טוש"ע שם ס"ט בהג"ה

מסורת הש"ס

יומא עח א / ירושלמי ברכות פ"ג הלכה ד / יומא עח ב / שם עג ב / תוספתא פ"ד / יומא עט א / שם פא א / שם פב א / שבועות כג א

אן מן הדה א"ל מן דריב"ל הוא א"ל ריב"ל איסתנים הוה: ובתשמיש המטה. אתי חמי ברחיצה הוא אסור בתשמיש המטה לא כל שכן תפתר (א) במקום שאין טובלין או קודם שהתקין עזרא טבילה לבעלי קריין רבי יעקב בר אחא ר' ייסה בשם ריב"ל אין קרי אלא מתשמיש המטה רב הונא אמר אפילו ראה עצמו ניאות תוך חלום הוו בעיין מימר ובלבד מאשה ר' יונה ור' יוסא תרוויהון אמרין אפי' מדבר אחר והא תנינן יה"כ אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה [א] ותני עלה *בעלי קריין טובלין כדרכן בצנעה ביה"כ לית הדא פליגא אדריב"ל דריב"ל אמר *אין קרי אלא מתשמיש המטה פתר לה בששימש מטתו מבעוד יום ושכח ולא טבל והא תני מעשה בר' יוסי בר חלפתא שראו אותו טובל בצנעה ביה"כ אית לך למימר באותו הגוף הקדוש בשוכח. *המלך על שם °מלך ביפיו תחזינה עיניך. הכלה מפני איבה. והחיה תנעול את הסנדל דברי ר"א הוינן סברין מימר על סופה אשכח תני על כולהון:

תורה אור: ישעיה לג

הלכה ב מתני' [ב] *האוכל ביה"כ ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה

והשותה מלא לוגמיו חייב כל האוכלין מצטרפין לככותבת וכל המשקין מצטרפין לכמלוא לוגמיו אכל ושתה אין מצטרפין: **גמ'** א"ר יוסה (ג) זאת אומרת שצריך למעך את חללו דל כן ניתני כמוה וכגלעינתה ומחללה *תני ר"ש בן אלעזר בכותבת נמרית תני מלא לוגמיו מה ופליג מלוא לוגמיו שהוא ניתן ללוגמא אחת *תני משם ב"ש מלוא לוגמיו ברביעית ר' חייה בר אדא בעי קומי ר' מנא ולמה לא תנינתה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה א"ל מפני לוגמו של בן אבטיח שהיה מהזיק יותר מרביעית:

הלכה ג מתני' [ג] *אכל ושתה בהעלם אחד

אינו חייב אלא חטאת אחת אכל ושתה ועשה מלאכה חייב ב' חטאות [ד] אכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה שתה משקין שאינן ראויין לשתייה [ה] שתה ציר או מורייס פטור. *תינוקות אין מענין אותן ביה"כ אבל מחנכין אותן קודם שנה וקודם שתים בשביל שיהו רגילין למצוה: **גמ'** למה *שתייה בכלל אכילה אין אכילה בכלל

פני משה

אן מן הדא. הורא זו ממי הוא והשיב לו מדריב"ל וא"ל שאני ריב"ל דאיסתנים הוה: איתא חמי. בתמיה בא וראה אם ברחיצה הוא אסור בתשמיש המטה לכ"ש דהא טבילה בעי ולמה לי למיתני בתשמיש המטה: תיפתר במקום שאין טובלין. לקרי שאינן נוהגין בתקנה זו או דמתני' קודם שהתקין עזרא טבילה היא נשנית: אין קרי אלא מתשמיש המטה וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ג דברכות בהלכה ד' עד אית לך למימר באותו הגוף הקדוש בשוכח. ושם מפורש: המלך. טעמא על שם מלך ביופיו וכו' לפיכך מותר ברחיצה. והכלה מפני איבה שלא תתגנה על בעלה ויהיה לה איבה ממנו: הוינן סברין מימר. מעיקרא על סופה היא דמיתני דברי ר"א דלא קאי אלא על הסיפא והחיה וכו' ולבתר כן אשכח תני בברייתא על כולהון קאי המלך והכלה ברחיצה והחיה בנעילת הסנדל הכל הוא מדברי ר' אליעזר:

הלכה ב מתני' האוכל ביה"כ ככותבת הגסה. כתמרה גסה והיא פחות מכביצה מעט ואע"ג דבכל מקום שעור אכילה בכזית היינו היכא דאכילה כתיבה אבל ביה"כ דאסר לא תעונה כתיב גמירי דבציר מככותבת לא מיתבא דעתיה והוי מעונה ושעור זה לכל האדם דאפי' אדם גדול כעוג מלך הבשן מיתבא דעתיה מיהת פורתא בככותבת וככר אמרינן בהלכה דלעיל דשיעורין הללו דמתניתין באכילה ושתיה דיה"כ לענין חיוב כרת מיתניא אבל לענין איסור אסור מן התורה אפי' בהלי שיעור או פחות ואין חייבין כרת ולא מלקות אלא על כשיעור וכן הוא כשאר שיעורין: והשותה מלא לוגמיו. של כל א' וא' לפי מלא לוגמיו הוא השיעור וכמה מלא לוגמיו כל שאלו יסלקנו לצד אחד ויהיה אותו הצד בולט ונראה נקרא מלא לוגמיו ושיעור זה הוא באדם בינוני פחות מרביעית: כל האוכלין מצטרפין וכו'. בין דברים המותרים בין דברים האסורים כגון פגול ונותר והלב או דם וטבל ונבלות וטריפות הואיל ואכל אוכלין שהן ראויין לאכילת אדם מצטרפין לכשיעור וכן כל המשקין וחייב כרת משום האוכל או שותה ביה"כ: אכל ושתה אין מצטרפין. ואע"ג דאכילה ושתייה מחד קרא נפקי וחד שמא הוא דשתייה בכלל אכילה הואיל ומשום יתובי דעתא הוא ובכה"ג לא מיתבא דעתיה:

גמ' זאת אומרת. מדקתני כמוה וכגרעינתה ותו לא א"כ ש"מ שצריך למעך את חללה כלומר דבהכי משערינן כשנתמעך חללה ואין החללה מהשיעור דאם לא כן אלא עם החלל משערינן ניתני כמוה וכגרעינתה וכחללה: ככותבת נמרית. ממקום גימרין וכך הוא שנוי בתוספתא פ"ד האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה שבארץ ישראל חייב ר' שמעון בן אלעזר אומר אפי' ככותבת הגמרין והיא קטנה משל ארץ ישראל: תני. בתוספתא שם ר' אליעזר אומר השותה מלא לוגמיו חייב: מה ופליג. מה הוא מלא לוגמיו דהאי תנא דברייתא אם פליג על תנא דמתני' וסבירא ליה דדוקא מלא לוגמיו משני צדדיו הוא דבעינן או לא וקאמר דלא פליג אלא מלא לוגמיו שהוא ניתן ללוגמא אחת היא דקאמר וכדפרישית במתני': מלא לוגמיו. שיעורו ברביעית כלומר דאם הוא כשיעור רביעית חייב: ולמה לא תנינתה. בעדיות בין מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה דסתמא דמתני' כבית הלל היא וסברו מלא לוגמיו מצד אחד היא פחות מרביעית וחייב: א"ל מפני לוגמו של בן אבטיח וכו'. שהיה אדם גדול ביותר כדתנינן בפי"ז דכלים אגרוף הגדול שיעורו כאגרופו של בן בטיח וכי איתשיל בבה"מ במלא לוגמיו של בן בטיח הוא דאיתשיל דהוי להו ב"ש להומרא וב"ה לקולא:

הלכה ג מתני' אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. כדאמרי' לעיל דמחד קרא נפקא וחד שמא הוא: אכל ועשה מלאכה. דנפקי מתרי קראי: חייב שני חטאות. אפי' בהעלם אחד: שאינן ראוין לאכילה. כגון עשבים המרים וסרפים הבאושין: שאינן ראוין לשתיה. כגון חומץ חי וציר או מורייס אפי' אכל ושתה מהן הרבה פטור מכרת אבל מכין אותו מכת מרדות:

גמ' למה שתיה בכלל אכילה וכו'. הא למה אמתני' דפ"ג דשבועות בהלכה ב' הוא דקאי דגרסינן התם לכולה סוגיא דלקמן דתנינן שם שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. משום דשתיה בכלל אכילה. והוי ליה כאוכל וחוזר ואוכל בהעלם אחד ואם אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים. דאע"ג דכי אמר לא אוכל איתסר ליה נמי בשתיה וכי הדר ואמר לא אשתה הוה לן למימר דאין שבועה חלה על שבועה באני הכא כיון דאמר ברישא לא אוכל והדר אמר לא אשתה גלי דעתיה דהך אכילה דאמר ברישא אכילה גרידתא היא והאי דאמר לא אשתה שתיה גרידתא היא דאין אכילה בכלל

קרבן העדה

אן הדה. וה"פ מנין לך הא דמותר: איסתניס הוה. ושרי ליה אבל לשאר כל אדם אסור: ופריך אית חמי. בוא וראה אם ברחיצה אסור פשיטא דאסור בתשמיש דהא בעלי קריין צריכין טבילה: ומשני תפתר. תפרש למשנתינו דאיצטריך למיתני איסור תשמיש במקום שלא נהגו לטבול לקרי א"נ שמשנתינו נשנית קודם תקנת עזרא שתיקן טבילה לבעלי קריין: אין קרי. שצריך טבילה אלא שבא לו ע"י תשמיש: אפילו ראה עצמו. מקושש בחלום. וע"י כך ראה קרי צריך טבילה: הוו בעיין מימר. סברוהו בני הישיבה לומר ובלבד שבא לו הקרי בחלום ע"י שהרהר באשה שבא עליה ולא פליגי אריב"ל: אפי' מדבר אחר. ולא מחמת אשה נמי צריך טבילה: לית הדא וכו'. וכי אין ברייתא זו פליג על ריב"ל דאמר אין צריך טבילה לקרי אלא שבא על ידי תשמיש והא ביה"כ אסור בתשמיש ואפ"ה מצריך טבילה לבעלי קריין: פתר לה. תפרש לה ברייתא שבעלי קריין טובלין ביה"כ היינו אותן ששימשו בעי"כ ושכחו לטבול עד יה"כ: אית לך מימר וכו'. בתמיה וכי אפשר לך לומר ששכח ריב"ח מלטבול אלא ודאי שראה קרי ביה"כ כדי להודיע לו שהוא בן עה"ב כדאמרינן בבבלי סוף מכילתין וש"מ שאפילו בלא תשמיש צריך טבילה וקשיא לריב"ל: מפני איבה. שלא תתגנה על בעלה: הוינא וכו'. סברוה למימר דלא פליגי חכמים ור"א אלא בנעילת הסנדל דחיה אבל ברחיצה דמלך וכלה לא פליגי: אשכח. ברייתא דמפורש בה דפליגי אכולה מתני' אמלך וכלה וחיה:

הלכה ב מתני' ככותבת. תמרה גסה והיא פחות מכביצה ואע"ג דכל שיעורי אכילה בכזית הכא שאני כדמפרש לקמן בגמ': מלא לוגמיו. מפרש בגמ': **גמ'** שצריך למעך חללה. שדרך הכותבת שיש חלל בינה לגרעינתה וממתני' שמעינן שמשערינן בכותבת מלבד החלל: דל כן. דאל"כ ליתני במתני' כמוה וכגרעיניתה וכחללה או לא ליתני אלא סתמא ככותבת הגסה אלא ודאי למעט חללה: ה"ג תני כמלא לוגמיו: מה ופליג. וכי פליגא הך ברייתא אמתני': ומשני מלא לוגמיו. דמתני' כמי איתו מלא לוגמיו ממש אלא כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו: ברביעית. שהוא מלא שתי לוגמיו שהוא רביעית באדם בינוני: ולמה לא. תני לפלוגתייהו בעדיות גבי קולי ב"ש דהא ב"ש מיקל דאינו חייב עד שישתה רביעית: מפני לוגמא של בן אבטיח. שהיה אדם גדול ומלא לוגמיו דידיה אפי' מצד אחד מחזיק יותר מרביעית וב"ה לקולא דמלא לוגמיו לפי מה שהוא אדם משערינן:

הלכה ג מתני' אלא חטאת אחת. מפרש בגמ': אין מענין אותן. אין חייבין למנוע מהן מאכל: אבל מחנכין וכו'. מפרש בגמ': **גמ'** למה. אינו חייב אלא אחת: ומשני שתייה בכלל אכילה. וחד שמא הוא ומחד קרא נפקי: אין אכילה בכלל

גליון הש"ס

(א) ע' נב"י א"ח סי' פה וסי' תרי"ג: (ג) ע' תוס' יומא עט ע"א ד"ה כותבת וכתו"י שם:

שנויי נוסחאות (סוכ"ח) בכותבת נד"ו ככותבת. (בומ"א) למצוה נד"ו למצות.

עמודי ירושלים

אתי חמי ברחיצה אסיר כו'. עיין בשירי קרבן ע"ש שתירץ בדוחק וג"ל לייסב זה דהירושלמי סובר דנעילה הוא נעילת שערי שמים וכמאן דס"ל כן בירושלמי ברכות (פ"ד ה"א) ותענית (פ"ד ה"א) והוא עם יציאת הכוכבים וא"כ כיון שצריך להתפלל נעילה עד הלילה וע' יומא (פ"ח ה') א"א לו לשמש מטתו אח"ס. וע' במראה הפנים ברים פרקין שכ' דהירושלמי ס"ל דהסי' עינויים המה ד"ת וממ"ש הירושלמי כאן להקשות דלמה לו לומר דאסור בתשמיש המטה תיפוק ליה דאסור להתפלל מבואר דהירושלמי סובר דהסי' עינויים המה מדרבנן דאל"כ צריך המשנה להודיענו דאסור בתשמיש המטה מדאורייתא וכבר נודע שנ"מ בין דאורייתא לדרבנן מוכח דלא כספני משה גם ממ"ש דה"ס פ"ב מה' שביתת עשור ס"ל כדעת הר"מ דהס' עינויין המה מדרבנן אני בעניי לא אדע מניין לו זה אדרבה מדהצריך ה"ה לומר דלא מנה אותם הר"מ למ"ע דהוי ענין מיוחד. וע' ביאורו בלח"מ מוכח דס"ל בדעת הר"מ דהס' עינויים הנם אסורין מה"ת וכביסות הר"ן בדעת הר"מ. וראיתי להשירי קרבן מה שפי' ולא ידעתי מי הכריחו לפרש כן דרוצה לומר שלא יפלוג אריב"ל דודאי דברי ריב"ל דאמר אין קרי אלא מתשמיש המטה הוא כששימש מיטתו בפועל וגם אם נפרש דברי רב הונא דמיירי בשחלם לו אשה עכ"ז יפלוג אריב"ל דהוא ס"ל דוקא דצריך לשמש מטתו וכ"נ מפי' הרא"ש פ"ג דברכות והפני משה שם, ובזה א"ש מה שהניח בקושיא הב"ק (ד"ה לית הדא פליגי) דדלמא ריב"ל אף כבא לו ע"י הירהור אשה מצריך טבילה וכדס"ד מעיקרא ולא קשיא הך ברייתא ע"ש והקושיא הזאת הוא לפי שיטתו שכתבתי אבל לפמ"ש דריב"ל ס"ל גם להס"ד דוקא בששימש מטתו בפועל לק"מ:

עמודי ירושלים תנינא

א"ר יוסה זאת אומרת צריך למעך את חללה. כתב הרוקח בסימן ר"ו וז"ל פי' תמרה הגסה אין המאכל דבוק לגרעינין משום הכי תני כמוה הוא המאכל וכגרעינתא למעוטי חללה אלא א"כ נמעך לגרעינין וזהו אומרת:

מערכת הערוך

(ציין לעמוד הקודם) **האוכל** ביוה"כ ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה בערוך (ע' כתבת) פי' ר' נסים וצ"ל כמה שני קא קשיא לי והוה מצטערנא עלה דאי נקטת פשטא דמתניתא וקא מצרכת ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה הא בכולי גמרא לא מדכר אלא ככותבת הגסה ביוה"כ. ולענין שעורי אמרינן (ערובין ד' ע"ב) דבש ככותבת ביוה"כ ולא מדכר גרעינתה. ונמי (והכוונה וקשיא לי נמי) אי לתרי שיעורי קא בעי נימא כביצה גדולה אי נמי מידי אחרינא דהוה שיעוריה ככותבת וכגרעינתה ולא נצטרך למיתלא מילתא בתרי שעורי. וכמה קשיי קשו לי עלה עד דאשכחנא פירוקא בגמרא דבני מערבא והכי גרסינן התם אמר רבי יוסי זאת אומרת שהוא צריך למעך את חללה דלכן מתני [פי' אם לא כן ניתני] כמוה וכגרעינתה וכחללה והכין ברורה דמילתא כי הכותבת הגסה אינה דבוקה בגרעינתה אלא יש בין גופה ובין גרעינתה חלל ולהכי אצטריך למיתנא ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה לחומרא דלא תימעי ותשער כמו השלמה דנפיש שיעורה דהוי לקולא ולא מיחייבת ליה עד דאכיל בהאי שיעורא אלא מכי אכיל כמוה וכגרעינתה בלחוד בלא חללה מיחייב. והיינו דאמר ר' יוסי זאת אומרת צריך למעך חללה כדי שידבק גופה של כותבת בגרעינתה ולא ישאר בה חלל ובתר הכי משערינן בה אכילת של יוה"כ. ומשום הכי איצטריך למיתנא כמוה וכגרעינתה למעוטי חללה (ע' עט"ב):

בכלל שתייה *מנין שהשתייה בכלל אכילה רבי יונה שמע לה מן הדא °על כן אמרתי לבני ישראל (א) כל נפש מכם לא תאכל דם ^ב^מה נן קיימין בדם שקרש הא *תני דם שקרש אינו לא א אוכל ולא משקה אלא כי נן קיימין כמות שהוא והתורה קראת אותו אכילה *והתני ב המחה את החלב ונמייו הקפה את הדם ואכלו אם יש בו כזית חייב מה עבד לה ר' יונה אינו אוכל לטמא טומאת אוכלין ולא משקה לטמאו טומאת משקה חזר ר' יונה שמע לה מן הדא *°ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך מה נן קיימין אם בטועם טעם יין לתוך התבשיל והלא טעם יין (ב) לפגם הוא אלא כי נן קיימין כמות שהוא והתורה קראת אותו אכילה רבנן דקיסרין אמרי תיפתר באילין אורזנייא וגומנניא כל הטפל לאכילה כאכילה היא ר' יוסה שמע לה מן הדא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה ג אינו חייב אלא אחת אמרין חברייא קומי ר' יוסה אמור דבתרה ד שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים אמר לון ר' יוסי אילו מי שהיו לפניו שני ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואכלן שניהן כאחת שמא אינו חייב שתים רבי חנניה בשם רבי פנחס שמע לה מן הדא ה שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור מפני ששתה משקין שאינן ראויין לשתייה אבל אם אכל אוכלין שהן ראויין לאכילה שתה משקין שהן ראויין לשתייה חייב. לא שבועה שלא אוכל אמר ניחא במתניתן דאנן אמרין שבועה שלא אוכל כר' דו אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ר' חיננה שמע לה מן הדא האוכל ושותה בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ר' אבא מרי שמע לה מן הדא לא אכלתי באוני אלא שתיתי ניחא כמאן דאמר שבועה שלא אוכל ושתה ברם כמאן דאמר שבועה שלא אשתה ואכל שתייה בכלל אכילה ו אין אכילה בכלל שתייה ואית דבעי מישמעינה מן הדא °לא תוכל לאכל בשעריך וגו' תירושך זה היין יצהרך זו סיכה והתורה קראה אותו אכילה ואינו מחוור אין תיכר מחוור הוא ילקו עליו חוץ לחומה א"ר יוסה בן חנינה ז *אין לוקין חוץ לחומה אלא על מעשר שני טהור שנכנס לירושלים ויצא ומניין שאינו מחוור כהדא דתני בשבת בין סיכה שהיא של תענוג גר"ש בהי"ל קדמיית"א מנין שהוא מחוור בעשה ר' לעזר בשם ר' סימיי °לא נתתי ממנו למת מה נן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא אסור לחי. לחי הוא אסור לא כל שכן למת אי זהו דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זה סיכה. *אזהרה למלאכת היום °כל מלאכה לא תעשו עונש °והאבדתי את הנפש ההיא אזהרה לעינוי היום °כי כל הנפש אשר לא תעונה עונש ונכרתה הנפש ההיא אזהרה למלאכת הלילה לית כאן עונש לית כאן אזהרה ועונש לעינוי הלילה לית כתיב רשב"ל בעי מה הוה ליה למימר ביה לא תעונה אלא לא תאכל כל אכילות שבתורה כזית וכאן ככותבת אמר רב הושעיה השמר פן ולא תעונה הא תלת אזהרן א"ר חונה השמר באותה האמירה שאמרתי

בכלל שתייה. האומר לא אשתה אין האכילה בכלל: מה נן קיימין. באיזה דם מיירי קרא דכתיב גביה לשון אכילה: אלא כי עסקינן בדם כמות שהוא. שהוא צלול ואפ"ה קראה בלשון אכילה ש"מ שהשתייה בכלל אכילה: הקפה את הדם. כגון שקרשו בחמה: מה עביד לה ר' יונה. דאיהו קאמר שדם שקרש אינו אוכל לחייב עליו אלא ודאי דה"פ דהך ברייתא אינו אוכל לטמא טומאת אוכלין דלילטרף עם אוכל פחות מכביצה ליטמא טומאת אוכלין ואינו משקה לטמא טומאת משקה בלא הכשר אבל כרת חייב אפילו על הקרוש א"כ איכא לאוקמי קרא בקרוש וקשיא אר' יונה: בכל אשר תאוה נפשך. בבקר ובצאן ביין ובשכר ואכלת שם: מה נן קיימין. במאי מוקמינן להאי קרא אם בנותן יין לתוך התבשיל ויש בתבשיל טעם יין ולכך קרי ליה אכילה הלא היין בתבשיל לפגם הוא: אלא. כי איירי קרא בשותה יין ואפ"ה קרי ליה אכילה: באילין אורזנייא וגוממנייא. מין כמיהין שהיין משביחן הלכך קרי ליה אכילה שכל הטפל לאכילה כאכילה דמיא: ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. אי אמרת בשלמא שתייה בכלל אכילה אילטריך ליה לתנא לאשמועינן אלא אי אמרת שתייה לאו בכלל אכילה שבועה שלא אוכל ואכל ועשה מלאכה מי אילטרך לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת: אמור דבתרה. תיקשי לך סיפא דמתני': ואכל ושתה חייב שתים. כיון דאמר שלא אוכל איתסר ליה בשתייה כשאמר אח"כ שלא אשתה אמאי חייב שתים אלו אמר שלא אשתה תרי זימני מי מחייב תרתי: אמר להו ר"י. מסיפא לא קשיא דאלו אמר על שני ככרות המונחים לפניו שבועה שלא אוכל ככר זה ושבועה שלא אוכל ככר זה מי לא מחייב שתים אם אכל שניהן ה"נ כיון דהדר אמר שבועה שלא אשתה גלי דעתיה דהך אכילה דאמר אכילה גרידא היא: מפני ששתה וכו'. כלומר טעמא דשתה משקין שאינן ראויין לשתייה הא אם שתה משקין הראויין לשתייה חייב אע"ג דשבועה שלא אוכל אמר אלא ש"מ שתייה בכלל אכילה: ניחא. הניחא כדתני במתני' שלא אמר אלא שבועה שלא אוכל ואפ"ה חייב על השתיה אלא לר' שהוא אומר דוקא אם אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה א"כ אין ראיה מכאן: האוכל והשותה וכו'. היינו מתני' אכל ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ש"מ דשתיה בכלל אכילה: לא אכלתי באוני ממנו אלא שתיתי. בתמיה הא אף לשתות מעשר שני באנינות אסור: ה"נ עד כדון כשאמר שבועה שלא אוכל ושתה ברם אמר שבועה שלא אשתה ואכל שתייה בכלל אכילה ואין אכילה בכלל שתיה וכ"ה בשבועות. וה"פ אע"ג דשתיה בכלל אכילה ואם אמר שבועה שלא אוכל ושתה חייב מ"מ שבועה שלא אשתה ואכל אינו חייב על האכילה: ואינו מחוור. ואין הדברים מבוררים דאס"ד תירוש זה היין ויצהר זו סיכה א"כ השותה והסך חוץ לחומה ילקה בלאו דלא תוכל וגו': אלא על מ"ש טהור שנכנס וכו'. שנאמר לא תוכל לאכול וגומר וכתיב לפני ה' אלקיך תאכלנו וגו' כל היכא דקרינן לפני ה' וגו' קרינן ביה לא תוכל לאכול וגו' א"כ אף לענין אכילה ממש אין לוקין חוץ לחומה: גר"ש בהי"ל קדמייתא. הוא לשון המדפיסים שקיצרו דברי הש"ס הואיל והם כתובים לעיל בפירקין והוא ר"ת גמרו שם בהילכתא ראשונה שבפרק זה: כל מלאכה לא תעשו. בעצם היום הזה: עונש לית כאן. למלאכת הלילה: רשב"ל. פריך באיזה לשון הל"ל אזהרה בעינוי דאי הוה כתיב לא תעונה אדרבה הוה משמע דאסור לענות ואי הוה כתיב לא תאכל הוה משמע כשאר אכילה בכזית והתורה לא חייבה אלא בככותבת דמייתב' דעתא והלכך א"ל אזהרה לא ליום ולא ללילה: א"ר הושעיה. הכי ה"ל למכתב האזהרה בלשון השמר או פן לא תעונה: הא תלת אזהרן. השמר ופן ואל שלשתן לשון אזהרה הן ל"א לשון קושיא היא אי הוה כתיב הכי ה"ל שלשה אזהרות: השמר באותה אמירה וכו' מפרש הא השמר לשון עשה הוא וקאמר דה"פ השמר בלאו זה שאמרתי

בכלל שתיה והוי להו שתי שבועות וחייב שתים: מנין שהשתיה בכלל אכילה וכו'. כל זה הוא מבואר שם ובפרק ב' דמעשר שני בהלכה א' כמו שהובא מקצת הסוגיא לעיל בהלכה א' וכדציין הש"ס לקמן גרס בהלכתא קדמייתא עד הוי אומר זו סיכה וגי' דהכא מיושבת ביותר כמו שבארתי שמה וע"ש: אזהרה למלאכת היום. וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה: ועונש. למלאכת היום דכתיב וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא: אזהרה לעינוי יום כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה. וילפינן עצם עצם ממלאכה מה מלאכה ענש והזהיר אף עינוי ענש והזהיר: אזהרה למלאכת הלילה וכו'. ואלו ללילה אין כאן עונש מפורש לא למלאכה וכן לית כאן אזהרה למלאכת הלילה: ועונש לעינוי הלילה לית כתיב. כלומר וכן לעינוי הלילה לא כתיב עונש מפורש דאלו הוה כתיב במלאכת הלילה עונש ואזהרה ובעינוי הלילה אפי' עונש בלחוד הוה מצינן למילף עינוי הלילה ממלאכת הלילה כמו דילפינן אזהרה לעינוי היום ממלאכת היום כדלעיל אבל השתא דאין כאן מפורש בלילה כלל מהיכא נפקא לן: רשב"ל בעי. על הא דמדייק דעונש לית כתיב מפורש בעינוי וכי מה הוי ליה למימר ביה לא תעונה. בתמיה: אלא לא תאכל וכו'. כלומר ואלא לא תאכל נמי לא הוה מצי למיכתב דאכילה בכל מקום שבתורה בכזית הוא וכאן ככותבת הוא דהוי שיעורא דבכל פחות מככותבת לא מיתבא דעתיה ומצוה הוא: אמר רב הושעיה. דהוה מצי למיכתב השמר פן לא תעונה: הא תלת אזהרן. הא כה"ג נמי לא מצי למיכתב דא"כ הוו להו שלשה אזהרות השמר הדא ופן ג"כ אזהרה ולא תעונה הא תלת: אמר ר' חונה. דהכתי הכי הוה מצי למיכתב השמר באותה אמירה שאמרתי

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מטומאת אוכלין הלכה יט

כג ב מיי' פ"ד ממ"א הלכה א

כד ג מיי' פ"ד משבועות ה"ג

כה ד מיי' שם הלכה ו

כו ה מיי' שם פ"ה הלכה ה טוש"ע יו"ד סי' רלח סעיף ג

כז ו מיי' שם פ"ד הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב

כח ז מיי' פ"ב ממעשר שני הלכה ו

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' שבועות כג א ד"ה גמר: (ב) ע' ס' קלז ס"ד וס' קג ס"ד בהג"ס ובט"ז סי' לט ס"ק טו ועיין במג"א סי' לד סק"ו:

ציון ירושלים

^ב^מה נן קיימין בדם שקרש. עי' תוס' שבועות דף כ"ג ד"ה דאמר ובהגהות מהר"ע איגר. וע' בספרי יד שאול סי' רלח ס"ק ג:

מסורת הש"ס

(שבועות פ"ג מע"ש פ"ב ה"א)

תוספתא טהרות פ"ב וע' מנחות כא ע"א חולין קכ א

שבועות כג א

מכות יט ב

יומא פ א

שנויי נוסחאות (בו"ח) אמרין כד"ו אמרון. (בוכ"ו) במתניתן כד"ו כמתניתן.

שאמרתי לך °השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות וגו' תני רבי חייה לא יאמר עונש במלאכה שאינו צריך הייתי למד מן העינוי מה אם העינוי הקל חייבין כרת מלאכה החמורה אינו דין שיהו חייבין עליה כרת הא לא נאמר עונש במלאכה אלא ליתן אזהרה לפניו מה עונש שנאמר במלאכה אזהרה לפניו אף עונש שנאמר בעינוי אזהרה לפניו א"ר זעירה הדא אמרה למידין גזירה שוה אפי' מופנה מצד א' א"ר יודן ולא דר"ע היא דר"ע אמר למדין מגזירה שוה אע"פ שאינה מופנה תני ר"א בן יעקב אומר נאמר °בעצם היום הזה במלאכה ונאמר בעצם היום הזה בעינוי מה בעצם היום הזה שנא' במלאכה לא חלקתה בו בין יום ללילה בין עונש לאזהרה אף בעצם היום הזה שנאמר בעינוי לא נחלוק בו בין יום ללילה בין עונש לאזהרה עד כדון כר"ע כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל °והיתה לכם לחוקת עולם בחדש השביעי הקיש מלאכה לעינוי מה *מלאכה שאסרתי לך מלאכה שחייבין עליה כרת אף עינוי שאסרתי לך עינוי שחייבין עליו כרת ר' אבהו בשם ר' יוחנן [א] האוכל כלאי הכרם לוקה *ר' אבהו בשם ר"י הכוסס חיטי תרומה לוקה ר' אבהו בשם ר"י המגמע חומץ של תרומה לוקה המגמע חומץ של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש הכוסס חיטי תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ר' אומר [ב] אני שהוא משלם קרן וחומש ר' ירמיה בשם ר' אמי מודין חכמים לר' במגמע חומץ של תרומה לאחר טיבלו משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש: תינוקות אין מענין אותן ביה"כ: *רב חונה פתר מתניתא תינוקות אין מענין אותן ביה"כ ולא מחנכין אותן קודם לשנה קודם לשנתים מחנכין. רבי יוחנן פתר מתניתא [ג] תינוקות אין מענין אותן ביה"כ אבל מחנכין קודם לשנה קודם לשתים משלימין

עד

תורה אור: דברים כד; ויקרא טז; שם

פני משה

שאמרתי לך מעינוי וכמו דאשכחן בכה"ג דכתיב השמר בנגע הצרעת וגו' דילפינן מכאן אזהרה לקוצץ בהרתו: תני ר' חייא וכו'. כלומר דר"ח נפקא ליה אזהרה בעינוי מהכא דלא יאמר הכתוב עונש במלאכה דנפקא לן מק"ו מעינוי הקל שלא מצינו שענש על העינוי במקום אחר וענש עלה מלאכה החמורה שנוהגת בשבתות וי"ט לא כ"ש הא לא נאמר עונש במלאכה אלא ליתן אזהרה לפניו וכלומר ללמד דכל מקום דכתיב עונש יש אזהרה לפניו וללמד על העינוי מה עונש שנאמר במלאכה וכו' דאלו למלאכה גופה הרי כתיב בה אזהרה מפורש ואם אינו ענין למלאכה תנהו ענין לענוי דיליף בג"ש ממלאכה: הדא אמרה למידין ג"ש וכו'. דהרי אין כאן מופנה אלא מצד אחד גבי מלאכה ואפ"ה למידין ואין משיבין דהא הכא איכא למיפרך מה למלאכה שכן נוהגת בשבתות וי"ט: ולא דר"ע היא. מה לך לדייק מהא דר' חייא וכי לא שמעינן זה מדר"ע דקדמו לדר"ח וס"ל דלמדין מג"ש אעפ"י שאינה מופנה אלא מצד אחד ואין משיבין: תני ר"א בן יעקב וכו'. דגמר בעצם בעצם עינוי ממלאכה: עד כדון כר"ע. דאיהו ס"ל דלמדין ואין משיבין אבל כר' ישמעאל דלא ס"ל הכי נפקא ליה מהיקשא כדתני ר' ישמעאל וכו'. דכתיב בהאי קרא תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו הקיש וכו' מה מלאכה וכו' כלומר מה כרת שנאמר במלאכה יש בו אזהרה אף כרת שנאמר בעינוי כן ואין משיבין על ההקש: ר' אבהו בשם רבי יוחנן האוכל כלאי הכרם לוקה. כלומר אפי' שלא כדרך הנאתן וכעין האי דלקמן הכוסס חטי תרומה לוקה אם מזיד הוא וקמ"ל דדרך אכילה הוא וגרסינן להא לעיל בפ"ו דתרומות בהלכה א' וכן בפ' י"ד דשבת ולא גרים התם הא דכלאי הכרם: המגמע חומץ של תרומה. במזיד לוקה ולא אמרינן אין זה דרך שתיה: הכוסס חטי תרומה. תני בברייתא הכוסס חטי תרומה בשוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש דס"ל דמזיק הוא וכתיב אשר יאכל בשגגה פרט למזיק שאינו משלם אלא הקרן בלבד: רבי אומר וכו'. דס"ל דרך אכילה בכך ולא נקרא מזיק: מודים חכמים לר'. דפליגי בשותה חומץ ביה"כ דלרבי חייב מפני שהוא משיב את הנפש ולרבנן פטור וכי היכי דפליגי ביה"כ ה"ה נמי דפליגי בחומץ תרומה דהדא טעמא הוא ומודים חכמים לרבי במגמע חומץ של תרומה לאחר טבלו כלומר לאחר שטבל בו פתו ושוב גמעו שמשלם קרן וחומש שכן דרך להיות מטבל בו מעט מעט ואה"כ מגמע ממנו ובכה"ג החומץ משיב את הנפש הוא:

הלכה ד מתני' *תינוקות אין מענין אותן ביה"כ. אין חייבין למנוע מהן מאכל: אבל מחנכין אותן. לשעות אם היה רגיל לאכול בשתי שעות ביום מאכילין אותו בשלש היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בארבע או בחמש או בשש הכל לפי כח הבן מוסיפין אותו לענות בשעה: קודם שנה וקודם שתים וכו'. בגמרא מפרשינן להא:

גמ' רב הונא פתר מתניתא וכו'. משום דקשיא להו מתני' השתא קודם שתים מחנכין קודם שנה מיבעיא הלכך מפרש רב הונא דה"ק תינוקות אין מענין אותן ולא מחנכין אותן קודם לשנה. וכלומר שקודם לזמן שהיא קודם שנה לפני פרקן שפרקן היא בן י"ג לזכר ובת י"ב לנקבה ושנה אחת קודם לפרקן הוא דמחנכין ולאפוקי מקודם לזמן הזה אין מחנכין אותן כלל ואפילו לשעות והיינו דקתני אין מענין אותן אבל מחנכין אותן קודם שנה לומר דקודם שנה לפרקן הוא דמחנכין אותן אבל לא מקודם דליתנהו אפילו בחינוך שעות ואין מענין אותן כלל והיינו בחולה וכחוש דבהא קתני שאין מחנכין אותן עד קודם שנה לפרקן: קודם לשנתים מחנכין. כלומר והא דקתני קודם שתים נמי אחינוך קאי דלפעמים מחנכין אותן קודם שנתים לפרקן והיינו בבריא ונמצא דלרב הונא אבל מחנכין דקתני אתרווייהו קאי אקודם שנה ואקודם שנתים וכאן בחולה וכאן בבריא וכדאמרן: ר' יוחנן פתר מתניתא וכו'. כלומר דאבל מחנכין דקתני לא קאי אלא אקודם לשנה והיינו דבהדא מודי לאוקמתא דרב הונא דקודם שנה בחולה מיירי וקודם שנתים בבריא מיירי ופליג עליה בהדא דלרב הונא אבל מחנכין אתרווייהו קאי וכדפרישית ולר' יוחנן אבל מחנכין דקתני דוקא באלו שזמנן קודם לשנה לפרקן והיינו בחולה אבל באלו שזמנן קודם לשתים והיינו בבריא לא קתני בהו חינוך לשעות אלא שאלו משלימין התענית אם הגיעו קודם שנתים לפירקן:

עד

קרבן העדה

שאמרתי לך או בעשה זו שאמרתי לך שלכך השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה ל"א לשון קושיא היא דהל"ל בלשון השמר וכ"ה בבבלי: מה אם עינוי הקל. שאינה נוהגת בשבתות וי"ט חייבין עליה כרת מלאכה שנוהגת בשבתות וי"ט לא כ"ש: אלא ליתן אזהרה לפניו. ללילה שלפני היום: אפילו מופנה מצד אחד. דהא לא אייתר אלא עונש דמלאכה ואפ"ה ילפינן בגז"ש: ולא ר"ע היא. דכולהו סתימתאה אליבא דר"ע הן ור"ע סובר דלמדין גז"ש אפילו אינה מופנה כלל: לא חילקתה בין יום ללילה. כדאמרינן לעיל דאייתר עונש דמלאכה ללילה: עד כדון כר"ע. דיליף גז"ש אפילו אינה מופנה: כר' ישמעאל. אלא לר"י מנ"ל לחייב בלילה: והיתה לכם לחקת עולם בחודש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו הקיש הכתוב מלאכה לעינוי: מלאכה שחייבין עליו כרת. בין ביום בין בלילה: הכוסס חיטי תרומה לוקה. אע"ג דלא אכלן כדרך אכילתן חייב דמ"מ נהנה ואינן מזיקין אותו לאפוקי הכוסס שעורין דפטור במזיקין לו: הכוסס. כל דבר שהוא שלא כדרך אכילתו קרוי כוסס: ואינו משלם את החומש. דאיש כי יאכל כתיב פרט למזיק את עצמו: שהוא משלם קרן וחומש. ור"י סובר כר': אחר טיבולו. אחר שאכל דבר מטובל בחומץ חייב שאז מיישב את הנפש: תינוקות אין מענין אותן ביום הכפורים. להשלים והוא הדין דלא מחנכין אותן לשעות אבל קודם לשנה וקודם לשנתיים מחנכין לשעות אבל השלמה ליכא מדרבנן: ר"י. מפרש למתניתין תינוקות אין מענין אותן ביום הכפורים להשלים אבל מחנכין לשעות מקודם. לשנה וקודם לשנתיים משלימין מדרבנן ולא קשיא בין לר"ה בין לר"י השתא לפני שנתיים מחנכין לשעות או משלימין לפני שנה מיבעיא דכאן בחולה וכאן בבריא:

עד

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פי"ד ממ"א הלכה י

ל
ב מיי' פ"י מתרומות ה"ז וכ"שגוס

לא
ג מיי' פ"ב משביתת עשור הלכה י"א טוש"ע או"ח סי' תרטז ס"ב

עיין לעיל הלכה ג

מסורת הש"ס

לעיל הלכה א וש"נ

(תרומות פ"ו ה"א שבת פי"ד ה"ד)

עיין יומא פב א

רידב"ז

תני ר"ח לא יאמר עונש במלאכה שא"ל הייתי למד מן העינוי מה אם העינוי הקל חייבין כרת מלאכה התמורה אינו דין שיהו חייבין עליה כרת הא לא נאמר עונש במלאכה אלא ליתן אזהרה לפניו. ואה"כ גמרינן ג"ש עונש עונש עינוי ממלאכה מה עונש שנאמר במלאכה אזהרה לפניו אף עונש שנאמר בעינוי אזהרה לפניו אר"ז הדא אמרה למידין מג"ש אפילו מופנה מצד אחד אר"י ולא דר"ע היא פי' הק"ע ז"ל דכל סתימתאה אליבא דר"ע היא והפ"מ ז"ל מפרש דלמה לך לדייק מדר"ח דהא מדר"ע דהוא קודם דר"ח מוכח והנה הכי פי' האמיתי בע"ה לפענ"ד דהא תני ר"ח דעונש הנאמר במלאכה מיותר דהא ידעינן ק"ו מעונש דעינוי הקל מלאכה החמורה לא כ"ש דחייבין עליה כרת [וע"כ כיון דמיותר הוי ג"ש מופנה מצד אחד] והנה לכאורה קשה הא קי"ל אין עונשין מן הדין. וא"כ האיך יליף ק"ו על חיוב כרת מעינוי אך בירושלמי במס' יבמות פי"א גרסינן וכר' ישמעאל דר' ישמעאל אומר למידין מק"ו ואין עונשין מק"ו עיי"ש והיינו דאמרי' הכא א"ר יודן ולא דר"ע הוא פי' דע"כ הא דתני ר"ח הוא כר"ע דס"ל עונשין מק"ו דר"ע אמר ג"כ למידין בג"ש אע"פ שאינה מופנה אבל לר' ישמעאל דס"ל אין עונשין מק"ו ע"כ לא קאי אליבא הא דתני ר"ח וכן ג"ש שאינה מופנה ס"ל ג"כ אין למידין ממנה ובאמת לדידיה אזהרה גבי מלאכה ג"כ לא גמרינן מהא דמיותר עונש במלאכה דלדידיה לא מיותר עונש גבי מלאכה כלל ועיין ברפ"ק בירושלמי במס' יבמות דמפורש כן דיליף ק"ו שאר עריות מאחות אשה פריך עד כדון כר"ע כר' ישמעאל ומשני דלר' ישמעאל יליף במה מצינו הרי מפורש כדברינו וז"ב בע"ה ודו"ק:

תני ר"א בן יעקב אומר נאמר בעצם וכו' במלאכה וכו' עד כדון כר"ע. פי' דס"ל דג"ש שאינה מופנה למידין כר"י תני ר"י והיתה וכו' בחודש השביעי הקיש עינוי למלאכה מה מלאכה שאסרתי לך מלאכה שחייבין עליה כרת פי' במקום אחר כגון בשבת כדאיתא בר"פ אף עינוי שאסרתי לך עינוי שחייבין עליה כרת פי' דהיא אכילה דהייבין עליה כרת במקום אחר וזה גבי אכילה ולא שייך במה וילפינן כדלעיל בר"פ ע"כ הוינן דר' ישמעאל לא יליף מג"ש עינוי למלאכה אלא מהיקש דבחודש השביעי וכמו כן יליף ללילה כמו דבמלאכה ביום ובלילה אף עינוי ביום ובלילה ועל היקש אין משיבין:

סליק פירקא ובולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

עד איכן ר' אחא ר' חיננה ר' יעקב בר אידי בשם ר"ש בן חלפתא כבן תשע וכבן עשר :

הלכה ד מתני'

[א] עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה חולה מאכילין אותו על פי בקיאין אם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר דיי : **גמ'** בתחילה תוחבה ברוטב אם שבה נפשה הרי יפה ואם לאו נותנין לה מגופו של איסור שתי עוברות באו לפני ר' טרפון שלח לנבון תרין תלמידים אמר לון אזלון ואמרון לון צומא רבה הוא *אמרין לקדמייא ושדך וקרוי עלוי מבטן אמי אלי אתה אמרין לתיניינא ולא שדך וקרון עלוי זורו רשעים מרחם תעו מבטן דוברי כזב [ב] *חולה אומר יכול אני ורופא אומר אינו יכול שומעין לרופא רופא אומר יכול הוא וחולה אומר איני יכול שומעין לחולה לא צורכא אלא [ג] חולה אומר יכול אני ורופא אומר איני יודע ר' אבהו בשם ר' יוחנן נעשה כספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת :

הלכה ה מתני'

[ד] *מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי' דברים טמאים עד שיאורו עיניו מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר הכבד שלו ר' מתיה בן חרש מתיר ועוד אמר ר' מתיה בן חרש החושש בגרונו מטילין בתוכו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות [ה] שכל ספק נפשות דוחה את השבת [ו] מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק נכרי ספק ישראל מפקחין עליו מצאוהו חי מפקחין עליו ואם מת יניחוהו : **גמ'** מניין שמאכילין אותו דבילה וצימוקין של תרומה מן הדא ויתנו לו פלח דבלה ושני צמוקים ר' חונה אמר עשרים וארבעה עשרונות שאכל דוד *ברעבון אכלן *ר' יוחנן מטתיה כן ואכל מה דאשכח קדמוי וקרון עלוי החכמה תחיה בעליה *תני [ז] מאכילין אותו את הכל בקל נבילה ותרומה מאכילין אותו מתרומה טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית חלה וערלה צריכה א"ר יוסה קשיתה קומי ר' בא [ח] תרומה בעון מיתה ונבילה בלא תעשה ואת אמר הכין כמאן דאמר [ט] *מאיליהן קיבלו עליהן את המעשרות

קרבן העדה

עד איכן . לר"י פריך דאמר אפי' לפני שנתיים מחנכין לשעות עד כמה יהיו שנותיו של התינוק ויתחיל לחנכו לשעות : כבן תשע כבן עשר . הכא נמי בן תשע בבריא ובן עשר בחולה :

הלכה ד מתני' עוברה שהריחה . העובר מריח ריח התבשיל והיא מתאוה לו ואם אינה אוכלה שניהן מסוכנים : ע"פ בקיאים . רופאים מומחים באומנתן : **גמ'** תוחבה . אצבעתה ברוטב של אותו דבר ומוצצתן : שתי עוברות באו לפני ר"ט . ביה"כ לשאול אם מותרים לאכול ושלח אצליהם שני תלמידים ואמר להם זילו ואמרו באזניהם של העוברות שהיום יה"כ וישמע התינוק וישתוק ולא יתרוצץ עוד בקרבה : אמרין . כן לראשונה ושתק התינוק : ושדך . לשון שקט ותשקוט הארץ מתרגמינן ושדוכית ארעא : זורו רשעים מרחם . נעשו זרים ונתנכרו לאביהם שבשמים : יכול אני . לצום : שומעין לרופא . דחולה מחמת חליו אין דעתו מיושבת לידע הדברים על בוריין : לא צורכה . לא קמיבעיא לן אלא כשחולה אומר יכול ורופא אומר איני יודע מהו : וכל ספק נפשות דוחה את השבת . דבסקילה וכ"ש יה"כ דבכרת :

הלכה ה מתני' בולמוס . חולי האוחז מחמת רעבון ומסוכן למות וכשמראיתו חוזרת בידוע שנתרפא : כלב שוטה . מפרש בגמרא : אין מאכילין מחצר כבד שלו . ואע"פ שנוהגין הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה על כך : מתיר . קסבר רפואה גמורה היא : מפקחין עליו . חופרין את הגל ומחפשין אחריו :

גמ' מנין שמאכילין . ביה"כ למי שאחזו חולי רעבון דבלה ולימוקין אפי' הן של תרומה : ושני לימוקים . ויאכל ותשב רוחו אליו כי לא אכל לחם ג' ימים וג' לילות ש"מ דלימוקים ודבילה משיבין רוחו של הרעב ואין מעכבין אותו אם לא נמצאו אלא תרומה : כ"ד עשרונות שאכל דוד . דסובר כל לחם הפנים אכל דוד דהיינו י"ב חלות שכל אחת שני עשרונים : ברעבון אכלן . שאחזו בולמוס והותר לו לאכול : ר"י . הגיע לו חולי רעבון ואכל כל מה שהיה לפניו : בקל . אם אין שם דברים המותרים כל צרכו ויש שם דברים האסורין מאכילין אותו תחלה הקל שבהן אולי ישיב נפשו בזה : מאכילין אותו בתרומה . בסמוך מפרש טעמא : מאכילין אותו שביעית . לאחר הביעור דטבל במיתה בידי שמים ושביעית בעשה : חלה וערלה . מיבעיא לן איזהו מהן נותנין לו דערלה אסור בהנאה וחלה עון מיתה : ואת אמר הכן . להקדים תרומה לנבלה הא מאכילין אותו מן הקל ונבלה קלה מתרומה : ומשני כמ"ד מאליהן קבלו המעשרות

פני משה

עד איכן . אליבא דרבי יוחנן קאי דעד היכן מגיע דין החינוך ומאיזה זמן הוא מתחיל דאלו לרב הונא הא אמרן דס"ל דלא מחנכין אותן כלל עד הגיעו קודם שנה לפירקן אלא לר' יוחנן דלא מדייק ליה הכי מאיזה זמן הוא מתחיל שיש לחנכן בשעות : כבן תשע וכבן עשר . אזי מתחילין לחנך אותן ובן תשע לבריא ובן עשר לחולה ואם היו רגילין לאכול בב' שעות וכו' כדפרישית במתני' ומוסיפין להיות מחנכין אותן עד קודם שנה לפירקן וזה הכלל הכל לפי כחן ובריאותן מוסיפין לחנכן בשעות ואין חילוק בזה בין זכר לנקבה עד אם הגיעו לשנתים קודם לפרקן כדלעיל אז משלימין הן לר' יוחנן :

הלכה ה מתני' עוברה שהריחה . ריח תבשיל וזה כשהעובר מריח היא מתאוה לו ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנין : חולה מאכילין אותו ע"פ בקיאין . רופאים המומחים באומנותן : אם אין שם בקיאין וכו' . ה"ק כמה דברים אמורים שסומכין ע"פ בקיאין בזמן שהחולה שותק או אפילו החולה אומר אינו צריך והרופא הבקי אומר צריך הוא לאכול מאכילין אותו על פיו אבל אם החולה אומר צריך אני אין שם בקיאין כלל כלומר אין בקיאתן חשובה לכלום ומאכילין אותו ע"פ עצמו ואע"פ שהרופאים הבקיאין אומרים אינו צריך משום דלב יודע מרת נפשו : מי שאחזו בולמוס . הוא חולי האוחז מחמת רעבון ועיניו כהות ומסוכן הוא למות וכשמראיתו חוזרת בידוע שנתרפא : מאכילין אותו אפי' דברים טמאים . כגון נבלות ושקצים ורמשים עד שיאירו עיניו ואין משהין את הדבר לחזור אחר דברים המותרין :

גמ' בתחלה תוחבה ברוטב . תוחב בשבילה איזה דבר ברוטב כגון פלך וכיוצא בו ומניחין לה על פיה ואם שבה נפשה הרי יפה וכו' מגופו של היסור מהרוטב עצמו ואם לאו מאכילין אותה השומן וכיוצא בזה שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש : אמרין לקדמייא ושדך . כשאמרו להראשונה כך נתרצית והועיל לה ששבה נפשה ולא בקשה כלום וקראו עלוי דהעובר מבטן אמי וגו' וכשאמרו להשניה לא הועיל ולא נשתתק העובר מלהיות מתאוה וקראו עליו וכו' : חולה אומר יכול אני . להתענות ורופא אומר אינו יכול וצריך הוא לאכול שומעין לרופא : רופא אומר יכול הוא . להתענות וחולה אומר צריך אני לאכול ודאי שומעין לחולה לא צורכה דקא מיבעיא לן אם החולה אומר יכול אני להתענות והרופא אומר איני יודע אם צריך הוא לאכול מהו : נעשה . זה כספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת וה"ה כאן : מנין . להאוחז בולמוס שמאכילין אותו אפילו דבלה ולימוקין של תרומה ומשום שמיני מתיקה מאירין מאור עיניו של אדם : מן הדא . דכתיב גבי מעשה דצקלג שרדף דוד אחרי הגדוד וימצאו איש מצרי בשדה ויקחו אותו אל דוד וגו' ויתנו לו פלח דבלה ושני צמוקים ויאכל ותשב רוחו אליו וגומר ולמה זכר הכתוב לפלח דבלה וצמוקים והלא כתיב בתחלה ויתנו לו לחם ויאכל וישקוהו מים אלא ללמד שאפי' הן תרומה נותנין לו ולפי שמיני מתיקה כאלו מועילין לאחר אכילה ביותר עד שמאירין העינים : עשרים וארבעה עשרונות שאכל דוד . כשבא אצל אחימלך הכהן ומחמת הרעבון אכלן שאחזו בולמוס כדדרשו מדקאמר ואף כי היום יקדש בכלי וכ"ד עשרונות נפקא ליה מדכתיב ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כ"א לחם הפנים המוסרים מלפני ה' לשום לחם חום ביום הלקחו ומשמע שביום השבת היה שמסירין לחם הפנים משבת העברה ומשימין לחם הפנים אחר תחתיהן ואת הכל לקח ונתנו לו לאכול ולחם הפנים הוא כ"ד עשרונים כדכתיב שני עשרונים יהיה החלה האחת וי"ב חלות היו ומדמאריך הכתוב לחם הפנים המוסרים וגו' ללמד שאכל דוד כל הכ"ד עשרונים : מטתיה כן . הגיעו כך שאחזו בולמוס ואכל כל הנמצא לפניו לאכול עד שנתרפא וקרון וכו' : את הכל בקל . בקל הקל תחלה כדמפרש ואזיל : נבלה ותרומה וכו' . ולקמן פריך ומשני : מאכילין אותו שביעית . לפי שהטבל במיתה : חלה וערלה צריכה . מיבעיא לן איזו מהן הוא הקל להאכילו בתחלה : קשיתה קומי ר' בא . על הא דקתני נבלה ותרומה מאכילין אותו תרומה הרי נבלה אינה אלא בלאו ותרומה היא במיתה להזר : כמ"ד . לעיל בפ"ו דשביעית ובכמה מקומות שמאיליהן קבלו עליהן בבית שני כשחזרו בימי עזרא את המעשרות ואין התרומה בזמן הזה אלא מדרבנן :

הלכה ו מתני' מי שנשכו כלב שוטה . הוא שרוח רעה שורה עליו או שהנשים עושין בו כשפים ונודקות בו כשפיהן כדאמר

בגמרא וסימניו פיו פתוח וכו' : אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו . ואע"פ שנהגו הרופאים ברפואה זו מ"מ אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה בשביל כך וכדאמר בגמרא שלא הועיל זה לגרמני עבדו של ר' יהודה הנשיא : ור' מתיא בן חרש מתיר . דס"ל רפואה גמורה היא ואין [הלכה] כר' מתיא בן חרש בהך קמייתא : החושש בגרונו . שחושש בפיו או בשיניו ולפעמים מתחיל בשר השינים להתעכל ומשם הולך לחיך ולגרון : מטילין בתוכו סם . עשב או שורשו לרפואה בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכו' וכל להתויי אפי' פשיטא לן שבשבת זו לא ימות אלא הספק שאם לא יעשו לו רפואה היום אפשר שימות לשבת הבאה וכגון שאמדוהו לשתות סם זה תמניא יומי ויומא קמא שבתא מהו דתימא לעכבינהו עד לאורתא כי היכי דלא נחלל עליה תרי שבי קמ"ל : מי שנפלה עליו

מפולת

תורה אור

תהלים נח

מסורת הש"ס

יומא פג א

שם ע"ב

שם פג א

שם

פ' מנחות לה ב

שם ע"ב

שם פ"א

דמאי פ"ג ס"ד

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פ"ב משביתת עשור הלכה ט ופי"ד ממ"א הלכה יד טוש"ע או"ח סי' תרי"ז סעי' ב

לג
ב מיי' שם הלכה ו טור וש"ע שם סי' תרי"ח

לד
ג טוש"ע שם סעיף ה

לה
ד מיי' שם הלכה ט ופי"ד ממ"א הלכה יו טוש"ע שם סעיף ט

לו
ה מיי' פ"ב משבת הלכה א טוש"ע או"ח סי' שכח ס"י

לז
ו מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סי' שכט ס"ג

לח
ז מיי' פי"ד ממ"א הל' יז טוש"ע שם סי' תרי"ח סעיף ט

לט
ח מיי' פ"א מתרומו' הל' כו

ציון ירושלים

[א] תרומה בעון מיתה ונבילה בל"ת . פי' שו"ת נו"ב מהדורא קמא חלק או"ח סי' נ"ו שלא ראה דברי הירושלמי אלה ודוק :

המעשרות: סימני כלב שוטה *פיו פתוחה רירו יורד אזניו סרוחות זנבו נתון בין שתי ירכותיו מהלך לצדדין והכלבין נובחין בו וי"א אף הוא נובח ואין קולו נשמע מה עיסקיה דהדין בלב שוטה רב ושמואל חד אמר רוח חזזית עולה עליו וחורנה אמר אשה עושה כשפים ובודקת בו גרמני עבדיה דר' יודן נשייא נשכו כלב שוטה והאבילו מחצר כבד שלו ולא נתרפא מימיו אל יאמר לך אדם שנשכו כלב שוטה וחיה שעקצו חוורבר וחיה *שבעטתו פרדה וחיה ובלבד פרדה לבנה מניין שספק נפשות דוחה את השבת ר' אבהו בשם ר' יוחנן *°אך את שבתתי תשמרו מיעוט אית דבעי מימר אמרה תורה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה *רבי זעירא רבי חייא בשם רבי יוחנן *מבוי שכולו עכו"ם וישראל אחד דר בתוכו ונפלה בו מפולת [א] מפקחין עליו בשביל ישראל של שם עד איכן תרין אמורין *חד אמר [ב] עד חוטמו וחורנה אמר עד טיבורו מאן דאמר עד חוטמו בהוא דהוה קיים ומאן דאמר עד טיבורו בהוא דהוה *רבון תני [ג] הזריז משובח והנשאל מגונה והשואל הרי זה שופך דמים *תני [ד] ([א]) כל דבר שהוא של סכנה אין אומר יעשו דברים בעכו"ם ובקטנים אלא אפילו בגדולים בישראל מעשה שנפלה דליקה בחצירו של יוסי בן סמאי בשיחין וירדו בני קצרה של ציפורין לכבותו ולא הניח להן אמר הניחו לגבאי שיגבה את חובו מיד קשר עליו הענן וכיבהו ובמוצאי שבת שלח לכל אחד ואחד מהן סלע ולאיפרכוס שלהן חמשים דינר אמרו חכמים לא היה צריך לעשות כן חד נפתיי הוה מגיריה דר' יונה נופלת דליקתא במגירותיה דר' יונה אזל ההוא נפתייא בעי מטפתה ולא שבקיה ר' יונה א"ל בגדך מדלי א"ל אין ואישתיזב כולה ר' יודן דכפר אמי פרס גולתיה על גדישא ונורא ערקא מיניה:

הלכה ו מתני'

*חטאת ואשם ודאי מכפרין [ה] מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה התשובה מכפרת על עבירות הקלות על עשה ועל לא תעשה ועל החמורות הוא תולה עד שיבוא יום הכיפורים ויכפר:

גמ' *תמן תנינן [ו] ועל זדון מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים וי"כ מכפר [ז] ועל שאר עבירות שבתורה קלות וחמורות זדונות ושגגות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה כריתות ומיתות ב"ד שעיר המשתלח מכפר *לא היא קלות עשה ולא תעשה לא היא חמורות כריתות ומיתות ב"ד רבי יודה אומר כיני מתני' הקלות והחמורות ([ב]) אותן הקלות בין שעשאן בזדון בין שלא עשאן בזדון אותן החמורות בין שנתוודע לו בהן בין שלא נתוודע לו בהן אלו הן הקלות עשה ולא תעשה. אלו הן החמורות כריתות ומיתות בית דין *כשם שהשעיר הנעשה בפנים מכפר על הזדונות ותולה על השגגות בדבר

פני משה

מפולת וכו'. ה"ק דלא מיבעיא ספק היא שם ספק אינו שם אלא אפילו ספק חי וספק מת מפקחין עליו ולא מיבעיא ספק חי ספק מת דישראל אלא אפילו ספק עכו"ם ספק ישראל מפקחין עליו שחופרין את הגל ומחפשין אחריו ואם בדקו עד חוטמו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה ולא מצאו בו נשמה כידוע שהוא מת דכתיב וכל אשר נשמת רוח חיים באפיו ושוב אין מפקחין עליו: מלאוהו חי מפקחין עליו. לא נצרכה אלא אפי' שראוהו שאי אפשר שיחיה אלא לחיי שעה ומיד ימות הוא וקמ"ל דאף לחיי שעה מפקחין עליו: ואם מת יניחוהו. הא קמ"ל שאפי' לדברי האומר מצילין את המת מפני הדליקה מודה בהא דהתם היינו טעמא שהתירו לו לטלטל את המת ולהוציאו משום דאמרינן אדם בהול על מתו ואי לא שרית ליה אתי לכבויי אבל הכא אפי' לא שרית ליה לפקח את הגל מאי אית ליה למיעבד טפי דליהוי איסורא דאורייתא דנשרי הא מקמי הא:

גמ' סימני כלב שוטה וכו'. כדי להזהר ממנו קמ"ל: מה עסקיה. מהיכן בא לו זה: חזזית. רוח רעה ואידך אומר אשה וכו' כדפרישית במתני': חוורבר. מין נחש רע והוזכר בפ"ג דברכות: וחיה. והיתה המכה ובלבד מפרדה לבנה והיינו דחיורן כרעיה: אך את שבתותי תשמורו מיעוט. אם ספק הוא שאין אתה מצווה לשמור. ואית דבעי מימר דהכי דריש אמרה תורה וכו' וא"כ אף ספק נפשות בכלל דשמא לא יוכל לשמור עוד: מבוי שכולו עכו"ם וכו' מפקחין עליו בשביל ישראל של שם. ואע"ג דרובא עכו"ם נינהו לפי שאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב: עד איכן. בודקין אותו לידע אם הוא חי: מ"ד עד חוטמו וכו'. כלומר ולא פליגי דמ"ד עד חוטמו מיירי בהוא דהוה קיים כלומר שחזק וקשה הוא ונרגש בבדיקת חוטמו אם יש בו איזה חיות ומ"ד עד טיבורו בהוא דהוה רכין שהוא רך כשממשמשין בו ואינו נרגש בחוטמו ובודקין אותו עד טיבורו שאפשר שעוד ירגישו בו חיות: הזריז. להציל במקום שהתירו ה"ז משובח: תני כל דבר שהוא של סכנה וכו'. גרסינן להא לעיל בפרק כל כתבי בהלכה ו' עד סוף הלכה וע"ש:

הלכה ז מתני' חטאת ואשם ודאי מכפרין. עם התשובה ולא הש התנא להזכירה דמסתמא כשהוא מביא חטאתו ואשמו כבר עשה תשובה שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן אלא שהוא מתנחם על מה שחטא ומתודה עליו ומקבל עליו שלא ישוב לאותו חטא ועון לעולם וזו היא עיקר התשובה: מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה. עם כל אחד ואחד: על עשה ועל לא תעשה. הניתק לעשה תשובה מכפרת אבל לא תעשה גמור תשובה תולה ויוה"כ מכפר ומסקנא דמילתא בגמרא שאם הזיד בעשה ובלאו הניתק לעשה או ששגג בל"ת גמור ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין ואם הזיד בל"ת גמור ויש בו מלקות תשובה תולה ויוה"כ מכפר ואם שגג בחייבי כריתות ומיתות ב"ד החטאת מכפרת עם התשובה והיינו חטאות בשוגג ואם הזיד בהם תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין וכל זה כשלא חלל השם שלא חטא והחטיא לאחרים אבל אם חלל את השם אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות ובזמן שהיה שעיר המשתלח היה מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות בין שעבר בזדון בין בשגגה בין הודע לו בין לא הודע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח והוא שעשה תשובה אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות: *האומר אחטא ואשוב וכו'. דכשסומך על התשובה והוטא בודאי שיעשה עוד הפעם כך ומכיון שעובר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר ושוב לא יפרוש מן זה ולפיכך אין מספיקין בידו לעשות תשובה וכן החוטא וסומך על יוה"כ שיכפר לו אין יוה"כ מכפר לו:

גמ' תמן תנינן. בפ"ק דשבועות בהלכה ו': ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו וכו'. וגרסינן שם לכל הסוגיא זו עד סוף הלכה: לא היא קלות וכו'. על לישנא דהמתני' פריך דהא קלות העשה ול"ת והחמורות כריתות ומיתות ב"ד ומאי האי דהדר תני להו: כיני מתניתא. ה"ק הקלות והחמורות אותן הקלות והחמורות בין שעשאן בזדון וכו' ואותן השגגות בין שנתוודע לו בהן וכו' כצ"ל וכדלקמן דמקשי עלה ומשני: כשם שהשעיר הנעשה בפנים מכפר על זדונות. של טומאת מקדש וקדשיו ותולה על השגגות בדבר

קרבן העדה

המעשרות. כלומר מעשרות בזמן בית שני דרבנן וה"ה תרומות ונבלה איסור דאורייתא: אזניו סרוחות. גדולות וכפולות למטן: מה עיסקיה וכו'. מה טיביה שנעשה כלב שוטה: רוח חזית. רוח רעה: ובודקת בו. אם תלויה בכשפיה: גרמני. מבני אשכנז ובלע"ז נקרא גרמניא ל"א על שם שהיה בעל עצמות: שעקצו חוורבור וחיה. אל תאמין לאדם שאומר לך שנשכו מין נחש ששמו חוורבור שבא מנחש ולפרדע והוא חי: ובלבד פרדה לבנה. אם בעטה בו אי אפשר שחיה המכה: מיעוט. דאך מיעוטא הוא לומר דלא לכל אמר שישמרו את השבת: אית דבעי מימר. סברא הוא דנחלל עליו את השבת כדי שישמור שבתות הרבה: בשביל ישראל. שיש שם דאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב: עד איכן. בודקין כשמפקחין: תרין אמורין. פליגי בה: בהוא דהוה קיים. בדבר שהוא קיום האדם שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: בהוא דהוה רבון. בדבר שנתגדל בו שמטבורו נוצר ומשלח שרשיו אילך ואילך: והנשאל מגונה. שהיה לו לדרוש דברים אלו ברבים שידעו העם קודם מעשה: בגדולים. שבישראל והם ת"ח: בני קצרה. אנשי המלכות מפני שאפטרופס של מלך היה: ולא הניחן. מפני כבוד השבת: הניחו לגבאי. הצדיק על עצמו דין שמים: ולאיפרכוס. שר הממונה על החיל: לא היה צריך לעשות כן. שהרי שניהו עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: נפתי. עכו"ם ממקום ששמו נפת: במגורה. בשכונה: בעי מטפייתה. רצה לכבותה: א"ל. נפתייא לר' יונה: בגדך מדלי. במזלך תהא מונחת אוצרי ואם יגיע לו היזק ישלם לו הוא: א"ל אין. שרוצה לקבל אחריותו ונעשה לו נס וניצולו כולם: פרס. גלימיה על הגדיש והאש ברחה מן הגדיש:

הלכה ו מתני' ואשם ודאי. הס אשם גזילות ומעילות: מכפרין. ומסתמא תשובה איכא שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן:

גמ' תמן תנינן. בפרק קמא דשבועות: ועל זדון. טומאת מקדש וקדשיו: ופריך לא היא קלות. היינו עשה ולא תעשה ולמה תני להו בתרתי: ותו לא היא חמורות. היינו כריתות ומיתות ב"ד ותרתי ל"ל: כיני מתני'. כן היא פירושא דמתני' דסיפא מפרש לרישא וכולא פירושא דקלות וחמורות היא וניחא כמי דתני תרתי זדון והודע דחדא נינהו:

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ב משבת הלכה כ טוש"ע או"ח סי' שכט ס"ב

מא ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם ס"ד

מב ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' שכח סעיף ב

מג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב

מד ה מיי' פ"א מתשובה הלכה ג ד

מה ו מיי' פ"א משגגות ה"ט

מו ז מיי' פ"א מתשובה ה"ב

גליון הש"ס

(א) ע' שו"ת הבכ"ץ מ"א סי' כד: (ב) אותן הקלות. נ"ל הקלות והחמורות וכו' אותן החמורות נ"ל אותן השגגות. וע' בפ"מ בשבועות שם וכן הוא בבבלי וברמב"ם:

עיין להלכה דלקמן

מסורת הש"ס

יומא פג ב

חולין ז ב

יומא פה ב

(כתובות פ"ק הלכה י) ע' יומא פד ב

שם פה א

כד"י הגי' רבון

(שבת פ' כ"ב ה"ו) שם פד ב

שם שם ב

(שבועות פ"ק ה"ו) שבועות ב ב

שם יב ב

ע' כריתות ז ב

תורה אור

שמות לא

שנויי נוסחאות (סו"ה) חזית כד"י תזזית. (סוי"ח) של שם כד"י שלשם. (ס כ"א) רבת כד"י רבין. (כול"א) נופלת כד"י נפלת. (סו"מ) הוא כד"י היא. (סופ"ג) ויו"כ כד"י יום הכפורים.

בדבר שיש בו חיוב קרבן אף שעיר המשתלח מכפר ניחא לא הודע הודע לא כן תנינן [א] *חייבי חטאות ואשמות וודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין וחייבי אשמות תלויין פטורין א"ר בון בר חייה בין שנתוודע לו בהן בין שלא נתוודע לו בהן ולמה לא אמר בשלא נתוודע לו בהן מילתיה אמרה ואפי' לא נתוודע לו בהן יה"כ מכפר תמן תנינן על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטא' ועל לא הודע שלהם אשם תלוי ולא כבר כיפר יה"כ ר"ש בשם רבי לוי סוכייה [ב] *במורד ביוה"כ היא מתני' ([א]) עשה אע"פ שלא עשה תשובה לא תעשה ר' שמואל בשם רבי זעירא והוא שעשה תשובה:

הל' ז מתני'

[ג] *האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר [ד] עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר ושבינו לבין חבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו את זו דרש ראב"ע °מכל חטאתיכם לפני יי' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר ושבינו לבין חבירו אין יה"כ מכפר עד שירצה את חבירו אר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' °וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' ואומר °מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל: **גמ'** *האומר *אין עולה מכפרת אין עולה מכפרת עלי מכפרת היא אי איפשי שתכפר לי אינה מכפרת לו על כרחו אין יה"כ מכפר מכפרת היא אי איפשי שיכפר לי מכפר הוא לו על כורחו א"ר חנניה בריה דר' הלל לא כולא מן הדין בר נשא מימור למלכא לית את מלך *והעולה מכפרת על הרהור הלב מ"ט °והעלה על רוחכם היו לא תהיה וכן איוב אומר °והשכים בבקר והעלה עלות מספר כלם וגו' הדא אומר שהעולה מכפרת על הרהור הלב *רבי אומר על כל עבירות שבתורה יה"כ מכפר חוץ מן הפורק עול והמיפר ברית והמגלה פנים בתורה אם עשה תשובה מתכפר לו ואם לאו אינו מתכפר לו ר' זבידא א"ר יסא מקשי מיסבור סבר ר' שיוה"כ מכפר בלא תשובה ר' אשיין רב יונה ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן מודה ר' שאין יה"כ מכפר אלא בתשוב' הא מיתה מכפרת בלא תשובה *תני יום מיתה כיום תשובה מאן תנינתה ר' הווי הדא היא דתנינן מיתה ויום הכיפורים מכפרין עם התשובה דלא כר' *שאל ר' מתיה בן חרש את ראב"ע בישיבה אמר לו שמעת [ה] ד' חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש אמר לו ג' הם חוץ מן התשובה כתוב אחד אומר °שובו בנים שובבים וכתוב אחר אומר °כי ביום הזה יכפר עליכם וכתוב אחר אומר °ופקדתי בשבט פשעם וגו' וכתוב אחר אומר °אם יכפר העון הזה לכם עד תמתון הא כיצד עבר על מ"ע ושב מיד אינו זז ממקומו עד שימחול לו עליו הכתוב אומ' שובו בנים שובבי' העובר על מצוה בל"ת ושב מיד התשובה תולה ויוה"כ מכפר עליו הכתוב אומ' כי ביום הזה יכפר עליכם

קרבן העדה

בדבר שיש בו חיוב קרבן ל"ג ליה: ופריך ניחא. הא דתנן שיה"כ מכפר על לא הודע אלא הא דתנן שמכפר ואפי' על חטא שנודע לו וקס"ד אפי' באותן עונות שחייב עליהן קרבן וקשיא ממתני' דכריתות דתנן חייבי חטאות וכו' שעבר עליהן יה"כ חייבין: בין שנתוודע לו בהן וכו'. כלומר תרווייהו באשם תלוי איירי וה"ק בין שנתוודע שבא לידי ספק איסור בין שלא נתוודע לו הספק אלא לאחר יה"כ לעולם פטור: ה"ג תמן תנינן על אלו חייבין על זדונן כרת ועל לא הודע שלהן אשם תלוי ולא כבר כיפר יה"כ ר"ש בשם ר' לוי סוכייה במורד ביה"כ היא מתני' ולמה לא אמר בשלא נתוודע בהן מילתיה אמרה אפי' לא נתוודע לו בהן ביה"כ יה"כ מכפר וכ"ה במסכת שבועות. וה"פ והלא כבר כיפר יה"כ ולמה יביא כלל אשם תלוי ומשני במורד ביה"כ ואינו רוצה שיכפר לו יה"כ לכך צריך להביא אשם תלוי ופריך ולמה לא מוקי' למתני' בשלא ידע בספק איסור שעשה ביה"כ ומשני מילתיה אמרה שאפי' לא נתוודע בהן ביה"כ [יה"כ] מכפר הלכך לא מוקי' למתני' בהכי: עשה. אחייבי עשה יה"כ מכפר אע"פ שלא עש' תשוב': לא תעשה. דוקא בשעשה תשובה יה"כ מכפר: **גמ'** האומר אין עולה מכפרת כלל או אין עולה מכפרת עלי. אבל על אחרים מכפרת: מכפרת היא. העולה דהיינו דקטעי וכבר שאינה מכפרת: אי אפשי וכו'. שהוא מבעט ואומר שאינו רוצה שתכפר עליו אינה מכפרת על כרחו: מכפר הוא לו ע"כ. דיה"כ מכפר בין לשבים בין לשאינן שבים: לא כולא. מיהו אין כפרתו של זה המבעט ביה"כ דומה למי שאינו מבעט: מן הדין. מהא דדמיא לאדם שאומר למלך אין אתה מלך מי מתרצה לו המלך כך זה המבעט ובשבועות יש גי' אחרת וגם נפרש: והעולה על רוחכם. כלומר וקרבן עולה היא על רוחכם מה שאתם מחשבי' בלבבכ': והעלה עולות מספר כולם. אולי חטאו בני בלבבם ש"מ שעולה מכפרת על הרהור הלב: הפורק עול. הכופר בעיקר: והמפר ברית. בשר מילה: והמגלה פנים בתורה. בא על דברי תורה בגילוי עזות פנים כגון שדורש אגדות של דופי לא היה למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פילגש וילך ראובן בימי קציר חטים: מיסבור סבר ר' שיה"כ מכפר בלא תשובה. בתמיה דמדקאמר ר' שעל אלו ג' עבירות יוה"כ מכפר עם התשובה משמע דעל השאר לא בעי תשובה: הא מיתה מכפרת בלא תשובה. ור' נמי ה"ק על כל עבירות שבתורה מיתה מכפרת חוץ וכו': מאן תנינתה. מי תני להך ברייתא דמיתה מכפרת בלא תשובה ר' וכדפרישית: הווי הדא וכו'. הרי הא דתנן במתני' מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשוב' דלא כר' דלר' מיתה לא בעיא תשובה: חלוקי כפרה. שחלוקין בכפרתן זה כך וזה כך: ג' הם. שנחלקין שיש עבירה שהיא צריכה לזה ואינה צריכ' לזה אבל תשוב' היא מן החלוקין שהיא צריכה לכולן: שובו בנים שובבים. ארפא משובותיכם משמע מיד ארפא למדת שיש עבירה שמתכפרת בתשובה לבדה: כי ביום הזה יכפר. למדת שיש עביר' שצריכה יה"כ: ופקדתי בשבט פשעם. למדת

פני משה

בדבר שיש בו חיוב קרבן כגון יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שיכול לבוא לכלל קרבן כשיתוודע לו לאחר יה"כ: אף שעיר המשתלח מכפר. כן בשאר עבירות דהאי דתנן שמכפר על השגגות לאו כפרה גמורה קאמר אלא דבאותן דבני קרבן נינהו כגון חייבי כריתות תולה הוא עליהן וכשיתוודע לו אחר יה"כ מביא הקרבן שחייב עליהן: ניחא לא הודע. שעיר המשתלח מכפר כדקאמרת בדבר שיש בו חיוב קרבן אלא הודע בתמיה דקס"ד שהודע לו חטאו שחייב עליו קרבן קאמר וקשיא וכי לא כן תנינן בפ"ו דכריתות חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין להביא אחר יה"כ שאותן לא כיפר יוה"כ עליהן כדדרים מקרא דחטא שאין מכיר בו אלא ה' הוא דיה"כ מכפר: א"ר בון בר חייא. ה"ק בין שנתוודע לו בהן. היינו בהספק שבא לידו ובין שלא נתוודע לו הספק דבכי הא הוא דיוה"כ מכפר אבל לא בשנתיודע לו שחייב בודאי עליה קרבן. והגי' דהכא משורשת בהא דלקמן ומשובשת ובשבועות שם נכונה היא דגרים הכא הא דלקמן: ולא כבר כיפר יה"כ. כלומר דפריך אי הכי דבשלא נתוודע לו אלא הספק שבא לידו הוא דקאמר קשיא אהא דקאמרת דשעיר המשתלח תולה הוא בדוקא אבל לא מכפר כפרה גמורה על השגגות ואמאי הא אנן תנינן התם חייבי אשמות תלוין פטורין להביא אחר יה"כ לפי שיה"כ כיפר עליהן והרי זה מחייבי אשמות תלוין הוא שהרי לא נודע לו ביה"כ כ"א הספק שבא לידו וליכפר עליו יה"כ כפרה גמורה: ר' שמעון בשם ר' לוי סוכייה. ובשבועות גרים שובלא: במורד ביה"כ היא מתניתא. הכא במאי עסקינן במבעט ביה"כ ואינו מאמין בכפרתו דבכה"ג אמרינן דשעיר המשתלח אינו מכפר כפרה גמורה שהוקש לשעיר הפנימי שאינו מכפר אלא עם יוה"כ וזה אינו מאמין ביה"כ ומיהת תולה השעיר עליו דנהי דביה"כ הוא דמרד השעיר המשתלח תולה עליו מכפרת הלקו בים לו בו. וכאן הוא דגרסינן להא דלעיל ולמה לא אמר בשלא נתוודע לו בהן ביום הכפורים מילתיה אמרה ואפילו לא נתוודע לו בהן ביה"כ יה"כ מכפר. כמו שהגי' היא בשבועות. כלומר דפריך מאי דוחקיה דר"ש לאוקמי למתניתין בשמורד ביה"כ ומשום הך קושיא ולא ככר כיפר ביה"כ ואמאי קאמר תולה כדאקשינן ולמה לא אמר הכי לתרץ להאי קושיא דאנן הכי קאמרינן שלא נתוודע לו ביוה"כ מחיוב הקרבן כ"א מהספק שבא לידו והיינו ביה"כ דוקא הוא דלא נתוודע לו אבל אחר יה"כ נתוודע לו שחייב בקרבן והשתא לא קשיא מחייבי אשמות תלוין שפטורין הן לאחר יה"כ דהתם נמי כן היא שאם לאחר יה"כ נתוודע לו שבודאי אכל חלב חייב הוא להביא חטאת כדמסקינן הכא בכריתות ומשני מילתיה אמרה וכו' כלומר דבאמת שמעינן ממילתיה דר"ש דס"ל אפילו לא נתוודע לו בהן ביה"כ יה"כ מכפר וכלומר אפי' דביה"כ הוא דלא נתוודע לו אבל אחר יה"כ נתוודע לו שחטא בודאי אפ"ה פטור הוא מהטאת דככר כיפר לו יה"כ ור"ש כדאמרי' התם מעיקרא הוא דס"ל דאימא דחייבי אשמו' תלוין פטורין אפי' לכי מתיידע ליה בתר יוה"כ והלכך ע"כ הוא דדחיק לאוקמי למתני' במבעט ביוה"כ דהיינו טעמא דשעיר המשתלח אינו אלא תולה וכדאמרן: תמן תנינן וכו' עד אשם תלוי. לא שייך הכא וכן בשבועות שם לא גרים להא כלל. ולגי' הס' דכאן מציין הוא להמתני' דפ"ק דכריתות על אלו דקחשיב התם לעיל וכלומר וחייבי כריתות דתנינן בהאי מתני' דשבועות כמו ששנינו בכריתו' שם: עשה אע"פ שלא עשה תשובה. יוה"כ מכפר ול"ת כדקאמר ר' שמואל דדוקא עם התשובה: האומר אין עולה מכפרת. או שאומר אין עולה מכפרת עלי או שאומר מכפרת היא ואי אפשי שיכפר לי אינה מכפרת לו על כרחו והאומר אין יוה"כ מכפר וכו' מכפר הוא לו על כרחו. וחסר כאן וה"ג בשבועות שם א"ר חנינא בריה דרב הלל לא מסתברא דאלא חילופין. וכי לא איפכא מסתברא היא שבקרבן אע"פ שהוא אומר כן עכ"פ מביא הוא להקרבן אבל ביוה"כ אם אומר כן לא כולא מן בר נש מימר למלכא לית את מליך. וכי כל הימנו של בן אדם לומר לית את מליך עלי ואם הוא אינו רוצה מורד הוא ומסתברא דאין יוה"כ מכפר עליו: העולה מכפרת וכו' העולה על רוחכם. רמז הוא ש: עולה באה על העולה ברוחכם: וכן איוב אומר וכו'. אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם: ר' יסא מקשי. הוה תמיה על כך וכי מיסבור סבר רבי יוה"כ מכפר בלא תשובה ובשבועות גרס אתא רבי אשיאן וכו' בשם רבי יוחנן יוה"כ מכפר בלא תשובה. כלומר אין דהכי ס"ל לרבי ומיתה מכפרת בלא תשובה: תני יום מיתה כיום תשובה מאן תנינתה רבי היא. דלדידיה יוה"כ ומיתה שוין דשניהן אינן צריכין תשובה עמהם: הווי. דהדא דתנינן במתני' מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה דלא כרבי: שאל ר' מתיא בן חרש וכו'. גרסינן להא נמי בסנהדרין פרק חלק בהלכה א': שלשה הם חוץ מן התשובה. כלומר יש ג' בהן שמכפרין עם התשובה עמהן בשוה שהן מכפרין במקצת חוץ מן התשובה והתשובה מועלת ג"כ לכפר כדחשיב לקמיה והא מאלו הד' שהתשובה בלבדה היא מכפרת לגמרי: הא כילד. דמכתוב הראשון משמע שהתשובה היא שמכפרת

מסורת הש"ס

כריתות כה א

שם ז א

יומא פה ב

(שבועות פ"ק ה"ו) ע' כריתות ז א

ויקרא רבה פ"ז

יומא פו ב

תוספתא פ"ד

יומא פו א (סנהדרין ר"פ חלק)

עין משפט נר מצוה

מז
א מיי' פ"ג משגגות ה"ט

מח
ב מיי' שם הלכה י טוש"ע או"ח סי' תרז סעיף ו בהג"ה

מט
ג מיי' פ"ך מתשובה ה"א

נ
ד מיי' שם פ"ב הלכה ט טוש"ע שם סי' תרו סעיף א

נא
ה מיי' שם פ"א הלכה ד

גליון הש"ס

([א]) עשה וכו' ל"ג וכו'. מה לך ביניה' כ"א: דשוכר כמ"ש ביומא ד' פו דל"ת הוא תמורות ודאמרי' לעיל ל"ת מן שקלות שינו ל"ת בניתק לעשה וכא"ו בשיר מכפר אף בלא תשובה ואפשר במכאן הוציא הרמב"ם מ"ש פ"א מתשובה הל' ב' דהשעיר מכפ' על שקלו' אף בלא עשה תשובה ועיין בכ"מ שם:

תורה אור

העובר על כריתות ומיתות ב"ד במזיד התשובה ויה"כ מכפרין מחצה והייסורין בשאר ימות השנה מכפרין מחצ' עליו הכתוב אומר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם אבל מי שנתחלל בו ש"ש אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביה"כ לכפר ולא בייסורין למרק אלא תשוב' ויה"כ מכפרין שליש והייסורין מכפרין שליש והמיתה ממרקת בייסורין עליו הכתוב אומר אם יכפר העון הזה לכם עד תמותון הא למדנו שהמיתה ממרקת א"ר יוחנן זו דברי ר' לעזר בן עזריה ור' ישמעאל ור"ע אבל דברי חכמי' א שעיר המשתלח מכפר אם אין שעיר היום מכפר כיצד הוא מכפר ר"ז אמר כל שהוא רבי חנניה אומר בסוף מה מפקא מביניהון מת מרד ע"ד דר"ז כבר כיפר ע"ד דר' חנניה לא כיפר אר"ז מתניתא מסייעא לר"ח *חומר בשעיר מה שאין ביוה"כ וביוה"כ מה שאין בשעיר שיוה"כ מכפר בלא שעיר והשעיר אינו מכפר אלא ביוה"כ חומר בשעיר שהשעיר מכפר מיד ויה"כ מכפר משתחשך א"ר חונה איתתבת קומי ר' ירמיה ואמר תיפתר שהיה בדעתן להביא שעיר אחר ולא הביאו ר' יוסי ביר' בון בעי ואין הב"ה רואה את הנולד ויכפר מיד. שמואל אמר *ההן דחטא על חבריה ב צריך מימר ליה סרחית עלך ואין קבלי' הא טבאות ואין לא מייתי בני נש ומפייס ליה קומיהון הדא היא דכתי' ג ישר על אנשים יעשה שורה של אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי אם עשה כן עליו הכתוב אומר ד פדה נפשו מעבר בשחת וחיתו באור תראה ה מית צריך מפייסתיה על קיברתיה ומימר סרחית עלך *תני עבירו' שנתודה עליהן ביה"כ שעבר א"צ להתוודות עליהן יוה"כ הבא אם עשה כן עליו הכתו' אומ' ו ככלב שב על קאו כסיל שונה באולתו תני ר' ליעזר אומר ז ה"ז זריז ונשכר מ"ט דר' ליעזר ח וחטאתי נגדי תמיד מה מקיים ר"א טעמא דרבנן ככלב שב על קאו כסיל שונה באולתו בשונה באותה העבירה מה מקיימין רבנן טעמא דרבי ליעזר וחטאתי נגדי תמיד שלא יהו בעיניו כאילו לא עשאן אלא כשעשאן ונמחל לו. *מצות הוידוי ט עיוה"כ עם חשיכה עד שלא נשתקע במאכל ובמשת' אע"פ שנתוד' בערבית צריך להתודו' בשחרית אע"פ שנתוד' בשחרית צריך להתודות במוסף אע"פ שנתודה במוסף צריך להתודו' במנחה אע"פ שנתודה במנחה צריך להתודות בנעילה שכל היום כשר לוידוי *כיצד הוא מתודה ר' ברכיה בשם ר' בא בר בינה רבוני חטאתי ומירע עשיתי ובדעת רעה הייתי עומד ובדרך רחוקה הייתי מהלך וכשם שעשיתי איני עושה יה"ר מלפניך יי' אלהי שתכפר לי על כל פשעי ותמחול לי על כל עונותי ותסלח לי על כל חטאתי *תני צריך לפרוט את מעשיו דברי ר' יהודה בן בתירה רע"א א"צ לפרוט את מעשיו. מ"ט דר"י י אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב מה עבד לה ר' עקיבה מי גרם להם אני שהרביתי להם כסף וזהב למה שאין חמור נוהק אלא מתוך כפיפה של חרובין כתיב כ מקוה ישראל יי' וגו' מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל וכן אומר ל וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם:

(בגליון: איוב לג · שם · משלי כו · תהלים נא · שמות לב · ירמיה יז · יחזקאל לו)

הדרן עלך פרק יוה"כ וכולא מסכתא דיומא ברחמי דשמיא

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"א מתשובה הל' ב

נג ב מיי' פ"ב שם הל' ט טוש"ע שם סי' תרו סעיף א

נד ג מיי' שם הל' יא טוש"ע שם ס"ב

נה ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סי' תרז סעיף ד

נו ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סי' תרז סעיף א

נז ו מיי' שם הלכה ה טור וש"ע שם ס"ב

פני משה

שמכפרת ומהכ' למדנו שיה"כ מכפר ומהג' שמעט שהיסורין מכפרין ומהד' מיתה הוא שמכפרת: והמיתה ממרקת. לכפר לגמרי והתשובה ויוה"כ מועילין עם היסורין לתלות אבל לא כל אחת וא' לבדה כדאמר אין כח לא בתשובה לתלות וכו': אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר. עם התשובה ואפי' על חלול השם: אם אין שעיר. כגון בזמן הזה או שלא הביאו שעיר יה"כ הוא דמכפר: כיצד הוא מכפר. יוה"כ: כל שהוא כל שהו. כלומר כל היום הוא מכפר מעט מעט מתחלת היום ועד סופו: ר' חנניה אומר בסוף. היום הוא שמכפר ולא ס"ל כל שעתא ושעתא מכפר: מה מפקא מביניהון. הנ"מ שביניהן מת מרד אם מת קודם סוף היום או מרד שבועט ביה"כ דאמרינן לעיל שאין יה"כ מכפר עליו ולדברי האומר כל שעתא ושעתא מכפר אם מרד באמצע היום כבר כיפר עליו במקצת: מתניתא. תוספתא היא בסוף פ"ד ומסייעא לרבי חנניה דלא כיפר כדקתני חומר בשעיר וכו' ויוה"כ מכפר משתחשך: איתותבת. הקשיתי לפני ר' ירמי' אהא דקתני השעיר יכפר מיד ויה"כ משתחשך א"כ האי ברייתא לא אתיא כדברי חכמים דלעיל דאמרי שעיר המשתלח מכפר ואם אין שעיר היום מכפר דלדידהו יה"כ בלא שעיר מכפר כמו כפרת השעיר ואם השעיר מכפר מיד בזמן הבאתו א"כ ליכפר יה"כ נמי באותו שעה שהיה השעיר מכפר שהרי במקום השעיר הוא: ואמר לי ר' ירמיה תיפתר. דברי חכמים דלעיל דקאמרי אם אין שעיר היום מכפר דלאו בזמן הזה הוא דאיירי אלא בזמן הבית שהיו מביאין שעיר ואם אין שעיר דקאמרי כגון שהומם ונפסל שהרי ראוי לה' בעינן והיה בדעתן להביא שעיר אחר ולא הביאו עד שתחשך ומכיון שהיה בדעתן להביא שעיר אחר אין היום מכפר דאם יש שעיר השעיר הוא דמכפר ולא יה"כ בלבד והשתא שפיר נמי דמשתחשך הוא דמכפר: ר' יוסי בר בון בעי. הקשה על זה וכי אין הקב"ה רואה את הנולד וא"כ היה גלוי וידוע לפניו שלא ימצאו ולא יביאו עוד שעיר והשתא יכפר היום מיד:

הלכה ח מתני' *עבירות שבין אדם למקום וכו'. דכתיב אם יחטא איש לאיש ופללו אלקים. כלומר אם לאיש יחטא ופללו יפייס אותו ואז אלהים ג"כ ימחול לו ואם לה' יחטא איש מי יפלל בעדו תשובה ומעש"ט:

גמ' שמואל אמר ההן דחטא על חבריה וכו'. כה"ג גרים נמי בפ' החובל בהלכה ז' ומסיים שם א"ר יוסא הדא דתימר שלא הוציא לו שם רע אבל הוציא לו שם רע אין לו מחילה עולמית: בשונה באותה העבירה. וחוטא בה ולא במתודה בה וחוזר ומתודה בה: מה מקיימין רבנן וכו' וחטאתי נגדי תמיד. ה"ק שלא יהו בעיניו כאלו לא עשאן מעולם ושוכח מהן אלא יהו תמיד נזכרין שעשאן וחזר בהן ונמחל לו וע"י כך יזהר עוד מלחזור ולעשותן דשמא לא יהא ספק בידו לעשות תשובה עליהן: צריך לפרוט את מעשיו. בוידוי יוה"כ וגרסי' להא בפ"ה דנדרים בהל' ד': מי גרם להם אני וכו'. כלו' כך אומר המקום מי גרם להם שיעשו אלהי זהב אני וכו' וכך הוא בתוספתא פ"ד והיינו דקאמר משה נמי הכי לפי שבזה לימד עליהם זכות ונמחל להם:

הדרן עלך פרק יום הכפורים
וסליקא לה מסכת יומא בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

קרבן העדה

שיש עביר' שצריכ' יסורין ומסתברא הקל לקל' והחמור לחמור': מכפרין מחצה. שנאמר לטהר אתכם מכל חטאתיכם דקרא יתירה הוא אלא ה"ק כי ביום הזה יכפר עליכם על שאר עבירות ועל כריתות ומיתות ב"ד מהני לטהר במקצת דיכפר לשון קינוח הוא ומוחק החטא מכל וכל ולטהר במקצת משמע: שנתחלל בו ש"ש. שחוטא ברבים וע"י כן מחטיא את הרבים: הא למדנו שהמיתה ממרקת. גומרת הכפרה מדקאמר עד תמותון ותו לא: זו. דתני לעיל ד' חלוקי כפרה הם דברי ר' לעזר וכו': שעיר המשתלח מכפר. על הכל: היום מכפר. יה"כ מכפר על הכל: כיצד הוא מכפר. כלומר מאימתי הוא מכפר: כל שהוא. מיד בכניסתו: בסוף. היום הוא מכפר: ה"ג מת מיד. בתחלת היום: איתתבת קומי ר"י. מהך ברייתא' על ר"ז דמפורש דיה"כ אינו מכפר עד שתחשך: ואמר. ר' ירמיה תפרש להך ברייתא שהיה בדעתן להביא שעיר ואח"כ לא הביאו וע"כ אינו מכפר עד שתחשך שכל שיש שעיר אין יה"כ מכפר: ר' יוסי בר' בון. פריך כיון שהקב"ה רואה את הנולד ויודע שלא יביאו שעיר היה לו לכפר מיד אי איתא לדר"ז: ההן. האי מאן דחטא נגד חבירו צריך שיאמר לו בפירוש חטאתי לך ואם מקבל מחילה זו הרי טוב ואם לאו צריך להביא בנ"א ויפייסנו בפניהם: יעשה שורה של אנשים. מפרש ישר לשון שורה: אם עשה כן. בין נתרצה לו חבירו בין לא נתרצה עליו הכתוב אומר פדה נפשו וגו' והוא סיפא דקרא ישר על אנשים: מית. אם מת זה שחטא נגדו צריך לילך על קברו ולומר שם חטאתי לך: א"צ. כלומר אינו ראוי שיתודה עליהן שנית ביה"כ הבא: ה"ז זריז. בעבודת הבורא ונשכר שכל פעם שמב נחשב עליו למצוה בפ"ע: בשונה באותה עבירה. ועשאה שנית זהו ודאי ככלב שב על קיאו: אלא כשעשאן ונמחל לו. ויזכיר חסדי ה' ויהיה נזהר מלעבור עליה שנית: עם חשיכה. לאחר שקיבל יה"כ ע"ע: שכל היום כשר לוידוי. וכל המרב' בו להתודו' ה"ז משובח: חטאתי ומירע עשיתי. היינו שוגג: ובדעת רעה הייתי עומד. היינו מזיד והיינו עון: ובדרך רחוקה הייתי עומד. הם המרדים שעושה כאלו עומד רחוק מה': מחול לי על פשעי. במאי דסיים פתח פשע עון וחטא: צריך לפרוט את החטא. שחטא בשעת הוידוי: מי גרם להם וכו'. לא הזכיר את העון אלא למעטו ולומר אתה גרמת להם שהרבית להם כסף וזהב וע"י כך עשו את העגל: שאין חמור נוהק. שמח ומשתגע ומזיק אלא מתוך שיש לו סל של חרובין בצוארו שמתענג בהן: וזרקתי עליכם מים טהורים. שהקב"ה מעורר לבן לתשובה: וטהרתם מכל טומאותיכם. אח"כ ישראל מטהרים עצמן: אטהר אתכם. ואח"כ הקב"ה מכפר להן על כל גילוליהם שלא התודו עליהן כדי שיהיו טהורין לפניו:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ד · יומא פו א · שם פו ב · שם פו ב · ע' ויקרא רבה פ"ג · שם פו ב

הדרן עלך פרק יום הכפורים וסליקא לה מסכת יומא

שנויי נוסחאות (סוי"א) ר"ז כד"ו רבי זעורה. (סוי"ג) אר"ז כד"ו אמר רבי זעורה. לר"ח כד"ו לרבי חנניה. (סוי"ט) הב"ה כד"ו הקדוש ברוך הוא. (סוכ"ו) קיברתיה כד"ו קיבריה. (סו"מ) ומירע כ"ו ומורע. (סו"נ) וכן אומר כד"ו וכן הוא אומר.

עמודי ירושלים

ההן דחטא על חברים כו'. מדברי הא"ז (ה' ערב יה"כ סי' רע"ו) מבואר שהיה גירסתו בירושלמי כאן בד"א באשר עבירות אבל במוציא שם רע על חבירו אין לו מחילה עולמית וכן היתה הגירסא כאן לפני רבינו מהר"ח ויטאל"ל כאשר ראיתי בפרקים (פרק ו') המועתקים בספר לב דוד. ולפנינו ליתא כאי אולם הועתק בירושלמי ב"ק (פ"ח ה"ז) ובסמ"ג (מ"ע ס' ע"ז) העתיק ג"כ בשם ירושלמי בב"ק ע"ש:

עמודי ירושלים תנינא

כיצד הוא מתודה. ג"ב עיין רקח סימן י"ח בשנוי נוסחא ע"ש:

(דף א ע"א) **שבעת** ימים. מה זו כפרה אהרן עצמו וכו'. וא"ת למה לא קאמר נמי דמה זו משל אהרן עצמו דכתיב קח לך עגל בן בקר אף לדורות משל אהרן עצמו כמו ביה"כ דכתיב בזאת יבא אהרן וגו' וי"ל דסובר הירושלמי כמ"ד קח לך משל ציבור וכדמסיק לקמן בסוגיין ההג"בוה ציבור ומסרום ליחיד ועיין בבבלי דף ג' בתוס' בד"ה אלא למ"ד משל ציבור וכו' בסוגיין מסיק כקושיית התוס' גם מ"ש שם ע"ב בד"ה לאפוקי עזרת וכו' נראה מסוגיין דל' אבהו אכולהו קשייתא קמייתא משני:

(שם) **צוה** ה' זו שריפת הפרה. כתב הרמב"ם ריש פ"ב מה' פרה אדומה ז' ימים קודם שריפת הפרה מפרישין כהן השורף אותה מביתו וכו' ודבר זה קבלה ממשה רבינו וכתב הרב במשנה למלך והאי תמי' דבפ"ק דיומא דף ג' אמרינן כי אתא רב דימי אמר ר"י מתני תדא ור"ל מתני תרתי ר"י מתני תדא לעשות לכפר אלו מעשה יה"כ וכו' ופריך והא תנן שבעת ימים קודם יה"כ וז' ימים קודם שריפת הפרה מעלה בעלמא הרי דלר"י הפרשה דיה"כ היא דוקא מן התורה אבל הפרשה דפרה מעלה בעלמא וא"כ איך פסק כר"י ופסק כר"ל ועוד יגדל התימא כפי מ"ש תוס' דר"י כרבנן וכו' וצ"ע ע"כ הנה לפי הגירסא שלפנינו דגרסי' וריב"ל מתני תרתי לק"מ דהלכה כריב"ל נגד ר' יוחנן וגירסא זו מוכרחת בבבלי ובירושלמי אלא אף לפי גרסתו נראה דל"ק דפסק הרמב"ם כר' ישמעאל בכי' דר' יוחנן דאין הלכה כתלמיד במקום רב ואף ע"ג דכתבו תוס' דרבנן פליגי עליה דר' ישמעאל מפני דקשיא להו איך פליג ר' יוחנן על רבי ישמעאל שהוא תנא סובר הרמב"ם דרבי ישמעאל זה לאו תנא הוא דלא מצינו שהיה ר' יוחנן תלמיד ר' ישמעאל שהוא תנא ועוד כיון דבר קפרא פסק כוותיה דר"ל פסק הרמב"ם כוותיה:

(שם ע"ב) **למה** כאן נוגעין וכו'. כתבו תוס' ישנים דף ב' ע"א בד"ה מטמאין היו וכו' וא"ת למה לא היו נוגעים בו כל שבעה ימים והא בלא"ה היו מטמאין אותו מפני הזאה שהיו מזין עליו וכו' וי"ל שעד הערב לא היה מקבל הזאה לפי שכל היום היה עובד עבודה כדלקמן בפרקין ואם היו נוגעין בו שוב לא היה יכול לעבוד עבודה כיון דשוינהו רבנן לגביה כטומאה ואחר הזאה וטבילה נמי לא היו יכולין ליגע בו שא"כ היה צריך לחזור ולטבול קודם חשיכה שטמאוהו וכו' וקשה לי מירושלמי דפריך למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין ומשני שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים ופריך בל"ז אינו טמא מחמת הזאותיו ומשני שלא יטמאו ממנו אחיו הכהנים והשתא תימא לי מאי פריך בלא"כ הוא טמא מחמת הזאותיו לפי מאי דפרישית שלא היה מקבל הזאה עד הערב ותו אין רשאין ליגע בו שלא יטמאוהו וכו' ע"כ והדברים תמוהים דקאמרו שעד ערב לא היה מקבל הזאה כדי לעבוד עבודה וכו' הא לגן לא תנן לקמן אלא בכהן העובד ביה"כ אבל כהן השורף את הפרה לא היה עובד כל שבעה ולא ראיתי מי שכתב כן לא בתוספתא ולא ברמב"ם ומלשון המשנה ומדברי הרמב"ם משמע בהיפך דעיקר עבודת כה"ג קודם יה"כ כל שבעה לא היתה אלא שיהא רגיל בעבודה וזה אין צריך לכהן השורף הפרה וקצת ראיה יש לדברי תוספות מהא דגרסי' בבבלי דף ח' ע"ב אין בין כהן השורף הפרה לכהן גדול ביה"כ אלא שזה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעים בו וזה פרישתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כמאן או כר"מ או כר"י דאי ר"ח סגן הכהנים הא איכא נמי הא שזה מזין עליו כל שבעה וזה אין מזין עליו כל שבעה ע"כ ואס"ד דכהן השורף הפרה לא היה זורק הדם ומקטיר הקטורת כל שבעה קשיא לכולהו ליתשוב נמי הא וע"ש בתוס' בד"ה דאי וכו' אך אין מזה ראיה דכבר אמרנו שלא היתה עבודת כל שבעה אלא להרגילו בעבודה וזה לא שייך בכהן השורף את הפרה וכ"כ בתוס' ישנים דף ו' ע"א בד"ה מביתו וכו' דעבודתו כל שבעה אינו אלא מדרבנן ועוד כיון דשריפת הפרה כשר אפילו בכהן הדיוט א"כ לא היה יכול להקטיר קטורת ולעשות שאר עבודות כל שבעה שלא היו אחיו הכהנים מניחין אותו לשנות בה בשלמא עבודת יה"כ שהוא בכהן הגדול דבלאו הכי היה יכול להקריב כל שעה שירצה משא"כ בכהן הדיוט גם מ"ש דמשני שלא יטמאו ממנו אחיו הכהנים אינו בגירסא שלפנינו:

(שם) **אין** הקטרה מעכבת. כתבו תוס' יבמות דף ג' ע"ב בד"ה אי מה מילואים וכו' בירושלמי מותיב לה מהדא דילפינן ומלק והקטיר מה מליקה בראשו של מזבח אף הקטרה בראשו של מזבח וקי"ל במנחות דף מט הקטרה לא מעכבא ע"כ ואיני יודע שום משמעות התם דהקטרה לא מעכבי ואי משום דתנן לא הקטירו קטרת שחרית יקריבו בין הערביים אינו ראיה דאף בתמיד הדין כן וכדמפרש התם בש"ס ואפשר לומר דה"ק דאין קטרת מעכב התמידים ודוחק ופירושי שבקונ' נראה עיקר:

(שם) **תמיד** וכו'. בבבלי במנחות דף טו קאמר הש"ס דילפינן חקה חקה וכתבו תוספות תימא דפ"ק דרבי' חקה דחביתין ובפ' הקומץ דרבינן חקה דלחם הפנים ע"כ ולפום סוגיין ניחא דתמיד תמיד ילפינן בג"ש וי"ל שבבלי סובר דאינה קדושה לחצאין וכדא"ר יוחנן במנחות דף ח' א"כ אף חביתין מעכבת וילפינן שפיר מלחם הפנים ונראה טעמא דר"י דאמר אינה קדושה לחצאין מדכתיב חקה לכך קאמר דיליף חקה חקה ועיקר גז"ש תמיד תמיד הוא ועמ"ש בסמוך בד"ה לקיחה וכו':

(שם) **לקיחה** לקיחה. בסוכה בבבלי דף יא ע"ב גרסינן ורבנן לקיחה מלקיחה לא ילפינן וכתבו התוס' בריש קדושין ילפינן קיחה קיחה משדה עפרון אבל הכא לא ילפינן גזרה שוה דלקיחה ע"כ ובאמת שזו קושיא היא אבל נ"ל דלפום סוגיין לא קשיא מידי דרבנן סברי דלא ילפינן דבר מעכב מדבר שאינו מעכב וקושיית רשב"ל והודה לו רבי יוחנן:

(דף ב ע"א) **מצרים** אינה מעכבת. פירשתי בקונטרס שלא נאמר שם עיכוב וקשה הא כתיב בהאי פרשה ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך וקי"ל כל מקום שנאמר חקה מעכב וי"ל דהאי לחק לך קאי אדלמעלה לכתיב כן לבנים א"כ על הפסח עצמו קאי ולא על כל הכתוב בפרשה מיהו במכילתא משמע דקאי אדלעיל ועל כל הפרשה דאיתא התם לחק לך ולבניך למה נאמר לפי שהוא אומר ולקחו מן הדם שומע אני אף בנים במשמע ת"ל לחק לך ולבניך האבות ולא הבנים הרי דאף אלקיחת הדם קאי וה"ה אאגודת אזוב וי"ל:

(שם) **מהו** דרך האתרים כי מת האייר הגדול וכו'. וקשה למה אמר דרך האתרים לשון רבים וע"ק היכא רמיזא בכי בא ישראל דרך האתרים שמת אדרבא משמע שבאו בכחו עיין בי"מ שתירץ בדוחק ונ"ל דדרך האתרים פי' שבאו ע"י מרגלים כמו ויתורו את הארץ ועד אותו זמן לא עשו כן אלא הלכו ע"פ ענני כבוד שהיו מראים להם הדרך ומזה שנין שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וזה פשוט:

(שם ע"ב) **ציץ** ומצנפת של אהרן וכו'. כתב הרמב"ם רפ"י מהלכות ביאת המקדש סדר לבישת הבגדים וכו' והציץ הוא האחרון שבכולם ע"כ וקשה הא משמע כאן דציץ ומצנפת הלבישם קודם לאבנט וי"ל דהרמב"ם מפרש דה"ק דאפילו ציץ ומצנפת הלבישם לאהרן קודם לבניו וכ"ש שאר בגדים ויהודה ברבי (יוסי) פליג ארבי חנינה:

(דף ג ע"א) **עשירית** האיפה האיך קרבה חציה קרבה וכו'. קשה אהייא קאי אי אחצי של שחר קשיא ממ"נ אם משה היה דינו ככה"ג למה לא יקריב לחצאין ואם אין דינו ככה"ג לא יקריב כלום כיון שעדיין לא היה דין חביתין ואי בחצי של בין הערביים איירי למה לא יקריב לחצאין לא יהא אלא שמינו כהן לאחר תמיד של שחר שמקריב בין הערביים לחצאין וי"ל דקאי על כל שחרית ומספקא ליה אי הוה כאלו כבר נתקבל אהרן לכה"ג ומקריבין חביתין או דלמא הוה כאילו אין כאן כלל כה"ג ולא הקריבו אלא בין הערבים ויותר היה נ"ל לומר דמיבעיא ליה על עשירית האיפה שהקריב אהרן בו ביום לחינוכו אם הקריבו לחצאין או שלם אך שראיתי להרב בעל משנה למלך פי"ג מהלכות מעשה קרבנות שמייתי ראיה למ"ש שם רמב"ם ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת מהא דהכי בת"כ פרשת צו יכול מה אהרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאין חצאים ת"ל זה ואין ספק שכוונת הברייתא כסברת רבינו דדוקא מנחת חביתין קריבה לחצאין אבל מנחת חינוך קריבה שלימה עכ"ל מיהו דברי הרב צריכין עיון דמהאי קרא לא שמעינן אלא למעט קרבן עשירית האיפה אבל קרבן עשירית האיפה של אהרן לא שמעינן דכיון דהוא מקריב בכל יום לחצאין אף זה שמקריב לחינוכו יקריב לחצאין וצ"ע ולפ"ז היה אפשר לפרש בעיין אעשירית האיפה שהקריב לחינוכו אך פשיטות הש"ס קשה קצת לפי פי' זה:

(שם) **כמה** דתימר בישיבה אהרן ובניו צריך שימסור יום ללילה וכו'. כתבו תוס' ישנים דף ו' ע"א בד"ה מביתו וכו' וא"ת ומאי קאמר מביתו למה פירש והלא יש לו להיות תדיר במחנה לויה כמו אהרן ובניו שהיו יושבים תמיד פתח אהל מועד מהא דתניא בברייתא דמלאכת המשכן כל ז' ימי המילואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו הוי פירושו מפרקו ומעמידו מיד אבל אם נפרש מעמידו בערב ומפרקו בבקר ויומם ולילה דכתיבי בקרא לאו דוקא מחנה לויה אלא מקום מחנה לויה ואם כן ה"נ היה יכולין להפריש למחנה ישראל כמו שבטלו קדושת המשכן כשהיה מפורק ופירוש ראשון נכון עכ"ל והדברים תימא הא לכ"ע אמרי' כאן דיומם ולילה לאו דוקא אלא דפליגי כמה היתה עמידתו והכל סוברים שלא היה מעמידו מיד לאחר פירוקו ואיך נעלם מהם דברי הירושלמי אלו שמעתתיה מה שנזכר לפניו ולאחריו מורגלים בפומייהו דתוספות יבמים וצ"ע:

(שם ע"ב) **היה** שם ז' עמידות וכו' ע"ד דרחב"י היה שם י"ד עמידות וכו'. ותימא כיון דבכל שבעת הימים היתה עמידה ופריקה ולא היתה הקמה שאין אחריה פריקה אלא ביום השמיני א"כ הוה ליה למחשב שמנה וט"ו עמידות ואפשר לומר דסובר דבשבת לא היתה עמידה ופריקה אך קשה דבסדר עולם תניא אותו היום שהוקם המשכן נטל עשר עטרות נמצא שיום השמיני למילואים היה ביום הראשון ואס"ד בשבת לא היתה עמידה ופריקה א"כ ביום הא' נמי לא היתה עמידה וקרא כתיב ביום הא' הקים המשכן וגם א"כ פתחו עמידה אחת וי"ל דסובר שביום פרקו והעמידו וצריך עיון בסמוך גבי כ"א עמידות דקחשיב:

(דף ד ע"ב) **כתיב** יראת ה' תוסיף ימים אלו כהנים שבמקדש ראשון וכו'. קצת קשה דקרא ילדק בכל צדיקים ורשעים ומ"ש הכי ביחיד ועיין בי"מ ול"נ דקשיא ליה דכל"ל יראת ה' מוספת ימים אלא ודאי דלעושים מוספת ימים והאי קרא מדבר שתוסיף ימים לאחריני וכן שנות רשעים מקצרת לאחרים שנים דגרסי' במסכת מכות בבבלי בעבר הירדן תלת ובא"י תלת. בתמיה בכל ארץ ישראל לא היו כי אם ג' ערי מקלט ובעבר הירדן לבד נמי היו ג' מאי טעמא ומשני בגלעד שכיחי רוצחים ומקשים תוס' הא רוצחים מזידים הם ולערי מקלט אינו גולה אלא שוגגים ומתרץ הרמב"ן דהני רוצחים הורגים בלא עדים ואומרים שוגגין היינו ורצים לערי מקלט וערי מקלט מתמלאים מהם והוצרכו להרבות ערי מקלט שיהא מקום לשוגגים ממש מיהו אף כניסת אנשים אלו לערי מקלט טובה לעולם שהרי ע"י כך אינו יכול לצאת חוץ ולהרוג עוד ויאמר שוגג אני בשלמא בשוגג ממש אם יוצא חוץ לעיר מקלטו אין בו הפסד כל כך שלא לעולם יארע דבר שוגג על ידו משא"כ באנשים כאלה ומקרא מפורש שרוצח מזיד מעיר מקלטו במות הכהן הגדול והיינו דקאמר יראת ה' של כהנים גדולים שבמקדש ראשון שהאריכו ימים הוסיף ימים לאנשי הארץ שע"י כך הרוצחים מסוגרים ואינן יכולין לצאת שנית להרוג ושנות רשעים של כה"ג שבבית שני שלא הוציאו שנתם ובכל שנה היו יכולין לצאת ולחזור ולהרוג מקצרת שנות עם הארץ מפני הרציחות וכדכתיבנא:

(שם) **אלא** שהיו מבזים את המועדות. כתב הי"מ ותימא הא קרא כתיב ויכעיסוהו בבמותם ובפסיליהם יקניאוהו שמע אלהים ויתעבר וינוש משכן שילה אלמא בעון עכו"ם חרבה שילה ע"כ ונ"ל דה"פ דקרא ויכעיסוהו בבמותם היינו שלא הקריבו קרבנותם אלא בבמות ולא עלו לרגל וה"ל כאלו בפסיליהם הקניאוהו ואתיא כי הא דגרסי' בבבלי בערבי פסחים אמר ר"א בן עזריה כל המבזה את המועדות כאלו עובד עכו"ם שנאמר אלהי מסכה לא תעשה לך וסמיך ליה את חג המצות תשמור:

(שם) **ובמעשרות**. כתב הי"מ פרט מנוס זו מזולתן לפי שמקדש ראשון חרב על זה כדכתיב כל ימי השמה תשבות והא דל"ק ליה הכא אפשר משום דהוא מקרא מלא ע"כ והוא דוחק שגם ש"ד מקרא מלא הוא וקחשיב ליה ונ"ל דבא ללמדך שהיו אוהבין את הממון היינו שהיו מקנאים זה את זה דאין לומר שהיו אוהבין ממון מה שהיו צריכין לצורך עצמן שהרי הוא זהירים במעשרות וכתיב בחנוני נא בזאת אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די אלא ודאי שהיו אוהבין הממון שראו אצל חביריהם:

(דף ה ע"א) **אחד** מושחין ואין מושחין שנים. כתב הרב בקרבן אהרן פרשת צו אין מושחין שני כהנים גדולים ביום אחד דלהכי אמר אותו ולא אמר בהמשחו לומר ביום אחד ממשח אותו לבדו ולא אחר עמו עכ"ל ותימא כיון שהטעם משום איבה וכדא"ר יוחנן ל"ש ביום אחד ול"ש בשני ימים אין מושחין שני כהנים גדולים אם הראשון ראוי לעבודתו ובאמת אין ראיה ממקרא דקפיד איום אחד דהא ביום איצטריך התם בת"כ דאין מושחין כה"ג אלא ביום לכן העיקר כדפירשתי דלעולם אין מושחין שני כהנים גדולים כאחד וכן משמע ברמב"ם פ"ד מהלכות ביאת המקדש:

(שם) **משלי** הן קריבין או משל כה"ג. כאשר פירשתי בקונטרס כ"כ תוס' ישנים דף יב ע"ב בד"ה שני וכו' בשם ריב"א אך כתבו עוד שם מיהו אומר רבינו שי"ל משלי או משל כה"ג כלומר קריבין משלי וא"כ דין שאהא כה"ג קבוע ע"כ פי' דה"ק כיון שהדבר ברור שהפר ואיל משלי קריבין ראוי שאהיה כה"ג לעולם וכפי זה נראה להוכיח מהא דמשמע דא"ל למלך כן לאחר יה"כ ואס"ד דלשון שאלה א"ל כן ממי הן קריבין היה לו לשאול קודם יה"כ או קודם העבודה וזה ברור ותימא מהרמב"ם שלא ביאר דבר זה ממי הן קריבין:

(שם ע"ב) **תמן** את אמר אין מיתה מצויה והכא את אומר מיתה מצויה. וקשה מאי קשיא דלמא מתני' דגיטין כרבנן אתיא גם י"ל דלמא מת לא חייש ר' יהודה ולמאי ימות חייש ר' יהודה וכן הוא מפורש בבבלי בגיטין דף כח שמחלק בכך:

(שם) **שמא** תמות אחד מהן וכו'. ובשקלים פ"ו מסיק הש"ס דחייש ר"י משום תקלת שמתו בעליהן ודאי וכן הוא בבבלי במכילתין דף נה ע"ב וא"כ לא קשיא קושית הש"ס סוטמ"א שם:

(דף ו ע"א) **היו** שם ד' וה' עורות רבנן אמרי נוטל אחד. כתב הרמב"ם פ"ה מה' כלי המקדש הלכה יב ונוטל חלק בראש כיצד כשירצה אומר זו בחטאת שלי וזה באשם שלי ע"כ ונראה שזו דעת רבנן שלעולם אינו נוטל אלא אחת וכן משמע מפורש בבבלי בפרקין ובפ"ד מהלכות תמידין כתב הרמב"ם כ"ג נוטל לעולם מכל מנחה חצי החלות שזוכה בהן שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו ואין כה"ג נוטל פרס שאין זה כבודו עכ"ל ופסק זה כר' דלעולם נוטל מחצה וא"כ תימא שדבריו סותרים זה את זה וגם מ"ש דאינו נוטל פרס כ"א דדוקא לרבנן אמרו הכי בבבלי אבל לרבי נוטל פרוסה וכמפורש בסוגיין דנוטל חצי עור ש"מ דאפילו פרוסה נוטל וצ"ע:

(שם) **מביא** חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי א' ואם הביא וכו'. בבבלי פ' מי שמת דף קמג פריך נמי הש"ס מברייתא זו והגיה הרשב"ם מביא ששים בכלי א' ומ' בכלי א' ואם הביא נ' וכו' ע"ש ובתוספתא פי"ג דמנחות היא שנוייה כגירסא שלפנינו ונראה דדחק להרשב"ם להגיה משום דהוה קשיא ליה א"כ מאי פריך דלמא לכך צריך להביא נ' בכל כלי משום דאמרינן לפלגא ופלגא היתה כוונתו אך לפי מאי שפירשתי בקונ' לאו קושיא היא ואין צורך להגיה:

(שם ע"ב) **ובא** ומקריב תמיד של שחר. ותימא א"כ בצרי להו ארבע פייסות שהיו שם בכל יום וי"ל דהקרבה האמורה כאן היינו שמקריב האיברים לאחר שהביאו אותן לכבש הוא זורקן ע"ג האישים והכי תנן בפ"ז דתמיד וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ה מה' כלי המקדש ע"ש:

(שם) **ובא** ולן בלשכת פרהדרין. וקשה דמשמע בשבעת ימי הפרישה דאי בכולא שתא בלשכת פרהדרין מאי בעי א"כ הא דקאמר בכל יום כה"ג מתלבש וכו' נמי בשבעת ימי הפרישה איירי וקשה דלקמן קאמר מ"ד הציץ מרצה על מצחו מסייע לר' יוסי בר' בון משמע מפורש דבכל יום היינו כל יום מימות השנים וצ"ע:

(דף ז ע"א) **היא** דפרה. בתוספתא דפרה פ"ג תניא מעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו ובא לשרוף הפרה וידע בו ריב"ז ובא וסמך שתי ידיו עליו א"ל אישי כ"ג מה אתה נאה להיות כה"ג רד וטבול אחת ירד וטבל ועלה לאחר טבילה צרם לו באזנו א"ל בן זכאי לכשאפנה לך א"ל לכשתפנה לא שהה ג' ימים עד שנתנוהו בקבר בא אביו אצל ריב"ז וא"ל בן זכאי לא נפנה בני העריב שמשו וכתב הר"ש יפה וקשה כיון דריב"ז צרם לו באזנו היאך עביד את"כ עבודה ביה"כ או בסוכות ומשני שמא לא ס"ל להא ע"כ ולק"מ דפירוש התוספתא שהכהן צרם באזנו של ריב"ז וא"ל לכשאפנה אשים עיני עליך גם עיקר קושיתו לא הבנתי דצרם פירושו משך וכן פירש"י בב"ק פסק התוכל צרם משך ובבכורות שמעתי פוגם ע"כ הרי דצרם יש לפרשו בשני פנים וכאן פירושו משך:

(שם) **צווחה** עליהן העזרה וכו'. כתב הר"ש יפה ולא ידעתי מאי שייטיה דהאי מילתא הכא ע"כ ול"נ דה"פ צווחה עליהן על אותן הצדוקים העזרה כמו שצווחה העזרה על בני עלי וזה פשוט:

(דף ח ע"א) **שלא** יבואו לידי נמאון. כאן משמע דהכהנים הדיוטים קאי שהן היו פוסקין באיברים ופדרים וכדעת ריב"א שכתבו תוס' בשמו דל"ג בבבלי כה"ג שהוא לא היה תורם הדשן אך י"ל שאין מכאן ראייה שאף שכה"ג היה התורם הדשן מ"מ מפני פיקוגס של הכהנים הדיוטים היה מקדים לתרום מיהו הא ודאי שמעינן דל"ג בבבלי ביה"כ דאיכא חולשא דכה"ג אלא סתם דאיכא חולשא דכהנים לכך היו מקדימין תרומת הדשן וכדפרישית:

הדרן עלה שבעת ימים

פ"ב (שם ע"ב) **הוציא** אפר הדשן וכו'. כתב הרמב"ם ספ"ב מהלכות תמידין ואע"פ שאין הוצאתו לחוץ עבודה אין בעלי מומין מוציאין אותו ע"כ ויש לתמוה הא משמע כאן דלכ"ע הוצאתו עבודה אלא דפליגי אי זר חייב עליה מיתה או לא וי"ל דהכא איירי בהוצאת הדשן מעל המזבח והרמב"ם איירי בהוצאת הדשן מחוץ למחנה וכדמשמע שם בדבריו מפורש וראיתי להרב בעל משנה למלך שכתב לא ידעתי מנין לו לחלק בין הוצאה להוצאה והאריך מאוד בדבר והניח דברי הרמב"ם בצ"ע ע"ש ול"נ דטעמו פשוט דכיון דההוצאה מחוץ לעיר לאו בבגדי כהונה היתה דהא תניא בגדי כהונה היוצא בהן למדינה אסור וכמפורש בבבלי ר"פ בא לו ונראה דלכ"ע אסור לצאת באבנט שהוא כלאים חוץ למקדש וכיון דלאו בבגדי כהונה היתה לאו עבודה היא וכדמפורש בבבלי בפירקין דף כג ע"ב וכי יש לך עבודה שכשירה בשני כלים וכ"ש אי לא נעשית בבגדי כהונה כלל דלאו עבודה היא והא דקאמר דאין בעלי מומין מוציאין אותו דסובר ד"ה אף הת"ק ה"ל למוקמי קרא דאחרים והוציא לרבות בעלי מומין אלא ודאי דאף ההוצאה מחוץ

למחנה

למתנה איפה כבעלי מומין דמתחיל במצוה אומרים לו גמור וכיון דהתחלתו בתמימים אף גמר הולאתו בתמימים ועיין בבבלי דף כ"ל בתוס' בד"ה יש עבודה וכו' :

(שם) **הכל** מודין בזר שסידר וכו'. כתב הרמב"ם פ"ט מהלכות ביאת המקדש הלכה ב' ואין הזר חייב מיתה אלא על ד' עבודות בלבד זריקה והקטרה וניסוך המים בחג וניסוך היין ובהלכה ה' כתב והמסדר שני גזרי עצים על המערכה הרי הוא כמקטיר איברים וחייב מיתה שהעצים קרבן הוא ע"כ דחק לפרש כן דלא תיקשי לן א"כ טפי מארבע הן לכך קאמר בסידור העצים בכלל הקטרה הן ותימה א"כ מאי פריך הבבלי בדף כד ע"ב סידור שני גיזרי עצים ליחייב איכא סידור איברים והאמר רב אסי א"ר יוחנן זר שסידר העצים חייב הכא פליגי מר סבר עבודה תמה היא ומ"ס לאו עבודה תמה היא ופירש"י בהא פליגי רב ור"י דרב סבר לאו עבודה תמה היא דשם סידור אחד הוא ור"י סבר סידור איברים והילת סידור אחר היא ולפי דברי הרמב"ם לא קשיא כלל דאיכא למימר דמודה רב בסידור שני גיזרי עצים דחייב והא דלא קחשיב אלא ד' לפי שהכר בכלל הקטרה וכמ"ש הרמב"ם וע"ק לפי סברת הש"ס מדלא קחשיב רב סידור שני גיזרי עצים שמעינן דפליג אר"י א"כ נריכין לומר דאף לוי פליג אר' יוחנן בהרי לא הוסיף אלא תרומת הדשן לפי זה לא ה"ל להרמב"ם לפסוק כר' יוחנן במקום דרב ולוי פליגא עליה ואפשר לומר דהרמב"ם סמיך אסוגיין דלכ"ע חייב אסידור שני גזירין ולא היה בגרסתו בבבלי דפליגי בהא ודוחק :

(שם) **קומץ** שנהנו ע"ג אישים והפריחתו הרוח וכו'. בבבלי בפרק הקומץ דף כו ע"ב כתבו תוספות בד"ה קומץ מאימתי מתיר השיריים לאכילה ר' חנינא אמר משמשלה בהן האור ר"י וכו' הוה מצי למנקט אימורים דכמה דלא מיקטרי אימורים לא משתרי בשר לאכילה אלא משום דכי נטמאו או שאבדו משתרי בשר לא פסיקא ליה אבל קומץ פסיקא ליה ע"כ אבל לפום סוגיין דעיקר פלוגתייהו כשנאבד הקומץ א"כ ליכא לאוקמא פלוגתייהו באימורים וזה ברור :

(דף ט ע"א) **מעתה** כהן שאין ידו מחזקת וכו'. כתב הרב במשנה למלך פי"ג מהלכות מעשה קרבנות הלכה י"ד ולכאורה נראה דפסול לכל העבודות כיון שאינו ראוי לקמיצה ולא ראיתי לרבינו שהזכיר דין זה ולומר דכונת הירושלמי הוא דפסול לקמיצה לחוד מלבד שפשט ההלכה אינו מורה כן ע"ק דמלתא דפשיטא הוא כיון דקי"ל אין קמיצה פחותה משני זתים ע"כ ואפשר לומר דמ"ד אין קומץ פחות משני זתים סובר כל שאין קומצו מחזיק ב' זתים בכלל גנס הוא ולכך לא הזכירו הרמב"ם :

(שם) **התיבון** והתני קיבל בימינו ונתן לשמאלו וכו'. והא הוה ליה למיפרך ממתני' דמנחות דתנן בפ"ק דמנחות קמץ בשמאל פסול בן בתירא אמר יחזיר ויחזור ויקמוץ בימין ועוד אדמקשי ליה מבן בתירא הסייעי' מת"ק ועיין בבבלי במנחות דף כו :

(שם ע"ב) **ציץ** מהו שירצה על טומאת ידים. עיין מ"ש בפסחים דף כה ע"א בתוס' בד"ה הכא וכו' ולפי מה שפירשתי בקונטרס דקאי אטומאת ידים שלא קידש ידיו ורגליו מן הכיור היה ניחא אך קשיא לי הא אין הציץ מרצה על טומאת הגוף ועוד כל שלא רחץ ידיו ורגליו מן הכיור עבודתו מחוללת ואפשר לומר דאטומאת ידים ממש קאי בטימאו את הדם והאימורין ודקשיא להרב במ"ל הא אין טומאת ידים במקדש היינו שאין הידים נטמאים בטומאת אוכל במקדש אבל אם נטמאו ידיו חוץ למקדש ונכנס למקדש מטמאים והיינו דמייכא הני תרי בעיות להדדי דאיבעיא קמייתא דאין וכו' איכא לאקשויי אם בנטמאו בחוץ איירי הא כבר נטהרו בקידוש ידים ורגלים לכך קאמר דקמיבעי ליה כמי אם ידים נפסלו משום יוצא א"כ איכא לאוקמי כגון ביצא לאחר שקדש ידיו ורגליו ונטמאו ידיו בחוץ ונכנס מהו שירצה הציץ ואף שהרמב"ם בפ"ח מה' אבות הטומאות כתב אין טומאת ידים למקדש וכו' בין בנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש ונגע בקדשים במקדש לא טמאן ע"כ מכל מקום לפום סוגיין נריכין לפרש כדפרישית וגם דברי ר"ע דאמר זכינו שאין טומאת ידים במקדש משמע דלא למדו אלא מעדותו דרבי חנינא סגן הכהנים ורבי חנינא לא איירי אלא בנטמאו במקדש ולא ידעתי מנא ליה להרמב"ם הא ונריך עיון היטב :

(דף י ע"א) **בין** בתחלת עבודות וכו'. וקשה דמי איכא מ"ד שאף לתחלת עבודות לא בעי קידוש ידים וי"ל דה"ק שאף לתחלת עבודות של לילה והיינו תרומת הדשן לא בעי קידוש כיון שכבר עסוק בעבודה מבערב והא דתנן במס' תמיד קידוש ידים בתרומת הדשן היינו בכהני הדהי שלא עסקו בעבודה כל הלילה :

(שם) **שלש** אין מונין לו. כתב הרמב"ם פ"ד מה' מעשה קרבנות הלכה ג' והן מוציאין אלבעותיהן אחת או שתים ואם הוציא ג' מונין לו ע"כ והוא תימא דמפורש קאמר הכא דאין מונין לו ובבבלי הסוגיא בענין אחר ואי אפשר לקיים דברי הרמב"ם לפום סוגיא דהתם כמ"ש בעל לחם משנה מיהו לפום סוגיין אפשר לקיים במקצת מיהו קשה שלש לכן נ"ל להגיה בדבריו ואם הוציא שלש מונין לו ב' וסובר דאין מונין לו היתירה דהיינו השלישי אבל שתים מונין והא דלא כתב הוציא ד' הממונה מכה אותו וכו' לפי שבבבלי לא נזכר מזה דבר אלא נזכר שם בענין אחר ס"מ דלא ס"ל לבבלי הכי א"נ שלש אפשר להוציאן בהפסק אלבע אבל ד' אי אפשר :

(שם ע"ב) **כיצד** היה הפיים מהלך לימין או לשמאל. ותימא מאי קמיבעיא ליה הא קיי"ל כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין ואפשר דדוקא בענין עבודות קאמר ודוחק :

(דף יא ע"א) **מניין** לדישון מזבח הפנימי ר' פדת בשם ר' לעזר והשליך וכו'. בבבלי במעילה ריש דף יב גרסי' הא דתנן דשון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין קודם הדישון וקאמר הש"ס בשלמא מזבח החיצון דכתיב ושמו אצל המזבח מזבח הפנימי מנ"ל א"ר אלעזר אמר קרא והסיר את מוראתו בנוצתה אם אינו ענין למזבח החיצון תנהו ענין למזבח הפנימי ותימא אידי ואידי במזבח החיצון ולקבוע ליה מקום א"כ לימא קרא אצל המזבח מאי הדשן דאפילו מזבח הפנימי מנורה מנ"ל דשן הדשן ע"כ ולפום סוגיין נראה דה"פ קמיבעי ליה מזבח הפנימי מנ"ל דמדשנין אותו ומנ"ל דדשנו אסור בהנאה וקפשיט ר"א התם כי היכא דפשיט הכא דאל מקום הדשן מיותר וילפינן מיניה תרוייהו ובמזבח הפנימי שמדשנה ותתא דשנו אסור בהנאה וכדמסיק כאן ודשן מנורה יליף דאסור בהנאה מדכתיב הדשן וכי היכא דדשן מזבח הפנימי אסור בהנאה מדכתיב אל מקום טהור ה"ה דישון המנורה והדברים ברורים לענ"ד אלא שראיתי שתוס' שם כתבו פירושים רבים ובסוף כתבו פירוש דחוק ע"ש ופירושינו נוטה אל פירש"י ע"ש והרמב"ם כתב בפ"ב דמעילה הלכה י"ד דשון מזבח החיצון בין קודם הרמת הדשן בין אחר הרמה מועלין בו דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין בו ע"כ ותימא שלא ביאר דבריו דדוקא קודם הדשון הוא דאין מועלין בדשן מזבח הפנימי והמנורה אבל לאחר הדשון מועלין בהן מדאורייתא ועיין בסוף ה' פסולי המוקדשין ובדאב"ד שם בהשגה ובכ"מ וצ"ע :

(דף יב ע"א) **תביאנה** לפני המוספין וכו'. מייתי ליה הכא דממתני' מוכח דחביתין עם תמיד של שחר קריבין דאל"כ למה קחשיב להו עם הפיים השני לכך קאמר דמקרא מוכח שהם קודמין למוספין ואע"ג דלאחר הקטרת היו מ"מ קחשיב להו עם תמיד של שחר דהא האיברים נמי היו לאחר הקטרת :

(שם ע"ב) **חביתין** קודמין ליין וכו'. כתב הרמב"ם ספ"ו מהלכות תמידין בשבת מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין קודם ניסוך היין של מוספין. וכתב הכ"מ ונריך לימוד מנין לו ע"כ ונראה דמכאן למד רבינו שהן קודמין לניסוך שהן לאישים ואע"ג דהירושלמי סובר דבזיכין קודמין למוספין מ"מ בהא לא פליג שקודמין לניסוך היין וזה ברור שוב ראיתי שהרב בעל משנה למלך רמז לדברים אלו ע"ש אך מה שאני תמה בענין הזה שהרמב"ם בפ"ד מהלכות תמידין לא ביאר מי הוא הזוכה בשני בזיכין ובלי ספק שבלא פיים לא היו עושין זה ואפשר לומר דהזוכין בקטרת ומחתה הן שזוכין בהקטרת שני בזיכין אך לא ראיתי מי שכתב כן וצ"ע :

(שם) **בזיכין** ויין מי קודם. ותימא מאי קמיבעיא ליה הא קאמר בסמוך חביתין קודמין ליין בזה לאישים וזה לספלים א"כ בזיכין נמי לאישים הן שהרי היו מקטירין אותן וצ"ע :

(דף יג ע"א) **תפשת** מועט תפשת. כפירוש ראשון שבקונטרס כן כתבו תוס' בסוכה דף ה' ע"ב בד"ה תפשת וכו' אבל קשה לי הכא אם נתפוס המועט אפשר שהעבודה פסולה דבעינן דוקא כהנים הרבה בשלמא גבי זיבה דדרשינן ימים שנים ולא יותר הוא להומרא ניחא דלהומרא הוא וסמיך קרא דמספיקא נחמיר אבל כאן גבי כהנים קשיא ויש ליישב :

(שם) **יכול** שנים ושלשה הרי חמשה. וא"ת לכתוב רחמנא חמשה וי"ל א"כ גם לפי המסקנא דמרבינן שלשה קשיא לכתוב רחמנא שלשה אלא ע"כ לומר דלשום דרשא חילקן הכתוב א"כ גם כמרבינן שנים ושלשה דרשינן כן :

הדרן עלך בראשונה

פרק ג (שם ע"ב) **מלין** אותו על פיו. כתב בגליון נראה דהל הכי דהתיבה מחללין נ"ל מנין מלינות נ"ל מיילודה ע"כ ואין נראה דמי קאמר דמלין על פיו אדרבה הכי הוא אומר למילו בחול וכלאו דיבורו נמי הכא עושין דמספיקא לא מחללין שבת וגם מה שהגיה מיילדת אין נראה דפשיטא דמיילדת נאמנת דלגדולה מזו האמינה דהיינו לענין בכורה וכ"ש לענין חלול דרבנן לכן פירוש שבקונ' עיקר וראיתי בשם גדול א' שכתב כן בענין מטלטלין כמ"ש והוא פשוט :

(דף יד ע"א) **ומסיבה** לא שעה קלה היא. כתב המג"א ס"' מג ס"ק כג אם הולך בתפילין לכנוס לבית הכסא נריך לנכך לכ"ע דהא אין רשאי לילך בהם לב"ה ואידתי ליה כ"מ בגמרא וכו' ואפשר לומר דכשבית הכסא אינו רחוק כמו ב"ה שלהם שהיו בשדה א"צ לנכך וא"כ אין חילוק בין ב"ה למקום אחר ולכן סתם רמ"א כאן ככ"ל וקשה דכאן משמע דאפילו בב"ה סמוך הוא ליה כמפליג ולכך נריך טבילה דהא ב"ה במקדש עצמו היה כדתנן במסכת תמיד ובית הכסא של כבוד היה שם ועוד שהרי מפורש קאמר דמסיבה אפילו לשעה קלה הוה כאלו הפליג :

(שם ע"ב) **רבי** סימון בשם ריב"ל עד כדי ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו כו'. ותימא דבשבועות פ"ב גרסי' עד כמה היא השתחוייה רבי סימון בשם ריב"ל עד כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו אבא בר הונא בשם ר"י עד כדי שאילת שלום תלמיד לרב שלום עליך רבי ע"כ הרי דריב"ל סובר כדי שלום עליך לחוד הוא שיעור השתחויה והכא קאמר דשיעורו שתי תיבות וצ"ע ופלוגתייהו דריב"ל ור"י בשבועות נראה דפליגי אם מותר לתלמיד ליתן שלום לרבו ועיין בב"ק דף עג ע"ב בתוס' בד"ה כדי שאילת ובד"ה כי ליתא ליה וכו' ושם נבאר בע"ה. בבבלי פ"ב דשבועות דף טז ע"ב גרסי' כמה שיעור שהייה חד אמר כמימריה דהאי פסוקא וחד אמר כמויכרעו לסיפא וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו ע"כ. וכתב הרמב"ם פ"ג מהל' ביאת המקדש וכמה שיעור שהייה כדי לקרות ויכרעו אפים וכו' כל"ה וזהו שיעור השתחויה וכתב הכ"מ ויש לתמוה למה פסק רבינו להחמיר ושמא י"ל שמפרש דמ"ד כמימריה דהאי פסוקא אינו כל הפסוק אלא עד ויכרעו בלבד וא"כ ה"ל מ"ד מויכרעו לסיפיה מיקל ובירושלמי פ' א"ל הממונה הניגן המן השתחוה וכו' וע"ש זה יש לפרש דמ"ד כמימריה דהאי פסוקא היינו כדי ויכרעו אפים ארצה וישתחוו בלבד דהשתא הוי מ"ד מויכרעו לסיפיה מיקל ומספיקא פסק כמאן דמיקל עכ"ל ותימא לפי' בתרא א"כ מדוע מייתי הש"ס כולה קרא הא רישא לכ"ע אינו נריך והרי זה בא לסתום ולא לפרש ועוד דקאמר סתמא כמימריה דהאי פסוקא איך נפרשהו דאאמצעית הפסוק לחוד קאי ולא ארישא ולא אסיפא וגם לפי' קמא קשה שאין זה במשמעות הגמ' לכן נ"ל פשוט דרבינו פוסק כמ"ד מויכרעו כיון דכולהו אמוראי דירושלמי כוותיה סוברים דליכא מאן דמיקל מיניה רק כולם מחמירים לכך פסק כוותיה וזה ברור :

(דף טו ע"א) **מה** חלק ר"י וכו'. כהאי סוגיא זו איתא בפ"ג דברכות אלא שנשתבשה מ"ד ומפני כך לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם ועיין בספר עדה יהושע שהגיה ודחק הרבה ובפי' הר"א ובלי ספק שמפני שנעלם מהם סוגיין לא הגיהו כפי הגירסא הנכונה וכ"ל שהגירסא שם כמו שהיא מגויה כאן וע"ש :

(שם) **חד** אמר כנוסה. וקשה הא בפ"ק דעכרות תנן מקרלות נושכות זו בזו וכו' והתם ודאי לשון הבדלה שסוף שיבדלו זו מזו וכמו שפי' המפרשים שם :

(דף טז ע"א) **שלא** יהו אומרים ראינו כה"ג טובל במים שאובין ביה"כ. מדמתיר ר"י ליתן עששית של ברזל אע"ג דמודה ר"י דאיסורא דרבנן מיהא איכא בהולדת אש כדמשמע בשבת פ' כירה ש"מ דסובר דגזירה זו דמים שאובים חששא גדולה היא ואף רבנן לא פליגי עליה אלא משום דסוברין דתולדות אש כאש ומדאורייתא אסור ואי אפשר בענין אחר אבל חוץ למקדש מודים לר' יהודה וזה סייעתא גדולה לר"ת שכתבו הגהות מרדכי בשמו שאסור ליתן מים חמין למקוה לטבול בהן וראיית ריב"א מדודי חמין אינה מוכרחת דאפשר לומר דהיינו למים חמין לתפיפה וצ"ע :

(שם ע"ב) **למאה** בני אהרן תעשה כתנות. כתוב בגליון נראה דהגירסא משובשת וצ"ל לכל אחד מבני וכו' וה"פ הא דכתיב כתנות לשון רבים לא תימא דלכל אחד עשו ב' כתנות אלא לפי שלכל אחד ואחד עשו כתונת משום הכי נקט לה בלשון רבים וי"ג לקלא בני וכו' ע"כ ולפי מה שפירשתי בקונ' אין צורך להגהתו ומאה דנקט לאו דוקא אלא כלומר כתונת דעלמא וזה ברור :

(דף יז ע"א) **והא** תני ולבשם אפילו שחקים ר' חנניה בשם ר' יסא במחלוקת. כתב הרב בעל משנה למלך בפ"ב מתמידין בד"ה ודע וכו' ותירצו דבמחלוקת שם שנויות ומי שאמר זו לא אמר זו ע"כ ר"ל דברייתא דתני בה בד שיהו חדשים פליג אברייתא דתני בה ולבשם אפילו שחקים וכן מפורש שם בדבריו ולענ"ד נראה כמ"ש בקונט' דבמחלוקת היינו בפלוגתא דרשב"ג ורבנן אבל הכל מודים דשחקים של בגדי כהונה כשרים דכולא סוגיא הכי מתפרשת וצ"ע :

(שם) **עור** שעיבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה ורשב"ג אוסר. כתב הרמב"ם פ"א מהל' תפילין שאין מזוזה נריכה עיבוד לשמה ולא מצאו לו ראיה ולפי הנראה כתוב בתשובותיו לחכמי לוני"ל גם ממנו נשכח טעמו אבל לפי סוגיין ראייתו מבוררת דפסק כת"ק דרשב"ג ועיין בגיטין דף מה בתוס' בד"ה עד וכו' וצ"ע :

(שם ע"ב) **בשחר** כתב בד בד ד' פעמים וכו'. כתב הרב בעל משנה למלך פ"ח מהל' כלי המקדש הלכה ג' בד"ה ומ"ש רבינו כותנות אחרות וכו' ובירושלמי א"ר נחמן בשם ר' מנא בשחר כתיב בד בד ד' פעמים ובמנחה כתיב בד ובגמ' הקשו מדכתיב ולבשו בגדים אחרים מאי לאו השובים מהם ותירצו לא אחרים פחותים מהם הרי דפשיטא להו דבגדי ערב פחותין משל שחרית וכו' ולפ"ז אני תמה מדברי רבינו למה סתם וכתב שכל בשלשים מנה ולא ביאר שהאחת נריך שהיה מעולה מחברתה עכ"ל ונ"ל דסובר רבינו מ"ד דבשחרית עדיף משל ערבית היינו משום דבשחרית כתיב ד' פעמים בד וכסברת ר' נחמן וכיון דבזבחים פ"ב ולעיל בסוגיין מצריכין כל בד דמיותר בקרא א"כ ליכא דרשא דשל שחרית עדיף משל ערבית :

(דף יח ע"ב) **עשרה** פעמים היה כה"ג מזכיר את השם ביה"כ. כתב הרא"ש רבינו האי אמר שהיה כה"ג מזכיר שם בן מ"ב אותיות וא"כ לי דברו וכו' אלא כמו שנכתב בפסוק הוא מזכירו אלא שמזכירו ככתבו והוא הנקרא שם המפורש וכו' ע"כ וקשיא לי לדעת הרא"ש א"כ מאי רבותיה דכה"ג ומה הוא שנשכח מכל העומדים וכן שמואל דבסמוך וכי לא ידע לקרות את השם ככתבו עד שנריך לשמוע אותו מן הפרסי וצ"ע :

(שם) **גר"ש** בהלכתא עילאה וכו'. בגליון כתב נראה שזהו הג"ה גי' רבינו שמשון וה"פ גרסת רבינו שמשון בהלכה עליונה ולא הוסיף בה דבר עד מקרו וכו' שמה הוסיף ועד כותל העזרה מזרחי וכ"ה לקמן פ' יה"כ ע"כ וכל דבריו אינן אלא תמה מ"ש שהוסיף עד הכותל וכו' א"כ לעיל ה"ל לאתויי שזהו גרסת רבינו שמשון ועוד איך לא התבונן שגם לקמן בפ' יה"כ שנכפל ענין אחד שני פעמים כתוב כן גר"ש בהלכתא עילאה וגם בפ' שני שעירים שקיצרו כתוב היך קדמייתא וכולן אין אלא קיצור לשון ואין בהן שינוי גרסאות :

(שם) **חמשה** דברים היה הסגן משמש וכו'. מכאן קשה אמה שפירש"י בר"ש אמר להם הממונה הממונה הוא הסגן דא"כ הא איכא ששה דברים שהיה הסגן משמש וי"ל דלא קחשיב אלא דברים שהיה הסגן משמש לכה"ג אבל שימושיו שבמקדש לא קחשיב אך קשה להא לא קחשיב הסגן נוטל ס"ת ונותנו לכה"ג כדתנן לקמן פ' בא לו :

(דף יט ע"א) **העליון** משם כלי פחות ברובו והתחתון וכו'. בבבלי בפרקין דף לז ע"א גרסינן תנא שחרית במילואו מקדש ידיו ורגליו מן העליון ערבית בירידתו מקדש ידיו ורגליו מן התחתון ע"כ ולא ראיתי מי שפירש ברייתא זו וכ"ל שהכיור היה חלוק באמצעיתו שאף במוכני היו מים וכמ"ש הרמב"ם בספ"ג מהל' ביאת המקדש ובערב שכבר כלו המים העליונים היו מקדשין במים שבכלי התחתון ובזה מתפרש סוגיין יפה וכמ"ש בקונטרס אך לא ראיתי מי שהזכיר דבר זה שהיה בכיור שני כלים ואף שכתב הרמב"ם שהיו מים במוכני מ"מ סובר שלא נתקדשו אותו המים וצ"ע :

(שם) **והיו** רגלי בכרוס פחותים כרמונים. כתב הסמ"ג הלכות מקואות ומה שנעשו כן היינו מוציאין ומביאין המים מעין עיטם ברזות כי להכשירו ע"י חיבור המעיין היה די בשפופרת הנוד אבל א"ל שהיו פחותים כרמונים כדי להוציאו מתורת כלי שלא יטמאוהו הכהנים העולין לטבול שם וכלי שנפחת כמוציא רמון טהור כי הכהנים טמאים לא היו נכנסין למקדש אלא כהנים טהורים הרוצים לעבוד עבודה ומורי כתב בשם הר"ת לפי שכל שפת המעיין נכנס בתוך הים והן טובלין בו לכך נריך מוציא רמון לפי שדומה לכלי ע"כ וצ"ע דמאי הכא כיון דהכלי היה עומד בפני עצמו ולא בתוך המעיין בעינן כמוציא רמון ולא סגי בשפופרת הנוד אלא כשעומד בתוך המעיין ואפשר שזהו כוונת הר"ת וראיתי ברוקח סי' שמו שכתב מפורש כמו

שכתבתי גם ראיתי שכן גורסים והיו רגלי שוורים פתוחים כרמונים וצ"ל שפניהם כאחד טוכים וה"פ שהיה עומד על שנים עשר בקר כמפורש בקרא ורגלי אותן השוורים שהיו בדרום שם היו נקובים שעין עיטם בדרום היה שהרי על גג לשכת בית הפרוה היה בית הטבילה לכה"ג שהאמה מעין עיטם נכנסת לשם ולשכת בית הפרוה בדרום היתה כמפורש בפ"ק דמדות ויתא לי נמי הא דמשני אכיור בשיו רגלי שבדרום פתוחין היינו רגלי הכן ודלא כמ"ש ברוקח דגם אכיור משני רגלי שוורים דלא היו לו שוורים מלמטה :

(שם) **כל** פרשה סוטה היתה כתובה עליה . כתב הי"מ נראה דלאו דוקא כל הפרשה וכו' דאי כל הפרשה אמאי לא מקשה מהכא למ"ד אין כותבין מגילה לתינוק ע"כ ול"נ דרב אושעיא כר' יהודה ס"ל דסובר כותבין מגילה לתינוק וכו' והא דפריך בבבלי נילוף מיניה כותבין מגילה וכו' היינו לאביי דמספקא ליה כדאיתא בגיטין דף ס וקשיא למה לא דייק ממתני' אבל להנאי ודאי ליכא לאקשויי מידי :

(שם ע"ב) **בית** גרמו היו מסיקין מבפנים וכו' . כתב הר"ש יפה בבבלי גרסי' שהללו מסיקין מבפנים ואופין מבחוץ וכו' ופירש"י שהללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעין לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה או כמין ספינה היו יראים לדבקו מבפנים להגור ואופין אותו מבחוץ עכ"ל ונוסחא זו ניחא לי דכל בהאפת מבפנים נאפית עפי ונשמרת טפי מהעיפוש וכו' אבל נסחא דידן לא ניחא דכיון דבית גרמו אופין מבחוץ ואנשי אלכסנדריא אופין מבפנים יותר קרובה להתעפש של בית גרמו ע"כ הגה נסחת בבלי כך היא שהללו מסיקין מבח ץ ואופין מבחוץ והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים ולפי שיטת רש"י שמבחוץ היינו תוך לתנור לא ידעתי היכן הם קו והו למה היו מתייראין שלא ישברו הא גם מבפנים בהכ"כ היו הלחם הפנים בדפוס והו לפ"ז יהיה גירסת הבבלי מהופך ממש מגירסת הירושלמי לענין אנשי אלכסנדריא אבל לפי מאי שפירשתי בקונט' שניהן לדבר אחד נתכוונו דאף דבבלי ה"ק הללו מסיקין מבח ץ וכו' היינו אנשי אלכסנדריא והללו אופין מבפנים וכו' קאי אבית גרמו ומה שפירשתי בקו' בתוך לדפוס ובתוך הדפוס כ"כ תוס' ר"פ שתי הלחם ע"ש :

הדרן עלך פרק אמר להם הממונה

פרק ד (דף ב ע"א) **ת"ל** גורל . בת"כ פרש' אחרי מה יש ה"ל למי נאמר גורלות שיהיו שוים שלא יעשו אחד גורל גדול ואחד קטן א' של זהב ואחד של כסף וכו' . ותימא מאי קשיא ליה הא איצטרך ליה שיעשה הגורלות מכל דבר כדמתחיל בריישא דברייתא גורלות של כל דבר ופי' שם בק"א גורלות לשון רבים ריבה מינים הרבה מגורלות ואין זה אלא כריבוי התמרים ממה שיעשו ע"כ וגם מבעל ק"א אני תמה שלא הרגיש בקושיא זו וצ"ע :

(שם ע"ב) **קדש** לה' וכו' . מה שפירשתי בקונטרס הוא כפיר"ת שכתבו תוס' בשמו אבל הרשב"א כתי' פ' במה אשה כתב על פי' זה ואין נראה שאין דרך קריאה וכתיבה כן אבל ר"ת פי' שם מלמעלה בראש שיטה השניה וקדש מלמטה בסוף שיטה ראשונה כזה ומשני באדם פוגע תחלה בראש שיטה שניה קוראהו למעלה ולמעלה במקום זה שקדמה עכ"ל וקשה לפ"ז איך נפרש שהשם יושב כמלך על קתדרון שלו אבל לפי מ"ש בקונט' ניחא :

קדש ל
השם

(דף כא ע"א) **מ"ד** חייב בשלא קרב וכו' . כתב הרמב"ם פ"ה מהלכות יוה"כ הלכה ג' איל ושעיר המוספין שעשה אותן קודם עבודות היום אינן כלום וכתב הכ"מ ס"פ הוציאו לו כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום ע"כ ותימא הא מפורש אמרינן בש"ס בבלי דף ס' דהא דאם הקדים מעשה דלא עשה כלום דוקא בעבודות הנעשות בבגדי לבן בפנים וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מפורש והני בבגדי זהב נעשין כמפורש בש"ס וברמב"ם וגם כפי מה שפירשתי בקונטרס מוכח מדברי רב חסדא באם הקדים השעיר הנעשה בח ץ קודם עבודת היום כשר וצ"ע :

(שם ע"ב) **מ"ד** חייב שהגרין מימר וכו' . בקונ' הגהתי והפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ מ"ד חייב סיבר הגרל' מעכבת וכיון שצריך להביאן לפנים להגרל' מתקבל בפנים הוא וחייבין עליהן בחוץ ומ"ד פטור סיבר הגרל' אינה מעכבת ואין השעיר התיצון מיקרי מתקבל בפנים ואע"ג דצריך להביאו לפנים לוידוי מ"מ כיון דאם לא התודה כשר כדאמרינן לעיל לא מיקרי מתקבל בפנים כי היכא דאמרינן לענין הגרלה אם אינה מעכבת :

(שם) **שחט** את הפר עד שלא יגריל וכו' . בבבלי דף ס' גרסינן אמר ר"ת קטורת שהפנים קודם בתיטתו של פר לא עשה כלום ואע"ג דלא כתב חקה אלא בזבחים הנעשים בבגדי לבן מבפנים כיון דשחיטה נורך פנים כפנים דמי וקשה למה לא קאמר דאם שחט הפר קודם הגרלה לא עשה כלום ושניהם קודמים לקטורת ובניהם נורך פנים הם ונעשין בבגדי לבן וי"ל דסובר הבבלי כיון דשניהם הינן אלא נורך פנים והינן באים לפנים אין מעכבין את זה :

(דף כב ע"א) **חתה** והקטיר ונשפך הדם יביא פר אחר ונכנס בדמו . בבבלי דף ס' גרסי' אר"ת קטרת בהפנה קודם בתיטת הפר לא עשה כלום ופריך הכן אם פד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחלה מבפנים ואם איתא יחזור ויחפון מיבעיא ליה בקטרת לא קמיירי ופירש"י בקטרת לא קמיירי ומ הו ודהי לריך להקטיר קטרת אחרת אחר שחיטת הפר זה ע"כ ולפום סוגין נראה דה"פ בקטרת לא קמיירי דכיון שנקטר כראוי והיה שם דם א"נ לחזור ולחפון ולהקטיר שנית בשלמא אם שחטו קודם שחיטת הפר דמעיקרא בפיסול נעשית פסול אבל הכא שנעשה בכשרות לעולם בכשרותו עומד וכ"מ ברמב"ם פ"ה מהל' עבודת יוה"כ הלכה ה' וע"ש בכ"מ :

(שם ע"ב) **ברם** הכא לית כתיב בדמו וכו' . וא"ת דלמא ריב"ל תרוייהו קמיבעיא ליה אם כפר ואפי' בדמו של פר וא"ת"ל כפר ואפי' בדמו של פר מהו שיכנס בתפינתו וי"ל דא"כ ה"ל למיבעיא התלה אדמו של פר :

(דף כג ע"א) **וגפן** של זהב . כתב הר"ש יפה וקשה מנ"ל במאי שהיה צורת הגפן שהיה עושה פירות ועוד דגפן זה בבנין בית שני איירי ולא מלינו שהיה שם זהב עושה פירות שהרי אמרו בימי מנשה יבש ואמרו במדבר רבה שעתיד להחזירן אלמא שלא הוכו בבית שני וכו' וכ"ל דל"ג לה ע"כ ול"נ דגם בבית שני היה דגרסינן בבבלי ספ"ק דיומא ארשב"א מאי דכתיב והרבה כו והכבד וקרינן והכבדה מ"ש דמחוסר ה"א אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון לשני ואלו הן ארון וכפורת וכרובים אש ושכינה ורה"ק ואורים ותומים ואם"ד שלא היו, בבית שני כפירות של זהב איכא נמי הא ועוד דפריך הש"ס שם על עשרה ניסים שהיו בבה"מ ותו ליכא והאיכא דאר"א בשעה שבנה שלמה ב"ה נטע בו כל מ ני מגדים של זהב והיו מוציאין פירות בזמנן וכשהרוח מנשבת בהן נושרין שנ' מר ירעש כלבנון פריו וכשנכנסו עכו"ם להיכל יבש שנאמר ופרח לבנון אומלל ועתיד הקב"ה להחזירן כו' ע"כ וקשה מאי פריך דלמא לא הכן במתני' אלא י' ניסים דהוו בין במקדש ראשון בין במקדש שני אלא ודאי דהאף פירות הזהב היו גם במקדש שני וניחא נמי הא דקאמר דכשנכנסו עכו"ם להיכל יבש וכאן אמרינן דבימי מנשה יבש דכאן איירי במקדש ראשון ובבבלי איירי במקדש שני והא דפריך התם מארון וכרובים דליחשוב בעשרה ניסים אף ע"ג דלא הוו במקדש שני לפשר לומר דמיהוו הוו אלא שאין הקדושה ניכרת בהם וכה"ג כתבו תוס' שם בד"ה ואורים ותומים ע"ש א"נ צורת הכרובים והארון וכה"ג משני בבבלי פ' הוציאו לו :

(שם) **קילופה** . פירש"י בכריתות דף ו' בשם והוא הקנמון ותימא פירושו הא קנמון הוא סממן בפני עצמו :

(שם ע"ב) **פחות** מכזית בפנים פטור וכו' . כתב הרב בעל משנה למלך פרק י"ט ממעשה הקרבנות הלכה יא ולא יכולתי להלום גירסא זו דקאמר פחות מכזית בפנים דנפטרו הציבור דכיון דלא חשיבא הקטרה אמאי נפטרו וכן דברי ר' יוסי נפי גירסא זו הם תמוהים ואי לאו דמסתפינא אמינא דהגירסא היא כזית מבפנים פטור כלומר דנפטרו הציבור אף על גב דלא הקטיר פרס דשיעור פרס אינו מעכב ובדיעבד בכזית סגי וכו' ומאי דקאמר ר' יוסי בא ללמדינו דשני דינים אלו תלוים זה בזה דהיינו חיוב חוץ ופטור ציבור ולאפוקי מסברת רב דקאמר דפטור ציבור כ"ע מודה ובחיוב חוץ פליגי ר"ת ורבנן ע"כ ולפי דבריו צריכין להגיה גם בדברי ר' יוסי וה"ג מינה את שמע כזית בפנים פטור :

(שם) **אר"י** חוץ מקידוש הראשון . במנחות דף כ"א ע"ב גרסינן אריב"ת כל כיור שאין בו כדי לקדש ד' כהנים אין מקדשין ממנו שנאמר ורחצו ממנו אהרן ובניו וגומר מיתיבי כל הכלים מקדשין בהן בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית ובלבד שיהו כלי שרת א"ר אבא בקודה מתוכו והא ממנו אמר רחמנא ופירש"י אמתני' פריך דאמר כל כלי ראויים הם לקיד ש) ירתאו לרבות כלי שרת כהבו תוס' פי' בקונטרס דאמתני' פריך וקשה תיקשי ליה מתני' דיומא דהכן כה"ג מקדש בקיתון של זהב ע"כ ולפום סוגין י"ל דאמתני' ליכא למיפרך דאיכא לאוקמי בשאר קידושין חוץ מן הראשון אבל אברייתא ליכא לאוקמי בהכי דא"כ מאי פריך מינה לריב"ת דאיהו לא איירי בקידוש דכל ימות השנה וביוה"כ בקידוש הראשון אלא ודאי דס"ל לבבלי דברייתא אפילו בשאר ימות השנה איירי ופריך שפיר והא כתיב ממנו והרב בתי"ע כתב כפ"ג דמכלאים משנה ד' כד"ס וקדש ידיו ורגליו פי' שכל מן הכיור וכן פירש"י ולא דייקי דהא תנן לקמן פ"ד והיום בקיתון של זהב ע"כ ורש"י לשיטתיה אזיל דמתני' דלקמן איכא לאוקמי חוץ מקידוש הראשון ולכך לא פריך הש"ס מינה בזבחים כדפרישית וגדולה מזו כ"ל דלכ"ע צריך להיות קידוש הראשון מן הכיור שכ"כ הרמב"ם פ"ה מה' ביאת המקדש הלכה י' מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת כשר ע"כ הרי דכל הקידושין מצוה לכתחלה מן הכיור ולמה יגרע קידוש הראשון של יוה"כ בשלמא שאר הקידושין חילקן הכתוב שאינן מעכבין העבודה וכמפורש בזבחים פ"ב דף יט ע"ש :

(שם) **האיברין** והפדרין שלא נתאכלו מבערב וכו' ודוחין עליהן את השבת . וקשה וכי אימורי חול קריבין בשבת וכה"ג פריך הש"ס בפסחים בפרק אלו דברים דף כ' וכי אימורי חול קרבין בי"ט וי"ל דלא קאי אלא אאיברים ופדרין של תמיד בין הערבים אך קשה בתמיד של בין הערבים של ע"ש אימורי חול מיקרי דהא הפסח נשחט אחריו ואפ"ה אימורי חול מיקרי וגם בבבלי ס"פ ואלו קשרים משמע דאימורי חול מיקרי :

(דף כד ע"א) **ת"ל** אם שהיא בטילה ע"ג גחלים . וקשה דלמא לא קפיד קרא אלא שלא יכיס במחתה כשלהבת יותר מגחלים אבל על המזבח לא קפיד קרא ומכן למערכה יתירה ביה"כ :

(שם) **השורף** קדשים בתוך בשעת משנות לוקה . ותימא מ"ש בשעת משנות ועוד הא השורף בתוך איכו אלא לאו הבא מכלל עשה ואינו לוקה לכן נ"ל דגרסינן אוכל קדשים בתוך בשעת משנות לוקה וכן הוא בבבלי במנחות דף נג ע"א בשעת סילוק משנות קדשים נפסלין ביוצא וכן משמע בסמוך :

(שם) **בשעת** מסעות מה היו וכו' . בת"כ כתוב אף במסעות ובשבת מסעוה ופי' בק"א דשבת שוה למסעות שהיו מדשנין אותו ע"ש ופי' תימא דמשמע בכל מקום שאף בשבת היו סמערכות ובלי ספק שנסחא מוטעית נזדמנה לו ונוסחא שלפנינו היא נכונה וכן הוא בילקוט פ' צו :

הדרן עלך פרק טרף בקלפי

פרק ה (שם ע"ב) **א"ר** הושעיה תיפתר וכו' . כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ו' המפטם הקטרת מן החולין או בכלי של חולין פסולה וכתב הכ"מ בירושלמי פיטמה בחולין ריב"ח וכו' אתיא דריב"ח כשמואל ודריב"ל כר"י ולפ"ז סיס ראוי להכשיר כריב"ל ור"י מ"מ מאחר דגמ' דידן סתם וכתב כל מעשיה יהיו בקדש דמשמע דעיכובא הוא פסק כן עכ"ל וקשה כיון דא"ר הושעיה תיפתר באומן של בית אבטינס א"כ ריב"ת כר' יוחנן כמי סובר ס"ל כריב"ח ושמואל נגד ריב"ל והלכתא כוותייהו דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים :

(שם) **מכתשת** עשו אותה ככלי שרת לקדש . שכתבו תוס' בשבועות דף יא כד"ה מ"מ קשיא וכו' וי"מ דודאי לא היתה מכתשת כלי שרת וכו' וקשה מאי פשיטא להו הא שמואל וריב"ח לא ס"ל הכי שוב ראיתי שהרגיש בזה הרב בעל משנה למלך ע"ש :

(דף כה ע"א) **שאין** קרבנות צבור וכו' . בבבלי בשבועות דף י"ב ע"ב גרסי' ואף שמואל ס"ל לסא דר' יוחנן דאר"י אמר שמואל קרבנות ציבור שכין מותכתן למה שהן וכתבו תוס' כד"ס ואף שמואל סבר לה פי' בקונט' להא דאמר דלר"ם מקיצין בהן את המזבח דאמר שמואל שכין מותכתן פי' שכין הטותפה שהם מותכתן לקרבן בהופרשו מתחלה לכך כגון עולת תמיד לעולת קיץ אע"פ שאין זה אותו קרבן עצמו כיון דמעיקרא עולה והשתא עולה וקשה דבפ"ק דזבחים מוכחא דמילתא דשמואל כרבנן דר"ם דאית להו לב ב"ד מתנה עלייהו ע"כ וכ"ל דס"פ דר' יוחנן דאמר התם לר"ם מקיצין כהן את המזבח ס"ל דכין בתטאת בין בעולה מקיצין ועלה קאמר דשמואל סובר לה דר' יוחנן דאפילו למ"ד דלית ליה לב ב"ד מתנה עלייהו לפדותן מ"מ מקיצין בהן המזבח ובזבחים פ"ק דף ו ה"פ רב פפא קאמר קרבנות ציבור קאמרה בא י קרבנות ציבור דלב ב"ד מתנה עלייהו ותו כדר"י אמר שמואל שכין מותכתן וכו' ובהכי נ"הא דבפ"ק דזבחים פריך הש"ס ומי אית ליה לר"ם לב ב"ד מתנה עלייהו וכו' והאר"י לדברי ר"ם תמידין שלא הוצרכו לציבור אין נפדין תמימים וכו' ולא מבני הש"ס מידי אהך קושיא כמ"ש תוס' שם כד"ס דלמא וכו' וע"ש ולפי מ"ש היינו טעמא דאהך קושיא עדיין איכא לבנויי כדרב יהודה אמר שמואל והדברים ברורים לפום סוגין :

(שם ע"ב) **אין** תימר תפניים עשו ככלי שרת וכו' . נראה דאתי לאשמועינן דהכך בעיין בהדד שייכי ואם אירע שנתפזר הקטרת מהחפניים וחפן ומת ונכנס אחר פסול ממה נפשך אי נעשו ככלי שרת וכשר משום הפיזור וכדפירשתי בקונטרס פס.ל משום תפינת המת ואי לא נעשו ככלי שרת פסול משום פיזור כמנותר בהמה וקצת קשה על הרמב"ם שכתב סוף פ"ה' עבודת יוה"כ נתפזרה הקטרת מן ידו על הארץ ואספה וכו' או שתפן ומת ונכנס שני במה שתפן הראשון כל אלו ספק ולא יקטיר ואם הקטיר הורצה ע"כ משמע דאפי' שתי ספיקות בהדדי הדדי נמי הורצה בדיעבד ולפי סוגיין אינו כן :

(דף כו ע"א) **על** איזה מהן הוא עובר . וא"ת מאי נפקא מיניה הרי מ"מ עובר וי"ל דנפקא מיניה למלקות דכל חייבי מיתות בידי שמים לוקין אם עשו מעשה וקמיבעיא ליה על איזה מהן מתרין ביה :

(שם ע"ב) **מת** מבפנים או מבחוץ . כאשר פירשתי בקונט' כן פירש"י והערוך ותוס' פירשו טרסקין לשון טרוקו גלי שסגור היה לפנים ממנו שלוחות שנתנו בסיני ובכלאים פ"ח הגירסא טרכסון ונראה שהוא כמו טרכסמון שהוא שער גן ופרדס ובית קדש הקדשים הוא גן ופרדסו של עולם והא דקאמר מה מבפנים וכו' היינו דקמיבעיא ליה לש"ס אי כבפנים או כבחוץ הוא :

(דף כו ע"א) **היה** זקן אחד וכו' . ונראה דנדמה לו כזקן דכשהוא דן יושב כזקן וכן הוא בדניאל עד די אתה עתיק יומיא ודינא יתב וגו' ויה"כ יומא דדינא הוא :

(שם ע"ב) **מה** כפורת וכו' . כתבו תוס' בפרקין בדף נ"ה כד"ס ומנ"ל דאתא למעלה דפר לא נגע וכו' וי"ל גילוי מילתא בעלמא היא וכו' ע"כ וקשה לי הא בפר כתיב על פני הכפרת קדמה ופני משמע לפניו ולא עליו בשלמא גבי שעיר כתיב על הכפרת ולא כתיב פני איצטריך היקשא מאה"כ בפר וצ"ע :

(דף כח ע"א) **הכל** מודין כפר מבית ועדה שאין צריך שיהא נוגע . כתב הרב בעל משנה למלך בפ"ו מהלכות מעה"ק הלכה יב אי בעינן שיגע בפרכת או בבין הבדים עיין בתוספות ספ"ק דזבחים ובפ"ג מהל' מעשה יוה"כ כתב לא ביאר רבינו אם לא נגע הדם בבדי הארון או בפרכת אם עלתה לו הזייה ע"כ משמע מדבריו דסובר הרמב"ם דלכתחלה מיהת צריך שיכוין שיגע הדם בהן ותימא הא בפר מבית ועדה ודאי דאין צריך שיגע ואם"ד דסובר רבינו דבפר יוה"כ צריך שיגע ה"ל לבאר כן בפ"ו מהלכות מעשה קרבנות שיש הבדל בינו לבין פר העדם ועוד דבבבלי בפרקין דף נז נמי משמע דאין צריך ליגע וצ"ע :

(שם ע"ב) **איזה** מהן מזהלת . הרמב"ם השמיט דין זה דאיזה מהן מתחלת ואף שבבבלי ס"פ פליגי בה רב פפי ורב שימי ונראה דטעמו כיון דסובר כרב דבכי שבזוג שני ירעה דאין ב"ת נידחים א"כ אין מתחלת אלא הראשון וכ"ם הוא השתא התם לא כיפר בראשון שבזוג הראשון ואפ"ה השני בזוג הראשון מתחלת הכא שכיפר בראשון שבזוג הראשון כ"ש שהשני שבזוג הראשון לחוד מתחלת וזה ברור :

(דף כט ע"א) **ויתחיל** בקרן מזרחית דרומית וכו' . כתב הלח"מ פ"ה מהל' מע"ק ואין לשון הירושלמי הזה ברור בעיני מכמה קושיות חדא דאפילו תימא שיהא בדרום קאי אמאי לא מקשי התלה ויתחיל מקרן מערבית דרומית כיון שעדיין לא ידע תירוץ דויצא אל המזבח וכו' ע"כ וכ"ל דודאי ידע המקשה דכתיב ויצא אלא דקס"ד דמה שיוצא מצד מערבית דרומית אל צד צפון מיקרי ויצא וכה"ג כתב הכ"מ בשם מהר"י קורקס ומפני שאין סברא זו ברורה לו כל כך לא הקשה ממנה תחלה . עוד הקשה הלח"מ כיון דכבר הירץ ויצא אל המזבח מאי הדר מקשה ויתחיל מקרן מערבית דרומית הא בעינן ויצא אל המזבח ולמאי איצטריך טעמא שלא יתן אחוריו אל הקדש ועוד יש גמגום בהבנת הירושלמי באופן שצ"ע ויבוב עכ"ל ולפי מה שפירשתי בקונטרס מיושב הכל ועיין ברמב"ם ובמפרשיו פ"ו מהלכות מע"ק ובפ"ד מהלכות עבודת יוה"כ ותמצא שדברי כנים ואמיתיים :

(שם ע"ב) **שני** כהנים כרתו כפולמוסיות . נראה דבבית שני איירי דבבית ראשון לא היו פולמסאות כי אם בימי טיטוס ואספסיינוס ובבבלי בפרקין דף נט הגירסא שמי כהנים גדולים נשתיירו במקדש ראשון וקשיא לי בקרא משמע דבמקדש הראשון לא נשתיירו כהנים גדולים שכן כתיב סוף ירמיה ויקח רב טבחים את שריה כהן הראש ואת צפניה כהן המשנה וגו'

ויכה אותם מלך בבל וימיתם ברבלה וגו' וגם בת"י מקשים מזה דאמרי' בתמורה מימות משה ועד ימות יוסף בן יועזר לא היתה מחלוקת בישראל ואילו הכא משמע דאיפליגו במקדש ראשון אך ממאי דקאמר ר' יודן הדא אמרה דעביד הכין וכו' משמע דבמקדש ראשון היה דאי במקדש שני מנ"ל דעביד הכי עביד דלמא פליגי בה אבל אי היה במקדש ראשון ע"כ לומר דלא פליגי בה דאי פליגי קשיא קושית ת"י הא במקדש ראשון לא הוה פלוגתא מיהו י"ל דה"ק ודאי שניהם דרין עמו ואין אחד מהם משקר שמעינן דעביד הכי עביד ולא חשו חכמים מלהזהירו אף יעשו וגירסתינו עיקר :

(דף ל ע"ב) **וכפר** את מקדש הקודש זה לפניי ולפנים . בקונטרס פירשתי דקאי על הדמים שמזה וראיתי בת"י שפירשו כן ולא הביאו ראיה לדבריהם מדברי הירושלמי ואת"ה א"כ קשיא סיפא דקרא ועל הכהנים וגומר וי"ל דודאי גבי כהנים דכתיב ועל הכהנים היינו שיכפר על הקרבתן בטומאה אבל ברישא כתיב וכפר את מקדש הקדש ודאי דאיכא לפרושי על הדמים שמזה עליהן :

(שם) **צריכה** ליה וכו' . פי' בבקונטרס דחוק ולכן נ"ל דה"ג צריכה ליה בשלא סתמיל ליתן ונחסרו אבל אם הה"ל ליתן כל עמה מ"ד מצוה מעייר הרי הוא שיריים וכן אמרו בבבלי בזבחים דף פ"א ע"ב אפילו למ"ד שיריים מעכבי חסרו אין מעכבין :

הדרן עלך פרק הוציאו לו

פ"ו (דף לב ע"ב) **רבי** יוחנן אמר בני שבזוג ראשון . כתב הרמב"ם פ"ה מה' יוה"כ והשני מן השנים שהגריל עליהם ירעה עד שיפול בו מום וכתב הכ"מ פלוגתא דרב ור"י ופסק רבינו כרב ע"כ ובאמת שזה תמוה דרב ור"י קי"ל כר"י והאריך הרב בכ"מ פט"ו מה' מע"ק לתרץ קושיא זו ע"ש ולפום סוגין יפה פסק הרמב"ם כר"י גם מה שהקשה עליו הלח"מ מפ"ד דה' ק"פ דפסק התם בעא"ת נידחים ע"ש נראה לפום סוגין דלק"מ דשאני הכא דכתיב ועשהו חטאת מיניה שמעינן שאין השעירים נדחים אבל בעלמא בעא"ת נדחין וצ"ע :

(דף לג ע"א) **עד** וכלה מכפר את הקדש דברי ר"י וכו' . בקונ' פירשתי כפי הגירסא שלפנינו ויותר היה נ"ל לגרוס בסמוך על דעתיה דר"י אין הוידוי מעכב וכן בכולם וכ"ה בבבלי פ' טרף בקלפי דף מ' ע"ב דר"י סובר עד שעת מתן דם אבל הוידוי לא מעכב ור"ש סובר דהוידוי מעכב וכן עיקר :

(שם) **שילחו** ביד שנים מהו ביטמאו בגדים . קא קשה פשיטא דמטמאין בגדים דהא לא ידענו מי הוא השליח וי"ע דה"ק מי מטמאין שניהן בגדים בודאי או דלמא אינן מטמאין אלא בספק :

(שם ע"ב) **דרך** הזירה וכו' . כתב הרמב"ם פ"ה מהל' פרה הלכה ו' מאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר משיצא חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחייתו לעזאזל אבל אחר שדחהו אם נגע בכלים ובגדים טהורים וכתב הראב"ד והולי יאמר על הדוחה עצמו שדחהו אחר דחייתו אינו מטמא בגדים שאינו מטמא אלא בשעה שמתעסק בו אבל כשפירש ולד הטומאה הוא ואינו מטמא כלים ודבר זה יש לו פנים במסכת זבים ולא תימא לאחר דחייתו אלא אפילו קודם דחייתו אם פירש הוא ועשהו אחר פרישתו אינו מטמא כלים וכל זה צריך לפנים ע"כ וכתב הכ"מ פשיטא דכונת רבינו כפירוש הזה ומ"ם ולא תימא וכו' טעמו לומר דא"כ למה תלה רבינו הדבר באחר שדחהו אפילו קודם שדחהו נמי אפשר וי"ל אע"פ שהדין כן הוא מאחר שפירש מדחייתו בוב אינו מטמא כלים מ"מ רבינו אורחא דמילתא נקט שאין דרך להניח מלוהו שיעשנה תמר ע"כ והדבר דחוק ולפום סוגין לק"מ שכונת הרמב"ם לומר אם לאחר שעשה מלוהו ברח השעיר אע"פ שעוסק בשילוחו שנית אינו מטמא בגדים אפילו לא פירש ודבר ברור הוא :

(שם) **בדקו** הדברים ולא מצאו . כתב הר"ם יפה דל"ג ליה דא"כ למה הוצרך נחוניון לברוח וכו' ועוד האריך להגיה ע"ש ולפי מה שפירשתי בקונט' אפשר לקיים גירסתינו :

(דף לד ע"א) **אית** תניי תני כבש גופו . ותימא הא תנן במסכת שקלים פ"ד כבש פרה וכבש שעיר המשתלח באין משירי הלשכה הרי מפורש דכבש ממש היתה :

(שם) **וכן** אמר לי אליעזר בני וכו' . בבבלי הגירסא שח לי אלעזר בני ופרש"י בלשון שחוק על דבריי ואמר לי אם ע"י עירוב וכו' ע"כ והדבר תימא איך ישיב ר"א על דברי אביו בלשון שחוק וחלילה לומר כן אבל נראה לי שהשיב דרך שיחה בעלמא ולא כסותר דברי אביו שאסור לעשות כן :

(שם) **ר"ח** בר בא הוה מסתפי וכו' . קלא קשה מאי קמ"ל שמתה הבת בנפא על שעיכבה מלשתות ונראה דקמ"ל שאין לסמוך על זה שאין יצר הרע אוהב אלא בדבר האסור בודאי ילך לו התאוה שהרי אמר לבתו שתשתה בבית ואפ"ה מתה :

(שם ע"ב) **כשנים** שבין שמים לארץ . בשבת פ' ר"ע בד"ה כשנים וכו' פירשתי במאי פליגי ר"א ור"י ע"ש :

(דף לה ע"ב) **שניא** היא דכתיב והוציא עד שיוציא וכו' . כתבו תוס' בזבחים דף קד בד"ה שיצא רובו במיעוט אבל פי' בקונ' דמיבעיא ליה לענין טמא המתעסק בהן וקשה דבסוף כילד צולין אמרי' המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח דהוצאה כתיב ביה כשבת ופריך ממתני' דהיו סובלין וכו' ראשונים מטמאין בגדים וכו' ואף ע"ג דלא נח ומשני בנגררין וא"כ רובו במיעוט אבר דהכא לא מחייב לענין שבת כיון דאגודו מכפנים לא יטמא בגדים ע"כ ולפום סוגין ל"ק דהוציאה את הפר לא קאי אשר אלא אגברי ולכך מיבעיא ליה שפיר אם יצא הפר רובו במיעוט אבר והסובלין כבר יצאו כולן מהו :

(שם) **מהו** שיטמא בגדים בלא הבשר וכו' . תוספות בזבחים דף קה העתיקו גירסא שלפנינו מהו שיטמא בגדים וכו' אך א"א לקיימו דהא לכ"ע בין לר"מ בין לרבנן אין מטמאין בגדים ועוד מאי קאמר הואיל ופופן לטמא טומאה חמורה דהיינו שמטמא בגדים הא גם מיד יטמאו בגדים הלכך נ"ל גירסתי שבקונ' עיקר :

(דף לו ע"א) **שלא** חישב לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח . מכאן ראיה מבוררת לפי' תוס' במס' זבחים דף לה ע"א בד"ה באכילה וכו' ודלא כפרש"י שם ע"ש :

(שם) **זר** שטרף וכו' . כתב הרמב"ם פ"ו מהל' מע"ק הלכה ה' ושריפת כל הנשרפין כשירה בזר ובלילה ע"כ והרב בכ"מ לא הראה מקומו היה ובלי ספק שמדברי רבי זכיי שמע לה :

(שם) **לא** שמנית את הזאור ולא שמסדר את המערכה . כ"כ גם הרמב"ם פ"ו מהל' פרה הלכה ד' וקלא קשה הא מתחילה היה מסדר את המערכה ואח"כ הניח בה את האור כמ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' פרה א"כ היה לו לומר בהיפך לא שמסדר את המערכה ולא שמנית את האור

ויי"ל זו ואחז"ל זו קתני :

(שם במתני') **והלא** סימן גדול היה להם וכו' ובוהין כדי מיל . וקשה מנא ידעו ששהו כדי מיל ואין לומר שידעו לשער שיעור מיל א"כ גם שיעור ג' מילין ידעו לשער ועוד למה קראו סימן גדול ונראה דשהו כדי מיל קודם שחזרו וסם שהו עד שראו המלוים השנים שבאו לסוכה שניים שהיתה מיל מסוכה הראשונה ואח"כ חזרו הרי ג' מילין ואע"ג דהני הלוה ותוזרין י"ל שלא רצה להפסיק בין הליכה וחזירה מ"מ השתיה היתה קודם החזרה :

הדרן עלך פרק שני שעירי

פרק ז (שם ע"ב בגמ') **הרי** שתיטה וכו' . וקשה דלמא שאני שחיטה דלורך פנים היא וכה"ג מבני בבבלי דף ס' ע"ב וי"ל דסובר הירושלמי לורך פנים לאו מילתא היא וע"ל פ' טרף בקלפי ה"א בד"ה שחט כו' :

(שם) **רצה** עובדה בבגדי זהב וכו' . כתבו ת"י בר"פ בד"ה ואם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא אבל בבגדי זהב אין לקרות שאין ללבוש לכתחילה בגדי זהב אם לא ללורך ע"כ וקשה הרי מפורש א"ר יוחנן דאם רצה לקרות בבגדי זהב קורא וי"ל דסברי ת"י דבבלי פליג אירושלמי וסובר דקריאת הפרשה לא הויא עבודה כלל כדקאמר התם מדקתני באיצטלית לבן משמע מכלל דלאו עבודה היא :

(דף לז ע"א) **כד** דהיא הדא אוריא וכו' . כתב בש"ע א"ח סי' קמז ס"ת ביום שיש ב' ס"ת לא יפתחו השניה ולא יסירו המפה עד שיגללו הראשון ואין מסלקין הראשונה עד שכבר הכינו השנית וכתב המג"א בירושלמי איתא שאין להוציא השניה מהארון עד שמחזיר הראשונה למקומה וכן כתב במ"ס פי"א ואנו אין מנהגינו כן אלא מוציאין שניהם בבת אחת ואין מסלקין וכו' עכ"ל ד"מ בשם א"ז וצ"ע מנ"ל למיעבד דלא כירושלמי ועוד דבגמרא דילן ביומא דף נו איתא הסוגא דנתית קמיה דרבא ואמר נטל דם הפר והניח דם השעיר וה"ל אימא הניח דם השעיר ונטל דם הפר א"כ הכי לך דצריך שינית הראשונה קודם ואח"כ ליטול השני וכו' ע"ש וקשה מאי ראיה מבבלי ודאי טעמייהו דרבנן דאמרי דבעי ב' כהנין משום חולשא דכה"ג שלא יקח בידו בבת אחת כל דם הפר ודם השעיר שצריך שיקבלהו כולו שהוא משא כבד וכה"ג אמרו בבבלי דף מד ע"ב דהיום חותה בשל זהב ובה היה מכנים והיום קלה משום חולשא דכה"ג ולכך פריך בבבלי לר"י ליעבד תרי כהין וזה פשוט וברור והא דלא נהגו כירושלמי משום דקשיא עוד הא אמרינן שאין גוללין ס"ת ברבים מפני כבוד הציבור שיהיו מלפין ודוממין לכך א"כ בשעה שמוכילין הראשון עד שמביאין השני הרי הציבור דוממין וזהו קושיא שאין עליה תשובה א"ו ר' יוסי לשיטתו שאינו סובר שאין גוללין ס"ת ברבים כדאמר לעיל בסמוך הלכך לא חיים אם הציבור ממתינים בין ההולכה וההבאה וכיון דבבבלי בפרקין מסיק הטעם שאין גוללין ס"ת ברבים מפני כבוד הציבור א"כ פשיטא שצריך להוציא שניהן כא' ולא יסלק הראשונה עד שינית השניה מפני כבוד הציבור שלא יהיה הפסק ומנהגינו ברור ונכון וא"נ לכל מה שדחק המג"א ע"ש ותו לא מידי :

הדרן עלך פרק בא לו

פרק ח (דף לח ע"ב) **אלו** הפיגולין והנותרין וכו' . קשה מהיכי תיתי להתירן ביה"כ דאיצטריך קרא לאסרן וראיתי שכבר הרגישו בקושיא זו הראשונים ונ"ל דסד"א כיון דע"כ היקישן הכתוב עינוי למלאכה היינו מוקמינן קרא לאכילת איסורין דדמיין לסיקישא בכל לד ולעבור עליו בשני לאוין :

(דף לט ע"א) **והא** תני שוות וכו' . מה שיש לדקדק בזה עיין במ"ש בשבת דף לה בד"ה תני וכד"ה מניין כו' :

(שם ע"ב) **אתי** תמי בתחילה הוא אסור וכו' . וקשה דאיצטריך מהני' לאשמועינן איסור תשמיש כמי שרוצה לשמש ביום סמוך לעתותי ערב ואין צריך להתפלל עוד ביום ולתפלת ערבית יכול לטבול בלילה ומשום רחילה שריא קמ"ל דהתשמיש גופא אסור וי"ל דסובר אסור לשמש ביום ודוחק :

(שם) **לית** הדא פליגא וכו' . וקשה דלמא ריב"ל אף בנא לו ע"י הרהור אשה מצריך טבילה וכדסלקא אדעתין מעיקרא ולא קשיא הך ברייתא :

(דף מ ע"א) **אזהרה** למלאכת הלילה לית כאן . וקשה למה לא קאמר גבי מלאכה כדקאמר גבי עינוי אזהרה ועונש למלאכת הלילה לית כאן . וע"ק הא כתיב בפרשת אמור סתמא כל מלאכה לא תעשו חוקת עולם וגו' וקאי גם אלילה ע"כ נ"ל דגרסינן אזהרה למלאכת הלילה אית כאן עונש לית כאן דגבי עונש כתיב בעצם היום הזה :

(שם ע"ב) **הכוסס** חיטי תרומה וכו' . מה שיש לדקדק בזה כתבתי בשבת דף מג ע"ב :

(דף מא ע"א) **ויתנן** לו שלא דכלה . כתב מהר"ם יפה אע"ג דלא נתפרש בכתוב דהוה תרומה נראה מדאסרת קרא למכתב וכו' ואע"ג דאיש מצרי הוה ומשום פיקות עכו"ם אין לחלל תרומה וכו' ע"ש ולפמ"ש בקונט' לק"מ :

(שם) **כ"ד** עשרונות וכו' . כתב מהר"ם יפה אע"ג דבלא"ה היו מותרים לזרים מכיון דהוסרו משלחן אחר הקטרת הבזיכין היינו מדכתיב והוא דרך חול ואף כי היום יקדש בכלי ופירשו בפ' שתי הלחם וכו' ע"ש ותימא הא ודאי שהירי מנחות אסורים לזרים אע"ג דלית בהו מעילה וקיל איסורייהו מהנהו דמחייבין עלייהו קרבן מעילה לזרים מיהת אסורין וע"כ מפני שאחזו כולהם אכלן וזה ברור :

(שם) **וקראן** עליו התכמה וכו' . נראה דאירי שאכל דברים שלא הפרישו מהם תרומה ומעשר ומפני שידע שמותר בטבל קראו עליו המקרא הזה וכן נ"ל לפרש הא דאמרו בבבלי פעם אחת רלתי למזרחה של הגה וכו' :

(דף מב ע"א) **דלא** כר' . ולא רצה לאוקמי מתני' בג' עבירות דלא מהני להו יוה"כ עם התשובה לר' וכמו שפירשתי בקונטרס והר"ם יפה האריך שם ע"ש ולפמ"ש בקונטרס לק"מ :

(שם ע"ב) **לא** כיפר . כתב מהר"ם יפה קשה דמנ"מ הרי מיהה ממרקת דכה"ג פריך בפ"ק גבי שעיר וכו' ע"ש ונ"ל דהירושלמי לשיטתו אזיל דבחילול השם דמיתה מכפרת שלים ויה"כ שלים נמצא שלים דיה"כ נשהייר :

(שם) **מחול** לי על כל פשעי כו' . מהר"ם יפה הקשה דנקט פשע והדר עון ושדר חטא וזה דלא כר"מ ודלא כרבנן ע"כ ולפי מ"ש בקונטרס מתורץ בטוב :

הדרן עלך מסכתא יומא

פרק א (דף א ע"א) **או** אינו אלא שעיר של ר"ח. בבבלי ריש מכלתין שקיל וטרי אליבא דהתם דס"ל כבר קפרא דהכא דדריש לתרוייהו מהאי קרא לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יוה"כ וכו' אימא כוליה קרא ביוה"כ כתיב אמרי יליף צוה צוה וכו' וזהו כדדרים הכא לבר קפרא וכתבו התוס' ד"ה אלא אימא כוליה קרא ביוה"כ וכו' דס"ד דמקשה דתרוייהו איצטריך ליוה"כ דאי לא כתב אלא לכפר ה"א כפרה דקרבנות וכו' ע"ש. ולמאי דדייק הכא דילמא שעיר של ר"ח ומנא ניה דיוה"כ צ"ל דכפרה דקרבנות בלאו הכי לא קשיא לוה דאכן לא דייקינן אלא פרישת שבעה ליום אחד דומיא דמילואים כעין דאמר התם דנין פרישת שבעה ליום א' וכו' ומעיקרא דמי לה התם בדימויי אמריני וסוה מצי לשנויי הכי מעיקרא אלא דכן דרך הש"ס. והדר מקשי התם ואימא עצרת דפרישת ז' ליום אחד הוא דנין פר אחד ואיל אחד וכו'. והאי שנוייא שפיר שייכא נמי על של ר"ח דלאפוקי ר"ח דשני פרים ואיל אחד נינהו אלא דהך שנוייא דמשני הכא טפי עדיפא דמתרצי כולהו קושיין בהא וכרבינא דהתם בדף ג' ע"ב דנין עבודה בכ"ג מעבודה בכ"ג לאפוקי כולהו קושיין דלאו עבודה בכ"ג נינהו וכתירוצא דר' בא דלקמן והלכך נמי לא משני דנין דבר שנוהגין פעם אחת בשנה וכו' כדמשני התם על פירכא ואימא רגלים:

(שם) **מה** זו כפרת אהרן עצמו וכו'. יש לפרש כפרת בניס דקאמר על כפרת כל בני ישראל קאי שבכפרתן בפני עצמן הוה במילואים וכן ביוה"כ ולא צריך להא דפרישית בפנים דתליה אם כפרת כהנים בפרו של אהרן בקביעותא או בקופיא. והכי משמע ממסקנת הבבלי במכלתין דף כ' דבקביעותא מתכפרי וכדדמי רב ששת התם ותפס זה הרמב"ם למסקנא דפרו של אהרן קרבן השותפין הוא כדכתב בפ"א מהל' תמורה בהל' ו' וזכרתי מענין זה בסוף פ"ק דשבועות וע"ש:

(שם ע"ב) **ולא** כך אינו טמא ממאת הזייתו. לכאורה קשיא דבכהן של יוה"כ נמי קשיא הך קושיא והיכי מצי עביד עבודה. ומאי אמרת ביה ואי כדמשני אביי התם בדף י"ד אליבא דר"ע דס"ל דהואה מטמא לטהור ופריך שם דמתני' לא כדר"ע וכו' וקאמר אביי אפי' תימא כר"ע דעביד עבודה כולי יומא ולפניא מדא עליה וטביל ועביד הערב שמש. וכן נמי משני הכא לקמן ריש הלכה ב' א"כ בשל פרה נמי נימא הכי ואפ"ת דעביד עבודה ל"ק. ולעולם אין הכהנים נוגעין בו שלא יטמאו אותו ולא מצי עביד עבודה ול"צ לשנויא דר' בון. ולמאי שהסברתי בפנים דלא אשכחן בשל פרה בהדיא דעביד עבודה כל ז' כדאשכחן בשל יה"כ. י"ל דהכי דמצי לשנויי הכי אפשר דהוא׳ל ולקושטא דמילתא לא עביד עבודה דלא אמרו אלא בשל יוה"כ וכדי לחנכו בעבודה הלכך משני לה שנוייא רויחא דאין ה"נ דהך שאין נוגעין בו אינו אלא משום מעלה בעלמא. וראיתי בנ"י שמביאין בריש מכלתין להך דהכא וגרים שם על הקושיא ולא כך אינו טמא ממאת הזייתו דמשני שלא יטמאו אחיו הכהנים ממנו. ומילתא דתמיהה היא דהאיך יטמאו ממנו הרי אינו אלא ראשון לטומאה שנגע במי חטאת שכן אב הטומאה. וצריך לדחוק ולומר דמוסיפין שמא יגעו במי הזייה שעליו ובשעת הזייה. וכל זה אינו שוה וטפי נימא הגי' שלפנינו וכדפרישית:

(דף ב ע"ב) **אמר** ר' יוחנן כל המעכב לדורות וכו'. ובבבלי דף ד' ע"ב גרים איפכא לר' חנינא כל המעכב לדורות ולר' יוחנן כל הכתוב בהן מעכב וקאמר התם מאי בינייהו א"ר יוסף סמיכה איכא בינייהו וכתבו התוס' תימא לי אמאי לא קאמר נמי שיריים מעכבי איכא בינייהו וכו'. מיהו בירושלמי קאמר סמיכה ושירי הדם וכו' אבל תימא לי לימא הקטרת אימורין שאינן מעכבין לדורות איכא בינייהו וכו'. ולמאי דמתרץ בת"י קושיא דהקטרה משום דלא שייך באהרן שלא שימש כל שבעת ימי המילואים א"כ קושיא דשיריים לסוגית הבבלי נמי מיתרצא בכך. שהרי לא נאמר אלא למשה ואת כל הדם תשפוך וגו' וכך הוא בעשייה. ומיהו לסוגיא דהכא דנקט שירי הדם קשיא לינקוט נמי הקטרה והנראה דבאמת בהדא דאיכא בינייהו סגי למינקט״ה וכדנקט בבבלי דאטו כי רוכלא ליחשב וליזיל והא דנקט הכא שיריים לאשמעינן דלדורות לא מעכבי כלל ולאפוקי ממ"ד בפרק איזהו מקומן דף נב דשירים הפנימים מעכבי כדגרסינן התוספות והשתא לא צריך למינקט נמי הקטרה דלכ"ע לא מעכבא לדורות וכדאמרינן נמי בהאי תלמודא לעיל בפ' תמיד נשחט הלכה ד' בפשיטות. ובהכי ניחא נמי מאי דקשיא אמאי לא קאמר דמכנסים ועשירית האיפה איכא בינייהו דלמ"ד כל המעכב לדורות מיעכבי נמי במילואים אלו מעכבי דלכ"ע מעכבין לדורות ולמ"ד כל הכתוב בהן מעכב הני דלא כתיבי בפרשה לא מעכבי הניחא לסוגית הבבלי ל"ק די"ל דהכל מודים באלו דמעכבי כדקאמר התם דף ה ע"ב מבלי פלוגתא דמכנסים יליף כשהוא אומר וזה הדבר וכו' להביא המכנסים ועשירית האיפה אתיא זה זה אלא לסוגיא דהכא דמשמע דפליגי בהא א"כ נימא דהני גופייהו איכא בינייהו אלא ודאי דקמ"ל כ"מ לדורות דכמו דסמיכה לכ"ע לא מעכבא לדורות ה"כ שירים ואף הפנימים ולאפוקי מהאי מ"ד וכדאמרן:

(שם) **ציץ** ומצנפתו של אהרן וכו'. הנכון הוא לפי פשטות השמועה דפליגי הכא כדפליגי בה בבבלי דף ה ע"ב דר' חנינא סבר דציץ ומצנפת של אהרן קודם לאבנטן של בניו היינו כמ"ד התם דבאבנט אהרן ואח"כ בניו דבתחלה חגר אהרן אבנטו ואח"כ הלבישו שאר הבגדים וציץ וכו' ואח"כ חגר אבניטן של בניו והוא הפסק בגדים בין האבנטים של אהרן ובין של הבניו ויסודה ברבי ס"ל כמ"ד התם אהרן ובניו בבת אחת דכתיב ותגרת אותם אבנט. והיינו שלא היה שום הפסק בין האבנטין. ור' אידי בא לתרץ דהא מ"מ קשו קראי אהדדי והלכך מפרש דהכתוב ותגרת אותם אבנט לא נאמר אלא למצוה כלומר למצות אבנט ולא לסדר הלבישה אבל לציווי סדר הלבישה קראי דעשייה עיקר וכך נצטווה וכדכתיב ויקרב משה וגו' וכעין דפרישית בלשון הב' וזהו כדעת ר' חנינא. ובבבלי מתרץ קראי כמר וכמר דלמ"ד אהרן ובניו בבת אחת הא דכתיב ויחגור אותו באבנט והדר כתיב ויחגור אותם אבנט הבוא ללמד אבנטו של כה"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט דשל כ"ג היה של כלאים כדכתיב בפ' תצוה ושל כהן הדיוט היה של בוץ ואידך מפרש להכתוב ותגרת אותם אבנט ללמד איפכא דאבנטו של כה"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט דשניהם של כלאים הן. והיה נראה לפרש לדברי ר' אידי דהכא ג"כ כעין זה דלמצוה הוא דנאמר למר שיהו אבנטים שוין ולמר שיהו חלוקין במעשיהן אלא מדמסיים אבל לצווי ויקרב וכו' משמע דלא בא אלא לתרץ דברי ר' חנינא דלא תקשי מהכתוב דמייתי יהודה ברבי וכדפרישית:

(דף ג ע"א) **עשירית** האיפה שאיך קרבה וכו'. אין לפרש דהבעיא היא אם היתה סיום משל צבור או משל אהרן ואם משל צבור שלימה קרבה וכדתנן במנחות שם דכל שהיא משל צבור קריבה היא שלימה והדר בעי אם בימי המלואים קרבן יחיד היה או קרבן צבור ד"א ליתא דאם הבעיא הראשונה היא אם משל צבור או לא א"כ מאי האי דפשיט ניה אין תימר שלימה קרבה וכו' הא סוף סוף כבר היתה קריבה בשחרית מקודם לכך נראה פי' האי בעיא כדפרישית בפנים:

(שם ע"ב) **מכיון** שמסר יום ללילה דיו. וכעין זה סבירא ליה לר' חייה בר יוסף לענין הלינה בקדוש ידים ורגלים כדקאמר לקמן בפ"ב בהלכה א' ועיין במה שנתבאר שם:

(שם) **אשכחת** אמר על דעתיה דר' יוחנן היה שם שבע עמידות וכו'. זה הענין מהמנין של עמידות והפירוקין ענין עמוק מאוד הוא ונתבאר היטב בפנים. וכמה שביארתי דקראי דייקי ליה לר' חייה ול"ק לר' יוחנן די"ל דס"ל גמר שבעת ימים האמור בלילה משבעת ימים האמור בישיבה מה להלן לילה עם היום אף כאן לילה עם היום וגלי רחמנא בישיבה וה"ה לינה והשאר מבואר הכל בפנים:

(דף ד ע"א) **דכתיב** שבעת ימים יכפרו על המזבח. אסיפא דקרא קא סמיך וכדפרישית בפנים ולהכי לא מייתי קרא דפ' תצוה דכתיב שבעת ימים תכפר על המזבח משום דשם לא נזכר מיום השמיני כלל. וסוגיא דהכא דמדמי קראי דיחזקאל למילואים שבתורה אזלא כהאי דר' יוסי במנחות דף מ"ה דמדייק התם על הא דכתיב בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר ומטאת את המקדש מטאת עולה היא וקאמר שם ר' יהודה פרשה זו אליהו עתיד לדרשה א"ל ר' יוסי מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה א"ל תנוח דעתך שהנחת דעתי:

(שם) **פירש** בן בתירה שמא יבא על אשתו נדה וכו'. ובבבלי דף ו' מייתי כגי' התוספתא שמא תמצא אשתו ספק נדה ויבא עליה ופריך אטו ברשיעי עסקינן אלא שמא יבא על אשתו ותמצא ספק נדה כמאן כר"ע אפי' תימא רבנן וכו' במד אמר מודו ליה. והא דלא משני כדמשני הכא שמא תטמא בשעת תשמיש י"ל דקמ"ל בהא דבחד אמר מודו ליה רבנן לר"ע ובהכי ניחא במאי דמקשין אמאי לא קאמר שמא תמצא אהיום או על שלו דלכ"ע טמא היא אלא דהיא גופא קמ"ל דבחד אמר נמי מודו רבנן. שוב ראיתי בת"י ומצאתי שכתבו כעין זה דלרבותא נקטיה דאפי' בחד אמר מודו ליה וכו' וע"ש:

(שם) **אשכחת** אמר מה דאמר ר' יוחנן צריכה לבן בתירה וכו' כוין אמרין ישמש מטתו ויתן לו בלשכת פלהדרין. לכאורה יש לפרש כפרש"י ז"ל מביתו מאשתו למה פירש תבא אשתו עמו שם וכו' וה"נ קאמר דה"א שישמש מטתו ג"כ ויתן לו שם אלא דהכי הקשו התוס' על פירושו דהכי דלא קדישא בקדושת עזרה מ"מ בהר הבית היתה ובעל קרי אינו רשאי ליכנס במחנה לויה. ומה שרצו שם לפרש דה"ק הוה לן למימר שיפרישוהו למקילה אחת בהר הבית דממילות לא נתקדשו זהו דוחק גדול דהא לקמן אמרינן דלישכת פרהדרין היתה לה מזוזה משום גזירה שלא יאמרו כ"ג חבוש הוא בבית האסורין וא"כ האיך יפרשו אותו למחילה אחת דאין לך בית האסורין גדול מזה לכך נראה דה"ק דה"א ישמש מטתו בביתו וילך לו ליתן בלשכתו וכך פירשו בת"י להא דהתם מביתו למה פירש ילך לביתו אחר תמיד של בין הערבים וישמש מטתו ויטבול שעה אחת קודם שקיעת החמה ויעריב שמשו ויבוא בלשכה דהא נמי אהרן לן במחנה לויה שעה אחת שהמשכן מפורק וכמו כן משמע בירושלמי דקאמר דאצטרך לבן בתירה ולדר' יוחנן דאי מדר' יוחנן ה"א שיכול לצאת שעה אחת ולשמש ביתו עכ"ל אלא דאכתי קשיא לי הא לר' יוחנן דיליף ממלואים ולדידיה לא היה המשכן מפורק אלא בבקר וא"כ העמידו מיד כדמוכח מהאי מכיינא דלעיל וכדפרישית שם דלא היה אהרן יכול לצאת כל זמן שהיה המשכן עומד. וא"כ היאך יכול לצאת כאן ולשמש ביתו ולעשות הערב שמש ואפשר דה"ק אילו לטעמא דר' יוחנן דהכא בלמוד דיליף ממלואים ה"א במלואים היה יכול לצאת שעה אחת וכו' וכלומר ובהא לא הוה אמרינן כר' יוחנן לגמרי אלא דהמשכן היה מפורק אחר שהוקרב התמיד של בין הערבים והיה אפשר לו לאהרן לצאת וכו' וה"כ כן לכך איצטריך נמי לדבן בתירה:

(דף ה ע"א) **אמר** ר' יוחנן מפני איבה עבר זה וכו'. עיין בהוריות שם שבארתי דנראה דאיכא נ"מ בין דעת התוס' דמכלתין דף יב ובין דעת הרמב"ם ז"ל באם עבר ושמש בד' בגדים ככהן הדיוט אי כמחוסר בגדים דיינינן ליה או לא וע"ש ד"ה עבר זה ושימש זה:

(שם) **פר** ושעיר של יוה"כ משלי הן קריבין וכו'. כך הגי' בתוספתא פ"ק וכן הביאו התוס' במכלתין שם וכן היא הגי' בפ"ק דמגילה וקשה הוא דהרי אין השעיר משל כ"ג אלא משל עם כדכתיב. ובהוריות שם הגי' פר ואיל שקרבים היום משל מי וכו' ושם ציינתי להגי' דהכא אבל הגי' דהתם עיקרית. ואפשר נמי לתרץ הגירסא דהתוספתא ודכאן ודמגילה דהרי מסתמא הופרשו מאתמול הפר משל כ"ג וזה שאירע בו פסול היום וכן השעיר הופרש משל צבור וכשאירע פסול בכ"ג ווה ודאי היה בעבודה של שחר ושימש זה תחתיו בכהונה גדולה וכסבור היה דמה שהופרשו נפסלו מחמת שאירע פסול בכ"ג וצריך להפריש אחרים ושאל אם ספר האמר שצריך להביא היום יכן שעיר אחר שצריך להביא ווה לא יהיו משל צבור דמסתמא אין הצבור צריכין להביא אחר משלכן דמה לכן אם אירע פסול בכ"ג אלא משל העובד היום יבואו האחרים ומשל מי וכו'. והשתא עיקר השאלה היתה אם ישאר להיות כ"ג אפי' יעבור פסולו של ראשון שהרי היום ודאי לא יעבוד הראשון שאירע קרי לו וצריך טבילה והערב שמש אלא הוא יעבוד היום ובתוך שאלה זו נכללה ג"כ הספק שהיה לו אם הפר והשעיר הקריבין היום שהופרשו מאתמול נפסלו ואם צריכין לאחרים וכן משל מי יבואו האחרים. וזהו דקאמר וידע המלך מה הוא שואלו שהבין שאלתו בכלל וא"ל וכו' כך נראה לקיים הגי' הואיל והיא בכמה מקומות כן:

(שם) **שיצא** לדבר עם המלך ערב יה"כ ונתזה צינורא וכו'. ובהוריות שם גרים ערב יה"כ עם חשיכה ונתזה צינורא וכו' וניחא היא שלא היה פנאי לטבול ולעשות הערב שמש לפיכך נכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו:

(שם ע"ב) **מקדשין** לו אשה על תנאי וכו' והא דפריך לקמן ויקדש מאתמול היינו שיקדש קדושין גמורין ומשני שמא דא"כ הוו שני בתים. אבל בבבלי דף יג דפריך מעיקרא ומי סגי לה בתקנתא ביתו אמר רחמנא וכך לאו ביתו דמקדש לה והא כמה דלא כנים לאו ביתו דכנים לה א"כ הוו ליה שני בתים דמגרש לה אי דמגרש לה הדרא קושיא לדוכתא וכו' ושקיל וטרי עד דמסיק לאדא אמר ה"ז גיטך ע"מ שלא תמות מברתך. ולאחדא אמר ה"ז גיטך ע"מ שאכנס אני לבית הכנסת וכו'. והתוספות כתבו שם בירושלמי משמע אשה אחרת מתקינין לו מזמנין אותה שאם תמות אשתו ביה"כ שיקדש זאת ביה"כ ופליג אגמרא דידן דפריך התם ויקדש מאתמול דמשמע ליה מתקינין בהזמנה בעלמא ומשני וכפר בעדו וכו'. ולפי הגי' שלפנינו אינו כן אלא מתקינין שמקדשין לו מאתמול על תנאי וכו' ופריך ויקדש מאתמול קדושין גמורין. ומיהו בהא פליג אגמרא דידן דהתם קאמר כמה דלא כנים לה לאו ביתו היא והאי תלמודא ס"ל דבקדושין סגי ועל תנאי ושימולו ביה"כ אם תמות אשתו וזהו ודאי ל"ק דאם שבות כוה שהירו במקדש אמאי לא יכנס עם האחרת לחופה דנמי איכא אלא משום שבות דוה אי אפשר כלל דהיאך יעשה אם תמות אשתו בפלגא דעבודה וכו' וכדמדייק התם דלחופה א"א לאוקמי כדקאמר אי הוי לה דקא בעי למימת קדים איהו וכו' ווה אין צריך לפנים דכל כך שהות שיכנוס עמה לחופה ודאי לא שייך כלל לא לפי סוגי' דהכא ולא לפי סוגיא דהתם וכתבתי לזה מפני שיש שמדקדקים כך ושיבוש הוא. ושמעתי לאחד שתירץ זה משום דחופה זו אינה ראויה לביאה היום וזה שיבוש על שיבוש וכי תשמיש המטה ביה"כ אסור הוא מן התורה שלא מסקינן דקראי אסמכתא בעלמא נינהו לענין שארי ענויין כמבואר לקמן ריש פ"ח וע"ש במה שביארתי בס"ד. ובהא דמתרץ הכא קושיא עד דלא מקשי לר' יהודה וכו' קרי מצוי וכו' משני התם נמי בשינויא אחרינא אמרי לך רבנן כה"ג זריז הוא כו' ווה אפילו אמרת מיתה מצויה. וכדר"י מ"מ איכא למיפלג ולומר טעמא דקרי מצוי יותר הוא ולא נצריך בזה:

(דף ו ע"א) **ואינו** טמא משום הזייתו. עיין לעיל ד"ה ולא כך אינו טמא וכו' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

(שם) **בהדא** בולי ואיסטרגי הוה לון קריבו. בבבלי פ' מי שמת דף קמג גרים להאי עובדא הכוא דמי כלילא דשדו דבי מלכא אבולי ואיסטרוגי אמר רבי ניתבו אבולי פלגא ואיסטרוגי פלגא [והרשב"א ז"ל פי' שם אסטרטוגי גניבים ומליסטא דקאמר הכא אין בולי בכלל איסטרוגי וכו' משמע דאסטרוגי על שאר כל המון העם מיתפרשא דלא שייך לומר דהבולי בכלל הגניבים הם] מתיב רבי זירא האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד ואם הביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד יצא אם הביא אין לכתחלה לא ואי ס"ד כל כי האי גוונא פליגי פלגא ופלגא הוא אפילו לכתחלה נמי הכי השתא התם אנן סהדי דהאי גברא לקרבן גדול קא מכוין והאי דקאמר בשני כלים דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד יותר מששים עשרון משום דאינן יכולין ליבלול אלא עד ששים עשרון. וכמה דאפשר לאתויי מייתינן ע"כ שם. הגי' שלהם בהתוספתא היה בהיפך ממה שלפנינו בהתוספתא וכמו שהובא כאן. ומ"מ הקושיא דהתם כעין דהכא דאי אמרת פלגא ופלגא א"כ בין לכתחלה ובין דיעבד חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד בעי לאתויי ושנוייא דר' יוסי בר' בון דהכא נמי כעין שנויא דהתם. ומיהו לכאורה איכא למידק דמאי מתיב ר' זירא וכי לא ידע דיותר מששים אינן יכולין לבלול ולא מצי לאתויי בכלי אחד אלא ששים וכדאמר ר' זירא גופיה במנחות דף קג. אהא דתנינן שם אם אמר הרי עלי ששים עשרון מביאן בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ששים ואחד מביא ששים בכלי א' ואחד בכלי אחד וכדיהיב ר"ש התם טעמא לפי שעד ששים יכולין להבלל יותר מששים אינן יכולין להבלל ופריך עלה וכי אין נבללין מאי הוה והא תנן אם לא בלל כשר אמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וא"כ אי אפשר להביא בכלי אחד יותר מששים וממילא תשמע מינה נמי דכל כמה דאפשר לאתויי בכלי אחד מייתי וכדמשני ליה ומאי ס"ד דר' זירא וצ"ל דאף דר' זירא ידע להא דיותר מששים הוא דא"א להביא בכלי אחד הא ששים מביא מ"מ היה סבור דאי אמרת פלגא ופלגא דוקא א"כ אפי' את"ל דעד ששים נבללין הן בכלי אחד הא מיהת גברא מיכוין להביא פלגא ופלגא מדאמר להביא בשני כלים ואפילו לכתחלה יביא כך. ומשני ליה לא היא אלא דגברא לקרבן גדול קא מיכוין וכו' והלכך כמה דאפשר לאתויי בכלי אחד מייתי וזה פשוט ועי' בתוס' שם:

(שם ע"ב) **אית** תניי תני הציץ מרצה על מצחו וכו'. פלוגתא זו מייתי בבבלי פרקין דף ז' ציץ בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו מרצה דברי ר"ש ר' יהודה אומר עודיהו על מצחו מרצה אין עודיהו על מצחו אינו מרצה א"ל ר"ש כ"ג ביום הכפורים יוכיח שאין עודיהו על מצחו ומרצה א"ל ר' יהודה הנח לכ"ג ביום הכפורים שטומאה הותרה לו בצבור. והרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' ביאת מקדש בהלכה ט' פסק בזה כר' יהודה שכתב ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה' והא"ג דבפרק זה בהל' טו פסק שטומאה דחויה היא בצבור והרי לר' יהודה הותרה היא בצבור והכ"מ מביא בשם הר"י קורקוס ז"ל שכתב ואיכא למידק דבגמ' אקשי ליה לר' יהודה ושני דקסבר טומאה הותרה בצבור ומאחר שפסק רבינו בסוף הפרק שטומאה דחויה היא בצבור

בצבור הוו תרי דסתרן ותירץ שסובר רבינו שאותה קושיא אינה מוכרחת לומר כן ותירץ לו כן לרווחא דמלתא והאריך בדבר להוכיח כן עכ"ל. ולדעתי פשוט הוא דבענין טומאה דחויה לא פסק כר' יהודה אלא כר' יוסי דברייתא דלקמן והתם מסיק דבין ר"מ בין ר' יוסי דכ"ע ס"ל דטומאה דחויה היא בצבור וכן הוא בפ' כיצד צולין והא דמקשה ר"ש כ"ג ביום הכפורים יוכיח על כרחך דגלאו הכי לאו קושיא היא דהאי כ"ג ביוה"כ שאי אפשר להיות על מנחתו וכעין שדקדקו התוס' לר"ש בד"ה מכלל דר"ש וכו' וע"ש שתירצו בדוחק לר"ש. ועוד דמסקי דע"כ תנא דלעיל היה מקריב מנחת פרים וכו' ונטמאת אומר ומביא אחרת תחתיה. ומ"ד טומאה דחויה היא בצבור מפרש בפרים דמג שהן קרבן צבור ולא כדמדמי ליה אידך לא פרים פר ע"ז וכו' והאי תנא ס"ל כר' יהודה בהא דאינו על מנחתו אינו מרצה והלכך מביא אחרת תחתיה וא"כ מסייע לר' יהודה בזה וקושיא דר"ש מכ"ג ביה"כ הוה מצי ר' יהודה לשנויי שאני יה"כ דאי אפשר בענין אמר אלא למאי דאית ליה לר' יהודה טומאה הותרה בצבור הלכך דשני ליה כך הנא וכו' ובזה אין הלכה כר' יהודה דר"מ ור' יוסי פליגי וסבירא להו טומאה דחויה היא בצבור וא"כ הני תרתי פסקי לא סתרי כלל אלא כדאמרן.

(שם) **איבן** היו מעמידין אותו וכו' אין תימר מבפנים וכו'. סוגיא זו לכאורה קשה היא דקאמר כ"מ בענין טבילה הראשונה דיה"כ נלמד מהא דערב יה"כ דהכא ומה ענין זה לזה ופירשתיה בפנים אלא שצריך ביאור ביותר וזה למאי דגרים בתוספתא פ"ק ומייתי לה בבבלי לקמן בפ"ג דף ל' על המתני' אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי' הוא טהור עד שיטבול וזה לשון התוספתא שאלו את בן זומא מה טעם לטבילה זו אמר להן אם הנכנס מקודש לקודש טעון טבילה הנכנס מחול לקודש אינו דין שיטעון טבילה (ויש שם ט"ס בדפוס) ר' יהודה אומר לא היתה טבילה זו אלא מפני הכורך פעמים שטומאה ישנה בידו מתוך שהולך לטבול זוכר שהוא טמא וחוזר ובא לו ע"כ. וזהו כפירש"י ז"ל שם בהאי דר' יהודה דקאמר סרך טבילה היא זו אין כאן חובה מן התורה אלא לסרך כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאים ולתת אל לבו אם יש טומאה עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה ולא יעבוד היום. ופירושו זה כך הוא נראה מלשון התוספתא שאמרו מתוך שהולך לטבול נזכר שהוא טמא וכו'. ולהרמב"ם פי' אחר בדברי ר' יהודה וכדלקמן. ודברי בן זומא דהתוספתא מייתי לה בהאי תלמודא לקמן בפ"ג על המתני' אין אדם נכנס לעזרה וכו' ומשום דקאמר התם לא סוף דבר לעבודה אלא אפי' שלא לעבודה ועלה מייתי להא דבן זומא דלדידיה דעביד האי ק"ו א"כ מסתברא הוא שאפי' נכנס שלא לעבודה צריך טבילה שהרי נכנס מחול אל הקודש. ואפילו לדברי התוס' שהביאו שם לזה וכתבו בד"ה ומה המשנה וכו' דהאי ק"ו לא שייך אלא בנכנס לעבודה דהא מכ"ג ביה"כ הוא דיליף שטעון טבילה מקודש לקודש והרי נכנס לעבוד הוא ומתרצין להא דקאמר הכא לא סוף דבר וכו' דודאי הק"ו אינו אלא בטהור הנכנס לעבוד אלא דמדרבנן הוא דגזרו אפילו בנכנס שלא לעבוד גזירה שמא יעבוד מיהת ילפינן דלבן זומא שפיר הוא דאיכא למימר דאפי' שלא לעבוד גזרו שמא יעבוד אבל לר' יהודה דנכנס לעבוד גופיה גזירה מדרבנן היא א"כ יש לומר דלא גזרו אלא בנכנס לעבוד בלבד אבל בשלא לעבוד לא חששו כלל מכיון שבחזקת טהור הוא. אלא דאיכא לספוקי ולומר לאידך גיסא דהואיל ואיכא למיחש מטומאה ישנה ואסור ליכנס לעזרה חוששין אנו לטובלו דמתוך כך יזכור להטומאה ולא יכנס היום כלל דהא בעי הערב שמש. זהו ספק אחד שיש להסתפק לדעת ר' יהודה ולאומרא בנכנס שלא לעבוד. עוד יש להסתפק לדעת ר' יהודה ולפי טעמיה מפני חשש טומאה ישנה א"כ יש כאן סברא לומר דלפעמים אפילו בנכנס לעבוד א"צ טבילה ובמקום דליכא חשש דטומאה ישנה כלל וכגון כ"ג ביה"כ דכל ז' הוא עובד וטביל ועביד הערב שמש ובליל יה"כ אין מניחין אותו לישן והשתא לא משכחת בה ביה"כ חששא דטומאה כלל לא מישנה ולא מחדשה ואפשר דבכגון זה לר' יהודה דלית ליה הק"ו א"כ לא היה צריך טבילה ראשונה דלא שייך כאן טעמיה מפני טומאה ישנה. אלו הספיקות שיש לנו להסתפק אליבא טעמא דר' יהודה אדא לאומרא בדשייך חששא לטומאה ישנה א"כ אפילו נכנס שלא לעבוד היה צריך טבילה ואדא לקולא בדליכא חששא דטומאה כלל אפילו בהנכנס לעבוד לא היה צריך טבילה ומדחזינן דעכ"פ צריך חמש טבילות ביה"כ ש"מ דמכח קדושת יוה"כ החמירו והצריכו אף לטבילה הראשונה וזה הכל לדעת ר' יהודה ולטעמיה והשתא נאמר דלדעת תנא דמתני' דפ"ג דקא אמר בהדיא לעבודה יש להסתפק אם לעבודה דוקא קאמר וכדיניה דר' יהודה אבל לא כטעמיה מחששא דטומאה ישנה אלא מפני קדושת העבודה או דנאמר דאית ליה טעמיה דר' יהודה וכד אתינן לטעמיה דר' יהודה יש לנו להסתפק באלו הספיקות שאמרנו אליבא דר' יהודה ולטעמיה. ומזה תבין דסוגיא דהכא דמייתי המתני' דחמש טבילות ולישנא דהמתני' אין אדם וכו' לעבודה מה שיש להסתפק ותליא בספיקא דמתני' דידן אם מעמידין אותו מבפנים ואעפ"י שלא טבל דהא לא קתני מטבילין ומעמידין. וא"כ ש"מ דהואיל שלא לעבודה היא א"צ טבילה וא"כ לית ליה טעמא דר' יהודה דהרי היום בערב יוה"כ שהיה ישן בלילה שלפניו ואיכא חששא דטומאה ואפ"ה אינו צריך טבילה הואיל ובחזקת טהור הוא ועכשיו אינו נכנס לעבודה א"כ ש"מ הא דצריך טבילה בעלמא כשנכנס לעבודה לאו מטעמיה דר' יהודה היא משום חששא דטומאה אלא אפי' בזמן דליכא חששא דטומאה צריך טבילה מפני קדושת עבודה וכן טבילה הראשונה של יה"כ אע"ג דליכא חששא דטומאה כלל אפ"ה צריך טבילה מפני העבודה של תמיד אחרים והד' טבילות שלאחריה הן הן מחמת יה"כ או דנאמר דתנא דמתני' פ"ג אית ליה טעמא דר' יהודה וכן תנא דידן ולפיכך מעמידין אותו מבחוץ ולא מבפנים הואיל ולא טבלו משום חששא דטומאה והשתא ביה"כ דליכא שום חששא דטומאה לא היה צריך לטבילה ראשונה ועל כרחך משום קדושת יה"כ הוא וא"כ כולהון החמש טבילות מחמת יה"כ הן. הדין פירושא דהך מילתא ולהא דתלי הש"ס החמש טבילות יה"כ במתני' דידן ובספק שנסתפק בהא דערב יו"כ כמבואר. ולמאי שביארנו במה שיש להסתפק אליבא דר' יהודה ולטעמיה ניחא נמי דלא תיקשי בהא דקאמר התם במאי קא מיפלגי במחיל עבודה וכו' ואמאי לא קאמר דאיכא בינייהו בנכנס שלא לעבוד וכדנראה לכאורה דלבן זומא מיהת מדרבנן צריך טבילה ולר' יהודה א"צ וכדלעיל. אלא ודאי משום דלא ברירא ליה להש"ס דהתם נמי בהא מכיון דאיכא לספוקי להך גיסא ולהך גיסא כמו שנתבאר ודע דכל זה לפי פירש"י בהאי דר' יהודה וכלמשמע הכי מלישנא דהתוספתא אבל להרמב"ם ז"ל דרך אחרת בזה דבפ"ב מהל' ביאת המקדש בהלכה ד' העתיק לשון המשנה וכתב וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אעפ"י שהוא טהור עד שהוא טובל ולא הביא שום טעם בזה. ובפ"ב מהל' עבודת יה"כ כתב בהלכה ג' אמר שמנה למעלה החמש טבילות כל הטבילות האלו והקידושין כולן במקדש שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף. כוונתו שאם יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה. ובאמת שיש לתמוה שמלבד שפי' רש"י דלעיל נראה הוא וכדמשמע מהתוספתא ולמה הלך לו לפרש ויפרוש דקאמר ר' יהודה אטומאה קאי אלא דקשה הרי על כרחך דכ"ג ביוה"כ אין לו לחוש כלל לשום טומאה ישנה שכבר טבל כל יום ויום ועביד הערב שמש וטבילה זו לא מהני לפרוש מהטומאה דליכא האידנא הערב שמש ועוד מאי האי דקאמר בטבילה זו לשמה אלא אם יש לו כמה וכמה טומאות בטבילה אחת סגי וכדאמרינן בפשיטות בסוף פ"ק דכריתות דמאן דמחייב חמש טבילות כיון דטביל חדא זימנא איטהר וזה אין צריך לפנים דלא בעינן טבילה לשם טומאה מיוחדת אם לא דנפרש דבריו דה"ק שאם יזכור טומאה ישנה שבידו כלומר שהורגל באיזו טומאה להיטמא לפעמים ואינו זוכר בה כל כך לפיכך אעפ"י שעכשיו הוא טהור בודאי מכל הטומאות שהרי כבר טבל מאתמול ובלילה לא היתה בינה לפניו אפ"ה טובל כדי שיפרוש מהיום ההוא והלאה מטומאה זו שהיה רגיל בה ויזכור מכח טבילה זו שהיתה לשמה שלא יטמא עוד בה ולא שהטבילה עצמה צריך לשמה של טומאה ונטהר עכשיו ממנה אלא כדאמרן וזה מהאי טעמא גופה שאמרנו דלא שייכי טעמא דהתוספתא בכ"ג ביוה"כ שהרי בודאי אין לו חשש טומאה כלל ופי' התוספתא על שאר ימות השנה הוא דשייכא. ומ"מ צריך תלמוד מהיכן למד לומר כן ביוה"כ ולמה הלך לו מדרך ומפי' התוספתא ולבאר מיהת כן בהלכות ביאת המקדש שהם מדבר משאר ימות השנה:

(דף ז ע"ב) **ומנין** שהוא נותן בה מעלה עשן וכו'. זה דוקא ביוה"כ אבל בשאר ימות השנה אסור שיתן בה מעלה עשן ואם חיסר אינו בחיוב מיתה כך הוא דעת הרמב"ם ז"ל ויתבאר מענין זה לקמן פ' טרף בקלפי בהלכה ד' בברייתא דפיטום הקטורת בס"ד:

(שם) **והוה** קאים ומצלי וכו' צפר קבוטר. ובבבלי דף יט גרים דהוה תני קבוטל ומחוי ליה רב בידיה קבוטל ומסיק דק"ש הוי קרי ובפרק שני דמותר לרמוז ולהורות באצבעותיו. ולגי' דהכא דהוי קאים מצלי א"כ דין תפלה כדין פרק שני דק"ש:

(דף ח ע"א) **אמר** ר' יוחנן תרומת הדשן תחלת עבודה של מחר היא וכו'. יתבאר מענין זה בפרק דלקמן בהלכה א' בס"ד:

הדרן עלה שבעת ימים

פרק ב (שם במתני') **בראשונה:** כל מי שהוא רוצה לתרום וכו' ומה הן מוציאין אחת או שתים. בבבלי דף כג פריך השתא שתים מוציאין אחת מיבעיא אמר רב חסדא ל"ק כאן בבריאה כאן בחולה וכו' ואין מונין לכהן אלא אחת והתניא וכו'. מאי מונין לו נמי אחת משמע דהכי קאי המסקנא שאין מונין לו אלא אחת והרמב"ם ז"ל בפ"ד דתמידין בהלכה ג' כיצד מפייסין וכו' והממונה אומר להן הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים ואם הוציא שלש מונין לו שלש וזהו נגד מסקנת הש"ס לפי הגי' שלפנינו והיה צ"ל דגי' אחרת היה לו וכ"כ בלח"מ. ומהגי' דגרים הכא בסוף הלכה היה קצת סייעתא לדבריו בענין המנין דקאמר הוציאו אחת מונין לו שתים מונין לו שלש אין מונין לו מהו אין מונין לו כל עיקר אין מונין לו את היתרה ומדמספקא ליה בהוציא השלישי אם אין מונין לו כל עיקר קאמר או אין מונין לו את היתרה ש"מ מיהת הא דקאמר שתים מונין לו היינו שמונין לו לשנים. והשתא לפי גי' הברייתא בבבלי ואם הוציא שלש מונין לו שכך היתה גי' הרמב"ם ולא אם הוציא שלים כגי' אשר לפנינו א"כ מונין לו דקאמר שמונין לו לשלש קאמר ובענין אין מוציאין אגודל מפני הרמאין ודאי יותר נוח פי' הרמב"ם מפירש"י וכדפרישית בפנים:

(שם בגמ') **כל** הלילה והרים מכאן לתרומת הדשן שהיא כשרה כל הלילה. סוגיא דהכא מסייעא לפי' התוספות בפ"ק דף כ' ד"ה אהיכא קיימינן וכו' דמסקי שם לבסוף דלר' יוחנן קאי כל הלילה אהקטרה וקאי אהרמה דכל הלילה כשר להקטרה כשאין מעוכלין וכל הלילה כשר להרמה אם יש דשן מעוכל ואיברי שרירי דאמרי' בהו מצות עושה עיכול מעד הבקר נפקא מן בוקר לבקרו של לילה והיינו חצות וכן כתבו עוד בזבחים דף פו ד"ה אלא אמר ר' יוחנן וכו' ע"ש:

(שם) **זר** שתרם ר' יוחנן אמר חייב וכו'. פלוגתא דרב ולוי היא ג"כ בבבלי פרקין דף כד ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' ביאת המקדש כרב כמ"ש שם בריש הפרק שאזהרת זר על כל עבודה שנאמר וזר לא יקרב אליכם ולוקה אבל חיוב מיתה אינו אלא בעבודת מתנה ועבודה תמה שאין אחריה עבודה ואינן אלא ד' עבודות זריקה והקטרה וניסוך המים וניסוך היין וכמ"ש לקמן שם בהלכה מ' תרומת הדשן צריכה כהן ואם הרים ישראל לוקה ואינו חייב מיתה ולפי שאינה עבודת מתנה. ואע"ג דקאמר הכא דלא כר' יוחנן ורב כר"ל לא סמיך אהכא מדלא הוזכר התם דר' יוחנן פליג בזר שהרים את הדשן ומחייב. ועוד דהתם בדף הנזכר ע"ב קאמר ר' יוחנן זר שסידר שני גזירי עצים חייב דקסבר עבודה תמה היא אלמא אע"ג דעבודת מתנה היא בעינן נמי שתהא עבודה תמה. א"כ ה"ה איפכא דבעבודה תמה לחוד כתרומת הדשן לא סגי דבעינן נמי עבודת מתנה. וא"כ ש"מ דהדר ביה ר' יוחנן מהא דקאמר הכא:

(שם ע"ב) **הוציא** את הדשן וכו' אתיא כמ"ד אחרים פחותין מהן משמע דאבגדים שלובש בהוצאת הדשן קאמר וכדמשמע נמי מהא דהתם דפליגי תנאי בפירושא דאחרים בדף כג ע"ב וכמשמעות הכתוב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן. והרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' תמידין כתב בהל' י' הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מצות עשה שנא' והרים את הדשן והיא עבודה מעבודת כהונה ובגדי כהונה שתורם בהם הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהן בשאר עבודות שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן וכו'. וצ"ל דה"ק דהאי ולבש בגדים אחרים אוהרים את הדשן דלעיל מינה קאי ומשום דזיל בתר טעמא דאיתמר עלה כדתנא דבי ר' ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו וכו'. א"כ בתרומת הדשן נמי צריך שיהו פחותין משאר בגדי כהונה. ועוד דע"כ הכי פירושא דקרא דאי אהוצאה למודה קאי הרי לאו עבודה מן העבודות הוא וכדכתב שם סוף הפרק וא"כ למה ילבש בגדי כהונה בשבילה לבד ואעפ"י שפחותין הן אלא דמשמעות הכתוב לא קאי אלא בתחלה על הרמת הדשן וכשלובש להרמה הפחותין משאר בגדי כהונה מוציא ג"כ הדשן באלו הפחותין והשתא הני תנאי דפליגי בבעלי מומין להוצאה פליגי נמי בפירושא דמשמעות הכתוב דלמאן דמכשיר בבעלי מומין קאי אחרים אהוציא דבתריה וכדקאמר ר"א אחרים והוציא לימד על בעלי מומין שכשרין להוציא הדשן ולת"ק קאי אחרים אדלעיל והרים וגו' ובאותן הבגדים הוא מוציא ג"כ ולאפוקי בגדי חול:

(שם) **הכל** מודים בזר שסידר את המערכה וכו' ובלבד שני גזירי עצים. כ"פ הרמב"ם בפ"ט מהל' ביאת מקדש וכר' יוחנן דעבודה תמה מיקריא. ועיין לעיל ד"ה זר שתרם:

(שם) **התיבון** והא כתיב והאש על המזבח תוקד בו מכאן להבאת אש וכו'. זהו כדגרים בבבלי פ' טרף בקלפי דף מה מעיקרא דר' יהודה נפקא ליה מהאי קרא וכו' ומתרץ התם אליבא דר' יהודה דצריך נמי למילף מקרא דונתנו וגו' דאי מהאי קרא והאש על המזבח וגו' ה"א קאי זר אמערכה והעביד במפוחא קמ"ל:

(שם) **תרם** והפריקתו הרום תרם אניס וכו'. כל הני דבעי למילף מקומץ מנחה דהי ר' מנא לבסוף כדקאמר ותמיה אנא היך רבנן מדמין תרומת הדשן להקטרה ולא דמיא אלא לקמיצה וכו' וזהו כדקאמר בבבלי פרקין דף כד דבעי ר' אבין תרומת הדשן בכמה וכו' ת"ש דתני ר"ח נאמר כהן והרים ונאמר להלן והרים מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו והרמב"ם בפ"ב מתמידין שביאר שם מצות הרמת הדשן לא הזכיר משיעורו כלום. ואפשר משום דמלתא דלא שכיחא היא שלא יהא שיעור מלא קומצו לא כתב בזה וכן לא הזכיר מאידך דמייתי הכא ולא שכיחי:

(דף ט ע"ב) **חילפיי** שאל קומץ שנתנו ע"ג מערכת לילה וכו'. בבבלי פ"ג דף כט קאמר בפשיטות לא זו בלבד אמרו אלא אף מליקת העוף וקמיצת מנחה בלילה תשרף וכשנותנו ע"ג מערכת לילה ודאי אין שום תקנה אלא דהתם לא גרים שנתנו על מערכת לילה הלכך פריך קומץ ונסדרה ונסדר ונקמצה ביממא הוא תני לה והוא אמר לה כלי שרת מקדשין שלא בזמנן ועיין בתוס' שם. ומהא דקאמר הכא מתני' ומכוס וכו' מסייעא לדברי הר"י בתוס' ד"ה אלא אפי' עולת העוף וכו' דהא דאמרינן שלא יהא דבר קודם לתמיד היינו למכוס וע"ש:

(שם) **ציץ** מהו שירצה על טומאת ידים. משום דבפ' כיצד צולין תנינן אין הציץ מרצה על טומאת הגוף מיבעיא ליה הכא אם מרצה על טומאת ידים. ומיהו בלאו הכי הרי לא משכחת לה אלא בטומאה דרבנן כדפרישית בפנים דאי בטומאה דאורייתא נגע הרי נטמא כל גופו ובטומאה דרבנן לא שייך רצוי ציץ:

(שם) **ידים** מהו שיפסלו משום יוצא וכו'. כה"ג מיבעיא ליה בבבלי זבחים דף כ' ופשיט ליה מהאי ברייתא קידש ידיו ורגליו ונטמאו וכו' כדמייתי הכא וקאמר עלה יצאו ידיו לא קא מיבעיא לן כי קא מיבעיא לן יצא כל גופו מאי וכו' ולא איפשיטא ומשמע התם דעיקר הבעיא אי מייאשינן להיסח הדעת ובהא הוא דלא איפשיטא אבל אם לא הסיח דעתו לא פסלינן בדיעבד. ולפיכך פסק הרמב"ם בפ"ה מהל' ביאת המקדש בהל' ד' יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשירה וכ"כ שם עוד כה"ג וע"ש והכ"מ נתן שם הטעם משום דבעיא דלא איפשיטא היא ומספיקא לא פסלינן עבודה. וא"צ לזה אלא דהבעיא היא אם מייאשינן להיסח הדעת בסתמא אבל אם ידוע לו שלא הסיח דעתו עבודתו כשרה אלא דלכתחלה אומרים לו שיחזור ויקדש. וכתב עוד הכ"מ שם ודע דבגמרא בעינן למיפשטה מדתניא וכו' וקשיא לי נפשטה לאידך גיסא דדוקא יצאו ידיו הרי אלו בקדושתן הא יצא גופו לא. דהל"כ נשמעינן יצא כל גופו וכ"ש ליצאו ידיו. וי"ל דאי הוה תני יצא כל גופו ה"א דוקא יצא כל גופו ולא ידיו אבל אם הוציא ידיו אפי' בלמודייהו נמי עכ"ל. וגם לדוחק הגדול הזה אין אנו צריכין אלא דלא מצי למיפשט נמי לאידך גיסא דמצי למדמי ולומר ידיו פשיטא ליה דהן בקדושתן ויצא כל גופו ספוקי מספקא ליה נמי להתנא גופיה וכה"ג תמצא בהרבה מקומות בהש"ס דקאמר על התנא ודילמא הא פשיטא ליה ואידך ספוקי מספקא ליה ולא תני לה ודע דהתם לא דמי לה כדדמי הכא דילמא האי ברייתא כמ"ד אין הלינה פוסלת בידים ודלינה לא פסלה יוצא נמי לא פסיל כי קא מיבעיא לן למ"ד לינה פוסלת בידים וטעמא דעיקר הבעיא התם למ"ד לינה לא פסלה כדקאמר את"ל לינה לא פסלה דלא פריש אבל יציאה דפריש אסוחי מסח דעתיה או דלמא כיון דבידו לחזור לא מסח ומשמע דלמ"ד לינה פסלה לא מיבעיא ליה כלל דהשתא לינה דלא פריש פסלה יציאה דפריש לכ"ש דפסלה. והשתא לכאורה איכא למידק דא"כ למאי דקי"ל דלינה פוסלת בידים וכדפסק נמי הרמב"ם שם דהלכה כרבי מחברו תו ליכא לספוקי ביציאה ופסלה אפילו

בדיעבד. אבל הא ליתא דאיכא למימר דכל זה בסתמא, דהיכא למיחש להיסח הדעת אבל אם ידעינן ולא הסיח דעתו לא פסלינן בדיעבד וזהו סייעתא למאי דאמרן דמשום הכי פסק הרמב"ם בדיעבד דכשירה עבודתו שהרי ידוע לו שלא הסיח דעתו והכריח דלא אפשיטא בסתמא היא. ומאי דמייתי הכא עוד בענין קידוש ובפלוגתא דר' יוחנן ור' חייא בר יוסף מבואר הוא בפנים וכעין דשקיל וטרי בזבחים גם לקמ' ואין להאריך:

(שם) וצריך לקדש ידיו ורגליו מן הכיור המשוקע במים. זה היה קודם שעשה בן קטין מוכני לכיור ומכאן ואילך לא היו צריכין לשקע אותו במים כך הוא לפירוש הרמב"ם ז"ל ולדעתו בחבורו. ועיין לקמן בפ"ג במתני' בן קטין וכו' ושם יתבאר בס"ד:

(דף י ע"א) מן מה דתנינן מעשה שהיו שנים שוין ורצין וכו'. בבבלי ריש פרקין מציין על הא דקתני ובזמן שהן מרובין וכו' אמר רב פפא פשיטא לי ד' אמות דארעא לא רצין ועולין בכבש תנן וכו' משמע דמרישא דמתני' שפיר שמעינן נמי להא והאי תלמודא דדייק מסיפא אפשר משום דמרישא איכא למידחי דה"ק ובזמן שהן מרובין רצין ועולין היינו שהיו רצין להיות עולין בכבש וכל הקודם לתוך ד' אמות של הכבש זכה אבל מהא דקתני מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש משמע שכבר היו שוין במרוצתן על הכבש וכל א' וא' רצה לקדם לתוך ד' אמות של המזבח א"כ הדא אמרה וכו':

(שם) מהו אין מונין כל עיקר וכו'. עי' לעיל ריש פרקין מה שנתבאר מזה:

(שם ע"ב) מן מה דתני מי שזכה בקטורת וכו'. דברי ר' יהודה בתוספתא הן ומייתי לה נמי בבבלי פרקין דף כה ר' יהודה אומר לא היה פייס למחתה אלא כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה. והכא גריס לזה שעל ימינו ולדייק שלימין היה הפייס מהלך ודמי לה כמבואר בפנים. ומיהו משמע מהכא וכן מהתם דרבנן נמי ס"ל שלא היה פייס למחתה ולא פליגי עליה דר' יהודה אלא בהא דקאמר בדעת הכהן תליא מילתא. וכ"כ התו' שם ד"ה ת"ש וכו' דרבנן נמי מודו דאין חוזרין ומפיסין על המחתה אלא דהעומד לימינו זוכה אחר הפייס ושמעינן מיהת דזה היה בפייס השלישי של פייס הקטורת ומשום הכי יש לעיין על הא דכתב הרמב"ם בפ"ד מהל' תמידין בהל' ה' ד' פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית הפייס הראשון מי תורם את המזבח הפיסו וזכה מי שזכה לתרום והוא מסדר את המערכה והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת. וזה לכאורה דלא כמשמעות הסוגיא שהזוכה במחתה מן בני פייס השלישי הוא שהיה. וראיתי להתי"ט שהרגיש בזה בפ"ה ממס' תמיד במשנה ה' מי שזכה במחתה כו' וכתב ואיני יודע מנין לו להרמב"ם שבפ"ד מהל' תמידין כתב שמי שזכה בתרומת הדשן והוא הפייס הראשון הוא המכניס המחתה הזאת וכן הניח הלח"מ זה בצ"ע. ונראה לומר שהרמב"ם למד זה ממה דגרסינן התם לקמן בפ"ג דף לג בסדר המערכה מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת וכו' ומדייק שם מנא לן דתניא וכו' רבינא אמר הואיל והתחיל במערכה גומר. שמעינן מסבריה דרבינא מיהת דהמסדר המערכה הוא שגומר כל השייך להמערכה. ומכיון שהוא המעריך ג"כ למערכה שניה על מזבח החיצון שהיא להכהים ממנה גחלים למזבח הפנימי לקטורת הוא בעצמו הגומר ומכניס המחתה והוא ז"ל מפרש דודאי לא פליגי רבנן עליה דר' יהודה בזה דסבר שלא היה פייס למחתה דא"כ נפישו להו פייסות לדידן דלא ס"ל כר"א בן יעקב באומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן למזבח ואנן לא גמירי אלא ד' פייסות ומיהו בהא פליגי דלא סבירא להו שהזוכה במחתה הוא מהפייס השלישי אלא מכיון דקאמר רבינא בהמתחיל במערכה גומר האי נמי מענין סדור המערכה ומי שזכה בפייס הראשון הוא הגומר:

(שם) מלמד שהיתה טומאה קשה להן משפיכות. דמים לגגאי וכו כדמסיק שם בדף כג שפיכות דמים הוא דזיל וטהרת כלים כדקיימא קיימא וזהו לגנאי דטהרת כלים כדקיימא קיימא ובשפיכות דמים מזלזלין:

(שם במתני') הפייס השני מי שוחט מי זורק. הר"ב פי' בכאן מי שעלה בו החשבון זכה והוא הזורק והסומך לו שוחט וכו' וזה ראה להרמב"ם כאן בפי' המשנה ונראה שחזר בו בריש פ"ג דתמיד ולא פי' כן והעיקר הוא כדעתו ז"ל בחיבורו בפ"ד מהל' תמידין בהלכה ו' שביאר הפייס השני וכתב וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר והשני שהוא עומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד וזורקו וכו' כמו שביארתי בפנים. ודע שהמלאכה כאן תשעה כהנים מהחמישי המתחיל להעלות איברי התמיד לכבש ואילך וזהו ששנינו לקמן תמיד קרב בתשעה וכו'. והרמב"ם בחיבורו בפ' ששי מהל' מעשה הקרבנות דקחשיב שם כהאי מתני' דלקמן לתמיד ולאיל ולפר כתב בהל' יו כמלאכת למד שהכבש או שהיו מוליכין אותו שמנה למזבח וכו' ומשום דהתם לא מיירי אלא במעשה שאר הקרבנות ולא בתמיד ולפיכך לא קחשיב שם החביתין שלא היו כ"א עם התמיד בכל יום. והיו קריבין בין הסלת לבין הנסכים כדתנינן בברייתא דסדר המערכה וכ"כ בפרק ששי מהל' תמידין כהאי ברייתא מלבד דהפסקה בין הטבת חמש נרות לבין הטבת שתי נרות לא פסק כהאי ברייתא דהאי אליבא דאבא שאול מיתניא כדקאמר אביי מסדר וכו' ואליבא דאבא שאול דס"ל בדם התמיד מפסיק להו ולאחר הטבת כל הנרות מקטיר קטורת וכדמפרש טעמיה בפ"ק דף טו דכתיב בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות והדר יקטירנה והוא ז"ל פסק כרבנן בזה כדכתב בפ"ו שם בהל' ג' וד' דבקטורת מפסיק להו וכדדרשי רבנן שם דה"ק ראשונה בעידן הטבה תהא מקטר קטורת ועיין בדבור דלקמן:

(שם בגמ') אמר ר' יוחנן ולמה היה נכנס לקטורת שני פעמים וכו'. למאי שבארתי לזה בפנים ולפי המבואר בדבור דלעיל תמצא דלא צריך לפרש דר"י ור"ל דהכא פליגי בפלוגתא דאבא שאול ורבנן בענין הפסקה בין הטבת הנרות אלא דכ"ע כרבנן ס"ל ולר' יוחנן נמי בקטורת מפסיק להו אלא דקא יהיב טעמא כדי לעשות פומבי לדבר דאי מקרא ה"א כאבא שאול עובר להיטיב ומקטיר ור"ל אמר דבר תורה הוא וכדדרשו רבנן. וזה אחד מן המחליפין המצוין מן הש"ס הזה לש"ס דהתם דבדף ל"ג שם גרסינן איפכא דר"ל הוא דס"ל למה מטיבין וחוזרין ומטיבין כדי להרגיש כל העזרה כולה ור' יוחנן קאמר דנלמד מהכתוב בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ומיהו איכא למימר דתרווייהו כרבנן ס"ל וכדפרישית:

(דף יא ע"א) מנין לדישון מזבח הפנימי ר' פדת וכו'. בפ"ג דמעילה תנן דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין והאי לא נהנין מדאורייתא היא דיליף לה מקרא וכן התם בדף יב מפיק לה מקרא וטעמא דלא מועלין דלא כתיב ושמו כדכתיב אצל דישון מזבח החיצון:

(שם) אל מקום טהור שיהא מקומו טהור. מהאי קרא דכתיב אצל הוצאת הדשן נלמד שהאפר הדשן כולו אסור בהנאה ומקרא דשמו אצל המזבח נלמד דתרומת הדשן אסור בהנאה כדאמרינן במעילה שם ובכמה מקומות בש"ס והרי מכאן ראיה לדברי הרמב"ם בסוף פ"ב מהל' תמידין שכתב שאסור ליהנות בהוצאת הדשן והשיג הראב"ד וכתב שאין מעילה אלא בתרומת הדשן. ועיין בכ"מ מה שהביא בשם הר"י קורקוס לתרץ שלמד מההיא דנשנה באפר של תפוח וכו' ומשם יש לדחות דעדיין על המזבח הוא אלא דמכאן הוא נלמד וכדאמרן:

(שם) קטורת שהיתה הוממה וכו'. הכי אמר נמי ר' ינאי במנחות פ' הקומץ רבה בדף כו ע"ב קטורת שפקעה מעל גבי המזבח אפילו קרטין שבה אין מחזירין אותן וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהלכות תמידין בהל' ה. ודין פתילה ושמן מבואר הוא גם פ' שתי מדות דף פ"ח שצריך לדבן השמן והפתילה וכ"כ הרמב"ם שם בהל' י"ב ובעינן חצי לוג לכל נר היא שם התם כדקאמר בגמרא שם דף פט ושיערו רבנן חצי לוג [illegible] עד צפרא והתוס' שם ד"ה ושיערו וכו' מביאין להא דהכא שבימות הקיץ היו עושין פתילה גסה ובימות החורף פתילה דקה כלומר דאף שלא היו מוספין לשמן המשתייר כלום וכדכתבו מתחלה מ"מ כל כמה דאפשר לתקוני מתקנינן שלא ילך השמן לאיבוד והרי הוא קודש:

(דף יב ע"א) תמיד דר"ש איש המצפה היא. הכי בעי נמי למימר התם מעיקרא בפ"ק דף יד ואקשי עלה כדפרישית בהא דקאמר ולא [illegible] וכו' וקאמר שם ר' יוחנן מאן תנא סדר יומא ר"ש איש המצפה היא וכן בהא דקאמר [illegible] דר' אליעזר בן יעקב היא שקיל וטרי התם בדף טו ומאן דקאמר הכא ולא כולה וכו' ס"ל כהאי דבעי לאוקי הא דמדות כרבי יהודה א"כ כהאי דמשני רב אדא התם הא לשכה אקבוי מקלי וכו' צ"ש:

(שם) תיפתר שהיתה השבת וכו'. הכי נמי מפרק לה רב שמואל בר יצחק בבבלי פרקין דף כו הכ"ע בשבת הואיל ומשמרות מתחדשות וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' תמידין בהל' ט' בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה וכו' וכל שזכה בעבודה מעבודות התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים ואם שלא ביאר בכאן מי הוא המקטיר בזיכי לבונה והרי לא היה זה בפייס של שחרית אלא דממילא נשמע שמי שמקריב הסלת ממנחת מוספין אומר לזה שבצידו להקטיר הבזיכין שקרב בין הסלת לבין נסכי היין כמה שכתב לקמן בפ' ששי בהל' יא בשבת מקטירין שני בזיכי לבונה עם המוספין קודם נסכי היין של המוספין וכסדר הנשנה בסידור המערכה בדף לג מנחה קודם לחביתין וחביתין לנסכים ונסכים למוספין ומוספין לבזיכין ובענין מה שדקדק הכ"מ בזה עי' לקמן ד"ה בזיכין ויין מי קודם:

(שם) לא גזרו על שני גזירין בשחרית. היינו שלא צריך שני כהנים מיוחדים לאותן שני גזירין והיין קודם לשמן כמן קודם למנא וכו'. ואם הגי' היתה לפניהם לבונה קודם ליין היינו כברייתא דמייתי הכא [illegible] א"כ אין גזירין אלא בתמיד של בין הערבים ובשחרית המסדר המערכה הוא המעלה שני גזרי עצים וזה עשה הכל מי שזכה בתרומת הדשן בפייס ראשון כמו שהבאתי לעיל בהלכה ב' ד"ה מן מה דתני מי שזכה וכו' והכא לא מסיק טעמא ומקשי עלה ר' שמי למה גזרו על שני גזירין בין הערבים ולא גזרו בשחרית ובבבלי פרקין דף כו ע"ב יליף לה רשב"י מקרא דשל בין הערבים טעון שני גזירין בשני כהנים דכתיב וערכו עצים אם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר תנהו ענין לתמיד של בין הערבים וכו' ומהאי ברייתא גופה למד הרמב"ם לומר שאותו כהן המסדר המערכה שחרית הוא המעלה שני גזירין כדכתב בפ"ד מתמידין ומ"ש שם שהוא הזוכה ג"כ במחתה של קטורת כבר באורתי לעיל שם מהיכן למד לומר כן וע' בדבור דלקמן

(שם) שלשה עשר זוכין בו ותני עלה וכו'. והיינו תני ר' חייא בבבלי שם פעמים בי"ד וכו' ומסיים התם והתניא שבעה עשר ההוא דלא כר"א בן יעקב אלא כר' יהודה כך היא גי' רש"י ז"ל ועל גי' הספרים הישנים דלא כר"א בן יעקב ודלא כר' יהודה הקשה רש"י דאי שמעינן ליה לר' יהודה דלא היה פייס למחתה לא שמעינן ליה דאמר לא היה כהן למחתה אלא הרי היא אומר כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעומד אצלו זכה עמי במחתה עכ"ל והתוס' שם רצו לתרץ קושיא זו דפשיטא ליה להש"ס די"ז דקאמר היינו אותן שזוכין ע"י פייס קאמר וכו' ומיישבין שם הגי' ודלא כר' יהודה דהא דתניא י"ז פי' בכל בקר היה י"ז לכל הפחות ולא משכחת לה א"כ תחשב כל הכהנים הזוכין בכל הפייסות דהיינו י"ג הזוכין בתמיד ואחד בתרומת הדשן ואחד המעלה איברים מכבש למזבח ותרי דקטורת ודמחתה הרי י"ז והיינו דלא כראב"י ודלא כר' יהודה דלר"א בן יעקב בציר להו חד דמעלה אברים מכבש למזבח ולר' יהודה בציר להו חד דמחתה עכ"ד ליישב הגי' הישנה ולמאי שנתבאר והוזכר בדיבור דלעיל דלדעת האומר דאותו שזכה בתרומת הדשן הוא הזוכה במחתה א"כ אף אם נימא דלא כר' יהודה אכתי בציר להו חד דמחתה. וע"כ לומר דגי' הרמב"ם כגי' רש"י וכפירושו דלא משכחת לה י"ז אלא כר' יהודה:

(שם ע"ב) מאן דאמר קודם לנסכים קודם לנסכי יין וכו'. ולא פליגי וכך הוא נשנה בסדר המערכה של כל יום וכן ביום שיש בו מוסף מנחת סלת של תמיד קודם לחביתין וחביתין קודם לנסך יין של תמיד ונסכין למוספין ומוספין לבזיכין וכפי שהוזכר לעיל בד"ה תפתר שהיתה שבת ומפרש ואזיל דטעמא דסולת קודם לחביתין אעפ"י ששניהם לאשים זה קרבן יחיד וזה קרבן צבור וכו':

(שם) בזיכין ויין מי קודם ולא מתניתא היא וכו'. בברייתא דסידור המערכה לא נשנה מי הקודם ועוד דסידור המערכה הכל בקרבן צבור מיירי והברייתא על כרחך בקרבן יחיד מיירי וכדמי להא דבעי למיפשט מברייתא דלבונה קודם ליין דהתם בקרבן יחיד הוא דמיירי ובעיא דילן בבזיכי לבונה של שבת וניסוך היין של מוסף מי קודם דתרווייהו קרבן צבור אלא שזה תדיר וזה לאשים והי מינייהו עדיף וכדפרישית בפנים. ולכאורה מדמינן להא לבעיא דבעיא בזבחים דף פט ע"ב תדיר ומקודש איזה מהן קודם וכפי' רש"י ז"ל בפי' הב' עולת מוספי ר"ח ופר העדה עומדים זה תדיר וזה מקודש דתרווייהו ג"כ קרבן צבור הם אלא שפר העדה מקודש שמכפר ועולה מוספין תדיר והי מינייהו קדים וה"ה הכא נסך יין תדיר ובזיכי לבונה מקודש שהן לאשים והיין לספלים והי מנייהו קדים וכמו דהתם בעיא דלא אפשיטא היא וא"כ איזה מהן שירצה יקדים וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ט מהל' תמידין בהל' ב' היה לפניו תדיר ומקודש יקדים מהן איזו שירצה והשתא ה"ה הכא מכיון דבעיא דלא אפשיטא היא יקדים מהן איזו שירצה והוא ז"ל לא פסק כן בפ"ו בהל' יא והבאתי לעיל ד"ה תיפתר וכו' שכתב בשבת מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין קודם ניסוך היין של מוספין והכ"מ כתב שם על זה דצריך לימוד מניין לו שהיה קודם לנסוך היין ולפי הנראה לכאורה דדמיא לבעיא דתדיר ומקודש כדאמרן קשיא טפי מאי שנא האי מהאי וא"כ בעיא דלא אפשיטא היא. וטרחתי לומר שבברייתא דמייתי הכא לבונה קודם ליין ולא מצאתיה כלשון הזה אלא דבתוספתא דזבחים פ"י כך היא שנוייה מנחת האיש קודם למנחת האשה מנחת חטים קודם למנחת שעורין מנחה הודאת כאן ראיה לבזיכין וליין של שבת וכדדמי לה הכא ואפשר לומר דמהאי גופה למד הרמב"ם לדברים מדקוינן דבקרבן יחיד הלבונה קודם ליין ואע"ג דהיין לעולם הוא בא עם המנחה והלבונה לא בכל מנחה היא נוהגת וכדשנינו בפ"ה דמנחות יש טעונות שמן ולבונה שמן ולא לבונה לא שמן ולא לבונה וכו' וא"כ מסתברא דהיין נקרא תדיר לגבי לבונה ואפ"ה לבונה קודמת אלמא דטעמא דלאשים טפי עדיף מתדיר הוא ולא דמיא לתדיר ומקודש דהתם לא עדיף ענין הקרבה טפי אלא דהקרבן הוא מקודש מכיון דמכפר ושאני הכא דהקריבה גופה חשיבא טפי דהיא לאשים והיין אינו אלא לספלים והשתא כמו בהיכא דשניהם קרבן יחיד הן הלבונה קודמת מטעמא דלאשים עדיף ה"ה נמי הכא דתרווייהו קרבן צבור הן הבזיכין קודמין מהאי טעמא והא דלא פשיט לה הכא כן משום דקגמר' בפשיטות ולא מתני' היא דמי לה דמאי קאמרת בפשיטות דמתני' היא דהתם בקרבן יחיד מיתניא אבל לפי האמת יש ללמוד כן מהאי ברייתא וכהסברא שכתבנו וזהו דעתו של הרמב"ם ז"ל כך נ"ל:

(שם) מתניתה אמרה כן מי שזכה בקטורת וכו' עי' לעיל בהלכה ב' ד"ה מן מה דתני מי שזכה בקטורת מה שנתבאר מזה בס"ד:

(דף יג ע"א במתני') במה דברים אמורים בקרבנות צבור וכו'. עי' לקמן סוף פרקין מה שיתבאר מזה בס"ד:

(שם בגמ') אמר ר"ע כל שמועו מרובה וכו'. התוס' בסוכה דף ה' הביאו לברייתא דת"כ זו וכדפרישית וע"ש:

(שם) והלא בבן בקר הכתוב מדבר וכו'. כעין דמתרץ לה עולא בר ישמעאל בשם ר' אלעזר ה"נ גרים התם בדף כז קשיא ליה לר' אלעזר האי בבן בקר כתיב וניחא ליה על העצים אשר על האש וכו' איזהו דבר שנאמר בו אש ועצים ומזבח הוי אומר זה עולה וכדפרישית בפנים להא דהכא ולא ניחא ליה לשנויי כדמשני שמעון בר בא וכו' דיליף עריכה עריכה מפ' דאבתרה משום דהתם בעולת יחיד משתעי אבל רישיה דפרשה אע"ג דנמי בעולת יחיד מישתעי מ"מ מדכתיב כאן עצים ואש ומזבח על כרחך לרמז על התמיד בא דטעון שנים:

(שם ע"ב) מכאן לפרו של יחיד שיהא קרב בששה. לאו דוקא בששה אלא הואיל ונרמז כאן בהכתוב ששה ובפר היחיד משתעי למדין אנו לא חלק בין פרו של יחיד לפר צבור דלא בעינן בפר היחיד כ"ד כהנים כמו בשל צבור. אלא או בפחות או ביותר. ושמעינן מיהת דגם בקרבן יחיד היה פייס ומי שזכה זכה ראשון בעבודה ראשונה ואח"כ העומדים אצלו בשאר עבודות וכמו בקרבן צבור אלא שהולכת האברים לא היה צריך כל כך כהנים כמו בקרבן צבור וזהו כמו שפי' הרמב"ם בפי' המשנה להא דקתני אם רצה להקריב מקריב ענייננו הוא שיכול להקריב באיזו ענין שירצה פחות מאלו או יותר על אלו וכן בחיבורו בפ' ששי מהל' מעשה הקרבנות בהל' י"ט ביאר זה שכתב אבל עולת היחיד אם רוצה להוליך נתחים בפחות מאלו או ביותר מוליכין. א"כ אין חלוק בין עולת יחיד לבין עולת הצבור אלא בענין הולכת אברים. וכן פירשתי במתני' ומשמע דאלו בשאר עבודות היה פייס גם בקרבן יחיד ולעבודה ראשונה כדאמרינן לעיל. ורש"י ז"ל פי' אם רצה להקריב כהן יחיד את הכל ובלא פייס ודקדק התי"ט וכתב קשיא לי מאי לא מייתינן דאתי לאנצויי ושיבואו ע"י כן לסכנה. ולי קשיא טפי דהא רש"י בעצמו לא רצה לפרש כן בריש מכלתין בהא דקאמר ואימא כפרה דקרבנות וכו' וכפירש"י כגון קרבנות יחיד דכתיב בהן בכמה מקומות וכפר עליו הכהן ועלה דאמר מי ידעינן הי כהן מתרמי דבעי ליה פרישה ופי' והלא ע"י פייס היו עובדין כדאמרינן לקמן. וזה צ"ע לפירושו דמפרש כאן בלא פיום כלל הוא דקאמר דהרי כל פייס לא היה לכל עבודה ועבודה אלא לעבודה הראשונה היו מפיסין ומי שזכה אחיו הכהנים נמשכין עמו כדמסקינן לעיל בדף כב ע"ב. וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' תמידין בהל' ו' ע"ש:

הדרן עלך פרק בראשונה

פרק ג (שם) אמר להן הממונה. ר' אמי מל על פום נשיא וכו'. כך הוא בריש פ"ב דר"ה. ומשמע מהכא דאף הנשים נאמנות בכה"ג וה"ז דומה למאי דאמרינן בפ' עשרה יוחסין שלשה נאמנים לאלתר חיה וכו'. ועי' שם בהלכה ב' שכתבתי בשם

בשם הר"ן דעיקר טעמא משום שעל הרוב אי אפשר בלאו הכי והלכך כל שבא עד אחד ומכחישה אפילו לאמר שהעידה אינה נאמנת וא"כ ה"ה כאן באין עד אפילו אחד שמכחישה מיירי:

(דף יד ע"א) **מאור** הלבנה מתמר ועולה וכו'. בבבלי דף כח מקשה כמו כך ומי מיחלף והתניא רבי אומר אינו דומה תמור של לבנה לתמור של חמה וכו' ומפרק יום המעונן הוה וה"נ נ"ל כן שע"י טעות אירע כך והש"ם קיצר כאן:

(שם) **עד** כדון דהוה סופיה דירחא וכו'. כדפרישית שבא לפרש דתרי עובדי הוו וטפי ניחא לפרש כן לפי נוסחא דהכא במתני' והורידו הכהן לבית הטבילה כמו שביארתי במתני' ונראה דמכאן למד הרמב"ם לומר כן בפי' המשנה שכתב על המתני' וז"ל ידוע כי הלבנה אינה עולה מן המזרח אלא אחר חצות המודש ואמרו עלה מאור הלבנה ואירע בסוף חודש משאר חדשי השנה ואירע בליל יום כפור ג"כ פעם אחרת ודימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד והוא כלל בכאן שתי המעשים ואומר פעם אחת כלומר זולת ליל יום כפור עלה מאור הלבנה מקובר למה שאירע ליל יום כפור ועוד יתבאר כי כ"ג טובל ושוחט התמיד ביום כפור וכאשר נפסל התמיד כמו שזכר מפני שנשחט בלילה נצרך טבילה אחרת ושחט את התמיד עכ"ל. מבואר הוא שפי' לפי הא דקאמר כאן עד כדון וכו' וכפי נסחא דהכא במתני' והורידו וכו' דמכיון דאין כ"מ לדינא אלא בענין פירושא דמתני' תפס פירושא דהאי ש"ס וכפי הנוסחא במתני' שהיה לפניו וכן גיין רש"י במתני' והורידו וכו'. ועוד משום דקשיא לפי פירושא דהתם דקאמר שחטו את התמיד אימת אילימא בשאר ימות השנה לא סגיא דלאו כ"ג אלא ביה"כ מאור הלבנה מי איכא ה"ק וביה"כ כי אמר הרואה ברק ברקאי הורידו כ"ג לבית הטבילה ולפי פשטות הסוגיא משמע דהורידו וכו' מילתא באפי נפשיה היא כדפירש"י ז"ל וא"כ לא אירע שום טעות מעולם בליל יה"כ אלא באחד מסוף שאר המדשים והדרא הקושיא למה הוצרכו לכך ביה"כ עד שיאמר ברקאי ודוחק לפרש דמשום שמא ביה"כ יארע טעות אמר כיוצא בו כדכתב הר"ב דזה אין במשמעות הסוגיא אלא דמשמע דמילתא באפי נפשיה לגמרי הוא ויותר היה נוח לומר דהאי וביה"כ כי אמר ברק ברקאי וכו' דה"פ וביה"כ כי אמר אז הוא שהורידו ומפני שגם ביה"כ אירע להם טעות שדימו שהאיר המזרח והיה פי' זה קרוב להא דקאמר הכא הוה ריש' כלומר שאירע ג"כ טעות ברישיה דירחא שהוא יה"כ ולפיכך שוב לא הורידו כ"ג לבית הטבילה ביה"כ אמר עד כי אמר ברק ברקאי אלא למאי שביארתי הנכון הוא שפירושים מתחלפים הם לפי שנוי הנוסחאות במתני':

(שם ע"ב) **שאלו** את בן זומא מה מקום לטבילה זו וכו'. הכא דלא מייתי אלא רישא דהתוספתא א"כ שפיר הוא דקאמר לא סוף דבר לעבודה וכו' שהק"ו שייך אף בנכנס שלא לעבודה ואפילו לדברי התום' בריש דבריהם בדף ל' בר"ה ומה המשנה וכו' דהק"ו אינו אלא בהנכנס לעבודה מ"מ אף שלא לעבודה מיהת מדרבנן צריך טבילה כדכתבו שם דגזרינן שמא יעבוד דאלו לדברי ר' יהודה בתוספתא ומייתי ליה התם וכן הכא בהלכה דלקמן א"כ בנכנס לעבודה גופיה אינו אלא מדרבנן בעלמא כדקאמר הרך טבילה היא זו שמא טומאה ישנה בידו ויזכור ויפרוש והיכי נגזור שלא לעבודה ומיהו יש סברא לכאן ולכאן. והלכך לא קאמר התם דהאי דאיכא בינייהו בין בן זומא לר' יהודה וכמו שביארתי מזה לעיל בפ"ק בהלכה ג' ע"ש ד"ה היכן היו מעמידין אותו ותמצא מבואר הכל בס"ד:

(שם) **אמר** ר' שמי וכיני וכו'. מכאן נראה סייעתא לפירש"י דף הנזכר ומה המשנה מקודש לקודש כ"ג במשש עבודות ביה"כ המשתנות ממוץ לפנים וכו' ששני המקומות קודש ובת"י דקדקו על זה וכתבו וקשה והא היינו דמסיק בתר הכי ממקום שענוש כרת וכו' ותרו זימני למה לי על כן נראה לרבי דמקדש לקדש היינו שמשנה מבגדי קודש לבגדי קודש מבגדי זהב לבגדי לבן. ולמאי דקאמר הכא ניחא דאלו ממקום קודש למקום קודש בלמוד אין זה מדין ק"ו כמבואר היטב בפנים להא דפריך לא צורכה וכו' והלכך צריך ע"כ למיהדר ולומר ממקום שענוש כרת וכו' וכדקאמר ר' שמי דזהו מדין ק"ו ואיפכא ליכא למידק ולימא הא בלמוד דזה הוה קשה ג"כ לפי' בת"י אלא דה"ק ומה המשנה ממקום קדש לקדש וכו' ואת"ל דאין זה ק"ו וכדפרישית בפנים אכתי איכא ק"ו לממקום שאינו ענוש כרת וכו' מכאן דהגיהה ענוש כרת הן וכמבואר בפנים:

(שם) **עד** כמה הוא שיעור השתחויה וכו'. הכא מפרש כדקאמר בבבלי פ"ב דשבועות והכא בפ"ב שם בהל' ג' גרים ר' סימון בשם ריב"ל עד כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו וכו' עד כדי שאילת שלום בין תלמיד לרב. וע"כ דהא דהתם והכא אידי ואידי חד שיעורא הוא כי היכי דלא לפלגו הסוגיות אהדדי ולחד מ"ד גופיה:

(שם) **תני** אמר ר' יהודה וכו'. עיין לעיל ד"ה שאלו את בן זומא ובמקום המצויין שם:

(דף טו ע"א) **מה** אלוק ר' יהודה על טבילת הרך וכו'. כעין זה שקיל וטרי הש"ם לעיל אליבא דר' יהודה בסוף פ"ג דברכות אם יש שם טומאה קלה למול אצל טומאה חמורה וכו' ונשתנית שם הסוגיא במקצת ולפי הענין ועי' במה שמבואר שם מזה:

(שם ע"ב) **מאן** דאמר נסוכה מגלייתא. פירשתי בפנים ב' פירושים בזה ויש לפרש עוד נסוכה מגלייתא אלפון לימה סרוחה ומוגלא וזה קרוב למשמעות הפסוק שהביא שאמר אליהוא ממומר קורצתי גם אני ויהיה פירוש הכתוב קרץ אלפון בא זה הסרוח והבזוי בא:

(שם) **כתיב** בבקר בתמיד וכו'. כפי אשר הגהתי בפנים הוא הנכון ומוכרח ואילוף השיטות שהיה הרבה והרבה בספרי הדפוס מהש"ם הוה אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם. ובענין דשקיל וטרי הכא בעצים ובקטורת מי מהן קודם והוא בשני גיזרי עצים דבבקר בבקר דעצים עלייהו קאי כמפורש בפ' דלעיל. והתם בדף לג בפירושא דסדר המערכה קאמר שני גיזרי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי אע"ג דהכא כתיב בבקר בבקר והכא כתיב בבקר בבקר אפ"ה מכשיר עדיף וכו'. ופירש"י ז"ל והכא כתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה קאי למדרשיה אדישון פנימי והטבה ואקטורת כדכתיב יקטירנה ואין קטורת אלא לאחר דישון עכ"ל וזה קרוב למאי דאמר הכא דבבקר בבקר דכתיב בקטורת ואין יודע איזה מהן יוקדם אלא מהזינן מי מכשיר וכו' וכדמסיק ר' הילא וא"כ ממילא שמעינן נמי דסידור שני גיזרי עצים קודם לדישון הפנימי דהא אין קטורת אלא לאחר דישון. וראיתי בת"י ד"ה אפ"ה מכשיר עדיף שכתבו דסברא היא שהאיך יעשה כל המצוה אם לא יתקן מכשיריה תחלה. ועוד שבלא גחלים לא יוכלו להקטיר אבל בלא דישון יוכלו להקטיר עכ"ל וזה קשה דהא בהדיא אמר הכא לעיל בפ"ב בהלכה ג' מנין לדישון מזבח הפנימי והוה עליו והקטיר מה הזייה בגופו אף הקטרה בגופו. והנכון כפירש"י ז"ל וכדמשמע מהכא והאי ועוד שכתוב בת"י לשון יתר הוא ואינו מדויק:

(דף טז ע"א) **תני** אמר רבי יהודה עששות של ברזל היו מרתיקין וכו'. הכא מדייק עלה והלא מכבה הוא וכדמסיק הקושיא לא כן סבר מימר ר' יוסי ור"ש וכו' וכדפרישית דהא שמעינן לר' יהודה דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה מחייב עלה וכדאמר בשבת שם ובכמה מקומות ומשני הכא דר' יהודה ס"ל אין תולדת האש כאש ואין כאן משום מכבה ומשמע דאיירי אפילו אם היה שייך בהן כיבוי. והיינו שעדיין מרותחין הן אפ"ה מכיון שאינן אלא תולדות אש לית כאן כיבוי ולרבנן ס"ל תולדת אש כאש והלכך לדידהו אסור בעששות של ברזל. והתם בדף ל"ד ע"ב מדייק בענין אחר דקאמר והלא מצרף הוא אמר רב ביבי שלא הגיעו לצירוף ופירש"י ז"ל כבר היה מצונן במקצת אביי אמר אפילו תימא שהגיעו לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר. ופריך מי אמר אביי הכי אליבא דר' יהודה והתניא בשר ערלתו ואפילו במקום שיש שם בהרת יקוץ והוינן בה קרא למה לי ואמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן הוא כך היא גירסת רש"י ז"ל. ולא גרים ואין שבות במקדש דהא תלא טעמא באין מתכוין והתו' שם מקיימי לגי' הספרים דגרסי ואין שבות במקדש ופירשו דאביי אמר אפילו תימא שהגיע לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר והיינו מן התורה ואע"ג דמדרבנן אסור אין שבות במקדש. ופריך מי אמר אביי דדבר שאינו מתכוין לא מיתסר אלא מדרבנן והתניא וכו'. ומדאיצטריך קרא ש"מ דדבר שאינו מתכוין אסור מדאורייתא ומשני הני מילי בכל התורה כולה. אבל הכא פי' בשבת דכתיב בה מלאכת מחשבת בעינן שימשב לעשות מלאכה שהוא עושה הלכך צירוף דהכא הוי בלא מתכוין דרבנן ואין שבות במקדש. וזה לשון הרמב"ם בפ"ב מהל' עבודת יה"כ בהלכה ד' בענין זה היה הכ"ג זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב ולמחר מטילין אותן במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפיג צינתן. הנה הוא ז"ל גורס כגי' התום' וכשיטתם והלא"מ כתב כאן ותימא דלפי' התום' לר' יהודה דבר שאינו מתכוין בשבת אסור מדרבנן ולר"ש מותר גמור וכיון דרבינו ז"ל פסק כר"ש בפ"א מהל' שבת דדבר שאינו מתכוין מותר א"כ הכא נמי ליכא איסורא כלל ולא שבות והיכי קאמר ואין שבות במקדש. ובפ' כירה גבי מיחם הקשו בכה"ג והלא מצרף ותירצו דאתי כר"ש משמע דלר"ש ליכא איסורא כלל ונראה דרבינו ז"ל מפרש דהך צירוף עששיות הוי פסיק רישיה וכו'.

1

ועוד מה שהאריך שם בענין זה' עיין עליו. ולדידי לא קשיא ליה הא כלל דנימא כהאי דוחקא מחמת קושיתו דמפרש דהך צירוף הוי פסיק רישיה והתום' לא כתבו שם כן אלא בתחלה ולבתר שהביאו דבריהם ומסקו לבסוף וכתבו וי"ל דלצירוף עששיות לא הוי פסיק רישיה ואפ"ה פריך שפיר מדמשני אביי ל"צ אלנו לר' יהודה מכלל דלא שאני ליה בין מתכוין לשאינו מתכוין דאי שאני ליה אפי' כר"ש אתיא וכו' מ"מ מדמשני הכי מעיקרא מכלל דלר' יהודה אסור דבר שאינו מתכוין מדאורייתא אע"ג דלא הוי פסיק רישיה וא"כ העלו התום' בעלמן דלא הוי פסיק רישיה ולא נצריך בזה דקושייתו מעיקרא ליתא שהרי כך כתב הרמב"ם בפ"א מהל' שבת בהל' ה' דברים המותרין לעשותן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתיעשה מלאכה בגללן ואפשר שלא תיעשה מלאכה אם לא נתכוין לאותה מלאכה ה"ז מותר. כיצד גורר אדם מטה וכסא וספסל וכו' דקדק הוא ז"ל וכתב דברים המותרין לעשותן בשבת דדוקא בכה"ג שהן מותרין לכתחלה לגמרי ואפילו מדרבנן ובשעת עשייתן וכו' כי לא מתכוין למלאכה שרי וא"כ הכא מאי אית לך וכי ס"ד דאותן עששיות החמין והגיעו לצירוף מותר לכתחלה להשימן בצוננין הלא מ"מ משום איסור כבוי יש כאן ומדרבנן מיהת אסור כדמשמע בבבלי פ' כירה דף מב גבי גחלת של מתכת בר"ה ובהי דלא מכוין לצירוף מדרבנן מיהת אסור ועל כרחך דהתינן לטעמא דאין שבות במקדש. ואי קשיא הא קשיא דהוא ז"ל פוסק כר' יהודה דברייתא וכסתמא דמתני' שכתב מלבנין עששיות של ברזל או מערבין מים חמין והרי משמע דתנא דמתני' לא מודי לר' יהודה בעששיות כדקאמר הכא בהדיא דפליגי. והכי דהא ל"ק דהא יש כאן משום מכבה וכדקאמר הכא והרי הוא ז"ל פוסק שם בשבת כר' יהודה בזה דמלאכה שאינה צריכה לגופה מחייב עליה דזה דוקא כשהוא מכוין למלאכה אלא שאין צריך לתכלית של הותה מלאכה וא"כ הכא כי לא מכוין לצירוף שהיא תולדת המכבה כדכתב בפ' י"ב מהל' שבת בהל' ב' מדאורייתא שרי ומדרבנן מיהת אסור דהא מ"מ יש כאן איסור כיבוי אלא דאין שבות במקדש אבל במה שהוא פוסק כר' יהודה דברייתא וכסתמא דמתני' זה צריך ישוב וצ"ל דהוא ז"ל מפרש דנהי דמשמע מהכא דפליגי מ"מ הואיל ובש"ס הבבלי לא קאמר בהדיא דפליגי אפשר דמתני' נמי ס"ל דהו הא או הא עבדינן ואפי' תימא דפליגי י"ל דמדקנט הש"ס למילתיה דר' יהודה ושקיל וטרי אליביה ש"מ דהלכתא דאף בעששיות שרי וכדמסיק טעמא שאין שבות במקדש. ודע דמה שמקשין התום' כאן מההיא דכירה דף מו דקאמר כל היכא דהיכא דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מכוין גזר ר"ש וכו'. וא"כ ר' יהודה דפליג עליה אסר אפילו בכה"ג דכי מיכוין ליכא איסורא דאורייתא לכאורה יש לדחות קושיא זו דהא לא קאי התם האי מילתא כדמתיב רבא מהאי דמוכרי כסות וכו' והא הכא כי מיכוין איכא איסורא דאורייתא וכי לא מכוין שרי ר"ש. וא"כ איכא למימר דלא פליג ר' יהודה עליה דר"ש אלא בהיכא דכי קא מכוין איכא איסורא דאורייתא ויש לייסב ואין להאריך:

(שם) **ויחם** לו חמין. קושיא זו לבאורה יש לפרש דאליבא דר' יהודה בלמוד הוא דפריך ואמאי קאמר בעששות של ברזל ולא קאמר כתנא דמתני' שמחמין לו חמין מערב יה"כ וא"כ כי משני שלא יהו אומרים ראינו כ"ג טובל וכו' אפילו חמין לתוך צונן יש משום מראית העין דהאובין. ואיכא דס"ל הכי אלא דנראה מדקאמר טעמא דהדין תניא משמע דהדין תניא דמתני' הוא דהאמר ופריך ויחם לו חמין כלומר הכל חמין מערב יה"כ ומשני שלא יאמרו וכו' אבל חמין לתוך צונן מי מקוה שנאמר בה כשיעור אין כאן משום כלל משום שאובין וכן מוכרח מדברי התום' דתענית דף יג וכבר זכרתי מזה בפ"ג דברכות בהלכה ד' ד"ה ממירין היו:

(שם ע"ב) **מה** טעמא דר"מ וכו'. למאי דפרישית הסוגיא בפנים היא מתפרשת כעין הסוגיא בבלי דף לא ע"ב אמרוה רבנן קמיה דרב פפא וכו' דרב פפא בעי לפרושי נדאמר הכא מעיקרא ואהדרי ליה רבנן כעין וקרוב למאי דמהדר ר' יונן לר' מנא הכא. והשאר מבואר הוא:

(דף יז ע"א) **כלי** שרת אחימתי הן קדישין וכו'. בבבלי דף יב מייתי ברייתא דתני בהדיא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן. ונראה דהך בעיא דהכא למאי דפריך התם בפ"ב דשבועות דף טו אימא לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה וה"נ מספקא ליה הכא אבל התם מסיק לה דתלמוד הכתוב בפירות וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' כלי המקדש בהלכה יב לדורות כל הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו שנאמר אשר ישרתו בם בקדש בשירות מתקדשים וא"כ אין מתקדשין מיד וכן ההוא דלעיל אבני קדש וכו' והאי דלקמן אבנים שמלבן וכו' אזלא כמ"ד הזמנה מלתא היא אבל בבבלי סנהדרין דף מח אפסיקא הלכתא כרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא. אמר כותבי ראיתי בספר המלחמות בפ"ק דסוכה בשמעתא דסוכה ישנה וכו' בד"ה וב"ה לית להו דרב יהודה אמר רב וכו' שפלפל שם עם בעל המאור ז"ל והאריך בענין עצים לסוכה וע"ש שלבסוף כתב וז"ל ומצאתי בירושלמי פרק אמר להם הממונה וכו' עד בשם ר' יוסי במחלוקת פי' דס"ל כיון דהזמנה לאו מילתא היא ש"מ דלא בעינן לשמה בשל גבוה וכו' ובכל דבר שבקדושה כגון פלוגתא של כתיבת תפילין וכו' ולרבנן הזמנה לאו מילתא היא ילא מיתפסי בקדושה וא"צ לשמן עד שיפרוש לך הכתוב כגון עשיית ציצית וכן ס"ת עכ"ל וזהו כמו שבארתי כאן:

(דף יח ע"א) **איזהו** צפונו של מזבח וכו'. פלוגתא דברייתא זו עיקרה בזבחים דף כ' ומייתי לה נמי התם בפרקין דף לו. וממה שהבאתי ופירשתי במתני' בפנים וכן במתני' דלקמן תראה שהם דברי הרמב"ם בפ"ה מהל' בית הבחירה מהל' ט"ו וט"ז ונכונים דבריו דבהל' עבודת יה"כ בפ"ג בהל' ב' היכן היה מגריל וכו' ובפ"ד בהל' א' ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח וא"ל להגיה כמו שהגיה הכ"מ והתוי"ט האריך בזה ופשטן של הדברים כך הם שהוא ז"ל פסק בכולי מילתא כרבי ומקום שחיטת קדשי קדשים שכתב בהלכות בית הבחירה שם הוא כמבואר כאן ובהתוספתא מקירו של המזבח צפוני ועד כותל העזרה המזרחי וזהו כנגד ז' אמות הצפונים שהמזבח אוכל בכן ועד בין האולם ולמזבח למערב וכמבואר הכל בפנים:

(שם) **רב** מפקיד לתלמידוי וכו'. ובבבלי פ' דלקמן דף מב גרים אליבא דרב דקאמר שחיטת פרה בזר פסולה וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות פרה בהל' ב' שכתב והכהן עומד במזרח ופניו למערב שוחט בימינו וכו'. ואע"ג דר' יוחנן פליג עליה הכא והתם טעמיה משום דהתם מסיק לה כרב דקאמר מתיב ר' יהושע בר אבא לסיועי לרב וכו' אשה מ"ט אלעזר ולא אשה זר נמי אלעזר ולא זר וה"נ מסיק הכא לקמן בפר שעיר של יה"כ צריכין כהן:

(שם ע"ב במתני') **אף** הוא עשה מוכני לכיור וכו'. פירשתי בפנים לב' הפירושים דרש"י והרמב"ם. ודברי הרמב"ם בהל' בית הבחירה בפ"ג בהל' יש הוא כפי' בהמשנה ובפ"ה מהל' ביאת המקדש בהלכה יד כתב מי כיור נפסלין בלינה כמו שביארנו וכיצד היו עושין משקעין אותו במי מקוה וכו' וכתב הכ"מ בהל' בית הבחירה שם נראה מדבריו האלה שהם כפירש"י והראב"ד. ואפשר שרבינו מפרש שני הפירושים וכאן כתב האחד ושם כתב האחר עכ"ל. ונראה שאין הדבר כן אלא דכך היא השרי בין לפירושי' ובין לפירש"י ע"כ שמקודם שעשה בן קטין המוכני היה צריך ג"כ תיקון לשקע אותו כדי שלא יהו מימיו נפסלין בלינה א"כ לרש"י היו משקעין מקודם במבל ותיקן בן קטין שיהא נוח לשקעו בגלגל ולהרמב"ם בתחלה היו משקעין אותו במבל וזהו דבריו בפ"ה מביאת המקדש וכשעשה בן קטין המוכני לא היו צריכין לשקעו כלל כמבואר וזהו דבריו בבית הבחירה דשם קמשיב מה שעשו בני הגולה וכן מה שעשו אח"כ וזה פשוט:

(דף יט ע"א בגמ') **אמת** המים היתה מושכת לו מן העיטם והיו רגלי שבדרום וכו'. ובת"י דף לז מביאין להא דלקמן היה וכו' וגרים והיו רגלי השוורים פמותים כרמונים וגי' זו נכונה היא וצ"ל דגם כאן בכיור קאמר שהיה בו פמות כרמון כהא דלקמן גבי ים של שלמה שרגלי השוורים פמותים כרמונים כלומר בששע ושדק מלא רמון:

הדרן עלך פרק אמר להם הממונה

פרק ד (דף כ ע"א) **טרף** בקלפי. הלא אמרה מקוקים היו ותני כן וכו'. נראה דמייתי ראיה שמקוקים היו השמות עליהן כמו באלו קלפיות שבהן נתחלקה א"י בגורלות דמסתמא היה מקוקים השמות עליהן מפני הרמאין שלא יאמרו כשעלה הגורל מחלק היפה שבגבולין הוא שכתב על גורל שבקלפי השניה שם השבט שעלה בו והעביר שם אחר שהיה כתוב עליו:

(שם ע"ב) **ובעלייתו** נגע בהן ונתערבו אומר את של שם וכו'. אינו מבואר הדין הוה בנתערבו הגורלות ולא הזכיר הרמב"ם מזה כלום ונראה דמדשתיק הבבלי ולא הזכיר דין דתערובות הגורלות וסתמא קאמר בריש פרקין אמר ר' ינאי עליית גורל

ומתוך קלפי מעכבת משמע שצריך שיהא ניכרת העליה ואם נתערבו אין כאן עליית הגורל. ופסק הרמב"ם בפ"ג מעבודת יוה"כ בהל' ג' כר' ינאי דהתם ודהכא דהגרלה מעכבת ופסולה בזר והנחה אינה מעכבת וכשרה בזר וכדקאמר הכא בהדיא לקמן ועיין לקמן ד"ה שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ:

(שם) יכול יתן שני גורלות על זה וכו'. וכלומר של שם ושל עזאזל על זה וכו' וכמבואר בפנים. ובבבלי פרק דלעיל דף לט מביא ברייתא זו ובמה דפרישית נתבאר יכול בתרא דהתם דמתפרש כדהכא וכן מביאין התוס' שם להא דהכא ד"ה יכול קמא ויכול בתרא וע"ש:

(דף כא ע"א) פתר לה במגלים בגורל. לכאורה היה נראה לפרש במגלים תמיד שהגורל של שם עולה לימינו שזה היה סימן יפה ולפיכך בכה"ג הגורל עושהו חטאת אבל הא ליתא דמאיזה טעם אין השם עושהו חטאת לר' יוחנן דס"ל דאף בכה"ג קובען ולמאי דפרישית בפנים ניחא דאו כולו בהגרלה או כולו בשם הוא דבעינן:

(שם) לה' לרבות שעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן. גמתיא כהאי דאמר ר' יוחנן וכו'. משמע מהכא דלמ"ד הגרלה מעכבא והכי קי"ל לא איצטריך לרבות שעיר המשתלח לפסלו משום מחוסר זמן דהא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם וכדפריך הכא להאי מ"ד ושני לה בשנוייא דמיקא פתר לה ברוצה להגריל שניה וכדפרישית בפנים ובבבלי פ' שני שעירי דף סג ע"ב פריך נמי כה"ג טעמא דכתיב לה' לרבות הא לאו הכי ה"א שעיר המשתלח קדוש במחוסר זמן והא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם ומשני התם כמה שנויי עד לבסוף דמשני רבא כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביוה"כ ונעשה מחוסר זמן משום אותו ואת בנו לאחר שהגריל עליו וכן הביא הרמב"ם בפ"ה מעבודת יוה"כ בהל' יז שכתב וכן אם נעשה מחוסר זמן נפסל כגון ששחטה אמו לחולה ביוה"כ שדומיא לעזאזל היא שמיעטו ואח"כ בהל' יח כתב היה טריפה פסול שנא' יעמד חי עיקרא דהאי מילתא אגב בפסיקתא שכתוב בה כמה וכמה ברייתות הנשנות בת"כ מה שאין בת"כ אשר לפנינו. ולא קשיא למה לי קרא תיפוק ליה דהא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם וכן אמרו בפרק כל שוחטין דף יא את"א משעיר המשתלח וכו' והלח"מ הניח זה בקושיא ולק"מ דהכא נמי שנינן לה כדשני רבא גבי מחוסר זמן דאיצטריך קרא למעט היכא דנעשה טריפה לאחר שהגריל עליו מטעם זה שהביא הוא ז"ל להני תרתי מילי אהדדי דתרווייהו בחדא שנוייא משנינן להו:

(שם) שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ וכו'. הכא מיפרכא מילתיה דרב חסדא כדקאמר. ולא דמיא לפסח ומטעמא דמסיק ר' מנא דפסח שעבר זמנו מאליו הוא משתנה אבל הכא בשחיטה הוא דמשתנה וכלומר דבעי עקירה אם בא לשחטו בשביל שעיר הנעשה בחוץ וא"כ למאי דקיי"ל דפסח לא בעי עקירה וכדרבין אמר ר' יוחנן בבבלי דף סג פסח ששחטו בשאר ימות השנה בין לשמו ובין שלא לשמו חייב ומטעמא דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא ולא בעי עקירה וכ"פ הרמב"ם בהדיא בפי"ח מהל' מעשה הקרבנות בהלכה יב לא קאי מלתיה וטעמיה דרב חסדא דלאו הלכתא היא ובבבלי דף סב ע"ב גרסינן להברייתא שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם משהגריל עליהם חייב על של שם ופטור על עזאזל עד שלא הגריל למאי חזו אמר רב חסדא הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ ומאי שנא לשעיר הנעשה בפנים דלא דמחוסר הגרלה לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזו דמחסרי עבודת היום קסבר רב חסדא אין מחוסר זמן לבו ביום וכו' שמעינן דקסבר רב חסדא הגרלה מעכבת וכן ס"ל דהכא לא בעי עקירה כדקאמר לקמן א"כ לדידן דקי"ל דבכל קרבנות בעי עקירה מלבד בפסח בשאר ימות השנה נולד לנו דאין כאן טעם אחר להברייתא אלא דנאמר דהאי תנא ס"ל כמ"ד הגרלה לא מעכבא וכדקאמר בהדיא הכא וכמבואר בפנים דע"כ הגי' מסורסת היא וטעות דמוכח הוא וצ"ל ומ"ד חייב סבר מימר אין הגרלה מעכבת וראוי הוא לשעיר הנעשה בפנים והשתא ניחא דממ"כ האי ברייתא דלאו כהלכתא היא אי דנאמר כטעמא דרב חסדא הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ וס"ל להאי תנא דהכא לא בעי עקירה או דס"ל דטעמא משום דחזי לשעיר הנעשה בפנים והגרלה לא מעכבא ואנן קי"ל כמ"ד הגרלה מעכבא וכדמסיק בבבלי פרקין דף מ. ובהיות כן נבין דעת הרמב"ם ז"ל במ"ש בדין זה לפי גרסתי בזבחים פ' בתרא דף קיג שכתב בפי"ח מהלכות מעשה הקרבנות בהל' יא שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ אם עד שלא התודה עליהם חייב כרת על שניהם הואיל וראוין לבא לפני השם לוידוי ואם אחר שהתודה פטור על המשתלח שהרי אינו ראוי לבא לפני השם וכתב הראב"ד על זה אני שונה בברייתא עד שלא הגריל וכו' ופירש רב חסדא וכו'. והשתא למאי שנתבאר לנו לפי השקלא וטריא דהכא אידחיא לה מילתיה דרב חסדא דלאו כהלכתא היא וכן לא מצינו לאוקמי האי ברייתא אלא כמ"ד הגרלה לא מעכבא וממילא למאי דקי"ל לא סמיך הרמב"ם כלל אהאי ברייתא דיומא כ"א עיקר דעתו נלמד מהאי דזבחים וזה דהתם הגי' לפנינו דפריך על הא דקתני במתני' שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ פטור שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו ורמינהי אי קרבן שומע אני אפילו קרבן בדק הבית שנקרא קרבן שנאמר ונקרב את קרבן ה' ת"ל ואל פתח אהל מועד לא הביאו יצאו קרבנות בדק הבית שאינן ראוין לבא באהל מועד אוציא את אלו שאינן ראוין ולא אוציא את שעיר המשתלח שהוא ראוי לבא אל פתח אהל מועד ת"ל לה' להוציא שעיר המשתלח שאינו מיוחד להשם ל"ק כאן קודם הגרלה כאן לאחר הגרלה אחר הגרלה נמי היכא וידוי אלא אמר ר' מני ל"ק כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי זו היא גירסת רש"י והתוס' וכך היא גירסת הראב"ד ומסייע ליה הברייתא דיומא וכפירושא דרב חסדא וכמ"ש התוס' שם דהברייתא דיומא לפי המסקנא דשמעתין וכו'. אלא דלפי גירסתם קשה כאן דאי הכי לא פריך הש"ס אמתני' אגופה דדינא בשעיר המשתלח אלא דפריך על ילפותא דקראי דבמתני' יליף מאל פתח ובברייתא יליף מלה' ואין זה דרך הש"ס בכל מקום לומר ורמינהי בכה"ג אלא הכי מיבעיא ליה למימר והא מהכא נפקא מהתם נפקא כדאמרינן בכל מקום. ועוד דהאי דסמכי על הברייתא דיומא וכפירושא דרב חסדא קשיא טפי דהא לא קי"ל כרב חסדא בהא דקאמר הכא לא בעי עקירה וכדמיפרך מילתיה מהש"ס דהכא וע"כ דאתית לטעמא דהברייתא דיומא דאתיא כמ"ד הגרלה לא מעכבא ודלא כפירושא דרב חסדא והאי נמי דלא כהלכתא כדלעיל והדרינן להסוגיא דזבחים דגי' הרמב"ם כך היא לא כדהביא הכ"מ וכפירושו בהסיא דיומא ונזה א"צ אריכות דברים. ולא כגירסת הלח"מ כפי שהביא בשם קרית הספר וכבר כתב על זה דאין מקום לגי' זו כלל וע"ש. אלא דגירס' הרמב"ם היה כעין גי' הת"כ פ' אחרי מות במקצת אלא דשם ג"כ נשתבשה הגי' בהסיפא. והכי גרים בברייתא להקריב אשה לה' להוציא הרובע והנרבע וכו' או יכול שאוציא את שעיר המשתלח שאין בו לה' ת"ל ואל פתח אהל מועד לא הביאו והרי שעיר המשתלח ראוי לבא אל פתח אהל מועד. והשתא פריך שפיר ורמינהי דאגופה דדינא דמתני' דפוטר בשעיר המשתלח קאי ומהאי קרא גופיה יליף בברייתא לחיוב ל"ק כאן וכו' אלא כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי וזהו גי' הרמב"ם על נכון וממנה למד לומר כן. ומהאי ברייתא דיומא לא ילפינן מידי לדינא כמבואר הכל בדברינו:

(שם ע"ב) נשמעינה מן הדא פר מעכב את השעיר השעיר מעכב את הפר. ובבבלי דף מ' הגי' ושעיר אין מעכב את הפר. ובתוספתא דמנחות פ"י ראיתי הגי' בשניהם אין מעכב. וכבר בארתי בפנים דלפי השקלא וטריא והמסקנא דהכא אזלא היא כהאי דהבבלי וזה מבואר:

(דף כב ע"א) אית דמפקין ליסנא בעשרה זין. וזהו כדאמר בבבלי פרקין דף מב משמיה דר' יונתן של פרה משקל עשרה זוז והיינו שתי סלעים וממלה אלא הני אית דמפקין פירשו ביותר שלא יטעו וידלגו תיבת וממלה ויסברו כליסנא קמא דקאמר של פרה בשתי סלעים:

(שם) ספק עד שלא הקטיר נשפך הדם וכו'. ומסיק שבטלו עבודות של אותו היום. ובבבלי אינו מבואר בהדיא ופשוט הוא דזה בכלל במה שאמרו כל מעשה יוה"כ האמורים על הסדר אם הקדים מעשה לחברו לא עשה כלום ולכ"ע עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים מעכבין על הסדר וכמה דפסיק הרמב"ם בריש פ"ה מהל' עבודת יוה"כ וכר' יהודה דפ' דלקמן וא"כ בספק אם נעשה על הסדר נמי בכלל דלא עשה כלום:

(שם ע"ב) שחט ומת אמר מהו שיכנס בדמו וכו'. ומסיק דבפר ואפי' בדם כדר' חנינא ור' יונתן וכדשמעינן ממילתיה דריב"ל דלא מיבעי ליה אלא בחפן ומת וכו' ומשמע דהא פשיטא ליה דאפילו בדם וכן קאמר רב אשי בבבלי בפ' דלקמן דף כ' מסתברא כמ"ד דם איקרי פר וכ"פ הרמב"ם בפ"ה שם בהל' יג ומיהו הך בעיא דריב"ל קאי הכא וכן התם בספיקא בדף מט דקאמר מאי הוי עלה אמר רב פפא אי חופן ומוזר וחופן וכו' א"ל רב הונא בריה דרב יהושע אדרבה וכו' וא"כ נשאר בספק וכן כתב הרמב"ם שם בסוף הפרק דבכל אלו הבעיות דגרים התם וכן הכא בפ' דלקמן בספיקת

קטורת ספק הוא ולכתחלה לא יקטיר ואם הקטיר הורצה:

(דף כג ע"א) לא נתן לתוכה מלח או שלא נתן לתוכה מעלה עשן נתחייב מיתה. כצ"ל וכן הוא בבבלי בפ' דלקמן דף נג בשלא נתן לתוכה מעלה עשן וזה דוקא ביוה"כ אבל בשאר ימות השנה אינו חייב מיתה אא"כ חיסר אחת מכל סממניה ולא בשלא נתן לתוכה מעלה עשן וכן הם דברי הרמב"ם דבפ"ה מהל' עבודת יה"כ בהל' כה כתב בחסר מעלה העשן ג"כ חייב מיתה ובפ"ב מהל' כלי המקדש בהלכה א' לא כתב חיוב מיתה אלא בחסר אחת מסמניה ולא הזכיר חיוב מיתה בחסר מעלה העשן שהביא דינו בראש הפרק שם ומשום דהתם איירי בשאר ימות השנה וכל זה מבואר הוא מהסוגיא דהתם בדף הנזכר. והרחבתי הדבור בענין זה בחיבורי פני המנורה בנר החמישי במולק החמישי שבארתי שם דין דמעשה הקטורת ודפסק כהני תרי שנויי דהתם בשגג בביאה והזיד בקטורת וכן אם נכנס בקטורת שלמה עם החסירה וזה הכל ביוה"כ הוא דמיירי לפי שאין חיוב מיתה על ביאה ריקנית אלא בלפני ולפנים בדוקא וזה מבואר הוא במנחות פ"ג דף כז דלא פליגי התם ר' יהודה ורבנן אלא אם חייב מיתה אמבית לפרוכת שהוא קדשי הקדשים אעפ"י שאינו בא אל פני הכפורת ממש אבל לכ"ע על ביאת היכל אינו במיתה בביאה ריקנית אלא בלאו הוא דעובר. וכן הוא בת"כ ושם גרים אל פני הכפורת במיתה ושאר כל הבית באזהרה וזהו דעת ר' יהודה כהתם סיפרא והרמב"ם בריש פ"ב מהל' ביאת המקדש פסק כרבנן דעל כל קדשי הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו. וביארתי שמה דלפ"ז היה נראה לכאורה דסוגיא דהכא דקאמר ר' זעירא ועובר משום הכנסה יתירה חולקת היא דהא משמע מסתמא דברייתא דהכא דקטורת בשאר ימות השנה איירי אלא דנראה דלאו דוקא היא אלא דהכא נמי ביוה"כ מיתפרשא כדהתם דחיוב מיתה בחיסור מעלה עשן ביוה"כ דוקא היא כדהתם וכדלעיל ויש לפרש נמי דהאי עובר משום הכנסה יתירה דקאמר ר"ז היינו בהיכל ועובר בלאו הוא דקאמר. ועי' בת"י שפלפלו בפירושא דהך מילתא ופירשו שם בשם הר' מנחם משום הכנסה יתירה כמו בהכנסה יתירה כלומר שהכניסה יתירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים דבהא דוקא כתב בה מעלה עשן וכתבו על זה ואין נראה דבכל יום נמי הוה מעלה עשן ומהאי קרא ודאי ילפינן וא"כ חיוב מיתה נמי ילפינן מינה ועוד דבירושלמי מכלתין וכו' אלמא לאו איה"כ קאי וכו' ע"ש וכל זה אינו מוכרח אלא דבלאו הכי פי' הר' מנחם דחוק הוא. עוד כתבתי שם דיש לפרש דהכנסה יתירה דקאמר הכא כעין אוקמתא דרב אשי בש"ס דילן הוא. והיינו דלר' זעירא הוה קשיא ליה האי קושיא גופה דהש"ס דילן דקאמר בברייתא שאם לא נתן לתוכה מעלה עשן חייב מיתה דמשמע משום עיכובא דמעלה עשן הוא וביוה"כ הוא דאיירי ותיפוק ליה משום ביאה ריקנית ואת אמרת דמשום חסרון מעלה עשן בהקטרה הוא דמיחייב הלכך קאמר ר"ז משום הכנסה יתירה הוא דעובר. וכלומר דמיירי דעייל בשתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסירה והקטורת חסרה הוא דמחייב והיינו משום הכנסה יתירה ומיהו לכל הפירושים חיוב מיתה בחסרון מעלה עשן ליכא אלא ביוה"כ דוקא ולא כדעת הת"י אלא כדעת הרמב"ם וכנזכר ומה שהקשו עוד בת"י דאי ביוה"כ דוקא מאי האי דקאמר בברייתא דת"כ והובאה כאן לעיל בסוף פ"ק יכול שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן וכו' ושלא מתו בשמיני למילואים וכו' וכלומר דאף לפי הס"ד דקאמר יכול מפני כך נענשו שכבר נלטוו על מעלה עשן והם לא עשו כן הרי אפילו היה כך שכבר נלטוו לא נלטוו אלא על של יה"כ אלא ודאי דהוה ס"ד שנלטוו על מעלה עשן ואפילו בשאר ימות השנה וכן שלא ישימו הקטורת מוץ וא"כ שפיר הוה ס"ד דקאמר יכול וכו' דמשום כך נענשו. ועל זה הוא דמפרש שהטעם נכתב אחרי מותם ע"כ מת"י בענין שהכרם הוא. אבל כל כי האי לאו דיוקא הוא דכמה וכמה דברים נאמרו בטעם עונשן ועוד דלרווחא דמילתא נאמר דהאי ברייתא דת"כ כדעת מי שאומר דאף בשאר ימות השנה איכא חיוב מיתה על חסרון מעלה עשן. והרמב"ם פסק כרב ששת וכרב אשי וכאוקמתייהו וא"כ דוקא ביוה"כ הוא דמחייב על חסרון מעלה עשן ולא בשאר ימות השנה. ובעל משנה למלך בהל' כלי המקדש שם האריך לפלפל בענין זה והביא איזה דבר בשם בעל באר שבע ע"ש. וניכר שלא ראו דברי הת"י הנזכר כי כל דבריהם מובלעים בדברי הת"י. וגם מה שהאריך להפליא במה שפירש"י ז"ל כתבתי בחבורי פני המנורה שם דלק"מ ואין כאן מקום להאריך בענין זה יותר:

(שם ע"ב) אחת לששים ולשבעים שנה וכו'. התוס' בפ"ק דשבועות דף י' ד"ה מותר הקטורת וכו' הביאו הגי' דפ"ק דכריתות דף ו' אחת לע"ב שנה ופלפלו בזה דאינו עולה לפי החשבון והעלו שם דהגי' דהכא הוא עיקר ובספרים שלפנינו כתוב בכריתות ג"כ כך אחת לששים או לשבעים שנה ע"ש:

(שם) ודוחין עליהן את השבת. וזהו כדר' אלעזר משום בר קפרא בבבלי פרקין דף מו ומיהו זה אליבא דר"מ דמתניתין דקאמר והיום ממש כדלקמן וכן הוא שם אומר היה ר"מ אברי עולה שנתותרו וכו' ולית הלכתא הכי אלא כדרבנא דאמר התם תמיד תחלתו דוחה וסופו אינו דוחה את השבת וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' תמידין בהלכה ז' והתוס' שם ד"ה אבל לא משלה בהן האור וכו' כתבו ומקשין והא אמר בפ"ק דשבת בכל מושבותיכם למישרי אברים ופדרים הוא דאתא ועל כרחך היינו אברים ופדרים דחול דאי של שבת מעולת שבת בשבתו נפקא. ותירץ הר"י פורת ז"ל דלמישרי אברים ופדרים היינו של שבת דאי מעולת שבת בשבתו ההוא מיירי בשחיטה וזריקה וכו' ומפלפלין בזה ולבסוף מקיימין סברת הר"י פורת ולרבא ע"כ דאמרינן כסברת הר"י פורת וכן לדעת הרמב"ם דפסק כוותיה דאי כתירוץ הריב"א שם דהא דאמר ולא עולת חול בשבת היינו בלא משלה בהן האור והיא דלמישרי אברים ופדרים הוא דאתא בשמשלה בהן האור דא"כ היה לו לבאר בהדיא כן ומדסתם דבריו ש"מ כתי' הר"י פורת ס"ל ובמקום אחר הארכתי בזה ואין כאן מקומו:

(דף כד ע"א) אין לחם הפנים נפסל בשעת מסעות וכו'. הך מילתא דריב"ל ור' יוסי איתמר בפרק שתי הלחם דף צה ומסיק התם דלא פליגי אלא מר אמר במסודר על השלחן ואינו נפסל ומר אמר במסולק ונפסל. ובהא דמדייק הכא על הא דקאמר דבשעת מסעות טמאים פרושים וכו' מהאי דתדירא הא מלתא בפומהון דרבנן נסתלקו הפרוכת וכו' וכה"ג רמי התם על התוספתא דקתני זבין ומצורעין משתלחין מהאי ברייתא דתני הוגלנו הפרוכת הותרו זבין ומצורעין ליכנס לשם ומשני רב אשי הא ר"א והא רבנן וכו' ונראה דהאי תלמודא לא בעי לאוקמי להא דתדירא מילתא בפומהון דרבנן כר"א דלא קי"ל כוותיה:

הדרן עלך פרק טרף בקלפי

פרק ה (שם ע"ב במתני') הוציאו לו. החיצונה היתה פרופה מן הדרום וכו'. כדפרישית וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה הביאו התי"ט כי בבית הראשון שהיה שם ארון לא היה שם אלא פרוכת אחת והוא יספר בכאן סדר בית שני שלא היה שם ארון והיה שם שתי פרוכת ע"כ וכן הן דבריו בחיבורו שבפ"ד מהל' בית הבחירה בהל' ב' כתב בבית ראשון היה כותל מבדיל וכו' וכיון שבנו בית שני נסתפק להם וכו' ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שתי פרוכת וכו' אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת וכו' ע"כ. והכ"מ כתב שם נראה דלמשכן קרי מקדש ראשון דאלו בבית ראשון לא היה פרוכת אלא כותל. וכמה מדוחק הוא זה לפרש דברי הרמב"ם על שם שאמרו משכן קרוי מקדש ולא תמצא בחיבורו שזכר מהדברים שלא היו אלא במשכן ודרכו בחיבורו לזכור מדבר שהיה לשעבר וכן עתיד להיות אבל לא מזה שלא היה אלא לפי שעה וכן כתב בריש הלכות בית הבחירה וכן בפ"ד מהל' עבודת יה"כ בהל' א' כתב מצא הפרוכת פרופה וכו' שבכאן הוא מדבר על שהיה בבית ראשון וכן עתיד להיות. ובענין זה כתב התי"ט לקמן במשנה ה' וזה שלא כדברי הלח"מ בעבודת יה"כ שם שכתב אין דעת רבינו לפסוק כר' יוסי וכו' וכאן קיצר וסמך על מ"ש שם. ודאי דלא פסק אלא כרבנן אבל לא כדבריו אלא כדפרישית וכדבריו בפי' המשנה. ועוד דבהדיא אמרו התם בפרקין דף נב גבי הא דדריש קרא דוירא ראשי הבדים וכו' הא כיצד דוחקים ובולטין ויוצאין בפרוכת וכו' והכתוב הזה בבית ראשון הוא דנאמר והרי מכאן תשובה להאומרים שלא היה פרוכת בבית ראשון אלא כותל ועיין פירש"י שם בהא דקאמר לקמן פרוכת דבבי:

(שם בגמ') הדא אמרה כלי חול הוא וכו'. כה"ג שקיל וטרי בבבלי פ"ק דשבועות דף י' וי"א אם מכתשת שמפטמין בה הקטורת כלי שרת הוא וא"כ הקטרת קדשה קדושת הגוף או לאו כלי שרת נקראת והקטרת קדושת דמים ופריך מהסיפא דמותר הקטרת וכו' ומסיק דלעולם קדושת הגוף הוא והא דמשני פדיון משום דלב ב"ד מתנה וכו' וכהאי דשואל דהכא לקמן דס"ל דהותירו תמידין נפדין תמימין אלא דבזה מוחלפת השיטה דהכא מדהתם דהתם קאמר ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לציבור נפדין תמימין והכא קאמר אליבא דר' יוחנן נפדין כפסולי המוקדשין. וכן בהא דמדמי הכא הותירו שעירים דתליא בהך פלוגתא דהותירו תמידין מדמי לה התם דאביי בעי לאותבי לרבה אליבא דרבי יוחנן דס"ל בתמידין נפדין תמימין מהאי ברייתא פר ושעיר של יוה"כ שאבדו וכו' ולימא לב ב"ד מתנה עליהן ויפדו תמימין:

תמימין וא"ל אבודים קאמרת שאני אבודין דלא שכיחי וא"כ לא מדמינן הותירו שעירים להותירו תמידים ולכ"ע אין נפדין תמימים אלא ירעו כפסולי המוקדשין ואף למאי דשקיל וטרי התם על שכיחא דאבודין לא שכיחי וקאמר והרי פרה דלא שכיחא ונפדית וכו' מ"מ מסיק שם לקמן דאפ"ה לא דמי שעירי חטאת להותירו תמידין דהתם מעיקרא עולה והשתא עולה שמקילין בהן המזבח אבל שעירים מעיקרא חטאת והשתא עולה גורם לאמר כפרה אטו לפני כפרה ולפני כפרה שהמו לחטאת עומד וכ"כ הרמב"ם לטעם הזה בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין בהלכה ב' ופ"ה מהל' עבודת יוה"כ בהל' טו שלא כתב שם אלא הטעם דירעו לפי שאין חטאת צבור מתה ולא ביאר מפני מה אין קריבין עצמן נדבה לאחר שנתכפרו באחרים משום דסמיך על הא דביאר בהל' פסולי המוקדשים ובהא דקאמר הכא שאין קרבנות צבור נקבעין אלא בשחיטה משמע כפי' הערוך שמביאין התוס' שם בדף יב ע"ב דקאמר שמואל קרבנות צבור שהן מושכתן למה שכן אם תמידין הם מוספין שהן מושכתן לבית כן דטרם משכן לשכין תלויין ועומדין בתנאי לב ב"ד כן שאע"פ שאמרו שהן תמידין אם ירצו להקריבן לשם זבח אחר רשאין. והיינו דקאמר הכא אין נקבעין אלא בשחיטה. ודע דלמאי שנתבאר מסוגיא דהכא ודהתם תראה דנכונים הם דברי הרמב"ם במ"ש במעשה הקטורת בפ"ב מהל' כלי המקדש שפסק שם בהל' ו' כר' יוסי בן חנינה דהכא המפטם את הקטורת מן החולין או בכלי של חולין פסולה וכתב הכ"מ על זה ובירושלמי פ"ד דשקלים פיטמה בחולין ר' יוסי בר' חנינא אמר פסולה וכו' אתיא דר' יוסי בר חנינא כשמואל ודריב"ל כר' יוחנן ולפ"ז היה ראוי להכשיר כריב"ל וכר' יוחנן מ"מ מאחר דגמרא דידן סתם כתב וכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש דמשמע דעיכובא הוא פסק כן עכ"ל. ואם היה משגיח בסוגיא דשבועות לא היה צריך לכל זה ועוד דמהאי גמרא דכריתות וכל מעשיה וכו' לא שמעינן אלא לכתחלה אלא דעיקר טעמיה דהרמב"ם דפסק כר' יוסי ב"ח משום דלפי השיטה מוחלפת בגמרא דידן דר' יוחנן ס"ל כשמואל דהכא דנפדין תמימין משום דלב ב"ד מתנה א"כ קטורת נ"כ צריך בדוקא שתיעשה בכלי שרת והא דאשכחן דנפדה אעפ"י שקדושת הגוף היא טעמא נמי משום דלב ב"ד מתנה והשתא ר' יוסי בר חנינא דהכא כר' יוחנן דהתם דהן דברי שמואל דהכא וכ"פ הוא ז"ל בהדיא בסוף הל' שקלים כר' יוחנן בתרווייהו בתמידין שלא הוצרכו ובמותר הקטורת ומטעמא דלב ב"ד מתנה עליהן וע"ש:

(דף כה ע"ב) **חפנים** מהו שיעשה בכלי שרת לקודש וכו'. למאי דמסיק ואזיל דכל הני בעיא דלקמן בכך בעיא הוא דתליין וא"כ לא נפשטו כולן וכבר מבואר בפרק דלעיל בהלכה ג' מזה עיין שם בד"ה שמט ומת אמר מהו שיכנס בדמו מה שנתבאר מזה בס"ד:

(שם) **אפילו** כהן קמחית שהיתה ידו מחזקת כד' קבין. ובבבלי ריש פרקין גרים שהיה חופן ד' קבין במלא חפניו. ויזו דקאמר הכא צ"ל בדוקא הוא דהא קאמר אפילו כהן גמלא שלא היתה ידו מחזקת אלא כשני זיתים ומי ידו על מלא חפניו קמי א"כ ידו אמת דבן גמלא לא היה מחזיק ב' זיתים והיאך היה קומץ במנחה הא קי"ל אין קמיצה פחות משני זיתים וכדקאמר נמי הכא לעיל בפ"ב בהל' א' ור' יצחק קאמר התם עלה מעתה כהן שאין ידו מחזקת ב' זיתים פסול לעבודה וקמיצה בידו אמת הימין הוא אלא דידו בדוקא קאמר הכא ומלא חפניו פי שנים היתה:

(שם) **הילוך** בזר מהו וכו'. פלוגתא דהכא כפלוגתא דרב חסדא ורב ששת בפ"ק דזבחים דף י"ד ועיקרא דהאי מילתא התם איתמר ומייתי לה בבבלי פרקין דף מח ומסיק כרב ששת דהתם דהולכה בזר פסולה. ורב ששת דפרקין דבעי למיפשט מעיקרא ממתני' דהולכה בשמאל כשרה וא"כ ה"ה בזר אע"ג דקאמר הכא שאני מתני' שאינו יכול לעשותו בענין אחר מ"מ היה סבור מכיון דאשכחן דהולכה פעמים בשמאל ילפינן שאר הולכה מהולכה דמתני' דמיהת בדיעבד כשרה אלא דבתר הכי הדר ביה כדקאמר התם בתר דשמעה סדר אותבה וכלומר מהאי ברייתא זר ואונן וכו' שמעה דלא ילפינן מידי מהולכה בשמאל דמתני' משום דלא"א בענין אחר:

(דף כו ע"א) **יחליף**. כלומר דנכי דמצית אמרת שבתחלה א"א אלא א"כ המחתה בימינו והכף בשמאלו וכדאמרינן משום חולשא דכ"ג מ"מ כשנכנס לפני ולפנים או הוא שיחליף כדי שיהא הכף קטורת שהיא עיקר העבודה בימין ומשני סברין מימר אם החליף פסול משום דמכיון שנטלו להמחתה בימינו והלך כל המהלך הזה א"א לו להחליף אחר שנכנס לפני ולפנים ופריך עוד ויאתי וכו' וכדפרישית בפנים:

(שם ע"ב) **כיצד** הוא עושה וכו'. הך סוגיא אזלא כמ"ד אין חופן ומוזר וחופן וזהו כנוסחא דהכא במתני' וכך היתה מידתן וכו' דאמדת מלא חפניו של כ"ג קאי הגדול לפי גדלו וכו'. ולפי נסחת הבבלי וכך היתה מידתה אחפינת פנים קאי וכדפרישית במתני':

(דף כז ע"א) **ברם** כר"מ אפי' בעי לא יכול וכו'. מפני שבמהלך כל כך א"א לו שיהא נוהר לילך הכל דרך אחוריו ושלא ליתן אחוריו לקודש דאע"ג דפרוכת הפנימי מפסיק בינו ולבין לפני ולפנים מ"מ כל זמן שלא יצא דרך הפתח שבדרום הוי כמו שעדיין הוא בתוך הקודש של לפני ולפנים:

(שם) **מציון** מכלל יופי וגו' ואומר לכן הנני יסד בציון אבן וגו'. נראה הא דמייתי נמי קרא דישעיה ולא סגי ליה בקרא דתהלים משום דבבבלי דף נד ע"ב גרים בברייתא קמייתא תניא ר"א אומר עולם מאמצעיתו נברא שנאמר בצקת עפר למוצק ורגבים ידובקו ר' יהושע אומר עולם מן הצדדין נברא שנאמר כי לשלג יאמר הוה ארץ וגשם מטר וגשם מטרות עוזו ר' יצחק נפחא אמר אבן ירה הקב"ה בים ממנו נשתת העולם שנאמר על מה אדניה הטבעו או מי ירה אבן פנתה וחכמים אומרים מציון נברא שנאמר מציון מכלל יופי ממנו מוכלל יפיו של עולם ובת"י מביה דאיכא דגרסי וחכמים אומרים אלו ואלו מציון נבראו ופי' עולם ואבן פנה שבתהום שהתחיל כנגד ציון ומסיימו וה"ר יוסף לא היה גורס בהך ברייתא קמייתא. וזהו כגי' הספרים אשר לפנינו דלא גרים אלו ואלו אלא לקמן בברייתא בתרייתא. וגי' התוס' נראה שהיה לפניהם כגי' שמביאין בת"י שהרי כתבו אלו ואלו מציון נבראו פירוש מאמציעתו של עולם והצדדין מציון נבראו וזה לא שייך כ"א אברייתא קמייתא דהא בבתרייתא לא איירי כ"א בפלוגתא דתולדות שמים ותולדות הארץ מהיכן נבראו וגי' האי תלמודא בהאי ברייתא קמייתא ג"כ כגי' הספרים הישנים היא אלו ואלו מציון נבראו ופי' בין העולם ובין אבן פנה שבתהום. וכפי' הת"י לפי גירסא זו. ומשום דמקרא דתהלים אין ראיה אלא על העולם שנברא מציון הלכך קאמר ואומר וכו' דבהאי קרא אבן בוחן פנת יקרת מוסד כתיב ללמד שאף אבן פנה שבתהום מציון נברא וכחכמים דברייתא קמייתא לפי גי' הישנה:

(שם ע"ב) **אמר** ר' יוחנן כדי שלא יטעה וכו'. בבבלי דף נח גרים דכ"ע מיהת הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת מ"ט ר' אלעזר אמר שלא יטעה בהזאות ר' יוחנן אמר אמר קרא ולפני הכפרת יזה לימד על הזאה הראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת מאי בינייהו איכא בינייהו דלא מנה ולא טעה ולר' יוחנן דיליף מקרא מעכב הוא. ולפ"ז פליגי הכא ג"כ בהאי פלוגתא אלא דמוחלפת השיטה דהכא ר' יוחנן הוא דקאמר כדי שלא יטעה והשתא לפי גי' הבבלי דר' יוחנן הוא דיליף מהכתוב א"כ לדידיה איכא עיכובא וכדמשמע דעיכובא איכא בינייהו הוא דקאמר וכן פירש"י ז"ל כהאי דר' יוחנן לימד על הזאה ראשונה וכו' וכתיבא חוקה לעיכובא. והרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' עבודת יוה"כ בהל' ה' כתב ולמה מונה ככה שמא ישכח וימנה הזיה ראשונה מכלל השבע. ולכאורה קשה מאי הביא טעמיה דר' אלעזר והרי לר' יוחנן דקי"ל כוותיה בכל מקום אפילו בדיעבד מעכב הוא והלח"מ כתב בזה דבירושלמי אמרו בשם ר' יוחנן הך טעמא דשמא ישכח וכיון דבגמרא דידן ובגמ' דירושלמי פליגי בסברת ר' יוחנן ור' אלעזר אית ליה בבירור הכי דטעמא משום שמא ישכח לא שבקינן מאי דאמר ר' אלעזר בודאי משום מאי דמספקא לן אדאמר ר' יוחנן עכ"ל ואומר אני אם לדבר הזה באנו קשיא לן רובא וממש כולו דפסקא דידי בהש"ס דאכן חזינן דממש בכל דף ודף מוחלפת שיטות דתנאי ודאמוראי דהכא ודהתם וברוב המקומות תמצא מה דאמר ר' יוחנן הכא קאמר ר"ל התם ומה דאמר ר"ל קאמר ר' יוחנן וכן בשאר אמוראי וגם בגי' הברייתות תמצא דרך אליפין בתנאי וא"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו בהש"ס בפסקי הלכות למאי דקי"ל הלכתא כמר לגבי דמר והרי מטעם הזה באמת והכריעו גאונים הקדמונים לפסוק כהבבלי וכפי גירסתם בדברי תנאי ואמוראי דמהדורא בתרא הוא וחזרו לבסוף ממה דסברי מעיקרא וכדאשכחן בפ' המצניע קם אביי בשיטתיה דרבא וקם רבא בשיטתא דאביי וטובא אשכחן כה"ג בהש"ס וזכרתי מזה כמה פעמים. והיותר נראה לומר דהרמב"ם לא היה מפרש כפי' רש"י דעיכובא איכא בינייהו אלא דהמנין איננו אלא משום מצוה דלכתחלה וטעמו בזה דהרי ר' יהודה בפרקין בדף ס' ס"ל דלא נאמר חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים וכוותיה פסק הוא ז"ל בריש פ"ה שם ודייקא ליה לישנא דקאמר בדברים הנעשים דמשמע דוקא עבודות הנעשים כמו הקטרת והזיות עצמן שהן הן מעכבות וכן סדרן מעכב אבל מנינן אינן אלא כדי שלא יטעה בהן ופירש להא דאמר איכא בינייהו דלא מנה ולא טעה דה"ק דלא מנה כלל אלא הזה כסדר הנלמד מהכתוב ולא טעה ואיפכא הוא דלר' לעזר מנין הזאה הראשונה אינו אלא כדי שלא יטעה וס"ל דמצות המנין מצוה בפני עצמה היא ולכתחלה מצוה שימנה גם הזאה ראשונה עמהן בכדי שלא יטעה ולר' יוחנן דקאמר רמז מהכתוב איכא ג"כ הראשונה עמהן היינו כשמונה ההזאות קאמר דמנהא דימנה גם הראשונה עמהן אבל שאינו מונה כלל וככר למדנו דהמנין גופו אינו מעכב וכדלעיל א"כ לר' יוחנן אינו מעכב מנין הראשונה עמהן שהרי המנין בעצמו אינו מעכב אלא עיקר הטעם המנין הוא כדי שלא יטעה וזהו לכ"ע ולפיכך הביא הוא ז"ל להטעם הזה ללמדנו זה דאם לא מנה כלל וכלל אינו מעכב וכדאמרן. ועי' עוד בדבור דלקמן תירוץ יותר מרווח בזה:

(שם) **והא** קתני שבע ואחת א"ר בון וכו'. נראה הא דקא מדייק דהא קתני שבע ואחת ובמתני' אחת ושבע קתני אלא דהאי מילתא אזלא למאי דגרים בברייתא ומייתי לה בבבלי שם ת"ר אחת אחת ואחת ושתים וכו' דברי ר"מ ר' יהודה אומר אחת אחת ואחת שתים ואחת וכו' שבע ואחת ומפרש דלא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דר' מאיר מונין הכלל תחלה וא"כ הפרט ובאתריה דר' יהודה הפרט תחלה וכו' כדפרש"י ז"ל דכ"ע מיהת הזאה ראשונה צריכה וכו' כמו שהעתקתי בדבור דלעיל והיינו דפריך הכא והקתני שבע ואחת כלומר לדידך דקאמרת דהזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת כדי שלא יטעה הניחא למאן דתני אחת בתחלה ומ"כ המנין הפרטי של כל הזאה והזאה וכסתמא דמתני' אלא למאן דתני הפרטי תחלה וא"כ הזאה הראשונה עמהן א"כ לא שייך טעמא דלא אתי למטעי הרי כבר אמר המנין של כל הזאה והזאה ולמה לו להזכיר עוד הזאה הראשונה ועלה קאמר ר' בון כתיב וכו' דיש רמז מהכתוב שצריך שתהא הזאה ראשונה נמנית עמהן ואע"פ שכבר מנה ההזאה הפרטית ולא טעה בה. ולפ"ז יש לומר האי פירושא גופה גם בסוגית הבבלי דכ"ע וכו' כמוזכר בדבור דלעיל דמפרש ט"מ דאליבא דכ"ע מזכיר הזאה ראשונה עם כל אחת וקאמר ר' אלעזר כדי שלא יטעה ועליה פליג ר' יוחנן דלאו היינו טעמא אליבא דכ"ע דבשלמא למאן דתני כסתמא דמתני' אחת ושתים וכו' ניחא טעמא דידך אלא למאן דתני שתים ואחת וכו' לא שייכא טעמא דידך שהרי כבר אמר הזאה הפרטית ולא טעה ולמה לו להזכיר עוד הזאה הראשונה אלא דטעמא אמר קרא וכו' וכלומר להאי תנא דמתני' שתים ואחת וכו' ס"ל דיש רמז מהכתוב למנות הזאה הראשונה עם כל אחת ואחת והיינו דקאמר מאי בינייהו דלא מנה ולא טעה כלומר דלא מנה א"כ הזאה הראשונה עם כל אחת אלא דמנה הזאה הפרטית של כל אחת ולא טעה בה לר"א ניחא הוא לכ"ע שהרי לא טעה ולר' יוחנן לא ניחא אלא למאן דמתני כסתמא דמתני' ולדידיה לא ס"ל הך דרשא מהכתוב דצריך בדוקא שימנה הזאה ראשונה עם כל אחת אלא דטעמיה כדי שלא יטעה ומכיון דלא טעה לא טעה ואין כאן בית מיחוש כלל. אבל למאן דמתני שתים ואחת וכו' ולדידיה עיקר הטעם דהתורה רמזה לנו שצריך שימנה הזאה ראשונה עם כל אחת א"כ אעפ"י שלא טעה בהזאה הפרטית צריך הוא שימנה עוד גם הזאה ראשונה והשתא נולד לנו דבין לר"א ובין לר' יוחנן למאן דמתני כסתמא דמתני' אין הטעם שצריך להזכיר הזאה הראשונה עם כל אחת אלא כדי שלא יטעה דר' יוחנן לא קאמר דיש רמז לזה מהכתוב אלא למאן דמתני שתים ואחת וכו' וכדאמרן ולפ"ז נוחין הן דברי הרמב"ם שהוזכר בדבור דלעיל שלא כתב אלא הטעם כדי שלא ישכח וכו' דטעם הזה אליבא דכ"ע למאן דמתני כסתמא דמתני' והוא ז"ל פסק שם כסתמא דמתני' וכך היה מונה אחת אחת ואחת ושתים וכו' וא"כ אין לנו אלא הטעם הכללי שהוא אליבא דכ"ע כך נ"ל לדעתו ז"ל ומסתייע להך פירושא דאמרן מהאי דהכא דגרים והקתני שבע ואחת ועלה הוא דמתרץ ר' בון כתיב וכו' וכהאי דר' יוחנן דהתם אליבא דהאי תנא דמתני שבע ואחת בדוקא:

(דף כט ע"א במתני') **התחיל** מטמא ויורד. כתב רש"י ז"ל משום דס"ל להאי תנא הקפה ברגל וכו' כמו שהעתקתי בפנים. ולפירושו הא דקתני בסיפא ועל כולן היה נותן מלמטה למעלה וכו' מסקנת דברי ר"א היא דאלו לת"ק על כל קרן וקרן היה צריך ליתן מלמעלה למטה. והרמב"ם שפסק כת"ק דברגל היה מקיף כמ"ש בפ"ד מהל' עבודת יה"כ בהל' ב' ומתחיל להזות מדם התערובת על קרנות מזבח הזהב והוא מסבב והולך וכו' ואפ"ה כתב שם ועל כולן הוא נותן מלמטן למעלן חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו שהוא נותן מלמעלה למטן כדי שלא יתלכלכו כליו וא"כ צ"ל דהוא ז"ל פירש דהא דקתני ועל כולן וכו' לאו אליבא דר"א דוקא מיתני אלא אליבא דת"ק נמי הכי הוא וכדהביא הכ"מ בשם הרשב"א ז"ל לפרש דעת הרמב"ם כן והעתיקם התי"ט אלא דקשיא לן להבין דבריו בזה שהרי כתב הרשב"א וז"ל אפשר שהרב ז"ל סבור דאף ת"ק הוא וכו' ודקא קשיא לך ואמר שהוא מסבב הקרנות ברגל מה הפרש בין זו לזו והרי כולם סמוכות לו אפשר לומר לדעת הרב שזו בלבד שהיא לפניו ממש לפי שיש לו לצאת מכל המזבח נותן מלמעלה למטה כי היכי דלא לתוושן מאניה אבל בצפונית מערבית שהיא לו באלכסון נותן מיד במקומו כדי שלא יעבור על המצות וישהה המתנה וא"כ מקיף ברגל לצפונית מערבית ומשם נותן מיד לקרן מערבית דרומית ונותן מיד לקרן דרומית מזרחית ונמצא שאין מכולן אחת מהן לפניו ממש אלא זו בלבד וכו' עכ"ל דלכאורה משמע מדבריו שעל מזרחית צפונית שהיא הראשונה הוא שנותן מלמעלה למטה וכ"כ התי"ט שהעתיק דברי הכ"מ בשם הרשב"א וכתב אבל להרמב"ם בפ' הנזכר אתאן אף לת"ק דדוקא במזרחית צפונית שלפניו בראשונה נותן מלמעלה למטה וכו' ע"ש. ואין זה דרך הרמב"ם לפי מה שהבין התוי"ט לדברי הרשב"א שהרי הרמב"ם כתב בהדיא ועל כולן הוא נותן מלמטן למעלן חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו וכו' וא"כ על קרן דרומית מזרחית הוא דקאי וכך מובנים הם דברי הרשב"א שכתב ונמצא שאין מכולן אחת מהן לפניו ממש אלא זו בלבד ור"ל דרומית מזרחית שהיא אחרונה והיא לפניו בלבד וסמוך לו מה שאין כן כולן וכפי פי' הרשב"א כפירשתי וכמו שהסברתי לפי' הזה בפנים ודברי התי"ט מתמיהין הן. ולפי' הרמב"ם צ"ל עוד דהא דת"ק קאמר התחיל מטמא ויורד לאו למימרא שעל כולן נותן מלמעלה למטה וכמו שדקדק רש"י מלישנא דמטמא ויורד לפרש כפירושו אלא מטמא ויורד כמו מטמא והולך הוא ויורד לאו דוקא הוא. והלח"מ האריך כאן לסתור פי' הרשב"א ושהרמב"ם סובר כמ"ד פיתחא בדרום קאי וכן ס"ל כר"א דהקפה ביד היה ומסבב והולך דקאמר הרמב"ם היינו ביד והן אחת מדקאמר הרמב"ם שם ועומד לפנים ממזבח בין המזבח והמנורה וזהו כר' יהודה בדף נח דס"ל כשהיה נכנס לבית ק"ק היה מהלך בהיכל בין המזבח למנורה דפיתחא בדרום קאי א"כ כשהיה יוצא מבית קדשי קדשים ג"כ שם היה עומד ולא אי מפרשינן לדעת הרמב"ם כן קשה טובא מהא דכתב בשבע מתנות על טהרו של מזבח בצד דרום במקום שכלו מתנות קרנותיו וזה על כרחך כר' יוסי בדף נט דפליג אחנניה וע"ש ועוד דהכא מוקי לה לקמן בהלכה ה' דמ"ד כד לפוני ר"א ומ"ד כד דרומי רבנן וכדפרישית שם ומוכרח הוא וא"כ לפ"ז ע"כ דאמרינן הקפה ברגל הוא. וכן פיתחא בצפון קאי ומוטב לנו לפרש דעתו כפי' הרשב"א ומ"ש ועומד וכו' בין המזבח והמנורה היינו כבין המזבח והמנורה הוא דקאמר והכוונה שלא היה עומד ביציאתו בצפון כלפי המזבח להדיא דא"כ יתן אחוריו כלפי לפני ולפנים וכדקאמר הכא לקמן שם אלא מצדד ועומד כלפי דרום נגד אויר שהוא בין המזבח והמנורה. ומאי שדקדק הלח"מ בדברי האי תלמודא דלקמן עי' בהלכה ד' בסופו ד"ה ויתחיל בקרן מזרחית דרומית:

(דף כח ע"ב) **הכל** מודים בשבע הזאות שלמטן שהוא צריך להערות וכו' כדפרישית שלמטן על המזבח קאמר והיינו שבע פעמים שעל טהרו. והתוס' בדף נח גבי פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן אם מערבין לקרנות או לא כתבו בסוף ד"ה ר' יונתן אומר וכו' מעצמן כן ואין לתמוה מאי שנא דשבע על טיהרו מערבין לכ"ע ובקרנות פליגי. וי"ל בלפני ולפנים ע"כ אין מערבין כדמוכחי קראי בהדיא וכו' אבל בשבע על טיהרו כתיב והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים משמע מכל הדם מזה שבע פעמים ותו לא. וזהו כטעמא דקאמר הכא. ודע דמה שהרמב"ם פוסק כאן כר' יאשיה דמערבין לקרנות כמ"ש בפ' ובהלכה הנזכר בדבור דלעיל אע"ג דבעלמא גבי פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן בכעין זה דר' יונתן קאמר כל היכא דמשמע שניהן כאחד ומשמע אחד בפני עצמו ואחד בפני עצמו צריך עד שיפרוט הכתוב יחדיו ופוסק הרמב"ם כר' יונתן בכל מקום מענין זה הכא דפסק כרבי יאשיה משום דהתם מייתי ברייתא תניא אידך וכו' וסתמא כר' יאשיה וכן משמע מסידורא דסתמא מתני'. דקתני לעיל עירה דם הפר וכו' והדר מפרש וקאמר ויצא אל המזבח וכו' א"כ היה מערב קודם מתן הקרנות:

(שם) **איזה** מהן זקוק הוא להערות תפלוגתא דר"ז ודר' הילא וכו'. בבבלי אינו מבואר מספקא דהאי בעיא. ומסתברא כדר' הילא וכמו בשעיר המשתלח את שהוא גומר בו כל הכפרה משתלח וכעין זה אמרו בבבלי פרקין דף סא ע"ב אין מטמא בגדים ואין נשרף בבית הדשן אלא באחרון הואיל וגמר בו כפרה וכן קאמר רב נחמן התם על הא דבעא רבא מיניה כמה שעירים משלח א"ל וכי עדרו משלח וכו' דכתיב גביה אותו אחד הוא שמשתלח:

(דף כט ע"א) **תפלוגתא** דרבי ודר"א בר' שמעון וכו'. תוספתא זו הובאה בבבלי דף נז ע"ב ופסק הרמב"ם בפ"ב מהל' פסולי המוקדשין בהל' כ"א כרבי דהלכה כרבי מחבירו:

(שם) **מה** פליגן בדם שני מטאות שנתערבו רבי אומר וכו'. כה"ג מייתי לה בפ"ח דזבחים דף ע"ם קרבן יחיד שנתערב בקרבן יחיד וכו' רבי אומר רואה אני את המתנה אם יש בה כדי לזה וכדי לזה כשירה ואם לאו פסולה וכו' וכדמפרש שם אליבא דרבי דס"ל נתינת דם צריך שיהא בה כדי שיעור וחכמים פליגי עליה וס"ל אם נתן מתנה אחת מכולן יצא וע"ש:

(שם) **ויתחיל** בקרן מזרחית דרומית. למאי דפרישית בפנים דמעיקרא הוא דפריך על עיקרא דמילתא דהיא גופה קשיא ואמאי תקנו לשנות סדר המתנות של הפנימי מסדר המתנות שעל החיצון וא"כ שייכא הקושיא אף אם נאמר כמ"ד פיתחא בצפון קאי ובזה מסולקת קושית הלח"מ בפ"ה מהל' מעשה הקרבנות בזה ע"ש גם מה שדקדק עוד שם לכל הפירושים כיון דכבר תירץ ויצא אל המזבח מאי הדר מקשה ויתחיל מקרן מערבית דרומית וכו' זה מתורץ בדברינו בפנים דזה ג"כ נפיק מכיליה דמזבח הוא. כללא דמילתא אם תשמור הכלל הזה דלעולם צריך הוא שיחזור להאי קרן דפגע בריש' אחר שיתן במקום שיכול להתחיל ומטעמא דמיהת האי קרן נתחייב בריש' אלא שא"א להתחיל ממנו משום דבעי' עד דנפיק מכוליה דמזבח ועכ"פ צריך הוא א"כ לחזור ולהיות על האי קרן דבהאי איחייב ביה ברישא וקודם שיזה על שאר הקרנות וכמ"ש רש"י ז"ל לסברא זו בדף נט ד"ה מכניס אומר בצד צפוני וכו' אלא דהוא ז"ל פירש שם וסדר ליה דרך שמאל וכו' והיא להנהיג דע"כ לפרש כן ומיהו סברא זו אליבא דכ"ע קיימת היא. וכן תשמור הכלל דלעולם דרך ימנית בעינן למאי דקי"ל בכל המקומות כן. וכן תבין מה בין דרך ימנית בהקפת הרגל ומה בין דרך ימנית מה שנעשה ע"י הקפת יד והוא עומד במקום אחד תבין בזה היטב כל הסוגיא כולה דהכא אלא דהקושיא בתרייתא ויעמוד בדרום וכו' ע"כ דנפרש דכלפי דרום הוא דקאמר ולמ"ד הקפה ביד הוא דפריך האי פרכא ובזה מסולקים כל הדקדוקים של הלח"מ שם ואין לנו להאריך:

(שם ע"ב) **מאן** דאמר בצד צפוני ר"א וכו'. וא"כ למאן דפוסק בצד דרומי ס"ל כרבנן דהקפה ברגל הוא דהוה. ובבבלי פרקין דף נט ע"א דפליגי נמי תנאי באיזה צד הוא נותן ומפרש במאי קמיפלגי מר סבר פיתחא בדרום קאי ומר סבר פתחא בצפון קאי וכדפירש"י דר' יוסי דס"ל בצד דרומי הוא נותן וזהו כדאמר במתני' דפתחא בצפון קאי ומתחיל ממזרחית צפונית ובדרומית מזרחית הוא מסיים והתם יהיב להזאות. והשתא למאי דכתב הרמב"ם בזה בפ"ד מהל' עבודת יה"כ בהל' ב' ומזה מדם התערובת על טהרו של המזבח ז' פעמים בצד הדרום א"כ כר' יוסי הוא דפסק ופיתחא בצפון קאי. והלח"מ האריך בזה וכבר בארתי מזה לעיל ד"ה התחיל מסטא ויורד דמוטב לנו לדחוק בדברי הרמב"ם במ"ש ועומד בין המזבח והמנורה כדפרישית שם מדנסבול כל הני קושיות אם נפרש דעתו דס"ל פיתחא בדרום קאי וכן אם נפרש דס"ל הקפה ביד הוא ועיין עוד במה שנתבאר בדבור דלעיל וברים פרקין ד"ה השיבונה:

(שם) **אמר** ר' יוסי זה סימן וכו'. דברי ר' יוסי דתוספתא דמכלתין הובאו בריש פ"ו דזבחים דף נח ע"ב וכמו דמסיק התם בפירושא דמילתא ביארתי כאן בפנים:

(דף ל ע"א) **וכלה** מכפר את הקודש וכו'. פלוגתא זו הובאה בבבלי מכלתין דף ס' וכן בפ"ה דזבחים והכא משמע דריב"ל הוא דאמר משמעות דורשין ביניהן ואין השירים מעכבין לכ"ע ווהו לא כדבעי למימר מעיקרא בזבחים תסתיים דריב"ל הוא דאמר שיריים מעכבי אלא דהתם נמי דמי להא וע"ש:

(שם) **תני** אמר ר' ישמעאל מה אם שירי חטאת וכו'. הכא לא מייתי אלא סיפא דברייתא וכן בהא דלקמן א"ר שמי מתני' אמרה שהשירים מעכבין וכו' ווהו דרך הש"ס הזה שסומך על הני דבקיאי בכל התוספתות ושאר הברייתות ומבוארין הדברים בפ"ה דזבחים בדף נא ובדף נב וכמו כן בארתי הכל בפנים:

(שם ע"ב) **וכפר** את מקדש זה לפני ולפנים וכו'. משמע מהכא דכפשטן מיתפרשא ועל ההזאות שהן ניתנין באלו המקומות ובבבלי דף ס"א שהובאה ברייתא זו פירש"י ז"ל על טומאה שאירעה באלו המקומות והכי מוכחא מהסיפא דברייתא אשר הועתקה התם וע"ש:

(דף לא ע"א) **תני** מועלין היו בדמים וכו'. הובאה תוספתא זו בבבלי דף נט. ולמאי דמפרש הכא טפי מהני מיעוטי דקראי והכ"מ דאיכא בינייהו בסקרים הדם והם קשי בדק הבית יש ליישב בכמה דקדוקים ואין להאריך:

(שם ע"ב) **ארבעים** ושלש לכושר וכו'. כדפרישית והבאתי התוספתא בפנים. והובאה בזבחים דף מב ושם הגי' כדפרישית כאן אבל דמים הנתנין על מזבח הפנימי כגון ארבעים ושלש של יה"כ וכו' ובתוספתא הגי' מ"ם של יה"כ ושם משני מלופי הנוסחאות וע"ש:

(שם) **ומועלין** בראשונים. כמ"ד לעיל מועלים בדמים. ודברי ר' חגיי ור' יוסה שהשיב לו מבוארין הן למאי דהבאתי בפנים מע"ב דזבחים וכן מהא דגרסינן בפרק בית שמאי ומאי דאיתמר שם ומבואר הוא:

הדרן עלה פרק הוציאו לו

פרק ו (דף לב ע"א במתני') **שני** שעירי יוה"כ. בבבלי ריש פרקין קאמר שני שני למה לי חד למראה וחד לקומה וחד לדמים. וכתב התי"ט וקשיא לקימתן כאחד מנלן וכו' וכתבתי בפנים דאפשר דנפקא מדכתיב ולקח את שני וגו' ובתי"י כתבו דאיכא דגרסי חד למראה וקומה וחד לדמים וחד ללקיחתו כאחת ואפילו לפי הגי' שלפנינו נפקא ליה לקיחתו כאחת מדסמיך שני ליקח עכ"ל. ונראה דעוד איכא כ"מ בין הגי' השונות וזה למאי דקאמר הכא בגמרא משובח בגופו משובח במראיו מי קודם. ופשיט ר' ירמיה מסברא דמשובח בגופו קודם דומיא דאביב קצור קודם דיבש לקצור ולפ"ז לאיכא דגרסי דמראה וקומה מחד קרא נפקא איכא למימר או דשניהן שוין הן לדינא אלא דמסברא בעלמא אמרינן דמשובח בקומה קודם למשובח במראה למצוה וכדר' ירמיה או דמכיון דליכא אלא חד קרא א"כ אפשר דלא קפיד רחמנא אלא שיהו שוין בא' מהן או במראה או בקומה והשתא אם לפניו שלשה א' משובח בגופו ובקומה והשנים משובחין הן במראה ושוין הן א"כ מסתברא שיקח אותן השוין במראה שאם יקח לאחד המשובח בגופו וצריך ליקח להשני מאותן שנים האחרים אינם שוין כן ומצותן שיהיו שוין וטפי עדיף שיקיים המצוה ליקח השוין משיקח אחד המשובח בגופו ואינו שוה עם השני וזה פשוט אלא שאם אחד מהן משובח בגופו הוא ושוה הוא במראה עם השנים אחרים השוין במראה בזה יש לומר שיש להסתפק או שיקח אותו המשובח בגופו ואחד מהשנים האחרים דמיהת שוין במראה הן ומקיים ג"כ המצוה שלוקח המשובח בגופו ואשוין בקומה לא קפדינן דליכא קרא יתירא להכי או דנימא שלוקח אלו השנים האחרים שהן שוין במראה ואעפ"י שבגופן אינן משובחים הם כמו השלישי מ"מ שוין הן ג"כ בקומה. ומכיון דליכא קרא יתרא להכי היכי דעביד עביד וליכא קפידא אף למצוה בהכי. אבל לפי' גי' הספרים דדרים מקרא יתרא לקומה א"כ כל היכא דאיכא שוין במראה ושוין בקומה לא משגחינן על זה שהוא משובח יותר בגופו ובקומה ואעפ"י שהוא שוה במראה עם אלו אלא דצריך הוא ליקח לכתחלה לאותן השנים השוין במראה וקומה. ואמרינן תו בגמ' שם תניא נמי הכי גבי כבשי מצורע יקח שני כבשים וכו' ותנן נמי גבי לפרים כה"ג וכו' אי הכי גבי תמידים נמי נימא כבשים מיעוט כבשים שנים וכו' ההוא מיבעיא ליה לכדתניא שנים ליום כנגד היום וכו' מוספים של שבת ואי צריכין שיהיו שניהם שוין וגי' רש"י ז"ל בזה למצוה והתוס' מקיימים גי' הספרים הישנים שנים לעכוב וע"ש. והרמב"ם לא זכר מזה כלום שיהו המוספין שוין ולא למצוה ונראה דלא גרים לה כלל וכדברי רש"י שכתב ושיטתא דתלמידי תרבינאי היא. והלכך לא למד ממנה כלל ואפילו למצוה לא אלא דמיהת צריך טעם למה כתוב בהן שני הא מיעוט כבשים שנים ולעכב זה את זה נמי לא מצינן דבהדיא תנינן בפ' התכלת דף מט דאין המוספין מעכבין זה את זה וכ"פ הרמב"ם בפ"ק מהל' תמידין ומוספין בהל' יט ואפשר לומר דדרשינן מיתורא דשני למעט מוספין מביקור וכדאמרי' שם ע"ב דתמידין הוא דצריכין בקור ד' ימים קודם שחיטה ולא מוספין ומנא לן ושמא כדאמרן מדכתיב שני מיותר לומר שני כבשים מכל מקום. וכבשי מצורע ג"כ לא זכר הרמב"ם בשום מקום דמצותן שיהו שוין כ"א בכפרי מצורע כתב בפי"א מטהרת צרעת דמצותן שיהיה שוין כדתנן במתני' בפ' י"ד דנגעים. ושמא דלא סמיך אהאי ברייתא הואיל ולא תני במתני' אלא בצפרים בלבד ויתורא דשני אתא לומר דבמצורע עשיר מעכבין זה את זה וכדתנן בנגעים שם מצורע עשיר שהביא קרבן עני לא יצא:

(שם ע"ב בגמ') **איזה** מהן קרב תחלה רב אמר שני שבין זוג שני וכו'. מוחלפת השיטה בבבלי פרקין דף ס"ד דרב סבר שני שבזוג ראשון יקרב דס"ל בעלי חיים אינן נדחין ור' יוחנן ס"ל בעלי חיים נדחין ופסק הרמב"ם בפ"ה מהל' עבודת יוה"כ בהל' טו השני שבזוג שני ירעה וכרב דפסק כוותיה בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות ובהרבה מקומות דבעלי חיים אינן נדחין ונתן הכ"מ שם הטעם משום דמסקינן התם בשמעתין דייקא מתני' כוותיה דרב ואני כתבתי בגיטין פ"ו בהלכה ה' דאע"ג דבכל המקומות בחילופי השיטות דהתם להכא נקטינן כש"ס הבבלי למאי דקי"ל הלכתא כמר לגבי דמר מ"מ הכא גי' דהאי תלמודא עיקרית הוא וכדגרים בגיטין שם איפכא דר' יוחנן הוא דס"ל בעלי חיים אינן נדחין וכדקאמר שם גבי נתערב או נשתטה או שהורו ב"ד לאכול חלב ר' יוחנן אמר נדחית חטאתו ריש לקיש אמר לא נדחית חטאתו. ר' יוסי בר' בון אמר ר' אחא מחליף שמועתא דלא תהא מלתא דר' יוחנן פליגא על מילתיה דאמר ר' שמואל בר אבא בשם ר' יוחנן הגוסס זורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו וכן גרים עוד בהאי תלמודא בפ"ק דהוריות בהל' ב'. ואף דבבבלי בזבחים דף יב בהאי דיניה גופיה דלעיל גרים אמר ר' יוחנן אכל חלב והפריש קרבן והמיר דת וחזר בו הואיל ונדחה ידחה וכו' וכן עוד בכמה מקומות שם שמעינן לר' יוחנן דס"ל בעלי חיים נדחין מכל מקום הואיל דבהאי ש"ס קאמר בהדיא דמיחלף שמעתייהו א"כ מה דאמרי שם אליבא דר' יוחנן היינו כדאמר מעיקרא ולבסוף חזר בו וכדמוכח הש"ס דאל"כ קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן והשתא לר' יוחנן דמהדורא בתרא דיליה שמעינן דס"ל בעלי חיים אינן נדחין ואין נדחין דקאמר היינו דלעולם אינן נדחין ואפילו בדמיה בתר דמית ילא כהאי דקאמר הכא אתא ר' בא וכו' דבעלמא סתמא קאמר אינן נדחין ולפיכך סתם הרמב"ם ג"כ וכתב אינן נדחין דמשמע דלעולם אינן נדחין כשהן מורין וגראין:

(שם) **וקשיא** על דר' יהודה וכו'. היינו הכא דהס"ד התם מעיקרא דר' יהודה אשני שבזוג שני קאמר דימות ופריך לרב אליבא דר' יהודה במאי מיכפר והכא פריך פרכא אחריתא ויש אדם מגריל וכו' ולבתר הכי דקאמר מי סברת ר' יהודה אשני שבזוג שני קאי ר' יהודה אשני שבזוג ראשון קאי ובהאי הוא דקאמר ימות וא"כ תו לא קשיא נמי לר' יהודה מאי דמקשה הכא:

(דף לג ע"א) **יעמד** חי וכו'. לפי פשטן של דברים מתפרשא האי מילתא כדדרים לה בת"כ שהבאתי בפנים ובסוף פ"ק דשבועות פרשתי כדברי רש"י ז"ל שפי' בבבלי דף מ' דע"כ בא הכתוב ללמדנו שאם מת צריך להביא אחר שאם ללמד שלא ישלחנו עד אחר מתן דמים ליכתוב יעמד לפני ה' וכו' ולפי הכוונה דא ודא אחת היא. וכתבתי שם דלפי גי' רש"י ופירושו שם דפליגי בוידוי אם מעכב או לא א"כ מוחלפת השיטה דהכא מדהתם דמשמע התם דר' יהודה הוא דס"ל דהוידוי אינו מעכב ולר"ש הוידוי מעכב. ונראה דדעת הרמב"ם בזה כגי' רש"י ופירושו דפסק בפ"ב מהלכות עבודת יה"כ דהגרלה מעכבת כדמסיק התם אליבא דר' יהודה ובוידוי לא ביאר דמעכב כ"א כתב שם בהל' ו' זה שנאמר בתורה וכפר בעדו וגו' מפי השמועה למדו שזה וידוי דברים והיו כר"ש לפי גי' רש"י ופירושו וי"ל דלמצוה קאמר אבל אינו מעכב וכר' יהודה לגבי דר"ש. והרא"ש בסדר העבודה שלו כתב בא לו אצל שעיר המשתלח וכו' ומיהו זה לדעת ר"ש אבל ר' יהודה ס"ל הוידוי מעכב והלכתא כוותיה לגבי ר"ש. וגי' אחרת היה לו דגרים כהאי דהכא. ומה שכתבתי עוד שם דכל האי דרשא לא אתיא אלא לסברת ר' יהודה דריש פ' שני שעירי וכו' לאו דדייקא הוא דאם מת המשתלח ישפך הדם הכל מודים בזה כמבואר הכא במעתין:

(שם) **שילחו** ביד שנים וכו' והמשלח לא המשלח וכו'. ברייתא דת"כ הובאה בבבלי פרקין דף סו ע"ב וגרים שם ולא המשלח את המשלח וכן הוא בת"כ אשר לפנינו ופי' רש"י ז"ל השולח את המשלח המלוין אותו מירושלים. ומהכא משמע בהדיא דלמעט שילחו ביד שנים הוא דמיתפרשא וכמבואר בפנים והכי מסתברא דמהיכי תיתי דליטמו המלוין אותו דאיצטריך קרא למעוטי ולהמשלח הראשון איצטריך דס"ד אמינא דג"כ נקרא המשלח קמ"ל דדוקא המשלח המדברה הוא דמטמא בגדים פרט להמשלח הראשון שמסרו להשני:

(שם ע"ב) **ברח** דרך הליכה וכו'. דין זה אינו מבואר במקום אחר. וכודאי אליבא דר"ש לא שייכא כלל דהא לדידיה אינו מטמא בגדים אלא משעת דחייתו לצוק ואם ברח השעיר ממנו לא דחהו המשלח אלא אליבא דרבנן הוא דשייך דקסברי יצא חוץ לחומת ירושלים וע"כ דמיירי שאחר שהוציאו מחומת ירושלים ברח ממנו דמקודם לכן בלאו הכי אכתי לא חלה עליו טומאת בגדים. ולכאורה קשה מכיון שיצא חוץ לחומה כבר הוא מטמא בגדים דנתקיים מצות שילוחו ומה בכך שברח אח"כ ממנו וצ"ל דגזרת הכתוב הוא שאינו מטמא בגדים אלא א"כ מתעסק עמו להדמיה לצוק וכדכתיב והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו והלכך נמי אם ברח ממנו אחר שהוציאו חוץ לחומה דרך הליכה מטמא הוא בגדים משום דהוי כמשלחו המדברה מכיון שברח לדרך הליכה לשם וקטינן מיהת מכאן שאינו מטמא בגדים אלא אם מתעסק עמו בדרך הליכה לצוק ולדחותו ואו הוא דאמרינן דהתחלתו לטמא בגדים משיצא חוץ לחומה הוא דהואי וסרי זה נוגע בדין שכתב הרמב"ם מענין זה ואם שלא ביאר בסדיא בדבריו מהו הדין אם ברח השעיר ממנו מ"מ נלמד זה מכלל דבריו שכתב בפ"ה מהל' פרה אדומה בהל' ו' ומאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר משיצא חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחייתו לעזאזל אבל אחר שדחהו אם נגע בכלים ובגדים טהורים ודקדק הראב"ד על זה וכתב דבריו סתומים וכו' ואולי יאמר על הדומה עצמו שדחהו אחר דחייתו אינו מטמא בגדים שאינו מטמא אלא בשעה שמתעסק בו וכו' ודבר זה יש לו פנים במסכת זבים. ולא תימא לאחר דחייתו אלא אפי' קודם דחייתו אם פירש הוא ועשהו אחר אחר פרישתו אינו מטמא כלים. וכל זה צריך לפנים. ולמאי שנתבאר מהא דהכא מבואר הוא דדוקא בשעה שמתעסק בו הוא דמטמא בגדים ובין קודם דחייה ובין לאחר דחייה שוין הן שאם הוא אינו מתעסק עמו יהיה באיזה אופן שיהיה אינו מטמא בגדים. וזהו שכתב משיצא וכו' עד שעת דקייתו וכדכתב שם ג"כ לעיל בהלכה ד' שהוא מטמא כל בגד וכו' כל זמן שמתעסק בשילוחו. ונראה דדין דהכא אם ברח ממנו דרך הליכה לצוק נמי בכלל שזה הוא כמתעסק בשילוחו שמקמת שהוציאו חוץ לחומה הלך מעצמו דרך הליכה לשם:

(דף לד ע"ב) **רבי** זעירה שאל פרים הנשרפין וכו' שנטמאו וכו'. למאי שהגהתי בפנים וטעות דמוכח הוא דגי' הספרי דפוס א"א להעמידה אלא דהכ"ל מה צריכא ליה בשנטמאו לאחר זריקה וכו'. ולפ"ז מבואר הוא הכל והשקלא וטריא דר' יוסה ור' מנא וכמו שהסברתי בפנים. ובבבלי פ' טבול יום בדף קד ע"ב לא מיבעיא ליה התם אלא אם לינה ויציאה מועילין בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפין. ולא מיבעיא ליה כלל בשנטמאו ואדרבה משמע מהתם דנטמאו ודאי נפסלו הן ואין נשרפין כמצותן דהא בעי למפשט להבעיא דלינה מדתני לוי שאירע בהן פסול ביציאתן מאי לאו לינה ודחי לה לא פסול טומאה ופסול יציאה והדר קא מיבעיא ליה יציאה מהו שתועיל ובעי נמי למיפשט מדתני לוי מאי לאו פסול יציאה לא פסול טומאה ופסול לינה וזיל הכא וכו' וזה דוקא בלינה ויציאה ולא נפשטה הבעיא ונשאר דספק אבל פסול טומאה משמע דפשיטא ליה דנפסלו ואין נשרפין כמצותן דבין לדמיה קמייתא ובין לדמיה בתרייתא פסול טומאה מסתברא ליה דמשיבא פסול גמור ומשמע בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה. וכן הרמב"ם בפי"ט מהלכות פסולי המוקדשין לא קחשיב בהל' ג' לספיקא דדינא אלא ללינה ויציאה וע"ש. ומיהו באלו הקבוע להם זמן מסתברא הוא דאם נטמאו לפני זריקה הואיל דדמיין טומאה לא נפסלו מיקרי והאי דקאמר הכא ולא היה צריך לו להרמב"ם לבאר כאן בענין הזה ודכבר ביאר במקומו בהל' ביאת המקדש פ"ד לענין דמיית טומאה וא"כ ה"ה כאן לענין שיהיו נקראין נשרפין כמצותן:

(דף לה ע"א) **רבי** אלעזר שאל פרים הנשרפין וכו' שיצא רוב האבר המשלים לרוב וכו'. ולמאי שנתבאר בפנים וכמשמעות פירושא דהאי מילתא דבעי לה אם יצא קליו ברוב האבר א"כ בהאי בעיא גופה בעי נמי התם בדף הנזכר דמעיקרא גרים שם בעי ר' אלעזר פרים ושעירים הנשרפין שיצא רובו במיעוט אבר וכו' ופריך עלה פשיטא דלא שבקינן רובא דבהמה ואזלינן בתר רובה דאברים אלא הכי שיצא קליו ברוב אבר וכו' וזהו כעין הבעיא דהכא דמעיקרא דאי אפשר לפרש הבעיא דמעיקרא דהכא כעין דמעיקרא דהתם דהא הכא קאמר שיצא רוב האבר המשלים לרוב והתם שיצא רובו במיעוט האבר הוא דקאמר אלא דנראה דהבעיא דמעיקרא דהכא כעין הבעיא דהתם דלבסוף היא. והכא לא קיימא האי בעיא וכדפריך עלה דמסדר פשיטא הדא מילתא וכו' דהולכין אחר רוב והוי ליה רוב הבהמה שיצאה ומסיק דהבעיא בענין אחר היא אם יצא בתחלה אבר אבר וכו' וכמבואר בפנים דלענין הלטרפות המעוטין שבתחלה הוא דקא מיבעיא ליה. ורש"י ז"ל הרגיש בזה דדמי לה הכא להבעיא דמעיקרא וכדהתם דלבסוף שכתב שם בהבעיא השניה ד"ה או דילמא בתר בהמה וכו' וליכא למימר כדאמרן לעיל שבקינן רובא דבהמה דאפי' הכי כיון דאין האבר נתוק לא אזלינן ביה בתר רובא וכו' וכלומר בתר רוב האבר דנימא דמשלים לרוב והוה כאלו יצאת רוב הבהמה. ובענין פירושא דגופה דהבעיא דלענין מאי קא מיבעיא ליה פליגי רש"י והתוס' דרש"י פי' בהבעיא דמעיקרא בענין זה דלענין לטמא את המתעסקין בה מיבעיא ליה אם הוי יציאה או לא והתוס' הקשו על פירושו מסוגיא דפ' כיצד צולין ופירשו דלענין לשורפו בפנים הוא דמיבעיא ליה וכן פרש"י בעצמו בבעיא השניה דמסיק שיצא קליו ברוב אבר הוא דבעי דלצורך לשורפו בפנים הוא דבעי וכן הוא דעת הרמב"ם בפ' יט מפסולי המוקדשין לפרש כן כמו שכתב שם

בהל' ג' וכן אם יצא חצי הבהמה ברוב האבר וכו' וכן פירש עוד שם בבעיא דאבתרה דשתא דגרים רבה בר רב הונא מתני לה בגברי בי תעכקין בו ממשה בני אדם וכו' שכתב שם וכן אם נשאוס ממשה להוציאן ויצאו שלשה ונשארו שנים והוציאו השלשה חצי הבהמה וכו' דלענין לשרוף בפנים הויא הבעיא. והראב"ד מפרש שם כפירש"י בהבעיא שיצא חציו ברוב אבר וכעין שפי' בהא דמעיקרא דלענין טומאת בגדים הוא דמספקא ליה וכן פי' עוד שם על מלוקת דאבתרה וכן אם נשאום ממשה וכו' פי' הראב"ד ואמר אף זו לענין טומאת בגדים ומי שיש לו לב יבין זאת. ועיין בכ"מ שפי' כוונתו בזה שטעמו דהראב"ד מדאמרינן בתר רוב המתעסקין אזלינן או בתר רוב בהמה משמע ליה דלענין טומאת המתעסקין הוא הבעיא ועוד מדגרים התם אבתרה הבעיא אם יצאו וחזרו וכו' ומדבעיא זו לענין טומאה קמייתא נמי לענין טומאה ונראה שלפיכך כתב ומי שיש לו לב יבין זאת וכו' עכ"ל. ולע"ד נראה דאי מהאי טעמא לא היה כותב ומי שיש לו לב וכו' דדברים פשוטים הם ועוד שאינם מוכרחים ומוכרעים אלא דנראה דכוונת הראב"ד כך הוא דע"כ אלו הבעיות לענין טומאת גברי מתפרשא מדבעי לה התם לעיל מינייהו יציאה מהו שתועיל בפרים ושעירים הנשרפין וכו' והיא ודאי לענין היכול הוא דקא מיבעיא ליה אם נשרפין בפנים או לא ולא איפשיטא הבעיא ונשאר בספק ומדהדר קא מיבעיא ליה הני בעיות יצא חציו ברוב האבר וכו' משמע דפשיטא ליה דיציאה מועיל גבייהו לענין פיסול וקשיא ליה ומה"כ איפשטא ליה ביציאה גופה אם תועיל לפסול ולענין שישרפו בפנים דתבעי ליה אם יציאה דהכה"ג הוי יציאה או לא והכי הוי ליה למימר ולמיבעי את"ל יציאה מועלת גבייהו יצא חציו ברוב אבר מהו וכו' וכדרך הש"ס בכל מקום אלא ש"מ דהני בעיות לענין אחר הוא דקא מבעיא ליה ולענין טומאת בגדים מתפרשא וזהו כוונת הראב"ד וכתב ומי שיש לו לב ויזכור דרך הש"ס יבין זאת. ולדעת הרמב"ם יש לומר דאי משום הא אכתי לא מוכרח דאיכא למימר דהש"ס נקט כאן לומר את"ל יציאה מועלת דאי הוה אמר הכי הוי משמע דפשיטא ליה הא וכדרכן של הגאונים והרמב"ם הנמשך אחריהם בכל מקום לפרש הסת"ל דדרך פשיטות היא ולפיכך גרים הש"ס לכל אלו השלש בעיות זו אחר זו לומר דמספקא לן ביציאה גופה ובכל עניני יציאה בהדא ממתא וכמו שכתב הוא ז"ל שם פרים ושעירים הנשרפין יש בהן ספק אם הלינה והיציאה קודם שיגיע זמנם לצאת פוסלת בהן כאימוריהן וכו' לפיכך פוסלין אותן להאמיר וישרפו בעזרה וכן אם יצא חצי הבהמה ברוב האבר וכו' וכן אם נש"ום ממשה להוציאן וכו'. והשתא מכיון דהכריעת הראב"ד לפירושו לאו דוקא היא וכדאמרן ואיכא לפרש הכי והכי ראה הרמב"ם לפרש דכל אלו הבעיות לענין פיסול ולשרפן בפנים היא דמתפרשין וטעמו דהבעיא דיצא חציו ברוב אבר פשוט הוא דכך מתפרשא וכהוכחת התוס' ורש"י בעצמו חזר בו ופירש כך לבעיא זו והבעיא דרבה בר רב הונא דמתני לה בגברי מוכרע ומוכרח הוא כפירושו דאילו לפי' הראב"ד דלענין טומאת בגדים מיתפרשא והיינו דאם בתר רוב המתעסקין אזלינן א"כ אלו השנים הנשארים ג"כ מטמאין בגדים דע"כ צריך לומר כן לפירושו שהרי הפרים והשעירים עצמן אינם מטמאין בגדים לכ"ע כדגרסינן בברייתא לקמן שם וסתמא דמתני' היא בפ"מ דפרה שהן אחד מהדברים האומרים מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני. וא"כ קשיא טובא דהא לבתר הכי גרסינן תו התם דר' אלעזר גופיה הוא דמיבעיא ליה בפרים ושעירים הנשרפין שיצאו וחזרו מהו וכו' ופשיט להו מהשיפא היו סובלין אותן במוטות וכו' וקאמר רבינא ותסברא הא בעינן ואמר יצא אל המחנה וליכא אלא ר"א הכי בעי לה כג"ן דנקיטי לה בבקולם. וכך הביא הרמב"ם לדינא זה וכפי המסקנא בפ"ס מהלכות פרה אדומה בהל' ה' וע"ש. ואם איתא לפרש בבעיא דרבה בר רב הונא כפי' הראב"ד קשיא דהוה ליה למיפרך נמי עלה כפירכיה דרבינא הא בעינן ואמר יצא אל המחנה ומאי תיבעי לך בהני דלא נפקי וזה קשה הרבה להראב"ד ולפירושו ועל כרחך דאין לנו לפרש זה אלא כפי' הרמב"ם ז"ל ותו לא מידי. ולהראב"ד יש לומר דלא נשייה כטועה בדבר הלכה זו דפירושו זה בבעיא זו היה לפי גירסתו דמעיקרא בהאי בעיא דלקמן בשיצאו וחזרו ולבסוף חזר בו כדנראה מדבריו בהלכות פרה שם שהיה לו גירסא אחרת בסוגיא זו שכך כתב הסוגיא שלהם פ' טבול יום כך היא וכו' ושיים שם הגבל באמת הסוגיא שלו והפירוש שכתב הוא נוח לי משלנו נ"כ"ל ומעתה חזר בו גם מפירושו דכאן ומה שתמה הר"י קורקוס ז"ל הביאו הכ"מ במ"ש הרמב"ם בספק דיציאה גופה יתבאר לקמן בד"ה פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין מהו שיפסלו משם יוצא בס"ד:

(שם) **פרים** הנשרפין וכו' שיצאו וחזרו וכו'. היינו בעיא בתרייתא דהתם שהוזכר בדבור דלעיל והתם מדמי לה הפשיטות כעין דהכא דר' יודן אלא דמסיק להבעיא בגוונא אחרינא כמוזכר בדבור דלעיל:

(שם ע"ב) **פרים** הנשרפין ושעירים הנשרפין מהו שיפסלו משם יוצא. ושינוי הכתיב בספרי הדפוס טעות דמוכח הוא. והיינו בעיא קמייתא דר"א דהתם ביציאה גופה אם מועלת הוא בקודם שהגיע זמנם לצאת ולפסול אותן שישרפו בפנים כמבואר לעיל בד"ה ר' אלעזר שאל וכו'. ולמאי דמהדר ר' מנא לר' יוסה וקאמר אינה מועלה לכן יש לפרשו בשני פנים או דמהדר ליה לענין עיקרא דמילתא דבעי ר' יוסה למימר דאף לר' יוחנן קא מבעי' ליה וקא"ל ר' מנא דהא דאמרת לחלק בין תוך ירושלים לבין חוץ ירושלים לענין שיהא נקרא ירושלים מחילה לקדשים קלים ובעי את למימר דמשום הכי שייכא בעיא דר"א אף לר' יוחנן וכמבואר זה בפנים לאו מילתא היא אלא דלר' יוחנן לא שייכא הך בעיא כ"א דוקא אליבא דר"ל ככתוב בפנים וא"כ דברי ר' מנא דהכא כדברי ר' ירמיה בר אבא דהתם דהאמר אליבא דמ"ד עדיין לא הגיע זמנו לצאת הוא דקא מיבעיא ליה ו"מו שהבאתי בפנים וזהו ר"ל בפרק כל התדיר דף פט ע"ב וכפי' רש"י ז"ל. והשתא לר' יוחנן פשיטא ניה דנפסלו משום יוצא דק"ו הוא וכמבואר בפנים. ויש לפרש עוד דלא מהדר ליה ר' מנא לר' יוסי בעיקרא דמילתא מידי אלא אלישנא דקאמר ר' יוסי דירושלים מחילה היא לקדשים קלים עלה הוא דמהדר דאינה מחילה לכן וכלומר דלאו לישנא דדייקא הוא שהרי אינה מחילה לכן בדוקא שיכול הוא לאכול קדשים קלים אף בעזרה שאכילתן בכל מקום שבכל העיר הוא. אבל בעיקרא דמילתא מודי ליה ר' מנא לר' יוסה דהך בעיא דר"א אף אליבא דר' יוחנן שייכא היא. ומשום דאיכא נמי סברא לאידך גיסא דלא דמי פרים ושעירים הנשרפין ללחמי תודה ולבשר קדשים קלים שאותן מיהת אינן ראוין לצאת חוץ לחומת ירושלים ובירושלים הן ראוין לאכילה וא"כ בדין שלא יפסל בהן יציאתן חוץ לחומת העזרה ואפילו לא הגיע זמנם לצאת שהוא לפני זריקה שהרי למקום שסופן ראוין הן יצאו והיינו בתוך ירושלים. אבל פרים ושעירים הנשרפין שיצאו חוץ לחומת העזרה לפני זריקה הרי יצאו למקום שאינן ראוין לצאת ולהשרף דחוץ לג' מחנות הוא מקום שריפתן וא"כ תוך ירושלים אין מקום ראוי לכן לא בתחלתן ולא בסופן. ובדין הוא דליפסלו משום יוצא. ואיכא למימר נמי לאידך גיסא דק"ו הוא מלחמי תודה ובשר קדשים קלים הואיל וסופן מובה הוא לצאת ולא ליפסל בהן יוצא לר' יוחנן וכדאמרן מעיקרא. ומכיון שכן שייכא שפיר הבעיא אף לר' יוחנן אלא דאליבא דר"ל הבעיא הוא יותר בפשיטות. ולפ"ז לא צריכין אנו למה שדחק עצמו הר"י קורקוס וצייכתי לעיל בד"ה ר' אלעזר שאל וכו' במה שתמה על הרמב"ם שכתב ספק זה בפי"ט שם שהרי לא נסתפקו בגמ' אלא לדעת ר"ל וכו' והרמב"ם בפ"א שם פסק כר' יוחנן דפ' כל התדיר וכן כר' יוחנן דפ' התודה דף עח דלא בעינן על בסמוך וכר' יוחנן דהכא אלא דגרים התם לר' יוחנן דאמר חוץ לחומת בית פאגי ולפרש"י הוא חוץ לחומת הר הבית וא"כ לר' יוחנן אין עוד ספק וכו' ורושיא זו לכאורה קושיא היא וע"ש שתירץ בדוחק ולמאי שנתבאר מתורץ הוא בטוב טעם דודאי לר' יוחנן שייכא נמי האי בעיא דר"א שפיר וכסברת ר' יוסי דהכא וכן לר' מנא למאי שביארתי בזה הב' אלא דאליבא דר"ל הבעיא יותר בפשיטות היא לפיכך קאמר התם אליבא דמ"ד עדיין לא הגיע זמנם לצאת וכו' ולא קאמר אליבא דאידך לא תיבעי ליה כדאמרינן בעלמא אלא משום דאליבא דר' יוחנן נמי יש להסתפק ונשאר בספק וכדאמרן:

(שם) **פרים** הנשרפין וכו' מהו שיטמאו בגדים בלא הכשר ובלא טומאה וכו'. על טומאת עצמן קא מיבעיא ליה ובגדים ע"ם הוא וכמבואר בפנים אלא מהו שיטמאו אוכלין בלא הכשר ובלא טומאה כ"ל. והכי גרסינן נמי בתוספתא דמכלתין פ"ג פרים הנשרפין אעפ"י שאין מטמאין בגדים מטמאין אוכלין ומשקין דברי ר"מ ושעיר המשתלח אין מטמאין אוכלין ומשקין מפני שהוא חי ואין חי מטמא אוכלין ומשקין. ובתוספתא דפרה סוף פרק שני גרים השורף פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמאין בגדים פרה ופרים ושעיר עצמן אין מטמאין בגדים אבל מטמאין אוכלין ומשקין דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה ופרים הנשרפין מטמאין אוכלין ומשקין ושעיר המשתלח אין מטמא אוכלין ומשקין. וכך הובאה הברייתא בזבחים פ' טבול יום דף קה. ונראה דחסרו דברי חכמים בתוספתא דמכלתין. והשתא בעי הכא ר"א לכ"ע דהא דתנינן פרים ושעירין הנשרפין מטמאין אוכלין ומשקין אם כן מטמאין בלא נום הכשר ובלא נגיעה בטומאה אחרת ומפני שסופן לטמא טומאה חמורה והרי הן כנבלת עוף טהור שאינה צריכה הכשר וכדתנן בריש פ"ק דטהרות או דלמא לא דמיין לנבלת עוף טהור ומשום שטומאה חמורה שלהן שסופן לטמא בגדים אינה אלא אחר שיצאו חוץ לעזרה להוציאן לשריפה חוץ לירושלים אבל נבלת עוף טהור טומאה חמורה שלה היא בכל מקום והכי מסיי' לה ר'

אלעזר דרומיא לקמן. וכדי שלא להאריך אומר אני שהמתבונן בסוגיא דהכא ובמסקנא ורואה ומתבונן בסוגיא דזבחים על הברייתא הנזכרת דפריך התם בשלמא לר"מ כדתנא דבי ר' ישמעאל על כל זרע זרוע וכו' עד אמרי במערבא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר. יראה שאין בעין האיך לדקו הן דברי הרמב"ם בענין זה במה שביאר בשני מקומות אלו הא' בסוף פ"ה מהלכות פרה אדומה והב' בפ"ג מהל' שאר אבות הטומאות בהל' ב' וג'. שבסוף פ"ה מהל' פרה כתב הנוגע בפרים ובשעירים הנשרפין עצמן אפילו אחר שיצאו בין אדם בין כלים בין אוכלין בין משקין הכל טהור וכן אם נגעו בשעיר המשתלח עצמו וכו' וכתב שם הכ"מ ויש לתמוה על דברי רבינו שהם דלא כר"מ ודלא כחכמים וכו' ולבסוף הניח בצ"ע ע"ש וזה פשוט הוא דלק"מ דדבריו שבכאן הן בטומאת עצמן ובלא הכשר ובלא נגיעה בטומאה אחרת וסמך עצמו על מה שביאר בהל' אבות הטומאות שם שכתב אין נבלת עוף הטהור צריכה מחשבה וכו' הואיל וראויה להיות כאוכל ראשון לטומאה אעפ"י שלא נגע בה טומאה אחרת ואינה צריכה הכשר פרה אדומה ושעירין הנשרפין (ואסר כאן בדפוס ופרים) אינו כן אע"פ שהן מטמאין המתעסק בהן אם חשב עליהן לאכילה צריכין שתגע בהן טומאה וא"כ יטמאו טומאת אוכלין. הרי שאם חושב עליהן לאכילה ונגע בהן טומאה אחרת והיינו ע"י שהוכשרו מעצמן לקבל טומאה כדקי"ל בקדשים שחיבת הקודש מכשרתן וזה כבר ביאר במקומו מטמאין הן אוכלין ומשקין והיינו כחכמים דהתוספתא וכמו שהובאה התם דהכה"ג דוקא הוא דאמרו מטמאין אוכלין ומשקין ושעיר המשתלח שהוא חי לעולם אינו מטמא. ומ"ש בהל' פרה שם וכן אם נגעו בשעיר המשתלח וכו' לא דמדמה להו בכל מילי אלא דר"ל דלענין זה שוין שאין מטמאין אלא להמתעסקין בהן בלבד וזה כדינו וזה כדינו אם נגעו בטומאה אחרת ד"ה ידוע ומבואר בכמה מקומות שאין כמי מטמא אוכלין ומשקין לעולם. ובהיות כן מבואר דין זה שכתב בסוף פ"ה מהל' פרה. ובמה שכתב בפ"ג מאבות הטומאות לחלק בין נבלת עוף הטהור לבין פרה ופרים ושעירים הנשרפין וכתב שם הראב"ד עליו בחיי ראשי כאשר עיינתי את הדברים במקומן בזבחים פ' טבול יום לא מצאתי אותם כדבריו וכו' וע"ש שפירש ב' פירושים בהסוגיא דהתם ולבסוף כתב מיהו בהאי סוגיא והאי פירושא ליכא פלוגתא בין פרה ופרים לבין נבלת עוף טהור. והכ"מ כתב שם וליישב דעת רבינו ז"ל וכו' ע"ש ולא נתבאר לנו מאין הוציא זה רבינו לחלק כן וה"ז קושית הראב"ד גופה. אמנם בא וראה כמה גדול כוחו של הרמב"ם שטרח ויגע עצמו להפוש בכל המקומות ומכאן הוא דלמד כן וכדמסיק ר' אלעזר דרומיא לחלק בין נבלת עוף טהור לבין פרה ופרים בענין זה וכמבואר. ולפ"ז פשוט הוא ג"כ שפי' מסקנת הסוגיא דזבחים ממש כעין מסקנת הסוגיא דהכא דהכא דקאמר כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר הא פרה ופרים קאי וכלומר לעולם רבנן אית להו דתנא דבי ר' ישמעאל ומה דס"ל דפרה ופרים מטמאין אוכלין ומשקין היינו דוקא אם הוכשרו בטומאה אחרת שנגעו בה וזהו דקאמר שצריכין הכשר טומאה ממקום אחר ודלא כפרש"י שם דאתנא דבי ר"י קאי וא"כ ממילא מתורץ ריא הא דפריך אי אית ליה דתנא דבי ר' ישמעאל אפי' שעיר המשתלח נמי דלכאורה מאי ר"ך הא בהדיא קאמרי חכמים אינו מטמא שהוא חי וכו' אלא דודאי הכי פריך מדמוינן דמטמא בגדים אפילו כשהוא חי וכרבנן דמתני' דהכא דמשעה שיצא חוץ לחומת ירושלים מטמא וא"כ ליטמא נמי טומאת אוכלין אף כשהוא חי וכן צ"ל גם לפירש"י אלא דלפירושו של הרמב"ם ניחא טפי דקס"ד דפרים ופרה נמי מטמאין טומאת אוכלין בלא שום הכשר טומאה ופריך שפיר לרבנן אי אית להו דתנא דבי ר"י א"כ מאי שנא שעיר המשתלח מפרים ופרה דכל שהוא מטמא טומאה חמורה מטמא טומאת אוכלין בלא הכשר טומאה אחרת ומשני צריכין פרים ופרה הכשר טומאה ממקום אחר לענין לטמא טומאת אוכלין וא"כ שאני שעיר המשתלח דחי הוא ולא שייכא גביה לא הכשר ולא נגיעה בטומאה אחרת ונבלת עוף הטהור נמי דאמרן דלעולם מטמאה אוכלין ומשקין אם חישב עליהן לאכילה ואעפ"י שלא נגע בהן טומאה אחרת היינו טעמא דסוכה לטמא טומאה חמורה בכל מקום שהוא ובבית הבליעה מה שאין כן בפרה ופרים שטומאתן החמורה היא מחמת מקום המיוחד לכך והוי המתעסק בהן במקום שריפתן. ואמת ונכון הוא וכדמסיק הכא בהדיא כן:

(דף לו ע"א) **לשרוף** את בשרו למאר לא פיגל. הכי מתני' בהדיא בברייתא הובאה בפ"ג דזבחים דף לה ובפ' טבול יום שם ושוין שאם חישב באכילת פרים ובשריפתן לא עשה ולא כלום. והרמב"ם בפי"ד מהל' פסולי המוקדשין כתב בהלכה ח' וכן אם חשב לאכול מפרים ושעירים הנשרפין בחוץ או למחר הרי הן כשרים וכתב הכ"מ ולריך טעם למה השמיט מלכתוב דה"ה אם חשב לשורפן למחר שהם כשרים עכ"ל ולא השמיט שהרי זה נכלל בכלל דבריו במ"ש לקמן בפ' יח שם בהלכה ז' אין חייבין כרת אלא על אכילת דברים שסותרו בין לאדם בין למזבח וכו' אבל דברים שאין להם מתירין כגון בשר חטאות הנשרפות ומנחות הנשרפות אינן מתפגלין לעולם וא"כ חשב על שריפתן למחר ג"כ בכלל:

(שם) **תנא** רבי זכאי זר ששרף וכו'. כן פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות בהל' ה' ושריפת כל הנשרפין כשרין בזר ובלילה וכ"כ עוד בפ"ג מהלכות עבודת יה"כ שכשרין בזר ולא כתב שם בלילה לפי שאין שריפת פר ושעיר של יה"כ אלא בשעה שהכ"ג קורא בפרשה כדתנן לקמן:

הדרן עלך פרק שני שעירי

פרק ז (שם ע"ב) **בא** לו כהן גדול לקרות. מנין לקריאת הפרשה וכו'. רש"י ז"ל פי' במתני' דילפינן ממלואים דאמרינן בפ"ק דף ה' מנין שאף מקרא פרשה מעכב ת"ל ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' אפילו דבור מעכב והא התם גרסינן אמר ר' יוחנן משום רשב"י מנין שאף מקרא פרשה מעכב ובהדיא אמרינן שם לעיל דף ד' דר' יוחנן הוא דס"ל גבי מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן מדקאמר ליה ר"ל אי מה מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן אף ה"כ וכו' ולא קא מהדר ליה ולא מידי. א"כ מינה נמי דר' יוחנן מודה דלא לכל מילי ילפינן הכא ממלואים ואיהו גופיה הכא ס"ל דלא מעכבא אלא למצוה היא וכדקאמר הכא מנין לקריאת הפרשה וכו' כלומר דמכא סמכו לקריאת הפרשה אף ביה"כ ועוד דקיי"ל כר' יהודה שאינו מעכב אלא הדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים ובהיכל וכן אין קריאת הפרשה עבודה שהרי אם רצה קורא בבגדי חול בלבן ומשלו כתנינן במתני' וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מעבודת יה"כ בהל' ט' וכדאמר הכא דנקרה שירי עבודה:

(דף לז ע"א) **כך** דהיא קדא אורייתא וכו'. אם הוא יום שמוציאין בו ס"ת אחד תגלול אותו לאחורי הפרוכת קודם שתבא על התיבה מפני כבוד התורה והצבור ואם הוא יום שמוציאין בו ב' ס"ת תהא מובל הדא ומייתי הדא תהא מוליך ותביא ס"ת הראשון להחזיר לארון הקודש למקומו ואח"כ תביא ס"ת האחר ואע"ג דר' יוסה נמי מיים לכבוד הצבור שהרי אוה לגלול אחורי הפרוכת קודם שמביאו על התיבה מ"מ ביום שיש בו ב' ס"ת מותר לעשות כך כדי לפרסם כבוד היום שנתחייב להוציא בו ב' ס"ת. וע' במה שביארתי בפ' ואלו נאמרין שם ובענין קושית הג"א בפי' קמו והבאתי שם דבפ' יא ממס' סופרים מבואר הוא דכ"ע סברי להאי טעמא ע"ש:

(שם) **על** התורה וכו'. היינו ברכה לאחריה ומוסיף עוד שבע ברכות דבין הכל שמונה ברכות לאחריה כדפרישית במתני' וכך הם דברי הרמב"ם בסוף פ"ג מהלכות עבודת יום הכפורים:

(שם) **אמר** ר' יוחנן זו דברי ר"א ור"ע וכו'. מבוארת הסוגיא כולה בפנים ולפי המסקנא דר' יוחנן אמר הכל מודים בהוצאת כף ומחתה שהוא לאחר תמיד של בין הערבים וזהו דרך הרמב"ם בסדר העבודות בפ"ד שם ולפי סדר המשנה והרמב"ן בנימוקי חומש דרך ג"כ כפי סדר הזה וכתב וז"ל ועל דעת רש"י תהיה הטבילה הזאת להוצאת כף ומחתה אחר אילו ואיל העם בין המוספין לתמיד של בין הערבים וכן דעת כל הגאונים וכן יראה מן הברייתא השנויה בת"כ כפשטה אבל אנו מצאנו בירושלמי אמר ר' יוחנן הכל מודים בהוצאת כף ומחתה שהוא לאחר תמיד של בין הערבים וכן כתב הרב ר' משה וכן הסדר השנוי במשנתינו קידש ופשט ירד וטבל הביאו לו בגדי זהב נכנס להקטיר את הקטורת אלא כך הוא הסדר סדר היום בבגדי לבן ואילו ואיל העם והמוספין ואימורי החטאת ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב בטבילה שלישית והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן בטבילה רביעית קטורת הביתין ונסכין ונרות בבגדי זהב בטבילה חמישית והטעם בזה לפי שהוצאת כף ומחתה אינה עבודה ואיסרו הותרה לאחר כל מעשה היום ובלבד שנקיים בה חמש טבילות ולכן הפסיק בסדר התמיד של בין הערבים ומוציאין כף ומחתה בין התמיד לקטורת עכ"ל והא דלא הזכיר שעיר הנעשה בחוץ שאעפ"י שהוא מכלל המוספין וכו' כדפרישית במתני' שג"כ היה בטבילה שלישית ולא היה נקרב עם שאר המוספין שהיו קריבין אחר תמיד של שחר לדעת ר"ע והלכה כמותו והנה ז"ל כתב ואיל העם והמוספין וכו' ולכאורה דלא כר"ע

אלא

שלא כר"א בזה אלא דנראה שיש ט"ס בדבריו וכצ"ל ושעיר הנעשה בחוץ שהוא מהמוספין ואילו ואיל העם ואימורי החטאת ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב בטבילה שלישית וכ"כ הרמב"ם וכן פירשתי במתניתין :

(דף לח ע"א) **תני** רבי אומר שתי תשובות בדבר וכו'. כדפרישית וכן הוא בבבלי פ"ק דף יב ופסק הרמב"ם בפ"ח מהל' כלי המקדש כרבי וכתנא קמא דברייתא והניחם שם מלמד שטעונין גניזה והם אסורים בהנאה כדכתב שם בהל' ה' וכרבי דאבנטו של כהן הדיוט היה של כלאים כמו של כ"ג. בשאר ימות השנה כדכתב שם בהלכה יא בגדי כהונה מותר ליהנות בהן וכו' חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה ובענין השגת הראב"ד בזה בארתי היטב בסוף מסכת כלאים ובמה שמבואר מהתוספתא וע"ש :

(שם) **כשם** שהקרבנות מכפרין וכו'. בזבחים בסוף פ"ט דף פח גרים כעין דהכא אלא שנשתנו הסוגיות ביתקלת בהא דלקמן דהתם רמי בגדי כהונה אקטורת ומשני אלא נמצא שם שיהא בן בקר בפנים מכפר על ש"ד כדגרים הכא בהסיא דר"א וכן לא בערכין ובחיבורי פני המנורה בספר החמישי בחלק השני הארכתי בענין כפרת הקטורת והבאתי מכמה מקומות שהוזכר זה ואין כאן מקומו :

(שם ע"ב) **כל** אלה שבטי ישראל היה חקוק עליהן. ובבבלי סוף פרקין אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישורון כתוב שם. והרמב"ם שהביא ענין שאלת אורים ותומים בסוף פ"י מהלכות כלי המקדש לא הזכיר שם מהאותיות הנוספות על י"ב שבטים ובפ"ט שכתב שם מעשה חושן כתב וכותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי יה כדי שיהיו כל האותיות מצויות שם. ואפשר שכך היה גירסתו בגמ' :

הדרן עלך פרק בא לו כהן גדול

פרק ח (שם) **יום** הכפורים. לאמות מהשיעורין נצרכה. וזהו כר' יוחנן וכדאמר התם בריש פרקין הניחא לר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה אלא לר"ל מאי איכא למימר מודה ר"ל שאסור מדרבנן וכו' ואיבע"א כי קתני אסור אשארא. והשתא יש לומר דאיכא עוד כ"מ בין הני שנויי אליבא דר"ל דלשנויא קמא למדרבנן קתני במתני' א"כ כל הני אינך דקחשיב נמי מדרבנן הוא דאסירי דאין לנו לחלק לומר דאכילה ושתיה דקא תני בגוונא דרבנן הוא דמיירי ואינך איסורי דאורייתא נינהו ולשנויא בתרא כולהו מדאורייתא אסירי ואסור דקתני אאינך הוא דקתני. ולר' יוחנן איכא למימר הכל מדאורייתא קתני. ובת"י מוכיחין דכלהו אינך דקתני הכל מדרבנן הוא דאסירי וקראי אסמכתא בעלמא נינהו ומדייקי מדנקט לקמן הני חמשה עינוין כנגד מי ולא נקט מדהיכא נפקי או מנלן משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא בעלמא ועי' בדבור דלקמן :

(דף לט ע"א) **ולמה** חמשה דברים כנגד חמשה ענויים האמורים בפרשה. בבבלי פרקין דף עו קאמר הני חמשה ענויים כנגד מי אמר רב חסדא כנגד חמשה ענויים שבתורה וכו' הני חמשה הוו והא שיתא תנן שתיה בכלל אכילה. ולכאורה קשה דקאמר הכא בפשיטות כנגד חמשה ענויים האמורים בפרשה וצ"ל דהסוגיות פליגי בסברת התוס' שכתבו שם תימא לי דבקראי נמי כתיבי שיתא תרי באחרי מות ושלש באמור אל הכהנים וחד בפנחס וצ"ל דהי כל הנפש אשר לא תעונה לא קחשיב דלא קא חשיב אלא צוויין אבל האי דלאו צווי הוא לא קא חשיב. והשתא סוגיא דהכא דקא חשיב נמי האי קרא דלאו צווי והיינו דפריך והא ליתנן אלא ממשה ומשום דמסתברא הוא דלא ליחשב להאי קרא דודאי אין לפרש דהאי דקאמר ולמה חמשה דברים הוא דפריך והא ליתנן אלא ממשה דשתיה בכלל אכילה דא"כ מאי משני ר' תנחומא ואחד מוסף. ואי על המתני' קאי דהתנא מוסיף לחשוב שתיה אע"פ שהיא בכלל אכילה א"כ אכתי קשה הא דקאמר כנגד חמשה ענויין האמורים בפרשה. ומאי מוסיף דקאמר אם לא חשיב שתיה כנגד ענוי השני האמור בתורה ומאי עביד ליה בהאי ענוי יתרא אלא ע"כ דאין לפרש אלא כמבואר בפנים דפריך והא ליתנן אלא ממשה צוויין ואין לחשוב קרא דלאו צווי הוא וכסברת התוס' ומשני ואחד מוסף כלומר אע"ג דלאו צווי הוא מ"מ מרמז לנו שיש עוד ענוי נוסף מלבד הני חמשה דרמיזי בקראי דצוויין וראו חכמים לאסור בכל אלו דקחשיב במתני' כנגד הני ששה ענוין האמורים בפרשה ול"ק לסוגיא דהאי ש"ס דהא מיהת לכ"ע שתיה בכלל אכילה דהא ודאי לא פליגא האי ש"ס וכדקאמר הכי בהדיא לקמן בהל' ג' וא"כ אינן אלא ממשה די"ל לסברת דהאי ש"ס דנהי דשתיה בכלל אכילה היינו לענין דאמרינן דבכל מקום דאשכחן אזהרה על אכילה או איסורא באכילה השתיה ג"כ בכלל והכא גבי יוה"כ דביתובי דעתא תליא מילתא. א"כ מסתברא דאף שהיא בכלל אכילה לענין איסור ועונש מ"מ מחשבינן לשתיה באנפי נפשה מכיון דמצי ליתובי דעתיה בשתיה לחוד ואינו מעונה הוא ושפיר נאמר ג"כ דרמז לנו הכתוב באחד ענוי מהני קראי לשתיה בפני עצמה וסוגית הבבלי פליגא ג"כ בהאי סברא. וכן נראה עוד כ"מ בין הני סוגיות למאי שנתבאר בדבור דלעיל דלר' יוחנן יש לומר דהני כלהו דקחשיב במתני' מדאורייתא נינהו וכ"כ הר"ן לפרש לדעת הרמב"ם כן דס"ל כולהו מדאורייתא הן ופלפל עליו וע"ש. ולדעת הס"מ בפ"א מהל' שביתת עשור בהל' ה' דעת הרמב"ם דאינך דקחשיב רחיצה וכו' מדרבנן נינהו וכן הוא דעת הת"י שהבאתי בדבור דלעיל. ולכאורה היה נראה מדברי הרמב"ם שם כן וכ"כ בספר המצות כמו שציין הכ"מ בזה ולמאי שכתבתי לעיל א"כ לר' יוחנן אם נפרש דהתנא כולהו במדא מחתא קחשיב להו מה אכילה ושתיה אסירי מדאורייתא ה"כ כולהו אינך אלא דכל זה אינו מוכרח אליבא דר' יוחנן. ומיהו לשיטתא דהאי ש"ס יש לנו ראיה דלר"ל הוא דאמרינן דכלהו מדאורייתא נינהו ולא כמבואר בסוגית הבבלי דר"ל לשינויא קמייתא ס"ל דאף אכילה ושתיה דמיירי במתני' מדרבנן הוא דאסירא מכיון דמיירי בחצי שעור וא"כ כלהו דקחשיב להו התנא במדא מחתא מפרש להו. דבפ"ו דתרומות בהל' א' דקאמר התם אליבא דר"ל דס"ל חצי שיעור פטור. וכלומר דאין אסור מן התורה כדמוכרח שם וגרים עלה ומודי ר"ש בן לקיש באיסורי הנייה ומודי רשב"ל ביום הכפורים ומודי רשב"ל בעתיד להשלים. וזה ודאי אין לומר דמודה ר"ל דחצי שיעור אסור מדרבנן ביה"כ דמאי איריא יה"כ אפילו בכל איסורין נמי וכדקאמר בסוגית הבבלי מודה ר"ל דאסור מדרבנן וזה בעלמא קאי וכדמיירי פלוגתייהו דבעלמא הוא דפליגי אלא ודאי דסוגיא דהאי תלמודא סבירא אליבא דר"ל דביה"כ מודה הוא שחצי שיעור מן התורה הוא דאסור ודומיא דבעתיד להשלים הוא דקאמר וטעמא דמודה הוא ביה"כ יותר משארי איסורי כרת ע"כ דנאמר משום דיה"כ ממירא ליה מדמזהרן דאף שארי ענויים נוהגין בו ושמעינן מיהת דכולהו דקחשיב במתני' מדאורייתא נינהו אליבא דר"ל ולשיטתא דהאי תלמודא ואין להאריך יותר :

(שם) **ביום** הכפורים בין סיכה שהיא של תענוג וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' שביתת עשור בהל' ט' וסיכה שאינה של תענוג היינו להעביר את הזוהמא וביה"כ הכל אסור מלבד חולה או שיש לו חטטין בראשו כמבואר זה בדבריו שם וכדתני להא בברייתא בבלי דף עו ע"ב ובט"ב ובתענית צבור פסק ג"כ כמבואר הכא דדוקא סיכה שהיא של תענוג אסור ושאינה של תענוג כגון להעביר את הזוהמא מותר כדכתב בפ"ד מהל' תעניות בהל' ד' בשלש תעניות וכו' ואסורין בסיכה ואם להעביר את הזוהמא מותר ובפ"ה שם דמיירי בט"ב כ' ג"כ בהלכה י' ואסור בסיכה של תענוג א"כ להעביר את הזוהמא אף בט"ב מותר כמו בשאר תעניות. ודברי הכ"מ שם אינם מובנים שכתב ואסור בסיכה וכו' ודבר ברור הוא דלא עדיף מיום הכפורים והרי יה"כ אף שאינה של תענוג אסור. ואפשר דט"ס הוא וצ"ל דלא עדיף כיה"כ אלא דלפ"ז אין שייכות למה שסיים שם וכן הדין לרחיצה שמותר ביה"כ וכלומר לאותה רחיצה שמותרת אף ביה"כ כגון מי שהיה מלוכלך בטיט וכו' דמשמע שמפרש דברי הרמב"ם במה שסוף ט"ב ליה"כ איך שיהיה דברי הרמב"ם מבוארין הן וכדקאמר הכא בהדיא :

(שם) **נפק** לגביה לבוש סוליסא וכו'. מדהשיב לו איסתנים אנא הוה משמע דהיה של עור אלא שאינו כשאר מנעל ודומיא דתנן בפ' כ"ו דכלים סוליים שנפסק מכל מקום טהור. וכן פי' בערוך וכמו סוליים שאין לו עקב ופי' בלע"ז אסקרפט"י והיא כמלא פיסת היד עכ"ל. וא"כ דוקא באיסתנים. אבל בבבלי דף עח גרים אני ראיתי לריב"ל שיצא בסנדל של שעם ביום הכפורים וזה מותר לכל אדם כדכתב הרמב"ם בפרק ג' משביתת עשור בהלכה ז' :

(שם ע"ב) **זאת** אומרת שצריך למעך את חללו וכו'. וא"כ כגרעינתה דקתני לאשמעי' לאומרא דלא תטעי לשער כמו שלימה דנפיש שיעורה אלא מכי אכיל כמוה וכגרעינתה בלחוד בלא חללה מיחייב. והיינו דאמר ר' יוסה זאת אומרת צריך למעך את חללה כדי שידבק גופה של כותבת בגרעינתה ולא ישאר בה חלל ובתר הכי משערין בה אכילה

של יה"כ. וכ"כ התוס' דף פ"ע ד"ה כותבת הגסה שהביאו לזה בשם הערוך שהביא בשם רב נסים גאון ז"ל ומסיימי שם דלפ"ז היינו דקא מיבעיא ליה לרב פפא התם בגרעינתה לאמר שנתמעך חללה או שלא בגרעינתה פירוש קודם שנתמעך חללה וכברייתה ממש. ולפי פירושם בבעיא דרב פפא איכא למידק דהוה ליה למיפשט מדלא קתני נמי וחללה כדר' יוסי דהכא ואי דשמעינן להא מדקתני וכגרעינתה דמשמע כגרעינתה בלחוד בלא חללה א"כ קשיא הכא למה ליה לר' יוסי דהכא לדייק מדלא קתני נמי חללה הא משמעות מתני' כן היא. ואפשר דמגרעינתה לא מצינן למידק משום דיש לפרש לקולא וכגרעינתה כברייתה ממש עם חללה ואיכא נמי לפרש לחומרא והיינו דמיבעיא ליה לרב פפא. והשתא יש לומר נמי דהתם לא מצי למיפשט כדר' יוסי דהכא דמדלא קתני נמי וחללה דאיכא למידחי ולומר דלא צריך למיתני וחללה ולקולא דמדקתני כגרעינתה שמעינן לה דכברייתה ממש משערינן לה ומכיון דאיכא למימר להאי גיסא ולהאי גיסא היינו דקא מיבעיא ליה לרב פפא. וקאמר התם רב אשי לא מיבעי ליה הא דרב פפא גסה איתמר כל כמה דגסה. משמע דלרב אשי פשיטא ליה מדקתני גסה דמשערינן עם גרעינתה דכל כמה דגסה היא ואפשר דעם חללה נמי משערינן וכאידך גיסא אליבא דרב פפא דלקולא אמרינן דאל"כ למה לי דקתני גרעינתה אלא דאי קתני גסה לחוד ה"א דממעך את חללה וכדאשכחן גבי טומאה דתנן בפ"ב דעוקצין פת ספוגנית משערין בה כמית שהיא ואם יש בה חלל ממעך את חללה וילפינן איסור מטומאה להכי קתני נמי וכגרעינתה דכברייתה משערינן וא"צ למעך את חללה ולא ילפינן איסור מטומאה ויש חלוקי דיעות בזה אי ילפינן איסור מטומאה או לא וכמו שהבאתי בפ"ק דפסחים בשיטתא דר"מ סגן הכהנים וע"ש במה שפלפלתי מענין זה. והרמב"ם ז"ל לא כתב כאן כדרכו בכל מקום להעתיק כדברי המשנה שכתב בריש פ"ב מהל' שביתת עשור האוכל ביה"כ מאכלין הראוין לאכול לאדם ככותבת הגסה שהיא כפחות מכביצה כמעט ה"ז חייב. ולא הזכיר מגרעינתה דעתו ז"ל דכל האי שקלא וטריא דריש הסוגיא דהתם מעיקרא הוא קודם דאסיק לשיעורא דכותבת אם יתרה מכביצה כרב יהודה התם או לא כדשקיל וטרי שם. ובעיא דרב פפא ומה דאיתמר עלה נמי להא דס"ד מעיקרא אבל לבתר דמסיק בסוף הסוגיא דס"מ כותבת הגסה שאמרו פחות מכביצה תו לא כ"מ מידי אם ממעך את חללה או לא דכל שהוא פחות מכביצה כמעט היינו שיעורא דיה"כ. ואפשר דלהכי נקט התנא כמוה וכגרעינתה לאשמעינן הא דשיעורא הוא פחות מכביצה בדבר מועט ובהכי הוא דהוא יתובא דעתא :

(דף מ ע"א) **רבי** יונה שמע לה מן הדא וכו'. כל השייך לסוגיא זו ולביאורה תמצא בפ"ג דשבועות ובענין סיכה בפ"ב דמעשר שני במה שביארתי שמה בס"ד :

(שם) **רבי** שמעון בן לקיש בעי מה הוה ליה למימר ביה וכו' האי שייך נמי על ענוי היום דאי אפשר לכתוב ביה אזהרה וכדקאמר ר"ל בבבלי דף פא ומיהו יליף אזהרה בג"ש כדהאמר הכא וכן התם :

(שם ע"ב) **הכוסס** מטי תרומה וכו'. בפ"ו דתרומות ביארתי דהרמב"ם דפסק בפ"י מהל' תרומות בהל' ז' דמשלם קרן וחומש והשיג הראב"ד דהא רבי הוא דס"ל הכי וקי"ל כרבנן ואע"ג דמברכין עליה בורא פרי האדמה אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא. ועיין בכ"מ מה שכתב שם ובסוף דבריו ועוד דאמרינן בפ"ו דתרומות בירוש' ר' אבהו בשם ר' יוחנן הכוסס את החטה לוקה ואם לא היתה אכילה לא היה לוקה והיינו כרבי עכ"ל ויש לתמוה על זה דמייתי ראיה ממזיד אשוגג ולא מצינו למעט באוכל במזיד ומזיק דאינו לוקה ובשוגג הוא דאמרינן אשר יאכל פרט למזיק לפוטרו מחומש אלא דנראה דטעמיה דהרמב"ם מדאמרינן בפשיטות בפ' כיצד מברכין דף לה גבי שמן זית מברכין עליו וכו' ה"ד אי דקא שתי ליה מישתא אוזקי מזיק ליה וכו' אלמא דעל דבר המזיק לא מברכין כלל וא"כ הך סתמא דברייתא דהתם הכוסס את החטה מברך עליו בורא פרי האדמה כרבי היא דאתיא ולפיכך פסק כוותיה וכן מה שכתב גבי המגמע את החומץ דמשלם קרן וחומש טעמיה נמי משום דתנן על החומץ מברכין שהכל ומדמברכינן עליה דרך שתיה הוא ועוד דהתם מגמע שותה הרבה הוא ובשותה הרבה כתב כאן בפ"ב משביתות העשור בהלכה ה' דפטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות אלמא דמיהת דרך שתיה מיקריא :

(שם) **רב** הונא פתר מתניתא תינוקת וכו'. הסוגיא לשיטתא דהאי תלמודא מבוארת היא בפנים וא"כ להגיה בדברי רב הונא אבל מחנכין אותן קודם לשנה אלא לפי גי' הספר שפיר נמי מיתפרשא כמפורש בפנים. מיהו א"א לייסבה לפי פלוגתייהו והגי' בבבלי דף פב דרב הונא דהכא אינו מתפרש אלא כדרב חסדא דהתם דקאמר ל"ק הא במופלא הא בבריא ור' יוחנן דהכא אינו מתפרש אלא כדברי רב נחמן דהתם דהא קאמר התם השלמה דרבנן ליכא והכא קאמר קודם לשתים משלימין וה"ז השלמה דרבנן וכדרב נחמן אלא שכבר מבואר הוא ממש ברוב המקומות דדרך הש"ס הזה בחליפין בדברי תנאי ואמוראי מדהתם. ולענין המסקנא הסכימו רוב גדולי האחרונים לדעת הרי"ף והרמב"ם בפ"ב משביתת העשור בהל' י' וי"א ובמה שהשיג הראב"ד שם כבר מבוארים הדברים דחלוקי הדיעות בחילוף הנוסחאות והגרסאות תלוין שם ואין לנו להביא ראיה מסוגיא דהכא אלא זה דמיהת שמעינן דאין חילוק בין זכר לנקבה בענין חינוך השעות וזה מבואר הוא :

(דף מא ע"א) **חלה** וערלה צריכה. זה מתפרש למאי דמסיק דהסוגיא אזלא כמ"ד מאליהן קבלו את המעשרות וא"כ חלה נמי מדרבנן בזמן הזה ואפי' בזמן בית שני ואע"ג דשנינו סוף מס' חלה שהערלה הלכה במ"ל. וא"כ ערלה ממילא בזמן הזה אפ"ה מדפליגי מאי הלכה אם הלכה למשה מסיני או הלכתא מדינה כדאמרינן בפ"ק דקדושין דף לח ואם מהלכות מדינה איכא אלא מנהג לקולא היא מחלה אף בזמן הזה והאי גופה הוא דמיבעיא ליה הכא. והרמב"ם אף למאי דפסק בסוף פ"א מהל' תרומות כהאי מ"ד כדביאר שם דאף בימי הבית השני היו תרומות ומעשרות מדבריהם עם כל זה העתיק דברי הברייתא דהתם בענין זה בדף פג טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה וכו' וכן הוא בתוספתא פ"ד ומפני שכן דרכו להביא בחיבורו מדברים הנוהגים בימים קדמוניות וכן עתידים להיות אבל לא ממה שלא נהגו אלא לפי שעה :

(שם ע"ב) **מנין** ספק נפשות דוחה את השבת וכו'. ובבבלי דף פה קאמר דהא נמי אית ליה פירכא דאשכחן ודאי ספק מנלן אלא כדשמואל דקאמר דידי עדיפא מדידהו דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם והיינו שיהיה בהם בודאי ולא שיבא בעשייתם לידי ספק מיתה אלמא מחללין על הספק :

(דף מב ע"א במתני') **האומר** אחטא ואשוב אחטא ואשוב וכו'. בבבלי דף פז מדייק למה ליה למימר תרי זימני כדרב הונא אמר רב כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר ופי' רש"י כדרב הונא דכיון דחטא תרי זימני שוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה לפי שהעבירה דומה עליו כהיתר משמע דדוקא בתרי זימני או הוא שאין מספיקין בידו לעשות תשובה. והרמב"ם בפ"ד מהלכות תשובה בחשבון כ"ד דברים המעכבין את התשובה לא העתיק כלישנא דהמתני' אלא מדא זימנא הוא דחשיב. שכתב האומר אחטא ואשוב ובכלל זה האומר אחטא ויוה"כ מכפר. נראה דמדמי להו אהדדי ובתרוייהו בחד זימנא אין מספיקין וכו' וטעמו דלפי פשטות הסוגיא וכדנראה מפירש"י איכא למידק דאם כוונת התנא דוקא באומר תרי זימני א"כ הא דקאמר כדרב הונא היינו לומר דמיון לדרב הונא קמ"ל. ואין זה דרך הש"ס בעלמא למימר הכי אלא הוי ליה למימר ומילתא אגב אורחיה קמ"ל כדרב הונא ועוד אם הכוונה כדרב הונא בדווקא ובתרי זימני ה"ל להתנא למיתני בהדיא כהאי דרב הונא עבר אדם עבירה ושנה בה אין מספיקין וטעמא שנעשית לו כהיתר ואמאי תלי באמירה אחטא ואשוב בתרי זימני אלא דהכי פירושא דהאי מילתא שכוונת התנא להשמיענו הגורם והמעשה שבא ע"י הגורם והוא כי ע"י שהחסר הלב הזה עלה כולו קמשונים ומדמה בלבו מה בכך שאחטא הלא דרך התשובה לפני ודאי הוא שבפעם אחד שאומר וחושב בלבו כן שאין מספיקין בידו להתשובה והיינו לתשובת החטא בעצמו וכדלקמן. ולפי שע"י כך העברה גוררת לו וחוזר ואומר אחטא ואשוב א"כ על כל מה שחטאתי פעמיים ולא ידע כי בנפשו הוא שע"י ששנה בהחטא כבר נעשית לו כהיתר ושוב לא ירגיש בו ומעולם לא ישים אל לבו לשוב עליהן והיינו דקאמר הש"ס כדרב הונא וכו' כלומר מדנקט התנא תרי זימני אחטא ואשוב אע"ג דבחד זימנא סגי לאין מספיקין בידו אלא דקמ"ל דע"י אמירת פעם א' ממילא יבא לידי אמירת פעם שניה כן ושוב לא יקום כלל ואפילו התשובה לא יזכיר כבר נעשית לו כהיתר כדרב הונא ובהכי ניחא נמי שלא שנה התנא ביה"כ כן שבאמת שוין הן שבחד זימנא סגי לאין מספיקין אלא דברישא קמ"ל כדרב הונא וכדאמרן. ועוד נראה דדיבר התנא בהווה דבענין דרישא יותר שכיח היא לטעות האנשים כאלה שחוטא ואומר הרי בידי לעשות תשובה מיד וסומך על כך אם שאי-

כן על יום הכפורים שפעם אחד בשנה הוא ומי יודע מה יולד יום ואינו סומך על כך לחטוא ולחזור ולחטוא על סמך כפרת יוה"כ. וזהו הנכון בפירושא דמילתא דהסוגיא בהא דקאמר כדרב הונא וכדעת הרמב"ם. ודע דכל זה שאמרו אין מספיקין בידו לתשובה היינו דוקא לתשובת החטא עצמו. אבל אם שב בתחלה על חטא המגב וזהו על אומרו אחטא ואשוב אז מספיקין בידו לעשות תשובה גם על החטא עצמו וזהו דרך האמת וכ"כ בעל העשרה מאמרות. והרבה הארכתי בזה בחיבורי פני המנורה בנר החמישי בחולק הרביעי בדרושי התשובה המבוארים שמה ובכמה וכמה מאמרים נפלאים והרוצה לעמוד עליהם יע"ש וימצא דרושים נחמדים ובכל סוגיות הבבלי והאי ש"ס בהא דלקמן והשייכים לענינים האלו ואין כאן מקומו להאריך בהם:

(דף מא ע"א בגמ') **תמן** תנינן וכו'. כל השייך לביאור הענין שהוזכר בסוגיא זו עד סוף הלכה תמצא בחבורי על סדר נזיקין בפ"ק דשבועות בהלכה ו' ובפ' חלק בהל' א' וע"ש:

(דף מב ע"ב) **תני** צריך לפרט את מעשיו וכו'. ובבבלי דף פו ע"ב דגרים להא ולעיל מינה קאמר רב רמי כתיב אשרי אדם נשוי פשע וכו' והארכתי בדרושי התשובה שם מענין זה ע"ש:

(שם) **כתיב** מקוה ישראל ה' וכו'. לכאורה מה מחדש בהא הרי כך הוא דרש ר"ע במתני' ונראה דהאי ש"ס מפרש דר"ע פליג אדר"א בן עזריה וס"ל דעל הכל יוה"כ מכפר הוא והיינו בגוונא שזה עשה את שלו לפייס את חבירו וזה לא רצה להתפייס שאז יוה"כ מכפר אף על העברות שבינו לחבירו. ואפשר נמי דגם ר"א בן עזריה מודה לו בכגון זה אלא משום דר"א אינו דורש אלא הכתוב כי ביום הזה וכו' דכתיב ביה לפני ה' תטהרו מוסיף ר"ע ודורש הכתובים האלה ללמד שלפעמים מכפר יוה"כ גם על העבירות שבין אדם לחברו וכדאמרן. והיינו נמי טעמא דסוגית הש"ס מסרס ומהפך דרשא דר"ע משום דלפי נוסחת המשנה קשה מאי ואומר דקאמר דלא שייך כאן לומר וכי תימא וכו' כדאמרינן בעלמא דאדרבה מקרא דמקוה ישראל ה' דריש מה מקוה וכו' לא למדנו אלא שמטהר ה' לישראל במה שהם חוטאים לפניו בדוקא הלכך מהפך הש"ס וקאמר דכך היה ר"ע דורש אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין לגמרי בכל מיני העבירות ומי מטהר אתכם מהכל אביכם שבשמים שנאמר מקוה ישראל ה' וכו' וכן הוא אומר וזרקתי עליכם וגו' דהשתא שפיר הוא דמייתי קרא לקרא דאי מקרא קמא לא שמעינן אלא עבירות שבין אדם למקום וכדאמרן לפיכך מסיים וכן הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ואלו הן העבירות שבין אדם למקום שמטמאין עצמן לפניו והוא ברחמיו ב"ה מטהר אותם. וכופל המקרא ואומר ומכל גלוליכם אטהר אתכם לומר גם מכל הגלולים שיש ביניכם בענין העבירות שבין אדם לחבירו ג"כ אטהר אתכם באופן שבידי הוא לטהר כגון שחבירו לא רצה להתפייס אחר שזה עשה את שלו וזה נרמז בתיבת גלוליכם כד"א איש גלולי בני ישראל וגו' ומ"מ אטהר אתכם. הרחמן הוא יכפר עלינו לטהרנו מהכל מטומאתינו ומגלולינו ויקבץ נפוצותינו בב"י א"ס:

סליקא פירקא וכלא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

גליון אפרים
לירושלמי ממסכת יומא

(דף ג' ע"א) **פ"א ה"א** ר' יוסי בר חנינה בעי עשירית האיפה היאך קרבה כו'. (דכל ז' ימי המלואים היה דין המשכן כדין במה. כמ"ש תוס' בע"ז נ"ד ע"א. ואין מנחה בבמה ואפילו בבמת ציבור כמ"ש תוס' בזבחים קי"ז ע"ב. ואפילו למ"ד יש מנחה בבמה חובות לא קרבי בבמה. ומיבעי ליה אם נתחנך אהרן ביום השמיני בבקר וקרבה עשירית האיפה מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערבים או דלא נתחנך בבוקר ולא קרבה עד בין הערבים וצריך להקריב שלמה. ולא דמי למת כ"ג ומינו כהן אחר תחתיו שמביא עשרון שלם והוצרכו מחצה קרב ומחצה אבד. כדאיתא במנחות נ' ע"ב. דהתם מחצית קרבה בבוקר אבל כשאי אפשר היה להקריב הוי בבוקר דמי לקטורת דאיתא במשנה שם מ"ט ע"א שאם לא הקטירו קטורת בבוקר יקטירו בין הערבים ואמר ר"ש וכולה היתה קריבה בין הערבים שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים בין הערבים. ופסיק מן מה דכתיב ויבא משה כו' מלמד שלא בא עמו אלא ללמדו על מעשה הקטורת. דס"ל דאין מחנכין את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים. דקטורת דחובה לא הקטירו תחילה בבמה. משו"ה בא ללמדו על מעשה הקטורת. אין היימר שלמה קרבה ניהני על מעשה קטורת ועל עשירית האיפה. א"ו שכבר הקריב מחציתה בבוקר. ודחי ולא בעבודת שבפנים אנן קיימין כבר לימדו עבודות שבחוץ: (נועם ירושלמי)

שם מתניתין דר"מ מדר' יוחנן מודה ר"מ כו'. הכונה דמתניתין ר' מאיר ומנ"ל דמתניתין ר"מ מדר' יוחנן מודה ר"מ. דמדאמר ר"י מודה ר"מ מכלל שקים לו לר"י דמתניתין ר"מ. ואולי צ"ל מתניתין ר"מ מדמר ר' יוחנן:

שם ר' יוסה אומר אף אילו נוטלין כו'. אולי צ"ל אף אילו נוטלין בשחרית ואילו מניחין בין הערבים אין בכך כלום אלא מה אני מקיים תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם. ועיין לשון הברייתא במנחות צ"ט ע"ב. ועיין לשון התוספתא במנחות פי"א ר' יוסי אומר אפילו פירקו ישנה בבוקר והכניסו חדשה בין הערבים אפילו בשאר ימות השנה מוציאין אותו חוץ לעזרה אין בכך כלום ומה ת"ל לפני תמיד כדי שלא ילין שולחן בלא לחם. ומ"ש בתוספתא אפילו בשאר ימות השנה מוציאין אותו חוץ לעזרה אין מובן לי אלא ע"פ מאמר רשב"ל בירושלמי סוף חגיגה השולחן למה טמא לא מפני שמוציאין אותו ומראין אותו לעולי רגלים. דאלו כפי שנשנו דברי רשב"ל בבבלי בסוף חגיגה ובמנחות צ"ו ע"ב מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים ומראין בו לחם כו' איני יודע מהי מוציאין אותו חוץ לעזרה שע"ז אמר ר' יוסי אפילו בשאר ימות השנה מוציאין אותו חוץ לעזרה כו':

(דף ד' ע"ב) **שם** וכל ווסת טובה היתה בהן. מכאן נראה שהמלה ווסת הוא מרומית אוזום הרגל. מנהג כמ"ש הרב רבי"ל בתפארת ישראל בעדיות פ"א וגם כאן הכונה מנהג והרגל:

(דף ה' ע"ב) **שם** אמר לו רבי טרפון אקפח את בני כצ"ל:

שם דתני כו'. כ"ל שצ"ל התני כו' מעורבות דקרבן מפני הטאות שמתו בעליהן ודאי כמו שהוא בשקלים פ"ו. וכדמתרץ הבבלי ביומא נ"ה ע"ב:

(דף ו' ע"ב) **ה"ג** בנוי בכח בעושר בחכמה ובמראה. בק"ע מפרש במראה שיהא גדול משל אחיו ובפ"מ מפרש במראה מראה פנים וגוי הוא תואר. ונ"ל עיקר כהק"ע. דבספרי בהעלתך היתה שאול מסוגה במעשיו ובמראיו שנאמר משכמו ולמעלה גבוה מכל העם אלמא שפירוש במראה הוא בקומה:

שם מבפנים או מבחוץ אין תימר מבחוץ כיי דתנינן תמן כו'. אין תימר מבפנים כולהן מחמת יוה"כ. נ"ל שצ"ל דבמשנתנו לא קתני שטבל בעיו"כ ואין תימר מבחוץ שפיר יש לומר דאין אדם טהור נכנס לעזרה אפילו שלא לעבודה עד שיטבול. וכדאמר לקמן בפ"ג ה"ג לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה. ואין תימר מבפנים וכו"ז לא טבל ש"מ דשלא לעבודה א"צ טבילה וכל החמש טבילות היו משום יוה"כ שוב ראיתי ביפ"ע שג"כ מפרש כן:

(דף ט' ע"א) **פ"ב ה"א** יהודה בי רבי אומר או כחטאת ביד או כאשם בכלי כו'. כתיבין והא תני קמץ בימינו ונתן בשמאלו מחזיר לימינו (והוא בברייתא דמנחות סוף דף כ"ו ע"א) אם בשמאל הוא מחזיר לימין לא כ"ש לבזך (כצ"ל שצ"ל. וקשה לתרוייהו דהא שניהם ס"ל דקומץ בעי קדוש כלי ואי בעי קדוש כלי אמאי יכול להחזיר לימינו הא כיון שנתנו בשמאלו נעשה כדם שנשפך מצואר בהמה על הרצפה ואספו שפסול והכי אמרינן במנחות שם. ומה שסיים אם בשמאל הוא מחזיר לימין כ"ש לבזך הכונה דליהודה בי רבי כיון שמותר להחזיר לימין ולהקטיר כחטאת כ"ש שיכול להחזיר לכלי שמוכח יותר שעושה לשם קדוש משמחזיר לימינו. ולהקטירו אפילו בשמאל כאשם) אמר ר' לא כו' דתניא ר"א ר"ש אומר א"צ קדוש בזך (אבל חכמים פליגי עליו וס"ל דקומץ צריך קדוש כלי כן הוא להדיא בברייתא במנחות שם) מאי כדון רבנן דאית להו כ"ש צריכה לכון ימין (ואם קמץ בימינו ונתן בשמאלו פסול) כו':

(דף י"ד ע"ב) **פ"ג ה"ג** לא צורכה דלא מקודם לקודש יהא טעון טבילה מחול לקודש לא יהא טעון טבילה כצ"ל:

(דף פ"ז ע"א) **ה"ה** והוה ר' זעירה מקלס ליה ולוות ליה בניא דאוריי' גיטין פ"ו ה"ג:

(שם ע"ב) **ה"ו** בר קפרא אמר אחת להבא ואחת לשעבר ושניהם לבום (כצ"ל. שמואל וב"ק פליגא אליבא דר"מ. כפירוש הק"ע. ובין שמואל ובין ב"ק מודים שהקדום השני צריך לקדם כשהוא לבוש ואפילו שמואל דס"ל אליבא דר"מ דהקידוש דפשיטה הוא ג"כ אלבשה. פ"מ מודה דהקדום השני לא מהני כשהוא פשוט. כדאמר בבבלי מ"ס דאמר קרא או בגשתם אל המזבח מי שאינו מחוסר אלא גישה יצא זה שמחוסר לבישה וגישה או כמו שאמר ר' מנא לעיל ורחיצה חוצלת וכפירוש הק"ע שם ועיין בנוע"י:

שם ודכותיה לבישה מעכבת ואין טבילה (בין בגד לבגד) מעכבת כן נ"ל שצ"ל. וכדאיתא בזבחים י"ט ע"ב ובבלי יומא ל' ע"ב:

(דף י"ז ע"א) **שם** ר' חנניה בשם ר' יסא כמחלוקת. מה שעיבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מוחה רשב"ג אוסר. תני העושה כלי להדיוט עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר להשתמש בו גבוה משנשתמש בו הדיוט אסור להשתמש בו גבוה והא תני העושה כלי להדיוט אל ישתמש בו גבוה ר' חנניה בשם ר' יסא כמחלוקת. א"ר יוסה הויני סברין מימר מה פליגין להדיוט (אם נעשה להדיוט אם מותר להשתמש בו גבוה) הא לגבוה לא (אם נעשה להשתמש בו גבוה לכו"ע אסור להשתמש בו הדיוט) דתני אבל קודש צריך כו' ובקודש יאזרנו (וכיון שכל מעשיהם נעשו לשם קודש לכו"ע אסור להשתמש בהן להדיוט) מן מה דתני העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו גבוה מותר להשתמש בו הדיוט משנשתמש בו גבוה אסור להשתמש בו הדיוט והא תני העושה כלי לגבוה אל ישתמש בו הדיוט ואמר ר' חנניה בשם ר' יסא כמחלוקת הוא הדא אמרה אף לגבוה פליגין. ר' הונה בשם רבנן דתמן תיפתר שבא מתרומת הלשכה ולית ש"מ כלום. כן נ"ל שצ"ל:

(דף י"ח ע"א) **ה"ז** במה"פ בד"ה רב. להדיא פוסק הרמב"ם בפ"א מהל' פסוה"מ ששחיטת פרה כשרה בזר:

(שם) **ע"ב** אבי בציפורין. נ"ל שפה הכונה על אחד מציורי כת האסים שהיו נביאים חוזים ובזמן בית שני והשתמשו בשמות ולא נהנו מבני אדם שיין עליהם בספרי יוסף בן מתתיהו הכהן. ואין פה המקום לבאר יותר:

(דף כ"א ע"א) **פ"ד ה"א** פתר לה במצליח בגורל. בנוע"י גורס פתר נה ברוגני להגריל ולקמן גורס על דעתיה דר' ינאי לאיזה דבר נאמר לה כו' פתר לה במצליח בגורל:

שם אמר רב חסדא כו'. בשקרב השעיר הנעשה בחוץ מ"ד חייב בשלא קרב השעיר הנעשה בחוץ. עיין בתוס' ביומא ס"ב שאם כבר הפרישו לשעיר הנעשה בחוץ אפילו לא הקריבוהו פטור שכיון שכבר הפרישו לשעיר הנעשה בחוץ אינו ראוי להתקדש לשעיר הפנים:

(שם) **ע"ב** שחט את הפר (בחוץ) עד שלא יגריל כו' א"ל נישמעינה מן הדא פר מעכב את השעיר אין השעיר מעכב את הפר הדא אמרה שחט את הפר עד שלא הגריל חייב אין תימר פטור ניתני השעיר מעכב את הפר כצ"ל: (נועם ירושלמי)

(דף כ"ב ע"ב) **ה"ד** אמה גמודה. נ"ל שצ"ל אמה גרומה כמו בזבחים ס"ב ע"ב באמה גרומה לגירסת הערוך שם בתוס':

(דף כ"ג ע"ב) **ה"ה** תני הקטיר כזית בחוץ חייב פחות מכזית בפנים פטור. ר"ז בשם ר' ירמיה נפטרו הציבור ידי חובתן ר"י בי ר"ב בשם ר' ירמיה מן מה דתני הקטיר כזית בחוץ חייב מינה את שמע מינה פחות מכזית בפנים פטור. נ"ל דר"י בי ר"ב מפרש בשם רב ירמיה דבריו שע"כ פירוש פחות מכזית בפנים הוא שאם הקטירו הציבור פחות מכזית בפנים נפטרו ידי חובתן שאין לפרש פחות מכזית בפנים פטור בהקטיר זר בפנים (עיין בזבחים ק"ט ע"ב) דאם כן מאי קמשמע לן סיפא דמרישא נדע סיפא דכמו שאם הקטיר פחות מכזית בחוץ פטור ה"ג בהקטיר זר פחות מכזית בפנים פטור. אלא ע"כ שפירוש הברייתא שנפטרו ציבור ידי חובתן וקמ"ל דבפנים הוה הקטרה לצאת ידי חובה בפחות מכזית אף על גב דבחוץ אינו חייב בפחות מכזית. וכמו שכתבו תוס' במנחות נ"ח ע"ב ובזבחים ק"ז ע"ב לר"י שאע"פ שבפנים יש הקטרה בפחות מכזית מ"מ בשחוטי חוץ פטור בפחות מכזית. והארכתי בזה בספרי זבחי אפרים בזבחים ק"ט ע"ב:

(דף כ"ד ע"א) **ה"ו** מתניתא מסייע לר' יוחנן תמיד בשבת תמיד אפי' בטומאה. (כצ"ל שצ"ל. והיינו מדלא אמר תמיד דאינו נפסל במסעות. כדאמר בבבלי מנחות נ"ה ע"א מ"ל דאינו נפסל דכתיב ולחם התמיד עליו יהיה מכלל דהברייתא ס"ל דנפסל כר' יוחנן) מתניתא מסייע לריב"ל לא תכבה אף במסעות (כצ"ל שצ"ל והיינו מר' יהודה דר"י ור"ש הלכה כר"י וכדס"ל לריב"ל ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות כבתוך המחנות משו"ה אסרה תורה לכבות:

(שם ע"ב) **פ"ה ה"א** א"ר הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינוס. עיין במעילה י"ד ע"ב דמותר הקטורת היו נותנין לכל אומן אף לאומני בנין. שוב ראיתי בתקלין חדתין בשקלים שמוחק משל בית אבטינוס:

(דף כ"ח ע"א) **ה"ד** הכל מודים בפר משיח ועדה שיהא שם מתנה משל שניהם כו' (ואפילו לרבי דס"ל בחטאות החצונות דיש שיעור למתנות כדלקמן דהוא דוקא בחצונות דכתיב בהו נתינה אבל בפנימיות דהזאה כתיב בהו גם רבי מודה דא"צ שיעור. וכדאמרינן בזבחים ע"ס ע"ב אב"א הזאה לחוד ונתינה לחוד) דמים כשרים שנתערבו בפסולין עד שיהא מתנה משל כשרים כצ"ל: (נועם ירושלמי)

(שם) **ע"ב** ויש אדם מחשב חצי כפרה. בנועם ירושלמי גורס ויש אדם מקבל חצי כפרה (כמפורש בזבחים נ"ג ע"ב) אלאכיני כתן מדם הפר בשלשה כוסות כו' ליתן מאחד כו' וכן צ"ל בסוף העמוד:

(דף כ"ט ע"א) **שם** הכל מודים בפר משיח ועדה כו'. צ"ל שכל מודים בפר כהן משיח ועדה ושיהא שם מתנה אחת משל שניהם כדאמרינן בזבחים דף ע"ו ע"ב הזאה לחוד ונתינה לחוד: (נועם ירושלמי)

(דף ל' ע"א) **ה"ו** מאי כדון מ"ד אם כיפר כלה עושה אותן ארבע מתנות מ"ד אם כלה כיפר אינו עושה אותן אלא מתנה אחת (כצ"ל שצ"ל. וכ"מ לענין פגול דשתי הברייתות ס"ל אין מפגלין בחצי המתיר ומ"ד אם כיפר כלה עושה המתנות שבמקום אחד למתיר אחד וכשפגל בכל המתנות שבמקום אחד פגל ומ"ד אם כלה כיפר ס"ל דכל המתנות הן מתיר אחד ואם לא פגל בכל המתנות לא הוי פגול. ועיין בזבחים מ"ב ע"א וע"ב ועיין עוד לקמן בה"ז:

(שם) **ע"ב** ר"ב ב"ח בעי כמ"ד השיריים מעכבין כו'. שוחט עליהן בתחילה (מיבעי ליה אם נשפך הדם אחר שגמר עבודות המזבח הפנימי אם שוחט בתחלה לתת שיריים או שיתחיל במזבח. ובבבלי בזבחים נ"ב ע"ב פשיטא ליה לריב"ל דמתחיל במזבח) חברייא בעי מחשב לכן ופירש בק"ע אם מחשב על השיריים ליתנן חוץ לזמנן כו'. לא דקדק דאם חשב על השיריים אפילו על שיריים החצונים הוה פגול. כדאיתא בזבחים י"ג ע"ב אלא דמיבעי ליה אם חשב בשעת שפיכת שיריים הפנימיים להקטיר האימורים חוץ לזמנם אי הוה פגול:

שם ר' יודן בעי אבלו מה הן צריכה ליה אם לא התחיל ליתן אבל כשהתחיל ליתן כל עמא מודי משום שנייר שהן שיריים (כצ"ל שצ"ל. כלומר ודי בזה. וכדאמר בבבלי זבחים פ"א ע"ב אפילו למ"ד שיריים מעכבים חסרו אין מעכבין:

(דף נ"א ע"ב) **ה"ז** רב הונא בשם ר' פס במתנות הפרוכת אבל במתנות הבדים ספר מעכב את השעיר כצ"ל. הכונה דהא דאיתא במתניתין הקדים דם השעיר לדם הפר יחזיר ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר מיירי שהקדים במתנות הפרוכת אבל בהקדים במתנות הבדים דם השעיר לדם הפר הפר מעכב את השעיר ויחזיר וישחוט שעיר. וכן אמרינן בבבלי ס"ז ע"א תרגמא עולא במתנות שבהיכל וכן אמר רבי אפס כו': (נועם ירושלמי)

שם אמר ר"ל נתן מדם הפר על בה"ב ועל בין הפרוכת ואח"כ שחט את השעיר הנעשה בתחילה כשר. (אולי הכונה ששחיטת השעיר ונתינת דמו על בה"ב שנעשים מתחילה כלומר קודם שנותן מדם הפר על בין הפרוכת שנה וחוזר ונותן מדם הפר על בין הפרוכת וכדלקמן) אמר ר"י אילו נשפך מדם הפר ודם השעיר מונח בכוס שמא אינו מביא פר אחר וכשר (כלומר אף במפסיק בשחיטת הפר בין נתינת בה"ב של פר לנתינת בה"ב של שעיר משום מה לי שישחט עתה או שישחט אחר כך ולא אמרינן שההפסקה פוסלת והכי נמי אין ההפסקה שהפסיק בין נתינת בה"ב של פר לנתינת בה"ב של שעיר בנתינת דם הפר על בין הפרוכת פוסלת) אילו אמר ויתן (כצ"ל שצ"ל) ויאות (כלומר אילו היה אומר שצריך ליתן מדם הפר פעם שנית על בין הפרוכת זה היה צריך לאשמועינן דמתניתין הקדים דם השעיר כו' יחזיר ויתן לא הייתי יודע זאת דהו"א דבאני בהקדים לתת מדם הפר על בין הפרוכת קודם ששחט השעיר כיון שבשעה שנתן לא היה עוד דם שעיר מוכן לתת על בה"ב כשר משא"כ בהקדים במתנות שבהיכל דם השעיר לדם הפר כיון שהיה דם הפר לפניו משו"ה יחזיר ויתן. גם הו"א כיון שדם הפר קודם לדם השעיר במתנות שבה"ב לכן אפילו הקדים דם הפר בהיכל קודם דם השעיר בין הבדים שכשר משו"ה היה צריך לאשמועינן שיחזור ויתן מדם הפר על בין הפרוכת:

(דף נ"ב ע"ב) **פ"ו ה"א** רבי יוחנן אמר שני שבין זוג ראשון אר"ז טעמא דרבי יוחנן כו' (משום דר"י ס"ל להירושלמי בע"ח נדחין כדאיתא בפסחים פ"ח ה"ב וע"ש בק"ע משו"ה בעי מ"ט ס"ל הכא בע"ח אינן נדחין) ע"ד דר"י שני שבין זוג ראשון שני שבין זוג שני משו שידחה אתא ר"ב ב"ח בשם ר"י את שני שבין זוג ראשון

ראשון שני שבזוג שני כבר נדחה כ"ה מחליפה פיסתיה דרב מת שני שבזוג שני שני שבזוג ראשון כבר נדחה (כצ"ל): (נועם ירושלמי)

שם וקשיא על דר' יהודה ויש אדם מגריל למיתה. עיין במעילה י' ע"א אין מפריסין תחילה לאיבוד:

דף נ"ג ע"א) **ה"ב** ע"ד דר' יהודה אין הוידוי מעכב ע"ד דר"ש הוידוי מעכב מה נפק מן ביניהון שלחו בלא וידוי ע"ד דר"י א"צ להביא שעיר אחר ע"ד דר"ש צריך להביא שעיר אחר אף בפר כן שחטו בלא וידוי ע"ד דר"י א"צ להביא פר אחר ע"ד דר"ש צריך להביא פר אחר (כדמוכח מהא דס"ל במשנה בפ"ק דשבועות דוידוי הפר מכפר על הכהנים בשאר עבירות) נתוודה כו' אף בשעה"מ כן צריך להגריל עליו פעם שניה (ומתניתין דס"ל דצריך הגרלה ר' יהודה היא. ועיין בבבלי מ' ע"א ובתוס' שם בד"ה ואודו לטעמייהו. ובבבלי שם מפורש דר"ש ס"ל דמביא חברו לכתחילה בלא הגרלה: (נוע"י)

(שם ע"ב) **ה"ג** הוא שדוד אמר כו'. מכף משול והומן עיין בק"ע בשניה. ומכבר אמרתי שאין צורך להגיה שאפונים נקראים בארמית חמצי. וכדאיתא בחולין נ"ב ע"א קשניות אין בהם משום רסוק אגרים כו' הימצי אין בהם משום רסוק אגרים ופירש"י חימצי פישלם מהליקין הן ט' ופישלם בלשון צרפתית הישנה אפונים ופולין. ומ"ש רש"י ביבמות ס"ג ע"א חימצי מין קטניות נאו דוקא. כדמוכח מחולין שם. אף להבבלי נ"ל דשו"ה קראוהו בן חמצן לפי שחטף כפול שאנ"כ היה להם לקרותו בלשון הרגיל נזלן. בן נזלן חוסף או בן חוסף. וראיתי אח"כ בערוך השלם שכתב זה או כעין זה ואיכני כעת בידי:

(דף נ"ד ע"ב) **פ"ו ה"ה** בראשונה אם יאדימו כתולע כצמר יהיו בשני. כ"ע שצ"ל כצמר יהיו בראשון וכן הגירסא בבבלי בשבת פ"ט וכדלעיל בפ"ק בסוף ה"ד דף ז' כאן בראשון וכאן בשני והכונה דבמקדש ראשון נתלבן הלשון של זהורית כשלג ובמקדש שני לא נתלבן אלא כצמר וכן פירש בפ"מ בשבת ובמקום אחר הארכתי בזה:

(דף נ"ה ע"א) **ה"ו** מה צריכה ליה כשנטמאו לאחר זריקה (כצ"ל כ"נ הפ"מ. עיין ביומא מ"ו ע"א בתוס' ד"ה תחילתו ובתו"י שם ובמעילה י' ע"א בתוס' ד"ה הוכשרו וכתבתי בזה בספרי זבחי אפרים בזבחים ק"ד ע"ב:

(שם) **ע"ב** אמר רבי לעזר פרים הנשרפין ושעירין הנשרפין שפחסן לזרוק דמן למחר פיגל הכונה פסול וכמ"ש תוס' בגיטין נ"ד ע"ב ובש"מ:

(דף נ"ו ע"א) **פ"ז ה"ב** והשאר היו קריבין עם תמיד של בין הערבים. כאן נורם בנוע"י ואית דבעי מימר ספר כו' ואילו ואיל העם ושבעת כבשים היו קריבין עם תמיד של שחר והשאר (שעיר הנעשה בחוץ וא' מורי הפאת) היו קריבין (עם תמיד של בין הערבים רשב"ל אמר טעמא דהן תניא כו' והדין תנייא (ר"ל התנא שס"ל שגם אילו ואיל העם היו קריבין עם תמיד של בין הערבים חולק עבודת וכצ"ל):

(שם) **ע"ב** ושעיר מאי טעמא מדם חטאת הכפורים. נראה לי שצ"ל ושעיר מאי טעמא מלבד חטאת הכפורים (הא שעיר הנעשה בחוץ לא נאמר בויקרא והיה לו להיות קרב עם תמיד של שחר. ואמאי סבירא להו והשאר קריבין עם תמיד של בין הערבים):

(דף מ' ע"א) **פ"ח ה"ג** אמר לון ר' יוסי אילו כו' אמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שלא אוכל ככר זה ואכל שניהן כו' כן הגי' במע"ש ובשבועות:

שם ניחא כמתניתין דאנן אמרין שבועה שלא אוכל כר' דו אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. במע"ש הגירסא כרס כרבנן דאינון אמרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה:

(שם) **ע"ב** מודים חכמים לרבי במגמע חומץ של תרומה קודם מיבולו כצ"ל כמ"ש בשבת):

(דף מ"א ע"ב) **ה"ה** גרמניה עבדיה דר' יודן נשייא. ע"נ סוף פ"ב גרמנא עבדיה דר' יודן נשייא:

(שם) **ה"ו** כשם שהשעיר הנעשה בפנים כו' אף שעיר המשתלח כן (כצ"ל וכן אית בשבועות ניחא כו'):

(דף מ"ב ע"א) **שם** א"ר בון בר חייה בין שנתוודע לו בהן בין שלא נתוודע לו בהן. תמן תנינן על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת ועל לא הודע שלהן אשם תלוי ולא כבר כיפר יוה"כ כו' כגירסת הק"ע. והפירוש היא דק"ל על המשנה דכריתות דחושבת ל"ו כריתות ושתים מהן האוכל והעושה מלאכה ביוה"כ (מסיימת המשנה שם על אלו חייבים על זדונם כרת כו' ועל לא הודע שלהן אשם תלוי והא על אלו קתני אף על האוכל ועל העושה מלאכה ביום הכפורים ואיך משכחת לה אשם תלוי על האוכל והעושה מלאכה ביוה"כ הא יוה"כ מכפר ומתרץ במורד ביוה"כ כ"ז פשוט. וראיתי בק"ע בשבועות שלא פירש כן ודבריו שם אינם נכונים:

(שם) **ה"ז** אין יוה"כ מכפר מכפרת היא אי איפשי שיכפר לי אינו מכפר הוא לו (כצ"ל שצ"ל ויוה"כ ועולה שוים. וה"ז דומה לאומר ע"מ שאין לך עלי אונאה שאין לו אונאה וע"מ שאין בו אונאה יש לו עליו אונאה וכמ"ש הרשב"ם בתוס' ב"מ נ"א ע"ב ומכות ג' ע"ב בע"כ יש בו אונאה וה"נ אם אומר אין עולה ויוה"כ מכפרים אומר דבר שאינו. וכמו שמבאר זאת ר"ח בריה דר"ס לא כולא מן הדין בר נש כו'. כלומר אין אדם יכול לומר למלך אין אתה מלך שהרי הוא מלך. אבל באומר אי איפשי שמודה במכפרים אלא שהוא אינו רוצה שיכפר עליו לכן אין מכפרים לו:

שם ר' אשיין כו'. בשם ר"י יום הכפורים מכפר בלא תשובה ומיתה ממרקת בלי תשובה ותני כן יום מיתה כו' כן הגירסא בשבועות וכן צ"ל כאן כמ"ש בפ"מ:

(שם) **ע"ב** אלא תשובה ויוה"כ מכפרין שליש והיסורין מכפרין שליש והמיתה ממרקת היסורין. בשבועות הגירסא אלא תשובה ויוה"כ תולין ומיתה ממרקת עם היסורים:

שם מה נפקא מביניהון מת מרד. מהדופי הרשב"א בשבועות מוכח שגורס מת מיד וכ"נ הק"ע וכן הוא בירושלמי בשבועות: שליה גליון אפרים ממסכת יומא

הגהות והערות מהג"מ יחיאל מיכל גאלדשלאק ז"ל אבד"ק שעפס.

יומא (פ"ג ה"ב) תני כהן שילא לדבר עם חבירו וכו' וסמיכה לא שעה קלה היא וכו'. נ"ב י"ל ע"פ מ"ש בסמוך בישן דא"א כי אם ע"י סמיכה א"כ לא מיחשב כ"א שעה קלה, ולמה טעון טבילה, וע"ז משני שגם סמיכה היא בשינה עשו אותה כהפלג ופי' סמיכה מסיכה דוחק מאד.

תורתן של ראשונים

לירושלמי מסכת יומא

עמוד	שורה	

פרק ראשון

א 6 **אמתו לו חכמים**

בספרא (אחרי פ"ה) „א"ל ר' יוסי א"כ כו'" וכן לקמן פ"א סה"א.

8 **שמיע לה מן הדא כו'**

ברמב"ם ה' עבודת יוה"כ (פ"א ה"ג) „שבעת ימים קודם יוה"כ מפרישין וכו' ודבר זה קבלה ממשה רבינו" ובס' מים חיים להפר"ח (ד' כ"ח ע"ב) „והכי מוכח בירושלמי דדרשה גמורה היא"

2 1 **למה באן נוגעין וכו'**

בתו"י יומא ד' ב' ע"ב „קשה לי מירושלמי דריש מכילתין וכו' ששואל למה כאן נוגעין וכו' ופריך בלא זה אינו טמא מחמת הזאותיו ומפני שלא יטמאו ממנו אחיו הכהנים (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ע"ש, ובסמ"ג (עשין רל"ב) „ויש מי שאומר בירושלמי דיומא כי מעלה בעלמא היא בפרה כי בלא זה הוא טמא מחמת הזיותיו ור' חנינא אומר לשם שלא היו נוגעין בו שלא יטמאו ממנו" (לפנינו אין זכר כר' חנינא ולא ממאמרו).

14 **תמיד תמיד**

במנחות דף ע"ו ע"א „אתיא חוקה חוקה מלחם הפנים" וע"ש בתוס' ד"ה אתיא.

18 **לקיחה לקיחה נאמר לקיחה במצרים**

בבבלי סוכה י"א ע"ב „מ"ט דר' יהודה יליף לקיחה לקיחה מאגודת אזוב וכו' ורבנן לקיחה מלקיחה לא ילפינן" וע"ש.

ב 33 **מכיון שמת אהרן וכו'**

בפרש"י (במדבר כ"ו י"ג) „ומצאתי בגמרא ירושלמית שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד וכו' שמונה מסעות מהר ההר למוסרה שנא' וב"י נסעו מבארות בני יעקן מסורה שם מת אהרן (דברים י"ד) והלא בהר ההר מת וממסורה עד הר ההר שמונה מסעות יש למפרע (כ"ח מלות אחרונות ליתא לפנינו) וכו' והרגו מהם שבע משפחות וכו'" עכ"ל.

4 4 **אף הם הרגו מכנו ארבע**

בפרש"י הנ"ל „ומבני לוי נפלו ארבע משפחות וכו' והרביעית לא ידעתי מה היא" עכ"ל, ולפנינו מפורש לעמרמי ליצהרי לחברוני לעזיאלי.

9 **וישבו וקשרו הספידו**

בפי' רבינו חננאל (במו"ק ד' כ"ח ע"א) מיד ישבו במסורה והספידו וכו', ובירושלמי יבמות פט"ז ה"ד ומצא הספד קשור בתוך ביתו.

12 **עשירית האיפה ומכנסיים מעכבין**

בתו"כ צו פ"ג „עד שלא הביא עשירית האיפה משלו עבודתם פסולה, ובתוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקערמאנדל) ובתוספתא תענה פ"ב וסנהדרין פ"ו אחד כה"ג ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה שלהן עבודתן כשירה" וכ"פ הסמ"ג עשין קפ"ו.

16 **א"ר יוחנן כל המעכב לדורות מעכב כאן**

בבבלי יומא ד' ד' סע"ב „תרתיים דר' יוחנן הוא דאמר כל הכתוב בהן מעכב בהן" וזה ההיפך מירושלמי.

19 **סמיכה ושירי דמים**

בתוס' יומא ד' ה' ע"א ד"ה סמיכה „מיהו בירושלמי קאמר סמיכה ושירי הדם שאין מעכב לדורות אין מעכבת כאן וכו'.

27 **שימש משה בכהונה גדולה**

בפסיקתא (פרה הוצאה רש"ב) „שמש משה במדבר" ובויק"ר פי"א „שבהלוק לבן שמש משה כל שבעת ימי המלואים" ועי' בשו"ת הרשב"א סי' מ"ב ובתוס' ע"ז ל"ד ע"א ד"ה במה.

ד 14 **מחוסר משיחה ומשחתם אותו**

בפי' הראב"ד לתו"כ צו „מחוסר משיחה ומשחו בשמיני".

15 **דכתיב שבעת ימים**

בפי' הראב"ד הנ"ל „דכתיב ביחזקאל שבעת ימים יכפרו על המזבח וטהרו אותו ומלאו ידו ויכלו את הימים והיה מיום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיו ואת שלמיו וכו' גם זו הראיה איני יודע מה היא" עכ"ל. הכתובים המה ביחזקאל מ"ג כ"ו כ"ז.

19 **כדי שיכנסו המים תחת הדם**

בבלי יומא ד' ד' ע"א „ואם תאמר במלואים דם הבא מים אמרת נכנסו מים תחת דם" ובירושלמי מחלוקת בזה ר' יהודה ור' יוסי.

21 **על אשתו נדה**

בבלי יומא ו' ע"א „ספק נדה", וכ"ה בתו"כ צו ובתוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקערמאנדל) ובמאירי ליומא דף ב' ע"א „בעוד שהוא בא עליה תמצא נדה או ספק נדה".

8 5 **א"ר יהודה אף היא גזרה גזרו עליה**

ופ"ה בבלי יומא דף י"ד כע"א אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה" אבל בהמקור בתוספתא יומא פ"א „אמר ר' יהודה וכי אין שם בית דירה אלא זו בלבד אלא אמרו כל בית דירת חייבת וכו', ועי' ברמב"ם ה' מזוזה ובכ"מ שם.

24 **י"ח כהנים**

ספרי ריש פינחס ויק"ר פכ"א ופסיקתא אחרי מות וע"ש, ובתוס' זבחים ק"א ע"ב ד"ה ואידך היתה להם גי' אחרת בספרי וז"ל ובספרי מפיק לה מאת בריתי שלום שעמדו ממנו שמונים כהנים בבית ראשון ושלש מאות בבית שנו וכלם נמנו בספרי" עכ"ל וע"ש בגליון, ובתוס' יומא דף ט' ע"א ד"ה ולא ובירושלמי גרסינן י"ח כהנים, והביאו שם בשם הריב"א ור"ת (ועי' בספר הישר לר"ת סי' רע"ו) שגרסו בגמרא בבלי יומא „שמונה כהנים ולא גרסי „עשר" ובפי' המיוחס לרש"י בדהי"א ה' ל"ו ומכאן הוגה ביומא בפ"ר שמונה כהנים שמשו בבית ראשון וי"א י"ה ולא זה וזה יש בהם רוח הים וכו'" עכ"ל.

28 **ומהן שמשו שמעון הצדיק**

נראה שצ"ל שמש שמעון הצדיק ובבלי יומא ד' ט' ע"א מוסיף „ושמונים ששמש יוחנן כה"ג" ובמתנות כהונה ד' שאלוניקי דש"ן) בויק"ר פכ"א „ובירושלמי פ"ק דיומא מסיים „ויוחנן כה"ג שמונים שנה" וזה ליתא לפנינו בירושלמי בכל ההוצאות, ובמ"כ ד' ווילנא תרמ"ח ליתא כ"ז.

38 **ר' יוחנן בר תורתא**

בריטב"א יומא דף ט' ע"א ר"י בן תורתא אמרו בירושלמי שנקרא כן ע"ש שמכר פרתו לגוי ולא רצתה לחרוש בשבת עד שהלך ולחש לה באזנה" עכ"ל ולפנינו ליתא.

ה 1 **השניים נתגלה עונם**

בבבלי יומא ט' ע"ב „השניים לא נתגלה עונם".

3 **עדיכם הבחורה יוכיח**

צ"ל „בית הבחירה יוכיח" ובבבלי יומא ט' ע"א „תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי א"ל עידיכם בירה. ובירושלמי פסחים פ"ו ה"ח כל הר הבית קרוי בירה, ובפי' המיוחס להראב"ד בתמיד פ"א „כדמוכח בירושלמי בירה היכל הוא".

4 **העבירו את התקרה**

ביפה ענף בפתיחתא דאיכה סי' כ"א „בירושלמי הראשונים גילו את התקרה כדכתיב ויגל וכו'".

11 **מפני איבה**

בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ פ' צו (פ"ג) „בירושלמי דיומא קאמר טעמא משום איבה והא דכתיב ויפגע הוא בכהנים וכו' נושאים אפוד כו' התם מפרש (לפנינו בירושלמי יומא ליתא זה רק איתא בירושלמי סנהדרין פרק חלק ה"ב) מלמד שהיו ראוים כולם לכהונה גדולה" עכ"ל.

12 **אינו כשר לא לכה"ג וכו'**

בתוספתא יומא פ"א מחלוקת בזה ר' מאיר ור' יוסי והמחלוקת נזכרה בבבלי יומא ד' י"ב ע"ב ועוד בשני מקומות שם ובירושלמי כאן כדעת ר' יוסי שם ומדעת ר' מאיר לא נזכר. ועי' בנזיר ד' מ"ז ע"ב בפרש"י ד"ה ומשוח.

13 **עבר ועבד עבודתו כשירה**

וכן בירושלמי מגלה פ"א, אבל בירושלמי הוריות פ"ג ה"א הגי' עבודתו פסולה, וברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פ"א ה"ג „והשני עובר וכל מצות כהונה גדולה עליו. ובלח"מ שם יש ספרי רבינו כתוב עובד בכל מצות כהונה וכו'" ע"ש.

15 **מעשה בבן אילם**

בבבלי מגלה ט' ע"ב והוריות י"ב ע"ב מובא זה בשנויים גדולים אבל בבבלי יומא ד' י"ב ע"ב הגי' כמו שהוא בירושלמי ובתוס' שם ד"ה כהן ואמר בתוספתא (יומא פ"א) כיוסף בן אלם מציפורי שאירע פסול בכה"ג ושמש תחתיו וכו' וידע שהוסע מן הכהונה" עכ"ל. ובתוס' שם ד"ה שני ומביא ראיה מן הירושלמי דבעי התם גבי כהן המתמנה תחת אותו שאירע בו פסול עבודתו משל מי וכו' מעשה בבן אולם וכו' שאם יהו משלי אהא כה"ג ואם משל כהן שעבר לא אהא כה"ג (י"ד מלות אהרונות ליתא) וכו' ע"ש. ובתו"י יומא ד' כ"א ע"א.

שאירע קרי לכה"ג ביוה"כ

בתוס' יומא הנ"ל „יש שגרסו שאירע פסול וי"ג שאירע קרי עכ"ל וגי' שאירע פסול מסייעא מהמשנה אבות פ"ה ולא אירע קרי לכה"ג ביוה"כ" ובפרש"י באבות שם „ואותו פיסול שאירעו בו ביוסף בן אילם פיסול אחר היה כגון מחמת שרץ וכו'" וע"ש בפי' רבינו יונה. ובמאירי במגילה ד' ט' ע"ב (במעשה דיוסף בן אילם) שמא לא קרי היה אלא צנורא של

עמוד	שורה

גוי ואף למי שגורם בנסים שלא אירע פסול בכה"ג אתה מפרש של קרי, או שמא דוקא בבית ראשון (וכן מפורש בירושלמי).

ה 18 **פר ושעיר של יוה"כ**

וכ"ה בירושלמי מגילה פ"א אבל בהוריות פ"ג „פר ואיל הקריבים היום וכו'" וגי' זה נכונה כי השעיר משל צבור הוא, ובתוס' מגלה ד' ט' ע"ב ד"ה אין „שהפר בא מן המשמש אע"פ וכו'".

21 **בשמעון בן קמחית**

וכן בתוספתא יומא פ"א אבל בבבלי יומא ט"ז ע"א הגי' ישמעאל בן קמחית.

עם המלך

באבדר"נ פל"ה נוסחא א' „שיצא להסיח עם הגמון אחד" ובתוס' הגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן „גבי ר' ישמעאל בן קמחית כה"ג שסיפר עם נכרי בשוק וכו' כיון דחכמים שווינהו לנכרים כזבים וכו'.

ערב יוה"כ

וכ"ה בירושלמי הוריות פ"ג ה"א, ובירושלמי מגילה פ"א הי"ב הגי' עם מלך ערבי עיה"כ עם השיכה.

23 **וראת אמן שני בניה כהנים גדולים**

המאירי גרם בבבלי יומא מ"ז ע"א „ונכנס אח שלישי ושמש תחתיו וראתה אמן ג' כהנים גדולים ביום אחד".

25 **שערות ראשי**

במ"כ בויק"ר פ"ב „ובירושלמי גורס „לא ראו קורות ביתי שתי שערות ראשי".

35 **בימי פילגש בגבעה וכו'**

שפינחס היה בימי פילגש בגבעה זה לשיטת הסדר עולם שסתמו ר' יוסי, ראה בסע"ר פ"כ וישלח ה' איש נביא וגו' זה היה פינחס.

10 4 **ראיתי אחי אמי**

בירושלמי מגילה פ"א ה"א ובהוריות פ"ג ה"ח „אם לא ראיתי שמעון אחי אימא וכ"ה בספרי בהעלותך סי' ע"ה ועי"ש.

7 **אלא בשעת הקהל**

וכ"ה בתוספתא סוטה פ"ז אבל בכפרי בהעלותך הגי' בראש השנה וביוה"כ וביובל ועי' בילקוט עה"ת ר' תשכ"ה ובזית רענן ובלקח טוב שם.

17 **במה הוא מתכפר**

במגילה והוריות הנ"ל „במה הוא מתמנה" ובתוס' זבחים דף י"ה ע"א ד"ה כה"ג „דכה"ג נתמנה לעבודתו בפה ומסתלק בפה ובפ"ק דיומא דריש ליה מקרא ובירושלמי" עכ"ל ומ"ש התוס' ומסתלק בפה ליתא לפנינו וסותר למה שנאמר בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"א „ואין מעבירין אותו מגדולתו. ובס' באר שבע בסוטה פ"ח „ובירושלמי דיומא נמי דריש לה מקרא דכה"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה ע"י אחיו הכהנים והמלך" (ז' מלות אחרונות ליתא לפנינו).

23 **מקדשין לו אשה אחרת על תנאי**

בתוס' יומא י"ג ע"ב ד"ה ולחדא היה להם גי' אחרת וז"ל „בירושלמי משמע אשה אחרת מתקינין לו מזמנין אותה שאם תמות אשתו ביוה"כ שיקדש זאת ביה"כ ופליג אגמרא דידן" עכ"ל

ז 32 **דתנינן תמן ר' יהודה וכו'**

ברא"ש שבועות פ"ו סי' כ"ח בשם הרמב"ן „ולשון הירושלמי משונה דאיפכא הוה ליה למימר במקום תמן כה ובמקום כה תמן".

41 **מעורבות בקרבן**

בשקלים פ"ו ה"ה „כי קאמרינן בחטאת שמתו בעליהן ודאי" וכן בבבלי יומא ד' נ"ה ע"ב „אלא משום חטאת שמתו בעליה ודאי".

42 **ויקדש מאתמול וכו'**

בתוס' יומא דף י"ג ע"ב ד"ה ולחדא „בירושלמי משמע אשה אחרת וכו' ופליג אגמרא דידן דפריך התם ויקדש מאתמול דמשמע ליה מתקינין בהזמנה בעלמא ומשני וכפר וכו'" עכ"ל ובאו"ז ה"ד (מס' סנהדרין) סי' פ"ט „והירושלמי פליג דהא בשאר דברים נמי פליג התם אגמרא דידן דפריך התם ויקדש מאתמול ופליג אגמרא דידן דאמר פרק קמא דכנים לה משום דכתיב ביתו וארוסה לא חשיבא ביתו וכו' והירושלמי אינו סובר כן" עכ"ל.

43 **כקונה קנין בשבת**

בפר"ח ביומא י"ג ע"ב „ירושלמי ולא נמצא כקונה אשה ביוה"כ משום שבות התירו במקדש" ובסמ"ג לאווין ע"ה „וקצת משמע בירושלמי דיומא דבכל ענין אסור לקדש אשה בשבת דמפרש טעמא דאין מקדשין משום דנמצא כקונה קניין בשבת וכו' ובהא פליג הירושלמי על תלמוד שלנו דהתם מפרש טעמא דאין מקדשין משום קונה קנין דהיינו משום דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר ובגמרא שלנו מפרש וכולהו מ"ט גזירה שמא יכתוב" עכ"ל.

10 45 **א"ר מנא הד"א אילין דכנסין ארמלן צריך לכונסן**

בתוס' יומא י"ג ע"ב ד"ה ולחדא „א"ר חנינא הדא אמרת הלין דכנסין ארמלן צריך לכונסן וכו' והשתא קאמר בירושלמי הלין דכנסין ארמלן צריך ליחדן מבעוד יום וכו'" ובמנהיג דל"ו (דפוס ברלין) ונהיגי בכמה דוכתי דמאן דכנים ארמלתא מקדים ונסיב לה ע"ש או עיו"ט מבעוד יום וכדאי' בירושלמי וכו' אלין דכנסין וכו' ובמרדכי ביצה סי' תרצ"ח „והדר מסיק בירושלמי א"ר מנא הלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד יום לכן נוהגין לייחדן אחד ברכת חתנים כי אלמנה אין לה חופה וכו'. ובשו"ת יכין ובועז (ח"ב סי' א') כן נמי משמע בירושלמי פ"ק דיומא דקתני התם הלין דכנסין ארמלן צריך לכונסן וכו' אלמא משמע דקפדין על הכניסה לחופה וכו'. ובשו"ת הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' קע"ה „ובירושלמי אמרו הלין דכנסין ארמלין ליכנסין מע"ש כי היכי דלא לקני קנין בשבת כלומר הנושא אלמנה בע"ש יבוא עליה מבעוד יום קודם השבת שאם יבוא עליה בשבת הוא קונה אותה לירושה ולמעשה ידיה והוא קונה בשבת".

ו 23 **מביא חמשים בכלי אחד וכו'**

ובתוספתא מנחות פי"ב הרי עלי ק' עשרונות להביא בכלי אחד כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחר ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחד לא יצא וכו'" ע"ש. וברשב"ם בב"ב ד' קמ"ג ע"ב מביא שם שנויי נוסחאות.

12 10 **והולך בתוך ביתו**

בתוס' הגיגה י"ז ע"א ד"ה אין „בירושלמי וכו' והולך ואוכל בביתו ובא ומקריב תמיד של ערב וכו'" ע"ש.

14 **אית תניי תני הציץ מרצה על מצחו**

מהלוקת ר' יהודה ור' שמעון בבבלי יומא ד' ז' ע"ב.

20 **מסרו לו זקנים**

באגודה סי' ב' „מסרו לו שני זקנים" ובפר"ח יומא דף י"ח ע"א „מוסרין לו וכו'" ובסדר עבודה לרבינו יוסף בן אביתור „מוסרין לו זקני סנהדרין וכו'".

24 **קרא אתה בפיך**

בשו"ת הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' כ"ו שהיו אומרים לו אישי כ"ג קרא אתה בפיך שמא שכחת הרי שהקריאה בפה מזכרת מה ששכח".

27 **בשער המזרח**

לקמן בפ' זה בה"ג בפסקא דמתני' „מעמידין אותו בשערי מזרח" וכ"ה ברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פ"א ה"ח ובבבלי פסחים ד' פ"ב ע"א פרש"י ד"ה ראש „בשער המזרחי כניסת אדם להר הבית" ובפי' ר"ח יומא ד' כ"ח סע"ב „שבעה שמות נקראו לו שער סור וכו'".

32 **אין חימר מבפנים**

בס' מים חיים להפר"ח ד' כ"ח ע"ב „מעמידין אותו בשערי מזרח אם היו מעמידין אותו מבפנים או מבחוץ לא ברירא מילתא בירושלמי".

שו"א **אשכח תני ושעיר**

בבבלי יומא י"ח ע"א תנא אף השעירים ובתוספתא שלנו ליתא זה.

ז 9 **אעפ"כ היו קורין**

בפי' ר"ח יומא י"ט ע"ב „ירושלמי אעפ"כ היו קורין לפניו המקרא הזה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם ה' לא ישמר עיר שוא וגו'".

10 **ולא מן הנסים שהיו**

בפי' רבינו יונה (אבות פ"ה מ"ה) „ואע"פ שהיו יודעין שלא יארע לו קרי היו ממנין את הסגן שאין סומכין על הנס משום לא תנסו כדאי' בירושלמי".

12 **כאן בראשון**

במגן אבות להרשב"ץ (אבות פ"ה) „ויש מפרשים כי הנס היה במקדש ראשון ומה שהיו מתקנין במקדש שני ובירושלמי אמרו כן בפירוש".

13 **מסרוהו זקני ב"ד**

בסדר העבודה לרבינו יוסף בן אביתור (קובץ מעשה ידי גאונים צד 22) „מוסרין לו זקני כהונה וכו'". ובפי' המיוחס להראב"ד בתמיד פ"א „דתנן מסרוהו זקני בית אב לזקני כהונה והוליכוהו וכו'" ובספר עבודת ישראל ד' ל"ו ע"ב מביא בשם מהר"ם ניגרין „שגרס בהפיוט שזקני עם וחכמי אחיו תמיד סובבוהו וכו'" ונראה שגרס בהמשנה כגי' המיוחס להראב"ד הנ"ל.

14 **והוליכוהו לעליית וכו'**

במשנה בבלי יומא י"ח ע"ב „והעלוהו בית אבטינס". וכן בפי' המשנה להרמב"ם (הוצאת הירשפעלד) עי' בתמיד פ"א מ"א בית אבטינס וכו' היו עליות.

15 **אמרו לו אישי** במאירי „ואומרים לו".

16 **אנו שלוחי ב"ד**

בפיר"ח יומא י"ט ע"א „אנו ואתה שלוחי ב"ד וכו'" ובגמ' שם הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וכו'.

עמוד | שורה

14 | 3 **בעון קומי ר' אבהו והא כתיב וכו'**
בתוס' יומא ד' י"ט ע"ב „בירושלמי פריך והכתיב כל אדם כו' ומתרץ שזה הקטורת לא יעשה כמדתם" ובחי' הריטב"א ביומא שם „הקשו בירושלמי דהא כתיב וכו' תירצו דשניא היא דהכא שלא נעשה הקטורת כמצותו", ולפנינו התירוץ אינו מבואר יפה ונראה שנשתחתם משונה משלפנינו.

33 **בן קבוטל**
בבבלי יומא י"ט ע"ב בן קפיטל וכו' קבוטל, ופי' ר"ח שם בן קפוטר וכו' והיה מראה לו באצבעו בי"ת כלומר קבוטר הוא".

38 **פרחי כהונה**
ברמב"ם ה' עיוה"כ פ"א ה"ח ועוד בכמה ספרי ראשונים הגי' פרחי לויה, ובמשנה ערכין דף י"ג ע"ב (לגי' המתניתא דב"מ) .וצוערי הלוים היו נקרים" ועי' בתוספתא שם.

44 **בפה לא בנבל ולא בכינור**
בילקוט המכירי תהלים קכ"ז א' „אין מעסקין אותו לא בנבל ולא בכינור אלא בפה ומה היו אומרים אם ה' לא יבנה וגו' והכוונה כאן להמשנה בערכין ד' י"ג ע"ב „לא היו אומרים (קטני הלוים ע"ש בפרש"י ובפי' ר"ג) בנבל ובכנור אלא בפה כדי לתן תבל בנעימה" וע"ש בתוספתא „והגמ' מקשה על ר' יוחנן שאמר ביד והלא קטני הלוים לא היו מנגנים ביד אלא בפה ולפ"ז הגי' במשנה פרחי לויה היא עקרית.

ח | 3 **א"ר מנא לא מסתברא דאי לא**
ר' מנא חולק כאן על המשנה ומגיה יוה"כ באשמורה הראשונה וכו' אבל בבבלי יומא כ' ע"א וזבחים ד' פ"ו ע"ב שקלו וטרו בהמשנה ולא נזכר דעת ר' מנא.

5 **א"ר יוחנן תרומת הדשן**
בבבלי יומא כ"ב ע"א „דאמר ר' יוחנן קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש וכו'" וזה ההיפך מירושלמי.

פרק שני

13 **אומר להם הצביעו**
בפר"ח יומא כ"ג ע"א אצביעו. ובמחברת הערוך לר"ש פרחון (צבע) „הצביעו כלומר עשו גבול באצבעות" ובשרשי הרד"ק (שורש צבע) והאלף נוספת כי כן מצאנוהו במשנה שנשתמשו בו בפעל הכבד ואם היו שניהם שווים הממונה אומר להם הצביעו ופירשו בגמרא תנא הוציאו אצבעותיכם למנין" עכ"ל.

14 **ומה הן מוציאין אחת ושתים**
בתשו' הגאונים (זכרון לראשונים סי' ש"ל) דתנן אחת מוציאין שתים אין מוציאין וכו' הכין חזונא דמתניתין הכין תנן ומה הן מוציאין אחת או שתים ולא מפרש בה המוציא שתים כמה מונין לו וכו'.
אגודל, בתמיד פ"א „גודל במקדשו".

16 | 25 **דא"ר חנינא קומץ וכו'**
במנחות כ"ו ע"ב ר' חנינא אומר משמשלה בו את האור.

שו"א **ר' יוחנן אמר משיאחז האור ברובו**
במנחות שם „ר' יוחנן אמר משתצית את האור ברובו".

18 | 4 **והרים אשר תאכל האש**
בס' באר שבע בתמיד פ"א „כדתניא בתו"כ פ' צו ובירושלמי דיומא פרק בראשונה והרים את הדשן אשר תאכל האש יכול עצים פי' הדשן שנהיה מן עצי המערכה ת"ל עולה פי' את הדשן אשר תאכל האש את העולה אלמא דשן של עולה היא ולא של עצים אי עולה יכול אברי עולה פי' קודם שנתאכלו וקורא אותן דשן מפני שכבר נשרפו אע"פ שעדיין לא נתאכלו ת"ל אשר תאכל האש הא כיצד הותה מן המאוכלות הפנימיות ויורד ע"כ (בירושלמי) וכו'" עכ"ל.

15 **ציץ מהו שירצה**
במשנה למלך ה' ביאת המקדש פ"ד ה"ו „בירושלמי רפ"ב דיומא ציץ מהו שירצה וכו' ולא ידעתי מהו דהא קיי"ל דאין טומאת וכו'".

י | 18 **חילפיי אמר כשם כו'**
בזבחים דף כ' ע"א „בעי חילפי לדברי האומר אין לינה מועלת בקדוש ידים וכו'" ע"ש.

20 **מתני' פליגא על ר' חילפיי**
חילפיי נזכר תמיד בלא תואר רבי, ונצרך לתקן אם נזכר לפעמים בתואר ר'.

25 **תלמידוי דר' יוחנן בשם חילפיי**
בזבחים דף כ' ע"א ר' אסי א"ר יוחנן משמיה דאילפא כיור שלא שקעו מבערב וכו'.

27 **מה בין בתוך כו'**
בגי' המשנה בירושלמי לתוך ד"א וכו'. במשנה בבלי ליתא לתוך ושואל הירושלמי אם לתוך ד' אמות לכבש או למזבח והמלה בין נראה שב"ב.

י | 31 **בפירוש תני כו' לתוך ד"א**
בפי' ר"ח ביומא כ"ב ע"ב „ירושלמי כו' בפירוש תני וכי' בתוך ד"א וכו'.

35 **אין מונין לו את היתירה**
בתוספתא יומא פ"א וסוכה פ"ד מפורש „ולא היו מונים להם את היתירה".

37 **אין מוציאין אגודל**
בבבלי יומא כ"ג ע"א „גודל אין מונים לו" ובתשו' להרמב"ם נראה שהיתה לו נירסא אחרת וז"ל „והיתה ההכרעה ביניהם מאי מונין לו אחת אגודל ר"ל כי הברייתא האומרת להמציא שתים לא יסנה לו אלא אחת הוא אם היה אחד מן השנים גודל" עכ"ל.

20 | 5 **אמר לזה שעל ימינו**
כן גרסי כל הראשונים וכ"ה לקמן בירושלמי פ"ב ה"ד אבל לפנינו בתוספתא בכל ההצאות הגירסא „אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה", וכן הגי' בבבלי יומא ד' כ"ה ע"ב.

7 **תלמידוי דר' יונה**
בפר"ח יומא כ"ג ע"א „תלמידוי דר' יונה בשם בר בון בר חייא לשואל הפייס מהלך וזה שזכה לימין מוטב שיזכה מי שעבר וכו'" ע"ש.

10 **מעשה באחד שקדם**
תוספתא יומא פ"א ותוספתא שבועות פ"א וספרי מסעי סי' קס"א בשנויים גדולים.

29 **מי שוחט מי זורק**
בפהמ"ש להרמב"ם כאן „הוא זורק את הדם והסמוך לו שוחט" וכ"ה בפי' הרע"ב ביומא פ"ב מ"ג וברע"ב תמיד פ"ג מ"א „לפיכך זכה הראשון שהגיע לו הפייס בזריקה והשני הסמוך לו בשחיטה" עכ"ל ובכ"י הערבי (הוצאת הירשפעלד) הגי' במשנה מי זורק מי שוחט.

32 **הראש והרגל** במדרש הזית פ"ד „הראשון בראש ורגל".

33 **ושתי הדפנות והקרביים**
בכ"י מהמשנה מהמאירי „ושתי דפנות הקרביים והסולת החביתים והיין שלשה עשר זכין בו.

יא | 16 **ר' זעירה בשם ר' חנינה קטורת שכבת כו'**
במנחות דף כ"ו ע"ב „והא"ר ינאי קטורת שפקעה מעל גבי המזבח אפי' קרטון שבה אין מחזירין אותן".

22 | 6 **בן בבי וכו'**
י"ג בן ביבאי „ובסמ"ג עשין קצ"ג (דפוס דפ"ב) במס' יומא בן בכרי (ובסמ"ג ד' קאפוסט בן בוכרי) היה ממונה על הפקיעות וכו' וכן ישנו בירושלמי בפ' אחרון דפיאה עכ"ל (לפנינו בפיאה שם הגי' בן בבי) ובס' ר' תנחום הירושלמי (להרב רב"ז באכער) מביא בן ארזא על הפקיע, ובס' שלטי הגבורים (פל"ו) הממונה התשיעי הוא בבי על הפקיע וכו' שזה הממונה בבי היה ממונה על ההלקאה" עכ"ל.

על הפקיע
בסמ"ג הנ"ל „היה ממונה על הפקיעות פי' שהיה מפקיע פתילות וכו'". ובתו"י יומא ט"ו ע"א „היה ממונה על הפקיעה". ובס' שלטי הגבורים הנ"ל „ובירושלמי פירשו פקיע שהיה ממונה על הפתילות מהמנורה ומשמחת בית השואבה".

שהיה מזייג
י"ג מזויג וי"ג ממזג וי"ג מזיינ, ובפי' מהר"ש משאנץ בתו"כ אמור פי"ג „וכן מפרש בירושלמי שהיה מזווג פתילות לפי לילות ארוכין וקצרין וכו'" עכ"ל. ובפי' ר' יחיאל הצרפתי בתו"כ שם „ובירושלמי אמר דבקיץ היו עושים פתילד עבה" עכ"ל.

7 **הפתילות**
וכ"ה בירושלמי פאה פ"ח ה"ז ובשקלים פ"ה ה"ב אבל בבבלי יומא כ"ג ע"א „אמר אביי מריש הוה אמינא הא דתנן בן ביבאי ממונה על הפקיע אמינא פתילתא וכו' כיון דשמענא להא דתניא וכו' אמינא מאי פקיע נגדא" (ולעיל הבאנו דברי שלטי הגבורים „הממונה התשיעי הוא בבי על הפקיע שהיה ממונה על ההלקאה וזה כדעת אביי).

יב | 1 **תמיד דר' שמעון איש המצפה היא**
בבבלי יומא דף י"ד ע"ב „א"ר יוחנן מאן תנא סדר יומא ר' שמעון איש המצפה הוא" ובתוספתא יומא פ"א מי שוחט מי זורק וכו' דברי ר' שמעון איש המצפה.

2 **ולא כולה אלא מילין דצריכין לרבנן**
בבבלי יומא והא איפכא שמעינן ליה נותן מזרחה וכו' והולק הבבלי על הירושלמי כי לדעת הבבלי כל מס' תמיד ר"ש איש המצפה היא.

16 **לא גזרו על שני גזירין בשחרית**
בתוס' מנחות פ"ט ע"ב ד"ה תמיד פי' „שיהו בשעת הקטרת איברים", ובקול הרמ"ז ביומא פ"ג מ"ה „וכן מוכח בירושלמי דאמר שם למה גזרו על ב' גזירין משמע דתקינו להו פיים דהיינו גזירה".

עמוד | שורה

יב 25 ותני עלה פעמים בי"ד פעמים בט"ו פעמים בט"ז

בתוספתא יומא פ"א הגי' פעמים בי"ד פעמים בט"ו והגר"א ז"ל הגיה פעמים בט"ז, ובבבלי יומא כ"ו ע"ב „תני ר' חייא פיים פעמים י"ג פעמים י"ד פעמים ט"ו פעמים ט"ז והתניא י"ז דלא כראב"י", והתוספתא מובאה בפי' ר"ח ותו"י יומא שם ד"ה דלא, ולפניהם היתה בתוספתא הגי' פעמים בט"ז.

24 14 פשט ראשה עקר רגלה

במאירי יומא ד' כ"א „ומכל מקום בתלמוד המערב אמרו עקר רישיה ופשט רגליה כלומר שהרגל הימיני קודם לתנועת ההילוך אחרי שהכינה ראשה לקום".

20 וכן למחתה

במלחמות להרמב"ן הגי' משונה וז"ל „א"ר חנינא מתניתא אמרה כן מי שזכה לקטורת אומר לזה שעל ימינו אלו אתה למחתה" ע"ש, וכ"ה בבאר שבע בהוריות, ובתו"י יומא כ"ו סע"ב דסבר האי תנא דמחתה לאו מעשרת וכו'. ובס' שתי ידות (ללונזאנו דף קי"ח ע"ב) ובירושלמי אמר ר' חנינא וכן למהתה נמצא אומר שני כהנים היו מתברכים בכל פעם" עכ"ל ונירסתו משונה.

21 מי שוכה וכו'

בסמ"ג עשין קצ"א „מי שזכה בכף אומר לזה שעל ימינו זכה עמי במחתה כדאי' בירושלמי".

23 ברך ה' חילו וגו'

בתו"י יומא כ"ו ע"ב והא דחשיב בירושלמי ברך ה' חילו בקטורת ופועל ידיו תרצה במחתה האי תנא סבר דמחתה מעשרת" עכ"ל. ובפי' ר"ח ביומא כ"ו ע"א „ירושלמי וכו' מיכן אמרו ב' כהנים וכו' החותה ומכנים במחתה והמקטיר".

24 מעשה באחד וכו'

בפי' ר"ח הנ"ל ירושלמי מעשה באחד שיבשה זרועו ולא הניח לקיים מה שנאמר ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך ברך וגו' עכ"ל.

לקיים מה שנא' ברך כו'

בזוהר הרקיע להרשב"ץ (עשין מ"ט) „היו אומרים הדשים לקטורת לפי שהיא מעשרת וכו' וסמוך ליה ברך ה' חילו „ולזה נהגו לקרא בבהכ"נ ברייתא של פיטום הקטורת מוצאי שבת אחר פסוק ויתן לך האלקים" עכ"ל.

פרק שלישי

26 17 אומר בורקי

בבבלי במשנה יומא כ"ח ע"א „אומר ברקאי" ובסמ"ג עשין ר"ט „הרואה אומר ברק ברקאי" ובשו"ת בנימין זאב סי' קפ"ב „וביומא ריש פ"ג „א"ל צאו וראו כו' אומר ברקי כלומר התחילו בירקי האור".

מתיה בן שמואל

במנחות ק' ע"א מתתיה, וביוחסין (קראקא שמ"א ד' כ"ג) „מתתיהו בן שמואל".

18 האיר פני כל המורח

בסמ"ג עשין ר"ט „האיר כל פני המזרח וזה שלמטה אומר לו עד שהוא בחברון כלומר אם הוא יום גדול כל כך שאתה יכול לראות חברון משם", ובשו"ת בנימין זאב הנ"ל „והלכה כמתיא בן שמואל דמצריך שיאור כל המזבח (המזרח) לא שיתחיל האור בנקודה וכו'".

26 ר' אמי מטלטל על פום נשיא וכו'

באו"ז ה"א סי' ש"מ וח"ב סי' ק"נ „ר' מל ע"פ נשים דאמרן שמשא הוית על סוסיתא (כלומר ועדיין היה שבת) והרבה ראשונים גרסי „מל ע"פ נשים" ולפנינו הגי' כאן „מטלטל על פום נשייא" אולם ברה"ש הגי' „מל ע"פ נשים".

27 סוסיתא

בשביעית פ"ח ה"ג „מן סוסיתא לטיבריא" ובפרש"י ב"ר פל"ב „טבריא לסוסיתא מקומות שאינן רחוקות זו מזו".

28 ולמה עד שהוא בחברון

בפי' ר"ח ביומא ד' כ"ט ע"א „ירושלמי ולמה עד שבחברון כדי להזכיר זכות אבות שהם ישנים בחברון".

ד 7 באור הלבנה וכו'

בפי' ר"ח ביומא כ"א ע"ב „ירושלמי ומי מחלף מאור הלבנה מתמר ועולה כמקל ותימור של חמה פוסה על פני כל המזרח".

8 פוסה על פני וכו'

בתוספתא יומא פ"א מפורש זה בשנויים גדולים, ובבבלי יומא כ"ח ע"ב והתניא רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה וכו'

9 מאילת השחר כו'

בפר"ח בפסחים צד ע"א „ירושלמי מאילת השחר עד שיעלה עמוד השחר וכו'".

16 משיאיר המזרח וכו'

בפי' ר"ח יומא כ"ט „ומשיאיר המזרח עד הנץ החמה אדם מהלך ד' מילין שנא' השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה, ואמר לדידי חזי לי ההוא אתרא והוי ד' מילין" (ט' מלות אחרונות ליתא לפנינו בירושלמי ואיתא בבבלי פסחים צ"ג ע"ב ושם הגי' והוי חמשה מילין ועי' במרדכי שבת ספ"ג שהביא הגמ' דפסחים בגי' משונה.

יד 18 כמו וכמו מילה כו'

בפר"ח יומא כ"ט „היה לו לומר כמו השחר עלה וכתב וכמו מלה דדמיא לחברתה כשם שמשיאיר המזרח מהלך ד' מיל" ועי' בב"ר פ"נ אות יו"ד.

19 אילתא דשחרא כו'

בפרש"י בב"ר פ"נ „ובירושלמי ברכות האי אילתא דשחרא מ"ד כשכבתא הוא טעי למה שפעמים פוחתת ופעמים מוספת פירוש פעמים מקדמת כוכב לאילת פעמים מאחרת אלא כמין דוקרנין וכו'" ע"ש.

34 וסמיכה לא שעה קלה היא

בזבחים כ' ע"ב „הכא במאי עסקינן שיצא להסך רגליו ולהטיל מים הא בהדיא קתני לה כל המיסך וכו' תני והדר מפרש".

28 1 לעזרה לעבודה

בפרש"י יומא דף י"ט ע"א „שנינו בפ"ג אין אדם נכנס לעזרה וכו', ובריטב"א יומא ד' ל' ע"א „נוסחי איכא דלא גרסי לעבודה" ע"ש. ובפר"ח שם „אין אדם נכנס לעבודה וכו'".

2 עד שיטבול

בתוס' יומא ל' ע"ב ד"ה ר"י „שאני הכא דפליג בהדיא (ר' יהודה) במשנה אבל היכא דלא הוזכרה במשנה וכו'" ולפנינו במשנה לא נזכר כלל מדברי ר' יהודה.

4 בית הפרוה

באו"ז ח"א סי' תש"פ „דתנן חמש טבילות כו' על גג הפרוה וכו'. ובאגודה סי' ו' „על גג בית הפרוה". ור' תנחום הירושלמי גורס לשכת הפרוה, וכ"ה בבבלי יומא י"ט ע"א, ועי' בתוס' יומא ל"א ע"א ד"ה וכולן.

17 עד כמה הוא שיעור השתחויה

בירושלמי שבועות פ"ב ה"ד „עד כמה היא השתחויה ר' סימון בשם ריב"ל עד כדי שאילת וכו'" ע"ש. ובפר"ח בשבועות י"ז ע"א מובא הירושלמי בשנויים וז"ל „ירושלמי עד כמה היא השתחויה משום ריהב"ל אמרו כדי וכו' משום ר' יוחנן אמרו כו' שלום עליך רבי ומורי", ועי' ירושלמי ברכות פ"ב ה"א.

טו 1 מפני טבילת סרך

במקור בתוספתא יומא פ"א „לא היתה טבילה זו אלא מפני הצורך פעמים שטומאה ישנה בתוך ידו וכו'" ובפר"ח יומא ד' ע"א „סרך טבילה זו כלומר מנהג החמירו עליו".

17 וקבל את דמו וזרקו

ד' מלות אלו ליתא בבבלי יומא ט"ו ע"א ובפר"ח שם.

18 את הקטורת

במשנה בגמרא בבלית „את הקטורת של שחר".

19 ואת החביתין, בכ"י במאירי „את החלבים".

30 5 של בין הערבים, בכת"י המאירי „ושל בין הערבים".

27 יאוחר דבר שנאמר בו בין הערבים

עי' תוספתא פסחים פ"ג ואין לך מתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת, ובס' שתי ידות ללונזאנו דף נ"ו ע"א „יאוחר דבר שנאמר בו בין הערבים סמוך לנרות וכו'" ע"ש.

טז 3 א"ר הילא כל מדרש ומדרש בענינו

בהוריות פ"ג ה"ד א"ר הילא כל מדרש ומדרש לענינו.

8 עששות של ברזל,

י"ג עשתות וי"ג עששיות וי"ג עששית.

9 היו מרתיחין

בבבלי יומא ל"ד „היו מחמין וכו' והלא מצרף וכו'" ע"ש.

11 שאין אבות מלאכות ביוה"כ

עי' במפרשים שפי' בתמיה אבל בירושלמי שבועות פ"ג ה"ד „הדא אמרה שאין אבות מלאכות ביוה"כ" וע"ש, ובכריתות דף י"ד ע"א אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה ליוה"כ וכו' אלא דרפרם בדותא היא. וביומא ד' ס"ו ע"ב מובא ג"כ דברי רפרם ולא אמרו שדבריו בדותא היא, ועי' ברי"ף ביצה סי' תתפ"ה „אבל יוה"כ צריך אפי' עירובי חצרות" ע"ש

29 אלו נוטל מן ההקדש

במשנה בבלית „אלו משל צבור" ובתו"כ (אחרי פ"א) בנין אב לכל הבגדים שיהיו משל צבור.

32 23 שתי כתנות כו'

בפי' הראב"ד לתו"כ (צו פרק ב') „אבל בירושלמי גרים לה כלישנא דספרא ומפרש לה שיהו בגדים כפולים לבאו"א ומפיק טעמא מדכתיב ולבני אהרן תעשה כתנות לכל אחד תעשה כתנות" ושם בפי' הראב"ד (אחרי פרק א') מיהו בגמרא דיומא ירושלמי מפרש כפולין שעשאום שנים שנים כאדם שעושה שתי חלוקים שני מכנסים והיינו דכתיב לבני אהרן וגו'" עכ"ל. ובפי' ה"ר ויראי הצרפתי לתו"כ שם „ובירושלמי דיומא

עמוד | שורה

פירשו שהיה כפול ועושים זוגות יחד וכן כתיב ולבני אהרן תעשה כתנות".

יז 2 **והא תני ולבשם אפי' שחקים**

בבבלי יומא י"ב ע"א „ת"ל ולבש לרבות את השחקים".

אפי' שחקים

בזבחים י"ח ע"ב משני יש מהן למצוה יש מהן לעכב.

22 **שנתקדשו בשמן המשחה**

במגלה פ"ג ה"א „בשמן המשחה ובדם" ועי' לעיל פ"א ה"א ר' יוסי אומר תחת הדם ותחת שמן המשחה. ובספרי נשא סי' מ"ד „מגיד שבמשיחתן של אלו הוקדשו כל הכלים לעתיד לבוא".

30 **שלבש כתנות**

בתוספתא יומא פ"א „מעשה בישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתונת וכו' מעשה בר"א בן חרסום שעשתה לו אמו כתונת וכו'" ע"ש. ובבבלי יומא ל"ה ע"ב הביאו שם ההלכה כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לצבור, ואח"ז מובאה שם המעשה מר' ישמעאל בן פאבי ור"א ב"ח שעשו להם אמם כתונת.

יח 10 **איזהו צפונו וכו'**

בתוי"ט יומא פ"ג מ"ט „ובירושלמי לגירסא אחת איזהו צפונו של מזבח שהוא כשר לשחיטת ק"ק מקירו של מזבח הצפוני עד כותל העזרה המזרחי וכו'" עכ"ל. והמלות שהוא כשר לשחיטת ק"ק ליתא בתו"כ ובבבלי יומא ל"ו ע"א ובפרש"י שם בין אולם ולמזבח קרוי צפון לשחיטת קדשים וכו', אבל בתוספתא זבחים איתא.

13 **בל"ב אמה דברי רבי**

בתו"כ ויקרא פ"ז דברי ר' יוסי בר"י וכן בבבלי יומא ל"ו ע"א, ובתוספתא זבחים פ"ו דברי ר' מאיר, ומ"ש כאן דברי רבי נראה שט"ס כי בסמוך אומר רבי מוסיף מקום דריסת וכו'.

34 **א"ר חגי בראשונה הוא אומר וכו'**

בפי' ר"ח יומא ל"ו ע"ב „ירושלמי... א"ר חגי בראשונה אומרים אנא השם ובשניה אומרים אנא בשם וכו' ומתני' בתרווייהו קתני אנא השם וקי"ל כמתני' דלגבי רבי לא משנחינן בר"ח" ובראש יומא פ"ח סי' י"ט מביא דברי ר"ח ועליהם מביא מ"ש ראבי"ה „כיון שפירש ר' חגי בירושלמי דבראשונה אנא השם ובשניה אנא בשם הכי עבדינן דאמוראי בקיאין בגירסא (י"ג „בגרסת המשניות") טפי מינן וכו' עכ"ל ורבים מהפוסקים נחלקו בהלכה זו, והנה במנהיג סי' ס"ב כתב „ואמר רבינו האי ז"ל יאמר אנא השם ולא אנא בשם ובלשון הזה לא היה כה"ג אומר אנא השם אלא שם המפורש שהוא בן ארבעים ושתים אותיות ומצוי בישיבה וכו' עכ"ל.

36 1 **כיצד מתודה וכו'**

תו"כ אחרי ותוספתא יומא פ"ב ובבלי יומא ל"ו ע"ב יע"ש שנויים גדולים, ובפי' ר"ח בבבלי שם „ירושלמי תנא כיצד מתוודים אומר עויתי וכו'".

18 **עשרה פעמים היה כה"ג**

תוספתא יומא פ"ב (הוצאת צו"מ) וע"ש. ובשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תת"י שאלת ממני אודיעך דעתי על מה סמך מסדר סדר עבודה לסדר והכהנים והעם וכו' היו נופלים על פניהם וכו' וזה לא נמצא בתלמוד כלל, תשובה בירושלמי איתא דגרסי' בפרק א"ל הממונה עשרה פעמים היה כה"ג מזכיר את השם ביוה"כ ששה בפר וכו' וע"ש, ובמשנה בבלית יומא ס"ו ע"א מפורש שם והכהנים והעם וכו', ובהגהת הגר"א שם לא גרס כל זה וכן בדקדוקי סופרים שם העיר שבספרים הישנים ליתא כל זה בספרי המשנה.

19 **מזכיר את השם**

בריטב"א יומא ל"ט ע"ב „פירוש השם מפורש דאלו השם בכנויו הרבה פעמים מזכיר כה"ג וכו' וכן מפורש בירושלמי" ולפנינו ליתא זה מפורש. ומ"ש בריטב"א שם להלן „וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו עד יריחו וכו' שלא היה זה אלא בזמן הנס שהיו ישראל עושין רצונו של מקום וכן מפורש בירושלמי" זה ליתא ביומא כאן ובירושלמי סוכה פ"ה ה"ג נמצא שנשמע קולו של כה"ג עד יריחו, ובספר עבודת ישראל ד' ק"ח ע"ב „וראיתי במהר"ם ניגרין ז"ל שכתב בשם הירושלמי פ' אמר להם הממונה מיריחו היו שומעין קול כ"ג ביוה"כ בשעה שהוא מזכיר את השם ביוה"כ וכו'.

20 **הקרובים היו נופלים**

קהלת רבה פ"ג ובהגהת מרדכי יומא סי' תשכ"ז כתב ריב"א לא מצינו בתלמוד דידן בשום מקום שהיו נופלים על פניהם וכו' אבל בירושלמי גרסינן הקרובים היו נופלים על פניהם וכו' אבל הפייט לא חילק בין קרובים לרחוקים" עכ"ל.

23 **בראשונה היה אמרו בקול גבוה**

באו"ז ח"ב סי' רפ"א בראשונה היו אומרים בקול רם משנתרבו הפריצים וכו' ויסד הפייט ואמר ואף הוא וכו', ובגמרא דידן ליתא וכו', ובס' עבודת ישראל ד' ק"ח ע"ב בשם מהר"ם ניגרין „מבליעו בנעימות אחיו הכהנים פי' בנעימות בשבכמל"ו", ובס' מים חיים להפר"ח דף ל' ע"א בירושלמי וכו' בנעימות הכהנים פי' שהיה מבליעו בנעימות באופן שאפילו אחיו הכהנים לא היו מכירין כו'.

36 25 **עומד הייתי וכו'**

בקה"ר פ"ג אר"מ פעם אחת עליתי עם שמשון אחי אמא על הדוכן וכו', וא"ר טרפון פעם אחת שמעתי ונפלתי על אפי.

26 **כלפי כה"ג**

בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ (מצורע פ"ה) „שר' טרפון היה גם קודם החורבן כדאי' בירושלמי יומא פ"ג הטיתי אזני אחר כה"ג. ובתשלום אבודרהם כלפי כה"ג וכו'. והירושלמי דילן סותר למ"ש בספרי קרח סי' קט"ז „וכבר נשתהה ר' טרפון לבוא לבהמ"ד וכו' א"ל רבן גמליאל וכו' וכי יש עבודה עכשיו ובבבלי פסחים דף ע"ב סע"ב וכי עבודה בזה"ז מנין, ועי' בירושלמי יומא פ"א ה"א אני הוא שראיתי את המעשה ושכחתי וכו', ובמגן אבות להרשב"ץ באבות פ"ב ד' ל"ז ע"ב העיר ע"ז [אמר המאסף „לדברי הר"ש משאנץ הנ"ל שר' טרפון היה גם קודם החורבן (ומשמע שגם לאחריו) יתורצו תמיהות רבות].

27 **בראשונה היה נמסר**

בבבלי קדושין ע"א ע"א „בראשונה שם בן שתים עשרה אותיות היו מוסרין וכו'".

29 **שמואל הוה עבר**

במדרש קהלת פ"ג בשנויים גדולים. ובמ"כ שם אינתא פרסייא אשה מארץ פרס וכו' כך משמע בירושלמי בפ' א"ל הממונה" ולפנינו הגי' משונה.

35 **חד אסי בצפורין וכו'**

בפר"ח יומא ל"ו ע"ב „ירושלמי חד אסי אמר לר' פנחס תא נמסור לך השם א"ל לית אנא יכיל דאנא אכיל מעשר" עכ"ל. ובפסקי הלכות ריקאנטי סי' ס"ז היודע השם הנכבד והנורא צריך שלא יהנה משל אחרים דאמרי' בירושלמי רבי אסי אמר לר' פנחס בן חמא וכו' ע"ש, וביוחסין (קראקא שמ"א דף ק"א ע"ב) ר' פנחס בר חמא שרצה רופא אחד ללמד לו שם המפורש ולא רצה, ירושלמי" עכ"ל, והוא סבר חד אסי שהוא רופא והאסי הזה היה אחד מאיכאים שעליהם מספר יוסף הכהן במלחמות היהודים שהשביעו את חבריהם לבל יגלה שמץ דבר ממסתריהם לאיש זר אשר לא ממתי סודם הוא אף אם יגירוהו ע"י הרב לשמור מכל משמר את ספרי קדשיהם ולהצפין בלבו את שמות המלאכים הקדושים" עכ"ל.

שו"א **חמשה דברים וכו'**

לפי הירושלמי כאן היה הסגן משמש את הכה"ג רק בחמשה דברים, אבל לפ"ד הבבלי יומא דף ל"ט ר' חנינא סגן הכהנים אמר (בנזיר מ"ז ע"ב ר' חנינא בן אנטיגנוס) למה סגן ממונה (כן גרס שם ר"ח וכן מביא רש"י שם בשם ר' יצחק ב"ר יהודה) שאם אירע בו פסול בכה"ג נכנס סגן ומשמש תחתיו. ומקור הבבלי הוא מתוספתא פ"א ששם מחלוקת בזה: למה מפרישין כהן אחר תחתיו שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו, חנניא בן גמליאל אומר לכך הסגן ממונה שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו. ובירושלמי לא נזכר מדעה זו ש"ר חנניא. ובבבלי סנהדרין י"ט ע"א „היינו סגן היינו ממונה" וגם מזה לא נזכר בירושלמי.

יט 1 **הסגן אומר לו...הגבה ימינך י"ג הגבה שמאלך**
6 **פסקינן**

בפי' הראב"ד לתו"כ (מצורע פ"א) בב"ר (פט"ו) תאשור זה פקטינם ונ"ל שהוא העץ שצובעין בו אדום שנקרא בראזיל בלע"ז. ובתשלום אבודרהם (צד 51) „פסקינן" הוא בערבי וכו', ר' שמואל אחוי דרב צ"ל אחוי דר' ברכיה.

11 **אמת המים היתה מושכת לו מעיטם**

בבלי יומא ל"א ע"א „עין עיטם גבוה מקרקע עזרה וכו'" העיר עיטם נזכרת בדהי"א ד' ל"ב ודהי"ב י"א ו', ובבכורות מ"ב ע"ב סדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם ובתשו' הרשב"א סי' ק' „סדרי דבבל וכו' כלומר העומדים על נהרות בבל וכו' ונהרות בבל מחזירין המים לעין עיטם ששם כה"ג טובל ביוה"כ וכו'. יוסף הכהן מספר בקדמוניות שהעיר עיטם היתה קרובה לירושלים כשתי שעות ושהיתה מקום שעשוע של שלמה המלך והיו בה הרבה מעינות מים.

12 **והיו רגלי שבדרום פחותין**

ברוקח סי' שע"ז „אמת הים וכו' והיו רגלי השוורים פתוחים כרימונים" עכ"ל (ובכל ההוצאות בירושלמי בט"ס „שבדרום"). ובחי' הריטב"א במכות דף ד' ע"א „והיינו ההוא דים של שלמה שתרצו בירושלמי שרגלי השוורים היו פחותין כמוציא רימון ועשו כן ברגלי השוורים כדי שיהא נראה לכל שהוא נקוב מכל צד" עכ"ל. ובתוס' פסחים ק"ט ע"ב ד"ה בים „ובירושלמי פריך הא שאובין הן וכו' ומשני תפתר כשהיו רגלי השוורים שהיה עומד עליו נקובים כמוציא רימון וכו',

עמוד | שורה

והא דנקט כמוציא רימון היינו לבטל השוורים מתורת כלי וכו'" עכ"ל. ובחי' הרמב"ן לב"ב ד' כ"ד „ואיכא דקשיא ליה הא דגרסי' במס' יומא בגמרא דבני מערבא ים שעשה שלמה בית טבילה לכהנים היא וכו' וקשיא ליה ולאו כלי הוא ומפרקי כההיא דאמר ריב"ל אמת המים מושכת ליה מעיטם והיו רגלי שולים פתוחים כרימונים וכו'" ע"ש, ובראב"ש בסוף מס' נדה סי' ח' „ולמדנו מזה שמותר לעשות גינית גדולה וכו' ויעשה למטה בשוליה נקב וכו'" ובפי' הריד"א במלכים ב' ו' כ"ג „וכבר אמרו הז"ל והלא כלי הוא ואין טבילה בכלים אמר ריב"ל אמת המים היתה נמשכת וכו' י"ל שלא היו המים שאובים אבל היו רגלי הבקרים (כמ"ש בדה"ב) נקובים מלמטה וכו'" עכ"ל. ולפי הנ"ל יש כאן ארבע גרסאות: השוורים, הבקרים, שולים שבדרום. אמנם גירסתנו והיו רגלי שבדרום נראה שנובעת ממ"ש במדות פ"ג (הובא בירושלמי יבמות (פי"ב ה"א) דתני תמן כיור היה בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי דרום וכו', אבל גירסא זו לא פגשתיה אף לאחד מן הראשונים ורק איזה אחרונים הביאוה.

38 13 **בן קמצר**

בתוס' ריד"א ביומא ל"ח ע"א הגי' בן קמצא, וכ"ה בילקוט משלי ר' תתקט"ו בדפוסי שאלוניקא וויניציאה.

פרק רביעי

כ 11 **והן עונין אחריו בשכמל"ו**

בירושלמי ברכות פ"ט ה"ב ותענית פ"ב הי"א תני לא היו עונין אמן בבית המקדש מה היו אומרים בשכמל"ו" ובברכות פ"ו ה"א „אמר ר' תנחום בר יודן צריך לומר בשכמל"ו" שלא להזכיר ש"ש לבטלה.

27 **בשלשה דברים נתחלקה א"י וכו'**

בספרי פנחס סי' קל"ב „יותן נחלתו שומע אני מעורבבים ת"ל בגורל וכו' מגיד שלא נתחלקה א"י אלא ברוח הקודש.

31 **אלו הכספים**

בכפרי הנ"ל „מגיד שלא נתחלקה א"י אלא בשמיון בית כור כנגד בית סאה ובית סאה כנגד בית כור" וע"ש בילקוט.

33 **ותני הן ג' חונין הן**

בחופת אלי' רבה בס' ראשית חכמה המאמר משונה „חן אשה וכו' חן מקח על מקחו חן תורה על עושיה וי"א אף חן מקום על יושביו".

42 9 **והוא שנתן מתנת הפר**

במרכבת המשנה ה' מעשה הקרבנות פי"ח הי"א בני' משונה וז"ל דאי' בירושלמי וכו' שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ וכו' מ"ד חייב הגרלה מעכבת ומ"ד פטור אין הגרלה מעכבת וכו' א"ר בא והוא שנתן מתנות פר שהפר מעכב את השעיר ע"כ (בירושלמי) פי' דסובר יש מחוסר וכו'" עכ"ל.

14 **פר מעכב את השעיר השעיר מעכב את הפר**

בבבלי יומא דף מ' ע"א „ת"ש פר מעכב את השעיר ושעיר אין מעכב את הפר" ובתוספתא מנחות פ"ו הפר אין מעכב את השעיר והשעיר אין מעכב את הפר" נמצא ששלש נוסחאות בזה נוסחת הבבלי נוסחת הירושלמי ונוסחת התוספתא. ונוסחת התוספתא לא היתה לפני הירושלמי כי בסמוך בירושלמי ניתני אין השעיר מעכב את הפר אר"ש בר אבדימי הדא דתימר אין השעיר מעכב את הפר וכו'" ע"ש.

כב 5 **ונתודה וכך היה אומר אנא השם עויתי וכו'**

במשנה בבלית יומא ד' מ"א ע"ב „ומתודה וכך היה אומר אנא ה' חטאתי וכו' וזה מחלוקת ר"מ וחכמים בתו"כ אחרי ובירושלמי יומא פ"ג ה"ז ע"ש ובבבלי.

14 **למי שהוא ממרס**

בס' אדם וחוה (בסדר עבודה) „ונותנו למי שממרס כלומר למי שמנדנדו כדי שלא יקרוש חוץ לפתח ההיכל בשורה ד' של הרצפה" עכ"ל.

15 **על הרובד הרביעי שבהיכל**

בעקדת יצחק שער ס"ג „על הרובד הרביעי שבעזרה" ע"ש. וכ"ה בסדר אתה כוננת בסדור רב עמרם גאון (צד 30).

16 **ופנה גחלים אילך ואילך וחתה מן המעוכלות הפנימיות**

במתניתא דב"מ ליתא כ"ז ושם הגי' וחתה וירד. וכן היתה הגי' בהמשנה בגמ' בבלית יומא מ"ז ע"א, ובפי' הראב"ד בתו"כ (אחרי פ"ג) נזכרו שתי הנוסחאות הנ"ל בהמשנה וז"ל „מדקאמר גחלי אש וכו' ש"מ כי הגחלים עיקר וכו' ומפני זאת הגירסא השנויה כאן כתבו במשנה במס' יומא פרק שני שעירים (צ"ל טרף בקלפי) נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים אילך ואילך וחתה מן המאוכלות וכו' ויש נוסחאות שאין כתוב בהן אלא כך: נטל וכו' המזבח וחתה וירד והניח וכו' וגם הנוסחא הזאת אפשר לקיימה וכו'" עכ"ל.

17 **מן המעוכלות הפנימיות**

בתוס' זבחים ס"ד ע"א ד"ה מן, אומר ר"ת דגבי גחלים של יוה"כ לא גרסי' מן המאוכלות הפנימיות וכו' ע"ש. ובפי' המפרש בתמיד ספ"א „אבל גבי גחלי יוה"כ לא גרסי' מאוכלות אלא ה"ג חתה וירד דהתם בעינן גחלים גמורים וכו'" עכ"ל. ובפי' ר"ש משאנץ בתו"כ צו פ"א פ"ב „אבל גבי גחלים של קטורת לא גרסינן מן המאוכלות דמצותו בגחלים דכתיב גחלי אש" עכ"ל.

כב 18 **על הרובד הרביעי שבהיכל**

בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' י"א „תני רישא הרובד שבהיכל והדר תני סיפא שבעזרה ושניהם אחד לפי שיטתנו וכו' שמצאתי ברייתא מפורשת כדברי בספרא דבי רב דתניא ושחט וכו' על הרובד הרביעי שבהיכל וכו' והביא ונתן שם במקום שהוא נותן לאהר למרס על הרובד הרביעי שבהיכל, ע"כ היא שנויה בספר קדמון ומוגה וכו'" עכ"ל.

23 **חתה והקטיר ונשפך כו'**

בס' מים חיים להפר"ח (דף ל"ב ע"א) „בירושלמי בפ' טרף בקלפי אמרינן שאם הקטיר ועדיין לא נשפך הדם אע"פ שנשפך אח"כ אין בכך כלום ובש"ס דילן לא משמע כן דהא וכו'" ע"ש.

44 2 **ר' חנינא ור' יונתן תריהון אמרין אפי' בדם**

אבל בבבלי יומא מ"ט ע"א „והאמר ר' חנינא כפר ולא בדמו של פר כו'" יע"ש.

18 **מכבדן לאמה**

בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב „א"ר בון בר כהנא תפתר בגחלים של יוה"כ שכמה שהוא חותה הוא מכניס וכו'" ועי' בתוס' יומא ד' מ"ו ע"ב ד"ה כי.

22 **אמה גמודה**

בשקלים פ"ו ה"ו „באמה גדומה", ובזבחים ס"ב ע"ב „באמה גדומה" ובתוס' שם ד"ה באמה „ובערוך פי' גרומה ברי"ש וכו'" ובפי' ר"ש משאנץ לתו"כ (ויקרא פ"ו) „באמה גרומה ברי"ש גרים הערוך כלומר באמה גדולה וכו'".

24 **כדי שלא תכבה, י"ג שלא יכוה.**

כג 10 **דתנינן תמן וגפן של זהב וכו'**

בחולין ד' צ' ע"ב דתנן גפן של זהב וכו' ופרש"י גפן כמין גפן היה עשוי וכו' ולפי נוסחתינו בהירושלמי מבואר שהגפן של זהב היה בבית ראשון, ובפי' הרא"ש בתמיד פ"ב ז"ל „ובירושלמי מפרש ששלמה בחכמתו נטע גפן של זהב והיא מוציאה פירות של זהב בכל שנה והוא זהב פרוים בבית שני עשוי כמין דלית של גפן" עכ"ל. ועי' שמו"ר פל"ה סי' א'. ובפי' הריד"א למלכים ח' „והיתה הגפן ההיא פליאה לעיני כל רואיה, והעיד יוסף בן גוריון שראה אותה וכן העידו רבים מסופרי רומא שראוה שמה שהוליכו אותה הרומיים והניחוה בבית אלהיהם".

27 **פיטום הקטורת**

בכריתות דף ו' ע"א בשנויים, ובשו"ת רדב"ז ח"ד סי' ל"ח „על ברייתא זו שאנו רגילין לומר פיטום הקטורת כיצד וכו' תשובה ברייתא זו אינה שנויה בשום מקום בלשון זה וכו'", ובארחות חיים (סדר תפלה למוצ"ש סי' יו"ד) „וסדר פיטום הקטורת בגמ' דכריתות בפ"א הלשון משתנה מעט ואין שם פטמה לחצאין ולא משנת בר קפרא ולא ברייתא להקטיר כזית בחוץ ובירושלמי זרעים במס' ערלה איתניהו" עכ"ל. ולפנינו במס' ערלה אין.

34 **חסר בה אחת מסממניה חייב מיתה**

במאירי ליומא דף מ"ז „ואע"פ שלא נתפרשו בתורה אלא ד', נטף ושחלת וחלבונה ולבונה אף האחרות כדרך שנשנו בברייתא ובתלמוד המערב של מסכת זו הלכה למשה מסיני הם" עכ"ל.

23 **והיום עולין באמצע כו'**

במשנה בבלית יומא כ"ג ע"ב „והיום כ"ג עולה באמצע ויורד באמצע רי"א לעולם כ"ג עולה וכו'".

38 **וכשהוא מידק**

בכריתות דף ו' ע"ב „וכשהוא שוחק (ופרש"י הממונה אומר כן לשוחק).

שהקול יפה לבשמים

במנחות ד' פ"ז ע"א „שהדיבור יפה לבשמים.

39 **לא נתן לתוכה מלח**

בס' באר שבע בכריתות ו' ע"א „ואע"ג דאיתא בירושלמי פ' טרף בקלפי לא נתן לתוכה מלח חייב מיתה לפי דעתי ט"ס הוא וכו' ע"ש.

46 2 **אחת לששים לשבעים שנה**

בתוס' שבועות דף י' ע"ב ד"ה אחר „ותניא בפ"ק דכריתות דאחת לע"ב שנה היו בו חצאים של שיריים א"א לפרש אלא וכו'" ויש ספרים דלא גרסי' שתים אלא אחת לשבעים שנה ותו לא וכן יש בירושלמי פ' טרף בקלפי וכו'" עכ"ל.

5 **פחות מכזית בפנים פטור**

בזבחים ק"ט ע"ב „חצי פרס בפנים פטור וכו'" ופרש"י לאו דוקא חצי פרס נקט דה"ה לכזית אלא וכו'".

עמוד	שורה

46 6 **ר' יוסי בי ר' בון**

בכ"י דע ראססי „ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא אמרי מדקתני רישא כזית בחוץ חייב וסיפא פחות מכזית בפנים פטור מכלל דלא נפטרו הציבור ידי חובתן וכו' עכ"ל ולפנינו ליתא כ"ז ולא נזכר כלל ר' יוסי בר זבידא.

7 **מן מה דתני הקטיר כו'**

בכ"י דע ראססי „מן מה דתני הקטיר כזית חייב מינה את שמע פחות מכזית פטור" ובמשנה למלך ה' מעשה הקרבנות פי"ט הי"ד „וראיתי בירושלמי וכו' פחות מכזית בפנים פטור וכו'" ולא יכולתי להלם גי' זו דקאמר פחות מכזית בפנים וכו', ואי לאו דמסתפינא אמינא דטעות נפל בספרים והגי' היא כזית בפנים פטור, כלומר וכו'" ע"ש.

כד 8 **ריב"ל אמר אין לחם הפנים נפסל וכו' ור' יוחנן אמר וכו'**

כאן מפורש מי האומר נפסל ומי האומר אינו נפסל אבל במנחות ד' צ"ה איבעיא להו לחם הפנים נפסל במסעות וכו' ר' יוחנן וריב"ל חד אמר נפסל וחד אמר אינו נפסל וכו'".

23 **אלו במסעות בשעת מסעות וכו'**

במדרש במדבר פ"ד אות ט"ז מובא כל המאמר בשנויים וכפי' ר"ש משאנץ בתו"כ (צו פ"א) ובירושלמי וכו' קאמר ר' שמעון שנא' ודשנו וגו' הא אלו היה המזבח דולק לא היה בגד ארגמן נשרף בתמיה, ומה עביד ליה ר' יהודה פי' והלא בגד היה נשרף ומשני פסכתר כופין עליה מלמעלה" עכ"ל, ובתשב"ץ ח"ג סי' ל"ז בירושלמי בפ' טרף בקלפי וכו' אע"ג דלית ליה קיום האש דדריש אש תמיד לענין אחר חייש ללאו דלא תכבה וכופין על מזבח הנחושת פסכתר כדי שלא יהא נשרף בגד ארגמן כדאי' בירושלמי התם" עכ"ל.

פרק חמישי

רה"פ **את הכף ואת המחתה**

בילקוט עה"ת תקע"ג (ד' וויניציאה) „תנן הוציאו לו את הכף ריקם מלשכת הכלים ומחתה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס (עשר מלות האחרונות ליתא לפנינו במשנה ובבבלי יומא ד' מ"ז ע"א מובא זה בשנויים בשם דתניא).

4 6 **ולא כבר תנינתה נטל את המחתה**

בבבלי יומא (מ"ז ע"א) מחתה תנא ליה נטל את המחתה כו' התם מחתה דגחלים והכא מחתה דקטורת".

7 **כיני מתניתא את הכף ואת הבזך**

בסדר אתה כוננת בסדור רע"מ גאון „ומוציאין לו כף ריקם וכלי מלא קטורת וכו'".

18 **א"ר הושעי' תפתר באומן משל בית אבטינס שהיה וכו'**

בכריתות ו' ע"ב „א"ר הושעיה כאותה הניתנת לאומנין בשכרן" ושל בית אבטינם לא נזכר.

כה 9 **חופה את פס ידו במחבת**

במנחות י"א ע"א „הא כיצד חופה שלש אצבעות על פס ידו וקומץ במחבת וכו'" ועי' בשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תשי"ב שאלה על מ"ש וכו' פושט פס ידו וקומץ וכו'" ע"ש.

10 **ומוחק באצבעו**

בהמקור בתו"כ (ויקרא פ"ט פ"י) ומוחק בגודלו באצבעו מלמעלה ולמטן וע"ש, ובבבלי יומא מ"ז ע"ב „מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה".

52 4 **ויעש את בית קודש הקדשים עשרים אמה**

בכלאים פ"ה ה"ה „ויעש את בית קדש הקדשים עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב". ולפנינו בדהי"ב ג' ח' „ארכו... אמות עשרים ורחבו אמות עשרים".

8 **וראשי פסיפסין** במדות פ"ד מ"ה „ובראשן פספסין מבדיל וכו'.

10 **החיצונה פרופה וכו'**

בשו"ת הרדב"ז (בלשונות הרמב"ם סי' כ"ה בסוף ה"א) „ותנן נמי החיצונה היתה פרופה מן הדרום וכו'.

16 **יצא ובא לו דרך כניסתו**

במשנה בבלי יומא נ"ב ע"א ובחולין י' ע"ב „בדרך בית כניסתו".

מתפלל תפלה קצרה

במתניתא דב"מ מוסיף „בבית החיצון" וכ"ה לקמן בירושלמי בה"ג בפסקא דמתניתין וכ"ה במשנה בגמ בבלית יומא נ"ב ע"ב ותענית כ"ד ע"ב.

17 **ולא היה מאריך**

במשנה בבלית הנ"ל „ולא היה מאריך בתפלתו".

23 **שלא ישתפו** צ"ל שלא ישרפו.

כו 1 **מניח את הכף בארץ**

הק"ע מגיה „מניח את המחתה בארץ וזורק הכף באויר, ועי' בבבלי יומא דף מ"ט ע"ב.

2 **בודדה ברגלו**

בפר"ח „בודרה ברגלו", ובפרש"י יומא מ"ט ע"ב „ומעלה בשני גודלי'" וע"ש בריטב"א וברמב"ם ה' עבודת יה"כ פ"ד ה"א „ומעלה הקטורת בגודלו".

כז 3 **אמר ר' יוחנן**

בפר"ה „ר' יוחנן אמר וכו' היא פושה ויורדת" במעריך ערך פס „פוסה ויורדת וכו' ענין השפלה".

25 **ועל אנשי השרון**

בויק"ר פ"ב „רבנן דרומא אמרו על אחינו שבשרון".

במשנה **ועליה היה נותן**

בשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרל"ט „ועליה היה נותן פי' המחתה של קטורת ובתוספתא יומא פ"ג עליה היו מקטירין קטורת שלפני ולפנים.

54 12 **על כן השני שהיה בהיכל**

במשנה בבלית יומא נ"ד ע"א „על כן הזהב השני שבהיכל".

25 **כמטורד**

בפר"ח יומא דף נ"ה ע"א „ירושלמי כמטברר פי' יש מי שאומרים שמטה ידו עד טיבורו".

א"ר יוחנן כדי שלא יטעה

בבבלי יומא נ"ה ע"א ר' אליעזר אמר שלא יטעה בהזאות ר' יוהנן אמר אמר קרא וכו'. ובחדושי הריטב"א שם „כן אמרו בירושלמי מאי שלא יטעה אמר ר' זעירא כדי שיגמור של מטה מתוך שבע".

31 **יכול על מצחה**

בבבלי יומא שם כנגד עוביה של כפורת, ובפר"ה שם, כנגד טפחה של כפורת הוא עוביה והוא מצחה הכל אחד הוא, שיש נוסחאות מתחלפות לפיכך הוצרכו להודיע שהכל טעם אחד הן".

41 **והזה אותו לפני הכפורת מלמד וכו'**

כל המאמר כ"ז שורות עד אף דם הפר למעלן אחת מקורו בתו"כ (אחרי פ"ו) בשנויים גדולים, ועי' בבלי יומא נ"ה ע"א.

כט 29 **על כולן הוא נותן**

הגי' בתו"כ אחרי פ"ו ובספרי הראשונים „ועל כולן" ובמרכבת המשנה ה' עיוה"כ פ"ד ה"ב גם במשניות גרסי' ועל כולן היה נותן מלמעלה למטה למשנה וכו' ע"ש, ובשו"ת הרדב"ז (בלשונות הרמב"ם סי' כ"ה ה"א) דתנן ועל כולן היה נותן מלמטה למעלן וכו' ע"ש.

58 17 **היה שופך על יסוד דרומי**

בתוספתא יומא פ"ג ובזבחים פ"ו מוסיף: רש"א אלו ואלו ליסוד מערבי.

ל 19 **מה אם שירי חטאת**

עי' תו"כ ויקרא פ"ג ובבלי זבחים נ"ב ע"א בשנויים גדולים.

60 7 **דתנינן מה לתחתונים**

תו"כ צו פ"ד ובזבחים שם בשנויים גדולים.

22 **דתנינן וכפר כו'**

תו"כ אחרי פ"ה ובבלי יומא ד' ס' ע"ב בשנויים גדולים.

23 **זה לפני ולפנים**

בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ (אחרי פ"ה) „וכפר את מקדש הקודש זו לפני ולפנים מפרש בירושלמי מתנות שלפני ולפנים אהל מועד זה היכל מתנות שבהיכל המזבח כמשמעו מתנות שבמזבח הזהב יכפר אלו עזרות וכו'" עכ"ל.

25 **כפרה בעזרות לא השיריים**

בפי' הראב"ד בתו"כ הנ"ל „אלו שיריים שנשפכין ליסוד מזבח החיצון שהוא בעזרה ור' יהודה קתני לה" עכ"ל. וגרסתנו בירושלמי משונה ור' יהודה לא נזכר בירושלמי רק בבבלי יומא ס"א ע"א, ועי' בתוס' זבחים מ"ב ע"א ד"ה כנון.

לא 1 **תני מועלין היו בדמים**

תוספתא זבחים פ"ו (הוצאת צו"מ) ובבבלי יומא נ"ט ע"א בשנויים גדולים.

25 **הקדים דם השעיר לדם הפר**

ברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פ"ה ה"ד „הקדים דם השעיר לדם הפר בקודש הקדשים קודם שיגמור עבודתו" (ג' מלות אחרונות ליתא במשנה).

62 2 **הנעשות בחוץ בבגדי זהב**

כן הגי' בתוספתא יומא פ"ג אבל בבבלי יומא ס' ע"א „אבל דברים הנעשים בבגדי לבן וכו'".

4 **וחכמים אומרים.** בבבלי הנ"ל „ר' נחמיה אומר" וע"ש.

9 **ר' הושעי' בשם ר' פס**

בבבלי יומא ד' ס"א „אמר ר' אפס במתנות שבהיכל".

פרק ששי

לב 8 **ולקיחתן כאחת**

בס' הון עשיר „ובלקיחתן כאחד במשנה דווקנית וכן בנוסח המשנה בירושלמי גרסינן וכו'" ע"ש.

12 **ויאמר אם של שם מת וכו'**

לקמן בהלכה זו „כיני מתניתא יביא שנים ויגריל

עמוד | שורה

עליהם בתחלה ויאמר וכו'", וכ"ה בכ"י אחד בהמשנה בגמרא עי' דקדוקי סופרים ביומא ס"ב ע"א.

לב 15 **והשני ירעה עד שיסתאב וכו' רי"א תמות**
בתוי"ט „דהא דאמר ר"י תמות לא על אותו שאמר ת"ק ירעה וכו' ע"ש. אבל בתו"כ אחרי פ"ב הגי' בהמשנה משונה, והשני ימות דברי ר' יהודה וחכ"א ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה".

16 **שאין חטאת ציבור מתה**
בתו"כ הנ"ל ליתא, ובשקלים פ"א ה"ד דתנן אין חטאת צבור מתה ר' יהודה אומר תמות וכו'.

17 **ועוד אר"י נשפך וכו'**
בתו"כ אחרי פ"ב זה בלא שם ר"י וע"ש.

31 **נאמר כאן שני וכו'**
ספרי שופטים סי' ק"צ, ובתוס' נדה ד' ג' ע"א ד"ה כ' „ובירושלמי פוסל אשה לדון אית דילפי מועמדו שני אנשים שני שני מעל פי שנים עדים (לפנינו משונה הגי') ואית דילפי מוישארו שני אנשים במחנה ע"כ".

34 **מעתה אין האשה דנה**
בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"י הגירסא „הרי למדנו שאין האשה דנה ולא מעידה" ובשבועות פ"ד ה"א „הרי למדנו שאין האשה דנה מעתה אין האשה מעידה".

36 **ונאמר להלן שני וישארו כו'**
בספר הקת הדיינים(וויען תרכ"ד דף ל"ז ע"א) „ובירושלמי בב"ק לומדין דאשה פסולה לדון דכתיב וישארו שני אנשים במחנה וכו' והתם כתיב ועמדו שני אנשים ובעדים הכתוב מדבר ומה לגבי עדות אנשים ולא נשים אף לגבי דיינים אנשים ולא נשים שהרי וישארו שני אנשים לגבי דיינין כתיב וכו'" עכ"ל.

64 7 **צריכין העדים להיות עומדין**
ספרי שופטים (סי' ק"צ) „ועמדו שני האנשים הדיינין יושבין והעדים עומדים" ועיי"ש בהערות.

8 **אף דנידונין כו'** „בספרי הנ"ל ועמדו מצוה בנידונים שיעמודו".

9 **בשעה שהן מקבלין עדותן**
וכ"ה בירושלמי שבועות פ"ד ה"א בשעה שמקבלין עדותן. אבל בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ו הגי' „אף הנידונין צריכין לעמוד בשעה שמקבלין דינן שנאמר אשר להם הריב לפני ה' וכן מובא הירושלמי ברי"ף סי' אלף י"א וע"ש, ובר"ן שבועות סי' אלף קכ"ו „אבל בשעת גמר דין ד"ה דיינין בישיבה ובעלי דין בעמידה, ובירושלמי בפרק זה בורר משמע דבעלי דין בעמידה בשעת עדות" עכ"ל, ובנמוקי יוסף סנהדרין סי' אלף ג' „ובירושלמי וכו' רבא בשם רב הונא אמר צריכין העדים כו' ר' יהודה אומר אף הנידונין צריכין להיות עומדין בשעה שמקבלין דינם שנא' אשר להם הריב לפני ה'" עכ"ל. ועי' בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ קדושים פ"ד.

18 **רב אמר שני שבין זוג שני ר' יוחנן וכו'**
בבבלי יומא ס"ד ע"א „אמר רב שני שבזוג ראשון יקרב שני שבזוג שני ירעה ר' יוחנן אמר שני שבזוג ראשון ירעה שני שבזוג שני יקרב וכו'" וזה היפוך מהירושלמי.

לג 7 **ונתודה**
במשנה בבלית יומא ס"ו ע"א „ומתודה" ובמתניתא דב"מ „והתודה".

אנא השם עוו פשעו חטאו
במשנה בבלית הנ"ל „חטאו עוו פשעו" וזה מחלוקת ר"מ וחכמים בתו"כ אחרי ורובי הפוסקים הורו כחכמים.

13 **ע"ד דר' שמעון וכו'**
וכ"ה בירושלמי שבועות פ"א ה"ו, ובבבלי יומא מ' ע"ב בהיפך שר' יהודה סובר וידוי לא מעכב ור"ש סובר וידוי מעכב

66 29 **משנת שמעון הצדיק** בבבלי יומא ל"ט ע"א הגי' משונה.

40 **וקינא בו שמעון אחיו**
במנחות ק"ט ע"ב בשנויים גדולים. ובשלשלת הקבלה (ערך שמעון הצדיק) „כנרא' בירושלמי דיומא [ומגמרא] מנחות לפי שנולדה קטטה בין חניו ושמעון אחיו על הכהונה גדולה" ובבבלי מגילה ע"ב „בית חוניו" ובערוך ערך חוניו והגאון גורס חוניי.

לד 1 **מפני הבבלים**
בתוספתא יומא פ"ד „מפני אלכסנדריים" ולקמן בהלכה ד' „אלכסנדריין היו אומרים" ובבבלי יומא ע"ב „לא בבליים היו אלא אלכסנדריים".

5 **תשעים רים**
בערוך גורס רוס, ובשטה מקובצת בב"מ ל"ג ע"א „זהו רים ואית דגרסי רוס בוא"ו לפי שיש באותו חשבון רס"ו אמות וכו'" עכ"ל. ובתוס' חולין דף קכ"ב ע"ב ד"ה לגבל „דמדת המיל ז' ומחצה רים וכו'".

14 **תני עשר סוכות וכו'** תוספתא יומא פ"ד בשנויים גדולים.

עמוד | שורה

לד 19 **שאין יצה"ר תאב וכו'**
ירושלמי נדרים פ"ט סה"א „שאין יצה"ר תאב וכו' ובחי' המאירי ליומא נ"ט ע"ב „וכמ"ש בתלמוד המערב אין היצר תאב אלא בדבר האסור לו" ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג „ואומר ליצרו הרע תאבתה דבר האסור לך וכו'".

20 **ר' מנא סליק למבקרא לר' חגיי**
בכל בו סי' ס"ט ירושלמי ר' הנינא הוה יתיב קמיה דר' חגאי ביוה"כ א"ל צחינא טובא א"ל זיל שתי בתר שעתא אשכחיניה א"ל מאי צהותא עבדיה א"ל מכיון דשרית לי אזלא לה שמעינן מינה שאין היצר תאב אלא בדבר האסור לו הלכך שפיר דמי למיעבד הכי" עכ"ל, ולפנינו בשנויים.

33 **ודוחפו לאחוריו... שהוא נעשה איברים איברים**
אבל בתרגום ירושלמי (ויקרא ט"ז כ"ב) וידחיניה רוח זיקא מן קדם ה' וימות" הרי שמת השעיר בדרך נס.

68 1 **בראשונה היה קושרין וכו'**
כל המאמר מובא בנוסח חדש בעקדת יצחק שער ס"ג עיי"ש.

16 **והוציא את אימוריהן**
ברמב"ם ה' עבודת יוה"כ פ"ג ה"ז „הוזר אצל הפר והשעיר שהזה דמן לפנים וקורען ומוציא את אימוריהן ונותנם בכלי ומקטירן ע"ג המזבח" ובכ"מ שם „לישנא דמתניתין נקט והיה ראוי לכתוב להקטירן וכו'" ע"ש ובכ"מ ה' מעשה הקרבנות פ"ז ה"א „דתנן המוציא את אימוריהן ונתנם במגס והקטירם וכו'" ובעקידת יצחק שער ס"ג „ונותן בכלי שרת והקטירן וכו'".

18 **קלען במקלות**
במשנה שבמשניות „קלען במקלעות" וע"ש בפי' הרע"ב, וכגי' הבבלי כן בסדר אתה כוננת בסדר רב עמרם גאון דף נ"א.

70 7 **חוץ לחומת ירושלים**
במנחות ע"ה ע"ב „ר' יוהנן אמר חוץ לחומת בית פאגי" וע"ש בהגהת רע"א ובתוי"ט פ"ז מ"ג.

לו שו"א **ועד בית חורון**
בכ"י מהמאירי „בית חדודו" ותשו' הגאונים (ברלין תר"ה סי' ק"י) „עד בית הרורו" וברגום ירושלמי ויקרא ט"ז כ"ב „ויסיק צפורא על טהריא דבית חדודי".

פרק שביעי

72 9 **ואם לאו באסטלית**
בתשלום אבודרהם (עמוד 63) „ואם לאו קורא באצטלית לבנה משלו".

12 **וכה"ג עומד ומקבל** באו"ז ח"ב סי' רכ"ז „וכה"ג עומד ומקבלו".

13 **וקורא ועומד**
במתניתא דב"מ „וקורא עומד" ובמשנה בבלית (יומא ס"ח ע"ב) וכה"ג עומד ומקבל וקורא".

18 **ועל המקדש**
בכ"י מהמאירי „ועל המקדש בפני עצמו ועל ישראל בפ"ע ועל ירושלים בפני עצמה ועל הכהנים בפני עצמן וכו'" וכן במשנה בגמרא בבלית".

ועל שאר התפלה במשנה סוטה פ"ז מ"ט „ושאר תפלה".

23 **מניין לקריאת הפרשה**
בתו"י ובריטב"א ביומא ס"ח ע"א „ובירושלמי בעי מנין למקרא הפרשה ר' אידו בשם ר' יוחנן כתיב ויעש כו' מכאן לקריאת הפרשה לומר דאפי' צוואות יש לו לעשות כאשר צוה לומר שיקראם וכו'" עכ"ל. ובתשלום לאבודרהם (צד 63) „ואמרינן בירושלמי מניין לקריאת הפרשה וכו' מכאן לקריאת הפרשה פי' להודיע לכל שעשה כאשר צוה ה'" עכ"ל.

לז 5 **ובנביא של שנים עשר מותר**
ובתוספתא מגילה פ"ד „ובנביא של שנים עשר מדלגין ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לראשו" ועי' בכ"מ ה' תפלה פי"ב הי"ג.

6 **שאין גלין ס"ת ברבים**
בסיטה פ"ז ה"ו „לפי שאין גוללין ס"ת" ובחי' הרשב"א ביומא „הקשו בירושלמי והא קתני קורא אחרי מות וכו' ופריק שניא היא מפני וכו' ונראה שכך פירושו דאף בעשור התירו לגלול ולא חשו לטורח צבור כיון שהוא צריך לסדורו של יום אבל לחזור ולגלול בעשור שבחומש הפקודים אינו מעיקר הקריאה וכו'" עכ"ל. ובסמ"ג עשין ר"ט „ובירושלמי מקשה כו' שניא היא שהיא סדרו של יום כו' פי' התירו גלילה מועטת מפ' אחרי לפרשת אמור מפני שהוא סדרו של יום אבל גלילה מרובה לא רצו להתיר והתירו לקרות אותה בעל פה מפני שהוא סדרו של יום ואינו אלא כמגיד עבודת היום" עכ"ל.

11 **והכא קורא**
במגילה וסוטה הנ"ל „והכא קורא על פה" ובריטב"א יומא (ע' ע"א) „ומן הירושלמי הזה למדנו תירוץ למה שהקשו האיך היה קורא כהן דברי שבכתב על פה ועוד פרשת ק"ש

עמוד | שורה

ופרשת את קרבני לחמי וגם פסוקים אחרים שאם קורין בבהכ"נ על פה כפסוקי דזמרה וכו', והנכון בזה מה שנראה מן הירושלמי שלא אסרו לקרות על פה אלא דברים שבכתב שהם חובת קריאה בצבור אבל פסוקים שאדם קורא לשנון בעלמא או דרך שבח ותפלה והודאה אינו בכלל זה וכו' עכ"ל [אמר עפ"ן הסופר עיין מה שכתבתי בענין זה בתורתן של ראשונים למסכת שביעית (פרק יוד עמוד י"ג ד"ה דתני חדא מיכלא) ותראה אור חדש בהלכה זו בכלל].

לו 13 **ר' יוסה מפקד לבר עולא וכו'**

באו"ז ה"ב סי' מ"ח „מיהו בירושלמי פ' ואלו נאמרין ובמס' סופרים פ' הקורא בתורה משמע שתחלה מוציא אחת וקורא בה ומחזירה ואח"כ מוציא שניה וקורא בה ומחזירה דאמר חתם ר' יוסה הוה מפקד לרב עולא חזנא דכנישתא דבבלאי כד הוא חד אורייתא תהי גייל לה אחורי פרוכתא וכד דאינון תרתי תהי מייבל חדא ומייתא חדא כלומר תוליך האחת ואח"כ תביא השניה ותקרא בה. מייביל פי' כמו מובילנא מנא לבי מכותא" עכ"ל. ובד"מ בשו"ע סי' קמ"ז סעיף ה' „ובאו"ז כתב בשם הירושלמי דכשמוציאין ב' ס"ת אין להוציא השניה עד שמחזיר הראשונה למקומה ואנו אין מנהגינו כן וכו'" ע"ש.

להדי פרוכתא

במגלה פ"ד ה"ה „אחורי פרוכתא" ולפי שאין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד צבור (בבלי יומא ע' ע"א וע"ש בהגר"א) לכך גללו הספר אחורי הפרוכת. ובארחות חיים ה' קרה"ת (סי' מ"ה) „אין גוללין ס"ת מפ' לפ' בצבור מפני טורח צבור. נוסחי אחרינא מפני כבוד צבור וכו'" עכ"ל.

15 **שמונה ברכות וכו'**

בתשלום לאבודרהם (צד 64) „אלו השמונה ברכות לא נתפרשו בתלמוד שלנו אבל הם מפורשים בירושלמי בפ' בא לו" ובכ"מ ה' עבודת יוה"כ פ"ג הי"א „חתימת הברכות שאינם מבוארות בגמרא אבל בירושלמי שם נזכרו קצתם".

16 **הבוחר בתורה**

בפי' ר"ח יומא (ע' ע"א) „על התורה בא"י הבוחר בתורה" ובתשלום אבודרהם הנ"ל „בראשונה על התורה כמו שאנו מברכים בקריאת התורה בצבור אשר נתן לנו תורת אמת וכו'" וברמב"ם ה' עביה"כ פ"ג הי"א בעת שקורא מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבהכ"נ" עכ"ל וכ"ה בסמ"ג עשין ר"ט, ועי' תוספתא יומא פ"ד.

שאותך ניראה ונעבוד

בירושלמי סוטה פ"ז ה"ו „שאותך לבדך ביראה נעבוד" ובתשלום אבודרהם הנ"ל „על העבודה רצה ה' אלהים בעמך ישראל ותפלתם תקבל ברצון בא"י המקבל עבודת עמו ישראל ברצון וברמב"ם שם בשנוים, ובמאירי בסוטה ז' ע"ב „ואומר עבודה ר"ל ברכת רצה ה' אלהינו בעבודתנו וכו' ונעבוד אותך ביראה וחותם בה הבוחר בעבודת עם ישראל".

17 **על ההודייה**

בפר"ח הנ"ל „על ההודאה בא"י הטוב לך להודות" ובמאירי הנ"ל „ואח"כ מברך ברכת הודאה ר"ל מודים אנחנו לך כדרך שהיא נתקנה בשמו"ע"

18 **מוחל עונות וכו'**

במאירי ליומא ס"ב „והתבאר בתלמוד המערב שחותם בה בא"י מוחל לעונות עמו ישראל" ובמאירי בסוטה הנ"ל „ואח"כ מברך על מחילת עון ר"ל ברכת סלח לנו וחותם וכו'" ובתשלום אבודרהם הנ"ל „על מחילת העון מחול לעונותנו ביום הכפורים הזה" ובתורת העולה להרמ"א ח"ג פנ"ח „על עבודה רצה וחותם וכו' בא"י הבוחר במקדש כך כתב הרא"ש והרמב"ם כתב שוכן בציון וכו'.

19 **הבוחר במקדש**

במאירי בסוטה הנ"ל „ומברך חמישית על המקדש ענינה שיעמידהו האל על מכונו וחותם בה בא"י השוכן בציון" ובתשלום אבודרהם הנ"ל על המקדש ענינה שיעמוד המקדש ותהיה שכינה בתוכו וחותם בא"י הבוחר במקדש" ובריטב"א הנ"ל ובסמ"ג עשין ר"ט „וחותם בא"י שוכן בציון".

20 **הבוחר בישראל**

ברש"י סוטה דף מ"ב ע"ב „ועל ישראל מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבוחר בעמו ישראל וכן על ירושלים ובמס' סוטה ירושלמית מפרש לה" עכ"ל. ובתשלום אבודרהם הנ"ל „על ישראל שיושיע השם את ישראל ולא יסור מהם מלך וחותם בא"י הבוחר בישראל" וכ"ה ברמב"ם הנ"ל.

הבוחר בכהנים

במאירי יומא הנ"ל „והתבאר בתלמוד המערב שחותם בה מקדש הכהנים" ובתשלום אבודרהם הנ"ל „ועל הכהנים ענינה שירצה השם מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותם בא"י הבוחר בזרעו של אהרן", וכן ברמב"ם הנ"ל. ובריטב"א הנ"ל וחותם בא"י מברך הכהנים. וכן בסמ"ג הנ"ל.

על שאר תפלה

בבבלי יומא דף ע' ע"א „ושאר התפלה רנה תחינה בקשה מלפניך וכו'" וע"ש ברמב"ם וסמ"ג הנ"ל. ובמאירי בסוטה מ' ע"ב „ומברך שמינית דרך תפלה ובקשה על כלל העולם ובפרט על ישראל וחותם שומע תפלה וכן נתפרשו חתימות אלו בתלמוד המערב".

עמוד | שורה

לז 27 **ואת שבעת כבשים וכו'**

באתה כוננת בסדר רב עמרם גאון „יצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת אימורי החטאת ואת פר העולה ואת שבעת כבשים תמימים ואת השעיר הנעשה בחוץ ואת התמיד של בין הערבים וכו' וזה דלא כר"א ור"ע. ועי' לעיל פ' זה ה"ב.

32 **נכנס להוציא**

במתניתא דב"מ „נכנס והוציא וכו'" וברמב"ם ה' עביה"כ ספ"ד „ונכנס לקודש הקדשים ומוציא את הכף וכו'".

35 **את הקטורת**

בכ"י מהמאירי „את הקטורת של בין הערבים".

והיטיב את הנרות

בחדושי הרמב"ן בשבת כ"ב ע"א „והיינו דתנן במס' יומא גבי תמיד של בין הערבים ומטיב את הנרות ולא הדלקה דוקא כמו שפי' רש"י ז"ל וכו'" ע"ש. ובתשו' הרשב"א סי' ש"ט אבל באתה כוננת (דסדר רב עמרם גאון ד' נ"א) „ולהיטיב את הנרות ולהקריב את הראש ואת האברים של בין הערבים" (ה' מלות אחרונות ליתא במשנה שלפנינו).

36 **עלה וטבל ירד ונסתפג**

בסדר רב עמרם גאון הנ"ל ובהכ"י מהמאירי ליתא כ"ז, ובס' מים חיים להפר"ח (ד' כ"ט) „וצריך להעביר בקולמוס על אלו ד' תיבות „וירד וטבל ועלה ונסתפג" שהם כתובים בשבוש עכ"ל.

74 12 **הכל מודין בהוצאת כף ומחתה שהיא לאחר תמיד של בין הערבים**

לפי הבבלי יומא ל"ב ע"א מתחלה הוצאת הכף ואח"כ תמיד של בין הערבים ובפי' רמב"ן על התורה (ויקרא ט"ז כ"ג) „אבל אנו מצאנו בירושלמי א"ר יוחנן הכל מודין בהוצאת הכף והמחתה שהיא לאחר תמיד של בין הערבים וכן כתב הרב ר' משה וכן הסדר השנוי במשנתנו וכו'" עכ"ל. ובחי' הרמב"ן ביומא דף ע' ובדקתי ומצאתי בירושלמי אר"י הכל מודים בהוצאת כף ומחתה וכו' וליכא למימר דהירושלמי פליג אגמרא דילן בהוצאת כף ומחתה וכו' ע"ש.

לח 31 **ל"ב אמה היה בו**

ברמב"ם ה' כלי המקדש פ"ח הי"ט „והאבנט רוחבו כמו שלש אצבעות ואורכו ל"ב אמה מקיפו ומחזירו".

76 2 **אורים שהן מאירין לישראל**

בבלי יומא ע"ג ע"ב „למה נקרא שמן אורים ותומים אורים שמאירין את דבריהן תומים שמשלימין את דבריהן וכו'" ע"ש.

25 **אית תניי תני הכתב בולט**

בבבלי יומא ע"ג ע"ב כיצד נעשית ר' יוחנן אמר בולטות ר"ל אומר מצטרפות.

28 **ולא צד"י**

בבבלי יומא הנ"ל „והא לא כתיב בהו צד"י אמר רב שמואל בר יצחק והא לא כתיב טי"ת אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישרון כתיב שם. וברמב"ם ה' כלי המקדש פ"ט ה"ז „וכותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי יה כדי שיהיו כל האותיות מצויות שם" עכ"ל.

פרק שמיני

37 **אמר ר' הילא לפחות מכשיעורין נצרכה**

בבבלי יומא ע"ג ע"ב „אמר ר' אילא ואיתימא ר' ירמי' לא נצרכה אלא לחצי שיעור. ובירושלמי תרומות פ"ו ה"א ומודה רשב"ל ביוה"כ (דאפי' בכחצי שיעור איסור הוא). ובבבלי יומא הנ"ל נזכר מחלוקת בזה מר' יוחנן ורשב"ל ובירושלמי כאן אין זכר מזה.

לט 1 **עינוי אב בית נפש**

בתו"כ אחרי פ"ז „עינוי שהוא בבית נפשותיכם" ובשו"ת הרשב"ש בן הרשב"ץ סי' כ"ג „והטעם משום דכתיב כי כל הנפש אשר לא תעונה וכו' ואמרינן בספרי דבר שהנפש תלויה בו אכילה ושתיה" עכ"ל. ובבבלי יומא ע"ד ע"ב „עינוי שהיא אבידת נפש" (ובספרי) ואיזה הוא זה אכילה ושתיה".

5 **כנגד ששה עינוין**

ברוקח סי' רט"ז „ירושלמי הני ו' עינויין כנגד ו' הכתובים והא ליתא אלא ה' אמר ר' תנחומא אחד במוסף דאך בעשור" עכ"ל (והמלה ברחיצה היא פסקא דמתניתין „ברחיצה" ומוסבת למטה).

8 **בשם ריב"ל בתענית צבור וכו'**

בבבלי יומא ע"ח ע"א „בשם ריב"ל מטפחת היה לו בעיה"כ ושורה אותה במים וכו'" וזה שלא כירושלמי דכאן.

עמוד | שורה

ובאו"ז ה"ב רע"ז „ובירושלמי מייתי להא דריב"ל ואינו מכוון לתלמוד שלנו ולכן לא כתבתיו" ועי' פרש"י ביומא הנ"ל ד"ה מטפחת „ואני שמעתי דה"נ עיה"כ מביאין לו מטפחת וכו'" ע"ש.

לט 9 בת"צ מרחיץ כו'

בפי' ר"ח ביומא הנ"ל „בת"צ מרחיץ פניו וידיו כדרכו" ובשה"ל השלם סי' רע"ב בת"צ מרחיץ ידיו וכו' ויש לפרש הירושלמי מרחיץ ידיו היינו ראשי אצבעותיו וכו', ע"ש. וי"ג רוחץ ידיו.

בת"ב מרחיץ וכו'

כפר"ה ביומא הנ"ל „בט"ב מרחיץ ידיו ומעבירן על פניו" וכ"ה בכפתור ופרח פ"ו ובאשכול ח"ב (צד 15) ובהרא"ש תענית פ"ד סל"ט, ובטאו"ח סי' תקנ"ד ירושלמי „ט"ב רוחץ ידיו ומעביר ע"ג עיניו" פי' לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת" וכ"נ במאירי ביומא סי' ס"ט. אבל בתוס' תענית י"ג ע"א ד"ה אמר „ירושלמי וכו' בת"ב וביוה"כ מרחיץ ידיו ומקנח במפה ומעביר ע"ג עיניו" והמנהיג כתב ע"ז „סוף הירושלמי חולק ואינו עיקר דאמר בבבלי אסור לאדם להושיט אצבעו קטנה במים וכו'".

ומעבירן על פניו

בר"ן תענית פ"ד סי' תתל"ח „וגרסינן בירושלמי בט"ב וכו' על פניו ואם היה לפלוף ע"ג עיניו ודרכו לרהוץ במים רוחץ.

11 ביוה"כ מרחיץ ידיו

בה' קצובות דרב יהודאי גאון (בית נכות ההלכות צד 23) „אבל פניו ידיו ורגליו אסור להושיט ידיו במים אפי' אצבע קטנה אלא שורה מטפחת מערב היום במים וסוחטה ומניחה ולמחר מעבירה על גבי עיניו וידיו בלבד".

13 והא תני אין בין ת"ב לת"צ אלא איסור מלאכה במקום שנהגו

וכ"ה בתענית פ"א ה"ו, ומקשה הגמ' מזה על ריב"ל שמבדיל בין ת"צ לת"ב, ולא השיבה כלום אבל בבבלי פסחים נ"ד סע"ב מובא זה בלשון ברייתא מייתבי אין בין ת"ב לת"צ אלא שזה אסור בעשיית מלאכה וזה מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו הא לכל דבריהם זה וזה שווין ואלו גבי צבור תניא כשאמרו וכו' א"ר פפא תנא תנא קולי קולי (ובפי' ר"ח שם תנא חומרי חומרי קתני) ומריב"ל לא נזכר כלל.

14 היה הולך אצל רבו

בבבלי יומא ע"ז ע"ב „ההולך להקביל פני אביו או פני רבו וכו' הרב אצל תלמיד מאי וכו', ובפר"ח שם „רב אצל תלמיד מאי ולא איפשטא" אבל בתוספתא יומא פ"ה (הוצאת צו"ם) מפורש „היה עובר להקביל פני אביו ופני תלמידו היה עובר כדרכו וכו'" ובה' יוה"כ לרי"ץ א"ג (ד' נ"ג) ובתוספתא מצינו היה הולך וכו' פני תלמידו וכו' ומשבשת היא וכו'" עכ"ל. ובטור היה"כ „ובתוספתא גרסינן פני רבו או פני ת"ח וכו' ותוספתא כו'" ומובא זה ברא"ש יומא פ"ח סי' י"ז.

15 אצל בתו

בפי' ר"ח ביומא הנ"ל „או מי שגדול ממנו" ולא גרס אצל בתו ובירושלמי תענית פ"א ה"ו „או אצל בתו" ובבבלי עירובין פ"ו ע"א „ודווקא בתו אבל בנו לא דאמרי אינשי וכו'" ובריא"ף יומא פ"ח „או מי שגדול ממנו בחכמה וכו'" וכ"ה בבה"ג (הוצאת מק"נ צד 158) ובשאלתות סי' קס"ז מביא המאמר בגי' משונה וז"ל „שנו רבותינו ההולך להקביל פני רבו או לשמוע דברי תורה וכו' ולחזור מהו שיחזיר אמר רב יוסף מותר לחזור שאם אתה אוסר לו לחזור אף לילך אינו הולך" עכ"ל.

19 אבל ומנודה

בארחות חיים (ה' ט"ב סי' י"ג) „ומשיבואו לעיר חולצין וי"א כשיבואו בבית אשר ילינו בו וכו'".

23 ביוה"כ בין סיכה וכו'

בסמ"ג לאווין ס"ט (ד' רפ"ב) ובהג"מ ה' שביתת עשור פ"ג ה"ט הגירסא כאן „הדא דאיתמר בסיכה שהיא של תענוג אבל שאינה של תענוג מותר ומפרשי שאינו מתיר רק כגון לחולה ולהחטטין כדמשמע בגמרא דידן.

26 והא תני שוות סיכה כו'

ברא"ש יומא ס"ח סי' כ' „וכן הביא ראיה ריב"א (דהמש עינויין מדרבנן) מן הירושלמי דתניא סיכה כשתייה לאיסור ולתשלומין וכו' וליום הכפורים לא לאיסור ולא לעונש".

38 אית תניי תני יוצאין באמפליא וכו'

בחי' הרשב"א יבמות ק"ב ע"ב ד"ה אלא „וגרסינן נמי בירושלמי בהדיא יוצאין באנפליא של בגד ומדקאמר יוצאין ולא קאמר מטיילין אלמא אפי' לצאת בחוץ שרי והא דנקט בברייתא (ביבמות ק"ב סע"ב) מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו לאו דוקא אלא אגב רישא נקט וכו'" עכ"ל. ועי' ירושלמי מגילה פ"ג ה"ב ראו אותו יוצא במנעל פחות ביוה"כ וכו'. ובאו"ז ה"ב סי' רע"ז „במנעלים פחותים פי' קרועים".

לט 40 מ"ד יוצאין באמפליא של בגד

בתוספתא יומא פ"ח ה"ה (הוצאת צו"ם) „יוה"כ אסור וכו' ובנעילת הסנדל וכו' ואפי' באנפליא של בגד" והתוספתא מובאה בר"ן יומא סי' תתקס"ח יעו"ש. ובסמ"ג לאוין רכ"א „ובתוספתא אוסר באנפלאות" ובה' קצובות דרב יהודאי גאון (בית נכות ההלכות ח"א צד 23) „אבל כל מנעל וסנדל וכל מין עור ומין של עץ אסור" עכ"ל.

41 ר' יצחק בר נחמן כו'

בחי' הרשב"א הנ"ל „מדגרסינן בירושלמי ר' שמואל בר נחמן וכו' ועל מ"ש בירושלמי כאן לבוש סוליסה בבבלי יומא ע"ח ע"ב כסנדל של שעם, ועי' בערוך ע' שעם".

42 מה הוא דין

בתענית פ"א ה"ו מהו הכין, ובאו"ז ח"ב רע"ז ליתא הסיום שרק לאסטנים מותר ללבוש סוליסה.

44 ר' סמיי המונה

בירושלמי תענית פ"א ה"ז ר' שמו המוניה. ובשלטי הגבורים סביב הרי"ף יומא סי' תתקס"ו לשון ריא"ז „מותר לו לאדם לכרוך סודר על רגלו ולצאת בו ביוה"כ, וכן מותר ללבוש אנפליא של בגד כמו שמבואר בתלמוד א"י וכן מתיר בתלמוד א"י לאסטנים לנעול אפי' מנעל של עור עכ"ל ולפנינו אינו מבואר זה.

78 3 תפתר במקום שאין טובלין

באשכול ח"א (צד 1) „מיהו תקנתא דעזרא בטלוה דמתחלה לא נתפשטה גזירה בכל ישראל כדאי' בירושלמי יומא", ובתניא סי' פ כתב בעל עשרת הדברות ז"ל „ש"מ טבילה לבעלי קריין במנהגא תליא מילתא" עכ"ל.

5 ר' יעקב בר אחא וכו'

בתשב"ץ ח"א סי' ק"כ „איכא מ"ד שלא תקן עזרא טבילה אלא לבעל קרי ששימש מטתו וה"נ התם (בירושלמי) ר' יעקב בר אחא בשם ריב"ל אין קרי אלא המשמש מטתו פי' ובתשמיש המטה בלבד תקן עזרא טבילה לבעלי קריין ר' הונא אמר אפי' ראה עצמו נאות פי' שהמשמש מטתו בחלום גם הוא טעון טבילה מתקנת עזרא, הוון בעון מימר ומלבד מאשה משמש מטתו בחלום אבל ראה קרי בחלום שלא מתשמיש המטה לא יהא טעון טבילה וכו'".

16 אית לך למימר באותו הגוף הקדוש

בתשב"ץ ה"ב סי' ע"ב „אמרו בירושלמי וכו' כשראו ר' יוסי טובל בצנעא לקריו ביוה"כ אמר רבי ביום ראה קרי שלא מחמת תשמיש ומשם הוכיחו דתקנת עזרא היתה אפי' לרואה קרי שלא מחמת תשמיש שאם דוקא מפני תשמיש ור' יוסי טבל מפני תשמיש עיה"כ ושכח לטבול אי אפשר לאותו גוף קדוש לומר עליו ששכח" עכ"ל.

19 הוינן סברין מימ' על סיפא אשכח תני על כולהון

מחלוקת ר"א וחכמים על מלך וכלה וחיה, וכ"ה בבבלי יומא ע"ח ע"ב דתניא המלך והכלה לא ירחצו את פניהם ר' חנניא בן תרדיון אומר משום ר"א המלך והכלה ירחצו את פניהם וכו', ובה' יה"כ לרי"ץ א"ג (צד נ"ה) הוינא סברין מימר פירוש והחיה אשכח תני אכולהון וכו' ע"ש. ובעיטור ה' יוה"כ כגירסת הדפוס, ובתו"י יומא ע"ט ע"א ד"ה המלך „פליגי רבנן אכולהו כמ"ש בהדיא בירושלמי וכו' וכן נראה דאין לנו לומר שחולק הירושלמי על תלמוד שלנו כיון שאנו יכולים לישבו וכו'" עכ"ל. ובשה"ל השלם סי' שי"ד „ירושלמי הוינן סברין מימר על סיפא אשכח תנא איבו להון והחכמים אוסרין בשניהן פי' ברחיצת פנים של מלך וכלה ובנעילת סנדל של חיה ופסק רבינו ישעי' ז"ל כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים" עכ"ל. ובתניא סי' פ' „ירושלמי הוינן סברין למימר על סיפא תנא איבא להון והחכמים אוסרין בשניהן" עכ"ל. ובאו"ז ה"ב סי' רע"ז „ירושלמי וכו' אשכח תני על סופה וכו' ושם להלן באו"ז הלכה כר"א דכתם לן תנא כוותיה כדמפרש בירושלמי דלא פליגי הכמים דמתניתין כ"א אסיפא היינו אחיה אבל אמלך וכלה לא פליגי וקיי"ל בהחולץ סתם מתני' וכו'" עכ"ל. וגרסתו יהפך משלנו. ובס' מנוח דף ט"ו ע"ב ואמרינן בירושלמי דפליגי אכולהו וכו' עכ"ל, ובפרש"י יומא ע"ג ע"ב דברי ר"א אכולהו קאי מלך וכלה וחיה" עכ"ל. ושלש נוסחאות בזה: א) גי' רי"ץ א"ג, רש"י העיטור, ותו"י וס' מנוח שוה לגי' שלנו; ב) גי' האו"ז מהופכת משלנו; ג) גי' השבלי הלקט ובעל התניא מתאמת בעיקרה לגי' שלנו רק לפניהם היתה הגי' דתנא איבו או אייבו להון" ואיבו נזכר בירושלמי רק לפרקים רחוקות.

22 ובגרעניתה בכלים פי"ז ולקמן „כגלעניתא".

23 והשותה מלא לוגמיו חייב

בכ"י מהמשנה בהמאירי ובמדרש אגדה ויקרא ט"ז כ"ד כמלוא לוגמיו חייב וכ"ה בכלים פי"ז מי"א, אבל במשנה בבלית (יומא ע"ג ע"ב) מלא לוגמיו.

24 המשקן מצטרפין לכמו לוגמיו

במשנה בבלית הנ"ל „למלוא לגומיו".

עמוד | שורה

78 | 26 **צריך למעך את חללו**

בערוך ע' כתכת ב' פי' רבינו ניסים זצ"ל „כמה שני קא קשיא לי והוה מצטערנא עלה וכו' וכמה קושיא קשי לי עלה עד דאשכחנא פירוקא בגמרא דבני מערבא והכי גרסינן התם א"ר יוסי זאת אומרת שהוא צריך למעך את חללה דלכן מתני כמוה וכגרעיניתה וכחללה והכין בירורא דמילתא כי הכותבת הגסה אינה דבוקה בגרעניתא אלא יש בין גופה ובין גרעינה הלל וכו' והיינו דאמר ר' יוסי זאת אומרת צריך למעך חללה כדי שידבק גופה של כותבת בגרעיניתה ולא ישאר בה חלל וכו'" עכ"ל. ובעיטור ה' יה"כ „וקא מיבעיא ליה בחללה או בלא חללה ולא איפשטא בגמ' דילן ומדגרסינן בירושלמי זאת אומרת צריך למעך הללה דאל"כ ליתני וכו' ש"מ דליתא לדרב אשי (בבלי יומא ע"ט ע"א) דאמר גסה תנן וכו' עכ"ל. ובמאירי ליומא ד' ע' „ובתלמוד המערב נראה שפירשוה בדרך אחרת ושיעור כגרעינתה גדול משיעור שלא כגרעינתה וכו' ומ"מ שם פסקוהו לחומרא והוא שאמרו שם אר"י צריך למעך את חללה וכו' ומ"מ כל הפוסקים הביאוה בפי' ראשון ופסק כרב אשי וכו' עכ"ל. ובס' מנוה (קושט' תע"ה ד' ל"ד) ואמרינן בירושלמי צריך למעך חללה דאל"כ ליתני כמוה וכו' וזה הירושלמי בא לפרש שלא תטעה לשער בכותבת שלמה דנפיש שעורה וכו', וצ"ע איך הניח הרב (הרמב"ם) זה הירושלמי והרי"ף הביאו. (לפנינו ברי"ף יומא פ"ח ליתא והר"ן סי' תתק"ע כתב הרב אלפסי ז"ל לא כתב משניות הלכות אלו וכו' ע"ש) עכ"ל.

28 **תני מלא לוגמיו**

בחדושי הריטב"א יומא ע"ג „ירושלמי תני מלא לוגמיו כל חד וחד בדידיה דבדידיה מיתבא דעתיה בלאו דידיה לא מיתבא דעתיה תמן תנינן (כלים י"ז מ"א בשנויים) הכל כפי מה שהוא אדם מלא קומצו מנחה מלא חפניו קטורת מלא לוגמיו ביוה"כ" עכ"ל (כ"ט מלות האחרונות ליתא לפנינו) ובס' מנות ד' ל"ד „אבל שעור כותבת שוה לכל אדם וכו' דקים להו לרבנן דכל אינש מיתבה דעתיה בכותבת מיהו כולי עלמא טובא ועוג מלך הבשן פורתא דהכי איתא בירושלמי וכו' וגרסינן בתוספתא הכל לפי מה שהוא אדם מלא קומצו וכו'" עכ"ל. ועי' במדרש איכה פ"א פסוק כל עמה „עד כמה מתיישבת נפש רבי אומר כותבת ר' חנניה אמר כגרוגרת.

36 **אכל ושתה ועשה מלאכה**

בכת"י במאירי ובמדרש אגדה (ויקרא ט"ז כ"ד) „אכל ועשה מלאכה כו'" וכ"ה במשנה בבלית.

מ | 43 **רשב"ל בעי מה הוה ליה למימר ביה לא תעונה וכו'**

בשבלי הלקט סי' שי"ב ובתניא סי' פ' ועוד מפרש התם (בירושלמי) כל אכילה שבתורה בכזית והכא בככותבת ומשני דהא לא כתיבה ביה אכילה אלא עינוי דכתיב וכל הנפש אשר לא תעונה וקים להו לרבנן דבככותבת מייתבא דעתיה בבציר מהכי לא" עכ"ל.

80 | 27 **לאחר טיבולו**

בכ"מ ה' תרומות פ"י ה"ז „בירושלמי (פ' יוה"כ ופ"י דתרומות) מודים חכמים לרבי דמגמע חומץ של תרומה (לאחר טיבולו לא גרס) שהוא משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש ויש לתמוה על רבינו למה פסק כרבי וכו'" ע"ש.

מא | 14 **חולה אומר יכול אני**

פי' לצום. במרדכי שבת סי' תס"ד „חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך ר"י בר שלמה היה מפרש כל האי צריך דשמעתא שנראה לו שימות אם לא יאכילוהו דסבור להסתכן בכך וכו'" ע"ש.

17 **ורופא אומר אינו יודע**

בס' שמות בארץ (ד' ד' ע"ב) אבל אם הרופא הוא מסופק והחולה אומר אין צריך אין חוששין להאכילו משום ספק רופא וזה היפך הירושלמי שהביאו הפוסקים חולה אומר יכלני לצום ורופא אומר איני יודע ר' אבהו בשם ר' יוחנן נעשה כספק נפשות וספק נפשות להקל ופסקו הפוסקים כהך ירושלמי והוא דבר קשה לענ"ד וכו'" ע"ש.

24 **החושש בגרונו**

בכפו"פ פמ"ד „ותנן נמי החושש בפיו מטילין לו סם בשבת" וכן בהלכות פסוקות (צד 22).

33 **ר' יוחנן ממתיה כן וכו'**

בבבלי יומא פ"ג ע"ב „אמר ר' יוחנן פעם אחת אחזני בולמוס ורצתי למזרחה של תאנה וקיימתי בעצמי החכמה תחיה בעליה.

38 **תרומה בעון מיתה ונבילה כו'**

בתשב"ץ ח"ג סי' קצ"ח „וכן מוכח בירושלמי בפ' בתרא דתרומות דמיקל בבטול תרומה יותר מנבילה אע"ג דתרומה במיתה ונבילה בלאו גרידא משום דתרומה מדרבנן וכו'" וע"ש.

82 | 5 **רב ושמואל חד אמר וכו'**

בבבלי יומא פ"ג ע"ב מפורש „רב אמר נשים כשפניות משחקות בו ושמואל אמר רוח רעה שורה עליו, ובפי' ר"ח שם שמואל אמר רוח חזזית שורה עליו" עכ"ל.

82 | 10 **שעקצו חורבר וחיה**

בירושלמי ברכות פ"ח ה"ה „שעקצו הברבר וחיה" וכ"ה בכ"ר פ' פ"ב וע"ש.

11 **ובלבד פרדה לבנה**

בירושלמי כלאים פ"ח ה"ג ושבת פ"ה ה"א דברי חכמים כל מין פרדה אחד ע"ש

12 **ר' אבהו בשם ר"י אך וגו' מיעוט**

בבבלי יומא פ"ה ע"ב „ר' יוסי בר' יהודה אומר אך את שבתותי תשמרו יכול לכל ת"ל אך חלק".

21 **והנשאל מגונה והשואל ה"ז שופך דמים**

בפר"ח יומא פ"ד ע"ב „ירושלמי וכו' והנשאל והשואל ה"ז שופך דמים".

23 **כל דבר שהוא של סכנה א"א יעשו דברים בגוים ובקטנים**

בירושלמי שבת ספט"ז „כל דבר שיש בו סכנה אין אומרים יעשו דברים הללו בנשים ובקטנים" ובתוספתא שבת פט"ו (הוצאת צו"מ) הגי' „א"א יעשו דברים ע"פ נשים וע"פ כותים" ובכ"י אחר הגי' „בכותים ובקטנים".

25 **בישראל**

בתוספתא שבת פט"ז מסיים: אלא מצטרפין דעת ישראל עמהם" ובירושלמי בשבת ספט"ז ויומא ונדרים (פ"ד ה"ט) ליתא כ"ז „ובבבלי יומא פ"ד ע"ב „אבל מצטרפין לדעת אחרת. וברמב"ן בתוה"א שער הסכנה (צד 8) „והכי נמי בירושלמי וכו' מפני שמצטרפין לדעת אחרת. נ"א אבל מצטרפין לדעת אחרת" עכ"ל, ולפנינו ליתא זה.

39 **על עשה ועל ל"ת**

בריטב"א שבועות י"ג ע"א ד"ה רבי „דתנן חטאת ואשם וכו' תשובה מכפרת על עשה ול"ת הניתק לעשה וכו'" ועי' בבבלי יומא פ"ב סע"ב הכי קאמר על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה וכו'.

47 **ר' יהודה אומר כיני מתניתא הקלות וכו'**

בבבלי שבועות י"ב ע"ב „היינו קלות היינו עשה וכו' א"ר יהודה ה"ק על שאר עבירות שבתורה בין קלות בין חמורות בין שעשאן בשוגג בין שעשאן במזיד וכו'" ע"ש ובפר"ח שם.

מב | 3 **שעבר עליהן יה"כ חייבין**

במשנה כריתות כ"ה ע"א הגי' „חייבי חטאות וכו' הייבין להביא לאחר יה"כ.

5 **ולמה לא אמר כו'**

בשבועות פ"א ה"ט הגי' מתוקנת וכאן הגי' משובשת ע"ש.

9 **במורד ביה"כ היא מתני'**

בכריתות ע"ז „ר' יוחנן אמר במבעט וכו'" ובירושלמי לא נזכר משם ר' יוחנן.

10 **עשה אע"פ שלא עשה תשובה**

אבל בבבלי שבועות י"ב סע"ב „האי עשה היכי דמי אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה אי דעבד תשובה וכו'".

19 **אשריכם ישראל**

בילקוט עה"ת ר' תק"פ „אשריכם ישראל שכלכם טהורים ומי מטהר וכו'" ובארחות חיים (ה' יה"כ סי' כ"ז) „אשריכם ישראל דעו לפני מי אתם מטהרים וכו'".

24 **מכפרת היא**

בשבועות פ"א ה"ט „מכפרת היא על כורחו".

36 **מודה רבי שאין יה"כ מכפר אלא בתשובה**

בירושלמי שבועות פ"א ה"ט הגי' משונה „יה"כ מכפר בלא תשובה ומיתה ממרקת בלא תשובה" ועי' בבבלי שבועות י"ג ע"א.

41 **את ר' אלעזר ב"ע בישיבה**

בשבועות פ"א ה"ט לית המלה בישיבה, ובבבלי יומא פ"ו ע"א „את ראב"ע ברומי" ובמעילה י"ז ע"א „את רשב"י ברומי" ובה"ג (צד 681 הוצאת מק"נ) „שאל ר' מתיא ב"ח את רשב"י כשהיו יורדין בספינה לילך לרומי".

47 **עד שימחול לו עליו**

סנהדרין פ' חלק ה"א „עד שימחול לו הקב"ה".

84 | 6 **והמיתה ממרקת**

בסנהדרין פ' חלק ה"א „ממרקת שליש".

11 **כיצד הוא מכפר**

בחי' הרשב"א שבועות י"ג ע"ב „וכן אמרו בירושלמי אימתי יה"כ מכפר".

ר"ז אמר כל שהוא

בפי' הר"ש משאנץ בתו"כ אחרי פ"ה היתה לו כאן גי' אחרת, וז"ל: „ובגמרא ירושלמית ר"ז אמר יוה"כ נמי מכפר מיד" ובחי' הרשב"א בשבועות י"ג ע"א גרס כאן „ר"ז אמר יה"כ כל שעה ושעה מכפר" ובחי' הריטב"א הנ"ל ר"ז אמר כל שהוא כלומר בכל שעותיו".

עמוד | שורה

84 12 **מת מרד**

בירושלמי סנהדרין ושבועות הנ"ל „מת מיד" וכ"ה בחי' הרשב"א הנ"ל. ובחי' הריטב"א הנ"ל מאי ביניהון עבר ומת מיד פי' ביומה".

כבר כיפר

בשבועות הנ"ל ליתא מלת כבר. ובחי' הריטב"א הנ"ל ע"ד דר"ז כפר ע"ד דר"ח לא כפר מתניתא מסייעא לר"ה חומר בשעיר וכו' כך פי' הרמב"ן ז"ל עכ"ל הריטב"א.

14 **חומר בשעיר**

תוספתא יומא פ"ה בשם ר' אלעזר בר' יוסי ובפר"ח בשבועות י"ג ע"ב „תנא חומר בשעיר מביוה"כ שהשעיר מכפר מיד וכו'" ובחי' הרשב"א בשבועות שם „יש ספרים דגרסי הכי דתניא חומר בשעיר מביוה"כ" ורש"י ז"ל העביר ע"ז קולמוס ואמר דלא גרסינן ליה כלל ובוודאי מאן דגרים דתניא שבוש הוא וכו' עכ"ל ובפי' הר"ש משאנץ בתו"כ אחרי פ"ה „וקשה דעל סוגיא זו מביא בשבועות כדתניא הומר בשעיר וכו' ובפר"ח גרס תניא ולא קאי אלמעלה ורבינו שלמה מחקה וכו'" עכ"ל, ובחי' הריטב"א בשבועות דף י"ג ע"ב „יש ספרים שהיו גורסים וכן מצא רש"י ז"ל דתניא חומר בשעיר וכו' רש"י ז"ל כתב דלא גרסינן לכולה מתני' כלל משום דפליגא אסוגיין דס"ל דיה"כ מכפר בכולו למי שהיה לו שעות מבע"י וכו' אברא דלא גרסי' דתניא אבל לא מחיקינן כולה מתני' דהא בירושלמי איתא וה"ג תניא הומר השעיר וכו' עכ"ל.

16 **שהשעיר מכפר מיד**

בפי' ר"ח ביומא פ"ז ע"ב „ירושלמי שעיר המשתלה מכפר ביה"כ מיד ואם אין שעיר יה"כ מכפר עם חשיכה" ובפר"ח בשבועות י"ג ע"ב „עד שתחשך" ובעיטור (ה' יה"כ) „יה"כ אין מכפר עד שתחשך כלומר אינו משלים הכפרה מכל וכל עד שתחשך אבל מכפר הוא כל היום וכו'" עכ"ל, וברוקח סי' רי"ז „בתוספתא יה"כ מכפר עם תשובה" עכ"ל.

18 **שהיה בדעתן להביא וכו'**

בפר"ח הנ"ל „ואוקמיה (בירושלמי) כגון שאבד ונתנו דעתן להביא אחר ולא מצאו".

84 20 **שמואל אמר הדין דחטא כו'**

בתשו' הגאונים (שע"ת סי' ס"ט) וששאלתם לרב האי ז"ל בירושלמי פ' החולץ (נראה שצ"ל פ' החובל) „אדם שטרח על חבירו תחלה והלך ובקש ממנו פעם ראשון ושני ולא קבלו מהו יעשה, יעשה שורה של אנשים ויפיסנו בפניהם וכו'".

23 **יעשה שורה של אנשים**

בבבלי יומא פ"ז ע"א „אמר רב חסדא וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם" ובתוספתא וירא אות ל' „אמר ר' שמואל בר נחמן יביא עשרה בני אדם ויעמידם שורה אחת ויאמר לפניהם וכו', וברוקח סי' רי"ד וסי' רי"ת וצריך כל אדם להעביר על מדותיו וכו' וכן בירושלמי פ' החובל וכו'" עכ"ל.

שורה של אנשים

לפני איזה הראשונים היה כאן מאמר שלם החסר לפנינו בכל ההוצאות בתשו' הגאונים הנ"ל אר"י הדא דתימא באותו שלא הוציאו עליו שם רע אבל באותו שהוציאו עליו שם רע אין לו מחילה עולמית" (כ"א מלות אחרונות אינם לפנינו ביומא כאן אבל ישנם בירושלמי ב"ק פ"ח ה"י) וכן מובא המאמר בכמה ספרי ראשונים.

34 **מצות הוידוי וכו'**

ברוק"ח סי' רי"ד שלהי יומא „ת"ר מצות וידוי עיוה"כ עם חשיכה דברי ר"מ והכ"א מתודה קודם שיאכל וכו' הלכך מתפלל במנחה קודם שיאכל י"ח ברכות עד המברך את עמו ישראל בשלום ומתפלל בכוונה גדולה הוידוי תבוא לפניך תפלתנו עד ואנחנו הרשענו מה נאמר אתה יודע על חטא עד ומהלן לשבטי ישרון ומסיים האל הסלחן וכן משמע בירושלמי" (ולפנינו ליתא כל זה) ובשו"ת מהר"ב בר ברוך סי' ש"ח (סדילקאב) „תניא בתוספתא יומא מצות וידוי אע"פ שהתודה קודם אכילה יתודה לאחר אכילה וכו' ואע"פ שהתודה לאחר שאכל יתודה בליל יה"כ ותימה שצריך ג' וידוין ובתלמוד שלנו אין רק שנים וכו'" עכ"ל ולפנינו בתוספתא יומא פ"ה (הוצאת צו"מ) כ"ה הגירסא כנ"ל אבל בבבלי יומא פ"ז ע"ב מובאה התוספתא בשנויים ועי' ברוקח סי' י"ז.

בכפר אהבת ציון וירושלים לירושלמי יומא עמוד 103 מביא המחב־ כמה באמרים שהראשונים מביאים מירושלמי יומא ולפנינו אינם בירושלמי.

הגהות והערות מהג"מ יחיאל מיכל גאלדשלאק ז"ל אבד"ק שעפס.

שקלים (פ"ב ה"ו) גבו לו כו' ר' ירמי' סבר מימר וכו' א"ל אנא לא אמרית וכו'. נ"ב במראה הפנים בד"ה גבו לו וכו' עד סה"ד: תמיהני על זה המחבר שבכמ"ק דיבר נגד גדולי הראשונים והאחרונים ז"ל בלשון איכבוד ע' בס' זרעים נגד הר"ש ז"ל וכן בס' מזקין על הפ"ך ז"ל, וכן כאן השיב על הרע"ב ז"ל ולא חלק לו כבוד בלשונו ובאמת ד' הרע"ב ז"ל נראים נכונים דהרי לשון הירושלמי הוא ר"י סבר מימר וכו' א"ל ר"א ומשמע דר"י רק סבר למימר כלו' דסליק אדעתי' למימר הכי עד שהשיבו ר"א בטוב טעם ומה שפי' הפ"מ במה שהשיב אנא לא אמרית וכו' הדוחק נגלה וכן הפי' ק"ע לא נראה כלל, כמובן. ויותר נראה שקילם דבריו ואמר אני לא ידעתי חילוק נכון זה, ואת מנ"ל זה. כלו' אדם גדול אתה, ולאנס כתב המרכ"ס עליו כן. ועי' במה"פ (פ"ג ה"ג) בד"ה תרם.

שם (שם) כהדין דפתי קונדיטון, נ"ב לי נראה דפליגי בהא אם ההלכה משובחת ברבות הזמן כמו היין:

שם (שם סוף הפרק) להקריב קר"ל הביב עלי וכו' נ"ב שאין קבוע להן זמן וע' משנה למלך ריש ה' ק"פ:

שם (פ"ג ה"ב) הזיק ריסיא עד חנא. נ"ב בבלי נדרים מייתי לה באופן אחר על ר"י:

מסורת הש"ס

מגילה דף יג ודף כט מועד קטן ד' ו

ירושלמי ר"ה פ"א הלכה א

עיין ר"ה ז א

מגילה פ"א ה"ב

באחד

*באדר [א] משמיעין על השקלים [ב] ועל הכלאים [ג] ובחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים ועושין כל צורכי הרבים ומציינין (על) את הקברות [ד] ויוצאין אף על הכלאים:

גמ' ולמה באחד באדר כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה [ה] באחד בניסן ו' רבי שמואל בר רב יצחק *תרומת הלשכה כתחלתה דכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן ותני עלה ביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה התרומה רבי טבי רבי יאשיה בשם כהנא *נאמר כאן [א] חדשי ונאמר להלן חדשי מה חדשי שנאמר להלן אין מונין אלא מניסן אף חדשי שנאמר כאן אין מונין אלא מניסן א"ר יונה שבק רבי טבי ראשה דמתניתא ואמר סופה [ב] דל כן כהדא דתני זאת עולת חדש בחדשו יכול יהא תורם בכל חדש וחדש ת"ל בחדשו לחדשי (השנה) בחודש א' הוא תורם לכל חדשי השנה יכול באיזה חדש שירצה נאמר כאן [ג] חדשי ונאמר להלן חדשי מה חדשי שנאמר להלן אין מונין אלא ניסן אף חדשי שנאמר כאן אין מונין אלא מניסן מהו משמיעין רב הונא אמר מכריזין היך מה דאת אמר ויתנו קול ביהודה ובירושלם תמן תנינן *אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אף שימוע שקלים וכלאים ביניהם רבי

קרבן העדה

הלכה א מתני' באחד באדר משמיעין על השקלים. ב"ד שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהם ולמה באחד באדר מפרש בגמ': ועל הכלאים. מכריזין שימעטו הזרע האחר עד שלא ישאר בו רובע קב לסאה: בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים. המוקפין חומה מימות יהושע בן נון. אַיידי דבעי למתני דבט"ו באדר שאתנות יושבים במדינות תני נמי כל מה שהיו עושין בו ביום ולהכי לא תני שבי"ד קורין את המגילה בשאר עיירות דלא חש למתני מה שנעשה בכל החדש: ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות. והשווקים שנתקלקלו בימות הגשמים בשביל עולי רגלים א"נ בשביל הרוצחים בשגגה כדכתיב תכין לך הדרך: ואת מקוות המים. אם נתרבה בהם טיט מנקין אותן ואם נחסר שיעורן ממשיכין להן מים וממלאין אותן: כל צרכי רבים. מפרש בגמרא: ומציינין את הקברות. שלא יאהילו עליהם הכהנים ועושי טהרות והציון הוא שממחים סיד ושופכין אותו סביב הקבר ובימות הגשמים היה הסיד נמוח וצריך לחזור ולציינו: **גמ'** בעונתן. בזמנן קודם ר"ח ניסן כדי שיכולין לתרום תרומת הלשכה שממנה לוקחין קרבנות לצרכי השנה הבא מניסן ואילך ולכך משמיעין באחד באדר שלשים יום קודם: תרומת הלשכה. היא התרומה שתורמין מן הלשכה שנתנו בתוכה כל השקלים כדתנן לקמן פ"ג: ואמר ר"ש בר"י. דהיינו טעמא דתורמין הלשכה דוקא בר"ח ניסן: כתחלתה. כמו שהיתה תרומה ראשונה בשעה שהוקם המשכן שהיתה בר"ח ניסן כן לדורות נמי מר"ח ניסן מתחילין לתרום מן החדש: נאמר כאן חדשי. זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה: ונאמר להלן חדשי. ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שבק רבי טבי וכו'. הניח ר' טבי רישא דברייתא ואמר הסיפא לחוד: דל כן. ולא נכון לעשות כן שקיצר במקום שהיה לו להאריך דמסיפא לא שמעי' דמדאורייתא צריך להביא מן החדש: ת"ל בחדשו לחדשי. דה"מ למכתב זאת עולת החדש: בחדש אחד כו'. וה"פ זאת עולת החדש בחדשו שיחדש ויביא מתרומה חדשה לכל חדשי השנה: יכול באיזה חודש שירצה. ויתרום לכל חדשי השנה: ויתנו קול ביהודה ובירושל'. להביא לה' משאת משה עבד ה' והיינו השקלים ש"מ שמכריזין על השקלים: תמן תנינן. מגילה פ"ק: אף שימוע שקלים וכלאים איכא. בין אדר ראשון לשני שאין משמיעין אלא בשני: רבי

פני משה

הלכה א מתני' באחד באדר משמיעין על השקלים. ב"ד שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהן מפני שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות הצבור מתרומה חדשה דכתיב זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה ודרים בגמ' חדש והבא קרבן מתרומה חדשה וילפינן בג"ש כתיב הכא לחדשי השנה וכתיב החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה מה להלן ניסן אף כאן ניסן לפיכך מקדימין שלשים יום שהוא באחד באדר להכריז שיהיה להם זמן להביא שקליהם: ועל הכלאים. מכריזין שימעטו זרע אחר שנתערב בשדה עד שלא ישאר בו רובע הקב לסאה וכדתנן בפ"ב דכלאים כל סאה שיש בו רובע הקב ממין אחר ימעט: ובחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים. המוקפין חומה מימות יהושע בן נון. ואיידי דבעי למיתני לקמן דבט"ו באדר שולחנות יושבים במדינה תני נמי הכא ברישא כל הנוהג באותו היום והלכך לא תני אלא להקורין בט"ו ולא תני הכא להקורין בי"ד: ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות. והשווקים שנתקלקלו בימות החורף ומפני הגשמים בשביל עולי הרגלים. ואית דמפרשי מפני הרוצחים בשגגה שיהיה להם דרך מתוקן לנוס מפני גואל הדם וכדכתיב תכין לך הדרך: ואת מקוות המים. כדקתני בתוספתא פ"א כל מקום שיש בו ארבעים סאה כשר להקוות עליו. כלומר לפי הצורך להוסיף ולהקוות עליו. ושאין בו ארבעים סאה ממשיכין לו את אמת המים ומשלימין לו ארבעים סאה כדי שיהא כשר להקוות עליו: ועושין כל צרכי הרבים. כדמפרש בגמרא דנין דיני ממונות ודיני נפשות וכו' וכלומר שבזמן ההוא נפנין ב"ד לעסוק לדברים אלו לפי עת הצורך: ומציינין על הקברות. עושין ציון שממחים הסיד ושופכין אותו סביב הקברות שלא יאהילו עליהן הכהנים והעושי טהרות ומפני שבימות הגשמים נימוח ציון הסיד וצריך לחזור ולציינו: ויוצאין. שלוחי ב"ד אף על הכלאים כאע"פ שכבר הכריזו עליהם באחד באדר אף יוצאין הן על כך ולא היו סומכין על ההכרזה בלבד דשמא תעצלו הבעלים ולא עקרו אותן והיו השלוחים יוצאין ועוקרין אותן: **גמ'** ולמה באחד באדר. למה הקדימו כך: כדי וכו'. כדי שיהא להם פנאי שלשים יום ושיביאו את שקליהן בזמנן ותיתרום תרומת הלשכה בזמנה להביא קרבנות הצבור מתרומה חדשה באחד בניסן: ואמר ר' שמואל וכו'. וכדקאמר ר' שמואל תרומת הלשכה בתחלתה היתה באחד בניסן דכתיב ויהי בחדש הראשון וכו'. ותני עלה שביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה תרומת הלשכה והביאו קרבנות הצבור ממנה: ר' טבי ר' יאשיה וכו'. ס"ל דלא ילפינן מתרומת הלשכה בתחלתה דשאני תחלתה שאי אפשר היה לה להקדים שעדיין לא הוקם המשכן ולא לאחר שמכיון שהוקם המשכן הוצרכו לתרום הלשכה ולהביא קרבנות הצבור בקרבנו בו ביום אלא מהכא הוא דילפינן נאמר כאן חדשי זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה ונאמר להלן החדש הזה וגו' לחדשי השנה מה חדשי שנאמר להלן וכו' אף כאן אין מונין אלא מניסן שיהא ניסן ראשון לתרומת הלשכה כל חדשי השנה: אמר ר' יונה שבק ר' טבי ראשה. דהברייתא ולא אמר אלא סופה והרי מסיפא דהברייתא לא שמעינן שיהא ניסן ראש לתרומה לכל חדשי השנה אלא דצריך נמי כדדרים ברישא דהברייתא: דלא כן כהדא דתני וכו'. וכך הגירסא לקמן בפ"ק דר"ה בהלכה א' דגרייתי להא דר' טבי. כלומר וכי לא כן צריך למימר כהדא דתני בספרי דדרשינן הכי וכסדר הכתוב דנפקא לן שפיר הכל: זאת עולת חדש בחדשו. אי לא כתב אלא חדש בחדשו ללמד שיהא תורם תרומה חדשה בתחלת החדש יכול הייתי אומר תהא תורם בכל חדש וחדש לצורך הקרבנות צבור של אותו חדש בלבד ת"ל בחדשו לחדשי השנה ללמד שבחדש אחד הוא תורם לכל חדשי השנה יכול באיזה חדש שירצה יתרום לכל חדשי השנה נאמר כאן חדשי וכו' והשתא לר' טבי דלא אמר אלא כהך סיפא נאמר כאן וכו' אכתי לא הוה ידעינן דתרומת ניסן תהא לכל חדשי השנה אלא דה"א בהכתוב מלמדינו שיהא ניסן ראש לתרומת חדש בחדשו וכן בכל חדש וחדש שלאחריו יהא תורם לאותו החדש והלכך ע"כ צריך נמי לדרשא דרישא דהברייתא: מהו משמיעין. אם הוא לשון אסיפה כדכתיב וישמע שאול את העם: מכריזין. ומלשון השמעת קול הוא והיך מה דאת אמר שהיו משמיעין קול להביא שקליהן כדכתיב גבי יואש המלך שציוה על כך כדכתיב ויתנו קול ביהודה ובירושלם להביא לה' משאת משה עבד אלהים על ישראל במדבר: תמן תנינן. בפ"ק דמגילה וגרסי' שם נמי להא דלקמן: אף שימוע שקלים וכלאים ביניהן. שלא היו משמיעין עליהן בשנה מעוברת אלא באחד באדר השני: רבי

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"א מהל' שקלים ה"ט
ב
ב מיי' פ"ב מכלאים הל' כו
ג
ג מיי' פ"א ממגילה הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תרפח ס"א
ד
ד מיי' פ"ב מכלאי' הל' טו
ה
ה מיי' פ"ב משקלים הל' ז

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נאמר כאן לחדשי וכו' ונאמר להלן לחדשי וכו' מה לחדשי שאמור וכו' אף לחדשי וכו'. כצ"ל דהא בקרא כתיב זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה:
ב ס"ג לא כן תני:
ג נאמר כאן לחדשי וכו' מה לחדשי האמור כו' אף לחדשי וכו' כצ"ל:

ריבד"ז

רבי סימון בשם ריב"ל אף שימוע שקלים וכלאים ביניהם כו' א"ר יוסי ויאות כלום אמרו משמיעין על השקלים לא כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותתרום תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן אם אתה אומר באדר ראשון עד כדון אית בשתא שיתין יומין וכו' ר"ח שאל מעתה בני בבל משמיעין על השקלים מראשו של חורף לא כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותתרום תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן התיב ר' עולא קומי ר"מ. והא תנינן בג' פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג נימר [כן נ"ל] הלין דקריבין כפרוס הפסח והלין דרחוקים בפרוס העצרת והלין דרחוקים מינהון בפרוס החג א"ל כולה כאחת היא באה ולמה אמרו בג' פרקים כדי לעשות פומבי לדבר ע"כ. פי' לפי הגי' שלפנינו דר"ח מקשה א"כ לדברי ר"י דאם יכריזו שיתין יומין קודם אין זה זירוז על ניסן וצריך דוקא בחודש א' דזה הוי זירוז על הזמן אבל מקודם אין זה זירוז כיון שיש עדיין הרבה שהות א"כ למה בני בבל מנהגן דמכריזין מראשו של חורף וכי הכרזתן אינו כדי לזרז להביא את השקלים לזמן ר"ח ניסן בתמיה הלא פשיטא דהכרזתן הוא לזרז על ניסן ולדברי ר' יוסי כיון שיש עדיין שהות אין זה זירוז א"כ למה מכריזין בראשו של חורף ע"ז התיב ר' עולא קומי ר"מ על הך אתקפתא דר"ח והתנינן בג' פרקים

שנויי נוסחאות *) (סו"ב) משמיעין בד"ו משמעין (וכן לקמן). (סו"ה) ומציינין את הקברות בד"ו ומציינין על הקברות. (סוי"ו) דמתניתא בד"ו ליתא. (סוי"ח) יהא בד"ו תהא. (סוי"ט) השנה בד"ו ליתא. (סו"כ) הוא בד"ס יהא. לכל בד"ס ולא לכל וג"ל ולא בכל.

*) כל מקום שנאמר בשנויי הנוסחאות „בבבלי" הכוונה על נוסחת הירושלמי שקלים שנדפס בש"ס בבלי.

לקוטים מב"י קדמוני

משמיעין על השקלים. בית דין שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהן. כי באחד בניסן צריכין שיביאו קרבנות צבור מתרומה חדשה כדאמרינן בפ' בתרא דמגילה [כ"ט ב'] תנא סני מילי אמר ר' טבי אמר ר' יאשי' [דאמר] קרא זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה. חדש והבא קרבן מתרומה חדשה. ובפירקא קמא דר"ה [ז', א] יליף לחדשי השנה מראשון הוא לכם לחדשי השנה. הלכך מקדימין להכריז באחד באדר שיביאו שקליהן. סוד דייק כמאן. דלא כרשב"ג. דאיהו אמר דשואלין בהלכות הפסח שתי שבתות לפני הפסח. ומשני אפי' תימא רשב"ג כיון דאמר מר בט"ו בו שולחנות יושבות במדינה. משום שולחנות מקדימין וקרינן: ירושלמי. מהו משמיעין מכריזין. כמה דאת אמר ויתנו קול ביהודה ובירושלים להביא לה' משאת משה עבד האלהים. וכתב הרב אליעזר מגרמיזא *) דל"ג הכי דלא כתיב ביה השמעה. אלא ה"ג ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלים לאמר צאו ההר והביאו עלי זית. ולי נראה דאין צריך למחוק הגירסא. דלא מייתי ראיה על השמעה שהוא לשון הכרזה. אלא מייתי ראיה שצריך לזרז את ישראל להביא מונות המוטלין עליהן. ואין סומכין לאמר שיביאום מעצמם.

*) עי' בהגהות הב"ח שגם הוא הגי' ש ומביא בשם הרא"ש שאין צריך למחוק הגי' כמו שכתב המחבר. ויש לתקן בו את לשון הרא"ש בסופה כפי הכתוב כ"ן.

א *רבי חלבו ורב הונא רב בשם ר' חייה רבה הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קרייתה א"ר יוסי *ויאות כלום אמרו משמיעין על השקלים לא כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן אם אתה אומר באדר ראשון עד כדון אית בשתא שיתין יומין כלום אמרו יוצאין אף על הכלאים לא כדי שיהיו הצמחין ניכרין אם את אומר באדר ראשון עד כדון אינון דקיקין רבי חזקיה שאל מעתה בני בבל משמיעין על השקלים מראשו של (חודש) חורף [ב] לא כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן התיב ר' עולא קומי רבי מנא והא *תנינן [א] בג' פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרוס הפסח בפרוס העצרת בפרוס החג א"ל (לא) נימר אילין דקריבין בפרוס הפסח אילין דרחיקין בפרוס העצרת ואילין דרחיקין מנהון בפרוס החג א"ל כולה כאחת היא באה ולמה אמרו בג' פרקים כדי לעשות פומבי לדבר ר"י בר פזי בשם רבי הן נקרא

ולא

פני משה

ר' חלבו וכו' הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה. ארישא דמתני' דהתם קאי דקתני קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני ועלה קאמר ר' חלבו התם לעיל בהלכה א' שאם כבר קראו באדר הראשון אלא מפני שנתעברה השנה אח"כ צריכין לחזור ולקרות באדר השני דבכה"ג הכל יוצאין בקריאת יום י"ד בין העיירות ובין הכרכים המוקפין שהוא זמן קריאתה לכל ומסיים שם לא בא אלא ללמדך שהמצות נוהגות באדר שני כלומר עיקר הטעם שצריכין לחזור ולקרותה באדר השני הזה אע"פ שכבר קראו בראשון מפני כך הוא שלא בא אלא ללמדך שהמצות נוהגות הן באדר שני בשאר שנים המעוברות וכדי לידע זה תיקנו שיחזור ויקראו אע"פ שכבר קראו והואיל וכך הוא הכל יוצאין בחזרת קריאה זו בי"ד שהוא עיקר זמן קריאתה ואין צריכין לחזור ולקרות כל אחד ואחד בזמנו. הכי גרים להא דר' חלבו בפ"ק דמגילה וכן יהא דאבתרא לא בא אלא ללמדך וכו' כמו שהבאתי. ולקמן בהלכה זו דמייתי נמי להא דר' חלבו אגיון דמתני' בט"ו בו וכו' גרים לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר השני נוהגות באדר הראשון וגירסא זו יותר נכונה היא דפריך לא כן אמר ר' חלבו הכל יוצאין וכו'. והא במתני' קתני בט"ו בו וכו'. ומשני לא בא ר' חלבו אלא ללמדך כו' ואמתני' קראו באדר הראשון וכו' קאי דמכיון דהמצות נוהגות נ"כ באדר הראשון לפיכך הכל יוצאין בי"ד כשחוזרין וקורין באדר השני. ואיידי דגרים התם להא דר' חלבו מייתי נמי לה הכא כדרך הש"ס הזה: אמר ר' יוסה ויאות. השתא מהדר להא דר' סימון דקאמר אף שימוע שקלים וכלאים ביניהן ועלה קאמר ר' יוסה ושפיר הוא כך שהרי כלום אמרו משמיעין על השקלים באחד באדר לא כדי שיביאו שקליהן בזמנן והוא באחד בניסן ושלא יאוחר מזה הזמן ואם אומר את באחד באדר הראשון יהיו משמיעין הרי עד כדון יש זמן עוד ששים יום עד אחד בניסן וע"י כך יתעצלו מלהביא שיאמרו עדיין יש לנו זמן הרבה או שישכחו ונמצא שיביאו לידי איחור זמן הקבוע לכך: כלום אמרו וכו'. וכן לענין כלאים שכלום אמרו שיוצאין אף על הכלאים בט"ו בו אע"פ שכבר הכריזו לא הטעם אלא כדי שיהו הצמחין ניכרין ואם לא עקרו הבעלים הכלאים מהן יעקרו השלוחין היוצאין ואם אומר את שיהא זה הכל באדר הראשון הרי עד כדון אינון דקיקין דקין ואינן ניכרין שעדיין לא הגיע בשנה מעוברת לכך והלכך אין זה אלא בא' באדר השני: ר' חזקיה שאל. אי הכי מעתה נימא דבני בבל שהן רחוקין מירושלים יהו משמיעין על שקליהן מראשו של חדש אדר הראשון שהרי לא עיקר הטעם אלא כדי שיביאו וכו' ותתרום התרומה בזמנה באחד בניסן ומכיון שהן רחוקין צריכין זמן רב לכך והא אנן סתמא תנן באחד באדר משמיעין וקאמרת דבאחד באדר השני הוא ומשמע דאין חילוק בין קרובים לבין רחוקים ואמאי ונימא דבני בבל יהו משמיעין באחד באדר הראשון. ובדפוס אלא ש"ס הבבלי הגיה אחד מראשו של חורף וא"צ להגה"ה זו: התיב ר' עולא קומי ר' מנא. על הא דשאל ר' חזקיה כמסתפק ואומר מעתה בני בבל וכו' והא תנינן לקמן בפ"ג בג' פרקים בשנה תורמין את הלשכה וכו' וקס"ד דבאלו ג' פרקים היו חלוקין ג"כ לזמן הבאת השקלים של קרובים ושל רחוקים וכדמסיים לקמיה: א"ל וכו'. כלומר מסקנת דברי ר' עולא הן דא"ל לר' מנא מאי לאו דנימר הכי אילין דקריבין מביאין הן בפרוס הפסח ותורמין או מאלו הקרובין ואילין דרחיקין וכו' ואילין דרחיקין מנהון עוד בפרוס החג וא"כ מאי מספקא ליה לר' חזקיה הא מהאי מתני' משמע הכי בהדיא: א"ל ר' מנא. דלא היא שהבאת השקלים להלשכה כולה כאחת היתה באה מהכל מהקרובים ומהרחוקים והיו הכל מגיעין ומביאין ברוב השנים בזמנו אלא שבאלו ג' פרקים היו תורמין הלשכה ומפרישין ממנה להביא קרבנות הצבור וכדי לפרסם הדבר וכדמסיים ואזיל ולמה אמרו וכו' כדי לעשות פומבי לדבר: הן נקרא. אלו המקראות

ולא

קרבן העדה

ר' חלבו וכו' עד זמן קרייתה ל"ג: ויאות. שפיר קאמרת דשימוע שקלים וכלאים אינן אלא בשני: עד כדון וכו'. עדיין יש בשנה קודם ראש חודש ניסן ששים יום ולמה יקדמו כל כך: עד כדון אינון דקיקין. עדיין הצמחים דקים ואינן ניכרין לידע אם הם כלאים: מעתה. דעיקר טעם ההכרזה כדי שיביאו בעונתן דוקא א"כ למה משמיעין על שקליהם באדר הא אי אפשר להן להביאן קודם ר"ח ניסן וי"ג מראשו של חורף וה"פ לפי דצריך צריכין בני בבל להשמיע בראשו של חורף כדי שיבואו לירושלים בראש חודש ניסן: והא תנינן. לקמן פ"ג: בפרוס הפסח. היינו ט"ו יום דפרוס לשון מחלה הוא ושלשים יום קודם החג שואלין ודורשין: ה"ג א"כ. לפי משמעות משנה זו נאמר דג' זמנים אלו קבעו לתרום משקלי הקרובים לירושלים בפסח והרחוקים קצת בעצרת והרחוקים ביותר בחג נמצא שדי אף לבני בבל בהכרזת אדר שעדיין יש פנאי שיביאו שקליהן קודם החג: כולה כאחת היתה באה. לצורך כל השלשה תרומות היו תורמין בראש חודש ניסן ואף שלא היו בה ממקומות הרחוקים לית לן בה שתורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות: כדי לעשות פומבי לדבר. לפרסם ולהודיע כי בחג הפסח חובה להביא תרומת מקום הקרוב לירושלים. והרחוק במקצת בעצרת והרחוק ביותר בחג אבל לתוך הקופות לא בא משקלי ה רחוקים: הן נקרא

ולא

עין משפט נר מצוה

ו

א מיי' פ"ב משקלים הל' ה

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ר' חלבו וכו' עד זמן קרייתה נ"ג וע' בק"ע: ב נ"ל כדי שיביאו ישראל וכו' והיבת לא נ"צ:

מסורת הש"ס

ירושלמי מגילה פ"א ה"ז וה"ג ופ"ב הלכה ג

ירושלמי שם פ"א הלכה ה

לקמן פ"ג מ"א

תוס' הרי"ד

א"ל כולה כאחת היא באה כו' פומבי לדבר. כתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות וז"ל אמרו בגמ' כולה כאחת היא באה ר"ל כי בזמן פסח היו כונסין כולם ומפני זה סידרו להוציא בג' פרקים כדי לעשות פומבי לדבר ר"ל שמפרסמין ומודיעין כי בחג הפסח חובה להביא תרומת מקום הקרוב ואשר הוא רחוק ממנו בעצרת והיותר רחוק בחג והוא אמרן הלין דקריבין בפרוס הפסח כו' ודבריו צריך ביאור דמכ"ל דהמתרץ ס"ל כהמקשן ומיבר דברי המקשן והתרצן כאחת ועמד הס"ק ז"ל בזה ולכאורה במיבורו פ"ב משקלים משמע דס"ל דכולה כאחת היתה באה עיי"ש ומפרש האי דג' פרקים הוא דבג' פרקים מוציאין מתוך הג' קופות גדולות לתוך הקופות קטנות פעם אחת בפרוס הפסח מוציאין ג' קופות קטנות מתוך ג' קופות הגדולות ובפעם הב' בפרוס עצרת ופעם ג' בפרוס החג ולא כתב כלל כמו שכ' התוס' ז"ל במס' קידושין דף כ"ד ע"א דבפרוס הפסח היו מוציאין מן הלשכה מעות הקרובים ואח"כ היו מביאין הכרכים המוקפין בין פסח לעצרת והיו מוציאין המעות הוה בפרוס עצרת ואח"כ היו מביאין מבבל וממדינות רחוקות בין עצרת לחג והיו נותנין המעות ללשכה והיו מוציאין אותן המעות בפרוס החג והרמב"ם ז"ל לא כתב כלל סדר הזה אלא דבכל פעם היו מוציאין ג' קופות קטנות מן ג' קופות גדולות ולא כתב כלל אימתי נתקבץ המעות לתוך קופות הגדולות ומשמע מלשונו ז"ל דהי' נקבץ המעות לתוך ג' קופות הגדולות בב"א דכתב שם ממלא ג' קופות גדולות וכיון דהיו מלאים ע"כ דבב"א היתה באה דהא הג' קופות הגדולות הן שיעור כל תרומת הלשכה דהא מחזיקים כ"ז סאין כמו שכתב שם ולכאורה קשה דהא סותר לכאורה מה שמסיים בפי' המשניות דמפרסמין ומודיעין כי בחג הפסח חובה להביא תרומת מקום הקרוב ואשר רחוק ממנו בעצרת כו' וגם דברי התוס' ז"ל צ"ב דכתב שם לדעתם ז"ל דבכל פעם היו מעות ממקום אחר באותן המעות שבאו אחר החג אם מועלין בהם דתלי בת"ק ור"מ בירושלמי פ"ג דמכילתין דגרסינן שם נטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה מוזר לשני' ונטל מן השני' אע"פ שיש בשני' מוזר לשלישית שלמה שלישית מוזר לשני' כלומר שכלתה השלישית ונטל מן השני' שלמה שני' מוזר לראשונה שלמה שלשתן מוזר ושוקל פי' ממה שהובאו אחר החג ר"מ אומר מוזר לשירים עכ"ל ז"ל וצ"ב להבין כונתם שלמה שלישית כלומר שכלתה הקופה השלישית מאי בעי בזה הכלומר ומאי מחדשין בפירושם ז"ל וכדי להבין סדר התרומה ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל והתוס' ז"ל מוכרחים אנחנו להאריך קצת ונראה לפענ"ד דאף הרמב"ם ז"ל מודה לשיטת התוס' ז"ל דהמעות נתקבץ בג' פרקים ותורמין בכל פעם ממעות הקדשים שהובאו בין תרומה לתרומה ומפרש דברי התרצן כולה כאחת היא באה הוא דבאמת מצוה מן המובחר שכולם יביאו שקליהן על ר"ח ניסן אבל אינהו רק למצוה מן המובחר ולא חובה ובאמת המצוה מוטל על כל אחד להביא בזמני הקרובים קודם ניסן וכרכים המוקפין קודם עצרת והרחוקים קודם החג וזהו כונתו בפי' המשניות כולה כאחת היתה באה ר"ל כי בזמן פסח היו כונסין כולם והוא רק למצוה ולא חובה ומסיים מפרסמין ומודיעין כי בחג הפסח חובה להביא תרומת מקום הקרוב כו' כלומר דזה הוי חובה ולשיטת הרמב"ם ז"ל דהמתרץ מודה להמקשן בזה אך דהתרצן מחדש דאף דחובה דהבאה הוי לכל אחד בזמנו אבל מ"מ מצוה היא להביא כאחת וע"כ הוא דהתרצן מודה בזה להמקשן דאלת"ה אלא דהתרצן ס"ל דבאמת כולה כאחת היתה באה א"כ יקשה מתניתין בפ"ב דמכלתין הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו והלך ושקל ע"י עצמו אם נתרמה התרומה מעל פי' אם שקל לאחר שנתרם התרומה בשביל עצמו מעל כמו שפי' הרמב"ם ז"ל כיון דתורמין על העתיד לגבות הוי כאילו הגיע זה השקל ללשכה ונמצא נהנה ממעות הלשכה וא"ת כולה כאחת היתה באה ונתמלאו כל הג' קופות הגדולות א"כ מה שמוז לג' קופות הוי שירים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה"ש הכ"ל א"כ אמאי מעל דהגם דלאחר שנתרמה התרומה דמי כמו שנכנס ע"כ בשירים דהא כל מה שנכנס בלשכה לאחר שנתמלאו הג' קופות הגדולות הוי שירים כמו שפי' הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' מעילה א"ו דע"כ דכולה כאחת היא באה אינו רק למצוה ולא לחובה ובאמת הביאו כולן חובתן כל אחד בזמנו הקרובים קודם הפסח וכרכים המוקפים קודם העצרת ובני בבל קודם החג והיו תורמין כל פעם ממעות הקדשים שהביאו בכל פעם חובתן בזמנן וע"כ שפיר מעל כששקל ע"י עצמו לאחר התרומה דהא ראוי הוא השקל לכנוס בתרומת הלשכה וכיון שלאחר שנתרמה התרומה הוי כמו שהוא ברשות הקדש לא נחשב כמו שהוא נכנס לשירים ו"א דהא עדיין הוי לתרומת הלשכה והיינו דקפריך בירושלמי בפ"ב שם ואם לומר שמא לשירים נפלו פי' דהא הוי ספק מעילה

רידב"ז

פרקים בשנה כו' הנך דקרובים בפרוס הפסח וכו' והנך דרחוקים מינהון בפרוס החג א"כ הכרוז דבני בבל אינו על ר"ח ניסן אלא על החג א"כ מכריזין אחר החג מראשו של חורף ומה איכפת לן אם מהכרוז שלהן לא יהי' הזירוז על הניסן א"ל כולה כאחת היא באה ולמה אמרו בג' פרקים כדי לעשות פומבי לדבר וכיון דבאמת גם בני בבל צריכין זירוז על ר"ח ניסן א"כ שפיר מקשה ר"ח ומ"ש מהני הכרוז שלהן כן נראה לכאורה הפי' ע"פ הגי' שלנו ולפי המפרשים ז"ל דפי' דר"ח מקשה דלמה לא ישמעו בני בבל מראשו של חורף אינו מובן לי לשון משמיעין והוי נ"ל בני בבל ישמעו ולא לשון משמיעין ודקאמר לא כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן תיבת לא מיותר לגמרי והגר"א ז"ל מוחק תיבת לא ועוד איני מבין דמאי פריך ר"ח מעתה בני בבל ישמעו מראשו של חורף כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן על מי פריך אם על ר' יוסי דקאמר כלום אמרו משמיעין על השקלים לא כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן ע"ז פריך אם טעמא דהכרזה הוא משום הכי הו"ל להן לבני בבל להשמיע מראשו של חורף ואלא ע"כ דס"ל לר"ח דטעמא דהכרזה הוא משום דבר אחר ולא אדע איזה טעם אחר יש בהכרזה וע"כ הוא כדי שיביאו ישראל שקליהן ולפי דברינו פריך על הא דקאמר עד כדון אית בשתא שיתין יומין ואין פעולה בהכרזה ע"ז פריך על מנהג של בני בבל מה פעולה הוא בהכרזה מראשו של חורף:

בט"ו

שנויי נוסחאות (שו"א) הונא בד"ו חינה (וכן בכל המסכת). (שו"ב) שהוא זמן בד"ס בזמן. יוסי בד"ו יוסה. (שו"ד) את בד"ו ליתא. אתה אומר באדר ראשון בד"ו אומר את באדר הראשון. (שו"ו) שיהיו בד"ו שיהו. (שו"ז) את אומר באדר הראשון בד"ו אומר את באדר הראשון. (שו"ט) השקלים בד"ו שקליהן. של חורף לא בד"ו של חדש לא. (שו"י) בפרוס בד"ו בפרס (וכן בכל הסוגיא). (שו"יד) לא בד"ו ליתא. (שוט"ו) א"ל בד"ס אלא. (שו"ז) היא בד"ו היתה. (שו"ז) פומבי בד"ו פומפי ובד"ס פיספי. ר"י בד"ו רבי ירודה.

חתם סופר

הן נקרא ולא נכתב נטובה כל נדיב לב נדעה ויתפרקו כל העם. זהנה מלוה להפיך נזכותן של ישראל הרי לקמן בזכות ועני מיטים כתיב וכל איש אשר נמצא אתו וגו' הביאו ותלילה לחשוב במום א' מבני ישראל לא נתן נדבתו למשכן ה'. אך הכלים הללו הם כלים מאוסים כמ"ש רמב"ן לקמן גבי מראות הצובאות ואמנם יען תעו בע"ז כדי להסתיר עניות בפרהסיא ע"כ ראוי שיביאו זהב לכפר על זהב העגל ותכשיטי נשים לכפר על הרהורי זנות. ואמנם נתביישו המוצאים להביא כלים הללו לפרסם חטאם. ע"כ כל הצדיקים המפורסמים הביאו ביאתו כלים הללו כדי שלא לבייש המביאים על חטאם. כדכך עשה יהונתן בן עמרם ושמואל הקטן ויבעים בן נתניה אנחנו מעלינו בשם אלקינו וגו'. והיינו כל נדיב לב הביאו חח ונזם שלא לבייש המביאים. אבל תכלת ופני מיטים כל אשר נמצא אתו הביאו:

מסורת הש"ס

ע' ספרי פרשת דברים וש"ר פ' כא

ע' מגילה כט ב בד"י הגי' ר' שמואל בר נחמן

(מגילה פ"ק הלכה א וש"נ)

בד"י ליתא נפי' אין

ולא נבעת לטובה °כל נדיב לב לרעה °ויתפרקו כל העם וגומר לטובה °ויוצא משה את העם לרעה °ותקרבון אלי כלכם לטובה °אז ישיר משה ובני ישראל לרעה °ותשא כל העדה וגו' א"ר חייא בר אבא °אכן השכימו השחיתו כל השחתה שהיו עושין בהשכמה היו עושין אותה *א"ר אבא בר אחא אין את יכול לעמוד על אופי' של אומה זו נתבעין לעגל ונותנין נתבעין למשכן ונותנין תנא ריב"ח הדא מתניתא °ועשית כפורת זהב טהור יבא זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל *ר"ח בשם *רשב"נ ג' תרומות נאמרו בפרשה הזאת תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן °דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' זו תרומת אדנים מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זו תרומת שקלים וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זו תרומת המשכן תרומת המשכן למשכן [א] מה שירצו יעשו (א) תרומת שקלים לקרבן מה שירצו יעשו כדי שיהא יד כולן שוה תרומת אדנים לאדנים העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. אמר רבי אבון אף בפרשה הזאת נאמר בה ג' תרומות °מחצית השקל תרומה לה' יתן תרומת ה' לתת את תרומת ה': בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים. *לא כן אמר רבי חלבו ר"ה רב בשם ר"ח רבה הכל יוצאין בי"ד (ס"א הכל מודין) שהוא זמן קריאתה לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר שני *אינן נוהגות באדר ראשון ר' יוסה ור' אחא הוון יתבין א"ר יוסה לר' אחא [ב] לא מסתברא אלא לשעבר אבל לבא (לא:כא) לא והא תני מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים א"ל אוף אנא סבר כן אמר רבי מנא ויאות

קרבן העדה

ולא נבהת. איך אפשר לקרות פסוקים אלו בלא בעיתה ורעדה: לטובה. לנדבת משכן לא הביאו כולם אלא כל נדיב לב הביאו: לרעה. במעשה עגל כתיב ויתפרקו כל העם: לטובה. במתן תורה כתיב ויוצא משה את העם ולא יצאו מעצמן: לרעה. בשילוח מרגלים ותקרבון אלי מעצמן: אז ישיר משה. וע"י התעוררות משה שירו גם בני ישראל: לרעה. בביאת מרגלים ותשא כל העדה את קולם מעצמם: אכן השכימו השחיתו. כלומר גם הנביא לפניה הוכיחן כיוצא בזה השחתה עשו בהשכמה והטוב לא עשו בהשכמה שגבי עגל כתיב וישכימו ממחרת וגבי נדבת המשכן כתיב והם הביאו אליו עוד. נדבה בבקר בבקר ולא בהשכמה ממש: אופיה. דעתם ומנהגם של אומה זו: נתבעין לעגל. כשתבעו מהם זהב לעגל נתנו וכשתבעו למשכן נתנו: הדא מתניתא. פליגא על ר' בא דלכך נתנו למשכן כדי לכפר על מעשה עגל: בפרשה זאת. היא פרשת ויקחו לי תרומה: מה שירצו יעשו. לצרכי המשכן יהיה לאיזה צורך שיהיה וגם כמה שהיו רוצים היו יכולים ליתן: מה שירצו יעשו. לאיזה קרבן שהיו צריכין וכן מבקרין מומין היו לוקחין שכרן מתרומת הלשכה וכמה שהיו רוצים היו יכולים ליתן ובלבד שיהא יד כולם שוה: תרומת אדנים לאדנים. דוקא ולא לשאר דברים: אף בפרשה הזאת. והיא פרשת כי תשא: הכל יוצאין בי"ד. אפילו כרכים שהוא עיקר זמן קריאתה והא דתנן כרכים קורין בט"ו היינו אם רצו משא"כ עיירות האסורים לקרות בט"ו דכתיב ולא יעבור: לא בא אלא ללמדך כו'. כלומר ולא תיקשי לך א"כ דהכל יוצאין בי"ד בזמניהם ל"ל דבבבלי ריש מגילה אמרינן בזמניהם בא ללמד שזמנו של זה לא כזמנו של זה וקאמר הש"ס דלר' חלבו בא ללמד שיכול לקרות' באחד מהזמנים באדר ראשון או בשני ובמגילה פ"ק הנירכא לא בא אלא ללמדך שהמצות נוהגות בשני ואיכא לפרושי דה"ק בזמניהם אתי ללמד שלא יקראו אלא בזמנם דהיינו באדר שני והא ודאי דלר' חלבו קשיא מתני' דתני בט"ו קורין את המגילה בכרכים דמשמע מינה דחיובא הוא שיקראו דוקא בט"ו א"כ הכי קשיא ליה דבמתני' משמע שאין קורין אלא באדר שני דומיא דאיכך: הוון יתיבין. והוה קשיא להו מתני' לר' חלבו: ה"ג לא מסתברא אלא לשעבר אבל להבא לא. וה"פ הא דר"ח אינו אלא לשעבר אם קרא בכרכים בי"ד שילא אבל לכתחלה צריך לקרות בט"ו ומתניתין איירי בלכתחלה: ופריך והא תני מקום שנהגו לקרות שני ימים. והיינו במקום שמסופקים אם הוא כרך או כפר ואם"ד שהכל יוצאין בי"ד למה קורין שני ימים: א"ל אף אנא סובר כן. שאינו יוצא בי"ד: ויאות

פני משה

ולא נבהת. ומלשון בושה הוא. כמבושיו תרגומיה בבית בהתתיה: לטובה. לא כתיב אלא כל נדיב לב הביאו ולרעה כתיב ויתפרקו כל העם וכן כולם דקחשיב ואזיל: אכן. כן כמי מליכו: השכימו השחיתו. כתיב כל השחתה וכו' וכדכתיב וישכימו ממחרת וגו' ויקמו לצחק: על אופי. מנהג: תני ר' יוסי בן חנינא הדא מתניתא ועשית כפורת זהב וגו'. כלומר הא דנתבעין לנדבת משכן ונותנין לכפרה על עון זה היה וכדדרים ועשית כפורת וגו' זהו המקרא הראשון הנאמר בפרשה דכתיב ביה זהב גבי ועשית וכפורת רמז על הכפרה: שלש תרומות נאמרו בפרשה הזאת. ויקחו לי תרומה תקחו את תרומתי וזאת התרומה אשר תקחו: תרומת המשכן למשכן וכו'. לעשות בה מה שירצו לשאר כלי המשכן: אף בפרשה הזאת. שנאמר בה העשיר לא ירבה וגו' נאמר בה ג"כ שלש תרומות מחצית השקל תרומה לה' יתן תרומת ה' לתת את תרומת ה' וא"כ מהיכא נפקא לך דקרא דהעשיר לא ירבה על תרומת אדנים הוא דנאמר: בט"ו בו וכו'. ופריך לא כן אמר ר' חלבו וכו' הכל יוצאין בי"ד בין עיירות בין כרכים שהוא זמן קריאתה לכל וה"נ פריך במגילה פ"ק והא במתני' לא קתני הכי: לא בא. הא דר' חלבו אלא ללמדך וכו' כלומר דלא קאי אלא אמתני' דהתם דלקמן קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה וכו' וכדפרישית לעיל דבכה"ג הכל יוצאין בי"ד הואיל וכבר קראו בראשון וללמד שכל המצות הנוהגות וכו' כדלעיל: לא מסתברא לשעבר. כלומר לא מסתברא לומר אלא בדיעבד ולפי שנוהגות ג"כ באדר הראשון והלכך הואיל וכבר קראו באדר הראשון הכל יוצאין בחזרת הקריאה בארבעה עשר בשני: אלא לבא. בתמיה וכי מסתברא לומר להבא ג"כ והייתו אפי' לכתחלה שיהו הכל יוצאין בי"ד והא תני וכו' שני ימים בי"ד ובט"ו קורין: א"ל אף אנא סבר כן. דלכתחלה לא: ויאות

גליון הש"ס

(א) ע' הגהות הגר"א ז' ס"ק ועיין ברמב"ן פ' כי תשא:

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל מה שירצו יביאו וכו' לקרבן מה שירצו יביאו אבל יד כולם שוה העשיר לא ירבה ממחצית הרומה אדנים לאדנים וכו'. וגירסת הספרים מה שירצו יעשו הוא שבוש דשעביה לא היה כפי רצונם רק השכאה בב' תרומות כו"ל:

ב ה"ג לא מסתברא לשעבר אלא לבא לא והא תני וכו' א"ר מני ויאות אילו בן ט"ו שקראה בי"ד ולא קראה בט"ו שמא שומעין לו אם אמרה וכו'. וה"פ הא דא"ר חלבו הכל יוצאין וכו' לא בא לאשמועינן אם קרא בי"ד ועבר יום ט"ו שיצא בקריאת י"ד דמאי קמ"ל מאי דשוה הוא אלא דאתא לאשמועינן דלהבא לא שאם קרא בי"ד ועדיין יום ט"ו לפניו כמי אין צריך לקרות בט"ו שכבר יצא בי"ד שהוא זמן קריאה. ופריך והא תני מקום שנהגו וכו'. אילו בן ט"ו בקראה בי"ד ולא קראה בכו' כל מה שעשה כן לכתחלה שקרא בי"ד ולא בט"ו שמא שומעין לו א"כ אתה עוקר זמן כרכים בידך וברייתא אמרה דמקום שנהגו לקרות ב' ימים היינו מספק שמא הוא כרך וצריך לקרות בט"ו וא"כ איך נאמר שלכתחל' יקראו בי"ד תמיד ותעקור זמן כרכים אע"כ דלכתחל' אסור לבן ט"ו לקרות בי"ד אבל בשיה דר"ח איירי דאם קרא פעם אחת כשקראו בי"ד שילא דבכה"ג לא מיעקר זמן כרכים:

רידב"ז

בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים לא כן אמר ר"ח כו' הכל יוצאין בי"ד כו'. נראה לפענ"ד דה"פ דהדין שמעתתא כפשיטות דפריך על ר"ח דאמר הכל יוצאין בי"ד וס"ל דאף לכתחלה קורא בי"ד אם ירצה והא דזמן כרכים בט"ו היא דיכול לקרות אף בט"ו אם לא קרא בי"ד ולא חשוב עבר זמנו משא"כ בכפרים אם לא קרא בי"ד עבר זמנו ואין תקנה אבל באמת הכרכים קורין ג"כ בי"ד לכתחלה ע"כ פריך ממתני' דידן דקתני בט"ו בו קורין המגילה בכרכים אלמא דלכתחלה זמן כרכים בט"ו וע"ז קאמר ר"י ור"א הוון יתבין אמר ר"י לר"א לא מסתברא הלא לשעבר אבל להבא לא פי' דר"ח לא ס"ל רק בדיעבד יצא כשקרא בי"ד ואינו מחויב לחזור ולקרות בט"ו אבל לכתחלה ס"ל ג"כ דמצות כרכים לקרות בט"ו והא תני בניחותא מקום שנהגו לקרות ב' ימים קורין אותה ב' ימים ולא מיירי בספק כרך או כפר אלא בכרך ברור ומ"מ נהגו לקרותה ב' ימים והי אמרת בשלמא דלכתחלה זמן קריאה בכרכים בט"ו שפיר ניחא דקורא ב' ימים ואע"פ שיצא כבר בקריאה דמאתמול אפ"ה מותר לקרות בט"ו משום דהוא זמנו לכתחלה ושפיר קורא לצאת המצוה בזמנו דלכתחלה דעדיף טפי ולא חשיב עובר בבל תוסיף ז"א דדמי לסוכה דד' דפנות כדאיתא בתוס' ז"ל במס'

לתרומה שפיר ניחא בזה מה דלכאורה קשה לשיטת הרמב"ם ז"ל דשיטתו ז"ל דהיו ג' קופות גדולות לבד מג' קטנות וא"ת דתמיד נתמלאו כולם כאחת א"כ היכי מתפרש הא דגרסינן בירושלמי ומובא בתוס' ז"ל קידושין דף כד דהכ"ל תני נטל מן הראשונה א"צ שיש בראשונה מוזר לשני' בשלמא לשיטת התוס' ז"ל דקאי על ג' קופות קטנות שפיר קמ"ל אע"פ שיש בראשונה דלא תימא דנוטל מן הראשונה עד שתכלה וא"כ מן השניה ע"ז קמ"ל דאינו כן אלא נוטל מן הראשונה ומשייר קצת ומתחיל ליטול מן השני' ומשייר קצת ומתחיל מן השלישית שלמה שלישית שכלתה מוזר לשני' מה ששייר בשני' וכשכלה שני' מוזר למה ששייר בראשונה [וזה דבאמת משייר מכל קופה הוא שמא יספיקו שנים או אחת ונמצא דלא נטל לשם כל ישראל דהא שם' מן א"י והב' מן כרכים המוקפים וג' מן בבל ומדינות רחוקות ע"כ נוטל מן כולם ומשייר מכל אחד מקצת דאם ישאר מכולם] אבל לשיטת הרמב"ם ז"ל דקאי על ג' קופות הגדולות קשה מה דקאמר אע"פ שיש בראשונה דמשכ"ת ניחא דאין בראשונה דמשכ"ת ניחא דמכלה קופה הגדולה הראשונה ונוטל פעם ראשון בפסח מקופה הגדולה הראשונה כל הג' קופות הקטנות ומכלה אותה א"כ למה מפסק בקטבליאות אותה אלא ע"כ דגם לשיטת הרמב"ם ז"ל היו מביאין בין תרומה לתרומה מעות חדשים ונותנין בקופות הגדולות וכל פעם שנקבץ המעות הי' מחלקן לתוך קופות הגדולות ומהן היו מוציאין לתוך קופות הקטנות ונמצא דהיה איזה פעם שלא הי' בקופה הגדולה אלא שיעור כדי קופה קטנה ואיזה פעם הי' יותר ע"כ קאמר בברייתא אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השני' ומשמע דיש פעם דלא הי' באמת יותר בקופה גדולה משיעור של קופה קטנה וע"כ שהרמב"ם ז"ל מפרש נוטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השני' דקאי על ג' קופות הגדולות ולא כפי' התוס' ז"ל דקאי על הקטנות דהא הרמב"ם ז"ל לא כתב מאומה בחיבורו דלא יכלה קופה א' מן

תוס' הרי"ד

מעילה שלא יפול לשירים ומשני אלא כר"מ דר"מ אמר מועלין בשירים עוד שיא במסוים של בית ר"ג שהי' מתכוין ודומפו לתוך הקופה וא"כ יש ביד בעה"ב המשלח לשקול כמו ר"ג א"כ הוא ראוי לתרומת הלשכה וכיון דראוי שוא לתרומת הלשכה אע"פ דיש לומר דהבע"ב לא יעשה כר"ג אבל מכיון דיש בידו למיעבד כר"ג ע"כ שפיר מעל דמקרי מזי השקל לתרומת הלשכה כמו דהמועל בקרבן מקיים אע"ג די"ל שמא ימות הקרבן מ"מ כיון דהשתא חזי לקרבן ועומד לקרבן מעל ה"כ דבוותי' כיון דהשתא חזי לתרומת הלשכה שפיר מעל הרי לפנינו מפורש בסוגיא מפורשת דאף לאחר שנתרמה התרומה חזי עדיין לתרומת הלשכה וע"כ שפיר פי' הרמב"ם ז"ל דאף התרכן מודה להמקשן בזה דבכל תרומה הי' תורם ממעות הקדשים רק דמחדש דלמכוה הי' לשביא כולן כאחת [והמפרשים ז"ל פי' דהא דמקשה ומה לימר שמא לשירים נופלין וכי יש מעילה בשירים הוא קאי על הסיפא על השוקל שקלו מן הסקדש אם נתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל ע"ז פריך שמא לא נקנה באותן המעות שקרבן שמא הן נפלו לשירים פי' שקלו נפל לשירים ונקנה הבהמה ממעות אחרים עי"ש קשה לי לשבין זאת דמלבד דע"כ דכיון ששקל בלשכה יש לו חלק בקרבן ודמי כמו שנקנה הקרבן במעותיו עי' ברמב"ם ז"ל פ"ו מה' מעילה מלבד זה קשה שתירוץ הנא כר"מ דר"מ אמר מועלין בשירים ומאי מהני לן דמועלין בשירים וע"כ לפענ"ד פשוט כמו שפירשנו בע"ה] וכיון דע"כ דגם הרמב"ם ז"ל מודה לדעת התוס' ז"ל דע"כ בכל תרומה היו תורמין ממעות קדשים שסובאו בין תרומה

שינויי נוסחאות (סו"ב) נבעת בד"ו נבהת. כל נדיב לב (שמות ל"ה כ"ב). (סו"ג) וגומר בד"ו את נזמי הזהב אשר באזניהם. (סו"ד) וגומר בד"ו ויתנו את קולם (במדבר י"ד). (סו"ה) אבא בד"ו בא. (סו"ו) אבא בד"ו בא ובבבלי ביבא. (סו"ז) אופי' בד"ו אופי. זו בד"ו הזאת. (סו"ט) ריב"ח בד"ו רבי יוסה בן חנינה. (סו"י) על זהב בד"ו על זהבו. ר"ח בד"ו רבי חגי. (סו"א) רשב"נ בד"ו רבי שמואל בר נחמן. (סו"ג) וגו' בד"ו ליתא. (סו"ח) שיהא בד"ו שתהא. (סו"כ) נאמר בה ג' בבבלי נאמרו שלש. (סוכ"א) מחצית השקל תרומה לה' יתן תרומת ה' לתת את תרומת ה' (כ"ז שמות ל') בד"ו כ"ז ליתא. (סוכ"ג) כן בבבלי כדין ובד"ס ליתא. ר"ה בד"ו רב הונא. (סוכ"ד) ר"ח בד"ו רבי חייה. שהוא זמן בד"ס בזמן. (סוכ"ה) בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר שני אינן נוהגות באדר ראשון בד"ס בא ללמדך אלא מצות הנוהגות בו ומן באדר שני עד ראשון ליתא. (סוכ"ו) שני בד"ו השני. אינן בד"ו ליתא. ראשון בד"ו הראשון. (סוכ"ז) לא מסתברא אלא לשעבר אבל לבא לא והא בד"ו לא מסתברא אלא לבא והא וכד"ס מסתברא לשעבר ולא להבא והא. (ס כ"ח) אמר ר' מני בד"ס אבל ר' מני אומר.

הגהות מהר"מ יפ"ם

תרומת שקלים לקרבן כו'. כדי שיהא יד כולם שוה בהן. כתב המפרש מהר"א פולדא כלומר למסה יש לה קצבה ולענין זה יד כולן שוים אבל למעלה ממחצית השקל אין לה קצבה והיינו [למעלה] כפי מה שירצו יעשו נ"ב ולענין זה צריך להיות יד כולן שוין וכ"כ דלא קאי העשיר לא ירבה אלא על תרומת אדנים: אמר רבי חלבו ר"ה רב בשם וכו'. נ"ב נ"ל אמר רבי חלבו ור"ה ורב בשם וכו':

ויאות אילו משקרייא בי"ד חוזר וקרייא בט"ו שמא אין שומעין לו אם את אומר כן נמצאת עוקר זמן כרכים בידיך *תני רשב"ג אומר מצוות הנוהגות באדר שני אינן נוהגות בראשון [א] חוץ מהספד ותענית שהן שווין בזה ובזה ר' בא ר' ירמיה בשם רב ר' סימון בשם ריב"ל הלכה כרשב"ג רב הונא רבה דצופרין אמר הנהיג ר"ח בציפורין כהדא דרשב"ג לא אמר אלא הנהיג הא להלכה לא [ב] אבל *לענין שטרות [א] כותבין אדר ראשון ואדר שני*) סתם ר"י אומר אדר ראשון סתם אדר שני תניין : [ב] מתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים ועושין כל צרכי רבים : *אלו [ג] הן צרכי רבים דנין דיני ממונות ודיני נפשות דיני מכות [ד] ופודין ערכין וחרמים והקדישות ומשקין את הסוטה ושורפין את הפרה ועורפין עגלה ערופה ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע [ה] ומפרקין את המנעל מעל גבי המים (ד"א מוס) ואין מחזירין אותו *תמן תנינן משקין בית השלחין [ו] ומציינין על הקברות לא כבר ציינו מאדר תיפתר שירד שטף של גשמים (א) ושטפו : ויוצאין אף על הכלאים *לא כבר יצאו מאדר תיפתר [ז] שהיתה השנה אפילה ואין הצמחין ניכרין *מניין לציון ר' ברכיה ר' יעקב בר בת יעקב בשם ר' חונייא דברת חוורין ר' יוסה אמרי לה ר' יעקב בר אחא בשם ר' חונייא דברת חוורין ר' חזקיה ר' עוזיאל בריה דרב חונייא דבית חוורן בשם ר' חונייא דבית חוורן °טמא טמא יקרא (ויקרא יג) *כדי שתהא הטומאה קוראה לך בפיה ואומרת לך פרוש ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן °ועברו העוברים (יחזקאל לט)

פני משה

ויאות. דודאי הוא כך שהרי אלו מסקראו בארבעה עשר אם חוזרין וקוראין בחמשה עשר שמא אין שומעין לו וכלומר דודאי מקום שנהגו לקרותה שני ימים וכו' דקאמר ה"ק אלו הקוראים בי"ד אם רוצין להזור ולקרות בט"ו קורין דמה איכפת בכך יקראו ולא יברכו על הקריאה אבל אלו שהוקבע להן ט"ו צריכין לכתחלה לקרות בזמן הקבוע להן ור' חלבו דקאמר הכל יוצאין בי"ד היינו בדיעבד ובגוונא דאמרן שאם כבר קראו בראשון ואח"כ נתעברה השנה : אם אומר את כן וכו'. כלומר ואם אתה אומר דלעולם אפי' לכתחלה הכל יוצאין אם קראו בי"ד נמצאת אתה עוקר זמן כרכים בידך שהוקבע להם יום ט"ו אלא כדאמרן : לא אמר אלא הנהיג. כרשב"ג אבל להלכה לא : אבל לענין שטרות וכו'. גרסי' להא בפ"ה דנדרים בהלכה ו' אהא דקתני התם קונם יין שאני טועם עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון וכו'. ועלה קאמר אבל לענין שטרות כותבין אדר הראשון ואדר השני ולא שכותבין כך קאמר אלא ה"ק באדר הראשון ובאדר השני בשניהן כותבין אדר וקמ"ל דאדר הראשון אדר הוא קרוי ולא שבט ואע"ג דהראשון הוא התוספת כדמסיק בפ"ק דמגילה : אלא שכותבין אדר השני תיניין. ואדר הראשון כותבין אדר סתם : כותבין תי"ו. לסימן תיניין ודיו בכך : מתקנין וכו' אלו הן צרכי רבים וכו'. גרסי' להא בפ"ק דמ"ק והתם הוא דשייך להני דיוקי דמדייק לקמן ולא כבר ציינו וכו' ואגב מייתי נמי הכא כן : דנין דיני ממונות וכו'. כלומר הואיל ובסוף השנה להדשים הוא נפנין לכל אלו דקחשיב להו לפי עת הצורך ואם לא היה להן פנאי להתעסק בהן מקודם וכן בימי חול המועד נפנין לדברים כאלו לפי שיש להן פנאי וכדקתני הכי ברים מ"ק : ומפרקין את המנעול מעל גבי האימוס. מן הדפוס שנתקן עליו אבל אין מחזירין אותו דזה כמלאכה גמורה היא והלוקה זו על ימי חול המועד קאי : ומציינין על הקברות. דקחשיב נמי התם. ופריך ולא כבר ציינו מאדר כדתנינן במתני' : תיפתר שירד שטף של גשמים ושטפו. להציון שציינו באדר והוזרין ומציינין במועד : יוצאין אף על הכלאים. דקתני נמי התם ופריך ולא כבר יצאו באדר כדתנינן במתני' : תיפתר שהיתה השנה אפילה. מאוחרת ולא היו הצמחין ניכרין באדר ולפיכך יוצאין עליהן במועד שאח"כ : מנין לציון. מנין לנו רמז מן התורה לציון הקברות. וגרסי' להא נמי לעיל בריש פ"ה דמעשר שני ובפ' בתרא דסוטה בהלכה א' : טמא טמא יקרא. מכפל המקרא דרשי' שתהא טומאה קוראה לך כלומר שיהו עושין סימן על הטומאה כדי שיהא מרגיש ופורש ממנה : ועברו העוברים

קרבן העדה

ויאות. בתמיה וכי שפיר קפריך דקאמר שאף הוא סובר כן. ל"א ויאות ושפיר קאר"ח ולא קשיא מהך ברייתא : שמא אין שומעין לו. וכי מוחין בידו : אם אומר את כן. שעיר שהיא ספק כך אם קראו בי"ד שאסורין לקרות בט"ו עקרת זמן הכרכים בידיך ולא ידענו שהוא ספק. ובטלת תקנת חכמים שאמרו שהכרכים יקראו בט"ו לחלוק כבוד לא"י וכיון שאין מוחין בידן לא קשיא לר' חלבו דלכך קורין שני ימים אע"פ שילאו בקריאת י"ד כיון דלא אפשר : מלות הנוהגות באדר שני. כגון סדר פרשיות ומקרא מגילה ומתנות לאביונים : שהן שוין בזה ובזה. שבי"ד ובט"ו שבראשון כמו אסור בהספד ובתענית : לא אמר אלא הנהיג. אבל אין מורין כן : כותבין אדר הראשון ואדר השני. כלומר ולא אמרינן דאדר ראשון שבט מיקרי אלא שניהן הן אדר וכותבין בשטרות אדר. אלא שבאדר שני כותבין אדר תניין : כותבין תי"ו. שהיא ראשי תיבות תניין ושני בזה : ומשקין את הסוטות. בודקין אם ראויה לשתות : ומפרקין את המנעול מע"ג אימוס וכו'. לאו לורכי רבים היא אלא סיומא דתוספתא היא ובחול המועד איירי דמותר לפרק המנעול מע"ג הדפוס שאין זה מעשה אומן אבל אסור להחזירו שצריך אומן ואסור במועד : תמן תנינן. פ"ק דמ"ק. משקין בית השלחין ומציינין את הקברות ויוצאין אף על הכלאים במועד : ופריך לא כבר ציינו באדר. כדתנן במתני' ולמה צריך תו לציין במועד : ושטפו. לציון הראשון וצריך ציון אחר : לא כבר יצאו באדר. ולמה להו לצאת שנית במועד : ואין הצמחין. של הכלאים היו ניכרין כולן בחמשה עשר באדר : מניין. רמז לציון הקברות מקרא : טומאה קוראת וכו'. כלומר עושים סימנים על הטומאה כדי שיהיה מרגיש ופורש : ועברו העוברים

עין משפט נר מצוה

ז
א מיימן פ"ב ממגילה הלכה יג טוש"ע א"ח סי' תרפח ס"ו

ח
ב טוש"ע אע"ז סי' קכו ס"ז וטוש"ע ח"מ סי' מג

ט
ג מיימן פ"ז מיו"ט הלכה יא יב ופי"ג מסנהדרין ה"ה

*) בס' הנוסח' אלא שכותבין אדר השני תיניין רי"א אדר השני כותבין תי"ו ודיו.

י
ד מיימן פ"ח מערכין ה"א

יא
ה מיימן פ"ח מטומאת מת הלכה ט

יב
ו מיימן פ"ב מכלאים הל' יז

מסורת הש"ס

מגילה ו ב

(נדרים פ"ח ה"ו ומגילה פ"א הלכה ה) ובבלי נדרים סג א

(מ"ק פ"א ה"ב) (תוספתא שם פ"ב) וע' בבלי מ"ק יד ב

שם ב א

שם ו א

ירושלמי סוטה פ"ט ה"א ומ"ק פ"א הלכה ב ופ"ה ממעשר שני הלכה א

מ"ק ה א

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' מ"ק דף ו ע"א ד"ה והכלאים:

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א כותבין אדר ראשון ראשון ואדר שני סתם ר"י אומר וכו' כצ"ל : ב ה"ג מתקנין את הדרכים תמן תנינן משקין בית השלחין וכו'. וה א בריש מ"ק ומהדר לפרושי מתני' דהתם בס ב' דברי' דקיא לכן מכלת להתם:

תוס' הרי"ד

מן הקטנות ונוטל מן השני' של ב' קודם שתכלה הקופה של א' ולא הביא מזה כלום וצ"כ דלשיטתו ז"ל שפיר מכלה קיפה הקטנה של א' ואח"כ מתחיל קופה קטנה של הב' וע"כ דמפרש דקאי על קופות הגדולות ונוטל מכל קופה שיעור קופה קטנה אע"פ שיש בה יותר ומפרש דקאי על קופות הגדולות וקשה מאי אע"פ שיש בראשונה דמשמע דיכול להיות שאין בראשונה ע"כ דכל פעם שתרם הי' ממעות מדשים שהובאו בזמן מובן ונתחלק לכל ג' קופות הגדולות ועכשיו דביארנו דשיטת התוס' ז"ל דקאי על קופות קטנות האי אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השני' ולשיטת הרמב"ם ז"ל דקאי על קופות הגדולות יאיר עינינו בפי' התוס' ז"ל דכתבו כלומר שכלתה הקופה השלישית דדקדקו לעיל בכונתם ז"ל וגם סדר התרומה שכתב הרמב"ם ז"ל דמתחיל בעצרת מהקופה הג' שלא מיפה אותה בקטבליאות בפסח ובעצרת מתחיל ממנה ומפסה אותה ואח"כ תורם מן הראשונה ואח"כ מאותה שאכלה ותמה הכ"מ ז"ל דבירושלמי מוכח דאינו כן אלא סדר אחר והניח בצ"ע ולפענ"ד נראה דהרמב"ם ז"ל הוציא דינו מהירושלמי הזה וה"פ משום דבמתני' תנא סדר התחלתן וע"כ בא הברייתא ומפרש כל פעם סדר השלמתן ופי' שלמה השלישית לאו שכלתה אלא פי' שנשלם סדר התרומה עמה וכמו דגרסינן בעלמא מתחיל בתורה ומשלים בנביא ואין הפי' משלים מכלה אלא פי' גומר וה"נ שלמה מלשון משלים כלומר דהשלישית שלמה סדר התרומה והתנא דמתני' מפרש סדר התחלתן דמהיכן הוא מתחיל מזה שלא מיפה בקטבליאות אבל לא ידענו סדר השלמתן ומנין לנו דצריך להוציא מכל קופה של הגדולות כל הג' קופות קטנות ע"ז בא התנא דברייתא ומורה לן סדר השלמתן בציור כזה וה"פ שלמה שלישית כשהשלישית שלמה סדר התרומה בפעם הראשון חוזר לשני' דבפעם הב' השני' תשלים שלמה שני' חוזר לראשונה דבפעם הג' תשלים הראשונה נמצא דכולם התחילו וכולם השלימו ונמצא דכל קופה מהגדולות הוציא בכל הג' קופות הקטנות לכל ישראל כמו דמפרש הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דכיון דכל אחד מקופה קטנה לא נתרמה רק על מקצת ישראל ע"כ בעינן דכל קופה גדולה תוציא כל הג' קופות הקטנות ע"כ כל קופה תוציא על כל ישראל ומי דלא שנאה לנו הברייתא סדר השלמתן הלא לא היינו יודעין רק סדר התחלתן אבל בהשלמתן הי' יש לומר דמשלים כמה שירצה כמו בציור זה ונמצא דלא הוציא בעד כל ישראל מכל קופה דגדולות ע"כ קמ"ל סדר השלמתן אבל לפי' התוס' ז"ל הכל קאי על קופות קטנות ופי' שלמה שלישית היא כלומר שכלתה וקיינו דפי' כלומר שכלתה הקופה השלישית הוא לאפוקי מדעת הרמב"ם ז"ל דלדעתו ז"ל ה"נא דברייתא מורה סדר השלמתן בקופות קטנות מן הגדולות ע"כ פי' כלומר שכלתה השלישית חוזר לשני' מה שנשאר בשני'.
המקום יזכינו לראות סדר תרומתינו בבה"ם :

קופות גדולות		
א	ב	ג

קופות קטנות		
בגל	כרכים	א"י
א	ב	ג
א"י	בבל	כרכים
ב	ג	א
כרכים	א"י	בבל
ג	א	ב

קופות גדולות		
א	ב	ג

קופות קטנות		
בבל	כרכים	א"י
א	ב	ג
א"י	כרכים	בבל
ג	ב	א
בבל	כרכים	א"י
א	ב	ג

אם אומר את כן לא נמצאת עוקר זמן כרכים בידיך. עיין בפנים ועפ"ז יתורץ מה קושית התוס' ז"ל במס' ר"ה דף כח ע"ב ד"ה ומנא וז"ל וא"ת הא דאמר בפ"ק דף ט"ז למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין וחוזרין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן וזהו עבר משום ב"ת ועוד אמר בפ"ב שלש תרועות נאמרו בר"ה שנים מד"ת ואחת מד"ס ואיכא למ"ד ב' מד"ס והשתא עובר משום ב"ת וכו' ועוד דאפילו שלא בזמנו כיון דמתכוין לשם מצוה עובר משום ב"ת דמסיק רבא בסמוך דלעבור בעי כוונה וי"ל כדפרישית בפ"ק דלא שייך ב"ת בעשיית המצוה ב' פעמים וברכת כהנים נמי אפילו מברכין כמה פעמים לציבור אחד אין זה ב"ת אלא א"כ מוסיף ברכה אחת כו' וכן אם נטל לולב כמה פעמים ביום או אכל בפסח כמה זיתים מצה אין זה ב"ת וכל הניתנין במתנה אחת אם נתן כמה פעמים במקום אחד אין זה ב"ת אלא א"כ נותן במקום אחר וכן בהדס וערבה שבלולב אפילו נותן כמה הדסים וכמה ערבות בלולב אין זה ב"ת אפילו למ"ד צריך אגד אלא א"כ מוסיף מין אחר ומיהו תימא לפי זה אם הי' נותן כמה מוטין בציצית וכמה פרשיות בתפילין בבית אחד לא היה עובר משום ב"ת ומסוכה אין ראיה מה שאין עובר בעשה ד' מחיצות אע"ג דאמרינן שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דכש"כ כשעושה ד' מחיצות דטפי עדיף דהוי תשבו כעין תדורו עכ"ל ז"ל :
וע"פ דברינו שפיר ניחא קושייתן ז"ל דבאמת כמה הדסים לא דמי לסכך דקחשיב לעיל דלהוסיף על התקיעות שפיר דמי ולא עבר בב"ת וכן להזות ממה שבמתנה

ציון ירושלים

ציון ירושלים [ב] מפרקין את המנעול מע"ג המים. עי' פי' המשנה להרמב"ם. ובמ"ק גרים מע"ג האימוס. וב"מה בעיקר כפי' הק"ע וגירסתו שכן מצינו בפ"ק דבילה סי"ב אמרו בירושלמי הני אין מפרקין המנעול מע"ג האימוס בי"ט אבל מפרקין בחה"מ. ועי' שבת קמ"א ע"ב בימטין המנעול מע"ג האימוס בשבת. וכ"כ הרמב"ם בפ"ו משבת הי"ב וניאר המלבבת המשנה שם בה"א דמדכתב בהל' שבת תיבת בשבת דהוא מיותר הכוונה דוקא בשבת אבל בי"ט לא עכ"פ בחוה"מ מותר לפרק. ובהג"א בילה פ"ק הביא ג"כ דאין מפרקין בי"ט אבל בחוה"מ מפרקין והוא מהירושלמי הנז׳ :

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סו"א) ויאות אילו משקרייא בבבלי מי שקראה בד"ס ויאות אמרו מי שקראה. (ס"ג) שמא בד"ס ליתא. את אומר בד"ו אומר את. (סו"ד) בראשון בד"ו באדר הראשון. (סו"ה) מהספד ותענית בד"ו מן הספד ומן התענית. ר' בא ר' ירמיה בשם רב בבבלי ר' ברכיה בשם רב ובד"ס ר' ברכיה בשם ר' יהושע דציפורי ובגליון ר' ברכי' ורב ביבא בשם רב. (סו"ז) הונא בד"ו חונא ובבבלי חגא. דצופרין בד"ו דציפורין. ר"ח בד"ו רבי חנינה. (סו"ט) אבל בד"ס ליתא. (סו"י) ראשון ואדר שני סתם בד"ו הראשון ואדר השני אלא שכותבין אדר השני תניין ובבבלי הראשון ראשון ואדר השני סתם דברי ר"מ וב"ד"ס כותבין אדר השני ובגליון אדר השני הניין דברי ר מ. ר"י אומר אדר ראשון סתם אדר שני תפיין בבבלי ר' יהודה אומר אדר השני כותבין תיו ודיו וג"ס בד"ו. (סוי"ב) צרכי רבים בד"ו צורכי הרבים. (סוי"ג) צרכי רבים בד"ו צורכי הרבים. (סוט"ו) את בד"ס מי. ושורפין את הפרה ועורפין עגלה ערופה בבבלי ועורפין עגלה ערופה ושורפין את הפרה. (סוי"ז) המים בבבלי האימום ובד"ו האימוס. (סוי"ח) תמן תנינן משקין בית השלחין בד"ו ליתא. (סוי"ט) כבר ציינו מאדר בבבלי לא סגי ציינו באדר. (סוכ"א) מאדר בד"ו באדר. (סוכ"ב) הצמחין בבבלי צמחין ובד"ס צמחה. (סוכ"ג) בר בת בד"ס ברה דבת. (סוכ"ד) חונייא בבבלי נחוניא. דברת בד"ס דבית. חוורין בד"ו חוורן ובד"ס חורון. ר' יוסה אמרי לה ר' בבבלי ר' יוסי אמר לה בשם ר'. (סוכ"ה) בר בבבלי בריה דרב. (סוכ"ו) עוזיאל בבבלי עזמא. דרב בד"ו דר'. (סוכ"ז) בשם ר' חונייא דבית חוורן בבבלי ליתא. טמא טמא במקרא "וטמא טמא (ויקרא י"ג). (סוכ"ח) לך בד"ס לו (וכן בסמוך).

חדושי הרד"א

דנין דיני ממונות כו' ומשקים את הסוטה כו' נ"ב פי' אט"ו באדר קאי דקתני במתני' ובחמשה עשר בו קוראים את המגילה בכרכים כו' ועוסי' כל צרכי רבים. ר"ל דאף שקראו בו ביום את המגילה. מ"מ מותר לעסוק בו צרכי רבים הואיל וי"ם לא קביעו עלייהו ואם אירע חד מהני דהיינו דיני ממונות או נפשות או השקאת סוטה משקין אותה ואין מאחרין אותה עד למחר אחר ט"ו כ"א דמותר לעשות בו ביום. ויגיד עליו ריעו דבמו"ק תני נמי במתני' במועד ובשביעית עושין כל צרכי רבים ומפרש בירושלמי כל הני דחשיב הכא והתם במועד ה"א לומר שלא יעשם קודם המועד ולאחרם דוקא עד המועד. וע"כ צריך לכרש דודאי דזריזין מקדימין דאם יארע במועד מותרים לעשותם הואיל והם צרכי רבים. וכמו כן פסק הרמב"ם בהביא בהל' יו"ם פ' ד'. ולפ"ז

העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון עצם מכאן א שמציינין על העצמות אדם מיכן שמציינין על השדרה והגלגולת ובנה מיכן *שמציינין על גבי אבן קבועה אם אומר את ע"ג אבן תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר אצלו למקום טהרה ציון מיכן לציון *ומצא ב אבן אחת מצויינת אף ע"פ שאין מקיימין כן המאהיל עליה טמא אני אומר מת א מצויין והיה נתון תהתיה היו שתים המאהיל עליהן טהור וביניהן טמא אם היה חורש בינתיים הרי הן כיחידיות ביניהן טהור וסביבותיהן (טהור) טמא *תני אין מציינין על הבשר שמא נתעכל הבשר ר' יוסטא בר שונם בעא קומי ר' מנא ולא נמצא מטמא טהרות למפרע א"ל *מוטב שיתקלקלו בו לשעה ואל יתקלקלו בו לעולם:

הלכה ב מתני' *אמר ר' יהודה ג בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהן משרבו עוברי עבירה היו משליכין לדרכים התקינו שיהו מפקירין את כל השדה:

גמ' ר' יהודה אומר כו'. תניא אמר ר' יהודה בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהן והיו שמחים ב' שמחות אחת שהיו מנכשין שדותיהן ואחת שהיו נהנין מן הכלאים משרבו עוברי עבירה היו משליכין על הדרכים אע"פ כן היו שמחים שהיו מנכשין שדותיהן התקינו שיהו מפקירין כל השדה כולה. *ומניין ד שהפקר ב"ד הפקר דכתיב וכל

קרבן העדה

העוברים וגו'. בנבואת יחזקאל כתיב שלעתיד יעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין ופשטיה דקרא הציון הוא שיטלו אותו משם ויקברנו בגיא המון גוג מ"מ רמז הוא שבא הכתוב להזהיר וללמד שיהא אדם עושה ציון שיפרישו מפני הטומאה: עצם. קדרים כולה קרא: על העצמות. אע"פ שנתעכל הבשר דאכתי מטמא באהל ואיירי בשיש בהן רובע הקב אע"פ שאינן לא רוב בנין ולא רוב מנין: על השדרה ועל הגלגולת. אע"פ שאינן אלא עצם אחד: ע"ג אבן קבועה. על הקבר לאפוקי אבן המתגלגל דהכי משמע ליבנא דקרא ובנה שהוא מחובר בבנין: אף היא הולכת. ומתגלגלת למקום אחר ויאמרו שהטומאה היא שם ומטהרים טמאות ומטמאים טהרות שלא כדין: למקום טהרה. מדלא כתיב ובנה עליו ציון משמע שאפילו על מקום טהרה שאצלו מציינין דאל"כ אינו מרגיש עד שיבוא על הציון וכבר נטמאו הטהרות לכך מרחיקין מקצת כשיבוא על הציון מרגיש בטומאה שלפניו ואינו הולך לשם: מכאן לציון. שעושין סימן: ה"ג תני מצא אבן וכו' אע"פ שאינו רשאי. שהרי צריך להרחיק הציון מן הטומאה כל שהוא כדפרישית בסמוך וכשהטומאה תחת האבן הרי כל האבן מטמא באהל: ה"ג אני אומר מת קמצון והיה נתון תחתיה וכ"ה במ"ק. וה"פ מת שמרגלותיו מונחים אצל ראשו ונקבר שלא כדרכו ולא היה מחזיק מקומו יותר מן האבן הלזה ואפילו האבן קטן. קמצון. פי' שנקמץ ואינו מחזיק הרבה וחבירו בפסחים פ' כיצד צולין דף פ"ו: היו שתים. אבנים מצויינות וריוח ביניהן: עליהן טהור. שאני אומר מפני הטומאה שביניהן ציינו עליהן: אם היה חורש בינתיים. המקום שבין שני האבנים היה חרוש: הרי הן כיחידות וביניהן טהור. דמסתמא לא היה שם טומאה שאין חורשין מקום הטמא: ה"ג ותחתיהן טמא: שמא נתעכל הבשר. נמצא מטמא טהרות שלא כדין: ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. כל זמן שלא נתעכל והוא לא ידע ויעבור עליו ומפסיד טהרותיו: מוטב שיתקלקלו בו לשעה. עד שיתעכל: ואל יתקלקלו בו לעולם. דכשיעשו ציון יסברו לעולם שעדיין הטומאה שם ויפרשו עליו קדשים שיעברו עליו בשוגג או בלילה:

הלכה ב מתני' משרבו עוברי עבירה. מפרש בגמרא:

גמ' שהיו מנכשין שדותיהן. דכשנוטלין הכלאים מאליו היא מתנכש: שהיו נהנין מן הכלאים. שמשליכין לפני בהמתן: וכל.

פני משה

העוברים בארץ. ביחזקאל כתיב שהיה מתנבא לעתיד שיעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין ורמז הוא שלא בא הכתוב אלא להזהיר וללמד שיהו עושין ציון לטומאה וכתיב עצם מכאן שמציינין על העצמות אם יש בהן רובע הקב או שהן רוב בנין ורוב מנין שמטמאין באהל כדתנן בפ"ק דאהלות: אדם מכאן שמציינין על השדרה ועל הגלגולת. כשהן שלמים שמטמאין באהל: ובנה מכאן שמציינין ע"ג אבן קבועה. בקרקע כדרך הבנין וכדמסיים ואזיל שאם אתה אומר ע"ג אבן תלושה אף היא הולכת ומתגלגלת למקום אחר ויהזיק טומאה בהנס למקום טהרה ומקום הטומאה יחזיק לטהרה: אצלו. ולא כתיב עליו מכאן שהציון יהא במקום טהרה ולא על מקום טומאה ממש שלא להפסיד את הטהרות שאם הציון על הטומאה ממש לפעמים אינו מרגיש וכא פתאום על הציון ויטמא הטהרות אשר הוא נושא ולפיכך עושין הציון רחוק קצת מן הטומאה וכשבא אל הציון מרגיש ואינו הולך לשם: ציון מכאן לציון. כלומר לציון של סיד שופכין שם ע"ג הקרקע מדלא כתיב ובנה אצלו מצבה: ומצא. ואם מצא אבן אחת מצויינת בסיד על גבה ואע"פ שאין מקיימין כן שאין עושין בתחילה לסימן על האבן המאהיל עליה טמא לפי שאני אומר מת מצויין וכו'. ושם גרים מת קמצון היה נתון תחתיה והיינו הך כלומר שיש שם טומאה קמוצה וטמונה תחתיה והע"ג שאין עושין ציון על מקום הטומאה ממש היינו אם עושין אותו על פני השדה ומטעמא דלעיל אבל כאבן שהוא גבוה מן הקרקע ורואה את הציון מיד כשפוגע בו ואין כאן שום הפסד טהרות היישינן שמא נתן האבן ע"ג הטומאה ממש וציין עליה: היו שתים. אבנים המאהיל עליהן טהור דתלינן משום הטומאה שביניהן עשה הסימן ולפיכך המאהיל ביניהן טמא: אם היה חורש בנתיים. שהמקום שביניהן הוא נחרש הרי הן כאבנים יחידות וכו' ומיירי שהיה הסיד שפוך על ראשי האבנים ומרודד לכאן ולכאן ולפיכך תלינן שמחמת החורש הוא שנקלף מן האבנים ונפל ביניהן ולא היה שום טומאה ביניהן ולפיכך ביניהן טהור וסביבותיהן טמא. והאי דגרסי היה חרש ביניהן שזהו לעד שאין זה ציון להמקום שביניהן אלא בנין הוא דלטומאה עושין ציון בסיד. ובתוספתא דמכלתין פ"ק יש גי' בדפוס מצא אבן אחת מצויינת הע"פ שאין מקיימין המאהיל עליה טהור מצא שתים המאהיל ביניהן טמא על גביהן טהור. וט"ס הוא והגי' הנכונה כמ"ש כאן: תני. בתוספתא שם אין מציינין על הבשר אם היה כזית בשר מלומלם אין מציינין עליו ולפי שסופו שיתעכל ויחסר: ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. אותן הטהרות שנעשו כשהאהיל מקודם שנתעכל. וכן לגירסת הספר שמא נתעכל הבשר ולא נמצא וכו' כשיחזרו עליו ויראה שעדיין לא נתעכל: א"ל מוטב שיתקלקלו לשעה. אם לא יציין ואל יתקלקלו בו לעולם שהרי ודאי סופו להתעכל ואם יעשה עליו ציון יטמא א"כ כל הטהרות על גביו בהנס:

הלכה ב מתני' א"ר יהודה בראשונה היו עוקרין. את הכלאים ומשליכין לפני בעלי השדות כדי שיתביישו ולהן היו שתי שמחות אחת שהיו מנכשין להן שדותיהן ואחת שהיו נהנין מהן ונותנין לפני בהמתן כדקאמר בגמ' והתקינו שיהיו משליכים אותם על הדרכים. ומשרבו עוברי עבירה אף על פי שהיו עוקרין ומשליכין על הדרכים עדיין היו שמחים שמנכשין להן שדותיהן התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה של הזורע כלאים בתוכה והפקר ב"ד הפקר כדיליף בגמ': **גמ'** תני אמר ר' יהודה וכו'. כדמפורש במתני': מנין שהפקר ב"ד הפקר כתיב וכל

עין משפט נר מצוה

יב
א מיימן פ"ח מטומאת מת הלכה ט

יג
ב מיימן שם הלכה יא

יד
ג מיימן פ"ב מכלאים הל' טו

טו
ד מיימן פכ"ד מסנהדרין הל"ו טוש"ע חו"מ סי' ב ס"א בהג"ה

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א מת מצוין: נתון:

ציון ירושלים

ממנין שהפקר ב"ד הפקר דכתיב אשר לא יבוא. בבבלי ביבמות דף פט ובכמה מקומו' הביא ג"כ דברי ר"א שיליף מאלה הנחלות וכיש"ס פ"י דיבמות סי' יט כתב דהא דר"א עדיף דלא תימא דוקא שיכולים להפקיר ולא להחליט לחבירו קמ"ל הך דר"א לכך למד ר"א מאלה הנחלות ודבר זה היה בהעלם עין משנה בעל ג"פ סי' קב וש"כ במקו"ח סי' תמ"ח שכתבו דאינו יכול להחליט לאחרים וכל האחרונים הלכו בעקבותיהם ולא ראו דברי היש"ש בפ' הנ"ל ובירושלמי כאן לא נמצא רק דברי ר' יהודה ועיי"ש:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א | ע"ב ו א | תוספתא פ"א | מ"ק ה ב | פסחים ו ב | פסחים לו ב (מכילתא פ"ה פ"א)

רידב"ז

במס' ר"ה דף כ"ח ע"ב דאע"ג דילא בג' אפילו טפח מ"מ לא הוי ב"ת כשעושה ד' דפנות ומוסיף דופן הרביעי משום דהשוב טפי דהוי תשבו כעין תדורו ע"ש וה"נ דכותיה אף שילא בדיעבד בי"ד מ"מ לא עבר בב"ת כיון דבט"ו שפיר עדיף טפי דהוא מצותו בזמנו דלכתחלה ומותר בב' ימים בי"ד מותר דהא עדיין לא קרא ולא שייך בל תוסיף והשיב זמנו דבדיעבד דהא אם ירצה יוכל לצאת בזה וכשחוזר וקורא בט"ו לא עבר על ב"ת משום דהכי שפיר עדיף טפי המצוה בזמנו וכיון דלכרך יש לו ב' זמנים י"ד וט"ו א' לכתחלה וב' בדיעבד ע"כ מקום שנהגו לקרות ב' ימים אין מוחין בידם והנ"מ אם הי"ד הוא הדיעבד אבל א"ת דלכתחלה זמנו בי"ד אך בדיעבד אם לא קרא בי"ד מותר לקרות בט"ו א"כ האיך מניחין להם מנהגם כיון דכבר קרא בזמן דלכתחלה הרי הוא עובר על ב"ת כשחוזר וקורא למחר עוד הפעם. ע"ז אמר ר"מ ויאות פי' בתמיה דאפילו תימר דלכתחלה קורא בי"ד אעפ"כ כשרוצה לקרות בט"ו עוד הפעם שפיר שרי וע"כ במקום שנהגו כן שבקינן להם כמנהגם כדמסיק אילו משקרא בי"ד והיזר וקורא בט"ו פי' שרוצה לחזור ולקרות עוד הפעם בט"ו שמא אין שומעין לו בתמיה דאם אומר את כן דאין שומעין לו דאסור לקרות עוד הפעם לא נמצאת עוקר זמן כרכים בידיך פי' דהא דומה כמו שרוצה לקרות בי"ד גופיה עוד הפעם דמותר כמו שכתבו התוס' ז"ל במס' ר"ה דף כ"ה ע"ב דבעשיית המצוה ב' פעמים אין זה בל תוסיף ולא הוי ב"ת רק כשיעשה אח"כ ביום אחר כמו ישן בשמיני בסוכה דעובר אבל בזמנו אם רוצה לעשות המצוה ב' פעמים אינו עובר בב"ת וע"כ ה"נ כיון דט"ו הוא ג"כ זמן דכרכים שפיר דמי ושפיר רשאי לחזור ולקרותה בט"ו דהל"כ אתה עוקר זמן כרכים כאילו אינו זמנו בתמיה וכיון דבאמת הוא זמנו לדיעבד וקי"ל כל היום כשר לקריאת המגילה ולתקיעת שופר והאיך תימר דאסור

תוס' הרי"ד

שבמתנה אחת כמה פעמים שפיר דמי ולא הוי ב"ת דאל"כ הרי אתה עוקר כשרות הזמן דהתורה הכשירה את כל היום לתקוע ולהזייה כדאיתא מפורש במס' מגילה במתניתין וכדאיתא בסוגיא דידן בקריאת המגילה דאם קרא בי"ד וחוזר וקורא בט"ו שומעין לו דאל"כ נמצאת עיקר זמן כרכים בידיך דעקרת זמן ט"ו דכשר לקריאה והאיך נוכל לעקרו ולאוסרו וכן ליטול לולב כמה פעמים ולאכול כזית מצה כמה פעמים שפיר דמי דהתם נמי כל היום כשר לנטילת לולב וכל הלילה כשר לאכילת מצה ואם את אוסרו הרי את באת לעקור את כשרות הזמן משא"כ ליתן כמה הדסים בלולב וליתן כמה חוטין בציצית וליתן כמה פרשיות בבית אחד בודאי עובר בב"ת דהתם לא תלי בכשרות היום כללא של דבר דבר שתלוי ביום ולא עשה תוספה בגוף המצוה אלא דמאריך בזמן לעשותו כל היום שפיר דמי אע"פ שעי"ז מרבה על המנין שאמרה תורה שפיר דמי ולא עבר בב"ת משום דאין את יכול לאסרו משום ב"ת דהתם הפסול הוא בזמן ואת אוסר הזמן והזמן אין את יכול לאסור משום דעקרת הכשר הזמן שהכשירה התורה בפירוש וגילתה לנו התורה דאין לך רגע ביום שהוא אסור לעשותו ע"כ עושה המצוה כל היום כולו משא"כ בדבר שמוסיף על המנין בגוף המצוה הלא בודאי עובר משום ב"ת דהתם הפסול אינו בזמן והחילוק הזה מבואר בסוגיא דידן אילו משקרא בי"ד וחוזר וקורא בט"ו שמא אין שומעין לו אם אומר את כן לא נמצא עוקר זמן כרכים הכשר לזה ואת עוקרו ואוסרו ולא אמרינן דלא נעקר זמן כרכים בזה דהא דאסור הוא משום שכבר קרא ז"א דאעפ"כ נקרא עקירת הזמן ע"כ מותר לחזור ולקרות ואין זה שייך לב"ת ע"כ בתקיעות שפיר דתוקע וחוזר ותוקע דמי לקריאת המגילה דאם קרא

שנויי נוסחאות

(סו"ב) עצם בד"ו ליתא. (ס"ג) השדרה והגלגולת בד"ו השזרה ועל הגולגולת. (סו"ב) ומטמא במקום בבבלי ומטמא את האחרים במקום בד"ס ומטמאה. (סו"ו) ומצא בבבלי מצא ובד"ס תני מצא. (סו"ז) אחת בד"ס ליתא. (סו"ח) מת מצומן והיה נתון בבבלי מת היו נותנין ובד"ס מת קטן היה נתון. (סו"י) טמא אם היה חורש בבבלי טמא היו חורשים ובד"ס טמא היה חרוש. (סוי"א) ביניהן טהור וסביבותיהן טמא בבבלי ביניהו טהור על גביהן טמא סביבותיהן טהור. (סוי"ב) נתעכל בד"ו נתאכל. (סוי"ט) את בבבלי ליתא. השדה בבבלי השדה כולה. (סו"כ) כו' בד"ו ליתא. תניא בד"ו תני. (סוכ"ה) מפקירין כל בד"ו מפקירין את כל. (סוכ"ו) כולה בד"ו ליתא. ומניין בד"ו מניין. דכתיב בד"ו כתיב.

הגהות מהר"מ יפ"ם

ציון מיכאן לציון ומצא אבן כו'. נ"ב נ"ל תני מצא אבן וכו' [וכן הוא בהוספתא ע"ש הגירסא]: משרבו עוברי עבירה היו עוקרין ומשליכין כנ"ל:

חדושי הרד"א

ולפ"ז אינו מן הצורך לפרש ומשקים את הסוטה. כלומר אם ראוי' לשתות דיוצא מן הפסוקה, אלא משקין את הסוטות כפסוקה אם אירע במועד או בט"ו לא מאחרין אותם אלא משקים אותם מיד בו ביום. ומצאתי און לי בתלמוד ירושלמי במס' מגילה (פ"א ה"א) דת"ה ופורים דמיין להדדי, תני שמואל מפני מה מקדימי' ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים. ר' פליפא בר פרוטא אמר קומי ר' יונה לי' הדא אמרה שאסור בעשיית מלאכה. א"ל אין מן הדא לית ש"מ כלום הרי הוא אסור בעשיית מלאכה והם משקים מזון לאחיהם שבכרכים כו'. הרי לפניך שהירושלמי מדמה אותן להדדי דפורים וחוה"מ שווין הם. ולדברי הרמב"ם בהל' סוטה פ' ד' צריכים באור שכתב ובודקי' על הראוי' לשתות להשקותה. וכס' יו"ם פ' ד' מייתי ליסנא הירושלמי כצורתו ותבניתו ממש דנין דיני ממונות כו' ומשקים את הסוטה כו':

עין משפט
נר מצוה

טז
א מיי' פ"ד מקידוש החודש הלכה טו

יז
ב מיי' שם הלכה א

יח
ג מיי' פ"ד ממתנות עניים הלכה ו

יט
ד מיי' פ"א משקלים ה"ט

°וכל אשר לא יבא לשלשת הימי' בעצת השרים והזקני' יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה מניין שהיא פטורה מן המעשרות רבי יונתן בריה דרב יצחק בר אחא שמע לה מן הדא א *אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עיברוה הרי זו מעוברת וחודש א' שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות הוא עד כדון שביעית מוצאי שביעית מאי א"ר (אבהו) ר' בון שלא לרבות באיסור חדש ר' זעירה בשם ר' אלעזר (ר' אבהו) *הדא דאת אמר עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ אבל משהתיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ היא שביעית היא של שאר שני שבוע : א תני אין מעברין וכו' : א"ר מנא הדא דאת אמר בראשונה שהיו השנים כתקנן אבל עכשיו שאין השנים כתקנן היא ב שביעית היא שאר שני שבוע *תני של בית רבן גמליאל עיברוה במוצאי שביעית מיד א"ר אבון אין מן הדא לית את ש"מ כלום °שמור את חודש האביב *שומריהו ג שיבוא בחידושו והיידא (ס"א כהדא דהדא) אמרה דא ג *גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ הרי הן (זה) של עניים ואמר ר' אמי בשם ר' שמעון בן לקיש *) דב"ש היא דאי כב"ה עניים אוכלים ומעשרין וא"ל ר' יוסי שמענו שהוא פטור ממעשר ד"ה משום קנסא :

הלכה ג מתני' ד *בחמשה עשר בו שולחנות היו יושבין במדינה בכ"ה בו ישבו במקדש משישבו במקדש התחילו למשכן

תורה אור: עזרא י — דברים טז

פני משה

וכל אשר לא יבא וכו'. גרסינן לכל הסוגיא זו לעיל בריש פרק ה' דפאה אמתני' דרֵאש הפרק גדיש שלא לוקט תחתיו. שאסף את העמרים והגדיש אותן במקום אחד בתוך השדה במקום שעדיין לא לקטו העניים את הלקט. כל הנוגעות בארץ הרי היא של עניים וכדמפרש לקמן שקנס קנסו אותו חכמים לפי שהגדיש ע"ג הלקט ולפיכך כל השבלים הנוגעות בארץ כלקט דיינינן להו ואפי' הגדיש חטים ע"ג שעורים כל החטים הנוגעים בארץ לעניים ולקמן בסוף הלכה כאן מדייק אם כהפקר גמור היא לענין שפטור ממעשר או לא : יחרם כל רכושו וכו'. משום דרשות ביד ב"ד להפקיר אם עוברין על דבריהן : מנין שהיא פטורה מן המעשרות. על כל הפקר ב"ד בעלמא קאי דמנין שהוא כהפקר גמור ופטור מן המעשרות : שמע לה מן הדא. שנינו בפ"ק דסנהדרין והובא בכמה מקומות אין מעברין את השנה בשביעית לפי שמאריכין עליהן איסור שביעית בעבודת קרקע וכיוצא בזה : ולא במוצאי שביעית. שהיא שנת השמינית כדמפרש טעמא לקמיה : ואם עיברוה ה"ז מעוברת. והשתא מדקאמר דבדיעבד ה"ז מעוברת והדש אחד שהוא מוסיף על השנה לא פטור ממעשרות הוא בתמיה בהרי שנת שביעית אינה נוהגת במעשרות ואם כן החדש שהוא מוסיף בה מפקיעו מהמעשרות אלמא דהפקר ב"ד הפקר גמור הוא ופטור מהמעשרות ולקמן פריך עלה : עד כדון שביעית. דאיכא כמי טעמא להא דאין מעברין לכתחלה מהאי גופא דאמרן שלא להפקיע מן המעשרות בהדש אחד יותר ; מוצאי שביעית מהו. טעמא שאין מעברין לכתחלה והרי שמינית חייבת במעשרות : שלא לרבות באיסור חדש. לפי שהישן כבר כלה וכשמעברין בשמינית מאריכין עליהם איסור חדש עד אחר העומר : הדא דאת אמר. שאין מעברין בשביעית: אבל משהתיר רבי להביא ירק מח"ל לארץ. כדאמרי' לעיל בפ"ו דשביעית בהלכה ד' : היא שביעית היא של שאר שני שבוע. הכל שוה ודין אחד להם דהואיל ושכיחי שמביאין מח"ל לארץ אין חילוק ביניהן ומעברין בשביעית : רבי מנא. מוסיף והומר הדא דאת אמר לא בשביעית ולא במוצאי שביעית בראשונה הוא שהיו השנים כתיקנן בבישול התבואה והפירות בזמנן ואז היו מקפידין בעיבור השנה בשביעית ובמוצאי שביעית. מטעמא דאמרן אבל עכשיו שבלאו הכי אין השנים כתיקנן שלפעמים מתאחרין להתבשל התבואה והפירות אין חילוק בין שביעית לבין שאר שני שבוע וכן במוצאי שביעית ומעברין לפי צורך הזמן וכן תני בברייתא דשל בית ר"ג עיברוה במוצאי שביעית מיד : אמר ר' אבון אין מן הדא לית ש"מ כלום. אדלעיל קאי והאי דמייתי ראיה מכאן דהפקר ב"ד פטור מן המעשרות מדקתני ואם עיברוה ה"ז מעוברת ודחי לה ר' אבין דאין מן הדא לית כאן ראיה ולא שמעית מינה כלום דשאני התם לפי שיש לעיבור השנה רמז מן התורה דכתיב שמור את חדש האביב שמרהו לחדש ניסן שיבא בחידושו שיהא החדש הזה בזמן האביב ויהיה בו מן החדש ולפיכך אפי' בשביעית אם עיברוה לצורך מעוברת היא ולעולם בעלמא אין הפקר ב"ד כשאר הפקר להיות פטור מהמעשרות : והיידא אמרה. ומהיכן שמענו זה דהפקר ב"ד פטור מהמעשר : דא. מכאן מהאי מתני' דפאה שמעינן לה דקתני גדיש וכו' כדפרישית לעיל וקאמר עלה ר' אמי בשם רשב"ל דב"ש היא דס"ל בפ"ו שם הפקר לעניים הפקר גמור הוא אלמא דמשום הפקר ב"ד נגעו בה שחכמים הפקירו ואמרו כל הנוגעות בארץ הרי הן של עניים והוי כשאר הפקר ופטור מהמעשרות : א"ל רבי יוסי שמענו שהוא פטור ממעשרות. בתמיה וכי שמענו השתא לדידך שיהא לקט זה כשאר לקט ופטור ממעשרות זה ודאי לא שמענו וכדמסיק ואזיל : דברי הכל משום קנס וכב"ה וכו'. כלומר עיקר הדין דהאי מתני' שכל הנוגעות בארץ הרי הן של עניים לד"ה היא ובין ב"ש ובין ב"ה מודים בזה וטעמא משום קנס הוא שלא היה לו לעשות גדיש על מקום הלקט של העניים ולענין מעשרות יכילנא מימר לך דלב"ש אפשר דס"ל כשאר הפקר דיינינן להו דכל שהוא לעניים פטור הוא אבל לב"ה דאמרו בפ"ו שם כל הפקר שאינו אלא לעניים לאו הפקר גמור הוא לפוטרו ממעשרות עד שיופקר אף לעשירים כשמיטה הימא אין הכי נמי כאן דלב"ה עניים מעשרין ואוכלין לפי שאותן שאינן לקט ממש מתחייבין מדינא במעשרות ומכיון שנתערבו מעשרין את הכל וא"כ אכתי לא שמעינן מידי מהאי מתני' דהפקר ב"ד פטור מן המעשרות :

הלכה ג מתני' בחמשה עשר בו שולחנות יושבין במדינה. בכל ערי ישראל היו השלפנים יושבין שהן מחליפין מחצית השקל לאנשים שמביאין כל אחד ממטבע מדינתו ואינו יודע כמה מהם למחצית השקל והשלחנות אלו היו תובעין בנחת כל מי שיתן להם מקבלין ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן : בעשרים וחמשה בו ישבו במקדש. וזהו ירושלים נקרא מקדש וישבו לגבות והתחילו למשכן

קרבן העדה

וכל אשר לא יבא. בעזרא כתיב : מנין שהיא פטורה מן המעשרות. שביד ב"ד להפקיר שדה שתהא פטורה מן המעשרות : לא בשביעית. לפי שמאריכין עליהן איסור עבודת קרקע ויד הכל שולטת על הספיחין ולא ימלאו לקרב העומר ושתי הלחם: ולא במוצאי שביעית. בשמינית לפי שכלה הישן ומאריכין עליהן איסור חדש וכדמפרש בסמוך : וחדש אחד. שחכמים מוסיפין בעיבורם בשביעית וכי אינו פוטרים הפירות ממעשרות ואס"ד הפקר ב"ד אינו פוטר ממעשרות למה יהא מעובר אם עיברוהו בשביעית : עד כדון שביעית. הניחא שביעית שאין מעברין משום שתי הלחם והעומר וכדפרישית : מוצאי שביעית. מאי טעמא אין מעברין ואיידי דאייתי להך ברייתא פירשה ולקמן מסיק פירכא לראיה זו דמייתי מינה דב"ד מפקירין : עד שלא התיר ר' להביא ירק מח"ל לארץ. שחששו שמא יביא עמהן גוש מארץ העמים שמטמא במגע ובמשא ויטמא טהרות של א"י : אבל משהתיר ר' להביא ירק. וכ"ש תבואה : היא שביעית היא של שאר שני שבוע. דלעולם מותר לעבר שהרי לא יאכלו הספיחין שיוכלו להביא תבואה מח"ל : שהיו השנים כתיקנן. וישראל שרוין על אדמתן ובהמ"ק קיים אבל בזמן הזה שאין בה"מ קיים והארץ ביד עכו"ם אין חילוק בין שביעית לשאר שני שבוע דלעולם מעברין אפי' בשביעית : אין מן הדא וכו'. אדלעיל קאי דר' יונתן דייק דהפקר ב"ד פוטר מן המעשר וקאמר ר' אבון דמהא ליכא למשמע דמדאורייתא מוסיפין חדש העיבור אלא דבשביעית מדחין אותו ואם עיברוהו עשו כדינא דאורייתא ועברו אתקנת חכמים : שמרהו. שיבא החודש הזה בחידושו ולולי תוספת החדש הזה היה חג פסח לפעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים : והיידא אמר דא. והיכן אמר דבר זה דב"ד פוטרין מן המעשרות : גדיש שלא לוקט. מתני' היא בריש פ"ה דפיאה וה"פ מי שאסף והגדיש את העומרים למקום אחד בתוך השדה שעדיין לא לקטו שם העניים את הלקט : כל השבלים. הנוגעות בארץ הרי הן של עניים. דספק לקט הן : ה"ג דב"ש היא ברם כבית הלל עניים מעשרין ואוכלין אמר ר' יוסי שמענו שהוא פטור מן המעשרות ד"ה משום קנס. וה"פ מתני' אתיא כב"ש דאמרי הפקר לעניים הפקר ולפיכך פטורין מן המעשר אבל כבית הלל אין לו דין לקט וחייבין במעשרות ורבי יוסי אמר שמענו שאפילו כב"ה אתיא מתני' דכיון דקנסו רבנן והפקירו השבלים שנוגעות בארץ הרי הוא כהפקר ב"ד ופטור מן המעשרות :

הלכה ג מתני' שולחנות. שם לשלחן שלפני השלחני שמקבל עליו וכן קורין החלפני שלחני בכל המשנה : במדינה. בירושלים וי"מ בכל ערי ישראל חוץ לירושלים והיו מחליפין מחצית השקל לכל מי שצריך : ישבו במקדש. לפי שהיה הזמן מתקרב היו יושבין במקדש כדי שימהרו להביא ולי"מ במקדש היינו בירושלים : התחילו למשכן

מסורת הש"ס

סנהדרין יב א

ירושלמי שביעית פ"ו הלכה ד ונדרים פ"ו הלכה ח וסנה' פ"א הלכה ב

סנהדרין יב א

שם יב ב

פיאה פ"ה

מגילה דף כט

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ל"ג תני אין מעברין וכו' : ב ה"ג היא מוצאי שביעית היא שאר שני שבוע . וה"פ דלעול' מעברין דלא איכפת להם מה שנאכל איסור חדש דבלא"ה איכא רהויה עדיין לאכול :

*) נפ"א איתא דב"ש היא וא"ל ר' יוסי כו' קנסא וכב"ה עניים אוכלין ומעשרין :

תוס' הרי"ד

קרא דמזור וקורא מטעם דלא תעקו: זמן הכשר משא"כ במקום דלא נעקר זמן הכשר שפיר עובר בב"ת ודו"ק :

בחמשה עשר בו שולחנות היו יושבין במדינה בכ"ה ישבו במקדש משישבו במקדש התחילו למשכן את מי ממשכנין כו' אבל לא נשים ועבדים וקטנים כו'. פם לתבוע תובעין הלא דתימ' בשבביא ב' שערות אבל אם לא הביא ב' שערות לא בדא

רידב"ז

דאסור בזמנו לקרות דכלל בידינו דכל שהוא בזמנו עדיין אין עליו איסורא דב"ת דאל"כ הוי עקירת זמן דכיון דבזמנו גופיה יהיה עת דאסור הרי הוי עקירת הזמן דרחמנא אכשרה לכל הזמן הזה לקריאה ואת אוסרו ועוקר זמנו וע"כ על הזמן אם תאס־ו הוי עקירת הזמן בידיך וע"כ לא שייך איסורא דב"ת כ"ז שהוא עדיין זמנו משום דהוי עקירת הזמן דרחמנא אכשרה ואתה תאסרו נמצאת עקרת כשרות הזמן בידיך :

מנין שהיא פטורה ממעשרות. עד סוף הסוגיא מבואר יפה בע"ה במס' פיאה פ"ה ה"א ועיין בדברינו שם ותמצא טעם בע"ה ועיי"ש היטב כה

שנויי נוסחאות (סו"ג) יונתן בריה דרב בבבלי נתן ברבי בד"ס נתן בר ובד"ו יונתן בריה דרבי. (סו"ד) הדא אין בד"ס הדא דתני אין. (סו"ז) עד כדון בבבלי ליתא. (סו"ח) א"ר (אבהו) ר' בון בד"ו אמר רבי אבון ובבבלי א"ר אבהו. (סו"ט) בשם ר' אלעזר הדא בד"ו בשם ר' אבהו הדא וכ"ה בבבלי ובסרי"ר. (סו"י) דאת אמר בבבלי דתימר. (סו"ג של בבלי ליתא. (סו"ג) תני אין מעברין וכו' א"ר מנא בד"ו תני אין מעברין את השנה בשביעית ולא במוצאי שביעית אלא בשאר שני שבוע ואם עיברוה הרי זה מעוברת אמר רבי מנא. (סו"ד) שהיו בד"ו כשהיו. (סו"ח) את בד"ו ליתא. (סו"כ) דב"ש היא דאי כב"ה עד „קנסא" בד"ו דב"ש היא ואמר ליה רבי יוסי שמענו שהוא פטור ממעשרות ד"ה משום קנס וכב"ה עניים מעשרין ואוכלין. (סו"ו) היו בד"ו ליתא.

טוב ירושלים

מנין שהיא פטורה מן המעשרות מן הדא דתניא אין מעברין כו' ק"ל נ"ל דאי וכי גרע מה שב"ד מפקיעין ומוציאין ממונו ממנו וז"ס כלל גזילה וע"כ די"ה כח ביד ב"ד לספקיר כבעה"ב עצמו וא"כ ודאי דפטור מן המעשרות כי היכי דהפקיר בעל השדה בעצמו : אין מעברין אה"ם בשביעית הרא פ פירש משום דמפקיע ממעשרות ובאמת פלא פי' כמו שהשיגו הק"פ בשוריו. ואולי נ"פ כשק"פ כי היכי דאתיא הך ברייתא אפילו לב דעומר ושס"ל בא מחו"ל פי' בבלי מנחות פי"ג סע"ב ונמש"ם בס"ד : מוצאי שביעית מאי שלא להרבות באיסור חדש. ק"ל מכאן לדעת הסוברים דאין חדש בשל נכרים. א"כ אמאי א"ת במוצ"ש ובשלמא מחו"ל י"ל דאתיא הך ברייתא כמ"ד מלבנותיכם כ"מ שאתם יושבים משמע ובזה א"ם פי הרא"פ הנז' דע"כ ס"ל לברייתא דעומר בא מח"ל מדאסור חדש מח"ל דאל"כ אמאי א"ת יביאו מח"ל כמ"ש בסמוך וצ"ע כעת. ומה שהקשה הק"פ למה נ"כ הרמב"ם דאם נבראה מעוברת במסכת"ס לא זכר סוגיא דבבלי סנהדרין י"א א' דליתא שם הך בבא ומוכח דלס"ל דאם עמ"ש :

הגהות מהר"מ יפ"ם

ואמר ר' אמי בשם רשב"ל כו' דאי כב"ה כו'. נ"ב בירושלמי פאה פ"ה ה"א ה"ג דב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר גרס כב"ה עניים מעשרין ואוכלים [ועי' מ"ם על הגליון]:

קרבן העדה

למשכן. ומוליאין העבוט מביתו של מי שלא הביא שקלו: לוים. לאפוקי ממ"ד כל דעבר על פקודייא: אבל לא נשים. ונתנו איש כופר נפשו כתיב ולא אשה: ולא עבדים. דילפינן לה לה מאשה: וקטנים. אפילו הביא שתי שערות והוא פחות מבן עשרים: שוב אינו פוסק. אביו מלשקול בשבילו שאומרין לו מאחר שנתת עליו השנה שעברה והעמדת עליו זאת המלוה תן עליו תמיד עד שיגדל ולא תפסוק: ואין ממשכנין את הכהנים. אע"פ שחייבין במחלית השקל: מפני דרכי שלום. מפרש בגמ': כל כהן ששוקל אינו חוטא. ואע"פ שאינו חייב לשקול וסד"א אם שוקל נמצא קרבן ציבור קרב משל יחיד קמ"ל דאינו חוטא לפי שהוא מוסרו לציבור לגמרי: לעצמן. להנאתן ולא היא דחייבין לשקול אלא בעומר ושתי הלחם לוקחין משקלי ישראל לבדן:

גמ' הא לתבוע תובעין. מן הנשים ועבדים וקטנים. דוקא אין ממשכנין אותן: הדא דתימר. שתובעין מן הקטנים דוקא כשהביא שתי שערות אע"ג שלא הגיע לכלל שניו: אבל אם לא הביא שתי שערות. ולא הגיע לכלל שניו אפי' תובעין לא: ולמשכן אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות. ויגדיל שיגיע לכלל שניו ל"א ה"ג ולמשכן אין ממשכנין עד שיהיה בן כ'. ולפ"ז ניחא הכל אף הסוגיא דלקמן (הלכה ד'): כיני מתניתא. כן צריך לפרש מתני' דדרכי שלום היינו מפני הכבוד לפי שעבודת הקרבנות עליהם וכי היכא דלא ליתי לאנצויי ולי נראה מפני הכבוד היינו שמחוייבים לנהוג בהם כבוד דכתיב וקדשתו והיסורא ליכא דכיון דתנאי ב"ד הוא על העתיד לגבות הם מחלו להכהנים: י"ב שבטים יתנו. זה בגימטריא שנים עשר והכהנים והלוים בכלל: כן משיבין חכמים לר"י. דחכמים סוברים דלריב"ז מותר להביא משקלי הכהנים עומר ושתי הלחם שלא נאמר וכל מנחת כהן אלא במנחת כהן יחיד אבל לא במנחה שיש לו בשותפות עם הציבור: חטאת יחיד מתה וכו'. כמו דמצינו שיחיד חלוק מציבור שחטאת יחיד מתה ואין חטאת ציבור מתה ה"נ איכא לחלק בין מנחת יחיד למנחת ציבור: וקשיא וכו'. הש"ס לא סיים למילתיה דר' טבי ומקשי עליה א"נ הא דקאמר בסמוך והוא מותיב לון שינוייה הוא וכאלו קאמר אלא: שאין חטאת וכו'. מתני' היא בפ"ו דיומא: והוא

משנה

למשכן [א] את מי ממשכנין לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק [ב] אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום *אמר ר' יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כי [ג] אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים ויקרא [ו] דורשין מקרא זה לעצמן °וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו (הם) היאך נאכלין:

גמ' אין ממשכנין את הקטנים: *הא לתבוע תובעין [ב] הדא דתימר בשהביא שתי שערות אבל אם לא הביא שתי שערות לא בדא (א) ולמשכן. אין ממשכנין (עד שיביא שתי שערות) [א] אע"פ שהביא ב' שערות כיני (ס"א הכי) מתני' אין ממשכנין את הכהנים מפני דרך הכבוד: אמר ר' יהודה העיד כו': א"ר ברכיה טעמא דרבן שמות ל יוחנן בן זכאי °זה יתנו י"ב שבטים יתנו ר' טבי בשם רב המנונא כן משיבין חכמים לר"י חטאת יחיד מתה [ד] אין חטאת ציבור מתה מנחת היחיד קריבה כליל ואין מנחת הציבור קריבה כליל וקשיא משיבין לאדם דבר שאיני מודה בו *דתנן שאין חטאת ציבור מתה ר' יהודה אומר תמות והוא

פני משה

למשכן למי שאינו רוצה ליתן ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפי' כסותו: את מי ממשכנין לוים וכו'. ולאפוקי ממ"ד בהלכה דלקמן דמפרש כל העובר על הפקודים כל דעבר על פקודיא אלא כמ"ד כל דעבר בימא יתן: אבל לא נשים. דכתיב ונתנו איש כופר נפשו ולא אשה ולא עבדים שאינן משוחררין שאינן חייבין אלא במצות שהנשים חייבות בהן: וקטנים. אין ממשכנין אותן בשלא הביאו שתי שערות אבל אם הביאו שתי שערות הרי הן כגדולים מבן י"ג ואילך כמו בכל מיני היוצין ועונשין וממשכנין אותם כדאמר בגמ': שוב אינו פוסק. מליתן בשבילו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו: ואין ממשכנין את הכהנים. אע"פ שתובעין אותן ליתן אם לא נתנו אין ממשכנין אותם מפני דרכי שלום מפני שעבודת הקרבנות עליהם מוטל והולקין להם כבוד ובגמ' אמרו שכך צריך לשנות במתני' מפני דרך הכבוד ולפיכך אינו חושב התנא בסוף פרק הנזקין לזה בדברים שאמרו שם מפני דרכי שלום:

גמ' הא לתבוע תובעין. כל אלו שאמרו אין ממשכנין אותן אבל לתבוע אותם שיתנו תובעין ואם נתנו נתנו והא דתנינן לקמן אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלין מידם ומפרש לה התם דדייקינן הא תובעין אין תובעין אותן ליתן היינו בקטן שלא הביא שתי שערות וכדלקמיה: הדא דתימר בשהביא שתי שערות. כלומר וקטן שאמרנו דלתבוע תובעין אותו היינו בקטן שלא הגיע לכלל שנים והוא משנת י"ג ויום אחד והביא שתי שערות דלענין שאר דינים קטן מיקרי וקטן כגון זה תובעין אותו: אבל אם לא הביא שתי שערות לא בדא. אמרו שתובעין אותו דמכיון שלא הגיע לכלל שנים ושתי שערות ג"כ לא הביא קטן ממש הוא ואפי' לתבוע אין תובעין אותו: ולמשכן. ולענין למשכנו לעולם בעינן עד שיביא שתי שערות והיינו אפי' כבר הגיע לכלל שנים אכתי לאו גדול מיקרי ועד שיביא שתי שערות שאז הוא גדול לכל עונשין שבתורה ולחיובים וממשכנין אותו עד שיתן: כיני מתניתא. כן צריך למיתני במתני' אין ממשכנין את הכהנים מפני דרך הכבוד וכדפרישית במתני':

הלכה ד מתני' אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא. דס"ל שאינו מחויב כלל לשקול וס"ד אמינא דאינו רשאי לשקול לפי שמתרומת הלשכה היו באין ג"כ העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ויש מהן אכילה לכהנים ומכיון דכתיב גבי מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל אלו היו נותנין שקליהם לתרומת הלשכה לא היה מותר להם לאכול שירי העומר ושתי הלחם ולחם הפנים קמ"ל דאעפ"כ אינו חוטא. ואית דמפרשי דסד"א דמכיון שאינו חייב לשקול אם שוקל נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד קמ"ל שאינו חוטא לפי שמוסר אותו מחצית השקל לצבור לגמרי ולא חיישינן שמא לא ימסור יפה יפה: לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא. דמיחייב הוא דכתיב כל העובר על הפקודים ודרשו ליה כל העובר בים סוף יתן והכל בכלל כהנים לוים וישראל וכדקאמר בגמר' להאי מ"ד: לעצמן. להנאתם, דכתיב כל מנחת כהן וכו' אבל האי לאו דרשה היא דדוקא במנחת כהן לבדו הוא דאמר קרא כליל תהיה לא תאכל אבל לא באותה שיש לו שותפות בה עם הצבור וכן הלכה שהכהנים ג"כ חייבים לשקול ותובעין אותן אבל אין ממשכנין אותן כדתנינן במתני' דלעיל:

גמ' טעמא דרבן יוחנן בן זכאי. דאף הכהנים חייבין דכתיב זה יתנו למנין זה י"ב שבטים יתנו ואף הכהנים בכלל שבט לוי הן: כן משיבין חכמים לר' יהודה. שאמר בשם עדות בן בוכרי וס"ל כוותיה דטעמא שאין הכהן בכלל החיוב משום שהמנחות באין מתרומת הלשכה והאיך יהיו שיריים נאכלין לכהנים וכדפרישית במתני' והכמים משיבין לו דלא היא כשם שמצינו חילוק בין חטאת יחיד שמתה ובין חטאת הצבור שהיא רועה כשאירע היזה פסול ומקריבין אחרת תחתיה לפי שאין חטאת הצבור מתה כך הוא במנחות מנחת יחיד של כהן הוא שקריבה כליל ואין מנחת צבור קריבה כליל והן אלו שיריהם נאכלין לכהנים ויש לכהן חלק בהן כדאמרן במתני': וקשיא. על הא דאמרו חטאת צבור אינה מתה ומשיבין כך לר' יהודה וכי משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו דהא הכי תנינן לעיל ברים שני שעירי שאין חטאת צבור מתה ר' יהודה אומר תמות ולא משני מידי: והוא

רידב"ז

הא לתבוע תובעין הדא דתימר בשהביא שתי שערות. אז דייקינן הא לתבוע תובעין אבל אם לא הביא שתי שערות לא בדא דאף לתבוע אין תובעין וע"כ הא דדייקינן ממתניתין מדנקט אין ממשכנין משמע דלתבוע תובעין מיירי ע"כ בשהביא ב' שערות ע"ז פריך דז"א דאם מיירי בשהביא ב' שערות א"כ קשה ולמשכן אין ממשכנין אע"פ שהביא ב"ש בתמיה דאם בשהביא ב' שערות א"כ הוא כגדול וצריך גם למשכנו אלא ע"כ דלא דייקינן ממתניתין מדנקט אין ממשכנין דמשמע דלתבוע תובעין מיירי בבר חיובא ז"א דלעולם בני פטורין נינהו אלא ברגילין ליתן ברצונם ורולין גם עתה ליתן וכשהגיע זמן התביעה תובעין אותם וכשהגיע זמן המשכון אין ממשכנין אותם וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שקלים דנשים ועבדים וקטנים הרגילין ליתן ועתידים ליתן אין ממשכנין אותם ולא דייקינן ממתני' דמיירי בבני חיובא ולתבוע תובעין משום דבני חיובא נינהו: כיני מתניתין אין ממשכנין הכהנים מפני הכבוד. עי' בתוס' הרי"ד ותבין פי' הסוגיא:

ר"ט בשם רב המנונא כן משיבין חכמים לר"י חטאת יחיד מתה אין חטאת ציבור מתה מנחת היחיד קריבה כליל כו'. וקשיא משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו כו'. ופירש הפ"מ ז"ל אין חטאת ציבור מתה כשאירע איזה פסול ומקריבין אחרת תחתיה ע"ש וקשה לי להבין דמקשה משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו ר"י אומר תמות וקשה דבאמת למה מביאין דוגמא מן חטאת שמתו בעלי' דחלוק קרבן יחיד מקרבן ציבור דבר שאין ר"י מודה ולמה באמת לא תפסו דוגמא אחריתי שחלוק בקרבן יחיד מקרבן ציבור הלא כמה וכמה חילוקים לאין מספר איכא בין קרבן יחיד לקרבן ציבור ונראה לפענ"ד דהא גמ' מפורשת בבבלי תמורה והוריות

תוס' הרי"ד

בדא ולמשכן אין ממשכנין כו' הגר"א ז"ל גרים עד כ' אבל הרמב"ם ז"ל פי' בפי' המשניות דהוא עד שיביא ב' שערות ממשכנין ולא אפשר לכוין שיטת הרמב"ם ז"ל בזה הסוגיא וכבר הוקשו כל המפרשים ז"ל וכן בגליון ז"ל מאריך בזה ולאמר כל האריכות עכ"ז לפענ"ד דחוק, ולענ"ד נראה דשיטת הרמב"ם ז"ל מפורש בסוגיא אות באות כשיטתו ז"ל וע"כ לא עשה שום חילוק ושום בבא מלתבעין ולא ממשכנין בהקדם מסקנת הסוגיא כיני מתניתין אין ממשכנין הכהנים מפני הכבוד מאי נפ"מ בין מדרכי שלום בין מפני הכבוד והרמב"ם ז"ל בפ"א מה' שקלים פסק מפני דרכי שלום ולכאורה קשה הא בגמ' מגי' שמתניתין מפני הכבוד והר"ש ז"ל מביא הירושלמי וכתב בשם הירושלמי כיני מתני' מפני דרכי שלום ולא אבין הא במתני' מפורש מפני דרכי שלום ובודאי דגי' אחריתי הי' לפני הר"ש ז"ל אבל לפי גירסא דידן קשה והר"ש ז"ל מרכיב תרוייהו בהדדי וכתב דדרך הכבוד ודרך שלום הוא הכל אחד ולא הבנתי על ברור הענין של כבוד ושלום שיהו שניהן דבר אחד:

ונראה לפענ"ד בע"ה דהנה הת"ק קאמר סתם אין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום ולא מוכרח האיך הוא ס"ל אי כבן בוכרי דכהנים פטורין או כריב"ז דכהנים חייבין ויש להכריע הדבר דע"כ כריב"ז ס"ל דע"כ קאמר מפני דרכי שלום דלכאורה יש להבין מאי שייך דרכי שלום גבי משכון והכי נאמר בחייבי ערכין והדמים דקי"ל ממשכנין אותן הכי נאמר דבזה ג"כ אין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום וכן נד"מ בבע"ח הנתמשכן ע"י ב"ד הכי נאמר דאין שייך זה אבל כהנים מפני דרכי שלום בתמי' וכי אין הכהנים בכלל בחוץ תעמוד וגו' והוא יוציא אליך את העבוט ועוד מאי שייך דרכי שלום גבי כהנים יותר מכל ישראל אלא ברור דהוא לשיטת ריב"ז דכהנים

שנויי נוסחאות (סו"ב ועבדים וקטנים בד"ו ולא קטנים. וכל בבבלי כל. (סו"ג) שוב בד"ו ליתא. (סו"ה) בנברי בד"ו כוברי. כל כוהן ששוקל בד"ו שכל כהן שהוא שוקל. (סו"ט) ועומר בד"ו והעומר. (סו"י) שלנו (הם) היאך נאכלין בד"ו שלנו היאך הן נאכלין. (סוי"א) אין ממשכנין את הקטנים הא בד"ו בחמשה עשר בו כו' הא. (סוי"ב) תובעין הדא דתימר בשהביא שתי שערות אבל אם לא הביא שתי שערות לא בדא בסרי"ר תבעים הכה תמר תובעים כאן בשהביא שתי שערות וכן בשלא הביא שתי שערות. (סוי"ד) עד שיביא שתי שערות כ"ה בד"ו והסגירוהו ותקנו תחתיו אע"פ שהביא ב' שערות. (סוט"ו) דרך הכבוד בד"ס דרכי שלום. (סוי"ו) ברכיה גד"ס יוחנן. (סוי"ט) לר"י בד"ו לרבי יהודה. (סו"כ) ציבור בד"ו הציבור. (סוכ"א) הציבור בד"ו ציבור. (סוכ"ב) דתנן בד"ו ליתא.

חתם סופר

כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן וכו' ובגמרא מדמי מנחת היחיד קריבה כליל ואין מנחת הציבור קריבה כליל. ויל"ד לשון סדרשו לעצמן. ותו וכי נעלם מהם לחלק בין בפ"ע להתערובות וע"כ אין סברא שיבטל וא"כ במאי פליגי. ונ"ל בודאי אי הטעם שכולה כליל מטעם עולם קדושת כהנים אין שום סברא שיטה הקב"ה שישקלו שקליהם ולבטל לכתחילה איסור בדוב ולאטול עומר ושתי הלחם. אך מסברא בעי' ביריים ניכלים [כי האומר כל כליי תרומה לא אמר כלום וכן הדין במנחה בעי' שיריים ואם פיתת קומץ או הותיר כ"ש פסול ואפי' בבין הביריים איבעי' לסוף] ומנחת כהן כולה כליל לאו משום קדושתם. אלא כמ"ש רמב"ן פ' צו בשם הרמב"ם שהכהן מנדב מנחה ומעלהו ב"דו ואוכלו בעצמו ומקריב ממנו קומץ א' והשאר אוכל ולא יתכן זה ע"כ כולה כליל. וא"כ זה שייך כשהיא בעצמה. והוא מקריב מנחת עצמו ואוכלו יהי' הילול השם וע"כ להיות כולה כליל אעפ"י שאינו נכון כי אין שיורי' ניכרים. אבל עם שקלי צבור לא שייך בזה ושפיר יהיה מנחתם נקמלות כדינו וא"כ עשו הכהנים אלא בשם דלשו המקרא לעצמו ולכבודן שמרוב קדושתן אין מנחתו נאכל מש כן לא שקלו:

טוב ירושלים

אין ממשכנין את הכהנים מפני הכבוד. פי' הק"ע משום דכתיב וקדשתם ותמוה א"כ בחטאות ואשמות אמאי ממשכנין לכ"ע. א"ו כפי' הגאון ויש ליישב ג"ז:

מכורת הש"ס

ערכין ח ומנחות ד א ודף מו ב

פ' לקמן ה"ד

יומא סב א

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל אין ממשכנין עד שיה' בן עשרי' וכ"ה שיטה רוקח הנ"ל גם רל"ג וכ"כ שיטת הרע"ב ומדברי הרמב"ם בפירושו נראה דגרים כגירסא שלפנים ועכשם תובעין וממשכנין חלוק' א' ואי אפשר להעמיד' דהא מעיקרא דייק הדא דתימא בשהבי' ב' שערות וקאי על הא דתנן אין ממשכנין אלמא ס"ל דבהביא ב"ש לתבוע הוא דתובעין אותו אבל אין ממשכנין אותו ואיך יחזור כו' ויאמר דאין ממשכנין עד שיביא ב"ש ומיהו משיביא ב"ש ממשכנין אלא גי' הגליון

עין משפט נר מצוה

כ
א מיימן פ"א משקלים הל' ז
כא
ב מיי' שם הלכה י
כב
ג מיי' שם הלכה ו
כג
ד מיי' פ"ד מפהמ"ק ה"א

גליון הש"ס

(א) ע' בק"ע וס"ק שגיהו גרס עד שיהיה בן כ' ו:גר"א ג"כ הגיה כן ע"ש אבל בפי' המשניות להרמב"ם מבואר כגרסא שלפנינו דאין ממשכנין עד שיבי' ב"ש וכ"ש הרמב"ן פ' כי תשא וע' בת"ע אמנם לשון הירושלמי אינו מובן דמעיקרא נקט בשביא ב' שערות תובעין ואין ממשכנין וא"כ סיים דבשביא ב"ש ממשכנין ונראה דהירוש' דהוא ר"י לשיטתו דס"ל בנדה דף מו הוך הזמן כלהה"ז ומעת' י"ל דזהו כוונת הירושלמי וגו' א לוקי' ים הדא דתימר בשהביא ב"ש היינו בתוך הזמן תובעין כיון דלר"י לאו בומא נינהו (ולא כס"ק) אבל אם לא הביא ב"ש לא בדא דקטן גמו' הוא ולמשכן היינו להוציא ממון מחזקתו עד שיביא ב"ש היינו שיביאם אחר י"ג שנה דאז נעשה גדול גמור לכל דבר וזהו שדייק גבי ממשכנין עד שיביא היינו שיביא אח"ז

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי׳ פ״ד מהלכות שקלים ה״ו

כה
ב מיי׳ פ״ג ממעה״ק ה״ב

והוא מותיב לן זו לא נדבת יחיד היא ואינון מתיבין ליה מכיון שנמסרה לציבור כמי שהיא נדבת ציבור כתיב °כל העובר על הפקודים ר׳ יהודה ור׳ נחמיה חד אמר כל דעבר בימא יתן וחרנא אמר כל דעבר על פיקודייא יתן מאן דאמר כל דעבר בימא יתן מסייע לר״י בן זכאי מ״ד כל דעבר על פיקודייא יתן מסייע לבן בוכרי:

שמות ל

הלכה ד מתני׳ אע״פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל

אם שקלו מקבלין מידן [א] הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן ואין מקבלין מידם קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות (א) וחטאות ואשמות (ס״א אבל מקבלין מהן נדרים ונדבות) ב זה הכלל כל שנידר ונידב מקבלין מידן וכל שאין נידר ונידב אין מקבלין מידן וכן מפורש על ידי עזרא שנאמר לא

פני משה

והוא מותיב לן תו. וכן מצינו שהשיב להם עוד ר׳ יהודה דכי לא נדבת יחיד הוא וכלומר דנהי דאמריתו דלענין מה שהייתם משל מנחת הצבור נאכלין לכהנים לא קשיא דלא נאמר פסוק זה לא תאכל אלא במנחת הכהן לבדו אבל מ״מ הא קשיא דהיאך קרבנות צבור קריבין משל נדבת יחיד דכיון שאין הכהן מחוייב לשקול נדבת יחיד בתרומת הלשכה איכא: ואינון מתיבין ליה. דהא נמי לא קשיא דמכיון שנמסרה לצבור וכו׳: כל דעבר בימא יתן ואידך אמר וכו׳ מ״ד כל דעבר בימא מסייע לרבן יוחנן בן זכאי. דמחייב לשקול ואידך מסייע לבן בוכרי וקמ״ל דבהאי פלוגתא גופה הוא דפליגי:

הלכה ה מתני׳ אע״פ שאמרו וכו׳ אם שקלו מקבלין מידם. ובגמ׳ מדייק הכא הא לתבוע אין תובעין אותן ורמי עליה מדיוקא דמתני׳ דלעיל בהלכה ג׳ ומשני: הנכרי והכותי וכו׳ ואין מקבלין מידן קיני זבין וכו׳. בגמרא מוקי לה דהך סיפא אכותים קאי דאין זבים וזבות בנכרים דלא נהיגי בהן: זה הכלל כל שהוא נידר ונידב מקבלין מידן. הא אתיא כמ״ד דדרים איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל ואין לי אלא עולה דכתיבא בהאי קרא אשר יקריבו לה׳ עולה שלמים מנין ת״ל לכל נדריהם מנין לרבות העופות והמנחות והיין ולבונה והעצים ת״ל לכל נדריהם ולכל נדבותם אבל הלכה כמ״ד אין מקבלין מהן אלא עולות נידר ונידב בלבד ועולות העוף בכלל אבל אין מקבלין מהן שאר קרבנות כלל ונכרי שהביא שלמים מקריבין אותן עולות מפני שהנכרי לבו לשמים: וכן הוא מפורש על ידי עזרא. כשרצו הכותיים לסייע אותם ושלחו ואמרו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם השיבו להם לא

קרבן העדה

והוא משיב כהן. וכי שקלים לאו נדבת יחיד הן ולמה יביא מהן עומר ושתי הלחם: כל דעבר בימא יתן. דהיינו כהנים ולויים וישראלים שכולן עברו בים סוף: על הפקודים היינו בין אותן שנמנו לבדן . בין אותן שנמנו עם ישראל יתנו תרומת ה׳ והא דכתיב בפ׳ ואלה פקודי וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו׳ דשמעינן דהכהנים ולויים לא נתנו היינו בתרומת האדנים אבל בתרומת שקלים לקרבנות ציבור הושוו כולן: כל דעבר על פיקודייא. וכהנים ולויים לא עברו במניין לפני משה אלא הוא הלך לפתחי אהליהם ומנה אותן:

תורה אור

הלכה ד מתני׳ קיני זבין וזבות. תורים ובני יונה שזבין וזבות מביאין ובכותים איירי אבל בעכו״ם אין זבין וזבות: כל שהוא נידר ונידב מקבלין מידן. דכתיב איש איש לרבות עכו״ם שנודרים נדרים ונדבות כישראל: וכן מפורש על ידי עזרא. כשרצו הכותים לסייען ושלחו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלקיכם השיבו להם לא

גליון הש״ס

(א) ועי׳ בכ״מ ולח״מ מהל׳ ממעה״ק ה״ב:

תוס׳ הרי״ד

דכהנים חייבין אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן וכל מנחת כהן כליל תהיה וגו׳ האיך נאכלין ע״כ פייך שפיר דרכי שלום אבל כהנים דאע״פ שהן חייבין מ״מ אין ממשכנין מפני דרכי שלום דהא הם טוענים שפטורין הן ע״פ דין וע״כ לא דמי למייבי ערכין וחרמים ובהוצאת השבוע בד״מ דהתם ב״ד של כהנים אין להם פלוגתא בדין משא״כ הכא דב״ד של כהנים ס״ל דכהנים פטורין ע״כ לתבוע תובעין אותן דבאמת חייבין הן אך אין ממשכנין מפני שלא להתקוטט עם ב״ד של כהנים ואם אינן רוצים ליתן ברצונם אין ממשכנין אותם וזהו שייך אליבא דריב״ז משא״כ אליבא דבן בוכרי דס״ל דכהנים פטורין באמת והא דאין ממשכנין דאבל כהנים הוא כמו אין ממשכנין גבי נשים ועבדים וקטנים משום דפטורין באמת וכדפירש הרמב״ם ז״ל בפ״א מה׳ שקלים גבי נשים ועבדים וקטנים דפטורין ואפילו דרכם ליתן או עתידים ליתן אם אינן נותנין אין ממשכנין אותן ולא איירי הא דאין ממשכנין מבר חיובא אלא איירי מבר פטורא והא דקאמר אין ממשכנין הוא ברוצה ליתן ברצונו לא תימא כיון שהגיע שעת למשכן ממשכנין כיון שרצונו ליתן אם לא שיאמר אינני רוצה אבל כ״ז שהוא אומר רוצה אני ממשכנין אותן ע״ז קמ״ל דאין ממשכנין לבר פטורא הרוצה ליתן משא״כ לויב כשרוצים ליתן ממשכנין אם לא שיאמר אינני רוצה אבל נשים ועבדים וקטנים אין ממשכנין אע״פ שרוצין ליתן וכמו כן גבי כהנים ג״כ אפילו אם רוצה ליתן אם אין נותנין אין ממשכנין והאיך שייך בדבר שלום דכי יש הא מחלוקת בין ב״ד של כהנים לבינינו הא לכו״ע פטורי אך אין ממשכנין אפילו אי שרוצה תמיד ליתן וא״כ היכי שייך טעמא מפני שמחלוקת של ב״ד של כהנים ע״כ קאמר מפני הכבוד [והא דצריך כלל לטעמא מפני הכבוד ולא סגי בהא דפטורין כמו גבי נשים ועבדים וקטנים דאין שייך שם מפני הכבוד ואעפ״כ אין ממשכנין אותם כיון דפטורין רק משום דרגילין ליתן ואותן שאין בל מיובן אלא משום שרגילתן ליתן אין ממשכנין אותם ז״א דגבי כהנים סד״א דאף משום שרוצה ליתן למוד נמי ממשכנין דמדקדקין עמהם יותר ולא דמי רצון הכהנים לרצון דנשים ועבדים וקטנים דהרצון של נשים ועבדים וקטנים אין גורם חיוב על משכון משא״כ בכהנים שרוצים עליהם המצוה הו״א דממשכנין אותם עד שיקיימו מצותן אם לא שיאמרו אינני רוצה קמ״ל דאעפ״כ אין ממשכנין אותם מפני הכבוד ובאמת בלוים ממשכנין להרוצין ליתן וכל עיקר דינא דאין ממשכנין הוא קאי הכל על שרוצין ליתן דלא הלי המשכון במי שמחויב ליתן ולא איירי התנא במי שמחויב ממשכנין ומי שאינו מחויב אין ממשכנין ילא נחית לעיקר החיוב ולא איירי בענין משכון ונשים ועבדים וקטנים שרוצין ליתן אין ממשכנין ולוים שרגילים ליתן ממשכנין אבל כהנים שרוצין ליתן אין ממשכנין מפני הכבוד] ועכשיו דזכינו בע״ה לזה נקדים מה דגרסינן בהלכה ד׳ על מתני׳ אע״פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלין מידן ודייק בגמ׳ משיפא דוקא אם שקלו מעצמן הא לתבוע אין תובעין ופריך הכא הת אמר תובעין והכא את אמר אין תובעין פי׳ מרישא דמתני׳ דהלכה ג׳ דייקינן אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים משמע אבל לתבוע תובעי׳ ומשני כאן שהביא ב׳ שערות וכאן שלא הביא ב׳ שערות דהביא ב״ש דורא אין ממשכנין אבל תובעין ולכאורה קשה דהתינח קטנים אבל מנשים ועבדים קשה דהא קתני אם שקלו מקבלין מידם משמע דאין תובעין והאיך תנינן בהלכה ג׳ אין ממשכנין נשים ועבדים משמע דוקא למשכן הוא דלא אבל לתבוע תובעין אבל ז״א דכיון דנקט נשים ועבדים וקטנים בחד בבא קתני גבי נשים נמי אין ממשכנין אבל אין, ה״נ דאין תובעין ג״כ דאינן חייבין כלל:

ועפ״ז מדויק שפיר שיטת הרמב״ם ז״ל דדבריו ז״ל מבואר להלכה מתוך סוגיא דידן דהנה בפירוש לשון אין ממשכנין דמדייקינן הא לתבוע תובעין דבני חיובא נינהו משום דחייבין באמת רק אין ממשכנין ויש לומר דהא דלתבוע תובעין כגם דבני פטורי נינהו משום דמיירי ברוצין ליתן וע״כ מתחלה מדייק הגמ׳ מלשון אין ממשכנין הא לתבוע תובעין דהוא בר חיובא גבי קטנים ומסיק הדא דתימר בשהביא ב״ש אבל אם לא הביא ב׳ שערות לא בדא דאו קטנים פטורין וע״כ הא דדייקינן ממתני׳ דלתבוע תובעין הוא מיירי בשהביא ב׳ שערות דהוא בר חיובא ופריך הגמ׳ דו״א דלא נוכל לדייק הא לתבוע תובעין ורק אין ממשכנין ומיירי בהביא ב׳ שערות ז״א כמו דפריך ולמשכן אין ממשכנין אפילו משהביא ב׳ שערות בתמי׳ דאי ס״ד דל׳ בוע תובעין משום דחייבין כשהביאו ב׳ שערות א״כ צריך למשכן ג״כ כיון דהביאו ב׳ שערות כגדול הוא אלא ע״כ דנדחה הדיוק דהא לתבוע תובעין דמיירי בשהביא ב׳ שערות דכיון דהביא ב׳ שערות אפילו למשכן נמי צריך למשכן אותם אלא ע״כ דמיירי מהפטורין לגמרי אך דרגילין ליתן או שרוצין ליתן וכיון דמסיק דהא דנקט מתני׳ אין ממשכנין הא לתבוע תובעין לא מיירי בבר מיובא אלא ברגילין ליתן ע״ז מסיים כיני מתניתא אין ממשכנין הכהנים מפני הכבוד וע״כ מתני׳ דהת״ק אתא אפילו לבן בוכרי דס״ל דכהנים פטורין באמת והא דנקט אין ממשכנין הוא אפילו לרגילין ליתן וגבי כהנים נמי דכוותי׳ ס״ל אין ממשכנין הכהנים אפילו שרגילין ליתן מפני הכבוד ואם הייתו מדייקין דהא דאין ממשכנין הא לתבוע תובעין משום דחייבין באמת א״כ גבי כהנים נמי הויתו מדייקין אין ממשכנין הכהנים הא לתבוע תובעין משום דחייבין באמת א״כ לא שייך לומר דאין

רידב״ז

ובהוריות דף ו׳ א״פ אפילו למ״ד חטאת שכיפרה בעליה למיתה אזלי חטאת שמתו בעלי׳ בציבור תיקרב מנ״ל לר״פ הא ומסיק מסעירי ר״ח דאמר רחמנא למיתי מתרומת הלשכה דחטאת הוא ודלמא מתו מרייהו דהנהו זוזי אלא ש״מ דבציבור תיקרב ופרש״י ז״ל דאזלינן בתר רובא ופריך ודילמא לא מתו כו׳ ע״ש היטב הרי דמצינו דאותן הקרבנות הבאין מתרומת הלשכה לא איכפת לן מה שנתערב בזה מעות מאיזה אנשים אשר מעותיהן פוסלין בקרבן דהא אמר רחמנא לכל ישראל לשקול בתרומת הלשכה ואמר רחמנא למיתי שעירי ר״ח והטאת ציבור מתרומת הלשכה ודילמא מת אחד מהן והוי חטאת שמתו בעלי׳ אלא ע״כ הזינן דהתורה לא הקפידה על תרומת הלשכה ממה שנתערב מעות של יחידים הפוסלין הקרבן והיינו דקאמר הכא ג״כ דאמר רחמנא לכהנים לשקול לתרומת הלשכה ומ״מ מביאין מתרומת הלשכה עומר ושתי הלחם ולחם הפנים והיינו דמדמה זל״ז דחטאת יחיד מתה אין חטאת ציבור מתה והראיה מתרומת הלשכה דמייתינן חטאות ודילמא מת חד מלה ע״כ דמתרומת הלשכה לא קפדה התורה מה שנמצא מעות יחיד הפוסל להקרבן ה״נ מנחת יחיד קריבה כליל ואין מנחת הציבור קריבה כליל ושפיר מייתינן מתרומת הלשכה העומר ושתי הלחם וכו׳ ולא חיישינן ממה שיש בתוכו מעות מכהנים וס״ל לרב המנונא כר״פ דאף ר״י מודה בזה אבל הגמ׳ לא ס״ל כר״פ כמו דפריך התם על ר״פ ודילמא לא מתו וקשה משיבין לאדם דבר שאין מודה בו והא דקאמר משיבין חכמים לר״י מאי שייכות ר״י לזה הענין דהכמים ישיבו לו דל״ל דר״י ס״ל כבן בוכרי דכהנים אינן חייבין לשקול משום וכל מנחת כהן ז״א דהא בסוף שמעתא גרסינן ר״י ור״נ חד אמר כל דעבר בימא וחורנה אמר כל דעבר על פקודיא יתן מ״ד כל דעבר בימא מסייעא לריב״ז ומ״ד כל דעבר על פיקודיא מסייעא לבן בוכרי ואי ס״ד דר״י ס״ל כבן בוכרי א״כ למה קאמרינן חד אמר וחורנה אמר משמע דלא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא ואי ר״י ס״ל כבן בוכרי דהא הכמים משיבין לו והוא מותיב לן והם מתיבין לו כדמסיק כדברינו א״כ פשיטא דר״י הוא דסבירא לי׳ כל דעבר על פיקודיא ועוד והוא מותיב לן פי׳ המפרשים ז״ל אינו מובן לי אבל כדמעיין היטב בפי׳ המשניות להרמב״ם ז״ל מובן הדבר דהא דגרסינן במתניתין א״ל ריב״ז לאו דריב״ז הוא דקאמר זאת לר״י ז״א אלא דקאמר לבן בוכרי וביבנה הוא דקאמר ליה והכל מדברי ר״י אמר ר״י העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא א״ל ריב״ז לא כי אלא כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושתי הלחם וכו׳ והוא הכל מדברי ר״י דקאמר הפלוגתא שהיה בין בן בוכרי לבין ריב״ז ביבנה ומסיים דבן בוכרי ס״ל כך דכהנים פטורין וריב״ז ס״ל כך דכהנים חייבין ומסיק ר״י קושיא בשם כהנים שכהנים דורשין מקרא זה לעצמן והכריע דאינם חייבין ואדרבה חוטאים בזה כשיתנו ולא כריב״ז ולא כבן בוכרי דס״ל שאינו חוטא וכן בוכרי וריב״ז פליגי בזה אם כל דעבר בימא או על פקודיא ורק בן בוכרי ס״ל דבדיעבד אינו חוטא ואתו הכהנים ודורשין מקרא זה לעצמן דאף בדיעבד חוטא הוא והוא הכל מימרא דר״י דאמר לפני חכמים דבן הוא פלוגתא דבן בוכרי וריב״ז ביבנה וקושיא בשם הכהנים ואתו הכמים והשיבו לר״י הקושיא שהקשה בשם הכהנים משום דאין מנחת ציבור קריבה כליל ואיהו מותיב לן פי׳ דר״י דהק׳ לפני הכמים הקושיא בשם הכהנים וחכמים תירצו לו את קושיתן משום דהוי מנחת ציבור ועל זה מותיב להן ר״י המקשן הקושיא בשם הכהנים על תירוצן של החכמים הלא נדבת ציבור א״כ יקשה לבן בוכרי קושיא של הכהנים כיון דס״ל לבן בוכרי כל דעבר על פקודיא יתן ואין הכהנים מחויבים א״כ למה אין חוטאים וישאר קושית הכהנים דמקשין מעומר ושתי הלחם דהם הקשו קושייתן בין לבן בוכרי בין לריב״ז וא״כ תרילכם הוא שפיר על קושייתן אליבא דריב״ז כיון דבאמת חייבין א״כ לא קשה מעומר ושתי הלחם כיון דהוי מנחת ציבור אבל לבן בוכרי דס״ל דפטורין א״כ ישאר קושייתן האיך מביאין והאיך אינן חוטאים כשמביאין האיך יאכל העומר ושתי הלחם כיון דנדבת יחיד הוא והינהו מתיבין ליה כיון שנמסרה לציבור כמו שהוא נדבת ציבור כן נראה לפענ״ד

שנויי נוסחאות (שו״א) זו בד״ו תו. (שו״א) מהן בד״ו מידן. (שו״ג) אבל מקבלין מהן נדרים ונדבות בד״ו אבל נדרים ונדבות מקבלין מידן ובד״ו ליתא. כל שנידר בד״ו כל שהוא נידר. (שו״ד) שאין נידר ונידב בד״ו שאינו לא נידר ולא נודב. (שו״ו) וכן מפורש בד״ו וכן הוא מפורש. שנאמר בד״ו ליתא.

חתם סופר

העכו״ם והכותי ששקלו אין מקבלין מהם וגו׳ וכן מפורש ע״י עזרא לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו. פי׳ וממומרי שקלים ביניו בבהמ״ק ועיין לקמן בירושלמי וברמב״ם פ״א משקלים. ול״ע דבלאו האי טעמא נמי אין מקבלין דהא קרבנות צבור אינן באין משלהם כמ״ש תוס׳ מנחות ע״ג ע״ב ד״ה איש איש. ותכ״ם כמ״ד סתם דאין מביאין משל גוי אלא עולה וא״כ היך יתנו שקלים ויביאו מהם מנחות ושלמי ציבור וחטאות. והכי מעטם זה אך הכהנים שוקלים משום דכתיב וכל מנחת כהן כליל תהיה. ומיהו י״ל אה״נ אלא הדא מתרי ותלת טעמי נקט ונקיט עפי הך קרא דעזרא משום דלא תקשי לנו הא בפ׳ שקלים כתיב כי תשא את ראש בנ״י וגו׳ ונתנו איש כופר וגו׳ וא״כ נסי דבני ישראל ממעט גוים מ״מ נימא איש לרבות גוים ויסיה ממועט משום דגל ומרבינן בי׳ נשום דבר כמו בערכין [מס׳ ערכין ה׳ ע״ב] ומ״ע נאמר שאין מקבלים מהם שום שקלים בשום אופן. וע״כ צריך לומר דמוקמי׳ איש לרבות מופלא סמוך לאיש דישראל [עי׳ נזיר דף ס״ב ע״א] ומייתי׳ ראיה לזה מדכתיב לא לכם ולנו ואי ס״ד איש אתי׳ לרבוי׳ גוי א״כ גם בערכין מרבינן גוי גדול שיודע להפלאות עכ״פ ומ״מ לא קבל עזרא שקלים מהם. אע״כ איש הכא והתם לא אתי אלא לרבוי׳ מופלא סמוך לאיש דישראל וק״ל. עוד נראה דמפרש קרא הכי כיון דמ״מ של בנין בהמ״ק דאורייתא מוטל על ישראל ואין אנו יולאים י״ח אם מתשתפים גוים בבנינו והיינו לא לכם ולנו. וממילא ה״ה שקלים לקרבנות צבור אין אנו יוצאים ידי מובותינו בשותפות גוי. ול״ל דה״ם דערכין ה׳ ע״ב קאי אקיפי׳ דקרא אין לכם חלק וזכרון בירושלים דליכא מ״ע נבנות ירושלים:

הגהות מהר״ם יפ״ם

וכן מפורש על ידי עזרא. נ״ב נ״ל וכן הוא מפורש על ידי עזרא:

עזרא ד לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו [א] ואלו שחייבין בקלבון לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל לא כהנים ונשים ועבדים וקטנים השוקל על יד כהן על יד האשה על יד עבד על יד קטן פטור [ב] ואם שקל על ידו ועל יד חבירו חייב בקלבון אחד ור' מאיר אומר שני קולבנות הנותן סלע ונוטל שקל חייב שני קולבנות [ג] השוקל על יד עני ועל יד שכינו ועל יד בן עירו פטור ואם הלוום חייב [ד] *האחין השותפין שחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון וכמה הוא קלבון מעה כסף דברי ר"מ וחכ"א [ה] חצי מעה: **גמ'** אע"פ שאמרו כו'. הא לתבוע אין תובעין הכא את אמר תובעין והכא את אמר אין תובעין כאן בשהביא ב' שערות וכאן בשלא הביא ב' שערות: הנכרי והכותי כו'. א"ר בא (ביבא) תיפתר כמ"ד כותי כנכרי *דאתפלגון כותי כנכרי דברי רבי רשב"ג אומר כותי כישראל לכל דבר אמר ר' לעזר מתני' ויקרא א בנכרים הא בכותים לא *ותני כן °אדם (א) לרבות שם את הגרים °מכם [ו] להוציא את המומרים מתני' פליגא על ר' אלעזר אין מקבלין מידם קיני זבין וזבות קיני יולדות וכי יש קיני זבין וזבות בעכו"ם [א] אלא רישא בעכו"ם וסיפא בכותים ([ב] והא כיני) כן הוא רישא בעכו"ם וסיפא בכותים *אמר ר' יוחנן [ז] בתחילה אין מקבלים מהם לא דבר מסוים ולא דבר שאינו מסוים ובסוף מקבלין מהן דבר שאינו מסוים ואין מקבלין מהן דבר

קרבן העדה

לא לכם ולנו לבנות בית בשותפות לאלקינו ולכם אין חלק לדקה וזכרון בירושלים: קולבון. כלומר דבר קל ומועט שמוסיפים על מחצית השקל כשרוצין ליקח מן השלחני ב' חצאי שקלים בעד שקל שלם: השוקל ע"י אשה וכו' פטור. כגון שהלוה להם דכיון דפטורין הן לא מחייבי בקלבון ואי לא הלוה להם אלא שפורע בשבילם אפי' שוקל בשביל בר חיובא פטור מן הקלבון כדלקמן: ואם שקל על ידו וע"י חבירו. בשהלוהו איירי ושוקל שקל שלם מחצית השקל בשבילו ומחצית השקל שמלוה לחבירו חייב קולבון אחד דסבר הנותן מחצית השקל הכתוב בתורה פטור מן הקלבון וכ' ששקלו שקל שלם אין נותנין אלא קלבון אחד: רבי מאיר אומר שני קלבונות. דסובר ר"מ השוקל מחצית השקל חייב בקלבון הלכך שנים ששקלו שקל שלם חייב ב' קלבונות: הנותן סלע. דהיינו שקל שלם לשלחני של הקדש ונוטל ממנו מחציתו ושקל האמור כאן היינו מחצית השקל: נותן ב' קלבונות. מפרש בגמ':

גמ' הא לתבוע אין תובעין. מדקתני אם שקלו מקבלין מידן משמע אם שקלו מעצמן מקבלין אבל אין תובעין מהן וקשיא הכא אמרינן שאין תובעין וברישא תנן אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים דמשמע אבל תובעין מיהת: כאן. רישא איירי בקטן שהביא שתי שערות ותובעין וסיפא בקטן שלא הביא שתי שערות דאפי' תובעין נמי לא: תיפתר. תפרש דמתני' אתיא כמ"ד דכותי כעכו"ם לפיכך אין מקבלין ממנו: דאיתפלגון. דפליגי: מתני' בעכו"ם. דוקא הוא דאין מקבלין מידן אבל מכותיים מקבלין: ותני כן. והניא נמי הכי: אדם. כי יקריב מכם קרבן ודרשינן אדם לרבות את הגרים וקשיא למה לי קרא תיפוק ליה דלא גרע מעכו"ם דאיתרבו מאיש איש שנודרים נדרים ונדבות אלא לאשמועינן דהא דכתיב מכם למעט מומרים דוקא מומרים מישראל אבל מגרים אפי' ממומרים מקבלין והכי קאמר מכם בכם חילקתי אבל בגרים לא ואי לא כתיב אדם ה"א בכם חילקתי ולא באומות כדאיתא פרק קמא דחולין והשתא מכותים אף על פי שחזרו לסורם מקבלין מהן וא"ת הא אדם גבי נדבה כתיב וע"כ לומר דשקלים לנדבה דמיין אם כן למה אין מקבלין מעכו"ם דהא כתיב איש איש י"ל דכתיב גבייהו דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה: ופריך מתני' קשיא לר"א: וכי יש קיני זבים בעכו"ם. הא בני ישראל כתיבי בפרשה אלא ודאי דסיפא בכותים שהיו גרים וכיון שחזרו לסורם קא משמע לן דאין מקבלין מהן וקשיא רישא בעכו"ם וסיפא בכותים: ומשני והא כיני. כלומר יהי כן רישא בעכו"ם וסיפא בכותים: בתחלה. בתחלת הבנין אין מקבלין מהן שום דבר דשמא לרפיון המלאכה מתכוונים: ובסוף. לחזק את בדקיו: ה"ג מקבלין מהן דבר שאינו מסוים ואין מקבלין מהם דבר

פני משה

לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים ולמדו מכאן שלבדק הבית אין מקבלין כלל מהם ולא לבדק חומות ירושלים:

גמ' הא לתבוע. אותן אינן תובעין מדקתני אם שקלו מקבלין מידן משמע אם שקלו מעצמן אבל אין תובעין אותן ליתן א"כ קשיא דיוקא דמתני' דהכא ולדעיל אהדדי דהכא לעיל בהלכה ג' דייקינן אין ממשכנין אותן הא לתבוע תובעין והכא דייקינן במתני' הא לתבוע אין תובעין: כאן. מתני' דלעיל בקטן שלא הגיע לכלל שנים וכשהביא שתי שערות דלקטן כה"ג תובעין וכאן במתני' דהכא כשלא הביא שתי שערות וקתני ליסנא דמקבלין גם אנשים ועבדים משום קטנים דקחשיב להו בהדא בבא: תיפתר. דהמתני' אתיא כמ"ד הכותי כנכרי הוא לכל דבר: דאיתפלגון וכו'. האי פלוגתא גרסי' בפ"ז דברכות ובפ"ג דדמאי ובכמה מקומות: א"ר אלעזר מתניתא בעכו"ם. כלומר לא תידוק דכולא מתני' לא אתיא כרשב"ג דס"ל כישראל הוא לכל דבר דלא היא דרישא דקתני הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מידן ככ"ע אתיא דהכל מודים שאין מקבלין השקלים אף מהכותים שהן באין להלשכה ונוטלין ממנה ג"כ לבדק הבית ואין להם חלק בזה כמפורש ע"י עזרא אבל הסיפא איכא למימר דבעכו"ס הוא דאיירי הא בכותים לא וכרשב"ג דדינן כישראל לשארי דברים: ותני. בת"כ כן אדם כי יקריב מכם אדם לרבות את הגרים מכם להוציא את המומרים וכדיהב שם טעמא שהגרים מקבלי ברית הן כישראל יצאו המומרים שאינן בני ברית שהרי הפרו ברית וכה"א זבח רשעים תועבה וא"כ מקבלין מן הכותים דקסבר גרי אמת הן: מתני' פליגא על ר' אלעזר. קשיא עליה המתני' דהיכי מצית לאוקמי הסיפא בעכו"ם בלבד ולא בכותיים והא קתני אין מקבלין מידם קיני זבין וכו' וכי יש קיני זבין וקיני זבות בעכו"ס והלא אימעטו מזיבה דאינה נוהגת כהן כדדרשינן בני ישראל מטמאין בזיבה ואין העכו"ס מטמאין בזיבה ומאי שייכא קינין בהו: אלא רישא בעכו"ס וסיפא בכותים. כלומר אלא ע"כ דרישא דמיירי בשקלים מיירי בעכו"ס אבל הסיפא קתני זבין וזבות וכו' לא מיתני אלא בכותים בלבד: והא כיני רישא בעכו"ס וסיפא בכותים. כלומר והרי דלא מצינן לפרש אלא כן דרישא מיתני אף בעכו"ס וסיפא בכותים בלבד ושמעינן דלא כר' אלעזר ומוקמינן מתני' כרבי דס"ל כותים גרי אריות הן ודינן כעכו"ס לכל דבר: בתחלה. בתחלת הבנין אין מקבלין מהן כלל לא דבר המסויים כגון אבן או קורה ולא דבר שאינו מסויים דחיישינן לרפיון ידים הן מתכוונין שיהו סומכין עליהן ומתוך כך ירפו ידיהם מן הבנין: ובסוף מקבלין מהן דבר שאינו מסויים ואין מקבלין מהן דבר

רידב"ז

לפענ"ד פירושא דהאי שמעתתא בע"ה ורחיה לדברינו כשתעיין בעינא פקיחא בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל מוכח הוא דכל המאמר הוא מר"י וכן בוכרי וריב"ז לא פליגי בקושית הכהנים אלא אי כל דעבר בימא או על פקודיא וכן מפורש בפרש"י ז"ל ותוס' ז"ל במס' מנחות דף כ"א ע"ש והו"ק:

הא לתבוע אין תובעין. פי' מדקתני ואם שקלו מקבלין מידם משמע דלתבוע אין תובעין ואילו ברישא דמתני' קתני אין ממשכנין משמע לתבוע תובעין ומשני כהס"ד דמשני לעיל כאן שהביא ב"ש וכאן שלא הביא ב"ש ולהמסקנא לעיל נסתר האי תירוצא ולא מיירי הרישא בשהביא ב' שערות בבר היובה ומיירי בבעל פטור אך שרגיל ליתן ורוצה ליתן ואין ממשכנין אבל תובעין ומתניתין דידן מיירי בקטן בר פטור [ואינו רגיל] א"כ איידי דקתני גבי עכו"ם ואם שקלו אין מקבלין מידן קתני נמי גבי קטנים ליסנא דמקבלין מידן:

אר"א מתניתין בנכרים הא בכותים לא כו'. פי' דרישא מיירי מנכרים וכותים אבל סיפא לא מיירי רק מנכרים לחוד ע"ז פריך וכי יש קיני זבין בנכרים הא הנכרים אין מביאין לעולם במציאות זה הקרבן כדכתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות אלא איפוך דרישא מיירי בנכרים ומיירי מתרווייהו בין מנכרים בין מכותים ובסיפא לא מיירי מנכרים כלל רק מכותים לבד וכן פי' בת"ח ז"ל ונוטה לפי' הפ"מ ז"ל:

תוס' הרי"ד

דאין ממשכנין אע"פ דחייבין באמת מפני הכבוד וכי מפני הכבוד אין מוציאין מידם בע"כ ולמה גרע מחייבי ערכין והדמים והוצאת הטבוע גבי ד"מ אלא ע"כ משום דרכי שלום משום דב"ד של כהנים ס"ל דפטורין והא אתיא מתני' דסת"ק אליבא דריב"ז ולא כבן בוכרי דס"ל דפטורין דא"כ מה נקט אין ממשכנין הו"ל אין תובעין ומדנקט אין ממשכנין משמע דתובעין משום דחייבין ולדידהו פטורין מאת"כ לפי המסקנא דאין ממשכנין הוא על מי שרוצין ליתן ועכ"ז אין ממשכנין א"כ גבי כהנים נמי דכוותיה אין ממשכנין הכהנים אפילו שרוצין ליתן מפני הכבוד וע"כ דאתיא מתני' לסת"ק אף כבן בוכרי ולפ"ז לריב"ז אין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום הא לתבוע תובעין משום דבני חיובא נינהו ולבן בוכרי אין ממשכנין הכהנים שרוצין ליתן מפני הכבוד ולבן בוכרי לא שייך גבי כהנים שרגילין ליתן דאין ממשכנין מפני דרכי שלום ז"א דהא אין שום פלוגתא עם ב"ד של כהנים בינינו וע"כ לפי המסקנא לא דייקינן דאין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים הא לתבוע תובעין דמיירי מבר חיובא אלא דאין ממשכנין להרוצין ליתן תמיד וסיפא דמתני' אין ממשכנין הכהנים תלי בפלוגתא דריב"ז ובן בוכרי דלבן בוכרי הוא כמו ברישא אין ממשכנין הכהנים הרוצין ליתן מפני הכבוד ולריב"ז אין ממשכנין הכהנים [החייבים הא לתבוע תובעין] ואין ממשכנין מפני דרכי שלום והרמב"ם ז"ל פסק כן לפום המסקנא דפסק כריב"ז ופסק כפי המסקנא דנשים ועבדים וקטנים פטורין לעולם ואין ממשכנין לרגילין ליתן אבל כהנים חייבין כריב"ז ואין ממשכנין מפני דרכי שלום ואתי שפיר שיטת הרמב"ם ז"ל לפי המסקנא בלא שום פיקפוק כלל והסוגיא דס"ד מדייק מרישא לסיפא הכא את אמר תובעין והכא את אמר אין תובעין. ומשני כאן שהביא ב' שערות וכאן שלא הביא ב' שערות והוא הכל לפי הס"ד אבל להמסקנא לעיל בסוגיא דידן מיפריך האי דיוקא דע"כ הא דאין ממשכנין אבל לתבוע תובעין הוא לרגילין ליתן דאי בשהביאו ב' שערות הוי לי' להיות ממשכנין ג"כ והכא האי סוגיא דס"ד אתא לפי הס"ד אבל באמת למסקנא מיפריך לעיל האי דיוקא והכא דקפריך בס"ד על דיוקא דהוי מדייק מרישא הא לתבוע תובעין הא מסיפא דקן מתני' מוכח דאין תובעין ומשני דהדיוקא דסי' מדייק דהא דלתבוע תובעין הוא על ב"ש אבל להמסקנא

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סי"א) שחייבין כד"ו חייבין. (סו"ב) בקלבון כד"ו בקולבון (וכן לקמן). (סו"ג) ונשים ועבדים וקטנים כד"ו ולא נשים ולא עבדים ולא קטנים. (סו"ד) כהן על יד האשה על יד עבד על יד קטן כד"ו העבד על יד האשה על יד הכהן על יד הקטן. (סו"ה) ואם שקל כד"ו ליתא. (סו"ו) בקלבון אחד ור' מאיר אומר כד"ו בקולבון אחד רבי מאיר אומר וכד"ש כ"ז ליתא. הנותן סלע ונוטל כד"ו נתן סלע ליטול. (סו"ח) ועל כד"ו על. ועל כד"ו על. ואם כד"ו אם. (סו"י) וכשחייבין כד"ו ושחייבין. (סוי"ב) מעה כד"ס ליתא. (סו"ג) אין כד"ו אינן. (סוס"ז) בא בבבלי ביבי. (סוכ"ב) וזבות קיני כד"ו וקיני זבות קיני. וזבות בעכו"ם בבבלי וקיני זבות בעכו"ם. (סוכ"ד) והא כיני רישא כ"ס כד"ו ובבבלי כן הוא רישא. (סוכ"ז) דבר שאינו מסוים ואין מקבלין מהן דבר מסוים כד"ו דבר מסויים ואין מקבלין מהן דבר שאינו מסויים.

עמודי ירושלים

אדם לרבות את הגרים כתב הרא"פ וקשה לי מה צריך לרבות את הגרים הלא אף העכו"ם נודרים נדרים ונדבות ואתרבי להו מאיש איש. ובאמת דבר נשאל בזה ר' ישעיה הרא:ון בתשובתו הנובאת בא"ו סי' הנל"ד יעו"ש מ"ש בזה ובקרבן אהרן פ' ויקרא:

טוב ירושלים

אלא רישא בנכרי וסיפא בכותים והא דקתני תמאת ואשמות מיירי בכותים דבנכרים אין קרבים אלא עולות כל"ע וכ"ה במנחות ע"ג א' וכפי' לרמב"ם ומסייע לזה שיטה זו דסיפא דוקא בכותים ולא כהתוי"ט ומה שדייק ממלת זה הכלל כבר כתב נתלמו דמליצו דהכא לא מרבה מידי:

מסורת הש"ס

ב"ק לט

ירושלמי ברכות פ"ז ה"א

ב"ב פ"ב

ערכין ו א

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"ג משקלים ה"ב

כז
ב מיי' שם הלכה ו וכה"ג

כח
ג מיימן שם הלכה ג

כט
ד מיימן שם הלכה ד ופ"ו מבכורות ה"י

ל
ה מיימן פ"ג משקלים ה"ז

לא
ו מיימן פ"ג ממעה"ק ה"ד

לב
ז מיימן פ"ח ממתנות עניים הלכה ח

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א מלת אלא מיותר וכך צ"ל רישא בעכו"ם וכו':

ב צ"ל כיני ריש' וכו':

גליון הש"ס

(א) ע' בקרבן אהרן שם ולק"מ וע' ברמב"ם פ"ג ממעה"ק ה"ה וע' במשנ"מ ח"ב כתו"מ ס' קכס:

עין משפט נר מצוה

לג
א מיימן פ"א מערכין ה"א
לד
ב מיימן שם הלכה ו
לה
ג מיימן פ"ח ממתנות עניים הלכה ח

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג ובלבד שהוא מסוים. פתר לה בתחלה שאפילו מעותיו יוליכם לים המלח מהניחין פליגי על רשב"ל וכו'. ול"ג ורשב"ל אמר וכו'. דכבר נקט ותני ליה לעיל:
ב ה"ג כשאמר נכרי הרי עלי עולה ושמע ישראל וכו'. והיינו נידרין שע"י העכו"ם נידר:
ג ה"ג לא הביא עמה נסכים והביא א"כ מקבלין הימנו ולא לכלי שרת אינון מותר נסכים נמצא מביא דבר שאינו מסוים. וקשיא לר"ל. והתיב ר"י בר בון והא תנינא מעריכין ונערכין ועורכין וכו'. לתרוצי לר"ל. לא לבדק הבית אינון וכו' והוי דבר מסוים וא"ה מקבלין אע"כ מאי אית לך למימר כיון דאינו לא נתכוון לבד"ה אלא לשמים ומאליהן הן באין לבד"ה. ואינו אסור לר"י לקבל מהן אלא כשנתכוון להד"א לבד"ה ה"נ לר"ל:
ד ה"ג ומאליהן הן באין לכלי שרת וכו'...

פני משה

דבר מסויים. כלו"ל דדבר מסויים היא להן לתפארת ולזכרון ודבר שאינו מסויים מקבלין מהן בסוף לחזק בדק הבית שכבר נבנה ואין לחוש לרפיון ידים. ואית דמפרשי בתחלה לכתחלה אין מקבלין מהן ובסוף אם קיבלו א"צ להחזיר להן בדבר שאינו מסויים: מתניתא פליגא על ר' יוחנן. תוספתא בפ"ק דמכלתין אין מקבלין מהן נדבה להקדש בדק הבית ומדקתני להקדש בדק הבית משמע אפי' כבר נבנה ורוצין לחזק וקתני אין מקבלין:
פתר לה. ר' יוחנן דהאמת הברייתא מיירי בין בתחלה בין בסוף: ובלבד דבר מסויים. כלו"ל. אבל דבר שאינו מסויים מקבלין מהן בסוף: מתני' פליגא על ר"ש בן לקיש. דתנינן בפ"ק דערכין נכרי נערך אבל לא מעריך אם הישראל אומר ערך נכרי זה עלי נותן הוא כערך של הנכרי אבל הנכרי שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי לא אמר כלום שאינו מעריך דברי ר"מ רבי יהודה אומר מעריך אבל לא נערך וזה וזה מודים שנודרין ונידרין באם אמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו וכן נידר הוא אם הישראל אומר דמי נכרי פלוני עלי והרי הדמים לנסכת בדק הבית הן נופלין וקשיא לר"ל דאמר אין מקבלין מהן כלל לבדק הבית: פתר לה עולה. לא תימא בנודר הדמים לבדק הבית אלא שנודר שיביא מהן עולה לקרבן וזה מקבלין מהן:
ניחא. דמפרשת נודרים דלעולה קתני: נידרים עולה. בתמיה אלא נידרים דקתני וא"כ ישראל הוא הנודר והיכי מפרשת לה דהרי הישראל מתכוין להדמים שיפלו לבדק הבית והשתא לא דמיא הסיפא להרישא דנודרים בעולה מיירי ונידרים לבדק הבית מיירי והא לא מיתפרשא בחדא גוונא: לא כשאמר וכו'. כלומר והאי בחדא גוונא מפרשת לה על כרחך לא מגית לפרש אלא בכה"ג שהישראל אמר הרי עלי עולה ושמע העכו"ם ואמר מה שאמר זה עלי וא"כ נידרים נמי בעולה מיתוקמא ומכל מקום קשיא וכי אינו מביא עמה נסכים ומותר נסכים וכי לא לכלי שרת אינון נופלין כדתנן לקמן בפ"ד ונמצא מביא העכו"ם דבר מסויים וקשיא בין לר"ל ובין לר' יוחנן והא אין מקבלין מהן דבר מסויים לכ"ע: התיב ר' יוסי בר' בון. על האי קושיא דמדייק לה מהסיפא נודרין ונידרין דלדידך תיפוק ליה דמגית לדייק מהרישא דתנינן נערכין לר"מ ומעריכין לר' יהודה וכי ערכין לא לבדק הבית אינון הולכין דבהא לא מגית לשנויי דאיירי בעולה וא"כ היאך מקבלין מהן ועוד דהכלי שרת עושין ג"כ מהלשכה. ועל כרחך דהאמרת דמרישא לא מגינן לדייק דאיכא למימר דהנכרי לשמים מתכוין ולא לכלי שרת שעושין ג"כ מהלשכה אלא דמאליהן הן באין ופעמים לכלי שרת והשתא היך מה דאת אמר ברישא לשמים הוא מתכוין וכו' כן נמי אף הכא בהסיפא: מה עביד לה רשב"ל. כלומר מאי טעמא דסבירא ליה שאין מקבלין מהן כלל ידחיק נפשיה להני שינויי דשנינן ומהיכא יליף לה לומר כן: פתר לה. מהאי קרא לא לכם וגו' דמשמע שאין להם לא חלק ולא זכרון והלכך בין דבר מסויים ובין אינו מסויים לא בתחלה ולא בסוף אין מקבלין מהן דהא מיהת יהיה להם חלק בבנין: ר' סימון שאל. אי נימא מעתה דדייקת הכי לקרא א"כ אין מקבלין מהן לשום דבר לא לאמת המים לתקנה ולא לחומת העיר וכו' שלא יהיה להם לא חלק כלל ולא שום זכרון בירושלים מאיזה דבר שיהיה:
שייך להלכה ד'

קרבן העדה

דבר מסוים. וה"פ דבר שאינו מסויים כגון מים ומלח ודבר מסויים דבר שנראה בעין אין מקבלין מהן דגנאי הוא ועוד שמתפארים בו: הקדש נדבה לבדק הבית. ולא מפליג בין תחלה לסוף ובין דבר מסויים לשאינו מסויים: ה"ג. ובלבד דבר מסוים. וה"פ ברייתא איירי דוקא בדבר מסויים: מתני'. דפ"ק דערכין קשיא על רשב"ל: הכל שוין וכו'. ברישא תנן עכו"ם רמ"א נערך אבל לא מעריך ri"א מעריך אבל לא נערך זה וזה מודים שנודרין ונידרין ונודרין היינו דמי פלוני עלי ונידרין דמי עלמו עלי או שאמרו אחרים דמי פלוני עלי והכל לבדק הבית שמעינן דמקבלין מהן: ומשני פתר לה. הא דנודרין ונידרין היינו עולות אבל לבדק הבית לא: ופריך הניחא נודרין. איכא לאוקמי בעולה אלא נידרין ליכא למימר בעולה דאם הישראל מדירו שיתן עולה מי ישמע לו העכו"ם: ומשני לא בשאמר הישראל וכו'. וה"ז כאלו הישראל מדירו שהרי ע"י נדר הישראל הוא מתחייב: ופריך ואינו מביא. העכו"ם עם העולה נסכים בתמי' וכיון שצריך להביא נסכים אי אפשר שלא יהי' מותר ותנן לקמן מותר הנסכים לכלי שרת: ומשני נמצא מביא דבר מסויים. כלומ' וליטעמך הא אף לר' יוחנן קשיא הרי מביא דבר מסויים דכלי שרת דבר מסויים הן: התיב ר"י בר' בון. לתרוצי לרבי יוחנן: וערכין לא לבדק הבית אינון. בתמיה ותיקשי לך מתני' גופא: היך מה וכו'. ע"כ לומר דהתם לא מיקרי דבר מסויים כיון דלבו לשמים כלומר לגבוה והכן לבדק הבית יהבינן ליה ה"נ במותר הנסכים כיון שהוא נותנן להקריבן לגבוה וממילא ניתותרו ויהבינן להו לבדק הבית לא מיקרי דבר מסויים: מה עבד לה רשב"ל. דערכין ומותר נסכים לדבר שאינו מסויים מיהא דמיין דקאסר רשב"ל: לבנות בית וגו'. דדוקא אבנין הבית קפיד קרא אבל אכלי שרת וה"ה שאר צרכי הבית לא קפיד קרא: מעתה. דקאמרת כיון דכתיב לבנות בית אבנין הבית קפיד קרא א"כ ה"ה לצרכי ירושלים אין מקבלין מהן כדכתיב שאין להם חלק בירושלים:
מתני'

תורה אור

דבר מסוים רשב"ל אמר בין בתחילה בין בסוף אין מקבלין מהן לא דבר מסוים ולא דבר שאינו מסוים מתני' פליגא על רבי יוחנן *אין מקבלין מהן הקדש ונדבה לבדק הבית פתר לה בין בתחלה בין בסוף א ובלבד דבר (ס"א שאינו) מסוים (נ"י פתר לה במסוים שאפילו מעותיו יוליכם לים המלח) : ר"ש בן לקיש אמר בין בתחילה ובין בסוף אין מקבלין מהם לא דבר מסוים וכו' : מתני' פליגא על רשב"ל דתני *הכל שווין א שהן נודרין ונידרין פתר לה עולה (א) ניחא נודרי' עולה נידרי' עולה לא ב אלא (ב) כשאמר ישראל הרי עלי עולה ושמע נכרי ואמר מה שאמר זה עלי : * ג ואינו מביא עמו נסכים ומותר נסכים לא לכלי שרת אינון נמצא מביא דבר מסויים התיב רבי יוסי בי רבי בון והא תנינן ב נערכין ועורכין לא לבדק הבית אינון היך מה דאת אמר תמן לשמים הוא מתכוין ומאיליהן הן באין לבדק הבית כן את אמר אף הכא לשמים הוא מתכוין ד ומאיליהן הן באין לבד"ה (לכלי שרת) ה מה עבד לה רשב"ל פתר לה ט לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ר' חזקיה אמר ר' סימון שאל מעתה ג אין מקבלין מהן לאמת המים ולחומות העיר ומגדלותיה על שם (שנא') ט ולכם אין חלק וגו' : אלו חייבין בקלבון. (י תני אלו חייבין בקלבון אחד ר"מ אומר שני קולבנות

מתניתא

הלכה ו מתני' *ואלו חייבין בקלבון. לשון קל בון הוא וזהו דבר מועט שמוסיפין על מחצית השקל לפי שהשקלים הכל צריכין להם שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חייב ומפני כך כשהיה אדם הולך אצל השולחני ומצרף השקל בשני הצאין נותן לו תוספת על השקל והותה התוספת נקראת קלבון ולפיכך שנים שנתנו שקל שלם על שניהם חייבין בקלבון כדקתני לקמן: אבל לא כהנים וכו'. דמכיון דלאו בני חיובא נינהו להיות ממשכנין אותן על השקלים פטורין הן מקלבון אם שנים מהן נתנו שקל שלם: השוקל על ידי כהן וכו'. שנתן שקל שלם עליו ועל ידי הכהן או ע"י אשה וכו' פטור הוא מקלבון ואע"ג דאיהו בר חיובא הוא הואיל ושקל ג"כ בשביל בר פטורא פטור: על ידו ועל יד חבירו. וזהו כדפרישית שנתן שקל שלם בשבילו ובשביל חבירו שהלווהו חייב בקלבון אחד אבל אם נותן הוא מחצית השקל שכתוב בתורה פטור הוא מן הקלבון דכתיב זה יתנו כזה יתנו ולא יותר: ר' מאיר אומר נותן שני קלבונות. דס"ל לר"מ הנותן מחצית השקל חייב בקלבון ולפיכך שנים ששקלו שקל שלם חייבין שני קלבונות ואין הלכה כר"מ: נתן סלע ליטול שקל. שנותן שקל שלם והוא סלע להקדש ושיחשבו לו מחצית השקל שהוא חייב. וליטול שקל כלומר מחצית השקל שהוא שקל הקדש ממה שיגבה מן האחרים שיחזירו לו מההקדש חייב הוא בשני קלבונות מפני שמה שאמרנו בשקל שקל שלם אינו חייב אלא בקלבון אחד להת"ק היינו כששוקל כולו להקדש כגון שנים ששקלו על שניהם אבל זה שנוטל חצי שקל אחד מן ההקדש נותן הוא שני קלבונות:
מתניתא

תוס' הרי"ד

להמסקנא אינו כן וסומך הירושלמי על המסקנא דלעיל וזה מצוי כמה פעמים בירושלמי ובמסקנא תרתי מתני' מיירי בשלא הביא ב' שערות ובני פטורי נינהו רק בה"ג מיירי שרגילין ליתן ותובעין אותם ואין ממשכנין ובס"ד דקתני ואם שקלו מקבלים מידם משמע דאין תובעין הוא לאותן שאין רגילין ליתן א"כ אפילו רגילין ליתן והתובעין מהם וכא דקתני מקבלים מידם משום דבסיפא מסיק גבי עכו"ם דאין מקבלין מהם נקט הכא נמי לישנא דמקבלין מידם ודו"ק:
כלאין

רידב"ז

תני אלו חייבין בקלבון אחד וכו' מתניתא דר"מ עד סוף הסוגיא. ב' פעמים גרסינן הכא מתניתא דר"מ והך מיותר הוא בלי ספק והק"ע ז"ל מוחק עד מתניתא דר"מ בתרא והפ"מ ז"ל מוחק מתניתא דר"מ בתרא ומקיים מתניתא דר"מ קמא ומוחק מן מתניתא דר"מ בתרא עד תיבת ר"מ כמין מטבע כו' וכל"ס שנשתבש הכא מהמדפיסים והמעתיקים אבל לבתר הגהתם קשה לי להבין ולפענ"ד נראה דיש כאן ט"ס קטן אחד המלוי וט"ס דמוכח דבפעם הראשון גרסינן במי ששקלו שלם שהוא פטור מקלבון ובפעם השני גרסינן שהוא חייב וע"כ הוא דחייב וט"ס הוא הא דגרסינן תחילה פטור ותיבת מתניתא דר"מ בתרא מיותר ומוכח הוא דהא קאמר תחילה מתניתא דר"מ והמפרשים ז"ל הגיהו זאת ובדפוס קראטשין לא נמצא מן מתניתא דר"מ בתרא כלל אבל אולי הגי' כמו שהוא הכל לפנינו [רק מתניתא דר"מ דכפיל ב' פעמים פשיטא דהשני מיותר] מתפרש ג"כ וה"פ מתניתא דר"מ פי' מתניתין דידן דתני ואלו שחייבין בקלבון דמתחיל ענין דקלבון כמו דמתחיל במשנה ג' גבי שקלים גופיה לענין משכון את מי ממשכנין לוים וישראלים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכמו כן מתחיל במשנה הזאת ואלו שחייבין בקלבון לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל לא כהנים ונשים ועבדים וקטנים וקשה פשיטא דפטור דהקלבון הוא מה שמגרע להקדש בין חצי שקל לסלע וכיון דקמ"ל דפטורין משקל פשיטא דפטורין מקלבון דהא פשיטא דמי שפטור מלשקול פשיטא דאינו מתחייב בקלבון דעל מה יתחייב קלבון כיון דפטור כל עיקר לשקול על מה יתן קלבון ע"ז קאמר דמתני' קמ"ל אפילו אליבא דר"מ דס"ל דאינו נותן הקלבון על הפסד השקל שלו אלא דהוא חיוב באנפי' נפשיה ואפילו לבתר שנפטר מנתינת השקל חייב ג"כ בקלבון אפילו לאחר שנתן שקל שלם דאין שום הפסד בהשקל חייב ג"כ בקלבון אלמא דקלבון לאו משום דלא יגרע מהשקל דהא אפילו בנותן שקל שלם חייב ג"כ בקלבון אלמא דקלבון לאו על הפסד השקל הוא כדי שיהא השקל שלם ז"א אלא דהוא חוב בפני עצמו דהא אפילו במקום שאין הפסד השקל חייב ג"כ בקלבון דהא מי שנתן שקלו שלם לא עשה הפסד כלל ואעפ"כ חייב בקלבון אלמא דהוא חיוב אחריתי וע"כ שפיר קמ"ל ב' דינים א' דהם פטורין משקל

שנויי נוסחאות (סו"ג) יוחנן אין בבבלי יוחנן דתני אין. (סו"ד) ונדבה בד"ו נדבה. פתר לה בין כו' עד שאינו מסויים בד"ס ליתא. (סו"ה) ובלבד דבר מסוים בד"ו ובלבד דבר שאינו מסויים. פתר לה במסויים כו' עד המלח בד"ו ליתא. (סו"ו) ר"ש בן לקיש כו' עד דבר מסויים כו' בד"ו ליתא. (סו"ס) דתני בד"ו ליתא. (סו"א) אלא בד"ו ליתא. כשאמר בד"ו בשאמר. (סו"ב) עמו בד"ו עם ה. (סו"ג) אינון נמצא בד"ס אינו נמצא. (סו"ד) דבר מסויים בד"ס דבר שאינו מסויים. רבי יוסי בי רבי בון בבבלי ר' יוסי ברבי ביבין ובד"ס רב אסי בר ביבין. (סופ"ו) ועורכין בד"ו וערכין. לא בד"ס ליתא. (סו"ז) באין לבדק בד"ו באין לכלי שרת לבדק. כן את אמר בבבלי בזאת אמר. (סו"ט) לבד"ה בד"ו לכלי שרת. (סו"ב) חזקיה בד"ו חלקיה. (סו"ג) לאמת המים ולחומות בבלי לא לאמת המים לא לחומת. ולחימות בד"ו ולחומת. (סו"ג) וגו' בד"ו וצדקה וזכרון בירושלים (נחמי' ב, כ'). תני אלו חייבין בקלבון אחד בבבלי תני אלו חייבין בקלבון קלבון אחד ובד"ס ליתנייהו גמלות תני אלו חייבין בקלבון והוא ליון המשנה עד מתניתא ובד"ו כ"ז עד מתניתא ליתא ובמקומן תיבת וכו'.

הגהות מהר"ם יפ"ם
מתניתין פליגי על ר' יוחנן אין. נ"ב נ"ל מתניתין פליגי על ר"י דתני אין וכו'. ובלבד דבר נ"ל בדבר:

מתניתא דרבי מאיר דאמר רבי מאיר אף על פי שאין שקלו תורה קלבנו תורה סבר ר' מאיר במי ששקלו שלם שהוא פטור מהקלבון דאמר) מתניתא דר"מ דאמר ר"מ כשם ששקלו תורה כך קלבנו תורה *קסבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא חייב בקלבון *דאמר רבי מאיר (א) כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו: נתן סלע ליטול שקל חייב שני קולבונות. א אמר ר' אלעזר דר' מאיר היא (דר"מ אמר אחד שקל שהוא נותן ואחד סלע שהוא נוטל) דתני' אלו חייבין בקולבון כו' קלבון א' ור' מאיר אמר ב' קולבנות ומר רב (ס"א ורב אמר) ד"ה היא דאמר רבי מאיר אחד שקל שהוא נותן וא' שקל שהוא נוטל וא' לדברי תורה ב על דעתיה דרב ג' קולבנות אינון אתא ר' ירמיה ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב שלשה קולבנות אינון א' שקל שהוא נותן וא' שקל שהוא נוטל ואחד לדבר תורה: *האחים והשותפים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה בשחלקו וחזרו ונשתתפו שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון בשלא חלקו *א"ר לעזר

והן

קרבן העדה

מתני'. דתנן ואלו שחייבין בקלבון משמע דאין לך מי שחייב בשקל שלא יהא חייב בקלבון אתיא כר"מ: ה"ג דר"מ אמר כשם ששקלו תורה כך קלבנו תורה סבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא חייב בקלבון. וה"פ דרמ"א לעולם חייב בקלבון מן התורה אפי' נותן מחלית שקלו: כזה יתנו. שהוא נקי מכל סיג שהרי מאש היה והלכך כל השקלים צריכין קלבון שיהא הכסף הנקי שבהם מחלית השקל: ה"ג אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל. וה"פ הגזבר צריך ליקח ממנו שני קלבונות אחד בשביל השקל שהוא מחזיר לו ואחד בשביל השקל שהוא נוטל ממנו שהיה צריך ליתן לשלחני: דברי הכל היא. אפילו לרבנן צריך ליתן שתי קלבונות אם נתן סלע ונטל שקל קלבון אחד מפני שלא שקל שקל האמור בתורה ואחד מהחלי שקל שמקבל מהגזבר: ה"ג על דעתיה דרב ג' קולבונות אינון אחד שקל שהוא נותן וכו' ואחד לדבר תורה אתא ר' ירמיה וכו'. וה"פ לרב אליבא דר"מ בנתן סלע ונטל שקל חייב ג' קלבונות אחד לשקל שהוא נותן אלו היה נוטל מהשלחני ואחד לשקל שהוא נוטל שאם מחליפו נותנין לו חצי שקל וקלבון וא' לדבר תור' שהוא צריך להוסיף על חצי שקל של תורה. והרא"פ החליף הגרסאו' והאריךהדברי' ללא צורך והגי' שלפנינו עיקר:

וכן

פני משה

גמ' מתניתא דר"מ. אתוספתא קאי שהיה שגורה בפיהם דקתני בתוספתא פ"א אפטרופוס ששקלו על ידי יתומים הרי אלו חייבין בקלבון השוקל שקל חייב בקלבון דברי ר"מ וחכמים אומרים השוקל שקל פטור מן הקלבון וקמ"ל דרישא דהברייתא נמי אליבא דר"מ היא דס"ל אע"פ שאין שקלו תורה שאלו היתומים שיש להן אפטרופוס קטנים הן ואין הקטן חייב בשקל מן התורה אפ"ה קלבנו מן התורה וכלומר כשארי אנשים השוקלים וחייבין בקלבון ולפיכך אלו ששקלו בשביל היתומים חייבין בקלבון: סבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא פטור מן הקלבון. בתמיה וכלומר שהש"ס חוזר ומתמה על הא דבעי לאוקמי רישא דהתוספתא נמי כר"מ וכי סבר ר"מ בנותן שקלו שלם והיינו הקצוב עליו מן התורה שהיא מחצית השקל שיהא הוא פטור מן הקלבון אדרבה איפכא שמעי' ליה בהמתני' ובסיפא דהתוספתא כדקתני בהדיא לר"מ דהניחא אי הוה ס"ל דבשוקל שקל הקצוב בתורה פטור הוא מקלבון וכהחכמי' שפיר איכא למימ' שאלו השוקלים בשביל יתומים קטנים חייבין בקלבון וטעמא שאין לנו לפטור מהקלבון אלא בשוקל כפי חיובו מן התורה וכדדרשינן מזה יתנו כזה ולא יותר אבל אלו הקטנים שאין שקליהן מן התורה ואין ממשכנין אותן עליהן רצו הכמים לחייבן מיהת בדבר מועט והוא הקלבון וחייבין הן בקלבון והיינו כדאמרן אע"פ שאין שקלו תורה קלבנו תורה וזה בייך שפיר אליבא דהחכמים וכדאמרן אבל לר"מ הא מכיון דס"ל השוקל שקלו הקצוב בתורה חייב הוא בקלבון אימא לך דס"ל דלא מיחייב בקלבון אלא בר חיובא דמחייב בשקל הקצוב בתורה אבל אלו שפטורין הן מן התורה אלא שאם שקלו מקבלין מהן פטורין הן מן הקלבון: אמר ר"מ כמין מטבע וכו'. טעמא דר"מ מפרש דס"ל השוקל שקל הקצוב בתורה חייב בקלבון ולא דריש זה יתנו כזה יתנו ולא יותר משום דלדידיה האי זה יתנו ללמד שכמין מטבע של אש הוציא הקב"ה וכו' ואמר לו זה יתנו כזה יתנו: נתן סלע וכו' אמר ר' אלעזר. הך סיפא דר"מ היא דס"ל בשוקל שקל הקצוב בתורה חייב בקלבון וא"כ הכא דנותן הוא סלע להקדש שהוא שני חצאין של שקל הקצוב חייב הוא בשני קלבונות אחד בשביל שקל הקצוב בתורה שהוא נותן להקדש ואחד סלע שהוא ניטל כלומר אחד כפי שקל הקצוב שהוא נוטל בשביל הסלע שנתן ונוטל הגיו מן ההקדש ונותן קלבון בשבילו להקדש: רב אמר. דלא היא אלא הך סיפא דברי הכל היא ואפי' לרבנן לפי שהוא נותן קלבון אחד בשביל שקל שכו שהוא נותן ואחד בשביל השקל שהוא נוטל מן ההקדש: ואחד לדבר תורה. ושואל הש"ס על דעתיה דרב שלשה קלבונות אינון וכלומר מי נימא דה"ק ועוד קולבן אחד לדבר תורה והיינו בשביל שהוא נותן סלע והוא שני שקלים הקצובין וצריך ליתן קלבון אחד בשביל כך שהוא דבר תורה כשאר השוקלים שקל שלם והוא סלע כגון שנים ששקלו בשביל שניהם דמדינא חייבין הן בקלבון או דנימא דה"ק רב ואחד לדבר תורה לפרושי מילתא דהכל מודים דבכה"ג נותן שני קולבונות אחד בשביל שקל הקצוב ועוד אחד בשביל שהוא נוטל מההקדש כפי שקל הקצוב וטעמא דזה האחד שהוא נותן עוד בשביל שהוא לדבר תורה שבתחלה נתן סלע שלם ומדבר תורה חייב בקלבון ולעולם אינו נותן אלא שני קלבונות: אתא ר' ירמיה וכו'. וקאמר בשם רב בהדיא דשלשה קולבנות אינון הוא דאמר:

ג"ן שייך להלכה ד'

הלכה ז מתני' *השוקל על יד עני וכו'. כלו' ששקל בשבילו ובשביל העני או שכינו וכו' שנתן להם במתנה פטור מן הקלבון שהרי זה נתן חצי שקל במתנה כדי להרבות בשקלים: ואם הלווס. שנתן להם בדרך הלואה עד שיחזירו לו אם תשיג ידם הרי זה כשנים ששקלו וחייב בקלבון: האחין השותפין. כך היא הגי' כאן בכל הספרים ובבכורות פרק ט' הגירסא האחין והשותפין ופירושו האחין שחלקו בכספים שהגיע להן אביהן וכן השותפין שנשתתפו במעות ועירבוס ביחד ועדיין לא נשתנו המעות שלא הוציאום חייבין הן בקלבון ופטורין ממעשר בהמה כגון שחלקו האחים וחזרו ונשתתפו בבהמות לגדלם ולפטמן או השותפין שנשתתפו בבהמות דכתיב גבי בכור יהיה לך ומוקמי' האי קרא במעשר בהמה ודרשינן יהיה לך ולא של שותפות: וכשפטורין הן מקלבון. כגון שלא חלקו בשל אביהם כלום שאז ממון אביהם בחזקתו עומד והרי זה כאב ששקל ע"י בניו וע"י שכניו שפטור הוא מקלבון וחייבין הן במעשר בהמה דדרשינן יכול אפי' קנו מתפיסת הבית של אביהם ת"ל יהיה מ"מ. וכן השותפין כשחייבין במעשר בהמה כגון שנשתתפו במעות וקנו בהמות ממעות השותפות חייבין הן במעשר שהרי ברשותן נולדו והרי הן כאיש אחד ופטורין הן מקלבון שהרי נשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות: מעה כסף. אחד מכ"ד בסלע שהסלע ד' דינרין הדינר שש מעה כסף ומשקל המעה ט"ז שעורות בינוניות: והכ"א הוי מעה. אחד ממ"ח בסלע והלכה כחכמים: גמ' אמר רבי אלעזר

והן

רידב"ז

משקל וכ' דהם פטורין מקלבון וע"ז קאמר מתניתא דר"מ דאמר אע"פ שאין שקלו תורה קולבנו תורה ר"ל דהוא חיוב בפני עצמו מן התורה ולא מדרבנן ולא שייך לשקל דלא קאי הקלבון להשלים שיעור השקל ז"א אלא דהוא חיוב בפני עצמו ומן התורה הוא כמו שקל גופי' ולא דהכמים עשאו חיובא דקלבון משום הפסד השקל דהא קסבר ר"מ מפורש בתוספתא בנותן שקלו שלם שהוא חייב בקלבין אלמא דקלבון לאו מדרבנן הוא להשלים שיעור השקל ז"א אלא דדבר תורה הוא הא דשוקלין במקדש קלבנות אף שלא מצינו מפורש בתורה כי אם שקל ולא קלבון אעפ"כ הלכה למשה מסיני הוא כדאיתא בסמוך דאמר ר"מ כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה כו' והראהו למשה וא"ל זה יתנו כזה יתנו והוי כמו וזבחת כאשר צויתיך ונמסר לו למשה הלכות שחיטה בע"פ כן נמסר למשה בע"פ מה שיתנו זה יתנו כלומר כזה ע"כ הא דשקלינן במקדש קלבנות משום דזה הראה לו הקב"ה למשה ע"כ ס"ל לר"מ דהוא מן התורה וע"כ קמ"ל מתניתין דאלו פטורין מן הקלבון דה"א דהמה חייבין בקלבון אע"פ שפטורין משקל דה"א כל העובר על הפקודים דעבר על פקודיא לאפוקי מאן דלא עבר הוא דוקא על נתינת השקל אבל זה יתנו בקלבון דלא מפורש אימא דנמסרה למשה דכולם יתנו קמ"ל דפטורין דהא לר"מ היה אפשר להיות הקלבון בלא שקל דאמר ר"מ [ותיבת מתניתא דר"מ מיותר] ר"ל הששה מפרש טעמא דר"מ בתוספתא דקסבר בנותן שקלו שלם חייב בקלבון משום דאמר ר"מ כשם ששקלו תורה כך קלבנו תורה לפיכך קסבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא חייב בקלבון והיכן אמר ר"מ דקולבנו תורה דאמר ר"מ כמין מטבע של אש הוציא וכו' ומובן הא דגרסינן לשון דאמר ר"מ ולשון קסבר ר"מ דאמר הוא נתינת טעם משום דאמר כן לפיכך ידעינן דקסבר ר"מ כן ובע"ה כן פי' הסוגיא:

הנותן סלע ונוטל שקל חייב ב' קולבנות אר"א דר"מ הוא אחד שקל שהוא נותן ואחד לד"ת. כן גי' הגר"א ז"ל והיינו כדברינו דר"מ ס"ל דלאו חיובא דקלבון הוא משום חילוף ז"א אלא משום חיובא דד"ת שנמסר למשה בע"פ ומסיק אלו חייבין בקלבון כו' קלבון אחד ר"מ אומר ב' קולבנות והתם ס"ל לר"מ דהב' קולבנות לאו משום חילוף ז"א אלא א' משום הפסד החילוף וא' לד"ת ורב אמר ד"ה היא אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל פי' דאימתי אינן חייבין בשנים ששקלו רק קלבון אחד לרבנן הכ"מ בששקלו להקדש ולא בתורת חילוף ג"כ אלא שקלו לבד אבל כששקל וחילף חייב ב' קולבנות דלא יכול לפטור בחצי קלבון על השקל והצי קלבון על החילוף ז"א דעל כל אחד מהייב בקלבון בפני עצמו דל"ל דר"מ הוא דא"כ כיון שחילף ג"כ והייב ב' קולבנות לרבנן משום שקל שנותן ונוטל ולר"מ נמצא דהיה מחויב ג' קולבנות אחד לד"ת ג"כ ע"כ דד"ה היא לרבנן הוא דאתיא והייב ב' קולבנות אחד לשקל שהוא נותן ואחד לשקל שהוא נוטל משא"כ אליבא דר"מ היה צריך ליתן ג' קלבנות וזה דמסיק ע"ד דרב לר"מ ג' קלבנות:

ר"א

תוס' הרי"ד

האחין והשותפין שחייבין בקלבון פטורין ממע"ב וכשחייבין במע"ב פטורין מן הקלבון שחייבין בקלבין כו' בשחלקו וחזרו ונשתתפו שחייבין במע"ב ופטורין מן הקלבון בשלא חלקו ע"כ. משמע דהאי כללא ליתא אלא באופן זה שחייבין בקלבין ע"כ פטורין במע"ב וכשחייבין במע"ב פטורין בקלבון ולא מצינו האי כללא אלא כל שמחויב בזה פטור בזה אבל להיפוך כל שפטור מזה חייב בזה לא כללא הוא לפיכך לא נקט גם איפכא כשפטורין מקלבון חייבין במע"ב וכן להיפך ולכאורה צ"ב מאי שנא חיובא מפטורא אבל כד נעיין בהך מילתא מצינו בע"ס דכן הוא לשיטת הרמב"ם ז"ל ונקדים מתחלה הקושיא עצומה שהק' הרב לח"מ ז"ל על הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' בכורות על שיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דהאחין והשותפין שוין הן ותפיסת הבית לדידי' גבי שותפין גבי בכורות דנולדו הבהמות ברשותן וגבי כסף שנשתנה עין המעות ואחין ושותפין דין אחד להם וקשה ממש' ב"ק דף ק"י ע"ב דאיבעיא גבי גזל הגר יורשין הוי או מקבלי מתנות הוי כו' כי קמיבעיא לן כגון שנפלו עשר בהמות בנכסי הגר ממויב לאפרושי מעשר מינייהו אי לאו יורשים הוי דאמר מר קנו בתפיסת הבית חייבין או דילמא מקבלי מתנות הוי ותנן הלקוח ושניתן לו במתנה פטור כו' בשלמא לפרש"י ז"ל דמחלק בין אחין לשותפין דעלמא ניחא דס"ק יורשין הוי וקי"ל דיורשין חייבין כ"ז שלא חלקו או מקבלי מתנות הוי אבל לרבינו ז"ל יורשים ושותפין דעלמא שוין דאם ילדו הבהמות לאחר מיתת אביהן או לאחר שנשתתפו חייבין ואם לאו פטורין וסאי דקאמר קנו בתפיסת הבית חייבין היינו הולדות שהולידו אחר השותפות וא"כ מאי ראי' היא זו בהמה שנפלה דלא שייך כאן ילדו לאחר השותפות ואי איכא למיבעיא לדעת רבינו ז"ל הכי הו"ל למיבעיא יורש הוי וכיון דלא הוי אלא חד יורש כו' חייב או דילמא מקבלי מתנות הוי אלא

סה

שנויי נוסחאות (סו"א) דאמר ר' מאיר כד"ו דרבי מאיר אמר. (סו"ב) קלבנו כד"ו קולבנו. במי ששקלו כד"ו במתן שקלו. (סו"ג) מהקלבון כד"ו מן הקולבון. דאמר מתניתא דר"מ דאמר ר"מ כשם ששקלו תורה כך קלבנו תורה קסבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא חייב בקלבון כד"ו כ"ז ליתא. (סו"ו) דאמר רבי מאיר כד"ו א"ר מאיר. (סו"ח) ואמר כד"ו אמר. נתן סלע ליטול שקל כבבלי הנותן סלע ונוטל שקל וכו'. (סו"י) המוקף ממלת דר"מ עד נוטל כד"ו אינן מוקפות. סלע כבבלי שקל. (ס"י"א) דתניא אלו חייבין בקולבון כו' קלבון א' ור' מאיר אומר ב' קולבנות ומר רב כד"ו כ"ז ליתא. (סוי"ב) רב ד"ה היא דאמר רבי מאיר אחד כד"ו רב אמר דברי הכל היא אחד. (סוי"ג) שקל שהוא נותן ואחד כד"ס ליתא. (סוי"ד) לדברי כד"ו לדבר. (סוט"ו) ר כבבלי ורב. (סוי"ח וכו') שלשת השורות למן מלת "האחים" עד "בשלא חלקו" באו כד"ו לקמן אחרי המלות "ממעשר בה:ה". וכאן מתחיל כד"ו "השוקל על ידי עני בו א"ר לעזר והן" ובבבלי מתחיל כאן האחין השותפין וכו' אמר ר א והן וכד"ס מתחיל כאן הן.

הגהות מהר"מ יפ"מ

ר' מאיר אומר ב' קלבונות מתניתא וכו'. נ"ב נ"ל רמ"א ב' קלבונות ת"ר שוקל שקלו חייב בקלבון א' בפרוטרוט ר"מ אומר א' בפרוטרוט וא' של תורה דר' מאיר לטעמיה דאר"מ כשם וכו':

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א

במדבר רבה פ"ב

כילים דף לט חולין דף כה

בכורות דף נו ע"ב

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' מנחות דף כט ע"א ד"ה שלש':

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

דאר"מ כשם ששקלו תורה כך קלבנו תורה דתני רמ"א כמין מטבע של אש וכו'. וע' בפי' ק"ע:

א ה"ג אר"א דר"מ היא אחד שקל שהוא נותן ואחד לדברי תורה ורב אמר ד"ה היא אחד שקל שהוא נותן וא' שקל שהוא נוטל. ול"ג וא' לדברי תורה. וע' בס' תקלין חדתין ותמצא פי' מרווח ע"פ הגה"ה הנ"ל:

ב נ"ל ע"ד דרב לר"מ וכו'. וע' בפי' ק"ע:

עין משפט
נר מצוה

לו
א מיי' פ"ו מבכורות ה"ז

[ז]והן שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים הוא חלקו משעה הראשונה א"ר יוחנן [א] אפילו חלקו גדיים נגד גדיים ותיישים נגד תיישים כלקוחות הן ופטורין מן המעשר כההוא דתנינן

פני משה

והן שחלקו וכו'. וגרסי' להא בפ"ק דקדושין בהלכ' ו' הא דאמרי' האחין שחלקו והזרו ונשתתפו בבהמות פטורין הן ממעשר בהמה דוקא שחלקו גדיים כנגד תיישים וכו' כלומר שחלקו בשומא זה כנגד זה לפי שוויהן דהא ליכא למימר זהו חלקו משעה ראשונה לכך וכשמת אביהן זכה זה בחלי הגדיים והתיישים וזה בחליין שהרי בשומא הוא שחלקו וקנינה זה מזה הוא והלכך הולדות שישנן בשעת הלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח והנולדים אח"כ פטורין משום שהן מעל שותפות: אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים וכו'. אמרי' יש ברירה והוברר הדבר שזהו חלקו משעה ראשונה ועדיין יש שם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית כבראשונה ולא הוי כשל שותפות והולדות שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין משום לקוח ולא הנולדים אח"כ פטורין משום שותפות: ר' יוחנן אומר אפי' חלקו וכו'. דס"ל האחין שחלקו כלקוחות הן ומשום דאין ברירה ובשעת החלוקה כמי שקונין זה מזה הוא ופטורין הן ממעשר בהמה: כהאי

קרבן העדה

והן שחלקו וכו'. והוא דהוה השותפות שלאחר חלוקת הירושה שותפת להיפטר ממעשר בהמה דוקא שחלקו הירושה לפי שוויה ולא לקח כל אחד המחצה מן הבהמות שהיו בשעת מיתת אביהן דהשתא ליכא למימר דזהו חלקו דודאי בשעת מיתת אביהם היה מגיע לכל אחד חלי הגדיים וחלי התיישים והשתא קנין הוא שקונה זה מזה והבהמות שישנן בשעת חלוקה פטורין ממעשר מטעם לקוח שהוא פטור והעתידין לבא פטורין משום שותפות: היא חלקו משעה הראשונה. ועדיין שם ירושה עליהן וכשחזרו ונשתתפו הדרא לה שם תפיסת הבית כמעיקרא והבהמות שהיו בשעת חלוקה [אינן] פטורין משום לקוח והעתידין לבוא חייבין דלאו כשותפין הן: כלקוחות הן. דאין ברירה והיו מעיקרא לקוחות והשתא שותפין: כהאי דתנינן

ציון
ירושלים

ז והן שחלקו גדיים כנגד תיישים. עי' ש"ס דילן בכורות נו ועט"א דף כ"ס ע"ב ד"ה את החטים שבמקו' פלוני ועי' בתוס' רי"ד קדושין יז ע"ב ודוק היטב ועי' עצמות יוסף שם:

תוס' הרי"ד

סא דמיבעיא ומביא ראי' מקנו מתפיסת הבית אין לו מקום לדעת רבינו ז"ל וכ"ע והנה באמת היא קושיא חמורה ונראה לפענ"ד לתרץ שיטת הרמב"ם ז"ל כי באמת יש להקשות טובא על שיטתו ז"ל ואמרי שנבאר כל הקושיות שיש להקשות עליו עי"ז ירווח לן שמעתתא בע"ס:

לכאורה נראה דברי הרמב"ם ז"ל סותרים מה' בכורות לה' שקלים דבה' בכורות כתב דהשותפין והאחין שוין הן בלא שום שינוי כלל דהנולדים בשותפות חייבין והנשאריה מאביהן וכן מה שנתערבו ונשתתפו פטורין ואלו בה' שקלים פ"ג ה"ד כתב וז"ל האחין שעדיין לא חלקו מה שהניח להן אביהן וכן השותפין שנתנו שקל על שניהם פטורין מן הקלבון בד"א בשותפין שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו ועירבום ועדיין לא נשתנה המעות ולא הוציאום הרי אלו חייבין בקלבון עכ"ל ז"ל ולכאורה מוכח מלשונו ז"ל שכתב בד"א בשותפין שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות כו' והתחיל בד"א בשותפין ודילג אחין ומדלא קאמר סתמא בד"א שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות דהוי קאי על שניהן על אחין ועל שותפין ומדפירש בד"א בשותפין ושבק אחין משמע דבאחין לא בעינן שנשתנה עין המעות והוי תפיסת הבית תומ"י ואלו בה' בכורות לענין מעש"ב צריך גבי אחין נמי שיהא נולדים דהוי שנשתנה וזהו קושיא גדולה לכאורה:

ועוד קשה לכאורה שיטת הגמ' במס' בכורות דף נ"ו ע"ב דגרסינן שם אמר רב ענן ל"ש אלא שחלקו גדיים כנגד תישים ותישים כנגד גדיים אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים כו' זהו חלקו המגיע משעה הראשונה ע"כ פרש"י ז"ל ועדיין ירושה היא ושם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית כבראשונה ולא שותפות הוא הילכך ולדות שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין משום לקוח ולא העתידים לבוא משום שותפות עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה לשיטת הרמב"ם ז"ל דלדידי' ז"ל שוה ירושה לשותפין בלין שום חילוק מאי נפ"מ בין אם האחין שחלקו לקוחין הוי או יורשים הוי לענין חזרו ונשתתפו דאפילו חזרה תפיסת הבית כמעיקרא והוי שם יורשין עליהן מה בכך הא יורשים נמי אינן חייבין עד שתלד ברשותן ומה מהני לן אם יורשים הן בשותפות השני ולכאורה יש לייסב זאת ע"פ מה דגרסינן במס' ב"ב דף ס"ג ת"ר בן לוי שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שהמעשרות שלי כו' כ"ז שסדה זו בידיך יבררה חזר ולקחה אין לו במעשרות ובירושלמי גרסינן במס' דמאי פ"ו תני ר"מ יש לו במעשרות תני ר"ה אין לו במעשרות אתיין אילין פלוגתא כאילין פלוגתא דתנינן תמן שהמגרש את האשה והמזירה ע"מ כתובה הראשונה מחזירה תני ר"מ קומי ר' לא תרין אמוראין חד אמר בין לכתובה בין לתנאין ומורנה אמר לכתובה אבל לא לתנאין מ"ד בין לכתובה בין לתנאין יש לו במעשרות מ"ד לכתובה אבל לא לתנאין אין לו במעשרות וכן בירושלמי במס' כתובות ס"פ מי שהי' נשוי גרסינן פיסר מן הראשון פי' הרמב"ן ז"ל דהלוה סילק לבע"ח ראשון והוי דומה כמו שגבה הבע"ח ראשון את השדה וחזר ולקח ממנו והוי דאיקני והאיך יכול הבע"ח שני לגבות ממנו כיון דלא כתב דאיקני [והירושלמי ס"ל דאיקני לאו טעות סופר כדמסיק] אר"פ אתא עובדא קומי ר"י אמר פיסר פיסר פי' דאין הבע"ח השני יכול להוציא השדה מן הלוה כמו דמסיק דלא כתב דאיקני וזה הוי דאיקני ומסקינן שם אמר ר"מ כמ"ד לכתובה אבל לא לתנאין ברם כמ"ד לכתובה ולתנאין הא חזירה פי' דלמ"ד לכתובה ולתנאין הוי כמי שלא גבה כלל הבע"ח ראשון וחזרה להלוה כדמעיקרא ולא הוי כלל דאקני וכן בפ' הנושא בירושלמי במס' כתובות גרסינן ג"כ גבי שאזון את בתך חמש שנים כ"ז שאת עמי גירשה איגה עמו חזר ונשאה מ"ד לכתובה ולתנאין הוי כאילו לא נתגרשה וחוזר השיעבוד הראשון מ"ד לכתובה אבל לא לתנאין אינו חוזר השיעבוד הראשון עי"ש עיין במיבורינו רידב"ז סי' י"ז שבארנו שם דהענין לכתובה ולתנאין או דלא לתנאין הוא לאו דאמדינן דעתו דנשאה ע"ד כן או שחזר ולקחה ע"ד כן ז"א דלאו משום אומדנא נגעו בה אלא אי ממילא חוזר לאיתנו או לא וא"כ איכא למימר דרב ענן ס"ל לכתובה ולתנאין ע"כ נפ"מ בחזרת השיתוף בין אם יורשין הוין או לקוחות הן לא לענין הנולדים א"כ אלא לדידהו גופא אם יורשין הוי בחלוקתן וכשחזרו ונשתתפו כאילו לא חלקו כלל והרי הם משותפין כבראשונה בהנולדים ברשותן אבל אם לקוחות הוי ונפטרו פעם אחת משום לקוח לא מהני חזרת השיתוף דנימא כאילו לא חלקו כלל ז"א כיון דנפטרו משום לקוח לא מהני מה שנשתתפו אח"כ כמו דלא מהני במוכר בהמה וחזר ולוקחה כיון דנפטרה מן המעשר משום לקוח לא חוזר עוד לאיתנה כמו בהמפקיר כרמו והשכים בבוקר ובצרו וכמו במפקיר פירותיו ונפטר ממעשר אע"פ שחזר הוא בעצמו וזכה בה ולא שייך בזה לכתובה ולתנאין כיון דנפטר פעם אחת משא"כ ביורשין הוי ולא נפטרו שום פעם כשחזרו ונשתתפו חזר בין לכתובה בין לתנאין וחשוב כמו שלא חלקו כלל וחשוב כמו שנולדו ברשותן כבראשונה כן יש לייסב סוגית הגמ' אבל ז"א דמ"מ יקשה על הרמב"ם ז"ל בה' בכורות הנ"ל דמסיק וז"ל חלקו האחין והשותפין אחר שנולד להן הבהמות ברשותן וחזרו ונשתתפו הרי אלו פטורין מן המעשר דבשעה שחלקו נעשו הכל לקוחין ולקוח פטור וכשחזרו ונשתתפו הרי נשתתפו בבהמות ועדיין לא ילדו להן ברשותן אחר שיתוף זה השני ואפילו חלקו גדיים כנגד גדיים כו' עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה דאמאי צריך להטעם דאחין שחלקו לקוחות הן הא אפילו יורשין הוי מ"מ פטורין משום שיתוף השני דאין לומר דדמי כאילו לא חלקו כלל ז"א דהא איהו ז"ל ס"ל לכתובה אבל לא לתנאין ולכאורה י"ל דאימתי ס"ל להרמב"ם ז"ל דלכתובה אבל לא לתנאין הנ"מ בשנתבטל הענין קודם החזרה כגון גבי בת אשתו שגירשה כיון שגירשה נתבטל הענין אינו חוזר אפילו בחזר ולקחה וכן גבי מכרה חזר ולקחה דגבי מעשרות דהתם הוא כיון שכבר מכרה נתבטל הענין ע"כ אינו חוזר לאיתנו הראשון אפילו בחזר ולקחה משא"כ בשלא נתבטל הענין מעיקרא כמו בנ"ד אם יורשין הוי הרי הן חייבין בין קודם החלוקה בהנולדים ולאחר החלוקה חייב ג"כ כל אחד על חלקו כיון דיורשין הוי ע"כ כשחזר ונשתתפו את רוצה לפוטרן משום החזרה ע"ז שפיר אמרינן לכתובה ולתנאין ודמי כאילו לא חלקו כלל דאין לנו לשנות הענין ע"י החזרה וכמו שהי' קודם החזרה הגם שאין לנו לחזור ע"י החזרה לענין הראשון [משום דקי"ל לכתובה אבל לא לתנאין] אבל מ"מ אין לנו לשנות ע"י החזרה מענין הראשון אבל ז"א דהרי הרשב"א ז"ל בתשו' תתקס"ב כתב גבי הבעל שסילק א"ע מירושת אשתו ופירות שלה וגירשה והמזירה דאמרינן דעל תנאי הראשון הוא מחזירה וסק' על זה מסך דבת אשתו כ"ז שאת עמי וגירשה והמזירה דאמרינן לכתובה אבל לא לתנאין ומתרץ שם כמה תירוצים לחלק ואי כדברינו לא היה קשה כלל דהתם בבת אשתו את רוצה לחזור לענין הראשון שכבר נשתנה קודם הנשואין השניים אין לנו לחזור לענין הראשון אבל הכא גבי סילק הרי לא נשתנה קודם הנשואין השניים אך את רוצה לשנות הענין ע"י נישואין השניים ואין לנו לשנות משום דבזה לכו"ע לכתובה ולתנאין וכיון דלא מהני הכי ע"כ דל"ל לחילוקא דידן ולעולם אית לן למימר לכתובה ולא לתנאין:

ועוד קשה מאד להבין שיטת הרמב"ם ז"ל בה' בכורות ה"י וז"ל הלוקח או שניתן לו במתנה פטור מן המעשר עד שילדו ברשותו לפיכך השותפין שנשתתפו בבהמות והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים וערבום ונשתתפו בהם הרי המאתים פטורין מן המעשר שכל טלה מהן כמכור הוא וכן האחין שירשו טלאים מאביהן הרי הן פטורין מן המעשר אבל הנולדים כו' ולכאורה קשה מאד דלכאורה הוא לנגד סוגית הגמ' דגרסינן ת"ר יכול אפילו קנו בתפיסת הבית ת"ל יהי' עי"ש וא"כ כל עיקר הפטור דשותפין הוא משום המיעוט דלך א"כ קשה מדוע הרכיב הרמב"ם ז"ל הא דינא דשותפין לדינא דלקוח דכתב לפיכך דלקוח פטור השותפין כו' והא בכ"מ דממעטינן שותפות מלך או מלכם אין שום שייכות לדינא דלקוח כלל דאפילו במקום שלקוח חייב מ"מ שותפין פטורין וזה צ"ב גדול:

ונראה לפענ"ד לברר הענין הזה בע"ס ע"פ מה דגרסינן במס' חולין דף קל"ה לכדתניא בהמת השותפין חייב בראשית הגז ור"א פוטר מ"ט דר' אילעאי אמר קרא צאנך ולא של שותפות ורבנן מיבעיא למעוטי כו' אמר רבא מודה ר' אילעאי בתרומה אע"ג דכתיב דגנך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא תרומותיכם אלא דגנך ל"ל למעוטי כו' חלה אע"ג דכתיב ראשית ואיכא למימר ניליף ראשית ראשית מראשית הגז מה להלן דשותפות לא אף כאן דשותפות לא כתב רחמנא עריסותיכם אלא טעמא דכתיב עריסותיכם הא לא"ה ה"א ניליף ראשית ראשית מראשית הגז אדרבה ניליף מתרומה אין ה"נ אלא עריסותיכם ל"ל כדי עריסותיכם ונראה לפענ"ד לחקור בזה הענין הא דממעטינן בכ"מ שותפין ממיוב אם הוא דווקא בדליכא רק שיעור אחד על שניהן דלא תימא יצטרפו שניהן כיון דשניהן ישראלים ויוצא מתוך שניהם שיעור שלם ויתחייבו ע"י שניהם בהמצוה הואת ע"ז ממעטינן שותפין או לא דבזה שאין כאן אלא שיעור אחד שלם לא צריכא לן למעוטי מיוב על ב' שותפין דזה פשיטא דאפילו בלא קרא נמי מהכ"ת נימא דע"י שניהן יצטרף אילו לא נאמר קרא אך הקרא קמ"ל דאפילו יש שיעור לכל אחד ואחד נמי פטורין משום גזה"כ לפטור שותפין דאי לא קרא לא ידעינן דשותפות פוטרן ונראה לפענ"ד דכל עיקר דבעינן למיפטר שותפין הוא דווקא בדאיכא ב' שיעורין קמ"ל דשותפות פוטר אבל בשיעור אחד לא צריך לאשמעינן דשותפות אינו מחייב דאף בלא קרא נמי ידעינן דשותפות אינו מחייב ועיקר הקרא קמ"ל דהשותפות פוטר ועפ"ז נלך לשלום כל דרכינו דהרמב"ם ז"ל פסק בפ"י מה' בכורים הי"ד דבהמת השותפין חייבין בראשית הגז והכ"מ כשיש כשיעור לכל אחד אבל במחם נאן לבד של שני שותפין פטורין עכ"ל ז"ל והכ"מ ז"ל הניח דין זה בצ"ע וכתב שהוא מדין חלה אבל מ"מ הניח את הדין הזה בצ"ע ונראה לפענ"ד דהרמב"ם ז"ל פסק כהת"ק דר' אילעאי דמייב בראשית הגז גבי שותפין וטעמא דת"ק דפליג עם ר' אילעאי הוא דר' אילעאי יליף פטורא דשותפות מקרא והת"ק מיבעיא הך מיעוטא לדרשא אחריתי ונמצא דליכא מיעוט וכיון דליכא מיעוטא ממילא שותפין חייבין אך הכ"מ כשיש כשיעור לכל אחד דאז בעינן מיעוטא לפטור אבל בכל כשאין בכל אחד כשיעור מדליכא קרא לחייב לגלות לן דמצטרף ממילא פטור ור' אילעאי פליג וס"ל מיעוטא על שותפין הוא וע"כ אפילו בדאיכא שיעור לכל אחד ע"ז מיבעיא לן מיעוטא וע"ז פליגי חכמים עליו אבל לרבנן דל"ל מיעוטא ממילא כשיש לכל אחד כשיעור אין לנו קרא לפוטרו וכשאין בכל אחד כשיעור אין לנו קרא לחייבו א"כ ממילא כשיש לכל אחד כשיעור חייבין אין לכל אחד כשיעור פטורין [וכ"ת לדברינו למה צריך גבי תרומה תרומותיכם לחייב גבי שותפין הא התם הוי כשיעור לכל אחד ואחד ז"א דמיבעיא לן דלא למעוטי מדגנך כמו דגרסינן אע"ג דכתיב דגנך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא תרומותיכם וכן פיאה אע"ג דיש שיעור לכל אחד בעינן קרא לחייב משום דלא תימא מיעוטא כמו דגרסינן אע"ג דכתיב שדך דידך אין דשותפות לא וכן מזוזה אע"ג דיש כמה פתחים צריך לרבות משום דל"ת מיעוטא דביתך עי"ש] ונמצא דבחלה אי איכא שיעור לכל אחד ליכא קרא לפטור וכשאין כשיעור לכל אחד ליכא קרא לחייב ואפילו לפי הסו"א אליבא דר' אילעאי דמרבינן חלת השותפין מעריסותיכם לא מרבינן אלא כשיש כשיעור לכל אחד דלא תימא דניליף ראשית ראשית מראשית הגז והתם ע"כ גר' אילעאי פטור אפילו כשיש כשיעור לכל אחד קמ"ל דחייב אבל הכ"מ כשיש כשיעור לכל אחד:

וכיון דזכינו בע"ס לזה יומתק מאד שיטת הרמב"ם ז"ל דהא דממעטינן גבי מעש"ב מלך של שותפות הוא בדליכא רק שיעור אחד לשניהם וליכא רק י' טלאים לזה ממשה ולזה ממשה והא דצריך קרא הא אפילו בלא קרא הוי פטור דמהכ"ת דיצטרפו ז"א דכיון דמיהיה מרבינן לתפיסת הבית ע"כ צריך קרא למעט שותפין דלא תימא דיצטרף ממשה של זה וממשה של זה ויצא השיעור מתוך שניהן ע"ז קמ"ל דלא מצטרפין ול"ל למה לן קרא הא בלא"ה פטורין משום לקוח ז"א דמי ס"ד דמצטרף ממאה נולדים של זה וממאה נולדים של זה א"כ שתיהן נחשב כאיש אחד כיון שיצא החיוב מתוך שניהן א"כ עשיתן כאדם אחד כמו דאיתא זה הלשון בירושלמי מפני שעשיתן כאדם אחד אבל מעש"ב וזה הכלל נקוט בידך במקום דיצא החיוב מתוך שניהן עשיתן שניהן כאדם אחד ולא שייך בזה דינא דלקוח משא"כ כשיש שיעור לכל אחד ולא יצא החיוב מתוך שניהן א"כ שייך בזה דינא דלקוח ורא' גדולה לזה דע"כ כשהחיוב

שנויי נוסחאות (סו"ה) ופטורין מן המעשר נד"ו ליתא. בנ"הוא נד"ו בהיא.

מסורת הש"ס

בכורות נב ב

בס"י א' כאן פיסקא שאחין וכו'

שם נו ב

דתנינן תמן [*]הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה. [*]ר' חייא (ר' חזקיה) אמר רבי ירמיה בעי ולמה לית נן אמרין פעמים שהן חייבין בזה ובזה ופעמים שהן פטורים בזה ובזה היך עבידא (חלקו את הנכסים ואחר כך חלקו את הבהמה חייבין בזה ובזה חלקו את הבהמה ואחר כך חלקו את הנכסים פטורין מזה ומזה) [א] [*]חלקו הנכסים ולא חלקו הבהמה חייבין בזה ובזה חלקו הבהמה ולא חלקו את הנכסים פטורים מזה ומזה א"ר מנא הדא דאת אמר בשלא היתה הבהמה רוב אבל אם היתה הבהמה רוב הן הן עיקר נכסי' ר' אבין אמר ר' שמי בעי מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר בהמה את פוטרו מן הקלבון א"ל לא שניא היא שהוא נותן סלע אחת שלימה מעתה אפילו חלקו [ב] וחזרו ונשתתפו חייבין במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון ותנינן חייבין בקלבון ופטורין במעשר בהמה: ר' בא בשם אבא בר רב הונא היא שני אחין

קרבן העדה

דתנינן תמן. בבכורות פ"ט: הלקוח. או שניתן לו במתנה: ופטורין ממעשר בהמה. איירי בשחלקו וכו' וכדפרישית במתניתין: ולמה לית אנן אומרין. ארבע דינים חלוקים בדבר: בזה ובזה. בקלבון ובמעשר בהמה: היך עבידא. כמו היכי דמי: ה"ג חלקו את הנכסים ולא חלקו את הבהמה חייבין בזה ובזה חלקו את הבהמה ולא חלקו את הנכסים פטורין בזה ובזה וכ"ה בבכורות פ"ט. והכי פרושו חלקו את הנכסים וחזרו ונשתתפו ולא חלקו בבהמה דגבי קלבון הוו כשאר שותפין וגבי בהמה הוו כתפיסת הבית: הן הן עיקר נכסיו. ואף על פי שחלקו את הנכסים ולא חלקו את הבהמה פטורין מקלבון: רבי שמי. פריך וכי מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר בהמה הואיל ולא חלקו כאמר שיהיו פטורין מן הקלבון אע"פ שלא נתנו שקליהן מן ירושת אביהן ואע"פ שהבהמות הן עיקר הנכסים אין לפטרן. כך למדתי ממגדל עוז בשם הר"מ מקוצי ודלא כהרא"ש ודבריו תמוהין: לא שנייא היא. שאני הכא שהוא נותן סלע שלימה מאותן המעות שהיו מגיעין על חלקו הלכך הרי היא כאלו לא חילקו. ופריך מעתה. לדבריך שעיקר הטעם שפטורים לפי שהוא נותן הסלע השלימה מה שהוא מגיע על חלקו אפילו חלקו וחזרו ונשתתפו יהיו פטורין והכן לא תנן הכי: היא שני אחין

פני משה

דתנינן תמן. בבכורות פ"ט הלקוח פטור כדילפינן מדכתיב בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך וגו' מה בכור בניך אינו בלקוח ומתנה אף שורך ולאך אינן בלקוח ומתנה ואם חזרו ונשתתפו שותפין הן ופטורין ממעשר בהמה: האחין והשותפין וכו'. פירושא דמתני' נקיט כשחלקו וחזרו ונשתתפו שאז חייבין בקלבון כשאר שני אנשים ששקלו שקל שלם ופטורין ממעשר וכשחייבין במעשר וכו' בשלא חלקו וכדפרישית: ר' ירמיה בעי ולמה לית אנן אמרין פעמים וכו'. ולמה לא חשיב התנא במתני' דמשכחת לה נמי שפעמים חייבין בשתיהן ופעמים פטורין בשתיהן כדמפרש ואזיל: היך עבידה. כאן שחלקו את הנכסים כולן והכספים וחזרו ונשתתפו ולא חלקו את הבהמה אלא שאחר כך חלקו את הבהמה ואם כן בשעה שעדיין לא חלקו את הבהמה חייבין הן בשתיהן בקלבון חייבין משום דהוו כשאר שותפין ובמעשר בהמה משום דלא חלקו בבהמה והוי מתפוסת הבית: חלקו את הבהמה. וחזרו ונשתתפו בבהמה ולא חלקו את שאר הנכסים עד לאחר כן נמצא שפטורין מזה ומזה מקלבון פטורין שהרי עדיין לא חלקו בכספים והוי כאב השוקל על ידי בניו וממעשר בהמה פטורין שהרי חלקו וחזרו ונשתתפו ובהמת השותפין הן: א"ר מנא הדא דאת אמר. בשחלקו את הבהמה ולא חלקו את הנכסים שפטורין מזה ומזה דוקא בשלא היתה הבהמה רוב מכל הירושה שיש להן לחלק אבל אם היתה הבהמה רוב הן הן עיקר הנכסים והולכין אחריהן שמסתמא אמרי' הרי הן כחלקו את הכל וחייבין הן בקלבון: ר' שמי בעי. על עיקר הדין בחלוקה זו דלעיל דאמרי' בשלא חלקו כלל שחייבין הן במעשר בהמה ופטורין מהקלבון ואמאי שאם מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר בהמה לאימרא את פוטרו מן הקלבון בתמיה דילמא להומרא דוקא הוא דאמרי' דכאדם אחד הן ועוד דגזירת הכתוב היא כדילפינן מיהיה מכל מקום דכל שהוא מתפוסת הבית חייבין במעשר בהמה אבל לענין קלבון כשאר שני אנשים ליחשבו וליחייבו בקלבון: א"ל. ואהדר ליה ר' אבון לא היא שנייא היא הכא מאשר שני אנשים לפי שהוא נותן סלע אחת שלימה משל אביהן בשביל שניהן והרי זה כהאב שוקל בשבילן שפטור מן הקלבון: ופריך מעתה. משכחת לה נמי שאפי' חלקו בכספים וחזרו ונשתתפו שחייבין במעשר בהמה מפני שלא חלקו בבהמה ופטורין הן מקלבון ואפי' שחזרו ונשתהפו בכספים וכגון שנותנין סלע אחת שלימה שהיא משל אביהן אף על פי שנכסיו היא בשותפות שניהן מכל מקום נימא לקולא כדקאמרת דטעמא דפטורין מקלבון משום שנותנין סלע אחת שלימה והרי היא כמו שהיתה שלא נשתנית: ותנינן. והא אנן תנינן לעיל כשחלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה משכחת לה נמי אפי' בהלקו וחזרו ונשתתפו שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבין וכגוונא דהמרן ולא משני מידי: היא שני אחין

עין משפט נר מצוה

לז

א מיי' פ"ו מבכורות הלכה יא ופ"ג משקלים הלכה ה ובסמ"ג

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א חלקו הנכסי' וכו'. כצ"ל וע' בק"ע:

ב נ"ל אפילו חלקו ונשתתפו פטורים מן הקלבון והשאר נמחק. וה"פ אפילו חלקו ונשתתפו דנותנין נמי סלע א' שלימה יהו פטורין מן הקלבון ומשני ר' ביבי וכו':

רידב"ז

ר"א אמר ר' שמי בעי מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר בהמה את פוטרו מן הקלבון. פי' דקאי על המתניתין דמקשה על כל עיקר הטעם האיך קמדמית לעשותן אדם אחד במעשר בהמה ובקלבון וכי בשביל שלא חלקו ועשיתן כאדם אחד אצל מעשר בהמה לפיכך את עושה אותן כאדם אחד אצל קלבון וכן פי' הרמב"ד ז"ל דקאי על המתני' וביאור לזה הוא נכון מאד דלשיטת הרמב"ם ז"ל הא דהשותפין כאחד אצל מעשר בהמה הוא דליכא אלא ה' לזה וה' טלאים לזה וע"כ ע"י שניהם יצא השיעור וכיון שהשיעור חיוב יצא מתוך שניהם הוי כאיש אחד [פי' כתוס' הרי"ד] משא"כ כשיש עשרה לזה ועשרה לזה דיש לכל אחד שיעור בפני עצמו וא"כ קשה כיון דכל עיקר הוא במעשר בהמה משום דיצא השיעור מתוך שניהם והאיך קמדמית קלבון דכל אחד נותן חצי שקל דהוא שיעור שלם ושיעור דחצי שקל הוא לכל אחד ואחד והאיך עשיתן כאדם אחד ומשני כיון שהוא נותן סלע אחד שלימה ר"ל דבמעשר בהמה כשיש לכל אחד כשיעור אין נחשבין לאדם אחד משום דהנתינה הוא ב' דברים נפרדים ב' בהמות משא"כ בקלבון אע"פ שיש לכל אחד שיעור בפני עצמו מ"מ נחשבין כאדם אחד משום דהנתינה הוא דבר אחד שקל שלם והנתינה לא הוי ב' דברים נפרדים אלא דבר שלם ע"כ נחשבין כאדם אחד ע"ז פריך דא"כ דהטעם הוא משום דהנתינה לא הוי ב' דברים נפרדים א"כ אפילו חלקו וחזרו ונשתתפו נמי יהא פטורין אבל ר' אבין ס"ל דזה דוקא בדאיכא ב' מעלות כשלא חלקו ונותנין דבר שלם:

מתניתא

תוס' הרי"ד

כשהחיוב יוצא ע"י צירוף שניהם נחשבין לאיש אחד כל' הירושלמי מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעש"ב דאל"כ למה לן לך למעט שותפין הא ידעינן מלקוח אלא ע"כ מדמצינו דאצל האחין עשיתן כאדם אחד הואיל והחיוב יוצא מתוך שניהם ס"א דגם בשותפין כן קמ"ל ע"כ נימא שיטת הרמב"ם ז"ל משום דהוא סובר גם הרמב"ם ז"ל דבאחין הוי תפיסת הבית קודם חלוקה ולא נקראו שותפין כמו שכתב בה' שקלים מפורש וכן מפורש בדבריו ז"ל בפי' המשניות למס' בכורות עי"ש וע"כ פשיטא דפטורא דמשום לקוח דשותפין לא שייך גבי אחין אבל הנ"מ כשיש בסך הכל עשרה דהוא שיעור אחד דאם תגרף ליכא דיכא דלקוח דאז בשותפין הפטור משום שותפות אז לא שייך ואת גבי אחין דאין עליהם פטורא דשותפין משא"כ גבי לקוח ונולדים בזה אין נפ"מ בין אחין לשותפין וכי דאחין נינהו לא בעינן נולד ברשותן כיון דהשוב כמו נמכר זה עשרה שלו וזה עשרה שלו לאחיו וכי באחין לא שייך דין לקוח והמוכר לאחיו לא שייך דין לקוח בתמי' אך במקום דלא שייך לקוח דאתיין מדין צירוף ויצא החיוב מתוך שניהן ועשיתן כאדם אחד לא דמי שותפין לאחין דשותפין אין מצטרפין ואחין בתפיסת הבית מצטרפין משא"כ בדין דלקוח מ"מ אחין משותפין ע"כ גבי אחין נמי בעינן שילדו הטלאים ברשותן וע"כ עולה דברי הרמב"ם ז"ל יפה דהתחיל הלקוח והניתן לו במתנה פטורין עד שיולדו ברשותן לפיכך השותפין שנשתתפו והבית זה מאה טלאים וזה מאה טלאים [ולכאורה למה לא קאמר והבית זה חמשה טלאים וזה חמשה טלאים משום דבכה"ג הי' שייך באחין צירוף וכן בפי' המשניות במסכת בכורות כתב הבית זה עשרה טלאים וזה עשרה טלאים ולא כתב זה חמשה וזה חמשה משום דמסיק שם ג"כ דין דלקוח] ונתערבו הרי המאתים פטורין ממעשר משום לקוח וכן האחין שירשו מאביהן [הוא ג"כ בכה"ג דרישא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים] פטורין ממעשר משום לקוח דלא שייך בזה צירוף אבל בשירשו מאביהן עשרה טלאים דבזה לא שייך דין דמכר משום צירוף כנ"ל בזה לא מיירי [illegible] דשותפין שפטורין בשיעור אחד דפשיטא דלא מצטרפין [וכבר כתבנו כזה דצריך לן למעט שותפין הוא משום הריבוי דיהיה אבל [illegible] היה לא צריך לאשמועינן פטורא דשותפין] ודין דאחין לא שייך לפטורא דשותפין כבר קמ"ל בה' שקלים ולא נחית הכא לאשמועינן דין [illegible] לשותפין כיון דלא כתב הכא דין פטורא דשותפין אך נחית הכא לאשמועינן פטורא דשותפין בשיש לכל אחד כשיעור עכ"ז פטורין משום [illegible] מעט רק דאין בשותפות מחייב בשיעור אחד אבל לא מכינו דהשותפות פוטרת ואינו פטור רק משום לקוח ובעינן נולדים ובזה דמי אחין [illegible] ור אחד לא צריך לאשמועינן לא פטורא דשותפין ולא חיוב דאחין דכבר קמ"ל בה' שקלים דאחין לא דמי לשותפין ובשיעור אחד מצטרפין [illegible] ת לה גבי אחין פטור בזה ובזה לשיטת הרמב"ם ז"ל כגון בשיש שיעור לכל אחד דאחין ג"כ פטורין משום לקוח ופטורין מקלבון לעולם [illegible] עור אחד גבי קלבון ואף התנא דקאמר הכלל שחייבין בקלבון פטורין ממעשר וכשחייבין במעשר פטורין מן הקלבון הוא רק באופן זה בין [illegible] כלל וזה כל הנפ"מ ע"כ קאמר הירושלמי שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר כשחלקו וחזרו ונשתתפו וכשחייבין במעשר בהמה ופטורין מקלבון [illegible] לסיפא הוא בין חלקו ללא חלקו אבל אין ה"נ דמשכחת לה פטור בזה ובזה גבי אחין בדאיכא שיעור לכל אחד רק התנא אורי לן דין [illegible] בון ומעשר זל"ז ור' ירמיה דקאמר פעמים שפטורין בזה ובזה הוא בשחלקו הבהמה ולא חלקו הנכסים הוא דקמ"ל בחלקו גופיה נפ"מ זה [illegible] מה דלא קאמר התנא איפכא וכשפטורין ממעשר בהמה חייבין בקלבון וכשפטורין מקלבון חייבין במעשר בהמה ז"א משום דלשיטת הרמב"ם [illegible] ין מזה ומזה בשיש ב' שיעורין ע"כ לא מכינו רק באופן זה בחיוב דכשחייבין בקלבון דהוא בחלקו ע"כ פטורין ממעשר בהמה כיון דחלקו [illegible] דלא חלקו פטורין מקלבון ותלי החיוב והפטור בחלקו ולא חלקו וא"כ קשה דהאיך כלל גבי אחין בשחלקו וחזרו ונשתתפו דחייבין בקלבון [illegible] האחין שחלקו יורשין הוי וכשחזרו ונשתתפו חוזר תפיסת הבית כבראשונה וחייבין בשהיה הירושה רק עשרה טלאים ע"כ קאמר רב ענן [illegible] הרמב"ם ז"ל ג"כ דלקוחות הן ואינן פטורין משום חזרת השותפות אלא משום החלוקה שנפטרו דכלקוחות הן וע"כ מתורץ קושית הלח"מ ז"ל [illegible] לו עשר בהמות ובדקדוק נקט הגמ' עשר דבעשר הוי שיעור אחד ואז הפטור הוא משום שותפות דהשיתוף אינו מחייבן משא"כ גבי אחין [illegible] לא מיירי הרמב"ם ז"ל בהלכה זו וכמו שכתבנו ודו"ק. ועפ"ז יתבאר גם הסוגיא דבסמוך וכמ"ש בדבור שאח"ז:

[illegible] שיתן כאדם אחד אצל מעש"ב את פוטרו מן הקלבון א"ל שניא היא שהוא נותן סלע א' שלימה כו'. הפי' הוא כהפ"מ ז"ל דזה קאי אמתני' [illegible] בת מהרמב"ד ז"ל בפ"ג מה' שקלים. וצ"ב להבין קושית הגמ' וכי מפני שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר את פוטרו מן הקלבון מאי [illegible] זל"ז ומאיזה טעם יהי' כאדם אחד אצל מעשר יותר מן הקלבון גם צ"ב מאי דקמשני לא שניא היא שהוא נותן סלע אחת שלימה [illegible] קשה דקאמר סלע אחת הכי לא ידעינן דעיקר חיוב הקלבון הוא ע"ז כשנותן בעד ב' אנשים סלע ומאי מסיים סלע אחת תיבת אחת [illegible] מאי בעי בתיבת שלימה וכי בא למעט שבורה דמסיק שליאה. ולפי דברינו לעיל לשיטת הרמב"ם ז"ל עולה יפה דהתם גבי מעשר עשיתן

שנויי נוסחאות

(סו"ב) ממעשר בהמה אח"כ מתחיל ר' חייא בד"ו „האחין והשותפין" עד המ:ות „בשלא חלקו" ובד"ס האחין השותפין והשאר ליתא והוא ציון המשנה. ר' חייא בד"ו ר' חזקיה וכ"ה בבבלי ובברי"ר ר' חלקיה. (סו"ג) שהן חייבין בד"ו שחייבין. (סו"ד) פטורים בזה ובזה בד"ו פטורים מזה ומזה. (סו"ה) המלות המוקפות „חלקו את הנכסים" עד „מזה ומזה" בד"ו אינן מוקפות. (סו"ז—ו"י) מהמלה „חלקו" עד המלה „ומזה" בד"ו ליתא. (סוי"ב) עיקר בבבלי עישור. נכסים ר' אבין בד"ו נכסיו רבי אבון. שמי בבבלי שימאי. (סוי"ד) א"ל בד"ס ליתא. שניא היא שהוא נותן בבבלי שניא הוא שנוהן ובד"ס שנא הוא הנותן. (סוט"ו) והזרו בבבלי ליתא. (סוי"ו) ותנינן חייבין בקלבון ופטורים במעשר בהמה ובבבלי ליתא כ"ז. (סוי"ח) בא בברי"ר אבא. אבא בברי"ר אבה ובד"ס ר' אבא. הונא בברי"ר חונא. היא בבבלי הוא.

אחין שירשו את אביהן היא שני גיסין שירשו את חמיהן [א] *לאיכן היו הקלבנות נופלין ר"מ אומר לשקלים רבי לעזר אומר לנדבה ר' שמעון שזורי אומר (א) ריקועי זהב וצפוי לבית קודש הקדשים בן עזאי אומר שולחנין היו נוטלין אותן בשכרן ויש אומרים להוצאת דרכים :

הדרן עלך פרק באחד באדר

הלכה א מתני' [ב] *מצרפין שקלים לדרכונות

מפני משוי הדרך כשם שהיו שופרות במקדש [ג] כך היו שופרות במדינה *בני העיר [ד] ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם נתרמה התרומה נשבעין לגיזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן נמצאו או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים ואין עולין להן לשנה הבאה: **גמ'** ויעשו אותן מרגליות שמא תזיל המרגליות ונמצא ההקדש מפסיד כההיא דתנינן תמן *וכלן [ה] נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן [ו] השקלים [א] ואין פודין בכלים ואמר ר' שמואל בר רב יצחק שמא יזילו הכלים ונמצא ההקדש מפסיד אוף הכא נמי שמא תזיל המרגליות ונמצא ההקדש מפסיד מתניתא בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין לא בדא ותני כן [ז] עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה מתני' בש"ח אבל בשומר שכר לא בדא א"ר אבא [ח] ואפי' תימר בש"ש *נגנבו בלסטים מזויין אבדו (כמי) שטבעה ספינתו בים אמר רבי יוסטי ב"ר סימון אתיא כמאן דאמר *תורמין [ט] על הגבוי ועל העתיד לגבות
ברם

פני משה

אחין היא שני גיסין וכו'. שלא היו לו בנים כ"א בנות היורשות ובעליהן כדין שני אחין שירשו אביהן דמי בהני גווני דמתני' וקא משמע לן הרבותא לענין דין הקלבון דלא תימא דוקא בשני אחין שלא חלקו ושוקלין משל אביהן שפטורין מהקלבון משום דהוי כהאב ששוקל ע"י בניו אבל זה לא היה אביהן דלידמי להו הכי הלכך קאמר דאפ"ה מכיון שלא חלקו ומירושה אחת הן שוקלין כאיש אחד הן ופטורין מן הקלבון ודין אחין שירשו אביהן להן : לאיכן היו הקלבונות נופלין. תוספתא היא בפ"ק: לשקלים. דינן כשאר שקלים לענין מותרות ולכל הנעשים משקלים שבלשכה: לנדבה. דינן כשופרות נדבה וכמפורש לקמן בפ"ו נדבה מה היו עושין בה: ריקועי זהב וכו'. מהקלבונות היו עושין: שולחנין. שהיו יושבין לקבל השקלים ומחליפין להם היו נוטלין הקלבונות בשכרן ולא נפלו להקדש כלל: ויש אומרים להוצאת דרכים. של השלוחין וכיוצא בזה:

הדרן עלך באחד באדר

הלכה א מתני' מצרפין שקלים דרכונות. בני העיר שקבלו שקליהן לשלח אותן לירושלים יכולין הן להחליפם בדרכונות והן מטבעות של זהב כדכתיב בעזרא דרכמוני זהב כדי להקל מעליהם משאוי הדרך: כשם שהיו שופרות במקדש. אצל השלחנים היושבים בירושלים היו תיבות כעין שופר שפיהן צר למעלה והולכין ומרחיבין כדי שלא יוכלו ליטול מהן כלום וכהאי דכתיב ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקוב חור בדלתו וגו' וזה היה עומד בעזרה כדכתיב שם. והשופרות שאצל השלחנים היו נותנין בהן ג"כ להשקלים שמביאין להם וכך היו שופרות במדינה בכל ערי ישראל שמקבלים מבני העיר שקליהם ונותנין בהן עד שישלחום: בני העיר ששלחו את שקליהם. ביד שליח להוליכם לירושלים ונגנבו או שאבדו מידו: אם נתרמה התרומה וכו'. הדין הוא כך שאם זה השליח שומר שכר היה שחייב בגניבה ואבידה אלא שאבדו ממנו באונס ונגנבו בליסטים מזויין מיירי שהוא פטור בשבועה ואם אירע זה אחר שנתרמה התרומה של הלשכה נשבעין השלוחין להגזברים שנאבדו מהן באונס ובני העיר פטורין לפי שהתורם תורם הוא על הגבוי ועל העתיד לגבות ואם כן ברשות הקדש הן ומה היה להן לבני העיר לעשות הרי לא מסרו אלא לשומר שכר שהוא חייב בגניבה ואבידה ואין האונס מצוי : ואם לאו. אלא שאירע האונס קודם שנתרמה התרומה ועדיין ברשות בני העיר הן נשבעין השלוחין לפני בני העיר ונפטרין ובני העיר שוקלין שקלים אחרים תחתיהם שהראשונים לא עלו להם. ואם השליח שומר חנם הוא שפטור מגניבה ואבידה אלא שנשבע שלא פשע לעולם הוא נשבע לבני העיר שהן חייבין שלא היה להם למסור אלא לשומר שכר לפיכך הוא נשבע ונפטר ובני העיר צריכין לשקול שקלים אחרים תחתיהן. ואע"ג דקי"ל אין נשבעין על ההקדשות שבועה זו תקנת חכמים הוא שלא יהיה ההקדש יוצא בלא שבועה כדי שלא יזלזלו בהקדשות לפיכך אפי' אמרו בני העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין רצונינו שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין להם : נמצאו. השקלים אחר שנשבע השליח וגנו השקלים שנית או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים הן ואין עולין להן לשנה הבאה. אלא הראשונים יפלו לשקלי שנה זו והשניים יפלו לשקלי שנה שעברה. ובגמרא פליגי בה איזה מהן הן הראשונים ואיזה הן השניים :

גמ' ויעשו אותן מרגליות. יצרף השקלים ויקנה מרגליות שהיא יותר קלה להקל משאוי הדרך : שמא תזיל המרגלית. דשכיחא שתזול ואין המקח שוה לעולם ונמצא ההקדש מפסיד כשימכרנה בירושלים אבל דרכמונות טבועין הן ולא זיילי : כהאי דתנינן תמן. בפ"ח דבכורות חמש סלעים של בן פלשים של עבד חמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע כולן בשקל הקדש במנה צורי וכולם נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים שהן דוקא במטבעות טבועין ומהאי טעמא שמא יוזל השוה כסף ונמצא ההקדש מפסיד וכדאמרינן נמי אין פודין בכלים ליתן כלים להקדש בשוין תחת השקלים ואמר ר' שמואל וכו' והכא נמי שמא תזיל המרגלית : מתניתא. דקתני כשם שהיו שופרות במקדש כך היו במדינה היינו בשופרות של תקלין הדתין שמשל שנה זו אבל בתקלין עתיקין : לא בדא. אמרו שהיו במדינה : ותני. בברייתא כן שאין שופרות של תקלין עתיקין אלא במקדש וכדתנן לקמן בפ"ו שלשה עשר שופרות היו במקדש וכתוב עליהן תקלין חדתין ותקלין עתיקין וכו' : מתני' בשומר חנם. הא דקתני ונגנבו או שאבדו כשהשליח ש"ח מיירי דפטור מגניבה ואבידה ונשבע שלא פשע אבל בשומר שכר לא בדא אמרו שיפטור עצמו בשבועה שהרי חייב הוא בגניבה ואבידה: אמר ר' אבא ואפי' תימא בשומר שכר. ונגנבו דקתני בליסטים מזויין מיירי דגנב מיקרי ואבדו במי שטבעה ספינתו בים מיירי שכן השומר שכר פטור באונסין ונשבע שכדבריו כן הוא : אתייא כמ"ד וכו'. הא דמחלק במתני' בין נתרמה התרומה או לא וזה כמ"ד תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות והלכך אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין לפי שברשות הקדש הן וכדפרישית במתני' אבל כמ"ד אין תורמין לא על הגבוי ולא על הממושכן כלומר על הגבוי שהוא ע"י משכון שנתן משכון על שקלו וכדתנן בפ"ק ממשכנין על השקלים וזה אינו כגבוי לא בדא אמרו לחלק כן. ופלוגתא היא בתוספתא פ"ב והכי גרים שם תורמין על המשכון ועל הגבוי ועל העתיד לגבות דברי ר"מ ר' יוסי אומר תורמין על המשכון ועל הגבוי אבל לא על העתיד לגבות. וגי' זו עיקרית וצריך לגרוס הכא נמי כן .
ברם

קרבן העדה

אחין וכו'. כלומר אין חילוק כל שבא מכח ירושה הרי הוא כתפיסת הבית אע"ג שאינן בירושה דאורייתא ולא שקל החותן בשבילם ויש פירושים אחרים בשמועה זו וזהו הנ"ל לפום פשטא דשמעתתא: שולחנין. שגבו השקלים במדינה כמ"ש הרמב"ם הן נטלו אותן בשכרן : להוצאת דרכים. להביא השקלים לירושלים :

סליק פרק ראשון

הלכה א מתני' מצרפין שקלים לדרכונות. בני העיר שקבלו שקליהם יכולין להחליפן בדרכונות והוא מטבע של זהב להקל מעליהם משאוי הדרך : שופרות. תיבות שפיהן צר למעלה ומרחיב והולך כעין שופר כדי שלא יוכלו ליטול מהן כלום והיו עומדין בעזרה וכל אחד מביא שקלו ונותן בו : במדינה. בירושלים ולדברי הרמב"ם בשאר ערי ישראל : ששילחו את שקליהן. ביד שליח להוליכם ללשכה : אם נתרמה התרומה. שהיו רגילים לתרום מהקופות לצורך הקרבנות והיו תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות כדי שיהיה חלק הקרבנות אף לאותן שעדיין לא שקלו : נשבעין. שלוחים לגזברים דהואיל ונתרמה התרומה על המעות הללו קודם שנאבדו הרי נעשו כאילו היו ברשות הגזברים משעה שנתרמה התרומה עליהן וכשנגנבו או אבדו ברשות הגזברים נגנבו או אבדו הלכך נשבעים השלוחים לגזברים ונפטרים ואע"ג דאין נשבעין על ההקדשות בגמרא מתרץ לה : ואם לאו. שבשעה שאבדו עדיין לא נתרמה התרומה ברשות הבעלים אבדו הלכך נשבעין לאנשי העיר :

גמ' ופריך ויעשו אותן מרגליות. כלומר יקנו מרגליו' בעד השקלים ולא יצטרכו להוצאת הדרכים : ומשני שמא תיזול המרגליות. ויפסיד ההקדש : כהאי דתנינן תמן. בכורות פ"ח : וכולן נפדין וכו'. כלומר וכל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים שהבא לשקול מחצית השקל צריך שיתן אותו כסף נקי מטבע מצוייר ולא שוה כסף ותני ושייר דהא מעשר שני והראיון אינן אלא בכסף ולא שוה כסף : ואין פודין. מעשר שני בכלים : מתניתין. דתנן שהיו שופרות במדינ' דוקא דתקלין חדתין לשקלים של שנה הבאה אבל לשקלים הישנים מי שלא שקל אשתקד לא היה שופרות במדינה אלא צריך להביאן למקדש : ותני כן. ותניא נמי הכי : עתיקין במקדש. כדתנן לקמן פ"ו וגירסת הרמב"ם נראה ותני כן עתיקין במקדש ועתיקין במדינה ולשון קושיא היא וכי תנן הכי : מתניתין. דתנן נגנבו או שאבדו נשבעין ופטורין מלשלם דוקא בשומר חנם איירי: אבל בשומר שכר. אינו בדין זה אלא משלם בגניבה ואבידה ואינו נשבע : ליסטים מזוין. גנב מזוין דאונס הוא ולשמירה זו לא קבלו עליהם :
ברם

עין משפט נר מצוה

לח
א מיי' פ"ג משקלים ה"ז ובהשגות
א
ב מיי' שם פ"ב הלכה ד
ב
ג מיי' שם הלכה א
ג
ד מיי' שם פ"ג הלכה ה ט
ד
ה מיי' פי"א מבכורים ה"ו טוש"ע יו"ד סי' שם
ה
ו מיי' פ"א משקלים ה"א
ו
ז מיי' שם פ"ב הלכה א (בסיפוק)
ז
ח מיי' שם פ"ג הלכה ט
ח
ט מיי' שם פ"ב הלכה ט

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ואין פודין בכלים נ"ג :

גליון הש"ס

(א) עיין בריטב"א שבועות דף י ע"ב ובכס"מ שם :

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א ועי' מנחות קח א
בכורות נ א
ב"מ דף נו - יומא דף סס
בכורות מט ב
עי' ב"מ נח א
כתובות קח א

תוס' הרי"ד

עשיתן כאדם אחד באחין אע"פ שלא נשתנה דהיינו שלא נולדו ברשותם בדים שיעור אחד ובב' שיעורין בעינן שנולדו ברשותן הוא משום דבשיעור אחד הן כאיש אחד ובב' שיעורין בנולד ברשותן אבל גבי קלבון אפילו בלא נשתנה עין המעות נמי משיבי גבי אחין כאדם אחד. ע"כ מתמה מאי דמיון הוא קלבון למעשר דשרי ככא נותנין כל אחד שיעורו מחצית השקל ובב' שיעורין לא עשיתן כאדם אחד דבשיעור אחד

רידב"ז

מתניתא בש"ח אבל בש"ש לא בדא. פי' דהא נגנבו או שאבדו קתני וש"ש בגניבה

שנויי נוסחאות (סו"א) היא בבבלי הוא. (סו"ג) לעזר בבבלי אליעזר. (סו"ד) שזורי כד"ו השזורי. (סו"ה) איתן בבבלי ועושין. (סו"ח) לדרכונות כד"ו דרכונות. (סו"ט) משוי כד"ו משאוי. (סו"י) היו שופרות במדינה כד"ו היו במדינה. (סוי"א) ששלחו כד"ו ששילחו ובבבלי ששקלו. ונגנבו או שאבדו כד"ס ונאבדו או נגנבו. (סוי"ג) שוקלין תחתיהן כד"ס שוקלין אחרים תחתיהן. (סוי"ד) שקלים ואין כד"ס שקלים הן ואין. (סוט"ו) מרגליות כד"ו מרגלית וכן בסמוך. (סוט"ו) מפסיד כההיא בבבלי מפסיד בו כההיא. (סוי"ח) ואין פודין בכלים כד"ס ליתא. ואמר כד"ו אמר. (סו"כ) אוף הכא נמי שמא כד"ו מהכא שמא. (סוכ"ב) בדא ותני כן בבבלי כהדא דתנינן וכד"ס ליתא מן ותני כן עד במדינה. (סוכ"ג) ואין כד"ו אין. בשומר חנם כו' עד ואפי' תימר כד"ס כ"ו ליתא. (סוכ"ה) כמי שטבעה בבבלי במי ששקעה. (סוכ"ו) יוסטי ב"ר כד"ו יוסטא בי רבי בבבלי איסטנים בן כד"ס אוסטי בר. (סוכ"ז) לגבות כד"ו להגבות.

ברם כמ"ד אין תורמין לא על הגבוי (ולא על הממושכן) ועל העתיד לגבות לא בדא: א בני העיר ששלחו את שקליהם כו': א"ר אלעזר דר' שמעון היא דר' שמעון אומר קדשים שהוא חייב באחריותן כנכסיו הן א"ר יוחנן ד"ה היא משום שבועת תקנה. ע"ד דרבי יוחנן ניחא נשבעים לגזברים ואם לאו נשבעים לבני העיר ובני העיר שוקלים אחרים תחתיהן משום שבועת תקנה אלא לרבי לעזר נשבעים לבני העיר הדא היא דר' שמעון נשבעים לגזברים גיזברים מאי עבידתייהו נשבעים לבני העיר במעמד גיזברים כי היכי דלא לחשדינהו אי נמי דלא נשוו להו פושעים א אע"פ שקבלו בני העיר לשלם אין ההקדש יוצא בלא שבועה: הפריש שקלו ואבד *ר' יוחנן אמר חייב באחריותו (א) עד שימסרנו לגיזבר רבי שמעון בן לקיש אומר הקדש ברשות הגבוה בכל מקום שהוא מתניתא פליגא על ר"ש בן לקיש ב נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן ג לא עוד היא ז משום שבועת תקנה: *תני ג הראשונים נופלים לתיקלין חדתין והשניים נופלים לתיקלין עתיקין. אלו הן הראשונים ואלו הן השניים רבי פנחס בי ר' חייא (חנינא) ור' אבא מרי חד אמר אלו ששלחו בני העיר תחילה וחרנה אמר אלו שהגיעו לידי נזברין תחילה:

הלכה

קרבן העדה

ברם כמ"ד וכו'. אבל למ"ד אין תורמין על הגבוי אפילו נתרמה התרומה נשבעין לבני העיר והן שוקלין אחרים תחתיהם: דר"ש היא. הא דתנן דהשומרים נשבעין אתיא כר"ש: דאר"ש. במסכת שבועות קדשים שהמפקיד חייב באחריותן כדידיה דמיין ה"נ כיון דחייבין בני העיר לשקול תחתיהן לאו כהקדשות נינהו אבל לחכמים אין כאן שבועה דאין נשבעין על ההקדשות: משום שבועת תקנה. מדאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתיקון לה שלא יזלזלו בשמירת ההקדשות: ה"ג ע"ד דר"י ניחא נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר משום שבועת התקנה אלא לר"א נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן הדא היא דר"ש אלא נשבעין לגזברין גזברין מאי עבידתייהו. וה"פ לר"א כיון דאין הגזברין חייבין באחריות שקלים אלו א"כ הקדשות נינהו ואין נשבעין על ההקדשות כאלו לכ"ע: ומשני נשבעים לבני העיר. ליטול שכרן במעמד הגזברין מפני שההפסד על ההקדש: אע"פ שקיבלו וכו'. אדר' יוחנן קאי דקאמר דשבועה זו תקנת חכמים היא שאין הקדש יוצא בלא שבועה הלכך אפילו קיבלו אנשי העיר עליהן ואמרו הואיל ואנו משלמין אין רצונינו שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין להן שאין הקדש יוצא בלא שבועה: חייב באחריותו. אפילו לאחר שנתרמה התרומה עד שימסרנו לגזבר: הקדש ברשות גבוה בכל מקום שהוא. ואפילו קודם שנתרמה פטור: ובני העיר שוקלין תחתיהן. ואס"ד בי גזא דרחמנא הוא אף קודם שנתרמה יהיו בני העיר פטורין: ומשני לא עוד היא משום שבועת התקנה. אף זו מן התקנה שלא יזלזלו בהקדשות וישלחו אותן ע"י שליח אלא כל אחד יביא שקלו בעצמו לשם דמלוה בו יותר מבשלוחו: תני הראשונים וכו'. אנמלאו או שהחזירום הגנבים קאי דהשתא שניהם לפנינו: אלו ששילחו בני העיר תחלה. הן הראשונים: וחורנה אמר. ואידך אמר:

הלכה

פני משה

ברם כמאן דאמר תורמין על הגבוי ועל הממושכן אבל לא על העתיד לגבות לא בדא. לפי שאלו שלחו שקליהן ולא באו אינן בכלל התרומה וא"כ לעולם ברשותן הן שאבדו: בני העיר וכו'. וקתני נשבעין והא קי"ל אין נשבעין על ההקדשות וכדתנן בפ' שבועת הדיינין ומוקי לה ר' אלעזר כדר"ש דס"ל קדשים שהוא חייב באחריותן כנכסיו הן ונשבעין עליהן כדקאמר התם והכא נמי חייבין בני העיר באחריותן אם לא נתרמה התרומה וצריכין לשקול אחרים תחתיהן ולקמן מדייק עלה: ר' יוחנן. קאמר ד"ה היא מתני' דשבועה זו משום שבועת תקנה היא שתיקנו כדי דלא יזלזלו בשמירת ההקדש: על דעתיה דר' יוחנן. בשלמא לר' יוחנן ניחא דקתני אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברים וכו' דהכל היא משום שבועת תקנה היא. ול"ג הכא הדא היא דר"ש עד לבתר. אלא לר' אלעזר דמוקי לה כר"ש הדא היא דר"ש בתמיה כלומר נהי דהסיפא ניחא לדידיה דאם לא נתרומה התרומה נשבעין לבני העיר לפי שחייבין באחריותן אלא רישא אם נתרמה התרומה שכבר אין חייבין באחריותן שתורמין על הגבוי וכו' וא"כ אין שבועה זו אלא ליטול שכרן וגזברין מאי עבידתייהו לבני העיר מיבעיא ליה. ומשני דה"ק נשבעין לבני העיר במעמד הגזברין ומשום דההפסד על ההקדש וכי היכי דלא נחשדינהו לבני העיר שלא שקלו א"נ דלא נחשדינהו להשלוחי' שהטמינו אותן א"נ דלא נשוו להן פושעין בשליחותן: אע"פ שקיבלו בני העיר עליהם. לשלם שקלים אחרים ואינם רוצים שישבע השליח שאומרים נאמן הוא לנו אעפ"כ תקנת חכמים היא שישבע לפי שאין ההקדש יוצא בלא שבועה: הפריש שקלו ואבד ר' יוחנן אומר חייב באחריותו וכו'. וצריך לשקול שקל אחר: הקדש ברשות גבוה בכל מקום שהוא. דכל היכא דאיתי' בי גזא דרחמנא איתיה ואינו חייב באחריותו: מתני' פליגא על רשב"ל. דהא קתני נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין תחתיהן ומדקן צריכין לישבע ע"כ משום שמוטל על בני העיר לשלם שקלים אחרים וכל זמן שלא נשבעו התביעה על השלוחין היא לפיכך נשבעין להן ובני העיר שוקלין תחתיהן אלמא דחייבין באחריותן: לא עוד היא משום שבועת תקנה. וכי עיקר שבועה זו אינה אלא משום תקנה וא"כ מפרש לה ר"ל הכי שאע"פ שבני העיר שוקלין תחתיהן אחרים מרצונם אפ"ה נשבעין להן משום שבועת תקנה: תני. בתוספתא פ"ק: המפריש שקלו ואבד והפריש אחר תחתיו ולא הספיק להקריבו עד שנמצא הראשון זה וזה שקלים הראשונים וכו'. תיקלין חדתין לשקלי שנה זו ותקלין עתיקין הן שקלי שנה שעברה: חד אמר אילו שילחו בני העיר תחלה. ואבדו ונמצאו אח"כ אלו הן הראשונים ויפלו לתקלין חדתין והשניים הם מה ששקלו בני העיר לשקלים האחרים מקודם שנמצאו הראשונים ויפלו לתקלין עתיקין. ואידך אמר אלו הן הראשוני' שהגיעו לידי גזברין תחלה והשקלים שאבדו ונמצאו אחר ששקלו אחרים הן הן השניים:

הלכה

מסורת הש"ס

פ' חולין קל"ט א

תוספתא פ"א

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ג משקלים הל' ט

י

ב מיי' שם הלכה טו ובהשגות

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א בני העיר וכו' נ"ג לה: ב ה"ג דהני נשבעין לבני העיר וכו': ג נ"ל עוד היא משום תקנה. וה"פ כי היכי דלעיל דשבועת השלית משום תקנה ה"נ השלומין דבני העיר נמי משו' תקנה כדי שיהיו הבעלים נזהרים בשמירתן:

ציון ירושלים

ז משום שבועת תקנה. ע' ב"מ נח וע' בש"ך ח"מ סי' סו ובמרדכי ובחידושי מהר"ם שיף ואני בדרוש הראשון שם בשנת תרי"ז שדרשתי כשנתמניתי לרב דפה דרשתי בענין זה כאורך:

תוס' הרי"ד

אחד המיוב יצא מתוך שניהן ע"כ משום דעשיתן כאדם אחד אבל גבי קלבון שאיך עשיתן כאדם א' הכי יוצא מתוך שניהן שיעור א' דיהא נחשבין כאדם א'. ע"ז משני שניא הוא שהוא נותן סלע אחת שלימה וכיון שנותנין שניהם דבר אחד שלם הרי שניהם כאדם אחד הגם דהוי ב' שיעורין אבל לא דמי לב' שיעורין דבכ"מ דצריך ליתן ב' שעורין כמו גבי מעשר ובתרומה ובכ"מ הוי נתינת ב' שיעורין ב' דברים נפרדים כמו גבי מעשר צריך ליתן ב' בהמות וגבי תרומה וכדומה כל חטה וחטה מופרדת בפני עצמה ע"כ שפיר ס"ל דבב' שיעורין משובים כשנים אבל גבי קלבון שהנתינה הוא דבר אחד שלם ולגבי דבר שלם הוי כשיעור אחד ועשיתן כאדם אחד ומדויק תיבת שלימה ופריך מעתה כיון דבדבר שלם הוי כשיעור אחד ועשיתן כאדם אחד ולא איכפת לן מה שלא יצא השיעור מתוך שניהן כיון דהנתינה הוא דבר שלם עשיתן כאדם אחד אם כן אפילו חלקו וחזרו ונשתתפו נמי יהא פטורין מקלבון אבל ר' אבין ס"ל דזה דווקא בדאיכא ב' מעלות שלא חלקו ונותנין דבר שלם עשיתן כאדם אחד מה שאין כן בשחלקו ולא הוי רק ענין אחד דבר שלם לא עשיתן כאדם אחד ודוק:

א"ר אלעזר דר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן כנכסיו הן. ובבבלי קמשני זאת ר"י ופריך הגמ' התינח עד שלא נתרמה התרומה משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן היא דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות והכא לא פריך הכי משום דלכאורה קשה באמת לר"י דמשני דר"ש היא משום קדשים שחייב באחריותן הא קתני רישא נשבעין לגיזברים אלמא דהגזברים בעל דבר שלו א"כ אינו חייב באחריותן אלא ע"כ הוא דר' יוחנן אזיל לטעמיה בירושלמי בהלכה זו דקאמר לקמן הפריש שקלו ואבד ר"י אמר חייב באחריותו עד שימסרנו לגזבר אפילו לבתר דנתרמה התרומה והא דקתני נשבעין לגיזברים הוא ג"כ נשבעין לבני העיר במעמד גיזברין כי היכי דלא נחשדינהו כיון דחשיב כאילו בא לרשות הקדש אחר שנתרמה התרומה אף דחייב באחריותו עד שימסרנו לגיזבר מ"מ כיון דחשיב כאילו בא לרשות הקדש ע"כ נשבעין במעמד גיזברין אף דהבעלים צריכין ליתן אחרים מ"מ חשיב הקדש ג"כ כמו בעל דבר וצריכין לישבע בפניהן שלא לחשדינהו א"כ כדי דלא ליקרי פושעים וכמו דמשני אליבא דשמואל דנשבעין ליטול שכרן א"כ גיזברין מאי עבידתייהו ומשני נשבעין לבני העיר במעמד גיזברין כי היכי דלא ליחשדינהו וצ"ב אם כן ישבעו בפני כל ישראל דלא ליחשדינהו אלא ודאי דהדבר פשוט דלא שייך כי היכי דלא לחשדנהו רק בפני בע"ד והגם דההקדש גם כן אינו בע"ד שלו דהא פטור לגבי הקדש ואינו נשבע אלא בפני הבעלים כדי ליטול שכרו מכל מקום כיון דהוי כמו שבא לרשות הקדש חשיב הקדש כמו בע"ד אף שפטור מן ההקדש ודכוותיה לר"י דמשני דרבי שמעון היא קדשים שחייב באחריותן וסבירא ליה דאף לאחר שנתרמה התרומה מכל מקום חייב באחריותו ונשבעין לבני העיר במעמד גיזברים דחשיב לאחר שנתרמה התרומה כמו שהקדש בע"ד שלו אף דהבעלים צריכין ליתן אחרים מ"מ הוי ההקדש בע"ד שלו דהא חשיב כמו שבא לרשות הקדש והא דצריך ליתן אחרים משום דחייב באחריות ודמי כמו שמחויב קרבן באחריות אע"פ שמסר להקדש צריך להביא אחרת אף ה"נ ס"ל לר"י דאף דדמי כאילו בא להקדש מ"מ חייב באחריות וכיון דדמי כאילו בא להקדש ע"כ צריך לישבע במעמד גיזברין דחשיב ההקדש כמו בע"ד והוי כמו אליבא דשמואל דאף דפטור לכנגד ההקדש לישבע מכל מקום צריך לישבע במעמד גיזברין כי היכי דלא ליחשדוהו דחשיב הקדש כבע"ד אך הגמ' לא ס"ל כר"י ופריך אם משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן היא ואילו בירושלמי לא פריך ע"ז משום דהכא קאמר הירושלמי בהדיא לר"י דחייב באחריותו. ועפ"ז יתפרש ביאור הסוגיא דמסיק כמבואר בפנים:

סנותן

גליון הש"ס (א) משמע דאף לאחר שנתרמה חייב באחריות וכ"פ הק"ע אמנם קשה דא"כ מה קאמר מתניתא פליגא על רשב"ל הא אף לר"י קשה מאי נשבעין לגזברין הא בעלים משלמין. ואין לומר כיון דחזינן דאף שקבלו בני העיר לשלם אין הקדש יוצא בלא שבועה לר"י משום תקנה ומש"ה נשבעין דאף בלא נתרמה ישבעו לגזברין. והאפשר כיון דקי"ל בלא נתרמה ובקל השליח לעצמו לא מעל וגם הגנב משלם כפל משא"כ בנתרמה התרומה דמעל וגם פטור מכפל כמבואר ברמב"ם הלכה יא ובכ"מ דקודם שנתרמה כהדיוט הוא א"כ לכך נשבעין לבני העיר לבד משא"כ אם נתרמה דעיקרו הקדש גמור נשבעין לגזברין אף דהבעלים משלמין משום תקנה ובזה מיושבין דברי הירושלמי דקאמר מתניתא בש"ח אבל בש"ש לא בדא והדבר תמוה הרי אף ש"ש פטור דהקדש נתמעט מדין שומרין וגם דברי הרמב"ם הלכה ט תמוה דלמה מפרש בלסטים מזוין הא אף בגנבה ואבדה פטור אמנם לפמ"ש א"ש דבלא נתרמה דינו כהדיוט וחייב לשלם וצריך לאוקמי בלסטים מזוין וקושית הש"ס בבלי בב"מ הוא מנתרמה התרומה ודוק. ומיושב ג"כ הא דקאמר הירושלמי לר"א דמוקי כר"ש מאי נשבעין לגזברין גזברין מאי עבידתייהו ומשני נשבעין לבני העיר במעמד גזברין וקשה מאי נשבעין כלל לבני העיר משנתרמה התרומה וע' ק"ע והא"ח שלא יד להגיה ולפמ"ש א"ש דגם אחר שנתרמה חייבין בני העיר באחריות לר"י וחייבין לישבע לבני העיר ורק במעמד גזברין דלא ליחשדינהו משא"כ בלא נתרמה דהדיוט גמור א"צ מעמד גזברין ובזה יש ליישב קושית התוס' בב"מ דף נ"ח ע"א ד"ה דתנן ודוק היטב:

שנויי נוסחאות (סו"א) כמ"ד בבבלי אית מ"ד. „ולא על הממושכן" המוקפות בד"ו אינן מוקפות ובבבלי ליתא. (סו"ב) ועל העתיד לגבות בד"ו ליתא ובבבלי ולא על העתיד לגבות. (סו"ג) כו' בד"ו נגנבו או שאבדו. (סו"ו) ע"ד בד"ו על דעתיה. נשבעין לגזברים כו' עד נשבעין לגזברין בבבלי נשבעין לגזברין משום תקנתא אלא לר"א גזברין. (סו"ז) אחרים בד"ו ליתא. (סו"ח) משום שבועת תקנה אלא לרבי לעזר נשבעים לבני העיר בד"ו כ"ו ליתא. (סו"ט) דר' שמעון נשבעים לגזברים גיזברים בד"ו דרבי שמעון משום שבועת תקנה אלא לרבי אלעזר גזברין. (סוט"ו) שימסרנו בד"ו שימסור. (סוי"ז) לקיש נשבעין לבני בבבלי לקיש דתנא נשבעין ואנשי בני. (סוי"ח) ובני העיר שוקלין תחתיהן לא בד"ס כ"ו ליתא. (סוי"ט) תני הראשונים נופלים בבבלי תני רבי אומר הראשונים היו נופלים. (סו"כ) והשניים נופלים בד"ס ושניים היו נופלין. (סוכ"ב) חייא בד"ו חנניה ובבבלי חנינא ובסרי"ר נחמיה.

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ג שקלים הלכה י' וס"ו ממעילה הלכה יג

יב
ב מיי' שם הלכה יא

יג
ג מיי' שם פ"ב הלכה ו וכ"מ

יד
ד מיי' פ"ו מערכין ה"ח

הלכה ב מתני'

א הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקלו על ידי עצמו אם נתרמה התרומה מעל ב השוקל שקלו מן ההקדש ונתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל ממעשר שני ודמי שביעית יאכל כנגדן:

גמ' השוקל כו' *אנן תנינן אם קרבה הבהמה ותני דבי ר' אם נתרומה התרומה (נ"א אנן תנינן אם נתרמה התרומה ותני דבית רבי אם קרבה הבהמה אמר ר' לעזר מאן תנא אם קרבה הבהמה ר"ש דר"ש אומר מיד וכו') מאן תנא אם נתרמה התרומה רבי שמעון היא *דאמר רבי שמעון א מיד היה מקבל מעותיו והכהנים זריזים הן וקשיא אילו הגונב עולתו של חבירו ושחטה סתם סתמה לא לשם בעלים הראשונים מכפרת אמר ר' יודן תיפתר במסויים *משל בית רבן גמליאל שהיה מתכוין ב ודוחפו לתוך הקופה (א) וחש לומר שמא לשיריים הן נופלין וכי יש מעילה בשיריים אלא כרבי מאיר דרבי מאיר אומר ג *מועלין בשיריים ג עוד היא במסויים של בית רבן גמליאל ד שהיה מתכוין ותורמו לשמו: מה נהנה א"ר אבין בשם רבנן דתמן מכיון שב"ד ראוין למשכן ולא מישכנו כמי שנהנה: ממעשר שני וכו' דכתיב °אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו *כל שהוא קודש ד אין קדושה חלה עליו

°ויקרא כ"ז כו

כיצד

פני משה

הלכה ב מתני' הנותן שקלו לחבירו. להוליכו לשלחני ולשקול אותו על ידו והלך ושקל ע"י עצמו כדי שלא ימשכנו אותו: אם נתרמה התרומה. מקודם שנתן זה השקל בשביל עצמו מעל הוא וחייב קרבן מעילה מפני שזה השקל ברשות הקדש היא שכבר תרמו על העתיד לגבות ונמצא זה הגיל עצמו בממון הקדש ונהנה בשקל הזה ואם לא נתרמה התרומה לא מעל וחייב הוא ליתן לחבירו השקל שנתן לו: השוקל שקלו ממעות הקדש. שהיו מעות הקדש בידו ושקל מהן את שקלו: אם נתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל. הכא בהסיפא דוקא צריך שיסתפקו מן ההקדש זה וקרבה הבהמה מהמעות לפי שזה ההקדש בכל מקום שהוא הקדש הוא כמו שהיה ולא נשתנה וכשקרבה הבהמה ומתכוונין בה שהיא ממעות כל מי ששקל בתרומת הלשכה הוי כאלו קנה הבהמה באותן מעות של הקדש והקריבוה וחייב קרבן מעילה לפי שנהנה מן ההקדש ויצא ידי שקלו: מדמי מעשר שני וכו'. אם ממעות מעשר שני: יאכל כנגדן. בירושלים ואם ממעות שביעית יאכל כנגדו בקדושת שביעית:

גמ' אנן תנינן ברישא דמתני' אם נתרמה התרומה מעל ולא תנינן בה ואם קרבה הבהמה ואשכחן בברייתא דבית רבי דתני נמי ברישא אם קרבה הבהמה דהאי תנא מדמי השוקל ממעות חבירו שלא ברשותו דמיירי ברישא לדין דהסיפא השוקל ממעות הקדש וס"ל דבתרווייהו לא מעל עד שג"כ קרבה הבהמה: א"ר אלעזר מאן תנא אם קרבה הבהמה ר' שמעון. כלומר דר"א בא לפרש דהאי תנא דבית רבי לא פליג אתנא דמתני' וס"ל נמי דברישא לא בעינן עד שקרבה הבהמה וטעמא דדוקא בהסיפא שהשיקל מהמעות שהן כבר הקדש הוא דבעינן עד שקרבה הבהמ' לפי שההקדש אינו נשתנה מכמות שהיה עד שנעשה בו מעשה והלכך לא מעל עד שקרבה הבהמה אבל ברישא שהמעות הן של חבירו וזה השוקלן ע"י עצמו אין זה אלא כמו הנהנה עכשיו מהמעות שהן ברשות ההקדש לפי שכבר תרמו על העתיד לגבות כדפרישית במתני' והשוקל הזה נפטר ע"י כך משקלו ולא ימשכנו אותו לפיכך מיד שנתן זה בשביל שקלו מעל ותנא דבית רבי מודה נמי בזה והא דתני אם קרבה הבהמה מלמדינו בזה דכר"ש דהתוספתא היא דס"ל דפליגי ר"ש ורבנן בפ"ק דהתוספתא והכי גרים שם המוציא שקלו של חבירו ה"ז מעל לקח בו קיני זבין וקיני זבות ויולדות המביא חטאתו ואשמו מן ההקדש השוקל שקלו וזין מן ההקדש כיון שלקה מעל דברי ר' שמעון והכמים אומרי' לא מעל עד שיזרקו הדמים: דר"ש אומר מיד היה מקבל מעותיו הכהני' זריזים הן. כלומר דמסיים ואזיל למילתא דקאמר מאן תנא אם קרבה הבהמה ר"ש הא אדרבה הא איפכא שמעינן לי' לר"ש הלכך מפרש וקאמר דהא דקאמרי ר"ש היא היינו דלא תפרש דבעי האי תנא דבית רבי עד שקרבה הבהמה ממש אלא עד שלקה הבהמה להקריבה קאמר דלר"ש הוי כמי שקרבה הבהמה מפני שהכהנים זריזים הן ומיד שלקח הבהמה ה"ז כמקבל בעד מעותיו שיהא קרבנו קרב ומיהו לענין דינא דרישא דמתני' לא פליג תנא דבית רבי בהא דמיד כששיקל ולקח הבהמה מעל וכדאמרן: וקשיא. על גופא דדינא דהמתני' הרי אלו הגונב עולתו של חבירו ושחטה סתם שלא פירש שמקריבה על שמו וכי סתמה לא לשם בעלים הראשונים מכפרת היא וא"כ הכא נמי אע"פ שנתן זה סתם בשביל שקלו בעלים הראשונים יוצאין ידי חובתן בו ואמאי מעל: תיפתר במסוים. שעשה סימן עליו או פירש שזה השקל לשמו היא: משל בית רבן גמליאל וכו'. כלומר וכמו ששנינו לקמן בפ"ג של בית ר"ג היו נוהגין שהיה נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזורקו לפני התורם והתורם מתכוין ודוחקו לקופה שתורם בה וה"נ מיירי שזה מתכוין שיהא השקל הזה מסוים על שמו: וחש לומר. וניחוש שמא לשירי הלשכה הן נופלין ואכתי אמאי מעל וכי יש מעילה בשירים: אלא כר"מ דר"מ אומר מועלין בשירים. כך דר"מ בתוספתא דפ"ק דמעילה היא ומייתי לה לעיל בפ"ה דיומא על המתני' אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן וגרים בתוספתא עלה דברי ר"מ ור"ש והכ"א אין מעילה בדמים ולר"מ ור"ש מועלין בשיריים שהרי שירי דמים הן ובשירי הלשכה גופה פליגי נמי לקמן בפרק ג' בהלכה ד' דר"מ ס"ל מועלין בשיריים: עוד היא במסויים. כלומר ג"כ הכי מיתוקמא וה"ק אי נמי דלא תדחוק לאוקמי כיחידאה אלא אפי' כהכמים אתיא דאין מועלין בשיריים ושנינו נמי להאי קושיא דבמסויים מיירי וכהאי משל בית ר"ג שזרקו לפני התורם והתורם היה מתכוין ותורמו לשמו ולא יהיה משירי הלשכה: מה נהנה. השתא מפרש לטעמא דתנינן ה"ז מעל ומה נהנה הוא מן ההקדש דליהייב במעילה: מכיון שב"ד ראוין למשכן. אותו בעד שקלו ונפטר זה בשקל חבירו שלא מישכנו אותו וזהו כמי שנהנה: כתיב אך בכור וגו'. לפרושי להסיפא דמתני' קאי דלא מעל עד שקרבה הבהמה דילפינן מבכור דכתיב ביה לא יקדיש איש אותו לקדושה אחרת מכאן כל שהיא כבר קדש אין קדושה אחרת הלה עליו ולפיכך נמי בשוקל ממעות הקדש הרי הוא לשם הקדש הראשון ולא נשתנה ולא מעל עד שיעשה בו מעשה:

כילד

קרבן העדה

על ידו. בשבילו והלך השליח ושקלו בשביל עצמו: אם נתרמה התרומה. קודם ששקל בשביל עצמו: מעל. דמיד שנתרמה התרומה על העתיד לגבות היה ה השקל שנתן לו חבירו לשקול

תורה אור עליו ברשות הקדש וכשנתנו בשביל עצמו נהנה מן ההקדש ובגמ' מפרש מה נהנה: השוקל שקלו מן ההקדש. שהיו בידו מעות שהקדישן לבדק הבית וכסבור שהן של חולין ושקל מהן שקלו ונתרמה התרומה וקנה בהמה באותה תרומה והקריבוה אז נתחייב השוקל קרבן מעילה אבל לא קודם לפי שאין מעילה אלא במוציא מן ההקדש לחולין אבל המוציא מהקדש להקדש אף על פי שנהנה אינו מועל אלא אחר שעשה מעשה בהקדש השני: יאכל כנגדן. בגמרא מפרש לה:

גמ' אנן תנינן. ברישא דמתניתין אם נתרמה התרומה ותנאי דבי רבי תנו אף ברישא וקרבה הבהמה ולא פליגי דתנא דידן סמיך אסיפא שמפרש בה מעילת שניהם (והרא"פ הגיה ללא צורך): א"ר א' דלא כר"ש דר"ש אומר. לקמן ספ"ד: מיד היה מקבל מעותיו. ר"ש פליג אהא דתנן התם המספק אינו מקבל את מעותיו עד שיהא המזבח מרלה ור"ש סובר דמיד היה מקבל את מעותיו ולא חיישינן שמא יארע בהן פסול ונמצא ההקדש נפסד מפני שהכהנים זריזין הן שאפילו לא קרבה הבהמה אלא שקנו אותה כבר יצאו המעות לחולין ומעל: וקשיא. אמתניתין למה מעל אילו מי שגנב עולתו של חבירו ושחטה סתם ודאי לבעלים הראשונים מכפרת א"כ ה"נ גבי שקלים כשניתנו ללשכה אינו ניכר השקל של מי הוא והוא נתרם סתם לשם מי שהוא וחוזר השקל לבעלים הראשונים ולמה יהא חייב קרבן מעילה: במסויים. שניכר וידוע שהוא של שני ואיירי שעשה כמו שעשו של בית רבן גמליאל כדתנן לקמן פ"ג שהיה מתכוין וזורקו לקופה: ופריך וחש לומר וכו'. למה הוא מביא קרבן מעילה דלמא לא נקנה בהמה משקל זה אלא ניתותר בקופה הגדולה והן שירי הלשכה: וכי יש מעילה בשירים: בתמיה: אלא כר"מ וכו'. וכי נוקים סתמא דמתניתין כר"מ דסובר יש מעילה בשיריים ולית הלכתא כוותיה אלא כר"י דפליג עליה: ומשני עוד היא במסויים וכו'. כלומר כבר אוקימנא לה במסויים וכבית ר"ג א"כ איכא למימר שידוע שמשקל זה קנו בהמה: מה נהנה. ולמה תנן שמביא קרבן מעילה דמאי דנהנה דקעביד מצוה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו: כמי שנהנה. שהציל עצמו בממון ההקדש ונהנה בשקל הזה: כל שהוא קדש אין קדושה. אחרת חל עליו הילכך שקל זה ששקל מעות מעשר שני אינו קדוש כלל לשם קרבנות:

כילד

מסורת הש"ס

ע' תוספתא מעילה פ"א

לקמן פ"ד ה"ס

לקמן פ"ג ה"ג

(לקמן פ"ד ה"ב) ובבלי קדושין כד א

פ' ערכין כט א

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א כ"ג דהר"ש מיד היה מקבל מעותיו והו לא ומלוה והכהני' זריזין הן נמחק דהא כאן אין אחריות מזבח עליו רק שיגיע שקלו להקדש וכיון שנתרמה על חבירו הוי הקדש משא"כ גבי המספק צ"ל דזריזין הן כדי שלא יבוא לידי פסול ולכן לקמן גרסי' לה דהכהנים זריזין הן: ב צ"ג ודוחפו לתוך הקופה. דא"כ לא הוי פריך וחש לומר וכו'. ולקמן על קושיא דוחש לומר שמא לשיריים וכו'. משני עוד היא הספר וכו' דוחפו לקופה. והמפרשים נדחקו בזה מאוד. ועיין בק"ע: ג צ"ל עוד היא הספר וכו': ד צ"ל שהיה מתכוין ודוחפו לקופה כדפרישית לעיל:

גליון הש"ס

(א) נראה דאסיפא קא מקשה דבעינן קרבה הבהמה דוקא ומקשה דלמא שקלו לשיריים נפל ולא נקרב הבהמה ממנו וכי יש מעילה בשירי' בשלמא ברישא לא בעי' קרבה הבהמה וע' ברמב"ם רק שנדע דלשם השני נתרם ולא לבעלים הראשוני' שפיר מוקי לה במסוי' משא"כ בסיפא קשה ומסיק עוד היא במסויים וכו' היינו שדחפו לקופה וקנו מן הקופה קרבנות. וזה מדוייק בלשון הירושל' שכתב עוד הוא וכו'. וא"צ לדחוקים של מפרש"פ וק"ע ודוק:

תוס' הרי"ד

הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקל ע"י עצמו אם נתרמה התרומה מעל. משמע מכך מתני' דבלא נתרמה התרומה לא חשיב דהקדש אלא עדיין דהדיוט הוא וכן כתב הכ"מ ז"ל בפ"ג מה' שקלים הי"א ע"ש וקשה לפי מה דקי"ל כרבא דס"ל הניח לשם אביהם אמריות נכסים מייבין לשלם אפי' מתו משום דמשעת שאלה איתחייב באונסין מסא דגרסינן במס' ב"מ רף כ"ם דפריך על הא דקאמר ש"מ אינו נשבע ורמינהו בני העיר, ששלחו את שקליהן ונגנבו או שנאבדו אם משנתרמה התרומה

רידב"ז

בגניבה ואבידה חיובא מהייב וע"ז משני א"ר אבא אפילו תימא בש"ש נגנבו בלסטים מזוין כו':

השוקל שקלו מן ההקדש אם נתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל. הא דלא בעינן ברישא קרבה הבהמה לשיטת הרמב"ם ז"ל עיי' בת"ח ז"ל בשם הגר"א ז"ל ודו"ק:

א"ר יודן תיפתר במסוים שהיה מתכוין ודוחפו לתוך הקופה. גי' הגר"א ז"ל תורמו לשמו ופריך וחש לומר שמא לשירים הן נופלין ונראה לפענ"ד דקשה לפרש דקאי על הסיפא כמו שפירש הק"ע ז"ל ות"ח ז"ל דא"כ מאי משני דר"מ היא דמועלין בשירים ע"כ נראה לפענ"ד דקאי על הרישא דאמאי מעל דאפילו לאחר שנתרמה התרומה הוי דומה כמו שנכנס ללשכה וחשיב כמו שנטל מהלשכה שקל ושקל בשביל חובת מחצית השקל דשמא הן נופלין לשירים אפילו לאחר שיתרמה

שנויי נוסחאות (שו"ג) מן ההקדש ונתרמה בבבלי ממעות הקדש אם נתרמה. (שו"ד) וקרבה בד"ס אם קרבה. (שו"ס) ממעשר בבבלי מדמי מעשר. ודמי בבבלי ומדמי בד"ס מדמי. כנגדן בד"ו כנגדו. (שו"ו) השוקל כו' בבבלי הנותן שקלו לחבירו וכו'. המלות „אנן תנינן" עד „התרומה" שבשתי השורות בד"ו כ"ו ליתא. ונגדם באו השורות המוקפות בד"פ למן „אנן תנינן" עד „דר ש אומר" וקרוב לזה ג' בבבלי אך גורס מאן תנא נתרמה ר ש וכו'. (שו"י וי"א) המלות „מיד וכו מאן תנא" עד „דאמר רבי שמעון" בד"ו כ"ו ליתא. (שו"ג) מיד הי' מקבל מעותיו בד"ס ליתא. והכהנים בד"ו הכהנים. (שו"ד) בעלים בד"ו הבעלים. (שו"ז) לתוך הקופה בד"ו לקיפה. (שו"ס) של בד"ו משל. (שוכ"א) שב"ד ראוין בבבלי שנתנו ב"ד עיניהם. (שוכ"ג) ממעשר שני וכו' בד"ו ליתא. (שוכ"ג) דכתיב בד"ו כתיב ובבבלי שנאמר.

עמודי ירושלים

ותני דבי רבי אם נתקרבה הבהמה כו'. עי' ברא"פ ובקרבן העדה מה שדחקו בביאורו. אולם מצאתי בפי' רבינו הראב"ד לת"כ (פ' ויקרא פ' י"א ד"ה נפש) וז"ל הראב"ד ותו קשיא לי הא דתנן בשקלים פ"ב [מ"ב] הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקלו על ידי עצמו אם נתרמה התרומה מעל ובפסקא אחריתי תנן השוקל שקלו ממעות הקדש אם נתרמה התרומה מעל ותנא (דברים) [דבי רבי] אם נתקרבה הבהמה וכו' ועלה אקשי [בירושלמי עי"ש] אפילו נתקרבה הבהמה אמאי מעל אלו גנב פרתו של חברו ושחטה סתם לא לבעלים הראשונים עלתה ושני לה במסויים של בית רבן גמליאל שהיה מתכוין ודוחפו לקופה של תרומה שלא יפול לשירים לפי שאין מועלין בשירים והרי הן כחולין ואפי' לר' מאיר דאמר מועלין המסויים היה מכוין ותורמו לשמו אלמא יש מעילה בין בתרומה והשירים שהרי אף בתרומה עצמה היה מעילה בין לשם בעלים ובסתם משום נחת רוח בבעלים לא נגמר לבעלים עד שתתקרב הבהמה כי אז יאמר קרבנו הממעות לפני המקום. ובמסקנא דמילתא אקשינן ומה נהנה כלומר למאן דתני נתרמה התרומה, וא"ת מפני נחת רוח הרי אין לו נחת רוח א"ר אבין מתוך שנתנו ב"ד זמן למשכן ולא משכנו כאלו נהנה: והשתא קשיא לי לתנא דידן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כיון דרישא חשיב ליה כנהנה בהקדש מפני שלא משכנוהו ומשום הכי כיון שנתרמה התרומה מיד מעל אם בן סיפא נמי אמאי בעי קרבן הבהמה. ומתחזי לי פירוקא דהאי קושי' היינו טעמא דבעינן קרבה הבהמה משום דנגזבר עסקינן שכל ההקדשות תחת ידו ואם

הגהות מהר"ם יפ"מ

השוקל שקלו מן ההקדש כו'. נ"ב צ"ל השוקל שקלו ממעות הקדש כו' וקרבה הבהמה מעל ממעשר שני כו' נ"ב מדמי מעשר שני כצ"ל:

מסורת הש"ס

קרבן העדה

כיצד הוא עושה. אם שקל שקלו ממעשר שני או משביעית : והשאר. מעות הראשונות שנתן לשם מחלית השקל נעשין שקלים שהרי כחולין הן עכשיו :

הלכה ג מתני' המכנס מעות. כינס מעט מעט פרוטה אחר פרוטה לשקלו ואמר כשהתחיל לכנס הרי אלו לשקלי וכשבא לחשוב מה שכנס מלא שהותירו על שקלו : מותרן נדבה. יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קיץ למזבח וב"ש לטעמייהו דסברי הקדש בטעות שמיה הקדש : מותרן חולין. שלא נתכוין זה אלא עד כדי שקלו : שוין שהמותר חולין. דהוי כאומר בפירוש אם אכניס יותר משקל אביא מהן שקל והמותר יהיה חולין : אלו לחטאתי. אם כנס מעות ואמר הרי אלו לחטאתי מודו בית הלל שהמותר נדבה : מה בין שקלים לחטאת. מאי שנא שקלים אם אמר על ידו מליאה מעות הרי אלו לשקלי שמותרן חולין ומ"ש חטאת דמותרן נדבה : שקלים יש להן קצבה. דכתיב העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ובודאי לא היתה כוונתו אלא לשקל אבל חטאת אין קצבה אם ירצה יביא בדמים מרובים ונתפסו הדמים אפילו הן מרובין ומותרן נדבה : דרכונות. מטבע של זהב נמדי ושויא סלע ומתלה שאז היו צריכין הרבה לעבודת הבית ושקלו הרבה : חזרו לשקול כלעים. כמשמעו סלע שלם : טבעין. חצי סלע : דינרין. רביעית סלע : ולא קבלו מהן. דרשאין להוסיף השקל דאורייתא כפי הצורך ולא לפחות ממנו : אעפ"כ יד כולם שוה. עני ועשיר שוקלין בשוה כפי אשר קבלו עליהן לשקול אבל חטאת לעולם אינו שוה שזה מביא בסלע וזה בשתים וזה בשלש : **גמ'** מה פליגין. כי פליגי במכנס פרוטרוט. פרוטה פרוט' וכדפריסית במתני' : אבל. אם נטל ידו מליאה מעות ואמר אלו לשקלי ויש בו מותר ד"ה מודים שהמותר נדבה : מה בין וכו'. וקס"ד דר"ש לכ"ע קאמר למלתיה : מה אנן קיימין. רבי שמעון אהי קאי דקאמר מה בין וכו' : מה עביד וכו'. כלומר ור"י במאי מוקים מתניתין : פתר לה. למתני' דר"ש המכנס פרוטרוט אליבא דב"ה קאי מ"ע קאמר מותרן חולין : ופריך והא תנינן. בסוף פרקין מותר

(נזיר פ"ה ה"ה)

לקמן הלכה ד

כיצד הוא עושה מביא סלע של חולין ואומר מעות מעשר שני בכל מקום שהן יהו מחוללין על סלע זו ואותה סלע נתפס לשם מעשר שני [א] והשאר נעשו שקלים :

הלכה ג מתני' המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי בית שמאי אומרין מותרן נדבה [ה] ובית הילל אומרים מותרן חולין שאביא מהן שקלי שוין שהמותר חולין אלו לחטאתי שוין שהמותר נדבה [ו] שאביא מהן חטאתי שוין שהמותר חולין אמר רבי שמעון מה בין שקלים לחטאת אלא של שקלים יש להן קיצבה ולחטאת אין לה קיצבה ר' יהודה אומר אף לשקלים אין להן קיצבה [ג] שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות חזרו לשקול סלעים חזרו לשקול טבעין ביקשו לשקול דינרין ולא קבלו מהן א"ר שמעון אע"פ כן יד כולן שוה אבל חטאת זה מביא בסלע וזה מביא בשתים וזה מביא בשלש :

גמ' המכנס וכו' *ר' יוסי בשם ר' לעזר מה פליגין במכנס פרוטרוט אבל באומר אלו לשקלי כל עמא מודיי שהמותרן נדבה רבי חייא (חזקיה) ור' ביבי בשם ר' לעזר מה פליגין במכנס פרוטרוט [ז] אבל באומר אלו לשקלי כ"ע מודי שהמותרן חולין א"ר חייא (חזקיה) מתניתא מסייעא לר' ביבי דתנן אמר ר"ש מה בין שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להן קיצבה ולחטאת אין לה קיצבה [ב] מה אנן קיימין אם באומר שאביא מהן שקלי כל עמא מודיי שהמותרן חולין אם באומר שאביא מהן חטאתי כל עמא מודיי שהמותר חולין אלא כן אנן קיימין באומר אלו לשקלי שקלים על ידי שקצבתן מן התורה מותרן חולין חטאת ע"י שאין קצבתה מן התורה מותרה נדבה מה עבד לה רבי יוסי בשם רבי לעזר פתר לה במכנס פרוטרוט וכבית הלל והא *תנינן מותר

פני משה

כיצד הוא עושה. אם שקל מדמי מעשר שני מביא סלע של חולין ואומר וכו' ואותן החולין נתפסין לשם קדושת מעשר שני וצריך להעלו בירושלים : והשאר נעשין שקלים. כלומר והשאר שהיו דמי מעשר שני נתחללו ויכול לעשות מהן שקלים שאם לא יעשה כן אינו יכול להביא הוכחו מדמי מעשר :

הלכה ג מתני' המכנס מעות. שהוא מכנס מעט מעט פרוטה אחר פרוטה ואמר הרי אלו לשקלי וכשבא לחשוב מה שכנס מוצא שהן יותר מכדי שקלו: ב"ש אומרים מותרן נדבה. יפלו לנדבה להקריב מהן עולות לקיץ המזבח דב"ש לטעמייהו דס"ל בריש פ"ה דנזיר הקדש בטעות הקדש : וב"ה מותרן חולין. שלא נתכוין זה להקדיש אלא כדי שקלו : שאביא מהן שקלי. בזה שוין ב"ש וב"ה שהמותר חולין דהוי כאומר בפירוש שלא אקח מהן אלא כדי שקלי והמותר יהיו חולין : א"ו לחטאתי. אם כנס מעות ואמר אלו לחטאתי מודים ב"ה שמותרן נדבה כדמפרש טעמא במתני' דלקמן שלחטאת אין לה קצבה שאם ירצה יביא אותה בדמים מרובים והלכך נתפסו הדמים ומותרן נדבה : שאביא מהן חטאתי וכו'. בזה שוין כמו בשקלים והמותר הוא חולין :

גמ' ר' יוסי בשם ר' אלעזר מה פליגין. ב"ש וב"ה : במכנס פרוטרוט. שהכניס פרוטה אחר פרוטה כדפריסית במתני' ובהא היא דקאמרי ב"ה שמותרן חולין : אבל באומר אלו לשקלי. כלומר שלא היה מלקט ומכנס מעט מעט אלא שהיו מעות מונחין לפניו ואמר אלו יהיו לשקלי אף ב"ה מודו שמותרן נדבה דלאו הקדש בטעות היא אלא דאמרי' שנתכוין הוא להקדיש הכל ומה שהוא יותר על כדי שקלו יפלו לנדבה : ר' ביבי בשם ר' אלעזר. לא אמר הכי אלא במכנס פרוטרוט פליגי אבל באומר אלו כ"ע מודו שהמותר חולין וטעמא דבפרוטרוט כל חד וחד הוי לשקלו והוי כהקדש טעות לב"ש אבל באומר אלו לשקלי על המעות המונחין לפניו אפי' ב"ש מודו שאין זה הקדש טעות שהרי יודע הוא שאין להוסיף על השקל הקצוב בתורה ולא נתכוין אלא ליקח מאלו כדי שקלו והמותר חולין. וגרסי' להסוגיא כולה עד סוף הלכה בריש פ"ה דנזיר : מתניתא מסייע לר' ביבי. הא דתנן לקמן אמר ר"ש וכו' הטעם דלא פליגי בהטאת לפי שהשקלים יש להן קצבה דכתיב העשיר לא ירבה וגו' ובודאי לא נתכוין זה אלא כדי שקלו אבל הטאת אין לה קצבה וכו' כדפריסית במתני' והשתא מה אנן קיימין להא דר"ש ואהיכא גוונא הוא דקאי לפרש ההפרש שבין שקלים להטאת : אם באומר שאביא מהן שקלי הא כל עמא מודים בזה שהמותר חולין וכן הא דיהיב טעמא להטאת היכי מיירי אם באומר שאביא מהן הטאתי הא כ"ע מודים בה שהמותר חולין. כצ"ל וכן הוא בנזיר וכלומר דבכשאביא מהן ודאי אין חילוק בין שקלים לחטאת וכדתנינן במתני' : אלא כן אנן קיימין. להא דר"ש באומר אלו ועלה הוא דמפרש טעמ' להפרש שבין שקלים להטאת לפי שהשקלים על ידי שקצבתן מן התורה וכו' וקס"ד השתא דכמו בחטאת ודאי אין לחלק באומר אלו בין אם הכניס פרוטרוט או שהמעות מונחין לפניו ואמר אלו לחטאתי שלעולם המותר נדבה דזיל בתר טעמא הואיל שאין להטאת קצבה ובהא כ"ע לא פליגי הכי נמי בשקלים בהא דמיירי רבי שמעון והיינו באומר אלו דקיהיב טעמא לפי שיש להן קצבה והלכך המותר הולין נמי לכולי עלמא קאי דלא פליגי בית שמאי ומודי' דלאו הקדש טעות הוא והיינו סייעתא לר' ביבי : מה עבד לה ר' יוסה. כצ"ל וכך הוא בנזיר גם דלא אשכחן לרשב"ל כאן. לר' יוסי דסבירא ליה באומר אלו לכולי עלמא המותר נדבה היכי מפרש לה להא דר"ש : פתר לה במכנס פרוטרוט וכב"ה. כלומר דר"ש טעמא דב"ה הוא דבא לפרש דסברי במכנס פרוטרוט מותרן חולין מפני שהשקלים יש להן קצבה והקדש טעות הוא דאינו הקדש לב"ה משא"כ בהטאת שאין לה קצבה אבל אם היו מעות מונחין לפניו ואמר אלו לשקלי אף ב"ה מודו דמותרן נדבה וכדאמרי' לעיל לר' יוסי : והא תנינן. במתני' לקמן בפרקין מותר

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ג משקלים הל' יג

טז
ב מיי' פ"ה מפסמ"ק ה"ה

יז
ג מיי' פ"א משקלים הל' ו ובהשגות

יח
ד מיי' שם פ"ג הלכה יג

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א צריך לומר והראשונות נעשו שקלים. דהיינו מה שנתן הראשונ' לשקלו נעשה עכשיו שקלים כיון שכבר חללו ונעשו חולין : ב ה"ג מה אנן קיימין אם באומר שאביא מהן בכולן מותרן חולין אלא כי אנן קיימין באומר אלו שקלי' וכו' והשאר שביניתי' נמחק. וה"פ אם אומר שאביא מהן בכולן מותרן חולין בין בשקלים ובין בחטא' כדקתני מתני' ומה בין דקאמר ר"ש באומר אלו והאי קאר"ש מה בין שקלים דמותרן חולין אליבא דכ"ע ומה בין חטאת דמותרן נדבה אליבא דכ"ע והא"כ אליבא דרב ביבא דקאמר באומר אלו כ"ע מודים דמותרן חולין שפיר קאמר ר"ש מה בין אלא לר"י מה בין דקאמ' ר"ש הא בשקלים נמי מותרן נדבה :

רידב"ז

שנתרמה התרומה והשיב כמו שהוליא את השקל מן שירים ושקלו ולא שייך מעילה בשירים ע"ז משני כר"מ דאית לי' מועלין בשירים עוד היא תיפתר במקוים של בית ר"ג שהיה מתכוין לדוחפו לתוך הקופה כגי' הגר"א ז"ל ונמלא דהבעלים דהוא המשלה יכול למיעבד כר"ג והוי ראוי ועומד לכנס לתרומת הלשכה וע"כ כ"ז דלא נפל בפועל לשירי הלשכה מקרי ראוי לתרומת הלשכה כמו בקרבן הראוי להקרבה אע"פ שיש לחוש שמא יפול בו מום ויהיה קדושת דמים מ"מ כ"ז שלא נפל בו מום מיקרי ראוי ועומד להקרבה ה"נ כל שקל שהופרש מקרי ראוי לתרומת הלשכה דראוי לדוחפו לתוך הקופה אך אם נפל לשירי הלשכה יצא מידי ראוי לתרומת הלשכה אבל לאחר הפרשה הרי הוא ראוי ועומד לתרומת הלשכה ע"כ מעל ועפ"ז ניחא פסקי דהרמב"ם ז"ל דפסק שתנא דמעל ועיין לעיל בדברינו בתוס' בפ"ק ה"א ד"ה א"ל ודו"ק :
תמן

תוס' הרי"ד

התרומה נשבעין לגזברין פי' אם משנתרמה התרומה נאבדו נשבעין לגזברין משום דלאחר שנתרמה התרומה הרי דמי כאלו נכנס ברשות ההקדש ואם קודם לכן נשבעין לבני העיר כו' נשבעין לבני העיר במעמד גזברין כו' ע"ש ולכאורה קשה שאיך נשבע השליח לגזברין והא לאו שומר שלהן הוא אלא ע"כ הוא כמו לעיל דף מ"ב ע"ב גבי שפסירא עם הרועה דפריך רב"י ז"ל ותמה אני מנין לרמב"ם דין זה מה לו לשפסירא עם הרועה הא לאו שומר שלו הוא ונראה לי ממתני' השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר וכו' ואוקימנא הלכה כר"י אלמא אע"פ שאין הבעלים בע"ד של שואל והשוכר שהוא לו בע"ד אינו מסר כלום שהרי פטור באונסין אפ"ה הואיל ויש לו דין על השואל לגבות יעמדו בעלים הראשונים במקומן וגובין מן השואל ה"נ הואיל ויש ליתומים לגבות מן הרועה שהוא ש"ש שלהם יעמדו בעלים במקום היתומים וגובין עכ"ל וה"נ איתא בירושלמי פ' הכותב דגרסינן שם ביקש להשביע את השואל פי' הבעלים אם ביקשו להשביע את השואל מהו נשמעינ' מן הדא נדר ושבועה אין לי עליך כו' אבל משביע את יורשיו וכו' הדא אמרה שאם ביקש להשביע את השואל שהוא משביעו כו' אלמא בפירוש דאע"ג דהראשון פטור מ"מ הכא מכמו חייב וה"נ דכוותיה כשם שהבעלים יכולין להשביע את השואל כן השפסירא משביע להרועה וה"נ דגזברין משביעין את השלוחין משום שעומדים במקום בני העיר כיון שבני העיר יש להם דין על השלוחין ויכולין להשביען כמו כן הגזברין עומדין במקומן ומשביעין ולכאורה קשה דמאי פריך על המתני' דקתני לגבי הקדש ש"מ אינו נשבע מהך מתני' ז"א דהא הבעלים נתנו לשם השקלים קודם שנתרמה התרומה ואילו נאבדו קודם שנתרמה התרומה פשיטא דנשבעין לבני העיר דהא הוי עדיין מעות הדיוט כדמוכח מהך

שנויי נוסחאות (סו"ג) יהו בד"ו ליתא. (סו"ג) ואותה סלע נתפס לשם מעשר שני והשאר נעשו שקלים בד"ו ואותן נתפסין לשם שני והשאר נעשין שקלים. (סוע"ו) ולא קיבלו מהן בד"ו ליתא. (סוי ח) יוסי בד"ו יוסה. (סו"כ) שהמותרן בד"ו שהמותר. חייא בד"ו חזקיה. (סוכ"ב) לשקלי בד"ו ליתא. (סוכ"ג) שהמותרן בד"ו שהמותר. חייא בד"ו חזקיה. (סוכ"ז) שהמותרן בד"ו שהמותר. (סוכ"ט) חולין בד"ו נדבה. (סו ל) לשקלי בד"ו ליתא. (סול"ב) רבי יוסי בשם רבי לעזר בד"ו רבי שמעון בן לקיש. (סול"ג) וכבית בד"ו כבית.

עמודי ירושלים

ואם נטל שקלו ממעות בדק הבית ושקלה לתרומת המזבח לא נכנס כלום עד שתקרב הבהמה. וא"ת כבר נהנה שהרי הציל עצמו ממשכון הרי שנינו אין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום וכל שכן הגזברים שבידם שגבוי והמשכן וכו"ל [כידכ]. אבל רישא בישראל עסקינן שנתנו למשכון וכיון שהציל עצמו בהקדש שלא משכנו אותו חשוב כמו שנהנה. ולפי ביאורו תרא"ה דמ"ש הרא"פ דמוכח בירושלמי דגם רישא מיירי בנקרב ולפי' הראב"ד לא מוכח מידי :

הגהות מרד מ יפ"מ

ש ביא מהן שקלי. נ"ב שאביא מהן לשקלי :

תורה אור

א מותר שקלים חולין פתר לה במכנס פרוטרוט וכבית הילל המפריש שקלו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב ב לא קדש ג המפריש שנים וסבר שהוא חייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אותו השני מה את עביד ליה נשמעינה מן הדא ד הפריש חטאתו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שתים וסבר שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת א אותה שניה מה את עבד לה אלא רועה ה"נ אלו לנדבה וכא היאך אומר אתה אלו : רבי יודא אומר כו' :

(א) דרכונות דינרין חזרו לשקול סלעין כשמוען חזרו לשקול טבעין פלגי סלעין בקשו לשקול דינרין קרטין ולא קבלו עליהן מן הדא והעמדנו עלינו(נחמיה י) מצות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו ר' חלקיה בשם ר' אחא *מכאן שצריך אדם לשלש שקלו שלשה פעמים בשנה מכאן שאין מטריחין על הציבור יותר מג"פ בשנה א"ר אבין מכאן לג' סאין מכאן לג' קופות מכאן לג' הפרשות כתיב זה יתנו כל העובר על הפקודים(שמות ל) *ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל וחרנה אמר לפי שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל דעבד שיתא גרמסין ר' יהושע בי ר' נחמיה בשם ר' יוחנן בן זכאי לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה ר' ברכיה ר' לוי בשם רבי שמעון בן לקיש *לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהיה כל אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים כסף ר' פנחס בשם ר' לוי לפי שמכרה בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל א' וא' מהם טבעה לפיכך יהיה כל אחד ואחד נותן שקלו טבעה :

הלכה ד מתני'

ה *מותר שקלים חולין ו מותר עשירית האיפה ז מותר קיני זבין קיני זבות וקיני יולדות חטאת ואשמות מותרן נדבה זה הכלל כל שהוא בא לשם חטאת ומשום אשמה מותרן נדבה מותר

פני משה

מותר שקלים הולין וסתמא קתני ור' יוסי קאמר דכאומר אלו אף ב"ה מודים שהמותר נדבה : פתר לה . ר' יוסי במכנס פרוטרוט וכב"ה : והא תנינן . לקמן שם מותר עשירית האיפה הולין וכפי נוסחא דהכא וקס"ד דבעשירית האיפה שהיא של כ"ג בכל יום ואין לחלק בה בין פרוטרוט לבין אומר אלו ומדקתני בהדי שקלים א"כ גבי שקלים נמי אין חילוק לב"ה וקשיא לר' יוסי : עוד הא פתר לה וכו'. הא נמי פתר לה במכנס פרוטרוט לנדבת עשירית האיפה וכב"ה : המפריש שקלו . שהיה סבור שהוא חייב בשקל ונמצא שאינו חייב שנזכר שכבר נתן שקלו לא קידש דהקדש טעות הוא ואינו הקדש : המפריש שנים וכו'. שסבור שחייב שנים כגון שסבר שלא שקל אשתקד ונזכר ששקל ואינו חייב אלא אחד של שנה זו : אותו השני מה את עביד ליה . אי נימא דמדמינן לה לכסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב וא"כ אותו השני לא קידש או דילמא לאומר אלו מדמינן לה וכך הוא הגי' בנזיר שם . ואליבא דר' יוסי הוא דבעי דאמר בהומר אלו אף ב"ה מודים שהמותר נדבה וה"נ השני לנדבה הוא : נשמעינה מן הדא . ברייתא דתני בחטאת ומספקא לן נמי בכה"ג : הפריש חטאתו וכו' אותה השניה מה את עבד לה אלא רועה . כלומר דודאי מסתברא בחטאת השניה רועה היא דהוי כמפריש שתי חטאות לאחריות דקי"ל אחת תקרב חטאת והשניה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה וה"נ אלו לנדבה : היאך אתה אומר אלו . בתמיה כלומר דמתמה על הא דקאמר ה"נ אלו לנדבה דהא ודאי שניהם לנדבה לא אזלי אלא אחד מהן לשקלו והשני לנדבה וכל הא אליבא דר' יוסה דלעיל היא :

הלכה ד מתני'

*אמר ר' שמעון מה בין שקלים לחטאת . טעמייהו דב"ה מפרש מ"ט אמרי ב"ה בשקלים במכנס ואומר אלו לשקלי שהמותר הולין ומ"ש בחטאת באומר אלו לחטאתי דמודו ב"ה שהמותר נדבה : אלא של שקלים יש להן קצבה . בתורה מחצית השקל וכתיב העשיר לא ירבה וגו' והלכך בודאי לא נתכוין זה אלא לשקל של תורה והמותר הקדש טעות הוא אבל לחטאת אין לה קצבה אלא כפי שירצה יביא והלכך נתפסו הדמים והמותר נדבה : ר' יהודה אומר . מצינו אף לשקלים אין להן קצבה : שכשעלו ישראל מן הגולה . ובאותו זמן היו להן מטבעות של דרכונות זהב והדרכון היא שתי סלע כסף והיו שוקלין באותו הפעם דרכונות כלומר לפי ערך המטבעות שהיו יוצאות היו שוקלין מחצי המטבע שהוא סלע והיא חצי דרכון : חזרו לשקול סלעים. ואח"כ כשעברו מלכות מדי ונתבטל מטבע הדרכון והיו המטבעות שלהן סלעים חזרו לשקול לפי זמן המטבעות שהיו סלעים ונתנו מחצית הסלע וחזרו לשקול טבעין שהן שני דנרין שהיו המטבעות שלהן באותו זמן חצי סלע והוא שני דנרין והיו שוקלין אותו המטבע בעצמו שהיא חצי סלע והיא מחצית השקל האמור בתורה שהשקל של תורה סלע הוא : ביקשו לשקול דינרין . שלא לשקול אלא החצי של המטבע היוצא ואינו אלא דינר אחד והיא רובע הסלע אבל לא קיבלו מהם שלהוסיף על מחצית השקל של תורה רשאי אבל לא לפחות ממנו כדקאמר בגמרא וא"כ אף להשקלים לא היו להן קצבה : אמר ר"ש אעפ"כ יד כולם שוה . כלומר דאכתי לא דמו שקלים לחטאת שהרי בשקלים לעולם יד כולן שוה בהן שכשהיו שוקלין דרכונות היו הכל שוקלין כן וכדכתיב העשיר לא ירבה וגו' וזה הכל לפי חצי המטבע היוצא באותו זמן וכן אח"כ אבל חטאת לעולם אינו שוה שזה מביא בסלע וכו' וכך היא המסקנא לטעמייהו דבית הלל כרבי שמעון :

גמ' שכשעלו ישראל וכו' דינרין . כלומר שהמטבע שלהן היו דרכונות ושקלו לפי אותו המטבע במקום דינרין שיוצאין והיו נותנין חצי דרכון לשקליהם ואח"כ חזרו לשקול סלעים כשמוען כלומר כמשמען והיינו לפי המטבעות שהיו בזמן שאח"כ שהן סלעים והיו נותנין חצי סלע לשקליהם וחזרו לשקול טבעין פלגי סלעים שחזר המטבע להיות פלגי סלעין והן בשווי שני דינרין ושקלו אותו המטבע בעצמו שהוא כפי מחצית השקל האמור בתורה. ובקשו לשקול דינרין קרטין רובע הסלע שהוא דינר אחד לפי שחשבו שהיא חצי המטבע שיוצא באותו הזמן ולא קיבלו עליהן הגזברין ברשות ב"ד להיות זה תחת מחצית השקל מפני שהוא פחות מהקצוב בתורה ומן הדא שמעינן לה שהרי הכתוב אומר והעמדנו עלינו מצות לתת שלישית השקל בשנה וגו' ועל כרחך דלא תפרש כפשטן של הדברים שלא נתנו אלא שלישית השקל האמור בתורה דמאי והעמדנו עלינו מצות דקאמר הלא זה הוא פחות ממצוה שבתורה אלא ודאי ה"ק והעמדנו עלינו מצות יותר מהאמור בתורה וזה להוסיף עוד שלישית השקל בשנה ומלבד מחצית השקל האמור בתורה : ר' חלקיה וכו'. דריש להכתוב שלישית השקל מכאן שאדם צריך לשלש שקלו ולשקול שלש פעמים בשנה והיינו דקאמר והעמדנו עלינו מצות ולהוסיף ולתת שלישית לזה השקל האמור בתורה כלומר לשלש אותו ולתת ג' פעמים בשנה דמן התורה אין חיוב אלא פעם אחת בשנה ולמדנו ג"כ מכאן שאין מטריחין על הצבור לגבות מהן להקדש יותר משלש פעמים בשנה : ר' אבין . דריש שלישית השקל מכאן רמז לשלש סאין של שלשה קופות שתורמין בהן כדתנן בפרק דלקמן ומכאן רמז לשלש הפרשות שג' פעמים בשנה היו תורמין כדתנינן שם : כתיב זה יתנו וגו' מחצית השקל וגו'. ודורשין לטעמא למחצית השקל ומר דריש רמז למה שחטאו במחצית היום כדכתיב כי בשש בא שש ומר דריש על שיווי מחצית השקל. ודעביד שיתא גרמסין מיני מטבעות שהן שלשה בדינר ובמחצית השקל הן ששה כנגד שחטאו בשש שעות : עשרה גרה. והוא מחצית השקל ולפי שעברו על עשרת הדברות שכשעברו על דיבור אנכי ה' אלהיך ראש הדברות הרי עברו על כולן השייכים אחריו : ונפל לכל אחד ואחד מהן טבע . שהוא שתי כסף דכל כסף האמור בתורה כסף צורי הוא והיא דינר כסף שארבעה הוא הסלע והוא השקל שבתורה ומחצית השקל הוא טבע שהוא שני דינרין :

הלכה ה מתני'

מותר שקלים חולין . המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי ומותר אח"כ שהן יתירין מכדי שקלו המותר חולין כדתנן לעיל בהלכה ג' וכב"ה: מותר עשירית האיפה . של מנחת חוטא הבא בדלי דלות ואם הפריש מעות לחובתו וניתותרו המותר יפול לנדבה ולקנות בהן עולות לקיץ המזבח וכמדרשו של יהוידע הכהן שנשנה לקמן סוף פרק ששי . ובדפוס משנה דהכא כתיב חולין ונוסחא אחריתא היא וכן משמע לעיל בהלכה ג' דגרים הכי : מותר

קרבן העדה

מותר שקלים חולין . וקס"ד דמתניתין אתיא ככולי עלמא : נשמעינה מן הדא . כמו תא שמע : ה"ג אותה השניה רועה . עד שיסתאב ויפלו דמיה לנדבה : ה"נ אלו לנדבה . יפלו המותר מהן : האיך אתה אומר אלו . סתמא דש"ס פריך איך קאמרת דהשני לנדבה לא יהא אלא כנוטל הרבה מעות ואמר הרי אלו לשקלי דתנן לב"ה מותרן חולין ולר' ביבי אפילו לב"ש מותרן חולין כ"ש הכא שאמר בטעות הרי אלו לשקלי שמותרן חולין : כשמוען. כמשמען סלעים : קרטין. רביעית סלע : מן הדא . הא דאמרינן שבימי עזרא שקלו דרכון שלש שמעינן מהך קרא : ג' פעמים בשנה . ודרכון הוא סלע וחצי שהן שלשה שקלים : מכאן שאין מטריחין . נדבות על הציבור יותר מג' פעמים בשנה : מכאן לג' סאין וכו' . דתנן בפ"ג בג' קופות של ג' סאין היו תורמין את הלשכה ג' פעמים בשנה ילפינן מדאמר עזרא לשלש השקל ג' פעמים בשנה : לפי שחטאו . בעגל במחצית היום : וחרנה אמר . ואידך אמר : גרמסין . שם מטבע שהיתה בימי משה : שעברו על י' הדברות . כשחטאו בעגל : בעשרים כסף . הייגו דינרין דסלע ד' דינרין ופדיון בכור חמש סלעים : טבע . הן שני דינרין חצי הסלע דבנימין לא היה עמהן :

הלכה ד מתני'

מותר שקלים חולין . אם היתה ידו מלאה מעות ואמר אלו לשקלי מותרן חולין : עשירית האיפה . מפרש בגמ' : מותר

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ג משקלים הי"ג ופ"ה מפסמ"ק הלכה ח

כ
ב מיי' שקלים שם הלכה יב

כא
ג מיי' שם ובהשגות וכ"מ

כב
ד מיי' פ"ה מפסמ"ק ה"ו

כג
ה מיי' פ"ג משקלים הל' יג

כד
ו מיי' פ"ה מפסמ"ק ה"ח

כה
ז מיי' שם הלכה ט ופ"ט מנזירות ה"א

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ס"ג אותה שניה רועה הכא מאי את עביד לי' כמ"ד אלו לנ' כפ ה"ג לנדבה כפ"ד לחולין . ה"ג לחולין . והשאר בינתים נמחק :

עיין להלכה ג

גליון הש"ס

(י) פ' בערוך פ"ך טבע וערך דנר . ועיין ברמב"ן פ' כי תשא :

מסורת הש"ס

מנחות קז.

תוס' הרי"ד

מכך מתני' דמס' שקלים דקודש שנתרמה התרומה הוי עדיין מעות הדיוט וא"כ אפילו שנאבדו לאחר שנתרמה התרומה דהוי הקדש ונמצא דהוי שאבוד בשעת פטורא מ"מ השומר מחויב מיובא דשומרין משעת משיכה אע"פ שנאנס בשעה שהוא בר פטור מ"מ מיובא דשומר עליו למפרע משעה שמשך דהא אפילו מת קודם שאונסין ואינו בר מיובא מ"מ נשתעבדו נכסיו למפרע ומחוייבין היורשין לשלם ה"נ מיובא דשבועה אפילו נאבד בשעת פטור מ"מ מיובא דשבועה עליו למפרע בשעה שהוא היה דהדיוט וע"כ צריך לישבע לבני העיר ע"כ נשבעין לגזברין דעומדים במקום בני העיר כנ"ל וא"ל דסליך נשבע לשקדש הא לסקדש פטור ולא שייך שבועה לסקדש ז"א דהא אפי' תימר שייך שבועה לסקדש מ"מ הרי פטור מהגזברין משום דלאו שלים שלהן הוא אלא ע"כ משום דהגזברים עומדים במקום שבני העיר כנ"ל א"כ נשבע שפיר לגזברין דהן באין בכח של בני העיר ובאותו כח של בני העיר נשבעין לגזברין א"כ ל"ל לתרוצי בש"ס ונשבעין ליטול שכרן ונשבעין לבני העיר במעמד גוזברין הא אפילו בש"מ אתיא דנשבעין לבני העיר במעמד גוזברין ולבני העיר ע"כ ממויבים שבועה אכן ז"א דהא הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ב מה' שכירות דאם הקדיש המפקיד פטור השומר להקדש מגוה"כ ישלם שנים לרעהו והוא מן המכילתא כדאיתא בב"מ ז"ל דבעינן שיהא בשעת תשלומין של הדיוט ודו"ק

שנויי נוסחאות (סו"ב) וכבית הילל [בד"ו והא תנינן עשירית האיפה חולין עוד היא פתר לה במכנס פרוטרוט וכבית הלל'] המפריש. (סו"ח) שניה בד"ו השנייה. (סו"ט) לנדבה וכא האיך אומר אתה בד"ו לנדבה האיך אתה אומר. (סוי"ד) לתת שלישית במקרא לתת עלינו שלישית (נחמי' י'). (סוט"ו) שצריך אדם בד"ו שאדם צריך בבבלי שאדם חייב. (סוט"ז) לשלש בד"ס באחריות. בשנה מכאן שאין בבבלי בשנה מיכן שאדם צריך בשלישית שקלו שלש פעמים בשנה מיכן שאין ובספרי"ר בשנה מיכן שאדם חייב באחריות שקלו ג' פעמים בשנה מיכן שאין. (סוי"ט) הפקודים בד"ו הפקודים וגו'. (סו"כ) ר' יהודה ור' נחמיה בבבלי רב יהודה ורב נחמן. (סוכ"ב) ביום בד"ו ליתא. (סוכ"ג) בי ר' נחמיה בבבלי ברבי נחמיה בד"ס בר נחמיה בספרי"ר בשם ר' נחמיה. (סוכ"ד) יהיה בד"ו יהא (וכן בסמוך). (סוכ"ס) עשרה בד"ו עשרת. (סוכ"ט) שמכרה בד"ו שמכרו. (סו"ל) טבעה בד"ו טבע. (סול"א) טבעה בד"ו טבע. (סול"ג) האיפה מותר בד"ו האיפה חולין מותר. (סול"ד) וקיני יולדות חטאת בד"ו קיני יולדות חטאות. (סול"ה) זה הכלל כו' עד סוף השורה בד"ס ליתא לשם חטאת ומשום בד"ו לשם חט ומשם בבבלי לשם חטא ולשם ובד"ס משום חטא ומשום.

מותר עולה לעולה מותר מנחה למנחה מותר שלמים לשלמים מותר הפסח לשלמים מותר נזירים לנזירים מותר נזיר לנדבה:

גמ' *א"ר יוסי עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל [א] הפריש שקלו ומת א"ל יפלו לנדבה *מותר [ב] עשירית האיפה שלו רבי יוחנן אמר יוליכם לים המלח רבי לעזר אמר יפלו לנדבה מתניתא פליגא על רבי יוחנן מותר שקלים חולין מותר עשירית האיפה מותר קיני זבים וקיני זבות מותר קיני יולדות חטאת ואשמות מותרן נדבה [א] מה עבד לה רבי יוחנן פתר לה מותר עשירית האיפה של מנחת חוטא [ב] של כל ישראל *רבי יוסי (יוחנן) אמר על דא עליל אבא בר בא [ג] דאינון אמרין מניין [ג] שהפסח משתנה (ויקרא ג) לשם שלמים תלמוד לומר °ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים כל שהוא מן הצאן בא שלמים היתיבון הרי עולה מן הצאן דבר שאינו בא אלא מן הצאן יצאת עולה שהיא באה אפילו מן הבקר היתיבון הרי אשם א"ר (ביבא) בון בר כהנא מן הצאן דבר שהוא בא מכל הצאן יצא אשם שאינו בא אלא מן [ד] האילים בלבד (התיב ר' בון) בכל אתר את אמר מן למעט והכא את אמר מן לרבות א"ר מנא (אבין) הכא נמי מן למעט מיעוט שאינו בא בן שתי שנים מיעוט שאינו בא נקיבה [ה] וגבי אשם נמי מן למעט הוא שאינו בא אלא (שם) מן האילים בלבד התיבון והכתיב °ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעולה מעתה מותר הפסח בא עולה אמר רבי אבון משנין דבר שהוא לאכילה לדבר שהוא לאכילה ואין משנין דבר שהוא לאכילה לדבר שאינו לאכילה א"ר יוסי בר רבי בון משנין קדשים קלים לשם קדשים קלים ואין משנין קדשים קלים לשם קדשי קדשים רבי יוחנן אמר על דא עליל רבי חנינה דאינון אמרין אין הפסח משתנה לשם שלמים אא"כ שחטו לשם שלמים ואני אומר אפילו שחטו לשם עולה *א"ר אילא טעמא דרבי יוחנן אם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים כל שהוא זבח בא שלמים ומשתנה למחשבת פסול היך עבידא שחטו לשם עולה על מנת לזרוק דמו למחר מכל מקום פסול הוא (א) אין תימר משתנה למחשבת פסול [ו] פיגול אין תימר אין משתנה למחשבת פסול פיגול (פסול): *לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה רבי בון בר (בשם) חייא בשם שמואל בר אבא [ז] מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר

אמר

תורה אור

קרבן העדה

מותר עולה עולה. אם הפריש מעות לקנות עולה ונותרו יביא בהותן המעות עולה אחרת: מותר פסח שלמים. מפרש בגמרא: מותר נזירים. אם גבו מעות לקרבנות נזירים ונותרו ישמרום עד שיקחו מהם קרבנות לנזירים אחרים ואם נזיר אחד הפריש מעות לקרבנותיו ונותרו המותר לנדבה לקיץ המזבח:

גמ' עד דאנא תמן. כשהייתי בבבל שמעתי ששאל ר"י לשמואל: הפריש שקלו ומת. מה יעשה בו: מותר עשירית האיפה שלו. של כהן הגדול שניתותרו מה יעשה בו: יוליכם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בו: מה עביד לה ר"י. איך מתרץ למתניתין: של מנחת חוטא. שמקריב בדלי דלות מותרו לקיץ המזבח דבמקום חטאת הוא אבל עשירית האיפה של כהן הגדול לא מיקרי חטאת לענין זה שיהא מותרו נדבה: על דא עליל אבא בר אבא. על הא דמייתי בסמוך הקשה לי אבוה דשמואל דהיינו אבא בר אבא: דאינון אמרין. שבני בבל אומרים: ואם מן הצאן קרבנו וכו'. לאו קרא יתירא קא דריש אלא משמעותא דקרא משמע ליה הכי ואם דבר הבא מן הצאן דהיינו פסח שאינו בא אלא מן הצאן היה קרבנו הרי הוא לזבח שלמים ועל כרחך שלא בזמנו קאמר דאי בזמנו הא ילפינן לעיל דפסול א"כ מדכתב לעיל אם מן הבקר קרבנו מכלל דהכא בצאן מיירי וא"כ מן הצאן מיותר לדרשא: התיבון הרי עולה מן הצאן. מנ"ל דקרב דוקא שלמים דלמא קרב נמי עול' א"כ דלמא האי לזבח שלמים למותר עולה דקרב שלמים קאתי וזה נראה יותר: ומשני דבר שאינו בא אלא מן הצאן. מן הצאן קדריש: התיבון הרי אשם. דלמא האי מן הצאן במותר אשם כתיב דאשם נמי איל תמים מן הצאן הוא ואינו בא מן הבקר: דבר הבא מכל הצאן. בכבשים ובעזים כגון פסח לאפוקי אשם דאינו בא מן העזים אלא מן האילים בלבד: בכל אתר וכו'. בכל מקום אתה אומר מן למעט כגון מן הבהמה להוציא את הרובע והנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד והכא אתה אומר לרבות פסח שהוא דבר הבא מכל הצאן: ה"ג. כי מוקמינן ליה בפסח מן להוציא הוא דלא אתי בן שתי שנים ולא אתי נקבה ומיהו הצאן מכל מין צאן משמע בין כבשים בין עזים ומיעוטא דמן לנקבות אתא ואי לאו ה"א דהצאן הוה מוקמינן ליה לאשם והוה ממעטים ממן שאינו בא אלא מן האילים בלבד: ואין משנין דבר שהוא לאכילה. כגון פסח בדבר שאינו לאכילה כגון עולה שהיא כולה כליל: ואין משנין קדשים קלים. דהיינו פסח לעולה שהיא קדשי קדשים: ה"ג אר"י על דא אמר רבי חנינה: אלא אם כן. עקרו בשחיטה ששחטו לשם שלמים אבל אם שחטו לשם עולה פסול: ואני אומר. דכל שלא לשמו בפסח כשר ואפילו שחטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא דהוה מצי למיכתב לשלמים: כל שהוא זבח. כלומר לכל זבח שיזבחנו לשלמים יהיה: הכי גרסינן משתנה למחשבת פסול או לא. אם שחטו לשם עולה מיבעיא ליה אם אותה המחשבה הפוסלת בעולה פוסלת גם בו או לא: היאך עבידא. היכי דמי: מ"מ פסול הוא. דאף אם שחט שלמים לזרוק דמו למחר פסול: ה"ג שחטו ע"מ להקטיר מבשרו למחר אין תימר וכו'. וה"פ אם משתנה הוא למחשבת פסול אם חישב על העולה להקטיר בשרו למחר פגול ואם אינו משתנה ה"ל כחישב על בשר שלמים להקטיר מבשרו למחר דפסול הוא ולא פיגול: לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה. מיבעיא ליה פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו כשר הוא או פסול: מכיון שאין לו שם. דלפסח לאו זמניה הוא ולשלמים לא אקדשיה: נעשה כשוחטו. בשתיקה דתרוייהו לא מהני ואם שחטו בסתם כשר:

אמר

פני משה

מותר עולה לעולה. אם הפריש מעות לקנות עולה וניתותרו יביא באותו המותר לצורך עולה אחרת: מותר הפסח לשלמים. דנפקא לן מקרא דכתיב וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר והלא אין הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים אלא מכאן למותר הפסח שיהא לדבר הבא מן הבקר ומן הצאן והוא קדשים קלים כמו הפסח והן שלמים: מותר נזירים לנזירים. אם גבו מעות לצורך קרבנות נזירים סתם וניתותרו יהא בידם עד שילטרכו לקרבנות נזירים אחרים: מותר נזיר. אם נזיר אחד הפריש מעות לקרבנותיו וניתותרו המותר יפול לנדבה: *מותר עניים. שגבו מעות להלק לעניים כדי הצורך וניתותרו יהא לצורך עניים אחרים ואם לשם עני אחד גבו בפירוש המותר הוא לאותו עני וכן הדין במותר שבוים שגבו לצורך פדיון שבוים סתם יהא בידם המותר לצורך פדיון שבוים אחרים ואם גבו בפירוש לשבוי אחד המותר הוא לאותו שבוי: מותר המתים. שגבו סתם לצורך קבורת מתים המותר יהא לצורך קבורת מתים אחרים: מותר המת. שגבו בפירוש לצורך קבורת אותו המת יתן המותר ליורשין דס"ל להאי תנא דאמולי אמיל המת זילותיה לגבי יורשיו: ר"מ וכו'. מספקא ליה אם אמולי אמיל זילותיה לגבי יורשיו או לא לפיכך יהא מונח עד שיבא אליהו. ור' נתן פשיטא ליה דלא מחיל לפיכך בונין לו מהמותר נפש והוא מצבה על קברו שיהא לו לזכרון. והלכה דמותר המת ליורשיו כת"ק ואין חילוק בין אם היתה הגבייה בטעות כגון שגבו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו או אם הגבייה באמת היתה הכל בכלל מותר המת הוא וליורשיו והכי מוכח ממסקנת הש"ס:

גמ' א"ר יוסי עד דאנא תמן. בעוד שהייתי בבבל שמעתי קול מרב יהודה ששאל משמואל רבו הפריש שקלו ומת מהו וא"ל יפלו לנדבה הואיל והשקלים באין לקרבנות הצבור וקדשי קדשים הן וכדאמרינן בפ"ד דנזיר בהל' ג' וגרים שם להא ולהא דלקמן רב חסדא אמר והוא שקרבה חטאתו בסוף וכו' עד סוף הענין ושם ביארתי היטב וע"ש: ר' יוחנן אמר על דא עליל אבא בר בא וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ה דפסחים בהלכה ב' עד מאן אמר בשתיקה כשר או נאמר בשתיקה פסול. ועיקרא דהאי מילתא התם היא דשייכא ואיידי דאיירי בהמותר מייתי לה הכא ושם בארתי היטב וע"ש:

רב

תום' הרי"ד

לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה ר' בון בר חייא בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר א"ל א"כ הוא אפילו שחטו לשמו ע"מ לזרוק דמו שלא לשמו יעשה מפעם לאשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר א"ר אבא מרי מאן אמר בשתיקה כשר וכו'. פי' רבב"ש בשם שמואל בר אבא דאמר מכיון שאין לו שם נעשה כו' הוא דס"ל דפסח שעיקר זמנו מאליו הוא משתנה דפסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה עי' במס' יומא בירושלמי

פסול אחר בקרבן אינו נקבע בפגול להתחייב כרת על אכילתו וה"נ כשחשב לשם עולה נפסל מהכשירו שוב אינו קובע לפגול: ז ס"ג מכיון שאמר שלא לשמו נעשה כשוחט בשתיקה ובלא לשמו והוא כשר והשאר נמחק:

שנויי נוסחאות (סו"ד) **יוסי** כד"ו **יוסה** וכד"ס **אסי**. (פו"י) **וקיני** כד"ו **קיני**. **חטאת** כד"ו **חטאות**. (סוי"ג) **יוסי** כד"ו **יוחנן**. **דא עליל** כד"ו **דעלי**. (סוי"ס) **ביבא** בבבלי **ביבי** וכד"ו **ליתא**. (סוכ"א) **התיב ר' בון** כ"ה בבבלי וכד"ו **בון**. (סוכ"ג) **מנא** כ"ה כד"ו ובבבלי **אבין**. (סול"א) **בר** כד"ו **בי**. (סול"ג) **דא עליל** כד"ו **דא עלי**. (סול"ס) **א"ר אילא** כד"ס **ר' אלעזר אומר**. (סול"ה) **אין** כד"ו **אינו**. **פגול** כ"ה בבבלי וכד"ו **פסול**. (סול"ט) **בון בר חייא** כ"ה כד"ו ובבבלי **ביבין בשם ר' חייא**.

עמידי ירושלים תנינא

אין תימר משתנה למחשבת פסול. ג"ב עמ"ש הס"ק פסחים פ"ה ה"ב:

טוב ירושלים

רי"א יוליכם לים המלח כו'. ובבבלי מנחות ק"ח א' הוא לסיפך כי"א לנדנס. וצי' תוס' מנחות נ"ח ב' ד"ס א"ד בסוגיות המתחלפות:

מסורת הש"ס

(לקמן פרק ז הלכה א וה"ג וירושלמי ערכין פ"ו ה"ח ונזיר פ"ד הלכה ד) פ' מנחו' קח א

פסחים פ"ה הלכה ב ובבלי זבחים ח ב

זבחים שם

פסחים ס ב

גליון הש"ס

(א) ע' ק"ע ודברין המוס' דחישב על שלמי' להקטיר בשר למחר כשר ועיין ברמב"ם פי"ד מפסה"ק הלכה ח והעיקר בהגה' הגר"א:

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"ג משקלים הל' יב

כז
ב מיי' פ"ט מפסה"ק ה"ט *עיין לקמן בהלכה דלקמן

כח
ג מיי' פ"ד מק"פ הלכה ז

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א מה עבד לה נמחק: ב של כל ישראל נ"ל של ישראל: ג דאינון אמרין ל"ג ליה הכא ולקמן גרסינן ליה: ד נ"ל אלא מן כבשים בלבד. כתב הרב בעל ת"ח וז"ל נראה טעם דמחק רבינו הגדול ג' שיטה מן האילים הוא ע"פ מ"ש הרמב"ם פ"א מה' מעה"ק הל' י' האשם אינו בא אלא מזכרי כבשים בלבד יש אשם בא מגדולי מין זה ויש אשם בא מן הקטנים דהיינו אשם נזירות ש"ם כבש בן שנה ואשם מעילות ואשם תלוי וגזילות בהם כתיב איל והוא בן שתי שנים הלכך ליכא למגרס הכא ואשם אינו בא אלא מן האילים דהא אשם נזיר שיש בא כבש בן שנה אלא גרסי' אינו בא אלא מן הכבשים דממעט עזים דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים. וקצ"ע כדחק בשיטת זו לפרש מ"ש הרי עולה וכו' הרי אשם כו' בדרך דתוק בתנם: ה מן וגבי אשם עד בלבד ל"ג ליה הכא: ו ה"ג א"ת משתנה למחשבת פסול פסול כלומר כ"מ א"ת משתנה למחשבת פסול אינו אלא פסול ולא פגול כדאמרינן במנחות (עו ב) כהרלאם כשר כך הרלאם פסול וכדאמרי' בפסחים (עת א') אם יש

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי׳ פ״ט מנזירות ה״א

ל
ב מיי׳ שם הל״ו

לא
ג מיי׳ פ״ד ממעילה הל׳ ג

לב
ד מיי׳ פ״ה מפסה״ק הל״ח

לג
ה מיי׳ שם

לד
ו מיי׳ פ״ט ממ״ע הלכה יח והלכה ז׳ טוש״ע יו״ד סי׳ רנג ס״ו וסי׳ כנו סעיף א

הגהות הגאון מהר״א ווילנא

א כ״ג ושלא לשמו והוא כשר ומלת בשתיקה נמחק ועי׳ בס׳ ג״ת פי׳ על הבג״ס הנ״ל: ב נ״ל מנ״ע בשתיקה כשר דילמא בשתיקה פסול: ג ה״ג כל׳ היא בנזיר וכו׳ ומלה אחת מיותר: ד מלת מיתות מיותר ונ״ל כל שדמי חטאות מעורבין בהן וכו׳: ה ה״ג אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירות ומת דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יביאו חציו עולה וחציו שלמים ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן וכ״ג בי׳ הרא״ש: ו פ״ג ע״ד דר׳ יוסי בר בון שמואל ר״ח ור״א שלשתן אמרו דבר אחד שבא׳ שביה׳ נמחק: ז נ״ל ר״א דאיתמר:

גליון הש״ס

(א) פי׳ היינו קודם הפסח אבל לאחר הפסח לא בעי עקירה ועי׳ בתוספות פסחים דף ס׳ ע״ב: (ב) עי׳ ק״ע ולא דק בלשני׳ ...

פני משה

רב חסדא אמר והוא שקרבו חטאתו בסוף וכו׳. עד סוף הענין בנזיר פ״ד שם כמצויין לעיל: גבו לו בחזקת שאין לו. שהיו סבורין שאין לו וגבו לצורך קבורתו ונמצא אח״כ שיש לו מה יעשו בו: ר׳ ירמיה סבר מימר. דהיינו דתנינן מותר המת ליורשיו ומה לי אם ניתותרו המעות ומה לי אם הגבייה היתה בטעות הא מיהת זילותא היא לגביה וליורשיו הוא דמחיל ליה: א״ל ר׳ אידי דחוטריה. שם המקום דלא דמיא דהגע עצמך דהכא לא כוונין אלא ליה וכלומר שאם נמצא שיש לו א״כ לא היו מכוונין שיהא המותר להיורשים שלא כיוונו לגבות אלא לפי דרכם שהיו סבורין שאין לו: א״ל ר׳ ירמיה אנא לא אמרית. כלומר מה שאמרתי אני לא אמרתי מסברת עצמי אלא מדתנינן מותר המת ליורשיו וזיל בתר טעמא דהא מיהת זילותא איכא שגבו לצורך קבורתו ולגבי יורשיו הוא דמחיל ומסתברא היא דליורשיו ולא יעשו בה לצורך דבר אחר אבל את שבאת לחלק מנא לך ראיה לחלק בין מותר מצורך הגבייה ובין הגבייה שבטעות היתה: תני. בתוספתא סוף פ״ק בשם ר׳ נתן דמותר המת בונין לו נפש על קברו. וגרים התם או יולא לו ולא לבני מטתו וכלומר דלצורך המת גופו דוקא הוא דמותר ויזלף ע״ג מטתו שלא יסריח ויתבזה. ולא לפני מטתו לצורך החיים שיריחו ריח טוב. והיינו הך דגרים הכא יעשו לו זילוף ע״ג מטתו: תני. בתוספתא שם אין

קרבן העדה

אמר ליה וא״כ ואפילו שחטו. בשאר ימות השנה לשמו לזרוק דמו שלא לשמו יהא כשר דליהוי משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו דכשר: מאן אמר בשתיקה כשר וכו׳. מעיקרא דדינא קשיא מנ״ל למימר דשחט בשתיקה כשר או נאמר בעינן עקירה משום פסח לכך בשתיקה פסול: והוא שקרבה וכו׳. אמתניתין קאי הא דתנן מותר נזיר לנדבה דוקא שקרב החטאת לבסוף שהנזיר מביא ג׳ בהמות חטאת ועולה ושלמים וכשקרב החטאת לבסוף ה״ל מותר חטאת שהוא לנדבה: ה״ג אלו הן מעות סתומים כל שדמי חטאת. שמתו בעליהן היו מעורבות בהן ואפילו הפרישו הבעלים בחייהן דמי חטאת מתוכן אפ״ה ה״ל כמעות סתומין וכאלו עדיין הן מעורבין בתוכו וילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלין והיינו כרבי זעירא: ה״ג אלו לחטאת והשאר לשאר נזירות ומת דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלים והשאר רוצה להביא בהן עולה יביא שלמים יביא ומועלין בכולן ואין מועלין כ״ה בתוספתא פ״ק דמעילה. וה״פ דאין מועלין במקצתן דלמא דמי שלמים נינהו ואין מועלין בשלמים: ולא אמר אם מת יפלו לנדבה. כמותר חטאת והיינו כרב חסדא: שאין לך לחם וכו׳. שלא מצינו שיהא לחם קרב בפני עצמו: שאין לך נזירות באה בלא לחם. דמתחלה כשקיבל נזירות על עצמו נתחייב להביא לחם משל עצמו: לפום כן. כמו לפיכך: סברין מימר. סברוה בני הישיבה לומר היינו מותר לחמו היינו מותר נסכיו דשניהן ירקבו: קדשי קדשים אינון. וקדשי קדשים מותרן נדבה: אהן דאמרן.

אמר ליה א״כ הוא אפילו שחטו לשמו ע״מ לזרוק דמו שלא לשמו יעשה משעה הראשונה כשוחטו לשמו [א] ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר אמר רבי אבא מרי (אחוה דרבי יוסי) (מאן אמר) [ב] מה נאמר בשתיקה כשר או נאמר (א) בשתיקה פסול. מותר נזיר לנדבה *רב חסדא אמר והוא שקרבה חטאתו בסוף אבל אי קרבו שלמים בסוף מותרן שלמים א״ר זעירא [א] אפילו קרבו שלמים לבסוף *הלכה [ג] אחת היא בנזיר שתהיה מותרה נדבה מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייע לרבי זעירא (אפילו) אלו הן מעות סתומין כל שדמי חטאת [ד] מיתות מעורבות בהן ואפילו הפריש דמי חטאת מתוכה מעות סתומין הן מתניתא מסייעא לרב חסדא * [ה] אלו (ב) לחטאתי [ב] והשאר לשאר נזירותי ומת [ג] מועלין בכולן ואין מועלין במקצתן ולא אמר אם מת יפלו לנדבה רב חסדא אמר [ד] מותר לחמו של נזיר יורקב א״ר יוסי ויאות להקריבו בפני עצמו אין את יכול שאין לך לחם קרב לעצמו להקריבו עם נזירות אחרת אין את יכול שאין לך נזירות באה בלא לחם לפום כן צריך מימר מותר לחמו של נזיר יורקב סברין מימר הוא לחמו הוא מותר נסכיו אמר רבי יוסי בר רבי בון מותר נסכיו קדשי קדשים אינון [ה] ויפלו לנדבה [ו] על דעתיה דרבי יוסי בר רבי בון *שמואל אליבא דרב חסדא במותר נסכים ורבי חייא (חסדא) ורבי אלעזר שלשתן אמרו דבר אחד רבי חייא (חסדא) אהן דאמרן שמואל דאמר רבי יוסי עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאיל לשמואל הפריש שקלו ומת א״ל יפלו לנדבה [ז] רבי אלעזר *אומר מותר עשירית האיפה שלו רבי יוחנן אמר יוליכם לים המלח רבי אלעזר אומר יפלו לנדבה:

הלכה ה מתני׳

[ו] מותר שבויים לשבויים מותר שבוי לאותו שבוי מותר עניים לעניים מותר עני לאותו עני *מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו רמ״א מותר המת יהא מונח עד שיבא אליהו רבי נתן אומר מותר המת בונין לו נפש על קברו: **גמ׳** (ג) גבו לו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו ר׳ ירמיה סבר מימר מותר המת ליורשיו אמר ליה רבי אידי דחוטרא הגע עצמך דלא כוונן אלא ליה אמר ליה אנא לא אמרית את מנן לך תני בשם רבי נתן מותר המת יבנה לו נפש על קברו ויעשה לו זילוף על גבי מיטתו *תני אין

קרבן העדה (המשך): הא דאמרן דסובר ר״ח דמותר לחם דוקא הוא דירקב אבל מותר נסכים לא דקדשי קדשים הן: א״ל יפלו לנדבה. דשקלים לקדשי קדשים באין: ר״א אומר יפלו לנדבה. ועשירית האיפה קדשי קדשים היא דכתיב בה חטאת:

הלכה ה מתני׳

מותר שבויים. אם גבו לדקה לצורך פדיון שבויים וניתותר ישמרום עד שיפדו בהם שבויים אחרים אבל אם פירשו לשבוי זה זכה אותו שבוי במותר: מותר עני. אם גבו מעות לקנות לו מלבוש וניתותר נותנין המותר לאותו עני: מותר המתים. אם גבו מעות לצורך קבורת מת סתם המותר לקבורת מתים אחרים אבל למת זה המותר ליורשיו דאחולי אחיל המת זילותיה לגבי יורשיו: יהא מונח עד שיבוא אליהו. מספקא ליה אי מחיל המת זילותיה לגבי יורשיו או לא הלכך יהא מונח: בונין לו נפש על קברו. פשיטא ליה לר׳ נתן דלא מחיל הלכך בונים לו מלבה על קברו מאותו מותר שכבר זכה בו המת: **גמ׳** גבו לו. לצרכי המת שסברו שאין לו לצרכי קבורה ונמצא שיש לו: מותר המת ליורשיו. ואף זה למותר המת דמיא והרי הוא ליורשיו: הגע עצמך. אמור לנפשיך דלא דמיין שהנותנין לא כיונו אלא לזכות להמת וכיון שיש לו לא זכה בו המת מעולם ואיך יזכו יורשיו בו הלכך מחזירין אותו להנותנים אם אפשר או מניחין לצורך מתים אחרים: א״ל. ר׳ ירמיה בכעס על שהשיב על דבריו הלא אין אתה יודע אלא מה שאמרתי לך ודבר זה לא אמרתי לך ומנא לך להשיב: אין

מסורת הש״ס

(נזיר פ״ד ה״ז)

נזיר כה א

ע׳ נזיר כו ב

נד״מ הגי׳ שמואל ורב חסדא ור״א וסשאר ליתא

נד״מ ליתא תיבת אומר

(תוספת׳ פ״ג) סנהדרין מח א

שם (תוספתא פ״א)

תוס׳ הרי״ד

בירושלמי פ״ד עיי״ש. וכדי להבין זאת הסוגיא דמאי ענין הוא דקאמר נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה א״כ לפ״ז בזמנו נמי נימא בשוחטו לשמו ושלא לשמו נעשה כמו בשתיקה מכיון שאין לו שם ע״כ נראה לפענ״ד דפי׳ אין לו שם הוא כונה אחרת ע״פ סוגית הגמרא במס׳ זבחים דף ג׳ אר״י א״ר חטאת ששחטה לשם חולין כשירה אלמא דמינה מקריב בה דלאו מינה לא מקריב בה ע״כ [ופרש״י ז״ל דלאו מינה אין שמו נתפס על הזבח לעקור שמו ממנו עכ״ל ז״ל] ורמינהו כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול ואפילו לשם נכרית נמי פסול ושני גט דל נכרית מיניה הוא סתמא וסתמא פסול קדשים דל חולין מינייהו הו״ל סתמא וסתמא כשר פי׳ דל חולין מינייהו דלא נתפס שמו על הזבח לעקור שם זבח מיני׳ והו״ל סתמא דנכי דלא עקר שם זבח אבל מ״מ לשמה נמי לא הוי דהא לא שחטו לשם חטאת ג״כ הרי מפורש מכאן סוגיא דאימתי שייך פסול דתפיסת השם אמר בקרבן דעוקר התפיסת שם אמר את שם זבח ממנו הנ״מ כשהתפיסת שם שאמר יש לו שם במקום אמר כגון חטאת לשם עולה דעולה יש לו תפיסת השם לשמה דכשר במקום אמר אבל חולין דאין לו שם לשמה במקום אמר לא מקריב בה וא״כ לפי שיטת רש״י ז״ל במס׳ פסחים דף ס״ד ע״א דס״ל דהא דקי״ל דפסח לא בעי עקירה והוי שלמים מאיליו הנ״מ כששחטו סתם משא״כ כששחטו לשם פסח לא הנימו לעקרו והוי פסול דהא בפירוש עקרו משלמים ואבל כששחטו גם לשלמים ג״כ בזה מיבעיא לן די״ל דהוי כשוחט שלמים לשם פסח דכשר לכל הדיעות וי״ל כיון דשחטו לשם פסח ג״כ הרי לא הניחו לעוקרו והוי פסול דהא עקרו משם שלמים בפירוש ואימתי כשר בשוחט שלמים לשם פסח הנ״מ בשלמים דעלמא דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין אבל לא במותר הפסח דכיון דלא הניחו לעקרו הוי פסח ולא שלמים וע״כ מיבעיא ליה דאפשר אף בדקלא לי׳ שלמים ג״כ שם פסח מיקרי וע״ז מסיק רבב״מ בשם רשב״א מכיון שאין לו שם פי׳ דכיון דשם פסח אין לו תפיסת השם כלל באמצע השנה לשמה דיהא כשר לשמו דהא כיון שקורא לו שם פסח תיכף נעשה שלמים דלא בעי עקירה והוי כמו שקורא שלמים ולא נתפס שם פסח כלל דיהא כשר לשמו וע״כ אין לו שם לשמו דיהא כשר במקום אמר ודל שם פסח מיני׳ ונעשה כשוחט בשתיקה דהגם דלא נתפס שם פסח עליו לעקור שם זבח דשלמים נכי דלא קעקר שם שלמים אבל מ״מ לא נשחט לשם שלמים למוד וכמו אילו שחט לשם חטאת ולשם חולין הגם דחולין אינו עוקר שם זבח ודל שם חולין דאין לו שם במקום אמר אבל מ״מ הרי לא נשחט לשם חטאת לגמרי וה״נ הגם דשם פסח אינו עוקר שם שלמים משום דאין לו שם בפ״ע במקום אמר לשמה אבל מ״מ לא נשחט לשם שלמים לגמרי אך אף דלא נשחט לשם שלמים לגמרי מ״מ הרי שם פסח דאין לו שם לא עקר שם שלמים הוי כמו בשתיקה וכשר ולא דמי לשוחט לשם עולה דאי׳ באמצע השנה דהתם יש לו תפיסת השם בכל השנה לשמה דהוי תפוס שמו עולת ראי׳ בכל השנה על זמן הרגל משא״כ בפסח דלא נתפס שמו בכל השנה על הפסח דהא בשאר ימות השנה הוי תיכף שלמים ואין לו שם פסח כלל לשמה וע״כ מכיון דאין לו תפיסת שם שיהא כשר במקום

שנויי נוסחאות (סו״א) א״כ בד״ו ואם כן. ע״מ בד״ו ליתא. (סו״ג) בשתיקה בד״ו ליתא. (ס״ד) אחוה דרבי יוסי כ״ה בבבלי ובד״ו ליתא. מאן אמר בד״ו ובבבלי מה נאמר. (סו״ה) מותר נזיר לנדבה בד״ו ליתא. (סו״ז) אי בד״ו אם. (סו״ח) אפילו בד״ו ואפילו. לבסוף בד״ו בסוף. (סו״ט) שתהיה בד״ו שתהא. (סוי״א) אפילו כ״ה בד״ו ובבבלי אלו. (סוי״ב) חטאת בד״ו חטאות. (סוי״ג) חטאת מתוכה בד״ו חטאות מיתות מתוכה. (סוי״ז) יורקב בד״ו יירקב. (סוי״ח) את בד״ו ליתא. (סוכ״א) יורקב בד״ו יירקב. הוא לחמו בבבלי הוא מותר לחמו. יוסי בר בד״ו יוסה בי. (סוכ״ב) יוסי בר בד״ו יוסה בי. (סוכ״ג) שמואל אליבא דרב חסדא במותר נסכים בבבלי אליבא דרב חסרא במותר נסכים שמואל וכד״ו ליתא אליבא דרב חסדא במותר נסכים. ורבי חייא בד״ו ובבבלי ורב חסרא. (סוכ״ד) רבי חייא בד״ו ובבבלי רב חסדא. אהן בבבלי הדא. דאמרן בד״ו ובבבלי דהכא. (סוכ״ס) ר׳ יוסי בד״ו ר׳ יסא ובבבלי רב אסי. (סוכ״ו) אומר בד״ו ליתא. (סו״ל) רבי נתן אומר כו׳ עד על קברו בד״ס ליתא. (סול״ב) דחוטרא בד״ו דחוטייה. (סול״ג) כוונן בד״ו כוונון ובד״ס אגבינון.

חתם סופר

הגע בעצמך דלא כוונן אלא ליה וכו׳ נ״ל דס״ל דודאי אי לא נעשה כוונת המותן כלל וכלל כגון שהמת אינו צריך כלל והוה גבייה בטעות הוה אומדנא דמוכח אבל כל שקבלו סך מרובה ועירבו המעות וקנו ממנו לרכי המת נמצא גם מתמות שנתקבלו באחרונה נעשה המלוה כמו ממעות הראשונים ויעשה המלוה גם בממונו והמותר הוא ג״כ מתערובת כל המעות וע״ז אין אומדנא לומר שאינו רוצה שיאכלו היורשים המותר כיון שעכ״פ יעשה מצותי כנ״ל בפירושו:

עמודי ירושלים תנינא

גבו לו בחזקת שאין לו כו׳. ע׳ בקה״ע שפי׳ מה דא״ל אנא לא אמרית כו׳ דא״ל בכעס על מה שהשיב על דבריו וכן פי׳ הפ״מ וע״כ תמה שמה״פ עמ״ש הכע״ב דהיכא דגבו לצורך קבורת המת מפני שהיו סבורין שאין לו ואח״כ נמצא שיש לו דלא אמרינן בכה״ג מותר המת ליורשיו כיון שהגבייה היתה בטעות וסכ״ל מהיכו׳ ועי״ז המה דבירוש׳ משמע להיפוך ולא נמצא בזה א׳ מהפוסקים לחלק בין הגבייה היתה בטעות או לא ונעלם ממנו מו״ם הרה״ש (כנ״ל ל) שכתב דהיכא דגבו לצורך שנוי ומת קודם שנפדה שלא זכו בהם יורשיו והיה מהצורך ליתן לכ״א מה שגבו ממנו והנם בהגיא שם י״א דהם של יורשים הנה בח״מ סי׳ רפ״ג פסק כהרה״ש ועי׳ בח״מ סי׳ רנ״ג ועי׳ בגליון הש״ס בהגית בנ״ע של הרה״ש

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

אין פודין שבוי בשבוי. אם גבו מעות לצורך שבוי זה אסור לשנותו לצורך שבוי אחר ואפילו השני עדיף מהראשון: ואין גובין טלית בטלית. אם גבו מעות לקנות בהם טלית זה אסור לשנותו לקנות בהן טלית אחר: ואין ממחין ביד פרנסין. והן הגבאין לעשות כך לשנות הצדקות למה שצריכין אותן ביותר דמעיקרא אדעתא דהכי ניתנו שאם יצטרכו שישנו אותן הגבאין: דבריהן. שאומרין דבר הלכה משמן זהו זכרונן: ר"י הוה מסמיך. לפי שבעל בשר היה הולך להשען על אדם אחר בהליכתו: ה"ג הוה מסמיך ואזיל על ר"ח בר אבא. והוה ר"א רואה ר' יוחנן עובר וטמן עצמו בפניו שלא יראנו: תרתין מילין וכו'. שני דברים רעים עשה ר"א זה שעלה מבבל במאי דטמן עצמו חדא שנראה שאין זה כבודו שישאל בשלומי ועוד גדולה מזו נראה שאיני כדאי לדבר עמו לכך הוא מטמר עצמו: כך. המנהג בבבל שהקטן אינו שואל בשלום הגדול מפני כבודו של הגדול שהן מקיימין הך קרא ראוני נערים ונחבאו וגו': א"ל. ר' יעקב מהו למיעבר קמי צלם ששמו אדורא: א"ל. ר"י מה אתה חולק ליה כבוד שאין אתה רוצה לעבור לפניו בלא השורה אלא עבור לפניו וסמי עיניו: א"ל. רבי יעקב א"כ שפיר עביד ר"א דלא עבר לפניך כיון דנהיגין דאין הקטן שואל בשלום הגדול דין הוא שיטמר מפניו: ועוד עבד וכו'. א"ל רבי יוחנן לר' יעקב ועוד אחת עשה לי ר"א הבבלי הזה שאמר דבר הלכה ששמע ממני ולא אמרה משמי: בנגר שיש בראשו גלוסטרא. שראשו עב וראוי לשחיקת התומים ולשאר תשמיש ונחלקו בו אם מותר להשתמש בו בשבת לנעול בו הדלת ר"א אוסר ורבי יוסי מתיר לפי שיש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו: ה"ג ור"י בן קסמא שמו אמר תמהני אם לא הוה בה"כ זה ע"ז. הרי דאין לכעוס על דברים הנעשים בבהמ"ד: וחזר ר"י ואמר הכדין מחבריה. וכי מה אתם מדמין נדון שלפנינו להתם דהתם חברים היו ולא היה להם לכעוס אבל ר"א תלמידי הוא ומותר לי לכעוס עליו: כן לוה יהושע. העיד עליו המקרא שכל מה שעשה מפי משה עשה אפילו מה שאמר סתם שהרי אי אפשר בכל דבר ודבר שאמר יהושע אמר כך אמר משה ואפילו הכי אסהיד קרא דמפי משה הוה אלא שהכל יודעין וכו': מאי כולי האי. דקפיד על ר"א שלא אמר הלכה משמו: ומשני דבעי וכו'. שרלה שיאמרו שמועה משמו אף לאחר מיתתו ואם בחייו לא יאמרו משמו כ"ש לאחר מותו: שיהא חי וקיים לעולמים. בעה"ז הרי אמר הודיעני ה' קיצי ומדת ימי מה היא: רוחשות. נעות: דובב שפתי ישנים. ריסיה דקרא וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים: כומר. כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין והיין נוטף ללאת: דובב. היין רוחש ונע ויולא למעלה: קונדיטון. כוס של דבש עם יין ופלפלין: חמר עתיק. יין ישן: אע"ג. שכבר עבר זמן מה ששתה עדיין טעמו בפיו ובהא פליגי מ"ד כמאן דשתה קונדיטון בעינן נמי שעשה מעשים טובים בעה"ז כמו שיש בקונדיטון עוד בשמים טובים אבל אמירת הלכה לחוד לא מהני ומ"ד כמאן דשתה חמר עתיק לעולם מהניא ליה אמירת ההלכה שיהו שפתותיו דובבות בקבר: ה"ג רב גידל אמר האומר שמועה בשם אומרה וכו'. יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו שע"י כן יגיד הדבר על אופנו דעיקר הלימוד מרבו בראיית פנים דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך: אך בצלם. שעומד לנגדו והיינו צלם של רבו יתנהג האיש האומר השמועה: ה"ג כתיב רב אדם וכו' זה שאר כל אדם. וה"פ רוב בני אדם יקרא איש תורתו ואינו מקפיד לומר בשם האומרו. ל"א הרב שבאדם כלומר מי שהוא גדול בתורה יקרא כל איש ואיש תורת חסד שהיה על לשונו שיאמרו שמועות משמו מפי השמועה בלבד כן פירש ביפה מראה וראשון נראה לי: זה ר"ז. שאינו אומר שמועה בשם אדם אלא א"כ נתאמת לו מי אמרה: ה"ג דאמר ר"ז לית אנן צריכין חוששין לשמעתתיה דרב ששת. וכ"ה בפ"ק דשבת וה"פ אין אנו צריכין לחוש לשמועות שאמר רב ששת בשם הגדולים: דהוא גברא

תורה אור

אין פודין שבוי בשבוי ואין גובין טלית בטלית א ואין ממחין ביד פרנסים לכך *תני ב רבן שמעון בן גמליאל אומר (א) אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן הן זכרונן *רבי יוחנן הוה מסמיך ואזל עאל ר' חייא בר אבא והיה רבי אליעזר חמי ליה ומטמר ליה מקמיה ואמר הלין תרתין מילייהו הדין בבלאה עביד ביה חדא דלא שאיל בשלומיה וחדא מיטמר אמר ליה רבי יעקב בר אידי כך גנהיגין גבהון *דזעירא לא שאיל בשלומיה דרבה דאינון נהגון ומקיימין °ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו א"ל מהו למיעבר קמי דאדורא צלמי אמר ליה מה את פליג ליה יקר עבור קמוהי וסמי עינוי אמר ליה יאות ר' אליעזר עביד דלא עבר קמך *ועוד עביד הא בבלאה דלא אמר שמעתא משמיה נכנסו לפניו רבי אמי ור' אסי אמרו לו ר' א כך היה מעשה בבית הכנסת של טרסיים בנגר שיש בראשה גלוסטרא שנחלקו רבי אליעזר ורבי יוסי עד שקרעו ס"ת בחמתן קרעו ס"ד אלא שנקרע ספר תורה והיה שם זקן אחד ורבי יוסי בן קסמא שמו אמר תמיהני אם לא הוה בית הכנסת זה ע"ז וחזר ואמר הכדין מחבריה נכנס לפניו רבי יעקב בר אידי אמר ליה כתיב °כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וגו' וכי כל דיבור ודיבור שהיה יהושע יושב ודורש היה אומר כך אמר משה אלא יהושע יושב ודורש ויודעין הכל שהתורה של משה היא אף אתה אליעזר יושב ודורש והכל יודעין שהתורה שלך היא אמר להן מפני מה אין אתן יודעין לרצות כבן אידי חבירינו ורבי יוחנן מאי כולי האי דבעי דיימרון שמעתא משמיה ב דאף דוד ביקש עליה רחמים שנאמר °אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיך סלה וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם אזכה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שמעון בן נזירא בשם ר' יצחק אמר כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה מפיו בעולם הזה שפתיו רוחשות עמו בקבר שנאמר °וחכך כיין הטוב וגו' דובב שפתי ישינים מה כומר של ענבים זה כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף שפתותיהם של צדיקים כיון שאומרין דבר הלכה מפידם של צדיקים שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר מה הנאה לו בר נזורא אמר כהדין דשתי קונדיטון רבי יצחק אמר כהדין דשתי חמר עתיק (אע"ג דלית ליה) אע"ג דשתי ליה טעמא בפומיה. *רב גידל אמר האומר שמועה בשם אומרה יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו שנאמר °אך בצלם יתהלך איש כתיב °רב אדם יקרא איש חסדו זה שאר כל אדם °ואיש אמונים מי ימצא זה רבי זעירא דאמר רבי זעירא ליתנן צריכין חששין לשמעתיה דרב ששת דהוא גברא

(מסורת הש"ס:) ב"ר פרשה פב | (ברכות פ"ב הלכה א מ"ק פ"ג ה"ז) | נד"א הגי' ר' זעירא | יבמות לו ב | (שבת פ"ק ה"ב וקדושין פ"א ה"ז)

(תורה אור:) ויקרא כה | איוב כט | ויקרא יא | יהושע יא | תהלים סא | שיר ז | תהלים לט | משלי כ

אין פודין שבוי בשבוי. ליתן להם שבוי אחר תחת השבוי הזה ואין גובין כסות לצורך העני בכסות אחר שיש להם ולחלוף בכסות זה אלא יתנו לו הכסות שיש להם ואין ממחין ביד הפרנסים על כך שאם הפרנסים רואין שצורך השעה היא לכך אין ממחין בידם: דבריהן. שמניחין בעולם מה שחדשו בדברי תורה הן זכרונן: ר' יוחנן הוה מסמיך ואזיל וכו'. גרסי' להא לעיל בברכות פ"ב בהלכה א' עד דשתי ליה טעמא בפומיה: רב גידל אומר האומר שמועה וכו'. גרסי' להא לעיל:

אין

לה
א מיי' פ"ט ממ"ע ה"ה וה"ז טוש"ע יו"ד סי' רנג ס"ו וסי' שנו ס"ז

לו
ב מיי' פ"ד מאכל הלכה ד

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל לא כך היה המעשה:
ב נ"ל אף דוד:

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' ערכין דף גג ע"א ד"ה וגברים ועיין שו"ת הריב"ש סי' תכא:

ציון ירושלים

אואין ממחין ביד הפרנסים. עיין נמ"י פ"ק דב"ב ובשו"ת אא"ז ש"א סי' ס"ו:
בנהגין גבן דזעירא לא שאל בשלמא דרבה. עיין שו"ת פמ"א ח"א בהקדמתו. ובחיבורי יד שאול סי' רמב בארתי הדברים באורך:

תוס' הרי"ד

במקום אמר לשמה אינו עוקר שם שלמים ממנו ואילו היה נשחט לשמו לחוד הוי פסול אף דלא מיבעיא עקירה וסתמא שלמים הוא הכ"מ בסתם אבל בשוחט בפירוש לשמו הוא פסול לשיטת רש"י ז"ל דבזה לא אמרינן דשלמים לשם פסח קשמיט אך בשוחטו לשמו וגם שלא לשמו בזה יש מקום ספק מאחר דנשחט שלא לשמו ג"כ והוי שלמים ע"כ י"ל דשלמים לשם פסח קשמיט או דו"א דאימתי אמרינן שלמים לשם פסח קשמיט הכ"מ בשלמים דעלמא אבל במותר הפסח דשחטו לשם פסח ואמר בפירוש דלא עקר שם פסח מיני' ועוקר בפירוש שם שלמים פסח הוא ופסול ע"כ י"ל דאפילו שוחטו לשם שלמים ג"כ מ"מ פסח הוא ופסול ועוקר שם שלמים ע"כ זה הוי עיקר האיבעיא וע"ז פשיט רבב"ח בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם דשם פסח אין לו שם לשמה שכבר בעלמא דאין לו תפיסת השם להכשיר לשמה ע"כ אין לו בכח לעקור שם שלמים היכא דקרא ליה בפירוש שלמים ג"כ ודל שם פסח מיניה והוי כשתיקה ואם הי' לו שם במקום אמר הי' פסול דהי' עוקר שם שלמים שגם דבעלמא השוחט שלמים לשם פסח אמר דיש לו שם במקום אמר מ"מ כשר כדקי"ל כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירים אבל במותר הפסח אי הי' לו שם במקום אמר הי' עוקרו לשם דשלמים משום דבאמת פסח הוא כששחטו לשם פסח ולא שלמים הוא אך מכיון שאין לו שם במקום אמר דיהא כשר לשמה עוקר שם שלמים וכששחטו לשם פסח לחוד פסול אף דאין לו שם מ"מ לא שייך למימר דאינו עוקר שם שלמים כיון דלא הי' שלמים מעולם ע"ז מסיק ואין כיני אפילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו נעשה משעת הראשונה כששחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר פי' דאמרינן במס' פסחים בירושלמי פ"ה ואין כיני אפילו שחטו שלא לאוכליו לזרוק

שנויי נוסחאות (סו"ד) דבריהם הן הן זכרונן בד"ו דבריהן הן זכרונן. (סו"ה) עאל בבבלי על. אליעזר בבבלי אלעזר וכן בסמוך. (סו"ו) מילייהו בד"ו מיליא ובבבלי מילין. (סו"ז) ביה בבבלי בי. בשלומיה בבבלי בשלומי. (סוי"א) דאדורא צלמי בד"ו דארורא צילמא. (סוי"ג) עינוי בד"ו עינויי. (סוי"ד) משמיה בבבלי משמי. (סוט"ו) בבית בד"ו בית. טרסיים בנגר בד"ו טרסיים היה בנגר. (סוט"ז) אליעזר בד"ו אלעזר. (סוי"ז) שמו בד"ו ליתא. (סוי"ח) זה ע"ז בבבלי זה בית ע"ז. (סוי"ט) כן צוה משה את יהושע בבבלי ליתא ובד"ו כן צוה יהושע אבל במקרא כלפנינו. (סו"כ) וגו' וכי בבבלי וגו' כן עשה יהושע וכי. (סוכ"א) ויודעין הכל שהתורה בבבלי והכל יודין שהתורה ובד"ו ויודעין שהתורה. (סוכ"ב) אין אתן בד"ו אי אתם. (סוכ"ה) וחכך כיין הטוב וגו' בד"ו ליתא. (סול"ב) אע"ג דלית ליה כ"ה בבבלי ובד"ו אע"ג דשתי ליה. (סול"ג) בפומיה רב גידל בד"ס בפומיה גדיל ובד"ו בפומיה גדול. שמועה בד"ס דבר. (סול"ד) כתיב בד"ו ליתא. (סול"ו) זעירא ליתנן צריכין חששין לשמעתיה בד"ו זעירא למה לי שאני צריכין רחושין לשמעתיה.

הגהות מהר"א גריידעץ

בקה"ע ד"ה ר"י הוה מסמיך. לפי שבעל בשר היה הולך להשען על אדם אחר. נ"ב בברכות י"ג ע"ב שאני ר' יוחנן דבעל בשר הוה ובב"מ דף פ"ד ע"א ובכתובות ס"ב ע"א:

עמודי ירושלים תנינא

הכא"ם מהירושלמי ולדעתי דברי הכא"ם והכע"ב נודקים דהא בירושלמי איתא דר' ירמיה שבר מימר כו' משמע דלא קאי הכי במסקנא ורק דלה נומר כן ובבבלי אידי חדית ליה הסברא דהא לא כיונו אלא ליה חזר בו וא"ל ביימותא אנא לא אתכיף את מנא לך כלומר שמהם עליו שמידם הבב"א הזאת מדעת עצמו אף שלא אמר לו וביבא זאת הסברא וע"כ פסק הכע"ב כן וכ"ד הכא"ם ואולה לומר על הכא"ם בנעלם ממנו דברי הירושלמי הללו והלא הכא"ם בעצמו הייס שם דברי הירושלמי דאין ממחין ביד הפרנסים דהיה שנויה אללו וז"ב ועיין בביאורי הגר"א שנלאה שפי' דברי הירושלמי כמו שכתבתי:

גברא מפתחא אמר ליה ר' זעירא לרבי אסי חכים רבי לבר פתייא דאת אמר שמעתא משמיה אמר ליה ר"י אמרה משמיה אמר ליה רבי זעירא לר' אסי חכים ר' לרב דאת אמר שמעתתא משמיה א"ל ר' אדא בר אהבה אמרה משמיה אין דור שאין בו ליצנין כדורו של דוד מה היו פרוצי הדור עושין היו הולכין אצל חלונותיו של דוד אומרין לו דוד דוד אימתי יבנה ב"ה אימתי בית ה' נלך והיה דוד אומר אע"פ שמתכוונין להכעיסני יבא עלי אם לא הייתי שמח בדבריהם דכתיב °שמחתי באומרים לי בית ה' נלך א *°והיה כי ימלאו ימיך ושכבת את אבותיך *אמר לו הקב"ה לדוד ימים שלמים אני מונה לך ולא ימים חסרים כלום שלמה בנך יבנה ב"ה אלא להקריב ב קרבנות ציבור *חביב עלי צדקה ומשפט שאתה עושה יותר מן הקרבן שנאמר °עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח :

הדרן עלך מצרפין שקלים

הלכה א מתני' א בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרוס הפסח בפרוס העצרת בפרוס החג ג *והן גרנות של מעשר בהמה דברי ר' עקיבה בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר ובאחד בסיון ובעשרים ותשעה באב ר' לעזר ור' שמעון אומרים באחד בניסן בא' בסיון בכ"ט באלול ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא י"ט ג ואי איפשר לעשר בי"ט לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול : **גמ'** א"ר אבהו כל הן דתנינן פרס פלגא פלגא דל' יום קודם למועד שדורשים בהלכותיו : והן גרנות וכו' : א"ר יוחנן מפני שהן פירקי לידה ר' אחא ור' תנחום בר חייה בשם ריב"ל *כדי ד שתהיה הבהמה מצויה לעולי רגלים א"ר יודן שלא יבא לידי בל תאחר א"ר יוסה ה כל (א) המשהה טבלו עובר בבל תאחר תמן תנינן

פני משה

אין דור שאין בו ליצני וכו'. גם זה הוא בברכות שם עד סוף הפרק :

הדרן עלך מצרפין שקלים

הלכה א מתני' בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. כל השקלים שהיו מתקבלין למקדש מניחין אותן בלשכה אחת מן הלשכות שבמקדש וממלאין מכל השקלים שקבלו שם שלש קופות גדולות שיעור כל קופה כדי שתכיל תשעה סאין. ולפי שבשעת התרומה תורמין מכל אחת מהקופות הגדולות בשלש קופות קטנות והן של שלש שלש סאין כדתנן במתני' דלקמן וכיצד תורמין מפרשינן לה לקמן בפרקין וזה שהוא בתוך הקופות הגדולות הוא הנקרא תרומת הלשכה והשאר שלא יכילו אותן אלו הקופות מניחין אותן בלשכה וזה הוא הנקרא שירי הלשכה. ובשלשה פרקים בשנה היו תורמין מתרומת הלשכה : בפרוס הפסח. הוא ר"ח ניסן ט"ו יום קודם הפסח וקרוי פרס מלשון פלגא כדקאמר בגמרא ולפי שבשלשים יום קודם הרגל שואלין ודורשין בהלכות הרגל וט"ו יום לפני הרגל הוא פרס : והן גרנות של מעשר בהמה. בג' פרקים אלו קבעו חכמים לעשר הבהמות שנולדו ונקראו גרנות לפי שכשם שהגורן קובע למעשר דגן שלא לאכול עד שיתקן מעשרותיו כך אלו הזמנים קובעים לאסור אכילת הבהמות עד שיעשר אותן וקודם הפרק מכל אלו הג' מותר הוא לאכול אע"פ שלא עישר. והטעם לקביעות הג' פרקים הללו למעשר בהמה פליגי בה בגמרא חד אמר מפני שהן פירקי לידה של הבהמות יש שהן מולידין בזה הפרק ויש שיולדו בפרק האחר וחד אמר כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים לפי שאף שמותר למכור ולשחוט ולאכול קודם שהגיע זמן הפרק אעפ"כ לא שהטי להו איניש עד דמעשרן ומשום דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה וכגון מעשר בהמה שהוא עצמו מביא המעשר ואוכל הבשר שלמים ואם לא היו מעשרין בג' פרקים הללו היו הרבה נמנעים למכור לפי שלא עישרו ולא היתה הבהמה מצויה לעולי רגלים : בן עזאי אומר וכו'. טעם פלוגתייהו מפרש בגמרא :

גמ' כל הן דתנינן פרס פלגא היא. וכן כאן משום שהוא החצי בשלשים יום וכו' : אמר ר' יוחנן. טעמא למה קבעו ג' פרקים הללו לגרנות של מעשר בהמה מפני שהן פירקי לידה שלהן ור' אחא וכו' אמר כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים וכדפרישית במתני' : שלא יבא לידי בל תאחר. כשאינו מקריבו להמעשר ולפיכך קבעו לו אלו הזמנים סמוך לשלש רגלים הללו : אמר רבי יוסה כל המשהא טיבלו עובר. בתמיה וכי על המשהא טבל ולא תיקנו אמרו עובר בבל תאחר לא אמרו הלא אחר שתיקן ומשהא מעשרותיו שלש רגלים שעובר בבל תאחר וכן במעשר בהמה כל זמן שלא עישר בהמותיו אינו עובר בבל תאחר אלא הטעם כדי שתהא בהמה מצויה לעולי הרגלים או כדר' יוחנן : תמן תנינן

קרבן העדה

גברא מפתחא. שעיניו סתומות וכמו שקורין לסומא סגי נהור כך קורין אותו מפתחא לשון פתוח וכיון שאינו יכול לראות האנשים ששומע מפיהם ואפשר שמא איניש אחרינא והוא טועה בטביעת קלא כן פירש בי"מ ולי נראה כיון שאינו רואה אינו יכול לכוון הדברים שהרי אי אפשר לו לאמרה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו שהרי לא ראה אותו מעולם הלכך אין סומכין עליו בזה: ה"ג חכים ר' לבר פדה דאת אמר שמעתא משמיה. וה"פ וכי מכיר אתה לבר פדה שאתה אומר שמועה משמו שמא המגידים לך משמו משקרים. ל"א שמא בר פדה לא אמרה אלא איניש אחרינא אמרה : א"ל ר"י אמרה משמיה. וחזקתו שאינו משקר : אין דור שאין בו ליצנים. משום דבעי מימר שבדורו של דוד היו ליצנים והוא היה שמח במיתתו לכך מייתי ליה הכא : אימת יבנה בה"מ. משום דהקב"ה אמר לו רק אתה לא תבנה הבית נמצא חיי דוד מעכבין בנין בה"מ והיו אומרים מתי ימות ויבנה ביהמ"ק: יבא עלי. לשון שבועה הוא יבא עליו כך וכך אם לא שכדבריו כן הוא : שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. אע"ג שמיתתו תלויה בו כמו שמצינו במשה במלחמת מדין : והיה כי ימלאו ימיך וכו'. קרא יתירא הוא דה"מ למכתב והיה כי תשכב או כי תלך אל אבותיך והיה כי ימלאו ימיך ל"ל : ימים שלימים אני מונה לך. אע"ג שע"י אריכת ימיו מתעכב בנין הבית אני ממלא לך שנותיך מיום ליום שמעשיו חביבין לפני הקב"ה מבנין בה"מ :

הדרן עלך מצרפין שקלים

הלכה א מתני' בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. שבה היו נותנין כל השקלים ותורמין ממנה ג' קופות כדתנן בסיפא : בפרוס הפסח. ט"ו יום קודם המועד ובגמרא מפרש : והן גרנות של מעשר בהמה. ג' פרקים אלו הן ג' גרנות של מעשר בהמה שזמנים אלו קבעו חכמים לעשר הבהמה שנולדו וכמו שהגורן קובעת למעשר דגן כך זמנים אלו קובעות לאסור הבהמות שנולדו באכילה עד שיעשר אבל קודם הפרק מותר לאכול אע"פ שלא עישר וטעם שקבעו חכמים ג' זמנים אלו וגם במאי פליגי הני תנאי מפרש בגמרא :

גמ' כל הן דתנינן. כל היכא דתנן פרס פירושו המחצה וה"נ המחצה משלשים יום שקודם המועד שדורשין בהלכות המועד : מפני שהן פרקי לידה. הא דתנן והן גרנות למעשר בהמה היינו טעמא לפי שבזמנים הללו הבהמות יולדות שיש בהמות שמבכירות לילד קודם פסח ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת ויש שמאחרות עד בין העצרת לחג : כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים. דכיון דאין זמן לעשר הבהמות עד פרוס הרגלים משהי איניש בהמתם עד אותו זמן דלא לישחטינהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות : שלא יבא לידי בל תאחר. שמתוך שהוא תורס סמוך לרגלים לא ישכח מלהקריבן א"נ אם לא יעשר כל פעם סמוך לרגל כי אם בפעם אחת יעשר כל בהמותיו לא יביא כל מעשרותיו ברגל הראשון לירושלים כי רב ממנו לאכלם ברגל אחד ומתוך כך הוא משהה אותן בביתו ויבא לידי בל תאחר: כל המשהה טבלו עובר. מפרש דעובר על בל תאחר היינו לפי שהוא משהה טבלו דמיד בפרקי לידה חייב לעשר ואע"ג דקודם הגורן מותר למכור ולשחוט כדתנן בבכורות פרק בתרא מ"מ משהגיע הגורן ויש לו הרבה בהמות ה"ל כטבל מדרבנן א"נ בלשון קושיא קאמר וכי המשהה טבל זה עובר והראשון נראה : תמן תנינן

תוס' הרי"ד

לזרוק דמו לאוכליו דנעשה משעה הראשונה כשמתו לאוכליו ושלא לאוכליו דמסקינן שם דלא אמרינן כן כמו שביארנו שם דלא אמרינן תרתי דיקא שמחשבה טובה דזריקה חשובה כאילו הגיע לה בשעת שחיטה וזה לא אמרינן אבל הכא גבי לשמו ושלא לשמו דחשוב כאילו לא הגיע כלל דלשמו אין לו שם ואינו עוקר שם שלמים וכיון דדמי כאילו לא הגיע כלל שפיר אמרינן דנעשה כו' דאימתי לא אמרינן דנעשה כו' דווקא שיהא חשוב כאילו חשב על שתיקן בשעה הראשונה אבל נעשה כאילו לא חשב כלל ובשתיקה משעה הראשונה אמרינן ע"ו אמר ר' אבא מרי מאן אמר בשתיקה כשר או נאמר בשתיקה פסול פי' וס"ל כמ"ד בעי עקירה ועי' בפ"ב במס' פסחים בירושלמי בדבריננו שם ודוק :

כילד

שנויי נוסחאות (שו"ב) דאת בד"ו אתא. (שו"ג) ר"י בד"ו **רבי יוחנן**. (שו"ו) **כדורו** בד"ו **בדורו**. (שו"ב) **והיה** בד"ו ליתא במקרא. (שו"כ) **בפרוס** בד"ו בפרס וכן בסמוך. (שוכ"ב) **של מעשר** בבבלי למעשר. (שוכ"ג) **ובאחד בסיון ובעשרים** בד"ו **באחד בסיון בעשרים**. (שוכ"ס) **ולמה** בבבלי מפני מה. (שוכ"ו) **באלול** בבבלי ליתא. (שיכ"ו) **בכ"ט** בבבלי לעשרים ותשעה. (שוכ"ח) **הן דתנינן** בבבלי **היכא דתניא**. (שוכ"ט) **דל'** בד"ו **בשלשים** ובד"ס ליתא מן **פלגא דל'** עד **בהלכותיו**. (שו"ג) **והן גרנות וכו'** בד"ו ליתא. (שול"א) **ור'** בד"ו **ר'**. (שול"ב) **שתהיה הבהמה** בד"ו **שתהא בהמה**. (שול"ג) **שלא** בד"ס **כדי שלא**. (שול"ד) **בבל תאחר** בד"ו ליתא.

לקוטים מכ"י קדמוני

בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. כל השקלים היו נותנין לתוך לשכה אחת ושלש פעמים בשנה נוטלין ממנה ונותנין לתוך קופה לקנות מהן קרבנות צבור. ולא היו נוטלין בפעם אחת לצורך כל השנה. לפי שהרחוקים לא הביאו עדיין שקליהן. בפרוס הפסח. פירוש חצי הזמן. כמו פרוסת לחם דשלשים יום לפני המועד דורשין בהלכות המועד. והמחצה שהם יום קרוי פרוס. והרמב"ם פי' מקבלין כל הממון הגבוי מן השקלים ומניחין אותו בלשכה ומוציאין ממנה שלש קופות גדולות במכילות הרבה. ולא נזכר להן שיעור קצוב במשנה. אבל בפירוש הירושלמי כמה שיעורן של קופות. ושמינו ילמד סתום מן המפורש פירוש ממה שמפורש אח"כ שתורמין שלש פעמים בשנה ובכל פעם תורמין בשלש קופות של שלש שלש סאין. אתה למד שבשלש קופות הראשונות היו מחזיקות עשרים ושבעה סאין ומהן תורמין לתוך קופות קטנות של ג' ג' סאין (א). ולא ידעתי מה צורך היו בקופות הראשונות. ולא הבין יפה הירושלמי לכך נדחק לפרש כן וזהו לשון הירושלמי ר' זעירא שאל את ר' יוסי כמה הוא שיעורן של קופות א"ל ילמד סתום מן המפורש. תני ג' קופות של ג' ג' סאין של תשע סאין של עשרים ושבע סאין. ופי' הרמב"ם כמה שיעורן של קופות הגדולות ואין פירושו נכון דקופות גדולות מאן דכר שמייהו שישאל על שיעורן. ולאמיתי בירוש' דשבת. דקושיא זו ישנה גם בפ' מפנין ארבע וחמש קופות. ושלש קא בעי ר"ז כמה שיעורן של אותן קופות. והשיב לו דנלמוד קופות סתומות דהכא מקופות דהכא שמפורש שיעורן של שלש [שלש] סאין מכן תשע סאין בתרומה אחת. עשרים ושבע בשלש תרומות :

א) ועי' בתקלין חדתין במשנת אליהו בשם הגר"א ז"ל ג"כ שהאריך בזה. ובהגהת ציון ירושלמי לבעלי ספרשי הים

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ב משקלים ה"ס

ב
ב מיי' פ"ו מבכורות ה"ח

ג
ג מיי' פ"ד מיו"ט הלכה כו ופ"כ מחגיגה הל' ט

ד
ד מיי' פ"ו מבכורות ה"ח

גליון הש"ס

(א) ע' בתוס' ר"ה דף ד ע"א ד"ה ומעשרות וצ"ע שלא הביאו דברי הירושלמי ובביאור דברי הירושלמי עיין ק"ע שפירושו דחוק ונראה דר"י בא ליתן טעם אמאי קבעו זמן ט"ו יום קודם החג דלכל הטעמים שנאמרו בזה היה מקום להקדים הזמן או לאחרו איזה ימים. ולזה בא ר"י ליישב דבאמת סברא קשה הרי בנולדים אחר פרס החג עובר על ב"ת ועכ"פ על עשה ובאת שמה ועי' בפ"א בר"ה דף ד אמנם הסבר נכון דהרי אמרו בתענית דף י' ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת. ואם כן כיון שאותן שיבואו מנהר פרת לירושלים במשך הליכתן ט"ו יום דהיינו פרס החג ואותן אין עוברין על הנולדים אח"כ כיון שאין יכולין להביאן ממהם ולכך קבעו חז"ל זמן זה שהוא זמן קבוע לכל וכשם שאלו אין עוברין כך כל ישראל אין עוברין משא"כ אם היו מקדימין אז הין עוברין על הנולדים לאח"כ וגם אם יקרבו לא יוכלו להביא הבאים מרחוק ט"ו יום מירושלים וזהו דבא ר' יוסא למר דבשביל דהמשהא טבלו עובר בב"ת לכך קבעו זמן זה וז"ב :

מסורת הש"ס

(*עולת וסיס איכנו במקרא בס. ד"ס) ירושלמי ברכו' פ"ב הלכה א ור"ה פ"א ה"א ומ"ק פ"ג ה"ז ודברים רבה פ"ד סוכה מט ב

בכורות נג ע"ב

שם נח א

הגהות חנאין מהר"א ווילנא

א נ"ל מה כתיב והיה כי ימלאו ימיך ושכבת את אבותיך וכו' : ב מלת לצור מיותר וצ"ל אלא להקריב קרבנו' וכו' :

ציון ירושלים

ה כל המשהה טבלו עובר בבל תאחר. עיין רמב"ם פי"ד ממעשה"ק ה"ג שכתב שהם מעשרות ולא הזכיר מעשר בהמה. ועיין תוס' ר"ה ד"ד ד"ה למעשרות דס"ה תרומה וביכורים :

תורה אור

תנינן *רמ"א בא' באלול ר"ה למעשר בהמה ר' אלעזר ור' שמעון אומרים א באחד בתשרי בן עזאי אומר האלוליים (הם) מתעשרין בפני עצמן א"ר חונה טעמא דר"מ עד כאן הן מתמצות לילד מן הישנות מכאן ואילך הן מתחילות לילד מן החדשות ר' יוסה בר רבי בון בשם רב חונה טעמא דר"א ור"ש °לבשו כרים הצאן אלו הבכירות ועמקים יעטפו בר אלו האפילות יתרועעו אף ישירו אלו ואלו נכנסים לדיר להתעשר *אמר בן עזאי הואיל ואלו אומרים כך ואלו אומרים כך יהו האלוליים מתעשרין בפני עצמן הא כיצד נולד לו בה' באב וה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין נולד לו בה' בתשרי וה' באב הרי אלו מצטרפין ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו אתא ר' ירמיה ור' מיישא בשם ר' שמואל בר רב יצחק שכן נחלקו עליה אבות העולם ומאן נינהו אבות העולם תנא ר' יונה קומי ר' ירמיה ר' ישמעאל ור"ע זאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד הוה דר"ע אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה הואיל ואלו אמרו כך ואלו אמרו כך רבי אבון בשם ר' שמואל בר רב יצחק שמע לה מן הדא *אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין אלא שבאת לחלוק עלינו את השווין זאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד הוה לר"ע אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה אלא שבאת לחלוק עלינו את השווין: *תמן תנינן ב כל הנולדין מאחד מתשרי עד כ"ט באלול הרי אלו מצטרפין חמשה לפני ראש השנה וה' לאחר ראש השנה אין מצטרפין ה' לפני הגורן וה' לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין א"ר יוסה הדא אומרת מעשר בהמה לא עשו אותו לא כחנט ולא כשליש אין תימר כחנט ליתני כל המעוברים *מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול אין

קרבן העדה

תנינן. בבכורות פרק מעשר בהמה: ה"ג ר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי בן עזאי וכו': האלוליים. אותן שנולדו באלול אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב וטעמיה מפרש בסמוך: עד כאן. עד אלול נמשך שהאחרונות יולדות מן אותן שנתעברו קודם ניסן דבהמה דקה עיבורה חמשה חדשים: מכאן ואילך. לאחר אלול הן מאותן שנתעברו לאחר ניסן והוה להו חדשות: לבשו כרים הצאן. מקרא הוא בספר תהלים לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו וה"ק לבשו כרים הצאן מתלבשות הכבשים שמתעברות: אלו הבכירות. שמתעברות מיד: ועמקים יעטפו בר. והיכא נמי לאן שמתעברות בזמן שעמקים יעטפו בר והזריעה ניכרת יפה יפה והיינו בניסן ואע"ג דגם באדר ניכר הזריעה מ"מ באפלייתא אין הזריעה ניכרת יפה אלא בניסן: אלו ואלו נכנסין לדיר להתעשר. דמפרש יתרועעו לשון רעים וישירו כאילו כתיב יעשירו וקאמר דנעשו ריעים ויעשירו אלו עם אלו: הואיל ואלו אומרין כך וכו'. רמ"א באחד באלול ור"א ור"ש אומרים באחד בתשרי ואין אנו יודעים הלכה כמאן הלכך יהו האלולים וכו': ה"ג הא כיצד נולדו לו חמשה באב וה' באלול או ה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין: ה"ג נולדו לו ה' בתשרי וה' באב מצטרפין. וה"פ ה' באב שלאחר תשרי מצטרפין ואף ע"ג דמפסקי גרנות שתקנו חכמים: ופריך ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו. שהרי ר"מ ור"ש היו לאחר בן עזאי: שכן נחלקו עליה אבות העולם. תנאים הראשונים: ר"י ור"ע. ועליהם אמר בן עזאי הואיל ואלו וכו' ומכריע דבריהם: זאת אומרת. שבן עזאי תלמיד חבר היה לר"ע: אין תימר שר"ע היה רבו של בן עזאי וכי אדם אומר על דברי רבו הואיל ואלו כו'. ומכריע דבריו: שמע לה מן הדא. שתלמיד חבר היה לר"ע: אמר לו בן עזאי וכו'. מתניתין בבבא בתרא פרק מי שמת: אלא שבאת. ולא קאמר שבא: תמן תנינן. בבכורות פרק מעשר בהמה: כל הנולדים באחד בתשרי. אתאן לר"א ור"ש דאמרו באחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה: מצטרפין. לכנס לדיר אחד: לפני הגורן. מאלו שלש גרנות שאין הגורן מפסיק: לא כחנט. לא כאילנות דאזלינן בהו לענין מעשר בתר חנטה כל שחנטו פירותיו קודם ט"ו שבט מתעשר לשנה שעברה: ולא כשליש. כתבואה וזתים דאזלינן בהו בתר שליש והיינו כשעת גמרן דמשהביאו שליש ראוין לאכילה ע"י הדחק: אין תימר כחנט. דאזלינן בהו בתר חנטה ה"ל למתני כל המעוברין מעשרים ותשעה באלול ואילך הן החדשות:

אין

פני משה

תנינן. בפ"ט דבכורות ששנינו גם שם לפלוגתייהו דתנאי דמתני' ותנינן בסיפא התם ר"מ אומר וכו'. וגרסי' נמי להא לקמן בפ"ק דר"ה בהלכה א': טעמא דר"מ. משום דעד כאן הן מתמצות לילד מן הישנות והיינו שכלות לילד ממה שנתעברו באדר והן יולדות באב דזמן עיבור בהמה דקה חמשה חדשים ור"מ דריש נמי האי קרא דמייתי לקמן דכתיב לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו והכי דריש ליה לבשו כרים הצאן וכתרגומו יעלון דכרייא על ענא והיא לשון נקייה ושהן מתעברות בזמן שעמקים יעטפו בר שהזריעה צומחת וניכרת יפה ואימתי היא זהו באדר ויתרועעו אף ישירו דכתיב דריש ליה הכי דאיכא נמי אפילתא המתאחרות להתעבר עד ניסן שהוא זמן שהתבואה בקשין שלה והשבלים נוקשות זו על זו ומתנועעות ונראין כמשוררין ואותן הן המיעוט ומכיון דאיכא רובא דמתעברי באדר אזלינן בתרייהו ולפי שהן כלות לילד עד סוף אב שאותן שנתעברו בתחלת אדר יולדות בתחלת אב והמתעברות בסוף אדר יולדות בסוף אב לפיכך קאמר עד כאן הן מתמצות לילד מן הישנות וזהו עד אחד באלול: מכאן ואילך. מאחד באלול ואילך הן מתחילות לילד מן החדשות והיינו המתעברות בניסן שהן האפילות ומתחילין להיות יולדות בתחלת אלול ולפיכך קבעו ר"ה שלהן באחד באלול למעשר שאז כלות הן אותן שנתעברו בישנות והוא אב ובתרייהו אזלינן: טעמא דר"א ור"ש. דסבירא להו ר"ה שלהן באחד בתשרי דהכי דרשי להאי קרא לבשו כרים הצאן אלו הבכורות שהן אותן המתעברות בתחלת אדר ויולדות בתחלת אב ועמקים יעטפו בר אלו הן האפילות שאינן מתעברות עד סוף אדר ומתחיל חדש ניסן דאיכא נמי יתרועעו אף ישירו שהוא בניסן ואותן הולכות ויולדות עד סוף אלול ולפיכך קבעו ר"ה שלהן למעשר באחד בתשרי שאז אלו ואלו נכנסין לדיר להתעשר שכולן משנה אחת הן: אמר בן עזאי הואיל ואלו אומרים כך. שר"ה שלהן באחד באלול: ואלו אומרים כך. שר"ה שלהן באחד בתשרי לפיכך אומר אני יהו האלולים אותן שנולדים בחדש אלול מתעשרין בפני עצמן ואינן מצטרפות לעשרה לא עם אלו הנולדות מקודם אלול ולא עם אותן שנולדו אח"כ כדמפרש ואזיל: הא כיצד נולד לו חמשה. שלשים באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי אינן מצטרפות דאותן שבאלול אינן מצטרפין עם אותן שבאב דשמא ר"ה שלהן כמ"ד באחד באלול וה"ז חדש וישן ואינן מצטרפין וכדתנינן שם ומייתי לה לקמן חמשה לפני ר"ה וחמשה לאחר ר"ה אינן מצטרפין וכן אותן שבאלול אין מצטרפין עם אותן שבתשרי דשמא ר"ה שלהן כמ"ד באחד בתשרי וה"ז חדש וישן: נולד לו חמשה באב וחמשה בתשרי. וכן הוא בתוספת' דבכורות בפ"ז מצטרפין הן והיינו באב שאחר תשרי מצטרפין הן עם אותן שנולדו מקודם בתשרי דלכ"ע משנה אחת הן וקמ"ל שאע"פ שבין תשרי ובין אב שלאחריו יש זמן גרנות הרבה אפ"ה הואיל ומשנה אחת הן מצטרפין וכאותה ששנינו חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין שאין הגורן שביניהם מפסיקן מלצרף: ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו. בתמיה שהרי בן עזאי מדורות שלפניהם היה שהיה תלמיד חבר לר"ע כדאמר לקמן ור"מ ור' אלעזר בן שמוע שהוא הנזכר במתני' תלמידי ר"ע היו וכן ר"ש סתם שהוא ר' שמעון בן יוחאי היה תלמידו ורבו של רבי והיך אמר בן עזאי עליהם הואיל ואלו אומרים כך ואלו אומרים כך: שכן נחלקו עליה אבות העולם. במחלוקת זו ומאן נינהו ר' ישמעאל ור"ע ועליהם אמר בן עזאי כך: זאת אומרת בן עזאי. חבר ותלמיד דר"ע היה דאם רבו מובהק היה וכי אית בר נש אומר לרבי' כך הואיל ואלו וכו' לא ה"ל למימר אלא הואיל ורבי אומר כך וכו': שמע לה מן הדא. דתלמיד חבר היה לר"ע מדאשכחן בסוף פ' מי שמת שאמר לו בן עזאי לר"ע על חלוקין וכו' אלא שבאת לחלק עלינו את השוין וכי אית בר נש אמר לרבי' אלא שבאת לא ה"ל למימר אלא שבא רבי לחלק. וגרים להא נמי שם: תמן תנינן. בבכורות שם כל הנולדין מאחד בתשרי עד כ"ט באלול וכו' ואליבא דר"א ור"ש מיתנייא שהכל משנה אחת הן: חמשה לפני הגורן וכו'. וכדפרישית לעיל: זאת אומרת. מדקתני כל הנולדים מאחד בתשרי ואע"פ שאותן היולדות באחד בתשרי נתעברו הן בשנה שעברה אין הולכין אלא אחר הלידה וש"מ שבמעשר בהמה לא עשו אותו לא כחנט כלומר לילך אחר החנטה כמו בפירות האילן שהולכין למעשרות אחר שנה שחנטו בה הפירות ולא עשו אותו ג"כ כשליש והיינו לומר שלא יתעשרו עד שיהא ניכר לכל הפחות שהן שליש בגידולן וכמו דאשכחן בזתים ובתבואה שהולכין בהן אחר שנה שהביאו שליש גידולן כדתנינן בפ"ק דמעשרות אבל במעשר בהמה לא הלכו בו אלא אחר הלידה בלבד כדמסיק ואזיל: אין תימר כחנט ליתני כל המעוברין מעשרים ותשעה באלול. כלומר שאם תאמר דאיכא איזו סברא לילך בהן אחר החנט והיינו העיבור שלהן שהיא כמו החנטה בפירות האילן א"כ הוה קשה עד דהתנא בא להשמיענו שהנולדים מאחד בתשרי מצטרפין הן עם הנולדים של אחריהן עד כ"ט באלול לישמעינן רבותא טפי וליתני לאידך גיסא כל המעוברין מכ"ט באלול מצטרפין הן עם אותן שנולדו בשנה שעברה דהואיל והחנט שלהן מיהת בסוף שנה היתה הרי הן כמשנה אחת ומצטרפין דנהי שבודאי אינן יכולין להצטרף עם אותן שלאחר אחד בתשרי דפשיטא הוא שאם הולכין אחר החנט ה"ז חדש וישן ואינן משנה אחת אלא דהאי הוה צייך שפיר למיתני כל המעוברין מכ"ט באלול מצטרפין הן עם אותן שנולדו מקודם ובשנה זו בעצמה והרבותא שאע"פ שלא נתעברו עד סוף השנה אעפ"כ מצטרפין הן וכשל שנה אחת הן ועוד דאם הולכין אחר החנט א"כ לא ליצטרפו אותן של שנה אחת עד שיתעברו וילדו באותה השנה ומדלא קתני אלא כל הנולדים מאחד בתשרי וכו' ש"מ דאין סברא כלל לילך אחר החנט במעשר בהמה וכל הנולדים בשנה זו לעולם מצטרפין הן ואע"פ שנתעברו בשנה שעברה דלא אזלינן אלא בתר הלידה גרידתא. א"נ יש לפרש כפשטה דלא עשו אותה בחנט ולומר שאע"פ שנתעברו מקודם לשנה זו אפ"ה מכיון שעיקר העיבור היתה בשנה זו והוי כחנטו באותה שנה מצטרפין הן עם הנולדין [אח"כ] וכגון שלא נתעברו עד סוף שנה שעברה דהי איתא דעשו אותה כחנט והולכין אחר עיקר החנטה ליתני כל המעוברין מכ"ט אלול עד כ"ט באלול הבא מצטרפין דכמשנה אחת הן אלא ש"מ דדוקא שנולדו בשנה זו היא דבעינן:

אין

מסורת הש"ס

ר"ה פ"א ה"א. תהלים סה. שם. ב"ב קנח ב. בכורות נז ב. בד"ו הגי' מכ"ט באלול אין תימר.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ז מבכורות ה"ו

ו ב מיי' שם

שנויי נוסחאות (סו"א) רמ"א בד"ו רבי מאיר אומר. (סו"א וב') ר' אלעזר ור' שמעון אומרים באחד בתשרי בד"ו כ"ו ליתא. (סו"ג) הם כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא. (סו"ו) בר בד"ו בי. רבי בון בבבלי ביבין. (סוי"ג) בה' בתשרי וה' באב בד"ו חמשה באב וחמשה בתשרי. (סוי"ד) אתא בד"ו ליתא. (סוס"ו) ור' בד"ו רבי. (סוס"ו) ומאן נינהו בד"ו מאן אינון. (סוי"ז) תנא בבבלי משום ובד"ק ליתא. ר' יונה כו' זאת בד"ק ר' ישמעאל ור"ע ר' יונה קמיה דר"י זאת. (סוי"ח) חבר ותלמיד בד"ס תלמיד חבר (וכן בסמוך). הוה דר"ע בבבלי היה לר"ע. (סו"כ) בר בד"ס בשם. (סוכ"ג) החלוקין בד"ו חלוקין. (סוכ"ה) את השווין בד"ו ליתא ובד"ס ליתא גם התיבות לחלוק עלינו. (סוכ"ו) מאחד מתשרי בד"ו באחד בתשרי ובבבלי מאחד בתשרי. (סו"ל) הדא בד"ו זאת. (סול"ג) המעוברים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול בד"ו המעוברין מעשרים ותשעה באלול.

טוב ירושלים

אית ב"נ אמר לרביה הואיל ואלו אמרו כך כצ"ל דקתם אמר אמר ב"ע ולא א"ל ב"ס והדבר מוכרח מעצמו סוף הלכה. הל"מ ר"י אבא שמע לה מן הדא פי' הק"ע דהל"כ נ"ל למימר דהוא קדוש כא מנחם קדוש אלא דמוכס לו מטעם לידתו. וק"ל דהא איצטריך כך קרא להא דדרשינן בערכין כ"ם א' דצריך להקדיש הבכור בלאחו מנחם ולע"ג ועי' בש"ק:

תורה אור

אין תימר כשליש ליתני כל הנולדים עד עשרים ושנים באלול רבי שמאי בשם רבי ביבי ברבי חייא א כשליש עשו אותו כרבי שמעון דאמר ר' שמעון *מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר קם רבי מנא עם רבי שמאי ב א"ל את אמרת הדא מילתא *תמן תנינן בן עזאי אומר האלוליים מתעשרין לעצמן לא אפילו נולד ;עד עשרים ותשעה באלול ג אית לך מימר בן עזאי כרבי שמעון ולא א כרבנן כמה דאת אמר על דרבנן מניחן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני שנתן כן את אמר על דבן עזאי מניחן לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלולים אמר רבי חייא (חונה) *זאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן בהן עולה לו לתוך שנתו אמר רבי מנא *אמר ר' יונה אבא שמע לה מן הדא °כל הבכור אשר יולד וגו' הזכר תקדיש הא ^{דברים טו} כיצד י משעת לידתו את מונה לו שנה :

הלכה ב מתני' ג *בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה ד וכתוב עליהן אל"ף בי"ת גימ"ל רבי ישמעאל אומר יונית כתוב עליהן אלפ"א בית"א גמ"א ה *אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני או שמא יעשיר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום שנאמר °והייתם נקיים מה' ומישראל ואומר °ומצא ^{במדבר לב} ^{משלי ג} חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם :

גמ'

פני משה

אין תימר כשליש. וכן ס"מ עיד כדאמרן דלא בעינן במעשר בהמה עד שיגדיל מיהת שיהא ניכר קלת גידולו דאם תאמר דבעינן בשליש קשה הא דתני עד עשרים ותשעה באלול דמשמע אפילו נולדין הן יום או יומים מקודם דכשנולדים עד כ"ט באלול סגי שיצטרפו עם הנולדים מקודם באותה השנה וא"כ תיפוק ליה דאפי' מחוסר זמן הוו והכי מיבעי ליה למיתני כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ושנים באלול מצטרפין שאז אינו מחוסר זמן בכ"ט בו שהיא זמן הגיר, לר"א ור"ש ומדקתני עד כ"ט באלול ש"מ דאפי' המחוסר זמן לא קפיד ומכ"ש דלא בעינן עד שיהא ניכר בשליש גידולו : ר' שמי. אמר דלית ש"מ להא מהכא דאיכא למימר דלעולם לשאר תנאי בעינן בשליש והא דדייקת ממחוסר זמן אימא לך דעשו אותו כר"ש וכלומר דהא קמ"ל דכר"ש אתיא דקתני בתוספתא דבכורות בפ"ז ר"ש אומר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר ופליג אמתני' דבכורות שם דתני הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים וכו' ומחוסר זמן : קם ר' מנא עם ר' שמי. ושאל לו ר' מנא אם אתה אמרת כך וא"ל אין וא"ל ר' מנא והא תנינן בן עזאי אומר האלולים מתעשרין בפני עצמן וכדמפרש טעמיה לעיל הואיל ואלו הומרים כך וכו' וא"כ דייקית נמי ואמרת לא אפי' נולד עד כ"ט באלול ג"כ מצטרף עם אותן הנולדין בחדש הזה ואפי' הן מחוסר זמן וכי אית לך מימר דבן עזאי נמי כר"ש ס"ל במחוסר זמן בתמיה אלא להו ע"כ כרבנן דהתוספתא שם ס"ל וכדתנינן בסתמא דמתני' דאין מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והשתא לרבנן דס"ל בהא כר"א ור"ש דכל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול מצטרפין היכי מתרצית לה להאי דדייקית במחוסר זמן ע"כ דהכי מתרצת דאותן שנולדו סמוך לכ"ט באלול והן מחוסר זמן אין מתעשרין בהגורן שהוא בכ"ט באלול אלא מניחין אותן לשנה הבאה א"כ והן מתעשרין עם בני שנתן שנולדו ג"כ בשנתן מקודם כ"ט באלול הזה וכלומר שמניחין מאותן בני שנתן מלעשר עד שיהא זה ראוי להתעשר ומצטרפין א"כ ומתעשרין שהרי הן בני שנה אחת והשתא כמה דאת אמר על דרבנן וכו' כן נמי את אמר אליבא דבן עזאי למאי דסבירא ליה שהאלולים מתעשרין בפני עצמן דלא שיהא כולן מתעשרין בגורן הזה שבא עכשיו דהא איכא בהו גם כן הנולדים והן עדיין מחוסר זמן אלא מניחן לגורן הבא אחר כן ומניח גם כן מהנולדים באלול וכשיהיה זה ראוי להתעשר מצטרף הוא עם אותן בני אלול ומתעשרין : זאת אומרת. מדאמרינן אליבא דרבנן דכיים כאן מחוסר זמן ממתינין עד לשנה הבאה עד שיהא ראוי להתעשר עם אותן בני שנתו שלו דוקא ומפני שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה האחרת ואמאי וניזיל דהואיל וזה היה מחוסר זמן בעשרים ותשעה באלול ואי אפשר לו להתעשר ליחשביה כמאן דנולד בשנה הבאה וליצטרף להתעשר עם הנולדים בשנה הבאה אלא ודאי דטעמא הוי משום דמשעת לידתו מונין לו השנה אף על גב דמחוסר זמן הוא מכל מקום אותן הימים עולין לו לשנתו אם כן זאת אומרת דבבכור נמי דינא הכי דקיימא לן הבכור נפסל משנה לחברתה להקרבה והימים שהוא מחוסר זמן עולין לו מתוך שנתו דמשעת לידתן מונין לו שנה וטעמא דהרי גבי מעשר לא כתיב ביה שנה בשנה ומגופיה לא ידעינן דבעי שיתעשר עם בני שנתו בדוקא אלא דילפינן קדש קדש מבכור דכתיב ביה תאכלנו שנה בשנה ואם כן שמע מינה דבבכור מונין לו שנה משעת לידתו ולהכי מעשר דילפינן מיניה גם כן דיניה הכי הוא דהוי : ר' יונה אבא שמע ליה. לבכור מן הדא דכתיב ביה בגופיה כל הבכור אשר יולד וגו' תקדיש לה' אלהיך והכתוב בפ' בחקותי אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו וגו' אלמא דבכור הוא קדוש וא"א להקדישו להקדש אחר וכן אין צריך להקדישו הא כיצד אלא דלא בא הכתוב הזה אשר יולד וגו' אלא ללמד משעת לידתו אתה מונה לו שנה :

הלכה ב מתני' בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה. בגמרא קאמר עלה תני בשלש קופות של ג' ג' סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה והיינו שהיו שם שלש קופות גדולות כל אחת ואחת מחזקת תשע סאין כדפרישית בריש פרקין ועל כרחך לומר כן דאם לאו מאי שהן עשרים ושבע סאין דקאמר הלא אלו הג' קופות דמתני' לא היו אלא של ג' ג' סאין ואי אפשר לפרש לזה בענין אחר אא"כ תאמר שהיו ג' קופות גדולות של תשע תשע סאין שהן עשרים ושבע סאין ומאותן הגדולות היו תורמין בכל פעם ופעם כשהגיע זמן התרומה באלו הג' קופות קטנות של ג' ג' סאין ולא היו תורמין בפעם אחת מהקופה הגדולה האחת עד שתכלה כולה אלא כך היו תורמין שנוטל בקופה הקטנה האחת מן הקופה הגדולה האחת שיעור ג' סאין כפי אשר מחזקת הקופה הקטנה ונוטל קופה השניה מן הקטנות ותורם ג' סאין מהקופה השניה של הגדולות וחוזר ונוטל קופה השלישית מן הקטנות ותורם ג' סאין מהקופה השלישית של הגדולות ותרומה זו וסידרה היו עושין בפעם הראשון של הג' פרקים בשנה שהיא פרס הפסח וכשהגיע הפרק השני והוא פרס העצרת היו חוזרין ותורמין באלו הג' קופות קטנות מאותן הג' קופות גדולות וכן בפרס החג ונמצא שבפרס החג היו כלין הקופות הגדולות וכשמגיע זמן התרומה חדשה והיא ר"ח ניסן חוזרין וממלאין אותן ותורמין כך בחזרת הלילה כבשנה שעברה וכיצד סדר התרומה של פעם השניה והשלישית מאלו הג' פרסים שאמרנו אפרש לקמן בהלכה ד' בס"ד כי שם מקומו : וכתוב עליהן. על אותן שלש קופות הקטנות היה כתוב אל"ף על הראשונה ובי"ת על השניה וגימ"ל על השלישית ומפני שמאלו הג' קופות קטנות היו מסתפקין מהן ליקח מהן לצורך כל קרבנות צבור כדתנינן לקמן בראש הפרק ואין מסתפקין מן השניה עד שתכלה הראשונה וכן לא מהשלישית עד שתכלה השנייה וכך שנינו בתוספתא ריש פ"ב למה כותבין על הקופות אלף בית גימל מפני שמתחילין ומוציאין מן הראשונה שלמה ראשונה מוציאין מן השניה שלמה שניה מוציאין מן השלישית וכך אמרו בגמרא וכמו שאפרש בהסוגיא : יוונית כתוב עליהן אלפ"א בית"א גמ"א. לפי שהיו רגילין בבית שני ביוונית ואמרינן בגמרא דמגילה יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם יפיפותו של יפת יהיה באהלי שם ולשון יוונית הוא הלשון היפה שבבני יפת : אין התורם נכנס. בהלשכה לתרום : לא בפרגוד חפות. הוא מלבוש שיש בו שפה כפולה שכשהמלבוש ארוך הוא כופלין אותו מלמטה ונקרא פרגוד חפות : ולא במנעול וכו'. שבכל אלו אפשר להטמין המעות. ובתפילין ובקמיע יכול להתיר התפר ולהטמין בתוכן וכל זה מפני החשד שלא יחשדו אותו העם : שמא יעני וכו'. ולפי שאדם צריך ג"כ לצאת ידי הבריות וכו' : ואומר ומצא חן ושכל טוב וגו'. דמהאי קרא שמעינן שאדם צריך להיות נוהג כן שלשון ציווי הוא :

קרבן העדה

אין תימר כשלים. א"כ אף במעשר בהמה אזלינן בתר גמרן שהן ראוין להקרבה. ניתני כל הנולדים עד כ"ב בו. דהיינו הנולדים שבעה ימים קודם ר"ה אבל הנולדים אח"כ אינן ראוין להקרבה בשנה זו דהא כתיב מיום השמיני והלאה תחנו לי: כשלים עשו אותו. ודקשיא לך ליתני עד כ"ב בו מתניתין ר"ש היא דסובר מחוסר זמן דהיינו קודם שבעה נכנס לדיר להתעשר: את אמר הדא מילתא. דמתניתין ר"ש היא: האלוליים מתעשרות בפני עצמן. מאי לאו הנולדים עד כ"ט באלול מיקרי אלוליים וכי אפשר לך לומר דבן עזאי סובר כר"ש ולא כרבנן דפליגי על ר"ש וסברי דמחוסר זמן אינו נכנס לדיר אלא ודאי הכל אזיל בתר לידה וזה גמרו כמו תבואה ואע"ג שאינן ראויין להקרבה: כמה דאת אמר וכו'. וכמו דאמרת לרבנן דאותן שנולדו מכ"ב אלול עד ר"ה הן מתעשרין לאחר ר"ה עם אותן שנולדו קודם ר"ה ה"נ לבן עזאי דסובר דאלוליים מתעשרות בפני עצמן מ"מ גורנן לא הוה עד פסח הבא כיון דלדידיה מספקא ליה דלמא מתחיל מאלול ואין להם גורן עד פסח מיהו אז מתעשרין עם האלוליים: זאת אומרת. מדמצרפינן לרבנן כל הנולדים בתוך השנה שעברו אף ע"ג דנולדים בסוף השנה והם מחוסרי זמן שמעינן דאף בבכור מתחילין שנתו מיום הולדו וימים שהוא מחוסר זמן בהן מצרפינן לשנה: כל הבכור אשר יולד. תקדיש לה' אלהיך: הא כילד. שיקדיש בכור הלא ממעי אמו הוא קדוש אלא ללמד מכי יולד תתחיל למנות קדושתו דשנתו מתחיל מיום שנולד:

הלכה ב מתני' תורמין את הלשכה. נוטלין הממון מתוך הקופות הגדולות שתרמו בהן בר"ח ניסן והן היו כל אחת של ט' סאין ובכל מועד היו תורמין מאלו קופות בקופות קטנות של ג' סאין וכתוב על אלו הג' קופות שמחזקת כל אחד מהן ג' סאין א' ב' ג' כדי שיספקו ממנה לקרבנות ציבור עד שתכלה ואח"כ מן השניה ואחר כן מן הג': יונית כתוב עליהן. היו רגילים ביוונית דכתיב יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם יפיפותו של יפת ישכון באהלי שם ואין לך לשון יפה בבני יפת כמו היוונית: פרגוד חפות. כשהמלבוש ארוך וכופלין אותו מלמטה אותו הכפל קרוי פרגוד חפות ואין התורם נכנס עם השפה הכפולה ההיא שלא יחשדוהו שנתן בתוכה ממעות הלשכה: ולא בתפילין ולא בקמיע. שלא יאמרו התיר התפר ונתן בתוכן מעות:

גמ'

מסורת הש"ס

בכורות כא ב

נד"ה סנ"י ה"ל אין אלא והתנינן

עיין ר"ס ו ב

בד"ה ליתא לפי' אמר

יומא סב מגילה כא

יבמות קב

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ו מבכורו' הל' יד

ח
ב מיי' שם פ"א הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' שו ס"ו

ט
ג מיי' פ"ב משקלים ה"ב

י
ד מיי' שם ה"ז

יא
ה מיי' שם ה"י

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג כשלים עשה את הם ר"ש כדעתיה דאר"ש כו' : ב ה"ג א"ל את אמרת ה"ה מ להא א"ל אין א"ל הא המן תנינן וכו' : ג ה"ג היה לך למימר ב"ע כר"ש הלא כמה דאת אמר על דבן עזאי מניחן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני אלולים. כן את אמר על דרבנן מניחן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני שנתן . וה"ש כמו לב"ע צריך אתה לפרש דאותן שנולדו מכ"ב עד כ"ט מתעשרי' לשנה הבאה עם בני שנתן ה"נ לרבנן . והנה לא אהני לפרושי בני מחוסרי זמן דמילתא דפשיטא הוא . וגירס' הספרי' פשוטה הוא דע"ל :

שנויי נוסחאות (סו"א) ליתני בד"ו ניתנו. (סו"ב) באלול בד"ו בו. שמאי בד"ו שמי. ביבי גד"ו בון. ברבי חייא בד"ו בר חייה. (סו"ג) דאמר ר' שמעון בד"ו דרבי שמעון אמר. (סו"ה) שמאי א"ל את בד"ו שמי א"ל אתה. (סו"ו) מילתא תמן תנינן בד"ו מילתא אמר ליה אין אמר ליה והתנינן. (סו"ז) לעצמן בד"ו בפני עצמן. (סו"ח) ולא כרבנן כמה בד"ו לא כרבנן היא כמה. (סו"ב) אלולים בד"ו אלול חייא בד"ו חונה. (סו"ג) עולה לו לתוך שנתו בד"ו עולין לו מתוך שנתו ובבבלי נכנס לדיר להתעשר. (סו"ד) מנא אמר ר' יונה בד"ו מנא ר' יונה. (סו"ו) יולד וגו' הזכר תקדיש בד"ו יולד בבקרך ובצאנך הזכר וגו'. הא כיצד בד"ס ליתא. (סו"ט) עליהן בבבלי בהן. ישמעאל בד"ס שמעון. ביתא בד"ו ביטא. גמ"א בבבלי גמלא. (סו"כ) בתפילין בד"ו בתפילה.

מסורת הש"ס

ירושלמי שבת פ"ח ה"א ופ"ח ה"א ופסחים פ"י ה"א

בדי' בבלי אין מספקין מן הא' קודם לב' ולא מב' קודם לג' שבת פ"ח ה"א

ע' פסחי' קח ב

תוספתא שבת פ"ט

ירושלמי ברכות פ"א ה"ג

פסחים קח ב

ע' ב"ב נז ב

נדרים מט ב

מ"ק קתנא פ' מי כהכבס

גמ׳ *תמן תנינן מפנין אפילו ד׳ וחמש קופות ר׳ זעירא שאל את רבי יאשיה [ז]כמה היא שיעורן של קופות אמר ליה .נלמוד סתום מן המפורש (תני) דתניא בשלש קופות של שלש שלש סאין שהן תשעה סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אל"ף בי"ת גימ"ל מפני מה כתוב עליהן א׳ ב׳ ג׳ לומר *מסתפק מן הראשונה קודם לשנייה ומן השנייה קודם לשלישית תמן תנינן *המוציא יין [א] כדי מזיגת הכוס רבי זעירא שאל את רבי יאשיה כמה שיעורן של כוס א"ל נלמד סתום מן המפורש דתני ר׳ חייא *[א] ארבע כוסות שאמרו [ב] ישנן רביעית של יין האיטלקי אמר רבי יוסי בר אבין משום רבי יוחנן דרבי יהודה היא דתני *מים כדי גמיעה ר׳ יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור (נ"א ר׳ יהודה אומר כדי מזיגת הכוס) יין כדי גמיעה ר׳ יהודה אומר כדי מזיגת הכוס מזוג בכמה נשמעינה מן הדא מים כדי גמיעה ר׳ יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור (נ"א ר׳ יהודה אומר כדי מזיגת הכוס) יין כדי גמיעה ר׳ יהודה אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס כמה שיעורן של כוסות רבי אבין אמר טיטרטון ורביע מהו לשותתן בכרך אחד מדאמר רבי מנא אמר רבי יוסי *הלל [ג] אם שמען בבית הכנסת יצא הדא אמרה אם שתאן בכרך אחד יצא מהו לשותתן בפיסקין [ב] כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא שישתכר אם שתה בפיסקן אף הוא אינו משתכר מהו לצאת ביין של שביעית תני רב אושעיא יוצאין ביין של שביעית מהו לצאת בקונדיטין מדתני בר קפרא קונדיטין כיין [ד] הדא אמרה יוצאין ביין קונדיטין מהו לצאת ביין מזוגין *מדתני רב חייא [ה] ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין ובין מזוגין ובלבד שיהא בהן טעם ומראה יין אמר רבי ירמיה *מצוה [ו] לצאת ביין אדום שנאמר [°]אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו וגומר *[ג] תאני מבושל כמתובל מהו לצאת ביין מבושל אמר רבי יונה [ז] יוצאין ביין מבושל רבי יונה לטעמיה דרבי יונה כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזיק רישא עד חגא *חמיתיה חדא מטרוניתא אפוי נהירין אמרה סבא סבא חדא מהני תלת מילין אית בך או דשתוי חמרא את או דמלוי בריבית את או דמגדל חזירי את א"ל תיפח רוחא דההיא איתתא דחדא מאלין תלת מילא לית בי אלא אולפני שכיח

משלי כג

קרבן העדה

גמ׳ כמה הוא שיעורן של קופות. אהא דתנן בפ׳ מפנין אפילו ד׳ וה׳ קופות של תבן וכו׳ קאי כמה מדות תהא מכילה הקופה: נלמד סתום מן המפורש. דבמתניתין תנן בקופות של ג׳ ג׳ סאין היו תורמין ה"ה קופות דמפנין בשל ג׳ סאין איירי: תני בג׳ קופות וכו׳. על אותן קופות שתרמו בהן בראשונה מן הלשכה קאי וכדפרישית במתניתין וקאמר שהן היו של ט׳ סאין כל אחת ומהן היו תורמין ג׳ פעמים ג׳ קופות של ג׳ ג׳ סאין כפירוש הרמב"ם: לומר ליסתפק וכו׳. כדפרישית במתניתין: תמן תנינן. בשבת פרק המוציא יין כמה הוא שיעורן של כוסות. כוס הנזכר במתניתין כמה שיעורו: ישנן רביעית של יין האיטלקי. דלכל כוס סגי ברובע רביעית יין כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על [חד] תלת מיא לאו חמרא ה"ה כוס דמתניתין בכוס של רובע רביעית איירי: מזוג בכמה. יהא חייב מי בעינן רביעית שלם או סגי בכדי גמיעה (בפחות מזה): מים רי"א כדי מזיגת הכוס. והיינו ג׳ חלקי רביעית ה"נ במזוג שיעור בכדי גמיעה: (אמר המגיה ובמסכת שבת כתב הבעל קרבן עדה וז"ל הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס. וה"פ כדרך בני אדם למזוג והיינו רביעית שלם דאי ס"ד בפחות מרביעית א"כ ביין סגי בפחות מרובע רביעית שהרי אם ימזגנו עם מים יהיה לו שיעור חשוב אלא ודאי דרביעית שלם בעינן): כמה הוא שיעורן של כוסות. אנו שאין ידוע לנו שיעורו של רביעית האיטלקי במה נשער כוס של פסח: טיטרטון ורביע. מדה ששמה טיטרטון כולה ועוד רביעית המדה הזאת תוסיף עליה ותמלא רביעית של תורה שלם: מהו לשתותן. כל הארבע כוסות בכרך אחד בזה אחר זה בלי הפסק בינתים: בהלל. של לילי פסחים אם שמעה בבית הכנסת שכך היה מנהגם לומר הלל בלילי פסחים בבה"כ זכר למקדש שאמרו הלל בשעת עשיית הפסח בבה"מ וקאר"י אם כיוון לבו לצאת בקריאה זו יצא וא"צ לאומרו עוד בביתו: הדא אמרה. זאת אומרת שאם שתאן בבת אחת יצא שהרי אין דבר מפסיק בין שלישי לרביעי: מהו לשתותן מפוסקין. פירוש כגון שיהא מותר להפסיק בשתיית כוס אחד כמה פעמים: ה"ג כלום אמרו שישתה לא שישתכר: אם שותה הוא מפוסקין אף הוא אינו משתכר. אבל אם ישתה בפעם אחת דוקא הוא משתכר דיין מגרונו שבע: מהו לצאת ביין של שביעית. כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דארבע כוסות בעינן לכם כמו מצה וכי היכא דאין יוצאין במצה כן אין יוצאין בארבע כוסות או לא: בקונדיטין. יין שיש בו בשמים: מהו לצאת מזוגין. יותר מג׳ חלקים: והוא שיהא בהן טעם יין. משמע דאפי׳ עד ששה חלקים מים יוצאין בו: ה"ג מבושל כדי תבל. צריך שיהא מבושל שיתן בו הבישול טעם כתבלין אבל מבושל יותר מדאי לא: וחזיק רישיה. וכאיב ליה ראשו עד עצרת לכך הכשיר במבושל שאינו מזיק כל כך: חמתיה וכו׳. ראתה אותו אשה אחת משרי ארמיים שפניו מאירין: חדא מן תלת וכו׳. א׳ מג׳ דברים אלו בך: או מלוה בריבית. שאין לו דאגת פרנסתו: או מגדל חזירין. שמרוית הרבה: אלא אולפני שכיח

פני משה

גמ׳ ר׳ זעירא שאל ר׳ אושעיא כמה היא שיעורן של הקופות. כצ"ל וכך הוא בריש פרק מפנין דהתם היא דקאי השאלה דר׳ זעירא דתנינן מפנין אפי׳ ד׳ וה׳ קופות וכמה שיעורן של הקופות. וכך הוא נשנה בריש פרק המוציא יין ומשולש עוד בריש פרק ערבי פסחים ועל זה השיבו נלמוד סתום דהתם מן המפורש דהכא דשתם קופות שנשנה שם ג"כ של ג׳ ג׳ סאין הן וכה"ג אמרינן נמי שם וכן הכא לקמן על שאמרו במתני׳ יין כדי מזיגת הכוס ושאלו רבי זעירא וכמה הוא שיעור הכוסות והשיבו ילמד סתום מן המפורש דתני רבי חייה ארבע כוסות של פסח ישנן רביעית יין האיטלקי: תני בשלש קופות וכו׳ שהן תשעה סאין. שבאלו הג׳ קופות תורמין: שהן עשרים ושבע סאין. על כרחך לא קאי האי שהן אכל ג׳ פרקים של התרומה ולומר שבין הכל כ"ז סאין הן שהרי מסיים ואומר תורמין את הלשכה משמע דבכל זמן וזמן התרומה היה שם כ"ז סאין ואי אתה מוצא כן אא"כ נפרש שהיו שם עוד שלש קופות גדולות שכל אחת ואחת מחזקת תשע סאין ובהן היתה תרומת הלשכה ועליהן קאמר שהן כ"ז סאין ולפי שמהן היו תורמין בכל פעם ופעם באותן ג׳ קופות קטנות של ג׳ ג׳ סאין כדפרישית במתני׳ ועוד אפרש לקמן בהלכה ד׳ בס"ד: וכתוב עליהן. על אלו ג׳ קופות הקטנות וכו׳ ומפני מה כתוב עליהן וכו׳ לומר אין מסתפק מן הראשונה קודם לשניה. כלומר שאין מסתפק מן הראשונה מעט מעט ממנה וחוזר לשניה ולשלישית ולאח"כ יסתפק עוד מעט מן הראשונה ואחריה מן השניה ואחריה מן השלישית והכל במעט מעט מהן עד שיכלו לא יעשה כן וזהו דקאמר אין מסתפק מן הראשונה קודם לשנייה וכלומר שירצה להסתפק מעט מהראשונה קודם להשנייה ומן השנייה מעט קודם להשלישית ואח"כ יחזור הלילה אלא כך יעשה יסתפק מן הראשונה עד שתכלה כולה ואח"כ הוא שיתחיל להסתפק מן השנייה וכן כשתכלה השניה אז יסתפק מן השלישית ולפי פירוש הזה הוא ממש כמו שנשנה בתוספתא בלמה ראשונה מוציאין מן השניה וכו׳ וכמו שהבאתי בפירוש המשנה: תמן תנינן המוציא יין וכו׳. כל הסוגיא זו כתובה היא לעיל ריש פרק המוציא עד ה"ל

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי׳ פ"ח מהלכות שבת הלכה ב

יג
ב מיי׳ פ"ז מהלכות חמץ הלכה ט טוש"ע או"ח סי׳ תעב ס"ט

יד
ג מיי׳ שם פ"ח הלכה י והשגו׳ והמ"מ

טו
ד מיי׳ פי"ט מהלכות שבת הלכה יד והשגו׳ והמ"מ טוש"ע שם סעיף יב

טז
ה מיי׳ פ"ז מהלכות חמץ הלכה ט

יז
ו טוש"ע שם סעיף יא

יח
ז טוש"ע שם סעיף יב וסי׳ ערב סעיף ה

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג ד׳ כוסו׳ שאמרו ישנן רביעית יין האיטלקי אחד תי ואחד מזוג כמה שעורן של כוסות וכו׳ ומן אמר ר׳ יוסי וכו׳ עד ר׳ אבין אמר טטרטין כמתק. וכ"ה בבבלי בפסחים: ב נ"ל כלום אמרו אלא שישתה לא שישתכר אם שתה וכו׳: ג ה"ג אל תרא יין כי יתאדם וגו׳ ושל מזוג בכמה נשמעינה מן הדא המוציא יין כדי מזיגת הכוס מהו לצאת ביין מבושל א"ר יונה מן מה דתני מבושל כמתובל יוצאין ביין מבושל ר׳ יונה לטעמיה וכו׳. הכא גרס׳ בפירוש של מזוג בכמה ולא לעיל מ"כ משום דהכתי לא שמענו דיוצאין ביין מזוג ואיך יפרש שיעורו:

ציון ירושלים

ז כמה הוא שיעורן של קופות. עיין רמב"ם ועיין תוי"ט מ"ב בכוונ׳ הרמב"ם אבל באמת אינו מכוון פירושו ועיקר כפירוש הב"ק כאן וכן מצאתי בפירוש קדמון שהיה בכתב יד על קלים וכדפס שכתב על הרמב"ם בפירושו:

רידב"ז

תמן תנינן מפנין אפילו ארבע או חמש קופות ר"ז שאל לר"י כמה שיעורן כו׳ בג׳ קופות של שלש שלש סאין שהן תשעה סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה. פי׳ עשרים ושבע סאין דהא תורם ג׳ פעמים בשנה כל פעם מג׳ סאין נמצא דג׳ פעמים תשע הוא עשרים ושבע אבל הרמב"ם ז"ל בפי׳ המשניות פי׳ באופן אחר דהא דמיבעיא ר"ז לר׳ יאשי׳ כמה היא שיעורן של קופות היא דמיבעיא ליה על תרתי על מתני׳ דמפנין ועל דשקלים שיעור קופות הגדולות לשיטתו ז"ל כמה היא שיעורן א"ל נלמוד סתום מן המפורש דתנן בג׳ קופות של ג׳ ג׳ סאין הרי ע"כ דמדנטל ג׳ פעמים בהקופות הקטנות מן הקופות הגדולות ע"כ דכל קופה גדולה הגזיק תשעה סאין וג׳ פעמים תשעה הוא כ"ז סאין ע"כ ידעינן דשיעור כל ג׳ קופות הגדולות הוא כ"ז סאין ודו"ק:

תמן תנינן המוציא יין כדי מזיגת הכוס ר"ז שאל את ר׳ יאשיה כמה שיעורן של כוסות כו׳ א"ר יוסי בר אבין משום ר"י דר׳ יהודה היא. פי׳ דזה קאי על מתני׳ דשבת המוציא יין כדי מזיגת הכוס דר׳ יהודה היא אתא מתני׳ דתני מים כדי גמיעה כו׳ יין כדי גמיעה ר"י אומר כדי מזיגת הכוס אלמא דמתני׳ דהמוציא יין ר"י היא:

מזוג בכמה נשמעיניה מן הדא. פי׳ דע"כ לא ידעינן דבעי רביעית אלא דוקא יין חי צריך שיעורא דרובע רביעית אבל אם הוא כבר מזוג אפשר דסגי בפחות מרביעית כמו בעלמא קודם דזרעינהו ולבתר דזרעינהו וכן בסמנים שרוין ואינן שרוין עיין במס׳ שבת דף ע"ט ותמלא כמה כ"מ בזה לפי שאין אדם טורח לברות סמנין לצבע בהן דוגמא לארעי וה"נ כ"מ בין קודם מזיגה לאחר

שנויי נוסחאות (סו"א) תמן תנינן מפנין אפילו ד׳ וחמש קופות בד"ו כ"ז ליתא. (סו"ב) שאל את רבי יאשיה כמה בד"ו שאל רבי אושעיא כמה. (סו"ג) של קופות בד"ו של שלש קופות. (סו"ד) תני כ"ה בד"ו ובבבלי דתניא. (סו"ה) שלש בד"ס ליתא. שהן בד"ס של. שהן בד"ס של. (סו"ו) תורמין את הלשכה בד"ס ליתא. וכתוב בד"ס כתוב. (סו"ז) א׳ ב׳ ג׳ בד"ו אל"ף בי"ת גימ"ל. לומר מסתפק בד"ו לומר אין מסתפק. (סו"ח) ומן השנייה בד"ו ולא מן שנייה. (סו"י) יאשיה כמה שיעורן בד"ו יאשיהו כמה הוא שיעורן. (סו"ג) של בד"ו ליתא. האיטלקי אמר בד"ו האיטלקי הכוס מזוג בכמה אמר. אבין בד"ו ביבין. (סו"ד) יוחנן דר׳ יהודה היא דתני מים כ"ה בד"ס וכן ליתא דתני בד"ו יוחנן נשמעינן מן הדא מים. (סו"ו) לשוף בהן את הקילור כ"ה בבבלי ובד"ו מזיגת הכוס וכ"ה בד"ס וגם ג׳ אח"כ מזוג בכמה נשמעי׳ מן הדא מים כדי גמיעה ר׳ יהודה אומר כדי כו׳. (סו"ו) מזוג בכמה כו׳ עד מזיגת הכוס שבשורה כ"א בד"ו ליתא. (סו"ב) טיטרטון בד"ו טטרטין ובד"ס טיטריטון. (סו"ג) רבי מנא אמר רבי יוסי בד"ו רבי מאיר אמר ר׳ יוחנן ובד"ס דא"ר יוחנן. (סו"ו) שישתה בד"ו שישתו. (סו"ו) שישתה ולא שישתכר בד"ו שישתנה ולא ישתכר ובד"ס לא כדי שישתכר. בפיסקן בד"ו בפיסקין. (סו"ס) רב אושעיא בבבלי רבי הושעיא. (סו"ל) בקונדיטין בד"ו בקונדיטון. קונדיטין בד"ו קונדיטון. (סו"ב) רב חייא בד"ו ר׳ חייא. (סו"ס) כמתובל בד"ו כמטובל. (סו"ו) רישא עד חגא בד"ס רישיה עד עצרתא ר׳ יהודה ברי׳ אלעאי כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזיק רישיה עד חגא. (סו"פ) מילא בד"ו מילייא.

חדושי הרד"א

הדא אמרה אם שתאן בכרך א׳ יצא כו׳. נ"ב פי׳ מדיצא בהלל שמשמע בבה"כ וא"צ לחזור ולומר בביתו בין הכוסות הללו א"כ אם שתאן בכרך א׳ יצא. שהרי שתאן זה אחר זה תכופות ואינו מפסיק ביניהם באמירת ההלל כמו שאנו

לקוטים

מהו לשתותן בפוסקין זה לשון של מדרש אגדה גוליון כך היה תכסים של אנשי פרס היה לאדם כוס גדול כו׳ והוא נקרא פסקן כו׳ אפילו הוא מת אפי׳ הוא משתגע הוא שותה בו ע"ש וכ"ה בילקוט אסתר ע"פ והשתיה כדת וכ"ה בתרגום שני (מלאכי): חזיק רישא עד עצרתא ר׳ יודא בירבי אילעאי שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא וחזיק רישא עד חגא כצ"ל ותסר כאן מן חזיק רישיה הא׳ עד חזיק רישיה הב׳ וכ"ה בירושלמי שבת פ"ח ה"א וירושלמי פסחים פ"י ה"א ותסר ג"כ בד"ו ובד"ק ובכל הדפוסים ועי׳ בשנויי נוסחאות:

שכיח לי. תלמודי מלוי בידי. ל"א שמלוי לו לחדש דברים בתורה והן מאירין פניו : חמוניה . ראו אותו : אשכח לרבי אבהו . מליאה לכך פניו להובין : תוספתא עתיקתא . תוספתא ישנה שלא ראה אותה מימיו מלא וראה בה דברים חדשים ושמח בה : לוג דאורייתא . לוג הכתוב בתורה : תמונתא וכו'. מדה הישנה שמודדין בה המורייס בצפורי : חכים אנא לה. מכיר אני המדה הזאת ודבית רבי ינאי מודדין בה דבש. ה"ג ודבית רבי ינאי : חצי שמינית . מדת טבריה הישנה היא רביעית של תורה : הדא דידן הוות. מדה שהיתה לנו מקדמית :

א"ל רב אבדומה נחותה ויאות ר' יהודה מוריינא דנשיאה הוה . וכאן נדפס זה בערבובי האותיות והתיבות וע"ש ותמצא הכל מבואר בבאר היטב בס"ד : שמא יעני וכו' תני ר' ישמעאל קיווץ לא יתרום . מי ששערות ראשו כמו קווצות תלתלים לא יתרום מפני החשד שיאמרו זה יכול להטמין המעות בשערו : היו מפספסין בקילקין. קלקין הן השערות שמסתבכין יחד ונעשו כעין סרסרות וכמו ששנה בפ"ט דמקואות קלקי הלב והזקן קלקי הראש ובית השחי ואם היו כך בהתורם היו הגזברין מפספסין את הקילקין אלו קודם שיתרום : תני. בתוספתא פ"ב נכנס לתרום את הלשכה היו מפספסין בו בכניסה וביציאה ומדברין

שכיח לי ד"כין כתיב [קהלת ח] חכמת אדם תאיר פניו ר' אבהו אתי לטבריא חמוניה תלמידוי דר' יוחנן אפוי נהורין אמרון תלמידים לרבי יוחנן אשכח רבי אבהו סימא אתא לגביה א"ל מאי אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקא קרא עליה חכמת אדם תאיר פניו א"ר חנין *לוגא דאורייתא תמונתא עתיקא דמורייסא דציפורי א"ר יונה וחכמנא לה (דב"ש) דבית רבי ינאי הוה מכילין בה דבש א תני חצי שמינית טברנית הישנה א"ר יוחנן הדין דידן (הות) היא ולמה קרי ליה עתיקה ב מן בגין דהוה ביומי אית דאמרי דהות זעירא ורבתא ואית דאמרי דאזעירא ולא אזעירא כמה דהות ג א כמה הוא שיעור של כוס רבי יוסי בשם ר' יוסי בן פזי ור' יוסי בר ביבי בשם ר' שמואל אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע . ז (*תני יבש כזית דברי רבי נתן) רבנן דקיסרין ורבי יוסי בר ביבי בשם שמואל אתיא דר' נתן ד כר"ש כמה דר"ש אמר ברביעית כן אמר ר' נתן ברביעית לכשיקרש ויהא בו כזית רבי סימון בשם ריב"ל *מעשה בפירדת רבי שמתה וטהרו את דמה משום נבילה ושאל רבי אליעזר את ר' סימון עד כמה ולא אשגח ביה ושאל לריב"ל ואמר ליה עד רביעית טהור יותר מרביעית טמא ובאש לר"א על (עד) דלא חזר ליה ר' סימון שמועתא רב ביבי הוה יתיב מתני הדין עובדא א"ל רבי יצחק בר (ביסנא) כהנה עד רביעית טהור יותר מכאן טמא ובעט ביה אמר ליה רבי זריקא בגין דשאיל לך את בעט ביה אמר ליה בגין דלא הות דעתי בי בעיטנא ביה דאמר רבי חנן [דברים כח] והיו חייך תלואים לך מנגד זה שלוקח חטים לשנה *ופחדת לילה ויומם זה הלוקח מן הסדקי ולא תאמין בחייך זה הלוקח מן הפלטור ואנא סמיכנא אפלטור ה ומהו כדון *העיד ר' יהושע בן פתורה על דם נבילה שהוא טהור מהו טהור טהור מלהכשיר אבל לטמות מטמא *תמן תנינן ו דם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר י ואין לנו כיוצא בו ושיעור טומאתו שדמו מטמא כבשרו אמר רבי יוסי פליגי בה תרין אמוראין חד אמר טמא וחד אמר טהור מאן דאמר טמא כרבי יהודה ומ"ד טהור כר' יהושע בן פתורה (נ"א רב אבוה דאימן אחתיה דר' יהודה וכו') אמר ליה רב אבדומה דמן נחותה *ויאות דרבי יהודה מוריינא דבי נשיאה הוה : שמא יעני ויאמרו כו' : תני רבי ישמעאל ז קווץ לא יתרום מפני החשד תני הגזברין היו מפספסין בקילקין *תני מדברין

ה"ג ולמה לא קרי כה עתיקתא. שהרי בזמן ההוא לא היתה המדה ההיא וכבר עברה והל"ל הדא עתיקתא כדאמר ר"ח דאף ר"י היה במקומו של ר"ח : ומשני בגין דהוות ביומוי. אע"ג דכבר עברה מ"מ אין לקרותה ישנה כיון שהיתה בימיו : ה"ג אית דאמרי דהוות זעירא ורבת חערת ולא זערת כמה דהוות. וה"פ בא לתרץ ולמה אמר ר"ח עתיקתא משום שנפחתה מרביעית ואח"כ הוסיפו עליה ואוקמוה ארביעית ואח"כ פחתו אותה ולא פחתו אותה כבראשונה וזה היה בימי ר"י הלכך לא מלי למימר עתיקתא דס"ד אמידה הפחותה קאמר ואי הוי הפחת בפעם שני כמו בראשונה שפיר המ"ל עתיקתא דאין לטעות דאמידה שנפחתה קאמר דא"כ הל"ל הא דאית לן השתא היא מדה רביעית וע"כ הייכו מפרשין דאמידה גדולה קאמר אבל השתא דהמדה קטנה שבימיו לא היתה בשוה להמדה הקטנה שהיתה בראשונה ודאי איכא למטעי דעל הראשונה הפחותה נאמר עתיקתא לכך קאמר הדא דידן הוה כלומר דהוות ביומוי קודם ולזו שהיה להן עכשיו וליכא למיטעי : ה"ג תני יבש בכזית דברי רבי נתן. וה"פ אם הוציא לרה"ר יין יבש שנקרש כזית חייב דמעיקרא הוי רביעית והא דבעינן רביעית

שלם בקרוש ולא סגי רביעית משום דקרוש לאו בר מזיגה הוא : אתיא דר"נ . דאמר אף ביין רביעית בעינן כר"ש דמתניתין דאמר כולן ברביעית ולית ליה לר"י הא דאמרינן בסמוך דקרוש לאו בר מזיגה הוא : וטהרו דמה משום נבילה. שלא היה בו רביעית וכל שאינו רביעית לכשיקרש לא יהיה בו כזית ואין בו טומאת נבילה : עד כמה. דם היה בה שטהרו אותו משום נבילה : ולא אשגח ביה. ולא השיב לו ר' סימון דבר : ה"ג ושאל לרבי יב"ל וא"ל וכו' : ה"ג ובאש לר"א על דלא וכו'. והרע לר"א על ר' סימון על שלא השיב לו על שאלתו : מתני הדין עובדא. סיפר המעשה (שחטו) [שמתה] הפרדות של בית רבי וטהר דמה משום נבילה : א"ל ר"י בר ביסנא לר' סימון. בדרך שאלה אם עד רביעית הוא דטיהרו אבל יותר מכאן טמא או אפילו יותר מרביעית טהור : ובעט ביה. רבי סימון ודחף אותו בסנדלו. ל"א גער בו : א"ל ר"ז. לר' סימון משום דשאל לך דבר תורה את מינזף ביה בתמיה : א"ל. הא דלא השבתי לו כהוגן שלא היתה דעתי מיושבת בעת ההיא : זה שלוקח חטים לשנה . שאין לו קרקע לזרוע והייכו חייו תלואים שאינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה הבאה : ה"ג סדקי. מוכר תבואה למי שאין לו וזה הלוקח אופה משבת לשבת ולילה ויומם רמז לשבת שהיום הולך אחר הלילה: זה הלוקח מן הפלטר. מן הנחתום שאולי לא יהא לו לנחתום למכור : ואנא אפלטר סמיך . ואין דעתי מיושבת עלי להשיב לו : ה"ג ומאי כדון. מאי הוי עלה אם יותר מרביעית טמא או טהור : העיד ריב"פ. מתניתין היא בפ"ו דעדיות: על דם נבלות שהוא טהור. וקס"ד טהור לגמרי קאמר אפילו ביותר מרביעית : ופריך מהו טהור. שהוא טהור להכשיר הזרעים שאינו מכשיר אלא דם השותת בשעת שחיטה אבל לטמא מודה ריב"פ שדם נבלות מטמא : ומשני תמן תנינן. במכשירין פ"ו : ואין לנו כיוצא בו. וקס"ד שאין לנו דם כיוצא שאינו מכשיר ומטמא ש"מ דם נבלה אפילו טמויי לא מטמא : ה"ג ואין לנו כיוצא בו כשיעור טומאתו וכו'. וה"פ דקשיא ליה דלמא הא דאינו כיוצא בו הייכו לענין שיטמא הדם כבשרו אלא השרץ שדמו נמי מטמא בכעדשה ואפילו הדם ללול אבל דמו של נבלה מיהו מטמא כשהוא רביעית וטומאתו מדרבנן דרביעית כשיקרוש יעמוד על כזית ומתחלף בנבלה ממש : מ"ד טמא. והייכו ריב"ל דלעיל כר"י דאמר בפ"ד דעדיות שב"ה מטמאין דם נבלה : ומ"ד טהור. דהייכו מתניתין דמכשירין כר"י בן בתירא : ה"ג א"ל רב אבדומי דמן נחותה יאות. ושפיר קאמרת דר"י הוא דמטמא דרבי יהודה מורה הוראות דבי נשיאה הוי שהרי פרדות של בית רבי היה ור"י הורה דיתר מרביעית טמא כשמעתיה : קווץ. מי שהוא בעל שיער לא יתרום שמא יביא בשערו וקווץ הוא מלשון קווצותיו תלתלים ורמב"ם פירש עני ונבהל להון מלשון קלתי בחיי : היו מפספסין בקילקין. היו משפשפין בשיער התורם אם היו שערותיו דבוקים מחמת זיעה ולואה. ל"א קילקי הוא חלוק של למר שיש לו נימין וכשהיה התורם לבוש בחלוק כזה היו מפרידין אותן הנימין שלא יחשדו שהטמין המעות בתוכו : מדברין

רידב"ז

לאחר מזיגה דלאחר מזיגה צריך שיעור ממועט מקודם מזיגה וע"ז קאמר גשמיעיניה מן הדא יין כדי גמיע וכו' ע"כ דלא מיירי ביין חי דהא אינו ראוי לגמוע יין חי וע"כ מיירי במזוג דראוי לגמוע וקתני סיפא ר"י אומר כדי מזיגת הכוס אלמא דאפילו במזוג צריך נמי רביעית ודוק : א"ל רב אבדומא נחותה ויאות ר' יהודה מוריינא דנשיאה הוי. פי' דיאות אמר ריב"ל עד רביעית טהור יותר מכאן טמא דהא ע"כ מאן הורי בבית רבי

שנויי נוסחאות (סו"ג) נהורין אמרון תלמידים לרבי בד"ו נהירין אמרון קומי. (סו"ד) א"ל מאי אורייתא חדתא בד"ו אמר ליה מאיר מה אוריא חדתא. (סו"ו) חנין בד"ו חנן. (סו"ח) דב"ש כ"ה בד"ס ואולי הוא ר"ת דבי שמואל ובד"ו דבית שמאי. דבית ר' ינאי בד"ו ליתא. (סו"ט) טברנית בד"ו תברנות. הישנה בד"ו ליתא. (סו"י) הדין בד"ו חדא. הות בד"ו הוה. היא בד"ו ליתא. (סוי"א) ביומי בד"ו ביומא. (סוי"ב) ורבתא בד"ו ורבת. דאזעירא ולא אזעירא בד"ו דאזעירא אזעירא. (סוי"ד) יוסי בן פזי בד"ס יהודא בן פזי. בר ביבי בד"ו בר' ביבין (סוט"ו) תני יבש כזית דברי ר' נתן בד"ו ליתא. (סוט"ז) ביבי בד"ו ביבין. שמואל בגבלי ר' שמואל. (סוי"ז) ברביעית בד"ו ברביעא. ברביעית בד"ו ברביעא. (סוי"ט) אליעזר בד"ו אלעזר. לריב"ל ואמר בד"ו ליה ר' יהושע בן לוי דאמר. (סו"כ) מרביעית בד"ו מכן. ובאש לר"א בד"ו ובעט רבי אלעזר. (סוכ"א) חזר בד"ו אחזר. שמועתא רב ביבי בד"ו שמעתא רבי ביבא. (סוכ"ב) ביסנא כ"ה גם בד"ו. כהנה בד"ו ליתא. מכאן בד"ו מכן. (סוכ"ה) הלוקח מן הסדקי בד"ו שלוקח מן הציוקי. הלוקח בד"ו שלוקח. (סוכ"ו) הפלטור כו' אפלטור כו' כדון בד"ו הפלטר כו' אפלטר כו' כדי. (סוכ"ז) מהו טהור טהור מלהכשיר אבל לטמות מטמא תמן תנינן בד"ו מה לטהור לטהר מן הבשר הא לטמא אתה מטמא תמן תנינא. (סו"ל) נ"א בד"ו ליתא. (סול"א) דר' יהודה וכו' אמר ליה רב אבדומה דמן נחותה ויאות בד"ו ליתא. (סול"ב) דבי נשיאה בד"ו דנשיא. (סול"ג) קווץ בד"ו קיווץ.

חדושי הרד"א

רגילין לעשות שקורין אני ההלל בין ראשון לשני והאי בין שלישי לרביעית : אפוי נהירין כו'. משום חכמת אדם תאיר פניו כמסקנת הש"ס הכא. ובבלי מס' נדרים דף מ"ט ע"א. ולאפוקי מדעת המפרש דהכא [מוסר"א פולדא] דמפרש הכא „פניו זהירות ואדמומית מד' כסא דפסחא", נשתקע הדבר ולא נאמר : היו מפספסין בקלקין כו'. נ"ב פי' קלקי הראש. כמו קלקי הראש בפ"ט דמקואות משנה ג'. ועי' בערוך ערך קלקי ולכך הגזברים היו מפספסין הקלקין ר"ל שערותיהן זה מזה. שלא יחשדו אותם שהטמינו שם מעות הקדש :

עמודי ירושלים תנינא

קווץ לא יתרום. נ"ב רוקח סימן רל"ג :

הגהות מהר"ם יפ"ם שמא יעני ויאמרו כו'. נ"ב שמא יענה גרסינן :

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב

קרבן העדה

מדברין היו עם התורם. כדי שלא יתן דבר בתוך פיו: ופריך וימלא פומיה מוי. היה לו למלאות פיו מים ולא היו צריכין לדבר עמו: מפני הברכה. שחייב התורם לברך על התרומה כדרך שמברכין על הפרשת תרומת הגורן: איזהו המחוור שבכולן. איזהו מהפסוקים מבורר ומפורש שבכולן שצריך לנקות עצמו לפני בני אדם:

הלכה ג מתני' וזורקו לפני התורם. מתכוונים היו שיפלו שקליהם לתוך הקופה ויקנו מהם קרבנות ציבור ולא יהיו משירי הלשכה: שלשה פעמים. על כל פעם ופעם היה אומר אתרום והם אומרים תרום וכן דרך לשון חכמים להיות משולש: תרם את הראשונה. הקופות הגדולות של ט' סאין שתרם מן הלשכה היו מכוסות במטפחות ואחר כך כשתרם מהן בקופות הקטנות של ג' סאין היה תורם הקופה הקטנה שכתוב עליה א' מאחת מקופות הגדולות ומכסה אותה במטפחת ואח"כ מגלה הקופה הגדולה השניה וממלא ממנה קופה הקטנה שכתוב עליה ב' ומכסה אותה וכן בשלישית אלא שלא היה מכסה אותה לסימן שממנה יתחיל בפרוס העצרת: הראשונה לשם א"י. שהן שלחו שקליהם תחלה: ושנייה לשום כרכים המוקפין. כגון עמון ומואב ומיהו בכל פעם היו תורמין על שם כל ישראל על הגבוי ועל העתיד לגבות ולא הזכיר התנא חלוקי מקומות הללו אלא להודיען שתקנו ג' פרקים אלו כדי שיתנו מקומות הרחוקות על לבן וישלחו שקליהן:

גמ' ופריך אילו. מי שהיו מונחים לפניו שני כריים של תבואה ותרם מאחד על חבירו מי לא פטר גם השני א"כ ה"נ מאי נפקא להו לדבית ר"ג אם הוא תורם של חלי שקלן שלהן או לא: ומשני הנחת רוח הוא להן. שיהא הקרבן קרב מממונם ראשונה ולא יהא לשירי הלשכה: שמט את הקטבליות. מכולן נעשה הכל שיריים: אילטלא. בגדים וחמש חליפות שמלות מתרגמין וחמש אילטלון: אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השניה. אקופות הגדולות קאי שאינו נוטל מן הראשונה כל הג' קופות קטנות בפרוס הפסח אלא מכל אחת מהן נטל קופה אחת וכדפירשתי במתניתין:

שלמה

תורה אור

במדבר ל"ב — יהושע כ"ב — משלי ג'

מדברין היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא וימלא פומיה מוי אמר ר' תנחומא (א) ^ז מפני הברכה רבי שמואל ב"ר נחמן בשם רבי יונתן בתורה ובנביאים ובכתובים מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום בתורה מנין דכתיב °והייתם נקיים מה' ומישראל בנביאים מנין דכתיב °אל אלהים ה' וגו' וישראל הוא ידע בכתובים מניין דכתיב °ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי בר רבי בון איזהו המחוור שבכולם אמר ליה והייתם נקיים מה' ומישראל:

הלכה ג מתני' של בית רבן גמליאל היה נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם והתורם מתכווין ודחפו לתוך הקופה ^א אין התורם תורם עד שהוא אומר להם אתרום והן אומרין לו תרום תרום תרום שלשה פעמים ^ג תרם את הראשונה וחיפה בקטבליאות השנייה וחיפה בקטבליאות השלישית לא היה מחפה ולמה היה מחפה שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום תרם את הראשונה לשם ארץ ישראל והשניה לשם כרכים המוקפין לה והשלישית לשם בבל ולשם מדי ולשם מדינות הרחוקות:

גמ' של בית ר"ג וכו'. אילו היו שני כריים ותרם מאחד מהן על חבירו שמא לא פטר חבירו ^א הנחת רוח היא להם שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה. תני שמט את הקטבליאות נעשו כולן שיריים *תני שלישית היא היתה עשירה שבכולן שהיו בה (איצטלי) אסטריאות של זהוב ודרכונות של זהוב תני ^ג תרם את הראשונה לשם א"י ולשם כ"י שנייה לשם כרכים המוקפים ולשם כל ישראל והשלישית לשם בבל ומדי ולשם מדינות הרחוקות ולשם כ"י תני נטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השנייה נטל מן השנייה אף ע"פ שיש בשנייה נוטל מן השלישית

שלמה

פני משה

ומדברין עמו משעה שנכנס וכו' לקיים מה שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל: וימלא פומיה מוי. ה"א זה הטעם שמדברין עמו כדי שלא יאמרו מטמין הוא את המעות בפיו וימלא פיו מים קודם שיכנס לתרום ולא יהו צריכין לדבר עמו כל הזמן הזה שהרי מעתה אינו יכול להטמין בפיו כלום: אמר ר' תנחומא מפני הברכה. שהרי צריך הוא לברך קודם שיתרום וכמו ששנינו בתוספתא שלפני כל התרומות היו צריכין לברך והלכך אי אפשר שימלא פיו במים: בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו. רמז לזה שאדם צריך לצאת ידי הבריות וכו': איזהו המחוור שבכולן. שממנו נלמד ביותר וא"ל מן הכתוב שבתורה והייתם נקיים וגו' ומפני שבו נרמז שצריך לעשות שיהא נקי מכל לדדי החשד מן הבריות כשם שהוא נקי מה' אשר לו נגלו כל המצפונות והנסתרות וכך יהא נקי מן ידי הבריות שלא יוכלו לומר אפשר הוא עושה כך או כך וכשיראה להתנהג בכדי שלא יליזו עליו מכל ומכל אז הוא נקי מה' ומישראל מבלתי פינות החשד:

הלכה ג מתני' של בית רבן גמליאל. היו נוהגין שהי' נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזורקו לפני התורם וכדי שיהא התורם מתכוין ודוחקו לשקלו להקופה שתורמין ממנה באותו הזמן ולהסתפק לקנות קרבנות הציבור ונחת רוח היא להם כדי שיתקרב משלהן תחלה כדקאמר בגמרא: אין התורם תורם. עד שיטול רשות ויאמר להם להעומדים שם אתרום והן אומרים לו תרום וכו' שלשה פעמים שכן דרך לענות ג' פעמים כדמצינו בפרק רבי ישמעאל במנחות גבי העומר אקצור ואומרים לו קצור קצור ג' פעמים:

גמ' אלו שני כריים וכו' שמא לא פטר חבירו. בתמיה אלו שני כרי תבואה לפניו ותרם מאחד מהן על חבירו וכי לא פטר את חבירו מתרומה והכא נמי מאי איכפת להן לבית ר"ג לעשות כן הלא התרומה שתורם פוטר את הכל וכולן יצאו באותן קרבנות הציבור שיקנו מהתרומה ומשני מפני שהנחת רוח הוא להם שלא יהיו קרבן הצבור מתקרב אלא משלהן תחלה ולפיכך היו עושין כך:

הלכה ד מתני' תרם את הראשונה. כשתורם בתחלה באלו שלשה קופות קטנות מאלו שלשה קופות גדולות כמו שאמרנו לעיל בהלכה ב' תורם הוא בקופה הראשונה מן הקופה הגדולה הראשונה וחופה את הגדולה בקטבליות והיא במטפחת של עור שלוק וכן השנייה שהוא תורם מן הקופה הגדולה השניה ומחפה את הגדולה השניה במטפחת ותורם השלישית מן הקופה הגדולה השלישית ואותה קופה גדולה השלישית לא היה מחפה אותה כדי שתהא ניכרת שבה הוא שסיים ויתחיל ממנה בתחלה בפרק השני של הג' פרקים שהוא פרס העצרת וכדמפרש בתנא ואזיל: ולמה היה מחפה. אלו הראשונות וזאת השלישית לא היה מחפה שמא ישכח ויתרום אחר כך בפרס העצרת ויתרום מן הדבר התרום וכלומר שמא יתחיל לתרום כבראשונה בתחלה מן הראשונה אחר כך מהשניה ואח"כ מהשלישית והוא צריך להתחיל עכשיו מהשלישית שסיים בה בתרומה הראשונה ולפיכך היה מחפה אותן השנים הראשונות והשלישית לא היה מחפה כדי שיהא לו לסימן אחר כך ולהתחיל ממנה בתחלה. וכילד היה נוהג אח"כ בתרומה השניה מפרשינן בגמ': תרם את הראשונה. מג' קופות הללו לשם ארץ ישראל ובשניה מוסיף לשם כרכים המוקפין וסמוכין לה ולשם כל א"י ובשלישית לשם בבל וכו' ולשם כל א"י וה"ק בגמרא:

גמ' תני. בתוספתא פ"ב: שמט את הקטבליות. אם שמט מהן: נתערבו השיריים. כלומר שנעשו כולן כשירי הלשכה: תני. שם שלישית היא היתה עשירה שבכולן שהיו בה אנטלי של זהב וכו'. שמביאין ממדינות הרחוקות ופורסין עליה אנטליות של זהב ונותנין עליהן דרכונות של זהב: תני. שם: תרם את הראשונה וכו'. כדפרישית: תני. שם בראש הפרק: מתחילין ומוציאין מן הראשונה וכו'. כמו שהבאתי לעיל בהל' ב' והכי מפרש לה הש"ס נטל מן הראשונה היא הקופה הגדולה הראשונה שמתחיל בה בתחלה לתרום בקופה הראשונה של ג' קופות הקטנות אע"פ שיש עדיין באותה קופה הגדולה הראשונה נוטל ותורם בקופה השניה של הקטנות מן השניה של הגדולות נטל מן השניה וכו' נוטל מן הקופה הגדולה השלישית וזה הכל כמו שפירשנו לעיל בהלכה ב':

שלמה

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ב משקלים הל' ה

כד
ב מיי' שם הלכה ז

כה
ג מיי' שם הלכה ח

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל נחת רוח וכו':

גליון הש"ס

(א) ע' סו"ח א"ז סי' קכח

ציון ירושלים

^ז מפני הברכה. ע' פי' מהר"פ וע' סו"ח סי' קכח:

רידב"ז

רבי דטהור הוא ר"י ור"י סבירא ליה דטמא וע"כ הא דטהור הוא בפחות מרביעית:

תרם את הראשונה וחיפה בקטבליאות. לפי' הרע"ב ז"ל וכן לפי' התוס' ז"ל במס' קידושין דף כ"ד דלא היה ג' קופות גדולות אך דמביאין מן פסח לעצרת שקלים חדשים מחפין אהר עצרת קטבליאות כדי שיהא השקלים החדשים שבאין אח"כ מונחים על הקטבליאות ואותן שתחת הקטבליאות המה שירים והיפה בקטבליאות לאחר הפסח ולאחר העצרת ולאחר החג ולשיטת הרמב"ם ז"ל הוא קאי על ג' קופות הגדולות והיה מתחיל כל רגל מקופה אחרת ומשלים באחרת כגון אם התחיל בפעם הראשונה מקופה גדולה הזאת ונטל ממנה תהילה הקופה קטנה אין לו להתחיל בעצרת ממנה אלא יתחיל בעצרת מקופה גדולה אחרת וכזה שמשלים התרומה בפעם הזאת אינו מניח קטבליאות לסימן שבחג הבא יתחיל ממנה ולא פירש לנו המשנה רק מאיזה יתחיל בכל פעם ומפרש לנו שבאותה שגמר בפעם הראשונה ממנה היה מתחיל בפעם שניה אבל באיזה קופה צריך להשלים בכל פעם לא ביאר לנו במשנה ולתבאר בברייתא לפנינו בע"ה:

תני נטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השניה כו'. לפי' הרע"ב ז"ל והתוס' ז"ל הוא קאי על הקופות הקטנות וה"פ דאין נוטל מן הראשונה כגון הקופה שכתוב בה א' עד שתכלה לגמרי ואח"כ מן הקופה שכתוב עלי' ב' עד שתכלה ז"א אלא דמניח קצת בקופה הא' וכן בכל הקופות והוא משום דאם יטול מן הקופה הא' עד שתכלה שמא תספק קופה א' או ב' ונמצא שלא נטל מן כל הג' קופות ובאמת מכל קופה נוטל לחלק אחד מישראל לשם א"י ולשם בבל ומדי וכו' ע"כ נוטל מכולן ולכשתכלה הוזר חלילה כדמסיק ולשיטת הרמב"ם ז"ל דקאי על קופות הגדולות קשה לכאורה מהאי דקאמר אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השניה פשיטא דמהכ"ת נימא דתכלה ברגל א' מן הקופה הגדולה הא' וברגל ב' מן הקופה הגדולה הב' וכו' א"כ למה מחפה בקטבליאות לסימן מכאן הוכחנו לעיל

שנויי נוסחאות (סו"ג) בר נחמן בבבלי ליתא. (סו"ד) יונתן בתורה בבבלי נתן אומר בהורה. שאדם צריך בד"ס שצריך ובבבלי שצריך אדם. (סו"ז) וגו' בד"ו אל אלהים ה' הוא יודע. (סו"י) בר בד"ו בי. המחוור בד"ס חמור. (סוי"ב) היה בבבלי ליתא. (סוי"ג) ושקלו בד"ס שקלו. (סוי"ד) וזרקו בבבלי וזורקו ובד"ו זורקו. ודחפו לתוך הקופה בד"ו ודוחפו לקופה. (סוט"ו) שהוא אומר בבבלי שיאמר. (סוי"ז) וחיפה בבבלי ומחפה. בקטבליאות בד"ס בקיטבלאות ובד"ו בקטבליות. (סוי"ח) השנייה כו' השלישית בבבלי שנייה כו' שלישית. (סוי"ט) ולמה היה מחפה במשניות נאפולי ולמה לא היה מחפה ובבבלי ליתא. ישכח ויתרום מן הדבר בבבלי ישכח את התרום ויתרום את דבר. (סו"כ) לשם בד"ס לשום. (סוכ"א) היא בד"ו ליתא. (סוכ"ו) תחילה תני בד"ו תחילה תרם את הראשונה כו' תני. הקטבליאות בד"ס הקיטבלאות ובד"ו הקטבליות. (סוכ"ח) אסטרוות של זהוב בד"ו איצטלי של זהב. (סוכ"ט) ודרכונות של זהוב בד"ו ודרכונות של זהב ובד"ס דרכוני זהב ובבבלי דרכמונו זהב. (סו"ל) א"י ולשם כ"י בד"ו ארץ ישראל ולשם כל ישראל. (סול"א) בבל ומדי בד"ו בבל ולשם מדי. (סול"ב) כ"י בד"ו כל ישראל.

טוב ירושלים

תני מדברין היו עמו וימלא פומיה מוי כו' מפני הברכה. עי' ק"ע ויפ"מ פי' שצריך לברך על המים שיבלע. וק"ל דהא אינו שותה לצמאו. וצו"מ בס' פני ילחק זעמא מביא קו' ע בשם הח"ל ושם פי' בשם בנו לפ"ד ר"ע בתוס' ברכות מ"ס דלאחריו נ"ל אפילו היכא דתקנתי' אומלא א"כ שמא יבלע ולא יברך לאחריו ול"ד דהוא יכול לברך אח"כ בכוונתו לתרום: עוד לא אדע מאי קאמר דלא הוא אומר שיקח מלא פו מים ושמא יבלע מעט מהם והוא א"י לברך שהרי מים

לקוטים מכ"י קדמוני

תרם את הראשונה וחפה בקטבליות. פי' הרמב"ם. שלש קופות הגדולות שבהן כל הממון שבארנו שהן שיעור כ"ז סאים היו מכוסות בג' מטפחות. וכשנכנס התורם בג' קופות הקטנות שמכילות ט' סאין ממלא הקופה שכתוב עליה א' מאחת מן הקופות הגדולות ואחר כך מכסה אותה במטפחתה ואח"כ מגלה את הקופה השנית מן הג' קופות הגדולות וממלא ממנה הקופה שכתוב עליה ב' ואח"כ מכסה אותה במטפחתה. ואח"כ מגלה הקופה השלישית וממלא ממנה הקופה שכתוב עליה ג', ואינו מכסה אותה. לפי שאנו חוששין שאם יכסה אותה שמא יוליא בהוצאה שניה מן הקופה הגדולה שהוליא ממנה בתחלה בהוצאה ראשונה. וזהו טעם שמא יתרום מן התרום. ועכשיו כשמניחה מגולה תהא ניכרת. לכשיכנס

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"ב משקלים ה"ו

כז
ב מיי' פט"ז מטומאת אוכלין הל' יב

א
ג מיי' פ"ד משקלים הל' א

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ופ' תוס' קדושין נד ע"א ד"ה מועלין: (ב) עי' ב"ק ופ' ברמב"ם פ"ו ממעילה הלכה יג ועי' בשטמ"ק פ"ב משקלים וצ"ע: (ג) עיין ירושלמי שבת מ"ש שם על הגליון:

מסורת הש"ס

קדושין נד א

סוטה מט ע"ז (ירושל' שבת פ"א ה"ג)

שלמה שלישית חוזר לשנייה שלמה שנייה חוזר לראשונה שלמו שלשתן (א) חוזר ושוקל *רבי מאיר אומר א חוזר לשיריים שהיה רבי מאיר אומר (ב) מועלים בשיריים שמא יצטרכו להן בסוף *וכן היה רבי פנחס בן יאיר אומר (ג) זריזות מביאה לידי נקיות ב נקיות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי חסידות חסידות מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים תה"מ מביאה לידי אליהו זכור לטוב .. זריזות מביאה לידי נקיות דכתיב °וכלה מכפר נקיות מביאה לידי טהרה דכתיב °וכפר עליה הכהן וטהרה טהרה מביאה לידי קדושה דכתיב °וטהרו וקדשו קדושה מביאה לידי ענוה דכתיב °כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח ענוה מביאה לידי יראת חטא דכתיב °עקב ענוה יראת ה' יראת חטא מביאה לידי חסידות דכתיב °וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו חסידות מביאה לידי רוח הקדש דכתיב °אז דברת בחזון לחסידיך רוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים דכתיב °ונתתי רוחי בכם וחייתם תחיית המתים מביאה לידי אליהו זכור לטוב דכתיב °הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא תנא בשם ר"מ (אומר) כל מי שקבוע בארץ ישראל ומדבר בלשון הקודש ואוכל פירותיו בטהרה וקורא ק"ש בבוקר ובערב יהא מבושר שבן עולם הבא הוא:

תורה אור: ויקרא טז; שם יב; שם טז; ישעיה נז; משלי כב; תהלים קג; שם פט; יחזקאל לז; מלאכי ג

הדרן עלך פרק בשלשה פרקים

הלכה א מתני' התרומה מה היו עושין בה ג לוקחין בה תמידין ומוספין ונסכיהם העומר ושתי לחם ולחם הפנים וכל קרבנות

פני משה

שלמה שלישית וכו'. על כרחך דטעות דמוכה היא וכי היאך משכחת לה דשלמה השלישית ואכתי יש בשניה ובראשונה והלא אינו תורם משום קופה בזה אחר זה אלא הכל כסדר הראשון שהתחיל בתרומה הראשונה מהא' ואה"כ מהב' ואח"כ מהג' וא"כ מהיכא תיתי לה דנשלמה השלישית בתחלה אלא כך צריך לגרוס כפי הגי' בתוספתא שהבאתי לעיל גבי אותן ג' קופות הקטנות שמסתפקין מהן כסדר שלמה הראשונה מוציאין מן השנייה וכו' וכך צריך להיות כאן שלמה הראשונה חוזר לשנייה שלמה שניה חוזר לשלישית שלמו שלשתן וכו' והכי פירושא שכהגיע פרס השני והיא העצרת ואמרנו אע"פ שיש בראשונה וכו' אע"פ שיש בשניה וכו' כדלעיל וזה הכל בתרומה הראשונה של פרס הפסח והשתא מסיים כיצד היו תורמין בפרס השניה והיא קודם העצרת ואמרנו לעיל שלא היה מחפה את השלישית בתרומה הראשונה כדי שידע להתחיל ממנה בתרומה השנייה ואחר כך חוזר ותורם כסדר כמו בהראשונה שלאחר שתרם בקופה הראשונה מהקטנות מן קופה השלישית שבגדולות ולפי שבה היה מסיים בראשונה ואין מעבירין על המצות ומתחיל עכשיו ממנה בתחלה ותורם ומחפה אותה חוזר ותורם כסדר בהקופה השניה של הקטנות מהקופה הגדולה הראשונה ומחפה אותה וחוזר ותורם אח"כ בקופה הג' של הקטנות מן הקופה הגדולה השנייה ואינו מחפה אותה לפי שעכשיו מסיים בה וממנה מתחיל בפרק הג' והיא פרס החג ותורם מאותה הקופה הגדולה השנייה בקופה הראשונה מהקטנות ואח"כ חוזר ותורם בקופה שניה מהקטנות מן הקופה הגדולה הראשונה ונמצא שעכשיו שלמה הראשונה וחוזר הוא להשניה והיא ג"כ שלמה עכשיו וחוזר לשלישית ושלמו שלשתן וחוזר ושוקל כלומר שלאחר שמלאו כולן בחזרת הגילה בשנה זו וכסדר שאמרנו חוזר ושוקל לתוכן מהתרומה חדשה בפרס הפסח וכן לעולם. זהו הביאור הכולל בענין הזה: ר"מ אומר. אם שלמו שלשתן מהקופות עדיין יש שירי הלשכה כמו שאמרנו בריש הפרק שהיה ר"מ אומר מטעם הזה שמועלין גם בשירים וכו' וכדמייתי להא דר"מ לעיל בפ"ב בהלכה ב': וכן היה רפב"י אומר וכו'. הובא זה לעיל בפ"ק דשבת בהלכה ג' והכא הוא דשייכא ואגב דלעיל דצריך אדם להיות נקי וכו' מייתי לה הכא:

הדרן עלך בשלשה פרקים

הלכה א מתני' התרומה מה היו עושין בה. אותן השקלים הניתנין בהקופות שאמרנו בפרק דלעיל ונקראת תרומת הלשכה ומה היו עושין בה: לוקחין בה תמידין וכו' וכל קרבנות

קרבן העדה

שלמה שלישית. שהוציאו כל המעות שבקופה שלישית לצורך הקרבנות: שלמו שלשתן. שאין בקופות גדולות מעות צריכין כל ישראל לשקול מחדש שקלים אחרים שהמעות שנשאר בלשכה ולא נכנס לתוך קופות הגדולות הוא שיריים ואינן כשרין שוב ליקח מהן קרבנות: מועלין בשיריים. שנשארו בלשכה שמא יצטרכו להן בסוף כשיכלה כל המעות שבתוך הקופות: וכן היה ר"פ וכו'. אהא דקאמר ר"מ דמועלין בשיריים שמא יצטרכו להן בסוף מייתי הא דר"פ שצריך האדם להיות זהיר וזריז שלא יבא לידי חטא: זריזות. הזריז במצות לעשותן כהוגן ומרחיק מעצמו כל דבר שיכול לבא ע"י לעבירה מביא את האדם שהוא נקי בעשיותיו ומעבירות שבידו: טהרה. שאף עונותיו הראשונים יתלבנו ויוטהר נשמתו: קדושה. קדושת הלב והמחשבה: לידי ענוה. שכל מי שיש בו רוח קדושה חפץ להיות יותר קדוש גם כי יפלס מעגלי צדק של שאר בני אדם ושאין דרכיו מבוררים כל הצורך וזה הוא עיקר ענוה שמכיר פחיתת ערכו: לידי יראת חטא. שאל יאמר אני אלך בשוק של זונות ולא אחטא וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה שכיון שהוא עניו ויאמר שהוא שפל אנשים יהיה ירא חטא: לידי חסידות. והיינו שיעשה דברים שהם לפנים משורת הדין כדי שלא יבא לידי שום חטא: לידי רוח הקודש. שכיון שהוא עושה לפנים משורת הדין עושין עמו מן השמים דברים שהן חוץ מהטבע ומודיעין לו רזי התורה: לידי תחיית המתים. שע"י שישרה רוח קדושה על עצמות יחיו וכמפורש ביחזקאל: לידי אליהו. שקודם התחייה האחרונה יבא אליהו: וכלה מכפר את הקדש. ולשון וכילה משמע זריזות מלשון כלוי ומשמע זהירות דהיינו זריזות וכתיב קרא אחרינא וכפר בעדו ובעד העם הוא הכפרה הכוללת לכולם אלמא ע"י זריזות בא הנקיה הגמורה: וכפר עליה הכהן וטהרה. מן השבועה שנשבעה כשכרעה לילד ואף שבוגגת היא צריכה טהרה: וטהרו וקידשו. לבתר טהרה אתיא קדושה: כי כה אמר רם ונשא. מדכתיב מרום וקדוש אשכון דהיינו שעם היותו מרום ישכון עם הקדוש והדר קאמר שישכון את דכא, ושפל רוח שהוא העניו משמע דמקדושה יבוא האיש להיות עניו ולהכי קאמר שיהיה ה' עם הקדוש ויהיה עם דכא ושפל רוח: ה"ג דכתיב עקב ענוה. בעבור ובשכר ענוה יבא לידי יראת ה': אז דברת. אין הקב"ה מדבר בחזון אלא לחסידיו: רה"ק מביא לידי תחיית המתים. דכתיב ונתתי רוחי והוא רה"ק וחייתם אח"כ: ה"ג לידי אליהו זכור לטוב דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם: כל מי שהוא קבוע וכו'. פי' שהוא דר בקביעות בא"י שהיא מכפרת עון כדכתיב העם היושב בה נשוא עון: ואוכל פירותיו בטהרה. שגורם טהרת הגוף: ומדבר בלה"ק. שגורם טהרת הנפש: וקורא ק"ש בבוקר ובערב. שמקיים והגית בו יומם ולילה שהתורה עיקר טהרת נשמה: מובטח לו שהוא בן עה"ב. אפילו גופו יזדכך ויזכה לחיים נצחים והם חיי עולם הבא אי נמי בלא דין ויסורין יזכה לעולם הבא: סליק פרק שלישי

הלכה א מתני' התרומה מה היו עושין בה. מה שנתנו לתוך הקופות מה היו עושין בהן: וכל קרבנות

רידב"ז

לעיל בפ"ק כתוס' כד"ה א"ל דאף להרמב"ם ז"ל היו מביאין כל השנה מהלית השקל ולא נתמלא בפרוס הפסח כל הג' קופות הגדולות ע"ש:

שלמה שלישית חוזר לשניה שלמה שניה חוזר לראשונה כו'. לשיטת התוס' ז"ל הנ"ל שפי' בזה"ל כלומר שכלתה הקופה השלישית ולכאורה צריך ביאור מאי בעי בזה הכלומר אבל יומתק מאד כפי שביארנו לעיל ולשיטת הרמב"ם ז"ל ה"פ דבמתניתין מפורש סדר התחלתן אבל לא מפורש סדר השלמתן דהאיך ישלים התרומה בכל פעם באיזה קופה ישלים דלא ידעינן רק הסדר מאיזה קופה יתחיל אבל לא ידעינן באיזה קופה משלים ע"ז מפרש בברייתא והוא בציור כזה והכי פירושא שלמה הוא לאו פי' כלתה אלא מל' מתחיל בתורה ומשלים בנביא פי' משלים מסיים והכא נמי הכי פירושו שלמה שלישית אם השלישית שלמה התרומה חוזר לשניה דבפעם השני תשלים השניה שלמה שניה חוזר להשלים בראשונה וע"כ לפ"ז ידעינן שפיר סדר התחלתן וסדר השלמתן ואי דלא היה מורה לנו בברייתא סדר השלמתן לא היינו יודעין רק סדר התחלתן אבל סדר השלמתן לא היינו יודעין האיך הוא הסדר והיה הו"א דמשלים בציור כזה ונמצא דלא היה מוציא כל הקופות הקטנות מן כל קופה גדולה ובאמת צריך להוציא מן כל קופה הגדולה כל הג' קופות קטנות מפני שכל אחד מהן הוא על חלק אחד מישראל כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ע"כ מורה לנו התנא בברייתא סדר השלמתן וידעינן סדר התחלתן וסדר השלמתן ממתני' ומברייתא ממתניתין ידעינן סדר התחלתן ומברייתא סדר השלמתן [ובזה מתורץ קושית הכ"מ ז"ל שהקשה על הרמב"ם ז"ל מהאי ירושלמי והפ"מ ז"ל במראה הפנים מהפך הגירסא ולדברינו שפיר ניחא דאדרבה הרמב"ם ז"ל סמך עצמו על האי ירושלמי אבל רבותינו בעלי התוס' ז"ל לא מפרשין כפי' הרמב"ם ז"ל בסדר התרומה ע"כ כתבו ודייקו בלשונם ז"ל שלמה שלישית

קופות גדולות		
א	ב	ג
קופות קטנות		
א	ב	ג
ב	ג	א
ג	א	ב

קופות גדולות		
א	ב	ג
קופות קטנות		
א	ב	ג
ג	ב	א
א	ב	ג
או		
א	ג	ב

שנויי נוסחאות (סו"ד) יצטרכו בד"ו יצרכו. (סוכ"ד) דכתיב הנה אנכי שולח כו' עד הגדול והנורא בד"ו דכתיב אז תבין יראת ה' ודעת עליון תמצא. (סוכ"ו) אומר בד"ו ליתא. (סוכ"ז) פירותיו בד"ס פירותיה. (סוכ"ה) שבן בד"ס שמבני. עולם בד"ו העולם. (סול"ב) העומר בד"ס והעומר. ושתי לחם בד"ו ושתי הלחם.

טוב ירושלים

מים עדיין בפיו. וז"א כלל דהא א"ל לברך ג"כ רבות רק על מלא לוגמיו דהוא רביעית וכיון שעדיין נשאר בפיו מעט מים כמה ששם הרי לא נתחייב עדיין בברכה אחרונה ולמה יברך, וגם ק"ל איך כשאי להכנים לעזרה מים והרי ה"ל חולין בעזרה. ועוד צ"ע מה שמאלני אחד הרי יכול לברך ברכת השפרכה קודם שיכנס. והשבתיו. דלפ"ז הוא מפסיק בין השפרכה להברכה בהכנסתו המים לפיו וצ"ל לפ"ז דמה בדבריו שמו הוא בשכבר התחיל לפרוש וצ"ע או בדבריו אתו אדות השפרכה דס"ל כנבל לתורי:

לקוטים מכ"י קדמוני

לכשיכנס פעם שנית יתחיל ממנה. כדי שיוציא מכל קופה מן הג' הגדולות בג' אחת מן הג' קופות שכתוב עליהן אב"ג כדי שיקריבו מכל קופה מהן בשביל כל ישראל. ופירוש מגובב הוא לפי מה שנכתב בירושלמי אלו. חדא שלא הוזכרו ג' הקופות הגדולות במשנה דלימא עלייהו ראשונה שניה ושלישית. ועוד מאי כ"מ מאי זו מהן יתרום תחלה. כיון שבכל פעם תורם מכל קופות הגדולות קופה קטנה מקופה גדולה. אלא הכי פירושה תורם את הראשונה. פי' תרומה ראשונה בפרוס הפסח. ותיפס כל מעות הנמצאות בלשכה בקפטליות דהיינו טול פלוק. כדי שיתנו עליו השקלים שיביאו ממדינות בשניות א"י שלא יוכלו להביא קודם הפסח ומגיאין מפסח ועד עצרת. וטומנין אותו על גבי הטור הפלוק כדי שיתרום מהן בפרוס העצרת ולא יתרום מן הדבר שהרם כבר בפרוס הפסח. ואחר בתרם חיפה כל מעות שבלשכה בקפטליות וטומנין עליו כל השקלים שמביאין מדי ומבבל וממדינות הרחוקות ותורמין מהן בפרוס החג. ואז לא היה מחפה שאין עוד תרומה אחרים:

קרבנות הציבור [א] *שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רבי יוסי אומר אף הרוצה מתנדב שומר חנם [ב] אמרו לו אף אתה אומר שאין באין אלא משל ציבור **גמ'** [א] *מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה ולא מצאו עצים בלשכה [ג] ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן ומסרום לצבור וקרבו מהן קרבנות ציבור והתנו עמהן נביאים שביניהן שאפי' לשכה מליאה עצים ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה אמר רבי אחא דרבי יוסה היא דרבי יוסה אומר אף הרוצה מתנדב ש"ח ר' יוסי (אסי) בשם רבי אילא דברי הכל היא מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור *תני אשה שעשתה כתונת לבנה (צריכה למסור לציבור) כשירה ובלבד שתמסרנה לציבור א"ר אחא דרבי יוסי היא דרבי יוסי אומר אף הרוצה מתנדב ש"ח רבי יוסי (אסי) בשם ר' אילא דברי הכל היא מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור [ב] מתני' פליגא על רבי יוסי *אותן הימים נוהגין בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן רבי יוסי אומר אינן נוהגין אלא בשעת קרבן בלבד [ג] ועוד מן הדא דתניא *אמר רבי אליעזר בי רבי צדוק אנו היינו מבני סנאה בן בנימין וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי שבת [ה] והיינו מתענין ולא משלימין: [ד] העומר ושתי לחם ולחם הפנים וכל קרבנות הציבור: (מתניתא דר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר אין העומר בא מן הסוריא) תמן

קרבן העדה

קרבנות הציבור. לאתויי קטרת: ספיחי'. תבואה העולה מאליה ממה שנשר בקציר ונותנים שכר לשומרים שימנעו רגלי בהמה משם ויודיעו לבני אדם שהם לצורך העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ ונותנין שכרן מן התרומה דלצורך קרבן כקרבן דמי: שומר חנם. ואף אם קנה אותן מן ההפקר כששמרן חנם סבר ר"י דקרבן יחיד משתנה לקרבן ציבור: אף אתה אומר וכו'. כלומר אי אתה מודה שאינן באין אלא משל ציבור ואם שמרן חנם וזכה בהם נמצא שאינן באין משל ציבור ולשיטתם השיבו דסברי קרבן יחיד אינו משתנה לשל ציבור:

גמ' מה ראו וכו'. אמתניתין דפ"ד דתענית קאי דתנן התם זמן עצי הכהנים והעם תשעה וקשיא ליה מה ראו להימנות הא אפילו כל יחיד יכול לנדב עצים כדתנן לקמן פ"ו: אלא בשעה וכו'. וקמ"ל שהעצים שלהן קודמין לכל שאר עצים שבלשכה: הנביאים שביניהן. שהיו באותו הדור כגון חגי זכריה ומלאכי ועזרא ונחמיה: אלא משלהן. מעצים שהתנדבו הן: דר"י היא. הא דאמרינן שעצים לקרבנות ציבור באים משל יחיד אתיא כר' יוסי דמתני': דברי הכל היא. ואפילו כרבנן דע"כ לא פליגי רבנן ור"י אלא בגופו של קרבן: אבל במכשירי קרבן. כגון עצים לקרבנות הכל מודים דמשתנה מיחיד לציבור: כתונת לבנה. הכהן לשרת בו בקדש: צריכה למסור לציבור. מיהו אם מסרה מותר לעבוד בו: במכשירי קרבן. כגון כתונת: ה"ג מתני' מסייעא לר' יוסי. וה"פ מהך ברייתא דמגילת תענית מוכח כדאמר ר' יוסי בשם ר' אילא דד"ה היא: בשעת הקרבן. בזמן שבהמ"ק קיים: רי"א אין נוהגין אלא בשעת הקרבן. ש"מ דרבנן דפליגי עליה דר"י סוברים דנוהג אפילו שלא בשעת הקרבן ופשיטא שמודים שהיו זמנים להבאת העצים וכמתניתין דתענית: והיינו מתענין ולא משלימין. מפני שי"ט שלהן היה שבני סנאה בן בנימן הקריבו עצים בעשרה באב כדתנן בתענית פ"ד וזה היה ודאי אחר החרבן דבזמן הבית אין צום בט"ב ואם"ד דלא היו העצים אלו אלא לצורך קרבנות יחיד ודינו כקרבן יחיד למה יהיה להן י"ט אף שלא בשעת קרבן בשלמא בשעת קרבן ניחא דאף יחיד שמביא קרבן הוה ליה כי"ט כדאמרינן בריש פ' מקום שנהגו אלא לאחר החרבן מאי טעמא אלא ודאי דאף לקרבנות ציבור התנדבו אלו ונשאר הי"ט לדורות ומסתמא לא פליגי רבנן דמתני' עליה דראב"צ דקי"ל מעשה רב: מתני'. דתנן שומרי ספיחים בשביעית וכו' ש"מ דאין העומר ושתי הלחם באין אלא מארץ וכדפרישית במתני' אתיא כר"י דאמר שאין העומר בא מח"ל דאי כר"י כר' יהודה דאמר העומר בא מח"ל ל"ל שומרי ספיחים תיפוק ליה שאפשר להביאו מח"ל: אין העומר בא מן הסוריא. רבותא קמ"ל דאפילו מן הסוריא דדמיא לא"י במקצת אינו בא וכ"ש מח"ל ממש: תמן

פני משה

קרבנות לצבור. לאתויי קטרת ושכר עשיית הקטרת וכן המלח שמולחין בו כל הקרבנות וכן אם לא הביאו עלי המערכה כדתנן בפ"ד דתעניות ולא נמצאו עצים אלא בדמים היו באין מתרומת הלשכה: שומרי ספיחין בשביעית. מפני שהעומר ושתי הלחם אינן באין אלא מן החדש ובשביעית שהיא הפקר לכל שוכרין ב"ד שומרים שישמרו מקצת מהספיחים שלמחו כדי שיבואו מהן העומר ושתי הלחם ואותן השומרין הקנו להם חכמים שיהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ומפני שיש בעלי זרוע שלוקחין אותן בחזקה ולפיכך אפי' יש כאן מי שהתנדב עצמו להיות שומרן בחנם אין שומעין לו אלא נוטלין השכר משל הקדש כדי שישמעו בעלי הזרוע ויפרשו מאותו המקום שאלו שומרים שם: ר' יוסי. לא חיים להכי שיהיו בעלי זרועות לוקחין בחזקה וס"ל דלא תקינו להו שכר בשביל כך אלא אף הרוצה מתנדב להיות שומר חנם: אמרו לו אף אתה אומר וכו'. כלומר לדבריך שאתה אומר יכולין להיות שומר חנם א"כ לדברינו דס"ל דתקינו להן חכמים שכר זה השומר חנם מוזל הוא על השכר ונמצא שיש לו בתרומת הלשכה כדי השכר ואין להציבור חלק בהן ואם קונין מזה תמידין ומוספין ושאר קרבנות הצבור הרי אינם באים משל צביר ואי אתה מודה שאין אלו באים אלא משל צבור והלכה כחכמים:

גמ' מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות וכו'. גרסי' להא לקמן פ"ד דתענית על המתני' זמן עצי הכהנים והעם תשעה וכן גרים להא בפ"ק דמגילה ותוספת' היא בפ"ג דתענית. מה ראו חכמים להמנות לזמן של אלו שכשעלו בני הגולה וכו' והתנו עמהן הנביאים שהיו ביניהן שאפילו הלשכה מליאה עצים משל צבור ואלו מתנדבין משל עצמן שלא יהא קרבן הצבור מתקרב אלא משלהן תחלה: דרבי יוסי היא. אתיא האי תוספתא כרבי יוסי דמתני' דס"ל אף הרוצה מתנדב שומר חנם דאלו לרבנן אין קרבן צבור קרב מהמתנדב בחנם אלא משל צבור דוקא: רבי יוסי. אמורא בשם רבי אילא קאמר דברי הכל היא דמה פליגין רבנן על ר' יוסי בגופו של קרבן אם התנדב היחיד ממון להביא גופו של קרבן צבור בהא הוא דס"ל דלא מהני שימסרם לצבור אבל במכשירי קרבן כמו העצים וכן בגדי כהונה דלקמן כ"ע מודו שהיא משתנה מיחיד לצבור על ידי שימסרם לצבור: תני. בתוספתא דיומא סוף פ"ק האשה שעשתה כתונת מבגדי כהונה לבנה כשירה ובלבד שתמסרנה לצבור לפי שאחד בגדי כ"ג ואחד בגדי כהן הדיוט באין מתרומת הלשכה וכשהיחיד מתנדב בהם צריך שימסור לצבור: אמר ר' אחא דרבי יוסי היא וכו'. כדלעיל: מתניתא. תוספתא דתענית שם פליגא על רבי יוסי אמורא דקאמר בשם ר' אילא ד"ה היא ומחלק בין גופו של קרבן ומכשירי קרבן ולדידיה עלי המערכה מכשירי קרבן קרי להו והא בתוספתא לא משמע הכי דתנינן התם על זמן עצי הכהנים והעם דקחשיב שם אותן ימים אסורין בהספד ובתענית בין מחרב הבית בין עד שלא חרב הבית והיינו נמי כדגרים הכא בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן ור' יוסי פליג שם וס"ל דאינן נוהגין להיות כי"ט אלא בשעת הקרבן ומשחרב הבית מותרין בהספד ותענית מפני שאבל הוא להם קתני מיהת דבשעת הקרבן לכ"ע היו נוהגין בהן כי"ט ואי אמרת אינן חשובין אלא כמכשירי קרבן ואינן כגופו של קרבן מפני מה היו נוהגים באותן הימים להחזיקן כי"ט דלא אמרו כך אלא בקרבן בלבד וכדאמרי' לעיל ריש פרק מקום שנהגו אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב ולא שמענו זה במכשירי קרבן: ועוד. דעפי קשיא מן הדא דמסיים התם בתוספת' ראיה לדברי חכמים ודלא כרבי יוסי דברייתא דאמר ר"א ברבי צדוק אנו היינו מבני סנאה בן בנימין שהיה זמן העצים שלהן בעשרה באב כדתנינן שם ופעם אחת חל ט"ב להיות בשבת ונדחה התענית למוצאי שבת למחר והיינו מתענין ולא משלימין מפני שי"ט שלהן הוא וזהו כחכמים דהתם שאף משחרב הבית והיו מתענין בט"ב אעפ"כ היו מחזיקין לי"ט שלהן ומקילין שלא להשלים התענית בעשרה בו ואי כמכשירי קרבן בלבד הן לא היו מקילין כל כך בתענית זה אע"פ שנדחה הוא והיינו פליגא על רבי יוסי בשם רבי אילא וכדאמרן: העומר וכו'. קתני במתני' עלה דבשביעית היו שומרי ספיחין נוטלין שכרן וכו' ומפני שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ והיינו דקאמר מתני' כרבי ישמעאל דס"ל אין העומר בא מן הסוריא אלא מא"י בדוקא וכדלקמן דתמן תנינן בריש פ"ח דמנחות כל קרבנות הצבור וכו'. ומוקי לה נמי כר' ישמעאל ומתני' דהכא נמי כוותיה דאם היה בא מן הסוריא לא היו צריכין לשמור הספיחין דאין שביעית נוהגת בסוריא והיו יכולין להביא העומר משם: תמן

רידב"ז

פליסית כלומר שכלתה ופי' שלמה הוא כלתה וקאי על קופות הקטנות ונוטל לצורך הקרבנות מן הקופות הקטנות ומשייר מכל אחד שמא תספיק מהא' או מהב' ונמצא דלא הוציא מכל ג' הלקי ישראל ע"כ משייר בכל אחד והיינו מניח לכלות הראשונה והשניה רק הג' מניח לכלות וכשכלתה חוזר לשניה וכשכלתה שני' חוזר לראשונה ועיין לעיל בפ"ק בדברינו בתוס' ד"ה א"ל ודוק: **מתני'** פליגא על ר"א. כן גי' הגר"א ז"ל אותן הימים נוהגים בין בשעת קרבן פי' אותן הימים דזמן עצים להסירין בהספד ובתענית ר"י אומר אינו נוהג אלא בשעת הקרבן בלבד אלמא דאף חכמים ס"ל כר' יוסי בזמן עצי כהנים ועוד מן הדא דתניא אר"א בר"ל אנו היינו מבני סנאה בן בנימין כו' הגר"א ז"ל לא גרים ועוד מן הדא דתניא דהוא סיומא דברייתא וברייתא אחת היא ולפי הגירסא שלפנינו י"ל דב' ברייתות הן ג"כ דבמס' ר"ה דף י"ט מובא הך ברייתא בלשון אחרת מלשון הברייתא שכאן וכן בתוספתא פ"ד דמס' תענית מובא כל הברייתא עם הסיפא אר"א בר"ל ומובא ג"כ בלשון אחרת וי"ל דהן ב' ברייתות ג"כ ומה שנקט לשון אנו היינו בל' עבר י"ל ע"פ התוס' ז"ל במס' עירובין דף מ"א ע"א ד"ה מבני ודוק: ולא

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סו"ב) יוסי בד"ו יוסה. אף הרוצה בד"ו ליתא ובד"ס רצה. (סו"ג) לו אף בד"ס ליתא. שאין בד"ו שאינן ובד"ס אינן. (סו"ד) אלא בד"ס ליתא. (סו"ו) ישראל מן כד"ס בני. ולא בבבלי לא. בלשכה ועמדו בבבלי בלשכת העצים ועמדו בד"ס בלשכת דיר העצים עמדו. (סו"ז) ונתנדבו בבבלי והתנדבו. עצים בד"ס ליתא. (סו"ח) וקרבו מהן קרבנות בבבלי ומקריבין מהן קרבן. והתנו בד"ס התנו. נביאים בד"ו הנביאים. (סו"ט) מלאה עצים ועמדו בד"ס מלאה יעמדו. (סו"י) ונתנדבו בד"ס ויתנדבו. משל עצמן שלא בד"ס משל הן תחלה שלא. מתקרב בד"ס מתנדב. (סוי"ג) אף בד"ס ליתא וכן בסמוך. (סוי"ג) יוסי כ"ה בד"ו וכן בסמוך. אסי כ"ה בבבלי. אילא דברי בבבלי אילא אמר דברי וכן בסמוך. (סוי"ד) במכשירי בבבלי במכשירין של וכן בסמוך. (סוט"ו) תני אשה בד"ס עוד בהרא דתני האשה. (סוט"ז) צריכה למסור לצבור כ"ס בד"ו ובבבלי צריכה שתמסרנה לצבור והמלות כשרה ובלבד שתמסרנה לצבור ליתא. (סוי"ח) יוסי בד"ו יוסה. (סוכ"ג) יוסי בד"ו יוסה. (סוכ"ד) בלבד בד"ו ליתא. (סוכ"ה) דתניא בד"ו דתני. אליעזר בד"ו אלעזר. (סוכ"ו) סנאה בד"ס שניאה ובבבלי סנאב. וחל בד"ס פעם א' חל. (סוכ"ז) ודחינו אותו למוצאי שבת בבבלי ודחינוהו לאחר השבת ובד"ס ולמוצאי שבת. והיינו בד"ס ליתא. (סוכ"ח) מתענין ולא משלימין בבבלי והתענינו ולא השלמנוהו. (סוכ"ט) וכל קרבנות הציבור בד"ו ליתא. מתניתא כו' עד הסוריא כ"ס בד"ו והיכנו מוקף. (סו"ל) דר' ישמעאל אמר בד"ס דאמר ר' ישמעאל. מן הסוריא בבבלי מסוריא וכן בסמוך.

טוב ירושלים

אר"א דר"י הוא דר"י אמר כו' ר"י בשם ר"א אף מה פליגין בגופו ש"ק אבל במכשיריו כו' עי' תוס' יומא ל"ה ב' מה שהקשו. ותמוה שלא זכרו גמ' תפורשת דהכא דמחלק בין מכשירין לגש"ק ועי' תפארת ישראל במשניות כאן מה שייבב באמת קו' התוס' בזה. אך לא זכר שלא מפיו אנו חיין דבכר השמיענו זה ר' אילא כמבואר להדיא כאן. ועי' ג"א לתענית כ"ז א' מזה. ועי' תוי"ט יומא שם מה שהקשו מקטורת דיחיד מוסרה לציבור. ותמוה לי מנ"ל דרבנן מודו בהכי ס"ת במגל"ת פ"ד משקלים סעיף מזה ע"ד סתום': אבל במכשירי קרבן. ועי' בש"ק מש"כ בשם המגל"ת דסירושלמי חולק ע"ד זו דקרבן הוא נדבות עלים והוא כתב דפ"כ נס"ל לרבנן דמיקרי קרבן רק בצורך ליבור אבל לא במתנדב לצורך קרבנות יחיד ומן הבבלי תענית שם מ' דהתנדבו עלים להמערכה הגדולה דהוא מדאורייתא כמבואר וכ"מ מכל המפרשים וממ"כ המגל"ת דתלמודא דידן לס"ל כבבלי בתכ"ת לא סרגים מלקמן פ"ו ה"ד כדגרים שם הק"ע וכדמוכח שם. וכ"ע

מסורת הש"ס

ב"מ קיח א מנחות פד א

תענ' פ"ד ה"ה מגיל' פ"ק ה"ו ובבלי תענית כח א

פ' יומא לה ב ולקמן הלכה ב

ר"ה יט ב

תענית יב ב

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ד מהלכות שקלים הל' ה:

ג
ב מיי' שם הלכה ו

ד
ג מיי' פ"ו מהל' כלי המקדש הלכה ט

ה
ד מיי' שם פ"ח הלכה ז

ו
ה מיי' שם פ"ו הלכה ט

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל תמן הכינו זמן עצי כהנים וכו'. והוא בתענית (כו:):
ב ה"ג מתני' פליגא על ר' אחא:
ג מלות ועוד מן הדא דתניא נ"ל דהא הדא מתני' היא ובק"ע נדחק מאוד כזה:
ד מן העומר ושתי הלחם עד תמן תנינן נמחק:

*תמן תנינן [א] כל קרבנות היחיד והציבור באין מן הארץ ומן חוצה לארץ מן החדש ומן הישן [ב] חוץ מן העומר [ג] ושתי לחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ רב חונה בשם רבי ירמיה דרבי ישמעאל היא דרבי ישמעאל אומר אין העומר בא מן הסוריא *תמן תנינן עשר קדושות הן [ד] ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאין ממנה העומר והביכורים ושתי לחם מה שאין מביאין כן מכל הארצות ר' חייא (חונה) בשם רבי ירמיה דרבי ישמעאל היא דרבי ישמעאל אמר אין העומר בא מן הסוריא *תמן תנינן ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות [ה] [א] יצא קציר העומר שהוא מצוה ר' ישמעאל כדעתיה דר' ישמעאל דאמר אין העומר בא מן הסוריא כדעתיה דאמר יצא קציר העומר שהוא מצוה מאן תנא שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ר' ישמעאל היא א"ר יוסה דברי הכל היא לא מצאו בסוריא מביאין אותן מספיחין שבא"י ההן עומר מהו שיזרע בתחילה רב חייא בר אדא בעי קומי רבי מנא לא נמצא [ו] כקומץ על השיריים שאינן נאכלין (א) אמר ליה נעשה כחמשה דברים שהן באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה כיצד הוא עושה נוטל מעות מן השולחני ונותן לקוצרין ולשומרין עד שלא יקרב העומר ומביא מעות מתרומת הלישכה ומחללין עליו וטבות כן (ר' יוסי בשם) רבי אחא בשם רבי בא *כל מה שיתן הן הן דמיו משעה הראשונה *תנא אף בפתחי אבנים כן כיצד הוא עושה נוטל מעות משולחני ונותן לחוצבין ולסתתין עד שלא תינתן על גבי הדימוס ומשניתן על הדימוס [ז] מביא מעות מתרומת הלשכה ומחללין עליה וטבת כן ר' יוסי (בשם רבי אחא) בי רבי בון בשם שמואל (ב) כל מה שיתן הן הן דמיה משעה הראשונה:

פרה

פני משה

תמן תנינן. בסוף פ"ק דכלים עשר קדושות הן וכו' ומוקי לה נמי כרבי ישמעאל דקתני מה שאין מביאין כן מכל הארצות ואף סוריא בכלל: תמן תנינן. בפרק קמא דשביעית דפליגי ר"ע ורבי ישמעאל בדרשא דקרא בחריש ובקציר תשבות לר"ע בא ללמד על תוספת שביעית ורבי ישמעאל דריש שבא ללמד מה חריש רשות שאין לך חריש של מצוה אף קציר דאמר קרא תשבות בקציר של רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ומצותו לכתחלה לקצור בלילה ואם חל ט"ז בשבת נקצר הוא בלילי שבת שקצירתו דוחה את השבת ולר"ע אין קצירת העומר דוחה שבת ולהכי מייתי נמי להאי דרבי ישמעאל דלדידיה הוא דחשיבא ליה מצות קצירת העומר שדוחה שבת ואינו בא אלא מא"י דוקא כדמייתי מהני מתני' דלעיל דאתיין כולהו כר' ישמעאל. והשתא מסיק לה דמתני' דידן מאן תנא להא שומרי ספיחין וכו' רבי ישמעאל היא דאלו לר"ע הואיל ולא חשיבא ליה מצות קצירתו כל כך שתהא דוחה שבת איכא למימר דס"ל נמי דהעומר בא אף מסוריא ומח"ל והא דכתיב כי תבאו אל הארץ וגו' וקצרתם את קצירה זה בא ללמד שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וכיון שכן אין יכולין ליתן שכר מתרומת הלשכה לאלו שומרי ספיחין בשביעית שא"צ לזה שהרי יכולין להביא העומר בשביעית מסוריא הקרובה וסמוכה לא"י: א"ר יוסה דברי הכל היא. ואפי' כמ"ד דבא מסוריא דמתני' איירי אם לא מצאו בסוריא שדה זרועה בשנה ההיא שיהא העומר יכול לבוא משם מביאין אותו מספיחין שבא"י ובכה"ג לכ"ע השומרין נוטלין שכרן מתרומת הלשכה: ההן עומר מהו שיזרע לכן מתחלה. על השנה השביעית היא האי בעיא העומר הזה בשביעית שלא נמצאו ספיחין בכדי שיבא העומר מהן אם מותר לזרוע לשם כך מתחלה כדי להביא העומר מי נימא דכמו שקצירתו דוחה שבת ה"נ בכה"ג דוחה הוא להאי דלא תזרעו בשביעית או דילמא מכיון דבשעת הדחק היא אפשר דמוטב להביאו מסוריא לכ"ע מלדחות לאו דלא תזרעו: ר' חייא בר אדא. הקשה על זה לפני ר' מנא ותיפוק ליה דבלאו הכי א"א לזרוע בשביעית בשביל הבאת העומר שהרי שירי מנחת העומר נאכלין לכהנים וקי"ל כל שאין הקומץ מתיר השיריים לאכילה אין המנחה באה ממין זה דבעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל וכן ממה שמותר לכהנים וכאן אם זורע בתחילה בשביעית לא נמצא בקומץ זה שהוא על השיריים שאינן נאכלין שהרי איסור שביעית עליהן: א"ל. אי משום הא לא קשיא דנעשה כהאי ששנינו בפ' כיצד צולין בחמשה דברים שהן באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה כדקחשיב התם העומר ושתי הלחם וכו' וא"כ מצינו שהעומר בא אע"פ שאין השיריים נאכלין וה"נ כן: כיצד הוא עושה. על המתני' קאי דקתני השומרין נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ועל מה הן מתחללין מעות ההקדש: נוטל מעות מן השלחני. שהן חולין ונותנין אותן לקוצרים ולשומרין ועד שלא יקרב העומר מפריש הוא המעות מתרומת הלשכה ומביא ומחללין עליו על השכר שקבלו מהשלחני ונמצא שההקדש יוצא לחולין ע"י כך ומשלם להשלחני: וטבות כן. וכי טוב ויפה לעשות כן הלא אין ההקדש מתחלל אא"כ נכנס להקדש מעות החולין תחתיו וכאן הרי כבר קבלו שכרן מהשלחני ומה נכנס להקדש תחת אותן המעות שנוטל עכשיו מתרומת הלשכה: כל מה שיתן. השלחני להן בתחלה הן הן דמיו של ההקדש משעה הראשונה שהרי שכרן על ההקדש היא ונמצא שזה כמו עכשיו מתחלל ההקדש על מעות השלחני וכך היא יותר יפה שיקבלו מעות חולין מהשלחני ויהא ההקדש מתחלל אח"כ עליהן ממה שיתנו להן מעות ההקדש עצמן: תני אף בפתחי אבנים כן. כאותו שכר של מפתחי אבנים והסתתן לצורך בדק הבית שנוטלין מתרומת הלשכה נמי כך הוא כיצד הוא עושה וכו' כדלעיל: עד שלא תינתן ע"ג הדימוס. של הבנין דמשתינתן חל חוב שכרן על ההקדש ואין זה כבוד להקדש ולפיכך צריך להקדים קודם שיחול שאין שכירות משתלמת אלא בסוף ועד שלא תינתן נוטל מעות ההקדש ומחלל על המעות שקבלו מהשלחני בשכרן והיינו נמי טעמא דלעיל דקאמר עד שלא יקרב העומר וכו' שלא יהא ההקדש עצמו חייב להן:

פרה

קרבן העדה

תמן תנינן. מנחות פ"ט: שאין באין אלא מן החדש. דכתיב מנחה חדשה: ומן הארץ. דגבי שתי לחם כתיב ממושבותיכם וגבי עומר כתיב וקצרתם את קצירה ולא קציר של ח"ל: תמן תנינן. בפ"ק דכלים: והביכורים. דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך: תמן תנינן בפ"ק דשביעית: מה חריש רשות. דכתיב בחריש ובקציר תשבות ודרשינן מה חריש דהוא דוקא רשות שהרי אין לך חריש שיחרוש לשם מצוה דאפילו גבי עומר אם מצא חרוש אינו חורש אף קציר נמי שהוא רשות הוא דאסור בשבת אבל קציר של מצוה כגון קציר העומר שמצוה לקצור לשם העומר דוחה שבת: ה"ג ר"י כדעתיה דאמר אין העומר בא מסוריא. וכ"ה במס' שביעית וה"פ ר"י לשיטתיה דסובר שאין העומר בא אלא מן הארץ ואפי' בשביעית קוצרין אותו בארץ דקציר דידיה דוחה שביעית מפני שהוא מצוה וה"ה דדוחה שבת: ד"ה היא. ומתני' איירי בשנת בצורת ולא מצאו תבואה בח"ל וצריכין להביא מספיחי א"י: ההן עומר וכו'. האי עומר אם אין שם ספיחים מהו שיזרע לצרכו לכתחילה בשביעית: לא נמצא. אם נזרע בשביעית כקומץ על שיריים שאינן נאכלין שהרי השיריים אסורין באכילה וקומץ שאינו מתיר שיריים לאכילה אינו קומץ: נעשה כחמשה דברים וכו'. דתנן בפ' כיצד צולין ה' דברים באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה העומר ושתי הלחם וכו' וה"נ עומר שנזרע בשביעית אין שיריו נאכל כאילו בא בטומאה: כיצד הוא עושה. אמתני' קאי דתנן שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וקשיא איך הקדש יוצא בלא חילול לכך קאמר שמתחילה לא היו הקוצרין והשומרין מקבלין שכר מהלשכה אלא משולחני ממעות חולין ואח"כ קודם הקרבה מחללין ממעות הלשכה: ופריך וטבות כן. וכי טוב הוא לעשות כן הרי כשפודה אותו אינו שוה כל כך כמה שהוציאו עליו לשומרין שהרי צריך לנפותו ומשתייר ממנו הרבה וגם עומר אחד אינו שוה מעו' אלו: כל מה שיתן. הגזבר הן הן דמיו משעה הראשונה וה"ז כאילו הם נתנו מעות השומרין: אף בפתחי אבנים כן. המסתתין האבנים לצורך בנין הבית לא היו מקבלין המעות מן הגזברים מיד: לחוצבין. מן ההר: ולסתתין. המרבעין האבנים ומחליקן: הדימוס. שורה של בנין: וטבא היא כן. הא לפעמים מתקלקלין האבנים קודם שנתנו לבנין נמצא האבנים שנצרכו לבנין אינן שוים כ"כ כמו השכר שנתנו השלחנות:

פרה

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ו מאיסורי מזבח הלכה טו

ח
ב מיי' שם ופ"ז מהמידין הלכה ה

ט
ג מיי' פ"ח מתמידין ה"ב

י
ד מיי' פ"ז מבית הבחירה הלכה יב

יא
ה מיי' פ"ז מתמידין הל' ו

יב
ו מיי' פי"א מהל' מ"ב

יג
ז מיי' פ"ח ממעילה הל' ה ג ד

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א פ"ג יצא קציר העומר שהוא מצוה מאן תנא שומרי ספיחין וכו'. והשאר שבינתיים נמחק וגרס דתנן ר' ישמעאל:

גליון הש"ס

(א) ע' ש"ק וע' תוס' מנחו' ד' פג ע"ב ד"ה שומרי: (ב) ע' ש"ק וע' תוס' מעיל' ד' יד ע"א ד"ה בונין ותוספות ב"ק ד' צו ע"ב ד"ה אומ':

מסורת הש"ס

מנחות סג ב

כלים פ"א מ"ו

ירושלמי שביעית פ"א הלכה ב

ע' הוספות מנחות פ"י ע' מעילה יד ע"ב

תוס' הרי"ד

ביצד הוא עושה. עי' בתוס' ז"ל במס' מעילה דף י"ד ע"א ד"ה בונין דמתרומת הלשכה שפיר נתחלל על המלאכה ומביאין ראי' ממגי' ספר העזרה עי"ש ולע"ג מהך סוגיא דהכא מוכח דאפילו מתרומת הלשכה אין מתחלל על המלאכה וכיצד היו משלמין להמגי' סופרים הוא כמו לשומרין דשביעית קודם שגמרו היו נוטלין מעות משולחני בהקפה ופורעין להן אח"כ וצ"ע:

ביצד הוא עושה נוטל דמים מן השולחני ונותן לקוצרין ולשומרין עד שלא יקרב העומר ומביא מעות מתרומת הלשכה ומחללין עליו וטבות כן ר' אחא בשם ר' בא כל מה שיתן הן הן דמיו משעה הראשונה ע"כ. וכדי להבין זאת הסוגיא נקדים לזה סוגית הש"ס בבבלי במס' ע"ז דף ס"ב וס"ג ועי"י אלו ב' הסוגיות נבואה בע"ה לעומק הענין הכא והתם גרסינן שם דף ס"ב ע"ב דבי ר' ינאי יזפי פירות שביעית משכיחים ופרעי להו בשמינית אתו לקמי' דר' יוחנן אמר להו יאות הן עבדין וכנגדן בתמן יותר פירש"י ז"ל כיון דהשתא שעתא לא הוי שכך בעין כמו חליפין נינהו ולא חיילא קדושת שביעית עלייהו עכ"ל ז"ל מתיב ר"מ אומר אדם למחריו ולפועליו שלו ואכלו בדינר זה באו ושתו בדינר זה ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום י"נ פרש"י ז"ל לא משום שביעית שמא יקנו בו פירות שביעית מן השוק למוכרים ותניא במס' סוכה דף ל"ט אין מוסרין לע"ה דמי פירות שביעית יותר מג' סעודות ולא משום מעשרות דהם ע"ה הם ויקנו שאינו מעושר ונמצא זה מאכילן דהא איהו לא ספי להו מידי אלא פריטי יהיב להו וכו' ואני פורע הוי איהו לוקח האיסור ומאכילן דהשתא לא סלק נפשי' מינייהו בפריטי עכ"ל ז"ל תרגמה ר"מ במכוני המקיפו דמשתעבד לי' כיון דאורמי' לאקופיה קני ליה דינר גבי' פרש"י ז"ל דמשתעבד ליה בעס"ב משעתא דיהיב מכוני פירי והוי כנותן מיד ליד כו' הילכך חליפי נינהו אבל הכא דבי ר"י כיון דלאו מכוני המקיפו הוא לא סמכי' דעתייהו כולי האי ולא משתעבדי להו דבי ר"י הילכך כי פרעי לאח"ז לאו חליפי שביעית נינהו עכ"ל ז"ל וכו' ליפלוג ולתני בדידה בד"א במכוני המקיפו כו' ופרש"י ז"ל ליפלוג ולתני סיתירא אפילו בדלא סלק וכגון באו ואכלו ואני פורע ובמכוני שאין מקיפו דלא משתעבד לי' האי בעס"ב מידי וכ"ש היכא דנסתלק לגמרי עכ"ל

שנויי נוסחאות (סו"ב) ומן חוצה בד"ו ומחוצה. (סו"ג) לחם בד"ו הלחם. (סו"ד) רב בד"ו ר'. חונה בבבלי הונא. (סו"ה) דר' ישמעאל אומר בבבלי דאמר. (סו"ט) לחם בד"ו הלחם. (סו"י) חייא בד"ו חינא ובבבלי רב הונא. ירמיה דרבי בבבלי ירמיה דאמר רבי. (סוי"ד) ר' ישמעאל כדעתיה כו' עד שהוא מצוה בד"ו כ"ז ליתא. (סוי"ח) יוסה בד"ס אסי. היא בד"ו היא ליתא. (סוי"ט) אותן בד"ו אותו. (סו"כ) שיזרע בתחילה רב בד"ו שיזרע לכן בתחילה רבי ובבבלי לזרוע לכתחלה ר'. (סוכ"א) קומי בבבלי קדם. (סוכ"ג) נוטל בד"ס מביא. (סוכ"ה) ומביא בד"ו מביא. מעות מתרומת הלשכה בבבלי מתרומת הלשכה מעות. ומחללין בד"ו ומחללן. (סוכ"ו) וטבות כן בד"ו וטבו כן ובד"ס טיבחו בן. ר' יוסי בשם כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא. בשם רבי בא בבבלי ליתא. (סוכ"ח) בפתחי בד"ס במפתחי. נוטל בבבלי מביא. (סוכ"ט) משולחני בבבלי מן השולחני. (סו"ל) הדימוס ומשניתן על הדימוס מביא בד"ו הדימוס אחר כך מביא. (סול"א) ומחללין בד"ו ומחללן. וטבת כן בד"ו וטבא היא כן ובד"ס טיבחי כן. (סול"ב) ר' יוסי בד"ס ליתא. בשם ר' אחא כ"ה בבבלי ובד"ס ליתא מלת בשם ובד"ו כ"ז ליתא. בי רבי בון בשם שמואל בבבלי ליתא ובד"ס בשם ר' אילא. (סול"ג) דמיה בבבלי הדמים.

עמודי ירושלים

לא נמצא כקומץ על השירים כו' עי' בקרבן העדה. אולם מצאתי לרבינו הראב"ד בביאורו לת"כ (פ' בהר פ"א) שהעתיק הירושלמי הזה וכתב וז"ל פי' על משנת שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה קא מקשה וש"מ דספיחין אסורין בשביעית לגמרי עכ"ל מבואר דפי' הירושלמי דקאי על ספיחין. ובהיות כן י"ל דהירושלמי קאי בשיטת חכמים דסוברים דספיחין אסורין רק מד"ס וכמו שכן פסק הר"מ (פ"ד מה' שמיטה ה"ב) א"כ י"ל דלא אסרינן משום משקה האסור לישראל רק היכא שיש איסורא דאורייתא ולא באיסורא דרבנן. אולם גם לפ"ד הקה"ע נק"מ עפ"י מ"ש התוס' במנחות דפ"ד דבעומר לא אמרינן משקה המותר כו' כיון דהותר קך בכל שנה דיקרב מן

טוב ירושלים

וע"ע פסחים פ"ד ה"א דאומר הכ"ע עלים למזבח כו' וכ"א בחגיגה פ"ב ה' ד': מתניתא פליגי על ר' יוסי כו'. כן הוא במג"ת פה ומ"ש מלות "ועוד מן הדא דתניא" ע"ש דהדא ברייתא היא וכן היא בתוספתא פ"א דמגילתין. ומש"כ בתקין תדתין דברייתא זו הובאה בבבלי תענית י"ב א' ובערובין מ"א א', במ"כ נ"ד דסיפא דברייתא הוא דמייתי שם. אך הרישא נזכרת ג"כ בלשון אחר בבבלי ר"ה י"ט ע"ב:

הגהות מהר"ם יפ"מ רב הונא בשם רבי ירמיה דר"י וכו'. נ"ב נ"ל רב הונא בשם רבי ירמיה דר"י וכו'.

מסורת הש"ס

כתובות קו ב קדושין נד

כתובות שם

מנחות ל

יומא מב א וירושלמי שם פ"ד ה"ב

כתובות קו א

פ"ש קה א

שם קו א

הלכה ב מתני׳

א פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה ב כבש פרה וכבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו ואמת המים *וחומות העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה אבא שאול אומר כבש פרה כהנים גדולים עושין משל עצמן *מותר שירי לשכה מה היו עושין בהן לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי רבי ישמעאל רבי עקיבה אומר אין משתכרין בשל הקדש ג אף לא משל עניים מותר התרומה מה היו עושין בה רקועי זהב ציפוי לבית קודש הקדשים רבי ישמעאל אומר מותר הפירות קיץ המזבח מותר תרומה לכלי שרת רבי עקיבה אומר ד מותר תרומה לקיץ המזבח מותר נסכים לכלי שרת רבי חנינה סגן הכהנים אומר ה מותר *נסכים קיץ המזבח מותר התרומה לכלי שרת זה וזה לא היו מודים בפירות: **גמ׳** כבש פרה כו׳. ר׳ ישמעאל בר נחמן בשם רבי יונתן (נתן) ג׳ לשונות הן *של שעיר בסלע ו של מצורע בשקל ז של פרה בשתי סלעים רבי חוניה דברת חוורין רבי בא בר זבדא בשם רבי שמעון בן חלפתא של פרה בשתי סלעים ומחצה ואית דמפקין לישנא בעשרה זוז (מותר שירי לשכה כו׳) *ר׳ יהודא בשם ר׳ שמואל ח תלמידי חכמים המלמדין את הכהנים הלכות שחיטה הלכות קבלה הלכות זריקה נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רבי יצחק בר רדיפה בשם רבי אימי מבקרי מומי קדשים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רבי אחא ר׳ תנחום בר חייה בשם ר׳ שמלאי ט מגיהי ספר העזרה א (ס"א ספר עזרא) נוטלין שכרן מתרומת הלשכה *גידל בר בנימין בשם ר׳ אסי שני דייני גזילות נוטלין שכרן מתרומת הלשכה *שמואל אמר נשים האורגות

קרבן העדה

הלכה ב מתני׳ פרה אדומה ושעיר המשתלח לעזאזל באין מתרומת הלשכה. אף על גב דפרה אינה נשחטת בעזרה באה מתרומת הלשכה דחטאת קרייה רחמנא ושעיר המשתלח לפי שצריך ליקח שני שעירים ואין ידוע על איזה מהם יעלה הגורל לה׳: ולשון של זהורית. שני תולעת שמשליכין אל תוך שריפת הפרה וה"ה לעץ ארז ואזוב אלא נקט לשון של זהורית לבד לחלק בין לשון של זהורית זה ללשון של שעיר המשתלח: כבש פרה. שהיו עושין שני גשרים זה ע"ג זה מפני קבר התהום מהר הבית להר המשחה ועליהן היו מוליאין את הפרה: וכבש שעיר. שהיו עושין כמין גשר ועליו היה הולך המשלח את השעיר מפני הבבליים שהיו תולשים בשערו ואומרין טול וצא שלא תשהא עונותינו: ולשון שבין קרניו. לידע אם הלבין ונתכפרו עונותיהן של ישראל והני אינן צורך קרבן לפיכך אינן באין מתרומה שהופרשה לשם קרבנות אלא ממה שנשתייר בלשכה אחר הפרשת התרומה: ואמת המים. העוברת בעזרה אם צריכין תיקון: וכל צרכי העיר. לחפור בורות שיחין ומערות ותיקון רחובותיה ושווקים ושמירת העיר: מותר שירי הלשכה. מה שנשאר אחר שנעשה מהן תיקון צרכי העיר: לוקחין מהן יינות שמנים וסלתות. ומוכרין אותן למי שצריך יין לנסכים ושמנים למנחות: אין משתכרין בשל הקדש. שאין עניות במקום עשירות וגנאי הוא להקדש: ואף לא בשל עניים. דלמא מתרמי עני וליכא למיתב ליה: מותר התרומה. היינו מה שנשאר בקופות בר"ח חודש ניסן שאז מביאין קרבנות מתרומה חדשה: ציפוי לבית קדשי קדשים. לרצפה ולכותלים: מותר הפירות. מפרש בגמ׳: קיץ למזבח. כשהמזבח בטל מביאים מהן עולות כמו שדרך בני אדם להעלות מיני מתיקה על השלחן בגמר סעודתם כך אחר שגמרו להביא חובת היום מביאין עולות הללו כשאין נדרים ונדבות והמזבח בטל: מותר תרומה לקיץ המזבח. שלצורך קרבנות הופרשה: מותר הנסכים. מפרש בגמרא: מותר נסכים לקיץ המזבח. שהנסכים כליל והעולה כליל: זה וזה. ר"ע ור"ח:

גמ׳ של שעיר המשתלח. דבעי חלוקה כדתנן ביומא מה היה עושה חציו קשר בסלע וחציו קשר בקרניו לפיכך היה משקלו סלע: ושל מצורע. דלא צריך חלוקה די לו בשקל: ושל פרה. דבעי כובד ליפול אל תוך שריפת הפרה בעיא משקל שני סלעים: ואית דמפקין לישנא. כלומר יש אומרים בלשון אחר של פרה בי׳ זוזין והייננו הך דסלע ד׳ זוזין ושני סלעין ומחצה הן י׳ זוזין: מבקרי מומי קדשים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. דאילו ליטול שכר מכל בהמה בפני עצמה אסור דתנן הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו הלכך נוטל מתרומת הלשכה תהיה הבהמה תמימה או בעלת מום אין לו תועלת: שני דייני גזילות. שבירושלים: האורגות

פני משה

הלכה ב מתני׳ פרה. אדומה ושעיר המשתלח וכן לשון של זהורית שהיו קושרין בראש שעיר המשתלח בין קרניו לסימן כדתנן פ"ד דיומא ואח"כ כשהיו משלחין את השעיר היו קושרין את הלשון זהורית בפתחו של אולם כדאמרו׳ בפרק שני שעירי בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ וכו׳ אלו הכל היו באין מתרומת הלשכה: כבש הפרה. שהיו עושין כבש מהר הבית להר המשחה כיפין ע"ג כיפין וכיפה כנגד האוטם מפני קבר התהום כדתנן בפ׳ ג׳ דפרה וכבש שעיר המשתלח שהיו עושין מפני הבבלים כדתנן בפרק שני שעירי ולשון שבין קרניו זהו אחר שהתקינו שיהא קושר חציו של הלשון בסלע וחציו קושרו בין קרניו כדתנן שם. ואמת המים העוברת בעזרה וחומת העיר וכו׳ צרכי העיר לתקן הרחובות והשווקים ולחפור בורות וכיוצא בהן כל אלו הואיל ואינן נעשין לצורך הקרבנות גופן אינן באין אלא משירי הלשכה: אבא שאול אומר וכו׳. ואין הלכה כאבא שאול:

גמ׳ שלשה לשונות הן וכו׳. כתוב זה לעיל בפ"ד דיומא בהלכה ב׳ וע"ש: תלמידי חכמים וכו׳. כל אלו לצורך גופו של הקדש ונוטלין שכרן מתרומת הלשכה: שני דייני גזילות. שהיו בירושלים כדתנינן בפ"ג דכתובות נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ונשים האורגות

עין משפט נר מצוה

יד א מיי׳ פ"ד משקלים ה"א

טו ב מיי׳ שם הלכה ח

טז ג טוש"ע יו"ד סי׳ רנט ס"א בהג"ה

יז ד מיי׳ שם הלכה ט

יח ה מיי׳ פ"ז מכלי המקדש הלכה יג ובהשגות וכ"מ

יט ו מיי׳ פ"א מטומאת צרעת הלכה א

כ ז מיי׳ פ"ג מפרה ה"ב

כא ח מיי׳ פ"ד משקלים ה"ד

כב ט מיי׳ שם ה"ו

כג י מיי׳ שם הלכה ב

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ספר העזרה כצ"ל ועי׳ רש"י כתובות (קו.) ד"ה מגיהי ספרים של כל אדם ואדם. וע׳ במ"ק (יח:) אפילו בספר עזרה פירש"י שהיה להם ס"ת שממנו מגיהים שאר ס"ת. והריטב"א פי׳ שם ס"ת שהיה כ"ג קורא בעזרה ביוה"כ. וע׳ רמב"ם וב"י שם. וני׳ עזרה ס"ם הוא דשל עזרה ודאי א"צ להגיה שהוי׳ כל התורה עוברת על פיו וכל סדר כתיבת התורה ממנו קבלנו:

תוס׳ הרי"ד

עכ"ל ועי׳ שם בגמ׳ עד סוף הסוגיא ובתוס׳ ז"ל ד"ה ואינו פי׳ בקונטרס שמא ימסור דמים הללו למי שחשוד על השביעית ותניא אין מוסרין לע"ה דמי פירות שביעית ופריך הכי מדקאסר באגו ואכלו ואני פורע אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע ונקראים דמי שביעית ואע"פ שכבר אכלום כ"כ דבי ר"י כי קפרעי דמי שביעית הם וקשה מי הזקיקו לשנות פירות שביעית ממעשר וי"ג שהטעם מפני שנראה כמאכיל לפועליו דבר שאינו מעושר או י"ל ה"נ הי׳ לו לפרש שמאכיל שביעית לפועליו ונמלא פורע חובו מפירות שביעית ועוד כו׳ דלמא לאחר הביעור ואיסורא משום דנכנס מפירות שביעית בשעת האיסור וכו׳ א"ו אע"ג דנשתעבד אינו נתפס באיסור אתכן כלל וה"ה לדבי ר׳ ינאי אע"ג דמשתעבדי כו׳ לכן נראה לרבינו יצחק ז"ל לפרש ואינו מושם משום שביעית משום פורע חובו מפירות שביעית כו׳ אבל אמר ואני פורע מושם משום שביעית שהוא כאילו לקחם בעה"ב לעצמו ונתן לפועליו ונמלא פורע חובו מפירות שביעית והשתא כו׳ אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע ואי איתא דב״למא לא חשיב דמי פירות שביעית בכה"ג שפורע אחר שכלו הפירות מן העולם גם בכאן לא הי׳ לנו למשבם כאילו לקחם בעה"ב לעצמו ונתנן לפועליו מאחר שהן לוקחין הפירות מבית החנוני והוא פורע המעות לאחר שאכלום וכו׳ עכ"ל ז"ל:

ונראה לפענ"ד לתרץ שיטת רש"י ז"ל מהקושיא שהק׳ רבותינו בעלי התוס׳ ז"ל עליו דמי הזקיקו לשנות פירות שביעית ממעשרות וי"ג שלא בפשיטות קשה כדפירשו בתוס׳ ז"ל דאי איתא דבעלמא לא חשיב דמי פירות שביעית בכה"ג שפורע אחר שכלו הפירות מן העולם גם בכאן לא הי׳ לנו למשבם כאילו לקחם בעה"ב לעצמו ונתנן לפועליו מאחר שהן לוקחין פירות שביעית מבית החנוני והוא פורע המעות לאחר שאכלום ובאמת קושיא גדולה ועצומה היא דכיון דחשיב כאילו לקח בעה"ב ונתן לפועליו אלמא דהוי הוא הלוקח וחשיב הדמים שפרע הוא בעד הפירות ממילא הוי דמי שביעית ונראה לפענ"ד לתרץ זאת בהקדם עוד קושיא שקשה לפענ"ד על שיטת בעל התרומות ז"ל מובא בב"י ז"ל בחו"מ ס"ס ל"ו הא דקי"ל דאשה שלותה בעל לוקח הוי ופטור מלשלם חוב שלותה האשה ומ"מ אם אותן המעות בעין או אותן שבאו מממתם קיים בעין ת"י שבעל המלוה נפרע מהם וכן סברת הראשונים ז"ל עי"ש וע"כ כתב הב"ש ז"ל באה"ע סי׳ צ׳ דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה דשבעל מוליא מיד הלקוחות אבל המעות הללו שנתן לה הלוקח אם איתנייהו בעינייהו או שהכניסה לו קרקע בעד הדמים הללו והקרקע או המטלטלין שהכניסה לו מממת המעות הללו הן בעין הלוקח גובה מהן וכ"כ הנימו"י ז"ל ס"פ יש נוחלין עי"ש ולפ"ז קשה מכך סוגיא דלמה לו לר"ח לתרוצי דהכא בברייתא מיירי בחנוני שמקיפו דהוי החליפין בעין אבל כשאין החליפין בעין לא הוי חליפין אלא פורע חוב ליימא כמו דאמרינן מעיקרא דאפילו אינן בעין מ"מ חשיב חליפין ולעולם השיעבוד אינו עושה אותו חליפין בעין ורק דהכא מעשה דר׳ ינאי דלא נשתעבד כלל כדפרש"י ז"ל בחנוני שאינו מקיפו לא משתעבד מיד עי׳ בפרש"י ז"ל ד"ה ליפלוג. וכיון דלא נשתעבד כלל לא הוי רק מתנה ופשיטא דלא הוי חליפין אבל בהכא בברייתא דפועלין דאף דמיירי בחנוני שאינו מקיפו ולא מבתעבד כלל לפרוע החוב שלהם מ"מ כיון דהפעולה שעשו לו קיים אכלו הוי דבר שבא מממתו דעבור המזונות שנתן החנוני להפועל הכנים א"כ הפועל פעולתו להבע"ב והרי הפעולה קיים אכלו ע"כ מחויב לשלם החוב להחנוני משום דדבר הבא מממתו קיים דהא אילו הפירות הי׳ קיים בעין אכלו פשיטא בל"ם כלל דמחויב להחזיר להחנוני דאף שפטור לשלם חוב של הפועלים דאינו משועבד בחנוני שאינו מקיפו מ"מ אילו הפירות קיים אכלו פשיטא דחייב לשלם להחנוני וכמו כן גם כשהבא מממתו הוא אכלו קיים בעין פשיטא דחייב לשלם החוב שע"י נכנס הבא מממתו אכלו וע"כ הוי חליפין אף כשאינן בעין ולא חשיב פריעת חוב אלא חליפין דהא מחויב לשלם בעד הפירות ואפילו כשאין בעין נמי חשיב חליפין כמו דקס"ד ואך הכא בדבי ר׳ ינאי דאינו מחויב כלל ואינו משועבד מאומה הוי מתנה ולא חליפין ולמה לן לחדש דשיעבוד הוי חליפי בעין דבר חדש דלא כמו דאמרינן לעיל גבי אתנן דשיעבוד לא הוי בעין ולא לפי המסקנא דאקדיש לו דינר ורק בדבר"י לא משועבד כלל כיון דאסקי׳ אדעתא דבדבי ר"י אינו משועבד כלל למה לו לחדש דהשיעבוד עושה החליפין בעין דאפילו הי׳ כמו דקס"ד דהשיעבוד אינו חשיב בעין אך מ"מ אפילו אינו בעין נמי חשיב חליפין כימא השתא ג"כ כן דאפילו חליפין דאינן בעין נמי חשיב חליפין וע"כ אסור ורק בדבר"י לא נשתעבד כלל והוי מתנה בעלמא ולא חליפין אבל כשנשתעבד ואינו מתנה חשיב חליפין אפילו אינו בעין וכי תימא כיון דבחנוני שאינו מקיפו לא משתעבד א"כ גבי פועלין נמי הוי מתנה ז"א דגבי פועלין לא הוי מתנה ולא חוב דשיעבוד ממנו דבר הבא מממתו אכלו הוא ואפילו דפטור לפרוע חוב שלהן מ"מ כשהבא מממתו נכנס אכלו חייב לשלם א"כ חשיב חליפין אפילו אינן בעין כמו דקס"ד ולמה לן לחדש דהשיעבוד עושה חליפין בעין דקני לי׳ דינר גביה והוי כנותן מיד ליד בעין דאפילו השיעבוד לא הוי בעין ולא שניא לן בין שנשתעבד מיד ליד או לא דאפילו דנשתעבד א"כ כשאין בעין נמי חשיב חליפין דהא מעיקרא דס"ד דאפילו דנשתעבד מעיקרא מ"מ לא חשיב בעין א"כ לא שניא לן

שנויי נוסחאות

(סו"ד) וחומות כד"ו וחומת. (ס"ו) עושין משל כד"ו עושין אותו משל. (סו"ז) בהן לוקחין בהן כד"ס בה לוקחין בה. (סו"י) אף לא משל נבבלי ולא בשל. (סוי"א) רקועי זהב כד"ס רקועי פחים. (סוי"ב) ישמעאל כד"ס שמעון. (סוי"ג) המזבח מותר תרומה נבבלי למזבח ומותר התרומה. (סוי"ד) לקיץ כד"ו קיץ. המזבח מותר נבבלי למזבח ומותר. (סוט"ו) חנינה כד"ו חנניה. (סוט"ז) המזבח מותר נבבלי למזבח ומותר. התרומה כד"ו תרומה. (סוי"ז) כבש פרה כו׳ כד"ו פרה ושעיר כו׳. ר׳ ישמעאל כד"ו ר׳ שמואל ונבבלי רב שמואל. (סוי"ח) נחמן בשם ר׳ יונתן נבבלי נחמני בשם ר׳ נתן. שעיר בסלע נבבלי שעיר המשתלח בסלע. (סוי"ט) ר׳ חוניה דברת חוורין נבבלי ליתא. בא נבבלי ביבא וכד"ס רב ביבי. (סו"כ) חלפתא כד"ו חלפותא ונבבלי תחליפא. (סוכ"א) מותר שירי לשכה כו׳ כ"ה נבבלי וכד"ו ליתא. ר׳ יהודא כד"ו רב יהודה ונבבלי א"ר הונא. ר׳ כד"ו ליתא. (סוכ"ג) רבי כד"ס ליתא. בשם רבי אימי כד"ו בשם אימי ונבבלי כ"ז ליתא וכד"ס בשם ר׳ אמי. מבקרי נבבלי אמר מבקרי. (סוכ"ס) העזרה נבבלי עזרא. גידל כד"ו גידול וכד"ס גדול. בנימין נבבלי מניומי. ר׳ כד"ו ליתא. (סוכ"ו) אסי שני נבבלי אסי אמר שני. גזילות נבבלי גזירות. מתרומת נסרי"ר משירי.

עמודי ירושלים

מן הסדס והותר לגמרי. ובקרבן העדה רמז לדברי התוס׳ וא"כ קושיתו מעיקרא לק"מ. וצ"ל דדחה דברי התוס׳ דזה לא נקרא מגוותו בכך כיון שיגוור שיהיה היתר ורא׳ מדלא משנינן במנחות ד"ה דמיירי היכא דליכא רק טריפה. אולם הא ליתא דהא כתבו התוס׳ דכיון דחזינן דהותר בעומר אף דלא יגוור רק בחדש דהוי איסורא א"כ שוב הותר לגמרי אף היכא דאיכא איסורא דשביעית וע"כ אין ראיה מטריפה דשם לא מצינו דהותרה וא"ש:

הגהות מהר"ם יפ"ם

רבי ישמעאל אומר מותר המזבח קיץ המזבח. נ"ב נ"ל לקיץ המזבח.

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ד מהל' שקלים הל' א

כה ב מיי' שם הלכה ב

כו ג מיי' שם הלכה ח

הגהות הגאון בהר"א ווילנא

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

האורגות בפרוכת נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רב חונה אמר מתרומת בדק הבית מה פליג שמואל (א) עבד ליה א כקרבן רב חונה עבד ליה כבניין אמר רבי חזקיה תנא ר' יהודה (גרוגרות) גדגדות *הקטרת וכל קרבנות הציבור א באין מתרומת הלשכה מזבח הזהב וכל כלי שרת ב באין ממותר נסכים ג מזבח העולה והיכל והעזרות ב באין משירי הלשכה חוץ לעזרות באין מלשכת בדק הבית והא תני אבני ג המזבח ההיכל והעזרות מועלין בהן וכי יש מעילה בשיריים ד אלא כר"מ *דר' מאיר אמר מועלין בשיריים א"ר חייא (חיננא) כלום אמר ר"מ אלא בתוך שנתו והכא חוץ לשנתו אנן קיימין א"ר חזקיה תנא רבי יהודה *גדגניות השלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבים את הקרבנות דברי ר"מ וחכ"א ה אין לך מעכב את הקרבן אלא (ב) הכיור והכן בלבד *ולא כן א"ר אליעזר ור' יוסי בן חנינה תריהון אמרין כל הן דכתיב נכח מעכב צלע אינו מעכב ואמר רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן ואפילו צלע מעכב ואמר ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן ואפי' שימה מעכב א"ר חנינא (ג) כאן בעבודות שבפנים כאן בעבודות שבחוץ אמר רבי חנינא שחצית גדולה היתה בבני כהנים גדולים *שיותר מששים ככרי זהב (ס"א כסף) היו מוציאין בה שהיה כבשה של פרה עומד ולא היה אחד מהן מוציא פרתו בכבשו של חבירו אלא סותרו ובונה אותו משלו התיב רבי עולא קומי רבי מנא והא תני שמעון הצדיק שתי פרות עשה לא בכבש שהוציא את זו הוציא את זו אית לך למימר שמעון הצדיק שחץ היה מאי כדון על שם מעלה היא בפרה סילסול היא בפרה תני זיזין וכתלים היו יוצאין מכאן ומכאן כדי (ד) שלא [יצאו ו] יציצו הכהנים ויטמאו: ר' עקיבא אומר אין משתכרין כו':

אלא

פני משה

האורגות בפרכת פליגי בה שמואל אמר וכו' ומפרש מה פליג כלומר במאי פליגי: שמואל עבד לה כקרבן. גיפו שבא מתרומת הלשכה ורב הונא עבד לה כבנין שאינו בא אלא מקדשי בדק הבית: תנא ר' יהודה גרוגרות. כך היה שמו ונזכר כמה פעמים בש"ס הזה: הקטרת וכו'. כלומר הקטרת הוא בכלל כל הקרבנות לבור ובאין מתרומת הלשכה: מזבח הזהב וכו' ממותרי נסכים. כדתנן לקמן בפרקין לר"ע מותר נסכים לכלי שרת: מזבח העולה. שהוא בנין וכן לבנין ההיכל והעזרות עלמן באין משירי לשכה והוא הצריך לבנין חוץ לעזרות באין מלשכות שיש בהן נדבות לבדק הבית: והא תני אבני המזבח וכו' מועלין בהן ואם משירי הלשכה הן באין וכי יש מעילה בשיריים: אלא כר"מ. בסוף פרק דלעיל דאמר מועלין בשירים: אמר רבי חנינא. לא היא דכלום אמר ר"מ דמועלין בשיריים אלא בתוך שנתו של שקלי הלשכה כדקאמר התם טעמא שמא ילטרכו להן בסוף והיינו באותה השנה שעדיין אין כאן מתרומה הדשה וכשכלו השקלים מן התרומה היו לריכין להביא הקרבנות משירי הלשכה והלכך ס"ל דמועלין בשיריים והכא דקאמר אבני המזבח וכו' מועלין בהן בחוץ לשנתו אנן קיימין כלומר דלעולם מועלין בהן קאמר ולא מיתוקמא כר"מ: אמר רבי חזקיה. עוד בשם רבי יהודה גרוגרות: השלחן וכו' מעכבין את הקרבן. כלומר מקומן מעכב שכל זמן שאינם על מקומן שראוין להיות שם השלחן בלפון והמנורה בדרום ומזבח הזהב בהיכל ומזבח העולה לפני פתח אהל מועד אין יכולין להקריב קרבן: אין לך מעכב את הקרבן אלא הכיור והכן בלבד. בין אהל מועד ובין המזבח כדכתיב ומפני שלריך שיהו שם לקידוש ידים ורגלים מקודם כדכתיב בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו': ולא כן אמר ר"א וכו' כל הן דכתיב נכח מעכב צלע אינו מעכב. בפרשת תרומה בליווי כתיב ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנורה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על צלע צפון ומעכב במנורה הואיל וכתיב ביה נכח וכן מצינו בהקמת המשכן דכתיב וישם את המנורה באהל מועד נכח השלחן וגו' אבל השלחן דלא כתיב ביה אלא על צלע בלחוד אין מקומו מעכב. ורבי אילא אמר אפילו במקום דכתיב שימה מעכבת וכגון בשלחן דכתיב ושמת את השלחן וגו' וקשיא מהאי דהחכמים דאמרי אין לך מעכב אלא הכיור והכן בלבד: כאן בעבודות שבפנים. בהיכל כגון קטרת שבכל יום ונרות המנורה ולחם הפנים על השלחן באותן הוא דפליגי מה שמעכב ומה שאינו מעכב וכאן בעבודות שבחוץ על מזבח החילון בהא הוא דקאמרי אין לך מעכב אלא הכיור והכן בלבד: שחצית. גסות הרוח גדולה היתה בבני כ"ג שהיו מוציאין ממון רב בזה שיותר מששים ככרי זהב וכו' וכל כך למה שיהא נקרא על שמו: והא תני שמעון הצדיק וכו'. וכי אית לך מימר שמעון הצדיק שחץ היה ח"ו: מאי כדון. אלא מ"ט עשו כל אחד ואחד כבש פרה מחדש על שם מעלה וסלסול הוא לפרה וכמו שהיו עושין לשם מעלה בשארי דברים: תני זיזים וכתלים היו יולאין מכאן ומכאן. בלדדי הכבש: כדי שלא יציצו הכהנים ויטמאו. כלומר כשהולכין על הכבש לא יהו נוטין עלמן להוץ לכבש שלא יטמאו באוהל אם יש איזה טומאה תחתיהן בהלדדים לפי שתחת הכבש בלבד לא היה שם השש טומאה דכיפין על כיפין היה נעשה ולפיכך עשו מן הלדדים זיזין וכתלים יולאין למעלה שלא יהו יכולין לנטות ללדדים להציץ:

עיין להלכה ב

הלכה ג מתני'

*מותר שירי הלשכה. מה שנשאר עוד אחר שנעשה מהן הכל דתנינן לעיל: לוקחין בהן ייכות שמנים. שהן לצורך נסכים וסלתות למנחות ומניחין להיות מוכרין למי שצריך להן והשכר נופל להקדש: ר"ע אומר אין משתכרין בשל הקדש. שנגאי הוא להקדש ואין עניות במקום עשירות: אף לא משל עניים. אם גבו איזה נדבה לצורך עניים ואינם מלויים עכשיו לחלק להם אין משתכרין באותו ממון אלא מניחין כך דילמא מיתרמי איזה עני וליכא למיתב ליה והלכה כר"ע:

קרבן העדה

האורגות בפרכת. שבין היכל לקדשי הקדשים: מה פליג. במאי פליגי: ר"י גרוגרות. כך שמו: מזבח הזהב. כלי הוא ולא בנין שאינו מחובר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך נידון ככלי: ממותרי הנסכים. לקמן פ"ה מפורש מה מותר נסכים: מזבח העולה. שהוא בנין: חוץ לעזרות. כל מה שהוא חוץ לעזרת ישראל כגון עזרת נשים והחיל וחומת העיר ומגדלותיה: מועלין בהן. והס"ד דמשירי הלשכה הן באין קשיא וכי יש מעילה בשיריים: ומשני אלא כר"מ. אתיא הך ברייתא: אמר ר' חיננא. אפי' כר"מ לא מלי אתיא: אלא בתוך שנתו. הוא דמועלין בשיריים דשמא ילטרכו לקנות מהן קרבנות ליבור וכדאמרי' לעיל פ"ג ה"ד: והכא חוץ לשנתו אנן קיימין. דבתוך שנתו אסור להוליאן ללורך דברים אחרים דשמא ילטרכו לקרבנות ליבור: מעכבין את הקרבן. שאסור להקריב קרבן אם אין אלו במקומן ויותר נראה שאסור להקריב עליהן קרבן כגון לחם הפנים על השולחן ונרות במנורה וקרבנות על המזבחות וזריקת הדם על הפרוכת וריחוץ ידים ורגלים בכיור: כל הן. כל היכא דכתיב נכח כגון במנורה דכתיב ואת המנורה (תתן) נוכח השלחן: צלע אינו מעכב. כגון בשלחן דכתיב ואת השלחן תתן על צלע לפון אינו מעכב: ואפי' שימה מעכב. כגון ארון ופרוכת ומזבחות דכתיב בהו וישם מעכבין וקשיא עלייהו מהא דאמרו רבנן שאינו מעכב אלא הכיור והכן בלבד: כאן בעבודות שבפנים. כשבא לעבוד בפני' כולם מעכבין אבל בעבודת חוץ אינו מעכב אלא הכיור והכן בלבד: שחצית. גאוה: היו מוליאין. בבנין כבש של פרה ואע"פ שהיתה כבש עומדת היו סותרין אותה ובנו חדשה: אית לך מימר וכו'. וכי אפשר לך לומר על שמעון הצדיק משום גאוה ח"ו עשה שני כבשים אלא ודאי שיש איסור בדבר להוליא שניה בכבש שהוליאו בה פרה אחרת: מאי כדון. וטעמא מאי: סלסול. כבוד: זיזין וכתלין. היו יולאין מכבש הפרה כדי שלא יבאו כהנים ויליו ויבאו ליגע בעוסקים בהפרה ויטמאו אותן:

אלא

תום' הרי"ד

לן בין שנשתעבד מעיקרא לנשתעבד אח"כ אלא כיון דלא הוי מתנה השיב מליפין דמ"ש בין שנשתעבד מעיקרא לנשתעבד אח"כ כיון דהשיעבוד מעיקרא אינו מחשיב לחליפין בעין אלא עיקר הנ"מ. בין אם נשתעבד ללא נשתעבד דכשאינו משתעבד הוי מתנה ולא חליפין וכשנשתעבד חשיב חליפין א"כ מי דחקו לר"ח לאוקמי' בחנוני שמקיפו דכיון דס"ל בשאינו מקיפו לא נשתעבד מידי א"כ ממילא בדבר"י לא חשיב חליפין דהא הוי מתנה ובברייתא בפועלין אף בחנוני שאין מקיפו מ"מ משתעבד לי' משום דבר שבא מממתו נכנס אללו ומה לן דלא נשתעבד בשעת מעשה ולא הוי חליפין בעין דהא אפילו חליפין שאינן בעין נמי חשיב חליפין וממילא כיון דחשיב חליפין הוי הוא הלוקח וכמו דקס"ד ולמה לו למדם השיעבוד מעיקרא הוי חליפין בעין אבל חליפין שאין בעין לא ז"א דאפילו שאין בעין נמי חשיב חליפין וממילא הוי הוא הלוקח ומ"מ לא קשיא על מעשה דבדר"י דהא התם הוי מתנה כיון דממדם דחנוני שאין מקיפו לא נשתעבד מידי ועכשיו לא תיקשי לפלוג וליתני בדידה אבל ע"פ הירושלמי דסוגיא דידן מתורץ שפיר דה"פ דסוגיא דידן דכילד הוא עושה דהא אין הקדש מתחלל על המלאכה כדמפרשי בתום' ז"ל במס' מעילה דף י"ד ע"כ קאמר כילד הוא עושה דהא בעינן שיכנס חילופיו ליד הקדש וכ"ז דלא נכנס חילופיו ביד הקדש לא יצא לחולין והמלאכה לא חשיב נכנס חילופיו דאין הקדש מתחלל על המלאכה ע"כ נוטל מעות מן השולחני בהקפה ונותן לקולרין ולשומרין עד שלא יקרב העומר ומביא מעות מתרומת הלשכה ומחלל עליהן פי' על אותן המעות ופריך ועבות כן כלומר שאין טוב לעשות כן דמאי נכנס חליפיו תמתיו הא ככר המעות של שולחני הוא בידי הקולרים ומשני אמר ר"א בשם ר"ב כל מה שיתן כן כן דמיו מעכשיו הראשונה פי' דהא דמקדש איזה דמים נכנס תמתיו הא מעות השולחני הוא כבר ביד הקולרים ומשני כל מה שיתן פי' זה המעות שנתן לקולרין ולשומרין הן הן המה דמיו של הקדש והוי כמו ליתנא בעלמא הקדש תופס את דמיו פי' דדמיו הוא המעות שנכנס להקדש תמתיו ויש לו להקדש דמיו שנכנס במקומו. להקדש ואין להקשות כיון דהמעות הללו שנתן להקולרין ולשומרין הן המה דמיו של הקדש א"כ נתפסו בקדושה והוי ביד הקולרין והשומרין דמי הקדש ז"א דהוי כמו הקיא דבי ר' ינאי הכא דהחליפין שאינן בעין לא נתפסו בקדושת שביעית ופירשו התום' ז"ל שם בד"ה יאות דלאו דווקא כשאין בעולם אלא אפילו הוין בעולם מ"מ כיון שנכנס השתא לרשות אחרת חשיב חליפין אינן בעין ולא נתפסו בקדושת שביעית וכן לא נתפסו המעות דלהוי דמי עכו"ם כשהעכו"ם מכר העכו"ם לאחר קודם שנתן לו הדמים ואח"כ כשנוטל הדמים חליפי עכו"ם כשהעכו"ם ביד אחר אינו תופס דמיו עי"ש בתום' ז"ל והרא"ש ז"ל שם עי"ש וה"נ דכוותיה כיון דהחליפין הוא כמו שאינו בעין אלא נכנס לרשות אחר אינו תופס את דמיו וע"כ אין לו שום עלה אחרת לשלם להקולרין ולשומרין אלא באופן זה דאם יתן להם מעות הקדש אין הקדש מתחלל על המלאכה אלא ע"י חליפין של ממון אחר ולהחליף עם השולחני תומ"י וליתן להם מעות השולחני ז"א דא"כ נעשה מעות שולחני הקדש והאיך יתן להם מעות הקדש ועל מה יחליף מעות הקדש דעל המלאכה אי אפשר להחליף ע"כ מחליף על מעות השולחני בעת שהמעות כבר נכנס לרשות הפועלים הקולרין

שנויי נוסחאות (שו"א) בפרוכת נוטלין בד"ו בפרכות נוטלות. (שו"ב) חונה בבבלי הונא (וכן בסמוך). אמר בד"ו ליתא. מתרומת בד"ס מלשכת. (שו"ג) ליה בד"ו לה (וכן בסמוך). (שו"ס) גרוגרות כ"ה בד"ו ובד"ס בר גרוגרות ובבבלי גדגרות. (שוי"א) אלא בד"ס לא. דר"מ אמר בבבלי דאמר. (שו"ב) חייא בד"ו חיננא ובבבלי חיתנא. אלא בד"ס לא. (שו"ג) שנתו כו' לשנתו בבבלי שנתה כו' לשנתה. (שו"ד) גדגניות בבבלי גדגדות ובד"ו גרוגרות ובד"ס בר גרוגרת. (שוט"ו) הקרבנות בד"ו הקרבן. (שוט"ו) הכיור והכן בבבלי כיור וכני. (שו"ו) ולא כן א"ר אליעזר בד"ו ולא אמר כן רבי אלעזר. (שו"ט) ואמר בבבלי ליתא. נחמן בד"ס נחמני. יונתן בד"ס נתן. (שו"כ) ואפילו בבבלי אמר אפילו. ואמר ר' בבבלי ורבי ר' בד"ו ליתא. שמואל בר בבבלי ליתא. (שוכ"א) נחמן ואפי' בבבלי נחמני אפילו. מעכב בד"ו מעכבת. חנינא בד"ו חנניה. (שוכ"ב) כאן בד"ו וכאן. (שוכ"ג) חנינא בבבלי חנין. (שוכ"ד) שיותר בבבלי שהיו מוציאין בה יותר. זהב כ"ה בד"ו ובבבלי כסף. היו מוציאין בה בבבלי ליתא. (שוכ"ה) שהיה בד"ו היה ובבבלי ליתא. כבשה בבבלי וכבשה. עומד ולא היה בבבלי הי' עומד שלא יהא. (שוכ"ו) קומי ר' מנא בבבלי קדם ר' מני. (שוכ"ט) למימר בד"ו מימר. (שוכ"ח) תני בבבלי תנינא. (שו"ג) מאי בבבלי מהו. (שול"ב) יצאו כ"ה בבבלי ובד"ו יציצו ולפנינו ערבו ב' הגי'. (שול"ג) ר' עקיבא אומר אין משתכרין כו' בד"ו ליתא.

חדושי הרד"א

שלא יציצו הכהנים כו'. נ"ב פי' פן יהיה טומאה על הארץ והציץ הכהן חוץ לכבש יאהיל על הטומאה, עי' בבבלי פסחים דף פ' ע"א מעשה בשפחתו של מציק א' כו' ובא כהן והציץ ט כו' ועיי"ש בפירש"י:

הגהות מהר"ם יפ"ם

ולא כן אמר רבי אליעזר ורבי יוסי בן חנינא תריהון אמרין. נ"ב צ"ל ולא כן אמר ר"א ורב יוסי בן חנינא תרוייהו אמרין.

מסורת הש"ס

[illegible]

קרבן העדה

אלא אם רצה. לעשות סחורה בשל הקדש ובשל עניים ע"מ שיהיה ההפסד שלו והשכר להקדש מותר: בר זמינא. כך שמו: אתפקיד גביה וכו'. הפקידו אצלו אוצר ופקדון של יתומים: אתא ושאיל לר' מנא. אם מותר לעשות בו סחורה: אמר ליה. אם אתה רוצה שיהא ההפסד לך לבדך והריוח לשניכם שרי דלאו ריבית ממש הוא אלא אבק ריבית ואע"ג דבדיקנו אסור ביתמי לא גזר שלא יכלו מעותיהן וה"ה בשל הקדש לא גזרו: כולה דר' ישמעאל היא. ל"ג ליה והוא נראה מקום על מתני' א"כ ה"ק גם דברי ר"י אלו כדעתיה ברישא: מותר פירות. דקאמר ר"י היינו מה שהשכיר ההקדש והוא ממותר שירי הלשכה כדאר"י לעיל: זו סאה רביעית. דתנן לקמן בפרקין המקבל עליו לספק סלתו' מד' סאין בסלע ועמדו בשלשה יספק מארבע ומה שההקדש משתכר בזה הוא הנקרא מותר נסכים: ברולים. גודש המדה שהיה ההקדש מקבל בגודש ומוכר במחוק: ופריך ולית ליה לרבי חייה בר"י. שהיו ברולי המדות ולדידיה מה היו עושין בהן: מה דנפל לסאה רביעית וכו'. מה שהיו עושין בסאה רביעי' היו עושין בברולי המדות דשניהן נקראין מותר נסכים: ופריך על דעתיה דרחב"י וכו'. בשלמא לרחב"י דאמר מותר הפירות דקאר"י היינו מותר השכר תני שפיר בסיפא זה וזה לא היו מודים בפירות דסברי אין משתכרין בשל הקדש וכדאמר ר"ע לעיל אלא לר"י קשיא דהא תנן לקמן המקבל עליו לספק מד' סאין מד' ולא פליג ר"ע משמע דכ"ע מודים בה והכא תנן זה וזה לא היו מודים בפירות: ומשני לא היו מודין בפירות. שיהיו לקיץ המזבח אבל מודין הן שהפירות לכלי שרת: עד כדון בירולי ציבור

גמרא

אלא אם רצה יהיה ההפסד שלו והשכר להקדש מותר כהדא בר זמינא איתפקד גביה מדל דיתמין אתא ושאל לר' מנא אמר ליה *אין בעית די ההפסדה דידך ואגרה דתרויכון [ה] שרי רבי חייה בר אדא איתפקד גביה מדל דיתמין ועביד כן: מותר פירות כו': (כולה דר' ישמעאל היא) מתני' דר' ישמעאל היא דרבי חייא בר יוסף פתר מתניתא *מותר פירות שכר להקדש מותר נסכים זו סאה רביעית רבי יוחנן פתר מתניתא מותר פירות זו סאה רביעית מותר נסכים לבירוצים ולית ליה לרבי חייה בר יוסף לבירוצים אמר רבי חזקיה מה דנפל לסאה רביעית [ג] נפל לבירוצים על דעתיה דרבי חייה בר יוסף ניחא [ז]אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים לפיכך זה וזה לא היו מודין בפירות על דעתיה דרבי יוחנן קשיא והא תנינן [ג] עמדו מג' יספק מד' ותנינן זה וזה לא היו מודים בפירות לא היו מודים בפירות בקיץ למזבח אבל מודין היו בכלי שרת [א] עד כדון בירוצי ציבור

פני משה

גמ' אלא אם רצה וכו'. טעמא דמתני' לר"ע שאין משתכרין משום שכך יכול להיות הפסד ג"כ ולפיכך אין לוקחין להשתכר אלא אם רצה הגזבר או הגבאי של עניים שאם יהיה הפסד יהיה משלו ואם יהיה שכר להקדש מותר: כהדא בר זמינא נפקד אצלו נכסי יתומים ושאל לר' מנא אם יכול ליטא וליתן בהמעות כדי להרויח ליתומים וא"ל אם אתה רוצה לקבל עליך שאם יהיה הפסד יהא משלך ואם יהיה ריוח תחלקו בין שניכם או מותר: ר' חייא וכו'. ועביד נמי כדר' מנא:

הלכה ד מתני'

*מותר התרומ'. שנותר מן הקופות שיש בהן תרומת הלשכה כדאמרי' בריש פרק דלעיל ואם לא הוצרך לכל מה שיש בהן עד שבא ראש חודש ניסן שאז לוקחין קרבנות מתרומה חדשה ומה היו עושין במותר מהרומה הישנה: רקועי זהב לפוי לבית קדש הקדשים. להגג ולהכתלים: ר' ישמעאל אומר מותר הפירות לקיץ המזבח. כדקאמר בגמ' כולה דר' ישמעאל היא כלומר דר' ישמעאל דהכא לטעמיה אזיל וכדקאמר במתני' דלעיל דמותר שירי הלשכה לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש וזה השכר נקרא מותר הפירות כלומר מה שהותירו במעות להקדש שנשתכרו באותן פירות ולוקחין עולות לקיץ המזבח וזה הוא כשאין נדרים ונדבות ושלא יהא המזבח בטל מביאין עולות הללו ונקרא קיץ המזבח על שם פירות הקיץ כמו תאנים וענבים ששוטחין אותן בקיץ להתייבש בחמה ואוכלין אותן אחר גמר הסעודה כך אחר שגמרו הובא הקרבנות היום מקריבין אלו עולות והן עולות נדבה שבאות משל צבור: ומותר התרומה. ס"ל לר' ישמעאל שהוא לקנות ממנו כלי שרת הצריכין וסמיך ליה אקרא דכתיב בד"ה וככלותם הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וגו' איזהו כסף שיש לו שירים הוי אומר זה תרומת הלשכה: ר"ע אומר מותר תרומה לקיץ המזבח. לפי שהתרומה לצורך קרבנות הופרשה. ומותר נסכים בא לכלי שרת ואיזהו מותר נסכים כהא דתנן בסוף הפרק אחת לשלשים יום משערין את הלשכה שפוסקין את השער הממונה על הנסכים לייניות שמנים וכן לסלתות וזה השער עומד שלשים יום ואם בתוך כך הוקירו הנסכים צריך לספק להן כמו שפסקו עמו בשער הזול ואם הוזלו מספק להן באותו שער הזול והשכר שמשתכר ההקדש בשערים הללו הוא הנקרא מותר נסכים: ר"ה סגן הכהנים אומר וכו'. ומפני שהנסכים כליל הן ועולות קיץ המזבח כליל הן: זה וזה. ר"ה סגן הכהנים ור"ע לא היו מודים בפירות וכדאמר ר"ע לעיל אין משתכרין בשל הקדש והמסקנא דעל כל המותרות תהא ב"ד הוא שיהו לעולת קיץ המזבח והיינו לעולת בהמה אבל לא לעולת העוף שאין עוף בקרבנות הצבור אלא שלכתחלה מצוה שיהו כלי שרת באין ממותר נסכים ולפי שהנסכים מתקדשים בכלי שרת. ואם אין כאן מותר נסכים מביאין כלי שרת מתרומת הלשכה ואם יש עוד מותר מהן מלבד הכלי שרת שלקחו בו מביאין ממנו עולות לקיץ המזבח: גמ' כולה דרבי ישמעאל היא. כלומר לשיטתיה אזיל כדפרישית במתני': רבי חייה בר יוסף פתר מתניתה. להא דקתני מותר פירות מותר נסכים ומפרש ממה הן אלו המותרות: מותר פירות. הוא השכר להקדש ששנינו במתני' דלעיל לרבי ישמעאל ומותר נסכים דקתני בדברי ר"ע ור"ה סגן הכהנים זו סאה רביעית וכדפרישית במתני' כהא דתנינן בסוף הפרק כל המקבל עליו לספק סלתות ונסכים להקדש מארבע סאין בסלע והיקרו ועמדו משלש יספקו מארבע כשער שפסק משלש והוזלו ועמדו מארבע יספק כאותו השער שהוזל מארבע ונמצא סאה רביעית משתכר ההקדש וזהו הנקרא מותר נסכים: רבי יוחנן פתר מתניתא *מותר פירות. דקאמר ר' ישמעאל: זו סאה רביעית. שההקדש משתכר כדאמרן ומותר נסכים דקתני לבירולים הוא דקתני וכאותה ששנינו במנחות בפ' שתי מדות הלח בירוליהן קדש והן כשהכלי מתמלא נופלות בירולין והן קדש וזה הוא הנקרא מותר נסכים: ולית ליה לר' חייה בר יוסף לבירולים. וכי פליג הוא ולית ליה הבירולין קדש הן ומ"מ לא מפרש דזהו מותר נסכים שהרי הבירולין לעולם הן כשהמוכר מוכר נסכים להקדש ונופלות בירולים לאחר שנתמלאו כלי של הקדש ויש בירולים ואפי' עומד זה השער בעצמו כאשר פסקו עמו בתחלה וסאה רביעית אינה אלא אם נשתנה השער ממה שפסקו עמו וא"כ יש לו לפרש בדבר הנוהג לעולם או דנימא דפליג הוא ולא ס"ל דהבירולין קדש הן בתמיה דהרי מתני' הוא שם: אמר ר' חזקיה מה דנפל לסאה רביעית נפל לבירולים. כלומר ודאי אית ליה דהבירולים קדש דכמו דאית ליה אפי' יש כאן יותר סאה אחת שלימה להקדש הוא ומכ"ש דהבירולין שהן דבר מועט שהמוכר בעצמו לא קפיד עליהן וברצונו הוא נותן זה להקדש והיינו דקאמר מה דנפל וכו' וכלומר דמסתמא דין הנופל ונוהג בסאה רביעית שלימה נופל ונוהג ג"כ בבירולין והא דלא מפרש לה ר' חייה בבירולין משום דרבותא קמ"ל שאפי' אם יש כאן סאה רביעית שלימה והיינו כשנשתנה השער ממה שפסקו עם המוכר הרי היא כולה קדשים ומכ"ש הבירולין לעולם שהן של הקדש: על דעתיה דרבי חייה בר יוסף ניחא. הכל כמאי דמפרש דמותר פירות הוא ששנינו במתני' דלעיל השכר להקדש א"כ שפיר הוא דתנינן זה וזה לא היו מודים בפירות לפי שאין משתכרין בשל הקדש ולפיכך לא היו מודים בפירות: על דעתיה דרבי יוחנן. הלא לר' יוחנן דמפרש מותר פירות היינו סאה רביעית קשיא דהא תנינן בסוף פרקין עמדו משלש וכו' סתמא בלי שום פלוגתא ותנינן הכא זה וזה לא היו מודים בפירות בתמיה דא"כ פליגי על המתני' דסוף פרקין וזה לא שמענו דאיכא דפליג בהא: לא היו מודים וכו'. אי משום הא ל"ק לר' יוחנן דאיהו מפרש לה דתנינן זה וזה לא היו מודים להא דקאמר רבי ישמעאל במתני' דידן דמותר פירות והיינו סאה רביעית שנופלת לקיץ המזבח בזה הוא דלא היו מודו לא ר"ע ולא ר"ה סגן הכהנים ולא איירינן בשכר להקדש דמתני' דלעיל כלל דהא כבר שמעי' התם לר"ע דקאמר אין משתכרין בשל הקדש: אבל מודין היו בכלי שרת. כלומר לא שהן שוין בזה לגמרי דהא פליגי בהא במתני' לר"ע מותר נסכים לכלי שרת ולר"ה סגן הכהנים לקיץ המזבח אלא בזה הן שוין דמותר הפירות והיינו סאה רביעית דאין זה לקיץ המזבח אלא לכלי שרת דהכל מודים דלכלי שרת באין ממה שנשתכר ההקדש באותה סאה רביעית שאמרנו ומה דפליגי ר"ע ור"ה סגן הכהנים במתני' היינו בבירולים דזהו מותר נסכים לרבי יוחנן ובהא הוא דפליגי דלר"ע הבירולים ג"כ לכלי שרת הן ומותר התרומה לקיץ המזבח ולר"ה סגן הכהנים הבירולים לקיץ המזבח ומותר התרומה ג"כ לכלי שרת כמו הסאה הרביעית: עד כדון בירולי ציבור

עין משפט נר מצוה

כו
א מיימ' פ"ד ממלוה ולוה הל' יד טוש"ע יו"ד ס' קס סעיף יח *בי"ד לפני'

כח
ב מיימ' פ"ב ממעש"ק

כט
ג מיימ' פ"ו מכלי המקדש ה"ט ופ"ד

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל כעי ר"ח בר בא עד כדון בירוצי ציבור וכו'

ציון ירושלים

זאין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים. עיין [illegible]

תוס' הרי"ד

סקולרין וספומרין ולא שפיר מחליף על המעות ונתחלף במקומו מעות אחר שנכנס להקדש דנשלם דמי סקירה והשמירה דהי' על ההקדש לשלם ומ"מ לא נתפס בקדושה משום דהמחליפין שאינן בעין לא נתפס בקדושה [ומזה הירושלמי ראי' גדולה לשיטת התוס' והרא"ש ז"ל דלאו דווקא מחליפין שאינן בעין הוא דאינן בעולם אלא אפילו ישנן בעולם אך שנכנסו לרשות אחרת הוין מחליפין שאין בעין ולא נתפס בקדושה והרמב"ן ז"ל חולק עליהם ז"ל ומכאן מוכח כדבריהם ז"ל] ועפ"ז מתורץ קושית התוס' ז"ל דמקשין על רש"י ז"ל דמי הוקיקו לשנות פירוש פירות שביעית מפירות דהא כיון דמשיב כאילו שבע"ב לוקח אחר שאכלום כבר ואינן בעולם א"כ ממילא הוי דמי שביעית ז"א דב' ענינים הן דאפילו דמשיב מליפין אפילו כשאינן בעין מ"מ אינו תופס דמיו דמשיבת המליפין ותפיסת דמיו הוי ב' ענינים דמליפין אפילו בעין משיב מליפין אבל מ"מ אינו תופס דמיו בכה"ג דהא ע"כ גבי כל ההקדשות שנעשו אבל הקדש דהא פורעין בכה"ג דמליפי מעות הקדש במעות אחרים שנכנסו לרשות האומנין ומשיב שנכנס מליפיו של הדמים להקדש דכן הן דמיו משעה שנעשה מ"מ אינו נתפס בקדושה דמליפין שאינו בעין אינו תופס דמיו בקדושה וזה ראי' גדולה לשיטת רש"י ז"ל דע"כ דקושית הר"ש מברייתא היא רק משביעית משום שביעית הוא דהוי דמי פירות שביעית אלמא דמליפין שאין בעין

תופס את דמיו אבל מעשרות לא קשה לי' דנהי דנקרא מליפין ולא פריעת חוב אפילו שאינו בעין מ"מ אינו ענין לתפיסת דמיו [וקושיא השני' דהק' בתוס' ז"ל על ר"ש דמנ"ל בטעם הברייתא דהוי משום דמי שביעית דילמא משום פריעת חוב א"כ לאחר הביעור והוי איסור אכילה יש ליישב דלר"ש לא ניחא לאוקמי הברייתא באופן אחד בשביעית דהוא לאחר הביעור אלא בכל גווני שביעית איירי מדנקט סתם ואי משום פורע חובו י"ל דאימתי אסור סכ"מ כשמשלם מפירות שלו והוי לסחורה משא"כ כשמשלם א"כ דמים עבור זה לא נהנה כלום מפירות כן יש ליישב קושיא השני']: **וכיון** דזכינו בעז"ה לזה יש לתרץ קושיתינו ג"כ דהא ע"כ מוכח מאומנין דהקדש בנטילת שכרן דע"כ המליפין שאין בעין אינו נתפס דמיו וקושייתו דר"ש מברייתא דמלינו דתופס את דמיו במליפין שאין בעין והוי קושיא על הסיוע דבי ר' ינאי ואי משכרן של אומני הקדש הוי ראי' למעשה דר' ינאי מ"מ סברייתא קשה ואין לנו רק לתרץ ענין דאיסורא דהך ברייתא אבל אין עלינו לתרץ סתירה בהאי דבר"י אלא עלינו לתרץ אופן איסורא דהאי ברייתא ע"ז משני שפיר. ר"ש לענין איסורא דהאי ברייתא הוא משום שמשועבד לו מעכשיו וקני דינר גבי' והוי כנתן מיד ליד ע"כ הוי מליפי בעין אבל מליפין שאין בעין לא נתפס אבל באומנין דהקדש לא נתפס שכרן דהא התם לא שייך למימר דקני לי' דינר של הקדש בכ"מ

שנויי נוסחאות (בו"א) יהיה בד"ו יהא. (סו"ב) איתפקד בד"ו איתפקיד (וכן בסמוך). (סו"ג) ההפסדה בד"ו הפסדה. (סו"ה) ועביד בד"ו ועבד. מותר פירות כו' בד"ו ליתא. מתני' דר' ישמעאל היא כ"ס בד"ו. (סו"ו) כולה דר' ישמעאל היא בד"ו ליתא. (סו"ז) דרבי בד"ו רבי. (סו"ג) אין משתכרין כו' עד לפיכך. זה בד"ס כ"ו ליתא ובמקומן והא תנינא זה וסוג נגרוס הא דתנינא. בשל בד"ו משל (וכן בסמוך). (סו"ו) והא בד"ו ליתא. (ס"פ"ז) זה וזה בד"ו וזה וזה. (בו"ז) לא היו מודין בפירות בבבלי ובד"ו ליתא. בקיץ למזבח בבבלי לקיץ המזבח. (בו"ח) בבלי שרת בבבלי לכלי שרת.

חדושי הרד"א

אלא אם רצה כו' מותר כו'. י"ל לפ"ז דר"ע מתיר להשתכר בש"ה אם ההפסד שלו ולא של הקדש, א"כ לר"ע מה היו עושין במותר פירות שלא שנשתכרו. זאת ועוד אחרת. שלא בבבלי מס' כתובות דף ק"ז ע"ב מפרש טעמא דר"ע דאין עניות כו' משמע אע"ג דאין הפסד להקדש אעפ"כ אין משתכרין דנמצא הוא להקדש. אלא כ"ש דש"ס אלא אם רצה בלשון שאלה אם רצה יהי' ההפסד שלו והשכר להקדש מותר. כהדא בר זמינא אתפקיד גבי מדל ליתמין כו' א"ל אין בעית דו הפסדא כו' שרי. א"כ השאלה אם בהקדש נמי מותר לעשות כן אליבא דר"ע דס"ל דאין משתכרין בש"ה, אבל אי בעי להפסיד משלו ולא יהיה ההפסד להקדש אי מותר או לא. ע"ז פסים הש"ס דלר"ע אסור להשתכר בהקדש כלל מטעם דאין עניות כו', ולא דמי ליתמי. ודבר זה מוכרח כולה ר' ישמעאל היא. ר"ל דבמתני' תני נמי בשם ר"י ר"י אומר מותר הפירות לקיץ המזבח דר"י אזיל לשיטתו דס"ל

במתני' דהכא מותר שירי לשכה היו לוקחים בהם סלת ושמנים כו' והשכר להקדש לכך תני ר"י דדוקא מותר פירות כו' ואם"ד דלר"ע נמי מותר להשתכר דהיינו אם אין ההפסד להקדש א"כ הו"ל למתני לר"ע מה היו עושין במותר הפירות. אלא ודאי דלר"ע ס"ל דלעולם אין משתכרין בש"ס אעפ"י שאין ההפסד להקדש. ומייתי הש"ס סיוע לדבריו דתני ר' חייא בר יוסף פתר מתניתא מותר פירות שכרו להקדש כו' וקאמר הש"ס על דעתי' דר"ח ב"י ניחא אין משתכרין בש"ס כו' לפיכך זה וזה לא היו מודים בפירות. על דעתי' דר"י קשיא וכו' ואם"ד דלר"ע ס"ל דאם אין ההפסד להקדש מותר להשתכר גם לר"ח ב"י לא ניחא דתנינן זה וזה לא היו מודים בפירות. הא ר"ע נמי ס"ל דאם אין ההקדש מפסיד מותר להשתכר. א"ו דס"ל לר"ע דאין משתכרין כלל. ולפי"ז א"צ להגיה כמו שהגיה המפרש [מוהר"א מפולדא]. אלא כמו שהוא לפנינו בדפוס קראקא. ואימו מן הלורך לססית וקליר. ופי' כש"ס

ציבור ואפילו בירוצי יחיד ולא נמצאו כלי שרת באין משל יחיד כהדא *דתנינן אשה שעשתה כתונת לבנה כשרה ובלבד שתמסרנה לציבור עד כדון בירוצי לח ואפילו בירוצי יבש (?) כההיא *דתנינן תמן א הנסכים א שקדשו בכלי ונמצא הזבח (פסול) אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו ואם (לאו) לנו יופסלו בלינה :

הלכה ג מתני׳

ב *מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על (שכר) מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה [ואם בא חדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה הדשה] ואם לאו מן הישנה : **גמ׳** ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש כיצד הוא עושה *אמר רבי שמעון בר ביסנא מביא מעות ומחללן על הבניין ומביא קטורת ומחלל עליהן ונותנים אותה לאומנין בשכרן ב אותן המעות מה יעשה בהן רבי אומר אני ינתנו לבית גרמו ולבית אבטינס שהיו בקיאין בפיטום הקטורת ובמעשה לחם הפנים א״ר שמואל בר רב יצחק והן שיהו חייבין ג להן מעות משעה ראשונה רבי חייה בר בא בעי

פני משה

ציבור. זה שמענו ממה דאמרן ממה שהקדש מתכשר מהבירוצים והוא של צבור: ואפי׳ בירוצי יחיד. בניחותא כלומר דהדין כן אף ביחיד שהביא נסכים והבירוצים נופלין ג״כ להקדש הן ולכלי שרת: ופריך ולא נמצאו כלי שרת באין משל יחיד בתמיה ומשני כהדא דתני וכו׳. וכדמייתי לה לעיל בהלכה א׳ וה״נ ובלבד שימסרם לצבור לאותן הבירוצים: עד כדון. שמענו בבירוצי לח מה היו עושין בהן כהא דלעיל: ואפי׳ בירוצי יבש. נמי בכלל שהן בירוצי הסלתות שהן ג״כ של הקדש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכהאי דתנינן בפרק התודה נסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול וכו׳ וה״נ בבירוצים כדתני בתוספתא דמנחות בפ״י בירוצי המדות הללו מה היו עושין בהן אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לנו יפסלו בלינה ומסיים שם ומקילין בהן המזבח:

הלכה ה מתני׳ מותר הקטרת. מה היו עושין בה. לפי שאין לך שנה שאין בה מותר הקטרת שהיא נעשית בש״ה מנים כמנין ימות החמה ועוד שלשה מנים שמהם מכנים כ״ג מלא חפניו ביה״כ כדשנינו בברייתא דפטום הקטרת ואלו ג׳ מנים לא היו נכנסין כולן במלא חפניו על הרוב ועוד בכל שנה פשוטה שימיה שנ״ד היה מותר שאע״פ שהיו צריכין למלאות כהן שנים מעוברות שבמהזור הלבנה מכל מקום היו צריכין להדש הקטרת בכל שנה בר״ח [ניסן] כדי שיהיו מתרומה חדשה ומה היו עושין בהמותר: מפרישין ממנה. כשהגיע ר״ח ניסן מפרישין מן הלשכה שכר האומנין של מפטמי הקטרת שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ומחללין אותה על מעות האומנין כלומר שמחללין אותה מותר הקטרת על מעות שכר האומנין ונמצא שמותר הקטרת נעשו חולין ונותנין אותה המותר להאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מן האומנין במעות תרומה הדשה.

ובגמרא פריך ולא נמצא הקדש מחלל על הקדש שהרי מותר הקטרת הקדש ושכר האומנין משל הקדש והיאך ההקדש מתחלל על כיוצא בו שהיא הקדש ומפרש כיצד הוא עושה מביא מעות אחרים שהן חולין ומחללין על שכרן ונמצא שאותן המעות הן הקדש ומעות שכר האומנין נעשו חולין ומביא מותר הקטרת זה ומחללין אותה על מעות שכר האומנין ונמצא שכר האומנין הוזר להקדש והקטרת נעשה חולין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מהן במעות תרומה הדשה ואותן המעות שנעשה הקדש מה יעשה בהן מפרש בגמרא: ואם בא חדש בזמנו. שבאה התרומה הדשה בזמנו שהוא ראש חודש ניסן לוקחין אותה מתרומה חדשה כדאמרן: ואם לאו. שעדיין לא הביאו בקליהם החדשים לוקחין אותה מתרומה ישנה אם כבר חללוה ואם לא חללוה מקטירין אותה דכיון שאין כאן חדשה מקטירין מתרומה ישנה:

גמ׳ ולא נמצא הקדש וכו׳ כיצד הוא עושה וכו׳. כדפרישית במתני׳: אותן המעות. שנעשו הקדש מה יעשו בהן: ינתנו לבית גרמו וכו׳. בשכרן: והן. ודוקא שהיו חייבין להן מעות שעה ראשונה כלומר שכבר היו חייבין להן מקודם בשביל שכרן מההקדש שנמצא זה כחוזר להקדש שבתחלה הוא שההקדש חייב בשכר האומנין ולכך הופרש מתחלה ועכשיו ג״כ לשכר האומנין הן באין: רבי חייה בר בא בעי

קרבן העדה

ליבור. כלומר הניחא בירוצי ליבור באין לכלי שרת אלא הבירוצין שניתותרו מקרבנות היחיד איך אפשר שבכלי שרת יהיו נעשין משל יחיד ולתרווייהו פריך בין לר״י ובין לר״ח ב״י: ומשני כדא דתני וכו׳ צריכה למסור לציבור. ה״נ בירוצי יחיד כיון שמסרן לציבור מותר לעשות מהם כלי שרת: עד כדון בירוצי הלח. הם קדושים לפי שהבירוצין נכנסים לתוך הכלי ונתקדשו בו ושוב נעקרו ממנו כשנפלו לחוץ: ואפילו בירוצי יבש. מי אמרינן דאף הן קדושים או דילמא כיון דלא נכנסו לתוך הכלי לא נתקדשו והן חול: ופשיט כהאי דתנינן תמן. במנחות פ׳ התודה: הנסכים שקדשו בכלי. שנתנו בכלי ונמצא הזבח פסול: אם יש שם זבח אחר. שאין לו נסכים יקריב אלו נסכים עמו: ואם לאו. משקדשו בכלי נפסלו בלינה שמעינן מיהת דאם לא נתקדש בכלי אינו מקודש א״כ ה״ה בירוצי יבש אינן קדושים:

הלכה ג מתני׳ מותר הקטרת. הנותר בכל שנה שאין לך שנה שאין בה מותר שהקטורת היתה שס״ח מנים שס״ה כמנין ימות החמה וג׳ מנין שמהם מכנים כהן גדול מלא חפניו ביוה״כ ולא היו נכנסים כולן בחפניו ועוד בכל שנה פשוטה היה מותר שבנת פשוטה ימיה שנ״ד: מה היו עושין בה. להקטירה לשנה הבאה: מפרישין ממנה. מן הלשכה: שכר האומנין. מפרש בגמרא: וחוזרין ולוקחין וכו׳. והכי לניעא מילתא טפי ולא למכרם ולחזור ולקנותם: אם בא החדש בזמנו. שהביאו שקלים חדשים קודם ר״ח ניסן שהוא זמן תרומה החדשה לוקחים מותר הקטורת מתרומה החדשה על ידי חילול: ואם לאו. שלא הביאו שקלים חדשים עדיין לוקחין אותה מתרומה הישנה: **גמ׳** ולא נמצא הקדש מתחלל על הקדש. דקס״ד דמחללין על שכר האומנין שעשו מלאכת הקדש ואותן מעות כמי קדש הן. ל״א ה״ג לא נמצא הקדש מתחלל על המלאכה וכ״ה בתוספתא דמעילה וה״פ כיון שאין בה ממש אין מחללין עליה: על הבניין. דקי״ל בונין בחול ואחר כך מקדישין וכשקונין מן האומנין נותנין להן בעד הבניין ובעד השבח יחד: אותן המעות. שחיללו בו הקטרת והיה ברשותה ללורך האומנין מה יעשו בהן: ינתנו לבית גרמו וכו׳. שמקבלין שכרן מתרומת הלשכה: והן וכו׳. והוא שיהו חייבין להן לבית גרמו מעות. משנה שעברה דאי משנה הבאה אף שכרן בא מתרומה חדשה:

בעי

תוס׳ הרי״ד

בכ״מ שישנו דהיא בכ״מ ששוא ו״א גבי הקדש דהא הגיזבר נוטל בפירוש בהקפה עד שישלם תמורתו ויהא מולין עד אותה שעה דתמורה כמו גבי בונין בחול ואח״כ מקדישין דעד שישלם עבור האבנים המה חול כי נלקח אותם בהקפה כדפרש״י ז״ל וע״כ אימתי נתפס הקדושה בעת שמשלם התמורה ואז הוי חליפין דליתנייהו בעינייהו וע״כ לא הוי חליפין בעין הגם דהוי חליפין מ״מ חליפין דאינן בעין לא נתפס ופריך הגמ׳ וקנוני שאין מקיפו מי לא משתעבד בתמי׳ דו״א דאפילו שאינו מקיפו ולא אמר לו לקנוני ליתן אלא דשלא שלומו ליטול ונתן לו הוי דומה כאילו נתנו לו ומביא ראיה מהיא דרבא דאמר כבא תן מנה לפלוני ויקנה נכסי קנה מדין ערב מערב דעלמא לא מכינו למילף דהתם נתחייב משום דאפילו דלא דמי כאילו נכנס לתוך ידו מ״מ חייב משום דנשתעבד את גופו בשביל מכירו אבל האיך מהני קנין אם לא דדמי כאילו הוא בעצמו קיבל ושביב כאילו מטי הנאה לידו וה״נ כשנתן לשלומו השיב כאילו מטי הנאה לידו אלא אמר רבא ל״ש מקיפו כו׳ כיון דלא מיקד שיעבודו לא מיתסר פי׳ דלא השיב חליפין למיתפס כיון דהוי חליפין שאין בעין ובכה׳ אמאי מופס משום דמי שביעית הא לא השיב חליפי בעין אמר ר״פ כגון שהקדים לו דינר כו׳ רב אשי אמר כגון שנטל ונתן ביד דהברייתא לא איירי כלל מכרעון לאחר זמן אלא איסורא פשוטה הוא גבי שביעית משום דמי שביעית כפשוטה וגבי מעשרות וי״כ ג״כ כפשוטו משום דמאכילן משלו דבר איסור אבל הנך דבר״י דמיירי מכרעון לאחר זמן לאו חליפין ניננו לאיתפוסי ומדוקדק מאד שיטת רש״י ז״ל בלשונו ז״ל דקמסיק לאו חליפין ניננו לאיתפוסי ולמה לא נקט לאו חליפין ניננו מ״ו דבאמת חליפין ניננו אלא דלאו חליפין ניננו לאיתפוסי דמליפין דליתנייהו בעינייהו לא תפסי דמי׳ ודוק׳

אותן המעות מה יעשה בהן. פי׳ דהא דקי״ל בעלמא דירעה עד שיסתאב וימכור ויביא בדמיו עולה דהוא לקיץ המזבח הוא דוקא בקרבנות ציבור אבל בקרבן יחיד הדין דירעה עד שיסתאב וימכור ויביא בדמיו אותו הקרבן גופי׳ עיי׳ ברמב״ם ז״ל בפ״ה מה׳ ערכין עי״ש:

ובדי להבין את הסוגיא הואת נקדים מה שפירש״י ז״ל במס׳ שבועות דף י׳ ע״ב בד״ה גפדין תמימים וז״ל ז״ל לשכשירן בשנה זו מחללין אותם על מעות חולין ואותן המעות ילכו למותר תרומה הישנה שעושין מהן ריקועי פחים כו׳ ותמה הריטב״א ז״ל על זה דלמה נקט ריקועי פחים ולא קיץ למזבח וכתב ז״ל משום דהלכה כן וכן איתא בירושלמי עי״ש ולא מצאתי בירושלמי דאיפסק הלכה כמ״ד לרקועי פחים [ולא זכיתי לראות זאת בעו״ם] ולכאורה מוכרח

רידב״ז

ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש כיצד הוא עושה א״ר שמעון בר ביסנא מביא מעות ומחללן על הבנין וכו׳. פי׳ דהוא כמו דגרסינן במס׳ מעילה דף י״ד ופירשו התוס׳ ז״ל דטעמא דשמואל דס״ל דבונין בחול הוא דאל״כ האיך ישלם שכר אומנין ע״כ בונה בחול ומחליף המעות הקדש בעד כל הבנין וה״נ קאמר הכא דמפרישי׳ שכר האומנין על הבנין ועיין במהר״פ ז״ל דמפלפל טובא בהאי עניגא לשיטת הרמב״ם ז״ל ולפי הנ״ל אתי שפיר מאד דהא הסוגיא דידן אזיל בשיטת שמואל ור״פ פליג על שמואל במס׳ מעילה הנ״ל וקאמר הטעם דבונין בחול היא משום שלא ניתנה תורה למלאכי השרת אבל שפיר ס״ל דהמעות דהקדש מתחלל על המלאכה והא דהקדש אינו מתחלל על המלאכה הוא דוקא חפץ של הקדש אבל לא מעות דמעות ודאי מתחלל על המלאכה ולהכי לא פליגי ר״ע וב״ע אלא בקטורת של הקדש שהקדש אומן משל בית אבטינס במתניתין לקמן ה״ד אבל במעות של הקדש שהתנדב יחיד לכ״ע מותר לחלל על המלאכה אליבא דר״פ דפליג על שמואל וע״כ פסק הרמב״ם ז״ל בפ״ה מה׳ מעילה ה״ג וז״ל ז״ל אין מחללין הקדש על המלאכה אלא על המעות כיצד אומן שעשה מלאכה בהקדש במנה אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו עד שמחללין אותן על המעות ואחר שיעשו חולין נותנין אותן לאומן בשכרו אם רצו וחוזרין ולוקחין אותה בהמה מתרומת הלשכה עכ״ל ז״ל הרי מפורש דדוקא חפץ של הקדש אין מחללין על המלאכה משא״כ מעות של הקדש משום דהרמב״ם ז״ל פסק כטעמא דר״פ ולא כשמואל ע״כ שפיר ס״ל אפילו נדבת יחיד נתחלל על המלאכה במעות הקדש ע״כ פירש בפי׳ המשניות המשנה כפשוטו דנתחלל שכר האומנין תומ״י ודוק: **ולא** נמצא הקדש מתחלל על ההקדש כילד הוא עושה. עיין בחידושי הריטב״א ז״ל במס׳ שבועות דף י׳ ע״ב דמביא האי ירושלמי בגירסא אחריתי וז״ל ז״ל ופריך אר״ש בן לקוניא כיני מתניתין מביא מעות מהולין ומביא קטורת ומחלל עליהן ונותנין אותה לאומנין וחוזרין ולוקחין אותה מהם פי׳ דהא דקתני מפרישין שכר האומנין לא מתרומת הלשכה אלא ממעות של חולין שלוקחין בהקפה לכך ומחללין

שנויי נוסחאות (סו״ב וג׳) שעשתה כתונת לבנה כשרה ובלבד שתמסרנה לציבור בד״ו שעשת כתונות לבנה צריכה למסור לציבור. (סו״ד) כההיא בד״ו כהיא ובבבלי ליתא. (סו״ה) דתנינן תמן בבבלי דתמן תנינא. (סו״ו) פסול כ״ס בד״ו. (סו״ז) ואם לאו לנו יופסלו בד״ו ואם לאו ייפסלו. (סו״ט) ממנה בד״ס ליתא. (סו״י) שכר כ״ס בבבלי ובד״ו ליתא ובמקומו מעות. (סוי״א) אותה בבבלי ליתא. (סוי״ב) המלות המוקפות „ואם—חדשה" בד״ו אינן מוקפות. (סוי״ד) מן הישנה בד״ס לוקחין אותה מתרומה ישנה. הקדש בד״ס הקדש. (סוט״ו) כיצד הוא עושה בד״ס ליתא. (סוט״ז) ביסנא בד״ו כרסנא. הבניין בבבלי הבהמה. (סוי״ז) ומחלל בבבלי ומחללו ובד״ו ומחללן וכ״ה בד״ס. עליהן בד״ס עליה. ונותנים אותה לאומנין ובד״ס ונותן אותן לאומנין. (סוי״ח) יעשה בבבלי יעשו. רבי אומר בבבלי אמר רבי. (סו״כ) בקיאין בד״ס פקיעיי וע׳ בערוך ערך פקע. (סוכ״א) יצחק בד״ו ליתא. והן שיהו בבבלי הן שהיו. (סוכ״ב) בר בא בבבלי ליתא.

עמודי ירושלים

מביא מעות ומחללן על הבנין. ומביא קטרת ומחללן עליהן. בשירי קרבן כאן הקשה על הרע״ב ורש״י שכתבו בפי׳ המשנה שנותנין למפטמי קטרת דהא הכא מסיק דנותנן לאומני הבנין יע״ש. אולם ראיתי אחי׳ הר״ן לשבועות (ד״י ע״ב) שהעתיק דברי הירושלמי בזה״ל מביא ב׳ מעות מן החולין ומביא קטרת ומחללן עליהן כו׳ ע״ש שלא היה בגירסתו דנותנן לאומני הבנין וכן כיתה גירסת רש״י ורע״ב ולק״מ. ועי׳ מה שכתב שם הר״ן בביאור דברי הירוש׳:

חדושי הרד״א

הש״ס הכי דר״ח ב״י פתר מתני׳ מותר פירות שכרו להקדש אליבא דר״י קאי דאמר במתני׳ מותר הפירות לקיץ המזבח כו׳ ר״י אומר מותר פירות כו׳ ז״ו שאם ד׳ נמי אליבא דר״י הוא דקאמר מותר הפירות לקיץ המזבח כו׳ וקאמר הש״ס על דעתי׳ דר״ח ב״י ניחא אין משתכרי׳ בש״ה כו׳ לפיכך זה וזה לא היו מודים בפירות בין ר״ע ובין ר׳ חייא: על דעתי׳ דר׳ יוחנן קשי׳ והא תנינן עמדו מג׳ יספק מד׳. והאי הוא דוקא אליבא דר״י ותנינן זה וזה לא היו מודים בפירות. דבשלמא לדעת ר״ח ב״י דמפרש מותר הפירות שכרו להקדש ואיכא תרווייהו פליגי עלי׳ דס״ל דאין משתכרין בש״ה. אבל אליבא דר״י דמפרש מותר פירות זו שאם ד׳ קשה ד׳ קשה למה לא מודים בפירות שהרי כ״ע מודים דהווי שאם ד׳ דתנינן עמדו משלש כו׳. ומשני הש״ס לעולם אימא דכו״ע מודו שהיו פותר הפירות. אמנם בדבר הזה מחולקים על ר״י דס״ל דמותר פירות היו לכלי שרת ולא לקיץ המזבח. וקאמר הש״ס עד כאן ברוצי הציבור. ר״ל בברוצי צבור

עין משפט נר מצוה

ל
א מיימוני פ״ב ממעה״ק הלכה יב ופ״ב מפסמ״ק הל׳ ו

לא
ב מיימן פ״ד מבקלי׳ הל׳ יב

הגהות הגאון מהר״א ווילנא

א מכאן עד הלכ׳ ג׳ נמחק וכך צ״ל דתנינן תמן בירוצי לא קודש בירוצי יבש חולין. ולמה בירוצי לח קודש מפני שמדה הלח נמשח מיפנים למה בירוצי יבש חול מפני שמדה היבש לא נמשח בין מבפני׳ בין מבחוץ כל בירוצי מדות הללו אם יש זב׳ אחר יקריבו עמו. ואם לנו נפסלו בלינה ואם לאו ימכרו לקיץ המזבח. וכ״ה בתוספת׳ בספ״י דמנחות והובא בקוצר במנחות שם (ע:) :

ב מלות אותן המעות מה יעשה בהן ל״ג וה״פ ומביא קטרת ומחלל עליהן ונותנים לאומנין בשכרן היינו מותר הקטרת שחילל על המעות והקטרת יצא לחולין נותנין לאומנין בשכרן והמעות אזלי לתרומה ישנה כדפי׳ הרמב״ם ולכן ל״ג הכא אותן המעות מה יעשה בהן דפשיטא דשם מותר קטורה עליהן ואזלי לתרומה ישנה:

ג צ״ל שהיו חייבין עליהן וכו׳:

גליון הש״ס

(א) היינו כי היכי דהתם לא היה תנאי ב״ד שיאמרו להולין משום גזרה שמא יאמרו מוציאין מקדש לחול ע׳ מנחות דף עט ע״ב כמו כן באקדשי בירוצי לא לעשות שאין כוונת המודר אלא למה בבבלי שלא יאמרו מוציאין מקדש לחול מבא״כ בבירוצי יבש ועי׳ מנחות דף ל וברש״י שם ד״ה גזירה ועי׳ במשל״מ פ״ב ממעה״ק ה״ט:

מסורת הש״ס

לעיל הלכה א

מנחות עט א

כריתות דף ו

פ׳ מעילה יד ב

מסורת הש"ס

ירושלמי יומא פ"ה הלכה א

כריתות ו א

לקמן הלכה ד

פ' שבועו' יא א

שם י ב

ע"ש יב א

שם ע"ב

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פ"ד משקלים ה"ב

לג
ב מיי' פ"ב מכלי המקדש הלכה ו

לד
מיי' פ"ד משקלים הל' ח

בעי לא היו חייבין להן מעות משעה הראשונה [א] אתא רבי (ביבי) בא בשם ר' חייה בשם ר' יוסי (יוחנן) [א] מקייצין בהן את המזבח ר' בא בר כהן בעי קומי ר' יוסה מחלפא שיטתיה דר' חייא בר בא [ב] תמן צריכה ליה וכה פשיטא ליה הא דצריכה ליה בכלי שרת הא דפשיטא ליה בקיץ למזבח דאיתפלגון *פיטמה בחולין ר' יוסי בי רבי חנינה אמר [ג] פסולה רבי יהושע בן לוי אמר כשירה *מה טעמא דרבי יוסי בי רבי חנינה קודש היא שתהא הווייתה בקודש מה טעמא דרבי יהושע בן לוי קודש היא שתהא באה מתרומת הלשכה אמר רבי יוסי בי רבי בון אתיא דרבי יוסי בן חנינה כשמואל ודרבי יהושע בן לוי כר' יוחנן *דתנינן המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראוין לקרבנות ציבור רבי יוחנן אמר קטורת אמר רבי הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת ודרבי יוסי בי ר' חנינה כשמואל דאמר רב הונא בשם שמואל *מכתשת עשו אותה בכלי שרת לקדש א"ר יוסי בי רבי בון אמרה (ר' זעירא קמיה) רבי חונא קומי רבי יוסי דבר שקדש בכלי שרת נפדה אמר ליה ולא דשמואל היא דשמואל אמר קל הוא במותר דאיתפלגון *הותירו תמימים שמואל אמר [ג] נפדין כתמימים ורבי יוחנן אמר נפדין כפסולי המוקדשים *הותירו שעירים על דעתיה דשמואל אם עולה נפדית לא כל שכן חטאת על דעתיה דר' יוחנן אמר ר' זעירא ירעו אמר רבי שמואל בר רב יצחק מקייצין בהן את המזבח וקשיא יש חטאת שקריבה עולה אמר ר' יוסה ([א]) *שנייא היא שאין קרבנות ציבור נקבעין אלא בשחיטה אמר רבי חייא (חנינה) תנאי ב"ד הוא על המותר שיקרבו עולות:

המקדיש

קרבן העדה

בעי. בא"ל אם לא היו וכו' מה יעשו במעות הראשונות: תמן צריכא ליה. מעיקרא מיבעיא ליה והשתא פשיטא ליה דר' בא בשם ר' חייא בר בא אמר למילתייהו: ומשני הן צריכא ליה. הא דקמבעיא ליה אם הן באין לכלי שרת כשירי הלשכה או דהוו להו כמותר תרומת הלשכה אבל לקיץ המזבח ודאי באין דאף מותר תרומת הלשכה לקיץ המזבח באה: דאיתפלגון. דפליגי ר"י ב"ח ור"י ב"ל: פיטמה. לקטורת בכלי חול: קדש היא. קדש תהיה לכם: שתהא הווייתה בקדש. שכל מעשיה לא יהיו אלא בקדש: שתהא באה מתרומת הלשכה. אבל א"צ לעשותה בקודש: דתנינן. בסיפא: המקדיש נכסיו. וקי"ל סתם הקדשות לבדק הבית: והיו בהן דברים ראוין לקרבנות ציבור. וכל המקדיש דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם והראוי לקרבן יחיד מוכרין אותו ליחיד והראוי לקרבן ציבור שאי אפשר להקריבו כך דצריך לקנות מקופת הלשכה הלכך נותנין אותן לאומנין בשכרן: רבי יוחנן אמר. הא דתנן והיו בהן דברים ראוין לקרבנות ציבור היינו קטורת דאי בהמה הא תני לה בסיפא והיא ראויה ליחיד כמו לציבור ואי ייגות ושמנים וסלתות הא תני להו אלא קטרת דאינה ראויה אלא לציבור אלמא עושין קטרת מחולין ובחוץ וקשיא לר"י ב"ח: באומן של בית אבטינס. שהיה נוטל בשכרו מותר הקטרת שניתותר אלא שהיו לוקחין ממנו אח"כ ולא הספיקו ליקח עד שהוקדשה ולעולם בקדש נעשית וכר"י ב"ח: מכתשת. שנתקו בה הקטרת היתה כלי שרת לקדש דכל מעשיה בקדש: דבר שקדש בכלי שרת נפדה. בתמיה ואנן תנן נותנין אותה לאומנין בשכרן: א"ל ולאו שמואל היא. כלומר מאן אמרה להך שמעתתא שמואל ושמואל הוא דאמר שהקילו במותר קדשים: דאיתפלגון. דפליגי שמואל ור"י: הותירו תמידין. שלקחו ממעות ציבור מתרומת הלשכה דתנן בערכין אין פוחתין מששה טלאים מבוקרין בלשכת הטלאים וכשמגיע ר"ח ניסן לא היו מקריבין שוב קרבנות ציבור ממעות התרומה של אשתקד שנאמר חדש בחדשו חדש והבא קרבנות מתרומה חדשה ונמצא בכל שנה ושנה ד' טלאים בלשכת הטלאים ממעות התרומה הישנה והיינו שהותירו שלא הוצרכו להקריבו בשנה שעברה: שמואל אמר נפדין כתמימין. להכשירן בשנה זו ומחללין אותן על מעות חולין ואותן המעות ילכו למותר התרומה הישנה וכיון שילאו לחולין חוזרין ולוקחין אותן מתרומה חדשה ויקרבו בשנה זו ואע"ג שאין בהמת קדשי יחיד מתחללת בלא מום כדקי"ל מואס כל בהמה טמאה דאמר מר בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר אילו של ציבור נפדין דלב ב"ד מתנה עליהן ובלא חולין אי אפשר לפדותן ממעות תרומה חדשה שאין הקדש מתחלל על הקדש: נפדין כפסולי המוקדשין. וירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה דקדושת הגוף שבהן להיכן הלכה ואינן מתחללין בלא מום: הותירו שעירים. שקנו הציבור מתרומה הישנה כגון שעיר של ר"ח אדר שנאבד ונמצא בניסן: אם עולה נפדית. להקריבה עולה ואע"ג שאם מניחין אותה לרעות עד שיסתאב כמי דמיה נופלין לקיץ המזבח להקריב עולה אפ"ה נפדית להקריבה עצמה עולה: לא כ"ש חטאת. שאם מניחין אותה שאינה קריבה אלא עולה: ר"ז אומר ירעו. השעירים כמו העולות: מקיילין בהן. בשעירים שנתותרו משנה לשנה את המזבח כשהמזבח בטל מקריבין אותן לנדבות ציבור: וקשיא יש חטאת קריבה עולה. דשעירי הציבור חטאת הן וקיץ המזבח עולות הן: שנייא היא. שאני קרבנות ציבור שאינן נקבעין לשם מה שיהיו אלא בשחיטתן וכל זמן שהן חיים רשות ביד ציבור לשנותן למה שירצו: תנאי ב"ד על המותרות. אפי' חטאת שיקריבו עולות אבל שאר חטאות של צבור אין משתנין להיות עולות:

המקדים

פני משה

בעי. והיך הדין אם לא היו חייבין להם שכר מקודם: אתא רבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן מקילין וכו'. כצ"ל והיינו דהקשה ר' בא בר כהן לפני ר' יוסה מחלפה שיטתיה דר' חייה בר בא תמן צריכה ליה כלומר מתחלה קא מיבעיא ליה לא היו חייבין וכו' והכא פשיטא ליה. כלומר הא כבר שמיע ליה מר' יוחנן ומאי קא מיבעיא ליה ומשני הן דצריכה ליה בכלי שרת כלומר אם יכולין לקנות בהן כלי שרת ומשום דעכשיו אין שם מותר הקטרת עליהן שכבר נתחללה בתחלה אלא שע"י חילול הקטרת עליהן הזרו להקדש ואפשר שהן כשאר מותר תרומה דאיכא למ"ד דלכלי שרת הוא בא ומה דפשיטא ליה הכא לענין קיץ למזבח דלא יהא אלא כשאר מותר תרומה שמקילין בה המזבח: דאיתפלגון וכו'. סוגיא זו עד סוף הלכה ביארתי היטב לעיל ביומא בריש פרק הוציאו לו וע"ש:

המקדים

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג לא היו חייבין להן מעות משעה ראשונ' מחללין על מעות האומנין אותן מעות מה יעש' בהן אתא ר' ביבי וכו'. ואם תרצה לידע כוונת הגאון הנ"ל בגי' זו עיין בס' תקלין חדתין ותמצא טעם מספיק כי כהן קורא היריעה להכיל את כל דבריו: ב ה"ג תמן פשיטא לי' וכה צריכא ליה הא דפשיטא ליה בכלי שרת והא דצריכא ליה בחול. נראה דקאי אסוגיא דלעיל גבי בירוצי יבש דקאמ' שם בעי ר"ח בר בא עד כדון בירוצי לא אפילו בירוצי יבש וכו' יפלו לקיץ המזבח דפשיטא ליה שם בבירוצין יבש אע"ג שהן חול דאתי לקיץ המזבח והכא מספקא ליה. ומשני הא דפשיטא ליה בכלי שרת דשם בירוצי יבש עכ"פ הן בכלי שרת. ומה שבפנים קדשו רק דבירוצין ס"ל לר"ע דלא קדים להו וג"כ דין קודש להם דאם יש זבח וכו' ונפסלו בלינה ולהכי לקיץ המזבח משא"כ הכא לחד מ"ד פסול' היא ולכן מספקא ליה ומה דצריכא ליה היינו בכה"ג שנתפטמו הקטרת בחול דפליגי בזה אי כשרה אי פסול ומספקא ליה כדמים אי אתי לקיץ המזבח או לא. ולהכי גרים לעיל בעי ר"ח בר בא. ועיין שבועות (י"א.) ד"ה אלא מעת' וכו' ובמנחות (ל:) ד"ה ואם לנו נפסלו כו':

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' שבועות דף יב ע"ב ד"ה ואף דהוא מטעם דלב ב"ד מתנה עליהם. ומכאן לא נראה כן וצ"ע:

רידב"ז

ומחללין הקטורת על אותן מעות של חולין ונותנין אותה אחר שנתחלל אל האומנים בשכר והוזרין ולוקחין אותה מהם מתרומת הלשכה ופורעין מה שלוו מתרומת הלשכה כיון שלצורך האומנין לוו אותם כשם שנוטלין שכרן מתרומת הלשכה עכ"ל ז"ל ע"ש והוא מכוין על הא דגרסינן בה"א בפירקין דכילד הוא עושה נוטל מעות משולחני ונותן לקוצרין ולעומרין עד שלא יקרב העומר עיי"ש וכדבריו שם והתם מיירי כשאין שם מותר הקטורת נותן את המעות גופי' שלוקח השולחני ליד הקוצרין והעומרין אבל כשיש מותר הקטורת מחלל מעות השולחני על המותר קטורת ונותן לאומנין מותר הקטורת ודוק:

תוס' הרי"ד

מוכרח ע"כ רש"י ז"ל לפרש כן מסוגית הגמ' דף י"א ע"א אמר רבה לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן א"ל אביי והא מר הוא דאמר שקלים זכר לדמים קדוש קדושת הגוף פרש"י ז"ל דמאי מהני תנאי דלב ב"ד כי אמרינן נמי יהי' לדמיהן קדשי לבו לגופייהו עכ"ל ז"ל ומשני לא קשיא הא דאמר לדמי עולה הא דאמר לדמי נסכים ע"כ ופרש"י ז"ל כיון דאיהו חזי לא מזבנינן לי' אבל אמר יהא לדמי נסכים אע"ג דנסכים נמי למזבח הוא וקדושתייהו דמיין להדדי כיון דלאו לשכי חזי מודבן וכ"ש היכא דמתנו ב"ד שיהא לדמי מותר תרומה שהיא לרקועי פחים עכ"ל ז"ל עיי"ש וא"כ אי ס"ד דס"ל לר"י דאזלי לקיץ המזבח א"כ יקשה שאיך מהני תנאי ב"ד דכי אמרינן נמי יהי' לדמיהן קדשי להו גופייהו דהא סב"ד אמרי דיהא לדמי מזבח א"כ קדוש קדושת הגוף ושאיך יפדו ולבאורה קשה

אמר

לסרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ד מה' שקלים דמותר שתרומה הוא לקיץ המזבח ופסק כששיא דשקדים. זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף בפ"ה מה' ערכין עי"ש דאם שקדים בהמה לדמי מזבח הרי היא קדוש קדושת הגוף א"כ קשה האיך יפדו אלא. ע"כ דשיטת הרמב"ם ז"ל דב"ד לא אתני דיהא קדוש קדושת דמים בעלמא אלא שיהא לדמיהן פי' לא שיהא לדמים אלא לדמיהן פי' דמי אותו קרבן אם חטאת הוא יהא דמי חטאת ואם תמידין יהי' לדמי תמידין וכיון שכן לא חזי לגופי' לתמיד דהא הוא מתרומה הישנה ודבר דלא חזי לגופי' לא נתפס כלל בקדושת הגוף אפילו לדבר הראוי ונפדה ואביי דפריך ס"ד דאף בדמי נסכים נמי קדוש קדושת הגוף לדבר דחזי ומשני ליה דלדמי נסכים לא קדוש קדושת הגוף אפילו לדבר דחזי וכיון שנעשה דמי תמידין דלא חזי לגופיה ע"כ נפדה ובהכי ניחא מה שלא פסק הרמב"ם ז"ל הא דאמר ר"י אמר שמואל ק"ל שכין מוסכתן למה שירצו דלב ב"ד מתני עליהן כדפירשו בתוס' ז"ל דיכול לשנותן לזבח אחר וכן מוכח באמת במס' זבחים שמבילין התוס' ז"ל וכן איתא בירושלמי במכלתין בסוגיא דידן במסקנא שאין ק"ל נקבעין אלא בשחיטה אבל לפי' הכ"ל אתא שפיר דאי ס"ד דק"ל אין נקבעין אלא בשחיטה א"כ אמאי נפדין הא הוי זכר לדמיו דהוי קדושת הגוף ול"ל דהוי דמי תמידין ודמי חטאת ז"א דהא לא נקבעו עדיין לחטאת ולתמידין אלא קדשי מזבח ויכול לשנות לכל מה שירצה א"כ לדמיהן נמי הוי דמי קדשי מזבח דל"ל דלא חזי לתמיד או לחטאת ז"א דהא לא הוי עדיין חטאת ותמיד אלא דעומד למזבח לאיזה קרבן שיעשוהו א"כ כי אמרי לב ב"ד דיהא לדמיו וסוא ע"כ לדמי קדשי מזבח ע"כ קדוש קדושת הגוף לאיזו שהוא חזי וע"כ מדס"ל דוכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ע"כ ל"ל דשכין מוסכתן לק"ל לשנותן לזבח אחר וכתום' ז"ל שפירשו שכין מוסכתן דלב ב"ד מתנה לשנותן לשם זבח אחר ע"כ ס"ל דעושין מהן ריקועי פחים. ועפ"ז נבואה בע"ה לפירוש סוגיא דידן כמבואר בפנים ודו"ק:

הותירו שעירים ע"ד דשמואל אם עולה נפדית לא כ"ש חטאת ע"ד דר"י ר"ז אמר ירעו אר"ש בר רב יצחק מקיילים בה את המזבח וקשיא יש חטאת קריבה עולה אמר ר' יוסה שניא הוא שאין קרבנות ציבור נקבעים אלא בשחיטה אר"ח (בר תרדיון) תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות ע"כ. הסוגיא הזאת צ"ב להבין הכ"מ בין חטאת לתמידין דבתמידין ירעו ובחטאת מקיילים וראיתי בכו"י ז"ל דמפלפל טובא דהאיך נתחלפו בין בבלי וירושלמי בזה שענין מהיפוך להיפוך, דבבבלי גרסינן ולר"ש דל"ל לב ב"ד מתנה עליהן מאי עבדי בהו א"ר יצחק אר"י מקיילין בהן את המזבח אמר רב שמואל בר רב יצחק ומודה ר"ש בשעירי חטאת שאין מקיילין בגופן אלא בדמיהן הכא הוא דמעיקרא עולה והשתא עולה אבל התם דמעיקרא חטאת והשתא עולה גזירה לאמר כפרה אתו לפני כפרה והירושלמי ס"ל לר"ש

שנויי נוסחאות (שו"ב) ביבי בבבלי ביבא ובד"ו בא. בשם ר' חייה בבבלי ור' חייא. יוסי בד"ו יוחנן. (ש"ג) ר' בא בבבלי חביבא ובד"ס ר' ביבא. בעי קומי ר' יוסה בבבלי שאיל לר' יוסי. בעי בד"ו בעא. (שו"ה) וכה בד"ו והכא. הא בד"ו הן. (ש"ו) הא בד"ו הן ובבבלי והא. בקיץ למזבח בבבלי לקייץ המזבח. (שו"ז) יוסי בד"ו יוסה. (שו"ח) מה טעמא דריב"ח בבבלי דעתיה דריב"ח. (שו"ט) מה טעמא דריב"ל בבבלי דעתיה דריב ל. (שו"י) יוסי בד"ו יוסה. (שו"א) ודריב"ל בבבלי אתיא דריב"ל ובד"ס דריב"ל כר' יוחנן אתיא דריב"ל כר' יוחנן. דתנינן בבבלי דהא תנינא ובד"ס והא תנינן. ראוין בבבלי הראויין. ראוין לקרבנות בד"ו ראוויין לכל קרבנות. (שו"ב) ר' יוחנן אמר בבבלי אמר ר' יוחנן. הושעיה בבבלי אושעיא. משל בבבלי של. (שו"ג) ודר' יוסי בבבלי אתיא דר' יוסי. (שו"ו) אמרה ר' זעירא קמיה רבי חונא קומי ר' יוסי דבר בבבלי אמ' ר' זעירא קמיה דרב הונא דבר ובד"ו אמרה רב חונה קומי רבי יוסי דבר. (שו"ז) ולא בבבלי לאו. דשמואל אמר בבבלי דאמר שמואל. (שו"ח) לא בבבלי ליתא. (שו"ט) זעירא בד"ו זעורא. רב בבבלי ליתא. (ש"כ) שקריבה בד"ו קריבה. (שו"א) חייא בבבלי חנונא ובד"ו חנניה ובד"ס יצחק. (שו"ב) המותר בד"ו המותרות

חדושי הרד"א

לצבור ניחא. אבל ברוצי יחיד איך אפשר לעשות כ"ש מנכסי יחיד. ומשני הש"ס ולא נמצאו כ"ש באין משל יחיד בתמי' דתנינן אשה שעשתה כתונת לבנה כו' ובלבד שתמסרנה לצבור. ה"נ דינא הכי שימסרנה לצבור. עד כדון ברוצי לח ר"ל דברוצי לח היו מקודשין כדאיתא במנחות דף ל' ע"א בבבלי לכו"ע מודי דמדת הלח נמשחו בין מבפנים בין מבחוץ, לפיכך ברוציהן נמי קדש. אבל במדת יבש איכא פלוגתא דתנאי התם דר"ע סבר דלא נמשחו ונתקדשו כלל. וא"כ י"ל דברוציהן חול. ומשני הש"ס כהדיא דתנינן תמן הנסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לאו יפסלו בלינה. כ"ה הגירסא בירושלמי ד"ק ד"ו. וג"פ דהתם תנינן אם אין שם זבח אחר יפסלו בלינה קשה הלא נקדשו קדושת הגוף ביבש ולא נקדשו בכ"ש ואיך

טוב ירושלים

אר"י שנייא הוא שאין קרבנות ציבור נקבעין אלא בשחיטה. אר"ח תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות. חולק הוא על ר"י דס"ל דאפילו ק"צ נקבעין שלא בשחיטה ובזה מבואר לייבב קלא דבבי פס"ת לרמב"ם ריש זבחים דק"ל כשרים שלא בהקכין מושכלין למה שהן והקשו עליו מבס ד' א' עי"ש במורפ"א ובהגהת הגר"י בכך וקדמם בפ"ת כמובא בס' עפ"ק בהריכות ובזה י"ל דהמוכאי גינהו וסוגיא דזבחים כר"ח ור"ת ס"ל כר' יוסי דהכא. ודע דמ"ם תנאי ב"ד הוא אפ"ל דכיון דהפקר ב"ד הפקר א"כ העילה שהוקדשה כבר הוא הפקר מנח ב"ד ואח"כ שם זוכים הוד גו ושובים אותו שנה ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ה מערכין הלכ' י

לו ב מיי' שם הלכה ז

לז ג מיי' שם הלכה ח

מסורת הש"ס

כריתות ו

ב"ב קנא זבחים קג תמורה כ ודף לא

ב"ב שם זבחים

הלכה ד מתני'

*המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראוין לקרבנות הציבור א ינתנו לאומנין בשכרן דברי ר"ע אמר לו בן עזאי אינה היא המידה אלא מפרישין מהן שכר האומנין ומחללין אותן על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחים אותה מתרומה חדשה *המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר ב זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצורכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסיו לבדק הבית רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית אמר ר"ע רואה אני את דברי ר' אליעזר מדברי רבי יהושע שר' אליעזר השוה את מדותיו ור' יהושע חלק א"ר פפיים שמעתי את דברי שניהן המקדיש בפירוש כדברי ר' אליעזר והמקדיש סתם כדברי ר' יהושע *המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראוים לגבי מזבח יינות ושמנים ועופות ר' אליעזר אומר ג ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית :

גמ'

פני משה

הלכה ו מתני' המקדיש נכסיו. סתם וקי"ל סתם הקדשות לבדק הבית : והיו בהן דברים הראוין לקרבנות צבור. כגון אותו מותר הקטרת ששנינו לעיל שנותנין לאומנין בשכרן עד שיחזרו ויקנו אותו מהן או שהיה בהן אחד מסממני הקטרת : ינתנו לאומנין בשכרן דברי ר"ע. דס"ל הקדש מתהלל על המלאכה : א"ל בן עזאי אינה היא המדה. שאמרנו לעיל גבי מותר הקטרת אלא ראוי הוא לנו להשוות את דיניהן והלכך מפרישין וכו' כדלעיל גבי מותר הקטרת דס"ל לבן עזאי שאין ההקדש מתחלל על המלאכה אלא על המעות בלבד והכי מפרש לה בתוספתא פ"ב והלכה כבן עזאי :

גמ' ר' יוחנן אמר קטרת. הא דקתני דברים הראוין וכו' קטרת הוא וכגון מותר הקטרת כדפרישית במתני' או אחד מסממני הקטרת שראוין לקרבנות הצבור הן : תיפתר. הא דקאמר ינתנו לאומנין בשכרן באומן מבל בית אבטינס וכו' שאלו היו מפטמין את הקטרת למכור להצבור והן נוטלין קטרת בשכרן ומוכרין : מ"ט דבן עזאי וכו'. כדפרישית במתני' :

הלכה ז מתני' המקדיש נכסיו. סתם : והיתה בהן בהמה וכו' ר"א אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות. דס"ל לר"א סתם הקדשות לבדק הבית ואפילו בהמה ומיהו מידי דחזי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם והמקדיש בהמה תמימה לבדק הבית אע"פ שהוא עובר בעשה מה שעשה עשוי. ואינה נפדית אלא למזבח והדמים יפלו לבדק הבית הלכך הזכרים ימכרו לצרכי עולות והנקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויקריבו אותן שלמים ודמיהן עם שאר הנכסים יפלו לבדק הבית והכתוב כאן ומביא בדמיהן עולות ט"ס הוא דל"ג להא אלא בדברי ר' יהושע : ר' יהושע אומר זכרים עצמן וכו'. ר"י ס"ל דלא שביק אינש קדושת המזבח ומקדיש לבדק הבית למידי דחזי למזבח והלכך אמרי' דמסתמא למזבח ושיהיו לעולות דכולן כליל אקדשינהו וזכרים יקרבו עצמן עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ומשום דהנקבות עצמן אינן ראוין לעולות ודעתו היה להקדש המזבח ושיהא לדבר שהוא כליל ולפיכך ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות והשאר נכסים דליכא בהו מידי דחזי למזבח אותן הוא שיפלו לקדשי בדק הבית דלא ס"ל לרבי יהושע סתם הקדשות לבדק הבית אלא מידי דחזי למזבח למזבח הוא : אמר ר"ע רואה אני את דברי ר"א וכו' שר"א השוה את מדותיו. דאמר הכל יפול לבדק הבית בין הבהמה ובין שאר הנכסים ור' יהושע חלק אותן : אמר ר' פפיים שמעתי את דברי שניהן. שיכול לקיים כדברי שניהן שהמקדיש בפירוש שפירש ואמר בהמה ונכסי להקדש מקיים אני כדברי ר"א דמכיון שפירש ואמר בהמה ונכסי וזה לא פירש שתהא הבהמה למזבח ונכסי לבדק הבית אמרינן מסתמא היה דעתו שילך הכל למקום אחד וכמו שאר נכסים שאינן אלא לבדק הבית כך היה דעתו על הבהמה וכדברי ר"א דהואיל דבהמה חזי למזבח ימכרו לצרכי הקרבן למזבח ודמיהן יפלו לבדק הבית אבל המקדיש סתם שאמר נכסי להקדש אמרי' דעתו היה הראוי למזבח למזבח והראוי לבדק הבית לבדק הבית וכדברי ר' יהושע והלכה כדברי ר"ע שאמר רואה אני את דברי ר"א ולעולם אמרי' סתם הקדשות לבדק הבית ובדס"ל לר' אליעזר :

גמ'

קרבן העדה

הלכה ד מתני' המקדיש נכסיו. וסתם הקדש לבדק הבית : והיו בהם דברים הראויים לקרבנות ציבור. היינו קטורת : ינתנו לאומנין בשכרן. ויוצאין לחולין אע"פ שאין דבר אחר נכנס תחתיו דקסבר הקדש מתחלל על המלאכה דכתיב ועשו לי מקדש שתהיה המלאכה נעשית מן ההקדש : אינה מן המדה. כלומר אין מדה זו שאתה אומר כמדה האמורה לעיל בקטורת ואין ראוי אלא שתשוה מדותיך הלכך מפרישין מהן שכר האומנין וכו' כדאמרינן לעיל גבי מותר הקטרת שאין הקדש מתחלל על המלאכה : ודמיהן יפלו וכו' לבדק הבית. דסבר סתם הקדש לבדק הבית ואפי' במידי דחזי למזבח אבל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח שהמקדיש תמימים לבדק הבית אין נפדים אלא למזבח והדמים יפלו לבד"ה: ויביא בדמיהן עולות. קסבר מידי דחזי למזבח מסתמא למזבח אקדשינהו הלכך זכרים עצמן יקריבו עולות אבל נקבות אין קרבות שלמים דדעתיה דמקדיש שיהיו כולן לגבוה הלכך ימכרו לצרכי זבחי שלמים דכיון דראויות למזבח חלה עלייהו קדושת המזבח ויביא בדמיהן עולות : המקדיש בפירוש. שאמר בהמה ונכסי להקדש דכיון שהפרישן והבדילן זו מזו ואעפ"כ לא אמר בהמה למזבח ונכסי לבדק הבית שמעינן שדעתו שהכל ילך אל מקום אחד לבדק הבית אבל המקדיש סתם כל נכסיו אמרינן דעתו להקדיש כל דבר למה שהוא ראוי : יינות שמנים וסלתות. שהן ראויין למנחות ולנסכים : ועופות. תורים ובני יונה : ר' ליעזר וכו'. טעמו מפרש בגמ' :

גמ'

תוס' הרי"ד

לר"ש בר"י להיפך דתמידין ירעו ובחטאת מקיילים ור"ש בר"י גופיה ס"ל בבבלי להיפך. ונראה לפענ"ד דהסוגיות מתפרשות יפה שיטת הבבלי ושיטת הירושלמי דשיטת הבבלי הוא דקאי ר"ש בר"י אליבא דר"ש כדגרסינן שם בהדיא ולר"ש דל"ל לב ב"ד מתנה עליהן מאי עבדינן להו ע"כ ס"ל לר"ש בר"י דמודה ר"ש בשעיר חטאת שאין מקיילין בגופיה משא"כ להירושלמי דקאי אליבא דר"י ע"כ אף שעיר חטאת מקיילין כמו שנבאר בע"ה והוא דר"ש ל"ל לב ב"ד מתנה עליהן כדמוכח ממתניתין דשבועות יקרבו זב"ז כדאיתא בתוס' ז"ל דף י"ב ד"ה מקיילין כו' עי"ש והטעם דמקיילין אליבא דר"ש הוא לאו דתנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות כמו דאיתא בירושלמי ז"א דר"ש ל"ל לב ב"ד מתנה אלא טעמו כמו דאמרינן במסכת שיקרבו זב"ז הואיל וכולן באין לכפר על מקדש וקדשיו וכפרש"י ז"ל אע"ג דלאו היינו ההוא כפרה גופה כיון דאיכא במקצתה קרב לה ה"כ אלו שלקחו לצורך תמידין ולא הוצרכו יקרבו לקיץ המזבח שהרי לשם עולה הופרשו וקיץ נמי עולה הוא עכ"ל ז"ל פ"כ קאמר ר"ש בר"י דמודה ר"ש בשעירי חטאת דלא מקיילין בגופן דלא דמי למתני' דהתם כולן באין לכפר על מקדש וקדשיו ולשם עולה הופרשו וקיץ נמי עולה הוא וליכא למיגזר משא"כ הכא דקודם כפרה הוא חטאת ונקטר כפרה עולה גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ודווקא בדבר דאיכא במקצתה ליכא למגזר דהפרשה והקרבה בשם אחת אע"ג דלאו היינו כפרה גופה אבל כשהפרשה והקרבה בשני שמות גזרינן והאי' לזה מר"ש גופיה כדמסיק אביי אף אנן נמי תניא פר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו וכו' ר"א ור"ש אומרים ירעו כו' אלמא דר"ש גופי' ס"ל דירעו. וזהו לשיטת הש"ס דילן משא"כ סוגית הירושלמי לא קאי אליבא דר"ש אלא אליבא דר"י וש"פ בירושלמי ואך מתחלה נדקדק דקדוק אחד דגבי תמידין גרסינן אליבא דר"י דנפדין כפסולי המוקדשים וגבי שעירין גרסינן ע"ד דר"י ר"ז אמר ירעו מ"ם דגבי תמידין לא גרסינן ירעו אלא כפסולי המוקדשין א"ו דה"פ דשמואל ס"ל דנפדו כתמימין כדפרשנו דהוי קדושת דמים משום לב ב"ד מתנה כנ"ל ור"י ס"ל כפסמ"ק פי' אם רוצה לפדות או דווקא כפסמ"ק באם שנסתאבו אבל לא כתמימים לבד"ה דס"ל דהא דלב ב"ד מתנה הוא כדמסיק בסמוך דתנאי ב"ד הוא המותר יקרבו עולות אבל לא תקנו ב"ד שיהא קדושת דמים ז"א דהוא עדיין בקדושת הגוף אלא אם נסתאבו אז הן נפדין. וע"כ לא קאמר דירעו דאז הוי משמע דירעו דווקא ז"א דלא בעי רעי' אלא יקרבו לקיילים אלא דקאמר דלא כדס"ל לשמואל דלענין פדיי' יפדו כתמימים ז"א אלא דנפדו כפסמ"ק דווקא כשנסתאבו ופליג על שמואל לענין פדיי' דשמואל ס"ל דלב ב"ד מתנה שיפדו דהוי קדושת דמים ע"ז פליג ר"י דזה אינו דלענין פדיי' לא התנו ב"ד אלא דתנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולה אבל לענין פדי' אין נפדין אלא כפסמ"ק דווקא. ובעי לענין שעירים ומפרש דאליבא דשמואל אין כ"מ כלל בין תמידין לשעירין דאם עולה נפדית שכולה לגבוה לא כ"ש חטאת ע"ד דר"י ר"ז אמר ירעו ולא מקיילים משום דאין חטאת קריבה עולה ואם כן אם יקריב עכשיו עולה גזירה שמא יקריב עולה קודם כפרה ואין חטאת קריבה עולה. אר"ש בר"י מקיילים בהן כו' דלא איכפת לן אם יעשה מחטאת עולה אפילו קודם כפרה. ע"ז פריך ויש חטאת קריבה עולה ומשני שניא היא הכא גבי חטאת ציבור שאין קרבן ציבור נקבע אלא בשחיטה וא"כ שפיר קריבה מחטאת לעולה ונמצא דאליבא דר"י איכא פלוגתא דר"ז ס"ל דאליבא דר"י ל"ד שעירין לתמידין דבתמידין יכול לקיץ ובשעירים ע"כ ירעו משום דכיון דהפרשה והקרבה לאו משם אחד הוא אינו קרב אלא דווקא בתמידין דמעיקרא עולה והשתא עולה ולא שייך למגזר אטו לפני כפרה שמא יקריבנו עולה קודם שניתותר דמאי איכפת לן אם יקריבנו עולה הא באמת עולה הוא אבל מחטאת לעולה לא אפשר שמא יקריבנו עולה קודם שניתותר ואין חטאת קריבה עולה ור"ש בר"י אמר דמקיילים בהן את המזבח ודמי חטאת לעולה כמו אליבא דשמואל דמי חטאת לעולה לענין פדיי' כן אליבא דר"י דמי חטאת לעולה לענין מקיילים [משום דס"ל דלב ב"ד מתנה על הקיילים אפילו מחטאת לעולה כמו דמסיק] ופריך ויש חטאת קריבה עולה בשלמא עולה מקיילים לעולה שפיר דמעיקרא עולה והשתא עולה אך כפרה אמריתי אבל עולה היא מתחלה ועד סוף משא"כ מחטאת האיך קריבין עולה ושמא יקריב עולה גם קודם ומשני שניא היא שאין קרבנות ציבור נקבעים אלא בשחיטה כפי' התוס' ז"ל שם דף י"ב ע"ב ד"ה ואף כו' דמפרשין דלב ב"ד מתנה על כל קרבן אע"פ שנקבע בשם זה מ"מ קודם השחיטה יכולין לשנותו לשם אחר כאילו לא נקבע מעולם בשם הראשון והוא משום לב ב"ד מתנה ע"ז עי"ש בתוס' ז"ל וה"נ שפיר משנין אותו מחטאת לעולה גבי ק"ל כמו דמסיק אר"מ (ב"ת) תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות פי' הוא עצמו יקרב עולה מדלא קתני שיביאו עולות דהוי' משמע מדמיהן ונקט שיקרבו עולות כדאיתא בתוס' ז"ל דף י"ב ע"א ד"ה תניא עי"ש והמלה כן [וא"כ ממילא לא שייך שגזירה אטו לפני כפרה דלפני כפרה נמי שפיר יכולין לשנותו לעולה כיון דלב ב"ד מתנה] וכיון דס"ל לב ב"ד מתנה שלא יקבע בשום שם עד שחיטה ע"כ ס"ל שפיר לר"י דאין פודין אותו אף דס"ל לב ב"ד מתנה משום קושית אביי והא הקדיש זכר לעולה קדוש קדושת הגוף דל"ל דכיון דלא חזי לאותו קודשה לא קדוש קדושת הגוף ז"א דהא לשיטת הירושלמי הוא לקיילין וליכא למימר כדפרש"י ז"ל דלא חזי גופי' לרקועי פחים ול"ל כדפרשנו לעיל לשיטת הרמב"ם ז"ל דמשום דלב ב"ד מתנה שיהא דמי על אותו קרבן ולאותו קרבן לא חזי גופי' משום דהוי מתרומה ישנה ז"א דהא עדיין לא נקבע בשם רק דהוי קדשי מזבח ונמצא דדמים הוי דמי קדשי מזבח ולא דמי תמיד או חטאת וע"כ קדוש קדושת הגוף כמו שכ' הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' ערכין שהאומר דמי בהמה זו למזבח קדוש קדושת הגוף וע"כ לשיטת ר"י בירושלמי דאין ק"ל נקבע אלא בשחיטה נ"ל להסיא דפודין אותן תמימים ולא שייך גבי' פדיון אלא כפסולי המוקדשין כשנסתאבו אבל לא בעודן תמים וס"ל דעולה לקיילין וע"כ ניחא הא דלכולהו תנאי גבי שעירי יוה"כ שאבדו כו' דאו תמות או ירעה ולא מקיילים בו ואילו הכא גבי מותרות מקיילים משום דשאני מותרות דלב ב"ד מתנה משא"כ באבוד דלא אמרינן לב ב"ד מתנה כדאיתא בש"ס דילן דף י"א ע"ב במס' שבועות עי"ש בתוס' ז"ל די"א ע"ב ד"ה ר"ש דבכל אבודין לב ב"ד מתנה עליהן מלבד גבי פר ושעיר של יוה"כ וכן שעירי

פ"ז

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סו"ד) מהן בד"ס ליתא. (סו") אותה בד"ו אותן. (סו"ז) והיה ב"ו והיתה. (סו"ח) מזבח בד"ו המזבח. (סו"ט) לצרכי בד"ו לצריכי. (סו"י) לצורכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסיו לבדק הבית בד"ו לצריכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית. (סוי"ג) לצרכי בד"ו לצריכי. (סוי"ד) אמר ר"ע בבבלי ר"ע אומר. (סוט"ו) מדותיו בבבלי מדתו. (סוט"ז) את דברי בבבלי כדברי. (סוי ס) לגבי מזבח בד"ו על גבי המזבח. ושמנים ועופות בד"ס שמנים סלתות ועופות. (סו"כ) אליעזר בד"ו לעזר ובד"ס יהושע. לצרכי בד"ו לצריכי.

חדושי הרד"א

שייך למימר בהו יופסלו בלינה, א"ו דגם מדת היבש נמשחו ולפיכך בירוצין נמי קדש כאידך תנאי התם בבבלי דפליגי אדר"ע מדלא מפלגי בין לח ויבש ע"כ שניהם שווין דאף מדת היבש נמשח. איברא במנחות דף נ' ע"ב מייתי הגירסא בהאי ליבנא בירוצי מדות הללו מה היו עושין בהם אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לנו יופסלו בלינה ואם לאו מקילין כו' עיי"ש : אמר ר' חזקי' מה דנפל לסאה ד' נפל לבירוצין. י"ל דדבר זה מוכרח ממנחות דף נ' דהתם קאמר ר' חייא ב"י מותר נסכים בירוצי מדות והכא קאמר ז' סאה ד' אלא ע"כ דתרווייהו נפלו למקום א' מה דנפל לסאה ד' נפל לבירוצין. אמנם אי קשיא הא קשיא הכא קאמר ר"י מותר ז' סאה ד' מותר נסכים לבירוצין. והתם במנחות קאמר ר"י מותר נסכים ז' סאה ד' ומייתי סייע לדברי ר"י תני' כותי דר"י כו' :

לקוטים מכ"י קדמוני

אמר שמעתי את דברי שניהם שהמקדיש בפרוש וכו'. פי' הרמב"ם שהקדיש לבדק הבית בפירוש. ולא נסירא האי פירושא. דמלתא דפשיטא היא כיון שפירש בפירוש לבדק הבית. ולא הו"ל למימר אלא שמעתי כדברי ר' יהושע. ונראה כפירוש הרב ר' אליעזר מגרמייזא שהמקדים בפירוש שפירש בהמה ונכסים. מדהפרישן זה מזה ולא אמר בהמה למזבח ונכסי לבדק הבית שהכל הולך אל מקום אחד :

גמ' המקדיש וכו' לקרבנות ציבור: *ר' יוחנן אמר קטורת אמר רבי הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת מה טעמא דבן עזאי שאין ההקדש מתחלל על המלאכה אלא על המעות: *תמן תנינן יש בקדשי בדק הבית [א] שסתם הקדישות לבדק הבית הקדש בדק הבית [ב] חל על הכל [ג] ומועלין בגידוליהן ואין בהן הנייה לכהנים אמר רבי חנניה דר' ליעזר היא דתנינן המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה ע"ג מזבח זכרים ונקבות רבי ליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקיבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית אמר רבי יוחנן טעמא דרבי ליעזר °ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה' במה אנן קיימין אם בבית דירה כבר כתיב °ואם המקדיש יגאל את ביתו אלא כי אנן קיימין במקדיש נכסיו [א] מיכן שסתם הקדישות לבדק הבית *אמר רבי זעירא רב חונה בשם רב במה פליגין במקדיש נכסיו אבל במקדיש עדרו כל עמא מודיי שהוא למזבח רבי בא רב חונה בשם רב מה פליגין במקדיש עדרו אבל במקדיש נכסיו כל עמא מודיי שהוא לבדק הבית על דעתיה דרבי זעירא ניחא וקשיא על דרבי בא בהמה לא למזבח היא [ב] בהמה למזבח היא (*) ולמה סתם האיש הזה שהוא כאומר לא יהיה אלא לבדק הבית רבי יוחנן אמר לא שנייא היא המקדיש נכסיו [ד] היא המקדיש עדרו היא המחלוקת (רבי אבא בשם רבי אבהו בשם ר' אחא) רב חונה בשם רב רבי אבהו בשם רבי יוחנן קדשי בדק הבית שפודאן תמימין יצאו לחולין *מתני' אמרה כן ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן רבי חזקיה בשם רב חסדא תיפתר [ג] שפדאן תמימין והוממו רבי יוסה בשם רב חסדא [ד] מתני' אמרה כן ולדן וחלבן אסור לאחר

(ויקרא כז; שם)

קרבן העדה

גמ' קטרת. היינו דברים הראויין לקרבנות ליבור דבהמה ויינות ושמנים וסלתות. כבר תני להו וקסבר יחיד מתנדב קטורת ור' הושעיה פליג כדפי' לעיל: תמן תנינן. בתמורה פ"ז: ומועלין בגידוליהן. שהמקדיש בהמה לבדק הבית מועלין בחלבה: ואין בהן הנאה לכהנים. משא"כ בקדשי מזבח הבשר אי' העור לכהנים: דר"א היא. הא דתנן סתם הקדשות לבד"ה דמשמע אפי' על בהמה אתיא כר"א: מה אנן קיימין. במאי איירי הך קרא אם במקדיש בית ממש: ה"ג כי פליגי במקדיש נכסיו. וה"פ דווקא במקדיש נכסיו הוא דאר"א שאף דמי הבהמות יפלו לבדק הבית שאין אדם חולק נדרו ומדשאר נכסיו לבדק הבית אף בהמה נמי: אבל במקדיש עדרו. כלומר במקדיש בהמות לחוד אף ר"א מודה שהן למזבח כיון שראויין למזבח: כל עמא מודיי. אפי' ר"י מודה שהוא לבדק הבית שאין אדם חולק נדרו: בהמה לא למזבח היא. בתמיה וכיון דבהמה למזבח נימא הכל למזבח אפילו שאר נכסיו שאין אדם חולק נדרו וספיקא לחומרא: ומשני בהמה. ודאי למזבח היא אלא הכא אזלינן לקולא ואמרינן לבדק הבית הוא מדסתם המקדיש הזה ולא פירש שמקדיש בהמות אלא אמר נכסיו הוה ליה כאומר בפירוש שיהו לבדק הבית: לא שנייא וכו'. ל"ש המקדיש נכסיו ול"ש המקדיש עדר בתרווייהו פליגי ר"א ור"י: שפודין תמימים. כגון שעבר והקדיש תמימים לבדק הבית כשהן נפדין בעוד שהן תמימים יוצאין לחולין: מתני'. דחולין פרק הזרוע נמי דייקא: מתניתא אמרה כן. בתמיה הא לא תנן אלא ולדן וחלבן של בעל מום שנפדו של בעל מום קבוע הוא דמותרין לאחר פדיונן אבל של תמימים אפילו לאחר פדיונן אסור: תיפתר. הא דקאמר ר' יוחנן שפודין תמימין ואח"כ הוממו יוצאין לחולין וקמ"ל אע"ג דבשעת פדיון תמימין היו יוצאין לחולין ופי' הרא"פ בזה אינו מחוור כלל: מתניתא. דפ"ז דתמורה אמרה כן דתנן התם יש בקדשי מזבח וולדן וחלבן אסור לאחר

פני משה

גמ' תמן תנינן. ריש פ"ז דתמורה יש בקדשי המזבח מה שאין בקדשי בדק הבית ויש בקדשי בדק הבית מה שאין בקדשי המזבח ומפרש התם הסיפא יש בקדשי בדק הבית מה שאין בקדשי המזבח שסתם הקדשות לבדק הבית יהקדש בדק הבית חל על הכל אפי' על בהמה טמאה ובעלי מומין ומועלין בגידוליהן שהמקדיש בהמה לבדק הבית מועלין בחלבה הקדיש תרנגולת מועלין בביצתה משא"כ בקדשי המזבח כדתנן בפ"ג דמעילה חלב המוקדשין וביצי תורים לא נהנין ולא מועלין ואין בהן הנאה לכהנים אבל בקדשי המזבח יש מהן שהבשר נאכל לכהנים ויש מהן שנהנין בעורה כגון עולה: דרבי אליעזר היא. האי מתני' דס"ל סתם הקדשות לבדק הבית כדתנינן הכא המקדיש נכסיו וכו' וכדפרישית במתני': טעמא דר"א. דכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' והעריכו הכהן וגו' ומה אנן קיימין להכתוב הזה אם בבית דירה כמשמעו הא כבר כתיב אבתריה ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף המישית כסף ערכך עליו וגו' א"כ דין מקדיש בית דירתו כבר מפורש הוא והאי קרא למה לי אלא כן אנן קיימין לביתו האמור כאן דלאו בית ממש הוא אלא במקדיש נכסיו משתעי קרא וכתיב והעריכו הכהן וערכין לבדק הבית הן נופלין מכאן שסתם הקדשות לבדק הבית הן: ר' זעירא וכו'. מפרש בשם רב דהא דפליגי ר"א ורבי יהושע במתני' במקדיש נכסיו סתם והיו בהן בהמות בהא הוא דקאמר ר"א דמכיון דסתם דבריו דעתו היה שיהא הכל לבדק הבית אבל במקדיש עדר הבהמות שלו אפילו ר"א מודה שהוא למזבח והראוי לעולה עולה והראוי לשלמים ימכרו לשלמים ודמיהן לעולות דמסתמא דעתו היה לגבוה: רבי בא בשם רב. מפרש דבמקדיש עדרו הוא דפליגי ובהא קאמר רבי יהושע זכרים יקרבו עולות וכו' אבל במקדיש נכסיו סתם והיו בהן בהמות אפי' רבי יהושע מודה שהוא לבדק הבית וימכרו לצרכי אותן הקרבנות ודמיהן יפלו לבדק הבית כשאר הנכסים: על דעתיה דר' זעירא ניחא. דמסתברא הוא דפליגי במקדיש סתם וכדמפרשינן במתני' וקשיא על דרבי בא דמוקי פלוגתייהו במקדיש עדר הבהמות אבל במקדיש סתם אע"פ שיש בהן בהמה הראויה למזבח כ"ע מודים שהוא לבדק הבית וכי בהמה לא למזבח היא ראויה והמאי מודה בה ר' יהושע. ומשני אין בהמה למזבח היא מיהו אמרינן דלמה סתם דבריו האיש הזה והיה לו לומר והבהמה למזבח אלא מסתמא שהוא כאומר לא יהו כל הנכסים אלא לבדק הבית וכדברי ר"א: רבי יוחנן אמר לא שנייא היא וכו'. דבין בזו ובין בזו היא המחלוקת: רב הונא. קאמר בשם רב ורבי אבהו אמר לה בשם רבי יוחנן קדשי בדק הבית שפודין אותן תמימים שעבר והקדיש בהמות תמימין לבדק הבית כשפודין אותן יצאו לחולין דאע"ג דהוו למזבח יוצאין הן לחולין לאחר פדיונן: מתניתא אמרה כן וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. כלומר מאי קמ"ל הא מהאי מתניתין דתמורה דלעיל שמעינן הכי דהא קתני יש בקדשי המזבח מה שאין בקדשי בדק הבית שקדשי המזבח עושין תמורה וכו' וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן משא"כ בקדשי בדק הבית וא"כ בקדשי בדק הבית וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן וש"מ דהולין גמורין הן: רבי חזקיה בשם רב חסדא. קאמר דבא לתרץ הוא ואמר תיפתר שפודין תמימין והוממו וכלומר דאי ממתני' לא שמעינן מידי דיוצאין להולין הן דאיכא למימר הא דקתני גבי קדשי המזבח דולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן מיירי בכה"ג שהיו תמימין כשהקדים אותן והוממו ואח"כ נפדו דדינן הוא שולדן וחלבן אסור לאחר

תוס' הרי"ד

ע"ז משום דלא שכימי ואביי דמביא סיעתא מסעירי יוה"כ שאבדו דירעה ולא מקיילי'

ומסקנא דמלתא דתלי זה בזה דלר"ש דלא ס"ל לב ב"ד מתנה לקיץ דהוא רק מטעם לב ב"ד מתנה דלא יקבע אלא בשחיטה כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל וא"כ ע"כ דגזרינן אטו לפני כפרה דשם לפני כפרה א"א לשנות מקטלת לעולם אף בקרבנות ציבור וע"כ דר"ש ס"ל דגזרינן כדמוכח ממתניתין דשבועות הנ"ל דמשום אותן ר"ש משום דכולן באין על מקדש וקדשיו ופירש"י ז"ל הנ"ל א"כ ע"כ בשעירי חטאת גזרינן כנ"ל וגם ראי' מר"ש גופי' דס"ל גבי' פר ושעיר של יוה"כ ירעה ולא קרב גופיה כדמייתי אביי ראיה ול"ל דהתם טעמי משום דפר ושעיר של יוה"כ לא שכימי כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל אבל בשעירי חטאת דשכימי לב ב"ד מתנה דיכלא מותר לשנותו קודם השחיטה א"כ ליכא למיגזר אטו לפני כפרה ולפ"ז אין ראיה מר"ש דפר ושעיר של יום הכיפורים זולת מר"ם דמתניתין דשבועות הנ"ל ז"א דהא ר"ש ל"ל לב ב"ד מתנה אבל לשיטת הירושלמי אליבא דר"י דס"ל לב ב"ד מתנה א"כ אף בשעיר חטאת מקיילים והוא משום לב ב"ד מתנה שלא יקבע אלא בשחיטה ממילא ליכא למיגזר אטו לפני כפרה וע"כ תנאי ב"ד הוא ע"ז המותרות שיקבעו הן עצמן עולותי משא"כ בפר ושעיר של יוה"כ דלא שכיחי ולא התנו ב"ד עליהן שיוכל לשנותן לעולות ודו"ק:

אר"י טעמו דר"א ואיש כי יקדיש את ביתו קודש כו' מה אנן קיימין אם במקדיש בית דירה כבר כתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו אלא כי אנן קיימין במקדיש נכסיו קודם לה' מכאן שסתם הקדש לבד"ה ע"כ. ע"פ סוגיא זו שפיר יש להבין ענין הפלוגתא דר"י ורשב"ל אם מעות קונות או משיכה קונה דרש"י ז"ל פירש במס' ב"מ דף מ"ז ע"ב טעמא דר"י דב"ת מעות קונות משום דיליף לה מפדיית הקדש דכתיב ונתן

הכסף וקם לו אלמא דקנה בכסף והתוס' ז"ל במס' בכורות דף י"ג ע"ב מקשין ע"ז א"כ קשה מ"ט דרשב"ל ולפי הנ"ל אתי שפיר דלכאורה קשה הא כל עיקר הפלוגתא דבין ר"י ורשב"ל אם מעות קונות או משיכה קונה הוא דווקא במטלטלין אבל בקרקע ליכא שום פלוגתא דפשיטא דמעות קונות דמשנה מפורשת היא במס' קידושין דף כ"ו ע"א נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה וא"כ כיון דעיקר פלוגתתן הוא במטלטלין א"כ קשה האיך ילפינן מנותן הכסף וקם לו דהוא כתיב גבי קרקע דלגבי פדיון בהמה טמאה וכן גבי מע"ש לא כתיב וקם לו רק גבי בית וא"כ קרקע היא וגבי קרקע פשיטא לן דנקנית בכסף והאיך ילפת מטלטלין מינה ול"ל דר"י ס"ל דתלוש ולבסוף חברו הוי מטלטלין ז"א דהא ר"י גופיה יליף במס' ב"ק דף ס"ט ע"א גבי גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומסקינן שם משום דקמסייע לי' קרא ואיש כי יקדיש את ביתו מה ביתו ברשותו פי' דקרקע אינה נגזלת א"כ ס"ל דבית הוי קרקע ועי' בירושלמי במס' שבת ר"פ אמר ר"ע דס"ל לר"י שם מפורש דתלוש ולבסוף חברו הוי קרקע עי"ש אך לפי האי סוגיא שפיר ניחא דר"י לטעמי' דס"ל דהא דכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו לאו בית דירה ממש אלא מטלטלין ואפילו במקדיש עדרו ומוכח מכאן דהוי סתם קדשים לבד"ה אפילו שור הראוי למזבח כמו דמסיק דל"ל בית דירה ממש כבר כתוב ואם המקדיש יגאל את ביתו אלא ע"כ מיירי במקדיש נכסיו. וא"כ שפיר ילפינן דמטלטלין נקנין בכסף דהא מיירי אפילו במקדיש עדרו והא דאפקי' רחמנא בלשון ביתו הוא למילף לן מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ולפ"ז יש לתרץ על רשב"ל דפליג על ר"י ולא יליף מפדיית הקדש משום דס"ל דפירוש ביתו הוא ביתו ממש ועי' בחיבורי מגדל דוד במערכה למס' נדרים עי"ש ודו"ק:

סליק פירקא בס"ד

שנויי נוסחאות (סו"ב) אמר ר' הושעיה בבבלי ר' יהושע אמר. (סו"ג) משל בבבלי של. (סו"ד) שאין ההקדש בד"ס אין הקדש. (סו"ו) הקדש בדק הבית חל בבבלי והלין. (סו"ח) חנניה בבבלי חנינא. (סוי"ח) לצרכי בד"ו לצריכי (וכן בסמוך). (סופ"ו) כבר כתיב בבבלי הרי כבר נאמר. (כו"ט) כי בד"ו כן. נכסיו בבבלי את נכסיו. (סוי"ז) אמר בד"ו ליתא. (סוי"ח) רב חונה בד"ס ורב הונא. במה בד"ו ליתא. (סוי"ט) במקדיש עדרו בבבלי המקדש את עדרו. (סוכ"ב) דר' זעירא כו' עד ר"י אמר לא שנייא בבבלי דר' יוחנן לא שניא. (סוכ"ה) יהיה בד"ו יהו. (סוכ"ז) ר' אבא כו' עד ר' אחא כ"ה בבבלי ובד"ו רב חונה כו' עד ר' יוחנן. (סוכ"ט) שפודאן בד"ו שפודין ובבבלי שפראן. (סול"א) רב חסדא בבבלי ר' אחא. (סול"ב) שפראן בד"ו שפודין.

עין משפט נר מצוה

מב
א מיימון פ"ד מתמור' הל' כא

מג
ב מיימון פ"ד מפסה"ק הל' כו

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל היפתר לגיזה ולעבודה כו':

ב ס"ג אשם בן שנה והביא בן שתים בן שתים והביא בן שנה כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. רש"א כל עצמן אינו קדוש כו':

בד"י הגי' ולא אראה דברי ר"ש

מסורת הש"ס

לאחר פדיונן רבי חזקיה בשם רבי יוסה קדשי בדק הבית שפדאן תמימין יצאו לחולין אין תימר לא יצאו לחולין היאך קדשי מזבח חלין על קדשי בדק הבית בעלי מומין קדושת המזבח הלה עליהן ליידה מילה א לגיזה ולעבודה *הפריש נקיבה לעולתו ולפסחו ולאשמו א עושה תמורה ר"ש אומר לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה *רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש לעולתו ולפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה אמר רבי יוחנן טעמא דר"ש שכן מצינו נקיבה בעוף כשירה לבא עולה ואמר ר' יוחנן טעמא דר"ש בן יהודה אם מין במינו הוא חלוק עליו כל שכן מין בשאינו מינו איזהו מין במינו שהוא חלוק עליו כהדא *דתני ב אשם בן שנה והביא בן שתים (יצא) בן שתים והביא בן שלש לא יצא (רבי שמעון אומר ג כל עצמן אינן קדושים) *א"ר יוחנן ר' שמעון ור' יהושע שניהם אמרו דבר אחד כמה דר' יהושע אמר נקיבה לעולה לא קידשה אלא הקדש דמים כן ר"ש אמר נקיבה לעולה לא קידשה אלא הקדש דמים אין תימר קדשה קדושת הגוף ירעו אמר ר' אני רואה את דברי רבי שמעון בפסח (שמא הקדש) שהמותר פסח בא שלמים *ולימא אין אני רואה דברי רבי שמעון באשם (שמא הקדש) שהמותר אשם בא עולה אמר רבי אבין אם הקדיש פסח בא שלמים גופו קרב שלמים אם הקדיש אשם בא עולה אין

פני משה

לאחר פדיונן כדתנן בפרק הזרוע ובפ"ב דבכורות כל הקדשים וכו' וכל שקדם הקדשן את מומן ונפדו פטורין מן הבכורה וכו' וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן ובהכי מיירי רישא דמתני' דהמורה בקדשי המזבח ועלה היא דקתני משא"כ בקדשי בדק הבית דבכה"ג בקדשי בדק הבית יוצאין לחולין הן לאחר פדיונן כשהוממו אבל אם נפדו כשהן תמימים לא שמענו מהאי מתני' ולהכי אשמעינן רב ורבי יוחנן דאפילו נפדין כשהן תמימים יצאו לחולין כך אמר רבי חזקיה בשם רב חסדא: רבי יוסה בשם רב חסדא. לא אמר הכי אלא בדרך קושיא קאמר על הא דאמרי בשם רב ור' יוחנן דאפי' נפדו כשהן תמימין יוצאין לחולין מתני' אמרה כן בתמיה דהא אדרבה איפכא שמעינן לה ממתני' והיינו הך מתני' דפרק הזרוע ובפ"ב דבכורות דקתני התם כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן וכו' ומשמע דאף קדשי בדק הבית בכלל וקתני בהסיפא וכל שקדם הקדשן את מומן ונפדו וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן, א"כ מהאי מתני' ש"מ דלא כרב ורבי יוחנן אלא דאף קדשי בדק הבית שהוקדשו כשהן תמימים לא יצאו לחולין לאחר פדיונן: רבי חזקיה בשם רבי יוסה. קאמר כהאי דרב ורבי יוחנן קדשי בדק הבית וכו' ומכריח הוא כן דאם תאמר שלא יצאו לחולין אלא כשנפדים הן מקריבין אותן למזבח קשיא היאך קדשי המזבח חלין הן על קדשים שהוקדשו בתחלה לבדק הבית ולא היה הקדישן אלא לדמים בלבד: בעלי מומין קדושת המזבח חלה עליהן. בתמיה כלומר דהש"ס מהדר על הא דרבי יוסה ומאי קושיא הרי מצינו בעלי מומין חלה קדושה המזבח עליהן וכדמפרש ואזיל: ליידא מילה. לאיזה דבר לגיזה ולעבודה כדין פסולי המוקדשין שאסורין בגיזה ועבודה דאף על גב דלהקרבה לא חזו כשהוממו מ"מ אכתי קדושת המזבח עליהן לענין איסור גיזה ועבודה וא"כ אף אתה אל תתמה על קדשי בדק הבית שנפדו דלעולם לא יצאו לחולין ואם תיקשי דלהקרבה למזבח לא חזו ומשום שלא הוקדשו בתחלה לכך מ"מ לענין גיזה ועבודה אכתי אימא לך דאסורין הן: הפריש נקבה וכו'. תוספתא היא בפ"ב דתמורה המפריש נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו עושה תמורה. אע"ג דנקבה לא חזיא לכל אלו שאין באין אלא זכרים מ"מ חלה קדושה עלה לענין שעושה תמורה: ר"ש אומר לעולתו עושה תמורה וכו'. כדמפרש טעמיה לקמן לפי שמצינו שם עולה בנקבה וזהו עולת העוף שאין תמות וזכרות בעופות ואף הנקבה בעוף כשירה לעולה אבל לא מצינו לפסח ולאשם שבא נקבה והלכך לא חלה הקדושה לעשות תמורה: ר"ש בן יהודה אומר משמו. דאף על העולה פליג: טעמא דר"ש שכן מצאנו נקבה בעוף וכו'. כדפרישית: ואמר רבי יוחנן. עוד דבעי טעמא אחרינא אליבא דר"ש למאי דאשכחן דפליג בעלמא כדלקמיה ואם במין במינו מצינו לר"ש שהוא חלוק עליו לכ"ש הכא בעולה דמין בשאינו מינו היא שזה עוף וזה בהמה והיאך נימא לדידיה דהואיל ומצינו עולת נקבה בעוף חל שם עולה על הנקבה בבהמה. א"נ האי בהרייתא דרבי יוחנן אליבא דר"ש בן יהודה משמיה דר"ש היא דאף מפריש נקבה לעולתו ס"ל דאינו עושה תמורה ומפני שאם מין במינו חלוק הוא עליו וכו' ועיקר: איזהו וכו'. והיכא אשכחן דחלוק ר"ש במין במינו: כהדא דתני. בתוספתא דזבחים פ"א: אשם בן שנה. שמצותו בן שנה כגון אשם נזיר ואשם מצורע שהן באין בני[שנתן] כדתנן בזבחים פרק כל התדיר והביא בן שתים כדין שאר כל האשמות שבאין בני שתים יצא וכו'. והתם גרים הכי בן שנה והביאו בן שתים בן שתים והביאו בן שנה כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה ר"ש אומר כל עצמן אינן קדושין. וזו היא הגי' הנכונה וכאן חסרו דברי ר"ש. ור"ש לטעמיה דהכי ס"ל במתני' פ"ג דתמורה דתנינן המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אשם ואם קרב אשמו יפלו דמיו לנדבה ר"ש אומר תימכר שלא במום דס"ל הואיל ונקבה לא חזיא לגופיה דאשם לא נחתא לה קדושת הגוף וא"צ להיות רועה עד שתסתאב דמכיון דלא חזיא למילתא היינו מומא והלכך נמי אם הפריש בן שתים לדבר שמצותו בן שנה או איפכא אין קדושין כלל שמעינן מיהת דר"ש חלוק במין במינו שהרי שניהן מין בהמה הן וקסבר דלא נחתא להן קדושת הגוף: ר"ש ור' יהושע. דמתני': שניהן אמרו דבר אחד דכמה דר' יהושע אומר נקבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים. כדס"ל במתניתין נקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות וכדמסיק לקמן להאי מילתא דאם תאמר לר' יהושע נחתא לה קדושת הגוף א"כ הוה ליה למימר ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמיהן עולות אלא ש"מ דלא נחתא להו קדושת הגוף והלכך ימכרו שלא במום: וכן ר"ש אמר וכו'. כדלעיל: אין תימר וכו'. אסוקי מילתא היא אליבא דר' יהושע דמתני' וכדפרישית: אמר רבי וכו'. סיפא דהתוספתא דתמורה דלעיל היא. וה"פ לפי האי גירסא. דר"ש דקאמר לעיל אם הפריש נקבה לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה ומשום דלא היילא קדושה עלייהו לעשות תמורה וכדמסיים שם לדברי ר"ש שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב דאיהו פליג על המתני' דפ"ט דפסחים המפריש נקבה לפסחו וכו' ירעה עד שיסתאב וכו' אלא דס"ל דמכיון דלא חלה שם פסח על הנקבה שלא במום והלכך אינו עושה תמורה וכן במפריש נקבה לאשם כדלעיל ועלה קאמר רבי רואה אני את דברי ר"ש בפסח שמא הקדש פסח בא שלמים בתמיה וכלומר דאם הקדיש נקבה לפסח וכי יכול להקריבה שלמים דנימא הואיל ושלמים באים אף מנקבה הזיא היא גופה לשלמים ונחתא לה קדושת הגוף לעשות תמורה זה ודאי לא דתמכר שלא במום אית ליה לר"ש ומכיון שכן לא היילא קדושת הגוף עלה כלל ואינה עושה תמורה דאפילו לשלמים לא חזיא: ולא אראה את דברי ר"ש באשם. כלומר אבל באשם אין אני רואה את דבריו לפי שמצינו שמותר האשם בא עולה ושייכא מיהת קדושת עולה על שם אשם ובדין הוא שעושה תמורה והיינו דפריך הש"ס עלה שמא הקדש אשם בא עולה בתמיה הא נמי בהקדיש נקבה לאשם וכי היא עצמה באה עולה אלא תימכר ויביא בדמיה עולה וא"כ מאי האי דמחלקרבי בין הקדש פסח ובין הקדש אשם: אמר רבי אבין אם הקדיש פסח וכו'. כלומר דרבי אבין מוסיף הוא לחזק הקושיא וכמו ולא עוד הוא דקאמר והיינו שהרי מצינו מהקדש פסח שבא שלמים אם הוא מותר פסח ולא עוד אלא שאם בא שלמים הוא גופו קרב שלמים כדקיימא לן דמותר הפסח כגון שאבד והקריב אחר תחתיו וא"כ נמצא הראשון הוא עצמו קרב שלמים וכן אם עברה שנתו אבל באשם לא כך היא אלא דאם מצינו שהקדש אשם בא עולה אין

קרבן העדה

לאחר פדיונן משא"כ בקדשי בדק הבית והיינו בשקדם הקדשן למומן ה"נ אם נפדו תמימים והוממו יוצאין לחולין: אין תימר וכו'. דאם נאמר לא יצאו לחולין א"כ לעולם בקדושת בדק הבית קיימין איך תנן במתני' לר"א זכרים שהוקדשו לבד"ה ימכרו לצרכי זבחי עולות: בעלי מומין. המקדיש בעלי מומין למזבח אע"ג שהוא עובר משום חמשה שמות מ"מ קדושת מזבח חל עליהן: ליידה מילה. לאיזה דבר חל עליהן קדושת המזבח: ומשני לגיזה ועבודה. דאילו קדשי בדק הבית מותרין בגיזה ועבודה וקדשי מזבח אסורין: לעולתו לפסחו ולאשמו. ואלו אינן באין אלא זכרים: שכן מצאנו עולת נקיבה בעוף כשרה. דאמר מר תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף הלכך חל עליה שם עולה שתרעה ותעשה תמורה: ואר"י טעמא דר"ש. אליבא דרשב"י אם מין במינו הוא חלוק עליו אפילו באיל גופיה שמביא לאשם אם שינה אינו חל עליו שם אשם כדמסיק כ"ש אם מקדיש נקבה לאשם שאינו קדוש: ה"ג הביא בן שתים לא יצא. וכ"ה בבבלי וברמב"ם: כן ר"ש אמר. לשיטת ר"ש בן יהודה דכל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתי ליה קדושת הגוף ואפילו עולה הלכך אינן צריכין לרעות אלא ימכרו מיד לצרכי אותו המין ואינן עושין תמורה: ה"ג א"ר אין אני רואה וכו'. וכ"ה בבבלי: שמא הקדש פסח בא שלמים. שכן מותר פסח קרב שלמים ושלמים באין נקבה ואע"ג דהך נקבה לא קרבה שלמים אפי' לאחר הפסח אלא תרעה מיהו שם שלמים עלה ונחתה לה קדושת הגוף: ופריך ולימא ולא אראה דבריו של ר"ש באשם. הואיל ומותר אשם קרב עולה ואיסתכח דהך נקבה דאשם עולה היא ותיקדש קדושת הגוף: גופו קרב שלמים. הפסח עצמו לאחר הפסח קרב שלמים הלכך חל עליו שם שלמים: אין

רידב"ז

אמר רבי רואה אני את דברי ר"ש בפסח שמא הקדש פסח בא שלמים. ובבבלי תמורה דף כ' ע"א גרסינן אמר רבי אין אני רואה דברי ר"ש בפסח שהמותר פסח בא שלמים ואיפשר שגם כאן גרסינן כן ובחיבורי רידב"ז בסי' י' כתבתי שם דאיפשר לקיים הכא הגי' הישנה שלפנינו וכן הגי' בתוספתא דמס' תמורה ובתוספתא פ"ט דפסחים ופרשתי שם כך דכל פלוגתתן הוא קודם הפסח דאי לאחר הפסח כו"ע מודו דנהית עלה קדושת הגוף דלר"ש היא עצמה קריבה שלמים דס"ל אין בע"ח נדחין ולרבנן נמי הרי היא דמי שלמים ורק כל פלוגתתן הוא קודם פסח דלרבנן נחתא לה קדושת הגוף וחל עלה שם פסח ולר"ש לא קדשה רק קדושת דמים בלבד ע"כ קאמר רבי רואה אני את דברי ר"ש בפסח שמא הקדש פסח בא שלמים בתמי' כלומר דאימתי בא שלמים הוא לאחר הפסח אבל בשעת הקדש פסח בא שלמים בתמי' ז"א דלא בא שלמים קודם הפסח אלא תימכר לפסח א"כ ליכא עלה קדושת הגוף ולא חל עלה שם פסח בשלמא אם היתה שלמים ממילא הוי עלה קדושת הגוף משום דהוי שלמים ונקיבה לשלמים קדושה אבל מכיון דלא בא שלמים אלא לאחר הפסח א"כ לא קדשה קדושת הגוף ולפיכך בשעה שהוא שלמים הוי קדה"ג אבל הכא החסרון דאינו בא שלמים ולימא אני רואה דברי ר"ש באשם שמא הקדש אשם בא עולה א"ר אבין אם הקדש פסח בא שלמים גופו קרב שלמים ולפיכך צריכה למימר שמא הקדש פסח בא שלמים כלומר דאם היו שלמים שפיר עושה תמורה משום שלמים אבל באשם א"צ למימר דרואה אני את דברי ר"ש באשם דשמא בא עולה דאף אם הוי בא עולה לא הוי עושה תמורה משום עולה דאין גופו קרב עולה ודוק עיי' בחיבורי רידב"ז סי' י' שהארכתי בזה בדבר חריף עיי"ש ודוק:

א"ר אבין אם הקדיש פסח בא שלמים גופו קרב שלמים אם הקדיש אשם בא עולה אין גופו קרב עולה. ובבבלי במס' תמורה דף כ' ע"א גרסינן. שנויא

שנויי נוסחאות (שו"ב) שפדאן תמימין בד"ו שפדיין תמימים. (שו"ג) בדק הבית בעלי מומין בבבלי בדק הבית ועוד מן הדא הותירו תמימין ימכרו לגבי מזבח וא"ת לא יצאו לחולין היאך קדשי מזבח תלין על קדשי בדק הבית בעלי מומין. (שו"ד) המזבח בד"ס הבית (ונ"ל בדק הבית). למרה מילה בד"ס לולדה לחלבה. (שו"א) ר' יוחנן בבבלי רב יהודה. בן יהודה בד"ו ליתא. (שו"ב) במינו שהוא חלוק בבבלי עם מינו חלוק. עליו כל שכן בד"ו עליו לא כל שכן. (שו"ג) במינו בבבלי עם מינו. (שו"ד) והביא בד"ו הביא. (יצא) בד"ו אין המלה מוקפת. (שו"ו) ר"ש כו' עד קדושים בד"ו ובבבלי ליתא. (שו"ז) שמעון ור' יהושע בבבלי יהושע ור' שמעון. (שו"ט) קדושת בד"ו הקדש. (שו"ב) (שמא הקדש) בד"ו אינן מוקפות. שהמותר בד"ו ליתא. (שו"ג) ר' בד"ו רבי. (שו"ג) ולימא אין אני רואה דברי בד"ו ולא אראה את דברי ובבבלי ואיני רואה את דברי. (שו"ד) (שמא הקדש) בד"ו אינן מוקפות. שהמותר בד"ו ליתא. (שו"ה) אבין בבבלי בון. הקדיש בבבלי הקדש (כן בסמוך)

קרבן העדה

אין גופו קרב עולה. אלא ירעה עד שיסתאב ודמיו יפלו לנדבה לקיץ המזבח: מאי כדון. במאי פליגי ת"ק ור"ש ודברי הרא"פ בזה אין נראין: ההין אמר וכו'. ת"ק סבר קדושת דמים קדש אפי' אינו אלא קדושת דמים עושה תמורה דמגו דנחתא ליה קדושת דמים קדוש נמי קדושת הגוף ור"ש סבר דוקא אם קדש קדושת הגוף מתחילה הוא דקדש לרעיי' ולתמורה אבל קדושת דמים לא דלא אמרינן מגו: איש איש מבית ישראל. ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה: הכל קרב לעולה. כל מה שהם נודרים ומתנדבים מדברים אשר יקריבו לה' אפי' יינות ושמנים וסלתות יהיה לעולה: ואת אמרת בבקר לרבות נקבות. בתמיה לא לכתוב זכר ולא בבקר: ומשני ודכוותה כתיב תמים. דכתיב תמים זכר ואפ"ה קדש לדמי דתנן המקדיש בעלי מומין למזבח אע"פ שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי דכתיב ולנדר לא ירצה רצוי הוא דלא מרצה הא מיקדש קדשי לדמי ה"נ לכתחילה לא יקדיש נקיבה מיהו אי מיקדש קדשי לעולה קדשי לדמי: מה ביניהון. מאי איכא בין ר"ע לרבי פפיים: שיבטא דכדכדא ביניהון. וכדכד היינו עץ שיש לאורגים שראשו חד ומעבירו על השתי כשהוא מתוח לפניו ונועבט בו החוטין ומקרב המבדילין בין שני חוטין העליונים ותחתונים ומיד נוחים להתפרק ונפתח שער לירות בו חוט הערב וקאמר רב שיש הפרש גדול ביניהם דהא דקאמר ר' פפיים שהמקדיש בפירוש כדברי ר"א היינו שהקדיש בפירוש לבד"ה אבל הקדיש סתם כר"י ור"ע סובר שסתם הקדישות לבדק הבית א"כ ה"ק כשם שהכדכד מקרב המבדילין כך קרובים דברי ר"פ ור' עקיבא דהמקדיש בפירוש היינו שפירש נכסי בהמה וכדפרישית במתני' ואפשר לומר דאף ר"ע מודה בזה וא"פ פי' בענין אחר ודבריו תמוהים ע"ש: הכל קרב עולה. כל מה שנודרים ונודבים מדברים אשר יקריבו לה' אפי' יינות ושמנים וסלתות יהיו לעולה: יכול אפי' עופות. יקריב בדמיהן או אם הקדיש עוף יקריבנה עולה: ת"ל בבקר. הא אינו מקריב בכל מה שמתנדב אלא עולת בהמה בלבד: תמן אר"י וכו'. אהא דאר"ש המפריש נקיבה לעולה עושה תמורה אר"י דהיינו טעמא לפי שמצינו נקבה בעולת העוף נחתי לה קדושת הגוף ועושה תמורה: והכא הוא אמר הכין. דהמקדיש עופות ימכרו שמעינן דלא נחתי להו קדושת הגוף דא"כ אסורין למכור: קיימתיה. טעמא דר"א דמתני' כדר' שמואל: לא היא. עצמה: ולא דמיה. ע"י פדיון כשנפל בה מום: אלא הקדש דמים. דהיינו קדושת בדק הבית: ואמרת יאות. ושפיר קאמרת שעופות לבדק הבית: להקריבו. עולה לקיץ המזבח אי אפשר דכתיב בבקר: שאין לעוף פדיון. אף שנפל בו מום כדאיתא בת"כ: לפום כן וכו'. לפיכך צריך לומר דעופות לא קדש מתחילה אלא קדושת דמים:

טעמא

תורה אור

אין גופו קרב עולה א מהו כדון ההין אמר הקדש דמים (קדוש) הקדיש וההין אמר הקדש גופו (קדוש) הקדיש ב ר' זעירא בשם ר"ש בן לקיש טעמא דרבי יהושע (ויקרא כב) °דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב לה' לעולה הכל קרב לעולה לרצונכם תמים זכר מנין אפי' נקיבות ת"ל (שם) °בבקר לרבות את הנקיבות רבי יצחק בי רבי אלי'זר שאל כתיב זכר ואת אמרת בבקר לרבות את הנקיבות ודכוותה כתיב תמים ואת אמרת בבקר לרבות בעלי מומין מה ביניהון רב אמר שבטא דכדכדא ביניהן: ר"א אומר ימכרו כו' המין: ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש טעמא דר"א (שם) °דבר אל אהרן ואל בניו וגו' אשר יקריבו לה' לעולה הכל קרב עולה לרצונכם תמים זכר יכול אפי' עופות ת"ל ה בבקר ולא עופות רבי ירמיה ור' בון בר חייה הוון יתיבון ואמרין תמן א"ר יוחנן טעמא דר"ש שכן נקיבה שבעוף כשירה לבא עולה וכא אמר הכין א"ר יוסי קיימתיה כהא דא"ר שמואל בשם ר' זעירא כל שאינה יכולה ליקרב לא היא ולא דמיה לא קדשה אלא הקדש דמים ואת אמרת יאות להקריבו אין את יכול דכתיב בבקר ולא עופות לפדותו אין את יכול ג שאין לעוף פדיון לפום כן צריך מימר לא קדשה אלא קדושת דמים חברייא בשם רבי יוחנן ר' אייבו בר נגרי אמר קומי רבי אילא בשם רבי יוחנן

טעמא

פני משה

אין גופו קרב עולה. אלא לרבנן ירעה עד שיסתאב וימכר וכו' ואם קרב אשמו יפלו דמיו לנדבה וקרב עולה ולר"ש תימכר שלא במום ויביא בדמיה עולה וא"כ טפי קשיא מ"ש הקדש אשם מהקדש פסח: מאי כדון. והשתא דלא קיימא מלתא דרבי אליבא דר"ש אין לנו אלא לפרש טעמייהו דרבנן ודר"ש ובמאי פליגי: ההין אמר הקדש דמים קידש. בהא פליגי ההין הוא ר"ש סבר דאם הקדיש נקבה לפסחו ולאשמו לא הקדיש אלא להקדש דמים שהרי יודע הוא שאין באין נקבה וצריכין להמכר ושלא במום כסברת ר"ש וקדושת דמים אינו עושה תמורה. וההין רבנן סברי דאפ"ה הקדש גוף קידש לפי שצריכין להיות רועה עד שיסתאבו והואיל ונחתא להו מיהת קדושת הגוף לענין זה הלכך עושה תמורה: טעמא דר' יהושע. דמתני' דקסבר נקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות דכתיב דבר אל אהרן וגו' בפרשת אזהרת בעלי מומין שלא להקדיש וכתיב אשר יקריבו לה' לעולה ודריש הכל קרב לעולה כלומר אם הקדיש סתם לה' הכל צריך שיקריב עולה כולה כליל וכתיב בתריה לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים מנין אפילו הקדיש נקבות לה' שצריך שימכרם לצורך אותו המין לקרבן ויביא בדמיהן עולות ת"ל בבקר וגו' והאי מיותר הוא דמי לא ידעינן דהקרבן בא מהן אלא לרבות את הנקבות: רבי יצחק ברבי אלעזר. מקשי על האי דרשא דרשב"ל אליבא דרבי יהושע הא כתיב זכר בהאי קרא ואת אמרת בבקר לרבות את הנקבות אתא ודכוותה וכו' לרבות בעלי מומין בתמיה וכי תעלה על דעתך לדרוש בבעלי מומין נמי כן דמעיקרא כתיב תמים ותאמר ג"כ בבקר לרבות בעלי מומין להקדש המזבח אלא דכמו שאי אתה יכול לדרוש לרבות בעלי מומין דתמים דוקא נאמר ה"נ זכר לדוקא נאמר גבי עולה: מה ביניהון. על דברי ר"ע ודברי ר' פפיים דמתני' קאי דמאי ביניהו הא ר"ע דאמר רואה אני את דברי ר"א נמי לא קאמר אלא משום דר"א השוה את מדותיו ואפשר דר"ע נמי יודה לסברת ר' פפיים דהיכא דהקדיש סתם ואמר נכסי להקדש דמסתבר הוא שיהו הכל לעולה ועוד דר"ע לא אמר אלא רואה אני דברי ר"א ולא קאמר הלכה כר"א וכדאשכחן במתני' דפ"ק דנדה ר"א אומר ד' נשים דיין שעתן אמר ר"י אני לא שמעתי אלא בתולה אבל הלכה כר"א וכיוצא בזה בכמה מקומות במתני' ובברייתות ואפשר דלהלכה ס"ל לר"ע כהאי דרבי פפיים: רב אמר שיבטא דכרכדא אי דכהכרא ביניהון. כלומר דרב מפרש דבאמת ליכא בינייהו לדינא אלא כשבט הכרכר הזה ששנים אוחזין בו ושובטין זה מכאן וזה מכאן ושניהן לדבר אחד נתכוונו וכהא דשנינו בברייתא דת"כ פ' ויקרא דדרים קרא דבעשותה אחת העושה את כולה ולא העושה מקצתה כיצד שנים אוחזין במלגז ולוגזין בכרכר ושובטין וכו' יכול יהיו חייבין ת"ל בעשותה וכו' וזהו שבטא דכרכדא כלומר דרך משל הוא כמו ששנים אוחזין בעץ של אורגין ושובטין את החוטין למתקן כך הם דברי ר"ע ור' פפיים דמתני' שאין ביניהם אלא שזה מראה פנים לסברת ר"א הואיל והשוה מדותיו וזה ג"כ מודה דהיכא דמסתבר הוא עבדינן כר"א ואפשר דר"ע נמי יודה לרבי פפיים דהיכא דמסתבר הוא עבדינן כרבי יהושע דהא לא קאמר להלכה כר"א וכדאמרן:

הלכה ח מתני'

*המקדיש נכסיו. סתם: יינות ושמנים. וכן סלתות שהן ראוין לנסכים: ועופות. תורים ובני יונה שראוין לקרבן ע"ג המזבח: ר' אליעזר אומר ימכרו לצרכי אותו המין. להקריבן: ויביא בדמיהן עולות. ובגמרא מפרש מעיקרא דטעמא דר"א דיביא בדמיהן עולות ולא אמרי' דימכרו לצרכי אותו המין ודמיהן יפלו לבדק הבי' כדאמרינן בהלכה דלעיל משום דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וגו' איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה לימד על כל נדר ונדבה סתם לה' יהיה לעולה ואף יינות שמנים וסלתות ועופות ימכרו ויביא בדמיהן עולה על המזבח יכול אפילו עופות כלומר שיקריב בדמיהן אפי' עולת העוף או אם הקדיש עוף יקריבנה בעצמה לעולה ת"ל בבקר ולא עופות שאינו מקריב מכל מה שהתנדב אלא עולת הבהמה בלבד והכי מפרש לה מעיקרא ופריך עלה והדר קאמר טעמא אחרינא כדמפרשינן בגמרא: גמ' טעמא דרבי ליעזר. דכתיב דבר אל אהרן וכו' כמו שכתבתי לזה במתני': הוון יתבין ואמרין. שהיה קשה להם על האי טעמא דקאמר רשב"ל בפשיטות אליבא דר' אלעזר דמתני' דמשמע דכולי עלמא מודים בזה והא תמן בהלכה דלעיל קאמר רבי יוחנן לטעמא דר"ש דקאמר בהפריש נקבה לעולתו דחיילא עליה קדושת הגוף ועושה תמורה משום שכן מצינו שם עולת נקבה בעוף בכשירה ומדקאמר האי טעמא על הנודר עולה שאם הפריש נקבה לעולתו חיילא עליה קדושת הגוף שכן עולת נקבה בעוף ש"מ דה"ק שכן אם דלא היה מביא עולת העוף לנדרו ובזה היה יוצא ידי נדרו שאמר הרי עלי עולה סתם והלכך אף אם הפריש נקבת בהמה לנדרו חיילא עליה קדוש' וא"כ שמעינן מיהת דבנודר סתם יכול הוא להביא עולת העוף והכא הוא אמר רשב"ל הכי בתמיה ולא שמעינן דפליג רשב"ל על רבי יוחנן בהא דהכי משמע נמי מפשיטות דברי רבי יוחנן דלעיל דכ"ע מודים בזה אלא דיהיב האי טעמא אליבא דר"ש דלעיל למאי דס"ל בענין תמורה ומיהת בהא דקאמר שכן יכול להביא עולת העוף לנדרו לכ"ע הוא וקשיא על הא דרשב"ל הליכה דר"א: אמר רבי יוסי. לרבי ירמיה קיימתיה להאי דרשב"ל כהאי דאמר רבי שמואל דכל שאינו לקרב לא היא ולא דמיה כלומר שהיא בעצמה אינה ראויה על המזבח ולא הדמים עצמן לא קדשה מתחלה אלא לדמיה שתימכר ויקח בדמיה דבר הראוי למזבח ואמרת את עלה יאות היא דלהקריבו אין אתה יכול ועל העוף קאי שאם הקדיש סתם והיה עוף בנכסיו דלהקריבו עצמו לעולה אין אתה יכול דכתיב בהאי קרא דלעיל דבנודר או נודב סתם לה' משתעי ובבקר וגו' כתיב ולא עופות ולפדותו אין אתה יכול שאין לעוף פדיון כדתנן ריש פי"ב דמנחות ולפום כן צריך ע"כ מימר דלא קדשה העוף אלא קדושת דמים ותימכר ויביא בדמיה עולת בהמה וא"כ את נמי מודה להא דרשב"ל: חברייא בשם רבי יוחנן. וכן אמר רבי אייבו בשם רבי יוחנן היינו

טעמא

מד
א מיימן פ"ה מערכין ה"ט

מה
ב מיימן פ"ו מאיסורי מזבח הלכה ד

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל מה פליגי ההין אמר כו' כלומר באיזו סבר' פליגי ר"ש ורבי דאמר אין אני רואה וקאי אדסמיך ליה דמסיק דספיר לא שייך פלוגת' דר' אלא אפסח ומפ' פל. נתייסו בכדיא:

ב מיגרא המתחלת חבריא בשם ר' יוחנן עד וקשיא כדא כתיב והעמיד והערי' הכתובים מעל"ד שייכא כאן כנ"ל:

רידב"ז

סימנא אחריתא מותר לנדבת ציבור אזלי ואין תמורה בציבור עיי"ש ועי' בדברינו במס' מע"ש פ"ג שהארכתי הרבה בזה בעזה"י עיי"ש היטב ודו"ק:

לבונה

שנויי נוסחאות (סו"ב) קדוש בד"ו קדש. הקדיש בד"ו ליתא. גופו בד"ו גוף. (סו"ג) קדוש בד"ו קדש. הקדיש בד"ו ליתא. (סו"ו) יקריב בד"ו ובבבלי יקריבו וכ"ה במקרא. (סו"ט) אליעזר בד"ו אלעזר. שאל בד"ו ליתא. (סוי"א) ביניהון בד"ו בניסון. (סוי"ב) שבטא דכדכדא בד"ו שיבטא דכרכדא ובבבלי דבר פדא ר"א אומר ימכרו כו' המין בד"ו כ"ז ליתא. (סוף"ז) ולא בד"ו לא. (סוי"ז) בר חייה בבבלי ליתא. יתיבון בד"ו יתבין. (סוי"ח) שכן נקיבה בבבלי שכן מצינו נקיבה. (סוי"ט) וכא אמר בד"ו והכא הוא אמר. יוסי בד"ו יוסה. (סוכ"ב) דמים ואת אמרת בד"ו דמים ואמרת. (סוכ"ג) ולא בד"ו לא. (סוכ"ו) אמר בבבלי ליתא.

טעמא דהין תנייא [ויקרא כז] ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' מה ת"ל טמאה אלא אפילו טמאה באותו השם וקשיא בדא כתיב [שם] והעמיד והעריך ר' זעירא בשם ר"א לא אמר כן אלא [שם] ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר אינה עושה תמורה יצאת נקיבה (שבעוף) לעולה אע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן ראויה ליקרב במקום אחר רבי אבון ורבי בון בעון קומי רבי זעירא הרי [א] הרובע והנרבע שאינן ראוין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר והרי הן עושין תמורה אמר לון אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש (ס"א ממוס) וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך:

הלכה ה מתני' [ב] אחת לל' יום משערין את הלשכה *כל המקבל עליו לספק סלתות מארבע עמדו משלש יספק מד' משלש ועמדו מד' יספק מד' שיד הקדש על העליונה אם התליעה סולת התליעה לו ואם החמיץ יין החמיץ לו אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה: גמ' *תני בשם ר"ש מיד היו מקבלין את מעותיהן והכהנים זריזין הן:

הדרן עלך פרק התרומה

פני משה

טעמא דהדין. תניא דהמתני' דקאמר דאלו אין עצמן קריבין ע"ג המזבח אלא ימכרו ויביא בדמיהן עולות ואין הדמים נופלין לבדק הבית כמו ששנינו במתני' דלעיל גבי בהמה מבום דשאני בהמה שהרי אם נפל בה מום יש לה פדיון כדילפינן מהאי קרא דכתיב בפרשת ערכין ואם כל בהמה טמאה וגו' והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה וגו' ומה ת"ל טמאה כלומר אי אפשר לומר דבהמה טמאה ממש אמור כאן שהרי כבר נאמר למטה ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ומה ת"ל כאן טמאה אלא דלאו בטמאה ממש מישתעי הכא דאפי' טמאה באותו השם כלומר שעכשיו שם טמאה עליה שנעשית בעלת מום ואסורה למזבח כטמאה ואמר קרא תיפדה ודמיה נופלין לבדק הבית כדין כל הערכין ולפיכך נמי במתני' דלעיל דמיירי בבהמה אמרינן דהדמים נופלין לבדק הבית הואיל ואשכחן גבי בהמה תמימה שהקדישה למזבח ונפל בה מום שנפדית והדמים לבדק הבית נופלין אבל אלו ששנינו במשנתנו הסלת היין והשמן והעופות אם אירע בהן פסול אין להן פדיון כדתנן בריש פרק י"ב דמנחות ומשום שאינן בכלל העמדה והערכה והלכך אין הדמים נופלין לבדק הבית אלא יביא בדמיהן עולות בהמה: וקשיא. כלומר דמכל מקום הא קשיא למאי דמפרש להאי קרא דבבעלת מום מישתעי: בדא כתיב והעמיד והעריך. בתמימה דהא ג"כ בעלת מום גמורה נמי בכלל ואפי' אירע בה מום כזה שאינה יכולה לעמוד וא"כ היאך אתה מקיים בה והעמיד את הבהמה והעריך הכהן ולא משני מידי: ר"ז בשם רבי אלעזר. אמורא לא אמר כן לפרש האי קרא דאבתריה להוד קאי וללמד על בהמה תמימה הקדישה למזבח ונפל בה מום שיש לה פדיון אלא דאדלעיל מהאי קרא נמי קאי דמישתעי בתמורה כדכתיב לעיל מיניה לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר וגו' וילפינן מיניה דבדיעבד אם המר ימיר וגו' עושה התמורה ואפי' בעלי מומין שקדם הקדישן את מומן עושה תמורה ולאפוקי אם קדם מומן להקדישן אין עושה תמורה כדתנן בפ"ק דתמורה ויליף לה רבי אלעזר מהאי קרא דאבתריה ואם כל בהמה טמאה וגו' וכלומר דבהא מודה דהאי קרא על כרחך בבעלת מום מישתעי אלא שבא ללמד כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר כלומר לא עכשיו ולא בתחלה שמעולם לא היתה ראויה ליקרב והיינו בעלת מום מעיקרא אינו עושה תמורה הא אם קדם הקדישה למומה עושה תמורה דקרא הכי משמע אשר לא יקריבו ממנה וגו' שמעולם לא היתה ראויה לקרבן ואינו יכול להמיר אותה והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך וגו' דאותה יש לה פדיון ודמיה לבדק הבית נופלין אבל בהמה תמימה הקדישה למזבח וא"כ נפל בה מום לא שמעינן מהאי קרא דנפדית ודמיה לבדק הבית נופלין אלא דהאי בלאו הכי ילפינן מיניה דבכה"ג עושה היא תמורה וכדאמרן: יצאת נקיבה שבעוף. כלומר עוף שאין בו תמות וזכרות והכל שוה לגביה: שאע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן ראויה ליקרב במקום אחר. כלומר יצא עוף מילפותא דהאי קרא דלמדין ממנו דוקא אם קדם וא"כ הומם עושה תמורה ולאפוקי אם לא היתה ראויה ליקרב מעולם זה דוקא בבהמה יצא עוף שאע"פ שאלינו בו שראוי להקריבו במקום אחר אפ"ה אינו עושה תמורה וכדתנן בהדיא בפ"ק דתמורה העופות והמנחות אינן עושין תמורה שלא נאמר אלא בבהמה ואם המר ימיר בהמה בבהמה אלא יצא עוף מכלליה דהאי קרא קאמר והא דקאמר שאע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן וכו' היינו להרץ נמי קושיא דלעיל דמ"ש האי מתני' דידן דלא אמרינן הדמים נופלין לבדק הבית ומ"ש במתני' דלעיל דאמרי' הדמים נופלין לבדק הבית דהרי מעתה דמפרש להאי קרא דבענין תמורה נמי הוא דמשתעי ולא בענין פדיון להוד וא"כ לא שמעינן מהאי קרא דבהמה הקדושה למזבח ונפל בה מום שהפדיון לבדק הבית הוא והשתא הדרא קושיא לדוכתה כדלעיל ועלה מסיים הכי דהא נמי שפיר היא לפירושא דרבי אלעזר אמורא דהיינו טעמא דבהמה תמימה ונפל בה מום אחר הקדישה עושה היא תמורה והלכך במתני' דלעיל דבבהמה איירינן ולעולם יש בה צד קדושה ואפילו נפל בה מום כדאשכחן לענין תמורה אמרי' נמי דדמיה לבדק הבית הן נופלין דאע"ג דקדשי בדק הבית עצמן אין עושין תמורה היינו אם הוקדשו בתחלה לבדק הבית אבל זו שבתחלה הוקדשו למזבח הואיל וסתמן לבדק הבית כדין מקדיש סתם לר' אליעזר דמתני' דלעיל נופלין הדמים לבדק הבית יצא עוף דאיירי במתני' דהכא שאע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן כלומר דדוקא כאן הוא שאינה ראויה ליקרב שלא הקדיש אלא לקדושת עולה למזבח וכולה כליל וכמתני' דבר שראוי למנחות נמי קאמר שאין כולה לגבוה דאית ביה שיריים לכהנים וא"כ גם עופות דתני בהדייהו לא לעולה למזבח ולגבוה הקדיש והיינו דקאמר אינו ראוי ליקרב כאן ומיהו ראוי הוא ליקרב במקום אחר במקדיש עולת העוף למזבח אפ"ה הואיל דלא אשכחן גביה צד קדושה לענין תמורה לא קרב הוא עצמו בהקדיש נכסיו סתם והיו בהן עופות או שאר השנויים כאן במתני' אלא ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות בהמה למזבח. ולפי הא דפרישית מתורצת הקושיא דלעיל נמי לר' אלעזר אמורא והיינו נמי דקאמר ר"ז ר' אלעזר לא אמר כן ועיקרא דמילתא אפירושא דקרא קאי וכדלעיל אלא דאיכא למימר דנמי אפינויא דהך רומיא דמתני' קאי וכדפרישית: ר' אבין ור' בון בעון קומי ר' זעירא. וכללא היא דקאמרת כל שאין ראוין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר אינן עושין תמורה והרי הרובע והנרבע דאינן ראוין ליקרב כלל והרי הן עושין תמורה כדתנינן בתוספתא פ"ק דתמורה ברובע ונרבע במוקצה ונעבד באתנן ומחיר לכ"ע ובכלאים וטרפה ויוצא דופן פליג התם ר' אליעזר וס"ל לא קדושין ולא מקדישין כדתני במתני' סוף פ"ב דתמורה: אמר לון. ר' זעירא אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך. כלומר אף אני לא הודיתי לר' אלעזר דמפרש להאי קרא דבבעלת מומין מישתעי ומטעמא ההיא אמרתי דמוטב לפרש להאי קרא דבטמאה ממש מישתעי ומכה האי קושיא דלעיל דאי בבעלת מום א"כ קשיא בדא כתיב והעמיד והעריך כדלעיל:

הלכה ט מתני' אחת לשלשים יום משערין את הלשכה. היו עושין פיסוק השער לייגות ושמנים וסלתות וכיוצא בהן דשכיחי שמשתנה השער בהן והיו פוסקין עם המוכר בשער הזה לצרכי הלשכה ועמד שער המקח הזה שלשים יום שאם נתייקר המקח היה צריך ליתן להקדש כפי השער שפסקו עמו ואם הוזל היה צריך ליתן להקדש כשער הזול כדמפרש ואזיל: המקבל עליו לספק סלתות. להקדש בשעה שהשער היה ארבע סאין בסלע וסלתות דנקט דשכיחי טפי להתייקר ולזול לפי הזמן וה"ה לאינך: ועמדו שלש סאין בסלע. שהוקרו בתוך אותו הזמן היה צריך לספק להקדש מארבע סאין בסלע ואם עשה המקח מתלת סאין בסלע והוזלו בתוך הזמן ועמדו מארבע סאין בסלע היה צריך לספק להקדש כפי שער שהוזל שלעולם יד הקדש על העליונה: ואם התליעה הסלת. שפסולה היא להקדש וכן אם החמיץ היין שפסול הוא לנסכים: התליעה והחמיץ לו. להמוכר שההפסד היא עליו וצריך לספק הכשר להקדש: אינו מקבל את מעותיו. שעשה המקח עם ההקדש: עד שיהא המזבח מרצה. בדבר הראוי לו:

גמ' תני בשם ר"ש. דפליג על הא דקתני אינו מקבל את מעותיו עד לבסוף שיהא המזבח מרצה אלא מיד היו מקבלים המוכרים מהגזברין את מעותיהן אין כאן חשש כלל לפי שהכהנים זריזין הן ויכולין להוציא מידן ושלא יניחו להם אלא כפי הראוי להשתלם מן ההקדש:

הדרן עלך פרק התרומה

קרבן העדה

טעמא דהין תניא. טעמו דהך תנא דאמר אליבא דר"ש המפריש נקיבה לעולה ולאשם ולפסח אינו עושה תמורה: אלא אפי' טמאה באותו השם. שלא קרא עליו שם קרבן הראוי לו: וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך. בתמימה וכי קרבן כזה שהוא תם בעי העמדה והערכה דהא בסיפא דהך קרא כתיב והעמיד והעריך וכאן ממ"נ לא בעי העמדה והערכה או שאינו קדוש כלל או שהוא עצמו קרב למזבח: ה"ג יצאה נקבה שבעולה. וה"פ אם הקדיש נקבה לעולה הרי היא ראויה למזבח לשם שלמים: הרי הרובע והנרבע. דתני בתוספתא פ"ק דתמורה דעושין תמורה ואינה ראויה להקרבה כלל: אלא. דומיא דטמאה ממש שאין במינה קרבן לאפוקי עולת נקבה שיש במינה קרבן: ה"ג בהדא כתיב והעמיד והעריך. סיומא דתירוצא דר"ז הוא כיון דקרא איירי בטמאה ממש צריכה העמדה והערכה:

הלכה ה מתני' משערין את הלשכה. נותנין שיעור לייגות ושמנים וסלתות שיעמוד זה השער לשלשים יום ולוקחין מהם הגיזברין מה שצריכין באותו סכום שפסקו ואם נתייקר המקח אין מוסיפין דמים ואם הוזל לוקחין לפי הזול: המקבל עליו לספק סלתות. בימות קציר חטים ובצירת ענבים ומסיקת זתים היו הגזברים מקדימין מעות לחנוני והיה החנוני מקבל עליו לספק ייגות ושמנים וסלתות כל השנה ואם היו אז נמכרים ד' סאין בסלע והוקרו ועמדו ג' סאין צריך ליתן ד' סאין דהקדש קונה בכסף דכתיב ונתן הכסף וקם לו ואם קיבל לספק ג' סאין בסלע והוזלו ועמדו ד' בסלע נותן ד' בסלע דלא גרע מהדיוט דלא קני אלא במשיכה: התליעה לו. ואפילו משך הגזבר ונתן מעות אחריותם על החנוני: אינו מקבל מעותיו. כלומר אינן נחשבין מעותיו של חנוני ולא זכה בהם אע"פ שקבלום מהגזבר: עד שיהיה המזבח מרצה. שיעלה לרצון על המזבח הלכך אם התליעה הסולת או שהחמיץ היין אחריותם על החנוני: **גמ'** מיד היו מקבלין את מעותיו. דלא חיישינן שיפסלו שהכהנים זריזין הן:

הדרן עלך פרק התרומה

עין משפט נר מצוה

מו
א מיימון פ"א מתמורה הל' יח

מז
ב מיימון פ"ז מכלי המקדש הל' יג ובהשגות

מסורת הש"ס

מנחות

לעיל פ"ב ה"ב

מתני'

שנויי נוסחאות (סו"א) דהין בבבלי דהדין. (סו"ג) באותו בבבלי לאותו. (סו"ד) ר"א כד"ו רבי אלעזר. (סו"ח) לעולה אע"פ כד"ו שבעוף שאע"פ. (סו"ט) רבי אבון בבבלי רבין. (סו"י) שאינן כד"ו הרי אינן. (סוי"ג) ממש כ"פ כד"ו ונבבלי ממום. (סוכ"א) היו מקבלין את מעותיהן כד"ס היה מקבל את מעותיו.

טוב ירושלים תני בשם ר"ש כו'. לעיל פ"א ה"ג:

מסורת הש"ס

פסחים סס

יומא כג א

עפ"ם בבלי איתא על המלבוש. ירושלמי יומא פ"ג הלכה ט

תורה אור

הלכה א מתני' (א) אלו הן הממונים שהיו במקדש יוחנן בן פנחס על החותמות אחייה על הנסכים מתיה בן שמואל על הפייסות *פתחיה על הקינין פתחיה זהו מרדכי ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון. בן אחייה על חולי מעיים נחוניה חופר שיחין גביני כרוז בן גבר על נעילת שערים *בן בבי ממונה על הפקיע בן ארזא על הצלצל הוגרס בן לוי על השיר בית גרמו על מעשה לחם הפנים בית אבטינס על מעשה הקטורת ואלעזר על הפרוכת ופנחס *המלביש:

גמ' *ר' חזקיה אמר ר' סימון ורבנן חד אמר כשירי דור ודור בא למנות עליהן וחורנה אמר מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו א (מאן דאמר כשירי כל דור ודור בא למנות על מלאכי ג כולן הוא אומר זכר צדיק לברכה מאן דאמר מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו על כולן הוא משלי י אומר שם רשעים ירקב ועל מי נאמר זכר צדיק לברכה על בן קטין וחביריו) אמר רבי יונה כתיב ישעיה נג לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל זה ר"ע שהתקין מדרש ההלכות והגדות ויש אומרים אלו אנשי כנסת הגדולה תיקנו אלא מה תיקן דה"א ב זה כללות ופרטות אמר ר' אבהו כתיב משפחת סופרים יושבי יעבץ מה ת"ל סופרים אלא שעשו את התורה (א) ספורות ספורות חמשה לא יתרומו תרומה ה' דברים חייבין בחלה חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן שלשים ושש כריתות בתורה שלשה עשר דבר נאמרו בנבלת העוף הטהור ד' אבות נזיקין אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אמר רבי (אחא) אליעזר כתיב עזרא ז לעזרא הכהן הסופר מה ת"ל סופר אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן הראשונים חרשו וזרעו ניכשו כיסחו עדרו קצרו עמרו דשו זרו בררו טחנו הרקידו לשו קיטפו ואפו ואנו אין לנו ב מה לאכול ר' אבא בר (יונה) זמינא בשם ר' זעירא אין

קרבן העדה

הלכה א מתני' על החותמות. ועל הסלתות כדמפרש לקמן במתני': על הפייסות. להורות סדר הגורל מי יזכה בעבודה זו ומי בזו כמפורש במס' יומא: על הקינים. מחוסרי כפרה כגון זב וזבה ויולדת שמביאין קיני חובה דהיינו תורים ובני יונה נותנים מעותיהם לשופרות שבמקדש והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאין בהן הקינים והיה צריך שיתמנה על זה חכם גדול ובקי כדאמרינן במס' אבות קינים ופתחי נדה הן הן גופי הלכות: שהיה פותח דברים וכו'. והוא מרדכי בלשן שעלה מן הגולה ונקרא כן שהיה בולל לשונות הרבה כדמפרש בגמ': על חולי מעיים. מפ' בגמ': חופר שיחין. היה בקי בחפירות שיחין כדמפרש בגמ' והיה ממונה לחפור שיחין כדי שיהיו מים מצויין לעולי רגלים: גביני. כך שמו של האיש המכריז כדמפרש בגמ': על נעילת שערים. לנעול השערים בערב ולפתחן בבקר: על הפקיע. מפרש בגמר': צלצל. כלי שיר שיש לו קול גדול לשון תצלנה אזניו צימבל"ו בלע"ז וכשהיו שומעין קולו היו הלוים מתחילין בשיר: על השיר. להתחיל את השיר וכשהיה מסיים היו כולן מסיימין: בית גרמו וכו'. כולה מפרש בגמרא: **גמ'** כשירי דור ודור בא למנות. שאי אפשר שאלו הנזכרים היו ממונים בכל זמן הבית דבכל דור דור היו משתנים הממונים לכן פירש דאותן הכשרים שבכל מיכוי ומיכוי מנה התנא במתניתין: מי שהיה באותו הדור. כשעלו ישראל מן הגולה מנה אותן שהיו בדורו ולא כל הממונים שהיו בזמן הבית: על כולן הוא אומר וכו'. אהא דתנן בפ"ג דיומא בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים בית אבטינס לא רצו ללמד וכו' הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמדו בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב על הראשונים הוא אומר זכר צדיק לברכה ועל האחרונים הוא אומר שם רשעים ירקב וקאמר דלמ"ד דכשרים מנה התנא א"כ ע"כ לומר דאף בית גרמו ובית אבטינס היו כשרים שהרי מנה התנא אותם כאן ושם רשעים ירקב אבן קמצר לחודיה קאי: על כולן הוא אומר שם רשעים ירקב. אפילו על בית גרמו: על בן קטין וחביריו. השנויים שם ברישא דמתני': לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל. תחת אשר הערה נפשו למות: שהתקין מדרש וכו'. שדורשין אותן ברבים ואף זה שמוסר נפשו לה' יהיה לו חלק בתורת ה' כר"ע: ה"ג ואת עצומים אלו אנשי כנסת הגדולה שהתקינו כללין ופרטין בתורה: מה ת"ל סופרים. מאי רבותייהו דשבחינהו קראי בהכי: ספורות ספורות. שקבלו בחכמתן כל החלוקות שבדינין ושמו להן מספר ככל הנך דמייתי: חמשה לא יתרומו. בריש מסכת תרומות: ה' דברים חייבין בחלה. ריש פ"ק דחלה: ט"ו נשים. רפ"ק דיבמות: ל"ו כריתות. ריש כריתות: שלשה עשר דבר וכו'. ריש טהרות: ארבעה אבות נזיקין. ריש בבא קמא: תשעה ושלשים אבות מלאכות. שבת פרק כלל גדול: מה תלמוד לומר סופר. דכתיב לעזרא הכהן סופר סופר דברי מצות ה' וסופר בתרא למה לי: אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה. שמנה כל האותיות שבתורה שבכתב ועשה המסורת: כך היה סופר בדברי חכמים. למנות ההלכות: הראשונים חרשו כו'. איידי דמייתי שהראשונים עשו ספורות להקל על המעיינים מייתי נמי הא דר' חגי: ואנו אין לנו מה לאכול. כלומר אף על פי שהראשונים עשו כל הפעולות להקל עלינו עדיין קשה עלינו להבין ד"ת על בוריין: אין

פני משה

הלכה א מתני' אלו הן הממונין שהיו במקדש וכו'. בגמרא פליגי בהא דחד אמר כשרים שבכל דור ודור הוא מונה כאלו המנויין ולהאי מ"ד היו נקראין על שם הראשונים שג"כ כולן כשירין היו כדקחשיב להו בסוף פ"ג דיומא ולא היו מזכירין לגנאי אלא לבן קמצר וחביריו האמורים. ואידך אמר מה שהיו באותו הדור מונה אותן לפי מה שבכל דור ודור ולהאי מ"ד על כולן אמר התם לגנאי חוץ מבן קטין וחביריו המוזכרים למעלה שם: על החותמות ועל הנסכים. כדמפרש לקמן בפרקין: על הפייסות. לעשות הפייס האמור לעיל בפ"ב דיומא שהממונה אמר להם הצביעו: על הקינין. קיני זבים וזבות ויולדות והיה ממונה על השופרות שכתוב עליהן קינין כדלקמן בפ"ו והוא לוקח קינין באותן המעות שבשופר הקינין להקריבן להחייב בהן ולזה היה צריך שיתמנה חכם גדול ובקי לפי שיש כמה וכמה דינין המתחלפין אם אירע איזה תערובות בהן כדתנן במסכת קינין ואמרינן באבות קינין ופתחי נדה הן הן גופי תורה: שהיה פותח בדברים ודורשן. כדקאמר בגמ' פעם אחת יבשה א"י וכו': ויודע בשבעים לשון. הוא מרדכי בלשן הנזכר בעזרא בין עולי הגולה על שם שהיה בולל לשונות הרבה: בן אחיה על חולי המעים. כדקאמר בגמרא שרוב הכהנים היו להם חולי מעיים לפי שאוכלין בשר הרבה ושמן ושותין מים אח"כ והיו מהלכין יחף על הרצפה והוא היה ממונה על רפואתן ויודע הסמים הטובים והמועילים לזה: נחוניא חופר שיחין. ממונה על חופרי שיחין ובורות כדי שיהיו המים מצויין לעולי הרגלים: גביני כרוז. הוא היה המכריז בשחר בבית המקדש עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לשירתכם ולפעמים היו שומעין קולו מיריחו כדתנן במסכת תמיד: בן גבר. כך היה שמו וממונה על נעילת שערים במקדש ובהר הבית בערב ולפותחן בבקר: בן בבי על הפקיע. מפרש בגמרא הכא שהיה מזווג את הפתילות לפי שיעורו מחצית הלוג לנר להמנורה והיה צריך לזווג ולעשות הפתילות לפי הזמן שבתקופת טבת היה עושה אותן דקות ובתקופת תמוז עבות כדי שידלוק כשיעור אחד בלילות ארוכות וקצרות: צלצל. כלי שיר שמכנו"א בלע"ז ועל שם שיוצא ממנו קול גדול מלשון תצלנה אזניו: הוגדס. או הוגרס על השיר שהוא היה המתחיל את השיר ושאר הלוים אחריו וכשהיה מסיים היו כולן מסיימין: בית גרמו וכו'. כמבואר בסוף פ"ג דיומא: על הפרוכת. על אורגי הפרוכת כדקאמר בגמרא שהיו נעשים שתים בכל שנה כדלקמן בפ"ח: ופנחס המלביש. הוא היודע סדר הלבישה ביפוי וסידור נאה כדקאמר בגמרא:

גמ' רבי חזקיה אמר רבי סימון ורבנן וכו'. וכתוב לעיל בסוף פ"ג דיומא וע"ש: זה ר"ע שהתקין וכו'. והיינו דכתיב לכן אחלק לו ברבים שיהא מפורסם ברבים וכולם לומדים מה שסידר ומפני ואת עצומים יחלק שלל שחילק שלל הרבה בדברי תורה לעצומים והרוצים ליגע בהם. ויש אומרים אלו התקינו אנשי כנסת הגדולה מדרש הלכות והגדות ומה שהתקין זה ר"ע כללין ופרטין שהתורה נדרשת בהן וכדנשנה בברייתא דרבי ישמעאל: ספורות ספורות. מנין ומספר בכל דינים השוים ולהורות שהן לא פחות ולא יותר המשנה לא יתרומו וכו': מה תלמוד לומר סופר. וכי לא היה לו להכתוב לספר בשבחו אלא שהיה כותב כמשמעות סופר כפשטיה אלא ללמד כשם שהיה סופר ותושב בד"ת להתיבות ולהאותיות כמו שנשנה במסכת סופרים כך היה סופר ומונה בדברי חכמים כדלעיל: הראשונים חרשו וזרעו וכו' ואנו אין לנו פה לאכול. כלומר הם יגעו הרבה בד"ת והתקינו והזמינו להבין כל כללי התורה ופרטיה כאדם המתייגע בכל מלאכת התבואה עד אם גמר ואפה הפת ואעפ"כ אין לנו לב להבין אותה וכמי שאין לו פה לאכול: אין היון קדמאי מלאכין וכו'. זה כתוב לעיל בפ"ק דדמאי בהלכה ג' ועל עובדא דמייתי התם לעיל ר' ירמיה שלח לרבי זעירא הדא מסאנא דתאנים דלא מתקנא. כלכלה אחת של תאנים ולא היו מתוקנים ממעשרות וסמכו זה על זה ר"ז היה אומר איך ישלח לי רבי ירמיה דבר שאינו מתוקן ורבי ירמיה היה סבור איך יהיה ר"ז אוכל דבר שספק לו אם מתוקן הוא או לא ובין דין לדין נתאכלו טבל וכשנודע לו אח"כ שאכל דבר שאינו מתוקן אמר רבי זעירא אין

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ז מכלי המקדש ה"א

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א כ"ג תמן תנינן על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר שם רשעים ירקב מ"ד כשירי דור ודור בא למנות עליהן הוא אומר זצ"ל מ"ד מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו על מי נאמר זצ"ל על בן קטין וחביריו כצ"ל. והוא ביומא פ"ג וגי' הספרים משובשת ועיין בס' מ"א טעם מרוות וע' בק"ע שהבין הגמרא דיומא שם: ב נ"ל אנו אין לנו פה לאכול. וכ"ש בעירובין פ"ה נאות שאבן אם משים אדם לחייו כאבן הזה שאינו מתת וכמ"ש פתח פומך קרי וכו' תני וכו' שנ' כי חיים הם למוצאיהם למוציאיהם בפה ולהתכוונתעלי' בזה:

גליון הש"ס

(א) עי' תוספ' קדושין ל ע"א ד"ה נקראו:

ציון ירושלים

הוגרס בן לוי על השיר. עיין תוספת י"ט מ"ש בזה ועיין בו"ת הא"ש סימן טו בהגה' בנו הרב שם.

שנויי נוסחאות (שו"א) אלו בד"ס ואלו. (שו"נ) הנסכים בד"ס הסלתות. מתיה בבבלי מתתיה. (שו"ד) הקינין בד"ו הקינים. זהו בבבלי זה. (שו"ה) ולמה בבבלי למה. שהיה בד"ו שהוא. דברים בבבלי בדברים. (שו"ו) בשבעים בבבלי שבעים. לשון בד"ס לשונות. (שו"ח) בבי ממונה על בבבלי בביי על. בד"ס ביבאי על. ארזא בד"ו ארזה. (שו"ט) הוגרס בד"ו הוגדס. (שו"י) מעשה לחם בד"ס תנא מעשה ליתא. (שו"א) ואלעזר בד"ו אלעזר. הפרוכת בד"ו הפרכות וע' במלאכ"ש. המלביש בבבלי על המלבוש. (שו"נ) בשירי דור בבבלי כשירי כל דור. עליהן בד"ס ליתא. (שו"ו וי"ס) המלות המוקפות „מאן דאמר עד וחביריו" בד"ו אינן מוקפות. על כולן בבבלי עליהן (וכן בסמוך). (שו"א) שהתקין מדרש ההלכות והגדות בבבלי שהתקין משנה ומדרש והלכות ואגדות. ההלכות בד"ו הלכות. (שו"נ) אלו בבבלי זו. הגדולה תיקנו אלא מה תיקן זה כללות ופרטות בד"ו הגדולה מה שהתקין זה כללין ופרטין. (שו"נ) משפחת במקרא „ומשפחות". (שו"ד) אלא בבבלי ליתא. (שו"ו) תרומה בד"ו ליתא. (שו"ח) נאמרו בד"ו ליתא. (שו"ז) אחא כ"ה בד"ו ובבבלי אליעזר שם ליתא. (שו"א) אלא בבבלי ליתא. (שו"נ) נחמן בבבלי נחמני. (שו"ו) מה בד"ו פה. יונה בד"ו ליתא. זמינא כ"ה בד"ו ובבבלי מינה. זעירא בד"ו זעורא ובבבלי זעירא אמר.

הגהות מהר"א גריידעץ

בא למנות עליהם נ"ב נראה דפ"ס הוא וכוון כמו שהוא בס"פ ג' דיומא: בקרבן העדה ד"ה מי שהיה באותו הדור כשעלו ישראל מן הגולה עכ"ל נ"ב ולענ"ד קאי על הסנה דמתניתי' שמנה כאן אותן שהיו בדורו ואלו לדעת המפרש נעל קש"ע מה תלינן פירוש שמבנה דיומא ספ"ג לכאן. מאן דאמר מי שהיה באותו הדור וכו' וכי הוגרס בן לוי ובית גרמו ובית אבטינס היו מן הפסולים מבבל כפי הנראה מהסוגיא דשם היו סמוך לחורבן בית שני אשר בבבל זה לא רצו ללמד. ואם נאמר שהיו בשם זה בין הפסולי בבל וגם סוף בית שני היו בשם זה היה אפשר לומר כן גם למאן דאמר כשרי דור ודור מונה דאלו שביומא אמרינא היו בשם זה:

לקוטים מבי קדמוני

אלו הן הממונין. יש לפרש בשעה שבטות מתנה זו היו אלו שנזכרין במשנה ממונין. או נמי הממונין הראשונים שנתמנו על כך היה בתוחם כן ונקראו הבאים אחריהם על שמם: סליק בס"ד

תורה אור

*אין הוון קדמאין מלאכין אנן בני אנש ואין הוון בני אנש אנן חמרין אמר רבי מנא בההיא שעתא אמרין אפילו כחמרתיה דר' פנחס בן יאיר לא אידמינון *חמרתיה דר"פ בן יאיר גנבתה ליסטאי בליליא עבדת טמירא גבון תלתא יומין ולא טעמה כלום בתר תלתא יומין אימלכון מחזרתה אמרון אפקונה מן הכא דלא תימות גבן אפקונה אזלת וקמת לה על תרעא דמרה שריית מנהקת אמר לון פתחון להדא עלובתא דאית לה תלת יומין דלא טעמה כלום פתחין לה ועלת לה אמר לון יהבו לה כלום תיכול יהבון קומה שעורין ולא בעית למיכל אמרין ליה רבי לא בעית למיכל אמר לון מתקנין אינון אמרו ליה אין אמר לון וארימתון דמיין אמרון ליה לא כן אלפון רבי א *הלוקח זרע לבהמה קמח לעורות שמן לאור פטור מן הדמאי אמר לון (א) מה נעבד לה להדא עלובתא דהיא מחמרה על גרמה סגין וארימון דמיין ואכלת: פתחיה על הקינין: בא וראה מה גדול הוא כוחו של אותו האיש פותח דברים ודורשן: יודע בע' לשון: *תני ג סנהדרין שיש בה שנים שיכולין לדבר וכולן ראוין לשמוע הרי זו ראויה לסנהדרין ג' הרי זו בינונית ד' הרי זו חכמה וביבנה היו בה ד' בן עזאי ובן זומא ובן חכינאי ור"א בן מתיה (נ"א חנניה בן חנילא) *א"ר חסדא פעם אחת יבשה א"י ולא ידעו מהיכן להביא עומר והוה תמן חד אילם דהוה יהיב חד ידיה על גגות וחד ידיה על צריפים אייתוניה קמיה דפתחיה אמר להו אית אתר דמתקריא גגות צריפין או צריפין גגות אזלין לתמן ואשכחון א"ר יוסה (ביבן) בי רבי בון פעם אחת (ב) נשדף כל העולם כולו ולא היו יודעין מהיכן להביא העומר והוה תמן חד אילם דהוה יהיב ידיה על עיניה וידיה על סוכרא אייתוניה לגבי פתחיה אמר לון אית אתר דמיתקריא עין סוכר או סוכר עין ואזלון תמן ואשכחון ג' נשים הביאו קיניהן אחת אומרת לעינתי ואחת אומרת לימתי ואחת אומרת לזיבתי זו שאומרת לעינתי סברין מימר שופעת כמעין אמר לון בעיינא סכנת זו שאומרת לימתי סברין מימר שופעת כים אמר לון בימה סכנת זו שאומרת לזיבתי סברין מימר זבה ממש אמר לון זאב בא ליטול את בנה: בן אחיי' וכו': ג ע"י שהיו הכהנים מהלכין יחיפים על הרצפה והיו אוכלין בשר ושותין מים היו באין לידי חולי המעים והוה ידע האי דין חמר טב למעייא והאי דין חמר סמם למעייא: נחוניא חופר שיחין: ד שהיה חופר שיחין ומערות והוה ידע האי דין כיף מקורר מיא והאי דין כיף אית ביה שרברובי ועד היכן שרברובותיה מטייה אמר ר' אליעזר (אחא) ומת בנו בצמא *אמר רבי חנינא מאן דאמר רחמנא וותרן יתוותרון בני מעויי אלא מאריך רוחיה וגבי דידיה א"ר אחא כתיב ה וסביביו נשערה

תה' נ' ג

פני משה

אין הוון קדמאי מלאכין וכו' ובההיא שעתא כשאירע לו כך לר"ז אמר ואפילו לחמרתיה דרבי פנחס בן יאיר לא אידמינן וכהאי עובדא דלקמן: גנבתה. גנבוה מליסטין בלילה ונעשית טמונה אצליהם במערה ג' ימים ולא טעמה כלום ולבסוף נמלכו להחזירה ואמרו הוציאוה מכאן שלא תמות ותסרח עלינו המערה והוציאו אותה והלכה ועמדה על השער של אדונה: שריית. התחיל' לנעוק ואמר להן רבי פנחס פתחו לה לעלובה זו שכבר יש ג' ימים שלא אכלה כלום: יהבון לה תיכול. תנו לה מה לאכול ונתנו לה שעורים ולא אכלה וכששאל אם השעורים מתוקנים היו והשיבו הן לפי הדין שהיה דמאי דהלוקח לבהמה פטור: וארימיתון דמיין. אם הרימותם בשביל דמאי וא"ל לא כן למדתנו רבינו הלוקח וכו' והשיב ומה אעשה לעלובה זו והיא מחמרת הרבה על עצמה והרימו ותיקנו דמאי ואז אכלה: בוא וראה מה גדול הוא וכו'. שהיה יודע לדרוש ברמוזי הדברים ולהבין ולפשוטן מלות כדי להבין וכדלקמן בהאי דרב חסדא: תני. בתוספתא דסנהדרין ריש פרק ח': שנים שיודעין לדבר. בשבעים לשון וכולן ראוין לשמוע להבין אף שאין יכולין לדבר ה"ז ראויה לסנהדרין לפי שהסנהדרין היו צריכין שיהא בהן מדברים בכל הלשונות שאם יבא לפניהן אחד מאיזו אומה ולשון ואינו מדבר כ"א בלשון עמו שיהו יכולין לדבר עמו ולהשיבו וכולן היו צריכין שיבינו מה שהן מדברין: שלשה. אם יש בהן שלשה מדברים ה"ז בינונית ואם יש בהן ארבעה הרי זו חכמה מפני ששנים מהן מדברים עם זה ובתוך כך שנים האחרים נושאין ונותנין בטענין: יבשה ארץ ישראל. לא ירדו גשמים ולא גדלו הזרעים ולא ידעו מהיכן להביא העומר: אייתוניה. הביאו אותו לפני פתחיה שלא היו מבינים ברמיזותיו של אילם הזה ואמר להן פתחיה אם יש איזה מקום הנקרא גגות צריפין או להפך והלכו לשם ומצאו שדה זרועה ומליאה וקצרוה להביא העומר: פעם אחת נשרף כל העולם כולו. נשרפו הזרעים מחמת החום ולא היו יודעין וכו': על סוכרא. מקום סכר הנהר שסוכרין אותו כדי שיתפשט וישקה את השדות א"נ סיכרא והוא חור שבמזוזת הדלת שהואבין בו הבריח לנעול: שלש נשים וכו'. ועוד מעשה בג' נשים שהביאו קיניהן ואחת אומרת לעינתי וכו' והיו סבורין לומר לעינתי מלשון מעיין שהיתה שופעת זיבה כמעיין וכן האומרת לימתי שופעת כים היתה והאומרת לזיבתי זיבה ממש כסידרה ונמצאו שאלו השלש כולן קיני חובה מביאין הן אחד לחטאת ואחד לעולה כך היו סבורין ואמר להן פתחיה לא כך היא כוונתן אלא זו שאומרת לעינתי בעינה היתה מסוכנת ונתרפאה ומביאה קן א' לנדבה וכן האומרת לימתי בים סיכנה וניצולה והאומרת לזיבתי זאב בא ליטול את בנה וניצל ממנו ומביאה קן א' ונמצאו שאלו קיני נדבה הן וכולן עולות: בן אחיה וכו'. כדפרישית במתני' שאחיה היה יודע איזה יין טוב למעיים ואיזה יין הוא סמם ומרפא ביותר למעיים: הי דין כיף מקורר מיא. איזה סלע שתחתיו יוצא מקור מים ואיזה שיש תחתיו שרברובי חריבות ויבשות ארץ. פת חריבה תרגומו להמא שרבתא: ועד מטי הן וכו'. ועד כמה הגיע אותו הכיף וכן עד כמה מטייה החריבות שלו וצריך להפור יותר עמוק זה הכל היה נחוניא יודע: מאן דאמר רחמנא וותרן. שמוותר ומוחל הכל עד שלא יתקן האדם מעשיו ויבקש מחילה על חטאיו: יתוותרון. יתרככו ויצאו בני מעיו אלא הקדוש ברוך הוא מאריך רוחיה וגבי דידיה ועל דרך שאמרו והגבאין מחזירין בכל יום וכו'. וגרים להא לקמן בפ"ג דבילה: וסביביו. הן הצדיקים שיש להם דבקות עם המקום מדקדק עמהם ביותר ואפי' על דבר קל וכחוט השערה

קרבן העדה

אין הוון וכו'. אם היו הראשונים מלאכים אנו בני אדם אבל אם היו הן בני אדם אנחנו כחמורים לרוב פחיתותינו: א"ר מנא. באותה שעה אמרו אפי' לחמורו של ר"פ בן יאיר לא דמיין: חמרתא דר"פ בן יאיר. גנבוהו ליסטים בלילה והיתה טמונה אצלם שלשה ימים ולא טעמה כלום: בתר שלשה ימים. נמלכו להחזירה אמרו הוציאוה מכאן שלא תמות אצלינו ויהיה ניכר הגניבה: אפקונה. הוציאו אותה והלכה מעצמה ועמדה על פתח ביתו של ר"פ והתחילה לנעוק: א"ל ר' פנחס. פתחו הדלת לענייה זו דהא שלשה ימים שלא אכלה כלום: פתחן לה. ונכנסה: אמר להן. ר"פ תנו לה לאכול ונתנו לפניה שעורים ולא רצתה לאכול: אמר לון. ר"פ וכי מתוקנים הם השעורים שאין בהם פסולת: וארימתון דמיין. הפרשתן מהם דמאי: אמרון ליה. לא כך למדתנו רבינו הלוקח פירות מעם הארץ לזרע או להאכילן לבהמה פטורין מן הדמאי דכיון דרוב עמי הארץ מעשרין הן לא גזרו באלו כיון שאינו אוכל מהן בעצמו: קמח לעורות. לעבדן ושמן לנר פטור מן הדמאי וזו נמי למה אינה אוכלת: אמר לון. ר"פ מה נעשה לענייה זו שהיא מחמרת על עצמה הרבה והפרישו דמאי ואכלה: שיודעין לדבר. בשבעים לשון וכו' ראויין לשמוע שהן מבינין שבעים לשון אע"פ שאינן יודעין להשיב: ה"ז ראויין לסנהדרין. וכשרה על צד הדוחק: שלשה. שיודעין לדבר: ארבעה. שיודעין לדבר ה"ז מעולה: יבשה א"י. שלא ירדו הגשמים ולא ידעו מאין להביא העומר: והוה תמן חד אלם. שאינו שומע ואינו מדבר: צריפין. הוא סוכה שאין לה גג אלא חדה מלמעלה ועשויה מערבה: אייתוני' וכו'. הביאוהו לפני פתחיה להבין ממנו באיזה מקום הוא: א"ל. מי איכא מקום בא"י ששמו גגות צריפין או צריפין גגות והלכו לשם ומצאו: נשדף. נלקה בשדפון: סוכרא. חור שבמזוזת הדלת שבו תוחבים הבריח לנעול: שופעת דמים כמעיין. ומביאה קן אחד חובה אחד חטאת ואחד עולה כדין זבה: בעינה סיכנה. וזו קן נדבה וכולן עולות: בים סיכנה. בעברה תוך הים היתה בסכנה וזו לגדרה ועולות הן: זאב בא ליטול את בנה. ונדרה קן אחד להצלת בנה: ע"י שהיו הכהנים וכו' והיו באין לידי חולי מעיים. לכך היו צריכין לרופא לרפאותן והלכך אף שאף הוא נטל שכרו מתרומ' הלשכה דלרבי קרבן הוא שיאכלו הכהנים בשר קרבנות השמנים ולא יבוא לידי נותר: ושותין מים. שאסורים לשתות יין בעזרה: והוה ידע. בן אחיה איזהו יין יפה למעיי' לעלרן ואיזה יין טוב לרפואתן שע"י הלינה המעיים מתרפין או מתעכרי' יותר מדאי: והוה ידע. איזה סלע מוליא מים צוננים ואיזהו מים חמים ועד היכן מגיע חמימותיה: וותרן. לעבור על כל פשעם: יתוותרון בני מעוי. יוותרו קשרי בני מיעיו ויצאו בתחלואים. ל"א יהיו לו בני מעים יתירים שהוא מורה לבריות לחטוא שסומכין שימחול להם המקום ואינו כן אלא כל דרכיו משפט: אלא. שמאריך אפו וגובה חובו אע"ג שאינו גובה אותו מיד: וסביביו. לדיקים הנדבקים בו:

נשערה

עין משפט נר מצוה

ב א מיימון פי"ג ממעשר הל' יד

ג ב מיימון פ"א מסנהדרין ה"ו

ד ג מיימון פ"ז מכלי המקדש הלכה יד

ה ד מיימון שם הלכה טו

מסורת הש"ס

שבת קי"ב ב וירושלמי דמאי פ"א הלכה ג'

ירושלמי שם וב"ר פ' ס' וע' חולין ז ב

דמאי פ"א מ"ג

ע' פסח' יז ב

מנחות סד ב

ירושלמי ביומא פ"ג הלכה ח ותענית פ"ב הלכה א

גליון הש"ס

(א) ע' תוספ' חולין דף ז ע"ב ד"ה אא:
(ב) ע' תוספ' מנחות דף סד ע"ב ד"ה ועל והוס' ב"ק דף פב ע"ב ד"ה ועל:

שנויי נוסחאות (סו"א) אין הוון בבבלי אם היו (וכן בסמוך). קדמאין בד"ו קדמאיי. (סו"ב) מנא בההיא שעתא אמרין בבבלי מונה באותה שעה אמרו. (סו"ג) כחמרתיה בד"ו לחמרתיה. (סו"ד) אידמינון בד"ו אידמינן. חמרתיה בבבלי דחמרתיה. גנבתה ליסטאי בבבלי גנבוה ליסטין. (ס"ה) גבון בבבלי גביהון. (סו"ו) טעמה בבבלי טעמת. בתר תלתא יומין אימלכון מחזרתה בבבלי ליתא. (סו"ז) אפקונה מן הכא דלא בבבלי אפקנה מהכא ולא. (סו"ח) לה בבבלי ליתא. (סו"ט) מנהקת בד"ו מנהקה ובבבלי מתאנחת. לון פתחון להדא עלובתא בד"ו עליבתא בבבלי לה' ר' פנחס בן יאיר פתחו לה לעלובה. (סו"י) פתחין בבבלי פתחו ובד"ו פתחון. (סו"א) אמר לון יהבו לה כלום תיכול בבבלי כ"ז ליתא ובד"ו ליתא תבת כלום. (סו"ב) שעורין בד"ו שערין. בעית למיכל אמרין בד"ו בעת מיכול אמרין ובבבלי אכלת אמרו. (סו"ג) בעית למיכל בד"ו בעת מיכול. (סו"ד) כן בבבלי בדין. אלפון בד"ו אלפן ובבבלי אלפינן. (סו"ו) רבי בבבלי ליתא. הלוקח בבבלי הנותן. זרע לבהמה בד"ס לזרע ולבהמה. קמח לעורות שמן לאור בבבלי ליתא. (סו"ז) לון בבבלי ליתא. לה בד"ו ליתא. (סו"ז) להדא עלובתא בד"ו עליבתא ובבבלי ליתא. גרמה סגין בבבלי נפשה. (סו"ח) הקינין בא בבבלי הקינין תני פתחיה זה מרדכי בא. (סו"ט) האיש פותח בד"ו האיש שהוא פותח. (סו"כ) יודע בד"ו ויודע. (סו"א) שיכולין בד"ו שיודעין. (סו"ד) ובן חכינאי כ"ס בד"ו ובבבלי ליתא. ור"א בד"ו ורבי אלעזר ובבבלי אליעזר. מתיה בבבלי מתתיה. חנניה בן חנילא בבבלי וחנניה בן חנילאי ובד"ו ליתא. (סו"ס) א"ר חסדא בבבלי ליתא. ידעו בבבלי היו יודעין. מהיכן בבבלי ליתא. (סו"ו) עומר בד"ו ליתא. דהוה בבבלי והוה. חד בבבלי חדא. (סו"ז) וחד בבבלי וחדא. צריפים בד"ו צריפין ובבבלי צריפא. (סו"ט) ביבן בבבלי ברביבין ובד"ו בי ר' בון ובד"ס בר אבין. (סו"ל) נשדף כל העולם כולו בבבלי נשדפה ארץ ישראל. (סו"א) היו יודעין בבבלי ידעו. העומר בד"ו ליתא. (סו"ב) דהוה בד"ו והוה. ידיה בבבלי חדא ידיה. וידיה בבבלי וחדא. (סו"ג) לגבי בד"ו גבי ובבבלי קמיה. (סו"ס) קיניהן בבבלי שלש קינין. לעינתי כו' לימתי כו' לעינתי בבבלי לומתי כו' לעינתי. (סו"ו) זו שאומרת בד"ו זו שאמרה ובבבלי זאת דאמרה. לעינתי כו' לימתי בבבלי לימתי כו' לעינתי. (סו"ז) מימר בבבלי למימר (וכן בסמוך). לון בבבלי לדון (וכן בסמוך). סכנת בבבלי איסתכנת (וכן בסמוך). (סו"ח) שאומרת בבבלי שאמרה (וכן בסמוך). (סו"ג) המעים בד"ו מיעים. האי בד"ו אהיי ובבבלי אי. (סו"ד) והאי בד"ו והיי ובבבלי אי. סמם בד"ו סמם ובבבלי ממסמם מעייא. (סו"ס) חופר שיחין בד"ס חופר בורות שיחין. האי בד"ו היי ובבבלי אי. (סו"ו) והאי בד"ו והיי ובבבלי ואי. (סו"ו) ועד היכן בד"ו ועד מטי הן ובבבלי ועד הינו. שרברובותיה בד"ו שרברוביתיה. ר' אליעזר בד"ו ר' אחא ובבבלי רב אחא. (סו"ט) רחמנא בד"ו דרחמנא.

הגהות מהר"מ יפ"ם עבדית טמירא כו'. נ"ב עיין בפ"ק דדמאי ותמלא שם גרסות.

תורה אור

נשערה מאוד מדקדק עמהן כחוט השערה א"ר יוסי (בר אבין) לא מטעם הזה אלא מן מה דכתיב (תהלים פט) ונורא הוא על כל סביביו מוראו על הקרובים יותר מן הרחוקים רבי חגיי בשם רבי. שמואל בר נחמן *מעשה בחסיד אחד שהיה חופר בורות שיחין ומערות לעוברים ושבים פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא ושטפה נהר והוון כל עמא עללין לגביה בעון מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא עאל רבי פנחס בן יאיר לגביה בעי מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא אמר לון דין הוא חסידכון אמרו ליה רבי כך וכך היה עושה וכך וכך אירע ליה אמר איפשר שהיה מכבד את בוראו במים והוא מקפחו במים מיד נפלה הברה בעיר באת בתו של אותו האיש אית דאמרי בסוכתא איתערית ואית דאמרי מלאך ירד כדמות ר' פנחס בן יאיר והצילה : גביני כרוז : *שהיה מכריז בבית המקדש [א] מה היה אומר עמדו הכהנים לעבודה ולויים לדוכנן וישראל למעמדן אגריפס המלך שמע קולו עד ח' פרסאות ונתן לו מתנות הרבה : בן גבר על נעילת שערים : *תירגם רב קומי דבית ר' שילא קרא גברא אכריז כרוזא אמרין ליה אמור קרא תרנגולא א"ל והתנינן בן גבר אית לך למימר בר תרנגולא : [ב] בן בבי על הפקיע : (א) שהיה (מזווג) מזייג את הפתילות *ר' יוסי (אסי) עאל לכופרה *) בעו ממנייא עלייהון פרנסים ולא קיבלון מינהן עאל ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע ומה אם זה שנתמנה על הפתילות זכה להימנות עם גדולי הדור אתם שאתם נתמנין על חיי נפשות לכ"ש : בן ארזה על הצלצל : כי הא *דתנינן תמן [ג] הניף הסגן בסודרין והקיש בן ארזה על הצלצל : הוגרס ב"ל על השיר : *אמר ר' אחא נעימה יתירה היה יודע ואמרו עליו על הוגרס ב"ל שהיה מנעים את קולו בזמר וכשהיה נועץ גודלו בתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו כל אחיו הכהנים נזקרים לו בבת ראש : *בית גרמו על מעשה לחם הפנים : בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים וברדייתו ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנים מאלכסנדריאה והיו בקיאין במעשה לחם הפנים וברדייתו לא היו בקיאין בית גרמו [א] היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ ולא היתה מתעפשת ואלו היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים והיתה מתעפשת כיון שידעו חכמים בדבר הזה אמרו כל מה שברא (משלי טז) הקב"ה לכבודו ברא שנאמר [ד] כל פעל ה' למענהו שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להם שכרן י"ב מנה היו נוטלים ונתנו להם כ"ד ר' יהודה אומר כ"ד היו נוטלים ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצים ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויהיו עושין כן לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצא ביד בניהם פת נקייה מעולם שלא יהו אומרים ממעשה לחם הפנים הן אוכלים : בית אבטינס על מעשה הקטורת : של בית אבטינס היו בקיאין על מעשי פיטום הקטורת ובמעלה העשן ולא רצו ללמד שלחו והביאו אומנין מאלכסנדריאה של מצרים והיו בקיאין בפיטום הקטורת ובמעלה עשן לא היו בקיאין של בית אבטינס היתה מתמרת ועולה כמקל ופוסה ויורדת ושל אלו היתה פוסה מיד כיון שידעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנאמר (ישעיה מג) [ה] כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וגו' (נ"א כל מה שפעל הקב"ה לא פעל אלא למענהו שנאמר כל פעל ה' למענהו) שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להן שכרן י"ב מנה היו נוטלין ונתנו להן כ"ד רבי יהודה אומר כ"ד היו נוטלין ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצין ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויהיו עושין כן לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצאת אשה משל א' מהן מבושמת מעולם ולא עוד אלא כשהיה א' מהן נושא אשה ממקום אחר היה פוסק עמה ע"מ שלא תתבשם שלא יהו אומרים (במדבר לב) ממעש. פיטום הקטורת הן מתבשמות לקיים מה שנאמר [ו] והייתם נקיים מה' ומישראל [ב] אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי עומד בירושלים ומצאתי תינוק אחד משל בית אבטינס אמרתי לו בני מאיזו משפחה את אמר לי ממשפחת פלוני אמרתי לו בני אבותיך לפי שנתכוונו לרבות כבודן ולמעט כבוד שמים לפיכך כבודם נתמעט וכבוד

שמים

קרבן העדה

נשערה מאוד. לשון חוט השערה : ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטיו עליהם יותר מן הרחוקים : והוון כל עמא. והיה כל העם נכנסין אצל החסיד לנחמו ולא רצה לקבל תנחומין : אמר. להן זהו חסידכם בתמיה הרי בוטע במידת הדין : והוא מקפחו במים. בתמיה וקיפוח הוא לשון חיתוך וקילור : מיד נפלה. קול בעיר : בסוכה איתערית. בענף אחד אחזה עצמה ועלתה : קרא גברא. הא דתנן בפ"ק דיומא בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר מהו קריאת הגבר שהכריז הכרוזה והיינו שקרא גביני כרוז : אמרון ליה. דבית ר' שילא שיתרגם קרא התרנגול שהוא נקרא גבר : אית לך מימר בר תרנגולא. בתמיה אלא שם אדם ששמו גבר ה"נ קריאת הגבר אאדם קאי : ה"ג שהיה מזווג את הפתילות. וכ"ה ביומא וה"פ שגדלן וקלען : בעי וכו'. רצה למנות עליהן פרנסים ולא רצו לקבל על עצמן להיות פרנסים על הציבור שאין זה כבודן : זכה להימנות עם גדולי הדור. עם הממונין החשובין שבישראל : כהאי דתנינן תמן. תמיד פ' בתרא : נזקרין לו בבת ראש. נרתעין מהכרעת קול : וברדייתו. ולרדותה מן התנור : היו מסיקין מבפנים. בתוך התנור ורודה מבחוץ לדפוס שהיה בתנור שכך שנינו במנחות ג' דפוסין היו שם נותנו לדפוס ועדיין היא בצק כמין דפוס היה לה בתנור וכו' והיה הלחם דבוק מבחוץ לדפוס והיה נאפה יפה שחום התנור שולט בו : ואלו. אנשי אלכסנדרי' לא היו בקיאין לרדותה מן התנור אם הוא דבוק חוץ לדפוס והיו דובקין אותן בתוך הדפוס ולא היה נאפה כל צרכו מפני שעובי הדפוס מפסיק בין הבצק לתנור ונתעפש : למענהו. לכבודו שלא יהא לחם שולחנו מגואל בעיפוש : י"ב מנה היו נוטלים. כל יום מתרומת הלשכה : שלא יהיו אומרים ממעשה וכו'. וכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל : היתה מתמרת ועולה. היה העשן עולה זקוף כתמר ומתפשט בשמי קורה ואח"כ יורד : היתה. מתפשטת מיד למטה בתחילת עליית העשן : ממקום אחר. שלא ידעה מנהגם : היה פוסק עמה שלא תתבשם. דהמדיר את אשתו שלא תתקשט בא' מכל המינין יוציא ויתן כתובה לכך התנו עמה קודם הנישואין : לרבות כבודם. שלא ימלאו בקיאין זולתם : נתמעט כבודם. בחרבן הבית : וכבוד שמים

פני משה

השערה מדקדק הוא : אמר רבי יוסה לא מטעם הזה. לא ממקרא הזה אנו למידין כך ולפי שמשמעו שאפילו כחוט השערה מדקדק להעניש על דבר קל שעברו אבל אין אנו יודעין שאינו מוותר להם אף במקצת ועוד דכאן לא כתיב כל סביביו דאפשר שיש איזה מהן שמוותר עמו אלא מהמקרא הזה אנו למידין כך מן מה דכתיב ונורא הוא על כל סביביו מוראו על הקרובים ודבקים עמו כביכול יותר מן הרחוקים ממנו ואינו מוותר עמהם כלום וכל שהוא יותר דבק עמו יותר מדקדק עמו וזהו על כל סביביו : דין הינו חסידכון. זהו החסיד שלכם והוא אינו מצדיק עליו את הדין ואינו רוצה להתנחם והשיבו לו רבי כך וכך וכו' ומשום זה לבו כואב לו ביותר והתפלל עליו רבי פנחס ואמר אפשר שזה היה מכבד את בוראו במים בהחסד שהיה עושה עם הבריות והוא יתברך מקפחו להענישו במים ומיד נפלה קול הברה בעיר שנגאלה ועלתה : בסיכתא איתערית. בקוץ ויתד אחד שנזדמן לה בתוך הבור נתערית בו ועלתה ואית דאמרין וכו'. וגרים להא ג"כ בפ"ק דדמאי שם : א"ל והתנינן. כאן בן גבר וכי אית לך מימר בר תרנגולא. וגרים להא לקמן בפרק בתרא דסוכה : שהיה מזווג את הפתילות. כדפרישית במתני' וכן גרים לעיל ביומא פ"ב : לכופרה. שם המקום והיה מבקש להקים להם ממונים ופרנסים שישגיחו על צרכי ועסקי לבור ולא היה מי שיקבל זה ממנו ולהתמנות עליהם ונכנס רבי יוסה ואמר לפניהם שנינו בן בבי על הפקיע מה אם זה וכו' שנתמנה על דבר מועט זכה להימנות עם גדולי הדור שנמנו כאן יוחנן בן פנחס פתחיה זה מרדכי וכו' אתם שאתם מתמנין על חיי נפשות להשגיח על צרכי רבים ולפרנס העניים לכ"ש שיהיה לכם זכות גדול וגרים להא לעיל בפרק בתרא דפאה בהלכה ז' : כהיא דתנינן תמן. בפ"ז דתמיד שהה כ"ג לנסך הניף הסגן וכו' : נזקרין לו. בשבילו וקולו שולא בכח ובנעימה בבת ראש להוריהן : בית גרמו וכו'. כל זה כתוב לעיל בסוף פ"ג דיומא עד מעתה אין אנו צריכין להזכירן לנגהי :

שהיה

מסורת הש"ס

ב"ק דף נ ירושלמי דמאי פ"א הלכה ג

יומא כב

שם כ ב ירושלמי סוכה פ"ה הלכה ה

ירושלמי יומא פ"ג הלכה ה ירושלמי פסח פ"א הלכה ו *) כד"י כגי' בעי כו' מינים

תמיד פ"ז

יומא לח ב

שם ירושלמי שם פ"ג ה"ט

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ז [illegible] מכלי המקדש הלכה [illegible]

ז
ב שם הלכה ח, וכהבנות וכ"ע

ח
ג מיי' שם הלכה ו ופ"ו מתמידין הל' ז

הגהות הגר"א מהר"א ווילנא

א פ"ג היו מסיקין את התנור מבפנים ואופין מבחוץ ולא היתה מתעפשת אלו היו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והיתה מתעפשת [illegible] וכ"ה בבבלי שם ופירש"י [illegible] מהלכ[illegible] לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור [illegible] כמין [illegible] פרוצ[illegible] ספינה [illegible] מבפנים [illegible] ואופין [illegible] מבחוץ [illegible]

גליון הש"ס

(א) עיין מוסר[illegible] ומדכרי פסוק' מנחות דף פט ע"א ד"ה וסיעתו מוכח כפי' הקפ"ע דקאי על עוכי [illegible] ופ' ירושלמי יומא וע' כפ"ק יומא סו דף [illegible] שם :

6

שנויי נוסחאות (סו"ג) יוסי כד"ו יוסה. בר אבין כ"ה בבבלי וכד"ו ליתא. (סו"ג) הוא בבבלי ובמקרא ליתא. (סו"ד) בר נחמן בבבלי בר' נחמן וכד"ס בר נחמני. (סו"ה) שהיה בבבלי ליתא. (סו"ו) בתו עוברת בבבלי עוברת בתו. (סו"ז) עללין לגביה כו' עד עלוי מתנחמא בבבלי עיילין לגביה לנחמא יתיה ולא מיקבל עילויה הנחומין. (סו"ח) בעון כד"ו בעיין. (סו"ט) לגביה בעי כו' עד עלוי מתנחמא בבבלי לנחמא יתיה ולא מקבל עליה תנחומייא. (סו"י) לון בבבלי להון. הוא כד"ו הינו. (סו"א) אמרו כד"ו אמרין. כך וכך היה בבבלי כך היה. וכך וכך אירע בבבלי וכך אירע. (סו"ב) ליה כד"ו ליתא. אמר איפשר כו' עד והיא מקפחו בבבלי אמר להן אפשר היה מכבד בוראו במים וקיפחו. (סו"ג) באת בבבלי עלתה. (סו"ד) בסוכתא בבבלי בסוכיתא. (סו"ו) איתערית כד"ו איתערייה. כדמות בבבלי בדמות. (סו"ז) עמדו כד"ו ליתא. (סו"ח) ולויים לדיכנן וישראל למעמדן כד"ו והלוים לדוכן וישראל למעמד. (סו"ט) עד ח' פרסאות בבבלי ברחוק ח' פרסי וכד"ס ברחוק פרסה. (סוכ"א) קומי דבית ר' בבבלי קדם ר'. שילא כד"ו שילה. אמרין כד"ו אמרון. (סוכ"ב) אמור כד"ו ליתא. א"ל כד"ו אמר לון. (סוכ"ג) למימר כד"ו מימר. (סוכ"ד) מזווג כ"ה בבבלי וכד"ו מזוג ותיבת מזייג ליתא והיא בדפוס אמסטרדם עפ"י מהר"א פולדא. יוסי כד"ו יוסה ובבבלי אבי. (סוכ"ה) בעו כד"ו בעא ובבבלי בעי. ממנייא בבבלי למימנא. (סוכ"ו) קיבלון בבבלי קבלין. מינהן כד"ו מיניה ובבבלי עליהון. עאל בבבלי פתח. (סוכ"ז) אם בבבלי ליתא. שנתמנה בבבלי שלא נתמנה אלא. (סוכ"ח) נתמנין כד"ו מתמנין. (סוכ"ט) לכ"ש כד"ו לא כל שכן. כי הא כד"ו כהיא ובבבלי כי ההיא. (סול"א) על הצלצל כד"ו בצלצל. (סול"ב) הוגרס ב"ל כד"ו הוגדס בן לוי (וכן לקמן). ואמרו בבבלי אמרו. (סול"ג) את בבבלי ליתא. וכשהיה בבבלי וכשהוא. בתוך כד"ו לתוך. (סול"ד) כל כד"ו ליתא. הכהנים נזקרים כד"ס הלוים נקראים. לו בבבלי ליתא. בבת כד"ו בת. נזקרים לו בבת כד"ו נזקרין לו בת. (סול"ה) במעשה בבבלי על מעשה. (סול"ו) וברדייתו בבבלי ברדייתן. חכמים כד"ו ליתא. מאלכסנדריאה והיו בבבלי מאלכסנדריא של מצרים שהיו. (סול"ז) בית בבבלי של בית. מסיקין מבפנים בבבלי מסיקין את התנור מבפנים. (סול"ח) שידעו בבבלי ששמעו. (סול"ט) לכבודו ברא בבבלי לא ברא אלא לכבודו. לבא בבבלי לחזור. כל פעל ה' (בבלי פ"ז). (סומ"א) בדברים בבבלי ובדברים. שלא יצא כו' נקיה מעולם בבבלי אמרו לא נמצאת מעולם פת נקיה ביד בניהן. (סומ"ד) שלא יהו כו' הן אוכלים בבבלי כדי שלא יאמרו מלחם הפנים היו אוכלין. (סומ"ה) על מעשי פיטום כד"ו בפיטום. של בבבלי ליתא. (סומ"ז) של מצרים כד"ו ליתא. והיו בבבלי שהיו. (סומ"ח) כמקל כד"ו ליתא. (סומ"ט) שידעו בבבלי ששמעו. כל מה שברא כו' עד לכבוד

בראתיו

עין משפט
נר מצוה

ט
א מיי' פ"ז מכלי המקדש ה"ז ופ"ו מתמידין הלכה טז
י
ב מיי' שם הלכה כ
יא
ג מיי' פ"ד מכלי המקדש הלכה יח
יב
ד מיי' פ"ט ממ"ע הלכה ס
יג
ה מיי' פ"ד מכלי המקדש הלכה יז
יד
ו מיי' פ"ז מכלי המקדש הלכה יא

שהיה מלביש וכו'. מפני שהוא היה יודע להלביש כהוי ועל סדר היותר נראה ביפוי וכהאי מעשה בכהן אחד שהלביש לסרדיוט אחד לבגדיו שהיה רגיל בהם והוא הלביש אותו על צד היפוי ונתן לו שמנה דינרי זהובים ואית דאמרין י"ב נתן לו בעד שכרו :

הלכה ב מתני' אין פותחין משבעה אמרכלין וג' גיזברין . האמרכלין היו ממונים וחשובים יותר מהגזברים ולפיכך גרים בנוסחא דהכא לאמרכלין מקודם וזה לשון התוספתא בפ"ב שלשה גזברין מה הן עושין בהן היו פודין כלומר על פיהן פודין את הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות וכל מלאכת הקדש בהן היתה נעשית . שבעה אמרכלין מה הן עושין שבעה מפתחות העזרה בידן רצה אחד מהן לפתוח אינו יכול עד שיתכנסו כולן נתכנסו כולן אמרכלין פותחין וגזברי' נכנסין ויוצאין ולפי כבוד היו נכנסין והיו יוצאין . אמר רבי יהודה למה נקרא שמו אמרכל מפני שהוא אומר על הכל היו כשרים בכהנים בלוים ובישראלים ע"כ . ובגמרא קאמר שהיו עוד שם בני כותליקין והן היו קודם להאמרכלין ויליף לה מקרא דד"ה : ואין עושין שררה על הצבור בממון פחות משנים . כדיליף בגמרא דכתיב והם יקחו את הזהב ומיעוט רבים שנים :

גמ' תני. בברייתא דג"כ אין פותחין משני כותליקין והן היו קודם וחשובים מהאמרכולין כדלקמן : הדא היא דכתיב . בד"ה גבי יחזקיהו המלך שאמר להכין לשכות בבית ה' ויכינו וכתיב ויביאו את התרומה והמעשר והקדשים באמונה ועליהם נגיד כנניהו הלוי ושמעי אחיהו משנה והן היו הקיתליקין כדכתיב אבתריה ויחיאל ועזיזהו ונחת ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידים מיד כנניהו ושמעי אחיו במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית אלהים א"כ אלו עשרה הראשונים היו תחת מפקד כנניהו ושמעי והם תחת מפקד המלך וכ"ג שאחר המלך והיינו דמפרש שאלו שלשה הראשונים יחיאל ועזיזהו ונחת הן הן השלשה גזברין דמלמטה למעלה קא חשיב הכתוב ושבעה הכתוב אחריהן הן הן האמרכולין ועל הגזברין הן והן כולן תחת מפקד כנניהו ושמעי הקותיליקין ובמפקד המלך וכ"ג . ועכשיו מפרש פקודתן וכילד היה סידרן : המלך וכ"ג כשהוא חותם . על איזה דבר שהיו צריכין שיהיה צרור והתוכו עד בא עת וזמן שצריך להשתמש בו להקדש כך היה הסדר : הגזבר . נותן חותמו עליו בתחלה ונותן להאמרכול ונותן חותמו עליו והאמרכול פ' לקיתיליקון והקיתיליקון לכ"ג והכ"ג למלך וכולן נותנין חותם שלהן על אותו הדבר וכסדר שאמרנו : וכשהוא מתיר וכו'. וכשצריכין לאותו הדבר והיו צריכין להתיר ההוהמות המלך רואה חותמו בתחלה אם לא נגעו בו ומתירו ואח"כ הכ"ג כך וכו' עד הגזבר שהוא למטה מכולן ורואה חותמו ומתיר ומשתמשין בו : אין עושין וכו'. וגרים להא נמי בפ' בתרא דפאה : אמר רבי חמא בר' חנינא מפסולת הלוחות העשיר משה . ממה שפיסלן ותיקנן והנשאר מהן היו שלו וממש העשיר לפי שהיו מסנפירינון . ואיידי דדריש קרא דוהם יקחו את הזהב וגו' וזה הכל היה תחת יד משה ושלא יאמרו לא העשיר אלא מזה וכאותן כת הליצנים דלקמן לפיכך דריש מקודם מהיכן העשיר משה : אמר רבי חנין מחצב של אבנים טובות ומרגליות וכו'. רבי חנין לא דריש פסל לך שתהא הפסולת שלך אלא לך ובשבילך הן שאתה גרמת אותן ששברת את הלוחות הראשונים ולפיכך דריש מחצב וכו' ברא הקב"ה וכו' וכלומר הזמין לו אוצר של אבנים טובות ומרגליות שיתגלו בתוך אהלו וממנו העשיר : מ"ד לגנאי . הביטו אותן כת הליצנים אחריו ואמרו ראו שוקיו ראו כרעיו כמה הן עבים וראו כמה עב בשר הוא וכל מה שהוא אוכל ושותה מן דיהודאי וכל מה דליה הנכסים הכל מן דיהודאי שהיה שולט על נדבות המשכן : ומ"ד והביטו לשבח . כך אמרו מחמי לדיקיא ומזכי מי שרואה זה הצדיק זוכה הוא : טוביא . אשרי מי שזכה לראות אותו :

הלכה ג מתני' ד' חותמות היו במקדש. לפי ששנינו ברים פרקין יוחנן בן פנחס על החותמות מפרש התנא השתא מה הן החותמות וכמה היו ד' חותמות של נסכים היו לפי שהנסכים חלוקין הן לג' מיני קרבנות של בהמות. נסכי בקר הן ג' עשרונים סלת בלול בשמן חצי ההין ויין לנסך חצי ההין וזה היה חותם עגל

שמים נתרבה . שאמרו העשרת השבטים הא אלקינו הא קשוט דאפי' לביתיה לא נסיב אפי' וגם האומות אמרו כן : על הכבוד המתוקן לצדיקים . בבנין דלעתיד : הרי מעלה עשן לנגדי . ונזכרתי ע"י בן חורבן הבית וגם בכבוד הצדיקים שנאמר בישעיה ועל כל מקראי' ענן יומם ועשן וגו' תורה אור

שמים נתרבה אמר רבי עקיבא שח לי שמעון בן לוגא מלקט הייתי עשבים אני ותינוק א' משל בית אבטינס וראיתי אותו שבכה וראיתי אותו ששחק אמרתי לו בני למה בכיתה אמר לי על כבוד של בית אבא שנתמעט ולמה שחקתה אמר לי על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא ומה ראית מעלה עשן לנגדי נומיתי לו בני הראהו לי אמר לי ר' מסורת בידי מאבותי שלא להראותו לבירייה א"ר יוחנן בן נורי (מלקט הייתי עשבים אני וזקן אחד) פגע בי זקן אחד משל בית אבטינס ומגילת סמנים בידו אמר לי ר' לשעבר היו בית אבא צנועין והיו מוסרין את המגילה הזאת אלו לאלו ועכשיו שאינן בית אבא נאמנים הילך את המגילה והזהר בה וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר"ע זלגו עיניו דמעות ואמר מעתה אין אנו צריכין (רשאין) להזכירן לגנאי : אלעזר על הפרוכת : [ח] שהיה ממונה על אורגי פרוכת : [ט] פנחס המלביש : שהיה מלביש בגדי כהונה גדולה מעשה בכהן אחד שהלביש לאיסטרטיו' אחד ונתן לו שמונה זהובים ואית [י]אמרי תרי עשר יהב ליה :

הלכה ב מתני' *אין פותחין [ג] משבעה אמרכולין וג' גזברין [ד] *ואין עושין שררה על הצבור פחות משנים חוץ מבן אחיה שעל חולי מעיים ואלעזר שעל הפרוכת שאותן קיבלו רוב הציבור עליהן :

גמ' אין פותחין מג' גזברין ומז' אמרכולין תני [ה] משני כתליקין הדא הוא דכתיב [°]ויחיאל ועזיזהו ונחת גזברין ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו אמרכולין פקידים מיד כוניהו ושמעי אחיו קתיליקין במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית האלהים המלך וכ"ג כשהוא חותם הגיזבר חותם ונותנו לאמרכול אמרכל חותם ונותנו לקתליקון קתליקון חותם ונותנו לכהן גדול כ"ג חותם ונותנו למלך וכשהוא מתיר המלך רואה חותמו ומתיר כ"ג רואה חותמו ומתיר קתליקין רואה חותמו ומתיר אמרכל רואה חותמו ומתיר גיזבר רואה חותמו ומתיר : אין עושין שררה על הציבור בממון פחות משנים : *רב נחמן בשם רבי מנא על שם [°]והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן אמר ר' (נחמיה) חמא בי רבי חנינא מפסולת של לוחות העשיר משה הדא הוא דכתיב [°]פסל לך שני לוחות אבנים *פסל לך שתהא הפסולת שלך *אמר ר' חנין מחצב של אבנים טובות ומרגליות (גילה) ברא לו הקב"ה מתוך אהלו וממנו העשיר משה כתיב [°]והביטו אחרי משה עד בואו האוהלה *תרין אמוראין חד אמר לגנאי וח"א לשבח מאן דאמר לגנאי חמון שקין המון כרעין חמון קופר אכיל מן דיהודאי ושתי מן דיהודאי כל מדליה מן דיהודאי ומ"ד לשבח מחמי צדיקיא ומזכי טוביא דזכת למיחמי יתיה :

הלכה ג מתני' [י] ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל זכר גדי וחוטא בן עזאי אומר ה' היו וארמית כתוב עליהן עגל

ג' עשרונים סולת בלול בחצי הין שמן ויין לנסך חצי ההין וחותמו עגל

ועשן זה ע"כ היה כמעלה עשן דאל"כ האיך ישבו בחופה מפני העשן אלא ודאי שהיה העשן מתפשט למעלה חוץ לסכך : המגילה הזאת . שכתובים בה סמני הקטורת איך להכירם וסדר פיטומו : מעתה אין להזכיר' לגנאי. שהרי ניכר שכוונתם היתה לשמים שהרי עכשיו מסרה להגון אע"פ שאינו ממשפחתו : שהיה מלביש בגדי כ"ג . שיהיו נאין ומהודרין : לאיסטרטיאות . שר משרי החיילות :

הלכה ב מתני' גזברים. הם שממון הקדש תחת ידם והם פודין ערכין וחרמין וכל מלאכת ההקדש נעשה על ידם : אמרכלין. למעלה מן הגזברים והוא נוטריקון אמר על כלו ובגמ' יליף לה הממונים אלו מקרא :

גמ' כתילקין . והיא שררה למעלה מן האמרכל : גזברין . אע"ג דבקרא לא כתיב גזברין מסברא ידעינן שהיו גזברין ג' דהא פסקו שכל ולדקות ופדויית ערכין וחרמי' צריכין ג' דהיינו דין וכיון דקרא ממטה למעלה קחשיב ש"מ שהראשונים מן הגזברין שהן למטה מהאמרכלין והא דקחשיב בקרא כה"ג לסוף אע"ג דהמלך גדול ממנו היינו כדי לסיים נגיד בית האלהים שיהיה השם בתר כולם שהוא למעלה על כל : כשהוא חותם . הלשכה שהמעות בתוכו דהאי קרא בשמירת האוצרות איירי וילפינן מיניה דלכך כתיבי כולהו ללמד דכולם חותמין האוצרות וכדמסיק : והם יקחו את הזהב . מיעוט רבים שנים : שתהא הפסולת שלך . והלוחות של סנפירינון היו : מחצב . מקום שחוצבין ממנו : חמון שקין וכו'. ראו השוקים ראו הכרעיים ראו בשרו וכל זה ממה שהוא אוכל ושותה מן היהודים וכל רכושו מן היהודים : מיחמי צדיקא וכו'. כדי לזכות בראיית הצדיק הביטו אחריו דזכות גדול הוא שזכה לראותו :

הלכה ג מתני' ד' חותמו' היו במקדש. ג' לג' נסכים חלוקין של בהמות חותם ראשון לנסכי בקר והן

מסורת הש"ס

תמיד פ ב"ב פ ע
דה"ב לא יג
שמות כח
פס לג
שם לג
נדרים לח ע ויקרא רבה פ לב
ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג וש"ר פ' כח

שנויי נוסחאות (שייך לעמוד הקודם) בראתיו וגו' כ"ה בד"ו ובבבלי ליתא. (סו"ג) לכבודי במקרא „ולכבודי" כל מה שפעל כו' עד למענהו כ"ה בבבלי ובד"ס ליתא. (סו"א) אחריהם ולא בבבלי אחריהם חכמים ולא. לבא בבבלי לחזור. (סו"ד) היא בד"ו ליתא. (סו"ה) לפני בד"ו בפני. בדברים בבבלי ובדברים. שלא בבבלי אמרו מעולם לא. (סו"ו) משל א' בבבלי ליתא. מבושמת מעולם ולא בבבלי כשהיתה מתבשמת לשוק ולא. כשהיה א' מהן נושא אשה בבבלי כשהיו נושאין. (סו"ז) הי' פוסק בבבלי פוסקין. (סו"ט) יוסי פעם אחת הייתי עומד ירושלים ומצאתי בד"ו יוסה מצאתי. (סו"ס) משל בית אבטינס בבבלי ממשפחת פלוני. מאיזו משפחה את בבבלי של מי אתה. ממשפחה פלוני בבבלי ממשפחה של בית אבטינס אני. (סו"א) אמרתי לו כו' עד וכבוד שמים נתרבה בבבלי אמרתי לו על ידי שאבותיך בקשו להרבות בכבודם ולמעט בכבודו של מקום עכשיו נתמעט כבודם ונתרבה כבוד שמים.

שנויי נוסחאות (שייך לעמוד הזה) (סו"ב) לוגא בד"ו לוגה. (סו"ד) למה בבבלי על מה. (סו"ס) של בד"ו ליתא. (סו"ז) עשן לנגדי נומיתי לו בני בבבלי עשן עומד לנגדי אמרתי לו. (סו"ח) ר' בבבלי ליתא. מסורת בידי בבבלי מסורת היא בידי. (סו"ט) לבירייה בבבלי לשום בריה. בן נורי בבבלי ליתא. מלקט הייתי עשבים אני וזקן אחד כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא. (סו"י) פגע בי זקן אחד כ"ה בד"ו ובבבלי ליתא. (סו"כ) צנועין בבבלי נאמנין. המגילה הזאת בבבלי מגילותם. (סו"ג) שאינן בבבלי שאין. בית אבא בד"ו ליתא. את המגילה והזהר בבבלי זו מהוי זהיר. (סוס"ו) ואמר מעתה בבבלי ואמר עוד מעתה. (סוס"ז) צריכין כ"ה בד"ו ובבבלי רשאין. להזכירן לגנאי בבבלי לספר בגנותן של אלו. (סוי"ז) הפרוכת כו' פרוכת בד"ו הפרכות כו' פרכות. (סוי"ח) המלביש בבבלי על המלבוש. (סוי"ט) גדולה בד"ס ליתא. לאיסטרטיות בבבלי לסרדיוט. (סו"כ) דאמרי בד"ו דאמרין. (סוכ"ג) אמרכולין בד"ו מרכולין (וכן בכל הסוגיה בלי א"ף). (סוכ"ד) הציבור פחות בבבלי הצבור בממון פחות. (סוכ"ס) הפרוכת בד"ו הפרכות. ואלעזר שעל הפרוכת בד"ס שאותו. רוב בד"ו ליתא. (סוכ"ו) שאותן בד"ס ליתא. (סול"ב) כשהוא בבבלי כשהיה. (סול"ג) ונותנו בבבלי ונותן (וכן בסמוך). (סול"ד) לקתליקון בד"ו לקתליקים. (סול"ו) קתליקין בד"ו קתילוקים. (סו"מ) רב נחמן בד"ו ר' נחמן ובבבלי רבי נחמיה. מנא על בבבלי מנה אמר על. (סומ"א) נחמיה בד"ו ליתא. (סומ"ב) בי ר' בבבלי בר. של לוחות בד"ו הלוחות. (סומ"ג) הדא הוא דכתיב בבבלי שנאמר. פסל לך שני לוחות אבנים בבבלי ליתא. (סומ"ד) שתהא בבבלי שיהא. חנין בבבלי חנן. (סומ"ה) גילה כ"ה בבבלי ובד"ו ברא. (סומ"ו) הקב"ה מתוך בבבלי הקב"ה למשה בתוך. וממנו בבבלי ומשם. כתיב בבבלי שנאמר אמוראין

מסורת הש"ס

מנחות נב א

סוטה לא ב

קרבן העדה

עגל והב' זכר לנסכי איל דכרא ונסכיו בתי עשרונים סולת בלול בשמן שלישית ההין ויין לנסך שלישית ההין והג' גדי לנסכי כבש בן שנתו והן עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין והד' חוטא והם נסכיו של מצורע עשיר שמביא ג' בהמות וצריך עשרה לוגין שמן תשעה לשלשה כבשים ואחד למתן תנוך ובהונות וקרי ליה חוטא משום דעל שבעה עבירות נגעים באין: ה' היו. ב' חותמות היו למצורע: חוטא דל וחוטא עשיר. לפי שמצורע עני אינו מביא אלא בהמה אחת ואם לא היה למצורע אלא חותם א' היו נותנים למצורע עני עשר לוגין ות"ק סבר למצורע עני נותנין חותם גדי ולוג רביעית היה מביא מביתו: וארמית כתוב עליהן. שרוב דבורם היה בלשון ארמי: זכרים ונקבות. בין לנסכי עולות שאינן באות אלא זכרים בין נסכי שלמים שבאין זכרים ונקבות ועולה ושלמים טעונין נסכים דכתיב עולה או זבח: נותן לו מעות. כפי הנסכים שהוא צריך: בא לו אצל אחיה. שהיה ממונה לקנות ייכות ושמנים וסלתות שלא יהא כל מביא קרבן צריך לחזור אחר נסכים הטבויין על טהרות הקדש: ואם הותירו הותירו להקדש. ולא אמרינן שמא מעותיו של יוחנן הם שנתערבו במעות של נסכים: ממתינים לו עד הערב. שיזדווגו יחד יוחנן ואחיה אם נמצאו מעות יתירים ביד יוחנן כנגד החותם שאמר זה שנאבד ממנו נותנים לו: ושם היום כתוב. על החותם יום פלוני בשבת: מפני הרמאין. שמא מצא חותם שנפל מחבירו או מאחיה או מיוחנן ובא עכשיו ליקח וביום שמוצאו אינו רשאי להוציאו שהאובד מחזר אחריו ועוד יש לחוש שמא לקח חותם בשער הזול והצניעו עד שער היוקר: **גמ'** ופריך ולבן עזאי חוטא דל למה. ליה חותם בפני עצמו היה לו להביא חותם גדי: ומשני היה מביא לוגו עמו. כדי שיביא גם לוג שמן שצריך המצורע למתן תנוך ובהונות והמותר נאכל לכהנים כדין קדשי הקדשים וצריך שיהיה על טהרת הקדש לפיכך נתנו לו חותם בפני עצמו שהוא נסכי גדי וד' לוג שמן: ברם כרבנן. אבל לרבנן לא היו נותנין לחוטא דל אלא חותם של גדי ולוג שמן למתן בהונותיו היה מביא מביתו הביא א"כ אף לחוטא עשיר לא היו צריכין לתקן חותם בפני עצמו שיכולין ליתן לו ג' חותמות גדי: נסכי רחל. בכמה שאינן נזכרים במתני': ומשני מן מה דתני במתני' גדי משמש וכו'. שמעינן דנסכי רחל כנסכי גדי: שהיה בדין. שיהא חילוק בין נסכי עגל לנסכי שור: בין נסכי כבש. שהוא בן שנה לנסכי איל שהוא בן שתי שנה: תלמוד לומר ככה יעשה לשור האחד. כל נסכי שור אחד הן ושור בן יומו קרוי שור ורש"י במנחות פי' דמיתורא דלשון קדרים שכבר כתיב והקריב על בן הבקר מנחה וכן דרים בכולן והראשון כ"ל: תלמוד לומר או לאיל הא'. כיון שהוא איל כל נסכיו אחד הן בין זקן או שהוא בן שלשה עשר חדש: תלמוד לומר או לשה בכשבים. כל שה שבכשבים שוות הם בנסכיהם: בין נסכי גדי. קטן לתיש גדול: ופריך הגע עצמך. שהלניטו עד שיבא היום ההוא בשבת הבאה ומאי מהני שכתוב עליו שם היום: ומשני שם משמר. של אותו שבת כמי היה כתוב עליו: ופריך הגע עצמך. שימתין חלי שנה עד שיבוא זמן המשמר שנית: ומשני שם היום. כמה ימים בשבת: שם השבת. כמה שבת בחדש: שם החדש היה כתוב עליהן, וגם שם המשמר שאינו מלוי שיזדמן שיהיו כולם ביום א' מכוון אלא להרבה שנים:

תורה אור

עגל דכר גדי חוטא דל וחוטא עשיר *עגל משמש עם נסכי בקר גדולים וקטנים זכרים ונקיבות גדי משמש עם ניסכי הצאן גדולים וקטנים זכרים ונקיבות חוץ משל אלים איל משמש עם ניסכי אלים בלבד חוטא משמש עם ניסכי שלש בהמות של מצורע [א] מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות ונותן לו מעות ומקבל ממנו חותם בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים לערב באין זה אצל זה ואחיה מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות [ב] אם פחתו פחתו לו וישלם יוחנן מביתו ואם הותירו הותירו להקדש שיד הקדש על העליונה מי שאבד חותמו ממתינין לו עד הערב ואם מצאו לו כדי חותמו נותנין לו ואם לאו לא היו נותנין לו ושם היום כתוב עליהן מפני הרמאין: **גמ'** [א] וכבן עזאי חוטא דל למה היה מביא לוגו עמו ברם כרבנן מביא גדי נסכי רחל מה מן מה דתנינן גדי משמש [ג] נסכי צאן גדולים וקטנים זכרים ונקיבות הדא אמרה נסכי רחל כנסכי גדי דכתיב °ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או לשה בכשבים או בעזים *לשור האחד למה נאמר מגיד שלא חלק בין ניסכי עגל לניסכי שור שהיה בדין בן הצאן טעון נסכים ובן הבקר טעון נסכים אם מצאנו שחלק בין ניסכי כבש לניסכי איל לכך נחלוק בין ניסכי עגל לניסכי שור ת"ל ככה יעשה לשור האחד מגיד שלא חלק בין ניסכי עגל לניסכי שור או לאיל למה נאמר שהיה בדין אם מצאנו שחלק בין ניסכי בן שנה לניסכי בן שנתיים לכך נחלוק בין נסכי שנתיים לניסכי שלש ת"ל °או לאיל האחד או לשה בכשבים למה נאמר שהיה בדין אם מצאנו שחלק בין ניסכי כבש לנסכי איל לכך נחלוק בין ניסכי כשבה לניסכי רחל ת"ל או לשה בכשבים או בעזים למה נאמר שהיה בדין אם מצאנו שחלק בין ניסכי כבש לניסכי איל לכך נחלוק בין נסכי גדי לניסכי תיש ת"ל או בעזים הקיש קטן שבעיזים לגדול שבתישים מה זה בשלשת לוגין אף זה בשלשת לוגין: ושם היום כתוב כו': הגע בעצמך שזיוג אותו היום שם משמר היה כתוב עליו הגע בעצמך שזיוג אותו המשמר שם היום שם שבת שם חודש היה כתוב עליהן אפילו רוצה לזייג אין מצוי לזייג:

הלכה

במדבר ט"ו

שם

פני משה

עגל משמש לגדולים וקטנים זכרים ונקבות כדקתני בסיפא וכלומר בין שהביא עגל או פר בן בקר או בין זכרים או נקבות נסכיהן שוין. והותם גדי היה משמש עם נסכי צאן גדולים וקטנים זכרים ונקיבות והיינו בין כבשים ובין עזים שהן בני שנתן בין שהן גדולים ובין שהן קטנים בין כבש ובין כבשה ועז ושעירת עזים. שנסכיהן עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין חוץ משל אילים שזה היה משמש חותם זכר שנסכו שני עשרונים בלול בשמן שלישית ההין ויין לנסך שלישית ההין כמפורש הכל בפ' שלח לך. והותם הרביעי היה חוטא כתוב עליו וזה היה משמש לנסכי ג' בהמות של מצורעין שהמצורע מביא ביום השמיני לטהרתו ג' בהמות שני כבשים וכבשה אחת והן חטאת ואשם ועולה ומביא לכל א' משלשתן נסכיו כדין שאר נסכי הכבשים שהיא עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין ומביא עוד לוג אחד שמן כדכתיב וזה היה למתן בהונות. ואם מצורע דל הוא מביא כבש אחד לאשם עם מנחתו ונסכו כדין הכבש ועוד לוג שמן למתן בהונות וקרי לחותם זה חוטא לפי שבחטאיו בא לו כדאמרי' בערכין על שבעה דברים נגעים באין: בן עזאי אומר חמשה. חותמות היו וארמית היה כתוב עליהן שהיו רובן מכירין בלשון ארמית והיה כתוב עליהן עגל דכר וכו' חוטא דל וחוטא עשיר ולפי שנשתנה קרבן חוטא דל כדפרישית היה צריך ג"כ לחותם נסכיו בפני עצמו וכדמפרש טעמיה בגמרא והלכה כת"ק: **גמ'** וכבן עזאי חוטא דל למה. למה אמר חוטא דל היה לו חותם של נסכים בפני עצמו: היה מביא לוגו עמו. הייננו טעמיה לפי שבחותם שלו הי' מביא לוגו עמו וכלומר נסכיו של הלוגין שלו היה מביא שאינן אלא כפי נסכים של כבש אחד ועוד לוג שמן ואלו לא היה למצורע אלא חותם אחד היו נותנין לו שלשה עשרונים עם נסכיהן: ברם כרבנן. ס"ל דבשביל זה לא צריך לחותם בפני עצמו אלא מביא חותם גדי שג"כ אינו אלא כפי מנחת הכבש ונסכו: ניסכי רחל מה הן. דקס"ד דהא דקתני גדי משמש עם נסכי הצאן וכו' אין בכלל זה אלא הנקבות של כבשים ועזים ורחלה היא נקראת כשיגאת מכלל כבש ובאה לשנת האילים וכדכתיב רחלים מאתים ואילים עשרים ומי נימא דנסכיה הן כמו נסכי איל: מן מה דתנינן גדי משמש וכו' זכרים ונקבות חוץ משל אלים. ולא קתני חוץ משל אילים ורחלות א"כ הדא אמרה ניסכי רחל כניסכי גדי ובכלל נקבות דכבשים ועזים היא ולא בכלל נסכי אילים: כתיב. בפרשת נסכים ככה יעשה וגו' והלא כבר פרט למעלה נסכי של מין ומין והלכך דריש ליה מגיד וכו' ללמד שלא חלק במין הבקר לבין נסכי עגל לנסכי השור לפי שהיה בדין לחלוק ביניהן כמו שמצינו שחלק בצאן בין נסכי כבש לנסכי איל לפיכך ת"ל ככה יעשה לשור האחד וכו' כלומר הכל אחד הוא לנסכיו בין עגל ובין שור: או לאיל. למה חזר ונאמר או לאיל האחד וכו' דה"א לחלק בין אם האיל הוא שנתים ובין אם הוא בן שלש שיהא נסכיו מרובין כמו שמצינו שחילק בין בן שנה לבין בן שנתים לכך נאמר או לאיל האחד מבן שנתים ומעלה הכל אחד הוא לנסכיו: או לשה וכו'. למה חזר ונאמר ולפרש כשבים ועזים לפי שהיה בדין וכו' וה"א ג"כ לחלק בנקיבות בין נסכי רחלה לבין נסכי כשבה ויהיו נסכי רחלה כמו נסכי איל לכך נאמר או לשה בכשבים ושם כשבים בתורה כולל כל מיני נקבות של הכבש וכן הו"א לחלק ג"כ בין גדי לבין תיש בנסכיו כמו שמצינו שמחלק בין נסכי כבש לבין נסכי איל לכך נאמר עוד או בעזים הקיש וכו' מה זה בשלשת לוגין שהיא רביעית ההין לשמן וכן ליין אף זה בשלשת לוגין:

הלכה

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ז מכלי שמקדש ה"ו

טז
ב מיי' שם כל' יב ובהשגות

יז
ג מיי' פ"ב ממעה"ק ה"ד

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל ולבן עזאי חוטא דל למה מפני שמביא לוגו עמו ברם כרבנן וכו'. וע' בק"ע שמפרש ג"כ על דרך שנה"ב וז"ש

הלכה

שנויי נוסחאות (שייך לעמוד הקודם) (סומ"ו) אמוראין בד"ו אמורין. (סומ"ז) לגנאי ות א לשבח בבבלי לשבח וחד אמר לגנאי. חמון שקין בבבלי חמו שקיה. (סומ"ט) חמון כרעין חמון בבבלי חמו כרעיה חמו. קיפר בבבלי קופריה ובד"ו קופדן. מן דיהודאי בבבלי הוא מיהודאי (וכן בסמוך). (סומ"א) מחמי צדיקיא בבבלי הלואי מחמי צדיקא.

שנויי נוסחאות (שייך לעמוד הזה) (סו"ד) איל בבבלי זכר. (סו"ו) מצורע בבבלי מצורעים. (סוי"א) אם פחתו כו' עד הותירו להקדש בבבלי ואם הותירו הותירו להקדש ואם פחתו ישלם יוחנן מביתו. (סוי"ג) על העליונה בד"ו לעליונה. שאבד חותמו בבבלי שאבד ממנו חותמו. (סוס"ו) היו נותנין לו בבבלי היה לו ובד"ס היה נותן לו. (סוס"ז) וכבן בבבלי ואי כבן. (סו"ג) דכתיב בד"ו כתיב. (סול"א) בכשבים בבבלי בכבשים. (סול"ג) בעזים לשור בבבלי בעזים ככה יעשה לשור. לשור האחד למה נאמר בד"ו ליתא. (סול"ה) לכך בבבלי כך. (סול"ט) לכך נחלק בבבלי נחלק ג"כ. (סו"ל) שנתיים בד"ו שתים. (סול"א) בכשבים בבבלי בכבשים. (סול"ב) כבש לנסכי איל לכך בבבלי איל ובין נסכי כבש כך. (סול"ד) בכשבים בבבלי בכבשים. (סול"ה) כבש לנסכי איל לכך בבבלי איל לנסכי כבש כך. (סול"ח) ושם היום כתוב כו' בד"ו ליתא. (סול"ט) בעצמך בד"ו עצמך. שזיוג בד"ו שזיווג (וכן בסמוך) ובבבלי שזייג. (סו"מ) בעצמך בד"ו עצמך. שזיוג אותו המשמר בבבלי ששירות אותו היום משמש. (סומ"א) רוצה בד"ו ליתא, לזייג בד"ו לזויג. (סומ"ב) אין מצוי בבבלי לא מצי ובד"ס לא מצינו. לזייג בד"ו לזויג.

שייך להלכה ג

הלכה ד מתני'

א שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאין ואחת לשכת הכלים לשכת חשאין יריאי חטא נותנין לתוכה בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסין מתוכה בחשאי לשכת הכלים כל מי שהוא מתנדב כלי זורקו לתוכה ואחת לשלשים יום הגיזברין פותחין אותה וכל כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית: גמ' *ר' יעקב בר אידי ורב יצחק בר נחמן הוון פרנסים והוון יהבין לר' חמא אבוי דר' יהושעיה דינר והוא יהיב ליה לחורנין רבי זכריה חתניה דר' לוי היו הכל מליזין עליו אמרין דלא צריך והוא נסב מן דדמך בדקין ואשכחין דהוה מפליג ליה לחורנין רבי חיננא בר פפא הוה מפליג מצוה בליליא חד זמן פגע ביה רבהון דרוחייא א"ל לא כן אלפן ר' °לא תשיג גבול רעך א"ל ולא כן כתיב °מתן בסתר יכפה אף והוה מסתפי מיניה וערק מן קומוי *אמר רבי יונה אשרי נותן לדל אין כתיב כאן אלא °אשרי משכיל אל דל זה שהוא מסתכל במצוה היאך לעשותה כיצד היה רבי (יוחנן) יונה עושה כשהיה רואה עני בן טובים שירד מנכסיו היה אומר לו בני בשביל ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר טול ואת פורע מן דהוה נסיב הוה א"ל מתנה היא לך חייא בר אדא אית הוה סבין ביומינון מאן דהוה יהיב להון מבין ריש שתא לצומא רבא הוון נסבין מן בתר כן לא הוון נסבין אמרין א דשתן גבן *נחמיה איש שיחין פגע בו ירושלמי א' א"ל זכה עמי חדא תרנגולתא א"ל הא לך טומיתי' דקופר וזבין קופר ואכיל ומית והיה צווח ואמר בואו וספדו להרוגו של נחמיה *נחום איש גם זו היה מוליך דורון לבית חמיו פגע בו מוכה שחין א' א"ל זכה עמי ממה דאית גבך אמר ליה מיחזור חזר ואשכחיה מית והוה אמר לקיבליה עינייא דחמינך ולא יסבון לך יסתמיין ידיה דלא פשטן מיתן לך יתקטעון רגלייא דלא רהטן למיתן לך יתברון ומטתיה כן סליק לגביה ר"ע אמר ליה אי לי שאני רואה אותך בכך א"ל אי לי שאין אני רואה אותך בכך א"ל מה את מקללני א"ל ומה את מבעט ביסורין רבי הושעיה רבה הוה רביה דבריה חד סגי נהורא והוה יליף אכול עימיה בכל יום חד זמן הוה ליה אורחין ולא מטא מיכול עימיה ברמשא סליק לגביה א"ל לא יכעוס מרי עלי בגין דהוה לי אורחין יומא דין דאמרית דלא ליבזוי ביקרא דמרי יומא דין בגין כן לא אכלית עם מרי יומא דין א"ל אתה פייסתה למאן דמתחמי ולא חמי דין דחמי ולא מתחמייא יקבל פיוסך א"ל הדא מנא לך א"ל מר"א בן יעקב דר"א בן יעקב עאל חד דסגי נהורא לקרתיה יתב ליה ר"א בן יעקב לרע מיניה דיימרון דאילולי דהוה בר נשא רבא לא יתב ליה ר"א בן יעקב לרע מיניה עבדין ליה פרנסא דאיקר אמר לון מהו הכין אמרון ליה ר"א בן יעקב יתב לרע מינך וצלוי עלוי הדא צלותא אתה גמלתה חסד למאן דמתחמי ולא חמי דין דחמי ולא מתחמי יגמול יתך חסד: דלמא רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיא רבה הוו מטיילין באילין כנישתא דלוד אמר ר' חמא בר חנינה לר' הושעיא כמה ממון

שיקעו

פני משה

הלכה ד מתני' *מי שהוא מבקש נסכים וכו'. לא הלך אצל הממונה על הנסכים לפי שכך הוא אין נותנין נסכים למי שמביא מעות אלא צריך שיביא חותם לפיכך הולך הוא אצל יוחנן הממונה על החותמות ונותן לו המעות ומקבל הימנו החותם לפי אותן המעות ובא לו אצל אחיה וכו': אם פחתו. מן החשבון כנגד החותמות היה יוחנן משלם מביתו: ואם הותירו. כגון שאבד אחד חותמו ולא מצא לו כדי חותמו או כיוצא בזה הותירו להקדש: מי שאבד חותמו ממתינין לו עד הערב. עד שיבואו יוחנן ואחיה ביחד לעשות החשבון ואם מוצאים מעות יתירים שהן כדי חותמו של זה שאומר אבד ממנו נותנין לו ואם לאו שלא היו כל כך אין נותנין לו ומה שניתותר הרי הוא להקדש: ושם היום היה כתוב. על החותמות מפני הרמאין שלא יקח חותם בשער הזול ויחזיק בידו עד שיוקרו הנסכים. ועוד טעם אחר אמרו שמא יאבד אחד חותמו וימצאהו זה ולפיכך כותבין עליו שם היום ובאותו יום עצמו אין הרמאי הזה מוציאו לפי שמסתמא אובדו מחזר אחריו. ובגמרא אמרו שכותב עליו שם היום ושם השבת ושם החדש:

גמ' הגע עצמך שזיוג אותו היום. כלומר אכתי מאי תקנתא היא שכותבין שם היום הא איכא למיחש שמא ימתין עד בא עוד זיוג של אותו היום ממש כגון אם כתוב עליו היום יום אחד בשבת או בשני בשבת ימתין עד אחד או שני בשבת הבא או באיזו שבוע שירצה להוציא להותם הזה ולקבל נסכים מהממונה: שם משמר. של אותו שבוע היה כתוב עליו משמר פלוני: ופריך הגע עצמך שזיווג אותו המשמר. כלומר אכתי איכא למיחש שימתין עד יחזור ויבא אותו המשמר פלוני שהרי המשמרות חוזרות חלילה הן ויכוין לזיווג גם לאותו המשמר ומשני שם היום ושם השבת ושם החדש היה כתוב עליהן בכך וכך יום בשבת בחדש פלוני: אפילו לזיוג אינו מצוי לזיוג. כלומר אפי' אם חיישת לזיוג ולכוין עד יבא באותו היום שכתוב עליו להאי גוונא ליכא למיחש שיבא עוד כך וכך יום בשבת ובאותו החדש בעצמו שכתוב בחותם שזה אינו מצוי הוא וכולי האי לא חיישינן:

הלכה ה מתני' שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאים. שהנודבים מעות בתוכה נותני' אותן בסתר ובחשאי ומשם עניים בני טובים מתפרנסין ג"כ בחשאי שלא יתביישו: ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית. להלשכה שמונחין בה כל צרכי הקדש בדק הבית:

גמ' רבי יעקב בר אידי ור' יצחק בר נחמן הוון פרנסין וכו'. איידי דקתני במתני' מהמתפרנסין בחשאי ושאין יודעין מי הוא הנותן מייתי להא. שאלו היה נוהגין כך יגרים לכל הסוגיא עד ויבן היכלות לא הוון בני נש דילטון באורייתא לעיל בשלהי מסכת פאה ושם פירשתי:

תני

קרבן העדה

הלכה ד מתני' לשכת חשאים. על שם שהנותנין בתוכה נותנין בסתר והמתפרנסים ממנה נוטלין בסתר: ללשכת בדק הבית. ללשכה שנותנים בה כל קדשי בדק הבית:

גמ' הוון פרנסין. היו גבאי צדקה: והוה יהיב ליה. לאחרים שהיו העניים מתביישים לקבל מהגבאי: מליזין עליו. מדברין בו ואמרו שאינו צריך ליטול צדקה ונוטל: מן דדמך. כשמת בדקו ומצאו שלא נהנה ממה שקיבל אלא היה נותן לאחרים: הוה מפליג וכו'. היה מחלק צדקה בלילה ומוליכה אצל העניים שלא לביישן: חד זמן. פעם אחת פגע בו שר של רוחות וא"ל לא כן למדתנו רבינו לא תסיג גבול רעך ולילה גבול של רוחות לילך ואין לבני אדם לצאת אז: מתן בסתר יכפה אף. ויציאתו זו כדי ליתן צדקה בסתר ראוי הוא שיסתיר עצמו מפניו: והוה. הרוח מתיירא ממנו שלא יכפהו וברח מלפניו: זהו שמסתכל במצות. הצדקה האיך לעשותה שלא יתבייש העני: טול ואתה פורע. כשתקבל ירושתך: ה"ג א"ל יהא לך במתנה אר"ח בר אדא וכו'. וה"פ והוה א"ל אם לא יהיה לך לשלם הרי הוא לך במתנה כי היה חושש אולי יתאמץ העני לפרוע לו כשיראה שלא נפלה לו ירושה או כדי שלא יהיה לעני כגזל לפי דעתו: אית הוה סבין וכו'. היו זקנים בימינו כל מה שהיו נותנין להם מר"ה עד יה"כ היו מקבלין ומשם ואילך לא היו מקבלין: אמרי דשתן גבן. מה שאנו צריכין לכל השנה כבר הוא אצלינו שהיו נותנין להם בימים אלו די פרנסתן לכל השנה כך נ"ל והיפה מראה פי' בזה פירושים דחוקים: זכה עמי. עשה עמי צדקה ותן לי תרנגולת חדא: ה"ג א"ל הא לך טימיתא וזיל זבין קופר. וה"פ הא לך מטבע זו וקנה לך בשר: ואכל. בשר שור ומת: להרוגו של נחמיה. שאילו נתן לו בשר תרנגולת שהיה רגיל בו היה חי: א"ל מיחזור. כשיחזור יתן לו לאכול: אמר. לנגד המת עיניו שראו אותו ולא קבלוהו יהיו סמויין: ידים. דלא פשטו עצמן ליתן לעני יתקטעון: רגלים. שלא רצו לקראתך ליתן לך ישברו: ומטתיה כן. ועלתה לו כך בעיניו וידיו ורגליו: א"ל. רבי עקיבא מה אתה מקללני: א"ל. נחום ולמה אתה מבעט ביסורין דקאמרת אוי לי: הוה רביה דבריה. מלמד של בנו היה סגי נהור והיה רגיל לאכול עם רבי הושעיא בכל יום: חד זמן וכו'. פעם אחת היה לו לר"ה אורחים ולא קרא לסגי נהור שיאכל עמו: ברמשא. לערב: א"ל. ר"ה. לא יכעוס אדוני עלי שלא זמנתיך שתאכל עמי היום לפי שהיו אורחין אצלי ואמרתי שלא לזלזל בכבודך שיבייש הלכך לא אכלתי עמך יום הזה: א"ל אתה פייסת. למי שנראה ואינו רואה אותו שרואה ואינו נראה והוא הקדוש ברוך הוא יקבל פיוסך ותפלתך: א"ל. מנ"ל הא לברך כן: מר"א בן יעקב. מעובדא דראב"י: דראב"י. נכנס סגי נהור לעירו ישב ראב"י למטה ממנו שיאמרו הבריות אילו לא היה סגי נהור זה גברא רבא לא הוה ראב"י יושב למטה ממנו ועשו לו פרנסה וצדקה יקרה: אמר להון. הסגי נהור מהו זה שנותנין לי כל כך: וצלי עלוי. והתפלל סגי נהור זה על ראב"י האי תפילה: דלמא. מעשה: הוון מטיילין. בבתי כנסיות שבלוד: כמה ממון

שיקעו

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מערכין הלכה יב ופ"ו ממ"ע הלכה א

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ויש גורסין רבותא גבן ועוד אלופי גרסאות וע' ביפ"מ סוף מס' פיאה:

מסורת הש"ס

ירושלמי פאה פ"א הלכה א

ויקרא כה

ע' כתובות סז ב

תענית כא א

6

שנויי נוסחאות (סו"ו) ואחת בבבלי ואחד. (סו"ז) וכל בד"ו ליתא. שמצאו בד"ס שנמצא. (סו"ח) ודמיהן נופלין בבבלי בדמיהן וגופלין. (סו"ט) ורב יצחק בר בבבלי ור' יצחק בר'. (סוי"א) דינר בד"ס דיני. והוא יהיב ליה לחורנין בבבלי והוה יהיב לאוחרנין. (סוי"ב) היו בבבלי הוי. הכל בבבלי ליתא. אמרין בבבלי ואומרים. צריך בבבלי צריך למנסב. (סוי"ג) והוא בד"ס והוה. בדקין ואשכחין בד"ו בדקון ואשכחון. מפליג ליה בבבלי יהיב מן דיליה. (סוי"ד) חיננא בד"ס חנינא ובבבלי חננא. (סוס"ו) מצוה בבבלי מצות. חד זמן בד"ס ליתא. דרוחייא בבבלי דרוחתא. (סופ"ז) כן בבבלי כדון (וכן בסמוך). תשיג במקרא „תסיג". מסתפי בד"ו מתכפי. (סוי"ח) אשרי נותן בבבלי אשרי משכיל אל דל אשרי נותן. (סוי"ט) אל דל בבבלי ליתא. (סו"כ) שהוא מסתכל במצוה היאך לעשותה בבבלי המשתכל בצדקה לעשותה. (סוכ"א) יוחנן כ"ס בבבלי ובד"ו יונה. עני בד"ו ליתא. (סוכ"ד) הוה א"ל מתנה בבבלי יהיב ליה במתנה. היא לך בד"ו ובבבלי ליתא. (סוכ"ה) חייא בד"ו אמר ר' חייה. אדא בבבלי אבא. אית הוה בבבלי איתהוון. (סוכ"ז) אמרין דשתן בבבלי למימר רשותא. (סוכ"ט) תרנגולתא בד"ו תרנגולא. טומיתי' דקופר וזבין קופר ואכיל ומית והיה בד"ו טמיתה קופר וזבין קופר ואכל ומית והוה ובבבלי טומיתא תיזיל ותיכול קופר אכל קופר ומית והוה. (סול"ב) יסבון בד"ו יהבון. ידיה בד"ו ידייא. (סול"ח) בכך בד"ו כן. (סול"ט) בבך בד"ו כן. (סומ"ד) סני בד"ו דסגי. אכול בד"ו אכיל. (סומ"ג) ברמשא בד"ו ברומשא. (סומ"ד) כן בד"ו ליתא. (סומ"ז) דהוה בד"ו דהוא. (סומ"ח) עבדין בד"ו עבדון. (סונ"א) הושעיא רבה הוו בד"ו הושעיה הוון. (סונ"ב) הושעיא בד"ו הושעיה.

שיקעו אבותי כאן אמר ליה כמה נפשות שיקעו אבותיך כאן [א] לא הוה אית בני נש דילעון באורייתא רבי אבון עבד אילין תרעייה דסדרא רבא אתא ר' מנא לגביה א"ל חמי מאי עבדית א"ל [הושע ח] וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות לא הוה בני נש (א) דילעון באורייתא: *[א] תני [י] קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית אין קדשי בדה"ב מוציאין את הראוי להן מקדשי מזבח והא תנינן כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין לבדק הבית א"ר חזקיה כיני מתני' (לצורך) ללשכת בדק הבית:

הדרן עלך פרק אלו הן הממונין

הלכה א מתני' [ג] שלשה עשר שופרות שלשה עשר שולחנות *שלש עשרה

השתחוויות היו במקדש של בית ר"ג ושל בית רבי חנניה סגן הכהנים היו משתחוים בארבע עשרה והיכן היתה יתירה כנגד דיר העצים שכן מסורת בידן מאבותיהן ששם הארון נגנז *מעשה בכהן א' שהיה מתעסק וראה את הרצפה שהיא משונה מחברותיה בא ואמר לחבירו לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו בייחוד ששם הארון נגנז: **גמ'** תני [ד] השופרות הללו עקומות היו צרות מלמעלן ורחבות מלמטן מפני הרמאין *תני בשם [מלכים ח] ר"א הארון גלה עמהן לבבל מ"ט [ו]לא יוותר דבר [כ כ] אמר ה' אין דבר אלא שהדיברות לתוכו וכן הוא אומר [ד"ה ב לו] [ו]ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' איזהו כלי חמדת בית ה' זה הארון (תני ר"י בר אילעי) [ס] רבי שמעון בן לקיש אומר [מלכים א ח] במקומו היה הארון נגנז הדא הוא דכתיב [ו]ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים אל הקדש אל פני הדביר ולא יראו החוצה * [ב] כתיב ויראו ואת אמרת ולא יראו אלא נראין ולא נראין בולטין ויוצאין כשני דדי האשה ורבנן אמרין בלישכת דיר העצים היה הארון גנוז מעשה בכהן אחד בעל מום שהיה עומד ומפצל עצים בלשכת דיר העצים וראה את הריצפה שהיא משונה מחברותיה בא ואמר לחבירו בא וראה את הרצפה הזאת שהיא משתנה מחברותיה לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו בייחוד ששם הארון גנוז: תני (משום) רבי הושעיא הקיש עליה בקורנס ויצאת אש ושרפתו *תני רבי יהודה (בר אלעי) בן לקיש אמר (ג) ב' ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר [ג] א' שהיתה התורה

קרבן העדה

שיקעו אבותי בכאן. ששם בנו בתי כנסיות אלה משלהם : כמה נפשות שיקעו בבנין הזה . וכי לא היו בני אדם שיעסקו בתורה והיה ראוי להוציא ממון זה עליהם לפרנסתם ונראה שהיה ידוע לר' הושעיא שהיו עניים בני תורה בזמן ההוא שביטלו תורתם מדוחק הפרנסה והיה ראוי לאבותיו של ר' חמא לפרנסם ולא יקפידו על הציור של בנין בה"כ : עבד. אלו הפתחים של בהמ"ד הגדול : חמי מה דעבדית. היה משבח עצמו ראה מה שעשיתי : וישכח ישראל וכו'. טוב הוא ליתן לעניי תורה שעוסקין מלות בכל עת משיבנו בנינים והיכלות : מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית. כגון אם הקדיש בהמה או אבנים לבדק הבית וצריכין אותן למזבח נוטלין אותן למזבח אבל הקדיש בהמה אפי' בעלי מומים או אבנים למזבח אין מוציאין אותן לבדק הבית אלא ימכרו ודמיהן נופלין לבדק הבית : כלי שמצאו בו צורך לבד"ה מניחין אותו. הא ראוי למזבח מוכרין אותן שמעינן דקדשי בדק הבית אע"פ שראויין למזבח אין מוציאין מקדשי בדק הבית : כיני מתניתא. כן היא משנתינו כלי שמצאו בו צורך והיינו לצורך המזבח או לבדק הבית ללשכת בדק הבית מניחין אותו ומשם נוטלין אותו למה שצריכין אותו :

הדרן עלך פרק אלו הן הממונין

הלכה א מתני' שלשה עשר [א] [ח] שופרות. תיבות צרות מלמעלה ורחבות מלמטה עקומות כעין שופר מפני הרמאים שלא יתנו ידן לתוכן להראות כאילו נותנין לתוכן ויטלו מתוכן ולקמן מפרש למה י"ג שופרות וי"ג שולחנות ובאיזה מקום מונחין : י"ג השתחוויות. לקמן מפרש היכן היו : כנגד דיר העצים. לשכה שבה היו נותנין כל עצי המערכה והיא היתה במקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים : ששם ארון נגנז. ע"י יאשיהו כדמפרש בגמ' : שהיה מתעסק. במלאכתו מתליע את העצים שאין לבעלי מומין מלאכה במקדש כי אם להכין עצים למערכה דכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח : שהיא משונה. שלא היתה האבן שוה לשאר אבני הרצפה והבין שנסתלק משם והוחזרה : ביחוד. בבירור :

גמ' ה"ג אלא הדברות שבתוכו : ולא יראו החוצה. סיפא דקרא ויהיו שם עד היום הזה : כתיב ברישא ויראו וכתיב בסיפא ולא יראו וקשיא אהדדי : בולטין. ודוחקין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה שבולטין מתחת חלוקה : ומפלע. ומבקע : ביחוד. בבירור : הקיש עליה בקורנס. על המקום ההוא ויצא אש ושרפו :

פני משה

תני. בתוספתא דתמורה בפרק ד' והכי תני שם חומר בהקדש המזבח מה שאין בהקדש בדק הבית וחומר בהקדש בדק הבית מה שאין בהקדש מזבח חומר בהקדש מזבח שנותנין הימנו להקדש הבית את הראוי לו מאילך ושלא מאילך והקדש בדק הבית אינו אלא מאילך וחומר בהקדש הבית שתחלת הקדשו מועלין בו והקדש המזבח יש הימנו שמועלין בו ויש הימנו שאין מועלין ולא הותרו לאכילה אלא בפדיון ע"כ שם. וניכר הטעות מהחלוף התיבות שם דלפי הכתוב לפנינו ברישא מה חומר היא בהקדש המזבח אדרבה הקדש בדק הבית חמור הוא וצריך להיות בהפך והיינו כדמייתי להאי תוספתא הכא דלצורך קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית. והיינו שאם אין כאן כדי להספיק לצורך קרבנות המזבח מוציאין מהקדש בדק הבית לכך. אבל אין קדשי בדק הבית מוציאין את הראוי להן מקדשי המזבח שאם אין כאן כדי להספיק לצורך בדק הבית אין מוציאין את הראוי להן מקדשי המזבח והיינו חומר בהקדש המזבח מה שאין בהקדש בדק הבית. וכצ"ל גם שם ברישא חומר בהקדש המזבח שאין נותנין הימנו להקדש הבית את הראוי לו אלא מאילך. כלומר אם יש שם מאילך והיינו מה שהוקדש לבדק הבית מוציאין ואם לאו אין מוציאין לצורך בדק הבית ממה שהוקדש להמזבח. והקדש בדק הבית מוציאין הימנו להקדש המזבח מאילך ושלא מאילך. כלומר שמשתמשין לצורך קדשי המזבח בין מאילך מהקדש המזבח אם יש שם ובין שלא מאילך אלא מהקדש בדק הבית אם אין מספיק מהקדש המזבח : והא תנינן במתני' כלי שמצאו בו וכו' והשאר נמכרין ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית. ומדקתני ללשכת בדק הבית משמע דדוקא קתני שאין דמיהן נופלין אלא ללשכה שבתוכה הכל לבדק הבית הוא ולא שישתמשו בדמיהן להקדש המזבח וטעמא דבתחלה לא הוקדשו אלא לבדק הבית וקשיא להאי תוספתא דקתני קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית : אמר ר' חזקיה כיני מתני' לצורך לשכת בדק הבית. כלומר לא תפרש דללשכת בדק הבית בדוקא קתני אלא לכל צורך לשכת בדק הבית קתני והיינו דלפעמים גם להקדש המזבח משתמשין בדמים הללו וכהאי דקתני בתוספתא שמוציאין להקדש המזבח מה שראוי להן מהקדש בדק הבית וזה ג"כ בלצורך לשכת בדק הבית בכלל שהרי אם אין הקדש מזבח מספיק לקדשי המזבח מוציאין מהקדש בדק הבית לקנות קרבנות להמזבח א"כ זה נקרא ג"כ לצורך לשכת בדק הבית שתהא הלשכה של בד"ה מרווחת לכל צרכיה :

הדרן עלך אלו הן הממונין

הלכה א מתני' שלשה עשר סופרו'. תיבות צרות מלמעלה ורחבות מלמטה ועשויין עקומות כעין שופר מפני הרמאין שמכניסין ידיהן ומראין עצמן כאלו נותנין לתוכן והן נוטלין מתוכן ולפיכך עשו כך כדי שלא יוכלו להכניס ידן לתוכן. ולקמן בפרקין מפרש להי"ג סופרות לאיזה צורך היו וכן להי"ג שולחנות ובאיזה מקום מונחין ולהי"ג השתחוויות היכן היו : כנגד דיר העצים. לשכה ששם היו נותנין כל עצי המערכה לאוצר ומוציאין כפי הצורך ובמקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים היתה כדתנן במדות : ששם הארון נגנז. שיאשיהו המלך צוה וגנזוהו למטה במטמוניות עקומות שבנה שלמה בזמן בנין הבית שהיה יודע שסופו ליחרב ויגלו משם וכדכתיב בד"ה גבי יאשיהו ויאמר ללוים תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה ועם הארון נגנז ג"כ מטה אהרן וצנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה שעשה משה : מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק. במלאכתו שהיה בעל מום ומתליע את העצים שיהיו כשרים למערכה וזהו מלאכתן של בעלי מומין כדתנן בפ"ב דמדות : וראה הרצפה שהיא משונה מחברותיה. שלא היתה שוה לשאר אבני הרצפה והבין שנסתלק משם כשהטמינו את ארון הקדש ואח"כ החזירוה : לא הספיק וכו'. לפי שכך נגזר שלא יודע עד בא זמן הפקודה וגאולה אחרונה : וידעו ביחוד. באמת ובבירור ששם הארון נגנז ולפיכך היו נוהגין בהשתחואה יתירה זו :

גמ' תני השופרות הללו עקומות היו וכו'. כדפרישית במתני' : ולא יראו החוצה. ויהיו שם עד היום הזה ומשמע דלעולם הוא שם : כתיב ויראו ואת אמר ולא יראו. באותו הפסוק עצמו אומר בתחלה ויראו ראשי הבדים ובסיפיה הוא אומר ולא יראו החוצה אלא שהיו נראין ולא נראין שהיו דוחקין ובולטין בפרוכת ויוצאין כבליטת שני דדי האשה : בלישכת דיר העצים וכו'. כדתנן במתני' ופליגי הכא במה היה מתעסק שם : הקיש עליה בקורנס. על אותה הרצפה שראה משונה מחברותיה ויצאת אש ושרפתו וידעו שבודאי שם הארון נגנז : שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר וכו'. סוגיא זו כולה עד סוף הלכה כתובה היא בפרק משוח מלחמה בהלכה ג' ושם פירשתיה ובארתי ובררתי הגי' הנכונה מכאן ומכאן ומהספרים ישנים שהפסתי אחריהן ומצאתי הגי' האמיתית בענין הלוחות וסידורן בארון ובפלוגתא דר"מ ור' יהודה בהסוגיא כמו שתמצא שם הכל על נכון וברורה ברורה :

מהרא"פ: ב ה"ג אחד שהיו לוחות נתונות לתוכו ואחד שהיו שברי לוחות נתונות לתוכו זה שהיו לוחות וכו' זה שהיו שברי לוחות נתונות לתוכו היה נכנס ויוצא עמהן ע"כ. ולא גרסינן ופעמים שהיה עתה"פ

מסורת הש"ס

[א] תמורה לג א
[ב] מדות פ"ב מ"ג
[ג] יומא נד א
[ד] תוספתא פ"ב יומא נג ב
[ה] שם נד א
[ו] ירושלמי סוטה פ"ח הלכה ג תוספתא סוטה פ"ז

גליון הש"ס

(א) ע' תשובת מהר"ם מרוטענבורג סי' תרלב : (ב) ע' תוספות עירובין דף סג ע"ב ד"ה כל וסוטה דף מב ע"ב ד"ה מפני:

עין משפט נר מצוה

יט
א טוש"ע יו"ד סי' רמט סעיף טז
כ
ב מיי' פ"ב מערכין הי"ג ובהשגות ופ"ד משקלים הל' י ובכ"מ ולח"מ
א
ג מיי' פ"ב משקלים ה"ב
ב
ד מיי' שם הלכה א
ג
ה מיי' פ"ד מבית הבחירה הלכה א

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג הכן הת' קדשי מזב' מוציאין את הראוי לשם מקדשי בד"ה אין קדשי בד"ה מוציאין את הראוי לשן מקדשי מזבח ולא קדשי בד"ה מקדשי בד"ה והא הכינן כלי שמצאו בו וכו'. א"ר חזקיה כיני מתני' ללשכת בדק הבית כצ"ל וכ"ה במתני' תמורה (לב.) א' קדשי מזבח וא' קדשי בד"ה אין משנין אותן מקדושה לקדוש' ופירש' הרמב"ם ז"ל כמו שאין משנין בקדשי מזבח גופיה משלמים לעולה וכן לסיפוך כן אין משנין בבד"ה מקדושה לקדושה. ופריך והא הכינא וכו' והשאר נמכרין ודמיהן נופלין לבד"ה הרי דמשנין בבד"ה בנמכרין ולוקחין לבד"ה מזה ומשני כיני מתני' ללשכת בד"ה וה"ק והשא' מה שאין צורך למה שהוקדשה כעת נמכרין ודמיהן נופלין ללשכת בד"ה ומ"ש ולא קדשי בד"ה מקדשי בד"ה היינו דומיא דאינך שיכנס מזה לבד"ה אבל ללשכ' היא אח"כ כמו דבר חדש כיון שאין צורך בזה כלל לבד"ה. וגי' הספרים חסרה ומשובשת :
ב ה"ג ויאריכו הבדים וגו' ולא יראו החוצה וכתיב ויהיו שם עד היום הזה. וכ"ה בתוספתא ועיין בפירוש

6

שנויי נוסחאות (שו"א) נפשות שיקעו בבבלי איבדו. (שו"ב) לא הוה אית בני נש בבבלי מי לא הוון בני אינשא. (שו"ג) אילין בבבלי ליה. דסדרא בבבלי לסדרא. (שו"ד) אתא ר' מנה לגביה א"ל חמי מאי עבדית בבבלי נחת ר' מני לגבירם. אמר חמי מה דעבדית. (שו"ה) לא הוה בני נש בבבלי מי לא הוון בני אינשא. (שו"ו) תני בבבלי תנן דתם. (שו"ז) בדק הבית אין בבבלי בדק הבית. אמר ר' חייא כן הוא מתניתא קדשי מזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית אין וכד"ס בקדשי מזבח א"ר אחא כן הוא כו' (וסיינו נסי' כתוב בסברייתא קדשי מזבח מוציאין כו' בקדשי מזבח וא ר אחא כן הוא מתני' ר"ל כצ"ל מוציאין כו' מקדשי בה"ב) ובסרי"ר מקדשי המזבח אמר ר' יוסא ביר' חנינא כיני מתניתה קדשי המזבח מוציאים את הראוי להם מקדשי בדק הבית ואין. (שו"ח) לבדק הבית בד"ו ללשכת בדק הבית. (שו"ט) לצורך ללשכת בדק בד"ו לצורך לשכת בדק וכד"ס ללשכת בדק ותיבת לצורך ליתא ובסרי"ר לצורך בדק. (סו"ג) שלשה בד"ס ושלשה. (שו"ד) שלשה בד"ס ושלשה. (סוט"ו) בית רבי בד"ס ליתא. (סוט"ז) חנניה בד"ס חנינא. בארבע בבבלי ארבעה. (סו"ז) יתירה כנגד לשכת דיר. (סו"ח) נגנז בד"ו גנוז. מעשה בד"ס ומעשה. (סו"ט) את בבבלי ליתא. הרצפה שהוא משונה בד"ס רצפה משונה. (סו"כ) בא ואמר לחבירו לא בד"ס ובא לומר לחבירו ולא. את הדבר בד"ס ליתא. (סוכ"ב) גנוז בבבלי נגנז. צרות בבבלי קצרין. (סוכ"ג) מלמעלן ורחבות מלמטן בבבלי מלמעלה ורחבין מלמטה. (סוכ"ד) ר"א בד"ו רבי אליעזר. (סוכ"ה) אלא שהדברות לתוכו בד"ס אלא ארון שהדברות בתוכו. (סוכ"ו) כלי חמדת בד"ו איזהו חמדת. (סוכ"ח) תני ר"י בר אילעי כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא. ר"ש בן לקיש אומר בבבלי ליתא ובד"ו אמר. (סוכ"ט) נגנז בד"ו גנוז. הדא הוא דכתיב בבבלי שנאמר. (סו"ל) אל הקודש אל בבבלי מן הקודש על (וכ"ה במקרא). (סול"א) כתיב ויראו כו' עד ולא יראו בבבלי כ"ז ליתא. (סול"ב) ומפצל בד"ו ומפציע. (סול"ג) שהיא בבבלי ליתא. משתנה בד"ו משונה. בא בד"ו בוא. (סול"ז) את בבבלי ליתא. הזאת בבבלי ליתא. משתנה בד"ו משונה. (סול"ח) הספיק בד"ו הספיקו. את בבבלי ליתא. שיצתה בבבלי שיצאה. (סול"ט) הארון גנוז בבבלי גנוז ארון. משום כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא בד"ס בשם. (סו"מ) ויצאת אש בבבלי ויצא האור. (סומ"א) בר אלעי כ"ה בבבלי ובד"ו בן לקיש. אמר בבבלי ליתא.

התורה נתונה בתוכו ואחד שהיו שברי לוחות נתונין בתוכו זה שהיתה התורה נתונה בתוכו היה מונח באהל מועד הדא הוא דכתיב °וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה *זה שהיו שברי לוחות נתונין בתוכו היה נכנס ויוצא עמהן ופעמים שהיה מתראה עמהן ורבנן אמרי ארון א' היה ופעם אחת יצא בימי עלי ונשבה קרייא מסייע להו לרבנן °אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה מילה דלא חמון מן יומיהון קרייא מסייע לר' יודה בן לקיש °ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים והלא ארון בקרית יערים היה מה עבדון ליה רבנן הגישה אלי הציץ קרייא מסייע לרבי יודא (בר אילעי) בן לקיש °הארון וישראל ויהודה יושבין בסוכות והלא ארון בציון היה מה עבדון ליה רבנן סכך שהוא [א] כקירוי שעדיין לא נבנה בית הבחירה *משנגנז הארון [א] נגנז עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן ופרחיו ושקדיו וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל מי גנזו יאשיהו גנזו כיון שראה שכתוב °יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך עמד וגנזו הדא הוא דכתיב °ויאמר ללוים המבינים ולכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף אמר להם אם גולה הוא עמכם לבבל (א) אין אתם מחזירין אותו עוד למקומו אלא °עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל [ב] פיטום שמן המשחה °ואתה קח לך וגו' וקידה חמש מאות וגו' שהן אלף וחמש מאות מנים: שמן זית הין *שנים עשר לוג שבו שולקין את העיקרין [ג] דברי ר"מ רבי יהודה אומר [ד] שולקן היה במים ונותן שמן על גביהן משהיה קולט את הריח היה מעבירו כדרך שהפטמין עושין הדא הוא דכתיב °שמן משחת קדש וגו' *תני רבי יהודה בי רבי אילעי שמן המשחה שעשה משה במדבר מעשה ניסים נעשה בו מתחילה ועד סוף שמתחילה לא היה בו אלא שנים עשר לוג שנאמר שמן זית הין אם לסוך בו את העיקרין לא היה בו ספק על אחת כמה וכמה שהאור בולע והעצים בולעים והיורה בולעת וממנו נמשחו המשכן וכל כליו השולחן וכל כליו המנורה וכל כליה וממנו נמשחו אהרן כהן גדול ובניו כל שבעת ימי המלואים וממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים מלך בתחילה טעון משיחה [ד] מלך בן מלך [ג] אין טעון משיחה מ"ט °קום משחהו כי זה הוא זה טעון משיחה ואין בנו טעון משיחה אבל [ד] כ"ג בן כ"ג אפי' עד עשרה דורות טעון משיחה וכולו קיים לעתיד לבא הה"ד °שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם *אין מושחין המלכים [ה] אלא על גבי המעיין שנאמר °והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל *אין מושחין מלך בן מלך אלא [ה] מפני המחלוקת מפני מה נמשח שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו יואש מפני עתליהו *יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו ב' שנים יהוא מפני יורם לא כן כתיב °קום משחהו כי זה הוא זה טעון משיחה ואין מלכי ישראל טעונין משיחה [ו] אלא יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים ולא יאשיהו גנזו הדא אמרה [ו] באפרסמון נמשח: אין מושחין המלכים אלא מן הקרן * [ז] שאול ויהוא נמשחו מן הפך היתה מלכותן מלכות עוברת דוד ושלמה נמשחו מן הקרן היתה מלכותן מלכות קיימת: (ג) אין מושחין כהנים

התורה. ולוחות בניות מונחים בתוכו: לא משו וכו'. ואס"ד דהארון ההוא הוא שהיה הולך לפניהם במלחמה מסתמא גם המעפילים היו נוטלים אותו עמהם במלחמה: היה נכנס ויוצא עמהן. כשנסעו במדבר נסע לפניהם כדכתיב וארון ברית ה' נוסע לפניהם: ה"ג ופעמים הוא מתראה עמהן במלחמה. וי"ס דל"ג ליה והוא הנכון וכן הוא במס' סוטה: מילה דלא חמון וכו'. דבר שלא ראו מימיהם ואס"ד שהיה יוצא עמהן תמיד במלחמה מאי יוס מיומים שהיו מתיראין עתה: והלא ארון בקרית יערים היה. עד שבא דוד והעלוהו משם: ומפני הגישה אלי הצין. והארון הזה לאו ארון ברית ה' אלא הארון שהיה בו החשן והאפוד והאורים והתומים וזכר הצין לפי שאסור לשאול באורים כי אם בלבישת השמונה בגדים והצין הוא החשוב שבהן: והלא הארון בציון היה. בימי דוד והיך קאמר והארון יושב בסוכות אלא ודאי דעל הארון השני שיוצא עמהם למלחמה קאמר: סכך שהוא בקירוי. שהיה יושב באוהל שעדיין לא נבנה בה"מ ולכך קורא אותו סוכה לשון סכך בעלמא והואיל והארון לא היה מיושב וישראל במלחמה החמיר אוריה על עצמו שלא לשמש המטה: נגנז עמו צנצנת המן. דכתיב בארון אשר אועד לך שמה וכתיב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר מן ויליף שמה שמה גזירה שוה: וצלוחית שמן המשחה. דכתיב בו שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם וכתיב גבי צנצנת למשמרת לדורותיכם ויליף דורות דורות: ומקלו של אהרן. דכתיב למשמרת לאות לבני מרי ובצנצנת כתיב למשמרת: וארגז שהושיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל. דכתיב תשימו בארגז מצדו אלמא גבי ארון הוה קאי וממילא שמעינן דעמו נגנז: יולך ה' אותך וגו'. ודאג שמא יגלה: תנו את הארון הקודש בבית. הא התם הוה קאי אלא גניזה היא: אין אתם מחזירין אותו למקומו. שאין מלות בכתף ישאו נוהגת בלוים אז ועוד שיתחלל קדושת הארון בירידתו לבבל: פיטום שמן המשחה וכו'. מדפריך עלה לקמן מהא דיהביה גמו מייתי ליה הכא ודלא כמהר"פ: שהוא אלף ות"ק מנים. דמפרש קרא כדכתיב דקנמן בשם וקנה בשם כל אחד לא היה אלא ר"ן מנה ודקשיא מחליתו דקנמון בשם למאי אתא י"ל דגזירת הכתוב הוא שיביא ת"ק מנים וחולהו ולוקח ממנו ר"ן מנים לשמן המשחה וכה"ג אמרינן במנחות מביא עשרון שלם וחולהו ומקריב ומחלה אבד ודלא כמהר"א פולדא: העיקרין. הן הבשמים: שולקן היה במים. שיבלעו המים וכשיציף עליהם השמן לא יבלעו אותו העיקרין דשמן המועט הזה היה נבלע בעיקרין המרובין: וממנו נמשחו אהרן וכו'. דכתיב שבעת ימים ימלא את ידכם ואיתקש משיחה לריבוי דכתיב למשחה בהם ולמלא את ידם: טעונין משיחה. דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו לימא קרא והכהן שתחתיו מבניו מאי המשיח אלא הא קמ"ל דאפי' מבניו אי נמשח הוי כה"ג ואם לאו לא הוי כה"ג: הה"ד שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם. דזה בגימטריא י"ב כלומר אף לדורות יהיה בגימטריא זה: אלא ע"ג מעיין. שתמשוך מלכותו דסימנא מילתא היא: גיחון. מעיין קטן סמוך לירושלים ולא זהו גיחון הגדול היוצא מגן עדן: מפני מחלוקת של אדוניהו. דכתיב למען יאריך ימים וגו' בקרב ישראל בזמן שמלוכה בישראל המלכות ירושה ולא בעי משיחה אבל אי איכא מחלוקת לאו ירושה היא ובעי משיחה בתחילה: ופריך לא כן כתיב וכו'. ואין מלכי ישראל טעונין משיחה ויורם מלך ישראל הוה: אלא יהואחז וכו'. כלומר שמי מכאן יהוא מפני יורם ותני יהואחז מפני יהויקים: ופריך ולא יאשיהו גנזו. לשמן המשחה כדאמרי' לעיל ויהואחז ויהויקים בני יאשיהו היו והיך קאמרת דיהואחז נמשח בשמן המשחה: ומשני הדא אמרה. זאת אומרת שיהואחז בשמן אפרסמון נמשח ולא בשמן המשחה א"כ ה"ק כיון דעכ"ל דבשמן אפרסמון נמשח א"כ אין צריך להגיה הברייתא דאף יהוא בשמן אפרסמון נמשח: אין מושחין כהנים

ומפ' ענין שמן המשחה: ב ה"ג דברי ר' יהודה ר' יוסי לומר וכו' וכ"ה בכריתות שם: ד כ"ג מלך בן מלך אינו טעון משיחה אבל כה"ג בן כ"ג אפילו עד י' דורות וכו'. ול"ג מ"ט קום משחהו וכו' דמזה דרים לקמן על מלכי ישראל בא"ג כלל משיחה וכ"ה בבבלי שם: ה מלות מפני המחלוקת ל"ג: ו אלא ל"ג:

ציון ירושלים דשאול ויהוא נמשחו מן הפך. ע' שו"ת רמ"ע מפאנו סי' ק"ב שכ' דשאול נמשח בשמן המשחה. וכאן נראה מבואר שנמשח מן הפך. וכק"ע מבואר שם דיהוא בשמן אפרסמון נמשח ועי"כ דשאול ג"כ נמשח בשמן אפרסמון וכן נראה מב"ס כריתות דף ו וכן מצאתי בשמואל א סי' יוד על פסוק כי משחך כבית רד"ק ולשון מדרש דשאול נמשח באפרסמא דכיא. ועיין פסקי כ"א סט"ז וגם מ"ש שם שאחז נמשח באפרסמא דכיא מבואר כן ג"כ ועיין כ"ש בהוריות ו א:

6

שנויי נוסחאות (סו"א) בתוכו בבבלי לתוכו. לוחות בד"ו הלוחות. (סו"ב) בתוכו בבבלי לתוכו. שהיתה התורה נתונה בתוכו בבבלי שהיה תורה בתוכו. (סו"ג) הדא הוא דכתיב בבבלי שנאמר. (סו"ד) שהיו בבבלי שהיה. (סו"ס) נתונין בד"ו ליתא. בתוכו בבבלי לתוכו. שהיה מתראה בד"ו הוא מתרה. (סו"ו) אחת בבבלי אחד. (סו"ז) להו בד"ו להון. (סו"ח) מילה דלא חמון מן יומיהון בבבלי דחמון מאי דלא חמון מימיהן. (סו"ט) בן לקיש בבבלי בר אילעי. (סו"א) מה בבבלי אלא מאי. (סו"ב) בר אילעי כ"ס בבבלי ובד"ו בן לקיש. (סו"ג) הבחירה בבבלי המקדש. (סו"ד) ופרחיו ושקדיו בבבלי שקדיו ופרחיו בד"ס פרחיה ושקדיה. (סו"ה) הדא הוא דכתיב בבבלי שנאמר. (סו"ג) ולכל בבבלי לכל (וכ"ה במקרא). (סו"ה) לבבל אין בד"ו לבבל עוד אין. אותו עוד למקומו בד"ו אותו למקומו ובבבלי שוב אינו חוזר למקומו. (סו"ו) ישראל פטום בבבלי ישראל ונגנז פטום. (סו"ז) לך וגו' בד"ו לך בשמים ראש וגו'. (סו"ח) הין שנים בד"ו הין שהן שנים. (סו"ט) שבו שולקין בד"ס שבו היו שולקין. (סו"ל) על גביהן בבבלי מלמעלה. (סו"א) משהיה בד"ס כשהיה. היה בבבלי ליתא. (סו"ב) הדא הוא דכתיב בבבלי שנאמר. (סו"ד) נעשה בו מתחלה ועד סוף בבבלי היה בו מתחלתו ועד סופו. (סו"ס) השולחן וכל כליו בד"ס ליתא. (סו"ח) כהן גדול בד"ס ליתא. (סו"ה) טעון בד"ו טעונין ובבבלי כלן טעונין. (סו"ו) הה"ד שמן בבבלי שנאמר ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן. (סו"ז) המלכים בד"ו מלכים. על גבי המעיין בבבלי על מעין. (סו"ח) שנאמר בד"ו הדא הוא דכתיב. (סו"ג) יהואחז מפני הויקים אחיו שהיה גדול ממנו ב' שנים בד"ו כ"ז ליתא. (סו"ס) באפרסמון בד"ס באפיפו דסמין (וע' בערוך הערך אפופלסמון). נמשח בד"ו משחו. היתה מלכותן בד"ו שהיתה מלכותן וכן בסמוך ובבבלי שמלכותן וכן בסמוך.

הגהות מהר"ם יפ"ם

משנגנז הארון וכו' יומא דף נ"ב ע"ב ובהוריות י"ב ע"א ובכריתות דף ה' ע"ב [תוספתא סוטה פי"ג ותוספתא יומא פ"ב אדר"נ פמ"א].

כהנים מלכים אמר ר' (יונה אמר ר' אבי) יודה ענתונדרייא על שם לא יסור שבט מיהודה אמר רב חייא בר אדא למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מה כתיב בתריה לא יהיה לכהנים הלוים *א"ר יוחנן הוא יוחנן הוא יהואחז והא כתיב הבכור יוחנן בכור למלכות א"ר יוחנן הוא שלום הוא צדקיהו והכתיב הג' צדקיהו והרביעי שלום ג' לתנלדות ד' למלכות צדקיהו שצידק עליו מדת הדין שלום שבימיו שלמה מלכות בית דוד (ריש לקיש אמר) לא שלום הוה שמיה ולא צדקיהו הוה שמיה אלא מתניה הדא הוא דכתיב וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו: *א"ר יוחנן (א) באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי מאן תנא באמה של ששה טפחים ר"מ היא *דתנן ר"מ אומר כל האמות היו בבינונית ר' יהודה אומר אמות הבנין ששה של כלים חמשה *על דעתיה דר"מ דו אמר באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי אורכו של ארון חמשה עשר טפחים דכתיב אמתים וחצי ארכו אמתא אשיתא ואמתא אשיתא ופלגות אמתא תלתא *וארבעה לוחות היו בו שנים שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון הלוחות היו כל אחד וא' ארכו ששה טפחים (ג) רחבו (שלשה) ששה ותן ארכן של לוחות לאורכו של ארון נשתייר שם שלשה טפחים תן מהם חצי טפח לכל כותל נשתייר שני טפחים לספר תורה רחבו של ארון תשעה טפחים דכתיב אמה וחצי רחבו אמתא אשיתא ופלגות אמתא תלתא וארבעה לוחות היו בו שנים שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון הלוחות היו כל אחת ואחת ארכן ששה טפחים ורוחבן ששה טפחים תן *רוחבן של לוחות לרוחבו של ארון נשתייר שם שלשה טפחים חצי טפח מכאן לכותל זה וחצי טפח מכאן לכותל זה וטפחיים לשילוט מקום שספר תורה מונח ר"ש בן לקיש אמר באמה בת חמשה טפחים היה הארון עשוי מאן תנא באמה בת חמשה טפחים ר' יהודה דתנינן תמן ר' יהודה אומר אמת הבנין ששה של הכלים חמשה והחן ארון כלי הוא על דעתיה דרבי יהודה דו אמר באמה של חמשה טפחים היה אורכו עשוי שנים עשר טפח ומחצה דכתיב אמתים וחצי ארכו אמתא חמשה ואמתא ה' ופלגות אמתא תרי ופליג וד' לוחות היו בו שנים שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון והלוחות היה כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבן ששה טפחים תן (רחבן) ארכן של לוחות לאורכו של ארון ונשתייר שם חצי טפח אצבע לכותל מכאן ואצבע לכותל מכאן רוחבו של ארון שבעה טפחים ומחצה דכתיב אמה וחצי רחבו אמתא חמשה ופלגות אמתא תרי ופליג וד' לוחות היו בו שנים שלימים ושנים שבורים דכתיב אשר שברת ושמתם בארון הלוחות היה כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורוחבן ו' טפחים תן רחבן (ארכן) לרוחבו של ארון ונשתייר שם טפח ומחצה אצבע לכותל מכאן ואצבע לכותל מכאן חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לשילוט *כיצד עשה בצלאל את הארון ר"ח (בן גמליאל) אמר שלש תיבות עשאו שתים של זהב ואחת של עץ נתן של זהב בשל עץ ושל עץ בשל זהב וציפהו דכתיב וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ מת"ל תצפנו להביא שפתו העליונה *רשב"ל אמר תיבה אחת עשאו וציפהו דכתיב וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ מת"ל תצפנו א"ר פנחס להביא בין נסר לנסר (ג) כיצד היו הלוחות כתובים * ר' חנינה (בן אחיה ר' יהודה) בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה הה"ד ויכתבם על שני לוחות אבנים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה ורבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה הה"ד ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה ר"ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה דכתיב ויכתבם על שני לוחות אבנים עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה רבי סימאי אמר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה דכתיב מזה ומזה הם כתובים טטרוגה חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה דכתיב ממולאים בתרשיש כימא

קרבן העדה

כהנים מלכים. ואע"פ שאינו זר אלא שמן המשחה דהא כבר נמשח כשנעשה כה"ג אפ"ה אין מושחין אותו למלוכה כמלכי ישראל דאין מושחין אלא מלכי בית דוד: לא יסור שבט מיהודה. וכל מלכות שאינו לירושה לעולם אין נמשח בשמן המשחה: וכתיב בתריה לא יהיה לכהנים הלוים. שאפילו למלך אין ממנים כהן וכ"ש שאינן נמשחים: הוא יוחנן הוא יהואחז. דבדברי הימים כתיב ובני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום ויוחנן הוא יהואחז דיהויקים וצדקיהו מלכו שמלכו לאחר יהואחז ש"מ דיהואחז הוא יוחנן: ופריך והא כתיב הבכור יוחנן. ולעיל אמרינן שיהויקים גדול מיהואחז שתי שנים: ומשני בכור למלכות שמלך ראשון: רביעי למלכות. שמלך יהואחז ואחריו יהויקים ואחריו יכניה בנו ואחריו צדקיהו: שצידק עליו. נבוכדנצר את הדין ואמר לו יה' ילדיק עליך את הדין אם תמרוד בי ולכך קרא שמו צדקיהו: כל האמות. אפילו של כלים היו בינונית דהיינו באמה בת ששה טפחים: אמתא אשיתא. אמה אחת היא ששה טפחים: אשר שברת ושמתם בארון. דאשר שברת מיותר ללמדך דאף השבורות ישים בארון וכל לוח רחבו ג': ה"ג ורחבן שלשה. כן הוא בסוטה: תן מהם חצי טפח לכל כותל. שהרי מבחוץ נמדד אמתיים וחצי ארכו: ה"ג תן רחבן של לוחות לרחבו של ארון: ה"ג חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לכותל נשתיירו שני טפחים לשילוט. וה"פ לשילוט שתהא ס"ת נכנסת ויוצאת בריוח לפי שהיתה מונחת אורכה לרוחב הארון דהיינו באותן שני טפחים שנשתיירו באורך הארון וס"ת עביה שני טפחים וארכה ששה טפחים והיתה מונחת בדוחק באותן שני טפחים שבאורך לכך היה הארון רוחב יותר ב"ט לשילוט וליטלה כרצונו: והכן ארון. והאי ארון נמי כלי הוא שהרי מיטלטל בשעת הנסיעה: ה"ג ורחבן שלשה תן ארכן של לוחות לארכו של ארון: אצבע לכותלים מכאן. שהטפח ד' אצבעות: חצי טפח מכאן וכו' לשילוט. ליטול הלוחות מן הארון לעת הצורך: נתן של זהב. הפנימית בשל עץ האמצעי ושל עץ נתן בשל זהב החיצון: להביא שפתו העליונה. של העץ שיחפנו בזהב: להביא בין נסר לנסר. כמי ילפה זהב דקמ"ל קרא בכל היכא דאפשר לצפותו זהב ילפה אבל ליפוי העליון לרשב"ל אין צריך ריבוי דלא גרע משאר מקומות: ויכתבם על שני לוחות אבנים. מיעוט לוחות שנים מה ת"ל שני שיהיו שניהם שוים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה: עשרת הדברים. ויכתבם על שני לוחות אבנים משמע דעשרה על כל אבן כתב דאל"כ עשרת הדברים ל"ל: דכתיב ויכתבם. משמע שיהו כתובים שני פעמים על כל לוח: מזה ומזה הם כתובים. היינו ב' בארכו וב' פעמים על שני לידי רחבו ועל שטח שלמעלה ושלמטה לא היו נכתבים שכל לוח אורכו ו' ורחבו ג' ועביו ג' א"כ השטחיים שלמעלה ושלמטה לא היו כ"א שלשה על שלשה ולא היו ראוין לעשרת הדברים ולכתוב חמשה מכאן וחמשה מכאן אין זה דרך כבוד לחלקם למ"ד שכלן היו נכתבין באורך (ועיין ביפה מראה): טטרוגא. מרובע בלשון יון: בין כל דיבור ודיבור. היו כתובים דקדוקי התורה:
כימא

תורה אור

עין משפט נר מצוה

א ב מיי' פ"ב מבית הבחירה ה"ו ופ"ה מתמידין ה"ט ופ"ג מבית הבחירה הי"ב

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה תן רחבן של לוחו' לארכו של ארון וכו'. והכי גרסי' בירושלמי פרק בתרא דתענית. ובבבלי ב"ב (יד.) הגירסא ארכן ששה ורוחבן ששה ועוביין ג' ועי' שם בפירש"י. ועי' בס' ה"ת בהוא מפלפל באריכות בגי' בני התלמידים:
ב מן וארבעה לוחות עד תן רוחבן נמחק:
ג נ"ל תן אורכן של לוחות לרוחבו של ארון וכו':
ד נ"ל ורחבן ג' טפחים וכ"ג גי' הק"ע:
ה מכאן עד תן רחבן כו' נמחק:
ו ר"ח בן גמליאל ל"ג. ונכתבם מסוגי' דלקמן והכא בר פלוגתיה ר"ש ב"ל והוא שתם ר"ח:
ז ר"ח בן גמל אל גרסינן דהא כאן בר פלוגתי' רשב"ל:
ח ה"ג ויכתוב על הלוחות את דברי הברית עשרת הדברים כו'. ודריש עשר' על שתיהן יה' ה' על זה וה' על זה. והם ק הכתוב בספרים שבוש הוא:
ט ה"ג בנאמר ויגד לכם את בריתו וכו' ויכתבם על שני לוחות אבנים. כי ממלת ויכתבם קא דריש י' על לוח זה וי' על לוח זה לכן ראוי לכתוב גם ס פ"ה דקרא:
י נ"ל שנאמר כתובים מב' עבריהם כ' על לוח זה וכ' על לוח זה:

גליון הש"ס

(א) מכאן יש סמך למה שפסק הרמב"ם

כר"מ לגבי ר"י ו' בכ"מ פ"ב מתמידין שם משום דר' יוחנן סובר כר"מ: (ב) ע' תוס' מנחות דף לט ע"א ד"ה מלמד: (ג) ע' בו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ט:

ציון ירושלים אע"ג לא יסור שבט מיהודה. עי' רמב"ן על התורה פ' ויחי ע"פ לא יסור שבט מיהודה ובתשובה בזה כתבתי דבר נחמד על ינאי המלך בקידושין ל"ו שאמרו לו רב לך כתר מלכות כו' והיינו שבאמת אין מושחין כהנים למלכים וא"כ אם יש לך כתר מלכות הנח כתר כהונה והם רמזו לו שמלכד זאת אינו ראוי לכהונה כי אינו מזרעו של אהרן. ויפנתי בס' הרבה קושיות ועיין במקנה שם:

שנויי נוסחאות (סו"א) כהנים מלכים בד"ס מלך בן מלך. אמר ר' יונה אמר ר' אבי יודה ענתונדרייא בבבלי יונה אמר ר' אבא היתדויזה ובד"ו אמר ר' יודן ענתונדרייא. (סו"ב) רב בד"ו רבי. (סו"ג) אדא בבבלי אבא. (סו"ד) הוא ובניו כו' עד לכהנים הלוים בד"ס כ"ז ליתא (ולפי הנוסח מלך בן מלך כ"ה נכון וכמו שהוא בהוריות ובכריתות אבל לעיל הא דרש ליה מן קום משחהו כו'). (סו"ו) הג' בד"ו השלישי. (סו"ח) ג' בד"ו שלישי, ד' בד"ו רביעי. (סו"י) ריש לקיש אמר בבבלי וריש לקיש אמר ובד"ו כ"ז ליתא. (סוי"א) הוה בבבלי ליתא וכן בסמוך. (סוט"ז) היו בבינונית בד"ו הוא בבניינות ובבבלי בינונית. (סוי"ח) דו אמר בבבלי דאמר וכן בסמוך. היה בבבלי ליתא. (סוי"ט) טפחים בד"ו טפח. (סו"כ) דכתיב בבבלי שנאמר וכן בכל הסוגיא. (סוכ"א) אשיתא בבבלי שיתא וכן בכל הסוגיא. (סוכ"א) וארבעה בבבלי וארבע. (סוכ"ג) הלוחות בבבלי והלוחות וכן בסמוך. היו בד"ס ליתא. אחד וא' בבבלי אחת ואחת. ארכו בבבלי אורכן. (סוכ"ד) רחבו בד"ו ורחבו ובבבלי ורוחבן. שלשה כ"ה בד"ס ובד"ו עשה. ותן בבבלי תן. (סוכ"ה) לאורכו בד"ס ורחבו. (סו"ל) היו בבבלי ליתא וכן בסמוך. (סול"א) ששה טפחים תן בד"ו ששה תן ובד"ס שלשה תן וכן בסמוך. (סול"ב) רוחבן בד"ו ארכן וכ"ה בד"ס. (סול"ג) לכותל זה בד"ו ליתא. (סול"ד) מכאן לכותל זה וטפחיים לשילוט מקום שספר תורה מונח בד"ו מכאן לשילוט ומקום שמניחין בו ספר תורה טפחיים. (סול"ה) מונח רשב"ל בבבלי מונח בה ר"ל. בת בד"ו של. (סול"ז) בת בד"ו של. יהודה דתנינן בבבלי יהודה היא דתנינן. (סול"ח) ששה של הכלים בד"ו ששה טפחים ושל כלים. (סו"מ) הי' בבבלי ליתא. אורכו עשוי שנים בבבלי אורכו של ארון י"ב. (סומ"א) בו בבבלי שם (וכן בסמוך). (סומ"ב) אחד ואחד בבבלי אחת ואחת. (סומ"ג) רחבן וכ"ס בד"ו ובד"ס ארכן. לאורכו בד"ס לרחבו. לכותל בד"ו לכתלים. לכותל בד"ו לכתלים וכן בסמוך. (סומ"ו) היה כל אחד ואחד בבבלי ליתא. רחבן כן הוא בכל הדפוסים הישנים אבל בד"ו ובד"ס ובדפיסים החדשים ארכן של לוחות. (סומ"ז) אצבע לכותל כו' לכותל מכאן בבבלי תן מהן אצבע לכל כותל נשתייר. לשילוט בבבלי לשילוט מקום שס"ת מונח. (סומ"ח) ר"ח בד"ו ר' חנינה. ובבבלי ר' חנניה. בן גמליאל כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא. (סונ"ב) חנינה בד"ו חנניה. בן אחיה ר' יהודה בבבלי בן אחי ר' יהושע ובד"ו בן גמליאל. (סונ"ד) ר"ש בן יוחאי בספרי"ר ר' שמעון בן יוחאי. דכתיב בד"ו ליתא. טטרוגה בד"ו טטרגונה (סונ"ז) דכתיב בד"ו ליתא. (סונ"ו) ר' סימאי בספרי"ר ר' נחמיה.

הגהות מהר"מ יפ"ם רחבו של ארון ט' טפחים שנאמר אמה וחצי רחבו אמתא ו' ופלגי אמתא ג' וד' לוחות היה ב' שלימים וב' שבורים שנאמר אשר שברת ושמתם בארון והלוחות כל א' וא' אורכן ו' טפחים ורוחבן ו' תן רוחבן של לוחות לרוחבו של ארון נשתייר ג' טפחים חצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן לכותל נשתייר לשלוט מקום שס"ת מונח בתוכו וכו' כצ"ל:

כימא רבא רשב"ל כד הוה מטי הדין קרייה הוה אמר יפה למדני חנניה בן אחי רבי יהושע מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כך בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה א"ר תנחומא [א] איתקשיית קומי ר' פנחס אתיא כר' יהודה ולא אתיא כרבי מאיר מ"ט דר' יהודה דכתיב לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' וגו' [ב] על דעתיה דר' יהודה דו אמר היכן היה ס"ת נתון כמין גלוסקיי' עשוי לו מבחוץ והיה ס"ת נהון בתוכו מ"ט דר"מ דכתיב ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך על דעתיה [ג] דר"מ דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך ואח"כ ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ר"פ בשם רשב"ל *[ד] התורה שנתן לו הקב"ה למשה נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה היא אש מובללת באש חצובה מאש ונתונה מאש דכתיב מימינו אש דת למו:

הלכה ב מתני'

היכן היו השתחויות האלו ארבע בצפון וארבע בדרום שלש במזרח ושתים במערב *כנגד שלש עשרה שערים שערים דרומיים סמוכים למערב שער העליון שער הדלק שער הבכורות שער המים ולמה נקרא שמו שער המים שבו מכניסין צלוחית של ניסוך המים בחג רבי אליעזר בן יעקב אומר בו המים מפכים ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית *לעומתן בצפון סמוכים במערב שער יכניה שער הקרבן שער הנשים שער השיר *ולמה נקרא שמו שער יכניה שבו יצא יכניה בגלותו שבמזרח שער נקנור ושני פשפשין היו לו אחד מימינו ואחד משמאלו ושנים במערב ולא היה להן שם:

גמ' מתני' אבא יוסה בן (חנן) יוחנן היא דאמר כנגד י"ג שערים ברם כרבנן [ה] שבעה שערים היו בעזרה ע"ד דרבנן *היכן היו השתחוואות הללו כי ההיא דתנינן תמן י"ג פרצות היו בו שפרצום מלכי יון וחזרו וגדרום בני חשמונאי וגזרו כנגדן י"ג השתחוואות כתיב והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו' *תני מבית ק"ק עד הפרוכת בקרני סילי וכיליי מן פרוכת עד מזבח הזהב כקרני חגבים [ו] ממזבח הזהב עד עזרות כחוט של שתי מן העזרות עד מפתן הבית כחוט של ערב מיכן ואילך כמפי הפך כתיב והנה מים מפכים מן הכתף הימנית בצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים עד קרסולה וימד אלף ויעבירני במים מי ברכים עד ברכייא וימד אלף ויעבירני מי מתנים עד מתנייא מכאן ואילך וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור אפי' לבירנין גדולה אינה יכולה לעבור בו מ"ט וצי אדיר לא יעברנו מפני מה כי גאו המים מי שחו מהו מי שחו מלשוט אמר רב חונה (הונא) באתרין קרו לשייטא שחונא [ז] ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השוחה לשחות מהו [ז] לשחות אמר רבי יוסי בי ר' בון (ביבן) מיין דמתמללין

פני משה

הלכה ב מתני' היכן היו השתחויות הללו. שהוזכרו במתני' דלעיל באיזה מקומות היו עושין אותן: ארבע בצפון וכו' כנגד שלשה עשר שערים שהיו בעזרה. ובגמרא מוקי לסתמא דמתני' כאבא יוסי בן חנין דברייתא אבל חכמים אומרים שבעה שערים היו בעזרה כדתנן בפ"ק דמדות וסבירא להו שאותן י"ג השתחויות היו כנגד י"ג פרצות שפרצו מלכי יון וכשגברו עליהם חזרו וגדרום וגזרו כנגדן י"ג השתחויות כדתנן בפ"ב שם: שער העליון. הסמוך למערב ונקרא שער העליון לפי שהר הבית היה משופע ועלייתו הוא ממזרח למערב והסמוך למערב הוא עליון ושער הדלק הוא השני ועל שם שמכניסין דרך שם עצים של מערכה הדולקים על המזבח נקרא שער הדלק: שער הבכורות. שמכניסין דרך שם הבכורות ושאר קדשים קלים ששחיטתן כשרה אף בדרום: ר"א בן יעקב אומר בו המים מפכים. כדכתיב ביחזקאל מז ויסבני דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים והנה מים מפכים מן הכתף הימנית וזהו דרום כשאדם הולך ממערב דרך קדים שהוא מזרח דרום הוא ימין וראה יחזקאל בנבואה שהמים יוצאים מתחת מפתן הבית לדרך מזרח כדכתיב שם לעיל והנה מים יוצאים מתחת מפתן הבית קדימה כי פני הבית קדים וגו' שהן יוצאים מבית קדש הקדשים שהוא במערב ושם לא היו נראין אלא כקרני הגבים וכשהן הולכין למזרח ומגיעים לשער הזה נעשו כרוחב מלא פי הפך וזהו מים מפכים: שער הקרבן. דרך שם היו מכניסין קדשי קדשים ששחיטתן בצפון: שבו יצא יכניה בגלותו. שנכנס לבית המקדש להשתחות וליטול רשות כשהלך בגולה לבבל ויצא דרך אותו השער: שבמזרח. העזרה נקרא שער ניקנור וכמפורש לעיל בפ"ג דיומא: ושני פשפשין היו לו. פתחים קטנים עם דלתות קטנות כמו שעושים בבתים הגדולים בצלים דלתות השערים הגדולים כדי שיהיו נוחין ליפתח בכל עת שירצו: ושנים. היו במערב וזהו בכותל מערבי ולא היו להם שם. וכל זה אליבא דאבא יוסי בן חנן כמו שהבאתי לעיל אבל לחכמים דס"ל שלא היו אלא שבעה שערים לא היה שער כלל במערב וכדתנינן בפ"ב דמדות שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח:

גמ' מתני' דאבא יוסי בן חנן היא דאמר וכו' ועל דעתין דרבנן היכן היו וכו'. כלומר כנגד מה היו כהאי דתנינן תמן וכו' כמו שהבאתי במתני': כתיב. בזכריה י"ד והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו' וסמיך ליה לנבואה זו על אותה הנבואה של יחזקאל כמו שהבאתי במתני' וכדלקמן: תני. אותן התחלת המים מתחת מפתן הבית ומבית קדש הקדשים עד הפרוכת שלפני הדביר הן כקרני סיליי וכיליי והן מיני הגבים הקטנים ביותר ומן הפרכת וכו' נעשו כקרני הגבים סתם שהן יותר גדולים וממזבח הזהב וכו' עד מפתן הבית של היכל כחוט הערב שהוא עב יותר משל שתי מכאן והילך וכו': כתיב. ביחזקאל שם: אפי' לבירנין. ספינות גדולות: מהו מי שחו מלשוט. שצריך להיות שוחה ולשוט: באתרין גווהין. במרגמייי קורין לשייטה שהונא וכדכתיב בישעיה כ"ה ופירש ידו וגו': מהו לשחות. הא כתיב כאשר יפרש השוחה ולמה הדר אמר לשחות: מים דמתמללין

קרבן העדה

כימא רבא. שהוא תרשיש והוא הים הגדול והוא מלא מיני דגים הרבה: אתקשיית וכו'. הקשיתי לפני ר"פ דקרא כר"י דייקי ולא כר"מ: מצד ארון ברית ה'. מצד הוא מונח ולא בתוכו: ע"ד דר"י. דהוא אמר שמצד היתה מונחת היכן היתה מונחת: כמין. תיבה עשה לארון מבחוץ ועליו היתה ס"ת מונחת. ונתת את הכפרת על הארון ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. וה"ל למכתב תחילה ואל הארון תתן את העדות ואח"כ ונתת את הכפורת אלא ודאי דעדות דקרא היינו ס"ת והיא נתונה לתוך הארון בסוף מ' שנה שכבר היה הכפורת נתון על הארון: ה"ג ע"ד דר"י דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה. וה"פ לר"י ל"ק הך קרא דאיכא לשנויי אין מוקדם ומאוחר בתורה אפי' בחד ענינא והיינו דקשיא ליה לר' תנחומא קרא דר"י לר"מ דקרא דר"מ לר"י ל"ק כדשנינן (ומה מאוד נתלבטו המפרשים בפי' סוגיא זו ועיין בי"מ והנראה לי כתבתי): אש לבנה. הם האותיות חקוקים ע"ג אש שחורה והיינו כתב ליבונאה א"נ בהיפך והוא ככתב שלנו: היא אש. התורה עצמה אש ובלולה באש: חצובה. אותיותיה באש: ונתונה. מהקב"ה למשה מאש שלמעלה:

הלכה ב מתני' והיכן היו משתחוין. שלש עשרה השתחויות דתנן לעיל: שער העליון. הר הבית היה משופע ועולה ממזרח למערב והשער הסמוך למערב הוא שער העליון ואחריו שער הדלק הוא שער של לשכת העצים שהיתה בעזרה ודרך שם מכניסין עצי המערכה שדולקין על המזבח: שער הבכורות. שמכניסין שם הבכורות הנשחטים בדרום: המים מפכים. מפרש בגמ': שער הקרבן. שם מכניסין קדשי קדשים ששחיטתן בצפון: שער הנשים. שבו הנשים נכנסות לסמוך על קרבנן א"נ לעמוד על קרבנן: שער השיר. דרך שם היו מכניסין כלי שיר: שבו יצא יכניה בגלותו. שנכנס לבית המקדש להשתחוות וליטול רשות כשהלך לגולה לבבל ויצא דרך אותו השער: שער נקנור. מפרש בפרק א"ל הממונה: פשפשין. שערים קטנים בתוך שערים גדולים ואף הם ממנין שלשה עשר שערים ואע"ג דגם לשער בית המוקד היה לו פשפש לא חשיב ליה לפי שהיה קטן ביותר: **גמ'** מתני'. אתיא כאבא יוסי בן יוחנן דאמר י"ג שערים היו במקדש אבל לרבנן דאמרי שבעה שערים היו במקדש קשיא היכן היו משתחוים דקים להו שהיו משתחוים שלשה עשר השתחויות: ומשני כהאי דתנינן תמן. במסכת מדות: בקרני כיילי וסיילי. מיני שבלול הם וקרניהם דקים מאוד וקרני חגבים עבים מהם וחוט של שתי עב מהם וחוט של ערב עב ממנו: מכאן ואילך. מתגבר והולך כמפי הפך: מן הכתף הימנית. מצד דרום: וימד אלף באמה. שמלאך הראה ליחזקאל נחל היוצא מבית קדשי קדשים תחלתו דק מאוד והולך וגדל מאוד וכל אלף אמה אורך מבילא חוץ לירושלים לא היה עמוק: מי אפסים. שהגיעו עד קרסולים: וימד אלף. באמה שנית והעמיקו עד הברכיים מכאן ואילך וימד אלף אשר לא יוכל לעבור בו שהיו מימיו רדופים: לבירנין גדולה. ספינה גדולה: מלשוט. דאפילו בדרך שייטא לא יכול לעבור בו דרדיפו מיא: באתרין. במקומינו קורין לשייט שחונא: ופרש ידיו וכו'. מייתי ראיה דלשחות היינו לשוט: מיין דמתמללין

מסורת הש"ס

מדרש חזית פ' ראשו כתם פז

מידות פ"ב מ"ו

שם

שם

שם מ"ג

ע' יומא פז ב

עין משפט נר מצוה

יא

א מיימון פ"ה מבית הבחירה הלכה ד

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג א"ר תנחומא אתקשיתה קומי דר' פינחס כר"מ ניחא לר"י קשיא ס"ת היכן מונח כל דפתים דרבי יהודה כמין גלוסקי' עשו לו מבחוץ וה"ה ס"ת מונח בתוכו כנ"ל וכ"ה דלר"מ יהיה מקום לס"ת כדלעיל אבל לר"י היכן היה הס"ת מונח ומשני כמין גלוסקיא כו'. ובבבלי שם היתה ארגז שהשיבו פלשתי' עליו כו' הס"ת מונח:

ב מן על דעתיה דר"י עד מ"ט דר"מ ל"ג. כי כבר גרסי' לה לעיל קודם מ"ט דר"י:

ג נ"ל ע"ד דר' יהודה. ועיין בס' הקלין הדזין ותמצא טעם לשנה לכל הגרסאות כנ"ל:

ד ה"ג תורה שנתן הקב"ה למשה אש לבנה חרותה באש שחורה מובללות מאש חצובה באש נתונה באש שנאמר מימינו וכו':

ה ה"ג ממזבח הזהב למפתן הבית כחוט של שתי ממפתן הבית לעזרה כחוט של ערב מיכן ואילך כו' כנ"ל. דהכי כתיב בקרא והנה מים יוצאים מתחת מפתן הבית ולשם בא מן המזבח כמ"ש שם ומפתן הבית קדים לעזרה:

ו נ"ל שנאמר ופרש ידיו כו':

ז נ"ל מאי מי שחו ר"י בר ביבן אמר מי שחו מיא דמתמללין בעלמא כנ"ל:

שנויי נוסחאות (סו"א) כד הוי מטי הדין קרייה בבבלי כי מטי להאי קרא. (סו"ב) קומי ר' בבבלי קמיה דרבי. (סו"ו) דכתיב בד"ו ליתא. (סו"ח) דו אמר היכן היה ס"ת נתון בבבלי ס"ת היכי הוה מנח. (סו"ט) היכן בד"ו איכן. גלוסקיי' עשוי בד"ו גלוסקום עשה. (סו"י) בתוכו בד"ו להוכו. דכתיב בד"ו ליתא. (סו"א) מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך בד"ו מלמעלה וגו'. (סו"ו) ר"פ בד"ו רבי פינחס. (סו"ז) אש מובלות באש חצובה מאש ונתונה מאש דכתיב בבבלי מאש חציבה נולדת מאש מובללת באש נתונה מימינו של הקב"ה שנא'. (סו"ח) מאש דכתיב בד"ו כאש הדא הוא דכתיב. (סו"ט) היכן היו השתחוואות האלו בבבלי והיכן היו משתחוים. (סו"ב) שערים בבבלי ליתא. (סו"ג) הבכורות בבבלי הבכורה. (סו"ד) של ניסוך המים בד"ס של מים של ניסוך. (סו"ו) ועתידין בד"ו עתידין. (סו"ז) במערב בבבלי למערב. הקרבן שער הנשים בבבלי קרבן שער נשים. (סו"ט) שבמזרח בבבלי במזרח. פשפשין בד"ו פשיפשין. (סו"א) ולא בבבלי שלא. אבא בד"ו דאבא. יוסה בבבלי יוסי. חנן בד"ו חנין ובבבלי יוחנן. (סו"ב) היא בד"ו ליתא. דאמר בסרי"ר דאבא יוסה בן חנן אומר. (סו"ג) ע"ד בד"ו על דעתון. היכן בד"ו איכן. (סו"ד) הללו בבבלי האלו. כי ההיא בד"ו כהיא. (סו"ה) וחזרו וגדרום בני חשמונאי וגזרו בד"ו חזרו וגדרום וגזרו. (סו"ו) כתיב והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו' בבבלי כ"ז ליתא. (סו"ז) מבית ק"ק בד"ו בית קודש הקדשים. עד הפרוכת כו' מן פרוכת עד מזבח בבבלי להפרוכת כו' מהפרוכה למזבח. (סו"ח) סילי וכיליי מן פרוכת בד"ו סיליי וכיליי מן הפרוכת. (סו"ט) עד עזרות בד"ו ועד העזרות ובבבלי לעזרה. (סו"מ) מן העזרות בבבלי מעזרה. עד מפתן בד"ו ועד מפתן ובבבלי למפתן. (סומ"א) ואילך בד"ו והילך. כמפי בבבלי כפי. כתיב בד"ו ליתא ובבבלי שנאמר. (סומ"ב) הימנית בצאת בד"ו הימנית כתיב בצאת. (סומ"ד) מי ברכים בבבלי „מים ברכים" וכ"ה במקרא. (סומ"ו) אפי' בבבלי דאפילו. לבירנין בד"ו ליברנין ובבבלי בורני. (סומ"ז) בו בבבלי ליתא. (סומ"ח) מהו מי שחו בד"ס ליתא. (סומ"ט) רב חונה בד"ו ר' חונה ובבבלי ר' הונא. קרו בד"ו צווחין שחונא ופרש בבבלי שחונא שנאמר ופרש. (סו"א) מהו לשחות בבבלי מאי מישחו. יוסי בד"ו יוסה. בי ר' בון כ"ב בד"ו ובבבלי בר ביבן. מיין בבבלי מיא.

הגהות הרש"ש ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. על דעתיה דר"מ כו' כתב שמפרש מהר"א פולדא ז"ל ונבסינן בתר הכי על דעתיה דר' יהודה ויש לקיים גירסת הספרים דדייק מקרא יתירה דכבר כתיב ונתת וגו' אלא מקרא זה קאי על הס"ת וכתיב אל הארון משמע בתוכו אבל ר"י אמר דע"כ מבחוץ הוא דאפכא הכ"ל וכ"ת ס"ל אין מוקדם כו' ופיקנו:

דמתמללין בעלמא כתיב °ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנידה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' (נתן) יונתן מבית דוד ועד יושבי ירושלים כשרים לנידה ולחטאת מכאן ואילך מי תערובות הם כשרים לנידה (א) ופסולים למי חטאת אר"א (ר' מאיר אומר) מבית דוד ועד יושבי ירושלים כשרים לנידה ולחטאת [ב]מכאן ואילך (א) מי קטפריסות הן [ג] פסולין לנידה ולחטאת *כתיב °ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה *זה ים של סמכו (סיבוכא) וירדו אל הערבה זה ים של טבריא ובאו הימה זה ים המלח אל הימה המוצאים זה הים הגדול ולמה נקרא שמו מוצאים כנגד שני פעמים שיצא אחד בדור אנוש וא' בדור הפלגה *רבי לעזר בשם רבי חנינה בראשונה יצא עד קלבריאה ובשנייה יצא עד כיפי ברבריאה רבי אחא בשם ר' חנינה בראשונה יצא עד כיפי ברבריאה ובשנייה יצא עד עכו ועד יפו °עד פה תבא ולא תוסיף עד עכו תבא ולא תוסיף ופה ישית בגאון גליך עד יפו אשית גאון גליך ניחא ימא רבא וימא דמילחא בשביל למיתקן ימא דטבריא ימא [א] דסמכו לרבות דגתם דכתיב ביה °למינה תהיה דגתם למיני מינים תהיה דגתם תני אמר רשב"ג מעשה שהלכתי לציידן והביאו לפני יותר משלש מאות מיני דגים בתמחוי א' °ונרפאו המים בצאתיו ונבאיו ולא ירפאו למלח ניתנו כתיב ונרפאו המים ואת אמרת ולא ירפאו המים מקום הוא ששמו ולא ירפאו כתיב °ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר *תני אמר רבי יהודה לפי שבעולם הזה תבואה עושה לששה חדשים ואילן עושה לי"ב חודש אבל לעתיד לבא התבואה עושה לחדש אחד ואילן עושה לשני חדשים מ"ט לחדשיו יבכר *אמר רבי יוסי לפי שבעולם הזה התבואה עושה לששה חדשים ואילן עושה לי"ב חדש אבל לעתיד לבא התבואה עושה לט"ו יום ואילן עושה לחדש אחד *שכן מצינו שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום וקרב ממנה העומר מ"ט °ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון ומה מקיים רבי יוסי לחדשיו יבכר בכל חודש וחודש יהיה מבכר °ועלהו לתרופה רבי יוחנן אמר תרפיה מציץ עליה ותרף מזונה *רב ושמואל חד אמר להתיר פה שלמעלן וחד אמר להתיר פה שלמטן ר' חנינה ור' יהושע בן לוי ח"א להתיר פה עקרות וח"א להתיר פה אלמים: ולעמתן בצפון וכו' *את מוצא בשעה שעלה נבוכדנאצר לכאן בא וישב לו בדופני של אנטוכיה ויצאה סנהדרין גדולה לקראתו ואמרה לו הגיע זמן הבית הזה ליחרב אמר להן אותו שהמלכתי עליכם תנוהי לי ואני הולך באו ואמרו ליהויכין מלך יהודה נבוכדנאצר בעי לך כיון ששמע מהן כך *נטל מפתחות של ב"ה עלה לגגו של היכל אמר לפניו רבש"ע לשעבר היינו נאמנים לך והיו מפתחותיך מסורין לנו עכשיו שאין אנו נאמנים הרי מפתחותיך מסורין לך תרין אמוראין חד אמר זרקן

קרבן העדה

דמתמללין בעלמא. שידברו העולם בו ויראו אותו ל"א שידברו העולם בהן מחמת גדולתן: מבית דוד ועד יושבי ירושלים. קשיא ליה אטו לשאר ישראל אינן כשרים הלכך קאמר מה שהמקור הולך מבית דוד ועד יושבי ירושלים הוא דכשר לאפר פרה ולטבול בהן נדות. אבל משם ואילך פסול למי חטאת דמי תערובות הם ממי גשמים ולחטאת בעינן מים חיים: מי קטפריסות הן. הר משופע שמדרונו מחודד מאוד והעבירו המים דרך דף הנתון במדרון ופסולים גם לנדה לטבול בהן א"כ לנדה היינו זבה: זה ים של סמכו. דשבע ימים סובבים לא"י וד' מהם ים של סמכו ושל טבריא וים המלח וים הגדול ומפרש דגלילה הקדמונה הוא ים של סמכו: ים הגדול. הוא הים ההולך מא"י למדינת איספניא: בראשונה. בדור אנוש יצא עד מדינה ששמה קלבריאה והיא במדינת צרפת ובדור הפלגה יצא עד הסלעים שבמדינת ברבריאה: עד עכו תבוא. דריש פה כמו כה: ניחא ימא רבא וימא דמלחא. שהוצרך המעיין לבא לשם כדי למתקן שמימיהם מלוחים וסרוחים אלא ימא דטבריא וימא דסמכו למה באו לשם: ומשני לרבות דגתם. שע"י מים אלו יתברכו מימיהם לגדל דגים הרבה: למינה תהיה דגתם. קרא יתירא הוא דפשיטא דלמינה תהיה אלא ללמד דמיני מינים משונים שלא היו בתוכם מקדם יגדלו בהם: מקום הוא ששמו ולא ירפאו. וה"פ בילאתיו וגבאיו ומקום ששמו ולא ירפאו למלח ניתנו ולא יבואו לשם המים הקדושים: תבואה עושה. פי' תבואה גדילה לששה חדשים: לחדשיו יבכר. האילן יוציא פירותיו לשני חדשים וכיון דמשנים עשר חדשים נעשו שני חדשים ה"ה מה שנעשה בתבואה בעה"ז בששה חדשים נעשה לעתיד בחודש א': שהתבואה עשתה בימי יואל לט"ו יום. א"כ אילנות לשלשים יום כפל מהתבואה: בראשון. היינו בר"ח ניסן ירדו הגשמים וכתיב ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם היינו הקרבת העומר: ומשני בכל חדש וחדש יהא מבכר. האילן ולחדשיו היינו חדשים דעלמא: תרפיה מציץ עליה. הפירות נראים יותר מן העלין שבאילנות: ופריך ותרף מזונה. וכי תרף מזון הוא דקאמרת הפירות נראים יותר מן העלין. ל"א דרש תרפיה כמו טרף בטי"ת מלשון מזון וה"ק מעשה שפורח עליה מיד נותן מזונו שלא כדרך הטבע שהפרח מתאחר לבוא אחר יציאת העלים ימים רבים והראשון כ"ל: להתיר פה שלמעלן. היינו פה אלמים: פה שלמטן. היינו פה עקרות: את מוצא בשעה שעלה כ"כ. לא"י כדי ליקח את יהויכין אחר שהמליכוהו במקום יהויקים אביו ויעלוהו שרי בבל לסלקו: זרקן

פני משה

דמתמללין בעלמא. כלומר שמפורסמים הם בעולם ומדברין מגודל שטיפתו שצריך לשוט בתוכן וכל זה להגדיל מפלת מואב אשר ניבא עליו: כתיב. בזכריה י"ג ביום ההוא יהיה מקור נפתח וגו'. וזה ג"כ מרומז לנבואת יחזקאל בפסוקים דלעיל והולך ודורש שכשהמים באים לבית דוד ומבית דוד ועד יושבי ירושלים כלה עדיין הן כשרים לנדה והיא זבה ולמי חטאת ומכאן ואילך כשרים הן לנדה שאע"פ שמי תערובות הן מפני שאין הנדה ולא הזבה צריכין למים חיים ולמי חטאת הן פסולין דבעינן מים חיים ובלא תערובת שאר מים: אמר ר' אלעזר וכו'. דס"ל שמכאן ואילך פסולין אף לנדות שאע"פ שאינה צריכה למים חיים ת"מ הואיל ונתגברו והולכין ויורדין בשטף כמי קטפרוס הן וכמוזכר בסוף פ"ה דטהרות הנצוק והקטפרס שהמים באין דרך מדרון מלמעלה למטה ופסולין הן לנדה דהשבורן בעינן: כתיב ביחזקאל שם ויאמר אלי וגו' והולך ודורש לכל הפסוקים שנאמרו שם על אותן המים היוצאין מן הנחל האמור שם למעלה: ולמה נקרא שמו המוצאים כנגד שני פעמים שיצא. לשטוף בעולם אחד בדור אנוש ואחד בדור הפלגה: עד קלבריאה. ארץ שהיא יותר למערב מברבריאה: עד קפי. קצה ארץ ברבריאה ועד כפי הים שם שהיא יותר רחוקה מן המערב: עד עכו ועד יפו. שהן בגבול ארץ ישראל ורחוקין עוד יותר מהמערב וכדכתיב באיוב עד פה תבא וכו': ניחא וכו'. סיפיה דקרא דיחזקאל דריש דכתיב ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפאו המים וניחא זה על הים הגדול ועל הים המלח שאינן ראוין עכשיו לשתות ובשביל למתקן ניבא ואמר ונרפאו המים אלא ימא דטבריא שהן מתוקין וכן ימא דסמכו דדריש לעיל עליהן מהפסוק הזה הקדמונה וכו' למה צריכין הן לרפואה: לרבות דגתם. כדכתיב אבתריה והיה כל נפש חיה וכו' והיה הדגה רבה מאד: למינה תהיה דגתם. דכתיב שם אבתריה ומשמע למינה של אחת מהמינין ולעיל כתיב והיה הדגה רבה מאוד הלכך דריש למיני מינים הרבה תהיה דגתם וכהאי דרשב"ג דלקמיה שאף במקום אחד מלא מג' מאות מיני דגים ובתמחוי אחד: ונרפאו המים. בקרא דלעיל והדר קאמר למטה בצאתיו וגבאיו ולא ירפאו למלח נתנו והא כיגד כתיב ונרפאו וכו' וקאמר דמקום הוא ששמו ולא ירפאו ועד שם יהיו ניתנו: כתיב. שם ועל הנחל וגו' לחדשיו יבכר וגו' מאי טעמא לחדשיו יבכר ומיעוט חדשיו שנים ודריש ר' יהודה דעל עץ מאכל לא יבול עליהו דסמיך ליה קאי שהאילן יעשה לשני חדשים התבואה וגם על שתהיה לחדש אחד דכתיב כל עץ מאכל והתבואה ג"כ בכלל אלא דהאילן שעכשיו הוא לי"ב חדש לעתיד יעשה בחלק הששית שהוא ב' חדשים והתבואה שהיא עכשיו לששה חדשים לעתיד תעשה לחדש אחד וכערך האילן ור' יוסי דריש שהתבואה תעשה לט"ו יום שכך מלינו בימי יואל דכתיב ובני ציון גילו וגו' שהיה יורה ומלקוש בראשון וא"כ גדלה והקריבו העומר בי"ו בניסן ונמצא שאחר היורה ומלקוש שבתחלת החדש התחילה לגדל ועשתה בט"ו יום: מה מקיים רבי יוסי לחדשיו יבכר. דמשמע שמין אחד יהיה לשני חדשים: בכל חדש וכו'. לחדשיו אכל חדש וחודש קאי ועל פירות האילן. וגרסי' להא לקמן בפ"ק דתענית בהלכה ב': ועליהו לתרופה. סיפיה דהאי קרא והיה פריו למאכל ועליהו לתרופה ודריש ר' יוחנן תרופה מלשון תרופיה וכדכתיב ותתן טרף לביתה: ותרף מזונה מלך עליה. ותרף מזונה כלומר עכשיו יהיה מלין עליה לזרעה והיא מיד ותרף מזונה שתמהר לעשות הפירות: רב ושמואל. דרשי לשון התרת פה חד אמר וכו' וכדדרשי ר' חנינה וריב"ל ומפרשי יותר: את מוצא וכו'. האי דקתני שבו יצא יכניה בגלותו דורש והולך: הלכה

מסורת הש"ס

[א] עיין תוספתא סוכה פ"ג [ב] יפ' כ"ג עד ג

[ג] ב"ר פ' כג

ירושלמי תעני' פ"א ה"ב

עיין תוספתא שם פ"ג

פ' תענית ה"ג

מנחות ה' א

וי"ר פ' יט

פ' תענית פט א

עין משפט גר מצוה

יב
א מיי' פ"ט מפרה הל' יג

יג
ב מיי' פ"ט ממקואות הל' טז

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל ימא של סיבוכא:

גליון הש"ס

(א) ע' ק"ע שכתב א"כ לנדה היינו זבה ועיין בתוספות שבת דף סה ע"ב ד"ה שמא דאין חילוק בין נדה לזבה ושפי' קיי"ל ועיין ברמב"ם פ"א ממקואות ה"ט:

ציון ירושלים

[ב] מכאן ואילך מי קטפריסות הן. עיין מהרי"א פולדא במשנה הדברי' בין לפירוש ר"ח ובין לפי' ר"י ונם' נדפס מחדש על הלכות מקואות מ' מגאון מ' מנגדיל ס"ב ס"ק ס' לא ראה זאת:

שנויי נוסחאות (סו"א) כתיב בבבלי דכתיב. (סו"ג) נחמן בבבלי נחמני. נתן כ"ה בבבלי ובד"ו יונתן. (סו"ד) ועד יושבי בבבלי ויושבי. (סו"ה) ואילך בד"ו והילך. מי תערובות בבבלי מן תערובית ובד"ס מתערבין. ופסולים למי חטאת בבבלי ולחטאת פסולין. (סו"ו) אר"א בד"ו אמר ר' לעזר ובבבלי ר' מאיר אומר ובד"ס ר' אליעזר בשם ר'. (סו"ז) ואילך בד"ו והילך. (סו"ח) קטפריסות בבבלי קטפרים. (סו"ט) כתיב בד"ס ליתא. (סו"י) הקדמונה זה בבבלי הקדמונה וירדו על הערבה ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפאו המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה זה. ים של סמכו כ"ה בד"ו ובבבלי ימא סיבובא. אל בבבלי „על" וכ"ה במקרא. (סוי"א) ים של בבבלי ימא של. (סוי"ג) שיצא בבבלי שיצאו וכן בסמוך. אחד בדור אנוש וא' בדור הפלגה בד"ס ליתא. (סוט"ז) כיפי בד"ו קפי. (סוי"ו) כיפי בד"ו קפי. (סוי"ח) עד עכו תבא ולא תוסיף בד"ס ליתא. (סוי"ט) עד יפו אשית גאון גליך בד"ס ליתא. (סוכ"א) דסמכו לרבות בבבלי של סיבכי כדי להרבות (סוכ"ב) דכתיב ביה בד"ו ליתא ובבבלי ביה ליתא. (סוכ"ד) יותר משלש בבבלי יותר מן שלש ובד"ס שלש ותיבת יותר ליתא. (סוכ"ה) המים בצאתיו בבבלי המים וגו' בצאתיו (וכ"ה במקרא כי ונרפאו המים הוא סוף פסוק ח' ובלאתיו הוא פסוק י"א). (סוכ"ו) המים בבבלי ליתא. (סוכ"ז) המים בבבלי ליתא. מקום היא ששמו בבבלי אלא מקום היה ושמו. ולא ירפאו בבבלי לא ירפאו וכד"ס ונרפו. (סוכ"ט) יבכר תני בבבלי יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והי' פריו למאכל ועלהו לתרופה תני ובד"ס יבכר וגו' תני. (סול"ב) אחד בבבלי ליתא. (סול"ג) מ"ט בבבלי דכתיב. (סול"ו) שעשת התבואה בימי יואל בבבלי בימי יואל בן שעשת תבואה. (סול"ז) וקרב ממנה העומר מ"ט בבבלי ונקרב עומר ממנה שנאמר. (סו"מ) יבכר בכל בבבלי יבכר אמר ר"י בבל ובד"ס יבכר אמר לך כל. (סומ"א) יהיה בבבלי יהא. (סומ"ב) מציץ בד"ו מציץ ובבבלי מיציץ ובד"ס מאציץ. עליה בד"ס אילווה. ותרף מזונה בבבלי ותריף מזוניה. (סומ"ג) של מעלן בבבלי של מעלה וחד בד"ו וחורנה. (סומ"ד) שלמטן בבבלי של מטה. (סומ"ה) וח"א בד"ו וחורנה אמר ובבבלי וחד אמר. ולעמתן בצפון וכו' בד"ו ליתא. (סומ"ו) בשעה שעלה בבבלי כשעלה. (סומ"ז) בדופני בבבלי בדפנה. ויצאה סנהדרין בבבלי יצתה סנהדרי. (סומ"ח) ואמרה בבבלי ואמרו. הבית הזה בבבלי בית זה. (סומ"ט) שהמלכתי בד"ו שהמלכתי אותו. עליכם בבבלי ליתא. תנוהי בד"ו תניהו ובבבלי תנו אותו. הולך בד"ו הולך לי ובבבלי אלך לי מכאן. באו ואמרו בבבלי אתון ואמרין ליה. (סונ"א) ב"ה בד"ו בית המקדש. עלה בבבלי בידו ועלה. (סונ"ב) לפניו בבבלי ליתא. לשעבר בד"ו לכשעבר. לך בבבלי ליתא. (סונ"ג) והיו בבבלי היו. לנו בבבלי בידינו. (סונ"ד) אמוראי בד"ו אמורין.

זרקן ועוד לא ירדו וח"א *באה כמין יד ונוטלתן מידו כיון שראו כל חורי יהודה כן עלו לראש גגותיהן ונפלו ומתו הדא הוא דכתיב °משא גיא חזיון מה לך איפא כי עלית כולך לגגות תשואות מלאה עיר הומיה וגו':

הלכה ג מתני'

*י"ג שלחנות היו במקדש ח' של שייש בבית המטבחיים שעליהן מדיחין את הקרביים ג וב' במערב הכבש אחד של שייש וא' של כסף על של שייש נותנין את האיברים ועל של כסף כלי שרת ג וב' באולם (מבחוץ) מבפנים על פתח הבית א' של שייש וא' של זהב על של שייש נותנין לחם הפנים בכניסתו ד ועל של זהב ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין א' של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד: **גמ'** תני על של כסף (ר' אחי ור' מיישא ומטו בשם רב שמואל בר רב יצחק) ר' יוסי בשם ר' שמואל בר רב יצחק ר' חנניה מטי בה בשם ר' יוחנן *א לית כאן של כסף מפני שהוא (א) מרתיח לא כן. תני *זה א' מן הניסים שנעשו בבית המקדש שכשם שהיו מניחין אותו חום כך היו מוציאין אותו חום שנאמר °לשום לחם חם ביום הלקחו רבי יהושע בן לוי אמר *אין מזכירין מעשה ניסים בעון קומי רבי (לוי) אילא לא היה שם לחם ה מהו להניחו לשבת הבאה אמר לון כתיב °ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד לחם פנים ב אפילו פסול *עשרה שלחנות עשה שלמה דכתיב °ויעש שולחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וה' משמאל אין תימר חמשה בדרום וה' בצפון והלא אין השלחן כשר אלא בצפון שנאמר °ואת השלחן תתן על צלע צפון מה ת"ל חמשה מימין וחמשה משמאל אלא חמשה מימין שלחנו של משה וחמשה משמאלו *אף על פי כן לא היה מסדר אלא בשל משה בלבד שנאמר °את השלחן אשר עליו לחם הפנים רבי יוסי בי רבי יהודה אומר על כולן היה מסדר שנאמר °את השולחנות ועליהם לחם הפנים: *תני (ג) מזרח ומערב היו נתונין דברי ר' ר"א בי רבי שמעון אומר צפון ודרום היו נתונין מ"ד מזרח ומערב ניחא ג כולהן ראויין לשירות מ"ד צפון ודרום נמצא שלחן בדרום ומנורה בצפון והא תני *השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים משוך מן הכותל ב' אמות ומחצה כלפי הצפון ומנורה כנגדו בדרום מזבח הזהב היה נתון ד באמצע הבית

מסורת הש"ס: בד"י הגי' כמין יד נוטלתן. תמיד לא מנחות צט ב. ע' תמיד יומא כא. עיין פסחים סד ב. מנחות צח. שם צט א. שם צח ב. יומא נג ב.

תורה אור: ישעיה כב. ש"א כא. שמות כה. ד"ה ב ד. שמות כו. מלכים א ז. ד"ה ב ד.

קרבן העדה

זרקן. כלפי מעלה ועוד לא ירדו להראות להם שאינו חפץ בעבודתם: כיון שראו כל חורי יהודה כן. שאין רצון המקום בעבודתם ושכמם לב המלך בקרבו:

הלכה ג מתני' על של שיש מניחין את האברים. אחר הנתוח מסדרין אותן על השלחן עד שיעלום הכהנים ובגמרא מפרש למה לא עשאו של כסף או של זהב: ועל של כסף. כלי שרת שמוליאין בכל בוקר שלשה ותשעים כלי שרת כדתנן בתמיד: נותנין לחם הפנים בכניסתו. אחר שנאפה עד שיסדרוהו על השלחן: ועל של זהב ביציאתו. והיה מונח שם עד זמן חילוק: שמעלין בקדש ולא מורידין. דכיון שסלקוהו מעל השלחן של זהב אין מורידין אותו להניחו בשל כסף: **גמ'** תני על של כסף. אותן של אולם אחד היה של כסף ואחד של זהב על של כסף היו נותנין בכניסתו דאין עניות במקום עשירות: לית כאן של כסף. לא היה באולם של כסף אלא כדתנן במתני' דשל כסף מרתיח ומתחמם הלח' ויש לחוש שיתעפש: ופריך לא כן תני זה אחד מן הניסים וכו'. שהיה נשמר חום הלחם עד שעת סילוקו בשבת הבא. א"כ לא היה מתעפש אפי' היו מניחין אותו על שלחן של כסף: אין מזכירין מעשה ניסים. כלומר אין סומכין על הנס ועושין הכל שלא יתעפש בדרך הטבע: לא היה שם לחם. לסדר בשבת ובתוך ימי השבוע נזדמן להם מהו להניחם מלסדר עד שבת הבאה או דלמא אע"ג שהוא פסול דכל שלא עברה עליו שבעה ימים על השלחן פסול הוא מ"מ לקיים מלות לחם הפנים לפני תמיד אין להניחו בלא לחם א"כ לא היה שם לחם לערוך ביום השבת מהו להניח הלחם הראשון על השלחן שהרי לא יתקלקל גם בשבת הבאה מיהו פסול הוא משום לינה: לפני תמיד. שיהו תמיד לפני ה' אע"פ שהן פסולין: עשרה שולחנות עשה שלמה. דכתיב ויעש שולחנות עשרה וגו': אין תימר חמשה בדרום וכו'. ומימין היינו מימין הפתח ומשמאל היינו משמאלו של פתח שהפתח היתה באמצע ההיכל בכותל מזרחי א"כ מימין היינו דרום שנקרא ימין ומדרום נקרא ימין לפון נקרא שמאל: אלא. של משה באמצע וה' מימינו וחמשה משמאלו וכולן בצפון ההיכל: את השלחן. לשון יחיד: על כולם היה מסדר. פעמים בזה ופעמים בזה: מזרח ומערב היו נתונין. השולחנות ראשו אחד למזרח ואחד למערב דהיינו אורכו לאורך הבית: כולהון ראויין לשירות. ואיכא למימר על כולם היה מסדר: נמצא שלחן בדרום. וה"פ שלחן ארכו ב' אמות הרי הוא עשרים אמה לעשרה שלחנות וההיכל כולו אינו אלא עשרים אם כן חמשה שלחנות בדרום: ומנורה בצפון. ל"ג: משוך מן הכותל בשתי אמות כלפי צפון. שיהו שני כהנים הנושאים ב' סדרים הולכין זה בצד זה ותוס' גורסין משוך ב' אמות ומחצה: באמצע הבית

פני משה

הלכה ג מתני' שלשה עשר שולחנות היו במקדש וכו' שעליהן מדיחין את הקרביים. של הקדשים שלאחר שמדיחין אותן בלשכת המדיחין כדתנן בפרק בתרא דמדות לשכת המדיחין ששם היו מדיחין קרבי הקדשים וחוזרין ומדיחין אותן על השלחנות וכדתנן בפ"ד דתמיד נטל את הקרביים ונתנן למי שזכה בהן להדיחן והכרס מדיחין אותה בבית המדיחין כל צרכה והקרביים מדיחין אותן שלשה פעמים במיעוטה על שלחנות של שיש שבין העמודים וכלומר הכרס שיש בה טינוף הרבה מדיחין אותה בלשכת המדיחין כל צרכה ובפני עצמה שלא תטנף להקרביים ביותר ומדיחין אותה שם לגמרי והקרביים אחר שהודחו בבית המדיחין חוזרין להדיחן עוד לא פחות משלשה פעמים על השלחנות של שיש ומפני שהן דקין ואין הרעי יוצא מהן אלא בדוחק ולפיכך מדיחין וחוזרין ומדיחין: ושנים במערב הכבש וכו' על של שיש נותנין את האברין אחר הנתוח וסודרן אותן על השלחן עד שיעלום הכהנים על הכבש ומשם להמזבח ולא היו עושין אותו של כסף ואף שאין עניות במקום עשירות משום שהכסף מרתיח ושלא יסריחו והשיש מצנן הוא ולא היו סומכין על הנס כדחשיב בפ"ה דאבות עשרה נסים וכו' שלא הסריח בשר הקדש מעולם והכי אמר בגמרא: ועל של כסף. היו נותנין כלי שרת כדתנן בפ"ג דתמיד שבכל יום בבקר קודם לשחיטת התמיד נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב: ושנים באולם מבפנים. של האולם ועל פתח הבית: על של שיש נותנין לחם הפנים בכניסתו. אחר שנאפה עד שיסדרו אותו בפנים על השלחן הטהור: ועל של זהב ביציאתו. של הלחם שהיה על השלחן משבת העבר והיה מונח שם עד שיתחלק להכהנים: שמעלין בקדש ולא מורידין. דמכיון שסלקו אותו מעל שלחן של זהב שמבפנים שוב אין מורידין אותו להניחו לא על של כסף ולא על אחר אלא על של זהב:

גמ' תני. באחדא ברייתא על של כסף היו נותנין את האברין: לית כאן של כסף. סמי מכאן מהברייתא דטעותא היא ואין נותנין על של כסף מפני שהוא מרתיח ומחמם אותן ויסריחו: לא כן תני. במס' אבות גבי בשר הקדש שלא הסריח מעולם וכן בלחם הפנים שנינו בברייתא זה אחד מן הנסים וכו' ואמאי הוצרכו ליתן אותו בכניסתו על של שיש כדקתני במתני': אין מזכירין מעשה נסים. וכלומר שאין סומכין על הנס: לא היה שם להם. שלא מצאו לעשות לחם הפנים לסדר מהאפוי מהדש לשבת זו מהו להניחו להלחם שסידרו בשבת שעברה ויהא נשאר מונח עד לשבת הבאה שיהיה להם לחם אחר: תמיד. משמע שלא יהא השלחן בלא לחם ואפי' הוא פסול וכגון זה שסידרו כמלותו בשבת שעברה ונפסל בלינה כדתנינן בסוף פרק שתי הלחם מניחין אותו ולשבת הבאה יעשו להם לחם אחר: עשרה שולחנות וכו'. כדכתיב בד"ה ויעש שלחנות עשרה וגו' ומפרש מאי מימין ומשמאל דקאמר אין תימר שהניח חמשה בדרום שהוא ימין וכו' והלא אין השלחן כשר אלא בצפון כדכתיב אלא המשה מימין שלחנו של משה וה' משמאלו שהיה של משה באמצע וכולן בצד צפון היו נתונים: אף על פי כן לא היה מסדר. לחם הפנים אלא על של משה בלבד שנאמר במלכים ואת השלחן וגו' ועל של משה קאי משמע לעולם עליו הוא הלחם הפנים ולא על אחר: על כלם היה מסדר שנאמר. בד"ה ויעש שלמה את כל הכלים וגו' ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים ופלוגתא זו גרים בתוספתא דמנחות פי"א: תני. בברייתא אחריתא דפליגי היכן היו אותן השולחנות נתונים: מ"ד מזרח ומערב ניחא. דלהאי מ"ד היו כולם בצד צפון וכולהון ראוין לשירות לסדר לחם הפנים עליהן וכהאי דר' יוסי בר' יהודה אלא למ"ד צפון ודרום היו נתונים נמצא היו מהשלחנות בדרום שהרי הבית ששים אמות ארכו ועשרים רחבו והשלחנות כל אחד ואחד אמתים ארכו וא"כ המשה בצפון והמשה בדרום היו. והיינו נמי דמסיים ומנורה בצפון וכלומר דמעתה אין מקום למנורה כנגדו בדרום והא תני השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים וכו' לארכו של היכל ומשוך מן הכותל כלפי הצפון לרוחב הבית

גליון הש"ס (א) עיין הגהות הגר"א. אבל במפרש בתמיד גם לא נראה כגרסתו וגם התוס' במנחות דף צט ע"ב ד"ה אחד היה להם הגירסא שלפנינו: (ב) ע' בתוס' מנחות דף צט ע"א ד"ה

שנויי נוסחאות (סו"א) וח"א בד"ו וחורנה אמר ובבבלי וחד אמר. באה בד"ו ראה ובבבלי יצתה. יד בבבלי פיסת יד. ונוטלתן בד"ו נוטלתן ובבבלי ונטלתן. (סו"ב) מידו בבבלי ממנו. שראו כל חורי בבבלי ששמעו חורי. עלו בבבלי אף הן עלו. (סו"ד) איפא כו' כולך כו' תשואות במקרא אפוא כו' כלך כו' תשאות. (סו"ו) שייש נותנין בבבלי שייש היו נותנים. ועל בבבלי על. (סוי"א) מבחוץ כ"ס בבבלי ובד"ו מבפנים. (סוי"ב) שייש כו' שייש בד"ס כסף כו' כסף (סוי"ג) בכניסתו כו' ביציאתו בד"ס בכניסתן כו' ביציאתן. (סוט"ו) על בד"ס ליתא. (סוט"ז) בכסף בבבלי כסף היו. ר' אחי כו' רב שמואל כו' עד רב יצחק בבבלי ר' אחא כו' רבי שמואל כו' עד רב יצחק ובד"ו כ"ז ליתא. (סוי"ז) ר' יוסי כו' עד בשם ר' יוחנן בד"ו משמיה דר' יוחנן ובבבלי כ"ז ליתא. (סוי"ט) כן בבבלי כדון. (סו"כ) בבית המקדש בבבלי במקדש. (סוכ"א) חום כו' חום בבבלי חם כו' חם. (סוכ"ד) רבי לוי בבבלי דרבי לוי ובד"ו רבי אילא. (סוכ"ה) כתיב בבבלי אמר קרא. (סוכ"ו) תמיד לחם פנים אפי' פס"ל בבבלי תמיד ואפילו הוא פסול. (סוכ"ז) דכתיב בד"ו ליתא ובבבלי שנאמר. (סוכ"ח) אין תימר בבבלי ואם תאמר. (סוכ"ט) השלחן בבבלי שלחן. (סו"ל) ואת השלחן במקרא והשלחן. (סול"א) מה בבבלי אלא מה. אלא בד"ס ליתא. (סול"ג) אף בבבלי ואף. בשל בד"ו של ובבבלי על של. (סול"ד) את כו' הפנים בבבלי ואת כו' הפנים זהב וכ"ה במקרא. (סול"ו) את בבבלי ואת וכ"ה במקרא. (סול"ז) נתונים בבבלי מונחים. (סול"ח) היו נתונים בבבלי ליתא. (סול"ט) ניחא בד"ס ליתא. כולהן בבבלי כולן. (סו"מ) והא בבבלי ליתא. (סומ"ב) הכותל בבבלי הקרן. ב' אמות ומחצה כלפי בד"ו כשתי אמות כלפי. הצפון בבבלי צפון. (סומ"ג) כנגדו בד"ס ליתא. מזבח בבבלי ומזבח. נתון בבבלי ליתא.

חדושי מהר"א גריידעץ

בקה"ע ד"ה נמצא שלחן בדרום. וה"פ שלחן ארכו ב' אמות ומחצה הכי הוא צ"ל. אמות ומחצה לא יובן הא לא היה רק ב' אמות וא"כ יהיה הפסק חצי אמה שלשים אמה [כ"ה הגירסא בדפוסים הקדמונים ואצלנו הוא מתוקן] מנין זה די במשהו כפי הסוגיא בבבלי מנחות צ"ע:

מסורת הש"ס

הבית. היינו באמצע ההיכל כשלא נחשב בית קדשי קדשים עמו ההיכל ארכו ארבעים ובית קדשי קדשים ארכו עשרים אמה והמזבח היה עומד בתחלת עשרים אמה של ההיכל המערביים: משליש הבית. של צד מזרח: ולפנים. לצד מערב והיינו כשנחשב בית קדשי קדשים עמו: והוא מכלות הזהב. פסוק הוא בד"ה וקמפרש מהו מכלות הזהב וקאמר שהן כולו של זהב סגור שהיה לשלמה שהרי עשר מנורות עשה ולכל אחת היה צריך אלף ככר כדמסיק: לקיים מה שנאמר. במנורת משה ככר זהב טהור וגו': ה"ג מעשה במנורת המקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה משה במדבר דינר זהב והכניסוהו לכור פ' פעמים ולא חסר האם ממשקלה: ופריך ויאות. בתמיה וכי כך הוא והלא עינינו רואות כשנותנין זהב בכור באם הוא נחסר: ומשני עד דלא יקום וכו'. כשעדיין לא קם הזהב על ברירותיה שלא נצרף כל צרכו נחסר ממנו אבל בשכבר נצרף כל צרכו לא נחסר ממנו כלום אפי' מכניסין אותה לאש כמה פעמים:

מנחות כח ב

הלכה ד מתני' תקלין חדתין.

שבו נותנין שקלי שנה זו וכשמגיע זמן התרומה הגזבר מוציא כל שקלים שבשופר ונותנן ללשכה כדי שיתרמו מהם והשני כתוב עליו תקלין עתיקין ומי שלא הביא שקלו בשנה זו מביא בשנה שאח"כ ונותנו לשופר והגזבר נוטלם ונותנם בשירי הלשכה והג' כתוב עליו קינין והן תורין גדולים והד' גוזלי עולה והן בני יונה הקטנים וכולן עולות אבל לקיני חובה לא היה שופר כדמפרש בגמ': עצים. המתנדב עצים למערכה נותן דמיהן לתוכו: לבונה. המתנדב לבונה נותן דמיו לתוכו: זהב. המתנדב זהב נותנו שם או דמי שויו והוא לכפורת כלומר לכלי שרת שהמזרקות נקראים כפורי זהב בעזרא ובד"ה לפי שהכהן מקנח בהן אצבעו בין הזאה להזאה שהשיריים שבאצבע פסולים: ששה. שופרות הנותרות הן לנדבה ובגמרא מפרש: האומר הרי עלי עצים.

שם כט א

שם כט א

פ' מנחות כט א וירושלמי יומא פ"ד הלכה ד ומדרש חזית פ' עמודיו עשה כסף

יומא נה תמורה כג ב

מנחות קד ב

שם קו ב

זבחים קג א

תורה אור

הבית חולק את הבית מהציו ולפנים (א) משוך [א] קימעא כלפי (צפון) חוץ וכולהן *היו נתונין משליש הבית ולפנים עשר מנורות עשה שלמה שנאמר °ויעש את מנורת הזהב עשר כמשפטו ויתן בהיכל ה' מימין וה' משמאל אין תימר חמש בצפון וחמש בדרום והלא אין המנורה כשירה אלא בדרום שנאמר °ואת המנורה נוכח השלחן על ירך המשכן תימנה מה ת"ל חמש מימין וחמש משמאל אלא חמש מימין מנורתו של משה וחמש משמאלה *אף עפ"כ לא היה מבעיר אלא של משה בלבד שנאמר °ומנורת הזהב ונרותיה לבער בערב בערב ר' יוסה בי ר' יהודה אומר על כולן היה מבעיר שנאמר °ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרות והמלקחים זהב הוא מכלות זהב *הן כילו זהבו של (משה) [שלמה] תני רב יהודה בשם אסי היה שלמה נוטל אלף ככרי זהב ומכניסן לכור ומוציאן עד שהוא מעמידן על אחד לקיים מה שנאמר °ככר זהב טהור עשה אותה וגו' *תניא אמר רבי יוסי בי רבי יהודה מעשה במנורת זהב שעשה משה במדבר והיתה יתירה דינר זהב והכניסוה לכור שמונים פעם [א] ולא חסרה כלום ויאות עד דלא יקום על ברריה הוה חסר סגיון מן דו קיים על ברריה לא חסר כלום:

הלכה ד מתני' [ג] *שלשה עשר שופרות היו

במקדש וכתוב עליהן תקלין חדתין ותקלין עתיקין קינין וגוזלי עולה עצים לבונה זהב לכפורת *ששה לנדבה תקלין חדתין שבכל שנה ושנה ועתיקין מי שלא הביא אשתקד שוקל לשנה הבאה קינין הן תורין וגוזלי עולה הן בני יונה כולן עולות דברי ר' יהודה וחכ"א קינין אחד חטאת ואחד עולה גוזלי עולה כולן עולות *האומר [ג] הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירין לבונה לא יפחות מקומץ [ד] זהב לא יפחות מדינר זהב ששה לנדבה נדבה מה היו עושין בה [ה] לוקחים בה עולות הבשר לשם ועורות לכהנים *זה מדרש דרש יהוידע כהן גדול °אשם הוא אשום אשם לה' זה הכלל כל שהוא בא משום חטאת ומשום אשמה ילקח בהן עולות הבשר לשם והעורות לכהנים נמצאו שני כתובין קיימין אשם לה' ואשם לכהן ואומר °כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו:

גמ'

הבית מוזהב הזהב וכו' חולק את הבית לארכו דמהציו ולפנים היה נתון ומשוך קימעא כלפי הצפון: וכולהן היו נתונין משליש הבית ולפנים. כלומר כשאתה חושב אורך ההיכל בלבד שהיה ארבעים אמה ותלבד עשרים שהן לקדש הקדשים והשלחנות היו נתונים באותן עשרים של היכל של צד קדש הקדשים הרי הן מקצי הבית ולפנים וכשאתה חושב כל האורך עם עשרים של קדש הקדשים והרי הן ששים אמה הרי הן נתונים משליש הבית ולפנים קתני מיהת שלא היה מן השלחן כלל דרום וקשיא למ"ד צפון ודרום מונחין: עשר מנורות עשה שלמה וכו'. ופלוגתא זו גרים נמי בתוספתא שם: הוא מכלות זהב. ודריש הן כילו זהבו של שלמה כרב יהודה דלקמיה: ולא חסרה כלום. והיאך אמרת שהיה מכניסן לכור (עד) ומוציאן עד שהוא מעמידן על אחד: ויאות. שפיר היא ול"ק דעד דלא יקום על ברריה שעדיין לא נזדכך הרבה להיות עומד על זהב ברור וטהור אז הוה חסר סגיון כשמכניסו לכור ומוציאו אבל של משה שהיה ככר קם על ברריה לא הסר כלום והכי אמר נמי לעיל ביומא פ"ד בהלכה ד':

הלכה ד מתני' שלשה עשר שופרות וכו'

תקלין חדתין שבכל שנה ושנה. שם היו נותנין שקלי שנה זו ומשם מוציאין הגזברים לקופות שהן נקראין תרומת הלשכה כדפרישית לעיל ריש פ"ד: והב' כתוב עליו תקלין עתיקין. זה מי שלא שקל אשתקד בשנה שעברה מביא שקל לשנה הבאה ונותנו לשם ומוציא אותן הגזבר ונותנן לשירי הלשכה. והג' היה כתוב עליו קינין והן תורים גדולים. והד' שכתוב עליו גוזלי עולה ס"ל לר' יהודה שהן בני יונה קטנים וכולן היו עולות אבל החטאות של קיני חובה לא היו נותנין המעות להשופר אלא נותנין המעות או העופות ליד הכהן וטעמא מפרש בגמרא מפני התערובות דחיישי שמא ימות אחד מבעלי קינין ונמצא דמי חטאת שמתו בעליה מעורבת בהן ולא מצי למיקרב דלמיתה אזלא אבל חכמים לא חיישי להכי אלא אותו השופר שכתוב עליו קינין היו נותנין לתוכו דמי כל קיני חובה שהן אחד חטאת ואחד עולה ובין מן התורים ובין מן בני היונה והד' שכתוב עליו גוזלי עולה הן כולן עולות שהמתנדב עולת העוף נותן הדמים לתוכו ונדבה הכל קריבה עולה והלכה כחכמים. והה' כתוב עליו עצים מי שהתנדב עצים למערכה נותן דמיה לתוכו. והו' מי שמתנדב ללבונה. והז' מי שמתנדב זהב לכפורת. ועוד ששה לנדבה. ומפרש בתוספתא פ"ג ששה לנדבה ו' כנגד מותר הטאות ואשמות ומותר קיני זבים וזבות ויולדות ומותר קרבן נזיר וקרבן מצורע והאומר מנה זו לנדבה סלע זו לנדבה מביא ונותן לשופר של נדבה ולוקחין בהן עולות הבשר לשם והעורות לכהנים. וכלומר שאלו השמות שכתוב עליהן על הא' מותר הטאת ועל הב' מותר אשם ועל הג' מותר קיני חובה ועל הד' מותר קרבנות נזיר ועל הה' מותר קרבן אשם מצורע ועל הו' מותר נדבה סתם וזהו מי שהתנדב מעות לעולה וכולן אלו המותרות ילקחו בהן עולות הבשר לשם ועורותן לכהנים וכדמפרש במתני' דלקמן מה היו עושין בה:

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ג מבית הבחירה הלכה ז

כ
ב מיי' פ"ג משקלים ה"ב

כא
ג מיי' פט"ו ממעשה"ק הל' יג

כב
ד מיי' פ"ב מערכין הל' ט וכו"ג

כג
ה מיי' פ"ה מפסה"ק ה"ט

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א בגמ' ד דן הגי' והעמידו על ככר ועיין בס' ת"ח טעם שגון על שלא הגיה הגאון בהוך הסוגיא כגירסת הבבלי כדרכו בקדש:

גליון הש"ס

ד"ה תרי שהיה להם גירסא אחרת:
(א) היינו ממנורה של משה אבל שאר המנורות מבוכות חוץ מן המזבח ולכך אמרו ביומא דכמזבח פגע בריטא דלא היה מבעיר אלא בשל משה וכזה אפשר ליישב דברי הרמב"ם פ"ט ממעשה"ק הלכה יד ופ"ד מעבוד' יוה"כ מקובות שרשב"א ע' בכ"מ ול"מ ודו"ק:

סתם: לא יפחות משני גזירין. כאותן שמסדרין על המערכה ושיעורן מפורש בגמ': לא יפחות מן קומץ. שזהו שיעור הלבונה הבאה עם המנחה ובגמרא מפרש מנ"ל ודוקא המתנדב סתם אבל אם רצה להביא אפי' קורט של לבונה מביא: זהב. המתנדב זהב סתם לא יפחות מדינר זהב: אשם הוא אשום אשם לה'. וקשיא רישא לסיפא דאשם הוא משמע בהווייתו יהא כהלכתו שהוא נאכל לכהנים ואשם לה' משמע שכולו לה' ודרש יהוידע הכהן כל שהוא מותר חטאת ואשם ילקח באותו המותר עולות נמלא ב' הכתובים קיימים אשם לה' הבשר ואשם לכהנים העורות והיכן מלינו מדרש זה ביהוידע כסף אשם וכסף חטאת לא יובא בית ה' לכהנים יהיו וא"א לומר דכסף שקדש לשם חטאת ולשם אשם יהנו בו הכהנים אלא ה"ק יעשו ממנו דבר שיהנו בו הכהנים והיינו עולות שהעורות לכהנים:

גמ'

רידב"ז

לבונה לא יפחות מקומץ נאמר כאן אזכרה ונאמר להלן אזכרה מה אזכרה האמור להלן מלא קומץ אף אזכרה האמור כאן מלא קומץ. פי' דילפינן אזכרה דלהה"פ מאזכרה דמנחה וכן איתא בת"כ פ' אמור ע"ש ופריך אי מה אזכרה האמורה להלן ב' קומצין אף כאן ב'[קומצין] פי' גבי לחם הפנים בעינן ב' קומצין אף הכא גבי סתם לבונה בעינן ב' קומצין א"ר אילא כלום למדו לקומץ אלא ממנחת חוטא מה להלן קומץ החסר פסול אף הכא קומץ החסר פסול ע"כ פי' הסוגיא הזאת כאשר בהקדם דקדוק גדול בתחילה גרסינן תיבת מלא האמור להלן מלא קומץ אף אזכרה האמור כאן מלא קומץ ולבסוף גבי א"ר אילא לא גרסינן מלא אלא קומץ סתם אמר ר"א כלום למדו לקומץ אלא ממנחת חוטא למה לא נקט מלא קומץ ועוד קשה הת"כ דגרסינן שם בפ' אמור ר"ש אמר נאמר כאן אזכרה פי' בלחם הפנים ונאמר להלן אזכרה מה אזכרה האמור להלן פי' במנחה מלא קומץ אף אזכרה האמור כאן מלא קומץ מלמד שהיא טעונה ב' קומצים מלא קומץ לסדר הזה ומלא קומץ לסדר הזה ע"כ ולכאורה צריך ביאור גדול בהא דמסיק מלמד שהיא טעונה ב' קומצים מאי שייך ללמוד על ב' קומצים הלא ב' קומצים מפורש בתורה בהדיא ומאי ילפינן מכאן לענין ב' קומצים. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דהנה במס' מנחות דף ק"ו גרסינן גבי לבונה לא יפחות

שנויי נוסחאות (סו"א) מחציו בבבלי במחצה. (כו"ב) צפון בד"ו הצפון ובבבלי חוץ. וכולהן בד"ו וכולהם. היו נתונין בד"ס ליתא. (סו"ד) מנורות בד"ו מנרות (וכ"ס במקרא). כמשפטו בבבלי כמשפטם (וכ"ס במקרא). ויתן בהיכל חמש מימין וחמש משמאל בד"ו כ"ו ליתא. (סו"ו) אין תימר בבבלי ואם תאמר. בצפון וחמש בדרום בבבלי בדרום וחמש בצפון. (סו"ז) ירך בבבלי צלע (וכ"ס במקרא). (כו"ח) מה בבבלי ומה וכד"ס אלא מה. אלא בד"ס ליתא. (סו"ט) מנורתו בבבלי מנורה. אף בבבלי ואף. (סו"י) אלא של בד"ס אלא על של. (סוס"ו) משה בד"ו ובבבלי שלמה. (סוס"ז) תני בד"ו ליתא ובבבלי תניא. רב בבבלי רבי ובד"ס אמר רבי. בשם בד"ס בר ובבבלי איסי. (סו"ז) שהוא מעמידן בבבלי שמעמידן. (סו"ח) אחד בבבלי אחת. עשה אותה (שמות ל"ז) ובד"ס יעשה אותה (שמות כ"ה). (סו"ט) תניא בד"ו תני. (סו"כ) במנורת זהב שעשה בבבלי במנורת מקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה. והיתה יתירה בבבלי ליתא. (סוכ"ב) יקום בבבלי קאים. (סוכ"ג) ברריה הוה חסר סגיון מן דו קיים על ברריה בבבלי ברירה חסר סגיא מדהיא קאים על ברירא. (סוכ"ו) במקדש בד"ו בקודש. (סוכ"ז) לבונה בבבלי ולבונה. (סוכ"ט) הביא בבבלי שקלי. (ס"ע) לשנה הבאה בד"ס שנים. (סול"א) כולן בד"ס וכולן. (סול"ו) ועורות בד"ו והעורות. (סול"ח) משום חטאת ומשום בד"ו משם חטא ומשם. (סול"ט) בהן בד"ו בו. (סו"מ) אשם לה' בד"ו אשם לשם לה'. (סומ"א) לכהן בבבלי לכהנים.

גמ׳ *תניא אמר ר׳ יהודה לא היה שופר של קינין בירושלים מפני התערובות שמא תמות אחת [מהן] ונמצאו דמי חטאות מיתות מעורבות בהן *והתניא האשה שאמרה הרי עלי קן מביאה דמי קן ונותנתו בשופר ואוכלת בקדשים [א] ואינה חוששת שמא נתעצל בהן [א] ואין הכהן חושש שמא דמי חטאות מיתות מעורבות בהן *כי קאמרינן בחטאת שמתו בעליהן ודאי ואי אמרינן [ב] נברור ד׳ זוזי ונישדי בנהרא ואידך לישתרו הא אמרינן בעלמא ר׳ יהודה לית ליה ברירה: *רבי יוסה בי ר׳ בון (ביבא) אמר ר׳ בא בר ממל בעי אמר (א) הרי עלי עץ [ג] מביא גיזר אחד א״ר לעזר מתניתא אמרה כן שזה קרבן בפני עצמו וזה קרבן בפני עצמו כהאי *דתנינן תמן שנים בידם שני גזרי עצים [ג] *קרבן לרבות את העצים ריב״ל אמר *עוביין אמה [ג] באמה שוחקת וארכן באמה גדומה ר׳ חוני בשם ר׳ אמי כמין טורטני א״ר שמואל בר רב יצחק *לפי [ד] שלא היה מקום המערכה אלא אמה על אמה לפיכך לא היה בו אלא אמה גדומה ותני כן [ד] אמה היסוד אמה סובב אמה כרכוב ואמה קרנות ואמה מערכה: לבונה לא יפחות מקומץ *(ב) נאמר כאן אזכרה ונאמר

פני משה

גמ׳ תני׳. בתוספתא שם אמר רבי יהודהוכו׳. ומסיים שם אלא האומר הרי עלי תורין מביא ונותן לשופר של תורים. בני יונה מביא ונותן לשופר של בני יונה וכלומר שלקיני חובה לא היה שופר כלל כדמפרש טעמא מפני התערובות וכדי למלאות החשבון של י״ג שופרות ס״ל לר׳ יהודה דלתורין היה שופר בפ״ע ולבני יונה שופר בפ״ע וכולן עולות נדבה הן: והתני האשה וכו׳. ואינה חוששת שמא נתעצל הכהן מלהקריבו ואכתי מחוסר כפרה היא ואסורה בקדשים וכן אין הכהן חושש מלהקריב שמא דמי חטאות מתות מעורבות בהן דשמא מתו הבעלים של אחת מהן ומי נימא דהאי ברייתא דלא כר׳ יהודה היא ומשני כי קאמרינן הכא אליבא דר׳ יהודה בחטאות שמתות בעליהן ודאי דה״ק שמא תמות אחת מהן וכו׳ אבל התם לשמא יש כהן מאחד שמת ולא ידעינן בודאי שמת מודה רבי יהודה דלשמא ימות לא חיישינן: ואי אמרי׳ וכו׳. כלומר וכ״ת דאף לר׳ יהודה דחיים להכי הא מכל מקום איכא תקנתא הכא דנברור ד׳ זוזי ונשדי בנהרא כנגד אותה שמתה אחת מהן ואידך מעות ליסתרו ליקח בהן הטאת הא ליתא דהא אמרינן בעלמא דר׳ יהודה לית לי׳ ברירה כדאמרי׳ אליביה בדמאי ובעירובין וה״נ אין ברירה למימר דאותן ד׳ זוזי הן מדמי הטאת שמתו בעליה ולמישתרי לאינך:

הלכה ה מתני׳ האומר הרי עלי עצים. המתנדב עצים: לא יפחות משני גזירין. כאותן שמוסיפין על המערכה כדתנן ביומא פ״ב ובתמיד וקאמר בגמרא דהם אמר הרי עלי עץ מביא גיזר אחד: לבונה לא יפחות מקומץ. כדמייתי בגמרא לדרשא דת״כ דיליף ג״ש אזכרה אזכרה: זהב. אם אמר מטבע זהב עלי לא יפחות מדינר זהב ואם אמר סתם זהב עלי מביא אפי׳ חתיכה קטנה של זהב: ששה לנדבה וכו׳ מה היו עושין בה. כדפריסית במתני׳ דלעיל דששה היו שכתוב עליהן זה למותר הטאת וכו׳ וכולן ילקח בהן עולות וכו׳: זה מדרש דריש יהודע כ״ג. כתיב אשם הוא דמשמע בהוויתו יהא כדין אשם שדמו נזרק והאימורין להקטרה והבשר לכהנים וכתיב אשם אשם לה׳ דמשמע כולו לגבוה הא כיצד אלא ללמד לזה הכלל כל שהוא בא משום חטא וכו׳ כלומר שהפרים מעות לחטאתו או לאשמו וניתותרו מהמעות ילקח באותן המותרות עולות הבשר לשם והעורות לכהנים ונמצאו שני כתובים קיימים אשם לה׳ ואשם לכהנים: ואומר. כלומר והיכן מצינו שיהוידע כ״ג דרש זה דכתיב כסף אשם וגו׳ לכהנים יהיו וכי היאך אפשר דמה שהוקדש לקרבן הטאת ולאשם יהיה לכהנים אלא דה״ק המותר של כסף הטאת ואשם יעשו בו שיהיה הנאה ג״כ להכהנים וזהו עורות העולה שהן לכהנים: גמ׳ ר׳ בא בר ממל בעי. אם אמר הרי עלי עץ מהו שיהא מביא גיזר אחד או דילמא שני גיזרין הן קרבן אחד דוקא: מתני׳ אמרה כן. מדתנינן מתני׳ בעלמא שמעינן שיכול להביא גיזר אחד וכהאי דתנינן תמן בפ״ב דיומא שנים בידם שני גזרי עצים ש״מ שזה קרבן בפ״ע וזה קרבן בפ״ע דאי קרבן אחד ניגהו למה לי שני כהנים לכך. וגרסינן להא לעיל בפ״ט דשביעית בהלכה ז׳ ולקמן בפ״ח דנדרים בהלכה ה׳: לרבות את העצים. הני שני גיזרין מפרש לגורכן שהן לרבות את העצים של המערכה כדאמרינן ביומא שם: עוביין. של הגיזרין באמה ואמה שוחקת וארכן באמה גדומה מגומגמת: כמין טורטני. כלומר שמביא שתיהן כמין טורטני זה על זה כהאי טורטני האמור גבי אשכול בפ״ז דסוטה: אמר ר׳ שמואל. טעמא דממעט בארכן מבעביין לפי שלא היה מקום מערכה וכו׳ ולא היה מהזיק אלא כפי אמה גדומה בהורך ותני כן וכו׳ בחמש אמות גובה שאמרו על המזבח נחשת שעשה משה ומקום המערכה שלו אמה על אמה: לבונה וכו׳. דהכי דריש לה בת״כ פ׳ ויקרא נאמר כאן בלבונה אזכרה על כל לבונה והקטיר הכהן את אזכרתה וגו׳ ונאמר

קרבן העדה

גמ׳ לא היה שופר של קיני. חובה כגון זב וזבה ויולדת שיתנו לתוכו מעות כסס שהיו שופרות לקן נדבה כדתנן במתני׳: מפני התערובות. שמא תמות אחת מאותן שנתנו מעות בשופר וה״ל מעות חטאת שמתו בעליה מעורבין עם הכשרות והכל פסולין והולכין לים המלח: ה״ג והתני האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה דמי קן וכו׳. כ״ה ברמב״ם פ״ק מה׳ מחוסרי כפרה אבל באומרת הרי עלי קן שניהם עולות והרא״פ לא הרגיש בזה: ונותנתו בשופר. שכתוב עליו קינין ודמי הקינין קצובין היו: ואוכלת בקדשים. לערב: ואינה חוששת שמא נתעצל בהן. דחזקה על ב״ד של כהנים שאין עומדים משם עד שיכלו כל מעות של אותו שופר כדי שלא יאכלו מחוסרי כפרה בקדשי׳: ואין הכהן חושש וכו׳. ולא פליג ר״י משמע דכ״ע מודים דלא חיישינן שמא מתה אחת מהן: ומשני כי קאמרינן. לר״י דחייש לתערובת היינו שיודע לן שבוודאי מת אחד מהנותנין לתוך השופר נמלא שהן מעורבות: ופריך ואי אמרינן כו׳. כלומר אמאי ונברור ד׳ זוזי דמי החטאת ונאמר דאלו הן דמי החטאת שמתו בעליהן והשאר יקרבו ודקאמר ד׳ זוזי היינו זוזי פשיטי שת׳ מהן הוא דינר צורי והן דמי פרידה אחת דתנן בו ביום עמדו קינין ברבעתים פי׳ פרידה אחת והרובע הוא חצי דינר צורי שהוא ד׳ זוזי מדינה א״כ אורחיה דש״ס למתני ד׳: לית ליה ברירה. לא סמכינן אברירה למשרי איסורא: בעי אם אמר הרי עלי עץ. ולא אמר עצים שלא נתכוון אלא לעץ אחד מהו שיביא א׳ או שנים: מתניתא אמרה כן. שאף גיזר אחד הוה קרבן ונדרו נדר: כהאי דתנינן תמן. ביומא פ״ב: ושנים שני כהנים בידם שני גיזרי עצים. ביד כל א׳ גיזר אחד ש״מ שכל א׳ קרבן בפני עצמו: ה״ג קרבן לרבות את העצים. וה״פ כתיב כי תקריב קרבן מנחה ומלינו לעצים שנקראו קרבן דכתיב והגורלות הפלנו על קרבן העצים: באמה שוחקת. פי׳ באמה גדולה: גדומה. פחותה: כמין טורטני. קנה מאזנים ולי נראה דאעוביו קאי שלא היתה עוביו אלא כטורטני והוא כמחק גודש סאה השנוי בבבלי: אלא אמה על אמה. ואמתא באמתא היכי יתיב וכתיב על העצים אשר על המזבח שלא יהו העצים יוצאין מן המזבח לפיכך לא היו העצים אלא אמה גדומה. ותני כן. ותניא נמי הכי שמקום המערכה לא היה אלא אמה על אמה: נאמר כאן. גבי לבונה דלחם הפנים אזכרה דכתיב ונתת על המערכה לבונה זכה והיתה ללחם לאזכרה: ונאמר

רידב״ז

יפחות מקומץ וקמץ הכהן בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה מקים לבונה להרמה דמנחה מה להלן קומץ אף כאן קומץ. וגרסינן במס׳ יומא דף מ״ז ע״א מלא קומצו יכול מבורץ פי׳ רש״י ז״ל יבלבון מכל לד ויצא ת״ל בקומצו אי בקומצו יכול יקמוץ בראשי אצבעותיו פירש״י ז״ל וכל כמה דמיחסר ספי מעלי ת״ל מלא קומצו כילד עושה הופן כו׳ ע״ש ובירושלמי יומא פ״ה מלא קומצו יכול מבורץ ת״ל בקומצו אי בקומצו יכול בראשי אצבעותיו ת״ל מלא קומצו הא כילד כו׳ תמן את אמר מלא קומצו בקומצו והכא את אמר מלא חפניו פי׳ דהתם גבי מנחה מלא קומצו פי׳ מבורץ רק משום דכתיב בקומצו ידעינן דאינו מבורץ א״כ הכא דכתיב מלא חפניו פשיטא דע״כ צריך להיות מבורץ וע״ז אמר ר׳ יעקב בר אחא ר׳ סימון בשם ריב״ל מה להלן קומץ החסר פסול אף כאן קומץ החסר פסול פי׳ דהא חזינן דהא דכתב רחמנא מלא קומצו לאו דהכונה שיהא מבורץ אלא לאפוקי שלא יהא בקומצו דהוא קומץ החסר פסול אף כאן דהא דכתיב מלא חפניו לאו לאורי לן שיהא מלא פי׳ מבורץ אלא לאפוקי שלא יהא בחפניו דהוא קומץ החסר פסול. וכיון דזכינן לזה מרווח לן שמעתתא בע״ה דהנה קס״ד דבני הישיבה הא דיליף ר״ש בת״כ אזכרה אזכרה לחם הפנים ממנחה מה להלן מלא הקומץ אף כאן מלא קומץ תיבת מלא לאו לדיוקא הוא אלא שיגרא דלישנא הוא מלא קומץ ועיקר הלימוד הוא על קומץ גופיה ע״כ סברי מימר דילפינן ג״ש לחם הפנים ממנחה וכל דבר הלמד בג״ש חוזר ומלמד בבנין אב כדאיתא במס׳ זבחים דף מ״ט ע״ש וא״כ ילפינן לבונה בעלמא מלחם הפנים וע״כ סברי מימר דהוא טעמא דתנא דמתני׳ דאמר לבונה לא יפחות מקומץ הוא. משום דילפינן מלחם הפנים ולבונה דלחם הפנים ילפינן מג״ש ממנחה כן היו סברין בני הישיבה וע״ז פריך הגמ׳ א״כ דלבונה לא יפחות מקומץ ילפינן מלחם הפנים א״כ מה להלן ב׳ קומצין אף כאן בעלמא נמי בעינן ב׳ קומצין וע״ז א״ר אילא דז״א דכלום למדו לקומץ אלא ממנחת חוטא כדאיתא בבבלי דף ק״ו במס׳ מנחות ואף הא דבעינן למילף לחם הפנים בג״ש דאזכרה אזכרה הוא לענין זה על מלא קומץ דמה להלן קומץ החסר פסול אף כאן קומץ החסר פסול פי׳ דבעינן מלא קומץ ע״ז צריכין למילף אזכרה ממנחת נדבה דאמור בה מלא קומצו דאי מקרא דילפינן לבונה ממנחת חוטא במס׳ מנחות דף ק״ו הנ״ל הוא מקרא דבקומצו והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה משמנה ואת כל הלבונה מקים לבונה להרמה דמנחה מה להלן קומץ אף לבונה קומץ ואיזה קומץ מבואר שם הוא קומץ החסר ואף דבמנחה גופה ילפינן בהיקישא מנחת חוטא ממנחת נדבה דכתיב בה מלא קומצו אבל הא קי״ל דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש דמנחת חוטא גופה הוקש למנחת נדבה ולבונה הוקש למנחת חוטא א״כ לא נוכל למילף על מלא קומצו רק על בקומצו לבד א״כ ה״א דהכא קומץ החסר פי׳ בקומצו כשר ע״ז יליף ר״ש ג״ש דאזכרה אזכרה ממנחת נדבה דבעינן מלא קומצו וקומץ החסר פסול והשתא ילפינן שפיר בבנין אב מלחם הפנים דדבר הלמד בג״ש חוזר ומלמד בבנין אב א״כ ילפינן לבונה דבכ״מ דקומץ החסר פסול מעכשיו אין להקשות אי מה לחם הפנים בעינן ב׳ קומצין אף בכ״מ בעינן ב׳ קומצין ז״א דכלום למדו לעיקר הקומץ גבי לבונה אלא ממנחת חוטא וע״כ ידעינן דסגי קומץ אחד ומלחם הפנים ילפינן רק דקומץ החסר פסול ועכשיו נתבאר היטב הא דבר״א לא גרסי כלום למדו למלא קומץ אלא ממנחת חוטא אלא לקומץ סתמא ועכשיו ניחא סיומא דת״כ כיון דילפינן

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי׳ פ״א ממחוסרי כפר׳ הלכה יב

כה
ב מיי׳ פט״ו ממעה״ק הלכ׳ יג

כו
ג מיי׳ פ״ו מאיסורי מזבח הלכה ג

כז
ד מיי׳ פ״ב מבית הבחירה הלכה יז

הגהות הגאון מהר״א ווילנא

א נ״ל ואין חושש ומלה כהן נמחק: ב ואי אמרינן ברירה נברור ד׳ זוזי וכו׳. כנ״ל: ג מלות קרבן לרבות את העצים ל״ג: ד ה״ג אמה כרכוב אמה קרנות אמה מערכה כנ״ל. וז״ל בעל ה״ח מכן לא גרס אמ׳ יסוד ואמה סובב וטעמו מסוגיא דזבחי׳ (סב.) וע״ש ובפרש״י וז״ב להביא ראיה במקום המערכה אמה על אמה דאמה היה כרכוב ואמה קרנות וממילא רק אמה מערכה ועיין במנחות (נז:) בסוגיא:

גליון הש״ס

(א) עיין תוספ׳ מנחות דף קו ע״ב ד״ה לא: (ב) ע׳ תוס׳ מנחות דף יא ע״ב ד״ה קומץ:

מסורת הש״ס

עיין יומא נה א

עיין עירובין לב א

יומא נה ב

ירושל׳ שביעית פ״ט הלכה ה

שם כו ב

ע׳ מנחות קו ב

זבחים סב ב

ע״ש ע״א

ת״כ פ׳ אמור פי״ג ועיין תוספתא מנחות פי״א וש״ס מנחות קו ב

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סו״א) תניא בד״ו תני. אמר ר׳ יהודא בד״ס ליתא. לא בד״ו ולא. של בבבלי ליתא. (סו״ג) מעורבות בבבלי מתערבות. (סו״ד) והתניא בד״ו והתני. (סו״ה) דמי קן ונותנתו בבבלי דמיהן ונותנת. ואוכלת בקדשים בד״ס ליתא. (סו״ו) נתעצל בבבלי מתעצל. בהן בד״ו כהן. (סו״ז) מעורבות בבבלי מתערבות. (סו״ח) יוסה בי ר׳ בון בבבלי יוסי בר בבין ובד״ס בר אבין. ר׳ בא בבבלי ר׳ ביבי ובד״ו ביבא. (סו״ב) עץ מביא בד״ס עץ מהו א״ל מביא. (סו״ד) כהאי בד״ו כהיא ובבבלי ליתא. דתנינן בבבלי דתנן. תמן בבבלי ליתא. (סו״ו) קרבן בד״ו ליתא. (סו״ז) עוביין אמה באמה שוחקת בד״ו עוביין באמה במה שוחקת. (סו״ז) גדומה בד״ו גרומה. בשם ר׳ אמי בבבלי ליתא ובד״ס ליתא כל המאמר ר׳ חוני כו׳ עד טורטני. (סו״ס) בו בבבלי שם. (סו״ג) גדומה בד״ו גרומה. ותני כן אמה היסוד בד״ס תני אמה יסוד. (סו״א) ואמה קרנות בבבלי אמה קרנות אמה.

חדושי מהר״א גריידעץ

בקה״ע ד״ה ואין הכהן חושש וכו׳. ולא פליג ר״י משמע דכ״ע מודים כו׳. כ״ב והע״ג דפ״ז עלמו איתא דר״י אמר שלא היה שופר כדאיתא בתוספתא פ״ג דשקלים לא פליג אלא דלא תקנו קן אבל מודה לת״ק שאם בא ,כאי נתנה חובתה לקן דלא חיישינן אע״ג שסברה נתנו תיכף לשם לא חיישינן שמא מת אחת וא״כ מדוע לא תקנו מתחלה לכ״י קן ומשני דחייש ר׳ יהודה לודאי:

טוב ירושלים

תניא אמר ר׳ יהודה לא היה שופר של קנים בירושלים כו׳ לשון הגמ׳ כאן הוא מוזר מדברי הירושלמי בכ״מ. ואולי מוגה מאיזה תלמיד שראה כן נוסח זה בבבלי יומא נ״ד ב׳ וזה ברור לדעתי:

מסורת הש"ס

מנחות קו א

שם ע"ב

ע"ש קח א

עיין כתובות קו ב

*א"ס עירוב מקראות יש כאן כי רישא דקרא ויאמר המלך ויעשו ארון אחד וגו' כיא בד"ה ב' כ"ד וסיפא דקרא ויקב חור בדלתו הוא במלכים ב יב

ונאמר להלן מה אזכרה האמור להלן מלא קומץ אף אזכרה האמור כאן מלא קומץ אי מה אזכרה האמורה להלן [א] שני קומצין אף אזכרה האמורה כאן שני קומצין [א] אמר רבי אילא כלום למדו לקומץ אלא (מלחם הפנים) ממנחת חוטא מה להלן קומץ החסר פסול אף כאן קומץ החסר ([א]) פסול אמר רבי יוסה מילתא דרבי אילא אמרה המתנדב (מנחה) לבונה מביאה בקומצו ([ב]) של [ב] כהן (גדול) רבי (ר' אלעי בשם ר"א) חזקיה בשם רבי ירמיה ואפי' בקומץ הבעלים: זהב לא יפחות כו': *אמר [ג] ר"א והוא שהזכיר צורה אבל אם לא הזכיר צורה מביא אפילו צינורה: ששה לנדבה. (רב אמר) *[ה]חזקיה אמר כנגד ששה בתי אבות בר פדיה אמר כנגד שש בהמות פר ועגל ושעיר איל גדי וטלה *שמואל אמר כנגד ששה קרבנות (קיני זבים וקיני זבות קיני יולדות) [ג] חטאות ואשמות המנחות ועשירית האיפה א"ר יוחנן ע"י שהנדבה מרובה ריבו לה שופרות הרבה *[ד] כתיב °וככלותם הביאו לפני המלך ויהוידע וגו' ר"ש בר נחמן בשם רבי יונתן אמר שתי נדבות עשה תני דבי ר' ישמעאל נדבה אחת דכתיב *°ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בהיכל בית ה' ויקב חור בדלתו והא דכתיב °ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית ה' חוצה אמר רב חונא מפני הטמאים ר"ח בשם ר' יוסף (על שם) °אך לא יעשה בית יי' ספות כסף מזמרות וכו':

(תורה אור: ד"ה ב' כד · מלכים ב' יב · ד"ה ב' כד · מלכים ב' יב)

הדרן עלך פרק שלשה עשר

קרבן העדה

ונאמר להלן. גבי מנחה וקמץ משם מלא קומצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה והקטיר הכהן את אזכרתה: אף כאן קומץ. לכל מערכה וכי היכי דסתם מנחה מלא קומץ אף סתם נדבת לבונה מלא קומץ: ה"ג אי מה להלן שני קומצין. וה"פ אי מה להלן בלחם הפנים ב' קומצין כדאמרינן לעיל על כל מערכה קומץ אף סתם נדבת לבונה ב' קומצין: כלום למדו לקומץ. לבונה אלא מלחם הפנים והתם בעינן שיהא כל קומץ בפני עצמו מלא ואם חסר ממנה פסול ש"מ אע"ג דבהצטרפות יש שני קומצין כגון שהשני יתר אפ"ה פסול כדילפי' ממנחת חוטא ש"מ דכל קומץ קרבן בפני עצמו: מילתא דרבי אילא אמרה. מדברי ר' אילא שמעינן: ה"ג המתנדב לבונה מביאה בקומצו של כה"ג. וה"פ מדיליף לה מלחם הפנים ובפיים נעשה ולא ידעינן הי כהן דמתרמי וצריך שיהיה הרבה שיקמוץ ממנו גדול שבכהנים: ואפי' בקומץ הבעלים. ממנחה ילפינן ויכול ליתן אותם לכל כהן שירצה שבאותו משמר: והוא שהזכיר צורה. דאמר מטבע: צינורא. שיעורו מזלג קטן: כנגד ששה בתי אבות. הכהנים שתקנו להם חכמים שיהא כל משמר חלוק לששה בתי אבות כנגד ששת ימי השבוע שיעבוד כל אחד ביומו ובשבת כולן שוין שיהא שלום ביניהן שעורות של בהמות הניקחות מן השופרות היו לכהנים שמקריבין העולות וכל זמן שאין המזבח בטל לא היו לוקחין מן השופרות ואם לא היה להם אלא שופר אחד אתי לאנצויי דשמא באותו יום של בית אב הראשון או השני יביאו נדרים ונדבות הרבה ולא יטול הבית אב מן השופר כלום ובשאר ימות השבוע לא יביאו נדרים ונדבות הרבה נמצא אותן בתי אבות מקריבין מן השופר שלא יהא המזבח בטל והוו עורות שלהם ומגלו הנך קמאי בהדי הנך ואמרי יש לכם עורות ואנו אין לנו כלום ואי משום הנך עולות שהביאו יחידים במשמרות שלנו מזלינו גרס א"נ פעמים שמקריבין שלמים והעורות לבעלי' הלכך תקינו ששה שופרות שלא יטול זה משופרו של זה וכשהמעות באות נותנין אותן לששה שופרות: כנגד פר וכו'. שהמתנדב פר ועולה מביא ונותן לשופר שכתוב עליו פר מנה כדאמרי' יביא במנה והמתנדב עגל מביא חמשה סלעים ונותן לשופר שכתוב עליו עגל וכן כולם והכהנים מקריבין מכל שופר קרבן הכתוב עליו ומתני' רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא: קיני זבים וקיני זבות. בחד ניתנו דשם זב אחד הוא: וחטאת ואשמות. בתרין הוו: המנחות. היינו מותר מנחת חוטא דלליבור אזיל דאילו מותר מנחת יחיד הוסיף משלו ומביא מנחה אחרת: ועשירית האיפה. שכה"ג מקריב בכל יום ואם הפריש לעשירית האיפה של יום ונותרו שוב אין יכול לצרפו לשם מחר אלא תפול לנדבת ציבור וכדר"א לעיל בפ"ב דף ח' ורש"י במנחות פרק האומר עלי יש לו גירסא אחרת ע"ש: ריבו לה שופרות הרבה. כדי שלא יתעפשו המעות: ה"ג כתיב וככלותם וכו': שתי נדבות עשה. דבמלכים כתיב ויקח יהוידע הכהן ארון א' ויקוב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח בימין וגו' ובד"ה כתיב ויאמר המלך ויעשו ארון ויתנהו בשער בית ה' החוצה משמע דב' ארונות עשה א' בפנים וא' בחוץ ומסתמא לשני מינין נדבות עשה אותן: מפני הטמאין. לעולם נדבה א' היתה אלא שיהוידע נתנו בפנים אבל המלך אמר שיתנהו בחוץ כדי שיוכלו גם הטמאים דהיינו טמאי מת שרך ליתן לתוכו שהם מותרים לבא במחנה לויה: על שם וכו'. כלומר ע"כ לומר דשני נדבות היו דבמלכים כתיב אך לא יעשה בית ה' ספות מזמרות וכו' מן הכסף המובא בית ה' ובד"ה כתיב וככלות' וכו' את שאר הכסף ויעשוהו כלי שרת אלא ודאי דשני נדבות היו ומן הכסף המובא בית ה' והיינו הנדבה הכתובה במלכים לא נעשו כלי שרת אבל מנדבה הכתובה בד"ה והיא ניתנה חוץ לבית ה' ממנה עשו כלי שרת: ה"ג ספות כסף וכו'. מן כסף המובא בית ה':

הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות

פני משה

ונאמר להלן במנחת מרחשת יהרים הכהן מן המנחה את אזכרתה מה להלן מלא קומץ אף כאן בלבונה מלא קומץ: אי מה אזכרה וכו'. ואימא דנילף מלהלן גבי בזיכי לבונה שטעון שני קמצים וכתיב נמי אזכרה ונתת על המערכת לבונה זכה והיתה ללחם לאזכרה: א"ר אילא. דלא היא דכלום למדו לקומץ אלא מלחם הפנים וכלומר דהאי ג"ש מלחם הפנים להכי איצטריך ללמד על קומץ לבונה שחסר פסול וכלום למדו כך במתנדב לבונה בפ"ע אלא מבזיכי לבונה של לחם הפנים: מילתיה דרבי אילא אמרה. ש"מ ממלתיה דרבי אילא שהמתנדב מנחה מביאה בקמצו של כהן גדול כלומר כשיעור קומץ הגדול שבכהנים דלא ליהוי קומץ חסר וקאמר ר' חזקיה דליתא אלא אפי' בקומץ הבעלים משערינן: והוא שהזכיר צורה. כדפרישית במתני': ואפי' צינורה. כמלא צינורה קטנה: כנגד ששה בתי אבות. של משמר שמתחלק לבתי אבות לכל יום בית אב אחד אף כאן שאע"פ שכל המותרות למקום אחד הולכין מתחלקין לששה שופרות: כנגד שש בהמות. שכשרין לקרבן פר וכו': כנגד שש קרבנות. שחלוקין בשמותיהן וקיני זבין וזבות חדא ניגהו: אמר ר' יוחנן. לא צריך טעם ורמז אחד אלא ע"י שהנדבה מרובה וכו' וכדי שלא יתעפשו המעות: שנאמר. בד"ה גבי נדבת בדק הבית ויתנהו המלך ויהוידע אל עושה מלאכת עבודת בית ה' וגומר וככלותם וגו' את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' והעלות וכפות וכלי זהב וכסף וגו' ומפני שהיתה הנדבה מרובה והותירו ממלאכת בדק הבית ריבו ג"כ לעשות כלים הרבה: שתי נדבות עשה. שתי פעמים ולפיכך היה שם מותר הרבה ויליף לה מדכתיב שם למעלה ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית ה' חוצה. ומדנתנו לזה חוצה משמע שנדבה אחרת היתה שם ולא היתה מכילה העזרה או הלשכה יותר ונתנוהו בשער הבית חוצה: נדבה אחת. והרבה היתה: והכתיב ויאמר וגו'. ומפני מה נתנוהו חוצה: מפני הטמאים. המביאים נדבות ואינן יכולים להכנס לעזרה: על שם וכו'. הקרא דהובא במתני' קאי ומפרש להא דקאמר לא יובא בית ה' וזה משום דכתיב במלכים אך לא יעשה בית ה' ספות כסף מזמרות וגו' והא כתיב בד"ה שעשו משאר הכסף כלי שרת אלא דה"ק מין ספות כסף כלומר מינין אלו לא יעשה ולזה נאמר ג"כ לא יובאו בית ה' למינין אלו אלא לכהנים יהיו כדפרישית במתני': **הדרן עלך י"ג שופרות**

מתני'

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פ"ה מתמידין ה"ב

כט
ב מיי' פ"ב מערכין הלכה ט י

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג א"ר אילא כלום למדו לקומץ מלחם הפנים אלא ממנחה למדו מה להלן קימוץ שחסר כשר אף כאן קימוץ החסר כשר כנ"ל. וה"פ ר' אילא בא לסתו' מה דהתחיל ללמוד מלחם הפנים ואמר כלום למדו לקומץ מלחם הפנים וכי שעור' דקומץ לבונה שן הבאה עם המנחה שן בפ"ע למדו מלה"פ אלא ממנחה למדו כדאמרינן במנחות (קו:) דכתיב והרים ממנו בקומצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ אף לבונה נ"כ קומץ ומינה מה להלן קימוץ החסר כשר אף כאן קימוץ החסר כשר להאי סוגיא נ"ל דר' אילא ס"ל בלבונה הבאה עם המנחה כר"ש ור"י דאיפלגו במנחות (יא:) גבי חיסר לבונתה וס"ל דכשר וגם ס"ל כחד מהני אמוראי ר' אמי ור"י נפחא דס"ל כמחלוקת בלבונה הבאה עם המנחה ה"ע בלבונה בפ"ע ס"ל לר"ש ור"י דקומץ החסר כשר מאח"כ בקמצין דבזיכין דלאה"פ לד"ה חסר פסול כדאמר התם כנ"ל הפירוש בסוגיא זו וגי' הספרי' ופירושי המפרשים אין הדעת סובלתן. כ"ז הועתק ממס' א"ת ע"ש:
ב נ"ל מביאה בקומצו של כהן ול"ג כ"ג. ועי' תוספת מנחות (קו.) ד"ס לא

גליון הש"ס

(א) כגר"א הניה כשר ועי' ברמב"ם פי"א מהמ"ק הלכ' ה פסק דחיסר לבונתה כשר ועי' בכ"מ שם ואפשר שסמך על הירושלמי לפי גירסת הגר"א:
(ב) עי' תוס' מנחות דף קו ע"ב ד"ס לא:

רידב"ז

דילפינן דבעינן מלא קומץ א"כ ע"כ מכאן אתה למד דבעינן ב' קומצים מלא בקומצו וקומץ החסר כשר א"כ כ"כ דמיחסר טפי מעלי א"כ לא היה צריך ב' הקומץ לסדר הזה ומלא הקומץ לסדר הזה דאי לא היו צריכין מלא קומץ אלא קומצין דהא הכא גבי לחם הפנים לא ילפינן למצות מעשה הקמיצה אלא לשיעורא

יפחות וכו'. והבק"ע לא ראה דברי הו' ונדחק מאוד לפרש כהן גדול שבכהנים ועיין בס' ה"ת: ג כ"ג חטאות ואשמות ועשירית האיפה כנ"ל: ד ה"ג כתיב וככלותם הביאו לפני המלך ויהוידע את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וכתיב אך לא יעשה בבית ה' וכו'. ר"ש בר נחמני בשם ר' נתן אמר ב' נדבות עשה ותנא דבי ר"י נדבה אחת מאי ככלות שכותירו וקשיא על דר"י כתיב ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח וגו' וכתיב ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית ה' חוצה רב הונא אמר מפני כנ"ל. והשאר שבינתים עד סוף הפרק נמחק. וה"פ אגב דמזכיר במתני' מדרש יהוידע לא יובא בית ה' דריש להני קראי ורמי קראי אהדדי. וכ"ה בבבלי כתובות (קו:) וע' בס' ה"ת והמ

ציון ירושלים חזקיה אמר כנגד ששה בתי אבות. ערש"י פסחים דנ"ז ד"ה לערב שכתב שמשמר נתחלק לששה בתים אבל בתענית דט"ז ע"ב ד"ה אנשי כתב לשבעה וכ"כ בתענית וברטנורא פ"א מתמידות ופ"א מתמיד כתב לשבעה וכ"כ הברטנורא פ"ב דתענית מ"ו והארכתי בזה הרבה והבאתי כמה מקומות בש"ס שגם בשבת היה ועי' יבמות דף קו רש"י שם ד"ס כל שכתב ששה בתי אבות אבל בגמרא שם משמע דגם בשבת היה *במנה דוק ותשכח אבל מצאתי מנחות דק"ז ע"ב שמבואר ג"כ דלא היה רק ששה ב ובתשובה הארתי בדברים באורך והכ"מ:

אולי צ"ל משמרות

שנויי נוסחאות (סו"א) אזכרה האמור בד"ו אזכרה האמורה ובבבלי ליתא. (סו"ב) אזכרה האמור בד"ו ליתא. (סו"ג) אזכרה האמורה בבבלי ליתא. קומצין בד"ו קמצים וכן בסמוך. אזכרה האמורה בד"ו ליתא. (סו"ד) אילא בד"ו לא. (סו"ה) מלחם הפנים כ"ה בד"ו ובבבלי ממנחת חוטא. (סו"ו) קומץ החסר בבבלי קימוצו חסר. (סו"ז) אמרה המתנדב בבבלי אמרה הא דתני המתנדב. (סו"ח) מנחה כ"ה בד"ו ובבבלי והק"ע מגיה לבונה. לבונה בד"ו מנחה. (סו"ט) גדול כ"ה בד"ו ובבבלי רבי אלעי בשם רבי אליעזר חזקיה בשם ר' ירמיה כ"ה בבבלי ובד"ו רבי חזקיה בשם ר' ירמיה ובד"ס ר' אליעזר בשם ר' ירמיה. (סו"י) ואפילו בבבלי אפילו. (סוי"א) ר"א בד"ו ר' לעזר ובבבלי ר' אליעזר. (סוי"ג) רב אמר כ"ה בבבלי ובד"ו חזקיה אמר. (סוי"ד) בר פדיה כ"ה בד"ו ובבבלי ור' חזקיה. (סוט"ז) קיני זבים וכו' עד יולדות כ"ה בד"ו ובבבלי ובד"ס ליתא קיני יולדת. (סוי"ז) ואשמות בספרי"ר ליתא. (סוי"ח) ריבו בבבלי לפיכך הרבו. כתיב בד"ו שנאמר. (סוי"ט) ר"ש בד"ו רבי שמואל. (סוכ"ב) נחמן בבבלי נחמני. יונתן בבבלי נתן. (סוכ"א) דבי בד"ו ליתא. דכתיב בבבלי שנאמר ובד"ו ליתא עד חור בדלתו. (סוכ"ב) בהיכל בבבלי בשער וכ"ה במקרא. (סוכ"ג) והא דכתיב בד"ו והא כתיב. (סוכ"ה) אמר רב חונא בבבלי רב הונא אמר. הטמאים בד"ס הרמאין. ר"ח בשם ר' בד"ו רב חונא בשם רב ובבבלי רב הונא בשם ר'. (סוכ"ו) יוסף בבבלי יוסי. על שם בד"ס אמר. (על שם) בד"ו אינן מוקפות. (סוכ"ז) כסף בד"ו כסף מין ספות כסף לא יעשה בית ה'. מזמרות וכו' בד"ו ליתא.

הלכה א מתני'

הלכה א מתני' [א] מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה קרוב לשקלים יפלו לשקלים לנדבה יפלו לנדבה מחצה למחצה יפלו לנדבה [ב] בין עצים ללבונה קרוב לעצים יפלו לעצים ללבונה יפלו ללבונה מחצה למחצה יפלו ללבונה בין קינין לגוזלי עולה קרוב לקינין יפלו לקינין קרוב לגוזלי עולה יפלו לגוזלי עולה מחצה למחצה יפלו לגוזלי עולה [ג] בין חולין למעשר שני קרוב לחולין יפלו לחולין למעשר שני יפלו למעשר שני מחצה למחצה יפלו למעשר שני זה הכלל הולכין אחר הקרוב להקל מחצה למחצה להחמיר:

גמ' לא הוצרכה דלא בין שקלים לקינים ר' אבון בשם ר' פנחס כמין בוכלייאר היו עשוין מחצה למחצה יפלו לנדבה (א) לא צורכה דלא מחצה למחצה יפלו לשקלים) אית דבעי מימר שמא יפלו לשירי הלישכה אית דבעי מימר מחצה למחצה כמי שמת *א"ר יסא עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל [ד] הפריש שקלו ומת אמר ליה יפלו לנדבה (מותר) עשירית האיפה שלו רבי יוחנן אמר [ה] יוליכם לים המלח רבי לעזר אמר יפלו לנדבה וקשיא ויש חטאת קריבה עולה חזקיה (אחי) בשם רבי שמעון בן לקיש תנאי בית דין הוא על המותרות שיקרבו עולות האשה הזאת במה היא מתכפרת *אמר ר' יצחק (ה) [ז] תנאי בית דין הוא [ו] המספק את הקינין הוא מספק את [ב] הפסולות

לא

פני משה

הלכה א מתני' מעות שנמצאו בין שקלים לנדבה. בגמרא פריך היך אשכחן שימצאו בין שקלים לנדבה הלא י"ג שופרות היו שם ועל הא' והב' היה כתוב תקלין חדתין ועתיקין ועל הג' כתיב קינין וכו' ועל האחרונים נדבה כדתנן בפרק דלעיל בהל' ד' וא"כ שופר של קינין היה סמוך לשל שקלים ולא של נדבה ומשני שהיו השופרות מונחים כמין עיגול וא"כ של נדבה שהוא האחרון סמוך לשקלים הראשון ושפיר משכחת לה שנמצאו בין שקלים לנדבה: קרוב לשקלים וכו'. משום דכללא הוא דאזלינן בתר קירבא כדילפינן מדכתיב והיתה העיר הקרובה אל החלל: מחצה על מחצה יפלו לנדבה. כדקתני להכלל בסיפא דמתני' דבמחצה על מחצה הולכין להחמיר ונדבה חמירא היא משקלים דהשקלים מביאין מהן ג"כ חטאות הצבור כגון שעירי ר"ח ושל מועדות והן נאכלין לכהנים ונדבה כלה לעולות היא ועוד דשמא שקלים אלו יפלו לשירי הלשכה ואינן לקרבנות אלא לשאר צרכי העיר כדתנן לעיל בפרק ד': מחצה על מחצה יפלו ללבונה. דלבונה קריבה היא עצמה ועצים מכשירי קרבן הם: מחצה על מחצה יפלו לגוזלי עולה. דהקינים אחד מהן חטאת וגוזלי עולה כולן עולות הן ובגמ' פריך כיון דטעמא מדספיקא הוא ואזלינן להומרא א"כ האשה שהביאה המעות הללו לקיני חובתה במה היא מתכפרת אם אתה אומר יפלו לגוזלי עולה ושמא מקיני חובה הן ונמצא שאין קיני האשה הזאת קריבין ומשני תנאי ב"ד הוא שהמספק את הקינים הוא מספק את הפסולות ואת האובדות כדתנן לקמן בסוף פירקין וכר' יוסי וא"כ הוא צריך להביא קן אחר כנגד אותן המעות וליתן להקריבן בשביל האובדות וכה"ג:

גמ' לא צורכה דלא בין שקלים לקינים. לא היה צריך למיתני אלא כך שנמצאו בין שקלים לקינים וכדפרישית במתני' דפריך היכי משכחת לה שימצאו בין שקלים לנדבה דקס"ד דהי"ג שופרות שבלשכה כשורה היו מונחים וא"כ שופר הקינין הוא הסמוך לשל שקלים ולא של נדבה וה"ל להתנא למיתני האיך הדין אם נמצא בין שקלים לקינין דאע"פ שהשקלים ג"כ לאו כולן עולות שהרי חטאות הצבור נמי קריבין מהן מ"מ יותר חמורין הן מהקינין שהשקלים רובן לעולות דהחטאות של ר"ה ושל מועדות הוא שבאין מהן ורוב קרבנות צבור עולה הן התמידין שבכל יום ויום וכן עולות המוספין של שבתות ור"ח ומועדות וקיני חובה לעולם האחד להחטאת והאחד לעולה והוה לי' לאשמעינן אי בתר קורבה אזלינן או בתר רובא: כמין כובליים היו עשויין. כלומר לא כדס"ד שהשופרות מונחין זה אצל זה ובשורה אחת אלא בעיגול היו מונחין ונמצא של נדבה סמוך הוא ג"כ לשל שקלים. קובליים הוא כמין כלי עגול העשוי להכסיט נוסק"א בלע"ז ודוגמתו לעיל בפ"ב דיומא בהלכה ב' גבי פייסות כמין קובליים עושין והוא בוכלייר הנזכר התם גבי פיים והוא כלבוס הנזכר בפרק במה אשה: לא צורכה דלא דמחצה על מחצה יפלו לשקלים. השתא פריך אעיקרא דדינא דקתני במחצה על מחצה יפלו לנדבה ואמאי הא מסתברא דלא צריך למיתני אלא הכי דבמחצה על מחצה יפלו לשקלים וטעמא דהא מסתמא לעולם השקלים רוב הן נגד הנדבה דהנדבה אינה אלא מן המותרות כדתנינן בפרק דלעיל או מן המתנדבין לעולות בהמה ואינן אלא לפעמים והשקלים הם תמיד בכל שנה ושנה ומכל ישראל ונהי דבריש' דקרוב לנדבה יפלו לנדבה לא קשיא הא קיי"ל רוב וקרוב הילכין אחר הרוב ואמאי לא אזלינן כאן בתר רובא כל היכא דאיתיה לרובא דהא ליתא דלא אמרינן הלך אחר הרוב אלא במקום דליכא אומדנא דמוכח אבל הכא דקירבה דמוכח הוא וחזקה ואומדנא שמן הקרוב. הן לא אזלינן בתר רובא בכה"ג אלא דבמחצה על מחצה הוא דקשיא אמאי לא יפלו לשקלים: אית דבעי מימר. דהיינו טעמא דשמא השקלים הללו יפלו לשירי הלשכה לפי שלא יצטרכו לקרבנות הצבור בשנה זו וכשיגיע ר"ח ניסן מתרומה חדשה הן באין ושקלים שניתותרו משנה זו לשירי הלשכה הן נופלין, ואין קרבנות הצבור באין מהן אלא הן לשאר צרכי הצבור וצרכי העיר כדפרישית במתני' ולפיכך יפלו לנדבה שקריבין מהן עולות: ואית דבעי מימר דהיינו טעמא דבמחצה על מחצה הואיל דמספקא לן מהיכן הם דין מעות הללו הן כדין הפריש שקלו ומת דנופל שקלו לנדבה וכהאי דר' יסא דלקמיה דאמר עד דאנא תמן וכו' וכדגרסינן להא לעיל בפ"ב בהלכה ה' עד ר"א אמר יפלו לנדבה: וקשיא. על הא דקתני מחצה על מחצה יפלו לגוזלי עולה קאי דקשיא הלא כאן מספקא לן דלמא של קינין הן ודמי חטאת של קינין יפלו לגוזלי עולה וכי יש חטאת קריבה עולה ומשני רבי חזקיה וכו' תנאי ב"ד הוא על כל המותרות שיקרבו עולות כדאמרינן לעיל בפ"ד בסוף הלכה ה' והכא נמי כיון דספיקא הוא דינו כמותרות: האשה הזאת. ואכתי הא קשיא האשה הזאת שהביאה דמי קן שלה להובתה ונתנוהו בתוך השופר והשתא שנפלו המעות ונמצאו בין שופר של קינין לגוזלי עולה ואם יפלו לגוזלי עולה האשה הזאת במה היא מתכפרת ומשני רבי יצחק תנאי ב"ד הוא המספק וכו' והסר כאן ואת האובדות וכמו שכתוב בסוף פרקין וכדפרישית במתני':

לא

קרבן העדה

הלכה א מתני' יפלו לשקלים. דבתר קרוב אזלינן כדכתיב והיתה העיר הקרובה אל החלל: מחצה על מחצה יפלו לנדבה. בגמרא מפרש טעמא: מחצה על מחצה יפלו ללבונה. דלבונה היא עצמה קרבן ועצים מכשירי קרבן: מחצה על מחצה יפלו לגוזלי עולה. מפרש בגמ':

גמ' ופריך לא צורכא. לא היה לי' נתנא לשנות אלא מעות שנמצאו בין שקלים לקינים שהרי שופר של שקלים היה סמוך לקינים כפי סדר השנוי בפ' דלעיל ולא לנדבה שהנדבה בסוף ושקלים בראש: ומשני כמין כובליי'. פי' בעיגול סביב היו עומדין והיו השקלים סמוך לנדבה מצד א': ופריך לא צורכא. לא הל"ל אלא מחצה למחצה יפלו לשקלים שמביאין מהן קרבנות ציבור הקבועים משא"כ נדבה שאינן אלא לקיץ המזבח: ומשני אית דבעי וכו'. יש שרצו לתרץ דהיינו טעמא דלא יפלו לשקלים דלפעמים יתותרו השקלים ושירי שקלים לחומת העיר ולא לקרבנות באין נמצא שהנדבה חמורה ממנה: מחצה למחצה. שקלים שנמצאו במחצה למחצה ה"ל כשקל שמתו בעליו שנופל לנדבה כדמסיק: עד דאנא תמן. כשהייתי בבבל שמעתי ששאל ר"י לשמואל הפריש שקלו ומת מה יעשה בו: מותר עשירית האיפה שלו. של כה"ג מה יעשה בו: יוליכם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בו: וקשיא ויש חטאת וכו'. אמתני' פריך דתני בין קינין וכו' מחצה למחצה יפלו לגוזל עולה בשלמא קרוב לגוזלי עולה כיון דמדאורייתא אזלינן בתר קורבה הוה כאילו הן ודאי גוזלי עולה אלא מחצה על מחצה דמספיקא שדינן להו לגוזלי עולה קשיא וכי חטאת יכול להקריב עולה מספק: ומשני תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות. אע"ג דמותרות חטאת הן ה"נ תנאי בית דין הוא שיקרבו עולות: ופריך האשה הזאת. שהביאה המעות הללו במה תתכפר כלומר שמא מקיני חובה נפלו ובמה תתכפר שהרי לא הקריבה חטאתה: ומשני תנאי ב"ד הוא המספק את הקינין מספק את הפסולות. ואף זו מן הפסולות היא וצריך המספק קינין ליתן קינין כפי המעות הנמצאים ושוחטן חטאת על הספק דחטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת: ופריך

לא

רידב"ז

לשיעורא וכיון דכ"כ דמיהסר טפי מעלי א"כ יניח גרגיר אחד לבונה על סדר זה וגרגיר אחד לבונה על סדר זה ודי אבל מדילפינן דבעינן מלא קומץ א"כ ע"כ צריך ב' שיעורין מלא הקומץ לסדר זה ומלא קומץ לסדר זה וע"ז מסיים אמר ר"י מילתיה דר"א אמרה המתנדב לבונה מביאה בקומצו של כהן פי' כיון דילפינן ממנחה א"כ ע"כ צריך שיעור קומץ כהן דהתם במנחה כתיב כהן משא"כ לבני הישיבה דילפינן מלחם הפנים והתם לא כתיב כהן חזקיה בשם ר' ירמיה אפילו בקומץ הבעלים דזה לא ילפינן ממנחה דבעינן שיעורא דקומץ כהן ודי בקומץ הבעלים ודו"ק:

מותר עשירית האיפה שלו ר"א כו'. לכאורה משמע דפלוגתתן היא בין במעות עשירית האיפה בין בעשירית האיפה גופיה דר"א אמר יפלו לנדבה ופריך וקשיא ויש חטאת קריבה עולה כלומר דהיא גופה תיקרב עולה דלא ידעינן ממדרשו של יהוידע לעיל בספ"ו רק דוקא דמותר חטאת ואשם הוי עולה היינו דמעות שלו יהיה עולה אבל אין גופיה קרב עולה וכדאיתא לעיל בפ"ד ה"ד אמר ר"א אם הקדים פסח קרב שלמים גופיה קרב שלמים הקדים אשם בא עולה אין גופיה קרב עולה וזהו מדרשו של יהוידע הוא לענין המעות אבל לענין גופיה לא מצינו שיקרב גופיה עולה ממדרשו של יהוידע וע"כ פריך ויש חטאת קריבה עולה חזקיה בשם רשב"ל תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות פי' הן עצמן יקרבו עולות וכן משמע מתוס' ז"ל במס' שבועות דף י"ב ד"ה תניא מדלא קתני מביאין בדמיהן עולות ונקט יקרבו עולות משמע דהן גופן וכן משמע לעיל בפ"ד ה"ג ע"ש א"כ והוא העיקר דע"כ לא שמעינן ממדרשו של יהוידע אלא גבי מותר החטאת אבל לא באבודין ע"ז פריך וקשיא ויש חטאת קריבה עולה חזקיה בשם רשב"ל תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו חטאת וה"נ תנאי ב"ד הוא על האובדות שיקרבו חטאת א"נ צ"ל תנאי ב"ד הוא על האובדות שיקרבו עולות וכן מפורש לקמן בפירקין בה"ג אמר ר"ז כמה דאת אמר תמן תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות כן את מר אוף הכא תנאי ב"ד הוא על האובדות שיקרבו עולות והגר"א ז"ל גרס כן את אמר אוף הכא:

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (שו"א) השקלים בד"ו שקלים. (שו"ג) למחצה בד"ס על מחצה וכן בסמוך. (שו"ד) בין עצים כו' בין קינין כו' בד"ס בין קינין כו' בין עצים כו' וכן הסדר בפי' המשנה להרמב"ם. (שו"ז) קרוב בד"ו ליתא. (שו"ח) להקל בד"ו ליתא. (שו"ב) הוצרכה בד"ו צורכה. (שו"ג) בוכלייאר בד"ו כוכליים ובבבלי כובליים. (שו"ד) מחצה למחצה יפלו לנדבה בד"ו ליתא. לא צורכה דלא כ"ה בד"ו ובבבלי ליתא. (שו"ו) למחצה בבבלי על מחצה וכן בסמוך. לשקלים כ"ה בד"ו. מימר בבבלי למימר וכן בסמוך. (שו"ז) שמת בבבלי שמת אביה ובד"ס שמת דמי. (שו"ח) ומת בבבלי ומת מהו. (שו"ט) מותר בד"ו ליתא. (שוכ"א) עולה חזקיה בד"ו עולה רבי חזקיה. (שוכ"ב) אחי כ"ה בד"ו ובבבלי אמר. (שוכ"ג) האשה בבבלי א"כ האשה. (שוכ"ד) במה בבבלי במאי.

טוב ירושלים

ויש חטאת קריבה עולה חזקי' אחי כו' תנאי ב"ד כו' שגירסא ליתנא דלעיל פ"ד כ"ה נקט בכאן דל"ש מותרות האשה הזאת במה היא מתכפרת הא א"ר יוסי תנאי ב"ד הוא. כצ"ל דל"ל והוא דברי ר' יוסי התנא לקמן ספ"ז ומ"ש תנאי ב"ד הוא מוסב ע"ד ר"י. ולקמן שם שגירסא ליתנא דהכא נקט ורי"ל נפשה מר"ת "ר"י":

עין משפט נר מצוה

א
[א] מיי' פ"ג משקלים ה"ד

ב
[ב] מיי' שם הלכה טו

ג
[ג] מיי' פ"ו ממעשר שני הלכה יב

ד
[ד] מיי' פ"ג משקלים ה"כ

ה
[ה] מיי' פ"ה מפסה"ק ה"ח

ו
[ו] מיי' פ"ו מכלי המקדש הלכה ט

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א. שורה הנסגרת כאן צ"ג לה ועיין בה"ח שהאריך מאוד והביא ראיות נגד בעל ק"ע דצ"ג לה:

ב. צ"ע את הפסולות ואת האובדות:

גליון הש"ס

(א) עיין ק"ע אמנם ברע"ב בה' בשם הירו' דב"ד הממונים על הקינין לוקחין משל ציבור כפי אותן מעות שנמצאו ומקנין אותן לבעל המעות וכו' ע"ש נראה שהיה לו גרסא אחרת כאן ונראה שלפי מה דקימ"ל כר"י דהמספק את הקינין מספק את הפסולות שהרי הרע"ב אומ' כן לקמן מ"ז קשה אמאי כתב כאן דבא משל ציבור ונראה כיון דטעמו דר"י משום דאינו מקבל מעותיו עד שיהא סמוכה מרצה כמ"ש הרע"ב שם א"כ זה דוקא בנפסלו אבל כאן במע"מ דיקרבו הקינין לגוזלי עולה יש כאן ריצוי מזבח א"כ אמאי יפסיד המספק את הקינין ומש"ה הקינו דבא משל ציבור ודוק:

מסורת הש"ס

לעיל פ"ב ה"ד וה"ג

[ז] לקמן הלכה ג

ציון ירושלים

[ז] תנאי ב"ד היא המספק את הקינין מספק את הפסולות. עב"ן ח"מ סי' קכ"ה ובהו"מ וקצות החושן ובשובב ודוק סי"ב:

לא צורכה. וכי לא היה צריך לתנא לשנות כמי בין קטורת לעצים ובין לבונה לזהב לכפורת מה דינם: ומשני ותניתה בסיפא. כבר תנא בסיפא זה הכלל הולכין אחר הקרוב וכו' ומרבינן הכל בזה הכלל ומיהו הכך דתני איצטריך לאשמעי' שום חידוש כדשנינן:

הלכה ב מתני' לעולם

מעשר. אפי' כל השנה כולה לפי שעולי רגלים אינן מספיקין להוציא כל מעשר שני שלהם ברגלים ומניחין אותן לקרוביהם או לאהוביהן בטובת הנאה והן אוכלין אותן בקדושתן ועיקר אכילת מעות מעשר שלמים היו מביאין מהן הלכך לוקחין מהן בהמות ואע"ג דאיכא למימר שמא מן המוכרין נפלו ונתחללו כבר כיון דלוקחין הוי רובא שהרי כמה אנשים לוקחים מתגר א' אמרי' דלוקחין הן ולא נתחללו והרי הן מעשר: בהר הבית חולין. ואתיא ברגל שרוב מעות שביד בני אדם אז הן של מעשר אפ"ה הוי חולין דאזלינן בתר רובא דשתא ואימור מקמי רגל נפיל: בירושלים. שלא בשוק הבהמות: בשעת הרגל הכל מעשר. ולא אזלינן בתר רוב שתא לפי ששוקי ירושלים עשוי להתכבד בכל יום ואי נפל מקודם כבר נמצאו אבל הר הבית לא היה עשוי להתכבד לפי שהוא גבוה והרוח מכבד ומסיר כל האבק וגם אין אדם רשאי ליכנס להר הבית באבק שברגליו לפיכך אין אבק מצוי שם: אברים עולות. כיון שמנותח כדרך הנתוח המפורש בעולות בידוע שהן של עולות: וחתיכות חטאות. דאין אוכלין בעזרה אלא חטאות ואשמות: בירושלים זבחי שלמים. דרוב בשר הנאכל בירושלים הוי שלמים: זה וזה. בין שנמצא בעזרה בין שנמצא בירושלים תעובר צורתן לפי שנפסל בהיסח הדעת אסורין באכילה ואין לזלזל בהן ולשרפן עד שיפסלו בודאי הלכך מעונין עיבור צורה והיינו שיפסלו בנותר ועבור צורה דשלמים עד יום השלישי: נמצאו בגבולין. בערי ישראל: איברין נבילות. שכן דרך שחותכין הנבילות לאיברים ומשליכין ברחובות שיאכלוהו הכלבים: חתיכות מותרין. שאין דרך לחתוך לחתיכות קטנות אלא הכשרות למכרן או לתת אותן לקדירה: שהבשר מרובה. ואין חותכין הבשר לחתיכות קטנות אלא מבשלים אותו איברים איברים:

גמ' ופריך לא צורכה. לא ה"ל לתנא למתני אלא בהר הבית קדש דודאי מתרומת הלשכה נפל שהרי אין אדם רשאי לכנוס לשם במעות צרורין בסדינן: חזקה שאין הכהן. הגזבר אין מוציא מעות מן הלשכה אלא אם כן נתחלל הלכך כל הנמצא בהר הבית חולין: הסיע דעת. היסח הדעת מן הקדשים אע"ג דפסולין טעונין עיבור צורה קודם שריפתו: מתניתא אמרה כן. כלומר מתני' כמי דייקי: ויאות. בתמיה וכי שפיר קאמרת דלמא במתני' אין הטעם משום היסח הדעת דכל שהוא בעזרה לא מיקרי היסח הדעת דליכא למיחש לשום טומאה והכא היינו טעמא דפסול שמא כבר נתעברה צורתו לפיכך טעון עיבור צורה ודאי אבל כל שנפסל בהיסח הדעת בודאי אפי' עיבור צורה אין צריך: לוקין עליה משום נבילה. דודאי נבלה היא: חתיכות מותרות לא ממש. דמותרות לאכול ה"נ איברים נבלות נבלות ממש דלוקין עלייהו: אם היו מחרוזות. קשורות זו בזו מותרות דודאי נפלו מיד אדם בשוגג: נתחלפו לו. אינו יודע איזו היא: חושש. ומספיקא אסורות כולן אבל אין לוקין עליו דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: ולנמצאות הולכין אחר הרוב. דכל דפריש מרובא פריש וכודאי טריפה הוא ולוקין עליו וכן אם הרוב כשירות אם פריש מותר אפילו באכילה:

הנמצא

לא צורכה [א] דלא בין קטורת לעצים ללבונה לזהב לכפורת ותניתה בסופה זה הכלל הולכין אחר הקרוב מחצה למחצה להחמיר:

הלכה ב מתני' [א] *מעות שנמצאו לפני

סוחרי בהמה לעולם מעשר ובהר הבית חולין [ב] ובירושלים בשאר כל ימות השנה חולין ובשעת הרגל הכל מעשר [ג] בשר שנמצא בעזרה איברים עולות וחתיכות חטאות ובירושלים זבחי שלמים זה וזה תעובר צורתו ויצא לבית השריפה *נמצא בגבולין איברים נבילות וחתיכות מותרות ובשעת הרגל שהבשר מרובה אף איברים מותרות: **גמ'** לא צורכה דלא בהר הבית קודש רבי בא ר' חייה בשם רבי יוחנן חזקה שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללן על הבהמה: בשר שנמצא כו': *רבי לעזר בשם ר' הושעיה [ב] [ב]הסיע דעת טעון עיבור צורה א"ר הושעיה (א) מתני' אמרה כן תעובר צורתו ויצא לבית השריפה [ג] א"ר יוסי ויאות לאכלו אין את יכול שמא נתקלקל צורתו לפום כן צריך מימר תעובר צורתו ויצא לבית השריפה: נמצא בגבולין כו': רבי קריספא בשם רבי יוסי ברבי חנינה איברים נבילות לוקין עליהן משום נבילה מתניתא אמרה כן איברים נבילות וחתיכות מותרות חתיכות מותרות (ב) לא ממש ודכוותה איברים נבילות לוקין עליהן משום נבילה רבי קריספא בשם רבי יוסי ברבי חנינה *אם היו מחרוזות מותרות תשע חניות (ג) מוכרות בשר נבילה ואחת מוכרת בשר שחוטה נתחלפו לו חושש ולנמצאת הולכין אחר הרוב [ד] *תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה נתחלפו לו חושש ולנמצאת הולכין אחר הרוב א"ר יוחנן הנמצא

לא צורכה דלא וכו'. כלומר דפריך וכי לא היה צריך התנא למיתני אלא גם להלוקות הללו שאם נמצא מעות בין קטורת לעצים או ללבונה או אם בין זהב שהיא לכפורת מה דין של אותן המעות: ותניתה בסופה. כלומר לא צריך למיתני ולמיחשב לכל אלו דהא כבר תני לה בהסיפא זה הכלל הולכין אחר הקרוב אף להקל ובמחצה על מחצה הולכין להחמיר והכלל הזה נוהג בכל אלו גם כן וככל כיוצא בהן:

הלכה ב מתני' מעות שנמצאו לפני סוחרי

בהמה. בירושלים במקום שמוכרין וקונין הבהמות לעולם הוא מעשר לפי שרוב העם מביאין מעות מעשר שני שלהן לירושלים וקונין בהמות בהן ולאכלן ואע"ג דאיכא למימר שמא מן המוכרים נפלו וכבר נתחללו על הבהמות אפ"ה מכיון דלוקחים הוו רובא שהרי כמה אנשים לוקחים מתגר אחד אזלינן בתרייהו דאימר מן הלוקחים הן ולא נתחללו: בהר הבית. הנמצאות שם לעולם הן חולין ואפי' בשעת הרגל לפי שחזקתן מתרומת הלשכה הן ואין הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשכה עד שהוא מחללן על הבהמות שלוקחין לקרבנות: ובירושלים. בשאר המקומות שבתוכה אם נמצא בשאר כל ימות השנה הרי הן חולין ובשעת הרגל הכל מעשר לפי שרוב המעות מעולי רגלים מעשר שני אבל בשאר ימות השנה לא חיישינן שמא מזמן הרגל הן לפי ששוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום ואי מרגל הן כבר נמצאו באותו הזמן: **גמ'** לא צורכה דלא בהר הבית קודש. כלומר אדרבה איפכא מסתברא ולא צריכה אלא לומר כך דנמצאות בהר הבית יהיה קודש לעולם דרוב המעות שם מתרומת הלשכה הן ומשני רבי בא בשם ר' יוחנן חזקה וכו' וכדפרישית במתני':

הלכה ג מתני' בשר שנמצא

בעזרה. אם הוא מנותח לאברים אברים עולות הן שכן דרך לנתח העולות לאברים ולא לחתיכות כדכתיב ונתח אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחי' ואם מנותח לחתיכות חטאות הן שנאכלין הן בעזרה ומחתכין אותן הכהנים לחתיכות: בירושלים זבחי שלמים. הן דרוב בשר הנאכל בירושלים שלמים הן: זה וזה. בין חתיכות הנמצאות בעזרה בין הנמצא בירושלים תעובר צורתן ויצא לבית השריפה כדקאמר טעמא בגמרא לפי שנפסלו בהיסח הדעת ואסורין הן באכילה שמא כבר עבר זמן אכילתן ולשרפן מיד נמי לא שמא עדיין לא עבר זמן אכילתן ואין פסולן אלא מדרבנן משום היסח הדעת וכל שאין פסולו בגופו טעון עיבור צורה לפיכך תעובר צורתן ממתינין עד שיעבור זמנן וכדין חטאת לזמנה וכדין שלמים לזמנן ואח"כ יצאו לבית השריפה: נמצא בגבולין. בערי ישראל: אברין נבלות. שכן דרך לחתוך הנבלות לאברין ולהשליכן לכלבים: חתיכות מותרות. שאין דרך לחתוך לחתיכות אלא להכשירות ולמכרן אחת אחת לישראל: ובשעת הרגל שהבשר מרובה. ואין דרך לחתוך הבשר לחתיכות קטנות אלא מבשלין אותו אברים שלימות אף אברים מותרין:

גמ' הסיע הדעת. הנפסל משום היסח הדעת טעון עיבור צורה: מתני' אמרה כן. ממתני' שמעינן כן שהרי פסולין משום היסח הדעת הוא וקתני תעובר צורתו וכו' וכדמפרש ר' יוסי ויאות הוא דלאוכלו וכו' שמא נתקלקלה כלומר שמא כבר עבר צורתו והיינו שעבר זמנה ולפום כן וכו' כדפרישית במתני': איברין נבלות. דתנינן נבלות ממש הן ולוקין עליהן משום נבלה: מתני' וכו'. וממתני' שמעינן כן דקתני אברים נבלות והתיכות מותרות מה התיכות מותרות וכי לאו ממש מותרות קאמר ולאכילה אף אברין נבלות דקתני לאכילה שהאוכלן לוקה עליה משום נבלה: אם היו מחרוזות מותרות. בתוספתא פ"ג גרים בשר שנמצא בעזרה מחרוזות אותר שאין עושין בשר הקדש מחרוזות. מחרוזות כדרך שחורזין בשר על החבל וכיוצא בו לתלותו: תשע חנויות מוכרות בשר נבלה וכו' נתחלפו לו. שלקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח חושש הוא ואסור: ולנמצאת. בשוק הולכין אחר הרוב של חניות ואסור ומשום הסיפא קתני לה: תשע הנויות מוכרות בשר שחוטה וכו' נתחלפו לו חושש. לכתחלה ולנמצאת הולכין אחר הרוב ומותר:

הנמצא

רידב"ז

הכא תנאי ב"ד הוא על האובדות ופירושו כמה דלא אמר פי' במשנה דידן תנאי ב"ד הוא על האובדות כו' אלמא דהכא במתני' דידן הוא דתנאי ב"ד הוא על האובדות שיקרבו עולות וכן נראה לפי עניות דעתי עיקר ודו"ק:

סליק פירקא ברחמי ובסייעתא דשמיא

שנויי נוסחאות (סו"ב) ותניתה בבבלי תנינא. זה הכלל בד"ו ליתא. (סו"ו) ובהר כו' ובירושלים בבבלי בהר כו' בירושלים. בשאר כו' ובשעת כו' בבבלי בשעת כו' ובשאר כו'. (סו"ו) הכל בבבלי ליתא. (סו"ח) וחתיכות בבבלי חתיכות. (סו"ט) ובירושלים בבבלי בירושלים. (סוי"א) וחתיכות כו' ובשעת בבבלי חתיכות כו' בשעת. (סוי"ב) מותרות בבבלי מותרין. (סוי"ג) ר' בא בבבלי ליתא. ר' חייא בבבלי אמר ר"ח. (סוי"ד) מן בבבלי מתרומת. (סוט"ו) בשר שנמצא כו' בד"ו ליתא. (סוט"ז) הסיע דעת בבבלי היסח הדעת ובד"ס ליתא מן הושעיה עד הושעיה. (סוי"ז) עיבור בד"ו ליתא. א"ר בד"ו אמר רב. אמרה בד"ס ליתא. (סוי"ח) א"ר יוסי כו' עד לבית השריפה בד"ס ליתא. (סוי"ט) לאכלו בבבלי לאכלה. נתקלקל בד ו נתקלקלה. (סו"כ) צורתו לפום בכי"ר צורתו לשורפו אין אתה יכול שמא לא נתקלקלה צורתו לפום ובבבלי צורתה לפום. מימר בבבלי למימר. (סוכ"א) נמצא בגבולין כו' בד"ו ליתא. קריספא בד"ס קרוספדאי וכן בסמוך. (סוכ"ב) איברים בבבלי איברי. (סוכ"ו) ברבי בד"ו בן. (סוכ"ז) תשע חניות כו' עד אחר הרוב בד"ס ובכי"ר ליתא. (סוכ"ט) ולנמצאת בבבלי ולנמצא וכן בסמוך.

טוב ירושלים

דבי לעזר בשם הושעיה הסיע דעת טעון עבור צורה. עי' בבלי פסחים ל"ד א' ובתוס' חגיגה כ"ה א' ובהגהת הגרע"א שם ובספר תפארת ישראל כאן מה שכתב בזה:

הגהות מהר"ם יפ"ם

זה הכלל הולכין אחר הקרוב מחצה נ"ב הולכין אחר הקרוב להקל מחצה כצ"ל.

הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא רבי לעזר בי רבי חגיי הוה מסמך לר' מנא חמא לחד ארמאי מקטע מן סוסיה ומפיק לברא אמר ליה [א] הדא היא דאמר רבי יוחנן הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא א"ל כן אמר רבי יוסי [ב] רבי [א] והן שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל חד בר נש בציפורין אזיל בעי מיזבון קופד מן טבחא ולא יהב ליה אמר ליה לחד רומיי ואייתי ליה אמר ליה לא נסבית על כרחיה אמר ליה ולאו בשר דנבילה יהבית ליה רבי ירמיה בשם ר' חנינה *מעשה בא לפני ר' ואמר לא כולא מיניה מיסר מקולין דציפורין רב נחת לתמן חמתון מקילין וחמר עליהן חד בר נש אזיל בעי משיזגה אסקופתיה בגו נהרא ואינשתה ואזיל ליה חזר בעי מיסבינה אמר ליה רב אסור לך דנא אמר ההיא שטף נהרא (א) ואייתי חורי דנבילה תחתוי *חד בר נש הוה מהלך בשוק טעין קופד אתא דייתא וחטפתיה מיניה וטלקתיה חזר בעי מיסבינה (ב) אמר ליה רב אסור לך דנא אמר בשר דנבילה הוות טעינה וטלקתיה ונסבה ההוא אוחרנא גינאי שטף זיקין אתא עובדא קומי ר' יצחק בר"א ואמר יתכמון שפייא קיטרהון נוקניקה אשתכח בכנישתא דבולי אתא עובדא קומי רבי ירמיה אמר יתחכמון סקורייא עבידתהון *גדי צלי אשתכח באסרטי דגופתא והתירוהו משום שני דברים משום מציאה ומשום רוב מהלכי דרכים משום מציאה *דתני [ג] המציל מיד הארי מיד הגיים משונת הים ומשונת הנהר ומאיסרטיא גדולה ומפלטיא גדולה הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן משום רוב מהלכי דרכים משום שחיטת גוי ואישתכח מן דבית רבי עיגול דגובנה אישתכח בפונדקא דלוי והתירוהו משום שני דברים משום מציאה [ג] ומשום רוב מהלכי דרכים משום מציאה דתני המציל מיד הגיים מיד הארי משונת הים ומשונת הנהר מאיסרטיא גדולה ומפלטיא גדולה הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן משום רוב מהלכי דרכים משום גבינת עכו"ם ואישתכח מן דר"א בר' יוסי א"ר מנא קומי ר' יוסי ואנן חמיין רבנן מכריזין א"ל את אין הוויתה משכח לא נסבת רבי יונה אבוך לא אמר כן אלא אמר הלואי כד נשכח נשכח מן פיוסא ולגוא אפילו כן אשכח ולא נסיב:

הלכה ג מתני'

[ד] *בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח זכרים

פני משה

הנמצא ביד עכו"ם. דינו כנמצא בפלטיא ואם הרוב מן האסור אסור ואם מן המותר מותר: חמא להד ארמאי דמקטע. בשר מן סוסיה ומפיק לברא למכור א"ל הדא היא דאמר ר' יוחנן וכו' בתמיה וכי נוכל לסמוך על הרוב אם במקולין רוב מותר הוא והרי אנו רואין שזה חתך מן הסוס שלו ומוציאו לחוץ למכרו: א"ל. ר' מנא כן אמר רבי יוסי רבי שלי דהוא תלמידיה דרבי יוחנן והן שראו וכו' הא דקאמר רבי יוחנן הנמצא ביד העכו"ם כנמצא בפלטיא והולכין אחר רוב הבשר במקולין דווקא שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל והבשר בידו: חד בר נש. הלך בציפורי ליקח בשר מהטבח ולא רצה הטבח ליתן לו ואמר לעכו"ם אחד להביא לו בשר משם והביא לו ואמר ליה זה הישראל להעכו"ם לא נסבית על כרחיה כלומר דודאי לא היה בענין אחר אלא שבעל כרחו לקחת ממנו לפי שלא רצה ליתן לי ולנסותו היה רוצה אם הלך ולקח לו מהטבח ישראל וא"ל העכו"ם. ולמה בעל כרחו וכי לאו בשר דנבלה יהבית ליה תחת הבשר הכשר הזה שהבאתי לך והוצרכתי לפייסו ונתתי לו בשר נבלה עבור זה: מעשה. זה בא לפני רבי אם חוששין אנו לדברי העכו"ם שהוא כמסיח לפי תומו שנתן להטבח בשר נבלה ומעתה אסור ליקח בשר ממקולין הזה והשיב רבי ואמר לא כל הימנו של העכו"ם הזה לאסור כולה מקולין דצפורי: רב נחת לתמן. לבבל וראה שהן מקילין בדבר איסור והחמיר עליהן וכהאי עובדא דלקמיה דאבתרא וגרסינן להא בפ"ב דע"ז בהלכה ח': אזל בעי משזגה. בקש לרחוץ איסקופתיה בהנהר וזה הוא הראש והרגל ובני מעיים הנמכרים ביחד בלע"ז קורין מילגדר"י ובלשון ערבי סקופתא: ואינשתיה. ושכחו על שפת הנהר והלך לו ואח"כ חזר ורצה ליטלו וא"ל רב אסור לך דנא זה האיסקופתא דאימור דההיא דילך שטף נהרא והביא אחר תחתיו והוא מן האסור: חד בר נש הוה מהלך בשוקא. וטעין בשר ואתא דייתא עוף הנקרא דייה וחטפו מידו: וטלקתיה. כשפרח העוף השליכו לארץ וחזר זה ורצה ליטלו והחמיר ג"כ רב ואמר אסור לך דנא דאימור בשר נבלה היתה הדיה טעונה והשליכתו ונסבה ההוא אוחרנא. ובע"ז גרים ואתר תתה ונסיבת דין תהותה. שתקח עכשיו הנבלה תחת בשר שלך: גינאי. מוכרי יין בגנות בשף הנהר זיקין הנודות יין שלהן ומצאו אותן ואתא עובדא לפני רבי יצחק בר אלעזר ואמר יתכמון שפייא קוטריהן יכירו השופין כלומר האומנין והם הגינאי המשפין קשריהן בהנודות ואם מכירין קשריהן מותרין: נוקניקה. הריאה עם בני מעיים ולפי שמנקין ומדיחין אותה קורא לה נוקניקה א"נ על שם הקנוקנות שבה ונמצאת בבה"כ דבולי שם הסיבות הוא שהתשובים הולכין להתפלל בתוכה ושאלו לר' ירמיה משום בשר שנתעלם מן העין ואמר יכירו הסיקירייא הן המוכרין כיוצא באלו ונקראו סיקרין ויראו מעשיהן בה ואם מכירין מותר: באיסרטא דגופתא. ברחוב המקום גופתא והתירוהו וכו': דתני. בתוספתא דמציעא המציל מיד הארי וכו' מפני שהבעלים מתייאשין מהן וא"כ כאן נמי יאוש בעלים איכא וא"ל להכריז: משום רוב מהלכי דרכים משום שחיטת העכו"ם. כלומר דלמאי ניחוש אי משום שחיטת העכו"ם הולכין אנהגו אחר רוב מהלכי דרכים אשר שם ורובן ישראל היו: ואישתכח מן דבית רבי. וא"כ כשחקרו אחר זה אישתכח דאותו הגדי גלי מן דבית רבי הוה: עיגול דגובנא. גבינה גדולה ועושין אותה כמין ככר לחם אחת ונמצאת באושפיזא דלוי והתירוהו וכו' כדלעיל ואישתכח אח"כ דמן דר"א ב"ר יוסי הוה: ואנן חמיין רבנן. מחמירין על עצמן ומכריזין להאבדה דכה"ג וא"ל ר' יוסי ואת אם היית מוצא דבר כזה וכי לא היית נוטלו והרי אביך ר' יונה לא אמר כן אלא רגיל היה לומר הלואי אם נמצא איזו דבר ונמצא אף מן פיוסרום דלגו כלומר לאו דוקא בסרטיא ופלטיא גדולה שהכל מהלכין בה ואיכא יאוש בעלים אלא אפי' מן השביל הקטן שלפנים מהאי סרטיא ונקרא פיסוארום ודוגמתו בפרק הרואה ועל שם שדורסין לשם לפעמים להסתלק מן הרחוב ולשון לע"ז הוא פס"א אוויר"א. ובגמרא דהפועלים דלא מציא פסא קניא ואם תמצא שם ג"כ הייתי נוטלו דאפי' כן הבעלים מתייאשין ממנו: אפי' כן אשכח ולא נסב. וקאמר הש"ס שאע"פ שהיה רגיל לומר כך אפי' כן פעם אחת מצא במקום כיוצא בו והחמיר על עצמו ולא רצה ליטלו:

הלכה ד מתני' בהמה שנמצאת מירושלים עד מגדל עדר. מקום קרוב היה לירושלים וכן אם נמצאת בכמדתה לכל רוח: זכרים

קרבן העדה

הנמצא ביד עכו"ם. בשר הנמצא ביד עכו"ם כאילו נמצא ברה"ר אם רוב טבחי ישראל מותר: הוה מסמך. היה סמיך על רבי מנא וראה עכו"ם א' חותך בשר מן הסוס ויוצא לחוץ: א"ל הא דאר"י הנמצא ביד עכו"ם כנמצא ברה"ר. ומותר אמאי ניחוש דלמא מן בהמתו חתך ואפי' מקולין וטבחי ישראל נינהו יש לאוסרו: א"ל. הכי אר"י רבי והוא שראו העכו"ם יוצא מן המקולין של ישראל אז סמכינן להתירו: חד בר נש וכו'. אדם אחד בציפורי הלך ליקח בשר מן הטבח ולא נתן לו: א"ל. לחד עכו"ם שיקח לו והביא לו: א"ל. האי בר נש לטבח לא לקחתי בע"כ ממך שהעכו"ם הביא לי: אמר. הטבח ולאו בשר נבילה מכרתי להעכו"ם: מעשה זה בא לפני רבי. ושאל לו אם נאמן הטבח לאסרו: ואמר. רבי לאו כל כמיניה לאסור מקולין דציפורי וכיון שלא הכריזו טריפה בו ביום הבשר מותר: רב ירד לבבל. ראה אותן שהן מקילין באיסור בשר להניחו ביד עכו"ם והחמיר עלייהו ואסר כל בשר שנתעלם מן העין וכדמסיק: חד בר נש. אדם אחד הלך לרחוץ בשר בנהר ונפל מידו והלך לו חזר ורצה ללקחו מתוך הנהר א"ל רב אסור לך בשר זה שאני אומר הראשון שטפו נהר והביא בשר אחר של נבילה במקומו: חד בר נש. אדם אחד הוה מהלך בשוק טעון בשר בא עוף ששמו דיה וחטפו ממנו והשליכו במקום אחר ורצה האדם ההוא לחזור ללקחו א"ל רב אסור לך הא שאני אומר בשר נבילה היתה נושאת וזרקתו והאי שלקחו ממנו אכלה: גינאי. נהר ששמו גינאי שטף נודות של יין של ישראל ומצאוהו אח"כ: יתכמון וכו'. יראו שופכי יין אם מכירין שזו היא קשריהן שקושרין הנודות יחד ויש להן סימן בקשרים מותרים: נוקניקה. מין קנקן נמצא בבה"כ של עיר ששמה בולי והיה מלא יין: אמר יתכמון וכו'. יראו רושמי החביות בסיקרי אם יכירו שהוא מרושם שלהם ה"ל סימן ומותר: באסרטא דגופתא. ברחוב של עיר ששמה גופתא: משונת הים. מקום שהים מגיע לשם בשעה שהוא סוער: משום שחיטת העכו"ם. דאזלינן בתר רוב מהלכי דרכים ובדרך ההוא היו הרוב ישראל: ואשתכח דבית ר'. ונתברר אח"כ שהיה הגדי משל בית ר' וכדין התירוהו: עיגול דגובנא. עיגול של גבינה מצאו בפונדק של לוי והיו שם רוב ישראל: ומשום רוב מהלכי דרכים. ולא אסרו משום גבינות העכו"ם: ואשתכח מן דר' אלעזר בר' יוסי. ומצאו שהיה הגבינה של ראב"י וכדין התירוהו (והר"א פולדא לא דק): א"ר מנא. לפני ר' יוסי ואנו רואין שחכמים מכריזין אפילו מוצאין בפלטיא הגדולה ושאר מקומות כיוצא בהן: א"ל אתה. אם היית מוצא דבר לא היית נוטלו לעצמך ורבי יונה אביך לא אמר כן אלא אמר הלואי שאמצא מציאה לפני' מן פיוסרים והוא מקום שרבים מצויין שם ולא אכריזנה: אפילו כן. סתמא דש"ס קאמר אפ"ה פעם אחת מצא ר' יונה לפנים מן פיוסרום והחמיר על עצמו והכריזו: זכרים

מסורת הש"ס

ע' חולין נט א

ירושלמי ע"ז פ"ב הלכה ח

עיין ב"מ כד

שם עא

קדושין נט א

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ח ממ"א הל' י"ב טוש"ע יו"ד סי' קי ס"ג

יב
ב מיי' פ"ו מגזילה ה"ב טוש"ע ח"מ סי' רנט ס"ז

יג
ג מיי' פ"ד ממשכב ה"ח טוש"ע יו"ד סי' א ס"ג

יד
ד מיי' פ"ו מפסמ"ק הל' ח

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל א"ל לית ס"א סיא דא"ר יוחנן כו'. כלומר בגדהו דברי ר' יוחנן שהתיר נמצא ביד עכו"ם דהא כו' גו שעכו"ם מוציא בשר נבילה: ב היכא ר' נמחק:

גליון הש"ס

(א) ע' תוספת חולין דף נס ע"ב ד"ה אסיק וצ"ע:

(ב) עיין תוס' ב"מ דף כ"ד ע"ב ד"ה אתא ועיין ברשב"א בפס"ה בית ד' שער ב:

שנויי נוסחאות (סו"א) בי רבי חגיי בבבלי ברבי חנינא. (סו"ב) מסמך לר' מנא בבבלי מסמיך לר' מינא. **לחד** בבבלי חדא. (סו"ג) לברא בבבלי לשוקיה. (סו"ו) ממקולין בד"ו ממקילין וכן בסמוך. (סו"ז) בציפורין בבבלי מציפורין. קופד מן בבבלי קופר גבי. (סו"ח) יהב בבבלי מיתן ובד"ס בעא מיתן. אמר ליה לחד רומיי בבבלי אמר לחד ארמיי. (סו"ט) לא בד"ו ליתא. לא בבבלי ולא. ולאו בבבלי ולא. (סו"י) דנבילה בבבלי נבילה. חנינה מעשה בבבלי חנינא אמר מעשה. (סו"א) ואמר בבבלי אמר. מיסר בד"ו מיסור. (סו"ב) מקילין בד"ו מקילון. (סו"ג) משיזגה בד"ו משיגה ובבבלי משזגי. (סו"ד) אסקופתיה בגו בבבלי בשר איסקופתיה גו. ואינשתה בבבלי אינשיתא. ואזיל בד"ו ואזל ובבבלי וסליק. (סו"ו) דנא אמר בבבלי דנא אימא וכן בסמוך. (סו"ז) תחתוי בבבלי תחתיה. (סו"ז) בשוק בד"ו בשוקא. קופד בבבלי קופר. אתא דייתא וחטפתיה מיניה וטלקתיה בבבלי וחטפתה נמייה וטלקתא. (סו"ח) חזר בעי בבבלי חזר אזל בעי ובד"ס ואזל בעי. (סו"כ) ונסבה ההיא ז ואחרנא גינאי בבבלי ונסבת ההיא תחותיה גינזי. (סו"א) קומי ר' בבבלי קמיה דרבי וכן בסמיך. בר"א בד"ו בר אלעזר. (סו"ב) שפיי בד"ס שבכי. נוקניקה בבבלי נקוניא כי קא ובד"ס נקאניקא וע' בערוך הלם. (סו"ג) יתחכמון בד"ו יחכמון. (סו"ד) סקורייא בד"ו סיקיירייא ובד"ס סילוקום. באסרטי בד"ו באיסרטא. (סו"ה) משום בד"ו משם וכן בסמוך. (סו"ו) ומשום בד"ו ומשם וכן בסמוך. דתני המציל בבבלי דתנא רשב"א. (סו"ז) משונת הים ומשונת בבבלי משינות ומשינות וכן בסמוך. (סו"ל) ואשתכח בבבלי ליתא. מן בבבלי דמן. (סו"א) עיגול דגובנה אישתכח בבבלי אישתכח עיגול דגובנא. (סו"ג) דתני המציל בבבלי דתני ר"ש בן יוחי ובד"ס דתני ר"ש בן אלעזר. מיד הגיים מיד הארי בבבלי מן הגויים מן הארי. (סו"ה) מאיסרטיא בד"ו מאיסטרטיה. (סו"ז) דר"א בר' יוסי בד"ו דר' אלעזר בי ר' יוסי ובד"ס דר"ש בן אלעזר. (סו"ח) מנא בבבלי מונא. ר' יוסי ואנן חמיין רבנן בבבלי דרבי ואנא חמוי לרבנן. (סו"ט) אין בבבלי אילו. (סומ"א) פיוסא ולגוא בד"ו פיוסרום דלגיו ובבבלי הפיוסא ולפנים ובספרי"ר מיטוסרום ולגב. (סומ"ב) נסיב בד"ו נסב. (סומ"ג) מירושלים ועד בד"ס בירושלים עד.

עמודי ירושלים תנינא גדי צלי אשתכח. נ"ב רוקח סימן ת"ח: **הגהות מהר"ם די לונזאנו** לא כולא מיניה מיסור. נ"ב פי' אינו נאמן לאסור.

הגהות מהר"ם יפ"ם משום שחיטת גוי ואשתכח מן דבית רבי עיגול. נ"ב נ"ל משום שחיטת גוי דמן דבית רבי אישתכח עיגול.

הלכה ג מתני׳ זכרים עולות נקיבות זבחי שלמים רבי יהודה אומר הראוי לפסחים (א) לפסחים קודם לרגל ל׳ יום בראשונה היו ממשכנין את מוצאיה עד שהוא מביא נסכיה חזרו להיות מניחין אותה ובורחין התקינו ב"ד שיהו נסכיה באין משל ציבור *אר"ש ז׳ דברים התקינו ב"ד וזה אחד מהן א עכו"ם ששלח עולתו ממדינת הים ושלח עמה נסכים קריבין משלו ואם לאו קריבין משל ציבור וכן ב גר שמת והניח זבחים אם יש לו נסכים קריבין משלו ואם לאו קריבין משל ציבור ותנאי ב"ד הוא על כהן גדול שמת שתהא מנחתו קריבה משל ציבור רבי יהודה אומר ג משל יורשין ושלימה היתה קריבה ד על המלח ועל העצים שיהו הכהנים ניאותין בהן ה ועל הפרה שלא יהו מועלין באפרה ועל הקינין הפסולות שיהו באות משל צבור ו ר׳ יוסי אומר המספק את הקינין הוא מספק את הפסולות **גמ׳** א ר׳ הושעיא רבה אמר *לבא בדמיהן שנו א"ל רבי יוחנן אומרים לו לאדם צא ומעול בקדשים אלא הילכו בהן אחר הרוב אם רוב זכרים עולות אם רוב נקיבות זבחי שלמים ואין השלמים באין מן הזכרים ומן הנקיבות כיצד הוא עושה מוציאן לחולין וחוזר ועושה אותן עולות א"ר זעירא כמה דאת אמר תמן תנאי ב"ד הוא על המותרות (האובדות) שיקרבו עולות כן את מר אוף הכא תנאי ב"ד הוא על האובדות שיקרבו עולות א"ר יוסי לרבי יעקב בר אחא אין [זה מזיד א"ל מכיון שהוא תנאי ב"ד אין זה מזיד: *א"ר יסא

עד

קרבן העדה

הלכה ג מתני׳ זכרים עולות. שאנו תולין שילאו מירושלים ורוב זכרים שבירושלים הן עולות ורוב נקבות זבחי שלמים: הראוי לפסחים. זכר בן שנה מן הכבשים או מן העזים פסחים והמולאו מותר להקריבו לפסחו: קודם לרגל שלשים יום. משעה שמתחילין לדרוש בהל׳ פסח ואדם מפרים את פסחו: ממשכנין את מולאיה. המולא עולות או שלמים היו ממשכנין אותו עד שיביא נסכיה משלו שלשה עשרוני׳ לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש: מניחין אותה ובורחין. כדי שלא להתחייב בנסכיה: שבעה דברים. קחשיב להו ואזיל: עכו"ם ששלח עולתו. דדרשינן איש איש שעכו"ם נודרים נדרים ונדבות כישראל: שתהא מנחתו עשירית האיפה. שכהן גדול מקריב בכל יום מחליתה בבוקר ומחליתה בערב: קריבה משל ציבור. בגמ׳ מפרש טעמייהו דר"ש ור׳ יהודה: ושלימה היתה קריבה. כשהיא באה משל ציבור לר"ש או משל יורשים לר"י עשרון שלם היתה קריבה ולא חצי עשרון ובגמרא מפרש מנ"ל: שיהיו הכהנים נאותים בהן. דוקא לאכילת קרבנות אבל לאכילת חולין אפילו אותן הנאכלין בעזרה כדי שיאכלו הקרבנות על השובע אין ניאותין בהן: שלא יהיו מועלין באפרה. בגמ׳ מפרש לה: ועל הקינין הפסולות. המחוייבין קינין מביאין מעות ונותנין לסופר וב"ד לוקחין המעות וקונין בהן קינין והבעלים הולכים להם וסומכין על הב"ד שיקריבו קיניהן ואם פרחו הקינים או נמצאו פסולים תנאי ב"ד הוא שיקחו אחרים מתרומת הלשכה ומקנים אותן לבעלי׳ ויוצאים בהן ידי חובתן: המספק את הקינים. אותן שפסקו עם הגזברים למכור להם כל הקינין הצריכין הוא חייב להחליף כל שימצא בו פסול: **גמ׳** לבא בדמיהן שנו. כלומר איהי ודאי לא קרבה וה"ק אם בא אדם זה המולאה לעשות לה תקנה ובא לקבל על עלמו חוב כל דמים שהוא בספק ולהוליאה לחולין ולהקדיש את דמיה אם זכר הוא נתחייב אף בדמי עולה דחיישינן שמא עולות הן: אומרים לאדם וכו׳. דכל בהמות הקדש הראויה למזבח אסור לחללן דכתיב אם בהמה טמאה ופדה בערכך ואמר מר בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר אבל תמימים לא וזה שבא לימלך ולחוב בדמיה וכי נאמר לו עמוד וחטא לחללה מזיד בשביל שתזכה לתקן הקרבתה של בהמה זו: אם רוב זכרים עולות. וה"פ דמתני׳ אם רוב בהמות שנמצאו זכרים כולן עולות ואם רובן נקבות אף זכרים שבהן שלמים: ופריך ואין השלמים באין מן הזכרים. כמי וא"כ אף זכרים ניחוש שמא שלמים הן: ומשני כילד הוא עושה מוליאן לחולין. ע"מ שחזרו להיות עולות ואין זה חטא דהא עכ"פ מקריבה ע"ג המזבח ויותר כ"ל. דאף זה מן הקושיא אף לר"י קשיא כילד הוא עושה וכו׳ אלא שמוליאן לחולין א"כ אף לר׳ הושעיא ל"ק ומשני דתנאי ב"ד הוא וכו׳ ול"ק לר"י: כמה דאת אמר תמן. בריש פרקין: תנאי ב"ד הוא על האובדות שיקריבו עולות. הלכך לא חיישינן דלמא שלמים הן: אין זה מזיד. בתמיה וכי אין זה כמחלל מזיד שלמים על עולות: מכיון שתנאי ב"ד הוא. עקרו לשם שלמים מיניה וכאלו לא נתקדש מעולם לשם שלמים ואין זה מחלל במזיד:

עד

פני משה

זכרים עולות. דמכיון שהוא סמוך לירושלים חיישינן שמא מירושלים יצאת ורוב בהמות היוצאות ממנה זבחים הן הלכך זכרים דחזו לעולה עולות הן ונקבות דליכא לספוקי בעולה זבחי שלמים הן: רבי יהודה אומר הראוי לפסחים. זכר בן שנה מן הכבשים או מן העזים ה"ז לפסחים והמולא מקריבו לפסחו ואם אח"כ יבא בעליו יתן לו את דמיו: קודם לרגל. אם הוא קודם לרגל שלשים יום שאז מתחילין לדרוש בהלכות הפסח ואדם מפרים את פסחו ואין הלכה כרבי יהודה: בראשונה היו. ב"ד ממשכנין את מולאיה עד שהוא מביא נסכיה הראוין לה אם לפר נסכי פר אם לאיל נסכי איל ולכבש נסכי כבש והזרו להיות מניחין את הבהמה ובורחין כדי שלא יתחייב בנסכיה והתקינו ב"ד שיהא נסכיה באין משל לבור מתרומת הלשכה:

גמ׳ רבי הושעיה רבה אמר לבא בדמיהן שנו. וכך הוא בפ"ב דקידושין בסוף הלכה ז׳ דגרים לה התם סוגיא זו. ומשום דקשיא ליה וכי זכרים עולות הוא דהוו זבחי שלמים לא הוו הא שלמים באין זכרים ונקבות ומכיון דאיכא לספוקי נמי בזכרים שמא זבחי שלמים הן היאך מקריבין לעולה ולהקטיר את האברים הלכך מפרש דלא שיקריבו הן עלמיהן קתני אלא הכא בבא לחוב בדמיהן עסקינן וה"ק שאם בא זה המולאה לעשות תקנה ולקבל עליו חוב כל דמים שיש בספק אלו הבהמות ורולה להוליאן להולין כך הוא דבזכרים דחיישינן שמא עולות הן ויביא ב׳ דמים של שוין ויאמר אם זו עולה תהא הבהמה מחוללת על מעות האלו והמעות אחרים יהיה לשלמי נדבה ואם שלמים היא תהא מחוללת על מעות האלו ומעות אחרים יהיה לעולות נדבה ובדמים הללו יביא הקרבנות ויקריבן לנדבה: א"ל ר׳ יוחנן אומרים לו לאדם לא ומעול בקדשים. בתמיה שהרי בהמה תמימה שהוקדשה למזבח אסור לחללה וזה שבא להימלך כילד יעשה וכי יאמרו לו עמוד וחטא בשביל שתזכה שיעבור במזיד למעול בקדשים ולחללן כשהן תמימין וכדי שיזכה לתקן הקרבתה של בהמה זו: אלא הילכו בהן אחר הרוב. אלא דהיינו טעמא דזכרי׳ יקרבו עולות וקס"ד השתא דהן עלמן קרבין קאמר: אם רוב זכרים עולות. לשון מסורס הוא וכלומר אם זכרים הן רוב זכרים עולות הן ואם נקבות רוב נקבות שלמים הן: ואין השלמים וכו׳. והכתי קשיא וכי שייך כאן לילך אחר הרוב וכי אין שלמים באין מן הזכרים ומן הנקבות וא"כ זכרים הוו כפלגא עולות ופלגא שלמים כהאי ספיקא ואמאי יקרבו עולות: כילד הוא עושה מוליאן לחולין. כלומר דה"ק אלא כילד הוא ימתין עד שהוא מוליאן לחולין והיינו עד שיומתו ויכול להוליאן לחולין (ומייתי שתי בהמות ומחללן על אלו ויאמר אם זו עולה תהא זו עולה תחתיה והברתה שלמי נדבה ואם זו שלמים תהא זו שלמים תחתיה והברתה תהא עולת נדבה) וחוזר ועושה אותן עולות. כלומר ובהדמים שמוכרן יעשה בדמים אלו להקריב עולות. והסר כאן הקושיא דגרים בקידושין שם וקשיא יש הטאת קריבה עולה וכלומר דאע"ג דזכרים הן מ"מ איכא חטאת נשיא דזכר הוא ושמא חטאת הוא והיאך אתה אומר שהדמים יקח בהן עולות: אמר ר׳ זעירא. דלא קשיא דכמה דאת אמר תמן לעיל בפ"ד בהלכה ה׳ דתנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו בדמיהן עולות כן את אמר אף הכא כן דתנאי ב"ד הוא על האובדות שיקרבו בדמיהן עולות: אין זה מזיד. בתמיה דאכתי במזיד הוא בהלול לכתחלה ושיהא דמיהן לעולות אמר ליה מכיון שהוא תנאי בית דין אין זה מזיד ומותר לעשות תקנה זו ולהביא בדמיהן עולות:

הלכה ה מתני׳ אמר ר"ש ז׳ דברים התקינו ב"ד. כדקחשיב ואזיל וזה אחד מהן שאמרנו במתני׳ דלעיל שהתקינו שיהא נסכיה באין משל לבור ועוד ששה דברים דלקמן: נכרי ששלח עולתו ממדינת הים. להקריבו כדדרשינן שמקבלין מהן נדרים ונדבות וסתם נדרי נכרי עולות הן שדעתו להיות כולו לגבוה ואם שילח דמי נסכיה עמה קריבין משלו ואם לאו קריבין הנסכים משל לבור. אבל אם שילח הנסכים עלמן אינן קריבין שנא׳ בנסכים כל האזרח יעשה ככה ולמעט הנכרים שלא יביאו הנסכים עלמן וקריבין הנסכים משל לבור: וכן גר שמת. ואין לו יורשים והניח זבחים אם יש לו נסכים שהפרישן בחייו קריבין משלו ואם לאו קריבין משל לבור: תנאי ב"ד. ג"כ על כ"ג שמת שתהא מנחתו והיא מנחת חביתין של כ"ג בכל יום שמקריב מחליתה בבקר ומחליתה בין הערבים קריבה משל לבור עד שיתמנה כ"ג אחר תחתיו: רבי יהודה אומר משל יורשים. של כ"ג היתה קריבה ועיקר פלוגתייהו תנינן בפ"ד דמנחות בסופו גבי כ"ג שהקריב מחצה בשחרית ומת ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון אלא מביא עשרון שלם וחולהו ומקריב מחצה ומחצה אבד נמצאו שני חצאין קריבין ושני חצאין אובדין ועלה קתני התם בסיפא לא מינו כהן אחר תחתיו משל מי היתה קריבה ר"ש אומר משל לבור ור׳ יהודה אומר משל יורשין וטעם פלוגתייהו מפרש התם וכן הכא בברייתא דר"ש דריש חק עולם דכתיב גבי מנחת כ"ג משל עולם היא קריבה כשמת הכ"ג וכשם שאם מת קודם שהקריב מחצה בבקר קריבה היא כולה משל לבור כך אף אם מת אחר שהקריב מחצה בשחרית קריבה משל לבור ושלימה קריבה דכתיב כליל תקטר ור׳ יהודה ס"ל דהואיל שבבר הקריב מחצה בשחרית משלו ומת קריבה היא בין הערבים משל יורשין דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה וס"ל נ"כ דבכה"ג שלימה היתה קריבה דכתיב אותה כולה ולא חציה וקאמר נמי התם דהא דר"ש דריש לה מקרא והכא הא קאמר דתקנת ב"ד היא אלא דשתי תקנות הוו דאורייתא מדלבור וכיון דהזו דקא מידחקא לשכה שהיו פוחתין השקלים מן הלשכה התקינו שיגבו מן היורשים וכיון דהזו דקא פשעו בה היורשים הדר אוקמוה אדאורייתא ולענין דינא הלכה כר׳ יהודה דהתם דמדאורייתא קריבה משל יורשין אבל לאחר התקנה שראו שפושעים בה היורשים והתקינו שתהא קריבה משל לבור א"כ התקנה כדקאי קאי וקריבה היא משל לבור: ושלימה היתה קריבה. בין לר"ש ובין לרבי יהודה וכדפרישית:

עד

בודא: צריכין לעמוד ופ"כ דפי׳ שכוונה גם על קרבנות יחיד. וע׳ שבת נה מתוך שבהו את קיניהן שלא הלכו אלא בעליהן משמע דסיו עומדין שם שיודעין שיו שהכהנים מתרשלים בדבר. וע׳ עי׳ ובין דף לב חזקה על ב"ד משמע דלא ה"ה בם וצ"ע:

מסורת הש"ס

מנחות נא ב

קידושין נה א ב

לעיל פ"ב ה"ד וה"ג

גליון הש"ס

(א) עיין ק"ע והמולאו מותר להקריבו לפסחו כן הוא לשון הרע"ב וכיינו שמוכרו לעלמו ועיין בתוי"ע ז"ל דהא אין מכר אלא כוונת הדבר מכשות לרשום עי׳ בטור חו"מ סי׳ קס"ט ובתו"ח מסרי"ם ח"ה סי׳ לג בהעורר בזה. ונראה כיון דבשעה קנין קונם אותם להיות הקדש לפסח לא נכנס לרשותו וזוי כקונה בשביל אחר ומשיכתו כמשיכת בהקדש ודוק:

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי׳ פ"ג ממעה"ק ה"ט ופ"ד משקלים הלכה ג

טז
ב מיי׳ פ"ד משקלים ה"ד

יז
ג מיי׳ פ"ג מהמידין הלכה כב

יח
ד מיי׳ פ"ח ממעילה הל׳ ו

יט
ה מיי׳ שם פ"ב הלכה ה

כ
ו מיי׳ פ"ז מכלי המקדש הלכה ט

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א כל ספסקא נדפסת בתלוף גרסאות ומבולבל׳ מאוד וה"ג ואין השלמים באין מן הזכרים ומן הנקבות ר׳ הושעיא רבה אמר לבא בדמיהן שנו כילד הוא עושה מוציא לחולין וחוזר ועושה אותן עולות א"ר אסי לרבי יעקב בר אחא ואין זה מזיד א"ל מכיון שתנאי ב"ד הוא אין זה מזיד א"ל ר׳ יוחנן אומרין לאדם לא ומעול בקדשים אלא הולכין בהן אחר הרוב אם רוב זכרים עולות אם רוב נקבות זבחי שלמים א"ר זעירא כמה דאת אמר תמן הנאי ב"ד על האובדות שיקרבו עולות כן את אמר אוף הכא תנאי בית דין על האובדות שיקרבו עולות כנ"ל. ועיין בת"ח כי הוא מפי גי׳ הגאון ז"ל:

ציון ירושלים

צועל הקינין הפסולות. ע׳ תוי"ט ובתוס׳ שם ובמחכ"ת איסתמיעתיה ש"ס ערוך סוטה דף ח דאמרי דאתון וקיימין אקורבניהו. וכ"כ הרמב"ם פ"ד ממחוסרי כפרה ה"ב דכל באפשר לעמוד על קרבנם

שנויי נוסחאות (סו"ג) הראוי בד"ס הראוין. לפסחים בבבלי לפסחים פסחים ובד"ס לפסח פסח. (סו"ה) ב"ד בבבלי ליתא. (סו"ז) נסכים בד"ו נסכיה. (סו"ח) וכן גר כו׳ עד משל צבור בד"ס ליתא. (סו"י) ותנאי בד"ו תניי. (סוס"ו) ועל בד"ו על. (ס"יו) הוא בבבלי ליתא. (סו"ח) לבא בד"ו רבא ובסרי"ר לבריה. (סו"ס) לו בבבלי ליתא. הילכו בבבלי הולכין. (סוכ"ד) הוא בבבלי ליתא וכן בסמוך. המותרות כ"ס בד"ו ובבבלי האובדות ותי׳ המותרות ליתא. (סוכ"ו) יוסי בד"ו יוסה. יוסי בבבלי אסי. אין בבבלי ואין. (סוכ"ז) שהוא תנאיי ב"ד בבבלי שתנאי ב"ד הוא. א"ר יסא בבבלי אמר רב אסי.

עמודי ירושלים (שייך לעמוד הקודם)

נקוניקה איסתכה כו׳ בקס"ע ובפי׳ הרא"ש פירשו מין קנקן וליתא רק פירושו בני מעים של שור ממולאים בבשר כן פי׳ (במעריך אות ו׳) ובפר"ח ביו"ד (סי׳ ס"ג סק"ג) וראיתי בספר שלמי נדבה ח"ב (ד"כ ע"א) שהקשה מהירושלמי הזה על תוס׳ חולין שכתבו דרק אי נקט ב׳ אבל אי נקט א׳ מותר וכאן מבואר דאף בא׳ אסור. ועוד הקשה דהא בב"מ דכ"ד ס"ל דר׳ יוחנן סובר בשר שנתעלם מן העין מותר וכאן סובר דאסור וקושיתו הא׳ כבר העיר בזה הפר"ח ובקושיתו השניה שגה מאד דאדרבה מבואר שם דר׳ יוחנן סובר דמותר דר׳ יוחנן מתיר בנמצא ביד עכו"ם ולרב אסור אף בנמצא ביד עכו"ם דלהירושלמי המיר בנמצא ביד עכו"ם עי׳ ה"ס בהמ"א ובי"י סי׳ ס"ג ולק"מ:

עין משפט
נר מצוה

כא
א מיי' פ"ג משקלים הלי"ב
כב
ב מיי' פ"ה מפסמ"ק ה"ח
כג
ג מיי' פי"ג ממעס"ק ה"ב
כד
ד מיי' פ"ג מתמידין הלכה כא
כה
ה מיי' פ"א מכלי המקדש הלכה יט
כו
ו מיי' שם פ"ה הלכה טז
כז
ז מיי' שם הלכה יז
כח
ח מיי' פ"ח מבית הבחירה הלכה יא
כט
ט מיי פי"ג ממעס"ק ה"ג
ל
י מיי' פ"ג מתמידין ה"ח

גמ' עד דאנא תמן וכו'. כל זה כתוב הוא לעיל פרק ג' בהלכה ה' עד רבי אלעזר אומר יפלו לנדבה ושם פרשתי והוכא זה ג"כ לעיל בריש פרקין: עשירית האפה של כ"ג. דתנינן בסוף פ"ד דמנחות שלא היתה באה חצאין אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים דכתיב מחציתה בבקר וגו' משמע מחצה משלם הוא מקריב. ופליגי הכא אימתי מקדשה בכלי שרת דר' יוחנן אומר חולק אותה בתחלה ואח"כ מקדשה ור"ל סבירא ליה מקדשה כשמביא העשרון שלם ואח"כ חולה אותה: מתני' פליגא על ר' יוחנן. דקתני התם כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת וכו' כמו שהבאתי במתני' ומדקתני שהמחצה אבד ש"מ דטעמא הוי הואיל וכבר הוקדשה קודם שחלקה להצאין ואי אפשר עכשיו להקריבה לפיכך אבד דהואיל וקדשה בכלי שרת הרי היא כקדושת הגוף ואין לה פדיון וקשיא לר' יוחנן: פתר לה שכן אפי' מעות הולכות לים המלח. כלומר לעולם לא קדשה והא דתנינן שהמחצה אבד היינו טעמא דלא יהא אלא כמפרים מעות לעשירית האיפה שלו וניתותרו דאמרינן לעיל שהולכות לים המלח ואע"פ שאין בהמעות קדושת הגוף וה"נ באותה המחצה: מתני' פליגא על ר"ש בן לקיש. דהשתא דייקינן מהסיפא וקשיא עליה דר"ל דקתני התם אם אחר שהקריב מחצה בשחרית מת ומינו כהן אחר לא יביא חצי עשרון וכו' כמו שהבאתי במתני' ותני עלה בתוספתא דמנחות פ"ז מחצה זה הראשון שנשאר ומחצה זה שני תעובר צורתן וכו' ואי אמרת מקדשה בתחלה בכלי שרת א"כ קדשה לה קדושת הגוף בתחלה ועכשיו נפסלה ה"ז כפסולו בגוף הקדש וקיי"ל כל שפסולו בגופו אינו טעון עיבור צורה ומיד יוצא לבית השריפה אלא ש"מ דלא קדשה וקשיא לר"ל: פתר לה. ר"ל דאתיא כרבי ישמעאל בהדא ברייתא דס"ל עשרון הוא מקדש כלומר לא צריך כלי שרת אחר לקידוש המנחה אלא העשרון שמביא בו הוא מקדשו ליקרב ומכיון דלא קדשה קדושת הגוף טעון עיבור צורה: כשהכהן וכו'. ברייתא באנפי נפשה היא דאף הכהן הדיוט ביום שמתקרב תחלה לעבודה מביא וכו' ותוספתא היא בפ"ג דמכלתין: רבי מנא בעי מימר. הואיל דכך הוא א"כ כ"ג שבו ביום נתחנך בתחלה לעבודה ובו ביום עצמו נתמנה להיות כ"ג צריך להביא שתים אחת להינוכו שנוהג אף בכהן הדיוט ואחת לחובת היום שלו: תופיני. כתיב במנחת כ"ג מרבכת תביאנה תופיני מנחת פתים וגו' ודרים מדכתיב תופיני סמוך לתביאנה ללמד בשעת הבאה תופו אותה ולא מאפוי' בשחרית: והא תנינן. בתמיד פ"ק הממונה בא ודופק עליהם וכו' נטל את המפתח וכו' ושתי אבוקות של אור בידם וכו' עד העמידו עושי חביתין לעשות חביתין אלמא באותו פעם עושין החביתין לעשות חמין לרבוכה לא שעושין החביתין בשחרית אלא העמידו אותן להכן חמין לרבוכה וכשיגיע זמן חביתין שהוא אחר עשיית המנחה עושין אותה: תופיני. פליגי בה בשם רבי חנינה האיך היא נעשית: מטגנה. בשמן במחבת ואח"כ אופה אותה בתנור ואידך קאמר בשם ר"ח דבתחלה אופה אותה: תופיני. ואשכחן נמי דפליגי באפיה עצמה דהד אמר תופיני תאפנה נא אפויה אליה ולא גמר אפיה ורבי ס"ל תאפנה רבה ורבי דוסא אמר לשון נוי הוא, כדלקמן כלומר שיאפנה נאה: אתיין אלין פלגוותא. שניה מהן תליא פלוגתתן באילין פלגוותא דלעיל דמאן דאמר תופיני נוי סבירא ליה כמאן דאמר מטגנה ואחר כך אופה והיינו נוי שאחר שמטוגנה בשמן אופה אותה ומ"ד תופינה רבה כמ"ד אופה וכו' והיינו שמחמת האפיה תהא רכה ולא מחמת השמן וא"כ אופה אותה בתחלה ואח"כ מטגנה. והיותר נראה דאיפכא צ"ל מ"ד תופנה נוי כמ"ד אופה ואח"כ מטגנה דאז נאפת יותר בנוי כשעדיין לא ניתנה בשמן ומ"ד תופנה רבה כמ"ד מטגנה ואח"כ אופה דבשעת אפייתה כבר נתרככה מחמת השמן: לא סוף דבר שמת. למתניתין מהדר לאו דוקא אם מת הכ"ג קריבה מנחתו משל צבור אלא אפילו

תורה אור

עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל א הפריש שקלו ומת א"ל יפלו לנדבה ומותר עשירית האיפה שלו רבי יוחנן אמר ב יוליכם לים המלח ר"א אמר יפלו לנדבה *עשירית האיפה של כ"ג רבי יוחנן אמר חוצה אותה ואחר כך מקדשה ר"ש בן לקיש אמר ג מקדשה ואחר כך חוצה אותה מתניתא פליגא על רבי יוחנן *מקריב מחצה ומחצה אבד פתר לה שכן אפילו מעות ילכו לים המלח מתניתא פליגא על א ר"ש בן לקיש נמצאו שני חצאין קריבין ושני חצאין אבודין ותני עלה מחצה ראשון ד ומחצה שני תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה פתר לה (א) ב כר' ישמעאל דאמר ה עשרון מקדש *כשהכהן מתקרב תחילה לעבודה מביא עשירית האיפה שלו ג ועובדה בידו ו אחד כהן גדול וא' כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה שלהם ד עבודתן כשירה *רבי מנא בעי מימר ז בו ביום שנתקרב תחילה לעבודה בו ביום נתמנה להיות כהן גדול מביא שתים אחת לחינוכו ואחת לחובת היום ח תופיני (ב) בשעת הבאה תופיני ואין בשחרית ויקרא ו תופיני והא *תנינן ט העמידו עושה חביתין לעשות חביתין א"ר חייא בר אחא לעשות חמין לרבוכה תופיני *רבי יסא בשם ר' חנינה מטגנה ואח"כ אופה אותה רבי אחא בשם ר' חנינה ט אופה אותה ואח"כ מטגנה ח תופיני תאפנה נא רבי אומר י תאפנה *נאה רבי דוסא אומר תאפנה *ריבה אתיין אילין פלגוותא כהינין פלגוותא מ"ד תאפנה נאה כמ"ד *אופה ואח"כ מטגנה ומ"ד תאפנה נא כמ"ד מטגנה ואח"כ אופה י לא סוף דבר שמת אלא אפילו

עד דאנא תמן. כשהייתי בבבל שמעתי ששאל ר"י לשמואל הפריש שקלו ומת מה יעשה בו: מותר עשירית האיפה של כה"ג. כגון שהפריש מעות לעשירית האיפה של היום וניתותר שאינו ראוי למחר מה יעשה בו: יוליכם לים המלח. לא נהנין ולא מועלין בו: חולה אותה ואח"כ מקדשה. אבל הכלי שמודדין בו העשרון לא היה קודש: מקדשה. כל העשרון בעשרון: ה"ג מקריב מחצה ומחצה אבד. כ"ה במנחות פרק התכלת ואיירי כגון שנטמא מחצה של בין הערביים שמביא עשרון שלם וחולהו ומקריב מחצה ומחצה אבד שמעינן דאינה קדושה לחצאין אלא כולו בבת אחת וכיון דלא צריך למחצה השני שכבר נתקדש הרי הוא אבד וקשיא לר"י: שכן אפי' מעות. שניתותר מעשירית האיפה סובר ר"י שילכו לים המלח דה"ל מותר עשירית האיפה וכדאמר ר"י בסמוך וכ"ש הסולת שניתותר: ה"ג מתניתא פליגא על ר"י נמצאו וכו': נמצאו ב' חציין וכו'. קאי אכה"ג שהקריב מחצה בשחרית ומינו אחר תחתיו מביא עשרון שלם וחולהו ומקריב ומחצה אבד נמצאו ב' חצאין אובדין וב' חצאים קריבין: תעובר צורתו. ויפסול בלינה וקשיא לר"י למה ליה עיבור צורה ולמה יוצא לבית השריפה הא לא נתקדש מעולם ואי משום מותר עשירית האיפה יוליכם לים המלח אבל שריפה לא צריך: פתר לה. למתני' כר"י דאמר עשרון מקדש וכיון שצריך ליתנו לתוך העשרון כדי לחלותו דלכ"ע למלוה צריך להביא עשרון שלם מביתו כדי לחלותו א"כ כבר נתקדש ויוצא לבית השריפה: כשהכהן מתקרב תחלה לעבודה. והיינו יום חינוכו צריך להביא עשירית האיפה משלו שנאמר זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית האיפה וגו' ובניו היינו כהנים הדיוטים: ועובד בידו. הוא עצמו מקריבם: בו ביום נתקרב בתחלה לעבודה. כהן שלא עבד כל ימיו ונתמנה להיות כהן גדול: מביא שתים. שתי מנחות מעשירי' האיפה: אחת לחינוכו. ככהן הדיוט: ואחת לחובת היום. שהוא חביתי כ"ג שמקריב בכל יום: תופיני. כתיב מרבכת תביאנה תפיני וקדרים בשעת הבאה אז תאפנה אבל לא בלילה שלפניו: ואין בשחרית תופיני. היינו קודם עלות השחר לא יאפו אותן: ופריך והא תנינן. בתמיד פ"ק: העמידו עושי חביתין. בשחרית קודם עלות השחר לעשות חביתין. ושמעינן שבלילה היתה נאפית: ומשני לעשות חמין. לרככם העמידוהו אז אבל לאפות לא היו אופין עד עלות השחר (ודברי ה"ר אליהו פולדא בסוגיא זו אינן מחוורים): מטגנה. במחבת ואח"כ אופה אותה בתנור: תיאפנה נא. בשעת אפייתה תהא נא כמו אל תאכלו ממנו נא כלומר תהא מבושלת קלת ולא כל צרכה והיינו טגון דהא מודו כ"ע דתבווייהו בעינן דכתיב על מחבת בשמן וכתב תופיני: תיאפנה רבה. אפיות הרבה אופה ומטגנה ואופה: תיאפנה נוי. בשעת אפייתה בתנור תהא נאה ואם מטגנה תחלה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת: אתיין אילין פלגוותא וכו'. כלומר פלוגתא דאמוראי אתיין כפלוגתא דהנך תנאי וכדמסיק: לא סוף דבר שמת. לאו דוקא שמת כה"ג מביא השני עשרון שלם מביתו אלא אפילו

מסורת הש"ס
ע' מנחות נ א
שם נ ב
ת"כ פ' צו פ"ג
ע' מנחות עח א
תמיד כח א
מנחות נ ב
בד"י הגי' רכה
בד"י הגי' נוי
בד"י הגי' מטגנה ואח"כ אופה וכ"ד האפנה רכה כמ"ד אופה ואח"כ מטגנה

גליון הש"ס
(א) לא ידעת, לו מקום והגר"א שגיה כ"ם גם זה לא מצאנו. ורש"י ז"ל ר"י ר"ל ר' יוסי עיין מנחות נא או ר"מ והוא הת"ק שם אפשר לקיש הגרסא היטנה והוא כר' יהאיש אליבא דרבי ישמעאל עיין מנחות כו ע"ב:
(ב) נראה דלדרשא צ כיון שרמב"ם פ"ג מהמידין הלכה יח תופיני וכו' ולא הא"ס מבערב שגם זה נדרש מתופיני ומיושב קושית הלח"מ שם ודוק:

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א נ"ל מתני' פליגא על ר' יוחנן כמצאו וכו' וכ"נ גי' הק"ע: ב גי' הגאון ז"ל פתר לה כר' שמעון ועיין מנחות (כו. ושם ז.): ג נ"ל ועובדם בידו. וכ"ה בספרא ובתוספתא סוף שקלים כהן הדיוט אין נכנס לעזרה אא"כ הביא עשירית האיפה משלו ועובדם בידו וכו': ד נ"ל עבודתן פסולה דעשירית האיפה מעכבת בכהונת כהנים גם לדורות וז"ל הרב בעל ה"א גי' הספרים עבודתן כשירה וכ"ה בתוספ' דסוף שקלים ודפ"ב דחגיגה וכ"פ הרמב"ם פ"ה מהלכות פס"מ הלכה ט"ז אמנם בספרא פ' צו הגי' פסולה ועיין בק"א שם וע"פ אותו הספרא מתק רבינו מלת כשירה וכ' פסולה וכ"ה בהדיא בירושלמי ריש יומא ר"י ב"ח אמר עשירית האיפה ומכנסים מעכבין וכן הוא בילקוט פ' צו סי' תפו וכן מכמע בב"ם דילן יומא (ה.) ע"ש. ועי' בס' ת"א כי הוא נותן טעם לשבח לגי' הגאון ז"ל: ה מלוף גרסאות יש כאן וה"ג אתי אילין פלגוותא כאילין פלגוותא תופיני תאפנה נא ר' אומר תופיני נאה ר' יוסי רבה אמר תופיני רבה מ"ד תופיני נא כמ"ד מטגנה ואח"כ אופה מ"ד תופיני נאה כמ"ד אופה אותה ואח"כ מטגנה ועיין מנחות (נ:) וכרש"י מנחות שם מייתי עוד ליבנא אחריתא: ו ה"ג לא סוף דבר שמת אפי' נטמא ואפילו נדחה ממום כ' יוסי בן עזי וכו'. ול"ג אלא וז"ל הרב בעל ה"ת נראה טעם דמתק רבינו מלת אלא דכיון דגרס אלא א"כ מסתמא דסוגיין פשיטא הוא כמו מת ומה מיבעיא בנדחה ממום למה יהיה נדחה ממום דלא חזי לעולם עדיף מנטמא דנדחה ונראה אלא דהאבעיא קאי אכיה ולא מלת כברייתא אלא נדחה ממום ונטמא נאמר בבעיא והרמב"ם דפסק בפ"ג מה' תמידין ה"כ כהן שהקריב מחצה ומת או נטמא או נולד בו מום וכו' פשט הבעיא להומרא ודלא כמ"ש בק"ע:

שנויי נוסחאות (סו"ב) **לשמואל** בד"ו **שמואל**. (סו"ג) **ומותר** בד"ו **מותר**. (סו"ט) **ר"ש בן לקיש** בד"ס **ר' יוחנן**. (סו"י) **נמצאו** בבבלי **נמצא**. **חצאין** בד"ו **חציין** וכן בסמוך. **אבודין** בד"ו **אבידין**. (סוי"א) **מחצה ראשון ומחצה** בד"ו **כחצה זה ראשון מחצה**. (סוי"ב) **צורתן ויצאו** בד"ו **צורתו ויצא**. (סוי"ג) **ישמעאל** בבבלי **שמעון**. **דאמר** בד"ו **דר' ישמעאל אמר** ובבבלי דאמר ר' שמעון. **מקדש** בבבלי **מקדשו**. (סוי"ד) **תחילה** בבבלי **בתחלה**. **האיפה** בד"ו **ליתא**. **שלו** בבבלי **ליתא**. (סוט"ו) **ועובדה** בבבלי **ושברה**. (סוי"ז) **מנא** בבבלי **מונא**. (סוי"ח) **שנתקרב תחילה** בד"ו **נתקרב בתחילה** ובבבלי **שנתקרב בתחלה**. (סוי"ט) **לחובת** בבבלי **לעבודת**. (סו"כ) **הבאה תופיני** בבבלי **הבאת אמר תופיני**. (סוכ"ב) **חייא בר אחא** בבבלי **יוסי** ובד"ו **חייה בר אדא**. **לרבוכה** בד"ו **לרבכן**. (סוכ"ג) **יסא** בבבלי **יוסי**. (סוכ"ד) **אחא** בבבלי **חייא**. (סוכ"ה) **תאפנה** בד"ו **תואפינה**. (סוכ"ו) **תאפנה נאה** בד"ו **תופנה רבה** ובבבלי **תופיני ריבה**. **אומר תאפנה ריבה** בד"ו **תופנה נויי** ובבבלי **תופיני נויי**. (סוכ"ז) **כהינין** בבבלי **כאילין**. **תאפנה נאה** בד"ו **תופנה נוי** ובבבלי **תופיני נויי**. (סוכ"ח) **כמ"ד אופה ואח"כ מטגנה** ומ"ד **תאפנה נא** בד"ו **כמ"ד מטגנה ואח"כ אופה** ומ"ד **תופנה רבה** ובבבלי **תופיני ריבה**. (סוכ"ט) **כמ"ד מטגנה ואח"כ אופה** בד"ו **כמ"ד אופה אותה ואח"כ מטגנה**.

לקוטי אפרים

פתר לה כר' ישמעאל. כתב על זה בגליון הש"ם אות א' נ"ל לקיים הגירסא הישנה והוא כר' יהאיש אליבא דר' ישמעאל דס"ל דמדת יבש נתקדשה ומתחילה כתב שיש לגרוס ר' יוסי איני יודע איזה ענין הוא לסוגיין דס"ל לר' יוחנן דחולה אותה ואח"כ מקדשה ולא היתה כלל בעשרון. רק בצריך להביאה שלם מביתו כמבואר במנחות ת' ע"א ומ"ש דלא מצאנו בר"ש ס"ל מדת יבש נתקדשה הנה מצאנו שם ס"ל לר"ש דמדת יבש לא נתקדשה ואפילו תנור אינו מקדש. כמבואר במנחות צ"ה ע"ב. אבל דברי הגר"א מתיים. דר"ש ס"ל במנחות פ"ו ע"ב דמדת יתירה היתה במקדש של לוג ומחצה שבה היה מודד למחבתי כ"ג לוג ומחצה בבקר כו'. והתום' במנחות ה' פ"ב הקשו דהא מדות לא לכו"ע נתקדשו ולוג ומחצה למה נתמה לר"ש כיון דאין שמן קדוש כפ"ע כר' חנינא. ותלט דמתחילה היו מניחים ג' לוגין שמן עם העשרון סלת בביסא ונתקדש העשרון וכן השמן בביסא וא"כ י"ל דלר"ם מודה ר' יוחנן דפ"כ מקדש כל העשרון עם הג' לוגין שמן בביסא ואח"כ חולק כעשרון וסג' לוגין שמן וזה טונת הירושלמי פתר לה כר"ש דאמר עשרון מקדש והטונה שמקדש פ"כ לר"ש כל העשרון.

מסורת הש"ס

מנחות נא ע"ב | פ"ט | שם נב א | בפ"ה או מחצה בשחרית ומחצה בין הערבים | מנחות נא ע"ב

קרבן העדה

אפי' נטמא הכה"ג נמי הדין כן : אפי' נדחה ממום בעיי' היא אם נדחה הכה"ג מחמת מום אם קרב מחליתו או משל שני ופשיט מהא דתני ריב"פ מברדליה דאפי' נדחה ממום מביא השני עשרון שלם מביתו : ת"ל והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה . דמשל יורשים קריבה עד שיעמוד אחר : יכול יקריבו . היורשים לחצאין כמו שהיה אביהן עושה : אותה כולה . וה"ק כשאחד מבניו יקריב לאחר שמת אביו יעשה אותה כולה ולא חציה : ממי שהבריות שלו . ממי שהעולם שלו וקס"ד דהיינו מתרומת הלשכה שכבר הקדישו הציבור לשמים : כליל להקטרה . שלא יעשו ממנה שיריים לאכילה . ל"א שיקטירו שלימה ולא לחצאין כל זמן שהיא קריבה משל ציבור דקריבה שלימה לא פליגי בה ר"י ור"ש : תמן הוא אומר משל יורשין . במתני' קאמר דתנאי ב"ד הוא שיבא משל ציבור משמע מדאורייתא באה משל יורשין : והכא . בברייתא דריש מקרא דמשל ציבור · ולא יאות הוא מקשי . בתמיה דודאי שפיר קא מקשי א"נ בניחותא דלאו שפיר מקשה דידע ר"ח בר בא דשני תקנות הוו : הייתי אומר . שיגבו מכל ישראל לצורך עשירית האיפה ותנאי ב"ד הוא שתבא מתרומת הלשכה אבל לעולם מן התורה משל ציבור : בעי . הא דתני במתני' ושלימה היתה קריבה מי אמרינן שלימה שחרית ושלימה בין הערבים : ה"ג ושלימה בין הערבים או שלימה שחרי' ובטילה בין הערבי'. וכ"ה בהתכלת : כד תהא פשיטא ליה . כלומר את"ל דשלימה שחרית ושלימה בין הערבים : ג' לוגין מה הן . דלעשירית האיפה היה הכה"ג מביא ג' לוגין וקמיבעיא ליה כשמת כה"ג והיתה המנחה כפולה בסולת אם היתה כפולה גם בשמן או לא : אוף הדא צריכה ליה . גם זה מבעיא ליה : ב' קמצין מה הן . דסבירא ליה לחזקיה כאבא יוסי בן דוסתאי שסובר בהתכלת דבכל יום היה כהן גדול מביא ב' קומצין לבונה ומקריב אחד מהן בשחרית ואחד בין הערבים ואמר רבי יוחנן התם דהלכתא כאבא יוסי וקמיבעיא ליה כשהוא מביאה שלימה בשחרית ושלימה בין הערבים אם מביא כל פעם ב' קומצין או דלמא בקומץ אחד סגי : כלום למדו לקומץ . כלומר דלבונה בעי קומץ למדו ממנחת חוטא כדתניא בפרק דלעיל : מה להלן ב' קמצין . לכל עשרון קומץ לבונה דס"ל כי היכי דבעינן שיעור שמן לכל עשרון אפי' נעשו הרבה עשרונות בכלי אחד כדתנן בפרק שתי מדות הכי נמי בעינן קומץ לבונה לכל עשרון הוא הדין כאן דכופל הסולת כופל נמי הקומצין : ומשני מה תמן צריכה ליה . כי היכא דמיבעי' ליה גבי חביתי כהן גדול אם כופל הקומצין הכי נמי מיבעיא ליה במביא מנחות הרבה בכלי אחד אם צריך קומץ לבונה לכל אחד או סגי ליה בקומץ אחד יהיו המנחות ששים או אחד ובגי' הירושלמי שבבבלי לא גרסי' כאן מה תמן צריכא ליה : כלום למדו שלשה לוגין . דחביתין בעינן ג' לוגין אלא מתמיד שנאמר גבי חביתין מנחת תמיד הרי היא לו כמנחת תמיד מה להלן שלשה לוגין לעשרון אף כאן ג' לוגין לעשרון : ומשני מה תמן

תורה אור

א אפילו נטמא ואפי' נדחה ממום תני (ר' יוסי בן עזי) ר' יהודה בר פזי דבר דליה ואפי' נדחה ממום *מנין לכהן גדול שמת ולא מינו אחר תחתיו שתהא מנחתו קריבה משל יורשים ת"ל [ויקר'] מבניו יעשה אותה יכול יביאנה לחציים ת"ל אותה כולה אמרתי דברי רבי יהודה ר"ש אומר אינה באה אלא משל ציבור [א] שנאמר [שם] חק עולם (ממי שהבריות שלו) מי שהברית כרותה לו כליל תקטר כליל להקטרה : כהן גדול שמת וכו' : רבי בא בר ממל בעי *מחלפה שיטתיה דר"ש [ב] תמן אמר משל יורשין והכא אמר משל ציבור א"ר חייה בר בא ולא יאות הוא מקשה אתא רבי יעקב בר אחא רבי אבהו בשם רבי יוחנן דבר תורה הוא שתהא באה מן הציבור (כיון דחזי דקא מידחקה לישכה) הייתי אומר יגבו לה (מן היורשין) (כיון דחזי דפשעי בה) התקינו שתהא באה מתרומת הלישכה [ג] רבי יוסה אמר ר' יוחנן בעי *מהו [ב] שלימה בשחרית ושלימה בין הערבים *או שלימה בשחרית ובטילה בין הערבים כד תהא פשיטא ליה דכתיב מנחת תמיד שלשת לוגין מה הן שלשת לוגין שחרית ושלשת לוגין בין הערבים או [ג] לוג ומחצה שחרית ולוג ומחצה בין הערבים אמר רבי חזקיה אוף הדא צריכה ליה *שני קומצין מה הן שני קומצין בשחרית ושני קומצין בין הערבים או קומץ אחת בשחרית וקומץ אחת בין הערבים א"ר יוסה כלום למדו לקומץ לא ממנחת חוטא מה להלן שני קומצין אף כאן שני קומצין (מה תמן צריכה ליה אף הכא צריכה ליה) אמר רבי חזקיה כלום למדו שלשת לוגין לא מתמיד של בין הערבים מה להלן שלשת לוגין אף כאן שלשת לוגין ומה תמן

פני משה

אפי' אם נטמא או שנדחה מחמת מום ואינו יכול להקריבה בעצמו ואז מוטל החיוב על הצבור קריבה משלהן וכן תני ר' יודה בן פזי דבר דליה וכו' : מנין לכ"ג שמת ולא מינו וכו' . כדפרישית במתני' : שנאמר חק עולם ממי שהבריות שלו . כלומר חק עולם לה' כתיב ודריש משל העולם וזהו משל צבור שהן כולן לה' שכל הבריות והעולם הן שלו וכד"א כי ממך הכל ומידך נתנו לך : כליל תקטר . כתיב כליל להקטרה כלומר הקטרתה כשהיא שלימה וכדפרישית במתני' דזה הוא לכ"ע אם אין הכ"ג בעצמו מקריבה : מחלפה שיטתיה דר"ש . קשיא דידיה אדידיה : תמן הוא אומר משל יורשים . כלומר במתני' דקאמר זה אחד מהתקנות שהתקינו ב"ד שתהא מנחתו קריבה משל צבור אלמא דמדינא דמדאורייתא משל יורשין היתה קריבה אלא שב"ד הוא שהתקינו כן והכא בברייתא הוא אומר משל צבור מן התורה הוא כדדריש מקרא : ולא יאות הוא מקשי . וכי לאו שפיר הוא מקשה ר' בא בר ממל ושינוייא הוא דבעי : אתא ר' יעקב וכו' בשם רבי יוחנן . ומשני לה דבאמת כך הוא דדבר תורה הוא שתהא בא מן הצבור כדדריש לה מקרא אלא שהייתי אומר יגבו לה בתחלה מן הצבור אחר שאירע כך שמת הכ"ג ולא יטלו בלוב מתרומת הלשכה ולזה התקינו שתהא באה מתרומת הלשכה והיינו דקאמר ר"ש במתני' משל צבור כלומר מן הדבר שהוא של צבור ולא שיגבו עכשיו בתחלה מן הצבור : רבי יוחנן בעי . הא דקתני ושלימה היתה קריבה מה הוא שלימה דקאמר אם שלימה דקאמר אם שלימה בשחרית וכן בין הערבים או מחצה בשחרי' ומחצה בין הערבים ושלימה דקאמר שלא יחסרו ממה שכ"ג בעצמו היה מקריב הוא עשרון שלם ולעולם ההקרבה הוא מחצה ומחצה או דלמא שלמה שחרית ובטילה בין הערבים והיינו דבאותו יום שמת אחר שהקריב מחצה בשחרית תהיה בטלה לגמרי היום ולא יקריבו כלום בין הערבים ולמחר בשחרית ישלימו זה ותהיה קריבה שלימה עשרון אחד : כד תהא פשיטא ליה וכו' . רבי יוסי קאמר לה דהכי בעי ר' יוחנן בענין מנחת כ"ג דמתני' בהעשרון סולת שלו דבה כתיבא הכי עשירית האיפה סולת מנחה מחציתה בבקר וגו' ולמה לא מיבעיא ליה לענין הנסכים של מנחתו דלעשרון סולת צריך שלשת לוגין וזהו רביעית ההין ומה הן עכשיו אם שלשה לוגין בשחרית ועוד שלשת לוגין בין הערבים דבנסכים לא מחלק הכתוב או דלמא לוג ומחצה וכו' כמו דמחלקינן העשרון סולת ואם פשיטא ליה הא נוכל לפשוט לאידך : אמר רבי חזקיה אוף הדא צריכא ליה . כמו דמיבעי ליה לענין העשרון סולת ה"נ מיבעי ליה גם לענין הנסכים וכהאי בעיא גופה : שני קמצים מה הן . ועוד קא מיבעיא ליה היאך נוהג בקמצים של מנחה זו והן של לבונה אם שני קמצים וכו' : כלום למדו לקומץ אלא ממנחת חוטא . דגבי קרבן עולה ויורד וכו' . ונראה דט"ס הוא דמה שייך לבונה גבי מנחת חוטא דלא ישים עליה וגו' כתיב וכדתנינן בפ"ה דמנחות מנחת חוטא ומנחת קנאות לא שמן ולא לבונה אלא דכצ"ל כלום למדו לקומץ לא מלחם הפנים . וכדאמרינן הכי בפרק דלעיל בהלכה ה' דקומץ לבונה שחסר דפסול מלבונה דלחם הפנים ילפינן ומה להלן שני קמצים לשני בזיכין אף כאן בחביתי כ"ג שני קמצים לבונה : והשיב לו רבי חזקיה מה תמן צריכא ליה וכו' . דבתרווייהו קא מיבעי להו דשמא התם נמי בחד קומץ להוי סגי : אמר רבי חזקיה . לרבי יוסי ולדידך דמיבעי לך לענין שלשת לוגין נימא דכלום למדו לשלשת לוגין נסכים לעשרון לא מתמיד של בין הערבים דכתיב גביה ונסכו רביעית ההין א"כ מה להלן שלשת לוגין לעשרון סולת אף כאן שלשת לוגין לעשרון ולא תחלק אותן והשיב לו ר' יוסי ואני אומר ומה תמן

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ג מתמידין ה"ל

לב
ב ג מיי' שם הכ"ב

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג שנאמר חק עולם משל עולם כליל הקטר כליל להקטרה רבי בא בר ממל וכו' כצ"ל והשאר שבינתים נמחק : ב ה"ג תמן הוא אומר משל ציבור דבר תורה והכא אמר מתנאי ב"ד א"ר חייה בר אבא יאות הוא מקשה אתא ר' יעקב ב"א ר' אבהו בשם ר"י ד"ת הוא שתהא באה משל ציבור הייתי אומר יגבו לה התקינו שתהא באה מתרומת הלשכה כצ"ל . וה"פ תמן היינו במתני' דמנחות אמר משל ציבור כדקאמר מחק עולם והכא במתני' דידן אמר מתנאי ב"ד דבר תורה משל ציבור הייתי אומר יגבו לה כלומר הא ודאי פשיטא דמש"ל ד"ת מקרא דחק עולם . אבל הייתי אומר שלא ליקח אותה מתרומת הלשכה אלא לגבות מכל יחיד ויחיד דהכי משמע קרא דחק עולם משל עולם והכו ב"ד שיהא בא מתרומת הלשכה ואיזה התלמיד טועה נסתבך בתירוצא דבבלי שם והרכיב לה בתירוצא דהכא דירושלמי ולא נכיר ולא בכיר דסוגיא דירושלמי ס"ל דלא פוה אלא חדא תקנה ובבבלי משני ב' תקנות הוו : ג מכאן עד הפסק ר"ש בר נחמן וכו' מבולבלת מאוד וגי' הגאון ז"ל מלובנת ומחוורת , וה"ג ר' אסי א"ר יוחנן בעי מה שלימה שלימה בשחרית ושלימה בין ערבים או שלימה בשחרית ובטלה בין הערבים הדר פשיטא ליה שלימה בשחרית שלימה בין הערבים והא צריכה ליה שלשה לוגין מהו שלשה לוגין בשחרית ושלשה לוגין בין הערבים או לוג ולוג ומחצה בשחרית ולוג ומחצה בין הערבים א"ר חזקיה אף הדא צריכה ליה קומץ בשחרית וקומץ בין הערבים או תני קומץ בשחרית ותני קומץ בין הערבים א"ר יוסי כלום למדו לקומץ לא מלחם הפנים מה להלן שני קמצים בחסר אף כאן שני קמצים בחסר א"ר חזקיה וכלום למדו לשלשת לוגין לא מתמיד מה להלן שלשת לוגין אף כאן שלשת לוגין כצ"ל . והיכות מה תמן צריכה ליה אף כאן צריכה ליה שלא יהיה וכו' . נמחקו :

שנויי נוסחאות (סו"א) תני בבבלי ליתא ובד"ו דבר דליה. (סו"ב) תנה. ר' יוסי בן עזי דברי דליות ובד"ו ר' יהודה בר פזי דבר דליה. (סו"ג) מינו אחר תחתיו שתהא בד"ו מינו כהן אחר תחתיו תהא. (סו"ה) אותה בד"ו ליתא. (סו"ח) ממי שהבריות שלו כ"ה בד"ו ובבבלי מי שהברית כרותה לו. (סו"ט) כה"ג שמת כו' בד"ו ליתא. (סו"י) תמן אמר בד"ו תמן הוא אמר. (סוי"א) והכא אמר בד"ו והכא הוא אמר. (סוי"ד) מן הציבור בבבלי משל ציבור. כיון דחזו דקא מידחקה לישכה כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא. (סוט"ו) משל יורשין כיון דחזו דפשעי בה כ"ה בבבלי ובד"ו ליתא. (סוי"ז) רבי יוסה אמר בבבלי א"ר אסי. מהו בד"ו מה. (סוי"ח) הערבים או שלימה בשחרית בד"ו הערבים או מחצה בשחרית ומחצה בין הערבים או שלימה שחרית. (סוי"ט) כד תהא פשיטא ליה בבבלי הא פשיטא לך. (סו"כ) דכתיב מנחת תמיד בד"ו ליתא. מה הן בבבלי מהו. (סוכ"א) שחרית בד"ו בשחרית. (סוכ"ב) שחרית בד"ו בשחרית. (סוכ"ג) קומצין בד"ו קמצין (וכן בכל הסוגיא). מה הן בבבלי מהו. (סוכ"ה) אחת בד"ו אחד ובבבלי ליתא וכן בסמוך. (סוכ"ו) יוסה בבבלי יוסי. (סוכ"ז) קומצין כו' קומצין בבבלי קומצין בחסר כו' קומצין בחסר. סמלות המוקפות ,מה תמן כו' עד ליה" בד"ו אינן מוקפות. (סוכ"ח) הכא בבבלי כאן.

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פי"ג מהל"ש ה"ה

ב
ב מיי' שם הלכה ה

ג
ג מיי' שם ובהשגות

ד
ד מיי' שם הלכה ו

ה
ה מיי' שם הלכה ז

תמן לריכא ליה אוף כאן לריכא לי' דאימא לך דבתמיד של בין הערבים גופיה נמי מספקא לן אם רביעית ההין לנסכו לבדו או לשל שחרית ושל בין הערבים :

הלכה ו מתני' על המלח ועל העצים. וכן הוא תנאי ב"ד שהמלח והעצים של קודש מותר לכהנים להיות נאותין בהם לאכילת הקרבנות שאוכלין בחלקן וזהו החמישי משבעה דברים של תנאי ב"ד לפי שענין המלח והעצים שיהיו נהנין הכהנים דבר אחד הוא. ודווקא לאכילת הקדשים אבל לא ניתנו מלח המוקדש באכילת חולין שלהם וכגון שאכילת חלק הקדשים אכילה מועטת היא שלריך שיהו אוכלין חולין או תרומה עמהם כדי שיהיו הקדשים נאכלין על השובע ואין כאן משום חולין בעזרה הואיל ולצורך אכילת הקדשים הוא : ועל הפרה שלא יהיו מועלין באפרה. זהו הששי מז' דברים של תנאי ב"ד. ובגמרא פריך הא מן התורה אין מועלין כדדרשי' מחטאת היא מלמד שמועלין בה ובה מועלין ואין מועלין באפרה ומשני שתי תקנות הוו דאורייתא בה מועלין באפרה אין מועלין כיון דחזו דקא מזלזלי בה ועבדי מינייהו רפואה למכתן גזרו ביה מעילה וכיון דחזו דקא פרשי מספק הזאות אוקמוה אדאורייתא : ועל הקינין הפסולות שיהו באות משל לבור. זה הוא השביעי מתנאי ב"ד. לפי שמחוייבי הקינין מביאין מעות ונותנין להשופר והגזברים לוקחין המעות וקונים בהם קינין והבעלים סומכין על הב"ד שישגיחו שיקריבו קיניהן ואם אירע בהן איזה פסול תנאי ב"ד הוא שיקחו אחרים מדמי תרומת הלשכה ומזכין אותם להבעלים ויוצאין ידי חובתן בהקרבתם : רבי יוסי אומר. אין זה מתנאי ב"ד שיהו באין מתרומת הלשכה אלא כך הוא שהמספק את הקינין זהו אותו הממונה על הקינין דאמרינן לעיל בפ"ה שהוא מספק הקינין ומקבל המעות מן הגזברים הוא שחייב להחליף קינין הפסולות וצריך ליתן אחרים תחתיהן וכהאי דתנינן לעיל סוף פ"ד אינו מקבל את מעותיו עד שיהא המזבח מרוצה ואם החמיץ היין או התליע הסולת החמיץ והתליע לו כך הוא בקינין שאם נמצאו בהן פסול או שנפסלו קודם שיקרבו נותן הוא אחרים תחתיהן והלכה כר' יוסי וכדאמר בגמ'. שזהו מתנאי ב"ד : **גמ'** כדין היה שימעלו בה. באפרה דחטאת קרייה רחמנא ועדיין לא נעשית מצותה באפרה והן גזרו שלא ימעלו בה שלא יהו פורשין מספק הזאות ופריך והא תני וכו' אלמא מדאורייתא אין מועלין באפרה ומשני רבי אבהו בראשונה היו משתקשקין בה ומבזין ומזלזלין בה כאדם המשתקשק במים ונותנין וכו' כיון שנגדרו כבראו שהן גודרין עצמן ביותר מדאי ופורשין מספק הזאות חזרו וגזרו שלא ימעלו בה וכדפרישית במתני' דשתי תקנות הוו : האשה הזאת במה היא מתכפרת. לעיל בריש הפרק גרים להא ושאלה זו התם הוא דשייכא גבי הא דתנינן בין קינין לגוזלי עולה יפלו לגוזלי עולה והאשה הזאת שהביאה דמי קן שלה לחובתה ונתנוהו להשופר ונפלו המעות ונמצאו שם ואם יפלו לגוזלי עולה במה היא מתכפרת ומשני התם רבי יצחק תנאי ב"ד הוא וכו' ואת האובדות כמו שמספק את הפסולות ואיידי דאיירי מזה במתני' מייתי לה לכולה מילתא נמי הכא :

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

הלכה א מתני' כל הרוקין הנמצאים בירושלים טהורין. ולא מחזקינן להו ברוקו של זב וזבה שהן מטמאין דאלו בשאר מקומות גזרו על ספק רוקין כדתנן בפ"ד דטהרות דטמא רוק זב וזבה הוא ומטמא במגע ובמשא לטמא אדם לטמא בגדים כדתנן בפ"ק דכלים וס"ל לר' מאיר דבירושלים לא גזרו על ספק רוקין חוץ משל שוק העליון כדמפרש טעמיה בגמרא לפי שקצרן של עכו"ם היה שם וזהו מקום הכביסה שלהן והכובסים גזרו על הנכרים שיהו כזבין לכל דבריהן ורוקן טמא ומפני ששם היו הנכרים מצויין גזרו באותו שוק על ספק רוקן : רבי יוסי אומר. אף בכל ירושלים יש הפרש ובשאר ימות השנה את שבאמצע הדרך טמאין ואת שבצדדים טהורין לפי שיש הרבה טמאין ואותן הטהורים הנזהרים ליגע בהן מסתלקין לצדדין אבל בשעת הרגל שמסתמא כל ישראל טהורים ברגל והן מרובין הולכין הן באמצע הדרך לפיכך את שבאמצע טהורין והנמצאים בצדדים בשעת הרגל טמאין לפי שהטמאים ברגל מועטין הן ופורשין הן לצדי הדרכים והלכה כר' יוסי : **גמ'** קצרן של עכו"ם היו שם. בשוק העליון שהוא מקום הכביסה שלהן וכדפרישית במתני' :

ערודות

תמן צריכה ליה אף כאן צריכה ליה : שלא יהיו כו' : ר"ש בר נחמן בשם ר' יונתן בדין היה שימעלו בה והן גזרו שלא ימעלו בה *והא תני חטאת מלמד שמועלין בה בה מועלין ואין מועלין באפרה אמר רבי אבהו בראשונה היו משתקשקין בה ונותנין אותה ע"ג מכותיהן וגזרו שימעלו בה כיון שנגדרו גזרו שלא ימעלו בה : ועל הקינין כו' : *א האשה הזאת במה היא מתכפרת אמר רבי יצחק תנאי בית דין הוא המספק את הקינין הוא מספק את הפסולות ואת האובדות :

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

הלכה א מתני' *כל הרוקין הנמצאין בירושלים טהורין חוץ משל שוק העליון דברי ר"מ רבי יוסי אומר א בשאר כל ימות השנה שבאמצע טמאין שבצדדין טהורין ובשעת הרגל שבאמצע טהורין שבצדדין טמאין מפני שהמועטין מסתלקין לצדדין *כל הכלים הנמצאין בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאין ודרך עליה טהורין שלא כירידתן עלייתן דברי ר"מ ר' יוסי אומר ב כולן טהורין חוץ מן הסל והמגריפה והמריצה המיוחדין לקברות *סכין ג שנמצאת בי"ד שוחט בה מיד ד בשלשה עשר שונה ומטביל קופיץ (א) בזה ובזה שונה ומטביל חל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט בה מיד בחמשה עשר שוחט בה מיד ה נמצאת קשורה לסכין הרי היא כסכין : **גמ'** ר' אבין בשם ר' יהושע בן לוי קצרן (זבין) של עכו"ם היה שם אמר ר' חנינה

ערודות

תמן צריכה ליה. כי היכא דקמיבעיא ליה בחביתין ה"נ מבעיא ליה בתמיד כגון שלא הקריב מנחה בבקר שמביאה אפילו בערב דכתיב ומנחתם ונסכיהם בלילה או למחר אם צריך ג' לוגין לכל אחת או דסגי להו בג' לוגין א"כ ומה תמן וכו' מדברי רבי חזקיה הוא דקאמר לרבי יוסה שהשיב על דבריו דקאמר דלא קמיבעיא ליה לר' יוחנן אקומץ דדומיא דמנחת חוטא הוא וקאר"ח א"כ מאי קמיבעיא ליה לר"י מג' לוגין נילף מתמיד אלא ודאי מאי דגליגלי מאי דלא גליא גלי א"כ ה"ה לענין קומצין והראשון נ"ל עיקר : בדין היה שימעלו. באפר פרה אלא שתנאי ב"ד הוא שאין מועלין באפרה : ופריך והא תני חטאת. היא דכתיב בפרה ללמדך שמועלין בה כשאר חטאות עד שלא היתה להן שעת היתר לכהנים : ה"ג היא בה מועלין ואין מועלין באפרה : משתקשקין בה. באפרה היו מתרפאין ונותנים אותה ע"ג מכותיהן דאפר מרפא מכה : כיון שנגדרו. ופרשו מספק הזאות אם נטמאו בספק טומאת המת לא היו מזין עליו שלא ימעלו בה : האשה הזאת במה היא מתכפרת. ל"ג ליה הכא ואגב גררא דר"פ מייתי ליה לכאן : ואת האובדות. שנאבד המעות בין שקלים לנדבה וכדאמרי' לעיל בר"פ דאל"כ האשה הזאת במה מתכפרת :

הדרן עלך פ' מעות שנמצאו

הלכה א מתני' כל הרוקין הנמצאין בירושלים טהורין. ולא מחזקינן להו ברוקו של זב וזבה שהן מטמאין אדם וכלים משום דאזלינן בתר רובא : חוץ משל שוק העליון. בגמרא מפרש טעמא : שבאמצע טמאים. משום דזבין וזבות שכיחי ומהלכים באמצע הדרכים והטהורים מסתלקין לצידי הדרכים מקום שאין דריסת הרגל מצוים ומזהירין לכל טמא שלא יגע בהן אבל בשעת הרגל שרוב ישראל טהורין הטמאים מסתלקין לצדדים שלא יטמאו את העם והטהורים הולכין באמצע הדרכי' הלכך בשעת הרגל רוקין הנמצאים באמצע טהורין ושבצדדין טמאין : דרך ירידה לבית הטבילה. ב' דרכים היו למקוה בא' יורדים ובאחד עולים שלא יגעו הטמאין בטהורין ושל דרך ירידה ודאי טמאין לפי שנפלו מיד המביאין לטבילה : שלא כירידתן עלייתן. דבירידתן ודאי טמאין היו לכך היו מורידין לבית הטבילה ובעלייתן טהרו לאחר שהטבילן : ר' יוסי אומר כולן טהורין. דלא גזרו על ספק כלים דירושלים : מגריפה. כלי שגורפין וכונסים בו עצמות המתים כשהם מפוזרין : מריצה. מפרש בגמ' : שוחט בו מיד. דודאי הטבילוה בעלים מאתמול כדי שיהיה לה הערב שמש ותהא ראויה לשחוט בה היום בערב פסח : בי"ג שונה ומטביל. כלומר אע"ג דאיכא למימר כבר הטבילוה בעלים צריך המוצאה להטבילה שנית דשמא לא הטבילוה בעלים דהוה לה שהות להמתין עד סמוך לחשיכה ואע"פ שלא גזרו על ספק כלים אפ"ה גבי קדשים הצריכוה טבילה : קופיץ. סכין גדול רחב עשוין לחתוך בשר ולשבר בו עצמות : בזה ובזה. בי"ג ובי"ד שונה ומטביל לפי שעיקרה לחגיגה ששבירת העצם מותר בה ואיירי כגון שהיו הכהנים טמאי מתים בספק וחל שביעי שלהן בע"פ דאין מביאין עמו חגיגה דהוה ליה כפסח הבאה בטומאה וחגיגת ט"ו יעשו בטהרה ואין הכהנים שהן טבולי יום מטמאין הסכין שאין טבול יום אפי' דמת מטמא כלים : חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד. ולא אמרינן כיון דשבת הוא לא נשחט בה מספיקא שמא טמאה היא ונמצא הפסח טמא ומחלל את השבת שלא במקום מצוה וי"מ שוחט בה מיד בקופיץ קאמר דאף על גב דאין חגיגה בשבת מ"מ חזקה שהטבילוה מערב שבת לצורך חגיגת י"ד : בט"ו שוחט בה מיד. לפי שכל העם יודעין שהזאה וטבילה אסורה בי"ט ומטבילין את הכל מעי"ט : נמצאה קשורה לסכין. בגמ' מפרש : **גמ'** קצרן של עכו"ם. כובס של עכו"ם היה שם בשוק העליון וחכמים גזרו על העכו"ם שיהו כזבים לכל דבריהם ורוקו טמא :

ערודות

מסורת הש"ס

מנחות נא ב

לעיל הלכה א

פסחים יט ב

שם

שם ע א

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א חסר כאן תמן הנינן מחלה למחלה יפלו לגוזלי עולה האשה הזאת וכו' :

גליון הש"ס

(א) ע' ק"ע וש"ק רלה לפרש פי' חדש והוא פלאי דא"כ כאן י"ד בשבת אמאי שוחט בה מיד הא כיון דאין הזאה דוחה שבת ואף בשבק טומאה אין מזין בשבת ע' יומא דף ח ע"ב וא"כ בא הפסח בטומא' וא"כ לא הטבילו הבעלי' הסכין מאתמול ואין לדון על הסכין והקופיץ כלל ועי' ש"ס פסחים שם :

שנויי נוסחאות (שו"א) **שלא יהיו כו'** בד"ו ליתא. (שו"ב) **ר"ש** בד"ו **רבי שמואל** ובבבלי ר' שמעון. **יונתן** בבבלי **יוחנן**. (שו"ג) **והא תני** בבבלי **ותני**. (שו"ד) **בה בה** בבבלי **בה היא בה**. (שו"ה) **משתקשקין** בבבלי **מקשטין**. (שו"ו) **ועל הקינין כו'** בד"ו ליתא. ושו"י **הפסולות ואת האובדות** בבבלי **האובדות ואת הפסולות**. (שוי"ד) **ר' יוסי אומר** בבבלי **וחכמים אומרים**. **כל** בבבלי ליתא. (שוס"ו) **מפני שהמועטין** בבבלי **שמפני שהן מועטין**. (שוי"ט) **כירידתן** בבבלי **כדרך ירידתן**. (שוכ"א) **והמריצה** בד"ו ליתא. (שוכ"ב) **קופיץ בזה ובזה** בבבלי **וקופץ בין בזה ובין בזה**. (שוכ"ו) **היא** בד"ו **זו**. (שוכ"ז) **קצרן של גוים היה** כ"ה בד"ו ובבבלי **קצרין של זבים היו**.

חדושי הרד"ל

אמר ר' חנינא ערודות כו'. נ"ב שם דמייתי לה הכא נ"ל בס"ד דהא מתני' דעדיות דמייתי בבבלי מנחות (ק"ג ע"ב) גרסינן ערודות היו נוחרין באסטרטיא של מלך. והיינו קצרה של עכו"ם שהיה שם דפי' קצרין אין כובסין כפי' המפרשים אלא הוא כמו קסטרא שפירושו מגודל וממשלה של עכו"ם וכן נמצא בכ"מ בירושלמי וב"ר קצרה במקום קסטרא (וכן פ' כל כתבי ה"ז וש"מ) ושם היו האריות של מלכים : יתיב מתני סדין שבדא א"ל ר"י בר ביסנא עד רביעית ט' מאי כדון העיד ר' יהושע כו'. נ"ב בסוגיא דמנחות שם מוכח דרב ביבי הוי מתני דריב"ל דלעיל דעד רביעית ג"כ. ור"י בר ביסנא אקשי ליה ממתני' דהעיד ר"י דטהור משמע ליה אפי' יותר מרביעית. וכן נראה לפרש כאן ג"כ דהדך בתמיה שאל ר"י בר ביסנא אמאי יותר מכאן טמא ולא הניח ר' ביבי ליה לסיים הקושיא ממתני' ובעט ביה (והוא כמו טפח לי' בבבלי' דבבלי מו"ק (כ"ז ע"א). ובהגס דחק המקלין חדתין). וחזר הירושלמי לשאול

א"כ מאי כדון ר"ל מה רלה להקשות ליה ומפרש ממתני' דהעיד ר"י כו' : מהלכין שבולת. נ"ב פי' בחבורה יחד היו הולכים רבים שמה ע"ש ערך שבולת : והטהורים מהלכים שתם והטמאים א"ל פרוש כו'. לכאורה היו נ"ל דראוי להיות הגי' מהופכת ברישא בשאר ימות השנה שהטמאים מרובים נ"ל והטמאים מהלכים סתם והטהורים המועטים א"ל פרוש אל תגע בי לטמאיני וסיפא דבשעת הרגל שהטהורים מרובים הטהורים הולכים סתם ואם אירע שנגדתו קרוב לטמאין הטמאין א"ל פרוש (ולפמ"ש בס"ד בליקוטי מקרא דישעי' (נ"ה) והיה שם מסלול ודרך והדרך הקדש יקרא לה לא יעברנו טמא והוא למו הולך דרך ואוילים לא יתעו. דהיינו שלע"ל יהיו לעולם הכל טהורין כשעת הרגל ויהיה מסלול קצר בשביל טמאים והדרך הרחבה תהיה בשביל טהורים ותקרא אז דרך הקדש ולא יעברנו עוד טמא כמו בעוה"ז שבכל ימות השנה טמאין מהלכין באמצע שהוא הדרך. וז"ש והוא למו פי' הטמא יודיע למו לטהורים המרובים

ומשני

מסורת הש"ס

מנחות קג ב

לעיל פ"ג ה"ב ירושלמי שבת פ"א ה"א וע' מנחות קג ב

עדיות פ"ח מ"א

מכשירין פ"ו מ"ה

פסחים יט ב

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"א מאה"ט ה"ד

ז
ב מיי' פ"י מטומאת אוכלין הל' ג

ח
ג מיי' פי"ג מאה"ט ה"ח

ט
ד מיי' פ"ז מכלי המקדש הלכה יח

תורה אור

*ערודות א היו נוחרין בירושלים והיו עולי רגלים משתקעין בדם עד ארכובותיהן ובאו לפני חכמים ולא אמרו להן דבר (ר"ש בר אבא בשם ר"ח קצרן של עכו"ם היה שם) רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי *מעשה בפרדה משל בית רבי שמתה וטהרו את דמיה משום נבילה ר"א שאיל לרבי סימון עד כמה ולא אגיביה שאיל לרבי יהושע בן לוי א"ל עד רביעית טהור יותר מיכן טמא ובאש לרבי לעזר דלא חזר ליה ר' סימון שמועתא רב ביבי הוה יתיב מתני הדין עובדא א"ל רבי יצחק בר ביסנא עד כמה א"ל עד רביעית טהור יותר מיכן טמא ובעט ביה א"ל ר' זריקא בגין דהוה שאיל לך את בעיט ביה א"ל בגין דלא הוות דעתי בי דאמר ר' חנין (דברים כח) °והיו חייך תלואים לך מנגד זה שהוא לוקח לו חטין לשנה °ופחדת לילה ויומם זה שהוא לוקח מן הסדקי ולא תאמין בחייך זה שהוא לוקח מן הפלטור ואנא סמיך אפלטירא מאי כדון *העיד רבי יהושע בן פתורה א על דם נבילות שהוא טהור מהו טהור טהור מלהכשיר הא ליטמות מטמא *תמן תנינן ב דם השרץ מטמא כבשרו ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו אין לנו כיוצא בו כשיעור טומאתו אבל דמו מטמא כבשרו א"ר יוסי פליגי בה תרין אמוראין חד אמר טמא וחד אמר טהור מ"ד טמא כר' יהודה ומ"ד טהור כר' יהושע בן פתורה א"ל רב אבדומה דמן נחותה ויאות דרבי יהודה מוריינה דבי נשיאה הוה : כל הרוקין וכו' : לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה *לא גזרו על הרוקין שבירושלים הא איתמר עליה רבי אבין בשם ר' יהושע בן לוי קצרן של גוים היה שם : ג בשאר ימות השנה הטמאין מהלכין שיבולת והטהורין מהלכין מן הצד ב והטהורין מהלכין סתם והטמאים אומרין להן פירושו בשעת הרגל הטהורים מהלכין שיבולת והטמאין מהלכין מן הצד הטמאין מהלכין סתם והטהורין אומרים להן פירושו : וכל הכלים הנמצאים כו' : לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן *לא גזרו על הכלים שבירושלים מכיון שנמצאו דרך ירידה לבית הטבילה נעשו הוכיח אבא שאול היה קורא אותן ציפורין מ"ד ציפורין שהיה דומה לציפורין מ"ד מריצה שמריצה את האבן לבית הקברות : קופיץ וכו' : תני הסכין קשורה לה הרי זו כמותה :

הלכה ב מתני'

ד פרוכת שנטמאת בולד הטומאה מטבילין אותה בפנים ומכניסין

קרבן העדה

ערודות. ערודי היער היו נוחרין לצורך אריות של מלך : ר"ש בר אבא בשם ר"ח קצרן של עכו"ם היה שם. ל"ג ליה הכא : וטהרו את דמיה משום נבילה. כל הסוגיא פירשתי לעיל דף י"ב : לא כן וכו'. אמתני' פריך לא גזרו על הרוקין שבירושלים ולמה גזרו על הרוקין שבשוק העליון : שיבולת. היינו באמצע : ופריך לא כן וכו'. ובמתני' תנן חוץ מדרך ירידתן לבית הטבילה : ומשני מכיון וכו' נעשו הוכיח. יש הוכחה שהן טמאין ודאי ולא משום גזרה : שהוא דומה לציפורן. שעשויה כדמות צפורן של אדם : תני הסכין קשורה לו. אם נמצא הסכין קשור בקופיץ הרי זה כקופיץ ובזה שונה ומטביל ופליג אמתני' ויותר נראה לי דברייתא לפרושי למתני' קאתי דהכי קאמר נמצאת סכין סתמא קשורה עם סכין אחרת ידועה הרי הוא כסכין ידועה אם טמאה טמאה ואם טהורה טהורה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה :

הלכה ב מתני' פרוכת שנטמאת בולד הטומאה. שנגעה במשקין טמאין שחכמים גזרו על המשקין שמטמאין כלים גזרה משום משקה דזב וזבה : מטבילין אותה בפנים. ואינה טעונה שילוח חוץ למחנה שכינה כיון שלא נטמאת אלא בולד הטומאה ומכניסין

פני משה

ערודות. מין פרידות : היו נוחרין בירושלים וכו'. ומי היו שעשו כן וקאמר רבי חנינא ג"כ שלה קצרן של עכו"ם היה שם בשוק העליון ואותן הנכרים היו נוחרין אותן : מעשה בפרידה של בית רבי וכו'. גרסינן להאי מילתא לעיל בפרק המוציא יין בהלכה א' עד ר' יודא מורייגא דנשיא הוה ע"ש ותמצא מבואר : לא כן אמר רבי אבהו וכו'. והא במתני' שמעינן מיהת דגזרו ומשני הא איתמר עלה וכו' כדלעיל : בשאר ימות השנה הטמאין מהלכין שיבולת. כלומר באמצע השביל ובדרך השוה והטהורין וכו' : והטהורין מהלכין סתם. כלומר שהן מהלכין סתם ואין נזכרים מעצמן להיות פורשין הטמאין אומרים להן פירשו מן הדרך שלא תיטמאו ואין הטהורים מצוין באמצע הדרך ובשעת הרגל וכו' וכדפרישית במתני' :

הלכה ב מתני' כל הכלים וכו' דרך ירידה לבית הטבילה. שהיו שם שני דרכים אחד כשהיו יורדין למקוה יורדים בו ובדרך השני עולים בו כדי שלא יגעו הטמאים היורדין בטהורים העולים ואם נמצאו בדרך ירידה טמאין הן לפי שנפלו מיד המביאין לבית הטבילה והנמצא דרך עליה טהורין שלא כירידתן עלייתן כדאמרן : רבי יוסי אומר כולן טהורין. שלא גזרו על ספק כלים בירושלים והלכה כר' יוסי : חוץ מן הסל והמגריפה. שגורפין העצמות של מתים וכונסין אותן להסל. ובנוסחת המשניות גרים נמי המרילה ונראה שחסר כאן בדפוס דבגמ' מייתי לה והוא כלי שרוצצין ומשברין בו העצמות כשרוצין להכניסן בכלי ולהוליכן ממקום למקום : גמ' לא כן אמר ר' אבהו וכו' לא גזרו וכו'. ומי נימא דלא אמר רבי יוחנן אלא אליבא דרבי יוסי דמתני' ומשני דר"מ נמי מודה בשאר מקומות שבירושלים לא גזרו ושאני הכא דמכיון שנמצאו דרך ירידה לבית הטבילה נעשו הוכיח על עצמן שטמאין הן ובירידתן לבית הטבילה נפלו הימנו : אבא שאול היה קורא אותן. לכלי המרילה דמתני' צפורן כדמפרש מפני שהוא דומה לצפורן שחלקה כצפורן ומ"ד מרילה על שם שהיא מרילה את האבן לבית הקברות מפני שבכלי זה מחליקין האבנים ועושין מהלב וכן נפש על בית הקברות :

הלכה ג מתני' סכין שנמצאת בארבע עשר. בניסן ובירושלים דאע"ג דלא גזרו על ספק כלים בירושלים וכרבי יוסי במתני' דלעיל מכל מקום על הסכינים שהן לשחיטת קדשים גזרו מפני חומרת הקדשים ודוקא בשאר ימות השנה אבל הנמצא בי"ד מסתמא הטבילוה הבעלים מאתמול כדי שיהא לה הערב שמש ותהא ראויה לשחוט בה היום פסחו ולפיכך לא גזרו על הסכין שנמצאת ביום זה ושוחט בה מיד : בשלשה עשר שונה ומטביל. שהנמצא בשלשה עשר איכא למימר שעדיין לא נטהרה דסמכו הבעלים שיש עדיין שהות ביום להטבילה ויהיה לה הערב שמש ולמחר ישחוט בה ומפני שספק זו יש עליה ג"כ ספק טומאת מת וצריכה הזאה שלישי ושביעי אלא דהזאה הראשונה מסתמא כבר הזו הבעלים עליה כדי שתוכל להטהר ותהא ראויה בי"ד והואיל ואין זה אלא ספק לפיכך עשו חכמים ליום י"ג כאלו היום יום שביעי שלה ושונה ומזה עליה ומטבילה ולמחר שוחט בה : וקופיץ. שהוא כמו סכין גדול ועשוי לחתוך בו בשר ולשבר עצמות : בזה ובזה שונה ומטביל. לפי שאין הקופיץ ראוי אלא להגיגה שבשבירת העצם מותר בה וטעמא דלא תלינן גם בקופיץ שכבר הטבילוהו קודם י"ד שיהא ראוי לחגיגת י"ד מוקי לה התם בגמרא דמיירי שיש כאן ספק אם יבוא חגיגה עם הפסח או לא וכגון שהיה הנשיא גוסס בי"ג ואם ימות יהיו כל הצבור טמאים שהכל מתעסקים בו ויהיה קרב הפסח בטומאה ואז אין מביאין חגיגה עמו וכדתנן בפ"ו דפסחים והא דתלינן בסכין הנמצא בי"ד שכבר טבלו אותה היינו טעמא דגבי סכין חד ספיקא הוא דשמא ימות הנשיא ושמא לא ימות ויעשו הפסח בטהרה ולפיכך אמרינן דהבעלים הטבילוהו בי"ג כדי שיהא מוכן לשחוט בו בי"ד אם יעשה הפסח בטהרה אבל גבי קופיץ איכא תרי ספיקי חדא שמא ימות הנשיא ויעשה הפסח בטומאה ולא יצטרך להקופיץ שאין מביאין חגיגה עם הפסח הבא בטומאה ואידך שאף אם לא ימות הנשיא ויעשה הפסח בטהרה אכתי יש ספק שמא לא יבא חגיגה עמו דשמא יהא הפסח בא במרובה דג"כ אין חגיגה באה כדתנינן שם והלכך הייטינן למכה הנך תרי ספיקי לא חששו הבעלים להטבילו ולפיכך בין בי"ג בין בי"ד שונה ומטביל : חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד. הא קמ"ל דלא אמרינן כיון דשבת הוא לא נשחט בה מספק דשמא טמאה הוא ונמצא שנטמא הפסח ומחלל שבת שלא במקום מצוה : בחמשה עשר. הנמצא בט"ו שוחט בה מיד הא קמ"ל דטעמא מפני שבי"ט חזקת כל הכלים שהן טהורין לפי שהכל יודעין שהזאה וטבילה אסורה בי"ט ומטבילין את הכל מקודם ולפיכך אף הנמצא בשאר י"ט שוחט בה מיד : נמצאת קשורה לסכין. מפרש בגמרא דעל הסכין קאי כל סכין הנמצאת קשורה לסכין הרי זה כמותה ואם סכין זו בחזקת טהרה אף האחרת טהורה ואם טמאה טמאה ואהו בין בי"ט בין בשאר הימים : גמ' תני הסכין קשורה לו הרי זו כמותה. לפרש סיפא דמתני' קאי נמצאת קשורה לסכין וכו' וכדפרישית במתני' :

הלכה ד מתני' פרוכת שנטמאת בולד הטומאה. במסכת פרה תנינן כל ולדות הטומאה אינן מטמאין כלים אלא משקה והלכך לא מצינו שתטמא הפרוכת אלא אם כן נגעה במשקין טמאין וגזרו חכמים על המשקין שיטמאו כלים משום גזירה דמשקה זב וזבה כגון הרוק ושכבת זרע שהם אב הטומאה ומטמאין אדם וכלים מדאורייתא : מטבילין אותה בפנים. לפי שאינה טעונה שילוח מחוץ למחנה שכינה כיון שאין טומאתה אלא מדבריהם ומכניסין

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג א"ר חנינא ערודות היו נוחרין שם א"ר יהושע ב"ל מעשה היו נוחרין ערודות באסטרטיה של מלך והיו עולי רגלים משתקעים בדם עד וכו'. כצ"ל : ב ה"ג הטמאים מהלכין מן סתם והטהורים אומרין להן פרושו ובשעת הרגל טהורין מהלכין בבולת והטמאין מהלכין מן הצד וטהורין מהלכין מן סתם והטמאים אומרים לשם פרושו. כצ"ל וה"פ דסתם גמ' בא לפרש טעמא דר' יוסי ובבולת הוא באמצע והטהורים מהלכים מן הצד שהיו מרחיקין עצמן לצדדין והטמאים מהלכין סתם שאינם מזהירים לפרוש מהם והטהורים אומרים להם פרושו שהיו מזהירין להטמאים שיפרשו מלטמאן ולכן הרוק הנמצא בצדדין טהורין ובאמצע טמא. ובשעת הרגל שכל ישראל חברים כדכתיב (שופטים כ) ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש א' חברים וכולם טהורים כי החיוב על כל ישראל לטהר עצמם ברגל וכל טמא שאינו יכול ליטהר יפרוש עצמו לצדדים ויתרחקו ב"א ממנו כדי שלא יטמאו כי כל העדה כולם טהורים וזהו דאמר וטהורין מהלכין סתם וטמאין מזהירין להן שיפרשו דלעולם המועטין הולכין בצדדין והן המזהירין וגירסא זו כגירסת הרמב"ם בפירושו :

שנויי נוסחאות (בי"ה) נוחרין בירושלים בבבלי **נוחרין לאריות בירושלים**. (סו"ג) ר"ש בד"ו **רבי שמעון**. ר"ח בד"ו **רבי חנינה** ובבבלי דר' יוסי בד"ו ליתא מן רשב"א עד היה שם. (סו"ו) ר"א בד"ו **רבי אלעזר**. (סו"ט) רב ביבי בבבלי **רבי ביבין**. (סו"י) בר ביסנא בבבלי ליתא. (סוי"א) עד כמה א"ל בד"ו ליתא. (סוי"ב) **זריקא בגין דהוה** בד"ו **זריקן בגין דהוא**. (סוי"ג) **בי דאמר** בבבלי משום דאית לי חיטי למזבן דאמר. (סוי"ד) **חנין** בבבלי **חנינא**. **שהוא לוקח** בבבלי **שלוקח**. (סוט"ו) **שהוא לוקח** בבבלי **הלוקח**. (סוי"ז) **הפלטור** בד"ו הפלטר. סמוך בבבלי **סמיכנא**. **אפלטירא** בד"ו **לפלטירא**. (סוי"ח) **פתורה** בד"ו **פתירא** ובבבלי **בתירה**. (סוי"ט) **הא ליטמות** בד"ו **הא לטמות** ובבבלי **אבל לטמאות**. (סוכ"ב) **תמן תנינן** בבבלי **והא תנן**. (סוכ"ג) **כשיעור** בד"ו **שיעור**. **א"ר יוסי** בד"ו **אמר רב יוסף**. (סוכ"ג) **פליגי בה תרין אמוראין חד אמר טמא וחד אמר טהור** בד"ו כ"ז ליתא. (סוכ"ד) **כר'** כו' **כר'** בד"ס **ר'** כו' **ר'**. (סוכ"ס) **פתורה** בד"ו **בתירה**. **רב אבדומה דמן נחותה** בד"ו **רב אבודמא נחותא** ובבבלי **ר' אבדימי נחותה**. (סוכ"ו) **דרבי** בד"ו **רבי**. **מוריינה דבי נשיאה** בד"ו **מודייניה דנשייא** ובבבלי **מוריינא דנשיאה**. **כל הרוקין וכו'** בד"ו ליתא. (סוכ"ז) **ר' אבהו** בבבלי **ר' יעקב בר אחא**. (סו"ל) **קצרן של גוים היה** בבבלי **קצרין של זבין היו**. (סול"ב) **סתם** בבבלי **כן סתם** וכן בסמוך. (סול"ג) **פירושו** בבבלי **פרושו** וכן בסמוך. (סול"ג) **הטמאין** כו' **והטהורין** בבבלי **וטהורין** כו' **וטמאין**. **וכל הכלים הנמצאים כו'** בד"ו ליתא. (סול"ד) **ר' אבהו בשם** בבבלי ליתא. (סול"ס) **הוכיח אבא** בבבלי **הוכיח ר' יוסי אומר כולן טהורים אבא**. (סול"ו) **ציפורין** בד"ו **צפורן** (וכן לקמן). **שמריצה** בד"ו **שהיא מריצה**. (סול"ו) **קופיץ וכו'** בד"ו ליתא. **לה** בד"ו **לו**. (סול"ח) **שנטמאת** בבבלי **שנטמאה**.

עמודי ירושלים תנינא

תני הסכין קשורה. לה ס"ו כמותה. כ"ב עמ"ש בישועת יעקב או"ח סימן שכ"ד ס"ק ד' :

חדושי הרד"ל

(ומפני מיעוטן קראן בלשון יחיד) וז"ש הולך דרך ואוילים לא יתעו. מי שמהלך בדרך אף האוילים שלא יכירו בטמאים שבצדם במסלול אל יתעו להטמא בטמאים כי הטמאים יודיעו להם כמ"ש בס"ד :

שהיא מרילה את האבן. הרמב"ם בפירושו גרס שמרגלין בה העצמות. וע"ע דתניא בשמחות פי"ב שאין מפרקין את העצמות. וכ"ש שאין משברין :

תורה אור

ומכניסין אותה מיד ושנטמאת באב הטומאה מטבילין אותה בחוץ ושוטחין אותה בחיל מפני שהיא צריכה הערב שמש אם היתה חדשה שוטחין אותה על גג האיצטבא כדי שיראה העם את מלאכתה. שהיא נאה *רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן [א] פרוכת עוביה טפח על שבעים ושתים נימים נארגת על כל נימה ונימה כ"ד חוטין ארכה מ' אמה ורחבה כ' ומפ"ב ריבוא היתה נעשית ושתים עושין בכל שנה ושלש מאות כהנים מטבילין אותה: **גמ'** אילו אמר חוט א' כפול לשנים שזור לשלשה משזר לששה ארבע מכאן *הא עשרים וארבעה תני שלשים ושתים אילו אמר חוט א' כפול לשנים שזור לארבע משזר לשמונה ארבע מכאן הא תלתין ותרין תנא ארבעים ושמונה אילו אמר חוט א' כפול לשנים קליעה לשלשה שזור לששה משזר לשנים עשר ארבעה מיכן הא ארבעים ותמניא כתוב אחד אומר °מעשה רוקם (שמות כו) וכתוב א' אומר °מעשה חושב *מעשה רוקם (שם שם) [ב] פרצוף אחד מעשה חושב שני פרצופות רבי יהודה ורבי נחמיה [א] חד אמר מעשה רוקם (א) ארי מכאן וארי מכאן מעשה חושב ארי מכאן וחלק מכאן וחרנה אמר מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן: בשמונים ושתים ריבוא היתה נעשית וכו': *ר' יצחק בר ביזנא בשם שמואל גוזמא תמן תנינן פעמים היה עליה כשלש מאות כור רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל גוזמא:

הלכה ג מתני' בשר קדשי קדשים שנטמא בין באב הטומאה בין בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ בש"א הכל ישרף בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ ב"ה אומרים הכל ישרף בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים ר"א אומר שנטמא באב הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף בחוץ שנטמא בולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים ישרף בפנים ר"ע אומר [ג] מקום טומאתו שם שריפתו: **גמ'** *בר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה ולד הטומאה מדבריהם ר' יוחנן אמר בין זה בין זה דבר תורה וקשיא דר' יוחנן על דב"ש דבש"א הכל ישרף בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ מה בין אב הטומאה בחוץ מה בין ולד הטומאה בחוץ זה וזה לא דבר תורה הוא ואפי' על דב"ה לא מקשיי' דב"ה אמר הכל ישרף בחוץ חוץ מה שנטמא בולד הטומאה בפנים מה בין ולד הטומאה בפנים מה בין אב הטומאה בפנים זה וזה לא דבר תורה הוא לא הוו בה רבנן אלא על דבר קפרא וקשיא דבר קפרא על דבית שמאי דבית שמאי אומרים הכל ישרף בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ מה בין אב הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא ד"ת הוא

בגין

פני משה

ומכניסין אותה מיד לפי שהכלים שנטמאו במשקין אינן צריכין הערב שמש: ואת שנטמאת באב הטומאה. כגון נבלה ושרץ וכיוצא מטבילין אותה בחוץ שטעונה טבילה ושוטחין אותה בחיל חוץ לעזרה: על גג האיצטבא. חוץ לעזרה: רשב"ג אומר וכו' נימין. ליכ"ס בלע"ז לדבר שנכפל כמו חוט המשולש ומרובע קורין אותו כך: ועל כל נימא ונימא כ"ד חוטין. לפי שהוא עשויה מד' מינין תכלת וארגמן ותולעת שני ושש וכל מין ומין חוטו כפול ששה וכדמפרש בגמ': ארכה ארבעים ורחבה עשרים. כמדת הפתח שלפני הדביר ששם היה הפרוכת להבדיל בין הקודש ובין קדש הקדשים: ובשמונים ושתים רבוא נעשית. בגמרא אמרו שהוא גוזמא וכן הא דקאמר ושלש מאות כהנים מטבילין אותה גוזמא הוא שלא היו צריכין כל כך כהנים להטבילה:

גמ' אלו אמר חוט וכו'. לפרש מנלן דכ"ד חוטין היו בכל נימא קאי דכתיב ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ודרים לשון משזר דאלו נאמר חוט משמע אחד מכל מין ומין או חוט כפול לשנים מכל מין ואילו נאמר שזור הייתי אומר לשלשה מכל מין עכשיו שנאמר משזר משמעו לששה חוטין מכל מין ומין: ארבע מיכאן. כלומר והרי צריך ארבעה וכל אחד הוא כפול לששה שארבעה מינין נאמר כאן הא עשרים וארבע חוטין בכל נימא משורשת: תני. בהדא ברייתא שהיו שלשים ושנים חוטין בכל נימא ונימא והאי תנא דריש הכי אלו נאמר חוט אחד משמעו כפול לשנים ואלו אמר שזור משמעו לארבע שכל חוט הכפול לשנים שזור הוא עם חברו וכשהוא אומר משזר משמעו עוד כפול פעם אחד והוא לשמנה וארבעה מכאן לארבעה מינין הא תלתין ותרי: הניא. אידך ארבעים ושמונה חוטין היו בכל נימא ונימא ואיהו דריש אלו אמר חוט וכו' ואלו אמר קליעה משמעו קלוע לשלשה חוטין שזור וכו' ארבעה מכאן לד' מינין הא ארבעין ותמניא: כתוב אחד אומר מעשה רוקם. באבנט כתיב שש משזר וגו' מעשה רוקם וכתוב אחד אומר ביריעות ובפרוכת ובחשן ואפוד מעשה חושב ומפרש מעשה רוקם נקרא כשהוא פרצוף אחד מכאן ומכאן וכו' וכדפליגי ר' יודה ור"נ בזה ובתוספתא פ"ג גרים ר"נ אומר מעשה חושב שני פרצופות וזהו כדאמר הכא ארי מכאן ונשר מכאן ומעשה רוקם פרצוף א' ארי מכאן וחלק מכאן או ארי מכאן וארי מכאן: בשמונים ושתים רבוא וכו'. גוזמא וכן הא דתמן תנינן בתמיד פ"ב פעמים עליו וכו' גוזמא וקמ"ל דמצינו שבדברי חכמים בלשון הבאי וגוזמא:

הלכה ה מתני' בשר קדשי קדשי' שנטמא. בעזרה או בחוץ: הכל ישרף בפנים. בבית הדשן שבעזרה ששם היו שורפין פסולי קדשי קדשים שכל שפסולו בקודש שורפין אותו בקודש חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ דמכיון דטומאתו חמירא ואירע הטומאה בחוץ אין מכניסין אותו בעזרה לשרפו דזה לא היה פסולו בקודש: וב"ה אומרים הכל ישרף בחוץ. אף הנטמא באב הטומאה בפנים דהואיל וחמירא טומאתו אין להשהות הטומאה בפנים עד שתשרף אלא מוציאין אותו מיד וישרף בחוץ: חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים. דהואיל ואית ביה תרתי טומאתו בפנים וקילא היא טומאתו ישרף בפנים: רא"א וכו'. דהכל הולך אחר הטומאה אם היא חמורה או קלה ואין הולכין אחר מקום הטומאה ור"ע ס"ל דאין הולכין אחר הטומאה אלא הכל הולך אחר מקום הטומאה ומקום טומאתו שם הוא שריפתו והלכה כר"ע: **גמ'** בר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה. גרסינן להא לעיל במעשר שני פ"ג בהלכה ה' על המתני' דהתם מעשר שני שנטמא בין באב הטומאה וכו' ושקיל וטרי התם נמי כעין בסוגיא דהכא ופלוגתא דבר קפרא ור' יוחנן בענין ולד הטומאה הובאה ג"כ לעיל בפ"ק דפסחים בשיטתא דר"ח סגן הכהנים. והכי פירושא אב הטומאה דבר תורה לטמא אחרים כדכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והטמא המוזכר שם הוא אב הטומאה שנגע במת אבי אבות הטומאה ואשר יגע בו הוא ראשון לטומאה הרי אב הטומאה עושה ולד הטומאה מן התורה: ולד הטומאה מדבריהן. שהראשון לטומאה אינו עושה שני לטומאה אלא מדבריהם וס"ל לבר קפרא שאין שני לטומאה מן התורה: ר' יוחנן אומר. בין אב הטומאה לטמא אחרים ובין ולד הטומאה לטמא אחרים דברי תורה הן דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ומי לא עסקינן דנגע בראשון והוי ליה להבשר שני ובר קפרא מפרש להכתוב הזה שנגע בטמא שהוא אב הטומאה. ובכל אב הטומאה הוא דקאמר: וקשיא דר' יוחנן על דב"ש. כלומר קשיא לר' יוחנן אליבא דב"ש. ובמעשר שני גרים בהדיא הכי וקשיא דב"ש על דר' יוחנן דב"ש אומרים הכל ישרף בפנים חוץ ממה שנטמא באב הטומאה בחוץ וכי מה בין אב הטומאה ומה בין ולד הטומאה בחוץ הלא זה וזה דבר תורה הוא טומאת הבשר: ואפי' על דב"ה לא מקשיא. בתמיה כלומר דמתמה הש"ס מאי חזית דמקשית לר' יוחנן מדברי ב"ש ולא קשיא לך אף לדברי ב"ה דאמרי הכל ישרף בחוץ חוץ ממה שנטמא בולד הטומאה בפנים וכי מה בין ולד הטומאה ומה בין אב הטומאה בפנים וכי זה וזה לא דבר תורה הוא לר' יוחנן בתמיה: לא הוו בה רבנן אלא על דבר קפרא. כלומר אלא באמת לא הקשו רבנן בבית המדרש כך אלא על דבר קפרא הוא שהקשו כדמסיים ואזיל: וקשיא. הא דבר קפרא אליבא דב"ש דב"ש אמרין הכל ישרף בפנים חוץ מהנטמא באב הטומאה בחוץ וכי מה בין אב הטומאה וכו' וכלו' וכי מה באב הטומאה לבין נטמא בפנים ולבין נטמא בחוץ וכי זה וזה לא דבר תורה הוא ולרבי יוחנן נמי על כרחך דבעי טעמא לפרש אליביה דעתייהו דב"ש ודב"ה אלא דהש"ס קאמר דכולא האי שקלא וטריא לא איתמר כלל בבית המדרש לר' יוחנן אלא לבר קפרא הוא דאתמר ומפני דאליביה משני הכל כדלקמיה וכן משני אליביה לקמן לדעתייהו דב"ה הלכך לא איתמר הכי אלא לבר קפרא:

בגין

קרבן העדה

ומכניסין אותה מיד שאינה טעונה הערב שמש: מטבילין אותה בחוץ. דטעונה סילוק: ושוטחין אותה בחיל. חוץ לעזרה: נימין. ליצ"ס בלע"ז: כ"ד חוטין. מפרש בגמ': ארכה ארבעים ורחבה עשרים. כמידת פתח האולם שהיה גובהו ארבעים ורחבו עשרים: פ"ב רבוא. דינרי זהב נעשית:

גמ' אילו אמר חוט. גבי מלאכת הפרכת הייתי אומר שיהא כל חוט כפול לשנים: שזור. אילו נאמר חוט שזור הייתי אומר שיהא חוטין כפול לשלשה השתא דכתיב משזר ילפינן מיניה דבעינן חוטין כפול ששה דהיינו כפל משזר: ארבעה. כלומר וארבעה מינין היו בו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר כל אחד חוטין כפול שש מכאן שהיה כפול כ"ד: מעשה רוקם. גבי מסך הפתח כתיב וגבי פרכת כתיב מעשה חושב מאי בינייהו: ר"י ור' נחמיה. פליגי איך היו מעשה חושב ומעשה רוקם והאיך היו שני פרצופין: גוזמא. מילתא בעלמא ולאו דוקא: תמן תנינן. במסכת תמיד פ"ב החלו מעלין באפר ע"ג תפוח ותפוח היה באמצע המזבח ולפעמים עליו כשלש מאות כור אפר:

הלכה ג מתני' הכל ישרף בפנים. בבית הדשן הגדול שבעזרה ששם שורפין פסולי קדשי קדשים שכל שפסולו בקודש שורפין אותו בקודש: חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים. דאית ביה תרתי טומאתו בפנים וקילא טומאתו אבל נטמא באב הטומאה אין להשהותו עד שיסרף אלא יוליכנה מיד וישרפנה בחוץ: ישרף בפנים. דכיון דטהור מדאורייתא אפי' נטמא בחוץ יש לקיים בו שריפתו בקדש: **גמ'** וולד הטומאה. הייטו שנטמא בטומאה ורבנן: זה וזה לא דבר תורה. בתמיה וכיון דמדאורייתא טמא אין להכניסו לעזרה הואיל ולא היה פסולו בקודש: לא הוו רבנן. לא פלפלו חכמים בדברי ר' יוחנן דלר' יוחנן ל"ק דאב הטומאה חמירא אבל ולד הטומאה הקילו בה א"כ לא פלפלו חכמים בדברי ר"י דודאי קשיא אלא בדברי בר קפרא דקדקו: ומשני

בגין

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ז מכלי המקדש הלכה טז
יא
ב מיי' שם פ"ח הלכה טו
יב
ג מיי' פי"ט מפסמ"ק הל' ו

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג חד אמר מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן מעשה חושב ארי מכאן וארי מכאן ותרנה אמר מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן. כצ"ל:

גליון הש"ס

(א) ע' בהגר"א שהגיה וע' מלמ"ל פ"ח מכלי המקדש הלכה טו:

מסורת הש"ס

תמיד כט א חולין ל ב
יומא עא ב
שם עב ב
תמיד כט א חולין ל ב
ירושלמי מעשר שני פ"ג הלכה ה וע' פסחים פ"א הלכה ו

שנויי נוסחאות (סו"ה) ושנטמאת בבבלי ואת שנטמאה. (סו"ב) מפני שהיא צריכה הערב שמש בבבלי ליתא. (סו"ג) אם בבבלי ואם. (סו"ד) גג בד"ס גב. (סו"ה) משום ר"ש בד"ו משם שמעון. (סו"ו) בן בד"ס ליתא. ושתים בבבלי ושנים. (סו"ח) כ' בבבלי כ' אמה. ומפ"ב בד"ו ומשמנים ושתים. היתה בבבלי ליתא. (סו"א) מכאן בד"ס ליתא וכן בסורס י"ד וס"ו. (סו"ב) ושתים בד"ו ושנים. (סו"ד) ותרין תנא בד"ו ותריי תניא. (סוכ"א) וארי מכאן בבבלי ליתא. (סוכ"ב) וחרנה בד"ו וחורנה ובבבלי ואוחרנא. (סוכ"ד) וכו' בד"ו ליתא. (סוכ"ס) ביזנא בד"ו ביסנא. גוזמא בד"ו גזומא (וכן לקמן). (סוכ"ו) פעמים היה עליה בד"ו פעמים עליו. (סול"ג) ר"א בד"ו ר' אליעזר. שנטמא בבבלי את שנטמא וכן בסמוך. (סול"ה) זה בבבלי בזה וכן בסמוך. (סומ"ב) לא מקשיי' בבבלי לית להו מקשייא. בין בד"ו ובין. (סומ"ג) מה שניטמא בד"ו משנטמא. (סומ"ד) מה בין ולד הטומאה בפנים מה בין אב הטומאה בפנים בבבלי ליתא. (סומ"ח) משנטמא בד"ו מנטמא. (סומ"ס) בחוץ ביי בפנים בבבלי בפנים בין בחוץ.

קרבן העדה

בגין דר"ע. בשביל טעמו של ר"ע דקאמר מקום טומאתו שם שריפתו ה"נ קאמרי ב"ש באב הטומאה ישרף בחוץ אבל בולד הטומאה ישרף בפנים כיון דמדבריהם הוא ישרף בפנים ששריפתו בקדש: בגין דר"ש וכו'. בשביל הא דאמר ר' שמעון דמשלחין אפי' אוכלין טמאין לחוץ הלכך כל מה שנטמא בחוץ אין מביאין אותו לפנים:

הלכה ד מתני' מחצי הכבש ולמטה במערב. כהנים הזוכים בפיים באברי התמיד להעלותם לא היו מעלים אותם בפעם אחד אלא נותנים אותם על הכבש והולכים ללשכת הגזית לקרות את שמע ואח"כ חוזרין ומקריבין האיברים ע"ג המזבח הכבש ארוך ל"ב אמה ומחציו ולמטה נותנין אותן ורוחב הכבש ט"ז אמה ובחציו של צד מערב היו נותנים אותן: ושל ראש חדש על כרכוב המזבח. בגמרא מפרש: אינן נוהגין אלא בפני הבית. שקלים משום דלורך קרבן ניהו וכיון שאין קרבן אין שקלים וביכורים דכתיב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך בזמן שיש בית יש ביכורים אין בית אין ביכורים: אבל מעשר דגן וכו'. נוהגין בפני הבית דקדושת הארץ לא בטלה: מעשר בהמה. לריך להפריש העשירי: המקדיש שקלים וביכורים. בזמן הזה: ביכורים אינן קדש. דכתיב בהו בהדיא תביא בית ה' אין שם ביכורים חל עליהן בלא בפני הבית:

גמ' מי קודם. בהקרבתן אם שתיהן לפניו: חייליה דרבי ירמיה. כלומר כוחו ורא[י]יתו דר"י מהא: שירו של ר"ח קודם. וסבר ר"י דה"ה קרבן ר"ח קודם: א"ר יוסי. שאני התם דלכך שיר של ר"ח קודם כדי לפרסם שהוא ר"ח אבל קרבן שבת קודם לר"ח: הא שקלים קדשי. מודה ר"ש אם אומר *ביכורים קדש שהן קדש: הגר בזמן הזה. אע"ג דליכא מקדש לריך שיפריש רובע דינר לקינו דלכשיבנה ב"ה יביא קן דגר לריך קרבן ובפחות מרובע לא מלי להפריש דאין מלוי קן בפחות מרובע: מפני התקלה. שמא יהנה ממנו: ולא מחרימין. דחרם הוא ק"ק דכתיב כל חרם קדש וגו': הבהמה תעקר. דלא ליתי בה לידי תקלה: והיא מתה מאיליה. ברעב: עבר והקדיש. מהו שיהיה קדש: הכא. גבי קן של גר את אמר אם עבר וקדשו קדש והכא גבי שקלים את אמר לא קדשו ולר"ש בן יהודה דלעיל פריך:

א"ל

גמרא

בגין דר"ע אמר מקום טומאתו שם תהא שריפתו ואפי' על דבית הילל לא מקשייא דב"ה אמר הכל ישרף בחוץ וזוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים מה בין ולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ זה וזה לא מדבריהם הוא בגין [ל]דר"ש אמר [א] מאכלו ומשקו של מצורע משתלחין חוץ לשלש מחנות:

הלכה ד מתני' [א] *איברי התמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה (במזרח) במערב של מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה (במערב) במזרח של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח (למטה) מלמעלן [ב] השקלים [ג] והביכורים אינן נוהגין אלא בפני הבית *אבל [ד] מעשר דגן [ה] ומעשר בהמה [ו] ובכורות נוהגין בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית המקדיש שקלים וביכורים הרי זה קודש ר"ש אומר האומר ביכורים קודש אינן קודש:

גמ' (א) *איזהו כרכוב המזבח [ז] אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי כהנים *מוספי שבת מוספי ר"ח מי קודם ר' ירמיה סבר מימר מוספי שבת ומוספי ר"ח מוספי ר"ח קודמין חייליה דר' ירמיה מן הדא *שירו של שבת ושירו של ר"ח [ח] שירו של ר"ח קודם א"ר יוסה שנייא היא תמן דאמר ר' חייא בשם רבי יוחנן כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ר"ח [ב] כיצד היה עושה שוחט מוספי שבת ואומר עליהן שירו של ר"ח ברם הבא מוספי שבת ומוספי ר"ח [ט] מוספי שבת קודמין על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו: [ג] שקלים וביכורים וכו': הא שקלים קדשו רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בין אלו ובין אלו לא קדשו *תני [י] גר בזמן הזה צריך להביא קינו ריבעת כסף אר"ש ביטלה ר' יוחנן בן זכאי מפני התקלה מהו מפני התקלה כהדא *דתני אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין [ד] ולא מגביהין תרומות ומעשרות בזמן הזה ואם הקדיש או העריך או החרים [ה] או הגביה הכסות תישרף הבהמה תיעקר כיצד נועל בפניה הדלת והיא מתה מאיליה והמעות ילכו לים המלח: עבר והקדיש מן מה דאמר ר"ש ביטלה ר' יוחנן בן זכאי מפני התקלה הדא אמרה עבר והקדיש קדשו רבי יודה ענתודרייא בעי קומי רבי יוסי הכא את אמר קדשו והכא את אמר לא קדשו

א"ל

פני משה

בגין דר"ע. כלומר הא דמדייקת לבר קפרא דהיכי מפרש איהו לב"ש דמחלקי באב הטומאה לבין נטמא בפנים ולבין נטמא בחוץ היינו טעמא דודאי לענין טומאה לדינא אין חלוק דלעולם מה שנטמא באב הטומאה טומאתו מד"ת היא אלא בשביל דר"ע ס"ל מקום טומאתו שם שריפתו ואין חילוק בין נטמא בטומאה חמורה או בטומאה קלה ובין נטמא בפנים או בחוץ קאמרי ב"ש דאנן מחלקינן וסבירא לן דאע"ג דכל מה שנטמא באב הטומאה טמא הוא מן התורה מ"מ יש סברא לחלק במקום הטומאה דאם נטמא בפנים ישרף בפנים וכן בולד הטומאה לעולם ישרף בפנים הואיל ואינו מטמא אלא מדבריהם אבל הנטמא באב הטומאה דטומאתו מן התורה ומקום הטומאה בחוץ היה אין מכניסין אותו בפנים אלא ישרף מבחוץ: ואפי' על דב"ה לית היא מקשייא. השתא מסיק למילתא לבר קפרא דלא תיקשי הא נמי לדעתייהו דב"ה קשיא לבר קפרא כיון דס"ל דכל מה שנטמא בולד הטומאה אינו טמא אלא מדבריהם א"כ מאי האי דב"ה אמרי. הכל ישרף בחוץ חוץ ממה שנטמא בולד הטומאה בפנים וכי מה בין ולד הטומאה וכו' כלומר וכי מה בנטמא בולד הטומאה בין נטמא בפנים או בחוץ הלא שתיהם מדבריהם הוא לבר קפרא ולא מלי מפני אליבא דב"ה כעין דמפני אליבא דב"ש דסברי לחלק במקום הטומאה דא"כ מאי טעמייהו דב"ה בנטמא באב הטומאה אלא דהיינו טעמא בגין ר"ש דר' שמעון אמר וכו' הך דר' שמעון מקצת דבריו הם בתוספתא דפ"ק דכלים בסופו דגרים שם רבי שמעון אומר כשם שאין זבות נדות ויולדות נכנסין לשם להר הבית כך משכבן ומושבן כיולא בהן. ובברייתא בספרי מסיים וכשם שהמצורעין משתלחין מחוץ לשלש מחנות כך מאכלן ומשקן משתלחין חוץ לג' מחנות. והיינו דקאמר בגין רבי שמעון וכלומר לאפוקי מדר"ש דמחמיר במאכלן ומשקן של מצורעים שטומאה קלה היא שהרי אין המצורע מטמא אלא כל מה שיש בבית ועד ארבע אמות של מצורע כדשמעינן אליבא דר"ש בפי"ג דנגעים מצורע נכנס לבית כל הכלים שיש שם טמאין ואפילו עד הקורה ר"ש אומר עד ד' אמות ואפי' להת"ק דוקא אם נכנס לבית ולא מה שהוא שלו ולא היה עמו בבית ואפ"ה מחמיר ר"ש לענין שילוח אף בטומאה קלה משום הכי קאמרי ב"ה דאנן לא ס"ל הכי אלא מה שנטמא בטומאה קלה וטומאתו בפנים היתה מקילינן גביה ואין מוליאין אותו לחוץ וישרף בפנים:

הלכה ו מתני' איברי התמיד נתנין מחצי כבש ולמטה במערב. שלאחר שזכו הכהנים בפיים מי מוליך את האברים לכבש כמו ששנינו לעיל בפרק ב' דיומא שלא היו מעלים אותן מיד על המזבח אלא נותנם על הכבש וקתני הכא שהיו נותנין אותן מחצי הכבש ולמטה שהכבש ארכו ל"ב אמות ורחבו ט"ז אמה ונותנין אותו לצד מערבו ושל מוספין בשבת ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח הכבש ושל מוספי ר"ה ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלן כדי לפרסמו שהוא ר"ח וכרכוב המזבח מפרש בגמרא שהוא האמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהנים: השקלים והבכורים אינן נוהגין אלא בפני הבית. ואפי' בארץ ישראל לא היו נוהגין אלא בזמן שהיה הבית משום דהשקלים לורך קרבן ניהו וכיון שאין קרבן אין שקלים וביכורים דכתיב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך בזמן שיש לך בית יש לך בכורים אין לך בית אין לך בכורים: אבל מעשר דגן וכו'. נוהגין אף שלא בפני הבית דקדושת מקדש וירושלים לא בטלה ולענין הקרבה מקריבין אע"פ שאין שם בית בנוי ומיהו דוקא שיש מזבח בנוי וכן לענין אכילת מעשר שני בירושלים אף דקיי"ל דבזמן הזה אינו נאכל שם מ"מ מלד קדושה ראשונה שקידשה שלמה אותה הקדושה לא בטלה וקידשה לעתיד לבא ובגמרא דבכורות ריש פ"ט אמרו דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה דחששו דלא ליתי לידי תקלה בגיזה ועבודה: המקדיש שקלים וביכורים. לבדק הבית הרי זה קודש: ור"ש אומר האומר בכורים קודש אינן קודש. וטעמא לפי שהבכורים אינן שלו שלריך ליתנם לכהן ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והלכך אם לאחר שבאו ליד הכהן הקדישם הכהן הרי אלו קודש והלכה כרבי שמעון: **גמ'** איזהו כרכוב המזבח וכו'. כמו שהבאתי במתני' וזהו על המזבח למעלה וכל כך למה כדי לפרסם שהוא ר"ח: מוספי שבת וכו' מי קודם. בהקרבתן והיה סבור רבי ירמיה מימר דמוספי ר"ח קודמין: וחייליה. וסייעתו מדתנינן בברייתא דשיר של ר"ח היו מקדימין לפני השיר של שבת ודחי לה רבי יוסי דשנייא היא תמן בשיר וכדאמר ר' יוחנן כדי לפרסמו וכו': כיצד היה עושה. שהרי השיר על המוספין אמרו ואם מוספי שבת קודמין כילד עושה בשיר: שוחט מוספי שבת ואומר עליהן שיר של ר"ח. בשעת הקרבתן: ברם הכא. כלומר אבל הכא דלענין קדימת הקרבה איירינן ודאי מוספי שבת קודמין לשל ר"ח הן על שם כל התדיר מחברו קודם את חברו וכדתנינן בהדיא בריש פ"י דזבחים: תני. בתוספתא פ"ג קינו של גר אינו נוהג אלא בפני הבית ולריך להביא מעכשיו להפריש לקינו רביעית דינר כסף שכך הוא דמי הקן על לד הפחות וכדתנן בפ"ק דכריתות בו ביום עמדו קינין ברבעתיים: ביטלה ר' יוחנן בן זכאי. שלא להפריש בזמן הזה מפני התקלה שלא יהנה ממנו: מהו מפני התקלה. ומגא תימרא דחיישינן לתקלה: כהדא דתני אין מקדישין וכו'. וטעמא מפני התקלה: עבר והקדיש. הגר מהו אם חל ההקדש או לא ופשיט לה מדקאמר ר"ש ביטלה רבי יוחנן בן זכאי מפני התקלה ולא קאמר אסרה משמע דביטלה שלא לעשות לכתחלה כן הדא אמרה דבדיעבד אם עבר והקדישו קדשו ואע"ג דמייתי ראיה מהאי ברייתא דחיישינן לכתחלה לכך וא"כ הוא הדין בהאי דברייתא בדין היה דבדיעבד קדשו והא לא תני הכי דקאמר אם הקדיש וכו' שאני קינו של גר כדמפרש טעמיה לקמן: הכא את אמר קדשו. במתני' דקתני המקדיש שקלים לבדק הבית הרי זה קדש והכא בברייתא דאין מקדישין דנ"כ לבדק הבית איירי ולפי שעכשיו בעונינו אין לנו מקדש כדי להזק את בדקו וקתני אם הקדיש וכו' דאף בדיעבד לא קדשו ומאי שנא משקלים לבדק הבית:

א"ל

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ו ממחמידין ה"ג
יד ב מיי' פ"א מהלכות שקלים ה"ח
טו ג מיי' פ"ב מהלכות ביכורים ה"א
טז ד מיי' פ"א מהלכות תרומות ה"א
יז ה מיי' פ"ו מהלכות בכורות ה"ב
יח ו מיי' שם פ"א הלכה ה
יט ז מיי' פ"ו מתמידין הל' ג
כ ח מיי' שם הל' ו
כא ט מיי' שם פ"ט הלכה ב
כב י מיי' פי"ג מאיסורי ביאה הלכה ה

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג מאכלו ומשקו של מצורע אין מביאין לפנים מחנות. וה"פ בגין דאר"ש אוכלין ומשקין של מצורע אין מביאין לג' מחנות ולפיכך מה שנטמא בחוץ אף בולד שם מה דרבנן אין מביאין לפנים ור"ש זה לא מלאתי מקומו ונראה דר"ש לטעמיה אזיל דבספ"ק דכלים בתוספתא ר"ש אומר כשם שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם להר הבית כך משכבן ומושבן כיולא בהן. וה"ג במצורע אוכלין שלו שנטמאו ממנו וגירסת הספרים משתלחין בבונה הוא דא"כ אף בולד הטומא' בפנים ישרף בחוץ מה"ט ועוד שילוח אוכלין ומשקין מאן שמעת ליה: ב מן כילד הוא עושה וכו'. עד ברם הכא ל"ג כאן רק לקמן קודם הפסקת שקלים וביכורים וכו': ג כאן גרסינן כילד הוא עושה שוחט מוספי בית ואומר עליהן שיר ר"ח וגירס' ספרי' שבוש דמוכח: ד ולא מגביהין תרומו' ומעשר' ל"ג: ה או הגביה ל"ג:

מסורת הש"ם

סוכה נד
בכורות כג
תוספתא פ"ג
ירושלמי סוכה פ"ה הלכה ו
סוכה נד ב
כריתות ט א
יומא ס' א ע"ב

גליון הש"ם

(א) עיין במשל"מ פ"ו ממעה"ק ה"ד:

ציון ירושלים

דר"ש אמר מאכלו ומשקו של מצורע משתלחין חוץ לג' מחנות. לא לאחרי מוזכר אבל הגאון מהרש"א הגיה ... פ"ס:

שנויי נסחאות

(סו"ב) לא בד"ו לית היא (סו"ה) מאכלו ומשקו בבבלי אוכלין ומשקין. (סו"ח) במזרח כ"ה בבבלי ובד"ו במערב. (סו"ט) של בבבלי ושל וכן בסמוך. (ס"י) במערב כ"ה בבבלי ובד"ו במזבח וצ"ל במזרח. על כ"ה בד"ו בבבלי מתחת. (סוי"א) למטה בבבלי מלמטה ובד"ו מלמעלן. (סוי"ב) אינן בבבלי אין. (סוי"ג) ובכורות בבבלי והבכורות. (סוי"ד) בין בד"ס ליתא. ובין שלא בד"ס ושלא. (סוי"ה) כהנים בד"ו הכהנים. (סוי"ט) מוספי שבת ומוספי ר"ח בבבלי ליתא. (סוכ"א) שירו של שבת ושירו של ר"ח שירו של בבבלי שירי שבת ושירי ר"ח של. (סוכ"ב) יוסה בבבלי יוסי ובד"ס אסי. תמן בבבלי ליתא. (סוכ"ג) ולהודיע בבבלי ליתא. (סוכ"ד) היה בבבלי היא. (סוכ"ה) שירו של ר"ח בבבלי שיר ר"ח. (סוכ"ז) שקלים וביכורים וכו' בד"ו ליתא. (סוכ"ח) יהודה משום בד"ו יהודה אמר משם. (סוכ"ט) אלו ובין אלו בבבלי זה ובין זה. גר בד"ו הגר. (סול') ריבעת בבבלי רביעית. אר"ש בד"ו אמר ר' שמעון. ביטלה בבבלי כבר ביטלה. (סול"א) ר' בד"ו רבן וכן בסמוך. מהו בבבלי מאי. (סול"ב) ולא בבבלי ואין וכן בסמוך. (סול"ד) ואם בד"ו אם. (סול"ו) ילכו בבבלי יוליכו. (סול"ז) והקדיש מן בבבלי והקדיש מאי מן. (סול"ט) יודה ענתודרייא בעי בבבלי יודן עינתודריא בעא. יוסי בד"ו יוסה (ובבבלי יוסי ברבי בון). (סו"מ) והכא את בבבלי תיבת את ליתא.

עמודי ירושלים תנינא המקדיש שקלים וביכורים הרי זה קודש. כ"כ נשמט הגיון לרמב"ם הלכות ערכין פ"ו הס"ז:

א"ל [א] תמן לכך [א] אין מקדישין לכתחילה לפי שמצוה להקריב מתרומה חדשה והיאך ה"ל ישנה והכא מאי אית לך למימר האי ישנה היא לגבי הקדשות אחרים וקינו של גר אינו צריך חדשה ואם הקדיש קדוש ויניחנה עד שיבנה בית המקדש שמא יבנה הבית כבראשונה ותתרם תרומת הלישכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן והכא מאי אית לך רב המנונא ורב אדא בר אהבה בשם רב [ב] הלכה כר"ש (רב אדא ורב המנונא רב אדא בר אחוה בשם רב הלכה כר"ש):

הדרן עלך פרק כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים

פני משה

א"ל. היינו טעמא דתמן גבי שקלים לכן אין מקדישין לכתחלה כלומר טעמא דלכתחלה אין מקדישין דהא המקדיש קתני ומשמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא לפי שמצוה להקריב מתרומה חדשה ומתני' בזמן הבית איירי והשקלים הן לצורך קרבנות הצבור הלכך לכתחלה אין מקדישין אותו לבדק הבית כדי שיהא ריוח להספיק לצורך הקרבנות מתרומת הלשכה והמלוה היא מתרומה חדשה של שנה זו וכדמסיק ואזיל: והיאך הוה לה ישנה. כלומר והיאך שקלים שמקדים אותן לבדק הבית ואינן נופלין ללשכה לצורך קרבנות המזבח אלא לבדק הבית וחסרו להו מצורך הקרבנות דשמא לא יספיקו שקלים מתרומה חדשה כדי לקנותן מהן ויצטרכו לקנות מתרומה ישנה מאי אמרת אם לא יספיקו השקלים יש תקנה ליטול מקדשי בדק הבית לצורך קרבנות המזבח וכדאמרינן לעיל סוף פ"ה קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית הא נמי ליתא דהיאך דקדשי בדק הבית הוה לה ישנה שהרי נתערבו הן בהלשכה של בדק הבית עם שאר קדשי בדק הבית ואלו לאו לצורך קדשי המזבח הוקדשו והוה ליה כלוקח לקרבנות מתרומה ישנה ועוד דגם אלו השקלים עצמן נעשו כתרומה ישנה מפני שכבר נפלו ללשכת בדק הבית ולפיכך אין מקדישין לכתחלה ומיהת בדיעבד קדשו דנהי דלענין אם יצטרכו ליקח מהן לקרבנות הצבור הוו להו כמן תרומה ישנה הא נמי בדיעבד שפיר דמי וכדתנן לעיל בפ"ד אם בא החדש בזמנו לוקחין מתרומה חדשה ואם לאו לוקחין מן הישנה והוא הדין ה"נ כן: והכא מאי אית לך למימר האי ישנה היא בתמיה. כלומר אבל הכא בהאי ברייתא דאין מקדישין בזמן הזה לבדק הבית וכי יש לך לומר דליקדשו בדיעבד מטעמא דמיהת תרומה ישנה היא הא בזמן הזה איירי ולא שייכא כלל האי טעמא הלכך אפי' בדיעבד לא קדשו: אבל לגבי הקדשות אחרים קינו של גר וכו'. כלומר וכי תימא דהכתי קשיא מברייתא דאין מקדישין דבהקדשות אחרים מיירי ולבדק הבית כדאמרן ואמרינן דאף בדיעבד לא קדשו ומאי שנא מקינו של גר דנמי האי טעמא גופה איכא בלכתחלה מפני התקלה וכהאי טעמא דהברייתא ואפ"ה דייקינן לעיל גבי קינו של גר שאם עבר והקדים הוי קודש הא נמי לא קשיא כדמסיק ואזיל: קנו של גר אינו צריך חדשה וכו'. כלומר לא דמי קינו של גר לא לדינא דשקלים דמתני' לענין לכתחלה בזמן הבית ולא להקדשות אחרים דברייתא לענין דיעבד בזמן הזה דקינו של גר הלא אין צריך שיהא מתרומה חדשה כהאי דשקלים דמתני' ובדין היה דאפי' לכתחלה יפרים בזמן הזה אלא דמהאי חששא מפני התקלה ביטלוה שלא יעשה כן לכתחלה הלכך אם עבר והקדים קדוש ויניח עד שיבנה בית המקדש ויקריבנו: שמא יבנה הבית כבראשונה וכו'. מהדר לשקלים דמתני' כלומר אבל בשקלים איפכא היא דבדין הוא שלא יקדים לכתחלה לבדק הבית שמא יצטרך לקרבנות המזבח ולא יספיקו מהשקלים של תרומה חדשה ובעל כרחן יקחו מתרומה ישנה וכדלעיל והמלוה היא מתרומה חדשה וכן בזמן הזה נמי אפי' בדיעבד דין הוא שלא יקדשו לצורך קדשי המזבח וזהו דמסיים שמא יבנה הבית כבראשונה במהרה ותתרום תרומת הלשכה בזמנה באחד בניסן ויקיים המלוה כהוגן ולמה יקדשו בזמן הזה לצורך קדשי המזבח הלא אם יבנה בית המקדש יתרמו תרומה חדשה בזמנה ויקריבו ממנו הקרבנות אלא דבמתני' בזמן הבית ולצורך קדשי בדק הבית מיירי וכדמפרשינן לעיל לטעמא דלכתחלה לא יקדים ואם הקדים קדוש הוא: והכא מאי אית לך. אבל הכא בברייתא דהקדשות אחרים בזמן הזה מאי אית לך למימר יקדשו בדיעבד ויניח אותן עד שיבנה בית המקדש בתמיה הרי כל מיני הקדש וערכין וחרמים קתני והקדש הבהמה לבדק הבית וערכה וחרמה נמי בכלל וכי יניח אותה עד שיבנה בית המקדש שהבהמה ראויה למכור ולחזק בדק הבית הלכך לא דמיא לא לקיני הגר לענין דיעבד בזמן הזה דבהני איכא חששא טפי מפני התקלה מה שאין חשש כל כך גבי קיני הגר וכן לא דמי לשקלים דמתני' בזמן הבית וכדאמרן: הלכה כרבי שמעון. דמתני' דביכורים אפי' בדיעבד לא קדשו וכדפרישית טעמא במתני' לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אא"כ הקדישן הכהן לבדק הבית לאחר שבאו לידו דשלו הן:

קרבן העדה

א"ל תמן. גבי שקלים אין מקדישין לכתחלה דהוה לה מתרומה ישנה שמא יעבור השנה ומתקנת חכמים דאפי' בדיעבד לא קדשי: ה"ג האי ישנה היא לגבי הקדשות אחרים וקינו של גר א"ל שיהיה מן החדש. הלכך אם הקדיש קדוש בדיעבד: ופריך ויניח עד שיבנה ב"ה. גם בשקלים יניח עד בנין ב"ה ותהיה חדשה: ומשני שמא יבנה הבית כבראשונה. בניסן ותתרום התרומה אז ומה שנדר כבר ה"ל ישנה: והכא. גבי קינו של גר מה אית לך למיחש הלכך קדוש:

הדרן עלך פרק כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ח מערכין ה"ת ט
כד
ב מיי' שם פ"ו הלכה טז

הדרן עלך פרק כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען.

הגהות הגאון מהר"א ווילנא

א ה"ג א"ל תמן אין מקדש ויניח עד שיבנה בהמ"ק שמא יבנה הבית כראשון ותתרם תרומת הלשכה מן החדש בזמנה באחד בניסן והכא מאי אית לך רב המנונא ורב אדא בר אהבה בשם רב הלכה כר' שמעון כצ"ל והשאר שבינתים נמחק וה"פ תמן אין מקדש ולהכי בשקלים לא קדשי דעיקר טעם דאין להקדים שקלים בזמן הזה משום שאין מקדש ולא אל שם הקדש עליו כלל דאף אם יבנה בהמ"ק חיישינן שלא יבואו להקדש וזהו דקאמר ויניח עד וכו' שמא יבנה הבית כראשון היינו בחדש ניסן כמתלהם כמ"ש ויסי בחדש הראשון וכו' הוקם המשכן ותתרם תרומת הלשכה מן החדש ולא יהיה ראוי שקליו שהקדיש כלל דהוי לה ישנה ולא משום תקלה דאף אם יבנה בה"מ בכה"ג לא יקדש ולכן לא אל וכי איתא בתוספתא פ' בתרא דמכילתין טעמא דאין שקלים נוהגים בזמן הזה משום תרומה ישנה משא"כ הכא ברביעית כסף דגר דהקדש חל עליו דכשיבנה בה"מ ראוי רובע דינר שלו לקרבן רק דבטלה ריב"ז מפני תקלה להקדישו לכתחלה ולא אתי טעמא דתקלה ומפקיע לשם הקדש ממנו. וגירסת הספרים משובשים והקדשות אחרים מאן דכר שמייהו הכא:

שנויי נוסחאות (סו"א) לכך בד"ו לכן. (סו"ב) ה"ל בד"ו הוה לה. (סו"ג) היא לגבי בד"ו היא אבל לגבי. (סו"ד) וקינו בד"ו קינו. (סו"ה) ויניחנה בד"ו ויניח. (סו"ח) רב המנונא ורב אדא בר אהבה בשם רב כ"ה בבבלי ובד"ו רב אדא ורב המנונא רב אדא בר אחוה בשם רב והמוקפים ליתא.

(דף א ע"א) **יכול** באיזה חודש שירצה תלמוד לומר כאן חדשי וכו'. וקשה הא אצטריך ליה לחדשי ללמד שבחודש אחד יתרום על כל חדשי השנה וי"ל דסובר דאפילו אינו מופנה ילפינן גזירה שוה א"כ דה"מ למכתב עולת חודש בחדשו להשנה והוה ידעינן נמי דבחדש אחד יתרום על כל השנה ובבבלי פ"ק דר"ה דף ז' מסיק דגמרינן שנה שנה מניסן ולא יליף מחדשי ואפשר דלכך לא גרסי' בפ"ק דר"ה א"ר טבי א"ר יאשיה כדגרסי' ביומא דף סה ובמגילה דף כט משום דלא מייתי הש"ס ג"ש דשנה שנה אלא בפ"ק דר"ה ור' טבי לא אמר הכי משמיה דר' יאשיה אלא דיליף חדשי חדשי וכדמפורש כאן והרמב"ם בפירוש המשנה כתב דלכך נתרמה בר"ח ניסן כאשר היתה בתחלה וכדאמר ר"ש בר יצחק ותימא לפ"ז משמע דאינו אלא מדרבנן שיתרום דוקא בר"ח ניסן ובבבלי משמע דמדאורייתא הוא דבגזירה שוה יליף ליה ועוד הא מסיק גם כאן דבברייתא תניא דמגזירה שוה ילפינן ולמה שבק הבבלי וברייתא ושנה משנתו כר"ש בר יצחק:

(שם ע"ב) **הכל** יוצאין בי"ד וכו'. כתב הרא"פ לסיוע מייתי דמדר"מ נמי שמעינן שהן בשני וכדמסיק הש"ס לקמן במקומו כו' ע"כ ודבריו אינם מבוררים הכא והתם כמו שאכתוב שם ולכן לא גרסי' לדר' אלבו:

(שם) **א"ל** נימר וכו'. כתב הרא"פ ולפי דברי ר"מ כיון שהיה הכרוז להרחוקים קודם לקרובים א"כ היו יכולין להביאן כולן קודם ר"ח ניסן ולמה היו תורמין בג' פרקים ומשני כולה כאחת היתה באה כדר"מ שהיו מקדימים להם הכרוז והא דתרמו בג' פרקים כדי לעשות פומבי לדבר וכו' דבכך יהיה לדבר פרסום גדול ולא משום שעדיין לא היו שקליהן של הרחוקים שם קודם ניסן וכדס"ד דר' עולא ע"כ ותימא מאי הוא הפרסום הזה אם לפי שהיו תורמין בג' קופות א"כ בפעם אחת ה"ל לעשות כן ואם מפני שנעשה בג' זמנים ה"ל לתקן לתרום בכל חדש והיה פרסום גדול מזה וע"ק ליתנא דמתניתין דלקמן ספ"ג והרא"פ ז"ל בעצמו הרגיש בו ע"ש ואילו שם עינו על דברי הרמב"ם בפי' המשנה ריש פ"ג דמכילתין לא היה מפרש כן וז"ל הרמב"ם בג' פרקים פירשו בגמ' ואמרו כולה כאחת היתה באה ר"ל כי בזמן פסח היו כונסים כולן ומפני זה סדרו להוציא בג' פרקים כדי לפרסם הדבר ר"ל שמפרסמין ומודיעין כי בחג הפסח מובא להביא תרומת המקום הקרוב ואשר הוא רחוק ממנו בעצרת והיותר רחוק בחג והוא אמרן הלין דקרובים בפרוס הפסח וכו' ע"כ והן הן הדברים שפירשתי בקונטרס וא"ת איך קאמר הרמב"ם והוא אמרן הלין דקרובים וכו' הלא אלה דברי המקשה וכבר התחיל בדברי המתרץ דאמר כולה כאחת היתה באה י"ל דסובר הרמב"ם דמודה המתרץ בזה לדברי המקשה ויותר נ"ל דגירסתו היתה א"ל נימר וכו' בפרוס החג וכולה כאחת היתה באה וכו':

(דף ב ע"א) **תרומת** שקלים לקרבן. כתב הרא"פ כדי שתהא יד כולן שוה בהן כלומר למטה יש להן קצבה ולענין זה יד כולן שוה אבל למעלה אין להן קצבה וכו' ולא קאי העשיר לא ירבה אלא על תרומת אדנים ולא על השקלים ואין להן קצבה למעלה אלא למטה ע"כ ותימא פירושו איך יפלוג ר' אגי' על מתני' דפ"ד דמכילתין דקאמר מפורש דבשקלים יד כולן שוה בין למעלה בין למטן אבל פי' שבקונ' עיקר וכן פירש הר"ש יפה ז"ל:

(שם) **לא** בא אלא ללמדך וכו'. הרא"פ בפירושו האריך בסוגיא זו בדברים תמוהים ורחוקים מן הפשט וגם לפי פירושו משמע דלא בא וכו' קאי אמתני' דהכא וקשיא מה יענה במסכת מגילה דגם שם קאמר לא בא וכו' לכן נ"ל פי' שבקונטרס עיקר ובמסכת מגילה הארכתי ע"ש:

(שם ע"ב) **אבל** לענין שטרות כותבין אדר ראשון וכו'. כך היא הגירסא גם במגילה פ"ק ובנדרים פ"ח והרא"פ בדה גירסא לעצמו ומהתימא עליו שהניח כל הנוסחאות:

(שם) **ומפרקין** המכשול מעל גבי האימוס. כתב הרמב"ם בפי' המשנה ופורקין המכשול מעל גבי המים ואין מחזירין אותו ר"ל שמפקירין הגבים שהמים מכונסים בהם לבני אדם בכלל שישתו מהם בימות החמה והכוונה כי כל מה שהיה מאלו הדברים מסוגר ולא נתעסקו בו שמזרזין וממהרין להשלימו ולהגיע לתכליתו עכ"ל ותימא שכאן ובמ"ק ובתוספתא הגירסא מע"ג האימוס ועוד שבחיבורו פ"ז מה' י"ט שמביא הברייתא כולה השמיט דין זה ועוד לשון ואין מחזירין אותו דחוק ומדברי הרמב"ם נראה דה"ק ואין מחזירין כלומר ואין פוסקין מלאכה לעשות דברים אלו והרא"פ פירש ואין מחזירין המכשול לכל גוב וגוב ואינו מחוור דהשתא שמסירין כ"ש דאין מחזירין לכן נ"ל דודאי לא קאי אצרכי רבים דז"ל התוספתא בפ"ב דמ"ק דנין דיני ממונות וכו' ופודין את מעשר שני ומפרקין המכשול מעל האימוס ובלבד שלא יחזיר מכבש של כובסים שהתירו קודם למועד אין מחזירין וה"ל שאין נוטלין הימנו של בעלי בתים נוטלין הימנו וה"ל שמחזירו ע"כ נקט אלו הג' דינים המכשול והמכבש של כובסים ושל ב"ב שהן חלוקים בדיניהם בענין נטילה וחזרה ובסוגיין שמביא סוף הברייתא ואין ענינה לצרכי רבים כלל ולכך לא הביא כן הרמב"ם בחיבורו ולדעתי לא יצאו דברים אלו שבפירוש הרמב"ם מתחת יד קולמסו של הרמב"ם ועמ"ש במס' מ"ק בשם הריטב"א:

(דף ג ע"א) **אציון** למקום טהרה. כתב הר"ש יפה והיינו ששופכין סיד סביב הקבר כדי שאפילו אם תפתח המצבה יכירו כי יש שם קבר או שמא המת אינו מכוון לגמרי תחת המצבה אלא מקצתו נוטה מכנגד מקום המצבה ע"כ ודבריו תמוהים וכי לא ימותו איך לעשות הסימן ולמה קראו מקום טהרה ועוד הא בכל שהו סגי כמפורש בבבלי ולדבריו אין שיעור לכן פי' שבקו' עיקר וכן פירש"י במ"ק:

(שם) **מצא** אבן אחת וכו'. במ"ק דף ו' פירש"י בד"ה מצא אבן וכו' אבן אחת מצויינת שיש סיד עליה שאינו צריך להרחיק הציון מן האבן לפי שהאבן גבוה ע"ג הקרקע ורואה את הציון מיד קודם שיהא נוגע בה אבל משדה מרחיקין לציון בסמוך דזימנין דלא חזי ליה עד דאתי ונגע ומאהיל עכ"ל. ותימא הא מפורש אמרינן כאן אע"פ שאינו רואי וכן הוא בתוספתא דמכילתין פ"ק והיינו דאפי' מאבן מרחיקין וכמ"ש בקונטרס והרא"פ במ"ש פ"ה הרחיב הלשון ע"ש ולא הועיל כלום:

(שם ע"ב) **לא** בשביעית. הרא"פ בריש פ"ה דפאה כתב מפני שמפקיעין אותו מן המעשרות ע"כ ומפני כך הגיה בסמוך היא מוצאי שביעית היא שאר שני שבוע ע"ש ואין נראה דכיון שיש יכולת ביד חכמים לעשות כן אין בזה עיכוב ועוד הא אף בשאר ימות השנה אם רוצה להפקיע אין בו איסור ופטור מן המעשר וכפירושי שבקונטרס כן פירש"י והרמב"ם:

(שם) **אין** מן הדא וכו'. כתב הרמב"ם פ"ד מה' קידוש החדש הלכה טו יראה לי שזה שאמרו חכמים אין מעברין את השנה בשני רעבון ובשביעית שלא יעברו בהם מפני צורך הדרכים וכיוצא בהם אבל אם היתה השנה הראוייה להתעבר מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן מעברין לעולם בכל זמן עד כאן והשיג עליו הרמ"ה דמתני' תנא סתמא אין מעברין בשני רעבון משמע דאפילו מפני האביב נמי לא וליכא לאפוקי מינה אלא בראייה ע"ש בכ"מ שזו היא עיקר השגת הרמ"ה ונ"ל שראיית הרמב"ם מהכא מדקאמר דמעברין בשביעית משום דכתיב שמור את חדש האביב ומפרש רבינו דה"ק כיון דבזמן דראוייה להתעבר מפני האביב מעברין אפילו בשביעית הלכך אם עברוהו בשביל שאר דברים מעוברת ושביעית ושני רעבון חד טעמא להו הלכך פוסק רבינו דמעברין מפני האביב אך קשה לי למה לא פי' רבינו שאם עברוהו מעוברת ואפשר שלשון אין מעברין לכתחלה משמע:

(דף ד ע"א) **בשהביא** שתי שערות וכו'. וקשה לפי' הראשון שבקונטרס אם לא הגיע לכלל גדלות מאי מהני להו השערות הא לכ"ע אמרינן דשומא נינהו לכן נ"ל דה"ג הדא דתימר בשלא הביא שתי שערות אבל אם הביא שתי שערות לא כהדא ולמשכן אין ממשכנין כו' וה"פ בשלא הביא ב' שערות והגיע לכלל גדלות תובעין אבל לא ממשכנין אבל אם גם הביא שתי שערות ממשכנין ואין לומר בשלא הביא שתי שערות היינו שלא נתגדל ולא הביא שתי שערות דא"כ קשיא הא דמוקי הש"ס סיפא דמתני' אע"פ שאמרו אין ממשכנין וכו' כאן בשלא הביא וכו' וצריכין להגיה כאן בשלא נתגדל וכאן בשנתגדל ודחקי לפרש כן מפני שראיתי להרמב"ם והרמב"ן שכתבו שמשהביא שתי שערות חייב במחצית השקל וממשכנין אותו. אך מה שכתב הרב בתוי"ט בפרקין משנה ד' בד"ה כל כהן שאינו שוקל וכו' והיינו טעמא דהר"ב שכתב שאינו שוקל עד שיהיה בן כ' אבל לא ידעתי מי הכריחו לכך דמתני' דתנן קטנים סתמא עד שיהיה בן י"ג שנים וכו' וכן הוא בהדיא בירושלמי ע"כ ותימא אף שהגירסא שלפנינו ולמשכן אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות מ"מ קשיא רישא וסיפא דמתני' דמשמע דתלת דיני נינהו לפני הזמן אין תובעין ואם שקל מקבלין ממנו לאחר י"ג שנה תובעין לאחר כ' ממשכנין וכפי' השני שבקונטרס וצ"ע. גם מ"ש המ"א במ"א סי' תרצ"ד ס"ק ג' ונשים פטורים ובהמגמ"כ כ' דנשים וילדים חייבין ולא ידעתי מנ"ל הא ע"כ וקשה דמדמסקינן הא לתבוע תובעין משמע דאף לנשים תובעין א"כ מסתמא חייבין וזה פשוט:

(שם) **כן** משיבין חכמים לר"י וכו'. הרא"פ פי' היאך אתה אומר משמיה דבן בוכרי כל כהן ששוקל חוטא משום דלא חילק בין יחיד לציבור והרי בחטאת אתה מחלקין וכו' ע"כ ודבריו תמוהין דמאי משיבין וכו' דקאמר דהיינו תשובת ריב"ז לבן בוכרי דיש לחלק בין יחיד לציבור ותו לפי המסקנא דסובר ר"י שאף חטאת הציבור תמות א"כ לדידיה אין לחלק בין ציבור ליחיד קשיא וכן פליג אריב"ז לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר ור"י וחכמים פליגי בדריב"ז איך קסבר:

(דף ה ע"א) **אדם** לרבות הגרים. פי' הרא"פ בזה אינו מחוור ומה שכתב וקשיא לי ל"ל לרבות גרים הלא אף העכו"ם נודרים נדרים ונדבות ע"ש כבר קדמו בעל קרבן אהרן ועיין בספר זית רענן ולפי פירושי שבקונטרס לק"מ:

(שם) **וסיפא** בכותים. כתב הרמב"ם בפי' המשנה אמרו אין מקבלין מידן קיני זבין וזבות ויולדות ר"ל מיד הכותים אבל העכו"ם אינו יודע בזה ואינו טורח בהם לעולם אמרו סיפא בכותי ולפיכך מקבלין מהן חטאות ואשמות לפי שהוא כיון שנתכוין בכפרה אולי ישוב ע"כ ותימא הא העכו"ם אינן חייבין בקרבנות אלו וכדפירשתי בקונטרס דבני ישראל כתיבי בפרשה ומה שיש לדקדק בסוף דבריו עיין בתוי"ט מיהו לפי גירסת הירושלמי א"א ליישב דברי הרמב"ם:

(דף ז ע"ב) **שלחנות** היו נוטלין בשכרן. פי' הרא"פ שולחנות שהיו יושבין בט"ו במדינה ובכ"ה במקדש והו שכרן. להוצאת דרכים שהיו תחלה במדינה והולכים אח"כ למקדש והו להוצאת דרכים אבל לא בשכרן ע"כ ופי' תמוה מאי ניכייהו ועוד כיון שהשלחנות ישבו לצורך עצמן למה יתנו להן שכר לכן פי' שבקונ' עיקר:

הדרן עלך פרק באחד באדר

(שם) **שמא** תזיל המרגליות. משמע דמדרבנן הוא דבעינן שקלי כסף דוקא ותימא א"כ מנ"ל דערכין וקידושין אפי' בשוה כסף דלמ' בכסף דוקא והא דכתבו תו' בריש קידושין דף ב ע"א בד"ה בפרוטה וכו' דילפי' מעבד עברי אינו מספיק דאכתי תיקשי נילף ממעשר שני דבכסף דוק' דכתיב וצרת הכסף וכדאיתא בבכורות דף נ"א ע"א בשלמא אי אמרי' דשקלים מדאורייתא בכסף דוקא ניחא דה"ל מעשר שני ושקלים ב' כתובי' ואין מלמדין אבל לפום סוגיין קשיא וי"ל דהא דאמרי' דערכין בשוה כסף ולא ילפי' מע"ע משום דקי"ל כרבנן דפליגי עלי' דר"מ לעיל בפרקין וסברי הלכון דרבנן ולדידהו אייתר זה יתנו בשלמא לר"מ אמרי' מין מטבע של אש וכו' כדאמרי' לעיל אלא לרבנן למאי אתא אלא ודאי לאשמועי' דדוקא זה יתנו מטבע אבל לא דבר אחר וה"ל שקלים ומעשר שני שני כתובי' א"כ י"ל דהרב מהרש"א מקשה שם בקידושין בתוס' למאי איצטרך להו למילף מעבד עברי נימא דמסברא אמרי' שוה כסף ככסף ע"ש ולא משני מידי ולפי דרכינו מיושב דאי מסבר' למוד ה"א למילף ממעשר שני השתא דאיכא למילף מע"ע וממעשר שני אמרי' מסברא למילף מע"ע אע"ג דאמרי' בעלמא לקולא ולחומרא לחומר' מקשי' הכא שאני כיון דאיכא סברא דפודין בשוה כסף מקשי' אפי' לקולא:

(שם) **ואפי'** תימר בשומר שכר וכו'. משמע דיותר מסתבר לאוקמי מתני' בשומר חנם אלא דר' אבא קאמר דאף בשומר שכר איכא לאוקמי מתני' והרמב"ם כתב בפי' המשנה וכששלחו שקליהם ע"י שומר חנם נתחייבו לשלם על כל פני' ואפי' נתרמה התרומה לפי שפשעו בהם ששלחו ע"י ש"ח וכ"כ בחיבורו פ"ג הלכה ח' ותימא דבבבלי בב"מ דף נ' מסיק ר"א דשבועה זו תקנת חכמים היא ומתני' איירי אפי' בש"ח והרמב"ם פסק שם כר"א א"כ מנ"ל לאוקים מתני' בשומר שכר דוקא ובכסף משנה שם כתב בד"ה בני העיר וכו' וצ"ל שרבינו סובר דמאן דמוקי לה בש"ח יפרש דכי קתני ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן ארישא נמי קאי עכ"ל ותימא א"כ הדרא קושית הש"ס לדוכתא נשבעין לגזברין גזברין מאי עבידתייהו הא בני העיר שוקלין אחרים תחתיהן ואין לומר דלא לחשדינהו או דלא ליקריין פושעי' א"כ גם בשלא נתרמה התרומה ישבעו לגזברין ועוד הא ר"א בבבלי שם לית ליה הך סבר' ע"ש וצ"ע רב:

(דף ח ע"ב) **תיפתר** במסויים. כתב הרמב"ם בפי' המשנה וכשהקריבו הבהמה והוא נתכוין שהיא ממעות כל מי ששקל בתרומת הלשכה כאילו קנה בהמה באותן מעות של הקדש והקריב והנה שלא משכנוהו וכו' ע"כ וכ"כ הר"ב ותימא הא מסקינן בסוגיין דוקא במסויים אבל בלא"ה אינו מביא קרבן מעילה דמיישינן שמא נפל לשיריים ואין מעילה בשיריים נמצא מביא חולין לעזרה ועמש"ל ספ"ג בד"ה שהיה וכו' והרא"פ פי' דהא דקאמר הש"ס וקם לומר וכו' אבית ר' גמליאל קאי מלבד שאין לשון הסוגיא סובל פירושו אלא שלקמן פ"ג מבואר בש"ס דלא כדבריו ע"ש:

(דף ט ע"א) **מה** בין שקלים לחטאת. פי' הר"ב מאי שנא שקלים דמכנס מעות ואמר הרי אלו אמרי ב"ה דהוי המותר חולין ומ"ש חטאת דמודו לב"ש דהוי נדבה ובמשנה דלקמן כתב מותר שקלים חולין המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלים וכשבא לחשב מה שכנס מצא שהותירו המותר חולין וסתמא כב"ה ע"כ וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה ותימא דלעיל קאמר הש"ס מתני' מסייעא לר' ביבא ומוקי לה למתני' בנוטל ידו מלאה מעות ואומר אלו לשקלי וכה"ע וסיפא נמי בכה"ג איירי וכמו שפירשתי בקונט' ורמב"ם פסק כר' ביבי וכתב הכ"מ משום דמתני' מסייעא ליה א"כ איך נפרש למתני' כב"ה ולא כר' ביבי וצ"ע:

(שם ע"ב) **ה"נ** אלו לנדבה. כתב הרמב"ם פ"ג מה' שקלים דין י"ב המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא א' אם בזה אחר זה האחרון לא קדש ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים וכתב הראב"ד בירושלמי אינו כן אלא האחד חולין לפי שהוא או כמי שהוא סבר שהוא חייב ואינו חייב או כמי שאומר הרי אלו לשקלי דלב"ה מותרן חולין עכ"ל. וכ"ל דודאי אף הרמב"ם סובר שהוא חולין שהרי כתב שהשני כמותר שקלים ושם בסמוך כתב שמותר שקלים חולין וכ"כ בפ"ה מה' פסולי המוקדשין אלא דה"ק אם בזה אחר זה שקלן הראשון ודאי קודש והשני ודאי חולין אבל בבת אחת אותו שירצה הוא שוקל לשקלים והשני דינו כמותר והרי הוא חולין. שוב עיינתי בדברי הרמב"ם בפ"ה מה' פסולי המוקדשין הלכה ו' שכתב המפריש חטאתו או דמי חטאתו וכו' הפריש שתים או דמי שתים וכסבור שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחד יביא אחד והשאר יפלו לנדבה ע"כ וכתב הלח"מ ותימא על רבינו ז"ל שכתב בפ"ג מה' שקלים הפריש שנים וכו' והשני מותר שקלים והיינו חולין וכאן כתב יפלו לנדבה וממתני' דשקלים משמע דראוין להיות שוים בדינים אלו וכו' ואולי החמירו בחטאת משום דמותר של חטאת הוי נדבה אבל בשקלים שהמותר חולין הקילו ועדיין צ"ע ע"כ ולענ"ד ברור דגרסת הרמב"ם כפי הגירסא שלפנינו דסתמא דש"ס מסיק דבשקלים מותרן חולין דלא גרע מאומר אלו לשקלי אבל גבי חטאת כיון דאפשר לו להביא אחת גדולה כשתים וה"ל כדמי חטאת מעורבות יפלו מותרן לנדבה וכמ"ש בקונטרס וכן הוא דעת הראב"ד הנ"ל וזה ברור:

(שם) **מן** הדא והעמדנו עלינו וכו'. הרמב"ם בפי' המשנה כתב שקלו דרכונות היינו חצי דרכון וכו' חזרו לשקול טבעין חזר המטבע היוצא בהוצאה להיותו טבעין דהיינו מחצית השקל ובקשו ליתן חצי אותו מטבע דהיינו דינרין וכו' וכ"פ הר"ב ע"ש וקשה לי לפרש כן לשון משנתינו דתנן שקלו דרכונות דמשמע דרכון מלא ועוד קשה עלי מאוד לפרש בקשו לשקול דינרין בענין אחר מכל לשקול דתנן במתני' וביותר קשה הא דקאמר מן הדא וכו' שלישית השקל והרא"פ פי' שלישית השקל הוא חצי סלע וקרי ליה שלישית שהוא משתלש כדמסיק ע"כ ואינו כן שמ"ד מכאן שצריך לשלש שקלו ג"פ סובר דצריך שיתן ג' שקלים לשנה וכאשר פירשתי בקונטרס כן דעת הרמב"ן והראב"ד:

(שם) **ונפל** לכל אחד וכו'. וקשה א"כ בני יוסף ובנימין לא ישקלו וכן קשה נמי אמ"ד שבשביל חטא העגל שקלו שבט לוי לא ישקלו וי"ל דודאי כולם חייבין לשקול כדי שיהיה להם חלק בקרבנות ציבור אך טעמים אלו אינן אלא למה דוקא מחצית השקל ושאר שבטים בתר רובא גרירו:

(דף י ע"ב) **ולא** אמר אם מת יפלו לנדבה. וא"ת אדדייק מסיפא לדייק מרישא דמפורש דתני ואין מועלין במקצתן וי"ל דעד שעת הקרבה שמקריבו לעולה לא נפקי מהם שלמים שהיה עליהם עד הנה וכ"כ תוס' בנזיר דף כו ע"ב בד"ה והשאר וכו':

(שם) **שלשתן** אמרו דבר אחד. כתב הרמב"ם פ"ה מה' פסולי המוקדשין מותר עשירית האיפה של כה"ג ירקבו וכן מותר לחמי נזיר אבל מותר נסכיו יפלו לנדבה ע"כ ובפ"ג מה' שקלים פסק המפריש שקלו ומת יפלו לנדבה ותימא כיון דאמרינן דשלשתן אמרו דבר אחד וטעם אחד לכולן א"כ אף מותר עשירית האיפה לנדבה כר"א וי"ל דסמיך אהא דגרסינן במנחות דף קא אמר ר"כ ב"י מסתברא כמ"ד מותר עשירית האיפה של כה"ג ירקב דתניא לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא אר"י היא חטאת ואין אחרת קרויה חטאת לימד על עשירית האיפה של כה"ג שאינה קרויה חטאת וטעונה לבונה ומדאינה קרויה חטאת מותרה ירקב ע"כ וכתבו התוס' דאתי האי קרא לאפוקי דמותר עשירית האיפה ירקב ועיין בברכת הזבח א"כ יפה פסק הרמב"ם דמותר עשירית האיפה ירקב ועוד יש לי בזה דברים ועיין בלח"מ ובבס"ז:

(דף יא ע"א) **כהדין** דשתי אמר עתיק. הרא"פ פי' דלא פליגי אלא כל אחד אמר כפי הנאות לו לפי שנותיו ע"ש ואינו מחוור דהא על המת קאי ובלאו הכי אין לפרש כן דברי חכמים ומה שפירשתי בקונט' הוא עיקר :

הדרן עלך פרק מצרפין

פ"ג (דף יב ע"ב) **כל** הבכור וכו'. כתב הרא"פ וכתיב בתריה לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה משמע משעת לידתו מתחיל למנות ימי שנתו ע"כ ותימא הא מהאי קרא שמעינן שנתו של בכור ועלה קמיבעיא לן אם מונין שנתו משעה שנולד או משעה שנראה להרצאה ועיין בבבלי בר"ה דף ו' ע"ב אבל לפי פירושי שבקונט' ניחא שדברי ר' אבהו אינן אלא לרבנן דפליגי עליה דר' ישמעאל בערכין :

(דף יג ע"א) **כמה** הוא שיעורן של קופות. הרב בתוי"ט פירש במשנתינו דבעי' דר"ז קאי על אותן קופות הגדולות ע"ש ואינו מחוור דבשבת דף לא ודף מט ובפסחים דף לד מפורש דאמתני' דפ' מפנין קאי בעיא דר' זעירא אך הרא"פ הגיה וגרס דתניא בשלש קופות וכו' וקשיא ליה אמאי לא מייתי ממתני' ע"ש ולפי גרסתינו ניחא וכן מבואר בשבת ובפסחים דהאי תנא אמתני' קאי ולא אמיבעיא דר' זעירא ולכך לא מייתי ליה התם :

(שם) **מהו** לשתותן בכרך אחד. עיין מ"ש במס' שבת דף לא בד"ה הדא אמרה וכו' ובהשמטה למסכת שבת ומה שיש לדקדק עוד בסוגיא זו הלא הוא כתוב שם בתוס' בד"ה הדא אמרה : (אמר המגיה ז"ל הבעל שירי קרבן שם מהכא שמעינן דאם שתאן שלא על הסדר אלא בזה אחר זה יצא וקשה דבש"ע א"ח סימן תעב סעיף ח' כתב צריך לשתות ד' כוסות על הסדר ואם שתאן בזה אחר זה לא יצא והוא מדברי הרא"ש והר"ן שמפרשים הא דאמרן בפסחים דף קיח שתאן בבת אחת היינו בזה אחר זה וכתב הר"ן דאלת"ה פשיטא דלא יצא. ול"נ דיש לפרש כפרש"י שתאן בבת אחת היינו שעירב ארבעתן לתוך כוס אחד וקמ"ל אע"ג דמתחלה היו בתוך ד' כוסות כיון שעירבן לכוס אחד בשעת שתייה לא יצא אבל בזה אחר זה לא פליגי בבלי על הירושלמי דיצא) :

(שם) **ר"י** לטעמיה וכו'. כתב הרא"פ ר"י לטעמיה דד' כוסות דרך חירות תקנו והואיל ויין מזיק לאדם מותר לבשלו דאינו הזק כ"כ וקשיא ליה מתני' בפרק בתרא דתרומות דתנן אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעט משותיו הואיל והוא מזק ביותר משמע דמבושל מזק טפי וכ"כ שם הר"ש ואפשר דאעפ"כ אינו ממש כמו מבושל ולי קשה אפי' הר"ש אם"ד דממעט מזקתו ממעט משותיו ימזגנו במים יותר מן המי ותו לא יהיה מזק כ"כ אלא ודאי כפי' הרמב"ם שאין אדם רגילין לשתותו :

(דף יד ע"א במתני') **תרם** את הראשונה וכו'. הר"ב פירש תרומה ראשונה שהיתה בפרוס הפסח לאמר שתרם אותה היה מכסה כל השקלים הנשארים בקטבלאות כדי שיתנו עליו השקלים שיבואו ממדינות אחרות כדי שיתרום מהן בפרוס עצרת וכו' ע"ש ופירושי שבקונטרס היא כדעת הרמב"ם בפי' ובחיבורו ודבריו נכונים וברורים וכמ"ש לעיל דף א' בתוס' בד"ה א"ל נימר וכו' וכן משמע לשון הברייתא שמביא הש"ס בסמוך נעשו כולן שיריים מאי כולן דקאמר אלא ודאי דאכל הקופות קאי וכמו שפירשתי שם בקונטרס גם בברייתא שנייה קשיא לשון נטל מן הראשונה וא"ת לפ"ז קשיא ברייתא זו דתני בה שלישית היתה עשירה שבכולן וכו' בשלמא לפי' הר"ב ניחא לפי שבשלישית תרמו מן השקלים שבאו ממדינות הרחוקות והן שלאו זהב מפני משא הדרך אבל לפי' הרמב"ם קשיא וי"ל שאף ג' קופות הגדולות לא היו ממלאין בבת אחת אלא כשהיה בלישכה למלאות קופה אחת דהיינו ט' סאין היו ממלאין אותה וקופה השלישית היו ממלאין סמוך לר"ח ניסן ואז הרחוקים הוריזו כבר שלאו בכליהם. אך קשה דבתוספתא דבמכלתין פ"ב תני תרם את הראשונה ואמר ה"ז מא"י על כל ישראל ומיפה בקטבלאות מפני שאנשי סוריא באין ושוקלין עליה תרם את השנייה ואמר ה"ז מעמון וממואב ומהכרכין המוקפין וכו' משמע כדברי הר"ב וי"ל כיון דש"ס לא הביא תוספתא זו לא סמך הרמב"ם עליה ואף היא יש לדחוק ולפרשה כפירושו :

(שם ע"ב) **שהיה** רמ"א מועלין בשיריים. כ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' שקלים וקשה הא לעיל בדף ז' מתמה הש"ס אלא כר"מ משמע דלית הלכתא כר"מ וי"ל שסמך אבבלי דקידושין וכמ"ש הכ"מ שם ע"ש ובהכי יש ליישב מה שהקשיתי לעיל שם בד"ה תיפתר וכו' : (אמר המגיה ז"ל בעל שירי קרבן במס' שבת דף ה' ד"ה לפני בא וגו' והוא יום שתמייה שאז הדין הגדול ומכיון שהוא יבוא לצורך התמייה נמצא שהתמייה הבה לביאתו כ"כ הר"ש יפה וא"כ דאדרבא איפכו הבה להתמייה כמו כל הכי דלעיל דהא עיכוב התמייה בו תליא לכן נ"ל דלפי סוגיא זו יבוא אליהו לאחר התמייה קודם יום הדין ולאחר הדין יגלה המשכחות שאף שיעמדו מ"מ לא יכירו האבות את הבנים ולא הבנים את האבות כי אם על ידו) :

הדרן עלך פרק בשלשה פרקים

פ"ד (דף טו ע"א) **אמר** ר' אחא דר"י היא וכו'. כתב המגיה משנה למלך פ"ד וז"ל דהירושלמי פליג אש"ס דילן דבהדיא אמרינן בפ' הקומץ רבה דף כ' ע"ב דתניא קרבן מלמד שמתנדבים עצים וכן הוא במנחות דף קו ע"ב ושמא הירושלמי דרש ליה ליתורא דקרבן לדרשא אחריתי ומש"ה אוקמה למתני' דעצים כר"י אך קשה דהתם מייתי מקרא אלא בנחמיה דכתיב והגורלות הפלנו על קרבן עצים הכהנים והלוים להביא לבית אלקינו עכ"ל ובאמת לפום ריהטא תימא גדולה היא אבל לפי מה שפירשתי בקונטרס לק"מ דרבנן מוקמי להאי קרא שהם לא התנדבו עצים אלא לצורך קרבנות יחיד אבל לצורך קרבנות ציבור לא דאין קרבן יחיד משתנה לקרבן ציבור :

(שם) **מתני'** פליגא על ר"י וכו'. הרא"פ פי' דמתני' דתענית פליגי על ר"י מדתנן סתמא ולא מפליג בין בשעת קרבן בין שלא בשעת קרבן ועוד מן הדא נמי מוכח דלא כר"י דתני ראב"ל וכו' ע"כ ואין נראה דאדרבה מתני' דתענית לא איירי אלא בזמן בה"מ גם מאי דקאמר ועוד מן הדא דפליג על ר"י הרי הא דראב"ל הוא היפא דברייתא דפליגי רבנן ור"י כמפורש במגילת תענית גם לשון מתני' פליגא משמע דעל אמורא קאי ולא על תנא לכן פי' שבקונטרס עיקר :

(שם ע"ב) **א"ל** נעשה כממשה דברים וכו'. והימא תיפוק ליה דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל וכיון דאינו מותר לישראל משום שביעית אף לגבוה אסור וא"ל כיון דמצותו בכך שאי אפשר להביא העומר אלא משביעית מותר דהא אפשר להביא מספיחים שאין בהן שביעית במנחות דף ה' ע"ב מפורש דהיכא דאפשר למצוה שיכול להביא בהיתר אע"ג דהשתא אין לו דבר היתר לא מיקרי מצותו בכך מדקאמר הש"ס דעומר מצותו בכך להביא מן המדש שא"א מן הישן משא"כ בטריפה שאפשר להביא כשרה נאמר בשאין לו אלא טריפה נתיר אלא ודאי כיון דאפשר בהיתר לא מיקרי מצותו בכך ועיין בתוס' שם במנחות בד"ה שכן באה להתיר לאו שבתוכה וכו' ובדף פד בד"ה שומרי ספיחים וכו' וצ"ע :

(שם) **כל** מה שיתן הן הן דמיו משעה הראשונה. כתב הרא"פ דלב ב"ד מתנה עליהן שלא יקדשו שיעור מעות שצריך ליתן להן משעה שהוקדשו השקלים לכן יכול ליתן אותן להן מן הלשכה בהדיא ולא צריך לחללן דלא חל קדושה עליהן משעה ראשונה וכו' בשם שמואל וקלת לא משמע כן בפ"ג דמעילה דמשמע דס"ל כברייתא ע"כ ופי' תמוה מלבד מה שהרגיש בעצמו שבא לחלוק עלינו תלמודיים השוין אלא דדבריו בעצמן קשים דא"כ נמצא זה שנתן שקליו אין לו חלק בקרבנות ציבור שהרי שקליו הן חולין משעה הראשונה ולא אמינו דב"ד מתנין כיוצא בזה לכן פי' שבקונטרס עיקר :

(דף טז ע"א) **מגיהי** ספר העזרה וכו'. בבבלי פ' שני דייני גזלות גרסינן מגיהי ספרים שבירושלים ופרש"י ספרים של כל אדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה וראו ב"ד שהיו מתעצלין בדבר הפקירו תרומת הלשכה לכך וקשה דלא מצינו שהפקירו ב"ד תרומת הלשכה לצרכי ציבור ותדע דקאמר רב בבבלי שם ואני אומר שהפרוכת מקדשי בדק הבית באה ומאי קשיא ליה דלמא לב ב"ד מתנה עלייהו אלא ודאי דלא אמרינן לב ב"ד מתנה אלא בדבר ששייך למזבח ולצרכי המקדש. וא"ת שני דייני גזלות יוכיח י"ל דהם היו לצורך המקדש שלא יגנבו ויגזלו שם ועוד שלא ימנעו העם מלהביא קרבנותיהם לירושלים לכן נ"ל שבירושלים דאיתא בבבלי לאו דוקא ומגיהי ספר שבעזרה קאי וכמפורש כאן :

(שם ע"ב) **חוץ** לעזרות באין מלשכת בדק הבית. פירשתי בקונטרס כגון עזרת נשים וכו' כ"פ רש"י בפ' שני דייני גזלות דף קה ע"ב וקשה מ"ש עזרת נשים מעזרת ישראל ועוד לשון המשנה והברייתא משמע דוקא חומת העיר ומגדלותיה הן באין משירי הלשכה אבל כל ששייך לבנין הבית דין א' להם וצ"ע :

(שם) **כלום** אר"מ אלא בתוך שנתו וכו'. כתב הרמב"ם פ"ד מהלכות שקלים הלכה ח' וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות נעשין משירי הלשכה ע"כ וכתב הכ"מ ירושלמי פ"ד דשקלים אבל בגמ' דידן ר"פ שני דייני מזבח העולה והלשכות והעזרות באין מקדשי בדק הבית ויש לתמוה למה הניח רבינו גמ' דידן ופסק כירושלמי ע"כ ואני אומר דגדולה מזו יש לתמוה דאף בירושלמי מסיק דבאין מבדק הבית דהא קאמר דמועלין בהן ואין מועלין בשיריים לאמר שנתן לכולה עלמא וע"כ לומר דמבדק הבית הן באין ויש מעילה בקדשי בדק הבית ועמש"ל בתוס' :

(דף יז ע"א) **אלא** אם רצה יסא וכו'. כתב הרא"פ מפרש טעמא דר"ע דאמר אין משתכרין וכו' דמיים שמא יבוא הדבר להפסיד אבל אם רצה הנפקד לקבל עליו ההפסד והשכר להקדש ולעניים מותר אבל בבבלי מפרש הטעם כמ"ש במתני' ע"כ ופי' המוה דא"כ אף לר"ע היכא מותר הפירות כשרוצה לקבל עליו ההפסד וכולא סוגיין דבסמוך פליגא עליו בזה ועוד שהוא מפליג בין התלמודיים לכן נ"ל עיקר דאדר"י קאי דאף ר"י לא קאמר דמשתכרין בשל הקדש אא"כ מקבל עליו ההפסד ולא הוה רבית ומייתי ראיה מדר' מנא שפסק כן גבי יתומים וכ"ש בשל הקדש ובשל עניים וזהו מדוקדק מאוד בלשון משנתינו דקאמר ר"י והשכר להקדש וזה ברור :

(שם) **מותר** הפירות. פי' הרמב"ם והר"ב ר"י לטעמיה דאמר לעיל מותר שירי הלשכה קונים מהן יינות ושמנים וסלתות והשכר שמשתכרים בהם קרוי מותר הפירות וכן מותר הנסכים פי' סאה ד' ע"כ ותימא למה פירשו משנתינו כר' חייא בר יוסף ולא כר' יוחנן דהוא מארי דתלמודא טפי מיניה וי"ל דבבבלי במנחות דף צ' הגירסא בהיפך דר"י אמר מותר הנסכים היא סאה ד' וסוברין דה"ה בירושלמי מהפכין הגירסא ור"י סובר כר"ח בר יוסף ופירשו הם כר' יוחנן :

(שם) **א"ר** חזקיה מה דנפל לסאה רביעית נפל לבירוצים. בבבלי במנחות דף צ' גרסינן מהו מותר נסכים ר' חייה בר יוסף אמר בירוצי המדות ר' יוחנן אמר סאה ד' תניא כוותיה דר' חייא בר"י בירוצי המדות הללו מה היה עושין בהן אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו וכו' ואם לאו מקיצין בהן את המזבח ע"כ. וקשה מאי סייעתא מייתי לדר"ח ב"י הא ר' יוחנן נמי מודה דבירוצי מדות בכלל מותר נסכים הן וכדאמר הכא ויש ליישב :

(שם ע"ב) **כהאי** דתנינן תמן וכו'. הרא"פ הגיה והאריך כאן ע"ש והכל ללא צורך וכמ"ש בקונטרס הוא עיקר :

(שם) **ומחללין** על הבנין. הר"ב פי' למשנתינו שנותנין למפטמי קטורת ע"ש וכן פירש"י בשבועות דף י' וקשה הא הפירוש מסיק הכא שנותנין לאומני הבנין ומעות הראשונות ניתנו למפטמי קטורת וגם במעילה דף י"ד משמע מפורש דמחללין על שכר אומני הבנין ע"ש מיהו בסמוך מפורש דלאומני בית אבטינס שהם מפטמי קטורת היו נותנין דא"ר הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטרת :

(דף יט ע"ב) **לפסחו** ולאשמו אין עושה תמורה. כתבו תוס' בפסחים דף צו בד"ה ויביא וכו' דהכא מודה ר"ש דהתם הואיל והיא ראויה לשלמים ופסח אחר פסח קרב שלמים הלכך לא הוי מום ע"כ וכ"כ התוי"ט בשמם. ודבריהם תמוהים דהא מפורש קאמר ר"ש הכא דמפרים נקיבה לפסחו אין עושין תמורה וכן מפורש בש"ס בתמורה דף כ' וקאמר התם ר"ש שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להשתאב הרי מפורש דר"ש סובר המפריש נקיבה לפסחו אינו רועה אלא ימכר מיד וצ"ע :

(דף כ ע"א) **ת"ל** בבקר ולא עופות. וא"ת לעיל אמרינן בבקר לרבות את הנקיבות והכא אמרינן בבקר למעט וי"ל דהתם מענינו והכא מענינו דבבקר התם משמע אפילו נקיבות וה"נ התם בבקר משמע למעט עופות :

(שם) **לא** היא ולא דמיה וכו'. כתב הרמב"ם פ"ח מה' ערכין ה"ח הקדיש נכסיו סתם והיו בהן יינות שמנים וסלתות ועופות הראויין ליקרב ע"ג המזבח ימכרו לצורכי אותו המין ויקרבו אותן והדמים ילקח בהן זכרים ויקריבו עולות ומפני מה יקריבו דמי אלו עולות ודמי בהמה התמימה יפלו לבדק הבית לפי שהבהמה הקדושה למזבח אם נפל בה מום יש לה פדיון כמו שיתבאר והסלת והיין והשמן והעופות שנפסלו אין להן פדיון שנאמר והעמיד את הבהמה וגו' כל שישנו בכלל העמדה והערכה יש לה פדיון וכל שאינו בכלל העמדה וכו' אין לה פדיון ע"כ וכתב הראב"ד בהשגות וז"ל לא ידעתי היאך מספיק זה הטעם לסברתו והלא בכל מקום נפדין הן ואם במקדיש נכסיו סתם סובר כר"א כמ"ש למעלה אין זה הטעם מספיק למה לא יפלו הדמים לבדק הבית וכו' וע"ש בכ"מ ובל"מ וקשה לפי מה שכתבתי בקונט' דברי הרמב"ם הם דברי הירושלמי עצמם ומ"ש הכ"מ ויש לתמוה כיון שר"א פליג אר"י וכו' דבריו תמוהים לי שהא בפירוש אמרינן כאן דר"א סבר הכל קרב עולה והיינו כר"י וע"כ לומר דתרי ר"א הם וכמ"ש בתיבותיו :

(שם ע"ב) **וקשיא** בזה כתיב וכו'. כתב הרא"פ דס"ל דטמאה אינה צריכה העמדה והערכה ודבר תימא הוא שהרי מפורש כתיב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך וע"כ לא מוקמינן להך קרא ואם כל בהמה טמאה וכו' בבעל מום אלא באם אינו ענין לטמאה ממש אבל לומר דאין טמאה בעי העמדה והערכה ודאי ליתא :

הדרן עלך פרק התרומה

פ"ה (דף כא ע"ב) **מעינה** סוכנה. כתב הי"מ ומ"מ צ"ע למה נתחכם פתחי' לפרש דבריהן כך ולא כמשמען ע"ש וצ"ל דודאי נשיה שמלכיות הן ואילו היה כסברתן לא היתה מגלה קלונה ברבים שהיא מקולקלת כ"כ שנופעת דם כמעיין או כיס וא"ת באומרת לזיבתי קשה י"ל כמ"ש הי"מ דס"ל למימר לטהרתי :

(דף כב ע"א) **אפשר** שהיה מכבד את בוראו במים וכו'. וקשה הא אמרי' לעיל גבי נחוניא ואפ"ה מת בנו בצמא וכן מקשים תוס' בב"ק י"ל דה"ק כיון שזה מקפיד על כך לא היה הקב"ה מקפחו במים אבל גבי נחוניא ידע הקב"ה שיקבל באהבה ויתלה החסרון בעצמו ועי"ל בענין אחר :

(שם) **בית** גרמו היו מסיקין וכו'. ביומא דף י' פירשתי קצת בענין אחר ופירושי שבכאן נ"ל עיקר ולשון הבבלי ביומא נ"ל דה"ק בית גרמו היו מסיקין מבחוץ היינו בתנור ורודים מבחוץ והיו מדביקים הבצק בדפוס שהיה בתנור מבחוץ לדפוס ואנשי אלכסנדריא היו מסיקין האש מבפנים בתוך חלל הדפוס שהיה בתנור ומדביקין הבצק בתוך אותו הדפוס ומפני שלא היה החום גדול כל כך לכך נתעפש ופי' זה ברור והרא"פ פי' מבחוץ לתנור והוא כפרש"י ואינו נכון שרש"י פי' כן באנשי אלכסנדריא והוא פי' כן לבית גרמו ואי ס"ד דהסיקו מבחוץ לתנור כ"ש שנתעפש :

(דף כג ע"א) **היה** מביא לוגו עמו. כתב הרא"פ וכבן עזאי מוטא דל למה היה מביא לוגו עמו כיון דלבן עזאי היה מותם כל מוטא דל בפני עצמו א"כ לוג שמן שהיה מצורע דל צריך להביא כדי ליתן על בהונות למה היה מביאו מביתו והכי מפורש בתוספתא וכבן עזאי מוטא דל מביא לוגו עמו הלא הכל היה מתוק' בקדש בשלמא לרבנן דאמרי מצורע דל היה נוטל מן מותם גדי והיינו עשרון א' א"כ לוגו ע"כ היה צריך להביא מביתו אבל לבן עזאי קשיא ע"כ ופי' תמוה דהא בתוספתא תניא ד' מותמות היו במקדש מוטא היה מביא לוגו עמו מוטא דל כדברי בן עזאי היה מביא לוגו עמו א"כ תיקשי להו לרבנן נמי למה היה מוטא עשיר מביא לוגו מביתו אלא ודאי פי' שבקונטרס עיקר :

(דף כד ע"א) **והא** תנינן כלי וכו'. מה שפי' הרא"פ בקושיא זו ופירוקה ע"ש ואינו מחוור כלל וכלל ואם לפרש כן דברי חכמים שהן דברים שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין ואין מי שיטעה בו ומה שמביא ראייה מדברי הרמב"ם אינו ראיה כלל וכבר כתב הכ"מ שנוסחא אחרת היה לו לרמב"ם אבל נוסחא שלפנינו מורה מאוד כדברי הראב"ד וע"ש ומ"ש הכ"מ שדברי הירושלמי צריך לימוד ע"כ כבר בררנו הדברים בפירושינו בקונ' והכן :

הדרן עלך פרק אלו הן הממונין

פ"ו (שם ע"ב) **הה"ד** וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. כתב הרא"פ ושלא כתיב וארון ברית ה' הולך לפניהם דרך שלשת ימים אלא שני ארונות היו עכ"ל ותימא הא האי קרא וארון ברית ה' ומשה לא משו וגו' כתיב גבי מעפילים ואז באמת לא הלך לפניהם לפי שלא חפץ ה' בהליכתם כמפורש בקרא וכ"כ הי"מ על הרי"א דלא דק אכן מ"ש היפה מראה דבברייתא מלאכת המשכן מייתי ראיה דשני ארונות היו מדכתיב וארון ברית ה' הולך לפניהם דרך שלשת ימים נראה לי שכוונת ראייתו דהא כתיב כאשר יחנו כן יסעו ובהנייתם

היה

היה הארון באמצע המחנה ועוד הא כתיב ונסעו הקהתים נושאי המקדש לאמר שני דגלים אלא ודאי דשני ארונות היו וזה ברור:

(שם) **הגישה** אלי הלין. כמ"ש בקונט' כן פי' היפה מראה והוא דחוק ונ"ל דהכי פי' ההלין קרוי ארון אלהים שכתוב עליו קדש לה' ואף לפי פי' שבקונט' י"ל דלכך קרי הלין לפי שהוא לבוש האהרן שבכולם כמ"ש הרמב"ם בה' כלי המקדש:

(שם) **אלא** יסואהו מפני יהויקים. גירסא משובשת נזדמנה לו להרא"פ ומפני כך פירושו אינו מחוור וכאשר פירשתי בקונטרס כן עיקר וכ"כ גם הי"מ ואני תמה על הרא"פ שלא עיין בדברי יפה מראה:

(דף כו ע"ב) **תני** על של כסף. במנחות דף לט גרסינן שנים שהיו באולם מבפנים לפתח הבית אחד של כסף ואחד של זהב ופירש"י בד"ה שנים שהיו וכו' גמאי דקרי הכא כסף במתני' ש"מ משום דשייש לבן ככסף ע"כ ותימא הא ר' יוחנן הגיה הברייתא ולא הוה לתרץ דקרי לה כסף משום דלבן ככסף ועוד דמסתמא דש"ס נראה ברייתא פליגא:

(שם) **לא** כן תני זה אחד מן הניסים וכו'. וא"ת הא במתני' דאבות לא קחשיב בכלל הניסים שהיה הלחם חם ביום סלוקו וי"ל כבר פריך בבבלי ביומא דף כא ומשני פסולא תלתא הוי ומשבינהו בחד ומעייל במקומו הא דהיה חם ביום סלוקו:

(דף כז ע"ב) **גדומה** כתבו תוס' בזבחים דף סב ע"ב ובערוך פי' ברי"ש כמו נותן את גירומיו שהוא לשון תוספת ע"כ וקשה הכא משמע מפורש דגרומה היינו קצרה וכפרש"י וצ"ע:

(שם) **ולא** יפחות מקומץ. פי' הרא"פ ודוקא המתנדב סתם אבל אם רצה להביא אפילו קורט של לבונה מביא ע"כ וכ"מ מדברי הרמב"ם בפי' המשנה אך קשה דא"כ למה אמרו דהם אמר הרי עלי עץ מביא גיזר אחד ופי' הרמב"ם בפט"ז מה' מעשה קרבנות דהיינו עץ ארכו אמה הראוי למערכה וכן זוהב מסיק כדי ליגורא והיינו שראוי לכלי שרת אבל קורט של לבונה שאינו ראוי להקריבו ודאי לכ"ע אינו מביא וכולא סוגיא הכי רהיטי וצ"ע:

(דף כח ע"א) **כלום** למדו וכו'. בירושלמי הנדפס בש"ס הגירסא כלום למדו לקומץ אלא ממנחת סוטה ולפי פי' שבקונטרס שניהם ענין אחד להם ומה שפי' הרא"פ בכל הסוגיא אינו מחוור ע"ש:

(שם) **אך** לא יעשה וכו'. פי' הרא"פ כלומר בעלמא מקשינן קראי אהדדי האי קרא אקרא דדברי הימים דכתיב ככלותם וגו' ויעשהו כלים וגו' דמשמע דבאה ג"כ לכלי שרת ומשנינן להו כאן שגבו והותירו לב"ד מתנה עליהן וכאן שגבו ולא הותירו והכי איתא בבבלי דכתובות בפרק שני דייני גזילות ע"כ ודבריו תמוהים שלא נזכר שום קושיא ופירוקה בש"ס ולא מייתי אלא המקרא לבד ומפני שלא עיין בגי' הירושלמי בא לו כל זה גם מה שפי' בכל הסוגיא אינו מחוור ומה שפירשתי בקונטרס הוא עיקר ואף הגירסא שלפנינו יש לפרש כמ"ש בקונטרס:

הדרן עלך פרק שלשה עשר

פ"ז (שם ע"ב) **מחצה** על מחצה יפלו לנדבה. פי' הרא"פ דאמירא משקלים דכולן עולות אבל שקלים מביאים מהן פעמים חטאת שנאכלין לכהנים ע"כ וקשה דבגמרא משמע דטפי עדיף לבא חטאת לקרבן ציבור שקבוע מלהקריב עולות לקיץ המזבח וכמ"ש בקונטרס:

(דף כט ע"א) **בהר** הבית חולין. פירשתי בקונטרס אפילו ברגל וכו' וכן פרש"י ורא"פ ותוס' בפסחים דף ז ד"ה בהר הבית כתבו מקשה ר"י האיך נמצאו שם הא אמר בפ' הרואה לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורים בסדינו וע"ש תירוצם ול"כ דודאי לא חיישינן שמא מבני אדם ההולכין בהר הבית נפלו אלא דאמרינן ממעות הלשכה הן וכמבואר בש"ס וזה ברור:

(דף ל ע"א) **אם** רוב זכרים עולות. משמע דאף נקבות שבהן עולות וא"ת וכי עולה באה נקבה וי"ל דאימר הקדיש נקבה לעולה ודינה שתרעה ודמיה לנדבה לעולה:

(שם ע"ב) **בעי** מימר בו ביום וכו'. כתב הרמב"ם פ"ה מה' כלי המקדש דין יז כהן שלא עבד עדיין מימיו שמינוהו כה"ג ה"ז מביא עשירית האיפה וכו' וא"כ מקריב עשירית האיפה שלישית שהיא מביתי כה"ג שמקריב בכל יום ע"כ וכתב הכ"מ בירושלמי בו ביום נתמנה להיות כ"ג מביא שתים וכו' ותימא זו היא ראיה לסתור דבירושלמי משמע שאינו מביא אלא שתים והרמב"ם מצריך שלשה לכן נ"ל שהוא מפרש בעי מימר דקס"ד למימר הכי אבל אין הלכה כן וצ"ע:

(שם) **לא** סוף דבר שמת אלא אפי' נטמא וכו'. כ"כ הרמב"ם פ"ג מה' תרומות ומעשרות והרב בכ"מ לא הראה מקומו איה והדבר מבואר כאן:

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

פ"ח (דף לא ע"ב במתני') **מריצה** פי' רמב"ם וכ"כ הרב כלי שרוצצים ומשברים בו עצמות המת וכו' וקשה הא מפורש אמרינן בגמרא שהיא מריצה את האבן לבית הקברות וצ"ע:

(שם) **בזה** וכוה שוכה ומטביל. בקונטרס פירשתי שהכהנים טמאין וכו'. מפרשים לא פירשו כן וסמכו עצמן על הבבלי דפסחים ד"ע ע"ב דפריך ואלא שבא בטומאה הכין ל"ל לטבולי ומוקי לה כגון שהיה הנשיא גוסס וע"ש ותימא שלא פירשו כמ"ש בקונטרס:

(דף לג ע"א) **רבי** ירמיה סבר מימר מוספי שבת וכו'. וקשה הא מתני' בר"פ כל התדיר מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח וי"ל דר"י הוא דחי למתני' מקמי ברייתא:

הדרן עלך פרק כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים

מראה שקלים פרק ראשון הפנים

(דף א ע"א) **באחד** באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. כתב הר"ב מכריזין שימעטו הזרע אחר עד שלא ישאר בו רובע הקב וכו' ורבותינו פירשו דלאחר שגדלו הזרעים אפילו אחד באלף לא בטיל וצריך לעקור הכל דכל תרי מילי דכל חד למודיה הרי ונאסרו ע"י תערובת לא שייך בהו ביטול וכו' וכתב התי"ט דמלא הכלל הוא בתוס' נדה דף סא והביא הקושיא מבשר בחלב והתירוץ מדברי התוס' בע"ז דף סו. ועל עיקר פירוש של רבותיו דהר"ב השייך כאן לא כתב כלום שהן אינם מוסכמים לדינא כדלקמן. ובענין הכלל דכל תרי מילי וכו' כבר כתבתי זה בפ"ח דכלאים בהלכה א' בשם הרא"ש דפ"ח דנדה בהל' כלאי בגדים גבי הבגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לנכרי וכו' והביא שם הירושלמי דכלאים בפ' המוכר זמר ופשתן שטרפן הסור כיצד עושה מביא ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן וכו' עד מה דאמר רב כשעשאן כ"ד אחד בפני עצמו אסור. ועל זה כתב הרא"ש וז"ל דבעשאן בגד לא שייך ביה ביטול ברוב ואפילו חוט אחד בכל הבגד כדתניא בגד שאבד בו כלאים וכו' דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י התערובת זה נאסר לא שייך ביה ביטול ברוב דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור והא דבעינן נתינת טעם בבשר בחלב כמו בשאר איסורין אע"ג דהוי היתר בהיתר דלא שייך ביה ביטול כיון שע"י תערובת נאסר שאני התם דדרך בישול אסרה תורה ולא מיקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם עכ"ל שם ומזה תבין דאין צורך למה שכתב התי"ט על דברי התוס' דע"ז. ואכתי קשיא לי דנילף מבשר בחלב. ונימא לי דליכא למילף משום דחידוש הוא וכו'. דמאי ילפותא שייכא הכא דאדרבה מן הסברא היה לנו לומר דבבשר בחלב אסור אפילו בלא נתינת טעם וכפי הכלל דכל תרי מילי וכו' אלא מדלמדנו מגזרת הכתוב דדוקא דרך בישול אסרה התורה א"כ הוי בשר בחלב כמו שאר איסורין ועד שיהא בנתינת טעם. ואם כוונתו נילף כלאים מבשר בחלב ותהני ביה ביטול זה פשיטא דלא צורך היא דמה נתינת טעם שייך בכלאי זרעים ולא נצריך בזה. ועוד כתבתי בכלאים שם במה שפלפלו האחרונים בפי' דלא פלי כלי דהביא הטור שם דברי הירושלמי דכלאים דלעיל והאריכו בזה בענין ביטול איסור לכתחלה עיין עליהם. ואמתת הדברים בזה כך הוא דהכלל שמענו מדברי הירושלמי בענין הביטול דכל זמן שלא נעשה האיסור מחמת תערובת שני מינים כלאים וכגוונא דקאמר התם שטרפן להצמר והפשתן ועדיין לא עשה מהן כלום ביהא נקרא איסור כלאים לכ"ע שאף לדעת הרמב"ם שהבאתי שם מיהת בעינן על שוע טוי ונוז יחד ופשיטא לדעת שאר גדולי פוסקים שאין איסור כלאים מן התורה עד שיהא שוע וטווי ונוז יחד והלכך כאן שלא עשה אלא שטרפן זה בזה לא שייך ביטול איסור לכתחלה אלא הביטול הוא שלא יבואו לידי איסור וזה ברור הוא ומוסכם כמו שתלמד זה מדברי הרמב"ם בפ"י מהל' כלאים וע"ש בהל' ו' וז' ותמצא כן. ונחזור למה שהביא הר"ב בשם רבותיו בענין כלאי זרעים לאחר שגדלו דמדברי הרשב"ם בב"ב דף לד היה נראה כן שפי' שם להא דתנינן כל שדה שיש בו רובע ימעט וא"כ יזרענו וכן פי' ר"מ א"כ נזרעו אלא שלא נשרשו אבל אם נשרשו אין להם תקנה שכבר נאסרו בהשרשה וכו'. אבל כבר כתבו התוס' שם דאגב חורפיה לא עיין דלא אמר הכי בפ' כל שעה אלא גבי כלאי הכרם וכו' ע"ש וראיה ברורה לזה דאף שכבר גדלו הזרעים א"כ לעקור אלא עד שיתמעטו מכדי רובע לסאה נלמד מדברי הרמב"ם בסוף פ"ב מהל' כלאים באחד באדר משמיעין על הכלאים וכו' בראשונה היו עוקרין ומשליכין וכו' התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שימצאו בה כלאים והוא שימצאו בה מין אחר אחד מארבעה ועשרים אבל פחות מכאן לא יגעו בה. הרי שאף לאחר שהשמירו והתקינו שיהא מפקירין כל השדה דוקא בשיש בה אחד מכ"ד ולא בפחות מכאן דהוי בטל המין האחר בהשדה וא"כ הכלל דאיסור כלאים לא בטיל אינו אלא במקום שאינו ניכר כמו בבגד שאבד בו חוט אחד כלאים וכמו שהביא זה בפ"י שם בהל' כו:

(שם) **ואת** מקוות המים. פירשתי כאן כפי' התוספתא שהבאתי בפנים ולפי שזה מוסכם הוא לכ"ע ויש חלוקי דיעות בענין שאיבה ובענין שאיבה שהמשיכוה וכבר זכרתי מזה בחיבוריי בכמה מקומות שלדעת הרמב"ם דפוסק שאיבה אינה אלא מדבריהם מהיכן למד זה ועיין בשילהי מס' ע"ז מה שנתבאר מזה:

(שם ע"ב) **התיב** ר' עולה והא תנינן בשלשה פרקים בשנה וכו' א"ל כולה כאחת היתה באה וכו' לפי מה שנשנה לקמן בסוף פ"ג תרם את הראשונה לשם א"י וכו' השלישית לשם בבל וכו' ולשם מדינות הרחוקות משמע שלא באו כולם כאחת אלא הכל לפי קירוב וריחוק המקומות אלא דנראה דדרך דחיה קא מדמי לה יכילנא למימר לך דלעולם כולם כאחת היתה באה ולא עשו כן אלא כדי לעשות פומבי לדבר לומר שכבר הגיעו מכל המקומות הרחוקות בפרוס הפסח:

(דף ב ע"א) **שלש** תרומות נאמרו בפרשה הזאת תרומת אדנים וכו' תרומת אדנים לאדנים. נראה דכך פירושה של משנה זו שלש תרומות האמורים בפרשה תרומה נרמזין לאלו הג' תרומת אדנים וכו' וקרא קמא דפרשה זו תפרש בתרומת אדנים וכו' וקרא דהעשיר לא ירבה האמור בפ' כי תשא לא קאי על תרומת אדנים אלא על תרומת שקלים לקרבן כדי שתהא יד כולן שוה. והכתוב כאן בספרי הדפוס אחר תיבת לקרבן מה שירצו יעשו טעות דמוכח הוא וגב שיטפא דלעיל הדפיסו כן. דגבי תרומת המשכן למשכן מה שירצו יעשו שפיר

הוא דנדבה זו לבדק הבית היתה כפי נדבת הלב וזהו כדקאמר ר' אבין אף בפרשה הזאת וכו' כלומר ולא תדרוש דקרא דהעשיר וגו' על תרומת אדנים לאדנים הוא דנאמר אלא על תרומת שקלים לקרבן קאי דבדין הוא שיהא יד כולן שוין בה דלכפר הוא וכן משמע מדברי הבבלי פ"ד דמגילה דף כט ע"ב דמדייק למ"ד כי תשא קרינן קרבנות מי כתיבי שקלים לאדנים כתיבי כדתני רב יוסף שלש תרומות הן של מזבח למזבח ושל אדנים לאדנים ושל בדק הבית לבדק הבית ופירש"י תרומת מזבח למזבח לקנות מהן קרבנות הצבור לכל השנה דכתיב בה לכפר על נפשותיכם וכלומ' דעליה קאי העשיר לא ירבה וגו' דצריכה שתהא יד כולן שוה בהן. ולבדק הבית הוא לא היתה שוה בכולן אלא איש כפי נדבתו וכו' ע"ש וכן פירש בנמוקי החומש בפרשת כי תשא. וכ"כ הרמב"ן שם וכתב ג"כ כי השקלים לקרבנות אינם מבן עשרים. ולמעלה אלא משהביא ב' שערות חייב לשקול וכו' וכדאמר הכא לקמן בהלכה ג'. וזה לא כדברי הרב לקמן משנה ג' שכתב וקטנים אפילו הביא ב' שערות והוא פחות מבן עשרים וכבר העיר עליו התי"ט בזה במשנה ד'. ומ"ש שם ולפ"ז קרא תניין בתרומת אדנים וכו'. ואולי דעת הרב לפרש קרא קמא באדנים וכו' אבל לא ידעתי היאך מפרש הירושלמי עכ"ל ור"ל הירושלמי דהלכה ג' דהחיוב הוא משיביא ב' שערות. וקלא היה משמע הכי בענין פירושי המקראות מהסוגיא דהכא דקרא קמא דפ' תרומה דקאמר בהדיא זו תרומת אדנים וא"כ קרא קמא דפ' כי תשא נמי כן אלא דלא קאי המסקנא הכי וכדפרישית וזה מבואר:

(דף ד ע"א) **ולמשכן** אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות. כדפרישית דעד שיבוא לכלל שנים ויביא ב' שערות והשתא שפיר הוא דקאמר בתחלה הדא דתימר בשהביא שתי שערות והייתי דהביא קודם שהגיע לכלל שנים דהא ודאי ואין ממשכנין ואתיא כמ"ד בפ' יוצא דופן דף מו תוך הזמן כלאחר הזמן ואפ"ה לענין ממשכנין עד שיהיו שניהם ויגדיל לכ"ע והתם איפסק הלכתא תוך הזמן כלפני הזמן. אבל בהאי תלמודא גרים להאי פלוגתא בפ' האשה רבה בהלכה ז' ולא הכריעו לכתא. והרמב"ם בפי' המשנה כתב וקטן שלא הביא שתי שערות אין ממשכנין אותו אלא שמניחין אותו ואם נתן מקבלין מידו אמרו אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות. וזהו כהאי דהכא אבל בחיבורו פ"א מהלכות שקלים סתם וכתב דאין הקטנים שוקלין ובהלכה ז' כתב קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו משמע עד שיגדיל בשנים ובב' שערות כדינו בכל התורה כולה לעונשים ולחיובים דתרתי בעינן וזהו למאי דמסיק התם והלכתא תוך הזמן כלפני הזמן. וא"כ לא משכחת לה לחלק בין הביא שתי שערות בין לא הביא בשלא הגיע לכלל שנים דלעולם קטן הוא עד שיגיע לי"ג שנים ויום אחד והביא שתי שערות ולפיכך סתם וכתב כן:

(דף ה ע"א) **אמר** ר' יוחנן בתחלה אין מקבלין מהן וכו' ובסוף מקבלין מהן דבר שאינו מסויים וכו'. כצ"ל וכך הם דברי ר' יוחנן בפ"ק דערכין דף ו' ודקאמר הכא פתר לה עולה היינו כר"ע במנחות דף עג וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות:

(דף ו ע"א) **האחין** והשותפין וכו'. כך כתוב בנוסחת המשניות כאן ובמקצת ספרים ג"כ בפ' ט' דבכורות וכן הובא כאן בגמרא וזהו גי' הרמב"ם כמבואר בדבריו בפ"ג מהל' שקלים בהל' ד' וכמו שביארתי כאן בפנים. ונלמד מסוגיית הש"ס דבכורות דף נו אמר ר' ירמיה פעמים וכו' וכן בסוגיא דהכא אלא דהכא דרך בעיא גרים לה ובאמת אינה מוכרחת הבעיא דלא דקדק התנא לשנות בכל מקום כל גדרי חיובי ופטורי אלא דהכן למדין מכלל הדברים וכדדייק שם על דברי ר' ירמיה פשיטא מאי קמ"ל ומשני שם ובזה מתורצת ג"כ דקדוק על הא דר' שמי הכא בהסוגיא מעתה אפילו חלקו וכו' דלא קפיד התנא למיתני לכל הגדרין. והראב"ד שם כתב על גי' הרמב"ם האחין והשותפין והוא ט"ס אלא האחין השותפין. ומשמעות סידור דברי התנא במתני' נוטין לגי' הספרים האחין והשותפין דאלו לגי' האחין השותפין א"כ מיירי ברישא בעדיין לא חלקו האחין אלא נשארו שותפין בהירושה דאל"כ הוה ליה למיתני האחין שנשתתפו דהוה משמע שחלקו וחזרו ונשתתפו אלא מדנקט הכי משמע דאיירי שנשארו בשותפות ועדיין לא חלקו וקשיא הא דנקט ברישא שחייבין בקלבון וכו' הא איפכא הוא והו"ל למינקט הא דסיפא מעיקרא שחייבין במעשר בהמה ופטורין מקלבון דכך הוא הדין בנשארו שותפין בירושה ולבתר הוה ליה למינקט בבא דרישא וכשחייבין בקלבון וכו' כצ"ל:

(דף ז ע"א) **אמר** ר' מנא הדא דאת אמר בשלא היתה הבהמה רוב וכו'. הראב"ד השיג לזה בהשגות פ"ג דשקלים בהלכה ה ור"ל מפני מה לא כתב הרמב"ם לחלק כן ונתן הכ"מ הטעם דמאחר דבגמרא דידן לא מילקו בכך משמע דגמרא דידן לא ס"ל הא דר' מנא עכ"ל ואי משום הא א"כ לא נדע הטעם לכמה וכמה חלוקי דינים למאות וליותר שהביא הרמב"ם לפסק כהאי דהכא מה שלא הוזכרו התם כלל אלא דנראה דיש איזה ראיה שהגמרא דילן לא ס"ל הכי דקאמר בפ"ט דבכורות שם על הא דר' ירמיה שהבאתי לעיל לדייק מאי קמ"ל פשיטא דהכי הוה ומשני חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים איצטריכא ליה סד"א כיון דחלקו בבהמה גלי דעתייהו דלמיפלג קיימי ולימייבו בקלבון קמ"ל. ולכאורה איכא למידק מהיכי תיתי דסד"א הכי דאטו משום דחלקו בבהמה לא מצי אכתי לקיימו בשותפות בשאר נכסי אלא לאו ש"מ דלדברי ר' ירמיה אפילו בשהיתה הבהמה רוב הנכסים הן וכשהבהמה רוב מהנכסים מסתמא

הין

אין המלוה בה אלא בשומא דכשהבהמה רבה שכיח ושכיח יותר שאינן כולן שוין וזה כנגד זה וצריכין הן לכספים וליתן זה לזה לפי השומא כדי לחלק בשוה ומ"מ בכה"ג שפיר איכא למימר דלמיפלג גם בכל הנכסים קיימי דמסתמא יהיו צריכין לכך קמ"ל. וגרים תו התם פלוגתא דרב הונא ורב נחמן ור"א ור' יוחנן כהאי דהכא בריש הלכה ופסק הרמב"ם כר' יוחנן ודקדק הלח"מ בהא דפסק בפ"ה מאיסורי המזבח כשינויא דרב אשי דהתם והא האי שנוייא לא צריכה אלא למ"ד יש ברירה וכבר יישבתי לזה במקום אחר דע"כ דלכ"ע אתינן להאי אוקמתא דטפי דמי כלב מחד מינייהו לכ"ע :

(שם ע"ב) **לאיכן** היו הקלבונות נופלין וכו'. הרמב"ם כתב בפ"ג מהל' שקלים בהל' ז' והקלבונות אינן כשקלים אלא מניחין אותן השולחנים בפני עצמן עד שיסתפק מהן ההקדש וכתב הראב"ד על זה הרבה מחלוקת יש בתוספתא ובירושלמי. וכתב הכ"מ הטעם לדברי הרמב"ם הואיל ור"מ דאמר לשקלים הוי יחידאה לגבי אינך תנאי ומשום הכי כתב רבינו והקלבונות אינן כשקלים ומפני שנסתפק בדברי שאר תנאים הלכה כדברי מי סתם וכתב אלא מניחין אותן וכו'. ואני אומר דאם לא פסק כר"מ פשיטא דנמי לא כר' אלעזר דאמר לנדבה שהרי נדבה ממותר השקלים כדתנן לקמן ריש פ"ו וגם לא כר"ש שהרי רקועי זהב וכו' שהן נעשין ממותר התרומה של שקלים כדתנן לקמן בפ' ד' והרי אין הקלבונות כשקלים אלא או כבן עזאי או כי"א ולפיכך סתם וכתב עד שיסתפק מהן ההקדש לזה או לזה :

הדרן עלך פרק באחד באדר

פ"ב (שם) **מצרפין** שקלים לדרכונות. שמא תזיל המרגליות וכו' כהאי דתנינן תמן וכו'. והכי אמרינן בבכורות שם דף נא ומהאי טעמא וכן פי' רש"י שם :

(שם) **מתניתא** בתקלין מדתין וכו' ותני כן וכו'. והרמב"ם בריש פ"ב מהל' שקלים כתב כיצד כונסין השולחנים את השקלים בכל מדינה ומדינה מניחין לפניהם שתי תיבות וכו' ולמה עושין שתי תיבות אחד שמשליכין בה שקלים של שנה זו והשנייה מניחין בה שקלי שנה שעברה שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה. וצריך טעם למה לא כתב כהאי דהכא ותני בברייתא בהדיא כן שאין עתיקין במדינה ואפשר לומר משום דהוא ז"ל היה מפרש לטעמיה דהאי תנא דברייתא דחייש לאיחלופי ושלא יטעו בין זו לזו ויבואו לידי טעות ג"כ בתרומה שע"י שישלמו אח"כ לירושלים בתורת תקלין מדתין יתרמו תרומת הלשכה לתורת תרומה חדשה ובאמת יש כאן תערובת תקלין עתיקין וזהו כסברת ר' יהודה דחייש להכי כדאמרינן בבבלי פ"ה דיומא דף נה גבי הא דאמר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובת וכו' ואע"ג דמסיק התם מפני טעמא אחרינא גזירה משום תקלה שמתו בעליה וכו' זהו דוקא בקינין וכדאיתא התם דע"כ דאתינן אליבא דר' יהודה להאי טעמא משום דשמעינן ליה דאית ליה כתיבה וכדאותיב התם מהמתני' דלקמן פ"ו אבל בעלמא וכגוונא דשקלים דאיירינן איכא למימר דקיימא הך משנה אליבא דר' יהודה והלכך ס"ל כהאי תנא דברייתא דלא היו עתיקין במדינה כ"א מדתין בלבד אבל במקדש לא חיישינן דזריזין הן ואפילו לדעתו ז"ל שפי' דמקדש ירושלים נמי בכלל וכמ"ש בפ"ק י"ל דבירושלים יותר זריזין הן משארי עיירות שבא"י הואיל והן קרובין לתרומת הלשכה מדקדקין יותר להזהר שלא יבא לידי תערובת וא"כ כל זה אליבא דר' יהודה דחייש להכי ולפיכך לא פסק כהאי תנא דברייתא דלרבנן לא חיישינן לאחלופי בכל מקום ולפ"ז צ"ל למה שכתב התי"ט לבי אומר לי שהגי' שבירושלמי ה"ל להרמב"ם כאשר כתב בחבורו :

(שם) **מתני'** השומר חנם וכו' אמר ר' אבא ואפי' תימר בשומר שכר וכו'. הא דר' אבא דהכא כאוקמתא דרבה בבבלי פ' הזהב דף נח נגנבו בלסטים מזויין וכו' ולפי אוקמתא דשמואל דהתם דלעיל. הכא בנושא שכר עסקינן ונשבעין ליטול שכרן ומכח הקושיא דמקשה שם שהרי אין נשבעין על ההקדש אלא דאכתי מכח הקושיא דפריך התם נהי דשלומי לא משלמי וכדתנן באלו דברים שאין נשבעין עליהן וכו' נושא שכר אינו משלם אגרייהו מיהא לפסיד ע"כ דאתינן לפירושא דרבה נגנבו בלסטים מזויין וכו'. והשתא קשה האי קושיא דהתם לסתמא דהש"ס דהכא דמוקי למתני' בש"ח ואפי' ר' אבא לא קאמר הכא אלא ואפי' תימר בש"ש. ומשמע דמיהת מצינן לאוקמי נמי בש"ח והא אנן תנן ש"ח אינו נשבע וקושיא זו לפוסקים הסוברים דש"ח פטור אף מפשיעה באלו דברים דקחשיב התם. וזהו דעת התוס' והרא"ש ודעת הראב"ד בהשגות פ"ב מהלכ' שכירות בהל' ב' וכן קשה מהאי סוגיא גופה דהתם דגרים שם ר' יוחנן אמר הא מני ר"ש הוא וכו' (וזהו כר' אליעזר דהכא דלקמן ור' יוחנן דהכא כר"א דהתם וזהו דרך הש"ס הזה בחלופין) ופריך הא הינח עד שלא נתרמה התרומה וכו' עד אלא אמר ר"א שבועה זו תקנת חכמי' וכו' ותיפוק ליה דהא בלאו הכי ע"כ דאתינן להאי דר"א דהא במתני' סתמא קתני בני העיר ששלחו שקליהן וא"כ ש"ח נמי בכלל והא לדברי הפוסקים הנזכרים והסוברים כוותייהו דאפי' בפשיעה פטור ע"כ אין לנו לפרש להאי מתני' אלא דשבועה זו מפני תקנת חכמים היא ומיהת מסתמא דהסוגיא דהכא דמוקי לה בש"ח קשיא טפי וכדאמרן. והרי מכאן סייעתא וראי' גדולה לדברי הרמב"ם בהל' שכירות שם שכתב ויראה לי שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהם חייב לשלם שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין גניבה ואבדה ובמתה וכו'. דעתו ז"ל שאף בהקדשות חייב בפשיעה והשמיט בסוף דבריו לזכור גם ההקדשות מפני שכבר כתב שם לעיל ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרין כעין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות ודבריו אלו על כל השומרין קאי ודין ש"ח נמי בכלל שדינו בהקדשות פטור הוא מלשלם כפי דינו ומכח תקנה חייב לישבע בהקדשות אבל בפשיעה הכל חייבין לשלם כמו שביאר שם שכל הפושע מזיק הוא ומתוך דברים האלו ולקמן יתבאר לך דעתו ג"כ כאן בהל' שקלים ועם סדור הדברים שסידר בדין המתני' בפ"ג בהל' ח' שכתב בני העיר ששלחו את שקליהן וכו' אם ש"ח הוא ה"ז נשבע להם ונפטר כדין כל ש"ח והן חוזרין ונותנין שקליהן פעם שנייה. ור"ל כדין כל ש"ח שחייב לישבע שלא פשע ולא העתיק כאן דשבועה זו מצד תקנת חכמים עד אח"כ שכתב ואם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין רצונינו שישבע שהוא נאמן לנו אין שומעין להן לפי שתקנת חכמים הוא שאין ההקדש יוצא בלא שבועה וזה נלמד מדברי הש"ס לקמן בהסוגיא אעפ"י שקבלו בני העיר לשלם וכו' וא"כ תבין דלש"ח א"צ לטעם דתקנת חכמים מפני שמן הדין מחוייב לישבע מיהת שלא פשע. והשתא למאי דאמר נמי התם אלא אמר ר' אלעזר שבועה זו תקנת חכמים הוא וכו' צ"ל לאוקמתי דלעיל דמתני' ודאי מדסתמא קתני בין בש"ח ובין בש"ש מיתוקמא. ובאמת בש"ח איכא טעמא אחרינא בלאו הכי דשבועה הוא שלא פשע בה. אלא דאשמעינן דלעולם צריך לישבע אע"פ שהבעלים משלמין ומאמינים בו וכדי שלא יצא הקדש בלא שבועה. ובש"ש נמי מיתוקמא וכד"ה ואף לרבנן דר"ש דאין שבועה זו אלא משום תקנה והיינו בדין דהוי ש"ש בעלמא ובהקדש פטור ומפשיעה לא איירינן ביה דכבר ביאר זה בש"ח דשייך ביה ונלמד ג"כ לש"ש באם פשע לענין החיוב לשלם אלא דשבועת ש"ש בעלמא שהוא כדבריו שנאנס מידו לא שייך בהקדש ולפיכך צריכין לטעמא דתקנה חכמים ביה ומיתפרשא המתני' נמי שפיר טפי בש"ש לכ"ע בהא דמחלק אם נתרמה התרומה וכו' וזהו שכתב שם אח"כ בהל' ט' שלחו את שקליהם ביד ש"ש שהרי הוא חייב בגניבה ואבדה ואבדו ממנו באונס וכו' וכמו שמסביר הטעם דבש"ש אין להגזברים שום טענה על בני העיר שהרי הם אומרים מה היה לנו לעשות יותר הרי לא מסרנו אלא לש"ש ועילויי מעליא בשמירתו וכו' והדין בש"ש הוא שנשבע והיינו אם אינם מאמינים בו נשבע נמי שלא פשע ושלא ע"י פשיעתו נאנס ואם מאמינים בו אפי' כן נשבע מצד תקנת חכמים וכו' ולא היה צריך לבאר זה בש"ש שכבר נכלל בדבריו דלעיל בש"ח וה"ה בש"ש וכללא דמילתא למאי דמסיק ר"א התם והיינו ר' יוחנן דהכא מתניתין מיתוקמא בין בש"ח בין בש"ש וכדקתני ששלחו סתמא וכל חד וחד למאי דשייך ביה והשבועה שייכא בהניהם על שלא פשע ולמי נשבעין דתליא באם נתרמה התרומה או לא שייכא טפי לפרש בש"ש דאין להגזברין טענה על בני העיר ותקנת חכמים שאמרו על שבועה זו לפי שהטעם כולל הוא ואפי' בזמן שבני העיר מאמינים בו שכדבריו כן הוא ורוצין לשלם שקלים אחרים. ובהכי ניחא סוגיא דהכא ודהתם וכל מה שיש לדקדק ולא רציתי להאריך כ"כ בזה. ונוחין הם דברי הרמב"ם וסידור דבריו בענין זה ומה שהביא הרא"ש בפ' הזהב ובפ' שבועת הדיינין בשם רב אלפס ז"ל שכתב בתשובה שאפי' פשע השומר מדברים הללו ומודה שפשע פטור מלשלם וכתב ודבריו נראין וכו' ופושע בדבר לא נקרא אדם המזיק שהרי פשיעה בבעלים פטור ואלו חשוב כאדם המזיק אמאי פטור בבעלים וכו' יש לומר לדעת הרמב"ם דמזה אין ראי' דאף אם תחשבהו כמזיק דבעלמא חייב מ"מ בשומר פטור מגזרת הכתוב דכתיב בשואל אם בעליו עמו לא ישלם וילפינן מזה לכל השומרים כמבואר מהגמ' דפ' השואל וכן מה שהובא בהגהות מיימון בהל' שכירות שם ראיה לדברי הפוסקים דאף בפשיעה פטור בדברים הללו מההיא דסוף פ' המקבל ההוא ארנקי דיתמי דאתי לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה ואתו גנבי וגנבוה ובעא למיפטריה משום דכתיב לשמור ולא לחלק לעניים משמע שנתמעטו מכח זה הפסוק להפטר אפי' מפשיעה והתם ש"ש הוי לרב יוסף וכו' ע"ש. וכלומר מדקאמר התם חייביה רב יוסף איתביה אביי ותני לשמור ולא לחלק לעניים א"ל עניי דפומבדיתא מקץ קץ להו

ולשמור הוא ומדאיצטריך ליה לרב יוסף לשנויי הכי ולא קאמר שאני הכא דפשע ביה ש"מ דאפי' מפשיעה פטור י"ל לדעת הרמב"ם דהוא ז"ל מפרש דלא איתיביה אביי אלא מטעמא דס"ד דממון שאין לו תובעים הוא ולפיכך יפטר אפי' מפשיעה והשיב לו רב יוסף דמיקץ קיץ להו וכממון שיש לו תובעין הוא וכדפירש"י דקרינא ביה לשמור וכ"כ הרמב"ם בריש פ"ה מהל' מלוה ופקדון דמש"ה פטור השומר במעות של עניים או של פדיון שבויים אפי' מפשיעה שנאמר לשמור ולא לחלק לעניים והרי הוא ממון שאין לו תובעים וכו' וזהו מה שרציתי לבאר כאן לדעתו ז"ל וגם שהוא עיקר וראי' של חיזוק לדבריו הוא מדקאמר סתמא דהש"ס דהכא דמתני' מיתוקמא אף בש"ח ומעיקרא עד לא אתינן לטעמא דשבועה זו משום תקנה היא ולא הוה ידעינן להא ואפ"ה בעי לאוקמי אף בש"ח ש"מ דבפשיעה חייב אף בהקדש כנ"ל וכל זה בקצרה ואין כאן מקומו להאריך יותר :

(דף ח ע"א) **הפריש** שקלו ואבד ר' יוחנן אמר חייב באחריותו וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ"ג שם בסוף הלכה ז' :

(שם) **תני** הראשונים נופלין לתקלין מדתין וכו' אלו הם הראשונים וכו'. הרמב"ם הביא לזה שם בסוף הלכה ט' וכתב יש מי שאומר שהשקלים הראשונים הם שנגנבו בתחלה וכו' וכתב הראב"ד על זה בירושלמי מחלוקת אמוראים והכ"מ כתב על דברי הראב"ד בירושלמי וכו' וכבר כתבתיו בסמוך. ואני כבר כתבתי בכמה וכמה מקומות ובפרט בסדר זרעים שהביא הראב"ד הירושלמי כצורתו וכמה שפסק הרמב"ם והכ"מ רצה לומר שהראב"ד מציין המקום לו שאין הראב"ד כמראה מקום אלא משיג הוא בכל המקומות בזה וכיוצא בזה וכאן דעתו היה להשיג על שהביא זה בשם יש מי שאומר ויש מי שאומר מכיון שהדבר מחלוקת האמוראים הוא למה לא כתב אלא כן והדבר בספק הוא אם השקלים הראשונים הם וכו' ומכיון שכן יעשו כפי שירצו שהרי אין הכרע בדבר. ולדעת הרמב"ם י"ל שלא רצה מעצמו להכריע כן בענין השקלים שיש בהן הפרש בין תקלין מדתין לתקלין עתיקין :

(שם ע"ב) **אנן** תנינן אם נתרמה תרומה וכו'. אחר שביארתי בפנים להא דקאמר מאן תנא אם קרבה הבהמה ר"ש דלכאורה איפכא הוא לר"ש דהתוספתא שהבאתי ועל כרחך לפרש המבואר בפנים ואין שיהיה דברי האומר דגם ברישא בענין אם קרבה הבהמה יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה וכן ביאר הרמב"ם בפי' המשנה ולא כתב דברישא צריך נמי עד שיקרבו הבהמה וכן בחיבורו שהעתיק דין דרישא בפ"ג בהלכה י לא כתב אלא אם נתרמה התרומה מעל השוקל וכו' ובדין דהסיפא שהעתיק בהל' יא כתב הנותן מחצית השקל מן ההקדש ונתרמה התרומה ממנו כשיסתפקו ממנה יתחייב במעילה ויצא ידי מחצית השקל. הרי שדעתו לפרש המתני' כפשטה וכדמוכחא מהסוגיא דאנן תנינן וכו' ותני דבית רבי כיחידאה אתיא ומעתה עיין בענין תרמה שמה שכתב הרב כאן ורישא נמי דקתני וכו' היינו נמי שקרבה הבהמה וכו' ומסיים וכן מוכח בירושלמי במ"כ איפכא מוכח בירושלמי וכן אין דעת הרמב"ם כלל לומר כן וכבר ביארתי ג"כ הטעם בפנים בענין החילוק שבין רישא לסיפא ונרמז ג"כ בדברי הרמב"ם בדין דהרישא שכתב שזה השקל ברשות הקדש הוא שכבר תרמו על העתיד לגבות וכו' ור"ל ברשות הקדש הוא אבל לא כשוקל מהקדש ממש הוא ולא דמי להסיפא. ודע דנלמד עוד מדבריו דכל מקום שאמרו אם נתרמה התרומה כבר ברשות הקדש הוא מטעמא שתורמין על העתיד לגבות הוא כמו שביאר כאן. ולרש"י בב"מ דף נח מה שהוזכר לעיל אינו כן שפירש שם על הגבוי ועומד בדרך כו' ומשמע דמחמת שתורמין על הגבוי כבר הוא דאמרינן הכי אבל מהסוגיא דהלכה דלעיל משמע מהא דקאמר אתיא כמ"ד תורמין על הגבוי וכו' ברם כמ"ד אין תורמין וכו' וכמו שהגהתי בפנים שכך הוא בתוספתא ראיה לדעת הרמב"ם כפירושו וכטעמו :

(דף ט ע"א) **מה** פליגן במכנס פרוטרוט וכו'. מה דשייך לסוגיא זו באורתי הכל בפ"ה דנזיר בהלכה א' וע"ש בד"ה אותו השני מה את עביד ליה וכו' ותמהא בענין פסק הרמב"ם כאן בפ"ג מהל' שקלים בהלכה יב המפריש שקלו וסבור שהוא חייב וכו' ובדין המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד וכו' שכתב עליו הראב"ד בירושלמי אינו כן וכו' ובארתי לכוונת הסוגיא זו ויישבתי לדעת הרמב"ם מהיכן למד לומר כן ובמה שכתב עוד בפ"ה מהל' פסולי המוקדשין בהל' ו' המפריש מעותיו ושם תראה מבואר הכל בס"ד :

(שם ע"ב) **לפי** שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף וכו'. ולשבט יוסף גופיה י"ל הטעם דשייך ג"כ בקנס זה לפי שהוא הגורם שע"י שנאמר ויבא יוסף את דבתם וגו' ולפיכך וישנאו אותו וגו' נתגלגל הדבר עד שמכרוהו ושבט ראובן ובנימין אף שלא היו בעצת המכירה מ"מ העולם נידון אחר רובו. וכן צ"ל לדעת ר' פנחס בשם ר' לוי שטעם השקלים הוא לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף וכו' וראובן בע"כ היה צריך ליטול ג"כ חלקו לפי שגזרו וכו' שלא יודע הדבר ונצטרף ג"כ שבט בנימין לקנס הזה כדלעיל. ולפי האי דרשא דר' לוי דהשקלים באו לכפר על המכירה אין לנו טעם למה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים וכמו ששאל ר' חנינא לר"א בבכורות דף ה' מה נשתנו וכו' והשיב לו גזרת הכתוב הוא ועוד שסייעו ישראל ביציאתם ממצרים וכו' ולדרשא דר"ל דבשביל המכירה יצא כל א' וא' פודה את בנו בכורו בעשרים כסף יש לנו ג"כ טעם לומר מה נשתנו פטרי חמורים וכו' שזה ג"כ על שמכרוהו מכרימה עם הדומה לחמור כד"א אשר בשר חמורים בשרם לפיכך פטר חמור הוא שצריך פדיון וזהו הנ"מ בין הני דרשות ובחבורי פני המנורה על הדרוש הארכתי בזה ואין כאן מקומו :

(דף י ע"א) **עד** דאנא תמן במעית קל וכו'. הכי מקשי ממתני' דקתני מותר עשירית האיפה לנדבה וקס"ד דעל עשירית האיפה של כ"ג קאי ומשני דמותר עשירית האיפה של מנחת חוטא איירי במתני' ולעיל פריך והא תנינן עשירית האיפה חולין. וזהו לפי נוסחת המתני' דגרים הכא ודיוק דסוגיא דכאן לפי נוסחא דאמתית הוא ועיין בנזיר שם דמבואר מכל ענין הסוגיא ובהאי דלקמן מרב חסדא אמר והוא שקרבה חטאתו בסוף וכו' עד סוף הלכה. ומר' יוחנן אמר על דא עליל אבא בר בא וכו' עד רב חסדא אמר תמהא מבואר השייך לזה לעיל בפסחים פ"ה :

(שם ע"ב) **גבו** לו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו וכו'. גם בכאן כתב הר"ב מעצמו והיכא דגבו לצורך קבורת המת מפני שהיו סבורין שלא היו לו ואח"כ נמצא שהיו לו לא אמרינן בכה"ג מותר המת ליורשיו כיון שהגבייה בטעות היתה ומסיים על זה והכי מוכח בירושלמי. ויש לתמוה הרבה על הרב שלקח לו דרך לעצמו ופעמיים כתב בפרק הזה והכי מוכח בירושלמי. ואיפכא מוכח הוא כמו שזכרתי לעיל בהלכה ב' וכן מה שכתב עוד כאן. והיכי מוכח אם ממה שרצה ר' אידי ממוטריה לומר הגע עצמך דלא כוונין אלא ליה שלא ר' ירמיה השיב לו אנא לא אמרית וכדפריסית לא אמרתי מסברת עצמי אלא ממה דתנינן מותר המת ליורשיו אין לנו לחלק דזיל בתר טעמא ואדרבה טפי זילותא איכא למי שאין צריך לכך והולכין וגובין בשבילו וזהו בזיון גדול ולא מחיל אלא לגבי יורשיו אבל את שבאת לחלק מנין לך וא"כ נסתרה סברת ר' אידי וקמה סברת ר' ירמיה למסקנא לדינא וכן הרמב"ם בפ"ט מהל' מתנות עניים בהל' יא לא כתב אלא סתם מותר המת ליורשיו ולא נמצא לשום אחד מהפוסקים לחלק בין היתה הגבייה בטעות או לא ומי נתן לו להר"ב לפסוק כר' אידי וכסברתו ולכתוב והכי מוכח בירושלמי והעיקר הוא לדינא כמו שכתבתי במתני' :

(שם) **תני** בשם ר' נתן וכו'. כדפריסית דאתיא הא דהכא שפיר כגי' התוספתא או יזלף לו ולא לפני מטתו. ובבבלי סנהדרין דף מח דמייתי התם מתני' דהכא לסיועי לרבא דס"ל הזמנה לאו מילתא הוא וקאמר וליטעמיך אימא סיפא וכו' אלא אביי מתרץ לטעמיה וכו' ורבא מתרץ לטעמיה דכ"ע הזמנה לאו מילתא היא ת"ק סבר כי בזו ליה אחולי מחיל זילותיה לגבי יורשין ור"מ מספקא ליה ור' נתן פשיטא ליה דלא מחיל הלכך יעשה דימוס על קברו או זילוף לפני מטתו. וזה שלא כדברי התוספתא אלא משום דלא נ"מ לדינא מידי דלר' נתן הוא מפרש לה והלכה כת"ק והתי"ט כתב כאן בדברי ר' נתן ולא פי' אם יש עוד מותר אי ס"ל כת"ק או כר"מ ומצאתי בירוש' תני בשם ר' נתן וכו' ונראה לי דלזילוף אין שיעור ויכול לעשותו בממון הרבה עכ"ל ולזה לא היה צריך לחפש ולמצוא בירושלמי דגמרא ערוכה היא בבבלי לרבא אליבא דר' נתן ולא עוד אלא לפי הגי' דהתם לפני מטתו טפי ניחא לומר שאפי' יש כאן מותר הרבה יכולין לזלף שאין גבול בזילוף לפני מטתו מה שאין כן על גבי מטתו מסתמא אין זולף עליו אלא כפי הצורך להעביר הרוח ומפני הכבוד וקרוב לומר שעוברין בבל תשחית אם מזלפין עליו הרבה והרבה יותר מדאי. [אלא דכל זה לאו אליבא דהלכתא הוא דאין הלכה אלא כת"ק :

הדרן עלך פרק מצרפין

פ"ג (דף יא ע"ב במתני') **בשלשה** פרקים בשנה תורמין את הלשכה. פירשתי בפנים על דרך הרמב"ם בפ"ב מהל' שקלים בהל' ד ומפני שהוא הנכון מהדרכים אחרים והפירושים שנאמרו בפרק הזה בענין התרומה וסידורה. ומלבד זה ראה שמצאתי דמה שכתב הרמב"ם בפי' המשנה להכרית דעתו שהיה שם ג' קופות גדולות כל

9

כל אחת ממוקת משע כאין כפי שיעור של הג' קופות קטנות שבהן היו תורמין מאותן קופות הגדולות ולמד זה שם מדאמרו לקמן בהלכה ב' כמה הוא שיעורן של קופות ובאה התשובה נלמד סתום מן המפורש ענינו שנלמד זה השיעור מן ההלכות שלאחר אלו כאשר נבאר לפנים וכו' ע"ש אבל האמת יורה דרכו שאין זה כפי פירושו דנלמד סתום מן המפורש לא קאי אלא אהא דפ' מפנין ששם גרסינן להא ואדהתם קאי כשאלה כמה הוא שיעורן של הקופות כדגרים התם ועל זה היא שבאה התשובה נלמד סתום דהתם מן המפורש כאן ופירושי זה מוכרח הוא דהא קאמר נמי בהה"ג לגבי מזיגת הכוס הנשנה בפ' המוציא יין וכמה הוא שיעורו וכו' ילמד סתום מן המפורש וכו' וכך הוא הגי' בכל המקומות אשר צייכתי לקמן שם ואין לפקפק כלל בזה אי ברא דדרכו של הרמב"ם בענין פירוש הקופות גדולות והקטנות ובענין סדור התרומה וכיצד היו תורמין בכל הג' פרקים הללו דרך אמת ונכון הוא ומוכרח פירושו בענין זה וכמ"ש בחיבורו שם בכל הפרק וכאשר אבאר לקמן בהלכה ב' ובהלכה ד' מהמקומות אשר למדנו כדבריו וישבתי שם כל מה שדקדקו עליו וכאשר תמצאם אחת לאחת ולהמבין ומודה על האמת יהיה לנחת:

(שם בגמ') **מפני** שהן פרקי לידה לסך טעמא דר' יוחנן דהכא היה צ"ל וה"ק שיש בהן זמן פירקי לידה דהרי בהמה דקה זמן לידתה באב או באלול ופסח ועצרת מאי עבידתייהו אלא דבהמה גסה יש שיולדות בזמן סמוך לפסח אבל עיקר הטעם כדי שתהא בהמה מצוייה לעולי רגלים וכן בבבלי בכורות דף נח לא קאמר אלא האי טעמא דר' תנחום:

(דף יב ע"א) **טעמא** דר' אלעזר ור"ש לבשו כרים הצאן וכו'. למאי דמפרש כאן לסדר הכתוב לפי דרשא דר"א ור"ש לא הוה קשה כ"כ קושיא דרבא בבבלי פ"ק דר"ה דף ח' שהקשה לר"א ולר"ש איפכא מיבעי ליה לבשו כרים הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו ואיכא נמי דעמקים יעטפו בר וכו' ולמאי דפרישית בפנים לפי דרשא דר"א ור"ש דקאמרי לבשו כרים הצאן אלו הבכורות וכו' א"כ שפיר מסדר הכתוב אליבא דידהו אלא דרבא מדייק למאי דקאמר התם לדידהו הכיא במרפייתא דאתיין מאדר על ועמקים יעטפו בר והיינו דמיעוטא דידהו יולדות באלול א"כ איפכא מיבעי ליה דאיכא נמי דעמקים יעטפו בר:

(שם) **הא** כיצד נולד לו בה' באב וה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין. ורבא בבכורות דף נח פליג אדהכא דקאמר שם לדברי בן עזאי נולד לו ה' באב וה' באלול וה' בתשרי כונסן לדיר להתעשר ונוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין ממ"כ וכו' וכן היה נראה לכאורה אלא דיי"ל דלא פליג אדהכא דהא לרבא נמי לענין צירוף ה' בה' מודה הוא דלבן עזאי של אלול אין מצטרפין לא עם אותן הה' שבאב ולא עם אותן הה' שבתשרי ופשיטא דה' שבאב וה' שבתשרי לכ"ע אין מצטרפין אלא דקאמר אם כונסן כולן לדיר יש תקנה דנוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין וכו' ומה דגרים הכא לבן עזאי ה' באב וה' בתשרי הרי אלו מצטרפין וכך הוא בתוספתא דבכורות פ"ז והיינו כדפרישית דאותן שבתשרי קדמו לאותן ה' שבאב שהוא אחר תשרי וכדקאמר התם ה' בתשרי וה' באב מצטרפין וקמ"ל דגרנות לא מפסקי:

(שם ע"ב) **זאת** אומרת ימים שהבכור ממוסר זמן בהן עולין לו מתוך שנתו. כדפרישית בפנים מהיכא הוא דש"מ להא וכמבואר בפנים ההכל בהא דקאמר לעיל ואת אומרת מעשר בהמה לא עשו אותו לא במנט וכו'. ובהא דקאמר שהבכור ממוסר זמן וכו' פירשתי משום דיליף מעשר מבכור לענין שאינו מתעשר אלא עם בני שנתו וכו' ומשום דבמעשר לא כתיב ביה בגופיה שנה בשנה ולא תיקשי דהא התם אמרינן בדף נג דילפינן להא גבי מעשר מדכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר מעשר דגן ומעשר בהמה מה מעשר דגן מן החדש על הישן לא אף מעשר בהמה די"ל דרב הונא דהכא לית ליה האי היקשא ומשום דאתי ק"ו ומפקא ליה מהאי היקשא דאיכא ק"ו מכבשים ועזים שהן כלאים זה בזה ומתעשרין מזה על זה חדש וישן שאינן כלאים אינו דין שיתעשרו מזה על זה כדקאמר התם מעיקרא. ועיין בתום' פ' כל פסולי המוקדשין דף לג ד"ה וב"ה הני מילי תם שכתבו דכל היכא דלא מיתוקמא היקשא כלל אי אתית למידן ק"ו וכהאי דהכא לא אמרינן אתי ק"ו ומפקא מהיקשא ואפשר דרב הונא לא ס"ל כסברת התום' למלק בכך ור' יונה דלקמי' דנפקא ליה גבי בכור מקרא דכתיב בגופיה כל הבכור אשר יולד וגו' וכדדייק הא כיצד וכו' וכדפרישית בפנים משום דקשי קראי אהדדי איהו ס"ל כהאי סברא דהתום' דלא אמרינן הכא אתי ק"ו ואפקא מהיקשא והלכך לא דריש לה כדרב הונא אלא מן הדא דבבכור גופיה הוא דשמע ליה. ומיהו לפי שיטת הבבלי דפ"ק דר"ה לא קמה המסקנא כהאי דהכא דמשמע דאף בבכור תם דחזי להקרבה מונין לו שנה משעת לידתו דהא מקרא דכל הבכור דכתיב ביה תקדיש לה' אלהיך הוא דדריש שכי והתם בדף ו' גרים איבעיא להו בכור מאימתי מונין לו שנה אביי אמר משעה שנולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי הא בתם הא בבע"מ. ונראה דסוגית הבבלי לא דריש קרא דבכור כדדריש לה ר' יונה הכא הא כיצד וכדפרישית דהכא כתיב תקדיש והתם כתיב לא יקדיש ומשום דס"ל כהאי דר' ישמעאל במתני' דסוף פ"ח דערכין כתוב אחד אומר תקדיש וכתוב אחד אומר אל תקדיש אמור מעתה מקדישו אתה הקדש עילוי ואין אתה מקדישו הקדש מזבח:

(דף יג ע"א) **נלמד** סתום מן המפורש. כבר כתבתי ברוש הפרק דלענין מה שכתב הרמב"ם בפי' המשנה שמכאן נלמד דמלבד הג' קופות קטנות של ג' ג' סאין היה שם ג' קופות גדולות של תשע תשע סאין שבהן היתה התרומת הלשכה ובאותן קופות קטנות היו תורמין מהגדולות ממשמעות סתום מן המפורש לא נלמד לזה אלא דקאי אדהתם בפ' מפנין והוא סתום ונלמד מן המפורש דהכא וזה מוכרח מהא דאבתרה בענין מזיגת הכוס שפירושו נמי כן וכמבואר. ולדעתי אזר בו הרמב"ם בעצמו מרא"ה והוכחה זו וכאשר מצינו שחזר בו מפירושו אפילו לענין מ"ש לדינא ולפסק הלכה וזה תמצא למאות מאות מקומות ובפרטות בסדר זרעים שכתב ופסק לפי הירושלמי וכתב בפי' כך וכשבא לחבר חיבורו הגדול זקן וצירף וראה שכבר היה לו איזה פקפוק בפי' על פי הירושלמי וכששמעו להירושלמי על הסדר חזר בו ממה שהבין שוהו דרך האמת וכתב במבורו בענין אחר ממש ממ"ש בפירושו. וכאן ג"כ אחר שראה בכל המקומות בהירושלמי וזה היה בזמן חבורו או נתברר לו האמת ושאין כאן ראיה מזה אלא דדרכו הוא דרך האמת בענין הקופות ובענין סידור התרומה כאשר פירשתי בכל הפרק הזה לפי דבריו במבורו בכל פרק הב' מהל' שקלים שלו. ולבאר אמת לאמת מהיכן הוא נלמד. האי דג' קופות גדולות שבהן היתה התרומה מיד כאשר נתקבצו כל השקלים בתחלת השנה ומהן היו תורמין באותן ג' קופות קטנות בכל פרס ופרס וכפי הסדר. נלמד זה מהאי דהכא דלקמיה דקאמר תני בשלש קופות וכו' שהן כ"ז סאין תורמין את הלשכה שאי אתה יכול לפרש דקאי על כל תרומת השנה שעולה לסך הזה לפי תרומת הג' פרקים הללו שנשנו ולפי הג' קופות של ג' ג' סאין בכל פרק ופרק דקשה וכי התנא מגייכא אתא לאשמעינן מי לא ידע החשבון הזה שעולה תרומת כל השנה כך אלא ודאי דה"ק בשלש קופות של ג' ג' סאין שהן תשעה סאין היו תורמין בכל פרק ופרק מהג' פרקים. שהן כ"ז סאין מלתא אגריתא אתי לאשמעינן שהיה שם עוד ג' קופות גדולות של ט' ט' שהן כ"ז סאין והיינו דמסיים תורמין את הלשכה וכלומר בתחלת השנה כשנתקבצו השקלים והיו מונחין בלשכה תורמין אותן מיד באותן קופות הגדולות שהן כ"ז סאין וזה היה נקרא תרומת הלשכה והשאר שירייס הן ומאותן הגדולות היו תורמין בכל פרק ופרק באיתן הקופות הקטנות הרי איזה הוכחה מכאן ועוד תמצא הוכחה גדולה יותר מזו לקמן בריש הלכה ד' וסידור התרומה וכיצד היו תורמין בכל פרק ופרק תמצא ג"כ שם וכפי אשר נלמד מהש"ס וכפי גי' התוספתא בס"ד:

(שם ע"ב) **תני** ר' ישמעאל קוון לא יתרום וכו'. לפי גי' זו בודאי אין לפרש כ"א כפי' הראב"ד בהשגה בסוף פ"ב מהל' שקלים והכ"מ כתב בשם המגדל עוז שהיה לו להרמב"ם גי' קיבוץ לא יתרום ואין לנו נסת מקיבוץ הזה ועוד דהא דאבתרה מכריח הוא כפירוש הראב"ד דקתני היו מפספסין בקילקין וזה לא קאי אלא על השער וכדפרישית בפנים ובאמת שהיה לו להראב"ד להביא ראיה מכאן לפירושו. ואפשר גי' אחרת היה לו להרמב"ם:

(דף יד ע"א במתני') **תרם** את הראשונה ומיפה בקטבליות וכו' שמא ישכח ויתרום מדבר התרום. זו היא נוסחא האמיתית והנה תראה להרי"ף ז"ל שבכל מקום בחיבורו הביא בהמשנה הנוסחא דהכא ומפני שהיא הנוסחא ששנו בא"י שסידר שם רבינו הקדוש להמשנה ואחריו דרך הרמב"ם בכל המקומות לגרום בהמשנה כפי הנוסחא דהכא. ומעתה תראה דמה שפירש הר"ב כאן תרומה הראשונה שהיתה בפרוס הפסח וכו' וזהו לפי דרכו שפי' בזה הפרק בענין התרומה והקופות וכמ"ש במשנה ב' על שכתב הרמב"ם שממלאין תחלה ג' קופות גדולות של כ"ז סאין ומהם תורמין לג' קופות קטנות של ט' סאין וכתב על זה ובמנס דמק לומר כן. ולא היה לו לכתוב כך על הרמב"ם שלא כתב אלא אחר שבירר וצירף דבריו מכל הש"ס והתוספתא והירושלמי והוא לא ראה בכל מקום ובכל הש"ס כ"א דברי הרמב"ם בפי' המשנה והעתיק דבריו לפי המסקנא שפי' שם ולא ראה במבורו כלל וכלל כאשר זה נראה להרגיל בדבריהם בכל הש"ס ובפי' רעים בירר לו דרך הר"ש והעתיקם ומה שראה לפעמים בעצמו בהירושלמי לא יתב בשמעתיה המאירה וכאשר תמצא בפרק דלעיל שכתב פעמיים והכי מוכח בירושלמי ויפי להיפך דלא רצא מוכח כמו שבארתי שם. ונניח זה והאומר אני מכאן הוכחה ותיה גדולה שאין להאריך יליה דאין לנו לפרש כ"א כפי' הרמב"ם בענין הקופות ובענין התרומה

וסידורים דאלו לפי' הר"ב וכמדומה שגם הראב"ד היה רוצה לפרש דמתני' דכאן על שלשה זמני התרומה היא נשנית שכ"כ בסוף הל' ו' בהשגה שם על דברי הרמב"ם שפת יתר הוא זה. ואי דרך המשנה כן. ואם אנחנו מפרשים להמשנה כך א"כ צריך למחוק לכל אלו התיבות. שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום. מן המשנה שהרי אחר תרומה השלישית שהיא בפרוס החג לא היתה עוד תרומה אחריה וכמו שפי' שם הר"ב דמשום הכי לא היה מחפה בתרומה השלישית ואנן חזינן דבכל ספרי המשניות הישנים כך היא הגי' (ונדפס בהחדשים ס"א) ונוסחא דהכא היא האמיתית וכתוב בה כן אמור מעתה דע"כ אין המשנה מתפרשת על ג' פרקי התרומה אלא כפי' הרמב"ם וכפי אשר פירשתי בפנים. והתי"ט כתב כאן שמא ישכח וכו' לא קאי אדסמיך ליה לא היה מחפה אלא ארישא קאי ומחפה בקטבליות כדפי' הר"ב אבל לפי' הרמב"ם קאי אדסמיך ליה לא היה מחפה וכו' והנה זה בעצמו היא הכוכחה לפי' הרמב"ם דלפי' הרב כך היה צריך לגרום בהמשנה תרם את הראשונה וכו' ומחפה שמא ישכח וכו' ולמה הניח התנא האי שמא ישכח וכו' לשנות אחר תיבות לא היה מחפה. ולמאי שכתוב כאן ולמה היה מחפה שמא ישכח וכו' היה קלת ראיה לפי' הר"ב אלא דבזה נאמר דסמיך הרמב"ם על גי' רוב הספרים לא היה מחפה וכו' ועוד דגם לגי' למה היה מחפה וכו' נמי ניחא לפי' הרמב"ם למה היה מחפה הראשונים ולזו לא היה מחפה שמא ישכח וכו' כדפרישית בפנים סוף דבר הולכין אנו אחר עקבותיו של הרמב"ם ואחר דרכו בכל מקום לפי שלא נעלם ממנו דבר ועיין עוד בדבור דלקמן:

(שם בגמ') **תני** שמט את הקטבליות נעשו כולן שיריים. משמע מהכא דניכר היה מה היא התרומה ומה הן השיריים ולפיכך שנה התנא שאם שמט אותן לאחר שחיפה בהן ומקודם שכלתה התרומה נעשו כולן שירים ואפילו מה שהן בהקופות הגדולות דבזה היה ניכר וזה הוא כדרך הרמב"ם. ופשיטא לפי גי' התוספתא והבאתי מקצתה בפנים שמטו קטבליות ונתערבו שיריים ולא היה מערבו בשל אשתקד שמא יצטרכו לתרום ונמצא תורם מן הישנה. דמדקנט ליפנא דנתערבו משמע שהיתה התרומה מונחת בפני עצמה בקופות ואותן המונחות בהלשכה הן הן השיריים כמבואר ברוש הפרק וזהו דעת הרמב"ם ואם אנחנו מפרשים דראשונה ושנייה וכו' על זמן התרומה קאי כפי' הר"ב ולא היו שקלים מונחים אלא בהלשכה וכשתרם היה מחפה בקטבליות א"כ כששמטו אותן הכל שירים הן מאי קאי ונתערבו השיריים דקתני ולמאי דפרישית וכדרך הרמב"ם ניחא הכל רישא והסיפא דהתוספתא ווה מבואר. ובענין סידור התרומה בפרוס העצרת ובפרוס החג לפי דרך הרמב"ם עיין בדבור דלקמן:

(שם) **תני** נטל מן הראשונה אעפ"י וכו'. הכ"מ שם בהל' ד' העתיק לזה וכתב דה"פ נוטל הקופה הקטנה שכתוב עליה א' מן הראשונה שבגדולות ואעפ"י שעדיין נשאר הרבה בהקופה הגדולה הראשונה נוטלקופה הקטנה שכתוב עליה הב' מהקופה הגדולה השנייה ואח"כ נוטל הקופה הקטנה שכתוב עליה ג' מהקופה הגדולה השלישית וכשיבאו לתרום בעצרת מתחיל לתרום בקופה הקטנה שכתוב בה א' מהקופה הגדולה השלישית שסיים בה ואח"כ נוטל הקופה הקטנה השנייה שכתוב בה ב' מהשנייה והא דקתני שלמה שלישית כלומר שמילא קופה הקטנה הראשונה מהקופה הגדולה השלישית חוזר לשנייה כלומר שממלא הקופה הקטנה שכתוב בה ג' מהקופה הגדולה הראשונה כך צ"ל לפרש הירושלמי ואין זה מכוון לדברי רבינו שכ' ותורם השנייה מן הגדולה שתרם ממנה בראשונה וצ"ע עכ"ל לפי דבריו ופירושו קשה הרבה מאי האי דקתני שלמה השלישית הא אכתי לא שלמה ובנא"ה דוחק הוא וכבר כתבתי בפנים שאין לגי' זו שלפנינו עיקר וכמו שדקדקתי עליה אלא דהנכון לגרום כעין הגי' דהתוספתא בריש הפרק והבאתים לעיל גבי ג' הקופות הקטנות וכו' וכל"ל שלמה הראשונה חוזר לשנייה וכו' וכגי' התוספתא ברוש הפרק לענין ההוצאה מהקופות הקטנות וכמו שביארתי הכל בפנים וה"ז על הסדר וכאופן סידור התרומה בכל הג' פרקים וכפי דרך הרמב"ם ז"ל בכל דבריו שם. והמקום ב"ה יזכנו לראות בנין ב"ה במהרה בימינו ואז נשא לשם שקלינו ונראה הסדר מתרומותינו א"ס:

(שם ע"ב) **וכן** היה ר' פנחס בן יאיר אומר וכו'. הגי' בפ"ק דשבת בזה היא יותר נכונה לפי הסידור ולפי הלימוד מהמקראות ועיין שם:

הדרן עלך פרק בשלשה פרקים

פ"ד (שם במתני') **התרומה** מה היו עושין בה וכו'. כתב הרמב"ם בריש פ"ד מה' שקלים והמלח והעצים וכו' דבכלל כל הקרבנות הצבור הן ובהדיא שנינו לקמן בפ"ו י"ג שופרות וכו' ואחד כתוב עליו עצים וזה היה הכל נופל לתרומת הלשכה כמבואר בתוספתא פ"ג. ומ"ש עוד שם ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו כל אלו באין מתרומת הלשכה וציין הכ"מ על זה משנה פ"ד דשקלים יש לתמוה שהרי בכל גי' המשניות כתוב במשנה ב' כבש בעיר המשתלח ולשון שבין קרניו וכו' באין משירי הלשכה ולקמן שם יתבאר זה בס"ד. ומ"ש שם בהל' ב' אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז בתחלה גובין להן ואינן באין מתרומת הלשכה והכ"מ לא ציין מקומו. ותוספתא היא בפ"ב פלוגתא דר' יהודה ור"ש ולר"ש באין מתרומת הלשכה ופסק כר' יהודה וכן היא המסקנא במנחות דף נב כגי' התוספתא וא"כ הלכה כר' יהודה לגבי ר"ש. ומ"ש שם עוד בגדי כהונה בין בגדי כ"ג ובין שאר בגדי הכהנים שעובדין בהן במקדש הכל מתרומת הלשכה וגם בזה לא ציין הכ"מ מקומו. ובתוספתא דמכלתין פ"ב גריס בגדי כהנים ובגדי כ"ג באין משירי הלשכה אלא דבתוספתא דיומא סוף פ"ק הגי' כדבריו אחד בגדי כ"ג ואחד בגדי כהן הדיוט באין מתרומת הלשכה. וסמיך על הגי' במקומו שזו היא העיקרית:

(שם) **שומרי** ספיחין בשביעית וכו'. הר"ב פי' כאן לפי מה שראה לדרך הרמב"ם בפירוש המשנה כדרכו בכל מקום אבל במבורו חזר בו כמו שיתבאר טעמו. וזה דלכאורה נראה מהסוגיא בגמרא דהכא דמוקי לפלוגתייהו דרבנן ור' יוסי אם קרבן יחיד מתנה לשל צבור או לא וכך הוא פירושו בהמשנה אבל לפי המסקנא הא ליתא דא"כ קשיא סתמא דהתוספתא על דרבנן דהכא וכדבעי ר' אחא לאוקמי להאי ברייתא כר' יוסי והא דבעי ר' יוסה אמורא בשם ר' אילא לאוקמה כדברי הכל מיפרכא דלדידיה בעינן לחלק בין גופו של קרבן למכשירי קרבן וקרי להו לעצים מכשירי קרבן והא מסיפא דהתוספתא מוכרח הוא דבגופו של קרבן מיחשבי וכדמסיק הש"ס מתניתא פליגא על האי ר'. יוסי בשם ר' אילא וכמבואר בפנים ולפיכך פסק כאוקמתא דרבא בב"מ דף קיח וכליסנא בתרא שכן דרכו ברוב המקומות לפסוק כהלישנא בתרא דלכ"ע שבטה בהפקר לא קני והכא במיישינן לבעלי זרוע קמיפלגי וכו' כמ"ש בפ"ד שם בהל' ו' ימביא התי"ט לזה ודע דהתום' מקשין בפ' הזהב דף נח והיאך מותר לעומר כיון ששומר הא כתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל ובת"כ דריש לא תבצור מן המשומר אין אתה בוצר אבל אתה בוצר מן ההפקר משמע דאסור אם ליקט מן המשומר. וכ"ת אינו אסור כ"א לבצור אבל אם עבר ובצר שרי לאכול הא אפי' מן ההפקר אסור לבצור וכו' ור"ל דע"כ הא דת"כ בדיעבד איירי דמן ההפקר מותר ומן המשומר אפי' בדיעבד אסור דהא בצירה תולדה דקצירה היא ותירצו שלא היה מוחה להעולם מליקט רק שהיו מודיעין שיקדוש לעומר ומעצמן היו נמנעים מליקט וכן כתבו בסוף יבמות ומביא דבריהם התי"ט. וזה דוחק גדול הוא דמ"מ מן המשומר הוא. אבל במנחות ריש פ"ט דף פ"ד תירצו עוד דמדאורייתא בצירה דוקא אסור אבל באכילה שרי דקרא בת"כ בבצירה איירי ולא באכילה. ואני כבר כתבתי במקומו בריש פ"ט דשביעית בד"ה כל הספיחין וכו' דהכיא דת"כ אליבא דר"ע היא אבל לרבנן דר"ע ספיחי שביעית מותרין הן מן התורה ובלבד שלא יקצור כדרך הקוצרין וזהו נלמד מהת"כ גופיה ומהאי ש"ס בכמה מקומות ומדרבנן בעלמא הוא דאסור ודוקא במקום דאיכא למיחש משום עוברי עבירה ומה שתמצא בכמה וכמה מקומות במס' שביעית שנשנה היתר אכילה בפירות שביעית היינו בפירות האילן דוקא דלא שייכא גזרה דספיחין בהו וכן כל כיוצא בזה דליכא למיחש משום עוברי עבירה וזהו דרך האמת כמו שתמצא בהרבה מקומות בדברי הרמב"ם בהל' שמיטה ובארתי שמה הראיות לדבריו. והרחבתי הדבור בענין מ"ש התום' בפ' מקום שנהגו וכן דברי הר"ש שם שהאריך הרבה בזה ובפי' פלוגתא דר"ש ורבנן שם ואין כאן מקומו והרוצה לעמוד על זה יעיין שם:

(דף טז ע"א במתני') **פרה** ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה. פי' הר"ב שני התולעת שמשליכין אל תוך שריפת הפרה וכו' וזה הפירוש לא מצאתי במקום אחר ומעצמו פי' כן מפני שהיה קשה לו הא קתני בסיפא לשון שבין קרניו של שעיר המשתלח היה בא משירי הלשכה. והרמב"ם לא פי' כן שכתב ב"ה פ"ד מהל' שקלים תרומת הלשכה מה יעשה בה וכו' ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו כל אלו באין מתרומת הלשכה. ובאמת צריך תלמוד דלפ"ז היאך פירש ללשון שבין קרניו דהסיפא דקתני משירי הלשכה. ונראה דדעתו ז"ל שאין לפרש לשון של זהורית אלא דשל שעיר המשתלח דוקא וטעמו שלא מצינו בשום מקום דנקט התנא כהאי ליסנא אלא בו דאלו בפרה וכן בכל מצורע לא נקט אלא כליסנא דקרא שני תולעת כמו שנזכרה בפ"ג דפרה ובפ' י"ד דנגעים וגם זו, המשתלח היא דשייך זהורית על שם שהיה מזהיר ומלבין עונותיהם של ישראל וא"כ כל כמה אי אפשר לפרש בסיפא דשתני' דלשון שבין קרניו דנקט על השעיר על ראשו ובין קרניו

קרניו לסימן בעודו בפנים קאי וכדתנינן בפ"ד דיומא קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו וכו' אלא על זה שלאחר תקנה קאי וכדפרישית בפנים דבראשונה וכו' וזה לא היה אלא כדי שלא יהא קושר כולו בסלע דשמא ילבין מיד ויתשוב שכבר נגמרה המצוה ולא ידחוף אותו וכמבואר בפ"ו דיומא והטעם שזה לא נעשה לצורך גופו של קרבן ודמיא לאינך דקמשיב בסיפא מה שאין כן לשון של זהורית הראשון דקתני התם שהיה לסימן שלא יתחלף בשל הפנימי כדאמרינן שם לצורך גופו של קרבן הוא וזה הכלל כל שהוא לצורך גוף הקרבן דוקא זהו שבא מתרומת הלשכה והשאר אינן באין אלא משירי הלשכה. והא דלא זכר הרמב"ם כלום מלשון שבין קרניו בלאחר התקנה משום שכך דרכו שלא להביא בחבורו אלא מהדברים שהיו נוהגים לשעבר וכן עתידים להיות אבל לא מהדברים שלא היו כך אלא לפי שעה ולא תמצא כלל בכל החיבור משנה תורה שזכר מדבר שלא היה אלא בזמן מיוחד בלבד ונתבטל ולא יהיה כן לעתיד וכבר זכרתי מזה בכמה מקומות שמטעם הזה לא כתב שום דבר-מגע המקושר שלא היה אלא לפי שעה וכן לא זכר מהדברים שלא היו אלא במשכן בלבד ולא היה כך בבית העולמים לא לשעבר ולא לעתיד ועיין לעיל בריש פ"ה דיומא בד"ה המילונה היתה פרופה וכו' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

(שם ע"ב) **נשים** האורגות בפרוכת וכו' רב הונא עבד לה כבנין. מהכא משמע דכל שהוא בנין לד"ה בא מבדק הבית ופליגי בפרוכת של היכל שהיא תחת הבנין אי כבנין ממש הוא נחשב או לא דאילו בפרוכת של השערים שהיו שם הלא אינן אלא לצניעותא בעלמא ומהיכי תיתי יהיו דברי רב הונא מיתניא על אלו הפרוכת והוא נגד תוספתא ערוכה בפ"ב דקתני נשים האורגות בפרוכת וכו' נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וזהו כפרוכת השערים כדמוקי לה נמי בבבלי פ' שני דייני בדף קו דבפרוכת דבבי מיירי אלא דהכא בפרוכת ההיכל שהיה תחת הבנין פליגי וכעין פלוגתא דאיתמר התם דרב ס"ל כשמואל דהכא דשכרן מתרומת הלשכה ורב נחמן קאמר שהם מקדשי בדק הבית כרב הונא דהכא ופסק הרמב"ם בפ"ד מהל' שקלים דהל' ב' כרב נחמן בפרוכת ההיכל וכדמסיק שם דההיא דתוספתא בפרוכת דבבי מיירי ואותן היו באין מתרומת הלשכה:

(דף יז ע"א) **כהדא** בר זמינא אתפקד גביה מדל דיתמי וכו'. כבר ביארתי מענין זה במיבורי על סדר נזיקין בענין הא דשרי להלוות מעות יתומים בקרוב לשכר ורחוק להפסד דהסכמת הפוסקים כך הוא כל שאינו אלא רבית דרבנן זהו דוקא מותר במעות יתומים ולמדנו מכאן דמעות של הקדש ושל יתומים דין אחד להם וע"ש:

(שם) **רבי** חייה בר יוסף פתר מתניתא וכו'. בהך פלוגתא בענין מותר נסכים מהו איתמר נמי בבבלי מנחות פ' שתי מדות דף צ' ובדרך אליפין דר' חייה בר יוסף מפרש בירוצי מדות ור' יוחנן מפרש בסאה רביעית כאותה ששנינו המקבל עליו לספק סלתות מארבע וכו'. ובאור הסוגיא דהכא מבואר היטב בפנים וכעין דהתם למאי דמוחלפת השיטה ולפי התוספתא דמנחות כמבואר. ופסק הרמב"ם בפ"ז מהל' כלי המקדש בהל' יג כר' יוחנן דהתם וכתב והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו הוא הנקרא מותר נסכים ולוקחין בו העולות לקיץ המזבח. וכאן בהל' שקלים בפ"ד שם כתב המנורה וכלי שרת מאותן שיבואו ממותר נסכים וכו' ואם לא היו לכן מותר נסכים יביאו מתרומת הלשכה. וציין הכ"מ שם הא דאיתמר בפ' שני דייני דף קו דר"ע ס"ל הכי ופסק כר"ע דמותר נסכים לכלי שרת ואע"ג דר"מ סגן הכהנים סבר כר' ישמעאל ומשמע ליה דהיכא דליכא מותר נסכים מודה ר"ע לר' ישמעאל עכ"ל בזה ודבר זה גופו צריך תלמוד מהיכא משמע ליה הכי. וכתב עוד הכ"מ ודע דגרסי' התם בעא מיניה רב הונא מרב וכו' עד א"ר אבהו לב ב"ד מתנה עליהם וכו'. ויש לתמוה דמשמע דפליגי אר' ישמעאל ור"ע וכו' ומ"מ יש לתמוה למה השמיט רבינו דבר זה דמקדשי בדק הבית אתו היכא דגבו והותירו עכ"ל ולענ"ד אין כאן מקום תמיה כלל במה שתמה דכל זה הוא למאי דפשיט ליה רב דאין כלי שרת נעשין אלא מתרומת הלשכה ואקשי ליה מקרא דד"ה וככלותם הביאו וגו' דמשמע דמבדק הבית קן באין וא"ל דאקרייך כתובי לא אקרייך נביאי דמקרא דמלכים אך לא יעשה וגו' משמע דאין כלי שרת באין ממעות שגבו לבדק הבית ופריך אי הכי קשו קראי אהדדי ל"ק כאן שגבו והותירו וכו' והיינו למאי דמפרש שאר הכסף דד"ה דאמעות שגבו לבדק הבית קאי והותירו. אבל למאי דגרים בתר הכי תנא דבי ר' ישמעאל כלי שרת באין מתרומת הלשכה שנאמר את שאר הכסף איזהו כסף שיש לו שיריים וכו' א"כ לא קשו הני קראי אהדדי ולא צריכין להאי דמחלק בין גבו לבדק הבית והותירו או לא. דלעולם ולכ"ע אינן באין מבדק הבית וממה הן באין פליגי תנאי כדבמתני' ומייתי לה התם. ואם יש לדקדק בדברי הרמב"ם דכאן זה הוא. דלכאורה סותר דברי עצמו דכאן פסק כר"ע דמותר נסכים לכלי שרת ובהל' כלי המקדש שהבאתי לעיל פסק כר"מ סגן הכהנים דמותר נסכים לקיץ המזבח ואם באנו לתרץ זה ולומר דכאן לא כתב אלא מאותן שיבואו ממותר הנסכים דמשמע דעיקר מאותן לכתחלה כך הוא ובכלי המקדש כתב לעיקר הדין שלוקחין בו עולות לקיץ המזבח מ"מ אכתי צ"ע מאין יצא לו לפסוק כן. ונראה דמסוגיא דהכא למד זה דהש"ס מדייק וקאמר על דעתיה דר' חייה בר יוסף ניחא וכו' והוא ר' יוחנן דהתם כדאמרן אלא על דעתיה דר' יוחנן והוא ר' חייה בר יוסף דהתם קשיא דתנינן עמדו וכו' ומשני לא היו מודים וכו' אבל מודין היו בכלי שרת וכמבואר בפנים. והשתא איכא למידק דהא גופה מנ"ל לומר דבמדה גוונא מודים זה לזה ומהיכן דייק הש"ס הכי דילמא בכולא מילתא פליגי כמשמעות פשטא דהמתני' אלא ודאי דממתני' גופה דייק הכי דקתני זה וזה לא היו מודים בפירות ומאי קמ"ל הא אנן מוינן לה דאין מדברים כלל ממותר הפירות לא ר"ע ולא ר"מ סגן הכהנים וא"כ גם ר"מ סגן הכהנים לית ליה להא דר' ישמעאל במותר הפירות אלא ודאי דלדיוקא איצטריך בפירות לא היו מודים זה וזה אבל איכא מדה גוונא דמודים זה וזה וכדמסיק ואזיל לא היו מודים בפירות וכו' אבל מודים היו בכלי שרת. ובהיות כן אכתי איכא למידק איפכא דהשתא מאי קאמר על דעתיה דר' חייה בר יוסף והוא ר' יוחנן דהתם ניחא מאי נימותא איכא לדידיה סדרא הקושיא לדוכתא מאי קמ"ל התנא בהא דקאמר זה וזה לא היו מודין בפירות פשיטא דלא היו מודין בזה כדמוינן במלתייהו דקאמרי אלא דלזה נמי איכא לשנויי דג"כ להאי מ"ד לדיוקא איצטריך בפירות לא היו מודין אבל מודים הן במדה גוונא והיינו איפכא מדקאמר הש"ס לאידך מ"ד דמודין הן בכלי שרת אבל להאי מ"ד מודין הן בקיץ המזבח דעיקר הדין של מותר נסכים לקיץ המזבח הוא. ואם כן נמצינו למדין אנו דלהאי מ"ד דקאמר הש"ס על דעתיה ניחא הוא על כרחך דנימא נמי לדידיה דבמדה גוונא מודין הן זה לזה ואיפכא הוא מדאמרינן לאידך וכדאמרן דבהאי גופה נמי פליגי הני אמוראי היאך אנחנו מפרשים לדיוקא דמתני'. ומעתה לא ולמד מי הוא האי מ"ד דמוכרחין אנחנו לומר דגם לדידיה מתני' לדיוקא קתני ואיפכא הוא ממאי דאמרינן לאידך הלא זה לר' חייה בר יוסף דהכא והוא ר' יוחנן דהתם ומכיון שנוסחת הבבלי עיקר הוא בכל מקום שתמצא דרך אליפין בתנאי ובאמוראי וכנודע זה דמה"ט במרו הגאונים הקדמונים ז"ל לפסוק כסוגית הבבלי בכל מקום דהכ"ג דמהדורא בתרא היא א"כ לר' יוחנן דכוותיה קיי"ל וכדפסק הרמב"ם כמותו דסאה רביעית זהו מותר נסכים לדידיה ע"כ דאמרינן דבמדה גוונא והיינו לקיץ המזבח מודים זה לזה כדלעיל. ולא פליגי במותר נסכים אלא למצוה לכתחלה דלר"ע מצותו לכתחלה לכלי שרת ולר"מ סגן הכהנים אף למצוה לכתחלה לקיץ המזבח אבל הכל מודים ומקילין למזבח ג"כ ממותר נסכים וכן אם אין כאן מותר נסכים הכל מודים דכלי שרת באין מתרומת הלשכה וכתנא דבי ר' ישמעאל דיליף לה מקרא דשאר הכסף וכדלעיל. וזהו טעמו של הרמב"ם דפסק כאן בהל' שקלים למצוה לכתחלה במותר נסכים לכלי שרת וזהו כר"ע דהלכה כמותו מחבירו. וזהו לגבי ר"מ סגן הכהנים דאיהו הוא דפליג במצוה לכתחלה ובגוונא אם לא היה לכן מותר נסכים שיבואו מתרומת הלשכה הכל מודין בה לר' ישמעאל אפי' לכתחלה מותר תרומה לכלי שרת ולר"ע ולר"מ סגן הכהנים אם יש כאן מותר נסכים ולא עשה מכן לכלי שרת מודים שמקילין את המזבח כדאמרן דמוכרח הוא מדיוקא דמתני' דמודין בזה לר' יוחנן דהתם דקיי"ל כוותיה בפירושא דמותר נסכים ואם אין כאן מותר נסכים לדברי הכל כלי שרת באין מתרומת הלשכה כדדייקינן דהכא ודאי לא פליגי אדר' [illegible]

(שם) **עד** כדון בירוצי צבור ואפילו בירוצי יחיד וכו'. משמע בהדיא דס"ל דאף בבירוצי יחיד הדין כן וכדמסיק בהדא דתני וכו' וכלומר שצריך ג"כ כאן למוסרם

לצבור ומש"ה יש לתמוה על מה שכתבו התוס' במנחות דף פח ד"ה ברוצי המדות נתקדשו למ"ד לא נתקדשו ניחא הא דאמר לקמן מותר נסכים לקיץ המזבח ומפרש ר' חייה בר יוסף בירוצי מידות דיש להן פדיון ולוקחים ממותר נסכים כבשים לעולה ומקילין אותו אבל למ"ד נתקדשו קשיא הא אין להן פדיון. ור"ל דכיון שנתקדשו בכלי שרת הוי להו קדושת הגוף ואין להן פדיון כמו הנסכים גופן דמשנתקדשו בכלי אין להם פדיון כדתנן לקמן שם בריש פרק יב. ותירצו די"ל דמיירי בנסכי צבור ולב ב"ד מתנה עליהן כדמפרש בירושלמי דשקלים. ע"כ. והיינו מה דאמר ר' חנניה בסוף הלכה תני ב"ד היא על המותרות שיקרבו עולות. אלא דקשיא עלייהו מהא דהכא דמסיק בהדיא דאף בירוצי יחיד נתקדשו ובלבד שימסרם לצבור ור' חנניה דלקמן נמי לא פליג בהא אלא דיהיב טעמא על כל מותרות משל צבור דמשום דתניי ב"ד הוא וכו' ומודה הוא ג"כ בבירוצי יחיד אם מסרם לצבור. והשתא למאי דדייקי דלמ"ד בירוצין נתקדשו וכדהכי קיי"ל בבירוצי הלח וכהאי מתני' דלקמן שם אמאי מקילין בהם הא אין להם פדיון וליכא טעמא לבירוצי יחיד אם לא שנאמר דכשמוסרים לצבור הרי הן בכלל שאר בירוצין דצבור ומהני תנאי ב"ד ג"כ עליהן וא"כ לא היה להם לדחוק לאוקמי להאי מ"ד דס"ל נתקדשו דמיירי בשל צבור דוקא אלא דאף בשל יחיד מיירי וכדמוכח מסוגיא דהכא. ודעת הרמב"ם בזה שתוס הוא דבפ"ב מהל' מעשה הקרבנות כתב בהל' ט' בירוצי המידות של סולת חול שאין גב העשרון קודש ובירוצי היין והשמן קודש לפי שהוא יורד על גב הכלי וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ וכו' וזהו כמתני' דלקמן שם דף צ' כמוזכר מדת הלח בירוציהן קודש ומידת היבש בירוציהן חול וכטעמיה דר"ע דהתם. ובהל' י' כתב מה היו עושין בבירוצין אם יש שם זבח אחר יקריבו עמו ואם לנו יפסלו בלינה ואם לאו מקילין בהן את המזבח. וזהו כדברי התוספתא דמנחות שהבאתי בפנים ומייתי לה נמי התם. ואע"ג דהתם קאמר עלה תניא כוותיה דר' חייה בר יוסף והיינו בפירושא דמותר נסכים ואיהו פסק כר' יוחנן וכמבואר בדבור דלעיל הא ל"ק דמיהו דינא דהתוספתא בענין שמהבירוצים ג"כ מקילין להמזבח ככ"ע היא אתיא אלא דכוותיה דר' חייה בענין פירושא דמותר נסכים היא דייקא ובזה סבירא כר' יוחנן דתניא נמי כוותיה דמסיים תנא דאידך ברייתא וזו היא ששנינו מותר נסכים לקיץ המזבח וכוותיה דר' יוחנן בפירושא דמותר נסכים. וכלומר דלדינא בענין דמהבירוצים מקילין ג"כ המזבח ל"פ הני ברייתות אהדדי מיהו: בזה סתם דבריו ולא הזכיר כלל מהו הדין בבירוצי יחיד ואיפשר דסמיך על שביאר במקום אחר וזהו בענין המוזכר בהאי דכתובות ביומא דכל מה שהתנדב היא לצורך הצבור ומוסרם להצבור הרי הוא כשל צבור וא"כ ה"נ כן הוא וכמבואר בסוגיא דהכא:

(שם ע"ב) **עד** כדון בירוצי לח ואפילו בירוצי יבש וכו'. האי ע"כ לא מיתפרשא אלא על פי התוספתא שהבאתי בפנים וסמיך הש"ס על שהיו בקיאין בתוספתות ובכולהו ברייתות דאי מהאי מתני' דפ' התודה לא שמענו מעניינא דבירוצין מידי אלא דהאי תוספתא דמיא להאי מתני' בענין שאם יש שם זבח אחר וכו' ומדמסיים התם ומקילין בהן המזבח פשיט לה. ומיהו הא קשיא דמשנה שלימה שנינו במנחות דף צ' וכמוזכר בדבור דלעיל מדת הלח בירוציהן קודש ומדות היבש בירוציהן חול ור"ע ור' יוסי לא פליגי שם אלא בטעמא דמלתא וצ"ל דהאי ש"ס ס"ל דהאי תוספתא דמנחות לא ס"ל כהמתני' דהתם אלא אפי' בירוצי היבש קודש. ואפילו אם נפרש דהאי ואפילו בירוצי דיבש דקאמר הכא דרך בעיא היא וקאמר עלה כהאי דתנינן וכו' מ"מ היינו הך ולא מצינו למישמע לאידך גיסא מהאי פשיטותא דהכא ועוד מאי האי דקא מיבעיא ליה הא מתני' היא דמידות היבש לא נתקדשו אלא מבפנים לר"ע ולר' יוסי אף דס"ל דנתקדשו גם מבחוץ מ"מ מודה בבירוצי יבש דחוץ הן ומטעמא שהיבש אינו נעכר וכו' כדאמר התם. ומ"מ קשיא דהא בהאי תוספתא גופה גרים לעיל שם בהדיא כבמתני' כל בירוצי הלח בלא קודש וביבש חול וא"כ הסיפא שהבאתי בפנים לא איירי נמי אלא בבירוצי הלח. לכך נראה דה"פ דהאי מלתא דרך בעיא היא אבל לא קאי אם בירוצי היבש נתקדשו או לא דהא מתני' היא וכדאמרן אלא אדלעיל מינה קאי דפשיט ליה דבירוצי יחיד דינן כשל צבור אם מוסרים להצבור וכדפרישית ועלה קאמר עד כדון שמענו דבירוצי הלח שהן קדש דין של יחיד ושל צבור שוין הן ואם אפילו בבירוצי יבש דתנינן שהן חול נמי נימא דשל יחיד שוה לשל צבור ובירוצי יבש שלו חול הוא או דילמא שלא אמרו כן אלא בשל צבור ומטעמא דמתחלה לא הוקדשו אלא מה שהוא בתוך הכלי ומה שבחוץ מכיון דלא נמשחו כלי שרת מבחוץ הבירוצין חול הן אבל ביחיד המתנדב נסכים אפשר דאמרינן ביה דדעתו היה שיהא הכל קודש ואפילו הבירוצין שמבחוץ להכלי דלא אזלינן בתר הכלי שרת שמתקדשין בו הנסכים אלא בשל צבור אבל בשל יחיד בתר דעתיה אזלינן ופשיט לה מהאי דתנינן בפ' התודה הנסכים שקדשו בכלי וכו'. ומדקתני סתמא משמע דבשל יחיד שהתנדב זבח ונסכים ג"כ הדין כן ואי ס"ד דביחיד בתר דעתיה אזלינן א"כ נימא דדעתו לא היה להקדיש לנסכים אלו אלא עם אותו הזבח שלו בלבד ומאי לא מחלק התנא ולומר דביחיד אין להם להנסכים תקנה שיקרבו עם זבח אחר אלא מדקתני סתמא ש"מ דמיפשט פשיטא ליה דאף ביחיד הדין כן ולא אזלינן בתר דעתיה וה"ה הכא נמי כן דלא אזלינן בתר דעתיה ואף בירוצי היבש של יחיד חול הן דלא נתקדש אלא מה שבתוך הכלי וזהו העיקר בפירושא דהאי מלתא:

(שם) **כיצד** הוא עושה וכו' מביא מעות וכו'. ומשמע מדפריך ולא נמצא הקדש מתחלל על הקדש דהיאך המותר הקטורת שהן הקדש מתחללין על שכר האומנין שהן מתרומת הלשכה והקדש ועלה קאמר מביא מעות ומחללן על הבנין והיינו על שכר האומנין של בנין או של קטורת וא"כ מעות אחרים הוא מביא ומחללין אותן על מעות שכרן ונמצא שאותן המעות אחרים של חולין נעשו הקדש ומעות שכרן נעשו חולין ומחלל מותר הקטורת עליהן וכו' וכדפרישית במתני'. וזה לשון הרמב"ם בדין זה בסוף הל' שקלים וכך היו עושין במותר הקטורת משיגיע ר"ח ניסן מחללין אותו על שכר האומנין ומוזרין מעות השכר לקיץ המזבח ונוטלין האומנין מותר הקטורת בשכרן ומוזרין ולוקחין את הקטורת מהן מתרומה חדשה. ולכאורה משמע מכוונת דבריו שמותר הקטורת בעצמו מחללין אותו על מעות שכר האומנין וכמשמעות פשטא דהמתני' מפרישין ממנה שכר האומנין. והיינו מתרומת הלשכה. ומחללין אותם. להמותר הקטורת על מעות האומנין וכו'. אבל קשה קושית הש"ס וכי היאך ההקדש של מותר הקטורת מתחלל על הקדש מעות שכרן שהן מתרומת הלשכה. וע"כ לומר כדמשני כיצד הוא עושה וכו' לכך נראה שגם דברי הרמב"ם מתפרשין על דרך זה אלא שקיצר דבריו בבבא זו וסמיך על מ"ש לעיל מזה משיגיע ר"ח ניסן וכו' לפיכך אם הגיע ר"ח ניסן ויש עמהן בהמות לתמידין מתרומה ישנה פודין אותן ויוצאין לחולין וכו' והיינו על כרחך על מעות אחרים שהן של חולין ונמצאו התמידין נעשו חולין ודמיהן נופלין לתרומה ישנה ולקיץ המזבח וכו' ועל זה כתב וכך היו עושין במותר הקטורת וכו' וכלומר שבתחלה מחללין למותר הקטורת על מעות אחרים וכדקאמר הכא. וכדין בתמידין שלא הוצרכו וא"כ מחללין לאותן המצות על מעות שכר האומנין ונעשה שכר האומנין חולין ומחלל מותר הקטורת עליהן והוזרין מעות שכרן להקדש ולקיץ המזבח וכדקאמר הכא לקמן לר' יוחנן אותן המעות מקילין בהן את המזבח ונוטלין האומנין למותר הקטורת בשכרן והוזרין וליקחין אותו מהן מתרומה חדשה. והיינו פירושא דהמתני' והיינו פירושא דהסוגיא. ופי' דברי הרמב"ם כדנראה לכאורה וכל כך למה שלא יהא הקדש יתחלל על הקדש ובפי' המשנה כתב וז"ל ואמרם מתרומת הלשכה היו מפרישין ממנה שכר האומנין ומיד יחזור אותו השכר חולין בלא ספק וא"כ מחללין המותר קטורת על שכר האומנין שחזר חולין ויחזור אותו השכר קודש. וממזירין אותו לתרומת הלשכה והמותר שנשאר מן הקטורת חולין ותנתן להן בשכרן וחוזרין ולוקחין מהן בסוף השנה מתרומה חדשה. ולפ"ז לא צריך להאי פירושא שפירשתי כדנראה לכאורה מהסוגיא אלא דה"פ דהאי דפריך ולא נמצא ההקדש וכו' דקס"ד דמתני' דקתני מותר הקטורת מחללין אותו על שכר האומנין שמגיעין להם מתרומת הלשכה ועדיין קודש הם. וע"ז פריך ולא נמצא הקדש וכו' ומשני כיצד הוא עושה מביא מעות וכו' כלומר מביא מעות מתרומת הלשכה ומחללן בתחלה על הבנין והיינו על שכר מעות הבנין וכלומר שמפריש מן תרומת הלשכה כפי שכר האומנין של הבנין או של הקטורת ובזה כבר יצאו אותן המעות לחולין [illegible]

(שם ע"ב במתני') **המקדיש** נכסיו [illegible]

לעיל בפ"ב דתמורה דף כ' דמייתי לה נמי למתני' דהכא ע"ש וא"צ להאריך בזה. ולא באתי כאן אלא לבאר מ"ש שם הרמב"ם לעיל בהלכה ה' המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית אעפ"י שהוא עבר על עשה מה שעשה עשוי וכו' כמו שהבאתי בפנים והעשה כפקא לן בפ"ק דתמורה דכתיב נדבה תעשה אותו גבי בעל מום אותו אתה עושה נדבה לבדק הבית ואין אתה עושה תמימים נדבה לבדק הבית ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא כדהביא שם בהלכה ו' ועיין הכ"מ בפ"ק דתמורה עלה ז' ואמרינן התם דעובר אף בל"ת דכתיב לאמר לא נאמר בדברים ואיני יודע למה השמיטו רבינו עכ"ל ופשוט הוא דלא איתמר זה אלא לדברי ר' יהודה דהברייתא דהכי גרים התם נדבה תעשה אותו וכו' מכאן אמרו המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה ומנין שאף בל"ת שנאמר וידבר ה' אל. וגו' לאמר לימד על הפרשה שהיא בלאו דברי ר' יהודה. וא"כ לחכמים אינו עובר אלא בעשה בלבד והכי תני בתוספתא דפ"ק דתמורה בהדיא המקדיש תמימה לבדק הבית חייב בעשה ולא תעשה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים אינו חייב אלא משם אחד בלבד והכי תני לה נמי בת"כ פ' אמור דברי ר' יהודה וחכ"א אין בו בל"ת ומה דשקיל וטרי התם לעיל דף ו' לרבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי מקדיש תמימין לבדק הבית וכו' ותנן המקדיש תמימין לבדק הבית אע"פ שהוא בל"ת מה שעשה עשוי וכו' היינו להגדיל הקושיא דלר' יהודה אפילו בל"ת הוא עובר ואפ"ה מהני ומשני ממקום שנתרבו בעלי מומין וכו' כדלעיל שם שאעפ"י שמקדיש בעלי מומין למזבח עובר בל"ת דרחמנא אמר כל אשר בו מום לא תקריבו ותנן מה שעשה עשוי משום דאמר קרא ולנדר לא ירצה ריצוי הוא דלא מרצי הא מיקדש קדשי נתרבו נמי תמימין לבדק הבית אבל באמת לחכמים במקדיש תמימים לבדק הבית אינו אלא בעשה. ובהאי דמקדיש בעלי מומין למזבח דהלאו הוא מלא תקריבו והיינו לא תקדישו כדפירש"י ז"ל ומשום דלהקרבה בהדיא כתיב ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה' וכדדריש בת"כ ומייתי לה התם ומיהת משמע מהאי שינויא אליבא דרבא דבדיעבד מיקדש קדשי בעלי מומין וצריך לפדותן ובסוף פ"ב דתמורה תנן במתני' ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין ופי' שם הר"ב דגבי תמורה קדיש ולהם דגלי ביה קרא יהיה קודש לרבות שוגג כמזיד אבל בהק"ג לקדשים אם בעל מום הוא למזבח לא קדיש ואינו לוקה דהקדש טעות אינו הקדש וזהו כדעת הראב"ד בהשגות בפ"א מהלכות איסורי מזבח שהשיג על מה שכתב שם הרמב"ם בהלכה ג' מי שדימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח והקדיש ה"ז קדוש ואינו לוקה וכתב עליו טעה בזה כי מי שדימה וכו' אינו קדוש כלל שהוא הקדש טעות וכו' ולדעתו על כרחך דמפרש דהא דסוגיא דהש"ס אמרה בפשיטות בפ"ק דבדיעבד מיקדש קדשי היינו דווקא במזיד אבל בשוגג ההדש טעות הוא ולדעת הרמב"ם לענין קדושה בין בשוגג בין במזיד מיקדש קדוש ולא אמרו במוקדשין לא עשו בו שוגג כמזיד אלא לענין מלקות בלבד דבתמורה מילקא לקי אף בשוגג דאמר קרא יהיה וכו' ואין מילוק בשוגג זה בין אומר מותר והמיר או שגג וכסבור שהיא תמימה ונמצאת בעלת מום וכדעתו ז"ל מוכח מהאי תלמודא כמו שביארתי לעיל:

(דף יט ע"א) **קדשי** בדק הבית שפדאן תמימין יוצאין לחולין וכו'. למאי דשקיל וטרי הכא עלה אי מכינן למיפרך או למיפשט מהאי מתני' דראשית הגז ודפ"ב דבכורות וכמבואר הכל בפנים א"כ למאי דמסיק ליידא מילא לגיזה ולעבודה וכלומר דבזה לא קאי מילתיה דהאי מ"ד שיוצאין לחולין לגמרי אלא שבגיזה ועבודה מיהת אסורין כדין קדשי המזבח שנפסלו. אבל בבבלי סוף תמורה מסיק המקדיש תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם וכדפסק הרמב"ם בפ"ה מערכין והובא לעיל בפנים:

(שם ע"ב) **הפריש** נקבה לעולתו ולפסחו וכו'. הכי גרים לה בתוספתא דתמורה ובתוספתא דפסחים סוף פ"ט ובסיפא אמר רבי רואה אני את דברי ר"ש בפסח וכו' וכמו שביארתי הכל בפנים לפי גי' זו. ובבבלי הגי' בפ"ג דתמורה דף כ' דמייתי להאי תוספתא המפריש נקבה לעולתו וכו' אמר רבי אין אני רואה דבריו של ר"ש בפסח הואיל ומותר הפסח קרב שלמים וכו'. ואין כאן כ"מ בהאי שקלא וטריא אלא אליבא דר"ש והלכה כת"ק וכדפסק הרמב"ם בסוף פ"א מהלכות תמורה. ובהאי תוספתא דזבחים דמייתי הכא אשם בן שנה וכו' חסרו גם כן דברי ר"ש בגי' דהתוספתא שם והגי' הנכונה היא הוא בהעתקת דברי ר"ש כמו שהובאה בפ"ג דתמורה שם דף יט ע"ב ע"ש וה"ג בתוספתא דזבחים פ"ק אשם בן שנה שהביאו בן שתים ובן שתים שהביאו בן שנה או שהתנו מחוסר זמן בבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה והכי מייתי לה בבבלי פ"ד דמכות דף מח ע"ב ותפס הרמב"ם להאי גי' לעיקר הואיל וכן הובאה בש"ס הבבלי שכך פסק בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין בהל' כו וע"ש:

(דף כ ע"א) **טעמא** דר' יהושע דבר אל אהרן וכו'. ור' יצחק בר' אלעזר פריך על הא דרשב"ל ולא קמה טעמיה אליבא דר' יהושע ועיין בהלכה דלקמן ד"ה טעמא דר"א מה שיתבאר בס"ד:

(שם) **מה** ביניהן רב אמר שיבטא דכרכדא ביניהן. כדפרישית בשיבטא דכרכדא מה הוא והכוונה בכאן או דנימא דמפרש דליכא בין ר"ע ובין ר' פפיים לדינא ויש לפרש נמי לאידך גיסא דהא הוא דאיכא ביניהו. והוא העיקר דלר"ע ניחא ליה דברי ר"א משום דהשוה מידותיו ולר' פפיים ניחא ליה להשוות הדבר ולומר דלפעמים כך הוא כדברי ר"א ובמקדיש בפירוש. ולפעמים כדברי ר' יהושע ובמקדיש סתם והרי זה דומה לשנים השובטין בכרכר להשוות מוטי האריגה ושניהם כוונתן להשוות אלא שזה אומר להשוות כן וזה אומר להשוות כן ואם שניהן לדבר אחד מתכוונין בענין השיווי מ"מ להאי ניחא ליה בהכי ולהאי ניחא ליה בהכי. וכן הן דברי ר"ע ודברי ר' פפיים ממש. והאי ברייתא מענין שובטין בכרכר הובאה ג"כ בבבלי פ' המצניע דף לב אלא דבת"כ גרים אומין בכרכד ושובטין ובבבלי גרים בכרכר וכגי' המתני' דפ' המוציא כדי לגריר בו ראש הכרכר והיינו הך. ולא יכולתי להתאפק כאן מה שראיתי בהירושלמי מס' שקלים הנדפס ומחובר בש"ס הבבלי שיש שם כמה וכמה גרסאות ונוסחאות מתחלפות במסכת זו והמה משובשים כולן ומלאים טעיות ואינם מהעומד על היסוד מהש"ס הזה ומהש"ס הבבלי אלא כאיש חולם חלום ואין לו פתרון וכאן כתוב שם דבר פלא ביניהן. ואלו היה יודע המגיה הזה דאין שום בר פלא בזה הענין לא בהש"ס הזה ולא בכל הש"ס הבבלי שמוזכר הוא בר פלא בכמה וכמה מסכתות בהש"ס ובפרטות בסדר קדשים בהרבה מרומות והוא על הרוב בר פלוגתיה דר' יוחנן ולא תמצא באיזה ענין הדומה להאי ענייגא דהמתני' ובתמורה דף י' גרים בר פדא אומר אין קדושה חלה על העוברין וכו'. האם על בר פלא זה היה כוונת המגיה הזה. ומה נאריך בזה כבר גליתי דעתי במה שנדמה לי המגיה הלז וכמו שנמצא לאחד שרצה לכנות שמו בשם מפורש על מקלת הירושלמי ובכל מקום שלא היתה ידו מגעת וקצר שכלו מלהשיג מכל מוסר המושג המציא לעצמו גרסאות משונות ומשובשות וכפי שהיו נראין לו וכתב וה"ג והלילה לנו לעשות כן שלא ידוע הוא מה שגזר ר"ת וקילל על כך שלא להגיה שום תיבה ואפילו אות אחת מעצמו בספרים הישנים שביאו המרדכי בכמה מקומות אלא א"כ הטעות דמוכח הוא או אם תמצא גי' הנכונה במקום אחר וזה דרכי ת"ל בכל חיבוריי על כל הש"ס הזה בס"ד:

(שם) **טעמא** דר' אלעזר דבר אל אהרן וכו'. האי ר' אלעזר הוא ר"א בן שמוע ור"ל טעמיה דדריש בהלכה דלעיל אליבא דר' יהושע בבקר לרבות את הנקבות והכל קרב עולה והלכך מפרש נמי טעמיה דר' אלעזר בן שמוע דהאי מתני' משום דס"ל כעין דרשי' דר' יהושע דהכל קרב עולה אלא דעופית אימעיט מבבקר ומיהו האי דרשא דר"ל כבר מיפרכא היא לעיל וכדאתקיף לי' ר' יצחק בר' אלעזר בן פדת כתיב זכר וכו' הא מלא ועוד דהכא נמי מיפרכא דרשיה אליבא דר' אלעזר בן שמוע במתני' כדאקשו עליה ר' ירמי' ור' בון וכמבואר בפנים דהרי מיהת עולת העוף יכול הוא להביא וזה לכ"ע וא"כ מ"ט דקאמר האי תנא במתני' למעט עופות והא דקאמר טעמא דר"ש וכו' לאו דאליבא דר"ש בלמוד הוא דפריך אלא כלומר הא ר"ש בפשיטות קאמר לטעמיה דמילתיה שכן נקיבה בעוף כשירה לעולה והלכך ס"ל במקדיש נקבה לעוף דתימכר אלא במום ומיהו הא דנקבה בעוף כשרה לעולה זה ודאי אליבא דכ"ע הוא דאין תמות וזכרות בעוף. וא"כ קשיא מאי שנא דיכא דמתני' דלעיל מסך דר"א בן שמוע דהכא לימא הכא נמי דלמ"ד לעיל זכרים עצמן יקרבו עולות כאן נמי בעצמן לעולות וא"ת דר"א בן שמוע כר"א דמתני' דלעיל ס"ל א"כ קשה מאי שנא דלעיל הדמים לבדק הבית והכא הדמים לעולות על המזבח דווקא הא מ"מ קשיא על דר"א בן שמוע דהכא לכי טעמא דמפרש ר"ל אליביה או דס"ל כר"א דמתני' דלעיל ואי דס"ל כר' יהושע דלעיל. ור' יוסי דמשני וקאמר קיימתיה כהאי דאמר ר' שמואל וכו' לא משני מידי על עיקר הקושיא אלא דקא' לר' ירמיה ואמרת יאות וכו'. וכלומר אתה בעצמך היית מודה להאי סברא דרשב"ל ומ"מ אכתי עיקר הקושיא במקומה עומדת ואינה מתורצת אלא בדוחק וכמבואר בפנים ועל כרחך דאתינן להך טעמא דמברייתא בשם ר' יוחנן וכן אמר ר' אייבו בשמיה דדרשי' ואם כל בהמה טמאה וכו' דבבעלת מום משתעי קרא וכדקאמר נמי בבבלי תמורה דף לג ע"ב תניא כוותיה דר' יוחנן ואם כל בהמה טמאה בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר וכו' והשתא שפיר מתורצת הקושיא מרומיא דהכי מתני' דלעולם ר' אלעזר בן שמוע דהכא כר' אליעזר דמתני' דלעיל ס"ל ולא כר' יהושע והא דמתני' דלעיל אליבא דר"א דהדמים נופלין לעולם לבדק הבית משום דהתם בבהמה איירינן ויש לה פדיון כשיפול בה מום והדמים הן לבדק הבית הלכך נמי בגוונא דהקדיש סתם דלעיל דימכרו וכו' והדמים לבדק הבית אבל במתני' דהכא דאיירי במנחות ונסכים ועופות שאין להם פדיון הלכך קאמר האי תנא דימכרו והדמים הכל לעולות. ומעתה אומר אני דהמתבונן בכולא הך סוגיא ובמה שפירשתי בה בפנים ובמה שהוספתי לבאר כאן עין בעין יראה כמה נכונים ומדוייקים הן דברי הרמב"ם בהל' ח' וט' בפ"ה מהל' ערכין שכתב ממש להטעם מלה במלה כהאי דמברייתא בשם ר' יוחנן ולא צריך יותר ביאור ממה שיראה המעיין לפניו והראב"ד השיגו לא ידעתי היאך מספיק זה הטעם לסברתו וכו' עד והכי איתא בשקלים ירושלמי. ודאי איתא הכא כן אבל הכיא אליבא דר"ל לר' אלעזר בן שמוע ומיפרכא לטעמיה ולמלתיה. ואם שרליתי בפנים להסביר פנים ולפרש לתרץ גם אליבא דר"ל מ"מ דוחק גדול הוא והעיקר כהך דמברייתא בשם ר' יוחנן וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל בלי ספק. ומה שכתב הכ"מ כאן דהראב"ד סובר דגרסינן בהאי מתני' ר' אלעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע. ודאי דכך הוא לכ"ע בין להרמב"ם ובין להראב"ד אבל ביאור הדברים הן כדאמרן. ודע מה שהקשו הכא בדא כתיב בעמיד והעריך ל"ק אליבא דסוגית הבבלי דלעיל בתמורה לר' יוחנן דאין ה"נ בגוונא דאין אתה מקיים והעמיד והעריך אין כאן פדיון כדאמר התם לר' יוחנן למעוטי בעל מום מעיקרו ובזה הכל ניחא בס"ד:

הדרן עלך פרק התרומה

פ"ה (דף כב ע"ב במתני') **אלו** הן הממונים שהיו במקדש. חוץ מבן אחיה וכו' ואלעזר שעל הפרוכת וכו'. כתב התי"ט ותימה דפתחיה שעל הקינין ונחוניא חופר שיחין ג"כ בדבר שבממון היו ויחידים הם עכ"ל. נחוניא חופר שיחין לק"מ דהכי הוא בעצמו ולבדו היה חופר שיחין ודאי לא אלא שהיה ממונה על אלו שחופרין בורות כדי שיהו המים מצויים ומפני שהוא היה יודע להמציא מים לעם בישוב ובמדבר וכמ"ש הרמב"ם וזה בפי' המשנה וא"כ הגזברים הן היו משלמין לאלו החופרים ואין מינוי שלו בדבר שבממון. אלא מפתחיה שעל הקינין לכאורה יש לדקדק בזה ונראה דמכח קושיא זו למד הרמב"ם לומר דזה הממונה הוא בעצמו המוכר ועמו פוסקין על השער כדכתב בפ"ז מהל' כלי המקדש בהל' ט' הממונה שעל הקינים הוא שפוסקין עמו שימכור הקינים לקרבנות כך וכך בסלע וכל מי שהוא חייב בהן יביא דמיהן למקדש וזה הממונה נותן הקינים לבעלי הקרבנות ועושין חשבון עם הגזברים ונותנין לו וכו'. ונמצא שלא היה המינוי שלו יחידי בדבר שבממון שהרי חשבון עושה עם הגזברים ואינו אלא כמוכר ומספיק אותן ועליו היה מוטל הדבר. וכך הוא הענין בהממונה על הנסכים כמ"ש שם בהל' י' זה שעל החותמות הוא שמקבל דמי הנסכים ממחוייבי נסכים וזה שעל הנסכים הוא שמוכר הנסכים. וא"כ ג"כ כאן אין ממונה יחידי בדבר שבממון שהרי היו צריכין בכל יום ויום לעת ערב לבוא יחד ולעשות חשבון וזה מוציא החותמות ומקבל מזה המעות כדתנן לקמן בהל' ד' וכמו שהביא הוא ז"ל שם בהל' יב. ובזה מסולקת תלונת הראב"ד שם שכתב לא כי הממונה על הקינין ועל הנסכים אינו אלא גזברות בעלמא וכו' מי שהוא חייב וכו' ונותנן למוכר והממונה הוא משתדל להקריבן וכו' ע"ש והכ"מ כתב על זה ואני אומר שאין זו השגה ופירושי ניהו מר מפרש הכי ומר מפרש הכי עכ"ל וטובא איכא ביניהו דלמר לא קיבל הממונה מעות ממחוייבי בדבר אלא שנותנין דמיהם למקדש והיינו להגזברים והממונה הוא המוכר וא"כ עושה חשבון עם הגזברים ואין כאן התמנות יחידי בדבר שבממון כדלעיל וזהו בקינין וכן בנסכים שאין הממונה על הנסכים מקבל מעות אלא הממונה על החותמות מקבל ולערב באין זה אצל זה ועושין חשבון והרי כאן התמנות בדבר שבממון בשנים. ואומר אני דמכאן קושיא על הראב"ד דלפירושו שהן גזברות וכל אחד ואחד מקבל המעות או הקינין וכן דמי הנסכים א"כ היה לו להתנא למיחשב נמי לאלו חוץ מפתחי' וחוץ מאחיה וכו' ולמדנו מכאן דדעת הרמב"ם ופירושו הוא העיקר. ולמדין אנו עוד מכאן בענין פירושא דפינחס המלביש שכתב הרמב"ם שם בסוף הפרק זה הממונה על מעשה בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כ"ג ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל ולשכה היתה לו במקדש וכתב הראב"ד על זה אימר אני שהוא פנחס המלביש והכ"מ כתב בזה ופשוט הוא ואיני יודע מה מלמדנו עכ"ל. ואני יודע מה מלמדנו שהראב"ד אינו כמראה מקום לדברי הרמב"ם ומציין מקומו כמו שלפה הכ"מ לפרש כן בכמה וכמה מקומות וכבר פירשתי בכל מקום שאינו אלא משיג ורוצה לסתור טעמו ופירושו וכאן משיג הוא דמאין לו להרמב"ם לומר זה שהוא היה עוסק בהכנת הבגדים ומתחת ידו נעשה הכל הלא במתני' לפי נוסחא דהכא לא קראוהו אלא פנחס המלביש ותפס זה לעיקר משום דבגמ' פירשו כן בסוף הסוגיא דהלכה דלעיל פינחס המלביש שהיה מלביש בגדי כהונה גדולה. וכלומר שאלו הבגדים להלבישן היה צריך מבין ויודע סדר הלבישה על צד היפוי ובש"ס הבבלי לא אתינו פירוש אמר וא"כ מאין הוציא הרמב"ם פירושו זה. וממה שנתבאר לעיל למדנו עוד טעמו של הראב"ד ולכאורה נראה לומר כפירושו דאם נאמר שהיה עוסק בהכנת הבגדים וכן הוא היה המלביש וכמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה ופנחס המלביש היה מלביש הכהנים בגדיהם והיה מתעסק בהכנעתן ובעשייתן. דא"כ קשיא מאי האי דלא אמרו אלא חוץ מבן אחיה ואלעזר על הפרוכת ומפני מה לא אמרו ג"כ וחוץ מפנחס המלביש שהיה עוסק בעשייתן והכנתן ותחת ידו נעשה הכל וא"כ היה לו מינוי יחידי בדבר שבממון. ואפשר לומר לדעת הרמב"ם דבענין שהיה עוסק גם באריגתן ובעשייתן למד ממה דתנינן בפ"ק דמדות ושתי לשכות וכו' אחת לשכת פנחס המלביש ומדקבעו לו לשכה להמלבושים ונקראת על שמו משמע שהיה עוסק במלאכתן ובעשייתן והיה צריך ללשכה בפני עצמו לכך שאם לא היה אלא מלביש בלבד לא היתה הלשכה זו שמשימין הבגדים שם נקראת על שמו בלבד. ועוד דבפ"ה דתמיד שנינו מסרום לחזנים והיו מפשיטין אותם את בגדיהם וכו' ואם הוא היה המלביש בלבד ולפי שיודע סדר הלבישה מסתמא היה ג"כ צריך להיות בשעת הפשיטה ואף שאינה מלאכה כל כך כמו הלבישה מ"מ כדי לידע אח"כ סדרן כשמלבישן ואפשר שהיה מסייע לאותן חזנים ג"כ. ובענין דלא אמרו במתני' כ"א חוץ מבן אחיה ואלעזר ולא מנו ג"כ לפנחס עמהן אפשר לומר דהואיל שאין בו שררה של דבר שבממון בלבד שהרי היה ג"כ מלביש ומפשיט אותן לפיכך לא חשבוהו בהדי איך ועדיין צ"ע. ובענין שאמרו בן בבי על הפקיע פירשתי במתני' דלעיל כהאי דהכא וכך הוא נמי לעיל בפ"ב דיומא בהלכה ג'. ובבבלי יומא דף כג אמר אביי מריש הוה אמינא פתילתא כדתנן מבלאי וכו' היו מפקיעין ומדליקין כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע נגדא. וזהו כוונת הראב"ד בהשגתו שם ברמש הפרק ולמה לא מנה הממונה על הפקיע והוא מכין הפתילות וכתב הכ"מ ורבינו תפס כגמרא דידן שדחה פי' הירושלמי מכח הברייתא וכו' וע"ש ואומר אני שזהו כוונת הראב"ד בעצמו דודאי גם הוא ראה בגמרא דיומא דידן אלא דכונתו דאם תפס הרמב"ם כפירושא דאביי מפני מה כתב בזה בהל' ד' שם זה שהיה על השומרים הוא איש הר הבית שמסבב על הלוים בכל לילה וכו' וזה כפי ששנינו בפ"ק דמדות שעל הלוים השומרים אם ניכר שהוא ישן מובטו במקלו והרי לפירושא דאביי היה נוהג פקיע זה אף בכהנים שבאים לפיים וכדתני בהאי ברייתא אין מוליאין וכו' ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע וא"כ משמע דלדעת הרמב"ם ע"כ לומר דאין זה מן הממונה שנשנה במתני' כאן אלא מהממונה על הפייסות ולא מנה לזה אלא במינוי שלו על הפייסות ומשום שאין מה שמלקה בפקיע אלא דרך מקרה אם אירע כך שהוציא אגודל שלו והשתא אם לא תפס לפירושא דאביי בפירוש דעל הפקיע במתני' דידן היה לו למנות המכין הפתילות כפירושא דהירושלמי וזהו שהראב"ד משיג כאן. ולדעת הרמב"ם י"ל דה"ט דלא מנה התנא דמתני' אלא בממונה על הדבר שנוהג בכל פעם ופעם וכהאי דמתני' דמדות שהיה מסבב בכל לילה וכל מי שישן מובטו במקלו ומש"ה הכי לא ראה לומר כפירושא דהאי ש"ס שג"כ אינו הלא פעם ושתים בכל שנה בתקופת טבת ובתקופת תמוז כדפרישית במתני' וכך אמרו בהדיא לעיל בפ"ב דיומא שם והלכך נמי לא מנה להאי מילתא דהתם דמייתי אביי לענין כהנים שאינו אלא דרך אקראי בעלמא וכפירושא דאביי בלמוד הוא דתפיס דמאי פקיע נגדא וכעין ששנינו במתני' דמדות וכוונת אביי גופיה ג"כ על פירושא דפקיע בענין המתני' דמדות היא:

(דף כג ע"א) **וכבן** עזאי חוטא דל למה. כדפרישית דלמה הוצרך לזה וקאמר מפני שהיה מביא לוגו עמו והיינו לוג הנוסף על הנסכים של כבש וזהו שהוא למתן בהונות ואלו לא היה חותם מיוחד לו מאין הוא מביא שבעל הנסכים אינו נותן לו בלא חותם כדמפרשינן טעמא לקמן ד"ה מי שהוא מבקש נסכים ולרבנן דסברי מביא חותם גדי ודאי דלא היה מביא מהממונה על הנסכים אלא כפי נסכים של הכבש ואותו הלוג מביא מביתו או מאחר שהכל נאמנים על טהרת יין ושמן ביהודה וכדתנינן בפ' חומר בקודש חומר בתרומה שביהודה נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה וכו' ועיין בתי"ט שהביא קושית ר' עגשקן אחד מאין היה מביא אותו הלוג של מתנות בהונות והשיב שזהו שאמרו בירושלמי וכו' ופשוט הוא

ואין כאן שאלה מאין היה מביא ממקום שהיה רוצה היה מביא שהכל נאמנים ביהודה בזה שנעשה על טהרת קדש כהלכה דחגיגה שם:

(שם) ניסבי ראל מה. כה"ג גרים בבבלי מנחות דף כב לבתר דמייתי ההיא להא דלקמן לדרשא איך ככה יעשה וגו' אמר רב פפא בדוק לן רבא נכסי ראילה בכמה וכפי' רש"י ז"ל בפי' הב' אם מחלקינן בין ראלה לכבשה ופשיטא ליה ממתני' גדי מששה וכו' חוץ משל אילים:

(שם במתני') מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן וכו'. לא היה יכול ליתן מעותיו לאחיה עצמו ויקבל ממנו נסכים והטעם שהרי אמרו אין עושין שררה על הצבור בממון פחות משנים וא"כ ע"כ שהיה צריך לכך ביאה ראה ממונה על החותמות והוא יקבל המעות מיד המחוייב בנסכים ונותן לו חותם ומקבל מזה שעל הנסכים נסכיו שלו ולערב באין זה אצל זה ועושין חשבון ונמצא שעיקר הדבר שבממון על ידי שניהם הוא שנעשה. ועיין ריש פרקין מה שבארתי לפ"ז בענין כל הממונין שנמנו בה"ד:

(שם בגמ') הגע עצמך שזיווג אותו היום וכו'. כמבואר בפנים ויש לפותרו לזה לב' הפירושים שהבאתי במתני' להטעם שהיו כותבין שם היום על כל חותם וכו' ושניהם הביא הרמב"ם בפי' המשנה ומה דדייק הש"ס הגע עצמך שזיווג וכו' שייך שפיר לפי' הא' שימתין עד שיוקרו הנסכים ויבא עוד באותו היום ממש ויהא מזווג ליום שכתוב בחותם ומפני שם משמר וכו' ויש לומר דג"כ לפי' הב' שייך זה דהגע עצמך אם יאבד זה חותמו וימצאהו אחד מן הראוין לא יהא מראה אותו עד בא יום כאותו יום ממש להזווג. כאחד עם היום שכתוב בחותם ומשני משמר וכו'. והרמב"ם בחיבורו בפ"ז מהל' כלי המקדש בהל' יב לא כתב אלא כפי הטעם לפי' הא' שלא ישהה החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים והראב"ד כתב שם לא כי אלא שמא יטשנו אובד ויבוא לידי אחר ויוציא חותמו וכפי' הב'. והכ"מ נתן שם טעם לדברי הרמב"ם שלא הביא כפי' הב' מפני שאינו נכון כ"כ דא"כ למה להם לכתוב שם היום יכתבו שם בעליו ודי עכ"ל. והתי"ט הוסיף על זה וכתב דלתרי יוסף בן שמעון לא חיישינן וכיון בפ"ג דגיטין ובפ"ג דב"ב ופלוגתא דאביי ורבא היא ביבמות פ' טו דף קטו לאביי חיישינן ולרבא לא חיישינן ואף דהלכתא כרבא היינו בדלא הוחזקו אבל בהוחזקו מודה רבא דחיישינן כדמסיק התם לקמן וא"כ לפ"ד נתינן כאן לדוקא דמיירי דלא הוחזק ומה נעשה אם הוחזקו דלא סגי בשם בעליו לכ"ע אלא דעיקר הטעם שלא כתב הרמב"ם בחיבורו אלא כפי הפי' הא' שלא ישהה עד שיוקרו דאלו לאידך פירושא שמא יאבד וכו' א"כ צריכין אנו לדוחק הגדול הזה ולומר שביום שמצאו אינו רשאי להוציאו שהאובד מסור אמריו כדכתב הרב ומה נעשה אם יקוע לזה המוצאו שאין האובד מסור אמריו שאינו בר קפידא על דבר מועט שהאבד ממנו או כיוצא בזה וא"כ מאי תקנתא בשם היום אלא ודאי דלאבדה לא חיישינן וטעמא הוא שלא ישהה החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים:

(דף כד ע"א) תני קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית וכו'. כמבואר הכל בפנים שהגי' דהכא היא עיקרית וכצ"ל בתוספתא שהבאתי וזה מוכרח הוא. ולא תיקשי הא תנינן בפ"ז דתמורה אחד קדשי המזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה דהתם מיירי שהקדיש בהמות לקדשי בדק הבית ודינן שיפדו ויהיו למזבח ובעודן קדשי בדק הבית אם ירצה לשנותן ולהקדישן למזבח לא עשה כלום וכדאמרינן בתמורה דף לב קדשי בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי המזבח בין למרמי הכהנים לא עשה כלום. וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' ערכין בהל' א' ופי' בהדיא המקדיש קדשי בדק הבית למזבח ואמר ה"ז עולה או שלמים או המרימם לכהנים לא עשה כלום אבל הכא מיירי בדמים שהן קדשי המזבח או קדשי בדק הבית וכך הוא בהדיא בתוספתא דתמורה שהבאתי אומר בהקדש מזבח ואומר בהקדש בדק הבית והיינו המעות שהוקדשו לכך או לכך וזה פשוט וברור. ומזה תבין דברי הרמב"ם ודעתו הנכונה ושלא נעלם ממנו דבר לא מהתוספתא ולא מכל הש"ס ירושלמי שכתב בפ"ד מהל' שקלים בהל' י' שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית אבל אין בדק הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח והוא ממש כפי התוספתא וכהגי' דהכא ומוכרחת היא. והראב"ד כתב שם על זה בשקלים בירושלמי מצא זה הענין אבל לא כדבריו וכו' עד אבל קדשי בדק הבית אין משנין אותן שהרי שנינו כן במעילה (וט"ס הוא וצ"ל בתמורה) וכבר מתורצת קושיא זו בדברינו דלא פליגי התוספתא עם מתני' דתמורה. ואלו השגיח הראב"ד על התוספתא' זו לא היה כותב כדבריו שם שלא דברו אלא בכלי וכו' דבתוספתא לא הוזכר מכלי כלום. אלא דהש"ס פריך עלה ממתני' דידן דמיירי בכלי ומשני ר' מוקיה וכמבואר בפנים. ומה נאמר להכ"מ ולגירסתו שבתחלת דבריו ובסוף מסיים והירושלמי הוא צריך לימוד. וב"ה שהגני בלמוד כל הירושלמי ולהבינו וגם כאן ת"ל באורתי יפה להמבין ומודה על האמת בה"ד:

הדרן עלך פרק אלו הן הממונין

פ"ו (שם במתני') שלשה עשר שופרות. של בית רבן גמליאל וכו' שהן מסורת בידן מאבותיהן וכו'. התי"ט כתב כאן ויראה לי דאיכא שלא השתחוו היתירה משום דסבירא להו דארון גלה לבבל וכדדייקינן בגמ' דיומא וכו' עכ"ל ולא צריך לזה אלא דאיכא לא היה להם מסורת ששם נגנז הארון ולא ידעו כנגד איזה מקום להשתחוות. ומה שכתב כדדייקינן וכו' היא מתני' דקתני משניטל ולא קתני משנגנז הוא דס"ל הכי אבל לא קאי המסקנא הכי אלא כדעולא אליבא דר"ש בן יוחאי וכן הכא בהסוגיא דאיכא למאן דאמר הארון עלה עמהן לבבל וכו' ולא קאי הכי אלא כדלקמן לר"ש בן לקיש וכו' וכדאמרינן התם בדף נג דאף דילפותא מדכתיב עד היום הזה איתותב התם מ"מ ילפינן מקראי דיאשיהו גנזו וכדלקמן בהסוגיא מי גנזו יאשיהו גנזו וכו' וכהאי ברייתא דמייתי נמי שם ביומא לעיל דף נב ע"ב ודיוקא דמתני' משניטל וכו' אף להאי מ"ד לי"ק דכמו דמפרש שם להמתני' מאי הגיע לארון מקום הארון כן נמי מפרשינן להאי מתני' משניטל הארון משניטל ממקומו ונגנז. וכן כתב הרמב"ם בריש פ"ד מהל' בית הבחירה ויאשיהו המלך צוה וגנזו וכו' ע"ש:

(שם בגמ') שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר וכו'. סוגיא זו ביארתי היטב במס' סוטה שם ולכל אלופי הגרסאות והנוסחאות שנמצאו והבאתי שם לגי' התוס' דמנחות דף כט כפי שמצאתי בספרים ישנים המדוייקים ולא בהכתוב בכל ספרי הש"ס הנדפסים מהעתקת דפוס אמשטרדם הראשון וכולן שנדפסו אחריהם בטעות הן וכבר כתב בספר צאן קדשים שהם דברים קשים להולמן ובלתי אפשר לידע פירושם. וכן באורתי שם מכל ענין הלוחות לפי הגי' המתחלפות. ולפי הגי' דהבבלי פ' השותפין הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועוביין שלשה וכו'. ולא אעתיק כאן אלא דבר אחד בענין כתיבת הלוחות ובמאי דפליגי הני תנאי דלקמן וכפי אשר מצאתי למפרש אמתי אחד ולא כהספי' שפי' הכותב בזה בהגדת עין יעקב וכמו אשר תראה בדבור דלקמן:

(דף כה ע"א) כיצד היו הלוחות כתובין וכו'. בחיבורי פני המנורה בנר השלישי בדרושי התורה והלוחות האירכתי בזה ובענין כל המאמר כולו ואין כאן מקומו להאריך כ"א אפס קצהו תראה כאן מענין כתיבת הלוחות וכדי לידע פירוש האמתי שמצאתי יצאו מפי הרב המקובל האמתי כדלקמן. ומ"מ צריך להביא מקודם דעת מפרש אחד בקצרה. הרב הכותב הובא בס' עין יעקב בהגדה זו האריך בביאור זה המאמר ואופן דבריו ופירושו לכל חד וחד כדאית ליה תראה שם ולדעת ר' סימאי דאמר מ' על לוח זה וכו' דחק עצמו בביאור נפלא וכתב שבאופן זה היו נכתבין עשר דברות היו כתובין בקצה העליון עד אמצע הדף ואנכי מתחיל בשטה העליונה וכו' עד לרעך. ואח"כ הפך מלמעלה למטה והתחיל לכתוב בקצה התחתון שהוא עתה עליון ג"כ עד אמצע הדף. כזה. וכו' וכמו שצייר שם. והוא מזה ומזה הם כתובים בשתי הקצוות בפנים הרי כ' דברות וככה היו ג"כ כתובים באחור בשתי הקצוות הרי מ' לכל לוח ולוח. והוא משני עבריהם ובשטחי עוביים לא היה בו שום כתב ויהיה הפירוש מזה ומזה הם כתובים בכתיבה ממש ולא בחקיקה לבד הנראות מב' עבריהם שהרי א"כ האותיות יהיו נהפכות מעבר האחר אלא כתיבה ממש בכל אחד מעבריהם וכדי לקיים מה שכתוב חרות על הלוחות נאמר בזה שכל ב' הכתבים מב' עבריהם היו בחקיקה ובכל אחד מהם ידלק מה שאמרו חז"ל מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים. עד כאן מתורף דעתו ודבריו כאשר תראה שם. והנני אומר באמת כל זמן ראותי פי' מאמר הזה בדברי הכותב לפי דעתו ולפי ציורו היה קשה לי הרבה. מדא שאם רצה לקיים מאמר חז"ל מ"ם וסמ"ך וכו' גם לפי דבריו שפי' כתובים משני עבריהם בכתיבה ממש אמנם בחקיקה היתה הכתיבה ובזה הי' מגדיל הנס בענין הכתיבה וכדי לקיים דברי רב חסדא בפ' הבונה מ"ם וסמ"ך וכו' וא"כ מי יתן ואדע למה לא נקיים כל דברי רב חסדא דאמר נמי התם שבחקיקה היתה הכתיבה ומעבר אחד ולא משני עבריהם ונראין האותיות מעבר האחר ואמנם הפוכות היו נראין וכדגרים התם לקמן ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן בהר רהב הרו ורם ולכל הפירושים שהפרש

בזה משמע מיהת דמעבר השני היו האותיות הפוכות והתיבה הפוכה וכדכתב רש"י ז"ל שם דלא אשמעינן בהא אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מ"ם וסמ"ך בנס והשתא אם נפרש דעת ר' סימאי כדעת רב חסדא במדא מדוע נאמר שנשתנה דעתו באידך דרב חסדא. ועוד דהכי דנאמר דענין המ"ם והסמ"ך יתורץ אף לפי פירושו מיהו למאי דרצה ליתן טעם שם לדברי ר' סימאי באופן הכתיבה הזה ומזה לפי פירושו משום דהסברא נותנת שיהיו כל הדברות כתובים בכל אחד מהב' לוחות מכל צד ומכל עבר שיקום משה רבינו בידו הלוחות ובהבטה ראשונה יוכל לקרות כל הי' דברות מאנכי עד אשר לרעך וכן אם ירצה להפך בכל אופן יהיו לפניו הי' דברות ויוכל לגומרם בלי שום היפוך בלוח. ע"כ דבריו בזה. והנה אלך סברא זו מקטין הוא הנס ושיהיה קריאת הדברות שכתובים במכתב אלהים בהלוחות שהם מעשה אלהים נקראים על דרך הטבע ושיהיה התיקון מיוסד לפי השכל מצד ראיית בני אדם וגם זה היא נפלאת בעיני שאם אופן הכתיבה בנס גדול היתה למה לא נאמר כן גם באופן הקריאה שעל דרך הנס היתה ולא כאשר תשיג הטבע ויצוייר בשכל האנושי. סוף דבר מעולם לא נחה דעתי בפי' הזה עד שמצאתי לאחד קדוש מדבר ורוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו. וכאשר אבאר דבריו ביותר ביאור לפי הצורך. וז"ל הרב המקובל האלקי מהר"ר מנחם עזריה מפאנו זלה"ה בספרו עשרה מאמרות במאמר חקור הדין ח"ב פרק ב' שאחר שהביא המאמר ירושלמי הזה כתב והיותר קרוב לפשט המאמר ואמתתו זה הוא שכל אחד מהתנאים מוסיף על דברי חברו ולא פליגי. ודכ"ע מיהת רוחב ששה על ששה מחזיק עשרת הדברות לא פחות ולא יותר והם נקראים בכל רוח ובכל פנה בשטח אחד למען ילמדו כל הקרב הקרב מארבע דגלים יהודה ראובן מדרום וכן כולם. והיה זה מעשה אלהים בלתי משוער בשכלינו לא כמעשה הדיוט שצייר זולתינו לפנינו בבית המדרש ונער יכתבם. וברירא דמילתא דמ"ד חמשה חמשה משיב להו בזמן שעל צד ינשאו על שתי ידיו של משה והיו תואמים ומאירים אל עבר פניו והוא צופה והוגה בהם את כל הדברות חמשה על זה וחמשה על זה שהרי עובי כל אחד מהם שלשה טפחים כנודע ומ"ד עשרה לכל לוח משיב להו בפתחו אותם לעיני כל ישראל וכדרך שמונחים בארון כדאיתא בב"ב בפ' השותפין. והיו עשרים לכל חדא מינייהו בהשתא שני עבריהם. והאומר ארבעים על זה וארבעים על זה מוסיף צדדים ששם ארבעה ללוח אחד וחמשה דברות לכל אחד מהן כמו שזכרנו דוק בקראי דמייתי ראיה מינייהו ותשכח דיאות אמרין עכ"ל שם ואני כתבתי בחיבורי פני המנורה שם על זה ולהוסיף מעט להבין עיקר דבריו ומה ראה לו על ככה ומה הגיע לו להכרח פירושו הזה ואם דבלאו הכי הדברי' ערבים להשומעים ומבינים. ואעתיק ג"כ כאן מקצת דברי בחיבורי הנזכר שהוספתי בביאור ענין זה והיוצא ממנו גם כי ראיתי להמפרש דברי הרב ז"ל נקרא יד יהודה ז"ל ופי' שם וכן כמה וכמה מאמרים מס' הרב הנזכר וכתב בכאן שהוקשה להרב על פי' הכותב דלדידיה דפירש דהני תנאי דפליגי וא"כ גם בגוף הכתיבה ע"כ דפליגי דלמר דקאמר חמשה חמשה לא היה השטח מכל לוח ולוח כ"א ה' דברות ולמר עשרה ולמר עשרים וכו'. וא"כ לא יצדק אם דמחולקין הן גם בשיעור הכתב דלת"ק היה הכתב מאותיות גדולות ולרבנן מאותיות דקות ולאידך תנאי עוד יותר ויותר דקות. או דמחולקין הן אם היה הכתב ממלא את כל שטח הלוחות או לא וכל זה דוחק ע"כ דברי המפרש בזה ובאמת כי גם זו קושיא היא. אמנם לא כתב שם כלום ודעת הרב לפי פירושו מהענין המ"ם והסמ"ך שבלוחות וכאשר כתבנו למעלה שזה ג"כ מכלל הצרות על פי' הכותב ולקמן נדבר מזה לדעת הרב וכן מאידך דרב חסדא כאשר יבא בס"ד. נקטינן מיהת השתא דלפי' הרב הנזכר לא פליגי כלל בענין כתיבת הדברות ולכ"ע כל שטחי הלוחות היו ממולאים בכתב עשרת הדברות. והא דקאמר כיצד היו כתובים כו' היינו לומר כיצד היו נראים כתובים ומצד הרואה וקורא בהם ועלה מפרשי הני תנאי כיצד היתה נראית הכתיבה וכל חד וחד תפס בלשונו לאופן אחד מהקורא ורואה בהם לפי אופני חלוקי האישים ולפי חלוקי הזמן אם כשהיו הלוחות מונחין ואם כשהיו פתוחים ומוגבהים ביד משה להראות לעיני כל ישראל. וכתב הלוחות מעשרת הדברות היה מחזיק לכ"ע השטח של ששה על ששה בדווקא ולכ"ע היו כתובים על כל ששה טפחים מכל לוח ולוח ארבעים דברות על זה וכן על זה שהרי כל לוח ולוח ארכו ששה ורחבו ששה ועוביו שלשה ועל שני שטחים של פנים ואחור מששה על ששה היו כתובים י' דברות על כל אחד ואחד ועל ארבעה שטחי עוביו שכל אחד ואחד הוא ששה על שלשה שהן כפי ערך ב' שטחים של ששה על ששה היו ג"כ שני פעמים עשרת הדברות הרי ארבעים על כל לוח ולוח. והת"ק משיב להו כשהיו שתי הלוחות ביד משה וכנפלים זה עם זה יהיה למראה עיניו מה שכתוב בשטחי העוביים לפניו שהם חמשה על זה וחמשה על זה לפי חשבון הנזכר ומ"ד עשרה לכל לוח משיב להו כשהיו מונחין ופתוחין ונראים לכל הבאים לקרות בהם שהיא לפניהם. ומה שכתב הרב והיו עשרים לכל חדא מינייהו בהשתא שני עבריהם היינו לפרש למ"ד עשרים לכל לוח ולוח וכלומר דהאי מ"ד משיב להו בזמן שהיה משה מגביהם כמה שהם פתוחים ומגביה ולהראותם לכל הבאים מפה ומפה ולקרות בהם ולפיכך לא קחשיב האי מ"ד מה שהיה כתוב בשטחי עוביים לפי שלא היו נוטין כל כך להראות לכל ולקרות בהם כשהן נגבהין וזקופים בידי משה. ומ"ד מ' על מ' מוסיף גם מה שהיה כתוב בשטחי עוביים ומשום דהאי מ"ד קחשיב להו בזמן שהן פתוחין ואינם מונחים ולא ביד משה כשמגביהן והן זקופין אלא כשהיה משה ממזיקם בידיו באופן הראותם לכל צד וצד וכדי לצדדים מה שכתוב בהם ורמז שהם כתובים ארבעים על כל לוח ולוח. וזהו ביאור דברי הרב באופן פירושו לביאור המאמר הזה. והוספתי בטעם דכל חד וחד דמ"ט מר קחשיב לה הכי ומר קחשיב לה הכי. וזה ג"כ מה שלא דקדק המפרש שם לבאר הטעם של החשבון לכל חד וחד למאי דנקיט ליה. ומ"ש דוק בקראי דמייתי ראיה וכו'. זהו למאי דדרשי מהני קראי דמייתי דכתיב ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים ויכתבם על שני לוחות אבנים דת"ק דריש לחלקן על שני לוחות אבנים חמשה על זה וכו' ומ"ד עשרה על כל לוח דריש מדכתיב ויגד וגו' משמע שכשם שהגיד כל העשרת הדברים יחד כך כתבם על כל לוח ולוח ולא חלקן ומ"ד עשרים וכו' דריש מדכתיב ויכתבם וגו' וכלומר ודכתיב עוד להלן את הדברים האלה וגו' ויכתבם על שני לוחות אבנים דכמו דויכתבם קמא דכתיב גבי ויגד משמע עשרת הדברים על כל לוח כך הוא אידך ויכתבם לרבות עוד עשרה על כל לוח. ומ"ד ארבעים וכו' ס"ל בהא כר"ש בן יוחאי לענין דמרבינן עשרים מהני תרי קראי ומדמצינו עוד כתוב אחד דמזה ומזה הם כתובים הרי ארבעים לכל לוח ולוח. ועוד דמהאי קרא גופיה מוכרח הוא דאין כאן ספק שהיו כתובים מכל צד וצד פנים ואחור ועל עוביהם לכל עבר ועבר דהא מדכתיב ברישיה דקרא לוחות כתובים משני עבריהם א"כ שמענו שהיו כתובים פנים ואחור ולמה מסיים עוד מזה ומזה הם כתובים אלא ללמד שג"כ היו כתובים בכל עבר ועבר בעובי שלהן וזהו מזה ומזה דקאמר והרי בהאי דיוקא דקרא על כרחך דליכא מאן דפליג. וזהו כוונת הרב דוק בקראי וכו' ותשכח דיאות אמרין. טטרגונה. מרובע הוא בלשון יוני והשתא לקיים כל המקראות הללו צ"ל דבאמת לענין הכתיבה היה כתוב ארבעים על כל א' וא' אלא דלענין הקריאה לפי הזמן וכפי אשר הראה משה לקרות בהם הי' נראה פעמים כך ופעמים כך וכי היכי דלא ליקשו משמעות קראי אהדדי וכדאמרן. ובענין מאמר רב חסדא לדעת הרב ביארתי שמה דודאי זה דבר מוסכם הוא בש"ס וכמה פעמים פריך מינה ואמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך וכו' וכן לאידך דרב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים וכו' אשר לבאורה הי' נראה כדלעיל שהיה נראה מבחוץ באותיות הפוכות כגון נבוב וכו' אבל באמת אינו כך אלא דהכי פירושא דהא בלאו הכי איכא למידק מה שלא הביא שום תיבה ממה שהיה כתוב בלוחות. ורש"י כתב שם לא היה בלוחות אלא תיבות בעלמא נקט. ונראה דבכיון לא נקט לאיזה תיבה שבלוחות דללמדנו בא דודאי כתב הלוחות בעצמן לא היה נראה הפוך אלא מכל צד ומכל פינה שהיה הקורא בא לקרות בהם היה רואה לקרות התיבות כסדרן וכהויתן ואם שהיה הכתב חקוק מעבר אל עבר וזה הוא הכל דרך נס ממעשה אלהים המה. והיינו דנקט כגון נבוב וכו' כמו קריאת נבוב לעבר הב' ולא כמו הקריאה של נבוב בעצמו אלא לומר שהיה הכתב חקוק מעבר לעבר. וזה כמו שתצייר בעצמך בחקיקת תיבה על הדף מעבר לעבר שתראה התיבה מעבר הב' באותיות הפוכות כך היה כתב הלוחות חקוק מעבר לעבר ועם כל זה כתב הלוחות בעצמו היה נקרא לכל עבר ועבר כתיקונו וכסידורו. ואל תתמה על אופן כתיבה זו וקריאתה שהרי כבר אמר לנו הכתוב כי מעשה אלהים המה וכמו שהקדים לנו הרב הנזכר שלכל א' וא' הבא מפה ומפה ומהצדדים מכל עבר ועבר היתה נראית לו הכתיבה כתיקונה וקורא הדברות לפניו וזה הדבר הוא מבלתי משוער בשכלינו. וחלילה לנו לדמות כתב הלוחות למעשה הדיוט וכבר תמה הוא ז"ל בזה על המפרש אשר שם לבו לפרש שהיה כמעשה הדיוט וכנזכר בדבריו למעלה. זה הוא אשר רציתי להעתיק כאן מהדברים אשר זכרתי אותם בחיבורי הנזכר ויתר עניינים מהמאמרים השייכים לזה ובפרטות להמאמר של חנניה בן אחי ר' יהושע בהסוגיא. וקאמר ר"ל עלה יפה לימדני וכו' ובמדרש חזית גרים דר' יוחנן קאמר להא פירשתי ובארתי שם בביאור יפה ונחמד להמשכילים והמעיינים בטוב טעם וע"ש:

(שם ע"ב) ברם כרבנן שבעה שערים היו שם. כסתמא דמתני' פ"ק דמדות וה"נ גרים לה בבבלי יומא דף יט וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהל' בית הבחירה בהל' ד' ומשיב שם שלשה מן הצפון ושלשה מן הדרום ואחד במזרח. וא"כ במערב לא היה שער

שער כלל. ומה שאמרו במתני' ושנים במערב וכו' אליבא דאבא יוסי בן חנין הוא. ובאמת לא כן הוא. ומזה תדע שבמכס שהאריך התי"ט בכאן וכתב ורמיתי ביוסיפון וכו' אלא שאין לנו לזוז מקבלת חכמי המשנה. וקבלת חכמי משנה דמדות היא עיקרית וכך הוא האמת:

(דף כו ע"א) **חד** אמר להתיר פה שלמעלן וכו'. הכי פליגי נמי רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי בבבלי מנחות דף לח:

(שם ע"ב) **עשר** שלחנות עשה שלמה וכו'. כגי' דהכא גרים נמי בתוספתא שם ובבבלי שם דף לט גרים איפכא אליבא דר' יוסי בר' יהודה ס"ל לא היו מסדרין אלא על של משה. והרמב"ם תפס לגי' הבבלי לעיקר ולהת"ק שם לא היו מסדרין אלא על של משה וכך היא שנויה כאן להת"ק ולפיכך לא הביא כלל בפ"ג מהל' בית הבחירה משלחנות של שלמה לפי שלא היו משתמשין בהן וכן כ"זי דרכו שלא להביא מדברים שלא היו אלא לפי שעה כמו שזכרתי מזה בכמה מקומות ובענין הפלוגתא דלקמן היכן היו נתונים פליגי נמי התם ומדייק ג"כ כעין דהכא דלמ"ד צפון ודרום עשרה בעשרים היכא הוו יתבי וכו' ותו מאינו ממשה שלחנות בדרום וכו' ומשני מי סברת חד דרא הוה תני דרא הוו וכו' עד ושלחן דמשה לא בהדייהו הוה יתיב וכו'. ובמה דכתב הרמב"ם שם בהל' יב השלחן וכו' והיה מונח ארכו לאורך הבית וכו' וזהו כרבי דמזרח ומערב היה מונח וכסתמא דמתני' שתם כל הכלים ארכן לארכו של בית חוץ מן הארון כדקתני בברייתא שם ובמנורה כתב ברוחב הבית בין צפון ודרום וזה כר"א בר' שמעון התם ועיין בכ"מ שם. ולדעתי פשוט הוא דטעמו הואיל דמוכח דהש"ס בעלמא תפים להאי ברייתא דמסייע לר"א בר' שמעון לעיקר אל מול פני המנורה יאירו וכו' כדמייתי לה בפשיטות בפ"ג דמגילה דף כא ע"ב וגרים התם ואמר ר' יוחנן מכאן שהאמצעי משובח א"כ לר' יוחנן נר המערבי הוא נר האמצעי וזהו כר"א בר"ש וכסתמא דברייתא:

(דף כו ע"ב) **לפי** שלא היה מקום מערכה אלא אמה על אמה. במזבח שעשה משה במדבר קאמר וכהאי דרב יוסף בזבחים דף סב דא"ל אביי דלמא מקום מערכה קאמר מר א"ל מר לגברא רבא הוא ידע מאי קאמינא וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' בית הבחירה על המזבח שבמדבר. ובענין החמש אמות גובה עיין שם דף נט ע"ב במה דפליגי תנאי בזה:

(דף כח ע"א) **כלום** למדו לקומץ אלא מלחם הפנים. מענין זה מבואר במאי דפליגי תנאי בפ"ק דמנחות דף י"א במיסר בשנתה וכו' ע"ש:

(שם) **חזקיה** אמר כנגד ששה בתי אבות וכו'. פלוגתא זו איתמר במנחות דף קו ע"ב. ודברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שקלים בהלכה ב' בענין זה המה מסודרים כדברי התוספתא שהבאתי במתני' בענין הששה לנדבה ועיין בכ"מ ובמ"ש התי"ט על דבריו וכתב שהרמב"ם תופס עיקר מהתוספתא שהיא ברייתא והכי ליסני דבגמרא אמוראי קאמרי להו. ואם לדין יש תשובה וכי לא מצינו דאמוראי מכריעי להאי דנשנה במתני' ובברייתות אלא דבלאו הכי ליכא כ"מ כאן כלל לדינא דהגע עצמך למה הוצרכו לתקן לששה שופרות הרי הכל הולכין למקום אחד דכללא הוא דכל המותרות תנאי ב"ד הוא שיקרבו עולות בהמה מהן וכדכתב הרמב"ם שם בהל' ג' וכמוזכר זה לעיל בפ"ד סוף הלכה ד' וע"כ דלא דיברו הני אמוראי אלא על האי גופה ולמה תלקוה לששה דמר מרמז על זה ומר מרמז על זה ומר קאמר דמלקו המעות כדי שלא יתערבו ואיך שיהיה ליכא כאן שום פלוגתא לדינא בין התוספתא ובין האמוראי ולא בין הבבלי ובין הירושלמי בענין זה:

(שם) **על** שם אך לא יעשה בית ה' וכו' מין סיפות כסף וכו' הנכון לפרש בזה דאקראי דמלכים וד"ה קאי ובענין דנראה דסתרי אהדדי דקרא דד"ה וככלותם וגו' משמע דכלי שרת באין מנדבות בדק הבית כדכתיב את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וגו' ובקרא דמלכים נאמר אך לא יעשה בית ה' ספות כסף וגו' מן הכסף המובא בית ה' כי לעושי המלאכה יתנוהו וגו' והיינו דקאמר הכא ר' הונא בשם רב יוסף על שם וכו' וכלומר דבא לחוק כמ"ד שתי נדבות עשה והיה מותר הרבה ומן המותר עשו כלי שרת כהאי קרא דד"ה וכדי שלא תאמר דמנא לך הא דילמא אין עושין כלי שרת כלל ממה שגבו לצורך בדק הבית וקראי תתרץ הכי דבד"ה כתיב כלי שרת והעלות וכפות וכלי זהב וכסף ואפשר דהני שרי דהאי קרא במלכים לא איירי בספות כסף מזמרות מורקות דאותן וכיוצא בהן הוא דאין לעשות מנדבת בדק הבית אבל שאר כלים אפשר דשרי להכי קאמר לא תטעה לומר כן אלא דהאי ספות כסף לאו דוקא אלא אין ספות כסף קאמר וכלומר דכל כלי שרת לא יעשה לבית ה' מנדבת בדק הבית וקראי מתרצינן כדאמרן דאם גבו ויש כאן מותר עושין מהמותר כלי שרת ובהכי מיירי קרא דד"ה וקרא דמלכים מיירי כשגבו ולא הותירו וכהאי דמתרץ בבבלי פ' שני דייני דף קו והבאתי לעיל בפ"ד בהלכה ד' וע"ש בד"ה ר' חייה בר יוסף פתר מתניתא מה שביארתי והוכחתי לתרץ בענין זה ושייך לענין בס"ד:

הדרן עלך פרק שלשה עשר

פרק ז (שם ע"ב במתני') **מעות** שנמצאו וכו'. כתב הרב כאן והאומר רוב וקרוב הלך אחר הרוב מוקי מתני' כגון שקלים ונדבה שוין. ולא נמצא כן בשום מקום לאוקמתא למתני' דידן בהכי ואדרבה הרמב"ם בפ"ג מהל' שקלים בהל' י"ד וט"ו לא כתב דין המתני' אלא כפשטה ואעפ"י שפסק כהאי דר' חנינא בפ' לא יחפור וכמו שכתב בסוף פ' טו מהל' אבדה ובפ"ט מהל' רוצח בהלכה ו' מענין רוב וקרוב דהולכין אחר הרוב וכמבואר שם. וכבר עמדתי על זה במיבורי על סדר נזיקין וביארתי ובררתי שם במשמעתא דניפול מכל הענין השייך לזה ושדעת הרמב"ם לפסוק כהאי דר' חנינא אבל לא במקום דאיכא קורבא דמוכח דבכה"ג פסק כהאי דרב שם גבי חבית שצפה בנהר וכמבואר מדבריו בפ"ב ממאכלות אסורות בהל' כ"ח ע"ש וע"כ דס"ל נחלק בין קורבא דלא מוכחא דבכה"ג אזלינן בתר רובא ובין קורבא דמוכחא דבכה"ג אזלינן בתר קורבא וכמו שהוכחתי מההכרח לזה מהסוגיא דהתם וכן מדברי התוס' שם ונתבאר שם הכל וגם מהקושיא שמקשין על דלא הביא הרמב"ם כפי האוקימתא דהתם בענין עגלה ערופה ביושבת בין הכרים ובשמעתא דניפול בשביל של כרמים הירלתי במה הכל על נכון בס"ד. לפי גי' רש"י דהתם וכן לפי גי' הרמב"ן בחידושיו דלא גרים כגי' רש"י וע"ש. ובענין דינא דהמתני' דידן אף דלכאורה איכא למידק אמאי לא הצריך כאן שיהיה שניהם שוין דהאי סברא דקורבא דמוכחא עדיפא לא שייכא אלא נגד רובא דעלמא וכמבואר זה בתוס' שם ד"ה מת ב ר' זירא והרי הכא לאו נגד רובא דעלמא הוא ונראה מדעת הרמב"ם באלו הדינים הנזכרים דבכה"ג פסק כהאי דר' חנינא ולכאורה קושיא היא אלא שיישבתי שם גם לזה ע"י מה שלמדתי מתורתו של הרמב"ן ז"ל בחידושיו שם שכתב ואי קשיא לך היכי מקשינן ממתני' דניפול עליה דר' חנינא שם אין הולכין בממון אחר הרוב לאו מילתא היא דכי אמרינן אין הולכין בממון אחר הרוב הני מילי דלא לאפוקי ממונא משום דקיי"ל זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. אבל היכא דליכא מוקם דממונא אזלינן בתר רובא ואי בתר רובא ליכא למיזל כ"ש בתר קורבא דהא רובא עדיף לר' חנינא עכ"ל. ודבריו ז"ל לתרץ על דס"ד דהתם למקשי ממתני' דדין ממון הוא על האי דר"מ וכמבואר. והשתא בנידון דמתני' דידן אף על גב דליכא הכא מוקם דממונא לענין לאפוקי מחבריה ולומר המוציא וכו' מ"מ איכא מוקם ואומדנא דמוכח דמהקרוב הוא או אם הוא לשקלים או אם לנדבה ובכה"ג אין הולכין בשום מקום אחר הרוב דמוכח הוא שמהקרוב הוא שנפל ודמיא האי דינא לגמל האוחר בין הגמלים דאי לאו משום דהתם אפוקי ממונא הוא כ"ע הוו מודו להא דר' אחא וכמוזכר זה שם בריש פ' שור שנגח את הפרה ע"ש במה שמבואר מהאי דר' אחא עד כאן מה שבארתי שם מענין זה. והשתא אמינא דמסוגיא דהכא מוכח ומוכרח הוא דע"כ אין לנו לומר כאן רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. מדלא מהא דמדייק בריש הסוגיא אמאי דלא קתני בין שקלים לקינים וכמפורש ומבואר הקושיא והתירוץ בפנים. והגע עצמך דלהכתי אמאי לא דייק הש"ס הוה ליה למיתני נמי האי פלוגתא אם נמצא בין שקלים לקינים מה דינו דהא כמו דהכיא שימצאו בין שקלים לנדבה הסמוך להן מכאן לפי הך סיגויא דר' אבון כך הוא הכים שימצאו נגד האמר בין שקלים להקינים הסמוך להן ואם הולכין אחר השקלים שהן הרוב מסתמא כמו שהסברתי בפנים או לא אלא דע"כ דודאי לעולם הולכין כאן אחר הקרוב ולא אחר הרוב ומטעמא דאמרן דאיכא אומדנא דמוכח שמהשופר הקרוב הוא שנפלו. ואידך דמוכח ומוכרח זה ג"כ מהא דסיפא מאלה על מאלה דפריך לא כורכה וכו' וכמו שהסברתי בפנים הכא דלא פריך האי קושיא אקורבה דרישא א"א ודאי דהכא לא שייכא כלל האי דר' חנינא ובטעמא דאמרן ובזה נתגלה לנו טעמו של הרמב"ם שלא הצריך בהכי דינא דמתני' שיהיו שניהן שוין ותו לא מידי ומה שפי' עוד כאן הרב בהסיפא בפלוגה דגוזלי עולה ובירושלמי פריך וכו' ומשני ב"ד הממונים על הקינים וכו'

יש לתמוה על זה שרואה דלא משני הכי אלא כהאי דר' יוסי דסוף פרקין היא דמשני יהכי הוא דמסיק דהלכתא כוותיה ולמה כתב שלא אליבא דהלכתא ומה שסיים עוד והחטאת לא תהא נאכלת. מאין למד לומר כן וכי דין חטאת הבאה על הספק יש כאן. ולא עוד אלא שהכ"מ בהלכות שקלים שם העתיק לדברי הר"ב וסיים ואיני יודע למה השמיטו רבינו עכ"ל יפה עשה שהשמיט לדברים שאין להם עיקר ושורש. ובענין הקושיא דהש"ס במה היא מכפרת והתירוץ לא היה צריך להזכיר זה כאן דכבר כתב בפ"ז מהל' כלי המקדש דשם איירי בדיני המספק את הקינין וכתב בהל' ט' שם וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קודם שיקריב נותן אחר תחתיו וה"ז האובדות שאמרו כאן ג"כ בכלל וקרב כדינו ונאכלת החטאת ושלא כדברי הר"ב וזה פשוט וברור דלא אמרו חטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת אלא אם הספק הוא אם בר חיובא בחטאת העוף הוא אם לא אבל הכא מה לנו לומר שמא כבר כיפרה האשה בקן שלה והר"ז חטאת שכיפרו בעליה ומה שמקריב עכשיו הויא כחטאת הבאה על הספק הא ליתא דלא שייכא האי מילתא גבי קינין דהא קיי"ל אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן כדאמרינן ביומא דף מא ובסוף כריתות וא"כ האשה הזאת שהביאה מעות לקינתה ונמצאו בין תיבת הקינין לבין גוזלי עולה דאמרינן יפלו לגוזלי עולה והמספק את הקינין צריך שיביא קן אחר וליתן להקריב בשביל האשה זו שנאבדו מעות הקן שלה והשתא היכי קרינן בה שמא כבר נתכפרה הא אכתי לא הקריב הכהן כלו' בעבור האשה הזאת עד עכשיו שמביא המספק ומקריבין בשבילה והיינו דהואיל הש"ס במה היא מתכפרת דהכי לא הביאו כפרתה ומשני וכדאמרן. ושאר הסוגיא מבוארת היטב בפנים:

(דף כט ע"א במתני') **מעות** שנמצאו לפני סוחרי בהמה וכו'. פירשתי בפנים על דרך הרמב"ם כדין משנתינו וכטעמו וכדנלמד ממה דאמרו הכא בגמרא בשם ר' יוחנן מוקים וכו' וכך הם דבריו בסוף פ"ג מהל' שקלים ובפ"ו מהל' מעשר שני בהל' י' וע"ש ובבבלי פסחים דף ז' דמייתי להאי מתני' למותביה על הא דאמר רב שם ספת שעפשה כיון שרבתה מכה מותרת ומאי אריא כי רבתה מכה אפילו כי לא רבתה מכה ניזיל בתר בתרא מי לא תנן מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה וכו' ופירש רש"י הטעם דבהר הבית חולין משום דבירושלים הא דאמרינן בשאר ימות השנה חולין משום דרוב מעות העיר חולין ובשעת הרגל מעשר כדמפרש התם טעמא בגמרא מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרינן קודם הרגל נפול כדאמרי' בנמצאין בהר הבית הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום ואי נפול קודם הרגל הוו משתכחי בשעת כיבוד אבל הר הבית מתוך שהוא משופע והרוס מכבדתו וכו' אין עשוי להתכבד וכו' ע"ש. והרי כאן ב' דברים בענין זה דלא רצה הרמב"ם לפרש כדברי רש"י מדא כהטעם דבהר הבית חולין וכמבואר לפניך וטעמו דאי משום דהר הבית אינו עשוי להתכבד לפיכך הנמצא בו חולין דתלינן דאקמי הרגל נפול א"כ קשה אמאי בהר הבית לעולם חולין ולא מחלקינן בין בשעת הרגל או לא הא מיהת בשעת הרגל איכא למימר דהכיחי מעות מעשר הרבה מעולי לרגל ולאכול המעות מעשר שני שלהן בירושלים ואימא מדידהו נפלו כשהלכו לקיים מצות ראיה בעזרה. ועוד דבלאו הכי קשה כקושיית התוס' שם היאך נמצאו בהר הבית הא אמרינן בפ' הרואה לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורות וכו' ע"ש שתירצו בדוחק הרבה ולחלק בין נושאין בפרהסיא או בצינעא ולפי טעמא דאמר הכא וכך הם דברי הרמב"ם נראה דעיקר הטעם הוא דתלינן שהן מהגזברים אשר המה שמה והמעות כבר נתחללו על הבהמות ולא אמרי' שהמעות מתרומת הלשכה הן ולא דיברו במלוקה זו מטעם משום דמעשר שני כלל. ואידך מה דקשה על פירש"י במה דפירש דהא דאמרו שם הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד קאי לטעמא דאמרו בשעת הרגל מעשר ולא תלינן מקמי רגל נפול ותיפוק ליה דכל היכא דמספקינן אי חולין או מעשר ה' אזלינן לחומרא וכדתנינן בריש פרקין בין חולין למעשר שני וכו' מקרב על מקרב להחמיר וה"נ כמקרב על מקרב דמי דיש להסתפק אי מקמי רגל או האידנא ברגל הוא דנפול ולפיכך לא רצה הרמב"ם לפרש כן אלא הא דקאמר התם מאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים וכו' לפרש טעמא דבשאר ימות השנה חולין הוא דקאי וכדכתב שם בהל' ט' מ"ש בהל' ט' ושפיר הוא דצריכין להאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים וכו' דאי לאו הכי הוה מייתינן לחומרא. ובענין שכתב שם בהל' יא תיבה שנשתמש בה חולין ומ"ש וכו' ודקדק הכ"מ אמאי השמיט אוקמתות דנאמרו בפסחים שם עליה כבר ביארתי לזה בסוף פ"ד ממעשר שני וע"ש:

(שם) **בשר** שנמצא בעזרה וכו'. הביא הרמב"ם לדין זה בפי"ט מהל' פסולי המוקדשין בהל' ד' וסיים על מה שאמרו הכל תעובר צורתו ויצא לבית השריפה שמא נותר הוא וזה כדאמר הכא בגמרא ויאות וכו'. אם כן מה הואיל שתהיה מזקתו עולה או חטאת או שלמים למי שעבר ואכל. וכתב הראב"ד על זה לספק מעילה ועיין בכ"מ שם שהבין לכוונת הראב"ד למיבו באשם תלוי קאמר וכתב על זה דא"א לומר כן דהלכה כת"ק דפ"ד דכריתות דאינו חייב על ספק מעילות אשם תלוי. ואין כוונת הראב"ד כאן על ספק הקרבן אלא דמשיג מפני מה סתם דבריו וכתב למי שעבר ואכל ולא ביאר בהדיא שיש בידו החטא מספק מעילה דשמא בשר חטאת או שלמים ואין בכן מעילה לה הוי לאוכלן. והרמב"ם סמך על מה שביאר במקומו מדיני מעילה:

(שם בגמ') **איברין** נבלות לוקין עליהן וכו'. ובבבלי פ' גיד הנשה דף צה דמדייק ממתני' על הא דאמר רב התם בשר שנתעלם מן העין אסור ופריך עליה מהאי ברייתא דתשע חנויות דקתני ובנמצא הלך אחר הרוב ומשני הנמצא ביד הנכרי דתלינן לקולא הואיל ורוב של היתר הוא וזהו ממש כדברי ר' יוחנן דהכא לקמן הנמצא ביד העכו"ם כנמצא בפלטיא ותלינן לקולא וכשיש כאן מקולין ישראל והרוב של היתר הן אלא דר' מנא בשם רבי יוסי דאמר לקמן והן שראוהו אותו יוצא וכו' מכד הקומרא אמר לו כן ובשביל האי עובדא דהוי למד ארמאי דמקטע מן סוסיה וכו' וכלומר מכד הדין תורה ודאי מותר אף בנמצא ביד הגוי אלא שבאמת יש לחוש למומרא ולאסור אף בנמצא ביד גוי אא"כ רואה אותו יוצא ממקולין של ישראל והרי כהאי עובדא דהוית. וא"כ דברי ר' יוחנן דהכא מסכימין לדברי רב דהתם. וכן הכא לקמן דמכד המומרא אסרינן בשר שנתעלם מן העין ולא מכד דין תורה אלא דר' יוחנן מוסיף להחמיר וכדלקמן וכן הן דברי הרמב"ם בפ"מ מה' מ"א בענין בשר הנמצא ביד גוי כמ"ש שם בהל' יב דמדין התורה מותר אלא שחכמים אסרו כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביד גוי אע"פ שכל השוחטין וכל המוכרין ישראל ולא עוד וכו' וזהו כחומרא דרב דהתם ודהכא וכר' יוחנן דהכא דדוקא שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל והבשר בידו, אלא דיש לומר דלרב דמחמיר בזה א"כ צריך שיהא בידוע בודאי שלקח מן ההיתר. ומיהו סיגיא דהכא ומסקנת סוגיא דהתם חדא נינהו ועיין בדברי הס"מ שם שהביא הא דהכא וסיים אבל כיון דמוינן בירושלמי דרב משום חומרא אמרה ודאי בכל גוונא הוא ונמצא ביד גוי נמי אסור וזהו דעת רבינו ואינו מתחוור לפי גמרתנו עכ"ל ולמאי שכתבתי מתחוור הוא די"ל דהתם דמשני להא דלעיל אליבא דרב ומוקי בנמצא ביד הנכרי דבכה"ג הולכין אחר הרוב היינו נמי שראו אותו יוצא מן המקולין של רוב ההיתר ובזה לא דיבר הרמב"ם אלא שכתב לאסור מכד המומרא אף הנמצא ביד הגוי ואפילו כל השוחטין והמוכרין ישראל. והיינו בסתמא שלא ראוהו יוצא מן המקולין של רוב ההיתר דבכה"ג איכא טעמא דמחמרינן ומשום חשש כעין עובדא דהכא. אבל בעומד ורואהו ליכא למיחש למידי וכדמשני התם אליבא דרב גופיה ואף דלא משני הכי אלא אהסיא דפריך ממתני' דמכשירין מצא בה בשר וכו' ומשמע דבנמצא ביד הנכרי א"כ שיהא עומד ורואהו אליבא דרב מ"מ אף דנודה בזה לדברי הכ"מ דלפי גמרתנו אינו מתחוור מיהו מתחוור הוא פסקיה דהרמב"ם במ"ש מכד המומרא מהא דר' יוחנן דהכא דקאמר ר' יוסי בהדיא דלא אמר ר' יוחנן אלא והן שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל ומוסיף להחמיר טפי מחומריה דרב וא"כ רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ובענין דקאמר הכא בפשיטות באברין בגבולין דלוקין עליהם משום נבלות. ולכאורה נראה דמסיק הכי נמי התם אליבא דרב דפריך עליה נמי מהאי מתני' דלא מצית לאוקמי להא דקתני חתיכות מותרות בעומד ורואהו דא"כ אברין נבלות אמאי וקאמר מידי היא טעמא אלא לרב הא איתמר עלה רב אמר מותרות משום נבלה ועל חתיכות קאי וכדפירש רש"י שם. וא"כ באברים מוזקינן להו כודאי נבלה ולוקין עליהן והרמב"ם לא כתב בשום מקום בהדיא כהאי דסיפא דמתני' מדין האיברין ולענין שלוקין עליהם וצריך טעם לזה ונהי דבענין מלקות הדין עמו שלא כתב ללקות עליהן דאין כאן אלא משום ספק נבלות האיך נלקה עליהם וכמ"ש בהדיא בפי' המשנה ואמר בשר הנמצא בגבולין ענייננו בשאר מקומות אם הוא אברים נחוש שמא נבלה הוא וכו' וע"ש בענין חתיכות מותרות שכתב וזה בעיר שכולה ישראל וכו' וזהו ממה דבחיבורו לא כתב כן אלא אפילו כל המוכרין ישראל חיישינן לאסור מכד המומרא שהחמירו חכמים לאסור בשר שנתעלם מן העין וטעמו כבר נתבאר דפסק כהאי דר' יוחנן דהכא וכדאמרן. ומיהו לענין מלקות על האברין לא פסק כהאי דר' יוסי בן חנינא דהכא וטעמו משום דר'

יוסי

יוסי בן חנינה דהכא דמפרש נבלות ממש ולוקין עליהן מביא ראיה ממתיכות מותרות דאמרו במתני' אם כאן מותרות ממש אף איברין נבלות ממש (וכדפרישית בפנים ובודאי אין לפרש בענין אחר ודלא כמי שרצה לפרש דהאי מתיכות מותרות לא ממש בכיוצא ה"א ואין לשון הש"ס כן בכל מקום אלא דוכי לא ממש מיתפרשא. והיינו דקאמר ודכוותה וכו' וא"צ להאריך בזה) וזהו דוקא אליבא דלוי דגיד הנשה שם דקאמר מותרות באכילה אבל לרב דקיי"ל כוותיה בבשר שנתעלם מן העין כפי דעת רוב גדולי הפוסקים אליביה מפרשינן כדקאמר בהדיא מותרות משום נבלה היינו דלא מטמאי וא"כ אברין נבלות דקאמר לענין טומאה הוא אבל לא לענין שלוקין עליהן באכילתן ורש"י שכתב שם ואלו אברים הינהו מחזקינן בודאי נבלה ולקי באמת צריך עיון לדבריו ז"ל דהאיך שייך מלקות על דבר שאין באיסור אלא משום ספק ואין כאן אלא חששא שמא נבלה הוא ואפשר דהוא ז"ל מפרש להאי דר' יוסי בר חנינא דהבא דכל"ע ח יא והכי טעמא בע. ומיהו לענין טומאה שפיר הוא דודאי לא שייך כאן לומר הרי ספק טומאה בר"ה היא דלא אמרו דספק טומאה בר"ה טהור אלא אם הנגיעה בספק הוא או שנגע בר"ה בדבר שהוא ספק טמא ספק טהור וכו' כדתנן בפ"ו דטהרות אבל הכא אמרינן [illegible] נבלות והנוגע בהן ברה"י ספקו טמא כדין ספק טומאה ברה"י וזה א"צ לפנים. והדרינן למאי דדייקינן ממאי לא ביאר הרמב"ם להאי דינא דאברין הנמצאין בגבולין ולענין ספק טומאה כדאמרן. ואחרי שחזרתי ועמדתי על כל המקומות בחבורו השייכים לענין זה ולכיוצא בו מצאתי בענין שכתב בפ"ד מהל' שחיטה בהלכה ח' אבד לו גדי או תרנגול ומצאו שחוט בבית מותר שרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן מצאו בשוק אסור שמא נתנבל ולפיכך הושלך. וא"כ סמיך היא ז"ל על מה שכתב כאן דכל שנמצא בשוק חוששין בו משום ספק נבלות ולענין טומאה אלא דבמתיכות דאמר הדין הן מותרות במקום שרוב מוכרין ישראל ואמר השומרא הוא שאסרו חכמים באכילה בלבד וזה הוא מה שביאר כאן במאכלות אסורות. ועי' בכ"מ שם במה שהביא בשם הרשב"א והר"ן ז"ל שפלפלו מהאי עובדא דאלו מציאות דף כד ר' חנינא מצא גדי שחוט וכו' והתירו לו מדר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי וכו' וזהו כעין עובדא דהכא דלקמן גדי צלי אישתכח וכו' והעלה שם דהלכה כר' יהודה לגבי ר' חנינא. וממה שנתבאר שתמה הוא דסתמא דמתני' דהכא מסייעא ליה בענין חששא דנבלה וכדאמרן:

(שם ע"ב) **גדי** צלי וכו'. עיין בדבור דלעיל מה שהוזכר מכעין דהאי עובדא והמסקנא לדינא לדעת הרמב"ם ז"ל:

(דף ל ע"א) **לבא** בדמיהן שנו. הכי אמר נמי ר' הושעיה בבבלי קדושין דף נה ופריך עליה ר' יוחנן וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שתזכה וכהאי דהכא ובקדושין שם כתבתי דלמסקנא דהכא אינן עולין דברי ר' יוחנן להאי דהתם וי"ל דהכא נמי דקאמר כיצד הוא עושה מוליאן לעולין היינו שממתין עד שתומם. ומיהו דקאמר התם ומייתי שתי בהמות ומתנה. וזה כמו שציינתי בפנים בה' אלאי עגולה. לא משמע כן מסוגיא דהכא אלא מוכרן ועושה אותן עולות וכדמדמי לה לדין דמותרות על פי תנאי ב"ד והתם לא מדמי אובדות למותרות בענין זה ולפיכך צריך להתנות. והרמב"ם פסק כמסקנא דהתם לר' יוחנן כמבואר בדבריו בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין בהל' יט ע"ש:

(שם במתני') **גוי** ששלח עולתו ממדינת הים וכו'. האי ושלח עמה נסכיה דקתני אין לפרש אלא על דמי נסכים דודאי לא ישלח סלת ויין ושמן לנסכים ממדינת הים לכהן וזהו דדייק הרמב"ם וכתב בפ"ד מהל' שקלים בהל' ג' וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים. יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה. ואם כן אם שלח דמי נסכים קריבין הן משלו כדתנינן במתני' והא דתנינן בברייתא ומבוא הש"ס הבבלי במנחות דף עג. אורח מביא נסכיה ואין הגוי מביא נסכים וכו' היינו נסכים ממש שאם הביא הנסכים עצמן אין מקבלין הימנו להקריבן עם עולתו וגזירת הכתוב הוא כך אלא הנסכים קריבין משל צבור כדמסיק התם לר"ע וכדקאמר ואב"ע ר"ע עולה וכל חבירתה והיינו עולה קריבה היא עצמה וכל חברתה שהן הנסכים קריבין הן משל צבור וכדיליף התם מהכתוב וכן הן דברי הרמב"ם בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות בהל' ה' ע"ש ותמצא כדברי וכן בענין תנאי ב"ד על כ"ג שמת וכו' שכתב כאן בהל' שקלים שם שאם לא מינו אחר תחתיו קריבין הביתין מתרומת הלשכה. היינו מכל התקנה ואמר שהתקינו כך משום דמזו דהיורשין פטור בה וכדאמרינן במנחות דף נא ע"ב וכדפרישית בפנים. ומה שכתב פ"ג מהל' תמידין ומוספין בהל' כב שאם לא מינו כהן אחר מביאין היורשין וכו' היינו מדינא והלכה כר' יהודה וזהו קודם התקנה שהתקינו לאמר מכאן דאלו לאחר התקנה לכ"ע משל צבור. ובזה נוחין כל דבריו בענין דהמתני' וא"צ לכל מה שדחקו בעצמן המפרשים בזה ומביאין התי"ט במתני' וע"ש:

(שם ע"ב בגמ') **רבי** אומר תופיני רכה. ובבבלי מנחות דף נ ע"ב גרים איפכא רבי אומר תאפינה נאה וכו' ופסק הרמב"ם כרבי כמ"ש בהל' תמידין שם בהלכה יט:

(דף לא ע"א) **רבי** יוחנן בעי מה שלימה בשחרית וכו'. הש"ג גרים בבעיא דר' יוחנן שם דף כב וכן בענין הקמצים של לבונה דלקמן פליגי התם תנאי אם כן שני קמצין ומקריב קומץ שחרית וקומץ בין הערבים וכו' ופסק הרמב"ם שם בהל' כב כרבנן וכדמסיק התם לקמן דלבונתה ושמנה לא הוכפלו וכו' ע"ש. והא דקאמר הכא כלום למדו שלשת לוגין לא מתמיד של בין הערבים. נראה דהאי מילתא תליא בפלוגתא דרבי ורבנן בבבלי יומא דף לד ונסכו רביעית ההין ולמד של שחרית משל ערבית רבי אומר ערבית משל שחרית בשלמא לרבנן האי בתמיד של בין הערבים כתיב אלא רבי מ"ט אמר רבה בר עולא אמר קרא לכבש האחד וזהו תמיד של שחר וכו' וא"כ למאי דאמר הכא אתיא כרבנן בענין קרא דקאי על תמיד של בין הערבים וק"מ לדינא היכא דאין להם נסכים אלא לאחד כדכתבו התוס' שם דלרבי שחרית עיקר ולרבנן ערבית עיקר. ולמאי דמדמי וקאמר מה תמן צריכה ליה וכו'. ובמקום אחר האריכתי בענין זה. וכלומר דאין ה"נ איכא לספוקי ג"כ דילמא ונסכו רביעית ההין דקאמר קרא אשניהן קאי על של שחר ועל של בין הערבים א"כ איכא נמי למימר דהיכא שאין להם נסכים אלא רביעית ההין מסתברא הוא דיש לחלקו ולהקריב מחצה לשל שחר ומחצה לבין הערבים דמוטב להקריב מקצת מלהקריב אחד מהן בלא נסכים כלל:

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

דף ח (שם ע"ב במתני') **כל** הרוקין. לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה וכו'. בבבלי פ"ק דפסחים דף יט ע"ב גרים ור"א ורבי יוסי בן חנינה חד אמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים וחד אמר לא גזרו על ספק כלים ופריך רוקין תנינא כלים תנינא וכו' ולכאורה מאי פריך מרוקין הא ר' יוסי פליג וס"ל דיש הפרש בין שבאמצע וכו' ואפשר דכיון דקי"ל הלכה כר' יוסי לגבי ר"מ וכן פסק הרמב"ם בפי"ג מאבות הטומאות בהל' ח' א"כ שמעתא דהני אמוראי כר' יוסי היא דלא גזרו על כל הרוקין קאמרי אלא דיש חילוק בין בשאר ימות השנה ובין בשעת הרגל ופריך תנינא בהאי מתני' וכרבי יוסי ומשני שם:

(שם) **סכין** שנמצאת בארבע עשר וכו'. מבואר בפנים לפי דרך הרמב"ם בפירושו ובחבורו בהל' אבות הטומאות שם בהל' ה ו ומה שכתב הראב"ד על פירושו שפי' בשונה ומטביל. מים הרעים שתה כשפירשו לו לזה הפירוש וכו' ע"ש לא כי אלא מים יפים שתה ומדוקדק לשון המשנה שונהו וכו' וכמבואר הכל ובענין הקופיץ שאמרו בין בזה ובין בזה וכו' ולא הביא הוא ז"ל טעמו לפי שזה לא נתבאר אלא על פי אוקמתא דגמרא דפסחים דף ע אליבא דרבנן דבן תימא ודידעי שיבוא בטומאה וכגון שהיה הנשיא גוסס וכו' וכמו שהבאתי בפנים והואיל דמלתא דלא שכיחא היא לא הביא הוא ז"ל לזה ותנא דמתני' הוא דנקט לכל גווני ועוד דהתם נמי לא דחק לאוקמי לאוקמתא דהכ"ג אלא למידחי פשיטותא דבעי למיפשט הבעיא לבן תימא יש בה משום שבירת העצם או לא ופשיט לה מהאי מתני' מדקתני קופיץ בין בזה וכו' ומשני אילימא רבנן נוקי שנה סכין וכו' אלא לאו בן תימא היא וש"מ יש בה משום שבירת העצם ודחי לה לעולם אימא לך רבנן וכו' עד דאתי להאי אוקמתא אלא שבא בטומאה ומנא ידעי וכו' א"כ כל זה אינו אלא דחיה בעלמא דלא מצית למיפשט מינה הבעיא דילך אבל לפי האמת לא מיתוקמא האי בבא דמתני' אלא כבן תימא וכן נראה מדברי התוס' בע"פ דף קב בד"ה מפטירין וכו' שכתבו אע"ג דאיכא למ"ד דאית בה משום שבירת העצם וכו' ולא אשכחן למ"ד דקאמר הכי בהדיא אלא דכוונתם אהאי דבן תימא ולפי האמת דפירושא דהאי בבא דקופיץ דלא אתיא אלא כבן תימא ולפיכך לא הביאה הוא ז"ל וזה פשוט. וכן במה שפי' שם נמצאת קשורה לסכין וכו' דעל הסכין הקשורה לסכין קאי הכי קאמר בגמרא דהכא בהדיא ואין להאריך יותר בזה:

(דף לב ע"ב) **בר** קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה וכו'. והלכה כר' יוחנן וכמבואר בכמה מקומות בש"ס במשניות ובריתות וגמרא דראשון ושני מד"ת הן וכדכתב הרמב"ם בפ"י מהלכות אבות הטומאות בהלכה ט' ע"ש והבאתי לזה לעיל במעשר שני שם גם ביארתי שם בענין השקלא והטריא דהסוגיא ובהא דלא מתרץ הש"ס לר' יוחנן כדמתרץ לבר קפרא להמן. וכן הבאתי דמה שנמצא כתוב בספרי הרמב"ם בדפוסים מדשים מזמן שנדפסו בוויניציאה עם הכ"מ מלאים שגיאות וטעיות הרבה וכמו שזכרתי מזה בסדר זרעים בכמה וכמה מקומות וגם בענין וולד הטומאה נמצא כתוב בפ"ב מהל' מעשר שני בהל' יב פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים וכו' מפני שוולד הטומאה מדבריהם וט"ס הוא דא"כ סותר דברי עצמו הוא ונגד רוב המקומות בש"ס אלא כך הוא כתוב בספרי הרמב"ם מדפוס הישן בוויניציאה שנדפסו בלתי הכ"מ אם נטמאו בולד הטומאה מדבריהם אסור להוציאן וכו' והיא הנוסחא הנכונה דבולד הטומאה שאינו אלא מדבריהם קאמר וכגון שנטמאו בכלים שנטמאו במשקין ושאר ענינים הידועים מהאי פלוגתא דבר קפרא ור' יוחנן תמצא לעיל בפ"ק דפסחים בשיטתא דר"ח סגן הכהנים מבואר בביאור יפה בס"ד:

(דף לג ע"א) **מוספי** שבת ומוספי ר"ח מי קודם. וא"ת וכי לא ידע בעל הבעיא מתני' דריש פ"י דזבחים דתנינן מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח וי"ל דכסבור היה לפרש שאם אין לצבור אלא אחד מהן קודמין מוספי שבת לשל ר"ח אבל לא בהקדמת הקרבתן קאמר וכן היה ר' ירמיה סבר מימר וכו'. ופשיט ליה על שם כל התדיר וכו' דאף להקדים הקרבתן קתני ועיין בתוס' ריש פ' כל התדיר שכתבו דאין לפרש דאיצטריך קרא דהכא לצבור שאין להם אלא כדי אחד מהן דמתני' לאו בהכ"ג איירי וכו' והכא ע"כ לפרש דס"ד דבעל הבעיא לפרש למתני' דהתם כן ופשיט לה לקמן מוספי שבת קודמין אף להקדים וכפי האמת:

(שם במתני') **המקדיש** שקלים ובכורים וכו'. התי"ט כתב שלמד טעמו של הרמב"ם שפירש דהמקדיש לבדק הבית קאמר ומדברי עצמו הוא דלמד שכתב בפ"ו מהלכות ערכין בהלכה יו שמקדיש שקלו לבדק הבית הרי זה קודש ואם הקדיש בכורים לבדק הבית אינו קודש אבל אם הקדיש הכהן אחר שבאו לידו הרי אלו קודש ואם כן טעמיה דר"ש לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והיינו שם אבל שקלים וכו' ודאי הוא נכון לטעמיה דר"ש לפירוש הרמב"ם אבל אכתי לא ידעינן מי הכריחו להרמב"ם לפרש דלבדק הבית קאי ודלמא בזמן הזה איירי וכפירוש הר"ב אלא דעדיין צריכין אנו למודעי מדברי האי תלמודא דמוכרח הוא דלבדק הבית קאי וכדמוכרח מהא דבעי הכא את אמר קדשו והכא את אמר לא קדשו ומדמשני ליה תמן [illegible] וכו' וכמבואר הכל בביאור היטב בפנים ובכל הסוגיא כולה בסייעתא דשמיא:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

תורתן של ראשונים

לירושלמי מסכת שקלים

פרק ראשון

עמוד | שורה

א 4 **ומתקנין את הדרכים וכו'**
בבלי מו"ק ו' ע"א „באחד באדר; וכו' ויוצאין לקווץ את הדרכים ולתקן את הרחובות ולמוד המקוואות וכו'" ועי' בתוספתא שקלים ריש פ"א

24 **מהו משמיעין וכו'**
במפרש קדמון על שקלים „בירושלמי מאי משמיעין מכריזין כמה דאת אמר ויתנו קול ביהודה וירושלים להביא לה' משאת משה עבד האלהים וכתב הרי ר' אליעזר מגרמזיא דלא גרסינן הכיןדלא כתיב ביה השמעה אלא ה"ג ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם וכו' ולי נראה דאין צריך למחוק הגרסא דלא מייתי ראיה על השמעה שהוא לשון הכרזה אלא ייתי ראיה שצריך לזרז את ישראל להביא חובות המוטלין עליהן ואין סומכין לומר שיביאום מעצמם" עכ"ל.

2 17 **כדי לעשות פומבי לדבר**
במגילת תענית פ"א „מפני שהיו צדוקים אומרין מביאין תמידין משל יחיד וכו' וכשגברו עליהן ונצחום התקינו שיהיו שוקלין שקליהן ומניחין אותן בלשכה וכו'.

ב 25 **שכל המצות הנוהגות וכו'**
בתוספתא מגילה פ"א „שכל מצות שנוהגות באדר השני נוהגות באדר הראשון ר"א ב"ר יוסי אומר משום זכריה בן הקצב אין צריכין לקרותה באדר השני שכל מצות הנוהגות באדר שני אין נוהגות באדר ראשון וכו'"

4 11 **אדר שני תניין**
בס' התרומות (שער נ"ה אות א') „גרסינן בשקלים לענין שטרא מאי תניתוה ר' מאיר אומר ראשון כותב ראשון שני כותב סתם ר' יהודא אומר ראשון כותב סתם שני כותב שני, ובכל מקום שנחלקו ר"מ ור"י הלכה כר' יהודא והא מילתא בנדרים מייתי לה אגב גררא וכו' ע"ש.

17 **ומפרקין את המנעול**
במו"ק פ"א ה"ב ובביצה פ"א הי"ב הגרסא „ומפרקין את המנעול מע"ג האימוס" ובהכותב בעין יעקב שקלים „בירושלמי ופורקין את המנעול מעל גבי המים ואין מחזירין אותם ר"ל שמפקירים הגבים שהמים מכונסים בהם לבני אדם בגלל שישתו מהם בימות החמה. והכוונה כי כל מה שהיה מאלו הדברים תלוי ומסוגר וכו' שמזרזים וממהרים להשלימו ולהגיעו לתכליתו מחצי חודש אדר עכ"ל ודבריו נובעים מפהמ"ש לרמב"ם כאן.

22 **תיפתר שהיתנה השנה אפילה**
בהי' ריבב"ן כלאים „ל"ק כמדמתרץ בירושלמי כאן בבכיר כאן באפיל ובבבלי עוד מתרצים כאן בזרעים כאן בירקות".

ג 23 **שהיו נהנין מן הכלאים**
בבבלי במו"ק ו' ע"ב בשנויים וע"ש בריבב"ן בשקלים כאן מביא כל המאמר בשנויים.

6 23 **וא"ל ר' יוסי שמענו וכו'**
הגי' הנכונה בפאה בפ"ה ה"א. „ר"א בשם רשב"ל דב"ש וכו' א"ל ר' יסא שמענו שהוא פטור ממעשרותיו שהבקר ב"ד הבקר. ובמלאכת שלמה בפאה שם „ובירושל' מוקי לה ר"ל כב"ש דאמר הפקר לעניים הפקר ור' יוחנן מוקי לה כב"ה ופטור ממעשר משום דהפקר ב"ד הפקר וכו'.

25 **בט"ו בו שלחנות היו יושבים במדינה**
במס' סופרים פכ"א (הוצאת מיללער) „בי"ד ובט"ו יושבין שולחנות של חסידים, בכפרים ב"ד ובכרכין בט"ו. בו" וברמב"ם (שקלים פ"א ה"ט) „בט"ו בו ישבו השלחנים בכל מדינה ומדינה וכו'"

שו"א **התחילו למשכן**
בתוס' אמור פ"ז „אין כופין את הצבור וכו' ובפי' הר"ש משאנץ „וא"ת והא דתנן משישבו שלחנות במקדש התחילו למשכן היינו ביחידים כדקתני את מי ממשכנין לוים וכו'. ועוד התם; דממשכנין לאו משום שאינם רוצים להביא אלא כדי למהר ולהביא" עכ"ל. ועי' בפי' הראב"ד שם.

ד 14 **אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות**
ברוקח (דל"ב) „אבל אין ממשכנין מאחר שאינו בן עשרים" וכ"ה דעת כמה מהראשונים ועי' ברמב"ם (שקלים פ"א ה"י) ובכ"מ ובמעשה רוקח שם. ובפיוט לפ' שקלים „מבן עשרים שנה יתנדבו בחגיגה" וכו'. ובמעשה רוקח הנ"ל „שוב מצאתי גי' אחרת בירושלמי עם פי' חדש על סדר זרעים דקתני ולמשכן אין ממשכנין אע"פ שהביא שתי שערות וכו' ע"כ וישרה בעיני הרבה וכו'"

16 **אין ממשכנין את הכהנים מפני דרך הכבוד**
ברמב"ם (שקלים פ"א ה"ו) „ואין ממשכנין את הכהנים לעולם מפני דרכי שלום" ובכ"מ שם ובירושלמי כיני מתני' אין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום" ועי' ברע"ב ובתוי"ט

8 6 **כל דעבר על פקודייא**
אונקלוס ויונתן מתרגמים על מנינייא. ובערוך ע' סך „ובירושלמי בריש שקלים כל העובר על הפקודים כל דעבר על סכומא סכי". בתוס' מנחות כ"א ע"ב ד"ה כל „לבן בוכרי אפי' לוים פטורים כמו כהנים כדמפרש טעמא במס' שקלים כל העובר על הפקודים ושבט לוי נפקד. אבל ריב"ז דריש כל העובר עובר בים סוף וכו'"

12 **וקיני יולדות וחטאות ואשמות**
במשנה שבמשניות מוסף „אבל נדרים ונדבות מקבלין מידן. „וכגרסתנו כן בכסף משנה (מעשה הקרבנות פ"ג ה"ב) אבל בלחם משנה שם „אבל נדרים ונדבות וחטאות ואשמות מקבלין מהן וכו', כך היא הגירסא במשנתינו ונראה דט"ס הוא וצ"ל ואין מקבלין מידן קיני זבין וכו' אבל מקבלין מידן נדרים ונדבות וכו' דחטאות ואשמות בהדי מילי דאין מקבלין וכו' אבל ראיתי לרבים וכו' ונראה ודאי דהוא גרים כגי' דידן דגרסינן וכו'" ע"ש ובפי' המשניות להרמב"ם כאן.

ה 5 **ואם שקל על ידו ועל יד חבירו חייב בקלבון אחד**
הר"ש סיריליא כתב „הכי גרסינן ואם שוקל על ידו של חבירו חייב שני קלבונות וכו' והנוסחא שכתבתי מצאתי בספר ישן מאד שנכתב בשנת חמשת אלפים ושבעים והיא העיקר וכו'" עכ"ל. ובילקוט עה"ת ד' שאלוניקו „ואם שקל על ידו ועל יד חבירו חייב שני קלבונים" וזה כגירסת הכ"י הנ"ל.

6 **האחין והשותפין**
בקדושין פ"א ה"ז „האחין השותפים וברמב"ם (שקלים פ"ג ה"ד) האחין שעדיין לא חלקו וכו'" ובהשגות הראב"ד שם „לא מצאתי לזה שורש בגמרא ולא בתוספתא ולא בירושלמי ואני אומר שהטעהו מה שראה במקצת ספרים האחין והשותפין והוא ט"ס האחין השותפין" ובמגדל עוז שם „מחלוקת ישנה היא בין הספרים והסופרים במשנה זאת וכו' ובכל הספרים הישנים והשותפין בוא"ו וכן קבלה ר"מ ז"ל וכו' ועי' בכ"מ שם ובערך ע' קלבון.

19 **לרבות את הגרים**
ובויקרא רבה פ"ב „מכם פרט לגוי" וע"ש במפרשים באו"ז ח"א תשנ"ד מר' ישעיה „ומאי דכתב מר דבתו"כ גרס לרבות את הגר וכו' ע"ש ובתו"כ ויקרא פ"ב „אדם לרבות את הגרים, וברמב"ם שקלים פ"ד ה"א „וגוי שהתנדב מעות וכו' אין מקבלין ממנו ואפילו גר תושב שנאמר לא לכם וגו'" ובכ"מ שם „ירושלמי פ"ק דשקלים, ופ"ש ואפילו גר תושב הוא נלמד מדמשוה התם כותי עם הגוי וכו' וכ"ש לגר תושב ועי' בתשב"ץ ח"ג סי' מ"ג.

עמוד | שורה

ה 23 אלא רישא בגוים וסיפא בכותים

בריבב"ן „אלא רישא בגוים וסיפא בכותים הא דתני אין מקבלין אכותים כאי ואצטריך לאשמעינן משום דכותים עומדין בין ישראל ומקיימין מקצת מן המצות אעפ"כ אין מקבלין מהם וכו׳"

10 3 אין מקבלין מהם הקדש וכו׳

בתוספ׳ שקלים פ"א „אין מקבלין מהן נדבה להקדש בדק הבית ואם הקדישו הקדשן הקדש". ועי׳ ערכין ה׳ ע"ב.

9 פתר לה עולה וכו׳

בפי׳ ר"ש משאנץ לתו"כ (בחקותי פ"ג) „והא דאמרינן התם וזה וזה מודים שהנכרי נודר ונודב התם נודר להביא עולות כדמפרש בגמרא דשקלים אבל להביא לבדק הבית אינו נודר וכו׳ ועי׳ מנחות ע"ג ע"ב.

ו 1 מתניתא דר"מ וכו׳

במלאכת שלמה כאן: והילך לשון הירושלמי תנין אלו חייבין בקולבין קולבין אחד רמ"א שני קולבנות מתניתא דר"מ היא דר"מ אמר כשם ששקלו תורה כך קולבנו תורה דאמר ר"מ מין מטבע וכו׳" ובחי׳ ריבב"ן „ירושלמי אע"פ שאין שקלו תורה קולבנו תורה כלומר אע"פ שלא נתחייב לתן השקל על חבירו הואיל שנותן יתן גם הקלבון סבר ר"מ וכו׳ פי׳ אם נתן שקל שלם ולא נהן בהורת קלבון ההוספה אפ"ה פטור מקלבון וכו׳"

שו"א א"ר לעזר והן כו׳ א"ר יוחנן וכו׳

בבבלי בכורות נ"ב ע"ב מהלוקת בזה ר׳ ענן ורב נחמן ומר׳ אלעזר ורי"ח אין זכר.

ז 12 מפני שעשיתן

במגדל עז שם יפה עשה (הרמב"ם) שלא סמך על דברי ר׳ מנא דהא א"ר אבין אמר ר׳ שמי פליג עליה מדגרסינן ר׳ אבין אמר ר"ש בעי מפני שעשאן כאדון אחד למעשר בהמה התפטרו מן הקלבונות ע"כ ולשון בעי כמו מקשה, וכן פי׳ הרב ר׳ משה תק"ו ז"ל מפי הקבלה וכו׳.

15 מעהה אפי׳ חלקו וכו׳

בריבב"ן אלא מעתה אפי׳ חלקו וחזרו והשתתפו שפטורין ממעשר בהמה פטורין מן הקולבון פי׳ יפטרו וכו׳ ועי׳ בפי׳ ר"ח בביצה ל"ט ע"ב.

14 2 לאיכן היו הקולבנות נופלין

בריבב"ן ירושלמי להיכן הקולבון הולכין רמ"א לשקלים כלומר יתערבו] רא"א לנדבה נדבת קיץ למזבח וכו׳ וי"א להוצאת דרכים. ובתוספתא אינו מביא דברי י"א כלל וכ"ה בתוספתא שקלים פ"א וע"ש בתוס׳ מנחות ק"ח ע"א ד"ה והמעה ופלוגתא היא בתוספתא דשקלים דתניא כמה היא וכו׳"

4 שולחנין היו וכו׳

ברמב"ם שקלים (פ"ג ה"ה) „והקולבנות אינן כשקלים אלא מניחין אותן השלוחנין בפני עצמם עד שיסתפק מהן ההקדש. ובהגהות הראב"ד שם הרבה מחלוקת יש בתוספת׳ ובירושלמי וכיון לירושלמי דילן.

פרק שני

8 מצרפין שקלים לרכונות

ברכות נ"א ע"א „מצרפין שקלים לדבונות ובתוספתא ב"ב פ"י „דריאבונות זהב".

14 אלו ואלו שקלים

במתניתא דב"מ „אלו ואלו שוקלין"

ואין עולין להן לשנה הבאה

בבלי יומא ס"ה ע"א „תנן התם בני העיר וכו׳ ואין עולין להן לשנה הבאה ר׳ יהודה אומר עולין להן לשנה הבאה".

18 ואין פודין בכלים

לפנינו בבכורות מ"ם במשנה ליתא במשנה ואין פודין בכלים וכן ליתא שם במתניתא דב"מ.

14 21 מתניתא בתקלין

בחי׳ ריבב"ן „מתניתא וכו׳ לא בדא כלומר בתקלין עתיקין מותר לקנות מרגליות ולא חיישינן שמא תזול שאין באין אלא לחומת העיר ומגדלותיה.

26 אתי׳ כמ"ד תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות ברם כמ"ד כו׳

בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צו"מ) „תורמין על המשכון ועל העתיד לגבות דברי ר"מ ור׳ יוסי אומר תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות וכו׳ רשב"א אומר לא היו עושין כן וכו׳". ובבבלי ב"מ נ"ח ע"א „דתניא תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות׳ ובתו׳ שם ד"ה דתנן (כן בגמ׳ כתי׳ ע"י ד"ס) תורמין על וכו׳ „דתניא גרסינן דאין זו משנה בשקלים. ובשטה מקובצת בכתובות כ"ח ע"א וז"ל ברש"י מהדורא קמא כדתנן תורמין את הלשכה על השקלים שהובאו לידי שלוחי ב"ד ונאבדו קודם שבאו בלשכה ועל הגבוי שגבום שלוחי ב"ד ועדיין לא הגיע שליה לשם ועל העתיד לגבות וגו׳ כדאמרינן התם אם עד שלא תורמה התרומה נודע לו אינו חייב באחריותו וכו׳" עכ"ל. וברש"י יומא ס"ה ע"א „דתנן תורמין על האבוד שלא נודע וכ"ה בתו׳ שם. מכ"ז נראה שהיה כתוב זה בשקלים מ"א פ"ב וחסר לפנינו שם.

שו"א על הגבוי

ברמב"ם (פ"ב ה"ט) על הגבוי שיש בלשכה ועל הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה ועל העתיד לגבות וכו׳" ובסמ"ג (עשין מה) „וכשהוא תורם מתכוון לתרום על הגבוי שיש בלשכה ועל האבוד פי׳ ר"י שהגיע ללשכה ואבד ועל הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה ועל העתיד לגבות וכו׳.]

ח 3 דר׳ שמעון היא וכו׳

ברמב"ם (איסורי המזבח פ"ה ה"ח) „הגונב עולת חבירו והקריבה סתם נתכפרו בה הבעלים הראשונים ובכ"מ שם „ירושלמי פ"ב דשקלים ובפ׳ מרובה גבי מתני׳ דר"ש אומר גנב קדשים שחייב באחריותו וכו׳ ע"ש. ובשרידי ירושלמי „הדא היא דר"ש היא דרש"א אע"פ שקבלו עליהם בני העיר לשלם אין ההקדש יוצא בלא שבועה הפריש [וכו׳"

19 תני הראשונים כו׳

בתוי"ט כאן „הראשונים יפלו לשקלי השנה והאחרונים וכו׳ כדאמר ר׳ בירושלמי ופליגי אמוראי חד אמר הראשונים הן אותן שנגנבו או שאבדו וכו׳" ע"ש.

16 2 השוקל... אם נתרמה התרומה

בכ"מ (שקלים פ"ג הי"א) „אם נתרמה תרומה ואח"כ קרבה בהמה וכו׳. וכ"ה במתניתא דב"מ.

3 אם נתרמה... אם קרבה הבהמה (כגי׳ הראב"ד)

בפי׳ הראב"ד הנ"ל „ועלה אקשי (ירושלמי) ואפילו נתקרבה הבהמה אמאי מעל אלו גנב פרתו של חבירו סתם לא לבעלים הראשונים עלתה ושני ליה במסוים של בית רבן גמליאל שהיה מתכוין ודוחפו לקופה של תרומה שלא יפול לשיריים לפי שאין מועלין בשיריים והרי הן כחולין ואפילו לר"מ וכו׳ ע"ש. ולפנינו בשנויים.

3 השוקל שקלו מן ההקדש

בפי׳ הראב"ד לתו"כ (ויקרא י"א) ובפסקא אחריתי תנן השוקל שקלו ממעות הקדש אם נתרמה התרומה מעל, וכו׳" וכ"כ מהר"ש סיריליאו ז"ל דלא גרסינן בסיפא דמתני בירושלמי וקרבה הבהמה. ואין לתמוה במה שכתוב בסדרי המשנה שלנו וקרבה הבהמה ולא כן בירושלמי דהא בכמה דוכתי איתכחן הכי וכו׳".

21 מה נהנה

בפי׳ הראב"ד הנ"ל „ובמסקנא דמילתא אקשינן ומה נהנה כלומר למאן דתני נתרמה התרומה וא"ת מפני נחת רוח הרי אין לו נתתגרות א"ר אבין מתוך שנתנו ב"ד זמן למשכן ולא משכנו כאלו נתנה" עכ"ל. ולפנינו בשנויים.

עמוד | שורה

16 ש״א **כל שהוא קודש וכו׳**
בילקוט שמעוני עה״ת (תרע״ח) אך בכור לא יקדיש כל שהוא קודש אין הקדושה חלה עליו״

ט 1 **מביא של חולין כו׳**
ברע״ב כאן: לפי שאין מעילה אלא במוציא מן ההקדש לחולין אבל המוציא מהקדש להקדש וכו׳ וכן מוכח בירושלמי״ עכ״ל. ולפנינו אינו מבואר.

8 **אלו לחטאתי שוין וכו׳**
עי׳ בירושלמי נזיר פ״ה ה״א וברמב״ם פסולי המוקדשין (פ״ה ה״ז) מובא בקצור לשון אלו.אביא מהם חטאתי המותר חולין. ועי׳ בכמ שם.

14 **חזרו לשקול סלעים**
הראב״ד בהשגות (שקלים פ״א ה״א) גורס ,חזרו לשקול דינרין חזרו לשקול סלעים חזרו בקשו לשקול טבעין וכו״ ע״ש במגדל עז ובשו״ת ריב״ש סי׳ ס״ז כגי׳ הראב״ד.

15 **לשקול טבעין**
בתרגום יונתן שמות ל׳ ל״ג ,פלגות סילעא בסילעא דטבעא דקודשא.

16 **יד כלן שוה**
בערוך (ערך טבע) יד כולן שוה שיעור כולן שוה כלומר יש שוקל שקלו בפעם אחד ויש ששוקל בב׳ וג׳ פעמים

26 **מה אנן קיימין**
בנזיר פ״ה ה״א ,מה נן קיימין אם באומר שאביא מהן שקלים כ״ע מודוי שהמותר נדבה אם באומר שאביא מהן חטאתי כו״ע מודוי שהמותר חולין וכו׳״.

18 3 **המפריש שנים וכו׳**
ברמב״ם (שקלים פ״ג ה״ב) ובכ״מ שם מביא ירושלמי דילן אבל בהשגות הראב״ד בירושלמי אינו כן אלא האחד חולין לפי שהוא או וכו׳ ובמגדל עז ,ואני אומר הלכה זאת פרק מצטרפין שקלים כך היא שנויה בירושלמי כו׳ אבל אלו הטעמים אינם כגירסות שלו, הספרדיות וע״ז סמך הר״מ ז״ל, ואם הראב״ד יש לו גירסא אחרת יגדיל תורה ויאדיר״ עכ״ל.

12 **בקשו לישקל דינרין קרטין**
בערוך (ע׳ טבע) דינרין קריטון ובמגדל עז הנ״ל ,דינרין קנטירין, ובמוסף הערוך דינרין קרטין פי׳ בל״ר דינרין שהם רביעית. ובס׳ והזהיר דינרין קוטרין. ובכפתור ופרח פט״ז (שצ״ב) הקורט הוא לעון רבותינו ז״ל כל קורט משקלו ד׳ גרעיני שעורה״ וכו׳ וכן הזכיר הרופא אבן צינא בס׳ הקנון הגדול וכו״ ע״ש.

14 **לתת שלישית השקל**
בנחמיה (יו״ד ל״ג) ,לתת עלינו שלישית השקל״

16 **שצריך אדם לשליש שקלו**
בפי׳ רמב״ן עה״ת (תשא) ,ובירושלמי ואמרו בשלישית השקל ומכאן שאדם חייב באחריות שקלים שלשה פעמים בשנה וכו׳ (כ״ז ליתא) ,וכ״ה בס׳ הזהר (ק״ה) ע״ש שנויים. ובמלאכת שלמה ,ובירושלמי מיישב דקרא דעזרא דנכתב שלישית השקל ולא כתב מחצית השקל לאשמעינן שאדם חייב באחריות שקלו כ״ז שלא נתרמה תרומה שלישית וכו״ ובילקוט עה״ת (שפ״ג) ,אמר ריב״ל שאם רצה אדם לשלש שקלים שלש פעמים וכו״. ע״ש.

20 **לפי שחטאו בשש שעות**
בס׳ והזהיר ,שחטאו בשש עבירות״

21 **שיתא גרמסין**
במגדל עז (שקלים פ״א ה״ו) ,שיתא גרומיסין וי״ג גרמוסין,ובערוך (ע׳ גרמס) מובא זה בשם הילמדנו והפסקת״.

י 3 **מותר נזיר לנדבה**
ברמב״ם (פסולי המוקדשין פ״ה ה״ט) ,מותר נזיר לאותו נזיר בכ״מ שם ,משנה במס׳ שקלים פי״א״.

21 **התיב ר׳ בון בכל אתר את אמר מן למעט כו׳**
בזבחים ע״א מתקיף לה ר׳ אבין בר חייא ואיתימא ר׳ אבין בר כהנא בכל אתר את אמרת מן להוציא וכאן לרבות א״ר מנא הכא נמי מן להוציא דלא אתי בן שתי שנים וכו״.

20 8 **הלכה אחת היא בנזיר**
במלאכת שלמה כאן ,בירושלמי מפרש דהלכתא גמירי לה להאי מותר דהוי נדבה וכו״ ע״ש.

18 **שאין לך לחם קרב לעצמו**
בפרש״י מנחות ק״ח ע״א ,שלא מצינו לחם קרב בפ״ע ועם תודה אחרת אי אפשר להקריבו שהרי אין תודה קריבה בלא לחמה והכי מפרש בשקלים בפ״ב עכ״ל, ולפנינו אינו מבואר.

30 **ר׳ מאיר אומר**
י״ג אחרים אומרים.

31 **בונין לו נפש**
בב״י פ׳ פ״ב) ,יבנה לו בית ע״ג קברו״ ובבבלי סנהדרין (מ״ח ע״ב) ,רנ״א יעשנו דמוס על קברו או זילוף לפני מטתו״

שו״א **ויעשה לו זילוף ע״ג מטתו**
בתוספתא שקלים ספ״א ,או יזלה לו זלה בפני מטתו״.

יא 2 **ואין ממחין ביד פרנסין**
בשו״ת הרא״ש כלל ל״ב אות ז׳ ,וגרסינן בירושלמי דשקלים וכו׳ ואין ממחין ביד הפרנסין כלומר אם ראו שיש צורך שעה ורצו לשנות הרשות בידם״ עכ״ל וברע״ב ,ועוד מוכיח בירושלמי ובגמרא שלנו דהיכא דאיכא שבעה טובי העיר או חבר העיר שכל עסקי צבור נחתכין על פיו ונראה בעיניו לשנות מותר שקלים וכו׳ יכול לשנות וכו״.

11 **מהו למיעבר קמי דאדורא צלמי**
בע״ז פ״ג ה״ב ,ר״י ב״א תמיך ברי״ב מטון לאדורי צלמא א״ל נחום, איש קדש קדשים עברו את לית את עבר וכו׳״ ועי׳ מדרש שמואל פ״ט.

16 **אלא שנקרע ספר תורה**
בערוך ע׳ דבב פי׳ ,זה היה מושכו אצלו וזה היה מושכו כו׳״.

22 2 **לבר פתייא**
בירושלמי שבת פ״א ה״ב ,חכים רבי לבר פדיה״ וכ״ה בקדושין פ״א ה״ז.

פרק שלישי

יב 15 **שכן נחלקו עליה אבות העולם וכו׳ ר׳ ישמעאל ור״ע**
בבכורות נ״ה ע״א ,א״ר יוחנן מפי השמועה אמרוהו מפי חגי זכריה ומלאכי ופרש״י שר״מ ור״א ור״ש אמרו מפי השמועה מפי חגי זכריה ומלאכי ולכן לא היה רוצה ב״ע לסמוך על מעשיו״ עכ״ל.

17 **בשלש קופות וכו׳**
בבבלי יומא ס״ב ע״א ,הי ר׳ יוסי אילימא דקופות דתנן ר׳ יוסי אומר (ג׳ מלות אלו ליתא בכל ההוצאות) שלש קופות וכו׳.

19 **אב״ג**
בבבלי מגילה כ״א ע״ב ,דתני בשלש קופות וכו׳ והיה כתוב עליהן אב״ג לידע איזה מהן נתרמה ראשון להקריב ממנה ראשון שמצוה בראשון״ (עשר מלות אחרונות ליתא במשנה ואולי הכונה לברייתא. ועי׳ ביומא הנ״ל. ובגמרא ירושלמי פרק זה ריש ה״ב. ובפי׳ ר״ח במגילה שם).

22 **שמא יעני וכו׳**
בשמות רבה פ׳ נ״א מובאה המשנה בזה״ל: שנו רבותינו מי שהוא נכנס לתרום את הלשכה לא היה נכנס לא בפרגוד ולא באנפליא שאם יעשר יאמרו מתרומת הלשכה העשיר שאדם צריך לצאת ידי הבריות וכו׳ וע״ש במתנות כהונה. ובבבלי יבמות ק״ב ע״ב ,למימרא דאנפליא לאו מנעל הוא ,ותנן נמי אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא באפיליא וא״צ״ל במנעל וסנדל לפי שאין נכנסין במנעל וסנדל לעזרה״.

עמוד | שורה

יג 11 **דתני ר' חייא וכו'**

בילקוט המכירי משלי כ"ג ל"א „מן דתני ר' חייא וכו'; ובתשב"ץ ח"א פ"ה ומצאתי בתוס' דמתניא הכי אין פוחתין לו מד' כוכות של יין שיש בהם כדי רביעית בין חי בין מזוג בין חדש בין ישן רי"א בלבד שיהא בהם טעם יין ומראה וכן היא שנויה בירושלמי דשקלים וכו'" עכ"ל.

31 **כי יתן בכוס עינו וכו'**

לפנינו במשלי כ"ג ל"א „כי יתן בכיס עינו" אבל בהרבה כ"י „בכוס עינו".

36 **חזיק רישא עד חגא**

בירושלמי שבת פ"ח ה"א ופסחים פ"י ה"א „עד עצרתא ור' יודא בי ר' אלעאי שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא וחזיק רישיה עד חגא".

26 24 **זה הלוקח חטים לשנה**

בהג"ה בפרש"י בב"ר פכ"ב במס' מנחות ובשקלים „והיו חייך תלואים לך מנגד זה שלוקח חטים מן הסדקים מע"ש לע"ש וכו'" ובדרשות אבן שועיב על התורה (ל"ח ע"ב) ואמרו עוד במנחות א"ל ר' זריקא לר' זירא מ"ט לא מהדר מר וכו' וא"ר אבין זה הקונה תבואה מע"ש לע"ש (לפנינו משונה) ואמרו בירושלמי ע"ז המדרש דהא מיתה ודאי היא ואינה חיים כלל. אלא והיו חייך תלואים לך זה הקונה תבואה מג' שנים לג' שנים ולא תאמין בחייך זה הקונה לשתי שנים אבל הסומך על הפלטר מיתה היא בחיים" עכ"ל ולפנינו כ"ז ליתא.

26 **קווץ לא יתרום**

ברמב"ם שקלים (פ"ב ה"י) עני או מי שנבהל להון לא יתרום מפני החשד כו' ובהשגות הראב"ד שם „מפני שראה בירושלמי קווץ לא יתרום ונדמה בלבבו שהוא עני ונבהל להון מן ויקוצו ואינו כן אלא בעל שער מן קוצותיו תלתלים שמא יביא בשערו".

שו"א **מפספסין בקילקין**

ברוקח רל"ב. הגזברין מפשפשין בחלוקן בגופן בבגדיהם.

יד 3 **מפני הברכה**

ברוקח הנ"ל „אם שתק כשיעור ברכה אינו יכול להשיב ואם שתק יותר אמרי' גונב שקלים הוא ונותן לתוך פיו" ואולי מקורו מכאן והיה לפניו נוסח אחר. ובמלאכת שלמה „ובירושלמי וכו' ופריך התם וימלא פיו מים וכאשר יצא יפלוט המים ונראה אם הם בשעורם וכו' ומשני' מפני הברכה שצריך לברך אקב"ו להפריש תרומת שקלים וכו' וכ"פ הראב"ד ז"ל הר"ש סיריליאו ז"ל" עכ"ל. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' י"ח בשם הרב ר' יוסף אבן פלט ז"ל שהשיב להראב"ד וכן מתנות כהונה אין מברכין על נתינתן דאין הישראל נותן משלו וכו' ונתינת שקל בשנה כיוצא בו כדכתיב כי ממך הכל וגו'".

10 **איזהו תמחוור שבכולם**

במלאכת שלמה: והראב"ד ז"ל גרים איזהו חמור שבכולן ופי' איזהו מצוה שבתורה שחמורה יותר מכולן וכו'"

17 **תרם את הראשונה**

בפי' על שקלים מקדמון אחד (בית האוצר לשד"ל ז"ל) תרם את הראשונה וכו' פי' הרמב"ם שלש קופות הגדולות שבהן כל הטמון וכו' ופי' משובש הוא לפי מה שנשתבש הירושלמי אצלו חדא שלא הוזכרו ג' הקופות הגדולות במשנה, דלימא עליהו ראשונה שניה ושלישית, ועוד מאי נפקא מינה מאיזו מהן יתרום תחלה וכו' אלא הכי פירושא תורם את הראשונה פי' תרומה ראשונה בפרס הפסח, וחופה כל מעות הנשארות בלשכה בקטבליות דהיינו עור שלוק, כדי שיתנו עליו השקלים שיביאו ממדינות שסביבות א"י שלא יכלו להביא קודם הפסח ומביאין מפסח עד עצרת ונותנין אותו ע"ג העור שטלוק כדי שיתרום מהן בפרוס העצרת ולא יתרום מן הדבר שתרם כבר בפרס הפסח וכו'" ע"ש.

יד 30 **שם א"י וכו'**

בסמ"ג עשין מ"ה „תניא בתוספתא כשהוא תורם שלש קופות אלו תורם הראשונה לשם א"י ורשניה לשם כרכין המוקפין לה ולשם בני ישראל הדרים בעמון ומואב והשלישי לשם בבל ולשם מדי ולשם מדינות הרחוקות ולשם כל ישראל. ואומר ר' יצחק בר' אשר שכולם מפריש לשם כולם אלא מזכיר אותם לשקלים תחלה כסדר" עכ"ל ולפנינו בתוספתא שקלים פ"ב הגירסא בשנויים.

35 **נטל מן הראשונה כו'**

בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צו"מ) מפורש להיפך וז"ל „ולמה כותבין וכו' לפי שמתחילין ומוציאין מן הראשונה שלמה הראשונה מוציאין מן השניה שלמה השניה מוציאין מן השלישית שלמו שלשתן הגיע זמן תרומה לתרום וכו'".

28 8 **ענוה מביאה לידי יראת חטא**

בהוס' ע"ז כ' ע"ב ד"ה ענוה „בירושלמי שקלים גריס איפכא „יראת חטא מביאה לידי ענוה" וקאסבר כריב"ל ע"ש. וברמב"ם טומאת אוכלין פט"ז הי"ב שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף וכו' ובכ"מ שם ונוסחת רבינו כדאיתא בירושלמי פ"ג דשקלים ולפנינו אינו מבואר.

25 **הנא בשם ר"מ וכו'**

ובכפתור ופרח פ"י „ירושלמי מס' שקלים כל מי וכו' ואוכל חולין בטהרה וכו' יהא מובטח שהוא מבני העוה"ב וכן מובא בשערי הנפש להראב"ד שער הקדושה.

פרק רביעי

שו"א **ולחם הפנים**

בילקוט עה"ת שפ"ז מוסיף „וזבחי שלמי צבור".

מו 1 **שומרי ספיחין בשביעית**

בתוספתא מנחות פי' שומרי ספיחין בשמיטין ויובלות להביא מהן עומר ושתי הלחם נוטלין שכרן וכו' ובפי' ר"ש משאנץ לתו"כ (בהר פ"א) „הא דתנן שומרי ספיחין בשביעית לא שהיו מעכבים לבני אדם לבא שם אלא שהיו מודיעין להם שהן לצורך העומר ומעצמם היו פורשין משם ואת בהמתם" ועי' תוס' ב"מ נ"ח ע"א ד"ה שומרים וברמב"ם שקלים פ"ד ה"ה.

19 **מביאין אותו מספיחין שבא"י**

בפי' הקצר (שנדפס בקראקא) נוסחא אחרת „מביאין אותו מספיחין שבחו"ל לא מצאו בחו"ל זורעין אותו בתחלה

20 **רב חייא בר אדא כו'**

בפי' הראב"ד לתו"כ (בהר פ"ה) מייתי הירושלמי „ולא נמצא הקומץ על שיריים שאינן נאכלין פי' על משנת שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה קא מקשה וש"מ דספיחים בשביעית אסורים לגמרי, ותירץ לה עשאוהו כחמשה דברים שהן באין לידי טומאה ואין נאכלין בטומאה".

מז 3 **וכבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו**

ברמב"ם שקלים פ"ד ה"א „ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו" ובילקוט עה"ת שפ"ו „ולשון של זהורית שבראש שעיר המשתלח" ועי' בתוספתא שקלים פ"ב ובמשנה למלך שקלים פ"ד ה"א „ובתוי"י ביומא ס"ח ע"א ד"ה חולק, פרה ולשון של זהורית שבראש שעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה וכו'" ובסמ"ג עשין ר"ט ושנינו בשקלים זה הלשון „היה בא משירי הלשכה ולשון של מעלה שקשר בראש היה בא מתרומת הלשכה.

5 **וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה**

בס' והזהיר „באין מתרומת הלשכה" ובתוי"ט נדרים פ"ה מ"ה כדאשכחן תנא דס"ל שאין באין משירי הלשכה כדתניא בפ"ק דמכילתין האומר כירושלים וכו' ופי' הרא"ש דסובר חומות ירושלים לא אתו משירי הלשכה" עכ"ל ועי' בתוס' נדרים שם.

סימן | שורה

מז 7 **מותר שירי לשכה וכו'**
משונה הגי' באו"ז ה' צדקה סי' ל' „והא דתנן וכו' מותר שירי לשכה מה היו עושין בה לוקחין פירות בזול והוכרין אותו ביוקר והשכר להקדש דברי ר' ישמעאל וכו'" ע"ש.

9 **אין משתכרין וכו'**
בס' חסידים (דף ב' תת"ת תפ"א) „ואמרו במס' שקלים אין מרויחין וכו' ובכו"פ פמ"ד „כלומר לסחור בממונם אע"פ שהשכר שלהם והלכה כר"ע.

11 **רקועי זהב צפוי וכו'**
בתוספות קדושין נ"ד ע"א ד"ה מועלין „חד אומר שעושין מהן רקועי פחין צפוי למזבח וכו'" ע"ש ובערוך ערך רקע ד'.

14 **קיץ המזבח**
גי' כמה ראשונים „קיץ למזבח".

15 **ר"ח סגן הכהנים אומר מותר נסכים כו'**
בילקוט עה"ת (שפ"ו ד' שאלאניקא) „ר"ח סגן הכהנים אומר מותר תרומה לקיץ המזבח וכו'" ע"ש ונראה ששני ר"ח סגה"כ היו אחד בימי הבית ואחד בזמן אהרון שחולק עם ר"מ ור"י, ולחנם עמ"ו בזה האחרונים.

24 **מגיהי ספר העזרה**
בילקוט עה"ת שפ"ו „מגיהי ספרי תורה" ובכתובות ק"י ע"א מגיהי ספרים שבירושלים" ובבבלי מגיהי ספרים עזרא.

שו"א **שני דייני גזילות**
בכתובות שם שלשה דייני גזילות, ואמרו שם גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה" ובשרידי ירושלמי „נוטלין שכרן משירי הלשכה".

32 6 **מזבח הזהב כו'**
בכתובות הנ"ל „מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת" ועי' בהגהות הגר"א

7 **מזבח העולה וכו' באין משירי הלשכה**
בבבלי כתובות ק"ו ע"א „מזבח העולה וכו' באים מקדשי בדק הבית" ובשיטה מקובצת בכתובות שם מביא הגי' בבבלי כמו שהוא בירושלמי. והגר"א בהגהותיו הגיה כאן כמ"ש בבבלי.

8 **חוץ לעזרות וכו'**
בתוס' קדושין נ"ב ע"ב ד"ה תרי „לחומת העזרה כגון חומת העיר באים מלשכת ב"ה וכו' ע"ש ובמהרש"א שם, ובסמ"ג עשין מ"ה „וחומת ירושלים וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה".

9 **אבני המזבח וההיכל וכו'**
בתוס' קדושין נ"ד ע"א ד"ה מועלין „ומתוך כך ניחא קושיא אחרת שמקשים העולם דבמס' שקלים אמר אבני מזבח ועזרות וההיכל מועלין בהן ופריך התם וכי יש מעלה בשיריים הרי בשיריים נעשין וכי תימא ר"מ היא דאמר מועלין בשיריים כלום אמר ר"מ אלא בתוך שנתו ואנו חוץ לשנתו קיימינן שהרי מזבח והיכל כמה שנים יש שנעשו וקשה דהא ר"מ אמר וכו'" ע"ש. ולפנינו בשנויים.

16 **אין לך מעכב את הקרבן וכו'**
בירושלמי יומא פ"ו סה"ה „מתניתא פליגא על ר' יוסה הכיור והכן מעכבין פתר לה מקומן מעכב. ובתוספ' מנחות פ"ו קרן וכבש ויסוד ורובע מעכבין זה את זה וכו'

יז 4 **ר' חייא בר אדא וכו'**
בראב"ן (צ"ז ע"א) „והכי איתא בשקלים דירושלמי כו' אלא איתפקיד גבי מידלא דיתמי עבד ביה אגרא ביניה ובין יתמי הפסידה עליה לחודא וכו'" ועי' בבבלי ב"מ ע' ע"א „מעות של יתומים מותר להלוותם קרוב לשכר ורחוק להפסד.

6 **כולה דר' ישמעאל היא**
במלאכת שלמה כאן „בירושלמי מפרש דהך סברא נמי ר' ישמעאל קאמר לה דצבי' כלי שרת השיב ליה ולפ"ז כן שיעור משנתינו דברי ר' ישמעאל.

עמוד | שורה

34 1 **ואפילו בירוצי יחיד**
גי' אחרת בתוס' מנחות פ"ח ע"א ד"ה בירוצי „וי"ל דמיירי בנסכי צבור ולב"ד מתנה עליהם כדמפרש בירושלמי דשקלים וכו'"

8 **מותר הקטורת וכו'**
בפר"ח בשבועות י"ד ע"ב „שנינו בשקלים פ"ד קטורת שנשתיירה מן השנה שעברה שמחללין כו' פי' אומנין שבנו בה"מ או עשו מלאכה בקודש ובאין לטול שכרן נותנין להן בשכרן מותר התרומה ומחללין אותן בשכרן וכו'.

9 **מפרישין ממנה**
בתוס' שבועות י"ד ע"ב ד"ה מפרישין „לא גרסינן ממנה שמתרומת הלשכה היו מפרישין והתם במס' שקלים לא איירי בתרומת הלשכה ומאי ממנה שייך" ועי' מעילה י"ד ע"ב ובשיט"מ שם ובכריתות ו' ע"א ובילקוט עה"ת (שפ"ו) מפרישין הימנה וכו'.

11 **וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה**
בכריתות ו' ע"א דתניא וכו' מתקיף לה רב יוסף הא בכולהו מותרות תני חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה והכא לא תני וכו'" ולפ"ז נראה שלא היה לפניהם בהמשנה וחוזרין וכו'.

12 **ואם בא חדש בזמנו וכו'**
בתוספתא שקלים פ"ב וברה"ש פ"א „בא חדש בזמנו קריבין מן החדש ואם לאו קריבין מן הישן.

14 **ולא נמצא הקדש וכו'**
ברמב"ן שבועות י"ד ע"א „ובירושלמי מס' שקלים מקשינן ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש דקס"ד דממעות הלשכה היו מביאין אותן מעות האומנין ומפרקינן ר"ש בר ביזנא אמר מביא מעות מן החולין ומביא קטורת ומחלל עליהן וכו'". ובריטב"א שבועות שם וכן שאלו בירושלמי... ולא נמצא... ופריק א"ר שמעון בן לקוניא כיני מתני' מביא מעות מחולין ומביא קטורת ומחלל עליהן ונותנים אותה לאומנים וחוזרין ולוקחין אותה מהם פי' דהא דקתני מפרישין שכר האומנין לא מתרומת הלשכה אלא ממעות של חולין שלוקחין בהקפה וכו'"

36 9 **זכרים ימכרו לצרכי עולות**
בפי' רגמ"ה בב"ב קנ"א ע"א הגי' „זכרים יקרבו עולות... והשאר יהיה לב"ה" ועי' בתוס' בכורות מ"ד ע"ב ד"ה והקדיש.

11 **ר' יהושע אומר וכו'**
בפי' רגמ"ה הנ"ל הגי' „ר' יהודה אומר אלו ואלו ימכרו בדמים ויפלו עם שאר בדק הבית"

16 **שמעתי את דברי שניהן**
בפי' לאחד מקדמונים (בית האוצר א) „שמעתי שהמקדיש בפירוש וכו' הרמב"ם פי' שהקדיש לב"ה בפירוש ולא נהירא הא פירושא דמילתא דפשיטא היא וכו' ונראה כפי' הר"א מגרמייזא שהמקדיש בפירוש שפירש בהמה ונכסי מדהפרישן זה זה ולא אמר בהמה למזבח ונכסי לבדק הבית הכל הולך אל מקום אחד".

19 **יינות ושמנים ועופות**
ברדב"ז (ערכין פ"ה ה"ח) „שנינו שם וכו' יינות ושמנים וסלתות וכו' ושאר הנכסים וכו', וכ"ה ברמב"ם שם ובתוס' ויקרא פכ"א.

20 **ר' אליעזר אמר וכו'**
ברדב"ז (ערכין פ"ה ה"ט) „ומה שכתב הראב"ד ז"ל דר"א ששנה את המשנה ס"ל כר' יהושע א"א לישבו דהא ר"א פליג עליה דר' יהושע ברישא אלא ודאי שם תנא אחר היה בהך גורס מתניתין ואפשר דגרס ר' אלעזר וכו' ובכ"מ שם והוא ר"א בן שמוע.

עמוד | שורה

כ 12 **שבטא דכדכדא ביניהון**
בנוסחאות הבבלי „רב אמר דבר פדא ביניהון" ובפי' אחד ראיתי שזה קאי על בר פדא ור' יוחנן בתמורה יו"ד ע"א ופירושו דחוק שאין שום שייכות למאמר בר פדא כאן. ועוד שאי אפשר שרב יאמר דבר פדא ביניהון, ויותר קרוב שזה טעות מאיזה סופר שלא הבין המלה דכדכדא וכתב דבר פדא. ובספרי ראה (צ"ו) „מכאן אמרו וכו' או כדכד או שרביט וכו' ועי' במשניות ספ"ג דע"ז.

16 **ולא עופות**
בפי' הראב"ד לתו"כ ויקרא פ"ז „וטעמא דר' אלעזר דאמר שהעופות ימכרו ואין הן עצמן קרבין וכו' דכתיב בבקר ולא עופות ואע"ג דאמרינן בעלמא שאין לעוף פדיון וכו' והכי איתא בשקלים ירושלמי" עכ"ל, ולפנינו אין זה מבואר יפה.

40 10 **הרי הרובע כו' והרי הן עושין תמורה**
בתו"כ ויקרא פ"ג סי' ג' מפורש דכל הפוסלין אין עושין תמורה. וע"ש בקרבן אהרן.

24 **עד שיהא המזבח מרצה**
בשטה מקובצת ב"מ נ"ז ע"ב „וכן אמרו בירושלמי שאין נותנין לו מעות עד שיתרצה המזבח כלומר שיתרצה במשכון".

פרק חמישי

כא 3 **אחיה על הנסכים**
י"ג אחיה על הסלתות. ועי' מ"ש התוי"ט בשם הרמב"ם.

מתיה בן שמואל
י"ג מתתיה בן שמואל.

8 **בן ארזא על הצלצל**
בתוספתא שקלים פ"ב „בן ארזא על הדוכן" ור' תנחום הירושלמי גורס בן ארזה על הפקיע.

22 **אלו אנשי כנה"ג**
בס' זכרון תורת משה (ה"ב ע"ב) „ויש אומרים אלו אכנה"ג שהתקינו כללים ופרטים וכו'. ועי' בנוסחאות הבבלי.

42 4 **חמרתיה דר"פ בן יאיר**
בפי' ר"נ גאון בשבת קי"ב ע"ב „משכחת עיקר דילה באדר"נ" ועי' באדר"נ נוסחה א' פ"ח.

20 **תני סנהדרין וכו'**
תוספתא סנהדרין פ"א. ובבבלי סנהדרין י"ז ע"ב בשנוים וברמב"ם סנהדרין פ"א ה"ה „כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כולה ואחד יודע לשמוע וכו'" ובהשגות הראב"ד שם „כן צריך להגיה שנים ראויים לדבר וכו'" וע"ש במגדל עז וברדב"ז ובתשו' גאונים קדמונים (ברלין תר"ט) דף מ"ב ע"ב.

23 **בן עזאי ובן זומא בן חכינאי ור"א בן מתיא**
עי' בבלי סנהדרין הנ"ל, ובס' והזהיר „ב"ע וב"ז ור' חנניה בן כינאי וכו'

25 **פעם אחת יבשה א"י**
בתוס' מנחות ס"ד ע"ב ד"ה ועל „בירושלמי דשקלים תני לה אאידך עובדא שפעם אחת נשרפה א"י וכו'".

32 **איתוניה לגבי פתחיה**
במנחות פ"ד ע"ב אמר להו מרדכי פרש"י שם מרדכי שהיה בימי אחשורוש, ובתוס' שם ד"ה א"ל „ותימה הוא לומר שהאריך ימים כל כך, ובחדושי הריבב"ן גרס ג"כ בירוש' „אמר להו מרדכי" ע"ש.

38 **זו שאומרת לימתי וכו'**
בערוך דפוס ראשון ע' זב „ומפרש בירושלמי בשקלים וכו' זו שאמרה לימתי סברין מימר שופעת דם כים והיינו זבה ודינה אחד לחטאת ואחד לעולה אמר להון רב מרדכי כימה אסתכנת ונדרה עולות „זו שאמרה לעינתי וכו'" ועי' בס' והזהיר (ק"ט ע"ב) ובריבב"ן הנ"ל. וביוחסין השלם (10) אחד לעינתי וכו" שהוא מרדכי עצמו כדאי' בשקלים ירושלמי ובמנחות' עכ"ל, וזה שלא כגירסתנו.

42 42 **אוכלין בשר ושותין יין וכו'**
באדר"נ פל"ה נוסחא א' „וכשהיו מרבים לאכול בשר הקדשים היו שותים את מי השילוח ומתעכל במעיהן כדרך שהמזון מתעכל" ובמדרש הגדול ב"י פקודי בן אחיה על חולי מעים שהוא מתעסק ברפואות הכהנים להכין להם בכל יום מיני משקה וסממנין כדי שלא יבואו לידי חולי.

48 **ומת בנו בצמא וכו'**
בס' והזהיר „ומת בצמא" וכן באגדות ירושלמי עם יפה מראה.

כב 15 **מלאך ירד בדמות ר"פ בן יאיר והצילה**
וכ"ה בדמאי פ"א ה"ג אבל בבבלי ב"ק נ' ע"א „מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את ר' חנינא בן דוסא וכו'" ובתוס' „שם ד"ה דבר בירושלמי מלאך בדמות ר' חנינא נזדמן לה. ועי' בס' והזהיר נ"ט ע"ב.

19 **עד שמונה פרסאות**
בבבלי יומא כ' ע"ב „ושמע קולו בג' פרסאות"

24 **שהיה מזווג את הפתילות**
בהשגות הראב"ד בכלי המקדש פ"א ה"א „ולמה לא מנה הממונה על הפקיע והוא מכין הפתילות' ובכ"מ שם אמתהדבר כי בירושלמי פירשו מה ששנינו במשנה בן בבי על הפקיע כמו שפירש הראב"ד אבל בגמ' דילן וכו'"

31 **אמרו עליו על הוגרס בל**
בס' זכרון תורת משה (ל"ו ע"א) א"ר חייא יהונדב בן דוד נעימה יתירה כו' נועץ גודלו בתוך פיו כו'" וגירסתו תמוה.

35 **בית גרמו היו מסיקין מבפנים וכו'**
וכ"ה ביומא פ"ג ה"ט, ובתוספתא יומא פ"ב (הוצאת צו"מ) „של בית גרמו היו מסיקין את התנור מבחוץ והיה נאפה ונרדה מבפנים, של אלכסנדריא לא היו עושין כן, וי"א זו היתה מעפשת וכו'" ועי' בבלי יומא ל"ח ע"א ובד"ס.

44 22 **אין פותחין משבעה אמרכולין וג' גזברין**
בפי' המיוחס להראב"ד בתמיד (פ"א) „דתניא אין פותחין מי"ג גזברין ומז' אמרכלין וכו' אבל ספרים הישנים הם חלוקין יש מהם דה"ג בהו אין פותחין מג' גזברין וכו'". ע"ש. ובערוך ע' אמרכל (ד' ראשון) הגי' אין פותחין מי"ג גזבריו וכו' וכה"ג בתוס' רי"ד"א נ"ד ע"א.

27 **כשהוא חותם הגזבר וכו'**
בס' באר שבע והוריות י"ג ע"א סגן קודם לאמרכל בירושלמי דשקלים קחשיב עוד מעלה אחת שסגן קודם לקתיקול וקתיקול קודם לאמרכול" עכ"ל וברמב"ם (כלי המקדש פ"ז הי"ז) ועוד ממנין קתיקולין להיות לסגן כמו הסגן לכ"ג ואין פותחין משנים וכו'. ושם הי"ט „וסגן קודם לקתיקול" עכ"ל. ובפי' המשניות להרמב"ם (שקלים פ"ה) ויש שם מעלה למעלה ממעלת האמרכל ונקרא מי שהוא בזו המעלה קתילוק ולא יהיו בזו המעלה פחות משנים נמצא הסגן תחת נשיאות כה"ג והקתילוקין תחת נשיאות הסגן וכו'"

שו"א **וארמית כתוב עליהן**
לעיל במשנה ב' פ"ג „ויונית כתוב עליהן".

כג 36 **או בעזים וכו'**
ובמלאכת שלמה כאן „ובירושלמי וכו' וכתיב בסיפיה או בעזים הקיש הכתוב גדול שבעזים לקטן שבתיישים מה זה וכו'"

כד 3 **עבד אילון תרעיא וכו' לא הוה בני נש דילעון באורייתא**
בתשב"ץ הגדול ח"ג סי' ק"ז ועוד בראשונים הגי' דילעון באורייתא או חולים המוטלים באשפה. ומוכיחים מכאן שיותר טוב ליתן צדקה ללמוד נערים ולחולים עניים מליתן לבהכ"נ ומהר"ם מריטנבורג בשו"ת סי' תרצ"ב בשם מורו באדם שנדר לצדקה סתם אם יש לו ליתן לנרות לבהכ"נ או לחולים ומסיק שיש לו ליתן קודם לחולים.

עמוד | שורה

כד 6 **תני קדשי המזבח וכו'**
ברמב"ם שקלים פ"ד ה"י „שקלים שלא הפסיקו (הספיקו) להן לכל קרבנות הצבור מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית אבל אין בדק הבית מוציא וכו'" ובהשגות הראב"ד שם „בשקלים בירושלמי מצא זה הענין אבל לא כדבריו שלא דברו אלא בכלי שנמצא בלשכת נדבות הכלים וכו'" ובכ"מ שם „ירושלמי וכו' תנו התם קדשי מזבח מוציאין הראוין להם מקדשי בדק הבית א"ר חייא כן היא מתניתין (ט"ז מלות ליתא) קדשי וכו' כך היא הגירסא הנכונה וכו', וכ"ה במגדל עז שם וכ"ה בשנויים קלים בשרידי ירושלמי (133) ובראב"ד (ערכין פ"ב הי"ב) לשון התוספתא (תמורה פ"ד וע"ש) חומר בקדשי מזבח מקדשי בדק הבית (ו' מלות ליתא) קדשי מזבח וכו' כך הוא מתוקן בשקלים ירושלמי ובתוספתא הוא בהיפך וכו'.

8 **והא תנינן וכו'**
בכסף משנה (שקלים פ"ד ה') „וטעמו משום דמסיים בה התם והא תנינן כלי שמצאו וכו' א"ר חזקיה וכו' וזה נאמר על מתניתין דקתני שתי לשכות היו במקדש וכו' וסבר הראב"ד דכיון דעל האי מתניתין הוא דאתמר לא נאמר אלא אלא בלשכה זו דוקא ופשטא דירושלמי לא משמע כותיה וכו' ועי' בריבב"ן.

פרק ששי

22 **עקומות היו**
בס' והזהיר (קי"ג) הגי' „עמוקות היו" ועי' בפי' ר"ש משאנץ לתו"כ (ויקרא נדבה פ"ה).

30 **ויראו ראשי הבדים אל הקודש אל פני הדביר**
לפנינו במלכים א' ח' ח' „ויראו ראשי הבדים מן הקודש על פני הדביר".

40 **תני ר"ה כו'**
במלאכת שלמה ירושלמי תני משום ר"ה „הקיש עליה בקורנוס פי' בעשיית מלאכתו או ליישבה לחברותיה".

48 11 **והלא ארון בקרית יערים היה**
לפנינו בשמואל א' י"ד י"ח הגישה ארון האלהים כי היה ארון האלהים ביום ההוא ובני ישראל ובכ"י לפני בני ישראל.

18 **יאשיהו גנזו כיון שראה שכתוב יולך ה' כו'**
בעקרים (מאמר ג' פכ"ב) „בשם הירושלמי ויהי כשמוע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו לפי שספר שעשה משה לתחלתו הוא נגלל (ירושלמי מגלה פ"א הי"א) ואותה שעה מצאוה נגלל בפסוק יולך ה' אותך ואת מלכך וגו'" עכ"ל ובדרשות אבן שועים עה"ת (דף ס' ע"א) „ומה שפחד המלך וקרע בגדיו כי נמצא הספר נגלל משני קצותיו על ארור האיש אשר לא יקים וגו' כמ"ש בירושלמי וידוע כי ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל וכו'".

28 **שהן אלף וחמש מאות מנים**
בכריתות ה' ע"א נמצאו כולם אלף ושבעה מאות והמשים תנא מנינא קמ"ל וכו' דהוו להו תרין אלפין וכו'. ובכ"מ ה' כלי המקדש פ"א ה"ב ת"ר שמן המשחה וכו' קנמון בושם מחציתו ר"ן וכו' ע"ש.

שהן אלף וחמש מאות מנים
וכ"ה בסוטה פ"ח ה"ג אבל בכריתות ה' ע"א ליתא המלה מנים וכן ראוי להיות כי שמן המשחה בשקל הקודש הוא. ועי' פיהמ"ש להרמב"ם שם ובבכורות מ"ט ע"ב.

29 **שולקים את העיקרין**
בשלטי הגבורים להר"א הרופא (פ' פ"ח צ"ז ע"א) „אולי המדפיסים שגגו בדפוס ובמקום עיקרין צריך לכתוב בכל המקומות סימנין כי בסמני שמן המשחה אין בהן עיקרין כלל וכו'".

שו"א **דוד ושלמה נמשחו מן הקרן**
לפי כ"י אחד כתוב זה בסע"ר (סדר החכמים ב' 23) רמה קרני ולא רמה פני (פכ"י).

כה 5 **הוא יוחנן הוא יהואחז**
בכריתות ה' ע"ב וא"ר יוחנן הוא יהואחז הוא צדקיהו וכו' וע"ש בפרש"י.

24 **ותן ארכן של לוחות לאורכו של ארון**
בסוטה פ"ח ה"ג „תן רחבן של לוחות לאורכו של ארון נשתיירו שם שלשה טפחים תנם לאוסטווה וכו'. ובס' חכמת המשכן (מנטובה תל"ו ד' ג' ע"א) „הלוחות כאו"א ארכן ששה טפחים ורחבן ששה וכו' תן רחבן של לוחות לרחבו של ארון וכו' וחצי טפח מכאן לכותל נשתייר לשם מקום שס"ת מונח בתוכו".

43 **אצבע לכותל מכאן וכו'**
בס' חכמת המשכן הנ"ל אצבע ומחצה לכתלים מכאן ואצבע ומחצה לכתלים מכאן" והג' אצבע ומחצה ג"כ בבבלי ב"ב י"ד סע"א ובהגהת הב"ח מחק תיבת ומחצה.

46 **ונשתייר שם טפח ומחצה וכו'**
בס' חכמת המשכן הנ"ל „תן מהן אצבע ומחצה לכל כותל וכו' לשילוש מקום שס"ת מונח.

48 **ר"ח בן גמליאל וכו'**
במדרש הזית פסוק ידיו גלילי זהב מובא בשנויים ובמתנות כהונה שם „ועל פי מה שמצאתי בירושלמי קלף ישן נושן הנני מגיה וה"ג הה"ד ויכתבם וכו'" ע"ש ובשמ"ר פ' מ"ז

45 **הם כתובים מטרונה**
בילקוט עה"ת ר' שס"ח ור' תתכ"ה „הם כתובין נוטריקון" ובכ"י מקדמון אחד בירחון אנגלי ח"ט (689) „טרגונה ופי' מטרגונה מרובע כלומר שהיה על כל לוח ולוח ארבעה פנים פניו ואחוריו וצדו הימין וצדו השמאלי וראיה לדבר כי פי' מטרגונה מרובע כי ההיא הגרסינן בפ' מי שמת בב"ב וכו'".

50 21 **כנגד י"ג שערים**
במדות פ"ב מ"ו „אבא יוסי בן חנן אומר כנגד י"ג שערים וכו'" ולקמן בגמרא בפרק זה ה"ב „מתניתין דאבא יוסה בן חנן אמר וכו'" ובפהמ"ש להרמב"ם בשקלים כאן „וזה התנא שאמר כי י"ג שערים היו בעזרה הוא אבא יוסי בן יוחנן כך נתבאר בירושלמי".

22 **שערים דרומיים סמוכין למערב שער העליון**
בירושלמי עירובין פ"ה ה"ג „שבעה שמות נקראו לו (לשער המזרח) שער סור וכו' שער העליון וכו' שער העליון שהוא למעלה מעזרת ישראל וכו' ועי' ברמב"ם בית הבחירה פ"ה ה"ה וברש"י סוטה ז' ע"א „ומשם לשער נקנור הוא שער העליון וכו'".

23 **שער הבכורות**
במדות פ"א מ"ד „שער הקרבן".

ולמה נקרא שמו שער המים
בילקוט המכירי זכריה (140) „ולמה נקרא שער של מים שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך מתחת מפתן הבית שנאמר והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מי' ושלים" עכ"ל.

29 **שער ניקנור**
בפי' הרא"ש מדות פ"א מ"ד „ובשקלים בירושלמי כשצרו יונים על חשמונאי היה שם איש אחד מגדולי יונים ושמו ניקנור והיה מחרף וכו'" ע"ש, ולפנינו בשקלים ליתא.

36 **וגזרו כנגדן וכו'**
בתוי"ט מדות פ"ב מ"ג „כתב הראב"ד וכו' ובאו גוים ופרצו י"ג פרצים בסו"ג כנגד י"ג שערי עזרה וכו' עכ"ל ובשקלים אינו כן אלא מ"ד ד"ג השתחויות כנגד י"ג פרצות לא ס"ל שהיו רק ז' שערים וכ"ה להדיא שם בירושלמי וצ"ל דלהראב"ד גי' אחרת בירושלמי".

44 **במים מי ברכים**
ביחזקאל מ"ז ד' מים ברכים

48 **לשייטא שחונא**
בבבלי יומא ע"ז ע"ב „שכן קורין לשייטא סייחא".

עמוד | שורה

כו 10 **ים של סמכו**
בכתובות פי"ב ה"ג „ימא דבוכבי" ובתוספתא בכורות פ"ז „כימה של סופני" ובילקוט יחזקאל שפ"ג „ימה של סבכי" ובכו"פ פ"ז (קל"ב) „תוספתא סוכה פ"ג ויאמר אלי וכו' זה ימה של סדום וירדו וכו' וכ"ה מס' שקלים" עכ"ל וכן מובאה התוספתא הנ"ל ברש"י ובילקוט יחזקאל הנ"ל ובערוך השלם ע' ים האריך בזה.

וירדו אל הערבה
לפנינו ביחזקאל מ"ז ח' „על הערבה".

12 **ולמה נקרא שמו מוצאים**
בפרש"י ב"ר פכ"ג „ומפרש בירושלמי וכו' אחד בדור אנוש שהציף שליש העולם ואחד בדור הפלגה שהציף חציו ולמה קורא לים מוצאים וכו' וע"ש במתנות כהונה.

25 **ולא ירפאו**
לפנינו ביחזקאל מ"ז י"א „לא ירפאו".

27 **ששמו ולא ירפאו**
בילקוט הנ"ל „מקום היה ששמו נרפאו".

52 1 **באה כמין יד ונוטלתן מידו**
בעין יעקב „כמין יד של אש ירדה ונטלתן וכו'" ולפני בעל הע"ס היה כאן המאמר בשלימות ולפנינו קטיעה. וכן מ"ש במתנות כהונה בויק"ר שם „אמרו לו מתלא אמר מר טב וכו' בירושלמי דשקלים וכו' גם זה אינו לפנינו.

12 **ואחד של זהב**
בתמיד פ"ד „ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית אחד של כסף ואחד של זהב" ובפי' המיוחס להראב"ד שב „ובתוס' צרפת כתוב אחד של כסף ואחד של זהב ובפ שתי הלחם גרסינן דאחד היה של שיש ואחד של זהב אמת בדקתי בשני סדרי המשנה מצאתי כך אבל בספרי שהועתק מספרים כתוב לשם כמו בכאן וכו'" ועי' בתוס מנחות צ"ט ע"ב ד"ה אחד ובתוס' סוכה מ"ח ע"א ד"ה שנ' ובתוס' ריד"א ביומא נ"א ע"ב.

15 **תני על של כסף**
בתוספתא מנחות פי"א „ביצד מכניסין לחם הפנים ע"ש היה פורקה מדפוס ונותנה ע"ג השלחן שהיה באולם על פתחו של בית. ויש נוסחאות בתוספתא „ונותנה ע"ג השלחן של כסף.

19 **זה אחד מן הנסים וכו'**
ברא"ש פ"ד דתמיד „ובירושלמי פריך והלא לא היה מסריח בשר קודש מעולם ומשני אין מזכירין מעשה נסים כלומר אניסא לא סמכינן".

22 **ריב"ל אמר אין מזכירין מעשה נסים**
במנחות כ"ט דאמר ריב"ל נס גדול נעשה בלחם הפנים סילוקו כסידורו וכו'. ועי' ירושלמי יומא פ"א ה"ד ולא מן הנכים וכו'.

34 **ר' יוסי בי ר' יהודה אומר על כו"ן היה מסדר**
ובמנחות צ"ט ע"א „ר' יוסי ב"ר יהודה אומר לא היה מסדרן אלא על של משה וכו'" ולפני התוס' במנחות שם ד"ה תרי היתה הגי' בירושלמי כמו שהיא בבבלי. ובמדרש תדשא (פ"ב) „ואע"פ שעשה שלמה עשרה שלחנות לא היה מסדר לחה"פ בתחלה אלא על שלחן של משה וכו'.

36 **תני מזרח ומערב... דברי רבי וכו'**
בתוס' מנחות צ"ט ע"א ד"ה תרי „וצריך ליישב הסוגיא דשקלים דמייתי התם וכו' ומתנייא התם איפכא לר' אלעזר ב"ר שמעון מזרח ומערב ולרבי צפון ודרום" ובס' מעשה חושב (ווילנא תע"ז ד' ל"ג ע"ב) „ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר שגירסת הרמב"ם בבבלי היתה כגירסת הירושלמי דשקלים וכו' דמתנייא איפכא דרבי הוא דס"ל צפון ודרום וראב"ר"ש מזרח ומערב ומשו"ה פסק דוקא כר' מחבירו במנורה וכו' וכ"ש לגי' שלפני בירושלמי דהיא כמו בבבלי וכו' ולא מצאתי הפרש בין הירושלמי להבבלי אלא שבירושלמי כתוב רבי אלעזר במקום רבי" עכ"ל.

52 39 **מ"ד צפון ודרום כו'**
בתוס' הנ"ל והדר קאמר מ"ד מזרח ומערב כולן ראויין לשירות ונראה דהיינו כראבר"ש דבסמוך וכו' ומ"ד צפון ודרום נמצא שלחן בצפון ומנורה בדרום וכו'" וע"ש בגליון.

41 **השלחן היה נתון וכו'**
בתוספתא יומא פ"ב שלחן נתון בצפון משליש הבית ולפנים משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה" ובתוס' הנ"ל „והדר קתני השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים משוך מן הקרן שתי אמות ומנורה בדרום ומזבח הזהב היה נתון בתוך הבית חולק את הבית מחצי הבית ולפנים משוך קימעא כלפי חוץ וכולהו היו נתונין משליש הבית ולפנים אי אפשר ליישב אותה הברייתא וכו' היינו מן הכותל שתים ומחצה היה משוך אלא שדילג הסופר ומחצה וכו'" ע"ש ובס' מעשה חושב (הנ"ל ד' כ"ח) ודבר זה נזכר בירושלמי וכו' והולק את הבית מחוצה (מחציו) ולפנים וכו'" ע"ש.

כז 1 **משוך קימעא**
בס' מעשה חושב הנ"ל, ועל מאי דאיתא התם שהיה משוך קמעא כלפי צפון אין לסמוך עליו לפי שבבבלי מצינו מפורש להפך דגרסינן ביומא ל"ג ע"ב תניא שלחן בצפון וכו' ממוצע ועומד באמצע ומשוך כלפי חוץ קמעא. ואלו כדברי הירושלמי לא היה המזבח ממוצע וכו'" ע"ש. ובתוספתא יומא פ"ב (הוצאת צו"מ) ליתא המלה קמעא ע"ש

4 **עשר כמשפטו**
בדה"ב ד' י"א „כמשפטם".

20 **מעשה במנורה זהב וכו'**
בשנויים בירושלמי יומא פ"ד ה"ד ובמנחות כ"ט ובברייתא דמלאכת המשכן פ"י, וברבה נשא „מעשה במנורת בית המקדש שהיתה יתירה על של מדבר משקל דינר גורדייני וכו' ועי' במתנות כהונה שם.

27 **עצים לבונה**
בהי' ריבב"ן עצים ולבונה גרסינן".

28 **זהב לכפורת**
בתו"י יומא נ"ה ע"ב ד"ה זהב לכפורים „פרש"י כמו כפורי זהב וכו' וריב"א גרס לכפורת והיינו ריקוע פחים צפוי לבית קודש הקדשים וכפורת היינו לבית הכפורת וכו' ואומר רבי דהכי משמע בהדיא בירושלמי.

ששה לנדבה
בפרש"י מנחות ק"ז ע"ב „י"ג שופרות... וששה מהן לנדבה בהן היו נותנין המותרות ההולכות לנדבות צבור וכו'".

תקלין חדתין שבכל שנה ושנה
בילקוט עה"ת „תקלין הידתין אלו שקלי כל השנה כולה תקלין עתיקין מי שלא שקל אשתקד שוקל לשנה הבאה ועי' בבלי יומא נ"ה ע"ב.

34 **לא יפחות מדינר זהב**
במשנה מנחות ק"ז ע"ב מוסיף „כסף לא יפחות מדינר כסף נחושת לא יפחות ממעה כסף" ובפי' ר"ש סיריליאו „זהב לא יפחות מדינר זהב לכפורת וכו'".

37 **אשם הוא וכו'**
בתוס' שבועות י"ב ע"ב ד"ה הא „זה מדרש דרש יהוידע הכהן שמותר חטאת ומותר אשם יהא לנדבת עולה משום דכתיב לה' לכהן איזהו דבר שהוא כה' וכהן הוי אומר זה עולה וכו'" ע"ש.

5 2 **שמא תמות אחת מהן**
וכ"ה בירושלמי יומא פ"א ה"א וגיטין פ"ז ה"ד, ובבלי יומא הנ"ל כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא גזירה משום חטאת שמתו בעליה.

4 **האשה שאמרה הרי עלי קן כו'**
תוספתא שקלים פ"ב ובבלי עירובין ל"ב ע"א בשנויים ובסמ"ג עשין ר"ח „האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה

עמוד	שורה

מעות הקינין ונותנת בשופר ואוכלת בקדשים לערב חזקה אין ב"ד של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל המעות שבשופר ויקריבו כנגדן קינין כדאי' בירושלמי בשקלים עכ"ל. ודבריו נובעים מרמב"ם (מחוסרי כפרה פ"א הי"ב).

כח 12 אפי' צנירא
בכפו"פ פט"ז ירושלמי „אבל לא הזכיר צורה מביאאפי' צינורא בעלמא פי' צינור' ברזל שעל ראש הכוש שטוין בו וכו'.

15 שמואל אמר כנגד שש קרבנות וכו'
במנחות ק"ח ע"א מאמר שמואל בשנויים ושם ור' אושעיא אמר כנגדן מותר החטאת וכו' ובתוספתא שקלים פ"ג ששה לנדבה כנגד מותר החטאת וכו' ובכ"מ שקלים (פ"ב ה"ב) ומ"ש רבינו שמינית למותר חטאת וכו' תשיעית ל:ותר אשם וכו' אין דבריו מכוונים עם הירושלמי. ובתוספתא מכוון כדברי רבינו ונראה שבירושלמי יש ט"ס" עכ"ל.

פרק שביעי

56 12 לא הוצרכה דלא כו'
בהקדמה לר"ש סיריליאו (לברכות) „וכן מצאתי להראב"ד ז"ל במס' שקלים וכו' דפריך התם לית צורכא דלא בין שקלים לקינין וכתב עלה בין שקלים לנדבה מחצה על מחצה לא צריכה למשאל דמתניתין היא אלא בין שקלים לקינין אם נמצאו מעות מחצה על מחצה מה נאמר עליהם ע"כ

[illegible] האשה הזאת במה היא מתכפרת
בכ"מ (שקלים פ"ג הי"ד) „כתב הרב עובדיה מחצה על מחצה יפלו לגוזלי עולה בירושלמי פריך בשלמא קרוב לגוזלי עולה כיון דמדאורייתא אזלינן בתר קורבא הוי כאילו ודאי הן מגוזלי עולה אלא מחצה על מחצה דמספקא שדינן להו לגוזלי עולה לחומרא האשה שמביאה המעות הללו במה תתכפר שמא מקיני חובה נפלו וכשאתה מקריב מהן גוזלי עולה במה תתכפר האשה ומשני ב"ד הממונין על הקינין לוקחין משל צבור כפי אותן המעות שנמצאו ומקנין אותם לבעלי המעות שנמצאו ומקריבין מהן קינין על הספק והחטאת לא תהא נאכלת" עכ"ל וכ"ה בפי' הרע"ב במשנה כאן.

שו"א את הפסולות
לקמן בפרק זה ה"ח „את הפסולות ואת האובדות וכן מובא הירושלמי במלאכת שלמה כאן בשם ר"ש סיריליאו ז"ל, ובפי' הרע"ב כאן אבל בפהמ"ש להרמב"ם כאן לא גרס את האובדות.

כט 4 לפני סוחרי בהמה וכו'
בפי' ר"ח בפסחים ז' ע"ב „לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר כלומר במעות מעשר שני קונין בהמה וכו' וע"ש ברש"י ותוס'.

7 ובשעת הרגל הכל מעשר
בבבלי פסחים ז' ע"א ובבא מציעא כ"ו ע"א מפרש המשנה אמורא דבבל ר' שמעי' בר זירא מ"ט הואיל ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום אלמא אמרינן קמאי כמאי אזלי ליה והני אחריני נינהו וכו'.

8 איברים עולות וחתיכות חטאות
בתוס' חגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן „והביא הר' אלחנן סעד לדבריו מפ"ז דשקלים דאמר התם נמצא בעזרה איברים עולות חתיכות חטאות ומשמע שעולה נקריבה וחטאת תאכל וכו'" וע"ש בהגהות הגרע"א.

11 וחתיכות מותרות
בבבלי חולין צ"ה ע"א הא איתמר עלה (דמתניתין) רב אמר מותרות משום נבילה ולוי אמר מותרות באכילה ולפנינו לא נזכרה מחלוקת רב ולוי.

14 חזקה שאין הכהן וכו'
ברמב"ם שקלים פ"ג הט"ז „שאין הגזבר מוציא וכו' ובכ"מ שם בירושלמי. וכ"ה ברמב"ם מע"ש פ"ז ה"י וע"ש בכ"מ, ובמלאכת שלמה „ובירושלמי פריך וליחוש שמא נפלו מן הגזבר כשהוצ"א שקלי הלשכה לקנות קרבנות (לפנינו אין מבואר הקושיא) ומשני חזקה אין כהן וכו'.

כט 18 לאכלו אין את יכול
בריבב"ן „ירושלמי אר"י יאות לאוכלו אי את יכול שמא לא נתקלקלה צורתו פי' שמא הוא נותר לשורפו אי את יכול שמא לא נתקלקלה צורתו כלומר שמא עדיין לא בא לידי נותר לפום כן צריך מימר תעובר למחר וכו'.

23 חתיכות מותרות לא ממש
בריבב"ן „לא ממש מותרות אלא מותרות משום נבילה שאין לזכין עליהן וכו' ע"ש ולפנינו הגי' משובשת.

25 אם היו מחרוזות מותרות
עי' בבבלי חולין צ"ה ע"א.

58 1 הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא
בחי' הרמב"ן חולין צ"ה „ירוש' במס' שקלים ובנמצא הלך אחר הרוב א"ר יוחנן בשר הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא והן שראו אותו יוצא במקולין של ישראל רב נחת לתמן חמיתון מקילין וחמר עליהן. ואין זה דרך תלמודינו שבירושלמי פשיט להם היתר הנמצא בקרקע יותר מן הנמצא בידינו אע"פ שכל חשוחטים וכל המוכרין ישראל, ואיני יכול להולמה וכו'".

6 חד בר נש בצפורין וכו'
הגי' משונה בכפו"פ פ"ה (ס"ג) „וכן בירושלמי וכו' חד בר נש דציפורי אזל בעי למזבן קופד מן טבחא ולא בעא טבחא לזבוני ליה אזל אמר לחד ארמאי זיל זבין לי את דלא בעא טבחא לזבוני לי דאימור תגרא אית לי בתראי אזל ארמאי זבין ליה שאליה מי נסבת על כרחיה א"ל אין א"ל האי ודאי לאו נבילה יהבי לך (פי' לנכרי נבילה יהיב ליה תחלה וכשאין לו אלא כשרה על כרחו יתן לו כשרה) רי"א אמר בשם ר"ח מעשה בא לפני רבי ואומר לאו כל כמיניה שיאסור מקולין דציפורי כלומר אע"ג דלא יהיב בעל כרחיהילא מתסר (פי' קופד מין בשר) עכ"ל עם המוסגר.

15 א"ל רב אסור לך דנא
בעיטור הכשר הבשר (ט') והא דאקשינן באלו מציאות בההוא דשקיל בשרא דקאמר רב בשר כיון שנתעלם וכו' כיון דאתא לקמיה דרב כדגרסינן בירושלמי וכו', וע"ש בשער החדש ובתוס' ב"מ כ"ד ע"ב ד"ה אתא לקמיה דרב גרסינן כדמשמע בירושלמי פ' אין מעמידין, ולא העירו שהמאמר גם בשקלים כאן.

18 נוקניקה וכו'
במעריך „ניקניקה אשתכח בכנשתא דכולי וכו' בירושלמי דשקלים וכו' והם בני מעיים של שור ממולאים בשר וכו' ונמצאו בבית הכנסת קוסטנטינה שהיה אז בטבריה ונסתפקו אם יש לחוש לבשר נבלה והורה ר"י שהיחודים האומנים שעושים אותם למכור יכירו את מלאכתם ואם יאמרו מלאכתנו היא נאמנים עכ"ל. והמעריך פי' בכנשתא דכולי בבהכ"נ דקושטנטינא, ובכתובות פ"ב ה"ה אפי' עדיה בקסוסנון תמתין אבל בד' קושטנטינאשם הגי' אפי' עדיה בקוסטנטין תמתין ובשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצא' בלאך ז"ל) סי' תקע"ג אפי' עדיה בקוסטטין תמתין ועי' במרדכי שם בכתובות ומובא בשו"ת בנימין זאב סי' ל"ז אפי' עדים בקסטין וכו'.

20 באברטו דגופתא
בבבלי ב"מ כ"ד ע"ב „בין טבריה לציפורי" וע"ש.

22 דתני המציל מיד הארי
בתוספתא ב"מ פ"ב (הוצאת צו"מ) וכן היה ר' שמעון בן אלעזר אומר המציל וכו'.

ל 22 כיצד הוא עושה
כל המאמר בשנויים בקדושין פ"ב ה"ח.

מ:ציאן לחולין
בריבב"ן „מוציאן לחולין ע"י מום" ושי' בבבלי קדושין נ"ה ע"ב עד שתומם וכו'.

עמוד	שורה	
60	12	**פתר לה כר' ישמעאל כו'** בירושלמי פסחים פ"ז סה"ה „תמן תנינן וכו' ר' ישמעאל מכשיר וכו'.
	15	**אחד כה"ג כו' עבודתן כשירה** וכ"ה בתוספתא סנהדרין פ"ז אבל בתוספתא שקלים פ"ג לא נזכר מכ"ג ועי' ברבה נשא פ"ו ובמ"כ שם. אבל בתו"כ (צו) „עבודתם פסולה" וע"ש במסורת התלמוד ובמשנה למלך כלי המקדש פ"ה הט"ז.
	19	**מביא שתים וכו'** ברמב"ם כלי המקדש (פ"ה הי"ז) „ואח"כ מקריב עשירית האיפה שלישית וכו' וכ"ה במנחות (ע"ח ע"א) כר בר רב אשי אמר שלש וכו' אבל הירושלמי דילן חולק וס"בר שתים כמו שהוא בשם רב חסדא במנחות שם.
	27	**אתיין אילין פלגוותא** בפי' הראב"ד לתו"כ (צו פ"ד) „אהיין אלין פלגתא מ"ד תופיני תאפנה נאה כמ"ד מטגנה ואח"כ אופה וכו'.
לא	6	**כולה אמרתי דברי ר"י** בתו"כ (צו פ"ה) „כולה אמרתי ולא מקצתה" ובמנחות (נ"א ע"ב) כולה ולא חציה דברי ר"י".
	7	**רש"א אינה באה אלא משל צבור** במנחות נ"א ע"ב רש"א „חק עולם משל עולם" ובת"כ הנ"ל שנא' חק עולם ממי שהברית שלו.
	13	**ר' אבהו בשם ר' יוחנן דבר תורה הוא** כלשון הזה במנחות נ"א ע"ב „א"ר אבהו שני תקנות הוו דאורייתא מדציבור כיון דחזי דקא מידחקא לישכה תקינו דליגבו מיורשים וכו'".
	17	**ר"י בעי מהו שלימה וכו'** במנחות נ"ב ע"א „אר"ח ב"א בעי ר"י שלמה בשחרית ושלמה בין הערבים וכו' ובהקדמה לר"ש סיריליאו „וכי אמרינן ר' פלוני בעי מה וכו' כגון ההוא דאמר וכו' ר"י בעי מה שלימה בשחרית וכו' ההיא בעיא דמספקה ליה היא. אני חושב כי כל ההלכה לוקחה מירושלמי קדשים מס' מנחות הנאבדה מאתנו.

פרק שמיני

עמוד	שורה	
62	14	**דברי ר' מאיר** בבבלי פסחים י"ט ע"ב ליתא. **ר' יוסי אומר** בנוסחאות הבבלי וחכ"א.
	15	**שבאמצע טמאין שבצדדין טהורין** בפי' הרא"ש לטהרות פ"ה משנה ח' הגי' „שבאמצע ושבצדדין טמאין מפני שהם מועטין ומסתלקים לצדדין אלמא לא גזרו על הרוקין וכו'.
	16	**מפני שהמועטין** במתניתא דב"מ „מפני שהן מועטין ומסתלקין לצדדין"
	19	**ר' יוסי אומר כולן טהורין** ברמב"ם (אבות הטומאה פי"ג הי"ה) כל הכלים וכו' ובכ"מ שם „ר' יוסי אומר כלים טהורים חוץ כו'".
	22	**בשלשה עשר שונה ומטביל** ברמב"ם הנ"ל „אבל אם מצא סכין בירושלים בי"ד בניסן וכו' ובהשגות הראב"ד שם „אין דרך המשנה בשקלים כן בי"ג שונה ומטביל ואם חל י"ד בשבת או בי"ג שוחט בה מיד וכו'" וע"ש בכ"מ ובתוס' חגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן.
	25	**נמצאת קשורה לסכין כו'** בבבלי פסחים ע' ע"א „נמצאת קופיץ קשורה לסכין הרי היא כסכין".
	שו"א	**קצרן של גוים וכו'** בנוסחאות הבבלי „קצרן של זבין היו שם.
		אמר ר' הנינה נוהרין וכו' בשנויים בבבלי מנחות (ק"ג ע"ב) וע"ש שם בגליון, ובתוספתא עדיות פ"ג (הוצאת צו"מ) אמר שמעון בן פתירה נוחרין היו עדרות באיסטרטית של מלך והיו עולי רגלים מפקיעין בדם עד רכובותיהם ולא חשו להם משום טומאה".
לב	36	**שמריצה את האבן לבה"ק** אבל בפהמ"ש להרמב"ם „מריצה הוא כלי שהיו מכתתין ומרצצים בו העצמות כדי שיכנסו בסל להוליך אותן ממקום למקום וכו'".
	שו"א	**פרוכת שנטמאת וכו'** בפי' הרא"ש פ"ב דתמיד „ומיהו קשה דבתוספתא קתני אחד פרוכת שנטמאת באב הטומאה ואחד שנטמאת בולד הטומאה מטבילין אותה בפנים וכו'" ע"ש בגליון.
64	6	**על שבעים ושתים נימים** בשמו"ר פ"ג „ושנו רבותינו פרוכת וכו' ועל ע"ב נירים נארגת ולא היה בה קשר וכו'" ובב"ר פצ"ד „שהיו מופתלין על ע"ב ניר".
	8	**ומשמונים ושתים רבוא נעשית** בבה"ג (ד"ב 611) „ושתי רבוא מנה" ובערוך (ע' רב ראשון) „ס"א ומשמונים ושתי ריבו (בערוך השלם „ריבות") כלומר פ"ב בתולות ארגוה".
	9	**ושלש מאות כהנים מטבילין אותה** לעיל בפרק זה ה"ד „ר' יצחק בר ביסנא בשם שמואל גוזמא וכן בבבלי הולין אמרו ע"ז גוזמא ובכ"י מתנחומא (הנדפס בבהמ"ד ח"י צד 105) „ושני כהנים מטבילין אותה" ולפי גי' זו הגוזמא קאי על הבבא ומשמונים ושתי רבוא היתה נעשית כמו שנראה מירושלמי כאן סה"ד. ובשלטי הגבורים להר"א הרופא פי"ד „ורבינו הרמב"ם ז"ל אמר בפיי המשנה דשקלים כי כל מה שנזכר בפרוכת הכל. לשון הבאי וכו'" ועי' בפי' כפר יצירה לר"י הברצלוני צד 28".
	19	**ר' יהודה ור' נחמיה כו' וחרנה אמר מעשה רוקם כו'** בבבלי יומא ע"ב סע"ב תנא משמיה דר' נחמיה רוקם מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד חושב וכו'" ע"ש ובתוספתא שקלים (פ"ג) ר' נחמיה אומר מעשה חושב שתי פרצופות ומעשה רוקם פרצוף אחד וכו'.
	20	**מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן** הגי' תמוה והלא מעשה רוקם פרצוף אחד ואיך נאמר ארי מכאן וארי מכאן? ובמשנה למלך ה' כלי המקדש פ"ה הט"ו „וראיתי בירושלמי בפ' בתרא דשקלים וכו' מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן וכו' זו היא הגירסא הנמצאת בספרים ולא יכלתי להולמה מכמה קושיות וכו' ע"ש אבל בס' חכמת המשכן דף ו' ע"א ירוש' דשקלי' „ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן מעשה חושב ארי מכאן וחלק מכאן וחרינא אמר מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן" עכ"ל. וכגי' זו מובא הירושלמי בס' מעשה חושב (דף י"ד ע"ד ווינציא) וגי' ישרה היא וכן הגיה הגר"א ז"ל מדעתו.
	36	**בר קפרא אמר אב הטומאה וכו'** בפי' ר"ש משאנץ לתו"כ צו פ"ג „ובמס' שקלים פליגי ב"ק ור' יוחנן למר אב הטומא' קורא לטומא' דאוריי' ואפי' היא ולד, ולד הטומאה קורא למה שנטמא בטומאה דרבנן. ולמר בין אב הטומאה בין ולד הטומא' הכל דאוריי' ונראה לפרש וכו'".
	45	**זה וזה לא דבר תורה הוא** בריבב"ן ובירושלמי מקשה בין לב"ש בין לב"ה אידי ואידי לא דבר תורה הוא פי' בין שנטמאה באב הטומאה בין שנטמאה בולד הטומאה טומאתו לאו דאורייתא ואמאי מחלקין וכו'".
לג	5	**מאכלו ומשקו של מצורע כו** כעין זה בתו"כ תזריע (פי"ב) „ריה"ג אומר מחוץ למחנה מושבו הבגד לימד על הבגדים שהם טעונים שילוח חוץ לג' מחנות" ועי' ברמב"ם מ"ה טומאת צרעת סוף פי"ג. ובהגר"א בשקלים כאן הגיה כהירושלמי.
	16	**איזהו כרכוב המזבח אמה** בפי' ר"ל סיריליאו „מפרש בירושלמי דהאי כרכוב לאו היינו דקרא א"א אותו שבין קרן לקרן ואמה של הילוך רגלי הכהנים וכו'".

(דף י"א ע"א) **פ"ב ה"ה** מהו למיעבר קמי דאדורא צלמי. בברכות הגירסא אהדורי ופיין בע"ג פ"ג ה"ג בר' יעקב בר אידא שאל זאת מריב"ל ע"ש:

(דף י"ג ע"א) **פ"ג ה"ב** ר' יונה לטעמיה דרבי יונה כד הוה שתי ארבע כסי כו'. חסר כאן ונ"ל הוי חזיק רישא עד עצרתא ורבי יהודה בן אלעאי שתי כו' וחזיק רישיה עד חגא וחמיתיה חדא כו' כמו בשבת ובפסחים:

(שם) **ע"ב** א"ל רב אבדומה דמן נחותא. נ"ל רב אבדומה נחותה ועמ"ש בפ"א בעירובין סוף ה"ו:

(דף י"ט ע"א) **פ"ד ה"ד** מתניתא אמרה כן ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן ה"פרשים נחלקו בזה. ולי נראה שזה ברייתא כשנים גבי קדשי בדק הבית ודחי רב חזקיה בשם ר"ח דמיירי כשהוממו ופדאן ור' יוסה בשם ר"ה מביא המשנה דסוף תמורה ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן משא"כ בה"ב כ"נ הגר"א:

(שם) **ע"ב** בעלי מומין קדשי מזבח חלה עליהן ליידה מילה לגיזה ועבודה. בנוע"י מפרש שהוא דחוי דלעולם קדשי בה"ב שפדאן תמימים אין יוצאין לחולין ומ"מ קדשי מזבח חלין על קדשי בדק הבית משום דקדשי בה"ב כשהוממו ונפדו מותרים בגיזה ועבודה וקדשי מזבח הא אסורים כשהוממו ונפדו ולפיכך חלין קדשי מזבח על קדשי בה"ב. עוד כתב לפרש שהוא תמיה בע"מ קדשי מזבח חלה עליו דלא ניחא ליה לומר דמשו"ה הלין קדשי מזבח על קדשי בדק הבית כשהם התמימים משום שכשהוממו ונפדו אז נ"מ בין קדשי מזבח לקדשי בה"ב. ודוחה הירושלמי לגיזה ועבודה והיינו דקדשי בה"ב אינן אסורין בגיזה ועבודה אלא מדרבנן. כדאיתא בחולין קל"ה ע"א. וקדשי מזבח הא אסורים מדאורייתא בגיזה ועבודה משו"ה חלה קדושת קדשי מזבח על קדשי בה"ב. והבבלי בתמורה ל"ב ע"א חולק ע"ז וס"ל דקדשי בדק הבית שהתפיסן למזבח לא עשה כלום:

(דף כ' ע"א) **שם** ר' ירמיה ור' בון בר חייה הוו יתיבין ואמרין תמן אמר ר"י טעמא דר"ש שכן נקיבה כו'. אולי נ"ל טעמא דר"א שכן נקיבה. והוא דבתמורה י"ח ע"ב איתא שמפרים נקיבה לעולה וילדה זכר כו' ר' אלעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה ושם ריש דף י"ט ע"ב מסיק ריב"ח דבמקדיש נקיבה לאשם לא פליג ר"א אלא דוקא במקדיש נקיבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו ופירש"י שם בעולת עוף. ועי"ש בדף כ' ע"א. והא טעמא דר' יהושע דס"ל נקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהם עולות משום דס"ל דמקדיש נקיבה לעולה לא קידשה אלא הקדש דמים כר"ש בן יהודה בשם ר"ש. לא ס"ל דר"ג ברועה שכן מצינו נקיבה כשרה לעולה בעוף כדלעיל בירושלמי ובבבלי שם כ' ע"ב. וא"כ הכא במקדיש נכסיו והיה בהם עופות אמאי אמר ר"א ימכרו ויביא דמיהן עולות דנהי דמעטה קרא מהקרבה איך ימכרו הא חלה עליהם קדושת הגוף וק"ו ממקדיש נקיבה לעולה דס"ל לר"א דחלה עליה קדושת הגוף לפי דנקיבה כשרה לעולה בעוף כ"ש במקדיש עופות נופא ואיך ימכרו. ומתרץ דבעופות ליכא רעיה לפי דליכא בהו פדיה משו"ה לא חלה עליהם קדושת הגוף משא"כ מקדיש נקיבה לעולה דשייך בה רעיה ופדיה חלה עליה קדושת הגוף:

שם חברייא בשם ר' יוחנן כו' טעמא דהין תניא ט' וקשיא בהדא כתיב והעמיד והעריך (הא ר"ש ס"ל קבה"ב לא בעו העמדה והערכה כמפורש בתמורה ל"ב): (נוע"י)

(שם) **ע"ב** אמר לון אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש. וקשיא ודא כתיב והעמיד והעריך. עיין בש"ק ועיין בירושלמי מע"ש פ"ג יבמש"ש:

(דף כ"ג ע"ב) **פ"ה ה"ד** חייא בר אדא חסר כאן וצריך להיות אמר ר' חייא בר אדא כמו שאיתא בירושלמי בסוף פאה ע"ש שנויי הנוסחאות:

(דף כ"ז ע"ב) **פ"ו ה"ד** ר' חוני בשם ר' אמי כמין טורטני. בספרי זבחי אפרים בזבחים ס"ב ע"ב כתבתי שאפשר לפרש דבנ"ב פ"ש ע"ב מבואר דטורטני הוא משקל של שוקלי זהב וכסף וזהב וכסף שוקלים בגמלום מפני יוקרם. וזה ששאל ר' חוני למה יהיה ארכן באמה נדומה שהיא אמה מצומצמת וכי זהב וכסף הם שסוקלים בטורטני בגמלום והשיב ר"ש בר רב יצחק לפי שלא היה מקום המערכה יותר מאמה על אמה לכן ע"כ מדדו באמה מצומצמת וכן יש לפרש במנחות פ"ז ע"ב חביתי כ"נ במה מחלקן לחלות ביד או בכלי פשיטא דביד דאי בכלי פורטני יכנים שהכונה וכי יכנים טורטני משקל של זהב וכסף שסוקלים בו בגמלום ועי"ש שכתבתי עוד בזה:

(דף ל' ע"ב) **שם** פתר לה כר' ישמעאל. והגר"א גרס פתר לה כר' שמעון. ועיין מנחות דף כ"ו ע"א ודף ל' ע"א:

(דף ל"ג ע"ב) **פ"ח ה"א** קצרן של עובד כוכבים היה שם. כבר כתבתי בעירובין פ"ס ה"א שקצרן פירושו מגבר ועי"ש: סליק

מערבת הערוך

לירושלמי מסכת שקלים

זה שייך לסוף מס' שקלים דף 66

דף ט' ע"א (סו' ט"ז) יד כולן שוה. כלומר יש שוקל שקלו בפעם אחד ויש ששוקל ב"פ וג' פעמים (ערוך ערך טבע).

דף ט' ע"ב (שורה י"א) כשמועין גי' הערוך (ע' טבע) כמשמען: סו' י"ב טבעין פלגי סלעין. גי' הערוך טבעים פלגות סלעים (א"ב בקע משקלו (בראשית כ"ד כ"ג) טבע מתקליה): סו' י"ג קרטין גי' הערוך קורטין (פי' רביע סלע):

דף י' ע"ב (סו' ל"א) בונין לו נפש על קברו. פי' בנין כעין שבונין על הקבר. ובלשון מקרא שמו ציון (מ"ב כ"ג י"ז ועוד) (ערוך ע' נפש) ובעל עה"ש מביא שם מ"ש הרמב"ן בתורת האדם שער הקבורה צד מ"א וז"ל „מה שאמרו קברות בבנין כלומר שעושין לו כותלי בנין פעמים שמגביהין את הכותלים מעל הארץ הרבה והוא נפש הקבר האמור בכל מקום וכו' ע"ש:

דף י"א ע"א (סו' נ') נפשות. עי' בעמוד הקודם פי' הערוך והרמב"ן לבונין לו נפש על קברו:

(סו' ט"ז) שנקרע ס"ת בהמתן פי' זה היה מושכו אצלו וזה היה מושכו אצלו עד שנקרע (ערוך ערך הס ב'):

דף י"ז ע"א (סו' ב') מדל (מידל) (מה דיליה) כל הון ביתו יתן (משלי ו' ל"א) תרגום כוליה מידלא דביתיה (ערך מדל ב'):

דף כ"א ע"ב (סו' ל"ו) זו שאומרת. בערוך (ע' זב א') . זו שאמרה לימתי סברין למימר שופעת דם כים והיינו זיבה ודינה אחד לחטאת ואחד לעולה אמר להון (רב) מרדכי בימא איסתכנת ונדרה עולות זו שאמרה לעינתי סברין למימר שופעת דם כמעין דהיינו זבה אמר לון בעינה אסתכנת ושתיהן עולות וזו שאמרה לזיבתי סברין למימר זבה ממש אמר לון זאב בא לטרוף את בנה ונדרה וכו':

דף כ"ב ע"ב (סו' נ"א) קתוליקין. (ערך קתליכוס) נאמן על האוצרות (א"ה פירש בלשון יוני ורומי איש ממונה על כל דברי בית וכיצא נעשות מה שירצה):

השמטות טוב ירושלים

לירושלמי ממסכת שקלים

זה שייך לסוף מראה הפנים ממסכת שקלים דף 76

(דף א' ע"א) **פ"א ה"א** ויוצאין אף על הכלאים ולא כבר יצאו באדר? עיין בבלי מ"ק ו' א' פריך נמי הכי ומשני בחד לישנא כלהכא. ועיין הוי"ם מש"כ לשון אף עה"כ היינו אף משכבר יצאו באדר. ועע"ש מש"כ דלפי היכויא דהכא נ"ל כן ונ"ל ויוצאין עה"כ ול"י למה — ובעיקר מה שכתב במילת אף אינו בבבלי שם רק במשנה אי'. ועי' תוס' שם ב' א' ד"ה ויוצאין מש"כ דתני ליה דבכלאים איכא מצוה דע"כ צריך לצאת ודו"ק:

(דף ג' ע"ב) **ה"ב** מנין שהיא פטורה מן המעשרות מן הדא דתניא אין מעברין כו' ק"ל נ"ל ראיה וכי גרע מה שב"ד מפקיכין ומוציאין ממונו ממנו ול"ה כלל גזילה וע"כ דיש כח ביד ב"ד להפקיר כבעה"ב עצמו וא"כ ודאי דפטור מן המעשרות כי היכי דהפקיר בעל השדה בעצמו:

שם אין מעברין אה"ש בשביעית הר"פ פי' משום דמפקיע ממעשרות ובאמת שלא פי' כמו שהשיגו הק"ע בשיוריו. ואולי נ"פ כהק"ע כי היכי דאתיא הך ברייתא אפילו רב דעומר וסה"ל בא מהו"ל עי' בבלי מנחות פי"ג סע"ב וכמג"ם בס"ד:

שם מוצאי שביעית מאי כו' שלא להרבות באיסור חדש. ק"ל מכאן לדעת הסוברים דאין חדש בשל נכרים. א"כ אמאי א"מ במוצ"ש ובשלמא מחו"ל י"ל דאתיא הך ברייתא כמ"ד מושבותיכם כ"מ שאתם יושבים משמע ובזה א"ש פירש הרא"פ הנז' דע"כ ס"ל לברייתא דעומר בא מח"ל מדאתא חדש מח"ל דאל"כ אמאי א"מ יביאו מח"ל כמ"ש בסמוך ול"ע כעת. ומה שהקשה ק"ע למה נ"כ רמב"ם דאם עברוה מעוברת במחכת"ה לא זכר סוגיא דבבלי סנהדרין י"א א' דליתא שם הך נבא ומוכח דלס"ל דאם עברוה מעוברת:

(דף ד' ע"א) **ה"ג** אין ממשכנין את הכהנים כו' מפני דרך הכבוד. פי' הק"ע משום דכתיב וקדשתם ותמוה א"כ בחטאות ואשמות אמאי ממשכנין לכ"ע. א"ו כפי' הראשון ויש ליישב גם זה:

(דף ה' ע"א) **ה"ד** אלא רישא בנכרי וסיפא בכותים והא דקתני חטאות ואשמות מיירי בכותים דבנכרים אין קרבים אלא עולות כר"ע ורב הונא במנחות ד' ע"ג ע"א וכפי' רמב"ם ומסייע לזה שיטה זו דסיפא דוקא בכותים ולא כהתוי"ט ומה שדייק מלת זה הכ"ל כבר כתב בעצמו דמלינו דהכא לא מרבה מידי:

השמטה

עמודי ירושלים ממסכת יומא

(דף ו' ע"א) **פ"א ה"ב** אהרן בכלל בניו כו'. בתשב"ץ (חלק א' ענין קמ"ג) כתב ע"ד ר"פ גאון שלקח לעצמו ה' זהובים וט"ו לקופה של צדקה דהא היה יכול ליקח לעצמו מחצה. ולפ"ד הירושלמי הנ"ל א"ש דדוקא באהרן ובניו דגם אהרן היה בכלל ולמה פרשו ע"כ אמרינן מחצה לאהרן ומחצה לבניו אבל בלא זה אינו מגיע מחצה וא"ש. אך שיטת הרשב"א וש"ע יו"ד (סי' רכ"ח סי"ט) אינו כן. וכן מצאתי בשו"ת הרי"ף (סי' כ"ג) שפסק כן אולם בנוסחתינו בסדר ר"ע גאון איתא שנטל י' זהובים ולקח ר' עשרם לעצמו ה' ולקופת הצדקה ה' וא"כ מעיקרא לק"מ:

(דף ז' ע"א) **ה"ד** ולא מן הנסים כו'. בש"ס בבלי פסחים (ס"ד ע"ב) ס"ל לאביי ננעלו תנן דסמכינן אניסא. וראיתי במאור הדש שהקשה בשם הזרע יצחק דהא אחד מעשרה נסים היה שלא אירע קרי וא"כ למה הצריכו לפרוש שכה"ג קודם יוה"כ ולא סמכינן אניסא ומ"ש הא"ח ליישב הוא דוחק גדול. אולם נעלם מהם דברי הירושלמי הנ"ל דמקשה ולא מן הנסים שנעשו בבית המקדש הן אמר ר' אבין על שם לא תנסון אמר ר' יוסי בר בון כאן בראשון כאן בשני. הנה דעת ר' אבין דלא תנסון דאין סומכין על הנס ולר' יוסי בר בון סומכין על הנס רק שס"ל שהנס הזה לא היה רק במקדש ראשון ומה שהצריכו הימור הוא במקדש שני. וכן פי' לדברי הירושלמי בתשב"ץ (ח"ג סי' ל"ז וסי' קל"ה) ונמצא אבות באבות שם. וא"כ לא קשה כלל לאביי די"ל דגם אביי סובר כן דהנס לא היה רק במקדש ראשון וא"כ לק"מ. ומזה מסולק הוכחות הצל"ח בפסחים שם שהוכיח דאביי אינו סובר דסומכין על הנס רק בדבר שבדיעבד כשר דא"כ קשה לדידי' מכה"ג ע"ש ולפמ"ש אינו הוכחה כלל. וראיתי בבית הבחירה להרב המאירי באבות (פ"ה מ"ה) שכתב וי"מ במשנה זאת לא נאמרה אלא במקדש א' כו' ע"ש ומתמיהני שלא כתב שכן מבואר בירושלמי. והנה המאור הדש שם הניח בצ"ע דמה יענה אביי להראיה שהביא התוי"ט בדמאי (פ"א מ"ו) מהשלחנות שהיה של שיש שמשם מדיחים את הקרבים כמבואר בשקלים (פ"ו מ"ד) ומה שלא עשו של כסף כדי שלא יסריח והא בלא"ה לא הסריח בשר הקודש מעולם ומבואר דאין סומכין על הנס. והנה קושיא כזאת יש להקשות ג"כ על מה שמבואר שם דהלחם הפנים היה נותנין על של שיש בכניסתו והיינו שלא יתעפש והא אחד מעשרה נסים שהיה חם וש"מ שאין סומכין על הנס. אולם בירושלמי בשקלים שם הקשה באמת כן לא כן תנו זה אחד מעשרה נסים שנעשו בבית המקדש כו' ריב"ל אמר אין מזכירין מעשה נסים וא"כ תקשה לאביי ג"כ מלחם הפנים. אולם יש לתמוה על הירושלמי מה שהקשה מלחם הפנים ולא הקשה מהרישא משלחנות של שיש. ע"כ נראה מזה לסייע לפי' היש מפרשים שהביא הרב המאירי בבית הבחירה באבות שם שלא הסריח היינו שלא הסריחו ידי הכהנים כשאר בשר שמסריחים ידי הנושאים אותו ע"ש וא"כ א"ש דאין הפי' דהבשר עצמו לא הסריח רק ידי הכהנים וא"כ שפיר היה מצריכין לעשות שלחנות של שיש שלא תסרח הבשר והירושלמי פי' כן לכן לא הקשה מהרישא רק מהסיפא מלחם הפנים וא"כ לא קשה משלחנות לאביי די"ל דגם אביי פירש כן וגם מלחם הפנים לא קשה לאביי דאף דמבואר בתמיד פ"ד דהשלחנות דהיה של שיש שלא יסריח עכ"ז י"ל דהתם קאי בשיטות רבא דאין סומכין על הנס אבל אביי יפרש כמו שפי' רש"י במנחות (ד' נ"ט ע"ב) והרע"ב שם דהטעם שהניחו החלה על של שיש בכדי להראות דמעלין בקדש ועמ"ש התוי"ט שם וא"כ לק"מ לאביי ואין הטעם משום שלא יסריח (ועי' רש"י שבת קכ"ד א' דתקנו קנים ללחם הפנים דאין סומכין על הנס) ועי' ברא"ש בתוספותיו למס' תמיד שהביא הירושלמי דאין מזכירים מעשה נסים על מה שלא נתנו על שלחן של כסף יעו"ש. אולם בירושלמי מבואר זה רק על לחם הפנים. והנה ראיתי בשו"ת הג' מהר"י סילפירין (בס' קרבן פסח סק"כ כת"י) שכתב דהלכה כרבא דלאביי קשה מכה"ג ומלחה"פ ע"ש באורך וזה דמה א"כ די"ל דכיון דברוב עם הדרת מלך ועכ"ז נכשל סמכינן אניסא ע"ש ולפי דרכו י"ל באופן אחר. לפמ"ש בס' תפארת ישראל (פ"ה ס"ק ל"ו) דלכתחלה אסור בפסח כשהדלתות ננעלות כמו בשלמים ובדיעבד מותר א"כ י"ל דכיון דחזינן דננעלו א"נ דלכתחלה אסור לשחוט כשהן ננעלות ע"כ סמכינן אניסא. אולם אין דברי התפארת ישראל מוכרחים די"ל כמ"ש בתחלה דקבלה היתה בידם שנשתנה משאר קרבנות ומ"ש להקשות ע"ז דא"כ איך אמרו בפסחים (ד' פ"ה ע"ב) היכא שהוא מסופק אם חייב בפסח דניתי ונתני כו' הא בפסח צריך דוקא שיהיה ננעל ובשאר קרבנות צריך דוקא פתוחים י"ל דהקבלה היתה בידם דבפסח מותר בכל גוונא הן פתוח והן נעול וא"כ שפיר יוכל לשתות והפתחים יהיו פתוחים ואתי שפיר. אך עיקר הקושיות שמקשה הג' מהר"י סילפירין על אביי מכה"ג ומלחה"פ לק"מ וכמ"ש למעלה. ומה שהניח בתימה הג' הנ"ל על אביי דא"כ מדוע לא חשבם בתוך העשרה נסים י"ל משום דלא היה קבוע בכל שנה דהנס דננעלו לא היתה רק בכדי שישחטו בג' כיתות וזה היה רק בעת שהעם לא היו רב והיו יכולים לכנוס כולם וננעלו שישחטו בג' כיתות משא"כ היכא שהעם היה רב שלא היו יכולים לכנוס כולם גם בב' פעמים והיה נשארו אנשים על כת השלישית ואז לא היה צריך הנס וכיון דאינו קבוע בכל שנה לכן לא קחשיב אותו. ואין לומר הא בלא"ה אחד מהעשרה נסים היה שעומדים צפופים ומשתחוים רוחים ז"א דלאו למימרא שהיו יכולים לכנוס כמה אנשים רק אף שנכנסו אנשים הרבה שעמדו בדוחק עכ"ז בעת ההשתחויה היה ברווח וכן פי' רש"י ביומא (דף כ"א ע"א) ע"ש א"כ אם היו העם רב ולא היו יכולים לכנוס בשום אופן אף כשיעמדו דחוקים וישארו אנשים הרבה על כת הג' בודאי דלא עביד קב"ה ניסא בכדי דעיקר הנעילה היתה בשביל שיהי' ג' כיתות. וא"ש דאינו קבוע בכל שנה לכן לא קחשיב (ואל ימעך לשון הגמרא ביומא דאמרו ניסא דקבוע לא קחשיב דשם כוונה אחרת יש לו כמו שמבואר שם) ושוב נדפס ספר מכתב לחזקיה וראיתי שם (ד' ע"א וע"ב) שחקר בכך עניינא וראיתי להעיר על דבריו. הנה כתב שאין ראיה מהמשנה דמתקנין כהן אחר דהא לא ראה כהן קרי מימיו די"ל דהכוונה דמפרישין אותו משאר טומאות ע"ש וזה אינו נראה. דנראה במשנה עיקר החשש משום קרי כפירש"י שם ואף שכתב שם גם שאר טומאות אין זה מצוי והעיקר הוא מקרי וכ"ה בירושלמי כאן שמא יארע קרי לכהן זה ויארע קרי לכהן אחר. קרי מצוי מיתה אינה מצויה גזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי הרי דהזכירו רק קרי שהוא עיקר החשש ובצירוף גם שאר טומאות הוי מצוי ביותר. אולם אם היינו בטוחים שלא יראה קרי מחשש שאר טומאות לא היינו חוששין כי גם שאר טומאות בידו שלא לטמאות לשרץ ולנוגעים וקרי אינו בידו וז"ב. ומ"ש דרבנן כי תקנו לא ידעו שיעשה הנס הנה הפרישה הוא קבלה מפי מרע"ה והוא בודאי היה יודע שיהיה הנס ובלא"ה דוחק גדול לומר כן. ומה שהקשה שם בשם המקראי קודש על סברת אביי מאמה כליא עורב ומשלחנות של שיש והניח בקושיא. הנה משלחנות כבר ישבתי למעלה. ומאמה כליא עורב לא ידענא מאי קשיא לא מיבעיא לפי פי' הערוך (ערך כל) דזה הוי רק במקדש שני ולא במקדש ראשון שהיה מקודש ובלא"ה לא באו העורבים א"כ לק"מ על אביי דהוא קאי במקדש ראשון והתוס' במנחות (ד' ק"ז ע"א) וערכין (ד' ו' ע"א) הסכימו לפי' הערוך. אולם גם לפ"ד התוס' בשבת (ד' צ' ע"א) שדחו פי' הערוך וגם במקדש ראשון היה הכליא עורב לא ידענא מאי קושיא דהא הכליא עורב היה רק שיצול מטינוף שגנאי לביהמ"ק שיהיה מטונף [ומלשון רש"י בכל המקומות שהבאתי ובמ"ק (ד' ט' ע"א) נראה שהוא רק מהצלת טינוף ולא מטומאה כלל. ועי' בתפארת ישראל פ"ד דמדות שהביא פי' הר"מ שהיה שם ברזל חד על המעקה והקשה התפי"י דשם ברזל אפי' שתהיה חד מאד עוף דהרגותי מרכיבים כפיה תוכל לישב עליו ע"ש ולא ראה בר"מ בפי' המשנה שכתב שהיה חד כמו סייף בכדי שלא ישב עוף שיהיה נחתכים רגליו באותו הסייף]. וא"כ בשביל זה לא היה מהראוי להיות הנס דאינו רק אצולי טינוף והוא גנאי קצת לביהמ"ק אבל לא שיהיה נס עבור זה. וראיתי במרפא לנפש בהקדמה שהביא בתמיה דברי הש"ס פסחים שם דלמה לא נמנה בין העשרה נסים וכבר ישבתי זה. עוד הקשה דהא הך דינא דג' כיתות אינו אלא ספיקא דמספקא לן נקהל עדת וישראל אי בבת אחת או בזה אחר זה ואיך יבא הנס משום ספק והרי הנס מברר הספק. הנה לא ראה שכבר העיר בזה המהרש"א בחי' הלכות. ועי' ביד דוד דקג"א שכתב לתרץ זה דכשהיה העם מרובין י"ל דננעלו בכדי שלא יכנסו יותר ע"ש וזה סותר מ"ש למעלה דכשהיה העם מרובים לא ננעלו ולא ידעתי מניין לו להיד דוד דהי' ננעלין בכל שנה ומדברי רש"י נראה שננעלו רק בכדי שיהיו ג' כיתות. אולם לתרץ קושייתו י"ל לפי מה שראיתי להרלב"ג בפרשת בא שכתב שכל לא נאמר על פחות משלשה וכיון דכתיב כל קהל עדת ישראל צריך שלשה כיתות וצריך לפרש לדידי' הש"ס דג' כיתות בודאי בעינן רק מה דבעינן שלשים זה מספקא ליה אם בעינן בכל כיתה שלשים כאחת או השלשים יהיה בזה אחר זה ובכל כיתה עשרה ולפ"ז קושית המהרש"א לק"מ. ואף שמדברי רש"י לא נראה כן היינו לר' יצחק אבל לאביי י"ל כן גם לפירש"י וי"ל דפליגי אם כל נאמר על פחות משלשה או דוקא על שלשה. עי' ביעיר אזן (מערכת כ') דר' יצחק ס"ל דכל נאמר גם על פחות משלשה ע"כ לדידיה הספק אם בעינן ג' כיתות או לא אבל אביי י"ל דס"ל דכל נאמר רק על שלשה וא"כ לדידיה בעינן בודאי ג' כיתות והספק הוא רק על שלשים אם בעינן וא"ש קושית המהרש"א. ומה שהקשה כיון דבדיעבד אינו נפסל מדוע יהיה הנס י"ל דמדאורייתא בעינן ג' כיתות ורק שלא שינה הכתוב עליו לעכב ע"כ אינו נפסל ועשה הנס כדי שיקיים מצות קרבן פסח כתיקונו. וי"ל דבר קפרא ס"ל כאביי דסמכינן אניסא. דהנה בירושלמי סוכה (פ"ה ה"ב) איתא שם דהמנורה היתה גבוה ק' אמה ומקשה שם דהא כל אורך העזרה כו' תני מקומן מעשה נסים היה ובבבלי סוכה (ד' כ"ב ע"ב) איתא דגבהו של מנורה היתה חמשים אמה ולפ"ז א"צ לומר שהיה מעשה נסים. וע' במראה הפנים שם שהקשה על הירושלמי דהא אין סומכין על הנס ע"ש וי"ל דבר קפרא ס"ל כאביי דסמכינן על הנס וש"ס דידן ס"ל כרבא ולכאורה תקשה על הירושלמי מדוע לא קחשיב זה בתוך העשרה נסים וי"ל דזה היה רק פעם אחת וא"כ כשנתיישנה עשאוהו רק של חמשים אמה וכיון דלא היה קבוע לא קחשיב אותו וא"ש דלא פליגי הבבלי והירושלמי במציאות והנך. וראיתי להפני שלמה על ב"ב בהערות שם שהאריך שם בההיא דב"ב דף קי"ט דאפילו קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים דהא אין סומכין על הנס וכתב דנשים אין מצוות על פ"ו. והניח בקושיא על התוס' סוטה (ד' כ"ד ע"א) שפי' שאינה ראויה להוליד דנשאת אחר ארבעים וע"ז הקשה כיון דלצדקניות יכולה לסמוך א"ע על הנס א"כ יכולה היא שתאמר אני הנה כשירה ואשא לאחר מ' ואמאי לא נוטלת כתובתה וצ"ע עכ"ל ואינו קושיא כלל דאיך תוכל להוציא ממון ממנו הא הוא יוכל לומר לה שאתה אינך אשה כשירה שתוליד דהא אפי' אחר רובא אין הולכין בממון ומכ"ש באשה שתעשה לה נס דהוי מיעוטא בזה בודאי לא תוכל להוציא ממון ממנו וז"פ דלא כהפני שלמה. ותו נעלם ממנו מ"ש בתורת חיים בב"ב שם שהפי' מה דשהו ליסא הוא לפי שלא רצו ליסא למי שאינו הגון להם והן אינן מצוות על פ"ו. אך קשה למה היה להם להנשא א"כ כיון שאינם בת בנים וע"ז כתב דנעשה להם נס קודם הנישואין וחזר להם סימני נערות יעו"ש. וא"כ אין התחלה כלל לקושיתו מהא דאין סומכין על הנס כיון דזה היה להם קודם הנישואין וז"ב. ובדרך אגב ראיתי להעיר על מה דאיתא בבבלי יומא (ד' ל"ט ע"ב) בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירות בזמניהם וכיון שהרוח מנשבת בהן היו נושרות פירותיהן כו' ומהן היה פרנסה לכהונה והקשה בתפארת ישראל פ"ג מתמיד דהא אין נהנין ממעשה נסים ע"ש ולפמ"ש בשו"ת שבות יעקב (סי' נ"ג) דבמעשה ניסים אמרינן ג"כ קמא קמא בטיל י"ל דהוא נטע מעט וא"כ נתגדלו וקמא קמא בטיל. אולם אינו מוכרח די"ל דהפירות לא היו כלל אף מעט. אולם יש ליישב לפמ"ש היד דוד (דרכ"ה ע"א) דברבים לא שייך לומר דמנכין להם מזכיותיהן א"כ כאן דהיה רבים היה מותרין ליהנות ממעשה נסים. וגם י"ל לפמ"ש בגבורת ארי בתענית (ד' כ"ה ע"א) דהיכא דלא נעשה בשביל אותו האיש הנס מותר אחר ליהנות א"כ י"ל דשלמה עשה אותן בשביל עצמו והיו רשאין ישראל ליהנות מהן א"נ דעשה אותן בשביל הדור הזה והיה רשאין הדור האחר ליהנות ממנו ואותו הדור לא נהנו מהן:

(דף י"ח ע"ב) **פ"ג ה"ז** א"ל דאנא אכיל מעשר כו'. כתב הקרבן העדה ומי שבקי בשם המפורש אינו יכול לאכול וליהנות מבני אדם דצריך קדושה יתירה א"נ שמא יבא לידי קטטה עמהן ויקללם בשם עכ"ל וכדבריו כתב ג"כ היפה מראה ותמהני על פירושם הא' דהוא מטעם שצריך קדושה יתירה איזה קדושה הוא יותר כשאוכל משלו מכשאוכל משל אחרים אם אינו חונף להם. ותו נעלם מהם שבמדרש קהלת (פ"ה) מבואר שם להדיא כטעם השני וז"ל המדרש שם דלמא תבע גבי בר נש כלום ולא יהיב ליה וכעס עלוי וקטל לי' מבואר דהטעם הוא כפי' השני. וראיתי בפסקי הר"ס ריקאנטי (סי' ס"ו) שכתב ע"ד הירושלמי הנ"ל וז"ל וקשה לריא"ז מדאמר הרוצה ליהנות יהנה כאלישע ואלישע פשיטה דהוי ידע ושמא ר"ל אסור ליהנות בתורת צדקה אבל דורון דרך כבוד דילמא שרי כך פי' ריא"ז עכ"ל. ואני תמה ע"ז דאדרבה מהא"ז מוכח ההיפוך דהנה בא"ז ח' ק"ש (סימן ט"ו) הביא המשנה דסוף מס' פאה דכל מי שא"צ ליטול כו'. וע"ז כתב הא"ז וגם תימה על אלישע דהיה נהנה והיה לו מאתים זוז. ושמא אסור ליהנות בתורת צדקה אבל דורון דרך כבוד הפי' לעשיר דלמא שרי ומי שיודע שם הנכבד צריך שלא יהנה משל אחרים כו' וקשיא אלישע עכ"ל מבואר דהא"ז לא כתב דדרך דורון שרי רק לגבי עשיר שא"צ ליטול אבל מי שיודע שם המפורש גם דרך דורון אסור מדהקשה מאלישע והוא קבל דרך דורון וכמ"ש הא"ז לעיל וי"ל דהיה להר"מ ריקאנטי גירסא אחרת בא"ז ובהג"א פ"ק דברכות משמע כגרסתינו. וראיתי בשו"ת ח"ס (הא"ח סי' קנ"ח) שכתב שפוסקים דחו הירושלמי מהלכה ע"ש. ודבריו אינם מוכרחים דהוא סובר דגם מי שמשתמש בקבלה מעשיות אין לו ליהנות להירושלמי וע"ז בנה דבריו ובאמת ז"א דגם להירושלמי מי שמשתמש בקבלה מעשיות מותר ליהנות משל אחרים וכמ"ש הברכ"י ביו"ד סי' רמ"ו. ומה שהשמיטו בש"ע הוא משום דאין אתנו יודע עד מה בשם המפורש ובאמת הירושלמי הזה הובא בתוס' רי"ד קידושין ובא"ז ופסקי ר"מ ריקאנטי ויש"ש פא"ע ושם הביא כן בשם תשובת מהר"ם:

מסורת הש"ס

ארבעה

*ראשי שנים הן באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה ר' לעזר ור' שמעון אומר א באחד בתשרי:

גמ' כתיב °החדש הזה לכם ראש חדשים לכם (שמות יב) הוא ראש ואינו ראש לא לשנים ולא לשמיטים ולא ליובלות ולא לנטיעות ולא לירקות ואומר לכם הוא ראש ואינו ראש לא למלכים ולא לרגלים. רבי יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן כתיב °*ויחל לבנות בחדש השני בשני (דה"ב ג) בשנת ד' למלכותו הקיש שנת ארבעה למלכותו לשני שבחדשים מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן. או אינו אלא שנים בחדש כל מקום שנאמר שנים בחדש פירש. או אינו אלא שנים בשבת לא מצאנו חשבון זה מן התורה והא כתיב °ויהי ערב ויהי בקר יום שני (בראשית א) אין למדין מברייתו של עולם. והיי דין הוא שני שבחדשים והיי דין הוא שני שבשנים ר' חנניה ור' מנא חד אמר ויחל לבנות בחדש השני זה שני שבחדשים בשני זה שני שבשנים וחורנה אפילו מיחלף לית בה כלום. ר"ש בר כרסנא בשם רבי אחא שמע לה מן הדא °החדש הזה לכם מיעט ראשון הוא לכם מיעט (שמות יב) מיעוט אחר מיעוט לרבות למלכים ורגלים.

ירבה

קרבן העדה

הלכה א מתני' למלכים. רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך משנה שעמד בה המלך וקבעו חכמי' בא' בניסן לתחלת שנתו ואפי' עמד בשבט או באדר כלתה שנתו משהגיע ניסן ויתחילו למנות לו שנה שנייה: ולרגלים. רגל שבו ר"ה לרגלים לענין בל תאחר כדמפרש בגמרא: למעשר בהמה. שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחברתה דכתיב עשר תעשר. את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה ואמר מר בשתי מעשרות הכתוב מדבר א' מעשר דגן וא' מעשר בהמה ואמר קרא שנה שנה ולא משנה על של חברתה: בא' בתשרי. (ר"ה ב ע"א) כיון דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי אף מעשר בהמה ר"ה שלו תשרי: גמ' לכם הוא ראש. דה"מ למכתב החדש הזה ראש חדשים לכם למה לי אלא למדרש לכם הוא ראש שהוא תחלה לגאולתכם וליציאתכם ממצרים אבל לא לשני' וכו' א"נ לכם הוא ראש (ר"ה ג ע"א) שזהו החדש הראשון שאתם מקדשים החדש לכך הוא ראשון לחדשים אבל לשאר דברים אינו ראש: ופריך ואומר לכם. מיעוט' הוא אף למלכים ולרגלים כי היכא דממעטי' מיניה שנים ושמיטין וכו': ויחל לבנות בחדש השני בשני. תרי זימני שני למה לי אלא ללמדך דאף החדש השני שבמלכות הוא לעול' בחדש השני שבשנים דלעולם מניסן מנינן: מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן. דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה: ופריך או אינו אלא שנים בחדש. וה"ק בחדש השני ביום השני לחדש ולא קאי שני בתרא אחדשי שנה: ומשני כל מקום שנא'. בתורה שנים בחדש פירש כגון באחד לחדש בשנה השנית בשנה השלישית בעשור לחדש: ופריך או אינו אלא שנים בשבת. דשני בתרא אתי לאשמועינן כמה ימים בשבת הוא: ומשני לא מצאנו חשבון. כזה בתורה דהדר ביה קרא בשני: ופריך והא כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום שני. א"כ מצינו דמונה בקרא ימי השבת: ומשני אין למדין מברייתו של עולם. כלו' לאו אימי השבת קאי אלא שהיה יום שני לברייתו של עולם כ"כ תוס' א"נ שאני התם שלא היו עדיין שנים או חדשים דלמנות בהו לכך הוכרח למנות לימי השבת כ"ל: ופריך והיידין וכו'. ואיזהו מהשני דכתיב בקרא קאי אחדשים ואיזהו מהן קאי אחדש שני שבשנות המלך: בחדש השני. קאי על החדשי' דסמיך ליה בשני בשנת וכו' האי שני בתרא קאי על שנת המלך דסמיך ליה בשנת ד' למלכותו: וחורנה אמר. ואידך אמר אפילו נפרש בהיפך דהראשון קאי על שנת המלך והשני על החדשים לית לן בה דעכ"פ היקישא הוא: החדש הזה לכם מיעט. דלכם מיותר ולמעט אתי: ראשון הוא לכם מיעט. לכם שני דכתיב בהאי קרא נמי מיעוט הוא ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ומרבי' דראשון הוא אף למלכים ולרגלים: ופריך

וירבה

פני משה

הלכה א מתני' ארבעה ראשי שנים הן. מסקינן התם דארבעה ראשי שנים שהן בארבעה ראשי חדשים קתני וה"ק שלשה הן לדברי הכל ואחד בשבט מחלוקת בית שמאי ובית הלל: באחד בניסן ראש השנה למלכים. רגילין היו למנות זמן בשטרותיהן לשני המלכים משנה שעמד בה למלכי ישראל מונין להם מניסן שאפילו עמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע א' בניסן עלה לו שנה ומונין לו מאחד בניסן ואילך שנה שניה. ומנין שאין מונין למלכי ישראל אלא מניסן דכתיב ויהי בשמוני' שנה וארבע מאות שנה לצאת בנ"י מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החודש השני למלוך שלמה על ישראל מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים מה יציאת מצרים מניסן מנינן אף מלכות שלמה מניסן ובדין הוא כך דמכיון שיציאת מצרים היתה תחלת מלכותן של ישראל שאם לא כן היינו משועבדים לפיכך נעשה זכר ליציאת מצרים שכל מלך ממלכי ישראל מונין לו מניסן ולמלכי אומות העולם מונין להן מתשרי. והא דאין מונין להם מיום שעמד בו לפי שאפשר שיעמוד איזה מלך ממלכי האומות בניסן וכשיראו שימנו לו מניסן יחשבו שר"ה שלהם ניסן כשל מלכי ישראל ולפיכך קבעו להם ר"ה בפ" וקבעו באחד בתשרי מפני שהיא ר"ה לשאר דברים כדקחשיב לקמן במתני'. ונפקא מינה לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין והלכך אם עמד המלך באדר וכתב לו הסופר בניסן אחר שהוא לאחר י"ב חודש ניסן של שניה להמלך כיון דניסן ר"ה למלכי' הוי ליה האי שטר מוקדם ופסול משום דהאי ניסן של שנה שלישית היא ונמצא זה טורף לקוחות שלקחו השדה מן הלוה בין זמנו של שטר לזמן הלואה שלא כדין שהרי קדמה המכירה לזמן הלואה ולפיכך קנסוהו חכמים שלא יטריף מהלקוחות אף מאותן שלקחו אחר זמן הלואה ואינו גובה אלא מבני חורין: ולרגלים. הכי קאמר רגל שבו כלומר בהחדש שנכנס באחד בניסן והוא פסח ר"ה לרגלים ונ"מ לבל תאחר לענין הנודר שאם עברו עליו שלשה רגלים משעה שנדר ולא קיים נדרו ילפינן מקרא שהוא עובר בבל תאחר לא תאחר לשלמו ומשום דכתיב בפרשת חג הסוכות בחג המצות בחג השבועות ובחג הסוכות ול"ל לאהדריניהו הא בהו איירי קרא אלא ש"מ לבל תאחר אהדרינהו וניסן ר"ה הוא לכך וכדר"ש היא דס"ל אינו עובר עד שיעברו עליו ג' רגלים כסדרן ויליף ליה מדכתב כאן בחג הסוכות דאע"ג דאהדריניהו לבל תאחר לא היה צריך למיהדר ולמיכתב בחג הסוכות שבו דיבר הכתוב ולא הוה צריך למיכתב אלא שלש פעמים בשנה וגו' ובחג המצות ובחג השבועות וממילא הוה ידעינן דשלש רגלים בעינן לענין בל תאחר דבחג הסוכות איירי ומהדר נמי לחג המצות וחג השבועות אלא מדהדר נמי לחג הסוכות לומר שזה אחרון וחג המצות תחלה כמו שהן סדורין במקרא. ואין הלכה כר"ש אלא משיעבור עליו שלשה רגלים עובר בבל תאחר ולא בעינן כסדרן ומיהו בעשה עובר משיעבור עליו רגל אחד בלבד ולא הביא נדרו דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה עולותיכם וגו' רגל ראשון שאתה בא אתה צריך להביא: באחד באלול ר"ה למעשר בהמה וכו'. שהם בהמות דקה מתעברות באדר ויולדות באב וילפינן נמי מקרא דכתיב לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר אימתי לבשו כרים הצאן בזמן שמתלבשית מהזכרים העולים עליהם ומתעברות בזמן שעמקים יעטפו בר והיינו באדר שהזריעה צומחת ונכרת יפה ויולדות הן באב שזמן עיבורה של בהמה דקה חמשה חדשים. וכן בהמה גסה שיולדת לט' חדשים ג"כ רובן יולדות באב או איזה ימים קודם אלא שזמן עיבורן קדים ובהא כ"ע מודים והכא בהאי קרא קמיפלגי דכתיב עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וכתיב גבי בכור שנה בשנה וילפינן מעשר בהמה מיניה שאין מעשרין משנה זו על חבירתה וקסבר ת"ק דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן סמוך לגמרו עיבורו שר"ה שלו תשרי והיא סמוך לגמרו שכל ימות החמה עומד בגורן להתייבש אף מעשר בהמה נמי סמוך לגמרו עיבורו והיינו אחד באלול שאז נגמר זמן עיבורן שיולדות באב ורבי אליעזר ורבי שמעון סברי דהכי הוא דאיתקש מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי אף מעשר בהמה ר"ה שלו תשרי והלכך כר"א ור"ש וכך שנינו בפ"ט דבכורות: גמ' כתיב החדש הזה לכם ראש חדשים וכו'. כך הוא נדרש במכילתא ראש חדשים מגיד שניסן ראש לחדשים ומנין אף למלכים ת"ל הוא החדש השני למלוך שלמה על ישראל ומנין אף לרגלים תלמוד לומר בחג המצות חג השבועות וחג הסוכות ר' נתן ור' יצחק אומרים אף לשכירות בתים ולא לשנים ולא לשמיטין ויובלות ולא לנטיעה ולא לירקות. ומדייק הש"ס ומאי חזית דמרבית להני וממעט להני ואימא לכם הוא ר"ה ולאלו שאמרנו ולא למלכים ולא לרגלים: ר' יעקב וכו'. מהכא דכתיב ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו הקים שנת ד' למלכותו כלומר האי בשני דכתיב סמוך לשנת ד' למלכותו מקים לשני קמא מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן אף שני שסמוך לבשנת ד' למלכותו אין מונין אלא מניסן דה"ק חדש שני לחדש שמונין בו למלכותו והוא ניסן: או אינו אלא האי בשני שני ימים בחדש הוא דקאמר. ומשני כל מקום שנאמר שנים בחדש פירש הכתוב בהדיא בשני בחדש: או אינו אלא. האי בשני בשני בשבת הוא: ומשני לא מצינו חשבון זה מן התורה דלא נמצא חשבון של ימי שבוע בתורה: והא כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום שני. ומשני אין למדין מברייתו של עולם. דלא מני קאי אשני בשבוע שעדיין לא היה שבוע אלא שהיה יום שני לברייתו של עולם: והיי דין הוא שני שבחדשים וכו'. ואיזה הוא שני שבכתוב זה דקאי על שני שבחדשים ואיזה הוא דקאי על השנים ושני למנין חדש שמונין השנים למלכותו: חד אמר וכו'. בחדש השני קמא זה הוא שני שבחדשים חדש השני למנין החדשים ובשני בתרא זה שני לחדש שמונין לשנים של מלכותו: ואחרינא אמר אפילו מיחליף מפרשת להו לית בה כלום. דהא מיהת רמיזא בכתוב שניהן ומקים זה לזה וכדאמרן: שמע לה מן הדא וכו'. כלומר שאינו פותח בדרשה דדריש לעיל מדכתיב לכם היא ראש ואינו ראש לשנים וכו' אלא כך דריש מדכתיב שני פעמים לכם ולכם קמא מיעוטי הוא לכם הוא ראש ולא לדבר אחר והדר כתיב ראשון הוא לכם מיעוט ומיעוט אחר מיעוט אינו אלא לרבות שהוא ראש למלכים ולרגלים:

וירבה

עין משפט נר מצוה

א מיימוני פ"ו מבכורות הל' ו

שנויי נוסחאות (בו"ח) ואומר גד"ו ואימר.

טוב ירושלים

ואינו ראש לא למלכים ולא לרגלים. מאי דנקט לרגלים בנירת לשון הוא דאינו כלל בר"ה רק על פסח קאי דהוא רגל שבו ר"ה לרגלים וממילא לק"מ קושית הש"ק. עי' מכילתא בא ע"פ זה דרים מדרש הזה לום הוא ר"ה ולא לשנים וכו'. ועי' מכרם שם בעני לא ידע מדברי הגמ' הכא. ולע דמאי דנקט שכה מלכים ולא מהזה י"ל דכ"ל כמו בדרש הזה לכמה ענינים. עמש"כ במי' לבבלי כ' א' באורך קצת:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

וירבה לשנים ולשמיטות וליובלות ולנטיעה ולירקות כהיא דא"ר יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו הקיש שנת ארבע למלכותו לשני שבחדשים מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן. ר' יונה ר' יצחק בר נחמן בשם ר' חייה בר יוסף ויחל לבנות בחדש השני זה שני שבחדשים בשני זה שני שבשנים וכשהוא אומר בשנת ארבע למלכותו הקיש שנת ארבע למלכותו לשני שבחדשים מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן. תני שמואל ופליג °בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים מיכן שמונין חדשים ליציאת מצרים. אין לי אלא חדשים שנים מנין °וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית אין לי אלא לאותו הזמן לאחר הזמן הזה מנין °בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים אין לי אלא לשעה לדורות מנין °ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' משנבנה הבית התחילו מונין לבנינו. °ויהי מקץ עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים וגו' לא זכו למנות לבנינו התחילו מונין לחרבנו. °בכ"ה שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחדש וגו' לא זכו למנות לעצמן התחילו מונין למלכיות שנאמר °בשנת שתים לדריוש °בשנת שלש לכורש מלך פרס. ואומר ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו הקיש שנת ארבע למלכותו לשני שבחדשים מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן אף שני שבשנת ארבע למלכותו אין מונין אלא מניסן. ר' לעזר בשם ר' חנינה אף למלכי אומות העולם אין מונין אלא מניסן °בששי בשנת שתים לדריוש °בשמיני בשנת שתים לדריוש נאמר בשמיני בשנת שלש. חיפה אמר שמיני נאמר תחילה אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה. א"ר יונה כתיב °ועתה שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעל' מטרם שום אבן אל אבן בהיכל ה' הא כיצד בששי הוסד בשמיני נאמר המקרא הזה. אין תימר כבר שמו יאות אמר חיפה אין תימר לא שמו לא אמר חיפה כלום. התיב רבי יצחק והכתיב °ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש *ותני עלה שנת המבול אינו עולה מן המנין
תיפתר

פני משה

וירבה לשנים וכו'. ומאי חזית דמרבית להני ולא להני: כהיא דאמר ר' יעקב וכו'. כלומר דהשתא אתינן להא דרבי יעקב בשם ר' יוחנן דנפקא לן מהאי קרא ויחל לבנותו וגו': תני שמואל ופליג. דלא דריש כהאי דלעיל מקרא דהחדש הזה לכם כלל אלא כך בחדש השלישי לצאתם וכו' וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים: בשנת הארבעים לצאת וגו'. גבי ויעל אהרן וגו': משנבנה הבית וכו'. איידי דאיירי בהאי קרא דריש לה נמי להא: ואומר ויחל לבנותו וכו'. דזה נמי מיבעי ליה למילף דמלכות נמי מונין מניסן: אף למלכי א"ה אין מונין להם אלא מניסן בששי וכו'. דכתיב בחגי בשנת שתים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש היה דבר ה' וגו' וכתיב אח"כ בזכריה בחדש השמיני בשנת שתים לדריוש: נאמר וכו'. כלומר אי איתא דמלכי א"ה לאו מניסן אלא מתשרי מנינן א"כ היה לו לומר בשמיני בשנת שלש אלא לאו דאף להם מניסן מנינן ובאותו השנה בעצמה היתה ג"כ נבואת זכריה אחרי נבואת חגי: חיפה אמר. דאין ראיה מכאן משום דאיכא למימר נבואת זכריה שכתוב אחר כך נאמר תחלה קודם נבואת חגי אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה ומתשרי התחילה שנת שתים ואחר כך בחדש אלול היתה נבואת חגי באותה שנה: אמר ר' יונה כתיב. בנבואת חגי ועתה שימו נא לבבכם וגו' מטרם שום אבן אל אבן וגו' היתה קללה כדכתיב בתריה מהיותם בא אל ערמות עשרים והיתה עשרה וגו' וכתיב אח"כ שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מיום עשרים וארבעה לתשיעי למן היום אשר יסד היכל ה' שימו לבבכם וגו' מן היום הזה אברך הא כיצד אימתי נאמרו מקראות הללו ואימתי נאמרה נבואת זכריה: בששי הוסד. בתחילת נבואת חגי שהיתה בחדש ו' והוכיח אותם כמו שנאמר העם הזה אמרו לא עת בא את בית ה' להבנות וכו' ועל זה נאמר אח"כ וישמע זרובבל בן שלתיאל וגו' ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' צבאות אלהיהם וא"כ הוסד כו' מיד אחר התחלת נבואת חגי ובחדש ח' שהוא מרחשון מקודם נבואת חגי נאמר מקרא הזה של נבואת זכריה כדאמר חיפה והכל בשנה אחת היה: אין תימר כבר שמו יאות אמר חיפה. כלומר והשתא האיך תפרש להכתוב של חגי שלאח"כ שכתוב בו מטרם שום אבן וגו' ודכתיב בתריה מיום עשרים וארבעה לתשיעי למן היום אשר הוסד היכל ה' והתשיעי הזה הוא כסליו של אחריו ואמר להם אז למן היום אשר יסד היכל ה' שימו לבבכם העוד הזרע במגורה וגו' ועץ הזית לא נשא מן היום הזה אברך וא"כ קשו קראי אהדדי אליביה דחיפה דאם בחדש ו' שהוא אלול אמר להם מטרם שום אבן אל אבן דמשמע שעדיין לא שמו באותו הזמן ולא התחילו ליסד את הבית והרי כתיב בתשיעי שהיא קודם ואחר נבואת זכריה למן היום אשר יסד היכל והא כיצד אלא ע"כ תוכל לפרש דהאי מטרם שום אבן היינו שכבר שמו בשעה שאמר להם חגי המקרא הזה אז יאות אמר חיפה לפי שכבר הוסד מקודם כשאמר להם בחדש התשיעי אחר נבואת זכריה שהיא קודם ובשנה זו וכדאמרן אבל אם תימר לא שמו עדיין באותו זמן כשאמר להם חגי זה בחדש הו' א"כ לא אמר חיפה כלום שאין אתה יכול לפרשו שנבואת זכריה היה קודם ובשנה עצמה זו והתחילה מתשרי דא"כ האיך תפרש לנבואת חגי בחדש התשיעי שלאחריו דמשמע שכבר הוסד והרי חגי אמר להם בחדש הששי שהוא אחר כך באותה שנה מטרם שום אבן: התיב ר' יצחק. על הא דקאמר ר' חנינה אף למלכי או"ה מניסן מנינן וקס"ד דטעמי' משום דס"ל כר' יהושע שבניסן נברא העולם ולפיכך כל בני הדורות וכל המנינים שבכתוב הכל מניסן מנינן ולפיכך פריך הכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ ולעיל מיניה כתיב ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ וגו' בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בי"ז יום לחדש ביום הזה וגו' והתחיל המבול: ותני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין. לשש מאות שנה של חיי נח וכלומר שלא תטעה לומר מדכתיב בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' שהמבול היה באותה שנה עצמה של שש מאות שנה לחיי נח ואחר שעבר המבול היה ת"ר שנה לחיי נח הלכך קאמר דשנת המבול אינה מן המנין של שש מאות שנה לחיי נח אלא שכבר כלו לו שש מאות שנה לנח קודם שבא המבול וקרא דכתיב בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני וגו' נבקעו כל מעיינות וגו' זה הוא אחר שכבר היה לו לנח ת"ר שנה והשתא לכשתחשוב עוד לשנת המבול עצמה היה לו לנח תר"א שנים כשכלה המבול וזה הוא כשהגיע ניסן שהרי לדבריך כל בני הדורות מניסן מנינן ונמצאו מניסן מתחיל שנת תר"ב לחיי נח וקשה הא דכתיב ויהי באחת ושש מאות בכ' בראשון באחד לחדש הרי זה ניסן היא שהוא חדש הראשון והוה ליה למימר ויהי בשתים ושש מאות שנה ובשלמא אי אמרינן דבני הדורות מתשרי מנינן אפי' למ"ד בניסן נברא העולם וא"כ שנת המבול ג"כ מתחיל מניסן שפיר הוא דמפרשינן לקראי ולהך ברייתא דשנת המבול אינה עולה למנין של שש מאות שנה לנח ולא תיקשי שהרי כשהתחיל המבול כבר היו לו לנח

קרבן העדה

וירבה לשנים וכו'. כי היכא דמרבינן מלכים ורגלים נרבי הכל: זה שני שבחדשים. סובר כמאן דאמר לעיל השני הראשון היא שני שבחדשים והשני הוא שני שבשנים: תני שמואל ופליג. דסובר שאין מקרא מן התורה למאי מונין אלא כל שהסכימו עליו חכמי הדור לאותו מנין מונין וכדמסיק שמנו ליציאת מצרים לבנין הבית ולחרבן הבית: ה"ג אין לי אלא באותו זמן וכו': התחילו מונין לבנינו. הניחו מנין הראשון שמנו ליציאת מצרים והתחילו למנות לבנין הבית והי"מ דחק בזה ללא צורך: ואומר. דאף דמונין למנין אחר מ"מ ניסן הוא ר"ה: נאמר בשמיני בשנת שלש. אס"ד דלמלכי אומות מתשרי מנינן הל"ל בשמיני בשנת ג' דבששי היינו אלול ובשמיני היינו חשון ובתשרי שביניהם כבר נתחדשה השנה אלא ודאי דמניסן מנינן: חיפה. שם אמורא: שמיני נאמר תחלה. לעולם מתשרי מנינן אלא שנבואת זכריה נאמרה תחלה קודם נבואת חגי והשמיני לעולם קודם הששי: אר"י כתיב. בנבואת חגי בכ"ד לתשיעי בשנת שתים לדריוש ועתה שימו וגו': הא כיצד. אפשר לקיים שני המקראות הא דכתיב בששי הוסד ואח"כ כתיב בתשיעי מטרם שום אבן על אבן: ה"ג בתשיעי נאמר המקרא הזה: אין תאמר שכבר שמו. בששי בשעת היסוד אבן על אבן נ"ל דמעשה דתשיעי היה קודם הששי ומתשרי מנינן אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה ויפה אמר חיפה דאף נבואת זכריה קודמת לנבואת חגי: אין תימר לא שמו בששי אבן על אבן אע"ג שהוסד לא היה יסוד אמיתי: לא אמר חיפה כלום. אין כאן הוכחה שנאמרו הנבואות שלא על הסדר ויותר היה נ"ל לגרוס אין תימר שלא שמו יאות אמר חיפה ואין תימר שכבר שמו לא אמר חיפה ולא כלום וה"פ א"ת דה"ק שימו לבבכם היום שלא התחלתם בבנין הבית שים בכם מארה וכשתתחילו יהיה ברכה בארץ א"כ בתשיעי עדיין לא התחילו לבנות וקשיא הא כתיב לפני זה בששי הוסד הבית אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה ותשעה הוא קודם לששי דמניסן מנינן ויפה אמר חיפה וא"ת לא שמו וה"ק שישימו לבם מה שהיה קודם ששמו אבן אל אבן שהיה מארה אבל היום שכבר התחילו בבנין בששי מאז נשתלחה ברכה אין כאן ראיה לדברי חיפה: ותני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין השנים. לפי שהיו ימי צער וצרה ואס"ד מניסן מנינן למה אינה עולה מן המנין הרי לא התחיל המבול לירד עד חדש השני דהיינו אייר ובחדש הראשון יבשה הארץ אלא ודאי דמתשרי מנינן וכיון דבר"ה היה המבול לא קחשבינן לשנת המבול ממנין השנים: ומשני
תיפתר

ב"ר פ' לג

גליון הש"ס

*עיין תוספות ר"ה ג ע"ב ד"ה למנינא:

שנויי נוסחאות (שו"נ) מקץ במקרא בקצה. (שו"כ) בשמיני במקרא בחדש השמיני. (שו"ז) ומאוחר נד"ו ומואחר.

מסורת הש"ס

ר"ה י ע"ב

שם ג ע"ב

שם י ע"ב

תורה אור

תיפתר כר' אלעזר דר' *אלעזר אומר בתשרי נברא העולם *והכתיב °ויהי בחדש ניסן שנת עשרים °ויהי בחדש כסליו שנת עשרים תיפתר כר' אלעזר *דרבי אלעזר אמר כל שנה שלא נכנסו לה שלשים יום אין מונין אותה שנה שלימה. והכתיב °ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן. אין תימר שנת שלישית היא ע"י שלא נכנסו שלשים יום אין מונין אותה שנה שלימה. והכתיב °ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש והא אית בשתא חמשין יומין ואין מונין אותה שנה שלימה הדא מן תתובתה דר' יצחק דאינין קשיין ׳בין כמאן דאמר מניסן מונין בין כמאן דאמר מתשרי מונין מה ביניהון אמר ר' יונה שטרות יוצאות ביניהון. לוה מלוה באייר וכתב בה שנייה למלכות מכר מכירה במרחשון וכתב בה שנייה למלכות מאן דאמר מניסן מונין מלוה קדמה מ"ד מתשרי מונין מכירה קדמה. כיצד למלכים מת באדר ועמד מלך באדר נמנית שנה לזה ושנה לזה. א"ר יונה והיא שנכנס לניסן די לא כן כהדא °וימלך ירח ימים בשומרון

אין

(נחמיה א) (שם ב) (שמות מ) (במדבר י) (מלכים ב טו)

קרבן העדה

תיפתר כר"א דאמר בתשרי נברא העולם וברא[ש]ון באחד לחדש היינו בתשרי ומפני שהוא ראשון לבריאת עולם ולמנין שנים קרי ליה ראשון: ופריך והכתיב בנחמיה ויהי בחדש ניסן בשנת עשרים לארתחשסתא: וכתיב ויהי בחדש כסליו שנת עשרים. וילפינן שנת עשרים לגזרה שוה דהאי נמי לארתחשסתא קאמר וקשיא קאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי ליה שנת עשרים ש"מ דניסן לאו ר"ה ובבבלי יליף מקראי דמעט' דכסליו קדוכ: אין מונין אותה שנה שלימה. והאי דניסן בעשרים בו הוה לכך לא קחשיב ליה בשנה: בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן דלא עייל אלא יום א' וקרי ליה שני וקשיא למ"ד מניסן מנינן דאלו למ"ד מתשרי מנינן כשהגיע תשרי ראשון כבר היה שנה שנית: אין תאמר שנה שלישית היתה. כשהוקם המשכן והא דכתיב שנית משום דלא עייל לה שלשים יום קשיא והכתיב ויהי בחדש השני וכו' דכבר עייל בשנה נ' יום וקרי ליה שנית אלא ש"מ דהוה בשנה שנית ויום א' בשנה חשוב שנה א"כ קשיא משנת עשרים: הדא וכו'. זהו מן תשובותיו של ר' יצחק שהם קשיין ולית להון פירוקא: בין כמאן דאמר מניסן וכו'. מאי בינייהו: שטרות יוצאות. איכא בינייהו וכדמסיק: לוה. שלוה באייר וכתב בשטר בשנה שנייה למלכות: מכר. הלוה שדה וכתב בשטר מכירה בחשון בשנה שנית למלכות: מאן דאמר מניסן מנינן מלוה קדמה. וטורף מלקוחות: ומאן דאמר מתשרי מנינן. המכירה היתה קודם ההלואה ואינו טורף המלוה מהלקוחות: נימנית שנה לזה ושנה לזה. הבא לכתוב שטר באדר לאחר שעמד השני אם רצה לכתוב בשטר בשנת פלוני למלך שמת כותב ואם רצה כותב בשנה הראשונה למלך שעמד: והוא שנכנס לניסן. שמת המלך הראשון בניסן ונמנה השני ג"כ בניסן הוא דמונין שנה לזה ולזה אבל בשאר חדשים אין מונין לשני שנה בפני עצמה עד שיגיע ניסן ל"א כשיגיע ניסן אז מונין לראשון שני שנים ולשון ראשון עיקר כדמסיק: די לא כן. דאם לא כן אלא שלעולם ונין מקצת השנה גם לשני שנה שלימה קשיא הא דכתיב במלכים שלום בן יבש מלך בשנת ל"ט לעוזיה מלך יהודה וימלוך ירח ימים בשומרון וכתיב בשנת ל"ט לעוזיה מלך יהודה מלך מנחם בן גדי על ישראל עשר שנים וכתיב בשנת חמשים לעוזיה מלך יהודה מלך פקחי' בנו תחתיו ואם"ד דאפי' נמנה במקצת השנה מונין לו שנה שלימה הל"ל דפקחי' מלך אחד עשר שנה שהרי מן ל"ט עד חמשים הם אחד עשר שנה אלא ודאי דשנת ל"ט אין מונין לפקחיה כיון שלא מלך בניסן שהרי שלום מלך ירח ימים ואם כן ודאי כבר עבר ניסן ומת בשנת חמשים לעוזיה בניסן נמצא שאין כאן אלא עשר שנים והיינו דקאמר

אין

פני משה

לנח שש מאות שנה תחשוב עוד שנת המבול היו לו לנח תר"ח שנים כשהגיע תשרי וא"כ היך אומר הכתוב על ניסן שלאחר המבול באחת ושש מאות כתר"ב מיבעי ליה הא ליתא דכשאנחנו מחשבין שני הדורות מתשרי א"כ בתשרי שלפני המבול התחילה השנת השש מאות שנה של נח וכלו הת"ר שנים שלו בתשרי שבתוך המבול והתחיל שנת התר"א וכשכלה המבול וזה כשהגיע הניסן שאחר המבול עדיין היה נח בשנת תר"א שלו ודקתני בברייתא שנת המבול אינה עולה מן המנין לאו דכל שנת המבול אינה עולה למנין חיי נח קאמר שזה אי אתה יכול לפרשו דלכ"ע תיקשי דא"כ תר"ב מיבעי ליה למימר על ניסן שלאחר המבול אלא דה"ק כל שנת המבול אינה עולה מן המנין של חיי נח לפי שלא כלו לו השש מאות שנה אחר המבול אלא בתוך שנת המבול הוא שכלו לו ת"ר שנים והיינו בתשרי שבתוך המבול וכשגא ניסן שאחריו שאז כלה המבול עדיין הי' בשנת תר"א שלו שלא כלתה עד בא תשרי שלאחריו ומתרצי' קראי וכן הברייתא אלא לדידך דשני הדורות ג"כ לעולם מניסן מנינן קשיא: תיפתר כר"א דר"א אומר בתשרי נברא העולם. כלומר לעולם לר' יהושע דאמר בניסן נברא העולם הכל מניסן מנינן ואף לשני הדורות ולדידיה ל"ק מידי די"ל דלא ס"ל כלל כהאי ברייתא דאין שנת המבול עולה מן המנין של חיי נח אלא עם שנת המבול עצמה התשוב לו ת"ר שנה ובניסן שלאחר המבול התחילה שנת תר"א א"כ דהך ברייתא נמי אתיא כר' יהושע ולא כדקס"ד דאינה עולה לו מן המנין דקאמר דבלאו האי שנה היו לנח ת"ר שנה וא"כ צריך אתה לדחוק ולפרש כדלעיל אלא דה"ק אין שנת המבול עולה כלל למנין סדר השנים לא לשל עולם ולא לחיי נח וטעמא לפי שלא שמשו המזלות באותה שנה כלל כדאמרינן במדרש ונדברי רבי אלעזר דאמר בתשרי נברא העולם והתחיל המבול בתשרי ולדידיה פשיטא דמנין שני הדורות מתשרי מנינן והאי בראשון באחד לחדש דקרא גבי חרבו המים היינו בראשון בתשרי היא וכדאיתא בסדר עולם בהדיא לרבי אלעזר הכי ודהני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין היינו שאינה עולה למנין ולסדר השנים כלל וכדאמרן והא דקאמר תיפתר כרבי אלעזר הרי להך פירושא אפי' כר' יהושע אתיא היינו משום דאדלעיל קאי דבעי רבי יצחק למימר דטעמא דקאמר דאף למלכי או"ה מונין מניסן משום דסבירא ליה כר' יהושע דבניסן נברא העולם ולפיכך הותיב עלה מקראי דמבול ועלה קאמר תיפתר כרבי אלעזר וכו' וכלומר לא כדקס"ד דר' חנינה אליבא דר' יהושע קאמר להא אלא תיפתר כרבי אלעזר נמי דסבירא ליה בתשרי נברא העולם והא דקאמר למלכי או"ה מונין נמי מניסן טעמא אחרינא אית בהא ומשום דמכיון דגלי קרא דלמלכים מניסן מנינן תו לא מחלקינן בין מלכי ישראל לבין מלכי אומות העולם וכהאי דאמר לעיל לא זכו למנות לעצמן התחילו מונין למלכיות ומשמע דבאותו מנין עצמו הוא וקראי דמבול מיתרצי בין למר ובין למר וכדאמרן: והכתיב. בנחמיה ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו וגו' וכתיב ברים נחמיה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה וגו' ודברים אלו שאמר חנניה לנחמיה בכסליו אמרן נחמיה לפני המלך בניסן ומדקאי בכסליו וקרי לה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי לה שנת עשרים מכלל דר"ה לאו ניסן הוא וקשיא על רבי חנינא דקאמר אף למלכי או"ה מונין מניסן: תיפתר כר"א דאמר ר' אלעזר כל שנה וכו'. והכא נמי מיירי שאמר נחמיה להמלך בתחלת ניסן ולפי שלא נכנסו לה ל' יום לשנת כ' ואחת קרי לה שנת עשרים ולעולם מניסן מנינן אף למלכי אומות העולם: והכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש היקם המשכן. והרי כאן באחד לחדש הוא וקרי לה בשנה השנית: אין תימר וכו'. כלומר ואם תאמר דבאמת שנת שלישית היתה והא דקרי לה בשנה השנית נמי מהאי טעמא משום דע"י שלא נכנסו לה שלשים יום אין מונין לה שנה שלימה לומר בה שנת שלשים אכתי קשיא דהא כתיב ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים לחדש נעלה הענן מעל המשכן והא אית כאן בשתא חמשין יומין ואפ"ה אין מונין אותה שנה שלימה א"כ הדרא קושיא לדוכתה מקראי דנחמיה: הדא מן תתובתה דר' יצחק דאינון קשיין. הרי זה חד מן הני תיובתא דמותיב שהן קשין מלתרצן דהאי אמרת אף למלכי או"ה מונין מניסן קשיא אלא דלא כר' חנינא דלא שנו למלכים מניסן אלא למלכי ישראל אבל למלכי או"ה מתשרי מנינן: מה ביניהון וכו'. כלומר וכל כך למה דאנן שקלין וטרינן אם למלכי או"ה גם כן מניסן מנינן או מתשרי ומה נ"מ לדינא איכא הכא: שטרות. איכא לדינא ביניהן וכדמפרש ואזיל: ליה מלוה באייר. ושיעבד לו הלוה נכסיו וכתוב בשטר בשנה שנייה למלכות ומכר הלוה שדה במרחשון וכתוב גם כן בשנה שניה למלכות א"כ למאן דאמר מניסן מנינן והתחילה שנה שניה לאותו מלכות המלוה קדמה למכירה שהיתה אח"כ במרחשון ויכול המלוה לטרוף אותה מן הלוקח ולמאן דאמר מתשרי מנינן והתחילה שנה שניה א"כ המכירה שבמרחשון קדמה להלואה שהיתה אח"כ באייר באותה שנה ואין המלוה יכול לטרוף אותה מזה שקדמה המכירה להשיעבוד ואין אותה שדה משועבדת להמלוה: כיצד למלכים וכו'. תוספתא היא בפ"ק: נמנית שנה לזה וכו'. אם רוצה כותב בכך וכך להמלך שמת ואם רוצה כותב בשנה הראשונה להמלך שעמד וקמ"ל דמנין שתא לבי תרי: והוא שנכנס לניסן. הא דאמרינן דמונין שנה אחת לזה ולזה דוקא אם יכנס השני לניסן ואז כשהגיע ניסן עלתה לו שנה וכותבין בניסן בשנה שניה למלך פלוני מפני שחדש אדר שעמד בו נמנית לו לשנה ראשונה אף על פי שנמנית ג"כ להמלך שקדם לו אבל אם לא נכנס לניסן לא נחשב לו חדש אדר לשנה שלימה וכלומר אם זה השני גם כן מת באדר אין מונין לו שנה כלל אלא למלך שהיה לפניו בלבד: די לא כן כהדא וימלך ירח ימים בשומרון. דאי לא תימא הכי קשיא לן קראי דמלכים דכתיב בשנת שלשים ושמנה לעזריה מלך יהודה מלך זכריהו בן ירבעם על ישראל בשומרון ו' חדשים וגו' ויקשר עליו שלום בן יבש ויכהו וגו' וימלך תחתיו וכתיב שלום בן יבש מלך בשנת שלשים ותשע שנה לעזיהו מלך יהודה וימלך ירח ימים בשומרון ויעל מנחם בן גדי מתרצה ויבא שומרון ויך את שלום בן יבש וימיתהו וימלך תחתיו וגו' בשנת ל"ט שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן גדי על ישראל הרי שתמצא כאן שנת ל"ח למלך יהודה מלכו שני מלכים על ישראל זה אחר זה בשנה זו עצמה וזהו זכריהו ושלום בן יבש שהרי זכריהו לא מלך אלא ו' חדשים ואחריו מלך שלום בן יבש חדש אחד והיה זה משנת ל"ח למלך יהודה והדר קחשיב משנת ל"ט למלך יהודה מלכו שלום בן יבש ומנחם בן גדי באותה השנה הא כיצד וע"כ צריך אתה לומר שאלו ו' חדשים של זכריהו וחדש שלאחריו של שלום בן יבש לא היה הכל בשנה אחת אלא שזכריהו מלך בסוף שנת ל"ח לעזיהו והיינו באלול השני של שנת הל"ח עד אלול אדר שבו ושלום בן יבש מלך אחריו ירח ימים והיינו באלול אדר ובאלול ניסן שאז כשלא אדר כלו הל"ח של עזיהו ובניסן התחילה שנת הל"ט לעזיהו ונמצא שמלך שלום בן יבש בשנת ל"ח ובשנת ל"ט לעזיהו ולמדין אנו ממקראות הללו שדוקא כשנכנס השני לניסן אז הוא שמונין לו מאדר ונחשב גם כן למנין שלו כמו שתמצא בשלום בן יבש וכדמוכח קראי:

אין

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

ציין תוספתא פ"א ה"ל לשטרות:

שנויי נוסחאות (כו"א) אלעזר נד"ו אליעזר (וכן בכל כעמוד). (סוס"ו סוס"ז) בה שנייה כד"ו בה שנה שנייה.

עמודי ירושלים תניינא

ביצד למלכים מת באדר כו' א"ר יונה והוא שנכנס לניסן כו'. נ"ב עי' מ"ם הקה"ע והפ"מ ומ"ם הפ"מ דקשה דבשנת ל"ח למלך יהודה מלכו ב' מלכים זה אחר זה זכריה ושלום בן יבש והדר קחשיב משנת ל"ט מלכו שלום בן יבש ומנחם בן גדי כו'. לא הבינותי דהא בקרא אינו מבואר כלל בשנת ל"ח מלך מנחם וי"ל דזכריה מלך בשנה הדשים וכלו בחדש אדר ונר"ח ניסן מלך שלום בן יבש וגלס בחדושי הריטב"א מבואר שפי' הירושלמי מדכתיב וימלוך ירח ימים בשמרון ולא כתיב וימלוך שנה בשמרון ש"מ בהיכא שלא הגיע לניסן לא חשבינן ליה לשנה וע"ש שכתב שבש"ס דידן לא ס"ל כן שוב נדפס כ' יפה עינים על ש"ס וראיתי בר"כ שהעיר בזה אך לא ראה דברי הריטב"א שהבאתי:

תורה אור

אין לך לעמוד על שני מלכי ישראל אלא משני מלכי יהודה ולא על שני מלכי יהודה אלא משני מלכי ישראל. *כתיב °והימים אשר מלך דוד על כל ישראל ארבעים שנה וגו' וכתיב °בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושלם מלך וגו' בכלל חסירים ובפרט יתירים. רבי יצחק בר קצתה בשם ר' יונה שלשים ושתים ומחצה היו אלא בשביל לחלוק לו כבוד לירושלם הוא מונה אותן שלימות יהודה בי רבי אומר ^ש^חשבון מרובה בולע לחשבון ממועט. א"ר שמואל בר נחמן °והיה כי ימלאו ימיך *אמר לו הקב"ה דוד ימים מליאים אני מונה לך איני מונה לך ימים חסירים שלמה בנך בונה בית המקדש אלא להקריב קרבנות חביב עלי משפט וצדקה שלך יותר מכל הקרבנות שנאמר °עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח. *רב חונא אמר כל אותן ששה חדשי' שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו ^ש^בשעירה היה מתכפר כהדיוט. א"ר יודן בי ר' שלום כתיב °כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל אמר לו הקב"ה ^ש^אני אמרתי לך °אל תתגרו בם וביקשת להתגרות בם חייך שאינן נימנין לך. מאן תנא רגלים ר"ש *דר"ש אמר שלשה רגלים כסדרן בלבד חג המצות ראשון אשכחת אמר פעמים חמשה פעמים ארבעה פעמים ג'. לפני עצרת חמשה לפני החג ארבעה לפני הפסח שלשה. *רבי לעזר בי ר"ש אמר ובלבד חג המצות אחרון אשכחת אמר פעמים שלשה פעמים שנים פעמים אחד. וחכ"א ^א^ רגל שפגע בו תחילה ובלבד שיעברו עליו רגלי שנה כולה. כתיב °מלבד שבתות ה' ומלבד מתנותיכם וגו'. אשר תתנו לה' מה ת"ל *שיכול אין ליקרב ברגל אלא קרבנות הרגל בלבד מנין קרבנות היחיד וקרבנות הציבור שהוקדשו ברגל שיבואו ברגל שהוקדשו לפני הרגל שיבואו ברגל תלמוד לומר מלבד שבתות ה'. אשר תתנו לה' אלו עופות ומנחות לרבות את כולם שיהו קריבין ברגל יכול רשות תלמוד לומר °אלה תעשו לה' במועדיכם אלה קבען חובה שיהו כולן קריבין ברגל. יכול באיזה רגל שירצה ת"ל °ובאת שמה והבאתם שמה אם להתיר כבר התיר אם לקבוע כבר קבע אם כן למה נאמר ובאת שמה והבאתם שמה אלא זה רגל הראשון שפגעת בו. יכול אם עובר אחד מהן. ולא הביא יהא עובר עליו משום בל תאחר תלמוד לומר אלה תעשו לה' במועדיכם אינו עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה. רבי שמעון אומר שלשה רגלים כסדרן כיצד נדר לפני הפסח עד שיעברו עליו פסח ועצרת וחג נדר לפני העצרת עד שיעברו עליו עצרת וחג ופסח ועצרת וחג נדר לפני החג עד שיעברו עליו החג ופסח ועצרת וחג.

בעון

פני משה

אין לך לעמוד על שני מלכי ישראל וכו'. שמתוך שמספר הכתוב כבך וכך למלך יהודה זה מלך זה וזה על ישראל אתה יודע לעמוד אימתי היה מנין שנותם ואימתי מלכו וכדאמרן: כתיב והימים וגו'. איידי דאיירי בשנות המלכים דריש נמי לאלו הכתובים דבמלכים א' כתיב והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך ל"ג שנים וכתיב בשמואל ב' בן ל' שנה דוד במלכו וארבעים שנה מלך בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושלי' מלך ל"ג שנה על כל ישראל ויהודה כשתמצא בכלל הם חסרים ו' חדשים מהל"ג שמלך בירושלים וכשתמנה הפרט מהכתוב בשמואל אתה מוצא יתירים ו' חדשים על הכלל שהוא ארבעים בלבד: שלשים ושתים ומחצה היו. באלו השנים שמלך בירושלים לפי שאלו ו' חדשים הראשונים בחברון היו אלא בשביל לחלוק כבוד לירושלים מונה הוא אותן ל"ג שנים שלימות: חשבון מרובה בולע וכו'. כלו' כשהכתוב מונה חשבון מרובה אינו מדקדק אם הן שלימות או לא ומונה אותן כמו שהן שלימות: אמר הקב"ה לדוד ימים מלאים אני מונה לך. מיום אל יום ואיני מונה לך וכו' וגרסי' להא לעיל בפ"ב דברכות: כל אותן ששה חדשים וכו'. שלא היה לו דין מלך ומתכפר היה בשעירה כדין ההדיוט: חייך שאינן נמנין לך למלכות ששה חדשים כנגד אלו ששה חדשים: מאן תנא רגלים. שנישן ר"ה לרגלים: ר"ש וכו'. כמפורש במתני' ותוספתא היא שם: אשכחת. נמצא אתה אומר שלפעמים אין עובר בבל תאחר עד שיעברו חמשה רגלים כדמפרש ואזיל אם נדר לפני עצרת חמשה וכו': ובלבד חג המצות אחרון. כלומר חג המצות הוא הגורם שהוא העיקר שבו פתח הכתוב תחילה ואם עברו עליו ג' רגלים יהיה חג המצות אחרון ולפיכך אשכחת אמר פעמים שהן שלשה כשנדר לפני עצרת ופעמים שהן שנים כשנדר לפני החג ופעמים שאינו אלא א' כשנדר לפני הפסח שאז כשיעבור עליו הפסחה עובר מיד: רגל שפגע בו תחילה. איזה שיהיה הוא הרגל הראשון של ג' רגלים ובלבד שיעברו עליו כל ג' רגלים של השנה כולה ואז הוא עובר: כתיב מלבד שבתות ה' וגו'. ברייתא היא בת"כ פרשת אמור: שהוקדשו ברגל וכו'. כלומר בין שהוקדשו לפני הרגל או שהוקדשו ברגל: יכול רשות. שלא נאמר אלא לרשות שמותר הוא להקריבן ברגל אף אם הוקדשו באיזה שעה שהוא: תלמוד לומר. בפרשת פנחס אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם ואם להתיר אותן הנדרים ונדבות שיוקרבו ברגל כבר התיר כאן: אלא קבעם. לחובה שחובה היא שיבאו ברגל כולן: אלא זה רגל ראשון שפגעת בו. אחר שנדר ונדב: ת"ל וכו' במועדיכם. רבים משמע:

בעון

קרבן העדה

אין לך לעמוד על שני מלכי ישראל וכו' דמסכת עוזיהו ידעינן שנותיו של פקח וכדפריסית: בכלל חסירים. דאינן אלא מ': ובפרט יתירים. דהוה להו ארבעים שנה וששה חדשים: שלשה ושתים ומחצה היו. השנים שמלך בחברון והא דכתיב ל"ג שלימים כדי לחלוק כבוד לירושלים מונה לחצי שנה לשנה שלימה: יהודה בר' אומר שמלך ארבעים שנה ומחצה אלא כשמגיע למנין מלא כגון ארבעים אף על פי שיש חצי שנה יותר לא חש למנותו ודומה לזה ארבעים יכנו דאינן אלא תשעה ושלשים וגבי שבע שנים קחשיב חצי שנה שאינו מנין מלא: ימים מלאים אני מונה לך. דוד חי שבעים שנים מלאים מיום ליום והיה בעת מלכו בחברון בן תשעה ועשרים שנה ומחצה: בשעירה היה מתכפר כהדיוט. שמלך מביא שעיר עזים לחטאתו כדכתיב אשר נשיא יחטא דהיינו מלך והביא קרבנו שעיר עזים זכר תמים ואותן ששה חדשים היה מביא על שגגתו שעירת עזים נקבה כהדיוט ואפשר דסובר לכך לא חשבינן אלא ארבעים שמלך דלא קחשיב לששה חדשים שברח: אל תתגרו בם. וסובר דאדום לאו היינו עמלק: חייך שאינן נמנין לך אותן ששה חדשים. בכלל שלא מנה אלא מ' שנה: מאן תנא רגלים. ר"ה שלו תשרי: ר"ש. היא ולענין בל תאחר וכדמסיק: ג' רגלי' כסדרן אם עברו אחר הנדר עובר עליו בל תאחר ואם אינן כסדרן אינו עובר עליו: ה"ג ובלבד חג הסוכות אחרון דסובר אף שחג המצות וחג השבועות אילטריך למיהדר משום בל תאחר אע"ג דברגלים איירי קרא מ"מ חג הסוכות ל"ל הרי הענין עסוק בו אלא ללמדך שיהא חג הסוכות אחרון לג' רגלים והיינו כסדרן: אשכחת אמר. נמצאת אומר פעמים עובר על בל תאחר בה' רגלי' וכו' כדמפרש לקמן: ה"ג ובלבד חג הסוכות אחרון וכ"ה בבבלי: וה"פ אחג הסוכות קפיד קרא דלא אייתר ליה חג המצות וחג השבועות דלא עסיק ביה אלא חג הסוכות ל"ל אלא לומר שהוא הגורס: רגל שפגע בו תחילה. לאחר נדרו מזמנו מתחיל הג' רגלים אלא שאינו עובר עד שיעברו עליו כולן: כתיב מלבד שבתות ה' וגו'. מה תלמוד לומר ממילא ידעינן דמוספין מלבד ממוספי שבת ומלבד ממתנות הן דאין דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין: שיכול. אני לומר דאין להקריב ברגל אלא קרבנות הרגל בלבד דכתיב דבר יום ביומו: מנין קרבנות היחיד. כגון קרבן נזיר ומצורע ושאר קרבנות: וקרבנות ציבור. כגון פר העלם דבר שהקדישן קודם הרגל או ברגל עצמו שיקרבו במועד ולמאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין במועד אילטריך שקריבין בחול המועד: אלו עופות ומנחות. שנאמר בהן לה' ואם מן העוף עולה קרבנו לה' ובמנחה כתיב נפש כי תקריב קרבן מנחה לה': לרבות את כולן. שמביאין ברגל וה"ק כל אשר תתנו לה' יקרב ברגל: יכול רשות. ועדיין אני אומר שרשות להקריב כל אלו במועד אבל לא חובה: תלמוד לומר. בסוף פ' מועדות שבחומש הפקודים אלה תעשו לה' במועדיכם ל"ל אי להתירן להקריבן במועד כבר שמעינן מדכתיב מלבד מנדריכם וכו' אלא לקבען חובה שחייב להביאם ברגל: יכול באיזה וכו'. ועדיין אני אומר שחייב להקריבן ברגל אלא שאין חובה להקריבן ברגל ראשון אלא באיזה רגל שירצה: אלא זה רגל ראשון שפגעת בו. חייב אתה להקריבן: יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא קרבנותיו כשם שעובר בעשה דובאת שמה כך יהא עובר על בל תאחר: במועדיכם. לשון רבים לומר שאינו עובר על בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה:

עד

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פי"ד מהלכה הקרבנות הלכה יג

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

^ש^עיין בסה"מ להרמב"ן שורש א':

^ש^נראה שטעם משום דאמרו בסנהדר' ד' קז דלא חשיבין אותן ששה חדשים לדוד משום שנצטרע ע"ש והרי אמרו בהוריות דף י ע"א אבל נשיא יחטא פרט לנשיא שנצטרע והכי קיימ"ל פט"ו משגגות הל' ט ומש"ה היה מתכפר באותן ו"ח בשעירה:

^ש^עיין בהשגות הרמב"ן על סה"מ בסוף הספר:

שינויי נוסחאות (שו"ד) כל במקרא ליתא. (שו"א) והיה במקרא ליתא. (שוכ"ד) בלבד גד"ו ובלבד. (שומ"ג) עובר ג"י עיבר.

עמודי ירושלים

כל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח כו'. עיין קרבן העדה. ומה שנסתפק בזה לא ראה שכן מבואר להדיא במדרש רות רבה על פסוק ויאמר לה בועז דאמר ר' הונא כל אותן ו' חדשים שהיה ד"ד בורח מאבשלום לא עלו לו מן המנין שהיה מתכפר לו בשעירה כהדיוט ומ"ש בגליון הש"ס דנראה הטעם משום דנצטרע כבר כתב כן הפרשת דרכים בדרך המלך סוף דרוש י"ב ע"ש:

הגהות הגרי"ם

יכול רשות ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. נ"ב פי' עתיד המצוה היינו חובה:

טוב ירושלים

בכלל חסרים ובפרט יתירים כו' שלשים ושתים ומחצה היו כו'. כל הנך הוא תירוצים על הקו' והם ה': א') לחלוק כבוד. ב') חשבון מרובה. ג') מדכתיב ימלאו ימיך ימים מלאים אני מונה לך וכו'. וק"ל מאי מעליותא הוא ד') שהיה מתכפר כהדיוט ר"ל שאם היה חוטא אז היה מתכפר כהדיוט לא שבאמת חטא והתכפר רק שכיון שלא היה במקומו הרי אינו במלכותו ומעתה לדבריו אין כל תימה אם דוד מחל לשמעי על קללתו לו ולא נענש כשאול כיומא כ"ב ב'. ה') לפי שו' חדשים נלחם באדום נגד דברי התורה ולכן לא חשבי' למלך. ומ"ש „ובקשת להתגרות" עמש"כ תוס' ב"ק נ"ח א' ב' בשם המדרש: א"ל הקב"ה. ביאור הדבר על פי דברי הזוהר הק' על פסוק ואברהם זקן בא בימים דהצדיק יש לו ימים הרבה שטובים בהם מצות ומע"ש הרבה. אבל הרשע אין לו ימים כלל דהוא עוסק בהם בעבירות וזה א"ש דנקרא בחייו מת כיון דאין לו ימים וק"ל. וז"ש דאותן ששה חדשים שישב יואב באדום בצווי להכרית כל זכר לא נחשב לו בחשבון שנותיו. וז"ש ימים מלאים וכנ"ל. ועי' בבלי סנהדרין ק"א ב':

בעון קומי ר׳ אילא עד כדון בעשה בלא תעשה מניין ת״ל °ובאת שמה והבאתם שמה מה אנן קיימין אם בעשה הרי כבר אמור אלא אם אינו עניין בעשה תניהו עניין בלא תעשה. *פסחים בזמנן מהו שיעבור אשכחת תני פסחים בזמנן עובר. דלא כן מה אנן אמרין. א״ר שמואל בריה דר׳ יוסה בי ר׳ בון שלא תאמר שאם אבד ונמצא מאחר שכיפרו בו הבעלים גופו קרב שלמים. עד כדון צריכה פסחים בזמנן מהו שיעבור. בעון קומי ר׳ זעירא בין רגל לרגל מהו שיעבור התיב ר׳ בא והתני חגיגה שלא קרבה בראשון תיקרב בשני ומתירין לו לעבור ועוד מן הדא °ועשית בעשה *תשמר בלא תעשה כלום הוא עובר על עשה ועל לא תעשה לא עד שיעברו עליו ג׳ רגלים. ר׳ אבין בשם רבנן דתמן באומר הרי עלי עולה להביאה בשני בשבת כיון שבא שני בשבת ולא הביאה עובר. שלמה שנתו את מפיל יום האחרון ^א והוא עובר על כל יום ויום.

אין

קרבן העדה

עד כדון בעשה. עובר ברגל ראשון דכתיב מוצא שפתיך תשמור ועשית ושובר השמר דעשה עשה: בלא תעשה מנין. שעובר ברגל ראשון אע״ג דאינו עובר על בל תאחר עד לאחר ג׳ רגלים ואיכא בין בל תאחר לשאר לאוין דאילו בל תאחר עובר עליו בכל יום כדלקמן ושאר לאוין אינו עובר אלא בזמנו: מה אנן קיימין. במאי עסקינן דצריכין והבאתם שמה: הרי כבר אמור. ועשית אלא לעבור עליו אף בלא תעשה: פסחים בזמנן. בי״ד אם לא קרב אותה מהו שיעבור על בל תאחר: אשכחת תני פסחים. מצא ברייתא דתניא בה פסחים עובר עליהן על בל תאחר וע״כ בזמנן קאמר: דלא כן. דאם לא כן אלא דאיירי בשעבר זמנן מאי קתני בברייתא פסחים ושלמי׳ הא פסחים שלא בזמנן היינו שלמים שלא תאמר וכו׳ איצטריך לאשמועינן שלמי פסח דסד״א כיון שאם נמצא גופו קרב שלמים מיד ולא נדחה כלל ליהוי כפסח דהוא כשאר קרבנות: עד כדון צריכה. ועדיין קמיבעיא לן פסח בזמנן אם עובר עליו מיד בבל תאחר אם לא: בין רגל לרגל. אם עלה לירושלים בין רגל לרגל מהו שיעבור בעשה דובאת שמה: חגיגה שלא קרבה. ברגל ראשון תיקרב ברגל שני ומשמע דוקא בשני ולא קודם לו אפי׳ עלה בין רגל לרגל: ומתירין לו לעבור. בתמיה אלא ודאי דאינו עובר עד רגל הבא: ועוד מן הדא. אברייתא דלעיל קאי דיליף עש׳ מובאת שמה וקאמר סתמא דש״ס דאף מהאי קרא שמעינן עשה ולא תעשה: ופריך כלום הוא עובר בעשה ול״ת עד שיעברו ג׳ רגלים וכבר שמעינן ליה מבל תאחר ומובאת שמה האי קרא ל״ל: כיון שבא שני בשבת ולא הביאה עובר. בעשה ול״ת משום דכתיב תשמור ועשית: שלמה שנתו. בלא רגלים וכדלקמן: את מפיל יום אחרון. דאם עבר יום האחרון של השנה ולא הביא עובר בבל תאחר ואח״כ עובר בכל יום ויום בבל תאחר:

אין

פני משה

בעון קומי ר׳ אילא. מנלן שעובר בלא תעשה דילמא עד כדון בעשה ובאת שמה וגו׳ ובלא תעשה מנין: תלמוד לומר ובאת שמה וכו׳. כלומר אם הכתוב הזה בא ללמד על עשה הרי כבר אמור כאן אלה תעשו וגו׳ וכנדריכם ליה לחובה אלא אם אינו ענין בעשה תנהו ענין לעבור עליו בלא תעשה: פסחים בזמנן מהו שיעבור. אם לא הקריב פסח בזמנו מהו שיעבור עליו מיד ולא צריך ג׳ רגלים: אשכחת תני. בהדיא פסחים בזמנן עובר מיד: דלא כן מה אנן אמרין. בתמיה פשיטא וכי צריכא ליה למיתני להא הא פסח זימנא קביעא ליה ואי לא אקרביה ודאי עובר עליו מיד: שלא תאמר וכו׳. כלומר איצטריך שלא תאמר הואיל ואם אבד הפסח ונמצא מאחר שכיפרו בו הבעלים בפסח אחר שדינו שגופו קרב שלמים כדתנן בפ״ט דפסחים אימא כשלמים דמי ועל שיעבור עליו ג׳ רגלים קמ״ל: עד כדון צריכה פסחים וכו׳. כלומר והשתא דאתית להכא אכתי קא מיבעיא לן פסחים בזמנן מהו שיעביר והיינו בכה״ג גופה דקאמרת שאם אבד הפסח וכיפרו הבעלים באחר ואח״כ נמצא ומני נימא דהואיל וגופו קרב שלמים איני עובר עד שיעברו עליו ג׳ רגלים או דילמא דהואיל ומחמת פסח הוא בא כפסח גופיה הוא ועובר עליו מיד: בעון קומי ר׳ זירא בין רגל לרגל מהו שיעבור. בעשה בכל יום ויום: התיב ר׳ בא והתני חגיגה שלא קרבה בראשון. ברגל ראשון תיקרב בשני. ואי איתא דבין רגל לרגל עובר בכל יום בעשה וכי מתירין לו לעבור בעשה בכל יום בתמיה: ועוד מן הדא. שמעינן דאינו עובר על הימים שבין רגל לרגל דדרשינן מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת. ועשית מכאן שהוא בעשה תשמור שהוא בל״ת וכלום הוא עובר על שתיהן עשה ולא תעשה עד שיעבור עליו ג׳ רגלים והשתא כמו שאינו עובר על שתיהן עד אחר ג׳ רגלים כך על עשה בלחוד אף על גב דאמרינן לעיל רגל ראשון שפגעת בו עובר בעשה דכתיב ובאת שמה וגו׳ והיינו דוקא ברגל עצמו אבל בימים שבין רגל לרגל אינו עובר: ר׳ אבין וכו׳. מילתא באנפי נפשה היא אם אומר הרי עלי עולה להביאה בשני בשבת וכו׳ עובר. מאחר שקיבל עליו בפירוש להביאה בשני בשבת: שלמה שנתו את מפיל יום האחרון וכו׳. אם נדר להביא איזה קרבן והיה בתוך שנתו שראוי להביאו ולא הביאו עד שמלאה שנתו ושוב אינו ראוי כגון כשם את מפיל יום האחרון כלומר אותו יום שמלאה שנתו אתה מפילו את החיוב עליו והוא עובר על כל יום ויום שלא הביאו בשעה שהיה ראוי ועיכבו עד שאינו ראוי להקריבו:

אין

מסורת הש״ס

זבחים ^[א] ר״ה פ״א

כס ו ע״א

עין משפט נר מצוה

ג

א מיי׳ פי״ד ממעשה הקרבנות הלכה טו

רידב״ז

בעון קומי ר״א עד כדון בעשה. בל״ת מנין פי׳ דהא האי קרא דאלה תעשו קאי על העשה דובאתם והבאתם מנין לב״ת דאימא דאלה תעשו קאי דאינו עובר בעשה עד שיעברו עליו כל הג׳ רגלים. ת״ל ובאתם שמה וגו׳ מה אנן קיימין פי׳ האי אלה תעשו אם בעשה כבר הוא אמור דעובר ברגל ראשון דהא כיון דבא ולא הביא פשיטא דעובר בעשה אלא אם אינו ענין בעשה תנהו ענין לל״ת ע״כ דקאי לל״ת:

התיב ר׳ בא והתני חגיגה שלא קרבה בראשון תוקרב בשני ומתירין לו לעבור מכאן מוכח כשיטת רש״י ז״ל דעולות ושלמים הוא עולות ראיה ושלמי חגיגה ג״כ וכפי׳ התוס׳ ז״ל דאפרישן דאז הוא בלאו דב״ת אף שהן חובת הרגל מכל מקום בדאפרים הוי בכלל כי תדור נדר וכין חובה וכין נדבה בכלל. ודו״ק:

אר״י

תוס׳ הרי״ד

בעון קומי ר״ז בין רגל לרגל מהו שיעבור התיב ר׳ בא והתני חגיגה שלא קרבה בראשון תוקרב בשני למתירין לו לעבור. ועוד מן הדא ועשית בעשה תשמר בל״ת כלום הוא עובר בעשה ול״ת לא עד שיעברו עליו ג׳ רגלים. ר׳ אבין בשם רבנן דתמן באומר הרי עלי עולה להביא בשני בשבת כיון שבא שני בשבת ולא הביאה עובר. לפרש הסוגיא הזאת ולהבין החילוק שבין בבלי לירושלמי דבבבלי אמרינן לאחר ג׳ רגלים עובר בכל יום בב״ת ובירושלמי בסוגיא דידן אמרינן דעובר על כל רגל ורגל. נלפענ״ד דה״פ ע״פ מה דמבואר בבבלי דף ו׳ ע״א מוצא שפתיך ל״ל מובאתם שמה והבאתם שמה נפקא תשמור זו מצות ל״ת ל״ל מלא תאחר לבלמו נפקא חד דאמר ולא אפרים וכו׳ הסוגיא הזאת תמוהה מאוד בהא דפריך דלמה לן בעשה ול״ת של מוצא שפתיך הא ידעינן מובאתם והבאתם שמה נפקא ז״א דמובאתם שמה לא ידעינן רק דעובר ברגל הראשון אבל באומר הרי עלי עולה להביאה בשני בשבת דקבע מעצמו זמן הבאה לא נפקא לן מקרא דובאתם ואיצטריך תרי קראי הקרא דמוצא שפתיך קאי להיכי דקבע מעצמו זמן והקרא דובאתם שמה קאי להיכי דלא קבע זמן בעצמו קבעה לו התורה זמן לעשה וכן ל״ת דב״ת ול״ת דתשמור הוא דל״ת דתשמור הוא לבקבע זמן בעצמו ול״ת דב״ת שלא קבע לו זמן בעצמו וקבעה לו התורה זמן וכמו דאיתא בירושלמי ר׳ אבין בשם רבנן דתמן באומר הרי עלי עולה להביאה בשני בשבת כיון שבא שני בשבת ולא הביא עובר. ע״ז צריכין לקרא דמוצא שפתיך תשמור לעשה ול״ת ולפענ״ד היא קושיא עצומה מאוד. וע״כ נראה לפי עניות דעתי לבאר החילוק שבין בבלי וירושלמי בזה ע״פ שיטת הרא״ש ז״ל דמובא ביו״ד סי׳ רכ״ח וכחו״מ סי׳ ע״ג דהנשבע לשלם לחבירו וקבע לו זמן פירעון ועבר הזמן עדיין השבועה במקומה עומדת וכתב הרא״ש ז״ל כי הזמן הוא לזרז הפירעון אבל העיקר הוא על הפירעון גופי׳ ולא דמי לנשבע שיאכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכל דעבר על השבועה ואינו מחויב עוד לאכול דהתם עיקר השבועה על היום כיון דאינו מחויב לאכול בלא השבועה אבל הכא דמחויב לו בלא״ה ע״כ עיקר השבועה על גוף הפירעון והזמן לזרז ועי׳ בגליון רבינו ע״א ז״ל דמביא שם דהזמן הוא פי׳ מיום הזה ולהלאה יתחיל החיוב עיין שם בט״ז ז״ל ובהגהות ובבאור הגר״א ז״ל עיי״ש:

ועפ״ז יתבאר ענינינו בע״ה דלכאורה נחקור הא דתלה רחמנא העשה דובאתם שמה והל״ת דב״ת ברגלים אם הוא מחמת נדרו שקבעה לו התורה זמן להבאת נדרו או דילמא דהוא חובת הרגל וה״ק רחמנא בשעה שהעלה לרגל מחויב אתה להביא את הקרבן בנדרת ותיובא דרגל הוא וכמו דמחויב בחובת הרגל להביא קרבן חגיגה ועולת ראיה והוא תיובא דרגל כ״נ מחויב להביא הערכין והחרמים והצדקות וההקדשות בעת שעולה לרגל כמו שכתב הרמב״ם ז״ל בפי״ד מה׳ מעה״ק והיא תיובא דרגל בלבד. ויהיה נפ״מ גדולה בזה אם הוא תיובא דרגל אם עבר הרגל ולא הביא הרי״ז מעוות לא יוכל לתקן באמצע השנה ואינו עובר עוד לאחר הרגל באמצע השנה כי אם עד ביאת רגל אחר כמו בלא הביא ברגל עולת ראיה וכן כל חובת הרגל אבל באם הוא קביעת זמן על הנדר וקאמר רחמנא דבקביעת זמן זה עובר בעשה ול״ת א״כ אפילו כשעבר הזמן עובר ג״כ כבסיא דתשובת הרא״ש ז״ל דכיון דחייב בלא״ה א״כ העשה הוא על עיקר ההבאה ולא על הזמן ואפילו לאחר שעבר זמן דובאת מ״מ מחויב לקיים והבאתם כבסיא דתשובת הרא״ש ז״ל ממש אבל אי הוא חובת הרגל אינו עובר רק על ובאתם והבאתם אבל לאחר ובאתם ליכא שום חיוב דובאתם ועוד נפ״מ באם קבע לו זמן בעצמו כגון הרי עלי להביא עולה בשני בשבת כיון שבא שני בשבת ולא הביא עובר בב״ת באם נ״מ הוא רק קביעות הזמן אבל אם הוא חובת הרגל לא מלינו בנדרים כשעבר הזמן דעיבר בב״ת דב״ת היה לענין של חובת הרגל ולפי מה דקי״ל במס׳ נדרים ד״ד ע״א דבקובע זמן עובר בב״ת לאלתר וא״כ לביטת הש״ס דילן ע״כ דעיקר העשה והל״ת הוא מטום הלכת נדר ומשום נדר נגע בה וובאתם הוא קביעות זמן בקבעה תורה למי שלא קבע מעצמו אבל בקבע מעצמו עובר מיד בב״ת ע״כ שפיר פרכינן ל״ל מובאת שמה והבאתם שמה נפקא ... לאמר דמוצא שפתיך מיבעיא לן שאינו עובר עד ג׳ רגלים או רגל אחד כגון דקבע זמן מעצמו כתירוץ הירושלמי הנ״ל ועובר מיד ז״א דכיון דובאת שמה הוא רק קביעת הזמן למי שלא קבע לו זמן וכן ל״ת דב״ת א״כ פשיטא דלא גרע זמן שקבע לו בעצמו לזמן שקבעה לו התורה וכמו בעובר בעשה בזמן שקבעה לו התורה ועובר על והבאתם בזמן ובאתם והבאתם כן נמי עובר על והבאתם בזמן שקבע לו דהא העשה של והבאתם אינו בשביל החובת רגל אלא דהוא קביעת זמן להנודר שקבע מעצמו וכן בב״ת נמי דכוותי׳ דכיון דלא תלי העשה ברגלים אלא בקביעה הזמן של נודר ממילא בקביעת הזמן ברגלים עובר ביום ההוא ולהלן ובקביעות הזמן מעצמו עובר מיום ההוא על בל״ת דב״ת ומפורש כן בר״ן ז״ל במס׳ נדרים דף ד׳ ע״א דבאומר הרי עלי להביא קרבן מיד דקם ליה בב״ת לאלתר דמה לן כשהגיע הזמן של ובאתם או הגיע הזמן אחר שקבע לו מעצמו כיון דמצינו דעובר בעשה מבהגיע הזמן של ובאתם שמה דהוא אך קביעות הזמן א״כ פשיטא דעובר תמיד בעשה מבהגיע הזמן וכן בב״ת מאי נפ״מ בין הזמן של ובאתם לזמן אחר כיון דובאתם אינו חובת הרגל אלא קביעות זמן לנודר ע״כ מתרלינן בש״ס דילן דחד דאפרים ולא אקריב וחד דאמר ולא אפרים וכן ס״ל נמי לש״ס דילן דאם עבר ג׳ רגלים עובר בכל יום בב״ת משום דאינו חובת הרגל אלא קביעות זמן לנודר ועובר בכל יום כבסיא דתשובת הרא״ש ז״ל דעיקר לא תעשה היא לגוף ההבאה מהזמן ההוא ולהלאה אבל שיטת הירושלמי אינו כן אלא דהוא חובת הרגל ומוזהר משום חובת הרגל להביא הערכין והחרמים והצדקות וההקדשות והיא מצות הרגל. ע״כ שפיר משני ר׳ אבין בשם רבנן דתמן דקרא דמוצא שפתיך קאי לקבע לו זמן מעצמו דזה אין ללמוד מעשה דובאתם שמה ובל תאחר דהתם להו משום קביעת הזמן עובר בעשה דנדרים ובל״ת של נדרים ז״א אלא משום חובת הרגל הוא ומצוה דרגל הוא ואומר הרי עלי להביא קרבן לאחר ל׳ יום אינו עובר בב״ת כי ב״ת אין לו עסק לענין לעבור על הנדר כי אינו שייך רק לחובת הרגל וע״כ לאחר שעבר ג׳ רגלים אינו עובר בכל תאחר בכל יום ז״א אלא דעובר בכל רגל אבל בין רגל לרגל אינו עובר דאינו קביעת זמן דיעבור מזמן ההוא והלאה

שנויי נוסחאות (סו״ח) בו בברי״ר ליתא. (סו״י) זעירא בד״ו זעורא (וכן בכל המסכתא). (סוט״ו) אבין בד״ו אבון.

חדושי הג״מ מהר״א גריידיץ

בקרבן העדה ד״ה אשכחת, הני פסחים וכו׳ מאי קתני בברייתא פסחים ושלמים. נ״ב הוא הברייתא מובא בגמ׳ דידן דף ד׳ ע״א:

הגהות הגרי״מ

עד כדון בעשה בלא תעשה מניין. נ״ב פי׳ היינו אלה תעשו כדלעיל בסדיא: פסחים בזמנן מהו שיעבור. נ״ב פי׳ על עשה ול״ת הנ״ל. ומה שפירש בעל קה״ע אם לא קרב אותה מהו שיעבור על בל תאחר עכ״ל פירושו לא יתכן כדאיתא להדיא בבבלי ר״ה (דף ה׳ ע״א) אי אקרביה אקרביה ואי לא אקרביה אידחי ליה:

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"א מתמידין הל' ז
ה
ב מיי' פ"ב משגגות הל' יד
ו
ג מיי' פ"א מבכורות הל' ח
ז
ד מיי' פ"י ממעה"ק הל' ו
ח
ה מיי' פ"א מבכורות הל' ט טוש"ע יו"ד סי' שו ס"ח

מסורת הש"ס

ירושלמי פסחי' פ"ו הלכה א ועיין בבלי פסחי' נט ע"ב

בכורות כו ע"ב

שם כח ע"א

תורה אור

שמות כג — דברים טו

אין כיני עברו עליו שלשה רגלים את מפיל את רגל האחרון והוא עובר על כל רגל ורגל. ר' בון בר חייה בעי שלמה שנתו בעצרת איפשר לומ' הוא אינו כשר ועוב'. כהדא °לא ילין חלב חגי עד בקר [ב]*ואימורי חול קריבין בי"ט. א"ר אבהו קיימתיה [א] בשחל י"ד להיות בשבת. אין חגיגה באה עמו. אמרת תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין והכא הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תאחר. א"ר חיננא אילו עבר והביא [ב] שמא אינו כשר מאחר שאילו עבר והביא כשר עובר. כתיב °לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה שנה לו [ב]ושנה לתמורתו [ג] שנה לתם ושנה לבעל מום שנה לבכור ושנה לקדשים. "שנה בשנה *מלמד [ד] שהבכור נאכל לשני ימים ולשתי שנים היך עבידא שוחטו בערב ראש השנה ואוכלו ערב ראש השנה ובראש השנה. תני ר' ישמעאל *נולד לו מום בט"ו יום בתוך שנתו [ה] רשאי לקיימו לאחר שנתו עד ט"ו יום א"ר אילא זאת אומרת שאין

פני משה

אין כיני. ואם אתה אומר כן אם כן בעברו עליו ג' רגלים נימא נמי את מפיל את חיוב רגל האחרון ויהא עובר על כל רגל ורגל שלא הביא בתמיה אלא אינו עובר אלא עד שיעבור עליו כל הג' רגלים וה"ה בשלמה שנתו אין החיוב עליו לעבור אלא כמה שאמרו בבל תאחר: שלמה שנתו בעצרת וכו'. זה קושיא אחריתי דלדידך שאתה אומר בשלמה שנתו את מפיל חיוב יום האחרון על כל יום ויום שלא הביאו והשתא אם שלמה שנתו בעצרת וה"ה בשאר רגל אלא דחדא מינייהו נקט וכגון שזהו רגל האחרון מג' רגלים וזהו שלמה שנתו בעצרת ואי אפשר להקריבו שהרי עברה שנתו בתוך רגל זה והיאך תאמר שיהא עובר עליו והוא אינו כשר עכשיו להקריבו בתמיה: כהדא לא ילין וכו'. גרסינן לה לעיל בפ' אלו דברים בהל' ה' וכמפור' שם דאין ה"נ קאמר שעובר עליו וע"ש: כתיב. גבי בכור לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה ודריש לשון הכפל ללמד שנה לו ושנה לתמורתו דתמורת הבכור והמעשר הרי אלו כמותן כדתנן בפ"ג דתמורה: שנה לתם ושנה לבעל מום. כדתנן בפ"ד דבכורות הבכור נאכל שנה בשנה בין תם ובין בעל מום והיינו לשני ימים ולילה אחד כדדריש לקמן: שנה לבכור ושנה בקדשים. בקדשים קלים כגון שלמים ומעשר שנאכלין לשני ימים ולילה אחד כדאמרי' בפ"ה דזבחים: שנה בשנה מלמד וכו' היך עבידא. היאך נלמד מכאן: שוחטו בערב ר"ה. כלומר ביום שלפני ר"ה שניה ואכלו באותו יום שהוא ערב ר"ה שלו ולמחרתו בר"ה השניה. א"נ ער"ה ממש וקמ"ל דלשנה דידיה מנינן ולא שנה של מנין עולם ואם שוחטו ער"ה אוכלו בער"ה ובר"ה שהרי נאכל לשני ימים ולילה אחד ואינו נפסל משנה להבירתה: תני ר' ישמעאל נולד לו בט"ו יום וכו'. דבמתני' ריש פ"ד דבכורות תנן נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חודש לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום ועלה קאי האי תני ר' ישמעאל דלא תימא הא דקתני במתני' לאחר שנתו וכו' אנולד לו מום בתוך שנתו קאי שמותר לקיימו כל שנתו ואחר שנתו שלשים יום הלכך קתני שאם נולד לו מום ט"ו יום בתוך שנתו נותנין לו להשלים ט"ו יום אחר שנתו ותו לא ומתני' ה"ק נולד לו מום לאחר שנתו נותנין לו ל' יום: א"ר אילא זאת אומרת שאין

קרבן העדה

אין כיני. א"כ אף ברגלים כן אם עבר עליו רגל השלישי כבר עבר על בל תאחר ומשם והלאה עובר בכל רגל: בעי. פריך לדבריך דברגל שלישי מיד עובר אם שלמה שנתו בעצרת שאינו יכול להקריבו דנדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב וכיון דאינו כשר למה יעבור עליו: ומשני כהדא. דכתיב לא ילין חלב חגי היינו חגיגת י"ד לא ילין עד בקר ומשמע הא כל הלילה של ט"ו מותר להקטיר אימורי חגיגה הנשחטים בי"ד וקשיא ליה וכי אימורי חול של י"ד קריבין בי"ט בתמיה: ושני רבי אבהו. דקרא איירי כשחל י"ד להיות בשבת וה"ל אימורי שבת דקריבין בי"ט לפיכך מותר להקטירן בלילה: ואקשינן אין חגיגה באה עמו. כשחל ע"פ בשבת אין מביאין עמו חגיגה כדתנן בפסחים פ' אלו דברים: ושנינן אמרה תורה וכו'. לעולם בי"ד שחל בחול ובלילה נמי לא יקטיר וה"ק ראה שתקריב אימורי חגיגה מבע"י שאם לא כן תבא לידי בל ילין בלילה אי אפש' להקטירן מפני שהוא י"ט: והכא. נמי אמרינן הכי אע"ג שאינו יכול להקריב בעצרת עובר בבל תאחר דאמר' תורה להקריב קודם עצרת שלא יבא לידי בל תאחר: אמר רבי חיננא. מהתם ליכא למיפשט דלעול' בי"ד שחל להיות בשבת איירי קרא ודקשיא הא אין מביאין עמו חגיגה כיון דאם עבר והביא חגיגה בשבת כשר כדתניא בתוספתא דפסחים פ"ה איצטריך קרא לאשמועינן שלא ילין חלבו עד בקר ואם הלין עובר: ושנה לתמורתו. דה"א דאף תמורתו חשבינן שנה מיום שנולד הבכור הואיל וממנו קאתי לכך כתיב שנה שנה דנותנין לכל אחד שנה בפני עצמו: שנה לתם. לבכור תם ושנה לבכור בעל מום דמותר לשהותו שנה שלימה: ושנה לקדשים. אם עבר עליהן שנה בלא רגלים שעובר על בל תאחר: היך עבידא. כמו היכי דמי: שוחטו בע.. ראש השנה. כלומר ביום האחרון לשנתו שהוא ערב ראש השנה השנייה שנאכל ביום האחרון של שנה ראשונה ויום ראשון של שנה שנית הרי שעל כרחך לומר שבכור נאכל לשני ימים ולילה א': נולד לו מום בט"ו. לאו דוקא ט"ו אלא בתוך שנתו משלימין לו שלשים יום מיום שנפל בו מום: שאין

גליון הש"ס

[א]עיין תוספות פסחי' נט ע"ב ד"ה באבעס

[ב]צ"ע הא תמורת בכור אינה קריבה. עי' זבחים לב ע"ב וברמב"ם פ"ג מתמורה הלכה א:

תוס' הרי"ד

והלאה בכל יום ז"א אלא דמלות רגל הוא להביא מה שאמר או שהפריש ברגל דווקא וכשעבר הרגל אינו חייב באמצע השנה אלא בעת רגל מחויב להביא מה שנדר או שהפריש קודם הרגל הזה או קודם כמה רגלים:

ולפ"ז שפיר עולה יפה ב' התלמודים דבש"ס דילן במס' תמורה דף י"ח גרסינן. אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד בכל יום ויום עובר בעשה עיי' פירש"י ז"ל שם עיי"ש [ועיי' בפנ"י ז"ל דכתב לדייק מדאמר רבא גבי ג' רגלים בכל יום ויום עובר בב"ת וגבי רגל ראשון לא קאמר בכל יום ש"מ דברגל ראשון אינו עובר בכל יום וגם לפי שיטתו ז"ל שם דאי עובר בכל יום מחויב לשלח קרבנותיו כאם שחלה ולא יוכל לעלות לרגל עיי"ש וכבר כתב בהגהות הגאון ר' אבי הירב חיות ז"ל דתמה על הגאון בעל פנ"י ז"ל מה"י סוגיא דמס' תמורה וגם יש להעיר בזה הענין דחלה אם מחויב לשלח ע"י שליח דיהיה נפ"מ בין חלה הבעלים אם הקרבן ואכמ"ל] משום דוכאת במה הוי קביעות זמן לנדר ומיום ההיא והלאה עובר בעשה וע"כ לא מלינן לאוקמיה דעשה ול"ת דמולא שפתיך ועשה ול"ת דוכאת שמה ובית הוא דזה מיירי בקבע זמן מעצמו וכשני בשבת וזה בשלא קבע זמן לעצמו וקבעה לו התורה זמן ז"א כיון דסוף סוף עובר בעשה משהגיע הזמן א"כ מאי נפ"מ בזמן שקבע לו התורה או בזמן שקבע לו מעצמו הא בקובע זמן לעצמו עובר בב"ת כמפורש במס' נדרים שנ"ל ע"כ מוקמינן חד דאמר ולא אפרים וחד דאפריש ולא אקריב:

אבל שיטת הירושלמי דמיבעיא בין רגל לרגל מהו שיעבור אם היא קביעות זמן לנדר עובר בין רגל לרגל אבל אם היא חובת הרגל אינו עובר אלא בכל רגל ולא באמצע השנה וקפשיט ליה מחגיגה דע"כ היא חובת הרגל וע"כ אינו עובר אלא בכל רגל ועוד מן הדא ועבית עשה תשמור ל"ת כלום היא עובר כו' וא"כ תרי קראי נ"ל כדפירכת הש"ס דילן ומשני ר' אבין בשם רבנן דתמן באומר הרי עלי עולה להביאה בשני בשבת כיון שבא שני בשבת ולא הביאה עובר וא"כ ב' עשה ול"ת חד לקביעת זמן וחד לחובת הרגל ולא לקביעת הזמן וע"כ דאינו עובר בין רגל לרגל אלא בכל רגל וכן מסיק ג"כ גבי ג' רגלים דאינו עובר בב"ת בכל יום אלא בכל רגל ורגל:

סוף דבר דלשיטת הש"ס דילן באומר הרי עלי ע"ה להביאה בשני בשבת ישנו בב"ת כמו שמבואר במס' נדרים הנ"ל אבל לשיטת הירושלמי אין שייך ב"ת רק לגבי רגל וכן העשה דובאתם שמה והוי קס"ד דגם דמולא שפתיך תשמור שייך נמי לרגלים כמו ב"ת והדר ר' אבין בשם רבנן דתמן דז"א דמולא שפתיך תשמור אינו שייך לרגלים אבל ב"ת שייך דווקא לרגלים משא"כ בש"ס דילן ס"ל דקבוע זמן עובר בב"ת ג"כ ולאו דווקא ברגלים נמצא דלשיטת הש"ס דילן ב"ת והבאתם היא בשביל נודר וקביעת זמן לנודר ולא חובת הרגל ולהירושלמי היא חובת הרגל:

ועי"ן מביים עברה שנתו את מפיל יום האחרון והיא עובר על כל יום ויום פי' כמו שכתב הבעה"מ ז"ל דבשנה אינו עובר רק בכל שנה אבל לאחר ג' רגלים עובר בכל יום הוא משום דבראיית פנים היא יום אחד כך בכל יום עובר בב"ת משא"כ התלוי בשנה אינו עובר אלא על כל שנה ושנה דזמנו היא שנה וזהו לשיטת הש"ס דילן דב"ת הינו חובת הרגל אלא קביעת הזמן לנודר ע"כ מהזמן ההיא והלאה עובר בכל יום משא"כ לשיטת הירושלמי דב"ת היא חובת הרגל אינו עובר אלא בכל רגל וע"ז קאמרינן דלפיכך בשנה עובר בכל יום הגם דזמנו היא שנה והיה צריך לעבור בכל שנה משום דאת מפיל יום האחרון וע"כ תיכא הוא יום וע"כ עובר על כל יום וע"כ מסיק ואין כיני אפילו

עברו עליו ג' רגלים את מפיל רגל האחרון ועובר על כל רגל ורגל דאי לא היה מפיל רגל האחרון היה צריך לעבור כל ג' רגלים כשיעבור כל פעם ג' רגלים [דכל יום ודאי אינו לשיטת הירושלמי] אבל כשאת מפיל רגל האחרון הוא עובר בכל רגל ורגל:

ודע דהא דכתבנו דלשיטת הש"ס דילן דהרגל היא בקביעת זמן ועובר בכל יום בעשה לאחר רגל הראשון כשגירסא במס' תמורה הנ"ל יש לאמר לשיטת הרשב"א ז"ל דס"ל דבקביעת זמן אינו עובר שוב לאחר הזמן על השבועה עיי' ביור"ד סי' רכ"ח י"ל דהיא ס"ל לעיקר לגי' הש"ס בר"ה דאינו עובר בכל יום לאחר רגל ראשון משום דעשה והבאתם אינו רק בעת ובאתם שמה אבל ב"ת דכתיב לא תאחר בפ' נדרים ואח"כ במקום אחר קבע לו זמן הרי עובר בב"ת אף לאחר שעבר הזמן כמו שכתב הרשב"א ז"ל עיי' בט"ז ז"ל ביור"ד סי' רכ"ח הנ"ל הנשבע לשלם לחבירו וגם קבעו לו זמן הוי כ' שבועות על העיקר והזמן ועובר אפילו לאחר זמן משא"כ בנשבע בפ"א על הפירעון לזמן ההיא אינו עובר לאחר זמן עיי"ש וה"נ הל"ת דב"ת וקביעת זמן אינם בב"א אבל העשה לא נאמרה בפ' נדרים ואח"כ קביעת הזמן ברגלים ז"א אלא דעיקר העשה נאמרה רק בזמן ובאתם ע"כ אינו עובר לאחר זמן דובאתם על העשה דוהבאתם כי עיקר העשה לא נאמרה רק על הזמן אף דאינו חובת הרגל משא"כ ב"ת לא נאמרה על הזמן. ולשיטתו דהרשב"א ז"ל האיבעיא דירושלמי היא אם העיקר העשה על הזמן או דהעשה הוא על גוף הדבר וקפשיט ליה דהיא רק חובת הרגל וע"כ אינו עובר רק בעת הרגל אבל הש"ס דילן ס"ל אף שאינו חובת הרגל אלא קביעות הזמן מ"מ אינו עובר ג"כ אלא בעת הזמן כי עיקר העשה לא נאמרה רק על הזמן כנ"ל ואולי אף לשיטת הרא"ש ז"ל י"ל דס"ל עיקר גי' דר"ה וס"ל דמ"מ ללשון כני אדם עיקר השבועה על גוף הדבר והזמן אינו רק לזרז משא"כ בעשה דכתב רחמנא ויש להאריך בזה ואכמ"ל. ודו"ק:

רבב"ח בעי בשלמה שנתו בעצרת אפשר לומר הוא אינו כשר ועובר כהדא וכו' וסק"ע ז"ל דהו"ל למיפרך היאך עובר ברגל ראשון בעשה אם ראשון היה עצרת. יתורץ ע"פ מה שכתב הטו"א ז"ל דתשלומי עצרת מצטרף לב"ת אולם מה שהוסיף עוד להקשות דה"מ למיפרך אם שלמה שנתו בשבת למה יעבור עליו זה הוי קושית התורה ע"כ נראה לפענ"ד דשיטת הירושלמי הוא גבי בל תלין דלאו דקשה דווקא דהפסוק לא ילין חלב חגי עד בוקר הא כל הלילה ילין כקושית הש"ס דילן דף נ"ט ע"ב אבל לא דמקשה היאך היא עובר על בל תלין ז"א אלא דעיקר הקושיא על עיקר הדין דהאיך הוא עובר על בל תלין כיון דאינו כשר להקריבו בלילה א"כ האיך עובר על ולא ילין עד בוקר דלא ילין עד בוקר הוא במקום דכשר בלילה ע"כ עובר בבוקר אבל כיון דאינו כשר בלילה האיך עובר על לא ילין לבוקר עולת הקרבת אימורין ועי"ז יתפרש הסוגיא באר היטב דקבעו ג"כ על הקרבת אימורין על ענין דבל תאחר וע"כ מיבעיא לי' עצרת דווקא דלקמן מסקינן דהאיך משכח"ל שנה בלא רגלים אמר ר' אבא מרי תיפתר שהיתה עצרת באה בתמשה ונולד בששה והיתה עצרת הבאה בשבעה ע"כ א"כ לא משכח"ל כלל שנה בלא רגלים רק באופן זה שמלמה שנתו בערב השבועות וערב שבועות הוא יום האחרון וכל היום של ערב שביעות הוא עדיין שנתו ואימתי נשלם שנתו בעצרת דהלילה הולך אחר היום בקדשים ואימתי נשלם שנתו הוא בעצרת וע"כ מיבעיא ליה לרבב"ח נשלם שנתו בעצרת אפשר לומר הוא אינו כשר ועובר על הקרבת אימורין דהקרבת אימורין כשירין כל הלילה אבל בעצרת דאינו כשר להקריב אימורי חול האיך עובר על בל תאחר כשלא הקריב האימורין בלילה:

ע"ז

עמודי ירושלים

שנה לו ושנה לתמורתו. בגליון הש"ס כתב דל"ט הא הגורת בכור אינה קריבה כו' ע"ש. והנה לפמ"ש התוס' יו"ט בבכורות פ"ט משנה א' דלר' יהודה תמורה הבכור קריבה וכן הלכה א"כ נק"מ דכאן קיימינן להלכה כר' יהודה. אולם לכאורה תמהתי על מ"ש התוי"ט כדתנן ספ"ג דתמורה וגם אינו מבואר כלל רק דהתמורה הוי כבכור לענין שאין נשחטים באיטלז אבל לא לענין הקרבה שוב ראיתי בתוס' חדשים שהעיר בזה. אולם בלא"ה נק"מ דהא גם בעל מום נאכל בתוך שנתו וא"כ ה"א כשהמיר בכור ונפל בו מום שנחשב השנה מעת שנולד הבכור קמ"ל הקרא דחשבינן השנה מעת שהמיר וא"ש:

עמודי ירושלים תנינא

כתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה שנה לו ושנה לתמורתו. ג"ב עי' גליון הש"ס שכתב דל"ע כו' עי' זבחים ל"ב ב' כו' ולק"מ דנהי דאינה קריבה אבל עכ"ז צריך ליתן התמורה לכהן בתוך השנה והכהן יאכלנו בקדושת בכור. עי' המורה כ"א א' ועיין מ"ש בעמודי ירושלים הראשון:

ציון ירושלים

[א]שנה בשנה מלמד שהבכור כו' עי' שו"ת הא"ז הח"ן ז"ל סי' יב. ועיין בה"ז בחדושיו למנחו' וע' בפ"י כר"ה ו' הדוס' רשב"א:

טוב ירושלים

שנה בשנה מלמד שהבכור נאכל לב' ימים ולב' שנים. פי' דהך שנה בשנה בא ללמדנו דאין חושבין לשנתו של עולם דהא מוכח דנאכל לב' שנים וה ינו דע"כ אי חשבינן לשנתו וממילא מוכח דנאכל לב' ימים. וכ"ה נהדיא בבבלי בכורות כ"ז ב' וסק"ע במ"מ ל"ד:

מסורת הש"ס

בכורו' כח ע"א

ר"ה ו ע"ב

נגעי' פי"ד מ"ז

תורה אור

ויק' כז

שאין שנתו של בעל מום מחוורת א"ר יוסה מתני' מסייעא לר' אילא *הבכור מזמן הזה רשאי לקיימו אפילו ד' וחמש שנים עד שלא הראהו למומחה מה אנן קיימין אם לתם הא כבר אמור אלא אם אינו ענין לתם תניהו ענין לבעל מום. *אחד בכור ואחד כל הקדשים עובר עליהם משם רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים ניחא רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים תמן אמרין תיפתר שהיה מחוסר זמן לפסח. כמה דאת אמר תמן הראוי למקצת שנה ראוי לכולה ואמור אוף הכא הראוי למקצת הפסח ראוי לכולו. א"ר אבא מרי תיפתר שהיתה עצרת הבאה בחמשה ונולד בששה והיתה עצרת הבאה בשבעה ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירה כתיב °לא יבקר בין טוב לרע עבר וביקר מהו שיעבור אמר ליה כל דבר שבא להתיר אינו עובר מה בא להתיר כאן התורה התירה להקדיש בעלי מומין. *תמן תנינן ביום השמיני מביא שלש בהמות חטאת ואשם ועולה והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף. ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם א"ר לעזר כאן התירה התורה להקדיש מחוסרי זמן. ר' בא בר ממל בעא קומי ר' אימי כתיב

קרבן העדה

שאין שנתו של בעל מום מחוורת. שאין ברור מן התורה שיהיה לבעל מום דוקא שנה ולא יותר דא"כ אפי' נולד לו מום בסוף שנה נמי לא ישלים השלשים יום: בזמן הזה. שאין תם ראוי לכלום: מה אנן קיימין. במאי עסקינן דליכא לפרושי עד שלא הראהו לחכם שלא נפל בו מום להראותו לחכם: הא כבר אמור. דתני בזמן הזה ופשיטא דלא אפשר להראותו אלא ודאי בבעל מום איירי ואפ"ה מותר להשהותו אפי' ד' וה' שנים כל זמן שלא הראהו לחכם ש"מ שאין שנתו מחוורת: ניחא רגלים בלא שנה. משכחת לה אלא שנה בלא רגלים היכי משכחת לה: תמן אמרין. בבבל מפרשין דמשכחת ליה שנה בלא רגלים כגון שהיה מחוסר זמן ברגל ראשון שעדיין לא היה בן שמנת ימים כמלא שהוא מחוסר זמן ולכך לא נחשב לרגל: ופריך כמה דאת אמר תמן. גבי בכור שמשעת לידתו את מונה לו שנתו כדלקמן בסוגיין אע"ג דאינו ראוי להרצאה עד יום השמיני אפ"ה נמנה בכלל שנתו הואיל ומקצתו ראוי א"כ ה"נ כאמור דכיון דעבר עליו מקצת פסח שהיה ראוי להקריב דע"כ כשנולד קודם פסח איירי א"כ ביום שביעי של פסח ראוי להקריב וה"ל רגלים בלא שנה: תיפתר. כגון שהיתה עצרת באה בה' וכו' דעצרת פעמים חל בה' בסיון כגון שניסן ואייר שניהם מלאים הרי ט"ו מניסן ול' דאייר מלא להו חמשין בה' בסיון ונולד הבכור בשנה ההיא בששה בסיון דהיינו יום א' אחר עצרת: והיתה עצרת של שנה הבא' בז' בסיון. כגון ששניהן ניסן ואייר חסירים מלא להו חמשין יומי בז' בסיון: כתיב. גבי מעשר בהמה לא יבקר בין טוב לרע והיינו בין תם לבעל מום: עבר וביקר. ובחר הטוב מהו שיעבור אלאו: כל דבר שבא להתיר. כל לאו שבא להתיר דבר אם עבר וסבר לעשות מצוה מן המובחר אינו עובר: מה בא. המקרא הזה לא יבקר להתיר: ומשני בא להתיר להקדיש בעלי מומין. למעשר בהמה דרע היינו בעל מום: תמן תנינן. בנגעים פ"ד מצורע כשגלח בשביעי מביא ביום השמיני חטאת ואשם ועולה ואם היה דל ואין ידו מספקת להביא אשם בהמה מפרים חטאת ועולת העוף והאשם עליו חובה להקריבו אח"כ: ופריך ואין חטאת העוף מחוסרת זמן. קודם שהביא אשם שהאשם תחלה לקרבנותיו אי נמי אהקדים פריך שמקדים חטאת ואשם בבת א' והרי החטאת קודם האשם הוא מחוסר זמן: כאן. גבי מצורע התירה התורה להקדים מחוסר זמן דהא כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים דמקדים שניהם כאחת:

כתיב

פני משה

שאין שנתו של בעל מום מחוורת. אינו מחוור לנו בהדיא שנותנין לו שנה שלימה קודם שיאכלנו דהא דדרים שנה לתם ושנה לבעל מום אינו מפורש בהדיא לבעל מום אלא מליסנא יתירה דרשינן הכי ולפיכך אין נותנין לו אלא השלמה לאחר שנתו ואחר שׁשלמה שנה מיום שנפל בו מום אינו רשאי לקיימו אלא צריך שיאכלנו: מתני'. ברייתא דלקמיה מסייעא לר' אילא דקתני הבכור בזמן הזה שאינו ראוי להקרבה רשאי לקיימו אפי' ד' וה' שנים עד שלא הראהו למומחה כלומר עד שלא נפל בו מום וראוי להראותו למומחה אם הוא מום שראוי לשחוט עליו וש"מ דמשעה שראוי לשוחטו אין רשאי לקיימו אחר שנתו וכדמפרש ר' אילא להא דתני ר' ישמעאל וכדמסיק דמה אנן קיימין אליבא דהאי ברייתא: אם לתם. כלו' דהכי דרשינן לקרא דכתיב שנה בשנה ומה אנן קיימין אם בתם הרי כבר אמור ברישיה דקרא ולמה לי למיהדר ולכתוב בשנה אלא אם אינו ענין לתם תנהו ענין לבעל מום הלכך הואיל דמייתורא דקרא היא דנפקא לן לבעל מום אינו נותנין לו שנה אלא מיום שנפל בו מום בתוך שנתו וכדאמרן: אחד בכור ואחד כל הקדשים וכו'. תוספתא היא בפ"ג דבכורות ופריך ניחא רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים בתמיה והיכי משכחת לה: תמן. בבבל אמרין תיפתר שהיה מחוסר זמן לפסח כלומר בפסח שהיה רגל הראשון לנדרו היה זה מחוסר זמן ואינו ראוי להקרבה וכשבא חג הפסח האחר שנה מלאה רגלים לא מלו שחג הפסח הראשון אינו בכלל ופריך ואמאי כמה דאמר תמן גבי ראוי להקריב בשנה זו שאם ראוי למקצת השנה כאלו ראוי לכולה וזהו כדאמרי' לעי' שאם שלמה שנתו בעצרת שהי' רגל האחרון מהשלשה רגלים מאחר שאם עבר והביא כשר עובר ועעמא דבדיעבד כשר משום שהראוי למקצת השנה קודם שׁשלמה שנתו ברגל הזה הוי כראוי לכולה וא"כ ה"נ נימא הראוי למקצת הפסח כראוי לכולו שהרי בימים אחרונים של הפסח כבר אינו מחוסר זמן וראוי הוא להקרבה והרי זה כראוי מתחלת חג הפסח והכתי רגלים נמי איכא: תיפתר שהיתה עצרת הבאה בחמשה וכו'. לפי שעצרת פעמים היא בחמשה בסיון כגון שניסן ואייר שניהם מלאין ושלמו חמשים יום לעומר בחמשה בסיון ופעמים בששה שאחד מלא ואחד חסר ושלמו החמשים יום בששה בסיון ופעמים בשבעה שהיו שניהן חסרין ושלמו החמשים יום בז' בסיון והשתא משכחת לה שהיתה עצרת הבאה בחמישי כלומר הבאה עכשיו בשנה זו הוא בה' בסיון ונולד בששה זה הקרבן והיתה עצרת הבא בשנה הבאה בז' בסיון ונמצא השנה מליאה בששה בסיון משעה שנולד ועדיין לא עברה עצרת עליו: כתיב. גבי מעשר העשירי יהיה קדש לא יבקר בין טוב לרע בין שיבא בעל מום לעשירי ובין תמים ואם עבר וביקר שעשה תחבולה שהעשירי יהיה תמים מהו שיעבור על לאו דלא יבקר: כל דבר שבא להתיר. כל מקום שבא הכתוב להתיר כדמפרש לקמיה שהתירה התורה כאן להקדיש בעלי מומין אינו עובר אם ביקר דלא נאמר לא יבקר אלא שאינו צריך לבקר ואם ביקר לא הקפידה התורה: תמן תנינן. בפרק בתרא דנגעים דמיירי בטהרת מצורע ביום השביעי מגלח וכו' ביום השמיני מביא שלש בהמות וכו' והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף תחת חטאת ועולת בהמה ומביא כבש אחד לאשם כדכתיב: ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם. בתמיה שהרי אשם מצורע קודם הוא לחטאת וכדתנן בפ"י דזבחים כל חטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא ע"י הכשר להכשיר את המצורע לאכילת קדשים ולביאת המקדש וכל זמן שלא קרב האשם הרי חטאת העוף כמחוסרת זמן היא והאיך יכול להקדישה דבשלמא מצורע עשיר שמביא שלש בהמות שפיר הוא דמשכחת לה דאין כאן מקדים מחוסר זמן מפני שהוא יכול להקדישן לפי סדר הקרבתן שהוא מקדים האשם ומקריבן ואח"כ החטאת והעולה אלא בקרבן מצורע עני זימנין דמקדים לחטאת העוף ומחוסרת זמן היא אצל אשם שעדיין לא הוקרב וכגון שהיה עשיר והעני אחר שהפרים ג' בהמות לקרבנו דהדין הוא שכל זמן שלא קרב אשמו מביא הוא החטאת והעולה של עני וכדתנינן שם מצורע עשיר והעני הכל הולך אחר האשם כר' יהודה דהלכתא כוותיה ונמצא שהכבש שהפרישו לאשם בתחלה הרי הוא לאשמו ובלבד שעדיין לא קרב שאז הוא יכול להביא החטאת ועולה של עני שאם קרב האשם צריך הוא להביא כל השאר כקרבן עשיר והשתא משכחת לה בקרבן מצורע עני שמקדים הוא לחטאת העוף מחוסרת זמן מפני האשם שעדיין לא הוקרב. ולהכי נקט חטאת העוף בלחוד משום שהיא קודמת לעולת העוף וכדתנן בזבחים שם חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכן בהקדשה: כאן התירה התורה להקדים מחוסר זמן. מפני שא"א בענין אחר:

כתיב

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"א מבכורות הל' יא טוש"ע יו"ד סי' שו ס"ט

י

ב מיי' פ"ד ממחוסרי כפרה הלכה

גליון הש"ס

ז מדברי הרמב"ם פ"א מבכורות הל"ח נראה שגם בכור בע"מ נאכל בתוך שנתו מה"ת ע"ש וכ"כ בקרית ספר להמבי"ט שם וכאן מבואר להיפך ועי' בט"ז יו"ד סי' שו סק"ו ועיין בט"א ר"ה ד' ז ע"א:

ז עיין תוספות ר"ה ד' ו ע"ב ד"ה שנה ומה שהקשו שם מבכור ע"ש לפי דברי הירושלמי לקמן דמשעת לידתו מונין שעה לבכור נ"ק:

תוס' הרי"ד

ע"ז מסיק כהדא לא ילין חלב חגי עד בוקר ואימורי חול קריבין ביו"ט פי' א"כ האיך הוא עובר על כל תלין וכו' אמרה תורה הקריבוהו מבעוד יום שלא תבא לידי בל תלין וה"נ עובר על כל תאחר על הקרבת אימורין בבוקר אמרה תורה הקריבוהו מבעו"י שלא תבא לידי ב"ת. ועובר על בל תאחר בבוקר כמו שעובר על בל תלין בבוקר ועובר על בל תאחר וכל תלין, בב"א כשהגיע אור הבוקר אר"ח אינו עבר והביא שמא אינו כבר וכו' כפי' הק"ע ז"ל וליכא דהגמ' מוכיח כדברינו דל"ל דקאי על עלת גופי' הו"ל הקריבוהו מאתמול שלא יבוא לידי בל תאחר ומדנקט ליכא מבעו"י משמע לאפוקי בלילה ולכן הקריבוהו הוא אימורין כמו הקריבוהו מבעו"י שלא יבוא לידי בל תלין וליכא דאם עבר והביא ולא נקט אם עבר והקריב משמע כפי' הק"ע ז"ל דקאי על חגיגה בשבת וקאי על ליכא דלעיל אין חגיגה בלה עמו לשון ביאה א"כ נקט אם עבר והביא לשון ביאה: וע"י פירושינו בע"ה בסוגיא כזאת יתורץ מאוד מה דקשה לכאורה על הא דמיבעיא בשלמתו שנתו בעצרת אפשר לומר אינו כשר ועובר לכאורה קשה למה לא יעבור הא יכול לשחוט ביו"ט גופיה לצאת בהם ידי שמחה כדקי"ל במס' חגיגה דף ז' ע"ב דהכהנים יוצאים בבכור ועיי' בתוס' ז"ל שם ד"ה עולת דהא דנד' ונדב' אין קריבין ביו"ט היינו שלא הקריבו לשם שמחה או שסבר יצא ידי שמחה אבל בלא"ה יכול להקריב נדרי' ונד' לצאת בהם משום שמחה. אבל לדברינו שפיר ניחא דהא דמיבעיא שלמה שנתו בעצרת הוא כביום האחרון הוא ערב שבועות ומיבעיא על הקרבת אימורין ול"ל ליכא משום שמחה דקי"ל במס' פסחים דף ע' ובירושלמי דשלמי שמחה ששחטן ערב ברגל לא ידי חובתי ברגל בהם. ודו"ק:

רבב"ח בעי קומי ר"ז כתיב לא יבקר כו' כ"ד שבא להתיר אינו עובר כו' תמן תנינן ביום השמיני מביא שלש בהמות חטאות ואשם ועולה. והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד דה"פ דגבי מצורע עשיר כתיב ביום השמיני יקח שני כבשים. דהיא אשם ועולה "וכבשה" אחת דהיא חטאת ולקח הכהן וכו' עד ועשה הכהן את החטאת וכו' והעלה הכהן את העולה כו' ואילו גבי מצורע עני כתיב ולקח כבש אחד אשם וגו' ושתי תורים ובני בני יונה וגו' והיה אחד חטאת ואחד עולה והביא אותם ביום השמיני וגו' ועשה את האחד מן התורים וגו' את האחד חטאת ואת האחד עולה וגרסינן במס' יומא דף מ"א אמר ר"ח אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן שנאמר ולקח והביא או בלקיחה או בהביאה ע"כ ופירש"י ז"ל דכתיב גבי כהן את האחד חטאת ואת האחד עולה. וגבי בעלים ולקח אין מתפרשות הקינין איזה לחטאת ואיזה לעולה אלא ע"י לקיחת הבעלים שיאמר בשעה לקיחתה בלוקח זה לחטאת וזה לעולה ובעשיית כהן בעת לקיחתה זה חטאת וזה עולה. והנה מצינו לפ"ז חילוק גדול לבין מצורע עשיר ובין מצורע עני דמצורע עשיר הוי סדר הקדישן מחוסר זמן משא"כ במצורע עני דהוי כסדר הקרבה כן סדר הקדישו דהא קי"ל במס' זבחים דף צ' במתניתין דסדר הקדישו הוי כסדר הקרבה אבל במצורע עשיר לא משכחת"ל כלל דהא קי"ל דהקינין מתפרשות בעת הלקיחה וכתבו בתיו"ט ז"ל דלאו דווקא קינין אלא ה"ה שני קרבנות ממין אחד וחובה אחת. והנה קי"ל גבי קינין דאחד חטאת ואחד עולה דצריך להפרים ב' קינין אבל אם יקח בן יונה או תור אחת ויעשנה לחטאת ואח"כ יקח בן יונה או תור

אחרת

שנויי נוסחאות (בו"ב) מזמן בד"ו בזמן. (בוי"ו) ההורה התירה בד"ו התירה התורה.

טוב ירושלים

ר' בון בר חייה בעא קומי ר"ז כתיב לא יבקר כו' ר"ל שאלו אם עבר וביקר אם עבר בנ"ת ולוקה והשיבו דהך לא יבקר אינו לאזהרה שלא יבקר אלא לגלויה שא"ל לבקר דאין נ"מ בין בעל מום לתם כ"ש שבא להתיר כנ"ל. וכ"ל דהך מאמר הובא כאן משום שגירת ליסנא דמאמר דבסמוך דמיבעיא ליה אם המצורע עובר אם לא יקריב בשמיני בב"ת הכייך לכונין. וגם שם נ"ל דמ"ש בא להתיר הכוונה בבוא הציווי לטובתו ביעבור בשמיני אם ירצה ואם רצה להתערב יותר וליבב בטומאתו הרשות בידו. וא"כ ל"ש ביעבור בב"ת.

והוא ברור לענ"ד: אר"א כאן התירה התורה להקדים מחוסר זמן. הק"ע פי' על ההקדש שמיסם ביחד ע"ש. ויש להעיר ממש"כ בחי' למנחת ל"ש ז' בכ"ד אם דבר שצריך להקדים כשעושה אותן בב"א אם נקרא הקדמה והיחור והארכת בם. (ועי' בבלי יומא ו' א' בבת אחת סמ"ל ל"ל דאקדים כו' ע"ש). וויותר נ"ל לפרש כאן כקושית הבבלי מנחות ה' סע"א. ואולי תכר כאן כל הברייתא דשם. ומש"כ הק"ע דהאשם חובה עליו להפרישו א"כ כמלומני שאין שדין כן דכיון דהוא דל כטור הוא לגמרי:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

כתיב °בשמיני יבא עבר ולא הביא מהו שיעבור אמר ליה כל דבר שבא להתיר אינו עובר מה בא להתיר כהיא דאמר רבי לעזר כאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן. אמר רבי יוסי בי ר' בון כל שבעה אין אומר לו הבא מיכן ואילך אומר לו הבא מתני' פליגא על ר' יוסי בי ר' בון כולהם מתכוונין ומביאין קרבנותיהן ברגל. ניחא נזיר מצורע לא מחוסר כפורים הוא והא *תנינן ההלל והשמחה שמונה פתר לה בנזיר. ר' זכריה חתניה דר' לוי בעי רישא אתון פתרין בנזיר וסיפא במצורע. א"ר חנניה בריה דר' הלל לא כבר איתתבת תמן *ואמר ר' יוסה קיימה ר' אבודמא נחותה *בכהנים בשעיר אוף הכא הכהנים בשעיר. רבי חגיי בעא קומי רבי יוסה כתיב °וביום השמיני ימול עבר ולא מל אמר ליה °כי תדר נדר ליי' אלהיך לא תאחר לשלמו דבר שהוא ניתן לתשלומין יצא זה שאינו ניתן לתשלומין. לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו כהדא דתני °ואל פתח אוהל מועד לא הביאו ולא את חליפיו. א"ר יונה

במדבר ו · ויקרא יב · דברים כג · ויקרא יז

סוכה מב ע"ב

שם דף י' חגיגה פ"א ה"ד עי' פסחים עא ע"א

פירשה

פני משה

כתיב בשמיני יביא. גבי מצורע עני והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן ואם עבר ולא הביא בשמיני מהו שיעבור עליו בבל תאחר: א"ל כל דבר שבא להתיר וכו'. וכדמסיק ואזיל ומה בא להתיר כהאי דאמר ר"א שכאן התירה התורה להקדים מחוסר זמן ומכיון שמצינו שמותר כאן להקדים מחוסר זמן משום טהרתו של מצורע כל זמן שמביא לטהרתו מביא ואינו עובר שרשות בידו לשהות קרבנותיו ולא נאמר ביום השמיני אלא להוציא לפניו שלא יביא בשבעת ימים שלפניו: א"ר יוסי בר' בון כל שבעה וכו'. ר"י בר' בון פליג וס"ל שכל שבעה שלפניו אין אומרים לו הבא קרבנות שלך מכאן ואילך אומרים לו צריך אתה להביא ואם לא הביאו בשמיני עובר הוא: מתניתא. ברייתא הדא פליגא היא על ר' יוסי בר' בון דקתני כולהם מתכוונין וכו' על המתני' דריש פרקין ואלו מגלחין במועד מיתניא דתנינן ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים וכו' והנזיר והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו ותני עלה וכולן מתכוונין ומביאין קרבנותיהן ברגל אפי' לכתחלה יכולין להתכוין ולשהות קרבנותיהם עד הרגל ומביאין אלמא יכולין לשהות קרבנותיהן ודלא כר' יוסי בר' בון: ניחא נזיר. אמתני' דהתם קאי ולמאי דגרים הכא שיכולין לשהות קרבנותיהן עד הרגל בכדי שיכולין לשמוח ברגל ופריך דהניחא נזיר שפיר הוא שאפי' בראשון שעדיין לא קרב קרבנו יכול הוא לשמוח ברגל ולאכול בשר עד שיקריב קרבנו והותר לשתות יין אלא מצורע וכי לא מחוסר כפורים הוא ועד שיביא קרבנותיו אסור הוא לאכול משלמי שמחה והיאך יכיל לשהות קרבנותיו עד הרגל הא אנן תנן ההלל והשמחה שמונה ואין שמחה אלא בבשר שלמים וזה שלא יכול לשמוח עד שיביא קרבנותיו ונמצא שאין כאן אלו שמחת שמונה: פתר לה בנזיר. הא דקתני כולן מתכוונין להביא קרבנותיהן בנזיר ואיכך דרישא דמתני' הוא דקאמר אבל לא במצורע שאינו יכול לשהות קרבנותיו עד הרגל ולמנוע ממנו שמחת הרגל עד שיקרבו: רישא אתון פתרין במצורע וסיפא בנזיר. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות. וכלומר לדידך דהברייתא לא קאי אמצורע א"כ לא דמיא הסיפא וזו היא הברייתא דמיתנייא על המתני' וקרי לה רישא דרישא הגי נמי מצורע בהדי איך ובברייתא דהיא הסיפא לא תפרש לה אלא בנזיר לא במצורע: אמר ר' חנניה בריה דר' הלל. ומאי קושיא מהאי מתני' דסוכה וכי לא כבר איתותבת תמן לעיל בפ' לולב וערבה בהלכה ד' דפריך נמי מהאי מתני' אמ"ד התם דאין זביחה אלא בשעת שמחה ואם חל יום ראשון להיות בשבת היאך אתה מולא השמחה במונה ואמר ר' יוסי התם דק ימא ר' אבודמא נחותה דמשכחת שמונה בכהנים ובשעיר של רגלים אלמא אי אשכחן השמחה אף בכהנים לחוד שפיר קרינן השמחה שמנה אוף הכא נמי כן: עבר ולא מל. ביום השמיני מהו אם עובר בבל תאחר: א"ל. כהאי קרא דכתיב ביה. לא תאחר כתיב לשלמו דמשמע דבר שניתן לתשלומין שהוא משלים למחר או באיזה יום והוי כמי שהקריב בו ביום שנתחייב להקריבו יצא זה מילה ביום השמיני שאינו ניתן לתשלומין להיות כביום שנתחייב שאף שחייב הוא למולו אח"כ מ"מ יום השמיני א"א להשלימו והלכך אין חיוב מילה בכלל מקרא הזה כולל: לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו. היינו חליפיו דלא הוי למיקרב וכדמסיק ואזיל כהדא דתני ואל פתח אהל מועד לא הביאו כתיב גבי שחוטי חוץ ודרים ולא את חליפיו. לא מצאתי ברייתא זו כלשונה וראיתי בפסיקתא פרשת אחרי מות דמייתי בכל מקום ברייתות דספרא וספרי ובקצת נוסחאות שונות וגרים התם ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב וגו' הכשרין ולא הפסולין יצאו בעלי מומין. והיינו נמי ולא את חליפיו דממעט בעלי מומין דהתמורה קיילא עלייהו כדתנן בפ"ק דתמורה ואינן קריבין ופטור עליהן משום שחוטי חוץ והכא נמי ולא את חליפיו שאם לא מכרו כדי שיפול דמיו לנדבה אינו עובר משום בל תאחר:

פירשה

קרבן העדה

כתיב. בנזיר טמא וביום השמיני יביא וגו' עבר ולא הביא קרבנותיו בשמיני מהו שיעבור על בל תאחר: כל דבר שבא להתיר. דבר הנאסר אינו עובר עליו: ומשני כהאי דאר"ל. גבי מצורע: כאן התירה וכו'. ה"ג בנזיר התירה התורה להקדים חטאת ועולה תורה אור בבת אחת אף על גב דעולה מחוסרת זמן קודם החטאת ל"א ה"ג כתיב במצורע וביום השמיני יקח וכו' ומיבעיא ליה אם עבר ולא הביא בשמיני אם עובר על בל תאחר ומשני דהאי קרא אתא להתיר וכדאר"א. דבא להתיר להקדים מחוסר זמן דהא ודאי אשם מצורע קודם לחטאת כדתנן פ' כל התדיר ואפ"ה כתיב תחלה יקח שני כבשים וכבשה א' והיינו אשם אע"ג שאשם צ"ל תחלה אלא שהתורה התירה: כל שבעה וכו'. קרא דוביום השמיני יקח וכו' בא ללמד דכל שבעה א"א לו שיביא קרבנותיו ומיום השמיני ואילך כופין אותו להקריב ל"א כל שבעת ימי החג אין כופין אותו להקריב קרבנותיו ולאחר החג כופין אותו והראשון נראה: כולהם. כל חייבי קרבנות: ומביאין קרבנותיהם ברגל. ואם"ד דמיד לאחר שבעת ימי גמרו כופין אותו שיבי' איך אפשר שימתין עד הרגל: ניחא נזיר וכו'. אהא דתני שאף מצורע ממתין בקרבנו עד הרגל פריך הניחא נזיר שיכול להמתין שהוא מותר באכילת קדשים בימי נזרו אלא מצורע שהוא מחוסר כפורים ואסור באכילת קדשים ואנן תנן פרק לולב וערבה ההלל והשמחה שמונה ושמחה היינו לאכול בשר שלמים ואם אין המצורע מקריב קודם הרגל איך אפשר לו לאכול כל שמונה בקדשים הא א"א לו להקריב קרבנותיו בי"ט הראשון דחובות שאין קבוע להם זמן לכ"ע אין דוחין י"ט וה"ל מחוסר כיפורים ואסור בשלמים: ומשני פתר לה. להך ברייתא דמבי' קרבנותיו ברגל בנזיר אבל מצורע מביא מיד: רישא. היינו דהך ברייתא וכולן מתכוונין וכו' מוקמינן בנזיר: וסיפא במצורע. לא איתפרים לן הך סיפא: לא כבר וכו'. כלומר קושיתך ממתני' דהלל ושמחה מעיקרא ליתא דהא כבר אקשי לה התם בסוכה אם חל י"ט ראשון בשבת ליכא שמנה דאם שחטו מעי"ט אין יוצאין בהן ושבת אין שלמי שמחה דוחין: קיימה ר"א נחותא. למתני' דתני שמחה כל שמנה היינו בכהנים שאוכלין משעיר החטאת מוסף של י"ט דמקריבין בשבת ויוצאין ידי חובת שמחה בחטאת ואשם כדתנן פ"ק דחגיגה א"כ ל"ק אמצורע דליכא חיובא על כל ישראל לשמוח ברגל כל שמנה: עבר ולא מל. מהו שיעבור על בל תאחר: דבר שהוא ניתן לתשלומין. שע"י הקדישו הוא חייב להביא משא"כ מילה לאו תשלומין היא אלא חובה: לא תאחר לשלמו. ולא כתיב לא תאחר לשלם למעט חילופיו: לא הביאו. ולא כתיב ולא הביא למעט חילופיו:

פירשה

רידב"ז

אר"י ב"ב כל שבעה אין אומרים לו הבא מיכן ואילך אומרים לו הבא פי' לא לחלוק בא דעובר בעשה אלא דקמ"ל דלא ימתין עד הרגל אלא משמיני ואילך מחויב בכל יום להביא ע"ז קאמרינן מתניתא פליגא על ריב"ב כולם מתכונים ומביאים קרבנותיהם ברגל כו' רישא אתון פתרין בנזיר וסיפא במצורע פי' דסיפא דברייתא שם. ע"כ במצורע איירי ולא מסיים לפנינו סיפא דהאי ברייתא כפי' הק"ע ז"ל:

ר' חגי בעי קומי ר"י כתיב ביום השמיני ימול עבר ולא מל פי' אם עובר בב"ת כשהגיע ג' רגלים כמו קרבנות ומתנות עניים וערכין וחרמים ולא מיבעיא על מילה שאין לה זמן קבוע דזה פשיטא דלא שייך ב"ת בזה דלא שייך ב"ת רק במצוה שקבוע לה זמן ע"ז שייך בל תאחר יותר מזמן הזה אבל היאך שייך בל תאחר יותר מזמן הזה אחרי שאין קבוע לה זמן ע"כ בקרבנות וערכין וחרמים כו' וכל עניים שייך בהם נתינה והבאה יש להם זמן קבוע ברגל הראשון ובאתם שמה והבאתם שמה ע"כ עובר ברגל ג' בבל תאחר יותר אבל מצוה שאינה בנתינה והבאה ולא קבוע לה זמן פשיטא דלא שייך בל תאחר יותר מזמן הזה אבל קמיבעיא לן במצות מילה דקבוע לה זמן אם עובר בב"ת לאחר ג' רגלים וקפשיט לא תאחר לשלמו דבר שהיא נותן לתשלומין יצא זה שאינו נותן לתשלומין פי' דלא שייך ב"ת רק במילתא דנתינה ותשלומין או לגבוה או לעניים אבל מצוה בלא תשלומין לא שייך ב"ת. ודו"ק:

א"ר

תוס' הרי"ד

אהרת ויעבנה שלמים לא עבה כלום אלא צריך להפריש שתים כב"א ויפ:ים אחד מכן לחטאת ואחד לעולה ועיי' בירושלמי יומא ר"פ שני שעירי וקי"ל דחטאת קודמת לעולה בזבחים פ' כל התדיר ובפסחים פ' תמיד נשחט דף נ"ט ע"א וקי"ל דאשם מצורע קודם לחטאת מפני שבא להכשיר כדאיתא פ' כל התדיר דף צ' עיי"ש וא"כ גבי מצורע עשיר אי אפשר להקדימו כסדר הקרבתו כדין התורה בכ"מ דכיון דצריך להוציא האשם ובעולה מב' כבשים וע"כ צריך לקרא שם אשם ועולה בב"א וחטאת צריך להיות קודם עולה בכ"מ ואשם מצורע צריך להיות קודם לחטאת א"כ סאיך בנעשה נעשה שלא כסדר דאם יקדים תחלה החטאת א"כ מקדים חטאת לאשם מצורע ואי יקדים האשם תחלה א"כ ע"כ מקדים לעולה ג"כ דהא האשם מוציא מב' כבשים מאחד אשם ואחד עולה א"כ מקדים עולה לחטאת ואי אפשר לו להקדים כסדר הקרבתו אשם חטאת עולה. ז"א דהא האשם צריך להוציא מן הזוג שלו דהוא עולה משא"כ גבי מצורע עני דהתם מוציא החטאת מן הזוג שלו דהיא עולה ואשם אינו מוציא מן הזוג ע"כ דמקדים להו כסדר הקרבתו:

וכיון שמבואר כ"ז עולה הסוגיא כפתור ופרח דהתנא קמ"ל דביום השמיני מביא ג' בהמות חטאת אשם ועולה כיון דאי אפשר להקדים כסדר הקרבתו אשם חטאת ועולה ע"כ ס"ל להתנא דהא דכ"ר קודם אשם ועולה ואח"כ חטאת לאו דווקא אלא ה"ה קודם חטאת ואח"כ אשם ועולה דאין חילוק ביניהו כלל דאם מקדים תחלה אשם ועולה איכא מעלה דהקדים אשם לחטאת אבל איכא חסרון דהקדים עולה לחטאת ע"כ כמו כן אם יקדים חטאת לאשם ועולה הגם דאיכא חסרון דמקדים חטאת לאשם אבל איכא מעלה דהקדים חטאת לעולה וכ"ז הוא דווקא במצורע עשיר אבל בעני דהזוג שלו הוא חטאת ועולה ע"כ דמקדים כסדר הקרבתו אשם וחטאת ועולה. אבל חטאת קודם לאשם לא דהוי מחוסר זמן. ועכשיו דביארנו כ"ז בעה"ש וכעת נמלא כל דברינו שדברנו מבואר בפירוש הגמ' וכ"ז דברי הגמ' הוא דפריך על ממתניתין דנקט חטאת קודם אשם ועולה ע"ז פריך ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אלל אשם בתמיה הכי לא קמודית לן דחטאת העוף מחוסרת זמן אלל אשם וע"כ דקמודית לן דמחוסרת זמן אלל אשם ולמה גבי חטאת בהמה דעביר קאמרת דמביא חטאת קודם אשם שלא ע"כ חטאת מחוסרת זמן אלל אשם דכמו דחטאת העוף פשיטא לך דמחוסרת זמן אלל אשם ומ"ש בהמה

שנויי נוכחאות (סו"א) בשמיני במקרא וביום השמיני. (סו"ג) כהיא בסרי"ב כיי.

טוב ירושלים

וביום השמיני ימול עבר כו'. הקשה הק"ע דהא בכור ל"ל לתשלומין ועובר ולק"מ דהא צריך ליתנו לכהן ומהילא י"ל דאפילו בבכור של כהן עצמו נמי מיקרי ניתן לתשלומין דמ"מ מגיעה מוקי בהשלומין מבא"כ במילה. ועד"פ י"ל דבכור של כהן עצמו אינו עובר באמת ואפ"ל דאצטריך ע"ז עשה דתאכלנו שנה בשנה ולא בגי משום איסור ב"ת. וי"ל בזה קושית הק"ע שהביא בתורע"א יבמות פ' י"א מ"ז וכ"ה שם בס' תפא"י והוא קושיא עצומה מאד והתפא"י א"כ נדחק בלהן גדול. אך לדברינו א"ש בפשיטות דכיון דעולת דב"ת ל"ש בבכור דכהן דהוא לעצמו ול"ש תשלומין ורק עשה דתאכלנו שנה שנה. א"כ י"ל דשם אינו שייך כלל עשה זו דהא אסירים שניהם לאכול אותו משום ספק קדשים וא"כ שפיר קאמר ירעה עד שיסתאב ודוק היטב. ומיהו לפמש"כ בתשובתי בס"ד דיש להסתפק בקרבן שותפין אם עוברים כלל בב"ת והארכתי בזה ת"ל א"כ י"ל ג"כ מלך סברא זו א"ע שם בב"ת דה"ל נמי כשותפין ויש לפלפל בזה:

מסורת הש"ס

פירשה לוי וכו'. מהו חילופיו דאינו עובר עליו הא גם בחילופיו קרינן לא תאחר לשלמו דהא מקרב קריב לכך קאמר דה"א דכשהקריב חילופיו אינו עובר על קרבן ראשון אפי' שהה אותו ג' רגלים קמ"ל דהאי אחריגא הוא: ה"ג ועברו עליה ב' רגלים: אם באומר הרי עלי. ה"ל נדר ועובר מיד ולא צריך לג' רגלים: אלא. הכא במאי עסקינן באומר ה"ז עולה דה"ל נדבה והפרים אחרת תחתיה לאחר ב' רגלים ולא הקריבה לאחרת עד לאחר הרגל הג' לראשונ' ה"א הואיל ומכח ראשון קאתי תצטרף הראשונה עם האחרונה ויעבור עלי': לפום כן וכו'. לפיכך איצטריך קרא לאשמועי' ולא חילופיו דנותנין לו ג' רגלים לעצמו: אלו חטאות ואשמות. שהן נדרשין ממך שהרי חובה הן מוטלין עליך: ה' אלקיך. זה הקדש בדק הבית דהא קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב ה' ברישא דקרא אלא ללמד שאף דברים שהן לה' ולא לכהנים ולמזבח עובר עליו ואיזהו זה הקדש בדק הבית: מעמך זה לקט שכחה ופיאה. שהן חלקו של עני דכתיב ביה את העני עמך: ולא בקרבנך חטא. שאין הקרבן נפסל בכך: שלא תאמר שהזבח פסול אם עברו עליו ג' רגלי' לפיכך צריך קר' לאשמועי' ולא בקרבנך חטא להזהיר הב"ד שיעשוך בע"כ: מכאן למשכון. שממשכנין על הקרבנות כדתנן בערכין: ויש נדר קרויה נדבה. בתמיה דמתחיל בנדר ומסיים בנדבה: אלא לחייב על כל נדר בפני עלמו. דה"א דאם יש לו כמה נדרים וכמה נדבות אינו עובר אלא לאו אחד קמ"ל דעובר על כל א' בפני עלמו כי היכא דעובר על נדר לעלמו ועל נדבה לעלמה: וחזר ואמר ה"ז. מי הויא חזרה או לא: ר"ח. פריך לא מסתברא הך בעיא כלל אלא אמר ה"ז וחזר ואמר הרי עלי ודאי דמהני דאיסור חמור הוא וחייב באחריות: ואין איסור קל. אבל היכא דאמר התלה הרי עלי שהוא איסור חמור ואח"כ אמר ה"ז דה"ל איסור קל פשיטא שאינו חל עליו: הוסיפו עליהן. על אותן השניין במשנתינו שר"ה שלהן ניסן שכר בתים ותרומת שקלים שר"ה שלהן ניסן: והוא שאמר שנה זו. הוא דלא הוה אלא עד ניסן אבל אם אמר שנה אחת דר בה שנה מיום ליום כהא דתנן בנדרים פ' קונס: כתחלתה. כמו שהיתה תרומה הראשונה בשעה שהוקם המשכן בר"ח ניסן כן לדורות נמי מר"ח ניסן מתחילין לתרום מן החדש: נאמר כאן חדשי. זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה: ונאמר להלן חדשי. ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שבק ר' טבי וכו'. הניח ר' טבי רישא דברייתא ואמר הסיפא לחוד: דלא כן. דלא כן היה לו לעשות שקילר במקום שהיה לו להאריך דמסיפא לא שמעינן דמדאורייתא לריך להביא מן החדש: ת"ל בחדשו לחדשי. דה"מ למיכתב זאת עולת החדש: בחדש א' וכו'. וה"פ זאת עולת החדש בחדשו שיחדש ויביא מתרומה חדשה לכל חדשי השנה: תמן תנינן. בבכורות פ' מעשר בהמה ה"ג ר' אלעזר ור"ש אומרים בא' בתשרי בן עזאי וכו': האלוליים

תורה אור

פירשה לוי בן סיסי קומי רבי באומר הרי עלי עולה ועברו עליה שלשה רגלים והביא אחרת והקריבה מיד הייתי אומר יופטר מן הראשונה לפום כן צריך מימר לא תאחר לשלמו ולא חליפיו. א"ר יוסה אם באומר הרי עלי מיד הוא עובר אלא *כן אנן קיימין באומר הרי זה עולה ועברו עליה ב' רגלים והביא אחרת תחתיה ולא הקריבה מיד ועבר עליה רגל שלישי הייתי אומר תצטרף עם תמורה שלשה רגלים לפום כן צריך מימר לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו. כי דרוש ידרשנו *אלו חטאות ואשמות יי' אלהיך זה הקדש בדק הבית מעמך זה לקט שכחה ופיאה והיה בך חטא ולא בקרבנך חטא. דלא כן מה אנן אמרין. א"ר שמואל בריה דרבי יוסה בי רבי בון שלא תאמר שמא ימצא זבח פסול לפום כן צריך מימר והיה בך חטא בך ולא בקרבנך חטא. מוצא שפתיך תשמר ועשית תשמר ועשית *להזהיר ב"ד שיעשוך. רבנן דקיסרין בשם ר' אבינא מיכן למשכון כאשר נדרת ליי' אלהיך נדבה. ויש נדר קרויה נדבה אלא לחייב על כל נדר ונדר ועל כל נדבה ונדבה. *אי זהו נדר שאמרו האומר הרי עלי עולה ואיזהו נדבה שאמרו האומר הרי זה עולה. ר' חמא חבריהון דרבנן בעי אמר הרי עלי חזר ואמר הרי זו. רבי חיננא בעי לא מסתברא די לא אמר הרי זו וחזר ואמר הרי עלי איסור חמור חל על איסור קל. אין איסור קל חל על איסור חמור. *הוסיפו עליהן שכר בתים ותרומת שקלים. שכר בתים א"ר יונה *והוא שאמר שנה זו אבל אם אמר שנה אחת נותן מעת לעת. *ותרומת שקלים כהיא דא"ר שמואל בר יצחק כתחילתה ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן ותני עלה ביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה התרומה. ר' טבי ר' יאשיהו בשם כהנא נאמר כאן חדשי ונאמר להלן חדשי מה חדשי שנאמר להלן אין מונין אלא מניסן אף חדשי שנאמר כאן אין מונין אלא מניסן. א"ר יונה שבק ר' טבי ראשה ואמר סופא דלא כן כהדא דתני זאת עלת חדש בחדשו יכול יהא תורם בכל חדש וחדש ת"ל בחדשו לחדשי בחדש אחד הוא תורם לכל חדשי השנה יכול באי זה חדש שירצה נאמר כאן חדשי ונאמר להלן חדשי מה חדשי שנאמר להלן אין מונין אלא מניסן אף הדשי שנאמר כאן אין מונין אלא מניסן. *תמן תנינן ר"מ אומר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה בן עזאי אומר האלוליים

פירשה לוי בן סוסי קומי רבי. בדרך אחרת כגון באומר הרי עלי עולה ועברו עליה ג' רגלים והביא אחרת שהראשון אבד והקריבה מיד הייתי אומר יפטר בזה מן הראשונה לפום כן וכו' ולא חליפיו שאין החליפין משלים לראשונה: אמר ר' יוסי. מאי האי דקאמרת אם באומר הרי עלי מיד הוא עובר וכלומר מיד שעברו עליה ג' רגלים עובר הוא ומהיכי תיתי לומר שיפטור באחרת שהקריבה הלא זה קרבן אחר הוא: אלא כן אנן קיימין. את הדרש הזה באומר ה"ז עולה ועברו עליה שני רגלים והביא אחרת תחתיה שהמיר בה ולא הקריבה מיד עד שעבר עליה רגל שלישי והייתי אומר תצטרף מה שעברו על הראשונה עם התמורה ויהיה שלשה רגלים לפום כן צריך מימר וכו': אלו חטאות ואשמות. שהן נדרשין ממך לפי שהן חובה מוטל עליך: מעמך זה לקט שכחה ופאה. שהן חלקו של עני דכתיב בה את העני עמך: ולא בקרבנך חטא. כדמפרש ואזיל: דלא כן מה אנן אמרין. ואם לא מיעוט הכתוב לזה מה הייתי אומר: א"ר שמואל שלא תאמר שמא ימצא זבח פסול. כלומר שמא הואיל והוא עובר ויש בו חטא נמצא גם כן הזבח פסול לפום כן וכו': מכאן למשכון. מכאן למדו לומר חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן כדתנן בסוף פ"ה דערכין: ויש נדר קרוי נדבה. הרי הפרש בין זה לזה ואם הוא נדר אמאי קרוי נדבה אלא מכאן לחייב על כל נדר ונדר וכו' בפני עצמו: אמר הרי עלי וחזר ואמר הרי זו. מהו שיחול לשון נדבה על לשון נדר: ר' חיננא בעי. הקשה לא מסתברא למיבעיא דאלא כך אם אמר הרי זו וחזר ואמר הרי עלי אם חל לשון נדר על לשון נדבה וטעמא דמסתברא היא מפני דא"ל איסור חמור חל על איסור קל וזהו נדר שהוא חמור מנדבה שהנדר חייב באחריותו משא"כ בנדבה ואין איסור קל חל על איסור חמור ואם אמר בתחלה הרי עלי כבר נתחייב באחריות ולא מהני לשון נדבה שאח"כ: הוסיפו עליה. על המתני' שאחד בניסן ר"ה לשכר בתים ובאומר לשנה זו השכרתי לך וכדר' יונה: כהיא דאמר ר' שמואל בר יצחק בתחלתה וכו'. גרסי' להא לעיל בריש מסכת שקלים עיין שם: תמן תנינן. בפ"ט דבכורות וגרסי' להא עד סוף הלכה לעיל בריש פרק ג' דשקלים ושם מפירש ע"ש:

הלכה

רידב"ז

א"ר יוסי אם באומר הרי עלי מיד היא עובר אלא כו' יפה הסביר בגליון הש"ס:

ר' חמא חבריהון דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר הר"ז פי' אם הא דמחייב על כל נדר ונדר ועל כל נדבה ונדבה הנ"מ בשנדר על גופים מחולקים אבל אם נדר על גוף אחד כ' פעמים ה"ד כגון דאמר הרי עלי וחזר ואמר הר"ז ר"ח בעי לא מסתברא כו' פי' דזה אי אפשר אלא דווקא כאמר הר"ז וחזר ואמר הרי עלי דאין איסור קל חל על איסור חמור:

א"ר

תוס' הרי"ד

בהמה גבי עביר ומשני א"ר אלעזר כאן התירה התורה להקדים מחוסר זמן כלומר כאן גבי מצורע עביר התירה התורה להקדים מחוסר זמן דלאו דווקא אשם קודם חטאת דנמלא עולה קודם החטאת אלא ה"ה חטאת קודם לאשם ועולה והוי חטאת קודם לעולה ונמלא דחטאת שעוף הוי מחוסרת זמן אלל אשם אבל חטאת בהמה אינה מחוסרת זמן אלל אשם כיון דע"כ נ"ל מחוסרת זמן כנ"ל. ובזה יובן דנקט התנא הדין הזה ביום השמיני מביא ג' בהמות חטאת ואשם ועולה מאי קמ"ל התנא בזה הא מקרא מפורש הוא בתורה אבל לדבריו ניחא דקמ"ל דיכול להקדים חטאת קודם לאשם ועולה. ודו"ק: **עבר** ולא הביא מהו שיעביר פי' אם שמיני דווקא וכשעבר שמיני עבר על מלות עשה או דילמא דשמיני פירושו מבשמיני ואילך א"ל כ"ד שבא להתיר אינו עובר כו' התורה התירה להקדים מחוסר זמן פי' דשמיני הוא הותיר ולא זמן דקמ"ל שהתורה דמותר להקדים האשם או החטאת בשמיני הגם דמחוסר זמן הגם דאימתי דיקדשו הוא אלא כזמנו ותמיד מתוסף זמן דלא אפשר בלא"ה קמ"ל שהתורה דאעפ"כ מיום שמיני מותר ול"י ביום שמיני היה מגיע זמנו היה לנו לאמר דשמיני דווקא והוי קביעות זמן אבל כיון דאפילו בשמיני אין מגיע זמנו עדיין דהוי מחוסר זמנו כזמן הקדישו וא"כ לעולם הוא מחוסר זמן ל"ש שמיני ול"ש לבתר שמיני ואעפ"כ התירו הכתוב א"כ האי בשמיני הוא להתיר בא ולא עשה דדווקא בשמיני. ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פי"ד ממעה"ק הל' יד
יב
ב מיי' שם הלכה טו
יג
ג מיי' שם הלכה יז
יד
ד מיי' שם הלכה ד ופ"א מנדרים הל"ב
טו
ה מיי' פ"ד משקלים הל' יא

גליון הש"ס

[ז]עיין פ"ק ונראה דאין הכונה בעובר מיד לאחר דיבורו דודאי גם בנדר אינו עובר אלא אחר ג"ר אבל סברת הירושלמי דכל דאמר הרי עלי דמחמת דיבורו לחוד עבר בב"ת ואינו תלוי בהפרשה כלל א"כ אם הפרים ואחר ב רגלים הביא אחרת תחתי' עובר מיד אחר רגל ראשון בב"ת אף אם לא נימא דמכח קמא קאתו דדל הפרשתו מ"מ עובר בב"ת כיון דכבר עברו ג"ר משעת נדרו וזו דקאמר מיד הוא עובר היינו אחר רגל ראשון דהוא רגל שלישי משעת נדרו אלא כן אנן קיימין באומר הר"ז דאז הפרשתו מחייבתו וסד"א דתצטרף עם הפרש' ראשונה דמכחו קאתי ודוק. ועיין בע"א:

[ז]עיין בספר המלחמות להרמב"ן בב"ק פ"ד בהאריך בזה:

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי׳ פ״ז מבכורות הל׳ ו
יז
ב מיי׳ שם הלכה ח
יח
מיי׳ שם פ״ו הלכה יד
יט
ד מיי׳ פ״ד משמוטין הל׳ ט ופ״י הלכה ד
כ
ה מיי׳ פ״ט ממע״ש הל׳ ח טוש״ע יו״ד סי׳ רלד ס״ד

האלוליים מתעשרין בפני עצמן. *אמר רב חונה טעמיה דר׳ מאיר עד כאן הן מתמצות לילד מן הישנות מיכאן והילך הן מתחילות לילד מן החדשות. ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם רב חונה טעמא דר׳ לעזר ור״ש. °לבשו כרים הצאן אלו הבכירות ועמקים יעטפו בר אלו האפילות יתרועעו אף ישירו. אלו ואלו נכנסין לדיר להתעשר. *אמר בן עזאי הואיל ואלו אומר כך ואלו אומר כך יהו האלוליים מתעשרין בפני עצמן. הא כיצד נולד לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי אינן מצטרפין נולד לו חמשה באב וחמשה בתשרי הרי אלו מצטרפין זאת אומרת שבן עזאי חבר ותלמיד היה לו לר׳ עקיבה ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו. ר׳ ירמיה ר׳ מיישא בשם ר׳ שמואל בר רב יצחק שכן נחלקו עליה אבות העולם מאן אינון אבות העולם תנא ר׳ יונה קומי ר׳ ירמיה ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבה. זאת אומרת בן עזאי תלמיד וחבר היה לר׳ עקיבה אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה הואיל ואלו אמר כן ואלו אמר כן. ר׳ אבהו בשם ר׳ שמואל בר רב יצחק שמע *מן הדא אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין אלא שבאת לחלק עלינו את השוין זאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד היה לר׳ עקיבה אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה. *תמן תנינן [א] מאחד בתשרי עד כ״ט באלול הרי אלו מצטרפין חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אינן מצטרפין חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין אם כן למה אמרו שלש גרנות למעשר בהמה [ג] שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט הגיעה הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור. א״ר יוסה זאת אומרת מעשר בהמה לא עשו אותו לא כחנט ולא כשליש אין תימר כחנט ניתני כל המעוברים מכ״ט באלול אין תימר כשליש ניתני כל הנולדים עד עשרים ושנים בו. ר׳ שמי בשם ר׳ בון בר חייה כשליש עשו אותו כר״ש *דר״ש אמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. קם רבי מנא עם ר׳ שמי א״ל את אמרת הדא מילתא והא תנינן בן עזאי אומר האלוליים מתעשרין בפני עצמן. לא אפילו נולד עד כ״ט באלול. אית לך מימר בן עזאי כר״ש לא [ג] כרבנן הוא. כמה דאת אמר על דרבנן מניחן ומעשרן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני שנתן כן את אמר על דבן עזאי מניחן לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלול. אמר רב חונה זאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן בהן עולין לו מתוך שנתו. אמר רבי מנא ר׳ יונה אבא שמע לה מן הדא °כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש ליי׳ אלהיך הא כיצד משעת לידתו את מונה לו:

תורה אור: תהלים סה — דברים טו

הלכה ב מתני׳ *באחד בתשרי ר״ה לשנים [ז] ולשמיטיז וליובלות [ס] ולנטיעה ולירקות

פני משה

הלכה ב מתני׳ באחד בתשרי ר״ה לשנים. לדין השנים שהקב״ה דן בתשרי את כל באי עולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא דכתיב מראשית השנה ועד אחרית שנה מר״ה נידון מה יהא בסופה וממאי דתשרי הוא דכתיב תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ר״ה וכתיב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: ולשמיטין וליובלות. שמשנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה: ולנטיע׳. משעת נטיעה וכלומר שאין מונין מר״ה לר״ה אלא ל׳ יום בשנה חשובין שנה והוא שתקלוט הנטיעה קודם ל׳ יום וסתם קליטה לכל האילנות ב׳ שבתות נמצאת למד שהנוטע ארבע וארבעים יום קודם ר״ה עלתה לו שנה ואעפ״כ הפירות של נטיעה זו שחנטו לאחר ר״ה של שנת השלישית אסורין משום ערלה עד ט״ו בשבט ואע״ג שזהו כמו שעברו עליהן ג׳ שנים שלימות שהרי הג׳ יום שלפני ר״ה הראשון נחשב לשנה אפ״ה אסורין הן משום ערלה עד ט״ו בשבט לפי שאחד בתשרי ר״ה היא לנטיעה דוקא וזה כבר נעשה אילן ור״ה שלו לצאת מידי ערלה ט״ו בשבט הוא שהוא ר״ה לאילנות וכן הפירות שחנטו אחר ר״ה של שנת הרביעית אסורין הן משום רבעי עד ט״ו בשבט וצריכין פדיון כדין נטע רבעי וכדילפינן לה מקראי דכתיב ג׳ שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש וגו׳ ודרשינן וי״ו מוסיף על ענין ראשון שלפעמים יהיה לכם ערלים אף בתוך שנה רביעית שלו וכגון זה שלא יצא מדין ערלה עד ט״ו בשבט ואז יש לו דין רבעי להפירות שחנטו אח״כ ומותרין בפדיון וה״נ דרשינן לקרא דאבתריה ובשנה החמישית תאכלו את פריו דוי״ו מוסיף אדלעיל שלפעמים דין רבעי לו אף בשנה החמישית וצריך פדיון לאותן שחנטו מקודם ט״ו בשבט וכל זה דוקא לפירות נטיעה זו אבל אם נטע פחות משלשים יום לפני ר״ה ואינן נחשבין לו שנה אז כשיגיע אחד בתשרי מונין לו ג׳ שנים שלימות מיום ליום לערלה וכן הוא לרבעי:
ולירקות

קרבן העדה

האלוליים. אותן שנולדו באלול לא מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב וטעמיה מפרש בסמוך: ע״כ. עד אלול נמשך שהאחרונות יולדות מן אותן שנתעברו קודם ניסן דבהמה דקה עיבור׳ ה׳ חדשים: מכאן ואילך. לאחר אלול הן מאותן שנתעברו לאחר ניסן וה״ל חדשות: לבשו כרים הצאן. מקרא הוא בספר תהלים לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו וה״ק לבשו כרים הצאן מתלבשות הכבשים שנתעברות: אלו הבכורות. שמתעברות מיד: ועמקים יעטפו בר. והיכא נמי לאן שמתעברות בזמן שעמקים יתעטפו בר והזריעה ניכרת יפה יפה והיינו בניסן ואע״ג דגם באדר ניכר הזריעה מ״מ באפלייתה אין הזריעה נכרת יפה אלא בניסן: אלו ואלו נכנסין לדיר להתעשר. דדרים יתרועעו לשון רעים וישירו כאילו כתיב יעשירו וקאמר דנעשו רעים ויעשירו אלו עם אלו: הואיל ואנו אומרים כך רמ״א בא׳ באלול ור״א ור״ש אומרים בא׳ בתשרי ואין אנו יודעין הלכה כמאן הלכך יהיה האלוליים וכו׳: ה״ג נולדו לו ה׳ באב וה׳ באלול או ה׳ באלול וה׳ בתשרי אין מצטרפין: ה״ג נולדו לו ה׳ בתשרי וה׳ באב אין מצטרפין. וה״פ ה׳ באב שלאחר תשרי מצטרפין ואע״ג דמפסקי גרנות שתקנו חכמים: ופריך בן עזאי מכריע על דברי תלמידיו שהרי ר״מ ור״ש לאחר בן עזאי היו: שכן נחלקו עליה אבות עולם תנאים הראשונים. ר״י ור״ע ועליהם בן עזאי אומר הואיל ואלו וכו׳ ומכריע דבריהם: זאת אומרת. שבן עזאי תלמיד חבר היה לר״ע: אין תימר וכו׳. שר״ע היה רבו של בן עזאי וכי אדם אומר על דברי רבו הואיל ואלו וכו׳ ומכריע דבריו: שמע לה מן הדא. שתלמיד חבר היה לו לר״ע: אמר לו בן עזאי וכו׳ מתני׳ בב״ב פ׳ מי שמת: אלא שבאת. ולא קאמר שבא: תמן תנינן. בכורות פ׳ מעשר בהמה: כל הנולדים בא׳ בתשרי. אתאן לר״א ור״ש דאמרו בא׳ בתשרי ר״ה למעשר בהמה: מצטרפין. לכנסן לדיר א׳: לפני הגורן. מאלו ג׳ גרנות שאין הגורן מפסיק: לא כחנט. לא כאילנות שאזלינן בהו לענין מעשר בתר חנטה כל שחנטו פירותיו קודם ט״ו מתעשר שנה שעברה: ולא כשליש. ולא כתבואה וזיתים דאזלינן בהו בתר שליש והיינו כשעת גמרן דמשהביאו שליש ראוין לאכילה ע״י הדחק: אין תימר כחנט. דאזלינן בהו בתר חנטה ה״ל למתני כל המעוברין מכ״ט באלול ואילך הן החדשות: אין תימר כשליש. א״כ אף במעשר בהמה אזלינן בתר גמרן שהן ראוין להקרבה: ניתני כל הנולדים עד ך״ב בו. דהיינו הנולדים ז׳ ימים קודם ר״ה אבל הנולדים אח״כ אינן ראוין להקרבה בשנה זו דהא כתיב מיום השמיני והלאה התנו לי: כשליש עשו אותו. ודקשיא לך ניתני עד ך״ב בו מתני׳ ר״ש היא דסובר מחוסר זמן דהיינו קודם שבעה נכנס לדיר להתעשר: את אמר הדא מילתא. דמתני׳ ר״ש היא: האלוליים מתעשרין בפני עצמן. מאי לאו הנולדים עד ך״ט באלול מיקרי אלוליים וכי אפשר לך לומר דבן עזאי סובר כר״ש ולא כרבנן דפליגי על ר״ש וסברי דמחוסר זמן אינו נכנס לדיר אלא ודאי הכל אזל בתר לידה וזה גמרו כמו תבואה ואע״ג שאינן ראויין להקרבה: כד״א וכו׳. וכמו דאמרת לרבנן דאותן שנולדו מך״ב אלול עד ר״ה הן מתעשרין לאחר ר״ה עם אותן שנולדו קודם ר״ה ה״נ לבן עזאי דסובר דאלוליים מתעשרין בפני עצמן מ״מ גרנן לא הוי עד פסח הבא כיון דלדידיה מספקא ליה דלמא מתחיל מאלול ואין להן גורן עד פסח מיהו אז מתעשרין עם האלוליים: זאת אומרת. מדמצטרפין לרבנן כל הנולדים בתוך השנה שעברו אע״ג דנולדים בסוף השנה והם מחוסר זמן שמעינן דאף בבכור מתחילין שנתו מיום שנולדו וימים שהוא מחוסר זמן בהם מצטרפין לשנה: כל הבכור אשר יולד. תקדיש לה׳ אלהיך: הא כיצד. שיקדיש בכור הא ממעי אמו קדוש אלא ללמד מכי יולד תתחיל למנות קדושתו דשנתו מתחיל מיום שנולד:

הלכה ב מתני׳ לשנים. מפרש בגמ׳: לשמיטין וליובלות. משנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה: לנטיעה. למנין שני ערלה ואפי׳ נטעה באב כלתה שנתו הראשונה לסוף אלול ובכולהו מפרש טעמא בגמרא:
ולירקות

מסורת הש״ס

שקלים פ״ג הלכה א
בכורות נח ע״א
ב״ב קנח ע״ב
בכורות נו ע״ב
שם כא ע״ב
ר״ה ב ע״א

2 2

שנויי נוסחאות (סו״ג) הגיע כד״ו תגיע. (סומ״א) תקדש במקרא תקדיש. (סומ״ב) מונה לו כד״ו מונה לו שנת.

ולירקות באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי. ובית הלל אומרין א בט"ו בו:

גמ' שנים מניין כתוב אחד אומר °וחג האסיף בצאת השנה וכתוב אחד אומר °וחג האסיף תקופת השנה *אי זהו חדש שיש בו חג ותקופה ואסיף ושנה יוצא בו אי זה זה זה תשרי אין תימר טבת אית ביה תקופה ולית ביה חג ואסיף אין תימר ניסן אית ביה תקופה וחג לית ביה אסיף אין תימר תמוז. אית ביה תקופה ואסיף ולית ביה חג ואי זה זה תשרי. אמרין חברייא קומי ר' יונה ויהא תמוז אמר לון כתיב בחדש השביעי ואתון אמרין הכין. אמרין ליה ויהא תמוז אמר לון מיכן והילך על שמות חדשים אתם רבים עלי דא"ר חנינה ז"שמות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה בירח האיתנים *שבו נולדו אבות מתו אבות נפקדו אימהות. בראשונה °בירח בול שבו העלה נובל והארץ עשויה בולות בולות. שבו בוללים לבהמה מתוך הבית. בראשונה °בירח זיו שבו זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. מיכן והילך °ויהי בחדש ניסן שנת עשרים °ויהי בחדש כסליו שנת עשרים °בחדש העשירי הוא חדש טבת. רשב"ל אמר אף שמות המלאכים עלו בידן מבבל. בראשונה °ויעף אלי אחד מן השרפים °שרפים עומדים ממעל לו מיכן והילך °והאיש גבריאל °כי אם מיכאל שרכם. לשמיטות מנין °מקץ שבע שנים תעשה שמטה מה שנים מתשרי אף שמיטות מתשרי. ליובלות מנין °וספרת לך שבע שבתות שנים שבע פעמים מה שנים ושמיטין מתשרי אף יובלות מתשרי התיבון והכתיב °והעברת שופר תרועה בחדש השביעי וגו'. ר' יונה ור' יוסה תריהון בשם רבי שמואל בר רב יצחק כדי שיהו כל חדשי השנה שוין לא יהא חדש אחד נחלק לב' שנים התיבון והתנינן באחד בשבט ר"ה לאילן כדברי ב"ש ב"ה אומרים בט"ו בו הרי אין כל חדשי השנה שוין וחדש אחד נחלק לב' שנים. כיצד לנטיעה *תני י הנוטע והמבריך והמרכיב ל' יום לפני ר"ה ועלתה לו שנה שלימה מותר לקיימו בשביעית פחות מל' יום לפני ר"ה ולא עלתה לו שנה שלימה אסור לקיימן בשביעית אבל אמרו פירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו יבשבט. מ"ט ר' יסא בשם ר' יוחנן °ובשנה הרביעית.

מה

קרבן העדה

ולירקות. למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הנלקט לפני ראש השנה על של אחר ראש השנה: לאילן. לענין מעשר שאין מעשרין פירות אילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט שהאילן הולך אחר חנטה ובגמרא מפרש טעמא מ"ש שבט: **גמ'** שנים מנין. דמתשרי מנינן: ה"ג ושנה יוצא בו זה תשרי: אית ביה תקופה ואסיף. שמתחילין לאסוף: ויהא תמוז. ודקשיא לך שאין בו חג נימא דראש השנה וחג יהיו בתמוז: אמר. להו כתיב בקרא בחדש השביעי יהיו ראש השנה וחג וזהו תשרי דלחדשים לכ"ע מניסן מנינן ואתון אמרין שיהא ראש השנה וחג בתמוז דלא ככתוב: ויהא תמוז. שחדש השביעי יקרא תמוז: א"ל מכאן ואילך. אין אתם מקשים עלי אלא משמות השבטים ולא קשיא: עלו עמהם מבבל. ובתחלה לא היו נקראים כך: בירח האיתנים. הוא תשרי שבו נולדו אבות שהם איתני ותקיפי דעלמא ואיתן לשון תוקף כדכתיב איתן מושבך: ירח בול. היינו כסליו כדכתיב הוא החדש השמיני: שבו העלה נבל. מן האילנות מחמת הקור: בולות בולות. חתיכות חתיכות שהיא מתפררת מלשון לבול עץ אסגוד: שבו בוללין לבהמות בבתים. שנותנין להם יבול בבית שאין עשב בשדה: בירח זיו. היינו אייר: והאילנות ניכרין. מה המה פירותיו: מכאן ואילך. לאחר שעלו מבבל קורא לחדשים בשמות אחרים ניסן אייר וכו': אף שמות מלאכים. שם העצם שלהן: ויעף אלי אחד מן השרפים. היינו גבריאל שהיה האש בידו ויליף ליה בגזרה שוה נאמר כאן ויעף ונאמר להלן והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון מתחלה מועף ביעף: ה"ג ובעת ההיא יעמוד מיכאל. ויליף בגז"ש דמיכאל הוה נאמר כאן עומדים ונאמר להלן יעמוד וכו': מה שנים מתשרי כדלעיל מדכתיב חג ואסיף ותקופה: בחדש השביעי בעשור לחדש. הרי דאין ראש השנה ליובלות אלא בעשרה בתשרי: לא יהא חדש אחד נחלק לשתי שנים. ואע"ג דתוקעין ביה"כ ראש השנה שלו מתשרי: הרי אין כל חדשי השנה שוין. לדברי בית הלל דהא ראש השנה לאילנות מתחילין בט"ו: והמבריך. כופף הזמורות בארץ שקורין פראפי"ן: המרכיב. אילן בחבירו: ה"ג עלתה לו שנה שלימה ומותר לקיימו בשביעית. וה"פ כיון שהגיע אחד בתשרי עלתה לו שנה ואם הוא ערב שביעית מותר לקיימו ולא הוה כנוטע בשביעית: פחות משלשים יום לא עלתה לו שנה שלימה. עד תשרי הבא: אסור לקיימו בשביעית. משום תוספת שביעית שמוסיפין מחול אל הקדש: אבל אמרו וכו'. אע"ג שאמרנו קודם שלשים יום שעלתה לו שנה אם חנטה פירות לאחר ר"ה של שלישית עד ט"ו בשבט אסורין לעולם כפירות ערלה שאע"פ שתשרי ר"ה לפירות ט"ו בשבט ר"ה לאילנות ובעינן שיעברו עליה ג' פעמים ט"ו בשבט קודם שילאו פירותיה מן ערלה וכן לענין רבעי ולכך הועילו לה שלשים יום שלפני ר"ה שממהר התיר' מט"ו בשבט עד ר"ה: מה טעמא. כלומר מנ"ל ששנות ערלה ורבעי נמשכין לאסור פירות החנוטים קודם ט"ו בשבט לאחר שכלו שנות הערלה:

מה

פני משה

ולירקות. למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הירק הנלקט לפני ר"ה על הירק שנלקט לאחר ר"ה ותני התנא לירקות שמעשר שלהן מדרבנן ומכ"ש לדברים שמעשרותיהן מדאורייתא ודקתני ירקות בלשון רבים משום דתרי גווני ירק הן כדתנן גבי גורנן הירק הנאגד משיאגד ושאינו נאגד משילקט כל צרכן: ר"ה לאילן. לענין מעשר שאין מעשרין פירות שחנטו קודם ט"ו בשבט על הפירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט וכן נמי לענין שני המעשרות שבשני שנים הראשונים של שמיטה מעשר ראשון ומעשר שני ובשנה הג' נוהג מעשר עני תחת מעשר שני ואותן פירות שחנטו מר"ה של שנה הג' עד ט"ו בשבט עדיין תורת שנה שניה עליהן ונוהג בהן מעשר ראשון ומעשר שני ומכאן ואילך נוהג בהן מעשר ראשון ומעשר עני בשנה הזאת ובאילן אזלינן בתר חנטה: **גמ'** שנים מנין. שר"ה שלהן תשרי: כתוב אחד אומר וכו'. במשפטי' כתיב בצאת השנה ובפ' כי תשא כתיב תקופת השנה ואיזהו חדש שיש בו אלו הג' חג ותקופה ואסיף והשנה שעברה יוצאת בו ומתחיל שנה אחרת הוי אומר זה תשרי דאם תאמר טבת וכו' וא"ת ניסן דאית ביה חג ותקופה אבל לית ביה אסיף ואם תאמר תמוז דאית ביה תקופה ואסיף וזהו מקציר חטים שביכורי קציר חטים היא בסיון כדכתיב וחג שבועות תעשה לך ביכורי קציר חטים ואסיף שלהן בתמוז אבל לית בי' חג ועל כרחך איזה שיש בו כולן זה תשרי: אמרין חברייא קומי ר' יונה ויהא תמוז. וכסבור היה ר' יונה ששואלין על ר"ה ועל החג דאימא לך דחג האסיף בצאת השנה על תמוז הוא נאמר דהשתא אית ביה נמי שלשתן ולפיכך השיב להן בלשון תמיה כתיב בחדש השביעי ואתון אמרין הכין הא כתיב בפרשת אמור אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג ה' וגו' ואיך ס"ד שיהא תמוז: אמרין ליה ויהא תמוז. דאפי' כן אנן שואלין ויהא תמוז אז הבין ר' יונה קושייתם שהן שואלין על שם החדש דמנא לך דחדש השביעי נקרא תשרי דאימא שמו הוא תמוז והיינו דאמר לון מכאן ואילך הבינותי שעל שמות החדשים אתם רבים כלומר מריבין עלי דלמה נקרא שמו תשרי ויהא תמוז שמו אבל היינו דאמר ר' חנינא דאף שלא מצינו שמות החדשים מפורשים בתורה מ"מ כך קבלנו ומצינו שהשמות החדשים עלו בידם מבבל בשעה שעלה עזרא עמהן שלאח"כ תמצא שמות החדשים שאנחנו קוראים מפירשין המה בכתוב שבראשונה היו אומרים בירח האיתנים וכו' הכתוב אגל שלמה דלמ"ד בניסן נולדו אבות הוא ניסן ולמ"ד בתשרי הוא תשרי והאתנים לישנא דתקיפי הוא: בירח בול. הוא מרחשון שבו העלה נובל מן האילנות: בולות בולות. מקומות הלולין ושבו בוללין מאכל לבהמה מתוך הבית שכבר אין מצוי בשדה: שבו זיוו של עולם. הוא אייר: מכאן ואילך. מצינו בכתובים ויהי בחדש ניסן וכו': אף שמות המלאכי'. שאנחנו אומרים היום עלו בידם מבבל שבראשונים לא מצינו אלא סתם מלאך ה' ויעף אלי אחד מן השרפים וכו': מה שנים. מנינן מתשרי כדאמרן אף לשמיטין המנין מתשרי וכן ליובלות וכו' דילפינן שנים שנים: התיבון והכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים וגו' וא"כ בעשרה בתשרי היא: כדי שיהו כל חדשי השנה שוין. לפיכך קבעוה לומר באחד בתשרי ר"ה ליובלות ומר"ה הוא דחייל יובל שלא יהא חדש אחד נחלק לב' שנים אם לא יתחיל היובל עד י' בחדש: והתנינן באחד בשבט וכו'. ולב"ה דאמרי בט"ו בו א"כ הרי אין כל חדשי השנה שוין וכו' ולא משני הכא מידי: כיצד לנטיעה. לענין מאי ובאיזה ענין אמרו שבא' בתשרי ר"ה הוא לנטיעה: תני וכו'. בתוספתא פ"ב דשביעית ומייתי לה להאי סוגיא לעיל בפ"ב דשבועות בהלכה ו' ושם היא הגירסא נכונה ועיקרת וכאן יש ט"ס וכדלקמן: עלתה לו שנה שלימה. כשיגיע א' בתשרי שהוא ר"ה לנטיעות ועלתה לו שנה למנין שני ערלה ומותר לקיימו בשביעית אם ערב שביעית היא: פחות וכו'. לא עלתה לו שנה לערלה עד אחד בתשרי הבא ואם ערב שביעית היא אסור לקיימן בשביעית היאיל ונטעה בתוך ל' יום לפני שביעית: אבל אמרו פירות נטיעה זו. שנטעה ל' יום לפני ר"ה אם חנטו אחר ר"ה של שנת הג' אסורין הן משום ערלה עד ט"ו בשבט ואף על גב שזה כמי שעברו עליהן ג' שנים שהרי ל' יום לפני ר"ה הראשון נחשב לשנה אפ"ה אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט כדפרישית במתני' לפי שאחד בתשרי ר"ה לנטיעה הוא שאמרו וזה כבר נעשה אילן ור"ה שלו לצאת מידי ערלה ט"ו בשבט הוא שהוא ר"ה לאילנות וכדקאמר לקמיה דילפינן לה מקרא: ובשנה הרביעית. כתיב וכדמסיים ואזיל:

מה

3 2

מסורת הש"ס

פ' ר"ה ז ע"א ומכילתא פ' בא פ"א

שם יא ע"א

ר"ה ט ע"ב

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ו ממע"ש הל' ב

כב
ב מיי' פ"ט מנטע רבעי הל' ח טוש"ע יו"ד סי' רצד סעיף ד

גליון הש"ס

זעיין בתוספות ר"ה ז ע"א ד"ה מדברי וברמב"ן על התורה פ' בא ועי' במ"ר פ' וילא ובפרש"י שם ול"ע אולי ע"כ יש שם:

ציון ירושלים

יפמות חדשים עלו ביד' מבבל ע' עקרי' מאמר ג פי"ד:

שנויי נוסחאות (פו"ש) לית בד"ו ולית. (סוכ"ו) לשמיטית בד"ו לשמיטים. (סוכ"ז) **שמיטות** בד"ו **שמיטים**. (סוכ"ח) **שבתות שנים שבע פעמים** במקרא **שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים**.

מערכת הערוך **שבו העלה נובל** בערוך ובילק"ה רע"ג פ' בול ב' סני' **שבו העולם בולל**. (סוי"ח) **מתוך הבית** ערוך שם **בתוך הבית**.

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ט ממאכלות אסורות (?) מנטע רבעי
הל' יא בהשגות
וכ"מ טוש"ע
יו"ד סי' רלד
סעיף ס

כד
ב מיי' פ"ה
מתר מות הל'
יא טוש"ע שם
סי' שלא סכ"ז

מסורת הש"ס

ירושלמי שביעית פ"ב הלכה ד

ר"ה יב ע"א ב וכתוס שם ד"ה מתכנא

שם יד ב"א

שם ע"ב וירושלמי בכורים פ"ב הלכה ד

תורה אור ט"ו ויקרא יט

מה את ש"מ אמר רבי זעירא שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה. *אמר רבי בא בר ממל קומי ר' זעירה נראים דברים בשנטעו שלשים יום לפני ר"ה א אבל אם נטעו פחות משלשים יום לפני ר"ה. איתא חמי שנה שלימה לא עלתה לו ואת אמר הכין. א"ל ואין כיני ואפילו נטעו שלשים יום לפני ר"ה יהא אסור עד ל' יום לפני ר"ה. מאי כדון א"ר מנא מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן משלים שנתו. כיצד לירקות ב *לקט ממנו ישראל ערב ר"ה עד שלא חשיכה ועכו"ם משחשיכה מעשר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו. ר' זעירה רבי אילא רבי לעזר בשם רבי הושעיה חד אמר *כבר יצאו רוב גשמי שנה כולה וכבר רובה של תקופה מבחוץ וחורנה אמר עד כאן הן חיין ממי השנה שעברה מיכן והילך הן חיין ממי השנה הבאה ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דא"ר יסא ר' אילא רבי לעזר בשם רבי הושעיה כבר יצא רוב גשמי השנה כולה וכבר רוב התקופה מבחוץ הוי רבי זעירה דו אמר עד כאן הן חיין ממי השנה שעברה מיכן והילך הן חיין ממי השנה הבאה. מעשה. בר"ע שלקט אתרוג ונתן עליו חומרי ב"ש וחומרי ב"ה. ולמה לי אתרוג אפילו שאר כל האילן. *תני כחומרי רבן גמליאל וכחומרי ר"א רבן גמליאל ור' ליעזר על דב"ה אינון הוי. א"ר יוסה בי רבי בון תיפתר שחנט קודם לט"ו בשבט של שנייה ונכנסה שלישית על דעתיה דרבן גמליאל עישורי עני על דעתיה דר' אליעזר עישורי שני.

מה

מה את שמע מינה. מהאי ובשנה וקאמר ר"ז מדכתיב לקמיה ג' שנים וגו' לא יאכל ובשנה הרביעית וי"ו דובשנה מוסיף על ענין הראשון דלפעמים בשנה הרביעית ג"כ אסורין משום ערלה וכן מובשנה החמישית דאבתריה פעמים שבחמישית אסורות עדיין משום רבעי וכדפרישית במתני': נראין הדברי' בשנטעו שלשים יום לפני ר"ה. כלומר שלא תטעה לומר הואיל וט"ו בשבט ר"ה היא לאילנות וקאמרת דמשום הכי אע"פ שעברו עליהן ג' שנים עדיין אסורין משום ערלה עד ר"ה לאילנות א"כ אף בגוונא שעברו עליהן ג' שנים שלימות נימא נמי הכי וכגון שנטעה פחות מל' יום לפני ר"ה דהוה אין נחשבין לשנה אלא דמונינן לשני ערלה מר"ה עד ג' שנים וה"א שיהו ג"כ הפירות שהנטו אחר ר"ה שעברו כבר ג' שנים אסורין עד ט"ו בשבט לפיכך קמ"ל דהא לא אמרי' אלא דנראין הדברים דבדוקא אמרו בשנטעו ל' יום לפני ר"ה דפירות נטיעה זו הוא דאסורין אחר ר"ה של שנה הג' עד ט"ו בשבט: אבל אם נטעו פחות מג' יום לפני ר"ה איתא חמי שנה שלימה עלתה לו ואת אמר הכין. כצ"ל וכך היא הגי' בשביעית שם וכאן שכתוב בספרי הדפוס לא עלתה לו ט"ס הוא ואין להעמידה. וכלומר דמסיק בטעמא דהי אפשר לומר דג"כ בנטעו בפחות מל' יום לפני ר"ה שיהו הפירות של שנת רביעית אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט דבוא וראה הרי שנה שלימה עלתה לו ואת אמר הכין בתמיה וכלומר דמכיון שעברו עליהן ג' שנים שלימות מהיכי תיתי יהי' אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט: א"ל. ר' זירא: ואין כיני. אי הכי דבאיכא ג' שנים שלימות תו לא אסרינן משום ערלה עד ט"ו בשבט וא"כ קרא דובשנה לא דרשינן אלא על גוונא דלא עברו ג' שנים שלימות אלא ב' שנים שלימות ושלשים יום שלפני ר"ה של שנת הנטיעה דאז אסורין עד ט"ו בשבט א"כ מעתה תיקשי לך דאימא כיליה לחומרא דרשינן שאף אם נטעו שלשים יום לפני ר"ה יהא אסור עד שלשים יום שלפני ר"ה שלאחר ט"ו בשבט ובשנה הרביעית דשלש שנים שלימות מיום אל יום ליבעי דאימא דקרא ה"ק ובשנה הרביעית יהו לפעמים ג"כ אסורין ואע"פ שעברו עליהן ג' שנים והיינו שתי שנים עם אותן שלשים יום שלפני ר"ה הקודמין והן נחשבין לשנה אפ"ה אסורין הן כל שנה הרביעית עד שלשים יום האחרונים שלפני ראש השנה שאז הן ג' שנים שלימות מיום אל יום: מאי כדון. והשתא בעינן טעמא דקאמרת שאינו אסור אלא עד ט"ו בשבט שלאחר ראש השנה של שנה השלישית שהיא רביעית עם הל' יום הקודמין: אמר רבי מנא. היינו טעמא שמכיון שעומד בתוך שנתו של אילן כלומר מכיון שהגיע לט"ו בשבט שהוא שנתו של אילן משלים הוא שנתו והיינו כמו שעברו עליהן ג' שנים מיום אל יום דמי ודי לנו בזה שנחמיר לאסור מר"ה של אחר שנת השלישית שהיא רביעית עד ט"ו בשבט ועפי מהכי לא מחמרינן: כיצד לירקות. שיהא נראה שאחד בתשרי היא ראש השנה והרי לירק בתר לקיטה אזלינן והיכי משכחת לה שילקוט לכתחלה היום ושישתנה השנה למעשר הלא לא ילקוט ביום טוב ואם לאחר י"ט אמאי נקט באחד בתשרי ומפרש דהכי משכחת לה בליקט ממנה ישראל ערב ראש השנה עד שלא חשיכה ועכו"ם לקט משחשיכה את של ישראל ואין מעשרין את שנלקט מבעוד יום על שנלקט משחשיכה דהוי משנה זו על שנה זו וכן הנלקט מבעוד יום נוהג בו מעשר של שנה שעברה והנלקט משחשיכה נוהג בו מעשר של שנה הבאה וכגון אם היתה שניה נכנסת לשלישית: רבי זעירה רבי אילא. פליגי בטעמא דאמר רבי אלעזר בשם רבי הושעיא מפני מה אמרו בשבט הוא ר"ה לאילן חד אמר דהיינו טעמא דקאמר מפני שכבר יצאו רוב גשמי שנה כולה של ימות הגשמים ועלה השרף באילנו' ונמצאו הפירות חונטין מעתה: וכבר רובה של תקופה מבחוץ. שבשתם שנים עברו מימי תקופת טבת כמה וכמה ורוב דקאמר לאו דוקא היא: ואחרינא אמר. דהיינו טעמא דקאמר ר' אלעזר מפני שעוד האילנות הן חיין ממי שנה שעברה ומכאן ואילך כלתה הלחלוחית ממי שנה שעברה וצריכין הן לגשמים והיין ממי השנה הבאה: ולא ידעין וכו'. אלא מן מה דאמר ר' יסא שמקובל הוא דר' אילא הוא דאמר דרבי אליעזר בשם ר' יהושע קאמר לטעמא קמייתא א"כ רבי זעירה הוא דאמר לטעמא בתרייתא: מעשה בר"ע בלקט אתרוג וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ב דבכורים בהלכה ו' וגי' דהכא עיקרית כדפרישי' שם: חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל. שהיה קודם ט"ו בשבט ונהג בו שני עישורין אחד כבית שמאי לפי השנה שנתחדשה דלדידהו אחד בשבט ראש השנה וחומרי בית הלל שעדיין לא נתחדשה השנה ועישר לפי השנה שעברה: ולמה לי אתרוג. אי כחומרי בית שמאי ובית הלל נהוג אפילו בשאר כל האילן אתה מוצא כן דלמר ראש השנה שלו באחד בשבט ולמר בט"ו בו וא"כ היה צריך לנהוג כן אף בשאר פירות האילן ומאי קמ"ל בהאי מעשה דאתרוג: תני. כלומר אלא כהאי תנא דתני דלא כחומרי ב"ש וב"ה הי' המעשה אלא כחומרי ר"ג וכחומרי ר"א הוא דנהוג וכדתנן בבכורים שם אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. בערלה וברבעי ובשביעי' שהולכין בו אחר החנטה כבשאר כל האילן ולירק בדרך אחד שבשעת לקיטתו עישורו דברי ר"ג ר' אליעזר אומר שוה לאילן בכל דבר ונהוג בו שני עישורין אחד כשנת הלקיטה כר"ג ואחד כשנת החנטה כר"א: ר"ג ור"א על דב"ה אינון הוי. בתמיה כלומר ואם כך הוא דכר"ג ור"א הוא דעביד ונהג בו ב' עשורין א"כ דלא כבית הלל הוא דעביד שהרי להאי מ"ד דכחומרי בית שמאי וב"ה הוא דעביד ע"כ הוה המעשה בתחילת שבט וקודם ט"ו והשתא להאי מאן דאמר דכר"ג וכר"א הוא דעביד גם כן בתחילת שבט היה דבהא לא פליגי הני תנאי וא"כ למאי דנהוג כר' עיסורין כר' גמליאל וכר"א ס"ל לר"ע דככר נתחדשה השנה מאחד בשבט ווה ככדברי ב"ש ולא כב"ה: תיפתר. ככ"ה וכגון שחנט קודם לט"ו בשבט של שנה שניה ונכנסה לשנה שלישית ולקט אחר ט"ו בשבט דעל דעתיה דר"ג עישורו עני כדין שנת השלישית שנוהג בו מעשר עני ועל דעתיה דר"א עישורי מעשר שני כדין שנה שניה שחנט בו דסוה לאילן לכל דבר ס"ל. ונהג בו כשתיהן והכל אליבא דב"ה:

מה

מה את ש"מ. איך שמעינן מהכא שנאסרו: ובשנה. הרביעית וי"ו מוסיף על ענין הראשון וה"ק יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית כמי יהיו ערלים והיינו כשנטעה ל' יום לפני ר"ה וכדפרישית: נראים דברים. הא דאמרינן דפירות נטיעה זו אסורים עד ט"ו בשבט דוקא בשנטעו ל' יום לפני ר"ה דלא ה"ל שנה שלימה לאילן ואסור עד שיגמור השנה לאילן דהיינו עד ט"ו בשבט: אבל אם נטעו פחות מל' יום לפני ר"ה. דבעיק ג' שנים שלימות דהיינו מתשרי לתשרי א"ל להמתין עד ט"ו בשבט בשנה הרביעית: ואת אמר הכין. שיהא פירות נטיעה זו אסורים בשנה הרביעית וזהו דבר שאין לו סמך מקרא: א"ל וא"כ דקפדינן אשני' שלימות א"כ אף בנטעו ל' יום לפני ר"ה למה יהו מותרים בט"ו בשבט תהא אסורה עד ל' יום לפני ר"ה של שנה הרביעית שלא יהו שנים מקוטעות: מאי כדון. באמת מאי טעמא לחלק: מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן משלים שנתו. פי' שנתו של אילן והוא שבט כלו' די לנו בכך: ועכו"ם משחשיכה. דהא ר"ה הוא וא"א לישראל ללקט: ה"ג ר"ז ור' אילא וכו': חד אמר. לכך ר"ה לאילנות ט"ו בשבט שכבר יצאו רוב גשמי שנה שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה: וכבר רובה של תקופה מבחוץ. כלומר אע"פ שרוב התקופה מבחוץ שצריכה לבוא עוד דהא ברוב שנים אין תקופת טבת בר"ח טבת ונמצא שלא עברה רוב התקופה: עד כאן. עד ט"ו בשבט הפירות גדילין ממים שירדו בשנה שעברה מכאן ואילך אינן גדילין אלא ממים היורדין בשנה הבאה: ולא ידעין. מי אמר טעם זה ומי אמר טעם זה: הוי רבי זעירה. הוא אמר עד כאן וכו' דהא ר"א אמר הטעם שכבר יצאו רוב גשמי שנה וכו': שלקט אתרוג. פירות אילן אתרוג לקט באחד בשבט: ונתן עליו חומרי ב"ש וחומרי ב"ה. נהג שני עישורין מעשר שני כשנה שנייה כב"ה דסברי לא נתחדשה השנה עד ט"ו בשבט ומעשר עני כשנה שלישית שהיתה שניה נכנסת לשלישית כבית שמאי דסברי באחד בשבט נכנסת שנה שלישית: ופריך ולמה. נקט אתרוג הא אפי' שאר כל האילנות נמי איכא הך ספיקא אם לקטן בא' בשבט: ומשני תני. לא משום ספק כב"ש ספק כב"ה נהג שני עישורין אלא משום דמספקא ליה אם הלכה כר"ג דסובר אתרוג אחר לקיטה כירק משום דדרכו ליגדל על כל מים כירק והרי נלקט בשלישית או כר"א דסובר דאתרוג אזלינן אחר חנטיה כשאר אילנות והרי חנט בשנייה: ופריך ר"ג על דב"ה אינון הוי. וכי פליגי ר"ג ור"ל על ב"ה בתמיה וכיון דמודים לב"ה א"כ כשלקט באחד בשבט הרי חנטה ולקיטה היו בשנה אחת דהיינו בשנה שנייה: שחנט קודם לט"ו שבט של שנה שנייה. דאשתקד ועמד האתרוג באילן עד א' בשבט של שנה שלישית ובט"ו דאשתקד כבר נכנסה שנה שלישית נמצא שחנט בשנייה ונלקטה בשלישית וא' בשבט לאו דוקא ה"ה קודם לכן אלא מעשה שהיה כך היה:

מה

2 4

ה מה עשה קרא שם על מעשר שבו ופדיין ונתנו לעני :

הלכה ג מתני׳

*בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן ובראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר תהלים לג היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם ובחג נידונין על המים : גמ׳ אית תניי תני כולהם נידונין בראש השנה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בר״ה. אית תניי תני כולהם נידונין בראש השנה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם ביה״כ. אית תניי תני כולהם נידונין בר״ה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו. אית תניי תני כל אחד ואחד נידון בזמנו וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו. מתני׳ כמאן דאמר כולהם נידונין בר״ה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו. דתנינן ובחג נידונין על המים. מילתיה דרב אמרה כולהם נידונין בר״ה וגזר דינו של אחד מהן מתחתם בר״ה. דתני בתקיעתא דרב זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. ועל המדינות בו יאמר אי זו לחרב ואי זו לשלום אי זו לרעב ואי זו לשובע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות ודלא כר׳ יוסה דר׳ יוסה אמר יחיד איוב ז נידון בכל שעה מה טעמא ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו ותפקדנו לבקרים זו פרנסתו לרגעים תבחננו זו אכילתו. ר׳ יצחק רבה בשם ר׳ מלך וציבור נידונין בכל יום מה טעמא מ״א ח לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. א״ר לוי תהלים ט והוא ישפט תבל בצדק ידין לאומים במישרים *הקב״ה דן את ישראל ביום בשעה שהן עסוקין במצות ואת האומות בלילה בשעה שהן בטילין מן המצות. שמואל אמר ה מי שהוא דן את ישראל הוא דן את האומות מה מקיים שמואל ידין לאומים במישרים דנן כבשירים שבהן. מזכיר להם מעשה יתרו מזכיר להן מעשה רחב הזונה. ר׳ חייה בר בא בעי *תבואה שלקה בערב הפסח מאי זה דין לוקה. אין תימר משתא דעלת עד כדון לא עלת אין תימר משתא דנפקת הכן הוות מורכה כל שתא מלקי כדון. אלו שמתים מראש השנה ועד יום הכיפורים מאי זה דין הם מתים אין תימר משתא דעלת עד כדון לא עלת אין תימר בשתא דנפקא הכן הוון מורכין כל שתא ממות כדון. ולא שמיע דא״ר *קרוספא בשם ר׳ יוחנן א שלש פינקסיות הם אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים זה של צדיקים גמורין כבר נטלו איפופסי של חיים מראש השנה זה של רשעים גמורין כבר נטלו איפופים שלהן מראש השנה של בינוניים כבר ניתן להן עשרת ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים אם עשו תשובה נכתבין עם הצדיקים ואם לאו נכתבין עם הרשעים. מ״ט שם סט ימחו מספר אלו הרשעים חיים אלו הצדיקים ועם צדיקים אל יכתבו אלו הבינוניים. רבי חנניה חבריהון דרבנן בעי

ואין

קרבן העדה

מה עשה. הא אמרינן המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין : ומשני קרא שם על מעשר שבו על שם מעשר עני ופדאו ואכל המעות בירושלים והאכיל המעשר עצמו לעניים :

הלכה ג מתני׳ בארבעה פרקים. בשנה העולם נידון וכו׳ : כבני מרון. מפרש בגמרא : שנאמר היוצר יחד לבם וכו׳. בגמרא מפרש ליה : גמ׳ מתחתם בזמנו. בפסח על התבואה וכו׳ כדקתני במתני׳ : מתני׳ כמ״ד וכו׳. דמתני׳ אגמר דין קאי : דתנינן ובחג נדונין על המים. ל״ל עוד נידונין הא כבר תנא ליה רישא בד׳ פרקים העולם נידון אלא לחלק מר״ה שהזכיר לפני זה דאית ביה תרווייהו דין וגזר דין אבל בחג אינו אלא גמר דין ואתי סיפא לגלויי רישא דכלהו בגמר דין איירי : ה״ג וגזר דין של כ״א מהן : בתקיעתא דרב. סדר מוסף שסידר רב וקרי ליה תקיעתא שבמוסף תוקעין : משפט לאלהי יעקב. היינו תחלת דין : איזו לחרב וכו׳. היינו גז״ד ורעב היינו גמר דין דתבואה ומים : ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים וכו׳. היינו גז״ד דאדם : ודלא כר״י מתני׳ וכולהו ברייתות דלעיל ורב דלא כר״י : זו פרנסתו. דכתיב בבקר תשבעו לחם : זו אכילתו. שאין לה קבע : מלך וציבור נידונין בכל יום. אף ע״ג דיחיד נידון בר״ה מלך וציבור אף לאחר גז״ד אם חזרו משתנה דינם בכל יום : וציבור. היינו דברים הכוללי׳ שלום ומלחמה רעב ושובע : מ״ט. כלומר מנ״ל : בשעה שהן עסוקין במצות. דרוב המצות עושין ביום ומצות נקראים צדק : ה״ג בשעה שהן בטילין מעבירות. והיינו במישרים לפנים משורת הדין : ה״ג שמואל אמר בשעה שהוא דן וכו׳. וה״פ שדן ישראל ואומות יחד כדי שיהא ניכר זכותן של ישראל : דנן ככשרים שבהן. שהלכו במישור וזה לחובתן שכשירים אע״פ שהיה להן כל טוב עזבו דרכם הרע והלכו במישור : מאיזה דין לוקה. מאימתי נידונית : אין תימר. משנה הנכנסת דהיינו מפסח דלמחר הא עדיין לא בא : אין תימר. משנה שילאה דהיינו בפסח שעבר קשיא איך הוה מארכת כל השנה ולקי השתא כלומר כיון שילא האדם הזה חייב בפסח שעבר היה ראוי שילקה תבואתו שהיה לו בעת ההיא ולא ימתין עד השתא : מאיזה דין הם מתים. דסובר אדם נידון בר״ה וגז״ד נחתם ביה״כ וקשיא ליה אם גז״ד יחת׳ למחר הא עדיין לא בא ואם מיה״כ שעבר קשיא מה לו להמתין עד לאחר ר״ה היה ראוי שימות קודם ר״ה דהא כבר היה די לו בעבירותיו של שנה שעברה דהא כבר נתחתם דינו ביה״כ שעבר : ולא שמיע ליה. לו י״ח דמיבעי ליה הא דא״ר קרוספ׳ וכו׳ דשל לדיקים ושל רשעים נחתם בר״ה : פנקסיות. ספרים של זכרון מעשה הבריות : רשעים גמור ים. רובם עונות : בינונים. מחלה על מחלה : איפופסי. חותם של חיים : מ״ט. כמו מנ״ל :

ואין

פני משה

מה עשה. במעשר עני הזה. שהרי ודאי מחמת ספיקא דהלכתא הוא דעביד כך שנסתפק לו אליבא דר״ג היכי סבירא ליה דאל״כ היאך עביד כחומרי דתרוייהו דסתרי אהדדי ואם ספוקי מספקא ליה מה יעשה במעשר עני דילמא הדין בו שמעשרו מעשר שני ואפשר דכך סבירא ליה לר״ג דהלכתא כוותיה לגבי ר״א והעני הזה יאכלנו חוץ לירושלים הילכך קאמר דכך עשה ר״ע שקראו שם של מעשר שני בו ופדאו והעלה המעות לאכול בירושלים ונתנו להמעשר שהפריש לעני ואין כאן בית מיחוש כלל :

הלכה ג מתני׳ בארבעה פרקים. בשנה העולם נידון : בפסח על התבואה. מה שהוא נוגע להכלל וזה נלמד מדאמרה התורה להציבור הביאו לפני עומר בפסח כדי שאברך לכם תבואה שבשדות ש״מ דבפסח נידונין על התבואה : בעצרת על פירות האילן. מדאמרה התורה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שאברך לכם פירות האילן וחטה עץ קרייה רחמנא דכתיב ומעץ הדעת טוב ורע וכמ״ד עץ שאכל אדם הראשון חטה היה : בר״ה כל באי עולם עוברין לפניו. א׳ א׳ כבני מרון כבני אימרנא כבשים הללו שמוציאין אותם בפתח קטן זה אחר זה לעשרן ואין שנים יכולין לצאת כאחד כך עוברין לפניו כל באי העולם וגוזרין עליו חלקו מדברים הללו: שנאמר היוצר יחד לבם. ה״ק היוצר והוא הקב״ה רואה יחד לבם והוא המבין אל כל מעשיהם שאף על פי שעוברין לפניו אחד אחד מ״מ כולם נסקרין בסקירה אחת : ובחג נידונין על המים. מדאמרה התורה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה : גמ׳ אית תניי תני כולהם. דקתני במתני׳ נידונין וכו׳ שגזר דין שלהם גם כר״ה מתחתם : ואית תניי תני וכו׳ ומתניתא דידן אתיא כמ״ד כולהם נידונים בר״ה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו דהא תנינן ובחג נידונין על המים וזה ודאי קאי אגזר דין דמכאן ואילך תו ליכא זמן דין ומיהו נידונים הם בר״ה דדומיא דאינך קתני וא״כ העולם נידון דרישא כמי אגזר דין קאי : מילתא דרב אמרה. ממילתיה שמעי׳ דס״ל דהכל נידונין בר״ה וגזר דין שלהם ג״כ בר״ה שכך יסד בברכות דתקיעת׳ שהתקין רב ועל המדינות בו יאמר וכו׳ ויאמר משמע דהיום גוזרין שיהא כך ולרעב ולשובע היינו על התבואה ועל הפירות וגרמי העולם : מה טעמא. דר׳ יוסי דכתיב ותפקדנו לבקרים זה פרנסתו מבקר נפקד הוא על כל היום ולרגעים תבחננו זו רגע ועת אכילתו שלא יארע לו שום קילקול בסעודה ויתחזק בריאות גופו : מי שהוא דן את ישראל. לאחר שהוא דן את ישראל דן את האומות באותו יום ומה מקיים שמואל וכו׳ והיינו במישרים שבהן : תבואה שלקה בערב פסח ולמחר דנין על התבואה ומאיזה דין לקה זו ביום שלפניו וא״ת משתא דעלת שיכנס זה ודאי לא דעד כאן לא נכנסה וא״ת משתא דנפקת מפסח שעבר אכתי לא ניחא דא״כ כל שתא הכין הוות מורכה נתגדלה בלי שום קילקול וכדון ביום ע״פ דוקא מלקי היא וזה דבר תימא אם נגזרה עליה משנה שעברה שלא יארע לה כלום עד כלות השנה וכן קשה אלו שמתים מר״ה ועד יום הכפורים מאיזה דין נגזר עליהם ומתים בזה הזמן דווקא : הכן הוון מורכין. מתגדלין והולכין בבריאות כל השנה וממית כדון דוקא : ולא שמיע וכו׳. וכי לא שמע ר׳ חייה בר בא להא דא״ר קרוספא בשם ר׳ יוחנן וכו׳ וא״כ מבני אדם לק״מ שאלו ימי׳ ניתנו שיחזרו בתשוב׳ אם זכו ואם לא זכו וכו׳ וכל השנה ממתינים להם עד אלו ימים שבנתיים :

למה

מסורת הש״ס

ר״ה טז ע״א

עי׳ ילקוט וב״ר פרשה ג

פי׳ ר״ה טז ע״א

שם ע״ב

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי׳ פ״ג מתשובה הל׳ ג

גליון הש״ס

א עי׳ תוספות ר״ה יד ע״א ד״ה וכהגו תוס׳ עירובין ז ע״א ד״ה וכהג:

ב צ״ל משהוא דן והיינו משהו׳ דן את ישראל אחר כך דן את האומות וכדאמרו בבלי ר״ה דף ח ע״ב. וזו הוא שאמר מה מקיים ידין לאומי׳ במישרי׳ הא לאו טיבותא הוא כדאמרו בש״ס שם ומשני דקן ככשרים וכו׳ והק״ע והפ״מ נדחקו כזה:

2 5

שנויי נוסחאות (ס״א) מעשר שבו נס׳ י״ר מעשר שני שבו. (ס״ס) של אחד מהן מתחתם בסרי״ר של כל אחד וא׳ מתחתם. (סוכ״ד) לחיים ולמות בסרי״ר חיים ומות. (סול״ד מן המצות כד״ו מן העבירות. (סול״ה) מי שהוא בסרי״ר משהוא. (סול״ו) כבשירים בסרי״ר בכשירים. (סול״ט) שלקה כד״ו שלקת. (סומ״ה) בשתא כד״ו משתא. (סומ״ו) ממות בסרי״ר וממית. קרוספא בסרי״ר קריספא

עמודי ירושלים

מה עשה קרא שם על מעשר שבו כו׳. פקס״ע פירש שקרא למעשר מעשר עני כו׳. אולם ראיתי לרבינו סר גים גאון בספר המפתח בעירובין (דף ל״ו א׳) שפירש דקרא לו מעשר שני ופדאו במעות והמעשר נתן לעניים והכסף אכל בירושלים ע״ש :

טוב ירושלים

מילתיה דרב אמרה כולהם נידונין כו׳. ובזה נ״ל ליישב בבבלי י״ח א׳ דדריש רב עשרה ימים דנכלל משום עשר לגימות ול״א כר״ג דהוא בעית ואזיל לשיטתו דס״ל דחתימה נ״כ בר״ה א״כ לא שייך כלל ימי התשובה לזה ולכן דריש משום כך עשר לגימות :

עין משפט נר מצוה

כו א טוש"ע או"ח סי' תקפא ס"ד

מסורת הש"ס

ר"ה טז ע"ב

ב"ר פ"נ

פי' פסחים קיט ע"א

ירושלמי כתובות פ"ג הלכה ו

ר"ה ח ע"ב

דברים רבה פ"ב

פי' ר"ה יח ע"א

ואין הקב"ה רואה את הנולד. ולא שמיע דא"ר סימון בשם רבי יהושע בן לוי *אין הקב"ה דן את האדם אלא בשעה שהוא עומד בה מ"ט °אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם. א"ר לוי כתיב °לא יתיצבו הוללים לנגד עיניך למה ששנאת כל פועלי און דרש ר' יששכר דכפר מנדי °*כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן. א"ר יהושע בן לוי °אם זך וישר הייתה אין כתיב כאן אלא אם זך וישר אתה א"ר חייה בר בא °זרזיר מתנים או תיש ומלך אלקום עמו. בנוהג שבעולם זה מבקש לנצח זרזירו וזה מבקש לנצח זרזירו אבל הקב"ה אינו כן אלא ומלך אלקום עמו לא *בעי תקום על דידיה °כי לא לנצח יריב לא לנצוח יריב. א"ר לעזר פדא בסיליום או נימוס או גריפות. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה. רצה מקיימה רצו אחרים מקיימים אותה אבל הקב"ה אינו כן אלא גוזר גזירה ומקיימה תחילה מ"ט °ושמרו את משמרתי אני ה' אני הוא ששימרתי מצותיה של תורה תחילה. א"ר סימון כתיב °מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה' *אני הוא שקיימתי עמודת זקן תחילה. א"ר סימון כתיב °ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו' ר' חמא בי ר' חנינה ור' הושעיה חד אמר אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו שאינו יודע היאך דינו יוצא אבל ישראל אינן כן אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמחים יודעין שהקב"ה עושה להן ניסים. וחורנה אמר אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם השלטון אומר הדין היום והליסטים אומר למחר הדין למי שומעין לא לשלטון אבל הקב"ה אינו כן אמרו ב"ד היום ראש השנה הקב"ה אומר למלאכי השרת העמידו בימה יעמדו סניגורין יעמדו קטיגורין שאמרו בני היום ראש השנה. נמלכו ב"ד לעברה למחר הקב"ה אומר למלאכי השרת העבירו בימה יעברו סניגורין יעברו קטיגורין שנמלכו בני לעברה למחר מ"ט °כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב *אם אינו חוק לישראל כביכול אינו משפט לאלהי יעקב. ר' קריספא בשם ר' יוחנן *לשעבר °אלה מועדי ה' מיכן ואילך אשר תקראו אותם. א"ר אילא אם קריתם אותם הם מועדי ואם לאו אינן מועדי. אמר ר' סימון כתיב °רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו לשעבר רבות עשית מיכן והילך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. א"ר לוי למלך שהיה לו אירלוגין כיון שעמד בנו מסרה לו. אמר רבי יוסה בר חנינה למלך שהיה לו שומרה כיון שעמד בנו מסרה לו אמר רבי אחא למלך שהיה לו טבעת כיון שעמד בנו מסרה לו אמר רבי חייה בר בא לנגר שהיו לו כלי נגרות כיון שעמד בנו מסרה לו אמר ר' יצחק למלך שהיו לו אוצרות כיון שעמד בנו מסרם לו ורבנן אמרי לרופא שהיה לו נרתיק של רפואות כיון שעמד בנו מסרה לו: ובראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון. ר' אחא אמר *כהדין דירין ורבנן אמרי כהדא במגנימין

מה

פני משה

למה ששנאת כל פועלי און. פועלי און משמע כאותו שעה שפועל הוא שנוי ולא מקודם אף על פי שהקב"ה רואה את הנולד: וירא און וגו'. כלומר אף על פי שרואה את הנולד ויודע שיעשה און עם כל זה ולא יתבונן לפי שאינו דן אלא לפי מעשיו כאותה שעה שעומד בה: אם זך וישר היית. הוה משמע מעולם ואין כתב כאן אלא אתה דמשמע כעת אם אתה זך וישר: לא לנצוח יריב. אין דעתו לנצוח לבני אדם וכביכול רוצה הוא בעצמו לקיים אומרו לחסד ולרחמים: פרא בסיליום. כביכול מחזיק עצמו פחות מהבסיליום שהוא המושל הגדול אלא כמו נומים או גריפים והן מיני שררות וממונים תחת ממשלת הבסיליות והוא גוזר גזירה ומקיימה בעצמה תחיל' כדמסיים בנוהג שבעולם וכו': רצה מקיימה רצה אחרים מקיימין אותה. כצ"ל: ארלוגין. מורה שעות וכך נקרא בלע"ז ארלוז"י: נרתיק. כיס שמשימין בו מיני רפואה וכלים השייכים לרפוא': כהדין דירין. של צאן: כהדא במגנימין. מגנימין היא כלי שמשתמשין בו חוזי הכוכבים להסתכל ולהביט במשטרי המזלות ורואין ומחשבין לפי סדר המזלות וכפי השעה ביום שנולד בו האדם ומגידין לו את קורותיו את שעבר והעתיד לבוא עליו. וזהו לפי הנוסחא דהכא במתני' כבני מרון בוי"ו והוא לשון השכון כך הקב"ה רואה והבין את כל מעשיהם וכדמסיים

מה

קרבן העדה

ואין הקב"ה רואה את הנולד. בתמיה וכיון שהוא יודע מי יעשה תשובה בין ר"ה ליוה"כ וה"ל לדון את הבינונים ג"כ מיד מר"ה: ולא שמיע. לר"ח הא דא"ר סימון שאע"פ שהקב"ה יודע עתידות אין דן את האדם אלא לפי שעה שהוא עומד בה ולא על העתיד:

תורה אור

באשר הוא שם. ואמרו מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר שנאמר משא בערב לקראת צמא התיו מים שהיו מוציאים לקראת הגולים מיני מלוחים ונודות נפוחים וכו' א"ל הקב"ה השתא צדיק הוא או רשע א"ל צדיק א"ל באשר הוא שם איני דן את העולם אלא לפי שעתו: לא יתיצבו הוללים. המתהללים ברשע אינן עומדים לנגד עיניך להענישם. ומי הוא ששנאת דוקא כל פועלי און שעשו עבירות בפועל אז נענשים: וירא און. שיעשו אח"כ אפ"ה לא יתבונן להענישו עתה: אם זך וישר. אתה כי עתה יעיר עליך: היית אין כתיב כאן. דמדכתיב בסיפא כי עתה יעיר עליך דמשמע דקאי על דבר שכבר עבר דמה שהוא כעת לא שייך ביה התעוררות א"כ היה לו לומר היית אלא ה"ק אם ישר אתה כעת יעיר עליך ואע"פ שיודע שישתנה אח"כ: זרזיר מתנים. בא לתת טעם למה תולה הקב"ה יו"ד ימים ואינו דן אותו מיד לפי שאינו רוצה לנצח הבריות ודריש ליה מקרא זרזיר מתנים היא חיה שיכולה לרוץ מהרה או תיש דרך בני אדם להמרות זה עם זה איזה זרזיר יקדים חבירו או איזה תיש ינצח חבירו ומי שזרזירו או תישו מנצח נוטל את של חבירו כהאי דאמרו גבי מפריחי יונה אם תקדמך יוני ליונך שכ"א רוצה שינצח זרזירו: ומלך. מלכו של עולם אל קום לא בעי שיקום שלו שינצח הוא את הבריות להענישם אלא אדרבה רוצה הוא שינצחו אותו שיחזרו בתשובה ויחזור הוא מרעה אשר דיבר עליהם: לא לנצח יריב. ולא לעולם יטור וה"ל לכללן ולומר לא לעולם יריב ויטור הכא ה"ק לא לנצח אחרים יריב אלא מריבו שינצחו הבריות אותו: ה"ג ר' לעזר פדא. וה"פ ר"א בן פדת א"נ פדא כמו מן והוא לשון רומי: בסיליום. מלך: נימוס. בעל דת: אגריפס. סופר מן אלו נשמע גדולת הקב"ה: רצה מקיימה. הוא עצמו שאין גזירותיו אלא על אחרים: רצו. אלו הגוזרים אינן מקיימין אותה אלא אחרים מקיימין אותה: אני הוא שקיימתי עמידת זקן תחלה. שהיה אברהם יושב ושכינה עומדת ואברהם עודנו עומד הוא תיקון סופרים ואם מלוה זו דאית ביה טעוה גדולה קיים כ"ש שאר מלות: מי גוי גדול. גוי חשוב ופליגי ר"ח ור"ה מהו חשיבותם: אלא בר"ה לובשים לבנים וכו': עושה להם ניסים. אפי' אינן זכאין כדאמרינן ראה ראיתי ניוהא אני שעתידים לעשות העגל בין זוכים בין חייבים עלי להושיע אותם: וחורנה. ואידך: והלסטים. מי שהוא יורד לידון: יעמדו סנגורין וכו'. כדכתיב וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו אלו מיימינים ואלו משמאלים: מ"ט. מנ"ל דדין של מעלה תולה בב"ד של מטה: כי חוק לישראל הוא. ובר"ה משתעי קרא דלעיל מיניה כתיב תקעו בחדש שופר וגו': אם אינו חוק לישראל. שאין ישראל עושים בו החקים שנאמרו בר"ה דהיינו תקיעת שופר ושביתת י"ט. אינו משפט לאלהי יעקב: לשעבר. קודם שניתנה התורה אלה הם מועדי שקבעם הקב"ה ואף הוא שמרן כדאמר לעיל ומיתורא דקרא קדריש דכבר כתיב אלה הם מועדי בפ': אורלוגין. כלי המורה שעות היום כך מסר הקב"ה לישראל קידוש החדש: שומרה. הוא הסוכה שעושה נוטר הכרם במקום גבוה לראות כל מה שנעשה בכרם כך מסר הקב"ה לישראל שיהיו צופים כל מה שלמעלה ושלמטה כדתניא לפית במרכבה: שהיה לו טבעת. שהוא חותמו כך ישראל נקראים אל שהקב"ה קראו ליעקב אל שהוא חותמו של הקב"ה: כלי נגרות. כלי שהוא עושה בו מלאכה כך מסר הקב"ה לישראל את התורה שבה ברא עולמו: אוצרות. כך מסר לישראל אוצרות גשמים כמעשה דחוני המעגל: נרתיק. כלי שנותן בו הרופא רפואותיו כך מסר לישראל שיהיו מחיה מתים כאליהו ואלישע: כהדין דירין. כצאן כבשים שנכנסו לעשר ויוצאין בפתח קטן שאין שנים יכולין לצאת כאחד: במגנימון. הוא מקום צר ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה:

מה

6 2

שנויי נוסחאות (שורה ו) פדא כו' או נימוס אי גריפות כד"ו פרא כו' או נומוס או גריפים ובסרי"ר או נומוס איגרפוס. (שו"ז) רצו בסרי"ר רצה. (סו"כ) עמודת כד"ו עמידת. (סוכ"א) ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו' בסרי"ר כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו. (סוכ"ס) לעברה בסרי"ר לעבריו וכן בסמוך. (סול"א) יעקב אם אינו בסרי"ר יעקב אם חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב הוא אם אינו. (סול"ג) אותם הם מועדי בסרי"ר אותם מועדי הם מועדי. (סול"ו) ר' לוי בסרי"ר ר' יהושע בן לוי. אירלוגין כד"ו אורלוגין. (סול"ו) בר חנינא בסרי"ר ליתא. (סומ"ג) דירין בסרי"ר דידין. במגנימין בסרי"ר בינומין.

חדושים

ומגלחין זקנם כו'. בילקוט ואתחנן רמז תתכ"ס וילקוט תהלים מזמור קמ"ח בשני המקומות הגירסא ומגלחין שערם וכן היה הגי' כזאת לפני בעל המנהיג הלכות ר"ה ומגלחין את שערם והטעות בא מן המשל שם נאמר ומגדל זקנו ואפלא על מפרשי הירושלמי שלא העירו כלל על זה. ובילקוט דפוס ויניציא הגירסא ומגדל שערו ובשרידי הירושלמי מן הגניזה שבמצרים דף 146 הגירסא ומגלחין זקנם ובדף 153 הגירסא ומתקנין זקנם ובדף 313 העתיק נוסחת הילקוט דפוס ראשון (שאלוניקי) ומגדל שערו כו' ומגלחין שערם עיין שו"ת מהר"ם (ח"ו) מה שכתב שם:

מה טעמא °היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם. א"ר לוי היוצר יחד לבם כבר הבין את כל מעשיהם. אמר רבי לעזר בנוהג שבעולם מה נוח ליוצר הזה לעשות מאה קנקנים או להסתכל בהן לא להסתכל בהן. אמר רבי ברכיה יוצרן רוצה שיהא ליבן יחיד אליו. אמר רבי אבון מי שהוא יחיד בעולמו כבר הבין את כל מעשיהן: ובחג נידונין על המים. מתניתין דרבי עקיבא דרבי עקיבא אמר *ניסוך המים דבר תורה. בשני °ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם מ"ם יו"ד מ"ם מים. *אמרה התורה הבא שעורים ביכורים בפסח שתתברך לפניך התבואה הבא חיטים בכורים בעצרת שיתברכו לפניך פירות האילן. אמור מעתה ניסוך המים בחג שיתברכו לפניך המים. תני רשב"י *הרי שהיו ישראל כשירין בר"ה ונגזרו להם גשמים מרובין ובסוף חטאו. לפחות מהן א"א שכבר נגזר גזירה מה הקב"ה עושה מפזרן לימים ולמדברות ולנהרות כדי שלא תיהנה הארץ מהן. מה טעם °להמטיר על ארץ לא איש מדבר לא אדם בו. הרי שלא היו ישראל כשירין בר"ה ונגזרו להן גשמים מעוטים ובסוף עשו תשובה להוסיף עליהן א"א שכבר נגזרה גזירה מה הקב"ה עושה להן מורידן כדי הארץ ומשיב עמהן טללים ורוחות כדי שתיהנה הארץ מהן מ"ט °תלמי' רוה נחת גדודיה ברביבים תמוגגנה צמחה תברך. °ציה גם חם יגזלו מימי שלג שאול חטאו עונות שעשו ישראל בקייץ נגזלו מהן מימי השלג. כתיב °תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה כהנא אמר מרשית כתיב ועד אחרית שנה *מדוה לה בראשה ויהב לה אחרית טבא בסיפא:

(תהלים לג; במדבר כט; איוב לח; תהלים סה; איוב כד; דברים יא)

הלכה ד מתני' א

*על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח ועל אב מפני התענית ועל אלול מפני ראש השנה ועל תשרי מפני תקנת המועדות ועל כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים וכשבה"מ קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן: **גמ'** ויצאו אף על העצרת עצרת חתוכה היא. אשכחת אמר *פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה. שלימים ה' כסדרן ו' חסירין ז'.

לא

קרבן העדה

תורה אור

מה טעמא וכו'. איך נשמע מהאי קרא דהן עוברין לפניו א' א' ואח"כ נסקרים בסקירה אחת הא קרא איפכא משמע: אמר רבי לוי. ה"ק כשהיוצר יחד לבם כבר הבין תחלה כל מעשיהם אחת לאחת: אמר רבי לעזר. קרא דמייתי במתני' אינו אלא לראיה שהקב"ה סוקר הכל בסקירה אחת וה"פ אם הוא יוצר יחד לבם כ"ש שהוא מבין אל כל מעשיהם כאחד: א"ר ברכיה. ה"פ דקרא היוצר רוצה שיהיה לבן אליו ביחידות ולא יהיה לבן חלוק בעבודה אחרת ולמה מפני שהוא מבין אל כל מעשיהם ואין אחר כמוהו: א"ר אבין ה"ק היוצר לבן שהוא יחיד בעולם כבר הבין אל כל מעשיהם טרם שעשו רע: דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה. א"כ שפיר קאמר דבחג נידונין על המים שכן צוה הקב"ה לנסך לפניו מים בחג ואי לאו דאורייתא מהיכי תיתי לן לומר דנידונין על המים: בששי ונסכיה. וה"מ למכתב ונסכה: שתתברך לפניו התבואה. שבפסח נידון על התבואה: פירות אילן. שהן מתירין להביא ביכורים שאין מביאין ביכורים קודם לעצרת דכתיב ביכורי קציר חטים א"כ עץ שאכל אדה"ר חטה היתה כמאן שתי הלחם מין אילן הם: לפחות מהן א"א. דמה שהקב"ה גוזר על הצבור אינו משתנה: מ"ט. כלומר מנ"ל: דכתיב להמטיר על ארץ לא איש. והיינו כשנגזר גשמים מרובים: כדי הארץ. לצורך הארץ: טללים ורוחות. לבתר הגשמים דרוחא דבתר מיטרא כמטרא מעלי: מ"ט. מנ"ל שהקב"ה מוריד להן אח"כ גשמים מועטין בטובה: שנאמר תלמיה רוה נחת. אם ישראל עושים כ"ר לפני הקב"ה אז גדודיה ברביבים במעט גשמים תמוגג' ואפ"ה צמחה תברך: שאול חטאו. שעשו עבירות שראויים להיות בקבר לפיכך מביא עליהם רעב שהוא קשה ממות: עונות שעשו ישראל בקיץ כו'. פ"מ שבחג נידונין על המים שעבירות שעשו בקיץ שעבר הם גרמו להם שלא נפסקו עליהם גשמים הרבה בחורף: מדוה לה בראשה. ומרשית לשון עניות וכיון שהם דואגים ולבם נכנע בראש השנה גורם להם אחרית טוב שתהא שנה טובה:

הלכה ד מתני' שלוחין יוצאין. שקדשו ב"ד את החדש שולחים ומודיעין לגולה יום שקדשוהו אם ביום ל' וחדש שעבר חסר אם ביום ל"א וחדש שעבר מלא: מפני הפסח. והולכין השלוחין עד הפסח חוץ מן השבתות: מפני התענית. לפי שהוכפלו בו צרות יותר משאר תעניות: ועל אלול מפני ר"ה. מודיעין מתי התחיל אלול ועושין ר"ה ביום שלשים באלול בגולה דרוב שנים אין אלול מעובר ואע"פ שספק בידם שמא יעברוהו ב"ד א"א להן לדעת וע"כ הולכין אחר רוב שנים ואם לא ידעו מתי התחיל אלול לא ידעו יום ל' שלו: מפני תקנת המועדות. לאחר שקדשו ב"ד לתשרי השלוחין יוצאין ליום המחרת והולכין עד מקום שיכולין להגיע עד החג ומודיעים אם עברו ב"ד אלול אם לאו כדי שלא יהא לבן נוקפן ביה"כ ובסוכות: פסח קטן. פסח שני לטמא ושהיה בדרך רחוקה בראשון: **גמ'** ופריך ויצאו. נמי על העצרת: ומשני עצרת חתוכה היא. כבר נפסק זמנו שהוא חמשים יום אחר פסח: אשכחת אמר. כלומר אומר דעצרת לפעמים בחמשה בסיון כשניסן ואייר מלאים. וכשהן חסירין הוא בשבעה וכשהן כסדרן א' מלא וא' חסר הוא בששה כמלא דאין תועלת בידיעת סיון: ופריך

לא

פני משה

מה טעמא וכו'. וכדדריש ר' לוי דהו"ל למיכתב ומבין מאי המבין אלא שכבר הבין משעה שנוצר הבין לכל מעשיהם ואת אודות הקורות אותם: א"ר אלעזר בנוהג שבעולם וכו' לא להסתכל בהן. כלומר ודאי נוח לו יותר להסתכל בהן אחר שכבר נעשו ובשעה שהוא עושה א"א לו להסתכל בכולן ומדוע הקב"ה אינו כן אלא יוצר הוא אותן ומבין לכל מעשיהם ודריש לה נמי מדכתיב המבין דעל שעת היצירה קאי המבין בשעה שיוצר אותם בתחלה: א"ר ברכיה יוצרן רוצה וכו'. היוצר יחד לבם קא דריש מאי יחד אילימא דמיוחד לבייהו בהדדי הא קא חזינן דלאו הכי הוא דלא לבו של זה כלבו של זה: אלא כביכול רוצה הוא בכך שיהא לבם יחיד אליו אלולא שגזרה חכמתו יתברך ליתן הבחירה לבאי העולם: א"ר אבון וכו'. ר' אבון דריש יחד איוצר קאי שהיוצר והוא יחיד בעולמו כבר הבין את כל מעשיהם וכדלעיל מדלא כתיב ומבין: מתניתא דר"ע וכו'. כדאמר לעיל בפ' לולב וערבה והלכך אמור מעתה ג"כ התורה אמרה ניסוך המים בחג כדי שיתברכו המים בשנה: מורידין כדי הארץ. די הצריכה להארץ: מה טעמא תלמיה רוה וגו'. אף שברביבי' תמוגגנה שהוא מעט מעט מ"מ צמחה תברך לפי שבאין בזמן הצריך: עונות שעשו ישראל בקיץ. שלא הפרישו תרומות ומעשרות כהוגן: מראשית כתיב. חסר אלף: מדוה לה בראשה. עושה לה כאב וצער בראשה בכדי דיהב לה אחרית טבא בסופה:

הלכה ד מתני' על ו' חדשים השלוחין יוצאין. שסולחין אותם להודיע לגולה לאחר שקדשו ב"ד את החדש. ולפעמים יוצאין אף מבערב וכגון שנראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל' דודאי יקדשו ב"ד את החדש למחר א"כ בחדש מעובר דפשיטא לן שיתקדש ביום ל"א מלבד ניסן ותשרי אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש וכדלקמן וכדי לידע אם ביום ל' קדשוהו וחדש שעבר עשו חסר או ביום ל"א וחודש שעבר מלא ואין השלוחין מחללין את השבת ולא את י"ט כדדריש לקמן בשלהי פרקין אשר תקראו אותם במועדם על קריאתם את מחלל את השבת והן העדים שיבאו ויעידו דכתיב במועדם ומדכתיב אשר תקראו למעט שאין את מחלל השבת להודיע שנתקיימו: ועל אב מפני התענית. לפי שהוכפלו בו צרות יותר משאר תעניות ואף דגם בי"ז בתמוז אירעו בו ה' דברים מ"מ חורבן בהמ"ק תקיפא טובא וצרה אחת הוכפלה בו: ועל אלול מפני ר"ה. מודיעין מתי קדשו לחדש אלול ועושין בגולה ר"ה ביום ל' באלול לפי שרוב השנים אין אלול מעובר ואע"פ שעדיין יהיה ספק בידם שמא עיברוהו ב"ד שנה זו מפני הצורך על כרחם הולכים אחר רוב השנים שהרי זה א"א להודיעם ומודיעי' להם מתי מתחיל אלול כדי שידעו יום ל' שלו: ועל תשרי מפני תקנת המועדו'. לאחר שקדשו ב"ד לתשרי השלוחין יוצאין ליום המחרת והולכין עד מקום שיכולין להיות שמגיעין על החג ומודיעין אותם אם עיברו ב"ד לאלול אם לאו כדי שלא יהא לבן נוקפן ביה"כ ובסוכו': מפני פסח קטן. פסח שני לטמא או בדרך רחוקה שהיו בראשון: על שני חדשים מחללין את השבת. העדים שראו את החדש כדי לילך ולהודיע לב"ד: שבהן השלוחין יוצאין לסוריא. להודיע לגולה ליום קביעותם ואע"ג דתנינן ברישא על ששה חדשים השלוחין יוצאין התם לא בעינן דוקא עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ולפעמים יכולין לצאת מבערב כדפרישית לעיל אבל בניסן ותשרי אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש וטעמא דמלתא דחיישינן דילמא מימלכי ב"ד ומעברי ליה ואתי לקלקולי מועדות והיינו דקתני ובהן היו מתקנין את המועדות ומן התורה מחללין על כולן וכדקתני וכשבית המקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן של ר"ח שיהא קרב בזמנו ולאחר חורבן התקין רבן יוחנן בן זכאי שלא יחללו על כולן שהרי אין קרבן מלבד ניסן ותשרי העמידו על דין תורה לפי שכל המועדות תלויין בהן: **גמ'** ויצאו אף על העצרת. ולמה אין יוצאין בסיון להודיע מתי יעשו עצרת: עצרת חתוכה היא. ברור הדבר וחתוך שיודעין יום נ' לעומר עצרת היא: אשכחת אמר. דתני בברייתא חדא דגם עצרת איגה חתיכה דלפעמים היא בה' בסיון וכו' כדלעיל בהלכה א':

לא

7 2

עין משפט נר מצוה

כז א מיימוני פ"ג מקדוש החודש הלכה ב ט

מסורת הש"ס

תענית ב; ר"ה ט"ז ע"א; שם ח ע"ב; פ"ש ט"ז ע"ב; שם יח ע"א; שם ז ע"ב

לא כבר יצאו באלול אלא בגין מודעא דאיתקדש ירחא. אמר ר' יהושע בן לוי אנא עריב לאילין דאזלין לנימורין דלית חד מינהון מיית מי אזל *תמן חשין לצומא רבה תרין יומין. אמר לון רב חסדא [א] למה אתם מכניסין עצמכם למספק הזה [ב] "חזקה שאין בית דין מתעצלים בו. אבוה דר' שמואל בר רב יצחק חש על גרמיה וצם תרין יומין אפסק כרוכה ודמך:

הלכה ה מתני' *על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל

תשרי שבהן השלוחין יוצאין לסוריא ובהן היו מתקנין את המועדות וכשבית המקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן. בין שנראה בעליל ובין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת רבי יוסי אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת. מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן רבי עקיבה בלוד שלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשלן לעתיד לבוא: **גמ'** מהו בעליל מפורסם כמה דאת אמר °כסף צרוף בעליל לארץ מזקק שבעתים. מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר"ע בלוד [ב]מפני שהן מ' זוג *אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשלן לעתיד לבוא. *לא נמצאת מעכב את הרבים מלעשות דבר מצוה [י] וכל המעכב את הרבים מלעשות דבר מצוה צריך נידוי. *אמר ר' יהודה הנחתום ח"ו לא נתנדה ר' עקיבה אלא ראש גדר היה. ושלח ר' גמליאל והעבירו מראשיתו:

הלכה ו מתני' [ג] *אב ובנו שראו את החדש ילכו לא שמצטרפין

זה עם זה אלא שמא יפסל אחד מהן יצטרף השני עם אחר ר"ש אומר אב ובנו וכל הקרובים כשירין לעדות החדש א"ר יוסי מעשה בטוביה הרופא שראה את החדש בירושלם הוא ובנו ועבדו משוחרר וקיבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו וכשבאו לב"ד קבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו: **גמ'** טעם דר"ש כתחילתה °ויאמר ה' אל משה ואל אהרן החדש הזה לכם ראש חדשים וגו'. קיבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו משם פסול וכשבאו לב"ד קיבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו משם קרוב:

הלכה ז מתני' [ז] *אלו הן הפסולין המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי

פני משה

לא כבר יצאו באלול. וא"כ יודעין הן דר"ה ביום ל' שלו ולמאי הוזרין ויוצאין על תשרי: אלא בגין מודעא להון דאיתקדש ירחא דתשרי בזמנו. שאפשר בשנה זו עיברו ב"ד לאלול כדפרישית במתני': אנא עריב לאילין דאזלין לנימורין. שם מקום בסוריא ולשם מקדימין והולכין להודיע להגולה והיה ריב"ל אומר אני ערב לאלו: דלית מיית חד מנהון מי אזיל. שלא ימות אחד מהן משהלך לשם עד שיחזור לביתו דשלוחי מצוה הן ואינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן: תמן חשין לצומא רבה תרין יומין. שבבבל היו אנשים שחששו לעשות מספק ב' ימים יה"כ ולהתענות ואמר להן רב חסדא למה לכם להכניס עצמיכם למספק הזה שתוכלו להסתכן מחמת כך הלא חזקה היא שאין הב"ד מתעצלין בו מלשלוח שלוחים להודיע לכל הגולה אם עיברו אלול ואם אין שלוחין באין תסמכו על הרוב שאין אלול מעובר. ומייתי להאי עובדא דאבוה דר' שמואל בר רב יצחק והוא רב יצחק גופיה שחשש ע"ע וצם תרין יומין ואפסק כרוכה ודמיך. כשהפסיק מן התענית ורצה לכריך ולאכול נתחלש ונפטר. ועל שהכניס עצמו לסכנה מספק לא הזכירו שמו להדיא ואמרו אבוה דר' שמואל בר רב יצחק. וגרסי' נהא לעיל בפ"ק דחלה בהלכה א':

הלכה ה מתני' בין שנראה בעליל. גלוי לכל שנראה למעלה מן הארץ וליסנא דקרא הוא כדקאמר בגמרא דכתיב אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ: ובין שלא נראה בעליל. שהוא למטה ונראית סמוך לארץ והאדמומית החמה מכסה אותה ואינה ניכרת כל כך מחללין עליו את השבת ומשום דמצוה לקדש על פי הראיה: ר' יוסי אומר וכו'. דמסתמא ראו אותה בירושלים ואין הלכה כר' יוסי: יותר מארבעים זוג. כתי עדים: ועיכבן ר"ע בלוד. שאין לב"ד צורך בהן: אם מעכב אתה את הרבים. הואיל ועכשיו אין צורך בהן נמצאת מכשילן לעתיד לבא שמא לאחר זמן יהיה עדות מועיל אלא אחד מהם וימנעו מלבוא להעיד מתוך שיראו שדבריהן לא היו נשמעין והלכה כר"ג:

גמ' מהו בעליל מפירסם וכו'. כדבמתני': מעשה וכו' מפני שהן ארבעים זוג. כלומר דמיירי שבאו זוג אחר זוג עד ארבעים זוג ועיכבן אותן שבאו אחר זוג הראשון שכבר נתקבל עדותן דשוב אין צורך בהן: אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו. כלומר לא שאם לא היה אלא זוג א' קאמר דפשיטא שלא היה מעכבו ומאי קמ"ל אלא דה"ק שאם אותן ארבעים זוג היו באים כולם כאחד וכמו זוג אחד שבאין ב' העדים כאחד דזה בלא זה לא מהני כך היו באים כל הארבעים זוג כאחד לא היה מעכבו לשום זוג מאותן הארבעים וטעמא דאכתי אינו ידוע איזה זוג מהן יכשר שיהא עדותן מכוונת ושלא יהו נתפסין בדבריהן וכמלא שיש צורך לכולם ולא היה מעכבו לשום אחד מהם:

הלכה ו מתני' אב ובנו שראו את החדש: ילכו. לפני הב"ד: ולא שמצטרפין זה עם זה. להעיד אלא שאם יפסול אחד מהן שיכשל בפיו כשיבדקו אותו כילד ראית וכו' כדלקמן בפ"ב ה"ג שמא ימצא אחד פסול שהוא גזלן וכיוצא בו מאחר הפסלנות שבגופו: ר"ש אומר אב ובנו וכו' כשרים לעדות החדש. טעמא דר"ש מפרש בגמרא דאמר רחמנא למשה ולאהרן החדש הזה לכם ודריש ר"ש עדות זו של חדש תהא כשירה בכם ואע"פ שאתם אחים ורבנן סברי דה"ק עדות זו תהא מסורה לכם וכן לגדולים ומומחים בכל דור ואין יחיד מומחה ראוי לקדש דאין לך מומחה יותר ממשה רבינו וא"ל הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך: ועבד משוחרר. והרי הוא כישראל לכל דבר: וקבלו הכהנים וכו'. דהוה סבירא להו כר"ש: ופסלו את עבדו. אע"פ שהוא משוחרר משום דהוה דרשי אחך בדומין לך מיוחסין וכשרין כמותך ולמעוטי אלו שאינן מיוחסין כמותך: וכשבאו לב"ד וכו'. ואין הלכה כר"ש:

גמ' טעם דר"ש כתחילתה. כמו שנצטוו בתחילת קידוש החדש דכתיב החדש הזה לכם וכו' כדפרישית במתני':

הלכה ז מתני' אלו הן הפסולין. לעדות החדש: המשחק בקוביא. עצמות שמשחקין בהן או במיני פספסין שהן שברי עצים ומשחקין בערבון זה עם זה ומדאורי' לא הוי גזלן אלא שחכמים פסלוהו ומטעמא לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם ואסור לו לאדם להתעסק בדברי' כאלו אלא או בתורה ובג"ח או בסחורה ואומנות שיש בהן ישובו של עולם: והמלוה ברבית. מלוה הבאה ברבית לפי שאחד המלוה ואחד הלוה שניהם פסולין ואם רבית קצוצה היא מה"ת פסולין הן: ומפריחי

קרבן העדה

לא כבר יצאו באלול. ולמה יוצאין עוד בתשרי. ומשני אלא בשביל להודיע מתי איתקדיש ר"ח תשרי אם היה אלול מלא או חסר: אמר ריב"ל. אני ערב לאותן שהולכין למקום ששמו נימורין שלא ימותו בלא זמנן דכשהולך לשם צריך לחוש ליה"כ לעשותו הורה אור שני ימים שכך מנהגם של בני נמורין: למספק הזה. דלצום ב' ימים זה"ז הוא סכנת נפשות וחזקה שאין ב"ד מתעצלים מלשלוח שלוחים אם לא נתקדש החדש בזמנו: חש על עצמו לצום שני ימים יום עשירי וי"א משום ספק: אפסק כרוכה. נפסקו בני מעיו ומת:

הלכה ה מתני' מחללין את השבת. עדי' שראו את החדש כדי לילך ולהודיע לב"ד: יוצאין לסוריא. להודיע לגולה יום קביעותם הלכך חשיבי ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדו' תלוי בהן אבל ב' חדשים אלו העמידו על דין תורה שכל המועדות תלויין בהן: תקנת הקרבן. של ר"ח שיקריב בזמנו: בעליל. למעלה מן הארץ הרבה שהכל רואים אותה שלא בעליל למטה בשפולו של רקיע סמוך לארץ ואדמומית החמה מכסה אותה ואינה ניכרה כ"כ: אין מחללין. דודאי ראו אות' בירושלי':

גמ' מפורסם. בגלוי: בעליל לארץ. גלוי לכל: אבל אם היה זוג א'. אע"פ שנראה בגלוי לא היה מעכבן דמצוה לקדש ע"פ עדים דמודה ר"ע דמספיקא מחללין את השבת: לא נמצאת וכו'. שאע"פ שאין צורך בהם הם מתכוונים עכ"פ לדבר מצוה: ראש גדר היה. שר של מקום ששמו גדר היה ושלח ר"ג והעבירוהו משררותו:

הלכה ו מתני' שאם יפסל. יכשל בפיו כשיבדקוהו כדלקמן פ"ב או שאר פסול הפוסל העדות:

גמ' טעם דר"ש. דמכשיר בקרובי': כתחלתה. כמו שהיה עדות החדש הראשון שהיה במצרים והיו משה ואהרן שהיו אחים: משום פסול. דדריש החדש הזה לכם מיוחסים כמוכם: משום קרוב. דפסולין לעדות החדש בכל עדיו' שבתורה ודרשו לכם לחשובי הדור כמותכם תהא מסירה ולעדות אף העבדים כשירים:

הלכה ז מתני' משחקי' בקוביא. עצמות שמשחקין בהן בערבון ואמרו רבנן אסמכתא לא קניא והרי הן גזלני' מדרבנן: ומלוי בריבית. לאו גזלן דאורייתא הוא למיפסלי' דמנפשי' יהיב ליה וסברי אינשי דלאו גזל הוא: מפריחי

עין משפט נר מצוה

כח
א טוש"ע או"ח סי' תרכד בהג"ה בהג"ה

כט
ב מיי' פ"ו מה"ת הלכ' יד טוש"ע יו"ד סי' שלד סעי' מג

ל
ג מיי' פ"ב מקידוש החודש הלכה א

לא
ד מיי' פ"י מעדות הל' יד טוש"ע חו"מ סי' לד ס"י עז

גליון הש"ס

[ב]עי' בכרו"פ סי' קי ובכו"ת כ"כ ח' יו"ד סימן נז:

[ג]עי' ברמב"ן על התורה פ' שופטים דאם היו עדים הרבה אפילו מאה בעי' שתדרוש הדבר היטב ע"פ כל העדים הנמצאי' פ"ש. ואפשר דכיון דבעדות החודש לא בעי' תורת עדות גמור ואפי' אם הוזמו העדים החודש מקודש עי' לקמן פ"ב הל' ז וברמב"ם פ"ג הלכה יט מש"ס א"ל לחקור כולם ובירושלמי לקמן פ"ג הלכה א:

מסורת הש"ס

ירושלמי חלה פ"א הלכה א

שם כא ע"ב

לקמן פ"ב הלכה ז

ירושלמי מ"ק פ"ג הלכה א

ר"ה כב ע"א

שם כב

שם

תהלים יב

שמות יב

ציון ירושלים [א]חזקה שאין ב"ד מתעצלין בו עיין כרו"פ בסי' ק"י בבית הספק ועשו"ת נוב"י מהדו"ק חיו"ד סי' נו מ"ש עליו והאחרונים תמהו על שניהם דבירושלמי לביעתו דביו"כ גם ר"ל מודה ע' פ"ו מסכת תרומות בירושלמי:

8 2

ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין: **גמ'** *זה המשחק בפסיפסין. אחד המשחק בפסיפסין ואחד המשחק בקליפי אגוזים ורימונים מאימתי מקבלין אותו [א] משישבור את פסיפסיו ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה. מלוה בריבית זה שהוא מלוה בריבית מאימתי מקבלין אותם [ב] משיקרע את שטרותיו ויבדק ויחזור חזרה גמורה. מפריחי יונים זה שהוא ממרה יונים. אחד ממרה יונים ואחד ממרה שאר בהמה חיה ועוף מאימתי מקבלין אותו [ג] משישבור את פגימיו ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה. סוחר שביעית זה תגור שביעית אי זהו סוחר שביעית זה שהוא יושב ובטל כל שני שבוע כיון שהגיעה שביעית התחיל מפשיט את ידיו ונושא ונותן בפירות עבירה מאימתי מקבלים אותו משתגיע שביעית אחר ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה. תני רבי יוסי אומר שני שביעיות. תני בשם ר' נחמיה חזירת ממון [ד] לא חזירת דברים ויאמר הא לכם מאתים זוז וחלקום לעניים מה שנשתכרתי מפירות עבירה. [ה] הוסיפו עליהן הרועים והחמסנים והגזלנים וכל החשודין על הממון עדותן בטילה. א"ר אבהו ובלבד ברועים בהמה דקה. אמר רב חונה מאן תנא מפריחי יונים ר' ליעזר דתנינן *תמן שנים בשם ר' לעזר יוצא היא אשה בעיר של זהב. מפריחי יונים פסולין מן העדות. א"ר מנא קומי ר' יוסה כל ההיא דסנהדרין כר' ליעזר א"ל דברי הכל היא מהו דברי הכל היא. הכא א"ר יוסה יודעין אנו שהוא פסול מעדות ממון מה בא להעיד [ו] כשם שהוא פסול מעדות ממון כך הוא פסול מעדות נפשות. ועידי החדש כעידי נפשות אינון והא תני זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין לה מאן תניתה רבנן. רבנן כר' ליעזר מודיי ליה פליגין עלויי. רבי יונה בשם רב חונה כולהן דרבי ליעזר אתיין אילין פלוגוותה כאילין פולגוותה דתני [ז] עד זומם פסול בכל עדות שבתורה דברי ר"מ א"ר יוסי *אימתי בזמן שנמצא זומם בעדות נפשות

קרבן העדה

מפריחי יונים. מפרש בגמרא: וסוחרי שביעית. עושין סחורה בפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה ולפי שנחשדו כל אלו לעבור על דת מחמת ממון חשודי' להיות מעידים שקר על שוחד: והעבדים. פסולים דאורייתא הם ק"ו מאשה וקמ"ל אע"ג דאינן פסולים מחמת עבירה מודה ר"ש דפסולים לעדות החדש אף על גב דמכשיר בקרובי':

גמ' בפספסין. שברי עלים: בקליפי אגוזים. שאין עשויין לכך אלא אקראי בעלמא: ויבדק. ויבדל ממנו א"כ ויבדק שחוזר בו חזרה גמורה: ממרה יונים. מרגיזין זה על זה להלחם: שאר בהמה וחיה. דלאו מילתא דשכיחא הוא: פגימיו. אלו דפין שמזרזים בהם: בפירות עבירה. פירות שביעית: שני שביעיות אינו חוזר לכשרותו עד שיעברו עליו ב' שמיטות שנראה שחוזר בהן: לא חזרת דברים. לומר לא נוסיף לעשות עוד שגי אלא צריך שיחזרו הממון שכינסו מפירות שביעית: והחמסני'. הם הנותנים דמים אלא שאין רצון הבעלים למכור: והגזלנים. אפי' הגוזל מציאת חש"ו דאינו גזל אלא מדרבנן: ובלבד ברועה בהמה דקה. שהם נשמטים ורועות בשדות אחרים משא"כ ברועי בהמה גסה: דתנינן תמן שני דברים בשם ר"א א' יוצאה אשה וכו' עיר של זהב. תכשיט שירושלים עיר הקדש חקוק עליו: מפריחי יונים. ועוד אמרו בשם ר"א מפריחי יונים פסולין לעדות: כל הא דסנהדרין לפ"ז כולא מתניתין דסנהדרין שהן פסולין מדרבנן כר"א אתיא: א"ל. ר"י מתני' דהכא ודסנהדרין ד"ה היא. הכא כך א"ר יוסי מודים חכמים לר"א שגזלן מדרבנן פסול לעדות ממון וזה שבא להעיד משמיה דר"א לא בא אלא לו' דר"א פוסל גזלן דרבנן לעדות נפשות: ועידי החדש כעידי נפשות אינון. בתמי' ודאי כעידי ממון הן ולפיכך פסולין לעדות החדש ומתני' כד"ה: ופריך והא תני זה הכלל וכו' מאן תניתה רבנן איך תאמר דאף כרבנן אתיא מתני' והא איכא עדות בדיני נפשות שאין האשה כשרה לה והן כשירין לה אלא ודאי ר' אליעזר היא: רבנן כר' אליעזר מודין ליה ופליגין עלוי. בתמיה וסיומא דקושיא היא דאף לדבריך א"א לאוקמי מתני' דהכא כרבנן: כולהן דר"א. אף מתני' דסנהדרין כר"א דלרבנן אפילו לעדות ממון כשירין: בעדות נפשות

פני משה

ומפריחי יונה. אית דמפרשי מין ממיני שחוק אם תקדים יונך ליוני אתן לך כך וכך ואם יוני תקדים תתן לי ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומדת להביא יונים אחרים לבית בעלה פעל כרחן ויש בהן גזל מפני דרכי שלום אבל לא גזל גמור שלא זכה בהן בעל השובך דמנילא קאתו ורבו להתם: וסוחרי שביעית. עושין סחורה בפירות שביעית והמגנא אמר לכם לאכלה ולא לסחורה ומכל מקום מדאורייתא אינם פסולין משום דלא משמע להו לאינשי דאיכא איסורא בסחורה מכיון דהדר אכלי ליה בקדושת שביעית: ועבדים. שאינן משוחררין ק"ו מאשה ואף על גב דפסולי עדות מדאורייתא נינהו אילטריך למיתני דלא תימא כיון דלאו מחמת עבירה מיפסלי מתכשרי לעדות החדש מידי דהוה אקרובים לר"ש: זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה וכו'. לפי שיש עדות שהאשה כשירה כגון להעיד על אשה שמת בעלה להתירה להנשא וכן להעיד על הסוטה שנטמאת שלא תשתה וכן בעגלה ערופה להעיד על ההורג ושלא יהו עורפין. והנך פסולי עדות מן דבריהם נמי כשרים לכל עדות שהאשה כשירה לה אבל בפסולי עדות מן התורה לא הכשירו חכמים לעדות אשה ואע"פ שהכשירו עבד ואשה לעדות אשה והן פסולין מן התורה לשאר עדות התם טעמא אחרינא איכא משום עיגונא וכו' כמפורש בגיטין ובשארי מקומות:

גמ' המשחק בקוביא זה המשחק בפספסין. תוספתא היא בפ"ה דסנהדרין וגרסי' לכל הסוגיא דהכא בפ"ג דסנהדרין בהלכה ה': בקליפי אגוזים וכו'. אע"פ שאינן עשוים לכך: משישבור את פספסיו ויבדק. שלא יעשה עוד ויחזור בו חזרה גמורה דאפי' בחנם לא עבדי: משיקרע את שטרותיו ויבדק. אם חוזר בו חזרה גמורה דאפי' לנכרים לא מוזפי ברבית: ממרה יונים. כדפרישית במתני' משישבור את פגימיו. הן הדפין שמזרז אותן בהן: חזרה גמורה. דהאי ליסגא דמין שחוק הוא הויא חזרה גמורה דאפי' בחנם לא עבד. ולאידך ליסנא דגזל הוא וכדפרישית במהני' מקבלי עלייהו דאפי' במדבר לא עבדי: זה תגר שביעית. שנושא ונותן בפירות שביעית: ואיזהו סוחר שביעית. כלומר ובאיזה סוחר שביעית אמרו זה שהוא יושב בטל וכו' לזה הוא שקראו תגר שביעית ולפיכך הזרתי ושיהא מקבלין אותו משתגיע שביעית אחרת ויבדק שחוזר חזרה גמורה שאינו נושא ונותן בפירות שביעית לגמרי ולא מהני חזרת ממון שבין שביעית לשביעית לענין שיבדק בזה: תני ר' יוסי אומר ב' שביעיות. צריך שיעברו ויבדק בהן: חזרת ממון. צריך ג"כ ולא חזירת דברים בלבד אלא שאמר הא לכם וכו': והחמסנים. דיהבי דמי בעל כרחן דבעלים ופסלינהו רבנן: והגזלנים. לאו גזלנים ממש דפסולין מן התורה הן אלא בהני דאית בהו גזל מפני דרכי שלום כגון מציאות חרש שוטה וקטן וכיוצא בהן: ובלבד ברועים בהמה דקה. רועים שאמרו בבהמה דקה אמרו לפי שהן עשויין להשתמש ורצים לשדות אחרות אבל גסה אפשר לשומרה: מאן תנא מפריחי יונים. פסולין לעדות: ר' אליעזר דתנינן תמן. בפ"ב דעדיות ג' דברים אמרו לפני ר' עקיבא שנים משום רבי אליעזר ואחד משום ר' יהושע שנים משום רבי אליעזר יוצא' היא האשה וכו' ומפריחי יונים פסולין לעדות ומתני' דהכא כר"א היא: כל ההיא דסנהדרין כר"א. אם מתני' דתנינן בפ"ג דסנהדרין אלו הן הפסולין וכו' ג"כ כר"א היא ולא כרבנן דקתני נמי התם מפריחי יונים: א"ל. לא היא אלא מתני' דהתם כדברי הכל מתנינן לה וכדמפרש ואזיל: מהו ד"ה. ומאי שנא דמתני' דהכא מוקמינן כר"א דוקא ומתני' דסנהדרין כד"ה: הכא. בר"ה אמר ר' יוסה היינו טעמא דמוקמינן כר"א דוקא משום דכל עדות שהעידו בעדיות משום ר"א בענין זה בעדות נפשות מיירי כדמסיק ואזיל: יודעין אנו שהוא פסול מעדות ממון. בלאו האי עדות שאמרו משום רבי אליעזר היינו יודעין שפסול הוא מעדות ממון הואיל דחשוד על ממון הוא: מאי בא להעיד האי עדות משום רבי אליעזר מה בא להוסיף ולהעיד אלא לאשמועינן דכשם שהוא פסול לעדות ממון כך פסול אף לעדות נפשות דלא תימא נפשות חמירא ליה ולא חשדינן ליה קמ"ל והשתא עדות החדש כדין עדות נפשות הוא דלאו לעדות ממון קא מסהדי והלכך מוקמינן למתני' דהכא כרבי אליעזר דסבירא ליה פסול הוא לכל עדות שבעולם אבל התם בסנהדרין בעדות ממון מיירי דברי הכל הוא דפסול: והא תני. הכא בסיפא זה הכלל כל עדות וכו' דמשמע אבל עדות שהאשה כשירה לה וכדפרישית במתני' אף הן כשרין לה ומאן תניתה הך סיפא רבנן היא דאלו לר"א פסולין הן לשאר עדיות וכמו מפריחי יונים דקתני ברישא ומוקמת לה כרבי אליעזר דאפי' בעדות דלאו ממון פסול הוא והשתא קשיא רבנן כר"א מודיי ליה פליגין עלוי וכלומר דודאי לא מצית אמרת דרבנן מודו לר"א דאף בעדות דלאו ממון מיפסל דהא רישא כר"א מוקמת לה וס"מ דרבנן פליגין עליה וסברי דלא מיפסל אלא לעדות ממון וא"כ תו לא מצינו לאוקי סיפא דמתני' כרבנן דרישא כר"א וסיפא כרבנן בתמיה ועוד דלרבנן דפליגי אדר"א לא מצינו לאוקמי הסיפא כוותייהו כלל דהיכי קתני זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה וכו' הא איכא עדות נפשות שאין האשה כשירה לה והן כשרין לה דהא את אמרת דרבנן לא פסלי להו אלא בעדות ממון דוקא ולא בעדות נפשות ומשום דחמירא להו ולא משקרי: ר' יונה בשם רב חונה. קאמר דלא צריכית לאוקמה להסיפא כרבנן אלא כולהן בין הרישא ובין הסיפא דמתני' דרבי אליעזר היא דמודה רבי אליעזר דפסולי עדות מדרבנן אלו כשרין הן לעדיות אלו שהאשה כשרה לה כגון להעיד על אשה שמת בעלה וכו' ולא הוסיף בעדות משום ר"א במפריחי יונים וכיוצא בהן אלא בעדות דלאו ממון וכי הא דהכא בעדות החדש שגם האשה אינה כשרה לה: אתיין אילין פלוגוותא. דר"א ורבנן. כאילין פלוגוותא דר"מ ור' יוסי דלקמיה: דתני. בתוספתא דמכות סוף פ"ק: עד זומם פסול בכל עדות שבתורה. אפילו לא הוזם אלא בעדות ממון פסול הוא אף לעדות נפשות

מסורת הש"ס

ירושלמי סנהדרין פ"ג הלכה ה ובבלי שם כה ע"ב ועי' ירושלמי שבועות פ"ז הלכה ד

עדיו' פ"ב מ"ז

סנהדרי' כז ע"א תוספתא מכות פ"א

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פי"ב מעדות הל' ו טוש"ע חו"מ סי' לד ס"ל

לג
ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף כט

לד
ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף לז

לה
ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף לב

לו
ה מיי' שם פ"י הל' ד טוש"ע שם סעיף יג

לז
ו ז מיי' שם פ"ב הלכה א טוש"ע שם ס"

שנויי נוסחאות (סוי"א) אותם בד"ו אותו. (סוי"ג) תגור בד"ו תגר. (סוי"ו) אחר בד"ו אחרת. (סוכ"ס) ליעזר בד"ו לעזר. (סוכ"ו) מפריחי בד"ו ומפריחי. (סול"ו) פלוגוותה בד"ו פלוגותה.

הגהות הגרי"ם

מאימתי מקבלין אותו משישבור את פסיפסין ויבדוק ויחזור בו. נ"ב פי' כעין שאמרו באותו מקום ובאותו מעשה:

נפשות אבל אם נמצא זומם בעדות ממון על הממון נחשד וממון נפסל ואתייא דר' יוסי כרבנן ודר"מ כר' אליעזר:

הלכה ח מתני'

[א] *מי שראה את החדש ואינו יכול להלך מוליכין אותו על החמור אפילו במטה אם צודה להן לוקחין בידן מקלות ואם היתה דרך רחוקה לוקחין בידן מזונות שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש שנאמר °אלה מועדי ה' מקראי קדש: **גמ'** א"ר יצחק [ב]"דיברה התורה בכל לשון °והאיש משתאה לה כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם צודה להם לוקחים בידן מקלות. *יכול כשם שמחללין את השבת להעיד עליהן כך מחללין את השבת עליהן להודיע שנתקיימו ת"ל °אשר תקראו קריאתן את מחלל את השבת אין [ג] את מחלל השבת להודיע שנתקיימו. *רשב"ל בעי "קצירת העומר מהו שתדחה את השבת ביום התיב ר' אביי והא תנינן [ד] *מצותו לקצור בלילה נקצר ביום [ה] כשר ודוחה השבת. ולא קיבלה. א"ר אחא חזר רשב"ל מן הדא [ו] *כיון שחשיכה אמר להן בא השמש אומר הין בא השמש אומר הין מה אנן קיימין אם ללילה כבר הוא אומר אלא אם אינו ענין ללילה תניהו ענין ליום.

דבר

תורה אור: ויקרא כג | ויקרא כג | בראשית כד | ויקרא כג

פני משה

נפשות ולא אמרינן דאפשר נפשות המירא ליה ולא אתי למיסקר דברי ר"מ: וממון נפסל. בלבד דס"ל לר' יוסי דנפשות חמירא ליה ולא מיפסל וזהו כרבנן דר"א ודר"מ כר"א דפסול אף בעדות דלאו ממון הוא:

הלכה ח מתני' מי שראה את החדש ואינו יכול להלך. שהוא חולה וכיוצא בו: מרכיבין אותו על החמור. אף בשבת ולא עוד אלא שנושאין אותו אפילו במטה דאע"ג דהולך כנושא דמי וחייב על המטה אפ"ה לעדות החדש שרי: אם צודה להם. שיש אורב ומלסטין ואתה צידה את נפשי לקחתה: והכייתיסים. והכותים היו עורבים להם לעכבם כדי להטעות החכמים: שעל מהלך לילה ויום וכו'. אבל אם היה יותר על כך אין מחללין לפי שאין עדותן אחר ל' יום מועלת שכבר נתעבר החדש: שנאמר אלה מועדי ה' וגו'. ור"ח איקרי מועד וכל מקום שנאמר מועד במועדו דוחה את השבת:

גמ' דברה התורה בכל לשון. כלומר תמצא לפעמים שהתורה משתמשת בגרדפים שיש להמלה כוונה על ל' אחר שבמקרא ואפי' כן דברה בלשון זה וכן בל' המשנה וכמו והאיש משתאה לה והוא מל' שאיה כמו תשאה שממה וא"כ פי' משתאה משתומם הוא והיא ג"כ לשון מקרא שמו שמים והדומה לו והיה לו לכתוב גם כאן והאיש משתומם אלא שדברה בכל לשון שהכוונה אחת היא וכן בל' המשנה תמצא כן כל גרב וכו' בפ' עשירי דתרומות ופירושי חבית והיה לו לומר כל חבית. וכן כאן ואם צודה ופירושו אורב והיה לו לומר ואם אורב להם אלא שדברו בכל ל' שהכוונה אחת היא: יכול כשם שמחללין וכו'. ברייתא היא בת"כ פ' אמור והבאתי לעיל בהל' ד': קצירת העומר מהו שתדחה' את השבת ביום. לפי שמצותו לקצור בליל י"ו ואם לא קצר בלילה מהו שתדחה בששה עשר ביום את השבת: התיב ר' אביי. ומאי תיבעי לך והא תנינן בהדיא במנחות בסוף פ' ר' ישמעאל מצותו לקצור בלילה ואם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת ומאי ודוחה את השבת דקתני לאו דאיום קאי: ולא קיבלה. רשב"ל לתשובה זו דאימא לך דלא קאי איום י"ו אלא דה"ק מצותו לקצור בליל י"ו אם נקצר ביום שלפניו כשר ודוחה את השבת דקתני העיקר מצותו קאי שאם קוצרו בלילה הוא דדוחה השבת הא ביום י"ו אינו דוחה: חזר ביה. רשב"ל אח"כ ופשט ליה דדוחה את השבת אף ביום י"ו מן הדא דתנינן שם לעיל כיצד היו עושין וכו' כיון שחשיכה אומר להם בא השמש וכו' בשבת אומר להם שבת זו וכו' ומה אנן קיימין למתני' זו אם ללילה קאי שאם קוצר בליל י"ו דוחה השבת כדקתני בשבת וכו' הרי כבר אומר למעלה ריש הפרק שם העומר היה בא בשבת וכו' והכמים אומרים אחד שבת ואחד חול וכו' אלמא לכ"ע דוחה שבת מיהת בליל י"ו ולמה חזר ושנה כאן ללמד שדוחה שבת אלא אם אינו ענין ללילה תנהו ענין ליום דקמ"ל כאן דאף ביום י"ו דוחה קצירתו את השבת:

דבר

קרבן העדה

נפשות. פסול לכל שחשוד לחמור חשוד להקל: ואתיי' דר' יוסי כרבנן. דהכא דסברי גזלנין דרבנן פסולין לעדות דרבנן ולא לעדות דאורייתא ודר"מ כר"א. דהחשוד לקל חשוד לחמור:

הלכה ח מתני' מוליכין אותו. אף בשבת: ואם צודה להם. אורב כמו ואתה צודה את נפשי לקחתה: שנא' אלה מועדי ה'. וכל מקום שנא' במועד במועדו דוחה את השבת:

גמ' דיברה התורה בכל לשון. ומייתי ראייה לפרושי ממתני' דלא תיקשי דכי היכא דדברה תורה כך דברו חכמים: והאיש משתאה לה. כמו משתומם אליה דכיון שהפעול' יוצאה לגוף אחר הל"ל אליה: כל גרב וכו'. מתני' היא בתרומ' בפ"י כל גרב שהוא מחזיק סאתי' אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה דג טמא ציר אסור. וגרב הוא שם כלי וה"ל לתנא למתני כל גרב שיש בו סאתים דלא מהני לן ולא מידי מה שהוא מחזיק סאתים דכמה שיש בו משערינן אלא דהוא כאלו תנא כל גרב שיש בו: אם צודה להם. היה לו לתנא לשנות ואם צודה עליהם: להעיד עליהן. על החדשים שנראית הלבנה כדי שיתקדשו בזמנן: כך מחללין. על השלוחין שילכו ויודיעו שיקיימו המועדות בזמנן: קצירת העומר מה שתדחה שבת ביום. ט"ז בניסן שלא היו יכולים לקצור בליל ט"ז ולרבנן דסברי נקצר שלא כמצוותו כשר מיבעי' ליה אי הוה בכלל מכשירין ואינו דוחה שבת או דילמא ה"ל כמצוה עצמה ודחיא שבת אבל לרא"ב"ש דסובר נקצר שלא כמצוותו פסול ודאי לא קמיבעי' ליה דמצות קצירתו בלילה: והא תנינן. במנחות פ' ר"י: נקצר ביום כשר ודוחה את השבת. וסובר ר' אביי דהדא קתני נקצר ביום ט"ז כשר לפיכך דוחה את יום השבת אם לא קצרו בלילה ואיפשיטא בעי' דרשב"ל: ולא קיבלה. רשב"ל דסובר ודוחה את השבת אהקרב' קאי ולא אקצירה א"נ מפרש ודוחה את השבת אקצירת ליל ט"ז קאי: חזר רשב"ל. מבעיא זו ואיפשיט' ליה דקצירה ביום דוחה את השבת: מן הדא. מהא דתנן במנחות ריש פר"י כל העיירות הסמוכות לירושלי' מתכנסות כדי שיהיה נקצר בעסק גדול כיון שחשיכה אמר להם לבני עיירות העומדים שם בא השמש והן אומרים לו הן בשבת אומר להן שבת היום והן אומרים הן. והשתא הא דתנן בסיפא ודוחה את השבת אהאי קאי אי אקצירת לילה הרי כבר אמור דבשבת שואל הקוצר לעומדים שם שבת זו אעכ"ל דקמ"ל דאף ביום דוחה קצירה את השבת:

דבר

תוס' הרי"ד

רשב"ל בעי קצירת העומר מהו שתדחה את השבת ביום התיב ר' אביי והא תנינן מצותו לקצור בלילה נקצר ביום כשר ודוחה את השבת ולא קיבלה פי' דס"ל דדוחה את השבת לא קאי אנקצר ביום וב' דיניס קמ"ל דנקצר ביום כשר הרי חדא וב' דדוחה את השבת אר"א חזר בו רשב"ל מן הדא בא השמש בא השבת מה אנן קיימין אם ללילה כבר היא אמר פי' הא דתני נקצר ביום כשר ודוחה את השבת האי ודוחה את השבת במה קמיירי אם ללילה כבר קמ"ל במתניתין דבא השמש דבא השבת אלא ע"כ דקמ"ל במתניתין הזה דדוחה את השבת אף ביום כן פי' הפשוט וכן פי' הק"ע ז"ל וראיתי בק"ע ז"ל בב"ק שכתב דבהאי סוגיא יתורץ הקושיא שהרעיש הלח"מ ז"ל על הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' תמידין בפסק שדוחה את השבת ונקצר ביום כשר שזהו לנגד סוגיא ערוכה במס' מנחות דף ע"ב ע"א עיי"ש שהרמב"ם ז"ל סמך עצמו על האי ירושלמי דדחי שבת אף ביום וכ"כ הה"ל ז"ל סי' קס"ז עיי"ש ולא הבנתי דא"כ הו"ל להרמב"ם ז"ל לפסוק דדוחה את השבת ביום ומלבונו ז"ל לא משמע כן דו"ל ז"ל שם מצותו להקצר שם בלילה בליל ט"ז בין בשבת וכל הלילה כשר לקצירת העומר ואם קצרוהו ביום כשר עכ"ל ז"ל ואי ס"ד דביום דוחה שבת. הו"ל האי דבין בחול בין בשבת לאחר במסיים קצרוהו ביום כשר:

ע"כ נראה לפענ"ד לתרץ דעת הרמב"ם ז"ל דלא קשה מסוגית הגמ' דמשמע דאידחי שבת נקצר שלא כמצותו פסול עיי' במס' מנחות דף ע"ב כל הסוגיא דאי אפשר להאריך ולהעתיק כל הסוגיא משום דלכאורה נלפענ"ד דנקצר שלא כמצותו ונקצר ביום ב' עניניס הן אפילו למאן דפוסל נקצר שלא כמצותו. מ"מ נקצר ביום שלאחריו כשר כי לא דמי נקצר לפני זמנו לנקצר לאחר זמנו דכמו גבי מילה נימול קודם הזמן פסול לכמה פוסקים ז"ל ולאחר זמן כשר לכן גבי קצירת העומר נ"כ דכוותיה דאף דלפני זמנו פסו"ל מ"מ נקצר ביום שלאחריו כשר משום דבקצירה לא כתב רחמנא בלילה דנימא דהוי פסול יום ולאו פסול דלילה ויום נגעו בה אלא דקבע רחמנא זמן התחלת קצירה סמוך לספירה וכספירה גופיה לא כתיב לילה אלא המימות וע"כ ממילא צריך להתחיל מבערב בשביל תמימות כדאיתא לעיל דף ס"ו ע"א עיי"ש וע"כ לא פריך הגמ' כפשיטות על המתניתין דהאיך נקצר ביום כשר הא קבע לו רחמנא זמנו לילה וז"א אלא דפריך ומדייק ממתניתין דמגילה ומותיב תיובתא קתני לילה דומיא דיום מה דיום בלילה לא אף לילה ביום נמי לא וע"כ ס"ל להמשנה מדנקט קצירת העומר והקטר חלבים בכלל דכל הכשר ביום וכל הכשר בלילה היא ע"כ להורות דכמו דיום בלילה לא אף דלילה ביום נמי לא ולאו משום קביעת לילה ויום נגעו בה ז"א אלא משום שלא בזמנו נגעו בה דהא הקטר חלבים ואיברים כשר ביום שלפניו כדאיתא בתוס' ז"ל ומפרשין דביום דלמחרת קאמר ומדמה לילה ליום הוא על מחר וע"כ משום דחשיב דעבר זמנו וא"כ לפ"ז לא דמי נקצר ביום שלאחריו לנקצר ביום שלפניו דבנקצר ביום שלפניו חשוב מחוסר זמן אבל לאחריו שפיר דמי ודמי למילה דבמל לפני זמנו פסול ולאחר זמנו כשר וכתב הבג"א ז"ל דלאחר זמנו במל בלילה אפילו לפי מה דקי"ל דמילה של"כ נוהגת ביום ולא בלילה מ"מ בדיעבד כשר ולא דמי למל בדיעבד לפני זמנו משום דלפני זמנו הוי מחוסר זמן משא"כ פסול דלילה דלאחר זמנו דלא הוי מחוסר זמן ואפילו לפי מה שמביא שם הבג"א ז"ל סי' נ"ב דעת הרמב"ם ז"ל דפסול הוא משום דהתם גבי מילה קפיד רחמנא איום ולילה משא"כ הכא בקצירה לא קפיד רחמנא ע"ז רק דממילא מתחיל זמנו בלילה משום תמימות:

והא דכתבו התוס' ז"ל וז"ל ז"ל ותימא דא"כ מאי קשה דילמא מתניתין דקתני נקצר ביום כשר היינו ביום שלפניו כמו הקטרת חלבין [אבל ביום שלאחריו כשר דהא לא הוי הקפדת לילה ויום בזה כדכרינו] וי"ל דלענין קצירה לא שייך לחלק בין יום שלפניו ליום שלאחריו כדילפינן בריש פרקין דף ס"ו קצירה וספירה [ר"ל דבעינן קצירה סמוך לספירה] עכ"ל ז"ל אף אנו נאמר להוסיף על דבריהם ז"ל לדעת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל דלענין קצירה לא שייך לחלק ליום שלפניו או שלאחריו דאדרבה דלפניו צריך להיות יותר פסול מלאחריו כנ"ל וראיה גמורה לזה דלאו הקפדת לילה ויום נגע בה מדקפריך אמאי דחי שבת לקצירה מע"ש [והכוונה היא על עיו"ט] וקשה אם אפילו תימא דנקצר בע"ש היא פסול וס"א משום פסול דיום סוף סוף תקצי ליקצריה בלילה בל ע"ש א"ו דלאו הקפדת לילה ויום נגע בה אלא משום שלא בזמנו והא דמשמע בגמ' דלא מחלקין בזה דקאמר טעמא דרבב"א דס"ל ביום פסול משום דס"ל מדדחי שבת ע"כ נקצר שלא כמצותו פסול ואי לפי דברינו קשה מאי ראיה היא מלפני זמנו אלאחר זמנו. נראה לפענ"ד דעומק כוונת הגמ' לפירש"י ז"ל הוא כוונה אחרת דכד נדייק בלשון רש"י ז"ל ולכאורה הוא קשה מאוד דפירש"י ז"ל ד"ה שנקצר שלא כמצותו פסול הילכך מצות קצירה בלילה ולא ביום הילכך הא דתני נקצר ביום כשר רבי היא והא דתני"ל פסול רא"ב"ש וכתב הב"ק ז"ל דע"ס הילך הראשון וצ"ל ומצות קצירה בלילה כו' והשטמ"ק ז"ל כתב דכצ"ל הילכך מצות קצירה בלילה ומתק הוא של ומצות ולכאורה אין לנו שנים בדברי

הגהות הגרי"ם

דברה התורה בכל לשון. נ"ב פי' משתאה נרב עודה שמובן רחוק במקומות. עי' רש"י בפסוק והאיש משתאה לה. ובפסוק ואשר לא נדם וגרב פירשו איזה כלי. הנ"ל כלי שהוא מחזיק סאתיים:

עין משפט נר מצוה

לח
א מיי' פ"ג מקידוש החודש הלכה ד

לט
ב מיי' שם הלכה ח

מ
ג מיי' פ"ז מתמידין הל' ו

מא
ד מיי' שם הלכה ז

מב
ה מיי' שם הלכה יא

גליון הש"ס

[ב]עי' בתשובות הרשב"א ח"א סי' תקכג פי' ביר' שלמי דלא רד"ע:

ציון ירושלים

[ב]דברה תורה בכל לשון ע' בק"ע מ"ס כזה ונעלם ממנו בו"ת הרשב"א ח"א סי' כג ע"ש באורך: קצירת עומר מה שתדחה את השבת עפ"ק מ"ס כזה ועי' בו"ת זקני הת"ל ז"ל סימן קכו ועמ"ו בנ"י מ"ס כזה:

מסורת הש"ס

ר"ה כב ע"א
שם כא ע"ב
ירושלמי מגילה פ"ב הלכה ז
מנחות עא ע"א
שם סה ע"א

דבר שהוא דוחה את השבת ביום "מכשירין מהו שידחו את השבת בלילה והתנינן [א] *העמידו עושה חביתין לעשות חביתין. תיפתר בחול. תנא ר' חייה בר אדא זה סדר תמיד לעבודת בית אלהינו בין בחול ובין בשבת והתנינן [ב] *קצרוהו ונתנוהו בקופות הביאוהו לעזרה והיו מהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלי דברי ר' מאיר רבי יוסי אומר מכיון שהתחיל במצוה אומרים לו מרק. התיב ר' יודן קפודקייא קומי ר' יוסה הגע עצמך שבא מן העלייה מכיון שהתחיל במצוה אין אומרין לו מרק. התיב ר' יעקב בר סוסיי והתנינן שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש אמר להן מכיון שהיום צריך ללילה ולילה צריך ליום כמו שכולו יום. אמר ר' יודה בי רבי בון ולא [ג] למפריעו הוא קדוש מכיון שהוא קדוש למפריעו הוא יום הוא לילה:

הדרן עלך פרק ארבעה ראשי שנים

קרבן העדה

דבר שהוא דוחה וכו'. מיבעיא ליה דבר שקבוע לו זמן ונאמר בו במועדו אם מותר להכין מכשיריו בליל שבת לצורך מחר ובמכשירי' שא"א לעשותן מע"ש איירי כגון להחם חמין לצורך מנחות: והתנינן. בפ"ק דתמיד העמידו עושי חביתין לעשות חביתין דהיינו להחם חמין ושאר צרכיו וזה היה קודם עלות השחר שהרי אח"כ היה תרומת הדשן ואח"כ הפייס ואח"כ אמר הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ש"מ שבלילה היה מכינין המכשירין ואפי' בשבת ונפשט' הבעיא דמכשירין שצריך לעשות בשבת ביום דוחין את הלילה: ומשני תיפתר בחול. תנן העמידו בחול ולא בשבת ולא תפשוט: תני רבי חייה וכו'. בסוף תמיד תנן זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו והוסיף רבי חייה בברייתא בין בחול בין בשבת היה זה הסדר השנוי בכולא מסכתא דתמיד ואיפשיטא בעיין: והתנינן. במנחות פר"י קצרוהו וכו' כלומ' מהא נמי איכא למפשט בעיין: והיו מהבהבין אותו. בעודו בשבולין והכל נעשה בלילה: רבי יוסי אומר. מהא ליכא למפשט דהתם כיון שכבר הותר להתחיל בלילה לקצור דעיקרה בלילה אומרין לו גמור לדחות נמי שבת בהבהוב: מרק. גמור. כדתנן ביומא קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו: הגע עצמך שבא. העומר מן התבואה היפה שבעליי' כגון שאין שם תבואה חדשה ואפ"ה מהבהבין השבלים בלילה אע"פ שלא התחיל לדחות שבת בקצירה: ה"ג כיון שלא התחיל במצוה אין אומרים לו מרוק וכ"ה במגילה. וה"פ מתני' בשקצר בלילה אבל אם הביא מן העליי' באמת אין מהבהבין אותו בלילה בשבת ולא תפשוט: שעל מהלך לילה ויום. יוצאין בלילה להעיד על עדות החדש ביום דבלילה אין מקדשין החדש הרי שבלילה מחללין השבת לדבר שהוא ביום: מכיון שהיום צריך ללילה. שביום לחוד א"א להם להגיע למקום הוועד: כמי שהוא כולו יום. הרי הלילה ג"כ זמנו: ולא למפרע הוא קדוש. אם באו עדים ביום א' ואמרו ראינוהו בזמנו בליל שבת כמי מקודם למפרע א"כ למה צריך לילך בלילה: ומשני מכיון שהוא קדוש למפרע. אין חילוק בין יום ללילה דאף ביום לא היו צריכין לחלל שבת אלא ע"כ לומר דלהעיד כדי לקדש בזמנו כמי מחללין את השבת א"כ אין חילוק בין לילה ליום:

הדרן עלך פרק ארבעה ראשי שנים

פני משה

דבר שהוא דוחה וכו'. הואיל ואיפשט ליה דהקצירה דוחה את השבת אף ביום י"ו הדר מיבעיא ליה מכשירין שלו מהו שידחו את השבת בלילה שלפניו כגון להביא את המגל והקופה וכיוצא בזה: והתנינן. בפ"א דתמיד העמידו עושי חביתין וכו' מאי לאו בשבת דהואיל והקרבת החביתין דוחה את השבת מכשירין לעשותן ג"כ דוחה. ודחי לה תיפתר דבחול קא׳ ותני ר' חייא בר אדא דלאו מילתא היא לאוקמי להא דבחול דוקא קתני דהתנינן בשלהי תמיד זה סדר תמיד וכו' ומשמע בין בחול בין בשבת עשו כסדר הנזכר למעלה: והתנינן. במנחות שם בתר המתני' דלעיל קצרוהו וכו' והיבהוב באור הוא מכשירין שלו אלמא דמכשירין דוחה השבת בלילה שהרי זה היה מיד אחר הקציר': רבי יוסי אומר וכו'. האי לאו ר' יוסי התנא אלא ר' יוסי אמורא הוא דדחי לה דשאני התם דמכיון שהתחיל במצוה אומרין לו מרק וכי קא מיבעיא לן אם המכשירין שלפני הקצירה דוחין שבת בלילה: התיב רבי יודן קפודקיא. והוא אמורא. לפני רבי יוסי חבירו דאמר להא מכיון שהתחיל במצוה וכו' והיינו מכיון שקצירתו דוחה שבת מכשירין שאח"כ נמי הגע עצמך שבא העומר מן התבואה שבעליה אם לא מצא לקצור וא"כ אין כאן קצירה כלל והרי הכא מכיון וכו' אין אומרין לו מרק כלומר דלא שייך כאן האי טעמא מכיון שהתחיל במצוה ולומר לו מרק שהתחלת המצוה אין בה דחיית שבת וא"כ אם חל י"ו להיות בשבת לא היו מקיימין בו מצות קלי לדבריך בתמיה: התיב ר' יעקב וכו'. גם כן ממתני' לסייעתא דמכשירין שלפניו דוחה השבת דתנינן שעל מהלך לילה ויום וכו' והרי העדות היה ביום דוקא דמשפט כתיב ביה ואם מהלך לילה ויום היה א"כ דוחה השבת בלילה והרי זה כמכשירין שלפני המצוה וקתני דוחה השבת: אמר להן ר' יוסי. שאני הכא שהרי מכיון שהלילה צריך ליום וכו' כמי שכולו יום כלומר כמי שהכל בו ביום הוא של עדות החדש שהרי אי אפשר לקיים המצוה של עדות החדש ביום אם לא יחלל שבת בלילה שלפניו ולבא להעיד ומקודם לא היה יכול לבא שעדיין לא ראה החדש אבל הכא היה יכול המכשירין להביא מקודם השבת להמגל והקופה וכיוצא באלו: אמר ר' יוסי בר' בון ולא למפרע הוא קדיש וכו'. ר' יוסי בר' בון נמי מהדר בכה"ג דר' יוסי דמתני' דהכא לאו סייעתא היא שהרי העדים שראו את החדש בתחלת הלילה של שלשים הן שבאין להעיד לפני הב"ד שיקדשוהו למחר ביום ואם יקדשו למחר וכי לא למפרע הוא קדוש משעה שראו אותה אם כן הוא יום הוא לילה דהכל א' הוא ולפיכך מחללין השבת גם בלילה שלפניו לבא להעיד ולקדשו:

הדרן עלך פרק ארבעה ראשי שנים

מסורה הש"ס

א) תמיד כח ע"א

ב) מנחות סו ע"א

עין משפט נר מצוה

מג
א מיי' פ"ח מבית הבחירה הלכה יא

מד
ב מיי' פ"ז מתמידין הל' יב

מה
ג מיי' פ"ג מקדוש החודש הלכה עו

הלכה

תוס' הרי"ד

בדברי השטמ"ק ז"ל כמוכן וגם מה שפירש בד"ה ואי ס"ד כו' אלא מדדחי שבת ש"מ נקצר שלא כמצותו פסול ומצותו לא הוי אלא כמוצאי יו"ט וגבי לילה נמי מצותו בלילה האי וגבי לילה נמי מצותו בלילה ולא ביום קשה להבין וכי עד כאן לא שמענו שמצותו בלילה ולא ביום ועוד קשה לי ע"פ התוס' ז"ל ד"ה אמאי וז"ל ואע"ג דלכתחלה מצותו בלילה כיון דדיעבד כשר לא הוי דומיא דתמיד דכתיב בי' במועדו לאמר דדחי שבת ומסתברא דדומיא דתמיד בעינן עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה לי לפ"ז בההיא ברייתא דרבי ור"א בר"ש דס"ל לרבי אם יש אחרת אומר ואין אחרת תהתיה אף נקצר ביום וקשה הא נקצר ביום אינו כשר אלא בדיעבד א"כ ידחה את הטומאה משום לכתחלה דמצותו בלילה לכתחלה דהא גבי שבת נמי לריך ג"כ הלכתחלה לדחות שבת אך משום דבעינן דומיא דתמיד ולא אשכחן גבי תמיד דדחי שבת אלא כדליכא דיעבד מע"ש הילכך לא דחי שבת אלא במקום דליכא דיעבד בע"ש. וגבי תמיד בדחית שבת ליכא בדיעבד בע"ש כלל אבל לענין דחית הטומאה משכח"ל גבי תמיד נמי בדיעבד כגון אם היה עומד ומקריב את קרבן תמיד ונטמאת ויש לו קרבן אחר מאותן באם שלו לא ירדו כגון מום בדוקין שבעין אליבא דר"ע ודכוותיה א"כ נ"ל דלא דחי הלכתחלה טומאה משום דאפשר בדיעבד ובעינן דומיא דתמיד דלא דחי טומאה רק בדליכא דיעבד ז"א דהא בתמיד נמי היכא דיעבד ונ"ל דלא דחי הלכתחלה רק בדלא אשכחן בדיעבד כמו גבי תמיד דלא אשכחן דיעבד ז"א כנ"ל:

ע"ב נראה לפענ"ד דה"פ דהדין במעתתא עפ"י פירוש רש"י ז"ל דלעיל בסוגיא דף ס"ו ע"א ילפינן דקצירה וספירה בלילה והקרבה ביום מדכתיב מהחל חרמש בקמה תחל לספור אלמא דבעינן ספירה לאחר קצירה תומ"י וכתיב גבי ספירה תמימות ואין אתה מוצא תמימות אלא כשמתחיל בערב הרי ע"כ דקצירה וספירה בלילה והקרבה ביום דכתיב מיום הביאכם ע"כ עיי"ש ונראה לפענ"ד דלשיטת רש"י ז"ל בזה פליגי רבי ור"א בר"ש דרבי ס"ל דלא מצינו רק ספירה סמוך לקצירה ולא קצירה סמוך לספירה רק ממילא מכיון דבעינן ספירה סמוך לקצירה ע"כ בעינן גם הקצירה בלילה כדי שיהא ספירה סמוך לקצירה וע"כ לפ"ז באם לא קצר בלילה לא קיים בזה הספירה סמוך לקצירה ולא נתקיים מצות ספירה כדת. אבל הקצירה כשר להקרבה דלא נתנה התורה זמן להקצירה רק בשביל הספירה ואם לא קצר כמצותו בלילה לא הוי שום חסרון בקצירה כי אם בהספירה שלא היתה סמוכה לקצירה אבל הקצירה כשר להקרבה ור"א בר"ש ס"ל דנקצר שלא כמצותו פסול משום דס"ל דבעינן קצירה סמוך לספירה וא"כ זמן קצירה הוא בלילה מצד קצירה גופה ואם נקצר שלא כמצותו א"כ לא עבד הקצירה בזמנו ופסול וזהו עיקר הפלוגתא בין רבי ור"א בר"ש דלרבי העיקר זמן קצירה דבלילה הוא משום דיהא ספירה סמוך לקצירה אבל מצות קצירה מצד עצמו אינו בלילה ור"א בר"ש ס"ל דמצות קצירה גופיה זמנו בלילה משום קצירה גופיה דבעינן קצירה סמוך לספירה וא"כ אם נקצר שלא כמצותו לרבי לא קיים ספירה סמוך לקצירה אבל אין בהקצירה שום חסרון ופסול משלא בזמנו ולר"א בר"ש בעינן קצירה סמוך לספירה ואם קצר שלא כמצותו הוי הפסול דשלא בזמנו בקצירה ע"כ נקצר שלא כמצותו פסול:

ועפ"ז מדויק היטב שיטת הש"ס ושיטת רש"י ז"ל כעין תומר דלעולם נקצר ביום ונקצר שלא כמצוהו ב' ענינים הן דלא דמי נקצר שלא כמצותו לנקצר ביום דנקצר שלא כמצותו הוא מערב יו"ט לפני זמנו דפסול אין ראיה לנקצר ביום אחר זמנו דיכול להיות דכשר לאחר זמנו כמו במצות מילה דלפני זמנו פסול ולאחר זמנו כשר בדיעבד אך ר"א בר"ש ס"ל דבין כך ובין כך אומרים לו הוי פקח ושתוק דעדיף לדחות את הטומאה מלקצור ביום הוא משום דנקצר שלא כמצותו פסול וכפירש"י ז"ל הילכך מצות קצירתה בלילה ולא ביום שילכך הא דתני נקצר ביום כשר רפי היא דרבי לא ס"ל דזמן קצירתה בלילה ולא ביום ז"א אלא דלרבי ליכא זמן גבי קצירה דנימא דהוי שלא בזמנו הקצירה אלא קפדינן דיהא הספירה סמוך לקצירה ומכיון דנקצר פ"א בלילה והיה הספירה סמוך לקצירה ואח"כ נטמא העומר או שנאבד רשאי לכתחלה לקצור ביום ולהקריב ממנה העומר דלענין קצירה לא שייך שנקרב העומר שנקצר שלא בזמנו ז"א דאין זמן להקצירה אלא דכל עיקר הזמן שיהא להספירה ואם כבר נתקיים הספירה סמוך לקצירה הרי קיצר לכתחלה ביום אבל ר"א בר"ש דס"ל דנקצר שלא כמצותו פסול הילכך ע"כ מצות קצירתה בלילה ולא ביום משום דקפדינן אקצירה סמוך לספירה וע"כ אומרים לו הוי פקח ושתוק דעדיף לדחות הטומאה מלקצור ביום אף אם נקצר ביום כשר בדיעבד כמו מילה לאחר זמנו מ"מ כיון דאינו כשר רק בדיעבד ע"כ דחינן טומאה משום

ציון ירושלים "מכשירין מהו שידחו את השבת בלילה עתוכ"י מהדו"ק ח' או"ח סי' כח ומכאן קשה עליו ורמז לזה בבליט וכשלים אבל לא ציין הסי' ולפענ"ד נראה דמכשירין שצריכין לגוף המצוה אמרינן דכיון שסופו לדחות שבת גם בלילה מותר וכעין שכתב הרמב"ן הובא במג"א סי' תלא לענין גזיזת השער אבל מה שעושה רק לכבוד המילה ולא לצורך המצוה אין להתיר רק ביום המצוה ויש להמתיק הדברים דבאמת יש לחוש שמא לא יבא לכלל המצוה עד"מ במילה שמא ימות הוולד ולכך אסור בלילה אבל במכשירין שגם ביום יש לחוש שמא בעוד שעוסק במכשירין ימות הוולד ואפ"ה ל"ת וע"כ במקום שאפשר ל"ת כמו כן לא חיישינן ללילה שקודם ודו"ק וכעין זה אמרתי לש: מה שהקשו בהך דערובין מ"א הא עיו"ט משלימין ומאי קושיא הא לפי מ"ש המ"ל פ"ו מכלי מקדש דע"פ אינו אסור רק מחצות א"כ גם קרבן עלים לא הי' רק מחצות ולכך בעיו"ט משלימין ולפמ"ש יש לחלק דשם בע"פ היו"ט לא התחיל רק מחצות דזמן הקרבן לא הי' רק בחצות אבל שם הי' בשביל שזכה לנס והיה כל הלילה יו"ט. בפיר פריך מעיו"ט משלימין:

היך

מערכת הערוך (בו"ע) מרק ג' שרוך (ע' מרקא) מרוק, פי' כנה והשלם המצוה.

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ג קידוש החודש הלכה ג
ב
ב מיי' שם פ"ב הלכה ב
ג
ג מיי' שם פ"ג הלכה ח

הלכה א מתני' אם אינן מכירין אותו. אם אין הב"ד מכירין את העד מהעדי' אם נאמן וכשר הוא: משלחין. ב"ד שבעירו: אחר עמו. זוג אחר של עדים להעיד עליו לפני ב"ד הגדול שמקדשין את החדש: משקלקלו המינין. שסכרו להעיד עדות שקר להטעות את החכמים: בראשונה היו משיאין משואות: לאחר שקדשו את החדש ולא היו צריכין לשכור שלוחין לשלוח ולהודיע להגולה שהמשואות היו מודיעין אותן: משקלקלו הכותים. והשיאו גם הם משואות שלא בזמן כדי להטעות לפי שב"ד לא היו משיאין משואות אלא על החדש חסר שנתקדש ביום שלשים והיו משיאין בערב נגהי שלשים וא' וטעמא משום ר"ח חסר שאל להיות בע"ש שאז היו משיאין במוצאי שבת שהרי אין יכולין להשיא בזמנו מפני השבת ואי אמרת נעביד משואות נמי אמלא אתו למיטעי דלא ידעי אם הדש חסר הוא והא דלא עבדי מאתמול משום דלא אפשר או דלמא מלא הוא ובזמנו הוא דעבדי וכ"ת אכתי נעביד בין אמלא ובין אחסר וכי איקלע ר"ח חסר בע"ש לא ליעבד כלל הא ליתא דאכתי איכא למיטעי דסברי דילמא מלא הוא ואיתנוסו הוא דאיתנים ולהכי לא עבדי אבל כי לא עבדינן אמלא כלל ליכא למימר דאתו למיטעי דלמא חסר הוא ובשבת לא הוה אפשר ובמו"ש איתנסו דמכיון דאמלא לא עבדי ושכיחא הוא תלו בשכיחא ולא תלי באונס ואיפכא נמי לא מצי למיעבד שישיאו אמלא ולא אחסר וכי מיקלע ר"ח חסר בע"ש ולא עבדי מידע ידעי דחסר הוא דלא תלו באונס אלא בשכיח דא"כ ביטלת את העם ממלאכה שני ימים משום ר"ה שיהו צריכים לצפות ביום שני שמא עיברוהו לאלול ובערב ישיאו משואות אבל כי עבדי משואות לחסר בלחוד ידעי שלמחר חול הוא ולפיכך לא עבדי אלא אחסר וכשלא היו משיאין בערב של יום שלשים היו הכל יודעין שהחדש מעובר. ופעם אחת עיברו ב"ד את החדש ולא עשו משואות בערב של יום שלשים והכותים השיאו בהרים שלהם והטעו את בני הגולה לעשות החדש חסר והתקינו שיהו שלוחין יוצאין: **גמ'** אמר ר' יונה הכין צורכה מיתני וכו'. מתני' נשנית שלא כסדר וכן היה צריך לשנות בראשונה היו מקבלין וכו' משקילקלו המינין התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין אם אינן מכירין וכו' וכדאשכחן בפ"ב דיומא דתני לה כסדר בראשונה כל מי שרוצה לתרום תורם וכו' ומשאירע המעשה התקינו שלא יהו תורמין אלא בפיים וכך צריך למיתני נמי כאן: אפי' כמתני' אתיא היא. אפילו כמו שנשנה לפנינו במתני' נמי אתיא שפיר דמה ששנה בראשונה וכו' נתינת טעם הוא על הא דתני אם אינן מכירין אותו משלחין וכו' ולמה הוצרכו לכך לפי שבראשונה וכו': ועד אחד נאמן. להעיד עליו בתמיה ומשני משלך נתנו לך כלומר הם אמרו והם אמרו לפי שבדין היה שלא יהו צריכין עדים להעיד עליו שכל ישראל בחזקת כשרות ונאמנות הם ואמרו חכמים דאפי' כן צריך עדים להעיד עליו והן אמרו עד אחד נאמן על זה: עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים. דאע"ג דאמרינן דכאן עד אחד גם כן נאמן להעיד עליו היינו אחד מן השוק ושמשלחין אותו הב"ד שבעירו כדי להעיד עליו אבל הבעיא היא באחד מן העדים המעידים על עדות החדש וכדמפרש ואזיל וכדמפרשינן לקמן: היך עבידא היו שנים המעידים על החדש אחד מהן הכל מכירים אותו שאדם כשר הוא ואחד מהן אין אדם מכירו אלא שחבירו מכירו והוא לבדו אינו נאמן להעיד עליו לפי שנוגע בעדותו הוא שרוצה שתתקיים עדותו על החדש והשתא הבעיא היא חבירו זה שמכירו מהו שילטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו דאע"פ שזה האחד מן השוק לבדו היה נאמן עליו וכדאמרינן דהן אמרו והן אמרו שכאן עד אחד נאמן היינו שהב"ד שבעירו הוא שמשלחין אותו להעיד עליו והן מוחזקין בו שאדם נאמן הוא לפיכך ב"ד הגדול סומכין עליו ומקבלין העדות שמעיד על האחד מעדי החדש שאינן מכירין אותו לסמוך על עדותו אבל הכא בגוונא דהבעיא דילן מיירי שלא שלחו ב"ד שבעירו שום אחד עמו להעיד עליו וכשבאו לפני ב"ד הגדול לאחד מכירין אותו ולהשני אינן מכירין אותו וכהא"ג מסתברא שצריך שיהו שנים מעידין עליו ומשום דאיכא למיחש הואיל וביה דין שבעירו לא שלחו אדם עמו אפשר שהוא מעצמו בא אל חבירו זה והסכימו שניהם להעיד על החדש ואף שזה לא ראה כלום והלכך מיבעיא לן אם חבירו זה שמכירו מצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו והרי כאן שנים או דילמא חבירו נוגע בעדותו ואינו מצטרף עם האחר ואין כאן אלא אחד ואנן בכה"ג שנים הוא דבעינן. והיינו דקאמר עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים כלומר מהו שיצטרף זה האחד מעדי החדש להאחד מן השוק שיהא על ידי כך כשנים להעיד על זה שאינן מכירין אותו. א"נ י"ל דהך בעיא בדרך את"ל מיתפרשא דקאמר עד אחד נאמן בעדות זו ומאי אחר הד כמשמעו והדר בעי ואת"ל דהאי אחר זוג אחר ושנים בעינן מיבעיא לן עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים היך עבידא וכו'. א"נ ה"ק דמספקא ליה דמכיון דעדי החדש ע"כ שנים בעינן דמשפט כתיב ביה ואם אחד מהעדים הכל מכירין אותו וא"ל להעיד עליו והאחד וכו' מהו שילטרף זה עם אחד מן השוק להעיד עליו ולא אמרינן דהשתא מתקיימת רוב העדות בעד אחד שזה מעיד על החדש ומעיד ג"כ על חבירו שהוא מכירו לאדם נאמן דמכיון שיש כאן אחד מן השוק להעיד על חבירו וא"ל לעדותו ועל עצמו גם כן א"ל עדות שהרי הכל מכירין אותו שפיר דמי או דילמא דהואיל דשזה העד מעיד ג"כ עליו אף על פי שעכשיו אין אנו צריכין לעדותו זה מ"מ הואיל ומצטרף הוא להעיד עליו הוי כאילו כל העדות והיינו רוב העדות מתקיימת בעד אחד: ר' זעירה וכו'. גרסי' להאי מלתא בפ"ב דכתובות בהלכה ד' ומייתי לה הכא כדי למיפשט בעייא דילן וכדלקמן דגרסינן שם על המתני' המעידי' על חתימת ידם שבשטר זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין לצרף עמהם אחר דברי רבי והכמים אומרים אינן צריכין שילטרף עמהן אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי וקאמר התם ר' זעירה בשם רב אין

הלכה א מתני'

*אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו. *בראשונה היו מקבלין עדות חחדש מכל האדם משקילקלו המינים התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין. *בראשונה היו משיאין משואות משקילקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין: **גמ'** א"ר יונה הכין צורכה מיתני בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם אם אינן מכירין אותו היו משלחין עמו אחר להעידו אמר ר' יוסה אפילו כמתניתין אתיא היא אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו למה שבראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם. ועד אחד נאמן. *משלך נתנו לך בדין היה שלא יהו צריכין עדים והן אמרו שיהו צריכין עדים והן אמרו עד אחד נאמן. עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים היך עבידה היו שנים אחד הכל מכירין אותו ואחד אין אדם מכירו. חבירו מכירו חבירו מהו שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו *ר' זעירה רב חונה בשם רב אין

מסורת הש"ס

הלכה א מתני' אם אינן מכירין אותו. אם אין ב"ד מכירין את העד אם נאמן וכשר הוא: משלחין. ב"ד שבעירו: אחר עמו. להעיד עליו לפני ב"ד הגדול שמקדשין את החדש: משקלקלו המינין. שסכרו עדות שקר להטעות את החכמים: היו משיאין משואות. לאחר שקדשו החדש ולא היו צריכין לשכור שלוחים לשלוח לגולה ולהודיע שהמשואות היו מודיעין אותן: משקלקלו הכותים. בגמ' מפרש מה היה הקלקול: **גמ'** הכין צורכ' וכו'. הכי הו"ל למיתני כסדר בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם משקלקלו וכו' אלא מן המכירין ואם אינן מכירין היו משלחין אחר עמו: אפי'. כדקתני במתני' נמי ניחא דה"ק אם אינן מכירין ומשלחין אחר עמו למה הצריכו עדות לכך והלא כל ישראל בחזקת כשרות לפי שבראשונה היו מקבלין מכל אדם ואירע קלקול בדבר: ועד א' נאמן. בתמיה ובנוסחי' תני משלחין אחר עמו משמע דא' נאמן: ומשני משלך נתנו לך. ממה שהחמירו חכמים עליך חזרו והקילו שהרי בדין היה לקבל עדות החדש מכל אדם וכבראשונה אלא מפני הקלקול הצריכו שיהו מכירים אותו הקילו נמי שיהא עד אחד נאמן להעיד דהוא כשר: עד א' מהו שיהא נאמן כשנים. בשאר עדות דרבנן כגון קיום שטרות א"כ אפילו כאן כגון שזהו העד הב' מעיד גם על חבירו שהוא כשר: היך עבידא. כמו ה"ד: ה"ג היו שנים אחד מכיר כתב ידו וכתב יד חבירו וא' וכו' וכ"ה בכתובות. וה"פ שהא' מעיד על כתב ידי עצמו שנאמן כבי תרי וחבירו אינו כאן ובעינן שנים שיעידו על כתב ידו וזה העד מכיר כתב יד חבירו ומבעי' אם נצרף זה העד עם א' מן השוק להעיד על כתב חבירו: אין

ר"ה : כ"א –
כב ע"ב
פ"ב
(כתובות פ"ב הלכה ה)

תוס' הרי"ד

משום לכתחלה כדברינו לעיל ע"פ התוס' ז"ל ד"ה אמאי כנ"ל אבל לרבי דאין מצות קצירתה בלילה ואין צריך לקצור בלילה רק משום ספירה סמוך לקצירה ממילא כשקצר פ"א בלילה ושיה ספירה סמוך לקצירה ונאבדו האימורין או שנטמאו. קוצר לכתחלה ביום ואם נקצר שלא כמצותו כשר ג"כ בדיעבד משום דלא הוי פסול שלא בזמנו בקצירה רק בספירה משא"כ לר"א בר"ש דס"ל דנקצר שלא כמצותו פסול משום דבעינן קצירה סמוך לספירה וע"כ פסול אף בדיעבד הילכך מצות קצירתה בלילה ולא ביום ופסול דשלא בזמנו הוי בקצירה ע"כ אפילו יש אחרת לקצור ביום אומרים לו הוי פקח ושתוק דעדיף לדחות הטומאה מלהביא קצירת היום ואפילו דקצירת היום בדיעבד כשר מ"מ עדיף לדחות את הטומאה משום לכתחלה כד' התוס' ז"ל ד"ה אמאי כנ"ל וכן מה דמסיק טעמא דר"א בר"ש דאי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת ה"נ מביא הראיה דבעינן קצירה סמוך לספירה מדנקצר שלא כמצותו פסול א"כ ע"כ דקצירה בעינן בזמנו דהכתיב מיחד זמן על הקצירה וכיון שנקצר שלא בזמנו פסול א"כ ע"כ דמצות קצירה בלילה ולא ביום דאי נקצר שלא כמצותו כשר א"כ אין מצות קצירה בלילה דלא בעינן רק ספירה סמוך לקצירה אבל קצירה בלילה לא מקיים מצוה בזמנו על הקצירה ורק מדנקצר שלא כמצותו פסול. ע"כ דבעינן קצירה סמוך לספירה וזהו שכתב רש"י ז"ל דנקצר שלא כמצותו פסול ומצותו לא הוי אלא כמוצאי יו"ט וגבי לילה נמי מצותו בלילה ולא ביום כלומר כמו דע"כ אין מצותו אלא במוצאי יו"ט ואז הוי בזמנו כמו כן גבי לילה נמי אין זמנו אלא בלילה ולא ביום ולא דמביא ראיה כמו שנקצר שלא כמצותו פסול כן נמי נקצר ביום פסול ז"א דלא דמי לאחר זמנו ולפני זמנו כנ"ל דלפני זמנו פסול ולאחר זמנו כשר בדיעבד אלא מביא ראיה דבעינן בקצירה ג"כ זמן דהכתיב מיחד זמן על הקצירה דבעינן קצירה סמוך לספירה וכמו דזמנו היא במוצאי יו"ט כן נמי גבי לילה זמנו בלילה ולא ביום אבל מ"מ אינו מוכרח דלאחר זמנו בדיעבד פסול ז"א דאפילו דכשר בדיעבד מ"מ דוחה את הטומאה משום לכתחלה כנ"ל ואין להקשות לדברינו א"כ אמאי מבעי הא רבי הא ר"א בר"ש הא מתניתין נמי יש לאוקמי כר"א בר"ש בדיעבד אף ר"א בר"ש מודה דנקצר ביום כשר. ואינו פסול אלא דווקא נקצר שלא כמצותו כנ"ל:

אבל י"ל דהא ע"כ מתניתין דידן ס"ל דנקצר אף ביום שלפניו ג"כ כשר דאי ס"ד דנקצר ביום כשר היינו ע"כ דווקא ביום שלאחריו א"כ קשה למה שינה התנא מלשון הרישא מצות עומר להביא מן הלח לא מצא יביא מן היבש מצותו להביא מן הקמה לא מצא יביא מן העומרין ולא נקצר בלילה ואם נקצר ביום כשר וה"ה אם יום שלאחריו קאמר הו"ל לא קצר בלילה קוצר ביום כמו ברישא לא מצא מן הלח לא מצא מן הקמה יביא מן היבש יביא מן העומרין ה"נ לא קצר בלילה קוצר ביום אלא ע"כ דקאי איום שלפניו ג"כ א"כ מתניתין אתיא כרבי וכדי להביא ראיה לדברינו דלרבי אם קצר בלילה ונטמאת בידו מביא אחרת תחתיה דאז מותר לכתחלה קצירה ביום משום דלא בעינן אלא ספירה סמוך לקצירה וכיון דקצר בלילה וספר ונמצא נתקיים מצות ספירה ע"כ קוצר לכתחלה ביום דאין להקשות ע"ז הא ספירה צריך להיות אחר קצירה והאיך קוצר ביום

רידב"ז

א"ר יונה הכין צורכה מיתני בראשונה כו' א"ר יוסי אפילו כו' למה כו' כעין זה פליגא ר"י ור' יוסי בירושלמי פסחים פ"א ה"ב עיי"ש: א"ר

הגהות הגרי"ם

עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים. נ"ב נ"ל כשני: **חבירו** מכירו חבירו מהו שילטרף עם אחד מן השוק. נ"ב נחלף [השורות] ופה נ"ל מ"ש לכאן [בדף י"א ע"א שורה ד'] מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו אם כן נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד:

א אין הוא ואחר מצטרפין על חתימת העד השני. לא צורכה די לא היו שנים אחד הכל ב מכירין כתב ידו ואחד אין אדם מכירו חבירו מכירו חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו אם כן נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד. א"ר יודן ויאות אילו שנים שיצאו מעיר אחת שרובה עכו"ם כגון הדא סוסיתה אחד הכל מכירין אותו שהוא ישראל ואחד אין אדם מכירו חבירו מכירו חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו אם אומר את כן לא נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד והכא נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד. *תמן תנינן אמר להן הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקי מהו ברקי ברקת תמן אמרי ברק ברקא הנהר מנהרא. ועד אחד נאמן שנייא היא הכא שאין את יכול לעמוד עליו. וחש לומר עד דהוא עליל ונפק הוא מנהרא. חכימא היא מילתה. אמר עד אחד נולד איש פלוני בשבת מלין אותו על פיו. חשיכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו. ר' אמי מטלטל על פומה דמלייתה רבי מתנייה מטלטל על איבירייתה דזהרא *ר' אימי ג מל על פי נשים דאמרן שמשא הוות על סוסיתה. ד מכירו מכיריו מהו לחלל עליהן את השבת נישמעינה מן הדא *א"ר נהוראי כאן שנייה מעשה שירדתי להעיד על עד אחד באושא ולא היו צריכין לי אלא עילה בקשתי להקביל פני חביריי.

ומה

קרבן העדה

אין הוא ואחר מצטרף וכו'. דא"כ נפקא תלתא ריבעא דממונא לפומא דחד שהדא דהיינו מחצה שלו וחציו של חבירו : לא צורכא. כי קמיבעי ליה : די לא. אלא : ה"ג היו שנים א' הכל מכירין אותו וא' אין אדם וכו'. וה"פ כגון שבשני העדים לפנינו ומעידין על חתימת ידם אלא שא' מכירין אותו ומוחזק לן שהוא כשר והשני אינו מוחזק אלא שחבירו מעיד עליו שהוא כשר מי מוציאין ע"פ שטר זה : ופשיט א"כ. דסמכינן אעדות זה העד שמעיד על חבירו שהוא כשר הרי מוציאין הממון ע"פ ע"א : ויאות. ושפיר פשיט בעיין : כגון הדא סוסיתה. היא עיר שרובה עכו"ם : חבירו מהו שיעשה כא' מן השוק. שמעיד על א' שהוא ישראל ואח"כ מעידין שניהם בדבר אחר מי מהני עדותן דודאי לא מהני דהרי כל העדות יוצא ע"פ עד א' א"כ ה"נ לענין קיום השטר ולענין קידוש החדש נמי לא מהני עדותו : תמן תנינן. ביומא פ"ג : ברקת. לשון ברק שהניצוצין יוצאין מן הרקיע ל"א מהו בורקי ברקת דהוה תני במתני' הרואה אומר בורקי ברקת וכ"ה בבבלי במתני' הרואה אומר בורק ברקאי : תמן. בבבל מפרשי' שמאיר האור : ופריך ועד אחד נאמן. בתמיה ואיך סמכו על הרואה הזה לחוד : הכי גרסינן שנייא היא הכא באת יכול לעמוד עליו. וה"פ שאני הכא דמילתא דעבידא לגלויי היא שהרי בשעה מועטת יראה גם האור למטה : ופריך וחש לומר. וניחוש שמא בתוך שהוא נכנס ויוצא יהיה האור וא"א לעמוד עליו ולעולם הוא משקר : ומשני חכימא היא מילתא. ניכר הדבר גם למטה באותה שעה או אח"כ בשעה מועטת אם היה האור נראה בשעה ההיא למעלה ואינו אלא גילוי מילתא : אמר עד אחד וכו'. כלומר מכאן אנו למידין אם אומר עד אחד שנולד התינוק בשבת מלין אותו בשבת הבא על פיו אף על פי שאינו אלא עד אחד : חשיכה וכו'. וה"ה אם אמר עד אחד שנולד חשיכה מ"ש והרי הוא בן תשעה ואילו נולד בשבת הוה בן שמנה שאסור לטלטלו בשבת כדתניא בפר"א דמילה סומכין על העד אחד ומטלטלין אותו בשבת הבא ומ"ש עם חשיכה לאו דוקא אלא ה"ה בשאר ימות השבוע אלא איידי דאיירי ברישא בשבת תני סיפא במ"ש : על פום מלויתא. על פי הנשים המלוים את היולדות וההולכים עמה א"כ ע"פ אור הנראה בראשי ההרים כמו מלייא בגלא הנזכר בבתר' : איברייתא דזיהרא. נילוצות של אור השמש שהוא ודאי לילה ושרי לטלטל : שמש' הוות. השמש היתה על סוסיתא הוא שם מקום והוא בראש ההר ואפי' לא הגידו אלא הנשים סומכין עליהן : מכיריו. אותן המעידין על העד שראו את החדש מהו שיהו מחללין את השבת לבא לב"ד להעיד עליו שכשר הוא : ה"ג א"ר נהוראי מעשה וכו' א"כ ה"פ כאן בא"י נשנית בזה הלשון שבא ר' נהוראי להעיד על העד ובבבל נשנית בלשון אחר שר' נהוראי א' מעדים : מעשה שירדתי. בשבת לב"ד להעיד על העד : ולא היו צריכין לי. בודאי שהיה אפשר שיהיה שם מי שיכיר העד : אלא. עלילה מצאתי לתלות בה לילך לאושא בשבת להקביל פני חבירי :

ומה

פני משה

אין הוא ואחר מצטרפין על חתימת עד השני וכדמפרש שם היך עבידא היה א' מכיר כתב ידו וכתב ידו של חבירו ואחד אין אדם מכירו וחבירו מכירו. שזה המעיד על חתימת ידי עצמו הוא מכירו וזה האחר אינו בפנינו ובהאי קאמר רב אין הוא ואחר מצטרפין על חתימת חבירו וטעמו דכיון דקיי"ל כרבנן דהתם דעל מנה שבשטר הן מעידין וזה המעיד על כתב ידו נפיק פלגא דממונא אפומיה וכי הדר מצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימת חבירו הרי דנפיק עוד ריבעא דממונא אפומיה ואישתכח דכולא ממונא נכי רבעא נפיק אפומא דחד סהדא והתורה אמרה על פי שנים עדים יקום דבר חצי דבר ע"י זה וחצי דבר ע"י זה. ובתר הכי גרים שם וחסר הוא כאן. חבירו מהו שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו. ומתמה הש"ס שם. הדא היא דאמר ר' זעירא רב הונא בשם רב אין הוא ואחר מצטרפין על התימת עד השני. דקס"ד דאין כאן מכירין לחתימת העד שבפנינו אלא הוא בעצמו מעיד על חתימת ידו ולפיכך מתמה הלא הדא הוא דאמרינן בשם רב שאין מצטרפין ומאי תיבעי לך. ועלה הוא דגרסינן לא צורכה. די לא וכו' כדמייתי הכא כלומר לא צריכא דקמיבעיא לן דהלא בכה"ג כגון שהיו שנים ואחד מהן שהוא כפנינו הכל מכירין כתב ידו ואין אנו צריכין לעדות עצמו וזה שאינו כפנינו אין אדם מכירו אלא חבירו זה ובהא הוא דקמיבעיא לן חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו כלומר שהוא לא יעיד על כתיבת יד עצמו מכיון שהכל מכירין כתיבת ידו אלא שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימת חבירו או דילמא מכיון שהוא בפנינו ואין אנו צריכין לעדות אחרים על כתב ידו אכתי מיחזי כדנפיק תלתא רבעי דממונא אפומיה דהד סהדא : אם כן נמצאת וכו'. ופשיט לה דאפי' בכה"ג נמי לא שהרי הוא בפנינו ומכיון שאין להאחרים ומכירין התימתו אם אתה אומר שיצטרף נמצא כל העדות מתקיימת בעד אחד. וכל העדות לאו דוקא אלא כלומר רוב העדות וכדאמרן : אמר רבי יודן ויאות : הוא דאפי' בכה"ג אינו מצטרף עם א' בשוק להעיד על חבירו דמה אלו שנים שיצאו מעיר שרובה עכו"ם ואיכא לספוקי אם ישראלים הם: וכגון הדא סוסיתא. עיר אחת שרובה עכו"ם ונזכרת בכמה מקומות בהש"ס הזה: אחד הכל מכירין אותו שהוא ישראל וכו'. כלומר הא לא דמיא אלא להא שאם אינן מכירין שהוא ישראל אלא על פי זה אם כזה ג"כ תאמר שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו שהוא ישראל ותהא חתימתו כשרה זה ודאי אינו לפי שכל העדות תתקיים בעד אחד וא"כ ה"נ כן דמה לי אם כאן מכירין אותו שהוא ישראל ואין מכירין חתימת ידו אלא ע"י זה ונמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד: תמן תנינן. ריש פ"ג דיומא ומפורש שם עד שמשא הוות על סוסיתא וע"ש: מכיריו מהו לחלל את השבת להעיד עליו. מכירי קמא הנמצא בספרי הדפוס ט"ס היא: נישמעינה מן הדא. דתני בתוספתא פ"ק מעשה בר' נהוראי שבא עם העד בשבת באושא והעיד עליו. כך היא שם: והכתוב לפנינו אמר ר' נהוראי כאן שנייה וכו' היא ג"כ ציון על ההוא תוספתא וכלומר כאן נשנית הברייתא שאפי' בשבת בא להעיד עליו. א"נ כאן שנייה אדבתרה קאי וכלומר כאן ועל זה נשנית ברייתא הדא שאמר ר' נהוראי בעצמו מעשה שירדתי להעיד וכו' ושמעינן שאפי' בשביל עילה כגון זה שרצה להקביל פני חביריו אלא שידע גם כן להעיד עליו מותר לחלל את השבת ולהעיד עליו :

ומה

מסורת הש"ס

(יומא פ"ג הלכה א)

ריש כב פ"ג

עין משפט נר מצוה

ד

א מיי' פ"ז מעדות הלכה ג ד טוש"ע חו"מ סי' מו סעיף יא

ה

ב מיי' פ"ג מקדוש החודש הלכה ג

גליון הש"ס

[a]עי' ק"ע שהגיה. ואין צורך ועיין בפ"מ בכתובות שם. ואפשר כוונת הק"ע משום דבבלי בכתובות דכ"א אמרי' לכתוב תת"י אחספא וכו' ומחזקי לי' בב"ד ואזיל איהו וכו' ע"ש הרי מבואר דאי איכא סהדי אחרינא על חת"י מצי איהו מסהיד על העד השני ומש"ס כדי שלא יסתרו הבבלי והירו' פי' דהכא לענין להעיד על חברו שהוא כשר :

[b]עי' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' פד :

רידב"ז

א"ר נהוראי כאן שני' מעשה וכו' פשוט דגרסינן אמר רבי נהוראי מעשה כו' וטעות דמוכה הוא וזה פשוט :

מביון

תוס' הרי"ד

ביום דאז הוי קלירה בתר ספירה ז"א כיון דסי' הספירה לאחר הקלירה פ"א לא איכפית לן מה בקולר עוד הפעם לאחר הספירה ים לה"ר לזה דגרסינן בירושלמי פ"ד דמס' יומא אתה והקטיר ונשפך הדם יביא פר אחר ונכנס בדמו עד שלא הקטיר נשפך הדם אתים פסולה היא והוא צריך לחתות כתחלה ספק עד שלא הקטיר נשפך הדם ספק משהקטיר נשפך להביא פר אחד ולהכנס בדמו אין את יכול שאני אומר עד שלא הקטיר נשפך הדם והא' אתי' פסולה וצריך לחתות כתחלה אין את יכול שאני אומר משהקטיר נשפך הדם והיא אתי' כשירה והוא עובר משום הכנסה יתירה ובטלו עבודות הכהן אמר בטלו עבודות בל אותו יום. ע"כ. ואילו בבבלי דף ס' ע"ב גרסינן אמר ר"ח קטורת בחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום תנן אם עד שלא נשפך כו' ויחזור כו' ואם איתא יחזור ויחפין מיבעיא ליה בקטורת לא קמיירי ע"כ פירש"י ז"ל דודאי צריך להקטיר קטורת אחרת אחר שחיטת פר זה ע"כ והרי לפ"ז מחולק הבבלי והירושלמי בענין שנשפך הדם אחר הקטרה דלשיטת הבבלי צריך להקטיר קטורת אחרת ולשיטת הירושלמי א"צ להקטיר קטורת אחרת וכן מפורש מוכח בדף מ"ט ע"א ומי אמר ר"ח הכי והאמר ר"ח בפר ולא בדמו של פר ואמר ר"ח קטורת בחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום הרי מפורש דלאחר שחיטת פר השני צריך להקטיר קטורת עוד הפעם והקטורת הראשונה נפסלה :

ע"ב

ציון ירושלים

ר' אמי מל ע"פ נשים כבר כתבתי בשבת פ' כלל גדול דהלב"ם חידש דנשים אינן נאמנות באסורין והבאתי דברי הסמ"ק ואף דאכן לא קי"ל כן מ"מ כל מקום שיש לדדים להקל בוודאי אין אשה נאמנת כמבואר ביו"ד סי' קכז. א"כ כאן שיש לדדים להקל דאמת עוד י"ל צ"ע האיך סמכינן ע"פ נשים ולא מבעיא בשבת אלא אף בחול צ"ע אמנם נראה כיון דכפסולין הלך אחר הרוב כל מקום שע"א נאמן ולפ"ז כיון שאמר כאן בירושלמי דע"פ ע"א מלין ממילא מלין ע"פ נשים הרבה וז"ש בירושלמי ר' אמי מל ע"פ נשים והיינו ע"פ הרבה נשים וערמב"ם פ"ב מאיסות ה"כ ע"פ נשים כשרות אפילו א' אחת והיינו משום דשם יש ג"כ לדדים להקל ולכך הוי כעדות אף כאשה אחת ולכך הולך שיהיו כשרות ונאמנות דהרי דעת הירא"ם דכל ע"א באסורים צ"ל כשר ונאמן מכ"ם בנשים דצריכין להיות כשרות. ודו"ק היטב :

שנויי נוסחאות (שו"ד) ברקי בד"ו בורקי. (שו"ו) ברקי בד"ו בורקי. הנהר בד"ו אנהר. (שו"ה) הוא בד"ו היא. (שו"ה) דמילייתא בד"ו דמילויתוי. (שו"ס) א"ר נהוראי כאן שנייה בבריי"ר א' נוהוריי בר שנייה.

לקוטים

אמר עד אחד כו'. רבינו חננאל בסוף שבת גרס בזה הלשון אמר עד נולד [בן] איש פלוני בשבת מלין אותו על פיו חשכה מוצאי שבת (מטלטלין) [מלין] אותו על פיו. ר' חייא (אמר מטלטלין) [מל] אפומא (דמילותא) [דמנייתא] רבי מתניא (מטלטל) [מל] על אברתיה דזיברא ר' (ממל) [אמי מל] על פי נשים דאמרי שמשא הות בסוסיתא : סתלת עלית ניצוץ השמש על (איפוקס) [אופק ירושלים] לכן ממהר הוא לעמוד במקומו לראות כמוהו. ומ"ש הוא מנהרא נ"ב פי' וירא' כולם ואז לא יכול לומר ברקאי : חכימא היא מילתא אמר עד אחד נולד איש פו'. נ"ב פי' הדבר שהוא ידוע עד אחד נאמן כגון אמר עד אחד נולד לאיש פלוני בשבת כו' והוא ע"ד אמרם בבבלי מלתא דעבידא לגלויי כו' : חשיכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו. נ"ב לא גרסינן מלת אותו ופי' הוא במקום חשוך ואומרים לו חשכה מ"ש מטלטלין דבר המוקצה על פיו ;

הגהות הגרי"מ

חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק כו'. נ"ב פה צ"ל מ"ש לעיל [בדף י' סוף ע"ב] מהו שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימת העד השני : אם הגיע הרואה אומר ברקאי. נ"ב הרואה בלשון יחיד כי כל אחד נפרד ממזלתו באופקי עלית השמש על הארץ ולא תוכל למצוא רואה מוקדם כי אם אחד. וזה שתרגמו שאין את יכול לעמוד עליו : וחש לומר כו'. נ"ב פי' ממהר לומר ברקאי שהיה להם איזה סוד לאיזה ענין המשנה בדבור מלת ברקאי בעת ראש לומר : עד דהוא עליל ונפק הוא מנהרא. נ"ב פי' שנכנס ויוצא אחר

ומה קלקול הוה תמן שהיו אומרים עצרת לאחר השבת והיו יוצאין עליו מבערב בחזקת שנתקדש. מעתה על ניסן לא יקבלינון על שאר ירחיא יקבלינון א"ר יוסי בי רבי בון עיקר קלקלתהון מן אדר הוות. מעתה "כד היא דכוותהון יקבלינון אין לית הוא דכוותהון לא יקבלינון זו מפני זו. מעשה ששכרו בייתוסין שני עידי שקר להעיד על החדש שנתקדש ובא אחד והעיד עדותו והלך לו ובא אחר ואמר עולה הייתי במעלה אדומים ראיתיו רבוץ בין שני סלעים ראשו דומה לעגל אזניו דומות לגדי וראיתיו ונבהלתי ונרתעתי לאחוריי והרי מאתים זוז קשורים באפונדתי. אמרו לו הרי מאתים זוז נתונין לך במתנה ושלחיך יבאו וילקו. אתה למה הכנסתה עצמך למספק. אמר להן ראיתי אותם מבקשין להטעות את חכמים אמרתי מוטב שאלך אני ונודיע לחכמים. ומה קלקול הוה תמן דהוון אילין מסבין יום דין ואילין מסבין למחר והיו סבורין שנמלכו ב"ד לעברו והן מתקלקלין. מי ביטל את המשואות רבי ביטל את המשואות והתיר רוצח והתיר עד מפי עד [א] והתיר שיהו יוצאין עליו מבערב בחזקת שנתקדש. א"ר אבהו אע"ג דאמר את בטלו את המשואות לא בטלו מים טיבריה. ר' זעירא בעא קומי ר' אבהו אילין דחמיין צפת מהו דיסבון א"ל רבי ביטל את המשואות צפת למה מסבה. אלא בגין מודעא דאינון ידעין *אין משיאין לילי זמנו אלא לילי עיבורו. לילי זמנו אין משיאין מפני י"ט אבל משיאין לילי עיבורו. אין משיאין אלא על החדשים המיושבין

פני משה

ומה קלקול הוה תמן. על המתני' קאי דקתני משקלקלו המינין: שהיו. המינין אומרים עצרת לעולם אחר השבת והיו יוצאין להעיד על החדש מבערב בחזקת שנתקדש כדי שעל פי חשבון זה יהא עצרת ממחרת השבת כפי מינות טעותם: מעתה על חדש לא יקבלינון אלא מן המכירין דהדבר תלוי מחשבון העומר שהוא בי"ו בניסן אבל על שאר ירחייא יקבלינון מהכל שאין לחוש לחשבון המינין: עיקר קלקלתהון מן חדש אדר הוות. שבאותו חדש עשו זה כהאי מעשה דלקמן וסבורין היו שע"י חדש אדר יעשו הניסן של אחריו לפי חשבונם ויהא עצרת לאחר השבת: מעתה כד היא כוותהון יקבלינון. שהרי הב"ד הגדול המקבלין עדות החדש יודעין הן לחשוב אם האמת הוא כך שנראית הירח בזמן שמעידין שראו ואם האמת היא כך יקבלינון מהכל ואפי' אינן מכירין אותם ואם הם רואים שאין הדבר כמותם אל יקבלינון ומשני זו מפני זו שאם אתה אומר כך סוף סוף שיכול לבא לידי טעות והתקינו על זו ואף שהאמת הוא כך שלא יקבלו מסתם בני אדם מפני זו שלפעמים שקר הוא והלכך לא פלוג רבנן: מעשה ששכרו וכו'. תוספתא שם: ומה קילקול הוה תמן. גבי משואות: דהוון אילין מסבין יום דין וכו'. שהיו אלו שעושין על פי ב"ד ניטלין ועושין המשואות יום זה ואלו הכותים נוטלין למחר ועושין והיו סבורין העם שנמלכו ב"ד לעברו וע"י כך הן מתקלקלין: מי ביטל את המשואות. באיזה דור אירע הקלקול שמתוך כך בטלו: רבי ביטל וכו' והתיר רוצח להיות שליח והתיר עד מפי עד לומר שקידשו ב"ד את החדש כדי שיהו יוצאין השלוחין להודיע והתיר גם כן שיהו שלוחין יוצאין עליו מבערב בחזקת שנתקדש כגון שנראה בעליל בכ"ט סמוך לחשיכה או בתחלת הלילה דבחזקת שיקדשו למחר את החדש ואינן צריכין להמתין עד שישמעו למחר מפי הב"ד מקודש ואף בניסן ובתשרי דאמרי' בפרק דלעיל דאין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש התיר רבי לפי הוראת שעה כדי שימהרו הליכתן: לא ביטלו מים טיבריה. מקום האחרון שהוא בית בלתין הנזכר במתני' דלקמן הוא סמוך לים טבריה והוא ים כנרת ושם לא ביטלו שהוא היותר קרוב לגולה: אילין דחמיין צפת. שהוא להלן מן טבריה מהו שיהו הן נוטלין להשיא משואות: א"ל אם רבי ביטל את המשואות א"כ צפת למה יטלו שם ומ"ש דשאלית על צפת: אלא בגין מודעה דאינון ידעין. כלומר וכי בשביל להודיע שהן יודעין שנתקדש החדש הלא מ"מ היו שלוחין יוצאין לאחר שביטלו המשואות: אין משיאין לילי זמנו אלא ליל עיבורו. ובתוספתא שם מאימתי משיאין על החדש לאור עיבורו והיינו הך שמשיאין ביום שלשים לערב שהיא אור עיבורו והיינו של יום ל"א ואין משיאין בכ"ט לערב שהוא לילי זמנו ויום שלשים: לילי זמנו אין משיאין מפני יום טוב. בחדש אלול שהוא חסר ואם כן יום שלשים ר"ה ואי אפשר להשיא בלילי י"ט ולפיכך לא נהגו בכל ראש חדש להשיא בליל זמנו אלא בלילי עיבורו שהוא מוצאי יום טוב להודיע שלא עיברו את אלול וכן בכל החדשים: המיושבין

קרבן העדה

ומה קלקול הוה תמן. שקלקלו המינין ומאיזה טעם קלקלו: ומשני שהיו אומרים עצרת לעולם בא' בשבת שהן דורשין ממחרת השבת יניפנו ממחרת שבת בראשית וכשחל יום שלשים של אדר בשבת ולא נראה החדש בזמנו והם מתאוין שיהא יום ראשון של פסח בשבת כדי שיהיה הנפת העומר באחד בשבת: והיו יוצאין עליו מבערב. להעיד בחזקת שנראה החדש: ופריך מעת' על ניסן לא יקבלו. אלא מן המכירין ועל שאר החדשים יקבלו מכל אדם: עיקר קלקלתהון. כבר התחילו באדר להקדימו שיהא יום ל' של שבט ביום ג' וידעו שלא יעשו ב"ד שנים או שלשה חסרים בהדי הדדי: ופריך מעתה. אם הוא שהעדים מעידין שיהיה עצרת בא' בשבת לא יאמינו אלא למכירין ואם לאו יקבלו מכל אדם: ומשני זו גזרו מפני זו. והתקינו שלא יקבלו שום עדות החדש אלא מן המכירין: באפונדתו. אזור חלול שנותנין בו המעות: נתונין לך במתנה. ואף על פי שלא הש[?]ת התנאי לשוכרך דיש רשות לב"ד לקנוס ממון ולעשותו הפקר: למספק. לטורח לילך בשליחות כזה: מה קלקול. קלקול הכותיים: דהוון אילין וכו'. שהיו הב"ד משיאין משואות בליל עיבורו שהוא ליל ל"א לסימן שנתקדש בזמנו והכותיים היו משיאין בליל ל"ב וסברו אלו שבגולה שנמלכו ב"ד לעבר לכך השיאו שנית להודיע להם ועשאו יה"כ בי"א בתשרי וכה"ג קלקלו כל המועדות: והתיר רוצח. בלא עדים לעדות החדש: והתיר פ"א. עד מפי עד לעדות החדש: והתיר שיהו יוצאין. השלוחי' בליל שלשים לאחר שבאו עדים אף על פי שלא נתקדש עדיין ולא שמעו מפי בית דין מקודש כיון שלמחר בודאי יקדשו: לא בטלו מים טבריה. אותן שיושבין על ים טבריה שלא היו כותיים דרים שם: אילין דחמיין. אותן שרואין עיר צפת מהו שיהיו משיאין: א"ל רבי ביטל את המשואות. מפני הכותיים צפת למה תהא משיא' משואות: אלא בגין מודעא וכו'. בשביל הידיעה שהן יודעין שהיו קרובין למקום הוועד מפני השמחה היה דרכיהן של אנשי צפת לעשות משואות ולא הודיעו לשאר בני אדם: אין משיאין. לחדש חסר: לילי זמנו. היינו ליל ל' שהוא זמן שמקדשי' החדש החסר: לילי עיבורו. היינו ליל ל"א: מפני יום טוב. של ר"ה דאסור ליטא משואות אבל בזמן עיבורו כבר עבר יום טוב ואין משיאין אלא על החדש שנראה בזמנו: אלא על החדשי' המיושבין

תוס' הרי"ד

ע"ב נראה לפענ"ד דהבבלי והירושלמי אזלי בזה לטעמיי' דגרסינן במס' תרומות פ"ג המקדים תרומה לביכורים מע"ש למע"ר עובר בל"ת וגרסינן בירושלמי אימתי היא עובר רתב"ב אמר מתחלה ר"ש בר"י אמר בסוף מה נפיק מביניהון לשורף הכרי נפק מביניהון ע"ד דרתב"ב עובר ע"ד דר"ש בר"י אינו עובר פי' דרתב"ב אמר אע"פ שנשרף הכרי ולא הפרים את"כ ביכורים מ"מ עובר במה שהקדים ליתן תרומה קודם ביכורים העיקר הל"ת היא מה שנתן התרומה קודם ביכורים ור"ש בר"י אמר בסוף דהעיקר הל"ת היא מה שנותן ביכורים אחר תרומה ובזה עובר בל"ת למפרע על התרומה מה שנתן לאח"כ ביכורים וכ"ז שלא נתן אחר התרומה ביכורים לא עבר בל"ת דהא לא הקדים תרומה אלא לאחר שנותן ביכורים או הקדים התרומה ועובר בל"ת למפרע ור"ת כר"ב אמר מתחלה דהעיקר ל"ת היא מה שנותן תרומה קודם ביכורים ור"ש בר"י ס"ל דעיקר הל"ת שעובר על התרומה במה שלאחר התרומה בא הביכורים [וזה פשיטא דעל הביכורים אינו עובר בל"ת דהא אם היה הדין בתרומה וביכורים דמה שעשה לא כלום ולא מהני איזה מהן היה לא מהני פשיטא דהתרומה לא היה מהני ולריך להפרים תרומה אחרת אבל הביכורים בודאי מהני דמהכ"ת נימא דלריך להפרים ביכורים אחרת כמה עדיף הביכורים השניה מן הראשונה ונמלא דאם היה פסול לא היה פסול אלא התרומה וכמו כן הל"ת לא הוי אלא כתרומה לאחר שהפרים ביכורים עובר למפרע על ל"ת של הפרשת תרומה וזה פשוט מאוד דעל הביכורים אינו עובר דהאיך יעבור בא מחויב להפרים]:

והנה בירושלמי ס"ל בבירור דעובר על הראשונה וכמו כן בהקדים גבי מעשה יוה"כ אחד לחבירו כמו הקטרה קודם שחיטה פסול שהקטרה אפילו קודם שחיטת הפר והראיה גבי ספק אם נשפך הדם קודם הקטרה או לאחר הקטרה דמסקינן דבטלו עבודות משום שאינו יכול להקטיר פעם אחרת ושא דלא יזה מדם הפר ויגמור כל עבודות להכא דהא כל אחד מכפר כפרה דידיה וכל אחד כפרה בפני עצמה היא ע"כ משום דהקטרה לריך להיות קודם הזייה והאיך יזה שמא נשפך הדם קודם הקטרה והוי קטורת פסולין וא"כ נמלא דהזייה הוא קודם הקטרה ואם הקדים אחד לחבירו לא עשה כלום והא הכא דלא יקטיר יותר והוי כמו נשרף הכרי דאינו עובר למ"ד בסוף ואימתי פסול הזייה כשהקדימו דווקא כשיבוא קטורת אחריו מש"כ הכא שלא יקטיר אחריו דהא אסור לו להקטיר א"כ יהיה כשר ההזייה אלא ע"כ דעובר בתחלה וכן נמי פסול ההזייה אף בלא ההקטרה א"כ כיון דכל פסולה דהקטרה היא משום שנקטר קודם שחיטת הפר ולא משום שבא אחריו שחיטת הפר אלא משום שנקטר בלא שחיטת הפר ממילא הכא שנשפך הדם אין לפסול ההקטרה דהא ההקטרה היה לו דם הפר קודם אבל שיטת הבבלי דעובר בסוף ועיקר דעובר על התרומה היא משום דבא אחריו ביכורים וכמו כן פסול דההקטרה היא ג"כ משום דבא הפר אחריו א"כ ה"נ פסול ההקטרה אפילו דנקטר בשעה שהיו דם הפר מ"מ פסול משום דם הפר שבא אחריו וכמו כל הקטרה שנפסל משום דם הפר שבא אחריו כמו כן הקטרה-הזאת לא מהני ליה דם הפר שהיה לפניו כיון שבא דם הפר לאחריו דהא אין פסולו משום שלא היה דם פר לפניו אלא עיקר פסולו משום דם הפר שבא אחריו ע"כ היא נמי פסול משום דם הפר שבא אחריו. וכן מלינו ג"כ דשיטת הש"ס דילן היא דעובר בסוף מהא דגרסינן במס' תמורה דף ד' ע"ב מקדים תרומה לביכורים נמי לילקי משום דבדיבורו עשה מעשה א"ר אבין שאני התם דלאו שניתוק לעשה היא דכתיב מכל מתנותיכם תרימו פירש"י ז"ל ודרשינן ליה להקדימו בכרי מעשר לתרומה ונתקיה ללאו ממלקות והעמידו בחוזרו מפרים כו' עכ"ל ז"ל עיי"ש ולכאורה אם נימא דעובר בתחלה א"כ האיך שייך דהעמידו בחוזר ומפרים דהא הל"ת עבר על התרומה וכי משום דמחויב לעשות מלוה אחרת ע"כ נתקו לעשה הל"ת הראשונה אע"ג דלא שמיך ליה הגע עלמך בכל ל"ת שניתק לעשה כמו השבת בגזילה ומלות ליגית שאפשר לומר דעושה מלות ליגית מתקן הל"ת דגזילה. וה"כ תרומה וביכורים ב מלות כן. ועבר על התרומה קודם אף כשלא יפרים ביכורים והאיך נאמר דבביכורים יתקן הל"ת של תרומה ונאמר להעמידו הכתוב על חוזר ומפרים אע"ג דלא סמכי אהדדי. אלא ע"כ דעיקר שעובר היא בעת הפרשת ביכורים ואעפ"כ גוס"כ כשהפרים מע"ר קודם התרומה

שנויי נוסחאות (סוי"א) **שני** בספרי"ר **שתי**. (סוי"ד) **ושלחיך** בד"ו **ושלוחיך** ובספרי"ר **ושולחיך**. (סוי"ו) **ונודיע** בספרי"ר **ונודע**. (סוכ"ג) **דאמר את** בספרי"ר **דתמר**.

טוב ירושלים

שלש מאות וששים וחמשה חנוגות ברא הקב"ה כו'. נ"ב עיין עשרה מאמרות מאמר העתים (סימן י'):

סוברין דעלרת ביום א' ועי' מלפה איתן על מם ע"ז שנעלם ממנו דברי הגמ' כאן.

רבי ביטל את המשואות והתיר רולה והתיר עד מפי עד כו'. פי' ק"ע שהקשה דהא"ל לקרא ב"ד שריא ולא השיר מבבת נבוי מ"ו א' וא ליין ז' ב' דהתיר רבי בית שאן וכו'. וא"כ התיר כמה דברים. ודע דמשמע מהכא דגם בימי רבי היו כאן. וגם מוכרע דאי הודו לר' יוחנן בן זכאי אמאי בישלו ושלחו שלוחים לחלל שבת:

מסורת הש"ס

ר"ה כב ע"ב

עין משפט נר מצוה

ו

א מיי' פ"ג מקדוש החודש הלכה ו

ציון ירושלים

[א]מעתה כד הוא דכוותהון יקבלינון לית הוא דכוותהון לא יקבלינון זו מפני זו עיין יבמות קט"ז דבעינן כמעשה בפי' ועט"ז א"ח סי' ק"פ וזה היו שאלת הירושלמי, ומסיק דגזרו זו מפני זו ד"א בבבלי:

מסורת הש"ס

תורה אור

המיושבין בזמנן מפני יום טוב שחל להיות בע"ש. לילי זמנו אין משיאין מפני י"ט לילי עיבורו אין משיאין מפני כבוד שבת. שאם אומר את משיאין בין על החדשים המיושבין בזמנן בין על החדשים המעוברין שאינן מיושבין בזמנן אם אומר את כן אף הן סבורין שמא נמלכו ב"ד לעברו והן מתקלקלין:

הלכה ב מתני' *כיצד היו משיאין משואות מביאין כלונסות של ארז ארוכין וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן וכורך במשיחה ועולה לראש ההר ומצית בהן את האור ומוליך ומביא מעלה ומוריד עד שהוא רואה את חבירו שהוא עושה כן בראש ההר השני וכן בראש ההר השלישי. ומנין היו משיאין משואות מהר המשחה לסרטבא ומסרטבא לגריפינא ומגריפינא לחוורן ומחוורן לבית בלתין ומבית בלתין לא זזו אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד עד שהוא רואה כל הגולה לפניו כמדורת האש: **גמ'** מהו עצי שמן דדנין. א"ר יונה כהדין מקונה. א"ר זעירא דלא יהוון סברין דהוא כוכב א"ר יוסה חמינן כוכב סלק ונחית חמינן כוכב אזיל ואתי. *תני בהרי מכוור וגדור. אמר רב הונה כד סלקינן להכא סלקינן לראש בית בלתין והוינן חמיין דקליא דבבל כאילין חנייא:

הלכה ג מתני' [א] *חצר גדולה היתה בירושלם ובית יעזק היתה נקראת ולשם כל העדים מתכנסין וב"ד בודקין אותן שם וסעודות גדולות היו עושין להן בשביל שיהו רגילין לבא בראשונה לא היו זזין משם כל היום התקין רבן גמליאל הזקן [י] שיהו מהלכין אלפיים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אלא אף חכמה הבאה ליילד והבא להציל מיד הדליקה מיד הגיים *מיד המפולת הרי אלו כאנשי העיר ויש להן אלפיים לכל רוח: **גמ'** מהו בית יעזק ששם היו עוזקין את הלכה כמה דאת אמר (ישעיה ה) ויעזקהו ויסקלהו וגו': בראשונה לא היו זזין משם כל היום. [ל]חזרו ועשו אותם ככלי שבא חוץ לתחום משחשיכה שמותר לטלטלו בתוך ארבעה אמות חזרו ועשו אותם ככלים ששבתו בחצר שמותר לטלטן בחצר עד שבא ר' גמליאל הזקן והתקין שיהו מהלכין אלפיים אמה לכל רוח. תני אף בא למול את הקטן כן מתניתא דרבי ליעזר דתנינן תמן *ועוד אמר ר' אליעזר כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות ברזל:

הלכה

קרבן העדה

המיושבי' בזמנן. היינו החדשים החסרים: מפני י"ט שחל להיות בע"ש. והוא חסר שא"א להשיא משואות עד ליל ל"ב: שאם אומר את. ואם נאמר להשיא משואות בין על החדש שנראה בזמנו בליל ל"א ועל חדש מעובר בליל ל"ב בי"ט שחל להיות ע"ש שאף על החסר צריכין להשיא בליל ל"ב וסברי שמעובר הוא: שמא נמלכו ב"ד לעברו. לאו דוקא אלא שמא עיברו בית דין וה"ה בכל החדשים שחלו להיות בע"ש איכא הך חששא:

הלכה ב מתני' כלונסאו'. עצים ארוכים וגבוהים כדי שיראו למרחוק: וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן. כל אלו מרבים שלהבת: מהר המשחה. הר הזיתים שהוא נגד ירושלים במזרחה: כל הגולה. בני בבל: כמדורות אש. שכל א' וא' נוטל אבוקה ועולה לראש גגו: **גמ'** דדנין. מין עץ ובלע"ז קורין לו דני"ן: מקונה. כמי מין עץ הוא אלא שבמקומו לא היו מצויין דדנין: שלא יטעו ויאמרו כוכב הוא. לכך מעלה ומוריד ותו ליכא למטעי: אר"י. לזה לא מהני מוליך ומביא דהא חזינן כוכב שעולה ויורד וחזינן כוכב שעולה ובא וא"כ עדיין איכא למיטעי בכוכב: בהרי מכוור וגדור. היו משיאין משואות: כד סלקינן וכו'. כשהיינו עולין לראש בית בלתין והיינו רואין דקלים שבבבל כבהמות מלשון אסרו חג בעבותים א"כ כקולים מלשון חגים ינקופו:

הלכה ג מתני' לא היו זזים כל היום. העדים שילאו חוץ לתחומן בשבת ובאו להעיד שהיוצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות: **גמ'** היו עוזקין את ההלכה. היו מבררין את ההלכה שלא יהא בה שום פקפוק: לא היו זזין משם כל היום. ממקום שבאו שם עמדו ואפי' ד"א לא נתנו להם: שמותר לטלטלן בחצר. ואף להן התירו שילכו בכל החצר של בית יעזק: תני אף המוהל שבא מחוץ לתחום למול את הקטן הדין כן שיהיה לו אלפיים אמה לכל רוח: מתניתא. ברייתא זו שמשמע מינה שמותר למוהל לילך חוץ לתחום למול אתיא כר"א דאמר אף מכשירי מילה דוחין את השבת: דתנינן תמן. שבת פר"א דמילה:

הלכה

פני משה

המיושבין בזמנן. שהוקבעו ביום ל' מפני י"ט וכו' כלומר משום חדש חסר שחל להיות בע"ש וי"ט של ר"ה הוא בע"ש וזהו בזמנן שהיו מקדשין ע"פ הראיה דאפשר דמיקלע כן וא"כ בלילי זמנו אי אפשר שהוא יום טוב כדלעיל וכן בלילי עיבורו שהוא מולאי יו"ט א"א מפני כבוד השבת שאם אתה אומר וכו' כלומר דהשתא לא היו יכולין להשיא אלא במולאי שבת שהוא ביום ל"א לערב ואם אתה אומר שמשיאין בין אחסר ובין אמלא אם אתה אומר כן אתי למיטעי שיהו סבורין שמא נמלכו ב"ד לעברו לאלול ונמלא שהן מתקלקלין ולפיכך עבדינן אחסר לעולם ולא אמלא והשתא ליכא למיחש למידי וכדפרישית במתני':

הלכה ב מתני' כיצד היו משיאין משואות. אע"פ שבימי רבי בטלו המשואות כדאמר בגמרא לעיל מ"מ מפרש כיצד היו עושין בשעה שהיו נוהגין בהן וכ"מ שאם יתבטלו המינין שיחזרו למנהג שלהם: כלונסות. עצים ארוכים וגבוהים כדי שיראו מרחוק: וקנים ועצי שמן ונעירת של פשתן. שכל אלו מרבים שלהבת: ומוליך ומביא ומעלה ומוריד. בתכיפה אחת ולא יפסיק ביניהן שלא יטעו בכוכב כדקאמר בגמרא: מהר משחה. זהו הר הזיתים שהוא נגד ירושלים במזרחה עד שרואין שעושין כן בהר סרטבא ומסרטבא וכו': עד שהוא רואה כל הגולה. זהו בבל: כמדורת האש. שכל אחד ואחד נוטל אבוקה ומעלהו לראש גגו:

גמ' מהו עצי שמן דדנין. כך שמו וזהו לכש המוזכר בריש במה מדליקין כדקאמר שם: כהדין מקונה. כמי מגזנה כגוזז הזה שגוזז הצמר מעט לאורך ומעט לרוחב בתכיפה אחת כך מעלה ומוריד מיד אחר שמוליך ומביא מבלי הפסק וכן בכל פעם ופעם וכדמפרש ר"ז דלא יהוון סברין דהוא כוכב הנראה באויר רקיע וכדר' יוסה דקאמר חמינן כוכב אחד סליק ונחית וחמינן לכוכב אחר דאזיל ואתי ואם יפסיק בין הולכה והובאה לבין עליה וירידה יש לטעות שמא זה הוא הכוכב דאזיל ואתי וזה הוא הכוכב דסליק ונחית ולפיכך היה עושה הכל בתכיפה אחת זה אחר זה שעכשיו אין לטעות דאין כוכב אחד עושה הכל: תני. בתוספתא פ"ק אף בהרי מכוור וגדר היו עושין משואות: כד סלקינא להכא. מבבל לארץ ישראל ועלינו לראש בית בלתין וראינו לדקלים של בבל: כאילין הגייא. כאלו הקולים והקנים קטנים כל כך הוא גבוה ההר הזה שהדבר הגבוה כמו הדקל נראה מעליו למרחק קטן הרבה ולפיכך מהר בית בלתין לא היו זזין ממנו עד וכו':

הלכה ג מתני' חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת. לישנא דקרא ויעזקהו ויסקלהו וכדאמר בגמרא ששם היו עוזקין את ההלכה שהיו בוררין להלכה ומעמידים אותה על בורי' כדרך שנאמר ויעזקהו מנקהו מן האבני' והפסולת ומסקל אותן החולה כדי שיהא הכרם יפה ומתוקן:

גמ' מהו בית יעזק וכו'. כדפרישית במתני':

הלכה ד מתני' בראשונה לא היו זזין משם כל היום. העדים שבאו בשבת להעיד מחוץ לתחום: **גמ'** בראשונה לא היו זזין משם כל היום ממקומן ואפי' באותה חצר: בכלים שבאו מחוץ לתחום משחשיכה. בלילי שבת: ככלים ששבתו בחצר שמותר לטלטלן בהצה. כולו: תני. בהדא ברייתא אף בא למול את הקטן מחוץ לתחום יש לו ג"כ אלפים אמה לכל רוח וכדמסיק ואזיל דהך ברייתא דר"א היא דאמר בפרק המילה כורתין עצים וכו' ולעשות כלי ברזל דס"ל מכשירי מילה דוחין את השבת כמילה עצמה והלכך משכחת לה שזה בא לכתחלה מחוץ לתחום ומביא כלי ברזל בידו למול את הקטן או שאין כאן אחר למול כ"א זה:

הלכה

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מקדוש החודש הלכה ז

ח

ב מיי' פכ"ז מסכת שלכה טז יז טוש"ע או"ח סי' תז סעיף א ג

גליון הש"ס

[צ]עי' ברמב"ן בליקוטיו למס' עירובין ד' מה:

מסורת הש"ס

ר"ס כב ע"ב

תוספתא פ"א

בס כג ע"ב

בב"ס גבלי איתא נמי ומן כנהר וכו'.

שבת קל פ"א

תוס' הרי"ד

שתרומה דיתן התרומה אף דעובר בלא תעשה בהפרשת התרומה אלא ע"כ דהעמידו הכתוב בעשה דהפרשת תרומה ונתקיה ללאו ממלקות והעמידו על חוזר ומפריש תרומה ואין עליו חיוב מלקות בהפרשת התרומה כי אם חובת הפרשת תרומה ויש עליו חיוב קיום עשה בהעברת הלאו ולא מלקות כמו בעלמא לאו הניתוק לעשה דיש עליו חיוב קיום העשה על זה הלאו אבל לא מלקות וה"נ יש עליו חיוב קיום העשה ע"ז הלאו ולא מלקות:

א"כ הכא גבי קצירה וספירה נ"כ מכיון שהעיקר הקפדת הכתוב שיהא הספירה סמוך לקצירה ולא קצירה סמוך לספירה אם קצר בלילה וספר וגטמאת העומר הוי כמו כנשפך הדם דמביא אחר לכתחלה והקטרה כבירה ה"נ מביא קצירה אחרת ביום לכתחלה דאין הקפדה בקצירה על זמנו כי אם מבוס ספירה והכא הרי היתה הספירה אחר הקצירה ואין בום חסרון מה שיהיה הקצירה אחר הספירה נפעם שני כמו כנשפך הדם כנ"ל ואפילו לשיטת הבבלי דצריך הקטרה אחרת. היא כדברינו משום דקפדינן שלא יהא לאחר הקטרה שחיטת הפר היינו התם דהקפיד הכתוב שיהא דם הפר קודם הקטרה והכא אחר הקטרה. משא"כ הכא דלא קפד רחמנא שיהא הקצירה קודם הספירה אלא שיהא הספירה לאחר הקצירה וכיון שהיה הספירה לאחר הקצירה לא איכפית לן מה שנקצר לאחר שספירה הכי נאמר שלא יהיה הקצירה לאחר הספירה נמלא לפי דברינו דלא נמלא בכל הסוגיא דאליבא דר"א כר"ש נקצר ביום שלאחריו בדיעבד פסול. אלא נקצר שלא כמלותו פסול בדיעבד משא"כ ביום שלאחריו יכול להיות כשר כמו גבי מילה וכנ"ל ע"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל דכשר כל הלילה ואם קצרוהו ביום כשר וע"כ קאי איום שלאחריו דכן פשטת הלשון דהא"מ דאינו כשר כל הלילה אלא עד חלות קמ"ל דאף להכא יותר כשר וכשר כל הלילה וכן אם קצר עוד להכא דהיינו נקצר ביום כשר. דאל"כ הול"ל ואם נקצר שלא כזמנו כשר אלא ע"כ דקאי איום שלאחריו וזה כשר. ודו"ק: ר"א

שנויי נוסחאות (שו"נ) הגיים מיד המפולת כד"ו הגיים מיד הנהר מיד המפולת. (שו"ד) אלפיים לכל כד"ו אלפיים אמה לכל. (שו"ה) הלכה כד"ו ההלכה. (שו"ס) ארבעה כד"ו ארבע. (שורה אחרונה) ולעשות כד"ו ליתא

הגהות הגרי"ם

דלא יהוון סברין דהוא כוכב. נ"ב פי' לכך לוקחין עצי שמן שמעלה שלהבת מוסיף אע"פ שהוא מוליך ומביא יכולין לטעות בכוכב לכך הצריכו עצי שמן ולא דמי לכוכב: א"ר יוסה חמינן כוכב סליק ונחית. נ"ב פי' שר"י ולא יהוון סברין דהוא כוכב:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מקידוש החודש הלכה ז
ב מיי' שם הלכה ד
ג מיי' שם הלכה ה

הלכה ד מתני'

[6] *כיצד בודקין את העדים זוג שבא ראשון בודקין אותו ראשון ומכניסין את הגדול שבהן ואומרים לו אמור כיצד ראיתה את הלבנה [ב] לפני החמה או לאחר החמה לצפונה או לדרומה כמה היה גבוה ולאין היה נוטע וכמה היתה רחבה אם אמר לפני החמה לא אמר כלום *היו מכניסין את השני ובודקין אותו נמצאו דבריהן מכוונין עדותן קיימת ושאר כל הזוגות שואלין אותן ראשי דברים לא שהן צריכין להן אלא שלא יצאו בפחי נפש בשביל שיהו רגילין לבא:

גמ' אמר רבי יוחנן אפילו טועה שבטועין אינו טועה בדבר הזה לפני החמה לאחר החמה. לא צורכא די לא *פיגמתה לפני החמה פיגמתה לאחר החמה. תני בר קפרא תרתיי לפני החמה לאחר החמה פיגמתה לפני החמה פיגמתה לאחר החמה אמר רבי יוחנן כתיב °המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו. מימיה של המה לא ראתה פגימתה של לבנה. *תני רבי שמעון ב"י לפי שהרקיע של מים והכוכבים של אש והן דרים זה עם זה ואינן מזיקין זה את זה לפיכך עושה שלום במרומיו. אמר רבי אבון המלאך עצמו חציו מים וחציו אש ואית ביה חמש גפין °וגויתו כתרשיש ופניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש וגו'. א"ר לוי לעולם לית מזל חמי מה דקומוי אלא כולהון סלקין כאילין דסלקין בסולמא הפיך. שלש מאות וששים וחמש חלונות ברא הקב"ה שישתמש בהן העולם. מאה ושמונים ושתים במזרח ומאה ושמונים ושתים במערב ואחד באמצעו של רקיע שממנו יצא מתחילת מעשה בראשית. מה שהחמה מהלכת לשלשים יום הלבנה מהלכת לב' ימים ומחצה מה שחמה מהלכת בשנים חדשים הלבנה מהלכת לחמשה ימים מה שחמה מהלכת לג' חדשים הלבנה מהלכת לז' ימים ומחצה מה שהחמה מהלכת לו' חדשים הלבנה מהלכת לחמשה עשר יום מה שחמה מהלכת לשנים עשר חדש הלבנה מהלכת לשלשים יום. א"ר יונה לית כאן שיעורא אלא אפילו פרא מיכן. *תני [ג] נראה באשש ובמים אין מעידין עליו אמר רבי חייה בר בא ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר מעידין עליו כהדא ר' חנינה אזל לעין טב למימנא והוה אוירא מעונן אמר כדון אמרין מה נטיל אוירא דהן סבא והקדיה לו הקדוש ב"ה ככברה ונראה מתוכה. רבי חייה רבה הילך לאורו של ישן ד' מיל. ר' אבון *משדי עלוי צררין ואמר לכולא תבהית בני מריך ברמשא אנן בעיין תיתחמי מיכא ואת מיתחמי מיכא מיד איתבלע מן קומוי: לצפונה לדרומה. *אית תניי תני לצפונה דבריו קיימין אית תניי תני לדרומה דבריו קיימין מאן דאמר לצפונה דבריו קיימין [ד] מן טבת ועד תמוז מאן דאמר לדרומה דבריו קיימן מן תמוז ועד טבת. כמה היה גבוה זה אומר מלא מרדע אחת וזה אומר מלא שני מרדעים. אית תניי תני דבריהן קיימין ואית תניי תני אין דבריהן קיימין מאן דאמר דבריהן קיימין בהינון דהוון

פני משה

הלכה ה מתני' כיצד בודקין וכו' לפני החמה או לאחר החמה. מפרש בגמרא דאפגימתה קאי אם פגימתה של לבנה נראית שנוטה לצד החמה או לאחר החמה ועלה קתני אם אמר שפגימתה לצד החמה לא אמר כלום. שמעולם לא ראתה החמה פגימתה של לבנה אלא חלק המאיר ממנה לעולם הוא לצד השמש והחלק הפגום נוטה הוא לצד האחר: לצפונה או לדרומה. לפי שהלבנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון פעם לצד דרום ואם הב"ד רואין לפי דרכי החשבון שבאותו הזמן ראוי שתהיה לצד צפון והוא אומר שראה נוטה לצד דרום או איפכא בידוע ששקר הוא: כמה הי' גבוה. מן הארץ לפי ראות העין ואם אחד מן העדים אומר גבוה ב' קומות ואחד אומר ג' עדותן קיימת דעביד אינש דטועה בא' ואם אחד אומר ג' ואחד אומר חמש עדותן בטלה: ולאין היה נוטה. ראשי הפגימה לאיזה צד היו נוטין לצפון או לדרום: וכמה היתה רחבה. לפי שהלבנה משתנית שיעורה כפי שהיא רחוקה מן החמה או קרובה אליה: ואח"כ היו מכניסין את השני. כשילא זה ובודקין אותו וכו':

גמ' אמר ר' יוחנן אפילו טועה שבטועים אינו טועה בדבר זה וכו'. כלומר להיות טועה בכך ולומר לפני החמה בזמן שהכל יודעין שאינו כן וכן בלאחר החמה שהרי הלבנה לעולם בחידושה בקרן מערבית דרומית ומתוך דקותה אינה נראית אלא סמוך לשקיעת החמה וא"כ בימים ארוכים שהחמה שוקעת במערב הרבה סמוך לצפון היא לאחר החמה שהחמה קדמה לה במערב ובימים קצרים שהחמה שוקעת במקצוע דרומית היא לפני החמה: לא צורכה די לא פגימתה וכו'. לא צריכא לומר אלא כך אם פגימתה לצד החמה וכו' כדפרישית במתני': כאילין דסלקין בסולמא הפיך. פניו פונות לצד מטה ולא לצד מעלה שמתוך כך שלום ביניהן ואינו מקנא למזל שלמעלה הימנו לפי שרואה עצמו שהוא למעלה מחבירו וכן כל מזל ומזל: אמר ר' יונה לית כאן שעורא. אין השיעור של שלשים יום מכוון: אלא אפי' פרא מכאן. פחות מזה מהלכת מה שהחמה מהלכת לי"ב חדש שחדשה של הלבנה כ"ט י"ב תשצ"ג ולא יותר: נראה באשש. בעששית קנדילה בלע"ז: ונכנס לתוך ענן אחר מעידין עליו. כלומר שנראית מתוך הענן אע"פ שאינה מאירה כל כך אלא כנראית מתוך הכברה מעידין עליו כהדא מעשה דר' חנינה: למימנא. לקידוש החדש ששם היה ב"ד קבוע לכך. לשון גרים לסימנא וזהו לקידוש החדש וע"ש שהיו נותנין סימן שנתקדש: אמר כדון אמרין. עכשיו יאמרו הבריות: מה נטיל אוירא דהן סבא. כמה הוא גלול ונטול האויר של זקן הזה ודרך לעג יאמרו כך מפני שהאויר מעונן הוא ובא לקדש החדש ע"פ ראיה ונעשה לו נס שהקדיש לו הקב"ה ע"י נקב כנקב הכברה ונראה הלבנה מתוכה: לאורו של ישן. של הלבנה ישנה שעדיין לא נתכסית ומאירה והם היו רוצין לראות החדשה ולקדשה והיה ר' אבון זורק עליו צררין ואמר לא הביים בני קונך שבערב אנו רוצין שתראה מכאן ממקום שנראית בחידושה ואת נראית עכשיו ממקום שהישנה נראית ומיד איתבלע ונכסית מלפניו: מן טבת ועד תמוז. נקראו ימות הגשמים ולצפונה דבריו קיימין ומן תמוז ועד טבת נקראו ימות החמה ולדרומה דבריו קיימין: מאן דאמר דבריהן קיימין כהינון דהוון

קרבן העדה

הלכה ד מתני' לפני החמה. החמה הולכת לעולם ממזרח לדרום ומדרום למערב וממערב לצפון שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון והלבנה אינה נראית ביום ל' לעולם אלא סמוך לשקיעת החמה שמתוך שהיא דקה וקטנה אינה נראית בעוד שהחמה בגבורתה וקס"ד שהיו שואלין את העדים אם ראוה מהלכת לפני החמה או לאחריה: כמה היה גבוה מן הארץ. לפי ראיית עיניכם: וכמה היה רחב. שהלבנה משתנה שיעורה כפי מה שהיא רחוקה מן החמה או קרובה אליה: **גמ'** אינו טועה בדבר הזה. שתהא לבנה לפני החמה ומה צורך לשאול ע"ז: לא צורכא. אלא כך שאלו אם היתה פגימתה של לבנה פונה לצד החמה דלעולם חלק המאיר מן הלבנה נוטה לצד השמש והחלק הפגום נוטה לצד האחר: תרתיי. על שניהם שאלו דסובר דאף בהא איכא למטעי אם היא לפני החמה ממש או לא: לא ראתה פגימתה של לבנה. מפני דרכי שלום שלא יהא קנאה ביניהם לכך היתה תחלת הבריאה באופן זה: וכוכבים. שהן של אש תקועים בהם ואינן נכבי' ולכך נקראים שמים אש ומים מעורבים זה בזה: לפיכך. כתיב עושה שלום וגו': חמש גפין. כלומר אנפין והן מראות תרשיש וברק ולפידי אש ונחשת מים: ועיניו כלפידי אש. וזרועותיו ומרגלותיו כעין נחשת קלל וקול דבריו כקול המון וקול דבריו היינו בכנפיו כדכתיב ביחזקאל ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים שמעינן שהן ממים: לית מזל וכו'. אין המזל רואה מה שלפניו אלא כולן כאותן שהולכים על הסולם דרך אחוריהן שכל העולה אינו רואה בים אחד לפניו כך המזלות תקועים בגלגל דרך אחוריו ואף זה לעשות שלום ביניהם: מאה ושמונים ושתים במזרח. שמהן החמה יוצאת ומאה ושמונים ושתים במערב שבהן היא שוקעת ובכל חצי שנה חוזרת לאחוריה: אלא אפי' פרא מכאן. בפחות משלשים יום חוזרת הלבנה שממהרת בהילוכה כדאמרינן לקמן פעמים בא בארוכה פעמים בקצרה: נראה באשש. דרך זכוכית ראה אותה או במים תוך הנהר או מעיין ראה דמות הלבנה: למימנא. להיות נמנה על החדש אם לעברו או לא והיה אויר היום מעונן: אמר כך. יאמרו מה עב אוירו דהאי סבא שבפעם הראשון למינויו אין הלבנה נראית: והקדיח לו הקב"ה. הענן ככברה והיתה הלבנה נראית מתוך הענן: והקדיח נקב. לאורו של לבנה ישנה ביום כ"ט ארבע מיל: ר' אבון. ראה הלבנה הישנה בשחרית ביום כ"ט וזרק עליה צרורת עפר: ואמר לה לא. תביים ותבהל בני אדוניך שהב"ד מלטערין אם לא יקדשו היום שכפי החשבון ראוי שיהיה חסר: ברמשא. בערב אנו צריכין לראותך מצד זה במערב ואת נראית כעת מכאן מיד נבלעת מלפניו: מן תמוז. היינו מתקופת תמוז ועד תקופת טבת: בהינון דהוון

מסורת הש"ס

ר"ה כג ע"א
*בבלי שם איתא ואחר כך היו מכניסים וכו'.
כג
במד"ר פ' יב
ר"ה כד ע"א
ע"ש כה ע"א
שם כד

גליון הש"ס

עי' בר"ה דף כד סוף פ"ק ועי' בבעל המאור:

תורה אור

איוב כה — המשל ופחד עמו
דניאל י — וגויתו כתרשיש

שנויי נוסחאות (סו"ו) נוטע בד"ו נוטה. (סומ"ה) לכולא בד"ו לה לא.

הגהות מהגרי"מ א"ר אבין המלאך עלמו חליו מים וחליו אש ואית ביה חמש גפין. ל"ב בכתב א) אופו. ונויתו ב) כתרשים. ג) ברק, ד) אש. ה) נחושת. אלא אפילו פרא מכאן. ל"ב פי' היינו א"ב תשל"ג:

דהוון קיימין חד מלעיל וחד מלרע מאן דאמר אין דבריהן קיימין בהינון דהוון קיימין שווי. "כמה היה רחב כשעורה ויותר מכשעורה. ואם אמר לפני החמה לא אמר כלום:

הלכה ה מתני׳

א *ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו ר"א בי ר׳ צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו שמים: **גמ׳** *תני רשב"י אומר °וקדשתם את שנת החמשים שנה שנים מקדשין ואין מקדשין חדשים. והא תנינן ראש בית דין אומר מקודש מהו מקודש מקויים. תני לקידוש החדש מתחילין מן הגדול א"ר חייה רב אדא מתניתא אמרה כן ראש ב"ד אומר מקודש. תני ב׳לעיבור השנה מתחילין מן הצד א"ר זבידא והן בייתא דלרע לא נהגין כן ולא שמיע דא"ר חייא בר מרייא ר׳ יונה ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן ג לקידוש החדש מתחילין מן הגדול לעיבור השנה מתחילין מן הצד. וכבר נכנס ר׳ יוחנן והוא היה הקטן שבהן אמרו לו אמור הרי השנה מקודשת בעיבורה אמר הרי השנה מקודשת בעיבורה. א"ר יונתן ראה לשון שלימדנו בן הנפח אילו אמר בעיבורה הייתי אומר אלו י"א יום שהחמה עודפת על הלבנה בכל שנה אלא בעיבורה שהוסיפו לה חכמים שלשים יום ועיברוה. ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן לעיבור הולכין אחר המינוי לבית הוועד הולכין אחר הרגיל והוא שיהא כל אחד ואחד מדבר במקומו כגון ר׳ חנינא פתח ר"י ורשב"ל חתמין. ר׳ בא בר זבדא פתח ר׳ חייא ור׳ יסא ור׳ אימי חתמון. ר׳ חגיי פתח ר׳ יונה ור׳ יוסי חתמין. כהנא איתמני קדמיי מן ר׳ יעקב בר אחא עאל ר׳ יעקב בר אחא קדמיי מיניה לעיבורא. אמר הכין מרה דשמועתא לא מקיים לה. רבי חייה בר בא הוה קאים מצלי עאל ר׳ כהנא וקם ליה מצלי מן אחוריי מן דחסל ר׳ חייה בר בא מן צלותיה יתיב ליה ג דלא מיעבור קומוי רב כהנא מאריך בצלותיה מן דחסל רב כהנא א"ל הכין אתון נהיגין גביכון מצערין רברביכון. א"ל ר׳ אנא ג׳מדבית עלי וכתיב על דבית עלי °אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם בזבח ובמנחה אין מתכפר לו *אבל מתכפר לו בתפילה. וצלי עלוי וזכה

קרבן העדה

דהוון קיימין. באותן עדים שהיו אחד עומד מלמעלה ואחד מלמטה ולכך דבריהן קיימין שטעו בשיעור גבהו׳: בהיטון. באותן עדות שהיו עומדין בשוה והלכך אין דבריהן קיימין: כשיטורא. שראוי להיות וכדפריסית במתני׳:

הלכה ה מתני׳ ראש ב"ד אומר מקודש. בגמרא מפרש: **גמ׳** שנים מקדשין. כששנת היובל נכנסת מלוה על הב"ד לומר מקודשת השנה: מקויים. דברי העדים שיהא החדש חסר ויהא ר"ח ביום ל׳: מתניתא. כמי דייקא שמתחילין מן הגדול: לעיבור שנה מתחילין מן הצד. כיון שהדבר תלוי בדעת הדיינים שמא יסמכו השא׳ על דעתו של הגדול וימנעו מלומר דעתן כמו בדיני נפשות אבל קידוש החדש שהכל תלוי בהעדאת העדים מתחילין מן הגדול כן פסק הרמב"ם בפ"ד מהק"ח: הן ביתא דלרע. והך בית הנשיא שלמטה לא נהגו כן לענין עיבור החדש אלא מתחילין מן הגדול א"כ ריש גלותא שבבבל הוא דאמר כן: ה"ג אמר הרי השנה מקודשת בעיבורה שהוסיפו לה חכמים ל׳ יום א"ר יונתן וכו׳: בן הנפח. הוא ר׳ יוחנן: שהחמה עודפת על הלבנה. ששנת הלבנה שנ"ד ושנת החמה שס"ה יום: ועיברוה. לאותה שנה: אחר המינוי. מי שנתמנה תחלה: לבית הוועד. בקידוש החדש כדתנן במתני׳ שאין העדים הולכים אלא למקום הוועד: הולכין אחר הרגיל. מי שרגיל להיות בבית הועד הוא נכנס תחלה: מדבר במקומו. אף בבית הועד מי שהוא זקן מדבר תחלה: חתמין. השטרות ששולחין ע"י שלוחים לבני הגולה: רב כהנא. רב כהנא נתמנה קודם ריב"א והוה נכנס ריב"א קודם לרב כהנא לעבר השנה: אמר רב כהנא. ריב"א דהוא מארי דשמעתתא דאמר משמיה דר"י שמי שנתמנה תחלה נכנס תחלה לעיבור והוא עצמו אינו מקיים דבריו: עאל וכו׳. נכנס רב כהנא ועמד אחורי דר"ח להתפלל: מן דחסל. לאחר שסיים רחב"א תפלתו עמד במקומו דלא לעבור לפני רב כהנא דהוה מאריך בתפלתו ואסור לעבור לפני המתפלל: מן דחסל ר"כ. לאחר שסיים ר"כ תפלתו: א"ל. רחב"א הכי המנהג אצליכם שאתם מצערין לגדולים שבכם: אבל מתכפר לו בתפלה. לפיכך האריך בתפלתו: וצלי עלוי. והתפלל רבי חייא על רב כהנא וזכה

פני משה

דהוון קיימין חד מלעיל וחד מלרע. שהאחד מהעדים היה עומד במקום גבוה כגון בהר או מקום משפע והולך וזה העומד מלמעלה נראית לו שהיא גבוה שני מרדעים גבוה מן הארץ וזה שהוא עומד למטה הימנו נראית לו מרדע אחד גבוה מן הארץ ומ"ד אין דבריהן קיימין מיירי באינון שהן עומדין במקום שוה וא"כ מכחישין זה את זה: כשעורה ויותר מכשעורה. אם הוא כפי השיעור לפי דרכו החשבון בקשת הראיה או יותר מכשיעור ובודקין אותן אם מכוונין כפי קשת הראיה או אומרים יותר מכשיעור הזה ואינו כלום: ואם אמר וכו׳. הוי כאומר לפני החמה ולא אמר כלום:

הלכה ו מתני׳ ראש בית דין אומר מקודש. דכתיב וידבר משה את מועדי ה׳ מכאן שראש ב"ד אומר מקודש: וכל העם עונין אחריו. דכתיב מועדי ה׳ אשר תקראו אותם קרי ביה אתם דחסר כתיב בלא וא"ו: מקודש מקודש תרי זימני. דכתיב מקראי קדש שני מקראות: בין שנראה בזמנו. בליל ל׳: בין שלא נראה בזמנו. שאז יהיה ר"ח ביום ל"א ואין נזקקין לירח ביום ל"א שאף אם לא נראה אין לך חדש לבנה יותר על ל׳ יום: ר׳ אליעזר בר׳ צדוק אומר אם לא נראה בזמנו. וקובעין ר"ח ליל אחד ושלשים אין מקדשין אותו לפי שאין קדוש החדש חובה דילפינן מדאמר קרא וקדשתם את שנת החמשים שנים אתה מקדש שחובה על הב"ד בשנת היובל לומר מקודשת השנה ואין אתה מקדש חדשים שאין חובה מוטל על הב"ד לומר מקודש החדש אלא כשנראה בזמנו מקדשין אותו מפני שצריך חיזוק והל׳ כר"א בר׳ צדוק:

גמ׳ תני ר׳ שמעון בן יוחי אומר וקדשתם וכו׳. וכר׳ אליעזר בר׳ צדוק דמתניתין. וגרסינן לכל הסוגיא עד סוף הלכה בפ"ק דסנהדרין הלכה ב׳ וגי׳ דהכא עיקרית: והתנינן ראש ב"ד אומר מקודש. וילפינן ליה מקרא כדפרישית במתני׳: מהו מקודש מקויים. אחר שהעידו העדים שראו את החדש אומר מקויים הדבר אבל אין חובה להיות מקדשין ממש כמו שמקדשין שנת ה וכל: לקידוש החדש מתחילין מן הגדול. כדתנן ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו: לעיבור השנה מתחילין מן הצד. הקטן שבהן אומר בתחלה מקודשת השנה: והן בייתא דלרע. וזה הבית של מטה ועל בית הנשיא רמז שהם אין מניחין לנהוג כן: ולא שמיע וכו׳. מתמה על זה וכי לא שמעו דכל הני אמוראי מסכימים לדבר אחד שאמרו בשם ר׳ יוחנן כן: וכבר נכנס ר׳ יוחנן. לעיבור שנה והוא היה הקטן שבהם וליוו לו לומר הרי השנה מקודשת בעיבורה: אמר הרי השנה מקודשת בעיבורה. דיקדק לומר בעיבורה במפיק ה"א: ראה לשון שלימדני בן הנפח. ר׳ יוחנן קרי ליה בר נפחא ולימדני במוצא פיו להוציא את הה"א בכח להבין הכוונה שאילו אמר בעיבורה בלא מפיק ה"א אפשר לטעות שאין הכוונה שמעברין אותה השנה בעיבור חדש אחד אלא על סתם עיבור של כל שנה ושנה והן י"א יום שיתירין ימות החמה על ימות הלבנה אבל עכשיו שאמר בעיבורה במפיק ה"א אין הכוונה אלא על העיבור שלה מאותה השנה שהוסיפו לה הכמים חדש אחד: לעיבור הולכין אחר המינוי. להכנים למנין עיבור שנה הולכין אחר מי שנתמנה להכם בתחלה ומכניסין אותו קודם לחבירו שנתמנה אחריו: לבית הועד. בבית המדרש לפתוח בהלכה: הולכין אחר הרגיל. מי שהוא מורגל ביותר הוא פותח בתחלה וכדמפרש ואזיל: והוא. וזהו שיהא כל אחד ואחד מדבר במקומו המיוחד לו וחותם ועונה אחר מי שפתח בתחלה כגון ר׳ חנינה הוא היה הראש והרגיל שבכולם היה פותח בהלכה ור"י ור"ל חתמין ועונין אחריו ואח"כ האחרים וכן ר׳ בא בר זבדא וכו׳ וכן כולם וכעין דאמרי׳ בפ׳ יש נוחלין בישיבה הלך אחר החכמה: כהנא. רב כהנא סמכו אותו ונתמנה מקודם שסמכו לר׳ יעקב בר אחא ואף על פי כן נכנס ר׳ יעקב מקודם לרב כהנא למנין עיבור שנה: אמר הכין. אמר רב כהנא וכי כן הוא הדבר דר׳ יעקב בר אחא גופי׳ הוא מרה דשמעתתא דאמר לעיל לעיבור הולכין אחר המינוי ולא מקיים ליה לשמעתיה שלא היה לו לקבל עליו להיות נכנס מקודם: הוה קאים ומצלי. היה עומד ומתפלל ונכנס רב כהנא לשם ועמד לו מאחוריו דר׳ חייה להתפלל: מן דחסל ר׳ חייה. משנגמר תפלתו והיה צריך לו ליטב כלו׳ להתעכב מלפסוע אחוריו שלא יעבור לפני רב כהנא לפי שאין עוברין לפני העומדין בתפלה והתחיל רב כהנא להאריך בתפלתו ולאחר שסיים רב כהנא תפלתו אמר לו ר׳ חייה וכי כך אתם נוהגין להאריך ולצער רבכם שהייתי מוכרח להמתין כל כך: א"ל רבי. אל ירע בעיניך שאני מאריך ומרבה בתפלה דאנא מבית עלי קאתינא וזכות התפלה יגן עלי להאריך ימים והתפלל עליו רבי חייה וזכה

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי׳ פ"ב מקידוש החודש הלכה ח

יג
ב מיי׳ שם פ"ד הלכה י

יד
ג מיי׳ פ"ה מתפלה הל"ו טוש"ע או"ח סי׳ קב סעי׳

גליון הש"ס

צעי׳ כסה"מ להרמב"ן מלוס קנג:

מסורת הש"ס

ר"ה כד פ"א

ירושלמי סנהדרין פ"א הלכה ב

ציון ירושלים "כמה היה רחב כשעורה ויותר מכשעורה עי׳ ק"ע שפירש כשיעור שראוי להיות וכדפריסית במתני׳ ובמשנה פירוש כפי רחוקה מהחמה וכפי קירובה אליה אבל היא תימה דא"כ מה הוסיף הש"ס על המשנה וגם למה פירשו דוקא ברחב ולא בגבוה וכדומה וגם לפנינו הגירסא כשעורה והוא גריס כשיעורא אבל האמת יורה דרכו שהפירוש הוא שהשיעור של עליית הירח הוא אפילו לא נראית רק כל שהוא כמו שעורה מקרי עלית ירח והאיר ד׳ עיני ומצאתי לזקיני בגו"א פ׳ בא דמ"ת רש"י שם כאיזה שעה שתראה שתהי׳ ראוי לקדש והקשה דמתי שעור לדבר וכתב שמצא בירושלמי שהשיעור כשעירה ולא ביאר באיזה מקום ובאיזה מסכת ולענ"ד הוא מש שכתבתי שוב ראיתי בפיוט לפ׳ פרה שאמר עכיו איך לשער עד טיפת שער משמע דגרס כאן כשערה מלשון שער:

שנויי נוסחאות (סו"ח) ר"א כד"ו רבי אלעזר. (סו"ג) רב כד"ו בר. (סו"ח) מרייא כד"ו מרייא. (סוכ"ו) בעיבורה כד"ו בעיבור. (סול"א) ר"י כד"ו רבי יוחנן.

הגהות הגרי"ם אלא בעיבורה שהוסיפו לה חכמי׳. נ"ב פי׳ בסגו"ל תתחרי"ם והה"א קמוצה לשון רבים כ׳ עבורים היינו י"א יום שבכל שנה ושנה ועוד שהוסיפו לה חכמים ל׳ יום: ורשב"ל חתמין. נ"ב פי׳ מסיימין:

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ב מקידוש החודש הלכה ו

פני משה

וזכה להזקין עד שנעשו לפרניו אדומות כמו של התינוק הזה: ר' שמעון בן לקיש אקדמון ליה חד סב בעיבור. הקדימו לפניו זקן אחד להכניסו למנין עיבור שנה ואותו זקן לא היה ראוי לכך: ואעלוניה מן ההיא תרעא דלהלן. ולבסוף העליהו לאותו הזקן משם ודחפוהו מהשער ולחוץ שראו שלא היה חכם וראוי לזה: אמר. ריש לקיש כן יהא בשכרן כך ראוי להן בשכרן שעברו והקדימו לזקן הזה לפני: ולא שמיע. ומתמה הש"ס וכי לא שמיע להו מה דאמר ר' יוחנן דאפי' ע"י ג' רועי בקר עיברו את השנה כדלקמיה ומידי דהוה הזקן הזה כאחד מרועי בקר ומפני מה דחו אותו: בכיר ולקיש מינך. הסימן הוא אם זהו אדר צריך שיהא בו חום שיכולין זרע הבכיר והיא השעורה וזרע הלקיש ואפילה והן החטים לצמוח ולהנץ כאחת: תור באדר בעדריה ימות. אם הוא אדר דרך השור למות ממש בעדריה בבקר מחמת הקור ועם כל זה אין הקור מאריך כל היום שבצהרים בטול תאינתא משכיה ישלח שצריך לו לילך להיות מצל בצל התאנה ויפשיט עורו כלומר יתהפך שם מחמת החום: והורנה. ואחרינא אמר: קידום באדר. אם הוא אדר דרך להיות תש כח החורף כל כך שאפי' רוח קדים החזקה נושבת יהיה פח לחייך הבל החום היוצא מפיך יוצא לנגדו ומחממו: ואנן חמיין. ואנחנו רואין בשנה זו שאין בו אחד מכל הסימנין הללו וא"כ אין זה אדר אלא שבט ועיברו חכמים אותה השנה על פיהם: והסכים ב"ד עמהן. בתמיה וכי לא אמר ר"ז שצריך דוקא שיהו האומרים שצריכה השנה להתעבר הכל מודים מטעם אחד ואלו הרועי בקר זה אומר כך וזה אומר כך. ומשני מכיון דאלו מודים לאלו ואלו לאלו הוי כמי שכולן מסכימין מטעם אחד: וריש לקיש מקפיד על הדא מילתא ומאי טעמיה שהקפיד כל כך שלא הכניסו אותו למנין העיבור וקאמר דהיינו טעמיה שחשש להא דאמר ר' אלעזר דדריש לה מן הכתוב שהוא אחד מכלל העונשין למי שאינו זוכה להכנס במנין סוד העיבור: זה המינוי. הסמיכות: הא גביי חדא. הרי אלי האחת שהיא ראשונה לי שזכיתי לבא לארץ ישראל: טעמא דר"א בר' צדוק. דמתני' שמכיון שב"ד שלמעלן רואין שאין ב"ד שלמטן מקדשין אותו עומדין הן ומקדשין אותו ביום ל"א:

הלכה ז מתני' דמות צורות לבנה. שיעור הירח כפי שאפשר להיות בשעה שנראית ולאיזה לד קרנותיה נוטית היו לו לר"ג וכו' בזה מותר לעשות כדי ללמד להבין ולהורות: מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב. מפרש הכא בגמרא שאמרו ראינו את הישנה בשחרית במזרח ואת החדשה ערבית במערב וזה דבר שאי אפשר שהרי עד אחר ו' שעות מהמולד אין כח בעין לראות החדשה בשום מקום ואם ראו החדשה בערבית א"כ היה המולד קודם ו' שעות לשקיעת החמה ואז א"א שיתראה הישנה בו ביום בשחרית בשום פנים ולפיכך אמר ר' יוחנן בן נורי עדי שקר הם: וכשבאו ליבנה. לפני ב"ד הגדול שהיה שם באותו הזמן קיבלן ר"ג. וטעמו לפי שלא היה חושש למה שאמרו שראו את הישנה בשחרית שאין אנו אחראין לראיית הישנה כלל ושמא טועים היו ומחמת העננים נראית להם כדמות ירח ברקיע ובענין ראיית החדשה בערבית היו מחולקין בזה דר' יוחנן בן נורי לפי דרכי החשבון שלו בחשב לא היה כל כך שעות בין המולד ובין שעת הראיה שאמרו שיהא אפשר שתהא נראית הלבנה ועדי שקר הן בכל מה שאמרו ור"ג קיבלן דמכיון שאין אנו חוששין לראיית הישנה בשחרית שאמרו א"כ ראיית החדשה בערבית יכול להיות אמת ומפני שכך היתה מסורת בידו מאבותיו שהזמן שבין המולד ובין שעת הראייה שיהא אפשר שתתראה איננו זמן קצוב לעולם לפי שע"י סדר הכמת המזלות פעמים שמהלך בקצרה ופעמים מהלך בארוכה. וביאור הדבר בתכלית הקיצור כך הוא. שהסכימו חכמי המזלות היודעים סוד בחכמת העיבור שיש להירח ב' מהלכים אמצעים וזה שהירח עצמו הוא מסבב בגלגל קטן שאינו מקיף את כל העולם כולו ונקרא גלגל ההקפה לפי שהירח בו הוא מקיף ומסבב תמיד ומהלכו ממזרח למערב ולמהלך הזה קראו חכמי תכונה אמצעי המסלול. ואותו גלגל הקטן עצמו קבוע מוצקו בגלגל גדול המקיף את העולם כולו ומהלכו כמהלך גלגל החמה ממערב למזרח ולאותו מהלך של גלגל גדול עם הגלגל הקטן הקבוע בו והירח בתוכו קראו חכמי התכונה אמצע הירח. ומעתה נדע שכל זמן שהירח הוא בחצי העליון מגלגל הקטן והוא הולך מגלגל הגדול הסובל אותו ואותו גלגל הקטן מהלכו ממזרח למערב כמו שאמרנו שהוא בחילוף מהגלגל הגדול הסובלו ובחילוף מהלך גלגל החמה אז מהלך הירח במתינות לאט לאט וזהו פירוש פעמים בא בארוכה לפי שהגלגל הגדול הסובל להקטן ומכריחו כפי מהלכו ממערב למזרח ומהלך הקטן עצמו והירח בו מהלכו בחילוף ממזרח למערב נמצא שמהלך הירח במיתון אבל כשהירח הוא בחצי התחתון של גלגל הקטן א"כ הוא לפנים מהגלגל הגדול הסובלו ואז מהלכו כמו גלגל הסובלו שהוא ממערב למזרח ואין כאן שני מהלכים בחילוף זה מזה אלא הכל אחד הוא ומהלך הירח במרוצה וזהו פי' פעמים שבא בקצרה ובזה תבין כל מה שאמרו בגמרא בענין זה: **גמ'** אמר ר' שמלאי טעמיה דר' יוחנן בן נורי וכו'. כבר מפורש הכל במתני':

הלכה ח מתני' ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו. בליל שלשים ובליל שלשים ואחד שהוא ליל עיבורו לא נראה: וקיבלן

גמרא

וזכה למיסב עד דאיתעבדון טפרוי סומוקן כהדא דקקה. רשב"ל אקדמון ליה חד סב לעיבורה ואעלוניה מן ההוא תרעא דלהל. אמר כן יהא בשכרן ולא שמיע דא"ר קריספא בשם ר' יוחנן מעשה שעיברו השנה שלשה רועי בקר *חד מינון אמר בכיר לקיש באדר מינץ וחורנה אמר קדום באדר פוח ליחיך ופיק לקיבליה וחורנה אמר תור באדר בעדרייה ימות ובטל תונתה משכיה ישלח ואנן חמין שתא דלית חד מינהון ועיברו את השנה על פיהם. א"ר חלבו והסכים ב"ד עמהן. לא כן א"ר זעירה והן שיהו כולם מורין מטעם אחד מכיון דאילין מודיי לאילין ואילין מודיי לאילין כמו שכולן מורין מטעם אחד. רבן שמעון בן לקיש מקפד על הדא מילתא חשש להיא דאמר רבי לעזר דאמר רבי לעזר °והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא והקסמים כזב בסוד עמי לא יהיו זה סוד העיבור. ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה המינוי. ואל אדמת ישראל לא יבואו זו ארץ ישראל. ואמר רבי *לעזר כד סלקית להכא אמרית הא גבי חדא. כד מנוני אמרית הא גבי תרתיי. כד עלית לעיבורא אמרית הא תלתיהון גבי. רבי בא בר זבדא בשם רב טעמא דרבי לעזר בי רבי צדוק [ב]כיון שבית דין של מעלן רואין שאין בית דין שלמטן מקדשין אותו הן מקדשין אותו:

יחזקאל יג

הלכה ו מתני' *דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בעלייתו בטבלה ובכותל שבהן מראה את ההדיוטות ואומר כזה ראית או כזה ראית *מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב אמר רבי יוחנן עידי שקר הן וכשבאו ליבנה [א] קיבלן ר"ג ועוד באו שנים ואמרו ראינו בזמנו ובלילה בעיבורו לא נראה וקיבלן

קרבן העדה

וזכה להזקין עד שנעשו לפרניו אדומים כלפרי תינוק: רשב"ל. הקדימו זקן א' לכנוס לעיבור: ואעלוני' וכו'. והוציאו לאותו זקן מן הפתח ההיא ונראה שמת שם א"כ שהוציאו אותו מן הפתח השנייה: אמר רשב"ל. כן יהא בשכרן הואיל שפגם בכבודו: הורה אור ולא שמיע. לרשב"ל הא דא"ר קריספא דאפי' רועי בקר כשירים לעיבור שנה וכיון שכן אפי' זקן ע"ה קודם לת"ח בעיבור שנה: חד מינון. א' מהם אמר: בכיר וכו'. אם יהא חום בקרקע שילמח זרע הבכיר והאפיל יחד חיטין שנזרעו בראש החדש והשעורים שנזרעו עכשיו דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר אלא שבט: וחורנה. ואידך אמר אם כבר תשש כח החורף כל כך שכשרוח מזרחית חזקה מאוד והיא מביאה צינה וכשאתה מנשב בפיך ויוצא לקראתה ונפיתך קשה מן הרוח ומחממתה דין הוא אדר ואם לאו שעדיין צינה חזקה לית דין אדר אלא שבט: תור באדר וכו'. שור באדר בעדריה ימות מחמת הקור החזק: ובטל תונתיה וכו'. בצל התאנה יהא השור מיצל בצהרים מחמת החום ועורו יפשיט כלומר יתחכך בתאנה מחמת החום: ואנן. רואין שנה זו אפילו א' מאלו אין בו ועיברוהו לשנה על פיהם הרי דאפי' ארועי בקר סמכינן: והסכים ב"ד עמהן. עם רועי בקר אבל שיהא זקן ע"ה ראוי לעיבור ודאי אינו ושפיר הקפיד רשב"ל: והן וכו'. והוא שיהא כולן מסכימין לעבר מטעם א' והכא הסכימו משום ג' טעמים: ומשני כיון דאלו מודין וכו'. וה"פ דוקא כשאחד חולק על טעמו של חבירו והשני חולק על טעמו של הראשון הוא דאין מעברין אבל הכא דכולן הסכימו זה עם זה בשביל שיש לו הרבה טעמים לא נתבטל ההסכמה: ופריך ר' שמעון ב"ל מקפיד. על דבר זה שלא הכניסו אותו לעיבור מאי כולי האי: ומשני חשש. להא דאמר רבי אלעזר וכו': זה סוד העיבור. שיהיה בקיבוץ שמקבלין לעבר השנה: זה המינוי. שממנין אותו בסמיכה להיות מורה הוראות: כד סלקית להכא. כשעלה לארץ ישראל: הא גבי חדא. מהנך קללות שקיללן השם שלא נתקיימה בי: כד עלית וכו'. כשעלה לעיבור שנה הא תלתיהון קללות שלא נתקיימו בי: הן מקדשין. את יום ל"א מיד בתחלת הלילה:

הלכה ו מתני' צורות לבנות. שיעור הירח ולאיזה לד קרניה נוטות: ראינוהו שחרית במזרח. את הישנה: וערבית במערב. את החדשה: עידי שקר הן. בגמרא מפרש טעמא: ראינוהו בזמנו. ביום ל': ובליל עיבורו. ליל ל"א: וקיבלן

מסורת הש"ס

סנהדר' יח ע"ב

כתובו' קיב ע"א

ר"ה כד ע"א

שם ע"ב

גליון הש"ס

[א] עיין בתוספו' סנהדרין דף י ע"ב ד"ה מעברין:

רידב"ז

מכיון שאילו מודין לאלו כמו שכולן מורין מטעם אחד יש להעיר מכאן לענין שיטת הפוסקים ז"ל אם אזלינן בתר רוב הפוסקים ז"ל כשאין מורין מטעם אחד:

שנויי נוסחאות (סו"ז) ליחיך ופיק כד"ו לוחיך ופוק. (סו"פ) תונתה כד"ו תינרה. (סו"ר) רבן שמעון כד"ו ור"ש.

מערכה הערוך (סו"ז) סוד העיבור פי' הערוך (ערך סד ה') מפני מה נקרא סוד העיבור מפני שב"ד לא היו מגלין אותן אלא למזומנין

לעיין בדבר זה

מסורת הש"ס

תורה אור

וקיבלן רבן גמליאל. אמר רבי דוסה בן ארכינס עידי שקר הן האיך מעידין על האשה שילדה והרי כריסה בין שיניה אמר לו ר' יהושע רואה אני את דבריך: גמ' א"ר שמלאי טעמיה דר"י בן נורי *כל חדש שנולד קודם לשש שעות אין כח בעין לראות את הישן ותני כן נראה ישן בשחרית לא נראה חדש בין הערבים נראה חדש בין הערבים לא נראה ישן בשחרית א"ר חייה בר בא ולמה קיבלן ר"ג שכן מסורת בידיו מאבותיו *פעמים מהלך בקצרה פעמים מהלך בארוכה:

הלכה ז מתני' *שלח לו ר"ג גוזר אני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעותיך ביום שחל יה"כ להיות בחשבונך הלך ומצאו ר"ע מיצר אמר לו ויש לי ללמד שכל מה שעשה ר"ג עשוי שנאמר °אלה מועדי יי' (ויקרא כג) מקראי קדש אשר תקראו אותם בין בזמנן בין שלא בזמנן אין לי מועדות אלא אלו:

גמ' אצל מי שלח מן מה דתני א"ר יהושע נוח היה לי מוטל על המטה ולא שלח ר"ג הדבר הזה הדא אמרה אצל ר' יהושע שילח. ביד מי שילח מן מה דתני כלשון זה אמר לו ניחמתני עקיבה הדא אמרה ביד ר"ע שילח. מה היה לו ללמד. א"ר יוסה יודעין היינו שאם קידשוהו שלא בעדים שהוא מקודש ומה בא להעיד שאם קדשוהו ואחר כך נמצאו העדים זוממין הרי זה מקודש והא תנינן מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר"ע בלוד. *על ידי שהיו ארבעים זוג אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו:

הלכה ח מתני' *בא לו אצל ר' דוסא בן ארכינס אמר לו אם באים אנו לדון אחר בית דינו של ר"ג צריכין אנו לדון אחר כל ב"ד וב"ד שעמד מימות משה ועד עכשיו שנאמר °ויעל משה ואהרן נדב (שמות כד) ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים אלא ללמדך שכל שלשה ושלשה שעמדו ב"ד על ישראל הרי הן כבית דינו של משה נטל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל ר"ג ביום שחל י"כ להיות בחשבונו עמד ר"ג ונשקו על ראשו ואמר לו בוא בשלום רבי ותלמידי רבי בחכמה ותלמידי שקיבלת עליך את דבריי: גמ' כתיב °ה' אשר (שמואל א יב) עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה וגו' °וישלח ה' את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת (שם) שמואל. ירבעל גדעון בדן שמשון יפתח זה יפתח הגלעדי הקיש שלשה קלי עולם לשלשה אבירי עולם ללמדך שבית דינו של גדעון ושל יפתח ושל שמשון שקולין כנגד משה ואהרן ושמואל ולא עוד שסמך הגדולים מיכן ומיכן והקטנים באמצע: עמד ר"ג ונשקו על ראשו ואמר לו בוא בשלום רבי ותלמידי רבי בחכמה. ותלמידי ביראת חטא. רבי בחכמה ותלמידי שכל מה שאני גוזר עליו הוא מקיים כתיב °אלופינו מסבלים וגו'. (תהלים קמד) ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר אלפים מסבלים אין כתיב כאן אלא אלופינו מסבלים בשעה שהגדולים סובלין את הקטנים °אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה (שם) ברחבתינו רבן שמעון בן לקיש מסרס הדין קרייא אלופים מסובלים אין כתיב כאן אלא אלופינו מסובלים בשעה שהקטנים סובלין את הגדולים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחבתינו. *ר' שילה דכפר תמרתה בשם ר' °עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו (שם קד) משמש

קרבן העדה

וקיבלן ר"ג. שידע לפי חשבונו אפשר שיה לראות בליל שלשים והא דלא נראית בליל ל"א אפשר מפני שכסה הענן או סבה אחרת גרמה להם שלא ראו אותה: רואה אני את דבריך. לעבר את החדש: גמ' כל חדש. שש שעות קודם המולד א"א לראות הישנה מחמת קוטנה וכן שש שעות לאחר המולד א"א שתראה החדשה מחמת קוטנה הלכך אריב"ן עידי שקר הם: ותני כן. ותנ"ה: פעמים בא בארוכה. ומתעכבת הראות בין הישנה לחדשה י"ב שעות ופעמים ממהרת לרוץ ואינה שוהה י"ב שעות שאינה יכולה לראות: **הלכה ז מתני'** הלך ומצאו מיצר. על שגזר עליו הנשיא לחלל יוה"כ: אשר תקראו. בקריאת הב"ד תלה רחמנא: גמ' אצל מי שלח. ר"ג אצל ריב"ן או אצל ר' יהושע: ומשני מן מה דתני אר"י וכו' הדא אמרה. זאת אומרת: ביד מי שילח. ר"ג דבר זה: מה היה לו. לר"ע ללמד: ומה בא. ר"ע להעיד אם באו עדים להזים עדים הראשונים אפ"ה ה"ז מקודש: אבל אם היה זוג א' לא היה מעכבו. ש"מ דאם קדשוהו שלא בעדים אינו מקודש אפי' לר"ע: **הלכה ח מתני'** באו לו. ר"י אצל ר' דוס': למה לא נתפרשו שמותן וכו'. שאם בא אדם לדון אחר ב"ד שבימיו לומר וכי ב"ד זה כמשה ואהרן או כאלדד ומידד אומרים לו שמא חשוב הוא כשלשה מן השאר שלא נתפרשו שמותם: גמ' כתיב ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה וגו': ירובעל גדעון. שעשה מריבה עם הבעל: בדן שמשון. דאתי מדן: הקיש ג' קלי עולם וכו'. דקשי' למה נקט אלו דוקא ולא שאר שופטים שעמדו על ישראל כגון יהושע ודדמיין ליה אלא להקיש: והקטנים באמצע. והיה להן לסדרן לאחר שמואל כפי חשיבותו אע"פ שהן קדמו בזמן: אלפים מסובלים. הוה משמע דאלפים הן השוורים מסובלים ואינן מזיקין את בני אדם ולכך אין פרץ ואין צוחה ברחובותינו אבל השתא דכתיב אלופינו מסובלים א"א לפרשו על הבהמות דמאי רבותי' שכן דרך העולם שאין אדם ניזוק מבהמתו אבל היא מזקת שאר בני אדם שאינה מכירן וע"כ דרשי' אלופינו לשון אדנות וכשהגדולים שומעים לקטנים אז אין פרץ וגו' והי"מ הגיה ואין צוחה: מסרס הדין קרייא. מפרש להאי קרא בהיפך. בשעה שהקטנים שומעים לדברי הגדולים אז אין פרץ וגו':

משמש

עי' ר"ה כ ע"ב
שם כה ע"א
שם
לקמן פ"ג הלכה ה לעיל פ"א הלכה ה ירושלמי מגילה פ"ב הלכה ו שם כה ע"א
ב"ר פרשה ו ועי' בפסיקתא

פני משה

וקיבלן ר"ג. לא מפני שנאמר שנתרחק הירח מן השמש בליל ל' עד שיתראה ובליל ל"א חזר לאחוריו ונתקרב אל השמש עד שנתכסה זה ודאי אינו שאין הירח חוזר לאחוריו אלא סובב והולך בגלגל שלו אבל ר"ג הוא שידע לפי החשבון שלו שבאותו הלילה שאמרו העדים שראוהו כבר נתרחק הירח מן השמש עד שאפשר שיתראה ולפיכך קבל עדותן ובמה שאמרו שבליל עיבורו לא נראה אפשר שזה מחמת שכיסה אותו הענן או סיבה אחרת גרמה להם שלא ראו אותו: א"ל לר' יהושע רואה אני את דבריך. לעבר החדש: שלח לו ר"ג. לר' יהושע גוזר אני וכו': הלך ומצאו ר"ע מיצר. הלך ר"ע לרבי יהושע ומצאו שהוא מיצר על שגזר הנשיא עליו לחלל את יה"כ לפי דעתו: אשר תקראו אותם. אשר כתיב קרי ביה אתם אפי' שוגגין או מזידין או מוטעים הלך אחר אותו הב"ד שבימיך: בא לו. ר' יהושע אצל ר' דוסא וא"ל ר' דוסא אם באים אנו לדון וכו': ולמה לא נתפרשו שמותן וכו' שאם יבא אדם לדון אחר ב"ד שבימיו לומר וכי כמשה ואהרן או כאלדד ומידד הוא אומרים לו אפשר שהוא חשוב כאותן האחרים שלא נתפרשו שמותן:

גמ' אצל מי שלח. ר"ג לר' דוסא שהוא החולק הראשון על דבריו או אצל ר' יהושע שהסכים לר' דוסא: מן מה דתני. בברייתא א"ר יהושע וכו' הדא אמרה אצל ר' יהושע הוא ששלח: ביד מי שלח. זה וקאמר מן מה דתני בברייתא שר"ע השיב לר' יהושע על שהיה מיצר על הדבר ואמר לו כתיב אותם קרי ביה אתם וכו' וכל' הזה אמר לו ר' יהושע עקיבא נחמתני הדא אמרה ביד ר"ע שילח לו והיה מיצר ודואג וכשא"ל ר"ע שאל יהי מיצר א"ל נחמתני כלומר אתה שגרמת לי להיות מיצר ואתה הוא שעכשיו חזרת ונחמתני: מה היה לו ללמד. לר"ע לפי שאינו מפורש במתני': א"ר יוסה יודעין אנו וכו'. כלומר זה ודאי ידוע היא שאם קידשו ב"ד את החדש שלא בעדים שלא באו להעיד שהחדש מקודש שלכתחלה מניה היא לקדש ע"י עדים המעידין על הראיה ובדיעבד מקודש הוא אף בלא עדים ומה בא להעיד ר"ע שאמר יש לי ללמד מה שאינו מפורש בהדיא במתני' זהו מה דתנינן בתוספתא ריש פ"ב שאם קדשו ע"פ העדים ואח"כ נמצאו העדים זוממין אפי' כן ה"ז מקודש דאתם אפי' מוטעים וא"כ אפי' לדידך בטעות הוא אין לנו מועדות אלא אלו של ר"ג ובית דינו: והא תנינן. לעיל בפ"ק מעשה שעברו וכו' וקס"ד דטעמיה דר"ע מפני שבארבעים זוג א"א שלא יהא זוג אחד שלא יכוונו עדותן ויכול הב"ד לבא לידי טעות ע"י עדותן ונמצא שלא קידשו כראוי והא אמרת אפי' מוטעין מה שעשו עשוי: על ידי שהיו ארבעים זוג וכו'. כלומר לא כדקס"ד אלא הטעם על ידי שהיו ארבעי' זוג ובאו זוג אחר זוג וכדפריש' שם שאחר שבאו זוג הראשון והעידו ונתקבלה עדותן באו עוד זוג אחר זוג עד מ' זוג אבל אם היה זוג אחד וכלומר שהיו באים כולם יחד כזוג אחד לא היה מעכב לשום זוג מהן ואין זה שייך להא דקאמר אתם אפי' מוטעין: כתיב ה' אשר שלח וכו'. זה גם כן ראייה שאין לדון אחר כל ב"ד וב"ד שבימיו: והקטנים באמצע. הוא יפתח ללמד שסקול הוא כזה שלפניו וכזה של אחריו ולפיכך הקדים לבדן אף שהיה יפתח קודם לו: אלא אלופינו מסובלים. משמע שהקטני' אומרים כך בשעה שהגדולי' סובלים את הקטנים אין פרץ וגו' שאלופינו מסובלים ממנו בטורח ובמשא בדינים ובמשפטים שמטריחין אותם והם מקבלים על עצמם בענוה ובנחת: רשב"ל מסרס הדין קרייא וכו' כלומר שדורש בהיפך דה"ק שאלופינו מסובלים כמו מסבלים שמטריחין וגוזרין על הקטנים והם נשמעין ונסבלים אז אין פרץ וכו':

משמש

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ז מקידוש החודש הלכה כד
יז
ב מיי' שם פ"ב הלכה ב

גליון הש"ס

עי' בתוספות ד"ה ראינוהו:

עיין בתוספות כתובות דכ"א ע"ב ד"ה הנח בבם י"מ דטעם הדבר דאין עד נעשה דיין משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימן ולפי דברי הירושלמי דאפי' אם הוזמו אפ"ה מקודש א"כ אמאי בקדוש החודש אין עד נעשה דיין ועי' בבלי ר"ה דף כו ע"ב ויש ליישב ועי' ברמב"ם פ"ג מקידוש החודש הלי"ט ובירושלמי לקמן פ"ג הלכה א:

עיין ק"פ ובמדרש רבה רות פ' ושם האים אלימלך מבואר כמו שהגיה היפ"מ:

שנויי נוסחאות (סו"מ) י"ב כד"ו יום הכפורים. (סוג"ו) אלפים כד"ו אלופים. (שורה אחרונה) בשם ר' כד"ו בשם ר' יוחנן.

הגהות הגרי"ם

יודעין כ"ב פי' ס"כ במתניתין. מה היה לו ללמד כ"ב פי' לר' יהושע ללמד אם לא בא ר"ע בלימודו: אפילו עדי שקר הם הוי כאלו קדשו שלא בעדים ומדין היה לר"י למיגר דאפשר אינו דומה לב"ד שהעדים הטעוהו: ומה בא להעיד. כ"ב פי' ר"ע בלימוד היינו שאם קדשוהו שלא בעדים הרי זה מקודש.

משמש ידע מבואו עשה ירח למועדים. אמר ר' ברכיה כתיב °ויסעו מרעמסס בחדש הראשון (במדבר לג) וגו'. כד יטמע בלילי מועדא ארבע עשר מטמיעין אית בה הוי משקיעת החמה את מונה ללבנה. א"ר סימון והיו על ידי זה וע"י זה. *א"ר יוחנן °ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. (בראשית א) רשב"ל אמר החדש עד שיהא כולו מן החדש אשכחת אמר מה דאר"י צריכה לרשב"ל ומה דאמר רשב"ל צריכה לר' יוחנן אילו א"ר יוחנן ולא אמר רשב"ל הוינן אמרין לא אמר אלא אפילו כולו מן החדש. הוי צורכה להיא דאמר רשב"ל. או אילו ארשב"ל ולא א"ר יוחנן הוינן אמרין לא אמר אלא יום הא לילה לא. הוי צורכה להיא דאמר ר' יוחנן וצורכה להיא דאמר רשב"ל:

הדרן עלך פרק אם אינן מבירין

הלכה א מתני' א

*ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר ראוהו בית דין בלבד יעמדו שנים ויעידו לפניהם ויאמרו מקודש מקודש ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהן ויאמרו מקודש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו: **גמ'** כיני מתניתא או בית דין או כל ישראל. ר' זעירה רבי אמי בשם ר' יהושע בן לוי מעמעמין

פני משה

משמש ידע מבואו עשה ירח למועדים. כלומר שע"י שיש כאן כך וכך שקיעת החמה בכך וכך מהזמן אז מחשבין ויודעין לעשית מועדים ע"פ חשבון הירח וכלל החשבון הוא לעולם משקיעת החמה וכדדריש נמי ר' ברכיה לקמיה: כתיב ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל והלא מרעמסס בלילה הוא שנסעו כדכתיב בפרשת בא ויהי בחצי הלילה וגו' ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם וגו' וכתיב אבתריה ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה וגו' אלא ש"מ מכאן כד יטמע. כשתשקע החמה בלילי מועדא והוא ארבעה עשר מטמיעין אית בה שכבר כלו י"ד שקיעות מתחלת החדש ומיד נחשב אח"כ ליום ט"ו וא"כ יצאו בט"ו והמועד בט"ו הוא הוי משקיעת החמה אתה מונה ללבנה וכלומר החשבון הוא משקיעת החמה וכדאמרן: אמר רבי סימון והיו. כתיב והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים והרי המועדים לחשבון הירח אנו מונים אלא לומר לך ע"י זה וע"י זה אנו מונים שהחשבון משקיעת החמה היא: א"ר יוחנן ויהי ערב ויהי בקר יום אחד כתיב על ידי שקיעת החמה שהוא תחלת הערב הוא יום אחד עם יום שלאחר כן: רשב"ל אומר החדש. הזה לכם כתיב גבי קידוש החדש כדדרשינן הזה כזה ראה וקדש וללמד עד שיהא כולו מן החדש וכלומר שצריך שיהא היום כולו מן חדש של לבנה שנתחדש ואכתי לילה שלפניו אין אנו יודעין אלא מן מה דאמר ר' יוחנן ויהי ערב וגו' וכדמסיק ואזיל: אשכחת. נמצאת למד דצריך ללימוד תרוייהו דאלו מדר' יוחנן לחוד ולא שמעינן מה דאמר רשב"ל ה"א דלא אמר אלא אם אפי' היא כולו מן החדש דלא שמעינן מהכתוב שהביא ר' יוחנן דלענין קידוש החדש הוא דמיירי אלא הוה דרשינן לקרא דהחדש שאף שהוא כולו וכו' שפיר דמי ולא הוה דייקינן שצריך שיהא כך הלכך צריך לדרשיה דר"ל דדייק הכי ואי מדר"ל לחוד לא הוה ידעינן שאף הלילה צריך שיהא מן החדש ומדרשיה דר' יוחנן דדריש ויהי ערב וגו' הוא דלמדנו שאין נחשב יום כולו אלא אם כן בחשבון גם הליל, שלפניו עמו הוי דצריכא לתרווייהו ללמד שצריך שיהא הלילה והיום כולו מן החדש:

הדרן עלך אם אינן מבירין

הלכה א מתני' ראוהו ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים. מפרש התם בגמרא דאי נמי נחקרו העדים קאמר וכל חלוקה דהאי בבא דרישא רבותא באנפי נפשה קתני דבראוהו ב"ד וכל ישראל ס"ד אמינא דאע"פ שלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ליל ל"א לא יעברוהו הואיל ואיפרסמא מילתא שנראית הלבנה ויהי' ר"ח יום שלשים קמ"ל דאף שנראית בליל שלשים ולא קידשו ב"ד היום מכיון שכבר חשכה ליל ל"א והוא אחר צאת הכוכבים ה"ז מעובר ויהיה ר"ח למחר ביום ל"א דלאו בראיה לחוד תליא מילתא אלא עד שיקבעו ב"ד ויאמרו מקודש ביום שלשים ובחלוקה דנחקרה העדים איצטריך דסד"א תהוי חקירת העדים כתחילת דין ומקודש כגמר דין וליקדשיה בלילה קמ"ל דלא דאמר קרא כי חק לישראל הוא וגו' אימת קרוי חק בגמר דין וקרי ליה משפט מה משפטו היינו תחלת דין ביום אף הכא נמי ביום: ראוהו ב"ד בלבד. הך מציעתא בב"ד של כ"ג מיירי דאלו ב"ד של שלשה בסיפא הוא דקתני והכא קמ"ל דאע"פ שכל הב"ד של סנהדרי קטנה ראוהו אפ"ה צריך שיעמדו שנים ויעידו לפניהם דמיירי שראוהו בלילה ליל שלשים דאי לאו הכי לא תהא שמיעה גדולה מראייה ולא היה צריך לעדית כלל אלא דהואיל ובלילה ראוהו ואין מקדשין את החדש בלילה יעמדו שנים מהם ויעידו למחר בפניהם ויאמרו מקודש: ראוהו שלשה והן ב"ד. כלומר שהן ראוין לכך להיות ב"ד לקדש החדש וכדתנן בפרק קמא דסנהדרין עיבור החדש בשלשה והיינו קידוש החדש והך סיפא קמ"ל דאע"ג דבדיני ממונות ביחיד מומחה שני הכא בקידו' החדש שלשה שהן ב"ד בעינן דאין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם: **גמ'** כיני מתניתא. כן מפרשינן להמתני' דאו או קתני או ב"ד ראוהו או כל ישראל ומשום דקשיא ליה ליתני כל ישראל בלחוד וב"ד בכלל היא הלכך מפרש דה"ק ראוהו ב"ד וסד"א דהואיל דהוי כמי שהעידו בפניהם שהרי אין שמיעה גדולה מראייה ותו לא ליעברוה. א"נ ראוהו כל ישראל ואפי' הב"ד לא ראוהו סד"א איפרסמא מילתא ולא לעברוה קמ"ל: ר' זעירה וכו'. אמרי בשם ריב"ל דהכי אמר מעמעמין

קרבן העדה

משמש ידע מבואו. לאחר שתשקע החמה אז ירח עשה למועדים ואפי' נראה חדש בכ"ע אין מונין החדש עד שקיעת החמה א"כ לכך קבעה התורה זמן מועדים ללבנה ולא לחמה דה"ל כולן בזמן שוה אבל ירח שפעמים בא בקצרה ופעמים בא בארוכה וצריכין לעדות החדש וה"ק כיון שמש ידעה מבואה ולא נשתנית משא"כ ירח דלא ידעה סדרה: ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בט"ו לחדש ממחרת הפסח. מדקרי למחרת הפסח בשחרית יום ט"ו ואם נאמר מעת מולד הלבנה חשבינן א"כ היה אז יום ט"ז דמוליד ניסן בשנה שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ד' אחר חצות ואז הראה הקב"ה הלבנה למשה ואף דשם שעות מתכסי סיהרא ואין מקדשין אלא ביום א"כ לא קידשו החדש אלא ביום ג' שאני הכא דהקב"ה הראה למשה ואס"ד דמזמן הראייה חשבינן א"כ כבר נכנס יום ט"ז ביום הראשון של פסח אבל אי חשבינן משקיעת החמה עד שקיעת החמה ליום שלם א"כ כשהגיע ליל פסח לא עברו אלא י"ד שקיעות וה"ל יום ט"ו: כד יטמע, כשהיא שוקעת בליל י"ט י"ד שקיעות יש בה: והיה עי"ז ועי"ז. כלומר מן הלבנה ומן החמה נקבעים המועדים וכדאמר דהכל תלוי במולד הלבנה ובשקיעת החמה: ויהי ערב ויהי בקר. אז הוא יום אחד אבל יום לחוד בלא ערב לא חשבינן ליום: החדש. הזה לכם עד שיהא כל היום מן החדשה: אשכחת אמר. כשתדקדק תמצא דאיצטריך לדר"י ולדרשב"ל: הוינן אמרין. היינו אומרים דה"ק לא נחלק ערב ובקר לשני חדשים נחשוב לערב לחדש שעבר ויום לחדש הבא אלא או שניהם לשעבר או שניהם לחדש הבא אבל שלא לחשוב כולו מן החדש אם היה מקצתו מן החדש זה ודאי לא שמעינן מיניה לכך איצטריך דרשב"ל: לא אמר אלא יום. דביום לחוד סגי בחדש וא"ל שיהא היום והלילה מן החדש לכך איצטריך דרבי יוחנן ואיצטריך לדרשב"ל:

הדרן עלך פרק אם אינן מבירין

הלכה א מתני' ראוהו ב"ד וכל ישראל. בליל ל' דסד"א הואיל וראוהו ב"ד וכל ישראל אפרסמא ליה מילתא דביום ל' נראה לקדשו קמ"ל דאם חשכה והגיע ליל ל"א ולא אמרו ב"ד מקודש מעברים אותו וקובעים ר"ח יום ל"א: נחקרו העדים. ה"ק א"נ נחקרו העדים בלבד ולא הספיקו לומר מקודש עד שהגיע ליל ל"א מעברים אותו דסד"א תהוי חקירת עדים כתחילת דין ומקודש מקודש כגמר דין וגמר דין הוה בלילה ונקדשיה בלילה קמ"ל דלא שאין מקדשין את החדש בלילה: ראוהו ב"ד של כ"ג בלבד יעמדו שנים ויעידו. מתניתין איירי כגון שראוהו ב"ד בלילה ליל שלשים ואי אפשר לקדשו בלילה הלכך למחר יעמדו שנים ויעידו דאם לא על עדותן של אלו על מה יקדישו אבל אם ראוהו בית דין עם שקיעת החמה בזמן שיש שהות לומר מקודש יקדישו בראייתם דלא תהא שמיעה גדולה מראייה: יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד. ואע"ג דמומחה דן אפי' יחידי קידוש החדש בעינן שלשה דאין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו ע"ה וקא"ל רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם ואין בית דין שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד: **גמ'** כיני מתניתא. כן צריכין לפרש מתני' ראוהו או ב"ד או כל ישראל דאל"כ ה"ל למיתני סתמא ראוהו כל ישראל דאטו ב"ד לאו בכלל ישראל הן:

מעמעמין

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ב מה' קידוש החודש הלכה ח ט

מסורת הש"ס

תורה אור

עי' ר"ה כ ע"ב ונזיר ז ע"א

ר"ה כה ע"ב

רידב"ז

עד שיהא כולה מן החדש עי' במה"פ ז"ל שמביא כל דברי הכעה"מ ז"ל ועי' היטב בכעה"מ ז"ל ותמצא אשר ידע ממדינת אמעריקא שהיא יושבת מעבר לים אוקיאנים. עיי"ש:

יכשיקדשו

שנויי נוסחאות (סו"ג) עשר בד"ו עשרה. (סו"ח) דאר"י בד"ו דאמר רבי יוחנן.

הגהות הגרי"ם א"ר סימון על ידי זה ועל ידי זה. נ"ב פי' קרא והיו לאותות ולמועדים:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פ"ב מקידוש החודש הלכה יח יט ופי"ח הל' יא

קרבן העדה

מעמעמין וכו'. כלומר מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו ביום ל' שיחזרו בשביל לעברו: אין מעמעמין. ביום ל' על העדים שלא ראוהו ואין צריכין לקדשו היום כדי להפריד שבת מיה"כ שיאמרו ראינו ויעידו שקר: מעמעמין על שלא נראה לקדשו. אם אנו צריכין לעשותו חסר: ואין מעמעמין וכו'. משום דכשנראית בזמנה ואינן מעידין יש הרבה שראו ונראה שעל שקר עברוהו אבל כשלא ראו ואמרו ראינו אין השקר נודע: ה"ג ה"ז מעובר מפני שחשיכה. הוא דמעברין הא אם לא חשיכה לעולם אין מעברין כשיש עדים ונתברר הדבר לב"ד וקשיא לר"ז דאמר מעמעמין על הנראה בזמנו לעברו: יכול אם היה צריך ב' ימים אם חסרו לו ב' ימים לצורך מוסיפין ב' ימים: ה"ג בת"כ ת"ל יום אין לו אלא יום א'. וה"פ דכתיב ובט"ו יום לחדש דמלת יום מיותר אלא לומר יום אתה נותן לחדש למלאו ולעברו ולא שני ימים: הדא אמרה שאין מעמעמין וכו' דאי מאיימין לקדשו לא צריכין לעולם ב' ימים שהרי יכולין לחסרו בלא עדים: יכול כשם שמעברין את השנה לצורך. מפני האביב ותקופ' ופירות אילן כדאיתא פ"ק דסנהדרין: כך מקדשין את החדש לצורך. דלא ליחול יום הכפורים באחד בשבת: תלמוד לומר החדש. הזה לכם כזה ראה וקדש אחר חדוש הלבנה תהא מקדש אבל כשאתה מעברו ראה וקדש הוא וקשיא לר' בא: כך יקדשו את החדש לב' ימים.

דסד"א דוקא בראייה תלה רחמנא: ה"ג בתוספתא תלמוד לומר יום אין לו אלא יום אחד והא דתלה רחמנא בראייה היינו שתהא ראויה בודאי לראות: מפני שלא נראתה. שמע מינה דבראייה תלה רחמנא שתהא ראויה לראות בודאי אבל לחסר אף על פי שלא נראתה לא וקשיא לרבי בא: הא אם נראתה לא. ל"ג: הוו בעי מימר. סברוהו למימר דלא פליגי רבי בא ורבי זעירא: בשאר כל החדשים. והצורך בהן לעבר לפעמים כגון שהיו שמנה חסרים ואין פוחתין מארבע חדשים המעוברין וצריכין לעבר אותו החדש אף על פי שנראה: על ניסן ועל תשרי. שהמועדות תלויין בהן ומקדשין לצורך: ניסן לא נתעבר מימיו. לא היה מעולם ביום שלשים ואחד: והא תנינן. בשקלים פ"ד: אם בא החדש בזמנו. לוקחין אותו מתרומה חדשה ואם לאו מן הישנה וקסבר דהחדש קאי אם בא ראש חודש ניסן בזמנו דהיינו ביום ל' שהוא הנקרא ליל זמנו באה הקטרת מתרומה חדשה ואם לאו באה הקטרת ביום ל' מן הישנה שמעינן ממתני' דלפעמים ראש חודש ניסן בא ביום ל"א: ומשני אם בא. התנא קמ"ל אם בא ראש חדש ניסן ביום שלשים ואחד אבל ר' קאמר שמעולם לא נזדמן להיות כך: תשרי לא נתעבר מימיו. להיות ביום שלשים ואחד: והתנינן. בשביעית פ' בתרא: אם היה וכו'. ברישא תנן השוחט את הפרה בראש השנה אם היה החדש מעובר משמט שהשביעית משמטת בסופה שמעינן דראש חדש תשרי לפעמים מעובר: ומשני אם היה. התנא קמ"ל דינא אם יהיה כך שאלול מעובר ורב קאמר לא היה שלא נזדמן שיהיה אלול מלא: ופריך וכשקידשו וכו'. דתניא בתוספתא כשקידשו השנה דהיינו ראש חדש תשרי כשקידשו באושא: ביום הראשון. של ראש השנה עבר לפני התיבה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וכלל מלכיות עם קדושת השם כדעת רבי

תורה אור

*מעמעמין על הנראה לעברו ואין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. ר' בא ור' חייה בשם ר' יהושע בן לוי מעמעמין על שלא נראה לקדשו ואין מעמעמין על הנראה לעברו. מתניתא פליגא על ר' זעירה ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מקודש מפני שהשיכה הא אם לא חשיכה לא הדא אמרה אין מעמעמין על הנראה לעברו. מתניתא פליגא על ר' בא *יכול אם היה צריך שני ימים נותנין לו שני ימים תלמוד לומר אתו אין לו אלא יום אחד בלבד הדא אמרה אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. מתניתא פליגא על רבי בא *יכול כשם שמעברין את השנה מפני הצורך כך יקדשו את החדש מפני הצורך תלמוד לומר °החדש אחר החדש הן הולכין הדא אמרה אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. מתני' פליגא על רבי בא *יכול אם לא נראתה הלבנה לשני ימים כך יקדשו את החדש לשני ימים תלמוד לומר °אתם אלה הם אין אלה מועדי מפני שלא נראתה הא אם נראתה לא הדא אמרה אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. הוו בעי מימר ולא פליגון מה דאמר רבי זעירה בשאר כל החדשים מה דאמר רבי בא על ניסן ועל תשרי. *רבי אומר ניסן לא נתעבר מימיו והא תנינן אם בא חדש בזמנו אם בא לא בא. רב אמר *תשרי לא נתעבר מימיו והא תנינן אם היה החדש מעובר אם היה לא היה. *וכשקידשו את השנה באושא ביום הראשון עבר ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר כדברי רבי

פני משה

מעמעמין על הנראה לעברו. לשון מגמגמין הוא כדקאמר בפ"ק דשבת פיתן מהלכות של עמעום הוא וכלומר מאיימין על העדים להיות מגמגמין על החדש שנראה יום שלשים שלא יעידו שראו וכדי לעברו להחדש אם צריך הוא לכך אבל אין מאיימין עליהם על שלא נראה שיאמרו ראינו היום וכדי לקדשו ולעשות החדש חסר אם צריך לכך מפני שהוא שקר: ור' בא ור' חייא קאמרו איפכא בשם ריב"ל מאיימין לומר ראינו אע"פ שלא נראה כדי לקדשו דהאי לא מיחזי כשיקרא שאפשר שהם ראו ואם שלא נראה לכל ואין מאיימין עליהן שיחרישו אם נראה הוא לכל דמיחזי כשיקרא: מתני'. דידן פליגא על ר"ז דקאמר בשם ריב"ל דהא קתני ראוהו ב"ד וכל ישראל וכו' ודייקינן ה"ז מעובר. כצ"ל: מפני שחשיכה ואי אפשר לקדשו הא אם לא חשיכה לא עבדינן מעובר אלא צריך לקדשו הואיל ונראה לכל וקשיא על דר"ז דהרי הדא אמרה אין מעמעמין על הנראה וכדי לעברו: מתניתא. ברייתא פליגא על ר' בא דקאמר בשם ריב"ל: יכול וכו'. תוספתא היא בריש פ"ב והכי איתא התם לא נראית לבנה לשני ימים יכול יקדשוהו לאחר שני ימים ת"ל יום אין לו אלא יום אחד בלבד. וזו היא הגי' הנכונה דלגי' דהכא ת"ל אותו היכן מצינו דכתיב אותו גבי א' בחדש ויום הוא דמצינו. בחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום תרועה יהיה לכם ולמדנו שאין לו אלא יום אחד בלבד להיות נמנה להתחלת החדש משנראה ביום כ"ט סמוך לשקיעת החמה ולא שימתינו לקדש החדש אחר שני ימים והיינו ביום ל"א שהוא לאחר ב' ימים משנראה. א"כ לאחר ב' ימים ממש כדלקמן שאפי' רוצין לקדש את יום שלשים הואיל ועברו ב' ימים בחדש אין מקדשין. אלמא דאין מאיימין על שלא נראה ולומר שנראה כדי לקדשו. מפני הצורך ודלא כר' בא דהא שמעינן מהאי ברייתא דאחר שנראה הוא דהולכין: מתניתא. וכן האי ברייתא נמי פליגא על ר' בא דקתני יכול כשם וכו' וכן אידך ברייתא יכול אם לא נראתה הלבנה עד לשני ימים בחדש שנמצא שמעובר החדש ויכול יקדשהו כך לאחר ב' ימים ויעשו חסר ת"ל אשר תקראו אותם אלה הם מועדי אבל אין אלה מועדי. וטעמא מפני שלא נראתה בזמנו הא אם נראתה בזמנו לא אמרו כן:

דה"א שימתינו מלקדשו משום דהכל אחר הראייה אנו הולכין אם כן הדא אמרה אין מאיימין על שלא נראה לומר שנראה כדי לקדשו ודלא כר' בא: הוון. בני הישיבה בעיי מימר דלא פליגין. אלא מה דאמר ר' זעירא דאין מאיימין על שלא נראה לקדשו בשאר החדשים ומה דאמר ר' בא מאיימין על שלא נראה לקדשו על ניסן ועל תשרי הוא דקאמר שבהן תקנת המועדות תלויין הן: רבי אומר ניסן לא נתעבר מימיו. מעולם לא הוקבע ר"ח ניסן ביום ל"א ולפי שהאדר הסמוך לניסן לעולם חסר הוא. וגרסי' להא לעיל בשביעית פ"י ובנדרים פ"ו ובסנהדרין פ"ק: והתנינן אם בא החדש בזמנו. עיקרא דמילתא בתוספתא פרק קמא דר"ה היא דתני ניסן ר"ה למלכים ולתרימת שקלים וכו' כיצד לתרומת שקלים כל קרבנות צבור קריבין בא' בניסן אם בא חדש בזמנו קריבין מן החדשה ואם לאו קריבין מן הישנה וכעין דתנן בפ"ד דשקלים גבי מותר הקטרת מה היו עושין בה וכו' אם בא החדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה ומפני שבאחד בניסן היו צריכין להביא כל קרבנות הצבור מתרומה חדשה כדאמרי' חדש והביא קרבן מתרומה חדשה וקס"ד דה"ק אם בא החדש בזמנו היינו שלא בא התרומה חדשה עד זמנו שהוא יום שלשים קריבין למחר מתרומה חדשה וכלומר שעל כרחם היו צריכין לעבר החדש ולקבוע ר"ח ניסן ביום ל"א כדי שיקריבו תמיד של שחר וכן הקטרת באחד בניסן מתרומה חדשה ואם לאו שלא בא עדיין החדשה קריבין מן הישנה שא"א בענין אחר שמעינן מיהת דלפעמים מצינו שר"ח ניסן ביום ל"א הוא ומשני אם בא קאמר אבל באמת מעולם לא בא שלא נזדמן להיות כך לפי שהיו מקדימין להביא שקליהן כדתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ומעולם לא נתאחר תרומה חדשה עד זמנו להביא קרבנות מהחדש שיצטרכו לעבר משום זה כדי להקריב באחד בניסן מן החדש: תשרי לא נתעבר מימיו. לקבוע ר"ה ביום ל"א לפי שאלול לעולם חסר הוא: והתנינן. בפ"י דשביעית השוחט את הפרה וחלקה בר"ה אם היה החדש מעובר משמט דשביעית אינה משמטת אלא בסופה: אם היה. אבל באמת לא היה שלא נזדמן להיות כך: וכשקידשו את השנה באושא. תוספתא היא בפ"ב דמכילתין ולקמיה פריך אהא דאמר רבי תשרי לא נתעבר מימיו: כדברי רבי

גליון הש"ס

בעי' בהגה"א ר"ס ב' דר"ס:

ר"ס כ ע"א

ת"כ פ' אמור

בס

תוספתא פ"ב

בס יט ע"ב שביעית פ"י ב"ב וסנהדרין פ"א הלכה ב ונדרים פ"ו הלכה ח בסוף לב ע"א קמן פ"ד הלכה ו

רידב"ז

וכשקידשו את השנה באושא ביום הראשון כו' ביום השני עבר ר"ח בנו של ריב"ג ואמר כדברי ר"ע ארשב"ג כן היינו נוהגין ביבנה

גי' הגר"א ז"ל בירושלמי שביעית ר' בא בשם רב שנה ראשונה ושנה שניה והא תני ביום הראשון וביום השני ר"ז בשם ר"ח אותה שנה נתקלקלה: **יב"ד**

שנויי נוסחאות (סו"י) אתו גד"ו אותו.

עמודי ירושלים

ר' בא ור' חייה בשם ריב"ל מעממין על שלא נראה נקדשו כו'. מתניתא פליגא כו'. קשה לכאורה אמאי לא הקשו מן בש"ס דילן. ומצאתי שהקשה כן הרשב"א בחידושיו לר"ה (כ"ה ב') ונראה דב' התלמודים אזלי לשיטתם דהנה סקש"ע הקשה דהאיך מוכח דאינה חשיכה לא דלמא קמ"ל דחשיכה אע"ג דמפרסמא מילתא מ"מ אין מקדשין ותירץ דדייק מראוהו ב"ד אע"ג דלא מפרסמא מלתא עכ"ד. והנה זה מיהא לשיטות הירושלמי דראוהו ב"ד מילתא בהכא נפשיה הוא וא"כ אע"ג דלא מפרסמא מלתא מ"מ אין מקדשין ושפיר מוכח כן, אבל לש"ס דילן דחדא מלתא הוא ראוהו כל ישראל נק"מ והבן:

הגהות הגרי"ם הווה בעי מימר ולא פליגון. נ"ב פי' בעיקר הדין אלא בטעם סדנר:

תורה אור

ר' יוחנן בן נורי אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היינו נוהגין כן ביבנה. ביום השני עבר רבי חנינה בנו של רבי יוסי הגלילי ואמר כדברי רבי עקיבה אמר רבן שמעון בן גמליאל כן היינו נוהגין ביבנה. והא תני קידשוהו בראשון ובשני רבי זעירה בשם רב חסדא אותה השנה נתקלקלה. מהו בראשון מהו בשני ר' בא בשם רב שנה ראשונה ושנה השנייה והא תני ביום הראשון וביום השני. *קידשוהו קודם לזמנו או לאחר עיבורו יום אחד יכול יהא מקודש תלמוד לומר אתם אתם אלה הם מועדי אין אלה מועדי לפני זמנו כ"ט יום לאחר עיבורו ל"ב יום. *ומניין [א] *שמעברין את השנה על הגליות שעלו ועדיין לא הגיע ת"ל °בני ישראל מועדי עשה את המועדות (ויקרא כג) שיעשו אותן כל ישראל א"ר שמואל בר נחמן והן שהגיעו לנהר פרת. ר' יעקב בר אחא ר' אימי בשם רבי יהודה בר פזי [ב] *קידשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש קם ר' יוסה עם ר' יהודה בר פזי א"ל אתה שמעתה מן אבוך הדא מילתה א"ל כן אמר אבא בשם ר' יוחנן "אין מדקדקין בעדות החדש. *ב"ד שראו את ההורג אמרו אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו לא היו עורפין דכתיב °ועינינו לא ראו (דברים כא) מ"מ והרי ראו. וב"ד ישראל את ההורג *אית תניי תני יעמדו שנים ויעידו לפניהן אית תניי תני יעמדו כולן ויעידו במקום אחר. ר' יודה בר פזי בשם ר' זעירה בשם שהן חלוקין כאן כך חלוקין בעדות החדש. [ג] ויקום חד ויתיב חד ויקום חד ויתיב חד שניי' היא [ג] שאין העד נעשה דיין כהדא רב חונה הוה ידע שהדי לחד בר נש אזיל בעי מידון קומוי וכפר ביה. א"ל ר' שמואל בר ר' יצחק בגין דאת ידע דרב חונה בר נשא רבה את כפר ביה מה אילו ייזיל וישהד עלך קומי בית דין חורן א"ל רב חונה ועבדין כן א"ל אין ושרא רב חונה גרמיה מן ההוא דינא ואזל ואשהד עלוי קומי ב"ד חורן. [ד] קרא ערר על חתימת ידי העדים על חתימת ידי הדיינין רבי בא בשם רב יהודה

רצה

פני משה

ר' יוחנן בן נורי. לקמן בפ"ד דקאמר כולל מלכיות עם קדושת השם והיינו תוקע: ואמר כדברי ר"ע. דקאמר כולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע: והא תני קידשוהו בראשון ובשני. כלומר שמעינן מיהת מהאי ברייתא שעשו שני ימים ראש השנה ועיברוהו לאלול. ומשני אותה השנה נתקלקלה קלקול וטעות בחשבון אירע להם באותה שנה ועל ידי כך עשו ב' ימים מה בין ראשון לשני. כך גרים בשביעית וסיומא דמילתא היא שהטעות היה כך ולגי' דהכא וכן בנדרים ובסנהדרין כמו ואיבעית אימא הוא. מהו בראשון מהו בשני כדר' בא בשנה הראשונה ובשנה השני' ודחי לה הש"ס והתני ביום הראשון וביום השני אלא מהוורתא כדר' זעירא: קידשוה קודם לזמנו. כדמפרש לקמיה קודם לזמנו בכ"ט ולאחר עיבורו ביום ל"ב ואע"פ שקידשוהו ליום זמנו שהוא יום שלשים או עיברוהו ליום העיבור: יכול יהא מקודש. וא"צ לקדשו עוד: ת"ל אותם. אם תקראו בזמנן אלה הם מועדי ואין אלה מועדי שנקראו שלא בזמנן: על הגליות שיצאו גרים בנדרים. שיצאו לעלות לרגל ואינן יכולין להגיע לירושלים לעשות הפסח בזמנו: והן שהגיעו לנהר פרת. דוקא כשכבר נשמע שהגיעו לגבול א"י: אין מדקדקין בעדות החדש. אע"פ שאח"כ נודע ששקר העידו מה שעשו עשוי: ב"ד שראו את ההורג וכו'. גרסינן להא ריש פרק עגלה ערופה: מכל מקום. והרי ראו אע"פ שאינן מכירין אותו: וב"ד שראו את ההרוג. כצ"ל דאמרינן התם לעיל שצריך שיראו העדים את ההרוג ואם ב"ד ראו אותו ובב"ד של כ"ג מיירי: יעמדו שנים. מהן ויעידו לפני השאר שראו אותו: אית תניי תני יעמדו כולן ויעידו. לפני ב"ד אחר דמכיון שראו והן עדים אינן ראוין להיות עכשיו ב"ד אלא שנים מכולן יעידו במקום אחר: כשם שהן חלוקין כאן. לענין אם עד הרואה נעשה דיין כך חלוקין הן בעדות החדש ותנא בתרא פליג אמתני' דהכא: ויקים חד ויתיב חד. להאי תנא בתרא מפרש אמאי מעידין בפני אחרים ויקים חד ויעיד בפני השני שיושב ואח"כ ויקום זה ויתיב זה וכלומר שהרי יכולין שנים מהן להעיד בפני השאר ואפי בעמידת שנים בבת אחת לא צריך אלא ויקים חד וכו' ואח"כ ישבו. ומשני שאני היא הכא הואיל וכולן ראו ואף עד הרואה אין נעשה דיין: אזל. האי ובעי מידון קמיה דרב הונא וכפר בבעל דינו ואף שהיה יודע דרב הונא יודע עדות לחבירו: בגין דאתידע דרב הונא בר נש רבה. ואין כבודו לילך ולהעיד בפני בית דין אחר אתה סומך על זה וכפר ביה בפניו: מה אילו יוזיל. ומה תעשה אם ירצה רב הונא לילך ולהעיד עליך לפני ב"ד אחר: א"ל רב הונא. לר' שמואל ועבדין כן אם יכול אני לסלק עצמי מן הדין הזה כדי ליעשות עד בדבר וא"ל אין ומיד סילק רב הונא עצמו מן הדין והלך והעיד לפני ב"ד אחר: קרא ערר. אם הבע"ד קרא ערער על השטר היוצא עליו בחתימת עדים ומקויים בב"ד וטוען זה מזויף הוא: ר"ב בשם ר' יהודה. אמר אם

רצה

קרבן העדה

רבי יוחנן בן נורי לקמן פ"ד (דף י): ביום השני. של ר"ה עבר לפני התיבה ר"ח בנו של ר' יוסי הגלילי וכלל מלכיות עם קדושת היום: ומשני והא תני קידשוהו בראשון ובשני. כלומר וליטעמך איך קידשו שני ימים אלא כדר"ז בשם רב חסדא אותה השנה נתקלקלה וטעו בחשבון וסברו ביום כ"ט שהוא יום ל' והוצרכו לעשות שני ימים תשרי: מהו בראשון וכו'. כלומר ואי בעית אימא מהו בראשון ובשני לאו ביום ראשון ושני של ר"ה קאי אלא בראשון היינו בשנה ראשונה ובשני היינו בשנה שנייה. ופריך והא תני ביום הראשון וביום השני משמע דבשנה אחת היה אלא מהוורתא כדשנינן מעיקרא: קידשוהו קודם לזמנו או לאחר עיבורו. בסמוך מפרש לה: אין אלה מועדי. דלעולם אין מקדשין אלא או יום ל' דה"ל חדש שעבר חסר או יום ל"א דה"ל חדש שעבר מלא: על הגליות שעלו. בני הגולה הרחוקים ונשמע לב"ד שנעקרו ממקומן לעשות פסחיהם ועדיין לא הגיעו: ת"ל. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' שיהיו המועדים לכל ישראל ולכך מעברין השנה שיהיה להם זמן להגיע: והן וכו'. והוא שהגיעו הגלות לנהר פרת והוא הנהר המפסיק בין א"י לבבל אבל אם לא הגיעו לשם ה"ל כאלו לא נעקרו ואין מעברין השנה בשבילם: קדשוהו. ב"ד את החדש ואח"כ נמצאו זוממין בעדות זו ה"ז מקודש: אין מדקדקין בעדות החדש. לאחר שקידשו ב"ד את החדש אין מקבלין תו הזמה על העדות כ"כ הרמב"ם פ"ב: אמרו אם רואין אנו. את ההורג אין אנו מכירין אותו אפ"ה לא היו עורפין דכתיב ועינינו לא ראו וב"ד מ"מ ראו אותו פעם א' אע"פ שעכשיו אין מכירין אותו. וב"ד שראו את ההורג וצריכין להעיד על הרציחה ויותר נ"ל דגרסי' וב"ד שראו את ההרוג דאמרינן במס' סוטה כי ימצא אין מציאה אלא בעדים: יעמדו שנים. מהם ויעידו בפני הנותרים: ויעידו במקום אחר. לפני בית דין אחר דב"ד זה כיון שראו פסולין להיות דיינים: כך חלוקין בעדות החדש. אם ראו ב"ד את החדש אם ידונו הנותרים או שצריכין להעיד בפני אחרים: ויקום חד ויתיב חד. אמתני' פריך למה יעמדו שנים ויושיבו שנים מחבריהם לא יושיבו אלא א' ויעמוד חד ויעיד לפני ג' ואח"כ ישב העד הראשון ויעמוד העד השני ויעיד בפניהם אלא ודאי דפסול לדון כיון דראה. גם הוא א"כ קשיא למה כשר השלישי שגם הוא ראה: ומשני שנייא היא. שאני הכא שאין העד נעשה דיין מה בא"כ השלישי מעולם לא נעשה דיין בדבר: כהדא וכו'. כהא דר"ה הוה ידע סהדותא לאדם א' והלך האי גברא לדון לפני רב הונא והכחיש ביה בשכנגדו: בגין וכו'. בשביל שאתה יודע דרב הונא אדם גדול הוא את מכחיש ביה בתמיה ל"א בשביל שאתה יודע דר"ח אדם גדול הוא ואין כבודו לילך ולהעיד אתה מכחיש בו: מה אלו וכו'. הלא אם ירצה רב הונא למחול על כבודו וילך ויעיד לפני ב"ד אחר ותגלה קלונך: א"ל ר"ח. לרב שמואל ועושין כן להעיד אחרי שבאו לדון לפני א"כ שרשאי לו למחול על כבודו: א"ל אין. שמותר לעשות כן: ושרא ר"ח וכו'. והתיר רב הונא עצמו מלדון דין זה והלך והעיד עליו לפני ב"ד אחר: קרא. הנתבע ערער על חתימה העדים ועל חתימת הדיינין שקיימו השטר לומר דהכל מזוייף הוא:

רצה

ריד"ז

וב"ד ישראל את ההורג וצ"ל ב"ד שראו את ההורג וטעות דמוכח היא: ויקום חד ויתיב חד. ויקים חד ויתיב חד. ראיתי בס' אחד שכתב להוכיח דהירושלמי ס"ל דגבי עדות החודש כו"ע ס"ל כר"ג דלא בעינן הגדה בב"א. ומפלפל בזה הענין של טו"א ז"ל גבי ב' מרדע לענין אם נמצא אחד קאו"פ וכתב כיון דבעדות החודש לא בעינן שיעידו שניהם כאחד לא שייך נמצא אחד קאו"פ ע"כ והוכית המחבר ז"ל הנ"ל דהירושלמי ס"ל דלא בעינן שיעידו שניהם כאחד מדקאמר ויקום חד ויתיב חד ודבריו ז"ל תמוהין דזה לא שייך כלל לדינא דר"ג ורבנן דרבנן ור"ג לא פליגי אלא אם צריך כל עד להעיד עדותו בפני חבירו. אבל פשיטא דלא יגידו הגדתן בב"א. [דהא יש סברא דתרי קלא לא משתמע אפילו מתרי גברא] ולא נחלקו רק אם צריך להעיד בפני חבירו ואם מעיד בפני חבירו והבירו עושה איזה מעשה כגון שאוכל או ששותה בעת שהעד השני מגיד עדותו מה איכפית לן וה"נ פריך ויקום חד ויתיב חד ויעיד עדותו בפני חבירו וכי אם חבירו עוסק בעת הגדה בדיינות בשביל זה לא נקרא מעיד בפניו בתמיה ומה לן אם העד השני אוכל ושותה בעת הגדתו או שיושב בדיינות וזה פשוט מאוד שאין מזה שום הוכחה כלל ודו"ק.

א'

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ד מקידוש החודש הלכה ה
ד
ב מיי' שם פ"ב הלכה :
ה
ג מיי' פ"ס מעדות הל' ט טוש"ע חו"מ סי' ז סעיף ה

גליון הש"ס

[א] עיין בר"ן כתובות פ"ב :
[ב] עיין בו"ת תשב"ץ ח"א סי' קעג ות"ג סי' טז וסי' כב:

ציון ירושלים

*אין מדקדקין בעדות החודש זה מקורו של רבינו בפ"ב מקדש החודש ה"ב והמפרש והלח"מ לא ידעו מקורו :

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב ת"כ פ' אמור
(ת"כ) סנהדרין יא ע"א
לעיל פ"ב הלכה ז ותוספתא פ"ב ות"כ פ' אמור
סוטה פ"ט הלכה א
ירושלמי סנהדרין פ"א הלכה ב

מסורת הש"ס

עי' כתובות כא ע"א וירושלמי סנהדרין פ"ג הלכה יב וגיטין פ"ט הלכה ח

ר"ס כו ע"א

שם ע"ב

שם כז ע"ב

לקמן פ"ד הלכה י

רצה לקיים בכתב ידי העדים מקיים בכתב ידי הדיינים מקיים *ואני אומר [א] אפילו בעד אחד אפילו בדיין אחד מקיים. ביומוי דרבי אבהו אתון בעיי מימר גואלינו ואמרין גאולתינו וקבלון ביומוי דר' ברכי' אישתתקון אמר לון שמעתין דא תקדש ירחא "וארכינון בראשיהן וקבלון:

הלכה ב מתני' [ב] *כל השופרות כשירין חוץ משל פרה מפני שהוא

קרן א"ר יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן יהושע שנאמר °והיה במשך בקרן היובל כשמעכם את ו קול השופר: גמ' הוון בעיי מימר ולא פליגין אשכחת תני ר' יוסה מכשיר בשל פרה וחכמים פוסלין. מ"ט דר' יוסי והיה במשוך בקרן היובל מ"ט דרבנן תהלים סט °ותיטב ליי' משור פר מקרין מפרים מקרן כתיב. ורבנן כל השופרות נקראו קרן ונקראו שופר חוץ משל פרה שנקרא קרן ולא נקרא שופר התיבון הרי של יעל הרי אינו קרוי לא קרן ולא שופר. מאי כדון כהיא דאמר רבי לוי שנייא היא שאין קטיגור נעשה סניגור:

הלכה ג מתני' [ג] *שופר של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב ושתי

הצוצרות מן הצדדין שופר מאריך והצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר: גמ' א"ר יונה כדי שיפשטו לבם בתשובה. פיו מצופה זהב. [ד] *ציפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ כשר. ציפהו מקום הנחת פיו או שהיה קולו עבה מחמת הציפוי פסול א"ר יוסה הדא אמרה [ה] פשוטה ששמע מקצתה מן המתעסק לא יצא. *והיי דא אמרה [י] תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתים אין

קרבן העדה

רצה לקיים השטר בעדות שיעידו על חתימת ידי העדים או על חתימת הדיינין מקויים אבל אם העידו עדים על חתימת עד אחד ועל חתימת דיין א' לא הוי קיום דמאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא דעד מעיד אמנה שבשטר והדיין מעיד אכתב יד העדים: ואני אומר. ור' בא עלמו אמר תורה אור אפי' העידו עדים על חתימת עד א' ודיין א' מצטרפין דעכ"פ ניכרין שני חתימות שהן אמת: אתון. באו שני עדים מב"ד שמקדשין החדש והיה הסימן גואלינו שכך היה מנהגן למסור סימן לשלוחים שידעו שאמת אומרים ורצו לומר גואלינו שהוא היה הסימון ואמרו גאולתינו וקבל אותן ר' אבהו דניכר שהוא מחמת טעות: אישתתקון. נעשו אילמים העדים שרצו להעיד שקידשו ב"ד את החדש: אמר. להם שמעתם דבר זה מפי ב"ד מקוד' החדש: וארכינון בראשיהון. ורמזו בראשם שכך שמעו וקיבל אותן ר' ברכיה:

הלכה ב מתני' כל השופרות.

בין של איל בין של יעל: שהוא קרן. אינו קרוי שופר וגבי יה"כ שופר כתיב והעברת שופר תרועה וגמרינן ר"ה מיובל: בקרן היובל. ויובל דכרא הוא: גמ' הוון בעי מימר. סברוה למימר דלא פליגי. דרבנן אוסרין בשל פרה לכתחלה ור"י מכשיר דיעבד א"נ דסברוהו דהודו חכמים לר"י מדשתקו: וחכמים פוסלין. משמע אפי' בדיעבד: מה טעמא דרבנן. מנ"ל דשל פרה איקרי קרן: מקרן כתיב. הרי דשל שור פר קרן איקרי: נקראו קרן. דכתיב במתן תורה במשוך בקרן היובל וכתיב ויהי קול השופר: התיבון. הקשו הרי יעל דתנן לקמן דכשר ולא מלינו שנקרא קרן או שופר: מאי כדון. מעתה מה טעמא דרבנן: שאין קטיגור. שופר של פרה קטיגור דעגל הוא והא דתנן מפני שהוא קרן ה"ק שלא נמלא בתורה שנקרא שופר דנכשיר אותו נגד סברת רבי לוי:

הלכה ג מתני' של יעל פשוט. בגמרא מפרש

טעמא: ופיו מלופה זהב. בשל מקדש קאמר: שופר מאריך. לאחר שחלוצרות פוסקים תקיעתן נשמע קול השופר: גמ' כדי שיפשטו לבם בתשובה. דכתיב נשא לבבינו אל כפים: מבפנים פסול. שהתקיעה בזהב ולא בשופר: ליפהו זהב במקום הנחת פיו. פסול שהתקיעה בזהב ומתני' איירי שהזהב מבחוץ: לא יצא. דבעינן שישמע כל התקיעה וקשיא מתני' דתנן שופר מאריך ש"מ דשמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא אלא ודאי דמתני' דקתני שופר מאריך היינו לאחר שסיימו החלוצרות מתחיל השופר: והיידא אמר. והיכן אמר זה דלא יצא עד שישמע כל התקיעה מתחלתה ועד סופה: תקע בראשונה וכו'. לקמן פ"ד תנן תקע בראשונה וכו' אין

והיו של כסף. א"נ דהתורה חסה על ממונן של ישראל וברא"ש השנה משום כבוד יום טוב עבדי דזהב: ושתי חלוצרות באמצע. מפני שמלות היום בחלוצרות דסתם תענית על לרת לבור הוא וכתיב על הלר הלורר אתכם והרעותם בחלוצרו': והחלוצרות מאריכות. כדי להודיע לכל שמלות היום בחלוצרות: גמ' אמר רבי יונה. לכך שופר של ר"ה השנה של יעל פשוט כדי שיפשטו לבם לעשות בתשובה: פיו מלופה זהב. ותני בתוספתא פ"ב ליפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ כשר אם אינו נשתנה קול התקיעה מכמות שהיה: ליפהו מקום הנחת פיו וכו'. ומתני' שלא במקום הנחת פיו תנן: אמר ר' יוסי וכו'. אהא דקתני שופר מאריך קאי הדא אמרה פשוטה תקיעה ששמע מקלתה מן המתעסק בעלמא ולא משום ללאת ידי חובתו לא יצא ופריך והיידא אמרה והיכן שמענו לזה ממתני' דידן אדרבה ממתני' משמע דלכך מאריך בשופר כדי ללאת מסיף התקיעה שסומע א"כ אפי' שמע מקלת התקיעה נמי יצא: תקע בראשונה וכו'. כלומר מהאי מתני' דפרק דלקמן הוא דאיכא למידק דקתני שאף על פי שמשך בשנייה והיינו בתקיעה של אחר התרועה היה מושך ומאריך כשנים של תקיעה הראשונה והיה סבור שתעלה לו תקיעה שנייה זו כשתים ולאת בה גם כן לפשוטה שלפניה של הסדר שאחר זה אפי' כן אין

פני משה

רלה לקיים זה השטר או בחתימת ידי העדים או בחתימת ידי הד יניס היוצא ממקום אחר מקיים: ואני אומר. דלאו דוקא בחתימת בני העדים או בחתימת כל הב"ד אלא אפילו בחתימת ע"א ובחתימת אחד מהדיינים מצטרפין זה עם זה ומקיים הוא. ואיידי דאיירי הכא בעד שמצטרף להיות דיין בדבר מייתי נמי להא: ביומו דר' אבהו. אירע שבאו אנשים להעיד שקידשו ב"ד את החדש ורלה לנסותם אם כשרים ומהוגנין הן ואמר להם שיאמרו פסוק זה גואלינו ה' לבאות ומפני שלא רלה להשביעם בשם ה' הזכיר לפניהם זה כדי שיתביננו ויאמרו האמת ורלו לומר גואלינו וטעו ואמרו גאולתינו ואפי' כן קבלום ר' אבהו יטעמא דעדות זה אינו אלא גילוי מלתא בעלמא ואפי' בא אחד בסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החדש נאמן וכן ביומי דרב ברכיה אירע שבאו להעיד שנתקדש החדש ונשתתקו ואמר להן ר' ברכיה שמעתם דאיתקדים ירחא והרכינו בראשיהם הן וקיבל אותם דבהרכנת הראש סגי לעדות כזו:

הלכה ב מתני' כל השופרות

כשרין. בר"ה: חוץ משל פרה. מפני שהוא נקרא קרן כדכתיב בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו וקמ"ל דשל פרה נקרא ג"כ קרן כשל שור ולא נקרא שופר וגבי ר"ה שופר בעינן דכתיב ביובל והעברת שופר תרועה וגמרי' ר"ה מיובל: והלא כל השופרות נקראו קרן שנאמר והיה במשוך בקרן היובל. ויובל דכרא הוא כדקאמר ר"ע בגמרא כשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא אלמא אפי' שופר איל נקרא קרן וכתיב כשמעכם את קול השופר. ורבנן אמרי כל השופרות אקרו קרן ואקרו שופר דכתיב במתן תורה במשוך היובל וכתיב ויהי קול השופר אבל דפרה קרן אקרי שופר לא אקרי והלכה כחכמים:

גמ' הוון. בני הישיבה בעיין מימר מעיקרא: ולא פליגין. ר' יוסי ורבנן לדינא אלא ר' יוסי כמקשה על טעמייהו דרבנן הוא דקאמריתו מפני שהוא קרן והלא כל השופרות נקראו קרן אבל לדינא מודה ר' יוסי דשל פרה פסול ומטעמא אחרינא וכדאמרי' לקמן שאין קטיגור נעשה סניגור: אשכחת. אלא דאשכחת לה דתני בברייתא בהדיא דפליגי דר' יוסי מכשיר בשל פרה דלית ליה כל הני טעמי לפסול והכמים פוסלין וכדמסיק לטעמייהו: מ"ט דר' יוסי וכו'. כדפרישנא במתני': מ"ט דרבנן. דהע"ג דקאמר לקמן טעמייהו דכל השופרות וכו' דפרה קרן אקרי ולא נקרא שופר מכל מקום הרי מלינו דפרה נמי אקרי שופר דכתיב ותיטב לה' משור פר ומאי משור פר דקאמר אלא משופר הוא וכתיב כאן שור הלכך קאמר דרבנן דרשי להאי קרא דקאי על שור שהקריב אדם הראשון והיינו שור פר שור שהוא גדול כפר דכל מעשה בראשית בקומתן נבראו: מקרן כתיב. חסר קרן אחד. וכלומר זהו ראיי' דעלי' האי שור קאי וכדאמרי' שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היה לו במלחו: התיבון. על טעמייהו דרבנן דקאמר בברייתא והרי של יעל דכשר הוא כדתנן במתני' דלקמן והלא אינו קרוי לא קרן ולא שופר דלא אשכחן דכתיב גביה לא זה ולא זה: מאי כדון. והשתא מאי טעמא דרבנן גבי פרה: כהיא. אלא כהאי דאמר לר' לוי דעיקר טעמייהו דשניא היא פרה לפי שאין קטיגור נעשה סניגור דמכיון דשופר לזכרון הוא בדין הוא שלא יזכר להם מעשה עגל:

הלכה ג מתני' שופר של ראש השנה של יעל.

חיה אחת שמה יעל וקורין אותן אשטיינבו"ק: פשוט. שהוא פשוט מן הסתם ומשום דלתפלה בעינן פשוטות וכדכתיב נשא לבבינו אל כפים: ופיו מלופה זהב. בשל מקדש קאמר. ושלא במקום הנחת פה אבל בגבולין לא עשו כך דחסה התורה על ממונם של ישראל: ושתי חלוצרות מן הלדדין לפי שמלות היום בשופר. לפיכך הוא באמצע ואף על גב דתרי קלי לא מישתמעי איידי דדבר חדש הוא והביבא עלייהו משתמעי: שופר מאריך וכו'. לאחר שפסק מתקעית הלולרות מאריך הוא בשופר כדי להודיע שמלות היום בשופר: ובתעניות. שבית דין גוזרין על הלבור כדתנן במס' תענית: תוקעין בשל זכרים. והיא של אילים: כפופין. שתמן כפופין הן וטעמא דבתעניות כמה דכייף איניש טפי מעלי על דרך והיו עיני ולבי שם ולריך לכן אדם שיהו עיניו למטה לארץ: ופיו מלופה כסף. משום דתענית יומא דכינופיא וכל כינופיא דכסף היא כדאשכחן בחלולרות של משה דלכינופיא עבידי

עין משפט נר מצוה

ו
א טוש"ע חו"מ סי' מו סעי"ז

ז
ב מיי' פ"א משופר הלכ' א טוש"ע או"ח סי' תקפו ס"א

ח
ג מיי' שם הלכה ב

ט
ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' טו

י
ה טוש"ע שם סי' תקפו ס"ג

יא
ו מיי' שם פ"ג הלכה ד טוש"ע שם סי' תקצ סעיף ו

ציון ירושלים

* ארכינון בראשיהן וקבלון עיין תבואת הרש"א הובא בבית יוסף אהע"ז סי' ל"ו שנסתפק אי מועיל הרכנה שמא מרכין להפך ואילי בעדות החדש מחילין כמו דמקבלין אף עדים שהוזמו שאין מדקדקין בעדות החדש:

רידב"ז

א"ר יוסי הדא אמרה פשוטה ששמע מקלתה מן המתעסק לא יצא * סוגיא הזאת פירשוהו הרא"ש ז"ל וכן הרמב"ן ז"ל והר"ן ז"ל עיי"ש: מגין

שנויי נוסחאות (ס"ד) ואמרין כד"ו יאמרון. בימוי כד"ו ביומוי. (ס"ה) שמעתון דא תקדש כד"ו שמעתין דאיתקדש.

עמודי ירושלים

שופר של ר"ס. עי' בא"ז הלכות ברכת המילה (סימן קל"ס) והלכות שופר (סימן רע"א) שכתב בשם בירושלמי פ"ג דר"ס והתוקע בשופר לריך לברך ברוך כו' לשמוע בקול שופר ושהחיינו וא"כ תוקע עכ"ל. והנה הרא"ש סביא בר"ס (פ"ד סימן י') בשם הראבי"ה שהוא כתב בשם בירושלמי כדברים האלה וראיתי להקרבן נתנאל שם שכתב דהוא טעות דמוכח מ"ס כן בשם בירושלמי דהא הרז"ה והרמב"ן נחלקו אם ברכת שופר הוא מתקנת הגאונים יעו"ש. אולם הרי לפנינו בא"ז בשני המקומות שכתוב כן בירושלמי ולפני הראבי"ה והא"ז היה כן בנוסח בירושלמי ולפני הרז"ה והרמב"ן לא היה כתוב בירושלמי כמו שהוא לפנינו וכן מוכח ממה שחקרו בספר היטר לר"ה ובבעל העיטור שאין הוא נוסח הברכה ולא פשטוה מהך דירוש' מוכח שלא היה בגירסתם:

עמודי ירושלים תנינא

התיבון הרי של יעל הרי אינו קרוי לא קרן ולא שופר מאי כדון כהיא דאמר רבי לוי כו'. נ"ב עיין מ"ס הקס"ע והפ"מ ולא ראו הרמב"ן בלקוטיו פי' הרי של יעל התמיס שאינו נקרא שופר ומפרקינן הרי אינו קרוי קרן פי' אע"פ שלא מלינו שנקרא שופר ומיהו אין לנו לומר שלא יהיה שמו שופר עד שנמלא שיזכירנו הכתוב בלשון קרן לחוד ואקשינן מאי כדון מה זה שמיכה שאתה סומך על טעם זה שמא אף של יעל יהא שמו קרן כמו של פרה אילו הזכירו הכתוב ומפרקינן עיקר הטעם הוא לפי שאין קטיגור נעשה סניגור ומזה תבין דמה שהקשה בס' יום תרועה דכ"ו וז"ל איכא למידק מי דחקו לטולא ואביי לומר טעם דנס כוא לא נקרא שופר לכן הלריכו לחדש טעמים אחרים ולא קשה מידי ועיין באו"ז הל' ר"ס (סי' רע"ב) שכתב בירושלמי פרק ראוהו ב"ד כמה יהא שופר פי' רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן במשהו וכמה תהא אחיזת יד טפח עכ"ל ולא נמלא לפנינו בירושלמי:

טוב ירושלים

אר"י טעמיה דר' יהודה ליתן את המלוי על המלוי כו' דיעלים אינם מלוים. ובזה י"ל ר"י אזיל לשיטתיה יכול אע"פ שלא תקעו בשופר ועי' בבבלי שכ' דס"א בלא שופר דה"א שלא יהא שופר מלוי בעולם. וז"א רק לשיטתיה דחכמים דס"ל דביובל כשל ר"ה וא"כ מלוים שופרות תמיד אבל לר"י דס"ל דביובל בשל יעלים א"כ שפיר י"ל דאימו מלוי ביובל שופר וי"ל אעפ"י שלא תקעו [וע"ש בבבלי דפריך מ"ס דר"י וי"ל דבבבלי לשי' דא' שם כ"ו ב' טעמא אחרינא בדעת ר"י]:

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"א תענית הל"ד ופ"ד הלכה יז

יג
ב טוש"ע שם סי' תקעט סעיף ד

יד
ג מיי' פ"ג משופר הלכה א ופ"י משמטה הלכה יא ופ"ב מתפלה הלכ' ח

טו
ד מיי' שם פ"א הלכ' א טוש"ע או"ח סי' תקפו ס"א

טז
ה מיי' שם פ"ג הלכה א טוש"ע שם סי' תקן סעיף א

גליון הש"ס

עיין ברמב"ן במלחמות ובר"ן בפ"ג:

מסורת הש"ס

אין בידו אלא אחת. ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעירה אפילו אחת אין בידו. למה ראשה גבי סופה מצטרף וסופה גבי ראשה מצטרף. לא ראשה אית לה סוף ולא סופה אית לה ראש:

הלכה ד מתני'

*ובתעניות של זכרים כפופין ופיו מצופה כסף ושתי חצוצרות באמצע [א] שופר מקצר וחצוצרות מאריכות שמצות היום בחצוצרות: **גמ'** א"ר יונה כדי שיכופו את לבם בתפלה קומי ריב"ל [ב] תקעין בתעניתא. רבי יוסה בעי [ג]ויתקעון קומיי בחצוצרתא. ולא שמיע דתני חצוצרות במקדש אין חצוצרות בגבולין. ויתפללו לפניו עשרים וארבע כהדא ר' יוחנן מתפלל בתשעה באב עשרים וארבע ומפקד לתלמידוי לא תילפון מיני הדין עובדה דצריכה ליה אבל הוא תענית ציבור הוא. ר' יוסה בשם ר' יהושע בן לוי אינו תענית ציבור ר' יונה ר' יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי אבל הוא אינו תענית ציבור. אמר ר' זעירה מילתיה דר' יוחנן אמר יחיד בתשעה באב מתפלל ארבע. לא אמר אלא ארבע הא כ"ד לא:

הלכה ה מתני'

[ג] *שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות ר' יהודה אומר בראש השנה [ד] תוקעין בשל זכרים וביובל בשל יעלים: **גמ'** °*אני ה' אלהיכם אלו המלכיות °זכרון תרועה אלו הזכרונות °שופר תרועה אלו השופרות עד כדון ראש השנה. יובל °והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכיפורים. שאין תלמוד לומר בחדש השביעי מה תלמוד לומר בחדש השביעי אלא כל מה שאת עושה בר"ה הוי עושה בעשור לחדש מה כאן מלכיות זכרונות ושופרות אף כאן מלכיות זכרונות ושופרות. *מניין שהיא פשוטה לפניה ת"ל והעברת שופר ומניין שהיא פשוטה לאחריה ת"ל °תעבירו שופר עד כדון יובל. ר"ה והעברת שופר תרועה בעשור לחדש ביה"כ שאין תלמוד לומר בחדש השביעי מה ת"ל בחדש השביעי אלא מה שאת עושה בחדש השביעי כבעשור לחדש מה כאן תוקע ומריע ותוקע [ה] אף כאן תוקע ומריע ותוקע. מניין שהן שלש של שלש שלש ת"ל °יום תרועה °זכרון תרועה °שופר תרועה עד כדון כר' עקיבה. כר' ישמעאל *תני ר' ישמעאל °ותקעתם תרועה ותקעתם תרועה שנית תרועה יתקעו למסעיהם. אין

(במדבר י) (ויקרא כג) (שם כה) (שם) (שם) (במדבר כט) (ויקרא כג) (שם) (שם כה) (במדבר י)

פני משה

אין בידו אלא אחת לפשוטה של אחריה של סדר הראשון ומפני שאין כאן אלא מקצת תקיעה בלבד והלכך לא יצא בה לפשוטה שלפניה של הסדר של אחר זה: ר' אבא בר זמינא בשם רבי זעירה. אמר בכה"ג דקאמרת בדין הוא שאפילו אחת אין בידו: למה משום ראשה וכו'. כלומר ראשה של תקיעה זו גבי סופה מצטרף הוא וכן סופה גבי ראשה מצטרף ואת אמרת דסופה של זו לא כלום הוא שתעלה לשל אחרים א"כ ג"כ ראשה לא תעלה לפשוטה של אחריה של סדר הראשון שהרי הכל מקצת תקיעה היא ומקצת ראשה הויא כמקצת סופה א"כ לא ראשה אית לה סוף ולא סופה אית לה ראש. וכלומר כמו שסופה לא כלום היא כך ראשה לא כלום וכדין הוא שזה שנתכוין למשוך לצאת לפשוטה של אחרי' והסדר הראשון ולפשוטה שלפניה של הסדר של אחריו שלא עשה כלום בתקיעה זו ואפי' אחת אין בידו: אמר ר' יונה. טעמא דבתעניות בכפופין כדי שיכופו וכו' כדפרישית במתני': קומי ריב"ל. הוו תקעין בתעניתא בשופר: ויתקעין קומוי. גם בחצוצרתא כדתנן במתני' וקאמר הש"ס ומאי תבעי ליה לר' יוסה וכי לא שמיע ליה ותני וכו' שאין חצוצרות בגבולין דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' בדווקא: מתפלל בט' באב עשרים וארבע ברכות כדתנינן בפ"ב דתענית גבי תענית צבור שגוזרין על הגשמים שמוסיף ו' ברכות על ח"י שבכל יום והיה ר' יוחנן נוהג גם בט' באב כן ומצוה לתלמידיו שלא ילמדו ממנו לעשות מעשה כזה: דצריכה ליה. משום דספוקי מספקא לי' בענין ט' באב אבל הוא תענית צבור הוא כלומר אי משום אבלות בלבד התענית הזה הוא או כשאר תענית צבור על הגשמים דינו: אינו תענית צבור. אין לט' באב דין תענית צבור שעל הגשמים וכן א"ר יונה וכו' בשם ריב"ל שדין אבל הוא ואינו תענית צבור כשל גשמים: מילתיה דר' יוחנן אמרה. שמענו ממנו יחיד בט' באב מתפלל ארבע כלומר ארבע מאלו שם ברכות דתנינן שם הוא מוסיף ולא אמר אלא ארבע הא כ"ד של שאר תענית צבור לא כמו דהוה מפקיד לתלמידיו לעיל:

הלכה ד מתני' שוה היובל לר"ה לתקיעה. לענין באיזה שופר ולתנא דמתני' לעיל מה ר"ה בפשוטים אף יובל בפשוטים ואע"ג דהתקיעה ביובל לא לתפלה ולא לזכרון היא אלא סימן לשלוח העבדים והזרת שדות לבעליהן אפ"ה כעין ר"ה בעינן דגמרינן בג"ש ז' ז' שיהו כל התקיעות של חודש השביעי זו כזו וכן לענין מנין התקיעות ילפינן ר"ה ויובל בהאי ג"ש שיהו שוין זה כזה כדאמרינן בגמרא: ולברכות. למלכיות זכרונות ושופרות אומרים ביה"כ של יובל כמו בר"ה: ר' יהודה אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים כפופין. דבר"ה אמרינן כל כמה דכייף איניש טפי עדיף וביובל בשל יעלים פשוטים שהוא לקרות דרור טפי עדיף וס"ל דלא גמרינן ג"ש אלא למנין התקיעות בלחוד דבזה שוין הן וכן לענין הברכות אבל באיזה שופר דסברא בעלמא הוא וכדאמרן אינן שוין ואין הלכה כר' יהודה ולא כת"ק דמתני' אלא הלכה כר' לוי דגמ' דהתם דקאמר בין בר"ה בין ביוה"כ של יובל בשל זכרים כפופין וטעמא דכי גמרינן ג"ש לכולא מילתא גמרינן דקיי"ל אין ג"ש למחצה: **גמ'** אני ה' אלהיכם אלו המלכיות. הכי דריש לה בת"כ פ' אמור דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם אני ה' אלהיכם וסמיך ליה בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש וגו' ודריש מהסמיכות רמז לאלו פסוקי המלכיות זכרון תרועה וכו': עד כדון ר"ה יובל מנין תלמוד לומר וכו'. עד כדון כר"ע זו דברי ר"ע אבל לר' ישמעאל יליף ג"ש ממדבר כדדרי' בספרי פ' בהעלותך ותקעתם תרועה וכו' ומסיים שם אין

קרבן העדה

אין בידו אלא אחת ואמר רבי אבא וכו': אפי' אחת אין בידו. דהך תקיעה לא עלתה לו אפי' לתקיעה אחת: למה. אין בידו אפי' אחת: דראשה לסופה מצטרף. לעולם בעינן ראש וסוף בתקיעה אחת והכא ראשה כיון לפשוט' שלאחריה וסופה לפשוטה שלפניה נמצא דאין לשום תקיעה ראש וסוף והא דתנן במתני' אין בידו אלא אחת אתקיעה ראשונה קאי:

תורה אור

הלכה ד מתני' בשל זכרים. ר"ה כו ע"ב אלים: ושתי חצוצרות באמצע שני שופרות היו להן א' מכאן וא' מכאן וחצוצרות באמצע: שמצות היום בחצוצרות. דשהם תענית על צרת הצבור וכתיב על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות: **גמ'** כדי שיכופו את לבם בתפלה. לכך בעינן כפופים דכתיב והיה עיני ולבי שם בעינן שתהא פניו כבושין לארץ: קומי. לפני ריב"ל תקעו בתענית בשופרות: ויתקעון וכו'. ה"ל לתקוע לפניהם אף בחצוצרו': ולא שמיע ליה. לר' יוסה הא דתניא בחצוצרות במקדש תוקעין אבל לא במדינה דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' ר"ה כו ע"ב לפני המלך ה' אין שלא לפני המלך ה' לא: יתפללו לפניו כ"ד. ריב"ל זוה שיתפללו לפניו שם לג ע"א כ"ד ברכות כדתנן במס' תענית דלא נימא דוקא במקדש עשו כן: כהא דר"י התפלל בט"ב כ"ד ברכות וצוה לתלמידיו אח"כ שלא ילמדו ממנו לעשות כן: דצריכה ליה. דקמיבעיא ליה לר"י אח"כ אם תענית של ט"ב משום אבילות הוא ואין שם לג ע"ב מתפללין כ"ד ברכות או כת"צ הוא ומתפללין בו כ"ד ברכות: אבל הוא. ט"ב ואינו תענית ציבור: מילתיה דר"י אמרה. אף מדברי ר"י שמעינן דאין מתפללין בט"ב כ"ד ברכות דאמר יחיד מתפלל בט"ב ד' תפלות ערבית שחרית מנחה ונעילה דס"ל כת"צ היא ומתפללין נעילה: שם לד ע"א לא אמר. דט"ב כת"צ אלא לענין נעילה אבל כ"ד ברכות אין מתפללין בו:

הלכה ה מתני' לתקיעה. בפשוטין ואע"ג דתקיעה ביובל לא לתפלה ולא לזכרון אלא לסימן שילוח עבדים וחזרת שדות לבעליהן אפ"ה כעין ר"ה בעי כדמפרש בגמ': ולברכות. למנין הברכות דבעי למימר מלכיות זכרונות ושופרות ביה"כ של יובל כמו בר"ה: רי"א וכו'. טעמא מפרש בגמרא: **גמ'** אני ה' אלהיכם. הוא לשון אני אדון לכם וסמיך ליה בחדש השביעי זכרון תרועה: עד. כאן שמעינן ר"ה שאומרים מלכיות זכרונות ושופרות ביה"כ של יובל מנין שאומרים מלכיות וכו': ת"ל והעברת שופר וגו'. שאין ת"ל בחדש השביעי דהא כתיב בכמה מקומות דיה"כ בחדש השביעי הוא והכא יה"כ כתיב: ת"ל והעברת שופר. פשוטה משמע העברת קול א': ר"ה. מניין דבעינן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה: ה"ג תלמוד לומר והעברת שופר תרועה בחדש השביעי וגו': מה כאן. ביה"כ תוקע ומריע ותוקע דהא תרועה כתיב בין הפשוטות: עד כדון כר"ע. דדריש לשונות כפולות ואייתר לן בחדש השביעי כיון דכתיב ביה"כ: לר"י. דסובר דברה תורה כלשון בני אדם ואע"ג דכתיב כפל בחדש הז' וביה"כ ליכא למילף מיניה מידי מנ"ל בר"ה פשוטה לפניה ולאחריה: אין

רידב"ז

מנין שהן ג' של ג' ג' כו' עד כדון כרבי עקיבא כר"י דבר זה מצוי רוב פעמים בירושלמי כר"ע דדריש לשונות כפולים כר"י דס"ל ד"ת כלשון ב"א וה"נ דכוותיה וכן פי' הק"ע ז"ל הכא וכן הוא מצוי רוב פעמים:

שופר

שנויי נוסחאות (סו"י) קומיי נד"י קומוי.

מסורת הש"ס

אין תימר היא תקיעה היא תרועה והכתיב (במדבר י) °ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו. °יובל היא (ויקרא כה) אע"פ שלא השמיטו אע"פ שלא תקעו בשופר. או יכול אע"פ שלא שילחו עבדים ת"ל היא דברי ר' יודה ר' יוסה אומר יובל אע"פ שלא השמיטו אע"פ שלא שילחו עבדים. או יכול אע"פ שלא תקעו בשופר ת"ל הוא א"ר יוסה מאחר שהכתוב תולה אותה לענין תקיעת שופר וכתוב אחד תולה אותה לענין שילוח עבדים. מפני מה אני אומר יובל שלא בשילוח עבדים שאיפשר ליובל בלא שילוח עבדים אבל אי אפשר ליובל שלא בתקיעת שופר. ד"א תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדים תלוי בכל אדם ואתייא כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק (שמות ו) °וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל על מה ציום על פרשת שילוח עבדים. ואתיא כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת (ירמיה לד) שילוח עבדים הדא הוא דכתיב °מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו'. תני בשם רבי (משלי לא) נחמיה °היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה. דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר א"ר יוחנן זו דברי רבי יודא ורבי יסא [א] אבל דברי חכמים קידוש ב"ד ותקיעת שופר [ב]והשמט כספים משמיטין ניחא קדוש בית דין ותקיעת שופר "השמט כספים לא בסוף הן משמיטין. (דניאל י) רבי זעירה *שמע לה מן הדא °ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך. כבר נשמעו דבריך. א"ר יוחנן טעמיה דר' יהודה "כדי ליתן את המצוי על המצוי ואת שאינו מצוי על שאינו מצוי:

הלכה ו מתני' [ג] *שופר שנסדק ודיבקו פסול [ג] דיבק שיברי שופרות פסול ניקב וסתמו אם עיכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר: גמ' [ד]למי נצרכה לר' נתן דיבק שיברי שופרות פסול

עוד

קרבן העדה

אין תימר שלא היה שם תקיעה כלל וה"ק היו תוקעין תרועה: תתקעו ולא תריעו. מכלל דבמסעות תתקעו ותריעו הרי תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה וכתיב ותקעתם תרועה שנית היינו שתהא תרועה שנית ותקיעה שלישית: יובל היא. ברישא כתיב והעברת שופר וקדשתם שנת החמשים שנה וקראתם דרור והדר כתיב יובל היא תהיה לכם וקרא יתירא הוא והכי תדרשנ' יובל היא לכם מ"מ ואפי' לא נעשה בו דברים הללו העברת שופר ושמיטת הקרקעות שקנו זה מזה דכתיב בתר הכי ושבתם איש אל אחוזתו אעפ"כ שם יובל עליו להיות אסור בזריעה ובצירה וקצירה כדכתיב לא תזרעו וגו'. או יכול אע"פ שלא שילחו העבדים יהא יובל ת"ל היא אם עשית דברים הללו היא יובל ואם לאו אינו יובל דקסבר מקרא נדרש לפניו מיעוטא דהיא אקריאת דרור קאי דסליק מיניה: מאחר שהכתוב וכו' דר' יוסי סובר מקרא נדרש לפניו ולאחריו: שאפשר ליובל בלא שילוח עבדים. פעמים שאין עבד עברי בישראל שיטעון שילוח: אבל א"א. שלא יהא שופר מצוי בעולם לפיכך יש לנו לומר כשתלה הכתוב לא תלה אלא בדבר המצוי בעולם: תקיעת שופר תלויה בב"ד. לצוות לשלוח' לתקוע: שילוח עבדים תלויה בכל אדם. ואם ימאן יבטל היובל לפיכך לא תלה הכתוב בו: ואתייא. הא דאמרי' ששילוח עבדים ביד כל אדם כהא דאר"ש וכו': ויצום אל בני ישראל. כאלו כתיב על בני ישראל צוס שלא ישעבדו איש באחיו מבני ישראל ובזכות זה יהיו נגאלים: ואתיא. הא דאר"ש כהא דא"ר הילא לא נענשו ישראל שגלו מן הארץ אלא ע"פ שילוח עבדים ולמה דוקא על שילוח עבדים לפי שהיא היתה מצוה ראשונה להם במצרים ובשבילה נגאלו ממצרים: הה"ד מקץ שבע שנים וגו'. לעיל מיניה כתיב כה אמר ה' אלקי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמור מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו' וקשיא היכן כרת ברית שע"כ יהיו נגאלים אלא כדאמר ר"ש ויצום אל בני ישראל: ועשירים במקום אחר. וצריך להביא ממרחק לחמה וה"כ אי לאו דכתיב ויצום אל בני ישראל לא הייני יודעין היכן נצטוו ישראל על שילוח עבדים בצאתם ממצרים ושע"י כן נגאלו ואי מקץ שבע שנים וגו' לא הייני מפרשים ויצום אל בני ישראל דקאי על שילוח עבדים: קידוש ב"ד וכו'. כלומר הנך תלתא מעכבים היובל: לא בסוף הן משמיטין. ואיך יעכב השמטה זו את היובל שכבר עבר: שמע לה מן הדא. תי' לקושית הש"ס דהשמטת כספי' בסופה היא: כבר נשמעו דבריך משעה שקיבל עליו ה"נ אם נתנו בתחלתו בלבם להשמיט כספים בסופה הרי היא יובל ואם לאו אינו יובל: כדי ליתן את המצוי. שופרות של אילים זכרים המצויים למצוי לראש השנה שהוא בכל שנה ושנה: ואת שאינו מצוי. של יעל שהוא מין חיה שקורין שטנבו"ק א"נ של כשבה שאינו מצוי שיהא לכשבה קרן שזהו מום כדתנן בבכורות: לשאינו מצוי. ליובל שהוא אחת לחמשים שנה:

הלכה ו מתני' שופר שנסדק ודבקו. בדבק פסול דה"ל כב' שופרות אף על גב שכל אורך השופר א' מ"מ כב' שופרות הוא ודבק לאו כשאינו מינו הוא דאין הדבר ניכר בין הסדקים כמו בנקב וסתמו שלא במינו:

גמ' למי נצרכה לר' נתן. כלומר מתני' כר' נתן אתיא דאילו לרבנן השתא ניקב וסתמו במינו פסלי רבנן נסדק כולו לא כ"ש:

עוד

פני משה

אין לי אלא במדבר בר"ה השנה מנין נאמר כאן ונאמר להלן תרועה מה תרועה האמורה להלן תוקע ומריע ותוקע אף תרועה האמורה כאן תוקע ומריע ותוקע: יובל היא וכו'. ברייתא היא בת"כ פ' בהר ודריש קרא יתירא דהא לעיל מיניה כתיב והעברת שופר תרועה וגו' וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור והדר כתיב יובל היא תהיה לכם ודריש יובל מ"מ אע"פ שלא השמיטו השדות לחזור לבעליהן ואעפ"י שלא תקעו בשופר אפי' כן שם יובל עליו להיות אסור בזריעה בקצירה ובצירה: דברי ר' יהודה. דס"ל דשילוח עבדים מעכב ביובל ור' יוסי ס"ל תקיעת שופר הוא דמעכב כדמפר' טעמיה א"ר יוסי מאחר שהכתוב א' משמע שתולה העיכוב בענין זה וכתוב א' וכו' שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים שפעמים אין עבד עברי בישראל שיהא טעון שלוח אבל אי אפשר שלא יהא שופר בעולם ותלינן העיכוב בדבר המצוי: תלויה בב"ד. והם יכולים לצוות לשלוחם לתקוע אבל שילוח עבדים תלוי בכל אדם ואם ימאן לשלוח יבטל היובל הלכך אמרינן דלא תלה הכתוב בו: הדא הוא דכתיב מקץ שבע שנים וכו'. והוכיחן ירמיהו כשלא קיימו ואמר שסופן להענש על כך: דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר. שבמקומן לא מצינו שענש הכתוב על זה ולמדין אנו מקראי דירמיה: אבל דברי חכמים וכו' משמיטין. כלומר אלו הן העיקר שמעכבין ביובל והן הן המשמיטין להיו' היובל נוהג כדינו: ניחא. הוא דקחשיב הני תרתי קידוש ב"ד ותקיעת שופר שהן נוהגין בתחלת יובל אלא השמטת כספים וכי לא בסוף השנה הוא שהן משמיטין כדכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמטה וילפינן ג"כ ליובל שאין משמט כספים אלא בסוף השנה והיאך יהיה שנת היובל כולו תלוי בו: ר"ז שמע לה. לתרץ זה מן הדא מקרא דדניאל ויאמר אלי וגו' כבר נשמע דבריך מיום הראשון אשר נתת לבך וה"נ כן מתחלת השנה שנותנין לבם להשמט כספים בשנה זו הרי הן כאלו מקיימין מיד ונוהג היובל בכל דיניו: טעמיה דר' יהודה. במתני' דמחלק בענין השופר בין ר"ה לבין היובל כדי ליתן המצוי וזהו של זכרים שהן מצוין בכל מקום למצוי זה ר"ה ואת שאינו מצוי של יעלים שאינן מצוין בעיר ליובל שאינו מצוי אלא פעם אחת לנ' שנה:

חלכה ה מתני' שופר שנסדק. לארכו ודיבקו בדבק שקורין גלו"ד פסול דהוי ליה כשני שופרות: דיבק שברי שופרות. ועשה מהן שופר אפי' יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר פסול: ניקב וסתמו אם עיכב את התקיעה. לפי נוסחא דהכא אם עיכב משמע דאקודם שסתמו קאי וכן מפרש הכא בגמרא כיני מתני' אם היה מעכב את התקיעה פסול שאם היה מעכב את הקול מקודם שסתמו אע"פ שלאחר שסתמו חזר קולו לכמות שהיה אפ"ה פסול משום דשופר אחד אמר רחמנא ולא שתים שופרות וכאן דסתימה זו מסייעה לקול הוה ליה כשני שופרות: ואם לאו. שלא היה מעכב את התקיעה שלא נשתנה קולו קול מתחלה מחמת הנקב הרי הוא כאלו לא נקב וכשר שאין לחוש במה שסתמו ואם לא סתמו כלל כשר מדינא ואפי' נשתנה קולו כדקאמר הכא בגמ' לפי שכל הקולות כשרים בשופר. ולענין הלכה למעשה בדין סתמו כך הוא המסקנא שאם סתמו במינו ונשתייר רובו שלם ולא נשתנה קולו לאחר שסתמו אלא שחזר לכמות שהיה קודם שניקב כשר ואם חסר אחת מאלה אלא שסתמו שלא במינו או אפי' במינו ולא נשתייר רובו שלם או אפי' נשתייר רובו ג"כ אלא שנשתנה קולו ולא חזר לכמות שהיה פסול: גמ' למי נצרכה לרבי נתן. הא דקתני שופר שנסדק ודבקו פסול לא איצטריך אלא לר' נתן בברייתא דלקמן דקאמר גבי נקב אם סתמו במינו כשר שלא במינו פסול דמהו דתימא התם דניכר הסתימה שלא במינו שהיא מחתיכה אחרת הוא דפסול אבל הכא שמחבר הסדק בדבק לא מיקרי שלא במינו מכיון שאין הדבק ניכר בין הסדקים והרי הוא כמו שהיא אימא מכשיר הוא רבי נתן קמ"ל דאף לר' נתן פסול דהוי ליה כשני שופרות דאלו לרבנן דלקמן דסבירא להו בניקב אפילו סתמו במינו פסול אם מעכב את התקיעה פשיטא דבנסדק ודבקו בדבק שהוא פסול: דיבק שברי וכו'.

עוד

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"י משמטה הל' יג

יח
ב מיי' פ"א משופר הל' ה טוש"ע או"ח סי' תקפו ס"ח

יט
ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו

עי' תענית ח ע"ב וירושלמי שם פ"ג הלכה א

ר"ה כו ע"א

גליון הש"ס

[א] עי' ש"ק תמה הא בגובל לא שייך שמיטת כספים. ונראה דבירושלמי אליבא דרבי הוא דס"ל דשמיטת כספי' תלוי ביובל ועי' בתוס' ר"ה דף כט ד"ה קמ"ל דמה"ט אמרינן דכהני' איתנייהו ביובל אף דשמיטת כספים אינו ביובל מ"מ כל שאינו משמט כספי' בשמיטה אינו ביובל וה"ס כאן מעכב שמיטת כספי' בשמיטה לקדושת יובל ועי"ז פריך הירושלמי לא בסוף משמטין היינו כיון דענין שמיטה הוא אפקעתא דמלכא ועי"כ משמע שא"צ לשלם ואף אי משלם מתנה הוא דיהיב לי' א"כ האיך אפשר דליעכב ליובל ומשני כיון דמכוין עכ"פ שלא לשמט הוי כאילו עבר ולכך מעכב:

[ב] עי' בראב"ן דקמ"ז ע"ד פי' הירושלמי:

ציון ירושלים [א]השמט כספים לא בסוף הן משמיטין. מזה מבואר דרק בסוף השנה משמטין ועש"ע סי' ס"ז סל"א וכסמ"ע שם ועשו"ת רדב"ז חלק חמישי סי' שני אלפים רנ"ת שלא הזכיר שיטת הרא"ש והטור בזה: [ב]כדי ליתן את המצוי על המצוי. עשו"ת זקני הח"ך ז"ל סי' ל"ח וע' פ"א דכלאים מ"ו דשם פ"כ יעלים מין חי' וסוי לי' כלאים עם רחלים וכר"ש שם הרבים בזה:

שנויי נוסחאות (פו"ז) הוא נמקרא היא. (פו"ס) אחר בד"ו אחד. (פוכ"ו) נתת לבך במקרא נתת את לבך.

עוד היא דר' נתן ניקב וסתמו. ר' חייה בשם ר' יוחנן דר' נתן היא *דתני ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו אם היה מעכב את התקיעה פסול אם לאו כשר ר' נתן אומר [א] במינו כשר שלא במינו פסול. ר' חייה בשם ר' יוחנן כיני מתני' אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעירה [ב] והוא שסתמו אבל אם לא סתמו כשר שכל הקולות כשירין בשופר. ר' יעקב בר אחא אמר אבא בר בא שאל לר' [ג] שופר קדוח מהו א"ל [ג] כזה תוקעין בעייני טב:

הלכה ז מתני' [ד] *התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטם. אם קול שופר שמע יצא אם קול הברה שמע לא יצא וכן מי שהיה עובר אחורי בה"כ או שהיה ביתו סמוך לבה"כ ושמע קול שופר או קול מגילה [ה] אם כוין לבו יצא ואם לאו לא יצא אע"פ שזה שמע וזה שמע זה כוין לבו וזה לא כוין לבו: **גמ'** א"ר יוסי בן חנינה לא אמר אלא וכן מי שהיה עובר הא אם עמד חזקה כוין. [ו] נתן שופר בתוך שופר ותקע אם קול הפנימי שמע יצא אם קול חיצון שמע לא יצא. ר' אבינא בעי הפכו מהו נישמעינה מן הדא גרדו מבפנים פסול מבחוץ [ז] כשר לא אמר אלא גרדו הא אם [ח] הפכו פסול. מה בין זה לזה זה ביטל חללו וזה לא ביטל חללו:

הלכה ח מתני' [ט] *והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלן ומכונין לבן לאביהן שבשמים הן מתגברין ואם לאו היה נופלין: **גמ'** ריב"ל אמר עמלק כושפן היה מה היה עושה היה מעמיד בני אדם ביום גינוסיא שלו לומר לא במהרה אדם נופל ביום גינוסיא שלו. מה עשה משה עירבב את המזלות הה"ד [י] שמש ירח עמד זבולה וגו'. וכתיב [כ] נתן תהום קולו רום ידיהו נשא מרום ידיהו נשא נתן

פני משה

עוד היא דר' נתן. גם האי בבא לר' נתן הוא דאיצטריך דאלו לרבנן פשיטא ופשיטא דפסול מכיון שלא נעשה השופר אלא ע"י השברים שדיבקן: נקב וסתמו וכו' דר' נתן היא. כלומר הא דמחלק במתני' דאם מעכב את התקיעה פסול אף ר' נתן מודה בזה והא דקאמר ר' נתן אם סתמו במינו כשר לא תטעה לפרש דבמינו לעולם כשר דלא היא שהרי האי מעכב דקתני במתני' היינו שהיה מעכב בתחלה לאחר שניקב וקודם שסתמו כדמפרש ר' חייה בשם ר' יוחנן גופיה לקמן וא"כ מה לי שסתמו לאח"כ במינו או שלא במינו הא כיון שעיכב לאחר שניקב תו לא מהני ליה סתימה אלא ע"כ לר' נתן נמי אם היה מעכב לאחר שניקב פסול הוא ולא פליג ר' נתן אדרבנן אלא בחלוקה דסיפא דלרבנן אם אינו מעכב את התקיעה כשר אף בשסתמו שלא במינו כדקאמרי סתמא ואם לאו כשר ולדידהו אין חילוק בין הסתימה במינו או שלא במינו ועלה קאמר ר' נתן אם סתמו במינו הוא דכשר אם לא היה עיכוב להתקיעה לאחר שנקב אבל אם הסתימה שלא במינו פליגא עלייהו דמכיון שהסתימה מין אחר היא אעפ"י שלא היה מעכב בתחלה את התקיעה פסול הוא: דתני וכו'. הבתא מייתי האי ברייתא דפליגי ר' נתן ורבנן וכדאמרן: ר' חייה וכו' כיני מתני'. כן צריך לפרש המתני'. אם עיכב וכו' היינו אם היה מעכב לאחר שניקב וקודם הסתימה דאז פסול לכ"ע כדפרישית דלא מהני סתימה כלל. אלא שאם לא היה מעכב בהא הוא דפליגי דלרבנן אפי' הסתימה שלא במינו כשר ולר' נתן דווקא אם הסתימה במינו היא בהא הוא דמכשרינן בשלא היה מעכב בתחלה וכדאמרן: והוא שסתמו. דאז מחלקינן בין אם היה מעכב התקיעה או לא. אבל אם לא סתמו כלל כשר אפי' נשתנה קולו מחמת הנקב שכל הקולות כשרין בשופר: שופר קדוח. שקדחו בזכרותו והוא עצם הבולט מן הראש ונכנס לתוכו כשהוא מחובר בבהמה ומוציאין אותו מתוכו ואם לא הוציא אלא נקבו בזכרותו מהו שיהא חוצץ: א"ל כזה תוקעין ביבנה. משום דמין במינו אינו חוצץ וכן שאל ר' בא לרב וכו' כזה תוקעין בעין טב ששם היו ב"ד קבועין כמו ביבנה:

הלכה ו מתני' התוקע לתוך הבור או לתוך הדות.

בור הוא חפירה בקרקע ודות הוא מקום מחיצות הבנוי בבור: או לתוך הפיטס. הוא כלי גדול של חרס: אם קול שופר שמע. זה העומד חוץ לבור על שפתו ושמע קול התוקע בבור ואם שמע התקיעה יצא ואם קול הברה בעלמא שמע לא יצא אבל אלו שעומדין בתוך הבור לעולם יצאו שהן שומעין קול השופר: וכן מי שהיה עובר וכו' אם כיון לבו. לצאת יצא אע"פ שלא ידע התוקע ממנו משום דהכא בחזן הכנסת שהוא תוקע עסקינן שהוא מכוין להוציא לכל השומעים תקיעתו אבל התוקע להוציא להיחיד ידי חובתו לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע: **גמ'** לא אמר אלא וכן מי שהיה עובר אחורי בה"כ. דמספקינן ביה אם כיון לבו או לא ואומרים לו אם כוונת לכך לצאת בהיותך עובר ושומע טוב אבל אם רואין שעמד אחורי ב"ה ושומע חזקה שהוא כיון לצאת וא"צ לשאול אותו: אם קול חיצון שמע לא יצא. לפי שמחיצת הפנימי מפסקת התקיעה: הפכו. להשופר שקיצר את הרחב והרחיב את הקצר מהו לצאת בו: נישמעינה. לזה מן הדא ברייתא דתני בתוספתא פ"ב והכי גרים שם גרדו בין מבפנים בין מבחוץ כשר לפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ כשר. והסר הוא כאן: לא אמר אלא גרדו שהוא כשר הא אם הפכו פסול דאל"כ ליתמעינן אפי' הפכו והרי גרדו בכלל דכשמרחיב את הקצר ומקצר הרחב ע"כ צריך הוא לגרדו: מה בין זה לזה. ומ"ט דזה כשר וזה פסול הא שניהן נשתנו מכמות שהיו: זה ביטל חללו. כשהפכו צריך לבטל את חללו שהרי מקצר את חלק הרחב ומרחיב הקצר ואין זה חללו בבתחלה אבל גרדו אינו מבטל חללו שאפי' מגרדו מבפנים נתקיים החלל מיהת לאורך ולרחב כבתחלה:

הלכה ז מתני' והיה כאשר ירי' משה ידו וגבר ישראל.

איידי דאיירי לעיל בכוונת הלב תני נמי להנך דבשעה שמתכוונים ומשעבדים לבם לשמים הם מתגברים ומתרפאים: **גמ'** עמלק כישפן היה. מכשף שהיה יודע לכוין השעות והיה מעמיד בחיילותיו בני אדם שהן ביום גנוסיא שלו נולדו לפי שלא במהרה אדם נופל ביום גינוסיא ולידה שלו מה עשה משה ערבב את המזלות וכו' כלדרשי להו מקראי ומתוך כך לא ידע לכוין להיום ממש: מרום ידיהו נשא. מחמת שמשה הרים את ידו נתן

קרבן העדה

עוד היא דרבי נתן. אף זו כר' נתן אתיא דלרבנן פשיטא דפסולין: דר"ן היא. מלינן לאוקמי אף כר"נ דניקב וסתמו שלא במינו איירי: כיני מתני'. כן היא מתני' אם היה הנקב מעכב את התקיעה קודם הסתימה גמלא שסתימה זו מסייעא לקול שופר פסול דשופר א' אמר רחמנא ולא שיסייע שום דבר אחר להשופר וה"ל כמו לפהו זהב דפסול: ואם לאו. אלא שקולו לאחר הסתימה כמו שהיה קודם הסתימה כשר ל"א אברייתא קאי ר"י וקא' הא דפוסל ר"נ שלא במינו דוקא אם היה הסתימה מעכב התקיעה ואם לאו שאינו מעכב התקיעה ולא נשתנה קולו מכמות שהיה אפי' שלא במינו כשר: והוא. דשופר שניקב פסול דוקא כשסתמו וה"ל כב' שופרות וכדפרישית: אבל אם לא סתמו כשר. כל שיכול לתקוע בו אע"ג שאין קולו עתה כמו שהיה קולו כשהיה שלם דכל הקולות כשירין: שופר קדוח מהו. שנקב בזכרותו בעודו מחובר בבהמה עצם בולט מן הראש ונכנס לתוך חלל הקרן ומוציאין אותו מתוכו וזה לא הוציאו אלא עשה נקב בעצם זה ועדיין מקצתו מחובר בקרן מהו: א"ל כזה. בשופר קדוח היו תוקעין בעין טב במקום שהיה הב"ד קבוע שם לקדש החדש שם היו תוקעין בשופר כזה בר"ה:

הלכה ז מתני' בור. חפירה

בקרקע: דות. מקום מוקף מחיצות על הארץ: פיטס. כלי גדול של חרס: אם קול שופר שמע. העומד חוץ לבור ושמע קול תקיעת התוקע בבור דאילו אותן שבבור לעולם יוצאים: אם כוין לבו. לצאת יצא אע"פ שלא כיון התוקע להוציאו דבחזן הכנסת איירי שתוקע והוא מתכוין להוציא כל השומע אבל התוקע להוציא היחיד צריך שיכונו השומע ומשמיע: **גמ'** אבל עמד. ושכח אם כיון או לא א"צ לתקוע שנית דחזקה כיון: אם קול פנימי שמע. כגון שהפנימי ארוך מן החיצון שאין כאן אלא קול פנימי: אם קול חיצון. כמי שמע לא יצא דה"ל קול שני שופרות א"נ אפי' לא שמע אלא קול החיצון לחוד לא יצא דאיכא חלילת הפנימי: הפכו. כהפיכת החלוק לעשות פנימי לחוץ מהו: ה"ג גרדו בין מבפנים בין מבחוץ כשר וכ"ה ברא"ש: זה ביטל חללו. זה שהפכו ביטל חללו הראשון וזה שגרדו הנית עדיין חלל הראשון הלכך כשר. ה"ג ותוקע מן הקצר שנאמר מן המיצר קראתי יה כך היא גירסת הרא"ש והר"ן:

הלכה ח מתני' והיה כאשר ירים וגו'.

איידי דאיירי לעיל בכוונת הלב תנא נמי להך דהיא בה בשעה שמתכוונין לבן לאביהם שבשמים מתגברים: **גמ'** כושפן היה. מכשף היה: היה מעמיד. למלחמה עם ישראל בני אדם שהיה אותו היום יום לידתו לומר לא במהרה אדם ניזוק ביום מולדתו שאז המזל השולט ביום ההוא עוזר לו: עירבב את המזלות. שלא ישלוט ביום ההוא המזל שנולד בו ויפלו: שמש ירח עמד זבולה. וכי מי נתן אותן בזבול והוא הרקיע הרביעי והלא ברקיע שהוא השני שם דרכן לעמוד אלא שעירבב את המזלות: וכתיב. כלומר מנ"ל דביום מלחמת עמלק עמדו שמש וירח בזבול דכתיב נתן תהום קולו רום ידיהו נשא שמש ירח וגו' ודריש הכי מרום נשא משה ידיו כדכתיב והיה כאשר ירים משה את ידיו וגומר וכאשר נתן משה קולו בתפלה למטה בארץ למעלה בשמים שמש וירח עמדו בזבול א"נ מרום ידיהו נשא משה נתן

2 5

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"א משופר הל' ה טוש"ע או"ח סי' תקפו סעיף ז
כא
ב טוש"ע שם
כב
ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו
כג
ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סי' תקפו סעיף א
כד
ה מיי' שם פ"ב הל' ה טוש"ע שם סי' תקפט סעי' ט
כה
ו מיימוני שם פ"א הלכה ו טוש"ע שם סי' תקפו סעיף כ
כו
ז מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יד
כז
ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יב

מסורת הש"ס

ר"ה כז ע"ב
שם ע"ב

גליון הש"ס

בצ"י בב"י סי' תקפו גירסא ההרת בירושלמי:

תורה אור

שמות יז
חבקוק ג
שם

שנויי נוסחאות (סו"ד) אם כנ"ו ואם. (סו"י) תוקעין בעייני טב כנ"ו תוקעין ביבנה רבי בא בעי קומי רב שופר קדוח מהו אמר ליה כזה תוקעין בעייני טב. (סו"ד) הפיטם כנ"ו הפיטס. (סוט"ו) בה"כ כנ"ו בית הכנסת. (סו"ו) כוין כנבלי כוון ובמסניות כיוון וכן בסמוך. (סול"א) מעלן כנ"ו למעלן. (סול"ב) ומכונין כנ"ו ומכוונין. (סול"ג) היה כנ"ו היו.

תורה אור

נתן תהום קולו. *שמואל אמר °וצבא תנתן על התמיד בפשע בפשעה של תורה. °ותשלך אמת ארצה אימתי שישראל משליכין דברי תורה לארץ המלכות העכו"ם הזאת גוזרת ומצלחת מ"ט ותשלך אמת ארצה ועשתה והצליחה ואין אמת אלא תורה היך מה דאת אמר °אמת קנה ואל תמכר חכמה ומוסר ובינה. א"ר יודה בר פזי °זנח ישראל טוב אויב ירדפו ואין טוב אלא תור' היך מה דאת אמר °כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו:

הלכה ט מתני'

*כיוצא בו °ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס וגו' וכי נחש ממית ומחיה אלא כל זמן שישראל מסתכלין כלפי מעלן ומשעבדין את לבן לאביהן שבשמים היו מתרפאין ואם לאו היו נימוקין: **גמ'** א"ר יסא *בארבעה מקומות נאמר עשה לך בשלשה פירש ואחד לא פירש °עשה לך תיבת עצי גפר °עשה לך שתי חצוצרת כסף °עשה לך חרבות צורי' °עשה לך שרף לא פירש. אמר משה עיקרה לא נחש הוא. לפיכך °ויעש משה נחש נחשת. מיכן היה *ר"מ דורש שמות. חד בר נש הוה שמיה כידור אמר לון ר"מ הובא לכון מיניה. בר נש ביש הוא °כי דור תהפכת המה. ר' לוי בשם ר' חמא ב"ח °והיה הנשוך אין כתיב כאן אלא כל הנשוך אפילו נשיכת כלב אפילו נשיכת נחש. ולא דימיא נשיכת כלב וראה נשיכת נחש והביט. ר' יודה גוזריא בשם ר' אחא נשיכת כלב שאינו ממינו וראה נשיכת נחש שהוא ממינו והביט ורבנן אמר נשיכת כלב שאינו מחלחל וראה נשיכת נחש שהוא מחלחל והביט:

הלכה י מתני'

[א] *חרש שוטה וקטן אינו מוציא את הרבים ידי חובתן [י] זה הכלל כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן: **גמ'** *תני *אבל אמרו אשה מברכת לבעלה עבד לרבו [ג] קטן לאביו ניחא אשה מברכת לבעלה עבד לרבו. קטן לאביו לא כן א"ר אחא בשם ר' יוסה בר נוהריי כל שאמרו בקטן [ב]כדי לחנכו. תיפתר [ב]בעונה אחריהן. כהי דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרים אותו. ועונה אחריהם מה שהם אומרים ותהא לו מאירה. תבוא מאירה לבן עשרים שצריך לבן עשר:

הדרן עלך פרק ראוהו בית דין

הלכה א מתני'

[ד] *יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהו תוקעין [ה] בכ"מ שיש בו ב"ד אר"א לא התקין ריב"ז שיהו תוקעין אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד:

גמ'

קרבן העדה

נתן תהום קולו. עמלק ניתן לאבדון כתהום ע"י שהשמש וירח עמדו זבולה: שמואל אמר וכו'. אמתני' קאי ומפרש דהרמת יד דמשה רמז לעסק התורה ומייתי ראיה מהאי קרא וצבא אלו המלכיות שנאמר יפקוד ה' על צבא מרום במרום: התמיד. אלו ישראל שנאמר והגית בו יומם ולילה: בפשעה של תורה. שמבטלים מעסק התורה: ותשלך אמת ארצה. ככלי אין חפץ בו: גוזרת ומצלחת. שכן כתיב בסיפא דקרא ותשלך אמת ארצה עשתה והצליחה: זנח ישראל טוב. מייתי ראיה לשמואל: ואין טוב אלא תורה. דאי טוב עה"ז זנח למה אויב ירדפו אדרבה כך היא דרכה של תורה אלא ה"ק זנח ישראל תורה לפיכך אויב ירדפו:

הלכה ט גמ' בארבעה מקומות נאמר. בתורה: עשה לך בג' פי'. הקב"ה מאיזה מין יעשה: עשה לך שרף לא פי'. מאיזה מין: עיקרה. של שרף וכי לא נחש היא בתמיה א"כ סמך הקב"ה שתהא של נחשת כעיקר שמה אלא שתהא בצורת שרף לכך כתיב ויעש משה נחש נחשת: מכאן היה ר"מ דורש שמות. מדלא פי' השם וסמך הקב"ה שידרוש משה שם נחש ש"מ שדורשין שמות: הובא לכון. כלומר לאו לכם ממנו איש רע מעללים הוא: ה"ג אפי' נשיכת כלב פתן ועקרב וחיה רעה: ולא דמיא. מיהא לא דמי גבי נשיכת כלב כתיב וראה דמשמע מקרוב נשיכת הנחש כתיב והביט דמשמע מיד שהסתכל בו נתרפא: שאינו ממינו. של הנעשה לרפואה היה צריך הסתכלות גדול: שאינו מחלחל. שאינו מזיק ונכנס לתוך הגוף כתיב וראה דסובר וראה מרחוק משמ' והביט מקרוב וכיוצא בזה פליגי באיכה רבתי בפ' הביטה וראה:

הלכה י גמ' אבל אמרו. כמו באמת אמרו כל באמת אמרו הלכה ואין חולק בדבר: אשה מברכת לבעלה. בהמ"ז: ופריך ניחא אשה מברכת לבעלה וכו'. שאף הן בבה"מ מדרבנן לכ"ע אלא קטן יברך לאביו מ"ט: לא כן אר"א וכו'. וכל שאמרו בקטן כדי לחנכו ואפי' חיוב מדרבנן ליכא ואיך מוציא את אביו שחייב מדאורייתא: ומשני תיפתר. הך ברייתא איירי בשעונה אחריהן אמן: כהאי דתנינן. במתני' והא דאמר דתנינן תמן אסגרת ליטן דפ' לאוהו בית דין נקיט ששם איתא נמי להך סוגיא: תבוא מאירה לבן כ'. כלומר לגדול בר חיובא שצריך לקטן שאינו בר חיובא אע"פ שהגיע לחינוך:

הדרן עלך פרק ראוהו בית דין

הלכה א מתני' במקדש היו תוקעין. בגמרא מפרש לה: אבל לא במדינה. לא בירושלים ולא בגבולין והרמב"ם מפרש שירושלים כולה קרוי' מקדש ושאר ארץ ישראל קרויה מדינה: בכ"מ שיש בו בית דין. ואפי' אינן קבועין אלא שבמקרה באו שם תוקעין בו: אלא ביבנה. שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכ"מ שגלתה לשם סנהדרי גדולה אבל לא בבית דין של כ"ג: א"ל וכו'. ואיכא בין א"ל לת"ק דת"ק סבר כל מקום שיש בו בית דין ואפי' באקראי וא"ל סברו אחד יבנה ואחד כ"מ שיש שם בית דין קבוע כמו ביבנה אבל בית דין של אקראי לא:

גמ'

פני משה

נתן תהום קולו שגבר ישראל ונפל עמלק וירד עד שנתן התהום קולו: בפשעה של תורה. כשעה שפושעי' מתעצלים ומשליכים התורה אז צבא תנתן עליהם ומפני שכך נדרש גם כן קראי ויחנו ברפידים שרפו ידיהם מן התורה לפיכך ויבא עמלק דריש נמי הכא להני קראי כעין זה ועשה לך שרף ולא פי' ממה יעשה אלא משה למד מעצמו וכי עיקרה של השרף לא נחש הוא שהארס שורף הגוף לפיכך עשה מנחושת לשון נופל על לשון: הובא לכון מיניה. הרחיקו עצמכם ממנו ותנו לכם להלאה דבר נש ביש הוא דכתיב כי דור וגו': אלא כל הנשוך. לרבות אפי' מנשיכת כלב הוא נשוך נרפא כשראה אותו: אפי' נשיכת נחש. כלומר אפי' נשיכת כלב כמו נשיכת נחש הוא: ולא דמיא. ומכל מקום לא היו שוין ברפואתן דמנשיכת כלב וראה אותו וחי מיד כשראה אותו בראיה בעלמא נרפא אבל מנשיכת נחש היה צריך והביט שההבטה היא יותר בהשגחה מהראייה ולפיכך כתיב כאן וראה אצל כל הנשוך ובנשיכת נחש כתיב והיינו אם נשך הנחש וגו' והביט אל נחש הנחושת וחי: ר' יודא וכו'. מפרשין טעמא נשיכת כלב שאינו ממינו של נחש הנחושת שעשה וראה אותו סגי ונשיכת נחש שהוא ממינו היה צריך והביט כדי שישימו אל לבם שנענשו על לה"ר שהוא מעשה נחש ורבנן סבירא להו לפי הצורך לרפואתן היה שנשיכת כלב אין בו ארס המתחלחל בגוף וראה סגי ונשיכת נחש שהארס מתחלחל צריך והביט:

הלכה ח מתני' חרש שוטה וקטן וכו'. הואיל והן אינן מחויבין בדבר:

גמ' תני אבל אמרו אשה מברכת לבעלה וכו'. כתוב זה לעיל פ' לולב הגזול בהלכה י וע"ש:

הדרן עלך פרק ראוהו ב"ד

הלכה א מתני' יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת. אף על פי שמן התורה מותר לתקוע לא היו תוקעין אלא במקדש דרבנן הוא דגזור ביה לפי שהכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות בר"ה: במקדש היו תוקעין שהרי אין בו אלא משום שבות ואין שבות במקדש: אבל לא במדינה. שאר ארץ ישראל חוץ מירושלים קרוי מדינה: בכל מקום שיש בו ב"ד. מפני שב"ד זריזין הן ולא יבואו התוקעי' בפניהם להעביר השופר לפי שהם מודיעים את העם ומזהירין אותן: אלא ביבנה בלבד. שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה שם סנהדרי גדולה אבל לא בשאר ב"ד: אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין. איכא בינייהו בין הת"ק לאמרו לו דלת"ק לא בעינן בית דין קבוע אלא אפי' באקראי שבמקרה באו שם תוקעין בו ותנא דאמרו לו סבירא ליה דווקא בבית דין קבוע שם ולהכי קאמרי אחד יבנה וכו' כלומר בית דין קבוע כמו ביבנה הוא דבעינן ולא בב"ד של אקראי והל' כתנא דאמרו לו:

גמ'

עין משפט נר מצוה

כח
א ב מיי' פ"ג משופר הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תקפט ס"א

כט
ג מיי' פ"ה מברכות הל' טו טוש"ע שם סי' קפו סעיף ג

א
ד מיי' פ"ב משופר הל' ו טוש"ע שם סי' תקפח סעיף ד

ב
ה מיי' שם הלכה ח ט

גליון הש"ס

[ב]מכאן מבואר כמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן פ"ב דמגילה דף יט ע"ב:

[ב]עיין ק"ע ובאמת כן הוא בירושלמי סוכה שם אמנם מדברי כל הפוסקי' מבואר שצריך לענות אחריהם מה שהם אומרים ועי' בהשגות הראב"ד פ"ה מברכות הלכה טו וכס"מ שם:

מסורת הש"ס

ותיקתא איכה רבתי

ר"ה כט ע"א

עי' ב"ר פרשה לא

אמת פג ע"ב

ר"ה כט ע"א

(סוכה ז) ירושלמי ברכות פ"ג הלכה ג סוכה פ"ג הלכה ט

ר"ה כט ע"ב

שנויי נוסחאות (פו"ד) העכו"ם כד"ו הרשעה. (פו"ד) מעלן כד"ו למעלן. (סוכ"ה) ב"ח כד"ו בר חנינא. (פו"ל) אמר כד"ו אמרי. (פו"מ) נוהריי כד"ו נוהרייי. (סומ"ל) כה י כד"ו כהיא. (בומ"ע) בכ"מ כד"ו בכל מקום. אר"א כד"ו אמר רבי אלעזר.

הגהות הגרי"ם א"ל ר"מ הובא לכון מיניה. נ"ב נ"ל הובא בהי"ת פי' השמיטו עצמכם ממנו:

עין משפט
נר מצוה

ג
א מיי' פ"ב משופר הל' ח ט

תורה אור

גמ' *ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל הוון יתיבון מקשיי אמרין תנינן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה עבר כהנא אמרין הא גברא רבה דנישאול ליה. אתון שאלון ליה אמר לון כתוב אחד אומר °יום (במדבר כט) תרועה וכתוב אחד אומר °זכרון תרועה (ויקרא כג) הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין. ר' זעירה מפקד לחבריי' עולון ושמעין קליה דרבי לוי דרש. דלית איפשר דהוא מפיק פרשתיה דלא אולפן. ועל ואמר קומיהון כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין. מעתה אף במקדש לא ידחה [ב]תנא °באחד לחדש. (שם) מעתה אפילו במקום שהן יודעין שהוא באחד לחדש ידחה. תני רשב"י °והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין. (שם) אמרין חבריי' קומי ר' יונה והכתיב °והעברת (שם כה) שופר תרועה בחדש השביעי וגו' אמר לון *זו את מעביר בארצכם הא אחרת לא. אמרין ליה או נאמר זו אתם מעבירין בארצכם הא אחרת בין בארץ בין בח"ל. א"ר יונה אילו הוה כתיב תעבירו שופר בארצכם הייתי אומר כאן מיעט ובמקום אחר ריבה אלא בכל ארצכם כאן ריבה ובמקום אחר מיעט:

הלכה ב מתני'

[ג] *ועוד זאת היתה ירושלם יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעה וקרובה ויכולה לבוא תוקעין בה וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד: **גמ'** והן שיהו כל הדרכים האלו בה. רואה ואינו שומעה *כגון ירושלם מלמעלן ועיר מלמטן ושומעת ואינו רואה ההר מפסיק. רואה ושומעת ואינה יכולה לבא חוץ

פני משה

גמ' ר' אבא בר פפא אמר דר' יוחנן ורשב"ל הוון יתיבין ומקשין בהא דתנינן וכו'. אם ד"ת הוא שדוחה את השבת אף בגבולין ידחה וכו': אמר לון כתוב אחד אומר וכו'. כלומר ודאי דיש לנו ללמוד מהכתובים הללו דכאן אומר יום תרועה וכאן אומר זכרון תרועה דזה מיירי בחול וזה מיירי בשבת אלא דקשיא דא"כ אף במקדש לא ידחה ועל כרחינו לא צריכין אנו להאי דרשה דר"ש בן יוחי כדלקמן אלא דאכתי לא אסיק להקושיא ולהתירוץ עד דמייתי להאי דר"ז דלקמיה דה"נ דריש ר' לוי ולבתר הכי מקשה ומפרק: מפקד. מצוה לחברייא עולון לבית המדרש ושמעו קולו דר' לוי מה הוא דורש היום דלית אפשר שהוא מוציא פרשה שלו כמה שדורש דלא יהא איזה לימוד ודבר חדש ונכנס ר' לוי לבהמ"ד ואמר לפניהם הדרש הזה כתוב אחד אומר וכו' ואמור מעתה אפי' במקדש לא ידחה ומתרץ דתנא דהיינו טעמא דכתיב באחד לחדש יום תרועה וגו' וזהו במקדש ששם היו קובעין החודש ויודעין מתי הוא באחד להדש אלא דאכתי קשיא מעתה אפי' במקום המדינה שהן יודעין שהוא באחד לחדש שהרי שלוחין יוצאין וכ"ת הרי היום אין השלוחין יוצאין מ"מ מאי שנא במקדש דנקט אפי' בירושלים ידחה שהרי הן יודעין שקבעו ב"ד את החודש היום וע"כ דאתינן להאי דתני ר"ש בן יוחי דכתיב בתר דהאי קרא יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה וגו' ודנקט כאן והקרבתם אגב אסגרת לישנא הוא דהאי והקרבתם דפ' אמור בתר שבתון זכרון תרועה הוא דכתיב וקרא דפ' פנחס דבתר יום תרועה הוא ועשיתם כתיב והיינו הך דהתורה מרמזת לנו דבמקום שמקריבין קרבנות הוא דלעולם יום תרועה יהיה לכם ואפי' בשבת ומשום דועשיתם דפ' פנחס סמיך ליה ליום תרועה יהיה לכם וקרא דזכרון תרועה על גבולין היא דנאמר ואף בירושלים לפי האי דרשא: והכתוב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחודש ביום הכפורים. ומאי שנא שופר דר"ה בשבת משופר דיובל ביום הכפורים ונימא נמי דלא דחיא יה"כ בגבולין וקרא כתיב בכל ארצכם: א"ל. הכי דרשינן זו. שופר דיובל את מעביר בארצכם הא אחרת וזה שופר של ר"ה לא נוהגת בכל ארצכם בשבת: אמרין ליה. חברייא או דילמא נאמר דה"ק קרא זו אתם מעבירין בארצכם אבל לא בחו"ל הא אחרת של ר"ה בין בארץ ובין בחו"ל נוהג אף בשבת: אילו הוה כתיב. גבי יובל תעבירו שופר בארצכם הייתי דורש כאן מיעט לח"ל ובמקום אחר והוא ראש השנה ריבה אף בחוץ לארץ אבל השתא דכתיב תעבירו שופר בכל ארצכם ובכל ריבויא הוא ועל כרחך דהכי דרשינן כאן ריבה אף בגבולין ובמקום אחר בר"ה מיעט גבוגין דלא דחיא שבת:

הלכה ב מתני' ועוד זאת. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני בירושלים הי' תוקעין בכל העיר כל זמן שהיו בית דין יושבין בלשכת הגזית במקדש ששם ב"ד יושבין עד ו' שעות ביום וביבנה לא היה תוקעין אלא בזמן ב"ד ובפני ב"ד ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבניינה יתרה בתקיעת שבת על יבנה: שכל עיר שהיא רואה. כדמפרש בגמרא פרט לעיר שיושבת בנחל ואינה רואה ירושלים ואעפ"י שהיתה קרובה לא היו תוקעין בה בשבת: ושומעת פרט לעיר שיושבת בראש ההר. וקרובה פרט ליושבת חוץ לתחום. ויכולה לבא פרט למפסיק לה נהר:

גמ' והן. ודווקא שיהו כל הדרכים האלו השנוים בה ומפרש ואזיל: רואה ואינה שומעת. כלומר אע"פ שהיא רואה ירושלים כגון שירושלים היא מלמעלן לנגדה והעיר היא מלמטן ויכולה לראות למקום הגבוה ממנה שהיא יושבת במישור אלא שאינ' שומעת להשופר שבירושלים וזו נמעטת מדקתני שומעת: ושומעת. אעפ"י ששומעת אלא שאינו רואה ירושלים וכגון שההר מפסיק ביניהם: רואה וכו'. אף על פי שיש לה אלו השנים אלא שאינה יכולה לבא וזו היושבת חוץ

קרבן העדה

גמ' אין דבר תורה הוא. דתקיעת שופר דוחה שבת א"כ אף בגבולין ידחה תקיעת שופר את השבת: אין לית וכו'. ואם לאו מה"ת הוא דתדחה שבת אף במקדש לא ידחה דסברי תקיעת שופר מלאכה היא: עבר. ר"כ אמרו הא גברא רבה עובר לפנינו נשאל ממנו: אמר. להו על שני מקראות אלו סמכו חכמים לאסור בגבולין והתירא דמקדש מפרש בסמוך: ר"ז. מצוה לחברים שיכנסו וישמעו דרשת ר' לוי דא"א שידרוש פ' שלא ילא ממנו דבר חדש: ה"ג ועלו ואמר קומיהון: ופריך מעתה אף במקדש לא ידחה שבת: ומשני תנא בא' לחדש. דכתיב בא' לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם וגו' ובחומש הפקודים כתיב בא' לחדש מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה וגו' קס"ד דה"ק בא' לחדש יהיה לכם שבתון אבל לגבוה אינו שבתון דהא לפניו גלוי אימתי היא יום ראשון וה"ה במקדש דידעינן אימתי ר"ה תוקעין אפי' בשבת: ופריך מעתה בכ"מ שיודעין שהוא ר"ה יהיו תוקעין ואנן תנן שלא היו תוקעין במדינה אפי' במקום שיודעין: תני רשב"י והקרבתם. מדכתיב והקרבתם רחוק מן זכרון תרועה ועשיתם כתיב סמוך יום תרועה ש"מ במקום שמקריבין הוא לעולם יום תרועה: והכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי. ודרשי' מיניה לעיל בפ"ג שתקיעת ראש השנה ויה"כ שוין וכי היכא דתקיעת יום הכפורים דוחה שבת בכ"מ כדדריש בת"כ ביום הכפורי' אפי' בשבת אם כן אף תקיעת ר"ה תדחי שבת בכל מקום: זו את מעביר בארצכם. ודריש בת"כ בעשור לחדש למה נאמר לומר לך בעשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ראש השנה אלא בבית דין בלבד: או נאמר. דבארצכם אתי למעט שלא תדחי תקיעת היובל אלא בארץ ולא בחוץ לארץ אבל תקיעת ראש השנה נוהגת ודוחה שבת בין בארץ בין בחוץ לארץ: אלו כתיב תעבירו שופר בארצכם. הייתי אומר דלמעט חוץ לארץ קאתי ביובל ולרבות תקיעת ראש השנה שנוהג בכ"מ דכתיב בכל ארצכם ע"כ למעט ר"ה קאתי:

הלכה ב מתני' ועוד זאת היתה ירושלים. בעודה בבניינה יתירה בתקיעת שבת על יבנה: כל עיר שהוא רואה וכו'. בגמרא מפרש לה: **גמ'** והן וכו'. והוא שיהו כל הדרכים האלו דתנן במתני' בעיר ההיא ולאפוקי דלא נטעה לומר דלאו או קתני: ועיר. יושבת מלמטה בנחל: ההר מפסיק. בין ירושלים להעיר לכך שומעת שהיא סמוכה ואינה רואה שההר מפסיק ביניהם: חוץ

גליון הש"ס

[א]עי' ש"ק ולפמ"ש התוס' בחולין דף כב ע"ב ד"ה הילטריך דכל ספיקא שאי אפשר להתברר ולפעמים שהוא כך ופעמים בענין אחר שפיר ממעטינן ספיקא מקרא ע"ש א"כ לק"מ:

מסורת הש"ס

ויקרא כג

ת"כ פ' אמור פ"ב

ר"ה כט ע"ב

שם ל ע"א

תוס' הרי"ד

ראב"פ אומר ר"י ורשב"ל הוון יתיבין מקשיי כו' אין ד"ת היא אף בגבולין ידחה פי' אין מן התורה מותר לתקוע בשבת שאין שום מלאכה בתקיעה אף בגבולין ידחה אין לית היא ד"ת פי' דמן התורה הוי תקיעה מלאכה אף במקדש לא ידחה. עבר כהנא כו' אתון שאלין ליה פי' שאלו ממנו אם יש איסור תקיעה בשבת. אבל לא שאלוהו הקושיא דממ"נ או דבמקדש לא ידחה או דבגבולין ידחה אלא שאלוהו אם דבר תורה או לית היא ד"ת אם תקיעה בשבת אסיר מה"ת או מותר א"ל כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה הא כילד בשעה שהיא חל בחול יום תרועה ובשעה שהיא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין א"כ נפשוט להו במה שנסתפקו אם היא ד"ת אין לית היא ד"ת ע"ז נפשוט להו דלית היא ד"ת דמן התורה יש איסור בתקיעה בשבת וכן דרש להו לחבריא ר' לוי דמן התורה יש איסור לתקוע בשבה דהוא אב מלאכה ונפשוט הספק אבל הקושיא דממנפ"ש נשאר ועכשיו אינו הקושיא אלא ממנפ"ש אלא מצד אחד כיון דנפשוט דלית היא ד"ת אלא מן התורה יש איסור בתקיעה בשבת. א"כ אף במקדש לא ידחה וע"ז פריך מעתה אף במקדש לא ידחה ומשני תנא באחד לחודש דהיא כמו בעלמא כמועדו אף בשבת ביום השמיני ימול אפילו בשבת כל אימת דהוי כמועדו כל אימת דהוי יום השמיני אפילו בשבת וה"נ באחד לחודש אפילו בשבת כל אימת דהוי אחד בחודש דוחה שבת ופריך מעתה אפילו במקום כלומר אפילו בכ"מ שהיו יודעין שהיא באחד לחודש כיון דרבתה תורה מקרא אחד מרבה שבת ומקרא אחד ממעט למה אני אומר במקדש ידחה ובגבולין לא ידחה. ומשני תני רשב"א והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין במקום שנדחה שבת אלל קרבנות דר"ה נדחה שבת ג"כ לענין תקיעה דר"ה דהא לגבי קרבנות דר"ה נדחה שבת א"כ סמך ליה והקרבתם לאחד בחודש ומסתברא דהא דדחי שבת הוא במקדש במקום שהקרבנות קריבין והא דילפינן מזכרון תרועה דלא דחי שבת הוא בגבולין [ונמלא דסא דאמר רב כהנא והאי דתנינן באחד לחודש והא דתני רשב"י הוא הכל אחד. ולא דבאחד לחודש ממעט לגבולין משום דלא ידעינן אימתי אחד לחודש כפי' הק"ע ז"ל וע"כ מקשה בש"ק ז"ל

4 5

שנויי נוסחאות (סו"ב) יתיבון כד"ו יתיבין. (סו"ח) אחד כד"ו אחר. (סוי"ד) וכתוב אחד כד"ו וכתוב אחר.

טוב ירושלים

והקרבתם במקום שהקרבנות כו' בארצכם כו'. פי' סיבב כל הסוגיא. ועי' בבלי כ"ט ב' שנדחה סברא זו וקיי"ל משום גזירה דרבה. אך בירושלמי לא נזכר בסו"מ גזירה זו. ועי' רש"י פ' בהר על פסוק זה דוהעברת שופר תרועה וברמב"ן שם ומכאן א"ש: א"ר יונה אילו הוה כתיב תעבירו שופר בארצכם ה"א מיעוט [חו"ל] אלא בכל ארצכם כאן ריבה [חו"ל] עי' תוס' שבת כ' ב' דארצכם דכתיב גבי שירום אפילו בחו"ל נוהג דלא תלי בחובת קרקע ומהכא נ"מ קצת סכי ו"ל וק"ל:

חוץ לתחום רואה ושומעת וקרובה ואינה יכולה לבוא הנחל מפסיק. ר' יונה בעי היתה יכולה לבוא בעירובין היך מה דאת אמר בירושלם שבל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין בה ואמר אף ביבנה כן. ירושלם דבר תורה והעיירות הסמוכות לה דבר תורה וריב"ז מתקין על דבר תורה ויבנה מדבריהן והעיירות הסמוכות לה מדבריהן וריב"ז מתקין על דבריהן ויש תקנה אחר התקנה. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי יצאו בית דין ממקום ולא היו תוקעין רבי יוסה בעא קומי רבי סימון אפילו מבית לבית אפילו מטריקלין לקיטון א"ל בי רבי עד כאן שמעתי:

הלכה ג מתני'

א בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף ב כולו אסור: **גמ'** *כתיב °ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג) אית תניי תני בשמחת שלמים הכתוב מדבר אית תניי תני בשמחת הלולב הכתוב מדבר מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים דבר תורה וריב"ז מתקין על דבר תורה מאן דאמר בשמחת הלולב הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים מדבריהן וריב"ז מתקין על דבריהן ויש תקנה אחר תקנה. חברייא בעון קומי ר' יונה כמה דאת אמר תמן והקרבתם אשה לה' שבעת ימים אין שבעה בלא שבת ודכוותה ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים אין שבעה בלא שבת. אמר לון שניא היא דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון חלק הראשון מהם. מעתה במקדש ידחה ובגבולין לא ידחה אמר ר' יונה אילו היה כתוב ולקחתם לפני ה' אלהיכם הייתי אומר כאן ריבה ובמקום אחר מיעט. אלא ולקחתם לכם מכל מקום ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים בירושלם:

הלכה ד מתני'

ג *בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום פעם אחת נשתהו העדים מלבוא וקילקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה באו מן המנחה ולמעלן נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן ב"ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום:

גמ'

קרבן העדה

חוץ לתחום. שבת דאסורין לבא בשבת לירושלים לפיכך אינן נחשבי' כבני העיר: היתה יכולה לבא לירושלים ע"י עירוב. מהו שיהו מותרין לתקוע כיון שומעה וקרובה ויכולה לבא: ופריך היך מה דאת אומר וכו' ואמר אף ביבנה כן. שיהו תוקעין בעיירות הסמוכות ורואות ומ"ע נחלק ביניהן: ומשני ירושלים דבר תורה. מן התורה תוקעין בה כדאמרי' לעיל בא' לחדש והקרבת' והעיירות הסמוכות לה ממש שהן נבלעין בתוך עיבורה של עיר דבר תורה שהן כבני העיר ממש: וריב"ז מתקן. סייג לדברי תורה שיהו תוקעין בכל העיר שהיא קרובה ושומעה וכו': ויבנה. שיהו תוקעין בה הוא מדבריהן מתקנת ריב"ז וכ"ש שיהו תוקעין בעיירות הסמוכות לה שהן מדבריהן: וריב"ז מתקן על דבריהן. בתמיה וכי עבדינן תקנתא לתקנתא לכך אין תוקעין ביבנה אלא בב"ד בלבד: יצאו ב"ד ממקום. ישיבתן לא היו היחידים תוקעין בשבת ביבנה שאין תוקעין אלא בפני ב"ד בלבד: אפילו מבית לבית. אם יצאו מבית לבית או מחדר לחדר ועדיין הן באסיפה א' מי הוה כאלו לא נתפרדו או דלמא כל שעמדו פ"א כשלא בפני ב"ד דמי: טרקלין. חדר גדול: קיטון. חדר קטן: א"ל בי ר'. כלומר אדם חשוב ע"כ שמעתי דאם יצאו לא היו תוקעין אבל לא שמעתי אם עמדו וחזרו וישבו מה דינו:

הלכה ג מתני' במקדש שבעה. מפרש בגמרא: ושיהא יום הנף. של עומר דהיינו ט"ז בניסן כולו אסור ובזמן שבית המקדש קיים היו אוכלים חדש ביום ט"ז אחר חצות ובסוכה מפרש הטעם: **גמ'** בשמחת הלולב הכתוב מדבר. כל הסוגי' מפורשת בסוכה פ"ג דף ח' ע"ב:

הלכה ד מתני' הלוים בשיר. בגמרא מפרש: נוהגין אותו היום קודש. דמשחשיכה ליל שלאחר כ"ט באלול נהגו בו קודש שמא יבואו עדים מחר ויקדשוהו בית דין ונמצא שבלילה ליל יום טוב הוא וכן למחר כל היום עד המנחה ואם באו עדים קודם המנחה ב"ד מקדשין את החדש ונודע שיפה נהגו בו קדש ואם מן המנחה ולמעלה באו עדים אף על פי שאין בית דין מקדשין אותו היום ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר אף על פי כן נוהגין אותו בקדושה ואסור במלאכה דלמא אתי לזלזולי ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום ואמרי אשתקד נהגנו בו קדש בחנם ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול:

גמ'

פני משה

חוץ לתחום ואימעוט מקרובה: רואה ושומעת וקרובה. אלא שאינה יכולה לבוא מחמת שהנחל של מים מפסיק וזו אימעוט מיכולה לבא: ר' יונה בעי היתה יכולה לבא על ידי עירובין. מהו אם קרינן בה יכולה לבא או דילמא אפי' כן קרינן בה אינה יכולה לבא דזימנין יאבד העירוב א"כ דבעינן דלעולם יכולה לבוא אפי' בלא עירוב הוא דבעינן ולא איפשיטא: היך מה דאת אמר וכו'. קושיא היא אמאי לא אמרינן דכמו דגבי ירושלים שכל עיר וכו' ואימר אף ביבנה כן ואמאי לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא זה גם ביבנה שכל עיר שהיא רואה וכו' ומשני דלא דמי דבשלמא ירושלים ד"ת שתוקעין בה בשבת והעיירות הסמוכות לה ד"ת כלומר שנוסף הוא על מקום שהוא ד"ת שם וכדמסיים ואזיל ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על ד"ת כלומר דשפיר שייך שמתקינין ומוסיפין על המקום שהוא מד"ת אבל יבנה היא גופה מדבריהן הוא והעיירות הסמוכות לה מדבריהן בתמיה וכדמסיים ורבן יוחנן בן זכאי יהא מתקין להוסיף על דבר שהוא מדבריהם וכי יש תקנה אחר התקנה: יצאו ב"ד ממקום. שהן יושבים למקום אחר לא היו תוקעין ור' יוסי בעי לפני ר' סימון אם אפי' מבית לבית או מטרקלין לקיטון והוא החדר שמנכנסים נמי בכלל או לא: א"ל ר' סימון בי רבי שלי והוא ריב"ל עד כאן שמעתי ממקום למקום ותו לא שמעתי ממנו:

הלכה ג מתני' בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה. דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים: ובמדינה יום אחד. דכתי' ולקחתם לכם ביום הראשון ולא כתיב כאן לפני ה' אלהיכם: זכר למקדש. דמנ"ה לעשות זכר למקדש דאמר קרא ציון היא דורש אין לה מכלל דבעי' דרישה: ושיהא יום הנף. של העומר שהוא ט"ז בניסן כולו אסור לאכול חדש כמפורש הטעם לעיל בפ' לולב הגזול בהל' י"א:

גמ' כתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם וכו'. גרסינן להא לעיל פ' לולב הגזול שם עד סוף הלכה ומפורש היטב יע"ש:

הלכה ד מתני' בראשונה. קוד' שאירע הקילקול היו מקבלין עדות החודש כל היום ל': פעם אחת נשתהו העדים מלבוא. עד בין הערבים ונתקלקלו הלוים בשיר של תמיד של בין הערבים שלא אמרו בו שירה כלל לפי שרוב פעמים היו העדים באים קודם המנחה ולפיכך היו נוהגים בו לומר שיר של י"ט בתמיד של בין הערבים ולתמיד של שחר שעל הרוב עדיין לא היו העדים באים ולא ידעו אם יתקדש היום אם לאו לא תיקני לו שיר של יו"ט אלא שיר של חול היו אומרים ואותו הפעם הגיע שעת הקרבה של תמיד של בין הערבים ועדיין לא באו העדים לא ידעו הלוים מה שיר יאמרו אם שיר של חול או של יום טוב באפשר שיבואו העדים מיד ויתקדש היום ולא אמרו שירה כלל והתקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה ואם לא באו עד מן המנחה ולמעלה אע"פ שלא יתקדש היום ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר מכל מקום הואיל והתחילו לנהוג בו קדושה דשמא יבואו עדים ויתקדש היום נוהגין בו קדושה ואסור בעשיית מלאכה ומשום דילמא אתי לזלזוליה ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה בתחלת היום שיאמרו אשתקד נהגנו בו קודש ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול לפיכך גומרין אותו היום בקדושה ולמחר קודש שזהו י"ט: משחרב ביה"מ. ואין כאן חשש קלקול השיר ולא קרבן התקין רבן יוחנן בן זכאי שיחזור הדבר ליושנו ושיהו מקבלין עדות החודש כל היום ולקדשו היום ולא עשו ב' ימים:

גמ'

מסורת הש"ס

(סוכה פ"ג הלכה יא)

ר"ה ל ע"ב

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ז מלולב הלכה יג טו טוש"ע או"ח סי' תרנח סעיף א

ה
ב מיי' פ"י ממ"א הלכה ב טוש"ע יו"ד סי' רצג ס"א

ו
ג מיי' פ"ג מקידוש החודש הלכה ה ו

תוס' הרי"ד

ז"ל למה לן קרא למעוטי ספיקא. ומפלפל בזה בגליון הש"ס ז"ל. ולפי דברינו הוא דכאחד לחודש הוא כמו ביום השמיני והוא ריבוי על שבת וזכרון תרועה הוא מיעוט על שבת ומסתברא דריבוי הוא על מקדש מוהקרבתם במקום שהקרבנות קריבין וכמו דנדחה שבת מפני קרבנות דר"ה כן נדחה מפני שופר של ר"ה ע"כ מסתברא לאוקמיה האי ריבוי דכאחד לחודש אפילו בשבת היא במקום שהקרבנות קריבין] ונמצא לפי דברינו דדרשת ר"כ והאי דתני כאחד לחודש והא דתני ר' ישמעאל במקום שהקרבנות קריבין הוא הכל אחד דר"כ דריש דמן התורה יש איסור תקיעה בשבת בר"ה וידעינן מר"כ דלית הוא ד"ת ומברייתא דכאחד לחודש ילפינן ריבוי אף בשבת וכא הברייתא דר' ישמעאל ומפרש לן דהריבוי אף בשבת הוא במקום שהקרבנות קריבין מדכתיב כל מלאכת עבודה ל"ת והקרבתם אשה וגו' הרי אף דמלאכת עבודה ל"ת ואעפ"כ והקרבתם אלמא דמוקמינן להריבוי אף בשבת מלאכת התקיעה במקום שהקרבנות קריבין ולפי דברי המפרשים ז"ל לא הבנתי דלדידהו הוי כל מדרש בפני עצמה א"כ קשה מאוד להאי ברייתא דכאחד לחודש וכן קשה ג"כ מאי דמותיב לה רב כהנא ולפי דברינו ניחא:

ודע דלמסקנא לשיטת הבבלי הוא מדרבנן גזירה דרבה דאין תוקעין בגבולין ולשיטת הירושלמי אין תוקעין בשבת בגבולין הוא מדאורייתא ואין להקשות לפ"ז האיך תיקן ריב"ז שיהא תוקעין בכ"מ שיש ב"ד היא מן התורה אסור והאיך יכולין רבנן למשרי וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה. י"ל דלשיטת הבבלי אין ה"נ דאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה אך בשוא"ת כדאיתא במס' יבמות דף צ' ע"ב איזמל וסדין בגלילא

שופר

5 5

שנויי נוסחאות

(שו"י) ממקום ולא גד"ו ממקום למקום ולא. (שומ"ג) רבי גד"ו רבן.

עמודי ירושלים תנינא

ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים בירושלים. נ"ב וכ"ה בסוכה (פ"ג הי"א) מבואר דהירושלמי פי' המשנה דבראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה מקדש היינו ירושלים ומדינה היינו שאר העיירות שבא"י ומזה הוכיח בש"ק שהירושלמי ס"ל כדעת הר"מ וכמו כן ראיתי לרבינו מנוח בהל' שופר (פ"ב ה"ח) שכתב וז"ל אך באמת כדעת הרב כן הוא שהרי בלולב כתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים וכשהדקדק כל הכתוב לפני ה' בכל ירושלים הוא הא"כ פירש הכתוב ובקדשי קדשים או בחצר אהל מועד שהרי גבי מעשר גבי בכור וגבי שלמים כתיב לפני ה' כל ירושלים משתמע כו' גבי שופר כל ירושלים משתמע כו' וכן מצינו בירושלמי פ' ראוהו ב"ד ושמחתם לפני ד"א שבעת ימים בירושלים שילך בשופר נמי נ"כ ותו לק"מ עכ"ל ומזה יש להעיר לכאורה על הטורי אבן בר"ה (ל"ל ע"א) שכתב על מה דאמרו בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה דהאי במקדש משמע לכאורה בעזרה דוקא ולא בירושלים דהא לפני ה' כתיב בהאי קרא דמשמע מקדש דוקא כו' ע"ש ומהתימה שלא העיר כלל מהירושלמי דפירש דהאי מקדש דהוא בירושלים אולם גם רש"י בסוכה (מ"א א') פי' על המשנה דלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום א' דהאי במדינה הוא ירושלים והנה בזבחים (נ"ו ב') על מה דאמרו שם דהבכור והמעשר נאכלין בכל העיר פירש"י שם דמדלא קבעו בו מחיצה ש"מ דנאכלין בכל העיר והתוס' שם תמהו דמאי לא בעו בכור ומעשר מחיצה כיון דכתיב בהו לפני ה' כמו שחיטה דדרשינן לעיל לפני ה' בעזרה כו' ע"ש א"כ תקשה ביותר על רש"י דפי' האי לפני ה' דלולב דהוא דוקא במקדש א"כ למה כתב דבשלמים לא קבע מקום וברמב"ם בפי' המשנה פ"ג דסוכה על המשנה דלולב ניטל במדינה יום א' כתב מדינה הוא כל עיירות שבא"י מלבד ירושלים וכבר בארנו זה במס' מע"ש וכוונתו עמ"ש במע"ש (פ"ג מ"ד) מדינה נקראת כל מדינה ומדינה ממדינת א"י לבד מירושלים ולזה כוון במ"ש בר"ה פ"ד כבר בארנו פעמים כי מקדש תקרא ירושלים כולה ומדינה שאר העיירות שבא"י עכ"ל כוונתו על מ"ש במע"ש וסוכה ובזה י"ל מה שהקשו על הרמב"ם דבכ"מ אמרינן מקדש והוא דוקא מקדש ולא ירושלים עי' יד דוד (דקנ"א ע"א) שהקשה כן בשם ס' דרך המלך וגם מקושי' ואינם תחת ידי אולם כוונתו רק על היכא דאיתא גם מדינה

ר"ה יט

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מתמידין הל' ט'

מסורת הש"ס

גמ' אמר ר' שמואל בר נחמן "מפני מעשה שאירע פעם אחת נפלה הברה בעיר ובאו סרקיי' ונטלו' ונתקלקלו הלוים בשיר. אמר רבי אחא בר פפא קומי ר' זעירא חברייא בעון קומי ר' שמואל בר נחמן בשם מן ר' אמר לה. אמר לון דכוותכון דאית לכון רברבין סגין בשם ריב"ל א"ל ורבי לא מייתי לה טעם דהלכה. דתני א שירו של ה' היו אומרים °הרנינו לאלהים עוזינו (תהלים פא) ובר"ה היו אומרים °הסירותי מסבל שכמו (שם). חל יום טוב להיות בה' בשחרית היו אומרים הרנינו לאלהים עוזינו ובמנחה היו אומרים הסירותי מסבל שכמו אם באו מן המנחה ולמטן אומרים הרנינו לאלהים עוזינו נמצאו אומרים שיר וכופלין אותו. רבי אדא דקיסרין בשם רבי יוחנן סבר עבר רובו של יום בקדושה. *אמר רבי חייה בר בא רבי יוחנן מפקד לאילין דכנישא דכיפרא סבין מטול ומיעול עד דו אימטא ואתון מדכרין זמנו ועיבורו:

הלכה ה מתני' *אמר ר' יהושע בן קרחה ועוד זו התקין רבי יוחנן בן זכיי שאפילו ראש בית דין בכל מקום שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד:

גמ' כיני מתני' למקום הוועד של חודש:

הלכה ו מתני' *סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמם ואינו תוקע קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודייה וברכת כהנים דברי ר"י בן נורי:

גמ' *ביהודה נהגו כר"ע ובגליל כריב"ן עבר יעשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא. וכשקידשו

פני משה

גמ' מפני מעשה שאירע. באותו הפעם לפיכך נשתהו העדים מלבוא שפעם אחת נפלה קול הברה בעיר ובאו וכו' כלומר שנפלה הברה שבאו הסרקיים וכן ישמעאלים הגזלנים ונטלום להעדים ונתעכבו בידיהם וע"י כך נשתהו מלבוא ומתוך כך נתקלקלו הלוים בשיר: בשם מאן רבי אמר לה. רבי שסידר את המשנה וסתם דבריו ולא פי' מה היה הקלקול בשם מי אמר לה: אמר לון דכוותכון. אפשר כמו שאתם נוהגין בהלכה דאית לכון רברבין סגין הרבה רבנים זה אומר בשם רבו כך וזה בשם רבו לא כן רבי אלא בשם רבי יהושע בן לוי אמר לה אלא ורבי לא מייתי לה לטעם דהלכה בהמתני' במה היה הקלקול דתני וכו' וכלומר ומברייתא זו שמעינן לה מה היה הקלקול: שירו של חמישי. בשבת בכל השנה היו אומרים הרנינו ובראש השנה לא היו פותחין מהרנינו אלא אומרים הסירותי מסבל מפני שבר"ה יצא יוסף מבית האסורים ואם חל יום טוב של ראש השנה להיות בחמישי היו אומרים בשחרית הרנינו לפי שעל הרוב עדיין לא באו עדים והיו אומרים בשיר של ה' בחול ובמנחה דעל הרוב כבר באו עדים היו אומרים הסירותי וגו' שיר של יו"ט ועכשיו אם באו עדים מן המנחה ולמטן כלומר אחר המנחה ובתמיד של בין הערבים שהקריבו ועדיין לא היו העדים והיו אומרים עוד פעם אחד הרנינו שלא היו אומרים הסירותי שאפשר שלא יבואו עדים כלל היום וא"כ לא נמצאו אומרים שיר וכופלין אותו שהיו אומרים הרנינו ב' פעמים והוא שיר של חול היום וזהו הקלקול באותו פעם: כבר עבר רובו של היום בקדושה. לפיכך נוהגין אותו היום לגמרי בקדושה וכדפרישי' במתני': ר' יוחנן מפקד לאילין דכנישא דכיפרא סבין. היה מצוה לאלו הזקנים של בה"כ דמקום כיפרא מטול ומיעל עד דהוא יממא שיהו מטיילין והולכין אנה ואנה בעוד שהוא יום וביום ל' היה ולא באו עדיין העדים ושלא יתפללו מנחה כל זמן שיכולין להתעכב: ואתון מדכרין זמנו ועיבורו. כלומר דשמא בין כך ובין כך יבואו עדים ואז תתפללו מנחה ואתם מרויחין שתזכרו במנחה כמו שנתקדש היום בזמנו ויכולין אתם לומר יום ר"ח או יום הזכרון הזה וכן בעיבורו שהוא למחר ביום ל"א כדתנינן נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש יקמ"ל בזה שיכולין הן להמתין מלהתפלל מנחה כל זמן שהוא יום ואם שלענין קדושה כבר תנינן שנוהגין ב' ימים בקדושה אם יבואו אחר זמן המנחה שהוא זמן תמיד של בין הערבים אלא שרבי יוחנן בא לומר שימתינו מלהתפלל מנחה כל זמן שהוא עדיין יום כדי שיזכירו במנחה קדושת היום וכדאמרן:

הלכה ה מתני' אמר ר' יהושע בן קרחה וכו' שאפי' ראש ב"ד בכל מקום. שצריך לפרוש ממקום הועד למקום אחר והרי עיקר מצות קידוש החדש תלויה בו כדתנן בפרק ב' ראש ב"ד אומר מקודש אפ"ה לא היו העדים צריכין לילך אחריו אלא ילכו למקום הועד שסנהדרין יושבים שם והם יקדשוהו בלא ראש בית דין: גמ' כיני מתניתא. כן צריך לפרש המתני' למקום הוועד של חדש שבשם מקדשין אותו וכלומר דלא תנינן אלא לענין קידוש החודש בדווקא שאינן צריכין להלך אחר הראש בית דין וטעמא דאם אתה מטריחן נמצאת מכשילן לעתיד לבא אבל בדיני ממונות צריך הבעל דין לילך אחר ראש ב"ד שהזמינו לבא לפניו לדין:

הלכה ו מתני' סדר ברכות אומר אבות. אומר ברכת מגן אברהם וגבורות אתה גבור וקדושת השם אתה קדוש עם הג' קדושות וכולל לברכת מלכיות עמם ואינו תוקע: קדושת היום. אתה בחרתנו שבו נזכר לקדושת היום ותוקע שלש תקיעות של שלש שלש כדתנן לקמן: זכרונות וכו'. כדיליף בגמרא מקראי דכתיב זכרון תרועה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות וכתיב והיו לכם לזכרון לפני ה' אלהיכם אני ה' אלהיכם ומה ת"ל אני ה' אלהיכם לימד על כל מקום שיש שם זכרונות ושופרות יהיו מלכיות עמהן ומקדימין המלכיות כדקאמר בגמרא אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה לפני זכרוניכם לטובה ובמה בשופר: אמר לו ר"ע אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר. ה"ק למה הוא מזכיר עשר נימא תשע דהואיל ושתנו מלכיות מזכרונות ושופרות לענין תקיעה לישתנו נמי לענין מנין הפסוקים אלא אומר וכו' והלכה כר"ע: גמ' ביהודה נהגו וכו' עבר ועשה ביהודה. כמנהג בגליל או איפכא יצא שבדיעבד אינו מעכב: וכשקידשו

תורה אור

(תהלים פא) (שם)

קרבן העדה

גמ' נפלה קול הברה בעיר. שבאו גזלני' ונטלו העדים שבאו להעיד על החדש ועל ידי כן נתקלקלו הלוים בשיר שסברו שמא יבואו העדים עדיין ויאמרו שיר של יום טוב ולא אמרו כלל: בשם מאן. ר' אמר לה לשמועה זו: אמר להו. וכי אני כמותכם שיש לכם הרבה חכמים שאתם למידין מהם כל מה שאני אומר בסתם הוא בשם ריב"ל שהיה רבו והכל יודעין שתורתו הוא: ור' לא. ור' אילא מייתי לה לטעם דמתני' למה נתקלקלו מהכא: שירו של חמישי. שיר שהיו הלוים אומרים ביום חמישי בחול הוא מזמור הרנינו וגו' עד סוף כל המזמור: הכי גרסינן ובראש השנה היו אומרים למוסף וכו' ובמנחה הוא אומר קול ה' יחיל וגו' חל יום טוב להיות בה' בשחרית או' הסירותי מסבל שכמו ובמוסף הרנינו וגו' ואם באו עדים אחר תמיד של שחר אומר הרנינו וגו' כמלאו אומר שיר וכו' וכ"ה בבבלי וה"פ כשחל ראש השנה בשאר ימות השבוע חוץ מן הה' הי' אומר במוסף הרנינו שהמזמור מדבר בתרועות וראש השנה יום תרועה הוא ובמנחה קול ה' יחיל כדי להזכיר בראש השנה קול שופר של מתן תורה: חל יום טוב להיות בה' ובאו עדים קודם תמיד של שחר לא היו אומ' שחרית שיר של חול דהיינו הרנינו מפני שחוזר וכופלו במוסף אלא מתחיל הסירותי משום דבראש השנה יצא יוסף מבית האסורים ואם באו עדים בראש השנה שחל בה' אחר תמיד של שחר מפני הספק יאמרו בשחרית שיר של יום דהיינו הרנינו ויחזרו ויאמרו במוסף נמצא שכפלו לשיר ה' ביום א' פעמיים שמעינן מהכא היכא דמספקא לן אומר שירה של יום חול ונתקלקלו הלוים ואמרו גם בתמיד של בין הערבים שיר של יום חול לכך התקינו שלא יהו מקבלין עדות החדש אא"כ יש שהות ביום להקריב קרבן תמיד של בין הערביים: ה"ג כבר עבר רובו של יום בקדושה. וה"פ לכך נוהגין אותו היום קדש אע"ג דאין מקדשין היום לפי שכבר עבר רובו של יום בקדושה אין מזלזלין בו: ר"י צוה לאותן שבבה"כ דכיפרא שבכל ר"ה: סבין כו'. יקחו משאן ויכנסו לעיר בעוד שהוא יום ויהיו מזכירין בתפלה של ר"ה: זמנו. היינו ביום ל' והוא נק' זמנו ובליל ל"א הוא נק' זמן עיבורו:

הלכה ה מתני' שאפי' ראש ב"ד בכ"מ. שהולך לפרוש ממקום הועד למקום אחר ועיקר מצות קידוש החדש תלויה בו כדתנן לעיל פ"ב ראש ב"ד אומר מקודש שלא יהו צריכין עידי החדש לילך אחריו: אלא למקום הועד. בגמ' מפרש: גמ' כיני מתני'. כן פירושא דמתני': למקום הועד של חדש. אבל לא למקום הועד של הישיבה ילכו:

הלכה ו מתני' אבות. מגן אברהם: גבורות. אתה גבור: קדושת השם. קדושה: קדושת היום. אתה בחרתנו: גמ' ביהודה נהגו כר"ע. לכלול מלכיות עם קדושת היום: ובגליל נהגו כריב"ן. לכלול מלכיות עם קדושת השם: עבר

ציון ירושלים

מפני מעשה שאירע עבו"ת ... קול ... ומכמכ"ח ... גבורים שם

ירושלמי תענית פ"ד הלכה ג

ר"ה לא ע"ב

שם לג ע"א

(פסחים פ"י הלכה ה ופ"ד הלכה א)

תוס' הרי"ד

שופר כו' שוא"ת שאני שוא דמן התורה היה מחויב לתקוע אף בשבת ומשום גזירה דרבה אין תוקעין דשוא"ת הוא אבל אי מן התורה היה אסור לתקוע בשבת בגבולין אין כח ביד חכמים למשרי ולא היה ריב"ז מתקן שיהא תוקעין בכ"מ שיש בו ב"ד. אבל שיטת הירושלמי הוא כדרב חסדא בבבלי במס' יבמות דף פ"ט דיש כח ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה אף בקום עשה. כדגרסינן בירושלמי במס' גיטין פ' השולח גבי אם בטלו מבוטל דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו משום מה כח ב"ד יפה ומקשה בירושלמי כמו בש"ס דילן מי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן א"א לעלמא דמתרץ לה בש"ס דילן דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש [בגיטין ל"ג ע"א וביבמות פ"ט ע"א הנ"ל] ואילו בירושלמי מתרצינן וכי זיתים על במן וענבים על היין לא תורה הוא שיתרום וכן אמרו לא יתרום ולא עוד אלא שאם עבר יתרום אין תרומתו תרומה ע"כ הרי מפורש דהוא בשיטת רב חסדא בן בתרומה וכן בא"ח עיי"ש בש"ס דילן במס' יבמות ותמצא ממש כדברינו א"כ לפ"ז שפיר אזלי הבבלי והירושלמי לטעמייהו ועיי' בזה מה שכתבתי במס' תרומות פ"ד עיי"ש. ודו"ק:

6 5

אלוהות

שנויי נוסחאות (סו"א) ה' בד"ו חמישי. (סוי"ד) סבר בד"ו כבר. (סו"כ) רבי בד"ו רבן. (סוכ"ט) כריב"ן בד"ו כרבי יוחנן בן נורי.

עמודי ירושלים תנינא

מדינה ומדינה פירושו שאר עיירות שבא"י לבד ירושלים או מוכרחין אנו לומר דמקדש גם ירושלים בכלל אבל היכא דכתיב רק מקדש הכוונה מקדש בדוקא והרמב"ם בפיה"מ דכלים (פ"א מ"ח) והובא בתוי"ט זבחים (פ"ה מ"ה) כתב בלימוד דשלמים נאכלין בכל העיר דכתיב ואכלתם שם לפני ה"א כו' מוכח דס"ל דלפני ה"א הוא בכל העיר ואזיל לשיטתיה בלולב דגם שם פי' לפני ה"א בכל שעיר והתוס' בזבחים שם כתבו דלמד דבכור ומעשר נאכלין בכל העיר מהיקשא לשלמים וכן י"ל דס"ל להראב"ד והתולקים על הרמב"ם ואין הכרח דרבינו מגוח הכרח כלל והבן ועי' בר"מ (פי"א מה' מע"ש) גבי וידוי מע"ש שכתב ומצותו במקדש שנאמר ואמרת לפני ה"א ואם התודה בכל מקום יצא עכ"ל ואזל כהראב"ד בזה לשיטתיה דלפני ה' היינו אלא במקדש ולהרמב"ם דכתב בכל מקום דמשמע אפי' שלא בירושלים נ"ל כמ"ש הכ"מ שם ועמ"ש המנחת חינוך סי' שכ"ה ע"ש: א"ר אחא בר פפא כו' בשם מן ר' אמר לה כו'. עי' פ"מ שפי' שרבי סידר המשנה וסתם דבריו ולא פירש מה היה הקלקול בשם מי אמר לה אמר לון כו' לא כן רב אלא בשם ריב"ל אמר לה ע"ש והוא תמוה דר' ישתום משנה כריב"ל שהוא היה מן אמוראים כמ"ש רש"י נדה (י"ח ב') ולא עוד אלא שיאמר דסתם דברי ר' הוא מריב"ל והוא תמוה ועל המשנה דסוף פוקלין דהובא במשנה דברי ריב"ל כתבו האחרונים דהוא הוספה להמשנה והנכון כפירוש הקרבן העדה: כיני מתני' למקום הועד של חודש. עי' בש"ק מה שהניח בצ"ע על רש"י שפי' שילך למקום הועד של ישיבה מהירושלמי הלז אולם לפי פירושו של שפני משה דהכונה דוקא בקידוש החודש ולא בד"מ נק"מ:

מסורת הש"ס

עבר בנו של ריב"ב. לפני התיבה להתפלל: לא כך היינו נוהגין ביבנה. בימי אבא כשהיו הסנהדרין יושבים שם אלא נהגו כר"ע ואפ"ה לא העבירוהו מתפלתו שמע מינה דעביד ביהודה כגליל יצא: בכ"מ בתפלתו עבר והזכיר אדיר המלוכה במקום מלכיות של"ל בתפלה או שאמר בכל ימות השנה במקום האל הקדוש ברוך אדיר במלוכה לא יצא: חוץ מן האל הקדוש של ר"ה. שאמר במקומו ברוך אדיר במלוכה שיצא: ובלבד. בתפלת מוסף הוא דיצא אם אמר הכי אבל לא בשאר תפלות של ר"ה כגון ערבית שחרית ומנחה: ואתיא כריב"ן. דאמר שכולל מלכיות עם קדושת השם הלכך אם חתם במקום קדושת השם מלכיות יצא: ואתיא. דרשב"ג כר"ע בהא דסובר נמי שאינו כולל למלכיות עם קדושת השם וכדמסיק: מה מצאנו בכ"מ שמתפלל שבע אומר לקדושת היום באמצע ג' לפניה וג' לאחריה אף בר"ה קדושת היום באמצע ד' לפניה וד' לאחריה ואם"ד דכולל למלכיות עם קדושת השם א"כ אין קדושת היום באמצע: מה מצאנו בכ"מ. בשבתות ויו"ט אומר לקדושת היום ברכה ד' אף כאן בר"ה אומרים ברכה ד' והיינו בתר קדושת היום וטעמיה דר' דמסמך קדושה לקדושה טפי עדיף: צ"ל. בר"ה בקדושת השם האל הקדוש ולא המלך הקדוש: האל הקדוש ומרבה לסלוח. שיום סליחה נמי הוא שלדיקים נכתבים לאלתר לחיים: בתפלה. י"ח שמתפלל בכל יום אומר בחתימת ברכת בונה אלקי דוד ובונה ירושלים: בנביא. בחתימת ברכת הפטורה אומר אלקי דוד ומצמיח ישועה: ה"ג י"ט שחל להיות בשבת: פותח ביו"ט. ותתן לנו את יום חג פלוני ואת יום השבת הזה וחותם בשבת. מקדש השבת ותו לא: וחותם ביום טוב. מקדש ישראל והזמנים ותו לא: פותח בשבת וחותם בשבת וכו'. ואומר ותתן לנו את יום השבת הזה ואת יום חג פלוני וחותם מקדש השבת ותו לא:

(לעיל פ"ג ה"א)

ר"ה לב ע"א

תורה אור

*וכשקידשו את השנה באושא ביום הראשון עבר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ואמר כדברי ריב"ן אמר רשב"ג לא היינו נוהגין כן ביבנה. ביום שני עבר ר' חנניה בנו של ר"י הגלילי ואמר כדברי ר"ע אמר רשב"ג כך היינו נוהגין ביבנה. ר' אבהו בשם ר' לעזר בכל מקום עבר והזכיר אדיר המלוכה לא יצא חוץ מן האל הקדוש של ר"ה [ה]ובלבד במוסף ואתייא כריב"ן רשב"ג אומר קדושת היום עם זכרונות ואתייא כרבי עקיבה. [אמר] רשב"ג מה מצאנו בכל מקום אומרה אמצעית אף כאן אומרה אמצעית ר' אומר מה מצאנו מ"מ אומרה רביעית אף כאן אומרה רביעית. ר' יעקב בר אחא ר"ז חנין בר בא בשם רב צ"ל האל הקדוש ר' בא בשם אבא בר רב חונה צ"ל האל הקדוש ומרבה לסלוח. ר' בא בשם אבא בר ירמיה בתפלה הוא אומר אלהי דוד ובונה ירושלים בנביא הוא אומר אלהי דוד מצמיח ישועה. י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אית תניי תני פותח בי"ט וחותם בשבת ואית תניי תני פותח בשבת וחותם בי"ט רבי אומר פותח בשבת וחותם בשבת וי"ט בינתיים ר' יודה בר פזי בשם ריב"ל הלכה כרבי:

הלכה ז מתני'

*א"ל ר"ע אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם [א]וכולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודייה וברכת כהנים [ב]אין פוחתין מי' מלכיות מי' זכרונות מי' שופרות ריב"ן אומר אם אמרן שלשה שלשה יצא [ג]אין מזכירין מלכות זכרון שופר של פורענות מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסי אומר אם השלים בתורה יצא: **גמ'** אין פוחתין מי' מלכיות כנגד י' קילוסין שאמר דוד (תהלים קנ) °הללויה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עזו וגו' עד כהתי"ה. מי' זכרונות כנגד י' וידויים שאמר ישעיה (ישעיה א) °רחצו הזכו הסירו וגו' למדו היטב דרשו משפט וגו' מה כתיב בתריה לכו נא ונוכחה יאמר ה' וגו'. מי' שופרות כנגד ז' כבשים פר ואיל ושעיר. אלוהות עולין לו לשם מלכיות דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינן עולין לו. אלוהות ומלכיות עולין לו משם שנים דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינן עולין. (תהלים מז) °זמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו עולין לו משם שנים ד"ר יהודה ר' יוסה אומר אינן עולין. ר"ז בעי ביה

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ג משופר הל' ז טוש"ע או"ח סי' תקצ"ב ס"א

ט
ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סי' תקצ"א ס"ד

י
ג מיימוני שם הל' ט טוש"ע שם ס"ס

וכשקידשו את השנה וכו'. תוספתא היא בפ"ב ומייתי לה לעיל בפ"ג: בכל מקום. בברכת כל ימות השנה אם עבר והזכיר אדיר במלוכה לא יצא כלומר אם חתם ברוך אדיר במלוכה במקום האל הקדוש חוץ מן ברכת האל הקדוש של ר"ה אם חתם ברוך אדיר במלוכה יצא. ובלבד אם זה הוא במוסף ואתיא האי כר' יוחנן בן נורי דאמר כולל מלכיות עם קדושת השם הלכך הואיל ושניהם נכללים בברכה אחת יצא: רשב"ג אומר אומר קדושת היום עם הזכרונות ואתייא כר"ע. וענין תקיעה שתוקע לקדושת היום שכולל זכרונות עמה: אמר רשב"ג מה מצינו בכל מקום אומרה רביעית אף כאן אומרה רביעית. וכך הוא בתוס' ובת"כ פ' אמור: רבי אומר מה מצינו בכל מקום באמצע אף כאן אומרה באמצע. כך הוא שם. ובספרי הדפוס נתחלף והיא גרסא אחרת: צריך לומר. בר"ה האל הקדוש ומרבה לסלוח: בתפלה. בכל יום היא אומר אלהי דוד ובונה ירושלים שכולל ברכת צמח דוד בברכת ירושלים כדלעיל בברכות פ"ד ובנביא בברכת הפטרה מסיים אלהי דוד מצמיח ישועה: וחותם בשבת ויו"ט בינתים. שחותם בשתיהן:

הלכה ז מתני' אין פוחתין מי' מלכיות וכו' ג' פסוקים משל תורה וג' משל כתובים לפי שספר תהלים קדם לנביאים וג' משל נביאים ואחד משל תורה שמשלים בו: ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמרו ג' ג'. אחד משל תורה ואחד של כתובים ואחד של נביאים יצא וכן הלכה שיצא בדיעבד: אין מזכירין מלכות זכרון שופר של פורענות. כגון אם לא ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם. ויזכור כי בשר המה. תקעו שופר בגבעה וכיוצא בהן וזכרון של יחיד אף על פי שהוא לטובה כגון זכרה לי אלהי לטובה וכיוצא בו אין מזכירין אותו: רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא. מפרש בגמרא דה"ק רבי יוסי ומשלים בתורה ואם השלים בנביא יצא וכן הלכה:

גמ' אין פוחתין מעשרה מלכיות כנגד עשרה קילוסין. של הלל בפרשה זו שאמר דוד הללויה הללו אל בקדשו וגו' שנאמר כאן שופר מה כתיב בתריה לכו נא ונוכחה וגו' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו' וכנגד זה זכרונות שיעלו לטובה ותקובל תשובתם: כנגד ז' כבשים וכו'. שמקריבין בראש השנה: אלוהות. פסוקים שנאמר בהן השם אלהי. אלהינו וכיוצא: ר"ז בעי ביה

גליון הש"ס

[א]עיין ברמב"ן במלחמות פ"ד

הלכה ז מתני'

מי' מלכיות. ג' פסוקים של תורה וג' של כתובים וג' של נביאים וא' של תורה שמשלים בו: שלש שלש. אחד של תורה ואחד של כתובים ואחד של נביאים יצא: של פורענות. בגמרא מפרש:

גמ' כנגד י' קילוסין וכו'. שאחד מהן הללוהו בתקע שופר: מי' זכרונות. אין פותחין כנגד י' וידויים לאו דוקא אלא י' ענייני תשובה: מה כתיב בתריה לכו נא ונוכחה וגו'. והיינו בראש השנה שהוא יום הדין יום הוויכוח (ועי' בי"מ): כנגד ז' כבשים ופר ואיל ושעיר. הרי י' קרבנות שמקריבים בראש השנה: אלהו'. פסוקים שיש בהן אלקות כמו שמע ישראל ה' אלהינו וגו' עולין לו משום פסוקי מלכיות: אלקות ומלכיות. בפסוק אחד עולין לו משום שנים פסוקים: אינן עולין. אלא לאחד: ביה

תוס' הרי"ד

אלוהות עולין לו לשם מלכיות דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינן עולין לו. אלהות ומלכות עולין לו משום שנים דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינן עולין לו. פי' אלוהות ומלכיות הוא כמו דאיתא בבבלי דף ל"ג שמע ישראל וגו' אלהינו וגו' אחד אתה הראית לדעת וגו' כי האלהים אין עוד וגו' וידעת היום והשבות וגו' שהאלהים וגו' ועל הארץ וגו' אין עוד מלכיות דברי ר' יוסי ר"י אומר אינו מלכיות ואוקמינן בגמ' דסיכן מבכח"ל בתורה פסוקי דמלכיות יותר מג' ואוקמינן דאליבא דר' יוסי מבכח"ל עוד הנך ג' פסוקים וע"כ דר' יוסי ס"ל דאלהות אינן מלכיות דאל"כ למה קתני דווקא הנך תלת אלא ע"כ דס"ל דאלהות אינן מלכיות רק הנך ג' פסוקי דמיירי מאחדות אלהות אחד אין עוד מלבדו. אין עוד כזה ס"ל לר' יוסי דהוי מלכיות וזה אלו הג' הפסוקים דנחלקו ר' יוסי ור' יהודה קרי להו בירושלמי אלהות ומלכיות מכיון שהוא אחד ואין עוד מלבדו הוי מלכיות ונמצא דאחדות הוא מלכיות ומכיון דמיחד אלהות הוי אלהות מלכיות ולא עוד אלא דאליבא דר' יוסי הוי חשוב לעלות לשנים אליבא דשיטת הירושלמי ור' יהודה דס"ל דאינו עולה לשנים אבל לאחד עולה דס"ל לר' יהודה דאחדות אלהות אינו עולה לשם מלכיות ולשיטת הבבלי מוכרח ע"כ דאליבא דר"י אינו עולה אף לאחד אבל במקום דאינו מיחד אלהות אלא אלהים לבד נאמר בלא יחוד כזה ס"ל לר' יוסי דאלהות אינן מלכיות רק באלו הג' פסוקים דמיחד אלהות וקרא בירושלמי אלהות ומלכיות כזה ס"ל לר' יוסי דהוי מלכיות ולא עוד אלא דעולה לשנים דס"ל לר' יוסי דאלהות ומלכיות בפסוק אחד עולה משום שנים זמלו אלהים זמרו זמרו למלכינו זמרו עולין לו משום שנים דברי ר"י ר' יוסי אומר אינן עולין ר"ז בעי ביה ובתריה פליגין או ביה לגרמיה פי' אם פליגין בקרא דבתריה כי מלך כל הארץ אלהים וגו' או ביה לגרמיה פליגין דבבבלי מפורש דפליגי בקרא דבתריה דר' יהודה ס"ל דזמרו למלכנו הוי מלכיות וכי מלך כל הארץ אלהים הוי מלכיות ג"כ ועולין לו משום שנים אבל ר' יוסי ס"ל דמלכנו לא הוי מלכיות כפירש"י ז"ל ונמצא דהוי אחד אבל לי"ל דפליגי בקרא קמא לבד דלר' יהודה הוי זמרו אלהים וזמרו למלכנו שנים ולר"י הוי אחד ז"א לשיטת הבבלי דלשיטתם לא ס"ל לר' יהודה דאלהות הוי מלכיות וע"כ פליגי בקרא דבתריה ופליגין אם מלכנו עולה לשם מלכיות אבל לשיטת הירושלמי מיבעיא לר"ז או דפליגי בקרא קמא לבד דר' יהודה ס"ל דאלהים ומלכנו עולה משום שנים ור' יוסי ס"ל דאלהות אינו עולה לשם מלכות אבל מלכנו לכו"ע הוי מלכות או דפליגי ביה ודאבתריה: ופליגי אם מלכנו עולה לשם מלכיות אבל לכו"ע בפסוק הראשון לבד אינו עולה משום שנים אף לר' יהודה דר' יהודה לא ס"ל הא דר' יוסי דאלהות ומלכיות עולין לו משום שנים בפסוק אחד ולא פליגי רק ביה

7 5

שנויי נוסחאות (שו"ל) שני בד"ו השני. (שו"י) [אמר] בד"ו אינו מוקף: (שו"נ) ר"ז בד"ו רבי זעורא. (שוכ"ט) מי' מלכיות מי' זכרונות מי' בד"ו מעשר מלכיות מעשרה זכרונות מעשרה. (שו"ל) ריב"ן בד"ו רבי יוחנן בן נורי. שלשה שלשה בד"ו שלש שלש. (בשורה האחרונה) ר"ז בד"ו רבי זעורה.

עמודי ירושלים תנינא

בתפלה הוא אומר אלהי דוד ובונה ירושלים כו' עי' בש"ק מה שהניח בצ"ע דהא אין חותמין בשתים וי"ל דס"ל להירושלמי כשיטת בה"ג בברכות (מ"ט א') דגרס בש"ס שם חוץ מזו ומ"ש הכי תרתי קידושי ניהו ומודי רבי דחתמינן בהו בשתים אבל נחמה חדא מילתא הוא ובחדא בעי למיחתם ע"ש ברש"י ולפ"ז היכי דהוו תרי עניני חותמין בשתים וא"כ הכא דאמר אלהי דוד ובונה ירושלים המה שני דברים חתמינן בהו בשתים ועמ"ש הלח"מ פ"ב מהל' ברכות ה"א. הנה רבינו מנוח הל' שופר (פ"ב ה"י) כתב וז"ל דהא גרסינן בירושלמי כל שנה שאין תוקעין בתחלתה מריעין לה בסופה לא שחל ר"ה להיות בשבת לא שאירעו אונס פי' כגון שאין שם ב"ד הראוין לתקוע א"נ שנתרשלו במטם ולא לקחו שופר עכ"ל והנה לא נמצא כלל בירושלמי מימרא זו והוא בבבלי ר"ה (ט"ז ב') והתוס' פי' שם בשם הבה"ג לא דמיקלע בשבתא אלא דאתיליד אונסא וכן כתב זה בשם בה"ג בטור א"ח סי' תקפ"ח ובמהרי"ל פירשו באופן אחר דמיירי שביטלו במזיד ואי היה מבואר בירושלמי לא היה המהרי"ל מפרש דלא כהירושלמי ועי' בט"ז שם: אין פוחתין מעשרה מלכיות כו'. נוסחת הרוקח בסי' ר"ג כנגד עשרה הלולים שאמר דוד הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה הללויה ועשרה זכרונות כנגד עשרה וידוין שאמר ישעיה רחצו הזכו הסירו חדלו למדו דרשו אשרו שפטו ריבו לכו נא ונוכחה מי' שופרות כו':

עין משפט
נר מצוה

א
א מיי' פ"ג מהופר הל' ח טוש"ע או"ח סי' תקצא ס"ד
יב
ב טור או"ח סי' תקפה

גליון
הש"ס

[a]עיין בתוספות ורא"ש כסוגיין:
[b]עי' בבעל המאור ר"ס תענית הביא זה הדרש בשם מדרש אגדה ועי' ברא"ן סי' פא:

מסורת
הש"ס

ר"ה לב פ"ב

תורה אור

ביה ובדבתריה פליגין או ביה לגרמיה פליגין מן מה. דתני הכל מודין °במלך אלהים על גוים שהוא אחד הדא אמרה בי' ודבתריה פליגין. °שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם וגו' שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם הראשון משם א' והשני משם ב' דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר הראשון משם ב' והשני משם ג': ריב"ן אומר אם אמרן ג' יצא. הוינן סברין מימר שלשה מכל אחד ואחד אשכחת תני אפילו שלשה מכולן יצא. אין מזכירין זכרון ומלכות ושופר של פורענות זכרון דכתיב °אותם זכר וגו' מלכות דכתיב °חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה וגו' שופר דכתיב °כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה: מתחיל בתורה ומשלים בנביא. מה לשעבר הא בתחילה לא א"ר יוחנן כיני מתניתא ר' יוסה אומר [a] צריך להשלים בתורה:

הלכה ח מתני' *העובר לפני התיבה בי"ט של ר"ה [b] השני מתקיע ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל:

גמ' ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן מפני מעשה שאירע [c]פעם אחת תקעו בראשונה והיו השונאים סבורין שמא עליהם הם הולכין ועמדו עליהן והרגום. מינו דאינון חמי לון קראיי שמע ומצליין וקריין באורייתא מצליי ותקעין אינון אמרין בנימוסין אינון עסיקין. ואמר אף בהלל כן. לית כל עמא תמן. ואמר אף בתקיעה כן לית כל עמא תמן. א"ר יונה כתיב °ואותי יום יום ידרושון זו תקיעה וערבה ריב"ל בשם ר' אלכסנדרי שמע לה מן הדא °שמעה ה' צדק זו [d]קריאת שמע "הקשיבה רנתי זו

תהלים מז · שם כד · טלמי' · יחזקאל כ · ירמיה ד · ישעיה נח · תהלים יז

פני משה

ביה ובדבתריה פליגין. בקרא דזומרו ובקרא דאבתריה כי מלך כל הארץ אלהים פליגי אם נחשבין הם לשנים אבל בקרא דזומרו להוד שוין שלאחד הוא נחשב או דילמא ביה לגרמיה פליגין בפסוק דזמרו בעצמו פליגי אם עולה לשנים דכתיב בה אלהינו ומלכנו ופשיט לה מן מה דתני בברייתא הכל מודים במלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו דכתיב בתר כי מלך כל הארץ ושוין בזה שאין נחשב אלא לאחד ואע"ג דכתיב ביה תרי אלהים א"כ ה"ה בפסוק דזמרו מודים שאינו אלא אחד והדא אמרה ביה ובדבתריה פליגין אם נחשבים לשנים: הוינן סברין. מעיקרא מימר שלש מכל אחד קאמר אשכחת ברייתא דתני בהדיא אפי' ג' מכולן יצא כדפרישית במתני': מה לשעבר. לר' יוסי הוא דבעי דקאמר אם השלים בתורה יצא ומאי קאמר אם השלים יצא לשעבר. והיינו דיעבד. הא לכתחלה לא בתמיה הרי ודאי יותר משובח אם משלים בתורה: אמר ר' יוחנן כיני מתניתא. כן צריך לומר לר' יוסי צריך לכתחלה להשלים בתורה ואם השלים בנביא יצא:

הלכה ח מתני' העובר לפני התיבה בי"ט

של ר"ה השני מתקיע המתפלל תפלת המוסף הוא המתקיע להיות אחר תוקע ולא המתפלל תפלה של שחרית וכלומר שבתפלת המוסף תוקעין ולא בתפלת שחרית ובשעת גזרת השמד תיקנוה שהיו אורבים עליהם כל זמן השחרית וכדקאמר בגמרא ותיקנו לתקוע במוסף ואעפ"י שבטלה הגזירה נשארה התקנה דשמא יחזור הדבר לקלקולו ובתחלה היה אומרים כל סדר הברכות בשחרית ותוקעין על הסדר ולאחר התקנה אומרים ותוקעין במוסף: ובשעת ההלל. מפני דבר"ה וי"כ אין אומרים הלל תני בשעת ההלל בשאר י"ט שקורין הלל: הראשון. המתפלל שחרית הוא המקרא את ההלל מפני דזריזין ומקדימין למצות:

גמ' מפני מעשה שאירע. תיקנו שיהו' תוקעין במוסף שפעם אחת היו תוקעין בתפלה ראשונה בשחרית והיו השונאים וכו' ואחר כך מתוך שרואין שקוראין ק"ש ומתפללין וקוראים בתורה וחוזרין ומתפללין מוסף ותוקעין אומרו בנמוסיהון הן עוסקין והניחום ולפיכך נשאר כך שיהו תוקעין במוסף: ואימר אף בהלל כן. ולמה לא חששו אף בימים שקוראין את הלל שיתקנו לומר במוסף דשמא יהו השונאים סוברין שמתקבצים עליהם ואף שאינן תוקעין מ"מ מחמת קיבוץ רוב עם יהו סבורין כך ומשני לית כל עמא תמן שאין כל העם מתקבצין כל כך לבא אל בה"כ בימים שקוראין ההלל: ואימר אף בתקיעה כן לית כל עמא תמן. ונימא אף בר"ה ביום תקועה ג"כ אין כל העם מתקבצין והרי עיקר החשש היה שיאמרו הן מתקבצין כולן למלחמה ונותנין סימן מלחמה בתקיעתן ואם אין כל העם שם לית כאן חששא: א"ר יונה. שאני בר"ה דודאי כל העם מתקבצים ובאים לבה"כ דכתיב ואותי יום יום ידרושון זו יום של תקיעה ויום של ערבה שהכל באים להתפלל יחד בביה"כ: שמע לה מן הדא. שהעיקר הוא בשעת תפלת מוסף ולפיכך תיקנו התקיעות במוסף כדדרים לה מהאי קרא שמעה ה' צדק זו ק"ש שצדקה היא להם שמשכימים לקרות ק"ש בעונתה: הקשיבה רנתי זו

קרבן העדה

ביה ובדבתריה פליגין. מי אמרי' דפליגי אם אמר גם סיפא דקרא כי מלך על כל הארץ אלקים וסובר רבי יוסי דכולא קרא אינו עולה אלא לאחד או דלמא בו לבדו פליגי וסובר ר' יוסי כיון דנאמר בו אלקים ומלכות חשבינן לשנים אבל כי מלך וגו' עם הרישא לכ"ע נחשב לשנים: שהוא א'. שמעינן דמלכות ואלקות שבפסוק א' אינו נחשב אלא לאחד לכ"ע ולא פליגי אלא בשתי מלכיות בפסוק א' ש"מ דביה ובדבתריה פליגין דהיינו שתי מלכיות בפסוק א': הראשון. פסק הראשון משום מלכות א' ופסוק השני משום שתים דמי הוא זה מלך הכבוד לאו ממניינא הוא: הוינן סברין וכו'. סברוהו למימר דלא פליג ריב"ן אלא על העשירי וסובר דבט' סגי והיינו ג' מכל א': אשכחת תני. בברייתא דאריב"ן אפי' אמר שלש מכולן מתכ"ך יצא: מה לשעבר. בדיעבד הוא דאר"י דאם השלים בתורה יצא משמע הא לכתחלה אינו משלים בתורה וקשיא אנן היכא עבדינן דמסיימין לכתחילה בתורה: כיני מתני'. כן צריך להיות במתני' ר"י אמר צריך להשלים בתורה לכתחלה:

הלכה ח מתני' השני

מתקיע. המתפלל תפלת המוספין מתקיע ולא בתפלת שחרית וטעמא מפרש בגמ': ובשעת ההלל. משום דא"א הלל בר"ה ויה"כ קתני ובשעת ההלל כלו' בשאר י"ט שאומרי' הלל: **גמ'** מפני מעשה וכו'. הא דשני מתקיע ולא בשחרית מפני מעשה וכדמסיק: בראשונה. בשחרית: שמא עליהן הן הולכים. ותוקעים כדרך שתוקעין לקבץ העם למלחמה: מגו דאיתון וכו'. מתוך שהן רואין אותן קורין ק"ש ומתפללין וקוראין בתורה ומתפללין אח"כ תוקעין הם אומרים במנהגיהם הם עוסקים ואין דעתם למלחמה: ופריך ואמר אף בהלל כן. דנגזר שמא יאמרו העכו"ם קיבוץ מלחמה הוא מקול רעש של התפלה שאחד אומר וכולן עונין אחריו כאחת וקולם נשמע למרחוק ולא יאמר אלא במוסף ויותר כ"ל דה"ג מפני שברוב עם הדרת מלך ואמר אף בהלל כן וכ"ה בבבלי וה"ה מפני שברוב עם וכו' הלכך השני מתקיע ופריך א"כ אף בהלל כמי נאמר כן דהשני יקרא הלל משום ברוב עם: ומשני לית כל עמא תמן. בתמיה וכי אין הכל שם בשחרית כמו במוסף: ופריך ואמר אף בתקיעה כן: וכי לית כל עמא תמן. בשחרית כמו במוסף: ואותי יום יום ידרושון. וכי ביום דורשין ובלילה אין דורשין אלא שני ימים בשנה הכל דורשין את ה' מגדולים עד קטנים והם יום טוב של ראש השנה ויום ז' של ערבה שהכל שומעין תקיעת שופר והכל נוטלין הערבה הלכך תקנו במוסף שיהיו גם הקטנים בבה"כ משא"כ בשחרית עדיין ישינים הקטנים כדתנן בברכות דקטנים פטורין מקריאת שמע אפילו קטן שהגיע לחינוך לפי שאינו מצוי בשעת קריאת שמע: שמע לה. לטעמא דמתני' דהשני מתקיע מהא: שמעה ה' צדק זו ק"ש. כשקורא אותה בזמנה ואז נקראת צדק ואם לא קרא עד שעה ד' אף זה יקשיב ה' כדתנן פרק קמא דברכות ואח"כ שמעה תפלתי דתפלה זמנה עד ד' שעות ובי"מ פי' בענין אחר ואין נראה:

זו

תוס' הרי"ד

ביה ובדאבתריה דרבי יהודה סבירא ליה מלכנו עולה משום מלכיות ורבי יוסי סבירא ליה דמלכנו אינה עולה ולא הוי רק אחד כקרא דאבתריה כי מלך כל הארץ אלהים ופשטינן מהא דתני הכל מודין במלך אלהים על גוים שהוא אחד הדא אמרה ביה ובדאבתריה פליגין דהכל מודין במלך אלהים על גוים שהוא אחד דרבי יוסי אף דסבירא ליה דאלהות ומלכיות עולין לו משום שנים אבל סבירא ליה דאלהות בלא יחוד אינו עולה משום מלכיות ור' יהודה אף דסבירא ליה דאלהות לבד עולה משום מלכיות אבל פליג על ר' יוסי בהא דסבירא ליה דאלהות ומלכיות עולין לו משום שנים ונמצא דרבי יהודה לא סבירא ליה דאלהות ומלכיות בפסוק אחד עולה לו משום שנים א"כ ע"כ צ"ל דפליגי ביה לבד דהא ר"י לא ס"ל דאלהות ומלכיות עולין לו משום שנים אלא ע"כ דפליגי בי' ובדבתריה ופליגי אם מלכנו עולה משום מלכיות אבל בשיטת הבבלי ע"כ דהא דקתני הכל מודין במלך אלהים על גוים שהוא אחד הוא דקמ"ל דאלהים ישב על כסא קדשו אינו עולה משום מלכיות ולשיטת הירושלמי מכרית מזה דר' יהודה לא סבירא ליה דאלהות ומלכיות עולין משום שנים ונמצא לפ"ז דלשיטת הבבלי כו"ע ס"ל דאלהות אינן עולין משום מלכיות והדרכה לר' יהודה אינו עולה כלל ולר' יוסי ביחדות אלהות כ"ל דעולה משום מלכיות ור' יהודה פליג אף ע"ז ולשיטת הירושלמי אליבא דר' יהודה אלהות עולין לו משום מלכיות ולר' יוסי אינה עולה אבל ביחוד אלהות אליבא דר' יוסי עולה ע"כ משום שנים דאי משום אחד פשיטא דלר' יהודה לא כ"ש דעולה והאיך יפליג ר' יהודה אלא ע"כ דלר' יוסי עולה משום שנים ולר' יהודה משום אחד ורק מיבעיא לן בדר' יהודה אי כ"ל דאלוהות ומלכיות מפורש בפסוק אחד אי עולה משום שנים דאסבר דס"ל דעולה משום שנים ולא פליג על ר' יוסי רק דס"ל דאחדות אלהות אינו עולה משום שנים אבל אלהות ומלכיות מפורש בפסוק אחד עולה משום שנים וע"ז פשוט ממלך אלהים על גוים שהוא אחד הדא אמרה ביה ובדבתריה פליגין שאו שערים וגו' כמבואר בבבלי בפירש"י ז"ל כן נלפענ"ד ביאור הסוגיא הזאת. ודו"ק:

ציון ירושלים "הקשיבה רינתי זו רינון תורה כלא בשפתי מרמה זו מוסף עי' ק"ע שלאחר קה"ת מתפללין מוסף ומכאן סמך למה שקורין בתורה בין שחרית למוסף וככר כשאל כזה בשו"ת תבונה מהסכה הא"ח סי' רפו והביא בשם הרב הס"ג מו"ה ברוך שכן הוא במדרש שו"ט סי' יז וכתב כמדומה שראיתי גם דרוש זה בירושלמי ושכחתי מקומי והוא בירושלמי כאן:

8 5

שנויי נוסחאות (סו"ג) ודבתריה כד"ו ובדבתריה. (סו"ס) שלשה כד"ו שלש וכן בסמוך. (סוכ"ס) מצליי כד"ו ומצליי.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

זו רינון תורה. שצריך לקרות בזמרה לכך נקרא רנון: זו מוסף. שלא עמד לתפלת מוסף בשפתי מרמה אלא מתוך ד"ת שלאחר קריאת התורה מתפללין מוסף: מלפניך משפטי יצא. היינו תקיעת שופר שהוא בא להזכיר זכיות של ישראל לפני הקב"ה בשעת הדין: שניי' היא. שאני תקיעות מהלל שמצות היום לתקוע הוא דוקא במוסף וכדמסיק ר' תחליפא: קרייא אמר כן. מקרא מוכח כן דכתיב יום תרועה יהיה לכם ועשיתם וגו' סמיך תרועה לגבי קרבן מוסף לומר דתקיעה בשעת מוסף א"נ דבשאר קרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם למידרשיה לפניו ולאחריו יום תרועה ועשיתם ועשיתם אשה וגו' ללמדך שבזמן א' תעשו שניהם: ויצאת' בשלום. שזכיות הכריעו החובות: כאילו נבראת' בריה חדשה. ואתם עשיתם עצמיכם: בכל הקרבנות כתיב ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ובעצרת לא כתיב לחטאת אלא שעיר עזים א': מכיון שקבלתם וכו'. שבכל שנה בעצרת הוא כיום אשר עמדנו לפני הר סיני ומקבלים התורה מחדש וכדאר"י אי לאו האי יומא וכו' הלכך אין שם חטאת ביום הזה:

הלכה ט מתני' אין מעבירין עליו את התחום. לילך חוץ לתחום לשמוע התקיעות: אם רצה ליתן לתוכו מים וכו'. ולא אמרינן קא מתקן מנא:

גמ' כיני מתני'. כן צריכין לפרש מתני': משום שבות ובל"ת. שצריך לשבות בו משום ל"ת דאי כדתנן במתני' קשיא הספא דרבנן אמרת לא דאורייתא מיבעיא: מתניתא. דתנן אבל מתעסקין עמהן וכו' היינו שיתקע הגדול בר"ה שחל בשבת כדי שילמדו התינוקות: ותני כן. ותניא נמי הכי: וה"ג מתעסקין עמהן עד שילמדו אפי' בשבת ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע בשבת ואצ"ל ביום טוב וה"פ הגדולים מתעסקין עמהן אפי' בשבת ואין מעכבין תינוקות שכבר למדו לתקוע אפ"ה אין מעכבין אותן:

הלכה י מתני' סדר תקיעות ג' וכו'. אחת למלכיות ואחת לזכרונות ואחת לשופרות: של ג' ג'. תקיעה תרועה תקיעה לכל א' וא' ולעיל פ"ג ילפינן מקראי: ג' יבבות. ג' קולות בעלמא כל שהוא: תקע בראשונה. בתקיעה שלפני התרועה תקע כדרכה: ומשך בשנייה. תקיעה שלאחר התרועה משך כשתים לצאת בה ידי שתים שהיה צריך לעשות זו אחר זו פשוטה שלאחריה דלמלכיות ופשוטה שלפניה דזכרונות: אין בידו אלא אחת. דאפסוקי תקיעה אחת לשתים לא מפסקינן: מי שבירך. התפלל תפלת המוספין ובירך ט' ברכות: ג' פעמים. בשביל מלכיות וזכרונות ושופרות:

גמ'

תורה אור

זו רינון תורה האזינה תפלתי זו תפלו; בלא שפתי מרמה זו מוסף מה כתיב בתריה מלפניך משפטי יצא א"ר אחא בר פפא קומי ר' זעירה שנייא היא שמצות היום במוסף. א"ר תחליפה קיסרייא קרייא אמר כן °יום תרועה ועשיתם. ר' לעזר בי ר' יוסה בשם ר' יוסי בר קצרתא *בכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם אמר להן הקב"ה מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה ר' משרשיא בשם ר' אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם:

במדב' כט

הלכה ט מתני' [א] *שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הגל ולא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין על פני המים ואין חותכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות ולא בדבר שהוא משום ל"ת אבל אם רצה ליתן לתוכו יין או מים יתן [ב] אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין בהם עד שילמודו [ג] והמתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא: **גמ'** כיני מתני' אסור משום שבות ובל"ת. אמר ר' לעזר [ד]מתניתא בגדול [ז] ביום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת ותני כן מתלמדין מלתקוע בשבת אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביום טוב:

הלכה י מתני' [ה] *סדר תקיעות שלשה של שלשה [ו] שלשה ושיעור תקיעה כדי שלשה תרועות שיעור תרועה כדי שלשה יבבות תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתים [ז] אין בידו אלא אחת מי שבירך ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע תוקע ומריע ותוקע ג"פ כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ר"ג אומר [ח] ש"צ מוציא את הרבים ידי חובתן:

גמ'

פני משה

זו רינון תורה. ועל שקורין בתורה האזינה תפלתי זו תפלה של שחרית ואף על פי שהתפלה קודמת לרינון תורה מכל מקום דרים הכתוב לפי משמעות ושניי המלות שהשמע שייך לקריאת שמע שאע"ג כוונה כל כך כמו התפלה דרחמי היא ובעי כוונה טפי והקשבה שהיא קרובה יותר מן השמיעה שייך לרנון תורה והאזנה שהיא עוד קרובה ביותר שייך לתפלה: בלא שפתי מרמה. משמע לרבות עוד תפלה אחרת זו מוסף: מלפניך משפטי יצא. שאז היא שעת רצון שיצא זכאי במשפט ולפיכך תוקעין במוסף שבו עולה הזכרון לטובה וכדאמרינן ובמה בשופר: א"ר אחא בר פפא קומי ר"ז. בלאו הכי איכא טעמא אחרינא לתקיעה במוסף ולא בשחרית כמו הלל דשאני היא תקיעה דשייכה למצות היום בקרבן מוסף וכדר' תחליפא דאמר קרייא אמר כן מקרא דתקיעה גופה למדנו כן דכתיב יום תרועה יהיה לכם וכתיב בתריה ועשיתם עולה לריח ניחוח לד' וגו' ובקרבן מוסף משתעי: וכאן. אצל קרבן מוסף בפ' פנחס כתיב ועשיתם בריה חדשה. כאלו עשיתם עצמכם בריה חדשה: בכל הקרבנות. מוספי רגלים כתיב בשעיר חטא ושעיר חטאת אחד ושעיר עזים אחד חטאת לכפר מלבד בעצרת כתיב שעיר עזים אחד לכפר עליכם אמר להם הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה שניתנה בעצרת להיות עמל ויגע בה כל צרכיכם מעלה אני עליכם כאלו לא חטאתם מימיכם ואין החטא נזכר לפני לפי שהתורה מכפרת עליכם:

הלכה ט מתני' שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום. לא לילך חוץ לתחום כדי להביא השופר וכן לילך לשמוע התקיעות ואין מפקחין וכו' משום דלא אתי עשה דשופר ודחי יו"ט דעשה ול"ת הוא וכיון דלא דחי מלאכה דאורייתא אף שבות דדבריהם נמי אינו דוחה דהכמים עשו כאן חיזוק לדבריה' כשל תורה: ואין חותכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות. שאין בו אלא משום שבות כגון לחתכו במגל שאין דרך לחתוך בו ולא בדבר שהוא משום לא תעשה כגון לחתכו בסכין דאורחיה הוא בכך וזו ואין צריך לומר זו קתני: אבל אם רצה ליתן יין או מים. כדי לצחצחו מותר ולא הוי כמתקן מנא: אין מעכבין את התינוקות מלתקוע. ואפי' בשבת אבל מתעסקין בהם עד שילמדו כלומר אף הגדול מתעסק עמהן כדי ללמדן לתקיע: והמתעסק. תקיעת שיפר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יצא לפי שצריך עד שיתכוין השומע לצאת מן המשמיע שנתכוין להוציאו ידי חובתו:

גמ' כיני מתניתא. כן צריך לפרש הא דקתני ואין חותכין אותו וכו' אסור משום שבות ובלא תעשה וכלומר לא בדבר שחיתוכו אסור משום שבות ולא בדבר שחיתוכו אסור משום לא תעשה וקמ"ל דיש דבר שחיתוכו נמי משום שבות בעלמא הוא דאסור וכגון במגל דלאו אורחיה היא ודבר שחיתוכו אסור בל"ת כגון בסכין וכדפרישית במתני': אמר ר' אלעזר מתניתא בגדול בי"ט וכו'. כלומר דלא תיקשי מעיקרא קתני אין מעכבין את התינוקת מלתקוע משמע עכובה הוא דלא מעכבין כשהן תוקעין מעצמן הא אין מתעסקין עמהן לכתחלה לתקוע והדר קתני אבל מתעסקין בהן וכו' הלכך מפרש דה"ק דרישא מיירי בשבת דלאו יו"ט של ראש השנה ואפ"ה אין מעכבין אותן מלתקוע כדי שילמדו והואיל ותינוקות הן ולא הגיעו לחינוך לא איכפת לן מידי וסיפא דקתני אבל מתעסקין בהן היינו אפי' בי"ט של ר"ה שחל להיות בשבת והרבותא דהגדול מותר להתעסק עמהן עד שילמדו וכגון בזמן שמותר לתקוע בשבת והיינו לאחר תקנת ריב"ז בכל מקום שיש בו ב"ד דאז מתעסק הגדול עמהן ואפי' אם הגיעו לחינוך מכיון שתוקעין היום שם וכן עם הקטן שלא הגיע לחינוך שהרי אין התקיעה אסורה בשבת אלא משום שבות: ותני כן. בתוספתא פ"ב והכי גרים שם מתלמדין לתקוע בשבת ואין מעכבין את הנשים ואת הקטנים מלתקוע בשבת ואין צריך לומר ביום טוב ופירושה מתלמדין לתקוע בשבת אפי' בשבת דעלמא מותר הגדול להתלמד ולהתעסק עמהן ובשלא הגיעו לחינוך ואין מעכבין את הנשים ואת הקטנים מלתקוע בשבת שחל בו ר"ה ובמקום שתוקעין ואצ"ל ביו"ט של ר"ה שחל להיות בחול ורישא דסיפא מיירי בקטנים שלא הגיעו לחינוך דדומיא דנשים קתני דלעולם לאו בני חיובא נינהו וכן הרישא דברייתא מתלמדין וכו' וכדפרישית. וסיפא דסיפא ואצ"ל ביו"ט פשוט הוא דבין הגיעו לחינוך ובין לא הגיעו לחינוך אין מעכבין וכן נמי מתעסקין עמהן:

הלכה י מתני' סדר תקיעות שלש. למלכיות ולזכרונות ולשופרות והן של ג' ג' ותקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחד ואחד ובגמרא למדו לפי שבר"ה נאמרו ב' תרועות וביובל תרועה אחת וילפינן ג"ש שביעי שביעי ליתן את האמור של זה בזה וכל תרועה צריך פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה דכתיב והעברת שופר תרועה הרי פשוטה לפניה דהעברת קול פשוט הוא ותעבירו שופר כתיב הרי פשוטה לאחריה ולמד ר"ה מיובל בג"ש: שיעור תקיעה דכלהו בבי כדי ג' תרועות ושיעור תריעה כדי שלש יבבות ויבבא הוא ג' כחות של כל שהוא נמצא שיעור תרועה ט' כחות של כל שהוא: תקע בראשונה פשוטה שלפני התרועה ומשך בשניה בפשוטה של אחריה כשיעור שתים שהיה רוצה לצאת בה גם לפשוטה שלפניה לסדר שאחר זה אין בידו אלא אחת לפשוטה של אחריה של סדר הראשון דפסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן: מי שבירך. ט' ברכות בתפלת המוספין: כשם שש"ץ חייב. בין בברכות של ר"ה ובין בשאר ימות השנה כך כל יחיד ויחיד הבקי חייב ואין הש"ץ יורד לפני התיבה אלא להוציא לשאינו בקי: ר"ג אומר וכו'. לעולם הש"ץ מוציא את הרבים י"ח והלכה כר"ג בברכות של ר"ה ושל יובל ביה"כ לפי שהן ברכות ארוכות ואין הכל בקיאין בהן והלכה כחכמים בברכות של כל השנה:

גמ'

יג
א מיי' פ"א מהל' שופר הל' ד טוש"ע או"ח סימן תקפו סעיף כא

יד
ב מיי' שם פ"ב הלכה ז טוש"ע שם סי' תקפח

טו
ג מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סי' תקפט ס"ח

טז
ד מיי' שם הל' ז ובהשגות והס"מ

יז
ה מיי' שם פ"ג הל' א טוש"ע שם סי' תקפ סעיף א

יח
ו מיי' שם הל' ד ובהשגות טוש"ע שם ס"ג

יט
ז מיי' שם טוש"ע שם ס"ו

כ
ח מיי' פ"ח מתפלה הל' טאו"ח סי' תקצא

ויק"ר רבה פרשה כט

ר"ה לג ע"ב

שם לג ע"ב

גליון הש"ס

[ב]היינו קטן שהגיע לחינוך כן פי' ר"ן ודלא כק"ע

שנויי נוסחאות (בו"ל) שלשה בד"ו שלש (וכן בכל הסוגיא).

עמודי ירושלים

אמר ר"א מתניתא בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת כו' אין מעכבין כו' עי' מה שפי' הקה"ע ופירושו דחוק. ומבואר בר"ן דהאי גדול היא קטן שהגיע לחינוך דמתעסקין עמו אפילו בשבת ובלא הגיע לחינוך ביו"ט אין בשבת לא ומעכבין אותו וכ"כ הריטב"א בחידושיו לר"ה בביאור הירושלמי. ועיין בה"ס פ"ב מהלכות שופר שכתב בשם הירושלמי דבשבת אסור. ובלחם יהודה וביום תרועה הקשי כן ולפי הנוסחא שלפנינו משמע כהר"ן וז"ל דהיה לה"ה גירסא אחרת בירושלמי וע"ש בלחם יהודה שהשיג על הכ"מ שפי' בכוונת הרמב"ם אפילו בשבת שאינו ר"ה ומכ"ש בשבת של ר"ה דמגיין לו כן. אולם אני מצאתי בתשב"ץ (ח"ב סימן קנ"ח) שפירש כן בפשיטות בדברי הר"מ וכתב דבירושלמי מבואר להיפך צריך לומר דגם לו היה הגי' כמו שהיה להרב המגיד:

עמודי ירושלים תנינא שמצות היום במוסף. כרוקח בסוף סימן ר"ג ריש"ס והן הבני מתקיע: בבל הקרבנות כתיב חטאת. ג"נ עי' רוקח בי' רנ"ה:

ר ה כא

עין משפט נר מצוה

כא
א טוש"ע או"ח סי' תקן ס"ה
כב
ב טוש"פ שם סעיף ג
כג
ג מיי' פ"ג משופר הל' יג טוש"ע שם סי' תקלה

גמ' אמרן בנפיחה אחת. אשכחת תני אמר [א] בנפיחה אחת יצא והא תנינן סדר תקיעות שלשה של שלשה שלא יפחות. רבי זעירה רבי אבא בר עילאי בשם רב צריך להריע מתוך פשוטה ר' בא בשם אבא בר רב חונה אינו צריך להריע מתוך פשוטה איזו היא הרעה רבי חנניא ורבי מנא חד אמר אהן טרימוטה וחורנה אמר [ב] תלת דקיקן. רבי חנניה חשש להדא דר' מנא ולהדא דידן. *והיידא אמרה דא תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתיים אין בידו אלא אחת רבי אבא בר זמינא בשם רבי זעירה אפילו אחת אין בידו. למה ראשה גבי סופה מצטרף וסופה גבי ראשה מצטרף לא ראשה אית לה סוף ולא סופא אית לה ראש. *במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין אית תניי תני הולך לו אצל התוקע אית תניי תני אצל המברך מאן דאמר הולך לו אצל התוקע בשאין ביום כדי לתקוע מאן דאמר הולך לו אצל המברך בשיש ביום כדי לתקוע נישמעינה מן הדא דאמר רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין [ג] הולך לו אצל תוקע ואינו הולך לו אצל מברך. והיידא אמרה דא יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין הולך לו אצל מברך ואינו הולך לו אצל תוקע למה שהכל יודעין לתקוע ואין הכל יודעין לברך דבר אחר אדם מוציא ידי חבירו בתקיעה ואין אדם מוציא ידי חבירו בברכה. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת לא כמי שאין ביום כדי לתקוע ואת אמר הולך לו אצל מברך. הדא אמרה פליגון. רבן גמליאל אומר שליח הציבור מוציא את הרבים ידי חובתן *ר' חונה רבה דציפורין בשם ר' יוחנן הלכה כרבן גמליאל באילין תקיעתה. רבי זעירה ורב חסדא הוון יתיבין תמן בתקיעתא מן דצלון את צלותא קמי רב חסדא בעי מצלייה אמר ליה ר' זעירא לא כבר צלינן אמר ליה מצלינא וחזר ומצלי

דנחתין

פני משה

גמ' אמרן בנפיחה אחת. כלומר שיעשה תר"ת בנשימה אחת ואשכחת אמר לחד' ברייתא דתני וכו' יצא ולא שצריך לעשותן בנשימה אחת והא תנינן סדר תקיעות וכו'. וקס"ד דצריך שיהא ניכר שהן ג' בכל סדר ואי אמרת שיעשה בנשימה אחת הלא אינו ניכר ומשני שלא יפחות מג' קאמר וכלומר מכדי ג' ולעולם אם עשאן בנשימה אחת יצא: צריך להריע מתוך פשוטה. כלומר שלא יפסיק בין התקיע' לבין התרועה ור' בא פליג שא"צ: חד אמר אהן טרימוטה. כהאי טרימוטא אחת ודקתני במתני' כדי ג' יבבות שיעשה הטרומיטה כשיעור ג' יבבות ואחרינא אמר תלת דקיקין ג' כחות קטנות: ר"ח חשש וכו'. ולהדא דידן כמו שאנו נוהגין ומשך בתקיעה כג' תרועות וכל תרועה כג' כחות מלבד שיעור הטרומיטה נמצא שיעור תקיעה כט' כחות ועוד: והיידא אמרה. והיכן מצינו זה דנוהגין להמשיך כך ויש שיעור בהמשך התקיעה. דאי מהסיפא דמתני' תקע בראשונה וכו' אלמא דיש שיעור להמשכת התקיעה מדקתני ומשך בשניה כשתים: ר' אבא בר זמינא וכו'. מפורש בפרק דלעיל בהלכה ג' ע"ש: במקום אחד תוקעין וכו'. אם יש לפניו מקום אחד שתוקעין בו ואינן יודעין לברך סדר הברכות מלכיות זכרונות ושופרות ובמקום אחר מברכין ואינן תוקעין אית תניי וכו': מאן דאמר הולך לו אצל התוקע וכו'. בעיא היא דבעי הש"ס מי נימא דהני תנאי לא פליגי אלא דמ"ד הולך לו אצל התוקע בשאין שהות ביום כדי לתקוע שאם ילך בתחלה אצל המברך לשמוע סדר הברכות ואחר כך לילך אצל התוקע לא יהיה שהות ביום כדי לתקוע בהא הוא דקאמר שהולך אצל התוקע וקמ"ל שאע"פ שמתוך כך יעביר הזמן ולא יהיה לו שהות ביום לילך לשמוע הברכות אפ"ה תקיעה דמדאורייתא היא עדיפא והלכך בשאין שהות כדי הליכה לקיים שתיהן ילך לו אצל התוקע ואף שיכול להיות שמא מתוך כך לא יהא סיפק בידו לילך אח"כ אצל המברך ומ"ד הולך לו אצל המברך בשיש שהות ביום כדי לתקוע כלומר דאיהו מיירי בשיש שהות ביום כדי לקיים שתיהן והלכך קאמר שהולך לו בתחלה אצל המברך שאף על פי שאין הברכות אלא מדרבנן מכל מקום לענין קדימה אמרינן דהואיל ואין הכל יודעין הברכות מוטב שיקדים לילך לשמוע הברכות שאם ילך בתחלה לשמוע התקיעה שמא לא ימצא אחר כך מי שיודע הברכות והמברך הראשון כבר בירך ואינו חוזר ומברך והלכך הולך בתחלה אצל המברך ואח"כ ילך אצל התוקע שהרי יש שהות ביום והכל יודעין לתקוע וא"כ בודאי ימצא אחד שיהא תוקע לפניו או התוקע הראשון יחזור ויתקע להוציא אותו והשתא הני תנאי לא פליגי כלל או דילמא דפליגי וכדלקמן: נישמעינה מן הדא וכו'. כלומר דס"ד דהש"ס מעיקרא למיפשט מדמסיים רבי יהושע בן לוי וקאמר ואינו הולך אצל המברך דליכא יתירא היא אלא דקמ"ל דלעולם הולך לו אצל התוקע וא"צ לילך כלל אצל המברך ואפילו יש שהות ביום וטעמא דמכיון דהברכות מדרבנן הם לא הטריחו הכמים אותו הואיל ומתעסק הוא במצוה דאורייתא לילך לשמוע התקיעה פטור הוא לגמרי מברכות דרבנן והשתא שמעינן דרבי יהושע בן לוי דקאי בשיטתיה דת"ק דהולך לו אצל התוקע ומשום דתקיעה עדיפא סבירא ליה נמי דאפי' יש שהות ביום כדי לקיים שתיהן א"צ לילך להמברך והאי תנא בתרא סבירא ליה דמכיון דיכול לקיים שתיהן ילך לו אצל המברך ובהאי סברא דאמרן הוא דפליגי הכי הוה בעי הש"ס למיפשט מעיקרא: והיידא אמרה. כלומר דמהדר הש"ס ודחי לה דהאיך נלמד זה מכאן דפליגי בהא דאמרן דילמא לעולם לא פליגי בשיש כדי לקיים שתיהן ומר אמר חדא ומר אמר חדא וכדלעיל והא דמסיים רבי יהושע בן לוי וקאמר ואינו הולך לו אצל המברך ה"ק דהואיל ואין שהות ביום כדי לתקוע אחר כך הלכך הוא דאמרינן דאינו הולך אצל המברך והיא גופה הוא דקמ"ל דתנא דברייתא קמייתא בשאין שהות ביום לתקוע אחר כך היא דמיירי ואכתי לא פליגי הני תנאי: דא. כלומר ומאיזה מקום נוכל לפשוט בעיין דא מהאי ברייתה דלקמי': יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת ובמקום אחד יש תוקעין וכו' וכדמפרשינן לקמן: שהכל יודעין וכו'. כדפרישית לעיל: דבר אחר וכו' ואין אדם מוציא ידי חברו בברכה אלא הש"צ הוא שמוציא הרבים וכרבן גמליאל דקי"ל כוותיה בברכות של ראש השנה אבל בתקיעה מוציא הוא היחיד את חבירו ולפיכך הולך לו אצל המברך שהוא הש"צ ומוציאו ושלא יעבור הזמן: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת וכו'. השתא מסיק למילתיה דהא מדקאמר שחל להיות בשבת על כרחך לומר דהא קמ"ל שאף על פי שאין שהות ביום כדי לתקוע אח"כ אפ"ה ברכה עדיפא שהרי במקום שתוקעין אף בשבת ודאי מפני דמקום שיש בו בית דין הוא וכתקנת ר' יוחנן בן זכאי והשתא וכי לאו כמי שאין שהות ביום כדי לתקוע אח"כ הוא דהויא שהרי אם יעבור זמן ביה דין שוב אין תוקעין אפי' באותו מקום בית דין ומכל שכן במקום אחר ואפ"ה את אומר הולך לו אצל המברך ולא אצל התוקע א"כ ע"כ דהאי תנא סבירא ליה דלעולם ברכה עדיפא והלכך הוא דקאמר שחל להיות בשבת לאשמועינן היא גופה דכך ס"ל לעולם וכי היכי דלא נטעי ביה בדעתיה ואידך תנא סבירא ליה דלעולם תקיעה עדיפא והדא אמרה דפליגין הני תנאי דלעיל וכדאמרן: הלכה כר"ג באילין תקיעתא. באלו הברכות של ר"ה מלכיות זכרונות ושופרות דנהגין בתקיעתא שהש"ץ מוציא אף למי שהוא בקי ומשום דאוושי ברכות: וגרסינן להא לעיל בסוף פ"ד דברכות: הוון יתיבין תמן. בבבל ביומא דתקיעתא מן דצלין אחת וכו' לאחר שהתפללו כפ"ע הגיע שעת תפלת הצבור וקם רב חסדא לחזור ולהתפלל עם הצבור:

קרבן העדה

גמ' ה"ג עשאן בנפיחה אחת כ"ה ברא"ש. שעשה תר"ת בנשימה אחת מהו מי אמרי' כיון שהן קולות מופרשין יצא דאיכא היכרא או דלמא בעינן שיהו מופסקין וניכרין לכל שהן ג': ופשיט אשכחת. ברייתא דתני בה עשאן בנפיח א' יצא: ופריך והא תנינן במתני' ג' של ג' ג'. ואם עשאן בנפיחה אחת אין כאן ג' של ג' ג': ומשני שלא יפחות. מהשיעור אבל לענין שיפסוק ביניהם לא נאמר כ"פ הרא"ש: צריך להריע מתוך תקיעה. שצריך לעשות תקיעה ותרועה בנשימה אחת דכתיב ותקעתם תרועה אלמא חדא נינהו: א"צ להריע מתוך פשוטה. והאי קרא לפשוטה לפניה ולאחריה הוא דאתי: איזו היא הרעה. כלומר כמה שיעור תרועה: אהן טרימוטה. קולות קטנות כעין שתוקעין על החצוצרו' שקורין טרומי"ט בלע"ז: תלת דקיקין. ג' קולות של כל שהן: חשש דהא דר' מנא וכו'. ועשה ג' סדרים שהתרועות קצרות ועוד עשה ג' סדרים שהיו התרועות ארוכות: והיידא אמרה דא. קאי אהא דא"ר ר' יוסי לעיל פ"ג פשוטה שסמכה מקצתה מן המתעסק לא יצא מהיכן שמע דא דבעינן שישמע כל התקיעה מתחלה ועד סוף לצאת בה למצוה: אפי' אחת אין בידו. פירשתי לעיל פ"ג: במקום א'. פי' בעיר אחת תוקעין ובעיר אחרת מברכין איזו מהן עדיף לילך לשם: כשאין. שהות ביום כדי לתקוע לא שבקינן תקיעת שופר שהוא דאורייתא ועבדינן ברכות דרבנן בשיש שהות ביום כדי לתקוע הולך תחלה לעיר שמברכין שיעבור זמן תפלת הציבור ואח"כ ילך לעיר שתוקעין בה: נשמעינה מן הדא. כמו הא שמע דאף באין שהות ביום לחזור ולילך בעיר שתוקעין בה אפ"ה הולך לעיר שמברכין: י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת. וצריך לערב מבע"י לאחד משני המקומות וכשמערב למקום שמברכין אינו יכול לילך עוד למקום שתוקעין: שהכל יודעין לתקוע. ומסתמא ימצא שם מי שיתקע: ד"א אדם מוציא ידי חבירו בתקיעה. אפי' ביחיד וכשימצא שם אדם א' יכול להוציאו משא"כ בברכה אינו מוציא אלא ש"צ בעשרה: י"ט של ר"ה וכו'. סיומא דקושיא הוא הרי י"ט של ר"ה שחל בשבת הוא כמי שאין לו שהות ביום לתקוע ואפ"ה הולך אצל המברך: הדא אמרה. זאת אומרת דפליג אהא דלעיל: באילין תקיעתה. שהש"ץ מוציא את הרבים ידי חובתן בברכות של מלכיות זכרונות ושופרות: מן דצלון. לאחר שהתפלל הש"ץ תפילת מוסף קם ר"ח להתפלל: לא כבר צלינן. תפלת מוסף קודם שהתפלל הש"ץ ולמה לך להתפלל שנית: א"ל. ר"ח צריך אני להתפלל שנית דבתפלת מוסף שהתפללתי קודם תפלת הש"ץ לא התפללתי רק ז' ברכות ובברכות דמלכיות זכרונות ושופרות סמכתי על תפלת הש"ץ:

דנחתין

מסורת הש"ס

נזיר ד' ח

ר"ס לד ע"ב

ירושלמי ברכות פ"ד הלכה ו

2 6

שנויי נוסחאות (סו"א) אמר נד"ו **אמרן**. (סול"ב) פליגון נד"ו **פליגין**. (סול"ו) את נשרי"ר **את.ה**. (סול"ז) קמי נד"ו **קם**. **בעי** נשרי"ר **ליתא**.

עמודי ירושלים

וחורנה אמר תלת דקיקן. עי' בקה"ע ופני משה והמשני שלא העירו שיש נוסחא בירושלמי רקיקין כמו שהביא ב' הנוסחאות במגדל עוז הלכות שופר (נ"ב ה"ד) וכיה גירסת הרמב"ם והרי"ף ז' גאון בשם רב האי ורב שרירא גאון יע"ש:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

דנחתון מערביים ואמרין תמן בשם רבי יוחנן הלכה כרבן גמליאל באילין תקיעתה ואנא דלא כוונית. אילו כוונית נפק ידי חובתו. אמר רבי זעירא ויאית כל תנייא תני לה בשם רבן גמליאל ורבי הושעיה תני לה בשם חכמים. רבי אדא דקיסרין בשם ר"י והוא שיהא שם מראש התפלה אמר רבי תנחום ברבי ירמיה מתניתא אמרה כן סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם:

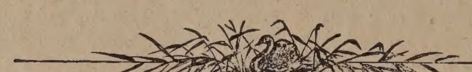
הדרן עלך פרק יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

קרבן העדה: דנחתון מנגרבייא. דת"ח שבאו מארץ ישראל אמרו משמיה דר"י הלכה כרבן גמליאל שהש"ץ מוציא ברכות אלו אפי' הבקי ובשעת תפלת הש"ץ לא כיוונתי וצריך אני להתפלל שנית משום ברכות אלו מלכיות זכרונות ושופרות שלא התפללתי בתחלה: אילו כוונית. אילו הייתי מכוין ודאי שהייתי יוצא בברכת הש"ץ: ויאות. שפיר קאמרו החכמים אלו דהלכה כרבן גמליאל שכל התנאים אמרו שהש"ץ מוציא הבקי משמיה דר"ג ור' הושעי' תני לה משמיה דחכמים ללמדך שהלכתא כוותי' דר"ג: והוא שיהא שם מראש התפלה. ושמע כל הט' ברכות ממנו הוא דהש"ץ מוציאו אבל אם לא שמע כל הברכות מהש"ץ אע"ג דשמע מלכיות זכרונות מהש"ץ אינו מוציאו: מתניתא אמרה כן. דצריך שיהא שם מתחילת התפלה סדר ברכות אומר אבות וכו'. אלמא סדר תפלה זו היא מתחלת אבות ועד סוף כדקתני במתני' ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים:

הדרן עלך פרק יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

פני משה: דנחתין מערבייא. בני א"י שירדו לכאן ואמרין תמן בשם ר' יוחנן דפסק הלכתא כר"ג בברכות דר"ה והואיל ואנא לא כוונית בתפלה לפיכך אני חוזר ומתפלל: אילו כוונית נפקה ידי חובתי. כלומר דקמ"ל דאף על מי שהוא בקי אמרו כן והלכך קאמר ואנא שאני בקי אלו כוונתי בתחלה בתפלתי הייתי יוצא ידי חובתי ומאחר שלא כיוונתי הש"ץ מוציא אותי עכשיו: ויאות. האי פסקא דפסקי כר"ג דאע"ג דרבים פליגי עליה משום דכל תנאי הוא דתני לה בשם ר"ג אבל ר' הושעיה בברייתא דיליה תני להא דר"ג בשם חכמים דאמרי להא והלכה כרבים: והוא שיהא שם מראש התפלה. מי שהוא רוצה לצאת במה ששומע מהש"צ צריך שיהא שם מראש התפלה וישמע כל הברכות כולן על הסדר: מתני' אמרה כן. וממתני' נמי שמעינן הכי דקתני סדר ברכות וכו' אלמא דצריך שישמע כסדרן אבות וכו' וכולל מלכיות עם קדושת היום וזכרונות ושופרות:

סליק פני משה מס' ר"ה

שירי קרבן פרק ראשון ראש השנה

פרק א (דף א ע"א) ואומר לכם הוא ראש וכו'. וא"ת נפרש הכא לכם הוא ראש מה שאתם עושים הוא ראש כגון העמדת מלך שהוא ע"י אדם וכן רגלים שהוא ע"י קידוש ב"ד מש"ה כשאר דברים כגון נטיעה שהיא גדילה מן הקב"ה ולא קביא דא"כ נימא נמי ראש לשנים דאף מלכי אומות לאו לכם היא שאין ישראל מעמידין אותו וי"ל דאכתי תיקשי א"כ לשמיטין וליובלות נמי דבקידוש ב"ד תלי':

(שם) כתיב ויחל לבנות וכו'. ק"ק לרגלים מנ"ל דא"ל דיליף מבחג המצות בחג השבועות בחג הסוכות דא"כ מעיקרא מאי קא קשיא ליה דלמא לכם אתי למעוטי רגלים הא קרא כתיב:

(שם ע"ב) כהיא דאר"י בר אחא וכו'. וקשה א"כ לכם שני ל"ל וי"ל דסובר ר"ש בר כרכנא דמיתורא דלכם מרבינן רגלים ומלכים שמעינן מהא דאר"י בר אחא וכו':

(שם) תני במואל ופליג וכו'. מהר"ש יפה הארץ מאוד בדברים דחוקים ובעל הגש"ם בי"מ פי' אדלעיל קאי דקאמר החדש הזה לכם לכם הוא ראש אבל לא לשנים וכו' משמע אף ליציאת מצרים כשמונין השנים אין מונין מניסן אלא מתשרי דר"ת לכם כתיב ע"ז מייתי דשמואל תני אף לשנים מנינן ליציאת מצרים מניסן כמו למנין חדשים ע"כ וגם זה קשה דמי איכא למ"ד דיציאת מצרים לאו מניסן מנינן כדמוכחי קראי ע"כ נראה עיקר כמו שפירשתי בקונטרס:

(שם) התיב ר' יצחק וכו' ותני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין. רש"י פי' למנין שנותיו של נח כשהכתוב מונה שנותיו של נח אינו מונה שנת המבול שאתה מוצא שחי נח תתק"ן שנה וא' עם שנת המבול שכה"א ונח בן ת"ר שנה והמבול היה מבמע שהמבול היה לאחר ת"ר שנה דכן משמע שככר עברו עליו ת"ר שנה שלימים וכתיב ויהי כא' ות"ר שנה חרבו המים ויחי נח אחר המבול ש"ן שנה וכתיב ויהי כל ימי נח אבר תי תתק"ן שנה וה"ל תתקנ"א אלמא שאין שנת המבול עולה למנין שנותיו לפי שהוא שנת צרה ע"כ. ומעתה י"ל דגרסי' תתלה קושית ר"י משנת עברי' ושני לוי' מדר"ת כל שנה וכו' והדר פריך משנות המבול וה"פ אם"ד דמניסן מנינן למה קתביב ליה קרא בחדש הראשון לשנה א' הא אכתי לא עייל ביה תלתין יומין אלא ודאי מתשרי מנינן וכבר עייל חלי שנה קודם המבול והרב מהרש"א כתב כדף ג' ע"ב בד"ה למניינא אחרינא וכו' פי' לדברי הירושלמי אלו ע"ש ודבריו תמוהין חדא דבבכ"ר מפורש דשנת המבול אינו נכנס לשום מנין לא לפניו ולא לאחריו דהא ר"נ פליג וקאמר אע"פ שאינו עולה מן המנין עולה בתקופו' ובתשבוגות וכ"פ כל המפרשים ועוד לדבריו הא דכתיב ויהי נח בן ת"ר שנה היינו מלבד מקצת שנת תר"א שככר נכנס באינה עולה מן המנין א"כ מאי ניחא ליה אי אמרינן דתשרי ר"ה הא לפ"ז מתשרי שקודם המבול התחיל שנת תר"א ועדיין הקושיא במקומה עומדת דלכתוב בשנת שש מאות ובת"ס חרבו המים ודבריו לע"ג:

(דף ג ע"א) אלא אם אינו ענין כעשה וכו'. וא"ת וכי היכן מלינו דמוקמינן עשה יתירא בלא תעשה וי"ל דה"ק אם בעשה הרי כבר אמור ובאת שמה א"כ תשמור ועשית ל"ל אלא ע"כ דהאי השמור לא תעשה הוא:

(שם) בין רגל לרגל מהו שיעבור. אפשר לפרש דקמיבעי' ליה אם עלה בין רגל לרגל אם נחשב כרגל ויעבור על כל תאחר אם על הג' פעמים או לא ופשיט מן הדא דתניא ועשית פעמים וכו' ומוקי לה רבי אבון כאומר להביאו בשני בשבת ואם"ד דבכה"ג נמי עובר אמאי לא מוקי לקרא בהכי אלא ודאי דאינו עובר אלא ברגלים ופירושי שבקונטרס נ"ל קרוב יותר לפשטא דשמעתתא:

(שם ע"ב) ר' בון בר חייה בעי שלמה שנתו בעצרת וכו'. וקשה ה"ל למיפרך אם עצרת רגל ראשון אמאי יעבור בעשה ועוד ה"מ למפרך אם שלמה שנתו בשבת למה יעבור עליו:

(שם) אר"ח אילו עבר והביא וכו' לפום ריהטא יש לפרש דה"ק מעיקרא ל"ק קושיי' ר' בון כיון דאם עבר והביא נדרים ונדבות ביו"ט הקרבן כשר אע"ג דעבד איסורא הלכך עובר על כל תאחר אך אחרי העיון אין נראה חדא דטעמא בעי למה יעבור הא מ"מ לכתחלה אין מניחין אותו להקריב וקשיא הוא אינו ראוי ועובר ועוד דעפי מסתבר לפרש דאחגיגה קאי כדי ליישב קושית תוס' בפסחים דף ע"ט ע"ב וכמו שכתבתי בפסחים דף ד' ע"ב בד"ה לא ילין וכו' ע"ש ועוד דבפסחים פ' א"ד איתא נמי להך סוגיא ולא מוזכר שם מבל תאחר לכן פירושי שבקונטרס עיקר:

(דף ד ע"א) כמה דאת אמר תמן וכו'. וקשה למה לא מוקי לה בנולד ערב עצרת דהא עסקינן לעיל דלכך עובר עליו בעצרת כשהוא בסוף דה"ל להקריב בעיו"ט והכא כיון דלא היה אפשר להקריב בעיו"ט אין לו לעבור עליו וע"ק הא בשביעי של פסח נמי אין לו לעבור עליו דהא הוה יו"ט ואין חובות שאין קבוע להן זמן קריבין ביו"ט ובעיו"ט דבשבי של פסח לא היה אפשר להקריב שהיה מחוסר זמן וי"ל דודאי אפשר לאוקמי בעצרת אלא דהש"ס מקשי על מאי דפתרי תמן ועל הקושי' השניי' י"ל דכיון דאם עבר והביא כשר עובר אף לפמ"ש לעיל בתוס' בד"ה אר"ח וכו' משום דאילו הביא ועבר אין לעבור עליו וצ"ע:

(שם ע"ב) דבר שהוא ניתן לתשלומין. וקשה הרי בכור נמי לאו תשלומין הוא ועובר עליו וי"ל דשאני בכור דרבי ביה קרא דכתיב שנה שנה אך קשה בל תאחר מנא לן דעובר דהא במילה נמי כתיב ביום השמיני ימ"ל ואפילו הכי אינו עובר על בל תאחר:

(דף ה ע"א) אם כאומר הרי עלי מיד דהוא עובר. וקשה הא נדר כתיב בקרא דלא תאחר וכדדרשי' לקמן ונדר הוא הרי עלי ושמעינן דאינו עובר עליו אלא לאחר ג' רגלים דומיא דהיכך וי"ל דסובר דנדר דקרא היינו כאומר הרי עלי ע"מ שאיני חייב באחריות' דה"ל דומיא דנדבה אבל בהומר הרי עלי סתם לאלתר חייב להביא' א"כ דסובר אע"ג דאמר קרבנות אינו עובר אלא לאחר ג' רגלים אנדר עובר מיד דהא איכא נמי לדקה דכתיב בהאי קרא וקעבר עליו מיד ועיין בבבלי בפרקין דף ע"א:

(שם) שבק ר' טבי וכו' מה שיש לדקדק בסוגיא זו כבר כתבתי בשקלים דף א' ובדף ו' ע"ש:

(דף ו ע"א) ואי זה זה תשרי. וקשה הא בקרא כתיב בצאת השנה וא"כ נימא ר"ה חשון ותשרי חדש האחרון שבו יוצא השנה:

(שם ע"ב) א"ל אין כיני וכו'. גי' הרז"ה והר"ן א"ל כן הוא אפי' נטען פחות משלשים יום לפני ר"ה אסור ע"כ ומתוך כך פסקו דאם נטעו פחות מל' יום לפני ר"ה אסורין עד ט"ו בשבט של שנה רביעית והכ"מ בפ"ט מהל' נטע רבעי כתב ויש לתמוה על מ"ש הר"ן דפלוגתא היא בירושל' דלפי האמת לאו פלוגתא היא דאע"ג דאקשי ליה אפי' נטעו ל' יום לפני ר"ה יהא אסור וכו' הרי השיב לו ושתק ועוד דהאי דאקשי ליה וכו' אינן סותר דין זה שכתב רבינו וק"ל עכ"ל ואני שמעתי ולא אבין דהר"ן כתב לפי גרסתו כמש"ל והא ודאי פליגי ור' מנא לא השיב לו כלום אדרבא סייע' ליה לר"ז וצ"ע. ודע דפירושי בקונטרס הוא פירוש הראב"ד בהשגו' והוא כדעת הרמב"ם ורש"י וכ"כ בש"ע והרא"ש במס' שביעית פ"ב פי' לפי המסקנא כדעת הרז"ה ע"ש ואינו מחוור דלפי גירסתינו מודה הרז"ה לדעת הראב"ד אלא שגירסא אחרת היתה לו וכמש"ל. ולולי דמסתפינא אמינא דה"פ נראין הדברים הא דתני אבל אמרו פירות נטיעה זו וכו' קאי אנטעו שלשים יום לפני ר"ס דמתמרינן וצריך להמתין עד ט"ו בשבט אבל לא קאי אנטעו פחות משלשים יום ולקולא דבט"ו בשבט ובשנה שליטית תהא מותרת כיון דנטעו שלשים יום לפני ט"ו בשבט איתא תמי דהא מ"מ שנה שלימה לא עלתה לו ולמה תאמר כן שיהא מותר בט"ו בשבט א"ל א"כ דל' יום קודם ט"ו שבט לא מהני אלא בעינן שנה שלימה אף בנטעו שלשים יום נמי יהא אסור מיום ליום מאי כדון כאמת מ"ט לחלק א"ר מנא היינו טעמא אם נטעו בפחות מל' יום לפני ר"ה כיון שעדיין האילן לא כלו לו שלש שנים מתשרי דכי' איידי קרא דשתא שנים מתשרי מנינן כדאמרי' לעיל צריך להשלים שנתו משא"כ בנטעו שלשים יום קודם ר"ה ככר כלו שלש שנים לתשרי דל' יום בשנה חשיב שנה והא דאסור עד ט"ו בשבט טעמו כדמסיק ר"ז בעצמו שעדיין הן חיין ממי שנה שעברו זהו הנ"ל ברור לפום פשטא דשמעתתא ומדוקדק מאוד בלשון הגמרא ומסכים לשיטת הפוסקים:

(שם) שחנט קודם ט"ו בשבט. והא דפריך לעיל למה נקט אתרוג נימא נמי מעשה שהיה כך הי' דא"כ ליתני סתמ' מעשה שנהג ר"ע שני עיבורין אבל השתא נקט הא' בשבט איידי דאתרוג וטפי ניחא לן למימר הכי דמשו' ספק דר"ג ור"א נהג שני עיבורין דלא ידע הלכתא כמאן מלומר משום חומרא דב"ש וב"ה דלא עבדינן כתרי חומרי כדאי' בבבלי והא ודאי ידע דהלכתא כב"ה:

שנויי נוסחאות (סו"א) מערביים ואמרין בד"ו מערבייא ואמרון. (סו"ג) אילו כוונית נפק בשרי"ר הא אילו כוונית הוינא נפק. חובתו בד"ו חובתי. (סו"ד) תני בד"ו תניי. (סו"ו) ר"י בד"ו ר' יוחנן.

עמודי ירושלים תנינא

הוא שיהא שם מראש התפלה. ור"ב הרוקח בסוף סימן רי"ח וסיפר משום דאוספא ברכות סוסר נמי עם שבבדות ותפלות של כל השנה טוב שיתפלל כל היודעים כדאיתא בפרק תפלת השחר (דף כ"ח) מתפלל אדם י"ח ברכות בכל יום כל ברכת שאין סודאה מברך כל אהת ואחת:

(דף ז ע"א) **ולא** שמיע ליה דת"ר קרוספת וכו'. וא"ת א"כ כל שמתי' בין ר"ה ליוה"כ נאמר דהן ת"ו רשעי' ומלינו כמה לדיקים שמתו בין ר"ה ליוה"כ וי"ל לפעמים מיתת הלדיקים לטוב להם כדכתיב מפני הרעה נאסף הלדיק והיינו שלא יראה ברעה א"נ ל"ק ליה אלא כאותן שמתים מתמת החטא אבל ודאי יש שמתים מפני שהגיע זמנם ליפטר מן העולם :

(דף ח ע"א) **לא** הורת דברים וכו'. כסנהדרין דף כ"ה ע"ב פירש"י בד"ה לא חורת וכו' אלא חזרה הניכרת שיפזרו פירות שביעית שבגנותיהן ע"כ ותימא הא ר' נחמיה קאמר שיפזר המעות שכינס מפירות שביעית ונ"אה שרש"י כתב כן משום דקשי' ליה מ"ש דמי שביעית מדמי ריבית וגזל לכך מפרש דאינו לריך לפזר אלא מה שהוא עדיין בעין כידו אך לפי עניות דעתי יש לחלק ביניהן דגזל וריבית כיון דלאחר התקנה שתיקנו חכמים אין מקבלין מידן לא תני לה בכלל חזרה אבל פירות שביעית דמאיסורא כנים להו לריך לחלקם לעניים כל מה שכינס וכ"נ מסתימת כל הפוסקים ול"ע :

(שם ע"ב) **אם** ללילה כשר הוא אמור אלא וכו'. כתב הרמב"ם פ"ז מה' תמידין הלכה ו' מלותו להקלר בליל ט"ז בין בחול בין בשבת וכל הלילה כשר לקלירת העומר ואם קלרוהו ביום כשר ע"כ וככר תמהו עליו המפרשים וז"ל הלח"מ שהן דברי' סותרים דכיון שדוחה שבת ע"כ נקלר ביום פסול ולרבי' שחילק הדברים לא ידעתי טעם ע"כ ונר' שהרמב"ם סמך על סוגיא זו שמפו' דהא דתנן במתני' ונקלר ביום כשר היינו ביום ט"ז ואפ"ה דוחה שבת דלכתחלה לריך לקלור בלילה אבל אם לא קלרו בלילה אין דוחין בשביל כך הקרבת העומר וסוגית הבבלי קודם חזרה דרשב"ל בשנית :

(דף י ע"א) **ולא** למפרע הוא קדוש. פירשתי בקונטרס אם באו עדים ביום א' וכו' והוא ע"פ פסק הרמב"ם בפ"ג מה' קידוש החדש כ"ד שישבו כל יום ל' ולא באו עדים והשכימו בנשף ועברו את החדש וכו' ואחר ד' או ה' ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החודש בזמנו ואפי' באו בסוף חדש וכו'. אם עמדו העדים בעדותן וכו' מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו חדש מיום ל' הואיל ונראה' סירת בלילו עכ"ל ואף שפסק זה הוא תמוה מכמה אנפי שאין להאריך כאן בפרט מ"ם בסוף פ' הנ"ל שאם באו כניסן ותשרי קודם חלי החדש שמעברין ואף שאכלו ביוה"כ לא משגיחין עליו והוא דבר תימה ועוד יש לפקפק הרבה וככר עמד עליו במקלת הלח"מ ע"ם מ"מ ראיה גדולה היא לדברי רמב"ם מסוגיין דאף לאחר שעיברו החדש חוזרין ומקדשין אותו למפרע :

הדרן עלך פרק ארבעה ראשי שנים

פרק ב (דף יא ע"א) **אלו** שנים שילאו מעיר אחת שרוב' עכו"ם וכו'. גרסי' פ' החולץ דף מ"ו ע"ב ת"ר מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו ת"ל אתך במוחזק לך וכתבו תוס' א"ת דוקא כדידעינן דהוה עכו"ם מעיקרא אבל אי לא ידעינן מהימן כמגו דאי בעי אמר ישראל אני כדמשמע בפסחים גבי האי עכו"ם דהוה סליק ואכל פסח בירושלים וא"ל דשאני התם דסמכי ארובא דהוו ישראל דהא בכל מקום נמי איכא רובא דרוב הבאין לפנינו כתורת יהדות ישראל ע"כ וקשה הא מפורש אמרי' כאן דבעינן עדות ביעיד שהוא ישראל וי"ל דהכא שאני שבאו מעיר שרובה עכו"ם. ונרא' שזו ראי' גדולה לדעת הרמב"ם שכתב בפי"ג מהא"ב בד"א בא"י ובאותן הימים בחזק' הכל שם בחזקת ישראל אבל בח"ל לריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית ואני אומר מעלה עשו ביוחסין ע"כ ותמה עליו וכתב הה"מ בא"פשר שילא לו מהא דפסחים ע"ש ותימה מנ"ל להרמב"ם לחלק אבל הנ"ל במסוגיי' ילא לו להרמב"ם וה"ל רוב' עכו"ם ניהו אך קשה הא דסיי' הרמב"ם מעלה עשו ביוחסין דהכא משמע דלכל מילי לא מחזקינן ליה בישראל ואפשר לומר דדוקא לענין עדות ממון הוא דמחמרינן כאן דבעינן שיהא מוחזק בעדים דיכול המוחזק לטעון אייתי סהדי דישראל הוא וטול ול"ע :

(שם) **מלין** אותו על פיו וכו'. מה שיש לדקדק בזה עיין במ"ש ביומא רפ"ג בתוס' בד"ה מלין וכו' :

(שם ע"ב) **והתיר** רולא וכו'. בקונטרס פירשתי דקאי אעדות החדש ועי"ל דה"פ אם העיד בעדות אשה ואמר הרגתיו שנאמן כדתנן פ"ב דיבמות וה"ה עד מפי עד נמי בעדות אשה קאמר אך הו"ל למקרייה ב"ד שריא דהא כל ב"ד שהתיר ג' דברים נקראים ב"ד שריא כדאמרי' בשבת דף ו' ע"ב ועוד הא ר"ע ור"ג הן התירו עד מפי עד כדתנן ס"פ בתרא דיבמות אבל אי אמרי' דקאי אעדות החדש ניחא :

(שם) **אילין** דחמיין לפת וכו' פי' כגליון הלו שרואין כמין מנורה כמו לפה הלפית מהו שיקחו אותם לעדים והשיב שיינו מבואות וזה אומרו ר' ביטל המבואות א"כ לפת למה ליקח ע"כ ואינו מחוור כלל :

(דף יב ע"א) **אר"י** תמינן וכו' לפמ"ש תוס' בבבלי דף כ"ב ע"ב בד"ה מוליך וכו' ע"ש נ"ל דה"פ אר"י לכך בעינן מוליך ומביא מעלה ומוריד דהזינן כוכב אחד עולה ויורד וכוכב אחד מוליך ומביא אבל שיהא כוכב אחד הולך ובא עולה ויורד לא מלינו ואיכא סימנא דמבואות כן :

(שם ע"ב) **תני** בר קפרא תרתיי. בי"מ פי' ששנה בשדי' ב' הדברים ליסנא דמתני' וליסנא דאוקימנא פגימתה וכו' והיינו לומר שזה פי' ליסנא דמתני' ע"כ ואינו מחור דא"כ אינו תרתי אלא א' לכן פי' שבקונטרס עיקר :

(שם) **שש"ה** חלונות וכו'. כתב הי"מ אבל זה שאמר שיש בש"ה חלונות והליכת חמה ולבנה בהן לא הבינותי ענינו להסכימו עם מה שנתפרסם בעולם מחכמת האלטגנינות בעניניה אלו ע"כ והנה מ"ש שהחלונות ללבנה ליתא ומאי דקשיא ליה משס"ה חלונות כבר פירשתי בקונט' אך קשה ממ"ש כאן ואחת כאמלעו של רקיע היכן הוא הבקיע' כנגדו דהא בעינן שתהא הזריחה והשקיעה בשוה מיהו י"ל דבעינן שיהא יום דאין הזריחה והשקיעה שוין וזה ברור :

(דף יג ע"א) **א"ל** ר' אנא מדבית עלי וכו'. וקשה כיון דידע שיאריך בתפלתו למה העמיד עלמו להתפלל לאחוריו וי"ל דה"ק ליה דלאו במרד עשה כן והאריך בתפלתו לצער אותו ומתחלה היה סובר שר"ת שהוא זקן נמי יאריך בתפלתו על אריכת ימים שכל המאריך בתפלתו מאריכים לו ימיו :

הדרן עלך פרק אם אינן מכירין

פרק ג (דף טו ע"א) **מפני** שחשיכה וכו'. וא"ת מנ"ל למידק דאם לא חשיכה לא דלמא היא גופא קמ"ל דאם חשיכה אין מקדשין אע"ג דאיפרסמא מילתא שכפריסית במתני' וי"ל דמדאוהו בית דין דייק דל"ל דהא לא איפרסמי מילתא והתנא או או קתני כדאמר בסמוך :

(שם) **בשאר** כל החדשים. כתבו תוס' בבבלי דף ך' ע"א בד"ה הא בניסן ובתשרי פי' בקונטרס שהמועדות תלויין בהן מקדשין לצורך בשאר ירחי לא וי"מ איפכא ע"כ ומסוגיין מתבאר שפי' הקונטרס עיקר :

(שם) **אם** כא חדש וכו'. בשביעית פ' בתרא פי' הרא"ש דקושית הש"ס כיון דמשמיעין על השקלים מא' באדר לפי שעולין ודורשין בענין ל' יום קודם ולא משכחת ל' יום א"א ניסן מעובר וש"מ דניסן נמי מעברין ומשני אם בא וכו' כלו' התני' דתני מא' באדר משמיעין מיירי אם עיברו ניסן ור' אמר דלא בא שלא אירע שעיברו ניסן ע"כ ודבריו תמוהים מאוד א"כ למה שבק הש"ס העיקר ולא פריך ממתני' דא' באדר משמיעין וסיא המשנה הראשונה דשקלים וכן מתני' אם בא חדש אין לה מקום כאן לפי פי' לא לשיטת המקשה והמתרץ ותו נראה דעולין ודורשין תדש א' שגי דמסיכא קילפא ליה דבעינן ל' יום שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני אס"ד דבעינן ל' יום דוקא מנא ידע משה שיהיה ניסן מלא אולי יבואו עדי' ויעידו שראו החדש ולריכין אנו לקבל אותן אם א"א להכחישן והיה לו להקדים יום א' אלא ודאי דלאחדש הוא קפיד קרא ועיין בבכורות דף נ"ח ע"ב בתוס' בד"ה בפרוס וכו' אלא ודאי פירושי שבקונטרס עיקר ואף שהרמב"ם

והר"ב פירשו כשקלים אם בא החדש בזמנו שהביאו שקלים חדשים קודם ר"ח ניסן שהוא זמן תרומה חדשה לוקחין מותר הקטרת מתרומה חדשה וכו' ע"כ קשי' לי ליסנא דמתני' דתני אם בא החדש כיון דאתרומה קאי ה"ל למתני אם באה התרומה חדשה בזמנ' לוקחין אותם ממנו וכ"ה לשון הרמב"ם סוף ס' שקלים מש"הגיע ר"ח ניסן מקריבין קרבנות ליבור מן החדשה ואם לא באה החדשה לוקחין מן הישנה ע"כ ועוד בשביעית פ"ב מפורש בירושלמי אם בא החדש והרא"ש הגיה שלא לורך וא"ת לפי פירושי מאי קמ"ל התני' י"ל דטובא קמ"ל דבשחרית ביום ל' מקטירין הקטורת מן הישנה אם לא באו עדים קודם הקטרת קטרת והשתא ל' המתרך נכון ופירושי זה במתני' דשקלים נר' ברור ודלא כהרמב"ם והר"ב :

(שם ע"ב) **ר"ז** בשם ר"ת אותה השנה נתקלקלה. כתב הרא"ש בשביעית והא דר"ת לא קאי לתרוצי דרב רק דהוא אומר על הברייתא שהיו עושים ר"ה ביום ל' בשלותי אלול וגם היכא דלא מטו שלותי תשרי היו מקולקלים ביוה"כ וסוכות וכו' ואגב שיטפ' מייתי הא דר"ת קודם שמתרץ דברי רב וכו' ע"כ ודבריו תמוהים דודאי נאותא היה מקום הועד ובם לא סמכי כלל אל שלותי אלול וגם בזה לא שייך לומר לשון מקולקלת גם דוחק לו' דמפסיק בדברי ר"ת בין קושי' לפירוקא ופירושי בקונטרס נראה עיקר :

(דף טז ע"א) **מקרן** כתיב. קלת קשה א"כ למה תנן במתני' חוץ משל פרה הל"ל שור דכי' כתיב קרא וכ"כ בבבלי וי"ל לפי המסקנא ניחא דהטעם דאין קטיגור נעשה סניגור וה"א דוקא שור פסול דומיא דעגל כדכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור וגו' אבל של פרה כשר קמ"ל דאפי' של פרה נמי דכפרה נמי שייך האי טעמא כדאמרי' תבא אמו ותקנח בנה :

(שם) **אר"י** הדא אמרה וכו'. והרמב"ן גורס אמר ר"י הדא אמרה פשוטה ששמע מקלתה מן המתעסק ילא הדא אמרה דאתקע ברא:ונה ומשך בשנייה אין בידו אלא א' ר' בא בר זבינא אומר אפי' א' אין בידו וכו' וה"פ הדא אמר פשוטה ששמע מקלתה מן המתעסק שלא כיון לשם מלוה ובא חבירו ואמר לו איכוין ותקע לי לשבלים את התקיעה ולשם מלוה והאריך בהשלמה כשיעור תקיעה ילא ומייתי ראיה מהא דתנן דמשך בשנייה כשתים אין בידו אלא א' וכיון דאין בידו אלא אחת אחת נמלא דכמה שהאריך יותר מכדי תקיעה אינו אלא כמתעסק א"כ עולם מקלתה לאחת ואחת רבי בא לפלוגי דזה ששמע פשוטה מן המתעסק אפי' א' אין בידו כיון דבתחלת התקיעה היה מתעסק נמלא דרישא לית ליה סיפא וכו' ולא דמי למשך בשניי' כשתי'. דהתם מיהא מתחלתו ועד סופו היתה כוונתו לשם מלוה והל"ל לר' בא בר זבינא לא ילא אלא אגב דאמר משך בשניי' כשתי' אין בידו אלא אחת נקט נמי גבי מתעסק אין בידו אפי' א' אע"ג דלא שייך גבי מתעסק האי ליסנא וניחא השתא אין בידו אלא א' היינו שניה ע"כ ולפי גירסתינו ופירושינו בקונטרס עולה דברי הש"ס כהוגן אלא דלפום ריהטא פליג אבבלי וככר תי' הרא"ש לקיי' שניהם ואף הר"ן פליג אפי' הרמב"ן ע"ש :

(דף יז ע"א) **עניים** במקומן וכו'. כתב מהר"ש יפה עניים במקומן שלא נכתב כל הלורך במקומן אבל הענין מפורש במקומות אחרים כהא דאיפליגו ר"י ור"י כמה יובל תלוי אם בשילות עבדים או בתקיעת שופר ומייתי רבי יוסי ראיה קראי דדוכתא אחריתי והיינו כאגיות סותר שמביא לרכו מארץ מרחק וקשה אדרבה ר"י מביא ראיה מסברא ולא מקרא ומה שפירשתי בקונטרס הוא נכון :

(שם) **והשמטת** כספי' וכו'. ותימה דתניא בת"כ פ' בהר ומה אם היובל שאינו משמיט כספי' וכן הוא בספרי פ' ראה וכ"כ הרמב"ם פ"י מהל' שמיטה ויובל אבל השמטת קרקעות נוהגת ביובל ויובל משמט בתחילתה ול"ע ובדרושים הארכתי לייבב ואין כאן מקומו :

(שם ע"ב) **בינ"י** מתני' אם היה וכו'. כ' הרא"ש והא דקאמר בירושלמי אם הי' מעכב התקיעה וסתמו לריך לפרש אם היה מעכב לאחר שסתמו ואפילו אי פליגי גמרא דיד, אירוש' גמרא דידן עיקר ע"כ וקשה אם נפרש אם היה מעכב לאחר שסתמו א"כ מאי קמ"ל רבי יוחנן והרי מתני' מפורש כן ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול וי"ל דהרא"ש קאמר לפי גירסת הירושלמי דגרס במתני' אם עיכב את התקיעה וטובא קמ"ל ר"י אך קשה א"כ ע"כ לפרש דברי ר"י כמ"ש הרא"ש דאי כפשטא מאי קמ"ל א"כ מאי קאמר ואפי' אי פליגי וכו' הא מוכח דל"פ :

(שם) **לומר** לא במהרה אדם נופל ביום גינוסי' שלו. ונ"ל דהיינו טעמא שהקב"ה יושב וממלא שנותיהן של לדיקים מיום ליום להראות שאין מזל שולט בהם אלא הם תחת ממשלתו של הקב"ה :

הדרן עלך פרק ראוהו בית דין

פרק ד (דף יח ע"ב) **תנא** באחד לחודש. וא"ת אילטריך קרא למעוטי ספיקא וי"ל דאילטרין לאשמועינן דתקיעת שופר מלאכה היא דסד"א תקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה :

(דף יט ע"א) **ירושלים** דבר תורה וכו' וריב"ז מתקן על ד"ת. כתב הרמב"ם פ"ב מה"ש בזמן שהיה ביהמ"ק קיים והיה ב"ד הגדול בירושלים היו הכל תוקעין בירושלים בשבת כל זמן שב"ד יושבין ולא אנשי ירושלים בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים והיתה רואה וכו' ע"כ והשיגו הראב"ד בזמן המקדש לא היו תוקעין אלא במקדש אבל בזמן שחרב תוקעין כל הסמוך לה ע"כ וכ"כ התוס' בר"פ ע"ש וזהו לפי שיטתם דאבל לא במדינה קאי אף על ירושלים וקשה הא אמרינן הכא דירושלים ד"ת והיינו מדכתיב והקרבתם וזהו בזמן שביהמ"ק קיים וכשיטת הרמב"ם גם מדקא' ירושלים ד"ת משמע דהא דתני במקדש תוקעין קאי אף על ירושלים גם מהא דמסיק לקמן ושמחתם לפני ה' אלקיכם ז' ימים בירושל' שמעי' מפורש דהא דתנן לולב ניטל במקדש שבעה היינו בירושלים :

(שם ע"ב) **ואתון** מדכרין זמנו ועיבורו עיין מ"ש בקונטרס ועי"ל שיאמרו החליצנו ה' ביום ר"ת הזה אם היום אם למחר וכדתנן בעירובין מיהו פי' שבקונטרס נר' עיקר :

(שם) **בינ"י** מתני' למקום הוועד של החדש. מכאן ק' לי אפירש"י שפי' אלא למקום הועד של ישיבה ילכו וסנהדרין יקדשוהו בלא ראש ב"ד ול"ע :

(דף כ ע"א) **בנביא** הוא אומר אלהי דוד ומלמיח ישועה וקשה הא אין חותמין בשתים וי"ל דבתדא קחשיב להו ול"ע :

(שם ע"ב) **אשכחת** תני וכו' בבבלי גרסי' איבעיא להו היכי קתני שלש מן התורה וכו' ת"ש דתניא אין פוחתין וכו' ופירש"י בד"ה לא יפחות משבע וכו' וה"ד שלש מן התורה וכו' ע"ש ופי' דחוק לכן נ"ל דאף בבבלי ל"ג במתני' מכולן אלא אם אמר שלש שלש ילא וכגירסתינו והשתא שפיר פשט מברייתא דתני בה שלש מכולן דילא ובעי' וגם הפשיטות אתיין כפשטן :

(דף כא ע"ב) **ר"ז** ור"ת וכו'. כתב הר"ן ר"ז הקשה על ר"ת כיון דבכבר ללי יולר ל"ל לללויי תו דבשלמא יולר הי' לריך להתפלל דכיון שאינו אלא ז' ברכות אין ש"ץ מוליא את הרבים י"ח אבל מוסף שהן ט' כיון דאוושי ביה ברכות לא הי' לריך להתפלל שהרי ש"ץ מוליא את הרבים י"ח והדר לי' דהלכה כר"ג כאילין תקיעתא פי' לברכות של מלכיות זכרונות שופרות קרי תקיעתא לפי שתוקעין בהן ובהנהו קי"ל כר"ג אבל ז' ברכות של מוסף עלמו לריך כל יחיד להתפלל ומ"ה אע"ג דבכבר ללינן יולר סדר מללינן למוספין ז' ברכות שבמלכיות וכו' בלבד הוא שש"ל מוליא את הרבים י"ח וקשה לי א"כ מאי האי דקא:"ת ואנא לא כוונית הא עדיין לא התפלל הש"ץ מוסף ואף ר"ת לא רלה להתפלל רק ז' ברכות ואין ש"ץ מוליאן אפי' כיון ואין לומר דלא הי' כתוב כן בגרסתו הרי כס' מלחמות ה' כתוב' כגירסא שלפנינו וע"ק דמשמע לאחר שהתפללו מוסף הי' דקא' הוו יתבין בתקיעת' דהיינו תפלת מוסף וע"ק הא אף ר' זעירא כשהקש' לר"ת ידע דהלכה כר"ג שש"ל מוליא את הרבים י"ח א"כ למאי לריך ר"ת לאתויי הא דאמרו הנהו דנהתי' ממערבא וגם ר"ז מאי קאמר ויאות דהלכה כר"ג הא מעיקרא נמי הכי הוה סובר לכן נ"ל פי' שבקונט' עיקר גם דברי הרמב"ן אפשר לפרשן שכיוון לזה :

הדרן עלך פרק יום טוב וסליקא לך מסכת ראש השנה

פרק א (דף א ע"א במתני') ארבעה ראשי שנים הן. התם בגמרא דף ז' ע"ב פריך באחד באלול וכו'. מני ר"מ ולרגלים מני ר"ש אימא סיפא ר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי רישא וסיפא ר"ש ומציעתא ר"מ אמר רב יוסף רבי היא דנסיב לה אליבא דתנאי וכו' ורבא משני ארבעה דל"ה לר"מ ארבעה דל רגלים לר"ש ארבעה דל מעשר בהמה ומותיב לרבא מהברייתא י"ו שנים; ר"ה לעומר וכו' ליתני ששה ומשני רב פפא כי קא חשיב מידי דתיילי מאורתא וכו' והרי יובלות ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה היא וכו' ורב אשי משני למתני' ארבעה ר"ה הן שהן בארבעה ר"ח וכו' כמו שהבאתי בפנים. נראה דטעמיה דרב אשי דלא בעי לפרושי מתני' אליבא דחד תנא ולאוקמי כר"י כמו של ר' יוחנן בן ברוקה ולא תיקשי דהא ע"כ לא אתיא אלא כוותיה מדקתני באחד בתשרי ר"ה ליובלות וכדפריך לקמן דף ח ע"ב יובלות בעשרה בתשרי היא וכו' ומשני הא מני ר"י בנו של ר' יוחנן ב"ב היא וכו' משום דאפשר למידחי ולומר דה"ק רגל שבו ר"ה ליובלות וכדמתרץ רב חסדא בדף ד' להא דקתני באחד בניסן ר"ה לרגלים. ובהכי מתורץ קושית התוס' בדף ח' בד"ה והרי יובלות. וה"א מאי סלקא דעתך הא לא מיתוקמא כלל אלא לר"י בנו של ר"י ב"ב לקמן משום דאפשר לאוקמי נמי כרבנן ורגל שבו קאמר והתוס' שם ע"כ כתבו ד"ה בעשרה בתשרי היא לרב אשי פריך וכו' ומשמע מדבריהם ג"כ כאן דאליביה דרב אשי לא מלינו לשנויי הכי אבל אינו מוכרח דהרי רש"י ז"ל כתב בהאי דרב אשי האי דלא חשיב במתני' אלא ארבעה לפי שלא מנה אלא ראשי שנים הבאים בראשי חדשים ואין רגלים מן המנין אלא כדאמרינן רגל שבו והכי לא תני נמי ר"ה דעומר ושתי הלחם עכ"ל. והשתא שפיר נמי מצי לשנויי הכי ביובלות דרגל שבו קאמר ואין יובלות מן המנין אלא לשנים ולאינך דשייכי בר"ח ממש והשתא למאי שאמרנו הכל ניחא דלפי הס"ד קסבור באמת הכי דמדקתני באחד בתשרי ר"ה וקחשיב נמי יובלות לא הוה קשה מידי דמצינן לשנויי כהאי דרב חסדא ברגלים אלא דאכתי הוה קשה לשנויא דרב פפא. והרי יובלות דלא תיילא מאורתא ולשנויית דרב שישא בריה דרב אידי והרי יובלות דתלי במעשה הוא וקתני וע"כ דאתינן לאתויי אוקמתא דכר"י בנו של ר' יוחנן ב"ב היא. אבל כל זה אליבא דפירושא דרבא היא ולשנויית דהני אמוראי. אבל לרב אשי ולפירושו דבלאו הכי ניחא הא דלא קחשיב ר"ה דעומר ושתי הלחם וה"נ לקושטא דמילתא אמרינן הכי דגבי יובלות נ"ק הא דקחשיב בא' בתשרי ר"ה משום דרגל שבו קאמר ולא אילטריך לן לאוקי מתני' אליבא דחד תנא דוקא אלא ככ"ע אתיא והא דקחשיב ארבעה ר"ה יתו לא ה"ק ארבעה ר"ה שהן בד' ראשי חדשים וכו' וזה פשוט וברור. נקטינן מיהא השתא מה דאיכא נ"מ בין פירושא ואוקמתא דרבא במתני' ובין פירושא ואוקמתא דרב אשי דלרבא ע"כ דאתינן לאוקי מתני' כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא ושנת יובל מתקדשת והולכת מתחלתה כדאית ליה ולרב אשי לא אילטריך ליה לאוקי כהאי תנא אלא כדאמרן. ונבאר דאיכא עוד נ"מ ליכא לדינא ומתוך כך יתבאר לנו דעת הרמב"ם ז"ל במילתא ברירה וקושטא דמילתא והאי קושטא קאי דהתוס' בדף ט' ע"א כתבו בד"ה ולאפוקי מדר' יהודה דאמר ר"י אפ"ה הלכה כר' יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן וכו' ועוד דהתם דמתני' דהכא אוקמא כר' ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי על דר' יהודה ועוד דלר' ישמעאל מקדשין חדשים והנן קיי"ל בכולא הש"ס שמקדשין חדשים ור' יוסי נימוקו עמו קאי כר' ישמעאל כפ"ק דמ"ק דאית ליה דיובל משמט בתחלתו וכו' והנה מה שהביאו מע"ז ומערכין כבר דברו המפרשים בזה והביא הכ"מ בשם הר"י קורקוס ברים פ"י מהל' שמטה ויובל ע"ש. ונדבר במה שנשאר לנו לבאר מענין אוקמתא דמתני' דהכא וכמה דנראה מסוגית הש"ס דהתם בזה. דהרמב"ם בפ"י המוזכר בהל' ז' כתב שנת היובל אינה עולה ממנין שני השבוע אלא שנת מ"ט שמיטה ושנת חמשים יובל ושנת חמשים ואחת תחלת שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל. וכרבנן דר' יהודה ולקמן בהל' י"ד פסק כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה שכתב מר"ה ועד יוה"כ לא היו עבדים נפטרים לבתיהם וכו'. א"כ מתקדשת שנת היובל מתחלתה והנה לכאורה שני פיסקי סתרי אהדדי דאם כר' ישמעאל בנו של ר"י ב"ב א"כ היאך פסק לעיל כרבנן ודלא כר' יהודה וכהוכחת התוס' אבל האמת יורה דרכו דודאי בענין ביובל משמט ומתקדש מתחלתו דברי ר' ישמעאל בנו של ר"י ב"ב אמת הן דהכי תני בת"כ בלי שום חולק ורבי יוסי דמ"ק קאי כוותיה כדכתבו התוס' בזה אלא מה שכתבו להוכיח מדאוקי הכא לכתמא דמתני' כוותיה זה אינו אלא לפי אוקמתא ופירושא דרבא אבל לרב אשי דהוא בתרא וכמבואר בדברינו לעיל לא אילטריך לן לאוקי מתני' כוותיה והדרבה איפכא מוכחא דלא בעי רב אשי לאוקי כתמא דמתני' אליבא דחד תנא וכדלעיל. ומלינו ג"כ דלענין שמקדשין חדשים דהכי קיי"ל נמי כוותיה דר"י בנו של ר' יוחנן ב"ב פסק וזה מבואר ממתני' ומהסוגיא דפ"ב דר"ה ולא כרבנן דקאמר הש"ס כאן לפי ברייתא קדמייתא דמייתי. וכמה דנראה מהברייתא בתרייתא דמייתי תניא אידך יובל שיא וכו' דלר' ישמעאל הוא דאילטריך היא למעוטי שאינה מתקדשת בסופה אבל לרבנן דלא סבירא להו שמתקדשת מתחלתה לא אילטריך היא למעוטי אלא דדרשי שנת חמשים שנה אתה מונה וכו' ולאפוקי מדר' יהודה וזה היה קשה לכאורה דאם פסק כר' ישמעאל דמתקדשת מתחלתה א"כ ע"כ אתינן לדרשא דידיה דיכול כשם שמתקדש והולכת מתחלתה וכו' ושפיר אילטריך לן למעוטי שאינה מתקדשת בסופה ואם נאמר דיתורא דהוה לא קבי"ל לן דאילטריך לדרשא לעכב וכדלקמן שם ע"ב גבי פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי יובל שיא אע"פ שלא שמטו וכו' ת"ל היא וכחכמים דשלשתן מעכבות וכו' והכי קי"ל ואילטריך היא מ"מ היא גופה קבי"א דהשתא מנא לן דאינה מתקדשת בסופה כמו שמתקדשת בתחלתה וכרבי ישמעאל בנו של ר"י ב"ב דכוותיה קיי"ל בהא אבל כי דייקינן שפיר לק"מ דהא מסיים בהאי תניא אידך יכול כשם וכו' והא תתמה שהרי מוסיפין מחול על הקדש וכו' ולבתר הכי אמרינן ודמוסיפין מחול על הקדש מנא לן דתניא בחריש ובקציר תשבות ר"ע אומר וכו' ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות וכו' ולר' ישמעאל מוסיפין מחול על הקודש מנא ליה נפקא ליה מדתניא ועניתם וכו' והיינו למילף בעלמא דמוסיפין מחול על הקדש בכניסה וביציאה אבל לשביעית עצמה ודאי דלית ליה לר' ישמעאל שום תוספות מקרא והכי אמרינן בהדיא ברים מ"ק דר"ג וב"ד דביטלו שני פרקים הראשונים דשביעית כר' ישמעאל בר פלוגתיה דר"ע ס"ל דלית ליה תוספת שביעית מקרא אלא הלכתא היא ובזמן המקדש דוקא וא"כ ודאי לדידיה לא אילטריך לן למעוטי גבי יובל בסופה דהא אליביה לא השכחן תוספת דכוותה אלא מעט תוספת ביוה"כ ובשבתות וביו"ט וזה דלא כדברי התוס' דכאן שכתבו כד"ה כל מקום שנאמר שבות ואתא לרבות שביעית. דזה אינו דאין לנו ללמד תוס' שביעית שהיא כל כך מתוס' שבת ויו"ט שאינה אלא מעט וזהו דעת הרמב"ם והשתא ממילא רווחא לן שמעתתא. דהרמב"ם פסק כר' ישמעאל ודלא כר"ע וכמבואר בהדיא ברים הל' שמטה ויובל וכן בפ"ז דתמידין דפסק קצירת העומר דוחה שבת וכבר זכרנו מזה ברים מס' שביעית ובכמה מקומות והו לא אילטריך לן שום מיעוטא גבי הוספה דיובל בסופה וכל האי סוגיא לתניא אידך וכו' אליבא דר"ע היא דאזלא וכזה נתבאר לנו הכל. וע' עוד בסוף פרקין מענין קצירת העומר שדוחה שבת כמה שיתבאר בס"ד:

(שם) באחד בניסן ר"ה השנה למלכים. אמרינן התם למאי הלכתא לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין ופי' רש"י ז"ל ואם לא קבעו יום לתחלת שנות המלך אלא כל מלך ומלך מיום שעמד אין להבחין אם השטר מוקדם או מאוחר וכו'. והתוס' הקשו על פירושו דמשמע דמספק היו חושבין אותו מוקדם וכו' ומיהו עיקר פירושו תימא גדולה שעשו תקנה פן ישכחו כל העולם מתי עמד המלך וכן סופר שכותב כל היום שטרות ישכח וכו' ופירשו דנראה דנ"מ לשטרי חוב המוקדמין היינו כגון אם עמד המלך באחד בניסן כשיגיע אחד בניסן אחר ישכח הסופר ויסבור דאתקד עמד המלך בשנים בניסן דעביד איניש דטעי בחד יומא ויכתוב באחד בניסן בשנה ראשונה למלך ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימה שהיא שנה שנייה וכתוב ראשונה ונמצא ב"ד טורפין מן הלקוחות של שנה זו שלא כדין אבל עכשיו שקבעו ניסן ר"ה תו לא אתי לידי תקלה שאפי' עמד אתקד בשנים בניסן כשמגיע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחרת וה"ת אכתי אתי לידי תקלה דאם עמד בכ"ט באדר כשיגיע כ"ט אדר אחר יטעה הסופר ביום אחד ויסבור שעמד באחד ויכתוב עכשיו בכ"ט באדר בשנה ראשונה למלך ונמצא מוקדם שנה שלימה לאו פירכא היא דכשעמד בכ"ט באדר מיד שיגיע לאחד בניסן מתחיל למנות שנה שנייה ויודע הסופר שכל השנה כתב בכל השטרות שנה שנייה הילכך לא טעי עכ"ד בזה ולפי פירושם צריך לומר דבאחד בניסן עצמו של שנה שלישית למלך זה שעמד בכ"ט באדר לא חיישינן שמא יטעה הסופר ויכתוב בשנה שנייה כמו שהיה רגיל לכתוב כל השנה ונמצא זה מוקדם שנה שלימה שהרי שלישית היא להא לא חיישינן דמיד כשהגיע אחד בניסן יודע הוא שמתחיל שנה אחרת אבל אין כן דעת הר"ן ז"ל שלאחר שפלפל על פי' רש"י והקשה כעין קושיית התוס' על רש"י כתב לפיכך נראה לי דברים כפשטן דהכא למאי הלכתא קאמרינן ולא בעי טעמא אלא כי היכי דאמרינן גבי ר"ה לרגלים דנ"מ לנודר וכו' דנפקותא הוא דאמרינן וטעמא לא שיילינן ה"נ אמרינן הכא כהאי ר"ה למלכים למאי הלכתא ולמאי נפקא לן מינה ומהדרינן דנ"מ לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמים פסולין הלכך מלך שעמד באדר וכתב לו סופר בניסן שלאחר י"ב ניסן של שנה שנייה וכו' כדפרישית בפנים והן הן דברי הר"ן ונמשך גם הר"ב אחריו ופי' כן וכלומר שזה הסופר יטעה ויכתוב על אחד בניסן של שנה שלישית אחד בניסן בשנה שנייה דהא ודאי לא חיישינן שיכתוב כך בכוונה דלרשעי לא חיישינן כדאמרינן בעלמא אלא שישכח ויסבור דאכתי עומד הוא בשנה שנייה וסובר הר"ן דאף באחד בניסן עצמו שכיח הוא למטעי וישכח שהיום מתחילין למנות בשנה אחרת ולאחד בניסן קמא שלאחר אדר שעמד המלך לא חיישינן שמא יכתוב עליו שנה הראשונה. ובאמת היא שנה שנייה והוי ליה שטר מוקדם דהא ליתא וכדכתב התיו"ט דבכה"ג ליכא למיחש למטרף לקוחות [illegible]

יכול לטרוף שום לקוחות אלא שלקחו אחר הניסן שמלך זה המלך ולאותן כדין הוא טורף. אמנם ראית לבעל המאור ז"ל שכתב כן וז"ל שאם עמד באדר וכשהגיע ניסן הי' לו למנות שנה שנייה ומנה לו בניסן שנה ראשונה היה ליה שטר מוקדם ופסול כדתנן ש"ח המוקדמין פסולין עכ"ל. ולכאורה קשה דהאיך משכחת לה שיטרוף הלקוחות שלא כדין באותן שלקחו בשנה זו ונראה לייב"ן לפי' בעל המאור דודאי אם שטר הלואה היה כתוב בא' בניסן בשנה ראשונה למלך פלוני ליכא למיחש בשום צד למיטרף הלקוחות שלקחו אחר הניסן שלא כדין וכדאמרן אלא דמשכחת לה שאנחנו חוששין להלקוחות שלקחו אח"כ ואף בניסן עצמו והיה קודם ההלואה ולפי הטעות של השטר הלואה יסברו שלקחו אחר זמן הלואה וכגון שהן לקחו בשבעה בניסן שלאחר כ"ט אדר שעמד בו המלך וכתוב בשטר מכירה בשבעה בניסן שנה שנייה למלך פלוני וכפי המנין למלכים והלואה היתה אח"כ בט"ו או בעשרים בניסן וכזה השטר יטעה הסופר ויכתוב בט"ו בניסן בשנה הראשונה למלך פלוני דעביד דטעי בחד יומא ויסבור שבאחד בניסן עמד המלך ולאחר זמן כשמוציא המלוה שטרו יסברו שהוא קודם זמן המכירה שישכחו מתי עמד המלך ונמצא ההלואה קודמת ויכול לטרוף להלקוחות האלו ובאמת כשהלואה היתה אחר המכירה וטורף שלא כדין והיינו שכתב הוא ז"ל וכשהגיע ניסן היה לו למנות שנה שנייה וכו' כלומר לא באחד בניסן עצמו היה הטעות אלא מאחד בניסן והילך שהיה לו למנות לכל השטרות שנה שניה והוא מנה לו להמלוה בניסן עצמו שנה ראשונה שאז הוא בטעה והו"ל מוקדם וסיימו התוס' ויש שיטה אחרת בירושלמי בין מ"ד מניסן מנינן וכו' ומלתא אחריתא היא ולא אתי לפרושי מ"ט קבעו ניסן ר"ה ר"ל בזה דאף דפשוט הוא דאין כוונת הש"ס דהכא לפרש כאן להטעם לקביעות ר"ה אלא דמפרש מה נ"מ אי אמרינן דגם למלכי א"ה מניסן מנינן או מתשרי מנינן וכדפרישית לקמן מ"מ יש לנו לבאר מפני מה לא נפרש בכה"ג גם לשיטת הבבלי דבהא איכא נ"מ אם מניסן מנינן או מאיזה זמן אחר וכעין שאמרו כאן הלכך כתבו ויש שיטה אחרת בירושלמי שאי אפשר לפרש לגמרין ולכוין כפי שיטתא דהכא שהרי רב חסדא קאמר לשטרות דתנן שט"ח המוקדמים פסולין וא"כ אין לנו לפרש דנ"מ לידע אם המכירה קדמה או הגולה קדמה דמאי שיטתא דבש"ח המוקדמים הכא אלא דמשמע דאיכא נ"מ אם שטר הזה מוקדם הוא מחמת זמן שכתוב בו ופסול ולפי שיטתא דהכא אין שום פסול מוקדם כלל. ומה שכתב עוד בעל המאור ז"ל וכירושלמי גרסינן מי מודיע וכו' זה הירושלמי הוא במקומו בפ' בתרא דשביעית על המתני' שט"ח המוקדמין פסולין וע"ש בהלכה ה' ד"ה מי מודיע מה שזכרתי מזה בסייעתא דשמיא:

(שם ע"ב בגמ') אין תימר כבר שמו יהות אמר תיפה וכו'. מבואר בפנים לפני הנראה מהמקראות שהבאתי והכונה דר' יונה כך היא שאם אתה היה יכול לפרשו שכבר שמו היה אתה יכול לומר כדאמר תיפה. אבל מכיון דכתיב מטרם שום אבן משמע שאמר להם שימו לבבכם מה שהיה עד לא שמו אבן א"כ אמור מעתה לא אמר תיפה כלום והדרינן דמוכח מהני קראי דלעיל בשני בשנת שתים לדריוש וכו' דאף למלכי א"ה מניסן מנינן והיינו כמה דמתיב רב יוסף בבבלי דף ג' ע"ב דהאי איתא דמתשרי מנינן בשביעי בשנת שלש מיבעי ליה ומשני ר' אבהו שם כורש מלך כשר היה וכו' ובהא דמייתי התם להני קראי בשני וכו' פירש"י ז"ל שניהם בנבואת חגי נכתב במקרא ולא נמצא כתוב בפסוק שני בשנת שתים. אך י"ל שלפסוק שלמעלה הימנו קאי שכתב בו בשנת שתים. וזהו לפי הגי' דהתם דגרים בפסוק השני בשביעי בשנת שתים וזה באמת לא נמצא כתוב בנבואת חגי וצריך לדחוק כפירושו ולגי' דהכא בשמיני בשנת שתים והוא ברים נבואת זכריה שאחר נבואת חגי לפי הסדר ניחא וכדפרישית בפנים:

(שם) ותני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין. התוס' שם ד"ה למנינא אחרינא וכו' הביאו לזה ועיין במהרש"א כמה שרצה לפרש כאן ודברים קשים להולמן הן וביותר במ"ש בהא דקאמר תיפתר כר' אליעזר וכו' ומשני תיפתר הך דתני שנת המבול אינה עולה מן המנין כר"א דאמר בתשרי נברא העולם וכו מתחיל שנת המבול והשנים מניסן מנינן דהשתא תשרי שאחר המבול לא היה רק בשנת תר"א וכו' ע"ש וזה קשה הרבה וכי ס"ד לומר למ"ד בתשרי נברא העולם שאעפ"כ השנים מניסן מנינן ואיפכא הוא דהשכחן דאף למ"ד בניסן נברא העולם י"ל דהשנים מתשרי מנינן וכדכתב רש"י ז"ל בנימוקי חומש ברים פרשת כי תשא ובדף י"א דלקמן ג"כ מוכח דלמ"ד בתשרי א"כ הכל מתשרי מנינן ולמ"ד מניסן הכל מניסן מנינן. ועיין בתוס' שם דף י' ע"ב ד"ה מכלל דתרוייהו וכו' שכתבו ונראה דלעולם גרים ליה וכו' ועמד המבול שנה ואלי וכו' וי"ל דאף שאמרו משפט דור המבול י"ב חודש כדתנינן סוף פ"ב דעדיות מ"מ לא חרבו המים עד ששה חדשים שלאחר המשפט שזה היה י"ב חודש ובענין פירושא דהכא תמצא בפנים פי' הברור ובהא דקאמר תפתר כר"א ואף דאליבא דר' יהושע נמי מיתוקמא שפיר לפי האי פירושא דאינה עולה מן המנין כלל וכלל ולא חשבינן ליה כסדר השנים מ"מ הואיל דכ"ד דדברי ר' חנינה לא קיימין אלא לר' יהושע כלפי הס"ד זה קאמר תיפתר כר"א כלומר אף כר"א מיתוקמא וכמבואר הכל בפנים:

(דף ב ע"א) הדא מן תתובתה דר' ילתק דאימון קביין. ונבאר בתיובתא ומסקינן דלמלכי א"ה מתשרי מנינן וכדאסיק רב חסדא התם:

(שם) בין כמ"ד מניסן מונין וכו'. עיין לעיל סוף ד"ה באחד בניסן ר"ה למלכים מה שזוכר מזה בס"ד:

(שם ע"ב) כל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח וכו'. גרסינן להא בפ"ג דהוריות וע"ש מה שנתבאר מזה בס"ד:

(שם) רבי אלעזר בר"ש אמר ובלבד חג המצות האחרון. והתם דף ד' גרים לר"א בר"ש כיון שעבר עליהן חג הסוכות עובר וכך הוא בתוספתא ולפי גיר' דהכא מדייק מדפתח בו הכתוב שסדר לפי סדר הרגלים בשנה היה צריך לפתוח בחג הסוכות אלא לומר שהוא הגורם וכמבואר בפנים:

(דף ג ע"א) פסחים בזמנן מהו שיעכוב. ומסיק דכמותר הפסח הוא דקא מיבעי' ליה והתם בדף ה' קאמר ס"ד אמינא הואיל ומחמת פסח קאתי כפסח דמי קמ"ל:

(דף ד ע"א) תמן אמרין תיפתר שהיה מחוסר זמן לפסח. התוס' דף ו' ע"ב ד"ה שנה בלא רגלים וכו' מביאין לזה וכתבו ולקמן אין משמע כן דאמרינן אין מונין שנה לבכור אלא משעה שהוא ראוי להרצאה. ואי משום הא לא איריא דזהו למסקנת הבבלי אבל הכא קאמר בסוף הלכה משעת לידתו הא מונה לו שנה אלא דדחי לה הכא מטעמא דהראוי למקלט הפסח ראוי לכולו ומוקי לה כדהתם דמשכחת לה כדתני רב במטיה עגלת פעמים תמשה וכו' ומיהו בזה נמי פליג אדהתם דמשמע מהם גיה שם דכולי רגל בעי כדכתבו התוספת שם:

(שם) כאן סתירה התורה להקדיש מחוסר זמן. התוס' כפ"ק דזבחים דף י"ב מדייקי מדקאמר התם לילה לקדושה יום להרצאה משמע קודם לכן לא ובדף קי"ד ד"ה היתר במה וכו' מפלפלין בזה ורוצין לחלק בין לכתחלה לדיעבד וע"ש וכ"כ עוד בפ"ג דתמורה דף יט ע"ב אהא דקאמר התם אליבא דר"ש דאמר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר דיליף ליה מבכור שקדים לפני זמנו וקרב לאחר זמנו אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו והקשו שם דהא בפ"ג דבכורות דף כ"ח ע"ב קאמר בפשיטות וגילף מקדשים דלא קדושי משמע דקדשים אינם קדושים במחוסר זמן. ועוד דאמר בזבחים שם לילה לקדושה יום להרצאה משמע דליל שמיני דוקא קדוש אבל מקמי הכי לא ותירצו דהכי מילי לכתחלה אסור להקדישו למחוסר זמן מיהו אם עבר והקדישו קדיש דילפינן ליה מבכור. וכל זה לדעת התוס' אבל אין כן דעת הרמב"ם ז"ל וכדמוכרח מדבריו שבפ"ג מהל' איסורי מזבח שביאר שם דין מחוסר זמן וכתב בהל' י' וכן המקדיש מחוסר זמן ה"ז כמקדיש בעל מום עובר ואינו לוקה כמו שביארנו. הרי שלא כתב אלא שאינו לוקה ודומה למקדיש בעל מום עובר א"כ לא חיילא קדושה עליה כמו דלא חיילא קדושה על בעל מום עובר שהרי הוא כבעל מום קבוע כל זמן דלא עביר מום דיליה וכמו שביאר שם לעיל בפ"ק דאין הפרש ביניהם אלא לענין הולדות וכו' וכמו שכתב שם בהל' י"א ע"ש וטעמיה דבכל מקום בהש"ס שתמצא דמשמע דקדושה חיילא על מחוסר זמן היינו אליבא דר"ש דס"ל נמי בפ' בתרא דזבחים שעובר עליו משום שחוטי חוץ הואיל וראוי לבוא לאחר זמן וא"כ לת"ק דר"ש שם שאין חייבין עליו משום שאין ראוי להתקבל בפנים. ואי בדיעבד קדוש היה אם כן ראוי הוא להתקבל וזה פשוט אליבא דת"ק דהלכתא כוותיה וכך נראה מסתמא דהש"ס דבכורות כנזכר דלא קדשי כלל וכמו דמבואר בהדיא בת"כ פ' אמור והביא שם רש"י ז"ל ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' אין לי אלא לאשה מנין אף להקדים ת"ל לקרבן א"כ אינו לרצון כלל אפי' בדיעבד. והכא דקאמר בפשיטות כאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן י"ל דכר"ש הוא דאתיא א"כ יש לחלק בין מחוסר זמן דאיירי הכא ובין מחוסר זמן בעלמא וכמו דמחלקין התוס' בכמה מקומות. ובבכורות שם רוצין לחלק אף אליבא דר"ש בין מעשר בהמה לבין שאר קדשים ע"ש ומיהת נקטינן לדעת הרמב"ם דאין קדושה חיילא כלל על מחוסר זמן ואפי' בלילה שלפני שמיני דהא דר' אפוטרקי דזבחים דף י"ב דלעיל לא הכי"א כלל ומשום דלא איתמר אלא אליבא דרב פפא דקאמר התם לילה אין מחוסר זמן ורב פפא גופיה ס"ל ברים מנחות יש מחוסר זמן לבו ביום והביאו התוס' שם וכתבו וצריך לחלק בין מחוסר זמן דהכא להתם ע"ש. ואין להאריך.

(דף ה ע"א) תמן תנינן ר"מ אומר באחד באלול וכו'. עיין ברים פ"ג דשקלים מה שנתבאר שם מזה בס"ד:

(דף ו ע"א) התיבון והכתיב והעברת שופר תרועה וכו' כדי שיהו כל חדשי השנה שוין וכו'. וזו כשיטתא דמשני התם בדף ח' ע"ב דמוקי לה כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה והאי דמייתי ותנינן באחד בתשרי וכו' [illegible]

שם בה' בשבט כב"ש ומשני התם ה"ק שלשה לד"ה וכו' וכבר ביארתי לעיל בריש פרקין דלרב אשי לא איצטריך לאוקי דמתני' כר"י בנו של ר' יותן ב"ב הוא דמיתניא אלא כד"ה וכן נתבאר שם מהג"מ לדינא בין שינויא דרבא ובין שינויא דרב אשי שהרמב"ם פסק כרב אשי דהוא בתרא. והיוצא עוד מזה תמצא מבואר הכל בס"ד:

(שם ע"ב) **איתא** חמי שנה שלימה עלתה לו וזאת אמר הכין. כך היא הגי' בפ"ב דשבועות והיא עקרית וכן העתיק הראב"ד בהשגות בפ"ט מנטע רבעי בהל' י"א וכוונת ההשגה שם כך היא דאף שכתב דבר זה הוציא מתוך הירושלמי וכו'. וכפי הגי' הנכונה דשביעית ופירושה מ"מ משיג הוא ז"ל על מה שכתב הרמב"ם ז"ל שם נטען בי"ו כאב וכו' ולמה היה לו זה לא היה צריך לומר אלא סתם ואם נטען פחות מל' יום לפני ר"ה לא עלתה לו השנה זהרי הוא ערלה בשנת הי"א והי"ב והי"ג וכו' ולא יותר וזהו שסיים הראב"ד עתה לזה הטעם דווקא בנטען ל' יום לפני ר"ה מוסיפין לו עד שבט אבל פחות מל' יום הואיל ויש לה ג' שנים שלימות חוץ מקליטתה אין מוסיפין לה כלום אלא מראש תשרי לראש תשרי. ור"ל דאף אם נטעו מתחלת אלול וכמה ימים בו כל שיש ג' שנים שלימות מר"ה עד ר"ה חוץ מימי קליטתה אין מוסיפין לה כלום. ולדעת הרמב"ם שכתב כן יש לומר דאגב שמיענו סוד דין אחד דימי הקליטה והן י"ד יום צריכין שיהו שלימין מלבד אלו השלשים יום ומלבד יום הנטיעה ולא אמרינן יום אחד עולה לכאן ולכאן דהא דאמרי התם בפרקין דף י' יום שלשים עולה לכאן ולכאן זהו אליבא דר"מ בדווקא הוא דאמרו אבל לא קיי"ל הכי ולפיכך כתב הרמב"ם אם נטע בט"ו באב הוא דמשכחת לה דעלתה לו שנה דאיכא ל' יום שלימין וימי הקליטה שלימין אבל לא בנטע בט"ז באב ומיהו לענין הדין דהיכא דאיכא ג' שנים שלימות מלבד ימי הקליטה בין הרמב"ם ובין הראב"ד שוין בזה שאין מוסיפין לה עד ט"ו בשבט וכדדייק נמי מדקתני בברייתא ופירות נטיעה זו דמשמע נטיעה זו דווקא. והבאתי שם לדעת בעל המאור דכאן ולפירושו שכתב יש שכותבין כפי' שמועה זו וכו' ולדעתי כך הוא הדין לעולם וכו' והאי דקאמר ופירות נטיעה זו כלומר שהנטיעה גורמת לה לאיסור ערלה וכו'. ובגנב"ת כמה וכמה דחוק ומוטעה פירושו זה ולא עוד אלא שכתב וכן נראין הדברים מתוך התלמוד ירושלמי כפירושינו וכו' וסמך עצמו על מה שראה שגי' מבוכבת דכאן ולא ראה שגי' הנכונה הכתובה בשביעית וכן מה שכתב עוד שהא דלקמן ואין כיני וכו' גי' מוטעת מאוד היתה לפניו ולא נמלא לא כאן ולא בשביעית כדבריו הללו כזה. והר"ן כתב כאן ופלוגתא היא בירושלמי וכו' ולפי מה שנתבאר לנו בפי' זה וכפי הגי' הנכונה דשביעית אין כאן פלוגתא כלל וכלל אלא הדין ברור הוא ומתבאר יפה בס"ד:

(שם) **וכבר** רובה של הקיפה מבחוץ. התם בדף י"ד גרים ועדיין רוב התקופה מבחוץ. ופי' רש"י עדיין רוב התקופה לבא. מאי קאמר ה"ק אע"פ שרוב התקופה מבחוץ הואיל ויצאו רוב גשמי שנה. ולפי גי' דהכא וכבר וכו' א"א לתקן ולפ"ש כך אלא דהאי רוב דקאמר לאו דווקא היא. ועוד דאפשר דסוגיא דהכא אזלא לדעת שהתקופה האמיתית היא קודמת לתבנון שאמלעי שאנתנו חושבין וכידוע מתקופת דרב אדא ודשמואל והספרש שביניהן ועם כל זה נ"ל דרובה לאו דווקא הוא:

(דף ו ע"א) **מה** עשה קרא שם על מעשר שני וכו'. התוס' שם ד"ה שני עשורין כתבו אם שני עשורין ממש הפרים לא היה מתוקן. וכתוב בהגה"ה. דשמרבה במעשרות שן מקלקלין אלא מפרש בירושלמי שספרים מעשר אחד למעשר שני ופדאו וחלקו לעניים. ואין זה משמע לא מהכא ולא מדסתם דמה שהקשו דהמרבה במעשרות פירותיו מקולקלין כמדומה שלא נמצא זה בהש"ס לומר על המרבה במיני מעשרות כן אלא שהוא מרבה לספרים מעשר מרובה יותר מן הראוי על זה אמרו פירותיו מקולקלין משום דהיותר מן הראוי אינו מתוקן הוא אבל אם רולה להרבות במיני מעשר מה קלקול יש בזה שאינו חייב במעשר עני לפי שנה זו ואע"פ כן רולה הוא להוסיף מעשר אחד אחר שהפרים מעשר שני כהוגן וכתיקונו וליתן לעני אלא דהקושיא כך היא מה עשה במעשר עני הזה שהפרישו אם נתנו לעני בתורת מעשר עני והלא יאכלנו חוץ לירושלים ובמה הוא זה מעשר שני וכדין ה"א דאפשר דר"ג ס"ל הכי וכדפרישית בפנים ואסור לאוכלו חוץ לירושלים בלא פדיון וקאמר דקרא שם מעשר שני אף להמעשר עני שהפרים ופדאו ונתנו לעני דהשתא אין כאן בית מיחוש כלל דהמעשר שני שהפרישו יעלהו לירושלים או יפדהו ג"כ והמעשר עני ג"כ פדאו וחלקו לעניים:

(שם) **תבואה** שלקת בערב הפסח מאיזה דין לוקה וכו'. הכא עיקר התמיה וכי היאך אפשר שנידונה לשעבר וכל השנה לא אירע בה שום מקרה עד כוף השנה דווקא ונבאר בתמיה והתם מדייק כל הני ארפתקאי דעברו עלה כל השנה אימת איתדן וכו' עד למימרא דתרי דיני מיתדיינא. ולענין תמיה דהכא י"ל ג"כ כעין זה דלשעבר נידונית כך שלא תלקה אלא בסוף ואל דעות ה' וגו':

(שם ע"ב) **ומגלחין** זקנם. כלומר מתקנין אותן. ויש לפותרו דגרסינן בכריתות דף ה' גבי שמן המשחה כשתי טיפות של מרגליות היו תלוין בזקנו של אהרן וכשהוא מספר עולות ויושבות בעיקרי זקנו וכתב רש"י ז"ל שם ל"א וכשהוא מסתפר דשקל למזייה וה"נ מתקן השערות ארוכות וליפות זקנו:

(דף ח ע"ב) **מפני** שהן מ' זוג וכו'. ע"כ כדפרישית בפנים דאל"כ מאי האי דקאמר אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו. ויש לכוין זה לכוונת רש"י ז"ל בפי' במתני' ארבעים זוג. זוג אחר זוג. והיינו כדאמרן שאחר שהעיד זוג הראשון ונתקבל עדותן בב"ד עכבו אח"כ זוג אחר זוג עד ארבעים זוג ועיכבו אבל אם היו כולן באים כאחד לא היה מעכב לשום זוג מהן:

(דף ט ע"ב) **ואתיא** דר' יוסי כרבנן ודר"מ כר"א. וסכי איפסיקא הלכתא בבבלי פ' זה בורר דף כ"ח כר"מ הואיל וסתם לן תנא הכא כוותיה. וככר זכרתי מזה פ' זה בורר שם:

(שב) **רבי** שמעון בן לקיש בעי קלירת העומר מהו שתדחה את השבת ביום. מדקא מיבעי' ליה ביום ש"מ דמיפשט פשיטא ליה דבלילה קלירתו דוחה שבת ומשום דעיקר מלותו לקלרו בלילה וכדאמרינן במנחות דף ס"ז קלירה וספירה בלילה דשבע שבתות תמימות בעינן וא"כ מתני' דסוף פרק ר' ישמעאל דמייתי לקמן מלותו לקלור בלילה וכו' הוה מפרש לה נקלר ביום איום שלפניו קאי וביום המחרת הוא דקמיבעיא ליה באם הוא שבת ולא קלרו בלילה שלפניו שזהו עיקר מלותו מהו שתדחה את השבת וטעמא דמספקא ליה בהא משום דאיכא למימר מכיון דעבר זמן עיקר מלות קלירתו שלא נקלר בלילה ושוב אין אתה יכול לקיימו להכתוב שבע שבתות תמימות תהיינה שהרי אי אפשר לספור אלא לאחר הקלירה כדכתיב מהחל חרמש בקמה תחל לספור וגו' א"כ לא דחי שבת ביום או דילמא אפ"ה לא מאחרינן לקלירתו עד לאחר השבת וכל מה דאפשר לאקדומיה מקדמינן ליה כי היכי דלכל הפחות שבע שבתות מיהת ליהוי ואף שאינן תמימות עם הלילה שלפניהם והיינו הוא דקא מיבעי' ליה והלכך נמי כדהותיב ליה ר' אבי מהאי מתני' דקתני נקלר ביום כשר לא קיבלה מיניה משום דס"ד לפרש נקלר ביום דקתני היינו ביום שלפניו וכדפרישית בפנים דודאי אין לומר דס"ד לפרש דהא דקתני דוחה את השבת היינו להקרבה אבל לא לקלירה וכדבעי התם בדף ע"ב לפרושי הכי אליבא דרבי דקאמר שם לעיל דקסבר רבי קלירת העומר לא דחיא שבת ופריך ולא והתנן ותכמים אומרים אחד שבת וכו' דלא כרבי וכן מוקי להא דקתני אבתריה ותכמים אומרים וכו' דלא כרבי וכן להא דקתני ובשבת אומר להן וכו' דלא כרבי ובתר הכי פריך ממתני' דסוף הפרק נקלר ביום כשר ודוחה את השבת מאן שמעת ליה דאמר נקלר ביום כשר רבי. דאלו לר"א בר"ש ס"ל שם לעיל נקלר שלא כמלותו פסול. וקתני ודוחה את השבת מאי לאו לקלירה לא להקרבה. זה ודאי אין לפרש כלל לשיטתא דהכא דא"כ הוה ליה לר"ל למיבעי אם דוחה את השבת בלילה. וכן להאי דבעי למיפשט ליה מהאי מתני' קשיא דילמא דוחה את השבת להקרבה קתני ואין קלירת העומר דוחה שבת כלל וכדרבי ואין לומר דלמאי דמיבעי ליה לר"ל פשיט ליה דמדקאמר מהו שתדחה שבת ביום א"כ מיפשט פשיטא לך דבלילה מיהת דחי תפשוט לך דנמי ביום דחי כדקתני במתני' אבל לדידי ס"ל כהאי דאמר התם לרבי דלהקרבה קאמר ולא לקלירה דהא ודאי ליתא דאי הכי הו"ל לאתובי לר"ל עדיפא טפי דמנא לך הא דבלילה מיהת דוחה דילמא מתני' להקרבה קתני אלא ודאי דהכא לכ"ע אית להו דמיהת קלירתו בלילה דוחה שבת וביום הוא דשקלי וטרי הכא ומעיקרא לא קיבלה מיניה ר"ל למיפשט מהאי מתני משום דאיכא לדחויי דנקלר ביום איום שלפניו קאי ולבתר הדר ביה ר"ל ופשיט ליה מהני מתני' דתני והדר קתני לאשמועינן דקלירת העומר דוחה שבת ולמה לי כל הני אלא אם אינו ענין ללילה תנהו ענין ליום והיינו ביום שלמחרת ולא כדקס"ד מעיקרא והשתא מיתוקמא שפיר כל הני מתני' ודלא כרבי ול"ק נמי הא ע"כ הא דקתני נקלר ביום כשר כרבי הוא דהאיא דס"ל נקלר שלא כמלותו כשר כדמייתי לה התם מדקאמר רבי גבי היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אם יש אחרת אומרים לו שלא אחרת תחתיה וכו' וא"כ נקלר שלא כמלותו כשר וכרבי והדר קתני ודוחה את השבת וזהו דלא כרבי וכר"א בר"ש לא מלית לאוקמי הך סיפא דא"כ רישא דהאי בבא כרבי וסיפא כר"א בר"ש בתמיה ועל כרחך דאתינן לפרושי כדמפרש התם דדוחה את השבת להקרבה קאמר דאי משום הא לא איריא דהאי תיקשי הך סיפא דמתני' אמאן תרמייה אמינא לך אנא כר' ישמעאל בר פלוגתיה דר"ע הוא דאתיא דדרים מכהריב ובקליר תשבות וכו' דקלירת העומר דחי שבת והיינו בין בלילה ובין ביום אם לא נקלר בלילה ול"ק מהכלל דר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש וכו' וכדאמר התם להדיא אליבא דר"א בר"ש דנקלר כמלותו פסול ולא תשכחן דר' ישמעאל פליג אדר"ע בהאי כללא דאמינא לך אין

ב"ג דמודי ליה בהא מיהו דווקא במכשירי מלוה כמו דקאמרינן במכשירי מילה ומכשירי דפסח וכה"ג אבל לא בהמלוה גופה דכי גלי קרא דדוחה שבת דחיא לעולם ואפי' היה יכול לקיים מקודם מ"מ מלוה בזמנה עדיפא לכתחלה אלא דאם לא קלרה בלילה קולר אף ביום ובשבת מדגלי קרא דדחיא שבת וזו היא סברא דהאי תלמודא וכפי אשר נתבאר דע"כ בין ר"ל ובין ר' אבי דאותביה ומשום כך הדר ביה ר"ל ומכח הני מתני' כדאמרן כ"ע מודים בה. והשתא הדרינן למאי דאיתמר התם דלבסוף מוקי לה להך סיפא דמתני' כרבי ולהקרבה קאמר התנא דדחיא שבת ולא לקלירה וקשיא הא לא אתיא כר' ישמעאל דמסקינן כוותיה בכמה מקומות בהש"ס דקלירת העומר דוחה שבת ודלא כר"ע וזה מוסכם ועיקר הטעם דר"ג וב"ד בריש מ"ק כוותיה דר' ישמעאל הוא דס"ל וכן פסק הרמב"ם כוותיה כענין תוספת שביעית ודלא כר"ע כאשר ביארתי זה בריש מסכת שביעית ובכמה מקומות המלויינין שם ותימה השתא דסוגיא דמנחות שם ומאי דמוקי לה הסיפא כרבי וכל היולא מזה שמה דלא כהלכתא היא כשיטי שאין קלירת העומר דוחה שבת אלא כמסקנא דהכא וכמסקנת הבבלי בריש מ"ק דקיי"ל כר"ג וב"ד וכר' ישמעאל דשביעית דקלירת העומר דוחה שבת ואפי' ביום י"ו אם לא נקלר בלילה וסיפא דמתני' וכל הני מתני' דלעיל כולה מיתוקמי כר' ישמעאל. ובהיות מבואר לך כל הדברים שזכרנו תראה ענין בעין טעמיה דהרמב"ם ז"ל שפסק כן בפ"ז מהל' תמידין ומוספין בהל' ו' וכתב ומלותו להקלר בליל י"ו בין בחול ובין בשבת וכל הלילה כשר לקלירת העומר ואם קלרוהו ביום כשר. וכמה דיו משתפך וכמה קולמוסין משתברין להבין דבריו דלכאורה זהו נגד המסקנא דמנחות שם וכדמפרש שם אליבא דרבי אבל למה שבירלתי וביארתי לפניך דהכיא סוגיא דלא כהלכתא ולא סמיך עלה אלא כהמסקנא דהתם בריש מ"ק וכר' ישמעאל דהלכתא כוותיה בעיקרא דמילתא בענין דחיית שבת בקלירת העומר וכדמוכחא נמי ממסקנת סוגיא דהכא והכל ניחא בס"ד:

הדרן עלך פרק ארבעה ראשי שנים

פרק ב (ד' י ע"ב במתני') **אם** אינן מכירין אותו. לקושטא דמילתא יש לפרש דמאי אותו אחד מעידי החודש הוא דאינן מכירין אבל לחבירו מכירין וכן פירשתי בפנים וזהו לשיטתא דהאי תלמודא אלא דמסוגית הבבלי משמע דלא בעי הש"ס לפרש הכי והתוס' מקשין ולמה לא נפרש הכי וא"כ אזלא לה הוכחה דהש"ס דה"ס ועיין בדבור דלקמן ותמלא ההפרש בין סוגיא דהכא לדהתם בב' אופנים אחד לקולא ואחד לחומרא והיולא עוד לדינא ביניהם מלבד מה דמבואר בתחלת הסוגיא וכזה מסולקת תמיהת התוס' דכל חד וחד לשיטתיה הוא דאזיל כמבואר בדבור הסמוך בסייעתא דשמיא:

(שם בגמרא) **ועד** אחד נאמן מבלך נתנו לך וכו'. משמע ממסקנא דהכא דבאמת אין לריך כ"א עד אחד להעיד עליו הואיל דעדות זה מדרבנן בעלמא הוא ושם אמרו ושם אמרו אבל בבבלי ריש פרקין קאמר מאי אחר חד וחד מי מהימן והתניא מעשה שבא הוא ועדיו עמו להעיד עליו. ופי' רש"י ז"ל מעשה שבא העד לפני ב"ד בשבת להעיד על החודש. שאמת שכך הוא בתוספתא פ"ק בהדיא אם אינן מכירין אותו משלחין עדיו עמו אפי' בשבת מעשה בר' נהוראי שבא עם העד בשבת לאושא והעיד עליו. ורש"י הולרך לפרש כן בלאו הכי אף למה שהובא התם סתם דל"ת דילמא מעשה שהיה כך היה הלכך קאמר בשבת דהשתא ע"כ דלריך ב' עדים בדוקא וכמו עדות החודש בעלמו דאל"כ לא היה לו להשני לחלל את השבת אם אינן לריכין אלא לאחד להעיד עליו. וקאמר רב פפא התם מאי אחר זוג אחר ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי אם אינן מכירין אותו מאי אותו אילימא אותו חד וחד מי מהימן משפט כתיב ביה אלא מאי אותו אותו זוג ה"נ מאי אחר זוג אחר וכתבו התוס' ד"ה ה"נ מאי אותו וכו' תימה מאי קאמר אני יכול לומר אחד מאותו הזוג. ולכאורה קושיא אלימתא היא מבלי תירוץ דהשתא אזלא לה הוכחה דאחר זוג אחר קאמר דילמא להעיד עליו לא בעינן אלא חד ואחר כמשמעו הוא וכדעת שיטה דהאי תלמודא דמכיון דמדרבנן בעלמא הוא לא בעינן אלא חד ומתני' פליגא על התוספתא וממעשה דר' נהוראי נמי אין כמשמע אלא דחד הוא דבעינן וכדבאמת פריך התם וחד לא מהימן וכו' ושני ליה בדוחק ר' נהוראי סהדא אחרינא הוה בהדיה וכו' ואמנם כי דייקינן שפיר תראה דלק"מ לקושית התוס' והסוגיות אזלי כל חדא וחדא לשיטתייהו כמה דמחולקין הן עוד לדינא כדחזינן מסהי' דכתובות ומייתי לה הכא דלפי האי דבעי עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים (וכבר הסברתי בפנים כזה דלא תיקשי הא לשיטתא דהאי תלמודא לא בעינן שנים וכחד סגי) ומייתי עלה למיפשט מהסי' דכתובות ומסיק דאפי' בכה"ג דהכל מכירין לחתימות ידיה דהאי סהדא דאתיה קמן ולא לריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה אפ"ה אמרינן דאינו כאחד מן השוק להעיד עליו ומשום דא"כ נמלאת כל העדות והיינו רוב העדות מתקיימת בעד אחד וכהא סהי ש"ס לחומרא ושיטת הבבלי בה לקולא דבובר דבכה"ג לא הויא כדנפיק כולא ממנא גבי ריבעא אפומא דחד סהדא ומשום דלא לריכין לסהדותא דידיה וכדגרסינן שם דף כ"א בהדיא בהא דאמר רב יהודה אמר רב שנים החותמין על השטר ומת אחד מהן לריכין שנים מן השוק להעיד עליו וכו' ואי ליכא תרי אלא חד מאי אמר אביי ליכתוב חתימות ידיה אתספא ושדי ליה בבי דינא ומחזקי ליה בי דינא ולא לריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה והדר איהו והאי ומסהדי אאידך וא"כ ה"ה כנידון שלפנינו שאם הכל מכירין חתימת ידיה ולא לריך איהו לאסהודי אדידיה דבהא כל היכא דלריך שנים אף מדינא הוא ואחד מן השוק מעידין על חבירו זה השני וזה דווקא כדבר דבעינן שנים כהאי דהתם והשתא נימא דבענין עדות דמיירי כאן להעיד על העד של עדות החודש דחזינן דהאי ש"ס מחמיר גם כאן בענין זה כדקאמר והכא נמלאת כל העדות מתקיימת בעד אחד זהו נמי לשיטתיה דלא מחלק בין אם לריך לעדות דידיה או לא כגון בגוונא דאיירינן שהכל מכירין אותו אלא חבירו אינן מכירין כ"א הוא מכיר חבירו והיינו דמסיימא מכיר חברו שהוא אדם נאמן דאי לאו הכי היכי אזיל לאסהודי אעדות חדש בהדי דידיה ולשיטתא דהאי ש"ס הוא דמחמרינן דלא מלטרף עם אחר להעיד על חבירו בגוונא דבעינן שנים ואף להאי דמיקל הש"ס בעדות דהכא דבתחלה כחד סגי היכא דמשלחין עמו מ"מ בגוונא דבהו מאליכן לב"ד הגדול מחמיר הוא וכמבואר זה בפנים וא"כ בכה"ג אינו יכול להלטרף עם אחר להעיד על חבירו דא"כ נמלאת כל העדות וכו' ומכ"ש בשאין כאן אחר להעיד עליו שאין יכול הוא לבדו להעיד על חבירו דלא מהני מידי דא"כ כל העדות מתקיימת בעד אחד וכל זה לשיטתא דהאי ש"ס אבל לפי שיטת הבבלי דמיקל בגוונא דלא לריכין לסהדותא דידיה דלא אמרינן דזהו כאלו רוב העדות מתקיימת בעד אחד כמוזכר א"כ איפכא הוא כאן דאי היתא דלא הוה בעינן אלא חד סהדא להעיד על שאינן מכירין אותו פשיטא ופשיטא דהוה מהני סהדותא דזה שהכל מכירין אותו להעיד על זה שאינן מכירין אותו שהרי אין אנחנו לריכין לסהדותא דידיה אדנפשיה ולא הוה שייך כאן כלל וכלל לומר דרוב העדות מתקיימת בעד אחד וזה נלמד מק"ו לשיטת הבבלי דמה התם עדות ממון הוא ולריך ב' עדים אמרינן דאי לא לריך לסהדותא דידיה אדנפשיה הרי הוא כאחד מן השוק וכדבר דלריך שנים וכגון התם מלטרף הוא עם א' מן השוק להעיד על אידך מכ"ש כאן דעיקר עדות על אותן עידי החודש אינו אלא משום תשש דרבנן בעלמא וכדתקינו זה משום דקלקול דזמנא חדא פשיטא ופשיטא ביכול להעיד זה על חבירו לפי שהכל מכירין אותו ואין לריך לעד אחר עליו כלל ומעיד הוא על חבירו שאינן מכירין אותו שהרי ודאי הוא מכיר אותו וכדלעיל ולא היו לריכין לשלח אחר עמו כלל אי איתא דסגי בעד אחד להעיד על עד החודש אלא מדקאמת לריך ב' עדים הפי' כעדות זה כפי שיטת הבבלי הלכך לריך לשלח עמו אחר ומאי אחר זוג אחר וכדמסיק וכל זה ברור הוא לפי שיטת הבבלי דהכא ודכתובות כמו שהוא לפניך ובהיות כן ממילא מתורלת תמיהת התוס' שתמהו מאי קאמר להוכית מאי אחר זוג אחר מדקתני אותו ומאי אותו הזוג דהאי יכול לומר א' מאותו זוג וכלומר דהשתא ממאי דאחר זוג אחר דילמא אחר חד הוא כדכרישא אותו א' מן הזוג דהא ליתא דא"כ הוה קשה למה משלחין עמו אחר כלל הרי יש כאן אחד מהזוג של עדי חדש שהכל מכירין אותו דהא קאמרת אותו היינו אחד מאותו הזוג וא"כ אחד מהן הוא שאינן מכירין אותו והשני מכירין אותו ולמה לנו אחר הרי הוא בעלמו יכול להעיד על חבירו אלא ודאי מאי אותו אותו הזוג שלשניהם אינן מכירין אותן והשתא נמי מאי אחר זוג אחר. הרי הכל ניחא בס"ד והארכתי קלת ואף שלענין תירוץ קושית התוס' א"ל להאריכות כאלה כ"א בידיעת להסיא דכתובות אליבא דשיטת הבבלי שם סגי דזה הכלל כל מקום שא"ל לעדות עלמו על הדבר יכול הוא להלטרף עם אחר ולהעיד כדבר שלריך שני עדים וממילא נשמע דאי ס"ד דכאן ה"ל כ"א עדות אחד אין ספק בזה שמכירין אותו יכול הוא להעיד על חברו שאין מכירין אותו מכיון שהוא מכיר אותו וע"כ לומר כן שמכיר הוא אותו וא"כ לא היה לריך כאן לשלח אחר עמו אלא דעל כרחך שלריך שנים גם לעדות זו וזה מבואר ומה שהארכתי הוא כדי להבין הסוגיות דהכא ודהתם ולידע ההפרש ביניהן ומה היולא מהן לדינא בהני גווני דאמרן וכמבואר הכל בס"ד:

(דף יא ע"ב) **והתיר** רולא. על כרחך דלענין שליחות קאמר דרבי ביטל משואות והתקין שיהו שלוחין יולאין והתיר ג"כ רולא לכך שאינו אלא גילוי מלתא בעלמא ולמדנו מכאן דבכה"ג שאינו אלא גילוי מלתא בעלמא אף פסולי עדות מדאורייתא נאמנים בן:

(דף יב ע"ב) **תני** בר קפרא תרתי וכו'. כדי להבין זה לריכין אנחנו להביא כאן לדברי בעל המאור ז"ל מ"ש בענין זה על מה דאיתמר התם היינו לפני החמה היינו לצפונה היינו לאחר החמה היינו לדרומה וז"ל פי' מפני שישוב העולם וגלגל המישור נוטה מעל נוכח ראשיהם כלפי דרום לפיכך החמה נראית להם לעולם כאילו היא הולכת כלפי דרום עד חלות היום ומחלות היום ולמעלה כאלו היא פונה ללכת מדרום לצפון וזהו שאמרו במקום אחר הולך אל דרום ביום

יכוכב

וכוכב אל צפון בלילה סובב סובב הולך הרוח אלו פני המזרח ופני המערב שפעמים מסבבתן ופעמים מהלכתן. וכיון שהחמה נראית בשקיעתה כאלו היא מהלכת מדרום לצפון לכך נקרא רוח צפון פני החמה ורוח דרום אחר החמה כאדם המהלך אל נכח פניו. כי כשמהלכם מן המזרח למערב אין אדם שאינו יודע שהלבנה בחידושה אחר החמה היא ואין צריך בדיקה כזה לכך שאלו בגמרא היינו לפני החמה היינו לצפונה וכו' כלומר למה לי למיתנייה תרין גבי וכחדא מנייהו סגי ופירש אביי כי זה שאנו לפני החמה ולאחר החמה על פגימתה היא שאין הכל בקיאין בדבר ולעולם שתי שאלות הן עכ"ל כזה. ומזה מובן הא דבר קפרא הכא דתני הרתיי לפני החמה וכו' כלומר דלצפונה או לדרומה שזהו כלפני החמה וכו' ממש שזו שאלה אחת ומה דכפלו לומר עוד לשניהן לא תטעה דהכוונה אחת היא דא"כ כחדא מינייהו הוה סגיא אלא ודאי ב' שאלות הן ולפיכך אמרו עוד לצפונה או לדרומה כדי לרמז להם דמה שאמרי בתחלה לפני החמה וכו' לאו על ממש קאי דא"כ למה לנו למיהדר ולשאול לצפונה וכו' אלא דעל פגימתה קאי ומכפל הדברים בעלמן הבינו שהתי שאלות שאלו להם וכדי להשיב על שתיהן:

(שם) **אית** תניי תני לצפונה דבריו קיימין וכו'. זה לשון בעל המאור ז"ל שם בתר הא דלעיל. וכפסקא דמתני' דתנן כמה גבוה ולאין היה נוטה הואיל דתנינן פלה במתני' אם אמר לפני החמה לא אמר כלום הוזקקנו כמו כן לחקור גם על הבדיקה הראשונה של לצפונה ושל דרומה ומאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא דתני חדא לצפונה דבריו קיימין לדרומה לא אמר כלום ותניא איפכא ופרשינהו אביי כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים ופירשוהו בירושלמי מתקופת תמוז ועד תקופת טבת לדרומה דבריו קיימין ונקראו ימות החמה מפני ששתי תקופות של תמוז ושל תשרי הם תקופות שיובש ומתקופת טבת ועד תקופת תמוז לצפונה דבריו קיימין ונקראו ימות הגשמים לפי שתקופת טבת וניסן שכיחי גשמים ושכיחי קטרי. ועל זו הדרך מסכימים חכמי המזלות בראיית הלבנה בחידושה והר"ר שלמה ז"ל לא פירש כן עכ"ל וזהו נוטה שאמרו וכפירושו שכתבתי בדבור דלעיל ובברייתא פירשו לצפונה ולדרומה שאלו והיינו לפני החמה ולאחר החמה ממש איתתי דבריהם קיימים אם אמרו לצפונה שזהו לפני החמה ממש וזהו בימות הגשמים ולדרומה שזהו לאחר החמה זהו בימות החמה ומבואר הוא לפי דעת חכמי המזלות:

(שם) **כמה** היה גבוה וכו'. זהו דלא כדאיתמר התם דף כ"ד בענין זה דגרים אחד אומר ב' מרדעות ואחד אומר ג' דבריהם קיימין אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטילה דלעולם באחת עבידי דטעי ולא בשתים והא דנקט ג' וה' ולא נקט ב' וד' דחדא טעמא אית להו היינו משום דהואיל דנקט ברישא ג' קתני נמי בסיפא ג' וה' ובאמת ה"ה בב' וד' או בא' וג' דהכלל הוא שלא יהא ביניהם אלא אחת וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב בהל' קידוש החודש בסוף הלכ' ה. ודוגמא זו גבי עדים בסנהדרין פ"ה א' אומר בשנים בחודש וכו' וא' אומר בשתי שעות ביום וכו' והתם טעמא איכא דלא פתח בא' לפי שזה לא שכיח דטעה בר"ח עצמו לפי הטעם שאמרו שם שעדותן קיימת שזה יודע בעיבורו של חדש וכו' ואגב קתני הכא בסיפא שתי שעות וכו' וג' וה' דנקט שם כמו דמפרשינן כאן הוא והא דנקט הכא לקמן כשעורה וכו' יש לפרש נמי דכשעורה ממש קאמר והיינו לפי דקות מראיתה לעין:

(דף יד ע"א) **פעמים** מהלך בקלה וכו' התיו"ט פירש כאן ג"כ אפס קצהו וצייר ציורים ומובן הוא ליודע בחכמת התכונה ולמד בקידוש החודש בדברי הרמב"ם ז"ל ורואה שם בריש פרק יא וי"ד ובפ' י"ז גבי קיצי הראיה ודברים פשוטים הם למי שטעם כפיו טעם מתוק בחכמה זו והוספתי קצת ביאור בפנים:

(שם ע"ב) **עד** שיהא כולו מן החדש וכו'. הא כהאי דאמר בבבלי פ"ק דף כ' כי סליק ר' זירא שלח להו צריך שיהא לילה ויום מן החדש וזו שאמר אבא אבוה דר' שמלאי מחשבין את תולדתו וכו' שמועות הללו באמת קשין הן מאוד להבין ויותר מה שפירש"י ז"ל בזה וכמה שהקשו התוס' שם ד"ה חצות לילה וכו' בקושיא השניה ועוד משהלבנה מתחלת להתחסר לעולם לא תראה עוד בתחלת הלילה עד שתתחדש וכו' שהיא קושיא עצומה ולית נגר וכר נגר דיפרקינה והנה ראיתי כמה קונטריסין מתפשטין לפרש ענינים הללו ואין נוח בהם כ"א מתורתו של בעל המאור ז"ל למדני פירוש נכון ואמתי בשמועות אלו והאריך בהם וראיתי להביא תוכן דבריו במה שאפשר בקצרה וז"ל כי סליק ר"ז וכו' יש בכאן ג' שמועות עמוקות וקשות בפירושיהן והם סתומות ונעלמות מלב רוב החכמים עד שדנו לפי דעתם שאינן כהלכה וזה דבר של תימה איך יהיו כל הדברים האמורים בתלמוד בסוד העיבור שלא כהלכה ואיך נסמוך על הקונטריסין המחוברים בסוד העיבור ונניח תלמוד הערוך לפנינו וע"כ אני אומר כי כל השמועות הללו כהלכה הן אמורות וכל דבריהם הם יסוד לסוד העיבור המסור בידינו אבל הפירוש הוא רחוק מי ידענו ועמוק עמוק מי ימצאנו וכו' ובאלתי לבי לכתוב דעתי בפי' שמועות הללו וראיתי להקדים לך הקדמות שהן לך כיסודות והעמודים לסמוך בהם הסודות הרמוזים בדרכי החכמה בשמועות הללו. דע לך כי אין היום והלילה שוים בזמנם באחת בכל מקומות הישוב ולא בכל הארץ כולה כי כל כ"ד שעות מן היום ומן הלילה כל שעה ושעה מהן היא ערב במקום אחד ובקר במקום אחר על פני אורך הארץ כולה והיא כהקפת הגלגל עליה המקיף ממזרח למערב וזהו הפי' ויהי ערב ויהי בקר האמור בימי בראשית והקו המקיף את אורך הארץ על פני הפלך הרביעי משבעת הפלכים והוא האמצעי בהישוב יש לו ד' נקודות כנגד ד' רבעי היום שהם תחלת היום ותחלת הלילה וחצי היום וחצי הלילה וגם אלה ד' רבעי היום במזג מן הלח והיבש ומן הקר והחם כנגד ד' תקופות השנה. והד' נקודות אשר בקו הסובב את אורך הארץ הראשונה ה"א קצה המזרח והנקודה השנית היא שכנגדה והיא קצה המערב ויושביהם הם השוכנים על שפת ים האוקיאנוס מזה ומזה והנקודה השלישית היא האמצעית בין שתי נקודות הראשונות הללו והיא נקראת טבור הארץ מלמעלה על הארץ ויושביה הם יושבי ירושלים וכל ארץ ישראל והנקודה הרביעית שכנגדה מתחת לארץ וגם היא האמצעית בין שתי הנקודות הראשונות והיא נקראת טבור הים או לב הים או נקודת התהום ויש בין כל נקודה ונקודה מהראשונות מרחק מהלך י"ב שעות באורך הארץ כפי הקפת הגלגל עליהם ומכל נקודה אל נקודה הסמוכה לה מהלך שש שעות באורך הארץ מהקפת הגלגל עליהם והמשל על זה כי כשיהיה בקר לשוכני מזרח לא יהיה בקר לשוכני ירושלים עד שש שעות לאחר מכאן ועל הדרך הזה אתה מחשב בכל שעה ושעה המרחק מכל נקודה מארבע הנקודות אל הנקודה הסמוכה לה וזהו מהלך החמה בהקפת הגלגל בכ"ד שעות על הארבע נקודות אלה ודע כי חשבון הימים הנמנים מימי השבוע תחלתו מן הנקודה השלישית שהיא טבור הארץ והיא ארץ ישראל והמשל על זה כי כשמתחיל יום ראשון מימי השבוע לשוכני ירושלים וא"י לא יתחיל לשוכני קצה המערב עד שש שעות לאחר מכאן ובטבור הים שלמטה מן הארץ והיא נקודת התהום לא יתחיל עד שתים עשרה שעות לאחר מכאן ולשוכני קצה המזרח לא יתחיל עד שמנה עשר שעות לאחר מכאן וכן בכל יום ויום מימי השבוע וכן בכל שעה ושעה מן היום ומן הלילה כך הוא בדרך לעולם. ונתברר לך מזה כי יש הקדמת י"ח שעות במנין ימי השבוע ושעותיהם בין שוכני ירושלים לשוכני קצה המזרח שהן מקדימין על שוכני קצה המזרח ואע"פ שאין המרחק ביניהם כפי מהלך הגלגל הגדול אלא שש שעות כשאתה מתחיל למנות מקצה המזרח אבל במנין ימי השבוע ושעותיהם כך הוא הסדר להן וזהו הסדר שנסדר להן משבת ימי בראשית. ודע כי סוד העיבור המסור בידינו יסודתו בהררי קודש והם שתי הנקודות מן הארבע הנזכרות האחת ארץ ישראל והיא אדמת הקודש אשר בה עיר הקודש והיא המקום אשר בחר בו ד' כדכתיב לשכנו תדרשו וגו' והשני קצה המזרח שהוא תחלת הישוב וכמאמר הנביא והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וגו' והארץ האירה מכבודו ופי' הענין הזה כי חשבון המולד שאנו אומרים שהוא ביום פלוני בכך וכך שעות מן היום או מן הלילה היא כנגד ירושלים ומה שאנו דנין על ראיית הלבנה מתוך חשבון המולד כפי מה שאמר אבוה דר' שמלאי הוא על ראיית הלבנה בקצה המזרח ויתבאר עוד מזה לקמן בתוך פי' השמועה. ודע כי אין אור ללבנה מעצמה כ"א אור הנאצל על פניה מאור החמה ומולד הלבנה היא דיבוק הלבנה בחלק אחד כנגד גלגליהם והדיבוק הוא כהרף עין ולאחר נפרדות זו מזו והלבנה הולכת ומתרחקת מן החמה לפאת מזרח ואור החמה הולך ופושט על הלבנה על פניה שכנגד הארץ כפי המרחק קו לקו זעיר שם זעיר שם ואין כח העין שולט עליו עד שיגיע המרחק לי"ב מעלות ממעלות ברקיע שהם ש"ס מעלות ברקיע כולו וזהו יתרון מהלך הלבנה על החמה בכ"ד שעות וכן האור פושט על פניה עד שכח העין שולט עליו לראותו קודם שקיעת אור החמה וזהו תחלת דקות הלבנה בחידושה והיא הנראית בפאת מערב וכנגד זה בלבנה הישנה הנראית בפאת מזרח בתכלית דקותה עם הנץ החמה והיא בשיעור המרחק הנזכר שהוא י"ב מעלות ולאחר היא הולכת ומתקרבת אל החמה ומסתתרת תחת אורה עד שהיא חוזרת להדבק בה כבתחלה ועל הסדר הזה חוזרת חלילה. ואחר הקדמות הללו שהן כיסודות לפירוש שלש שמועות הכלופות בכאן זה אחר זה נתחיל בפירוש השמועה הראשונה בעזרת המלמד לאדם דעת. כי סליק ר' זירא שלח אמר צריך שיהא לילה ויום מן החדש כלו' אין אנו קובעים היום ר"ח אלא א"כ היה בו המולד מתחלת הלילה במקום אחד ממקומות הישוב ואע"פ שאין המולד נתקן אלא עד י"ח שעות ואין לני מן החדש אלא שש שעות אנו מוצאין במקום אחר שיש בו לילה ויום מן החדש ולבאר הענין הזה אני נותן לך משל ודמיון באחד מן הימים שאנו קובעים בו ר"ח שהוא ר"ח תשרי שכשאנו קובעין אותו ביום השבת אין אנו קובעין אותו עד שיהא המולד בירושלים יום שבת קודם חצות ואותה השעה שהיא המולד היא בקצה המזרח תחלת לילי שבת כמו שהארנו לך כי שוכני א"י מקדימין כסדר מנין ימי השבוע ושעותיהם לבני שוכני קצה המזרח י"ח שעות. ואחר שתלך הלבנה ברקיע השמים כ"ד שעות אחר המולד היא תחלת דקותה והיא בשיעור החדש הנראה נמצאת הלבנה נראית בחידושה ליושבי קצה המזרח בסוף יום השבת לפני שקיעת אור החמה ולפיכך היה יום השבת יום ראוי לקבעו ר"ח בכל מקום מפני הלבנה שנראית ביום שבת בערב בקצה המזרח קודם שקיעת אור החמה ולא נמלט היום מראיית הלבנה במקום אחד ממקומות הארץ וגם היה להם הלילה מן החדש כולו אחר המולד ואע"פ שלבני א"י לא נראתה הלבנה ביום שבת מפני שהיתה שעת תחלת דקות הלבנה והיא שיעור לחידוש הנראה להם בחצי יום ראשון מימי השבוע אלא שאור החמה התוקף עליה מכסה את אורה ומונעו מהראותו עד הערב שהוא סוף יום ראשון ותחלת יום שני וזהו פי' צריך שיהא לילה ויום מן החדש וגם היא פי' הברייתא השנויה בסוד העיבור הסמוכה לזו השמועה לפי שדברי שתיהן שוין ולכך אמר זה שאמר אבוה דר' שמלאי מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות כלומר אם נולד בירושלים ביום שבת קודם חצות ובאותה שעה היא תחלת לילי שבת בקצה המזרח בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה ביום שבת לשוכני קצה המזרח ולא נמלט היום ההוא מראיית הלבנה ולפיכך ראוי הוא היום ההוא לקבעו ר"ח בכל מקום והוא הדין לשאר הימים נולד אחר חצות בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה ביום שבת בשום מקום בעולם כי כשנראה לשוכני קצה המזרח כבר שקע כל אור החמה ויצא אור השבת ולפיכך נדחה יום ההוא מלקבעו ר"ח בכל מקום וזהו סוד העיבור בדחיית מולד זקן שהוא לאחר יז שעות תתרע"ט חלקים שהוא נדחה בכל ראשי שנים לעולם ואין לנו בימים הראוים לקביעת ראש השנה שהם ימי בגה"ז כ"א שתי דחיות אחרות והם בשנים הפשוטות הדחיה האחת בט' תקפ"ט לאחר מעוברת והשנית ג"ט ר"ד בכל שנה פשוטה והמולד הזקן ההוא נדחה לעולם ושורש דחייתו מן ההלכה הזאת והוא מסור בידינו ע"פ חשבון בסוד העיבור מימי הלל בן יהודה בן רבינו הקדוש שהנהיג לקדש ע"פ החשבון ועל פי הראייה מדוחק הגלות שלא היו עדים מצויין ללכת להעיד ולא השלוחים להודיע קידוש ב"ד מחמת שבוש דרכים אבל בדורות הראשונים שהיו מקדשין ע"פ הראייה לא היו נוהגין בסוד הזה שאנו נוהגין בו לסמוך עליו וע"כ שאלו בגמרא למאי נ"מ כלומר מה איכפת להם לדורות הראשונים להיות מחשבין תולדת הלבנה תדיר והלא הם לא היו מקדשים אלא ע"פ הראייה ובאה התשובה על השאלה הזאת נפקא מינה לאכחושי סהדי כי מחשבון המולד אתה יכול לדעת שעת הראייה ולידע אם דברי העדים אמת או מוכחשים הם והרי השלמנו פי' שתי השמועות הקשות והם קשורות ותלויות זו בזו. ונשאר לנו לפרש השמועה השלישית והיא אמר ר' זירא אמר רב נחמן כ"ד שעי מיכסי סיהרא וכו' גם בזה ראיתי להוסיף ולהקדים לך הקדמות שיפתחו לבך לפרושי כבר ידעתי כי כל לדידן האמור בתלמוד הוא לבני בבל ונקראו מדינחאי וכל לדידהו הוא לבני א"י ונקראו מערבאי ובעלי המחקר חקרו על אורך הנמצא בין בבל ובין ירושלים ולא מצאו בו שתי שעות שלימות ואי אפשר שימצא ביניהם ההפרש הגדול הנאמר בשמועה זו בכל סיהרא חדתא ועתיקא ע"כ הוצרכנו לומר כי המקום הרמוז כאן על לשון לדידן הוא קצה המזרח שהגיעה שם מלכות בבל בימי שבור מלכא שהיה מלך גדול בבבל בימי רבותינו ז"ל ועוד הוצרכנו לומר שהסהר האמור כאן אינו משעת הדיבוק עד שעת הדיבוק אבל מתחלת הדקות בחדשה ועד תכלית הדקות בישנה וזהו זמן בכל סהר שאין העין שולט עליו לולא שהוא נמנע ומתכסה במקום אחד זולתי במקום אחר מפני המונע אותו והמכסה כמו שאנו עתידים לפרש והרי אנו מתחילים בפירוש השמועה כבר נתברר לך ממה שפירשנו למעלה כי כשנראית הלבנה בתחלת דקותה שהיא בחידושה לשוכני קצה המזרח בסוף יום השבת בפאת מערב עם שקיעת החמה היא עומדת באותה שעה ברקיע על ראשי שוכני א"י והוא להם חצות יום ראשון לפי שהן מקדימין ח"י שעות ואין הלבנה נראית להם מחצות זו שהגיע להם שיעור המראה עד הערב שהוא ליל שני ולא מפני מיעוט הלבנה ודקותה מן השיעור הנראה שהרי נראתה כבר לשוכני קצה המזרח אלא מפני אור החמה התוקף עליה וזה היא הלבנה החדשה הנכסית לשוכני א"י שש שעות אחר שהגיעו לשיעור הנראה שנראתה בו בקצה המזרח והוא היה תחלת הדקות. ואם הגיעה הלבנה הישנה לתכלית הדקות לשוכני קצה המזרח שחרית יום שבת בפאת מזרח עם הנץ החמה והיא עומדת באותה שעה כנגד נקודה הרביעית שהוא טבור הים אוקיאנוס ואותה שעה היא לשוכני א"י חצות ליל יום הראשון לפי שהם מקדימין י"ח שעות והם לא ראו הלבנה מאחרי שחרית יום שבת מפני אור החמה התוקף עליה כל יום השבת ומפני הסתירה תחת הארץ מתחלת מוצאי שבת עד חצות ואע"פ שלא הגיע עד כאן לתכלית דקותה שהרי נראתה בשעה זו לשוכני קצה המזרח. ומשם ואילך היא נכסית ונסתרת מכל העולם כולו כאחד זו היא הלבנה הישנה שנכסית משוכני א"י י"ח שעות קודם שתגיע לתכלית דקותה וזהו פירוש לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא. וכנגד זה הוא פי' לדידן שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא שאם הגיע הלבנה הישנה לתכלית הדקות לשוכני א"י שחרית יום שבת עם הנץ החמה והיא עומדת באותה שעה ברקיע על ראש שוכני קצה המזרח והוא להם חצות יום שבת לפי שהם מתאחרים י"ח שעות והם לא ראו הלבנה מאחרי שחרית יום שבת ולא מפני שהגיעה לתכלית דקותה אלא מפני אור החמה התוקף עליה מיום שבת שחרית עד חצי היום שהגיעה לתכלית דקותה ואז נכסית מהם ומכל העולם כאחת וזו היא הלבנה הנכסית לשוכני קצה המזרח שש שעות קודם שהגיעה לתכלית דקותה ואם תחלת הדקות שהוא בחדוש הלבנה היתה לשוכני א"י בסוף יום שבת עם שקיעת החמה והיא עומדת באותה שעה על ראשי שוכני קצה המערב והוא חצות ליל שבת לשוכני קצה המזרח לפי שהם מתאחרי' משוכני א"י י"ח שעות והם אינם יכולים לראות הלבנה כל הלילה מפני שהיא מסתתרת תחת הארץ ואף בכל יום השבת אינם יכולים לראותה מפני שהיא הולכת אחר החמה ואור החמה תוקף עליה ומונעת מלהראות עד סוף יום השבת עם שקיעת החמה אע"פ שכבר עברו מתחלת דקותה י"ח שעות זו היא הלבנה החדשה הנכסית לשוכני קצה המזרח י"ח שעות מאחר שהגיעה לשיעור המראה שנראתה בו לשוכני א"י והוא היה תחלת הדקות וזהו פירוש לדידן שית מעתיקתא ותמני סרי מחדתא ולדידהו וכו' כדלעיל וכזה נשלם פי' שלש שמועות קשות בעזרת השם הנותן חכמה וכתב עוד מוסיף אני לך לפרש מה שאמרו על זה צריך שיהא לילה ויום מן החדש מנא לן ר' יוחנן אמר וכו' עד רבא אמר חצות לילה א"כ דלר' יוחנן דאמר מערב עד ערב בעינן שהשביתה בכל י"ט מתחלת לילה נמנית עד תחלת לילה האחרת לפיכך צריך שיהא כל הלילה עם היום מחדש ולר"ל דאמר עד יום וגו' בערב ס"ל מדכתיב בערב ולא כתיב עד הערב לומר לך שאף ערב הבא לאחר יום כ"א הוא נמנה בחשבון ימי החדש והוא עד חצות ליל יום כ"ב ולא לענין אכילת מצה וחמץ אלא שעד כאן הוא סוף ימי החדש שעברו וכלומר שסוף ימי החדש תלוי בערב ומזה אתה למד כשם שסופן בחצי הלילה כך תחלתן בחצי הלילה וכו' וליתא לדר"ל שאם היה כדבריו לא היה מולד זקן נדחה אלא שמי שדחה אזן וחקר ותיקן כר' יוחנן. ע"כ דבריו ז"ל. ומזה נבין גם השמועות מהענין הזה דאיתמר בהאי תלמודא בפרק הזה וכן בפלוגתא דר' יוחנן ודר"ל דהכא והיוצא מביניהם אלא שמחליף דברי ר"י לדר"ל ודר"ל לר' יוחנן כדרך הש"ס הזה בחליפין. ומיהו למאי דמסיק הכא דצריכא לתרווייהו קראי דמייתי א"כ מסתברא דגם ר"י והוא כר"ל דהתם מודה דצריך שיהא לילה ויום מן החדש והכל ניחא לפי משמעות דהני קראי דמייתי הכא וכמבואר בס"ד:

הדרן עלך פרק אם אינן מכירין

פרק ב' (שם במתני') **ראוהו** בית דין. כיני מתניתא או ב"ד או כל ישראל. ביארתי בפנים מה דהכריחו להש"ס דהכא לפרש כן משום דהוה קשיא ליה ליתני ראוהו כל ישראל בלבד וא"כ ב"ד בכלל אלא דבכל חדא וחדא מילתא באנפי נפשה קמ"ל דבראוהו ב"ד אשמעינן דלא תימא ליהוי ראייה דידהו כהעדאת העדים בפניהם ומכיון שראוהו ביום דהא בהכי איירי הכי רישא דמתני' דקתני ולא הספיקו וכו' משמע שראו קודם שחשיכה אלא שלא הספיקו לקדשו עד שחשיכה ה"א ליקדשי ליה בלילה דהוי כגמר דין קמ"ל דלא ומשום דמשפט כתיב ביה ובראוהו כל ישראל קמ"ל דלא תימא הא איפרסמא מילתא ונראית לכל היום והיאך ליעברוהו קמ"ל דלאו בראייה תליא אלא עד שיאמרו ב"ד מקודש היא דתליא מילתא. ולפי שיטת הבבלי דלא מפרש דאו או קתני אלא דמשמע מסוגיא דהתם דמפרש דראוהו ב"ד וגם כל ישראל קתני כדקאמר התם סד"א הואיל וראוהו ב"ד וכל ישראל וכו' ל"ל דטעמא דלא דייק כמי התם וליתני ראוהו כל ישראל כלחוד. וא"כ ב"ד בכלל משום דאי הוה תני הכי ה"א דטעמא הויא משום דלא ראוהו ב"ד ובדידהו תליא מילתא ואיפכא הוי דייקין דלהכי קתני כל ישראל לאשמעינן דטעמא דלא ראוהו אלא כל ישראל ולא הב"ד הא אם ראוהו גם הב"ד ראייה דידהו כהעדאת עדים דמיא הלכך אצטריך למיתני ראוהו ב"ד וכל ישראל ומשום דלא תימא איפרסמא וכו' והיינו נמי דהדר מדייק וקאמר וכיון דתני ליה ראוהו ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים למה לי והו"ל למימר בקצרה נחקרו העדים למה לי אלא דעיקר דיוקא דכיון דתני להו לתרווייהו יתו ליכא למטעי נחקרו העדים למה לי ומשני דעוד איכא למיטעי בהא דסד"א דחקירת עדים דעדיפא תהוי כתחלת דין וכו'. נקטינן מיהא לפירושא דמתני' כפי המסקנא דהתם דבכל חדא וחדא מהני בהא דמתני' מילתא באנפי נפשה קמ"ל כדפרישית במתני' וזה פשוט ומבואר אלא דזכתי איכא למידק דהשתא דקתני סיפא דמתני' ראוהו שלשה והן ב"ד וכו' א"כ הך מציעתא ראוהו ב"ד בלבד דמיירי בב"ד של כ"ג כדכתבו התוס' ומוכרח היא וכדפרישי' למה לי דהא מסיפא הכל שמעינן שהרי ע"כ דמוקמינן נמי להאי סיפא שראוהו בלילה דאל"כ לא תהא שמיעה גדולה מראייה אלא ודאי דג"כ בראוהו בלילה מיירי ושמעינן דאין מקדשין ביום ע"פ ראיית ב"ד שבלילה בלא העדאת עדים וכדכתבו התוס' ד"ה כגון שראוהו בלילה וכו' וכהא דקתני ויושיבו מחביריהם אצל היחיד וכו'. שמעינן נמי דיחיד מומחה לא מהני בקידוש החודש והשתא הבבא מציעתא מיותר הוא ויש ליישב. ואין להאריך:

(דף טו ע"ב בגמ') **ב"ד** שראו את ההורג וכו'. פלוגתא דר"ט ור"ע עיקרה בבבלי פ' החובל דף צ' ועיין בתוס' שם וכבר זכרתי מזה בפ"ק דסנהדרין שם דמ"ש התוס' כאן ובכמה מקומות דיש ג' חלוקים בענין אין עד נעשה דיין דבעדות החודש דווקא עד המעיד אין נעשה דיין אבל עד הרואה נעשה דיין וקיום בשטרות דרבנן אפי' עד המעיד נעשה דיין ובדיני נפשות אפי' עד הרואה אין נעשה דיין ואין דעת הרמב"ם ז"ל כן כד"נ שהרי כתב בפ"ה מהל' עדות בהל' ח' כל עד שהעיד בדיני נפשות אינו מורה בדין זה הנהרג. וא"כ עד הרואה נעשה דיין ועיין בכ"מ שם ובאמת נלמד הוא מהא דפ"ק דמכות מה יעשו שני אחים שראו באחד שהרג את הנפש. ומסוגיא דהכא דמדמי לה לעדות החודש ובהדיא מוכח ממתני' דידן דעד הרואה נעשה דיין משמע נמי כן וע"ש וכמה שלייגתי בענין עדות שאי אתה יכול להזימה בענין הטעמים המוזכרים בתוס' פ' החובל שם דתליא נמי בהאי עניינא כמה שביארתי פ' זה בורר וע"ש:

(דף טז ע"א) **שניא** היא שאין קטיגור וכו'. הכא משמע דהך טעמא הוא העיקר והתם מפרש חדא ועוד קאמר והארכתי בזה בחיבורי פני המנורה בנר הד' במולק ה' ואין כאן מקומו:

(שם ע"ב) **רבי** אבא בר זמינא בשם ר"ז אפי' אחת אין בידו וכו'. והתם בדף כ"ז על הא דמדייק מהמתני' למימרא דשמע סוף תקיעה וכו' ילא פריך מהא מתני' תקע בראשונה וכו' אמאי תיסלק ליה בתרתי פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן משמע דקמה שמסקנא דאחת מיבת עלתה בידו. וכתב הרא"ש ז"ל לקמן בפ"ד אמתני' דסדר תקיעות דלפי' שהבי' שם לעיל מהאי תלמודא דל"ל דגמרא דידן פליג אהאי דירושלמי ונר"ה לפרש גמרא דידן כמו הירושלמי וה"פ ולסלק ליה בתרתי תחלתה לסוף מלכיות וסופה לתחלת לזכרונות ומשני פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן וכיון דהאי אסבר לחלק לשני' גם בחדא נמי לא סלקא כדמפרש טעמא בירושלמי כיון בזיה בדעתו שכן שתי תקיעות וזה הי אסבר דפסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן גם חדא נמי לא סלקא במצטרפין יחד הראש והסוף והראש לפי כוונתו הוא לשם מלכיות וסופה ביהא לשם זכרונות אינה מצטרפת עמה הלכך אין לראשונה סוף ואין לשניה ראש עכ"ל בזה וא"כ היינו צריכין לפרש להמתני' דקתני אין בידו אלא אחת ומשמע דמיבת אחת עלתה לו דזה קאי על תקיעה ראשונה וכי היכא דלא ליפלוג ר' אבא בר זמינא אמתני' וכמו שהביא הוא ז"ל שם לעיל להאי פירושא להסיא מתני' ולהכי קתני תקע בראשונה אלא דדחה שם להאי פירושא דאי הכי ה"ל למיתני הכי האריך ותקע בשנייה כשנים אין בידו כלום ולא היה צריך למיתני תקע בראשונה כדי לסיים אין בידו אלא אחת אלא ודאי הא דנקט תקע בראשונה משום דמינה ידעינן דהאריך בשנייה כשנים מכיון דהאריך בה יותר מבראשונה. אלו דבריו ז"ל שם לעיל ומסיים כמו שכתבתי. והדבן לקושיין דהיכי פליג ר' אבא בר זמינא אמתני'. וכבר הרמב"ן ז"ל הביא בפירוש להך דהכא בענין אחר שכתב דהירושלמי לא על הדא מילתא איתמר אלא הביא דשופר מאריך וכו' דגרסינן התם א"ר יוסי הדא אמרה פשוטה שבמע מקצתה מן המתעסק שלא כיון לשם מצוה וכא חברו ואמר לו אכוין ותקע לי להשלים את התקיעה ולשם מצוה והאריך בהשלמה כשיעור תקיעה יצא ומייתי ראיה מהא דתנן משך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת וכיון דאין בידו אלא אחת נמצא דמה שהאריך יותר מכדי תקיעה אינו אלא כמתעסק ואפ"ה עולה מקצתה להאת ואתי ר' בא לפלוגי דזה שבמע פשוטה מן המתעסק אפי' אחת אין בידו כיון דבתחלת התקיעה הוה מתעסק נמצא דרישא לית לה סופא וכו' ולא דמי למשך בשנייה כשנים דהתם מיבת מתחלתו ועד סופו היתה כוונתו לשם מצוה והוה ליה למימר לר' אבא בר זמינא לא יצא אלא דאגב דאמר משך בשנייה כשנים אין בידו אלא אחת נקט נמי גבי מתעסק אפי' אחת אין בידו הע"ג דלא צייך גבי מתעסק האי לישנא עכ"ל והר"ן ז"ל בפ"ד תמה עליו בהאי פירושו' ע"ש ולא רליתי להאריך ילמאי דפרישית בפנים להא דר' אבא סייני דמקשה ליה היכי דמפרשת לטעמא דמתני' בהאי גוונא דקאמרת ומדמית לה להאי דמתעסק דא"כ בדין היה דאפי' אחת אין בידו למה ראשה גבי סופה מצטרף וכו' אלא דממהני' אין ראיה לדבריך דהיכא למימר דהאי אין בידו אלא אחת דקאמר משום דפסוקי תקיעתא לא פסקינן וזה שנתכוין לפסקן לפיכך לא עלתה בידו אלא אחת והיינו דקאמר לך ראשה אית לה סוף וכו' כלומר אם לפי טעמך כך היה בדין אלא ודאי טעמא אחרינא איכא הכא וכדאמרן ואחת מיבת עלתה בידו ואין ראיה מכאן למתעסק דלא דמיא לדינא דמתני' ולפ"ז הוי ממש כהאי דהתם והאי דר' אבא לאו אמתעסק קאי אלא אהסיא דומיא דבעי לדמות הסיא מתני' לדינא דמתעסק וא"ל לשום דוחק:

(שם) **ויתפללו** לפניו כ"ד. לפי גי' זו דהך קושיא היא אמאי לא מזכיר אלא מתקיעות שתקעו לפניו בת"ל ולמה לא התפללו ג"כ עשרים וארבע ברכות כהדא וכו' דבתענית לבור ליכא מאן דפליג שצריך כ"ד ברכות ויותר נכון לגרוס והתפללו לפניו עשרים וארבע כהדא דר' יוחנן וכו' דמשמע דכך היו נוהגין בתענית לבור אף בימיהם כמו בימי חכמי המשנה:

(דף יז ע"א) **טעמיה** דר' יהודה כדי ליתן את השלוי על השלוי וכו'. ולפ"ז גם בתעניות תוקעין בשל יעלים פשוטין ולא משמע כן מהאי תלמודא דלקמן במסכת תענית והארכתי הדבור בזה בחיבורי פני המנורה בנר הד' ע"ש:

(שם) **למי** נצרכה לר' נתן וכו'. בשמועה זו רבו המפרשים ופירשתי בפנים על דרך דברי הרא"ש ז"ל שהן נוחין ומסכימים ג"כ לפירש"י ז"ל בענין שפי' במתני' ודבקו ב... [illegible] מה שהקשה הרמב"ן ז"ל בזה דהוי ליה שלא במינו ומאי איריא נסדק אפי' ניקב נמי פסול ופי' ודבקו היינו מעצמו שחממו באור ונפשר ונדבק כתב עליו ולא מיבתברא לי שאי אפשר שידבק יחד ע"י חימום ולא מיקרי בור ע"י דבק שלא במינו אלא דוקא בניקב וכתם הנקב בחתיכה אחרת. אבל אם חבר הסדק בדבק חוזר לכמות שהיה ואין הדבק ניכר בין הסדקים עכ"ל בזה ועונה פי' הסוגיא שבפנים נמי על דרך זה וכן הא דלקמן נמי כפי הנראה מדברי התוס' והרא"ש שהביאו לזה ועם מה שהוספתי קצת ביאור להבין הכל ובספר המלחמות ראיתי שלאחר שהביא דברי בעל המאור ז"ל שכתב שדברי הרי"ף ז"ל נראה לו לפסק הלכה למנקט לחומרא כלישנא קמא דרבי יוחנן בהסוגיא שם. אח"כ מלאתי תלמוד ירושלמי וכו' וכן הראב"ד ז"ל בהשגות פ"א מהל' שופר בהל' ה' כתב על דברי הרמב"ם ז"ל שפסק כדברי הרי"ף להלכה ולחומרא וכמו שהבאתי להמסקנא בפנים בפי' המשנה. וז"ל לא הסכים לירושלמי. וה"ג כיני מתניתא היה מעכב את התקיעה פסול פי' אע"פ שתיקנו מפני שקול הסתימה הוא זה ואם סתמו במינו היאך כשר. בענין פירושו בזה לא משמע הכי מליבנא דתלמודא אלא אלפני הסתימה קאי וכן פירשו התוס' והרא"ש לזה והכי משמע נמי מגוסחת המשנה דקאן אם עיכב את התקיעה וכו' וכמבואר בפנים וכן בענין ההשגה האחרת בסוף דבריו שכתב ושם פירשו שאם לא סתמו והניחו פגום כשר שכל הקולות כשרים בשופר. וכלומר מפני מה סתם הרמב"ם דבריו ולא הביא כלל לזה. וי"ל לדברי הרמב"ם שרמז לזה בדבריו שכתב ניקב אם סתמו שלא במינו פסול וכו' וכך היה לו לומר ניקב וסתמו אם שלא במינו וכו' שכן דרכו בכל מקום להביא כלשון הגמרא או כלשון המשנה אם הדין מפורש הכל במשנה אלא שבא לרמז אם סתמו וכו' כך הוא הדין וממילא אם לא סתמו והניחו כך כשר וכמו שביאר ענין בזה לקמן בהל' ז' היה קולו עב וכו' שכל הקולות כשרים בשופר נחזור לעיקר ההשגה שנראה לדעת הראב"ד הוא כדעת בעל המאור שכתב שהיי רגילין לפרש כי מחלוקת ר' נתן וחכמים כשאינו מעכבין את התקיעה וכן פי' הר"ר שלמה ז"ל גם דברי הרי"ף מוכיחין כן אח"כ מלאתי תלמוד ירושלמי שנראה ממנו כי מחלוקת ר' נתן וחכמים כשמעכב את התקיעה וכו' ור"ל בזה דעכשיו לפי דעת רוב הפוסקים שהסכימו להלכה כר' נתן מדמפרש ר' יוחנן אליביה ועוד דהאי תלמודא מוקי לסתמא דמתני' כר' נתן א"כ אם סתמו במינו לעולם כשר הוא וזה דלא כדעת הרי"ף והרמב"ם שכתבו דווקא אם נשתייר רובו וכו' וכהמסקנא שהבאתי במתני' שתפסו לעיקר כלישנא קמא דר' יוחנן ולחומרא דבשל תורה הלך אחר המחמיר ודעת המשיגים לפסוק כלישנא בתרא דר' יוחנן ולקולא שסוברים בכל מקום לישנא בתרא עיקר וכמו שהביא הרא"ש לדעתם ובענין זה כתב שם הרמב"ן ז"ל לפרש סוגיא זו דהכא וז"ל ופירוש הירושלמי כך הוא שופר שנסדק ודבקו פסול למאן נצרכה לר' נתן דאלו לרבנן מאי איריא נסדק כולו לאורכו אפי' ניקב נמי ואעפ"י שאינו מעכב את התקיעה כדפי' שם לעיל אבל לר' נתן סד"א מדניקב וסתמו במינו כשר אף נסדק לארכו ודבקו בעצמו כשר צריכא וכן דיבק שברי שופרות. ניקב וסתמה ר' חייה בשם ר' יוחנן אם דר' נתן הוא דתני ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר וכך הגי' בכל הנוסחאות ופירושה שר' חייה בר אבא בא לפרש הברייתא לקיים דבריו שהעמיד משנתנו כר' נתן ואמר דהכי קתני אם היה מעכב את התקיעה מתחלה קודם סתימה ובהא פליגי ת"ק ור' נתן דלת"ק לעולם פסול אעפ"י שעכשיו אינו מעכב ולדברי ר' נתן במינו כשר נמצאת משנתנו שמכשרת אם אין מעכב את התקיעה לאחר סתימה ר' נתן היא ותפתר בשסתמו במינו ובמעכב עכשיו את התקיעה אפי' ר' נתן מודה דפסול לעולם והיינו דלא קתני בגמרא דילן בברייתא אם היה מעכב את התקיעה משום דפשיטא ליה שאם מתחלה אין הנקב מעכב את התקיעה כלל אינו נקב ואין סתימתו פוסלת לפי שאינה מסייעת בקולו של שופר כלל ועוד שאינו בכלל ניקב וסתמו וכירושלמי שנו פירשו וזהו פירושה של שמועה כדברי הראשונים ז"ל והירושלמי מוכיח שהוא מתרץ כלשון הברייתא היה כמו שכתוב בכל הנוסחאות וכתבתי זה לברר דברי רבינו הגדול שפסק כר' נתן שעל כרחינו סתם מתני' כר' נתן ולא כרבנן ועוד מדקא מתרץ ר' יוחנן אליביה ש"מ הלכתא כוותיה כדאמרינן במסכת שבת וכו' עכ"ל רמב"ן שם בפי' בשמועה. והנך רואה שלענין הכוונה בפלוגתא דר' נתן ורבנן הסכמתי לפירושו ז"ל והוספתי בביאור

ולסברית דע"כ הוא דלא פליג ר' נתן באם מעכב את התקיעה לאחר הסתימה שהוא פסול. אלא במה דפי' בהאי דקאמר למאן נצרכה לר' נתן לשיטתו הוא דפי' ובענין שהבאתי בשמו שחולק על רש"י בפי' ודבקו. ולפי המבואר בפנים הכל ניחא ועולה כפי מסקנת רוב הפוסקים וגדולי הראשונים ז"ל ובלי שום דוחק לפי הכתוב לפנינו דאנו שהוא לפניך בס"ד:

(דף יח ע"א) **רבי** יודן גוזרית בשם ר' אחא גשיפת כלב שאינו מינו וראה וכו'. נראה דודאי לר"פ ר' יודא ורבנן דיש הפרש בין נשיכת כלב לבין נשיכת נחש בענין הרפואה כנודע אלא דכל חד וחד מפרש ההפרש לענין הטובה ובענין גרם החטא שידוע הוא מההפרש של החטא והחוטא וכד"א יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו שאלל הרשע הפועל החטא לפי דרכו אמר ג"כ יעזוב דרכו ואיש און זהו שאין בו בפועל כ"א ככה בענין שהוא מחשב כך וכך לעשות או תחבולות רשע לו להסית אחרים שיעשו כך וכך והוא נקרא איש און זה יעזוב מחשבותיו וכך היה כאותו הדור שיש שחטאו בפועל ודברו לה"ר שלהם בפרסום לעיני משה וכל ישראל ויש שבהסתר מחשבותיהם ובהסתה לחבירו על מה אתה שותק או דוגמתו ולכת הא' להם מגיע נשיכת הנחש כנודע מדרש חז"ל מפסוק מה יתרון לנחש וכו' ולכת הב' נשיכת הכלב להם מגיע ולפיכך נמי היה ההפרש ברפואתם אלו וראה ואלו והביט כל זה לדברי ר' יודא ורבנן מוסיפין הם בזה וכלומר נסי שכדבריך כן הוא דהכל ניתן במדה כנגד מדה אלא שאתה צריך להוסיף ולומר דהכת הב' שאמרנו אשר להם ראוי הוא נשיכת הכלב זהו אמת לענין הטובה אבל עיקר הטעם לא פירשת בביאור הטיב שכך הוא הדבר בענין הרפואה ולפי החטא שלהם בזה של כלב אינו מהלחל הארס שלו בתוך החלל של הגוף ולפיכך וראה היתה רפואתו ומפני שהחטא שלו לא היה נכנס באוזן השומע ולא נכנס לתוכיות גופו שילטער בשביל כך וכך רפואתו לפי פגמו וארס הנחש מתלחל הארס שלו בתוך חלל הגוף וכך היה החטא שלו כת הא' שביותר מלטער כשומע חרפתו מהמחרף והעולב אותו ונכנס להוכיות גופו לפיכך רפואתו צריך לו שביט אל נחש הנחושת והז ותי:

הדרן עלך פרק ראוהו בית דין

פרק ד (שם במתני') **יום** טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת. נראה דדקדק התנא למנקט יו"ט של ראש השנה ולא נקט בקלרה לומר ר"ה שחל להיות בשבת אלא דאגב בא להשמיענו מילתא אחריתא בהאי לישנא יתרה שאף יום שני של ר"ה שחל להיות בשבת וכפי שהיו נוהגין לעשות ב' ימים לאחר התקנה שלא יהו מקבלין עדים אלא עד המנחה כדלקמן במתני' בהלכה ד' וביום השופר דוחה שבת גם ביום השני במקדש וקמ"ל ג"כ בזה שבזמן שהיו מקדשין ע"פ הראייה לא היו משגיחין על הדחיות כי היכי דלא ליתרמו תרי שבי בהדדי וכמו הסימן של הקביעות לא אד"ו ראש וכו' וזהו כדעת רש"י ז"ל פ' תמיד נשחט דף נח ע"ב והתוס' שם חולקין וכתבו בשם הר"י שאע"פ שהיו מקדשים ע"פ הראייה היו נזהרין שלא יבואו תרי שבי בהדדי דאמרינן בהדיא בפ"ק דר"ה מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לומר שלא ראו וכו'. ואין דבריהם מוכרחין וראי' זו לאו ראיה היא שהרי אין זו הלכה פסוקה ודעות מחולקות שם בזה בדף כ' והרמב"ם ז"ל ג"כ לא כתב בענין זה כ"א כמסתפק כמ"ש בפ"ג מקידוש החודש בהל' י"ז ואם הוצרכו ב"ד להניח חודש זה מעובר וכו' וזה הוא שאמרו מעברין את החודש לצורך ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה ואומר לעולם אין מעברין את החודש לצורך הואיל ובאו העדים מקדשין ואין מאיימין עליהם והוסיף עוד שם וכתב יראה לי שאין מחלוקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים וכו' אבל אם באו העדים בניסן ותשרי וכו' מקבלין עדותן וכו' שאין מאיימין על עדים שהעידו על חדש שראוהו בזמנו כדי לעברו. הרי שאין זו דעת מוחלטת והלכה פסוקה לעבר החודש מפני הצורך וא"כ לא נהגו הדחיות בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה וכדעת רש"י ז"ל ומה שזכר הרמב"ם עוד מהדחיות לקמן בפ"ז בהל' ז' ומפני מה אין קובעין השבון זה כימי אד"ו לפי שבהתשבון הזה הוא לקיבוץ סירח והשמש בהלוכם האמצעי לא במקום האמתי וכו' זהו לפי הענין חכמת האצטגנינות ואין זה ענין למה שאמרו מפני הצורך דלא ליתרמו תרי שבי בהדדי וכן מורין הדברים מהאי תלמודא דהך מילתא דלא ליתרמו תרי שבי בהדדי לא היתה זו בידם לכלל קבוע לעולם כדאמר בפ"ק דע"ז סוף הלכה א' על דאמר שם על הכתוב בנחמיה וביום עשרים וארבעה לחדש הזה נאספו בני ישראל וכו' אין נימר דהוה בשובתא לית יכול דאת מתשב ואת משכח לומא רבא כהד בשובתא ודחי לה וקאמר ומה בה ולית ר' חוניא מיקל למאן דמעבר ליה מן אתריה ע"ש הרי דה"[illegible]גת האי תלמודא כמ"ד אין מעברין מפני הצורך אלא הי' מקדשין בזמנו וכפי הע"ים שהעידו ע"פ הראייה ולפעמים היו עושין ב' ימים ר"ה וזהו לאחר התקנה דלקמן וכנזכר וזהו דהשמיענו התנא כאן ונקט יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דוק ותשכח דבמקום דמיירי בזמן שהי' נוהגין לעשות ב' ימים ר"ה קאמר התנא יו"ט של ר"ה וכדמשנה בסוף פ"ג דעירובין ר' דוסא בן הרכינס אומר העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה אומר וכו' ולמתר הוא אומר וכו' ולעיל שם דמיירי בחד יומא נקט בלישניה ר"ה כלאתוך ר' יהודה אומר ר"ה שהיה ירא שמא תתעבר' וכו' וכן בכמה מקומות בכיוצא בזה:

(שם) **במקדש** הי' תוקעין אבל לא במדינה. רש"י ז"ל פי' לא בירושלים ולא בגבולין וכ"כ התוס' וכיימו והא דקתני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן שתיקן רבן יוחנן בן זכאי וכבר הרגיש המהרש"א בזה דהא רש"י גופיה פי' בהא דקתני ועוד זאת היתה ירושלים וכו' בעודה בבניינה ומה שרלה לתרץ דלאחר חורבן דקאמרי היינו לאחר שגלתה סנהדרין וכו' זהו דוחק גדול ואין במשמעות כלל לפרש כן והלח"מ בפ"ב מהל' שופר הבית דברי רש"י הללו בל"ע דסותר לדברי עצמו ואני כתבתי בחיבורי פני המנורה בנר הד' ובמולק הד' לייסב דברי רש"י. וכוונתו נוטה לקו האמת ודלא כדברי התוס'. ובתחלה ראוי להבין על שכתב לא בירושלים והרי למאי דמסיק רבא מדאורייתא משרי שרי ורבנן הוא דגזור ביה וכדרבי וכו' והרי ירושלים כרמלית הואי כדאמרינן בעירובין דף ו ובכמה מקומות אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלים בלילה חייבין עליה משום ר"ה וכדפירש"י שם דנעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירבו הויא כרמלית ולא מחייבי עלה וה"נ אמרינן בפ' כתרא דירושלים כרמלית היא. וא"כ מה בייך למיגזר גזירה דרבה בכרמלית והא רבא גופיה ס"ל בפ"ק דשבת דף יא דלא גזרינן גזירה לגזירה בהוצאה ועיין בתוס' שם אלא למאי דאמרינן בפ' בתרא דעירובין דף קא ניחא דהגינן שם לא יעמוד אדם ברה"י ויפתח בר"ה וכו' אמרו לו מעשה בשוק של פטמין שהיה בירושלים וכו' ופריך התם ורבנן אמר ר"מ ר"ה ומהדרי אינהו כרמלית דאמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא וכו' ופירש"י וכיון דכרמלית היא לית לן למגזר אמר רב פפא כאן קודם שנפרלו בה פרלות כאן לאחר שנפרלו בה פרלות. וכה"ג מתרלי התוס' בפסחים בריש פ"ו גבי האי מעשה דהלל וב"ב. וזהו שנתכוין רש"י נמי כאן במתני' ועוד זאת היתה ירושלים יתרה. בעודה בבניינה. ר"ל קודם שנפרלו בה פרלות בחומה דלא הואי אלא כרמלית ואז היו תוקעין בה בשבת ומה שפירש שריבא לא בירושלים היינו לאחר שנפרלו בה פרלות ור"ה הויא ועדיין היה בה"מ קיים ולעולם קודם החורבן איירי במתני' וזהו הנכון לדעת רש"י ז"ל. ודעת הרמב"ם לפרש דירושלים ג"כ קרוי מקדש וכמ"ש ג"כ בחבורו בהל' שופר שם הל' ח' ומדינה נאמר על שאר העיירות שבכל א"י דהוא ז"ל מיירי בכל מקום בחיבורו בענין כיולא בזה לדבר כמו שהיה בזמן הקודש ועתיד ג"כ להיות כמו כך וזהו כדקאמר ר' יוחנן וכדמשני התם ולא הזכיר זמן שנפרלו בה פרלות כלל ושכן דרכו. ועוד הוספתי בראיות תזקות שם בחיבורי הנזכר ובכללים ודינים היולאים מזה ואין כאן מקומו להאריך:

(שם ע"ב בגמ') **רבי** יוחנן ור"ש בן לקיש הוון יתיבון מקשיי אמרין תנינן וכו'. המאמר הזה ג"כ כמ"ר פ' אמור וניתן לדרוש הוא והרבה דקדקתי בו והארכתי בזה בחיבורי פני המנורה בנר הד' שם והבאתי הדבור ג"כ בענין קושיית התוס' בריש פרקין וא"ת ומאי שנא מלולב וכו' וב' התירולים שכתבו בזה ובעל המאור ז"ל בסוכה תירץ בזה בענין אחר וכן הרשב"א ז"ל הביא עוד ב' תרולים אחרים אחד בשם רבו ואחד בשם התוס' אבל היה לבניו ז"ל וכתבתי שמה דלכולהו שינויי אית להו פירכא לבד מתירוץ אחד של הרשב"א בשם התוס' דבזמן המקדש ליכא תשבת שמא יעתכח מלות שופר שהרי במקדש היו תוקעין ולא נתבטלה המצוה לגמרי בשנה זו וכו' וזהו עיקרא מכללא דהאי מילתא וכמו שזכרתי מזה לעיל ריש פ' התליל וביארתי שמה כמה וכמה סוגיות דר"ה ודסוכה והרבה ענינים מענין לענין היולאים מזה וכמה שהיו ר"י ור"ל מפלפלין זה עם זה כמאי דקמפלגי במקום אחר הבייך לענין סוגיא דשמעתא זו והיינו דקאמר יתיבין מקשיי אמרין וכו' שהי' מקשין זה לזה מאי מה דתנינן יו"ט של ר"ה וכו'. ודווקא לר' כהנא הוא דשאלו וכגי' המדרש אמרין הא מרה דשמועתא וכו' ואם יזכני המקום ברוב רחמיו ורב חסדיו להוליא גם החיבור הנזכר לאורה ויראו ויששו הלומדים בו ומכינים על קו האמת ומודים אחר העיין כדבר כי שם ימלאו דברי חריפות בהלכה ודברים מתוקים כדברי אגדה ותרווים זה לזה בס"ד:

(שם) **רואה** ואינה שומעת וכו'. ושומעת ואינה רואה ההר מפסיק. והתם דף נ' גרים רואה פרע ליושבת בנחל וכו' ואין הפרש בין הסוגיות לענין כוונה דמילתא וכמבואר בפנים אלא דהתם נחל הוא מקום נמוך וכדפירש"י בריש מגילה והכא נחל פירושו נהר כעין לשון המקרא נחל איתן ולפי הפי' שפירשו על מים העזים והארכתי בענין זה בחיבורי על סדר נשים במס' סוטה במקומו. ובהא דמפרש הכא אינו רואה ההר מפסיק יש לייסב להא דגרסינן בבבלי פ"ק דמגילה דף ג' אמר ריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך תנא סמוך אע"פ שאינו

באינו נראה כראה אע"ג שאינו סמוך בשלמא נראה אע"פ שאינו סמוך משכחת לה כגון דיתבא בראש ההר אלא סמוך אע"פ שאינו נראה היכי משכחת לה א"ר ירמיה ביושבת בנחל. ומדקדקים כאן וכי לא ידע המקשה הסיפור מהרישא דמיירי ביושבת במקום הגבוה א"כ סיפא מיירי ביושבת במקום נמוך עד בא ר' ירמיה וליתי זה ולמאי דלמדנו מכאן ניחא דבזה הי' מספלפלין דהא לכאורה משכחת לה כגון בהר מפסיק ביניהם ואינו נראה וכדקאמר הכא דזהו נקרא אינו רואה לענין האמור כאן אלא דלהמקשה ספוקי מספקא ליה אם זה נקרא סמוך לכך פירא נידון עמו דמכיון דגובה ההר מפסיק והמהלך מכאן לכאן צריך שילך בגובה ובשיפוע ההר עד שהוא מגיע לשם או צריך שיקיף את ההר ואם כן אינו סמוך הוא וזהו דקאמר היכי משכחת לה וכלומר מי ניחא דמשכחת לה בהפסק ההר ביניהם ואין גובה ההר נחשב לבלא יהא נקרא סמוך וא"כ שפיר נקרא סמוך אע"פ שאינו נראה או דילמא דזה לא נקרא סמוך כלל מכיון דצריך להלך או בגובה ובשיפוע או בהיקף ההר ופשיט ליה ר' ירמיה דאין ה"נ דזה לא מיקרי סמוך ולא משכחת לה סמוך אע"פ שאינו נראה אלא ביושבת בנחל:

(דף יט ע"ב) **לא** נמלאו אומרין שיר וכופלין אותו. למאי דבארתי בפנים כדמשמע בהדיא מהכא דזהו הקלקול בשיר שאמרו שירה של חול עם התמיד של בין הערבים וכדקאמר ר' זירא התם בדף ל' ע"ב ואיכא למימר דהאי מילתא קיימא כדאמר ליה ר"ז לאסכה בריה זיק תני לבו התקינו וכו' כדי שיהא שהות ביום להקריב תמידין ומוספין ונסכיהם וכו' ואע"ג דדחו לה להאי ראיה וכן להא דלקמן א"א בשלמא וכו' ודחי שאני התם וכו' היינו דמהכא אין ראיה לדברי ר"ז דמצינא לשנויי לך הכי אבל באמת דברי הברייתא עיקר וכדר' זירא וכדמסיק הכא. ואיכא נמי למימר דאידך פירושא הוא עיקר כדקאמר שם הכא תרגימו בלא אמרו שירה כל עיקר ובהכי שינויי הוא דקאי א"כ נשאר הדבר בספק במה היה הקלקול ולמדנו עוד מברייתא זו דקתני להקריב תמידין ומוספין וכו' א"כ היה עוד קילקול ג"כ במוספין שלא ידעו מה לעשות. והתוס' מקשין כאן וגם ברים פ"ק דבילה אמאי לא חשיב קלקול של מוסף שלא הקריבו מוסף של ר"ח שאחר התמיד אין יכולין להקריבו כדדרשינן עליה השלם וכו' וי"ל דיכולין להקריב מוסף דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה וכו'. וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ג מקידוש החודש בהל' ה' בראשונה היו מקבלין עדות החודש בכל יום שלשים פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערבים ונתקלקלו במקדש ולא ידעו מה יעשו אם יעשו עולה של בין הערבים שמא יבואו העדים ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערבים עמדו ב"ד והתקינו שלא יהו מקבלים עדות החודש אלא עד המנחה כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערבים ונסכיהם. ולכאורה נראה מדבריו ז"ל שלא היה הקלקול אלא בענין המוסף וזה שלא כמפורש במשנה ובגמרא והתיו"ט הביא קושיא זו בל"ע. ולענ"ד נראה הדברים כפשטן דהוא ז"ל מרמז לנו ב' דברים במה שכתב ונתקלקלו במקדש ולא ידעו וכו' דלכאורה שפת יתר הוא לא היה לו לומר אלא ולא ידעו וכו' לפיכך נראה דתרי מילי דהקלקול קתני. ונתקלקלו במקדש ור"ל בשיר כדתנינן ומפני שלא רצה להכריע בדבריו במה היה הקלקול אם לא אמרו כל עיקר כדתרגימו הכא או כהאי דר"ז וכדנראה מכאן וכדאמרן דאין הכרע לזה מהש"ס דהתם לפיכך סתם דבריו בזה וכתב ונתקלקלו במקדש ולא ידעו וכו'. מילתא אחריתא היא בר"ל שג"כ לא ידעו מה לעשות במוסף היום. ונראה ג"כ מדבריו ז"ל דלא ס"ל כדעת התוס' דאתי עשה דרבים וכו' וטעמו דשאני הכא דתמיד נשנה גבי מחוסרי כפורים דה"א בענין אחר דאם לא יקריב אינו יכול לאכול הפסח אבל הכא אם יבואו עדים מן המנחה ולמעלה יקריבו מוסף למחר כדכתב שם אחר זה בסמוך:

(שם) **רבי** יוחנן מספקד וכו'. הגי' דלקמן בפ"ד דתענית בזה היא עיקר דגרים סכון ומיעל עד דהוא ימות וכו' ולענין סעודת ר"ח איתמר התם שהיו נוהגין לעשות סעודה בעת קדוש החודש ולזה ר' יוחנן ביהו נוטלין ונכנסין לעשות הסעודה בעוד יום. ובענין ב' ימים דר"ח איירי התם כדבעינן לפרש בהגיעי שם בראתמי ובסייעתא דשמיא:

(שם) **בימי** מתניתא למקום הוועד של חדש. כדפרישית והרי זה כדמהדר ליה אמימר לרב אשי התם בדף ל"א ע"ב דא"ל הני מילי לענין עדות החודש דא"כ נמלאת מכשילן לעתיד לבוא אבל הכא עבד לוה לאיש מלוה:

(דף כ ע"א) **אמר** רשב"ג מה מצינו בכל מקום אומרת אמצעית וכו'. כך היא הגי' בבבלי דף ל"ב והיא נכונה וזל כגי' התוספתא וכמ"ש בהגהתי בפנים:

(שם ע"ב) **מינן** דאינון תמי לון ירתאי שמע וכו'. לפי טעמא דהכא פשוט הוא דהמנהג כבר כך שירה שנוהגין אנחנו כך לפי הדת ז"ל הורה וכ"כ התוס' בדף הנזכר דלפי' הירושלמי ניחא טפי:

(דף כא ע"א) **אמר** רבי אלעזר מתניתא בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת. לכשתתבונן במה שפרשית בפנים וביארתי התוספתא שהובאה כאן והעתקתי אותה בזו שכתובה שם תראה עין בעין לדברי הרמב"ם ז"ל בענין זה כמ"ש בהל' שופר בהל' ז' התינוקות שלא הגיעו לחינוך וכו' שהמה מדוקדקים והמה נלקחים מכאן ומהתוספתא כפירושו למה דשני התם לא קשיא כאן בקטן שהגיע לחינוך וכו' ודלא כפירש"י שפי' בהגיע לחינוך מתעסקין בהן וכו' אלא איפכא הוא וכן התוס' בדף ל"ג ד"ה תניא נמי הכי וכו' הקשו על פירש"י וכתבו ודבר תימה הוא היאך יכול [illegible] ; שהגיע לחינוך מתעסקים ואפי' בשבת הלא אין מצות היום בשופר וכו' ולדעת הרמב"ם הכל [illegible]. ושיעור הלשון דבריו באלו החלוקות שביאר שם כך הם. התינוקות שלא הגיעו לחינוך וכו' בשבת שאינה ביו"ט של ר"ה כדי שילמדו כלומר אפי' בשבת דעלמא ומכ"ש בשבת שחל ר"ה בו. וכפי' הכ"מ בזה. ודלא כדברי הה"מ שכתב דלכך אמר בשבת שאינה ביו"ט וכו' לפי שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן שלא יאמרו שתוקעין ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וסיים שם. וכן נראה מן הירושלמי. ולא כן הוא דהא בהדיא אמרו הכא בהיפך מדבריו. אלא דצריך ביאור מהיכן הוציא הרמב"ם זה דאף בשבת דעלמא אמרו כן ומכ"ש בר"ה שחל בשבת ולפי התוספתא שהבאתי מוכרח הוא דע"כ רישא מתלמדין לתקוע בשבת היינו בשבת דעלמא וסיפא ואין מעכבין וכו' דהדר נקט בשבת היינו ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת. ומיירי התם בשלא הגיעו לחינוך דדומיא דנשים קתני וכדפרישית בפנים. וסיים שם הרמב"ם בחלוקה זו ומותר לגדול להתעסק וכו' וזהו כרישא דהתוספתא וכדהובאה כאן. ואח"כ כתב ביו"ט בין קטן שהגיע לחינוך וכו' כלומר וביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת והיינו במקום שתוקעין בשבת וכתקנת ריב"ז בזה אין חילוק שאף בהגיע לחינוך אין מעכבין ומתעסקין עמהן שאע"פ שכבר תקעו בב"ד ועבר זמן ב"ד אפ"ה הואיל בתקיעה איגס

אסורה אלא משום שבות לא גזרו בקטן ואפי' הגיע לחינוך וכדי להתלמד והנה נכון ואמת הדבר והודאה לה כשגת הראב"ד שם וא"צ להאריך יותר בזה:

(שם ע"ב) **רבי** חנניה חשש להדא דר' מנא ולהדא דידן. הרי מכאן ראיה לנהוג במשך התרועה וכדנראה שלמד הרמב"ם ז"ל מכאן כמ"ש בפ"ג בהל' ד' שיעור תרועה כשתי תקיעות. והיינו כדתנינן בדין המשנה שיעור תקיעה כדי שלש תרועות ואלו שלש תרועות הן תלת דקיקין האמור כאן ומפורש לדברי ר' מנא. וזהו כשיעור תקיעה אחת. ומדחשש ר' חנניה להלכה למעשה ועביד נמי להדא דידן והיינו עוד כהדין טרומיטה וזהו עוד כשיעור תקיעה אחת שהטרומיטה ותלת דקיקין חדא שיעורא הוא. ואין להאריך בזה כבכבר מבואר מענינים אלו בדברי האחרונים. מלבד מזה נזכיר דהנמצא כתוב בדבריהם מענין הנשימה אחת אין שורש לדבר זה ואיפכא מוכרת מכאן דקאמר אשכחת תני אמרן בנשימה אחת ילא ודברי הברייתא עיקר וא"כ אין למנהג הזה שום סמך לעשות לכתחלה כן:

(שם) **רבי** אבא בר זמינא וכו'. לא שייך כאן לזה אלא אגב הובאה כדרך הש"ס בזה. ועיקר דברי ר' אבא לעיל בפ"ג שם הוא דשייך וביארתי שם שייי וא"צ למה שמצאתי לגדולי האחרונים מה שפירשו בזה וע"ש:

(שם) **במקום** אחד תוקעין וכו'. הרי לפניך הסוגיא זו מבוארת ומדוקדקת כמש דנקט בהאי ברייתא יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דוקא כמבואר בפנים. ופלוני אלמוני אחד שיבש עצמו בכאן כמו בכל מקום דרכו כן ופי' ע"י עירוב ועשה תמר גם שבש עצמו ולא זכר דביו"ט בלא שבת צריך ג"כ עירוב. ודי בזה שיצאתי חוץ לגדרי שלא לזכור כלל מאלו ומכיוצא בהם. ודע דהש"י בסי' תקפ"ח לא הביא אלא רים הסוגיא דכאן עד כשמעינה מן הדא ודימו דהמסקנא הכי הוא דסוית ואינו כן אלא דהמסקנא הכא דהני תנאי פליגי וכל חד וחד לפי סברתו כמבואר הכל בפנים והאי תנא קמייתא כפי המשמעות משיטת הבבלי הוא דס"ל דלעולם תקיעה עדיפא וכדבעינן למימר לקמן. מדברי הרמב"ם ז"ל למדין אנו מדסתם דבריו בסוף פ"ג מהל' שופר ולא הביא כ"א כפי דברי הבבלי בדף ל"ד ע"ב שתי עיירות וכו' ל"ל דאע"ג דהא ודאי והא ספק. ובאמת דדבר זה צריך תלמוד אם מלד הסברא שאם יש שהות ביום כדי לקיים שתיהן למה לא יעשה כן ועוד דמוזכר בהאי תלמודא לסברא זו ונהי דלא קיימא המסקנא לומר דכ"ע סברי הכי מ"מ למה לא הזכיר הוא ז"ל כמה שאין שיטת הגמ' דילן מנגד להא דהכא ודרכו בכל מקום להזכיר בכענין זה מסברת הש"ס דהכא ולפסוק כן אלא דנראה דדעתו ז"ל מדקאמר הש"ס הכא להמסקנא הדא אמרה פליגין משמע דכל חד וחד פליג אדחבריה ותנא קמייתא כפי שיטת הבבלי הוא. דס"ל ולא ניחא ליה להאי סברא ולומר כיש שהות וכו' וראיה לדבר זה כדכתב הר"ן ז"ל בסוכה פ"ב גבי שלוחי מצוה וכו' ופלפל על דברי התוס' שם ודעתו כיון דפטור הוא ממצוה אחרת אפי' יכול לקיים שתיהן פטור הוא דחיישינן שמא מתוך טרדתו יתבטל מזו וכו' וע"ש. וא"כ ק"ו כאן דתקיעה דאורייתא היא וחיישינן שאם יחזור לקיים גם מצוה דרבנן שהיא הברכה שמא מתוך טרדתו יתבטל מהעיקר המצוה דאורייתא. ועוד אוסיף לומר דמדברי הש"ס הבבלי בסוגיא זו יש ללמוד נמי כן דהא לכאורה איכא למידק על דפריך פשיטא הא דאורייתא וכו' ל"ל וכו' דמנא לן למידק הכי דילמא לעולם אין ודאי דרבנן נדחה מפני הספק דמדאורייתא והא דאיצטריך ליה למימר הולכין למקום שתוקעין דמהו דתימא הואיל והכל יודעין לתקוע ואין הכל יודעין לברך וכן אין חבירו יכול להוציאו בברכה אבל בתקיעה מוציאו כהאי דקאמר הכא להידך תנא דס"ל ברכה עדיפא והכי קאמר נמי התם בהאי ברייתא גופה דמייתי יחיד שלא תקע חבירו תוקע לו ויחיד שלא בירך אין חבירו מברך לו סד"א דמהאי טעמא מקום ברכה עדיפא שאם לא ילך למקום שיש שם המוציאו בברכה והוא הש"ל שוב אין יכול לצאת ידי חובתו אבל בתקיעה יש לומר בימלא הא"כ הברכה מהיודעין לתקוע הלכך קמ"ל דאפי' כן מקום התקיעה עדיף ואכתי מנ"ל דאע"ג דהא ודאי והא ספק. וכן המרש"ם דפריך פשיטא דילמא לאפוקי מאידך תנא הוא דקאמר ואיצטריך לאשמעינן וכדאמרן אלא דע"כ [illegible] מכתמא דהש"ס דילן דס"ל בפשיטות להברית מדקתני כהאי ברייתא הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין דאשמעינן בהאי ליבנא יתירא דלעולם תקיעה עדיפא ואפי' יש שהות ביום ומטעמא דהואיל והברכות מדרבנן לא הטריחוהו חכמים כלל לזה כשהוא הולך לקיים המצוה מדאורייתא דשמא יטרד וכו' וכעין סברת הר"ן גבי העוסק במצוה וכו' הנזכר ועוד דהכא איכא טעמא אחרינא ועדיפא מדהש דהיאך יסמוך על כך שימצא הא"כ אחד שיתקע לו דשמא לא ימצא בין כך ובין כך יעבור הזמן מתוך שהולך למקום הברכה וזה פשוט הוא ולפיכך נמי פריך בפשיטות דלא איצטריך לאשמעינן לזה דהא דאורייתא והא דרבנן ומשום הכי נמי שינויא למדאורייתא משום האי מדרבנן ועל כרחך שיכול הא"כ לקיים גם להתקיעה מדאורייתא דשמא לא יהא סיפוק בידו ויעבור הזמן ומאי קמ"ל התנא בזה והלכך הוא דלמד לשנויי ר"ל דאע"ג דהא ודאי והא ספק והא קמ"ל דודאי דרבנן נדחה מפני הספק דאורייתא נקטינן מיהת השתא דמוכרח הוא משיטת הבבלי דאע"ג דיש שהות ביום לקיים שתיהן הולך הוא למקום שתוקעין וא"צ לילך כלל למקום שמברכין כדמשמע מכל הלין דאמרן וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר כלל מסברא זו הנזכרת כאן כנ"ל:

(דף כב ע"א) **אלו** כוונית נפקית ידי חובתי. משמע דעל תפלתו בתחלה שהתפלל בפני עצמו קאמר ור"ל שאני שא"צ לשמוע מהש"צ ודאי הייתי יוצא ידי חובתו אלו כוונתי בתחלה אלא מפני שלא כוונתי בתחלה שומע אני עכשיו מהש"ץ והוא מוציא י"ח וכדברי ר"ג כשם שהוא מוציא את שאינו בקי כך היה מוציא את הבקי והלכתא כוותיה בברכות של ר"ה כדקאמר כמו התם ובסוף פ"ד דברכות איתמר בהדיא כן דהנוסחא שמה הא אלו כוונית הווינא נפיק ידי חובתי וא"כ הכוונה על התפלה שהתפלל בתחלה וכך משמע נמי מדהשיב לר"ז דקאמר ולא כבר צלינן וא"ל מצלינא וחזר ומצלי וכו' ומשום דהתפלה שבתחלה לא היתה בכוונה ועכשיו אני חוזר להתפלל עם הצבור והש"צ מוציאני וכר"ג והרמב"ן ז"ל הביא לזה בס' המלחמות כשלהי מכלתין והנוסחא הכתובה בפ"ד דברכות הוינא נפיק ידי חובתי ועם כל זה פי' דה"ק רב חסדא דדווקא במכוין לצאת הא אם לא נתכוין לצאת אע"פ ששמע מש"צ לא יצא וכה רב אדא והוסיף והוא שיהיה שם מראש התפלה כלומר מתחלת אבות וכו' ומכל הענין הזה נלמוד שצריך היחיד להתפלל שבע שהם תוכת היום ואפי' את"ל שש"צ מוציא ופוטרן מכולן בר"ה וכו' וכ"כ הר"ן ז"ל ללמוד מכאן שבמלכיות זכרונות ושופרות בלבד הוא שש"צ מוציא את הרבים ידי חובתן. והיך שיהיה נראה דבענין דאמר רב חסדא הא אלו כוונית נפקי ידי חובתי הפי' שפירשתי יותר נוח הוא כמבואר בפ"ד:

הדרן עלך פרק יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

הגהות והערות מהג"מ יחיאל מיכל גאלדשלאק ז"ל אבד"ק שעפס.

ראש השנה (פ"א ה"א) בתיב לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה. שנה לו, ושנה לתמורתו, ר"ב, כתב בגליון הש"ס ל"ע הא תמורת בכור אינה קריבה, ולא ידענא מאי קשיא לי' הא צריך שנה לתמורתו שאם נפל בו מום אין מחשבין אותו לשנת הבכור רק לשנה שלו, עפמ"ש ברמב"ם (פ"א מבכורות הל"ט) דגם בע"מ אינו נאכל אלא בתוך שנתו.

שם (שם) א"ר אילא. ז"א שאין שנתו של בעל מום מחוורת. בגליון הש"ס, מדברי הרמב"ם (פ"א דבכורות הל"ח) נראה שגם בכור בע"מ נאכל בתוך שנתו מה"ת, עד סוף הדיבור. נ"ב לא אבין המשמעות נגד פסק הרמב"ם שם דהא י"ל דמפרש הא דאין שנתו של בע"מ מחוורה כפירוש הפ"מ:

עמוד | שורה

א 10 **ויחל לבנות בחדש השני וכו'**

בפי' המיוחס לרש"י דהי"ב ג' ב' „ויחל לבנות בחדש השני מפורש בתהלת ר"ה ירושלמית ופתרון בחדש השני כשני בחדש אייר וכו'".

18 **אין למדין מברייתו של עולם**

בתוס' ר"ה ג' ע"א ד"ה שני „מפרש בירושלמי אין למדין מברייתו של עולם כלומר דלאו אשבת קאי אלא שהיה יום שני לברייתו של עולם" עכ"ל, ובחי' הריטב"א ר"ה ג' ע"א בירושלמי מקשה עלה והכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום שני ופריק אין למדין מבריאת עולם פי' שלא מנה שם שני לשבת אלא שני לעולם, אי נמי דהתם אכתי לא הוה מצי למימר לא ח"ש ולא שבת וכו'.

שו"א **מיעוט אחר מיעוט לרבות**

כעין זה בכמה מקומות בירושלמי ובהוריות פ"א ה"א „בכל אתר את מר מיעוט אחר מיעוט ירבות וכא את מר מיעוט אחר מיעוט למעט וכו', וע"ש ברש"י בהוריות ג' ע"א ד"ה ר' מאיר ובס' כריתות להר"ש מקינון ח"א סי' כ"א שהביאו הירושלמי והאריכו בזה ובירושלמי מגילה פ"ד ה"ד ריבוי אחר ריבוי למעט.

שו"א 2 **ותני עלה שנת המבול אינו וכו'**

בב"ר פ' ל"ב אות ו' ר' יהודה אומר שנת המבול אינה עולה מן המנין א"ל ר' נחמיה אע"פ שאינה עולה מן המנין עולה היא בתקופות ובחשבונות" ובשו"ת מהרלב"ח (וויניציאה שכ"ה ד' רנ"ד ע"ג) „וזה לשון רבינו סעדיה גאון שכתב בספר אחד מספריו שחבר בל' ערבי השנה הזאת וכו' ואין ביניהם לחשבון האחרים כ"א שנה אחת שלא כדברי רבותינו, ואלו האחרים כיון שהוא חשבונם פוחת שנה אחת אמרו על השנה ההיא שהיא שנת המבול שהראשונים פחתוה ממספר השנים בסדר עולם, עכ"ד" עכ"ל.

ב 6 **והכתיב ויהי בחודש הראשון וכו'**

בתוס' רה"ש י' ע"ב ד"ה מדאכתי „ובירושלמי דייק מדכתיב בחודש הראשון וכו' דלא עייל אלא יום אחד וקרי ליה שנית דאי אמרת שלישית היתה ומשום דלא עייל אלא יום אחד לא חשיב לה והא כתיב ויהי בשנה השנית וכו'" עכ"ל ולפנינו בשנויים.

12 **הדא מן תתובתא דר' יצחק דאינון קשיין**

בב"ר פ"ג „א"ר ברכיה אלולי שדרשה ר' יצחק איפשר ממרינה" ור' יצחק הביא נוסחאות במשניות ובברייתות לבבל ונזכרות בבבלי כי אתא ר' יצחק, ועי' בבבלי שבועות ל"ו סע"א כי אתא ר' יצחק תנא כדתנן וכו' אמר רב יוסף השתא דאנן תנן הכי וכי אתא ר' יצחק תני הכי ש"מ דוקא תנן, ובירושלמי ב"ב פ"ד ה"ד ר' יצחק שאל וכו', ושם ה"ה ר' יצחק בר טבליי שאל וכו' וכן בכמה מקומות, ובהוריות פ"ג ה"ב אמר ר"י כ"ז שאילתה דר' יצחק וכו'.

19 **מת באדר וכו'**

בריטב"א ר"ה ד' ח' ע"ב ירושלמי א"ר יונה והוא שנכנס לניסן כו' וימלוך ירח ימים בשומרון כלומר דלא כתב וימלוך שנה בשומרון אלא ירח".

4 6 **בכלל חברים ובפרט יתירים**

בילקוט דה"ב ר' אלף פ"ב הנירסא „בכלל מלאים ובפרט חסירים" וע"ש ובילקוט שמואל ר' קמ"ה.

22 **שאינן נמנין לך**

בילקוט ר"ה הנ"ל מוסיף „אלא ליואב".

27 **ר"ל בי רש"א ובלבד חג המצות אחרון**

בבבלי רה"ש ד' ד' ע"ב „ר' אליעזר בר' שמעון אומר כיון שעבר עליהן חג הסוכות עובר עליהן בבל תאחר וכו' וכ"ה בתוספתא ערכין ספ"ג.

6 6 **אין חגיגה באה עמו**

בפסחים פ"ו ה"א הגי' „ר' יונה בעי אם כשחל ארבעה עשר להיות בשבת אין חגיגה באה עמו".

17 **תני ר' ישמעאל נולד לו מום**

בתוספתא בכורות פ"ג „משהראהו למומחה נולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חודש לאחר י"ב חודש אין רשאי לקיימו ל' יום".

ד 1 **מתניתא מסייעא לר"א הבכור וכו'**

בתוספתא בכורות פ"ג הגי' „בכור תם בזה"ז רשאי לקיימו שתים ושלש שנים עד שלא הראהו למומחה" ובבכורות ד' כ"ח ע"א „דתניא בכור בזה"ז עד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו שתים ושלש שנים" וע"ש בתוס' ד"ה עד, ובחי' מהרי"ט אלגאזי לה' בכורות להרמב"ן פ"ד דבפירוש דברי התוס' מתבאר מתוך דברי הירושלמי בפ"ק דר"ה כתיב לפני ה' אלהיך וכו' ע"ש שמפרש המאמר.

עמוד | שורה

ד 3 **אפי' ד' וחמש שנים**

בתוספתא ובבלי בכורות הנ"ל הגי' שנים ושלש שנים, והמשנה למלך ה' לולב פ"ח ה"ז אסף הרבה מאמרים מבבלי שנזכר הלשון שנים ושלש שנים" ע"ש.

5 **אחד בכור ואחד כל הקדשים וכו'**

בתוספתא ערכין פ"ג „אחד הבכור והמעשר ואחד כל הקדש שהקדשו שנה של רגלים ורגלים של שנה עובר עליהן משום בל תאחר.

ה 23 **ואיזהו נדבה שאמרו הרי זה עולה**

וכ"ה במשנה קינין פ"א מ"א, אבל בפיר"ה במגילה ד' ח' ע"א „תנן התם איזהו נדר וכו' איזו היא נדבה האומר הרי זו נדבה".

10 6 **אלו האפילות**

בבבלי ר"ה ד' ח' ע"א „ואימתי עמקים יעטפו בר באדר, מתעברות באדר ויולדות באב וכו'".

7 **אמר בן עזאי הואיל ואלו אומר כך וכו'**

תוספתא ר"ה פ"א (הוצאת צוקערמאנדל) „אמר שמעון בן עזאי הואיל ואלו אומר באחד באלול ואלו אומרין באחד בתשרי האלולים וכו'" ע"ש. ובתוספתא בכורות פ"ט הגי' משונה.

13 **שבן עזאי חבר ותלמיד היה לו לר"ע**

כעין זה בירושלמי ב"ב פ"ט ה"ב ובבבלי ב"ב קנ"ח ע"ב זה בשם ר' שמלאי ועי' בפי' רבינו נרשום שם. ובברכות ס"ב ע"א „א"ל בן עזאי (לר' עקיבא) עד כאן העזת פניך ברבך וכו'". והיה גם אמורא בשם בן עזאי, בשקלים פ"ז ה"ז ר' יוסי בן עזאי, בפדר"א פל"ד בן עזאי אומר בא וראה כח התשובה מר"ש בן לקיש וכו'" ובילקוט המכירי הושע (צד 3), „הייתי יושב לפני ר' עזאי" ובאו"ז ח"ג (ב"ק סי' ת"ג) „ירושלמי ר' יודה בן עזאי בשם ר' יוסי בר חנינא וכו'". וע"ש בהערה ובפי' הוריות לרבינו יהונתן (בסוף ספר חצי מנשה צד ה) „א"ל בן עזאי שהיה חכם מופלג בדורו וכו'". וע"ש בהערה.

10 42 **משעת לידתו את מונה לו**

בתוס' ריד"א בר"ה ו' ע"ב הגי' „את מונה לו שנה".

ו 23 **אף שמות המלאכים עלו בידן מבבל**

בב"ר פ' מ"ח אות ט' ריש לקיש אמר אף שמות מלאכים מיכאל רפאל וגבריאל וכו'".

28 **ליובלות מנין וספרת לך שבע שבתות שנים שבע פעמים**

חסרות כאן המלות „שבע שנים" (אחרי המלות שבתות שנים).

12 23 **מעשה בר"ע שלקט אתרוג וכו'**

בתותפסא שביעית ספ"ד „מעשה בר"ע שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה". ובבבלי ר"ה ט"ו ע"א במעשה בר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט ונהג בו שני עישורין אחד כדברי ב"ש ואחד כדברי ב"ה".

26 **ר"ג ור"א על דב"ה אינון הווי**

בבכורים פ"ב ה"ד „רבן גמליאל ור"א לא מן דב"ה אינון היו. ובמלאכת שלמה מהר"ש עדני בשביעית פ"ט מ"ט „ר"א תלמיד מתלמידי ב"ה וכו' וכן בירושלמי ספ"ב דבכורים גרסינן ור"ג ור"א לא מן דב"ה אינון הווי וכו'".

ז 1 **מה עשה קרא שם על מעשר שבו ופדיו ונתנו לעני**

בבכורים הנ"ל „מה עשה לו קרא שם למע"ש שבו ופדייו ונותנו לעני" ובפי' רב נסים גאון בערובין ד' ז' ע"א „ובגמרא דבני מערבא גרסינן מה עשה קרא שם למע"ש ופדאו ונתנו לעני ועל זו הדרך ישיג בקשתו לרווחא דמילתא שרצה לעשות לפנים משוה"ד כדי להנצל מן הספק ממה נפשך לפי שקרא עליו שם מעשר שני ואח"כ פדאו ונתנו לעניים והניח הכסף שמור אצלו עד שיאכלנו בירושלים לפנים מן החומה לפי מה שפרט בו הכתוב וכו'" ע"ש. ובהגהת בגליון ר"ה י"ד ע"א „ובירושלמי מפרש שניה הנכנסת לשלישית היתה והפריש מע"ש ופדאו וחלקו לעניים והמעות אכל בירושלים", ובתוס' ערובין ד' ז' ע"א ד"ה ונהג „מפרש בירושלמי שעישר על תנאי וחללו ונתנו לעניים" עכ"ל, וברמב"ם ה' מע"ש פ"א הי"א „פירות שנה שניה שנתערבו בפירות שלישית וכו' ובהשגות הראב"ד שם „ומצינו לרע"ק על ספיקו עישר שני עישורים מע"ש ומעשר עני וכו'" עכ"ל

19 **וגז"ד של אחד מהן מתחתם בר"ה**

וכ"ה בפיר"ח ר"ה ט"ז ע"א, אבל בחי' הרשב"ץ בר"ה י"ז ע"א „ונרסינן בירושלמי דמילתא דרב אמרה כולם נידונין בר"ה ונז"ד שלהם מתחתם כאו"א בזמנו דתני בתקיעה דרב זה היום וכו' ועל המדינות בו יאמר וכו' ע"כ מצאתי בירושלמי ונ"ל דהכי פירושו מדאשכחן בסדר ברכות של

עמוד	שורה

רב שהיה אומר על המדינות בו יאמר איזו לחרב וכו' מכלל דס"ל דתבואה והפירות והגשמים הכל נידונין בר"ה אי הוי רעב או שבע אלא שגזר דינן נחתם בזמנן וכו'" עכ"ל, ובריטב"א ר"ה ט"ז ע"א אמר בירושלמי וכו' מילתא דרב אמרה הכל נדונין בר"ה ונז"ד שלהם נחתם ביוה"כ" ע"ש.

ז 20 **בתקיעתא דרב**

בר"ן ר"ה סביב הרי"ף סי' תתקס"ב „באילין תקיעתא פי' לברכות של מלכיות זכרונות ושופרות קרי תקיעתא לפי שתוקעין בהן", ובב"י בטאו"ה סי' תקצ"א „דהא דקאמר בירושלמי הלכה כר"ג באילין תקיעתא לא למלכיות לזכרונות ושופרות בלבד קאמר וכו' אלא לתפלת מוסף כולה קרי תקיעתא על שם שבתפלה זו תוקעין וכו'".

33 **ואת האומות בלילה וכו'**

בב"ר פ' נ' אות ג' „בשעה שהן ישנים" ובמ"כ שם כתב ה"ג בשעה שהן ישנים מן העבירות".

35 **מי שהוא דן את ישראל**

בירושלמי עם יפה מראה וכן בשרידי ירושלמי (צד 144) הגי' „משהוא דן".

14 15 **א"ר לעזר פרא בסיליום**

בערוך ערך אגרפים אמר בנימין (בעל המוספיא) „בירושלמי דר"ה פ"ק פרא בסיליאום נימים אגרפום פי' המלות בל"י אצל המלכים דת לא נכתבת כלומר המלכים עוברים על דת שהם גזרו".

21 **כתיב ומי גוי גדול אשר לו חוקים וגו'**

בדברים רבה פ"ב ועוד בכמה ראשונים הגי' „כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו".

22 **כאומה הזאת**

בילקוט שמעוני עה"ת ר' תתכ"ה ותהלים ר' תתפ"ח הגי' בירושלמי „איזו אומה כאומה זו שיודע אופיו של אלהיה" וכ"ה בכמה ראשונים ובטאו"ח סי' תקפ"א „שיודעת אופיה של אלהיה פי' מנהגיו ודיניו ובב"י שם „כי מי גדול וגו' שיודעת אופיה של אלהיה פי' שהם פירשו גדול מלשון גידל כלומר שנתגדלה עם אלהיה וידעה מדותיו" עכ"ל.

24 **לובשים לבנים וכו'**

בטאו"ח סי' תקפ"א „ורוחצין ומסתפרין ע"פ המדרש אמר ר' סימון וכו' ומגלחים זקנם ואוכלים ושותים וכו' מכאן תשובה למתענים בר"ה וכו'" עכ"ל, ובמנהיג (צד 57 ד' ברלין) ומגלחין את שערן וכו' ר"ל מגלחין את שערן ער"ה שלא יהיו פרועי ראש ביום הדין וכו' ומכאן תשובה למתענים בר"ה וכו'" עכ"ל. ובחי' הרשב"ץ בר"ה ד' י"ח ע"ג „ובירושלמי וכו' מכאן סמכו להסתפר ער"ה וללבוש לבנים בר"ה ולשתות ולשמוח וכו'" ע"ש.

25 **ומגלחין זקנם**

גירסאות שונות בזה לפני הראשונים: א) רבים מהראשונים גרסו ומגלחים זקנם כגרסתנו, ראה שה"ל השלם סי' רפ"ד ותניא סי' ע"ב ורבינו סעדיה גאון כתב בפי' ספר עזרא דהכי גרסינן בתלמוד א"י וכו' ומגלחים זקנם וכו' עכ"ל ובמרדכי ר"ה סי' תש"ה מובא כ"ז בשם רב נחשון גאון, וכן גרסו בירושלמי (ומגלחים זקנם) במאור ורא"ש סוף ר"ה ובאו"ז ה"ב סי' רנ"ז ובטאו"ח סי' תקפ"א ובשו"ת ריב"ש סי' תקי"ג ובבאורי הגר"א בשו"ע סי' תקפ"א, וכ"ה בשרידי ירושלמי (צד 146). ב) במנהיג (ד' נ"א ד' ברלין) הגי' בירושלמי „ומגלחין את שערן", וכן הגי' בילקוט עה"ת ר' תתכ"ה ובתהלים ר' תתפ"ח ובקונטרס אחרון וכן בהג"מ ה' שופר פ"א אות א' דגרסי' בירושלמי וכו' ובויקרא רבה א"י נמי כה"ג שמגלחים שערם" עכ"ל, וכן הגי' בתשב"ץ ח"ר סי' קנ"ז וכ"ה בחדושי הרשב"ץ ר"ה ד' י"ח ע"ג". ג) במחזור ויטרי (צד 345) „אבל ישראל מגלחים ומספרים וכו' ירושלמי" עכ"ל, ובילקוט המכירי תהלים מזמור פ"א ירושלמי וכו' ומגלהים" וכן בקצור פסקי הרא"ש בר"ה סי' ה' „ומגלהין וכן ברוקח סי' שע"א בירושלמי ער"ה ישראל מגלהין ובכלם לא נזכר מה מגלהין. ד) בשרידי ירושלמי „ומתקנין זקנם".

ומגלחין זקנם

במאור ובדא"ש סוף ר"ה מוסיף „ומהתכים צפרניהם" וכ"ה באו"ז ח"ב סי' רנ"ז ובילקוט תהלים הנ"ל.

16 5 **למה אתם מכניסין וכו'**

בבאור הגר"א ז"ל לשו"ע או"ח סי' תרכ"ד מביא הירושלמי וגורס „מכניסין עצמיכם לספק סכנה".

9 **על שני הדשים וכו' יוצאין לסוריא**

לעיל במשנה ד' „על ששה חדשים השלוהין יוצאין וכו'", ובתוספתא דר"ה פ"א „אין השלוהין יוצאין לסוריא וכו'" ולא נזכר שני חדשים, ובפסקי ריד"א לר"ה (בספר אהלי יצחק) ליתא בהמשנה המלה לסוריא.

16 15 **אם מעכב אתה כ.**

בירושלמי תענית פ"ג הי"א „תמן תנינן שלה לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מביא מכיל לעולם.

28 **אלא ראש גדר היה וכו'**

בבבלי ר"ה כ"ב ע"א „אלא שזפר ראשה של נדר עיכבן ושלה ר"ג והורידוהו מגדולתו" ובמלאכת שלמה בפי' המשניות כאן „וז"ל הירושלמי בפרקין וכו' אמר ר"י הנחתום ה"ו לא נתנדה ר"ע אלא ראש גולה עכבן ושלח ר"ג והעבירוהו מרשותו ע"כ בירושלמי, אבל בירושלמי בדפוס גרסינן אלא ראש גדר היה וכו'" עכ"ל.

ט 1 **ועבדים**

במשנה בבלית סנהדרין כ"ד ע"ב ובערכין פ"ב ע"א ליתא מלת ועבדים. ובתוס' בר"ה כ"ב ע"א ד"ה ופסלו ועבדים בפ' זה בורר לא תני להו דפסולין דאורייתא אבל וכו'

18 **תני בשם ר' נחמיה חזרת ממון וכו'**

בבבלי סנהדרין כ"ה ע"ב משמע שר' נחמיה מפרש הברייתא ולא פליג אבל לפי הירושלמי כאן חולק ר"נ, ובפי' הר"ן בסנהדרין שם (בס' המשה שיטות) פי' „ר' נחמי' דוקא פליג ארבנן בענין חזרת ממון דשביעית בלבד וכו'".

27 **כל ההיא דסנהדרין כר' אליעזר**

בסנהדרין פ"ג ה"ו „עוד הדא דסנהדרין כר' ליעזר" ובשבועות פ"ז ה"ד „ועוד מהדא דסנהדרין כר' ליעזר" ובמלאכת שלמה בפירושו כאן „ירושלמי וכו' בעי אי מתני' דוקא כר' אליעזר וכו' ומשני דדברי הכל היא דיודעין אנו שהוא פסול מעדות ממון מה בא להעיד וכו' דהא תנן זה הכלל כל עדות וכו' ולרבנן כיון דלגבי עדות ההדש תניתה להוא דסנהדרין אוקמית לה כרבנן ואמאי רבנן נקטי כר' אליעזר ומסיק דמודו ליה בחדא ופליגי עליה בהדא ור' יונה מוקי לה התם כר' אליעזר" עכ"ל.

18 5 **ואינו יכול להלך**

בערוך ע' חדש „ואינו יכול להלך ברגליו".

י 1 **מכשירין**

במגילה פ"ב ה"ו הגי' מכשיריו ובפיר"ח במגילה כ"א ע"א „ירושלמי דבר שדוחה את השבת ביום מהו שידחו מכשיריו בלילה והתגינן וכו' תני ר' אחא זה סדר התמיד וכו'".

פרק שני

20 4 **משקלקלו המינים**

בריטב"א ר"ה ריש פ"ב „משקלקלו המינים פי' הבייתוסים וכו'".

14 **משלך נתנו לך**

בחי' הר"ן ר"ה כ"ב ע"ב הגי' בירושלמי „בדין הוא שלא יהיו צריכין עדים והן אומרין שיהא אחד נאמן כשנים".

יא 6 **מעי' אחת שרובה גוים כגון הדא סוסיתה**

תוספתא אהלות פי"ה „עיירות המובלעות בא"י כגון סוסיתא וכו'" ובירושלמי שביעית פ"ו ה"א „וישב בארץ טוב זו סוסיתא ולמה נקרא שמה טוב שיפטור מן המעשרות".

25 **א"ר נהוראי כאן שנייה מעשה וכו'**

המפרשים יגעו לפרש באור המלות „כאן שנייה" ולדעתי (מחבר הס' אצוי"ר) ט"ס יש בזה וצ"ל „אמר ר' נהוראי בן שנייה" (תחת המלה כאן צ"ל בן) והתנא ר' נהוראי בן שנייה נזכר בתוספתא מעשרות פ"א (בכ"י ערפורט נהוראי בן שונאי ובכ"י אחר שם בן שוניא) אומר משום ר' שמעון תפוחים קטנים פטורין וכו'" ובירושלמי מעשרות פ"א ה"ד „נהוראי בר שיניא אמר בשם ר' שמעון וכו'. ובבית אבות להמאירי במעשר א' „ר' נהוראי בן שיניה אמר משום ר' שמעון וכו'" ועי' באצוי"ר במעשרות (צד 96) וראוי לדעת עוד כי בהמקור בתוספתא ר"ה פ"ב בכל ההוצאות הגי' כאן בהאי ברייתא אמר ר' נהוראי סתם וכן מובאה התוספתא בבבלי ר"ה כ"ב ע"ב „מעשה בר' נהוראי שהלך וכו' אח"כ בא לידי הס' שרידי ירושלמי ומצאתי בו (צד 148) גי' בירושלמי נוהריי בר שנייה" (אמר המאסף: בל"ס שאיזה מעתיק או מגיה שלא ידע שיש שם עצם שנייה שיניא חשב שמלת בן משובשת וצ"ל כן (כאן כדרך הירושלמי עפ"ר להשמיט האלף ויתקן השבוש למלת כן וליתר באור כתבה מלאה אלף ובסה"ד מזכיר נהוראי בר שינייא, ובאות ש' מזכיר שינייא אביו של נהוראי).

26 **להעיד על עד וכו'**

בחי' הר"ן ר"ה כ"ב ע"ב „והכי איתא בתוספתא וכו' מעשה בר' נהוראי שבא עם העד בשבת (בירושלמי ליתא המלה בשבת) לאושא והעיד עליו".

יב 36 **לא היו זזין משם וכו'**

בלקוטי הרמב"ן לערובין מ"א ע"ב „בירושלמי בראשונה וכו' נראה שהגירסא כך היה בראשונה לא היו זזין משם כל היום עשו אותן ככלי שבא מחוץ לתחום הזרו וכו'",

עמוד | שורה

ומצינו נוכחאות שכתוב בהן לא היו זרן ממקומם" ע"ש.

יב | שו"א | לעשות פחמין ולעשות ברזל

בבבלי שבת ק"י ע"א „ולעשות כלי ברזל".

24 | 20 | תני רשב"י לפי שהרקיע וכו'

בפיר"ח בר"ה כ"ר ע"א „בתלמוד א"י וכו' תני רשב"י הרקיע של מים וכו' א"ר בון המלאך וכו'" ע"ש.

24 | חמש גפין

בבדרש נשא פי"ב „חמש אפין" וכ"ה במדרש חזית ובפי' לס' יצירה לר"י ברצלוני (צד 198) ואית ביה ד' אפין".

29 | קפ"ב במזרח וכו'

בפרקי דר"א פ"ו „קפ"ג עולה ברוח מזרח וקפ"ג יורדת ברוח מערב וכו'" ועי' מ"ש הרד"ל ז"ל.

50 | אית תניי תני לצפונה וכו'

במאור פ"ב דר"ה „ופרשוהו בירושלמי מתקופת תמוז ועד תקופת טבת לדרומה דברי קיימין וכו'".

יג | 5 | ראש ב"ד אומר מקודש

ביראים הנדפס מכ"י כו' רנ"ט „ומצוה זו נמסרה לב"ד וכו' כדתנן בר"ה פ"ב כיצד ב"ד אומר מקודש וכו'" ע"ש.

16 | לעיבור השנה מתחילין מן הצד

בשרידי ירושלמי (צד 131), מכתבי יד הרס"ג „בתלמוד שלבני א"י וכו' לעיבור החדש מתחילין מן הצד".

19 | לקידוש החדש מתחילין מן הגדול וכו'

בתוספתא סנהדרין פ"ז „בקידוש החדש ובעיבור שנה וכו' מתחילין מן הגדול וכו'".

26 | אלא בעיבורה שהוסיפו לה חכמים וכו'

בשו"ת מהרלב"ח (ד' ווינציאה ד' שכ"ז ע"א) הביא דברי הרמב"ן בגי' זו וז"ל: „בגמ' ארץ ישראל הזכיר מעשה אמרו לעיבור שנה מתחילין מן הצד וכבר נכנס ר' יוחנן והוא הקטן שבהן אמרו לו אמור הרי השנה מקודשת בעבורה אמר השנה מקודשת בעבור „א"ר יונתן ראה הלשון שלימדנו בן הנפח אלו הייתי אומר בעבורה הייתי אומר אלו י"א יום שהחמה עודפת על הלבנה אלא בעבור שהוסיפו לה חכמים ל' יום הרי שני התלמודים שוים וכו'" עכ"ל.

26 | 24 | כיון שב"ד של מעלה חאין שאין ב"ד כו'

בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב הגי' „בשעה שאין ב"ד שלמעלן ב"ד שלמטן מקדשין אותו גם הם מקדשין אותו, ובתוס' סנהדרין י' ע"ב ד"ה שכבר „דאמר בירושלמי בשעה שב"ד שלמעלה רואין שאין מקדשין אותה מקדשין הן יש לישבו כפי' הקונטרס (בפ"ב דר"ה) דהכי פירושו בשעה שב"ד שלמעלה רואין שאין מקדשין אותה מלמטה ביום ל' מקדשין אותו הן מן הבוקר ביום ל"א דאין כאן ספק דודאי יקבע היום".

29 | בטבלה ובבותל

בס' כבוד חכמים (הוצאת מק"נ צד 60) „היו לו בעליתו על הטבלה בכותל שבהן היה מראה וכו'".

32 | א"ר יוחנן

צ"ל „אמר ר' יוחנן בן נורי כמו שמוכח לקמן בהלכה ז' אמר ר' שמלאי טעמא דריב"נ וכו'.

יד | 4 | א"ר שמלאי טעמיה דריב"נ

בפיר"ח ר"ה כ"ה ע"ב „ירושלמי וכו א"ר שמלאי טעמא דריב"נ דאמר עדי שקר הן כלומר סבר כיון שנראתה שחרית במזרח וערבית במערב המולד בחצי היום. וכל חדש שנולד לו קודם שש שעית אין כח בעין לראות הישן וכו'" עב"ל.

9 | מסורת בידיו מאבותיו

באגרת התשובה לר"י לאטיף (קובץ על יד ח"א צד 65) כמו שמצינו ברבן גמליאל כך מקובל אני מבית אבי אבא ובא בקבלה שקבל מבית מדרשו של דויד" עכ"ל. ובמאור עינים (ווילנא תרכ"ו צד 224) „ואם החכם כוזרי אמר על חשבון וכו' שהתקבל מבית דויד אשר בל"ס הביאו לזה דבר ר"ג כך מקובלני מאבותי שהיו יוצאי ירך דויד וכו'" עב"ל.

10 | פעמים מהלך בקצרה

בערוך (ע' ארך נ') „פעמים שבא בארוכה פעמים שבא בקצרה וכשבא בקצרה אינו מתכסה אלא י"ב שעות" ועי' במאור ריש פ"ב דר"ה.

14 | הלך ומצאו ר"ע מיצר

בכתבי רמ"ג הנ"ל „הלך ר"ע ומצאו מיצר" ובמנורת המאור „הלך ר"ע ומצאו לר' יהושע מיצר".

24 | א"ר יוסה יודעין היינו וכו'

בתו"כ אמור פ"י „קידשוהו שלא בעדים או שבאו העדים ונמצאו זוממים וכו'" ובתוספתא ר"ה (הוצאת צוקערמאנדל) „קדשוהו בזמנו ונמצאו עדים זוממין ה"ז מקודש" ועי' לקמן (עמוד 30 שורה 18) קידשוהו וכו'.

38 | שעמדו ב"ד במתניתא דב"מ „שיעמדו ב"ד".

עמוד | שורה

יד | שו"א | בשם ר' חסר כאן המלה „יוחנן" ור' שילה דכפר תמרתה יאמר תמיד רק בשם ר' יוחנן. ובב"ר פ"ו המאמר בשנויים יע"ש בפרש"י.

28 | 3 | ארבע עשר מטמעין אית בה

בערוך (ע' מטע) „לית לה אלא י"ג מטמיעין.

4 | משקיעת החמה וכו'

בפיר"ח בר"ה דף כ' ע"ב „ירושלמי משקיעת החמה אתה מונה ללבנה אר"ס והיו לאותות ולמועדים ע"י זה וע"י זה כלומר זה יוצא וזה נכנס א"ר יוחנן ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ר"ל אמר החדש הזה שיהא כולו מן החדש ונמר הזה הזה היכי תקשי לן דר"ל אדר"ל" עב"ל.

פרק שלישי

19 | ה"ז מעובר

בבבלי ר"ה (כ"ד ע"א) „ה"ז מעובר מעובר אין מקודש לא וכו'".

20 | ויאמרו מקודש מקודש

בבבלי כתובות כ"א ע"ב „ויאמרו מקודש החדש מקודש וכו'", ובתוס' רי"ד"א שם „דתנן ראוהו ב"ד והם ג' פי' מסנהדרין שמקדשין את החדש וכו'".

21 | וישבו מחביריהם

בילקוט עה"ת רמז קפ"ז „ויושיבו שנים מחביריהן אצל היחיד".

טו | 25 | והא תנינן אם בא חדש בזמנו

בתוספתא ר"ה פ"א „אם בא חדש בזמנו קריבין מן החדשה וכו'" ע"ש ובמשורי אבן בר"ה דף ז' ע"ב „אבל מן הירושלמי נראה שהוא מפרש להא דאם בא החדש בזמנו אקידוש החדש קאי וכו'" ע"ש.

26 | תשרי לא נתעבר מימיו וכו'

בפי' רבינו חננאל בסנהדרין י"ג ע"ב „ירושלמי וכו' אלול לא נתעבר מימיו והתנינן אם היה חדש מעובר וכו'".

30 | 9 | קידשוהו קודם לזמנו

תו"כ פ"י בשנויים, ובפיר"ח בר"ה כ"ו ע"א „ירושלמי וכו' קידשוהו קודם לזמנו או לאחר וכו' ת"ל תקראו אותם אלה הם מועדי כלומר אם תקראו אותם בזמנן הן מועדי ואם לאו אין מועדי וכו'".

23 | ב"ד שראו את ההורג

בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב הגי' סנהדרין שראו את ההורג אית תניי תני שנים נעשו עדים ומעידין בפני השאר וכו' ולפנינו הגי' משונה, ועי' בסוטה פ"ט ה"א".

26 | וב"ד ישראל צ"ל „וב"ד שראו" וכו'.

אית תניי תני וכו'

בבבלי ר"ה כ"ה ע"ב מפורש שמות התנאים החולקים בזה והם ר' טרפון ור' עקיבא.

30 | ויקום חד וכו'

בר"ן כתובות פ"ב סי' קצ"ו „והכי אמרינן בירושלמי לותיב חד וליקום חד ומפרקינן דהנה לעדות החדש דאורייתא ומשום הכי עד המעיד אינו נעשה בו דיין".

32 | כהדא רב הונא הוה ידע וכו'

בפיר"ח ר"ה כ"ו ע"א „ירושלמי רב הונא הוה חכים שהדי לחד בר נש וכו' ואסיקנא ושרא רב הונא נרמיה מן ההוא דינא ואזיל ואסהיד עלוי קומי ב"ד הורין" עכ"ל. ובאו"ז ח"ד (מס' סנהדרין סי' פ"ו) „אבל דיין נעשה עד כדאי' בירושלמי דר"ה פ' ראוהו ב"ד ואיתא נמי בירושלמי דסנהדרין רב הונא הוה ידע סהדו וכו' א"ל רב שמואל בר רב יצחק וכו', ויש לי ללמוד כמו כן מהאי עובדא שהעד נעשה דיין ע"י שיעידו אחרים לפניו וכו'" עכ"ל.

38 | קרא ערר על חתימת ידי העדים על חתימת ידי הדיינין

בהג"מ ה' עדות פ"ו ה"נ „גרסינן בירושלמי דר"ה קרא ערער על חתימת העדים ועל חתימת הדיינין כו' מקוים" לפיכך כתב רבינו שמשון שצריך להכיר חתימת הדיינין החתומים בשטר מקוים וכו'" עכ"ל, ובתשב"ץ ח"א סי' א' „אע"ג דאשכחן בירושלמי בפ' דיני ממונות ובר"ה אשר הדיינים צריך ב"ד לא קשיא דהתם שאני שאין אנו יודעים אם התמוהו ב"ד או לא והיישינן לזיופא וכו'" עכ"ל, ובשו"ת הרשב"ש בנו של התשב"ץ סי' רס"ו „הדבר תלוי במחלוקת של ראשונים אם מעשה ב"ד צריך קיום או לא וכיון שבמחלוקת היא תלויה ועוד: והירושלמי אומר דמעשה ב"ד לא צריך קיום אע"פ שקצת דחו הירושלמי הזה מטעם שחלק על גמרתנו וכו'" ע"ש.

טז | 5 | דא תקדש צ"ל „דאתקדש".

29 | מן המתעסק לא יצא

בחי' הרמב"ן בר"ה דף כ"ז ע"א „וכך היא הגרסא בירושלמי הזה וכו' א"ר יוסי הדה אמרה פשוטה ששמע

עמוד | שורה

מקצתה מן המתעסק יצא וכו׳ וכך פירושו זאת אומרת תקיעה שמתחלה התחיל לתקוע להתעסק ולא לשם מצוה ובא אחר ואמר לו אכוון ותקע לי וכיון והשלים תקיעותיו או שהתחיל בה להוציאו ומשך בה יותר מן השיעור להתעסק בעלמא יצא וכו״ עכ״ל וכר״ן על הריף בר״ה סי׳ תתקנ״ז גרס נמי יצא כגי׳ הרמב״ן ע״ש וכן גרס בריטב״א ר״ה כ״ז ע״ב וכן ברא״ש ר״ה פ״ד סי׳ ח׳, אבל בטוא״ח סי׳ תקפ״ו מביא הלכה דילן וגורס לא יצא כגי׳ הירושלמי בדפוס.

טז 29 והי׳ דא אמרה תקע וכו׳

בחי׳ הרמב״ן ר״ה כ״ז ע״ב „והידא אמרה דא, איזו משנה אמרה כן ומפרק תקע בראשונה ומשם בשניה כשתים שתנן אין בידו אלא אחת והא כיון שהשלים הראשונה וכו׳ אלמא שמע תחלת תקיעה בלא סוף אלא כמתעסק עולה לו אחת״ עכ״ל, ובחי׳ הר״ן (בר״ה כ״ז ע״ב) „והיידא אמ־ה דא תקע בראשונה וכו׳ ונמצא שאריכותו אינה אלא כמתעסק אפ״ה עולה לו מקצתה כאחת״ עכ״ל, ועי׳ בר״ן ר״ה סביב הרי״ף סי׳ תתקנ״ז.

32 15 אפי׳ אחת אין בידו למה ראשה וכו׳

בפי׳ רמב״ן בר״ה ד׳ כ״ז ע״א „למה רישא בסיפא מצטרף וסיפא נבי רישא מצטרף פי׳ כל תקיעה ראשה וסופה מצטרפים לפיכך שמע מקצת תקיעה מן המתעסק לא יצא לפי שראשה אין לה סוף כלומר אם שמע תחלת־ מן התוקע לשם מצו־ שחזר בסופה להתעסק לא יצא שאותו ראש התקיעה א״ל סוף וכן אם היה מתעסק בראש וחזר ותקע לשם מצוה אין לאותו הסוף ראש לפיכך לא יצא וכו״ עכ״ל, ובטאו״ח סי׳ תק״צ „ואם האריך בתקיעה אחרונה תשר״ת וכו׳ קאמר בירושלמי שאינה עולה לו כלל אפי׳ במקום אחרונה של תשר״ת, אבל בגמרא דידן מוכח שעולה לו בשביל אחת וכו׳ ועי׳ בב״י ובב״ח שם. ובס׳ אדם וחוה נתיב ששי ח״ב „ויש מפרשים אין בידו אלא אחת כלומר הראשונה של קשר״ק אבל זו שהאריך בה כל כך לא עלתה לו אפי׳ לקשר״ק וכן נראה מהירושלמי״ עכ״ל ולפנינו אינו מבואר ועי׳ ברא״ש ר״ה פ״ד סי׳ ח׳.

17 ר׳ יונה וכו׳

באו״ז ח״ב סי׳ תט״ז „ומסיים התם בירושלמי ר׳ יונה בשם ריב״ל אבל מתפלל ארבעה לא אמר אלא ארבעה הא עשרים וארבעה לא ופי׳ ארבעה לא איתברר לן מ״מ נילף מיניה שלא להתפלל סליחות כך פי׳ מו״ר אבי העזרי וכו׳.

יז 15 על מה ציום על פרשת שלוח עבדים

במכילתא בא סוף פ״ה „ויצום אל בני ישראל צום לפרוש מע״ז״ ועי׳ ילקוט עה״ת ר׳ קע״ה.

22 דברי חכמים קידוש ב״ד ותקיעת שופר והשמט כספים משמיטין

בבבלי ר״ה ט׳ ע״ב „אבל חכמים אומרים שלשתן מעכבות כו׳״ וע״ש בפיר״ח.

והשמט כספים משמיטין

מכאן מוכח ששמיטת כספים נוהג ביובל אבל בתו״כ בהר ספ״ב „ומה אם היובל שאינו משמיט כספים מוציא עבדים שביעית שמשמטת כספים וכו׳.

34 למי נצרכה לר׳ נתן

הירושלמי הזה מובא בכמה ראשונים ושונים המה בפירושו: בעל המאור (בר״ה פ״ג) מפרש שאתיא אף לר׳ נתן, והרמב״ן שם חולק ע״ז, ובעיטור ה׳ שופר (צד 192) „בירושלמי וכו׳ לא נצרכה לר׳ נתן וכו׳. ובריטב״א ר״ה כ״ז ע״ב „בנוסחאות מדויקות בירושלמי אמר בפי׳ דמתניתין ר׳ נתן היא דגרסינן התם בנסחי דוקני שופר שנסדק ודבקו פסול למאן נצרכה לר׳ נתן״ עכ״ל. ובחי׳ הרשב״ץ בר״ה כ״ב ע״א „וראיתי בירושלמי דבוק פסול למי נצרכה לר׳ נתן ע״כ ונראה דהכי פירושו וכו״ עכ״ל, וברוקח סי׳ ר״ג בירושלמי שופר שנסדק למה נצרכה לר׳ נתן וכו׳ ושם להלן והיינו דאמרינן בברייתא בירושלמי למי נצרכה לר״נ פי׳ דאמר וכו׳״.

שו״א דיבק וכו׳ עוד היא דר׳ נתן

כראב״ן (ד׳ קמ״ז ד׳ פראג) „עוד היא לר׳ נתן״ ובריטב״א הנ״ל „למאן נצרכא לר׳ נתן״ ובשה״ל השלם סי׳ רצ״ג עוד הא לר״נ״ וברא״ש ר״ה פ״ג סי׳ ו׳ „עדי הא ר׳ נתן כלומר אף היא נצרכה לר׳ נתן״.

34 2 ניקב וסתמו כו׳

בתוספתא ר״ה פ״ג (הוצאת צו״ם) ניקב וסתמו אפי׳ בבינו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר, ובמלחמות להרמב״ן ר״ה ד׳ כ״ז ע״א „דתניא ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר וכך הגי׳ בכל הנוסחאות ופירושה שר׳ חייא בר אבא בא לפרש הברייתא וכו״. וכגי׳ הרמב״ן כן הוא במאור וראב״ן וראבי״ה הנ״ל, ובתוס׳ ר״ה כ״ז ע״ב ד״ה ניקב „ובירושלמי קתני במילתיה דרבנן בין במינו בין שלא במינו אם מעכב התקיעה פסול ואם לאו כשר וכו״ עכ״ל, ובעיטור הנ״ל כגי׳ הדפוס.

34 2 בין במינו בין שלא במינו

ה׳ מלות אלו לא היו במלחמות ובחי׳ הרמב״ן הנ״ל.

3 אם היה מעכב את התקיעה

בחי׳ הרמב״ן בר״ה כ״ז ע״ב „אם מעכב את התקיעה לא גרסינן בכאן „היה״ אע״פ שהוא במקצת נוסחי לא גרסינן וכן במקצת נוסחי ליתא מעכב את התקיעה פסול״ עכ״ל. וברא״ש ר״ה פ״ג סי׳ ה׳ „משום דגרסינן בירושלמי דאם היה מעכב את התקיעה וסתמו פסול וכו״.

5 כיני מתניתא אם היה מעכב

במאור הנ״ל „אם מעכב את התקיעה פסול, פירוש כך היא המתניתא שלא במינו דר׳ נתן וכו״ וכ״ה בראבי״ה הנ״ל ובהשגות הראב״ד פ״א מה׳ שופר הלכה ה׳ לא הסכים לירושלמי והכי גרסינן התם כיני מתניתא היה מעכב את התקיעה פסול פי׳ אע״פ שתקנו וכו״ ודברי הראב״ד קשה להבין, וע״ש במגדל עז.

אם היה מעכב את התקיעה פסול וכו׳

בתוס׳ ר״ה כ״ז ע״ב ד״ה ניקב „ובירושלמי גרס בהדיא אם היה מעכב קודם שסתמו פסול משסתמו וכו״, ובעיטור ה׳ שופר כיני מתני׳ אם היה מעכב את התקיעה קודם סתימה פסול ואם לאו כשר״ ובריטב״א ר״ה הנ״ל כיני מתניתא אם מעכב את התקיעה קודם סתימה פסול אע״פ שתוקע יפה יפה כלומר שאינו מעכב עכשיו ר׳ נתן אומר כיון דסתמו יפה יפה במינו שאינו מעכב עכשיו כשר (י״ב מלות אחרונות ליתניהו בכל התוצאות בירושלמי) נראה מכאן דפלוגתיהו בשאינו מעכב עכשיו את התקיעה דרבנן פסלי ור׳ נתן מכשיר כשסתמו במינו וכו״ עכ״ל. ובכס״ג עשין מ״ב „אמנם בירושלמי מפרש מעכב את התקיעה קודם שנסתם הנקב והלכך פסול עכשיו שסתמו לפי שעתה חזר הקול לאיתנו ע״י הסתימה ואין זה קול השופר אלא קול הסתימה״ עכ״ל, וכ״ה בהג״מ ה׳ שופר פ״א אות י׳, ועי׳ בכ״מ ה׳ שופר פ״א ה״ה שתמה על הג״מ הנ״ל, אבל ברא״ש פ״ג דר״ה סי׳ ה׳ „והא דקאמר בירושלמי אם הי׳ מעכב התקיעה וסתמו צריך לפרש אם היה מעכב לאחר שסתמו וכו׳, ובבאור הגר״א בשו״ע סי׳ תקפ״ז הביא הירושלמי כנוסח הדפוס. ורואה אני להעיר איך כל הראשונים דחקו א״ע לפרש הירושלמי דילן, והרמב״ן במלחמות כתב שהנוסחה שהביא מהירושלמי „כך הגירסא בכל הנוסחאות״ ולא היה לפניהם הנוסח דוקני שהביא הריטב״א הנ״ל בענין מחלוקת רבנן ור׳ נתן בשאינו מעכב עכשיו את התקיעה נגד בעל המאור שכתב אח״כ מצאתי תלמוד ירושלמי שנראה ממנו כי מחלוקת ר׳ נתן והכמים כשמעכב את התקיעה״ עכ״ל, ונוסחת הריטב״א היא יחידה והוא אומר שראה זה בנוסחאות מדויקות בירושלמי, וגם גירסאות הראשונים הנ״ל אם היה מעכב קודם שסתמו פסול אין זכר לזה בכל הוצאות הדפוס בירושלמי.

7 והוא שסתמו

בהשגות הראב״ד פ״א מה׳ שופר „ושם (בירושלמי) פירשו שאם לא סתמו והניחו פגום כשר שכל הקולות כשרים בשופר״ עכ״ל, ובשלטי הגבורים בר״ה סביב הרי״ף סי׳ תתקמ״ה לשון ריא״ז וכן אם ניקב וכו׳ בד״א בשסתמו לנקב אבל אם לא סתמו אע״פ שמעכב התקיעה כשר שכל הקולות כשרים בשופר כמו שמבואר בתלמוד א״י״ עכ״ל. ובתשובות הרא״ש כלל כ״ה סי׳ ח׳ „שופר נקוב אין תוקעין בו עד שיסתם הנקב ואין מעכב התקיעה כי רבו פירושים בשופר נקוב ע״פ הירושלמי והבבלי וכו״ עכ״ל. ובטאו״ח ובשו״ע סי׳ תקפ״ו סי׳ ז׳ מובא הירושלמי להלכה.

9 אבא בר בא וכו׳

במאור פ״ג דר״ה בשם הירושלמי „ר׳ יעקב בר אחא אמר אבא בר בא שאיל לר׳ שופר קדוח מהו א״ל כזו תוקעין ביבנה ר׳ בא בעא קומי רב שופר קדוח מהו (י״ג מלות אחרונות ישנן בד״ו אבל חסרות בדפוסי קראקא זיטאמיר קראטאשין ופיעטרקוב ונראה שהסופר השמיט מן אמר ליה כזה וכו׳ עד א״ל כזה), ובב״י בטאו״ח סי׳ תקפ״ו מובא הירושלמי כגי׳ ד׳ וויניציא.

10 תוקעין בעייני טב

במאור הנ״ל הגי׳ „בעין בול״ וברוקח סי׳ ר״ג „ירושלמי הכין תוקעין בעין שד (צ״ל בעין טב) ובתוס׳ ר״ה כ״ה ע״א ד״ה זיל ובחי׳ הר״ן והריטב״א הנ״ל „ואמרינן בירושלמי כשם שתוקעין ביבנה כך תוקעין בעין טב וכו״. ובפסיקתא (תקעו הוצאת הרב מהר״ם א״ש ז״ל) „ולמה האב״ד מעברין את החדש בעינטב וכו״.

20 וכן מי שהיה עובר

ברא״ש ר״ה פ״ג סי׳ י״א „וגרסינן נמי בירושלמי היה

עמוד שורה

עובר אחירי ביהכ"נ וכו' הדא אמר מצות צריכות כוונה". ולפנינו ליתא זה בירושלמי כאן.

34 21 נתן שופר בתוך שופר וכו'

בארחות חיים ה' ר"ה סי' ה' „נתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא וכו' ומפרש בירושלמי מפני שבטל חללו של הצון" עכ"ל, ולפנינו אינו מבואר זה. ובתשב"ץ ח"ג סי' ש"ה „כתב לי בכתב ידו הריב"ש זצ"ל וכו' אם קול היצון שמע לא יצא דהוה לו קול שני שופרות וע"ש בסי' ש"ז.

17 הפכו מהו וכו'

בריטב"א ר"ה כ"ז ע"ב „וכן אמר בירושלמי הפכו פסול לפי שבטל הללו ושם אמר להרחיב הקצר וקיצר הרחב פסול משום דבעינן דרך העברתו" (ט' מלות אחרונות ליתא לפנינו ואיתא בבבלי ר"ה כ"ז ע"ב), וכהי' הר"ן בר"ה כ"ז ע"ב ד"ה אלא בירושלמי „בירושלמי משמע אפי' לא הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב אלא שתקע בצד הרחב לא יצא, ותנא יהיב סימנא מן המצר קראתי יה" עכ"ל וכו' זה ליתא לפנינו.

24 גרדו מבפנים כשר מבחוץ פסול

בתוספתא ר"ה פ"ג „גרדו מבפנים ומבחוץ כשר חיפהו מבפנים פסול ובחוץ כשר, ובצ"ל כאן בירושלמי. ובמחברת הערוך לר"ש פרחון שורש גלד, ובתוספתא אמרינן לענין שופר גרדו והעמידו על גלדו, פי' עורו, כשר".

26 זה ביטל חללו וכו'

בה' ר"ה לרי"ף אבן גיאת (צד ל"ג) „זה ביטל חללו, פי' כיון שהפכו בטל חללו ושנוהו מברייתא והיכא דנגרדו חלל במקומו".

35 לא במהרה אדם נופל ביום גנוסיא שלו

כדברי יוסף הכהן (נגד אפיון 25 .2) שעפ"י דת ישראל ביום הולדת הבנים אסור לשמוח ולעשות משתה.

יה 41 תיפתר בעונה אחריהן

בתשב"ץ ח"א סי' קס"ח הא דתניא בן סברך לאביו וכו' מייתי שעונה אביו אחריו מה שהוא אומר והכי אוקמוה בירושלמי".

פרק רביעי

שו"א כל מקום שיש בו ב"ד

באגור (ד' מ"ט ע"ב ד' זאלקווע) רב אלפס היה תוקע בבית דינו בשבת וסמך על הא דתנן משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד של שלשה, ולא נהגו כן בשום מקום שכל המפרשים פירשו ב"ד של כ"ג שהם סנהדרי קטנה" עכ"ל.

36 17 מעתה אף במקדש לא ידחה

בעיטור סוף ה' שופר „בפסיקתא דרב כהנא תני ר' שמעון בן יוחנן ידחה במקדש שיודעין זמנו של הודש ולא במדינה שאין יודעין זמנו של הודש, ובירושלמי באחד להודש אלא מעתה אפי' במקום שהן יודעין שהוא באחד להודש ידחה" עכ"ל.

20 תני רשב"י והקרבתם

במרכבת המשנה (על הרמב"ם ה' שופר פ"ב ה"ח) „דתנא רשב"י יום תרועה יהיה לכם ועשיתם במקום שהקרבנות קרבין וכו'" עכ"ל.

29 ועוד זאת

בפי' המשניות להרמב"ם כאן „אמרו ועוד, יורה כי היה שם מעשה שני מלבד זה שזכר והוא כי בירושלים היו תוקעין כל העם כל זמן שב"ד יושבין וכו'" עכ"ל, והיה לפניו מקור שנעלם מאתנו. ועי' בבלי ר"ה ל' ע"א ובפיר"ח שם.

10 יצאו ב"ד ממקום צ"ל ממקום למקום.

13 בי רבי צ"ל ברבי.

16 משחרב בהמ"ק וכו'

בפיר"ח בר"ה ד' ל' ע"ב „הוצרכנו להודיע כי זו המשנה ששנינו משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז וכו' זו המשנה היא במס' מנחות פרק ר' ישמעאל וכו'" עכ"ל ולפנינו במנחות ד' ס"ח ע"א ליתא במשנה שם „שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש".

40 נשתהו העדים מלבוא

בראב"ן סי' ש"ז „והא דתניא פעם אחת נשתהו לבוא וקלקלו הלוים בשיר והלא הכהנים נמי קלקלו שלא הקריבו קרבן וכו'" ע"ש.

וקילקלו הלוים בשיר

בשו"ת זקן אהרן סימן קס"ג „כדאי' בר"ה פ' בתרא בראשונה וכו' ונתקלקלו העדים בשיר התקינו שלא יקבלו עדות החדש אלא עד המנחה ואם באו עדים אחר המנחה היו נוהגים וכו' אלא שקלקול העדים היה וכו'".

עמוד שורה

38 2 נפלה הבירה בעיר

במלאכת שלמה כאן „ירושלמי וכו' שפעם אחת נפלה הבירה בעיר וכו' ובירושלמי קידושין פ"ג הי"ד אין למדין מעשה מהברה".

8 שירו של ה' היו אומרים הרנינו

בקרבן עדה הגיה בר"ה היו אומרים למוסף וכו' וזה ע"פ הבבלי ר"ה ד' ל' ע"ב במוסף מהו אומר הרנינו וכו', ובאדר"נ נוסח א' פ"א „בחמישי מהו אומר הרנינו וכו'", ובשלטי הגבורים להר"א הרופא (דף ק"ט ע"ב), בר"ה שחל להיות בחמישי בשבת וכו' במקום הרנינו היו אומרים כל העמים תקעו כף" וגרסתו משונה.

13 נמצאו אומרים י"ג לא נמצאו אומרים.

16 ר' יוחנן מפקד לאילין דכנישא דכופרא

בתענית פ"ד ה"ה „ר"י מפקד לכנישתא דכופרא". ובמגילה פ"א ה"א „ר"י קרי לה כנישתא דכופרא ואמר הדא היא עיקר טיברייא קדמייתא.

כ 6 ר' אבהו וכו'

בשו"ת ראבי"ה סי' קע"א „ירושלמי ר"א בשם ר"א בכל מקום עבר והתיר (והזכיר) אדיר המלוכה. לא יצא לחוץ מן האל הקדוש ובלבד במוסף ואתיא כר' יוחנן בן נורי ואיני יודע פירושו, אבי מורי" עכ"ל.

בכל מקום עבר והזכיר וכו'

לפני העיטור (ה' שופר דף ק"ג) לא היו בירושלמי המלות „בכל מקום" והתפלה אדיר המלוכה לא נזכרה בכל תפלות השנה.

16 ומרבה לסלוח בעיטור הנ"ל הגי' והמרבה לסלוח".

18 בנביא הוא אומר וכו'

בפיר"ה ר"ה ל"ב ע"א „ירושלמי ובנביא הוא אומר אלהי דוד ומצמיח קרן ישועה" עכ"ל, ובס' המכריע לריד"א בה' תענית ד' י"ג ע"א „ופליגי בהא תלמוד שלנו עם תלמוד ירושלמי בפ' בתרא. דר"ה גרסינן בירושלמי בתפלה הוא אומר אלהי דוד ובונה ירושלים בנביא אומרים אלהי דוד ומצמיח ישועה והכי גרסינן נמי בפ' תפלת השחר בירושלמי בנוי לתלפיות וכו' בתפלה אלהי דוד ובונה ירושלים אלמא תלמוד שלנו סובר שאינו כוללן ותלמוד ירושלמי סובר שהוא כוללן וכו'" ע"ש.

יו"ט של ר"ה וכו'

בתוספתא ברכות פ"ג „יו"ט של ר"ה שחל בשבת בש"א וכו' ע"ש, ובירושלמי שבועות פ"א ה"ד „ותני כן העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה בשחרית בש"א מתפלל שמונה וכו' ובעיטור ה' שופר (צד 206) ירושלמי יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת פותח בשבת וחותם בשבת ויו"ט בינתים וכו'" וגרסתו משונה משלפנינו, ועי' בבלי עירובין ד' מ' ע"ב.

30 ר' יוחנן בן נורי אומר

בהלכות פסוקות לתלמידי ר"י גאון (צד 18) „ר' יוחנן בן ברוקה אמר".

אם אמרן שלשה שלשה יצא

בבבלי ר"ה ל"ב ע"ב מובא ברייתא בשם ר' יוחנן בן נורי „ואם אמר שלש מכולן יצא וכו'" ובפיר"ח שם ל"א סוף ע"ב הגי' „ריב"נ אמר שלש שלש יצא וכו' ע"ש ובסדר רב עמרם גאון (ד' מ"ו) „ואם אמר שלש מכולן יצא".

31 אין מזכירין מלכות זכרון שופר של פורענות

במשנה בבלית שם הגי' „זכרון מלכות ושופר" ובילקוט המכירי זכריה י"א י"ב „אין מזכירין מלכיות זכרונות ושופרות של פורענות".

32 מתחיל בתורה ומשלים בנביא

בסמ"ג עשין מ"ב (ד' רפ"ב) „תנן נבי מלכיות זכרונות ושופרות מתחיל בתורה ואח"כ כתובים, שפסוקי תלים נאמרו קודם פסוקי נביאים, ואח"כ נביאים ומשלים בנביא וכו' ר' יוסי אומר משלים בתורה ואם השלימו בנביא יצא.

35 כנגד עשרה וידויים

בפיר"ח הנ"ל, עשרה זכרונות כנגד עשרה וידויין שאמר ישעי' רחצו הזכו מה כתיב בתריה למדו היטב וכו'".

שו"א זמרו וכו' עולין לו משם שנים דברי ר' יהודה וכו'

בבבלי ר"ה ל"ב ע"ב „דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אחת".

40 16 כיני מתניתא ר' יוסה אומר צריך להשלים בתורה

בר"ן סביב הרי"ף בר"ה סי' תתקנ"ב והכי נמי משמע בהדיא בתוספתא בדברי ר' יוסי מתחיל בשל תורה ומסיים בשל תורה ומשמע הוא דמודה לת"ק דכתיבים באמצע דבהא לא פליג".

עמוד שורה

40 19 **השני מתקיע**

בטאו"ה סי' תקפ"ה „כדתנן העובר וכו' השני מתקיע ודקדק רב האי מדקאמר מתקיע ולא אומר תוקע אלא אחר תוקע ולא ש"צ וכו', ועי' בב"י שם. ובגנזי ירושלים סי' א' לרבינו האי גאון זצ"ל „וששאלתם העובר וכו' וכן שנינו העובר וכו' השני מתקיע הוזכר כי הוא מתקיע ולא כי הוא תוקע אבל איסור לא שמעינן בדבר זה וכו'", ובסדר רע"ג צד מ"ה ליתא מלת השני ובה' פסוקות לרי"ג (צד 18) הגי' במוסף תיקע. ובבה"ג (הוצאת מק"נ צד 148) „השני במוסף מתקיע".

20 **מקרא את ההלל**

בסדר רע"ג הנ"ל „מקריא את ההלל" ובבה"ג הנ"ל „ובשאר ימים טובים בשעת ההלל וכו'.

21 **מפני מעשה שאירע**

בבבלי ר"ה ל"ב ע"ב, מאי שנא שני מתקיע וכו' א"ר יוחנן בשעת גזרת המלכות שנו ופרש"י אויבים גזרו שלא יתקעו והיו אורבין להן כל שש שעות לקץ תפלת שחרית לכך העבירוהו לתקוע במוספין עכ"ל. ובאו"ז ח"ב סי' רס"ד הגי' בשעת השמד שנו" וכ"ה בכמה ספרי ראשונים. וכן מה שנשנה לעיל פ"ג מ"ז התוקע לתוך הבור או לתוך הדות וכו' פי' הרשב"ץ בחידושיו עם שמיירי בשעת השמד וע"ש. ובחי' הר"ן בר"ה כ"ז ע"ב ד"ה אמר „וכתב רבינו האי גאון ז"ל „דברים הללו היו צריכין להם בימי השמד ובמלכיות שהיו מתיראין מהם מלתקוע בגלוי וכן מ"ש בבבלי ר"ה ל"ד ע"ב ובירושלמי שם בעיר אחת תוקעין ובאחת מברכין מפרש העיטור (הלכות שופר צד 208) בימי השמד שמתיראין לתקוע בגלוי עכ"ל ובשה"ל השלם סי' ש"ד „ומשעת השמד ואילך נהגו לתקוע במוסף ומאז נקבע לתקוע במוספין ודבר זה מפורש בירושלמי שילפי שמד היו ותקעו בשופר וכו'", ובתשב"ץ ח"ב סי' רע"א שבכל אלו המהומות אומרים שעת השמד היה ובירושלמי דר"ה ג"כ" עכ"ל.

22 **פעם אחת תקעו בראשונה וכו'**

ר"ח בפי' לר"ה ל"ב סע"ב „ירושלמי וכו' פעם אחת תקעו בתפלת שחרית והיו השונאים סבורים וכו' והרגום עמדו לתקוע ותיקנו בתפלת המוסף וכו'". ובאו"ז ח"ב סי' רס"ד „ירושלמי וכו' משום מעשה שהיה נשתנה פעם אחת בימי יונים וכו' לשנה תקעו תקיעות בשניה וכו', ולפי זה אתי שפיר שלא חזרו ותקנו לתקוע בראשונה" עכ"ל.

23 **ועמדו עליהן והרגום**

בשו"ת מהר"ם בר ברוך (הוצאות מק"נ צד 8) „כדאמר בירושלמי ולא בשעת השמד גזרו מכיון שעבר השמד יהא מותר לא עמד ב"ד ובטלו, מכאן יש ללמוד כל דבר שגזרו עליו הכמים משום דבר אחר אע"פ שבטל אותו דבר דאנביה גזרו אפ"ה הגזירה עומד על מקומה וכו'".

25 **וקורין באורייתא**

בשה"ל השלם סי' ש"ד, „וקרו באורייתא ובאפטרתא וכו'" וכ"ה בריטב"א.

כא 4 **א"ר תחליפא כו'**

בפיר"ח ר"ה ל"ב ע"ב „א"ר תנחומא קרייה אמרה כן יום תרועה ועשיתם עולה כלומר התרועה במוסף בעשיית העולה" עכ"ל ובילקוט שמעוני תהלים ר' תר"ע „א"ר תחליפא קרא אמר יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה סמך תקיעה למוסף".

11 **בכל הקרבנות כתיב חטא כו'**

בפיר"ח הנ"ל „בכל הקרבנות בשעיר הקרב בכל המועדים כתיב חטאת ובעצרת כתיב שעיר עזים אחד לכפר עליכם ולא כתיב חטאת אמר הקב"ה וכו'".

20 **אבל אם רצה ליתן לתוכו יין כו'**

באו"ז ח"ב סי' רמ"ה „אם רצה ליתן בתוכו מים או יין ירושלמי הדא אמרה ששטיפת כלים מותר במועד ומים צוננין ויין חריף מצהצחין את השופר" עכ"ל. ולפנינו בגמרא בירושלמי כאן לא נמצא זה.

22 **את התינוקות מלתקוע**

בערכין דף כ' ע"ב הגי' משונה „דתנן אין מעכבין את הקטן מלתקוע ביו"ט" וע"ש בשטה מקובצת, ובס' יראים סי' ק"ז דתנן בפרק בתרא דר"ה אין מעכבין הנשים ותינוקות מלתקוע" ועי' בתוספתא ר"ה פ"ד, ובבלי ר"ה ל"ג ע"א הא נשים מעכבין וכו'. ובסמ"ג עשין מ"ב „תנן סתם משנה בפרק אחרון דר"ה אין מעכבין את התינוקות שהגיעו להינוך מלתקוע" ובה' פסוקות לרי"ג (צד 20) „אין מעכבין את הנשים ואת התינוקות מלתקיע בהן ביו"ט".

מתעסקין בהם עד שילמדו

ביראים הנ"ל „מתעסקין בתינוקות כדי שילמודו" ובה' פסוקות הנ"ל „ומתעסקין בהם שילמודו".

עמוד שורה

כא 25 **אמר ר' לעזר מתניתא בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת**

בבבלי ר"ה ד' ל"ג ע"א „א"ר אלעזר ואפי' בשבת" וע"ש בפרש"י ובפיר"ח, וברמב"ם ה' שופר פ"ב ה"ז ותינוקות שלא הגיעו להינוך אין מעכבין אותן מלתקוע בשבת שאינה יו"ט של ר"ה כדי שילמדו" ובמגיד משנה שם „וכתב רבינו בשבת דאינה יו"ט של ר"ה לפי שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן שלא יאמרו שתוקעין ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וכן נראה מהירושלמי" עכ"ל, ולפנינו בירושלמי ההפך מגירסתו, ובתשב"ץ ח"ב סי' קצ"ח „מ"ש הרמב"ם ז"ל שבשבת שאינה של יו"ט של ר"ה אין מעכבין את התנוקות ושאלת מ"ש של אותה שבת וכו' נראה שהרמב"ם ז"ל לרבותא נקטיה וכ"ש בשבת של ר"ה. אבל בירושלמי פירש דהוקא בשבת של ר"ה אבל שאר שבתות לא" עכ"ל, ובשה"ל השלם סי' רצ"ה „ירושלמי מתעסקין בהן עד שילמדו, אר"א מתעסקין בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת" עכ"ל, ובריטב"א בר"ה ל"ג ע"א „וכן פי' הירושלמי אר"א מתני' בגדול וכו' להיות בשבת ע"כ, והמפרש אותו בשבת הסמוכה ליו"ט טועה הוא וכו'" ע"ש.

27 **ותני כן מתלמדיין וכו'**

עי' תוספתא ר"ה פ"ד ובבלי ר"ה ל"ג ע"א. בר"ן סביב הרי"ף בר"ה סי' תתקנ"ז הגי' ותני כאן מלמדין לתקוע, פי' בגדול קטן שהגיע לחנוך" עכ"ל. ובחי' הר"ן בר"ה ל"ג ע"א „וזהו שאמרו בירושלמי וכו' ותני כן מתלמדין לתקוע בשבת וכו' ובמגדל עז ה' שופר פ"ב הל"ז „ולפי הירושלמי שהוא נמשך אחריו בפסק שלו וכו' דגרסינן וכו' ותני כן מלמדין לתקוע בשבת לקטן שהגיע לחנוך וקא קרי ליה גדול ואין מעכבין מלתקוע ביו"ט לקטן שלא הגיע לחנוך ע"כ בירושלמי" עכ"ל. ובתשב"ץ הנ"ל „וכן בירושלמי מפורש דדוקא שהגיע לחנוך מתעסקין עמו אבל לא הגיע לחנוך אין מתעסקין עמו והרב ז"ל (הרמב"ם) כתב הפך בה' שופר אבל בפי' המשנה כתב דדוקא כשהגיע לחנוך כמו בירושלמי וכו'" עכ"ל, והתשב"ץ שנה דבריו בחי' לר"ה (ליוורנו תק"ה דף כ"ו ע"א) „ופי' רש"י ז"ל דבקטן שהגיע לחנוך כיון דמהייבין להנוכי וכו' מתעסקין עמו אבל אם לא הגיע לחנוך וכו' וכן פי' הרי"ף וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ויש הוכחה לזה הפי' בירושלמי, ויש מפרשים איפכא דבהגיע לחנוך מעכבי וכו' והירושלמי הוא סותר זה הפי'" עכ"ל.

30 **סדר תקיעות וכו'**

בסמ"ג עשין מ"ב, סדר תקיעות תקיעה תרועה תקיעה ג' פעמים.

32 **שיעור תקיעה כדי שלשה תרועות**

בבה"ג (הוצאת מק"נ צד 167) „שיעור תקיעה שלש תרועה" ובתמים דעים להראב"ד סי' קי"ט „כדתנינן שיעור תקיעה כתרועה וכו'" ובבאור הר"מ להסמ"ג ה' שופר „תנן שיעור תקיעה כתרועה אע"פ שאין זה נוסח המשנה מ"מ כך היא המסקנה וכו'".

שיעור הרועה כדי שלשה יבבות

בפיר"ה (ר"ה ל"ג ע"ב) שם תנינן שיעור תרועה ג' יבבות וכ"ה בבה"ג הנ"ל ובתמים דעים הנ"ל שיעור תרועה כשלשה שברים וכו' ודוקני הכי תני שיעור תרועה השלשה שברים ולא גרסינן כשלשה שברים וכו' ובה' פסוקות לרי"ג (צד 19) „שעור תרועה שלש יבבות".

34 **ואה"ב נתמנה לו**

ביראים החדש (צד 466) ואה"ב נזדמנה לו שופר וכו'" וברוקח סי' ר"נ „מי שבירך פי' מי שהתפלל ואה"ב נזדמן לו שופר".

36 **כל יחיד ויחיד חייב**

במנהיג (צד 53 ד"ב) „ותנן כשם שש"צ וכו' כל יחיד ויחיד חייב דברי ר' מאיר וכו' (ג' מלות אחרונות ליתא בכל ההוצאות, ועי' בבלי ר"ה ל"ה ע"א ששם מובא ברייתא שנזכר ר"מ אבל דעתו סותרת להמשנה).

שו"א **ר"ג אומר ש"צ מוציא את הרבים ידי חובתן**

בראב"ן ד' פ' ע"א הגי' ר' שמעון בן גמליאל אומר וכו'. ואמר ר"ש חסידא לא פטר ר"ש וכו'. ובעיטור ה' שופר רשבג"א ש"ץ מוציא וכו' ושם להלן בעיטור הגי' אמר ר"ג. ונראה שיד איזה מגיה הגיה כן. ובשו"ת ריב"ש סי' ל"ז ממה שמפורש במשנה אמרו לו לרבן גמליאל למה הצבור מתפללין אמר להם וכו'" עכ"ל ולפנינו ליתא זה במשנתנו

כב 3 **אילו כוונית נפק ידי חובתו**

בירושלמי ברכות ספ"ד „הוינא נפיק ידי חובתי". ובשו"ת מהרשד"ם (סי' א' חלק או"ח) „ואגב ארחין שמחתי כי מצאתי הון לי על מה שקדמונינו לא נהגו מאה קולות ולא היו תוקעים כשהיו מתפללים הצבור בלחש והרי ראיה גדולה זו

עמוד | שורה

דרב חסדא ור' זירא בירושלמי שלא היו מתפללים ט' ברכות והיו יוצאים עם תפלת הש"צ וא"כ לא היו תוקעים אלא בתפלת ש"צ לבד וכו'. ושם להלן: שלמדנו מהירושלמי שמי שיכול להפטר בשמיעת איזה ברכה שיהיה שטוב לו לשמוע ולצאת ידי הובתו בשמיעה וכו' ולא שיברך הוא וכו' כי זה הלול וקלות כמו שראינו מר' זעירא שהקשה לרב הסדא ורב חסדא ג"כ הודה לדבריו (בירושלמי הנ"ל) אלא שלא היה מתפלל אלא אותה ברכה שלא היה יכול להפטר עצמו בשמיעה וכו'" עכ"ל.

42 | 1 | **אשכחת תני אמר בנפיחה אחת יצא**

כתוספתא ר"ה פ"ד תקע והריע ותקע בין שהוא בנשימה אחת יצא, ובכ"י אחר שם הגירסא „לא יצא" ובחי' הרמב"ן הנ"ל אשכה תנויי תני אמר בנפיחה אחת יצא, והא דתשכח בתוספתא כו' בנשימה אחת לא יצא לא תסמוך עלה ומשבשתא היא ותני יצא שהיא אותה הברייתא שהביאו בירושלמי דקתני יצא" עכ"ל, ובתשב"ץ ה"ג פי' ר"ט ובירושלמי אמרינן דתקיעה ותרועה בנפיחה אחת יצא משום דקולות מופרשים הן ורישא אית לה וסיפא אית לה". „ובריטב"א ר"ה ל"ג ע"א וכך אמר בירושלמי אמרן בנשימה אחת יצא פי' שלא הנשים ביניהן אבל הפסק קול נתן ביניהן. ובתוספתא אמר לא יצא ופי' כשאמרן בנפיחה אחת בלי הפסק קול ולא פליגי" עכ"ל.

24 | 6 | **צריך להריע מתוך פשוטה**

בפיר"ה בר"ה כ"ו ע"א „תקע בראשונה וכו' וי"א היה צריך תר"ת ותקע תקיעה ומשך בתרועה כדי תרועה ותקיעה אין בידו, אלא תקיעה אחת ותלמוד א"י מסייע לזה. הפי'" עכ"ל.

איזו הוא הרעה

בפיר"ה בר"ה ל"ד סע"ב „ירושלמי איזו היא תרועה" ובה' ר"ה לרי"צ אבן גיאת „בירושלמי איזו היא תרועה".

7 | **אהן טרימוטה**

בה' רי"צ א"נ הנ"ל „כהדין טרגמוטא פי' קול המתרעם" ובמגדל עז ה' שופר פ"ג ה"ז מביא בשם הרי"צ א"נ הנ"ל „כהדין טרימוטה פי' קול המתרעש", ובחי' הרשב"ץ בר"ה כ"ו ע"ב „ובירושלמי קראום טרימוטין והם הקרואים במשנה יבבות" עכ"ל.

8 | **תלת דקיקן** י"נ דקיקין בדל"ת וי"נ רקיקין ברי"ש.

36 | **מן דצלון את צלותא** ברוקח „מן דצלון צלותהון".

כב | 6 | **והוא שיהא שם**

בפיר"ה ר"ה ל"ה ע"א „והוא שישנו שם בראש התפלה" ובריטב"א סוף ר"ה „והוא שישנו שם בתחלת התקיעה כלומר שאין ש"צ פוטר את הבקי כ"א מברכות של תקיעה בלבד וצריך הוא להתפלל שבע ולמדו כן ממה ששנינו ומאי דקאמרי והוא שישנו שם וכו' ע"ש.

גליון ירושלמי מסכת ראש השנה א-רים

(דף ג' ע"ג) **פ"א ה"א** חביב עלי משפט וצדקה שלך יותר מכל הקרבנות. עיין בשבת סוף דף ל' ע"א:

שם מניין קרבנות היחיד כו'. תמורה י"ד ע"ב:

(דף ג' ע"א) **שם** עד כדון בעשה בל"ת מניין ת"ל ובאת שמה כו'. אולי צ"ל עד כדון בעשה בלא עשה מניין. והכונה דְעָשֵׂה היינו שעשה מעשה ההפרשה ולא הקריב. בלא עָשָׂה היינו באמר ולא הפריש מניין שעובר בַּעֲשֵׂה ת"ל ובאת שמה כו'. יפ"ע:

(דף ד' ע"א) **שם** ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם. בנוע"י גורס ואין חטאת מחוסר זמן אצל אשם דהא תנן בזבחים דף נ' ע"ב כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע ובמשנה בדף פ"ט ע"א איתא וכן בהקדישה וכתבו התוס' שם בדף נ' דמשמע דכל מה שקודם להקרבה קודם להקדיש. אמר ר"א כאן התירה התורה להקדים מחו"ז. דבקרא כתיב וביום השמיני יקח ב' כבשים כו' וכבשה אחת תמימה והך כבשה היא לחטאת והני ב' כבשים אחד לאשם ואחד לעולה. וכמ"ש הרמב"ן שם. ואם כן מקדים העולה קודם החטאת. והא כיון שחטאת קודמת לעולה להקרבה הכי נמי להקדישה ומוכח שכאן התירה התורה להקדים מחו"ז:

(שם) **ע"ב** כתיב בשמיני יבא עבר ולא הביא מהו שיעבור. בנוע"י מפרש דבנזיר שמא כתיב ובשמיני יבא כו' וקאי אהא דכתיב וזאת תורת הנזיר כו' והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת וכו' והא חטאת קודמת לעולה וכצ"ל:

(דף ה' ע"א) **שם** ר' חמא חבריהון דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר הרי זו. נ"ל דמיבעי ליה באמר שור זה עלי עולה. כמו בערכין כ' ע"ב ואח"כ אמר על אותו השור ה"ז. והשיב אמר ע"ז ר"ח דאין איסור קל חל על איסור חמור. דאל"כ איך אמר מנין איסור קל חל על איסור חמור הא הוסיף ליחד בהמה זו:

שם אמר ר' יונה שבק ר' מני רישה ואמר סופה לא כן תני זאת עולת כו'. כן גורס הגר"א בשקלים [ריש פ"א ושם הגירסא רישה דמתניתא ואמר כו']:

(שם) **ע"ב** הא כיצד כו'. נולד לו חמשה בתשרי וחמשה באב הרי אלו מצטרפין ובן עזאי מכריע כצ"ל:

שם אין תימר רביה אית בה נש אמר לרביה אלא שבאת לחלק עלינו את השוין כצ"ע [ובב"ב דף קנ"ח ע"א איתא א"ר שמלאי הדא אמרה בן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה דקאמר ליה שבאת ועי' בירושלמי ב"ב ס"פ פ"ט ומצאתי בשם הגאון ר' ישעיה ברלין אמר שצ"ל דקאמר ליה שבאת ולא אמר שבאת מר]:

(דף ז' ע"א) **ה"ג** תבואה שלקה בערב פסח כו'. ע"ש מ"ש בירושלמי סוף פאה:

שם הכן הוות כורכה כל שתא מלקי ברון. כלשון זה נמצא בירושל' סוטה פ"ה ה"א:

(דף ח' ע"א) **שם** דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה. ירושלמי שביעית פ"א הלכה ד' וסוכה פ"ד ה"א והלכה ו':

שם ציה גם חום כו' טוות ששמו כו'. עיין בבלי תענית ז' ע"ב:

(דף ט' ע"א) **ה"ז** רבנן כר"א מודיי ליה פליגין עלוי. נ"ל לפרש דבבבלי בסנהדרין כ"ה ע"א איתא מפריחי יונים הכא תרגומה אי תקדמי יונך ליון ר"ח בר' הושעיא אמר אדא כו' מ"ט לא אמרי אר"א כו' דרכי שלום בעלמא היא ומדאמרינן הכא תרגומה מכלל דבמערבא תרגמא אדא וס"ל לר' יוסה מדלא תני במשנה בעדיות בשם ר' אליעזר אלא דמפריחי יונים פסולין מכלל דלא פליגי ר"א ורבנן אלא במפריחי יונים אבל בשאר פסולי עדות דהשנה המשנה בסנהדרין לא פליגי רבנן עליו וזה שאמר רבנן כר"א מודיי ליה והיינו בשאר פסולין דהשנה המשנה בסנהדרין ופליגי עלוי במפריחי יונים גם ס"ל לר' יוסה דלא פליגי אלא בעדות נפשות וכן בעדות החדש שהוא כעדות נפשות אבל לעדות ממון לכולי עלמא פסולין אף דלא עברי אלא על דרכי שלום. גם סבירא ליה לרבי יוסה שהמשנה דפירקין נשנית קודם ר"א וחבריו דפליגי עליו ור"א תני בה גם מפריחי יונים וחבריו לא תני בה מפריחי יונים וזה שאמר זה הכלל כו' מאן תניתא רבנן. כלומר דגם רבנן שנו זה הכלל לפי שלא שנו במשנה א מפריחי יונים. (והיה נראה שמוכח כן שמשנה זו נשנית קודם ר"א וחבריו מהמשנה שלפניה שפסלו הכהנים עבדו שמשוחרר. משום דהכהנים תנו במשנה זו עבדים. כמו שהגירסא כן לפנינו. והיה קשה להו הא לא קתני פסולי דאורייתא ומאי תני עבדים וגם הא במשנה בסנהדרין ליתא עבדים משום הכי מפרשי דעבדים דמשנה זו הם עבדים משוחררים ופסולים לעדות החדש מדרבנן. דבעינן לעדות החדש מיוחסים. והב"ד ס"ל דעבדים משוחררים כשרים ופירוש עבדים הוא עבדים שאינם משוחררים ולעולם פסולים מדאורייתא ותני הכא משום דס"ד דהני דפסולין לשאר עדיות כיון דלאו פסולים נינהו מחמת עבירה כשרים לעדות החדש. וכמ"ש התוס' בסוף ד"ה אלו הן הפסולין) ולר' יוסה הא דפליגי ר"מ ור"י בעד זומם של ממון אין ענין לזה דלא מכשיר ר' יוסי אלא בעד זומם של ממון שלא עבר אלא בפיו משא"כ אם יעיד שקר בעדות נפשות יעבור במעשה דהא כתיב יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ולאו דוקא סקילה אלא ה"ה בכל ארבע מיתות. כמ"ש הרמב"ם בפה"מ בפ"ה בסנהדרין. וצ"ע ביד החזקה שלא הביא זה רק במשקלין ובמצרפין אבל בעלמא גם ר' יוסי מודה שהפסול לעדות ממון פסול לעדות נפשות ור' חונה סבירא ליה דפליגי ר"א ורבנן בפלוגתת ר"מ ור"י והמשנה דעדיות לאו דוקא נקטה מפריחי יונים אלא בכל פסולי עדות דממון פליגי אי כשרים לעדות נפשות ועדות החדש כעדות נפשות דמי וכל פסולי עדות ממון דמתניתין ר"א היא:

(דף י' ע"ג) **פ"ב ה"א** היך עבידא היו שנים אחד הכל מכירים אותו ואחד אין אדם מכירו חבירו מכירו חבירו מהו שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו. נתקשו המפרשים מאי קא מיבעי ליה הא מסיק לעיל דעד אחד נאמן להעיד עליו דמשלך נתנו לך. ונראה דעד אחד נאמן להעיד עליו אם דר בעיר שרובה ישראל ומיבעי ליה אם חבירו מצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו כשידוע שדר בעיר שרובה עובדי כוכבים וצריכים שנים מן השוק להעיד עליו וכדמסיק ר' יודן ויאות אילו שנים שיצא מעיר אחת שרובה עובדי כוכבים כו'. ועיין בבבלי יבמות מ"ו ע"א ובתוס' שם:

(דף י"ב ע"א) (סוף) **ה"ב** והיינן חמיין דקליא דבבל כאילין תגבייא (כצ"ל שצ"ל מלשון הכתוב ונהי בעינינו כחגבים):

(שם ע"ג) **ה"ד** ר"א משרי אלו צררין ואמר לה לא תנסית כצ"ל שצ"ל:

(דף ט"ו ע"א) **פ"ג ה"א** מתניתא פליגא על ר' בא יכול אם היה צריך ב' ימים נותנין לו ב' ימים ת"ל יום אין לו אלא יום א' הדא אמרה אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו. עיין בק"ע וצ"ל שצ"ל הדא אמרה מעמעמין על שנראה לעברו:

שם עבר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ואמר כצ"ע:

(דף ט"ו ע"א) **סה"א** וארבינון בראשיהן וקבלון. עיין בנזיר פ"ז סוף ה"א:

(ד"ו ע"א) **שם** והשמט כספים משמיטין. כפירוש הק"ע והפ"מ גם יוסף הכהן בספרו קדמוניות בסדרי דיני התורה כותב שיובל משמט כספים. ומה שהשמיט השביעית משמטת כספים נ"ל לפי שהוא כתב ספרו יונית ליונים ולרומיים ומהם היו כמה שחיו בא"י שנים רבות. והיה אם ישאלו מדוע אין משמטין חובותיהם בשביעית לא נוכל להודיעם שהלל תקן פרוזבול מפני שהעולם לא יבינו טעמו ונימוקו. משא"כ יובל היה יכול לכתוב שמשמט כספים לפי שלא נהג יובל בבית שני וכשישאלו הטעם נקל להבינם מפני שלא היו כל יושביה עליה וגם יבנו מעורבין. ולשיטת הסוברים דבזמן בית שני נהגו יובלות מדאורייתא או מדרבנן יש לומר שעל יובל לא תקן הלל פרוזבול מפני שאינו תלוי והיו ישראל משמטים חובותיהם ביובל:

(דף י"ח ע"ב) **פ"ד ה"ב** ר' זעירא מפקיד לחברייא כו'. סנהדרין פ"ב ה"ג:

(דף י"ט ע"א) **ה"ג** מ"ד בשמחת הלולב הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים דבר תורה מ"ד בשמחת שלמים הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים מדבריהן כצ"ע:

(שם ע"ב) **ה"ד** אמר ר' חיה בר בא ר' יוחנן מפקד לאילין דכנישתא דכופרא כון מיעל עד דו איממא ואתון אמרין זמנו ועיבורו כן הני' בתענית ועמ"ש:

(ד"כ ע"א) **ה"ו** יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אית תניי תנא כו'. עי' בבלי ביצה י"ז ע"א:

(שם) **ה"ז** אלוהות ומלכיות עולין לו משם שנים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין עולין כן נ"ל שצ"ל:

שם ר"ז בעי ביה ובדתריה פליגין או ביה לגרסיה פליגין מספקא ליה בר' יוסי שאמר אינן עולין אם כונתו שזמרו אלהים זמרו אינו עולה לו. כשיטתו שאלהים אינו עולה לשם מלכות. אבל מודה דזמרו למלכנו זמרו עולה לו לשם מלכות או דפליג גם על זמרו למלכנו זמרו וס"ל דאינו עולה לו לשם מלכות. וכונת ר' יוסי דהכתוב זמרו לאלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו אינו עולה לו כלל. והטעם כפירש"י בבבלי משום דלא אמליכתיה אלא על אומה אחת. ופשיט מן מה דתני הכל מודים במלך אלהים על גוים שהוא אחד מכלל דסבירא ליה לר' יוסי דזמרו לאלהים זמרו זמרו למלכנו כו' אינו עולה אפילו לשם אחד. וס"ד דמלך אלהים על גוים ג"כ לא יעלה לו אפילו לשם אחד דאלהים אינו עולה לר' יוסי ומלך הוא מילת הפעולה ולא שם קא משמע לן דעולה לשם אחד:

(שם) **ע"ב** שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד מי זה מלך הכבוד כו'. הראשון משם ב' והשני משם ג' דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר הראשון משם א' והשני משם ב' כצ"ל שצ"ל. ודכולי עלמא דמי הוא זה מלך הכבוד לאו ממנינא ופליגי בה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה דראשון וה' צבאות דשני אי הוא כמלכות ור' יהודה לשיטתו ור' יוסי לשיטתו:

(שם) **ה"ח** לית כל עמא תמן. ירושלמי ריש תענית וע"ש בש"ק:

(דף כ"א ע"א) **ה"ט** כיני מתניתין אסור משום ל"ת ומשום שבות. (כצ"ל שצ"ל. דקשה לו דאין דרך התנא לשנות בזו ואין צריך לומר זו ואיך קתני במשנה לא בדבר שהוא משום שבות ולא בדבר שהוא משום ל"ת לכן אומר הירושלמי דכיני מתניתין אסור משום ל"ת ומשום שבות בלא זו אף זו קתני. וכן כתב ביפ"ע:

(שם ע"ב) **ה"י** ר' חנניה חשש להדא דר' מנא ולהדא דידיה. כצ"ל שצ"ל:

מסורת הש"ס

סוכה ב ע"א
עירובין א
עירובין ב ע"א
שם ע"ב
שם לה ע"א
פ' ירושלמי עירובין פ"ח הלכה ו
פ"ש ח ע"ב
סוכה ו ע"ב ירושלמי לקמן
שם יא ע"א

קרבן העדה

הלכה א מתני' סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה פסולה. בגמ' מפרש טעמא: ושאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה. דדירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה: שלש דפנות. בגמ' יליף להו: ושחמתה מרובה מצילתה. המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו ועל שם הסכך קרויה סוכה:

גמ' ר' יוסה א"ל. להך שמעתתא דבסמוך במאי פליגי ר"י ורבנן: סתם. ולא אמרה בשם רב: רבי אחא. אמרה משמיה דרב: רבנן. ילפין לה לגובה הסוכה והמבוי מפתחו של היכל דתנן פתחו של היכל גבוה כ' אמה וכתיב פתח אהל מועד דהיינו היכל ש"מ דגובה כ' אמה מיקרי פתח: ור"י יליף לה מפתחו של אולם. שהיתה ארבעים אמה דכתיב אל פתח אולם ופתח הבית: ופריך אם מפתח האולם. יליף ר"י: דיו. דניליף מיניה גבוה מ' אמה כגובהה של פתח האולם כדתנן תמן בפ"ד דמדות: תני ר"ח וכו'. ור"ח תני אפילו מ' או כ' אמה מכשיר ר"י וקשה הא מנ"ל וכן קשה לבר קפרא דמכשיר עד ק' אמה מנ"ל הא: ומשני א"ר אבין. ר"י ורבנן לשיטתייהו ולא ילפו מהיכל ואולם דתנינן בעירובין סוף פ"ט: וכן גשרים המפולשין. שיש להם מחילות מלמטה מב' צדדים: מטלטלין תחתיהם בשבת. דאמרי' פי תקרה שמכאן ומכאן יורד וסותם: היך מה וכו'. כמו שאתה אומר התם אתה רואה את התקרה כאילו יורדת וסותמת ומשו' לה למחיצו' אף כאן בקורה א"ר יהודה כן: המלתירה. היא המפתן העליונה הארוכה ותחובה בכותל: היא דעתיה דר"י וכו'. היינו טעמא דר"י בסוכה ובמבוי וכן דעת רבנן דשניהם שוים מאי דכשר בסוכה כשר במבוי וכל שבמבוי פסול בסוכה נמי פסול ולר"י מיגו דהוה קורה לענין מבוי הוה נמי סכך כשר בסוכה: ופריך ולא דמי' וכו'. והא לא דמי' להדדי שהרי מצינו בכמה דברים דלא שווין להדדי סוכה ומבוי וכדמסיק: דוקרנין. קנים מפוללים: ותני כן. ותניא נמי הכי בברייתא דדוקרנין כשרין לסכך עליהן ופסולין במבוי. אם הניח הקורה על דוקרנין למעלה מכותלי המבוי פסולים: ומשני הדא דתימר וכו'. הא דאמרי' דהקנים פסולין במבוי היינו בשהקנים גבוהין למעלה מכותלי המבוי שלשה וה"ה בסוכה אם גבוהין מן הארץ ג' פסולה כדתנן לקמן בפרקין: בשאין בהן וכו'. כלומר ועוד הא דאמרן דדוקרנין פסולין במבוי דוקא בשאינן רחבין ארבעה אבל ברחבין ארבעה ואפי' גבוהין הרבה כשרין ובסוכה נמי ברחבין ארבעה איירי שרוב הסוכה בהכשר דאל"כ ודאי פסולין דהא מחיצות בעינן בסוכה: ופריך דפנות כשרות בסוכה. כלומר שתי דפנות ושלישית אפילו טפח דכשרות בסוכה וכדמסיק ובמבוי פסולין דבעינן ארבעה מחיצות: ותני כן. ותניא נמי הכי: רבי חייה בשם ר"י שתים וכו'. להחזיק קושייתו מייתי להא דר"ח דבסוכה אפי' אין שתי דפנות שלימות אלא בכל אחת ד' טפחים כשרה: ובמבוי. בעינן שתהא מסוגרת מד' רוחותיה: ופריך רחב מעשר אמות וכו'. הרי דלא דמיא סוכה למבוי דסוכה רחבה מעשר אמות כשרה ובמבוי תני במתני' והרחב מעשר אמות ימעט: הדלה עליה וכו'. ותו קשיא דלא דמיא סוכה למבוי דהדלה עליה את הגפן וכו' בסוכה פסול כדתנן לקמן בפרקין ובמבוי כשרה כדתנן בתוספתא פ"ק דעירובין מבוי המקורה מרוח אחת והדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסם מרוח אחרת א"ל כלום: ומשני הדא דתימר התם. דמטלטלין תחתיו בשבת כשהוא בית סאתיים אבל אם המבוי יתר מבית סאתיים אפי' הדלה מחילה לדירה אין משתמשין בו אלא בארבע אמות דאינו אלא לאויר ולא מיקרי מחילה וכיון דלאו לכל מילי מיקרי מחילה במבוי ה"ל כאילו דמיא סוכה למבוי. ל"א מפרש למחילות מחוברות עד היכן מתירין במבוי ושמעי' מיהו דעד בית סאתים כשרה ש"מ דיש חילוק בין סוכה למבוי: חמתה וכו'. ותו איכא בין סוכה למבוי חמתה מרובה מצילתה בסוכה פסולה כדתנן במתניתין ובמבוי כשרה: סוכה מקורה. בקורות פסולה דבעינן סכך ולא תקרה כדתנן סיככה בנסרים שיש בהן ארבעה פסולה ובמבוי שהוא מקורה אינו צריך שום תיקון: לא סוף דבר. לאו דוקא מבוי מקורה ממש אלא אפילו
נתן

סוכה

*שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה [א] פסולה ור' יהודה מכשיר [ב] ושאינה גבוהה עשרה טפחים [ג] ושאין לה שלש דפנות [ד] ושחמתה מרובה מצילתה פסולה: **גמ'** *רבי יוסי אמר לה סתם. ר' אחא בשם רב *רבנן ילפין לה מפתחו של היכל. ור' יודה יליף לה מפתחו של אולם. אם מפתחו של אולם דיו ארבעים אמה דתנן תמן [ה] פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה. *תני ר' חייה אפי' ארבעים נ' אמה תני בר קפרא אפי' מאה אמה. א"ר אבין ר' יודה כדעתיה ורבנן כדעתהון. דתנינן תמן *וכן גשרי' המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה וחכמים אוסרין. *היך מה דאת אמר תמן את רואה את התקרה כאילו היא יורדת וסותמת. כך את אמר הכא את רואה את המלתירה כאילו היא יורדת וסותמת. היא דעתיה דר' יהודה בסוכה. היא דעתיה במבוי. היא דעתהון דרבנן בסוכה. היא דעתהון במבוי. ולא דמיי [ז]יש דברים כשרים בסוכה ופסולים במבוי כשרים במבוי ופסולים בסוכה. דוקרנין כשרים בסוכה [ו] ופסולין במבוי ותני כן הביא ארבעה דוקרנין וסיכך על גביהן בסוכה כשר ובמבוי פסול. *הדא דאת אמר בגבוהין ג' למעלה מכותלי המבוי. אבל אם אינן גבוהין שלשה למעלה מכותלי המבוי כשר. בשאין בהן רוחב ארבעה. אבל אם יש בהן רוחב ד' אפי' גבוהין כמה כשר. דפנות כשרות בסוכה ופסולות במבוי. ותני כן *שתים כהלכתן [י] והשלישית אפי' טפח. *ר' חייה בשם ר' יוחנן שתים של ארבעה ד' טפחים. והשלישית אפילו טפח כשר. ובמבוי עד שיהא מגופף מד' רוחותיו. רחב מעשר אמות בסוכה כשר [ח] ובמבוי פסול. *הדלה עליה את הגפן את הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גביו [ט] פסולה. הדא דאת אמר על בית סאתים אבל יותר מבית סאתים נעשית כמחיצה שהוקפה זרעים שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות. חמתה מרובה מצילתה בסוכה פסולה במבוי כשר. סוכה מקורה פסולה מבוי מקורה כשר. רבי אחא בשם רבי הושעיה לא סוף דבר מקורה. אלא [י] אפילו
נתן

פני משה

הלכה א מתני' סוכה שהיא גבוהה למעל' מעשרים אמה פסולה. הסוכה דירת ארעי בעינן דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים אמרה תורה עשה סוכה לשבעת ימים ולמעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירת ערעי אלא דירת קבע ואנן ראויה לדירת ערעי בעינן הלכך אם לא עשה גובהה למעלה מעשרים אף על פי שעשאה דירת קבע כשירה דראויה היא לדירת ערעי שעד עשרים אמה אדם יכול לעשותה דירת ערעי: ורבי יהודה מכשיר. דסבירא ליה סוכה דירת קבע בעינן ואין הלכה כר' יהודה: ושאינה גביה עשרה טפחים. פסולה דדירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה: ושאין לה שלש דפנות. מסקינן דשתים כהלכתן ושלישי' אפי' טפח כשירה וכדמפרשינן טעמא בגמרא: ושחמתה מרובה מצילתה פסולה. שהמיעוט בטל ברוב והרי הוא כמו שאינו ועל שם של הסכך קרויה סוכה:

גמ' רבי יוסי אמר לה סתם וכו'. גרסי' לה להאי סוגיא לעיל ריש שמעתתא דפ"ק דעירובין עד לא סוף דבר מקורה אלא אפילו
נתן

עין משפט נר מצוה

א
א מיימוני פ"ד מסוכה הל' א טוש"ע או"ח סי' תרלג ס"א
ב
ב מיי' שם טוש"ע שם ס"א
ג
ג מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סי' תרל סעי' כ
ד
ד מיי' שם פ"ה הל' יט טוש"פ שם סי' תרלא סעיף א
ה
ה מיי' פ"ד מבית הבחירה הלכה ח
ו
ו מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' כב טוש"ע שם סי' שסג סעי' יד
ז
ז מיי' פ"ד מסוכה הל' ב טוש"ע שם סי' תרל ס"ב
ח
ח מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' יד טוש"ע שם סי' שסג סכ"ו
ט
ט מיי' פ"ה מסוכה הל' יא טוש"ע שם סי' תרכט סי"ג
י
י מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' טו טוש"ע שם סי' שסג סעי' ט

גליון הש"ס

ז פי' ברא"ש פ"א אות ח:

רידב"ז

האיך מה דאת אמר תמן את רואה את התקרה כאילו היא יורדת וסותמת כך את אמר הכא את רואה את המלתירה כאילו היא יורדת וסותמת כו'. פי' דזה הוי לענין עירובין שייך זאת הסברא ולא לענין סוכה אבל כל מה שכשר בעירובין כשר בסוכה וכל מה שפסול בעירובין פסול בסוכה הילכך כיון שכשר בעירובין וע"כ כשר גם בסוכה דלא מצינו בעירובין כשר ובסוכה פסול ע"ז פריך דז"א דלא דמיא סוכה למבוי דנימא דכל דכשר בעירובין כשר בסוכה דיש דברים שהן כשרים בסיכה ופסולים במבוי כשרים במבוי ופסולים בסוכה כו' דוקרנין כו' כמו דמסיק וע"כ לא דמיא סוכה למבוי דנימא דכל הכשר בזה כשר בזה וע"כ ליכא טעמא רק כמבוי דרבנן ור"י לדעת הון אזלי מגשרים המפולשין אבל אינו ענין לסוכה. ודו"ק:
אילו

שנויי נוסחאות (בוי".) דמיי בד"ו דמייא. (סוכ"ג) הקיסום בד"ו הקיסום.

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ד מסוכה הל' ד טוש"ע או"ח סי' תרל"ג ס"ב
יב
ב מיי' פי"ז משבת הל' לה
יג
ג מיי' פ"ד מסוכה הל' יד טוש"ע שם סי' תרלג ס"ו

נתן מלתירה ויש בה רוחב ארבעה טפחים מתרת את המבוי. אילו בית שהוא גבוה מכמה שמא אינו חייב במעקה. אינו חייב במזוזה. אלא בית מקורה ואין סוכה מקורה. מצינו סיכוך שהוא בקירוי דתנינן תמן *הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים א פסולה. אלא בית מגופף ואין סוכה מגופפת והרי *אכסדרה שנפרצה במלואה לר"ה. רבי אילא בשם רב ורבי יוחנן תריהון אמרין ב מטלטלין בכולה. מאי כדון רבי אבהו בשם רבי יוחנן התורה אמרה °בסכת תשבו *עד עשרים אמה את יושב בצילה של סוכה. מעשרים אמה ולמעלן את יושב בצילן של דפנות. א"ר יונה הדא דאת אמר בנתונה למעלה מכ' אמה לדפנות אבל אם היתה נתונה למטה מכ' אמה לדפנות כשירה. א"ל ר' יוסה על דעתך דאת אמר בדפנות הדבר תלוי ניתני סוכה שהיא נתונה למעלה מכ' אמה לדפנות פסולה. ר' בא בשם רב *בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו. אבל אם היתה מחזקת יותר כשרה. ר' יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה בשאין דפנותיה עולות עמה. אבל אם היו דפנותיה עולות עמה כשרה. והא מתני' פליגא א"ר יהודה מעשה בסוכתה של הילני המלכה בלוד שהיתה גבוהה יותר מכ' אמה והיו חכמים נכנסין ויוצאין בה ולא אמר אדם דבר אמרו לו מפני שהיא אשה ואין אשה מצוה על המצות. אמר להן אם משם ראייה *והלא שבעה בנים תלמידי חכמים היו לה אית לך מימר בסוכתה של הילני בשאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו אלא בשאין דפנותיה עולות עמה. מסתברא מה דאמר רבי יאשיה לית היא פליגא דכן ארחיהון דעתירייא מיעבד דפנתא קלילן די ייא קרירה עליל. רב הושעיה בעי *הביא נסר ונתנו על

(ויקרא כג)

פני משה

נתן מלתרא ויש בה רוחב ארבעה טפחים מתרת את המבוי. ושם פירשתי לכל ז' וע"ש ולפ"ז מובן הא דלקמן מהענין כמו שהוא לפניך: אילו בית שהוא גבוה מכמה וכו'. אמתני' קא מהדר. דפריך מ"ט דרבנן דפסלי בסוכה גבוה מעשרים אמה ומה אלו בית אפילו גבוה כמה וכמה שמא אין לו דין בית להתחייב במעקה ובמזוזה בתמיה ומ"ש סוכה מבית. ואכתי לא ידע להני טעמי דאמוראי דלקמן דאיתמר גבי סוכה: אלא בית מקורה אין סוכה מקורה. כלומר מצינן למימר מן הסברא דשאני בית מסוכה דסתם בית מקורה ממש הוא והלכך אפי' גבוה כמה בית היא להתחייב בכל דיני בית אבל סוכה אין לה קירוי גמור אלא סכך בעלמא ולפיכך מחמירין בה שאם היא גבוה מעשרים אמה אין לה דין סוכה: מצינו סיכוך שהוא כקירוי. כלומר דפריך דהא אכתי אשכחן דדין סיכוך שוה לדין קירוי דהא תנינן לקמן בפר"ין הרחיק את הסיכוך כמשך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה דאויר פוסל בשלשה ודייקינן הא פחות משלשה כשירה משום דאמרינן לבוד וכמו דאמרי' בכל מקום דין לבוד בפחות משלשה במה דשייך בדיני הבית אלמא דסיכוך שוה לדין קירוי בית: אלא בית מגופף וכו'. אלא דמשום הכי לא דמיא סוכה לבית להכשיר בגבוה מכ' כמו דמשוינן דין בית אף בגובה כמה לכל מילי דשאני בית שמגופף וסתום הוא מכל רוחותיו משא"כ בסוכה שאינה מגופפת מכל רוחותיה שהרי שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח סגי בסוכה: והרי אכסדרה וכו'. שפתוחה היא במלואיה ואפ"ה קאמר ר' אילא דרב ור' יוחנן תרוייהו אמרין דמטלטלין בכולן: מאי כדון. אלא מ"ט דסוכה שהיא גבוה מכ' אמה פסולה כדר' אבוה בשם ר' יוחנן הוא התורה אמרה וכו'. דלמעלה מעשרים מתוך גובהן של דפנות הצללים מגיעין זה לזה ואין אתה יושב אלא בצילן של דפנות ולא בצל סוכה: הדא דאת אמר. דבגבוה מכ' אמה פסולה היינו בנתונה למעלה מכ' אמה לדפנות כלומר שהסכך נתון על הדפנות שהן גבוהין מכ' אמה ונמצא שהסכך עצמו היא ג"כ למעלה מעשרים ובכה"ג הוא דאמרו שהסוכה היא פסולה: אבל אם היתה נתונה למטה מכ' אמה לדפנות. שלא סיכך למעלה על גבי הדפנות אלא שהשפיל הסכך ונתנו בתוך כ' אמה ונמצא שהוא נתון למטה מהדפנות הגבוהין מכ' אמה אז הסוכה כשירה דלא איכפת לן בגובה הדפנות דמכיון שהסכך עצמו הוא בתוך עשרים אמה סוכה מעלייתא היא: א"ל רבי יוסה. לר' יונה על דעתך דאת אמר בדפנות הדבר תלוי דלא מיפסלא הסוכה אלא בשהסכך נתון ע"ג הדפנות שהן גבוהין מכ' אמה א"כ קשיא דאי הכי ניתני במתני' סוכה שהיא נתונה למעלה מכ' אמה לדפנות פסולה כי היכי דנידוק מינה הא אם אינה נתונה על הדפנות הגבוהין מכ' אמה אלא שהסכך נתון למטה מהדפנות ובתוך כ' אמה כשירה אלא על כרחך דלאו מילתא היא מאי דאמרת שהדבר תלוי בשנתון ע"ג הדפנות הגבוהין מכ' או בשנתון למטה מהדפנות ובתוך כ' דזיל בתר טעמא דר' יוחנן דקאמר התורה אמרה וכו' שצריך שתהיה אתה יושב בצילה של סוכה ולא בצל של הדפנות והואיל שהדפנות הן גבוהין למעלה מעשרים א"כ לעולם יושב הוא בצל של דפנות ואע"פ שהסכך נתון הוא בתוך עשרים פסולה: ר' בא בשם רב אמר. הא דהכמים פסלו בגבוה למעלה מכ' היינו דוקא בסוכה קטנה שאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו דמכיון שאין בה במשכה אלא כדי הכשר סוכה בצימצום וגבוה מעשרים הויא לה כלול של תרנגולים דגביהא וקטינא דלאו שמה סוכה אבל אם היתה מחזקת יותר מכדי ראשו ורובו ושלחנו נפקא היא מכלל לול של תרנגולים לאקרויי סוכה: בשם ר' יאשיה. קאמר דלא פסלו הכמים אלא בשאין דפניתיה עולות עמה אבל אם עולות עמה כשירה דס"ל דטעמא דפסלי בגבוה מעשרים משום דלא שלטא בה עינא והתורה אמרה למען ידעו דורותיכם כי בסוכות וגו' שצריך שיהא אדם יודע שהוא דר בסוכה שבעת ימים ואם דפנות עולות עמה משלט שלטא בה עינא דרך דפנות: והא מתניתא פליגא. ברייתא היא בתוספתא ריש מכילתין ופליגא על הא דר' בא בשם רב דקאמר מחלוקת דר' יהודה ורבנן בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו דקתני א"ר יהודה וכו' וכי אית לך מימר בסוכתה של הילני דבשאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושלחנו היתה וכי דרכ' של מלכה ליסב בסוכה קטנה כזו: אלא. ודאי דמחלוקת בשאין דפנות עולות עמה והלכך מסתברא כמה דאמר ר' יאשיה דבהכי היא דמיתוקמא מתני' ולית היא פליגא הך תוספתא דמייתי ר' יהודה ראיה מסוכתה של הילני המלכה דכן ארחיהון של העשירים החשובים למיעבד דפנתא קלילן קטנים ואינם מגיעין לסכך: די יהא קרירה עליל. שיהא האויר הקר נכנס בה ולא ישלוט החום: רב הושעיה בעי. היתה הסוכה גבוה מכ' אמה והביא נסר שכשר לסכך בו ונתנו למקלת הנסר על

קרבן העדה

נתן אמלתרא ע"ג כותלי המבוי סגי דאמלתרא כשהיא רחבה ארבעה והרוכה הזי להו איכסי אפילו גבוה מכ' אמה: אילו בית וכו'. אמתני' פריך למה למעלה מעשרים פסולה הא בית שהוא גבוה מכ' מיקרי בית לענין מעקה וה"ה לשאר מילי כגון מזוזה וכיוצא בו וגבי סוכה כתיב תשבו כעין תדורו וכיון דמיקרי דירה כשר נמי לסוכה: אלא בית מקורה. הלכך אפי' גבוה למעלה מכ' איקרי בית אבל סוכה אינה אלא סכך בעלמא וכל שגבוה למעלה מכ' לא מיקרי דירה: ופריך מצינו סכך שהוא כקירוי. כלומר דינו כתקרה בג' דוקא פסול אבל בפחות מג' אמרינן לבוד א"כ מסיפא פריך בהרחיק סיכוך מן הדפנות אמרינן דופן עקומה הרי דתקרה הוא כסכך וה"ה הסכך הוא כתקרה ועוד יש לפרשו בענין אחר דבבית שהוא מקורה ניכרים המחילות: אלא. לכך לא דמיא סוכה לבית דלא איקרי בית אא"כ יש לו מחילות מד' רוחותיו משא"כ סוכה דסגי בשנים כהלכתן וג' אפי' טפח: ופריך והרי אכסדרה וכו'. שאין לה מחילות מד' רוחות ואפ"ה דינה כבית שמטלטלין בכולה וקשיא מ"ש סוכה מבית: מאי כדון. מעתה מ"ט סוכה גבוה מכ' פסולה מ"ש מבית: את יושב בצילן של דפנות. ברוב היום שהצללים מגיעין זה לזה מתוך גובהו של דפנות וא"צ סכך: הדא דאת אמר. כלומר לא אמרן דלמעלה מכ' פסולה אלא שהסכך למעלה מכ' מן הדפנות שיש חלל בין הסכך לדופן אבל כשהסכך בתוך כ' אע"ג שגבוה כ' מן הקרקע כשרה ופליג אהא דא"ר יוחנן שהטעם דפסול משום דאינו יושב בצל דפנות: ניתני סוכה שהיא למעלה מכ' לדפנות פסולה. וכיון דתני סתמא משמע בגבוה כ' מן הארץ קאמר: ראשו ורובו. דרך סעודתן בהסיבה היתה על מטות ומסובין על צד שמאלם ואין אוכלין זקופין ויושבים כמונו לפיכך הוצרך לומר ראשו ורובו לאפוקי קטנה שראשו ושולחנו נכנס בה ולא רוב גופו או ראשו ורובו ולא שולחנו: מחזקת יותר כשרה. אפילו גבוה למעלה מכ' אמה: בשאין דפנותיה עולות עמה. שאינן מגיעות לסכך: והא מתני'. והך ברייתא פליג אהא דא"ר בא בשם רב: אית לך מימר. וכי אפשר לך לומר שמלכה יושבת בסוכה קטנה והרי בניה גבה היו א"כ נערותיה ומשרתיה מסובין עמה: ופריך אלא בשאין דפנותיה עולות עמה. נמי קשיא וכי דרכה של מלכה ליסב בסוכה שאין דפנותיה עולות עמה: ומשני מסתברא. דלר' יאשיה ל"ק הך ברייתא שכן דרך העשירים לעשות דפנות קצרים בסוכה שיהא הקור והרוח נכנס בה: הביא נסר. שיש בו שיעור סוכה ונתנו על

מסורת הש"ס

סוכה יז ע"א
ירושלמי עירובין פ"א ה"א ועי' בבלי כה ע"א
סוכה ב ע"א
בב ע"ב
תוספתא פ"א
ב' סוכה ד ע"א

רידב"ז

אילו בית שהוא גבוה מכמה' שמא אינו חייב במעקה אינו חייב במזוזה אלא בית מקורה ואין סוכה מקורה פי' דבית הוי מקורה ע"ג שאין חלל על התקרה דהיא מכוסה כולה משא"כ סוכה אינה מקורה אלא כיון דצלתה מרובה מחמתה כשירה אע"פ שהיא חלולה למעלה ופתוחה אינה מקורה בסכך למעלה רק דנעשתה כאופן שצלתה מרובה אף שפתוחה בתוך הרכה ואין מעובה הסכך כמו מקורה ג"כ כשר ע"כ לא דמי סוכה לבית'' דבית הוא מקורה ואין פתוחה בתוך משא"כ הסכך אינה צריך להיות מקורה בהסכך אלא אפילו בפתוחה בתוך נמי שפיר דמי וע"ז פריך דו"א דמצינו סיכוך שהוא כקירוי גומר דצריך ע"כ נהיות מקורה בהסכך כמו הבית מקורה בהתקרה דתנינן תמן הרחיק הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה רק פחות מג' חשוב מקורה דכלבוד דמי אלמא דסיכוך נמי צריך להיות מקורה כמו בית מקורה בתקרה כן סוכה צריך להיות מקורה בסכך. אלא בית מגופף כו'. ודו"ק: **ר"ה** בעי הביא נסר ונתנו ע"ג חוליה של עמוד פשיטא אם ימוד מן הנסר אין כאן כ' אמה ואם ימוד מן הקרקע יש כאן עשרים אמה כן גי' הק"ע ז"ל וכן מוכח וזהו עיקר האיבעיא של ר"ה מהיכן למדוד וע"ז מסיק עוד איבעיא אם מידדין מנסר לא איכפת לן כלל אפילו אם רחוק הנסר ד"א מהכותלים

שנויי נוסחאות (סו"א) מלתירה נד"ו מלתרה. (ס"י) ואין נד"ו איז. (סול"ג) קררה נד"ו קרורה.

על גבי חולייה של עמוד פשיטא אם ימוד מן הנסר יש כאן עשרים אמה. אם ימוד מן הקרקע אין כאן עשרים אמה. מה את עביד ליה כאויר פסול כסכך פסול. אין תעבדיני' כאויר פסול פוסל בג' טפחים. אין תעבדיניה כסכך פסול אינו פוסל [א] אלא בד' אמות. ר' יוסה בי ר' בון בשם חזקיה מפני מה אמרו סכך פסול אינו פוסל אלא בד"א שלא בא אלא להיתירה של סוכה. א"ר מיישא ותמיה אנא היך רב הושעיה צריכא ליה ולמה לא יליף לה מן הדא דרבי בא בר ממל דתנינן תמן *המשלשל דפנות מלמעלן למטן אם גבוה מן הארץ ג' טפחים [ב] פסולה. וא"ר בא בר ממל כשאינו יושב ואוכל בצילן של דפנות אבל אם היה יושב ואוכל בצילן של דפנות כשירה. א"ר יוסה לית הדא דר' בא בר ממל אולפן מן מתניתן יליף לה ר' בא בר ממל דתנינן תמן *כצוצטרא שהיא למעלה מן הים [ג] אין ממלין הימינה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים בין מלמעלן בין מלמטן. *וא"ר זעירא רב יהודה בשם רב והוא שתהא מחיצה [ד] משוקעת במים כמלואו של דלי. ולא דמייא ים כרמלית היא אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים. ברם הכא התורה אמרה בסכת תשבו מקרקע סוכה את מודד עשרים אמה.

היתה

מסורת הש"ס: סוכה טז ע"א | ערובין פז ע"ב | ירושלמי שם פ"ח ה"ח

קרבן העדה

על גבי חולי' של עפר הגבוה באמצע הסוכה או מן הצד: ה"ג אם ימוד מן הנסר אין כאן עשרים אמה אם ימוד מן הקרקע יש כאן עשרים אמה: מה את עביד ליה. לאותו סכך שהוא כנגד הקרקע שלא כנגד הנסר: אין תעבדיניה. אם תעשנו כאויר פוסל בשלשה טפחים כדתנן לקמן בפרקין: שלא בא אלא להיתירה של סוכה. דהוה ליה דופן סוכה דאמרינן דופן עקומה ואף סכך זה מן הדופן כדפרישית לקמן בפרקין דף ד': א"ר מיישא ותמיה אני. מאי קמיבעי' ליה לר' הושעיה ולמה לא פשיט ליה מהא דר' בא בר ממל: דתנינן תמן. לקמן בפרקין: המשלשל. כל מלמעלה למטה קרוי שלשול: מלמעלה למטה. שהתחיל לארוג המחילה אצל הסכך ואורג ובא כלפי מטה: ג' טפחים פסולה. דהיינו כדי שיזדקר הגדי בבת ראש: כשאינו יושב ואוכל בצילן של דפנות. כלומר שיושב למטה בארץ שאין לו מחילות סביב מקום ישיבתו אבל אם מקום ישיבתו גבוה מן הארץ עד שהוא יושב נגד הדפנות כשרה שמעינן מהכא דאזלינן בתר מקום ישיבתו ה"נ אם הוא יושב ע"ג הקרקע מודדין מן הקרקע ואם הוא יושב ע"ג הנסר מודדין מן הנסר: לית הדא וכו'. לא ילפינן מהא דר' בא ל"א אין דברי ר' בא בר ממל לימוד כגון דאיהו יליף ממתניתין דעירובין ולא דמיא כדמסיק: דתנינן תמן. בעירובין פ"ח: כגוזטרא. היינו גיזוזטרא והוא זיז היוצא מן הכותל: אלא א"כ. סביבות הנקב החקוק באמצעה ארבע על ארבע: בין מלמטה. ע"ג המים: והוא. אע"ג דהמחילה למעלה מן המים בעינן שתהא מחילה משוקעת במים כאורך הדלי הניתן בנהר לדלות המים ומדאמר רב בעינן שתהא מחילה וכו' אע"ג דלמעלה מן המחילה עד סמוך לנקב אין שם מחילה אפ"ה כל שבמקום ישיבתו מותר ה"נ כל שיש כנגד מקומו שהוא יושב שם מחילה אף על פי שהוא רחוק מן הקרקע שלשה כשרה: ולא דמיא. וליכא למילף מהתם דים כרמלית הוא ומהני אפילו מחילה מועטת: ברם הכא. אבל כאן בסוכה כתיב בסוכות תשבו משמע כל שהוא עיקר הסוכה משם מודדין והיינו מקרקעיתה:

עיטורין

פני משה

על גבי חולייא של עמוד שבנה עמוד גבוה עשרה ונתון על הה לייא אחת ומקצת הנסר נמשך להלן מחוץ של אותה חולייא של העמוד וא"כ מילתא דפשיטא היא וכלומר שברור הוא הדבר לפנינו שאם ימוד מן הנסר הנמשך להוץ מאותה חולייא של העמוד יש כאן עשרים אמה עד תחתיתה של הסוכה ואותו נסר הנמשך הוא למעלה מעשרים ואם ימוד מן הקרקע והיינו מאותה הקרקע של חוליית העמוד אין כאן עשרים אמה שהרי אותה החולייא של העמוד מיעטתה לגובה עשרים והשתא הבעיא היא מה את עביד לה לאותו מקצת הנסר הנמשך חוץ להחולייא אם דינו כאויר פסול או כסכך פסול את עביד ליה וכדמפרש ואזיל דאם תעבדיניה לאותו הנסר שהוא למעלה מעשרים כאויר הפוסל בסוכה א"כ דינו כדין האויר הפוסל בסוכה אם יש בו שלשה טפחים ואם תעבדיניה כסכך פסול וא"כ למ"ד שאין הסכך הפסול אלא בד' אמות האי נמי בד' אמות היא שפוסל ומהו: ר' יוסה בר' בון וכו'. אגב דאיירי בסכך פסול מייתי הא דחזקיה דקאמר טעמא מפני מה אמרו וכו' שלא בא אלא להיתירא של סוכה כלומר שלא בא הסכך פסול לפסול אלא לפי שיעור היתירא של סוכה דקסבר כמ"ד שיעור הכשר סוכה בד' אמות שיעור הכשירה כך שיעור פסולה: ותמיה אנא היך רב הושעיה צריכה ליה. תמיהני אמאי מספקא ליה רב הושעיה אי מחשבת ליה להאי נסר הנמשך להלן כאויר ופוסל בשלשה או כסכך פסול ופוסל בד' אמות ולמה לא יליף לה להאי דינא מן הדא דר' בא בר ממל דלקמיה: דתנינן תמן. לקמן בפרקין המשלשל דפנות מלמעלן למטן שהתחיל לארוג הדופן אצל הסכך ואורג ובא כלפי מטה אם גבוה מן הארץ ג"ט במקום שיכול הגדי להזדקר בבת ראש פסולה ואמר ר' בא בר ממל לא שנו דפסולה אלא כשאינו יושב ואוכל בצילן של דפנות כלומר שאינו יושב ואוכל במקום שהדפנות סתומים אלא שהוא יושב כנגד מקום הפתוח מלמטה אבל אם היה יושב ואוכל כנגד המקום שהדפנות סתומים כשירה שאף על פי שלמטה פתוח הוא כשירה דאמרי' גוד אחית והשתא נמי הוי ליה לרב הושעיה למיפשט למיבעיא דידיה דמכיון דאיכא בהאי עמוד שיעור הכשר סוכה אמרי' נמי גוד אסיק כעין דהתם דאמרי' גוד אחית וא"כ אם הוא יושב ואוכל במקום שמיעט העמוד מגובה עשרים יצא דבמקום הזה הסוכה היא כשירה ובמקום דליכא אותו המיעוט פסולה והויא כעין הא דר' בא בר ממל ומאי קא מיבעיא ליה לרב הושעיה: אמר ר' יוסה לית הדא דר' בא בר ממל אולפן. כלומר לאו מילתא היא כלל ולא סמכינן עלה דעיקר מילתא דר' בא בר ממל ומהיכן הוא דיליף לומר כן פריכא היא כדלקמן וא"כ אין ללמוד מדבריו בענין זה: מן מתני' יליף לה ר' בא בר ממל. כלומר דהא חזינן דר' בא בר ממל יליף למילתיה כאן בסוכה ממתני' דעירובין דתנינן תמן בפ"ח בהלכה ח' כגוזטרא שהיא למעלה מן הים זהו דף היוצא מכותל רשות היחיד ובולט ע"ג המים ויש בו נקב שממלאין מים דרך אותו הנקב אין ממלאין הימנה בשבת דהוי מכרמלית לרשות היחיד אא"כ עשו לה מחילה גבוה עשרה טפחים בין מלמעלה שעשה המחילה בגזוזטרא עצמה תחתיה וסביב הנקב כנגד המים דאמרי' גוד אחית כאילו המחילה יורדת ונוגעת עד המים ובין מלמטה שעשה המחילה סמוך למים כנגד הנקב שבגזוזטרא וסביב מקום הנקב כעין כוורת דאמרי' גוד אסיק מחיצתא: ואמר ר' זעירה וכו'. האי מילתא לא איצטריך למייתי הכא אלא איידי דגרים התם הא דרבי זעירא על המתני' שם דסבירא ליה שאם עשה מחילה זו צריך שתהא משוקעת במים כמלא דלי ומשום שהדלי הולך למקום שאין מחילה עליו ואם המחילה משוקעת במים כמלא דלי תו לא חיישי' שיעבור תחת המחילה במים להגד שחוץ להמחיצ' לפי שהדלי אינו עובר כל כך ונקטינן מיהת מהאי מתני' דאמרי' גוד אסיק וגוד אחית ואף על פי שאין המחילות ניכרות ומשם למד ר' בא בר ממל לומר גם כן בהאי מתני' דהמשלשל דפנות כדאמר לעיל וכדפרישית והשתא אמרת נמי דמלי רבי הושעיה למיפשט להבעיא דידיה ולומר גוד אסיק ואם כן אם הוא יושב ואוכל במקום במיעט העמוד מגובה עשרים שפיר דמי וכדאמרן: ולא דמיא. אסיקי' מילתיה דר' יוסי היא דא"ל לר' מישא דמתמה אמאי לא יליף לה מן הדא דר' בא בר ממל והא לא דמיא כלל דין דסוכה להאי דינא דמתני' דעירובין דהתם ים כרמלית היא ואינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים אלא מדרבנן בעלמא היא ואקילו בה רבנן דהם אמרו והם אמרו: אבל הכא אמרה התורה בסוכות וגו' ומקרקע הסוכה כולה את מודד עשרים אמה ואם הסוכה היא גבוהה מעשרים אמה פסולה ולא מהני מקום מיעוט העמוד להכשיר כיושב ואוכל שם ומשום דבכה"ג לא אמרינן גוד אסיק דבעינן מחילות הניכרות וליכא:

היתה

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ד מסוכה הל' יד טוש"ע או"ח סי' תרלג ס"ז
טו
ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סי' תרל ס"ט
טז
ג מיי' פט"ו משבת הל' טו טוש"ע שם סי' שנה ס"א

גליון הש"ס

ה פ' לח"מ פט"ו משבת שם ול"ע:

רידב"ז

מהביתלים לא איכפת לן משום דאזלינן בתר מקום ישיבתו ומודדין הסוכה ממקום ישיבתו עד למעלה וכיון דליכא עשרים אמה ממקום ישיבתו ולמעלה לא איכפת לן ולאו דהנסר מכשר ליה אלא העיקר דמודדין כ' אמה ממקום ישיבתו ואם היה יושב באמצע הסוכה דאין ממקום ישיבתו ולמעלה כ' אמה שפיר דמי והנסר הוא רק מקום לישיבתו שלא יוכל לישב באויר אבל אם מודדין מקרקע א"כ גבוה מעשרים אמה ופסולה ע"ז תיבעיא לן עוד אם הנסר גופיה הוא סוכה כשירה משום דאמרינן דופן עקומה בפחות מד"א ולאו משום דאזלינן בתר מקום ישיבתו ז"א אלא דהנסר גופיה הוי סוכה כשירה והנסר מכשיר ליה ומיבעיא לן אם יש לו דין דסכך פסול ודיינין לו כמו סכך פסול או לא משום דאימתי אמרין דופן עקומה היינו דוקא בדאיתא לדופן אבל בדליתא לדופן לא כדאיתא בבבלי דף ד' התם הוא דאיתא לדופן אבל הכא דליתא לדופן לא עיי"ש בפירש"י ז"ל וע"כ י"ל דלא דיינין ליה דינא דדופן עקומה אלא דינא דאויר ובפחות משלשה דוקא כשר משום לבוד ולא דמספקא לן אם נקרא סכך פסול או לא דז"א רק דמיבעיא לן אם דיינין ליה דינא דדופן עקומה כמו גבי סכך פסול או לא משום דליתא לדיפן כנ"ל ורק בפחות משלשה כשר משום לבוד [עפ"ז לא קשה משיטת הירושלמי הזה על שיטת הרא"ש ז"ל והר"ר ישעיה ז"ל דנחלקו אם גבוה מעשרים אמה נקרא סכך פסול או לא. דבסוגיא דידן לא איירי בזה אלא עיקר הספק אם יש לו דין דדופן עקומה כסכך פסול או לא משום דליתא לדופן וצריך פחות מג' משום לבוד ומתורץ בדברינו קושית הפ"מ ז"ל] וע"ז מתמה ר' מיישא למה לא יליף מן דרבב"מ דס"ל גבי משלשל דפנות אם יושב ואוכל בצלן של דפנות כשירה אלמא דחשבינן ממקום ישיבתו ולמעלה אם יש סוכה כשירה לא איכפת לן מה שלמטה אינה סוכה אלא דלמעלה מג' טפחים כל הסוכה כשירה ולא איכפת לן מה שלמטה פסולה וה"נ גבי גבוה מעשרים אמה אם יושב על הנסר באמצע הסוכה בערך חצי הסוכה באמצע החצי ולמעלה כולו כשירה והחצי דלמטה כילו פסולה ואיני פסולה אלא למטה אבל למעלה כשירה וא"כ נפשוט האיבעיא דר"ה דפשיטא דמודדין מהנסר ומשיעור הנסר ולמעלה כולו כשירה ולאו דהנסר מכשר ליה ז"א אלא דהנסר הוא רק מקום לישיבתו דלא ישב באויר אבל עיקר הכשרות הוא דמודדין ממקום ישיבתו וממקום ישיבתו ולמעלה כשר וממקום ישיבתו למטה פסול. ואם כן נפשוט שפיר מהא דרבי בא בר ממל הך בעיא דרבי הושעיה ושקיל וטרי עד דמסיק ים כרמלית ברם הכא מקרקע הסוכה את מודד עשרים אמה וכן גבי משלשל דפנות נמי דכוותיה דמודדין מקרקע הסוכה ואם פסולה למטה בקרקע פסולה ג"כ למעלה. ודו"ק:

היתה

שנויי נוסחאות (סו"כ) זעירא בד"ו זעורה (וכן בכל המסכתא)

תורה אור

*היתה [א] למטה מעשרה ותולה בה עיטורין שהן ראויין לסכך בהן ממעטין בה לפסול. ואם לאו ממעטין בה לכושר. היתה למעלה מעשרים אמה ותולה בה עיטורין שהן ראויין לסכך בה ממעטין בה לכושר ואם לאו ממעטין בה לפסול. אמר רבי שמי כשם שאמרו למעלן [ב]כך אמרו למטן. *קש ותבן [ג] אין ממעטין בה עפר וצרורות ממעטין. אמר רבי יוסה בי רבי בון [ד]עלו בו עשבים אין ממעטין בה. *מנין למעלה מעשרה שהיא רשות אחרת. רבי אבהו בשם רשב"ל °ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת. וכתיב °אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם. מה דיבור שנאמר להלן רשות אחרת אף דיבור שנאמר כאן רשות אחרת. *וארון לא תשעה טפחים הוא. דבית ר' ינאי אמרין וכפורת טפח. ר' זעירה בעי מנין לכפורת שהיא טפח. תנא רבי חנינה בן שמואל *כל הכלים שהיו במקדש נתנה התורה מידת אורכן ורחבן ושיעור קומתן חוץ מן הכפורת שנתנה התורה מידת ארכה ורחבה ולא נתנה שיעור קומתה. ונלמדינה מכלי קטן שבמקדש. °ועשית לו מסגרת טפח סביב. מה כאן טפח אף כאן טפח. או אינו אלא °ועשית זר זהב למסגרתו סביב. מה כאן כל שהוא אף כאן כל שהוא. מאי כדון רב אחא בר יעקב אמר °פני. אין פני פחותים מטפח. רבי יוכה בעי אילו מגדל שהוא עומד בתוך הבית גבוה כמה שמא אינו מותר להשתמש מתוכו לבית ומן בית לתוכו. אלא בשעת *שהיה מרבע להן את הרוחות אנן קיימין. *ניחא כמאן דאמר באמת ששה. ברם כמ"ד באמת חמשה. וארון לא שבעה טפחים ומחצה הוא. רב יעקב בר אחא אמר דבית רבי ינאי ור"ש בן יוצדק. חד יליף לה מן הארון. וחורנה יליף לה מן העגלות. ולא ידעינן מאן דיליף לה מן הארון מאן דיליף לה מן העגלות. מסתברא דבית רבי ינאי ילפי לה מן הארון דבית ר' ינאי אמרי ארון תשעה וכפורת טפח. ור"ש בן יוצדק יליף לה מן העגלות. ר' זעירה בעי מנין לעגלות שהן גבוהות י'. א"ר יוסה ואפי' תימר גבוהות י'. לא כן תני בשם ר' נחמיה צב כמין

פני משה

היתה למטה מעשרה ותולה בה עיטורין וכו'. כלומר שעשית למטה מגובה עשרה מחמת שתלה בה תחת הסכך מיני נוי ועיטורין מלשון עיטרה בקרמים וכיוצא בהן הדין הוא כך שאם הן מדברים שראוין לסכך בהן שאינן מקבלין טומאה ואינן אוכלין וכל כיוצא בזה: ממעטין בה לפסול. הרי זה מיעוט לענין לפסול הסוכה וכדאמרן שמחמת כך מיעט את הסוכה מגובה עשרה ופסולה: ואם לאו. שאינן ראוין לסכך בהן: ממעטין בה לכושר. כלו' דלא הוו מיעוט לפסול הסוכה שהרי אינו ראוין לסכך וכאלו אינה הן ואם יש בה גובה עשרה עד הסכך כשירה וממעטין בה לכושר דקאמר היינו שאף על פי שנתמעטה אפ"ה לכושר הוא ומשום דמכיון שאינן ראוין לסכך לא מיקרי מיעוט: היתה למעלה מעשרים אמה וכו'. בזה איפכא הוא דהויא שאם הן דברים שראוין לסכך בהן ממעטין בה לכושר דעכשיו נתמעטה הסוכה מגובה עשרים והעיטורין כסכך כשר הוא ואין כאן עשרים עד העיטורין ואם אינן ראוין לסכך מיעוטן לא הוי מיעוט ופסולה: אמר ר' שמי כשם שאמרו למעלן וכו'. לאו אכולה מילתא פליג דהא ודאי בדברים הראוין לסכך למטה מעשרה ליכא מאן דפליג דהוי מיעוט ואין כאן גובה עשרה אלא אסיפא דהלוקה דלמטה מעשרה הוא דפליג דקאמר הת"ק שאם אינן ראוין לסכך ממעטין בה לכושר וכדפרישית דלא מיקרי מיעוט הואיל ואינן ראוין לסכך עלה הוא דפליג ר' שמי ואמר כשם שאמרו למעלן בכה"ג דהיכא שאינן ראוין לסכך המיעוט הוא לפסול ומשום דסכך פסול לא הוי מיעוט לענין גובה מעשרים כך אמרו למטן ופסולה בכה"ג דאע"ג דמסתברא הוא שאלו הדברים לא ימעטו מגובה עשרה הואיל ואינן ראוין לסכך מכל מקום מכיון דהן תלוים בתוך עשרה דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה ופסולה: מנין למעלה מעשרה שהיא רשות אחרת וכו'. סוגיא זו כתיבה למעלה בפ"ק דשבת בהלכה א' עד תרוטות היו ושם פירשתי עיין שם: תני

קרבן העדה

עיטורין. נוי סוכה שראויין לסכך בהן כ"א שהן מרובים שצילתן מרובה מחמתן אפילו ניטל סכך העליון: ממעטין בה. שיעור גובה וה"ל למטה מי"ט ופסולה. ה"ג ואם לאו אין ממעטין בה. ל"א ואם לאו ממעטין בה בסכך כאילו אינה וה"ל גבוה י"ט וכשירה וכן בלמעלה מכ' כמי יש לפרש כן: כשם שאמרו למעלן. אם עיטרין יורדין לתוכה ממעטין: כך מלמטן. אם הניח למטה דבר הממעט הגובה כשר: קש ותבן. אם היתה גבוה למעלה מעשרים והניח בה למטה קש ותבן למעט גובהה: אין ממעטין. דסתמא לפנותן קאי ולא הויין כקרקע: עפר וצרורות. סתמא מבטל אותן לגבי קרקע הלכך ממעטין: עלו בה עשבים. בסוכה שהיא גבוה מעשרים אין ממעטין שאין כל המקומות שוין בגידול העשבים א"כ שאין מבטלין אותן ולפנותן קאי: מה דיבור שנאמר להלן רשות אחרת דהא שמים רשות אחרת נינהו אף דיבור שנאמר כאן רשות אחרת מארון היה ש"מ דאע"ג שאינו גבוה אלא עשרה ה"ל רשות אחרת: ופריך וארון לא הוי אלא ט' טפחים. דכתיב ועשו ארון עצי שטים אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו ואפילו לר"מ דאמר דכלים בת ששה טפחים לא משכחת להו אלא ט' טפחים ומנ"ל דבעינן גבוה עשרה: ומשני דבית רבי ינאי אמרו כו'. עם הכפורת דהוה טפח נמלא ארון ט' וכפורת טפח ה"ל עשרה: ולא נתנה שיעור קומתה. מדת עובי היא קומתה שהיא היתה לארון ככסוי התיבה: מסגרת. שפה כעין לבזבזין סביב השולחן: מה זר כל שהוא. דהכי קיימא לן: מאי כדון. מעתה מנ"ל דכפורת טפח: פני. דכתיב על פני הכפורת קדמה: ואין פנים. של אדם פחותין מטפח: ר"י בעי. איך ילפינן מארון חילוק רשויות: אילו מגדל. שקורין אלמר"א אפילו גבוה הרבה אינו חולק רשות בתוך הבית ולבית דמי ואי מארון ילפינן יהא חולק רשות דהא גם הארון בתוך המשכן היה עומד: אלא. מלינו שהארון היה עומד ברשות הרבים בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות שהעמידו הארון תחילה ועי"פ כם העמיד את עצמו נגד מזרח העולם והקימו את המשכן מכוון כנגד ריבוע של עולם ואם היה הדיבור אז ה"ל רשות אחרת א"כ כיון דבשעה ההיא חולק רשות אף על גב שניתן אח"כ בתוך הבית ה"ל כרשות בפני עצמו: ופריך ניחא למ"ד. שכל אמות שהיו במשכן בין של כלים בין של בנין היה בת ששה טפחים איכא למילף מארון: ברם וכו'. אבל למ"ד אמות של כלים בת חמשה טפחים ארון שהיה אמה וחצי לא הוי אלא שבעה טפחים ומחצה: מנ"ל. דבעינן עשרה: יליף לה מן עגלות. מפרש בסמוך: ארון תשעה וכפורת טפח. ולמאי נפקא מיניה אלא למילף מיניה רשות עשרה דארון תשעה וכפורת טפח וכדלעיל: ופריך ואפילו תאמר שהיו העגלות גבוהות עשרה איך נילף רשויות מינייהו הא עגלות צב דכתיבי בקרא כמין

מסורת הש"ס

סוכה ד ע"א ודף ו ע"ב

שם ד ע"א

ירושלמי שבת פ"א ה"א

שם ה ע"ב

שם ט ע"א

ירושלמי ערובין פ"ה הלכה א סוכה ה ע"א

עין משפט נר מצוה

יז

א מיי' פ"ד מסוכה הל' יג ופ"ה הל' יח טוש"ע או"ח סי' תרלג ס"כ וס"ט

יח

ב מיי' פ"ד שם טוש"ע שם ס"ד

גליון הש"ס

[ב] פ' ק"פ וקמ"ל דלא מיבעיא למעל' שפוסס מעשה בגוף הסכך אלא אף למטה ס"ד דפסול משום תולמ"ה קמ"ל דכשר דכדפנות לא שייך תולמ"ה וע' רש"י דף ע"ז ד"ה אבל:

[ד]ע' ש"ק ועי' בבבלי ב"ב דף כ ע"א ובתוס' ד"ה שעלו ודוק:

רידב"ז

היתה למטה מעשרה ותולה בה עיטורין שהן ראוין לסכך בהן פי' לא כמו הענין דאיתא בבבלי דף ד' גבי והוצין יורדין לתוך עשר אמה סבר אביי למימר אם חמתה מרובה מצילתה כשירה ז"א אלא דהכא קאמר ענין אחר דלא מיירי מצלתה מרובה מחמתה אלא דבר שהוא ראוי לסכך בהן הרי הוא בטל לגבי סוכה ע"כ ממעט לפסול בעשר אמות וגבי כ' אמה ממעט לכושר אבל דבר שאינו ראוי לסכך אינו בטל לגבי סוכה ועתיד לפנותו משם וכמאן דליתא דמי ואינו פוסל בעשר אמות ואינו מכשיר בעשרים אמות וע"ז א"ר שמי כשם שאמרו מלמעלן כך אמרו מלמטן דדבר העתיד לפנותו אינו ממעט ואינו עתיד לפנותו ממעט וכדמסיק קש ותבן אין ממעטין בה דעתיד לפנותו עפר וצרורות ממעטינן משום דאינו עתיד לפנותו. ודו"ק:

ר"ז בעי מנין לעגלות שהן גבוהות עשרה אמר רבי יוסי ואפילו תימר גבוהות עשרה לא כן תני בשם רבי נחמיה צב כמין קמרסטה היי אילו היר ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה כו' כו' פירוש דכל עיקר ילפותא מן העגלות כמו דילפינן לכל מלאכות שבת ממשכן הם הורידו הקרשים מעגלה לקרקע ואתם אל תוציאו מרה"י לרשות הרבים וע"כ מדעגלות היו למטה מעשרה ועומד ברשות הרבים הרי הזינן דיגא דרשות הרבים דאם עומד בתוכו דבר גבוה עשרה למעלה מעשרה הוי רשות לעצמו ואינו רשות הרבים דהא גמרינן ממה שהיו עושין בעגלות אסור לעשות כן בשבת ומדעגלות היו למעלה מעשרה ש"מ דלמעלה מעשרה בר"ה הוי רשות אחרת ואינו ר"ה אלא רה"י דלפיכך אסור להוציא מרה"י לרה"ר בעמוד גבוה עשרה ורחב ד' העומד בר"ה משום שהיו עושין כן בעגלות ז"א דהא העגלות היו כמין קמרסטה מכוסה מלמעלן וא"כ אפילו שכל עגלה גבוה עשרה מ"מ הקרשים מונחים למטה והא דאסור בשבת מה שהיו עושין בעגלות הוא משום דהוי חורי ר"ה ולאו כר"ה דמי אבל מנ"ל למעלה מעשרה דאימא למעלה מעשרה הוי מקום פטור לעולם כר"ה אפילו כשעמוד בתוכו גבוה עשרה לאו רשות בפני עצמה הוא והוי מקום פטור ודוקא בדאית ביה חור למטה והוי חורי רה"ר אז הוי רשות בפני עצמו אבל למעלה מעשרה מנ"ל דלא הוי מקום פטור כמו רה"ר גופיה דילמא למטה מעשרה הוא דהוי חורי ר"ה דהא למטה מעשרה לא הוי מקום פטור וע"כ הוי חורי ר"ה וחשוב רה"י דלאו כר"ה דמי [עי' במס' שבת בבבלי דף ז' ע"ב] אבל למעלה מעשרה מנ"ל דלא הוי מקום פטור [והא דרה"י עולה עד לרקיע הנ"מ רה"י גמור אבל כשהוי רה"י משום חורי רה"ר אימא דהוי כרה"ר דלמעלה לא הוי רה"י] אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים מזל"ז תרוטות היו והיו מושיטין מלמעלה מי' ומה דהיו עושין במשכן אסור בשבת. ודו"ק

שנויי נוסחאות (פו"ח) ממעטיז אמר כד"ז ממעטיז בה אמר. (סול"ב) הארון מאז כד"ז הארון ומאן.

תורה אור

כמין קמרסטה היו. אילו חור ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבע שמא אינו אסור להשתמש מתוכו לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו. אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים מזו לזו תרוטות היו. *תני ר' אומר ארבע אמות אף על פי שאין שם ארבע דפנות. ר' שמעון אומר ארבע דפנות אף על פי שאין שם ארבע אמות. ^ה רבי יהודה אומר ארבע אמות וארבע דפנות. וכן היה רבי יהודה מחייב במזוזה. אף על פי שאין שם ארבע אמות וארבע דפנות. מסתברא דרבי יהודה יודה לאילין רבנן. ואילין רבנן לא יודון לרבי יהודה שאף על פי שיש שם ארבע אמות וארבע דפנות שהיא פטורה מן המזוזה ואינה טובלת במעשרות. *רבי שמעון אמר ארבע ורבנן אמרי שלש. מה טעמון דרבנן סכות סכות סכות הרי שלש אחד למעלן ושתים למטן ^ו והשלישית מדבריהן. מה טעמא דרבי שמעון °סכת סכת סכות מלא. הרי ארבע. אחת למעלן ושלש למטן והרביעית מדבריהן. רבי חייה בר אדא אמר תרין אמורין חד אמר טעמון דרבנן וחורנה אמר טעמא דרבי שמעון. מה טעמון דרבנן °וסכה תהיה לצל יומם מחרב הרי אחת למעלן סוכות סוכות סוכות הרי שלש. מ"ט דר"ש וסכה תהיה לצל יומם מחרב הרי אחת למעלן. סכת סכת סכות מלא הרי ד'. רבנן דקיסרין שמעון טעמא דר"ש וטעמון דרבנן מן הדין קרייא וסכה תהיה לצל יומם מחרב הרי אחת. °ולמחסה ולמסתור הרי שתים. °מזרם וממטר. ^ז רבנן עבדין מזרם וממטר אחת. ר"ש עבד מזרם וממטר שתים. ותני כן שתים כהילכתן והשלישית אפילו טפח. *ר' חייה בשם ר' יוחנן שתים של ארבעה ארבעה טפחים והשלישית אפילו טפח כשר. רב הושעיה בעי ^ז אותן של טפח שנתנן באמצע מהו. חזר ואמר אותן של ד' טפחים שנתנן באמצע מה הן. ר' יעקב בר אחא כהדין עובדא אתא קומי רבי יסא ואכשר. ותני כן *חצר שהעמודין מקיפין אותה הרי העמודין כדפנות. והא מתניתא פליגא עשויות כהילכתן כשירות שלא כהילכתן פסולות. סברין מימר באמצע. אמר רבי שמואל בר רב יצחק אלו שלא כנגד אלו. רב אמר אותה

קרבן העדה

כמין קמרסטה היו. פי' כעין תיבה מכוסה בחופה מלמעלה ובתוכה היו נקבים שהיו הקרשים מונחין בהן: אילו וכו'. כלומר מעתה איך יליף מהן אלו היה חור ברשות הרבים שהרי עגלות ברשות הרבים היו עומדות ודאי דמותר להשתמש מרשות הרבים לתוכו ומתוכו לרשות הרבים ואינו חולק רשות: ה"ג שמא אינו מותר. אלא בשעה שהיו מושיטין מן הקרשים מעגלה לחברתה היו הכיסויין של העגלות פתוחות והוה ליה רשות היחיד ממש כיון דהוה במשכן הוה ליה מלאכה כמאן שהמוציא מן העגלות לרשות הרבים חייב דה"ל כמוציא מרשות לרשות: תרוטות. כאלי גורן עגולה כ"פ הערוך: ארבע אמות. צריך שיהא הסכך אפילו אין שם ארבע דפנות אלא ג' דפנות כשרה דסד"א כיון דבעינן ארבע אמות בעינן דירת קבע ובעינן ד' דפנות קמ"ל דאינו צריך: ד' דפנות. בעינן לסוכה כדדריש ר"ש מקראי אבל לא בעינן ד"א דלא בעינן דירת קבע: ה"ג רבי יהודה אומר אע"פ שאין שם ארבע אמות וארבע דפנות וכן היה ר' יהודה מחייב במזוזה דר"י סובר כל שהיא דירת קבע סגי: מסתברא דר"י מודה לרבי ורבי שמעון דכשיש ארבע אמות או ארבע דפנות דכשר לסוכה דהא אפילו באין שם ארבע אמות וארבע דפנות מכשיר ר"י: ואילין רבנן ורבי ורבי שמעון אינן מודים לר"י דמחייב סוכת חג בחג במזוזה ומעשר דאינהו סברי אף על פי שיש שם ארבע אמות וארבע דפנות פטורה ממזוזה דלענין זה ודאי דירת עראי מיקרי: רבי שמעון אומר ארבע. דפנות בעינן לסוכה: סכות וכו'. דכתיב בסכות תשבו ישבו בסכות כי בסוכות הושבתי חד מלא ותרין חסרין: אחת למעלן. כלומר אחת בעינן לגופיה דמסככין: ושתי' למטן. לדפנות: והשלישית. דופן השלישי מדרבנן דבעינן שלשה דפנות: הרי ארבע. דכיון דכתיב מלא משמע שתים: וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ה"ז אחת. כלומר מהאי קרא שמעינן דסוכה היא לצל והיינו סכך שלמעלה ואייתר תלתא קראי לדפנות: מזרם וממטר. כמי שכיים הרי ארבע: מזרם וממטר אחת. דה"ק מזרם מטר: ותני כן. כמ"ד שלישית לרבנן ורביעית לרבי שמעון מדבריהן: אותן של טפח שנתנן באמצע מהו. כגון ששתי הדפנות היו כמבוי מפולש ונתן הטפח באמצע האויר ולא סמיך אותו לאחת משתי המחיצות מהו מי הוה כמחיצ' או לא דבעינן שיהא אותו טפח סמוך לאחת משתי המחיצות: חזר. ומיבעיא ליה אם נתן אותן מחיצות של ד' טפחים באמצע ולא סמכן זו לזו דנימא בהו לבוד דניהוו כמחיצות של ז' טפחים או דלמא כיון דה"ל רובא של מחיצה תו לא צריך ואפילו בלא לבוד סגי: ר' יעקב בר אחא. אמר כהאי מעשה שהיו המחיצות מרוחקות בא לפני ר"י והכשיר: ותני כן ותניא נמי הכי דאין צריכין שיהיו המחיצות סמוכין ממש דהא תני חצר שהקיפוה בעמודין העמודין הן כמחיצות אע"ג שאין העמודין סמוכין זה לזה: ופריך והאי ברייתא פליגא דמוכח מינה דבעינן סמוכין: סברין מימר מהו שלא כהלכתן הייתו כשהן עומדין באמצע ואינן סמוכין זה לזה ש"מ דבאמצע פסול: אלו שלא כנגד אלו. שאין המחיצות זו כנגד זו. הייתו שלא כהלכתן א"כ שהעמודין אחת נכנסת ואחת יוצאת אבל באמצע לעולם כשר: ה"ג אותה

פני משה

תני. בתוספתא פ"ב רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה: אף על פי שאין שם ארבע דפנות. תו לא מיקרי דירת עראי דכולהו הני תנאי דברייתא סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ולר' בארבע על ארבע סגי למיהוי כדירת קבע ולרבי שמעון ארבע דפנות בעינן אף על פי שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות: ורבי יהודה אימר ארבע אמות וארבע דפנות. כלומר או זה או זה ולאו דתרתי בעינן הוא דקאמר כדמוכח מלקמן: וכן היה ר' יהודה מחייב במזוזה אע"פ וכו'. כלו' אף על פי שאין שם שתיהן אלא או ד' אמות או ד' דפנות דירת קבע מיקרי וחייבת במזוזה: מסתברא וכו'. השתא מפרש לה למילתיה דר' יהודה דמסתברא הוא דר' יהודה מודה הוא לאילין רבנן רבי ור"ש לרבי מודה הוא לענין ד' אמות דהויא סוכה ולר"ש בד' דפנות והיינו כעין סברא דידהו הוא דמודה אבל לא לכולא מילתייהו דאלו לרבי לא סגי אלא בד' אמות ולר"ש נמי לא סגי אלא בד' דפנות ומיהו בהא הוא דמודה דאו ד' אמות או ד' דפנות דירת קבע מיקרי אבל אילין רבנן לא יודין לר' יהודה לענין חיוב מזוזה בסוכה דלדידהו אע"פ שיש בסוכה ד' אמות וד' דפנות פטורה היא מן המזוזה ואינה טובלת במעשרות כדין בית הקובע למעשרות ומשום שאינה אלא לז' ימים לאו ביתא מיקריא להתחייב באלו: ר"ש אומר ארבע וכו'. השתא מפרש לטעם פלוגתייהו דר"ש וחכמים כמו ששנינו בתוספתא סוף פ"ק דחכמים אומרים שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח ור"ש אומר שלש כהלכתן ורביעית אפי' טפח: מ"ט דרבנן סוכות וכו'. ג' פעמים כתיב בקראי מצות סוכה בסוכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי הרי שלש פעמים אחת למעלן על הסכך ושתים למטן על הדפנות הרי ב' כהלכתן מן התורה והשלישית מדבריהן שהוסיפו על השתים ואפי' טפח סגי: מ"ט דר"ש סכת סכת שתים חסר הרי שתים וסוכות אחד מלא ג"כ שתים הרי כאן ארבע אחת למעלן לסכך ושלש למטן לדפנות והרביעית מדבריהן שהוסיפו ואפי' טפח: תרין אמורין. תרי אמוראי אמרו בטעמא חד מפרש טעמון דרבנן ואחרינא מפרש טעמא דר"ש ובאופן אחר: מ"ט דרבנן. דכתיב וסוכה תהיה לצל וגו' הרי אחת למעלן דצל כתיב וזהו הסכך ושלש פעמים סוכות שבתורה הרי שלש על הדפנות אלא דאתי הילכתא וגרעתיה לשלישית ואוקמה אטפח ולר"ש קרא דישעיה ג"כ על הסכך וארבע שבתורה דהד סוכות מלא ואתאי הילכתא וגרעת ה לרביעית ואוקמה אטפח: רבנן דקיסרין שמעון. נפקא להו לטעמא דר"ש ורבנן מן הדין קרייא דישעיה וסוכה תהיה וגו' ובהא פליגי דרבנן עבדי מפרשי להאי מזרם וממטר לאחת דקסברו דאם היא מחסה ומסתור מזרם מהני נמי ממטר וא"כ לא מרבינן מהאי אלא דופן אחת ואין כאן מהאי קרא כוליה אלא שלש ואתא הילכתא וכו'. ור' שמעון חשיב למזרם וממטר לשתים ומרבה עוד שתי דפנות ואתא הילכתא וכו': ותני כן וכו' בתוספתא דלעיל וכדפרישית: שתים. שתים הדפנות של ארבע ארבע טפחים במשכן דפחות מארבע טפחים לא מיקרי מקום בכל מילי ודופן השלישית אפי' טפח כשר: אותו של טפח שנתנו באמצע. שלא הדביק אותו לאחד מן שתי הדפנות אלא הרחיקו ונתן אותו באמצע משוך מן הגדדים מהו: חזר ואמר. הדר בעי ר' הושעיה בעיא אחריתי על דפנות הגדדים ג"כ כעין בעיא קדמייתא אותו של ארבע טפחים וכו'. כלומר אחד מאותן של ד' טפחים שנתנו באמצע כגון שהדביק אותו של טפח לאחד מדפנות הגדדים ודופן השני נתנו באמצע משוך להלן מהו: כהדין עובדא. דבעיא אחריתא אתא קומי ר' יוסי ואכשר: ותני. בתוספתא פ"ק כן חצר שהעמודים מקיפין אותה הרי העמודים כדפנות ואם סיכך עליהם כשר ואע"פ שאין העמידים סמוכים זה לזה כל זמן שאינן רחוקין זה מזה הרבה והיינו עד עשר אמות כשר וה"נ כן אם לא הרחיק הדופן הרבה כשר: והא מתניתא פליגא. תוספתא דלעיל פליגא על ר' יוסי דאכשר דהא קתני שתי' עשויין כהלכתן דוקא הא שלא כהלכתן פסולות וסברין מימר מאי שלא כהלכתן היינו באמצע שלא הדביק שתי הדפנות זה בזה והיכי אכשר ר' יוסי בהדין עובדא: אמר רב שמואל בר רב יצחק. מאי שלא כהלכתן דקתני כגון שנתן אלו שלא כנגד אלו כלו' אחד מן הדפנות משוך לארכו ודופן השני זה כלפי מזרח וזה כלפי מערב אבל אם היה משך ארכן זה כנגד זה אלא שבמשך הרוחב הרחיק אחד מחבירו כשר: אותה

מסורת הש"ס: מעשרות פ"ג | סוכה ו פ"ב | ויקרא כג | ישעיה ד | שם | שם | ר"ס | תוספתא פ"א

גליון הש"ס: עי' ק"פ שסגי' וכ"ג מדברי הר"ן דר"י מודס דסגי בג' דפנות ועי' כפ"י דף כ ע"ב: | ^ז עי' בתוס' דף ז ע"ב ד"ס סיכך שה כיתו לטפח בסוכס מה"ת ועי' ברא"ש פ"א סי' לד. ועי' מ"ש לקמן פ"ג הלכה ה: | ^ז עי' תוס' דף ו ע"ב ד"ס וסוכה: | ^ז קאי על שתי דפנות דערוכין. והדר קאמר אותן של ד"ט קאי אמפולש ודלא כפ"ע:

אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל טפח. שמואל אמר אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא. ר' בא חיננא בר שלמיה רב ירמיה בשם רב אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא. רבי יעקב בר אחא א"ר יוחנן ורשב"ל חד כהדין וחד כהדין. כהנא ואסא עלון והוון קומי רב כהדא דשמואל. רבי יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי והוא שתהא נתונה בתוך ג' טפחים כלחיים. *רשב"ל בשם רבי יוסי בן חנינא *נעץ ד' קנים בארבע זויות של כרם וקשר גמי מלמעלן מציל משם פיאה. א"ר יוחנן כמחיצת שבת כן מחיצת כלאים. *א"ר יוחנן מעשה שהלך ר' יהושע בן קרחה אצל ר' יוחנן בן נורי לנגינד והראהו שדה אחת וביתרתה היתה נקראת והיו שם פרצות יותר מעשרה והיה נוטל אעים וסותם ודוקרנים וסותם עד שמיעטן פחות מעשרה. אמר כזה כן מחיצת שבת. אמר רבי זעירה מודה ר' שמעון ב"ל לענין שבת שאין הפיאה מצלת יותר מעשר. אמר רבי חגיי מתניתא אמרה כן *מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה. אם אומר את שהפיאה מצלת יותר מעשר דייו חבל א'. ר' יונה א"ר הושעיה בעי הדא פיאה מה את אמרת מלמעלן מן הצד. אין תימר מלמעלן כ"ש מן הצד אין תימר מן הצד הא מלמעלן לא אין תימר מלמעלן יאות אמר רבי חגיי. אין תימר מן הצד לא אמר ר' חגיי כלום. רבנן דקיסרין בשם ר' ירמיה תיפתר בעשויין כמין דקרים. רבי זעירא ר' אבודמא דחיפא בשם רשב"ל לגובה אפי' עד מאה אמה. א"ר יודן הדא דאת אמר לענין כלאים אבל לענין פיאה לא תהא פיאה גבוהה מן הקורה. אמר רבי יוסי היא כלאים היא שבת. על דעתיה דר' יוסה מה בין פיאה מה בין קורה. קורה מצלת מרוח אחת פיאה אינה מצלת עד שתהא מנופפת מארבע רוחותיה. ואתייא כהיא דאמר רבי זעירא בשם רב המנונא פיאה אינה מצלת עד שתהא מנופפת מארבע רוחותיה. אמר רבי בא בר ממל טוטרפליות שבכרכים אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה ואין סוף תקרה מציל משם פיאה. א"ר פנחס אתא עובדא קומי ר' ירמיה בארבע עמודים ועליהם ארבעה פיסטליות והתיר לטלטל תחתיהן משום פיאה. רבי בון ורבי בון" בעון קומי רבי זעירא פאה מהו שתציל בסוכה. אמר לון פיאה מצלת בסוכה. סוף סכך מהו שיציל בסוכה אמר לון אין סוף סכך מציל בסוכה. מה בין זה לזה זה נעשה לכך וזה אינו נעשה לכך. א"ר אבהו כל אילין מילייא לענין משא ומתן הא להורות אסור להורות.

מה

פני משה

אותה של טפח וכו'. אם השתים מדובקין ועשוין כמין גאם צריך שיהא אותו של טפח משוך להלן ברוחב טפח כדי שיהא ניכר שזהו לדופן השלישית. א"נ אם משוכה לפנים צריך שלא תהא משוכה מראש דופן הלז אלא טפח בלבד ושייך שפיר הא דשמואל אבתריה דס"ל אפי' כנוסה כמה לפנים רואין אותה כאילו היא יוצא ועומדת כלפי חוץ כנגד ראש דופן של הלז. וכן קאמר ר' בא וכו' בשם רב דס"ל נמי כשמואל: ר' יוחנן ור"ל חד. ס"ל כהדין דקאמר רב מדנפשיה וחד ס"ל כהדין דקאמר שמואל: עלון והוון קומי רב. נכנסו והקשו ופלפלו בדין זה לפני רב עד דאסקו כהדא דשמואל: והוא שתהא נתונה בתוך שלשה טפחים. מראש דופן הלז דאמרי' לבוד: כלחיים. כדרך שאמרו בדין לחיים שאם הלחי נתון תוך ג' טפחים להמבוי כשר דכלבוד דמי ולאפוקי אם משוך יותר לפנים שאינו נידון משום להי: נעץ ארבעה קנים בארבע זויות של כרם וכו'. סוגיא זו כתובה בפ"ד דכלאים בהלכה עד ר' יוסי בשם רב מ"מ מכיון שהעומד מרובה על הפרוץ מותר. וכן היא כתובה בפ"ק דעירובין בהלכה ו' ושם תמצא מפורש ומבואר הכל:

ראשי

קרבן העדה

אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל ול"ג טפח וה"פ אותו של טפח צריך שיהא עומד בסוף הכותל כגון אם השתים מזרח ודרום צריך שיעמוד הטפח במקלוע לפונית מערבית כדי שיהא עומד כנגד סוף הדופן שבמזרח ושבדרום דאי לאו הכי אינו מתיר אלא כנגדו: אפי' כנוסה. הרבה והוא סמוך לכותל שכנגדו רואין אותו כאלו הוא נמשך לחוץ כנגד כל אורך הארוך שכנגדו: כהנא ואסי. רב כהנא ורב אסי היו נכנסין לגביה רב והוו מקשין לפניו ודלמא עבדינן כהא דשמואל שמותר לכנסה ורואין אותה כאילו הוא יוצא: בתוך ג' טפחים. לאחת הדפנות דכל פחות מג' אמרינן לבוד והויא ליה כמחילה של ד' טפחים ומשך סוכה שבעה נמצא רובו של דופן עשוי: כלחיים. של מבוי: וקשר גמי מלמעלן. מקנה זה לזה כעין צורת הפתח: מציל משום פיאה. שאם היו גפנים בתוך חלל הקנים מותר לזרוע סמוך להן כחוץ למחילה כדתנן היה גדר בינתיים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן פיא' כל מידי דמקיף ולא מגין ומכסיא כולה קרי ליה פיאה דדמיא לפיאה שבשדה שולה מקורחת ומגולה אלא שנשתייר בה מעט והיא נקראת פיאה כ"פ הערוך: כמחילת שבת. כך הדין לכלאים וכיון דלשבת לא הוי מחילה ואסור לטלטל בתוכו ה"ה לענין כלאים לא הוי מחילה: אעים. עצים נטל וסתם הפרצות כדי שלא יהיה יותר מי' ויהא מותר לזרוע חוצה לה: דוקרנים. קנים משופין כדקר יתד הנעוץ בקרקע: אריב"ן כזו. אם הפרצה פחות מי' מתיר נמי לטלטל בתוכ' בשבת: מודה רשב"ל. אע"ג דמתי' לעיל פיאה מודה מיהא דלענין שבת לא מהני פיאה ביתר מעשרה: מתניתא אמרה כן. כלומר מתני' נמי דייקא: אם אומר את וכו'. ואם"ד דפיאה מתרת לשבת אפי' ביתר מי' ל"ל ג' חבלים הא החבל א' שלמעלה סגי דהוא כפיאה אלא ודאי דלא מהני לשבת ביתר מי': הדא פיאה. דמהני לרשב"ל משום מחילה: מה את אמרת. באיזה ענין עשאה: מלמעלן. שקש' מלמעלן של הקנים העומדים או מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה באמצעיתו ולא על ראשיהן: א"ת מלמעלן. כלו' דאיכא בינייהו א"ת מלמעלן מהני אע"ג דלא הוי אלא כצורת הפתח אפ"ה מהני כ"ש מן הצד דדמיא למחילה דמהני: הא מלמעלה לא. דכיון דלא הוי מחילה בשום צד לא מהני צורת הפתח: יאות אמר רבי חגי דשמעינן ממתני' דלא מהני פיאה בשבת כדדייק מחבלים: לא אמר רבי חגי כלום. דהתם החבלים ניתנין מלמעלה ודין הוא דלא מהני בפחות משלשה חבלים: ה"ג ממה נפשך וכ"ה בעירובין. וה"פ ממה נפשך דייק ר' חגיי שפיר דהא במתני' איכא ג' חבלים א' מלמעלה וא' באמצעיתו וא' מלמטה וקשיא אי מן הצד מהני מלמעלה ולמטה ל"ל ואי מלמעלה מהני באמצע ולמטה ל"ל: תיפתר. תפרש הא דמהני פיאה בכלאי' בשעשוי' כעין דקרים שמשפעין לשני הצדדים ורחבים וה"ל כמחילה מה שאין כן בחבלים ולעולם פיאה משום מחילה והלכך באמצע מהני אבל לא מלמעלה דה"ל כפתח: ולגובה. בגבוה הפיאה מן הארץ: אפילו בגובה מאה אמה. שהדוקרנין גבוהין ק' אמה מן הארץ והגמי קשור עליו שם מהני כמו מחילה: הדא דתימר. הא דאמרת דאפי' גבוהה הרבה מהני בפיאה דוקא לענין כלאים: לא תהא פיאה גבוה מן הקורה. השתא קורה שהיא גבוה מן עשרים אמה פסולה כ"ש פיאה: היא כלאים היא שבת. דאף בשבת מהני פיאה אפילו גבוה מאה אמה: מה בין קורה. דלא מהני למעלה מעשרים פיאה אפילו גבוה מאה כשרה: ומשני קורה מצלת מרוח אחת. מהני אפי' מרוח אחת לכך בעינן למטה מעשרים: פיאה. אבל פיאה אינה מצלת אלא אם כן היא מסוגרת מארבע רוחותיה שיהו כולם נחשבים כמחילות לכך אפי' היא גבוה כשרה כדין מחילות ממש: ואתי' כהיא דאמר רבי זעירא. האי שינוייא דמשנינן דפיאה אינה מצלת עד שתהא מגופפת אתיא כי האי דאר"ז: טוטרפליות שבכרכים. ונראה דה"פ שהם כעין קורות היוצאים מן הבניינים הגדולים ומונחים על ד' עמודים העומדים לפני הבית: אסור לטלטל תחתיהן בשבת. שאלו קורות היוצאים אינן עשוים להיות מחילות לחוץ אלא שהן סוף תקרת הבית ואינן כמחילה ואפילו כפיאה לא חשיב: ארבע פסטליות. הם גוילים שכתוב עליהן איגרת והם גדולות ואינן עשויים לחזק ובעירובין הגירסא פלטליות: ה"ג ר' בון ורבנן בעון וכו': פיאה מהו שתציל בסוכה. דליהוי מחילה להכשיר הסוכה: סוף סכך. שמונח על גבי עמודים שהסכך נשען עליו מהו שיציל על הסוכה דליהוי כמחילה מי אמרינן דלא גרע מגמי וה"ל כפיאה דהא מונח על ארבע עמודים או לא: אין סוף סכך מציל. והיינו כדא"ר בא בר ממל בסמוך דאין סוף תקרה מציל: זה נעשה לכך וזה אין נעשה לכך. פיאה נעשית לכך דליהוי מחילה במקום שהיא עומדת אבל סוף סכך לא נעשה לשם מחילה למטה אלא לסכך למעלה הלכך אינו מציל: כל אילין מילייא. הדברים האלו שאמרנו בפיאה אינו אלא למשא ומתן לפלפל: הא להורות אסור להורות. אבל להלכה אסור להתיר פיאה בשבת:

מה

עין משפט נר מצוה

יט

א מיי' פ"ד מסוכה הל' ב טוש"ע או"ח סי' תרל ס"ב

ב

ב מיי' פע"ז מהל' כלאים הל' טז טוש"ע שם סי' רכב סעיף ד

גליון הש"ס

עי' ברמב"ן במלחמות פ"א:

עי' בגליון הש"ס בערובין שם:

עי' בתוס' ערך הפסטליו':

עי' בר"ן סוף פ"ה ובריטב"א בחי' שתילנו קופי"ד ז"ו בע"א ועי' בבאורי הגר"א סי' תרל ס"ק ו:

צ"ל ורבנן

מסורת הש"ס

כלאים פ"ד

עירובין פ"א הלכה ט

עירובין יא ע"א ע"ש ע"ב

ערובין טו ע"ב

שנויי נוסחאות (בו"י) בר בד"ו בר בר. (בו"ח) והוא בד"ו והיא. (בוי"ד) לנגינד בד"ו לנגינר. (סופ"ו) מעשרה כו' מעשרה בד"ו מעשר מעשר. (סוכ"ג) לגובה בד"ו לגבוה.

מה אם סוכה קלה את אמר אסור שבת החמורה לא כל שכן. ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירה מאן תנא פיאה מצלת לא רבי יוחנן בן נורי א"ל אדהי תנא. א *נמצאת אומר לענין כלאים כל הפחות משלשה כסתום משלשה ועד ארבעה אם העומד רבה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. מארבעה ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ רבה על העומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור. יותר מעשר אע"פ שהעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור. ב לענין שבת כל הפחות משלשה כסתום. משלשה ועד ארבע' מארבעה ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. יותר מעשר אף ע"פ שהעומד רבה על הפרוץ אסור. ר' חנניה ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן לית כאן משלשה ועד ארבעה יש כאן פירצה ג' אין כאן מקום ארבעה. מתיב רבי מנא והתנינן *מקיפין בקנים. וקנה יש לו מקום. א"ל לא תתיביני פחות משלשה שכל הפחות משלשה כסתום הוא. ר' יוסי בי רבי בון בשם רב מ"מ מכיון שהעומד רבה על הפרוץ מותר. *ראשי פסל היוצאין מן הסוכה ג נידונין כסוכה. ר' חונה בשם רבנן דתמן ובלבד על פני כולה ר' יעקב בר אחא רבי יסא רבי יוחנן בשם רבי הושעיה ואפילו כנגד הדופן. ר' יעקב בר אחא ר' חייא ר' יוחנן בשם ר' הושעיה ואפילו שלא כנגד הדופן. על דעתיה דרבי יסא ניחא על דעתיה דר' חייה בר בא מה היקלתה בה חמתה מרובה מצילתה. ושחמתה מרובה מצילתה פסולה. *הא מחצה למחצה ד כשירה. סוכה מדובללת שצילתה מרובה מחמתה כשירה. הכא את אמר כשירה והכא את אמר פסולה. רבנן דקיסרין רב יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה שנייא היא באילן שדרכו לפסע:

הלכה

קרבן העדה

מה אם סוכה קלה. שאינה אלא מצות עשה: את אמר אסור. לא התירו צורת הפתח אלא מרוח אחת בעינן שתי מחיצות שלימות: שבת החמורה. דענוש כרת לא כ"ש שלימות: ופריך מאן תנא וכו'. מכדי מאן תנא דמתיר פיאה בכלאים ריב"ן ואיהו דאמר לעיל בברייתא דפיאה אף לשבת מהני ואמאי קאמרת דלענין שבת אינו מתיר ולכלאים מתיר: א"ל אדהי תנא. וה"פ לאו ריב"ן הוא אלא הך תנא דברייתא דלעיל כפרוץ מרובה על העומד דמתמיר בשבת מבכלאים: מג' ועד ד'. ולא ד' בכלל: אם עומד רבה על הפרוץ. לא"ד העומד רבה אלא אפי' בשוין שהעומד כפרוץ נמי מותר: ואם הפרוץ רבה על העומד אסור לזרוע אף כנגד העומד: ועד עשר. ועשר בכלל אבל יותר מעשר כגון עומד י"ב או ט"ו לא מצי למיתני שיעור פרלותו כמלואו דאפילו בליר ממלואו כגון דאיכא פירל' ביתר מעשר מיתסר כולו כדקתני סיפא: לית כאן מג' ועד ד'. סמי מכאן מג' ועד ד' דאפילו העומד מרובה על הפרוץ נמי אסור: יש כאן פירלה ג'. דלא אמרינן גבה לבוד: אין כאן מקום ד'. במקום א' שהוא מקום חשוב להתיר כנגדו: וקנה יש לו מקום ד'. בתמיה הא סתם קנים אינן רחבים טפח: לא תתיביני. לא תשיב לי מקנים דמתני' איירי כשהקנים סמוכין זה לזה בפחות מג' וה"ל כסתום לגמרי מש"כ בפירלה שהיא יותר מג' במקום א' בעינן נמי שיהיה העומד מקום חשוב דליהוי כמחילה: מ"מ. בין שהפירלות פחות מג' בין שהפירלות מג' ועד ד' לעולם אם העומד מרובה על הפרוץ שרי אפי' כנגד הפרוץ: ראשי פסל. קנים מן הסכך שיולאין חוץ לסוכה נידונין כסוכה: ובלבד על פני כולה. שהקנים יולאין על פני כל הסוכה בכד הפרוץ אבל אם יולאין מן הגדדין או שלא ע"פ כולה פסול: ואפילו כנגד הדופן. יולאין נמי נידונין כסוכה כיון דמסוכה כשרה קאתיין: ואפילו שלא כנגד הדופן. כגון שיולאין מן הלד מונחים שלא כנגד הדפנות נמי כשר הע"פ שאין להן אפי' מחילה א': ע"ד דר' יסא ניחא. כדפרישי' וגם יש להן מחילה א': מה היקלתה. כמה מיקל בה להכשיר אפילו בכה"ג שאין לה שום מחילה ועוד יש לפרש סוגיא זו בענין אחר ועיין בבבלי דף י"ט והנ"ל לפום פשטא דסוגיית כתבו: ופריך כשחמתה מרובה מלילתה. הוא דפסולה הא מחלה למחלה כשרה ולקמן בפ"ב תנן ושלילתה מרובה מחמתה כשרה משמע הא מחלה למחלה פסולה וקשיין אהדדי: שנייא היא. שאני התם דאיירי שסיכך בדברים שדרכן לפסע ולהפרד זה מזה ואם לא יהיה מתחלה הלל מרובה יהיה אח"כ באמלע החג החמה מרובה ומתני' שסיכך בתבן והדומה לו שאין דרך להפרד וסגי בשוין: באילן שדרכו לפסע. בדבר שדרכו להפרד א"נ באילנות שעליו דרכן להפרד:

הלכה

פני משה

ראשי פסל היוצאין מן הסוכה נידונין כסוכה. ומפרש רב הונא בשם רבנן דתמן דבבל ובלבד על פני כול' שהפסל והוא הסכך יוצא מן הסוכה על פני כולה ברוחב הסוכה וקמ"ל שאע"פ שאין שם דפנות שהרי יוצא היא מן הסוכה אפ"ה נידון כסוכה: ואפילו כנגד הדופן. כלו' דמיירי שיוצא לפני הסוכה ומשכא חדא דופן בהדייהו והא קמ"ל שאף על פי שאין כאן דופן שני אפ"ה נידון כסוכה: ר' חייא אמר. דהכי קאמר ר' יוחנן בשם ר' הושעיה דאפי' יוצא שלא כנגד הדופן וקס"ד דיוצא חוץ לסוכה ולא בצד הדופן אלא באמצע ואפ"ה נידון כסוכה והיינו דפריך דעל דעתיה דר' יסא ניחא דמיהת משכא ואזולא חדא דיפן בהדיה אלא על דעתיה דר' חייה דאפי' שלא כנגד הדופן מה הקלת בה בתמיה אמאי הקלת בה כל כך שאפי' יוצא חוץ לסוכה ואין כאן דופן כלל יהא נידון כסיכה ואי דבשאינו יוצא חוץ לסוכה קאמרת א"כ קשיא מה היקלת בה לענין מה קאמרת נידון כסוכה ומאי קמ"ל ומשני חמתה מרובה מצילתה הקלת בה ולעולם בתוך הסוכה מיירי וכגון שרובה צילתה מרובה מחמתה והפסל היוצא חמתה מרובה מצילתה הוא וקמ"ל דלא מיפסלא בהך פורתא והכל נידון כסוכה: וכשחמה וכו'. על המתני' קאי דקתני שחמתה מרובה מצילתה פסולה ודייקינן הא מחצה על מחצה כשירה והא תנינן בפ' דלקמן סוכה המדובללת שצילתה מרובה מחמת' כשירה ומשמע הא מחצה על מחצה פסולה וקשיין אהדדי הכא את אמר כשירה והכא את אמר פסולה: שנייא היא באילן שדרכו לפסע. כלו' לקמן מיירי שקצץ אילן אחד שסיכך בו ולא הפריד הענפים ולסדר הסכך בשוה והסכך כזה מסתמא קנה אחד עולה וקנה אחד יורד והיינו דקאמר שדרכו לפסע שאין הסכך שוכב בשוה אלא הענפים פוסעין ומתרחקין זה מזה כאדם הפוסע מכאן לכאן הלכך בכה"ג מחצה על מחצה פסילה דזמנין יתרחקו הרבה זה מזה ולאו אדעתיה ויהיה החמה מרובה מצלתה:

הלכה

מסורת הש"ס

פרוכין טז פ"א (עירובין פ"א הלכה ח) וכלאים פ"ב

עירובין טו ע"ב

סוכה יט ע"א

שם כב פ"ב

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ז מכלאים הל' טז טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף מס

כב
ב מיי' פט"ז משבת הל' טז יז טוש"ע או"ח סי' שסב סעיף ח ט

כג
ג מיי' פ"ד מסוכה הל' ג טוש"ע שם סי' תרלא ס"ו

כד
ד מיי' שם פ"ה הל' יט טוש"ע שם ס"א

תוס' הרי"ד

ראשי פסל היוצאין מן הסוכה נידונין כסוכה ר"ת בשם רבנן דתמן ובלבד ע"פ כולה עד סוף הסוגיא פי' בסוגיא הזאת תמוה והנו"י ז"ל מגי' עיי"ש ולפענ"ד נראה פשוט בפי' בזה בסוגיא ובזה יתבאר שיטת רש"י ז"ל דף ד' גבי אילטבא באמליעתה דפירש"י ז"ל דכשירה אפילו מה שחוץ לאילטבא משום דהוי כפסל היוצא מן הסוכה דהוי כסוכה לקמן דף י"ט ע"א ורבינו ישעיה ז"ל בהרא"ש ז"ל חולק עליו וכן הר"נ ז"ל חולק עליו וכתב דעד כאן לא מכשרינן פסל היוצא מן הסוכה אלא באופנים המבואר שם בדף י"ט כלומר דממשכי דופן בהדה ובאמת צ"ב להבין שיטת רש"י ז"ל מניין לן באמת דקנים היוצאין מן הסוכה הוי כסוכה דלרש"י ז"ל הוי מילתא דפשיטא גבי אילטבא וכן בדף י"ד ע"ב בסוף הסוגיא שם גבי הפכה על לידיהן מנ"ל לרש"י ז"ל כן ובפרט שרש"י ז"ל גופיה מפרש לגבי סוגיא דדף י"ט הנ"ל וז"ל ז"ל שם וממשכא ואזלי' חד דופן מדופני הלדדין בהדייה מהו דתימא כיון דלא ממשיך דופן שני בהדה מוכח מילתא דבאפיה נפשה הוא והא לית בהו ז' טפחים בהכשר סוכה קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח דלא ממשכא עד ברביעית וכשירה עכ"ל ז"ל עיי"ש ולכאורה משמע דהתם דבכה"ג היא משום דהוי כשתים כהלכתן כו' אבל לא מלד פסל היוצא מן הסוכה וזהו קושיא אלימתא לכאורה ומלאתי בקרבן נתנאל ז"ל דהק' על הרא"ש ז"ל כן דהרא"ש ז"ל אזיל בשיטת רש"י ז"ל והרי רש"י ז"ל גופיה מפרש בסוגיא דדף י"ט הנ"ל משום דשתים כהלכתן וכו' ולא משום פסל היוצא מן הסוכה והרי היא שיטת רבינו ישעיה ז"ל ונראה לפענ"ד דלא קשה דלכאורה לשון רש"י ז"ל אינו מדוקדק דכתב דהוי כשתים כהלכתן כו' בכ"ף הדמיון ולמה לא כתב בפשיטות קמ"ל דמן סוכה הוא והוי שתים כהלכתן וכו' ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דשיטת הרא"ש ז"ל היא דלא כשיטת רש"י ז"ל ומאוד קשה לי על הק"נ ז"ל דר"ל דהרא"ש ז"ל מפרש האי קמ"ל כשיטת רש"י ז"ל דקמ"ל דמן הסוכה הוא הרי הרא"ש ז"ל פירש בהדיא דף ד' וז"ל ז"ל מדקרי ליה פסל היוצא מן הסוכה ע"כ שאר שתי הדפנות לא שייכי להאי יוצא דאי שייכא לי' הרי יש ב' מחילות שלמות ואחת קלרה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה היא אלא כדפרשינן לקמן דאתר בעשה מחילה השלישית ארוכה כאורך סוכתו אע"פ שהיה לו די בז' טפחים גלי בדעתיה מה שאינו בין ב' המחילות אינו בכלל סוכתו ואין לפסל היוצא רק מחילה אחת אפ"ה נידון כסוכה עכ"ל ז"ל הרי מפורש דבריו ז"ל דע"כ הקמ"ל היא לא דקמ"ל דהוי מן הסוכה ובכלל סוכה הוא ז"א דא"כ למה קרי לה פסל היוצא מן הסוכה אלא ע"כ דקמ"ל דאע"פ שאינה בכלל הסוכה מ"מ כשירה משום דינא דפסל להיוצא מן הסוכה. ולפ"ז הרי לפנינו דרש"י והרא"ש ז"ל מחולקים בפי' הסוגיא בין במהו דתימא בין בקמ"ל דרש"י ז"ל מפרש מהו דתימא דפסולה משום דבעינן ז' טפחים וכיון דהוי סוכה כפני עצמה א"כ חסר לה שיעורא משמע אבל אי אית בהפסל שיעור סוכה כשירה. ואילו הרא"ש ז"ל מפרש להמהו דתימא היא דפסולה משום דאין להפסל להיוצא רק מחילה אחת. וכן בהקמ"ל דרש"י ז"ל מפרש דקמ"ל דמן הסוכה הוא ובכלל סוכה הוא והרא"ש ז"ל מפרש דקמ"ל דאע"פ שאינה בכלל סוכה מ"מ כשירה משום דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה. ולפ"ז באמת למה לא פירש רש"י ז"ל למהו דתימא כהרא"ש ז"ל דאין להפסל רק מחילה אחת וצ"ב כמה נחלקו רש"י ז"ל והרא"ש ז"ל:

ונראה לפענ"ד לחקור בהא דקי"ל דאגמריה רחמנא למשה דשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אם הדופן של טפח חשבינן ליה כאילו הוא משוך עד סוף הכותל הארוך כן אגמריה רחמנא למשה. או דלעולם לא חשבינן להטפח כאילו הוא משוך כנגד הכותל הארוך רק דאגמריה רחמנא למשה דדי בשתים כהלכתן וג' אפילו טפח והסוכה שחוץ לטפח לא נחשבת כאילו יושב בתוך ג' דפנות רק בתוך ב' דפנות ודי בזה והוא משום דעיקר סוכה הוא ע"ש הסכך כדפירש"י ז"ל ברפ"ק והדפנות הוא רק תנאי להסכך כמו כל תנאי הסכך דבעינן פסולת גורן ויקב ובעינן דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ ופחות מכ' אמה כן נמי תנאי דדפנות דלריך להיות תחת הסכך ב' דפנות וג' טפח ועי"ז מוכשר הסכך והוא רק מתנאי הסכך וכיון דאיכא תחת הסכך דפנות הללו הרי נתכשר הסכך בזה וכיון דע"כ דופן הטפח הוא להכשיר הסכך
כמו

עמודי ירושלים

ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא מחצה על מחצה כשירה כו' באילן שדרכו ליפסע. ועי' בק"ע ופ"מ, כ"ב ולצ"ע על דברי הא"ז הלכות סוכה (סימן רפ"ד) שכתב וז"ל ירושלמי צילתה מרובה מחמתה כשירה הא מחצה על מחצה פסולה והא מחצה מרובה דקתני מתני' דפסולה דמחצה על מחצה קרי מרובה עכ"ל. וקשה דהא בירושלמי מקשה זה ומחלק בין דרכו ליפסע לאין דרכו ליפסע ואולי גירסא אחרת היתה לו:

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"ה מסוכה הל' ט טוש"ע או"ח סי' תרלו ס"א
כו
ב טוש"ע שם
כז
ג מיי' שם טוש"ע שם סי' תרלה ס"א
כח
ד מיי' שם פ"ו הל' יב טוש"ע שם סי' תרמג
כט
ה מיי' שם פ"ה הל' יב טוש"ע שם סי' תרכו
ל
ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סי' תרכח ס"א

הלכה ב מתני'

*סוכה הישנה בית שמאי פוסלין וב"ה [א] מכשירין איזו היא הישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום אבל אם עשאה לשם החג אפי' מתחילת השנה כשירה: **גמ'** תני [ב] "צריך [ב]לחדש בה דבר. חברייא אמרו טפח ר' יוסה אומר כל שהוא. מ"ד כל שהיא ובלבד על פני כולה. אף במצה כן. *מצה הישנה תפלוגתא דבית שמאי ודב"ה. א"ר יוסה דברי הכל היא. מכיון שלא עשאה לשם פסח דבר בריא שלא דיקדק בה. *סוכת [ג] הרועים סוכת היוצרים כשירה. סוכת הכותים עשויה כהילכתה כשירה שלא כהילכתה פסולה. *העושה סוכה לעצמו מהו אומר ברוך אקב"ו [ה]לעשות סוכה. לאחר לעשות סוכה לשמו. *נכנס [ד] ליישב בה אומר ברוך אקב"ו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה. חנין בר בא בשם רב וזמן [ה]מכיון שחשיכה מהו שיהא צריך להזכיר זמן. רב הושעיה אמר צריך להזכיר זמן רבי אילא אמר צריך להזכיר זמן ר' זבידה אמר צריך להזכיר זמן. ר' חייא בר אדא עביד לה שמועה ר' זעירה ר' יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה רבי יודה בר פזי בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן:

הלכה ג מתני'

[ו] *העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית' סוכ' ע"ג סוכה העליונה כשירה והתחתונה פסולה ר' יהוד' אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה:
גמ'

פני משה

הלכה ב מתני' סוכה ישנה. כדמפרש שעשאה קודם לחג שלשים יום ולא פי' שהוא לשם חג: בית שמאי פוסלין. דסבירא לן סוכה לשם חג בעינן דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים ואלו תוך שלשים לחג הוה כיון דשואלין ודורשין בהלכות החג קודם לחג שלשים יום סתם העושה לשם חג הוא עושה אבל קודם שלשים סתמא לאו לשם חג: וב"ה מכשירין. דלא בעינן סוכה לשם חג וקרא דחג הסוכות מיבעי להו לעושין סוכה בחולו של מועד וב"ש ס"ל כר"א דאין עושין:
גמ' תני. בברייתא צריך לחדש בה דבר לב"ה דמכשרי אף בשעשאה סתם קודם לשלשים יום מ"מ צריך לחדש איזה דבר מקודם החג שיהא ניכר שסוכה זו למצות החג: חברייא אמרי טפח. צריך לחדש בה ור' יוסה אמר אפי' כל שהוא: מ"ד כל שהוא וכו'. כלו' הא דקאמר כל שהו ובלבד אם עושה החידוש על פני כל הסוכה בהא סגי אף בכל שהוא אבל אם אינו עושה אלא במקום אחד מודה ר' יוסה דבעינן טפח: אף במצה כן. דבמצה ישנה ג"כ תפלוגתא דב"ש וב"ה אם כשירה היא ור' יוסי אמר דברי הכל היא במצה ישינה שעשאה סתם קודם ל' יום דפסולה דמכיון שלא עשאה בפירוש לשם פסח דבר ברור הוא שלא דיקדק בה לשומרה מחימוץ דאף ב"ה מודה בה: עשויה כהלכתה. שעשאה מסיככת כהלכתה וניכר שהיא לשם צל ולא לשם דירה: העושה סיכה לעצמו וכו'. תוספתא היא בברכות בפ' בתרא והובאה לעיל פ' הרואה וחסר כאן חלוקה אחת וה"ג בתוספתא העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה נכנס ליסב בה וכו'. והכא גרים לה בשם חנן בר בא בשם רב. וזמן כלומר שצריך לברך זמן בשעת עשייתה: מכיון שחשיכה מהו שיהא צריך להזכיר זמן. כמו בשאר י"ט או דנימא שיצא הוא בברכת זמן שבירך בשעת עשייתה: עביד לה שמוע'. דכל הני אמוראי דקחשיב ר' זעירא וכו' אמרו מפי השמועה ששמעו זה בשם זה וכולהו ס"ל דאע"פ שבירך זמן בשעת עשייתה מ"מ מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן על הכוס משום י"ט:
הלכה ג מתני' העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית. ופסולה ודייקינן מדלא תני פסולה ולמה ליה למיתני כאילו עשאה בתוך הבית אלא הא קמ"ל אילן דומיא דבית שהאילן צילתה מרובה מחמתו ומש"ה פסולה אבל אם האילן חמתו מרובה מצילתו והבטן עם הסכך כשר כשירה הסוכה: סוכה על גבי סוכה העליונה כשירה והתחתונה פסולה. כגון דקיימא עליונה בתוך עשרים ותרווייהו צילתן מרובין מחמתן דהעליונה כשירה והתחתונה פסולה משום דיש לה שני סככים וקרא כתיב בסכת תשבו חסר דמשמע בסוכה אחת ולא כסוכה שתחת הסוכה: ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה. כלומר שאינה ראויה לדירה כגון שאין בה בגובה עשרה התחתונה כשירה ומסקינן בבבלי דפלוגתייהו דת"ק ור' יהודה למיתוקמא בשאין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אלא על ידי הדחק דאי בשאינה יכולה לקבל כלל כ"ע ל"פ שהתחתונה כשירה לפי שהסכך שלה לאו סכך הוא כלל ולא הויא סוכה שתחת הסוכה וכשירה היא בסכך של העליונה ואם התחתונה בריאה היא ויכולה לקבל כרים וכסתות של העליונה אף שלא ע"י הדחק כ"ע מודו דהתחתונה פסולה משום סיכה שתחת הסיכה כי פליגי כשיכולה לקבל ע"י הדחק דת"ק סבר מכיון דמיהת על ידי הדחק מקבלת שם סוכה על העליונה ומיפסלא התחתונה משום סיכה תחת סוכה ור' יהודה סבר כיון דאין התחתונה יכולה לקבל להדיא אלא ע"י הדחק לאו שם סוכה על העליונה דסכך של התחתונה לאו כלום הוא ולא מיקרי סוכה שתחת סוכה ומיתכשרא התחתונה בסכך של העליונה ואין הלכה כר' יהודה:
גמ'

קרבן העדה

הלכה ב מתני' ב"ש פוסלין. דבעי סוכה לשמה וזו סתם נעשית ואלו תוך ל' לחג כיון ששואלים בהלכות החג ל' יום קודם לחג סתם העושה סוכה לשם חג הוא עושה אבל קודם ל' סתמא לאו לשם חג הוא: וב"ה מכשירין. דלא בעינן סוכה לשם חג: **גמ'** צריך לחדש בה דבר. אפי' ב"ה דמכשירין סוברין דלמצוה מן המובחר צריך לחדש בה דבר: מ"ד. דבכל שהוא סגי לחדש סובר דצריך לחדש ע"פ כל אורך או רוחב הסוכה: אף במצה הישנה נמי פליגי ב"ש וב"ה דלב"ש פסולה ולב"ה כשרה: ד"ה היא. דבמצה הישנה פסולה שאם לא עשאה לשם חג: דבר ברור שלא דקדק. בעשייתה ובשמירתה כהלכה ויש לחוש לחימוץ: סוכת הרועים. שעשו סוכה בשדה ליסב בתוכה מפני השרב ומשמרים לאגם: עשויים כהלכתה כשרה. אבל מן הסתם אין סומכין על הכותים שאומרים שהיא כהלכתה דקסבר כותים גירי אריות הם א"נ חשודים אלפני עור א"נ לאחר התקנה: א"צ לברך עליה עוד מעתה. דכחד יומא נינהו וסגי בברכה של יום הראשון: וזמן. גם זמן צריך לברך בשעת עשייה: מכיון שחשיכה וכו'. מבעיא ליה אם בירך זמן בשעת עשייה אם צריך לחזור ולברך זמן מבערב בליל ט"ו כשנכנס לסוכה או לא: עביד לה שמוע'. כלו' אמר הלכה זו משמיה דאחרים כדמסיק:
הלכה ג מתני' כאלו עשאה בתוך הבית. ופסולה: והתחתונה פסולה. דכתיב בסכת תשבו חסר לומר דתרי סוכות והיינו סוכה שתחת סוכה פסולה: אם אין דיורין. בגמ' מפרש לה:
גמ'

מסורת הש"ס

סוכה ט פ"א
(פסחים פ"ט ה"ד) ופי' תוספתא שם פ"ב
שם ח פ"ב
(ברכות פ' הרואה הלכה ג)
שם טו פ"ב
שם ט פ"ב

גליון הש"ס

[א] עי' תוס' דף ט ע"א ד"ה סוכה וברא"ש שם:
[ב] פי' תוס' מנחות דף מב ע"ב ד"ה ואלו ותוס' סוכה דף מו ד"ה העוש' וברא"ש שם ועי' בטור סי' תרמז גרסא אחרת כזה:
[ג] ע' ש"ק שהקשה על הרא"ש ולק"מ דהתוס' והרא"ש דקדקו מש"ס דילן דגם בסיכ' א"צ לחזור ולברך דלא כירושלמי כאן ע"ש. ועי' סי' תרמ"ח ס"א כסג"ס:

תוס' הרי"ד

כמו כן סב' דפנות נמי לאכשורי הסכך דליכא לחלק בין הדפנות דנימא דסב' דפנות הוא משום דצריך לישב בין ב' דפנות והדופן טפח רק לאכשורי הסכך וי"א דמ"ל לחלוק בין הדפנות דב' דפנות הוא שצריך לישב בתוך ב' דפנות והדופן טפח לאכשורי הסכך וי"א דמ"ל לחלוק בין הדפנות כיון דהדופן טפח הוא לאכשורי הסכך דאינו חשוב כמו שנמשך עד סוף דופן הארוך אלא לאכשורי הסכך א"כ ע"כ דגם ב' הדפנות ג"כ דכו תיה ועל אופן הזה ע"כ מילתא דפשיטא הוא דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה דמאי היכפת לן דאין להפסל דפנות הא כיון דב' כהלכתן וג' טפח הכשיר את כל הסכך שעליו ומאי נפ"מ בין הפסל למשך כל הסוכה שמן הטפח ולהלן. אבל אי חשוב דופן הטפח כמו שהוא משוך עד סוף הארוך א"כ חשוב דיושב בין ג' דפנות א"כ יש מקום לחלוק בין פסל היוצא מן הסוכה דאין לו הכשר דפנות ולברר הספק הזה נראה לפענ"ד דהוא מקום פלוגתא בין שיטת רש"י ז"ל ובעה"מ ז"ל וסיעתם ז"ל להרמב"ן ז"ל במלחמות וסיעתם ז"ל ותלי בגי' הירושלמי לפי גירסתם ז"ל דגרסינן בירושלמי בפרקין לעיל רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא מסוכה מן הכותל טפח ושמואל אמר אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצאה ע"כ ולפי גירסא זו הפי' כפשיטות כמו שפי' הפ"מ ז"ל שצריך שיהא משוך מן הכותל טפח כדי שיהא ניכר שזהו לדופן השלישית. א"כ שלא תהא מסוכה יותר מטפח ושמואל אמר אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא ונפ"מ בין רב לשמואל דרב ס"ל דאם מסוכה הרבה אינה ניכר שהיא דופן ושמואל סבר אפילו מסוכה הרבה נמי ניכר כאילו היתה יוצאה מן ראש הכותל לשם כותל לשם דופן וזה גי' רש"י ז"ל לפי מה דמפרש בדף ו' ע"ב גבי ואותו טפח להיכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היוצא פי' רש"י ז"ל וז"ל כנגד היוצא מקום שמתחילה כלה כאיזה צ:לה אם הבתים מזרחית לצפונית יעשה הטפח בסוף הצפונית במקצוע לצד מערב או במזרחית לצד דרום עכ"ל ז"ל כן פי' הבעה"מ ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל פי' במלחמות דכנגד היוצא ה"פ דאם הב' דפנות אין גם אחד מזרח ואחד דרום ובא להעמיד הטפח במערב מרחיקו מן הדרום ומושכו כלפי צפון עד כנגד סוף דופן מזרחי שנמצא דופן מזרחי הארוך סופו שכלפי צפון וסוף הטפח מכוונין זה כנגד זה דאם יעמידו סמוך לדופן דרומי ונמצא ארוך כנגד הקצר לדעת רב לא היה אותו טפח שהיא כנגד הקצר מתיר אלא כנגדו עיי"ש ומביא ראיה מהאי ירושלמי הנזכר לפי גירסתו ז"ל וז"ל ז"ל כך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות רב אמר אותה של טפח צריך שתהא מסיכה מן הכותל ושמואל אמר אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצאה כו' ופירושה בכור' דרב סבר צריך להרחיק אותה של טפח מן הכותל שכנגדו כדי שיהא עומד כנגד סוף הכותל שכנגדו הוא יוצא ושמואל סבר אפילו כנוסין הרבה והוא סמוך לכותל שכנגדו רואין אותו כאילו הוא נמשך ויוצא לחוץ כנגד כל אורך הארוך שכנגדו עכ"ל ז"ל עיי"ש. הרי מפורש שיטת הרמב"ן ז"ל דע"כ צריך ג' דפנות רק דהכותל טפח רואין אותה כאילו היא יוצאה ונמשכת עד סוף כותל הארוך אבל לשיטת רש"י ז"ל אינו מוכרח וי"ל דלא חשיב כאילו נמשך עד סוף כותל הארוך ומ"מ מותר משום דלא בעינן רק בתים כהלכתן וג' טפח ובזה נתכשר כל הסכך למעלה כנ"ל:

ועפ"ז מובן בפשיטות שיטת רש"י ז"ל ושיטת הרא"ש ז"ל דהרא"ש ז"ל ס"ל כשיטת הרמב"ן ז"ל דרואין הדופן טפח כאילו נמשך עד סוף כנגד הכותל הארוך וע"כ יצא י"ח דחשבינן ליה יושב בתוך ג' דפנות וא"כ הכא דעשה הדופן שכנגדו יותר מז' טפחים גלוי בדעתיה דמה שאינו בתוך המחיצות אינו בכלל סוכתו וכיון דדופן השלישי אינו נמשך כנגד הכותל הארוך משום דגלוי דעתיה א"כ כל מה שנמשך הכותל האחד דמשכא ואולי יותר מן הדופן השלישי אינה בכלל סיכה ואין לה אלא דופן אחת ע"כ המהו דתימא הוא שהפסול משום שאין לו אלא דופן אחת והקמ"ל הוא דמ"מ כשירה משום דינא דפסל היוצא מן הסוכה. אבל לא דנתשכה מן הסוכה ז"א דהא לא דמי לבתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דהתם נחשב הדופן טפח כאילו נמשך עד כנגד כותל הארוך אבל הכא דגלי דעתיה דאינו סוכה רק בין המחיצות דאי חשוב כנמשך יעשנה של ז' טפחים וכיון דלא נמשך הדופן השלישי עד סוף הכותל הארוך אין כאן ב' כהלכתן ושלישית טפח ע"כ הקמ"ל דכשר הוא רק משום פסל היוצא מן הסוכה אבל לרש"י ז"ל דלא חשוב דופן של טפח נמשך עד כנגד כותל הארוך ואינו יושב בתוך ג' דפנות אלא דהג' דפנות הוא מתנאי הסכך ומכשרי כל הסכך כזה א"כ צ"ל דמהו דתימא הוא דהוה פסול משום דאין לו רק דופן אחת ז"א דהא כיון דהסכך כשר למעלה א"כ כל הסכך שלמעלה כשר ומאי איכפת לן דהוי סוכה כאפי נפשיה דהא כיון דהסכך הזה יש לו תחתיו ב' כהלכתן וג' טפח א"כ כשר כל הסכך ונמצא דהוא יושב תחת סכך כשר ואין לומר הא אינו יושב בתוך ג' דפנות ז"א דמ"מ מכל סוכה דעלמא בב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח דכשר אפילו שלא כנגד הטפח ואינו נמשך עד סוף כותל הארוך ונמצא דאינו יושב בתוך ג' דפנות וע"כ דלא בעינן דיהא יושב בתוך ג' דפנות אלא דכל עיקר תנאי דדפנות הוא להכשיר הסכך וכיון דהסכך כשר א"כ מה לי מכל סוכה דעלמא ביושב רחוק מן הטפח לפסל היוצא מן הסוכה דבתרווייהו אינו יושב בתוך הדפנות

ציון ירושלים

* צריך לחדש בה דבר עשו"ת רדב"ז ח"ס שני אלפים כ"ז שהאריך בזה אי קאי אליבא דב"ש או אליבא דב"ה ועתו"ס בסוגין וכפני יהושע ועי' בבלי דף מו לעשות סוכה לשמה גירסת התוס' לשמה וכמהרש"א גרים לשמו וכברייתא אתיא כב"ש ופי' בק"ע כאן ד"ה העוש' ואם נימא דגם לב"ה צריך לחדש דבר יכול להיות אפילו לב"ש ודו"ק:

שנויי נוסחאות (סו"ו) אמרו בד"ו אמרי. (סו"ז) שהיא בד"ו שהוא. (סוט"ו) ליישב בד"ו לישב.

חתם סופר

תני צריך לחדש בה דבר. נ"ב ומשמע בוודאי מדאורייתא וכ"כ הב"י אלא שהמג"א פליג על זה רסי' תרל"ו והרמב"ם דלא מייתי ירושלמי הזה משום דסתם ירושלמי הוא ר' יוחנן והוא ס"ל מצות הב"ע דאורייתא. א"כ לסוכה גזולה לא צריך קרא א"כ שפיר נפקא ליה אליבא דב"ש מחג הסוכות לס' בעי' כל הסוכה לשמה ולב"ה לית להו אלא דרשה נך לשם חובך סגי בטפח ובבבלי קאי אליבא דמ"ד דמצוה הבאה בעבירה נ"ד:

טוב ירושלים

אף במצה כן. נ"ע דלמא דוקא בסוכה דכתיב קראי סוכות תעשה לחג כמש"ס בבבלי מה"ט ס"ל לב"ש לפסול סוכה ישנה. אבל במצה מאין לנו דבעינן מצה לשם פסח. והרי מ' דלס"ל דרשא דבבלי פסחים ל"א א' דבעינן מצה המשתמרת לשם פסח לא לשם זבח דאל"כ גם ב"ה ודאי יפסלו. ועי' ירושלמי פסחים פרק ב' הלכה ד' דשם א' דרשה דראוי לשבעה דלהכי א"י בהלת חודש ור"ג ע"ש:

מסורת הש"ס

גמ' שני סככין זה על גבי זה העליון חמתו מרובה מצילתו. התחתון אין חמתו מרובה מצילתו ע"י זה וע"י זה צילתן מרובה מחמתן. כמה יהא ביניהן ויצטרפו. *תרין אמורין חד אמר עשרה וחורנה אמר ארבעה. מתיב מ"ד עשרה למאן דאמר ארבעה משום אהל מצאנו אוהל שהוא טפח: רבי יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה. מה דיורין ממש או אפי' *ראויה לדיורין. מן מה דתנא חד סב קומי רבי זעירא ואפילו התחתונה כשירה לית בר נש אמר אפי' אלא דהוא מודה על קדמייתא הדא אמרה דיורין ממש:

הלכה ד מתני'

א *פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר ב או שפירס ע"ג הקינוף פסולה ג אבל פורס הוא על נקליטי המטה: גמ' תני תולה בה קיטיות כשירה. א"ר חנניה הדא דאת אמר *מן הצד הא מלמעלן פסולה: או תחתיה מפני הנשר. א"ר יוסה *לא אמרו אלא מפני הנשר הא

קרבן העדה

גמ' ה"ג התחתון, חמתה מרובה מצילתה וכו' צילתן מרובה מחמתן. התחתונה כשרה: כמה יהא. בין התחתונ' לעליונה דנצרף סכך העליון להתחתון לעשותה צילתה מרובה מחמתה: ל"א כמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא התחתונה פסולה והא דקאמר ויצטרפו היינו שתפסול העליונה את התחתונה: עשרה מצטרפין. דכל שיש ביניהן חלל עשרה מיחשב כסוכה תחת סוכה: וחורנא. ואידך: משום אוהל. כלומר למה אתה אומר דבד' סגי משום דכ"ש מיחשב כאוהל בפני עצמו א"כ אפילו בטפח חלל סגי דהא לענין טומאה אוהל טפח בוקעת ועולה: מה דיורין ממש. קאר"י ואע"פ שראוי' לדירה התחתונה כשרה או דילמא אפי' העליונה ראויה לדירה התחתונה פסולה: ופשיט מן מה דתני חד סבא. לפני ר' זעירא במתני' רי"א אם אין דיורין בעליונה אפי' התחתונה כשרה: לית בר נש וכו'. ואין אדם אומר אפי' אא"כ שהוא מודה לראשון א"כ ע"כ לומר דמודה דגם העליונה כשרה ואם אינה ראויה לדירה קאמר איך מכשיר ר"י: הדא אמרה. זאת אומרת דאם אין בה דיורין עכשיו אפ"ה מכשיר ר"י התחתונה:

הלכה ד מתני' מפני החמה. להגין על האדם מפני החמה: נשר. שלא יהו עלין וקסמין יורדים על השלחן וסדין דבר המקבל טומאה הוא ופסולה לסכך כדלקמן: או שפרס ע"ג קינוף. כלו' או אפילו שלא פירסו מפני הנשר אלא לנוי ע"ג מטתו: ע"ג הקינוף. שהן ד' קונדיסים לד' רגלי המטה שהן גבוהים ומניחין כלונסאות מזה לזה על גביהן ופורס עליהן סדין והרחיקום מן הסוכה דהשתא לא מסכך בדבר המקבל טומאה דהא לאו לסכוכי שטחה התם: פסולה. משום דאינו יושב בסוכה שהאהל מפסיק ביניהם: אבל פורס הוא ע"ג מטה שיש לה נקליטין שאינן אלא שנים והן יוצאין באמצע המטה א' למראשותיה וא' לרגליה ונותנין כלונסא מזה לזה ופורסין עליו סדין והוא משפע לכאן ולכאן ומשום דאין לה גג טפח רחב למעלה לא מיקרי אוהל: גמ' קיטיות. יריעות מצויירין וסממן לנוי עשויין: הדא דאת אמר. לא אמרן אלא מן הצד בדפנות דמותר לעשות מחיצו' בדבר המקבל טומאה: הא מלמעלן. אפי' לנאותה שם סכך עליו ופסולה: לא אמרו אלא מפני הנשר. דשווי' סכך להגין הלכך מיפסל משום מקבל טומא':

הא

גמ' תני. בברייתא: תולה בה קיטיות. מיני מכסאות ובגדים כשירה וכדמפרש ואזיל דדוקא מן הצד אבל מלמעלן פסולה משום שהן מדברים המקבלין טומאה:

הא

סוכה י ע"א. שם. שם יא. שם ע"ב. שם ע"א.

פני משה

גמ' שני סככים זה על גבי זה וכו'. משום דבמתני' קתני העליונה כשירה והתחתונה פסולה וכדפריש' דמיירי דתרוייהו צילתן מרובה מחמתן והלכך עליונה היא דכשירה שהיא בתוך עשרים והתחתונה פסולה משום סוכה שתחת סוכה. והשתא קאמר הש"ס אם השני סככין זה ע"ג זה הן בכה"ג שהעליונה חמתה מרובה מצילתה והתחתונה אין חמתה מרובה מצילתה אלא שע"י שניהן צילתה מרובה מחמתה בתחתונה אם תצרף הסכך העליון עם התחתון וכמה יהא ביניהן ויצטרפו זה עם ז: להיות התחתונה כשירה ע"י צירוף זה ולהכי נקיט התחתון אין חמתו מרובה מצילתו כלומר לא שצילתו מרובה הוא מחמתו דא"כ א"צ צירוף להכשיר התחתונה ואם הוא ג"כ חמתו מרובה מצילתו א"כ משתמא לא מהני הצירוף להיות התחתונה צלתה מרובה מחמתו אא"כ מקום הצל של העליון כנגד מקום החמה של התחתון ומילתא דלא שכיחא היא ולכוין כל כך בהסככי' אבל כשאין התחתון חמתו מרובה מצילתו אלא שיה בשוה הוא שפיר משכחת לה דע"י צירוף העליון עם התחתון תהיה התחתונה צילתה מרובה מחמתה וכמה יהא ביניהן ויצטרפו: תרין אמוראין. פליגי בה חד אמר עשרה כלומר אפילו חלל עשרה ביניהן מצטרפין להכשיר התחתונה שהיא ע"י כך צילתה מרובה מחמתה ואחרינא אמר עד ארבעה טפחים הוא דמצטרפין אבל לא אם החלל שביניהן היא יותר מד' טפחים: מתיב מ"ד וכו'. כלו' בשלמא לדידי טעמא משום דסתם סוכה גבוה עשרה ולענין צירוף בכדי שתהיה התחתונה צילתה מרובה מחמתה מהני אף אם העליונה גבוה עשרה מהתחתונה אלא לדידך דקאמרת ארבעה טפחים ומאי טעמא דידך אי משום אהל דמקים ארבעה אהל חשיבא אם כן קשיא הרי מצינו אהל שהוא טפח כדקי"ל גבי טומאה טפח על טפח מרובע מביא את הטומאה כדתנן בפ"ג דאהלות: רבי יהודה אומר וכו'. ושואל הש"ס מה האי דיורין דקאמר אם דיורין ממש שאין שום אדם דר בעליונה או אפילו ראויה לדיורין לא הויה הוא דקאמר ופשיט ליה מדקאמר ההוא סבא לפני ר"ז לדברי רבי יהודה ותני דקאמר אפ לו התחתונה כשירה ואין אדם אומר אפי' אלא דהוא מודה על קדמייתא וכלו' דמיהת מודה להת"ק דהעליונה כשירה היא ושייך למימר דאפי' התחתונה סבירא ליה לר"י דכשירה ואי ס"ד דאף אם אין העליונה ראויה לדירה קאמר א"כ ודאי אין העליונה כשירה ומאי אפי' דקאמר אלא הדא אמרה דדיורין ממש הוא דקאמר:

הלכה ד מתני' פירס עליה סדין. להגן מפני החמה א"נ מפני החמה שמייבשת הסכך ומתוך כך נעשה חמתה מרובה: או תחתיה מפני הנשר. שלא יהו העלין והקסמין נופלין על השלחן א"נ שלא יבשרו העלין ותשאר הסיכה חמתה מרובה מצילתה וסדין דבר המקבל טומאה ופסיל לסכך ודוקא מפני הנשר אבל לנאותה כשירה דכל לנאותה צורך סוכה היא ובטל לגבה ולאו שם סכך עליה: או שפירס ע"ג הקינוף. הן ד' קונדיסין שהן לד' רגלי המטה והן גבוהין עשרה ומניח כלונסית מזה על זה על גביהן ופירס הסדין עליהן והרחיקן מן הסכך דהשתא לא משום מסכך בדבר המקבל טומאה מפסלא דהא לאו לסכוכי עביד התם אלא דפסולה משום שאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהן: אבל פורס הוא על נקליטי המטה. שאינן אלא שנים והן יוצאין באמצע המטה א' למראשותי' ואחד לרגליה ונותנין כלונסא מזה לזה ופורס עליו סדין והיא משפע לכאן ולכאן ומשום דאין לה גג רחב טפח למעלה. ולא מיקרי אהל:

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ה מסוכה הל' יז טוש"ע או"ח סי' תרכט סי"ט

לב
ב מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סי' תרכז ס"ג

לג
ג מיי' שם הל' כד טוש"ע שם

גליון הש"ס

ז עי' ס"ק. ועי' בריטב"א דף ט ע"ב מ"ש בשם וי"א דאף בתוך כ אין מצטרפין. וא"כ יש לקיים פירוש זה ודוק:

רידב"ז

שני סככין זה עג"ז. העליון חמתה מרובה מצלתה התחתון אין חמתה מרובה מצלתה עי"ז ועי"ז צלתן מרובה מחמתן כמה יהא ביניהן ויצטרפו תרין אמורין כו' פי' דאם התחתון חמתה מרובה מצלתה ועליונה צלתה מרובה פשיטא דהתחתונה כשירה אפילו עליונה רחוקה הרבה מהתחתונה נמי כשירה משום דהתחתונה כמאן דליתא דמי אך אם שניהן חמתן מרובין מצלתן רק עי"ז ועי"ז הוי צלתן מרובה אז דיינין ליה דין צירוף ע"כ בעי כמה יהא ביניהון ויצטרפו דהם רחוקין הרבה אין שייך צירוף דהיך מצטרפין שני דברים רחוקים זמ"ז ע"ז קאמר תרין אמורין חד אמר עשרה פי' דאם הסכך העליון רחוק עשרה מהתחתון מצטרפין זל"ז משום דעשרה הוא שיעורא דסיכה ונמצא דסכך התחתון עם סכך העליון מצומצם שיעור סוכה ומצטרף וחורנה אמר ארבעה משום דהסיכה הסכך התחתון עם סכך העליון מצומצם שיעור דאוהל אחד ומצטרפין אבל אם רחוקה יותר מד' טפחים א"כ הסכך התחתון לא מצטרף להעליון דוקא בד' מצומצמות דעי"ז ועי"ז נעשה אוהל מצומצם מצטרפין וכן למ"ד עשרה דוקא עשרה מצומצמות דעי"ז ועי"ז נעשה שיעור הכשר סוכה מצומצם ע"כ מצטרף מתיב מ"ד עשרה למ"ד ד' משום אוהל מצאנו אוהל טפח א"כ לא חשוב דעי"ז ועי"ז נעשה אוהל מצומצם ובבבלי קבעי בשתיהן צלתה מרובה כו' קבעי כמה יהא ריוח ביניהם דיהא כשתים כשתים חד אמר עשרה וחד אמר ד' וחד אמר טפח הוא דבפחות משיעורין הללו לא חשוב סוכה תחת סוכה אך בשיעורין הללו וכ"ש ביותר משיעורין הללו אבל הכא לענין צירוף נחלקו באלו שיעורין כלומר דיותר משיעורין הללו אין מצטרפין וע"פ דבר זו מתורץ קושית הס"ק ז"ל ועי' בגליון ודו"ק:

התחתון אין חמתו מרובה מצלתו ויותר נראה כגי' הק"ע ז"ל התחתונה חמתה מרובה כו' ודו"ק:

מה דיורין ממש או אפילו ראויה לדירה פי' אם די שאין בה דיורין ממש אפילו שהיא ראויה לדירה אך מאחר שאין בה דיורין כשירה התחתונה או דמלבד דאין בה ראוין צריכה להיות עליונה ג"כ לאו בת דירה דאפילו אינה ראויה לדירה:

תוס' הרי"ד

הדפנות אלא תחת סכך כשר וא"כ מה איכפת לן אם דהוי סוכה באפי נפשה. ע"כ פירש"י ז"ל דהנפ"מ אם הוא סוכה באפי נפשה אין מתכשר בפחות מז' טפחים ופירוש מהו דתימא הא לית בהו הכשר סוכה הוא כעין לית ביה הכשר סוכה כאוקימתא דעולא דהיא פחות מז' טפחים. והקמ"ל הוא דמן הסוכה היא ואע"ג דע"כ הדופן השלישית לא נמשכה עד סוף כותל הארוך דהא גלי אדעתי' כו' כנ"ל מה שכך דהא בב' כהלכתן וג' אפילו טפח לא נמשכה נמי הדופן טפח ומ"מ הוי כ"כ וה"נ דכוותיה ומדוקדק לשון רש"י ז"ל בב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא ממשכי עד רביעית עכ"ל ז"ל כלומר כמו התם לא נמשך עד כותל רביעית וכשר ותשוב סוכה ה"נ תשוב מן הסוכה בשלמא לשיטת הרא"ש ז"ל לא דמי לב' כהלכתן כו' דהתם נמשכה הדופן הקצר כנגד הארוך משא"כ הכא דע"כ לא נמשך דגלי דעתיה כו' אבל לפי' רש"י ז"ל בפיר תשיבת הד' סוכה ואי דלא נמשך כנגד דופן הארוך דגלי דעתי' כו' ז"א דהא בב' כהלכתן נמי אינו נמשך כנ"ל. ובזה ניחא נמי לשיטת רש"י ז"ל קושית הגמ' בתחלת הסוגיא תני פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ופריך מאי פסול היוצא מן הסוכה ולכאורה קשה מאי פריך מאי פסל כו' הא יש לפרש כפשוטו דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה כהסיפא דכ' רש"י ז"ל לעיל דף ד' ע"א עיי"ש. אבל לפי דברינו ניחא דאי כפשוטו מאי קמ"ל וכי מי גרע מבתים כהלכתן וג' אפילו טפח דכשר אפילו כיושב מחוץ לטפח דליכא ג"כ דפנות וע"כ כשר משום דהדפנות התחברו להסכך ויושב תחת סכך כשר ואם כן פשיטא דפסל היוצא מן הסוכה כשר ומאי קמ"ל על כרחך כאוקימתא דעולא מבני מהו דתימא וקמ"ל וכן לאוקימתא דרבה ור"י נמי איכא מהו דתימא וקמ"ל וצריך לאשמועינן משום מהו דתימא. וכל עיקר דקא משמע לן דינא דפסל היוצא מן הסוכה היא משום מהו דתימא מהו דתימא לבר"י לא עבידי מהו דתימא הא לית ביה הכשר סוכה:

ועפ"ז יתבאר הירושלמי דגרסינן ראבי פסל היוצאין מן הסוכה נידונין כסוכה. ר"ת כשם רבנן דתמן וכלבד ע"פ כולה וא"כ קשה דמהו מהו דתימא קמ"ל הכא דהא פשיטא דפסל כרי היא כסוכה דאיזה פסול יש כאן ולמה גרע מב' כהלכתן כו' והרי

ת ב:א

שנויי נוסחאות (סוס"ז) תולה בד"ו תילה.

א הא שלא מפני הנשר כשירה. אבל פורש הוא על ניקליטי המיטה. רבי ביבי בשם רבי יוחנן ²שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו:

הלכה ה מתני׳ ג *הדלה עליה את הגפן את הדלעת ואת הקיסום

וסיכך על גבן פסולה אם היה הסיכוך הרבה מהן ג או שקצצן כשירה ד וזה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם אין גידוליו מן הארץ אין מסככין בו וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו: **גמ׳** רבי בא בשם רב והוא שידלה אותן לכך. רבי יעקב בר אחא בשם ה רבי זעירא *צריך לנענע. א״ר יוסה תרתיהון לקולה הדלה אותן לכך אע״פ שלא נענע נענע אע״פ שלא הדלה אותן לכך. ר׳ בא חיננא בר שלמיה רב ירמיה בשם רב *סיככה בשלביות פסולה. ״*בזכרים י כשירה בנקיבות פסולה. ו סיככה באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשירה. סיככה בחבלים אית תניי תני כשירה ואית תניי תני פסולה. מאן דמר כשירת ח בחבלים של סיב ומאן דמר פסולה בחבלים של פשתן. *א״ר יוחנן כתיב °באספך מגרנך ומיקבך. ²מפסולת שבגורן ושביקב את עושה לך סכך. *רשב״ל אמר ״°ואד יעלה מן הארץ. א״ר תנחומה דין כדעתיה ודין כדעתיה. ר׳ יוחנן דו אמר *עננים מלמעלה היו דו יליף לה מאספך. רשב״ל אמר עננים מלמטן היו דו יליף לה מעננים. א״ר אבין דין כדעתיה ודין כדעתיה ר׳ יוחנן דו מדמי לה כמשלח לחבירו חבית וקנקנה. רשב״ל דו מדמי לה כהן דאמר לחבריה שלח

פני משה

הא שלא מפני הנשר. אלא לנאותה כשירה כדפרישית במתני׳: שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו. כלומר שכשם באדם שהוא שיכב תחת הסדין ואם מגביה שתי זרועותיו עושה הוא באצילי ידיו את הסדין כאהל עליו דודאי אין בכך כלום וכן נמי אלו שני הנקליטין שבאמצע המטה דומיא דשתי זרועותיו הן ואין בכך כלום:

הלכה ה מתני׳ הדלה עליה. הגביה עליה: את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסס. הוא עשב שעליו רחבין וגדילה כגפן וכדלעת אור״א בלע״ז: וסיכך על גבן. על אלו שהן מודלין על הדפנות סיכך עליהן: פסולה. לפי שהן מחובר ואין מסככין במחובר דאמר מר באספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר: ואם היה סיכוך הרבה מהן. שהסכך כשר היה הרבה יותר מזה המחובר כשר. ולדעת הרבה מהמפרשים צריך שיערבו עם הסכך כשר והיינו דקאמר התם כשחבטן שלא יהיו הסכך פסול נראה בעין דאז הסכך כשר רבה עליהן ומבטלן כשהן מעורבין: או שקצצו. לאלו המחוברין אפי׳ לאחר שסיכך בהן אלא בכה״ג צריך שינענע אותן לאחר קצירה דאי לאו הכי פסול דאמרה התורה חג הסוכות תעשה ולא מן העשוי כלומר כשתעשה תהא ראויה לסוכה ולא מן העשוי בפסול ואתה מתקנו כהאי דמכשיר לה בקצירה ולא הדר סתר לה אבל כשנענע הוי כחותר וחיזר ומסכך שמגביה כל אחד לבדו ומניחו וחוזר ומגביה את חבירו ומניחו: דבר שהוא מקבל טומאה וכו׳. לאפוקי כלים וכן כלי עץ ובגדי פשתן וכיוצא בהן שאע״פ שגידוליהן מן הארץ אין מסככין בהן הואיל ומקבלין טומאה: וגידולו מן הארץ. דכתיב חג הסוכת וגו׳ בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר כלו׳ מן הנשאר אחר שאספת הגורן והיקב כגון קשין וזמורות מהם עשה סוכה:

גמ׳ והוא שידלה אותן לכך. אסיפא או שקצצן קאי דדוקא שבתחלה הדלה אותן לשם סכך והיה בדעתו לקצצן שלא יהיה הסכך במחובר דאי לאו הכי פסול משום תעשה ולא מן העשוי: ר׳ יעקב וכו׳. קאמר צריך לנענע אחר שקצצן דלא ליפסל משום תעשה ולא מן העשוי: אמר ר׳ יוסי תרתיהון לקולא וכו׳. כלומר שלא תאמר דר׳ יעקב להוסיף בא ולהומרא שאע״פ שהדלי׳ אותן לכך בתחלה צריך הוא לנענע הלכך מפרש ר׳ יוסה דלא היא אלא תרוייהו הני אמוראי לקולא קאמרי ובהדא מיגייהו שני אם הדלה אותן לכך אע״פ שלא נענע אחר שקצצן כשר דאמרי׳ קצירתן זו היא עשייתן אלא דס״ל דמ״מ צריך שידלה בתחלה לכך דאי לאו הכי מיחזי עשוי בפסול ואם נענע לאחר קצירה אע״פ שלא הדלה בתחלה לכך ומר אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי: סיככה בשלביות. הן נסרי׳ משופים ומתקנין אותן לעשות מהן בית יד לאלים והן נקראין שלביות פסולה משום שתורת כלים עליהן דאע״ג דפשוטי כלי עץ נינהו ולא מקבלי טומאה גזירה אטו כלים ואין מסככין בכלים שהן מקבלין טומאה: בזכרים. בבית יד של אלים ותוחבין אותן בבית קיבול של הן כשרה דאף על גב דכלים הן פשוטי כלי עץ הן ואין מקבלין טומאה: בנקבות. אם הן עשויין ככלי קיבול שיש נקב בראשן והעץ עשוי כמרלע ונכנס לתוך הנקב הוו להו מקבלין שבכלי עץ וראוין לקבל טומאה ופסולה: באניצי פשתן פסולה. לפי שהן ראוין ליטמא בנגעים ואניצין קרוי לאחר שתיקנן במסרק ועושין אותן אגילין שקורין ריסט״א: בהוצני פשתן כשירה. הוצני קרוי כשהוא בהוצין שלו כמו שגדל ולא תייר ולא דייק שלא נשרה במי משרה ולא נופץ במכתשת: מאן דאמר כשירה בחבלים של סיב. הגדל סביבות הדקל ועושין החבלים וגמרים מהן וכל זמן שלא נעשה מהן כלים אין מקבלין טומאה ומ״ד פסולה בחבלים של פשתן שאע״פ שהן אין מקבלין טומאה דהחבלים לאו כלים נינהו מ״מ הואיל ונשתנה צורת הפשתן פסול לסכך בהן ולא פליגי: אמר ר׳ יוחנן כתיב באספך וכו׳. לפרש טעמא דמתני׳ דבעינן דבר שאינו מקבל טומאה ויהא גידולו מן הארץ דקרא משתעי בפסולת גרן ויקב דכתיב מגרנך ומיקבך ולא גרן עצמו ולא יקב עצמו והני פסולת אין מקבלין טומאה דלאו אוכל הן וגידולן מן הארץ: ר״ש בן לקיש. אמר מהכא דכתיב ואד יעלה מן הארץ מהו אף דבר שאינו מקבל טומאה וגידוליו מן הארץ אף סוכה כן דסבירא ליה כי בסוכות הושבתי ענני כבוד היו: אמר ר׳ תנחומא דין כדעתי׳ וכו׳. כלומר דר׳ יוחנן נמי ס״ל ענני כבוד היו אלא דאזלי ר׳ יוחנן ור״ל לטעמייהו דר׳ יוחנן דהוא אמר עננים מלמעלה היו כלומר שעננים מלמעלה הן באים וכדכתיב ואתו עם ענני שמיא לפיכך הוא דיליף לה לסוכה שתהא בדבר שגידולו מן הארץ מקרא דבאספך ור״ל דאמר עננים מלמטן היו שהעננים מקיטור הארץ הן באין והיינו טעמיה דיליף לה מעננים: דין כדעתיה וכו׳. כל חד וחד מדמה להו לעננים למאי דסבירא ליה רבי יוחנן דהוא מדמי לה כאדם המשלח לחבירו חבית של יין ונותן לו במתנה היין עם הקנקנים והיינו החבית עצמה גם כן הוא נותן לו כך הקב״ה נותן העננים עם המטר מן השמים ור״ל לא מדמי לה הכי אלא דהוא מדמה לה כזה שאומר לחבירו שלח

קרבן העדה

הא שלא מפני הנשר. אלא לנאותה אין שם סכך עליה וכשרה ופליג אדר׳ חנניא: שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו. כלו׳ כשם שאם יגביה אדם שתי זרועותיו כשהוא ישן תחת הסדין ונעשה הסדין עליו כאהל שאין בכך כלום כך אם פירס ע״ג נקליטי כשרה:

תורה אור **הלכה ה מתני׳** הדלה עליה. הגביה על גבה: קיסס. אידר״א בלע״ז והיא גדלה כגפן וכדלעת: פסולה. לפי שאין מסככין במחובר: הרבה מהן. ומבטלין ברוב: או שקצצן. אף לאחר שסכך בהן כשרה ולא אמרינן תחלת עשייתה בפסול ופסולה: זה הכלל. בגמ׳ יליף לה: אין גידולו מן הארץ. כגון עורות בהמה ואפי׳ לא מקבלין טומאה כגון שמחוסרין מלאכה:

גמ׳ והוא שידלה אותן לכך. הא דתנן או שקצצן כשרה דוקא אם הדלה אותן מתחלה לקצצן לשם סוכה הא לאו הכי פסולה משום תעשה ולא מן העשוי בפסול: וצריך לנענע. קס״ד לעולם הוה ליה כמן העשוי בפסול אלא א״כ שנענע אותן לאחר הקצירה דהוה ליה כעשוי׳ לאחר כשרותן: תרתיהון לקולא. כלו׳ לא תטעה לומר דר״ז לחומרא ובעי גם נענוע אלא בא לומר דאף בנענוע סגי אע״ג דלא הדלה אותן לכך: בשלביות פסולה. והן צינורות שמקלחין מים ואינן מקבלין טומאה כ״ה בערוך וי״מ חילים ונקראים כן מפני שהן עשויין כשליבת הסולם והראשון נ״ל: בזכרים. בחילים זכרים כעין שלנו שתוחבים אותן בבית קיבול של חץ: כשרה. אע״ג דכלים נינהו פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה. נקבות. שיש נקב בראשו והחץ עשוי כמרלע ונכנס לתוך הנקב ה״ל מקבלין שבכלי עץ וראויין לקבל טומאה ופסולה: באניצי פשתן פסולה. שכן ראוי׳ ליטמא בנגעים ואניצי היינו לאחר שתקנו במסרק: בהוצני פשתן. והיינו כשהוא בהוצין כמו שגדל ולא נשרה במי משרה ולא נופץ במכתשת: בחבלים של סיב. של דקל שאינן מקבלין טומאה: בחבלים של פשתן. לפי שאין צורתו עומדת ה״ל ככלים: מפסולת שבגורן. הן קשין ושביקב הן זמורות ואשכולות ריקנים: ואיד יעלה מן הארץ. ש״מ עננים גידולי קרקע נינהו וסוכה מעננים ילפי׳ שהרי זכר לענני כבוד היא כדכתי׳ כי בסוכות הושבתי ומתרגמינן אתי במטלת ענני׳ ודרים הכי מה עננים גדולי קרקע ואינן מקבלין טומאה אף סוכה כן: ר״י. הוא אמר עננים מלמעלה היו מן השמים וליכא למילף מינייהו דבעינן גידולי ארץ הלכך צריך למילף מאספך: ר׳ יוחנן. הוא מדמה המטר הניתן מן השמים לארץ כאדם המשלח לחבירו יין שמשלח לו קנקן עם היין שבתוכו ה״נ השמים הן נותנין המטר עם העננים: רשב״ל. הוא מדמי ליה כהאי דאמר לחבריה שלח

תוס׳ הרי״ד

והרי כל הסכך כשר ע״ז ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן בשם ר״ה ואפילו כנגד הדופן דמשכא ואזלי כותל כהדיה וזה קמ״ל ר׳ יעקב בר אחא ר״ת ר״י בשם ר״ה ואפילו שלא כנגד הדופן נמי קמ״ל ע״ז פריך ע״ד דר״י ניחא דהקמ״ל אבל ע״ד דר״ת מה איקל בה כלומר מה קולא היא זו מה שיקלתה בה יותר מכל הסוכות דכ׳ כהלכתן וג׳ טפח ומשני דלעולם איכא קולא אפילו שלא כנגד הדופן וכ״ת מאי קולא לחמתה מרובה מצלתה וכאוקימתא דרבכ״ת:

וע״פ מה שביארנו שיטת רש״י ז״ל דקמ״ל הוא דכחד סוכה הוא ומן הסוכה הוא יש לכוין שיטת רש״י ז״ל דדף ד׳ ודף י״ד דכתב שם דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ולכאורה הכא כדף י״ע הא משום דחד סוכה היא והוי ככ׳ כהלכתן וג׳ אפילו טפח אבל לפי דברינו כאין לה דפנות כלל ויוצא לפני הסוכה פשיטא דנידון כסוכה והא דהק׳ הרא״ש ז״ל דף ד׳ דע״כ שני הדפנות לא בעיכי להאי סוכה דאי בעייכי ליה הרי יש ב׳ מחיצות שלמות ואחת קצרה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה היא ואי לשיטת רש״י ז״ל כקמ״ל א״כ בכלל הסוכה היא א״כ אמאי קרי ליה פסל היוצא מן הסוכה. זה מתרץ רש״י ז״ל בדף ד׳ ע״א בלשונו ז״ל דפסל היוצא מן הסוכה פירושו דיוצא מהכשר סוכה דאין לו הכשר דפנות ופי׳ שיוצא מהסוכה הוא דיוצא מהכשר סוכה דאין לו הכשר סוכה דמשכא ואזלי חד כותל כהדיה דס״ד להוציאה מהכשר סוכה והא דכתב רש״י ז״ל אין לה הכשר דפנות הוא לאוקימתא דעולא דלגוי׳ לא עבידא ואעפ״כ כשר ודו״ק:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי׳ פ״ה מסוכה הל׳ י״ז טוש״ע או״ח סי׳ תרכז ס״ד וסי׳ תרכ״ט סעי׳ י״ט

לה ב מיי׳ שם הלכה י״ב טוש״ע שם סי׳ תרכ״ט סי״ג

לו ג מיי׳ שם טוש״ע שם סי׳ תרכ״ו ס״ב

לז ד מיי׳ שם הלכה א׳ ב׳ טוש״ע שם סי׳ תרכ״ט סעי׳ א ב

לח ה מיי׳ שם הל׳ יב טוש״ע שם סי׳ תרכו סעיף ב

לט ו מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סי׳ תרכט ס״ג

מ ז מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סעיף ד

מא ח מיי׳ שם טוש״ע שם ס״ה

ציון ירושלים

י זכרים כשרים נקבות פסולים עב״ס דילן דף יב ובתוס׳ שם ד״ה מאי דתימ׳ ועי׳ בהגהות הגאון מהר״י פיק וכבר רמז בזה המל״מ פ׳ ב מכלים ה״ג ועי׳ בשו״ת שבו״י ח״א סי׳ נ״ג:

י ואד יעלה מן הארץ. ע׳ תוס׳ דף י״ב ע״ב ד״ה באניצי פשתן במ״ש דל״ש למילף מפסולת גורן ויקב לפסול בדבר המטמא בנגעים מאחר דאינו מטמא באר הטומאו׳ ע״ש וזה תלוי אם ילפינן מפסולת גורן ויקב או מואד יעלה מן הארץ והארכתי בזה בחדושי:

מסורת הש״ס

סוכה יא ע״א.

שם

לקמן הלכה ז

שם יב ע״ב

שם ע״א

שם יא ע״ב

ע׳ תענית פ״ג ע״ב

גליון הש״ס

ז פ׳ רי״ף ורא״ש:

ז עי׳ תוס׳ יב ע״א ד״ה בפס לת:

שנויי נוסחאות (סו״ס) **הקיסום** בד״ו **הקיסים**. (סוי״ג) **לקולה** בד״ו **לקולא**.

שלח קופתך וסב לך חיטין :

הלכה ו מתני' *חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים [א] אין מסככין בהן [ב] אם התירן כשירות [ג] וכולן כשירות לדפנות :

גמ' ר' חייה בשם ר' יוחנן *מפני שהיא נראית כאוצר. ר' יעקב בר אבייא רב ששת בשם ר' חייה רבה [ד] אין חבילה פחותה מכ"ה. חיננא בר שלמיה בשם רב *קצר לסכך [ה] אין להן ידות. קצר לסכך וחישב עליהן למאכל בא במחשבה. קצר למאכל וחישב עליהן לסכך אחרי' אומר עד שיהא הקש רבה על האוכל ועל היד. רב כהדא דאחרים. מה אנן קיימין קצר לסכך [ו]והוכשרו ואמר לכשיעשו מצותן אחזירם לגורן *צריכין הכשר [י] פעם שנייה או כבר הכשירן בידם. רבי יוסא בשם רבי חמא בר חנינה [ט]וסכת על הארן את הכפורת. *מיכן שהדופן קרוי סכך מיכן [ז]שעושין דפנות בדבר שהוא מקבל טומאה :

הלכה ז מתני' *מסככין בנסרין דברי ר' יהודה ור"מ [ז] אוסר נתן עליה נסר שהוא רחב ד' טפחים כשירה ובלבד שלא יישן תחתיו :

גמ'

פני משה

שלח קופתך וטול לך חטים שאני נותן לך כך העננים באין מלמטה והקב"ה נותן בהן מטר מן השמים להמטיר על הארץ :

הלכה ו מתני' וחבילי זרדים. מין קנים הן שעושין מהן זרדים עתמל"ם בלע"ז ואוגדים אותן ובעודן לחין בהמה אוכלתן ולכי יבשי עומדין להיסק: אין מסככין בהן. כשהן קשורין באגודה ולא מפני שהן פסולין מן התורה אלא דרבנן גזור בהו משום גזירת אוצר לפי שלפעמים אדם בא מן השדה בערב והבילתו על כתיפו להכניסה לאוצר של עלים ומניחה על גבי סוכתו כדי לייבשה ואח"כ נמלך עליה לסיכוך והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי בפיסול שזה לא נעשה לצל אלא ליבש והיי עשוי בפיסול: וכלן. אלו החבילות שהתיר אותן מאגודתן כשירות דהוו כשאר עלים הכשרין לסיכוך: וכלן. הפסולין שמנינו בסכך כשרין הן לדפנות דסוכה סכך משמע ולא מרבינן דפנות אלא מיתורא דקרא דכתיב בסכת בסכות וכו' והלכך סוכות תעשה לך מגרנך אסככה הוא דקאי:

גמ' מפני שהיא נראית כאוצר. כלו' חבילה זו שהיא מניחה ליבש על הסוכה וכדפרישית במתניתין נראית כמניחה לאוצר ולא לשום צל ולפיכך פסולה: אין חבילה פחותה מעשרים וחמשה. קנים ופחות מכאן לא נקראת חבילה אלא אגודה: קצר לסכך. שקצר השבלים לסכך בהקשין שבהן אין להן ידות להביא את הטומאה שאם נגע הטומאה בקשין אין מביאין טומאה על האוכל שבהן דלא ניחא ליה בחיבורין דאוכל בסכך לא מבעי ליה ותו לאו דפסולת הקשין מרובה עליו הוה פסיל לה לסוכה: קצר. בתחלה לסכך ואח"כ נמלך והישב עליהן למאכל: בא במחשבה. כלומר מהני המחשבה שנמלך עליהן ויש להן ידות להביא את הטומאה על האוכל: קצר למאכל. בתחלה ואח"כ נמלך עליהן לסיכוך: אחרים אומרים עד שיהא הקש מרובה על הידות ועל האוכל ידות הן כדי בית יד סמוך לאוכל ועד שיהו הפסולת מרובה על שתיהן דאז הפסולת מבטלן וכשרין לסכך לפי שגם הידות צריכין ביטול דס"ל לאחרים דידות ג"כ מקבלין טומאה: רב כהדא דאחרים ס"ל: מה אנן קיימין. בעיא היא כלומר היאך הוא הדין ומה אנן קיימין להלכה למעשה כהאי גוונא שאם קצר לסכך והוכשרו לקבל טומאה אלא שכל זמן שהן לסכך אין הידות מקבלין טומאה להביא על האוכל להת"ק דס"ל אין להן ידות אבל בכה"ג דאמר לכשיעשו מצותן לסיכוך בימי החג אחזירם אחר החג לגורן ונמצא שאז יהיה להן ידות להביא את הטומאה על האוכל והשתא מספקא לן אם צריכין הכשר מים פעם שניה שאין הכשר הראשון מיעיל כלום שבשעה שקצר היה דעתו לסיכוך ולא היה להן ידות וצריכין עכשיו הכשר או דילמא דאמרינן כבר הכשירן בידן דכיון שהוכשרו הוכשרו. ולא פשיט מידי: וסכות על הארון את הפרוכת כתיב בפ' פקודי א"כ מכאן שהדופן קרוי סכך שהרי הפרוכת מחילה היא וכתיב וסכות מכאן שעושין דפנות וכו' וכלומר דלא תקשי אהא דתנינן וכלן כשירות לדפנות דהא משמע דהדופן כסכך הוא הלכך מסיים דמכאן נמי משמע שעושין דפנות בדבר שהוא מקבל טומאה שהרי הפרוכת מקבל טומאה הוא כדתנן בפ' בתרא דשקלים פרוכת שנטמאת באב הטומאה וכו' וא"כ ע"כ דהאי קרא בא ללמד שהדופן של מקום הסיכוך לאו כסכך הוא בכל דיניו דכמו דכשר הוא להעשות מדבר המקבל טומאה כך כשר הוא בכל הפסולין לסכך והיינו דתנינן וכולן כשירות לדפנות :

הלכה ז מתני' מסככין בנסרים. מסקינן דבנסרים שיש בהן רחב ארבעה טפחים שהוא שיעור מקום חשוב כ"ע לא פליגי דפסול לסכך בהן פחות משלשה ד"ה כשירה דקנים חשיבי כי פליגי משלשה ועד ארבעה ר' יהודה סבר כיון דלית בהו שיעור מקום חשוב לא גזרינן גזירת תקרה דשמא ישב תחת תקרה ור"מ סבר כיון דנפקי מתורת לביד גזרינן שמא יאמר מה לי ליסב תחת תקרת הבית מה לי לסכך באלו והלכה כר' יהודה: נתן עליו נסר וכו'. זה לדברי הכל הוא והסוכה כשירה וכגון דיהביה מן הצד אצל הדופן דסכך פסול אינו פוסל מן הצד בסוכה גדולה אלא בד' אמות הא פחות מכאן כשירה דאמרינן דופן עקומה :

גמ'

קרבן העדה

שלח לי קופתך וקח לך חיטין משלי כך אמר הקב"ה לארץ הביא עננים וקבל המטר :

הלכה ו מתני' וחבילי זרדין. מין קנים ובעודן לחים בהמה אוכלתן וכשיבשו עומדים להיסק :

אין מסככין בהן. כשהן קשורין הורה אור ובגמ' מפ' טעמא: וכולן. הפסולין שמנינו בסכך : כשרין לדפנות. בגמ' מפ': גמ' מפני שהיא נראית כאוצר. לכך חבילין פסולין שלפעמים אדם בא מן השדה כל ימות החמה וחבילתו על כתפו ומניחה על סוכתו של כל ימות השנה לייבשן ולא לסכך וכשמגיע החג נמלך עליהם לסכך והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי בפסול וזה כשסכך שלא לשם סכך אפי' לצל אלא לייבש אין שם סוכה חל עליו וגזרו רבנן שלא לסכך בחבילין אפילו הוא מטילן על הסוכה לשם החג גזרה משום חבילין דכל השנה דמדאורייתא פסולין והיינו שנראית כאוצר לכל דבר שאדם מקלה ומכנים לקיום קרי אוצר וחבילין באדם מכנים כל ימות הקיץ לימות חורף קרי אוצר: אין חבילה פחותה מכ"ה. קנים: קצר לסכך. אין הקשין מביאין טומאה על האוכל דלא ניחא ליה בחיבורין דאוכל בסכך: בא במחשבה. זו שחישב עליהן לאכילה יורדין לידי טומאה: על האוכל ועל היד. כדי בית יד הסמוך לאוכל צריך ביטול שגם הוא מקבל טומאה אבל קצר לסכך מודו אחרים דאין לו ידות: רב כהדא דאחרים. כלו' אף רב יכול לסבור כאחרים ודקשיא הא רב סבר דבמחשבה ירדו הידות לידי טומאה ואחרים סברי דבמחשבה לא סלקי הידות מידי טומאה: מה אנן קיימין. הכא במאי עסקינן שקצר מתחלה לסכך ואמר להחזירם לגורן לאחר הסיכוך דה"ל כמחשב לאכילה ולסכך יש להן מחשבה: צריכין הכשר פעם שנייה. לאחר שהחזירם לגורן כיון דבשעת הכשר לאו בני קבולי טומאה הוו וה"ל כאילו הוכשרו במחובר או דלמא כיון שהיה בדעתו להחזירן לגורן מהאי שעתא מהני להו הכשר: ה"ג וסכו' על הארון את הפרוכת. מכאן שהדופן קרוי סכך. בא לומר מנ"ל דכשרות לדפנות הא מסוכות תעשה לך ילפינן דאין מסככין בדבר המקבל טומאה וכיון שגם דפנות קרויים סוכה אם כן למה יכשרו הם להיות מדבר המקבל טומאה וקאמר הא דדפנות קרויי' סוכה מהיכא קילפית לה מדכתיב וסכות על הארון את הפרכת ופרכת מחילה היא וקריי' סככה: מיכן שעושין דפנות בדבר המקבל טומאה. שהרי פרכת דבר המקבל טומאה הוא ודיו לבא מן הדין דהיינו דפנות להיות כנדון שהוא הפרכת:

הלכה ז מתני' מסככין בנסרי'. בגמרא מפרש פלוגתייהו : נתן עליה נסר וכו'. בגמ' מפרש לה : כשרה ובלבד שלא יישן תחתיו. וכגון דיהבינן אצל הדופן דסכך פסול אינו פוסל מן הצד אלא בארבע אמות דאמרי' דופן עקומה :

גמ'

רידב"ז

חיננא בר שלמיא בשם רב קצר לסכך אין לו ידות כו' מה אנן קיימין קצר לסכך והוכשרו כו' הפ"מ ז"ל פירש דמה אנן קיימין הוא איבעיא ומילתה אחריתי הוא ולא הבנתי כי לא מצאתי מה אנן קיימין בירושלמי לשון איבעיא גם פי' הק"ע ז"ל לא הבנתי אלא לשון האיך עבידא משמש לפעמים כלשון איבעיא ע"כ נראה לפע"ד דאזיל כל הענין כב"א חיננא בר שלמיא בשם רב קצר לסכך אין לו ידות קצר לסכך וחושב עליהן למאכל בא במחשבה. ע"כ היא מימרא דרב. ואח"כ מתחיל הברייתא קצר למאכל וחישב עליהן לסכך אחרים אומרים עד שיהא הקש רבה על האוכל ועל היד ונמצא דרב קמ"ל בקצר לסכך וחשב לאוכלין דבא במחשבה על אכילה ויש להם יד כדקי"ל כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה ואחרים ס"ל זה הדין באופן אחר קצר לאכילה וחישב עליהן לסכך אז יש לה יד ע"ז שאל הגמ' רב כהדא דאחרים או לא או דיש נפ"מ בין רב לאחרים דלכאורה אין נפ"מ בין רב לאחרים בין שקצר מתחלה לסכך וחשב לאוכלן או דקצר לאוכלן וחשב לסכך בכולהו יש להן ידות כמו דקי"ל כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה וא"כ אין נפ"מ בין רב לאחרים או דילמא דכיון דרב אמר בלשון זה ואחרים אמרו בלשון אחר א"כ ע"כ יש איזה נפקא מניה וע"ז מפרש מה אנן קיימין כלומר הכא במאי עסקינן דאיכא נפ"מ גדולה קצר לסכך והוכשרו קודם שחשב לאכילה ואמר לכשיעשה מצותן אחזירם לגורן צריכין הכשר פעם שניה או כבר הוכשרו בידן כלומר דבזה נפ"מ בין רב לאחרים בזה אם צריכין הכשר פעם שניה או שכבר הוכשרו בידן אפילו בעת שלא היה עליו רק המחשבה לסכך. דרב סבירא ליה קצר לסכך וחשב עליהן למאכל בא במחשבה דמהני המחשבה דמאכל אחר המחשבה דסכך ואינו צריך הכשר אחר וקמ"ל דתומ"י היא טמא דבא הטומאה במחשבה דאוכל אפילו אחר הסכך ויש לו ידות דכבר הכשירן בידן ויבא הטומאה תיכף במחשבה והגם דעכשיו אין עליהן מחשבה דאכילה רק לאחר שנעשית מצותן וכ"ז מסך מצותן אין עליהן מחשבה דאכילה מ"מ יש להן ידות דהא עכ"פ מהני ההכשר שלהן תומ"י בעת מצותן ויש להם ידות דהא לענין הכשר הרי יש להן ידות ולאחרים אינו בא במחשבה ואין להם ידות וצריכין הכשר פעם שניה אלא באופן זה שאמרו הם קצר לאכילה וחישב לסכך אז יש להן ידות ואיכא נפקא מינה בין רב לאחרים בזה בקצר לסכך וחשב לאוכלה על אחר החג דלרב לעולם יש להן ידות אפילו דהמחשבה לאכילה הוא על אחר החג משום דיש להן הכשר בעת ולאחרים אין להם ידות רק בהמחשבה דאכילה הוא קודם החג ודו"ק :

שנויי נוסחאות (שם"ו) יסא בד"ו יוסא.

מסורת הש"ס

סוכה יב ע"א

שם

שם יג ע"ב

פי' חולין קכח ע"א

סוכה ז ע"ב

שם יד ע"א

עין משפט נר מצוה

מב
א מיי' פ"ה מסוכה הל' י טוש"ע או"ח סי' תרכט סע"ז

מג
ב מיי' שם טוש"ע בשם סי"ז

מד
ג מיי' שם פ"ד הל' טז טוש"ע שם סי' תרל סעי' א

מה
ד מיי' שם פ"ה הלכה י טוש"ע שם סי' תרכט סע"ו

מו
ה מיי' פ"ה מט"א ה"ז טוש"ע שם סעי' י

מז
ו מיי' שם פ"ג הלכה ג ופי"ד הלכה יז

מח
ז מיי' פ"ה מסוכה הלכה ז טוש"ע שם סי' תרכט סעי' יח

גליון הש"ס

[ז]לדברי הק"ע ז"ע דגם כקולר לסכך האוכל מקבל טומאה בהכשר הראשון ול"ל הכשר שני ואפשר דמיירי באוכל הצריך מחשבה לאדם כגון עולשין וכדומה ועי' נדה נ' ע"א ובתוס' שם. ועוד נראה לפי מה דקי"ל דיש יד להכשר עי' רמב"ם פ"ה מט"א ה"ג א"כ הם היכשר היד כשקצר לסיכוך ואז אין לו יד ולא הוכשר או האוכל ואח"כ כשהחזירם לגורן מיבעיא לי' אם צריך הכשר שני. וזהו דקאמר הירושלמי כבר הכשרו בידו היינו הכשר הראשון של היד. ודוק:

[ז] ע' בבאורי הגר"א סי' תרל. ועי' בהגה"א פ"א:

גמ' ר' ירמיה בשם רב *כשיש בהן רוחב ארבע נחלקו. רבי יסא בשם רבי יוחנן *במשופין בכלים נחלקו. והא ר' ירמיה בשם רב א בשיש בהן רוחב ארבע נחלקו הא אם במשופין לכלים דברי הכל מותר מן מה דא"ר ירמיה *סיככה בשלביות פסולה. אמרין כר"מ הורי. הדא אמרה היא הדא היא הדא. הא ר' יוסה הא ר' יוסי בשם ר"י במשופין לכלים נחלקו הא בשיש בהם רוחב ארבעה דברי הכל אסור. מן מה דהורי ר' יוסא בסדרא רבא מלתרה מסכבין בה ואמרין כר' יודה הורי. הדא אמרה היא הדא היא הדא. שמואל אמר הדא דאת אמר לאורך אבל לרוחב כשר. ר' יוחנן ורשב"ל תריהון אמרין בין לאורך בין לרוחב כשר. ר' זריקן בשם רב המנונא כדברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן. רבין ור' בון בעון קומי ר' זעירה מה ר' יוחנן ורשב"ל תריהון אמרין. אמר לון משם *שאין סכך פסול פוסל אלא בארבע אמות. מתני' פליגא על רב המנונא *סוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו. והביא נסר ויצרף ממנו שלשה טפחים. אין תימר לרוחב לית יכול דא"ר זריקן בשם רב המנונה כדברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן. אלא כן אנן קיימין לאורך. ואיפשר שלא יישן תחתיו:

הלכה ח מתני' *תקרה שאין עליה מעזיבה ר' יהודה אומר משום בית הלל י או מפקפק או נוטל אחת מבינתיים ובית שמאי אומרים מפקפק ונוטל *מבינתיים רבי מאיר אומר נוטל אחת מבינתיים ואינו צריך לפקפק:

גמ'

פני משה

גמ' בשיש בהן רוחב ארבעה נחלקו. ולקמן מפרש אי דייקינן ממילתי' דרב הא בפחות מארבעה ד"ה מותר: ר' יסא בשם ר' יוחנן. קאמר דמשופין בכלים נחלקו כלומר כשהן משופין לעשות מהן כלים דסתמן אינן רחבין ארבעה הוא דנחלקו: והא ר' ירמיה וכו'. השתא מדייק ליה הש"ס כהא דר' ירמיה בשם רב דאוקי לפלוגתייהו דר"מ ור' יהודה בשיש בהן רחב ארבעה אי נימא הא במשופין לכלים ד"ה מותר לסכך בהן או דנימא דלר"מ אף במשופין אסור ולהודיעך כח דר' יהודה הוא דקאמר רב דאף ברחב ארבעה מכשיר: מן מה דאמר ר' ירמיה בשם רב. לעיל בהלכה ה' סיככה בשלביות פסולה והן הן נסרים המשופין לכלים ואמרין עלה דרב כר"מ הורה א"כ ש"מ היא הדא היא הדא דלר"מ בין ברחב ארבעה ובין משופין דין אחד להם ופסולה ורב כהו דר' יהודה אתא לאשמועינן: הא ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו'. כלו' דמדייק נמי אליבא דר' יוחנן דקאמר בנסרים המשופין נחלקו אי נימא הא ברחבין ארבעה ד"ה אסור או דילמא ר' יוחנן כהו דר"מ קמשמע לן דאפי' במשופין פוסל: מן מה דהורי ר' יוסי בסידרא רבא. בבית המדרש הגדול דאמלתרא מסככין בה ואמרי עלה דכר' יהודה הורה א"כ ש"מ היא הדא וכו' דהרי סתם אמלתרא רחבה ארבעה כמו שעושין לפני הבית ומתיר ר' יהודה אף ברחבין ארבעה כמו דמתיר במשיפין: שמואל אמר הדא דאת אמר לאורך. אם פא דמתני' קאי נתן עליו נסר שהוא רחב ארבעה טפחים וכו' וקאמר שמואל הדא דאת אמר שאין כשר לישן תחתיו דוקא בשנתנו לאורך הסוכה דכל אותו אורך סכך פסול הוא דס"ל לשמואל כמ"ד בשאין בהן רוחב ארבעה נחלקו וא"כ לר' יהודה נמי ברחב ארבעה סכך פסול הוא אבל אם נתנו לנסר זה שהוא רחב ארבעה לרוחב הסוכה כשר אף לישן תחתיו לפי שהסיכה לעולם כשירה היא אלא מזה הנסר פסול הוא וכשנתנו לרוחב הסוכה הרי יש כאן סכך כשר מכאן ומכאן ונתבטלו אותן ארבעה שבאמצע ברוחב וכשר לישן תחתיו: ר' יוחנן ור"ל תריהון אמרין בין לאורך בין לרוחב כשר ומתני' דקתני ובלבד שלא ישן תחתיו אתיא כמ"ד דסכך פסול פוסל בארבעה טפחים ואיהו ס"ל כמ"ד בין באמצע בין מן הצד בארבע אמות וכדמפרש לה לקמן: ר' זריקן בשם רב המנונא אומר כדברי מי שהוא פוסל כאן וכו'. כלומר דאין חילוק בין נתנו לאורך או לרוחב שלדברי הפוסל לאורך פוסל ג"כ לרוחב: בעון. קומי ר' זעירה: הקשו לפניו. מאי האי דר"י ורשב"ל תריהן אמרין דבין נתנו לאורך בין לרוחב כשר לישן תחתיו וא"כ מתניתין דקתני ובלבד שלא ישן תחתיו היכי דמי: אמר לון. ר' זעירה משום וכו' כלומר טעמייהו דר"י ור"ל משום דס"ל כמ"ד שאין סכך פסול פוסל אלא בד' אמות בין באמצע ובין מן הצד ומתני' דקתני שלא ישן תחתיו כמ"ד סכך פסול פוסל באמצע בד' טפחים ומיהו הסוכה כשירה דמיירי בסוכה גדולה שיש שם הכשר סוכה בלא מקום הנסר אלא דמכיון דלהאי מ"ד מקום ד' חשיב ליה דבסוכה קטנה פוסל הוא אף הסוכה ה"נ הכא דבסוכה גדולה מיירי בסוכה כשירה היא ולא ישן תחת מקום הנסר שהוא סכך פסול: מתניתא. ברייתא פליגי על רב המנונא דסבירא ליה דלעולם פסול ליסן תחתיו דקתני סוכה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושלחנו שזהו שיעור סוכה קטנה והביא נסר וילרף ממנו כלומר שהביא נסר רחב ארבעה טפחים ונתנו כדי לצרף ממנו להסיכה שלשה טפחים שיהא נוח לו להשתמש ביותר ומשמע דשפיר דמי בהכי כשלא הכניס ממנו אלא שלשה טפחים: אין תאמר לרוחב וכו'. כלומר והשתא היכי דמי דאם תאמר שנתנו לרוחב הסוכה לית יכיל וכו' וכלו' דודאי לרב המנונא קשיא דהא איהו ס"ל דלמאן דפוסל באורך פוסל נמי לרוחב. הלכך האי ברייתא לא מיתוקמא כלל כרב המנונא ופליגא עליה: אלא כן אנן קיימין לאורך ואיפשר שלא ישן תחתיו. כלומר אלא אי מוקמת לה להך ברייתא וקאתיי' כמתני' דידן בהכי הוא דמצית לאוקמה כגון שנתנו לאורך הסוכה ואפשר דס"ל נמי להאי תנא דברייתא שלא יושן תחתיו הואיל דמ"מ סכך פסול הוא שאע"פ שלא הכניס ממנו אלא ג' טפחים בלבד עכ"פ יש ברחבו ארבעה טפחים:

הלכה ח מתני' תקרה. גג עשוי מקורות או נסרים: שאין עליה מעזיבה. והוא הטיט או הסיד שרגילין ליתן ע"ג הנסרים והקורות וזהו קרוי מעזיבה: או מפקפק. סותר ומנענע את כולן ונותן אותם לשם סכך: או נוטל אחת מבינתיים. ונותן סכך כשר במקומה ור' יהודה לטעמיה דמכשיר לסכך בנסרים הלכך מפקפק בכדי שלא תהא מן העשוי או נוטל אחת מבינתיים. ובחדא מיני הו סגי לב"ה דכי היכי דמפיק לה בהכי משום תעשה ולא מן העשוי מפיק לה נמי בהכי: ב"ש אומרים מפקפק ונוטל אחת מבינתיים. דס"ל לב"ש דפקפוק לא מהני עד שיטול אחת מבינתיים: ר"מ אומר נוטל אחת מבינתיים ואינו צריך לפקפק. וכנוסחת המשנה דהבבלי גרים בדר"מ נוטל אחת מבינתיים ואינו מפקפק ומפרש התם בגמ' דלב"ש אע"פ שמפקפק אי נוטל אחת מבינתיים אין אי לא לא וקאתי ר"מ וקאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אלא הכל מודים שצריך ליטול אחת מבינתיים ופקפוק אינו מועיל והלכה כר' יהודה שאמר משום ב"ה. ולנוסחא דמתני' דהכא דגרים בדר"מ נוטל אחת מבינתיים ואין צריך לפקפק צריך נמי לפרש כעין זה דלא נחלקו קאמר אלא הכל מודים דבחדא מינייהו סגי וכשנוטל אחת מבינתיים סגי ואין צריך לפקפק ושמעי' מהאי ליסנא דקאמר א"צ לפקפק דה"ה היפכא נמי שאם פיקפק א"צ ליטול אחת מבינתיים לכ"ע אליבא דר"מ: גמ'

קרבן העדה

גמ' בשיש בהן רוחב ארבעה. שרוב תקרת הבית עשויות מהן נחלקו דר"מ אית ליה גזרת תקרה אי מכשרת בהו אתי למימר מה לי לסכך באלו מה לי ליסב תחת תקרת הבית אף היא בנסרים מקורה. והויא ודאי פסול דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה אבל בנסרי' שאין בהן ד' שאין רוב תקרות עשויות מהן ד"ה כשרה דלא דמי לקורות הבית דלגזור בהו: במשופין וכו'. לאו משום גזרת תקרה איפלוגי אלא בנסרי' שאין בהן ד' אבל משופין הן וחלקים וראויין לתשמיש ומשום גזרת כלים נגעו בה לפסול אליבא דר"מ אע"ג דפשוטי כלי עץ נינהו ולא מקבלים טומאה גזר בהו ר"מ אטו כלים המקבלי' טומאה: והא ר"י וכו'. כלומר גופא א"ר ירמיה וכו': הא אם במשופין לכלים. בפחות מד' ד"ה מותר ורב ור"י פליגי: מן מה וכו'. מהא דאר"י משמיה דרב סיככה בשלביות פסולה ושלביות אין בהן ד' ואפ"ה פסולים משום דמשופין: ואמרין. הבני ישיבה דכר"מ הור' ולר"י מותר: הדא אמרה. זאת אומרת דלרב בתרווייהו פליגי בנסרי' שאינן משופי' ויש בהן ד' ובמשופין ואין בהם ד': ה"ג הא רבי יוסה ר' יוסי בשם רבי יוחנן וכולי. וה"פ גופה א"ר יוסה וכן א"ר יוסי משמיה דר' יוחנן: הא בשיש בהם רוחב ד' ד"ה אסור. אפילו לר"י ופליג אדרב דאמר דבתרווייהו פליגי: מן מה וכו'. מהא דהורי רבי יוסי בבית וועד הגדול: מלתרה. היא קורה גדולה ויש בה ד': ואמרין כר"י הורה. ש"מ דבים בהן ארבע נמי פליגי: היא הדא היא הדא. כלומר דשניהן שוין ובתרווייהו פליגי: הדא דאת אמר. הא דפליגי ר"י ור"מ דוקא בשהנסר של ד' טפחים מונח לאורך הסוכה נמצא שאין כאן מקום שיש לו שלשה מחיצות אבל כשמונח ברוחב הסוכה של צד דופן האמצעי יש שלשה מחיצות אף ר' מאיר מכשיר וסיפא דנתן עליה נסר וכו' אף כר"מ אתיא ובמונח לרוחב הסוכה: בין לאורך בין לרוחב כשר. לכ"ע וכדמסיק דבמונח מן הצד איירי כדברי מי שהוא פוסל כאן וכו'. וסיפא כר' יהודה ודלא כר"מ: מה רבי יוחנן ורשב"ל וכו'. כלומר מאי טעמייהו דמכשרי: ושאינה מחזקת כדי ראשו ורובו גרסי'. ול"ג אלא וכ"ה בבבלי וה"פ שאין בה אלא ד' טפחים: והביא נסר. שיש בו ארבע טפחים וילרף ממנו. שלשה טפחים הרי יש בו ז' טפחים כדי הכשר סוכה: אלא כן אנן קיימין. אלא הכא במאי עסקי' לאורך פליגי ר"מ ור"י ואפילו לשמואל ניחא אבל לרב המנונא קשיא: ואפשר שלא יישן תחתיו. סתמא דש"ס קאמר דאע"ג שאין בו אלא ד' טפחים סכך כשר ותחת הנסר אסור לישן אפ"ה אפשר לו לישן תחת הסכך כשר דסובר דתלתא גברי בתרי אמתא יתיב ויכול לישן בד' טפחים:

הלכה ח מתני' תקרה. גג העשוי מקורות או נסרים: שאין עליה מעזיבה. דבים עליה לא מהני פקפוק דסכך פסול הוא דלאו גידולי קרקע הן: מעזיבה. הטיט או הסיד שרגילין ליתן על גבי הקורות והנסרי' קרוי מעזיבה: מפקפק. סותר ומנענע כולן: או נוטל אחת מבינתיים. ונותן סכך כשר במקומו ואע"ג דר"י מכשיר לסכך בנסרים בעי פקפוק משום דבלא"ה ה"ל מן העשוי וגם גזרת תקרה לפי שכבר הי' בהם מעזיבה: רמ"א לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. שכלן מודים שצריך ליטול אחת מבינתיים ופקפוק אינו מועיל:

גמ'

עין משפט נר מצוה

מט
א מיי' פ"ה מסוכה הל' ז טוש"ע או"ח סי' תרכט סעיף יח
נ
ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סי' תרלא סעיף ט

מסורת הש"ס

סוכה יד ע"א
שם טו ע"א
לעיל הלכה ה
בב יז ע"א
ע"ב יד ע"ב
שם טו ע"א
(בש"ס בבלי איתא מפקפק ונוטל אחת מבינתיים)

שנויי נוסחאות (בי"א) כשיש בד"ו בישיש. (בו"ד) אם בד"ש ליתא. (בו"ס) ירמיה ביכבה בד"ו ירביה בשם רב ביכבה. (בו"ו) אמרין בד"ו ואמרין. (בו"ח) ר"י בד"ו רבי יוחנן.

גמ' ואם פיקפק אינו צריך ליטול אחת מבינתיים:

הלכה ט מתני' [א] *המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המיטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה [י] החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינו סוכה: גמ' תני *יותר מכמותן. חברייא אמרין [ז]שאין טפח נכנס לתוך טפח. התיב ר' בא בר ממל הרי כלי זכוכית הרי טפח נכנס לתוך טפח. א"ר יוסה תמן נכנס ויוצא ברם הכא נכנס ואינו יוצא. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מפני שהיא נראית כאוצר. תני ר' חייה *תעשה לך לא מן העשוי לך. מה נפק מביניהון. [ז]ויש בה. על דעתיה דר' חייה פסולה על דעתיה דר' יוחנן כשירה:

הלכה י מתני' [ג] *המשלשל דפנות מלמעלן למטן אם גבוה מן הארץ ג' טפחים פסולה מלמטן למעלן אם גבוה מן הארץ י' טפחים כשירה ר' יוסי אומר כשם שמלמטן למעלן י' טפחים כך מלמעלן למטן י' טפחים הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה:

גמ'

קרבן העדה

גמ' ה"ג ואם נטל אחת מבינתיים א"צ לפקפק. וה"פ הא דקא"ר יהודה לב"ש מפקפק ונוטל אחת מבינתיים לא דבעינן תרווייהו דודאי בנוטל אחת מבינתיים סגי אלא ה"ק אע"ג שמפקפק אי נוטל אחת מבינתיים אין אי לא לא:

הלכה ט מתני' המקר' סוכתו. כמו שאנו עושין שמסדרין כלונסות תחלה בסכך ונותנין פסל עליהן: בשפודין. שאין ראויין לסיכוך לפי שאינן גידולי קרקע: בארוכות המטה. דמקבלי טומאה: אם יש ריוח ביניהן כמותן. בין שפוד לשפוד על פני כולה ויתן שם הפסל ג"כ על פני כולה: החוטט בגדיש. נוטל מן העומרי' למטה סמוך לארץ ועושה חלל כשיעור סוכה נמצא הסכך עשוי ועומד מאליו: גמ' תני יותר מכמותן. שיהיה ריוח ביניהן קצת יותר משיעור מכך השפודין: חבריי' אמרין. לכך בעינן יותר מכמותן דאל"כ אין הפסל שמניח ביניהן יכול להיות כשיעור השפודין שהרי אין טפח סכך נכנס לתוך חלל טפח וכבר מונחים שפודין שהן רחבין טפח: הרי כלי זכוכית. כלו' דבר קשה יכול לדחוק דבר שהוא טפח על טפח בתוך חלל' שהוא טפח על טפח: תמן נכנס ויוצא. התם איירי שיש בחללו שיכול טע"ט לכנוס ולצאת בתוכו והוא יתר מטע"ט והכא אם נא' בכמותן ממש נמצא שאינו יכול לכנוס לתוכו: מפני שהיא נראית כאוצר. הא דתנן במתני' החוטט בגדיש אינה סוכה מדאורייתא כשרה אלא רבנן דגזרו בה אם אתה אומר כן אין אדם עושה סוכה אלא הולך ואוכל וישן באוצרו במקום שמשתמש שם כל ימות השנה והוא עשוי ועומד ולא לשם סכך של צל דניהוי שם סוכה עליו ואפילו שם סוכה שאינו של חג אלא כבית בעלמא: תני ר"ח. מדאורייתא אינה סוכה שנא' חג הסוכות תעשה לך ולא מן העשוי בפסול וזה לא נעשה לשם סכך אפילו לצל: מה נפיק מביניהון. כלומר מאי בינייהו: ומשני ויש בה. פי' שיש סוכה בגדים ויושב בה לר"ח פסולה אפי' בדיעבד דמדאורייתא פסולה ולר"י כשרה כיון דאינה פסולה אלא מדרבנן בעלמא ל"א ויש בה חלל טפח וה"ג על דעתיה דר"ח כשרה וע"ד דר"י פסולה וה"פ ע"ד דר"ח כשרה דלא שייך בה תולמה"ע שהרי יש שם אהל חלל טפח ומה שחוטט אינו אלא הדפנות ובהם לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי והרי הוא כסוכה שאין בה יו"ד ותקקה והשלימה ליו"ד ולר"י פסולה דעדיין שייך גזירת אוצר:

הלכה י מתני' המשלשל. מוריד שהתחיל לארוג הדפנות סמוך לסכך ואורג ובא כלפי מטה: ג' טפחים פסולה. היינו כדי שיזדקר הגדי בבת אחת ויכנס דאמרן דכה"ג אינה מחילה: מלמטה למעלה. כיון שהגיע לי' כשירה ואפילו אינן מגיעות לסכך ומופלגות ממנו הרבה: רבי יוסי אומר כשם שלמטה למעלה. דיו באריגת י' כך מלמעלה למטה ואפילו גבוהות מן הארץ הרבה דסבר מחילה תלויה מתרת:

גמ'

פני משה

גמ' ואם פקפק אינו צריך ליטול אחת מבינתיים. לדברי ר"מ קאי וכדפרישית במתני' דלנוסחא דהכא דרבי מאיר קאמר ואינו צריך לפקפק א"כ משמע דמיהת פקפק מועיל לרבי מאיר אלא כשנוטל מבינתיים שוב אינו צריך לפקפק א"כ קשיא היינו כבית הלל ואליבא דר' יהודה ועל כרחך דלא נחלקו קאמר דהכל מודים דבחדא מנייהו סגי:

הלכה ט מתני' המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה. והני אינן ראוין לסיכוך לפי שאין השפודין גידולי קרקע וארוכית המטה כגון ארוכה וב' כרעיים דמקבלין טומאה אלא שמסדר אותן כדי לשום סכך כשר עליהן כמו שאנו עושין שמסדרין כלונסות תחלה בסכך ונותנין פסל עליהן: אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה. בגמרא קאמר דכמותן לאו דוקא אלא צריך שיהא הריוח שמניח שם הסכך הכשר יותר מכמותן ומשום דמקום השפוד כפרוץ נחשב שהוא סכך פסול וכשנותן סכך כשר בין שפוד לשפיד אם אין ביניהן אלא כמותן הוי פרוץ כעומד ופסול הלכך צריך שיהא ריוח שביניהן מעט יותר מכמותן דאף על גב דקי"ל פרוץ כעומד כשר הני מילי בעלמא אבל בסכך דסוכה צריך שיהא עומד מרובה על הפרוץ. וטעמא דמילתא דאם הסכך כשר שוה בשוה הוא למעלה עם הסכך פסול והפסו' כפרוץ וכאויר נחשב א"כ יהיה למטה המתה מרובה מצילתה כדאמרינן כזוזא מלעיל כאסתרא מלתחת וכמו שמפורש למעלה סוף הלכה א' ועוד שהרי גם מהסכך כשר עצמו נכנסת החמה עכ"פ דסתם סכך יש בו חורין ועוד דהא אי אפשר לצמצם שיהא הסכך כשר שהוא בריוח בין שפוד לשפוד ממש כמות השפוד ובודאי נשאר עוד מעט אויר בין הכשר לשפוד הלכך צריך שיהא הריוח יותר מכמותן: החיטט בגדים. שנטל להעומרים מלמטה סמוך לארץ ועושה חלל כשיעור סוכה ונמצא הסכך עשוי ועומד מאליו: אינה סוכה. לפי שהתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי ודוקא שלא היה שם הלל טפח במשך שבעה אבל אם היה שם חלל טפח במשך שבעה ונעשה לשם סכך וצל והטט בו יותר עד שהגביה החלל עד גובה עשרה זו היא עשייתה שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי והרי הן כסוכה פחות מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה:

גמ' תני. בברייתא צריך שיהיה מעט יותר מכמותן. כדפרישית טעמא במתני': חברייא אמרין. דהיינו טעמא: שאין טפח וכו'. כלומר שאי אפשר לצמצם כמו שאין טפח נכנס לתוך טפח כך אי אפשר להכנים הסכך כשר בהריוח שיהא כמות השפוד להכשיר כפרוץ כעומד הלכך צריך מעט יותר מכמותן כדפרישית במתני': הרי כלי זכוכית וכו'. אמילתא דחברייא פריך דמשמע דא"א לצמצם אף בידי אדם וכדאמרי' שאין טפח נכנס לתוך טפח ודרך משל הוא כמו שאין מקום טפח יכול ליכנס בחור שיש בו טפח בצמצום כך אי אפשר לך לשער החלקים שנתחלקו שיהא שוה בשוה ופריך והרי גבי כלי זכוכית ששנינו בתוספתא במס' ב"מ וכלים פ"ג כליבה של ספרים ושל רופאים ושל עושה זכוכית שנחלקה לשנים טהורה. כליבה היא כלי זכוכית וכעין תיק שמניחין בה הספרים וכו' את כלי אומנות שלהן והרי טפח נכנס לתוך טפח כלומר הרי דמלינן דאפשר לצמצם בידי אדם שיהו שני החלקים שוין ולפיכך טהורה דאם אי אפשר לצמצם היו שניהם טמאין מספק דשמא בכל אחד מהן יש בו רוב והיאך אמרת הכא דאי אפשר לצמצם כלל: תמן נכנס ויוצא. כלומר שאני התם שהוא כמו הדבר שנכנס בתוך איזה דבר ויוצא ממנו בריוח שיכול הוא לכוין אם שניהן שוין או לא דכשנכנס ויוצא ממנו בידוע שזה יותר מרווח מזה ואם לאו שניהן שוין הן וכך הוא בכלי זכוכית שנחלק לשנים שאתה יכול לכוין ולהלק אותן שוה בשוה ולידע אם שוין הן או לא שהרי שני החלקים הן לפניך: ברם הכא נכנס ואינו יוצא. כלומר כאן אי אפשר לך לכוין שיהא הריוח ביניהן כמותן ממש דכשנותן סכך כשר על הריוח נכנס הוא לשם ואינו יוצא ממנו ואי אפשר לכוין בשום פנים שיהא הסכך כשר שוה ממש כמות השפוד משום דמסתמא יש עוד מעט אויר בין הכשר להשפיד הלכך בעינן שיהא הריוח יותר מכמותן: מפני שהיא נרא'ת כאוצר. אחוטט בגדים קאי דטעמא שאינה סוכה מפני שהיא נראית כאוצר ולא נראית כסוכה אלא כאוצר של תבואה שהיא בגדים: תני ר"ח. דטעמא הוי משום חג הסוכות תעשה לך ולא מן העשוי: מה נפיק מביניהן. בין הני טעמי: ויש בה. איכא בינייהו וכלומר שכבר יש בה איזה חטיטה וחלל מכבר והוא חיטט בה יותר להגביה החלל: על דעתיה דר' חייה כשירה על דעתיה דר' יוחנן פסולה. כצ"ל דר' חייה דקאמר משום תעשה ולא מן העשוי כשירה דעכשיו זו היא עשייתה ואין מתקן אלא הדפנות וכדפרישית במתני' ועל דעתיה דרבי יוחנן פסולה דמכל מקום נראית כאוצר:

הלכה י מתני' המשלשל דפנות. שמתחיל לארוג הדפנות סמוך לסכך ומיריד ואורג ובא כלפי מטה: שלשה טפחים פסולה. וזהו שיעור שיזדקר הגדי בבת ראש דבכה"ג לאו מחילה היא: מלמטן למעלן. אם גבוה מן הארץ עשרה טפחים כשירה. ואפילו אינן מגיעות לסכך ומופלגות ממנו הרבה: ר' יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה. דיו באריגת עשרה כך מלמעלה למטה ואפי' גבוהות מן הארץ הרבה דקסבר מחילה תלויה מתרת בסיכה ואין הל' כר' יוסי: הרחיק את הסיכוך מן הדפנות. לאו בגובה קאמר אלא ברוחב שהניח אויר בין דופן לסכך באורך הסוכה או ברחבה ג' טפחים פסולה:

גמ'

רידב"ז

ר"א בשם ר' יוחנן מפני שהיא נראית כאוצר תני ר"ח תעשה לך לא מן העשוי לך מה נפק מביניהון ויש בה ע"ד דר"ח פסול ע"ד דר"י כשירה ע"כ והק"ע ז"ל והפ"מ ז"ל מגיהים ויש בה חלל טפח ומהפכים הגי' מדר"ח לדר"י והא"ו דויש בה אינ' דוקא כי כן ל' הירושלמי והוי כמו בבבלי ביש בה ומשמש הוא"ו במקום ב' ובגליון גרס ישב בה בדיעבד עיי"ש. ולפענ"ד אפשר דאין כאן שום ט"ס והגי' כמ"ש ממש אך תיבת ויש בה היא תיבה אחת והמדפיס חלק אותה לב' תיבות והיא תיבה אחת ישבה ופירושו היא כמו דמבואר לקמן פ"ג ואפשר שלא יקשור ומבני במיישב למעלן פי' דאינו מקשר אלא מיישב בלא קשר וזה שייך כשמדברים בהפועל הפעולה בל' הוה במקשר במיישב אבל כשמדברים בלשון עבר בהפועל שייך קשרה והיפוכו ישבה ונמצא דבירושלמי נקרא קשרה והיפוכו ישבה וגזירת אוצר הוא דוקא כאבילי כדאיתא בבבלי דף י"ב גבי אבילי קש וכו' עיי"ש ובפירש"י ז"ל וז"ל ואבילין שאדם מכנים כל ימות הקיץ לימות החורף קרי אוצר עכ"ל ז"ל ועיי"ש בסוגיא והמגא כן מפורש ור"י קאמר הכא לאו משום גזירת אוצר אלא מפני שהיא עצמה נראית כאוצר וכ"ז לא שייך שנראה כאוצר רק בקשרה מצא"כ בישבה ע"כ קאמר דנפ"מ ביניהון בישבה ע"ד דר"ח לעולם שייך תעשה ולא מן העשוי דאין נפ"מ בין קשרה לישבה אבל לר"י דהיא משום גזירת אוצר א"כ הנ"מ בקשרה מצא"כ בישבה לא שייך גזירת אוצר ולא שייך שנראית כאוצר ע"כ כבר ודו"ק:

ב"ש

מסורת הש"ס

סוכה טו ע"א

שם ע"ב

שם יב ע"א

שם טו ע"א

עין משפט נר מצוה

נא

א מיי' פ"ה מסוכה הל' טו' טוש"ע א"ח סי' תרלא ס"ח:

נב

ב מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סי' תרלה

נג

ג מיי' שם פ"ד הל' ד טוש"ע שם סי' תרל סעיף ט

גליון הש"ס

ז עי' תוס' דף טו ד"ה פרון:

ז אפשר דצ"ל ישב בה והיינו בדיעבד כשישב בה דלמ"ד משום גזירת אוצר יצא והוא כשיטת הטור גבי תבילה ועי' בד"מ סי' תרכט ועי' בתוס' דף יב ע"ב ד"ה אין וצ"ע:

גמ' *אמר ר' יוחנן *לא א"ר יוסה אלא לעניין סוכה אבל לעניין שבת אף ר' יוסי מודה. מילתיה דר' חנינא אמר אף לעניין שבת. דאמר רבי חנינא שלטון בא לציפורין ותלו בו קיטיות והתיר ר' ישמעאל בי ר' יוחי לטלטל תחתיהן בשיטת אביו. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' שמואל בר רב יצחק אתייא דר' יוסי בן חנינה כר"ח ותריהון פליגון על שיטתיה דר"י. דא"ר יוחנן רבי יודה ור' יוסה ור' חנניה בן עקביא שלשתן אמרו דבר אחד. רבי יודה דגשרים המפולשין. ר' יוסי ההן דהכא. ר' חנניה בן עקביה דתני *ג' דברים התיר רבי חנניה התיר עצה שבים והתיר כצוצרה והתיר הבאת לונטיות:

הלכה יא מתני' [א] *בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרא סוכה גדולה שהקיפוה דבר שאין מסכבין בו אם יש תחתיו ד' אמות פסולה:

גמ' תני רבי חייה [ב] אויר פסול פוסל בג' טפחים סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות. א"ר יוסה אף אנן תנינן תרתיהון אויר פסול פוסל בג' טפחים דתנינן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה. סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות דתנינן בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין כותל לסיכוך ד' אמות פסולה הא פחות מיכן כשירה. *מהו לישן תחתיו. התיב רבי יצחק בן אלישי' הרי *טיט הנרוק משלים במקוה ואין מטבילין בו. והכא משלים בסוכה [ג] ואסור לישן תחתיו. חזקיה אמר מפני שהיא נראית כדופן עקומה. תני ר' הושעיה מפני שהיא נראית כדופן עקומה ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן מפני שהיא נראית כדופן עקומה רבי זעירה ר' יסה בשם כהנא מפני שהיא נראית כדופן עקומה. א"ר יונה לר' יוסי ולמה לי נן אמרין משום שאין סכך פסול פוסל אלא בד' אמות:

הלכה

פני משה

גמ' אמר ר' יוחנן לא אמר ר' יוסי אלא לענין סוכה וכו'. סוגיא זו עד סוף הלכה כתובה לעיל בפ"ה דעירובין בהלכה ח' ושם מפורש הוא ע"ש ובפ' כירה בהלכה ד' בפירוש עצה שבים:

הלכה יא מתני' בית שנפחת. גגו באמצעו וסיכך על גבי הפחת באמצעו והדפנות רחוקות מן הסכך הכשר: אם יש מן הכותל ולסיכוך הכשר ד' אמות פסולה. דבד' אמות לא אמרי' דופן עקומה פחות מד' אמות כשירה ודבר זה הלכה למשה מסיני דאמרי' דופן עקומה עד ד' אמות שרואין את הדופן כאלו נעקם למעלה ונחשב הסכך הפסול שהוא תקרת הבית כאלו הוא מהדופן ומגיע עד הסכך הכשר: וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. שיש אכסדראו' סביבותיה ותקרה על גביהן והדפנות רחוקות מפי תקרה החיצון של האכסדראות וסיכך באמצע באוירה של חצר דעד ד' אמות אמרי' דופן עקומה. וקמ"ל דאע"ג דהני מחיצות לאו לאכסדרה עבידן אלא לבתים שבחצר שפתוחין לה סביב מג' רוחותיה והאכסדראות הן לפני הבתים ואין להם דופן לצד החצר ואין דופן לסוכה זו אלא מחיצות הבתים ונמצאת תקרה האכסדרה מפסקת סביב בין הסכך לדפנות אפ"ה אמרי' דופן עקומה עד ד' אמות: סוכה גדולה. כל שיש בה יותר מז' על ז' נקראת סוכה גדולה: שהקיפוה. סביב סביב סמוך לדפנות בדבר שאין מסככין בו כגון דברים המקבלין טומאה וכיוצא בהן ובאמצעה נתן הסכך כשר אם יש תחת הסכך פסול ד' אמות פסולה פחות מכאן כשירה דאמרי' דופן עקומה. וקמ"ל בהך סיפא דאע"ג דלא דמיא להני תרתי דרישא דהתם מסככין סכך כשר אבל הכא הקיפוה בסכך פסול אפ"ה אמרינן בה דופן עקומה עד ד' אמות. והא דאמרי' דסכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות הני מילי בסוכה גדולה ומן הצד אבל באמצע סכך פסול פוסל בד' טפחים אף בסוכה גדולה ובסוכה קטנה סכך פסול פוסל בארבעה טפחים בין באמצע בין מן הצד דלא שייך בה דופן עקומה ואויר שאין שם סכך כלל פוסל בין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים בין בסוכה קטנה ובין בסוכה גדולה אם האויר הוא מפסיק כל הסוכה ולא נשאר לצד הדופן האמצעי שיעור הכשר סוכה שהיא ז' על ז' עד שימעטנו משלשה ואם מיעטו בדבר הפסול כגון כרים וכסתות וכיוצא אם סוכה גדולה היא כשירה ואם בסוכה קטנה פסולה עד שימעטנו בדבר שמסככין בו:

גמ' תני ר' חייה אויר פסול פוסל וכו'. כדפרישית במתני': אף אנן תנינן תרתיהון וכו' וכדתנינן לעיל במתני' וכדתנינן כאן: מהו לישן תחתיו. על אויר קאי דאם האויר פחות משלשה טפחים הוא דכשרה הסוכה והאור משלים לשיעור הכשר סוכה דאמרי' לבוד אלא מהו לישן תחת מקום האויר: התיב ר' יצחק בן אלישב. דודאי אסור לישן תחתיו ואל תתמה אם אסור לישן תחתיו אמאי מצטרף הוא לשיעור הכשר סוכה. טיט הנרוק יוכיח שהרי טיט הנרוק שהוא רך וראוי להריקו מכלי אל כלי שמשלים במקוה לארבעים סאה ואפ"ה אין מטבילין בו כדתנן בפ"ז דמקואות אלו מעלין את המקוה שמשלימין הן להמקוה השלג והברד והגליד והכפור והמלח וטיט הנרוק והטובל בהן לא עלתה לו טבילה והכא נמי באויר פחות מג' משלים הוא בסוכה אבל אסור לישן תחתיו: חזקיה אמר מפני שהיא נראית כדופן עקומה. עלה דההיא דקאמר ר' יוסה קאי דבענין דסכך פסול אינו פוסל אלא בארבע אמות דילפת לה ממתני' דידן שאני הכא דמן הצד הוא וטעמא דד' אמות פסולה הא פחות מכאן כשירה מפני שנראית כדופן עקומה אבל באמצע לעולם אימא לך דסכך פסול פוסל בארבעה טפחים אף בסוכה גדולה. וכן תני ר' הושעיה וכו' וכל הני אמוראי דטעמא דמתני' דמכשירינן בפחות מארבע אמות מפני שהיא נראית כדופן עקומה: אמר ר' יונה לר' יוסי. לסיועי למילתיה דאכל הני אמוראי דאמרי משום דופן עקומה קשיא היא גופה מנא להו ולמה לית אנן אמירתי דטעמא דמתני' משום שאין סכך פסול פוסל לעולם אפי' באמצע בסוכה גדולה אלא בארבע אמות דוקא:

הלכה

קרבן העדה

גמ' אלא לענין סוכה. דאינו אלא עשה: אבל לענין שבת. דאיסור סקילה הוא במלאכות דאורייתא מחמירין אפילו במידי דרבנן דאית ביה: מילתיה דרבי חנינא. מעשה שאמר ר"ח מוכחת דאפי' לענין שבת אמר ר"י דמחילה תלוי' מתרת: שלטון. שר א' בא לציפורן ותלו קיטיות ע"ג העמודין שהיו שם והיו חצירות במבוי שלא עירבו וע"י סדינין אלו נחלק המבוי ולא היו מן המחילה ולפנים אלא אותן שעירבו: קיטיות. סדינין: ה"ג והתיר ר"י בי ר' יוסי לטלטל תחתיהן בשבת: בשיטת אביו. ש"מ דאף לענין שבת קא"ר יוסי: אתיא דר"י בר חנינא. דאמר נמי דפליג ר"י אפי' לענין שבת: כר"ח. אביו: ותריהון. ר"ח וריב"ח פליגי על הא דאר"י: ה"ג דאר"י בר חנינא ר' יודן ור"י ול"ג דא"ר יוחנן וכו' דא"כ קשיא דר"י אדר' יוחנן דהא איהו קאמר לעיל דלא אמר ר"י אלא לענין סוכה וכו': ר' יהודה דגשרי' המפולשין. בעירובין ס"פ כל גגות מתיר ר"י לטלטל תחת גשרי' מפולשין אע"ג דאין שם אלא ב' מחיצות אפ"ה מותר דאמרי' פי תקרה יורד וסותם אפי' מב' רוחותיו וכ"ש דמתיר במחילה תלויה: ר"י. הך דהכא במתני' דאמר מלמעלה למטה סגי בי"ע דמחילה תלויה מתרת: עצה שבים. והם קנים הגדלים בים ואע"פ שעדיין לחים הן מותר לטמון בתוכן פירו' ואינן מכשירין ובבבלי הגי' וטומנין בעצה ופרש"י שהוא פסולת של קטניות ואע"פ שלקטן בבקר מן השדה ועדיין הטל עליהן אינן מכשירין את הפירות: והתיר כצוצרה. בית שהוא על שפת הנהר מוציא מן כותל הבית על הנהר שתי קורות עד שעומד כנגד המים ובין זו לזו ג' או ד"א ותקרה על אותן שתי קורות ועושין בקירוי ארובות ומשלשל דלי וממלא והתיר ר"ח ב"ע כצוצרא שהיה ד"א על ד"א שחוקק בה דע"ד טפחים וממלא וא"צ מחילה אחרת דאמרי' כוף וגוד הואיל ויש עשרה לכל רוח לנקב: והבאת אלונטית. בגד שמסתפגין בו כשיוצאין מהמרחץ והתיר ר' חנניה להביאו בידו ולא חש שמא ישכח ויסחוט:

הלכה יא מתני' הרחק את הסיכוך. לאו בגובה קאמר אלא ברוחב שהניח אויר בין דופן לסכך באורך הסוכה או ברחבה: בית שנפחת. גגו באמצעו והדפנות רחוקות מן הסכך כשר: אם יש בין הכותל לסכך כשר ד"א פסולה פחות מכאן כשרה בגמ' מפ' טעמא: וכן בחצר. שהיא מוקפת אכסדרה. וסיכך באוירה של חצר רחוק מכתלי האכסדרא ואכסדרא הוא מקום מוקף מג' מחיצות: סוכה גדולה כל שאילו ינטל הסכך פסול ישאר בה ז' טפחי' על ז' טפחים זו היא סוכה גדולה: גמ' ה"ג אויר פוסל בג' טפחים. אויר הנמשך על פני כל הסוכה והוא ג"ט פוסל הסוכה כולה: סכך פסול. אינו פוסל אותו כל הסוכה אלא בד"א: מהו לישן. תחת אויר הפחות מג' אע"ג דמלטרפין אותו לסוכה: הרי טיט הנרוק יוכיח. טיט שראוי להוריקו מכלי אל כלי כגון שהוא רך: משלי' במקוה. שיעור מ' סאה: ואין מטבילין בו. במ' סאה שכלו טיט נרוק דהכי תנן במסכת מקואות אלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והגליד והכפור והמלח וטיט הנרוק ומעלי' היינו משלימין אשלומי אין בפני עצמו לא א"כ דטיט הנרוק אפי' בשעה שמצרף אין מטבילין בו: מפני שהיא נראית דופן עקומה. לכך מתירין במתני' אפי' ד"א שאנו רואי' תקרת הבית כאלו נעקם ראש הדופן ובא עד הסכך כשר אבל סכך פסול כשהוא באמצע פוסל בד' טפחים: א"ר"י ולמה לית אנן אמרין הטעם דמכשיר במתני' עד ד' אמות משום דאין סכך פסול פוסל אלא בד"א דד"א הוי שיעור לפסול וכר"ח ואפי' באמצע לא יפסול בפחות מד' אמות:

הלכה

עין משפט נר מצוה

נד
א מיי' פ"ה מסוכה הל' יד טוש"ע או"ח סי' תרלב ס"א
נה
ב מיי' שם פ"ד הל' ז ופ"ה הל' כ טוש"ע שם ס"ב
נו
ג טוש"ע שם

מסורת הש"ס

עירובין פ"ח ה"ח סוכה טו ע"ב
עירובין פו ע"ב
סוכה יז ע"א
ברכות פ"ב שלכו ה"א שם יט ע"ב

שנויי נוסחאות (סו"נ) אמר בד"ו אמרה. (סו"ד) ותלו בד"ו ותילו. (סו"ס) יוחי בד"ו יוסי. (סו"ז) כר"ח בד"ו כרבי חנינא. (סו"ח) דר"י בד"ו דרבי יוחנן. (סו"ז) אלישי' בד"ו אלישיב.

הלכה יב מתני׳

א *העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר״א פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין ב מחצלת קנים מחצלת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה ולסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה ר׳ אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה עשאה לשכיבה מקבלת טומא׳ ואין מסככין בה ולסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה: **גמ׳** ז*מודה ר׳ ליעזר לחכמים שאם היתה נתונה על ארבעה אבנים או שהיתה גבוה מן הארץ פותח טפח ג שהיא כשירה. תני העושה סוכתו כבית יער הלבנון כשירה. למי נצרכה לר׳ ליעזר. אבא בר ב״ח בשם ר׳ יוחנן במחצלות אושא שנו. א״ר ליעזר סתם *מחצלות אושא טמאות עד שיעשם אוהלים. סתם מחצלות טיברייא טהורות עד שיעשם לשכיבה. ר׳ יצחק בר חקולה ר״ש בר׳ הורין באילין על פתח ההנויות שהן טהורות. הורי ר׳ אימי *ארוגה טמאה מהו לסכך בה. מהלוקת ר׳ ליעזר וחכמים. ר׳ יצחק ב״ר לעזר הורי מדוחק להתיר ראשי מעדנים ולסכך בהן. תנינן *וכן המתיר ראשי מעדנים ד טהורה ואת אמר הכין:

הדרן עלך פרק סוכה

הלכה א מתני׳

*הישן תחת המטה ה לא יצא ידי חובתו א״ר יהודה נוהגין היינו ישינים תחת המטות בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר. א״ר שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה אמר רבן גמליאל לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם יודע שעבדים פטורין מן הסוכה וישן לו תחת המטה. ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: **גמ׳** תמן תנינן *אבל פורס הוא ע״ג נקליטי המטה. וכא

קרבן העדה

הלכה יב מתני׳ כמין צריף. שאין לה גג וראשי הדפנות מגיעות זו בזו מלמעלה והולכים ומתרחבים מלמטה: או שסמכה. שהטה ראשי הקנים על הכותל והולכים בשפוע למטה לארץ: מפני שאין לה גג. אינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאהל משופע לאו שמיה אהל אלא א״כ יש לה גג טפח: מחצלת של קנים. במחצלת קטנה כ״ע לא פליגי סתמא לשכיבה ואין מסככין בה כ״פ בגדולה ת״ק סבר סתם גדולה לסיכוך עבידא וסתם קטנה לשכיבה וה״ק מחצלת גדולה סתמא לסיכוך ואם פי׳ שעשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככן בה: ולסיכוך מסככין בו. ה״ק ומחצלת קטנה סתמא לשכיבה ואם פי׳ שיהא לסיכוך מסככין בה: ר״א אומר אחת גדולה ואחת קטנה. סתמא לשכיבה ועשאן לשכיבה דקאמר כלומר עשויות הן מתחילתן סתמא לשכיבה הלכך אף הגדולה מקבלת טומאה ואין מסככין בה ואם פי׳ שיהא לסיכוך מסככין בה: **גמ׳** שאם היתה. הסוכה נתונה על ד׳ אבנים שהן גבוהין טפח ויש שם טפח זקוף וניכר הצריף שהוא גג שיש בה שיעור אהל בזקיפה הוי אהל: כבית יער הלבנון. שהיה גגו משופע וחלל קצת מלמטה: למי נצרכה. ברייתא זו לאשמועינן דכשירה הסוכה כבית יער הלבנון: במחצלת אושא שנו. שראויין לשכב עליהן: סתם מחצלות אושא טמאות. מדרס דלשכיבה הן עומדות: עד שיעשם אוהלים. אז נתבטלו ממלאכתם הראשונה: סתם מחצלות טבריא טהורות. דקשות הן ואין לך אדם שוכב עליהן: ה״ג הורה באילן על פתח החניות. שהן טהורין שאין ראויין לשכיבה: ארוגה. שהיא חלקה טמאה: מהו לסכך בה. במחצלת ארוגה שהיא סתמא: ומשני במחלוקת ר״א ורבנן. הוא נכלל דאף בארוגה פליגי: הורי מדוחק. שלא היה להם דבר לסכך בו הורה להם לסכך במחצלאות שהותר ראשי מעדנים שלהן: מעדנים. פי׳ עושי מחצלאות כשמשלימין המחצלאות נשאר כמין חלל וגודלי׳ אותו בכל שני טפחים גידול אחד וקושרו שלא יסתר הארוג ואם ניתר עומד לסתירה ונתבטל מתורת כלי ואינו מקבל טומאה או אם היא כבר טמאה טהורה: ופריך והא תנינן טהורה. ואת אמרת שלא הורה כן אלא מדוחק הא אפילו שלא מדוחק נמי יש להתיר כשהותר ראשי מעדנים כיון דטהורים הן:

הדרן עלך פרק סוכה

הלכה א מתני׳ לא יצא. דאהל מפסיק בינו לסוכה ועיקר ישיבת הסוכה אכילה ושתיה ושינה: אר״י וכו׳. בגמ׳ מפרש: שעבדים פטורים מן הסוכה. דמ״ע שהז״ג נשים פטורות וכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה: ולפי דרכינו למדנו. אע״פ שלא אמר אלא לשיחת חולין בעלמא שהיה משתבח בעבדו למדנו שהישן תחת המטה וכו׳: **גמ׳** ופריך תמן תנינן. בפ״ק דמכילתין: אבל פורס הוא ע״ג נקליטי המטה ילא. אע״ג שהוא אינו ישן תחת הסוכה אלא תחת הפריס׳ שע״ג הנקליטין והיא מפסקת בינו לבין הסוכה אפ״ה מותר: וכא

גמ׳ תמן תנינן. בפרק דלעיל בהלכה ד׳ אבל פורס הוא וכו׳ קס״ד דמשום דלא מיחשבה אהל הוא ואף להפסק לא מיקריא אהל המפסיק ולפיכך מ׳מה׳ והכא

פני משה

הלכה יב מתני׳ העושה סוכתו כמין צריף. שאין לה גג וראשי הדפנות נוגעות זו בזו מלמעלה והולכות ומתרחבות מלמטה כמו הצריף של ציידין שאורבין בה העופות ועשוי׳ כבורת שמשפעת והולכת וגגו וקירותיו אחד: או שסמכה לכותל. שהטה ראשי קנים על הכותל וראשו אחד על הארץ: ר״א פוסל מפני שאין לה גג. שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאהל משופע לאו שמיה אהל אלא א״כ יש לו גג טפח. ומסיק התם דמתני׳ יחידאה היא בעג׳ן דמתני כפלוגתייהו דר״א וחכמים ונקטינן כדתני איפכא בברייתא דר״א מכשיר וחכמים פוסלין והלכה כחכמים: מחצלת קנים. אם מחצלת גדולה היא ועשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה: והכי מיתפרשא המתני׳ לפי מסקנת הבבלי סתם גדולה לסיכוך היא דעבידא וסתם קטנה לשכיבה וה״ק מחצלת גדולה שסתמה לסיכוך היא ואם פירש ועשאה לשכיבה מקבלת טומא׳ ואין מסככין בה: לסיכוך וכו׳. אקטנה קאי וה״ק וקטנה שסתמה לשכיבה אם פי׳ שתהא לסיכוך מסככין בה מפני שאינה מקבלת טומאה הואיל ויחדה לסיכוך: ר״א אומר וכו׳. דס״ל לר״א אחת קטנה ואחת גדולה סתמן לשכיבה ועשאה לשכיבה דקאמר היינו שסתם עשייתן לשכיבה היא הלכך אף גדולה מקבלת טומאה ואין מסככין בה: ולסיכוך. כלומר אם פירש שהיא לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה. והלכה כת״ק דסתם קטנה אין מסככין בה וסתם גדולה מסככין בה ואם יש לה קיר שהיא כמין שפה סביב אפילו גדולה אין מסככין בה שהרי היא ככלי קיבול ואפי׳ ניטל הקיר שלה אין מסככין בה מפני שהיא כשברי כלים ואין מסככין אף בשברי כלים ובבלאותיהן הואיל והיו מקבלין טומאה בתחלה דשמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו: **גמ׳** מודה ר״א לחכמים שאם היתה נתונה וכו׳ שהיא כשירה. אתרוייהו קאי בין שעשאה כמין צריף ובין שסמכה לכותל אם הגביה מן הקרקע טפח אמרי׳ לבוד בזקיפה ופשיטא אם נתונה על ד׳ אבני׳ דמסתמא גבוהין מן הארץ טפח ומשום דעכשיו ניכר שיש כאן גג דכיון שיש בה בזקיפה שיעור אהל שהוא טפח הוי אהל: כבית יער הלבנון. בין האילנות והאילנות דפנות לה כשירה: לא נצרכה לר״א. דלא תימא לר״א דס״ל בעושה כמין צריף דפסולה הואיל ואין ניכרין עשיית הדפנות והכא נמי הרי הדפנות מאליהן הן קמ״ל דשאני התם שאין ניכר לא הגג ולא הדפנות אבל הכא הגג עשוי הוא ולא איכפת בדפנות העומדות מאליהן וכדתנן בפ׳ דלקמן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשירה ואשמועינן דאתיא נמי כר״א: במחצלות אושא שני. בדין דמחצלות דמתני׳ בשל אושא מיירי שמיוחדות לשכיבה הן וכדמסיים ואזיל דאמר ר״א שהם מחצלות אושא טמאות עד שייחדן לאהלים ולא לשכיבה וסתם מחצלות שבטבריא טהורות לפי שקשות הן ואין אדם שוכב עליהן עד שיחדן לשכיבה בפירוש: ר׳ יצחק ור״ש ברבי הורו. באלו שהן עשויות לתלות על פתחי חניות להגן מפני החמה והגשמים שהן טהורות דאין רגילין לשכוב עליהן: ארוגה. אם עשאה כמין ארוג טמאה: מהו לסכך בה. אי אמרי׳ דהואיל וארגה מסתמא עשאה לשכיבה ואין מסככין בה כלל ואפי׳ יחדה אח״כ לסיכוך או דלמא מכיון שייחדה בפירוש לסיכוך מסככין בה אע״פ שהיא ארוגה. וקאמר מחלוקת ר״א וחכמים היא דלר״א כל שסתמה לשכיבה אין מסככין בה ולחכמים מהני כשיחדה בפירוש לסיכוך: הורי מדוחק. על פי הדחק שלא היה לו איזה דבר לסכך בו והורה להתיר ראשי מעדנים הן הקשרים שעושין במחצלאות כשמשלימין אותן ונשאר כמין חלל גודלין אותן בכמה מקומות גדיל אחד וקושרו שלא יסתר האריג ואם התיר אותן ראשי המעדנים ועומדות להסתר הן. ופריך תנינן בהדיא בפרק עשרים דכלים מחצלת שעשאה קנים לארכה טהורה וכו׳ וכן המתיר ראשי המעדנים טהורה: ואת אמר הכין. בתמיה דלא הורה להתיר לסכך בהן אלא מדוחק והרי בהדיא שניני דטהורה היא דשוב אינה ראויה לשכיבה הלכך אף לכתחלה מסככין בהן:

הדרן עלך סוכה שהיא גבוהה

הלכה א מתני׳ הישן תחת המטה. בסוכ׳ ובמטה גבוה עשרה מיירי דאז היא חשובה אהל ולבטל אהל הסוכה שעליה שהרי אהל מפסיק בינו לבין הסוכה ולפיכך לא יצא ידי חובתו ועיקר מצות סוכה אכילה ושתיה ושינה: אמר ר׳ יהודה וכו׳. ר׳ יהודה לטעמיה אזיל דס״ל סוכה דירת קבע בעינן ולא אתי דירת עראי ומבטל דירת קבע: ויודע שעבדים פטורין מן הסוכ׳. שמצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות וכל שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה דגמרינן לה לה מאשה: ולפי דרכנו למדנו. שאע״פ שלא אמר אלא לשיחת חולין בעלמא שהיה משתבח בעבדו למדנו משיחת חולין שלו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו ומכאן שאף שיחת חולין של ת״ח צריכין למוד:

מסורת הש״ס

סוכה יט ע״ב
ב״ש
שם כ ע״ב
שם ע״א
כלים פכ״ב מ״ז
סוכה כ ע״ב
שם י ע״א

עין משפט נר מצוה

נז
א מיי׳ פ״ד מסוכה הל׳ ז טוש״ע או״ח סי׳ תרלא ס״ח
נח
ב מיי׳ שם פ״ה הל׳ ו טוש״ע שם סי׳ תרכט ס״ו
נט
ג מיי׳ שם פ״ד הל׳ ז טוש״ע שם סי׳ תרלא ס״י
ס
ד מיי׳ פכ״ה מכלים הלכה יג יד
א
ה מיי׳ פ״ה מסוכה הל׳ כג טוש״ע שם סי׳ תרכ״ז ס״א

גליון הש״ס

ז עי׳ תוס׳ דף יט ע״ב ד״ה שאם וכרא״ש שם:

וכא הוא אומר הכין. אמר רבי ליעזר תמן הוא וטליתו תחת הסוכה ברם הכא הוא וטליתו תחת המטה. מחלפא שיטתיה דר' יודה תמן הוא אמר המעשה קודם לתלמוד. וכא הוא אומר הכין. סבר רבי יודה הישן תחת המטה כישן תחת הסוכה. כל שכן מחלפה שיטתיה דרבי יודה דתנינן תמן *ר' יודא אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה הא אם יש דיורין בעליונה התחתונה פסולה. אמר רבי יוסה תמן יש שם חלל אחר ברם הכא אין כאן חלל אחר. מחלפה שיטתיה דרבן גמליאל. **דתני טבי עבדו של רבן גמליאל היה נותן תפילין ולא מיחו בידו חכמים וכא מיחו בידו. שלא לדחוק את החכמים. אם שלא לדחוק את החכמים ישב לו חוץ לסוכה. רוצה היה טבי עבדו של רבן גמליאל לשמוע דברי חכמים:

הלכה ב מתני'

*הסומך סוכתו לכרעי המטה כשיר' ר' יהודה אומ' א אם אנה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה:

גמ'

פני משה

והכא הוא אומר הכין דקתני שהמה הישן תחת המטה לא יצא ומשמע אפי' תחת מטה דלא קרינא בה אהל והמאי לא יצא: אמר ר' אלעזר. מאי קושיא היא מההיא מתני' דתמן היא וטליתו תחת הסוכה כלומר דהואיל ונקליטין לאו אהל הוא משום דאין לה גג טפח והישן על המטה כזו הרי הוא כישן תחת הסוכה עצמה הוא וטליתו שכרך עליו הכל תחת הסוכה הן אבל הכא הוא וטליתו תחת המטה הן ולא תחת הסוכה דאע"ג דהישן על המטה שאינה עליה אהל מפסיק יצא מ"מ החלל שתחת המטה קרוי אהל ומפסיק בינו ובין הסוכה: מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אומר המעשה קודם לתלמוד. לעיל בפ"ג דפסחים בהלכה ז' קאמר ר' יהודה הכי בהדיא. וברייתא בספרי פ' עקב דפליגי התם אי תלמוד גדול ממעשה או מעשה גדול ור' יהודה ס"ל כר' טרפון רבו דקאמר התם מעשה גדול מתלמוד. והכא הוא אומר הכין. בתמיה דקאמר נוהגין היינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים שבאו לפניהם ללמוד מהם וקס"ד דה"ק ר' יהודה דכשהיינו בפני הזקנים ללמוד מהם תורה היינו ישנים תחת המטה ולא אמר לנו דבר משום דתלמוד גדול ולפיכך לא היו משגיחין על הדבר אם נקיים מצות סוכה כהוגן אם לא והרי לר' יהודה ס"ל דמעשה גדול מתלמוד: סבר ר' יהודה וכו'. כלומר לא כדס"ד דר' יהודה לא פליג את"ק אלא שאמר נוהגין היינו וכו' לאשמעינן משום שהיו לומדים בפני הזקנים הלכך לא אמרו דבר דלא היא אלא דר' יהודה פליג את"ק בעיקרא דדינא וס"ל דהישן תחת המטה כישן תחת הסוכה עצמה דאין כאן הפסק כלל דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ולא מטעמא דלימוד התורה היא בא אלא דבלאו הכי הישן תחת המטה בסוכה יצא ידי חובתו: כל שכן מחלפא שיטתיה דר' יהודה וכו'. אי הכי דטעמיה דר' יהודה משום הכי הוא דהוה א"כ מכ"ש קשיא דידיה אדידיה ממה דס"ל בעלמא דהא תנינן תמן בפרק דלעיל גבי סוכה על סוכה דקאמר ר' יהודה אם אין דיורין וכו' דמשמע הא אם יש דיורין בעליונה מודה ר' יהודה דהתחתונה פסולה והרי הכא יש דיורין בעליונה שהיא הסוכה עצמה ומה שהוא תחת המטה בסוכה שתחת הסוכה היא דהא קאמרת דר' יהודה דהכא נמי ס"ל דאהל מיחשבא אלא דלדידיה לא אתי אהל עראי ומבטל להסוכה שהיא אהל קבע לגבי המטה ומ"מ תיפוק ליה דתחת המטה כתחתונה שיש סוכה על גבה דמיא והרי דיורין בעליונה ומיפסלא התחתונה: אמר ר' יוסה. הא לאו מילתא היא דלא דמיא כלל לסוכה שתחת הסוכה דתמן יש שם בהתחתונה חלל אחר בפני עצמה אבל הכא אין כאן חלל אחר כפ"ע שהרי המטה עומדת בתוך החלל עצמו של הסוכה ואין כאן סוכה שתחת הסוכה: דתני. בברייתא טבי עבדו וכו' ולא מיחו בידו חכמים ואע"ג דעבדים פטורין מן התפילין והכא קס"ד דמיחו חכמים בידו שלא לישב בסוכה אלא תחת המטה ור"ג בעצמו היה משבחו בכך דהואיל ופטור הוא ממצוה כזה יפה הוא עושה שלא יהיה מתנגד לדברי חכמים המיחין בידו: שלא לדחוק את החכמים. כלו' לא מפני שמיחו בידו שלא יישן אלא תחת המטה אלא הוא בעצמו עשה כך כדי שלא לדחוק את החכמים היושבין שם ושיהא להם מקום מרווח בסוכה: אם. בשביל שלא לדחוק את החכמים עשה כן א"כ היה לו לישב חוץ לסוכה לגמרי כדי שלא יטעו בו ויסברו כר' יהודה הוא עושה וכישן תחת הסוכה הוא ושידעו הכל שאינו רוצה לישב בסוכה הואיל ופטור הוא ומשני רוצה היה טבי לשמוע דברי חכמים היושבים בסוכה ולומדים ומפלפלין בדברי תורה ולפיכך נשאר בה וישב לו תחת המטה:

הלכה ב מתני' הסומך סוכתו לכרעי המטה. ושהכרעים הם המחילות כשירה וכגמרא קאמר דדוקא אם יש מן המטה ולסכך גובה עשרה טפחים הא לאו הכי פסולה ודוקא בסומך הסכך לכרעי המטה שהן הן המחילות בהא הוא דבעינן שיהא מן המטה עד הסכך עשרה טפחים אבל אם סמך הסכך על גבי עמודים והכרעים הן הדפנות אף על גב שאין מן המטה עשרה טפחים עד הסכך כשירה מכיון דכי שקיל לה להמטה איכא אויר עשרה מן הקרקע עד הסכך: ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסול'. טעמיה דר' יהודה לפי שאין לה קבע:

גמ'

קרבן העדה

וכא הוא אומר הכין. והכא הוא אומר הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו ואף על גב שאינו גבוה עשרה וליכא למפסלא משום אהל: ומשני אר"ל. התם הנקליטין לאו אהל הם הלא כטליתו הם חשובין והרי זה כישן בסוכה ופרס טליתו על עצמו אבל הכא אף על גב דאין המטה גבוה י' מ"מ מפסקת בינו לבין הסכך הלכך לא יצא ידי חובתו: ופריך מחלפה שיטתיה וכו': וכא וכו'. והכא אמר ר"י נוהגין היינו וכו' אף על גב דאין יוצאין ידי חובת סוכה אפ"ה שרי כיון שהיו שם ללמוד מהזקנים ש"מ דהתלמוד קודם וקשיא אהדדי וקס"ד דמקשה דר"י לסייעי' לת"ק קאתי: ומשני סבר ר"י וכו'. ר"י פליג את"ק וסובר דהישן תחת המט' יצא י"ח ואדרבה מייתי ראיה ממה שהיו ישנים בפני הזקנים וכו': ופריך כ"ש. קשיא דר"י אדר"י: דתנינן תמן. בפ"ק דמכילתין: הא אם יש דיורין בעליונה התחתונה פסולה. ה"נ יש דיורין על גב המטה א"כ הישן תחתיו לא יצא י"ח: ברם הכא וכו'. אבל הכא בסוכה אין כאן חלל אחר דאיירי במטה שאינה גבוה י' ואין למטה חלל הצריך לסוכה תחת סוכה ל"א ה"פ אין כאן חלל אחר דמטה לגבה עשויה ולא לתחתיה וה"ל אהל עראי ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ל"א אין כאן חלל אחר על כל הסוכה משא"כ התם שבכל הסוכה יש חלל אחר והראשון נראה: ולא מיחו בידו חכמים. אע"ג דעבדים פטורים מתפילין אפ"ה לא מיחה בו ר"ג כשהניחן: וכא וכו' ואילו הכא משמע שמפני אימתו של ר"ג היה נכנס תחת המטה לפי שאילו היה יושב בסוכה היה מוחה בו ר"ג: ומשני שלא לדחוק את חכמים. כלו' שלא נכנס תחת המטה מפני שהוא אסור לישב בסוכה אלא כדי שלא ידחוק את החכמים: ופריך אם מהאי טעמא היה נכנס תחת המטה שלא לדחוק את החכמים. טוב היה לו לישב חוץ לסוכה: ומשני רוצה היה טבי לשמוע דברי חכמים. בתוך הסוכה הלכך היה מוכרח לישב תחת המטה שלא לדחוק את החכמים:

הלכה ב מתני' בכרעי המטה. מטה שלימה שסוכה סמוכה עליהן וכשהמטה מטלטלת הסוכה מטלטלת עמה: ר"י אומר וכו'. טעמא מפרש בגמ':

גמ'

רידב"ז

ב"ש מחלפא שיטתיה דר"י דתנינן תמן ר"י אומר כל שאין דיורין בעליונה כו' כו' א"ר יוסי תמן יש שם חלל אחר ברם הכא אין כאן חלל אחר כו' והרמב"ן ז"ל במלחמות הביא זאת הסוגיא לחזק שיטת הרי"ף ז"ל דהישן תחת המטה הוא משום סוכה תחת הסוכה והק' במראה הפנים ז"ל דקשה דהא אדרבה ר' יוסי מחלק דלא דמי תחת המטה לסוכה תחת סוכה ברם הכא אין כאן חלל אחר. ונראה לפענ"ד דכד נדייק בל' הרמב"ן ז"ל דמסיים החיזוק לדבריו ז"ל מהאי דר' יוסי הנ"ל. וע"כ דה"פ דמחלפיה שיטתיה דר"י דאפילו דס"ל דמטה לאו אוהל מקרי מ"מ יהא פסול משום מלתא אחריתי משום דיש דיורין בעל וכה ושיטת הירושלמי היא דדיורין הוא העיקר כדאיתא בפ"ק ה"ג עיי"ש ופסול סוכה כיש דיורין ע"ג וקס"ד דזהו עיקר פסולו לאו משום דסוכה ע"ג סוכה אלא דעיקר פסולו הוא דיורין וכל סוכה שדרין ע"ג פסולה. וקס"ד לאו משום דאיכא סוכה ע"ג סוכה אלא אפילו בלא סוכה ע"ג סוכה נמי פסולה כיש דיורין ע"ג וקמ"ל ר"י דהם אין דיורין ע"ג כשר אפילו כשיש סוכה ע"ג הסוכה דר"י ל"ל דין דסוכה ע"ג סוכה רק עיקר דיורין ואבל פסול דדיורין לא בעי סוכה ע"ג סוכה א"כ קשה הכא במטה דנהי דס"ל לר"י דלא חשיב תחת המטה אוהל משום דלגבה עשויה או מכמה טעמים הנאמרים בבבלי דף כ"א עיי"ש. מ"מ הרי איכא כאן פסול דדיורין והכא יושבין ע"ג המטה והאיך יוצאין בתחת המטה הא איכא דיורין ע"ג ומשני ר"י דז"א דתרתי בעינן דיורין ואוהל דיהיה חלל אחר אבל כשאין חלל אחר לא איכפת לן על דיורין ופסולא דדיורין הוא דוקא בסוכה תחת סוכה ור"י א"ל ג"כ הפסול דסוכה ע"ג סוכה אבל כשלא בסוכה תחת סוכה לא הוי פסול דיורין כלל ולפיכך הכא במטה דלא הוי חלל לר"י דלא הקרי אוהל אינו פסול אפילו בדיורין ומוכח מזה דאם היה ס"ל לר"י דנקרא חלל והוי אוהל תחת המטה היה פסיל משום לתא דסוכה תחת סוכה לר"י בדיורין ולרבנן אפילו בלא דיורין דהל"כ ל"ל למימר דאין כאן חלל אחר הפילו אם היה הלל אחר אפילו לר"י מ"מ ס"ל ג"כ דכשר דאוהל לא מבטל אוהל ס"ל לר"י והתם סוכה ע"ג סוכה ענין אחר היא אלא ע"כ דהוא ענין אחד עם סוכה ע"ג סוכה ע"כ אם היה חלל אחר הוי ממש סוכה ע"ג סוכה בדיורין. וכל עיקר הוכחה מהרמב"ן ז"ל הוא מדברי ר' יוסי דאילו מהקושיא אין ראיה לזה דהא הקושיא הוא מכח דיורין לחודא ולא מכח סוכה ע"ג סוכה כדפירשנו

ציון ירושלים *דתני טבי עבדו של ר"ג כו' עי' מ"ש הר"ן בזה ומ"ש הק"ע ואני אמרתי בזה דהנה בהא דמבואר בא"ח סי' י"ז ס"ב בהג"ה דאין לו ללבוש ציצית דאינו חובת גברא וביאר הט"ז הטעם דאפילו איש אינו מחויב לו לקנות טלית בת ד' כנפות להתעטף רק אם מתעטף חייב לעשות ציצית ולכך הנשים פטורות אפ"ה בסוכה דחת מליל י"ט ראשון אינו חייב לאכול בסוכה רק אם אוכל פת מחויב לאכול בסוכה. ואינו רשאי לאכול חוץ לסוכה ה"א דעבדים פטורים ולכך הקשה מתפילין דבודאי יש להחמיר כמבואר בסי' ל"ח ומותן כידם משום דצריכין גוף נקי ואפ"ה לא מחו בטבי עבדו א"כ למה מיחו בסוכה. עוד אמרתי ע"פ מה דאמרו בגיטין דף מ"ב דעבד שהניח תפילין יצא לחירות וכתב רש"י כיון שהם פטורים והניחו בודאי שחרר אותו וצריך ביאור לשיטת ר"ת דיכול לחייב עצמו כמ"ע שהזמ"ג מאי ראיה מזה וצ"ל דכל שהם פטורים מסתמא הרב לא היה מניחו ללבוש תפילין דהא יבטל ממלאכתו. ולפ"ז לא היה יכול להקבות מסוכה לכך די"ל דלכך מיחה בידו דאם ישב בסוכה יהיה מבוחרר ויעבור על לאו דלעולם בהם תעבודו ולכך פריך מתפילין דודאי יש לחוש לזה וע"כ דלא חששו לזה וכמסקנת הפ"ם בגיטין, בם וא"כ מאילא שפיר מקשה למה מיחה בסוכה:

טוב ירושלים

מחלפא שיטתי' כו' לא הראנו הק"ע דברי ר"י אנה הן. והוא מבואר בפ"ג דפסחים וספ"א דהגיגה אבל תמוה לי מדברי הגמ' ספ"ק דברכות ופ"ק דשבת דל"ם לומר תלמוד קדם למצוה דהא כל הלומד של"ע נו"ל שנ"כ. ואולי י"ל בין סוכה לשאר מצות די"ל דכיון שיושב בה אף מעט הרי נ"כ מקיים בו מצות סוכה א"כ אף דכל ביושב בה עדיין מקיים עוד הרי תלמיד קודם. וי"ל בזה קו' הש"ק בפסחים שם: ואולם במק"א האדכתי הרבה בס"ד בענין ישיבה בסוכה אם המצוה תדירית. וכעת נ"ל לבאר בזה דברי רש"י קדושין ל"ד א' בכתב דסוכה כ"ל מ"ע שהזמ"ג מדכתיב בסוכות תשבו ז' ימים ומה הכמיענו בזה דגלי זה ה"א דל"ם לקרותו מ"ע שהזמ"ג דאדרבה הוא איסור שלא לאכול ולישן חוץ לסוכה וה"ל כלאו ע"כ פירש"י דכתיב בסוכות תשבו ז' ימים ור"ל דהישיבה בתוכה כל שבעה מ"ע היא וכמבואר לקמן ספ"ב וע"ש בס' המקנה והנלעד"כ:

מחלפה שיטתיה דרבן גמליאל. עי' פרק קמא דברכות סוף הלכה א' מ"ש במק"ה:

עין משפט נר מצוה
ב
א טוש"ע או"ח סי' תרל סי"ג

גליון הש"ס
* עי' כתוס' רפ"ב

מסורת הש"ס
סוכה ע ע"ב
עירובין פ"י הלכה א
בס כא ע"ב

גמ' ¹אמר רבי אימי ⁸ משם שאין ממעי המיטה לסכך עשרה טפחים. אמר ר' בא *משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא. והא תני *מעשה באנשי ירושלים שהיו משלשלין מיטותיהן לפני חלונותיהן והיו מסככין על גביהן. אין תימר משם ג שאין מעמידין על גבי דבר טמא הרי מעמידין על גבי דבר טמא. הוי לית טעמא אלא משם שאין ממעי המיטה לסכך עשרה טפחים:

הלכה ג מתני' *סוכה המדובלל' שצילתה מרובה מחמתה כשירה ג המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה: **גמ'** *רב ושמואל חד אמר ד מדוללת והורנה אמר ה מדובללת. מאן דאמר מדוללת בשצילתה מרובה ומאן דאמר מדובללת ¹בשאין צילתה מרובה. הדא אמרה צריכין הכוכבים שיהו נראין מתוכה. ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינה בכוכבי חמה שנו:

הלכה ד מתני' ו *העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשירה ועולין לה ביום טוב ו בראש האילן או על גבי הגמל כשירה ואין עולין לה ביום טוב שתים בידי אדם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי אדם כשירה ואין עולין לה בי"ט שלש בידי אדם ואחד באילן כשירה ועולין לה ביום טוב זה הכלל כל שינטל האילן והיא יכולת לעמוד בפני עצמה כשירה ועולין לה ביום טוב:
גמ'

קרבן העדה

גמ' משום שאין ממעי המטה וכו'. לכך פוסל ר"י לפי שאין מקרקע המטה עד סכך י' טפחים והמסכך ע"ג כרעי המטה חשבי' להמטה לקרקע הסוכה ורבנן סברי דחשבינן להמטה כאילו נתונה בתוך הסוכה וחשבינן מהארץ לסכך דיש שם עשרה טפחים: משום שאין מעמידין על גבי דבר טמא. ואע"פ שלא למדנו אלא לסכך הואיל ועיקרו של סכך אלו כרעיה הן מעמידין אותו הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה: שהיו משלשלין מטות כו'. והיו גבוהין יו"ד מכרעי המטה לסכך ולא מיחו בידן חכמים: הוי לית טעמא. הרי ע"כ לומר שהטעם דפוסל ר"י מפני שאין גבוה מקרקע המטה עשרה:

הלכה ג מתני' סוכה המדובללת. לקמן מפרש לה בגמ':

גמ' מדוללת. שהיא עניה שיש בסככה מעט קנים ויש בה אויר הרבה אלא שאין בו ג' ביחד: מדובללת. קנה עולה וקנה יורד שלא השוה הסכך להשכיב הקנים זה אצל זה אלא א' למעלה וא' למטה ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה ואשמועינן מתני' דכל שאלו היו מוכחין בשוה היתה צילתה מרובה מחמתה כשרה: מ"ד מדוללת בשצילתה מרובה. וחדא קתני במתניתין מדובללת ושצילתה מרובה מחמת': ומ"ד מדובללת. תרתי קתני מדובללת כשרה ושצילתה מרובה מחמתה דהיינו סוכה עניה שיש בה חמה אם צילתה מרובה כשרה: הדא אמרה. מדתני אע"פ שאין הכוכבים כו' כשרה משמע דוקא דיעבד אבל לכתחלה צריך שיהו הכוכבים נראין מתוכה: בכוכבי חמה שנו. כשהחמה זורחת עליה ואין זהרורי חמה נראין מתוכה:

הלכה ד מתני' בראש העגלה. אע"ג דמטלטלא ולא קביעי: ובראש הספינה. שהוא מקום גבוה של ספינה שהרוח שולטת שם ועוקרתה: כשרה. דדירת עראי סגי בה: ועולין לה ביום טוב. איידי דבעי למיתני סיפא ואין עולין תנא רישא ועולין: בראש האילן. תיקן מושבו בראשו ועשו שם מחילות וסכך: כשרה. בחולו של מועד: ואין עולין לה ביום טוב. דגזור בה רבנן דאין עולין באילן ואין משתמשין בו שמא יתלוש: שתים באילן. סמך קרקע הסוכה רובה באילן ועשה סביבה בראש האילן ב' דפנות וא' עשה בידי אדם בארץ וסמך קרקעית הסוכה באמצע הדופן שעשה בארץ והגביה הדופן ממנו למעלה עשרה או ב' בידי אדם ואחד באילן הואיל ואם ינטל תפול קרקעית הסוכה שאין יכולה לעמוד בסמיכת שתים שבארץ אין עולין לה בי"ט דמשתמש באילן
גמ'

פני משה

גמ' אמר ר' אמי משום וכו'. טעמי' דר' יהודה מפרש משום שאין ממעטי המטה כלומר מממעט המטה לסכך אין כאן עשרה טפחים לפי שהסכך סמוך הוא לכרעי המטה והכרעיים הן הן הדפנות דמסתמא אין מהמטה עצמה גובה עשרה עד הסכך מכיון שהיא נסמך על הכרעיים והא דקאמר ר' יהודה אם אינה יכולה לעמוד וכו' על הסוכה קאי והיינו שאין הסכך יכול לעמוד בפני עצמו בלא הכרעיים של המטה ולאפוקי שאם הסכך נסמך על העמודים אע"פ שכרעי המטה הן הן הדפנות ואין מהמטה עד הסכך כשרה דהא אי שקלת לה להמטה נשאר אויר הסוכה מן הקרקע עד הסכך עשרה והסכך מתקיים הוא על העמודים ואינו נפסל בשביל שהכנים המטה לשם: ר' בא אמר היינו טעמיה דר' יהודה משום שאין מעמידין על גבי דבר טמא דהואיל והמטה מקבלת טומאה והיא מעמדת הסכך הוה ליה כאילו סכך בדבר המקבל טומאה: והא תני. בתוספתא פ"ב מעשה וכו' לפני חלונותיהן מבחוץ והיו מסככין וכו' ואם תאמר דהטעם משום שמעמיד בדבר המקבל טומאה הרי כאן היו מעמידין ע"ג דבר טמא והיאך יצאו בסוכותיהן אלא הוי דעל כרחך לית טעמא אלא משום שאין ממעי המטה לסכך עשרה טפחים ואותן של אנשי ירושלים היו כהן עשרה עד הסכך וכמפורש בהדיא בתוספתא שהיו מטלטלין מטותיהן בחלונות שגבוהין עשרה והיו מסככין על גביהן: סוכה המדובללת. לשון מבולבלת שלא השכיב הקנים יחד זה אצל זה אלא קנה עולה וקנה יורד ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה וקמ"ל דאמרי' רואין כאילו היו מוסככין בשוה ואם אז צילתה מרובה כשירה:

הלכה ג מתני' המעובה כמין בית. שסככה הרבה ועב אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה ומפרש בגמרא בכוכבי חמה שנו:

גמ' רב ושמואל. פליגי היאך תנינן במתני' חד אמר מדוללת מלשון דלה ועניה ולדידיה מיירי שצילתה מרובה אלא שאינה עשירה כל כך בסכך ומתני' חדא קתני מדוללת שצילתה מרובה כשרה: ואחרינא אמר מדובללת תנינן. מלשון בלבול הוא כדפרישית במתני' ולדידיה מיירי כשאין צילתה מרובה מפני שקנה עולה וקנה יורד ואפ"ה כשירה משום דאמרי' רואין שאם היו שוין והיה צילתה מרובה וככה"ג כשירה ומתני' תרתי קתני המבולבלת כשרה ושצילתה מרובה אף על פי שאינה עשירה כל כך בסכך כשרה: הדא אמרה. מדקתני אע"פ שאין הכוכבים נראין וכו' ש"מ דלכתחלה צריך שיהא הכוכבים נראין מתוכה אלא דבדיעבד קתני: בכוכבי חמה שנו. ולא בכוכבי לילה אלא דהא קמ"ל שאע"פ שהיא מעובה כל כך שאין ניצוצי חמה נראין מתוכה ביום אפ"ה כשרה:

הלכה ד מתני' העושה סוכתו בראש העגלה. אע"ג דמטלטלא ולא קביעא: או בראש הספינה. שבים שהרוח דים שולטת ויכול לעקרה כשרה דדירת עראי סגי בה והוא שתהא יכולה לעמוד ברוח מצוייה דיבשה: ועולין לה בי"ט. איידי דבעי למיתני בסיפא אין עולין תנא ברישא עולין: בראש האילן. שתיקן מושבו בראשו וכמלא כשעולה לסוכה משתמש באילן הוא כשרה בחולו של מועד ואין עולין לה בי"ט דגזרו חכמים שאין עולין באילן ואין משתמשין בו שמא יתלוש: שתים וכו'. כגון שעשה שתים באילן שסמך רוב קרקע הסוכה באילן ועשה סביבה בראש האילן שתי דפנות ואחד בידי אדם שעשה בארץ וסמך קרקע הסוכה באמצע הדופן שעשה בארץ והגביה הדופן ממנה ומעלה עשרה או שעשה שתים בידי אדם ואחד באילן הואיל ואם נטל האילן תפול קרקע הסוכה שאינה יכולה לעמוד בסמיכות שתים שבארץ אין עולין לה בי"ט דמשתמש באילן:
גמ'

רידב"ז

כדפירשנו אך מתירוצא דר' יוסי מוכח שפיר דע"כ באם היה חלל אחר היה אותו פסול דהתם סוכה ע"ג סוכה עם דיורין. ודע דל' הרמב"ן ז"ל במלחמות הנ"ל הוא קשה להבין הדמיון שלו לסיכה ע"ג סוכה ובריטב"א מבואר דבריו ז"ל ביותר ביאור ועיי"ש ודו"ק:

א"ר אימי משום שאין ממעי המטה לסכך י' טפחים התוס' והרא"ש ז"ל מביאין הך סוגיא ולשיטתם ז"ל הוא כהמ"ד שאין לה קבע בבבלי. ולא הבנתי למה לא נקט מפורש כמו הכא לפי שאין ממעי המטה לסכך עשרה טפחים ולמה נקט לשון שאין לה קבע. ולפירש"י ז"ל הוא ב' ענינים:

רב ושמואל חד תני מדוללת וכו' מ"ד מדוללת בשצלתה מרובה מחמתה ומ"ד מדובללת בשאין צלתה מרובה והק' בגליון מהאי סוגיא לשיטת רבינו ישעיה בטיר ז"ל וצ"ע עכ"ל ז"ל ולכאורה הוי קושיא עצומה ונראה לפענ"ד בפי' הירושלמי לשיטת רבינו ישעיה ז"ל ואולי אף לשיטת רש"י ותוס' ז"ל דהנה גי' הבבלי במתני' סוכה המדובללת ושצלתה מרובה בוא"ו ואילו בירושלמי גרסינן במתניתין בלא וא"ו סוכה המדודלת שצלתה מרובה ונפ"מ גדולה ביניהם דלכאורה צ"ב להבין פשטת הסוגיא בבבלי לשיטת רבינו ישעיה ז"ל ושיטתו המובא בריטב"א ז"ל ובר"ן ז"ל דאף בקנה עולה אליבא דשמואל בעינן צלתה מרובה ולכאורה צריך להבין לפי זה סוגית הגמ' דרב תני חדא ושמואל תני תרתי רב תנא הדא סוכה המדולדלת שצלתה מרובה מחמתה כשירה ושמואל תני תרתי מאי מדובללת מבולבלת ותרתי קתני סוכה מדובללת כשירה וצלתה מרובה מחמתה כשירה א"כ ע"כ וע"כ דלשמואל גבי סוכה מבולבלת לא בעינן צלתה מרובה אבל לא קשה מידי לשיטתם ז"ל דלא שייך גבי סוכה של קנה עולה דינא דצלתה מרובה דהא לא נחית הכא בהאי דינא כמו בכל משנה כגון משנה שלאחריו העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשירה פשיטא דלא שייך לסיים אם צלתה מרובה מחמתה כשירה דהא לא נחית השתא בהאי דינא דהא נחית לאשמועינן דין אחריתי דאפילו צלתה מרובה נמי יש מקום לפסול אבל בדינא דצריך להיות צלתה מרובה מחמתה לא נחית הכא אלא ענין אחריתי קמ"ל. ולא שייך האי דינא דצלתה מרובה מחמתה רק לגבי סכך דק דהיא מדולדלת אשמעינן כמה שיעור דקות הסכות וכמה שיעור עבה ע"ז קמ"ל בדקה צריך להיות צלתה מרובה ובעיבה אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה אבל לא שייך גבי דין דקנה עולה דינא דצלתה מרובה וכי ענין הפסול שלו היא משום מיעוט צל ז"א דהא פסול אחריתי הוא משום ב' סככין כמבואר בר"ן ז"ל עיי"ש והיכי שייך גבי דינא דצלתה מרובה כיון דענין אחריתי נקט ולא נחית לאוריי שיעורא דכמה צל צריך להיות בסוכה ע"כ שפיר עולה סוגית הש"ס דלרב דנחית מתניתין לאשמועינן

מסורת הש"ס
תוספתא פ"ב
סוכה כא ע"ב
שם כב ע"א
שם
שם ע"ב

עין משפט נר מצוה
ג
א טוש"ע או"ח סי' תרל סי"ג
ד
ב טוש"ע שם סי' תרכט ס"ו פסג"ה
ה
ג מיי' פכ"ה מסוכה הל' כא טוש"ע שם סי' תרלא ס"ג
ו
ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ד
ז
ה מיי' שם טוש"ע שם ס"ס
ח
ו מיי' שם פ"ד הל' ו טוש"ע שם סי' תרכח סעיף ב
ט
ז מיי' שם טו"ע שם ס"ג

גליון הש"ס
ג עי' בתוס' ד"ס ... וברא"ש ור"ן:
ג כאן מבואר כפירש"י ותוס' ועי' בטור סי' תרלא בשם רבינו ישעיה וצ"ע:

שנויי נוסחאות (סוכ"ה) ואחד נד"ו ואחת. (סוכ"ו) יכולת נד"ו יכולה.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מטומ"ת מת הלכה ד
יא
ב מיי' פ"ו מעירובין הל' ח ט טוש"ע א"ח סי' תט סעיף ב

פני משה

גמ' מה אנן קיימין. בראש הספינה דקתני היכן הספינה נתונה היא דקתני במתני' סתמא ומשמע נמי דהידוש דין אתי לאשמעי': אם בנתונה. הספינה בארץ שעדיין לא הורידוה לים כזה ודאי ד"ה מותר ומאי קמ"ל ואם במפרשת על הים מחלוקת דר"א בן עזריה ור"ע היא בברייתא והובאה לקמן ובמתני' סתמא קתני דמשמע דכ"ע מודים בה: אלא כן אנן קיימין בנתונה באלמין. בנמל על שפת הים ולהכך קתני סתמא כשרה דלא פליגי בברייתא אלא במפרשת בים והא קמ"ל התנא במתני': ר"ש בר כרסנא וכו' שלשתן אמרו דבר אחד. כתובה לעיל בפ"ק דעירובין בהלכה ה' וע"ש: נתנו באילן למעלה מעשרה וכו'. סוגייא זו עד סוף הלכה גרסי' בפ"ג דעירובין בהלכה ג' ושם פירשתי ע"ש:
הלכה

גמ' מה אנן קיימין אם בנתונה בארץ דברי הכל מותר אם במפרשת מחלוקת ר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבה. אלא כן אנן קיימין בנתונה [ז]באלמין. *ר' שמעון בן כרסנא בשם ר' אחא ר' מאיר ור' יוסה ור' אלעזר בן עזריה שלשתן [ז]אמרו דבר אחד. ר' מאיר דלחיים דתנינן *מטמא [א] משם גולל ר' מאיר מטהר. ורבי יוסה דאהילות דר' יוסי אומר *הבית שבספינה אינו מביא את הטומאה. ר' לעזר בן עזריה דתני מעשה בר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבה *שהיו באין בספינה ועשה לו ר' עקיבה סוכה בראש הספינה ובאת הרוח והפריחתה. אמר לו ר' אלעזר בן עזריה עקיבה איה סוכתך. *נתנו באילן [ב] למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור לטלטלו. למטה מג' מותר. וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו ואם אסור לטלטלו לא יהא עירוב. ראוי הוא לעבור על השבות ולוכל. מיתה אפילו למעלה מעשרה. רב יהודה בשם שמואל תיפתר שהיתה כרתו ד'. א"ר מנא והיא שתהא רה"ר מקפתו מכל צד באומר שביתתי תחתיו. תני *נתנו בכלכלה ותלויו באילן למעלה מי' טפחים אינו עירוב למטה מי' טפחים עירובו עירוב ואסר לטלטלו. למטה מג' מותר. וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו ואם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב. ר' אחא בשם רבי חיננא *ראוי הוא להפכה ולבטל רשות היחיד שבה. א"ר יוסה הדא אמרה ספסל שהוא נתן ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה מכיון שהוא ראוי להופכו ולבטל רה"ר שבו. הדא אמרה שעירובו עירוב ומותר לטלטלו. תמן תנינן שתים בידי אדם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי אדם כשירה ואין עולין לה ביום טוב. הכא את אמר כשירה ואין עולין לה בי"ט. והכא את אמר עירובו עירוב ומותר לטלטלו. אמר רבי ירמיה כאן מלמעלן כאן מלמטן. הדא ילפה מן ההיא וההיא ילפה מן הדא. הדא ילפה מן ההיא שאם היה נתון בצידו של אילן שעירובו עירוב ומותר לטלטלו. וההיא ילפה מן הדא שאם

קרבן העדה

גמ' מה אנן קיימין. הא דתנן במתני' בראש הספינה במאי עסקינן. אם בשהספינה נתונה על היבשה. פשיטא דלד"ה מותר לעשות סוכה עליה: אם במפרשת. והולכת בתוך הים: מחלוקת ר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבה היא. כדתניא בסמוך ובמתני' תני סתמא כשרה ולא תני פלוגתייהו: אלא. הכא במאי עסקינן כשהיא עומדת על הים וקשורה בארץ ע"י ברזל: באלמין. כלומר שקשורה בחוזק מלשון כל דאלים גבר: ר"מ דלחיים. דתנן בפ"ק דעירובין בכל עושין לחיין אפי' בדבר שיש בו רוח חיים ומטמא משום גולל אם עשאו כיסוי לארון של מת יש שם גולל עליו דגולל מטמא במגע ובמשא ובאהל דתניא על פני השדה לרבות גולל ודופק: ור"מ מטהר. דסובר כיון שאינו קבוע שם לעולם יש לחוש שמא תברח לא הוה מחילה: ור' יוסי. דתנן באהלות פ"ח: הבית שבספינה. אפילו האהיל על המת ועל הכלים שבספינה אינו מביא את הטומאה דלא חשיב אהל דלא קביעי: והפריחת'. ועקרת': איה סוכתך. דכיון דמהלכת לא שמה דירה: ואסר לטלטלו. דקמשתמש באילן: למטה מג' מותר. אפי' לטלטל העירוב דכל פחות מג' כארעא סמיכתא דמיא: אם אסור לטלטלו. דהיינו למעלה מג': לא יהא עירוב. דהא בעינן שתהא סעודה הראויה לו בשעת קניי' העירוב: ומשני ראוי הוא לא. שהרי יכול לעבור על שבות בין השמשות דהוא שעת קניית העירוב ולאכלו דאיסו' שימוש באילן אינו אלא שבות כדתנן בביצה אלו הן משום שבות לא עולין באילן הלכך קונה העירוב דלא גזרו על השבות בין השמשות: מעתה. א"ה אפילו למעלה מעשרה יהא עירוב שהרי מותר ליטלו משם בין השמשות ולהביאו למטה במקום שנתכוין לשבות דקס"ד באילן שאין בו ד' איירי וה"ל מקום פטור והוא עומד ברשות הרבים ונתכוין לשבות למטה: תיפתר שהיתה כירתו ד'. מקום מושבו שהוא עיקרו של אילן רחב ד' וכיון דאילן גבוה י' ועיקרו ד' רשות היחיד גמור הוא וא"א ליטלו משם למטה דה"ל כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ואסור אפי' בין השמשות דאיסורא דאורייתא הוא אבל למטה מי' כרמלית ומותר להוציא ביה"ש ממנו למטה לרה"ר דאינו אלא שבות: והוא שתהא רשות הרבים מקפתו. למטה מכל צד וא"א להביאו מלמעלה מעשרה שהוא רשות היחיד למטה: באומר שביתתי תחתיו. ואיירי כמי באומר שביתתו תהא למטה דאי באומר שביתתי למעלה א"כ יכול לעלות בה"ש ולאכלו שם וה"ל הוא ועירובו במקום אחד מאי קאמרת קמשתמש באילן הא לא גזרו על השבות בה"ש אלא ודאי באומר שביתתי תחתיו איירי: ה"ג נתנו בכלכלה ותלאו באילן אפי' למעלה מי"ט עירובו עירב וקשייא וכו' וכ"ה בבבלי. וה"פ דקס"ד דאסור לטלטלו דאיירי באילן שגבוה י' ורחב ד' ואמר שביתתי בעיקרו ומוליא מרה"י לרה"ר: ראוי הוא להופכה. דהואיל והכלכלה ארוכה יכול לנטותה ולא יעקרנה מתלייתה ויטה ראשה הא' עד שיהא למטה מי' ולא יהא עוד רה"י ומותר ליטול עירובו ביה"ש דאינו אלא שבות. וכיון שהוא ראוי ומותר להפך הספסל ברה"ר אם נתן עירובו עליו ואומר שביתתי בר"ה עירובו עירוב דה"ל הוא ועירובו במקום א' שהרי יכול להפוך הספסל ליטול העירוב ממנו: ופריך הדא אמרה וכו'. דמותר להפוך הכלכלה התלוי באילן ש"מ דמותר להשתמש בצדי האילן: תמן תנינן. במתני' והגב שיטפה דליטנא דעירובין נקט כאן דתנינן תמן: שתים באילן. אם שתי דפנות הם אילן העומד שם ואחת בידי אדם שעשאו בארץ וקס"ד דאיירי כשחקק באילן נקביסוהנית בהן קנים לדפנות וסיכך על אותן קנים ואין כאן תשמיש אלא בצדי האילן ואפ"ה קתני אין עולין בה בי"ט משום דקא משתמש באילן: והכא. אם נותן עירובו בכלכלה מתיר להפוך הכלכלה משום דלא הוה אלא לצדדים: ומשני אר"י כאן בסוכה איירי שסמך קרקעית הסוכה רובה באילן ועשה סביבה בראש האילן שתי מחיצות נמצא שהוא משתמש ע"ג האילן שהרי קרקעית הסוכה מן האילן הוא: וכאן. בכלכלה מן הצד היא ומותר לטלטלה: הדא ילפינן מהדיא. מעתה ילפינן סוכה מעירוב ועירוב מסוכה שבשניהם להשתמש בצדדין מותר ובאילן עצמו אסור: שאם

מסורת הש"ס

עירובין פ"א הלכה ו
שם כד ע"א
אהלות פ"ח מ"ה
עי' סוכה כג ע"א
עירובין פ"ג הלכה ג
עירובין לג ע"ב
שם לג ע"א
שם ע"ב

גליון הש"ס

ז היינו למן שהוא חוץ הים פי' כמס"ה ערך אלמן ודלא כק"ע:

ז משמע דטעמא דר"י בבית שבספינה משום דא"י לעמוד ברוח מצוי' לא חשיב אהל לענין טומאה כמו גבי סוכה וזהו שאמרו דבר אחד וזה מבוא' כפי' האחרון של הר"ש והרע"ב שם:

רידב"ז

לאשמועינן שיעורא דצל כמה צל צריך להיות בסוכה ע"כ תני חדא ולשמואל דנחית לאשמועינן דין אחר תי דקנה עולה לא הוי כב' סככין ולא לאשמועינן שיעורא דצל לא שייך לאשמועינן דין דצלתה מרובה דפשיטא דלא עדיף הוא מסוכה מדולדלת כמו שכתב הטור ז"ל בשם רבינו ישעיה ז"ל עיי"ש וע"כ דתרתי קתני אבל עיקר הדין פשיטא דצריך להיות צלתה מרובה מחמתה ולפי זה לגי' הירושלמי במתניתין בלא וא"ו אלא שצלתה א"כ פשיטא דהדא קתני א"כ קשיא לשמואל דמאי שייך הכא דין דכמה צל צריך להיות בסיכה דמהכ"ת למימר דלא בעינן הכא צלתה מרובה לשיטת רבינו ישעיה ז"ל. אבל לשיטת הירושלמי ניחא דהא לעיל בפ"ק ה"א גרסינן בירושלמי ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא מחצה למחצה כשירה סוכה מדולדלת שצלתה מרובה מחמתה כשירה הכא את אמר כשירה. והכא את אמר פסולה [כעין דפריך בש"ס דילן דף כ"ב ע"ב הא כי הדדי פסולה והא תנן באידך פירקין ושחמתה מרובה מצלתה הא כי הדדי כשירה] רבנן דקסרין רב יצחק בר נחמן בשם רב הונא בניא היא באילן שדרכו לפסע ע"כ עי' במפרשים ז"ל דגבי קנה עולה דלא הפריד ענפים לסדר הסכך בשוה ובסכך כזה קנה עולה וכו' ופוסעין ומתרחקין כמו פסיעה גסה הילכך בעינן צלתה מרובה מחמתה ע"כ עיי"ש [והרי לשיטת הירושלמי גבי קנה עולה צריך להיות יותר צלתה מרובה משל סוכה בעלמא] וא"כ שפיר קמ"ל הכא דגבי מדולדלת בעינן צלתה מרובה וקמ"ל דלא דמי לכל הסכות בעולם דהתם לא בעינן צלתה מרובה אלא שלא יהא חמתה מרובה והכא ע"כ בעינן צלתה מרובה וקמ"ל שפיר דבעינן צלתה מרובה וחידוש הוא הכא צלתה מרובה משא"כ בכל הסכות בעלמא [משא"כ לשיטת הש"ס דילן דמשני כאן מלמעלה כאן מלמטה א"כ שוי הכא לסוכה דעלמא] וע"כ גם לשמואל חדא קתני הכא סוכה מדולדלת שצלתה מרובה מחמתה כשירה והכא צלתה מרובה מחמתה הוא תנאי גמור בסיכה הזה מה שאין כן בעלמא:

ועפ"ז עולה יפה שיטת הירושלמי דהנה כל התירוץ דמשני לשיטת הירושלמי הוא דוקא לשמואל דמפרש למתניתין דידן בסוכה מדולדלת ע"כ שפיר משני שניא היא באילן שדרכו לפסע משא"כ לרב דמוקי מתניתין דידן במדולדלת א"כ ע"כ אין לחלק כלל בין האי מתניתין למתניתין דפירקא קמא דאימתי כשר במחלה על מחלה בתמיה דהא בסכך דק מיירי מתניתין ובעינן צלתה

שנויי נוסחאות (שו"ג) יהא עירוב כד"ו יהא עירובו עירוב. (שם"ו) ותלויו כד"ו ותליו. (שו"ז) ואסר גד"ו ואסיר. (שו"כ) נתן כד"ו נתון.

מסורת הש"ס

שאם היה ב' יתדות. יוצאות מן האילן לצדי אילן איקרי ומותר להשתמש בסכך בי"ט: שאם היה נותן העירוב בטובי האילן שאסור לטלטלו בשבת דה"ל משתמש באילן מיהו עירובו עירוב דאינו אלא שבות ובה"ש היה מותר לטלטלו: אר"י. לעולם בין בעירוב בין בסוכה מן הצד איירי: מאי כדון. ואלא קשיין אהדדי דהכא מותר ובסוכה אסור: ומשני דאמר ריב"א וכו' דרשב"א היא. הא דמתיר בעירוב אתיא כרשב"א דמתיר בצדדים: היא צדדי בהמה היא צדדי אילן. כי היכא דמתיר רשב"א בצדדי בהמה ה"נ מתיר בצדדי האילן. ורבנן דפליגי עליה דרשב"א כי היכא דאוסרין בצדדי בהמה כך אוסרים בצדדי האילן:

שבת קנד

הלכה ה מתני' בין האילנות

בארץ. ולא סמכה עליהן אבל הן דפנותיה כשירה והוא שהאילנות עבים וחזקים ולא אזלי ואתו ברוח מצויה וצריך נמי למלאות בין הענפים בתבן וקש שלא תזיזם הרוח שכל מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחילה: שלוחי מצוה פטורין. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואפי' בשעת חנייתן: חולים ומשמשיהן פטורין. ואפי' בחולה כל דהו והא דשרי לבטל מצות עשה של תורה מפני חולי כל דהו דכתיב בסכות תשבו כעין תדורו וכל היכא דאית ליה מידי שמפני אותו הדבר היה יוצא מדירתו יכול נמי לצאת מסוכתו: אוכלין ושותין עראי. דבר מועט להסיר רעבונו ודעתו לסעוד אחר כן: **גמ'** ר"ה אזל לעיינא טב למימנא. פי' הלך לחג הסכות לעין טב למימנא אעיבור חדש שעין טב היה מקום הועד והכי אמרינן בר"ה פ"ב כהדא ר"ח הוה אזיל לעין טב למימנא: מי אתי. כשהלך התחיל להיות צמא מן הדרך ולא רצה לטעום כלום עד שנכנס לסוכתו של רבי יוחנן סופר של עיר ששמה גופתא: איסרטא. דרך בלשון יון: א"ר מנא. הא דתנן במתניתין חולין פטורין מן הסוכה לאו דוקא חולה שיש בו סכנה אלא אפי' חולה שאין בו סכנה כגון חש בעינו נמי פטור מן הסוכה: שושבינין וכל בני החופה פטורים מן הסוכה. דהעוסק במצוה פטור מן המצוה: שומרי העיר ביום פטורי' מן הסוכה ביום. דכתיב בסוכת תשבו כעין ישיבת ביתו כשם שכל ימות השנה אינו בביתו ביום כך פטור מן הסוכה: בשומרי הגייסות. ששומרים העיר שלא יבואו עליהם גייסות והיכא שנוה: אבל בשומרי ממון. ששומרים את העיר מפני הגנבים: עשו אותן כשומרי גנות ופרדסין. שחייבין בסוכה דאין לפוטרן מן הסוכה בשביל הצלת ממון: אבודמא מילחא. כך שמו: הוי דמך. היה ישן לפני חנותו ועבר ר"ח בר בא ואמר לו לך ותישן בתוך סוכתך דסובר דמשום ממון אין לבטל מצות סוכה: מטללתך. סוכתך: ר' מנא היה שושבין גבי ר' יעקב וא"ל ר' יוסי אע"פ ששושבין אתה חייב אתה בסוכה:

שבת קנד | סוכה כד ע"ב | שם כה ע"א | שם כו ע"א | שם כה ע"ב | שם ט ע"א | שם כו ע"ב

שאם היו שתי יתידות יוצאות וסיכך על גביהן שהיא כשירה ועולין לה בי"ט. אמר רבי יוסה בין הכא בין תמן [א] מן הצד היא. מאי כדון כההיא דאמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירה דר"ש בן אלעזר היא. דתני רשב"א אומר מותר להשתמש על צידדי בהמה בשבת. היא צידדי בהמה היא צידדי אילן:

הלכה ה מתני' [ב]

*העושה סוכתו בין האילנות כשירה *שלוחי מצוה [ג] פטורין מן הסוכה חולי ומשמשיהן פטורין מן הסוכה [ד] אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה: **גמ'** רב חונה אזל לעייני טב למימנה. מי אתי [ז]צחא גו איסרטא [ה] ולא קביל עלוי מיטעום כלום עד דעל ליה למטללתיה דר' יוחנן ספרה דגופתא. א"ר מנא *לא סוף דבר חולין של סכנה אלא [ו] אפי' חולין שאינן של סכנה. תני אמר רשב"ג מעשה שהייתי חושש עיניי בקיסרין והתיר לי ר' יוסי ברבי לי ולכל משמשי לישן חוץ לסוכה. *רבי בא בר זבדא אמר שושבינן וכל בני חופה [ז] פטורין מן הסוכה. *תני [ח] שומרי העיר ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה. שומרי העיר בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. שומרי העיר ביום ובלילה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. הדא דאת אמר בשומר גייסות אבל בשומרי ממון עשו אותן [ז]כשומר גנות ופרדיסין. אבודמא מלחא הוה דמך קומי חנותיה. עבר רבי חייה בר בא אמר ליה איזיל דמך גו מטללתך [ז]ר' מנא הוה שושביניה דר' יעקב בר פליטי אתא שאיל לר' יוסי א"ל איזיל דמוך גו מטללתך. רבי יצחק בר מריון הוה שושביניה דחד בר נש שאיל לרבי לעזר אמר ליה איזיל דמוך גו מטללתך. *מעשה שהלך רבי אלעאי אצל רבי אליעזר בלוד א"ל

אף

הלכה ה מתני'

והאילנות דפנו' לה כשרה. ודוקא באילנות עבים וחזקים או שקישר וחיזק אותם עד שלא תהיה הרוח מצויה מנידה אותם תמיד וצריך למלאות ג"כ בין הענפים בתבן וקש שלא תניד הותם הרוח ושיקשר אותם שכל מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה אינה מחילה: שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. לפי שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ולא בלבד בשעה שעוסקין במצוה אלא אפי' בשעה שאין עוסקין בה כגון ההולך להקביל פני רבו או לפדיון שבויים פטור אף בשעת חנייתו והיינו אם הוא צריך לטרוח אחר המצוה האחרת אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טורח יעשה שתיהן: חולין ומשמשיהן פטורין. ואפי' בחולי כל דהו והא דשרי לבטל מצות עשה של תורה מפני חולי כל דהו או מצטער מפני ריח רע או מפני פשפשים ורעושים שהוא פטור וכן הולכי דרכים ביום שהן פטורין ביום וכן אם הולכים בלילה פטורין בלילה וכן שומרי גנות ופרדסים דפטרי להו רבנן מן הסוכה טעמא הויא משום דכתיב בסוכות תשבו כעין תדורו וכל היכא דאית ליה מידי שמפני אותו דבר היה יוצא מדירתו יוצא נמי מסוכתו אבל העושה סוכתו מתחלה במקום הראוי להצטער באכילה או בשינה כגון במקום שמתיירא מפני הלסטים בשינה ואין מתיירא באכילה אפילו באכילה לא יצא י"ח באותה סוכה היאיל ואינה ראויה לו לכל צרכיו אכילה ושתיה ושינה דכעין תדורו בעינן והאי לא הוה כעין תדורו: אוכלין ושותין עראי. דבר מועט כדטעם בר בי רב ועייל לכלה שאוכל דבר מועט להסיר כאב לבו ודעתו לסעוד אח"כ וזהו נקרא אכילת עראי:

גמ' רב הונא אזיל לעייני טב לסימנא. הלך לקידוש החדש לעין טב לפי שאם היו קבועין לקדש את החדש ולהביא סימן שקדשו אותו הב"ד כדאמרינן בפ"ב דר"ה א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקיים וקמ"ל הכא אע"פ שרב הונא היה שליח מצוה אפ"ה היה מהזיר על עצמו וכשבא בשליחות זה היה צמא לשתות בדרך ולא קבל עליו לטעום כלום עד שנכנס לסוכתו דר' יוחנן ספרא של המקום גיפתא: לא סוף דבר חולין של סכנה. תנינן דפטורין מן הסוכה אלא אפי' חולה שאיני של סכנה כדקתני בתוספתא פ"ב אמר רשב"ג וכו': תני. בתוספתא שם שומרי העיר ביום וכו' ומסיים התם שומרי גנות ופרדיסין פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום: הדא דאת אמר. דשומרי העיר ביום ובלילה פטורין בין ביום ובין בלילה בשומרי גייסות מיירי שלא יבואו הגייסות עליהן דהן כאין על עסקי נפשות ודרך לשמור מהן ביום ובלילה אבל בשומרי ממון שלא יבואו גנבים לגנוב ממונם ומדרך הגנבים לבוא בלילה ועיקר השמירה מהן בלילה הוא לפיכך עשו אותן כשומרי גנות ופרדיסין דתנינן שם שפטורין בלילה וחייבין ביום כמו שהבאתי דשומרי ממון ושומרי גנות ופרדיסין דין אחד להם דעיקר שמירתן בלילה מפני הגנבים הן: אבודמא. שם הכם מתקום מלחא היה ישן לפני חנותו לשמור והיה סבור שפטור הוא מן הסוכה וביום היה ועבר ר' חייה בר בא וא"ל איזיל דמיך גו מטללתך שאינך צריך לשמור ביום וחייב אתה בסוכה: אתא שאיל לר' יוסי. אם הלכה כר' בא בר זבדא דאמר לעיל שושבינין וכו' פטורין וא"ל איזיל וכו' דלא ס"ל הא דר' בא בר זבדא: מעשה שהלך ר' אילעי וכו' תוספתא שם:

אף

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ט טוש"ע או"ח סי' שם סי"ם

יג
ב מיי' פ"ד מסוכה הל' ט טוש"ע שם סי' תרל ס"י

יד
ג מיי' שם פ"ו הל' ד טוש"ע שם סי' תרמ סעיף ז

טו
ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סי' תרלט סעיף ב

טז
ה מיי' שם טוש"ע שם

יז
ו מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סי' תרמ ס"ב

יח
ז מיי' שם הל' ג טוש"ע שם ס"ו

יט
ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם ס"ח

גליון הש"ס

[ז] ע' במג"א סי' תרמ ס"ק ט"ו:

[ז] ע' ק"ע ופי' תמוה דהא בשומרי גנות פטורין כמבואר בבבלי דף כו, וע' במג"א סי' תרמ ס"ק טו ובאחרונים:

[ז] עי' בתוספתא פ"ב אות ח:

רידב"ז

צלתה מרובה ומחצה על מחצה פסולה ואימתי כשר כשחמה על מחצה בסכך דק ע"כ דאין כאן תירוץ כלל וא"כ מוכח ממתניתין דידן אליבא דרב דע"כ בשאין צלתה מרובה מחמתה פסולה אפילו כשאין חמתה מרובה מצלתה אבל מכיון שאין צלתה מרובה פסולה אבל לשמואל סגי סכך דק שלא יהא חמתה מרובה אפילו שאין צלתה מרובה נמי כשירה ורק גבי מבוללת צריך להיות צלתה מרובה אבל בעלמא כשירה בשאין חמתה מרובה אפילו כשאין צלתה מרובה וה"פ בירושלמי מ"ד מדוללת בשצלתה מרובה לעולם אין כשירה סוכה לתנא דידן בסכך דק אלא בצלתה מרובה אבל מחצה"ה פסולה לעולם אבל למ"ד דמתניתין דידן מיירי במדובללת כשירה סכך דק בכ"מ אפילו בשאין צלתה מרובה רק שלא יהא חמתה מרובה אבל בסכך דק לא בעינן צלתה מרובה. וע"כ מתניתין הדא קתני מדגרסינן שצלתה בלא וא"ו ונקוט כללא זה בידך לשיטת הבבלי ולגירסתם א"כ ע"כ. דלשמואל תרתי קתני דל"ל דהדא קתני דמאי חידוש הוא הכא בשיעור דלא יותר בכ"מ וע"כ דתרתי קתני לפי הגירסא בוא"ו אבל לשיטת הירושלמי היא בלא וא"ו אפילו לשמואל ע"כ חדא קתני והידוש הוא הכא בשיעורא דלא דאילו בעלמא לא בעינן צלתה מרובה. ושפיר ניחא לדברינו דנקט בשאין צלתה מרובה דאי לפי המפרשים ז"ל הו"ל בשחמתה מרובה וגם לפי המפרשים ז"ל הוא דלשמואל תרתי קתני ולגירסת הירושלמי במתניתין בלא וא"ו א"כ ע"כ דהדא קתני וכדברינו ודו"ק:

תני

ציון ירושלים "הדא דאת אמר בשומר גייסות כו' אבל בשומרי ממון כו' עק"ע מ"ש בזה והוא היפך מש"ס דילן דגנות ופרדסים פטורין וי"ל הפירוש להיפך דשומרי גייסות שומרים במקום א' יכולין לעשות סוכה אבל שומרי ממון הם צריכין לילך סביב העיר וכשירצה הגנב שעשו סוכה כאן ילך ויגנוב ממקום אחר ולכך פטורין כמו גנות ופרדסים וכן נראה שהבין המג"א סי' תר"מ דברי הירושלמי ולדבר סוה העירני א' מהתכמים ויפה אמר:

שנויי נוסחאות (סו"ח) האילנות כשירה בד"ו האילנות והאילנות דפנות כשירה. (סו"י) חולי בד"ו חולין. (סו"ב) לעייניה טב למימנה בד"ו לעיינימב לסימנא. צחא בד"ו צהא.(סו"ט) שושבינן בד"ו שושבינין.(סוכ"ו) מלחא בד"ו מלתא. (סוכ"ט) פליטי יג"ו פלייט. (סו"ג) דמך בד"ו דמוך.

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מסוכה הל׳ ו טוש״ע או״ח סי׳ תרלט ס״ב
כא
ב מיי׳ שם טוש״ע שם
כב
ג מיי׳ פ״ג מברכות הל׳ יב טוש״ע או״ח סי׳ ר׳ ס״א וסי׳ קפו ס״ב
כג
ד מיי׳ שם הלכה יא
כד
ה מיי׳ פ״ו מסוכה הל׳ ו טוש״ע שם סי׳ תרלט ס״ג

גליון הש״ס

ב עי׳ ברה״מ ברכות פ״ו אות טו וצ״ע:
ג עי׳ תוס׳ סוכה דף כו ע״ב ד״ה ולא ובל״מ ברכות פ״ו אות טו:
ד עי׳ תוס׳ דף כז ד״ה תשבו:

מסורת הש״ס

ברכות כח ע״ב
סוכה
שם פ״ב
י׳ ובבלי ברכות פ״ו הלכה א
סוכה כ״ז
ע״ש מג ע״ב

תורה אור

אף את משובתי הרגל. והלא אמרו שאין שבחו של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו. כהדא ר׳ זעירה סליק לגזורה דרבי אילא ולא קביל עלוי מיטעום כלום. אין משום דלא הוה עיסקיה טעם כלום *עד יפני מוסף. ולא ידעין אין משם שאין שבחו של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו. בהדין לא ידעין. א״ר לעזר אכילה עראי. א *אין שינה עראי. חברייא אמרין שכן אדם נשתקע בתוך שנתו. א״ר אילא שכן אדם ישן קימאה ודיו. מה נפק מן ביניהון מסר שנתו לאחר. על דעתהון דחברייא מותר על דעתיה דרבי אילא אסור:

הלכה ו מתני׳ *מעשה שהביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולרבן גמליאל שתי כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה וכשנתנו לו לר׳ צדוק ב אוכל פחות מכביצה ונטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו: **גמ׳** *הוינן סברין מימר שלא בירך אחריו שלש ברכות. הא ברכה אחת בירך ב אשכח תני ג ולא ברכה אחת ולא שלש ברכות. *תני ד כל ד שאומרין עליו שלש ברכות אומרים לפניו המוציא לחם מן הארץ. כל שאין אומר אחריו ג׳ ברכות אין אומרים לפניו המוציא לחם מן הארץ. התיבון הרי פחות מכזית אין אומרים עליו שלש ברכות מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ. רבי יעקב בר אחא אמר לשאר המינין נצרכה:

הלכה ז מתני׳ *ר׳ אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכמים אומרין ה אין לדבר קיצבה חוץ מלילי יום טוב הראשון בלבד ועוד אמר רבי אליעזר מי שלא אכל בלילי י״ט הראשון משלים בלילי יום טוב האחרון וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין וע״ז נאמר °מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות: **גמ׳** מה טעמא דר׳ ליעזר ב *נאמר כאן תשבו. ונאמר להלן °ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה. מה ישיבה שנא׳ להלן עשה בה את הלילות כימים אף ישיבה שנאמר כאן נעשה בה את הלילות כימים. ר׳ יוחנן בשם ר׳ ישמעאל °נאמר ט״ו בפסח ונאמר ט״ו בחג. מה ט״ו שנאמר בפסח לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות אף ט״ו שנא׳ בחג לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות חברייא

קהלת א
ויקרא ח
שם כג

פני משה

אף את משובתי הרגל. בתמיה: סליק לגזורה. לסעודת ברית מילה שעשה ר׳ אילא וברגל היה ולא קיבל עליו לטעום איזה דבר ולא ידענו אם משום שאין שבחו וכו׳ והיה רוצה לחזור לביתו ולשמוח שם או משום שכך היה מנהגו שלא לטעום כלום עד יפנה ויבא זמן מוסף לעבור כלו׳ שלא התפלל עדיין תפלת מוסף: בהדין לא ידעין. ומחמת ספק זה לא ידענו טעמו: אכילה עראי כו׳. ולפיכך לא תנינן במתני׳ אלא אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה: חברייא אמרי. דטעמא שכן אדם משתקע בתוך שנתו ויישן שינת קבע ור׳ אילא אמר לפי שלפעמים אדם ישן קימעא ודי לו בכך הלכך אף שינת עראי לא יישן חוץ לסוכה: מסר שינתו לאחר. שיעורר אותו אם ירצה ליישן הרבה איכא בינייהו דלדעתיהון דחברייא מותר דלא חיישינן שמא ישתקע בשינה ולר׳ אילא אסור:

הלכה ו מתני׳ מעשה שהביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי וכו׳. בבבלי קאמר מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם בא להחמיר על עצמו מחמיר ולית ביה משום יוהרא ומעשה נמי שהביאו וכו׳: אוכל פחות מכביצה וכו׳. משום נטילה ומשום ברכה קאמר פחות מכביצה דאלו משום סוכה הא אמרינן אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואפילו יותר מכביצה: נטלו במפה. משום דר׳ צדוק כהן היה והיה אוכל על טהרת תרומה ונטלו במפה שלא יגע בו בסתם ידים: **גמ׳** הוינן סברין מימר. מעיקרא שלא בירך אחריו שלש ברכות כדרך שמברכין על הפת הא ברכה אחת מעין ג׳ בירך לאחריו אבל אשכחן חדא ברייתא דתני לא ברכה אחת וכו׳ בירך לאחריו אבל לפניו ודאי בירך שאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה: תני. בתוספתא פ״ד דברכות וגרסינן להא לעיל בפ״ו דברכות בהלכה א׳: כל שאומרים עליו וכו׳. ומדייק הש״ס הא כל שאין אומרים אחריו ג׳ ברכות אין אומרים לפניו המוציא: והתיבון עלה והרי פחות מכזית וכו׳. מעתה לא יברכו לפניו המוציא וקשיא למ״ד התם שאפילו פחות מכזית מברכין לפניו המוציא: לשאר המינין נצרכה. הא דקתני בתוספתא כל שאומרים עליו וכו׳ לאו למעוטי פחות מכזית הוא אלא למעיטי שאר מינין שאינן מחמשת המינין היא דנצרכה שאין מברכין אחריהן שלשה ברכו׳ ולא לפניהן המוציא:

הלכה ז מתני׳ ר״א אומר י״ד סעודות וכו׳. ב׳ בכל יום לשבעת הימים: וחכמים אומרים אין לדבר קצבה. שאם רוצה לאכול אוכל ויאכל בסוכה ואם רוצה להתענות יתענה ואין נזקקין לו חוץ מלילי י״ט הראשון של חג בלבד דחובה הוא לאכול כזית בסוכה דילפינן ט״ו ט״ו מחג המצות מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף בסוכה כן: משלים בלילי י״ט האחרון. בליל שמיני עצרת ואין הלכה כר״א בשתיהן: **גמ׳** ונאמר להלן. בשבעת ימי המלואים: ר׳ יוחנן בשם ר׳ ישמעאל וכו׳. טעמייהו דחכמים קאמר: חברייא

קרבן העדה

אף אתה משובתי הרגל. בלשון בתמיה וכי אתה משובתי הרגל ויאלת מביקך ולא עמדת אלל אסתך: לגזורה. למול וחג הסוכת הי׳ וי״א גזורה שם מקום ולא רלה לטעום כלום: ה״ג ולא ידעין אין משום דלא הוי עסקיה טעם כלום עד יפני מוסף אין משום שאין שבחו של ת״ח להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו. וה״פ ומספקא לן אין משום שהיה רגיל שלא לאכול קודם שהתפלל מוסף או משום שהיה ברגל ולא רלה לאכול אלא בביתו ובי״מ מקיים הגירסא בדוחק: אכילה עראי. אמתני׳ קאי דוקא אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה אבל אין שינת עראי חוץ לסוכה: חברייא אמרין. דלכך אסור אפי׳ שינת עראי. דגזרינן שמא יחטפנו שינה ויישן שינת קבע: א״ר אילא. היינו טעמא דלפעמים אין אדם ישן אלא מעט ודי לו בכך וזו היא שינתו: מאי נפק מן ביניהון. מאי בין טעמא דחברייא לטעמא דר׳ אילא: מסר שינתו לאחר. אומר לחבירו אם ארדום העירני:

הלכה ו מתני׳ ואמרו העלום לסוכ׳. ולא מן הדין אלא שהחמירו על עצמן ושמעינן מינה שהמחמיר על עצמו שלא לאכול אפי׳ אכילת עראי חוץ לסוכה לא מחזי כיוהרא: אוכל פחות מכביצה. משום נט״י ומשום ברוכי נטל פחות מכביצה דאילו משום סוכה הא אמרינן אוכלים אכילת עראי חוץ לסוכה ואפי׳ יותר מכביצה: **גמ׳** הוינן סברין וכו׳. היו סוברים בני הישיבה למימר הא דתנן במתני׳ ולא בירך אחריו היינו שלש ברכות דהיינו ברכת המזון ואע״ג דיש בו ד׳ ברכות הטוב ומטיב מדרבנן היא דיבנה תקנוה: הא ברכה אחת. פי׳ ברכ׳ אחת מעין ג׳ א״נ בורא נפשות בירך אחריו: אשכח תני. בברייתא דלא בירך כלום לאחריו דכל שאין בו כשיעור אין מברכין לאחריו: התיבון. הקשו הרי האוכל פחות מכזית שאין מברך אחריו וכדתניא בברייתא דלעיל ואפ״ה מברכין לפניו וכדתנן במתניתין ולא בירך אחריו הא לפניו בירך: לשאר המינין נצרכה. כלומר הא דתניא כל שאומרין עליו שלש ברכות היינו כל המינין שצריכין שלש ברכו׳ לאחריו כגון חמשת המינין עליהן מברכין לפניו המוציא לחם מן הארץ להפיקי אורז ודוחן:

הלכה ז מתני׳ י״ד סעודות. ב׳ לכל יום לז׳ הימים ובגמרא מפרש טעמיה: אין לדבר קצבה. אם רצה לאכול לא יאכל חוץ לסוכה ואם רצה להתענות יתענה ואין מזקקין לו: חוץ מלילי י״ט ראשון. בגמרא מפרש טעמא: ישלים בלילי יו״ט אחרון. בליל שמיני עצרת: **גמ׳** ונאמר להלן במילואים: ה״ג ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה: עשה בה את הלילות כימים. שכן כתיב יומם ולילה שבעת ימים: לילה הראשון חובה. שנאמר בערב תאכלו מצות: ושאר כל הימים רשות: דכתיב ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי רשות אף ששי רשות לפי שהשביעי בכלל שבעה ימים תאכל מצות היה ויצא מן הכלל ללמד על אכילת מצה האמור בו אינו חובה אלא אם בא לאכול תהא אכילתך מצה ולא חמץ ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא: ה״ג. חברייא

ציון ירושלים *הוינא סברי מימר שלא בירך אחריו שלש ברכות עי׳ בו״ת תשובה מאהבה ח״ג סי׳ תכ״ד שהקשה על מה שהאריכו הפוסקים דאם אכל פחות מכשיעור אם יברך בורא נפשות רבות וכאן מבואר דלא בירך אך ברכה אחת ולא קשה מידי דהוא תשיב דברכה אחת היינו ברכת בורא נפשות רבות אבל הרא״ם י״ל דמפ״ש דברכת שלש היינו שלש ברכות שהם מן התורה דברכת הטוב והמטיב דרבנן לא חשיב וברכה אחת היינו ברכת מעין שלש שהוא ברכה אחת וכלול בתוכה שלשה ברכות. והרי הרא״ם שם מחלק בין ברכת בורא נפשות רבות ובין ברכה אחת מעין שלש דברכת בורא נפשות רבות לא בעי שעורא וא״כ אין קושיא מכאן על הרא״ם ולא על תלמידי ר״י והק״ע דפירש אחת היינו לא בברכת מעין שלש ולא בורא נפשות רבות הוא באמת משום דלדידן גם בורא נפשות רבות א״ל שיעור אבל הרא״ם מפרש דדוקא ברכה אחת ברכת מעין שלש אין מברכין אבל בורא נפשות רבות דקראו בש״ס ולא כלום זה אינו בכלל ברכה אחת ובאמת כטעם הוא עפמ״ש הרשב״א ח״א סי׳ קמ״ט ובסי׳ תתכ״ג דטעם דקרי הש״ס לבורא נפשות רבות לא כלום משום שאין מברך על דבר שנהנה ממנו שאין אומר בורא מינים הרבה למלאות נפשות החסירות אלא אדרבה מברך שבורא נפשות רבות. והסרונן ולפ״ז כאן שהחסרון הוא בשביל שלא אכל כשיעור הנאה שפיר י״ל ניהו דאין מברך ברכה מעין ג׳ דחסר שיעור האכילה אבל בורא נפשות רבות ראוי לברך שהרי עכ״פ נהנה ממנו בכ״ש ובאמת חסר השיעור וש״ך בורא נפשות רבות וחסרונן דהרי נהנה בחסרון השיעור ויש להאריך בזה בהרבה קושיות ואכ״מ:

שנויי נוסחאות (שו״י) נשתקע בד״ו משתקע. (פוי״ד) לו בד״ו ליתא. (סוכ״א) ולא בד״ו לא.

עמודי ירושלים

הוינן סברין מימר שלא בירך. נ״ב בגליון הש״ס העלה בנ״צ מזה על הרא״ם פ״ו דברכות שנסתפק אם יש לברך בנ״ר ולק״מ דברכה א׳ הכוונה מעין ג׳ וכ״כ בגליון ירושלמי ומצאתי בא״ז הל׳ סוכה (סי׳ ס׳) שפירש כן דברי הירושלמי דבברכה א׳ הוא מעין ג׳:

טוב ירושלים

ר״ז סליק לגזורה דר׳ אילא כו׳. משמע דאף דאז״ל והתי ביומיה נמי אסור ופי׳ בבלי כ״ז ב׳. או י״ל דה״ח שאני. ויו״ל דמד״ז חסידות הוא עכ״פ. ואי נימא דהיה חוץ לתחום איך הלך לברית מילה חול״ת ואם מותר הרי היה יכול לחזור עי׳ פ״ב דר״ה. ונ״ם עד יפנו מוסף עי׳ בבלי ברכות כ״ז ב׳ וממנה שלא אכל אף דסעודת ברית מילה מצוה היא כתוס׳ פסחים קי״ד א׳ נראה שלא

חסב לזה כיון דמ״ל פעמא רבה הכל נס״ס וכדקי״ל סני ביו״ד. ונראה דאף בחוה״מ דינא הכי דנמי א״ב מוסף. וחייב בשמחת ביתו: ומזה יש לסתור דברי הזב״י בתשובה דהרמב״ם דהשמים הך דאז״ל וא״ב הוא דר״א ס״ל כ״ח בשמחה מבא״ב לרמב״ם והרי ה״מ למפשט דר׳ הילא ודאי יפטור כהלכה ואולי זכו דמספ״ע אי ס״ל כר״ו או כאביי בבבלי ר״ה: א״ר לע״ר אכילה עראי כו׳ ה״כ נחלקו ר״י ורבא בבבלי כ״ו א׳. ובאמת המוה לי מנ״ל לרבא ור׳ אילא לאסור. מה בכך דדי׳ בכך דלמה א״כ רק שינה אריכה כדרך הוא דאסור. וצ״ל לפמש״ל פ״ו ובבלי מ״ג א׳ דילפינן תשבו ממלואים. והעיר הוס׳ הא בעזרה היה אסור שינה וכבר בארנו בחי׳ לסוטה פ״ו בס״ד דאה״נ י״ל דישנו ע״י סמיכה לכותל. וה״כ א״ם דכיון דילפינן משם א״כ אף שינה מעטה כמו סמיכה נמי אסור וח״ש דאין קבע לשינה. וא״כ ל״ק איך ישנו בעזרה די״ל דסמכו ויסנו מעט וה״ל די בכך. וע״כ אף חוץ לסוכה אסור שינת ארעי ודוק היטב. ואידך מ״ד ס״ל דישיבה בעזרה דוקא אסור וא״כ ישנו בעזרה שינה ארוכה. א״כ אין לאסור שינה מעטה היכא שמסר לשומר וכמבואר הכא והתם דשרי לגן מ״ד. או י״ל דס״ל דיומם ולילה ל״ד בינס״כ ובחי׳ לירושלמי יומא מכבר:

עמודי ירושלים תניינא

מאי נפקא ביניהון מסר שנתו לאחר כו׳. עי׳ במה״פ שכתב דהאי שינויא מופרך בבבלי סוכה (כ״ו א׳) דערבך ערבא צריך ובאמת אינו מוכרח כלל לפ״מ שהקשה בשו״ת בן יהודה (סי׳ מ״ב) על הא דערבך ערבא צריך הא הוי גזירה לגזירה שמא ישתקע הוא בשינה ושמא ירדם האחר והעלה דמשום קדושת תפילין מחמרינן וגזרינן גזירה לגזירה ע״ש וא״כ בסוכה לא גזרינן גזירה לגזירה ולא פליגי הבבלי והירושלמי ומזה יש להלדיק מה שפסקו הגהות לני והעט״ז (סי׳ תל״ח) דאם אמר לחבירו שיזכירנו דמהני ולכאורה קשה שמא ישכח גם חבירו דכה״ג פריך בסוכה ערבך ערבא צריך ע״ש אולם לפמ״ש דרק בקדושת תפילין גזרינן גזירה לגזירה ולא בשאר דברים א״כ א״ש גם כאן דהא הוי גזלג״ז שמא ישכח הוא ושמא ישכח חבירו:

חברייא בעיי אומריהם מה להלן עד שיכנסו למצה בתאוה. וכא עד שיכנסו לסוכה[א] בתאוה. רבי זעירה בעי אי מה להלן עד שיאכל כזית מצה. וכא עד שיאכל[ה] כזית דגן בסוכה רבי הושעיה אמר כל שבעה חובה. ר' ברכיה אמר פליגין. רב אבונא אמר לא פליגין. מה דאמר ר' יוחנן בשנתן דעתו. מה דאמר רבי הושעיה בשלא נתן דעתו. *תני בשם ר' ליעזר מי שלא עשה סוכתו בערב הרגל אל יעשנה ברגל. והתני בר קפרא נפלה סוכתו ברגל יקימנה ברגל. ר' אחא בשם רבי חיננא קנס קנסו רבי ליעזר שלא עשה סוכתו מערב הרגל. *מחלפה שיטתיה דר' ליעזר תמן הוא אמר י"ד סעודות חייב אדם לוכל בסוכה וכא אמר הכין. א"ר אחא למצוה הושווה:

הלכה ח מתני' *מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית

בית שמאי[ג] פוסלין ובית הלל מכשירין אמרו בית הלל לבית שמאי מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני ב"ה לבקר את יוחנן בן החורוני ומצאוהו ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית אמרו להן בית שמאי משם ראייה אף הן אמרו לו אם כך היית נוהג לא קיימ' מצו' סוכה מימיך:

גמ' לא סוף דבר שולחנו אלא אפילו כדי שולחנו. כמה הוא כדי שולחנו טפח. *רבי יודה בר פזי ורבי אייבו בר נגרי הוון יתיבין אמרין תנינן אחר שהודו. מי הודה למי. בית שמאי לבית הלל או בית הלל לבית שמאי. אמרי' נצא לחוץ ונלמוד ונפקון ושמעון רבי חזקיה רבי אחא בשם רבי יודה בן לוי לא מצאנו שהודו בית שמאי לבית הלל אלא בדבר זה בלבד. רבי חונה בשם רב אבייא מתניתא אמרה כן *המערה מכלי לכלי[ג] ונגע טבול יום בקילוח אם יש בו יעלה באחד ומאה. אין תימר בית הלל הודו לבית שמאי שלא תעלה מאן תנא הכא תעלה לא בית הלל ולא בית שמאי. אמר רבי אידי נאמר בית הלל שנו אותה עד שלא הודו להם בית שמאי. אמר רבי יוסה מתניתא אמרה כן אחר שהודו. רבי ליעזר אומר תירום ותשרף. ורבי

קרבן העדה

חברייא בעו אי מה להלן. בפסח אסור לאכול ממנחה ולמעלה כדי שיאכל בערב מצה לתיאבון אף בסוכה נאמר כן: וכא. כלו' וכאן אי מה להלן עד שיאכל כזית מצה ה"נ ניליף דבעינן שיאכל כזית דגן בסוכה אף על גב דכזית הוא פחות מכבילה ותנן כשהביאו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה אכלו חוץ לסוכה באני הכא כיון דחובה לאכול כזית זה דגן ה"ל קבע וחייב לאכלו בסוכה א"כ היינו דמיבעיא ליה לר' זעירא אי ילפינן נמי מחג המצות דסגי בכזית או דלמא בעינן דוקא כביצה: כל שבעה חובה. לאכול כזית דגן: פליגין. ר' יוחנן בשם ר"י דיליף ט"ו מחג המצות עם ר' הושעיא דאמר כל ז' חובה אף לרבנן לאכול כל יום בסוכה דאסור להתענות בי"ט אלא בלילות פליגי רבי אליעזר ורבנן: בשנתן דעתו. לצאת ידי סוכה באכילת לילה הראשונה תו לא צריך: בשלא נתן דעתו. לצאת באכילת לילה הראשונה יש לו תשלומין כל שבעה: קנס קנסו רבי אליעזר. אם לא עשאה בערב הרגל אבל נפלה מודה רבי אליעזר דלא קנסינן ומותר לעשותה: תמן. ברישא דמתני': וכא אמר הכין. וכנן הוא אומר אם לא אכל לילי יום טוב הראשון ישלים לילי יום טוב האחרון אבל מה שלא אכל בשאר ימות החג אין צריך השלמה משמע דלילי יום ט"ב ראשון חובה ושאר רשות וכחכמים דפליגי עליו: למצוה הושווה. הא דיליף רבי אליעזר ממילואים דבעינן כל שבעה לאכול בסוכה אינו אלא למצוה לכתחלה אבל בדיעבד אין צריך השלמה אלא לילי י"ט הראשון דט"ו מחג המצות גזרה שוה מעלייתא היא:

הלכה ח מתני' משם ראיה. בתמיה: **גמ'** לא סוף דבר שולחנו. ל"ד בשולחנו עומד בתוך הבית פסלי בית שמאי אלא אפילו כדי שולחנו כלומר היושב ראשו ורובו בסוכה ולפניו מקום פנוי בבית כדי שולחנו נמי פסלי דטעמייהו דגזרינן ביושב רק בראשו ורובו בסוכה שמא ימשך לתוך הבית הלכך כל שיש מקום פנוי לפניו בבית גזרינן שמא ימשוך: תנינן. בתרומות פ"ה סאה תרומה טמאה שנפלה לק' סאין טהורין בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין וכו' לאחר שהודו ר"א אומר תירום ותישרף וכו' ומבעיא ליה מי הודה למי אם בית שמאי לבית הלל או בהיפך: נצא לחוץ. חוץ לבית המדרש ונלמוד מהאמוראים שלא באו לבית המדרש: מתני'. בפ"ב דטבול יום: המערה. תרומה: ונגע טבול יום בקילוח. הקילוח לבדו נפסל דניצוק אינו חבור וה"ל תרומה טמאה שנתערבה בטהורה ותעלה הקילוח בא' ומאה כתרומה בחולין: אין תימר בית הלל הודו לבית שמאי. ואם נאמר בית הלל הודו לב"ש א"כ מתניתין דט"י אמאן תרמיי': אר"ח וכו'. אי משום הא לא תפשוט דנאמר דמשנה דט"י לב"ה נשנית קודם חזרה: ה"ג עד שלא הודו לבית שמאי: אר"י. ממתניתא גופא מוכח דב"ש הודו לבית הלל דתנן אחר שהודו ר"א אומר תירום וכו': ורבי

פני משה

חברייא בעי. אם אומרים אנו דגם לדבר זה היקשו מה להלן וכו' ואסור לאכול סמוך למנחה והכא נמי כן עד שיכנסו לסוכה לאכול בתאוה: ר"ז בעי וכו'. והכא נמי עד שיאכל כזית דגן בסוכה: ר' הושעיה אמר כל שבעה חובה. לאכול מלה: ר' ברכיה אמר פליגין. ר' הושעיה ור' יוחנן למאי דקאמר בשם ר' ישמעאל דלילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות: רב אבונה אמר לא פליגין. אלא מה דאמר ר' יוחנן דאין חובה אלא בלילי הראשון בשנתן דעתו וכוונתו בשעת אכילה בלילה הראשון לצאת י"ח באכילה זו ובכה"ג שאר כל הימים רשות ומה דאמר ר' הושעיה כל ז' חובה היינו בשלא נתן דעתו לצאת י"ח אכילת לילה הראשון והלכך חובה עליו בשאר כל הימים ליתן דעתו לצאת י"ח במצוה זו וכל ז' חובה דקאמר כלומר לפעמים חובה עליו דאף ביום אחד מכל שבעה ולאו דוקא שחובה עליו כל שבעה רצופים אלא כדאמרן: מחלפא שיטתיה דר"א. דתמן ברישא אמר י"ד סעודות חייב לאכול בסוכה והכא בסיפא אמר הכין בתמיה דקאמר נמי שלא אכל וכו' והרי בלילי י"ט האחרון ליכא סוכה: למצוה הושוה. כלומר שאחר כך חזר בו ר' אליעזר לדברי חכמים וסבירא ליה כוותייהו דאין חובה אלא בלילי י"ט הראשון והושיה לדברי חכמים דמצוה בלבד הוא לאכול בסוכה בשאר כל הימים:

הלכה ח מתני' מי שהיה ראשו ורובו וכו'. בבבלי פ"ק מסיק דחסורי מחסרא וה"ק מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית בית שמאי אומרים לא יצא ובית הלל אומרים יצא ושאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושלחנו בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ומסקינן דהלכה כב"ש בתרווייהו דבין בסוכה גדולה והוא יושב בסוכה ושלחנו בתוך הבית ובין בסוכה קטנה שאינה מחזקת רהשי ורובו ושלחנו הכל אסיר גזירה שמא ימשך אחר שלחנו: משם ראיה. בתמיה: לא קיימת מצות סוכה מימיך. אע"ג דאינה אלא גזירה דרבנן בעלמא שמא ימשך אחר שלחנו מ"מ לא קיימת מצות סוכה כהוגן וכמצות חכמים:

גמ' לא סוף דבר וכו'. לאו דוקא שצריך להיות שלחנו שם לב"ש אלא שיעור כדי שלחנו בלא ראשו ורובו וכמה שיעורו טפח ונברא באמתא יתיב ועם כדי שלחנו שבעה טפחים בין באורך ובין ברוחב דלפעמים יושב כך ולפעמים כך הרי ז' על ז': תנינן אחר שהודו וכו'. גרסינן להא לעיל במסכת תרומות פ"ה בהלכה ד' ושם הוא דשייכא ואיידי דקאמר לקמן שהיו רואין דברי בית שמאי וחזרו בהן מייתי לה הכא. ומתני' דהתם קאי דתנינן שם סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין אמרו בית הלל לבית שמאי הואיל והטהורה אסורה לזרים והטמאה אסורה לכהנים מה טהורה עולה אף טמאה תעלה אמרו להם בית שמאי לא אם העלו החולין הקלין המותרים לזרים את הטהורה תעלה התרומה החמורה האסורה לזרים את הטמאה לאחר שהודו רבי אליעזר אומר תרום ותשרף וחכמים אומרים אבדה במיעוטה. וקאמר על: ר' יהודה בר פזי וכו' תנינן במתני' אחר שהודו מי הודה למי בית שמאי לבית הלל או בית הלל לבית שמאי: אמרי נלא לחוץ. מבית המדרש ונלמוד ממה דנשמע מאחר בני החבורה: ונפקון ושמעון וכו' לא מצאנו וכו' אלא בדבר זה בלבד. אלמא בית שמאי הן שהודו לבית הלל: מתני' אמרה כן. ממתני' דטבול יום שמעינן כן דקתני שם בפ"ב המערה משקין של תרומה מכלי לכלי ונגע טבול יום וטבול יום פוסל את התרומה: אם יש בו. בהמשקה שנפל בו הקילוח לעשות כל כך בא' ומאה נגד הקילוח יעלה משום דקי"ל הניצוק והקטפרס אינן חיבור לא לטהרה ולטומאה כדתנן בסוף פ"ח דטהרות והלכך לא נפסל כאן אלא הקילוח בלבד והוי כתרומה טמאה שנפלה לתרומה טהורה ועולה באחד ומאה והשתא אם תאמר דבמתני' דתרומות בית הלל הודו לבית שמאי שלא תעלה א"כ מאן תנא הכא במתני' דטבול יום דקתני תעלה לא בית הלל ולא בית שמאי: אמר רבי אידי. דמההיא מתני' לא שמעינן מידי דנאמר ב"ה שנו אותה מקודם שהודו לבית שמאי ושוב חזרו בהן והודו כאן לב"ש: אמר רבי יוסה מתני' אמרה כן. ממתני' דתרומות גופה שמעינן דב"ש הן שהודו לב"ה דהא קתני אחר שהודו ר"א אומר תירום ותשרוף וכי רבי

ורבי

עין משפט נר מצוה

כה
א טוש"ע או"ח סי' תרלט ס"ב בהג"ה

כו
ב מיי' פ"ו מסוכה הל' א טוש"ע שם סי' תרלד ס"א

כז
ג מיי' פ"ח מטומאת אוכלין הלכה ו

גליון הש"ס

ז ע' קי"פ. ולא נזכ' מדברי הרא"ש פ"ב אות ע"ו:

מסורת הש"ס

סוכה מג פ"ב

פס ע"א

פס כח ע"א

תרומות פ"ה מ"ב

טבול יום פ"ב מ"ז

רידב"ז

תני ר"ה כ"ש חובה. ר"ב אמר פליגין ר' אבינא אמר לא פליגין כו' בשנתן דעתו כו' כל הענין נתבאר היטב במס' פאה פ"ק ה"ג ד"ה מה ועי' שם:

ר'

שנויי נוסחאות (בו"א) אומריהם בנ"ו אומרים.

טוב ירושלים

רבי הושעיה אמר כל שבעה חובה כו' בשלא נתן דעתו. פי' שק"ע לנאת י"ח סוכה בלילה האחד ויל"ע לפמש"כ הראשונים דבכה"ג א"צ כוונה כלל כיון דאוכל לכ"ע מצות אנ"כ במעשה ול"ל דכאן חולק ע"ז. ויותר ה"ג לפמש"כ ר"נ בשם רשב"ם דאם אכל מצה בלילה הראשונה ולא ידע כלל שהוא ליל פסח בכה"ג לכ"ע אינו יוצא וע"ז קאמר הכא כשלא נתן דעתו ונ"ע:

והתני ב"ק נפלה סוכתו כו' עי' בבבלי כ"ז ע"ב דיליף מקראי דמה"ת פסולה סוכה ברגל ובנפלה שאני וחולק אדכאן:

תמן הוא אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה ור"א אומר הכא ומשני ה"ר אחא למצוה הושווה עי' תוס' שהעתקו למצוה תשובה. ולענד"נ לפרש בא"א דהנה בירושלמי אמר טעמי' דר"א דס"ל י"ד סעודות כו' מדיליף ג"ש חשבו תשבו ממולאים ורבנן ילפי ט"ו ט"ו מחג המצות. ולכאורה ק"ט כיון דאיכא תרי ג"ש א"כ תקשה קראי אהדדי ומ"ט דר"א ורבנן ועי' ריטב"א מש"כ. ומש"כ במ"א בכ"ד. ואולם כבר מבואר דמצות סוכה היא אכילה שינה ושיבה תמיד בסוכה שיהא עושה כל ז' ביתו עראי וסוכתו קבע וא"כ יש לחוק בין הג"ש א"כ דאיכא ג"ש ממלואים אבל שם לא אכלו רק מה שהיה חיוב עליהם אכילת הקדשים ולא לענין זה ניתן הג"ש תשבו כלל אך רק לענין מצות ישיבה בסוכה תמיד עז"א ד' הג"ש ממילאים דצריך ליסב כ"ז בסוכה כמו שישבו אהרן ובניו בעזרה בימי המלואים. אבל הג"ש דמצות הוא לענין אכילה בזה ולמד ספיר דרק לילה הא' חובה וכלם רשות וא"ש הכל. ומעתה אלו הם דברי הירושלמי דר"א חזרו בו בסיפא וכדברי הבבלי כ"ז א' וס"ל דדיקא לענין מצות ישיבה הוא דנלמד בג"ש ממלואים ולא לענין אכילה ולא כמו שהיה סובר מתחלה דעיקר הג"ש ממלואים אף לענין אכילה. ולז"א הירושלמי למצוה הושווה וט"ש הוא וצריך לומר למצות ישיבה ר"ל דלמצות ישיבה היא דס"ל דצריך ליסב בסוכה כל ז' ימים כמלואים ולאו לענין אכילה: ודע דבירוש' גם מבואר דהא דס"ל לר"א דמי שלא עשה סוכה בערב הרגל אל יעשנה ברגל הוא רק מדרבנן ולא כבבלי ועמש"כ אסתקד בחי' שם בס"ד. וכעת נ"ל דהירושלמי לשיטתי' אזיל בפ"ק דיומא דמבואר דכל ז' מלואים היו מפרקין המשכן ומקימין אותו וא"כ נ"ל דס"ל לר"א דצריך סוכה הראוי' לו' וכל היוצא

"ור' אליעזר לא שמותי הוא. אמר רבי חיננה מתניתא אמרה כן אחר שהודו אלו לאלו תעלה. "בית שמאי מסלקין לון. ואינון מודיי לון. אמר רבי אבון תשובה אחרת יש כאן כהדא דתני ר' הושעיה מה אם טהורה שהוא בעון מיתה אצל זרים הרי היא עולה. טמאה שהיא בעשה אצל כהנים לא כל שכן. *מה זכו בית הילל שתיקבע הלכה כדבריהן אמר ר' יודה בר פזי שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. ולא עוד אלא שהיו רואין דברי בית שמאי וחוזרין בהן. התיב רבי סימון בר זבדא קומי רבי אילא או נאמר תנייה חמתון סבון מינין ואקדמון. והא תני מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני ב"ה לבקר את יוחנן בן החורוני. נאמר זקנינו וזקניכם. אמר רבי זעירה רב הונה בשם רב *הלכה כבית שמאי. רבי ירמיה רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב ממה שסילקו ב"ש לב"ה הדא אמרה הלכה. כדבריהן:

הלכה ט מתני' *נשים ועבדים וקטנים א. פטורין מן הסוכה ב כל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה שילדה כלתו של שמי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך ע"ג המיטה בשביל הקטן: **גמ'** *אי זהו קטן דבית ר' ינאי אמרי כל שהוא צריך לאמו שתקנחנו. ר' יוחנן אמר כל שהוא ניעור משנתו וקורא אימא. תני רבי הושעיה קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה ג ויוצא בעירובה של אמו:

הלכה י מתני' ד *כל שבעה ימים עושה אדם את סוכתו קבע ואת ביתו עראי ה ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה מושלין אותו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לקונו ושפך הקיתון על פניו: **גמ'** °כתיב בסכת תשבו ואין תשבו אלא תדורו. כמה דאת אמר °וירשתם אותה וישבתם בה. *שיהא אוכל בסוכה ומטייל בסוכה ומעלה כליו לסוכה: ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות וכו'. לא סוף דבר שתסרח אלא אפילו ו כדי שתסרח. לא סוף דבר מקפת גריסין אלא אפילו מקפה של כל דבר. תני כשם שמפנין מפני הגשמים ז כך מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה רבי ליעזר נכנס ויוצא כל הלילה. חד תלמיד מן דרבי מנא הורי לחד

(ויקרא כג; דברים יז)

פני משה

רבי אליעזר לא שמותי הוא מתלמידי בית שמאי ואיהו קאמר תירוס אלמא ב"ש נמי ס"ל דתעלה והן שהודו לבית הלל: מתניתא. תוספתא דפ"ו דתרומות אמרה כהדיא כן אחר שהודו אלו לאלו תעלה אם כן ב"ש הן שהודו לבית הלל. ופריך הש"ס ב"ש מסלקין לון. בתשובתן לב"ה כדתנינן שם אמרו להן ב"ש לא אם העלו החולין הקלים וכו' ואינון מודי לון לב"ה בתמיה: אמר ר' אבון. תשובה אחרת יש כאן שהשיבו להן ב"ה לב"ש כהדא דתני ר' הושעיה ומייתי לה בתוספתא שם שחזרו ב"ה והשיבו להן על תשובתן ואמרו מה אם טהורה שהיא בעון מיתה אצל זרים ואפ"ה הרי היא עולה טמאה שאינה אלא בעשה אצל כהנים לכ"ש שעולה וכששמעו ב"ש לתשובה זו הודו להן לב"ה: מה זכו ב"ה וכו' שהיו מקדימין בכל מקום לדברי ב"ש קודם לדבריהן: וחוזרין בהן. כדקתני בפ"ק דעדיות אלו דברים שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: התיב ר' סימון וכו'. על הא דקאמר שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. או דילמא דנאמר תנייה חמתון סבין מינון ואקדמון. התנא הוא שקבע כך במתני' וכברייתא להקדים ב"ש לב"ה מפני שראה אותן שהן זקנים יותר מזקני ב"ה ומנא לך שב"ה בעצמן הן שהקדימו לדברי ב"ש לדבריהן: והא תני וכו'. ופריך הש"ס על תשובת ר' סימון והיכי אמרת הכי והא תני במתני' אמרו בית הלל לבית שמאי מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל א"כ הן בעצמן מקדימין לבית שמאי קודם להן: נאמר זקנינו וזקניכם. כלומר מתני' נמי לאו ראיה היא דנאמר כשאמרו לבית שמאי כך אמרו שהלכו זקנינו וזקניכם לבקר וכו' אלא שהתנא הוא שהיפך וקבע מקודם לב"ש ואכתי לא שמעינן שב"ה בעצמן עשו כבוד זה לב"ש: ממה שסילקו ב"ש לב"ה. בתשובתן א"כ הדא אמרה הלכה כדבריהן שלא מצינו שהשיבו ב"ה להן כלום על שאמרו משם ראיה וכו':

הלכה ט מתני' נשים ועבדים וכו'. דכתיב כל האזרח בישראל להוציא את הנשים דאע"ג דהוה כתב אזרח היה משמע כל תולדות ישראל וכתיב האזרח המיוחד שבאזרחים ולא הנשים ואע"ג דמצות עשה שהזמן גרמא הוא ובלאו הכי פטורות סד"א נילף מג"ש ט"ו ט"ו מחג המצות מה להלן נשים חייבות אף כאן חייבות קמ"ל: וקטנים. שלא הגיעו לחינוך ואם הגיעו לחינוך חייבין מדבריהם ואסמכוהו אקרא דכל האזרח לרבות את הקטנים: קטן שאינו צריך לאמו. כל שניעור משנתו ואינו קורא אימא אימא עד שתבא אליו זה שאינו צריך לאמו: מעשה וכו'. חסורי מחסרא והכי קתני בית שמאי מחמיר ומעשה נמי וכו':

גמ' איזהו קטן. שאינו חייב כלל: ויוצא בעירוב' של אמו. אם אביו עירב עליו לכאן ואמו לכאן יוצא הוא בעירובו של אמו שאע"פ שאינו צריך לה מ"מ כרוך הוא אחריה יותר מאחרי אביו:

הלכה י מתני' כל שבעת ימים אדם עושה סוכתו קבע. אוכל ושותה ומטייל בסוכה ואם יש לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן בסוכה: משתסרח המקפ'. משתתקלקל המקפה כל שאינו לא רך ולא קשה קרוי מקפה ורוב בני אדם מואסין תבשיל כזה ובמעט מים מתקלקל הוא לגמרי ובגמרא התם אמרו מקפה של גריסין והוא של פול ממהר להתקלקל משאר מקפות ואם ירדו גשמים עד כדי שאלו היה לפניו מקפה של גריסין היה מתקלקל מותר לפנות וכך אמרו הכא בגמרא לא סוף דבר שתסרח אלא כדי שתסרח: נכנס ויוצא כל הלילה. כשירדו הגשמים או מפני השרב היה יוצא וכשעברו היה חוזר ונכנס ואפי' כל הלילה היה נוהג כך: ושפך לו. רבו: קיתון על פניו. כלומר אי אפשי בשימושך אף כאן גשמים הללו מראים שאין הקדוש ברוך הוא מקבל מעשיהם ברצון:

גמ' כתיב וכו'. כדפרישית: לא סוף דבר שתסרח וכו'. כדפרי' במתני': לחד

קרבן העדה

ורבי אליעזר לאו שמותי הוא. פי' מתלמידי ב"ש הוא ואמר תירוס ש"מ בית שמאי הודו לבית הלל דלב"ש הכל ישרף: ופריך מתניתא אמרה כן. דתעלה בתמיה הא בית שמאי מסלקין לון לבית הלל בתשובתן כדקתני במתני' ולמה הן מודים לבית הלל: אר"א תשובה אחרת יש. לב"ה להשיב לב"ש שלא הוזכרה במתני': ומה אם תרומה טהורה שהיא בעון מיתה. לזרים האוכלים אותה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו וכל זר לא יאכל קדש: טמאה שהיא בעשה. שנאמר ואחר יאכל מן הקדשים מדבר שהוא בקדושתן יאכל כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אע"פ שטיהר ולאו הבא מכלל עשה עשה: לא כ"ש. וילפינן עולין זה מזה בק"ו ולא ילפינן המעלין זה מזה: מה זכו וכו'. כלומר במה זכו ב"ה שכיוונו תמיד אל האמת עד שקבעו חכמים תמיד הלכה כדבריהן: שהיו מקדימין דברי ב"ש לדבריהן. שלעולם מוזכר במתני' דברי ב"ש קודם לדברי ב"ה חוץ במקומות מועטים ומסתמא גם בשעת מחלוקתם הקדימו ב"ה דברי ב"ש: או נאמר וכו'. פי' מנ"ל דלכך הקדים ר' דברי ב"ש לפי שגם ב"ה בעצמם הקדימו דברי ב"ש דלמא התנא דהיינו רבינו הקדוש שסידר המשניות ראה שב"ש היו זקנים מב"ה לפיכך הקדים דבריהן: נאמר זקנינו וכו'. היה לר' לומר במתני' כלשון שאמרו ב"ה שהיו מקדימין עצמן לב"ש ואמרו זקנינו וזקניכם א"ו דב"ה גופייהו הקדימו לב"ש: ממה שסילקו ב"ש לב"ה. ואמרו להן אף הן אמרו לו וכו' ולא השיבו דבר ש"מ דהלכתא כוותייהו דב"ש:

הלכה ט מתני' נשים ועבדים וקטנים פטורים. דא"ק כל האזרח בישראל להוציא את הנשים דאע"ג דחייבות באכילת מצה ליל ראשון של פסח אינה חייבת בסוכה בליל ראשון של חג: קטן שאינו צריך לאמו.. מפרש בגמ':

גמ' שהוא צריך לאמו. כשנפנ' שתקנחנו: וקורא אימא. וקורא ושונה עד שתבוא אליו: ויוצא בערובה של אמו. עירבה אמו לעצמה ולא זיכתה לו בעירוב מוליכתו עמה דכגופה דמי דמסתמא דעתו עליה דלא סגי ליה בלאו אמו:

הלכה י מתני' סוכתו קבע: שאם יש לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן בסוכה: משתסרח המקפה. משתתקלקל המקפה כל תבשיל שאינו לא רך ולא קשה אלא קפוי קרוי מקפה ורוב בני אדם עושין תבשיל כזה ובמעט מים מתקלקל לגמרי: ושפך לו רבו קיתון על פניו. של עבד כלומר אי איפשי בשימושך אף כאן גשמים הללו מראין שאין הקדוש ברוך הוא מקבל מעשיהם ברצון: **גמ'** וישבתם בה. שאין הכוונה על הישיבה אלא על הדירה: לא סוף דבר שתסרח. כלומר לאו דוקא שתהא מקפה לפניו ותסרח אלא כל שהוא כדי שתסרח אילו היה מקפה לפניו מותר לצאת: נכנס ויוצא כל הלילה. פי' שפסקו הגשמים נכנס וכשירד הגשם יצא דס"ל דחייב ליכנס אפי' בלילה כשפסקו הגשמים: הורה. פסק לחד

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ו מסוכה הל' א טוש"ע או"ח סי' תרמ ס"א
כט ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ב
ל ג מיי' פ"ו מעירובין הל' כא טוש"ע שם סי' תיד ס"ב
לא ד מיי' פ"ו מסוכה הל' ה טוש"ע שם סי' תרלט ס"א
לב ה מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ה
לג ו מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה
לד ז מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סי' תרמ ס"ד

גליון הש"ס

א ע' תוס' שבת דף קל ע"ב ד"ה דר"א ותוס' נדה דף ז ע"ב ד"ס שמותי:
ב פי' ק"פ ובפרושו מבוא' ברמב"ם ובירושלמי ופי' מהלמ"ל פ"ז מתרומות הל' ג:
ג ע' בבלי פ"י תיד ובבכורי בגא' מוכח ל"ו שם וע"ש

מסורת הש"ס

עי' כ"ין יג פ"ב
סוכה ג פ"א
שם כח פ"א
שם פ"ב
שם
שם

ציון ירושלים ור"א לא שמותי הוא עתו"ס נדה דף ז ע"ב ד"ה שמותי וע' מהרש"א שם ולע"ד מה שנדחק שם די"ל תירוס ותבצר דר"א היינו גם לב"ש משעין בפ"ה דתרומות במשנ' ב וג' דגם בה אמר תירוס ותבצרו וא"א לפרש כן אבל הפירוש פשוט דמדר"א אמר תיאום ותבצרו ע"כ דב"ש מודים כמו שפירש הר"ש פ"ה דתרומות: ב"ש מסלקין ליה ואינון מודיי לו ע' ק"ע וע' פ"ק שהגיה בשם כ"פ בפירש דסתמא דש"ס מקשה שפה והוא דחה זאת וכר"ש פ"ה דתרומות שם משמע כפירוש ר"פ וכר"ש שם משמע דלא גרס כלל מ"ב לפנינו בירושלמי מתניתא אמרה כן אמר רב חיננא אחר שהודו אלו לאלו תעלה זה לא גרס כלל וכן הוא הנכון וקק"ע נדחק בזה מאד וגם הר"פ ע"ש ודו"ק: ב"ש

שנויי נוסחאות (סו"ס) שהוא בד"ו שהיא. (סו"ה) זבדא בד"ו זבד. (סו"ב) מינין בד"ו מינון. (סוס"ו) זעירה רב הונה בד"ו זעירא רב חונה. (סוכ"ח) שבעה בד"ו שבעת. (סו"מ) כך מפני בד"ו כך מפנין מפני

טוב ירושלים

מס כה לסוכה פיסל הראשונה כיון דס"ל נירוש' דר"א יליף תשבו תשבו ממלואים. ובמלואים היה נמי כן רק ליום אחד בוקס המשכן אבל הבבלי לשיטתו א"ל דס"ל דיליף תשבו כעין תדורו ולא מבנית כ"כ בג"ש דמלואים, וי"ל נמי דמ"מ מקרי ראוי לו' היכא דמקימה א"כ באותן העלים גופייהו ועי' בבלי כ"ו ב' ובתוס' ד"ה מ"ד. או י"ל דהקימה חשיבה כיון דע"פ ה' וע' שבת ל"ב ב' ע"ד ב' ערובין ל"ב ב' וירושלמי פ"ו דשבת ורפ"ה דעירובין: תשבו אין תשבו אלא תדורו כד"א וירשתם אותה וישבתם בה עי' ק"ע מוכח נהלה כדברי הרמב"ם פ"ד סי' ג'. וג"ע שנ"ה ראי' מכאן:

לחד מן קריביי דנשייא יצא [א] אין מטריחין עליו שיחזור ולא שמיע רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה. רבי ליעזר נכנס ויצא כל הלילה:

הדרן עלך פרק הישן

הלכה א מתני׳

*לולב [ב] הגזול [ג] והיבש פסול [ד] של אשירה ושל עיר הנדחת פסול [ה] נקטם ראשו [ו] נפרצו עליו פסול [ז] נפרדו עליו כשר רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה [ח] ציני הר הברזל כשירות כל לולב שיש בו ג׳ טפחים כדי לנענע בו כשר: **גמ׳** תני רבי חייה °ולקחתם לכם משלכם ולא הגזול. *א״ר לוי זה שהוא נוטל לולב גזול למה הוא דומה לאחד שכיבד את השלטון תמחוי אחד ונמצא משלו. אמרו אי לו לזה שנעשה שניגורו קטיגורו. [ט] *שופר עכו״ם ושל עיר הנדחת ר׳ לעזר אמר כשר. תני רבי חייה כשר תני רבי הושעיה פסול. הכל מודין בלולב שהוא פסול. "מה בין שופר ומה בין לולב א״ר יוסה בלולב כתיב ולקחתם לכם לא משל איסור הנייה ברם הכא °יום תרועה יהיה לכם מכל מקום. א״ר לעזר תמן בגופו הוא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא. ויש קול אסור בהנייה [ב]מה פליגין בשגזלו משופה אבל אם גזלו ושיפהו דמים הוא חייב לו. גזל לולב מיכן והדס מיכן וערבה מיכן ואגדן. נישמעינה מן הדא *סוכה גזולה אית תניי תני [י] כשירה אית תניי תני פסולה. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי מאן דאמר כשירה בשגזל קרקע מאן דאמר פסולה בשגזל פסל. ואיפשר שלא ייקשר במיישב מלמעלן. רבנן דקסרין בשם רבי יוחנן בין זה ובין זה פסול׳. אי זו היא גזולה פסולה כל

קרבן העדה

לחד מן הקרובים של הנשיא יצא אין מחזירין אותו ולא שמע לתלמיד זה הא דרבן גמליאל נכנס וכו׳:

הדרן עלך פרק הישן

הלכה א מתני׳ לולב. כף של תמרים והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו: גזול ויבש פסול. מפרש בגמ׳ טעמא: של אשירה. אילן הנעבד: של עיר הנדחת פסול. דלשריפה קאי ולולב בעי שיעור והני כיון דלשריפה קיימי אין שיעורן קיים: נקטם ראשו פסול. דלא הוי הדר: נפרצו עליו. ואינן מחוברין אלא ע״י אגודה: נפרדו • עליו. מחוברין הם בשדרה אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן: יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדנו שיהא עולה עם השדרה כשאר לולבין: ציני הר הברזל. יש דקלים שלולבין שלהן עליהן קצרין מאוד ואין עולין על אורך השדרה אם הן ארוכין כ״כ עד שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה כשרים: כל לולב שיש בו ג׳ טפחים. כנגד אורך ההדס וטפח יותר כדי לנענע בו כשר דלולב • בעי לניענוע כדלקמן:

גמ׳ ונמצא. שהתמחוי הוא משל המלך כך הגזול הוא כאילו הוא של הקב״ה שכל הגוזל מחבירו כאילו גוזל מהקב״ה שהוא מחזיר להנגזל מה שנלקח מאתו: שנעשה סניגורו קטיגורו. כך הד׳ מינים שבלולב שבאין להזכיר זכותן של ישראל הרי הוא מזכיר עונו שהוא של גזל: שופר של עכו״ם. שמשמשו בו לעכו״ם או אפילו שהשתחוו להן עכו״ם: תני ר״ח כשר. כר׳ לעזר: לא משל איסור הנייה. דלא קרינן ביה לכם: מכל מקום. שישמע התרועה יצא ומיהיה מרבינן: תמן. בלולב בגוף הלולב הוא יוצא וכיון שאסור בהנאה ה״ל מצוה הבאה בעבירה: ברם הכא. אבל בשופר בקול שופר הוא יוצא ואין איסור הנאה שייך בקול: ויש קול אסור בהנייה. בתמיה: מה פליגין. בשופר בשגזלו משופה בשעשוי כתיקונו אבל אם גזלו ותקנו קנאו בשינוי מעשה ודמים הוא שחייב לו וקרינן ביה לכם: גזל לולב מכאן. כלומר גזל לולב מאחד והדס מאחד וערבה מאחד ואגדן מי אמרינן דאגד כשינוי מעשה וקנאו ויוצא בו או דלמא כיון דלולב לא צריך אגד אין יוצאין בו: מאן דאמר כשרה. כלומר ולא פליגי דמ״ד כשר איירי בשגזל קרקע וקנייה בשינוי שהרי עשה עליה סוכה: בשגזל פסל. פסולת גורן ויקב שמסככין בו: ואפשר שלא יקשר. הסכך בתמיה וכיון דצריך לקשרו מה טעמא פסול הא קנאו בשינוי אלא ודאי דאגד לאו שמיה שינוי: ומשני במיישב מלמעלן. שמניחו כסדר ואינו קשרו ולעולם בשקשרו דכשרה דהוי שינוי: הכא גרסינן בין זה ובין זה כשרה. וה״פ גזל קרקע כשרה דקנייה בשינוי וגזל פסל נמי כשרה דאין לו אלא דמי עצים א״נ משום שינוי דקשירה: כל היא סוכה גזולה פסולה. סיומא דמילתא דר׳ יוחנן הוא וכלומר אלא איזו היא

פני משה

לחד מן קריבוי דנשייא. לקרובי של הנשיא: ולא שמיע. ליה להא דר״ג ור״א שהיו חוזרין לסוכה אחר שעברו:

הדרן עלך פרק הישן תחת המטה

הלכה א מתני׳ לולב הגזול. פסול דכתיב ולקחתם לכם משלכם ואפי׳ נתיאשו הבעלים מכל מקום הא לא קנייה קודם המצוה והוה ליה מצוה הבאה בעבירה והא דאיצטריך קרא לכם להוציא את השאול שאינו יוצא בו ביום הראשון: והיבש פסול. דבעינן הדר וליכא: ושל אשירה ושל עיר הנדחת פסול. באשירה דמשה עסקינן דומיא דעיר הנדחת דמכיין דלשריפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה: נקטם ראשו. ראש העלין שלו: פסול. דלא הוי הדר ונפרצו עליו ואינן מחוברים אלא על ידי אגודה: נפרדו עליו כשר. שהן מחוברין להשדרה אלא שמלמעלה הן נפרדין זה מזה: ר׳ יהודה אומר יאגדנו מלמעלה. שיהו עולים עליו עם השדרה כשאר לולבים ואין הלכה כר׳ יהודה: ציני הר הברזל. יש דקלים בא״י שלולבין שלהן עליהן קצרים מאוד. והן קשים הגדלים בהרים ונקראו ציני הר הברזל: כשרות. ודוקא שיש לכל הפחות ארוכות כל כך עד שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה: כל לולב שיש בו שלשה טפחים וכו׳. כלומר ג׳ טפחים כנגד אורך הדס וערבה ועוד טפח יותר כדי לנענע בו כשר: כדי לנענע. תני וכדי לנענע בו כדפרישית:

גמ׳ תני ר״ח ולקחתם לכם משלכם ולא הגזול. ולדידיה ביום ראשון דוקא כדכתיב: א״ר לוי זה שהוא נוטל לולב גזול וכו׳ ונמצא שהוא משלו: משל השלטון ואמרו אי לזה וכו׳ אף כאן נעשה קטיגורו שהוא גזול ולדידיה אף כי״ט שני פסול דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה: שופר של ע״ז וכו׳. דאיסורי הנאה נינהו ולשריפה קאי והיינו טעמא דמאן דפוסל ומ״ד כשר ס״ל דמצות לאו ליהנות ניתנו: הכל מודים בלולב. של ע״ז ושל עיר הנדחת שהוא פסול: בלולב כתיב ולקחתם לכם. ולא כתיב ביה ריבויא ודרשינן משלכם והני איסורי הנאה נינהו ברם הכא בשופר כתיב יום תרועה יהיה לכם ויהיה ריבויא הוא מ״מ ואפי׳ משל איסורי הנאה: אמר ר׳ אלעזר. בלאו הכי לא דמו אהדדי ואפי׳ למאן דלא דריש יהיה ריבויא היא דתמן בלולב בגופו הוא יוצא ברם הכא בשופר בקולו הוא יוצא וכי שייך קול לאסור משום איסורי הנאה ודומיא דאמרי׳ קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה. וגרסינן להא ביבמות פי״ב בהלכה ב׳: מה פליגין. אדלעיל קאי דפליגי ר׳ חייה ור׳ לוי דלמר ולטעמיה ביום ראשון הוא דפסול ולמר אף בי״ט שני פסול דוקא בשגזלו משופה שכבר תיקנן הנגזל לאחר שקצצו מן הדקל ותיקנו אבל אם גזלו ושיפה הוא כבר קנייה בשינוי מעשה לכ״ע דשינוי שאינו חוזר לברייתו הוא ושלו הן אלא דמים הוא שחייב לו וכן לאידך דס״ל משום מצוה הבאה בעבירה הכא מכיון שכבר קנאו קודם המצוה אין כאן משום מצוה הבאה בעבירה: גזל לולב מכאן וכו׳. כלומר שלא גזלו כאגודה אלא גזל כל אחד ואחד בפ״ע ואגדן הוא מהו אם קנאה בשינוי מעשה כזה או לא דשינוי החוזר לברייתו הוא ולא מיקרי שינוי: נישמעיניה מן הדא. דאשכחן דפליגי תנאי גבי סוכה גזולה וקאמר עלה ר׳ סימון בשם רבי יהושע בן לוי דמפרש דלא פליגי לדינא אלא דמאן דאמר כשירה מיירי בשגזל קרקע ועשה עליה סוכה דקי״ל קרקע אינה נגזלת והוה ליה סוכה שאולה וכשירה ומ״ד פסולה מיירי בשגזל פסל וסיכך בו ויהשתא איפשיטא בעיין דהא הכא וכי אפשר שלא יקשר את הפסול זה לזה שיהו מוסככים יחד ואפ״ה פסול ומשום דהוי ליה שינוי החוזר לברייתו ולאו שמיה שינוי וה״ה כאן בשאגדן דלא קנאו דשינוי החוזר לברייתו הוא: במייסב מלמעלה. ודחי לה דמהכא לא תפשוט דאיכא למימר דבשלא קשרן מיירי אלא שמיישב אותו מלמעלה זה אצל זה ואין כאן מעשה כלל דניקרייה שינוי מעשה: בין זה ובין זה פסול. כלומר דר׳ יוחנן פליג אהא דריב״ל דמפרש דהני תנאי לא פליגי אלא דמר מיירי בשגזל קרקע ומר מיירי בשגזל פסל וסיכך בו דלא היא אלא דמאן דפוסל בין זה ובין זה הוא פוסל וטעמא דהאי מ״ד דס״ל סוכה גזולה פסולה ס״ל נמי שאולה פסולה ואי קרקע נגזלת סוכה גזולה היא ואי אינה נגזלת שאולה היא ובין כך ובין כך פסולה היא ואם גזל פסל וסיכך בו נמי פסולה וטעמא דס״ל להאי מ״ד דלא עשו תקנת מרים בסוכה אלא דאוקמוה אדאורייתא וגזל גמור היא: איזו היא סוכה גזולה דשנינו דפליגי בה הני תנאי דלהאי מ״ד פסולה היא כל

מסורת הש״ס

סוכה כט ע״ב

פי׳ ויקרא רבה פ׳ ל׳

יבמות פ׳ מצות חליצה הלכה ב׳

פי׳ סוכה לא ע״א

תורה אור

ויקרא כג

במדבר כט

עין משפט נר מצוה

לה

א מיי׳ פ״ו מסוכה הל׳ • טוש״ע או״ח סי׳ תרלז ס״ג

א

ב מיי׳ פ״א מלולב הלכה א טוש״ע שם סי׳ תרמט ס״א

ב

ג מיי׳ שם טוש״ע שם סי׳ תרמה ס״ה

ג

ד מיי׳ שם טוש״ע שם סי׳ תרמט ס״ג

ד

ה מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סי׳ תרמה ס״ו

ה

ו מיי׳ שם טוש״ע שם ס״ב

ו

ז מיי׳ שם טוש״ע שם ס״א

ז

ח מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם ס״ד

ח

ט מיי׳ פ״א משופר הלכה ג׳ טוש״ע שם סי׳ תקפו ס״ג

ט

י מיי׳ פ״ה מסוכה הלכה כה טוש״ע שם סי׳ תרלז סעי׳ ג

גליון הש״ס

[ב]עיין ש״ק. ועי׳ בב״י סי׳ תקפו:

ציון ירושלים

"מה בין שופר מה בין לולב. עי׳ בב״י סי׳ תקפו בא״ת מ״ש בביאור דברי הירושלמי אלו ובתשובה האדרכתי בזה. ואכ״מ:

תוס׳ הרי״ד

רבנן דקסרין בשם ר״י בין זה ובין זה פסולה איזו גזולה פסולה כל שנכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו כהדא גמליאל זוגא עביד לי׳ מטלא גו שוקא עבר רשב״ל א״ל מאן שרא לך ע״כ הק״ע ז״ל מגי׳ והפ״מ ז״ל פי׳ בלא הג״ה ולא הבנתי. והגר״א ז״ל כאו״ח סי׳ תרל״ז מביא הירושלמי הזה למקור להדין המבואר שם בשו״ע אע״ג דקי״ל כתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו דכשר כחכמים דס״ל יוצאין בגזולה וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא מ״מ לכתחלה אסור לכנוס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו רק בדיעבד יצא ע״ז כתב הגר״א ז״ל ראיה לדין זה מהאי ירושלמי דגרסינן איזהו גזולה פסולה כל שנכנס לתוך סוכתו ש״ח שלא מדעתו ול״כ מאי מייתי ראיה מירושלמי דס״ל דאף בדיעבד פסול להדין המופסק ע״פ ש״ס דילן דבדיעבד כשר כיון דבדיעבד כשר אימא דמותר לכנוס לכתחלה כמו דמותר אדם ליקח טלית ותפילין של חבירו שלא מדעתו דניחא להיגש למיעבד מצוה בממונו ומאי ראיה מירושלמי דס״ל דאף בדיעבד פסול ומסיק הגר״א ז״ל דאף דלא קי״ל כהירושלמי לענין דיעבד אבל לעני׳

שנויי נוסחאות (שו״א) קריביי בד״ו קריבוי. (שו״ג) ויצא בד״ו ויוצא. (שו״ד) שניגורו בד״ו סניגורו. (שו״ו) שופר עכו״ם בד״ו שופר של עב דה זרה. (שו״ט) איסור בד״ו איסורי.

עמודי ירושלים

בשגזלו משופה. נ״ב עיין בש״ק מה שהקשה. אולם מצאתי להרא״ד בתמים דעים סימן רכ״ח שפירשו דקאי ליו״ט שני דאיכא פלוגתא בבבלי (דף ל׳ ע״א) אם לולב הגזול פסול ביו״ט שני וכא״ז הלכות ר״ה (סי׳ רע״ד) שם הביא הירושלמי הזה מבואר שפירשו לענין שופר וכן ראיתי בהגהת הרי״ף לסמ״ק (סימן נ״ב) שפירשו לענין שופר וכל זה נעלם מהש״ק דלפ״ז לק״מ:

כל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חבירו שלא מדעתו. כהדא גמליאל זוגא עבד ליה מטלא גו שוקא עבר רשב"ל א"ל מאן שרא לך: יבש פסול. רבי אבין בשם רבי יודה בר פזי היבש פסול על שם לא המתים יהללויה. תני בשם ר' יודה היבש עצמו כשר. *אמר להן ר' יהודה והלא בכרכי הים מורישין לולביהן לבניהן. אמרו לו אין למדין משעת הדוחק. בעון קומי רבי אבינא יבשה ציציתו מהו. מה בינו לקטום. אמר לון זה הדור וזה אינו הדור. רבי מלוך בשם רבי יהושע בן לוי *נחלק המתאים כמי שנפרדו העלין. כפות תמרים. ר' טרפון אומר כפות תמרים ר' עקיבה אומר כפות תמרים כשמן ר' יודה אומר אם נפרד יאגדנו. אלו הן ציני הר הברזל שהן כשירות *כל שראשה של זה מגיע לצד עיקרה של זו. *תני חרות פסולה. דומה לחרות כשר. רבי שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן כיני מתני' *כדי לנענע בו כשר. תני הדס וערבה ג' ולולב ארבעה. *תני באמת חמשה דברי רבי טרפון וחכ"א באמת ששה. על דר' טרפון פושכין רברבין ע"ד דרבנן פושכין דקיקין. ר' יונה ורשב"ל בשם רבי יודה נשייא לולב טפח. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אזוב טפח. ר' זעירה בעי לולב טפח אזוב טפח. א"ר יוסי קיימה

פני משה

כל שהוא נכנס וכו' כלומר שתקפו שלא מדעתו והוציאו מסוכתו ונכנס בה והלכך סבירא ליה פסולה וכדאמרן דהאי מאן דאמר ס"ל שאולה נמי פסולה וממ"נ היא פסולה וכן הוא פוסל בגזל פסל וסיכך בו ומטעמא דאמרן ומאן דמכשיר ס"ל כשר דקרקע אינה נגזלת וה"ל שאולה וס"ל דשאולה כשירה: כהדא. דגמליאל זוגא עשה לו סוכה בשוק דרשות הרבים הוא ועבר רשב"ל ואמר ליה מי התיר לך זה דסבירא ליה כמאן דאמר שאולה פסולה והלכך ברשות הרבים נמי פסולה דנהי דקרקע אינה נגזלת מ"מ ברשות הרבים לאו קרקע דידיה הוא וכשאולה דמיא ופסולה: יבש פסיל וכו' על שם לא המתים יהללו יה. בדבר שהיא כמות שנתייבש ונראה לבנוניתו לא יהללו בו להקב"ה: תני בשם ר' יודה וכו'. בתוספתא פ"ב: בעון קומי רבי אבינא יבשו ציציתו. ראשי העלין שלו מהו אם הוא כשר כולו או לא: מה בינו לקטום. כלומר הדר אמרי ליה דמסתברא דפסול דמה בין יבש ראשו שלמעלה ובין נקטם ראשו דקתני במתני' דפסול אמר לון ר' אבינא לא דמיא דזה הדר הוא שאף על פי שיבש ראשו ואינו נראה כל כך כמו נקטם ראשו לגמרי שאין זה הדר: ר' טרפון אמר כפות תמרים. כלומר לשון כפית ואגוד הוא ובת"כ פ' אמור גרים ר"ט או' כפות ואם פרוד יכפתנו: כשמן. כך היא שמן ובין הוא כפות ובין הוא פרוד כפת תמרים נקרא: תני. בתוספתא שם חרות פסול שנתקשה ונעשה כחריות הדקל ודרך הלולב הוא שעליו נושרין בימות הגשמים והשדרה נתקשה ונעשה עץ: דומה לחרות. שהתחיל להתקשות אבל עדיין לא נעשה עץ כשר: כיני מתניתין כדי לנענע בו כשר. כלומר כן צריך לפרש המתני' דכדי לנענע בו דקתני היינו מלבד השיעור שלשה טפחים של הדס וערבה יהא בו עוד טפח מלמעלה כדי לנענע בו דאל"כ האי כדי מיותר הוא וה"ל למיתני לולב שיש בו ג' טפחים לנענע בו והיינו דקאמר כיני מתני' וכו' דכך צריך לדייק ליסנא דמתני' דקתני כדי לנענע בו: על דר' טרפון פושכין רברבין. משער הוא בטפחים גדולים ושוחקות שלשה מהן להדס וערבה והשאר ללולב ורבנן משערין בטפחים קטנים שלשה מהן להדס וערבה והשאר ללולב: לולב טפח. יותר על שיעור הדס וערבה: לולב טפח אזוב טפח. בתמי': קיימה

קרבן העדה

כל שהוא נכנס לתוך וכו'. דלא עשה בה שום שינוי ואפי' שאולה לא הוה כיון שאין הבעלים רוצים להשאילה: גמליאל זוגא. כך שמו: עבד ליה סוכה בתוך השוק והוא רה"ר: עבר רשב"ל ואמר מי התיר לך לעשות סוכה כאן ולא אסר ליה ש"מ דבדיעבד ילא אפי' בקרקע גזולה דהא קרקע של רבים היא: לא המתים יהללויה. ויבש כמת ולא מקרי הדר: היבש עצמו כשר. דלא קאי הדר אלא אאתרוג לחוד ולא אשאר מינין: יבש ציצתו. קטו היא התיומא העליונה מלשון ויצץ ציץ וי"ג יבשו הוצין מהו דלולב היבש דמתני' היינו שיבש השדרה אבל יבשו עליו לא שמעינו ופריך מה בין יבש לקטום דפסלי' במתני': זה הדור. היבש מ"מ הדור הוא יותר מן הקטום דנקטם נראה חסרונו לכל משא"כ ביבש: נחלקה המתאים. שני עלין עליונים אמצעיים שבשדרה כולה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהן: כמי שנפרדו העלין. ופסול: רט"א כפות תמרים. כדמפרש ר"י בסמוך: כפות תמרים כשמן. לולב א' ועלה א' כף קרי ליה וכשיש בו עלים הרבה כפות קרינן ליה: ר"י לפרושי דברי ר"ט קאתי דכפות היינו שיהיה קשור וכפות ואם הוא פרוד יכפתנו: חרות. ענף דקל שנתקשה שתים ושלש שנים ויוצא בו לולבין הרבה שנשרו עליהן ונתקשו גם הם ונעשו עץ זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כשאר ענפי אילנות: ה"ג כיני מתני' וכדי לנענע בו. וה"פ כן היא מתני' שיהא בלולב שלשה למטה בתוך האגד כמו הדס וערבה ועוד טפח למעלה כדי לנענע בו שמה שיוצא למעלה מן האגד הוא המנענע א"כ סובר צריך שיהא בלולב ג' טפחים למעלה מן האגד כדי לנענע בו נמצא צריך שיהא בו ו' טפחים: פושכין רברבין. אותן ג' טפחים להדס צריך שיהיו טפחים גדולים כמלא שהן יותר מחצי אמה: פושכין דקיקין. טפחים קטנים שיהא בהדס חצי אמה: רבי זעירא. פריך לולב צריך שיהא טפח ואזוב דמשמע שהוא קטן כמי יבעי טפח בתמיה ל"א קשיא ליה מי דמיין לולב מה שהוא יוצא מן ההדס הוא טפח אבל הלולב עצמו צריך שיהא ארבע טפחים משא"כ באזוב ל"א רבי זעירא מיבעיא ליה אם ר' יהושע בן לוי מוסיף אזוב מיהו אף בלולב קאמר טפח או דילמא פליג אהא דא"ר יונה לולב טפח וזה נרא' עיקר: אזוב טפח. היינו אזוב של טהרת המצורע: קיימה

תורה אור

תהלים קטו

מסורת הש"ס

סוכה לא ע"ב
ע"ב לג: ע"א
שם ע"ב
שם ע"א
שם ע"ב
שם

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"ח מלולב ה' א ובהגהות טוש"ע או"ח סי' תרמט ס"י
יא
ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סי' תרמה סעיף ג
יב
ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב
יג
ד מיי' שם פ"ז הל' ח טוש"ע שם סי' תרנ ס"א

גליון הש"ס

א פ' כמג"א סי' תרל"ז ובבאור הגר"א שם ועי' רש"י סוכה דף ז ע"א ד"ה וכן:
ב ע' ברא"ש ור"ן פ"ג:

תוס' הרי"ד

לענין לכתחלה קי"ל כזה כהירושלמי ול"כ א"כ לפ"ז יש לסביא ראיה גם נו"ה דפוסל סוכה גזולה דלדידיה פשיטא דאסור לכתחלה ונימא ג"כ אף דלא קי"ל כר"א לענין בדיעבד הכל לענין לכתחלה קי"ל כוותיה ול"כ להבין כונתו ז"ל:

ונראה לפענ"ד דס"פ בירושלמי כלא שום הג"ה ועי"ז יאיר עינינו בע"ה את שיטת הירושלמי והבבלי והירושלמי אזלי לטעמייהו. ובזה יתבאר בע"ה שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' תו"מ ה"ז אין אדם יוצא י"ח באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או מע"ר שלא נטלה תרומתו או שגזלה. זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בו י"ח וכל שאין מברכין עליו ברהמ"ז אין בו י"ח עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה מנין להרמב"ם ז"ל מקור הזה ולעשות ממנו כלל בתורה והיכן מצינו כלל זה ובכל"ם שיש להרמב"ם ז"ל מקור לזה הכלל וגם הק' הלח"מ ז"ל בפ"א מה' ברכות הי"ט על הרמב"ם ז"ל דלמה נקט בדקדוק כל שמברכין עליו ברכת המזון הו"ל למינקט סתם כל שמברכין עליו דהא איהו ז"ל סבר דלא מברכין עליהן כלל:

ונראה לפענ"ד ע"פ סירושלמי דסוגיא דידן נכונה בע"ה לביאור כונת הרמב"ם ז"ל ויתורץ קושית הגאון שג"א ז"ל בס' ל"ו דמקשה היכי שייך מה"ב דהא ניתי עשה וידחה ל"ת ע"ז כתב ז"ל דמצה אינו דוחה לל"ת דטבל משום דהוא בעון מיתה ועשה אינו דוחה רק ל"ת גרידא אבל טבל הטבול למ"ע דאינו רק ל"ת גרידא ע"ז לא שייך הענין מה"ב וע"כ יליף הגמ' במס' פסחים דף ל"ה ע"ב דאין יוצאין במצה של טבל הטבול למ"ע מהקושיא כל שאיסורו משום כל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל עיי"ש ואליבא דר"ש דס"ל דאין איסור חל על איסור אפילו בכולל אבל בלא הקושיא הוי שפיר נפיק בטבל הטבול למ"ע ולא שייך מה"ב ז"א דהדרבא מצוה איכא דעשה דחי ל"ת גרידא ואף בטבל לת"ג ולתרו"מ דהיא במיתה וכן בדמאי שייך שפיר מה"ב אף שהיא מדרבנן משום דבדמאי הוי טבל לתרו"מ אף שהיא מדרבנן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אבל בטבל למ"ע לא ילפינן רק מהקושיא ואליבא דר"ש ממילא לדידן דלא קי"ל כר"ש ובזה דאין איסור חל על איסור בכולל ממילא בלאו גרידא לא שייך מה"ב וע"כ יצא י"ח במצה ואף לכתחלה נמי מחויב לאכול בו והרי מצוה איכא ועוד מייתי ראיה מהירושלמי המובא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף ל"ח ע"א דאמאי לא אכלו מצה מחדש דיבוא עשה וידחה ל"ת ומה שמסקי בתוס' ז"ל דאין עשה דקודם הדיבור דוחה לל"ת לשיטת הש"ס דילן אינו כן ואפילו להירושלמי נמי אינו כן ועכ"פ מוכח דעשה דמצה דוחה לל"ת דחדש ולא שייך מה"ב והדרבה מצוה נמי איכא כיון דעשה דוחה לל"ת וכמו כן כל ל"ת גרידא נדחה מפני עשה דמצה כיון דלא קי"ל כר' שמעון ול"ל היקישא דמצה לחמץ כל שאין איסורו משום ב"ת חמץ וא"כ תמה מאוד על הרמב"ם ז"ל הכ"ל שאיך פסק כל דבר שאין מברכין עליו ברהמ"ז אין יוצא בהם ידי מצה והא ברהמ"ז אין מברכין אפילו על איסור של ל"ת גרידא וא"כ מאי שייכות הוא מצה לברהמ"ז דהתם לא שייך עשה דוחה לל"ת משא"כ במצה כיון דלא קי"ל האי היקישא ומסיק הגאון בעל שג"א ז"ל דסוף דבר דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל תמוהין והן תמלית דבריו ז"ל עיי"ש:

ונראה לפענ"ד ס"פ סוגיא דידן דע"כ שיטת הרמב"ם ז"ל דאין יוצאין במצה של טבל וכל איסורין הוא לאו משום מצוה הבא בעבירה אלא ענין אחר הוא ומדויק כל שיטתו

רידב"ז

ר' אבין בשם ריב"פ היבש פסול ע"ש לא המתים יהללו וגו' וזה דלא כש"ס דילן דהוא משום הדר ז"א אלא פסולו דיבש הוא משום לא המתים יהללו וגו' עי' ברא"ש ז"ל בר"פ תני בשם ר"י היבש עצמו כשר הא דנקט לשון היבש עצמו תיבת עצמו הנא משום דבריפא תני כמושין כשרים יבישין פסולים כמושין הוא קרוב ליבש ולא יבש עצמו ע"ז קאמר ר"י דלא מיבעיא כמושין אלא אף יבש עצמו כשר:

ר' יונה ורשב"ל בשם ר' יודה נשייא לולב טפח ר"ם בשם ריב"ל אזוב טפח ר"ז בעי לולב טפח ואזוב טפח המפרשים ז"ל עמלו על קושית ר"ז ולפענ"ד הוא בפשיטות דר"ז בעי לולב טפח אזוב טפח ולא מתפרש בבהמ"ד מהו שאל ע"ז מפרש א"ר יוסי קיימה ר"ם ר"ח ר"ם בשם ריב"ל לולב טפח אזוב טפח סופר טפח כו' ר"ז בעי לילב טפח מלבד שיזרה פי' דעל מימרא דר"ם ר"ח ר"ם בשם ריב"ל דקאמר הני תרתי לולב ואזוב טפח ע"ז שאל ר"ז לולב טפח מלבד שיזרו אזוב טפח חוץ מגבעולין וה"פ א"ר יוסי קיימה ר"ם כו' פי' קיימה פתר השאלה דשאל לר"ז הוא על הא דקאמר שתיהן לולב ואזוב טפח ע"ז קאי שאילת ר"ז אם לולב טפח חוץ משיזרו אם אזוב טפח חוץ מגבעולין ובבהמ"ד נשנית סתם בשם ר"ז לולב טפח אזוב טפח ולא נתפרש מאי בעי בזה עד שפירש ר' יוסי קיימה כלומר פתר הא דר"ז דקאי על הא דר"ח בשם ריב"ל דקאמר לולב ואזוב ע"ז שאל על שתיהן על לילב ועל אזוב וה"ה דהוי מצי למישאל על ב' המימרות על המימרא דר' יונה ורשב"ל בשם ר"י נשייא דקאמר על לולב ועל מימרא דר"ם בשם ריב"ל דקאמר על אזוב אך ר"ז דאוקמה הכי לשאלת ר"ז היה לו הקבלה על מימרא דלולב רק מר"ח ר"ם בשם ריב"ל דקאמר שתיהן לולב ואזוב ועל זה שאל ר"ז שאלתו ולפי הנראה דתרי ר"ם היו דאל"כ היכי שייך ר"ם ר"ח ר"ם בשם ריב"ל ודבר זה הוא מצוי בירושלמי דר"ז שאיל איבעיא ולא נתפרש כונתו דשאל סתם בבהמ"ד ופירשו אמוראים כונתו באיבעיא שלו מה שאל:

למה

עבודי ירושלים

איזהו גזולה פסולה כל שהוא נכנס כו'. נ"ב עי' בש"ק מה שהקשה על הרמ"א ומ"ס הקס"ע. אולם ראיתי בא"ז (שממנו מקור דברי הג"א) בהלכות סוכה (סימן ש"ב) פירוש הירושלמי דמ"ד כשירה בגזל קרקע דס"ל דשאולה דקרקע אינה נגזלת ומקשה דהא קשרן והי' שינוי מעשה ותירץ כשלא קשרן ור' יוחנן אמר בין כך ובין כך פסולה דסובר כר"א דשאולה פסולה ואח"כ גרס גמליאל זוגא [א"ל] מאן שרי לך דאפי' רבנן לא מכשרי רק בדיעבד ע"ש בא"ז ונראה דלא גרס מתחלה איזהו סוכה פסולה כו' רק אח"כ ולפי הפי' הזה אינו מבואר כלל בירושלמי דמדמו אותם להדדי וא"ש דברי הג"א והרמ"א

טוב ירושלים

רבי זעירה בעי לולב טפח. איזה טפח הא"י קומי ר"ם כו' איזוב טפח חוץ מגבעולין ע"ש. מעיקרא סברו שר"ז לא ידע מהא דריב"ל ודלעיל דאמר' לולב ואזוב טפח ע"כ הביבי על בעיתו דכבר אמרו שיעורם בטפח. וע"כ פי' ר"ז בעייתו דכוונתו היתה או לולב טפח בר משדרתו וכן באזוב בר מגבעולין כנ"ל ביאור הדברים:

מסורת הש"ס

קיימה ר' סימון. מפורש דריב"ל אף בלולב קאמר טפח וכדמסיק: לולב טפח. כדאמרן שיהיה הלולב ארבעה כדי שיהא יוצא מן ההדס טפח: שופר. שיעור שופר כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן טפח: שליא טפח. שאין שליא פחותה מטפח: אף דופן שלישית. של סוכה סגי בטפח כדתני ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח: מלבד שוזרה. שיהא בלולב טפח לבד מהשדרה אלא בעינן שיהא בעלין טפח שדרה קרי כ"ז שהעלין הולכין ומתחברין ומוסיפין ואחר שכלתה השדרה גבוהין אורך העלין למעלה:

הלכה ב מתני' נפרצו עליו. נשרו: ענביו. פרי יש בו שדומה לענבים: ואין ממעטין בי"ט. דה"ל מתקן: גמ' ענף עץ עבות. שכלו ענף שהעץ מחופה בעלין ע"י שהן עשויין כקליעה ושוכבין על אפיהן: אין תימר זיתא. אם תאמר ענף עץ עבות הוא זית: ומשני עולה כמין קליעה. מ"מ אין העלין שוכבין על אפיהן שיהיו חופין את עצו: זרגונא. מין אילן ונראה שהוא דולבא הנזכר בבבלי: ומשני ענפיו וכו'. זרגונא ענפיו חופין את עצו אבל אינן עולים כמין קליעה ואנן תרווייהו בעינן בחד אילן: במשחירות שנו. הא דענביו מרובין מעליו פסול היינו דוקא כשהתחילו לייבש ומשחירין אבל מתחלה כשהן ירוקין כשר בכל ענין: למה. מ"ט שחורות פסולי' משום שאינן דומות לעצו. שהן פרי ואנן בעינן ענף עץ שיהא ענף דומה לעץ: שנגמר פריו. ועץ כתיב ולא פרי: מאי נפיק מן ביניהון. פי' מאי בינייהו דהני תרי טעמא: היה דרכו לגדל ירוקים. כשיש בו ענבים ירוקים להך טעמא שחורות פסולות שאינן דומות לעץ הכי נמי אין דומות לעץ דהא פרי נינהו ולא עץ: ה"נ הוי לא טעמא. אלא מפני שנאמר פרי וירוקין עדיין לא נגמר פריין וכשרים:

הלכה ג מתני' צפצפה. מין ערבה ועלה שלה עגול: ושל בעל. שגדלה בשדה ולא בנחל כשרה לא נאמר ערבי נחל אלא שדבר הכתוב בהוה:

גמ' תלמוד לומר וערבי. לשון רבים לומר מכל מקום כשר: אבא שאול אומר. ערבי דאמר קרא לא להכשיר של בעל בא אלא ללמדך שצריך שתי מלות של ערבה אחת לאגדה בלולב ואחת למקדש להקיף את המזבח כדאמרינן בפ' לולב וערבה: אם

קיימה ר' סימון. היה מקיים דברי ר' יודה הנשיא כדקאמר ר' חיננא בשם ר' סימון וכו' דכל הני שיעורן טפח וכדאמרן: ר"ז בעי. טפח היתר שבלולב אם הוא מלבד השדרה שצריך שיהו העלין יוצאין מהשדרה טפח וכן באזוב חוץ מהגבעולין ופשט ר' יוסה וכו' דמלבד השדרה ומלבד הגבעולין באזוב צריך שיהיה טפח:

תורה אור

קיימה ר' סימון. ר' חיננא ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי *לולב טפח. אזוב טפח שופר טפח. שילייא טפח [ז]וי"א אף דופן שלישית טפח. ר' זעירא בעי לולב טפח מלבד שיזרה אזוב טפח חוץ מגבעולין. ר' יוסה רבי טבי בשם רב רבי חיננא רבי פרנך רב מתנה יוסי בר מנשיא בשם רב לולב טפח מלבד שיזרה. אזוב טפח חוץ מגבעוליו:

הלכה ב מתני' [א] *הדס הגזול [ב] והיבש פסול [ג] של אשירה ושל עיר הנדחת פסול [ד] נקטם ראשו [ה] נפרצו עליו [ו] או שהיו ענביו מרובות מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביום טוב: גמ' כתיב °וענף *עץ עבו'. שענפיו חופין את רובו ועולה כמין קליעה ואי זה זה הדס. אין תימר זיתא עולה כמין קליעה ואין ענפיו חופין את רובו אין תימר זרגונה ענפיו חופות את רובו ואינו עולה כמין קליעה ואי זה זה הדס. חייה בר אדא בשם רשב"ל *במשחירות שנו. למה משום שאינן דומות לעצו או משום שנגמר פריו. מה נפק מן בינידהן היה דרכו לגדל ירוקים. אין תימר משם שאינן דומות לעצו הרי אינן דומות לעצו. הוי לא טעמא די לא משם שנגמר פריו:

(ויקרא כג)

הלכה ג מתני' [ז] *ערבה גזולה [ח] ויבישה פסולה [ט] של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה [י] נקטם ראשה נפרצו עליה [כ] והצפצפה פסולה [ל] כמושה ושנשרו מקצת עליה ושל בעל כשירה: גמ' כתיב °וערבי נחל. *אין לי אלא של נחל [מ] של בעל ושל הרים מניין תלמוד לומר וערבי. אבא שאול אומר ערבי נחל שתים. ערבה ללולב וערבה למקדש. אם

(שם)

הלכה ב מתני' הדס הגזול וכו'. כמו דפרישית במתני' דלעיל גבי לולב: נקטם ראשו. ראש הבד דגבי הדס לא שייך ראש העלין שאין העלים העליונים יוצאין מראש הבד אלא דלפעמים ראש הבד הוא הלק הלכך ראש דידיה הוא ראש הבד ולא ראש העלין ואפי' אם עלה יוצא מראש הבד לא מיקרי נקטם עד שיקטם ראש הבד ובגמרא איפסק הלכתא כר' טרפון דלקמן דלא מיפסל בנקטם ואפי' שלשתן קטומים: או שהיו ענביו. כמין פרי יש בו שדומין לענבים ואם הן מרובות מעלין פסול ולא אם הן שחירות או אדומות אבל אם הן ירוקות מינא דהדס הוא וכשר: ואין ממעטין ביו"ט. דהוה ליה כמתקן מנא:

גמ' כתיב וענף עץ עבות וכו' ברייתא היא בת"כ: אין תימר זיתא. ענפיו חופין את רובו ואין עולה כמין קליעה אין תימר זרגונה עולה כמין קליעה ואין ענפיו חיפין את רובו. כצ"ל ובספרי הדפוס נתהפכו התיבות בטעות: זרגונה הוא דולבא קשטניי"ר בלע"ז וקלוע הוא אבל אין עליו רצופין לכסות רוב העץ והזית היא בהפך: במשחירות שנו. בענביו שחורות הוא דמיירי במתני': למה. פסול הוא אם ענביו מרובין הן אם משום שאין דומות לעצו שהן שחורות והעץ הוא ירוק או משום שנגמר פריו הוא והתורה אמרה וענף עץ עבות ולא פרי שלו: מה נפיק מן ביניהון. דהני טעמי: היה דרכו לגדל. ענבים ירוקים איכא בינייהו דאם תאמר משום שאין דומות לעצו איכון הירוקות דומות הן לעצו וכשר ואם תאמר דבאמת כשר אמאי סתים וקאמר ענבים מרובות מעליו פסול אלא הוי דע"כ לית טעמא אלא משום שנגמר פריו הוא ואפילו ירוקות לא מיתכשרי:

הלכה ג מתני' ערבה גזולה וכו' נקטם ראשה וכו'. ולמאי דקי"ל הלכה כר"ט גבי הדס נקטם ראשו כשר ה"ה בערבה: והצפצפה. מין אחד של ערבה שעלה שלה עגול ופיה דומה למגל: ושל בעל. הגדילה בשדה ולא בנחל כשרה לא נאמר ערבי נחל דוקא אלא שדבר הכתוב בהוה:

גמ' אין לי וכו'. ברייתא היא בת"כ: ת"ל וערבי. וי"ו יתירא לרבות: אבא שאול אומר. ערבי לא להכשיר של בעל בא אלא ללמד שצריך שתי מצות לערבה א' ללולב לאגדו עמו ואחת למקדש להקיף את המזבח כדתנינן בפ' דלקמן אם

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ח מלולב הל' א טוש"ע או"ח סי' תרמט ס"א

טו
ב מיי' שם טוש"ע שם סי' תרמו ס"ו

טז
ג מיי' שם טוש"ע שם סי' תרמט ס"ג

יז
ד מיי' שם הל' ה וכהשגות טוש"ע שם סי' תרמו ס"י

יח
ה מיי' שם טוש"ע שם ס"א

יט
ו מיי' שם טוש"ע שם ס"ב

כ
ז מיי' שם ה"א ט ב"ע שם סי' תרמט ס"א

כא
ח מיי' שם טוש"ע שם סי' תרמו ס"ב

כב
ט מיי' שם טוש"ע שם סי' תרמט ס"ג

כג
י מיי' שם הל' ו וכהשגות טוש"ע שם סי' תרמו ס"ב

כד
כ מיי' שם פ"ז הל' ד טוש"ע שם ס"א

כה
ל מיי' שם פ"ח הל' א טוש"ע שם ס"ב

כו
מ מיי' שם פ"ז הל' ג טוש"ע שם ס"א

רידב"ז

למה משום שאינן דומות לעצו או משום שנגמר פריו-ע"ז פשוט מה נפיק מביניהון פי' דר"ח ב"א בשם רשב"ל מוקי מתניתין במשחירות שנו כלומר דסתם ענבים כשנגמרו פריים נעשו פריים שחירות. וע"כ מתניתין מיירי כשנגמר פריים ונעשו שחורות וגם לפרש בשני פנים או דהעיקר דקמ"ל רשב"ל דכל עיקר הפסול הוא משום שנגמר פריים ואז אי לכל הפחות אין ענביו מרובות לא איכפת לן אבל כשענביו מרובות אז פסול משום דהוי פרי ולא עץ עבות או. דעיקר הפסול הוא משום דשחורות אין דומות לעצו ע"ז פשוט דע"כ הטעם משום דנגמר פריו דמה נפיק מביניהון פי' מאי ב' הטעמים כהיו דרכו לגדל ירוקים אפילו כשנתגדל ונגמר פריו הוי ירוק וא"ת משום שאין דומות לעצו הרי אינן דומות לעצו בתמיה הא דומין הן לעצו וא"כ לפי"ז הי' כשר וזה אי אפשר למימר דאיכא נפ"מ בדין דא"כ היכי נקט סתם במתניתין ענביו מרובות מעליו פסול אלא ע"כ הא דנקט רשב"ל במשחירות היא דדרך ענבים כשנגמר פריו למשחיר וה"ה בדרכו לגדל ירוקים נמי פסיל מה"ט משום שנגמר פריו וליכא נפ"מ בדין והא דנקט רשב"ל במשחירות שנו היא דקמ"ל דמיירי מתניתין כשנגמר פריו ומדויק לשון במשחירות ולמה לא נקט שחירות כמו בבבלי והיא משום דבא לאשמועינן דווקא בזמן גמר בישולם שהתחילו למשחיר ואי היה תני בשחורות שנו הה"מ דממעט מין ירוקים ע"כ נקט לשון במשהירות דאורי לן דהגיע בישולם והן משחירות ולא ממעט ירוקים ותיבת מה נפק מביניהון הוא פשיטות להשאלה כלומר דע"כ נפיק מביניהון הילכתא חדתא וזהו אי אפשר וכה"ג איתא בירושלמי ספ"ג דמס' ברכות עיי"ש ובפי"ב במס' יבמות ה"א עיי"ש. ודו"ק: לשתי

תוס' הרי"ד

שיטתו ז"ל ויתורץ קושית הגאון שג"א ז"ל ומתחלה נבאר בע"ה סוגיא דידן והנפ"מ שבין בבלי וירושלמי בזה הענין דשיטת הבבלי דלרבנן כשר בתוקף חבירו והוציאו מסוכתו דרבנן לטעמייהו דאדם יוצא יד"ח בסוכתו של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכה ש ולם שיא ואילו בירושלמי ס"ל דפסול והוא דלכאורה קשה לשיטת הב"ס דילן דס"ל דכשר דקרקע אינה נגזלת והוי סוכה שאולה דהא עכ"פ לכתחלה אסור לו לתקוף את חבירו בפ"כ ולהוציאו מסוכתו וא"כ הוי עכ"פ מה"ב וכי רבי קרא לצאת בסוכה שאולה הוא. כשאל לו מדעתו ומצאתי בהריטב"א ז"ל דהק' כן ומתרץ ע"פ הכלל דמובא בתוס' ז"ל במס' ב"ק ומס' גיטין ומס' סוכה דכל היכי דקני ליה גזלן קודם ביאוש שינוי רשות או קנין אחר לא שייך בזה מה"ב והא דאותביה אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול אע"ג דהתם נמי איכא יאוש ושינוי רשות דמעיקרא חולין והשתא הקדש מ"מ כיון דלא קני ליה אלא מחמת שהקדים הוי בפיר מה"ב וז"ל הריטב"א ז"ל בדף ל' עיי"ש דוקא היכי דקני ליה בלא סיוע דמצוה אבל הכא דהמצוה מסייעתו להוציא מקבותו של הבעלים הוי מה"ב משום דהמצוה מסייעת להעבירה שבקדושת המצוה הוא מפקיע מיד הבעלים אבל כל שאין המצוה מסייעת בקנין היינו נפסל לא לקרבן ולא למצוה אע"פ שיש עבירה בידו דהא גזלו הרי זה כשאר עבירות שבידו או כאילו גזל חפץ אחר שאין פסולו ממצוה זו ולפיכך כל שקנאו ביאוש ובינוי רשות או שינוי מעשה שאין לו לתת לנגזל אלא דמים אע"פ שלא פרע עדיין עבירה בידו כגזלן ומעכב תוכו של חבירו אבל גוף הדבר נקנה לו לגמרי ואין בו מה"ב עכ"ל הריטב"א ז"ל ועפ"ז מתורץ נמי הא קושיא כיון דלא קני ליה כלל דאין קרקע נגזלת וברשותא דמארי' הוא ואין המצוה מסייעא להוציא מרשות בעלים לא הוי מה"ב דהרי היא כאילו שדה בעלמא גזולה ברשותיה אע"פ שיש עבירה בידו אין הסוכה נפסלת בכך עכ"ל ז"ל פי' לדבריו ז"ל מובן בנקל דלא שייך מה"ב אלא כשגוף הדבר הוא גזול ושם גזילה עליו אבל כשנקנה לו קודם המצוה בלא סיוע המצוה ושוב לא הוי גוף הדבר גזול ולא איכפת לן על שיש עבירה בידו דהבעלים וכמו כן בקרקע דאינה נגזלת כיון שגוף הדבר לא הוי גזול דברשות בעלים הוי לא איכפת לן מה שהעבירה ביד הבעלים ודמי ממש לכמו כשנקנה לו קודם המצוה בשינוי רשות בלא סיוע דמצוה דלא הוי מה"ב כמו כן בקרקע דאינה נגזלת דלא הוי רק עבירה ביד הבעלים אבל גוף הדבר איננו גזול: עפ"ו

גליון הש"ס

[ז]עי' שירי קרבן נתעורר במאי פליגי. ומ"ש דריב"ל לא תשיב דופן סוכה משום דבעי טפח שוחק. עדיין קשה לשיטת הרי"ף גיאת דגם שופר בעי טפח שוחק עי' בטור סי' תקפו וגראה דפליגי אי דופן ג' הוא מדרבנן אי מה"ת ועי' לעיל פרק א' הלכה א' דיש פלוגתא בזה ומשום הכי לא חשיב לי' ריב"ל דדרבנן לא חשיב ועי' בבלי נדה שם ובתוס' סוכה דף ו' ע"ב ד"ה שיכן:

שנויי נוסחאות (שו"ו) מנשיא בד"ו מניש: . (שוי"ו) עבות שענפיו בד"ו עבות עץ שענפיו.

ד

עין משפט נר מצוה

כז
א מיי' פ"ז מלולב ה"ד טוש"ע או"ח סי' תרמו ס"א
כח
ב מיי' שם ס"ג טוש"ע שם
כט
ג מיי' שם ה"ז טוש"ע שם סי' תרנא סעי' א'
ל
ד מיי' שם פ"ח הלכה ה וכסמג' טוש"ע שם סי' תרמו סעי' ז וסי' תרמז ס"ב

אם כן למה נאמר וערבי נחל פרט לצפצפה איזו היא של צפצפה *העשויה [א] כמין מגל פסולה. כמין מסר כשירה. איזו היא ערבה פסולה עלה עגול וקנה לבן איזו היא ערבה כשירה [ב] עלה ארוך וקנה אדום:

הלכה ד מתני' [ג] *ר' ישמעאל אומר ג' הדסים ושתי ערבות לולב אחד

ואתרוג א' ואפילו שנים קטומים וא' שאינו קטום רבי טרפון אומר [ד] אפילו שלשתן קטומין ר' עקיבה אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס א' וערבה אחת: **גמ'** *ר' ישמעאל דרש פרי עץ הדר אחד. כפות תמרים א'. וענף עץ עבות ג'. וערבי נחל שתים. ושתי דליות אחת שאינה קטומה. ר' טרפון אומר אפילו שלשתן קטומין ר' בא בר ממל בעא קומי ר' אימי [ה] כמה דרבי ישמעאל מרבה בהדס ירבה בשאר כל המינין. א"ל מיסבור את סבר על דר"י קטום הדר. והא תנינן ר"ט אומר אפי' שלשתן קטומין. לית בר נש אמר אפי' אלא דהוא מודה על קדמיתא. אמר רבי חגיי בעא קומי רבי יוסה מה

פני משה

אם כן למה נאמר וערבי. בוי"ו למעיטי היא פרט לצפצפה:

הלכה ד מתני' אפילו שנים קטומים. אהדסים קאי ובבבלי פריך ממה נפשך אי קטום פסול א"כ לר' ישמעאל דמצריך ג' ליבעי כולן שלמים ואי קטום כשר ליכשר אף שלשתן קטומים ומפרק חזר בו ר' ישמעאל מתחלת דבריו שהיה מצריך שלשה הדסים ומכשיר אפי' שנים קטומים והוא הדין אי לא מייתי להו כלל דקטומים כמאן דליתנהו דמי: ר' טרפון אומר אפילו שלשתן קטומים. דלא בעי הדר בהדס והלכה כר' טרפון:

גמ' ר' ישמעאל דריש פרי עץ הדר אחד וכו'. ברייתא היא בת"כ פ' אמור: וענף עץ עבות שלשה. ענף חד עץ חד עבות חד: ושתי דליות אחת שאינה קטומה. דליות מל' המדל בגפנים ובמנחות פרק כל הקרבנות תנינן אין מביאין מן הדליות אלא מן הרוגליות. וכאן ג"כ דליות הן המודלות על העצים ומדרך לקוטמן ומגביהן על העץ כדי שיתגדלו ביותר והיינו דקתני שתי דליות כלומר אף שלפעמים הן קטומות ובלבד שתהא אחת שאינה קטומה: כמה דר' ישמעאל מרבה בהדס. דסבירא ליה שלשה הדסים אע"ג דפשטיה דקרא אין משמעות אלא אחד דענף כתיב ושיהיה של עץ עבות א"כ כמו כן ירבה ג"כ בשאר כל המינין בערבה וכאינך: אמר ליה. ר' אימי מיסבור את סבור על דרבי ישמעאל *קטום הדר. וכי קסבר אתה דלר"י אף אם הוא קטום הדר הוא דמהשכת ליה מרבה בהדס הרי הוא אומר שתי דליות ואחת שאינה קטומה וא"כ הדליות קטומין הן וכדפרישית ואין כאן אלא אחת שאינה קטומה: והא תנינן וכו'. סיומא דמילתא דר' אימי הוא וכלומר וכי תימא דדליות דקאמר לאו בקטומים מיתפרש אלא שהן מודלות בלבד והא דקתני ואחת שאינה קטומה היינו משום דסתם דליות קטומו' הן והלכך קאמר אחת וכו' כלומר אחת מהדליות צריך שיהיה אינה קטומה ואינך השתים בין כך ובין כך כמה שהן והשתא אם השתים ג"כ אינן קטומות הרי מרבה בהדס הן הא לאו מילתא היא דהא תנינן רבי טרפון וכו' ולית בר נש אמר אפילו אלא דהוא מודה על קדמייתא כלומר להת"ק הוא מודה דקאמר שתים דליות וקאמר אפי' שלשתן קטומים אלמא דדליות היינו קטומות והן לאו הדר נינהו והלכך אינו מרבה בהדס: מה

קרבן העדה

אם כן וכו'. לת"ק קמהדר דמרבי כל הערבות א"כ למה נאמר נחל: העשוייה כמין מגל. קליר שפגימותיה נוטות כולן לצד אחד ועקומות כלפי בית יד שלה: כמין מסר. מגירה שפגימותיה הולכות נוכחות ולהם שני. עוקצין אחד מכאן וא' מכאן כפגימת הסכין: וקנה. עץ שלה הוא לבן:

הלכה ד מתני' שלשה הדסים. בגמרא יליף לה: אפי' שנים קטומים. אהדסים קאי:

גמ' כפות תמרים אחד. דכפת כתיב: ענף. חד עץ חד עבות חד הרי תלתא: ושתי דליות. היינו שדרך ענפי הדס שיולאין מלידיהן בדים ופארות והן מפסיקין בקיני ההדס דלא הוו תלתא בחד קינא וצריך לקטום אותן משם ואחר שקוטם אותן משם נקראים הבדים קטומים: ל"א דליות כמה שהן בין קטומות בין שאינן קטומות. ל"א דליות הן הענפים הגדולים שדרכן של כורמים לזמור אותן ולקוץ ראשן בכל שנה והן נקראין דליות ושאינן קטומים נקראים בדים ופארות (רמב"ן): ירבה בשאר מינין. דקס"ד דהא דמצריך ר"י ג' הדסים משום הדר הוא דבריבויים איכא הדר וקשיא ליה אם כן שאר מינים נמי: מיסבור את סבור דלר"י קטום הדר. ולכך קשיא לך וליתא דר"י מקרא יליף דבעיא ג' אלא דסגי באחד שאינו קטום משום הדר: והא תנינן וכו'. כלומר ע"כ לומר דקטום לר"י לאו הדר וכדהשיב ר' יוסה לר' חגיי דהא תנן רט"א אפי' ג' קטומים ואין אדם אומר אפי' אלא א"כ דהוא מודה לדברי הת"ק: ר' חגיי בעא וכו'. דקס"ד דר' חגיי דר"י סובר קטום הדר הוא אלא רבותא קמ"ל אע"ג דאחד אינו קטום גבייהו דאז אין השניים שאינן קטומים הדר אפ"ה כשר הלכך קשיא ליה מה

סוכה לג ע"א
שם ע"ב
שם

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

[ה] עיין ק"ע. ועי' בביאורי הגר"א סי' תרמו ביאור הירושלמי כאן:

תוס' הרי"ד

ועפ"ז שפיר אזלי הבבלי והירושלמי לטעמייהו דגרסינן בירושלמי בפ' האורג ובפ"ק דמס' חלה ומובא בכל הפוסקים ז"ל בהרא"ש ז"ל במסכת פסחים דף ל"א וכר"ן ז"ל ובכמה פוסקים ז"ל וז"ל הירושלמי מלה גזולה אסור לברך עלי' אר"ה ע"ש ובולע כרך נאן ה' הדא דתימר בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו ר' יוסי אמר אין מלוה עבירה אר"א לא אלה שמלות אם עשיתן כמלותן הרי הן מלות ואם לאו אינן מלות ע"כ וכן העתיק הרא"ש ז"ל והב"י ז"ל סי' קל"ו באו"ח ולכאורה קשה מאד לפום האי כללא דקי"ל דכל שאין המצוה מסייעת להעבירה גבי גזל אין זה מה"ב וכמו שפסק בשו"ע או"ח סי' תרמ"ט עיי"ש א"כ לפי מה דקי"ל דאם בלע מלה יצא במס' פסחים דף ק"כ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' חו"מ עיי"ש א"כ קשה אמאי הוי מה"ב הא קי"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב כיון דלעסיה קניה [עי' בתוס' ז"ל במס' פסחים דף כ"ט פ"א בריש העמוד] א"כ כיון דלעסיה קני' והוי שלו וא"כ לאח"כ כשבלע יצא י"ח כיון דקנה אותה קודם המצוה ואין המצוה מסייעת כלל לקנות וזהו קושיא עצומה ומצאתי בריטב"א ז"ל במס' סוכה דף ל"ה ע"ב דהק' כן [עי' במג"א ז"ל או"ח סי' קל"ו סק"א דהק' ג"כ כן] והעלה מתוך כך דאין הלכה בזה כהאי ירושלמי אלא דשפיר יולאין במלה גזולה ורק הירושלמי לא ס"ל כיון דלעסיה קני ולא קני אלא בהבליעה א"כ המצוה מסייעת להעבירה להוציא מרשות הנגזל. ובאמת תמה אני בזה ולפענ"ד דגם הירושלמי סובר כיון דלעסיה קני כמו שמפורש בירושלמי מס' מעשרות פ"ג ע"ש גבי בגפ עלמך היתה נתונה בפיו לא נמאס הוא יכול להחזירה ע"ש ובדברינו שם עי' שם הרי דהירושלמי ס"ל ג"כ דכיון דלעסי' קני אך לפענ"ד לא קשה על הירושלמי דאזיל לטעמיה בסוגיא דידן וס"ל להירושלמי אע"פ שאין גוף הדבר גזול ואין שם גזל עליו ורק העבירה ביד הבעלים מ"מ הוי מה"ב וע"כ אע"פ שקנה קודם המצוה ולא הוי שוב גזול מ"מ הוי מה"ב כי קנה קודם המצוה. וקרקע אינה נגזלת חד מלתא הוא כמו שכ' הריטב"א ז"ל דבשניהם אין גוף הדבר גזולה רק העבירה ביד הבעלים מ"מ לשיטת הירושלמי הוי מה"ב ולשיטת הבבלי לא הוי מה"ב והילכך ס"ל לרבנן דקסרין בשם ר"י בין זה ובין זה פסולה ואף דאין קרקע נגזלת מ"מ הוי מה"ב משום דלכתחלה אסור לו לתקוף חבירו ולהוציאו מסוכתו וע"כ הוי מה"ב [כקושית הריטב"א ז"ל ולא ס"ל האי כללא כבש"ס דילן] ומסיק הירושלמי עוד רבותא יותר איזהו גזילה פסולה לא מיבעיא כתוקף חבירו והוציאו מסיכתו דהוי גזילה גמורה אלא אפילו בשלא תקף חבירו להוציאו בע"כ מסוכתו אלא כל שנכנס לתוך סוכתו ש"ח שלא מדעתו הוי שפיר תשוב גזילה והוי מה"ב אף שהמצוה אינו מסייעת להקנין והראיה מגמליאל זוגא עביד מטלא גו שוקא סבר רשב"ל א"ל מאן שרי לך ולא אסר עליו אלא משום דמאן שרי לך לכתחלה וכיון דלא שרי לכתחלה הוי מה"ב אף דהמצוה אינו מסייעת להקנין וע"כ שפיר מבית הגר"א ז"ל ראיה לדין השו"ע דלכתחלה אסור לכנוס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו מהאי ירושלמי דהא משום טעם זה גופיה פסיל ליה בירושלמי את הסוכה. וע"כ לא קשה קושיא דידן דמאי ראיה הוא מירושלמי להלכה לפי ש"ס דילן דאימי נמי למאן דס"ל דילא י"ח מותר לכנוס לסוכתו ש"ח שלא מדעתו כמו טלית ותפילין ובירושלמי דאיתא דאסור לכתחלה משום דס"ל דאפילו בדיעבד פסול אבל ז"א דלאו אסור לכתחלה משום דבדיעבד פסול ז"א אלא אדרבה דלפיכך בדיעבד פסול משום דאסור לכתחלה ואי ס"ד דאי בדיעבד כשר מותר לכתחלה א"כ יהא מותר לכתחלה נמי ואמאי אסור לכתחלה ובשביל זה פסול בדיעבד אלא ע"כ דאף אם בדיעבד כשר נמי אסור לכתחלה ע"כ פסיל בירושלמי בדיעבד משום הלכתחלה וע"ז מסיק הגר"א ז"ל אף דקי"ל בירושלמי בזה דלכתחלה אסור אבל בדיעבד ס"ל בש"ס דילן דכשר ועפ"ז דבריו דהירושלמי לטעמיה אזיל וס"ל דהוי מה"ב גבי מלה כמו גבי סוכה א"כ קשה לכל הפוסקים ז"ל דפסקו כהאי ירושלמי במלה גזולה דאין יולאין בה:

ע"ב נראה לפענ"ד דע"כ הרמב"ם ז"ל שכ' זה הכלל כל שמברכין עליו בהמ"ז היה כלל גדול בתורה שבכלל הוא סוגיא מפורשת ודווקא נקט כדרך זה שבכלל כל שמברכין עליו בהמ"ז יצא ידי מלה ולא כהיפוך כל שיוצאין בו ידי מלה מברכין עליו משום דזהו נפ"מ גדולה דהנה בירושלמי פ"ק דמס' חלה קבע הגמ' הדין בברייתא תני מלה גזולה אסור לברך עליו ולכאורה קשה מאוד מאי שייכות הוא להאי סוגיא הא לכאורה פשוט דשייך למס' ברכות ובשבת פ' האורג שייך שפיר דמיירי התם ממלוה בב"ב. מהא"כ כהאי מגנה דפ"ק דמסכת חלה מאי שייכות הוא האי סוגיא ושיא שלא גדולה לכאורה וכן יש לדייק על הפוסקים ז"ל הרא"ש ז"ל וסמ"ג ז"ל דכתבו בביאור הירושלמי

רידב"ז

ושתי דליות אחת שאינה קטומה כל הפוסקים ז"ל מביאין הירושלמי הזה ופירשו בו פירושים רבים עי' בר"ג ז"ל:

רבב"מ בעי קומי ר"א כמה דר"י מרבה בהדס ירבה בשאר כל המינים. פי' דלא ניחא ליה הדרש הזה לרבות בהדס יותר משאר המינין דכמו כן יש לדרוש לרבות בשאר המינין דס"ל לרבב"מ דלא חזר בו ר"י וס"ל דבעינן לעולם ג' והא דקתני אפילו ב' קטומין וקשיא קושית הש"ס דילן ממנפ"ש אי ג' בעי למיבעי כולהו שלימן ובשביל זה מסיק בגמ' דהדר בי' ר"י וע"כ דהדר ביה בזה כו"ע מודי אף רבב"מ נמי מודה דהא ע"כ א"צ ג' כיון דקטומין ושאינו קטומין ביחד כשר ע"כ דלא צריך ג' משום ממנפ"ש וע"כ דהדר ביה ר"י דלא צריך ג' אבל לא מוכרח אם דסגי בחד או דצריך ב' ותלי בזה אם קטום היא הדר הדר ר"י מג' ומצריך ב' ואם שאינו קטום היא הדר חזר ר"י מג' ופגי בחד ורבב"מ ס"ל דקטום הדר אבל שאינו קטום לא הוי הדר וע"כ מצריך ר"י ב' והדר מג' והעמיד על ב' דאי ס"ד דהדר מכל הדרש וסגי בחד הול"ל במסקנא אפילו ב' אינן קטומין ואחד קטום דאז הוי משמע דסגי בחד דהוא ההדר אבל השתא דנקט אפילו ב' קטימין ואחד שאינו קטום משמע דלכל הפחות ב' בעינן ולא הדר מכל הדרש רק דלא דרש על ג' ודרש על ב' א"כ כיון דא"ל הדרשא שלו ומרבה בהדס כמו כן ירבה בשאר כל המינים גבי פרי עץ הדר וכפות תמרים ע"ז משני ליה מיסבר את סבר על דר"י קטום הדר והדר ביה מג' וסגי בב' וקמ"ל דהמסקנא דה"א אפילו אינו קטום והרבותא דאפילו היא על הא' שאינו קטום וא"כ לפ"ז מרבה ר"י אף במסקנא בהדס ז"א דע"כ הא דהדר ר"י מהדרש היא דלא דרש כלל וסגי אפילו בא' והרבותא דאפילו היא על ב' קטומין לאשמעינן דסגי בא' ולא הרביתא דאפילו היא על אחד שאינו קטום ואשמועינן דסגי בב' והראיה דקטום אינו הדר והתנינן ר"ט אומר אפילו שלשתן קטומין ואית בר נש תמר אפילו כו' מכלל דכ"ש בב' קטומין וא' שאינו קטום שפיר טפי ואי לדבריך מאי אפילו הא אדרבה בשלשתן קטומין שפיר עדיף טפי אלא ע"כ דר"י לא ס"ל קטום הדר מהרבותא דאפילו דקאמר ר"י היא על ב' קטומין לאשמועינן דסגי בחד והדר ביה מכל הדרש וכן ר' חגי בעי קומי ר' יוסי מה בא ר"ט להוסיף ס"ל ג"כ כרבב"מ דקטום הדר וע"כ הקשה מה מוסיף ר"ט והגר"א ז"ל באו"ח מפרש ג"כ כן על הא דר' חגי בעא קומי ר' יוסי ע"ז א"ל דלא כן אלא דר"י לא סבר קטום הדר ור"ט ס"ל קטום הדר וכן הגיה הגר"א ז"ל ומוכח הוא דע"כ גרסינן ר"י לא סבר וכו' ור"ט ס"ל קטום

שנויי נוסחאות (שו"א) לצפצפה בד"ו לצפצפת. (שו"ב) צפצפה בד"ו צפצפת. מגל פסולה בד"ו מגל תני כמין מגל פסולה. (שו"ו) דר' בד"ו דר' ישמעאל. (שו"כ) אמר בד"ו ליתא.

מסורת הש"ס

סוכה יב פ"א

ברכו' פ"ט ה"ג

שם מו פ"א

קרבן העדה

מה בא רבי טרפון להוסיף אפילו שלשה קטומים לדרבה כששלשתן קטומים פשיטא דכשר: רבי ישמעאל לא סבור קטום הדר אלא שנים קטומין מקרא יליף וכדפרישית: ר' יסא. כשעלה לא"י ראה אותן בוחרין ולוקטין איזהו יכשר ללולב: אמר למה בני א"י לוקטין ההדס הא כל ההדסים כשרים ואפילו אינו עבות כיון שיש במינו עבות אפילו קטום כשר כרבי טרפון דלא בעינן הדר בהדס: ולא שמיע ליה לר' יסא הא דא"ר סימון וכו': ויעבירו קול בכל עריהם. לאו ההר והביאו עלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עבות וקשיא ליה היינו הדס היינו עץ עבות דהדס הוא עץ עבות על שם שעליו מורכבין זה ע"ז כמין עבותות ושרשרות: אלא הדס. שוטה שאין עבותו עשוי' של שלש שלש עלין לסוכה: ועץ עבות. של שלש שלש ללולב שמע מינה דלולב בעינן עבות דוקא ולא מהני מינא דעבות ולכך היו מבחרין: הוה תקע לה. היה קושר ללולב ואחר כך תקע להדס בתוכו ל"א בתקיעות שופר הודיע לעם ליקח עץ עבות בת שלש שלש להדס וכי היכא דעשה עזרא שהעביר קול והיינו תקיעת שופר שנאמר והעברתה שופר אף הוא העביר שופר: העושה לולב. בערב יום טוב: כשהוא נוטלו. מברך דכיון דאגביה נפיק ביה: כל שעה שהוא נוטלו. כלומר בכל יום כשהוא נוטלו לצאת בו: הכל מודין. ר"י ורבי יהושע בן לוי דפליגי בסמוך מודין ביום טוב ראשון של חג שהוא מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב: מה פליגין. כי פליגי בשאר כל ימות החג: על מצות זקנים. רבי יוחנן בן זכאי וסיעתו: מה אמר רב בלולב. אם מברך על מצות לולב בשאר יומי או על מצות זקנים: מה אם חנוכה. שעיקר מצותה מדבריהן מברך על מצות: לולב שהוא דבר תורה. בי"ט הראשון במדינה וכל שבעה במקדש לא כ"ש שהוא מברך על נטילת לולב: לא צורכא. לא קמבעיא לן אלא

מה

תלמוד

תורה אור

מה בא ר' טרפון להוסיף על דברי ר' ישמעאל. א"ל ר' ישמעאל סבר קטום הדור ור' טרפון סבר קטום הדור. ר' יסא כד סלק להכא חמתון מבחרין הדסה. אמר למה בני מערבא מבחרין הדסה ולא שמיע דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי °ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם וגו' (נחמיה ח) *לא היא הדס ולא היא עץ עבות. אלא הדס לסוכה ועץ עבות ללולב. ר' זעירה הוה תקע לה. *העושה לולב לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות לולב. לאחר לעשות לולב לשמו. *כשהוא נוטלו מהו אומר ברוך אקב"ו [א] על נטילת לולב. נתפלל בו אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה ומברך עליו כל שעה שהוא נוטלו. כיצד [ב] מברכין על נר חנוכה רב אמר "ברוך אקב"ו [צ] על מצות הדלקת נר חנוכה. הכל מודין בי"ט הראשון שהוא אומר על נטילת לולב מה פליגין בשאר כל הימים. [ג] ר' יוחנן אמר על נטילת לולב ריב"ל אמר על מצות זקני'. מה אמר רב בלולב מה אם חנוכה שהיא מדבריהן הוא אומר על מצות נר חנוכה לולב שהוא דבר תורה לא כל שכן. מה אמר רבי יהושע בן לוי בחנוכה מה אם לולב שהיא דבר תורה אומר על מצות זקינים חנוכה שהיא מדבריהן לא כל שכן. לא צורכא דילא.

מה

פני משה

מה בא ר"ט להוסיף על דברי רבי ישמעאל. על דקאמר אפילו שלשתן קטומים הוא מדייק דהא לר' ישמעאל נמי השתים קטומות הן וא' בלבד הוא שאינו קטום א"כ לא הוה ליה לר"ט למימר אלא אפי' גם השלישי קטום ומאי אפי' שלשתן קטומים דקאמר: א"ל ר' ישמעאל לא סבר וכו'. כלומר הא הוא דקמ"ל דפלוגתייהו אם הקטום הדר הוא או לא דלר' ישמעאל הקטום לאו הדר הוא וכשיש לו שתים קטומות צריך הוא להדר אחר א' שאינו קטום ולר"ט קטום נמי הדר הוא והלכך הוא דנקט בלישניה אפי' שלשתן קטומים דאי הוה תני אפי' השלישי נמי קטום ה"א דר"ט מודה מיהא דשלש בעינן אלא דמכשיר אפי' השלישי ג"כ קטום אבל השתא דקאמר אפי' שלשתן קטומים אשמועינן דפליג בתרתי על ר' ישמעאל דאיהו ס"ל שלשה הדסים וא' מהן אינו קטום בעינן ועלה קאמר דלא קפדינן כלל אקטום דנמי הדר הוא ולמאי דסבירא לך דשלשה בעינן אפי' שלשתן קטומין כשרין ומיהא לדידי שתי הדסים נמי סגי: חמתון מבחרין הדסה. שהן מחפשין ובוחרין הדס הכשר מן ההדסים ואמר למה מבחרין הן בני מערבא ההדס מן ההדסים: ולא שמיע וכו'. ומהדרי ליה וכי לא שמיע לך מה דאמר ר' סימון וכו'. שנלמד מן הכתוב הוא דיש שני מיני הדס דכתיב בנחמיה ח' ואשר ישמיעו וגו' בכל עריהם ובירושלים לאמר צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סכות ככתוב וכי לא היא הדס ולא היא עץ עבות אלא הדס שאינו עבות ונקרא הדס שוטה לסוכה ועץ עבות ללולב ולפיכך מחפשין הן הדס הכשר ללולב: ר' זעירה. כד סליק להכא ושמע זה הוה תקע לה כלומר תקע וקבע לו לזכרון לדבר הלכה זו: העושה לולב לעצמו וכו'. תוספתא בפ"ו דברכות והובא לעיל בפרק הרואה בהלכה ג': כל שעה שהוא נוטלו. כלומר אם לא בירך מתחלה קודם שנטלו מברך עליו אחר כך כל שהוא נוטלו: על מצות הדלקת נר חנוכה. כלומר אע"פ שהוא מדבריהם שייך לומר על מצות ואשר צונו לשמוע דברי חכמים מלא תסור וגו' אשר יאמרו לך תעשה: הכל מודים. ר' יוחנן וריב"ל דלקמן מודים ביום טוב הראשון שהוא מן התורה אף בגבולין מברך וצונו על נטילת לולב ובשאר כל הימים הוא דפליגי לרבי יוחנן מברך ג"כ על נטילת לולב ולריב"ל על מצות זקנים כדי שידעו שהוא מדבריהם: מה אמר רב בלולב. ביום טוב שני וקאמר דנלמד מדבריו בק"ו מה אם חנוכה שעיקרה הוא מדבריהם קאמר רב שאומר על מצות נר חנוכה לולב שעיקרו דבר תורה לכ"ש שמברך אפי' בי"ט שני וצונו על נטילת לולב: מה דאמר ריב"ל בחנוכה. וקאמר דנלמד מק"ו מדבריו בלולב ביו"ט שני שאף על פי שעיקרו דבר תורה אפילו הכי מברך על מצות זקנים חנוכה שעיקרה מדבריהן לכ"ש: לא צורכה דאלא

מה

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ז מלולב הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תרנא ס"ה

לב
ב מיי' פי"א מברכות הל' ג

לג
ג מיי' פ"ז מלולב הלכ' טו טוש"ע שם סי' תרסב ס"א

גליון הש"ס

צ עי' בגליון הר"ן פ"א דפסחים:

רידב"ז

קטום הדר פי' דאפילו קטום נמי הדר הוא וכ"ש שאינו קטום ואף דאליבא דר"ט ע"כ דתרווייהו הדר הם. בין קטום בין שאינו קטום. מ"מ לרבב"מ אליבא דר"י ע"כ דס"ל קטום הדר הוא. דווקא קטום אבל שאינו קטום לא הוי הדר והא דנקט אפילו היא על האחד שאינו קטום וע"כ דהדר ביה מהדרם דל"ל דס"ל דלעולם בעינן ג' ורק דס"ל דקטום יותר הדר אבל שאינו קטם ג"כ כשר וכן אי ס"ל דקטום לא הוי הדר והרבותא דאפילו היא על ב' קטומים אבל מ"מ ס"ל דהוי הדר וכשר ג"כ כמו אליבא דר"ט. ז"א דא"כ מ"ש ב' מא' דב' כך וא' כך הול"ל בין קטום בין שאינו קטום. אלא ע"כ דהדר ביה מהדרם ואי דקטום לא הוי הדר כלל או שאינו קטום לא הוי הדר כלל משא"כ לר"ט דלדידיה בין קטום בין שאינו קטום הוי הדר ואינו קטום חשוב יותר. א"נ תרווייהו כהדדי ניהו וקאמר אפילו הוא משום ר"י דלדידיה קטום אינו הדר ע"ז קאמר דאף קטום הדר היא כמו שאינו קטום. ודו"ק:

ור"ט סבר קטום הדר בדברינו כתבנו די"ל דקטום ושאינו קטום כהדדי ניהו ותיבת אפילו הוא אליבא דר"י. א"נ דשאינו קטום חשוב יותר א"כ לפ"ז לכתחלה מצוה בשאינו קטום וכן נראה. שכן מוכח מס' יראים בשם הרא"ם ז"ל מובא בט"ז ז"ל סי' תרמ"ו ס"ק א' עיי"ש. ודו"ק:

רבב"מ בעי קומי ר"א כמה דר"י מרבה בהדס ירבה בשאר כל המינין עד דמסיק דר"י אינו מרבה בהדס יותר משאר כל המינים עיי' בדברינו ומהך סוגיא מוכח דע"כ דר"ט דנקט ג' קטומין היא על לישנא דר"י קאי אבל באמת א"ל אלא אחד דאל"כ קשיא לר"ט כמה דמרבה בהדס ירבה בשאר כל המינין עי' בר"כ ז"ל דמאריך בזה אם ר"ט קאי על לישנא דר"י או דצריך ג' ומהאי סוגית הירושלמי מוכח דע"כ דקאי אלישנא דר"י אבל סגי בחד. ודו"ק:

ניקב

תוס' הרי"ד

הירושלמי אבל בסוף דמים היא חייב לו וכתבו ז"ל דנפק בי' י"ח וקשה וכי איירין בס' מצה דאם יצא או לא הא קאיירינן בברכה י"ל דדמים היא חייב לו ויברך אבל מאי שייכת כיא לענין אם יצא י"ח הול"ל דדמים הוא חייב לו ויברך ועו"ק דד' משניות בש"ס שוין בחדא מחתא א' במס' ברכות וב' במס' פסחים במס' ברכות לענין זימונין בדמאי ומע"ר שנטלה תרומתו ומע"ש והקדש שנפדו אבל לא בטבל ולא במע"ר שלא נטלה תרומתו ולא במע"ש והקדש שלא נפדו וכן בשבת בפ' מפנין גבי טילטול חשוב נמי התנא כלשון הזה וכן במס' פסחים גבי מצה חשוב התנא גם כן כסדר הזה וכן במס' עירובין דף ל"א עיי"ש וקשה מדוע בפ' שבת בפכ"פ לא כתב הרמב"ם ז"ל זה הכלל כל אוכל שמברכין עליו בהמ"ז מטלטלין וכל שאין מברכין בהמ"ז אין מטלטלין ולא נקט שם הכלל רק הכא גבי מצה ולא בשבת ובעירובין אלא ע"כ דהענין היא כך דבפ"ק דמס' חלה גרסינן שם במתניתין עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה ומברכין עליו ומזמנין ויוצא בה י"ח בפסח אין הרועין אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה אין מערבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה ואין מזמנין עליה ואינה נעשית ביו"ט ואין אדם יוצא בה י"ח בפסח בין כך ובין כך מטמא טומאת אוכלין ע"כ וע"ז גרסינן שם בירושלמי תני מצה גזולה אסור לברך עליה והיא מכיון דהתנא דהמתניתין דמס' חלה אורי לן דברכה ומצה קיימי בחדא מדריגה דכל שאינו חשוב אוכל לענין זה לא חשוב אוכל לענין זה ע"ז מביא הברייתא תני מצה גזולה אסור לברך עליו ולכאורה מ"ש דנקט מצה הא כל מלי דעלמא אסור לברך על גזולה ואין לאמר דקמ"ל דאפי' מצה לא דחי עשה דמצה ללא תעשה ז"א דהא מילתא דפשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה אלא של איסור אבל לא של גזל אלא ה"פ תני מצה גזולה אסור לברך עליה וקמ"ל אע"ג דתנינן במתניתין דידן דמצה וברכה קיימו בחד מדריגה דכל שחשוב אוכל לענין ברכה חשוב לענין מצה וחלה וכל שאינו חשוב אוכל לענין ברכה לא חשוב נמי לענין חלה ומצה. ע"ז קמ"ל דבר חדש דיש מצה דהיא חשוב מצה ואינו מברך עלי' והיא במצה גזולה דאסור לברך עלי' ולא חשוב אוכל לענין ברכה וכ"ת אמאי הא מצה וברכה קיימי בחדא מדריגה לענין חשיבות אוכלין ולא מצינו שלא חשוב אוכלין לענין בהמ"ז ויהא חשוב אוכל לענין מצה ע"ז מסיק הדא דתימא בתחלה אבל בסוף דמים היא חייב לו משום דכיון דלעסיה קני' אם כן בסוף ברכת המזון נמי מברך אם כן כיון דהוא מברך ברכת המזון יצא ידי חובתו אם כן הם במדריגה אחת מצה וברכת המזון וקמ"ל הברייתא החידוש דדווקא לענין ברכת המזון שוין מצה וברכה אבל לא לברכה שמתחלה אך לברכת המזון והא דשנינן במתניתין דמצה וברכה שוין במדריגה אחת היא דווקא לענין בהמ"ז:

וע"ב לפי הש"ס דילן במס' בבא קמא דף צ"ד ע"א דסבירא ליה לר"א ב"י הרי שגזל סאה של חטים טחנה לשה ואפה אין זה מברך אלא מנאץ ומסקינן שם אף על פי דשינוי קונה מ"מ לענין ברכה הוי מצוה הבאה בעבירה וכדכתב התוס' ז"ל בדף ס"ז אף על פי דאין המצוה מסייעת בקנין מ"מ לענין ברכה להזכיר ש"ש הוי מצוה הבאה בעבירה אם כן לפי זה אפילו לבסוף

ציון ירושלים ברוך אשר קדשנו כו' על מצות הדלקת נר חנוכה ע' ספר תניא שכתב שרבינו יוסף שהביא דברי הירושלמי אלו בברכת חנוכה כעל לא בלמד אבל בר"ן פ"ק דפסחים גבי על ביעור חמץ כתב שמברכין להדליק ועיין בהגהות ד"ת:

שנויי נוסחאות (סו"ב) ישמעאל סבר בד"ו ישמעאל לא סבר. (סוכ"ג) שהיא בד"ו שהוא.

עמודי ירושלים

בשהוא נוטלו מהו אומר ברוך שהחיינו כו'. ג"ב בירושלמי ברכות (פ"ט ה"ג) הובא ג"כ הירושלמי הזה וש: ליתא להאי נתפלל בו רק כשהוא נוטלו אומר על נטילת לולב ואשר החיינו ובתשב"ץ ח"ב (סימן ר"ד) העתיק ירושלמי דכאן ג"כ בנוסחת דאשר החיינו. וע"כ תמוהין דברי השאילת שלום פ' ברכה (סימן קע"א) דעל מה שהשאילתות כתב נוסח הברכה אשר החיינו כתב דעד הנה לא מצא למי שיעתיק נוסח הברכה אשר החיינו ובמח"כ לא ראה שכ"ה בנוסח הירושלמי דברכות ולהתשב"ץ גם בירושלמי כאן הנוסח כן ובנוסח הדלקת נר חנוכה איתא כאן על מצות הדלקת נר חנוכה אולם בתניא סימן ל"ה כתב שיש לברך על הדלקת נ"ח שכ"ה בירושלמי וכן ראיתי בספר הפרדס (סימן מ"ב) רק מ"ש התניא הגירסא של חנוכה בספר הפרדס ליתא תיבת של ועמ"ש השל"ה בשם היש"ש (אולם בבבלי הלקט השלם סימן קפ"ד הביא בשם ירושלמי פ' לולב הגזול על מצות הדלקת נר חנוכה]:

תורה אור

מה א"ר יוחנן בחנוכה חייה בריה דרב מברך על כל פעם ופעם רב הונה לא מברך אלא פעם אחת בלבד. רבי חונה בשם רב יוסף טעמיה דרב חונה דמאי מדבריהן ושאר כל הימים מדבריהן. *מה דמאי [א] אין מברכין עליו אף שאר כל הימים אין מברכין עליו:

הלכה ה מתני' [ב] *אתרוג הגזול [ג] והיבש פסול [ד] של אשירה ושל עיר הנדחת פסול [ה] של ערלה פסול של תרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יטול ואם נטל כשר ושל דמאי בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ושל מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר: **גמ'** כתיב °פרי עץ הדר. *עץ שפריו הדר ועצו הדר אי זה זה אתרוג. אין תימר רימונא פריו הדר ואין עצו הדר אין תימר חרובה עצו הדר ואין פריו הדר אי זה זה אתרוג. הדר א"ר לוי שהוא דר באילנו משנה לחבירתה. *אמר רבי תנחומא תירגם עקילס הדר הידור. אילן שהוא גדל על פני המים. תני רשב"י °ולקחתם לכם פרי עץ הדר עץ שפריו הדר ועצו הדר. טעם פריו כטעם עצו. טעם עצו כטעם פריו. פריו דומה לעצו עצו דומה לפריו ואי זה זה אתרוג. *רבי יעקב דרומייא בעי מתני' דלא כבית שמאי דתנינן ושל דמאי בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. ושל מעשר שני בירושלם לא יטול ואם נטל כשר:

הלכה ו מתני' [ו] *עלתה חזזית על רובו ניטלה פיטמתו ניקב [ז] נקלף [ח] נסדק חסר כל שהוא פסול עלתה חזזית על מיעוטו ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר אתרוג הכושי פסול הירוק ככרתן ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל:

גמ'

פני משה

מה אמר רבי יוחנן בחנוכה. לא קא מיבעיא לן אלא אליבא דר' יוחנן מה אמר בחנוכה מי נימא דוקא בלולב שעיקרו מד"ת הוא אומר על נטילת לולב ביו"ט שני אבל חנוכה שעיקרה מדבריהן אינו אומר אלא על מצות זקנים או דילמא לא שנא דלר' יוחנן על כל מדבריהן מברכין כמו בשל תורה וקיימא בספיקא אליבא דר' יוחנן: חייה בריה דרב מברך. על הלולב כל פעם ופעם בין ביום טוב ראשון ובין ביום טוב שני ובשיטתיה דרב אביו: רב הונא לא מברך אלא פעם אחת בלבד. כשנוטלו ביום טוב ראשון אבל בשאר כל הימים לא היה מברך עליו כמו שאין מברכין על הדמאי שהוא מדבריהן:

הלכה ה מתני' אתרוג הגזול והיבש פסול. יבש כשתכלה ליחה שבו ואינו מוציא שום ליחה: של ערלה פסול. לפי שאין אתה קורא לכם שיהא ראוי לכם וכן של תרומה טמאה שאין בה היתר אכילה ואינה ראויה לכם ושל תרומה טהורה לכתחלה לא יטול מפני שמכשירה לקבל טומאה שלפעמים כשמחזיר הלולב במים כדתנן סוף פרקין נוטפין המים על האתרוג ואם נטל כשר שהרי יש בה היתר אכילה לכהן וישראל נמי נפיק ביה אם לקחה מכהן הואיל ויכול להאכילה לבן בתו כהן: ושל דמאי וכו' וב"ה מכשירין. דאי בעי מפקיר נכסיה והוה ליה עני וחזי ליה: ושל מעשר שני בירושלים. שיש בו היתר אכילה ואפילו הכי לכתחלה לא מפני שמכשיר לקבל טומאה:

גמ' כתיב פרי עץ הדר וכו' הדר הידור שכן בלשון יוני קורין למים הידור וזהו אתרוג שגדל על פני המים כלומר על כל מים שמשקין אותו: ר' יעקב דרומיא בעי מתני' דלא כב"ש. גרסינן להא לעיל פ"ג דעירובין בהלכה ב' ואמתני' דהתם קאי דתני מערבין בדמאי וכו' ובעי ר' יעקב מי נימא דהיא מתני' דלא כבית שמאי דתנינן הכא ושל דמאי וכו' דסבירא להו לבית שמאי מידי דחזי ליה השתא בעינן וא"כ נמי אין מערבין בו או דילמא בעירוב דמדרבנן אף בית שמאי מודו שמערבין בדמאי:

הלכה ו מתני' עלתה חזזית. כמין אבעבועות דקות: על רובו. אם הוא במקום אחד בעינן רובו אבל הוא בב' או בג' מקומות אפילו על מעוטו פסול דמחזי כמנומר: ניטלה פיטמתו. הדד שבראשו נקרא פיטמא וכעין פרח שבראש הדד נקרא שושנתא: ניקב וכו' חסר כל שהוא. כלומר אם ניקב נקב מפולש והיינו שניקב עד חדרי הזרע מקרי מפולש. או שנקלף הקליפה חיצונה שלו אם נקלף כולו פסול או שנסדק או חסר כל שהוא פסול: עלתה חזזית על מיעוטו ודוקא שלא במקום חוטמו אבל במקום חוטמו והיינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא חזזית פוסל אפי' בכל שהוא: ניטל עוקצו. זנבו כמו בעוקצי תאנים: ניקב ולא חסר כל שהוא. היינו שאינו מפולש כדמפרש בגמרא: אתרוג הכושי. שגדל כאן והוא שחור פסול אבל הבא מארץ כוש מורקיה הוא וכשר: והירוק ככרתי. ככרישין: ור' יהודה פוסל. והלכה כר' יהודה והיינו דוקא כשאינו חוזר למראה האתרוג:

גמ'

קרבן העדה

מה אמר רבי יוחנן בחנוכה מי אמרינן דוקא בלולב הוא דמברך על מצות שהוא דאורייתא אבל חנוכה דרבנן לא אלא מברך על מצות זקנים או דלמא לא שנא: על כל פעם ופעם. בכל יום ויום היה מברך על הלולב: אלא פעם אחת בלבד. ביום הראשון:

הלכה ה מתני' של ערלה ושל תרומה טמאה פסול. דאמר קרא ולקחתם לכם שיהא ראוי לכם: לא יטול. שיש לחוש שיטמאנו: ואם נטל כשר. שהרי יש בו היתר אכילה לכהנים: בירושלים וכו'. אבל חוץ לירושלים לא דבעינן לכם שיהא ראוי לכם:

גמ' ועצו הדר. שאר אילנות שינו ממה שצוה הבורא שיהיה עץ פרי דהיינו עצו ופריו שוה והן שינו ועץ עושה פרי משא"כ אתרוג שקיים מצות בוראו וטעם עצו ופריו שוה ודאי הדר הוא שלא ברא הקב"ה דבר חסר בעולמו במעשה בראשית ובוראם משבחם מי מגנם (כך שמעתי מאבא מורי המקום יהיה בעזרו): ואין עצו הדר. שאין טעמו שוה: ואין פריו הדר. שהי' פריו לבן ונשתנה מראהו ל"א אתרוג עץ שלו יפה ומהודר ואף פריו כן משא"כ רמון שאין עץ שלו יפה וחרוב אין פריו יפה שהוא דר באילנו משנה לחברתה. שהאתרוג דר וגדל באילן שתים ושלש שנים: הדר. הידור ובלשון יוני קורין למים הידור: אילן שהוא גדל על פני כל המים. וזהו אתרוג ואין פרי אחר עושה כן: פריו דומה לעצו. בהדרו: עצו דומה לפריו. בטעמו: ר' יעקב דרומייא וכו'. אמתני' דבכל מערבין קאי דתנן התם מערבין בדמאי וקא"ר יעקב דאתיא דלא כב"ש ואגב שיטפא מייתי לי' הכא ל"א דסובר דטעמא דבית שמאי דפוסל בדמאי מפני שמכשיר האתרוג בנגיעת הלולב שהוא לח ממים שעמד בתוכו ואסור לגרום טומאה לתרומת מעשר ומעשר שני שבו ופריך לפ"ז אף במעשר שני פוסל ב"ש אפי' דיעבד ולמה לא פליגי בתרווייהו:

הלכה ו מתני' עלתה חזזית. כמין אבעבועות דקות: פטמתו. מפרש בגמ': נקלף פסול. ודוקא שנקלף כלו אבל מקלתו כשר ואית דאמרי איפכא דוקא מקלתו אבל נקלף כלו כשר והאי נקלף לאו שהוסרה קליפתו עד שנראה הלבנוניות שבתוכו דהאי הוי חסר ופסול אלא שנקלף ממנו גלד דק ומראהו ירק כאשר בתחלה: ה"ג נקלף נסדק ניקב וחסר כל שהוא פסול. ניקב וחסר כ"ש חדא מילתא היא דאילו ניקב ולא חסר שתחב בו מחט והוציאה כשר כדקתני סיפא: אתרוג הכושי. מפרש בגמרא:

גמ'

תום' הרי"ד

לכסוף אינו מברך [וכן כתב הב"י ז"ל לענין הלכה עיי' ס' קנ"ו במג"א ז"ל וש"ע סי' תרמ"ע] וכיון דאסור לברך משום מה"כ ואכילת עבירה לא שמה אכילה ולא חשוב אוכל לענין ברכה ולא חשוב נמי אוכל לענין מצה ומתורץ בזה קושית הלח"מ ז"ל דלמה נקט הרמב"ם ז"ל גסמ"ז דווקא ז"א דכל עיקר זה הכלל שכ' הרמב"ם ז"ל לא בדה הוא ז"ל מעצמו אלא מפורש הוא בירושלמי בפ"ק דחלה במשנה וגמ' שם ושם העיקר היא ברכת המזון אף על פי שאינו מברך תחלה כיון דחשוב אכילה לברכת המזון יצא ידי מצה וכל עיקר דס"ל דלא יצא במצה גזולה הוא משום דאפילו לכסוף אין מברכין: **ולפי** דברינו מוכן מאוד ומדוקדק מאוד הברייתא דראב"י דאומר הרי שגזל סאה של חיטין טחנה לשה ואפה והפריש ממנה חלה כיצד מברך כו' ולכאורה צ"ב מאי איריא דנקט חלה ומאי שייכות חלה לכאן ואי לאשמועינן דאע"פ שעשאה הכל כהוגן אף על פי כן לא יברך אם כן ליבמועינן והפריש ממנה מעשרות וחלה ומע"ר ומעשר שני ותרו"מ הכל לדברינו ניחא שפיר דשנייתא דראב"י והברייתא דמוכא בפ"ק דמס' חלה לכתר מתניתין דאין הרועים אוכלין ממנה הוא ענין אחד דכיון דחלה ומצה וברכה במדריגה אחת דכל שאינו מברכין עליו לא הוי לא חלה ולא מצה ע"כ קאמר ראב"י דס"ל דלא יברך אפילו בסוף הרי שגזל סאה של חטים טחנם לשם ואפה והפריש ממנה חלה אבל כיצד הוא מברך וכיון דלא יברך א"כ גם חלה לא הוי והכונה דכיצד מברך קאי לענין ברכת הנהנין ולא לענין ברכת חלה כמו שמפורש בירושלמי פ"ק דסנהדרין וכ"כ המג"ע ז"ל והשתא ניחא הא דלא מביא הרמב"ם ז"ל האי כללא בכל הד' מקומות בב' ברכות ושבת ועירובין זולת הכא במצה משום דזהו עיקר שטעם דלא נפיק במצה גזולה לאו משום מה"כ דמצה ז"א אלא משום דלא חשוב אוכל לענין ברכה ולענין ברכה הוי מה"כ ואין מברכין עליו ותדע דע"כ היא כן דהא במצוה גזולה לא שייך מה"כ דהא כיון דלנפשיה קני וקי"ל גבי גזל דכל היכי שאין המצוה מסייעת לעבירה להוציא מרבות הנגזל לא חשוב מצוה ה"ב והפילו היכי דלא קני ליה כלל כגון בקרקע דאינה נגזלת ואסור לכתחלה לתקוף חבירו ולהוציאו מסוכתו וכל ישיבתו הוא בעבירה ואעפ"כ לא שייך מה"כ כיון דהמצוה אינה מסייעת להקנין וגוף הדבר לא הוי גזיל אלא עבירה ביד הבעלים אם כן לא שייך למימר גבי מצה גזולה משום מה"כ דמצה והלא ע"כ דהיא כדברינו דלא חשוב אכילה משום מה"כ דברכה וכנה יסודותיו על המשנה דפ"ק דמס' חלה והירושלמי דבעינן חשוב לאכילה כאלו ג' דברים חלה ומצה וברכה וע"כ זה הכלל כל שאין מברכין עליו לא יצא י"ח דלא מצינו שלא יהא חשוב אוכל לענין ברכה ויהא חשוב אוכל לענין מצה וחלה דהא כהני ג' ב"ר אוכל ואכילה ושבעת בערב תאכלו באכלכם מלחם הארץ וגו':

ואין להקשות הא סוף כל סוף יקשה קושית הבג"א ז"ל על הרמב"ם ז"ל דיביא עשה דמצה וידחה לא תעשה גרידא כיון דלא קי"ל כר"ש באיסור כולל ולא משום מה"כ כולן דעשה דוחה לא תעשה גרידא ואדרבה מצוה נמי איכא ואי דדבר איסור לאו שמה אכילה ז"א דזה דווקא כאוכל דבר האיסור באכילת רשות ואין באכילתו מצוה רק איסור ע"כ נפשו של אדם קהה בכן וקן בהם ואינו חשוב אוכל אבל אי עשה דמצה דוחה לא תעשה אם כן מצוה איכא באכילתו ויחויב לברך ג"כ והוי שמה אכילה ז"א דהרמב"ם ז"ל לא כתב זה הכלל כל שמברכין עליו רק דווקא לענין גזל לאוד דגלאו הכי כיון דלנפשיה קני וע"כ דמי כמו באתרוג וסוכה דכל היכי דקני ליה מתחלה לא שייך מה"כ אף שאינו מברך עליו אך במצה דבעינן אכילה וכיון דאינו מברך עליו משום מה"כ לא חשוב אוכל לענין ברכה ואם כן היכי שייך מצות עשה דבערב תאכלו אם כן צריך לקיים ואכלת ושבעת וגו' אבל לענין עבל לא קאי זה הכלל ודו"ק:

טוב ירושלים

במשנה וש[ל] דמאי ב"ש פוסלין וב"ה כו' עי' בבלי ל"ה ב' דאזלו לשי' אם ראוי דמאי לכל משום שיכול להפקיר נכסיו. ודע לעג"ד תלוי זה לכאורה בפ' ב"ח ורבה אם אמרינן הואיל עי' בבלי פסחים מ"ו ב'. ולפמש"ש דר"א ס"ל הואיל ור"י לס"ל א"כ נתחלפו שיטת. עי' כה"ג בירושלמי בילה ספ"ס: דמקשה ר"א ור"י מדב"ש וב"ה ועי' בבלי ב"מ ט' ב' דגם ר"א ס"ל סברת מגו דאי בעי מפקיר נכסיו. ויש לחלק בין דבר שתלוי בדעתו לדבר שתלוי באחרים ואכמ"ל.

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פ"ט ממעשר הל' ד

לה
ב מיי' פ"ח מלולב הלכה א טוש"ע או"ח סי' תרמט ס"א

לו
ג מיי' שם טוש"ע שם ס' תרמח ס"א

לז
ד מיי' שם טוש"ע שם סי' תרמט ס"ג

לח
ה מיי' שם הלכה ב

לט
ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סי' תרמח ס"ע

מ
ז מיי' שם טוש"ע שם ס"ו

מא
ח מיי' שם טוש"ע שם ס"ס

מסורת הש"ס

שבת כג ע"א

סוכה לד ע"ב

שם לה ע"א

ויקרא רבה פ"ל

ערובין פ"ג הלכה ב'

סוכה לד ע"ב

גמ' רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל ˣכל הפסולין ᵃ אינן פוסלין אלא ביום טוב הראשון בלבד. תמן אמרין ורובו מצד אחד *חוטמו ᵇ כרובו לפסול: ניטלה פיטמתו. תמן אמרין ˣשושנתו. ᵍ ור' יצחק בר חקולא אמר פיקא. *ניקב ᵈ ולא פילש מבפנים כשר. כהיא דתנינן תמן ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר. ʰ אתרוג הכושי פסול. ״*הבא מן הכושי כשר. ᵛ הירק ככרתן. רבי זעירא בעא קומי רבי אימי כהן כרתינון או דדמי להן כרתינון אמר להן כהן כרתינון. *אי זהו ירקרק שבירוקים. ᶻ ר' לעזר אומר ˣכשעוה וכשושנת קרמל סומכוס אמר ככנפי טווס. אי זהו אדמדם שבאדומים זהו זהירות עמוקה ˣוכא הוא אמר הכין. א"ר פינחס שנייא היא תמן דכתיב ירקרק:

הלכה ז מתני' *שיעור אתרוג קטן ר' מאיר אומר כאגוז ר' יהודה אומר ᵗ כביצה והגדול כדי שיאחוז את שניהם בידו אחת דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר ᵗ אפי' אחד בשתי ידיו: **גמ'** *אתרוג הבוסר ר' עקיבה אומר אינו פרי וחכ"א ˈ פרי. ר' אילא ר' יסא בשם ר' לעזר *אתייא דר"ש כשיטת ר"ע רבו כמה דר' עקיבה אמר אתרוג בוסר אינו פרי כן ר"ש אמר אתרוג בוסר אינו פרי. א"ר יוסה וכי כל שהוא כשר בלולב חייב במעשרות וכל שאינו כשר בלולב אינו חייב במעשרות. התיבון ˈ הרי מנומר הרי הוא ˡ גדל בדפוס הרי הוא עשוי ᵐ ככדור הרי הוא פסול בלולב וחייב במעשרות.

מסתברא

קרבן העדה

גמ' כל הפסולין. שהזכירו חכמים בפגומין כשרים ביום טוב שני דלא בעינן הדר: רובו. הא דתנן עלתה חזזית על רובו מצד אחד הוא דבעינן רובו אבל מב' או מג' אפי' מיעוטו פסול דה"ל כמנומר: חוטמו. בעובי גבהו שמשפע משם ויורדת לצד ראשו: כרובו לפסול. אפילו במקום א' הרי הוא כרובו ופסול שנרא' שם לעיני' יותר משאר מקומות שבו שבאותו מקום אדם נותן עיניו: שושנתא. דד של אתרוג והוא חוטמו כמו פיטמא של רימון: פיקא. הוא הבוכנה קנה העץ הנתון באתרוג שבו תלוי באילן ובעיקר העץ סביבותיו כמין אסיתא והעץ יולא ממנו ונמלא העץ יולא מתוכו כבוכנה באסיתא ואם נעקר מן העץ שהוא בוכנתו בעיקרו ולא נשתייר ממנו באסיתא כלום ונמלא מקומו כמו גומא שהוא כאסיתא ונרא' כמו ניקב חסר לפיכך פסול אם נחתך העץ למעלה כמעט ונשתייר כל שהוא בתוך אסיתא כשר וזהו ניטל עוקצו כשר נקרא הבוכנה פיקא לפי שהוא עגול: ניקב ולא פילש מבפנים. שאין הנקב עד החלל כשר אבל אם ניקב עד החלל פסול והא דניקב עד החלל פסול אפי' אינו מפולש היינו דוקא בשניקב עד חדרי הזרע שהגרעין בתוכו אע"פ שלא חיסר כלום אבל אם ניקב שלא כנגד החדרים בעינן דוקא נקב מפולש מצד זה לצד זה לא ניקב מכאן ומכאן אם לא פילש מבפנים כדי שיראה הנקב מצד זה לצד זה כשר שלא תאמר מעיו של אתרוג כמנוקבין הן: הכושי פסול. כושי שגדל במקומות שדרכן להיות ירוק פסול שנדמה הוא: הבא מן הכושי. שבא אתרוג שחור מארץ כוש' כשר דהכי רביתייהו: כהן כרתינן. שיהא מראיהן דומה ממש לכריתין או שיהא דומה לכריתין ואפ"ה פוסל ר"י: איזהו ירקרק שבירוקי'. הא דתנן בת"כ פ' מלורע ירקרק או אדמדם ירקרק שבירוקים ואדמדם שבאדומים ומכפל לשון קדרים מיבעיא ליה איזה ירקרק שבירוקים וכ"ה בתוספתא בנגעים: כשושנה. הגדילה בקרמל וקו"ף וכ"ף הן מתחלפין שהן ממולא א' וקרמל הוא מקום זרע שדות ועלי מאכל: טווס. וקופים ותוכים מתרגמינן וקופיא וטווסא: וכא אמר הכין. פי' כאן במתני' אמר הירוק ככרתי הוא דפסול והיא המראה שקורין בל"א גרי"ן וכאן אמרי' שירוק הוא כשעוה שהוא המראה געל בל"א: שנייא היא. שאני התם דכתיב ירקרק לכך אמרי' שהוא כשעוה משא"כ הכא דכתיב ירוק לחוד אמרי' שהוא כרתי:

הלכה ז מתני' ובגדול. שלא יהא גדול יותר מדאי: כדי שיאחז שניהם. האתרוג והלולב: **גמ'** אתרוג הבוסר. שהוא כפול הלבן ל"א גבי אתרוג אפי' יותר מכביל' בוסר הוא כשהוא עתיד לגדל יותר ושיעור כפול לא נאמר אלא בענבים: אתיא דרבי שמעון. דאמר בפ"ק דמעשרות רבי שמעון פוטר את האתרוגין בקוטנן מן המעשר: כשיטת רבי עקיבה. רבו דאמר עד גמר בישוליה לא הוי אתרוג פרי: אר"י. ומי ילפינן מעשרות מאתרוג והרי מנומר וכו': הרי הגדל בדפוס. שעושה לו דפוס כשהוא קטן ונותנו בתוכו במחובר וגדל כמדת הדפוס דפוס פורמ"א בלע"ז כל דבר העשוי לעשות למדתו דברים אחרים על גביו כמו מנעלין או בתוכו כעין שהיו עושין קדרות ללחם הפנים שיכניסו העיסה לתוך הקדירה והלחם נעשה כצורתה כגון אלו קרוי דפוס: ככדור. העשוי כעין כדור עגול כדור פלוט"א בלע"ז:

מסתברא

פני משה

גמ' כל הפסולין. דקתני במתני' אינן פוסלין וכו' אבל מיום הראשון ואילך כשרין: תמן. בבבל אמרין הא דקתני עלתה חזזית על רובו היינו אפי' רובו מצד אחד ואם הוא על חוטמו הרי הוא כרובו לפסול ופוסל אף בכל שהוא: שושנתו. והוא כעין פרח שושן בראש הדד: פיקא. היא הדד בעצמו שהוא כעין פיקה של שתי אבל אם ניטל שושנתו לבד לית לן בה: ניקב ולא פילש מבפנים. שאינו מפולש עד חדרי הזרע שמבפנים כשר וזהו כהדא דתנינן תמן כלומר בסיפא ניטל עוקצו וכו' ולא חסר כל שהוא והיינו שאינו מפולש כדפרישית במתני': הירוק ככרתי וכו' ר"ז בעי וכו' אם כהן כרתינון ממש או דדמי להן כרתינון א"ל כהן כרתינון ממש: איזהו ירקרק וכו'. בת"כ בפרשת נגעים תני והיה הנגע ירקרק יכול כל מראה ירוק ת"ל ירקרק ירוק שבירוקים אדום יכול כל מראה אדום תלמוד לומר אדמדם אדום שבאדומים ומפרש איזו ירקרק וכו' כשעוה וכשושנת עשב קרמל: זהורית עמוקה. אדומה הרבה: והכא הוא אמר הכין. בתמיה דככרתינון נקרא ירוק: שנייא היא תמן דכתיב ירקרק. ללמד על מראה ירוק שבירוקים:

הלכה ז מתני' שיעור אתרוג קטן. עד כמה: ר' יהודה אומר כביצה. והלכה כר' יהודה דפחות מכביצה פסול: והגדול. שיעורו כדי שיאחוז את שניהם בידו אחת כלומר הלולב והאתרוג יאחז בידו אחת: ר' יוסי אומר אפי' א' בשתי ידיו. כלומר אפי' אחד מהן והיינו האתרוג. והלכה כר' יוסי:

גמ' אתרוג הבוסר. שלא נתגדל כל צרכו ר"ע אומר אינו פרי ופסול היא לצאת בו וחכמים אומרים פרי הוא וכשר. וגרסינן להא לעיל בפ"ק דמעשרות בהלכה ד': אתיא דר"ש. דתנינן שם ר"ש פוטר באתרוגים קטנים מן המעשרות וזהו כשיטת ר"ע רבו דאינו חשוב פרי וכדר' יוסי דלקמיה וגרים שם א"ר יוסי כל שהיא כשר ללולב הוא דחייב במעשרות וקס"ד דהיינו נמי טעמיה דר"ע דקסבר שאין לו דין פרי לכל דבר: התיבון. לר' יוסי והרי אתרוג המנומר או שגדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת או שהוא עגול ככדור הרי הוא פסול ללולב ובמעשרות חייב הוא לדברי הכל:

מסתברא

רידב"ז

ניקב ולא פילש מבפנים כשר כההיא דתנינן תמן ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כ"ש כשר ע"כ הרא"ש ז"ל מביא ראיה מהאי סוגיא דעולא בר הינגא קאי אסיפא על לא חסר מ"מ מפולש פסול ושאינו מפולש בכאיסר. דלא כשיטת הראב"ד ז"ל דס"ל דאפילו מפולש מ"מ בעינן חסרון כ"ש ז"א אלא דנקב מפולש כ"ש לאו פי' חסרון כ"ש אלא דהנקב היא בכ"ש אבל מפולש אינו צריך חסרון כלל ע"כ פירש דסיפא ניקב ולא חסר כ"ש כשר היינו באינו מפולש אבל מפולש אפילו לא חסר כ"ש נמי פסול. והרי מוכח מהאי סוגיא כדבריו ז"ל דתני ניקב ולא פילש כשר היינו ההיא דתנינן בסיפא דניקב ולא חסר כ"ש אלמא דאם פילש אפילו בלא חסרון כ"ש נמי פסול ונראה לפענ"ד לתרץ שיטת הראב"ד ז"ל דלא יקשה עליו מהאי סוגיא דידן בירושלמי דהנה בגי' המשנה מחולק הבבלי עם הירושלמי דבבבלי גרסינן במתניתין כך נקלף נסדק ניקב חסר כ"ש ואילו בירושלמי גרסינן ניקב נקלף נסדק חסר כ"ש ולפ"ז דע"כ דהבבלי והירושלמי מחולקין בזה דלגי' הבבלי הוי ניקב וחסר כ"ש הכל אחד ובסיפא ניקב ולא חסר כ"ש ג"כ אחד ע"כ יש לפרש כשיטת הראב"ד ז"ל דכולא מתניתין מיירי בנקב מפולש ובנקב מפולש נפ"מ בין אם איכא חסרון או דליכא חסרון ואפילו מפולש כיון דליכא חסרון כשר ועולא בר הינגא קמ"ל דנקב שאינו מפולש בחסרון כאיסר הרי הוא כנקב מפולש בחסרון כל דהוא. משא"כ לשיטת הירושלמי דע"כ האי חסר כל שהו לא קאי אנקב וא"כ ע"כ דנקב מפולש אפילו בלא חסרון וע"כ הא דלא בעינן ברישא חסרון דאפילו בלא חסרון נמי פסול הוא ע"כ משום מפולש ובסיפא דתנינן ניקב ולא חסר כ"ש כשר היא ע"כ באינו מפולש והיינו דמפרש בירושלמי ניקב ולא פילש מבפנים כשר היינו ההיא דתנינן ניקב ולא חסר כ"ש כשר א"כ ע"כ דלשיטת הירושלמי כגירסת מתניתין הוא דבמפולש אפילו בלא חסרון פסול משא"כ לגי' המשנה בש"ס דילן ע"כ דמפולש צריך ג"כ חסרון וע"כ פסק הראב"ד ז"ל כש"ס דילן ומירושלמי אין ראיה משום דגי' הירושלמי במתניתין היא גירסא אחריתי וע"כ לפ"ז עולה דברי הרמב"ם ז"ל כפירושו עפ"י גירסת הירושלמי במתניתין כמו שידוע דדרך הרמב"ם ז"ל לפסוק תמיד כגירסת המשנה בירושלמי לנגד גירסת המשנה בש"ס דילן ועיין בב"י ז"ל סי' תרמ"ח שכ' פי' הרמב"ם ז"ל דנקב וחסר כ"ש תרי פסולי נינהו חד ניקב וחד חסר כ"ש. ופי' ניקב דמתניתין היא נקב מפולש וסיפא חדא קתני ניקב ולא חסר כ"ש כשר עיי"ש והרי הוא ממש כגי' הירושלמי במשנה. ודו"ק:

א"ר

מסורת הש"ס

סוכה לה ע"ב
פ"ש לו ע"ב
שם
תוספתא נגעים פ"א
סוכה ל ע"ב
שם לו ע"א
פ"ש

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"ח מלולב ה"ט טוש"ע או"ח סי' תרמט ס"ה
מג ב מיי' שם הל' ז' טוש"ע שם סי' תרמח ס"ע
מד ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז ח
מה ד מיי' שם ובהשגו' טוש"ע שם ס"כ
מו ה מיי' שם ה"ת טוש"ע שם סי"ו
מז ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' כ"א
מח ז מיי' פי"ב מטומאת צרעת הלכה א
מט ח ט טוש"ע שם סעי' כב
נ י מיי' פ"ח מלולב הלכה ה טוש"ע שם
נא כ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ט
נב ל מיי' שם טוש"ע שם סעי' יט
נג מ מיי' שם טוש"ע שם סעי' יח

גליון הש"ס

ˣעי' בתוס' ל"ה ע"ב ד"ה עלתה וברא"ש ור"ן ובתוס' דף כ"ט ע"ב ד"ה קפסיק:
ˣעי' תוס' דף לו ע"א ד"ה נטלה וברא"ש וכר"ן:
ˣעי' תוספות סוכה לא ע"ב ד"ה הירוק ותוס' חולין מז ע"ב ד"ה אלא:
ˣפי' הכא תנן ירוק ככרתי ושם אית' דירוק הוא כשעוה דהוא יותר געל ועי' בתוס' שם וע"ז משני תמן כתיב ירקרק והיינו דירקרק הוא ירוק שבירוקים וכדאיתא בת"כ ודלא כק"ע:

ציון ירושלים

ˣהבא מן הכושי פס"ק ועי' ברטנורא שמחלק ג"כ כן וכמשנת חכמים על משניות הקשה על הברטנורא דבש"ס דילן לא משמע כן אבל הברטנורא מפרש כשיטת הירושלמי וגם ש"ס דילן יכול להתפרש כן:

שנויי נוסחאות

(סי"ג) ורובו נד"ו רובו. (סו"ס) ור' נד"ו רבי. (סו"ג) הירק נד"ו הירוק. (סוי"א) אמר להן נד"ו א"ל. (סוי"ד) והירות נד"ז זהורית.

מסתברא רבי שמעון יודה לר' עקיבה ר"ע לא יודה לרבי שמעון. רבי שמעון יודה לר"ע דכתיב פרי ואינו פרי. ר' עקיבה לא יודה לרבי שמעון הרי מנומר הרי גדל בדפוס הרי הוא עשוי ככדור הרי הוא פסול בלולב וחייב במעשרות. אנן תנינן כאגוז. אית תניי תני עד כאגוז. מאן דאמר כאגוז כאגוז עצמו כשר מאן דאמר עד כאגוז כאגוז עצמו פסול. אמר רבי יוסה אילו הוה כתיב וכפות תמרים יאות לית כתיב אלא כפות תמרים. אפילו זה בידו אחת וזה בידו אחת. *אמרו עליו על רבי עקיבה שנכנס לבית הכנסת ואתרוג על כתיפיו:

הלכה ח מתני'

*אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר [א] אפילו במשיחה א"ר מאיר מעשה באנשי ירושלם שהיו אוגדין את לולביהן [ב] בגימונות של זהב אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה *ואיכן היו מנענעין [ג] בהודו ליי' תחילה וסוף ואף באנא יי' הושיעה נא כדברי הלל בית שמאי אומרים אף באנא יי' הצליחה נא אמר רבי עקיבה צופה הייתי ברבן גמליאל ובר' יהושע שכל העם מטרפין בלולביהן והם לא ניענעו אלא באנא ה' הושיעה נא בלבד מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב כשיכנס לביתו [ד] יטול על שולחנו אם לא נטל בשחרית יטול בין הערבים [ה] שכל היום כשר ללולב: **גמ'** הא [א]בהודו לא. להוציא אף באנא יי' הצליחה נא. רב חייה בר אשי בשם רב *זה שהוא משכים לצאת לדרך נוטל לולב ומנענע. *שופר ותוקע. לכשתגיע עונות קריאת שמע ה"ז קורא את שמע ומתפלל. תני [ו] צריך לנענע ג' פעמים ר' זעירה בעי הכין חד והכין חד. או הכין והכין חד. *תמן תנינן צריך לכסכס ג' פעמים בין כל דבר ודבר ר' זעירה בעי *הכין חד [ב]והכין חד או הכין והכין חד:

הלכה ט מתני'

[ז] *מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרין ותהא לו מאירה אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה:

גמ'

פני משה

מסתברא וכו'. כלומר אלא דלא כר' יוסי והכי הוא דמצינן למימר דמסתברא היא דר"ש יודה לר"ע דפסול הוא משום פרי עץ והאי לאו פרי הוא אבל ר"ע לא יודי לר"ש לענין מעשרות ומכח האי קושיא דמקשינן הרי מנומר וכו' ואיכא למימר דטעמיה דר"ע הכא משום דבעינן הדר וליכא: אנן תנינן כאגוז. דמשמע כאגוז עצמו כשר: ואית תניי תני עד כאגוז. דמשמע עד כאגוז ולא עד בכלל וכדמפרש ואזיל: א"ר יוסי אילו הוה כתיב. פרי עץ הדר וכפות תמרים יאות הוה דאמרי'. כדי שיאחז שניהם בידו אחת אבל השתא דלית כתיב אלא כפות תמרים בא ללמד דאין השיעור בכדי שילרף שניהם בידו אחת אלא אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת:

הלכה ח מתני' אין אוגדין את הלולב אלא במינו. ר' יהודה לטעמיה דס"ל לולב לריך אגד והלכך אי אגיד ליה במינא אחרינא הוה ליה חמשה מינין ועובר משום בל תוסיף: ר"מ אומר אפי' במשיחה. חוט של משיחה דס"ל לולב א"ל אגד ולית ביה משום בל תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וכן הלכה דלולב א"ל אגד אלא משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במלות אוגדין אותו: בגימונות של זהב. בחוטי זהב כפופין מלשון הלכוף כאגמון: במינו היו אוגדין אותו למטה. לקיים מלות אגד וזה שלמעלה לנוי בעלמא הוה: ואיכן היו מנענעין. אדרים פירקין מהדר דקתני לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר אלמא דמלוה לנענע והיכן היו מנענעין: בהודו לה' תחלה. תחלת הודו הראשון וסוף הודו האחרון שבסוף הלל וכילד מנענע מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות ומעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים ובהולכה מנענע ג' פעמים וכן בהבאה וכן בעלייה ובירידה על כל אחת ואחת שלשה פעמים: והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא בלבד. כלומר לאפוקי בהצליחה נא אבל בהודו תחלה וסוף היו מנענעין וכב"ה והכי מפרש בגמרא:

גמ' הא בהודו לא. בתמיה דקתני והן לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא בלבד וכי לא נענעו בהודו תחלה וסוף הרי ר"ג ור' יהושע מתלמידי ב"ה הן ומשני להוציא אף באנא ה' הצליחה נא כלומר לא בא להוציא אלא הא דקאמרי בית שמאי אף בהצליחה נא להכי קאמר אלא באנא ה' הושיעה נא בלבד ולא להוציא בהודו ה' תחלה וסוף:

הלכה ט מתני' מי שבא בדרך וכו' יטול על שלחנו. אם שכח ולא נטלו קודם אכילה יפסיק סעודתו ויטול על שלחנו ובדליכא שהות מיירי דהא מדקתני מי שבא בדרך ש"מ דבחול המועד הוא ואין נטילת לולב אלא מדרבנן ואי דאיכא שהות לא היה צריך להפסיק וכדתנן בפ"ק דשבת גבי תפלה ואם התחילו אין מפסיקין ובדאיכא שהות להתפלל אח"כ:

גמ' זה שהוא משכים לצאת לדרך. ועדיין לא הגיע זמן ק"ש ותפלה נוטל לולב וכו' שאלו מכיון שעלה עמוד השחר כשרין ולכשתגיע עונות ק"ש ה"ז קורא ומתפלל: ר' זעירה בעי. אי כימא הכין חד והכין חד כלומר ההולכה ממנו ולהלאה נחשב לחד והכין חד ההבאה אלו נחשב ג"כ לפעם אחד ונמלא שאין לריך כי אם עוד הולכה אחת והרי הן ג' פעמים או דילמא הכין והכין חד ההולכה עם ההבאה אינו נחשב אלא לפעם אחד ולריך הולכה והבאה ג' פעמים: תמן תנינן. פ"ט דנדה גבי שבעה סממנין מעבירין על הכתם ולריך לכסכס וכו' ובעי נמי כה"ג אם הכן חד והכן חד וכו' ולא איפשטא:

הלכה י מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו. כך היו נוהגין שאחד קורא את הלל ומוליא את הרבים ואלו אין חייבין בקריאת הלל דהוי מלות עשה שהזמן גרמא ומי שאינו מחויב בדבר אינו יכול להוליא את המחויב מידי חובתו הלכך עונה אחריו מלה במלה מה שהוא אומר: ותהא לו מאירה. שלא למד ונלרך לשלוחים האלו שיהו מקרין אותו: אם היה גדול מקרא אותו. ודרך הגדול להקרות ואפי' לבקיאים: עונה אחריו הללויה על כל דבר. שכך היו נוהגים לענות אחר המקרא את הלל לענות על כל דבר ודבר הללויה: מקום שנהגו לכפול. כל פסוק ופסוק מאודך ולמטה עד סוף הלל כופלין לפי שכל אותו הפרק מהודו לה' כי טוב עד אודך כי עניתני כפול הוא במקרא ומאודך ולמטה איננו כפול לכך נהגו לכפול מקראות הללו: לפשוט. ילא לכפול יפשוט: לברך אחריו וכו'. לאחריו הוא דתלוי במנהג אבל לפניו מלוה היא שכל המלות מברך עליהן עובר לעשייתן: הלוקח לולב מחבירו בשביעית. הכר שלוקח ושעמא כולה מחבירו עם הארץ בשביעית יבקש ממנו ליתן לו האתרוג במתנה לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית מעם הארץ שחשוד הוא על השביעית וגהי דדמי לולב יכול ליתן לו שהלולב עץ בעלמא הוא ואין בו קדושת שביעית אבל דמי אתרוג אינו יכול ליתנו לו שפירות שביעית צריכין להתבער בשביעית הן ודמיהן הלכך מבקש ממנו שיתן לו האתרוג במתנה ואם לא רצה ליתן לו במתנה מבליע היא לו דמי אתרוג בלולב במשלם לו דמי לולב ביוקר עד שיתרצה ליתן לו האתרוג במתנה:

גמ'

קרבן העדה

מסתברא וכו'. כלומר אלא הכא מסתברא לומר דר"ש ודאי מודה לר"ע דאין יולאין באתרוגים קטנים כיון דאין חייבין במעשרות משום דאינן פירות כ"ש דאין יולאין בהן דהא כתיב פרי עץ: ר"ע לא יודי לר"ש. דטעמא דר"ע לאו משום דאין פרי כלל אלא משום דבעינן פרי הדר ואין זה פרי הדר דהרי מנומר נמי פסול וע"כ הטעם משום דבעינן הדר וליכא: אנן תנינן. במתני' כאגוז ואיכא דתני עד כאגוז ואיכא בינייהו מ"ד כאגוז הא אגוז ממש כשר: עד כאגוז. כאגוז עלמו פסול דקי"ל כל שיעורי חכמים להחמיר ועד בכלל ויותר נראה דהגירסא בהיפך מ"ד כאגוז כאגוז עלמו פסול מ"ד עד כאגוז כאגוז עלמו כשר: וכפות תמרים יאות. שפיר הייתי אומר שיהא לריך ליטול האתרוג והלולב כא': לית כתיב. והלא לא נאמר אלא כפות ואפי' זה בידו אחת וזה בידו א': ואתרוג על כתיפו. מרוב גדלו:

הלכה ח מתני' בגימוני' של זהב. חוטי זהב כפופין כגימון כמו הלכוף כאגמון ראשו וסובבין האגודה: במינו היו אוגדין אותו מלמטה. לקיים מלות אגד וזה לנוי בעלמא הוי: והיכן היו מנענעין. השתא מהדר תנא אהא דתנינן לעיל כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע אלמא מלוה לנענע והיכן מנענעים: אהודו לה' תחלה. תחלת המקרא: וסוף. סוף המקרא כל"ח ואית דמפרשי תחלה הודו ראשון וסוף הודו אחרון שבסוף ההלל: יטול על שלחנו. אם שכח ולא נטל לולב קודם אכילה יפסיק סעודתו ויטול על שלחנו:

גמ' הא בהודו לא. הא דאר"ע שראה ר"ג ור"י שנענעו באנא ה' משמע אבל בהודו לא וקשיא הא עיקר ניענוע בהודו כתיב דכתיב אז ירננו כל עלי היער וכתיב בתריה הודו לה' כי טוב: ומשני להוציא אף וכו'. לאו לאפוקי הודו דלא נענעו אלא לאפוקי מב"ש שאמרו שמנענעין אף באנא ה' הצליחה נא אבל ודאי כב"ה ס"ל שמנענעין בהודו: וכשתגיע עונת ק"ש. דהיינו סמוך להנץ החמה: ה"ז קורא ומתפלל. ואינו מתפלל קודם לאתו מעומד דס"ל מסמך גאולה לתפילה עדיף: לריך לנענע ג"פ. על כל הרוחות: ר"ז בעי. הולכה נחשבת בפני עלמה והבאה בפני עלמה או הולכה והבאה נחשבים לא' ולריך להוליך ולהביא ג"פ: תמן תנינן. בנדה פ' האשה ז' סממנין מעבירין על הכתם ולריך לכסכס ג"פ על כל א' וא' ובעי ר"ז נמי אי אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי חד ואתויי חד ולא איפשטא ועבדינן לחומרא בתרווייהו:

הלכה ט מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן וכו'. מי שאינו חייב בדבר אינו מוליא אחרים ידי חובתן לכך לריך שיענה אחריו מלה במלה מה שהוא אומר: ותהי לו מארה. שלא למד: עונה אחריו הללויה. על כל דבר שהוא אומר שכך היו רגילין לענות אחר מקרא את ההלל על כל דבר ודבר הללויה:

גמ'

עין משפט נר מצוה

נד
א מיי' פ"ז מלולב הי"ב טוש"ע או"ח סי' תרנא ס"א

נה
ב מיי' שם הלכה יא

נו
ג מיי' שם הלכ' י טוש"ע שם ס"ח

נז
ד טוש"ע שם סי' תרנב ס"ב

נח
ה מיי' שם

נט
ו מיי' שם טוש"ע שם סי' תרנא ס"ט

ס
ז מיי' פ"ג מחנוכה הי"ד

גליון הש"ס

[א]עיין ברע"ב ובתוי"ט כאן:

[ב]עיין תוספות סוכה לז ע"ב ד"ה כדי ותוס' מנחות דף סב ע"א ד"ה כדי ועיין שו"ת רשב"א ח"א סי' תלז וסי' תרטו:

ציון ירושלים

*שופר ותוקע. פ' כלבי ברכות למ"ד וכחידושי הרשב"א וכמגן גבורים:

מסורת הש"ס

סוכה לו ע"ב

שם

שם לז ע"ב

ברכות ל ע"א

נדה סב ע"א

שם סג ע"א

סוכה לח ע"א

תורה אור

גמ' *תני אבל אמרו אשה [א] מברכת לבעלה ועבד לרבו וקטן לאביו. ניחא אשה מברכת לבעלה עבד לרבו. קטן לאביו. לא כן א"ר אחא בשם ר' יוסי בן נהוריי כל שאמרו בקטן כדי לחנכו. תיפתר בעונה אחריהן אמן כהיא דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו ועונה אחריהן מה שהן אומרין ותהא לו מאירה ועוד אמרו תבוא מאירה לבן עשרים שהוא צריך לבן עשר

הלכה י מתני' *מקום שנהגו לכפול [ב] יכפול לפשוט יפשוט לברך אחריו יברך הכל כמנהג המדינה *הלוקח לולב [ג] מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה שאינו רשאי ליקחו בשביעית: גמ' רב ושמואל חד אמר הללויה וחורנה אמר הללו יה. מ"ד הללו יה *נחלק ואינו נמחק מ"ד הללויה נמחק ואינו נחלק. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דאמר רב [ד]שמעית מן חביבי אם יתן לי אדם ספר תילים של ר"מ "מוחק אני את כל הללויה שבו שלא נתכוין לקדשן. הוי דו אמר הללויה. מיליהון דרבנן פליגן דא"ר סימון בשם ר' יהושע בן לוי בעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בברכה. המאושר שבכולן הללויה שהשם והשבח כלולין בו. ר' זעירה בעי קומי רבי אבהו מה נעני. א"ל רבי אבא כיפ' קומי. ר' יונה עני הכין והכין. ר' ליעזר לא עני הכין והכין. רב בשם ר' אבא בר חנה בשם רב *והוא שענה [ה] ראשי פרקים. ר' זעירא בעי והיילין אינון ראשי פרקים °הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. (תהלים קי"ג) בעון קומי ר' חייה בר בא מנין [ו] אם שמע ולא ענה יצא. אמר לון מן מה דאנן חמיין רבנין רברבייא קיימין בציבורא ואילין אמרין ברוך הבא ואילין אמרין בשם יי' ואלו ואלו יוצאין ידי חובתן. תני רבי הושעיה *עונה הוא אדם אמן אע"פ שלא אכל אינו אומר ברוך שאכלנו [ז] אם לא אכל. *תני [ח] אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה אי זו היא אמן יתומה אמר ר' חונא ההן

קרבן העדה

גמ' אבל אמרו. כמו באמת אמרו כל באמת אמרו הלכה ואין חולק בדבר: אשה מברכת לבעלה. בה"מ: ופריך ניחא אשה מברכת לבעלה וכו'. שאף הן בבה"מ מדרבנן לכ"ע: אלא קטן. מברך לאביו מ"ט: לא כן אר"א וכו' כל שאמרו בקטן כדי לחנכו ואפי' חיוב מדרבנן ליכא ואיך מוציא את אביו שחייב מדאורייתא: ומשני תיפתר. הך ברייתא איירי בשעונה אחריהן אמן: כהאי דתנינן. במתני' והא דאמר דתנינן תמן אשגרת לישן דפרק ראוהו ב"ד נקיט ששם איתא נמי להך סוגי': תבוא מאירה לבן כ'. כלומר לגדול בר חיובא שצריך לקטן שאינו בר חיובא אע"פ שהגיע לחינוך:

הלכה י מתני' מקום שנהגו לכפול. כל פ' ופ' מאודך ולמטה עד סוף ההלל כופלים לפי שכל אותו הפרק מהודו לה' כ"ט עד אודך כי עניתני כולו כפול במקרא ומאודך ולמטה אינו כפול לכך נהגו לכפול המקראות הללו לברך אחריו: הכל כמנהג המדינה. אבל ברכת הלל לפניו ודאי מצוה היא בכל מקום ואינה תלויה במנהג: הלוקח לולב מחבירו. עם הארץ: בשביעית. שעם הארץ חשוד עליה נהי דדמי לולב יכול ליתן לו שאינו אלא עץ בעלמא ואין בו קדושת שביעית דמי אתרוג אינו יכול ליתן לו שפירות שביעית צריכין להתבער בשביעית הן ודמיהן הלכך צריך שיקח ממנו האתרוג במתנה ולא יתן לו דמיו שמא לא יבערם ע"ה בקדושת שביעית: גמ' נחלק. הללו בחד גיסא בסוף שיטה וי"ה בתחילת שיטה אחרת: ואינו נמחק. תיבת י"ה דקדוש הוא: חביבי. היינו ר' חייא שהיה דודו של רב: מוחק אני וכו'. שמע מינה ר' חייה סבר צריך לקדשו די"ה מהללויה הרי הוא כשאר שמות הקדושים שאינן נמחקין אלא דרבי מאיר פליג וסובר שאין צריך לקדשן דאי הוי סובר דכל הללויה תיבה אחת היא ואינו קדוש אם כן מה בין ספר תהילים דר' מאיר לשאר ספרי תהילים: הוי. פי' הרי שהוא דהיינו רב אמר הללויה ב' תיבות הן וכדעת ר"ח ל"א מוחק אני וכו' שע"כ אמר ר"ח שהיה יכול למחוק כל הללויה של ספר תהילים של רבי מאיר לפי שידע שהוא בקי בדבר ולא נתכוון לקדש כל יה הכתובים בהללויה דידע שאין זה שם אלא לשון שבח ומסתמא רב כר"ח ס"ל וכ"כ עיקר: מיליהון דרבנן פליגי. הא דריב"ל פליג ארב ושמואל דמדקאמר שהשם והשבח כלולין בו ש"מ דאע"ג דהללויה אינו נחלק אינו נמחק כמי דשבח והשם כלולין בו: באישור. באשרי: בתודה. מזמור לתודה הודו לה': בתפילה. תפלה לעני וגו': בברכה. כ"ל דל"ג דא"כ ה"ל י"א עם הללויה ובאמת לא מצינו אלא לדוד ברוך ה' צורי ואין זה אלא ממזמור עצמו: מה נעני. כשעונין בתר הש"ץ הללויה שכך נהגו הוא אומר הללויה והן עונין אחריו הללויה אם יענו אחריו בב' תיבות או בתיבה א' א"כ אמתניתין קאי מה נענה בתר המקרא הלל: א"ל רבי אבא כיפה קומי. פי' שפיו סגור מלפשוט כמו כוף ידך על פיך ול"נ דה"ג סיפר קומי וה"פ א"ל רבי אבהו לר' זעירא רבי אבא סיפר לפניו שר' יונה ענה הכין והכין ובמגילה פ"ק גרסינן א"ל הכא בפה קומך פירוש כאשר ירצה פיך לענות ענה שר"י עני הכין והכין לפעמים בתיבה א' ולפעמים בב' תיבות: ה"ג רבי לעזר עני הכין והכין דתני שמע ולא ענה יצא ענה ולא שמע לא יצא: רב בשם וכו'. כ"ה בפ"ק דמגלה: והוא שענה ראשי פרקים. על כל דבר אומר מי שאינו בקי הללויה אבל בראשי פרקים צריך לענות מה שהוא אומר: היילין. כמו הידין פירוש איזהו ר"פ שצריך לענות אחריו: רבנן רברבייא. גדולי הדור שעומדין אצל הציבור ושומעין שקלא מהצבור אומרים ברוך הבא והאחרים שותקין ושומעין מה שאלו אומרים ואח"כ אומרים אחרים בשם ה' ושותקין הראשונים והראשונים וגם האחרונים יוצאין בקריאה זו אע"ג שאלו לא אמרו רישא דקרא ואלו לא אמרו סיפא דקרא שמעינן מיניה דהשומע ולא ענה יצא: עונה הוא אדם. כשנכנס ושומע שלשה שמזמנין עונה אחריהן אמן: אע"פ שלא אכל. ואינו חייב בברכה זו אפ"ה עונה אחריהן אמן: אם לא אכל. דאל"כ שקר הוא עונה שאכלנו והוא לא אכל: אמן יתומה. מפרש בסמוך: אמן קטופה. שמחסר קריאת הנו"ן שאינה מוצא' בפיו שתהא ניכרת:
ההן

פני משה

גמ' תני. בתוספתא דברכות פרק ו' ומייתי להא לעיל בפ"ג דברכות בהלכה ג' וכן לקמן בס"פ פ"ג דר"ה: אבל אמרו. חכמים אשה מברכת לבעלה וכו': ניחא אשה וכו'. דמ"מ שייכים במצות הם אלא קטן לאביו בתמיה והא לא כן אמר ר' אחא כל שאמרו חכמים במצות בקטן לא אמרו אלא כדי לחנכו כגון סוכה ולולב וכיוצא בזה הנוהגות בקטן שהגיע לחינוך ומכיון שלחנכו בעלמא הוא היאך מוציא הוא את אביו דקס"ד שהקטן מברך הוא לבדו להוציא את אביו: תיפתר בעונה אחריהן. כך היא הגירסא בר"ה ול"ג אמן ונכונה היא וכלומר הכא במאי עסקינן שהוא עונה הברכה אחריהן מה שהן מברכין וכהאי דתנינן תמן כו' כדתנינן הכא: ועוד אמרו תבא מאירה לבן עשרים וכו'. כלומר וביותר אמרו לזה שהוא גדול ובן עשרים וצריך הוא לבן עשר שנגאי גדול הוא לו שצריך הוא להקטן ממנו: רב ושמואל חד אמר הללויה בתיבה אחת ואחרינא אמר הללו יה בב' תיבות וכדמפרש ואזיל דמ"ד הללו יה נחלק לשתי תיבות הוא ואינו נמחק השם ומ"ד הללויה תיבה אחת היא ונמחק שאינו קדוש שאינו אלא דרך הילול ושבח: ולא ידעין וכו' אלא מן מה דאמר רב שמעית מן חביבי ר' חייה שהיה דודו של רב והוא אמר אם יתן לי אדם ספר תהלים של ר' מאיר מוחק אני את כל הללויה שבו שלא נתכוין לקדשו: הוי דהוא אמר הללו יה. כלומר שמע מינה דרב היא דסבירא ליה שנחלק לשתי תיבות הללו יה ולפי שראה בספר של ר"מ שהיה כתוב בו הללויה בתיבה אחת וא"כ מסתמא לא נתכוין לקדשו לכך אמר מוחק אני את כל הללויה שבו שצריך להיות בשתי תיבות ולקדש את השם. ובמגילה גרים הוי דהוא אמר הללויה בתיבה אחת ולפי זה צ"ל שסומך היה על ר"מ שכתב כך ולא נתכוין לקדשו ויפה עשה שכך צריך להיות אלא דליסנא אם יתן לי אדם וכו' אינו מתפרש יפה לגי' זו ונראה דגי' דכאן עקרית היא: מיליהון דרבנן. דלקמן פליגין על הא דקאמר מ"ד הללויה נמחק ואינו נחלק דאמר ר' סימון בשם ריב"ל בעשרה לשונות וכו' המאושר שבכולן הללויה שהשם והשבח כלולין בו אלמא דאפילו אם נכתבו בתיבה אחת יש בו קדושת השם דאין לומר כמ"ד הללויה בשתי תיבות דאם כן אין השם והשבח כלולין הן: מה נעני. אנן אחר המקרא את הלל: א"ל ר' אבא דמן כיפה לפני ר' יונה עני הכין והכין כלומר כפי שהמקרא אומר עני כן יכן אחריו: ר' אלעזר לא עני הכין והכין אלא כהאי דרב בשם ר' אבא בר חנה אמר זה בשם רב לעיל בסוף פ"ה דברכות והתם גריס רב בשם אבא בר חנה ואית דאמרי לה אבא בר חנה בשם רב ואיתא התם נמי להא דלקמן עד סוף הסוגיא: והוא שעונה ראשי פרקים אחריו. והי אילין ראשי פרקים הללויה הללו עבדי ה' וכו' כך עונה אחר כל מה שאומר המקרא עונה הוא ראשי פרקים הללו: מנין אם שמע וכו'. שהשומע כעונה הוא: מן מה דאנן חמיין חכמים גדולים שעומדין בצבור בשעת הלל והללו אומרים ברוך הבא והללו מסיימין בשם ה' והלו והלו יוצאין ידי חובתן שמע מינה שהשומע כעונה:
ההן

מסורת הש"ס

ירושלמי ברכות פ"ג הל' ג' ור"ה פ"ג הלכה י'

סוכה לח ע"א

שם לט ע"א

פסחים קיז ע"א וירושלמי מגיל' פ"א הלכה ט

סוכה לח ע"ב

פ' ברכות מה ע"ב

שם מז ע"א (גרכו' פ"ח הלכה ח)

עין משפט נר מצוה

סא
א מיי' פ"ה מברכות הלכה ט"ו וכהשגות טוש"ע או"ח סי' קפט ס"ב

סב
ב מיי' פ"ג מחנוכה הלכה יא טוש"ע שם סי' תכב ס"ג

סג
ג מיי' פ"ח משמיטה הי"א

סד
ד מיי' פ"ג מחנוכה הי"ב

סה
ה מיי' פ"א מברכות הלכה יא טוש"ע שם סי' ריג ס"ב

סו
ו מיי' שם פ"ה הל' יז טוש"ע שם סי' קלא

סז
ז מיי' שם פ"א הל' יד טוש"ע שם סי' קכד סעיף ח

גליון הש"ס

לפי' בתוי"ט פ"ד דסוכה מ"ה ובספר ברכי יוסף יו"ד סי' רעו:

ציון ירושלים

* מוחק אני את כל הללויה שבו עתוי"ט פ"ד סוכה גני ליה ולך מזבח מה שהאריך בזה וע' בשו"ת זקיני פני יהושע או"ח סי' ו וע' בשו"ת שב יעקב סי' נו וכו' ג מהר"י מינן סי' תוכשעה"מ הל' גרושין פ"ב סי"ב:

שנויי נוסחאות (טו"ב) הללויה בד"ו הללו יה · (שורה אחרונה) חונא בד"ו הונא.

ההן דחייב למברכה והוא עני ולא ידע מהו. *תני עכו"ם שבירך את השם [א] עונין אחריו אמן. בשם אין עונין אחריו אמן. א"ר תנחומא אם בירך עכו"ם ענה אחריו אמן דכתיב °ברוך תהיה מכל העמים. עכו"ם אחד פגע בר' ישמעאל ובירכו. א"ל כבר מילתך אמורה. אחר פגע בו וקיללו. א"ל כבר מילתך אמורה. אמרו ליה תלמידוי רבי היך מה דאמרת לדין אמרת לדין אמר לון ולא כן כתיב °אורריך ארור ומברכיך ברוך. *ר' היה כופל בה דברים ר' לעזר בן פרטא פושט בה דברים. א"ר לעזר דזקני הגלל היא דזקני הגליל אומר אסור למסור למי שהוא חשוד על השביעית מזון שתי סעודות אמר רבי מתנייה תיפתר דברי הכל כשהיו אתרוגים נמכרין ביוקר. *כהדא תרונגייא הוין מצפצפין תמן והוה רב נחמן בר יעקב יהב אתרונא מתנה לבריה אמר ליה לכשתזכה בו [ב] ובמצותו החזירהו לי:

הלכה יא מתני' [ג] *בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה

ובמדינה יום א' [ג] משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא הלולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף [ד] כולו אסור *יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת למחרת משכימין ובאין כל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטל מפני שאמרו [ה] אין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו בי"ט הראשון של חג [ו] ושאר כל ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו ר' יוסי אומר [ז] י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות: **גמ'** *כתיב °ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים. את תניי תני בשמחת לולב הכתוב מדבר אית תניי תני [ז] בשמחת שלמים הכתוב מדבר. מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים דבר תורה. ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על דבר תורה. מאן דאמר בשמחת לולב הכתוב מדבר ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים מדבריהן. ור'

פני משה

ההן דחייב למברכה. איזו ברכה ששומע והוא עונה אמן ולא ידע מהו ברכה שמברך זה: תני. בתוספתא דברכות פ"ה והסר כאן וה"ג התם עכו"ם המברך בשם עונין אחריו אמן כותי המברך בשם אין עונין אחריו אמן עד שישמע הברכה כולה דשמא להר גריזים היא מברך: דכתיב ברוך תהיה מכל העמים. גם אם העמים יברכוך תחול עליך הברכה: רבי היה כופל בה דברים. מאודך ולמטה כדפרי' במתני': אמר רבי אלעזר דזקני הגליל היא. הא דקתני במתני' הלוקח לולב מחבירו בשביעית וכו' אתיא כזקני גליל דאינהו דאמרי אסור למסור למי שהוא חשוד על השביעית מזון שתי סעודות מדמי שביעית וסתם עם הארץ חשוד על השביעית הלכך יבקש שיתן לו האתרוג במתנה: תיפתר דברי הכל. ואפי' למאן דלא ס"ל כזקני גליל בשאר שביעית ולא חיים למסור לסתם עם הארץ הכא"ע כשהיו אתרוגים נמכרים ביוקר דלא הוו שכיחי כל כך וא"כ דמי אתרוג הרבה הן ובכה"ג לכ"ע חיישינן למסור לו דמי פירות שביעית כל כך: כהדא. עובדא דתרונגיא הוו מלפלפין תמן שהיו שם דחוקין באתרוגי' שלא היו מצויים מלשון עומדים לפופים. ומייתי להא לקמן בפ"ב דגטין בהלכה ג' דהוה רב נחמן בר יעקב יהב אתרוגא מתנה וכו' לראיה להא דקאמר התם לעיל דאומר ע"מ שתחזירהו לי אא"כ מהני:

הלכה יא מתני' בראשונה הי' לולב ניטל במקדש שבעה. כדדרשי' בת"כ ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ולא בגבולין שבעת ימים: זכר למקדש. דמצוה לעשות זכר למקדש דאמר קרא ציון דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: ושיהא יום הנף. של עומר שהוא ששה עשר בניסן כלו אסור לאכול חדש דבזמן שבית המקדש היה קיים היה העומר מתיר ומשקרב העומר היו אוכלים חדש בו ביום ומשחרב המקדש האיר המזרח מתיר מן התורה שכתוב אחד אומר עד עצם היום הזה והיינו משהאיר המזרח וכתוב אחד אומר עד הביאכם את העומר הא כיצד בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם היום ועמד רבן יוחנן בן זכאי ודרש והתקין לאסור כל היום ומשום מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח השתא נמי ניכול ולא ידעי הך דרשא לפיכך אסר להם כל היום:

גמ' כתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו' אית תניי תני דושמחתם בשמחת שלמים הכתוב מדבר שתהא נוהגת כל שבעת ימים: מ"ד וכו'. הגירסא מהופכת ומסורסת. וניכר טעות המעתיקים מתוכה וכצ"ל מ"ד בשמחת לולב הכתוב מדבר ביום הראשון ד"ת ושאר כל הימים ד"ת ורבן יוחנן בן זכאי התקין על דבר תורה. כלומר כמו ביום הראשון לולב דבר תורה בכל מקום כך בשאר כל הימים לולב דבר תורה במקדש דלפני ה' אלהיכם כתיב ושפיר הוא דריב"ז התקין על דברי תורה כדרך שהיה במקדש מן התורה כל ז' התקין הוא זכר למקדש גם במדינה: מ"ד בשמחת שלמים הכתוב מדבר א"כ לולב ביום ראשון הוא מד"ת בכל מקום ושאר כל הימים מדבריהן הוא אף במקדש קשיא יר'

קרבן העדה

ההן דמחייב למברכה. ההוא דחייב לברך ברכה אחת וא' מברך ברכה ההיא והוא אינו שומע אותה אע"פ שהוא יודע איזו ברכה מברך מאחר שהוא לא שמעה לא יענה אחריה אמן אבל אם אינו רוצה לצאת בברכה זו עונה אחריה אמן אם הוא יודע איזו הורה אור ברכה מברך: ה"ג תני עכו"ם שבירך את השם. שבירך להקב"ה בברכת השבח ואינו מברך ברכת הודאה עונין אחריו אמן: בשם. שבירך ברכת הודאה אין עונין אחריו אמן: ענה אחריו אמן. שאף אם אין לבו שלם הקב"ה שומע מאמר פיו ומברכך כדכתיב ברוך תהיה מכל העמים: כבר מילתך אמורה. אין צורך להחזיר לך שלום שברכתך כתובה בתורה כדבסמוך: היך מה וכו'. דסברי דה"ק כבר עבר אדם אחר קודם שבאת וכמו שאמרתי לו כך יהא לך לכך היו מתמיהין כמו שאמרת למברך אמרת למקלל: א"ל. אין כוונתי אלא על מה שאמרה התורה והרי מפורש תשובתו של המקלל ושל המברך: כופל בה דברים. מאנא והלאה: פושט בה דברים. מתפשט יותר מר' לכפול הדברים והתחיל לכפול מאודך ולמטה: אמר רבי לעזר. מתני' אתיא כזקני הגליל דאמרי אפילו מזון ב' סעודות אין מוסרין לע"ה מדמי שביעית דאילו חכמים פליגי עלייהו וסברי דאפילו מזון ג' סעודות מוסרין לו וכדאיתא בברייתא בבבלי בפרקין דלדידהו אפילו בהדיא מותר ליתן לו דמי אתרוג דאי אפשר שיהיה דמי האתרוג שוה יותר ממזון ג' סעודות: תיפתר. תפרש למתני' דאתיא כדברי הכל ואיירי כשהיו האתרוגים נמכרים ביוקר שהיה בדמי האתרוג יותר ממזון ג' סעודות: כהדא וכו'. אמתני' קאי דתנן נותן לו אתרוג במתנה וקאמר כהא דאנשי מקום ששמו תרונגייא היו מספרים שהיה שם ר' נחמן בר יעקב והיה נותן אתרוג במתנה לבנו ואמר ליה לאחר שתצא בו החזירהו לי ל"א מייתי סייעתא שהאתרוגי' נמכרים ביוקר כהדא אתרוגים היו דחוקים שם והיה ר' נחמן בר יעקב נותנו במתנה לבנו על מנת להחזיר וזהו מרוב היוקר שלא היו נמצא אתרוג לו ולבנו: תרונגייא. ללשון ראשון שם מקום וללשון שני הוא כמו לתרוגנא המוזכר בקידושין פרק עשרה יוחסין: מלפלפין. לל"ק מלשון המלפלפים והמהגים ולל"ב מלשון עומדים רווחין ומשתחוין לפופין:

הלכה יא מתני' במקדש שבעה. מפרש בגמרא: ושיהא יום הנף. של עומר דהיינו יום ט"ז בניסן כלו אסור ובזמן שבית המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלים חדש בו ביום דכתיב עד הביאכם ומשחרב בית המקדש מותר מן התורה משהאיר המזרח דאמרינן כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה דמשמע משהאיר המזרח וכתוב אחד אומר עד הביאכם הא כילד בזמן דאיכא עומר עד הביאכם בזמן דליכא עומר עד עצם היום ואסר רבן יוחנן בן זכאי עליהם כל היום משום מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא הוה אכלינן משהאיר המזרח השתא נמי ניכול: יום טוב ראשון וכו'. דאמרינן לקמן דמצות לולב דוחה את השבת ביום טוב ראשון לבדו לפיכך היו מוליכין שם לולביהן מערב שבת: אין אדם יוצא וכו'. דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון לכם משלכם: פטור מפני שהוציאו ברשות. וכגון שלא יצא ידי חובת נטילה בשעה שהוציאו אבל יצא ידי חובת נטילה קודם שהוציאו חייב דלא טריד מהשתא במצוה לעשותה והיכי משכחת דלא יצא י"ח נטילה קודם שהוציא דהא מדאגבהה נפק ביה משכחת ליה כגון שהפכו שכל המצות כלן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן א"כ שהוציאן בכלי דלקיחה על ידי דבר אחר דרך בזיון לאו שמה לקיחה: **גמ'** בשמחת הלולב הכתוב מדבר. דביה משתעי קרא: בשמחת שלמים הכתוב מדבר. שיאכל שלמים ז' ימים דאין שמחה אלא בבשר שלמים: ה"ג מאן דאמר בשמחת לולב הכתוב מדבר וכו'. ריב"ז מתקין על דבר תורה מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר וכו'. והכי פירושו בשלמא למאן דאמר בשמחת הלולב הכתוב מדבר כי היכא דלולב ביום הראשון דאורייתא דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' הוא הדין שאר כל הימים במקדש דאורייתא דכתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכם ז' ימים ור'

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"א מברכות הל' יג טוש"ע או"ח סי' רטו ס"ב

סט ב מיי' פ"ז מלולב הל' יג

ע ג מיי' שם הלכה טו

עא ד מיי' פ"י ממא"ב הל' א טוש"ע שם סי' תתמ סעי' י וי"ד סי' רלג ס"א

עב ה מיי' פ"ח מלולב הל' י טוש"ע או"ח סי' תרנח ס"ג

עג ו מיי' שם טוש"ע שם סי' תרמט ס"ה

עד ז מיי' פ"ב מחגיגה הל' י

גליון הש"ס

[א] עיי' במג"א סי' תרנח ס"ק ח ובברכי יוסף שם:

[ב] עיין רש"י סוכה דף מג ע"ב ד"ה לולב וכריב"ז שם. ולפי הירושלמי י"ל דלכך צריך לפרסם מפני מה דאסור בשמחה בשמחת שלמים:

מסורת הש"ס

ב"ר פנ"ו

סוכה לט ע"א

ירושלמי גיטין פ"ב ה"ג

שם מא ע"א

שם פ"ב

ירושלמי ר"ה פ"ד הלכה ג

שינויי נוסחאות (שו"ז) מורה כד"ו אמירה (וכן בסמוך). (שו"א) הגלל כד"ו הגליל. (שוט"ו) הוין כד"ו הוון.

עמודי ירושלים

תני עכו"ם שבירך את השם כו' בשם כו' אין עונין אחריו אמן. נ"ב כ"ה ג"כ בב"ר (פ' ס"ו) וראיתי להיפה מראה בירושלמי ברכות (פ"ח סי' ו') שפי' דהאי בשם קאי שליבראל שהוא מברך בשם אין עונין אחריו ואין טעם לזה וכמו שהקשה הש"ק ומה שפי' הש"ק דיש לחלק בין ברכת השבח לברכת הודיה יש לגמגם בזה דדוקא ללמוד תורה דהוא משום גזל או בא על נערה המאורסה וכדאיתא בסנהדרין (נ"ט א') בזה אסור לו ללמוד אבל שאר מצות רשאי העכו"ם לעשות ויש לכאורה ראיה מדברינו להוציא שבת משמע דבשאר מצות אין הדין כן ואף די"ל דהתם כוונתו להוציא גם בשבת יום אחד משבת ימי המעשה וכמ"ש הרמב"ם בהל' מלכים (פי"א ה"ע) מ"מ יש לחלק כן. וכן נ"ל מתוך דברי היפה תואר ב"ר (פ' נ"ב) על מה דאיתא שם דיוסף שמר את השבת וז"ל וה"ה כל המצות אלא דנקט שבת אגב אורחא כו' ועוד דהוי חידוש משום דבן נח מוזהר עליה עכ"ל משמע דבשאר מצות אין בן נח מוזהר עליהם ואולם ראיתי להתשב"ץ ח"ג סימן קל"ג שכתב להדיא דה"ה בכל המצות הדין כן. ועיין מה שפי' הא"כ שפי' בשם כוא בשם אחר יברך יוסי את יום מה שפי' בזה ואין לזה הבנה כלל ועיין בעש"מ מ' היקור דין (ת"ב סי"א) שפי' הירוש' דקאי במברך בשם בשם ע"ש אולם לפי דעתי היה נ"ל דהאי בשם היא ט"ס וצ"ל כותי ומצאתי שסעד לזה מדברי הטוא"ח סימן רט"ו שכתב וז"ל איתא בירושלמי עכו"ם שבירך את השם עונין אחריו אמן כותי אין עונין אחריו עכ"ל. וראיתי להתפארת שמואל בהגהותיו על הרא"ש (דק"ד) שכתב וז"ל אבל בטור דייק מדאמר בירושלמי עכו"ם עונין אחריו אמן כותי אין עונין אחריו אמן א"כ מיירי מדלא שייך הברכה מדלא עונין אמן אחר הכותי ואני ראיתי בירושלמי שלא כתב לא מידי מכותי אלא עכו"ם עונין אחריו עכ"ל. אולם לפי מה שכתבתי הנה מבואר להדיא כן בירושלמי ועיין באגודה ברכות סימן קנ"א והנה כן נדפס וגם פירוש הפני משה על הירושלמי וראיתי שגרס כן על פי התוספתא דברכות והגיה אולם לא הביא מאומה מדברי הטור הללו:

מסורת הש"ס

סוכה מח ע"ב

תוספתא פ"ב

שבת דף נא
פסחים דף כב

קרבן העדה

ור' יוחנן בן זכאי מתקן שגם במדינה יעשו ז' זכר למקדש שהוא מן התורה אלא למ"ד דבשמחת שלמים הכתוב מדבר נמצא שאף במקדש כל שבעה מדרבנן וריב"ז מתקן במדינה ז' על תקנת חכמים שבמקדש וכי עבדינן תקנה לתקנת חכמים בתמיה: חברייא. הקשו לפני ר' יונה: כמה דאת אמר תמן. בפ' אמור גבי פסח כתיב והקרבתם אשה לה' ז' ימים וקר' יתיר' הוא דכבר כתיב בחומש הפקודים אלא ללמד שקרבנות דוחין את השבת שאין שבעת ימים בלא שבת: דכוות'. נאמר ז' ימים דלולב אפי' בשבת ובמתני' תנן אל יום ראשון להיות בשבת משמע דשאר כל הימים אינן דוחין את השבת: אמר. להו שאני הכא בלולב דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון לומר שהראשון חלוק מן השבעה דאינו דוחה שבת אלא הראשון בלבד: ופריך מעתה. דמדחלק הראשון משבעה שמעי' דדוחה שבת נימא. דוקא במקדש דוחה שבת הראשון שבו הוא חלוק ולא בגבולין: הייתי אומר. דהראשון אינו דוחה שבת אלא לפני ה' דהיינו במקדש אבל השתא דכתיב ולקחתם לכם משמע דהנטילה ביום הראשון שוה לכולם ודוחה שבת: בירושלים. אפי' בירושלים לפני ה' הוא שבמעשר שני כתיב ואכלת לפני ה' אלקיך וגומר והייתו בירושלים:

דברי ר"י. דאמר המוציא לרה"ר פטור דמ"ע דלולב דוחה לא תעשה דשבת דכתיב אל יצא וקרינן אל יוציא: לא מן הדא. אין הטעם דפטור משום דעשה דוחה לא תעשה אלא משום הא דא"ר אילא וכו': ולקרות בתורה. צריך להניח לולבו לפי שגולל הס"ת ופותחו: נותן לחבירו. אבל לא יניחנו על הארץ שאז אסור לטלטלו עוד בשבת משום מוקצה שמעי' מהכא שכך היה דרכו ליטול הלולב תמיד בידו הלכך כשהוציא בשבת לרה"ר פטור דטעה בדבר מצוה: זאת אומרת. מדאסור לטלטלו משהניחו בארץ שהד' מינין שבלולב אסורין בהנאה כל שבעה וה"ל מוקצה דאם לא כן הרי ראויין להריח בהן ואף לולב וערבה ראויין להניף בהן לחולה: להניף לחולה. לעשות לו רוח לקררו: אף בסכין של מילה כן. מיבעי' ליה אם הדין כן בסכין של מילה ובמצה אם שכח והוציא לרה"ר שיהא פטור: אפי' פירש. מן המילה ונשתיירו ציצין שאין מעכבין חוזר עליהן לר' יוסי כיון דאיכא קצת מצוה: הדא אמרה. זאת אומרת דלר"י אף בסכין של מילה ובמצה נמי פטור:

הלכה

גמרא

ור' יוחנן בן זכאי מתקין על דבריהן. ויש התקנה אחר התקנה. הברייא בעון קומי ר' יונה היך מה דאת אמר (ויקרא כג) °והקרבתם אשה ליי' שבעת ימים. אין שבעה בלא שבת. ודכוותה ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. אין שבעה בלא שבת. אמר לון שנייא הוא דכתיב (שם) °ולקחתם לכם ביום הראשון חלק הראשון מהן. מעתה במקדש ידחה בגבולין לא ידחה. אמר רבי יונה אילו הוה כתיב ולקחתם לפני יי' אלהיכם הייתי אומר כאן מיעט ובמקום אחר ריבה. אלא ולקחתם לכם מכל מקום. ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים בירושלם. חברייא אמרין דברי ר' יוסה שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה. אמר לון ר' יוסי לא מן הדא אלא מן הדא דאמר ר' אילא ותניי תמן *כך היה המנהג בירושלים [א] אדם הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא את שמע ומתפלל ולולבו בידו. נכנס לבקר את החולה ולולבו בידו. לשאת את כפיו ולקרות בתורה נותנו לחבירו. "*הניחו בארץ [ב]אסור לטלטלו. א"ר אבון זאת אומרת שהוא אסור בהנייה תני מטלטלין עצי בשמים להריח בהן לחולה בשבת. רבנן דקיסרין אמרין ערבה מותר להניף בה לחולה בשבת. *אף בסכין של מילה כן אף במצה כן. מן מה דא"ר יוחנן דברי ר' יוסה אפילו פירש חוזר אפילו על הציצין שאינן מעכבין את המילה. הדא אמרה אף בסכין של מילה כן אף במצה כן:

הלכה

פני משה

ור' יוחנן בן זכאי מתקין על דבריהן דהרי במקדש עצמו לא הוי שאר כל הימים אלא מדבריהן והוא התקין אף במדינה זכר למקדש וכי יש התקנה אחר התקנה דנעשה תקנה זכר לדבר שאינו אלא תקנה מדבריהן אלא ודאי דהעיקר כהאי תנא דת"כ דבשמחת לולב הכתוב מדבר כדדריש ולא בגבולין שבעת ימים וזה לא שייך אלא בלולב דאלו שלמים מי איתא בגבולין כלל: חברייא בעון קומי ר' יונה. הקשו לפני ר' יונה על הא דנקטינן דאין לולב דוחה שבת בשאר כל הימים אפי' במקדש אלא ביום הראשון בלבד כדתנן בריש פ' דלקמן לולב וערבה ששה ושבעה ואמאי וניזא היך דאת אמר והקרבתם אשה לה' שבעת ימים דכתיב בחג הפסח דאין שבעה בלא שבת לימד על כל מוספי מועדות שדוחין את השבת וה"נ ודכותה ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים דבלולב משתעי נימא נ"כ אין שבעה בלא שבת וידחה שבת במקדש אף בשאר כל הימים: א"ל שנייא היא גבי לולב דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון חלק הראשון מהן מדהוציא ביום הראשון מכלל שבעת הימים ש"מ ללמד להלק הראשון משאר הימים שאם יום הראשון הוא שחל להיות בשבת דוחה שבת אבל לא בשאר הימי': מעתה במקדש ידחה. שבת ביום הראשון שחלקו הכתוב מכלל שבעת ימים דושמחתם שנאמר בו לפני ה' אלהיכם אבל בגבולין לא ידחה אף ביום ראשון והאן קיי"ל דאף בגבולין לולב דוחה שבת ביום הראשון בזמן המקדש כדתנן לקמן: אילו הוה כתיב ולקחתם לפני ה' אלהיכם. ביום הראשון שפיר הייתי אומר כאן מיעט בגבולין שאין דוחה שבת אף בראשון ובמקום אחר ריבה כלומר אם אינו בשבת ריבה אף לגבולין שיהא נוהג בראשון אלא השתא דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ולא כתיב כאן לפני ה' אלהיכם א"כ דרשינן מכל מקום דמדחלק הכתוב לראשון ללמד שראשון הוא שדוחה שבת דוחה הוא מכל מקום ואף בגבולין וקרא דושמחתם דכתיב לפני ה' אלהיכם שבעת ימים הוא שנאמר בירושלים בלבד דהיינו מקדש:

הלכה יב מתני' *י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת. דתנינן לקמן דמצות לולב דוחה את השבת ביו"ט הראשון בלבד לפיכך היו מוליכין שם לולביהן מערב שבת לבית הכנסת ודתנן לקמן בפרק ד' מוליכין את לולביהן להר הבית מסיק בגמרא דאידי ואידי בזמן שבית המקדש קיים וכאן בגבולין וכאן במקדש: אין אדם יוצא י"ח ביו"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו. דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון לכם משלכם ואם נתנו לו חבירו במתנה ע"מ להחזירו לאחר שיצא בו נוטלו ויוצא בו ואח"כ מחזירו ואם לא החזירו איגלאי מילתא למפרע דגזול היא בידו מעיקרא ולא יצא ידי חובתו: ר' יוסי אומר וכו' פטור מפני שהוציאו ברשות. מצוה דמחמת שהיה טרוד במצוה וממהר לעשיתה שכח שהיום שבת: גמ' *חברייא אמרין דברי ר' יוסי וכו'. טעמיה דר' יוסי במתני' דפוטר בשכח והוציאו לרה"ר משום שמצות עשה דוחה למצוה שהיא בל"ת וה"נ מצות לולב דוחה שבת בין לענין המצוה עצמה ובין להמתעסק בה ומתוך כך הוציאו לרה"ר: אמר לון ר' יוסי זה ר' יוסי אמורא הוא חבריה דר' יונה בכל מקום לא מן הדא טעמא פוטר ר' יוסי דמתני' אלא מן הדא דאמר ר' אילא וכך שנייה בבבל כך היה מנהג בירושלים וכו' וכל כך למה מפני שמחבבין את המצוה ומתוך כך טרוד בה הרבה ולפיכך פוטר ר' יוסי הואיל ושכח מחמת טירדא דמצוה: זאת אומרת שהוא אסור בהניי'. מדקתני הניחו אסור לטלטלו משום דלא חזי אלא למצותו ואסור להשתמש בו לשום הנאה אחרת כגון לסמוך בו איזה דבר וכיוצא בו והלכך אחר שיצא בו בי"ט אין לטלטלו: מטלטלין עצי בשמים וכו'. קמ"ל אפי' לחולה שאין בו סכנה אלא שנוהגין לו להריח לעשות לו נחת: ערבה מותר להניף בה. על החולה בשבת ובערבה של מצוה קאמר: אף בסכין של מילה כן וכו'. עיקרא דהאי מילתא מצויה לעיל בפ' ר"א דמילה בסוף הלכה ד' דמייתי התם לדר' יוסי דמתני' דהכא דפוטר אם שכח והוציא מחמת טירדא דמצוה. ושואל הש"ס התם אם אמרי' אף בסכין של מילה כן שאם שכח מחמת טירדא והוציאו בשבת לר"ה פטור הוא לר' יוסי וכן במצה ששכח והוציאה לר"ה בשבת ופשיט ליה מן מה דאמר ר' יוחנן התם דלר' יוסי אפי' פירש חוזר על הציצין אע"פ שאינן מעכבין את המילה אלמא אפי' דבר שאינו מן המצוה גופה ושאינו מעכב בה הוי כמצוה עצמה לר' יוסי הואיל וניתנה שבת לדחות היום אצל עיקר המצוה ואם כן ה"ה במכשירי מצוה כן ואף במצה כן לר' יוסי דכל היכא ששכח מחמת טירדא פטור כבעל המצוה עצמה:

הלכה

רידב"ז

א"ר יונה אילו הוי כתוב ולקחתם לפני וגומר הייתי אומר כאן מיעט ובמקום אחר ריבה ובירושלמי מסכת ר"ה הגירסא כאן ריבה ובמקום אחר מיעוט והכונה אחת ודו"ק:

חברייא אמרין דברי ר' יוסי שמ"ע דוחה למצוה בל"ת וע"כ ס"ל כאביי בבבלי שם דל"ש אלא דלא נפיק ביה א"ל ר' יוסי לא מן הדא אלא מן הדא דא"ר אילא ותניי תמן כך היה המנהג בירושלים אדם הולך לבהכנ"ס ולולבו בידו כו' ע"כ פטור אפילו כשלא טעה במצות עשה גמורה אלא במצוה גרידא אע"פ שאינו עשה אלא מצוה גרידא ג"כ פטור. ולפ"ז מובן הא דאמר אביי ל"ש אלא דלא יצא בו דלכאורה קשה פשיטא מאי קמ"ל דפשיטא דהיכי דלא טעה במצות עשה חייב כיון דנפיק ביה כבר אבל לפי הירושלמי מובן שפיר דהא לר"י לאו דוקא טעה במ"ע אלא במצוה גרידא נמי פטור. ולפ"ז קמ"ל אביי דאינו כן אלא בעינן טעה במצ"ע גמורה ושמעינן מהכי דלפי מה דס"ל להאחרונים ז"ל דתני שיעור דמצוה היא מצוה אבל אינו מ"ע אמרינן כי' טעה בדבר מצוה דפטור תליא בפלוגתא זו והא דקאמרי חבריא שכן מ"ע דוחה למצוה בל"ת י"ל דלאו משום דעשה דוחה ל"ת אייתינן עלה דז"א דהא אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת אלא דקמ"ל דבעינן טעה במצות עשה ואז נדחה החיוב דל"ת אבל כשלא קיים מ"ע אלא מצוה גרידא ולא נדחה חיוב דהל"ת. וע"כ דהכי היא דאלת"ה אלא דמשום עשה דוחה ל"ת קאתינן עלה א"כ אף לכתחלה היה לו מותר אלא ע"כ כדברינו. ודו"ק:

אף בסכין של מילה כן אף במצה כן איבעיא היא אם כמו דבלולב מצוה דלולב הוא כל היום אף דיצא בו מ"מ מצוה בעלמא איכא בנטילה כל היום כמו כן במצה דאף שיצא בכזית הראשון מ"מ מצוה איכא באכילתו כל הערב וכמו כן בסכין של מילה אם מל ונשאר ציצין שאין מעכבין אם חשוב מצוה או כיון דכבר יצא מ"ע דמילה ופסק שוב לא חשיב מצוה או דמ"מ חשוב מציה כל יום השמיני ובזה פשיטא במצה דכ"ז שלא פסק הוי כולה מצוה כמו חגיגה ותרומה וכל דבר שאין שיעור למעלה ויש שיעור למטה כ"ז שהוא עוסק בהפרשה הוי כולו שם תרומה ופטור ממעשרות אע"פ דמ"ע יצא בחטה הראשונה או באחד מששים מ"מ שם תרומה הוי על כל מה שמפריש אבל אם פסק

שנויי נוסחאות (סו"נ) הבריוא נד"ו חברייא

עין משפט נר מצוה

עה
א מיי' פ"ח מתפלה הלכה ה ופ"ז מלולב הל' כד טוש"ע שם סי' לו ס"א וסי' תרנב ס"א בהג"ה:

גליון הש"ס

[א]עי' פיו"ד סי' רסו ס"ב בהג"ה וכמג"א סי' שלא סק"ה וס"ס תרנא ובביאורי הגר"א שם סי' תרנח:

*כ"ז שייך לפי' להלכה יא כפי הנוסחא שלנו

*נ"ז שייך לעיל

ציון ירושלים

[ב]הניחו בארץ אסור לטלטל ע' מג"א סי' תרנא ס"ק כח ובסי' שלד ס"ק ה ובט"ז יו"ד סימן רסו ובתבורי יד באול שם באתי באורך:

הלכה יב מתני'

*מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת ר' יהודה אומר בשבת מחזירין ובי"ט מוסיפין ובמועד מחליפין כל קטן שיש בו דעת לנענע חייב בלולב: גמ' יודע לנענע חייב בלולב יודע להתעטף חייב בציצית יודע לדבר אביו מלמדו לשון תורה. יודע לשמור את ידיו אוכלין על ידיו תרומה. את גופו אוכלין על גופו טהרות. אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו ואינו עומד על הדוכן עד שיתמלא זקנו ר' אומר וכולהם מבן עשרים שנה ומעלה שנא' ויעמידו את הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית יי':

הדרן עלך פרק לולב הגזול

הלכה א מתני'

*לולב וערבה ששה ושבעה ההלל והשמחה שמונה סוכה וניסוך המים שבעה והחליל חמשה וששה לולב שבעה כיצד יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת לולב שבעה ושאר כל הימים ששה ערבה שבעה כיצד יום השביעי של ערבה שחל להיות בשבת שבעה ושאר כל הימים ששה: גמ' *ר' זעירה ר' אילא ר' יסא בשם ר' יוחנן *ערבה הלכה למשה מסיני. ודלא כאבא שאול דאבא שאול אומר ערבה דבר תורה. וערבי נחל שתים. ערבה ללולב וערבה למקדש. רבי בא ר' חייה בשם ר' יוחנן ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני. ודלא כר' עקיבה *דרבי עקיבה אמר ניסוך המים דבר תורה. בשני ונסכיהם. בששי ונסכיה. בשביעי כמשפטם מ"ם יו"ד מ"ם מים. ר' חייה בר בא בעא קומי ר' יוחנן ועכשיו

פני משה

הלכה יג מתני' מקבלת אשה את הלולב וכו' ומחזירתו למים בשבת. בזמן שהיו נוטלין בשבת ולא אמרי' דמטלטלה מידי דלא חזי לה: למים. שלא יכמושו: בשבת מחזירין. שהרי נטלו מהם היום אבל לא מוסיפין וכ"ש שאין מחליפין: וביו"ט מוסיפין. אבל לא מחליפין לספוך אלו ולתת לונכין מהן דטרח לתקן מנא: ובמועד. בחול המועד מצוה להחליף והלכה כר' יהודה: חייב. בלולב לחנכו מדברי סופרים:

גמ' יודע. הקטן לנענע חייב בלולב וכו': לשמור את ידיו בנקיות. וליטול ידיו: את גופו. בטהרה ובנקיות: וכולהם מבן עשרים שנה ומעלה כמו שנאמר ויעמידו וגו' ואע"פ שנתמלא זקנו עד שיהא בן עשרים:

הדרן עלך לולב הגזול

הלכה א מתני' לולב וערבה ששה ושבעה. לולב לנטילה וערבה להקיף את המזבח פעמים הן נוהגין ששה ימים ופעמים שבעה כדמפרש לה לקמן: ההלל. נגמר כל שמונה משא"כ בפסח שאינו נגמר אלא ביום טוב ראשון שאינן חלוקין בקרבנותיהן אבל בימות החג חלוקין הן בקרבנותיהן: והשמחה. לאכול בשר שלמים בזמן המקדש שאין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ואע"ג דהאי קרא לאו ברגלים כתיב אלא גבי הר גריזים והר עיבל מיהו ברגלים שמחה כתיבא ושמחת בחגיך ובזמן דליכא שלמים משמחו בכסות נקייה וביין ישן: סוכה. לישב בסוכה: וניסוך המים. בתמידי החג בשחרית שבעה: והחליל. בשמחת בית השואבה היו שמחים בחג לכביד שאיבת ניסוך המים ומנגנים בחלילים ובכנורות ואותו החליל אינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט לפיכך פעמים שהוא חמשה כשחל י"ט ראשון בימות החול ולפעמים ששה כשחל י"ט ראשון להיות בשבת: לולב שבעה כיצד וכו'. דדוקא יו"ט הראשון הוא דוחה שבת הואיל דאית ליה עיקר מן התורה בגבולין דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון: ושאר כל הימים ששה. שאם חל י"ט ראשון בשאר ימות החול ונמצאת שבת בחולו של מועד לא דחי ואע"ג דבמקדש מן התורה היא כל שבעה העמידו חכמים גזירתם בשאר ימות החג הואיל ואין להם עיקר מן התורה בגבולין וכדין היה שאפי' בזמן הזה יהא לולב דוחה שבת בי"ט הראשון של חג אלא משום דאנן כלא בקיאין בקביעותא דירחא השתא ואפילו בני א"י בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה היו בקיאין מכל מקום לא היה דוחה שבת בזמן שאין מקדש דלא ליהוי תורה כשתי תורות. וטעמא דגזרו חכמים שלא ליטול לולב בשבת אע"ג דאינו אלא טלטול בעלמא גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד הברכה או סדר הנענועים ויעבירנו ד' אמות בר"ה והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה: ערבה שבעה כיצד וכו'. דעבדי היכרא לדעת שהיא מן התורה והיינו הלכה למשה מסיני ומשום האי היכרא תיקנו דשביעי שלה תדחה שבת במקדש שבערבה היו מקיפין את המזבח אבל בראשון לא תיקנו דלא הוה מוכחא מילתא דמשום ערבה היא אלא יאמרו דהואיל משום לולב אידחי דחוהו נמי לערבה ומכיון דקא מפקת לה מיום ראשון אוקמה אשביעי יום מסוים או ראשון או אחרון וכולהו יומי לא תיקנו דלידחי דלא ליתו לזלזולי במצות לולב ולומר שאינה חשובה כמו ערבה: גמ' ר' זעירה ור' אילא וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ק דשביעית בהלכה ו': ערבה. של מקדש הלמ"מ: ודלא כאבא שאול וכו'. לעיל בלולב הגזול בהלכה ג': ערבה וניסוך המים. בחג: ודלא כר"ע וכו'. דדרים מרמיזא דקראי שהיא ד"ת ממש:

ועכשיו

קרבן העדה

הלכה יב מתני' מקבלת אשה את הלולב. ולא אמרינן דמטלטלה מידי דלא חזי לה: ומחזרת למים. שלא יכמושו: בשבת מחזירים. שהרי מהם נטלום היום אבל לא מוסיפים וכ"ש שאין מחליפין: וביו"ט מוסיפין. אבל לא מחליפים לספוך אלו ולתת לונכין מהן דטרח לתקן מנא: ובמועד. בחול המועד מצוה להחליף: חייב בלולב. לחנכו מדברי סופרים:

גמ' היודע להתעטף. שני ציצית לפניו ושנים לאחוריו ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ש: חייב בציצית. ליקח לו ציצית: לשון תורה. הייני לשון הקדש. ובבבלי אמרינן חייב ללמדו תורה צוה לנו וגו': יודע לשמור את ידיו. משגטלם אינו נוגע בשום דבר ספק או בספק המטמא את הידים ואם לא נזהר ובא ליגע בטהרות נוטל ידיו: אוכלין על ידיו תרומה. שנגעו ידיו בהם: את גופו. מטומאות מגע ומשא ואהל: אוכלין על גופו טהרות. אם נגע גופו בטהרות אין חוששין להם אבל לא על ידיו אם נגע בידיו בטהרות חוששין להם שיש יודע לשמור גופו ואין יודע לשמור ידיו מתורת סתם ידים שגזרו עליהם להיות שניות אא"כ יודע לשמרם: אבל אינו עובר לפני התיבה. להיות ש"ץ קבוע דאילו באקראי הא אמרינן במגילה פ' הקורא עומד דמשהביא שתי שערות עובר לפני התיבה אלא ודאי דהתם איירי באקראי בעלמא והכא איירי להיות ש"ץ קבוע הלכך צריך שנתמלא זקנו: ואינו נושא את כפיו.. ואינו עומד על הדוכן לבדו: וכולן מבן עשרים שנה ומעלה. כלומר אם הוא בן עשרים שנה אע"פ שלא נתמלא זקנו כשר לכולן:

הדרן עלך פרק לולב הגזול

הלכה א מתני' לולב וערבה. לולב לנטילה וערבה להקיף המזבח: ששה ושבעה. לפי שפעמים דוחין את השבת והן כל שבעה ופעמים שאין דוחין והוו להו ששה ולקמן מפרש להו ואזיל: וההלל. לגמור כל שמנה כנגד הלולב שהוא מתחדש כל שבעה משא"כ בפסח: והשמחה. לאכול בשר שלמים בזמן המקדש שנאמר ושמחת בחגך ואין שמחה בזמן המקדש אלא בבשר שלמים דכתי' וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת: סוכה. לישב בסוכה: ונסוך המים. בתמידי החג בשחרית: החליל. בשמחת בית השואבה היו שמחים בחג לכבוד שאיבת המים לנסך ומנגנים בחלילים ובכנורות ואותו חליל אינו דוחה לא את השבת ולא את הי"ט: לולב שבעה. די"ט ראשון דחי שבת ושאר כל הימים שחל בהן י"ט ראשון ונמצאת שבת בחול המועד לא דחין וכן ערבה בשביעי: גמ' ערבה. להקיף את המזבח הלכה למשה מסיני: ערבה דבר תורה. ערבה למקדש נמי דבר תורה: וערבי נחל לשון רבים משמע שתים: ה"ג ערבה וניסוך המים ועשר נטיעות הלמ"מ. וה"פ וניסוך המים לתמידין של שחר של שבעת ימי החג וכל קרבנות של כל ימות השנה אין נסכיהם אלא יין חוץ מתמיד של שחר של ימות החג שצריך שני ניסוכין ועשר נטיעות דתנן בפ"ק דשביעית עשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה ודוקא נטיעות דהיינו ילדות אבל זקנות אסור לחרוש בהן מעלרת של ששית ואילך: בשני. כתיב ונסכיהם וה"מ למכתב ונסכה ואייתר מ"ם: בששי ונסכיה. ואייתר יו"ד: בשביעי כמשפטם. וסגי בכמשפט כדכתיב בכולהו ואייתר מ"ם:

ועכשיו

רידב"ז

פסק והזר והוסיף שוב לא הוי שם תרומה על התוספה וחייב במעשרות כדאיתא במס' תרומות פ"ה וכן בחגיגה דכ"ז שמקריב הוי שם חגיגה על כולן אע"ג דנפיק בראשונה מ"מ שם חגיגה הוי על כולן כדאיתא ברש"י ז"ל במס' חגיגה דף ח' עיי"ש [ועיי' בדברינו בפ"ה דמס' תרומות] וה"נ אע"ג דנפיק בכזית הראשון מ"מ כשלא פסק הוי כולה מציה ושם אכילת מצוה עלה אבל כשפסק מיבעיא לן אם חשוב מצוה או לו אם נימא דבערב תאכלו הוי המצוה בכל הערב אע"ג דנפיק ביה בכזית הראשון כמו הכא באתרוג אע"ג דנפיק בשחרית מ"מ ביום הראשון הוי מצוה כל היום או לא ופשיט ממה דאמר ר"י דברי ר"י אפילו פירש הוזר על הציצין שאין מעכבין את המילה דלא ס"ל כההיא ברייתא כ"ז שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין שאין מעכבין המילה פירש על ציצין שאין מעכבין המילה אינו חוזר לא ס"ל כן אלא חוזר אפילו על הציצין שאין מעכבין המילה אלמא דס"ל הא דכתוב וביום היא דמצותו כל היום אע"ג דכבר נפיק בראשונה מ"מ מצוה בעלמא איכא כל היום ודהיית שבת במילה לאו משום עשה דוחה ל"ת אלא משום דאכשר רחמנא מילה בשבת ולא בעינן עשה אלא מצות מילה בעלמא ולדידיה פירש ולא פירש הכל אחד היא דכל שכבר ומותר ביום זה כל היום זמנו. ול"ש פירש ול"ש לא פירש זמנו כל היום הדא אמרה אף בסכין כן אף במצה כן דכל הלילה מומשך המצוה ור' יוחנן למד זאת דדברי ר' יוסי כן הוא דלמד כן מהא דר' יוסי מלולב כדאי' מפורש בירושלמי במס' פסחים פ"ו ה"ה אלמא דלר' יוסי ילפינן כל הדברים מלולב דבעושה כל היום המצוה והוציא סכין ומצה בתר דנפיק י"ח פטור:

ר'

עמודי ירושלים

רבי אומר וכולם וכו'. כ"כ פמ"ש הקה"ע ובגליון הש"ס ועיין בא"ז הלכות סוכה (סימן ש"ד) שאחר שהביא דברי ירושלמי כאלו שיש ואין בידי לפרש מלתא דרבי אי על כל השנויין קאי עכ"ל:

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה כה טוש"ע א"ח סי' תרנד

עח ב מיי' שם פ"ז הל' יט טוש"ע שם סי' תרנז

עט ג מיי' פ"ב מהלכות ציצית הלכה ט טוש"ע שם סי' יז ס"ג

פ ד מיי' פ"א מהל' ת"ת הל' ו טוש"ע יו"ד סי' רמה ס"ה

פא ה מיי' פט"ו מהל' תפלה הלכה יא טוש"ע א"ח סי' נג ס"ו

פב ו מיי' פ"ז מהל' לולב הלכה ד טוש"ע שם סי' תרס"ה ס"א

פג ז מיי' פ"ט מהל' תמידין הלכה יג

א ח מיי' פ"ז מהל' לולב הל' יג

ב ט מיי' שם הלכה כא

ג י מיי' שם הלכה כ

ד כ מיי' פ"י מתמידין פ"ו

מסורת הש"ס

סוכה מב ע"א

שם ע"ב

(שביעית פ"ק הלכה ה) סוכה לד ע"א

תענית ב ע"ב

גליון הש"ס

לעיין ק"פ ושי' כתולין דף כד ע"ב מבואר דרבי לא פליג כי אם על פנוגם דת"ק ס"ל משיביא ב' שערות ורבי מתמיד עד בן עשרים ע"ש ועי' בתוספתא חגיגה פרק א' ובזבחים פ"ה ביאור הברכות:

בפ"ק שבת ד' קנ ע"ב אמרו רמז לניסוך המים וכו'. ועי' בכס"מ להרמב"ם בזרע ובהרמב"ן ועי' ש"ק:

*ועכשיו למה הם [א] חורשין בזקינות א"ל בשעה שניתנו הלכה [ב]לכך ניתנה שאם ביקשו לחרוש יחרוש. ר' בא בר זבדא בשם ר' חונייא דברת חורן *ערבה וניסוך המים ועשר נטיעות מיסוד הנביאים הם. מה ופליג. *ר' יוסי בי ר' בון בשם לוי כך היתה הלכה בידם ושכחוה ועמדו השניים והסכימו על דעת הראשונים ללמדך שבל דבר שנותנין נפשם בית דין עליו סופו להתקיים בידן כמה שנאמר למשה בסיני. ואתיא כהיא [דברים לב]דאמר רבי מנא °כי לא דבר רק הוא. ואם רק הוא מכם. למה שאין אתם יגיעין בו. כי הוא חייכם. אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעים בו. *ר' יוחנן אמר לרבי חייה בר בא בבלייא תרין מילין סלקון בידיכון מפשיטותא דתעניתא וערובתא דיומא שביעייא. ורבנן דקיסרין אמרין אף הדא מקזתה. ר' סימון מפקד לאילין דמחשבין [ג]יהבון דעתכון דלא תעבדין לא תקיעתה בשבת [ד]ולא ערבתא בשבתא. ואין אדחקון עבדון תקיעתה ולא תעבדון ערבתא:

הלכה ב מתני' *מצות לולב כיצד כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית והחזנין מקבלין מידן וסודרין אותן על גג האיצטבה והזקנים מניחין את שלהן בלשכה ומלמדין אותן לומר כל מי שהגיע לולבו בידו הרי הוא לו מתנה למחרת משכימין ובאין החזנין מזרקין לפניהן והן מחטפין ומכין איש את חבירו וכשראו ב"ד שהיו באין לידי סכנה התקינו שיהיה כל אחד ואחד נוטל בביתו: **גמ'** ר' דרומייא בעי מתני' [ה]דלא כר' דוסא דר' דוסא אמר *בשחרית אדם צריך לומר כל מה שילקטו העניים היום מבין העמרים הבקר הרי הוא הבקר. ר' יודה אומר לעיתותי ערב. וחכמים אומרים אין הבקר אנסים הבקר שאין אנו אחראין לרמאין

תמן

קרבן העדה

ועכשיו למה הן חורשין בזקינות. עד ר"ה כיון דהלכה למשה מסיני שמותר לחרוש בילדות עד ר"ה ש"מ דזקנות אסורות וכיון דהל"מ היא מי יכול לבטלו: לכך ניתנה. ההלכה מתחלה שאם יראו ב"ד שיש צורך לבטלו שמותרין לבטל: מיסוד נביאים. מתקנת נביאים אחרונים חגי זכריה ומלאכי שהיו ממתקני תקנות ישראל באנשי כנסת הגדולה: ופריך מה ופליג. וכי פליג ר' חוני' על ר' יוחנן דאמר שהלכות אלו הל"מ הם: כך היתה הלכה בידם. ודאי דהל"מ היתה אלא שנשתכחו בגלות בבל מרוב ההמון והן הזכירו אותן נקראו על שמם: שנותנין ב"ד נפשם עליו. להבין הדברים על בוריין או לקיים המצוה כתקנה: ואתיא. הא דאמרי' שסופן להתקיים בידן כמה שנאמר למשה כהא דא"ר מנא: כי לא דבר רק הוא מכם. והל"ל כי לא דבר רק הוא לכם אלא ה"ק כי לא דבר רק הוא ואם רק היא אינו אלא מכם מחמת עצלות שבכם שלא יגעתם בו כל צרכו: בבלייא. דאתי מבבל: תרין מילין. שני דברים עלו בידכם שהן כהלכה: מפשיטותא דתעניתא. שאין עושין פישוט ידים ורגלים אלא בתעני' ציבור ולא בשאר ימים כ"מ במס' עכו"ם בפר"י: וערובתא דיומא שביעייא. שערבה של יום השביעי אינו אלא מנהג נביאים שכך אמר רב כהנא שהיה מבבל: אף הדא מקזתה. דתנן בכריתות פרק דם שחיטה דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו. ופליגי ר' יוחנן ורשב"ל איזהו דם הקזה וקאמר"י כ"ז שמקלח וזהו שעלה מבבל שאין דם הקזה אלא כ"ז שמקלח: מפקד וכו'. צוה לאותן שחושבין העיבור לקבוע המועדות ע"פ החשבון שיתנו דעתן דלא לקבוע ר"ה ויום ערבה בשבת ואם אי אפשר מוטב לקבוע ר"ה בשבת מלקבוע יום ערבה בשבת דתקיעות אפשר לקיים בי"ט שני א"כ תקיע' דאורייתא ולא צריך חיזוק ערבה דדברי קבלה וצריכא חיזוק:

הלכה ב מתני' מצות לולב. בי"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כיצד: ה"ג י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית מע"ש: החזנים. שמשים שהיו שם לצרכי הציבור: על גג האילטבא. בבבלי הגירסא על גב האילטבא והיא רחבה של הר הבית שהית' מוקפת באלצטבאות ליסב עליהן ומסוככת למעלה מפני הגשמים: ע"ג הספסלים היו נותנין אותן: והזקנים. שדואגים שלא ידחפום למחר כשיבואו לקחת איש לולבו: ומלמדין. ב"ד את כולם לומר אם יבא לולבו לידי חבירי הרי הוא לו במתנה כדי שלא יהא אצלו לא גזול ולא שאול: **גמ'** מתני' אינה אלא כר' דוסא וכדמסיק: דלא. כמו אלא: דר' דוסא אמר. גבי לקט קציר דקי"ל שני שבלין לקט ג' אינן לקט ואין כל העניים בקיאין בהלכה לפיכך צריך בעל הבית להפקיר כדי שלא יאכלו העניים בלא מעשר שלקט שכחה ופאה פטורין מן המעשר והפקר נמי פטור מן המעשר: הבקר. כמו הפקר: לעתותי ערב. דוקא אבל לא בשחרית דגזרינן שמא לא יפרים שיחול ההפקר והחילול לאחר לקיטה נמלא שלא הועיל כלום דלקיטה שלאחר אמירה לא מהני מידי: אין הפקר אנסים הפקר. שמה שבעה"ב הזה מפקיר אינו אלא מחמת אונס שהוא חושש לעניים הגזלנים שלוקטין יותר ממה שמגיע להם על פי דין תורה: שאין אנו אחראין לרמאין. כלו' אין אחריות הרמאין עלינו לשומרם שלא יאכלו דבר שאינו מעושר לפיכך אין צריך להפקיר וכל הלוקט ג' ואוכלן בלא מעשר אין אחריותו על הבעל הבית: וקשיא

תמן

פני משה

ועכשיו למה הן חורשין בזקינות. התם בשביעית קאי על המתני' עשר נטיעות וכו' חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה שהוא ג"כ הלכה למשה מסיני ואם כך הוא דבנטיעות ילדות היא הלכה למה חורשין עכשיו באילנות זקנות בערב שביעית כדתנינן שם: בשעה שניתנה הלכה לכך ניתנה וכו'. כלומר שבתחלה נאמרה הלכה כך שאם ביקשו לחרוש אף באילנות זקנות יחרושו ולא ימחו בידם: ר' בא וכו'. ושואל הש"ס מה ופליג. אם פליג הוא על הא דקאמר ר' יוחנן דהל"מ היא וקאמר ר' יוסי בר' בון דלא פליג אלא כך היתה הלכה בידם וא"כ שכחוה ועמדו השניים והן נביאים אחרונים וחזרו ויסדוה: והסכימו וכו' ללמדך וכו' סופו להתקיים בידם. שיסכימו לדבר כמו שנאמר למשה בסיני וכך יתקיים: ואתיא כהאי דאמר ר' מנא וכו'. שכשאתם יגיעים בדבר תורה תבואו על האמת ויתקיים בידכם וגרסי' להא פ"ק דפיאה ובסוף פרק ח' דכתובות ובכמה מקומות: תרין מילין סלקון בידיכון. אלו שני דברים עלו בידכם בני בבל ואנחנו קבלנו המנהג שלכם. וגרסי' להא גם בפ"ד דע"ז בהלכה א': מפשיטותא דתעניתא. השתחויה בפישוט ידים ורגלים שהיו נוהגין כך בתענית צבור כדקאמר שם שלא התירו השתחויה בפישוט ידים ורגלים אלא בתענית צבור בלבד: וערובתא דיומא שביעייא. מנהג ערבה שנוהגין ביום שביעי של חג ומבבל נתפשט הוא המנהג שהיו עושין כן זכר למקדש: אף הדא מקזתה. אף המנהג של הקזה באיזה יום מקיזין ובאיזה שאין מקיזין כדאמרי' בשלהי פרק מפנין ומבבל הוא שנתפשט המנהג: ר' סימון מפקד. היה מצוה לאלו שמחשבין לעשות קביעת החדשים בשנה תנו דעתיכם שלא תעשו להיות חל בשבת לא תקיעתא דר"ה ולא ערבה דשביעתא לפי שאינן דוחית את השבת ואם אתם דחוקים לכך לפי חשבון הקביעות מוטב תעשו יום תקיעתא בשבת ולא תעשו ערבה לפי שהערבה תתבטל לגמרי בשנה זו משא"כ בקביעתא דר"ה שאם לא תעשה היום יעשה למחר ביום השני:

הלכה ב מתני' מצות לולב. בי"ט ראשון שחל בשבת כיצד: מוליכין את לולביהן להר הבית. מערב שבת והחזנין שמשין שהיו שם לצרכי הצבור מקבלין מהן וסודרין אותו על גג ובנוסחת הבבלי על גב האילטבא שהיה ברחבה של הר הבית אצטבאות מיקפות לנית וליסב שם ומסוככות למעלה מפני הגשמים: והזקנים. שדואגים שלא ידחפו אותם למחר כשיבאו לקחת איש לולבו מניחין את שלהן בלשכה שהיתה שם: ומלמדין. ב"ד את כל העם לומר שאם יבא לולב שלי ליד חברי הרי הוא שלו במתנה כדי שלא יהא אצלו לא גזול ולא שאול: **גמ'** ר' יעקב דרומייא בעי. אי נימא מתניתין דקתני ומלמדין אותן לומר וכו' אלמא דאף לאחר שהגיע לולבו לאחר יכול הוא להפקירו ושיהא לזה במתנה דלא כר' דוסא היא. הך דר' דוסא בתוספתא דפאה פ"ב היא דאמר התם בשחרית צריך אדם לומר כל מה שילקטו העניים היום מתוך שדה שלי יותר מן הראוי להם וכדתנן בפ"ו דפאה שני שבלים לקט וג' אינן לקט וכדי שלא יהא גזל בידם מה שלוקטין יותר אומר הפקר הוא והרי הוא הפקר בידם ור' יהודה אומר לעתותי ערב כלומר לעתותי ערב יכול הוא ג"כ לומר כל מה שלקטו עניים היום הרי הוא הפקר שאף על פי שמה שכבר לקטו אינו ברשותו אפילו הכי יכול הוא להפקירן וכך הובאה בהאי תלמודא בפ"ק דמעשר שני בהלכה א' אבל בתוספתא שם הגירסא הפוכה היא דר' דוסא לר' יהודה ודר' יהודה לר' דוסא ולפי הגירסא דהכא מתני' דקתני דכל מי שהגיע כבר לולבו בידו הרי הוא לו במתנה א"כ כר' יהודה היא דיכול הוא להפקיר את שלו אף לאחר שיצא מרשותו ודלא כר' דוסא: וחכמים אומרים אין הפקר אנסים הפקר. חכמים פליגי על תרוייהו וסבירא להו דאין ההפקר שבשביל האנסין הוא שבאין לחטוף ולחמוס שלא כדין הפקר שאין אנו אחראין לרמאי' ולעשות להן תקנה שיגזלו:

תמן

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ג משמטה הלכה א ט
ו
ב מיי' פ"ז מקדוש החודש ה"ז ובהשגות טוש"ע או"ח סי' תכח ס"א

סו' מ"ק ג ע"ב
סוכה מד ע"א
ירושלמי שבת פ"א הלכה ד
ירושלמי ע"ז פ"ד ה"א
סוכה מב ע"ב
ירושלמי מע"ש פ"ה ה"א

גליון הש"ס

[א] עיין בר"ש שביעית פ"א מ"ו:
[ב] עי' תוס' מג ע"ב ד"ה לא ובר"ן פ"ד:
[ה] עיין ק"ע שנדחק. ואין צורך דגירסא מהופכת כאן ור"ד אמר לעתותי ערב וכן הוא בתוספתא פאה פ"ב ובבלי ב"ק דף סט וכן צ"ל כאן ולהכי קאמר דמתני' דלא כר"ד כיון דל"ל ברירה לא מועיל שמתנם:

רידב"ז

ר' יעקב דרומייא בעי מתניתן דלא כרבי דוסא דרבי דוסא אמר בשחרית כו' אבל לא לעיתותי ערב משום שאינו ברשותו והכא במתניתין לא קתני כ"מ שיגיע לולבו בידו דהוי כמו בשחרית כל מה שילקטו אלא כ"מ שהגיע דהואי ביום טוב דהיא למחר אומר והוא כמו לעתותי ערב וא"כ מתניתין דלא כרבי דוסא והיא כפי' הפ"מ ז"ל. ודו"ק:

תמן

שינויי נוסחאות (סו"ב) שניתנו גד"ו שניתנה. (סו"ז) תעבדין גד"ו תעבדון. בשבת גד"ו בשבתא. (סו"ח) אדחקון גד"ו אדחקתון. (סוכ'ד) לולבו גד"ו לולבי. (סו"ג) ר' דרומייא גד"ו רבי יעקב דרומייא.

תמן את אמר "אין הבקר אנסי' הבקר והכא את אמר הבקר אנסי' הבקר. אמר רבי לעזר תמן על דעתו הוא מבקר ברם הכא על כרחו הוא מבקר. אמר רבי חנני' בריה דר' הילל ויאות תדע לך שהוא כן שכבר חילופיו בידו. רב מפקד לדבית רב אחי. רב המנונא מפקד לחברייא "כד תהוון יהבין מתנה ביומא טבא לא תהוון יהבין לה אלא לדעת גמור'. כהדא רב הונא יהב אתרוגא מתנה לברי' א"ל אין יומא טבא יומא דין הרי הוא לך מתנה. ואין למחר הרי הוא לך מתנה:

הלכה ג מתני'

*מצות ערבה כיצד מקום היה למטה מירושלם ונקרא מוצא ויורדין לשם [ה] ומלקטי' משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצידי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח ותקעו והריעו ותקעו [ו] בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואומר °אנא יי' הושיעה נא אנא יי' הצליחה נא רבי יהודה אומר אני זהוא הושיעה נא אני והוא הושיעה נא אותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים בשעת פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי לך מזבח רבי אליעזר אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח: **גמ'** מהו מוצא ממצייא. אמר רבי תנחומא קלונייא הוה שמה. בר קפרא אמר *וגבהן אחת עשרה אמה. אמר רבי יוסה מתני' אמרה כן וראשיהן כפופין לצדדי המזבח. רבי זעירא שלח שאיל לר' דניאל בריה דרב קטינא שמעת מאביך טעונה ברכה *וניטלת [ז] בפני עצמה ויש לה שיעור. אתא רבי אייבו בר נגרי בשם רב חונה ואמר טעמא טעונה ברכ' וניטלת בפני עצמה ויש לה שיעור לא שמעתי. תמן אמרין רב ששת ורב נחמן בר יעקב חד אמר ג' בדי עלין [ז] וחורנא [ד] אפילו בד אחד. תני ובעלי מומין. ר"ש בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן [פ] *"בעלי מומין נכנסין בין

°תהלים קי"ח

פני משה

תמן את אמר וכו'. כלומר ומעתה קשיא לחכמי' ממתניתין דתמן את אמר אין ההפקר שבשביל האנסין הפקר והרי הכא את אמר הפקר אנסים הפקר שהרי זה שהטף לולב של חבירו יוצא ידי חובתו בו מאחר שהפקירו: אמר ר' אלעזר. לא דמיא דתמן על דעתו ומרצונו הוא שמפקיר והלכך אינו הפקר שאינו אלא בשביל האנסין ברם הכא הרי על כרחו הוא מפקיר וכלומר ומה יש לו לעשות והרי הלולבין מתערבין הן ואינן ניכרין של מי הוא זה ושל מי הוא זה ובעל כרחו של כל אחד ואחד הרי הוא הפקר והוא לו במתנה לכל אחד ואחד: ויאות. ושפיר הוא הכי כדר' אלעזר שהרי כבר חלופיו של לולבו הרי הוא בידו של כל אחד ואחד והלכך נקנה לו תחת לולבו שהוא ביד חבירו וכך הוא לכולן: רב מפקיד. הא דלקמן: לדבית רב. לבני ביתו ואתי רב המנונא ולמד ומפקיד הכי להברייא כד תהוון יהבין במתנה הלולב בי"ט לא תהוין יהבין מתנה בי"ט כלומר לא תתנו זה למתנה בי"ט בלבד דא"פ אינה כלום ואין זה יוצא ידי חובתו בו אלא לא תהוין יהבין ליה אלא לדעת גמורה ובמתנה שלימה שיהא שלו לגמרי: כהדא וכו'. שאמר לבני אם היום י"ט הוא הרי הוא לך במתנה ואם לאו אלא למחר הוא י"ט הרי הוא לך במתנה מהיום ויכול אתה לצאת בו וכלומר שבמתנה גמורה אני נותן לך בין שהיום הוא יו"ט ובין שהוא למחר:

הלכה ג מתני' מצות ערבה כיצד וכו' ונקרא מוצא. בגמרא אמרי ממציא כלומר מוצאת הוא ממס המלך בשביל הערבה שניטלת משם והיו קוראין אותה בראשונה קלוניא על שם כך וקלונייא שם של חירות ופטית הוא: מורביות. ענפים גדולים ובגמרא אמרו שגבוהין אחת עשרה אמה כדי שיהו ראשיהן כפופין על גבי המזבח שהמזבח גבהו ט' אמות מהארץ מלבד הקרנות אמה והיו מעמידין על היסוד וגובה המזבח מן היסוד עד גגו שהוא מקום הקרנות ח' אמות שהיסוד הוא גובה אמה כדתנן בפ"ג דמדות עלה אמה וכנס אמה זה היסוד ומפני שהסיבב שלמעלה הימנו בולט הוא אמה כדתנן התם הוצרך למושכן לצפת כניסת היסוד ונמצא שמפני ההטייה לא נשאר כ"א ב' אמות בקירוב ואותן ב' אמות היה כפופין למעלה: אני והו. בגימטריא אנא ה' ועוד שהם שני שמות שבשם של ע"ב הנקובין בויסע ויבא ויט ומהן שם המפורש אות ראשונה של פסוק ראשון ו' ואחרונה של אמצעי הלילה ה' וראשונה של אחרון ויט ו' וכן כזה הסדר כולן. ושם הל"ז הוא אני. א' דישראל נ' ראשונה דהענן בהשבון של מפרע וי' דרוח קדים. ועוד אמרו אני והוא על דרך עמו אנכי בצרה מי שאני והוא בצרה הושיעה נא וכך אמרו בגמרא כאן: **גמ'** מהו מוצא ממציא וכו'. כדפרי' במתניתין: מתני' אמרה כן כו'. כדפרישית במתני': שמעת מאביך אם ערבה טעונה ברכה וכו' ואתא ר' אייבו וקאמר בשם רב טעונה היא ברכה וניטלת היא בפני עצמה בלא האגודה אבל אם יש לה שיעור לא שמעתי להכרע כ"א תמן אמרין וכו' חד אמר ג' בדי עלין ואחרינא אמר אפי' בד אחד ועלה אחת דיו: תני. בברייתא ובעלי מומין שהכהנים בעלי מומין גם כן נכנסין להקיף את המזבח בערבה: בעלי מומין נכנסין בין

קרבן העדה

תמן. אמרו החכמים אין להפקיר דבר בשביל האנסים והכא במתני' תנן מלמדין אותן וכו' והיינו בשביל החוטפים והגזלנים שמטינן דמתני' כר' דוסא ולא כחכמים: א"ר לעזר. מתני' ד"ה היא ושאני התם דעל דעתו הוא מפקיר ברצונו הטוב ואסו חכמים שמא אינו מפקירו בלב שלם אבל הכא בע"כ הוא מפקיר שלא להפסיד את שלו וכדמסיק ואגב אונסי' גמר ומפקיר. ויותר היה נ"ל לגרוס בהיפך תמן בע"כ הוא מפקיר והכא על דעתו הוא מפקיר: ויאות. ושפיר קאמר ר' לעזר: תדע לך. דהכא בלב שלם הוא מפקיר שהרי כבר בא לידו לולב אחר במקום לולבו שהפקיר: ה"ג רב מפקד לדבית רב אחי. וה"פ רב היה מצוה לדבית רב אחא ור"מ צוה לחבירים כשתתנו א' לחבירו אתרוג במתנה בי"ט הראשון תתנו במתנה גמורה שלא ע"מ להחזיר: כהדא וכו'. כהא דר"ה היה נותן אתרוג לבנו במתנה וא"ל אם י"ט היום או למחר הרי הוא לך ואי מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה הא צריך ליטלו ממנו למחר כדי לצאת בו אלא ודאי דבעינן מתנה גמורה:

הלכה ג מתני' ונקרא מוצא. בגמ' מפרש טעמא: מרביות. ענפים גדולים גבוהים י"א אמה: אני והו. בגימטרי' אנא ה' ועוד הם שני שמות שבשם ע"ב א"נ מי שאני והוא בצרה על דרך עמו אנכי בצרה הושיעה נא: ואותו היום. בשביעי: **גמ'** ממצייא. היה יוצא מכלל מס המלך: קלונייא. בן חורין ממס של מלך: ה"ג וראשיהן כפופין ע"ג המזבח. ומזבח גבהו עשרה אמות כיצד יסוד אמה וסובב ה' אמות וג' למעלה מן הסובב ואמה קרנות וכשהן כפופין ע"ג המזבח ע"כ שגבהן י"א אמה: טעונה ברכה. אם ערבה בשביעי טעונה ברכה: וניטלת בפני עצמה. שאין דבר אחר נאגד עמה דליהוי הוכחה שהיא מצוה: ויש לה שיעור. לקמן מפרש לה: ג' בדי. שיש בכל אחד עלין לאין: וחורנא וכו'. ואידך אמר אפילו בד אחד ובו עלין וכי אמרי' לעיל בפ' לולב הגזול שתהא ערבה ג' טפחים היינו ללולב אבל ערבה שהיו מקיפין בה בפני עצמה בכל דהו סגי: תני ובעלי מומין. נכנסין להקיף המזבח ברגליהם וערבה בידם וכשמקיף המזבח א"א שלא יכנוס בין

תורה אור

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ז מלוא' הל' כא

ח
ב מיי' שם הל' כג טוש"ע או"ח סי' ת"ם ס"א וסי' תרסד ס"א

ט
ג מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סי' תרסד ס"ה

י
ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ד

יא
ה מיי' פ"ו מביאת מקדש הלכה א

גליון הש"ס

[ז]עיין ק"ע. ודבריו המוכין דבסדי' מבואר בסי' תרסד ס"ד דאף דקי"ל אפי' עלה אחד מ"מ הורכה כשרבה שבלולב ועי' בר"ן:

מסורת הש"ס

ס"ב מס פ"ג
סם מד ע"ב
סס מד ע"א

רידב"ז

תמן את אמר אין הפקר אנסים הפקר והכא את אמר הפקר אר"א תמן ע"כ הוא מפקר ברם הכא ע"ד היא מפקר כן הגירסא הק"ע ז"ל ומוכח הוא פי' דתמן כל ההפקר הוא בע"כ כדי שלא יכשל בעון מעשרות ואע"ג דאין לו מי שכופה אותו ע"ז וברצונו הוא מפקר עכ"ז בע"כ כדי שלא יכשל חבירו נתרצה וגומר בדעתו מרצונו והיינו שאין הפקר אונסין הפקר והא דמסיק אין אנו אחראין לרמאין הוא עוד טעם ב' כפי' המפרש בתוספתא פיהה פ"ב ברם הכא לדעתו הוא מבקר לאו שלא יכשל חבירו אלא לטובתו כדי שחבירו יאמר ג"כ כן ויתן לו ולא יכשל היא ולא בע"כ כדי שלא יכשל חבירו אלא הוא לדעתו:

רב מפקד לדבית רב אחי רב המנונא מפקד לחבריא כד תהוין יהבין מתנה ביומא טבא לא תהוין יהבין לה אלא לדעת גמורה. פי' כיון דאמרינן לעיל תמן בע"כ היא מפקר דמפקר כדי שלא יכשל חבירו ברם הכא לדעתו הוא מפקר ולא משום שלא יכשל חבירו ע"כ מפקדו כי יהבין מתנה בי"ט לא תהוין יהבין משום שיו"ט היום ואם לא יהיה לו אתרוג יכשל במ"ע של נטילת לולב ז"א דזה מפני הכע"כ נעשה מדעתו דהא אין לו ברירה אחרת ומוכרח כדי שלא יכשל חבירו אלא יתן לו לדעת גמורה אפילו באופן שלא יכשל חבירו אלא מפני דעתו גמורה כהדא ר"ה יהב אתרוגא מתנה לבריה א"ל אין יומא טבא יומא דין הרי הוא לך מתנה ואין למחר הרי הוא לך מתנה פי' ואם ואפילו יו"ט הוא למחר. וא"ל לאתרוג מ"מ הרי הוא לך מתנה להראות דלא נתן לו בע"כ בהכרח כדי שלא יכשל בביטול מ"ע ז"א דאפילו אם למחר הוא יו"ט והנטילה דהיום אינו כלום מ"מ הרי הוא לך מתנה והעיקר דקמ"ל דיהא נותן בדעת גמור ותיבת גמיר קמ"ל דהא אפילו כשנותן בע"כ כדי שלא יכשל חבירו ג"כ נותן מדעתו דהא אין שום אדם כופה אותו ועכ"ז מקרי שלא לדעת גמורה דהא אין לו ברירה אחרת ומוכרח להתרצות וע"כ צריך להתנות ולאמר דיהיב ליה לדעת גמורה ולא כדי שלא יכשל חבירו אלא לדעת גמורה וצריך להתנות בפירוש דאפילו למחר יומא טבא ולא היום נמי במתנה נתונה. ודו"ק:
א"ר

ציון ירושלים

"אין הבקר אנסים הבקר שאין אנו אחראין לרמאין עי' בבא קמא דף ס"ט דרשב"ג ס"ל שאין אנו אחראין לרמאין ולפענ"ד החכמים ס"ל שאם היינו אחראין לרמאין והיינו מפקירין מדעת אז היה הפקר אבל כיון שאין אנו אחראין לרמאין רק שעניים גוזלין זה הוי הפקר אנס וכזה מובן היטב הירון כפי גרסת הק"ע תמן בע"כ הוא מפקיר הכא לדעתיה הוא מפקיר וזה פירושו דהמקבן תביב יהוא שני טעמים אין הפקר אנסין הפקר ועוד שאין אנו אחראין לרמאין וכן פירש המפרש בתוספתא פאה פ"ב שם אבל התלמן תירש שהוא טעם אחד שלכך אין הפקר אנסים הפקר בשביל שאין אנו אחראין לרמאין והוא בע"כ מפקיר: "כד תהוון יהבין מתנה ביומא טבא מכאן מבואר שמותר לתת מתנה ביו"ט ודלא כהמרדכי סוכה בב"י או"ח סי' תקכז ועי' מג"א סי' שו ס"ק טו וכן מצאתי ברמב"ם בפירוש המשנה בסוכה פ"ג מי"ג מיהו אין ראיה דאפשר דקאי לענין אתרוג כמו שכתב הק"ע דמתנה של מצוה וכ"ש לצורך יו"ט ודאי מותר וגם מדברי הרמב"ם אין ראיה לפי זה ודו"ק: "בעלי מומין נכנסו בין אולם למזבח עי' ש"ס דילן דף מ"ד ועי' בספר המצות להרמב"ם מלוה ס"ט ורמב"ן במ"ש המג"א שם דאלות ערבה הוא הלמ"מ ואתי שפה דערבה ודאי לאו דבעל מום ולפענ"ד תמוה דהלמ"מ יהיה נקרא עבה שידחה ל"ת ועי' תוס' סוכה שם ד"ה אמר ליה דמשמע דהיינו רק מעלה דרבנן וכמ"ש הרמב"ן ודו"ק:

שנויי נוסחאות

(פו"ג) אחי נד"ו אתי.

עמודי ירושלים

וחורנא אמר אפ' בד אחד. כתב הקרבן העדה ובו עלין. והוא לכאורה נגד ש"ס סוכה דף מ"ד ב' בד אחד ועלה א' וא"כ למה כתב ובו עלין דמשמע דצריך להיות הרבה עלין ועי' טוא"ח (סי' תרס"ד) שכתב בשם ר' האי דמכופר הדבר עלה א' בבד א' ויוכל להיות דהוציאו ממה דבירושלמי אינו מבואר בדברי רב ששת דסגי בעלה א' רק בד א' משמע דס"ל דנ"ל הרבה עלין. ועי' ברמ"מ הל' לולב פ"ז הכ"ב שכתב כיצד עושה לוקח בד א' כו' ולא כתב דסגי גם בעלה א' והמפרשים לא הערו בזה וצ"ע. ובעשרה מאמרות מאמר חיקור דין (ח"ב פכ"ה) פי' עלה א' ובד א' ר"ל עלה א' בבד ובד א' ובו עלה ש"ס ר"נ ב' בדין וב' עלין ויוכל להיות שכן דעת ר' אביגדור המובא בס' תניא (סי' פ"ה) שכתב דלא סגי בעלה א'. והוא לכאורה תמוה ויי"ל שפי' כפי' העשרה מאמרות. ועי' בשיבולי הלקט סי' ק"כ שכתב בשם ר' חננאל שפסק דבעינן ג' בדין כרב נחמן ע"ש. והנה בגליון הש"ס תמה על הק"ע שכתב דא"ל שיהיה ג' טפחים דזהו נגד פסק ההלכה בסי' תרס"ד. והנה דברי הק"ע המה מעותקים מדברי רש"י בסוכה (מ"ד ב') ויוכל להיות דס"ל להק"ע כדעת הלבוש שם דס"ל דהנ' טפחים הם רק לכתחלה ובדיעבד סגי בכ"ש ועי' במ"א. וא"ר שם:

בין האולם ולמזבח. א"ל כשירים היו. ר' אבהו בשם ר' יוחנן כיני מתניתא אני והוא הושיעה נא. אני והוא הושיעה נא. א"ר אבהו °ולכה לישועתה לנו. לך יודייה. דרש רבי בא סרונגיה °והושע יי' את אהלי יהודה בראשונה. והושע כתיב. דרש ר' זיביי °כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה. ושכינתי בשדה. חנניה בן אחי ר' יהושע אומר °אנכי יי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. הוצאתך כתיב. רבי ברכיה רבי ירמיה בשם ר' חייה בר בא *דריש לוי בר סיסי בנהרדעא °ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר. זו עד שלא נגאלו אבל משנגאלו איכן דרכה של לבנה להינתן שם היא נתונה. אמר ר' ברכיה מעשה אין כתיב כאן אלא כמעשה. הוא וכל ארגלייה שלה היא וכל פרקמטי' שלה. אמר ר' מיישה בבבל כתיב °כמראה אבן ספיר ובמצרים כתיב °כמעשה לבנת הספיר ללמדך שבשם שהאבן קשה מן הלבינה כך שיעבודה של בבל היה קשה משעבודה של מצרים. תני בר קפרא עד שלא נגאלו ישראל ממצרים היתה רשומה ברקיע משנגאלו עוד לא נראית ברקיע. מה טעמא ובעצם השמים לטוהר. שמייא כד אינון נקיין מן ענגין. *תני בשם ר' ליעזר ע"א עברה עם ישראל בים מה טעמא °מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו. אמר לו ר' עקיבא ח"ו אם אומר את כן נמצאת עושה את הקודש חול. מה ת"ל אשר פדית לך ממצרים. כביכול כאילו עצמך פדית: אותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים. א"ר אחא זכר ליריחו:

הלכה ד מתני'

*כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיו מלקטין אותה [א] מערב שבת מניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו רבי יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מלקטין וחובטין על גבי המזבח ואותו היום היה נקרא יום חיבוט חריות. מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן: **גמ'** "לא אמר אלא קטן הא גדול לא. לא כן אמר רב אבינא בשם רב [ב] "אתרוג שנפסל ביום טוב הראשון מותר

קרבן העדה

בין האולם ולמזבח וכל השנה אסורים לכנוס לשם: אמר ליה כשירים היו. הבעלי מומין לכך שלא הקיפו בערבה אלא בזקיפה שגי וכהן בעל מום מותר לקרב לגבי המזבח ל"א כשירים היו שזקפו הערבה ולא בעלי מומין והראשון עיקר: כיני מתנית'. כן היא שנויה משנתינו אני והוא בא"ק בסופו דקאי על הקב"ה כדכתיב והוא אסור בזיקים כביכול הוא עצמו אסור: ה"ג ולכה לישועתה לנו לך קרי. וה"פ אף מהאי קרא שמעינן שישועתו של הקב"ה היא ישועתן של ישראל ואע"ג דכתיב לכה בה"א לבסוף קרינן לך כדאיתא במסורה ושמעינן שאף לו נעשית התשועה: והושע. כתיב כאילו כתיב והושע לה' ל"א מפרש את כמו עם: ושכינתי בשדה. דמלטול או גלות מיבעיא ליה דלשון שכון לא שייך אלא על הדירה בשלוה והשקט לכך דרים שהשכינה גולה עמהם: הוצאתך כתיב חסר כאילו הוציא את עצמו וע"ג דבספרים שלנו הוא מלא מלינו כיוצא בזה שהש"ס חולק: זו עד שלא נגאלו. דקשה קראי אהדדי דלבנת הספיר אינו כעצם השמים לכך מפרש דרישא כמעשה לבנת הספיר היינו בשעת הגלות כביכול כדי לצער בצרתן של ישראל מונח לבינה תחת רגליו אבל משנגאלו ניתנה הלבינה במקום הראוי לה ובמקום הלבינה היה כעצם השמים לטוהר: היא וכל ארגלייא שלה. דברים המרגילים והשייכי' לה: היא וכל פרקמטיא שלה. וכל הסחורות המונחים בה. כך היתה הלבינה שהיו ישראל רומסים במצרים מצויירים לפני הקדוש ברוך הוא היא וכל הצריך לעבודה הלבינה כגון הסלים והחמר ושאר דברים ומהכ"ף שבכמעשה מרבינן הכל: היתה רשומה. הלבינה ברקיע: מ"ט וכעצם השמים לטוהר. כלומר מהו כעצם השמים לטוהר וכן מלינו בכמה מקומות בש"ס זה דלשון מאי טעמא הוא במקום שאלת מהו: שמיא וכו' השמים. כשהן טהורים מן העננים: עכו"ם עברה עם ישראל בים. היינו פסל מיכה: ה"ג גוים ואלקיו משמע שהיה להם אלוה אחר מבלעדו: את הקדש חול. ואלקיו שהוא קודש ואינו נמחק ואתה עושה אותו חול וצריך למחקו: כאילו עצמך. שהיית בגלות מצרים בצרתן של ישראל וכדבסמוך: אמר רב אחא. לכך היו מקיפין שבע פעמים זכר ליריחו שהיו מקיפין אותה ביום הזה שבע פעמים:

הלכה ד מתני' גיגיו'. כלים של זהב מלאים מים: חריות. ענפים של דקל היו מביאין בין בחול בין בשבת ולא ערבה דכתיב כפות תמרים שתים הן אחת ללולב ואחת למזבח: מיד התינוקות שומטין את לולביהן. הגדולים שומטים לולבי התינוקות מידן של תינוקות: ואוכלים. הגדולים אתרוגיהם של תינוקות ואין בדבר משום גזל שכך נהגו משום שמחה: **גמ'** לא אמר. במתני' אלא קטן כלו' התינוקות אוכלין אתרוגיהן בשביעי לאחר גמר המצוה אבל גדול אסור לאכלו אפי' לאחר שנעשה המצוה: ופריך לא כן אר"א אפילו נפסל בי"ט הראשון מותר

פני משה

בין האולם ולמזבח. בתמיה והא אנן תנן בפ"ק דכלים גבי עשר קדושות בין האולם ולמזבח מקודשת מהם שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסין לשם וכשהן מקיפין את המזבח אי אפשר שלא יכנסו בין האולם למזבח: א"ל כשרים היו. כלומר אע"פ שכל ימות השנה אסורין ליכנס לשם כדי לצאת בערבה כשרים היו להכנס בין האולם ולמזבח: כיני מתניתא אני והוא וכו' כן צריך לפרש במתני' לר' יהודה היו שונים ואומרים אני והו הושיעה שני פעמים: לך לישועתה לנו וכו' הא דקאמר ר"א ליה ולך מזבח וכו' שני פעמים הא' לך לישועתה לנו והב' לך הודיה על כך: דרש ר' בא וכו' והושע כתיב. לומר והושע אתה על שם עמו אנכי בצרה וכמו כן דרש ר' זיכי לקרא כי עתה תצאי וגו' ושכנתי בשדה כביכול שהשכינה עמהם בגלות: הוצאתך כתיב. חסר לומר הוא יצא עמך מגלות מצרים: זו עד שלא נגאלו. היה כמעשה ל"ת לזכור צרתן ושיעבודן בחומר ובלבנים אבל משנגאלו איכן וכו' כלומר הלבנה לה מראה לבינה מלמעלה ובמקום שדרכה של לבינה להנתן שם היא נתונה שכבר כלה השיעבוד: היא וכל ארגליה שלה. כל השייך ורגיל לה וכן כל פרקמטיא שלה כל מר כל מה שהיה רשום למעלה לזכור גלותן וכוכב שעבודם נסתלקו והלכו להן משנגאלו ולכך כתיב כמעשה מה שהיה נדמין לה לרמז הצרות כלו והלכו להן: בבבל כתיב. במראה יחזקאל על נהר כבר כשגלו לבבל כתיב כמראה אבן ספיר וכו' ללמדך וכו' וכפי תוקף הגלות היתה המראה: היתה רשימה ברקיע כמעשה לבנת הספיר לזכור הגלות ולגאול אותן ומשנגאלו לא נראית עוד ברקיע ומהיכן למדנו זה דכתיב וכעצם השמים לטוהר דמשמע לטוהר לגמרי וכתיב כמעשה לבנת וגו' הא כיצד אלא כאן עד שלא נגאלו וכאן משנגאלו: שמיא וכו'. והיינו לטוהר: גוים ואלהיו. ודרש על ע"ז והיא פסל מיכה שעברה עמהם על הים. אמר לו ר"ע ח"ו וכו' אלא לך כביכול כאלו עצמך פדית עמהם והיינו ואלהיו: אותו היום וכו' זכר ליריחו. שהיו מקיפין אותה ד' פעמים ביום השביעי:

הלכה ד מתני' כמעשהו בחול. בנטילה ובהקפה: כך מעשהו בשבת. אם חל בשביעי בשבת: ומניחין אותן בגיגיות. כלים של זהב מלאים מים כדי שלא יכמישו העלין שלהן: חריות. ענפים של דקל היו מביאים בין בחול בין בשבת ולא ערבה: על גבי המזבח. ובנוסחת המשנה בבבלי וחובטין אותם בקרקע בצדי המזבח: ואותו היום. שעושין כך וכלו' כל יום מהשבעה היה נקרא יום חיבוט חריות ולסימנא בעלמא קאמר שהיו מביאין ענפי דקל להקיף את המזבח וטעמא דר' יוחנן בן ברוקה דדריש כפות תמרים אחד ללולב ואחד למזבח ורבנן כפת כתיב ואין הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: מיד. ולאחר התינוקות היו שומטין את לולביהן מתוך ההושענא והיו שוחקין ואוכלין אתרוגיהן אבל הגדולין לא היו עושין כן משום דעדיין ראוי לצאת בו כל היום כדקאמר בגמ' פ"א מיד התינוקית היו הגדולים שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן אבל שלהן לא היו אוכלין כל היום לפי שמכיון שהוקצה למצוה הוקצה כל היום ובשל תינוקות לאו כלום הוא: **גמ'** לא אמר אלא קטן. שהתינוקות הוא שעושין כן לאכול אתרוגיהן מיד אחר המצוה: הא גדול לא. דשל גדולים מכיון שהוקצה למצות הוקצה כל היום הכי קס"ד והלכך פריך והא לא כן אמר רבי אבינא בשם רב אתרוג שנפסל ביום טוב אחר שיצא בו מותר

ויקרא רב' פ"ט

שם פכ"ג מכילתא בא פי"ד ועי' ש"ר פ' מ"ב

סוכה מה ע"א

יב
א מיי' פ"ז מלולב הלכה כב

גליון הש"ס

בעי' תוספות סוכה דף מו ע"ב ד"ה אתרוג מה שהקשו על ר"ת ואפשר כיון דמה שאתך ממנו אינו ראוי אף ליום שני דהוי אתיכת אתרוג ועי' במג"א סי' תרמט ס"ק כו א"כ הוי אתרוג שנפסל ומותר לאוכלו לפי הירושלמי ודוק :

ציון ירושלים *לא אמרו אלא קטן אבל גדול לא עס"ק מ"ם על פירוש רש"י ומהתימא דבבלי דף מו ע"ב פירש"י בהדיא הקושיא כמ"ש הס"ק לפירש רש"י וגם על התוס דף מ"ה שדחו פירש"י תמוה לי למה לא הזכירו שרש"י בדף מו ע"ב הביא ראיה לדבריו מהמדרש : *אתרוג שנפסל ביו"ט ראשון מותר לאכלו עכ"י או"ח סי' תרסה שהביא בשם אורחות חיים כדברי הירושלמי והוא תמה דהא אתקלי לבין השמשות והא"ר תמיה דבירושלמי מבואר קושית הב"י ולק"מ דהירושלמי מתרץ דלא ס"ל מגו דאתקלי כלל משום דראוי לאחרים וכמ"ש בש"ק אבל הב"י הקשה לדידיה דס"ל מגו דאתקלי ממילא ראוי לפסול. ושפיר הקשה והנה התוס' בכילה דף ל כתבו דפלוגתא דרב ור"א מיירי בשאר ימים דביום ראשון ודאי אסור והדבר תמוה דמפני מה יהיה אסור ביום ראשון על יום אחר וככר התפלא בזה א' מהאתרוגים אמנם נראה דע"פ דברי הר"ן והריטב"א דלכן מותר בשביעי ול"ש אתקלי משום דדוקא ביו"ט ושבת דשייך הכנה משא"כ בשאר ימים ולפ"ז ביום הראשון ודאי אסור דהוקצה עכ"פ למצוה וצריך הכנה ביו"ט ודו"ק וכן מצאתי בשיטה מקובלת על כילה מבואר בהדיא כן והרבה הארכתי בזה ואכ"מ :

שנויי נוסחאות (סוט"ו) הוא בד"ו היא. (סול"ע) מניחין בד"ו ומניחין. (סול"ט) רב אבינא בד"ו רבי אבינא.

עבודי ירושלים

א"ל כשרים היו. עי' בקה"ע שכתב כשרים היו הבעלי מומים לכך שלא הקיפו בערבה אלא בזקיפה. וכהן בעל מום מותר ליקרב לגבי המזבח. לישנא אחרינא כשרים היו שזקפו הערבה ולא בעלי מומים והראשון עיקר עכ"ל הנה מ"ש בפי' הא' שכהן בעל מום מותר ליקרב לגבי המזבח לא ידעתי דהא באמת אסור כדתנן בפ"ק דכלים ואם נימא דכוונתו דכיון דמצותו בזקיפה לא היה צריך לכנוס לגבי המזבח וסגי בעזרה כבר דחה הריטב"א בחי' לסוכה פי' זה דגם אי בעינן זקיפה צריך לקרב לגבי המזבח והכי ס"ל להקה"ע לומר דכשרים היו דאי בזקיפה היה כהן א' זוקף על הכל אך לפ"ז יהיה דברי ר' יוחנן בירושלמי נגד דבריו בבבלי סוכה מ"ד א' דאמר דילמא בתמימין וכן השמיט הר"מ שהכהנים בעלי מומין היו זוקפין כו' ונראה העיקר כפירוש השני דבעלי מומין לא היו נכנסין רק כשרים. ועי' בא"ז הלכות סוכה סימן שס"ו שעל מה שתמה על מנהגנו דישראל מקיפין למזבח ולא כהנים כתב וז"ל ומצאתי סמך למנהגנו דאמר בירושלמי דמתניתין כיצד סדר ההקפה כל ישראל גדולים וקטנים נוטלין לולביהן בידיהן ימנית ואתרוגיהן בידיהן השמאלית ומקיפין הקפה א' ואותו היום מקיפין ז"פ הרי ראיה וסמך למנהגנו שהמקיפין היו ישראלים. אבל קשיא לתלמודין דידן דמשמע שלא היו מקיפין רק כהנים ונראה בעיני דלא פליגי ירושלמי וגמרא דידן ותרווייהו ס"ל דהיתה הקפה בישראל והיו ישראל נכנסין בין האולם ולמזבח ומקיפין וראיה מרשב"ל דכהן בעל מום זר לענין הזה שאסור לכנוס כל השנה בין האולם ולמזבח עתה מותר בעבור מצות הקפה כו' עכ"ל הא"ז ולפנינו ליתא לזה בירושלמי. ועי' ילקוט תהלים (ס"ס תש"ג) והנה בביאורי הגר"א בא"ח (סי' תרס"א סק"א) כתב וז"ל אבל נ"ע שם שאמר סדר ההקפה כל ישראל גדולים וכו' ואין ההקפה במקדש אלא בכהנים דאין זר נכנס בין האולם ולמזבח עכ"ל. אולם לפי דברי הא"ז לק"מ. והנה נ"ל ראיה למ"ש הר"מ הל' כלי המקדש פ"ו ה"ה דכהן בעל מום אסור מה"ת ליקרב לגבי המזבח והרמב"ן בהשגותיו לספר המצות לאוין סי' ס"ט השיג עליו מהש"ס דסוכה דמוכח דהוא רק מדרבנן דאל"כ איך התירו לבעל מום ליכנס משום מצות ערבה וע"ש במגילת אסתר ומדברי הירושלמי שהביא הא"ז לק"מ קושיות הרמב"ן דהא מבואר דגם ישראלים היו מקיפים וזר בודאי אסור מה"ת

 וע"כ

מותר לאוכלו. אמר רבי יוסה תמן הוא אינו ראוי לצאת בו אחרים ראויין לצאת בו ברם הכא לא הוא ולא אחרים יוצאין בו:

הלכה ה מתני'

א *ההלל י והשמחה שמונה כיצד *מלמד שאדם חייב בכבוד י"ט האחרון של חג כשאר כל ימות החג סוכה שבעה כיצד ג גמר מלוכל לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלן בשביל כבוד י"ט האחרון: **גמ'** *תני ד שמונה עשר יום ולילה אחד קורין בהן את ההלל בכל שנה. שמונת ימי החג ושמונת ימי החנוכה וי"ט של עצרת וי"ט הראשון של פסח ה ולילו. *ר' זעירה עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר *שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל. התיב ר' בא והתני ו *חגיגת ארבעה עשר יוצאין בה משם שמחה ואין יוצאין בה משם שלמים א"ר זעירה תיפתר בששחטה ברגל. א"ר בא אם בששחטה ברגל אין זו חגיגת ארבעה עשר. מאי כדון א"ר זעירה עד דאנן תמן שמעתנה. עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר כד סלקינן הכא שמעתנ'. ר' חייה בשם ר' לעזר °והיית אך שמח *לרבות לילי י"ט הראשון לשמחה (דברים יג) או יכול אף לילי י"ט האחרון ת"ל אך אך חלק. ר' חייה בשם ר' לעזר °ושמחת בחגך משאת (שם יד) מתחייב בחגיגה את מתחייב בשמחה. התיבון והתנינן ההלל והשמחה שמונה. הגע עצמך שחל יום הראשון להיות בשבת. לשוחטן מערב הרגל אין את יכול דאמר ר' זעירא עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל לשוחטן ברגל אין את יכול שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה את השבת. אימתי אמרו ההלל והשמחה שמונה. אמר רבי יוסה קיימה רב *אבודמי נחותה בכהנים ובשעיר. *ר' אבא בר כהנא ר' חייה בר אשי בשם רב י צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד

פני משה

מותר לאוכלו אלמא לא אמרינן הוקצה למצוה הוקצה כל היום: א"ר יוסה. לא דמיא ולא כדקס"ד דטעמא משום שהוקצה לכל היום אלא טעמא אחרינא איכא הכא: תמן. כלומר במתני' הכא הוא אינו ראוי לצאת בו לפי שכבר יצא בו ולו אינו ראוי אבל אחרים ראוין לצאת בו למי שעדיין לא נטלו שכל היום כשר ללולב כדתנן בפרק דלעיל: ברם הכא. באתרוג שנפסל לא הוא ולא אחרים יכולין לצאת בו הלכך מותר לאכלו:

הלכה ה מתני' ההלל. לגמור אותו: והשמחה. שלמי שמחה: ובכבוד י"ט האחרון של חג. כדדרים התם והיית אך שמח לילי י"ט האחרון לשמחה והיום אתי בק"ו דעיקר שמחה ביום הוא: גמר מלוכל. בשבעה לא יתיר את סוכתו מאגידתה ולסתרה דהא עדיין כל היום חובתה: אבל מוריד הוא את הכלים. הנאים ומלעות נאות שהעלה לסוכה: בשביל כבוד י"ט האחרון. שיהא נראה כמכין לקראתו למקום שיסעוד בו הלילה: **גמ'** תני שמנה עשר יום ולילה אחד קורין וכו'. אחר התפלה בבה"כ וגומרין אותו: שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל. שהקדישן לשם חגיגת חמשה עשר ושחטן מעיו"ט אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל לא משום חגיגה אע"פ ששחטן לשם חגיגה לפי שצריך שישחוט בשעה הראויה לחגיגה והיינו בי"ט וכן אינו יוצא בהן משום שמחה דכתיב וזבחת ושמחת בעינן זביחה בשעת שמחה וליכא: התיב ר' בא. ומי בעינן זביחה בשעת שמחה והא תני חגיגת ארבעה עשר שבאה עם הפסח יוצאין בה בי"ט משום שמחה ואין יוצאין בה משום שלמי חגיגה משום דחגיגת ט"ו חובה היא מן התורה וכל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין קתני מיהת יוצאין בה משום שמחה ואף על פי שנשחטה מערב הרגל ולא הוי זביחה בשעת שמחה: תיפתר. להאי ברייתא כששחטה לחגיגת י"ד ברגל דמיירי שעיכבה ולא שחטה בי"ד: אם בששחטה ברגל. א"כ אין זו חגיגת י"ד אלא של ט"ו ואי משום שלא הקדישה לשם חגיגת ט"ו מ"מ היאך קראה חגיגת י"ד לזו שלא נשחטה בזמנה: מאי כדון. והשתא מאי הוי עלה אי בעינן זביחה בשעת שמחה כהאי דעולא בשם ר' אלעזר או לא כדמשמע מהאי ברייתא דהתיב ר' בא: אמר ר' זעירא עד דאנן תמן. בעוד שהייתי בבבל שמעתינה לעולא בשם ר' אלעזר דקאמר להא שמעתתא דבעינן זביחה בשעת שמחה אבל כד סלקינן הכא בא"י שמעתינה בשם ר' חייה בשם ר' אלעזר דקאמר בה טעמא כדלקמן על ברייתא דלקמי': והיית אך שמח וכו'. הכי דריש לה בספרי פרשת ראה והיית אך שמח לרבות לילי י"ט הראשון לשמחה או יכול שאני מרבה אף לילי י"ט האחרון ת"ל אך חלק ומשום דשמיני רגל בפ"ע הוא וקסבר האי תנא דלא בעינן זביחה בשעת שמחה: ר' חייה בשם ר' אלעזר. פליג אהאי ברייתא דספרי וס"ל כמאן דדריש איפכא והיית אך שמח לרבות לילי י"ט האחרון לשמחה או אינו אלא י"ט הראשון ת"ל אך חלק וכדמסיים לטעמא דכתיב ושמחת בחגך ושמחת זו שמחה בחגך זו חגיגה ודרשינן משאתה מתחייב בחגיגה וזהו ביו"ט אתה מתחייב בשמחה להוציא לילי י"ט הראשון שאין אתה מתחייב בחגיגה וליכא נמי שמחה דאם שחטה מבעוד יום לא כלום היא דבעינן זביחה בשעת שמחה: התיבון. בני הישיבה על זה והתנינן ההלל והשמחה שמונה והשתא קשיא דהגע עצמך שחל יום טוב הראשון להיות בשבת דאין שלמי שמחה דוחה שבת ולשוחטן מערב הרגל אין אתה יכול דהא אמר ר"ז עולא בר' ישמעאל וכו' שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה שבת מדכתיב וחגותם חג לה' שבעת ימים והא שמונה הוו אלא מכאן שאין חגיגה דוחה שבת וא"כ שמחה נמי אין דוחה שבת ומערב הרגל נמי לא דבעינן זביחה בשעת שמחה והשתא אימתי אמרו ההלל והשמחה שמונה דמדקתני סתם ולא מחלק בין אם חל ראשון בשבת כדקתני באינך לולב וערבה וכו' ש"מ דלעולם שמנה הוו ואם חל ראשון בשבת היכי משכחת לה: קיימה רב אבודמי נחותה. שהיה רגיל לירד מא"י לבבל וקרו ליה נחותא והוא קיימה להמתני' דלעולם שמנה הוו דמיירי בכהנים ובשעיר של רגלים שהכהנים אוכלין אותו ויוצאין בו משום שמחה כדתנן בפ"ק דחגיגה הכהנים יוצאין בחטאות ואשמות וקרבן צבור דוחה את השבת. וגרסינן להאי לקמן בפ"ק דחגיגה ומקצתה בפ"ק דר"ה: סוכה שבעה וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ו דברכות בהלכה ו' עד סוף הל': צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד

קרבן העדה

מותר לאכלו. מטעם שאינו ראוי למצותו ולא אקצי' לאתרוג רק כל זמן שראוי למצותו א"כ ה"נ בשביעי כבר גמר מצותו לא יהא אסור אפי' לגדולים: ומשני תמן. במתני' אע"ג דהוא גמר מצותיה מ"מ ראוי הוא האתרוג לאחרים שלא נטלו עדיין לצאת בו הלכך הוא מוקצה: ברם הכא. אבל כאן באתרוג שנפסל ודאי אזדא ליה מצותיה שאינו ראוי עוד לשום אדם לצאת בו:

הלכה ה מתני' ההלל. לגמור בו את ההלל: והשמחה. שלמי שמחה: גמר מלאכול. בשביעי: לא יתיר. אגד סוכתו לסתרה דהא כל היום חובתו לישן ולשנן ואי' איקלע סעודתא אכיל לה בגוה: אבל מוריד הוא. את הכלים נאים ומלעות נאות שהעלה לתוכה: מפני כבוד י"ט. שמראה כמכין עצמו לקראתו למקום שיסעוד שם הלילה: **גמ'** שמנה ימי החג. אבל דפסח לא שימות החג חלוקין בקרבנותיהן דפרי החג מתמעטין והולכין: ולילו. בעת אכילת הפסח כדתנן בפסחים הראשון טעון הלל באכילתו ולא קחשיב ההלל שקרו בשעת עשיית הפסח לפי שלא היה אלא במקדש א"נ שלא קרו אז אלא הלוים וי"ח יום כל ישראל חייבים לקרות: שלמי חגיגה. שלמים שהקדישן ושחטן לשם חגיגה: אינו יוצא בהן י"ח ברגל. לא משום שמחה דבעינן זביחה בשעת שמחה ולא משום חגיגה דהואיל והוי דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין סברא הוא שישחטו בשעה הראויה לחגיגה: חגיגת י"ד. שסוחטין בערב פסח עם הפסח וקס"ד בששחטה בי"ד קאמר: ואין יוצאין בה משום שלמים. שלמי חגיגה: תיפתר בששחטה ברגל. כגון שעיכב חגיגת י"ד ושחטה בט"ו: אין זו חגיגת י"ד. דכיון דעבר זמנה שלמים היא ולמה קרי לה חגיגת י"ד: מאי כדון. מעתה מי יוצאין בהן משום שלמי חגיגה או לא: עד דהוה תמן. בבבל דר"ז סליק מבבל לא"י ואמר כשהייתי בבבל שמעתי הא דעול' וכשעליתי לא"י שמעתי להא דר' חייה בשם ר"ל ושמעי' דמברייתא דייק לה ר' לעזר שאין יוצאין בו משום חגיגה: והיית אך שמח. קרא יתירא הוא דכתיב לעיל מיניה חג הסוכות תעשה לך ז' ימים וסמיך ליה ושמחת בחגיך והדר כתיב ז' ימים תחוג וגו' והיית אך שמח: ה"ג לרבות לילי י"ט האחרון לשמחה או יכול אף לילי י"ט הראשון ת"ל אך חלק וכ"ה במס' חגיגה. וה"פ לרבות לילי י"ט האחרון לשמחה שלפניו לכוללו עם ז' ימים שיזבח שלמים בשביעי כדי לאכול ליל שמיני דהאי שמח מיותר כדפרישי' אלא לרבות שמחה ליל שמיני וכיון דאיתרבי ליל שמיני שהוא טפל ק"ו היום שהוא עיקר שחייב בשמחה ושאר הלילות לא צריכי ריבויי' דימים אפי' לילות במשמע וכי איצטריך ללילי י"ט אחרון דאינו בכלל שבעה וע"כ לילה איתרבי שהוא סמוך לשבעת ימים דקרא: אך חלק. כל אכין ורקין מיעוטין: ושמחת בחגך. בא לתרץ למה לא מרבינן לילי י"ט הראשון וממעטין מהך לילי י"ט האחרון וקאמר דכתיב ושמחת בחגיך משאתה מתחייב בחגיגה אתה מתחייב לשחוט שלמי חגיגה ועי"ט עדיין לא נתחייב בחגיגה: הגע עצמך. אמור לנפשך מי לא עסקינן שחל יום טוב הראשון בשבת אם כן אין שמחה שמונה וכשחל שבת בשאר ימות החג ל"ק ליה דמצי לאכול שלמים ששחטן מערב שבת דשלמים נאכלין לשני ימים ולילה א': אימת אמרו ההלל והשמחה שמנה. כשחל יום טוב הראשון בחול א"כ ה"ל למתני במתני' השמחה שבעה ושמנה כדתנן בלולב וערבה: בכהנים. שאוכלים שעירי החטאת ובמוספי החג הוא שעיר החטאת וכל קרבן ציבור הקבוע דוחה שבת והכהנים אוכלין אותו חי: צריך אדם. הרוצה לאכול אף בשמיני בסוכה לפחות מקום ד' על ד' בסוכתו שיהא ניכר שאינו מוסיף על המצוה ליסב בסוכה שמנת ימים:
מבעוד

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ' מחנוכה הל' ו טוש"ע או"ח סי' תרמד ס"א
יד ב מיי' פ"ו מיו"ט הלכ' יז
טו ג מיי' פ"ו מסוכה הל' יא טוש"ע שם סי' תרס'
טז ד מיי' פ"ג מחנוכה הל'
יז ה מיי' פ"ב מחגיגה הל' י
יח ו מיי' פ"ו מסוכה הל' יא טוש"ע שם

גליון הש"ס

צפי' ק"פ. ועיין ברש"י ותוספות סוכה דף כד ד"ה שייר ועי' תוס' פרכין ד' ופ"א ד"ה שמונה:

מסורת הש"ס

סוכה מח ע"א
*בש"ס בבלי איתא מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד וכו'
מס' סופרים פ"כ
חגיגה פ"א הלכה ד פסחים ע ע"ב
שם פא ע"א
שם
ירושלמי ר"ה פ"א הלכה א ותגיגה פ"א הלכה ד ופ' בבלי פסחים עא ע"א ברכות פ' כילד מברכין הל' ו

שנויי נוסחאות (סול"ד) ובשעיר ר' אבא בד"ו ובשעיר סוכה שבעה כיצד כו' יום טוב האחרון ר' אבא

עמודי ירושלים

ע"כ נ"ל דהוא מטעם דעשה דוחה ל"ת ועי' בריטב"א בחי' לסוכה שחילק בין בע"מ לישראלים דישראל אסור ליכנוס מה"ת. אולם בירושלמי מבואר דגם ישראלים היו מקיפים ומה"ם דילן ליכא תברא לזה וכמ"ש הא"ז. ומדברי הא"ז מוכח דגם הוא סובר כהרמב"ם דהוא מה"ת מדכתב והא ראיה מרשב"ל דסובר דבעלי מומים נכנסים כ"ש לישראלים ומה ראיה הא זה מה"ת וזה מדרבנן אע"כ דס"ל דגם בעלי מומין אסורים מה"ת. עוד הביא הא"ז בשם הירושלמי ניחא בזמן שיש מזבח ובזמה"ז הזן הכנסת עומד כמלאך אלקים וס"ת בזרועו והעם מקיפין אותו דוגמת מזבח ע"כ וחסר לפנינו:
לא אמרו אלא קטן. עי' בק"ע מה שהקשה על רש"י. אולם מצאתי בא"ו ס' סוכה (סי' שס"ו) שכתב מינו אין משם קושיא לרש"י דהסוגיא אולא כר"ג דאמר לקמן אתרוג בשביעי אסור והפשר שפיר להיות כפירש"י כו' עכ"ל וא"ש:

מסורת הש"ס

סוכ' מח ע"א

מבעוד יום ר"י בן לוי אמר צריך לקדש בתוך ביתו. ר' יעקב בר אחא בשם שמואל [א] קידש בבית זה ונמלך לוכל בבית אחר מקדש. רבי אחא רבי חיננא בשם רב מי שסוכתו ערבה עליו מקדש בלילי יום טוב האחרון בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו. א"ר אבין ולא פליגין מה דאמ' רב [ב] בשלא היה בדעתו לוכל בבית אחר מה דאמר שמואל בשהיה בדעתו לוכל בבית אחר. אמרה מנא אתיא דשמואל כר' חייה ודר' הושעיה כר"י בן לוי א"ר אימי זאת אומרת שהן נחלקין בפירוש:

הלכה ו מתני' [ג]

*ניסוך המים שבעה כיצד צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגין היה ממלא מן השילוח הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו עלה בכבש ופנה לשמאלו ושני ספלים של כסף היו שם ר' יהודה אומר של סיד היו אלא שהיו מושחרין מפני היין ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין אחת מעובה ואחד מידק כדי שיהו כלים בבת אחת מערבי של מים ומזרחי של יין עירה של מים בתוך של יין או של יין לתוך של מים יצא ר' יהודה אומר מלוג היה מנסך כל שמונה ולמנסך אומרים לו [ד] הגבה את ידך שפעם אחת ניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם: **גמ'** א"ר יוסי בן חנינה כדי לעשות פומפי לדבר. יוסי בן חנינה בשם מנחם יותפייה

דר"ע

קרבן העדה

מבעוד יום. בשביעי דבערב י"ט הוא ואסור לסתור: צריך לקדש בתוך ביתו. ואיכא היכירא שאינו מוסיף ואין צריך לפחותה: קידש בבית זה. בשאר שבתות וי"ט של כל ימות השנה אם לא קידש במקום סעודה צריך לחזור ולקדש במקום סעודה א"כ כאן בשמיני אסור לקדש בביתו ולאכול בסוכה דבעינן קידוש במקום סעודה ואם יקדש שנית בסוכה ליכא היכירא וגם מברך ברכה שאינה צריכה: ה"ג ר' אחא ר"ח רב הושעיא בשם רב: ערבה עליו. שנוח לו לישב בסוכה: מקדש וכו'. וא"צ לפסול סוכתו: ולא פליגין. רב ושמואל: ה"ג מה דאמר רב בשלא היה דעתו לאכול בבית שקידש מה דאמר שמואל שהיה בדעתו לאכול בבית שקידש וכ"כ תוס'. וה"פ הא דאמר רב שמקדש בביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו אע"ג דאין קידוש אלא במקום סעודה כיון דבשעת קידש היתה דעתו לאכול במקום אחר א"צ לקדש שנית והא דאמר שמואל שצריך לקדש שנית אם היה מתחלה דעתו לאכול במקום שקידש ואח"כ נמלך לאכול במקום אחר צריך לקדש שנית: ה"ג א"ר מנא אתיא. הא דשמואל כר"ח בר אשי משמיה דרב דאמר לעיל שצריך לפסול סוכתו ואין תקנה לקדש בתוך ביתו דצריך קידוש במקום סעודה אפילו היה דעתו מתחלה לאכול במקום אחר: ודר' הושעיא. דאמר דשני בקידוש בתוך ביתו אתיא כריב"ל: שהן נחלקין בפי'. מהא דר' מנא מוכח שרב ושמואל פליגי ולא כמו שא"ר אבין דלא פליגין:

הלכה ו מתני' מן השילוח. הוא מעיין סמוך לירושלים: מחזקת ג' לוגין. זהו פחות שבנסכים רביעית ההין לכבש: שער המים. א' משערי עזרה נקרא כן על שם שבו מכניסין צלוחית של מים דנסוך החג: תקעו והריעו. בשעת שאיבה: עלה בכבש. שהיה בדרומו של מזבח: ופנה לשמאלו. שנסכים נעשין בקרן מערבית דרומית וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונ': שהיו מושחרין. ודומין לכסף שהוא שחור מן הסיד: כמין שני חוטמין דקין. חוטם א' בספל א' ונקב א' בחוטמו והכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדים דרך החוטמין על גג המזבח ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדין לשיתין של מזבח שהן חלולין ועמוקים מאד: א' מעובה וא' דק. א' מהנקבים מעובה והוא אותו של מים וא' דק אותו של יין שיהו שניהן כלין בבת אחת שהיין ממהר לצאת יותר מן המים: מערבי של מים וכו'. הספלים היו נתונים אצל הקרן סמוכים זה לזה לפני זה א' לצד מערב וא' לפנים ממנו למזרח: רי"א וכו'. בתרתי פליג אג' לוגין ואשבעה דקאמר ת"ק ואתא ר"י למימר אף בשמיני מנסכים: הגבה את ידך. כדי שנראה אם תתן מים מספל לפי שהצדוקין אין מודים בניסוך המים שפעם אחת נסך צדוקי א' את המים על רגליו: **גמ'** כדי לעשות פומפי לדבר. לכך היו תוקעין למילוי המים כדי לעשות פרהסיא לדבר: יותפייה. דמן יותפת:

דר"ע

פני משה

מבעוד יום. אם רוצה הוא לסעוד בסוכה גם בלילי י"ט האחרון אז צריך הוא לפסול הסוכה מבעוד יום ולעשות בה איזה דבר הפוסלה כדי שלא יהא נראה כמוסיף ויושב בסוכה בשמיני עצרת: צריך לקדש בתוך ביתו. אפי' רוצה הוא לאכול בסוכה בלילי י"ט האחרון מ"מ צריך הוא שיאמר הקידוש בתוך ביתו מפני שהוא מזכיר בקידוש את יום שמיני עצרת הזה ואינו שייך לסוכה: קידש בבית זה וכו'. בעלמא קאי אם קידש בבית זה ונמלך והלך לאכול בבית אחר צריך לקדש פעם אחרת במקום שהוא אוכל שאין קידוש אלא במקום סעודה: בשם רב. ובברכות גרים כאן ר' הושעי' ומשמיה דרב הוא דקאמר וכדמוכח מדלקמן דגרסינן להו לתרוייהו: מי שסוכתו עריבה עליו. ורוצה לאכול גם בלילה בתוכה מקדש וכו' ופליגי ר' אבון ור' מנא בפירושא דמילתייהו דרב ושמואל דר' אבון קאמר דלא פליגין רב ושמואל בהדדי דמה דקאמר רב מי שסוכתו עריבה עליו מקדש בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו אלמא דיכול לקדש בבית זה ולאכול בבית אחר מיירי בשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר כלומר בשעה שקידש לא היה בדעתו לאכול בבית זה שקידש וזהו בית אחר נקרא שאינו בבית שהוא אוכל אחר כך אלא שהיה מתחלה בדעתו על אותו בית עצמו שהוא אוכל אח"כ והלכך קאמר דיכול לכתחלה לקדש בתוך ביתו על מנת לאכול בסוכה שאין כאן שינוי דעת משעת הקידוש לשעת הסעודה: ומה דאמר שמואל אם קידש בבית זה ונמלך וכו' בשהיה בדעתו לאכול בבית אחר. כלומר שבתחלה היה בדעתו לאכול באותו הבית שקידש והוא בית אחר מזה שאוכל בו עכשיו ואח"כ נמלך הוא לאכול בבית שאוכל עכשיו הלכך צריך לקדש פעם אחרת הואיל ובשעת הקידוש לא היה בדעתו על אותו הבית שאוכל בו: א"ר מנא. דלא היא דהא על כרחך הני תרתי לישני דרב פליגי אהדדי הא דלעיל דר' חייה בר אשי בשם רב צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום דאלמא שאין לו תקנה אחרת לאכול בה בלילי י"ט האחרון אלא שיפסול אותה ואז יקדש ויאכל בתוכה ואלו להאי לישנא דר' הושעיה בשם רב מי שסוכתו עריבה עליו וכו' א"כ ע"כ דס"ל שאין צריך לפסול הסוכה דהא איכא תקנתא לקדש בתוך ביתו ולאכול בתוך הסוכה שהרי עכשיו אינו מזכיר של שמיני עצרת בסוכה והגע עצמך שאם פוסל הוא סוכתו אמאי לא יאכל ויקדש במקום אחד אלא ודאי דפליגי מר אמר הכי אמר רב ומר אמר הכי אמר רב והשתא דאתינן להכי לא תימא דרב ושמואל לא פליגי בדינא דקידוש למאי דאמר ר' הושעי' בשמיה דרב וכדבעי ר' אבין לפרושי למילתייהו אלא הכי היא דהואי דאתיא דשמואל דס"ל שצריך שיקדש בבית שהוא אוכל. כדר' חייה דלעיל בשם רב שאין לו תקנה אחרת לאכול בלילי י"ט האחרון בסוכה אם לא שפוסלה מבעוד יום ואז יקדש ויאכל בתוכה. ודר' הושעיא משמיה דרב דקאמר מי שסוכתו עריבה עליו וכו' אלמא דאיכא תקנתא שאין צריך לפוסלה כר' יהושע בן לוי דלהיה נמי אמר צריך לקדש בתוך ביתו אם רוצה לאכול בסוכה וש"מ דמותר לעשות כן והשתא הא דרב בהך לישנא דר' הושעי' משמיה פליג אדשמואל בדינא דקידוש ודלא כר' אבון: א"ר אימי זאת אומרת וכו'. התם בברכות קאי דלעיל קאמר התם דחלוקין הן בענין דקתני במתני' שם הסיבו אחד מברך לכולן אם דוקא בפת הוא או אפי' ביין ופירות נמי דינא הכי ומהאי דלעיל ש"מ דחלוקין הן גם בפירות וכדפרישית שם:

הלכה ו מתני' ניסוך המים שבעה כיצד. כמה הוא הניסוך ומאין היו ממלאין: צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגין. כפי הפחות שבנסכים שהוא רביעית ההין לכבש: היה ממלא מן השילוח. הוא מעין הסמוך לירושלים דכתיב ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה: הגיעו לשער המים. אחד משערי העזרה נקרא כן על שם שבו מכניסין צלוחית מים של ניסוך החג: תקעו והריעו ותקעו. דכתיב ושאבתם מים בששון: עלה בכבש שהוא לדרומו של מזבח ופנה לשמאלו. שהנסכים נעשים בקרן מערבי' דרומית וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונה: ושני ספלים של כסף היה שם. ואין בזה משום מעלין בקדש ולא מורידין שהוא מערה מצלוחי' זהב המקודשת לתוך של כסף משום דאותן ספלים היו קבועין בסיד על המזבח ונחשבים כגופו של מזבח ולאו כלים נינהו והרי זה כלבונה שהיתה בבזיכים של זהב והיו מקטירין על מזבח החיצון של נחשת: ר' יהודה אומר של סיד היו אלא שהיו מושחרין פניהם מחמת יין ודומין לכסף שהוא שחור מן הסיד דמכיון דתנינן לקמן עירה של יין לתוך של מים ושל מים לתוך של יין יצא מושחרין שניהן: ומנוקבין הספלין כמין שני חוטמין דקין. חוטם אחד בספל א' ונקב אחד בחוטמו - והכהן מערה בפי הספלים והנסכים יורדין ומקלחין דרך החוטמין על גב המזבח ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדין לשיתין של מזבח שהן נקובין וחלולין ועמוקין מאד: אחד מעובה וכו' אחד מהנקבים מעובה ביותר מחבירו והוא אותו של יין והא' שהוא דק הוא של מים כדי שיהיו שניהן כלין בבת אחת לפי שהמים ממהרין לצאת יותר מן היין מפני שהיין יותר עב ומתאחר לצאת לפיכך היה הנקב של יין מעובה והנקב של מים דק כדי שיהיו כלים בבת אחת: מערבי של מים ומזרחי של יין. שהספלים היו נתונין אצל הקרן סמוכים זה אצל זה וזה לפני זה האחד לצד מערב המזבח והאחד לפנים הימנו דהיינו מזרח: ר' יהודה אומר בלוג היה מנסך כל שמונה. בתרתי פליג את"ק דקאמר ג' לוגין והוא קאמר בלוג ואשבעה דקאמר ת"ק והיהו קסבר אף בשמיני מנסכים מים ואין הלכה כר"י: הגבה את ידך. כדי שיהא נראה אם תתן מים בספל לפי שהצדוקים אינם מודים בניסוך המים ופעם אחת נסך צדוקי אחד על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן וזה ללמד שאין ניסוך המים נוהג אלא בשחר בשעת נטילת לולב:

גמ' כדי לעשות פומפי לדבר. לפיכך היו תוקעין ומריעין כשהגיעו לשער המים לעשית פומבי ופרסום לדבר וזהו מפני הצדוקין שאינם מודים בניסוך המים. ודוגמא שאמרו בפ"י דמנחות. גבי קצירת העומר במוצאי י"ט שהיה נקצר בעסק גדול מפני הבייתוסין שאומרין אין קצירת העומר במוצאי י"ט:

דר"ע

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פכ"ט מהלכות הל' א טוש"ע או"ח סי' רעג ס"ב

כ
ב טוש"ע שם סעיף א

כא
ג מיי' פ"י מתמידין הל' .

כב
ד מיי' שם הלכה ח

רידב"ז

א"ר אימי זאת אומרת שהן נחלקין בפירוש כפירש הקרבן העדה ז"ל נראה לפענ"ד. ודו"ק:

שנויי נוסחאות (כו"ס) אמרה מנא כד"ו אמר רבי מנא. (פוי"א) בפירוש כד"ו בפירות. (פוי"ז) אחת כד"ו אחד.

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פי"ט ממעשה הקרבנות הל' ג

כד
ב מיי' שם
ג פ"י מתמידין הלכה ז

פני משה

דר"ע היא. הא דקתני מחזקת שלשת לוגין כר' עקיבה הוא דאמר ניסוך המים בחג דבר תורה הוא דדריש ונסכיה בשני ניסוכין הכתוב מדבר א' ניסוך המים ואחד ניסוך היין ואיתקש ניסוך המים לניסוך היין שהפחות שבנסכי היין שלשת לוגין כדכתיב רביעית ההין לכבש: תמן תנינן. בזבחים פי"ג השוחט ומעלה בחוץ וכו' ר' אלעזר אומר אף המנסך מי החג בחג בחוץ חייב ואמר ר' יוחנן כל שיטת ר' אלעזר בשיטת ר"ע רבו היא דהוא ר' אלעזר בן שמוע תלמידו של ר"ע: דכמה דר"ע אמר וכו'. ולפיכך מחייב עליהן בחוץ: מה נפיק מן ביניהון אית תניי תני וכו'. כלומר דקס"ד מדקאמר בשיטת ר"ע רבו משמע דמילתיה אזלא כר"ע רבו ואיכא איזה נ"מ ביניהן דלא לגמרי ס"ל כר"ע אלא יש חילוק ביניהן וכדאשכחן דפליגי תנאי בדברי ר"א דאית תנא דקאמר בשמיה שצריך שיהא מילואן בתחלה לשם חג וקידשו: ואית תנא דתני בשם ר"א שא"צ שיהו מילואן בתחלה לשם חג והשתא קס"ד דלהאי מ"ד לא ס"ל לר"א כר"ע רבו אלא כרבנן והלכך א"צ שיהא מילואן לשם חג וקאמר עלה הש"ס דלית יכיל למימר הכי ולאו מילתא היא הא דאמרת דהא אמר ר' יוחנן וכו'. א"כ האי מה נפק מן ביניהון ההני תנאי אליבא דר"א קאי דאית תניי תני וכו' וקס"ד דהאי תנא אליבא דר"א ס"ל דר"א כרבנן דאין ניסוך מים מד"ת והלכך א"צ למלאן לשם חג. ומדחה הש"ס דלאו מילתא היא דליה יכיל למימר הכי דהא אמר ר' יוחנן וכו' ומדמחייב עליהן בחוץ ע"כ כר"ע רבו ס"ל: מה נפק מן ביניהון א"ר זעירא והוא וכו'. כלומר אלא במאי פליגי הני תנאי ואליבא דר"א וקאמר ר' זעירא הא הוא דאיכא בינייהו דאשכחן דפליגי תנאי אם יש שיעור למי החג או לא והשתא בהא פליגי שאם ניסך ג' לוגין בפנים ואח"כ ניסך ג' לוגין בחוץ דלמ"ד יש להן שיעור והיינו ג' לוגין ותו לא א"כ פטיר הוא על אותן שבחוץ דהא שוב אינן ראוין לניסוך בפנים ומ"ד אין להן שיעור חייב והשתא תליא פלוגתא דתנאי לעיל בפלוגתא דהני תנאי שאם צריך שיהא מילואן לשם חג א"כ אין להן שיעור וכל שמילאן לשם חג מיחייב עליהן בחוץ ומאן דאמר א"צ למלאן לשם חג אלא מה שייך להג הוא לחג והיינו ג' לוגין וא"כ לדידיה על ג' לוגין השניים פטור הוא בחוץ: להיות פקוקין בשעת הניסוך מ"ט דכתיב בקדש הסך נסך שכר לה'. לשון שביעה ושכרות שיהא ניכרין וצפין מלמעלה דרך שביעה ומליאה: תני בתוספתא פ"ג: השית. שדרך שם היו יורדין הנסכים היה נקוב עד התהום משעת ימי בראשית: ויעזקהו וגו'. כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויעזקהו וגו' ודריש ליה על המקדש ועל המזבח כרם זה המקדש. בקרן בן שמן בא"י שהוא זוית השמינה מכל הארצות.

ויטעהו

תורה אור

דר"ע היא דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה. *תמן תנינן ר' לעזר אומר אף המנסך מים בחג בחוץ [א] חייב. א"ר יוחנן כל שיטת ר"א כשיטת רבי עקיבה רבו כמה דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה כן ר' לעזר או' ניסוך המים דבר תורה. מה נפק מן ביניהון אית תניי תני בשם ר"א צריך שיהא מילויין לשם החג אית תניי תני בשם ר' לעזר אינו צריך שיהא מילויין לשם החג. מ"ד צריך שיהא מילויין לשם החג ר' לעזר כר"ע ומ"ד אינו צריך שיהא מילויין לשם החג ר' לעזר כרבנן. לית יכיל דא"ר יוחנן כל שיטת ר' לעזר כשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה כן ר' לעזר אמר ניסוך המים דבר תורה. מה נפק מן ביניהון א"ר זעירא והוא שניסך שלשת לוגין בפנים ושלשת לוגין בחוץ. אית תניי תני [ב] יש להן שיעור ואית תניי תני אין להן שיעור מ"ד יש להן שיעור פטור ומ"ד אין להן שיעור חייב יוסי בר אשיין בשם רשב"ל *צריכין הספלי' להיות פקוקין בשעת הניסוך. מ"ט °בקדש הסך נסך שכר ליי'. (במדבר כח) *תני רי"א השית היה נקוב עד התהום מה טעמא °ויעזקהו ויסקלהו (ישעיה ה) ויטעהו

קרבן העדה

דר"ע היא. מתני' דתקן שתוקעין למילוי המים אתיא כר"ע דאמר ניסוך המים דבר תורה ולא גזרו שמא יתקן כלי שיר: תמן תנינן. בזבחים פרק השוחט והמעלה: ה"ג. כן ר"ל אומר ניסוך המים דבר תורה אית תניי תני וכו' א"צ שיהא מילויין לשם חג מה נפיק מן ביניהון מ"ד צריך וכו' וה"פ במאי פליגי הנך תרי תנאי: צריך שיהא מילויין לשם חג. אם ניסך בחוץ אותן המים שמילא לשם חג בפנים הוא דחייב אבל לא מילאן לפנים פטור: א"צ שיהא מילויין לשם חג אלא אפי' ניסך מים בעלמא חייב כיון דגם בפנים מנסכין היום מים: מ"ד צריך וכו'. ר"ל כר"ע דניסוך המים דבר תורה. הלכך בעינן שמילאן לפנים בכלי וראויין להתקבל בפנים וחייבין עליהן בחוץ: ומ"ד א"צ וכו' ר"ל כרבנן. דניסוך המים בחג דרבנן ובפנים נמי כחולין נחשבין הילכך אפי' לא מילאן לפנים חייב ויותר נ"ל להגיה בהיפך מ"ד א"צ וכו' ר"ל כר"ע ומ"ד צריך וכו' ר"ל כרבנן: ופריך לית יכול. א"א לומר כן דלמ"ד א"צ וכו' שיהא דרבנן דהא ר' לעזר ודאי כר"ע סובר שהוא דאורייתא: מה נפיק מן ביניהון. הדרא קושיא לדוכתא מאי בינייהו: אמר רבי זעירא. איכא בינייהו אם צריך לנסך ג' לוגין בפני' וכן צריך לנסך ג' לוגין בחוץ: ומ"ד צריך שיהא מילואן לשם חג. ה"ק צריך שיהא בהן כשיעור שמנסכין בפני' דהיינו ג' לוגין ומאן דאמר א"צ וכו' היינו שאין צריכין שיעור וכדמסיק: פטור. אם לא ניסך ג' לוגין בחוץ: צריכין הספלים. הנקבים שבספלים צריכין שיהיו סתומים בשעת הניסוך שירא' היין עליו במילואו כאדם שהוא שבע: שכר לה'. שכר לשון שתייה לשון שביעה ל' שכרות ושמחה ונסיכה: מה טעמא. מנ"ל: ויעזקהו. ברישא דקרא כתי' אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויעזקהו וגו' וה"פ דקרא אשירה נא בשביל ידידי והוא הקב"ה ובמקומו אני קובל על כרמו שהוא א"י שהוא בקרן זוית השמינה מכל הארצות ויעזקהו בנה להם ערים בצורות מוקפות חומה כטבעת דמתרגמינן עזקא: ויסקלהו. כאדם המפנה אבנים מכרמו כלומר פונה האומות מפניהם שלא ישבו בארצם פן יחטיאו אותם:

ויטעהו

מסורת הש"ס

זבחים קי ע"ב
סוכה מט ע"ב
שם ע"א

תוס' הרי"ד

תמן תנינן ר"א אומר אף המנסך מים בחוץ חייב א"ר יוחנן כל שיטת ר"א כשיטת ר"ע רבו אמרה כו' אית תניי תני בשם ר"א צריך שיהא מילוין לשם חג כו' מה נפק מביניהון כצ"ל וכן מוכרח דהאי מה נפיק מביניהון הוא כמו מאי בינייהו דאיכא בבבלי מס' זבחים דף ק"י ע"ז קאמר מ"ד צריך שיהא מילוין לשם החג ר"א כר"ע כו' ר"א כרבנן ע"ז פריך לית יכול דאמר ר"י כל שיטת ר"א כשיטת ר"ע רבו אמרה כו' ע"כ פריך מה נפיק מביניהון ע"ז א"ר זעירא והיא שניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ אית תניי תני יש לכן שיעור ואית תניי תני אין להם שיעור מ"ד יש לכן שיעור פטור מ"ד אין להם שיעור חייב ע"כ והיא כמו דגרסינן בבבלי זבחים דף ק"י ע"ב ת"ר המנסך ג' לוגין מים בחוץ חייב ר"א אומר אם מילוין לשם חג חייב מאי בינייהו א"ר נחמן בר יצחק בים שיעור למים קמיפלגי ופירש"י ז"ל דקאמר ת"ק שמנסך ג' לוגין וה"ה יותר מג' לוגין דים בכלל מאתים מנה ואתא ר"א למימר והיא שמילא לשם חג כדרך מילואן דהיינו ג' לוגין ותו לא כדתנן צלוחית של זהב מחזקת ג' לוגין ממלא מן השילוח אבל אי הוי טפי לא קדשינהו כלי דחזי דלא חזי ליה דים שיעור למים ואין כ"ש מקדשין אלא הראוי להם ע"כ עיי"ש. והיינו דקאמר הכא נ"כ אית תניי תני יש להם שיעור ואית תניי תנא אין להם שיעור כלומר דהאי אית תניי תנא צריך שיהא מילואן לשם החג הוא האית תניי תנא יש להם שיעור והאית תניי א"צ שיהא מילואן לשם החג היא האית תניי תני אין להם שיעור מ"ד יש להם שיעור פטור ומ"ד אין להם שיעור חייב:

וצ"ב גדול להבין למה נקט בירושלמי בניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ הא בפשיטות ניחא כמו בבבלי דאוקמיה רנב"י דים שיעור למים קמיפלגי למאן דאמר דים להם שיעור אי הוי טפי לא קדשינהו כלי כדפירש"י ז"ל ולמה מוקמינן בירושלמי בניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ דאז פטור משום שאינו ראוי לפנים כדפי' הפ"מ ז"ל וצריך ביאור למה לן זאת ובאיזה דבר נחלקו בבלי וירושלמי:

ונראה לפענ"ד בעומק הענין ע"פ מה דגרסינן במס' עירובין דף ל' ובמס' קידושין דף נ"א ובפ' התודה תודה שנשחטה על שמונים חלות חזקיה אמר קדשו ארבעים מתוך שמונים ור"י אמר לא קידשו ארבעים מתוך שמונים אה"נ"ל הכל מודים היכי דאמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים קדשו אל יקדשו ארבעים אלא אם כן קדשי שמונים לא קדשו כי פליגי בסתמא מר סבר לאחריות קמכוין ומ"ס לקרבן גדול אתכוין ע"כ והק' בתוס' ז"ל במס' עירובין הנ"ל ד"ה ליקדשו ארבעים מתוך שמונים והלכ"י לית ליה ברירה ול"ל דלק בן גדול איכוין ולא קדוש אפילו הי לאחריית קמכוין הא אין ברירה והאיך יקדשו מ' מתוך פ' ומתרלין דאימתי שייך ברירה הנ"מ כדבר בסופו להפרישו ולתלות בברירה או למ"ד אין ברירה לא מהני משא"כ הכא דלא תלו בברירה דהא אין צריך להפרים אלא נתקדשו המ' מתוך פ' כל היכי דאיתנהו בתערובת וא"ת הא צריך להפרים ד' ליתן לכהן וים לומר דאם הם ביתר יפרים ד' מכל מ' ומ' ואם הן בפני בעצמן צריך להפרים י"א חלות מכל מין ומין דהשתא ממנפ"ש איכא הנך דקדשי וכו' עכ"ל ז"ל עיי"ש. והק' המהרש"א ז"ל למה לא הק' התוס' ז"ל ברישא גבי היכי דאמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים דקדוש הא ר"י ל"ל ברירה ומתרץ המהרש"א ז"ל דמדרישא לא קשה דהיכי דמפרש בהדיא אמר ליה לר' יוחנן ברירה כמפורש בתוס' ז"ל לעיל דף ל"ז עיין שם והרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מה' פסולי המוקדשין הלכה ט"ו פסק תודה שנשחטה על שמונים חלות לא קדשו מ' מתוך פ' ואם אמר יקדשו מ' מתוך פ' מובך מ' מתוך שמונים ומרים מהם ח' מכל קרבן והמ' השניות יפדו ויצאו לחולין עכ"ל ז"ל והק' הכסף משנה ז"ל על הרמב"ם ז"ל למה פסק כר"י ולא כחזקיה רבו וכן הק' המשנה למלך ז"ל בשם הרשב"א ז"ל בשם הראב"ד ז"ל עיין שם עוד מבית המשנה למלך ז"ל דהתוס' ז"ל חולקין עם הרמב"ם ז"ל דלא ימבוך מ' מתוך פ' אלא אם כן לכד

ציון ירושלים "ניסוך המים דבר תורה. ערמב"ם וברטנורא בפירוש המשנה לזבחים פי"ג מ"ו שכתבו דניסוך המים בחג לאו דאורייתא אלא הלכה למשה מסיני והתוי"ט תמה דמאי נ"מ בין הלכה למשה מסיני לבין דבר תורה למה לא יהא חייב על מה שהוא הלכה למשה מסיני ועי' פמ"א ת"א בחדושיו לזבחים ק"י שם שהאריך ג"כ בזה ותמיהני שכולם לא זכרו דברי הר"ן בשבת פ' כלל גדול שכתב בשם [illegible] ז"ל שכתב בהדיא דמעביר שהוא הלכה למשה מסיני אין עונשין על זה אלא בנסמכה להוצאה שכתובה בתורה ולפ"ז אם לא היה רק הלכה למשה מסיני לא היו עונשין דהרמב"ם סובר דאינו שום סמך רק הלכה למשה מסיני לבד ועיין בספר המצות לרמב"ם מצות ל"ת סי' קס"ג שמבואר ברמב"ן מגל"ה שם דהלכה למשה מסיני אם לא נסמכה לקרא אין עונשין ע"ז וכזה הארכתי בזבחים ק"י ליישב קושית הש"ס שם ואכ"מ ועי' נזיר דף כ"ה ע"ב דאמרו שם אי מהלכתא ה"א הלכתא ואי אקרבי' לא לחייב ולא כלום קמ"ל קרא דאי מקריב ליה קם ליה בעשה והנה מבואר דעל הלכה אין עונשין ומדי דברי זכור אזכור מה שראיתי במגל"ת במצות עשה שחשב הרמב"ן בשכחת אותם הרמב"ם לענין פירות שביעית שכתב דגם בעשה אם התרו למלקות לוקה לענין פגי שביעית ובאמת שהדברים תמוהים דמה מועיל התראה מ"מ אינו חייב מלקות על עשה וגוף קושיתו מפני שביעית הרגים בזה הריב"ם בסי' פ"ז ועפנ"ת סי' ת"ע באו"ת ואף שהיכין שמועה סי' כ"ו כבר בגהלותיו דברים אלו וגם בספר תשובה מאהבה ח"ג סי' תמ"ז רצה להעמים זאת בדברי הרשב"א שילקה בזה משום לאו דכל תגרע אבל לכאורה הדברים זרים מאד אבל כעת ראיתי דמהש"ס הלז משמע קצת כן שסרי אמרו דאי מהלכתא ה"א דאי אקרבי' לא לחייב עליו קמ"ל קרא דקאי עלה בעשה ואם גם על עשה אינו חייב מאי נ"מ בין הלמ"מ וגם מדברי הש"ס הלז צ"ע דברי המגל"א במצות עשה מצוה כ"ט שכתב דמצות ערבה הלמ"מ ודוחה ל"ת וכאן מבואר דאינו עשה ודו"ק היטב:

שנויי נוסחאות (סו"נ) ר"א בד"ו ר' אלעזר. (סו"כ) רי"א בד"ו רבי יוסי אומר.

ויטעהו שרק ויבן מגדל בתוכו [ז]זה ההיכל. ויקב חצב בו זה המזבח. וגם יקב זה השית. רבי שמעון אומר מעשה שמים היו. לפי שהיו מעשה שמים יכול לא יהו נאי' כמעשה ידי אומן תלמוד לומר °חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן. נאים היו יותר ממעשה ידי אומן. תני אמר רבי לעזר בי ר' צדוק לול קטן היה בין האולם ולמזבח אחת לשבעים שנה היה פרחי כהונה יורדין ומעלין אותו בקדושה שהיה קרוש בעיגולי דבילה ובאין ושורפין אותו בקדושה. כשם שהיה ניסוכו בקדושה כך היתה שריפתו בקדושה. א"ר ראה שהתפיסתך התורה לשון חיבה *לשון שיבעה לשון שיכרות. ר' יודה בר לקרה בשם ר' שמואל בר נחמן *משחרב בה"מ פסק יין קרוש ופסקה זכוכית לבנה מהו זכוכית לבנה שהיתה [ז]מתקפלת. הוון בעיין מימר המעובה של מים והמידק של יין דאמר רבי יונה בשם רבי אימי נקב שאינו מוציא מים מוציא יין ושאינו מוציא יין מוציא שמן ושאינו מוציא שמן מוציא דבש. ואפילו תימר חילופין דר' יהודה הוא דר' יהודה אמר מלוג היה מנסך כל ח'. רשב"ל בעא קומי ר' יוחנן [א]הקדימן לזבח מה הן. *ניסכן בלילה מה הן. לא ניסך היום מהו שינסך למחר. א"ל נישמעינ' מן הדא דאמר רבי אילא בשם ר' יוסי ונסכיה אחד ניסכי מים ואחד ניסכי יין הדא אמרה [ז]הקדימן לזבח כשר ניסכן בלילה כשר *לא ניסך היום לא

תורה אור: שה"ש ז

קרבן העדה

ויטעהו שורק. נטעו גפנים משובחים ולא זמורה אלא שרשין עלמן וזהו הבית המקדש שהיה שורשן ועיקרן לחבבן להקב"ה: ויבן מגדל בתוכו. בתוך המקדש בנה ההיכל והוא קדש קדשים שהוא מגדל עוז של ישראל בו ירוץ לדיק ונשגב דהיינו הכ"ג שנכנס ויולא בתוכו ושם נתכפרו עונותיהן של ישראל: ויקב חלב בו. בבה"מ: זה מזבח. ששם מנסכין היין שביקבים: וגם יקב זה השית. מריבוי' דגם דרשינן שיתין: מעשה שמים היו. השיתין ומששת ימי בראשית נבראו: ת"ל חמוקי ירכיך. שהן השיתין שחלולים תחת המזבח כנגד מקום הנסכין וחמוקי לשון סתר כמו חמק עבר וכמו חלאים שמחוללין ויורדין עד התהום: לול. ארובה שהיא מלמעלה למטה: היה בין האולם ולמזבח. בקרן דרומית מערבית ששם השיתין וכן תנן במתני' פ"ג דמדות למטה ברלפה באותו קרן דרומית מערבית מקום היה אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בו שבו יורדין לשיתין ומנקין אותן והאולם היה למערב המזבח: פרחי כהונה. ילדי כהנים: ה"ג ומעלין אותו שהיה קרוש: יין קרוש. שנתעפש ונקרש: ושורפין אותו בקדושה. במקום קדוש בעזרה ומתוך השיתין מוליאין אותו שלא יתמלאו מן הנסכים שכל קרבנות הליבור והיחיד טעונין נסכים חוץ מן החטאת והאשם: ושורפין אותן. שאסורין בהנאה דקדש הן: כשם שהיה ניסוכו בקדושה. שנאמר בקדש הסך כך היתה שריפתו בקדושה דכתיב בקדש באש תשרף ואתיא בקדש בקדש בגזרה שוה: לשון חיבה כתבה התורה. דהל"ל בקדש הסך נסך לה' שכר ל"ל למידרש מיניה לשון שביעה וכו' כאילו הוא שאב ונהנה בניסוכן: פסק יין קרוש. שהיה בא מסגיר ודומה לעיגולי דבלה דכל זמן שהיו מנסכין ממנו ע"ג המזבח היה מתברך: שהיתה מתקפלת. אבל לבנה בעלמא כמי שכיחא: הוון בעיי מימר. סברוהו בני הישיבה לומר דמתני' כרבנן דשיעור מים ויין בזה של ג' לוגין והמעובה של מים והדק של יין דהיין ממהר ללאת מן הנקב ממים וכדמסיק: מוליא יין. שהיין דק ממים והשמן דק מיין ודבש דק משמן: ואפי' תימר חילופין. שהמעובה של יין והדק של מים ומתני' דר' יהודה דבלוג היה מנסך ואף על גב דהיין ממהר ללאת מ"מ כיון דהיין היו שלשה לוגין והמים לא היו אלא לוג א' היה לריך שיהיה היין מעובה כדי שיכלו שניהם בבת אחת: הקדימן. ניסוך המים למוספין דחג מהו שיהו כשרים: הדא אמרה. מדילפינן ניסוך המים וניסוך היין מחד קרא ש"מ דניסוך המים דמיא לניסוך היין וכשם שנסכי יין הבאין בפני עלמן מנסכין בלא זבח אף ניסוך המים בחג לא שייכי במוספין: ניסכן בלילה כשר. דומיא דנסכי' הבאין בפני עלמן דכתיב מנחתם ונסכיהם אפי' בלילה:
לא

פני משה

ויטעהו שורק בגפנים משובחות ובשרשים עלמן זה בהמ"ק בכללו שהוא שורשן ויבן מגדל בתוכו זה ההיכל שהוא באמלע. ויקב חלב בו זה המזבח שהוא כבור חפור בהשיתין כדדריש מדכתיב וגם יקב: מעשה שמים היו. מבריאת בראשית: יכול לא יהו נאים כמעשה ידי אומן. שמייפו ומתקנו: ת"ל חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אומן. ויריכיך מלשון ירך המזבח כמו הלאים שמחוללין ויורדין עד התהום ונאים היו יותר ממעשה ידי אומן זה אומן הדיוט שאינו יכול להגיע עד התהום אלא שזה אומנתו של הקב"ה: ומעלין אותו בקדושה. במקום קדוש בעזרה ומפני שהיה קרוש מפני הנסכים הרבה ושלא יסתמו היו מעלין אותו ושורפין אותו בקדושה בעזרה שכשם שהיה ניסוכו בקדושה דכתיב בקדש הסך כך היתה שריפתו בקדושה דכתיב גבי נותר ושרפת את הנותר באש וגו' כי קדש הוא ואתיא קדש קדש: פסק יין קרוש. כלומר משחרב המקדש ובטלו הנסכים פסק יין החשוב שמחמת חשיבותו היה נראה כקרוש: שהיתה מתקפלת. כלו' שכל כך היתה חשובה ורכה במלאכתה ונוחה להתקפל אלקיה זו מזו מלשון אקלופי מיקלף: הוון. בני הישיבה: בעיין מימר. לפרש להא דקתני במתני' אחד מעובה ואחד דק שהמעובה של מים והמידק ממנו הוא של יין וכדר' יונה וכו' דאמר נקב שאינו מוליא מים הוא מוליא יין שהיין נפלש ויולא דרך נקב קטן ודק ושאינו מוליא יין וכו' שהשמן מתלכלך ממהר להיות נפלש יותר מהיין וכן הדבש אף על פי שהוא עב מהשמן נפלש ביותר דרך סדק דק: ואפילו תימר חילופין וכו'. ודחי לה להא דהוון בעיא מימר דאפילו תימא בחילוף הוא שהמעובה הוא של יין והדק הוא של מים וכר' יהודה הוא דקאמר בלוג היה מנסך וכו' ונסכי המים ממועטין הן מניסוך היין שהוא שלשה לוגין לכל הפחות ולפיכך היה לריך להיות מעובה ביותר משל מים: הקדימן. לניסוך המים לזבח התמיד של שחר מהו וכן אם ניסכן בלילה או אם לא ניסך היום מהו שינסך למחר: ונסכיה אחד ניסוך המים ואחד ניסוך היין. ובין אם הקדימו לזבח כשר או אם לא ניסך אלא בלילה כשר הדא אמרה שגם בניסוך המים כשר לא ניסך היום
לא

תוס' הרי"ד

לכד יפרוש ד' מכל מי' ואם כן מע"רכין או יפרוש ד' מכל מין ומין וכו' עכ"ל ז"ל:
ונראה לפענ"ד בשיטת הרמב"ם ז"ל דלא סבר ליה כהתוס' ז"ל דאפילו למ"ד אין ברירה נמי יכול להיות מקודש ארבעים מתוך פ' מטעם דלא שייך ברירה בכה"ג דנתקדשו בתערובת כל היכי דאיתניהו זה לא סבירא ליה ז"ל עיי' בתוס' ז"ל במס' גיטין דף ע"ג שכתבו לדעת רש"י ז"ל ג"כ כן דאי אין ברירה לא נתקדש כלל עיין שם. וכן דעת הרמב"ם ז"ל מפורש גבי הלוקח יין מבין הכותים דלמ"ד אין ברירה לא הוי תרומה כלל ולא כדעת התוס' ז"ל שם אלא ס"ל דחזקיה סבירא ליה דיש ברירה ע"כ יכול להתקדש מ' מתוך פ' אבל אי אין ברירה לא נתקדש מ' מתוך פ' והא דקאמר בסתמא בטעמא דר' יוחנן משום דלקרבן גדול איכוין ולא קאמר משום דר"י ל"ל ברירה אין ה"נ דיכול למימר הטעם דאין ברירה אלא דקאמר טעמא דעדיף טפי והראיה לזה דעל כרחך הטעם דחזקיה דווקא למ"ד יש ברירה אבל אי אין ברירה לא נתקדש מ' מתוך פ' דגרסינן במס' סוכה דף מ"ט ע"ב ואמאי ניתי במקודשת אמר זעירא קסבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת לפירש"י ז"ל דמוכח תרתי ממתניתין דאין שיעור למים דאי יש שיעור למים אין הכלי מקדש כלל דאין כ"ש מקדשין אלא הראוי להם וגם קסבר כ"ש מקדשין בל"מ וע"כ אי מייתי מקודשת איפסל בלינה חזקיה אמר כ"ש אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לדעת נתקדשו ופירש"י ז"ל אך דאין שיעור למים מוכח ממתניתין א"ר ינאי א"כ זעירא אפי' תימא יש שיעור למים וכ"ש אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאן ע"כ הרי מוכח דזעירי סבירא ליה דמוכח מתנא דמתניתין דלא מייתי מקודשת משום דאיפסל בלינה מוכח ע"כ ב' דברים דאין שיעור למים וכ"ש מקדשין בל"מ וחזקיה ס"ל דחד מילתא מוכח וחד מילתא לא מוכח דאין שיעור למים מוכח וכ"ש אין מקדשין אלא מדעת לא מוכח ור' ינאי אר"ז סבירא ליה דלא מוכח מתנא דמתניתין כלל והשתא קשה לפי' התוס' ז"ל היכי מוכיח חזקיה ממתניתין דבר אחד דאין שיעור למים דילמא לעולם יש שיעור למים וכיון דיאמרו לדעת נתקדשו אם כן אפילו יש שיעור למים מכל מקום לשיטת חזקיה נתקדשו מ' מתוך פ' והתם נמי כ"ש מקדשין לכמ' מתוך פ' כדאיתא במס' התודה דף ע"ח ע"ב ואם כן הכא נמי נתקדש הג' לוגין מתוך הרבה ואפילו למ"ד אין ברירה נמי נתקדש לשיטת התוס' ז"ל דהא אין לריך לברר הג' לוגין מתוך הרבה ויכול לנסך על המזבח כל המים כמו בתודה דיכול להכניס לעזרה החולין עם התרומה ביחד כדעת התוס' ז"ל [וכחכמים דס"ל בקדשים וחולין שנתערבו מביא שניהם ואין בו משום חולין בעזרה במס' מנחות דף ק"ו וכן בתודה וחולין שנתערבו יכול להכניס שניהם ואין בו משום חולין בעזרה וכן מפורש במס' מנחות דף פ' ע"ב ועיין שם בתוס' ז"ל ד"ה וכי עיין שם] ואם כן היכי מוכית חזקיה ממתניתין דע"כ מוכח חדא דאין שיעור למים אימא יש שיעור למים ורק התנא סבירא ליה אין ברירה וכיון שכן יוקדש הג' לוגין בתערובתן בכל מקום שהן ויופסלו בלינה והאיך יולא אחר כך ללוחית של ג' לוגין לניסוך כיון דאין ברירה במה יהיה בו מאותן הג' לוגין אשר נפסלו בלינה א"ו דדינא דחזקיה לא אתיא אלא דווקא כיש ברירה וכיון שכן ע"כ מוכח מתנא דמתניתין חדא דאין שיעור למים דאי יש שיעור למים אם כן אין נפסל בלינה דל"ל דשא נתקדשו ג' לוגין מתוך הרבה ז"א דאם כן ע"כ יש ברירה וחוזר הקושיא למקומה וניתי במקודשת ואי לג' לוגין יופסל בלינה מאי איכפית לן דהא יכול להוליא ג' לוגין לניסוך מן היותר מג' לוגין ונימא ברירה הוברר הדבר דאלו שהוליא לניסוך הוא לאו מהג' לוגין ואין נפסלין בלינה אלא ע"כ דמוכח חדא דאין שיעור למים אבל לשיטת התוס' ז"ל דדינא דחזקיה הוא אפילו באין ברירה חוזר קושיתינו לדוכתיה מנין לחזקיה לשיטתיה דס"ל דיקדש מ' מתוך פ' לסוכית דתנא דמתניתין סבירא ליה דאין שיעור למים אימא יש שיעור למים אך מכל מקום נפסל בלינה ג' לוגין וכיון דאין ברירה האיך יולא אחר כך ג' לוגין כשרים א"ו דאי התנא סבירא ליה דינא דחזקיה ע"כ דס"ל דיש ברירה אם כן יכול להוליא ג' לוגין מן המותר א"ו דס"ל לתנא דאין שיעור למים ויהיו כולם נפסלין בלינה:
ובכן בשיטת הרמב"ם ז"ל הוא דלחזקיה ע"כ כיש ברירה ע"כ אתיא שפיר דפסק כר"י משום דקי"ל אין ברירה אך כאומר יקדשו מ' מתוך פ' דהו לא שייך לברירה כמו שכ' המהרש"א ז"ל הנ"ל בשם התוס' ז"ל וע"כ לא מלריך הרמב"ם ז"ל דיקח י"א מכל מין כיון דבאומר יקדשו מ' מתוך פ' יש ברירה:
ועכשיו דוכיתו בע"ה לזה יומתק הירושלמי בסוגיא דידן דהנה שיטת רבנ"י בבבלי דמוקי דקמיפלגי ביש שיעור למים דלמ"ד יש שיעור למים אם מלא יותר מג' לוגין לא נתקדש ע"כ היא לשיטת ר"י דאי לחזקיה עכ"פ נקדש מ' מתוך פ' וע"כ חייב נתוך כין לשיטת התוס' ז"ל כין לשיטת הרמב"ם ז"ל דלשיטת התוס' ז"ל דדינא דחזקיה אף למ"ד אין ברירה משום דיכול להכניס כל התערובות בעזרה ואם כן ע"כ כחכמים

שנויי נוסחאות (סוכ"ד) יוסי כד"ו יסי.

עמודי ירושלים

נקב שאינו מוליא מים מוליא יין ושאינו מוליא יין מוליא שמן. בספר בני חייא בשמטות ליו"ד (סי' ל"ט ס"א) שהניח בל"ע ע"ד הירו' הללו ולק"מ כמ"ש הבידי קרבן: הדא אמרה הקדימן לזבח כשר. עי' במראה הפנים והוא תמוה ונתנם שהם פלוגתא בין הבבלי להירושלמי ונראה דגם הירושלמי מודה דבשאר קרבנות יוכל להביא הנסכים מאוחר להקרבן כיון שאין קבוע זמן להנסכים משא"כ כאן דנקבע זמן לניסוך המים וכי נימא דאתי עשרה ימים אחר חג הסוכות יוכל לנסך המים דהוא חובת היום ולא חובת הקרבן וז"ב ופשוט ועי' בקס"ע ובגבורת ארי תענית ד"ב ע"ב שמביא כמ"ש. ולפ"ד הפני משה י"ל דהירושלמי והבבלי אזלי לשיטתם דהנה בפסחים (פ"ד ה"א) איתא דהשיר מעכב הקרבן והמראה הפנים שם כתב דע"כ ש"ס דילן לא ס"ל כן מדאמרינן דמביא נסכים אחר כמה ימים וא"כ ע"כ דאין השיר מעכב דהרי אין שיר בלא נסך וא"כ הירושלמי דס"ל דשיר מעכב ע"כ דס"ל דאין מביא אחר כמה ימים. אולם מזה אין ראיה כל כך משם והבן:

סוכה כא

מסורת הש"ס

סוכה מט ע"ב
עי' סוטה מח ע"ב
תענית ב ע"ב וברש"י שם ד"ה מה
עי' תמורה יד ע"א

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"י מתמידין ה"ז וכמגנס למלך

גליון הש"ס

[א] כא: מבואר בגלסת התוס' דף מט ד"ה ויטעהו:
[ב] עי' תוס' חולין דף פד ע"ב ד"ה כזוגיתא ודוק:
[ג] עי' קרבן עדה ולא דייק דמש ענין ניסוך המים למוספין אלא עם תמיד של שחר היו עי' יומא דף כו וברמב"ם הלכה ו:

לא ינסך למחר אל שם עבר יום עבר קרבנו. *רבנן מרבים במים וממעטים בימים ר׳ יהודה ממעט במים ומרבה בימים. *אית דבעי מימר היא דפרה היא דסוכה היא דכיפורים. רבי סימון לא אמר כן אלא או דפרה ודסוכה חד. ודכיפורים חד. או דפרה ודכיפורים חד. ודסוכה חד. מ״ד *לא באו ימים קלים עד שמת תלתיהון עבד. מ״ד יצא חוטמו מזנק תולעים וכמין פרסת עגל בתוך מצחו. כמ״ד או דפרה ודסוכה חד ודכיפורים חד. או דפרה ודכיפורים חד ודסוכה חד. *ציווחה עליהן העזרה צאו מיכן צאו מיכן בני עלי טימאתן בית אלהינו. *בו ביום נפגמה קרן המזבח ונתנו עליו גוש של מלח שלא יהא נראה כפגום. א שכל מזבח שאין לו קרן וסובב ויסוד פגום הוא. בעון קומי ר׳ אבהו והא כתיב °וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו. אפילו אותן שכתיב בהן °ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד בבאו לכפר בקדש. אמר לון בשעה שהוא נכנס כדרכו:

הלכה ז מתני׳

ג *כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מע״ש חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה ג נשפכה או נתגלתה היה ממלא מן הכיור שהמי׳ ד והיין המגולים פסולין מעל גבי המזבח: גמ׳ למה לי שאינה מקודשת. ואפי׳ מקודשת. לא כן אמר רבי אחא ר׳ חיננא בשם רבי יסא °וקדשת את המזבח והיה המזבח קדש קדשים מה המזבח אינו מקדש אלא בדעת אף הכלים ה לא יקדשו אלא בדעת. חזקיה אמר *שלא יהו אומרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה. דבית רבי ינאי אומרין שלא יהו אומרין ראינו מי החג נפסלין בלינה. ר׳

תורה אור: ויקרא טז; יחזקאל א; שמות מ

פני משה

לא ינסך למחר כמו בניסוך היין של קרבן ציבור על שם עבר יום עבר קרבנו של ציבור: רבנן דמתני׳ מרבים במים. דס״ל ג׳ לוגין וממעטים בימים דלדידהו ניסוך המים שבעה ולר׳ יהודה איפכא הוא. וכן הוא בתוספתא שם ולסימנא שלא תחליף דבריהם אית דבעי מימר הוא דפרה וכו׳ כתובה לעיל בפ״ק דיומא בהלכה ה׳ וע״ש:

הלכה ז מתני׳ כמעשהו בחול וכו׳ שאינה מקודשת. שלא נתחנכה לעבודת המזבח שאם היה מביא במקודשת נפסלה המים בלינה שכלי שרת מקדשים כדכתיב כל הנוגע בהם יקדש וכל הקדוש קדושת הגוף נפסל בלינה: היה ממלא מן הכיור שמימיו לא היו נפסלים בלינה כדאמרי׳ בפ״ג דיומא. שהמים והיין המגולים פסולין מעל גבי המזבח. ולפיכך לא היה מנסך מן המגולין ומשום הקריבהו נא לפחתך הירצך: גמ׳ למה לי שאינה מקודשת. יתן לתוכה על דעת שלא יתקדשו ואפי׳ במקודשת נמי דהא לא כן אמר ר׳ אחא וכו׳ אף הכלים לא יקדשו אלא בדעת שנתן לתוכן על דעת שיתקדשו: חזקיה אמר. משום גזרה שלא יהו אומרים ראינו מים וכו׳. וכלומר שלא יאמרו נתמלאו הן לקידוש ידים ורגלים שצריך שיהו מקודשין דומיא דכיור וזה של זהב נתמלא לקדש הכ״ג ידיו ורגליו ולכבודו הוא של זהב והרי הן נפסלין בלינה; דבי ר׳ ינאי אמרין שלא יהו אומרין ראינו מי החג נפסלין בלינה כלומר על המי החג בעצמן חיישינן אנו שלא יאמרו נתקדשו הן לדעת. והרי הן נפסלין בלינה ומנסכין במים פסולין: ר׳

קרבן העדה

לא ינסך למחר. אע״ג דניסוך היין אפי׳ למחר דכתיב דבר יום ביומו מ״מ דוקא נסכים שאין קבוע להם זמן אבל ניסוך המים שקבוע לו זמן לא ינסך למחר: ה״ג על שם עבר וכו׳. וה״פ לכך אם לא ניסך היום לא ינסך למחר משום דקי״ל עבר זמן עבר קרבנו: מרבים במים. דקאמר ג׳ לוגין מים היו מנסכין: וממעטים בימים. שאין מצריכין ניסוך המים אלא ז׳ ימים: ר״י ממעט במים. דאמר בלוג היה מנסך ומרבה בימים דאמר ניסוך המים כל שמנה: היא דפרה היא דסוכה וכו׳. אותו הצדוקי שעשה מעשה הצדוקים בפר׳ שאומרים במעורבי שמש נעשית הוא נמי הצדוקי שעשה מעשה הצדוקים בניסוך המים והוא העושה מעשה הצדוקים ביה״כ לתקן מבחוץ ולהכניס מבפנים: או דפרה וסוכה. היה צדוקי אחד וביה״כ היה כהן אחר: או דפרה ויום הכפורים. היה כהן אחד ודסוכה כהן אחר וכדמסיק: מאן דאמר ביום הכפורים לא באו ימים קלים עד שמת. איכא למימר תלתיהון עבד דבין יה״כ לסוכות שרף הפרה ובסוכו׳ מת ברגימת האתרוגים: וכמין פרסת עגל יצא נתוך חוטמו. משמע שמת מיד בצאתו מבית קדשי קדשים ובסוכה נמי תנן ורגמוהו כל העם באתרוגיהן א״כ בסוכות מת וע״כ לומר שנים היו: שטימאתם בית אלקינו. כדכתיב אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אהל מועד: בו ביום. שרגמו את הצדוקי באתרוגיהן: נפגמה קרן המזבח בזריקת אתרוגיהן: גוש של מלח. חתיכה עבה של מלח: שלא יהא נראה כפגום. כלומר לא שיהא כשר לעבודה בסתימה זו אלא שאין כבודו של מזבח שיהא נראה כפגום ולא היה אפשר לתקן לגמרי שהרי ביום טוב היה: קרן. אבן אמה על אמה ברום אמה על כל קרן של המזבח: ויסוד. היינו אמה כניסה ראשונה: אפילו אותן שכתב בהם ודמות פניהם וגו׳. והן המלאכים וא״כ מהיכן בא המלאך לפני׳ לחבטו: בשעה שהוא נכנס כדרכו. ומקיים מצות העבודה כתקנה הוא דאסור לכל אדם להיות שם אבל זה שלא עשה כתיקונו מותרים להיות שם:

הלכה ז מתני׳ שאינה מקודש׳. שלא נתחנכה לעבודת המזבח שתהא קדושה לכלי שרת דקי״ל כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן. היה ממלא מן הכיור. אף על פי שהכיור הוקדש לכלי שרת ומקדש את מימיו אין נפסלין בלינה שהיו משקעין אותו מבערב כדאמר ביומא אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה: שהיין והמים המגולין. היינו טעמא דנתגלה היה ממלא מן הכיור ולא היה מנסך מהן שהמים והיין המגולין פסולין לגבי המזבח: גמ׳ וקדשת את המזבח. ברישא דקרא כתיב ומשחת את מזבח העולה ואת כל כליו וקדשת את המזבח וגו׳ מקשינן כלים למזבח מה המזבח אינו מקדש אלא מדעת שאם העלו חולין ע״ג המזבח ודאי אינו קדוש אלא אם כן שהקדישן מתחלה אף כלים אינן מקדשן אלא מדעת שנתן לתוכן ע״מ שיקדשו וקשיא ליתי חבית מקודשת ויתן לתוכו מים על דעת שלא יהיו קדושים ואין הלינה פוסלת בהם: חזקיה אמר שלא יהו אומרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה. שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאים שאין מקדשי׳ ידים ורגלים אלא מכלי שרת דומיא דכיור שנמשח בשמן המשחה ומים שנתמלאו לקדש ידים ורגלים פסולין בלינה ויאמרו מים שפסולין בלינה כשירים למי החג. מי החג נפסלין בלינה. דמאן דחזי להו למחר דשקלי להו מתוך כלי שרת סבר לדעת שיקדש בכלי ניתנו בו מאתמול וקא חזי דמנסכי להו ויאמרו אין לינה פוסלת במי החג ונפקא מיניה חורבא: ר׳

תוס׳ הרי״ד

כהכמים דס״ל בתערובת קדשים וחולין יכול לסכנים כולם לעזרה ואין בו משום חולין בעזרה ואם כן כולן ראוין לפנים ואם כן אם ניסך בחוץ חייב ואף לשיטת הרמב״ם ז״ל דפ״ל דדינא דחזקיה היא משום ברירה ואם כן כשניסך ג׳ לוגין לשם ניסוך הוברר הדבר דזה היא הג׳ לוגין שנתקדש וחייב וכ״ש אם ינסך כל הימים. אלא ע״כ דאתיא רבנ״י כשיטת ר״י אבל לא כחזקיה אבל בירושלמי ס״ל לר״ז כשיטת חזקיה ואם כן אפילו יש שיעור למים מכל מקום נתקדש הג׳ לוגין ולמה פטור בחוץ ולא מבכח״ל הפטור אלא דווקא כבלקא מהמים ג׳ לוגין ונסך תחלה בפנים ואחר כך ניסך בחוץ אם כן כשניסך תחלה בפנים הוברר הדבר דזהו הג׳ לוגין הקדושים וע״כ פטר מן הג׳ לוגין שבחוץ דכיון דככר הוברר הג׳ לוגין שנתקדש אבל אי דינא דחזקיה אפילו למ״ד אין ברירה אם כן לפי זה אפילו ניסך ג׳ לוגין בפנים ואפילו יש שיעור למים נמי יהא חייב בחוץ דל״ל שאינו ראוי שוב לפנים ז״א דהא אין ברירה וע״כ צריך לנסך כל החביות דאין ברירה א״ו דיש ברירה דווקא ואם כן אין ראוי שוב לפנים ואין לומר דלעולם אין ברירה ומכל מקום פטור בחוץ דהא אינו נקרא ראוי לפנים בודאי אלא ספק דהא ספק היא באמת דשמא ככר נתנסך בפנים ג׳ לוגין המקודשין והנשאר היא חולין ואין יתחייב עליו בחוץ אף דראוי לפנים משום דמחויב להכניס כולן לפנים ולנסך כל החביות מכל מקום אינו רק משום ספק ואינו חייב בחוץ אלא דווקא כבראוי ודאים לפנים אבל לא בספק ואינו חייב כספק קרבן ז״א דאם כן ל״ל למימר כשניסך ג׳ לוגין בפנים הא אפילו בלא ניסך לפנים כלל אלא דניסך ג׳ לוגין לבד בחוץ נמי יהא פטור למ״ד דיש שיעור למים כיון דאין ברירה למים מנ״ל דהן אותן ג׳ לוגין הקדושים דילמא הוי חולין ולא יתחייב בחוץ למ״ד דיש שיעור למים רק דווקא כשניסך כל החביות לחוץ א״ו דאם לא ניסך בפנים הוי חייב בחוץ אף על ג׳ לוגין לבד אף למ״ד דיש שיעור למים משום דנקרא ראוי לפנים אף דספק הוא אם כן לפי זה קשה אפילו כשניסך ג׳ לוגין בפנים נמי יהא חייב דהא נקרא השאר נמי ראוי לפנים כיון דאין ברירה ומחויב לנסך גם השאר מספק ע״כ תבוב ראוי לפנים אלא על כרחך דדינא דחזקיה הוא דווקא למאן דאמר דיש ברירה לשיטת הרמב״ם ז״ל וע״כ פסק כר״י משום דקי״ל אין ברירה לכך באומר בפירוש מ׳ מתוך פ׳ דבהא סבירא ליה דיש ברירה היכי דמתנה בהדיא כמו שכתב המהרש״א ז״ל ודו״ק:

חזקיה אמר שלא יהו אמרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה דבית ר׳ ינאי אמרי שלא יהו אומרין ראינו מן החג נפסלין בלינה. ר״י אמר מפני מראית העין ולא ידעין אין כהדא דחזקיה אין כהדא דר׳ ינאי דברי הכל פי׳ כמו דמסיק ר׳ פדת בשם ר׳ הושעיה מי סוטה נפסלין בלינה ר׳ אחא בשם ר׳ חנינא כל שאין ממנו למזבח אין הלינה פוסלת בו. וע״ז קאמר אם כהדא דחזקיה הוא לאו ד״ה הוא אלא כפלוגתא דר׳ פדת ורב אחא ואם כהדא דר׳ ינאי הוא ד״ה. ולכאר זאת נקדים מה שיש לדקדק בלשון ר״א בשם ר״ח כל שאין ממנו למזבח אין הלינה פוסלת בו ולמה לא נקט סתם כל שאינו עולה על המזבח אין הלינה פוסלת בו ולמה נקט כל שאין ממנו וגם יש לדקדק תיבת הלינה בהא הול״ל אין לינה פוסלת בו כמו

שנויי נוסחאות (סוכ״ח) ינאי אומרין נד״ו ינאי אמרין.

עין משפט נר מצוה

כו א מיי׳ פ״ב מבית הבחירה הלכה יז
כז ב מיי׳ פ״י מתמידין הל׳ ט
כח ג מיי׳ שם פ״י
כט ד מיי׳ פ״ו מאיסורי מזבח הלכה י
ל ה מיי׳ פ״ג מפסה״ק הל׳ כ

מסורת הש״ס

תוספתא פ״ג; יומא פ״א ה״ב; יומא יט ע״ב; פסחים נז ע״א; סוכה מח ע״ב; שם; שם נ ע״א

תורה אור

ר' יוחנן אמר מפני מראית העין ולא ידעין אין כהדא דחזקיה אין כהדא דר' ינאי דברי הכל. *ר' פדת בשם ר' הושעיה מי סוטה [א] נפסלין בלינה רבי אחא בשם ר' אבונה כל שאין ממינו למזבח אין הלינה פוסלת בו. הוון בעיי מימר עבר והביא כשר. תנה רבי יושוע דרומייא קומי רבי יונה שהמים והיין המגולין פסולין מעל גבי המזבח מאי טעמא °ושה אחד מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל. מדבר שהוא מותר לישראל. עד כדון מים. יין אמר רבי שובתיי °המשמח אלהים ואנשים:

הדרן עלך פרק לולב וערבה

הלכה א מתני' [י] *החליל חמשה וששה זה חליל של בית השואבה

שאינה דוחה לא שבת ולא י"ט אמרו כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו: גמ' *הא [ג] של קרבן דוחה. מתני' דר' יוסי בי ר' יודה דתני *חליל של קרבן דוחה את השבת דברי ר' יוסי בי ר' יהודה וחכ"א אינו דוחה לא את השבת ולא את י"ט. *תמן תנינן [ד] בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת הפסח הראשון בשחיטת הפסח השני ובי"ט הראשון של פסח וביום העצרת ובשמונת ימי החג. [ה]ויש שמונה בלא שבת. ר' יוסי אמר לה סתם. ר' יוסה בר' בון בשם ר' יוחנן דר' יוסה בי ר' יהודה היא.

על

יחזקאל מה / עופטים ט

קרבן העדה

ר' יוחנן אמר. נ"ך מילתא חבית שלינה מקודשת מפני מראית העין ולא ידעינן אם חושש לדחזקיה או לדר' ינאי: ה"ג אין דברי הכל. וה"פ או שחשש ר' יוחנן לדברי שניהם: מי סוטה נפסלין בלינה. איידי מי החג מייתי ליה הכא ובסוטה הגירסא ר' פדת ר' יוחנן: כל שאין ממנו למזבח. כגון מי סוטה שאינן עולין ע"ג המזבח אין הלינה פוסלת בהן ופליג אדר' פדת: הוון בעי מימר. סברוהו למימר שאם עבר והביא מים או יין המגולין ע"ג המזבח כשר ומתניתין איירי בלכתחילה: מדבר שהוא מותר לישראל. וכיון דמקרא אסור אפי' בדיעבד נמי אסור: עד כדון מים. הוא דאסור מקרא דמשקה ישראל אלא יין מ"ט אסור הא אפשר לעבריה במסננת והארס של נחש נף למעלה ואין הגילוי אוסרתו וכדתנן בפ"ח משמרת של יין אין בו משום גילוי וממתני' משמע דוקא יין מהני משמרת אבל למים לא מדנקט משמרת של יין ולא נקט סתמא משמרת אין בו משום גילוי א"ו כדפרישית: המשמח אלקים ואנשים. רישא דקרא ויאמר להם הגפן החדלתי תירושי המשמח אלקים ואנשים ואע"ג דעבריה במסננת אינו משמח אנשים שמתייראים לשתות ממנו אולי נשתייר בו מארס נחש הלכך אף יין מגולין שעברן במסננת אין מקריבין לגבי המזבח:

הדרן עלך פרק לולב וערבה

הלכה א מתני' החליל. הרבה מיני זמר היו שם ועל שם שהחליל קולו נשמע יותר מהאחרים נקראו כולן על שמו: חמשה וששה. פעמים ה' ימים פעמים ו' ימים חל יום טוב הראשון להיות בשבת ששה חל בשאר ימי השבת חמשה לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את היום טוב: בית השואבה. כל שמחה זו על שאיבת המים של ניסוך כדמפרש בגמרא: גמ' הא של קרבן דוחה. דמדקתני במתני' חליל של בית השואבה דמשמע חליל של קרבן שמכה לפני המזבח בשעת הקרבת קרבן מוסף בשעה שאומרים שירה והלל כדתנן בערכין דוחה את השבת: תמן תנינן. בערכין פ"ב: החליל מכה. שהיו נקובים בחליל ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול: בשחיטת הפסח הראשון. בארבעה עשר בניסן שהיו קורין הלל בעזרה בשעת שחיטה כדתנן בתמיד נשחט: ופריך ויש שמנה בלא שבת. בתמיה שמע מינה דחליל של קרבן דוחה השבת: ר' יוסי אמר. להך תירוצא דבסמוך סתמא ולא אמרו משמיה דר' יוחנן ור"י בר' בון אמרו משמיה דר"י דמתני' דערכין אתיא כריב"י דאמר שיר של קרבן דוחה שבת:

על

פני משה

ר' יוחנן אמר מפני מראית העין. וסתמא קאמר לה ולא ידעין הי מהם מראית העין הוא דקאמר אם כהדא דחזקיה שלא יאמרו מקדשין ידים ורגלים במים הנפסלים בלינה ואם כהדא דר' ינאי מפני מראית העין שלא יאמרו על ניסוך מי החג בעצמן: דברי הכל. כלומר אי דנימא דר' יוחנן חייש לזה ולזה וד"ה אתיא: ר' פדת בשם ר' הושעיה מי סוטה שנפסלין בלינה ור' אחא וכו' פליג וס"ל כל שאינו ממינו למזבח וכאן השקיית מי סוטה אין הלינה פוסלת בו: הוון בני הישיבה בעיי מימר הא דקתני המים והיין המגולין פסולין מעל המזבח היינו לכתחלה הא אם עבר והביא כשר תנא ליה ר' יהושע דרומייא לפני ר' יונה ודייק ליה ליתנא דקתני פסולין מע"ג המזבח ופסולין אפי' דיעבד משמע: מדבר שהוא מותר לישראל. לאפוקי מגולין שאינו מותר להדיוט משום סכנתא והלכך פסולין נמי לגבוה: עד כדון. לא שמענו אלא מים דממשקה ישראל כתיב דבר שהוא משקה לכל אדם מישראל: יין מנין אמר ר' שובתיי. מהכא דכתיב גבי יין החדלתי את תירושי המשמח אלהים והאנשים המשמח אנשים הוא שכשר לגבוה לאפוקי המגולין:

הדרן עלך לולב וערבה

הלכה א מתני' החליל חמשה וששה. פעמי' שהוא ששה ופעמים שאינו אלא חמשה ימים: זה חליל של בית השואבה. שהיו מרבין בשמחת בית השואבה והיו שם הרבה מיני כלי זמר ועל שם שהחליל נשמע קולו ביותר מן האחרים נקרא הכל על שמו: שאינה דוחה וכו'. הלכך חל יו"ט להיות בשבת פשו להו ששה חולו של מועד נמצא חליל ששה חל י"ט בחול הוו להו תרי יומי שבת ויו"ט דלא דחי להו פשו להו חמשה:

גמ' הא של קרבן דוחה. מדקתני זה חליל של בית שואבה שאינה דוחה וכו'. משמע הא חליל שהיו מהללין בשיר על הקרבן דוחה שבת א"כ מתני' דר' יוסי בר' יהודה היא דתני בתוס' פ"ד חליל וכו'. ובתוספתא שלפנינו לא גרים חליל של קרבן אלא סתם החליל בתחלתו דוחה שבת דברי ר' יוסי בר' יהודה וכו': תמן תנינן. בפ"ב דערכין: ויש שמונה בלא שבת. בתמיה והא לדברי חכמים אינו דוחה אפי' י"ט והכא קתני דאף שבת דוחה: ר' יוסי אמר לה סתם. ולא בשם ר' יוחנן ור' יוסי בר' בון קאמר לה בשם ר"י דמוקי למתני' דערכין נמי כר' יוסי בר"י:

על

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ד מסוטה הל' יב

א
ב מיי' פ"ח מלולב הל' יג

ב
ג ד מיי' פ"ג מכלי המקדש הלכה י

מסורת הש"ס

ירושלמי סוטה פ"ב ה"ב

סוטה כ ע"א

שם נא ע"א
פ"ס כ ע"ב

ערכין י ע"א

גליון הש"ס

[ג]עיין בתוס' דף נ ע"ב ד"ה ורבנן ובמהרש"א שם ובתוס' נא ע"א ד"ה בתנאי:

תוס' הרי"ד

כמו כישא גבי ר"ס מי סוטה נפסלין בלינה וגם לריך ביאור מדוע אינו פוסל בלינה רק דבר העולה ע"ג המזבח. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דחזקיה דקאמר מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה לאו דיאמרו דמים שנתמלא לקידוש נפסלו בלינה היו מקדשין הכהנים ממנו ידיהם ורגליהם ז"א אלא דיאמרו מים שפסלין בלינה כשרים למי החג כדפירש"י ז"ל בבבלי דף כ' ע"א וכן כתב כאן הק"ע ז"ל וע"כ דכן היא דל"ל שיאמרו שנתקדש הידים והרגלים במים שנפסלו בלינה ז"א דהא בהמת לא קידשו בהם ידים ורגלים ול"ל שהעולם יטעו וסברו שנתקדש בהם ידים ורגלים ז"א דאם כן אם בהמת נפסל איזה פעם המים של קידוש מה יטעו בו הא העולם יטעו וכן כל קרבן שנפסל יטעו בזה שנעשית עבודתו בהמיה והכא אמאי ניחוש לזה אלא ודאי דיטעו כשיראו שמנסכין בו יאמרו שהמים הללו נתקדש לשם קידוש ונפסל בלינה ויאמרו דמים שנפסלו בלינה כשירים למי החג [והנפ"מ בין חזקיה ור"י היא דלחזקיה יש ביעור למים ולר"י אין ביעור כדפירש"י ז"ל עיין שם] ולפי זה יש לחקור למה באמת הן פסולין למי החג אפילו שנפסלו בלינה מכל מקום לא גרע ממי חולין שפסולין גם כן לקידוש בלמת כל הקדשים שנפסלו צריכין שריפה ומ"מ היא ע"כ אין כשירים לעבודה אחרת אבל המים דאין טעונין שריפה וגם קבורה אין טעונין כדמוכח ברמב"ם ז"ל בפ"ט מה' פס"מ דדבר שאין דרכו לשרוף כגון משקין אין טעונין קבורה רק בערלה וכלאי הכרם ושיא משום דקודש שנעשו משקים היו הענבים עומדים לשרף אבל יין דקודש אינו טעון קבורה ולמה גרעי ממי חולין דפסולין נמי לקידוש וכי בשביל שנפסל בלינה לקידוש נפסל גם כן לניסוך וכן גבי מי כוטה דממלאים מן הכיור וכי בשביל שנפסל בלינה לקידוש יפסל למי סוטה הא אפילו כשנפסלו מ"מ קדשים היא כמו כל הקדשים פסולין הרי כתב רחמנא מים כשירים הלא לא כתב רחמנא רק מים קדושים ונקראים גם היום מים קדושים. והפסיל לינה שלהם לקידוש ידים ורגלים מאי שייכות הוא למי סוטה הכי בעינן במי סוטה אלו המים שכשירים לקדש ידים ורגלים דהא כשר ופסול וקודש וחולין כ' ענינים הן ועכ"ז ס"ל לר' פדת דמי סוטה נפסלין בלינה אף על פי שלמי סוטה לא נתקדשו בכ"ש דאפילו שחלי לוג שהיו מודדין מן הכיור ליתן בהכלי חרש לא נתקדשו המים בקדושת מי כוטה דאין מי סוטה צריכין קידוש כפני עצמה על קדושת מי סוטה דהא כתוך הוא כדפירש"י ז"ל במס' מנחות דף פח ע"ב ד"ה חוץ היא וע"כ אין בהמים קדושת מי כוטה רק קדושת מי כיור עיין שם וע"כ איתא בספרי מוכח כתוס' ז"ל שם ד"ס אי מים קדושים אין קדושים אלא שנתקדשו בכיור והיא משום דקדושת מי כוטה לא שייך בהם מ"מ פסול היא משום המי כיור דאיפסיל בלינה לקידוש ע"כ פסול לעבודה ולכל העבודות פסול הוא אבל מי חטאת לכו"ע לא נפסלו בלינה לעולם דהא אין בהם מי כיור ומים חולין היא ולא נתקדשו בכ"ש אך מי סוטה לבד נפסל בלינה משום מים קדושים דכיור ואי פסול בלינה לקידוש פסול הוא לכל העבודות ע"ז פליג ר' אחא בשם ר' אבונה וס"ל דלעולם לא משכח"ל במים דפסולין בלינה לעבודה אחרת מלבד לקידוש משום פסול הלינה דקידוש אלא דווקא בחג דאיפסל מחמת עצמו בלינה כגון דלן בצלוחית של זהב של ג' לוגין המקודשת אבל כל שאין ממנו ולמזבח כגון מי חטאת ומי סוטה ומי טהרת מצורע לא משכח"ל פסול לינה לעולם דאין אותו הלינה של פסול קידוש פוסל והא דקאמר כל שאין ממנו ולמזבח לאו לאפוקי דעבודה שאינו עולה ע"ג המזבח לא שייך בה פסול לינה ז"א דמשכ"ח נמצא כן אלא קאי על כל עבודות אחרות שיש במים דס"ל לר"פ דהפסול הלינה של קידוש פוסלן במים לעבודה אחרת ע"ז קאמר ר"א בשם ר"א דז"א דלא משכח"ל במים שיהא פסולין לעבודה אחרת משום הלינה דפסול קידוש ולא משכח"ל במים דיהא פסולין לעבודה אחרת משום לינת הקידוש ידים. אלא משום לינה מחמת עצמו כגון במי החג בצלוחית של ג' לוגין דהקידוש היא ממנו ולמזבח אבל כל שאין ממנו ולמזבח כלומר דהקידוש אינו ממנו ולמזבח אלא לקידוש ידים ורגלים אין אותו הלינה פוסלת אותו לעבודה אחרת ומי הכיור דפסולין לקידוש בלינה. מזה לא קמיירי דפשיטא דפסולין אך מיירי אם הפסול דקידוש פוסלו לעבודה אחרת אם נפסלו המים מחמת זה לעבודה אחרת אי לא דר"פ ס"ל דנפסלו המים בפסול הלינה לעבודה אחרת כגון למי סוטה ור"א בשם ר"א ס"ל דלא נפסלו לעבודה אחרת ונקט כלל על כל עבודות אחרות שיש במים הקדשים ממי כיור דלא נפסלו משום הלינה דקידוש. וזה הכלל כל שאין ממנו ולמזבח אין אותו הלינה פוסלת בו ובכלל זה אין שייך פסול לשום עבודות אחרות במים משום פסול הלינה דקידוש בין בניסוך המים בחג בין במי סוטה בין לטהרת מצורע. במי סוטה פודאי לא משכח"ל כלל. ובניסוך המים לא משכח"ל פסול לינה אלא באופן אחד שלן בצלוחית מקודשת של ג' לוגין ולא נמלא פסול לינה בעבודה אחרת במים אלא באופן אחד ממנו ולמזבח ולא אתא לאפוקי דעבודה שאינו קרב למזבח אין בו פסול לינה ז"א אלא אף על פי שאינו למזבח. דלא בעינן דווקא עבודת המזבח אלא משום דלא משכח"ל פסול לינה

שינויי נוסחאות (כו"ח) אחד במקרא אחת. (בו"כ) בר' בד"ו בי רבי.

עמודי ירושלים תנינא

הא של קרבן דוחה כו' מתני' דריבר"י כוא מבואר מזה דהירושלמי סובר בפשיטות דגם בשל קרבן אינו דוחה לרבנן וע"כ הוצרך המפרש לאוקי כריב"י וכ"ב לא ידעתי מה הוצרך המהרש"א בסוכה נ"א א' ד"ה בתנאי לדחוק במאי דכתב התוס' שם בשם הירושלמי דרישא ריבר"י הוא דלר' ירמיה בר אבא דקאמר דבשיר בל קרבן מודו רבנן נ"ל דקאמר ריבר"י ובר פלוגתיה והוא דחוק מאוד ובפשיטות הוא"ל דהירו' סובר בהדיא דרבנן ס"ל גם בשיר ש"ק דאינו דוחה:

עין משפט
נר מצוה

נ
א מיי' פ"ז יסודי התורה הלכה ד

על דעתהון דאילין רבנן למה אינו דוחה משם שאינו מחוור. והא כתיב °והעם מחללים בחללים בשמחת שלמה הכתוב מדבר. רבי יונה בשם רבי בא בר ממל °ושמחת לבב כהולך בחליל כל זמן שהחליל נוהג ההלל נוהג. רבי יוסי בי רבי בון בשם ר' בא בר ממל למה קורן את ההלל כל שבעת ימי החג כנגד הלולב שהוא מתחדש כל שבעה. ולמה מן כל אילין מילייא חליל. תנינן שזה לקיצי' וזה לקיצן וזה חביב וזה חביב ותלו חביב בחביב. *ובעצרת אומר לו הילך מצה הילך חמץ. *אית תניי תני הילך חמץ הילך מצה מ"ד הילך מצה שהוא חביב מ"ד הילך חמץ שהוא תדיר. א"ר יהושע בן לוי למה נקרא שמה בית שואבה [ב]שמשם שואבים רוח הקודש על שם °ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה. *דלמא רבי לוי ויהודה בר נחמן הוון נסבין תרתין סילעין מיעול מצמתא קהלא קומי רבי יוחנן עאל רבי לוי ודרש יונה בן אמיתי מאשר היה דכתיב °אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון. וכתיב °קום לך צרפתה אשר לצידון. עאל רבי יוחנן ודרש יונה בן אמיתי מזבולן היה דכתיב °ויעל הגורל השלישי לבני זבולן למשפחתם וכתיב °ומשם עבר קדמה מזרחה גתה חפר עתה קצין. וכתיב °כדבר יי' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אשר מגת החפר. בשובתא חורייתא א"ר לוי ליהודה בר נחמן סב לך אילין תרתין סילעיא ועול מצמתא קהלא קומי ר' יוחנן. עאל ואמר קומיהון יפה לימדנו רבי יוחנן אמו מאשר ואביו מזבולן. °וירכתו על צידון. ירך שיצא ממנה מצידון היה וכתיב °וירד יפו. לא צורכא דילא וירד עכו. א"ר יונה יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש *ללמדך שאין רוח הקדש שורה אלא על לב שמח מ"ט °והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח· אלהים. א"ר בנימין בר לוי והיה

כנגן

פני משה

על דעתיהון. דאילין רבנן דפליגי עלי' דר' יוסי בר"י למה אינו דוחה: משום שאינו מחוור מן הכתוב ואין לנו רמז במקרא לחלל בחליל על הקרבן: בשמחת שלמה הכתוב מדבר. שהיו עושין כן בשמחה לכבוד שלמה שנמשח למלך ואין מכאן רמז לדבר אחר: ושמחת לבב. כתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ושמחת לבב כהולך בחליל. מכאן כל זמן שהחליל נוהג ההלל נוהג דכתיב השיר יהיה לכם ולפיכך נוהג ההלל בחולו של מועד בחג לגומרו כמו בי"ט: ר' יוסי בר' בון. קאמר בשם ר' בא בר ממל טעמא אחרינא למה קורין וכו' כנגד הלולב שהוא מתחדש במצותו כל שבעה: ולמה מן כל אילין מיליא ולמה לנו להדר אחר אלו הדברים הלא חליל תנינן ובלאו הכי אתי שפיר שההלל יש לו לנהוג כל זמן שהחליל נוהג לפי שזה לקולים שאינו נוהג אלא בימים אחדים וכן זה לקולים זה חביב וזה חביב לפיכך תלוי חביב בחביב: ובעצרת וכו'. כלומר וה"נ אשכחן כה"ג שמהדרין ומקדימין את החביב כהאי דתנינן לקמן בחילוק המנחות ובעצרת שיש ג"כ שתי הלחם שהן חמץ אומרים לו הילך מצה וכו' ומ"ד הילך מצה קודם לפי שהוא תדיר ומ"ל הילך חמץ קודם שהוא חביב: שהוא חובת היום וכל"ל. ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות: דלמא מעשה. ומלשון די לימא הוא וכלומר סיפור הדברים שאמרו כך הוא: מיעול מצמתא קהלא. להכנים ולאסוף קהלות הרבים לפני ר' יוחנן והוא נתן רשות לאיזה שירצה לדרוש להם בשבת ואלו היו נוטלין שני סלעים בשכרן לאסוף האנשים: מאשר היה דכתיב אשר לא הוריש וגו'. אלמא צידון בגבול אשר היא וכתיב גבי אליהו ויהי דבר ה' אליו קום לך צרפתה אשר לצידון וישבת שם הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך ואמרו במדרש כי בנה אשר החיה אליהו הוא יונה בן אמיתי ש"מ מאשר הי' ואגב דאמר לקמן יונה בן אמיתי מעולי רגלי' היה וכו' מייתי להא דדרשי מאיזה שבט היה: וכתיב בגבול זבולן ומשם עבר קדמה מזרחה גתה חפר וגו' וכתיב כדבר ה' וגו' אשר מגת החפר וא"כ מזבולן היה: בשובתא חורייתא. בשבת אחרת אמר ר' לוי לחברו יהודה בר נחמן טול לך אותן ב' סלעים ותיעיל להכנים הקהל לפני ר' יוחנן ונכנס ר' לוי ואמר לפניהם יפה לימדנו ר' יוחנן שהראה לנו המקרא מגבול זבולן ומעתה למדנו אמו היתה מאשר כדמשמע מהמקרא קום לך צרפתה וגו' ואביו היה מזבולן ונמצא ב' הכתובים קיימים: וירכתו על צידון. כתיב גבי זבולן ודריש לרמז על יונה שאביו מזבולן היה ירך שילא ממנה מצידון היה ואע"ג דצידון בעצמה אינה מגבול זבולן דעד צידון כתיב אלא לרמז למה שאמרנו: וכתיב ביונה וירד יפו לא צורכה די אלא וירד עכו זה ג"כ ראיה והא דקאמר מאלו ב' שבטים היה שהרי לא היה צריך לכתוב אלא וירד עכו כי נמל עכו היה יותר סמוך לו אם הוה משבט אשר בלבד ועכו היא מגבול אשר אלא לאו כדאמרן אמו מאשר ונולד הוא שם וכא אח"כ בגבול זבולן שבטו של אביו וירד יפו: מה טעמא מנלן דכתיב גבי אלישע והיה כנגן המנגן וגו': והיה

כנגן

קרבן העדה

על דעתהון וכו'. מאי טעמייהו דרבנן דפליגי אריב"י: משום שאינו מחוור. שלא נתברר להם שהשיר של קרבן הוא מדאורייתא בכלי אלא סברי עיקר שירה בפה שהיו הלוים אומרים הלכך אינו דוחה את השבת. ופריך והכתיב והעם מחללים בחלילים. הורה אור וקס"ד שהיו מחללים בחלילים על הדוכן וכיון דזרים כשירים בהן ש"מ דעיקר שירה בפה א"כ קס"ד בחלילים של קדש היו מחללים בחוץ ש"מ דמדאורייתא לא בעי כלי ואינן כלי שרת וקשיא לריב"י: בשמחת שלמה הכתוב מדבר. לאו במקדש היו מחללים אלא בחוץ היו מחללים לשמחת שלמה אבל חליל של קרבן אינו כשר אלא בלוים: ושמחת לבב כהולך בחליל. רישא דקרא השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ושמחת לבב וכו' ושיר זה הייגו הלל דליל התקדש חג היינו פסח ודריש הכי אימתי השיר זה נוהג כשיש שמחת לבב שהולך בחליל: למה קורין וכו'. ובפסח אין קורין אלא בי"ט הראשון בלבד: ולמה וכו'. ולמה תקנו חכמים שיהא החליל מכה דוקא בימים אלו שקורין הלל דהא דיליף מקרא השיר יהיה לכם וגו' אינו אלא אסמכתא בעלמא וגם בשעת שמחת השואבה למה החליל מכה: שזה לקילים. פי' לפרקים ידועים: וזה חביב. הלל הוא חביב וכן חליל חביב תקנו שזה יהיה ביום שיהיה זה: אית תניי תני. בתחלה היו מחלקין החמץ ואח"כ המצה ואיכא דתני בהיפך מצה תחלה ואח"כ חמץ: שהוא חביב. שהמצה חביב ומקדימין לחביב: שהוא תדיר. חמץ אוכל בכל יום משא"כ מצה שאין אוכלין אלא בפסח והכהנים במקדש: שמשם שואבים רוח הקדש. כדמייתי בסמוך מעובדא דיונה בן אמיתי על שם ושאבתם מים בששון וכו'. דמתרגמי' ותקבלון אולפן חדת בחדוה מבחורי לדיקייא: דלמא. כמו מעשה שהיה: נסבין וכו'. היו מקבלין שני סלעים בכל שבת לדרוש להקהל קודם שיבא ר"י לבית המדרש שלא ילכו להם א"כ מפני כבוד הציבור: מצמתא. לשון סגירה ועיכוב הוא כמו צומת הגידין מבעד לצמתך: ואת יושבי צידון. אלמא צידון מגבול אשר הוא: לך צרפתה אשר לצידון. ויונה בן צרפית היה כדאיתא בפרקי ר"א שמעינן דיונה מצידון היה והיינו מאשר: עאל ר"י. אח"כ נכנס ר' יוחנן לבית המדרש ודרש שיונה מזבולן היה: בשובתא חורייתא. לשבת אחרת שהיה שבת של יודא בר נחמן לדרוש א"ל ר' לוי שיקח הוא השני סלעים רק ימחול לו לדרוש גם היום קודם שיבא ר' יוחנן: ה"ג ואיעול מצמתא קהלא וכו': וירכתו על צידון. רישא דקרא זבולן לחוף ימים ישכון ואיירי ביונה שירד לחוף הים ואח"כ לחוף האניות שהושלך לים וקאמר שירכתו של יונה היה אמו על צידון מאשר: ופריך וכתיב וירד יפו לא הל"ל אלא וירד עכו. שהרי עכו בסוף גבול אשר הוה כדכתיב אשר לא הוריש יושבי עכו והיורד מיפו לים צריך לבא לעכו א"כ לא ה"ל לירד אלא מאשר לעכו וגבול זבולן סמוך לגבול אשר קשי' ליה נמי אס"ד דמזבולן היה הל"ל וירד עכו: ונכנס לשמחת בית השואבה. ושרתה עליו רה"ק שילך לנינוה ומשם ברח לכך הלך ליפו ולעולם מאשר ומזבולן היה: מ"ט. כלומר מנ"ל שהשכינה שורה מתוך שמחה:

כנגן

מסורת הש"ס

לקמן כפירקין הלכה ח סוכה נ ע"א

ב"ר פ' נ"ב

שבת ל ע"ב

גליון הש"ס

[ב]עי' בתוס' דף נ ע"ב ד"ה תה:

תוס' הרי"ד

במים כשכודה אחרת אלא ממנו ולמזבח אבל מקידוש שאינו למזבח לא מהני במים ממילא לא מפכח"ל כמי סוטה דנפסל בלינה לעולם. וע"כ אי ר"י דקאמר מפני מראית העין הוא כונתו כדחזקי' אם כן לאו ד"ה הוא אלא תלי בפלוגתא דר"פ בשם ר"ה ור"א בשם ר' אבינא דלרב אחא בשם ר' אבינא כל שאין ממנו למזבח אם כן בחביות מקודשת שנתמלאה לקידוש ידים ורגלים אין ממנו ולמזבח אבל אי מראית העין הוא כדבית ר' ינאי ע"כ כד"ה אתיא וע"פ דברינו מדוקדק מאד דמאי שייכות הוא האי סוגיא דר"פ ור"א הכא שלא עיקר מקומה בכוטה ולמה נכנית כאן ואי משום דמיירי מדין לינה הא עיקר דין דלינה בקידוש ידים ורגלים הוא בירושלמי במס' יומא פ"ב וגם מדויק מאד כל שאין ממנו ולמזבח תיבת כל ממנו ולמזבח מדויק ותיבת הלינה מדויק גם כן ומכל מה שכתבנו דברי הכסף משנה ז"ל שהביא הש"ק ז"ל ברירין וקיימין קושית הש"ק ז"ל דמקשה על כסף משנה ז"ל ממי כיור מלבד שלא מובן לי מדוע קשה על הכסף משנה ז"ל כמו כן קשה על רבי אליעזר בשם רבי אליעזר גופי' ממי כיור אבל על פי דברינו יומתק מאד ונתישב כל הסוגיא כפורת השם בטוב טעם: **ולמה** מן כל אילן מילייא חליל תנינן בזה לקילין וזה לקילין זה חביב וזה חביב ותלי חביב בחביב לולי דמסתפינא הייתי אומר שיש כאן ט"ס ולפענ"ד טעות דמוכח הוא וכצ"ל בחליל תלינן פי' דר"י בשם רבב"מ דריש מקרא דתלינן הלל בחליל ור"י בר"ב בשם רבב"מ דלפיכך הלל בשבעת ימי החג כנגד הלולב שמתחדש בכל יום ולא כנגד החליל אלא כנגד הלולב ולמה מן כל אילין מילייא ר"ל מן כל אילין מילייא דאנן אמרין ומכל מקום המקרא תלה הלל בחליל ותיבת כל אינון מילייא אף על פי דהוא מימרא אחת דכך הירושלמי למימר כן וכן איתא בירושלמי במס' מע"ש פ"א ה"ב וגרסינן שם אמר ר' יוסי כל אילן מילייא אנן אמרין ומתניתא מסייע לר"ז ר"ל אנן אמרין כל אילין מילייא כנגד ר"ז ואף על פי כן המתניתא מסייע לר"ז ואף שאמר אך מימרא אחת קרי לה כל אילן מילייא משום דבמימרא אחת איכא מילין הרבה דרכן לקרות כל אילין מילייא וה"נ ה"פ כל אילן מילייא אנן אמרין ומ"מ המקרא תלי בחליל ודרך הירושלמי

כן

שנויי נוסחאות (סו"ס) לקיצן בד"ו לקיצין, (בורח אהרוכ:) רוח אלהים במקרא יד ה'.

עמודי ירושלים

כל זמן שהחליל נוהג ההלל נוהג. עי' בבירי קרבן מ"ב ולא ידענא מאי קושיא הא לא אמרו אלא כל זמן שהחליל נוהג ההלל נוהג אבל לא אמרו כל זמן שההלל נוהג החליל נוהג והוא מההקושים שאינם מתפכפים ולק"מ והרי כתב כר"פב"א בחי' לסוכה (כ"ד א') בשהיפת הפסח כששינו ולבשו את ההלל לא היו מכין אז בחליל וביאר שהיה הלל בלא חליל:

עמודי ירושלים תנינא

הוון נסבין תרתין סלעין כו'. מבואר נזה שהיו לוקחים שני סלעים עבור כל שבת לפי שהיו דורשין ומכאן יש להעיר על המוא"ח סי' תקפ"ה שכתב בשם אהיו הר"ר יחיאל בתמה על מה שלוקחין שכר עבור תוקע בשופר דאסור ליקח שכר שבת או יו"ט והב"י הביא שם בשם הר"ר שמואל ממרדכי פ' אפכ"י דמותר כיון שהוא דבר מצוה ע"ב ובב"ז מ"ש בביאורו וכאן מבואר לבדיא דהוא מותר וכ"ע

מסורת הש"ס

סוכה נא ע"ב

מכילתא בשלח פרשה ב

מדרש אסתר

סוכה נא פ"א

*בבלי איתא ולרכבה בספלים סוכה נג פ"א

קרבן העדה

כנגן במנגן אין כתיב כאן. דהוה משמע שניגן בכלי שיר המנגן אלא הכי קאמר והיה כנגן דבר הגורס המנגן והוא הלב המבין שכן נקראים המשוררים בדברי הימים מבינים ושרתה עליו רוח ה': דיפלי איסטבא. פי' די שנים בלשון יון. פלי לשון שרים איסטבא לישיבת שרי' של אלכסנדרי': בסילקי. פלטירין גבוהים נקראי' בסילקאות: איסטיו. כמו אסטבא: ושבעים קתדראות. לע' סנהדרין שעשו להם: ובימה. כעין אלמימר"א שלנו: וחזן הכנסת. שמש הציבור: על כל ברכה וברכה. שבירך העולה בתורה א"נ על ברכות הש"ץ קאי לפי שהן לא היו יכולין לשמוע קולו מפני ריחוק המקום ורוב ההמון שבו: אע"פ כן. שהיו רוב עם בתוכו: אלא כל אומנות בפני עצמן. כגון צורפי זהב בפני עצמן וכן כולם: ומשם היתה פרנסתו יוצאה. שהיה נשכר להם למלאכתו: תני רשב"י. מ"ט איענשו אנשי אלכסנדריא: והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף לראותה עוד: א' בימי סנחריב. שירדו למצרים לעזרה ובסיפא דקרא דאשר ראיתם כתיב ה' ילחם לכם על כן אין לסמוך על עזרת מצרים כי הבל וריק יעזורו אלא ה' ילחם לכם: וא' בימי יוחנן בן קרח. דכתיב אם שום תשימון פניכם לבא מצרים והיתה החרב אשר וגו' הרי על שהלכו בדרך לשוב מצרים נענשו: ה"ג ואחת בימי טרגיינוס. שנתקיים בהם והשיבך ה' באניות שע"י אניות נהרגו כדמסיק: בוא וכבוש את היהודים שמרדו בך. דסברה שלכך התענו והתאבלו בט"ב שמצטערים על שנולד לה בן ושמחו בחנוכה על שמתה בתו והיינו המרד: חשב לבוא בספינה בעשרה ימים ובא בה' ימים ע"י רוח שאינה מצויה: אמר להו במה עסקתם בתורה אמרו לו כך וכך אמר להם האי גברא וכו' כלומר עליו נאמר המקרא הזה וגזרת מלך הוא: מאי דעבדת בארעייא. באנשים המונחים בארץ יעשו בנשים העומדים על הארץ כלו' שיהרגם ובאיכה רבתי הגירסא מאי דעבדת בעילייא עביד בארעייא והיא נראית עיקר: נגדעה. נחתכה קרן וכבוד ישראל שלא יהא כבוד לרוב עם מישראל ככבוד הזה עד עת בוא משיחנו בבי"א:

הלכה ב מתני' מתקנין תיקון גדול. מפרש בגמ': בראשיהן. בראש כל מנורה ומנורה: גמ' מלקין אותו. שנשבע לשוא ומשעה שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על עמוד של שיש שהוא זהב שאף זה נשבע על דבר שאי אפשר ובשבועות תנן דהיינו שבועת שוא וחייבין על זדונה מכות וכגון שהתרו בו: ומשני מתנמנמין

תורה אור

כנגן במנגן אין כתיב כאן אלא והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים. *תני א"ר יודה כל שלא ראה דיפלי איסטבא של אלכסנדריאה לא ראה כבוד ישראל מימיו. כמין בסילקי גדולה היה ואסטיו לפנים מסטיו היתה פעמים היו בה כפלים כיוצאי מצרים ושבעים קתידראות של זהב היו שם מקובעות אבנים טובות ומרגליות כנגד שבעים זקנים. וכל אחת ואחת היתה עומדת בעשרים וחמש ריבוא דינרי זהב. ובימה של עץ באמצע וחזן הכנסת עומד עליה. עמד אחד מהן לקראות בתורה היה הממונה מניף בסודרן והן עונין אחריו אמן. על כל ברכה וברכה שהיה מברך היה הממונה מניף בסודרין והן עונין אחריו אמן אע"פ כן לא היו יושבין מעורבבין אלא יושבין כל אומנות ואומנות בפני עצמה שאם יבוא אכסנאי יהא מודבק בבני אומנותו ומשם היתה פרנסתו יוצאה ומי החריבה טרוגיינוס הרשע. *תני רשב"י א"בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים שנאמר °כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. °ויי' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד. °והשיבך יי' מצרים באניות. ובשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו אחת בימי סנחריב מלך אשור שנא' °הוי הירדים מצרים לעזרה מה כתיב בתריה °ומצרים אדם ולא אל וסוסיהם בשר וגו' ואחת בימי יוחנן בן קרח. °והיתה החרב אשר אתם יראים ממנה שם תשיג אתכם וגו'. *בימי טרוגיינוס הרשע נולד לו בן בתשעה באב והיו מתענין. מתה בתו בחנוכה והדליקו נרות ושלחה אשתו ואמרה לו עד שאת מכבש את הברבריים בוא וכבוש את היהודים שמרדו בך. חשב מיתי לעשרה יומין ואתא לחמשה. אתא ואשכחון עסיקין באורייתא בפסוקא °ישא ה' עליך גוי מרחק מקצה הארץ וגו'. אמר לון מה הויתון עסיקין אמרין ליה הכין וכן. אמר לון דהוא גברא הוא דחשב מיתי לעשרה יומין ואתא לחמשה והקיפן ליגיונות והרגן. אמר לנשיהן נשמעות אתם לליגיונתי ואין אני הורג אתכם אמרין ליה מה דעבדת בארעייא עביד בעילייא ועירב דמן בדמן והלך הדם בים עד קיפרים. באותה השעה נגדעה קרן ישראל ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד:

הלכה ב מתני'

*מוצאי י"ט הראשון של חג היו יורדין לעזרת הנשים ומתקנין שם תיקון גדול ומנורות של זהב היו שם *וספלים של זהב בראשיהן וארבעה סולמות על כל מנורה ומנורה וד' ילדים מפרחי כהונה ובידיהן כדי שמן של מאה וכ' לוג והן מטילין על כל ספל וספל: גמ' *א"ר יהושע בן חנניה כל ימים של שמחת בית השואבה לא היו טועמין טעם שינה כל עיקר בתחילה היו הולכין להקריב תמיד של שחר משם היו הולכין להקריב את המוספין ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות ומשם היו הולכין לוכל ולשתות ומשם היו הולכין לתלמוד תורה ומשם היו הולכין להקריב תמיד של בין הערבים ומשם היו הולכין לשמחת בית השואבה והא תני שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו ויישן מיד מתנמנמין

פני משה

כנגן במנגן וכו' לא שייך הכא אלא לעיל בברכות פ"ק בהל' א' היא דגרים גן דדרים שם כנור היה תלוי כנגד חלונותיו של דוד והיה רוח צפונית מנשבת בלילה ומנפנפת בו והיה מנגן מאליו הדא הוא דכתיב והיה כנגן המנגן. כנגן במנגן אין כתיב כאן אלא כנגן המנגן משמע הידוע ואשר מנגן מאליו היה: תני. בתוספתא פ"ד: א"ר יודה וכו' דיופלי איסטבא. סטיו כפול היה שהיו יושבין שם. ובתוספתא גרים זו פלטון מלשון כפל הסרה והסיבות: בסילקי גדולה. פלטירין גבוהים נקראים בסילקאות: מה דעבדית בארעייא. באלו המונחים על הארץ עביד בעילייא באותן שעדיין עומדין ובמדרש איכה גרים איפכא:

הלכה ב מתני' היו יורדין לעזרת נשים. כהנים ולוים יורדין מעזרת ישראל שהיא גבוה לעזרת נשים שלמטה הימנה בשיפוע ההר: ומתקנין שם תיקון גדול. שהיה זיזין בולטין מן הכתלים סביב סביב ובכל שנה מסדרין שם גזוזטראות והן לווחין שקורין בלנקי כדי שיהו נשים עומדות שם מלמעלה ורואות בשמחת בית השואבה והאנשים מלמטה וזהו תיקון גדול שמתקנין בכל שנה שלא יהיו מעורבבין ויבואו לידי קלות ראש: בראשיהן. בראש כל מנורה: גמ' אמר ר' יהושע בן חנניה וכו'. בתוספתא פ"ד ויש שם מסורס במקצת: והא תני שבועה שלא אישן וכו'. היאך אפשר שלא היו טועמין טעם שינה: מתנמנמין

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ס ממלכים הל' ז

ה
ב מיי' פ"ח מלולב הל' יג

ו
ג מיי' פ"ס משבועות הל' כ טוש"ע יו"ד סי' רלג ס"ד

גליון הש"ס

[ד]עי' בתוס' דף נא ע"ב ד"ה והיו:

[ה]עי' בתוס' דף נב פ"א ד"ה וכיון:

[ו]בבבלי איתא אלכסנדרו' ועי' בהגהות הגר"א שם:

תוס' הרי"ד

כן כשאומר מימרא ואעפ"כ מצינו לפיסוך גרסינן לשון הזה כל הילין מילייא אגן אמרין ומ"מ מצינו דלא כן וע"ז מפרש ריבר"ב בשם רבנ"מ דהלל תלי בלולב לפיכך בפסח אין קורין אלא יום אחד הכא כל שבעה הוא משום לולב [ובבבלי בערכין דף י' איתא הטעם בפסח אין חלוקין בקרבנות הן ובחג חלוקין בקרבנות הן דכל יום קרבן אחר] וע"ז מסיים ולמה מן כל הילן מילייא בחליל תלינן ולמה מצינו דהמקרא תולה הלל בחליל ולפי כל הילן מילייא הלל תלי בלולב ע"ז מפרש הטעם בזה לקילין וזה לקילין זה תביב וזה תביב ותלי תביב בתביב פי' דלולב אינו אלא ברגל אחד דהוא בחג הסוכות אבל הלל וחליל הוא בכל הרגלים וזה תביב וזה תביב דהלל תביב וחליל תביב (כדאיתא במס' ר"ה דף כ"ז גבי הלל כיון דחביב ישיב דעתי' וע"כ תלי חביב בחביב תלי מקרא הלל בחלול שזה חביב בקולין וזה חביב בקולין וכו' דברים שזה הלל לחליל בקילין ובתביב דאילו לולב אינו אלא פעם אחת לקילין (כמו דגרסינן בירושלמי בפ"ק דמס' פסחים גבי ע"פ אחת לקולין פי' דפעם אחת בשנה הוא ואינו תדיר) ואילו הלל וחליל אינו

ציון ירושלים יבג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב לארץ מצרים. עי' פ"ס ממלכים ה"ז בהגמיי' שהעתיק בשם הסמ"ק דא"א לומר שבא סנחריב ובלבל את העולם הותר לישב במצרים שהרי אמרו בתוספתא שלמצרים נתן הכתוב קלבה ואני כתבתי בגליון שהרמב"ם לשיטתו שכתב בפ' כ"ב מא"ב ה' כ"ה שגם מצרים נתבלבל וכל שיתגייר א' מהם חזקתו שפירשו מן הרוב אמנם גוף דברי הסמ"ק תמוהין כיון דאנשי מצרים נתבלבלו אבל מצרים בעצמותו עומדת והתורה אסרה לשוב למצרים ואף דמה דהתירה תורה לשוב הוא שלא ללמוד מהם לעבות תיעבות כמ"ש הרמב"ם במל"ת ל"ת מ"ו וא"כ עקרה אסור בשביל אנשים לא בשביל העיר וכן משמע שהרי מה שהזהירה התורה אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם אבל מה שאמר וה' אמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה משמע דעל הדרך הקפידה תורה כמ"ש ירא"ים מצוה ש"ג דדוקא מדרך א"י למצרים אסור לא דרך אחר. והרבה הארכתי בזה. ואכ"מ:

שנויי נוסחאות (סו"ג) רוח אלהים במקרא יד ה'. (סו"ג) אלכסנדריאה בד"ו אכסנדריא. (סו"ד) בסודרן בד"ו בסודרין. (סוכ"ד) ושלחה בד"ו שלחה. (סוכ"ה) וכבוש בד"ו וכביש. (סוכ"ו) מה בד"ו מה מה. (סוכ"ח) דהוא בד"ו ההוא. (סוכ"ט) קיפרים בד"ו קיפרום.

מתנמנמין היו: ומתקנין שם תיקון גדול. *מה תיקון היו עושין שם. שהיו מעמידין האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן כהיא דתנינן תמן *וחלקה היתה בראשה והקיפוה [א] כצוצטרא שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין. ממי למדו מדבר תורה. °וספדה הארץ משפחות משפחות לבד *תרין אמורין חד אמר זה הספידו של משיח וחורנה אמר זה הספידו של יצר הרע. מאן דאמר זה הספידו של משיח מה אם בשעה שהן אבילין את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן בשעה שהן שמחים לא כל שכן מאן דאמר זה הספידו של יצר הרע מה אם בשעה שאין יצר הרע קיים את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן בשעה שיצר הרע קיים לא כל שכן: ומנורות של זהב היו שם. בר קפרא אמר *וגובהן מאה אמה והא תני כל דתלי מאה אמין בעי בסים תלתין ותלת. סולמא מיכא תלתין ותלת וסולמא מיכא תלתין ותלת. והתני [ג] *כל העזרה לא היתה אלא אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש. אשכח תני מקומן מעשה ניסים היו. *מה ביד כולהם מאה ועשרים לוג או ביד כל אחד ואחד מאה ועשרים לוג:

הלכה ג מתני' [ג] *מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין לא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה מאור בית השואבה:

גמ' תני מבלאי [ה]מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות שבפנים ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין את הנרות שבחוץ. א"ר שמואל בר רב יצחק כתיב °להעלות נר תמיד *שיערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן בלבד. מהו מפקיעין תירגם רבי חגיי קומי רבי יוסה מפשילים. תני לא היה חצר בירושלם שלא היתה מאירה מאור בית השואבה. תני *יכולה אשה לבור חיטיה לאור המערכה. ולא היו מועלות. [ה]לאו. *דאמר רבי יהושע בן לוי [ז] הריח והמראה והקול אין בהן מעילה. ששה קולות היו נשמעים מיריחו. *מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח מיריחו היו שומעין קול המגריפה מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור מיריחו היו שומעין קול גבי כרוז מיריחו היו שומעין קול החליל מיריחו היו שומעין קול הצילצל ויש אומרים אף קולו של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר

°זכריה יב / °שמות כז

קרבן העדה

מתנמנמין היו. וה"ק לא טעמנו טעם שינה כדרך ב"א הישנים על מטתם: כהאי דתנינן תמן. במדות פ"ב: ה"ג וחלקה היתה בראשונה. פי' עזרת נשים היתה חלקה ולא היו זיזין יוצאין ל"א וחלקה היתה שהיתה פרולה בלא מחילה ומעקה סביב לה: והקיפוה. גזוזטרא זיזין הבולטין מן הכותל סביב סביב ובחג היו מניחין עליהן נסרים ועליהן נשים עומדות ורואות בשמחת בית השואבה: ממי למדו. לעשות גזוזטרא' דהא כתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית שהודיע הקב"ה ע"י גד החוזה ונתן הנביא: ומשני מדבר תורה. כלומר' קרא אשכחו ודרשו שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר שלא יבואו לידי קלקול: משפחות משפחות לבד. משפחות בית דוד לבד ונשיהם לבד: זה הספידו של משיח. ב"י שיהרג במלחמת גוג: זה הספידו של יצה"ר. שיהרג ובוכין הצדיקים שנזכרים בצערן שהיה להם לכבוש אותו בחייהם והרשעים בוכין בצערן על שלא כבשו אותו: וגובהן. של מנורות שהיו שם היתה ק' אמה: כל דתלי ק' אמין. כל שגבוה ק' אמה צריך בסים ל"ג אמות ושליש שהן שליש גבהו וכן צריך מכל צד והסולמות לא היו יכולין לעמוד על הבסים שהיה משופע אלא על הארץ ממש נמצא שהסולמות שהיו עומדים מכאן ומכאן למנורות היו אוכלין בעזר' ס"ו אמה על ס"ו אמה: והתני. בפ"ה דמדות: כל העזרה. לא היתה אלא קפ"ז על רוחב קל"ה. לא מהם ק' להיכל וי"א אמה אחורי בית הכפורת נשתיירו ע"ו אמות נמצא שלא נשתייר בכל העזרות אלא תשעה אמות אפי' לא היה שם אלא מנורה א' ואכן על כל מנורה ומנורה תכן ועוד הטעם היכן היו עומדים: אשכח תני. מלא ברייתא דתני בה שמקום המנורות והסולמות היו מעשה ניסים ולא היו ממעטין בעזרה אע"כ שעמדו בלא בסים: מה ביד כולהם וכו'. מיבעיא ליה פירושא דמתני' אם ביד ד' פרחי כהונה ביחד היו ק"ך לוג שמן או ביד כל אחד היו ק"ך לוג ולא איפשטא:

הלכה ג מתני' מבלאי מכנסי כהנים. ממכנסי כהנים הבלויות ומאבנטיהן הישנים: מפקיעין. מפרש בגמ': שלא היתה מאירה. לפי שהמנורות גבוהות ק' אמה והר הבית גבוה והאורה זורחת בכל העיר:

גמ' מבלאי מכנסי כה"ג. שהן היו מפשתן יפה ונאה לכך היו מדליקין המנורה מהם: את הנרות שבחוץ. הן המנורות שבשמחת בית השואבה ושאר הנרות שהיו דולקות בעזרות בלילה לצורך הכהנים: כתיב להעלות וכו'. לכך לקחו פתילות של פשתן ולא של צמר גפן אע"ג שהוא נאה הימנו מפני שהפשתן מעלה להב יותר וכתיב להעלות נר תמיד שתהא השלהבת עולה מאיליה: מפשילין. היו מוליאין פתילות ארוכות: יכולה אשה וכו'. מותרת אשה לברור חטים מפסולת שבהן לאור המערכה: לאור המערכה. שהמזבח היה גבוה י"א אמה וכותל המזרחי היתה נמוכה כדתנן בפ"ב דמדות: ופריך ולא היו מועלות. וכי אין מעילה במה שנהנית באור המערכה: ומשני לאו. אין בו מעילה וכדאריב"ל: קול. של כלי שיר שהן הקדש: וריח. הקטרת: אין בהן מעילה. כיון דאין בהן ממש: מיריחו היו שומעין קול שער הגדול. ומירושלים עד יריחו עשרה פרסאות: המגריפה. קול מין כלי נגון ולקמן בפרקין מפרש לה: בן קטין. שם אדם וכה"ג היה ועשה גלגל לכיור לשקעו בבור שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה וכשהיו מעלים אותו מבור לקדש בו היה קול הגלגל נשמע עד ליריחו: ה"ג גביני כרוז. כהן שהיה מכריז בכל בוקר עמדו כהנים לעבודתכם: צלצל. לימבל"א בלע"ז: קולו של כ"ג הידוע להם בשעה שהוא מזכיר

פני משה

מתנמנמין היו. אכתפי דהדדי: כהיא דתנינן תמן. בפ"ב דמדות: ממי למדו. לעשות כן ולהוסיף על הבנין: מדבר תורה. מהכתוב במקרא וספדה הארץ וגו': תרין אמוראין פליגי: של משיח. בן יוסף שנהרג: של יצר הרע. שהקב"ה שוחטו לעתיד: מה אם בשעה וכו'. כלומר שהן עומדות בשעת ושעת אבלות: גובהן. של המנורות מאה מאה: והא תני כל דתלי מאה אמין. כל דבר שהוא גבוהה מאה אמה צריך שיהא הבסים שלו תלתין ותלת מכל צדדיו דאל"כ אינו יכול לעמוד והרי תנינן ארבעה סולמות היו על כל מנורה ומנורה ולפחות שני מנורות היו וא"כ סולמא מכאן היה רחוק תלתין ותלת כנגד מקום הבסים מכאן וכן לצד השני שכנגדו וכן לכל רוח ורוח וכן למנורה השניה ונמצא לכל מנורה עם מקום הסולמות והבסים מכאן ומכאן ששים ושש אמות באורך וברוחב ולשני המנורות קל"ו אמות והא תני במדות שם ובפ"ה כל העזרה וכו' והשתא היכי קאי ברוחב העזרה שלא היתה אלא קל"ה אמות: אשכח תני. דבאמת מקומן של המנורות עם הבסים שלהן מעשה נסים היו ואין הכל ממקום המדה: מה. ובעי הש"ס להא דקתני ובידיהן כדי שמן של מאה ועשרים לוג מהו דקאמר אם ביד כולהם הוא החשבון בצירוף שביד כל אחד ואחד של שלשים או ביד כל אחד ואחד של מאה ועשרים לוג ולא איפשיטא הכא:

הלכה ג מתני' מבלאי מכנסי כהנים. שהיו של שש ומהבלויות שלהן היו מפקיעין וקורעים לעשות מהן פתילות ובהן היו מדליקין: ומהמייניהן. מאבנטין תרגום אבנט המיינא: שלא היתה מאירה. מאור בית השואבה לפי שהמנורות גבוהות מאוד והר הבית הוא גבוה והאורה זורחת בכל העיר:

גמ' שבפנים. במנורה שבהיכל בכל יום: שבחוץ. בעזרה בשמחת בית שואבה: מה מפקיעין וכו' מפשילין. מוציאין מהבלאות החוטין ומלשון משילין הוא: לאור המערכה. של המזבח: ולא היו מועלות. בתמיה וכי לית בהו משום מעילה ומהדר לאו דאין כאן משום מעילה דאמר ריב"ל וכו': ששה קולות היו נשמעין מיריחו וכו'. כמו דחשיב בפ"ג דתמיד ואיידי דקתני הכא שהאורה היתה זורחת למרחוק מייתי נמי להא:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ה מבית הבחירה הלכה ט

ח
ב מיי' שם הל' יב יג

ט
ג מיי' פ"ח מכלי המקדש הלכה ו

י
ד מיי' פ"ה ממעילה הל' טז

גליון הש"ס

[ה]עי' במשלמ"ל פ"ח מכלי המקדש הל' ה:

[ה]עיין תוספת סוכה נג ע"א ד"ה אם' ותוס' שבת דף כא ע"א ד"ה שמח' ותוס' פסחים דף כו ע"א ד"ה מעילה ובמהרש"א שם:

מסורת הש"ס

סוכה נא ע"ב

מדות פ"ב מ"ה

סוכה נב ע"א

ע"ש ע"ב

מדות פ"ה

עי' סוטה נג ע"ב

שם נא ע"א

עי' שבת כא ע"א

סוכה נג ע"א

פסחים כו ע"א

תמיד ל ע"ב

תוס' הרי"ד

אינו פעם אחת לקילין אלא לקילין רבים וגם תכיכין שניהם ותלי המקפא וכ"ב ומסיק פ"ו ובעלרת אומר לו הילך מלה הילך תמן מ"ד הילך מלה שהיא תדיר ומ"ד הילך תמן שהיא תכיב (וכן איתא בבבלי במס' סוכה דף נ"ו גבי סוכה וזמן דזמן הוי תדיר דנוהג בכל הרגלים וסוכה תכיב בחובת היום ומדמה להילך מלה הילך תמן) וה"נ הלל והליל הוי שניהן תדיר ותכיב דשניהן הוי לקילין ותכיבין ותלי הלל בחליל אע"פ דפעמים הוא מעים לולב:

שנויי נוסחאות (סו"ד) בראשה כד"ו בראשונה. (סו"י) בשעה כד"ו בשטה. (סו"ג) גבי כד"ו גביני.

עמודי ירושלים

בר קפרא אמר וגובהן מאה אמה והא תני כל דתלי מאה אמין. עיין במראה הפנים ומזה קשה לי על תפארת ישראל בסוכה פ"ה שכתב דלא היו המנורות גבוהות ק' אמה (או כ' אמה לב"ח דילן) דלא מסתברא שיהיו כליל זהב המנורות כל כך אלא שהיו המנורות עומדות על בימות גבוהות או סביב שפת גזוזטרא שעשו ע"ש דלפ"ז לא תקשה קושית הירושלמי דדוקא אם היתה המנורה גבוה ק' אמה או צריך בסים מן תלתין ותלתא משא"כ אם עמדה על בימה א"כ שיב א"צ להבסים שיהיה כל כך וא"כ קושית הירושלמי לק"מ א"ו שהירושלמי ס"ל שהמנורה היתה גבוה ק' אמה ועי' מ"ש הקס"ע בפירושו שהקושיא קאי לצורך קפ"ז. וראיתי להעיר ע"ד המהרי"ל הל' סוכה שכתב וז"ל נשאל למהרי"י סג"ל מ"ש סוכות דאומרים שמחתו יותר מספר רגלים ואמר דהיתה בה שמחה יתירה שמדליקין ד' מנורות שהיו מאירין בכל ירושלים עכ"ל ולא ידעתי מנ"ן לו שהיו ד' מנורות הלא במשנה איתא ומנורה של זהב היה שם ואינו מבואר כמה מנורות היו ועי' בפני משה שכתב ולפחות שני מנורות היו ומנין לו למהרי"ל שהיו ד' וצ"ע. גם במה שנקרא זמן שמחתנו נראה כפשוטו כיון שהוא עת האסיף שתבואה ומזה נצמח שמחה לבני אדם. ועי' בערוך לנר בסוכה דף נ"ב ע"ב שכתב ג"כ שהיו ב' מנורות הלא שלא הביא כלל דברי המהרי"ל הללו:

טוב ירושלים

והא תני כל דתלי מאה אמה. כ"כ עי' בבבלי בבא בתרא דף ג' סוף ע"א: תני מבלאי מכנסי כה"ג כו'. עי' בבלי יומא י"ב ע"ב כתב להעלות נר תמיד א"ל דבר שהוא עושה שלהבת אלא פשתן בלבד ר"ל דלכך היו לוקחין של כה"ג דלא היה כלאים ועי' בבלי שבת כ"א ע"א וצ"ל דגם כאן צ"ל "שלה" במקום "עושה":

מזכיר את השם ביום הכיפורים. מירידו היו מריחין ריח פיטום הקטורת. א"ר לעזר בן דלגוי עזים היו לבית אבא בהרי אכוור והיו מתעטשות מריח פיטום הקטורת:

הלכה ד מתני' א *החסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפניהן באבוקות ואומר לפניהן דברי תושבחות והלוים ב בכינורות בנבלים ובמצלתי' ובכל כלי שיר בלא מספר על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כנגד ט"ו שיר המעלות שבתהילים שעליהם עומדים הלוים בשיר:

גמ' החסידים ואנשי המעשה *יש מהן שהיו אומרים אשרייך ילדותו שלא ביישת את זקנותו אלו אנשי מעשה ויש מהן אומרים אשרייך זקנותו שכיפרה על ילדותו אלו בעלי תשובה. אלו ואלו היו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא יימחל לו. הלל הזקן כד הוה חמי לון עבדין בפחז הוה אמר לון דאנן הכא מאן הכא. זולקילוסן הוא צריך. והכתיב °אלף אלפין ישמשוניה וריבות ריבווין קדמוהי יקומון. כד הוה חמין לון עבדין בכושר הוה אמר די לא נן הכא מאן הכא שאף על פי שיש לפניו כמה קילוסין חביב הוא קילוסן של ישראל יותר מכל. מה טעמא °ונעים זמירות ישראל °יושב תהלות ישראל. בן יהוצדק היה משתבח בקפיצותיו. *אמרו עליו על רבי שמעון בן גמליאל שהיה מרקד בשמונה אבוקות של זהב ולא היה אחד מהן נוגע בחבירו וכשהיה כורע היה נועץ גודלו בארץ וכורע ומיד היה נזקף. *איזו היא כריעה ואיזו היא בריכה. רבי חייה רבה הראה כריעה לפני רבי ונפסח ונתרפא לוי בר סיסי הראה בריכה לפני רבי ונפסח ולא נתרפא. ו כתיב °וישב דוד לברך את ביתו ותצא מיכל בת שאול לקראתו וגו'. *מהו אחד הריקים אמר אבא בר כהנא הריקים זה ארכיסטים. אמרה היום נגלה כבוד בית אבא. אמרו עליו על בית שאול שלא נראה מהם לא עקב ולא גודל מימיהם הה"ד °ויבא אל גדרות הצאן אשר על הדרך ושם מערה. רבי אבון בשם רבי לעזר *גדד לפנים מגדר היה. °ויבא שאול להסך את רגליו והוה חמי ליה משולשל ציבחד ומסליק ציבחד. משולשל ציבחד ומסליק ציבחד. אמר דוד היאך מינגע בהדין גופה צדיקא. הדא הוא די א"ל °הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנך היום בידי במערה ואמר להרגך ואחום עליך אין כתיב כאן אלא ותחס עליך. צניעותך חס עליך. °ויאמר דוד אל מיכל לפני יי' אשר בחר בי מאביך וגו'. ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה. שאינן אמהות אלא אימהות. ומה נענשה °ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה. והא כתיב °הששי יתרעם לעגלה אשתו. *שגעת כעגלה ומתה:

הלכה ה מתני' *עמדו שני כהנים בשער העליון היורד מעזרת ישראל לעזרת נשים ושתי חצוצרות בידם קרא הגבר ג תקעו והריעו ותקעו הגיעו למעלה עשירית תקעו והריעו ותקעו הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו היו תוקעין והולכין עד שמגיעין לשער היוצא למזרח

והפכו

קרבן העדה

מזכיר את השם שאמר אנא השם חטאתי וכו' ונשמע קולו עד יריחו: בהרי אכוור. שם המקום:

הלכה ד מתני' באבוקו' של אור. כד' או כח' אבוקות וזורק את זו ומקבל את זו: דברי תושבחו' מפרש בגמ': שעליהן הלוים עומדים. בכלי שיר בשמחת בית השואבה אבל הדוכן לשיר של קרבן אצל המזבח היה:

גמ' יש מהן אומרים. היינו תושבחת' דמתני' שמשבחין להקב"ה על כך: ה"ג אלו חסידים ואנשי מעשה. שהיו חסידי' מנעוריהם: שלא ביישה. שלא עברנו עבירה בילדותינו לבייש את זקנתינו: כד הוה וכו'. כשהיה רואה אותן שעושין שמחת בית השואבה בקלות ראש אמר להם: דאנן כאן מאן כאן. דלאפס נחשבו התושבחות לפני ה' אם אנו עושין ביראה ובאימה שאינו צריך לקילוסן של אלו שהרי כתיב אלף אלפין וגו' ישמשוניה ואין שימושן אלא לשורר ולשבח לפניו: כד הוה וכו'. כשהיה רואה אותן בכשרות ושמחים בעבודת ה' וביראתו היה אומר אם אין אנחנו כאן להודות ולהלל לה' מי כאן שישבח במקומינו שחביב לפני ה' קילוסן של ישראל יותר מקילוסן של מלאכים: ונעים זמירות ישראל. ברישא דקרא משיח אלקי יעקב וה"פ משיח של אלהי יעקב שנעי' לפניו זמירות ישראל ושניהם אהקב"ה קאי: יושב תהלות ישראל. שכל שבח שישראל מקלסין משרה שכינתו עליהם ושמעינן מהכא שחביב לפניו קילוסן של ישראל משל מלאכים מדמוריד שכינה למטה: היה משתבח בקפילותיו. כשהיה מרקד בשמחת בית השואבה היו משבחים אותו שאין שם מי שיודע לרקד ולקפוץ כמותו: בשמונה אבוקות של זהב. היינו של אור והיו מבהיקים כזהב והיה זורק א' ונוטל אחת ואין אחת נוגעת בחברתה: נועץ גודלו. של שתי ידיו ונשען עליהם עד שבוחה ונושק את הרצפה לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה: ונפסח. ואטלע לפי' שכשזוקף גופו מאליו ואינו נשען על ידיו בחזקה לדחוף גופו למעלה נמצא כל אונס זקיפתו על מתניו: כתיב וישב דוד וכו'. מייתי ליה הכא לאשמועינן דנכון לעשות כן לרקד לפני ה' שכן עשה דוד המלך לפני ארון האלהים: ארכיסטים. ארכי שר סטים לסטים: גדר לפנים מגדר היה. מדכתיב גדרות לשון רבים קדרש: והוה חמי ליה. והיה דוד רואה את שאול שמשלשל הכניף שעליו מעט ומגלה לבושו מעט כנגד מה ששלשל מבגד העליון כדי שבהגלות לבושו לא יהא נראה פרועו: ותחס עליך. שאתה חסת על עצמך והע"ג דיהיב טעמא כי משיח ה' לאו לניעותא דחזי ביה לא הוה מסגח בהאי דרודף הוה: ועם האמהות. ולא קאמר לפני האמהות אלא עם האמהות שהוא להם כבן אצל אמו: לעגלה אשתו. והיינו מיכל ש"מ שהיה לה בנים: שגעת כעגלה ומתה. והלכך נקראת עגלה שמתה בלדתה ועד יום מותה לא הוה לה אבל ביום מותה הוה לה:

הלכה ה מתני' תקעו והריעו ותקעו. זהו סימן לילך ולמלאות מים לניסוך מן השילוח: הגיעו לעזרה. לקרקע עזרת נשים:

פני משה

הלכה ד מתני' החסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפניהם באבוקות. של אור שבידיהן כמה וכמה אבוקות זורק זו ומקבל זו: ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות כדקאמר בגמרא יש מהן שהיו אומרים וכו': שעליהם עומדים הלוים בשיר. בשמחת בית השואבה אבל הדוכן לשיר של קרבן אצל המזבח היה: עמדו שני כהנים בשער העליון. הוא שער נקנור ולמה נקרא שמו שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים וזה שער הראשון דרך יציאתם לשער המזרח: תקעו והריעו ותקעו. לסימן ליגך למלאות מים מן השילוח לנסך: הגיעו למעלה העשירית. מקום מסוים היה: הגיעו לעזרה. לקרקע העזרה של נשים: היו תוקעין והולכין. ומאריכין בהן עד שמגיעין וכו': והפכו פניהם למערב. לצד העזרה והיכל כדי לומר דבר זה: אבותינו. בבית ראשון היו כופרין ולא היו פניהם לבית אלא אחוריהם אל היכל ה' וגו': ואנו ליה וליה עינינו. ליה אנחנו משתחוים ומודי' על מה שעבר וליה עינינו מיחלות להבא: שונין. כופלין אותו לומר שני פעמים:

גמ' יש מהם שהיו אומרים. תוספתא היא בפ"ד: כד הוה חמי לון עבדין בפחז. במרוצה ולא בדרך כבוד ואימה הוה אמר לון דאנן הכא מאן הכא כלומר אם אנחנו כאן משבחין ומקלסין מה אנן הכא וכי חשובין אנו לפניו יתברך ולקלוסן של תחתונים הוא צריך והלא כתיב אלף אלפין וגו': כד הוה חמי לון עבדין בכושר. כראוי ועל דרך וגילו ברעדה היה אומר לשבח להם ואמר די לא אנן הכא מאן הכא אם אין אנחנו כאן מי הוא כאן שאף על פי שיש לפניו כמה קילוסין ממלאכי השרת חביב הוא לפניו קילוסן של ישראל ביותר מן הכל וכדכתיב נעים זמירות ישראל וכו' שזה נעים לפניו יתברך ומתהלל הוא בתהלות של ישראל: בן יהוצדק אחד מהחסידים ואנשי מעשה היה משתבח בעיני הרואים בקפיצותיו שעשה דרך פלא: זה ארכיסטים. ראש ומיוחד שבריקים: משלש ציבחד. בגדיו מעט הוא משלשל ומעט מסלק שלא יראה פירועו: אית לך למימר בר תרנגולא. בתמיה: עשירית. מעלה עשירית דקתני אם הוא מלמעל' או היא עשירית מלמטן וחמישית היא מלמעלן ולא איפשיטא: והמה משתחויתם. כתיב וקרי משתחוים. ודרש הכתיב דמשמע כפל השתחויה אלא שהיו משתחוים בפניהם לחמה ובאחוריהם עשו השתחויה להיכל: וכי שתים רעות. בלבד עשה עמי והלא היא יותר מאלף כדכתיב ביחזקאל אלא שתים רעות בבת אחת עשו שהיו משתחוים בפניהם לחמה ובאחוריהם אל ההיכל:

הלכה

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פ"ח מלולב הל' יד

יב
ב מיי' שם הלכה יג

יג
ג מיי' פ"ז מכלי המקדש הלכה ו ופ"ו מתמידין הל' ז

גליון הש"ס

זעי' תוס' דף נג ע"א ד"ה אם וכרא: שהי' להם גירסא אחרת כאן:

מסורת הש"ס

סוכה נג ע"א

שם נג ע"א

שם

ירושלמי ברכות פ"א הלכה ה ובמ"ר פ' לט

ירוש' סנהדרין פ"ב ה"ד ובמדבר רבה פ"ד

ברכות לב ע"ב

פ' סנהדרין כא ע"א וב"ר פ' פ"ב סוכה נא ע"ב

שנויי נוסחאות (סו"כ) דלגוי כד"ו דלגיי. (סו"ג) ילדותו כד"ו ילדותי. (סו"ד) זקנותו כד"ו זקנותי. (סוס"ו) זקנותו כו' ילדותו כד"ו זקנותי כו' ילדותי. (סו"כ) וריבות ריבויין כד"ו וריבוא ריבוון ובמקרא ורבו רבן. (סו"ו) רבי כד"ו רבן. (סו"ד) לקראתו וגו' במקרא לקראת דוד. (סו"ג) הריקים זה כד"ו הריקים שבריקים זה. (ס"ז) אשר במקרא ליתא. (סו"ג) נתנך היום במקרא נתנך ה' היום. (ס"ל) חס כד"ו חסת.

תורה אור

והפכו פניהן למערב ואמרו אבותינו היו במקום הזה °אחוריהם אל היכל יי' ופניהם קדמה והמה (יחזקאל ח') משתחויתם קדמה לשמש ואנו ליה וליה עינינו רבי יהודה אומר שונין אותו לומר אנו ליה וליה עינינו: **גמ'** *תירגם רב קומי דבית ר' שילה קרא גברא. [א] אכריז כרוזא. אמרין ליה קרא תרנגולא אמר לון והא תנינן בן גבר. אית לך מימר בר תרנגולא. *רבי ירמיה בעי עשירית מלמעלן עשירית מלמטן א"ר חייה בר בא והמה משתחוים אין כתיב כאן אלא והמה משתחויתם שהיו משתחוים לחמה ומשתחוים להיכל. א"ר אבא בר כהנא °כי שתים רעות עשה עמי וכי (ירמיה ב) שתים רעות עשה עמי הא וותרה לאלף אלא שהיו משתחוים לחמה ומשתחוים להיכל:

הלכה ו מתני' [ב] *אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש ולא מוסיפין על מ"ח בכל יום היו שם כ"א תקיעה ג' לפתיחת שערים ט' לתמיד של שחר וט' לתמיד של בין הערבים ולמוספין מוסיפין עוד ט' [ג] ובע"ש מוסיפין עוד שש ג' להפטיר את העם מן המלאכה ושלש להבדיל בין קודש לחול. ע"ש שבתוך החג היו שם מ"ח ג' לפתיחת שערים ג' לשער העליון ג' לשער התחתון ג' למילוי המים ג' ע"ג המזבח ט' לתמיד של שחר וט' לתמיד של בין הערבים ט' למוספין ג' להפטיר את העם מן המלאכה וג' להבדיל בין קדש לחול: **גמ'** *תני אין פחות מז' ולא יותר על ט"ז ההן תנייא עבד תקיעה ותרועה ותקיעה חדא. והדין תנייא עביד כל חדא חדא מינהון חדא. שתמצא אומר ג' על כל מטה ומטה. ר' יהודה אומר ג' על כל דגל ודגל. ותני וט' למעלה עשירית הא חורי *מאן דאית ליה על גבי המזבח לית ליה למעלה עשירית מאן דאית ליה למעלה עשירית לית ליה על גבי המזבח. אמר רבי זעירה זאת אומרת שלא היו תוקעין אלא [ד] לניסוך המים בלבד אין תימר למילויין ניתנו שלש למילוי המים של יום ושלש למילוי המים של מחר. אילין אינון *והא אית לך חורנין. תשע למוספי שבת תשע למוספי ראש חדש ותשע למוספי יום טוב של ראש השנה. אלא

פני משה

הלכה ה מתני' אין פותחין מעשרים ואחת תקיעות במקדש וכו' שלש לפתיחת שערים. כשפותחין שערי העזרה היו תוקעין תר"ת והאי תנא חשיב להו לשלש תקיעות כדקאמר בגמרא: ותשע לתמיד של שחר. כשהיו מנסכין נסכי התמיד הלוים אומרים בשיר והיו מפסיקין בו וחולקין לשלשה פרקים ועל כל פרק ופרק היו הכהנים תוקעין תר"ת ועל כל תקיעה השתחוו העם ותר"ת חשיב להו לשלש הרי תשע תקיעות וכן לתמיד של בין הערבים: ולמוספין מוסיפין עוד תשע. לכל המוספין שיש בו ביום ואפי' כמה מוספין כגון ראש השנה שחל להיות בשבת דאיכא דשבת ודר"ח ודר"ה לכולם בכלל מוספין תשע תקיעו' ולא לכל מוסף ומוסף בפני עצמו הכי מסקינן בגמרא: שלש להפטיר. לבטל את העם ממלאכה תקיעה ראשונה לבטל את העם שבשדות תקעו שנייה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות תקעו שלישית סילק המסלק קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה והיזמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות: ושלש להבדיל בין קודש לחול. לאחר תקיעו' הראשונות שוהה כדי לצלות דג קטן ותוקע ומריע ותוקע ואלו שלש תקיעות האחרונות להודיע שקדש היום: ערב שבת שבתוך החג וכו'. שלש לפתיחת שערים של עזרה כמו בכל יום ושלש לשער העליון כבמתני' דלעיל עמדו שני כהנים בשער העליון קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו: שלש לשער התחתון. דתנן לעיל הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו ומאריכין בהן עד שהגיעו לשער התחתון כדתנן היו תוקעין והולכין עד שהגיעו לשער היוצא למזרח ולהכי קרא להו שלש של שער התחתון. ושלש של מעלה עשירית לא קא חשיב דהאי תנא ס"ל כר"א בן יעקב דאמר שלא היו תוקעין למעלה העשירית: שלש למילוי המים. לאחר ששאבום ובאו להם לעזרה דרך שער המים תקעו והריעו ותקעו: שלש על גבי המזבח. כדתנן בפרק דלעיל וזקפום על גבי המזבח: תקעו והריעו ותקעו ותשע לתמיד של שחר וכו'. ותנא דידן לא מייתי הכא כשחל ערב פסח בשבת והפסח נשחט בג' כתות ותקיעות טובא הוו התם משום דלא שכיחא כולי האי שיבא ערב פסח בשבת ודתנן אין מוסיפין על מ"ח לאו דווקא שבערב פסח שחל להיות בשבת זמנין דמוסיפין עד שבע וחמשים תקיעות:

גמ' תני אין פחות משבע וכו'. כדמפרש ואזיל ההן תניא וכו' זה שתנא דברייתא חשיב תר"ת לאחת וההן תניא דמתני' קחשיב כל חדא וחדא מנהון התר"ת לחדא הרי ג' ומ"ח: שתמצא לומר וכו'. על תשע לתמיד קאי שתמצא ג' ג' על כל מטה ומטה. כלומר על כל השתחויה שמטים את ראשם היו תוקעין תר"ת ור' יהודה ס"ל ג' על כל דגל ודגל היינו הפסקה בין פרק לפרק בשיר וקרי דגל על שם דילוג והפסקה וכלומר למר אותו תר"ת היו אחר כל השתחויה שעשו בין פרק לפרק ולמר היו אחר כל פרק ופרק ואח"כ היו ההשתחואות: ותני ותשע למעלה עשירית. וא"כ קשיא הא חורי האיכא עוד הני אחריני ואמאי לא קחשיב להו ומשני מאן דאית ליה ע"ג המזבח וכו': זאת אומרת. מדקחשיב במתני' שלש למילוי המים ותו לא ש"מ שלא היו תוקעין בשעת מילואן של מים אלא לניסוך המים בלבד וכלומר לאחר שהגיעו לשער המים והביאו אותן לצורך ניסוך המים של בו ביום דאם תאמר שהתקיעות היו למילואן של המים וא"כ בשעה שהיו ממלאין היו תוקעין קשיא נתני שלש למילוי המים של יום ושלש לשל מחר שהרי בע"ש היו ממלאין לצורך היום ולצורך מחר כדתנן בשלהי פרק דלעיל והשתא בע"ש היה צריך לחשוב עוד שלש אלא דע"כ לא היו בשעת מילואן של המים אלא כדאמרן בשעה שהגיעו לשער המים והיו מביאין גם אותן שלצורך מחר עמהם ועולין השלש תקיעות לשתיהן: אילין אינון. אתשע למוספין קאי דלא קחשיב אלא של מוסף אחד והא אית לך עוד אחרי' כמוספין שאם חל ר"ה להיות בשבת יש כאן תשע לכל מוסף ומוסף ולמה לא קחשיב להו: אלא

קרבן העדה

והפכו פניהם למערב. לצד העזרה והיכל כדי לומר דבר זה: שונין. כופלין לומר אנו ליה משתחוים ומודים על מה שעבר וליה עינינו: **גמ'** אכריז כרוזא. שהיה מכריז בכל יום עמדו כהנים לעבודתכם וכו' כדאיתא בתמיד אמרין ליה. שהוא לשון עברי וגבר היינו תרנגול: אמר להם. רב: והא תנינן בשקלים בן גבר על נעילת שערים וכי איכא לפרושי בן תרנגול היה ממונה: עשירית למעלה. עשירית מלמעלן קאמר דנחית עשרה ועמד על החמישית שעדיין יש חמשה מעלות לירד עד עזרת נשים או דלמא עשירית מלמטן דנחית חמשה וקאי אעשרה: משתחויתם. משמע שתי השתחויות: שהיו משתחוים לחמה ומשתחוים להיכל. דרך כבוד כלפי מעלה שהיו פורעים ומתריזים עצמם שמתחל' הגביהו עצמן ואח"כ הניחו עצמן למטה כעין השתחויה ל"א משתחויתם מלה מורכבת ממשתחוים וממשחיתם ודריש השתחויה לחמה והשחתה להיכל וה"ג משתחוים לחמה ומשחיתים להיכל כ"כ הי"מ והראשון נ"ל: הא וותרה לאלף. כלומר והלא יותר מאלף עשו והקב"ה וויתר להם בתמיה: אלא. ה"ק שתי רעות אלו עשו בבת אחת:

הלכה ו מתני' שלשה לפתיחת שערי'. כשפותחין שערי העזרה תוקעים תר"ת וחשיב להו לג' תקיעות: ותשע לתמיד של שחר. כשהיו מנסכים נסכי התמיד הלוים אומרים בשיר וג' פרקים היו מפסיקים בו ועל כל פרק היו הכהנים תוקעים תר"ת ומשתחוים העם הרי ט' תקיעות: ובמוספין. ביום שיש בו מוסף מוסיפין עוד תשע לשיר של מוספין: בין קדש לחול. כשקדש היום להודיע שחשכה ויש מעתה חיוב סקילה במלאכה: ג' לפתיחת שערים. כמו בכל יום: וג' לשער העליון. דאמרן לעיל עמדו שני כהנים בשער העליון קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו: וג' לשער התחתון. דתנן לעיל הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו ומאריכין בהן עד שהגיעו לשער התחתון והוא השער היוצא למזרח: ג' למילוי המים. לאחר ששאבום ובאו להם לעזרה דרך שער המים תקעו והריעו ותקעו: על גבי המזבח. כשזוקפין את הערבה כדתנן לעיל בפ' לולב וערבה וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו: **גמ'** ההן תנייא. האי תנא דברייתא: חדא. מלוה אחת הן ובחדא חשיב להו: וההן תנייא. והאי תנא דמתני': שתמצא אומר. כשתדקדק בדבריהן: ה"ג אחת על כל מטה ומטה רי"א אחת על כל דגל ודגל. וה"פ לכ"ע על כל דגל ודגל קודם נסיעתו היו תוקעין תר"ת כדדריש בספרי מן המקראות אלא דרבנן סברי על כל שבט בפני עצמו היו תוקעין דבכל דגל יש ג' שבטים היו תוקעין על הראשון תקיעה ונסע מיד ואח"כ על הב' תרועה ונסע ואח"כ על הג' תקיעה ור"י סובר דלא התחילו ליסע עד אחר תר"ת כמלא שכולן מלוה אחת הן: ה"ג ותני שלש למעל' עשירית. וה"פ דפריך והאיכא כמי ג' ואיכא נ"א תקיעות בע"ש שבתוך החג: ומשני הא תורי. האי פליגא ותנא אחריתא הוא דמאן דסובר שתוקעין למעלה עשירית סובר שלא היו תוקעין ע"ג המזבח: זאת אומרת. ממתני' שמעינן שלא היו תוקעין אלא לניסוך המים דאם ס"ד למילוי המים היו תוקעין ה"ל נ"א תקיעות בע"ש שבתוך החג דהרי בע"ש היו ממלאין מים לצורך מחר כדתנן במתני' ס"פ לולב וערבה ויתוספו עוד שלש ולמילוי המים דתנן היינו בשעה שהיו מנסכין וממלאין הספל מים: ופריך ואילין אינון וכו'. וכי לא היה יום שהיה בו מ"ח תקיעות אלא בע"ש שבתוך החג והא איכא אחרנייתא דהיינו ר"ה שחל להיות בשבת שיש בו מ"ח תקיעות כ"א שבכל יום וט' למוסף שבת וט' למוסף ר"ה וט' למוסף ר"ח הרי מ"ח:

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ז מכלי המקדש הלכה ג

טו
ב מיי' שם הלכה ה

טז
ג מיי' שם הלכה ו

גליון הש"ס

ג באמת שלפ"ז א"כ הא דאמרו בש"ס דף נד ע"א ורבנן כיון דתקע למילוי המים ע"ג מזבח ל"ל והיינו כיון דמילוי המים היינו ניסוך המים ע"ג מזבח כדאמר רבי זעירא אם כן על גבי מזבח דהיינו זקיפת ערבה ל"ל כיון דזקיפת ערבה הי' בשעת ניסוך המים ועי' רש"י שם. אמנם ברש"י שם ד"ה לפי וכו' שכבר נתמלאו מע"ש ועי' ברמב"ם פ"ו ובכ"מ שם מבואר דבשעת המילוי היו תוקעין מלבד בשעת זקיפת ערבה שהי' באחד עם ניסוך המים:

מסורת הש"ס

יומא כ ע"ב ושקלים פ"ה ה"א

סוכה נג ע"ב

שם:

שם

שם נד ע"א

שם

שנויי נוסחאות (סו"ב) אתוריהם (יחזקאל ח'). (סו"ז) אמרין כד"ו אמרון. (סו"ז) תרנגולא כד"ו תרנגלא וכן בס"ק.

תורה אור

אלא כמאן דאמר יתקעו לפנים מן המוספין יתקעו. רבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא ואפי׳ א כמאן דאמר יתקעו לפנים מן המוספין יתקעו. תקיעות היו מוסיפין לא היו מוסיפין תקיעות. ר׳ חייה בר בא אמר *היא נבל היא כינור נימין יתירות בין זה לזה. אמר רבי חייה בר אבא למה נקרא שמו נבל שהוא מלבין כמה מיני זמר. ר׳ חונה בשם רב יוסף על ידי עור שאינו עבוד ועל ידי נימין יתירות היה מלבין כמה מיני זמר רשב״ל אמר ״עוגב זה ארדבלים. *תני רבן שמעון בן גמליאל לא היה ארדבלים בירושלים מפני שהוא סורח את הנעימה. חליל של מקדש של משה היה ושל קנה היה. נשבר ותיקנוה ולא היה קולו ערב כמות שהיה חזרו ונטלוהו וחזר לכמות שהיה. צלצל של מקדש של משה היה ושל נחושת היה נשבר ותיקנוהו ולא היה מצלצל כמות שהיה חזרו ונטלוהו וחזר לכמות שהיה. מכתשת של מקדש של משה היה ושל נחושת היה נשברה ותקנוה ולא היתה מפטמת כמו שהיתה חזרו ונטלוה והזרה לכמות שהיתה. אלו שני כלים שנשתברו בבנין הראשון ולא עלתה עליהן ארוחה עליהן הוא אומר דה״כ °נחשת מרוק °נחשת ״ממורק °וכלי נחשת מצהב ד מ״א ;טובה שנים חמודות כזהב *תרין אמורין חד אמר עזרא חד מינייהון כתריי דדהב וחורנה אמר תריי ח מנהון כתריי דדהב. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר שילות היה מוציא מים כאיסר. אמרו נרחבנו וירבו מימיו הרחיבוהו ונתמעטו מימיו חזרוהו וגדרוהו וחזר לכמות שהיה. *מגריפה רב ושמואל חד אמר עשרה נקבים היו בה כל אחד ואחד היה מוציא מאה מיני זמר וחורנה אמר מאה נקבים היו בה כל אחד ואחד היה מוציא עשרה מיני זמר מדברי שניהם היתה מוציאה אלף מיני זמר. *מוספי שבת ומוספי ראש חדש ״מי קודם. ר׳ ירמיה סבר מימר מוספי שבת ומוספי ר״ח מוספי ר״ח קודמין. חייליה דר׳ ירמיה מן הדא שירו של שבת ושירו של ראש חדש י שירו של ראש חדש קודם א״ר יוסי שנייא דא״ר חייה בשם ר׳ יוחנן כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ראש חדש. כיצד הוא עושה שוחט מוספי שבת ואומר עליהן שירו של ראש חדש ברם הכא ג מוספי שבת ומוספי ראש חדש מוספי שבת קודמין על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו:

הלכה ז מתני׳

ד *יום טוב הראשון של חג היו שם שלשה עשר פרים ואילים שנים ושעיר אחד נשתיירו שם ארבע עשר כבשים לשמנה משמרות ביום הראשון ששה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בשני חמשה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בשלישי.

קרבן העדה

אלא כמאן דאמר יתקעו. דכתיב ובני אהרן יתקעו בחצוצרות מה ת״ל יתקעו שכבר נאמר ותקעתם בחצוצרות והכ״ל ובני אהרן בחצוצרות: המוספין יתקעו. כלומר כשהמוספין לבדן כגון שחל ר״ח או ר״ה בחול תוקעין על כל א׳ בפני עצמו אבל כשחלו להיות יחד אין תוקעין אלא אחד על כולן ויותר נראה דה״ג אלא דלא כמ״ד יתקעו לפי מנין המוספין תוקעין וכ״ה בברייתא בבבלי בפירקין: ה״ג ואפילו כמ״ד יתקעו לפי מנין המוספין יתקעו תקיעות היו מוסיפין לא היו מוסיפין תשע תקיעות. וה״פ בתלתא שני דמיתקעו לא מרבינן אלא אר״ח א״כ ה״ג לא מוסיפין תרועות דמיתקעו לא מרבינן תרועות ובגלרי להו: הוא נבל הוא כינור. דדמיין להדדי בצורתן אלא דנימין יתירות היו בנבל מבכינור: למה נקרא שמו נבל. דס״ד דלכך נקרא נבל שעשו כמו נבל יין אבל עכשיו דקאמר דצורתו כמו כינור פריך שפיר: שהוא מלבין. ומביים כמה מיני זמר שזמירתו ערב לשומעים ונבל בהיפוך אותיות לבן: ע״י עור שאינו עבוד וכו׳. ולכך נקרא נבל שנעשה מדבר פחות מלשון נבלות ופחיתות: ארדבלים. זוג ועינבל שקורין אשקליט״א: סורח. מערבב את הנעימה כשהיה קול זה מסיים: חליל. היינו אביב: צלצל. שני כלים מכין זה על זה וקולם דק וקורין לגב״ש: מכתשת של מקדש. שבה היו כותשין סממני הקטרת והיתה קולה צלול מפטמת הבשמים יפה ונוהגת ובהן ריח כדתניא שהקול יפה לבשמים: שני כלים. צלצל ומכתשת: ארוחה. כמו ארוכה פי׳ תרופה ורפואה למכתם: ועליהן הוא אומר. על נחשת כיולא בהן כתיב: ה״ג נחשת מרוק נחשת ממורט. ושני מקראות הן בד״ה כתיב מרוק ובמלכים כתיב ממורט ועניגם א׳ דמרוק קלל שהוא מלוטש ומלהיב וממורט כמי מלוטש כמו למען היות לה ברק מרוטה: וכלי נחשת מולהב וכו׳. מקרא הוא בעזרא: חד מיניהון כתריי דזהב. נחשת שלהם היה יפה מאוד שהיה שוה כפלים כשל זהב דשנים מיותר דסתם רבים שנים: תריי מנהון כתרי דדהב. וה״ק וכלי נחשת מולהב הרבה הביא עזרא הרבה אלא שנים מהן היו חמודות כזהב ואי לא כתיב שנים ה״א דכולן חמודות כזהב או דה״א שלא היו שם יותר משני כלים של נחשת כמיעוט רבים: כאיסר. מקור המעיין שנובע משם רחב כאיסר: מגריפה מין כלי ניגון וצורתו כעין מגריפת אש: עשרה נקבים היו בה. ובכל נקב היה קנה אחד שהיו בו ק׳ נקבים וכל נקב שבקנה היה מוליא זמר בפני עצמו: מאה נקבים היו בה. ובכל נקב קנה שהיו בו עשרה נקבים: מדברי שניהם. כלומר בזה שניהם שוים: מי קודם. מי אמרי׳ שבת קודם דתדיר הוא או דלמא ר״ח קודם כדי להודיע שהוא ר״ח: חיילי׳ דר״י. כחו וראייתו של ר׳ ירמיה דסובר ר״ח קודם. מהא דתניא שירו של ר״ח קודם וה״נ קרבן מוסף ר״ח קודם: כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ר״ח דפשיטא להו לב״ד שקידשוהו כהלכתו ור׳ ירמיה סובר דאף הקרבן מקדימין להודיע שהוא ר״ח:

הלכה ז מתני׳ י״ט הראשון של חג. כ״ד משמרות של כהונה היו במקדש וכולן עולות לרגל וזוכות בחובות הבאות מחמת הרגל וט״ז משמרות מקריבין ט״ז בהמות שהם י״ג פרים ואילים שנים ושעיר א׳ נשארו ח׳ משמרות לי״ד כבשים: ששה משמרות. מן השמנה היו מקריבין ב׳ כבשים כל א׳ מהם הרי י״ב כבשים והשאר שהם ב׳ משמרות הנשארות מקריבין א׳ א׳: בשני שנתמעט א׳ מהפרים ונשתיירו ט׳ משמרות לי״ד כבשים חמשה מהן היו מקריבין שנים שנים הרי י׳ והשאר שהם ד׳ משמרות הנותרות מקריבות א׳ א׳: בשלישי

פני משה

אלא כמ״ד יתקעו לפנים מן המוספין יתקעו. בתמיה כלומר דהש״ס מהדר להא דפריך והא אית לך מורנין וכו׳ ועלה מתמה וקאמר ואלא דלפירכא דידך לא אתיא כהאי מ״ד דדרים ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והאי יתקעו מיותר דהלא כבר נאמר ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם אלא ללמד הכל לפנים כלומר לפי המוספין תוקעין וסלקא אדעתך לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף כך הוא הס״ד דידך אבל לאו מילתא היא אלא כרבנן דקיסרין בשם ר׳ אחא דאפי׳ למ״ד דדרים האי קרא דיתקעו לפנים מן המוספים לאו למ״מ דתקיעות היו מוסיפין על כל מוסף ומוסף הא ליתא דלא היו מוסיפין תקיעות וקרא דיתקעו לא אתא אלא לי״ס שיש בו מוסף שתוקעין נמי למוסף ולא שאם יש בו כמה מוספין יתקעו על כל מוסף ומוסף: היא נבל היא כנור. מלאכה אחת לשתיהן אלא נימין יתרות יש בין זה לזה שבכנור יותר נימין מבנבל כמו שנאמר על השמינית עלי עשור ואלו היו בכנור. א״נ שבנבל היו נימין יתרות כדכתיב עלי עשור ועלי נבל וכ״נ מדלקמן שהוא מלבין. מביים ומנבל כמה מיני כלי זמר לפי שקולו ערב ביותר: על ידי עור שאינו עבוד. שעושין ממנו הנבל ועל ידי נימין יתרות וכו׳: עוגב זה ארדבלים. נקרא בלע״ז גורגלנא והוא הזוג והעינבל שמקשקש בו אשקליטא בלע״ז: מפני שהוא טורח את הנעימה מושך. את הקול נעימה ומערבב אותו ומלשון וסרח העודף: צלצל. שני כלים מכין זה על גבי זה וקולם דק וקורין אותן ציגב״ש: ולא היתה מפטמת את הבשמים מסממני הקטורת שהיו כותשין בה כמו שהיתה בתחלה לפי שהיה קולה צלול הרבה והקול יפה לבשמים וחזרו ונטלוה וכו׳: עליהן הוא אומר. הכתוב נחושת ממורט נחושת ממורק ועליהן הוא אומר בעזרא וכלי נחשת מולהב טובה וגו׳: תרין אמוראין פליגין. ואחרינא אמר תרי מנהון כחד דדהב. ולגי׳ הספר כתריי דדהב שהיו שקולין כשל זהב: שילוח. מעין השילוח היה פיו קצר ואינו מוציא מים אלא ברחב כאיסר ואמרו נרחיבנו וכו׳: מגריפה. של שיר שהיתה במקדש: מוספי שבת ומוספי ר״ח מי קודם וכו׳. גרסינן להא לעיל בפרק בתרא דשקלים בהלכה ו׳ עד סוף הלכה וע״ש:

הלכה ו מתני׳ יו״ט הראשון של חג היה שם שלשה עשר פרים. לפי שי״ד משמרות של כהונה היה במקדש וכולן היו עולות לרגל וזוכות בחובות הבאות מחמת הרגל וששה עשר משמרות מהם מקריב שש עשרה בהמות והן י״ג פרים ואלים שנים ושעיר אחד ונשתיירו שם י״ד כבשים וח׳ משמרות וששה משמרות מן השמונה היו מקריבין שני כבשים כל אחד מהן הרי י״ב כבשים והשאר שהם שתי משמרות הנותרות מקריבין אחד אחד: בשני. שנתמעט אחד מן הפרים ונשתיירו ט׳ משמרות וי״ד כבשים חמשה מהם היו מקריבין שנים שנים הרי עשרה והשאר שהם ארבע משמרות הנותרות מקריבין כל אחת כבש אחד והשלישי

מסורת הש״ס

ערכין יג ע״ב
שם י ע״א
בבלי ממורט ע״ש
פ״ם יא ע״א
סוכה נד ע״ב
שם נה ע״ב

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי׳ פ״ז מכלי המקדש הלכה ס
יח
ב מיי׳ פ״ו מתמידין הל׳ י
יט
ג מיי׳ שם פ״ט הלכה ח
כ
ד מיי׳ שם פ״י הלכה כ ד יב

גליון הש״ס

״משנה מפורש׳ הוא ר״פ כל התדיר דמוספי שבת קודמין ועי׳ ירושלמי שקלים פרק ח ס״ד העיר כזה בעל ש״ק ועי׳ במהרא״פ שפי׳ לענין הקטרה ועי׳ בתוספות זבחים שם וביומא וכמשנה למלך פרק א מתמידין ודוק. ועי׳ בפר״ח או״ח סימן תרפד:

ציון ירושלים

״עוגב זה ארדבלם עיין ערכין דף י ע״ב בתוס׳ ד״ה הדרווליס ועי׳ ערוך ערך ארדוולס:

שנויי נוסחאות (סוי״ד) ותיקנוה בד״ו ותיקנוהו. (סוכ״ג) ממורק במקרא ממרט. (סוכ״ח) נרחבנו בד״ו ארחיבנו. (סוכ״ם) חזרוהו בד״ו חזרו. (סוכ״ט) יוסי שנייא דא״ר בד״ו יוסה שנייא היא דאמר רבי.

טוב ירושלים

תרי מנהון כתרי דדהב. הש״ק הקשה על הפ״מ עיין עליו כ״ב ותמוה שלא דברי הגמ׳ ערכין י׳ ב׳ דמפורש להדיא כדברי הפ״מ ואין צורך לדחוקים יותר טוב לנסות הירושלמי עם הבבלי:

בשלישי ארבעה מקריבין שנים. שנים והשאר אחד אחד ברביעי שלשה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בחמישי שנים מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בששי אחד מקריב שנים והשאר אחד אחד בשביעי כולן שוין א בשמיני חזרו לפיים כרגלים אמרו מי שהיה מקריב היום לא היה מקריב פרים למחר אלא חוזרין חלילה:

גמ' תני *כל המשמרות שהיו במקדש היו שונות ומשלשות בפרים חוץ משתים האחרונות שהיו שונות ולא היו משלשות בפרים ר' לעזר שאל מהו להתחיל מהן לרגל הבא אמר רבי יוסה מתני' אמרה כן בשמיני חזרו לפיים כרגלים. לא צורכה דילא כהדא דתני בשם ר' נתן דתני ר' נתן שמיני לא היה בו פיים. על דעתיה דר' נתן מהו להתחיל מהן לרגל הבא אמר רבי יוחנן ותני כן שמיני רגל בפני עצמו *פיים בפני עצמו ברכה בפני עצמה קרבן בפני עצמו. רגל דאמר רבי אבין בשם רבי אחא כולהם כתוב וביום וכאן כתיב ביום ללמדך שהוא רגל בפני עצמו. פיים א"ר יוסה מתני' אמרה כן בשמיני חזרו לפיים כרגלים. ברכה אמר אי לא זמן. ב קרבן פר אחד איל אחד:

הלכה ח מתני'

* ג בשלשה פרקים בשנה היו כל המשמרות שוין באימורי הרגלים ד ובחילוק לחם הפנים בעצרת אומר לו הי לך מצה הי לך חמץ ה משמר שזמנו קבוע הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות וכל קרבנות הציבור ומקריב את הכל *י"ט ו סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה היו כל המשמרות שוין בחילוק לחם הפנים

חל

פני משה

והשלישי שנתמעט עוד פר אחד מן הפרים ונשארו עשרה משמרות לי"ד כבשים היו ארבע משמרות מקריבין שנים שנים הרי שמונה והשאר אחד אחד ששה כבשים לששה משמרות וברביעי וכו': בשביעי כולן שוים. וכל המשמרו' הנותרות שוין הם בהקרבת הכבשים שהרי בשביעי אינן אלא שבעה פרים והאילים שנים ושעיר אחד לעשרה משמרות ונשתיירו ארבעה עשר משמרות ומקריבין י"ד כבשים: בשמיני חזרו לפיים כרגלים. פר אחד ואיל אחד ושבעה כבשים מקריבין בשמיני אינן קריבין כסדר הקרבנות בחג לפי סדר המשמרו' אלא כל המשמרות באות ועושין פיים עליהן כמו שמפייסות בשאר הרגלים וכמפורש סדר הפיים בפ"ב דיומא: אמרו. משמר שהקריבו פרים היום לא יקריבו פרים למחר שהמשמרות שהקריבו אתמול כבשים לא היו מניחין אלא חוזרות הן חלילה ואותן שהקריבו אתמול פרים מקריבין למחר כבשים וכך הם חוזרים חלילה:

גמ' היו שונות ומשלשות. בפרים חוץ מב' האחרונות וכו'. כך הוא החשבון ומאי דקתני מי שהקריב פרים היום וכו' כיצד ביום הראשון היו י"ג פרים והקריבום י"ג משמרות כדרך שסדרום בד"ה כ"ד. יהויריב ראשון ואחריו ידעיה חרים וכו' כולן כמות שהן סדורין נשתיירו י"א אחרונות לאילים ולכבשים למחר היו י"ב פרים ומקריבין אותן הנך י"א משמרות וחוזר יהויריב ומקריב אחד נמצא ששנה יהויריב לבדו: בשלישי היו י"א פרים והקריבום י"א משמרות שאחרי יהויריב נמצא ששני י"ב משמרות ברביעי היו עשרה פרים והקריבום עשרה משמרות שלאחריהם נמצא ששנו עשרים ושנים משמרות בחמישי היה ט' פרים ושנים מהם הקריבום שתי משמרות האחרונות וחזר יהויריב ושש משמרות שלאחריו והקריבו שבעה הרי בשילשו ז' משמרות בו' היו ח' פרים והקריבום הח' משמרו' שלאחריהם הרי שמלשו ט"ו משמרות בשביעי ז' פרי' לשבע משמרות שלאחריה' נמצאו כולן משלשות חוץ מב' האחרונו': מהו להתחיל מהן לרגל הבא. אם אותן הב' האחרונות שלא שילשו יתחילו מהן לרגל הבא להקריב: מתני' אמרה כן. בתמיה הא קתני בה' חזרו לפיים כברגלים. וא"כ כולן באות לפיים ומאי תיבעי לך: לא צורכה. דקא מיבעיא ליה דאלא כהדא דתני בשם ר' נתן דפליג אמתני' וקסבר לא היה פיים בשמיני ולדעתיה דר' נתן הוא דמיבעיא ליה מהו להתחיל מהן הב' משמרות לזה רגל הבא: אמר ר' יוחנן ותני כן. דה' רגל בפני עצמו הוא וכו': ברכה. אמר ר' אילא זמן שמברכין בו זמן קרבן שמקריבין בו פר אחד איל אחד ולא כשאר ימי החג:

הלכה ז מתני'

בשלשה פרקים בשנה. הן בג' רגלים היו כל המשמרות שוין באימורי הרגלים כלומר במה שאמור בקרבנות הרגלים כגון חזה ושוק של שלמי חגיגה מכל יחיד ויחיד ועורות של עולות ראיה ושל מוספי צבור וכן בשעירים של חטאות שהכהנים אוכלים היו כל המשמרות שוות בהן והוא הדין לעבודתן וכדדרים בספרי פ' שופטים וכי יבא הלוי וגו' ובא בכל אות נפשו ושרת כראוי לשירות והוא הכהן יצאו לוים שאינן ראוין לשרת ובכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים ומכאן אתה אומר כל המשמרו' שוי' בקרבנות הרגל הבאים מחמת הרגל ויכול לעולם תלמוד לומר מאחד שעריך בשע' שישראל נכנסין בשער א' בשלש רגלים מנין אתה אומר כל המשמורות שוין באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים תלמוד לומר חלק כחלק יאכלו חלק לאכילה כחלק לעבודה הלק לעבודה כחלק לאכילה יכול יהו כל המשמרות שוין בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל ת"ל לבד ממכריו על האבות מה מכרו האבות זה לזה אני בשבתי ואתה בשבתך: בעצרת. כשאירע בשבת ויש בו חלוק חמץ של שתי הלחם וחילוק לחם הפנים שהוא מצה אומרים לו לכל אחד כשנותנים לו חלקו בלחם הפנים הילך מצה וכשנותנין לו חלקו בשתי הלחם אומרים לו הילך חמץ לפי שאין חולקין קרבן כנגד קרבן אלא מכל קרבן כל אחד נוטל חלקו כדנפקא לן מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו לפיכך מודיעין אותו שנותנין לו חלקו בין בחמץ בין במצה: משמר שזמנו קבוע. לשמש בשבת זו שחל הרגל בתוכה הוא מקריב תמידין שהרי אינן בשביל הרגל ונדרים ונדבות שנדרו ונדבו בכל השנה והביאים ברגל וכל קרבנות הצבור לאתויי פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז ששגגו ב"ד וטעו בהוראה ועשו רוב הקהל על פיהם ואם אירע כן ברגל משמר שזמנו קבוע מקריב אותו וכן המוספין: ומקריב את הכל. לאתויי קיץ המזבח שאם כלתה הקרבת תמידין ואין שם נדר או נדבה ושלא יהא המזבח בטל לוקחין ממעות שירי הלשכה וקיצין מהם עולות ומקריבין אותן והן נקראו נדבת צבור ואף אלו אם קרבו ברגל משמר שזמנו קבוע מקריב אותן: י"ט הסמוך לשבת בין מלפניה. שחל יו"ט האחרון בערב שבת ואע"פ שאין זה שבת שבתוך החג הואיל ולא יכלו ללכת מיד וכן אם חל יום טוב מלאחריה ואין זה השבת שבתוך החג אפי' הכי הואיל וצריכין להקדים ביאתן מע"ש בשביל י"ט שהרי לא יוכלו לבא בשבת לפיכך היו כל המשמרות שוין בחילוק לחם הפנים:

הל

קרבן העדה

בשלישי שנתמעט עוד א' מן הפרים ונשארו י' משמרות לי"ד כבשים ד' משמרות מקריבין ב' ב' הוי להו ח' והשאר א' א' ששה כבשים לששה משמרות בשביעי כלן שוין המשמרות ומקריבות כבשים. שוות שכל אחת מקרבת אחת שהרי אינו אלא ז' פרים ואילים ב' ושעיר א' הא לי' משמרות נשארו י"ד כבשים לי"ד משמרות: בח' חוזרים לפיים כברגלים. פר א' איל א' וז' כבשים שמקריבין בשמיני אין קרבן כסדר קרבנות החג לפי סדר המשמרות אלא כל המשמרות באות ומפייסות עליהן כמו שמפייסות בשאר הרגלים וסדר הפיים מפורש ביומא פרק בראשונה · אמרו משמר שהקריבו פרים היום לא היו מקריבין פרים למחר. שהמשמרות שהקריבו אתמול כבשים לא היו מניחין אותן אלא חוזרות חלילה:

גמ' מהו להתחיל מהן לרגל הבא. כגון בפסח יקריבו אילו שנים משמרות פרים בלא פיים: מתניתא אמרה כן. ממתניתא איכא למיפשט דלא הקריבו בלא פיים: בשמיני חזרו לפיים כברגלים. והשתא בשמיני הסמוך חזרו לפיים כ"ש בשאר רגלים דלא נטלו בלא פיים: לא צורכה. כלומר לא קמיבעי' ליה אלא לרבי נתן: ע"ד דר"נ. מיבעיא אם נטל המשמר הנשאר מימי החג בפסח פר ראשון בלא פיים כי היכי דמקריב א' מהן בשמיני בלא פיים או לא שהפסיד חלקו: אר"י ותני כן. כלומר הא דבסמוך שמיני רגל בפני עצמו וכו' אמרו ר"י וגם תנינן כן בברייתא: כולהם כתיב וביום. בקרבנות של חג בפ' פנחס בכלהו כתיב וביום ובשמיני כתיב ביום לומר שהוא חלקו: ה"ג ברכה א"ר אילא זמן וה"פ שצריך לברך בו שהחיינו: קרבן. בח' מקריבין פר א' ואיל אחד ואם היה כסדר פרי החג א"כ היו בו ו' פרים ואילים שנים:

הלכה ה מתני'

באמורי הרגלים. מה שאמר ברגלים כלומר בקרבנות האמור' ברגל היו כל המשמרות שוים כגון חזה ושוק של שלמי חגיגה של כל יחיד ויחיד ועורות של עולות ראיה ושל מוספי ציבור ושל שעירי חטאת: ובחלוק לחם הפנים. כשאירע שבת ברגל שבשבת מסלקין אותן ומסדרין אחר כדכתיב וביום השבת יערכנו: ובעצרת. כשאירע בשבת ויש בו חלוק חמץ של ב' לחם וחלוק לחם הפנים שהיא מצה אומרי' לו לכל א' כשנותנין לו חלקו בלחם הפנים הילך מצה וכשנותנין לו חלקו בשתי לחם אומרי' לו הילך חמץ לפי שאין חולקין קרבן כנגד קרבן אלא מכל קרבן כל א' נוטל חלקו כדנפקא לן מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו לפיכך מודיעין אותו שנותנין חלקו בין בחמץ בין במצה: משמר שזמנו קבוע. לשמש בשבת זו שחל הרגל להיות בתוכה: מקריב תמידין. שהרי אינן בשביל הרגל: נדרים ונדבות. שנדרו ונדבו בה כל השנה והביאום ברגל: ושאר קרבנות ציבור. לאתויי פר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז ששגגו ב"ד וטעו בהוראה ועשו רוב הקהל על פיהם ואם אירע כן ברגל משמר שזמנו קבוע מקריבין אותו: מקריב את הכל. לאתויי קיץ המזבח כשהוא בטל שכלתה הקרבה התמיד ואין מביאין שם נדר או נדבה לוקחין ממעות הנותרות משירי הלשכה ומקריבין אותן והן נדבת ציבור ואף אלו אם קרבו ברגל משמר שזמנו קבוע מקריבין אותן: בין מלפניה בין מלאחריה. אם חל י"ט לאחר שבת אע"ג דלא ה"ל שבת שבתוך החג אפ"ה הואיל וצריכין להקדים ביאתן מע"ש בשביל י"ט שהרי בשבת לא יוכלו לבא חולקים בלחם הפנים וכן אם חל ח' לפניהם בע"ש אע"פ שאין השבת בתוך החג חולקין הואיל ולא יכלו ללכת:

תל

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ו מתמידין ה"ג

כב
ב מיי' שם הלכה ה

כג
ג מיי' פ"ד מכלי המקדש הלכה ד

כד
ד מיי' פ"ד מתמידין ה"ב

כה
ה מיי' פ"ד מכלי המקדש הלכה ה'

כו
ו מיי' פ"ד מתמידין ה"ב

מסורת הש"ס

סוכה נה ע"ב

(חגיגה פ"ק ה"ו) סוכה נה ע"א

שם נה ע"ב

שם נו ע"א

מסורת הש"ס

חל להיות יום אחד להפסיק בינתים. כגון שחל יום טוב ראשון בב' בשבת היו יכולין לבא באחד בשבת וכן קדמו ובאו מערב שבת או שחל יום טוב האחרון בחמשה בשבת שהיו יכולין לילך בערב שבת ונתעכבו שם בשבת כל המשמר שנתעכבו שם אינו נוטל אלא ב' חלות ומשמר הקבוע נוטל י' חלות וחולקין אותו בין משמר הנכנס למשמר היוצא כשאר שבתות השנה: הנכנס נוטל שש. שהמשמרות מתחלפות בשבת זו עובדת שחרית וזו עובדת ערבית: הנכנס נוטל ז'. ב' חלות יתירים בשכר הגפת דלתות שהם נועלין הדלתות שפתחו המשמר היוצא בשחרית: הנכנסין חולקין ביניהן. לחם המגיע לחלקם בצפון כדי שיראה לכל שהן נכנסין שהצפון עיקר: והיוצאין בדרום. כדי שיראו שהם יוצאין והולכין להן לפיכך שינו מקומם הגל רוח שאינו עיקר: בלגה. שם המשמר: לעולם חולקת בדרום. ואפילו כשהיא נכנסת קנסא הוא דקנסוה: וטבעתה קבוע. כ"ד טבעות היו בעזרה במקום המטבחיים לכ"ד משמרות כהונה וטבעת של כל המשמרות פתוחות מצד אחד והופכה למעלה ומכניס צואר הבהמה לתוכה וחוזר והופך פתחה למטה לתוך הרצפה וטבעת של בלגה קבוע ואינה נהפכת וצריכה להשתמש בשל אחרים וגנאי הוא לה: וחלונה סתומה. חלונות היו בלשכות החליפות ששם גונזין את סכיניהן וחלונה של בלגה סתומה דקנסוה רבנן משום מעשה שהיה כדמפרש בגמרא:

גמ' כתיב חלק כחלק יאכלו. ללמד על חילוק לחם הפנים וב' הלחם שחולקין בשוה: יכול אף בשאר ימות השנה כן. שיחולק כל קרבן לכ"ד משמרות: תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות. חוץ ממה שמכרו אבות לבנים כלומר שהתנו ביניהם שיהא כל אחד משמש בשבת הקבוע ויקח כל אחד קרבנותיו שיקריב בשבתו: אית תניי תני. תחלה נותנו לו חמץ ואחר כך מצה: מאן דאמר הילך מצה. תחלה היו נוהגין לו מצה משום דמצה חביב לי' והקדימו לחביב: מאן דאמר הילך חמץ. תחלה לפי שחמץ אוכל תדיר: כל המשמרות. בשעת החג שכל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים היו חולקים כל המשמרות עם היוצאין בדרום: מתני' אמרה כן חל להיות וכו'. אסיפא קאי דתנן הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום והכך משמרות שאין זמנן כלל לא עדיפי ממשמר היוצא: קרייא וכו'. קרא מסייע להאי תנא לר"י דסובר דהיוצאין נוטלין חמש: ואחימלך מן המשמר היוצא היה. לכך אמר ליה דוד תנה לי לחם חמשה או הנמצא אם כבר אכלתם ממנו תנה לי מה שהותרת: כדי לחלוק כבוד לנכנסין. שלפון חשוב שעבודת קדשי קדשים בצפון: נכנסין דרך ימין. שפתח העזרה במזרח הבית היתה נמצא הנכנס לפון לימינו בבואו וצריך לילך לשם וחולקין מיד בבואם: מרים בת בלגה. ממשמר בלגה היתה וכך שמה: ובאה וטפחה ע"ג של מזבח. כשנכנסו יונים להיכל בימי יוחנן כה"ג עשתה כן: לוקוס. זאב בלשון יוני: שהגיע זמנה. של משמרות בלגה לעלות בשבתה ולא עלת ונראה שאין העבודה חביבה עליהם: ונכנס ישבב. שסדר משמרות בלגה אחר ישבב וכשישבב יוצא בלגה נכנסת וכששהה משמרות בלגה לבא עיכב ישבב במשמרתו ולא יצא: שימש בכהונה. ול"ג גדולה: לפיכך. הואיל ועיכבוהו בביאתם איחרו חילוקם שיהא ביוצא: ופריך ויעקרו אותה ממקומה. שתהא משמרה בסוף הכ"ד משמרות: ומשני

הורה אור

מתני' [א] חל יום אחד להפסיק בינתים משמר שזמנו קבוע הוא נוטל עשר חלות והמתעכב נוטל שתים [ב] ובשאר כל ימות השנה הנכנס נוטל שש רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום בלגה לעולם חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה: גמ' [דבריים יח] °כתיב [ג] חלק כחלק יאכלו. *יכול אף בשאר כל ימות השנה כן תלמוד לומר [שם] ° לבד ממכריו על האבו' חוץ ממה שמכרו אבות לבנים את שבתך ואני שבתי. ובעצרת אומר הילך מצה הילך חמץ *אית תניי תני הילך חמץ הילך מצה מאן דאמר הילך מצה שהוא חביב מאן דאמר הילך חמץ שהוא תדיר. אמר רבי לוי כל המשמרות היו נתונות בדרום אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן חל יום אחד להפסיק בינתים רבי יודה בן טיטס בשם ר' אחא קרייא [ש"א כא] מסייע להן תנייא °ועתה מה יש תחת ידך חמשה לחם תנה בידי או הנמצא "ואחימלך מן המשמר היוצא היה: הנכנסין חולקין בצפון ויוצאין בדרום. אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל כדי לחלוק כבוד לנכנסין. א"ר יוסי בי רבי בון לא מטעם זה אלא בגין דתנינן *כל [ד] הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל. בלגה לעולם חולקת בדרום *מפני מרים בת בלגה שהמירה דתה והלכה ונישאת לסרדיוט אחד משל מלכות בית יון ובאה וטפחה על גגו של מזבח אמרה לו לוקים לוקים אתה החרבתה נכסיהן של ישראל ולא עמדת להן בשעת דוחקן וי"א ע"י שהגיע זמנה לעלות ולא עלת ונכנס ישבב ושימש תחתיה בכהונה גדולה לפיכך בלגה לעולם ביוצא. וישבב בנכנס. ויעקרו אותה ממקומה.

לית

סוכה נו ע"א

לעיל הלכה א

מדות פ"ב מ"ב

סוכה נו ע"ב

חל יום אחד להפסיק בינתים. כגון שחל י"ט הראשון בשני בשבת או שחל יום טוב האחרון בחמישי בשבת: משמר שזמנו קבוע וכו' המתעכב מלשון תרגום הוא ויתמהמה תרגומו ויתעכב וכלומר שכשחל יום אחד בינתים ונמצא שחל בו היום טוב מתעגלין הן לבא כולם הואיל ובשבוע שלהם חל היום טוב ויד כל המשמרות שוות בו ולפיכך הואיל ומועטים הם הבאים מאותו המשמר אינם נוטלין אלא שתים ואם חל יום טוב ביום ב' נוטלין המשמר של שבת שקודם הי"ט והוא משמר שנקרא זמנו קבוע והוא היוצא נוטל הוא עשר חלות והמתעכב והוא הנכנס נוטל ב' שהן המתעגלים ואינן באים כולם וכשחל י"ט האחרון בה' א"כ בשבת שאחר המועד משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא שהן המתעגלים נוטלין שתים ובשאר כל ימות השנה הנכנס נוטל ו' והיוצא נוטל ו' שהמשמרו' מתחלפות בשבת זו עובדת שחרית וזו עובדת ערבית וחולקות בשוה: ר' יהודה אומר הנכנס נוטל שבע. שתי חלות יתרות נוטלית בשכר הגפת דלתות שהם צריכים לנעול מה שפתחו משמר היוצא בשחר ואין להיוצא אלא ה' ואין הלכה כר' יהודה: הנכנסין חולקין. ביניהם לחם המגיע לחלקם בצפון כדי שיראו הכל שהן הנכנסין לפי שהצפון הוא העיקר שקבוע לשחיטת קדשי קדשים והיוצאים ח לקים בדרום להודיע שהן יוצאים והולכין להם לפיכך שינו מק מן הגל רוח שאינו עיקר: בלגה. שם משמרה אחת לעולם חולקת בדרום ואפי' כשהיא נכנסת וקנס היא שקנסוה משום מעשה שהיה כדקאמר בגמרא ולפיכך ג"כ טבעתה קבועה שהיה שם כ"ד טבעות לכ"ד משמרות וכל או"א משתמשת בשלה והטבעת היתה פתוחה מצד אחד והופכה למעלה ומכנים צואר הבהמה לתוכה וחוזר והופך פתחה למטה לתוך הרצפה בשעת שחיטה ושל בלגה היתה קבועה ואינה נהפכת וצריכ' להשתמש בשל אחרים וגנאי הוא לה והלונה מהחלונות שהיו ללשכת החליפות ששם גונזין את סכיניהן ושלה היתה סתומה מקנס ממעשה שהיה:

גמ' כתיב חלק כחלק יאכלו וכו'. ברייתא בספרי פ' שופטים וכמו שהבאתי במתני': ובעצרת. כו': אית תניי תני. איפכא דברישא אמרי ליה הילך חמץ והדר הילך מצה מ"ד הילך מצה שהיא תדיר מ"ד הילך חמץ שהיא חביב כנ"ל וכדפרישית ברים פרקין:

כל המשמרות היו נתונות בדרום. כלו' קודם החלוקה היו המשמרות שתיהן נתונות בדרום בין משמר הנכנס ובין משמר היוצא וכשהגיע שעת החלוקה ביניהן אז הולכין משמר הנכנס לצפון וחולקין שיהא היכר שהן הנכנסין שאם היו בתחלה בצפון אין כאן היכר שיאמרו מכיון שעומדין שם חולקין שם והלכך הא בתחלה כולן נתונות בדרום כדי שיראו הכל כשהן הולכין לצפון לחלוק א"כ הן הנכנסין: מתניתא אמרה כן חל יום אחד וכו'. כלומר ממתני' שמעינן כן שבתחלה שתי המשמרות היו נתונות ברוח אחת עד שעת החלוקה שהרי שנינו אם חל יום אחד להפסיק בינתים משמר שזמנו קבוע ניטל עשר חלית וכו' וכדפרישית במתני' שלפעמים היוצא נוטל עשר והמתעכב והוא הנכנס נוטל שתים ולפעמים בהיפך וא"כ היו צריכין כולן לעמוד ברוח אחת כדי שיבחינו מי הוא היוצא באותו פעם ומי הוא הנכנס שבקל הוא לטעות מפני שהדבר תלוי אם אותו יום המפסיק הוא קודם יו"ט הראשון או הוא אחר י"ט האחרון והלכך היו כולן נתונות ברוח אחת והיינו בדרום עד שיתבוננו למי קוראין עכשיו משמר הנכנס וכמה מגיע לו ליטול ולחלוק בצפון והשני נוטל כפי המגיע לו עכשיו וחולקין במקום שהן עומדין: קריא מסייע להן תניא. והוא ר' יהודה דקסבר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש ומצאנו מקרא דמסייעא ליה שאמר דוד לאחימלך ועתה מה יש תחת ידך חמשה לחם וגו' ומהיכן ידע דוד לפורטן חמשה לחם לא היה לו לומר אלא מה יש תחת ידך סתם אלא ש"מ דים לך משמר שנוטל ה' והוא היוצא וידע דוד שאחימלך מן המשמר היוצא היה לפיכך פרטן ה' לחם שהגיע למשמר שלך ודקאמר ליה או הנמצא היינו אם כבר נאכל איזה מהם תנה בידי הנמצא: הנכנסין וכו' כדי לחלוק כבוד לנכנסין. שהצפון הוא העיקר שנשחטין שם קדשי הקדשים: לא מטעם זה אלא בגין דתנינן בפ"ב דמדות כל הנכנסין וכו' נכנסין דרך ימין וכו' א"כ הנכנס מהר הבית לעזרה שהוא מן המזרח למערב והולך דרך ימין פוגע בצפון ושם חולקין הן והיוצא יוצא לדרך שמאל והוא מן הדרום שהוא מהשמאל להנכנסין: בלגה וכו'. מפני מעשה שהיה במרים ממשפחת בלגה שנשתמדה וכו' בזמן שגברה מלכות יון: ליקום. הוא זאב בלשון יוני: ויש אומרים ע"י שהגיע זמנה לעלות. לירושלים ונתעגלה ולא עלתה בזמנה ונראה שאין העבודה חביבה עליה ונכנס ישבב ושימש תחתי'. והכתיב כאן בכהונה גדולה ט"ס היא בהעתקה ע"י אשגרת לישנא במקום אחר בשייך זה סדר משמרות בלגה אחר ישבב וכשישבב יוצאת בלגה נכנסת וכששהא משמרת בלגה לבא עיכבו ישבב במשמרתו ולא יצאו וכנסוהו לבלגה ולפיכך לעולם בילגה חולקת במקום היוצא והוא בדרו' ואף בכניסתה וישבב לעולם חולקת במקום הנכנס והוא בצפון ואף ביציאתה שהרי אחר שקנסוה בלגה נכנסת אחר ישבב ושבח הוא להם לחולקין בצפון ובזה נשתכרה ישבב: ויעקיר אותה למשמרת בלגה ממקומה לגמרי:

לית

עין משפט נר מצוה

כז
א מיי' פ"ד מתמידין הי"ג

כח
ב מיי' שם הלכה יב

כט
ג מיי' פ"ד מכלי המקדש הלכה ה

ל
ד מיי' פ"ז מבית הבחירה הלכה ג

ציון ירושלים

[ו]אחימלך מן המשמר היוצא היה עפ"ק מ"ש בזה ולפענ"ד נראה דהירושלמי קשיא ליה מאי לשון או הנמצא ולכך פי' דהכא המשמרות נטלו זה שבע וזה חמש לר"י והמשמר היוצא בלי ספק נטלו חלקם והלכו להם ולא נשאר כי אם חלק בעל המשמרות הנכנסו וגוד נסתפק אם אולי כבר אכלו אחימלך וכ"ב חלקם או לא וע"כ אמר תנה לי חמשה היינו חמשה שלך או הנמצא היינו אותו חלק הנמצא כעת שבלי ספק עוד לא אכלו חלקם וז"ש ואחימלך מן המשמר היוצא בזה באמת היה כה"ג רק שהי' מן המשמר היוצא ולכך אמר תנה בידי דהיינו שלו או אם אולי אכלת כבר עכ"פ תנה לי הנמצא שחלקם היה יותר שתים ודו"ק ודוד נתכוון שיהיה לו כל מה שיש ודו"ק היטב ובזה אתי שפיר דמייתי ראיה לר"י דלר"י דהנכנס נוטל שבע אם כן כשמתלקין המשמרו' ביניה' לאחר שנטל הכה"ג חמש או מגיע להנכנסת ד' ולהיוצאת שנים ומחלה שהרי הם נוטלים שתים בשכר הגפת דלתות א"כ הם מתלקין ביניהם החמשה ונוטלין שלש ומחלה כל אחד ושנים

שנויי נוסחאות (שו"ג) שש רבי כד"ו שש והיוצא נוטל שש רבי. (שוס"ו) יוסי נד"ז יוסה.

עין משפט נר מצוה

ציון ירושלים

ובנים נוסף הכי ד' ומתלה הכי קרוב להככ"ג ולכך אמר או חלק חמשה או הנמלא והיינו ארבעה ומחלה ודו"ק היטב כי היא כוונה עמוקה בירושל' ועי' ברמב"ם פ"ד מתמידים וברא"ב"ד וכ"מ שם ושו"ת זקני כה"ג ז"ל סי' קס"ו ובסוף קונטרס שיקול בדעת להגאון מהרח"י הקשה קושיא חמורה לפי' הרמב"ם ואני שארכתי בזה הרבה לישב ולכ"מ ועי' ספר ובא הכהן בסיום הספר:

לית יכיל דאמר ר' סימון וכו'. וגרסינן להא לקמן בפ"ד דתענית בהלכה ב': ויעשו אותן עשרים ושלש. אם קשה הוא לעקור אותן לגמרי מ"מ יחלקו אותן בין שארי המשמרות ויעשו מכ"ד משמרות כ"ג כדי שלא יהא ניכר שם בלגה בפני עצמה ומשני דזה נ"כ לית יכיל דכתיב וכו'. באמונתם. אמאי באמונתם אומנות מלאכה גדולה והכמה היתה שם שיסדו כ"ד משמרות ולא פחות ולא יותר מזה לפי שע"י כך אין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו. וכלומר אי אתה מוצא שמשמר אחד יהא נוטל ושונה ואין חבירו של אחריו נוטל ושינה אלא כולן נוטלין ושונין כאחד כך חבירו וכן כל משמר ומשמר מן כ"ד משמרות הא כיצד לפי שדין מקדיש שדה אחוזה אם רוצה לגאלה גואלה הוא עצמו ונותן להקדש נ' שקלים וזהו החשבון של מ"ט שנים שאין שנת היובל מן המנין וזהו אם הקדישה בשנה ראשונה וכא לגאלה אם הקדישה אח"כ ורוצה לגאלה נותן לפי חשבון השנים והיא סלע ופונדיון לכל שנה ושנה כמו ששנינו בפ"ז דערכין. ולעולם אין חשבון הגירוע פחות מב' שנים כמפורש שם ונמלא אם הקדישה פחות מב' שנים לפני היובל אין כאן גירוע אלא צריך שיתן כל החמשים כדדרי' התם מקרא דכתיב על פי השנים הנותרות ונגרע למיעוט שנים שתים והלכך מסתמא אין המקדיש מקדים בפחות מב' שנים לפני היובל שלא יפסיד חמשים סלעים ולפיכך מן הסתם לא מלינו שיקדים אחד שדה אחוזה שלו אלא במ"ח שנים של יובל והיינו משנה ראשונה עד שנת מ"ח ומ"ח בכלל שבכל אלו השנים שכיחי המקדישים כמו בשנה ראשונה וכן בשנה שניה וכן בכל השנים ואם בא לגאול גואל הוא לפי החשבון השנים לפני היובל הבא ובגירוע לפי שנים הנותרות וכן אתה מולא שמקדישין בשנת מ"ח עלמה דאכתי איכא ב' שנים נותרות לפני היובל ויכול הוא לחשב גאולתו לפי אותן ב' שנים, ואף אם הקדיש בתוך שנת מ"ח הדין כן אלא שצריך ליתן כפי ב' שנים שלימות וכמו ששנינו שם בריש הפרק אין מחשבין חדשים להקדש ומלבד אם הקדיש בפלגא דמ"ח כדתנינן התם. ומ"מ אתה מולא אם הקדיש בתחלת שנת מ"ח כדאמרן וממ"ח שנים ואילך תו לא שכיחי המקדישין מטעמא דלעיל שלא יפסידו זהו דין המקדיש שדה אחוזה וכא לגואלה או אם יגאלנה אחר ויש הפרש ביניהן בדין זכיית הכהנים בשדה אחוזה שאם הוא גאלה הינה יולאה מידו ביובל ואם איש אחר יגאלנה יולא מידו ביובל לכהנים ואותו משמר הפוגע ביובל הוא זוכה בו וניטלה ומתחלק לכל בני משמר וזהו דקאמר הכא אומנות גדולה היתה שם וכו' שבתחלה כאשר תקנו המשמרות ראו לתקן כ"ד משמרות כדי שימלא לפעמים שכל המשמרות זוכות בשדה אחוזה שהקדיש אחד וגאלה אחר וזהו לפי הני דשכיחי להקדיש בשנים של כל היובל והיינו משנה ראשונה עד שנת מ"ח ולא יותר דלא שכיחי להקדים כדפרי' והשתא תמלא שכל הכ"ד משמרות נוטלות שדה אחוזה ושונית לא פחות ולא יותר וכגון שהיו הרבה מקדישין בשנים הללו ונמלא שיש כאן מ"ח שדות אחוזה שכל אחת ואחת היקדשה בשנה בפני עלמה משנה הראשונה עד שנת מ"ח ומ"ח בכלל וכל אחת ואחת נגאלה על ידי אחר ולפי ערך השנים בגירוע או הרבה שדות נ"כ כך הוא החשבון. וכשבא היובל המשמרה הראשונה הפוגע ביובל זוכה בשדה או בשדות שנגאלו בשנה הראשונה ותו לא עד שיחזרו חלילה ומפני שהשדה או השדות של שנה שניה אין המשמרה שלאחריה מגיהה לזכות בה דמה שנגאלה בשנה הראשונה זכתה משמרה הראשונה ומה שנגאלו בשנה שלאחריה זכתה המשמרת של אחריה וכן השלישית במה שנגאלה בשלישית וכן כולן עד סוף כ"ד המשמרו' שזכו בהשדות של המקדישין בכ"ד שנים של שני היובל ואחר כך חוזרות חלילה המשמרה הראשונה בשדות של שנת הכ"ה וכן כולן ונמלא שכולן נוטלות ושונות ואין משמרה אחת נוטלת יותר ולא פחות מחברתה וכן כולן ושפיר נדע עכשיו הטעם שלא תיקנו לא פחות מכ"ד משמרות ולא יותר שאם היו כ"ג משמרות כשנוטלות ושונות לפי סדרן ולפי דשכיחי המקדישין וא"כ היה ארבעים ושש הנוטלות ושונות והיה לריך להזור חלילה ושתי משמרות הראשונות היו נוטלות ומשלשות והשאר אינן אלא שונות ואינן שוות והיה כאן איזה תחרית וקנאה ביניהן ואם היו יותר מכ"ד לא היו נוטלות ושונות אלא כ"ד והנותרות לא היו שונות וזהו אומנות וחכמה גדולה שיסדו כ"ד לא פחות ולא יותר כדי שיהא כולן שוין ונוטלות ושונות בשדה אחוזה אם יארע כך כמו שביארנו והיינו נמי דמסכם ר' אבהו וקאמר חישבתים שאין משמר נוטל ושונה וכו' שלאחר העיון והחשבון מלא שהוא מכוון כך שאין אחד ניטל ושונה יותר מחבירו אלא עד שיטול חבירו נ"כ כמוהו וכמבואר: טבעות עשו להן וכו'. כל המשמרות היו להן לכל אחת ואחת טבעת כזה כנגד לואר הבהמה ושל בלגה טבעתה קבועה מיום שאירע לה כך: וחלונה סתומה שלא העמידו אותה על סכיניהן. בשביל סכיניהן לגנוז שם כהאי דתנינן תמן וכו'. בסוף פ"ד דמדות ושלה היתה סתומה והיו לריכין להשתמש בחלון של משמרה אחרת ולכל המשתמשין בשלהן שבח הוא להן:

לית יכיל דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי *קשה לפני המקום לעקר שלשלת יוחסין ממקומן. ויעשו אותן עשרים ושלש. לית יכיל דכתיב °המה יסד דוד ושמואל הראה באמונתם. (דה"א ט) *באומנותם אומנות גדולה היתה שם שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו. א"ר אבהו חישבתים שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו: וטבעתה קבועה. רבי בא בשם רב יהודה טבעות עשו להן רחבות מלמעלן וצרות מלמטן. וחלונה סתומה שלא העמידו אותה על סכיניהן כהיא דתנינן תמן *הוא היה נקרא בית החולפות ששם היו נונזין את הסכינין:

הדרן עלך פרק החליל וסליקא לה מסכת סוכה

לית יכול. אי אפשר לעשות כן שקשה לפני המקום לעקור כבוד כל המשפחה אף על פי שעשו שלא כהוגן: ופריך ויעשו אותן. לכ"ג משמרות ויהיה משמר בלגה נכלל במשמר שלפניה או שלאחריה ואין היחוס נעקר ממקומו: ומשני לית יכיל. אי אפשר שיעשו כ"ג משמרות שאומנות גדולה היתה לשמואל ודוד להעמידן על כ"ד שבהיותן כ"ד אי אפשר לשום משמר שיגיע תחלת שנת היובל פעמיים במשמרה עד שיחזור חלילה על כל הכ"ד משמרות כגון שמשמר יהויריב בתחלת היובל הראשון יהיה משמר ידעיה בתחלת היובל השני וכן כולם או לסירוגין הא מיהת ודאי שאי אפשר למשמר יהויריב שיגיע אליהם תחלת היובל שנית עד אחר כ"ד שכבר הגיע לכולם נמלא שא"א לעשותן כ"ג דא"כ יתקלקל החשבון הזה וזהו ודאי אומנות גדולה מעשה חושב: בשדה אחוזה. שהוקדש ולא נגאל ומכרו הגזבר כשיולא ביובל ניתנת למשמר שפגע בו יובל: ה"ג אמר רבי אבהו חישבתים. למשמרת כ"ד ולכ"ד יובלות זה אחר זה ומלאתי שאי אפשר למשמר ליטול ולשנות בשדה אחוזה עד שיטול חברו: רחבות מלמעלן וכו'. כנגד ראש השור כשמהפכין המטבעת הוא כראש השור ממש: שלא העמידו אותה על סכיניהן. כלומר שלא ישתמשו בהחלון ליתן בו סכיניהם: כהא דתנינן תמן. פ"ד דמדות:

הדרן עלך פרק החליל וסליקא לה מסכת סוכה

מסורת הש"ס

תורה אור

עי' ב"ר פ' פב

ירושלמי תענית פ"ד הלכה ב

מדות פ"ד מ"ז

סליק מסכת סוכה בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

שירי פרק ראשון סוכה קרבן

פרק א (דף א ע"א) **הדא** דתימר בגבוהין בלבנה וכו'. בעירובין דף א' ע"א בתוספות בד"ה ותני כן וכו' כתבתי דסוגיין איירי בנעץ הדוקרנין על שפת הגג וא"ת אם נתן שדוקרנין על הכותל אפילו גבוהין מלבנה מהני כמבוי דנימא חבוט ורמי וי"ל דכפינן שתהא הקורה מונחת על כותלי המבוי וכל שגבוהין ג' לא הוה כמונח על כותלי המבוי ועיין בתוס' בבבלי בעירובין דף ט' ע"א בד"ה שאין וכו' בגובהו וכו':

(דף ב ע"א) **אלא** להתירה של סיכה. לפי מה שפירשתי בקונטרס יש מכאן ראיה גדולה לפירש"י בדופן עקומה שרואין הסכך כאילו הוא נעקם והוה דופן דאם"ד דרואין שדופן כאילו הוא נעקם לסכך א"כ מאי היתירה דסיכה הוא מיהו אפשר לפרש שבא להתירה של סוכה שהאויר מזיק ליושב בה כה לכך נתן עליו הסכך פסול שלכך אינו פוסל עד שיהא ד' באו הוא בכית מיהו פירושי בקונ' עיקר וכפרש"י:

(שם ע"ב) **עלן** בה עשבים אין ממעטין בה. ותימא למה השמיטו הפוסקים דין זה ול"ע בש"ע א"ח סי' תר"ת:

(דף ג ע"א) **מסתברא** דר"י יודה לאילין רבנן וכו'. במעברות פ"ג פי' הרא"ש מסתברא ר"י מודה לאילין רבנן לכל אחד ואחד כשחסר לפי דעתו בסוף פטור ס"ה לר"י שהרי הוא מלריך הרווייהו אבל רבנן לא מודים לר"י כשחסר אחת מהן בישא פטור ממזוזה אע"פ שיש שם ד"א וד' דפנות או דפנות קאמר עכ"ל ותימא עליו וזהו דבר בתניקות של בית רבן יודעין דמאן דמלריך תרווייהו מודה דאם אין שם אפילו אחד דפטור ועוד מהו הודאה זו הא כיש שם אחד מחייבי אינהו ור"י פוטר וגם לפי"ם אע"פ שיש שם כו' כלשין או הוא דחוק ורחוק ומפני שלא ידע דפלוגתייהו בסוכה לכך דחק לפרש כן ומה שפירשתי בקונטרס דר"י מחמיר בסוכת החג במזוזה כן מפורש בבבלי ביומא דף י' ע"ב:

(שם) **וסוכה** תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת. וקשה וכי ילפינן מדברי קבלה וי"ל דגילוי מילתא בעלמא היא ודוחק:

(שם ע"ב) **זה** נעשה לכך וכו'. כתב המג"א סימן תר"ל ס"ק ב' היאך מתיר המרדכי והגמי"י אף על פי שלא נעשה לכך ע"כ כ"ש ודבריו תמוהים דהכא איירי להתיר שסוכה שאין לה מחילות אלא פיאה וכמפורש לעיל פיאה אינה מגלת עד שתהא מגופפת מד' רוחותיה גם שאר דבריו שבספרו' זה לריכין עיון ע"ש בתידושי פוסקים שלי בסימן הנ"ל:

(דף ד ע"א) **מגג'** ועד ד' וכו'. הרא"ש במסכת כלאים פ"ד פי' מגג' ועד ד' וכו' אסור כנגד הפרון מד' ועד י' אם העומד מרובה על הפרון מותר אף כנגד הפרון וה"ש דסוה מלי לערבינהו כמו שסיפא לענין שבת ע"כ ותימא עליו דהא פי' במתני' שם כפי' הר"ב דמג' ועד ד' אם הפרון מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור א"כ לא מלי לערבם וכדפירשתי בקונט':

(שם ע"ב) **תני** לריך לחדש בה דבר. בקונ' פירשתי דקאי אב"ה כן משמע בבבלי בפרקין בדף ט' בתוס' בד"ה ואם עבאה וכן נר' דאל"כ קשיא טעמא דב"ש אתי לאשמועינן אך קשה א"כ מאי פ"ד דש"ס לומר דאף במלה פליגי ולב"ה מלה ישנה כשרה אמאי הא אי אפשר לחדש בה דבר וי"ל דהא דקאמר לריך לחדש בה דבר אינה אלא למלוה ול"ע:

(שם) **העושה** סוכה לאחר מברך לעשות סוכה לשמו. גי' תוס' בבבלי דף מ"ו לעשות סוכה לשמו ופי' מהרש"א דברייתא זו אתיא כב"ש דבעי סוכה לשמה מיהו לעצמה אינו לריך לומר בברכה לשמה דמעשיו ביושב ומברך בה ליישב בסוכה מוכיחין שפיר דעשא' לשמה ע"כ ותימא הא סיומא דברייתא זו היא בברכות פרק הרואה ושם מפורש דאף במפריש תרומותיו ומעשרותיו של חבירו לריך לומר בברכה לשמו וע"ק לפ"ד סיכה ישנה נעלמו תהא כשרה לב"ש דיישבתה ש"ל כלשמה אלא ודאי דאיירי בתיך שלבים אפילו לאחרים שהמא לשמה קאי גם מה שפירש המהרש"א בדברי הרא"ש אין נראה ויפה השיג מהרש"ל לשמו וכגי' הירושלמי גם כאן ובברכות ודקשיא ליה למהרש"א למה יתכוין האחר לשמו נ"ל דהוכר הירושלמי כיון שאינו עושה לעצמו לריך להזכיר בברכתו למי הוא עוב' אותה דאל"כ מי שיעשה אלף סוכות לעצמו יברך אלף פעמים לכך לריך להזכיר בשביל מי הוא עוב' והכי הוא במקומו ותפשר דמפני הרואים הוא:

שם

שנויי נופחאות (כוי"ב) החולפות נד"ו החילפות.

(שם) **מכיון** שתבישה וכו' וה"ת בלא"ה לריך לברך זמן בערב א"ט כמו שמברכים בכל י"ט תירלו בתוספת והרא"ש כיון דסוכ' מחמת חג עשה סברא הוא דזמן דידה אע"פ שבירך בחול פטר זמן החג דזמן מחמת המועד קאתי אפי' בלא י"ט וכו' ע"כ ועוד נ"ל לתרץ הירושלמי דמיבעיא ליה בשעה שבירך זמן א"ט לנאת אזמן דסוכה אך קשה לי דהכא משמע מפורש דלריך לברך זמן גם בי"ט והרא"ש כתב לפ"ז כ"ש כשבירך זמן על הלולב בי"ט ראשון שא"ל לברך עליו זמן בי"ט שני ע"כ וזה דלא ככל האמוראים דהכא ול"ע רב:

(דף ה ע"א) **כמה** יהא ביניהן וילט.פו שלשון משמע דקאי אם ילטרף השני שככים למצותה וילתה מרובה מחמתה וקשה למה לא ילטרף כל שהוא בתוך כ' לארץ לכך נראה כפי' השני שבקונטרס וכן הוא בבבלי:

(דף ו ע"א במתני') **ובולן** כשרות לדפנות. רש"י פירש דסכה סכך משמע ולא דפנות דדופן לא איקרי סוכה ודנפקא לן דפנות מבסכת וכו' מיתורא דקראי ילפינן ע"כ וקשה דלקמן מסיק הש"ס דמדדמי' לפרכת ילפינן וי"ל דבבבלי דף ז' גרסינן ת"ר חמתה מרובה מצילתה מחמת סכך ולא מחמת דפנות ר' יאשיה אמר אף מחמת דפנות אמר אביי מ"ט דר"י דכתיב וסכות על הארון את הפרכת פרכת מחיצה וקרי ליה סכך ע"כ וכיון דרבנן פליגי עליה דר' יאשיה ש"מ דסברי דמחיצה אינה קרויה סכך והלכתא כרבנן ומן התימה על הרז"ה שמביא הא דוסכות וכו':

(שם בגמ') **מה** אנן קיימין וכו'. וקשה מאי דותקיה לאוקמיה בהכי הא תנן בפ"ג דעוקלים כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואינן עולין מטומאתן במחשבה הלכך רב קאמר דסגי במחשבה להוריד להן טומאה ואחרים קאמרי דאינן עולין מטומאה במחשבה לכן נ"ל דה"פ מה אנן קיימין פשיטא דסכי הוא דרב אתא כאחרים וקאי לסכך והוכשרו בעי' היא אם קאי לסכך והוכשרו אם צריכין הכשר לאחר החג וכו' ועיין בבבלי בדף י"ג ע"ב בתוס' בד"ה ירקות וכו' ובחידושינו שם:

(שם ע"ב במתני') **תקרה** שאין עליה מעזיבה. קלא קשה הל"ל סתמא התקרת נסרים והר"ן כתב שאם היה בה מעזיבה לא הוי סגי בפקפוק דמעזיבה ועפר סכך פסול ניגהו ע"כ אך זה לא הוה לריך התנא לאשמועינן דמלתא דפשיטא הוא וי"ל דקמ"ל דאף ע"ג שהי' עליה מעזיבה דאיכא למגזר טפי משום גזירת תקרה אפ"ה מהני הפקפוק:

(דף ז ע"ב בגמ') **קיטיות** עיין בעירובין דף כ"ה מ"ש שם בתוס':

(שם) **מהן** ליבן תחתיו. בקונ' פירשתי דקאי ארישא דמתני' הרחיק את הסיכוך וכו' וכ"כ תוס' בפרקין דף י"ט ע"א בד"ה לא ומייתי ראי' מהא דאיתא בירושלמי בברכות הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג"ט פסולה הא פחות מכאן כשרה מהו ליבן תחתיו דאריסא לאיד קאי מיהו י"ל דכין האויר וכין הסכך פסול קאי ובברכות לא הא למייתי כולא מתני' אך דבבלי דף הנ"ל מפורש דחד מינייהו הוא דישנים תחתיו ע"ש.

(שם) **ולמה** לית כן אמרין וכו'. כתב הרי"ף והלכתא בהא כשמואל וכתב הר"ן יש חולקים על הרב אלפסי ז"ל דכין באמצע כין מן הלד בד"א והרמב"ן מכריע כדברי הרב אלפסי משום דסוגין בכלהו תנויי דאמרי' דופן עקומה ואי כרב דאמר דאפילו באמצע בד' אמות דופן עקומה למה לן ואני תוכך על סברעתו וכתבתיו בחידושי ע"כ ומסוגין נראה כדברי הרי"ף דכלהו סבירא להו משום דופן עקומה אך מהא דאמרינן לעיל דף א' ע"ב מפני מה אמרו סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות שלא כא אלא להתירה של סוכה וכמ"ש שם בתוס' משמע אפי' באמצע אינו פוסל אלא בד"א וע"ש:

(דף ח ע"א) **מחלוקת** ר"א וחכמים פירושי שבקונט' הוא כדעת הרמב"ם דאף באורגה פליגי ר"א וחכמים וכמ"ש הרב המגיד בפ"ה מהל' סוכה אבל לדעת הראב"ד דקאמר דדוקא באורגה פליגי קשיא מאי קמבעי' ליה פשיטא דמתני' היא ונ"ל דה"ק זו היא עיקר מחלוקת ר"א וחכמים:

הדרן עלך פרק סוכה

פרק ב (שם ע"ב) **דתני** טבי עבדו של ר"ג היה נותן תפילין וכו'. כתב הר"ן והיכא למידק אמאי דסליק אדעתייהו מעיקרא בירושל' דמ-וס שהוא השור לישב בסוכה ישב לו תחת המטה למה להו למפרך מהאי דתפילין דהא ע"כ לא אפליגו התם בנשים סומכות רשות או לא אלא במצות עשה שיש בעשייתה לד איסור כשהוא שלא במקום מצוה כגון סמיכה שמשתמש בקדשים וכו' ואפשר דס"ד שהיה מותח בו כדי שלא יברך עלה וכו' ע"ש ול"נ דסלקא אדעתיה דלכך מיחה בידו ר"ג שלא יבואו למטעי שהוא בן חורין שהרי הוא עושה מצות עשה שאין העבד חייב בהן וכיולא בו איתא בבבלי בכתובות לכך פריך מתפילין שלא מיחה בידו אע"ג דאיכא קלת איסורא שמזלזל בקדושתן ואפ"ה לא מיחה בידו כ"ש כאן בסוכה שלא היה לו למחות:

(דף ט ע"א) **משום** שאין ממעי המטה לסכך עשרה טפחים. כתב המג"א בא"ח סי' תר"ל ס"ק י"ד אבל סמך הסכך ע"ג בהמה פסולה וכו' ע"כ ותימה הא בסי' הנ"ל סעיף י"ג פסק הש"ע כדעת התוס' והרא"ש והירוש' מפני שאין לה קבע היינו שאין לה י' טפחים מהמטה עד הסכך וא"כ ע"ג בהמה מותר אפי' לסמוך וזה ברור כדברי תוס' והרא"ש שלא דימו בהמה לכרעי המטה אלא לפי פירש"י אבל לא לפי פירושם ול"ע:

(שם ע"ב) **תני** נתנו בכלכלה וכו'. עיין בעירובין דף ס' מ"ש שם בתו' בכל הסוגיא:

(דף יא ע"א) **מה** דא"ר הושעיה בשלא נתן דעתו. כתבו תוס' בפרקין דף ק"ז ע"א בד"ה חזר בו וכו' ועוד כיון דממלה ילפינן לא מלינו שיהא תבל מין למלה של לילה הראשון של פסח ע"כ וקשה דהכא משמע דלר' הושעיא יש תשלומין ללילה הראשונה של סוכה וכמ"ש בקונט' ועיין בסמוך:

(שם) **מחלפא** שיטתי' דר' אליעזר וכו'. בבבלי גרסי' ועוד א"ר א"ר וכו' והא א"ר א"ר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה א"ר אמי חזר בו ר"א ופירש"י והא"ר א"ר וכו' וכיון דביום אחרון לא בסיכה יתיב וכו' מאי השלמה דסיכה איכא הכא חזר בו ר"א אגל חכמים שאין לדבר קלבה חוץ מלילי יו"ט הראשון ומיהו בהא פליג דקסבר יש לה תשלומין כמו שיש תשלומין לקרבנות יו"ט הראשון ביו"ט האחרון ע"כ וככר הרגישו בזה המהרש"ל והמהרש"א ודחקו הרבה בפי' דבריו ע"ש ותימא מי דחק לרש"י לפרש כן הלא כמו שפירשתי בקונט' דברי הירושל' כן יש לפרש דברי הבבלי והא דקמשני בבבלי חזר בו ר"א ולא מיתא ליה בתי' הירוש' משום דר"א כלל בריש' כל הי"ד סעודות שחייב בהם משמע דחד דינא לכולהו ועי"ז קאמר דהדר ביה אבל לחיוב לכתחלה לא הדר ביה נמלא שלדינא בני התלמודים שוים ומיושב בזה כל מה שמקשי' תוס' בד"ה חזר בו וכו' ע"ש ודע שגי' תוס' א"ר אחא למצוה תשובה ופירשו היינו לכתחלה לריך לאכול בסיכה ואם לא אכל משלים בשמיני בלא סוכה ע"כ וגירסתינו נראה עיקרית:

(שם) **אלא** אפי' וכו'. כתב המג"א סימן תרל"ד ס"ק ב' נ"ל דאם מקלת שלחנו עומד בסוכה ומקלתו בתוך הבי' מותר דלא גזרינן שמא ימשוך אחר שולחנו מאחר שעומד מקלת בסוכה ועוד דהא די בשלחן טפח ועוד דגם בשלחן תוך הבית רבים מכשירים בסוכה גדולה ודי לנו להחמיר בזה אבל אם שלחנו בבית אפילו הוא יושב כלו בסוכה גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו ע"כ וקשה דהכא משמע דגזרי' כל שיש מקום פנוי לפניו טפח גזרינן שמא ימשוך וי"ל דשאני הכא כיון שיש שלחן לפניו בתוך הסיכה לא גזרינן שמא ימשוך אך מ"ש דאפי' הוא יושב כולו בסוכה גזרינן שמא ימשוך קשה אם כן ליתני מי שהיה יושב בסוכה ושלחנו בתוך הבית וכו' וא"ל לאשמועינן כמו דב"ה דאפילו ביושב ראשו ורובו מכשרי הא מסיפא שמעי' דהא מסיק בבבלי דף ג' ע"א דתסורי מחסרא וכתרתי פליגי ואפי' אינה מחזקת אלא ראשו ורובו מכשרי ב"ה א"כ כ"ש בראשו ורובו בסוכה גדולה דילא וא"ל דהכא גרע טפי כיון דשלחנו בתוך הבית גזרינן שמא ימשוך דהא בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו נמי לריך שיהא שלחנו לפניו בתוך הבית דהא לריך לאכול בתוך הסוכה ול"ע:

(שם) **נצא** לחוץ ונלמוד. לפי פי' שבקונט' קשה קלת למה להו למימר נלא לחוץ ונ"ל נלא לחוץ הוא כמו שאמרו בבבלי בכמה מקומות נפק דק ואשכח והטעם שילאו לעיין במגילת סתרים שלהם שהיה להם ברייתות כתובים בסתר שלא הניחו לכה"מ אלא משניות כתובים:

(שם ע"ב) **אחר** שהודי אלו לאלו תעלה. כתב הרא"ש כפי' בפ"ה דתרומות ברייתא היא ולא ראיתי בתוספתא ומפרש ב"ש מכלקין לון וכו' כתמא דש"ס הוא דמקשה הכי וכו' פ"ש ואיני מבין חדא דאינו בשום ברייתא ועוד לשון ב"ש משמע דר"א אמתני' קאי ולא אברייתא לכן נ"ל פי' שבקונט' עיקר:

(שם) **ממה** שסילקו וכו'. מכאן מוכח כדברי הרי"ף דהלכתא כב"ש אפי' בסוכה גדולה דהא ר"י בן החורנית ודאי בסוכה גדולה הוי יתיב דאל"כ ה"ל לב"ה לומר ומלאו שהיה יושב בסוכה קטנה שאין בה אלא כדי ראשו ורובו דהא מסיק בבבלי דף ג'. דבתרתי פליגי ועלה קאמר רב דהלכתא כב"ש מדלא סילקו להו ב"ה א"כ ש"מ דאף בסוכה גדולה הלכה כב"ש וכדעת הרי"ף ואף מדברי הר"ן מיגם דר"י בן החורנית בסוכה גדולה הוי יתיב שכתב א"ל א"כ הייתה נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך לאו דוקא דהא מדרבנן הוא ואס"ד דבסוכה קטנה יתיב יפה אמרו לו לא קיימת

מצות סוכה דמדאורייתא בעינן שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ובולחנו ולא ידעתי למה לא הביא הרמב"ן ז"ל דברי הירושלמי לסיוע לדעת הרי"ף:

(שם) **לא** סוף דבר מקפה של גריסין אלא אפי' מקפה של כל דבר. בבבלי גרסי' תני מתמרת המקפה של גריסין ופי' רש"י מקפה של גריסין ממהרת להתקלקל בגשמים מעט וכן פי' המפרשים והפוסקים וקשה דהכא משמע דמקפה של גריסין קשה לסתקלקל משאר מקפות ודוחק לומר שיפלגו הבבלי וירושלמי בדבר המוחש והנראה ול"ע:

הדרן עלך פרק הישן

פרק ג (דף יב ע"א) **מה** פליגון וכו'. לשון זה משמע דאשופר קאי פמו שפי' בקונט' אך הא דקאמר בשגזלו משופה משמע דאלולב קאי וקשה מי איכא מ"ד דלולב הגזול כשר:

(שם) **איזן** היא גזלה פסולה כל שהוא נכנס בתוך סוכתי של חבירו שלא מדעתו כתב הגהות הרא"ש פ"ב ראובן שבנה בחלירו של שמעון שלא מדעתו וכא שמעון ותוקף את ראובן והוליאו מסוכתו פסולה דאין עליה תורת שאולה כיון דלא קיימא ברשות של ראובן המסכך כרש"ר כשרה בדיעבד וכ"כ תוס' ע"כ ונראה שלמדו כן מסוגין דבשלא מדעתו הוי סוכה גזולה וקשה א"כ מ"ע מכשרי כמסכך ברש"ר בדיעבד הא ש"ס מדמה להו להדדי אלא ודאי כדפי' בקונט' דר"ש כן לקיש לא הסר ליה ועיין בא"ח סי' תרל"ז ובמג"א שם ס"ק ז':

(דף יג ע"א) **וי"א** אף דופן ג' טפח. כתב הרא"ש ולא ידענא למה השמיט הרי"ף הא דר"ט כיון דשמואל פסק כוותיה הלכתא היא וכו' ונראה דהמפלת נמי אין לריך שיהו כל הטפחים שוין ע"כ ונראה דקשיא לי' להרי"ף למה לא קאמר ר' סימון בשם ריב"ל גם דופן שליבית טפח וכמאי פליגי ריב"ל וי"א ול"ל דר' סימון בשם ריב"ל קאמר בבבלי דף ז' ע"א דטפח דדופן שליבית הוא טפח שוחק פי' שמודדין בד' אצ' עתיו שאינן נוגעות זו בזו הלכך לא קחשיב ליה דטפחים דדמיין להדדי קחשיב וא"כ ע"כ לומר דריב"ל פליג א"ט ואשמואל ויפה פסק הרי"ף כריב"ל דהלכתא כוותיה לגבי ר"י וכ"ש לגבי שמואל וכברייתא דהמפלת:

(שם ע"ב) **מיסבור** את סבר על דר"י קטוס הדר. פירשתי בקו' דר"י מדאורייתא בעי ג' ואי מהן אינו קטוס וא"ת אי שלימים בעי ליבעי כולהו שלימים וכה"ג פריך הש"ס בבבלי וי"ל דסובר דמאי דמרבינן מענף הוא דלריך שיהא שלם אבל מאי דמרבינן מעץ ועבות אפילו קטוס דענף שלם משמע וכמ"ש כפירוש השני שבקונט' בשם הרמב"ן:

(דף יד ע"א) **על** מצות זקינים. בבבלי דף מ"ו גרסי' הר"י אמר שמואל מצות לולב כל שבעה וריב"ל אמר יום ראשון מצות לולב מכאן ואילך מצות וקינים וכו' אף רב סבר כל ז' מצות לולב דהר"א בר אבי אמר רב המדליק נר חנוכה לריך לברך וכו' ומאי מברך אקב"ו להדליק נר של חנוכה ע"כ ותימא הא בהלל ובמגילה תנן לברך אחריו יברך וגרסי' בבבלי אמר אביי לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו לריך לברך וליכא מאן דפליג ועוד תנן בפ"ק דמגילה מפרישי' אותו פרוס וקמ"ל דא"צ לברך וקשה פשיטא מ"ש מבאר מצות דרבנן וע"ק וכי לא מודה שמואל דשאר ימים מצות זקנים אלא בברכה פליגי א"כ הכי הל"ל במואל אומר מברך כל שבעה וריב"ל אומר יום ראשון מברך מכאן ואילך אינו מברך וע"ק דהכא משמע דריב"ל סובר דמברך כל שבעה לכן נ"ל דה"פ מצות לולב כל ז' כלומר כל ז' מברך על מצות לולב כמו שמברכין על מצות דאורייתא וריב"ל אמר דבשאר ימים מברך על מציה זקנים כיון דאינו אלא מדרבנן ואף רב סבר דכל שבעה מברך על מצות לולב דהא בנר חנוכה סובר רב דמברך להדליק נר חנוכה וכ"ש בלולב וכדמסיק הש"ס כאן והא דקאמר בבבלי ומאי מברך וכו' מדברי רב הן כמפורש בסוגיין כיצד מברך על נר חנוכה רב אמר אקב"ו על מצות הדלקת נר חנוכה:

(שם ע"ב) **מה** דמאי אין מברכין וכו'. וקשה הא רב הונא תלמידו דרב הוה ורב אמר נ"ח לריך לברך וכ"ש לולב וע"ק דלמא שאני דמאי דספק דבריהם הוא ורוב ע"ה מעשרין הן וכדאיתא בבבלי פ"ב דשבת ונ"ל דרב הונא סובר דלולב כיון דאינו אלא זכר למקדש גרע מנר חנוכה דהא פתמא דש"ס קאמר גסמיך כפשיטות דלולב עדיף מנ"ח ונ"ל דרב הונא סובר דלא אמר רב הכי ודוחק ול"ע:

(שם) **חרובה** וכו'. ללשון השני שפירשתי בקונט' קשה הא כתיב כתפות בעלי היער וגו' משמע שהתפות הוא היפה שבאילנות וי"ל בעלי היער הוא היפה אבל לא בעלי הגן אי נמי לגריעותא קאמר וכדאיתא באגדה התפות הזה הכל בורחים ממנו לפי שאין לו צל כך ברחו כל האומות מעל הקדוש ברוך הוא במתן תורה אבל אני בצלו חמדתי וישבתי:

(דף טו ע"א) **רובו** מלד אחד. והר"ן כתב וכירושלמי אמרו אפי' רובו מלד אחד עכ"ל ולפי דבריו נ"ל בהירושלמי חולק על הבבלי דסובר מב' וג' מקומות גרע מאם שיותו מגומר מלד אחד אבל לפי הפי' שפי' בקונט' ניחא ומיהו י"ל דאפי' מלד אחד ר"ל כשהרוב בלד אחד מגומר פסול וכן כתב הרא"ש:

(שם) **הבא** מן הכושי. בבבלי דף ל"ו ע"א פריך הש"ס אהדדי הא דתניא כושי פסול אהא דתניא כושי כשר ומשני הא לן והא להו ופירש"י בני א"י ברחוקים מארץ כוש ואינן רגילין בהם פסולים והא להו לבני בבל שקרובים לארץ כוש ורגילין בהן ול"נ הא לן אם גדל אתרוג בתוך במדינתינו פסול דנדמה הוא והא להו לבני ארץ כוש אתרוג הגדל שם והוא שחור כשר:

(שם ע"ב) **הא** כהודו לא. כתב בתיו"ט הא בהודו לא כלומר שלא בא להוליא באנא הגליתה נא דהא דאר"ע אלא באנא הושיעה נא בהגליחה נא אלא רישא דקרא נקיט ולא בא להוליא אלא הודו ומשני להוליא אף באנא הגליחה נא ולא מיבעיא הודו דלא נקיט ר"ע כלל ע"כ ואינו מתוור ופירושי שבקונט' עיקר:

(דף טז ע"א) **תיפתר** בעונה אחריהן אמן. כתבו תוס' בבבלי בפירקין דף ל"ח בד"ה באמת אמרו בן מברך לאביו אין זה מענין משנתינו ולא מייתי ליה הכא אלא אגב גררא דהכא לא איירי במקרא אותו וכו' ע"כ ולפום סוגיין ל"ק דדמיא למתני' דקטן איירי בעונה אחריו כדתנן במתני' ומכאן סייעת' לדעת הרי"ף והראב"ד והרמב"ן והרשב"א דלפי המסקנא הך ברייתא לא איירי בשיעורא דרבנן כדדחי רבינא בבבלי בברכות דף כ' אלא בשיעור בברכת המזון דאורייתא וקטן בעונה אחריו ולכך מייתי ליה כאן לאשמועי' דלא סמכינן אדיח יית דרבינא:

(שם) **בעונה** אחריהן אמן. הרא"ש בברכות הגיה בעונה אחריהן מה שהן אומרין ע"ש ודוחק להגיה שהרי גם בברכות וכר"ה הגירסא עונה אחריהן אמן וגם הבעל המאור העתיק כן ומה שהביא ראי' מדברי הרמב"ן אינו ראיה שלא כיון להעתיק לשון הירושלמי ע"ש ונ"ל שאין לורך להגיה דכל שהוא מכוין לברכתו ועונה אחריו אמן אע"פ שלא כיון המברך להוליאו ילא דאמן קבלת דברי' הוא כאילו בירך הוא בעצמו והוליא הדברי' בפיו כדמלינו בשבועה ובמקום אחר הארכתי:

(שם) **משביל**. כתב הי"מ יש להגיה תיבת משכיל ורגה ע"ש וסמך עלמו על הרד"ק ואין נראה דבבבלי בפסחים דף ק"א נזכר בעשרה לשונות משכיל אך במקום רנה כתוב שם תהלה והירושלמי סובר דתהלה והללויה אחד הן:

(שם ע"ב) **תני** עכו"ם שבירך את השם וכו' שאם אין עונין אחריו אמן. פי' בי"מ אם בירך את ישראל בשם אין עונין אחריו אמן דמסתמא לבבו למרע לעכו"ם וכו' ודבר תנחומא פליג ע"כ ואינו מתוור דמ"ם מברך להשם או לישראל בה' לכן נ"ל פי' שבקונט' עיקר וטעמו של דבר דברכת שבת דמיא לנדרים ונדבות וקי"ל עכו"ם נודרין ונודבין כישראל אבל ברכת הודאה חובה היא ואיכורא קעביד דעכו"ם שלמד תורה חייב מיתה וה"ה אם עושה א' מכל מצות ישראל:

(שם) **תיפתר** כשהיו האתרוגים נמכרין ביוקר. כתבו תוס' בפרקין דף ל"ט ע"א בד"ה יותר וכו' משמע שיש בדמי אתרוג יותר ממזון ג' סעודות והא דתנן פ"ו דמעילה נתן לו ב' פרוטות ואמר לו לך והבא לי אתרוג באחת ובאחת רימון התם באתרוג פסול דלא בעי לי' אלא לאכילה אבל הכא כשר והדר לברכה דמיו יקרים ע"כ ולפום סוגיין משמע דאיירי בשהאתרוגים יקרים וי"ל דתרווייהו בעינן שאי אפשר שיתייקר כל כך מפרוטה עד ו' ככרי':

(שם) **מ"ד** בשמחת שלמים הכתוב מדבר וכו'. בקונט' הגהתי כדי לפרש פשטה דשמעתתא אבל יש לדחוק לקיים הגירס' דה"פ בשלמא למ"ד בשמחת שלמים הכתוב מדבר ומפרש לקרא דושמחתם לפני ה' אלהיכם אשלמים קאי ובשבעת ימים דסיפא דקרא אלולב נמי קאי א"כ אף בגבולין נוהג מצות לולב שבעה מן התורה ואתו חכמים וגזרו שאין לולב דוחה שבת בגבולים ותיקן ריב"ז על דבר תורה כמו שהיה מן התורה שיהי' לולב ניטל במדינה כל שבעה אפילו בשבת דומיא דמקדש אלא למ"ד בלולב הכתוב מדבר א"כ אין לולב ניטל במדינה מן התורה אלא יום ראשון בלבד דהא כתיב לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ולא בגבולין והא דניטל במדינה שבעה מדרבנן ואיך תיקן ריב"ז שיהא ניטל במדינה אף בשבת זכר למקדש וכי יש תקנה אחר תקנה בתמיה:

(דף יז ע"א) **ולקחתם** לכם מ"מ. וא"ת מנ"ל דבמקדש יום הראשון תלק דלמא אילטריך הראשון ללמוד בנוהג בראשון בגבולין וי"ל דמה"ת דהראשון בי"ט' דקאי גם אהמקדש ועיין בר"ה פ"ד מה שכתבתי שם בתוס':

(שם) **זאת** אומרת שאסור כהנאה. כתב בש"ע סימן ש"ת סעיף כ"ג מותר לחתוך ענף מן הדקל מבעוד יום ומותר להניף בו על השלחן בשבת להבריח הזבובים כיון דלצורך חתכו עשאו כלי גמור ע"כ וכתב המג"א והיינו כיון דייחדו לכך ע"כ וקשה דהכא משמע דאפי' לא ייחדו מוהר שהרי הלולב לא יחדו להניף בו להחולה וי"ל:

הדרן עלך פרק לולב הגזול

פרק ד (שם ע"ב) **וניסוך** המים הל"מ. כתבו תוס' במ"ק דף ג' ע"ב בד"ה ניסוך המים הל"מ והא דאמרי' בעלמא מ"ס יו"ד מ"ם לרבות ניסוך המים מן התורה אינו אלא אסמכתא בעלמא ע"כ וכ"כ התיו"ט בפרקין וקשה לפ"ז מאי קאמר הש"ס ודלא כר"ע וכו' הא אף ר"ע לא קאמר אלא לאסמכתא בעלמא וגם בבבלי זבחים דף ק"י ע"ב משמע מפו' דר"ע סובר דאורייתא הוא ופליג אר"י דקאמר הל"מ הוא ע"ש וצ"ע:

(ע"ב) **בשני** ונסכיהם וכו'. וקשה הא בשני אייתר יו"ד ומ"ם דה"מ למכתב ונסכה כדכתיב באינך א"כ בששי יו"ד דונסכיה ל"ל וי"ל כיון דכתיב בשני מ"ם ונסכיהם לשון רבי' אילטרך למכתב יו"ד ודוחק:

(דף יח ע"א) **שבך** ניתנה הלכה. וקשה וכי היכן מצינו כדבר שהוא מן התורה שב' על תנאי וי"ל כך מצינו במלאכת חול המועד שניתן לחכמים איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת ועיין בפוסקים:

(שם) **תרין** מילין וכו'. בגליון פי' שני דברים והוא הא' דחיות שאין קובעין ר"ה בחד"ו וטעמו מפשיטות דתענית שהוא יה"כ שלא יארע ביום ו' או ביום א' וערובתא דשביעייה שלא יארע שביעי של ערבה בשבת לכך אין קובעין ר"ה ביום א' ורבנן דקסרין אמרין שאלו כידם עוד שג' דחיות אחרות אפי' בימי בגה"ז הא' מולד זקן בכל השנים בט"ו תקפ"ט במעוברת גטר"ד בפשוטה מקודם אחר לקיז מהם דם שאינו בשלימות ע"כ שוב ראיתי להר"מ בפי' בשביעית פ"א בפשיטות דתענית כעין מה שפירשתי בקונט' ובערבה דשביעייה פי' שבני בבל דוחין לפי שאינן בקיאי' ואף בני א"י דוחין הואיל ולא דחיא לבני בבל. אף הדא מקואה וכו' שאינו בקו הבריאה וצריך להקיז ונתלש ס"ג הדבר נתלש ולא קאי רק על ת"ל שאף בת"ל אינה בפישוט ידים ורגלים אלא בהשי' והכי מסיים להדיא בפר"י במס' עכו"ם ואתיא כי הא וכו' ואגב גררא נאמרו דבריהם דרבנן דקסרין כאן ובסוכה ע"כ ודבריו תמוהים דהא דקאמר התם בפר"י ואתיא וכו' קאי אהא דקאמר משביעיתא דתעניתא והא דקאמר התם דר' אבהו רבע כאורחי' ע"ש ופירושם צריך הקזה ואינו מחוור כלל ומה שפירשתי בקונט' נראה עיקר וכ"כ בתוספות בפרקין דף מ"ד ע"א בד"ה הא אר"י וכו' תלת מילין סלקין מן גביהון וכו' הרי דתלת מילין נינהו:

(שם ע"ב) **כהדא** וכו'. פירשתי בקונט' שהיה נותן לו במתנה גמורה וקשה א"כ ה"ל למימר סתמא הרי הוא לך במתנה וממילא נדע שהיא מתנה גמורה וי"ל להורות הלכה הוא דקאמר הכי דאילו למ"ד מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אפי' בסתם נמי על מנת להחזיר הוא וכמ"ש הר"ן א"כ י"ל דה"ק אם היום יו"ט הרי הוא לך במתנה גמורה ואם למחר הרי הוא לך במתנה על מנת להחזיר:

(דף יט ע"א) **לא** אמר אלא קטן אבל גדול לא. רש"י פי' בבבלי דף מ"ו ע"ב שהגדולים אוכלים אתרוגיהן של תינוקות וקשה דהכא משמע דוקא קטן אבל גדול לא וי"ל דרש"י מפרש דוקא אתרוג של קטן אבל של גדול לא ודוחק:

(שם) **אתרוג** שנפסל וכו'. כתב הט"ז בא"ח סי' תרס"ח ס"ק ב' בב"י הביא א"ח בשם הירושלמי דנפסל ביום א' מותר לאכלו ע"כ ויש להמוה דמאי לא מתסר דהא אתקצאי לבין השמשות איתקצי כל לא יומא עכ"ל ב"י ונראה דתמיהת ב"י על א"ח דעל הירושלמי ל"ק דסובר כר"ל דאמר אתרוג בו' מותר דלא איתקצי אלא למצותו ולא לכולא יומא אלא דתמה הב"י על הא"ח הא קי"ל כר"י דאיתקצי לכולא יומא ע"כ ותימא הא מפו' כאן דאף רב סובר דאתרוג בו' אסור אלא דסירושלמי סובר דלא אמרי' מגו דאיתקצאי בה"ש אלא טעמא אתריגא אית בי' משום דלאו לאחרי'. ומ"ש הט"ז דלדידן אתרוג אסור בח' גזרה משום סוכה ע"כ דבריו תמוהים דלא כתבו כן תוס' והרא"ש אלא לפרש טעמו דלוי דאוסר אף בח' ודאי אבל לאסור בח' ספק ז' כתב הרא"ש הטעם משום דאמרינן במאי יבא אליהו וכו' ע"ש. גם מ"ש הט"ז דיש לחלק בין אתרוג שנפסל לאתרוג שלם לאסרו בח' משום גזרה דסוכה ע"ש תמוה דא"כ מנ"ל לש"ס דר"ז סובר כאבוה דשמואל דלמא סובר נמי בלוי ובאני אתרוג שנפסל מאתרוג שלם וע"ש בתוס' וברא"ש ובחידושי האגרתי ע"ש וצ"ע:

(דף כ ע"א) **א"ר** אבין ולא פליגין וכו'. כתבו תוס' פסחים דף ק' ע"ב בד"ה ידי קידוש וכו' ומיהו ממקום למקום בבית א' כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל אם קידש באיגרא כדי לאכול בארעא דתני' קידוש במקום סעודה וכ"מ בירוש' דקאמר ר"י בשם שמואל קידש בבית זה וכו' והא דקאמר ולא פליגי היינו ממקום למקום בחד בית ולאו דוקא נקט בירושלמי קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר ויתיישב שלא יחלוק הירוש' עם ש"ס שלנו וכ"כ הרא"ש בם אבל הר"ן כתב ולא נהירא דכיון דלענין קידוש דינים מפנה לפנה כמבית לבית ליכא לאפלוגי בינייהו ותו דבבלא מארעא לאיגרא תוו אהדדי אבל בסוכה מי לא עסקינן דבית כאן ובסוכה במקום אחר דה"ל מבית לבית אלא ודאי דירוש' פליגא ותנן כגמרא דידן נקטי' ותימא מאי קשיא להו דלמא גמרא דידן כרבי מנא ור' אימי אתיא דאמרו כפי' דפליגי רב ושמואל ור' אבין הוא דאמר דלא פליגי ודאי דליתא הלכתא כוותיה וצ"ע:

(שם) **שהן** נתלקין בפירו'. בש' כילד מברכין הגירסא שהן נחלקי' בפירות וכתב שם הרא"ש זאת אומרת אדלעיל קאי דדוקא פרפר' הוא דאמרי' א' מברך לכולן דחשובה היא דהיינו פת לגומא אבל פירות לא חשיבו ואפי' הסיבו כל א' מברך לעצמו והא דנטר ע"כ משום דמייתי הא דשמואל דשייכה נמי לברייתא עלו והסיבו צריך לברך שנים דה"ל שינוי מקום וס"ל הכל מענין את' סלכך אין זה קפידא ובסוכה אף דליתא להאי ברייתא שם ואעפ"כ מייתי הא דר"א זאת אומרת וכו' כן דרך הש"ס זה אגב שיטפי' מלתיה דשמואל מייתי נמי הא אע"ג דלא שייכה שם ע"כ ודבריו תמיהים לפ"ז הא דר' מנא בין הכא בין התם נכתוב שלא במקומו ותו ליפגא דזאת אומרת קשה דאין מברי ת"א בום סוכתם דאיכא למימר דנקט פרפרת בסיפא איידי פרפרת דרישא לכן פירושי שבקונט' עיקר:

(שם ע"ב) **מ"ד** יש להן שיעור פטור. מכאן משמע כפירש"י בזבחים דף ק"י ע"ב דמ"ד אם מילאן לשם חג חייב סיבר דיש להן שיעור וכמו שפירשתי בקונט' אך לענין עיקר הדין מחולקים הירושלמי והבבלי ע"ש לכן נ"ל דה"פ דר' זעירא אמר איכא בינייהו אם ניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ מכלי אחד למ"ד צריך מילוחן לשם חג כדרך מילוחן דהיינו ג' לוגין ותו לא כדתנן במתני' אבל עפ' לא קדשינהו כלי דלא חזי לי' דיש שיעור למים ואין כלי שרת מקדשין אלא הראוי להם ומ"ד א"צ מילוחן לשם חג אין להן שיעור אע"ג דמליגהו בכלי גדול קדשינהו כלי דאין שיעור למי חג למעלה וזהו כפירש"י התם ודלא כמ"ש תוס' שם בשם הרר"ת:

(שם) **מ"ט** ויעזקהו וכו'. כתב הי"מ לא ידעתי היכא יליף מהכא שתליבתו עד התהו' היתה ע"ש בהגיה בדברי הש"ס ולפ"ז גם בבבלי צריכין להגיה וג"ל דר' אסי דדרים מיקב חלב כו בשיתין יליף יקב יקב בגזרה שוה מעד יקבי המלך דאמרו באגדה עד ים אוקיינוס שהם שיקבי' שתלב מלכו של עולם והיינו התהום:

(דף כא ע"א) **נאים** היו וכו'. וא"ת מנ"ל למידרש שהיו נאים דלמא מעשה אומן ממש היו וי"ל דא"כ מאי קמ"ל קרא פשיטא שהיו מעשה אומן אלא ללמדך שהיו נאים ממעשה אומן א"נ י"ל דר"ש נמי סובר כר"י דדרים גראבית ברא בית ביום הראשון לבריאת העולם:

(שם) **בין** האולם ולמזבח. בבבלי גרס בין כבש ולמזבח וצ"ל דרהב"ל פליג אמתניתין דמדות והרמב"ם פסק כמתני' דמדות והרב כ"מ הרכיב שני הגרסאות ואינו נכון:

(שם) **המעובה** של מים וכו'. כתבו תוס' פי' בקונטרס אחד מן הנקבים מעובה משמע שר"ל שהיה הנקב רחב וגדול זה מזה ולשון מעובה משמע בשולי הספל היו עבים ומתוך כך אין המשקה ממהר לצאת ע"כ וקשה דכאן מפורש במעובה היינו נקב גדול לכך היה של מים לפי שהן מתאחרין לצאת וכדמסיק וכדפירש"י:

(שם) **נקב** שאינו מוליא מים וכו' ושאינו מוליא יין מוליא שמן וכו'. ותימא דתנן בפ"ג דמכשירין חבית שהיא מליאה פירות ונתונה בתוך המשקין או מלאה משקין ונתונה לתוך הפירות ושאלו כל שאלו בכי יותן באלו משקין אמרו במים וביין ובחומץ ושאר כל המשקין טהורין ופירשו המפרשים שאר משקים הן עבין ומפני עביין אין יכולין לשבלע בתוך הכלי כל כך ורבי יונה אמר מפורש בשיפך וגם תימא שהשמסין מעיד על דברי ר' יונה שהשמן והדבש ממהר לצאת מן הכלי מן המים והיין וכ"כ הר"ב בפ"ג דכלים ע"ש ונראה דגירסא שיבנה עיקרית דגרסי' במתני' דמכשירין ושאר כל המשקין טמאין וכמ"ש מהר"ם והש"ס כאלו משקי' כעין דוקא שאלו אבל מן השמסים לא חייבי' להו אבל כשאר המשקין השמנים שממהרין לצאת לעולם טמאין ולפי' כסתמא והיינו כדרבי יונה ומעתה אין צורך לכל מה שדחק התיו"ט שם בד"ס ושאר וכו' ואע"ג דאמרי' בבבלי בפרקין דף מ"ח ע"ב

תמרה שמיך מיא קלים אין זה סותר למ"ש די"ל דבשמן ודבש לא פליג הבבלי על הירושלמי והדברים ברורים:

(שם ע"ב) **חזקיה** אמר שלא יהו אומרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש וכו'. בבבלי בפרקין דף נ' הגירסא מהופכת חזקיה אמר גזרה שמא יאמרו לדעת נתקדשו ונראה שזהו מסוגיות הפוכות וניחא לן בהא מאי דמקשי' תוספ' שם בד"ה חזקי' וכו' ע"ש:

(שם) **ראינו** מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים וכו'. פירש"י שנתמלאו לכה"ג כו' וקשה הא בימי החג אנו קיימין ומ"ש כה"ג משאר כהני' דכלהו מקדשין ידיהם ורגליהם מן הכיור וכ"ש לפמ"ש ביומא דף י"ב ע"ב בתוס' בד"ה דלדעת רש"י אפי' ביוה"כ לא היה הכה"ג מקדש קידוש ראשון מן הקיתון אלא מן הכיור ואף דר"י סובר דכה"ג מקדש ידיו ורגליו מן קיתון של זהב ליכא לאוקמי מתני' כר"י דלית הלכתא כוותיה לכן נ"ל דלאו דוקא בכה"ג איירי אלא בשאר כהנים דבדיעבד אם קידש ידיו ורגליו מכלי שרת כשר וכמפורש בזבחים פ"ב וברמב"ם פ"ה מהל' ביאת המקדש:

(דף כב ע"א) **מי** סוטה נפסלין בלינה ר"ו. כתב הרמב"ם פ"ד מהלכות סוטה הלכה י"ב מי סוטה שלנו נפסלין בלינה וכתב הכ"מ ירושלמי פ"ג דסוכה א"ר פדת וכו' ופסק כר' יוחנן דהוא מאי דגמרא טפי ע"כ וקשה מאי דותקיה דמרן הכ"מ הא קי"ל מים קדושים היינו שבכבר נתקדשו בכלי והיינו שמגיא מים מן הכיור וכדאי' בספרי וכמו שכתב הרמב"ם שם בפ"ג וכיון שכבר נתקדשו בכלי ודאי דמיפסלי בלינה דהא תנן במנחות פ' שתי הלחם לחם הפנים ושתי הלחם ליפתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ומפורש התם בש"ס דלכך אין מששיהן בתנור דלא ליפסלו בלינה ואילו היו נעשין בכלי שרת היו נפסלין בלינה אע"ג דשתי הלחם ולחם הפנים אין מהם למזבח אפ"ה נפסלין בלינה וכן יש לסוטה ממי הכיור עצמן שנפסלין בלינה אם כן מלמעלן אע"ג שאין מהן למזבח וצ"ע:

הדרן עלך פרק לולב וערבה

פרק ה (שם ע"ב) **כל** זמן שהחליל מכה וכו'. וקשה הא לא תנן במתני' דערכין אלא י"ב ימים שהחליל מכה לפני המזבח והא איכא תרתי שבגומרין בו את ההלל ואין בו חליל וי"ל דלא חשיב אלא הלל של קרבן אבל של חנוכה של הודאה הוא:

(שם) **מ"ד** שילך מלה בהוא תביב. משמע שהמלה תביב וכדפירשתי בקונט' מיהו בבבלי בפרקין דף נ"ו מפורש דמלה תדיר ותמן חביב ולפ"ז נ"ל מ"ד שילך מלה בסוף בהוא חביב היינו בשתמן חביב ולמ"ד בהוא תדיר נמי צריכין לפרש כן ודוחק:

(שם) **דלמא** ובו' מיעול מלמתא קהלא וכו'. הי"מ פי' להקהיל הקהל ולפעמים דרשו גם כם ע"ש ודוחק לומר כן שכן היו השמשי' והדורשים גם לשון הסוגיא לא משמע כדבריו לכן פי' שבקונט' עיקר גם מה שפי' בברכות פ"ק בהא דכתיב ינגן המנגן ע"ש אינו מחוור כלל ונראה דגם התם גרסינן כמו כאן ע"ש:

(דף כג ע"א) **כל** שלא ראה דיפלי וכו'. פירש"י שבלשו לשם יוחנן בן קרח ושרי החילים לאחר חורבן בית ראשון בימי ירמיה ונתיישבו שם ואף ע"פ שעלה נבוכדנצר והחריב את מצרים ונהרגו שם מישראל כמו שהתנבא עליהם ירמיה שלו בניהם שם לעושר ולגדולה עד שהחריבה אלכסנדרוס ע"כ וקשה הא מפורש בקרא בנבואת ירמיה ולא יהיה שריד ופליט לשארית יהודה אשר שמו פניהם לבא ארץ מצרים בחרב וברעב יתמו מקטן ועד גדול וכו' ובסוף נבואה הסית כתיב ופליטי חרב ישבון מארץ מצרים ואמרו שהן ירמיה וברוך וביותר יש לתמוה לפי הירושלמי שבשלשה פעמים חזרו למצרים ולפירש"י לא היה כי אם שני פעמים לכן נ"ל בימי בית שני הוזו לשם בימי חוניו בן שמעון הצדיק:

(שם) **משם** היו הולכין למוספין וכו'. בבבלי בפרקין הגירסא משם לתפלת משם לקרבן מוסף משם לתפלת מוספין משם לבית המדרש משם לאכילה ובתים משם לתפלת מנחה וכו' ונראה דבהא פליגי דהבבלי סובר כמ"ד דמוספין קודם שש עבדינן להו ומשום לכנוס לבית המדרש קודם אכילה וגם יכול להתפלל מנחה אחר אכילה והירושלמי סובר מוספין בשש עבדינן להו הלכך צריך לאכול מיד אחר המוספין קודם שיגיע שעה שביעית דמכאן ואילך כזורק אבן לחמת:

(שם ע"ב) **סולמא** מיכא. כתב הי"מ תירולא הוא ד' סולמו' היו מתוקנין המנורה ואע"ג דלמטה הוה שני בל"ג אמות בסולמו' היה צריך ס"ו אמות וכו' ע"כ ואינו מחוור דא"כ אף הסולמות היו צריכין חיזוק שלא יפלו לפניהם ולאחריהם שהרי בלא היו סמוכים למנורה שהיו קרובים ליפול גם שאליק שמחלק בין מלמעלה בין מלמטה הוא דחוק לכן נ"ל פי' שבקונט' עיקר:

(שם) **וי"א** אף קולו של כהן גדול וכו'. כתב התיו"ט במס' תמיד פ"ג שהכהנים והעם העומדים בעזרה אומרים בבכמל"ו על אותו קול הוא אומר כן אלא שהוא מיתכו לכהן גדול שהוא ראש המדברים וא"נ שיהא קולו של כהן גדול נשמע עד יריחו וכו' שא"א להתליט שיהא קול כהן הגדול קולו חזק כל כך ע"כ וקשה הא בבבלי ביומא דף כ' ע"ב אמרינן מפורש בקולו של כהן הגדול לבדו היה חזק כל כך דקאמר ואעפ"כ כהן הגדול מבוכח מגביהי כרוז שהכהן הגדול חלש כיממא וזפ"ה נשמע עד יריחו וגם שם מפורש דלאו על כל כהן הגדול קאמר אלא שהיה כהן הגדול אחד שהיה קולו חזק כל כך וכדפירש רש"י שם וכר"פ טרף בקלפי וצ"ל דסובר דברייתא איירי בכהן הגדול עצמו אבל לא מתני' ולפי בכרתו ניחא הא דלא מייתי הש"ם התם מתני' דתמיד ומייתי מברייתא דמתני' לא איירי בקולו של כהן הגדול עצמו:

(דף כד ע"ב) **זאת** אומרת שלא היו תוקעין אלא לניסוך המים בלבד וכו'. וקשה מ"מ היו תקיעות יתירות מה שתקעו למעלה עשירית וכשער התחתון למים של מהר וי"ל דלא תקעו שם אלא בבקר הכל לא במלא היום ומילוי המים לשבת לא היו' בבקר אך קשה הא גופא מנ"ל לרבי זעירא דלמא בע"ש היו ממלאין בלוחית לע"ש ותבית לשבת בבת אחת וע"ק דלמה לכך לא היו תוקעין בע"ש כיון דלא היה המילוי בכלי מקודש וע"ק הא תנן לעיל הגיעו לשער המים תקעו וכו' ש"מ דאף למילוי המים תקעו. ובבבלי בפרקין דף נ"ד גרסי' ואילו למעלה עשירית לא קתני מתני' מני ראב"י היא דתניא ג' למעלה עשירית ראב"י ג' ע"ג המזבח וכו' ורבנן סברי כיון דתקע למילוי המים ע"ג המזבח למה לי ופירש"י ה"ג לגבי המזבח למה לי דתקע הא תקע לי' למילוי המים כל תקיעות הללו של שער העליון והתחתון ושער המים משום מילוי מים הוא הלכך לערבה ל"ל תקיעה הא כל הני תקיעות דמוספין בתג אינן אלא משום ובשאבתם מים בששון הלכך היה"ל וגמירי תשבון התקיעות בחג י"ב למעלה העשירית עדיף למיעבד דמוכח מילתא שהן משום מילוי המים שתוקע לכלן על דבר המילוי כסדר ומעלה עשירית משום דמקום מסוי' בעלמא הוא לידע היכן תוקעין אותם ואני שמעתי שלשה לגבי המזבח כשמוליכין את המים למזבח ה"ג לגבי המזבח ל"ל דתקע הא תקע לי' בשעת ניסוך המים ע' לתמיד של שחר בשעת נסכים היו שאין אומרים שיר אלא על היין וקבילו לי א"כ נפישן להו תקיעות דהא איכא הנך דתנן גבי זקיפת ערבה או שמא זקיפת ערבה בשעת שמוליכין המים למזבח היא ע"כ וקשה דכאן משמע דמ"ד ע"ג המזבח היינו בשעת ניסוך דאל"ב ר"ז דלא כמאן וצריכין לומר דמילוי המים דתנן במתני' היינו ע"ג המזבח וכמו שפירשתי בקונט' וכפי' השני שפירש"י אלא שהיו התקיעות בשעת ניסוך המים וז"ל הרמב"ם פ"ז מה' כלי המקדש וכן תוקעין ג' למילוי המים במנסכין בחג ואין תוקעין למילוי המים בשבת ותוקעין ג' לגבי המזבח בשעה שמנסכין המים ע"כ וקשיא א"כ נפישן לי' תקיעות דהא כתב בפ"ז מה' לולב שתקעו בשעת סידור הערבה וצריכין לומר דסובר דבשעה שנסכו המים ע"ג המזבח סדרו ערבה:

(דף כה ע"א) **חליל** של מקדש וכו'. בבבלי בערכין פ"ב גרסי' אבוב של מקדש של קנה היה ומימות משה היה ליה המלך וציפהו זהב ולא היה קולו ערב ונטלו ציפויו והזר לכמות שהיה וגבי צלצל ומכתשת גרס ונתפגמו ונראה דאף כאן גרסי' הכי דלפי הגירסא שלפנינו היה ראוי לגרום בסמוך אלו ג' כלי' בנשתברו:

(שם) **תרין** מנהון כתרי דדהב. כתב הי"מ קשה מ"ט לומר שנים כיון דב' בבי' של זהב פ"ל כל א' כא' של זהב ומ"ט דקרא נמי לומר שני' לא היה ל"ל אלא חמודות כוכב ונראה דהכי מנהון כחד דדהב גרסי' ע"כ ולפמ"ש בקונט' לק"מ:

(דף כו ע"א) **ואחימלך** מן המשמר היונא. וקשה הא אחימלך יה"ג הי' והוא נוטל חמש חלות לעולם כמפורש ביומא בבבלי פ"ק והוא בת"כ:

(שם ע"ב) **אר"א** חישבתים וכו'. פי' שבקונט' מצאתי כתבו' חכם לבי אך קשה איך אפשר לחשוב דבר זה כשיעברו כ"ד השנה לצורך יתקלקל החשבון מיהו י"ל דגם זה בכלל אקרא לאלהים עליון לאל גומר בעי' עוד אלוה בסוד החשבון שיבא על נכון אך גם אנכי חשבתי ולא מצאתי הדבר מכוון רק עד י"ד שנה ומשם ואילך היה שינה מן המשמרות הראשונות:

הדרן עלך פרק החליל וסליקא לה מסכת סוכה

פרק א (דף א ע"א במתני') **סוכה** שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. הכא גרים למעלה מעשרים כמו בנוסחת הבבלי ובריש עירובין נוסחא דהכא גבוה מעשרים וכ"מ לדינא איכא דלגוסחא למעלה מעשרים א"כ משמע למעלה מתללה וזהו כ-כה דריש עירובין דף ג' דקאמר חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן ואם מקלת הסכך או מקלת הקורה בתוך עשרים כשר וכ"כ הר"ן לדייק כן מדקתני למעלה דקיי"ל כהך דרבא וכבר ביארתי בריש עירובין דאף דלגוסחא דהכא גבי מבוי מ"מ למדין זה מזה לרבה כר עולא דעירובין דמחמיר וקאמר זה וזה פסול וע"ש:

(שם ע"ב בגמ') **והרי** אכסדרה וכו'. בבבלי גריס בכ"מ אכסדרה בבקעה וכן במכלתין דף י"ח ועיין בתוס' שם ועיין לעיל בפ"ק דעירובין הלכה א' ד"ה אכסדרה שנפרלה לר"ה מה שביארתי שם בס"ד:

(שם) **רבי** אבהו בשם ר' יוחנן התורה אמרה בסוכות תשבו וכו'. וזהו כטעמיה דר' זירא דהתם ריש מכלתין אלא דר' זירא יליף דבעינן צל סוכה מקרא דיבעי' וסוכה תהיה לצל ור' יוחנן יליף הכא מן התורה מקרא דבסוכות תשבו דמשמע ליה למדרש שצריך אתה לישב בצילה של סוכה ולא בצילן של דפנות ולר' זירא דהתם איכא למימר דלא נפקא ליה מקרא דבסוכות תשבי משום דבעינן ליה למידרש תשבו כעין תדורו כדדריש התם בברייתא בילהי פ"ב דמכאן שכל ז' ימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו ארעי וכו' ולאו דס"ל לר' זירא דסוכה דירת קבע בעינן וכר' יהודה דהא ע"כ לר' זירא סוכה עראי בעינן כדכוכיתו התוס' ריש מכלתין ד"ה כי עביד ליה דירת קבע וכו' מדדריש מדכתיב וסוכה תהיה לצל הא כתיב נמי מזרם וממטר וניבעי נמי שלא ירדו הגשמים לתוכה אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי ע"ש ועיין לקמן ד"ה רבנן עבדין מזרם וממטר אחת וכו'. מה שנתבאר בענין זה בס"ד:

(שם) **אמר** ליה ר' יוסה על דעתך דאת אמר בדפנות הדבר תלוי וכו'. כדפריש'ית דלר' יונה דמכשיר בשהסכך נתון למטה מעשרים אע"פ שהדפנות גבוהין מכ' אמה ומשום שאין הדבר תלוי לפסול הסוכה אלא דווקא בשהסכך נתון ע"ג הדפנות הגבוהין מכ' והלכך אקשי ליה לדידך הכי הוה בעי ליה להתנא למיתני סוכה שהיא נתונה למעלה מכ' אמה לדפנות פסולה כי היכי דנידוק הא אם היתה נתונה למטה מעשרים לדפנות כשרה אלא ודאי דלעולם פסולה ומשום דבעינן צל סוכה ולא בצל של דפנות ואם הדפנות גבוהין מכ' אין כאן צל סכך אעפ"י שהוא נתון למטה מכ' וא"ת ולר' יוסה נמי תיקשי ניתני סוכה שדפנותיה גבוהין למעלה מכ' פסולה דהא הבתא איכא למטעי ולמידק כהאי דר' יונה בהם הסכך נתון למטה מעשרים כשרה ואעפ"י שהדפנות גבוהין מכ' ואין לומר דהא ממילא ידעינן וכדפריש'נא לר' יוסי דכשהדפנות גבוהין אין כאן צל סוכה לעולם הא הוה ניחא אי לא הוה לן טעמא אחרינא בדינא דמתני' אלא טעמיה דר' יוחנן ודר' זירא אבל מכיון דאיכא אמוראי דמפרשי לטעמא אחרינא אי כדרבה משום דלא שלטא ביה עינא וכדר' יעקב בשם ר' יאשיה דלקמן בשאין דפנותיה עולות עמה וכו' והיינו כדרבה אי כרבא דהתם דסוכה ראויה לדירת עראי בעינן א"כ למאי דקיימינן השתא לטעמיה דר' יוחנן ודר' זירא משום דבעינן צל סוכה ניתני סוכה שדפנותיה גבוהין כו' כי היכי דנדע דעיקר טעמא משום דבעינן צל סוכה הוא דהויא ולאשמועינן היא גופה ודאי לר' זירא גופיה י"ל דסמיך אקרא דוסוכה תהיה לצל דמשמע דסוכה לצל הוא דהויא סוכה אלא לר' יוחנן דלא דריש להאי קרא לכהורה היכא למידק כהאי דיוקא דדייקינן לר' יוסה דקאמר אליבא דר' יוחנן וא"ל דלכ"ע בין לר' יוחנן ובין לר' זירא הקרא דסוכה תהיה לצל הוא דסמכינן ולאביי דהתם דפריך לר' זירא אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים וכו'. ולא מדייק כדדייקינן הכא אלא מעתה עשה הסכך בתוך עשרים בין הדפנות הגבוהין מכ' אמה ה"נ דלא הוית סוכה וא"כ אמאי תני במתני' סוכה שהיא גבוה וכו' ליתני דפנות הסוכה שגבוהין וכו' משום די"ל דהא הוה פשיטא ליה דבכה"ג אמרינן דל גובה הדפנות ואיכא צל סוכה אבל בעשתרות קרנים דליכא האי תקנתא הוה כ"ד למימר הכי והדר ליה ר"ז דהפ"ה אמרינן דל וכו' מה שאין כן בשהסכך גבוה מכ' דליכא למימר דל דפנות. ולפ"ז סברת אביי דהתם איפכא מדר' יוסי דהכא דאלו לר' יוסי דהכא לקושטא דמילתא בכוכה פסולה אף כשהסכך נתון למטה מכ' כשהדפנות גבוהין מכ' דהא פליג אר' יונה ואקשי ליה וכדלעיל ואלו לאביי איכא למימר דהוה פשיטא ליה דבכה"ג אמרינן דל גובה הדפנות ואיכא צל סוכה וכשכבירה ואיכא למימר נמי לאידך גיסא ואין להאריך:

(שם) **בשאין** דפנותיה עולות עמה וכו'. הך דר' יאשיה הואל כרבה דקאמר משום דלא שלטא בה עינא ומכוין שדפנותיה עולות עמה משלט בה עינא וכדמוקי לה התם כדרבה וכל הפוסקים פסקו כהך דרבא דקאמר דטעמא משום דסוכה ראויה לדירת עראי בעינן ועד עשרים אמה וכו'. וכתב הרי"ף ז"ל איכא מ"ד דהלכתא כרבה דהא כל מילי כרב עביד ואנן מסתברא לן דהלכתא כרבא דקיי"ל סוכה דירת עראי בעינן וכו' וכתב הר"ן ז"ל על זה ועוד מסייעין דבריהם בעלי סברא זו דפוסקים כרבה משום דרבה רביה דרבא הוה וכהא דקאמרי דכל מילי כרב עביד הני מילי במאי דפליגי רב ושמואל כדמוכח בפ' כמה מדליקין ומאי דאמרי נמי דאין הלכה כתלמיד במקום הרב הני מילי כשנחלק עמו בחייו דכיון שלא קיבל רבו דבריו נדחו דברי התלמיד אבל כשנחלק עמו לאחר מיתה לא הדרבה קיי"ל הלכתא כבתראי אע"ג דבתראי תלמידי דקמאי נינהו דבר זה מסורת בידינו הוא מן הגאונים ז"ל וכו' עכ"ל ולפי הכלל הזה מתורץ בכמה וכמה מקומות דלפעמים אשכחן דפסקו הפוסקים הלכה כרבה נגד אביי ורבא ולפעמים אשכחן דפסקו כאביי ורבא נגד רבה וכאשר ציינתי לזה בריש פ' שנים אוחזין ובמקומות המצויינין וע"ש:

(שם) **רב** הושעיה בעי הבית נסר ונתנו ע"ג חולייתא של עמוד וכו'. לאשר ביארתי בפנים דברי רב הושעיה הם כעין דסבר אביי למימר התם בדף ד' ע"ב היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה עמוד וכו' ור' יוסי דדחי הכא לקאי פשיטותא דבעי ר' מיכא למיפשט מהא דהמבלבל בדפנות וכו' ס"ל דבלאו הכי אין כאן לומר גוד אסיק דבעינן מחיצות נכרות וליכא וזהו כרבה שם אלא דהואיל דר' מיכא מהמה על דלא יליף מן הדא דר' בא בר ממל וכו' השיב לו דלא דמיא וכו' וכמבואר הכל בפנים. ומיהו ניחא לן לפרש לבעיא דרב הושעיה בדרך אחר"ל דאם מתבכינן להכשר שלא במקום העמוד לפסול שהרי אין בם מיעוט מגובה כ' ופוסל הכל או לא דמכיון דאיכא הכשר סוכה במקום העמוד מיהת בם כשר הוא וא"ת"ל דפוסל הכל מהו דינו לפסיל אם כאויר נחשב הוא או כסכך פסול ואינו פוסל בסוכה גדולה אלא בד' אמות ומן הלד כדאיירינן בהא והשתא למאי דבקיל וטרי בהא דר' מיכא מהמיה אמאי לא פשיט ליה מן הדא דר' בא בר ממל וכו' דבמקום הכשר סוכה כשר הוא והשאר פסול ור' יוסה הקשה על זה דלא דמיא דין דסוכה כלל להאי דעירובין דבעי ר' בא בר ממל למילף מהתם כמבואר א"כ נקטינן מיהת מהאי סוגיא דלכ"ע גובה הסכך מכ' אמה כסכך פסול הוא נחשב ומזה הוה לכאורה סייעתא לסברת הר"ר ישעיה הביאו הרא"ש ז"ל על הא דפירש"י ז"ל במאי דאמרינן התם בדף הנזכר היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה אילטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ויש בה הכשר סוכה כשרה היינו דכשרה כל הסוכה ואפי' מן האילטבא והלאה וכו' ואמרינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה וכו' והקשה הר"ר ישעיה דהא דאמרינן פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה היינו היכא דאית לה הכשר דפנות אלא דלא מוכחא מלתא כולי האי מש"ה נידון כסוכה אבל הכא דמן האילטבא והלאה גבוה יותר מכ' אמה מהיכי תיתי לה הכשר אילו סוכה המסוככת תחתיה בסכך כשר והאיה בסכך פסול אעפ"י שיש שיעור הכשר בסכך הכשר היושב תחת הסכך פסול מי יצא ידי חובתו. וה"נ הכא דכל למעלה מכ' סכך פסול הוא וכשפודין של ברזל דמי ופי' הוא דהיינו כשרה אלא על האילטבא והרא"ש כתב על זה וג"ל לקיים פירש"י וכו' ומה שהקשה מסוכה שתחתיה סכך פסול לא דמי דסכך למעלה מכ' לא מיקרי סכך פסול כדפי' ר"ת כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובה הלכך כיון דמקלתו כשרה אידך נידון כפסל היוצא מן הסוכה עכ"ל הרא"ש בזה ויש להמוה על שלא הביאו כלום מסוגיא זו דמשמע מיהת לכל הבקלא וטריא דהכא דגובה מכ' אמה כסכך פסול הוא נחשב ור' מניא ור' יוסה לא פלפלו כלום בזה אלא בענין אחר הוא דנחלקו כמבואר זה לכל המעיין בסוגיא והר"ן ז"ל אחר שהביא דעת רש"י דכל הסוכה כשרה כתב וז"ל ונראה לי שהוזקק לומר כן משום דאי להכשיר ע"ג אילטבא לבד פשיטא ואין דבריו נותין אלא דלית לן לאכשורי משום פסל היוצא מן הסוכה אלא חד מהני גווני דמיתאמרי בגמרא בסוף פרקין אבל גווני אחריני דלא עדיף כהנהו לא לפיכך נראה לי דדוקא במקום אילטבא בלחוד כשרה ודקאמרת פשיטא ליתא כמהו דתימא ליגזור דילמא אתי למיכל באידך גיסא דדכוותה אמרינן בפ"ק דעירובין דף י"ד עשה לחי והלי מבוי יש לו תלי מבוי ומקשינן פשיטא ומסקינן מהו דתימא ליגזור דלמא אתי לאשתמושי בכולי' קמ"ל עכ"ל הר"ן. ואם לדין יש תשובה על דבריו ואיפכא הוא דנידוק דאי איתא דמה שחוץ לאילטבא סכך פסול מיקרי קשיא לקושטא דמילתא אמאי לא נגזור דלמא אתי למיכל באידך גיסא ומהאי דעירובין דסעיקר הוא מדרבנן בעלמא אין ראיה כלל לסוכה דאורייתא ועוד קשיא טובא מהאי דאמרינן בתר גריס מכלתין דף ג' על הא דתנינן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין דטעמייהו דגזרינן שמא ימשך אחר שלחנו וזה קאי נמי לפי המסקנא בפירושא דפלוגתייהו דב"ש וב"ה דמסיק הש"ס לעולם בתרתי פליגי בסוכה גדולה ובסוכה קטנה וחסורי מחסרא כו' וא"כ למאי דקיי"ל כב"ש בהא דזה אחד מששה מקומות דהלכה כב"ש וכדתשבו התוס' שם בשם סדר רב עמרם ד"ה דאמר לך מני ב"ש וכו' והשתא ומה התם דגזרינן שמא ימשך מסוכתו אחר שלחנו שבתוך הבית מכ"ש דניגזור כאן שמא ימשך בכוכה עצמה ממקום הכשר למקום הפסול ודוחק לומר דלא גזרינן אלא שמא ימשך אחר שלחנו דווקא וכאן הוא יושב במקום הכשר ושלה נ"[illegible] שם ועוד דאפי' תימא הכי אכתי קשיא ניגזור דילמא אתי למיתב במקום הפסול ולאכול שם דהא חזינן דב"ש מחמירי בסוכה וכל היכא דאיכא למיגזר גזרינן והלכתא כוותייהו בהני תרתי דבין בגדולה ובין בקטנה הלכה כב"ש דגזינן שמא ימשך וכדעת הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ"ו בהל' ח' ודלא ככעל המאור והנמשכים אחריו וכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות שכ"כ גדולי הגאונים ז"ל דבתרווייהו הלכה כב"ש. ומכלל הדברים האלה נראה דאדרבה מכאן סותרה לדעת רש"י ז"ל ורוב גדולי האחרונים שהסכימו לדעתו ז"ל. וכ-עת המפרשים לפרש גם לדעת הרמב"ם כן מדסתם דבריו בהל' סוכה בהל' י"ד בדין זה בנה בה אילטבא וכו' כשרה דמשמע כל הסוכה כשרה וכן קבע הב"י בש"ע בסי' תר"ל"ג. ודייקינן לפא מדאמרינן בסוגיא דהש"ס סתם כשרה ש"מ דגובה מכ' אמה לאו סכך פסול מיקרי ולא כדמשמע מסוגית הש"ס דהכא דאי איתא דסכך פסול מיקרי א"כ אפי' במקום אילטבא אמאי כשרה ניגזור דילמא אתא למיכל ולמיתב הכל במקום הפסול אלא ש"מ דאין כאן שם סכך פסול כלל אלא דנידון כפסל היוצא מן הסוכה:

(דף ב ע"ב) **היתה** למטה מעשרה ותלה בה עיטורין וכו'. למאי דפרישית בפנים לא פליגא אהא דאיתמר בבבלי דף י' ע"ב גבי סוכה אין ממעטין בסוכה דהתם בדברים שאינן ראוין לסכך בהן הוא דמיירי כגון שהן מקבלין טומאה א"נ מיני פירות ואוכלין וכיוצא בהן. והאי מילתא דר' שמיי בשם שאמרו למעלן וכו' למאי דפרישית אתיא מילתיה כהאי דרבא דעל דאביי סבר למימר דבהולין יורדין לתוך עשרה אם חמתן מרובה מצילתן כשרה מהדר ליה רבא האי דירה סרוחה הוא ואין אדם דר בדירה סרוחה. והאי דקם ותבן אין ממעטין היינו כתנן סתם דאלו ביטלו הוי מיעוט ולפ"ז האי דעפר וצרורות נמי בסתם מיירי ולא אתיא אלא כר' יוסי דמייתי שם דהגו לרבנן אף בעפר סתם לא הוי מיעוט עד שיבטלנו. וככר ביארתי מענין זה בעירובין:

(דף ג ע"א) **מאי** טעמי דרבנן כ"ת סכת וכו'. להאי פשיטא לא פליגי בי"ש אם למקרא או למסורת אלא דרבנן לא דרשי כ"א ג' פעמים סוכת הנזכרים בפרשה והאי סכות דכתיב מלא לא דרשי אלא לחד ור"ש דריש מלא לתרתי:

(שם) **רבנן** עבדי מזרם וממטר אחת וכו'. נראה לפרש דטעמייהו דרבנן דלא מרכו אלא אחת משום דמפרשי לקרא למחסה ולמסתור לפעמי' מזרם ולפעמים ממטר ואם כן גבי סוכה דלא עבדינן שלא ירד המטר לתוכה וכדמוכח מהאי דתנינן דהגשמים סימן קללה בחג לא מרבינן מהאי אלא אחת ולר"ש דסבירא ליה סוכה דירת קבע בעינן וצריך שתהא מחסה ומסתור מזרם וממטר בדוקא ולא סבירא ליה כהאי מתני' דספ"ב ולדידיה מרבינן מהאי תרתי דמזרם חד וממטר חד ור"ל שצריך מחסה משתיהן ולפיכך מרבינן נמי מכאן לשתים. ולפי זה לר"ש אף סככה בעינן שיהיה קבע. והתוס' שכתבו דסככה לעולם בעינן ארעי והבאתי לעיל בד"ה ר' אבהו בשם ר' יוחנן וכו' היינו לר' זירא דאיהו לא פליג אמתני' דשמעינן דהגשמים סימן קללה בחג וצריך שלא יעשה כ"כ שלא ירדו הגשמים לתוכה וכרבנן דסבירא להו דהכל ראוי לדירת עראי בעינן ולר' זירא מיהת סככה בעינן עראי אבל לר' שמעון איכא למימר דלא כהאי מתני' ואף סככה עושה הוא קבע ואפשר בזהו כוונת התוס' התם דף ו' גבי פלוגתא דר"ש ורבנן דקאמר רב מתנה טעמיה דר"ש מהכא וסוכה תהיה לצל יומם וכו' וכתבו התוס' בירושלמי אמרינן וכו' משום דקביא להו אי ר"ש בלחוד היא דדריש מהאי קרא א"כ מילתיה דר"ז דריש מכלתין דדריש נמי מהאי קרא לענין דבעינן צל סוכה לא אזלא אלא אליבא דר"ש דאלו רבנן לא דרשי אלא מן הכתוב בתורה והאי קרא דישעיה לימות המשיח הוא דדרשי ליה ולפיכך מייתי להא דהכא דרבנן דר"ש נמי דרשי מהאי קרא כדקאמר דרבנן עבדין מזרם וממטר אחת ואם כן מילתיה דר"ז אליבא דרבנן דר"ש הוא דאזלא:

(שם) **אותו** של טפח שנתן כאמצע מהו וכו'. לבתר כל האי שקלא וטריא מסיק לקמן ר' יהודה בר פזי בשם ריב"ל והוא שתהא נתונה בתוך ג' טפחים כלחיים וזהו כדר' סימון ואיתימא ריב"ל התם דף ז' עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' טפחים סמוך לדופן וכו' ולזה הסכימו כל הפוסקים וצריך נמי צורת הפתח כליבנא בתרא דרבא. ובענין הא דקאמר רב אותה של טפח צריכה שתהא מסוכה מן הכותל שמואל אמר טפח שמואל אמר וכו' מצאתי בספר המלחמות להרמב"ן ז"ל שהביא לזה לתרץ פירושו בהא דאמר רב התם מעמידו כנגד היוצא וז"ל לא כפי' בעל המאור ז"ל כשמועה אלא פי' היוצא הוא סוף הדופן הארוך וכנגדו הוא מעמיד הטפח רחוק מן הכותל האחר כאם היו שתי הדפנות מזרח ודרום וכא להעמיד הטפח במערב מרחיקו מן הדרום ומושכו כלפי לפון עד כנגד סוף דופן מזרחי שמלא דופן מזרחי הארוך סופו שכלפי הלפון וסוף הטפח מכוונין זה כנגד זה שאם יעמידנו סמוך לדופן דרומי וממלא ארוך כנגד קלה לדעת רב לא היה אותו טפח שהוא הקלר מתיר אלא כנגדו ואזדא רב לטעמיה דאמר התם (בכ"ב גבי מלר) לא קנה אדוך אלא כנגד קלר ורב כהנא ורב אסי אקשו ליה ויעמידנו כנגד ראש תור ויתיר כנגד ראש תור במסך שתי הדפנות ואינהו נמי אזלי לטעמייהו דאמרי התם ויקנה כנגד ראש תור ונדחו דבריהם שאין מעמיד באלכסון (דהא דשתיק רב לא אמרינן בכה"ג דאיתמר בכמה מקומות בהש"ס שתיק רב דלא חש ליה למילתייהו וה"נ לא אמרינן מדלא ידע לאהדורי לסו ש"מ הדר ביה אלא כל כי האי מילתא ספיקא היא וגמרינן מסוגיא דשמעתא אי כרב כהנא ורב אסי וכי הא דכשמעתין דמכוון דאשכחן ליה דשמואל משמיה דלוי דאמר מעמידו כנגד היוצא וכן מורין גבי מדרבא ממילא אידחי קושיא דרב כהנא ורב אסי ועיין לקמן בפ"ה דכילה בהלכה א' בד"ה עגל שנולד כי"ט וכו' דג"כ קאמר התם שתיקרב ודברי רב להלכה הם וכמבואר שם הטעם) ועמדו דברי רב עד שבא ר' סימון וחלק ואמר שמעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן ומתיר כל מסך הארוך מאחר שיש נקלר מסך סוכה קטנה עם שני לבודין דאתא הלכתא וגרעתיה לשלישית ואוקמתה אהכי וזהו פירוש הנכון וכך פירשו רבינו בריכא ורבינו האי גאונים ז"ל וכך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא מבוכה מן הכותל שמואל אמר אפי' תימא כנוסה כמה רואין אותה כאלו היא יוצא כהנא ואיכי עלון והוון קומי רב בהדא דשמואל ר' יודא בר פזי בשם ריב"ל והוא שתהא נתונה בתוך שלשה כלחיים ופירושו ברור דרב סבר לריך להרחיק אותה של טפח מן הכותל שכלדו כדי שיהא עומד כנגד סוף הכותל שכנגדו הוא יוצא ושמואל סבר אפי' הוא כנוס ממנו שכבה והוא סמוך לכותל שבלידו רואין אותו כאלו הוא נמשך ויוצא לחוץ כנגד כל אורך הארוך שכנגדו וריב"ל כטעמיה בגמרא דילן ומכאן למדנו מפורש מהו מחלוקתם ומהו כנגד היוצא אבל שיטתו של שמואל מוחלפת עם הגמרא שלנו משמיה דלוי וכן דרבנן תדיר כחליפין כזה בכל מקום וזהו תוכן דברי הרמב"ן ז"ל בענין זה. וסוכה העשויה כמבוי עושה לו פס ד' ומשהו וכו' ולדעת הרמב"ם ריש פ"ד מהל' סוכה בהל' ג' לריך צורת הפתח גם כזה ונראה דטעמו מדגרים בברייתא התם דופן סוכה כדופן שבת וכו' יתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת בפרוץ מרובה על העומד מה שאין כן בסוכה כך הוא גי' התוס' שם מכח הקושיא על הגי' שלפנינו דהא קיי"ל כרב פפא פרוץ כעומד מותר וכך היתה גי' הרמב"ם והלכה י"ב שם כתב סוכה שיש לה פתחים רבים ויש בכתליה חלונות הרבה ה"ז כשרה ואעפ"י שפרוץ מרובה על העומד וזהו כהך כברייתא. וסיים שם ובלבד שלא יהיה שם פתח יותר על עשר אבל אם היה שם פתח יותר על עשר אף על פי שיש לה צורת פתח לריך שלא יהא פרוץ מרובה על העומד וזהו מוכרח מדלא קתני נמי דיתירה שבת גם בזה דאלו בשבת ביותר מעשר לריך ג"כ שיהא פרוץ כעומד ואעפ"י שיש צורת הפתח מה שאין כן בסוכה אלא ע"כ דבזה לא משני צורת הפתח ביותר מעשר גם בסוכה כמו בשבת הא"כ שאין הפרוץ מרובה על העומד. ובשבת גופיה ככר ביארתי לעיל בפרק קמא דעירובין בהל' ז' מהיכן למד לומר כן עיין שם. והשתא כמו דדייקינן לענין יותר מעשר דלריך שיהא פרוץ כעומד בסוכה כמו בשבת ואעפ"י שיש כאן צורת הפתח מדלא קתני דיתירה שבת גם בזה מסוכה כן נמי נידוק לאידך גיסא כדין דלריך צורת הפתח בסוכה ואף על פי שיש כאן פרוץ כעומד כמו בשבת דאי איתא בסוכה שהיא כמבוי מפולש ועשה לה פס ד' ומשהו בפחות מג' סמוך לדופן שזהו תיקונה ואין לריך צורת הפתח אם כן ליתני נמי יתירה שבת על סוכה גם בזה דאלו שבת כמבוי מפולש לריך צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן ואלו סוכה בב' דפנות וכיניהן מפולש אם עשה התיקון של פס ד' ומשהו אין לריך שוב צורת הפתח אלא ודאי דגם בסוכה לריך צורת הפתח אף בכה"ג הרי לך מוכרח אלו ב' דינים בסוכה לדעת הרמב"ם הא' שלריך שיהא פרוץ כעומד ביותר מעשר אעפ"י שיש לה צורת הפתח. והב' שלריך צורת הפתח בסוכה מפולשת אעפ"י שיש כאן הכשר סוכה מחמת הפס ד' ומשהו שהעמידו פחות מג' לדופן אפ"ה לריך צורת הפתח כמו במבוי מפולש בשבת וזהו מה שנראה לתת טעם לדעת הרמב"ם בענין זה וכן דעת הרי"ף והסכים הרא"ש ז"ל וכתב שלריך לילך אחריו:

(דף ד ע"א) **ראשי** פסל היוצאים מן הסוכה וכו'. ברייתא בבבלי פרקין דף י"ט תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ותפרש עולא בקנים היוצאים לאחורי הסוכה וכו' רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה ומסכא ואזלא חדא דופן בהדייהו וכו' וזהו כר' יסא ר' יוחנן וכו' כדפרישית ורבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא נלרכה אלא לסוכה שרובה ללתה מרובה מחמתה וכו' וזהו כדמסיק הכא אליבא דר' חייא בשם ר' יוחנן וכמבואר בפנים בהא דקאמר מה הקלת בה וכו' והרמב"ם הביא להא דרבה ורב יוסף בפרק ד' מהל' סוכה בהל' ג' ודברי רבה בר בר חנא פסק כדיניה בפ"ה בהל' כ' ודברי עולא לא הביא כלל נראה דדעתו דקושיא מאי למימרא דמקפה שם עומדת במקומה דאע"ג דמבני מ"ד הו"ל ולגואי עבידי וכו' בינויא דתיקא היא והו"ל ומלתא דפשיטא היא לא זכר כלום מזה:

(שם) **שניא** היא כאילן בדרכו לפסע. ובבבלי פ"ב דף כ"ב קאמר לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה וכדפרש"י דלמעלה כי הדדי פסולה לפי שלמטה היא נראית רחבה הרבה ונשאית למטה כי הדדי כשרה וכ"כ דעת הרמב"ם כמ"ש בפ"ה מהל' י"ו וע"ש:

(שם ע"ב) **מאן** דאמר כל שהוא וכו'. וכדפרישית דר' יוסה ס"ל דבמקום אחד טפח בעי וכ"כ הטור ז"ל בסי' תרל"ו. והרמב"ם לא זכר מזה ואפשר דהואיל בגמרא דילן קאמר דטעמייהו דב"ה משום דלא בעי סוכה לשם החג וקרא דב"ש מיבעי להו לדרשא אחריתא כמו שהבאתי במתני' א"כ לי"ל כלל לחדש בה דבר אלא דמכיון דהתוס' מביאין לזה קבע הב"י בש"ע כן:

(שם) **כשהוא** מברך עליה בליל' י"ט ראשון וכו'. ובבבלי פ"ד דף מ"ה ומ"ו פלוגתא דאמוראי היא ומסיק ההם ואנן נמי כרבי עבדינן ומברכין כל שבעה. וגרסינן אם צריך להזכיר זמן על הכוס אעפ"י שבירך זמן בשעת עשייתה מדייקי בה התוס' והרא"ש מדקאמר נכנס ליושב בה מברך ליישב בסוכה ולא קאמר מברך שהחיינו משמע דנפיק אהא דבירך אעשייה שהחיינו ותימא ותיפוק ליה דמברך משום י"ט וכו' והכא מסיק בהדיא דכל הני אמוראי סבירא להו מכיון שחביבה צריך להזכיר זמן:

(דף ה ע"א) **שני** סככין זה על גבי זה וכו'. סוגיא דהכא היגה עולה כפי הסוגיא דהבבלי בדף י' בענין סוכה ע"ג סוכה וכל האמור שם בענין זה דהתם קאמר וכמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא התחתונה פסולה וכו' ופליגי אמוראי כדפליגי הכא ומיהו לא קאמר התם אלא כדי לפסול התחתונה משום סוכה ע"ג סוכה אבל הכא ההכשר דהתחתונה קאי כדפרישית בפנים ומוכרח הוא למאי דקאמר כמה יהא ביניהן ויצטרפו וזהו משום דע"י זה וע"י זה התחתונה צלתה מרובה מחמתה היא כדקאמר בהסוגיא והכא הוא דפליגי הני אמוראי דהכא ומיהו אפשר לומר דמכל מקום תליא נמי הא דהכא בענין הפלוגתא דגרים התם דקמו דפליגי התם בענין לפסול התחתונה דלמר אהל טפח ולמר ארבעה ולמר עשרה הוי הפסק דלא נימא חד סוכה היא ה"נ בענין צירוף דאיירי הכא וכדי להכשיר התחתונה בהאי גונא דלמ"ד התם טפח הוי הפסק א"כ ה"ה בענין דאיירי כאן בענין צירוף דעד טפח הוא דמצטרפי להכשיר התחתונה ולא יותר ולמ"ד עשרה הוי הפסק ה"ה הכא עד עשרה הוא דמצטרפו וכן למ"ד ארבעה. ובענין פירושא בדברי ר' יהודה דקאמר אם אין דיורין וכו' והאמר התם בפשיטות מאי אין דיורין אילימא דיורין ממש הטו דיורין גרמי אלא לאו מאי אין דיורין כל שאין ראוי לדירה וכו' והכא הוא מכריע דדיורין ממש קאמר וזה למאי דתנא האי סב אפי' התחתונה כשרה ומשמע דגם העליונה כשרה קאמר ר' יהודה ואם כן מוכרח הוא דדיורין ממש קאמר וכלומר אם אין עכשיו דיורין בעליונה אז אף התחתונה כשרה וכן העליונה אם רוצה להיות דר בעליונה ולאפוקי אם אין העליונה ראויה לדירה כלל דאז ודאי העליונה פסולה. ובענין דינא דמתני' העושה סוכתו תחת האילן וכו' קאמר נמי התם לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה וכו' אבל חמתו מרובה כשרה ופריך וכי חמתו מרובה מאי הוי הא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אמר רב פפא בחבטן וכן מוקי לה להמתני' דהדלה עליה את הגפן וכו' דאם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה דמיירי נמי בחבטן דאי לאו הכי הא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ופי' רש"י ז"ל בחבטן השפיל ענפיו למטה ועירבן עם סכך כשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי בטלי ברובא וכייב עוד שם להמן וכתב וכל לשון חבטה שבהש"ס לשון השפלה והמפרש חבטה תליבה או קליפה טועה דאי מחובר הוא מאי אהני ואי תלוש הא קתני או קללן מכלל דרישא מחוברין ועוד אי תלוש הוא צלתה מרובה מחמתה אמאי לא הלא נפלו על הסכך וגבי הדלה עליה אמאי בעי סיכוך הרבה מהן עכ"ד בזה. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה בהל' י"ב וי"ג וז"ל העושה סוכתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הבית הדלה עליה עלי אילנות וסיכך על גבן ואח"כ קללן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה הסיכוך שהיה מתחלתו כשר הרבה מהן צריך לנענע אותן אחר קלילתן כדי שתהיה עשויה לשם סוכה עירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בו אף על פי שהכשר יתר על הפסול פסולה. עכ"ל. וכן הם דבריו ז"ל בפי' המשנה שכתב אם היה סיכוך הרבה מהם כשרה וכתנאי שיקוץ אותן שאם לא קללן יצטרף סכך כשר לסכך פסול לפי שאין מותר לסכך בצמחים בעודן מחוברין לקרקע מן הטעם שנבאר עוד אמר או שקללן בתנאי שינענע אותן ואז תהיה כשרה ואעפ"י שרוב הסוכה מזה הגפן והדלעת כדי שיהא נעשה לשם סוכה כי העיקר אצלנו חג הסוכות תעשה לך תעשה ולא מן העשוי וכו' עכ"ל ובודאי זה צ"ע כמו שהקשו המפרשים וכן הניח בהגמי"י בצ"ע דהא משמע דבסיכוך הרבה מהן כשרה אפי' בלא קלילה דהא או קתני וכו' וזהו כדברי רש"י ואי בתלוש הא קתני או שקללן מכלל דרישא במחוברין והה"מ ז"ל כתב בזה דרבינו מפרש חבטן שהפרידן זה מזה הכל אם היו מעורבין זה בזה אעפ"י שהסכך כשר רבה מצטרפין זה בזה ופסול וזהו הדין שכתב בסמוך עירב דבר שמסככין בו כו' עכ"ל. וזה אינו מובן וצריך ראיה לפירוש הזה דהיכן מצינו דחבטה לשון הפרדה הוא. וגם על פירש"י יש לדקדק שכתב כל לשון חבטה שבהש"ס לשון השפלה הוא והרי מצינו חבטה לשון הכאה או נשירה הוא כדאמרינן בב"ק דף נ' ע"ב בור שאמרה תורה לחבטו וכו' ולא שייך שם אלא לשון הכאה ולא השפלה דהא קאמר בם אלמא קסבר הבטה קרקע עולם הוא דמזקה ליה וכן לקמן וא"ת לחבטו אמרה תורה ולא להבלו התורה העידה על הבור ואפי' מלא ספוגין של למר ופירש"י בעצמו דליכא חבטה ואי השפלה הא איכא וכן לשון נשירה מצינו בחיבוט ערבה ובפ' לולב וערבה דף מ"ד ע"ב אתא לקמיה ההוא גברא ואייתי ערבה בקיל' חביט ולא בריך. ושם פירש"י לשון נענוע ומיהו מהא דבור קשיא. ונראה דהרמב"ם מפרש בחבטן בנשרן והא"כ קללן שכתב אעלין קאי שהסיר את העלין מהענפים וכן פי' בעל המאור ז"ל שחבט ענפי האילן עד שנשרו כל העלין ממנו דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה בצלו של אילן כלל ונעשה האילן כעומד בפני עצמו ולא מצטרף לגבי סיכה וזה דווקא באילן שחמתו מרובה אבל אם צלתו מרובה מחמתו אעפ"י שחבטן אם סיכך תחתיו פסולה דהוי ליה סוכה שתחת האילן וכו' והיינו דתנן הדלה עליה וכו' כלומר שהדלה על דפנות הסוכה וסיכך על גבן פסולה ואם היה סיכוך מרובה מהן כשרה ואוקימנא בחבטן שאין רוב הסיכוך מבטל את האילן עד שיחבוט אותו וישייר את עליו וכו' ע"ב ומחמת זה אין באילן צלתו מרובה מחמתו והא דהקשה רש"י מדקתני סיפא או שקללן מכלל דרישא במחוברין אין ודאי דרישא במחוברין מיירי ומטעם זה פסק הרמב"ם כדין עירב דבר שמסככין בו וכו' והיינו שהן מחוברין ולא קצץ את עלי האילן לא מהני העירוב דאע"ג דמדאורייתא בטל ברוב והוא ז"ל כתב פסולה משמע מדאורייתא היינו טעמא דכאן לא בטל הסכך פסול מכיון שעדיין נראה בעין דמחוברין הן ולפ"ז דין דעירב וכו' שכתב אהא דלעיל קאי והיינו שעירב ולא קצץ את עלי האילן. וזה הפירוש בחבטן שהסיר וקצץ את העלין הוא הנכון וכ"כ בעל המאור וז"ל למדנו זה מחיבוריהם של הגאונים ז"ל שכתבו הדלה עליה את הגפן וכו' פסולה ואפי' היה הסכך כשר מהן הרבה ואם חבטן עד שנשרו עליהן כשרה ויש לרבינו שלמה ז"ל פי' אחר שהוא מפרש אותן בענין חבוט ורמי כלומר שהשפילן ועירבן עם הסכך כשר וקשיא לן על הדין פירושא הא דתנן הדלה עליה את הגפן וכו' דאוקימנא בחבטן והרי הסיכוך למעלה מהן הוא דקתני וסיכך על גבן ואין זו השפלה אלא העלאה עכ"ל בעל המאור. הנה בענין קושיא זו י"ל דרש"י גרים וסיכך על גבה והסוכה קאי והגפן והדלעת למעלה מן הסיכוך וכך היא הנוסחא במשנה בהבבלי ולק"מ מיהו הפי' חבטן בנשר וקצץ העלין מן הענפים היא העיקר וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל כמו שנתבאר ובזה תבין כמה שבכלל הוא ז"ל דין העושה סוכתו תחת האילן ודין הדלה עליה וכו' בדין אחד לפי שבא זה ולימד על זה וכתב דין שתחת האילן סתם ולא חילק בין אם צלתו מרובה או לא כדמחלק הכא משום דלמאי דמסיק רב פפא דלא מיתכשר אף בחמתו מרובה אלא בחבטן א"כ זהו כדתנינן הדלה וכו' ומוקמינן נמי בחבטן וריש דבריו בבלא חבטן מיירי וא"כ לעולם פסול הוא ולפיכך סתם בזה ולא חילק וממילא מתרצא שפיר נמי הקושיא שהניחו בצ"ע דמדקתני או שקללן מכלל דרישא במחוברין איירי אלא בחבטן והסיר את עלי האילן ולפיכך מהני רוב הסיכוך לבטל הסכך פסול דגלי אדעתיה וכו' כדלעיל וסיפא שקללן לגמרי עסקינן וכדמסקינן כדשמואל שצריך לנענע משום תעשה ולא מן העשוי:

(שם) **אמר** ר' חנניה הדא דאת אמר מן הצד וכו'. מילתיה דרב חנניה אזלא כהאי דבעי התם בדף י' למידתי להא דקאמר לימא מסייעא ליה לרב חסדא דקאמר לא שנו אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה דתניא סיככה כהלכתא ועיטרה בקרמים וכו' ודחי לה דילמא מן הצד וזהו סברא דר' חנניא דתלה בה קיטיות כדי לנאותה הוא ודוקא מן הצד אבל ר' יוסי פליג עליה וקאמר דלא אמרו אלא מפני הנשר הא בלא מפני הנשר אלא לנאותה כשרה בין מן הצד ובין מלמעלה וטעמא דאע"ג דדבר שמקבל טומאה הוא מ"מ כל שהוא לנאותה לא שם סכך עליה ולצורך סוכה היא ובטל לגבה וכן סתם הרי"ף ז"ל כדברי רב חסדא וכן הרמב"ם ז"ל בפ"ה בהל' י"ז. ומה דפסיקית כדברי ר' יוחנן כמאי דהאמר שכן הוא תלל באצילי ידיו כך פי' הרי"ף ז"ל:

(שם ע"ב) **תרתיהן** לקולא כו'. הא אתייא כמ"ד דאמרינן קלאתן זו היא עשייתן אבל כל הם בקים הסכימו כהאי דשמואל התם בדף י"א דלא אמרינן קליתן זו היא עשייתן אלא דלעולם צריך לנענע אחר שקללן כל זמן שאין הסכך הכשר רבה עליהן ואם הסכך כשר רבה עליהן ואעפ"י שלא קללן לגמרי אלא שקלץ והסיר את העלין מהענפים אע"פ שמחוברין הן למטה הסכך הכשר מבטלן כמבואר כל זה לעיל בהלכה ב' ד"ה שני סככין וע"ש מה שביארתי בס"ד:

(שם) **ומאן** דאמר פסולה בחבלים של פשתן. וזו כדברי הרמב"ם וטעמו כמה שכתב בפ"ה בהל' ד' סיככה בפשתי העץ וכו' ואם דק ונפץ אותן אין מסככין בו מפני שנשתנית צורתו

וכאילו אינן מגידולי קרקע וכו' ע"ש והיינו טעמא דמחלק הכא בין חבלים של סיב ובין חבלים של פשתן והביא הה"מ ז"ל גם הא דהכא:

(שם) **דין** כדעתיה ודין כדעתיה וכו'. התוס' מביא לזה בדף י"ב ד"ה בפסולת גורן ויקב. והתם קאמר לסא דקאמר ר"ל דילפינן מקרא ואד יעלה מן הארץ הניחא לר"א דאמר ענני כבוד היו אלא לר"ע וכו' עד דקאמר ר' יוחנן אמר קרא באספך מגרנך מיקבך וכו' ומשמע דאליבא דר"ע הוא דבעינן למילף מהאי קרא לטעמא דמתני' אבל למאי דקאמר ר' יוחנן ס"ל עננים מלמעלה היו א"כ לר' יוחנן אף אליבא דר"א ע"כ דאתינן להאי קרא דבאספך ובמקום אחר האריכתי בזה:

(דף ו ע"א) **בא** במחשבה. דמפני מחשבה להורידן לידי טומאה וכדתנן בסוף פרק כ"ה מכלים כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה אבל אי קצר לאכל ונמלך וחישב עליהן לסכך אינן עולין מטומאתן במחשבה אלא בשינוי מעשה כדקאמר נמי התם בדף י"ג:

(שם) **מכאן** שהדופן קרוי סכך וכו'. כדפרישית דהא אמתני' קאי דקתני וכולן כשרים לדפנות א"כ ע"כ לפרש דבעין קושיא היא וכלומר דהא משמע דהדופן קרוי נמי סכך ומ"מ כשרים הם לדפנות ומשני דהא מכאן נמי שמעינן דעושין דפנות בדבר המקבל טומאה וכלומר אי דרשת להאי וסכות דהא ללמד דהפרוכת שהוא דופן וקרוי סכך וכדי ללמוד מכאן בעלמא היכא דבעינן סכך ודפנות כי הכא גבי סוכה שדין הדופן כדין הסכך הוא וכל מה שמעכב בסכך מעכב גם כן בדופן אמינא לך אנא איפכא דהרי מכאן שמעינן ע"כ שעושין דפנות מדבר שהוא מקבל טומאה כפרוכת. ואם כן מדהא ליתא הא נמי ליתא וע"כ דכל שמעכב בסכך אינו מעכב בדפנות וקרא אשמועי' הכא היכא דבעינן סכך ודפנות אין דין דפנות כדין הסכך. ובבבלי דף ו' ע"ב דריש ר' יאשיה מהאי קרא דחמתה מרובה מצלתה מחמת דפנות פוסל כמו מחמת סכך דפרוכת מחילה וקרייה רחמנא סככת וכו'. ומכאן תשובה להרמב"ם בביאור המרדכי שכתב דלר' יאשיה ה"ה שאין עושין מחילה מדבר המקבל טומאה ולא בכל דבר שיש קפידא בסכך וזה קשה דהא ר' יאשיה לא יליף אלא מקרא דפרכת והרי הפרכת מקבל טומאה היא אלא ודאי לאחר דבריה הוא דסמיך ר' יאשיה אהאי קרא וזה פשוט:

(שם ע"ב) **כשיש** בהן רוחב ארבע נחלקו וכו'. הכי פליגי רב ושמואל באוקמתא דמתני' נמי בבבלי דף י"ד אלא דהתם גרים בהדיא כדברי רב אבל בשאין בהן ד' ד"ה כשרה וכדברי שמואל בשאין בהן ד' מחלוקת. אבל ביש בהן ד' ד"ה פסולה והכא מסיק דלר"מ בתרווייהו פסולה ולר' יהודה בתרווייהו כשרה. ופסקו כל גדולי הפוסקים כשמואל ואליבא דר' יהודה ויש לי כאן מקום עיון בדברי הרא"ש ז"ל שכתב על הא דאיתמר הפכן על צדיהן וכו' א"ל פסולה נעשה כשפודין של מתכות וכן הלכתא ואליבא דרב לא מיתוקמא הך פלוגתא דאמוראי אלא אליבא דר"מ וברחבין ד' וקיי"ל בפ' מי שהוציאוהו כר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה אבל אליבא דשמואל מיתוקמא שפיר לכ"ע ומתוך כך נראה דהלכתא כשמואל ואע"ג דקיי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי וכו' וכ"פ הרב אלפסי ז"ל והביא ראיה מהסיא דרב פפא וכו' וכפר"ת והרמב"ם ז"ל והרי"ז הלוי והר' ישעי' דטרני דהלכתא כשמואל והראב"ד ז"ל פסק כר"מ בגזרותיו וכרב והכל עולה לסגנון אחד עכ"ל וצ"ע דנהי דלענין רישא דמתני' בדין דמסככין עולה הוא לסגנון אחד דאם נאמר הלכה כשמואל ואליבא דר' יהודה דהלכתא כוותיה לגבי דר"מ א"כ בשיש בהן רחב ד' אין מסככין בהן לכ"ע ובשאין בהן רחב ד' מסככין וכר' יהודה וכן אם נאמר הלכה כרב דבים בהן רחב ד' פליגי והלכה כר"מ בגזרותיו דגזרינן משום גזירת תקרה נמי הכי הואי דברחב ד' אין מסככין ובשאין בהן רחב ד' מסככין דלא פליגי בהא אלא דקשיא דהא לענין דינא דסיפא אינו עולה לסגנון אחד דאם נאמר כרב דמוקי פלוגתייהו בשיש בהן ד' ור' יהודה מכשיר קשיא הא דתני בסיפא נתן עליו נסר שהוא רחב ד' וכו' לר' יהודה אמאי לא ייבן תחתיו וכדפריך התם לרב ואליבא דר' יהודה ומשני לרב מי סברת ד"ה היא סיפא אתאן לר"מ. וא"כ אף להראב"ד דפוסק כר"מ בגזרותיו היינו דוקא בדין דאין מסככין ברחב ד' דשייך גזרת תקרה אבל בדין דסיפא דקתני כשרה ובלבד שלא יישן תחתיו נראה דמלך חומרא בעלמא אמרינן הכי לר"מ דבנסר אחד לא שייך גזרת תקרה והסוכה כשרה קאמר. ואם כן אף להראב"ד הדרינן להאי כללא דהלכה כר' יהודה לגבי דר"מ ולר' יהודה ישנים תחתיו לאוקמתא דרב והלו לשמואל אף לר' יהודה אין ישנים תחתיו וכדקתני בהדיא לר' יהודה בהך ברייתא דלקמן תניא כוותיה דשמואל וכו' ואם כן לכאורה נ"מ איכא בדינא דסיפא אם לא שנדחוק לומר דהאף בדינא דסיפא בנסר אחד שייך נמי גזירת תקרה בהא דקאמר ובלבד שלא יישן תחתיו ואכתי הני פיסקי עולין לסגנון אחד. ובהא דקאמר הכא לקמן הדא דאת אמר לאורך וכו' נראה פשוט דהאי דינא דסיפא קאי וכדמוכח מדמסיים ואפשר שלא יישן תחתיו:

(שם במתני') **תקרה** שאין עליה מעזיבה. רש"י ז"ל פי' סתם תקרה בנסרים שיש בהן ארבעה וכן פי' לשיטתו לקמן בהסוגיא דהתם דקאמר הניחא לרב וכו' אלא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת היפא במאי פליגי ופי' ז"ל הא ודאי סתם תקרה בני ארבעה הן ובביטולי תקרה קא מיפלגי וכו'. ומיהו אין פי' זה מוכרח אלא מצינו לפרש דמתני' בתקרה שיש בה נסרים כראוין לסכך מיירי והכי פירושא דהסוגיא לקמן דמעיקרא מכריח הש"ס דבין ברישא ובין בסיפא בגזרת תקרה פליגי והיינו לרב דמוקי פלוגתייהו ברחבין ד' ושלם קאמר ואפילו בי כתיבי זימנא למה לי ומסדר ס"פ ר' יהודה היא דקאמר ליה לר"מ וכו' ופריך הניחא לרב וכו' אלא לשמואל דלדידיה אף ר' יהודה לא מכשיר אלא בשאין רחבים ד' וא"כ מכתמא תקרה דמתני' נמי בשאין רחבים ד' דלא עדיפי נסרים שלא נתנו לשם סוכה מנסרים שנתנן לשם סכך ולא מיתכשרי אלא בשאין רחבים ד' והשתא במאי פליגי הכא וקאמר דבביטולי תקרה וכו' וכלומר דנהי דהני נסרים ראוין לסכך בעלמא מ"מ הואיל וכאן לא נעשית התקרה אלא לבית וצריך לבטל אותה משום תעשה ולא מן העשוי ומר סבר בטלה בהכי ומר סבר בעינן פקיע או נטילה אחת וכו'. ונראה שכך היה מפרש הרמב"ם להמתני' ולהסוגיא ולפיכך כתב כדין זה בפ"ה בהל' מ' ובלבד שלא יהא בכל נסר ונסר ד' טפחים והיינו כשמואל דכוותיה קיי"ל ואליבא דר' יהודה. והרא"ש ז"ל כתב עליו על זה ודברים תמוהים ואין כאן מקום תימה אם נפרש דלא כפי' רש"י ואין זה כלל מוחלט דסתם תקרה בנסרים שיש בהן ארבעה. וכן פי' הר"ן ז"ל לפי שיטת הרי"ף ז"ל שלא שביק הך אוקמתא בביטולי תקרה וכו' דהרי"ף מפרש בנסרים שהן צרין כ"כ שהיה מותר לסכך בהן לכתחלה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכו' ע"ש:

(דף ז ע"א בגמ') **ואם** פקפק אין צריך ליטול אחת מבינתים. הך דיוקא שייך לפי הנוסחא דהכא כדברי ר"מ וא"ל לפקפק וזה פשוט וכפי אשר ביארתי בפנים:

(שם) **תני** יותר מכמותן. ביארתי דין זה בהמתני' היטב ולפי דעת הרמב"ם בפ"ה בהל' ט"ז ולפי טעמי המפרשים שכתבו בזה וכפי' גי' ר"ח ור"ת בתוס' דף ט"ו ע"ב דגרסי והא איה לנמלם וכו' ומבייע להו הא דתברייתא דהכא וכמבואר הכל בפנים:

(שם ע"ב) **מלתיה** דר' חנינה אמרה אף לענין שבת וכו'. ובבבלי דף י"ז ע"ב מסיק כהאי דר' יוחנן גופיה דהכא דלא אמר ר' יוסי אלא לענין סוכה ומשום דהיגה אלא מצות עשה אבל שבת דאיסור סקילה לא וכלומר דאע"ג דעירובי חצירות מדרבנן הן מ"מ הואיל ובשבת איכא איסור סקילה במלאכה דאורייתא מחמרינן אפי' במידי דרבנן דאית בה כן פירש"י ז"ל ומסיים התם וא"ת הותו מעשה בנעשה בצפורי על פי מי נעשה לא על פי ר' יוסי אלא על פי ר' ישמעאל בר' יוסי וכו' והכא קאמר דהתיר ר' ישמעאל בר' יוסי בשיטת אביו ועובדא אחרת היא דהתם קאמר פעם אחת שכחו ולא הביאו ס"ת וכו' והכא מעשה דשילטון וכו' ואפשר דתרי עובדי הוו וכך דהכא קדמייתא ובאותו פעם היה ר' יוסי בעצמו גם כן מיקל וכהך דרבה בר בר חנה משמיה דר' יוחנן דמעיקרא התם דקאמר ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה וכו' והתיר ר' ישמעאל בר' יוסי בשיטת אביו ושוב חזר בו ר' יוסי דלא דמיא סוכה לשבת וכדר' יוחנן גופיה דהכא והאי עובדא דהתם אחר כך היה שכבר חזר בו ר' יוסי והיינו דקאמר לא על פי ר' יוסי נעשה דאע"ג דמעיקרא הוה מיקל מ"מ שוב חזר בו ועשה ר' ישמעאל בר' יוסי מעשה כסברת אביו דמעיקרא דלאחר שנפטר הוה כדפרש"י ז"ל ומפני שר' ישמעאל תפס שיטת אביו דמעיקרא לעיקר ומשום דבסוכה דאורייתא היא מקלינן טפי בי חצרות דרבנן מיבעיא:

(שם) **תני** ר' חייה אויר פוסל בשלשה וכו' אף אנן תנינן תרתיהן וכו'. זה כסברת רבה בבבלי דף י"ז ורבנן דבי רב ס"ל התם אויר פוסל בשלשה וסכך פסול באמצע בארבעה ומן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות ובפחות אמרינן דופן עקומה ופסקו גדולי הפוסקים כשמואל דהתם דרבנן דבי רב ס"ל כוותיה והרא"ש בשם בעל העיטור איכא פלוגתא בינייהו רבוותא דרב אלפסי ז"ל פסק כשמואל דהא רבנן דבי רב כוותיה ס"ל ובעל הלכות פסק כרב כלישנא בתרא וירושלמי מסייעא ליה דתני ר' חייה וכו' עכ"ל ולכאורה אין כאן הכרע דר"ח הוא דסבר הכי אבל כל הני אמוראי כהאי דקתני הכא איבהו כוותיה דשמואל ורבנן דבי רב ס"ל דקאמרי בר מינה דהיא דרב ושמואל אמרי תרווייהו משום דופן עקומה נגעו בה אם לא דסמיך על הא דפריך ר' יונה לר' יוסה בפשיטות ולמה לית אנן אמרין משום שאין סכך פסול פוסל אלא בד' אמות אבל כבר הכריעו כל גדולי האחרונים כהרי"ף והרמב"ם ז"ל:

(דף ח ע"א) **תנינן** וכן המתיר ראשי מעדנים טהורה ואת אמר הכן. אבל התם בדף ט"ו ע"ב מסיק סככה בכלאי כלים פסולה. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה בהל' ב' ואם כן ע"ס הכא וטעמא הואיל והיו מקבלין טומאה בתחלה דשמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו והבאתי לזה בפנים במתני' בס"ד:

הדרן עלך פרק סוכה

הישן

פרק ב (שם במתני') **הישן** תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו. כתב הרי"ף ז"ל תרגמה שמואל במטה גבוה עשרה טפחים דכיון דגבוה עשרה שהוא שיעור סוכה נעשית כסוכה בתוך סוכה ולפיכך לא יצא ידי חובתו והשיג עליו בעל המאור ז"ל וכתב וכן פי' הרי"ף בכילה פ"א ואין לשון פירושו בזה נכון וכך היה לו לומר כיון בגבוה עשרה הוה ליה אוהל בפני עצמו ואין זה עומד בגלל סוכה אלא בגלל אוהל המטה והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות כתב על זה מציאתו של רבינו הגדול ז"ל למדנו שאין הטעם מפום שאינו עומד בגלל סוכה דא"כ אף בשאינה גבוה עשרה נמי שהרי אוהל הוא לענין שאר הדברים אלא הטעם משום דאתי היי אהל ומבטל לסכך סוכה כיון דחשיב הוא ומתורת סוכה בתוך סוכה למדו חכמים דבר זה כי היכי דאמר רחמנא התם דאתי סכך עליון שהוא פסול שאינו עשוי לצל דהא איכא צל תחתון ומבטל לאהל של סכך תחתון ה"נ אתי אוהל זה ומבטל לסכך דסוכה למי שישן תחתיו כיון דחשיב דאית ביה עשרה והיינו דאמרינן בגמרא אתי אוהל עראי ומבטל אוהל קבע אלמא משום ביטולי הוא ולא משום שאינו ישן בצל סוכה שהרי הסכך הסיכך סוכך על הכל ובירושלמי נמי מוכח דגרסינן התם מתלפה שיטתיה דר' יהודה וכו' כ"ש מתלפה ביטתיה דר' יהודה וכו' עד כדם הכא אין כאן תלל אחר פי' דקס"ד לפי שהיה מקים דחוק לתלמידים בסוכה נכנסו תחת המטה והוי כיבן תחת המטה וכו' הא למדת שבגמרא נמי מדמין הישן תחת המטה לסוכה תחת סוכה כמו שכתב רבינו הגדול ז"ל וכלשון הזה כתב אף ר"ם בעל הלכות ורבינו שלמה וכן ר"ת ז"ל גבי כילה עכ"ל שם. ולכאורה יש לפקפק על הראיה שהביא מכאן דהא ר' יוסי מדחי לה וקאמר דלא דמיא לסוכה ע"ג סוכה דתמן יש שם הלל אחר וכו' וצ"ל לפירושו דלענין זה הוא דמדחי דלא תיקשי דר' יהודה דאימא לך דלא דמיא ממש לסוכה ע"ג סוכה לפי שאין כאן חלל אחר אלא דמיטת כסוכה בתוך הסוכה דמיא וכן צריך לפרש לדעת הרמב"ם שכתב בפ"ה מהל' סוכה בהל' כ"ג ג"כ הטעם מפני שהיא כסוכה בתוך הסיכה והר"ן ז"ל כתב על דברי הרמב"ן ואין דבריו ז"ל ברורים אצלי דא"כ הוה לן למימר הכי דכי היכי שסוכה שתחת הסיכה לא מיפסלא בפחות מעשרה הע"ג דעלייהו קביעא ה"נ אוהל שתחת הסוכה לא יפסל בפחות מעשרה אע"ג דקביעי וליתא דקינופות אפי' בפחות מעשרה פסלי ולא בעי עשרה אלא בכילה משום דלא קביעא או במטה משום דלגבה עשויה ולפיכך נראה דפסולא דהכא מפני שיושב תחת האוהל ולא תחת הסוכה אלא דכל אוהל לא קבוע דומיא דכילה או בעשוי לגבה דומיא דמטה לא מבטל סוכה בפחות מעשרה עכ"ל הר"ן ויש כמה נ"מ בין הני טעמי ואין להאריך כאן:

(שם ע"ב בגמ') **מתלפה** שיטתיה דרבן גמליאל וכו'. התוס' ריש פרקין מביאין לזה ופירשו והוספתי בקצת ביאור דלא תיקשי מאי פריך אם באה לדתוק את החכמים ישב לו חוץ לסוכה דמאי שנא אם יושב תחת המטה או יושב חוץ לסוכה וכמבואר בפנים והר"ן ז"ל דקדק על הא דפריך מהא דתפלין והא למאי דסליק אדעתא דר"ג מיחה בו לישב בסוכה בלאו הכי הא דתפלין הוה מצי למיפרך למה יצא מוחה בו הרי אין כאן לד איסור אם יושב בסוכה ולא דמי לסמיכה למאן דלית ליה גבים סומכות מצות דהתם איכא לד איסור שהוא סומך עליו בכל כחו ומשתמש בקדשים וכו' ואפשר דהוה ס"ד שהיה מוחה בו כדי שלא יברך עליה א"כ שלא יצא לעשות אותן מצות עשה שיש איסור בעשייתן וכו' עכ"ד ולבסוף העלה להלכה כמ"ד נשים סומכות רשות ואעפ"י שאין חייבות בדבר נוטלות עליהן שכר. ולפיכך רשאות לברך עליהן וכו' וזהו כדעת ר"ת בתוס' דפ"ד דר"ה אבל לא היה צריך לכל סיבובי הדברים האלה דהא דפריך הכא מתפלין להלומי להקושיא הוא והתיא ככ"ע ואף למאי דמסקינן דרשאות לברך עליהן אפי' פטורות הן וזהו לפי דברי התוס' בפ' השולח דף מ' גבי הא דאמר ריב"ל עבד בסגית תפלין בפני רבו יצא לחירות וכו' ומסיק התם דמיירי כשרבו הניח לו תפלין וכתבו התוס' ול"א משום דלא מעניד ליה איסורא למברך עליהן ואיכא ברכה לבטלה דהא סוכה לולב ושופר דהוי מצות עשה וכמה עשה שהנשים פטורות ומברכות אלא משום דאין עבדים רגילין בתפלין ואי לאו דשחרריה לא הוה מנח ליה ע"כ, והשתא היינו דפריך הכא למאי דהסיק אדעתיה שהיה ר"ג מוחה בו מלישב בסוכה דמה מצות תפלין דהוה ליה למחות בו כי היכי דלא ליתו למיטעי ולומר דר"ג שחרריה ומנח להו ליה ברצונו ואפ"ה לא מיחה בו ממצות סוכה דליכא מידי למיטעי על אחת כמה וכמה שלא היה לו למחות בו:

(דף ט ע"א) **אמר** ר' אמי משום שאין ממעי המטה וכו'. התוס' מביאים לזה בדף כא ע"ב ד"ה שאין לה קבע. וכן הביא הרא"ש ז"ל ודקדק מדברי הרי"ף ז"ל מדהביא להא דאביי דהתם לא שנו אלא סמך וכו' נראה שפוסק כר' יהודה וכו' וטעם דקבע עיקר כדאיתא בירושלמי וכו' שלכך נראה דר' יהודה לפרושי לת"ק הוא דאתא וליכא הכא פלוגתא עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל בענין דקדוק מדברי הרב אלפסי ז"ל וכ"פ הטור והש"ע לפי פי' זה וכמה דפרישית במתני' בפנים ומבואר זה בדברי המפרשים ואין לי להוסיף כאן אלא כמה שנראה לי בפירש"י ובדעת הרמב"ם ז"ל שלא הביא כלל לדינא דמתני' דמה שפי' רש"י מטה שלימה (ועיין בתיו"ט מה שכתב בענין זה) נראה לי דכוונת רש"י דהואיל דאיכא למ"ד דטעמא לפי שמעמידה בדבר המקבל טומאה א"כ ע"כ במטה שלמה איירי דמקבלת טומאה ומה שהקשו התוס' כאן לפי' רש"י שפי' לפי שאין לה קבע שמטלטלת ע"י מטה וכו' א"כ קשה הא דר' יהודה דלקמן דפוסל סוכה ע"ג בהמה משום דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וזו אינה ראויה לז' ימים לפי שאין עולין לה ביו"ט ותיפוק ליה משום דמטלטלת ע"י בהמה וקושיא זו תירצו לקמן בדף כ"ג ע"א ד"ה על גבי בהמה וכו' בשם י"מ דהכא לאו במיטלטל הסכך ע"ג הבהמה מיירי אלא שמעמיד הסוכה על ד' קונדיסין וסמך עליהן הסכך והכניס בה הבהמה ועשה עליה קרקעיתה ומחיצותיה אד לסכך דלא אזיל לשבעה דאין עולין ע"ג הבהמה ביו"ט. ועל תירוץ זה יש לפקפק דא"כ קשה מה בא הכי להשמיענו נ"ש אלא סמך וכו' הא בהדיא משמע לה מהאי ברייתא מדנפקא ליה לר' יהודה מקרא דשבעת ימים וכו' ש"מ דבעלמא כשרה בכה"ג שאינה מטלטלת וראויה לשבעה היא ודומיא דהקושיא שהקשה הרא"ש כאן לפי פי' רש"י מה בא אביי להשמיענו משנה שלימה היא אם אינה יכולה לעמוד וכו' וע"ש כמה שתירץ לפי פי' וטעמא דהכא וזהו כדפרישית בפנים במתני'. ולענין תירוץ קושית שאמרנו י"ל דאביי אתא לאשמועינן דלא תימא ליגזור בסיכך ע"ג העמודים אטו היכא דסמיך הסכך על הבהמה וכן במטה אטו היכא דסמיך הסכך על כרעי המטה קמ"ל דכולי האי לא גזרן ומשום דמעמיד בדבר המקבל טומאה גופה גזרה היא שלא יבא לסכך בדבר המקבל טומאה כדכתב הר"ן בשם הראב"ד ז"ל והיא גופה קמ"ל אביי ובזה מתרצא קושית הרא"ש ז"ל לפי' רש"י. ובענין מה שלא הביא הרמב"ם כלל מדינא דמתני' אין אנו צריכין למה שכתב התיו"ט לפי שהוא סובר שהיא בכלל מתני' דלקמן וכו' אלא דנראה פשוט שהרמב"ם מפרש להמתני' כפי' רש"י ור' יהודה לפלוגי אתא ולית הלכתא כוותיה וכדברי הת"ק לא היה צריך להביא דדבר נכלל בדבריו כמ"ש בסוף פ"ד דאין סוכה פטורים מן הכל וכו' וכין דבר המקבל טומאה וכו' בכלל. וכן לא היה צריך להביא בענין מה שנתבאר מהכא דבעינן גובה עשרה עד הסכך דאי לאו הכי דירה סרותה היא שכבר כתב שם מענין הגובה והכל נכלל בדבריו. כמה שאתה יכול לומר בענין דין הזה:

(שם) **רב** ושמואל תד אמר מחוללת וכו'. ה"נ פליגי בבבלי דף כ"ב. ומשמע דלא פליגי לדינא אלא בפירוש' דמתני' וכן דעת הרא"ש והר"ן ז"ל שכתבו דהלכה כשמואל מדשקלי וטרו אביי ורבא אליביה ואפשר דרב לא פליג אשמואל בהא דמכבר קנה עולה וקנה יורד אלא דמשמע ליה לפרושי מתני' בהדא (ונוסחא דהכא במתני' דקתני שלילתה וכו' מסייע ליה לפירושו) וכ"פ הרמב"ם בפ"ה בהל' כ"א וכרבא כרתוקין ג"ע זה מזה שאם יש בגג העליונה רחב טפח אמרינן חבוט רמי:

(שם) **בכוכבי** חמה שנו. פי' הרא"ש ז"ל לריכין לכתחלה כדקתני בברייתא שם ב"ה מכשירין בדיעבד אבל לכתחלה לריך שיהו נראין מתוכה. והרמב"ם כתב שם דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים וכו' וכתב הכ"מ שמפרש כן לכוכב החמה וקרי להו כוכבי חמה שמתוך גודלם נראים ביום. ולפירש"י זהרורי חמה הן כשהחמה זורחת עליה:

(שם ע"ב) **מה** אנן קיימין וכו' בנתונה בחלמין. התם בדף כ"ג קאמר בפשיטות מני מתני' ר"מ וכו' וגרים שם בברייתא דר"ג ור"ע פליגי בה. והכא דתיק לאוקמה להמתני' בנתונה בנמל ונראה דג"מ איכא נמי פליגי נמי ברא"ש העגלה הו לא דלמאי דכתבו התוס' כאן דבפיר גרסינן בברייתא נמי בראש העגלה דפליגי נמי בה וטעמא כדכתבו בפ"ק דף ל' דאע"ג דלא בייך בה רוח כדאמרי' בספינה דפליגי בימלה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים וזהו דעת ר"ת ור"א דלא גרסי בראש העגלה מהאי טעמא וכתבו על זה ומיהו יש לדחות דכה"ג אמרינן יכולה לעמוד ברוח מצויה דארץ ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שבראש העגלה כיון דניידא [illegible]

(דף ט ע"א) ... [illegible]

דבמפרשת איכא נמי **ספקא** דניידא וכהך סברא דלעיל כתוס' פ"ק א"כ יש לחלק בין מפרשת לעומדת בנמל דליכא טעמא דניידא והיינו טעמא דהב"ם דהכא דאוקי למתני' בהכי והלכך לא תני בה פלוגתא:

(דף י ע"א) **הדא** דאת אמר בשומרי גייסות וכו'. ובבבלי בדף כ"ו לא מחלק כלום וטעמא דהתם גרים בברייתא שומרי גנות ופרדסין פטורים בין ביום בין בלילה א"כ חזינן דלפעמים דבשומרי ממון כמו גנות ופרדסין שאין זוין משם פטורין לעולם וה"ה לכל שומרי ממון דהוו כשומרי גייסות שאם שומרים הן ביום ובלילה פטורין ביום ובלילה אבל הא' ב"ם תופס לגי' שתוספתא כמו שהבאתי בפנים דגרים שומרי גנות ופרדסין פטורין בלילה וחייבים ביום א"כ ה"ה כל שומרי ממון וכדפרישית טעמא בפנים:

(שם ע"ב) **אמר** ר' אילא שכן אדם ישן קימעא ודיו. זהו כדרבא שם דקאמר אין קבע לשינה ולטעמא דהברייתא דקאמר הכא כמוסר שנתו לאחר דמותר מיפרך התם כדאתקיף לה רב משרשיא ערביך ערבא לריך:

(דף יא ע"א) **רב** אבינא אמר לא פליגין מה דאמר ר' יותנן בשנתן דעתו וכו'. הא דרבי הושעיא דאמר כל שבעה לחובה ודאי לאו אסוכה קאי דלא פליג אחכמים דמתני' אלא אמלה קאי דדרים בברייתא ומייתי לה בבבלי בפ' ע"פ דף ק"כ ובכמה מקומות מדכתיב בערב תאכלו מלות שכתוב קבעו חובה ללילה הראשון ואף בזמן הזה וכדרבא דהתם ורב אחא בר יעקב פליג שם וס"ל האי קרא אילטריך לטמא ודרך רחוקה והלכך ס"ל מלה בזמן הזה דרבנן וכו' כדאיתא התם ולדידיה בזמן המקדש איכא למימר דכל שבעה חובה ס"ל והא דכתיב ששת ימים תאכל מלות שהות לכדדרשינן במנחות פ' ר' ישמעאל דף ס"ו כתוב אחד אומר ששת ימים וכתוב אחד אומר שבעת ימים הא כילד מלה שאי אתה יכול לאכלה שבעה מן החדש אתה יכול לאכלה ששה מן החדש. וכל זה לרי בבכי' דאמר פליגין הן ר' הושעיה ור' יותנן ונקטינן מיהת בדברי רב אבינא דאמר לא פליגין וזה דאמר ר' יותנן בשנתן דעתו וכו' א"כ ס"ל מלות לריכות כונה ובבבלי פ"ג דר"ה דף כ"ת משמע דגבי מלה לא בעינן כוונה כדגרים התם שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מלה יצא וכו' ובענין מלות לריכות כוונה איכא פלוגתא הפוסקים דיש שפסקו כר' זירא דהתם דאמר לשמעיה איכוין ותקע לי ולדידים בכל מלות לריכות כוונה ולדעת אלו הפוסקים צ"ג שם אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא וכו' אלא רבה גריס ויש שגורסין רבא ופסקו כוותיה דאין מלות לריכות כוונה ויתבאר מזה בשלהי פרק דלקמן בס"ד:

(שם) **אמר** ר' אחא למלוה הושוה. התוס' בדף כ"ז ד"ה חזר בו ר"א וכו' מביאין לזה וגירסתם למלוה חובה. ופי' כלומר לכתחלה לריך לאכול בסוכה ואם לא אכל מלים בשמיני בלא סוכה ומביאין ראיה מכאן לפירושם שפירשו כהא דקאמר חזר בו ר"א היינו ממה שהי' מלריך סוכה ולעולם י"ד סעודות בעי ולא כפירש"י שפי' מי"ד סעודות חזר בו וס"ל כחכמים שאין לדבר קלבה וכו' וכאן מיהא פליג דקסבר יש לה תשלומין וכו' ודקדקו שם על פירש"י. ע"ש שאין להן הכרח כל כך דמאי דהקשו מהכא דקאמר תכריית בעיי וכו' ר"ז בעי וכו' והא התם אמרינן דיסלים במיני תרגימא זה ל"ק דהכא לא קאמרי אלא דרך בעיא וספק ואין ה"נ דאף במיני תרגימא יצא דבעיא דלא איפשיטא היא. וגם לפירושם ולגרסתם קשה שגורסין למלוה חובה והיינו שלכתחלה לריך לאכול בסוכה וכו' הרי ר"א נקיט בליבנים בהאי ועוד מי שלא אכל בלילי יו"ט הראשון וכו' או לגי' ביו"ט הראשון וכו' ובודאי בלילה הראשון חובה היא עכ"פ לאכול כזית בסוכה. ולגי' שלפנינו למלוה יש סיוע לפירש"י וכמבואר בפנים וקרי לשאר ימים מלוה לגבי לילה הראשון שהיא חובה לכ"ע בסוכה ואעפ"י דשאר הימים רשות נינהו דכה"ג אשכתן בסוף פרק תצות מלחמה ע"ש:

(שם ע"ב) **לא** סוף דבר מקפת גריסין וכו'. כלומר לאו דווקא אם יש לו מקפת גריסין אלא ככדי שתתקלקל מקפת גריסין מסערינן ואפי' מקפה של כל דבר וכדפרישית במתני' בפנים:

(דף יב ע"א) **ולא** שמיע לר"ג נכנס ויולא וכו'. והאי תלמיד הוה סבירא ליה דהן מחמירין על עלמן היו והוא כפשטא דברייתא דמייתי לה בבבלי דף כ"ט דקתני אין מטריחין אותו לעלות וכו' וכך היא המסקנא:

הדרן עלך פרק הישן

פרק ג (שם במתני') **לולב** הגזול והיבש פסול ופירש"י ז"ל לולב כף של תמרים והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו. ולכאורה מאי בעי בזה דנקט והדר תני וכו' ונראה דכוונתו שלא תטעה לפרש דבלולב אגוד מיירי אבל גזל כל מין ומין בפני עצמו ואגדן קנייה בשנוי מעשה וכדס"ד לקמן גבי הני אוונכרי שלכך מפרש לולב כף של תמרים ר"ל שגזל הלולב לבדו מיירי הכא ואפי' אגדו אח"כ עם שאר המינין לא קנה כדמסיק לקמן דשנוי החוזר לברייתו הוא ולאו שמיה שינוי והיינו דמסיים הוא ז"ל והדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו לומר דאי בלולב אגוד מיירי הכא א"כ הדס וערבה בכלל דין דגזול דמתני' אלא מדהדר תני הדס הגזול ערבה גזולה ש"מ דהכא בלולב לבדו מיירי. ולפ"ז לכאורה איכא למידק אהא דכתבו התוס' לקמן דף ל' ע"ב ד"ה וליקנייה בשנוי השם וכו' וא"ת הא דפריך הכא ליקנינהו בשינוי השם תקשי ליה נותני' דלולב הגזול ויבש לומר דמהני' איכא לאוקמה בשגזלו אגודה דלית ביה לא שינוי השם ולא שינוי מעשה. ולמאי דאמרן בכוונת פירש"י הוה קשה דאם כן מאי האי דהדר תני הדס וערבה באפי נפשייהו וי"ל דהתוס' לא מדייקי הכי דהאי דקתני בריסא בלולב אגוד מ"מ הדר מפרש כל חד וחד באפי נפשיה משום שאר דינין דאית בהאי ולית בהאי ולהכי נמי לא מצי למתני בקלרה ארבע מינין שבלולב הגזולין ויבשים פסולין משום דהדר בעי למיתני שארי דברים הנוהגין בזה ולא בזה הלכך נקט נמי גזול ויבש בכל חד וחד ואם כן שפיר הוא דלפי הס"ד דלקמן הוה מצינן לאוקמי דהכא בלולב באגדו מיירי:

(שם בגמ') **תני** ר' חייה ולקחתם לכם מכלכם וכו'. משמע דר"ח ור' לוי פליגי בפלוגתא דר' יוחנן ושמואל דהתם דר' חייה דהכא לא סבר ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה והלכך דריש מקרא דלכם ודוקא ביום הראשון וזהו כשמואל דהתם דאמר לא שנו אלא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני מתוך שילא בשאול יוצא נמי בגזול. ור' לוי דהכא כר' יוחנן דהתם דאית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה וקא פסיק ותני במתני' לא שנא ביום טוב ראשון לא שנא ביום טוב שני והיינו דקאמר לקמן מה פליגין בשגזלו משופה וכו' ועלייהו דר' חייה ור' לוי הוא דקאי וכן פי' הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ומכאן למדו כל המפרשים דאם קנה דבר הגזול קודם זמן המצוה לית ביה משום מצוה הבאה בעבירה וכמבואר בתוס' ובדברי הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל ונלמד ג"כ מהאי דאמרינן גבי הנהו אוונכרי וכו' וכן בהושענא דגופייהו אי הוה בהו יאוש ושנוי רשות מקודם המצוה היו יוצאין בו וזה מבואר הכל. ובענין פסק הלכה מבואר הוא בפלוגתא דרברבתא דכל אלו הפוסקים והמפרשים בזכרנו פוסקים כר' יוחנן ומשום דהלכתא כוותיה לגביה דשמואל ודעת הרמב"ם ז"ל לפסוק כהאי דשמואל כמו שכתב בהל' לולב בפ"ח בהל' ע' כל אלו שאמרנו שהם פסולים מפני מומין שבאלנו או מפני גזל וגנבה בי"ט ראשון בלבד וכו' וכתב הכ"מ הטעם משום דהתם לקמן דף ל"ו גבי הא דר' חנינא גבי אתרוג מטביל ביה ונפיק ביה דייקי למתני' דתנינן נקב וחסר כל שהוא פסול דבי"ט ראשון הוא אבל ביו"ט שני כר' חנינא הוא וכו' ומכאן למדו כל הגאונים לכל הפסולין מחמת מומין שהן כשרים בשני וכו'. ועיין שם ואפשר גזול ויבש לית ביה טעמא וכמו שהשיג הראב"ד ז"ל שם וכתב אין הכל מודים בגזול ויבש וכו' והכ"מ כתב מכיון דפסיק רב אשי אליבא דשמואל וכו' וכן לגי' שלפנינו דגרים רבא אמר לעולם בי"ט ראשון וכו' ועוד נוכיח בטעמא מדתני ר' חייה דהכא דאתיא כוותיה דשמואל ולית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה. ודע דהתוס' כתבו בדברי שמואל מתוך שילא בשאול יוצא בגזול הכא דווקא שהוא מדרבנן לא חייש למצוה הבאה בעבירה ולכאורה קשה הא במתני' סתמא קתני ומשמע דבין במקדש ובין בגבולין מיירי והרי במקדש כל שבעה מן התורה הוא ופשיטא דלפי שיטת הרמב"ן והרשב"א והביא הר"ן ז"ל דמפרשי דמתני' דידן כשל תורה היא דאיירי וזה כדי להכין קושיא שהקשו מהאי סוגיא דלקמן גבי נקב וחסר כל שהוא דמוקי לה בי"ט ראשון דווקא והכא קאמר קא פסיק ותני וכו' וכדקדקו גם כן בתוס' אמנם זה הוא אליבא דר' יותני דווקא [illegible]

דשמואל בענין אחר אלא דס"ל דמתני' לא איירי במקדש אלא בגבולין ואין לי להאריך כאן יותר בענין זה ועיין לקמן בהלכה י"א ד"ה מ"ד בשמחת שלמים הכתוב מדבר:

(שם) **אמר** ר' אלעזר תמן בגופו הוא יוצא וכו' ויש קול אסור בהנייה. ואם כן ה"ה בשופר גזול שיוצא דאין גזל בקול וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהל' שופר בהל' ג' להאי טעמא שאין בקול דין גזל והשיג הראב"ד ז"ל וכתב ואפי' יהיה בו דין גזל יום תרועה יהיה לכם מכל מקום הכי איתא בירושלמי עכ"ל ועיין במפרשיו דמה שתירצו בזה אינו מספיק כלום. ולפענ"ד נראה דכך הן הנעתן של דברים ומתחלה נאמר דהאי דרשא דדריש ר' יוסה מיום תרועה יהיה לכם מכל מקום אינו- מוסכם במקום אחר דבפ' י"ב דיבמות בהל' ב' דמייתי להא גרים שם עלה הכי הכל מודים בסנדל של עיר הנדחת שהוא כשר דכתיב חלוץ הנעל מכל מקום וכלומר דהנעל ריבויא היא. אמר ר' מנא כמה דאת אמר תמן יום תרועה יהיה לכם מכל מקום כן את אמר הכא חלוץ הנעל מכל מקום. ופירשתי שם דמה בא ר' מנא להשמיענו הלא מעיקרא נמי אמרינן הכי אלא ודאי דר' מנא פליג אהא דקאמר הכל מודים בסנדל וכו' ועלה קאמר דאין הכל מודים בדבר זה אלא כמה דאת אמר תמן וכו' כלומר דלהאי מאן דאמר דסבירא ליה בשופר כשר מטעמא דמרבינן מיהיה דמכל מקום איהו הוא דסבר ליה הכא נמי דמרבינן מהנעל מכל מקום אבל להאי מאן דאמר דלא ילפינן מריבויא אלא מטעמא אחרינא דבלולב בגופו הוא יוצא אבל בשופר אין איסורי הנאה וכן אין גזל בקול ה"נ בסנדל לא דרשינן ריבויא להתיר דהרי בגופו יוצא וסנדל של עיר הנדחת פסול ולדברי ר' מנא הן עיקר דבתראה הוא מהאי ש"ס וכן קיימא לן בבבלי שם דסנדל של עיר הנדחת פסול דמכיון דבגופו הוא בא לנאת והאי כיון דלשריפה קאי כתותי מכתת שיעוריה. הא לך תדא דאיכא נ"מ רבתא בין האי דרשא דריבויא מיהיה ובין האי טעמא דר"א תמן בגופו וכו' ומכיון דלית לן למילף מריבויא גבי סנדל ה"ה דלית לן למילף הכא בשופר וע"כ טעמא דר"א עיקר וה"ה בגזול ולפיכך מביא הרמב"ם האי טעמא דר"א. ועוד איכא נ"מ בין הני טעמי ולמידן אנו עיקר טעמו בלא הביא אלא האי טעמא דר"א דבפ"ק דערלה גרסינן בהאי תלמודא בהלכה רב הונא שאל אתרוג שנטע למצותו מהו שיהא חייב בערלה אזר רב הונא. ופשיט לנפשיה. ואמר אתרוג שנטע למצותו חייב בערלה ופריך ולא כן תנינן ולקחתם לכם ולא מן המצוה. כלומר ולא מן המצוה עליכם כגון איסורי הנאה דלכם משלכם דרשינן וכן לא יטול לכתחלה ממעשר שני וכיוצא בו שהוא מצוה ולאו משלכם ומשני דתמן ולקחתם לכם כדמים ולא מן המצוה. כלומר מן הדמים שלכם ולא ממה שהוא מצוה או שהוא מצוה עליכם. ברם הכא כמה דתימר גבי שופר יום תרועה יהיה לכם מכל מקום וכא שלש שנים יהיה לכם ערלים מכל מקום. אלמא דדרשינן יהיה ריבויא הוא וכ"פ הרמב"ם בפרק י' ממ"ש ונטע רבעי בהל' ז' אתרוג שנטע למצותו חייב בערלה. ולכאורה זה קשה דמ"מ להאי טעמא דר' יוסי דהכא קאי ואמאי לא הביא הרמב"ם גם כן בשופר הגזול להאי טעמא אבל הא ליתא דודאי בכל מקום שהוא לתומרא דרשינן מיהיה מכל מקום לרבות לאיסורא ובדאשכחן נמי גבי ערלים דאמרינן בפ' כל שעה דמלכם דרשינן היתר הנאה אי הכי אפי' בתחלה נמי אמר קרא יהיה בהווייתו יהו אבל לקולא לא דרשינן מיהיה לרבות ולא משום ריבויא לקרא דמיירי בדווקא למימר ביה דאתא לרבות מכל מקום וכמו בסנדל של חליצה דלא דרשינן מהנעל לריבויא להתיר סנדל של עיר הנדחת וכדר' מנא וכמסקנות הבבלי דלעיל וכן הכא גבי שופר דאי לאו טעמא דר"א דאין בקול איסורי הנאה לא הוה דרשינן מיהיה לאיתויא אלא דה"ה דיהיה אלכם קאי דלעולם צריך שיהא משלכם והא דקאמר גבי ערלה כמה דתימר גבי שופר יום תרועה יהיה לכם וכו' ה"ק דמדחזינן להאי מאן דאמר דדריש מיהיה דשופר לקולא מכ"ש דנידרוש הכא מיהיה לחומרא דליחייב בערלה ולעולם גבי שופר עיקר טעמא כדר"א הוא וכדאמרן:

(שם) **סוכה** גזולה אית תנא תני כשרה וכו' למאי דמבואר בבבלי דף ל"א גבי פליגתא דר"א ורבנן בסוכה גזולה תמצא דלמסקנא דדינא אין בין סוגיא זו לבין סוגיא דהתם אלא דבענין אוקמתא דפלוגתייהו דמסיק התם רב נחמן דמחלוקת בתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו וכו' אבל אם גזל עצים וסיכך בהן ד"ה אין לו אלא דמי עצים והכא לרבנן דקסברי בשם ר' יוחנן אוקמוהו גם כן בתוקף וכו' כדפרישית בהאי גזולה פסולה דקאמר והא דקאמר בין זה ובין זה פסולה היינו למאן דפסל פוסל גם בגזל פסל אי משום דלית ליה תקנת דמריש גבי סוכה וכדס"ד דאמר התם על הא דרבינא אי דלענין תקנת דמריש בתר דתקינו רבנן נמי אית ליה אלא דהכא מדאורייתא קאמר וכדכתבו התוס' שם ד"ה אבל גזל עצים וכו' על פירש"י ועל תוס' דתק וכו' וכמבואר שם ומיהו לדינא אין בין הסוגיות כלום וזה פשוט. והרמב"ם ז"ל בפרק ד' מסוכה בהל' כ"ה כתב סוכה שאולה כשרה וכן הגזולה כשרה וכו' ואם גזל עצים ועשה מהן סוכה יצא שתקנת חכמים הוא שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד ואפי' גזל נסרים והניחן ולא תכרן ולא פינה כהן כלום יצא וכתב הכ"מ שטעה דהספק כ"ד ספקר ומיהו מסכתת סוכה גזולה אפי' אחר התקנה כגון סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה דכיון שהיתה מיטלטלת נגזלת עכ"ל וכך הם דברי הר"ן ונלמד מפירש"י שפי' שם והאמרינן בפ' היגן דמודו רבנן בגזולה לאו בגוזל סוכה המחוברת לקרקע אלא בגוזל סוכה העשויה בראש העגלה או בראש הספינה דהיא עצמה נטלת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו שהיא בנויה דאין כאן משום תקנת השבים שהרי לא טרח עליה לבנותה ולא הוציא עליה יציאות הלכך גזולה היא עכ"ל ונראה דאלו היה דעת הרמב"ם כן היה לו לבאר ולומר דבכה"ג אינו יוצא בזו נגזלת היא אלא מדסתם בזה משמע שאין דעתו כן וכך מוכח מדבריו שכתב ואפי' גזל נסרים והניחן ולא תכרן וכו' ולא גרוע סוכה שבראש העגלה ובראש הספינה שגזלה והניחה בקרקע שלו מגברים שהניחן ולא תכרן. ועוד דבשגזל כל הסוכה והניחה מסתמא חברה על הארץ או על איזה מקום שהניחה והרי טרח בה מיהת ולדעתו ז"ל יצא גם בזו דזה ודאי אין לומר בגזל הסוכה עם העגלה ועם הספינה דאין המשמעות כן:

(דף יג ע"א) **הוי** לא טעמא די לא משום שנגמר פריו. לפי מסקנת סוגיא דהכא ירוקות נמי פסולות וכפי אשר הסברתי בפנים דדייק מדקתני בתמא שהיו ענביו מרובים מעליו. ובבבלי דף ל"ג ע"ב מסיק בליסנא בתרא דרב חסדא בשם רב לא שנו אלא ענביו שחורות אבל ענביו ירוקות מיני הדס הוא. ונ"ל לפי שיטת הבבלי דטעמא דלא מדייק מדקתני בתמא משום דכל דמיני הדס הוא אינו בכלל ענביו מרובין וקרינן ביה ענף עץ ולא פריו דכשמראיהן שוים לו לא מנכרא הענבים:

(שם) **תלמוד** לומר וערבי נחל. הכי גרים לה בת"כ דוי"ו דוערבי ריבויא הוא ולהכי פריך כאן לאכא שאול דדריש ערבי בתים אחד ללולב ואחד למקדש א"כ למה נאמר וערבי והוכרח לומר דס"ל וי"ו לעיכובא הוא דאתא ולמעט לצפצפה ובברייתא שהובאה בבבלי שם לא גרים הכי אלא ת"ל ערבי נחל מכל מקום. ופירש"י ז"ל ערבי מכל מקום לשון רבים ופרט לצפצפה דריש לקמן מנחל למעט צפצפה שגדילה בין ההרים. ונ"ל להאי תנא דברייתא דהתם דס"ל כדאמרינן בעלמא וי"ו לא דריש א"כ כלדריש בברייתא שהובאה בפסיקתא וערבי נחל שיהו דליות ועיין בדבור דלקמן:

(שם ע"ב) **ושתי** דליות ואחת שאינה קטומה וכו'. פירשתי בפנים כעין שפי' הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על שהקשו בענין בפסק הרי"ף ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל בהלכות לולב בפ"ח בהל' ה' הדס שנקטם ראשו כשר ומשום דאיפסק הלכתא בגמרא כר' טרפון אפי' שלשתן קטומים והלכך אידחא לה המתני' דקתני נקטם ראשו פסול והקשו עליו כמו שהביא הר"ן ז"ל במתני' דמ"מ להכשיר נקטם ראשו של הדס יותר מבאר מינין ועוד מדאמרינן בת"כ ומייתי לה בירושלמי שתי דליות ואחת שאינה קטומה הרי שקראו לקטומין דליות ומשמע שאינן קטומי ראש דמה ענין לקרותן דליות וכו' והרמב"ן ז"ל מתוך לתרץ קושיית אלו ואמר דהאי דמכשירין נקטם ראשו של הדס יותר מבאר המינין היינו משום דעל ידיו שהוא עבות בעלין אין הקטימה ניכר בו כמו שהוא ניכר בשאר המינין ומה שקראו אותן בת"כ דליות הענפים שבהן קטומי הראש נקראים דליות שהן זמורות כלשון הפסוק והם הענפים שדרכם לקטום את ראשן כדי שירבו בהן הענפים ולפיכך נקראו זמורות על שם שזומרין אותן מלשון לא תזמור ומלשון דליות אמרו במשנה המדלה בגפנים כלומר הזומר וכו' וכתב הר"ן על זה וכל זה הוא דוחק והיותר נכון הוא מה שפי' בו הר"ז הלוי ז"ל דנקטם לחוד וקטומין דמתני' היינו שדרך ענפי הדס שיוצאין מלדיהן בדין ופארות והן מפסיקין בקני הדס דלא הוו תלתא כחד קינא וצריך לקטום אותם משם ולאחר שקוטם אותם מהן נקראין הבדים קטומין ומאן דפסיל סבר דהפסק הוי ולא הוי סדר ור' טרפון סבר דלא הוי הפסקה והדר הוא והשתא אתיא שפיר דקיי"ל כהתם מתני' דלעיל דנקטם ראשו פסול דומיא דשאר המינין וכו' עכ"ל הר"ן ז"ל שם. וזהו נמי כוונת הראב"ד ז"ל בהשגה שם שכתב כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים והעלינו שהוא פסול כהתם מתני' ודברי ר' טרפון שאמר אפי' שלשתן קטומין כשר ענין אחר הוא ולא שנקטם ראשו והכל ברור בחיבורנו ומקום הניחו לי מן השמים עכ"ל והנה בחבורו הנקרא תמים דעים ביאר הפי' כדברי בעל המאור ז"ל ולאחר אלו דברי שבח והלול שמענו ולא נכין דאם פירוש דליות לפי פירושם של הראב"ד ובעל המאור דלא מלשון המדלה בגפנים הוא וכן לא מלשון דליות המוזכר במנחות שהבאתי בפנים הוא אלא מלשון המדל בגפנים דמסכת פיאה הוא שעוקר ועושה לגדול כמו שמוזכר שם והאן נמי שהוציא אותן הבדים דלא הוו תלתא כחד קינא המפסיקין בקני ההדס וא"כ מאי האי דמפרשינן לפלוגתייהו דר' ישמעאל ור' טרפון לר' ישמעאל לא סבור קטוס הדר ור' טרפון סבר קטוס הדר כדקאמר הכא בהסוגיא ואם קטומין דמתני' שקוטמין הבדים שמפסקין בקני הדס ואותן הן ממיני הדס

שוטה שיטא דזה הדר והדר הוא ומי לא יודה בזה שזה תיקון הוא שיהא כל ההדס לפי שיעור תלתא תלתא כחד קינא ולא יפסיק כדין של הדס שוטה כיניהן וסיאך שייך פלוגתא בזה ועוד הא בהדיא מייתי בפסיקתא כברייתא דערבי נחל שיהו דליות וכמו שהבאתי בדבור דלעיל דמשמע דליבנא דדליות למעליותא הוא והיינו שע"י שקוטמין ראשן פדי שיתרבו הענפים ויתגדלו נקראין דליות ואין זה אם קוטם הבדין שעולין באמצע הקנה. הרי דפירושם מיפרכא היא וכן הרא"ש ז"ל כתב בזה דמה שחילקו בעל המאור והראב"ד ז"ל בין נקטם ראשו לנקטם דהכא פירושם רחוק מן הדעת. (וכתב עוד שם בענין מה שפסק הרמב"ם ז"ל אם רצה להוסיף בהדס מוסיף ומי מלה הוא אבל שאר המינין אין מוסיפין ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסול וכתב על זה ואיפכא מסתברא דבהדס כתיב מנינא וענף עץ עבות ובערבה כתיב ערבי בתים אבל כל מה שמוסיף בכלל ערבי הוא. ואם שיש לייסב קושיא זו אלא שכבר סיים שם וחכמי פרובינציא הקשו עליו וחזר בו והכשיר הכל) סוף דבר נראה שהיותר נכון הוא פי' הרמב"ן ז"ל והיינו דקאמר שתי דליות ואחת שאינה קטומה כלומר אפי' נוטל הוא שתים מאותן שנקטם ראשן כדי להתגדל ועדיין לא גדלו והאחת היא שאינה קטומה דאשה כלל ועלה קאמר ר"ט אפי' שלשתן קטומין ואיפסקא הלכתא כר' טרפון:

(דף יד ע"ב) **עץ** שפריו הדר ושלו הדר טעם פריו וכו'. למאי דדריש הכא דלענין הדר נמי עלו ופריו שוה ל"ק הא דמדייק התם בדף ל"ה ואימא פלפלין וכו'. וכתבו התוס' שם ד"ה ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וכו' וא"ת ומגלן דקרא בפלפלין ואימא אתרוג וכו' ויש לומר אתרוג אין זה חידוש דפשוט הוא חייב בערלה וכו' ולמאי דאמר בהאי תלמודא בפרק קמא דערלה והבאתי לעיל בריש פרקין ד"ה אמר ר"א תמן בגופו הוא יוצא וכו' דמסיק התם מריבויא דיהיה דאפי' אתרוג בנטע מתחלה למצותו חייב בערלה הדר"ה קושיית התוס' לדוכתה דאימא דקמ"ל דאפי' בכה"ג אתרוג חייב בערלה ותידוש הוא זה אע"ג דבעלמא אמרינן דלכם ולא למצוה כדפריך התם ולא עוד אלא דאפי' למאן דלית ליה דריש יהיה ריבויא הוא קשה דאימא כוליה קרא דעץ מאכל להכי הוא דאתא שאפי' נטעו מתחלה למצוה חייב בערלה ואף דלא דרשינן יהיה לריבויא ועיין לעיל שם מה שבארתי בענין זה בס"ד:

(דף טו ע"א) **כל** הפסולין אינן פוסלין אלא ביום טוב ראשון בלבד. התוס' כתבו כאן קצת משמע בירושלמי שביום טוב ראשון דוקא מיפסל וכו' וכבר ביארתי בריש פרקין דרוב גדולי האחרונים מסכימין לכך ומלבד בגזול פלוגתא הפוסקים הוא אי כר' יוחנן או כשמואל. והאשר שמה שכתבו משמע קצת משום דר' יצחק בר נחמן בשם שמואל דכאן היינו ר' יצחק בר נחמני בשם שמואל דהתם בריש פרקין וכבר נתבאר לעיל מזה בס"ד:

(שם) **תמן** אמרינן שובנתו. אם כן היינו כראשו וכדפרישית וכן כתבו התוס' דף ל"ו בד"ה נטלה בוכנתו:

(שם) **ניקב** ולא פילש מבפנים כשר כהדא דתנינן וכו'. הרא"ש ז"ל הביא לזה ולפרש להא דתני רב חיננא התם ניקב נקב מפולש כמשהו ושאינו מפולש בכאיסר ואפי' לא חסר כלום והסיפא קאי וכן מוכח בירושלמי ולשון זה משמע דאף על פי שאינו מפולש מעבר לעבר וכו' וכן פירש ר"י וכו' אבל בה"ג מפרש וכו' ופר"י עיקר וכדפרישית בפנים:

(שם) **אתרוג** הכושר ר"ע אומר אינו פרי וחכמים אומרים פרי. וכך כתוב לפנינו בפרק קמא דמעשרות בהלכה ד' וכבר כתבתי שם דמה שנמצא בספרים שלפנינו כדברי התוס' בפרקין בדף ל"ה ע"ב בד"ה שיעור אתרוג הקטן וכו' כתוב פלוגתייהו בהיפך ט"ס הוא דהא בהדיא אמר לקמן שם כדהכא אתיא דר"ש בשיטת ר"ע רבו וכו' וכך הוא פלוגתייהו בבבלי פרקין דף ל"ו אתרוג הכושר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין ורבה התם בעי נמי למימר כדר' אילא דהכא דר"ע ור"ש אמרו דבר אחד ודחי לה אביי דילמא לא הוא וכו' ואם כן לא ר"ע סבר לה כר"ש ולא ר"ש סבר לה כר"ע והכא דקאמר מסתברא ר"ש יודה לר"ע וכו' ה"ק דאף אם תמצא לומר דמסתברא הוא דר"ע מודה הוא לר"ע מכל מקום ודאי הוא דר"ע לא יודה לר"ש ומשום הך קושיא הרי מנומר וכו'. ולמסקנא דהתם אף ר"ש סבירא ליה כחכמים דמכשירין באתרוג הכושר וכן פי' הרמב"ם פ"ז דהל' לולב דהכושר כשר:

(שם ע"ב) **לית** כתיב אלא כפת תמרים אפי' זה בידו אחת וכו'. זהו לפי הגי' הישנה במתני' וכדגרים הכא כדברי ר' יהודה כדי שיאחז שניהם בידו אחת והלולב והאתרוג קאי ועלה קאמר ר' יוסי אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת וכן כתב הר"ן ז"ל לסייע מדהכא לגי' הישנה במתני':

(שם) **רבי** זעירא בעי הכין חד והכין חד וכו'. הר"ן מפלפל בפירושא דהאי מילתא ומסיק דהעיקר דההולכה והובאה קאי וכו' וכדפרישית בפנים:

(דף טז ע"א) **מן** מה דאמר רב שמעית מן חביבי אם יתן י' אדם ספר תהלים של ר"מ וכו' הוי דהוא אמר הללויה. זו היא הגי' נכונה כדהכא וכדפרישית בפנים דלפי האי גירסא שייך שפיר דקאמר שהיה מותק כל הללויה שר"מ בלא קדשו ס"ל שאין כאן שם וכתב כולו בתיבה אחת ולפיכך היה מותקו לפי שבאמת צריך לחלקו וכן מוכח מדקאמר עלה מיליהון דרבנן פליגין וכו' כלומר מדקאמר המאושר שבכולן וכו' אם כן איגהו הוא דס"ל דנכתב בתיבה אחת וכלול בו השם והשבח ופליגי על רב דס"ל- דצריך לחלקן ולכתבן בשתי תיבות והתי"ט הביא כפי אשר מצא הגי' במגלה דגרים שם הוי דהוא אמר הללויה כתיבה אחת והביא ראיה בפרק ד' בד"ה ליה ולך מוכח וכו' והאריך שם לפלפל עם מהרש"ל בענין כם יה שצריך לחלקן וכו' והדברים נכונים הן אבל הראיה איגה מוכרחת מכאן ולפי גי' דהכא שפיר טפי הוא לפי גירסתו בע"פ דף קי"ז דרב הוא דאמר כסיה ומרחביה אחת הן ורבה הוא דאמר מרחביה בלבד דהשתא לא פליג הירושלמי אגמרא דידן במלתא דרב לתרוייהו הללויה שתים הן לרב. ולענין המסקנא בכם יה כדוכתיה קאי דרבה דהיא כתראה הוא דקאמר מרחביה בלבד אחת היא לפי גירסתו ואם כן כסיה ודאי שתים הם ואף דלפי זה הללויה גם כן שתים הן לרבה בהא לא איכפת לן דבענין זה רבה ורב בחדא שיטתא קיימי כדפשיט התם ת"ש דאמר רב חזינא תילים דבי חביבי דכתיב בהו הללו בחד גיסא וי"ה בחד גיסא ורבנן דהכא פליגי דקאמרי המאושר שבכולן וכו' ואם כן למסקנא קאי כדהכא בענין הללויה דהתם לא קאמר אלא בעין שקלא וטריא למר מאי הוא כזה ולמר מהו כזה ולא מסיק מידי:

(שם ע"ב) **אמר** לון ולא כן כתיב. אורריך ארור ומברכיך ברוך. עיין בסוף פ"ח דברכות מה שאמרתי בזה בס"ד:

(שם) **תיפתר** דברי הכל כשהיו אתרוגים נמכרים ביוקר. בבבלי לא בעי לאוקמי כאוקמתא דתיקא כהאי וכשביעות קאמר בדף ל"ט לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה דתניא וכו'. יותר ממזון שלש סעודות וכו' נתבאר מענין זה במקומו בשביעית פ"ז וכן בענין שהביאו התוס' שם ד"ה וליתב ליה דמי אתרוג בהדיא וכו' ובירושלמי אמרינן האין מלקטין ואחד מוכר על ידיהן וכו' עיין שם מה שבארתי מזה ותמצא פירוש ברור וכדברי הרמב"ם ונ"ל לפרש דעל ידי הבלעה מיירי:

(שם) **כאן** דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר כיום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים מדבריהן וכו'. כמבואר בפנים דבספרי הדפוס טעות דמוכח הוא ומיהא משמע דאיכא חד תנא דס"ל לולב אפי' במקדש י"ט הראשון בלבד הוא מן התורה ושאר כל הימים מדבריהן וכזה יש ליישב בענין שהקשיתי לפי' התוס' והרא"ש בהאי דקאמר שמואל ל"ש אלא ביום טוב ראשון וכו' כמוזכר לעיל ריש פרקין בסוף ד"ה תני ר' חייה וכו' דיש לומר דסמיך אהאי תנא דקאמר אף במקדש יום טוב הראשון בלבד הוא מן התורה ואם דלא מצינו סברא זו בכל הש"ס דילן נמצא הוא בהש"ס דהכא ומיהו לא קיימא המסקנא הכי אלא כהאי דמוכחת מברייתא דת"כ דכאידך תנא ס"ל דבשמחת לולב הכתוב מדבר כמבואר בפנים:

(דף יז ע"א) **אמר** לון ר' יוסי לא מן הדא אלא מן הדא דאמר ר' אילא ותני תמן וכו'. בבבלי דף מב ע"ב מייתי להא תניא ר"א בר' צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים וכו' ומשמע התם דמתוך שהמצוה חביבה עליהן לא טריד בהו אלא דהתם לא קאמר אלא לענין דמותר להתפלל ולולבו בידו אבל לטעמיה דר' יוסי קאמר נמי התם לקמן משום דטרוד במצוה הוא הלכך פטור הוא כשבשכת והיליאו לר"ס. וגרים התם אמר אביי ל"ש אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב הא מדאגבהי' נפק ביה אמר אביי כשהפכו וכו' וכתבו התוס' מדאיצטריך לשנויי הכי משמע דס"ל דמצות אינן צריכות כוונה וכו' וכרבא בפרק ג' דר"ה דף כ"ח והנה בהאי עניינא פלוגתא דרברבתא היא כמבואר בדברי המפרשים דהרי"ף ז"ל בפ"ג דר"ה לא הביא אלא דברי ר"ז דאמר לשמעיה איכוין ותקע לי אלמא דמצות צריכות כוונה ס"ל וכן פסק הרמב"ם בהל' שופר ומה שפסק הוא ז"ל כפ"ו ואכל מלה יצא וכהו כרבה דאמר עלה זאת אומרת שהוקע לשיר יצא כבר ישב זה הר"ן ז"ל שם דלא תיקשי דידיה אדידיה דגבי מלה טעמא שכן נהנה וכן כריש פ"ב מהלכות ק"ש דפסק שצריך כוונה לכל הפחות בפסוק ראשון וכן בקורא בתורה כדרכו והגיע עת ק"ש לא יצא עד שיכוין לבו בפסוק ראשון כדכתב שם אלמא דס"ל מצות צריכות כוונה ונ"ל לאוקמי מתני' דריש פ"ב דברכות דבקורא להגיה לחוד הוא דמיירי ואין לחלק כמו שכתב הכ"מ בריש פ' היה קורא בשם י"א דבאמירה צריך כוונה ובמעשה א"צ כוונה דאם כן תיקשי ליה שופר דשמיעה כמעשה דמיא ולדברי הר"ן ניחא הא דהתם מיהו הא דהכא הוה קשיא דפסק כפ"ב מהל' שגגות כהאי דאביי דמשמע דאין צריך כוונה מדאיצטריך להאי אוקמתא וכדברי התוס' והיה נראה כדברי הר"י דלעיל ושמיעה דשופר לאו כמעשה חשיבה ליה והכי

וכי מתכוונא דלא אמרינן אלא שומע כעונה דמי גבי מצות דתליין באמירה אבל לא במעינן דהשמיעה כמעשה דמיא ובמקום אחר הארכתי יותר בזה:

(שם) **זאת** אומרת שהסוך כשתייה. דמכיון דהוקצה למצותו אסור ליהנות ממנו וכדאמרינן גבי הדס דהוקצה למצוה ואסור להריח בו וכן כל כיוצא בזה:

הדרן עלך פרק לולב הגזול

פרק ד (שם ע"ב במתני׳) **לולב** וערבה ששה ושבעה. אף במקדש אמרו כן גם בלולב וכדפרישית בפנים לפי המסקנא דהתם. ומה שהקשה בעל המאור על הא דכתב הרי"ף ז"ל במגלה בפ"ק גרסינן במס׳ סוכה מפני מה אין לולב דוחה שבת ביום טוב ראשון והלא מצותו מן התורה ואפי׳ בגבולין ואוקימנא משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ומספיקא לא דחינן שבת והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה. וכתב בעל המאור ע"ז ודברים אלו הם כשגגה שלא נאמר והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגלה אלא לענין גזרה דרבה אבל לענין ספיקא דקביעא דירחא אין בזה טעם לשופר ולמגלה שהרי אפי׳ במקום שלא היו להם שום ספק בקביעא דירחא לא דחי את השבת כדתנן גבי שופר במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ומגילה מעולם לא דחתה את השבת בשום מקום וספיקא דקביעא דירחא לא הוזכר בגמרא אלא לענין לולב בלבד והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות תירץ בענין שופר שאפי׳ כשהיה בית המקדש קיים לא היו ידעין בקביעי של חודש בגבולין וכו׳ ואני הארכתי בזה בחיבורי פני המנורה בנר הרביעי בחלק הד׳. ובענין חמשה תירוצים שנאמרו בקושית התוס׳ ריש פ"ד דר"ה דמ"ש שופר בזמן המקדש ומ"ש לולב וכן לאחר החורבן וכו׳ וכל התירוצים אית בהו פירכא מלבד תירוץ אחד שמצאתי המקלט בחידושי הרשב"א והוספתי בו והוא העיקר דבכל מקום שראו חכמים שאם נחוש לגזרה תתבטל המצוה לגמרי בשנה זו לא גזרו ובמקום שלא תתבטל המצוה לגמרי בשנה זו הוא דגזרו וכגון שופר דבזמן המקדש איכא מצות שופר במקדש אף בשבת והלכך בגבולין לא דחי שבת אבל לולב אף דאיכא בשאר יומי מ"מ היה דוחה שבת בראשון אף בגבולין בזמן המקדש וזה למדנו להטעם מהאי תלמודא דדריש הכי בפ׳ דלעיל בהלכה י"א מדכתיב ולקחתם לכם וגו׳ ולא כתיב כאן לפני ה׳ אלהיכם ללמד ולקחתם וגו׳ מכל מקום שאף בגבולין דוחה שבת בראשון וזהו דוקא בזמן המקדש דדייקינן מדכתיב גבי ושמחתם לפני ה׳ אלהיכם וגבי ולקחתם וגו׳ סתם דמכל מקום ולקחתם ביום הראשון בין במקדש ובין בגבולין ואף בשבת אבל בזמן הזה דליכא מקדש כל המקומות שוין ואינו דוחה שבת אף בראשון וכן בשופר בזמן הזה מהאי טעמא גופיה דליכא מקדש וכל המקומות שוין. א"כ בדין הוא דליתקן דבמקום ב"ד יהא דוחה שבת דאי לאו הכי תדחה מצות שופר לגמרי בשנה זו דבמקום דלא נהגו אלא ביום אחד גם בר"ה לאחר תקנת ריב"ז וכו׳ ושם מבואר הכל בענין פלוגתא דרבוותא בענין זה והרוצה לעמוד על הכל יעיין שם. ובענין קושית בעל המאור בהא דקאמר הרי"ף בסיום דבריו והיינו טעמא דמגלה והלא מגלה לעולם מדרבנן היא והיאך תליא בספיקא דקביעא דירחא תירץ הרמב"ן שם שכלפי שאמר והלא מצותו מן התורה ואפי׳ בגבולין ואמר משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ולא דחי שבתא אלא ודאי דד"ת לפיכך אמר והיינו טעמא דמגלה כלומר שאינה דבר תורה. והר"ן ז"ל דקדק על זה שאינו עולה יפה בלשונו וכו׳ לפיכך נ"ל דמכיון דמסקינן משום דלא ידעינן בקביעא דירחא אפי׳ מידי דאורייתא כלולב ושופר לא דחי משום הכי אמר והיינו טעמא דמגלה שהרי מעתה טעמו של שופר ולולב מספיק במגלה ואינה צריכה לטעמא אחרינא ואלו היה בה טעם מפני שהיא של סופרים היה קשה א"כ שופר ולולב דאורייתא לידחי עכ"ל וזה קרוב לתירוץ הרמב"ן לענין הכוונה. ודע דחילוק זה לפי הסברא שכתבתי בענין דצריכין אנחנו לחוש שלא תתבטל המצוה לגמרי בשנה זו נלמד מהא דר׳ סימון מפקיד להלין כו׳ הכתוב בסוף הלכה בגמרא כאן דקאמר ואין אדתקתון עבדין תקיעתא ולא תעבדון ערבתא וכדפרישית והביאו לזה התוס׳ בפרקין והרשב"א והר"ן ז"ל ויש לפלפל עוד בענין זה עם מה שנתבאר למעלה ובחבורי הנזכר ביארתי הכל שם:

(שם בגמ׳) **ערבה** הלכה למשה מסיני. בבבלי דף מ"ד קאמר נמי ר׳ יוחנן ושקיל וטרי התם ומסיק אליבא דר׳ יוחנן במקדש הל"מ ובגבולין יסוד נביאים. והארכתי ג"כ בענין זה בחבורי פני מנורה שם ובענין פי׳ הסוגיא דהתם ובענין שכתב התוס׳ שם ד"ה והאמר ר׳ יוחנן דילכון אמרי וכו׳ ולגי׳ ר"ת דילכון אמר וכו׳ וע"ש. ומה שציינו התוס׳ להא בפ׳ אין מעמידין בירושלמי ט"ס הוא דליתא התם כ"א כאן ובפ"ד דע"ז בהלכה א׳:

(דף ה ע"א) **רבי** סימון מפקיד לאילין דמחשבין וכו׳. עיין לעיל ריש פרקין במה שהוזכר מזה ובמה שציינתי בחיבורי פני המנורה ושם הבאתי דברי הרמב"ן בחידושיו וכך הביא הר"ן ז"ל שכתב על זה ומנהגינו על פי הירושלמי זה דלפום גמרא דילן הא אסיקנא דכי לא דבין וכל נחותי ימא אמרי איקלע ולא דחי ומסקינן טעמא דכיון דאנן לא דחי איגהו נמי לא דחי [?] מי שתיקן לנו הקביעות והוא רבינו הלל האחרון בנו של ר׳ יהודה נשיאה ראה דברי הירושלמי כך עכ"ל. והתוס׳ בדף מ"ג ע"ב ד"ה לא איקלע וכו׳ הביאו להא דר׳ סימון דהכא והקשו אמאי חייש טפי בערבה משופר ולולב וכו׳ וכפי התירוץ הב׳ שתירצו כך פירשתי בפנים ובחבורי הנזכר סתרתי לתירוץ הא׳ וע"ש. ובענין דאמרי התם דכיון דאנן לא דחי וכו׳ פירש"י ז"ל שלא לעשות ליבראל אגודות אגודות ונראה כשתי תורות דלדידן לא דחי לולב שבת וראיתי למי שהקשה דאי הכי גם בב׳ יו"ט של גליות נמי ליחוש הכי דאינהו לא עבדי אלא יום אחד ומאן דמותיב הא לא חייש לקמחיה דהטו מדינא שבדינן תרי יומי הא לא הוי אלא מנהגא כדשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם וכו׳ ולא שייך לטעמא דלא ליהוי כשתי תורות אלא בכה"ג דאיתמר לענין דחיית שבת דלא לימרו הכי לא דחי שבת והתם דהייא אבל במה שאנו עושין ב׳ ימים ליכא משום דהיית היזה דבר ולא משום הוספה שאינו אלא מנהג ומשום חשש גזרות המלכות:

(שם ע"ב) **כד** תהוון יהבין מתנה ביומא טבא וכו׳ לדעת גמורה. כלומר שתהא שלו לגמרי כדי לצאת בו ואם אמר על מנת שתחזירהו לי אח"כ מהני כך הוא מסקנת הפוסקים ונלמד מעובדא דר"ג ור׳ יהושע ור"ע שהיו באין בספינה ונטל ר"ג ויצא בו וכו׳:

(שם) **אתא** ר׳ אייבו וכו׳ ואמר טעונה ברכה. ובבבלי דף מ"ד ע"ב לא קאמר הכי אלא גרים אמר אייבו הוה קאימנא קמיה דר"א בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה ושקל חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים היא וחביט פירש"י ז"ל לשון נענוע. ולשיטתו אזיל שפי׳ לעיל בפ׳ ישן גבי מתני׳ העושה סוכתו תחת האילן וכו׳ דאוקימנא בחבטן. כל לשון חבטה שבש"ס לשון השפלה הוא ואני הקשיתי שם בהלכה ג׳ על פי׳ זה מחבטה דאיתמר גבי בור ע"ש והרמב"ם ז"ל בפ"ז מלולב כתב דערבה חובטה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש ולפ"ז הלשון הוא כלשון המקרא כי תחבוט זיתך:

(שם) **וניטלת** בפני עצמה. והכי קאמר ר׳ אמי התם אינה ניטלת אלא בפני עצמה וכ"פ הרמב"ם שם הל׳ כ׳ אין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב וכתב הרא"ש והאבי"ה פסק כרב חסדא דפליג התם וקאמר בשם רב יצחק אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב וכן מיסתבר דרב חסדא דאמר בשמיה דרב יצחק קיבלה מיניה מדלא פריש גמרא דפליג עליה והוה ליה ר׳ אמי חד לגבי תרי. עכ"ל. וטעמיה דהרמב"ם דהכא קאמר בפשיטות כר׳ אמי בלי שום פלוגתא ועוד מדשקיל וטרי התם בדר׳ אמי. ש"מ הלכתא כוותיה. ובענין השיעור פסק כרב ששת דהתם וכהאי דהכא אפי׳ עלה אחד בבד אחד:

(דף יח ע"א) **לא** אמר אלא קטן הא גדול לא. מליבנא דהאי ש"ס משמע כפי׳ התוס׳ דף מ"ה ד"ה מיד התינוקות וכו׳ כדפי׳ הא׳ שפירשתי במתני׳ ולפי׳ הב׳ שהוא כפירש"י צריך לדחוק ולפרש הא דהכא. ומה דקאמר ר׳ יוסה תמן הוא אינו ראוי לצאת בו וכו׳ ומשמע דטעמא לא הוי אלא כדר׳ יוסי ולא משום שהוקצה למצותו כל היום וכדפרישית בפנים היינו דלא תיקשי ליה להאי דר׳ אבינא וכו׳ דיכילנא לשנויי לך דשאני הכא מהאי דאתרוג שנפסל אבל לקושטא דמילתא דינא הכי הוא דהואי דהוקצה למצותו כל היום וכר׳ יוחנן דהתם דף מו ע"ב:

(שם ע"ב) **רבי** זעירא עולא בר׳ ישמעאל בשם ר׳ אלעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל וכו׳ היינו דעולא אמר ר׳ אלעזר בבבלי פסחים דף ע׳ אמר עולא אמר ר׳ אלעזר שלמי׳ ששחטן ערב יו"ט אינו יוצא בהן כו׳. והברייתא שהובאה כאן היא כפי נוסחת הספרי אשר ציינתי בפנים ולא כנוסחא שהובאה התם ולא כפי שהובאה בבבלי מכלתין דף מ"ח שהיא בהיפך לרבות לילי יו"ט האחרון אי אינו וכו׳ ופירשתי הסוגיא דלקמן כפי אשר הובאה כאן כמבואר היטב בפנים והא דקאמר הכא קיימה רב אבודמי נחותה בכהנים ובשעיר אידתי לה התם דקאמר רבא עלה שתי תשובות בדבר חדא דשעירי הרגלים מי נאכלין וכו׳ ועוד כהנים אוכלין בעלים שמחים וקאמר שם אלא אמר רב פפא משמחו בכסות נקייה ויין ישן וכך הביאו התוס׳ ריש פרקין לתרץ קושיתם. ומיהו על התיו"ט שהביא לזה במתני׳ כאן קשה שהיה לו לכתוב כפי המסקנא דהש"ס התם שהרי כל השקלא וטריא דהתם בענין זה אינו אלא לפי מה דאמר עולא א"ר אלעזר וצריך לדחוק בהאי אוקימתא אבל לבתר הכי מסיק הש"ס וקאמר כי אתא רבין אמר ר׳ אלעזר שלמים ששחטן מערב יו"ט יוצא בהן משום שמחה ואין יוצאין בהן משום חגיגה וכו׳ וכפי׳ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל׳ חגיגה דלא בעינן זביחה בשעת שמחה וא"כ מעתה א"צ לאוקמתא ולתירוצא דחיקא דמשמחו בכסות נקייה ויין ישן אלא דאית ליה במה ישמח באותן ששחטן מערב יו"ט:

(שם) **צריך** אדם לפסול סוכתו וכו׳. האי סוגיא כולה הובאה בפ׳ כיצד מברכין כאשר ציינתי בפנים ושם הבאתי דעת התוס׳ והרא"ש בערבי פסחים בענין אין קידוש אלא במקום סעודה ומה שפירשו להא דהכא וכן לדעת הר"ן שרצה לפרש בענין אחר ופלפלתי שם בענין הסוגיא וכהאי דקאמר זאת אומרת שהן נחלקין בפירות שיש לפרש דאדלעיל התם קאי ואין לכפול בדברים והרוצה לעמוד על תוכן הדבר יע"ש:

(דף כ׳ ע"ב) **אמר** ר׳ יוחנן כל שיטת ר׳ אלעזר בשיטת ר"ע רבו. הכי נמי קאמר ר׳ יוחנן בזבחים דף קי ע"ב אמר ר׳ יוחנן משום ר׳ מנחם יודפאה ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה וכו׳. והכא ס"ד דהני תנאי דפליגי אליבא דר"א פליגי בהא אם ר"א כר"ע או כרבנן ס"ל ודחי לה דלית יכיל וכו׳ כמבואר בפנים בלשון הב׳ שפירשתי והוא שעיקר דמה נפיק ביניהון דקאמר הדבתריה קאי אית תניי תני וכו׳ ומסיק דפליגי אליבא דר"א אם יש שיעור למים או לא ועיין בתוס׳ שם ד"ה איבעית אימא וכו׳ דרוצין לפרש דר׳ יוחנן ס"ל דאין שיעור למים וכתבו ומיהו לא יתכן וכו׳ ובאמת דיש שיעור למים וכדכתב הרמב"ם בפ"י מתמידין ומוספין בהל׳ ז׳ ע"ש ובפ׳ י"ט מפסולי המוקדשין בהל׳ ג׳ המנסך שלשת לוגין יין או מים בחוץ חייב וע"ש ובתוס׳ שם ד"ה בים שיעור למים קא מיפלגי וכו׳ דלת"ק יש שיעור דנקט שלשת לוגין לא פחות ולא יותר וכו׳ וא"כ אם ניסך ג׳ לוגין בפנים וג׳ לוגין בחוץ פטור הוא כדקאמר הכא:

(דף כא ע"א) **ויבן** מגדל בתוכו זה ההיכל וכו׳. כך היא הגי׳ בתוספתא פ"ג ומביאין התוס׳ [illegible] מ"ט ד"ה ויטעהו שורק וכו׳ ומריבוא דגם דריש שיתין:

(שם) **הדא** אמרה הקדימו לזבח כשר ניסכו בלילה כשר. כפי׳ הרמב"ם בפ"י מתמידין ומוספין בהל׳ ז׳ והכ"מ לא ציין מקומו. והא דקאמר הכא לא ניסך היום לא ינסך למחר על שם שעבר יום עבר קרבנו אין המסקנא כהבבלי כן אלא כדפסק הרמב"ם בפ"ב ממעשה הקרבנות בהל׳ י"ב מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים אחד יחיד ואחד צבור אם לא קדשו נסכים בכלי שרת וכו׳ וטעמיה כיון דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפי׳ בלילה ואפי׳ למחר והאי בקרבן צבור כתיב א"כ אין חילוק בין יחיד בין צבור וכן אין חילוק בין נסכי יין לבין נסכי מים והפשר דהכא בקדשו בכלי שרת מיירי ונפסלו בלינה:

(שם ע"ב) **חזקיה** אמר שלא יאמרו ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים וכו׳. בבבלי פרקין דף נ׳ מתהפך הא דחזקיה לדבי ר׳ ינאי ודבי ר׳ ינאי דהכא לדחזקיה ולחזקיה דהתם אין כלי שרת מקדשין אלא מדעת וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מפסולי המוקדשים בהל׳ כ׳ אין כלי שרת מקדשים אלא מדעת וכר׳ יוחנן בפ"ק דמנחות דף ז׳ וע"ש:

(דף כב ע"א) **רבי** פדת בשם ר׳ הושעיה מי סוטה נפסלין בלינה ובפ"ב דסוטה בהלכה ב׳ גריס בהאי תלמודא ר׳ פדת בשם ר׳ יוחנן מי סוטה נפסלין בלינה וכ"פ הרמב"ם בפ"ד מהל׳ סוטה הל׳ י"ב וכתב הכ"מ דפסק כר׳ יוחנן דהוא מאריה דגמרא טפי. ולפי גי׳ דהכא אפשר לומר משום דר׳ הושעיה נמי הכי ס"ל ור׳ פדת קיבל זה משניהם ופסק כתרי לגבי חד:

(שם) **יין** אמר ר׳ שובתיי המשמח אלקים ואנשים. בבבלי שלהי פרקין פריך ואמאי לעבד כמסכתא לימא מתני׳ דלא כר׳ נחמיה וכו׳ אפי׳ תימא ר׳ נחמיה וכו׳ משום הקריבהו נא לפחתך וגו׳ והיינו דאפי׳ לר׳ נחמיה דמתיר להדיוט לגבוה מיהת מודה דלא ודרשא דהכא יותר בפשיטות היא וכת"ק דקסבר דלית להו תקנתא אפי׳ להדיוט וכתיב המשמח אלקים ואנשים:

הדרן עלך פרק לולב וערבה

פרק ה (שם במתני׳) **החליל** חמשה וששה. מתניתא דר׳ יוסה בר׳ יודה דתני חליל של קרבן דוחה וכו׳. לפי גי׳ דהכא בהתוספתא דגרים בהדיא חליל של קרבן ומוקי להמתני׳ דהכא נמי כר׳ יוסי בר׳ יהודה מכח האי דיוקא דדייק הא של קרבן דוחה ואם כן בהדא אזלא כהאי אוקמתא דרב יוסף בבבלי ריש פרקין דמוקי להאי ברייתא דמייתי התם וגרים סתם החליל דוחה את השבת דברי ר׳ יוסי בר׳ יהודה דבשיר של קרבן הוא דפליגי ובהדא הוא דלא כרב יוסף דאיהו מסיים אבל שיר של שואבה דברי הכל שמחה היא ואינו דוחה את השבת ואם כן לדידיה מתני׳ דידן כר"ע אתיא ולא דייק ליה בדיוקא דהכא מדקתני זה חליל וכו׳ מכלל דתנא דמתני׳ כר׳ יוסי בר׳ יהודה ס"ל בחליל של קרבן אלא דאיכא למימר דלדידיה זהו חליל וכו׳ דקתני להו לדיוקא אתא הא חליל של קרבן דוחה אלא לפרושי הא דקתני ברישא פרק דלעיל החליל חמשה וששה הוא דאתא והיינו למאי דגרים בהתוספתא החליל בתחלתו דוחה שבת דברי ר׳ יוסי בר׳ יהודה ולפי זה יש לומר דלא פליג ר׳ יוסי בר׳ יהודה אלא אם יום ראשון הוא שחל בשבת דלהכי קאמר בתחלתו אבל אם חל יום טוב הראשון באמצע שבוע מודה הוא שאינו דוחה שבת וכן יום טוב דוחה בתחלתו בשבת לרבותא קאמר ועלה קאמר התנא זהו חליל של בית השואבה וכלומר דלא תטעי לומר דבחליל של קרבן קאמר וכר׳ יוסי בר׳ יהודה דלפעמים דוחה שבת ולפעמים אינו דוחה דא"כ ששה ושבעה מיבעי ליה למיתני שאם חל יום טוב הראשון של חג בשבת אם כן שמיני נמי בשבת ואינו דוחה אלא ביום ראשון הוו להו שבעה ואם חל יום טוב באמצע השבוע ואינו דוחה אלא בתחלתו ויום טוב האחרון אינו דוחה וכן השבת שבתוך החג אינו דוחה פשו להו ששה להכי קאמר זהו החליל של בית השואבה וכו׳ לומר דלא איירי הכא בשיר של קרבן כלל אלא בשל שואבה דלדברי הכל אינו דוחה לא את השבת ולא את י"ט אבל בשיר של קרבן דפלוגתא היא בברייתא לא קא מיירי ומתני׳ דערכין דקתני שמונת ימי החג מוקי לה רב יוסף כר׳ יוסי בר׳ יהודה דברייתא וזהו נמי כדמוקי לה הכא ולא כר׳ יוסי בר׳ יהודה דתוספתא דגרים בתחלתו ובהכי ניחא לי הא דפריך הכא מהיא מתני׳ דערכין וקאמר ויש שמונה בלא שבת ומוקי לה כר׳ יוסי בר׳ יהודה הא בלאו הכי קשיא מי"ט דלחכמים אף י"ט אינו דוחה אלא דקס"ד דאפי׳ כר׳ יוסי בר׳ יהודה לא מצית לאוקמי ומשום דבתוספתא לא קאמר אלא בתחלתו הוא דוחה שבת ואם כן מתני׳ מני לא כר׳ יוסי בר׳ יהודה ולא כחכמים. ולהכי פריך משבת וכדפרישית לפי גי׳ דהתוספתא ומשני דר׳ יוסי בר׳ יהודה דברייתא היא ולא כדקתני בהתוספתא. וניחא נמי בהא דגרים התם לקמן בדף נ"א דר׳ ירמיה בר אבא קאמר מחלוקת בשיר של שואבה ופליגי אם שמחה יתרה דוחה שבת אבל בשיר של קרבן ד"ה עבודה היא ודוחה את השבת, וכלומר דשייכא לעבודת קרבן היא ואע"ג דמסיק שם לעיל דכ"ע עיקר שירה בפה מ"מ שיר שבכלים שייכא נמי לעבודה ודקאמר עיקר שירה בפה זה לא קאי אלא אלו שנים עשר לוים העומדים על הדוכן לומר שירה על הקרבן שאין עיקר שירה שלהם אלא בפה ומפני שהשיר ששיו עובדין בכלים אינם בלוים דווקא אלא היו לוים וכן ישראלי׳ עובדין. להשיר שבכלים ואינם למנין י"ב לוים העומדים על הדוכן וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל׳ כלי המקדש בהל׳ ג׳ ומהאי טעמא נמי פסק הוא ז"ל שם דעיקר שירה בפה כדמסיק התם לעיל לכ"ע הכי ופסק נמי שם בהל׳ ו׳ כדמסיק הש"ס לר׳ ירמיה בר אבא דהא דחליל של קרבן דוחה שבת ואין אלו המסקנות סותרין זה לזה דעיקר שירה בפה שאמרו היינו לאותן י"ב לוים העומדין על הדוכן שאין פוחתין מהם לעולם והשיר שבכלים שדוחה את השבת אלו המנגנין אחרים שעומדים שם. ועובדין בכלי שיר דמכל מקום מצוה היא וכמה שזכרתי מזה לעיל בפ׳ בהלכה דעיגין גבי קושרין נימא במקדש ולקמן נדבר עוד מענין זה. וזהו טעמא דהלו ב׳ המסקנות וכדפסק הרמב"ם להני תרתי. ואיתותב התם ר׳ יוסף מברייתא דקתני בהדיא כר׳ ירמי׳ דלא פליגי אלא בשיר של שואבה. ותו קאמר לימא תהוי תיובתא דרב יוסף בתרתי אמר לך רב יוסף פליגי בשיר של שואבה וה"ה לקרבן וכו׳ והא קתני זהו חליל של בית השואבה וכו׳ אבל דקרבן דוחה מני וכו׳ אלא לאו רבנן ותיובתא דרב יוסף בתרתי תיובתא ולכאורה היכא למידק הוה ליה לאותביה מעיקרא ממתני׳ דידן דעיקר תיובתא אהא דרב יוסף היא ואמאי מותיב מברייתא מעיקרא ולמאי שביארנו ניחא דלא מצי לאותביה מעיקרא מדיוקא דמתני׳ דאיכא למידחי דהא דקתני זהו חליל וכו׳ לאו למידק הא דקרבן דוחה אלא לאפוקי מהאי דר׳ יוסי בר׳ יהודה דתוספתא היא וכדלעיל והלכך מותיב מעיקרא מברייתא דקתני בהדיא דבשל שואבה הוא דפליגי והשתא דיוקא דמתני׳ נמי הכי דייקינן הא של קרבן דוחה וכר"ע אליבא דר׳ ירמיה בר אבא. והתוס׳ שם ד"ה כתנאי עבדי כהנים היו וכו׳ כתבו ותימא דהכא מסקינן דכ"ע עיקר שירה בפה והתם קתני ריבה דהליל מכה בשמונת ימי החג ואי אפשר בלא שבת ויש לומר דהוא מפרש טעם משום דאין שבות במקדש ובירושלמי פריך ומשני ריבה ר׳ יוסי בר׳ יהודה היא עכ"ל ויש לתמוה על דדייקי משבת הא לא אשכחן פלוגתא אחריתא אלא דלמר בין שבת ובין יום טוב אינו דוחה ולמר דוחה שניהן ואם כן למה לי משבת הא בלאו הכי ע"כ דאתינן לתירוצא דידהו או לתירוצא דש"ס דהכא וכבר ביארתי לעיל לטעמא דהש"ס דמדייק הכי וקאמר ויש שמונה בלא שבת. וראיתי להתי"ט בפרק ב׳ דערכין שהביא שם לדברי התוס׳ הללו וכתב ושוב מצאתי בתוס׳ פרק החליל וכו׳ ומסיים שם ולירושלמי יש לומר דשבות זה אסרו אף במקדש כדאשכחן בשאר שבות כמ"ש בפ׳ בתרא דעירובין עכ"ל כתב וזה בפשיטות ולא דמיא כלל להאי דעירובין וכמה שביארתי שם דלא אמרו אלא בשבות גדולה שלא התירו במקדש וכגון בהחזרת ציר העליון ובקושרין נימא דלכתחלה אסור אף במקדש ודוקא בשנפסקה הוא דהתירו לקשור במקדש וכללא דמלתא מבואר שם דבכל היכא דאיכא למיגזר משום מלאכה אותה שבות לא התירו אף במקדש אלא שצריך להוסיף ולבאר דהיינו דוקא היכא דאיכא מעשה כל דהו ואיישינן משום דלא ליתי למיעבד מלאכה הא הוא דקרינן שבות גדולה ולא התירו במקדש אבל היכא דליכא מעשה ידים כלל וכגון האי דחליל דאינה אלא חכמה ולאו מלאכה היא וכעין דאמרינן בשופר דאי שנת [?] זו

מזם

מה כאן ודאי לא גזרינן במקדש ותדע דע"כ לחלק בין דברי שופר התירו במקדש בשבת ומשום דאין שבות במקדש וכדפירש"י ז"ל ומאי שנא התם דאיכא למיגזר דלא ליתי להעביר ד' אמות ברה"ר או להוציא מרשות לרשות לדעת רש"י והרמב"ם ומאי שנא הכא דאיכא למיגזר שמא יתקן כלי שיר וכדכתבו התוס' ריש פרקין ד"ה שאינו דוחה וכו' ואם התירו שופר במקדש במקום מ"מ למה לא יתיר חליל במקדש במקום מצוה וכמו שזכרנו דנהי דעיקר שירה בפה מיהת מצוה איכא נמי כשיר של קרבן ואם כן לא שייכא האי טעמא אף להש"ס דהכא אלא דעיקרא דמילתא הכי הוא די"ל מאי דדחיק הש"ס לאוקי ריבה דמתני' דערכין כר' יוסי בר' יהודה משום דנקט לה אי גירסא דבברייתא לעיקר דגרים בהדיא דפליגי בשיר של קרבן ואם כן לא אתיא כרבנן אלא כר' יוסי בר' יהודה וכדלעיל. אי דאמרו שבות גדולה לא התירו אף במקדש העיקר הוא כדמחלקינן דדוקא בדאית ביה מעשה כל הכו ואיכא למיגזר נמי משום מלאכה גמורה אבל לא במקום שאין כאן מעשה כלל אלא דאיכא למיגזר משום מלאכה כגון שופר וחליל וכמה שנתבאר אותו שבות התירו במקדש במקום מצוה דוק ותשכח שכן היא ועיין בפ' בתרא דעירובין שם ובמקומות המצויינין שם בדברי הרמב"ם ויתבאר לך הכל:

(שם ע"ב בגמ') **למה** נקרא שמה בית שואבה שמשם שואבין רוח הקודש על שם ושאבתם מים בששון. התם גרים פרקין גרים איתמר רב יהודה ורב עינא חד תני שואבה וחד תני חשובה אמר מר זוטרא מאן דתני שואבה לא משתבש דכתיב ושאבתם מים בששון וכו' והתוס' כתבו בירושלמי מפרש משם שואבין רוח הקודש וכו' ולכאורה נראה שהם ב' טעמים מתחלפין וא"כ היה קשה הא דמייתי הכא על שם ושאבתם מים וגו' והנראה דתרווייהו צריכי דאי מטעמא דכתיב ושאבתם מים בלחוד הוה ליה למיקרי שמחת השואבה מאי בית השואבה ולטעם שמשם שואבין רוח הקודש שפיר נקרא שמחת בית השואבה שהמקום הוא הגורם שמתאספין בעזרה ושמחים בשמחת המצוה ושורה רוח הקודש עליהם כדאשכחן ביונה בן אמיתי ואי משום האי טעמא בלחוד למה היקנו זו השמחה להתחיל בשעת מילוי המים הרי עיקר המצוה הוא ניסוך המים ושעה זו היה להם להתחיל השמחה הלכך איצטריך נמי טעמא דכתיב ושאבתם מים בששון. והשתא איכא למימר דאמוראי דהתם לא פליגי ותרווייהו ס"ל דשייכא שמא דשואבה וכן נמי שמה דחשובה משום דשאיבה רמיזה בקרא דושאבתם ומשום דמצוה חשובה היא ובאה משבת ימי בראשית ומתוך כך זוכין להשראת רוח הקודש:

(דף כג ע"א) **ומי** שהריבה טרוגיינוס הרשע. זו היא הגי' הנכונה ולא כדגרים בבבלי אלכסנדרוס מוקדון ומי שבקי בד"ה שלהם יודע שלא הרביע אלכסנדרוס מוקדון כל כך וכן לא גרים ליה בשום מדרש אחר וראיתי בספר קדמון אחד שכתב כי נוסחא זו ט"ס בבבלי היא:

(שם ע"ב) **בר** קפרא אמר וגובהן מאה אמה. והתם גרים בדף נ"ב תנא גובהה של מנורה חמשים אמה וא"כ לא היו צריכין לנס למאי דקים ליה הכא דלעולם צריך הכסים להיות שליש מערך הגובה שעומד עליו ולגי' דהכא איכא למידק היאך עשו כך בתחלה וסמכו על הנס. ובעינן בבעיא דבעי מה כיצד כולהם וכו' התם פשיט לה דאשכחן בברייתא דקתני וכידיהם כדים של ל"ג לוג שהם כולם מאה ועשרים לוג:

(דף כו ע"א) **התקיעות** היו מוסיפין. וכי תקיעות היו מוסיפין וכו' כדפרישית בפנים וכן היא המסקנא התם בדף נ"ה דאיתותב רבי אחא בר חנינא דקאמר דקרא מוסיף תקיעות לכל מוסף ומוסף:

(שם) **נימין** יתרות בין זה לזה. בבבלי ערכין סוף פ"ב משמע דכינור נפישי נימין דידיה וע"ש וכל הא דלקמן גרים שם בדף י' וי"א ובנוסחא שונה במקצת:

(שם) **מוספי** שבת ומוספי ר"ח מי קודם. עיין לעיל פ' בתרא דשקלים מה שכתבתי בזה בסייעתא דשמיא:

(שם ע"ב) **ברכה** אמר אילא זמן. בתוספתא פ"ד קתני ברכה לעצמו שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך והביאה רש"י בפ"ק דר"ה דף ד' והתוס' מגלגלין בזה והכא קאמר כהדיא זמן:

(דף כו ע"א) **אמר** ר' לוי כל המשמרות היו נתונות בדרום וכו'. מתני' אמרה כן חל יום אחד להפסיק בינתים. למאי דמבואר בפנים וא"א לפרש בענין אחר עיין בענין תרו"ם דמוכרח הוא פי' הרמב"ם בזה דקתני והמתעכב נוטל שתים וכדפרישית במתני' וכמ"ש בחיבורו בסוף פ"ד מהלכות תמידין דהיינו דקאמר ר' יוסי מתני' אמרה כן וכו' וכאשר הסברתי בפנים דמשום שלפעמים היה כך ולפעמים כך והאי מלתא תליא היאך חל אותו יום שמפסיק בינתים לפיכך היו כולן נתונות בדרום כדי שידעו מי הוא הנוטל בהיום עבר ומי הוא הנוטל חמש וכמבואר בפנים ואלו להרא"ב"ד שם שהשביל דברי אמת הללו מבלתי נודע לנו היאך יפרש לאה דהכא והיאך יהא סייעתא לר' לוי מהא דתנינן חל יום אחד להפסיק בינתיים:

(שם) **קריא** מסייעא להן תנייא וכו' ואחימלך מן המשמר היוצא היה. קשיא הרי אחימלך כה"ג היה ונוטל חלי חלק מכל משמר וכדדרשינן מוהיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכדכתב הרמב"ם שם בסוף הפרק ולמה לי אם מן המשמר היוצא היה ואפשר לומר דה"ק דאחימלך מן המשמר היוצא היה לו אותן החמש לחם וכלומר שהיוצא שנוטל חמש לעולם לר' יהודה הם נתנו היום חלקם לאחימלך שהוא הכה"ג כדי שלשבת אתא וכשיגיע כך לחלקם לא יטול מהם כלום ודוד היה יודע זה ולפיכך דיבר כן עם אחימלך ומ"מ סייעתא לר' יהודה היא מן המקרא הזה והאי מלתא תליא בפלוגתא דרבי ורבנן דמייתי בבבלי פ"ק דיומא דף י"ז ע"ב ובפירושא ואוקמתא דאביי ודרבא ובמקום אחר הארכתי בזה:

(שם ע"ב) **אמר** ר' אבהו תשבתים וכו'. המעיין יתבונן ויראה הפירוש שאמרתי בפנים והאיך מגיע לכל משמר ומשמר ביובל אחד שיהא נוטל ושונה ומשמרה זו כמשמרה זו וכן בכל יובל ויובל ולפיכך העמידו על כ"ד משמרות ולא פחות ולא יותר דמשכחת לה שיהא כך שיהא כל אחד נוטל ושונה ולא יותר. ולפי המקדימין דשביתי להקדים באותן מ"ח שנים של שני יובל עד שנת מ"ט ואין מ"ט בכלל ולפי הטעמים שנתבארו בפנים בס"ד. הנה האמת אגיד ולא אכחד האף אמנם נתתי אל לבי מימים רבים לא להביא מפירושים שונים ומשונים אשר ראיתי ולא לדקדק אחריהם מכ"ם להיות כמשיג על דברים כאלה. כי לא ניתן לפרש דברי הש"ס הזה כ"א להמעיינים ומפרשים על הסדר כולו מתמידים שבו ושוגים בו תמיד יומם ולילה לא יחשו ואל יתנו דומי לו וכמאמר ר' מנא כאן ריש פ' לולב וערבה וכמה וכמה מקומות בהש"ס הזה דדריש כי לא דבר רק הוא ואם רק הוא מכם למה שאין אתם יגעים בו כי הוא חייכם אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגעים בו. הנה בעת לא יכולתי להתאפק מה שראיתי לחכם אחד שמביא לזה ומשתבח בעצמו בפירושו שהוא מעשה חושב כי טעם כ"ד משמרות שתיקנו לפי שבכ"ד יובלות נוטלות כולן ואז חוזרות חלילה. ומי יתן איפה כי ימלאהו זה לפי פירושו לתת טעם מדוע כ"ד משמרות ולא פחות ולא יותר הלא על הא דפריך ויעשה אותן עשרים ושלש קאמר ולית יכיל דכתיב וכו' וכי זה הוא מעשה חושב קאמר ר' אבהו חשבתים וכו' והלא אם היו כ"ג היו נוטלות בכ"ג יובלות וחוזרות חלילה וכן אם היו כ"ה או יותר ותינוק היודע ספר יודע זה ונער יכתבם לתכון זה ונשאר מבלתי נודע לקביעות כ"ד משמרות בדוקא לפי דבריו ומה לנו אם הוזכר בגמרין מענין זה או לא הלא תמלא למאות ולאלפים כזה ושלא נזכר בהבבלי כלום. ואף אם נפרש דברי הבבלי דערכין דקאמר משמר הפוגע ביובל וכו' היינו שנוטל כל שדה אחוזה בימלא א"כ נאמר הש"ס הזה איננו מסכים לזה אלא דסובר בהלשונה הפוגע ביובל נוטל השדה או בשדות של שנה הראשונה בלבד וא"כ להשניה וכו' ונותן טעם ע"י כך למה כ"ד משמרות בדוקא ולפי הבבלי באמת לא מצינו טעם לזה והרמב"ם העתיק כפי דברי הש"ס הבבלי כדרכו בכ"מ. סוף דבר לא ניתן לכתוב ולהאריך יותר בזה כ"א המעיין המבין ומודה על האמת יקבל זה ממי שאמרו וכדפרישית וזהו מעשה חושב דר' אבהו:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

מערכת הערוך

לירושלמי סוכה

דף ט"ו ע"ב (סו' כ"ח) **רב חייא בר אשי בשם רב** זה שהוא משכים לצאת לדרך נוטל לולב ומנענע, שופר ותוקע. לכשתגיע עונות קריאת שמע הרי זה קורא את שמע ומתפלל. תני צריך לנענע שלשה פעמים ר' זעירה בעי הכין חד והכין חד או הכין והכין חד. תמן תנינן צריך לכסכס ג' פעמים בין כל דבר ודבר ר' זעירא בעי הכין חד והכין חד או הכין והכין חד ני' הערוך ופירושו (ערך נע ג') המשכים ללכת בדרך נוטל לולב ומנענע שופר ותוקע וכשמגיע זמן קריאת שמע קורא ומתפלל תניא צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר בעי ר' זירא הכין חד והכין חד או הכין והכין חד. פי' כבר אמרנו צריך ניענוע ג' פעמים בעי ר' זירא ההולכה תחשב פעם אחת וההובאה פעם אחרת או ההולכה וההובאה פעם אחת נחשבין וצריך להוליך ולהביא שלשה פעמים בכל אחד ואחד תמן תנינן בנדה פ"ט (דף ס"א ע"ב) בענין סממנין שבעה מעבירין על הכתם וצריך לכסכס שלשה פעמים על כל אחת ואחת ר' זעירא בעי הכין חד והכין חד או הכין והכין חד ולא איפשיט וכיון דלא איפשיט עבדינן לחומרא שלשה פעמים על כל אחד ואחד":

ס' נ"ב לכסכס. פי' הערוך (ע' כסכס) "כיסכוס כעין שפשוף הוא ומתקווץ הבגד פירוש יתכמץ ונראה קמטין קמטין וכשלובשו מתפשט:

דף כ"ג סורס יו"ד. עמד אחד מהן לקראות בתורה היה הממונה מניף בסודרין והן עונין אחריו אמן. בערוך (ע' אמן ג'). **ועומד אחד מהן לקרות** בתורה והיה הממונה מניף בסודרין והן עונין אמן". ומייתי עלה קושית רבינו נסים "כגון דהני לא שמעי הברכה. אלא בהנפת הסודרין יודעין (עונת אמן) ועונין אמן יתומה. ופריק הא דתניא (ירושלמי ברכות פ"ח הל' פ'). אין עונין אמן יתומה מפרשי בני מערבא שעל מי שחייב באותה ברכה קאמר ובעניתו אמן יצא ידי חובתו וצריך שישמע הברכה ואח"כ יענה אמן והא דעונין אמן במניפת הסודרין בקריאת ספר תורה ולא בתפלה ולא בדבר ששליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן. ובירושלמי ברכות בס"פ אלו דברים איזו היא אמן יתומה רב הונא אמר הן הן דמחייב למברכה ולא ידע מה הוא עני":

ע"ב סו' כ"ט מדליקין את הנרות ני' הערוך (ע' פקע ד') תני שבלאי מכנסי כהן גדול היו מדליקין נרות שבפנים ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין נרות שבחוץ כתיב להעלות נר תמיד שערו לומר אין לך דבר עושה שלהבת אלא פשתים בלבד מהו ספקיעין תרגמה רב חגי מפשילין כו' בירושלמי פרק אחרון דפאה בן בבא על הפקיעה ומה אם זה שנתמנה על הפתילות כו':

שם ס' נ"ו **לאו דאמר רבי יהושע בן לוי הריח והמראה והקול אין בהן** מעילה (ני' הערוך ע' קל) ולא היו מועלות דאמר רבי סימון ריח מראה **וקול אין בהן** משום מעילה. סורס נ"ח היו בערוך ניפא:

(דף ב' ע"א) **פ"א ה"א** מפני מה אמרו סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות שלא בא אלא להיתירה של סוכה. עיין ב"ב קס"ג ע"ב הרחיק את העדים ב' שיטין מן הכתב פסול כ' מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר אל תתמה בגדי אויר סוכה פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה. והכי איתא בירושלמי בפ"א דגיטין ה"ד בפסר שהזמו בד' עדים ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים כשר ותתקיים העדות בשאר ויעשה כהרחק עדות ויהא כשר (פירוש שיעשה כהרחיק ב' שיטין בין העדים להשטר) לית יכיל דאמר ר"י בשם ר' ירמיה פסולין אינן נעשין כהרחק עדות שלא באו אלא להכשירו שלשה טפחים כו' וה"נ קאמר חזקיה מפני מה אמרו סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות ולא כיי כאויר בפוסל בג' שלא בא אלא להיתירה של סוכה:

(דף ד' ע"א) **שם** ר' יעקב בר אחא ר' חייא ר' יוחנן בשם ר' הושעיה ואפילו שלא כנגד הדופן. ר"י ב"א ר"ח בר בא בשם ר"י בשם ר"ה כנגד הדופן (כצ"ל) כו' ע"ד דר"ח ב"ב מה היקלתה בה (כמ"ש הרא"ש בבבלי י"ט ע"א כיון דבליטית אפילו טפח מאי חידוש הוא והוכרח לומר דמיירי בטעה ב' המחיצות של הצדדין ארוכות אף על פי שהיה די לו בשבעה טפחים באחת מהן וזה מוכיח שרוצה לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות ודופן השלישית המכבכת עם הפסול לאו מן הסוכה היא אלא בפ"ע קאי שאין לו אלא דופן אחת. והירושלמי לא ניחא ליה בחידוש זה ולפיכך אמר מה היקלתה בה): (נועם ירושלמי)

(דף י"ב ע"א) **פ"ג ה"א** מה פליגין. ירושלמי גיטין פ"ה הלכה ו' דף ל"א ע"א:

שם ואפשר שלא ייקשר במיישב מלמעלן. באור זרוע הגדול הלכות סוכה גורס במיכב מלמעלן:

שם רבנן דקיסרין בשם ר"י בין זה ובין זה פסולה מפרש באו"ז דר"י ס"ל שאולה פסולה פר"א. ויותר נכונה גירסת הק"ע בין זה ובין זה כשרה. דבגזל קרקע דקרקע אינה נגזלת ושאולה כשרה ובגזל פסל וסכך בו ס"ל ג"כ דכשר כדאמר בבבלי אבל גזל עצים וסכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים:

שם איזהו גזולה פסלה. (לפאו"ז קאי זאת לריב"ל) ר"ל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חבירו שלא מדעתו נמליאל זוגא (כצ"ל) כו' מאן ברא לך פירש באו"ז מי התיר לך לכתחילה דעד כאן לא מכשרי רבנן אלא בדיעבד אבל לכתחילה לא:

(דף י"ז ע"א) **ה"א** לא בן הדא אלא מן הדא דפ"ר הילא ותני כך היה המנהג כו' ולהכי אף הכבר יצא בו והוציאו לרה"ר כשר משום דעשה קצת מצוה. ועיין בירושלמי בשבת פי"ט קיף ה"ד ובפסחים פ"ו סוף ה"ה. שוב ראיתי כן ביפ"ע:

(דף י"ח ע"א) **שם** אף הדא מקוזה. פירש הגר"א בשביעית [פ"א ה"ה] מה שאומרין בבבל בר"ה הלל בדלוג כדאמרי' בגמ' [תענית כ"ח ע"ב] רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלילא בריש ירחא כו' כיון דחזי דקא מדלגי דלוגי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם מקותה פירושו קפיצה וכן מקזז פירושו דולג וקופץ. ערוך השלם [ודלא כהפ"מ בע"ז פ"ד ה"א שפירש מקותא מענין הקזת דם באיזה יום מקיזין באיזה יום שאין מקיזין]:

(דף י"ח ע"ב) **פ"ד ה"ב** לא תהון יהבין לה אלא לדעת גמורה. ומפרש בק"ע שלא על מנת להחזיר. עיין לעיל בפ"ג סוף ה"י:

(דף י"ט ע"א) **שם** לך יודייה. כ"ל של לך יו"ד ה"י ודרש מתיבת ולכה על שם הוי"ה:

(שם ע"ב) **ה"ה** אמר ר' יוסה קיימא רב אבודמי נחותא בר"ה [פ"א ה"א] ובחגיגה [פ"א ה"ד] הגי' רב אבודמא ובכל המקומות צ"ל רב אבדומי. אבדומא. אבדומה עמ"ש בפ"א דעירובין סוף ה"ו ובשקלים פ"ג ה"ב:

(דף כ"א ע"א) **ה"ו** נאים היו יותר ממעשה אומן. דריש חלאים מלשון חולין שמעשה ידי אמן היו חולין ונרוצים בנוי מהשיתין. יפ"ע:

(דף כ"ב ע"א) **שם** דחזקיה אין כהדא דר' ינאי דברי הכל. דחזקיה שאמר שלא יהא גומרין ראינו מים כו' אינו אליבא דחילפי. לעיל ביומא דף י' ע"א ובבבלי בזבחים כ' ע"א. אליבא דרא"ב"ש שאין הלינה פוסלת בכיור: (נועם ירושלמי)

(שם ע"ב) **פ"ה ה"א** מ"ד היילך מצה שהוא תדיר מ"ד היילך חמץ שהוא חביב (כצ"ל). כמו שהגיה בפ"מ. ואין צריך להוסיף שהוא חובת היום. שהכוונה דמצה היא לחם עניים לכן חמץ חביב יותר ממצה. וכמ"ש תוס' בזבחים ע"ה ע"ב בד"ה שביעית. וכתבתי מזה בספרי זבחי אפרים בזבחים נ' ע"ב:

(דף כ"ד ע"ב) **ה"ה** כי שתים רעות עשה עמי וכי שתים רעות עשה עמי כו' עיין בבלי תענית דף ה' ע"א:

(דף כ"ה ע"א) **שם** אלא כמאן דאמר יתקעו לפנים מן המוספין יתקעו. צ"ל דלא כמ"ד יתקעו לפי מנין המוספין יתקעו רבנן דקיסרין בשם ר"י בר אחא ואפילו כמ"ד יתקעו לפי מנין המוספין יתקעו תוקעין היו מוספין לא היו מוספין תקיעות כצ"ל וכמ"ש בבבלי

תורתן של ראשונים

לירושלמי מסכת סוכה

עמוד	שורה	

א 1 **סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה**

וכן הגי' במשנה בבלית כאן אבל בתוספתא סוכה פ"א ובפי' רבינו חננאל כאן ובאגודה וכן עוד בכמה ראשונים ליתא מלת למעלה, אולם לקמן בהלכה זו „ר' אבהו בשם ר' יוחנן וכו' מעשרים אמה ולמעלן וכו'".

15 **יש דברים כשרים בסוכה וכו'**

בס' אדם וחוה (נתיב ח' חלק א') „יש דברים כשרים וכו' ארבעה דוקרנין וסכך על גבן בסוכה כשרה במבוי פסולה דפנות כהלכתן ושלשה אפי' טפח בסוכה כשרה וכו' כל זה פשוט בירושלמי" עכ"ל.

16 **דוקרנין כשרים בסוכה וכו'**

וכן הגי' בעיטור ובֿרא"ש פ"א סי' ח', ועי' בערוך ערך דקר. ובקרבן נתנאל ברא"ש שם הגיה בירושלמי כשרין במבוי ופסולין בסוכה, ואין מן הצורך להגיה.

20 **דפנות כשרות**

ברא"ש הנ"ל „שתי דפנות".

ותני כן שתים כהלכתן וכו'

תוספתא סוכה פ"א וע"ש, ובירושלמי ערובין פ"א ה"א „שתים כהלכתן והשלישית אפי' טפח כשר.

22 **רחב מעשר אמות בסוכה כשר**

בספר מנוח ה' סוכה פ"א הי"ב „מיהו בירושלמי תני דה"ה ליתר מעשר דניתר בסוכה אע"פ שאינו ניתר בשבת משום דכיון דשרינן בסוכה פרוץ מרובה על העומד וה"ה ליתר מעשר וכו'" ע"ש. ובעיטור ה' סוכה דף ב' „ותני כן ונסרים רחבים מעשר אמות בסוכה כשרה וכו'".

2 1 **מלתירה ויש בה רוחב ד' טפחים**

בבבלי עירובין ד' ג' ע"א „מאי אמלתרא וכו' אמרי במערבא פסקי דארזי" ובפיר"ח שם פיסקא דארזי פי' לוה ארז רחבה ד' טפחים וכו'.

10 **ר' אבהו בשם ר' יוחנן התורה אמרה בסוכת תשבו**

בבבלי סוכה ב' ע"א „ר' זירא אמר מהכא וסכה תהיה וגו' עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה וכו'".

27 **והלא שבעה בנים ת"ח היו לה**

בתוספתא סוכה פ"א „והלא שבעה בנים ת"ח היו וכלן היו ישינים בתוכה. ובבבלי סוכה ד' ב' ע"ב ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים, למה לי למיתני ועוד כל מעשיה וכו' הכי קאמר להו כי תאמרו בנים קטנים היו וקטנים פטורים מן הסוכה כיון דשבעה הוו אי אפשר דלא הוי בהו חד שאינו צריך לאמו וכו'.

ב 15 **לית הדא דר' בא בר ממל אילפן וכו'**

ברוקח סי' ש"ע „ירושלמי (מגילה פ"א הי"א) ר' זעירא וכו' דלא מן אולפן פי' שלא כהלכה אלא מן המנהג" עכ"ל, ובאו"ז סי' תקס"ז „והא דקאמר ולאו מן אולפנא היינו שלא היתה קבלה בידו אלא מסברא התיר" עכ"ל. וברש"י עירובין ד' ס"ז ע"א דאולפנא ששמע מרבו ורבו מרבו" עכ"ל.

4 31 **יליף לה מן העגלות**

בבבלי סוכה ד' ה' סע"ב „הלכתא גמירי לה.

ג 11 **ואילין רבנן לא יודון לר' יהודה**

בילקוט המכירי (ישעי' צד 37) „ירושלמי דסוכה וכו' ר' יודה יודי לאילין רבנן שאע"פ שאין שם ארבע אמות וארבע דפנות שהיא פטורה מן המזוזה ואינה טובלת במעשרות" (כ"א מלות אחרונות ליתא).

23 **מ"ט דר"ש וכו'**

בבבלי סוכה ו' ע"ב „במאי קא מיפלגי וכו'" ע"ש, ובפיר"ה שם „זה היה קבלה בידינו ומצאו מפורש בתלמוד א"י רבנן דקסרי שמעון טעמייהו דרבנן וטעמא דר"ש מהדא קרא וסוכה תהיה לצל יומם מהורב למחסה ולמסתור הרי אחת למעלה בסככה למכסה ולמסתור הרי ב' לדפנות מזרם וממטר רבנן אמרי אחת ר"ש אמר שתים" עכ"ל. ובה' סוכה לרי"ץ אבן גיאת (ד' ס"ח) בירושלמי טעמייהו דרבנן ור"ש מהדין קרא וסוכה תהיה לצל יומם מהורב הרי אחת למעלה ולמחסה ולמסתור הרי שנים מזרם וממטר רבנן אמרי אחת ורש"א שתים" עכ"ל.

שו"א **רב אמר אותה וכו'**

בבבלי סוכה ד' ו' ע"ב „היכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היוצא", ובפיר"ח שם ד' ז' ע"א „היכן מעמידו רב אמר כנגד היוצא כדגרסינן בירושלמי רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מןהכותל טפח"ע"ש ובמלחמות להרמב"ן פ"א דסוכה „וכך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות רב אמר אותה של טפח וכו' מן הכותל שמואל אמר אפי' תימא כנוסה כמה וכו'" עכ"ל.

6 6 **כהנא ואסא וכו'**

במלחמות הנ"ל „כהנא ואיסי עלון והוון קומי רב כהדא דשמואל וכו' בתוך שלשה כלהיים ופירושו ברור וכו' מכאן למדנו כפורש מהו מהלוקתם ומהו כנגד היוצא אבל שיטתו של שמואל מתהלפות עם הגמרא שלנו משמיה דלוי וכן דרכו תמיד בחליפין כזה בכל מקום" עכ"ל.

ד 29 **ושחמתה מרובה מצלתה פסולה**

באו"ז ח"ב סי' רפ"ד, ירושלמי „צילתה מרובה מחמתה כשירה הא מחצה על מחצה פסולה וחמתה מרובה דקתני מתני' דפסולה דמחצה על מחצה קרוי מרובה" עכ"ל ולפנינו הגי' משונה.

8 5 **תני צריך לחדש בה דבר**

בסוכה בבלית ט' ע"א „נראה מפורש שאין צריך לחדש בסוכה ישנה דבר, ובבלי סוכה מ"ו ע"א „היתה עשויה

עמוד	שורה

ועומדת אם יכול לחדש בה דבר מברך וכו'. וג"כ מבואר שאין החיוב לחדש בה דבר ובשה"ל השלם סי' של"ז „מצאתי לרב יהודאי גאון ז"ל (בתניא רבתי סי' פ"ב בשם רב נטרונאי גאון) „סוכה ישנה צריך לחדש בה דבר ואם לא הידש פסול ובירושלמי גרסינן תני צריך לחדש בה דבר וכו'" ובפיר"ח בסוכה ט' ע"א „מתני' בשלא עשאוה לשם סוכה של מצוה לפיכך גרסינן בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר וכו'" ע"ש אבל ממשמעות פשטיות הסוגיא בבבלי נראה דהבבלי והירושלמי מחולקים בזה.

8 5 **לחדש בה דבר**

באו"ז ח"ב סי' רפ"ז „ירושלמי תני צריך לחדש בה דבר ואליבא דב"ה" עכ"ל. ובר"ן סוכה סביב הרי"ף סי' תתקפ"ה „מיהו גרסינן בירושלמי תני צריך לחדש בה דבר וכו' כלומר דאע"ג דסוכה ישנה מכשרי ב"ה ומצוה (למצוה) מן המובחר צריך להדש בה דבר" עכ"ל. ובשה"ל הנ"ל ירושלמי וכו' מיהו י"ל דמצוה מן המובחר לחדש בה דבר ואם לא הידש כשרה, ויש מפרשין לההיא דירושלמי דתני צריך להדש בה דבר לענין לברך שהחיינו וכו'" ע"ש. ובכל בו סי' ע"א ובארהות חיים סי' י"ב „ירושלמי וצריך לחדש בה דבר לשם מצוה" עכ"ל ונראה כאלו היתה לפניהם הגי' בירושלמי כך, ובב"י בטאו"ח סי' תרל"ו „ומדברי כלם משמע דהא דמצריך בירושלמי להדש בה דבר לעכובא הוא וכו'". ובברכי יוסף להרהיד"א בסי' תרל"ו בשם שו"ת רדב"ז כתיב: „ובירושלמי צריך לחדש בה דבר ולפ"ז האי צריך לעיכובא וכו'" ע"ש.

7 **ובלבד ע"פ כולה**

בה"ג ה' סוכה „ולחדש בה דבר כגון מיכנשה ולממכה (פי' להוריד) בה ביסתרקי (פי' מצעות) ובהלכות פסוקות לתלמידי רב יהודאי גאון (צד 25) אם יכול לחדש בה כגון לטאטה או לפרוש לתוכה כרים וכסתות" עכ"ל, ובעיטור ה' סוכה „ובלבד ע"פ כולה ש"מ חידוש בגופו וכו' ודלא כבעל הלכות שאמר וממך ביסתרקי חידוש וכו'". ובה' סוכה לרי"ץ אבן גיאת (ד' פ"ז) והתם בירושלמי אתמר לענין סוכה הישנה ב"ש פוסלין וכו' מן דמר כל שהוא ובלבד על פני כולה אלמא חידוש בגופה דידה היא" עכ"ל. ובס' אדם וחוה (נתיב ח' ה"א) „ובה"ג כתב דאפי' אינו בגוף הסוכה כגון לכנס אנשים וליכנס בתוכה ולישן בה, וראשון נראה עיקר וכן מוכח מהירושלמי שכתבתי" עכ"ל. ונפלא קצת לשון הריטב"א סוכה ד' ב' „ומיהו לכתחלה מצוה לחדש בה דבר בגופה אבל חדוש הוץ לגופיה וכו' אינו מחודש וכן מפורש בירושלמי" עכ"ל.

8 **אף במצה כן וכו'**

באו"ז ח"ב סי' רנ"ו „ועוד הביא רבינו יצחק בר אברהם ראיה מירושלמי דגרסינן התם סוכה ישנה וכו' א"ר מנא כי היכי דפליגי בסוכה ישנה פליגי נמי במצה ישנה. ר' בון אמר במצה כ"ע לא פליגי להיתר דתני התם (תוספתא פסחים) ואופה מצתו כדי לאכול למחר וכו'" עכ"ל.

11 **סוכת הרועים**

בבבלי סוכה מ' ע"ב „סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה וכו' וכ"ז ליתא בירושלמי ובתוספתא שלפנינו.

12 **סוכת הכותים עשויה כהלכתה**

בבבלי הנ"ל „סוכת כותים סוכה מכל מקום כשירה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה".

ו 13 **העושה סוכה לעצמו וכו' לעשות סוכה**

במנהות מ"ב סע"א „ואילו לעשות סוכה לא מברך" ובעיטור ה' סוכה (דף ע"ה) „גרסי' בירושלמי העושה סוכה לעצמו וכו' מברך בכלהו בשעת עשייתן לעשות ולא אזלא כגמ' דידן וכו'" עכ"ל. ובמאירי לשבת ד' כ"ה ע"ב „ומה שאמרו בירושלמי העושה סוכה לעצמו מברך אקב"ו לעשות סוכה שהרי יש גמר מצוה בעשייתה אין הלכה כן שהרי חילקת ע"ז סוגיא שבמס' מנחות וכו'" עכ"ל, ובכל בו סי' ע"א וסי' פ"ז „ואע"פ דבירושלמי משמע דמברכין תלמוד שלנו הולק עליו דהוא עיקר" עכ"ל, ובכנה"ג או"ה סי' תרס"א סי' א' „דזמן דסוכה צריך לאמרו בשעת עשייה כדגרסינן בירושלמי העושה סוכה לעצמו מברך לעשות סוכה וכו'".

14 **לאהר לעשות סוכה לשמו**

ברא"ש סוכה פ"ד סי' ג' „ובירושלמי תניא וכו' עשאה לאהר מברך על עשיית סוכה וכו'" ובמאירי שבת ד' כ"ה ע"ב „לאהר מברך אקב"ו לעשות סוכה לשמה".

18 **מכיון שהשיכה מהו שיהא צריך להזכיר זמן**

בהג"מ ה' שבת פכ"ט אות ז' „וכתב ראבי"ה ז"ל ומ"מ וכו' והביא ראיה מפ"ק דסוכה בירושלמי המברך שהחיינו פעם אחת בעיקר המצוה שוב אינו צריך לברך על אותו זמן" עכ"ל, ולפנינו מבואר ההיפך וברוקח סי' שע"א דבירושלמי דברכות פ' הרואה ובתוספתא דברכות העושה סוכה ולולב אומר זמן ולעשות אין הלכה כן כדמשמע בפ' התכלת דלא מברך לעשות וכו'" עכ"ל.

עמוד	שורה

א שו"א **התחתונה כשירה**

לעיל ה"ב „דתנא וכו' ואפי' התחתונה כשירה". ובר"ש סוכה פ"א סי' ט"ו „אף התחתונה כשירה".

ה 4 **כמה יהא בניהן ויצטרפו**

בעיטור ה' סוכה (צד 168) „ירושלמי כמה יהא בין סכך לסכך ויצטרף".

תרין אמורין וכו'

בבבלי סוכה ד' י' ע"א „מחלוקת רב חסדא ורבה בר רב הונא עם שמואל" ע"ש.

16 **הדא אמרה דיורין ממש**

בבבלי סוכה י' ע"א „אילימא דיורין ממש וכו' אמרי במערבא אם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה התחתונה כשירה וכו'" ולפנינו בירושלמי ליתא זה שאמרו במערבא גם לא נזכר בבבלי דעת הירושלמי שדיורין ממש.

10 1 **שלא מפני הנשר כשירה**

בר"ן סוכה סי' תתקס"ז „ומיהא שמעינן דכל דלצורך הבגד ה"נ כלנאותה וכו' והכי נמי מוכה בירושלמי דאמרינן כל שלא עשה מפני הנשר כשר ובכלל זה לנאותה לצורך הבגד וכו'" ע"ש.

7 **זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם אין גידוליו וכו'**

בעיטור ה' סוכה (צד 160) „דתנן זה הכלל דבר שאין מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ מסככין בהם דבר המקבל טומאה וגידולו מן הארץ אין מסככין בו וכו'" וזה הנירסא קבלתי מרבותי וגירסת רבינו גידולו מן הארץ מסככין בו אין גידולו מן הארץ אין מסככין בו" עכ"ל, ושם בעיטור להלן (ד' פ"ח) וזה הכלל דקתני במתניתין דבר שמקבל טומאה וגידולו מן הארץ אין מסככין וכו'" עכ"ל ובמאירי לסוכה (צד 326) „ומ"מ יש גורסין במשנתינו זה הכלל דבר שאינו מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ מסככין בו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ אין מסככין בו וכו' אלא שהם משבשין אותה וגורסין כשיטתם ואין הדברים נראין" עכ"ל. ובחי' הריטב"א סוכה ד' י"א ע"ב „זה הכלל כל דבר שמקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככין בו וכך היא הנירסא במשניות המדויקות וכן עיקר וכו'" ע"ש.

18 **סיככה בחבלים כו'**

בספר מנוח ה' סוכה פ"ב ה"ד „והכי איתא בירושלמי דאמרינן התם סיככה בחבלים וכו' ומסתברא דהא דחבלים של פשתן דקא פסיל בירושלמי דוקא בביתנא דדייק ונפיין כגון אניצי וכו'" עכ"ל, ובמאירי סוכה ד' י"ב ע"ב „בתלמוד המערב אמרו סככה בחבלים וכו' כשרה בחבל של סיב ופירשו גדולי הרבנים בטעם בהכשר של סיב ושל חלף מפני שצורתם עומדת ואין החבלים כלים" עכ"ל.

24 **דין כדעתיה וכו'**

בתוס' סוכה י"ב ע"א ד"ה בפסולת „מפרש בירושלמי דין כדעתיה ודין כדעתיה ר' יוחנן אמר עננים למעלה היו כלומר מן השמים הן באין ואין זה גידולו מן הארץ דקתני מתניתין ור"ל אמר למטה היו" עכ"ל.

ו 5 **מפני שהיא נראית כאוצר**

בבבלי סוכה י"ב ע"א „א"ר יעקב שמעית מיניה דר' יוחנן תרתי חדא הא ואידך ההוטט וכו' הדא משום גזרת אוצר והדא משום תעשה ולא מן העשוי ולא ידענא הי מינייהו משום אוצר וכו'" ע"ש, וכאן מפורש דעת ר' יוחנן.

7 **אין חבילה פחותה מכ"ה**

בירושלמי תרומות פ"י ה"ה ובערלה פ"ג ה"ד „וכמה היא חבילה חמשה ועשרים זירין" ובתוס' סוכה י"ב ע"א ד"ה חבילי ובאגודה ה' סוכה סי' י' „מפרש בירושלמי דאין חבילה פחותה מכ"ה קנים" ובחי' הרשב"א ביצה ג' ע"ב „מפורש בירושלמי כמה היא חבילה כ"ה זרדים", וברמב"ם ה' סוכה פ"ה ה"י „ואין הבילה פחות מן כ"ה בדים" ובארחות חיים ה' סוכה סי' כ"א „ואין חבילה פחותה מכ"ה בדי זרדין וכן דעת הירושלמי" עכ"ל, ובס' מנוח בה' סוכה שם „והגיה הראב"ד בירושלמי מצאה וכו' ויש לומר דהילוק יש בין חבילה לאגודה וכו' וכלהו רבנן קמאי ובתראי הביאו זה הירושלמי בהלכותיהן", ובמאירי בסוכה ד' י"א ע"ב, „פירשו בתלמוד המערב שאין חבילה פחותה מעשרים וחמשה ולמטה אמרו (עי' בבלי סוכה י"ג ע"א) שבקנים מיהא אגד שלשה הוי אגד ושמא חילוק יש בין קנים להבילין הנזכרים במשנתינו" עכ"ל.

עמוד | שורה

ו 15 **ר' יסא בשם ר' חמא בר חנינא וכו'**

בפיר"ה בסוכה ד' י"ח ע"א „ומצאנו אותו מפורש בירושלמי ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא דכתיב וסכות על הארון את הכפורת (בשמות מ' ג' את הפרוכת) מיכן שהדופן קרוי סכך ומיכן שעושין דפנות בדבר שמקבל טומאה כגון הפרוכת שהיא דופן ואפי' דופן מקצתו עומד ומקצתו עקום נקרא דופן וראיה לזה הפרוכת וכשר הוא" עכ"ל.

17 **בדבר שהוא מקבל טומאה**

כן גרסו הראשונים אבל באו"ז ח"ב סי' רפ"ט הגי' „ירושלמי ר' לוי בשם ר"ה בר' חנינה כתיב וסכות וכו' מיכן שעושין דפנות בדבר שאינו מקבל טומאה. ולפי זה יש לנו לפרש דהא דקתני (במשנה סוכה י"ח ע"א) דהיינו דוקא אהבילי קש וכו'", וכפי זה היה צריך להזהר שלא לעשות הדפנות מדבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ" עכ"ל, ובב"ה בטוא"ח סי' תר"ל ומ"מ לפי מ"ש בהגהות אשר"י בשם הירושלמי משמע להיפך דדוקא מבהמתה מרובה מצלתה כשרין הדפנות וכו'" עכ"ל, ולא מצאתי זה בהג"א ובירושלמי.

שהוא מקבל טומאה

לפני הראשונים היו כאן בירושלמי מאמרים שאינם לפנינו במאירי סוכה ד' ט"ז והוא שאמרו בתלמוד המערב בעורות שאינן עבודים שאע"פ שאינן מקבלין טומאה מצד שאינן עבודין מסככין בהן אחרי שהעיר אין גידולו מן הארץ ואע"פ שלענין וכו'" עכ"ל, ולפנינו אין זכר מזה. ובעיטור ה' סוכה (צד 160) דבר שאין צומח מן הקרקע כגון עירות בהמה שמהוכר מלאכה אע"פ שאין מקבלין טומאה אין מסככין וכו'" ע"ש.

18 **מסככין בנסרים וכו'**

בתשובות הגאונים הקדמונים (קהלת שלמה צד ג') „דתנן מסככין בנסרים דברי ר"מ ור' יהודה אוסר וכו'", ובתוספתא סוכה פ"א לא נזכר ר"מ כלל רק וחכמים אומרים (בכ"י אחר והכמים אוסרים) עד שיהא וכו'.

12 25 **רי"א משום ב"ה או מפקפק וכו'**

במשנה בבלית (סוכה ט"ו ע"א) „רי"א אומר וכו' וב"ה אומרים מפקפק ונוטל אחת מבינתים" וכן הגי' בהג"מ ה' סוכה פ"ה אות ה' אבל בעיטור ה' סוכה (ד' פ"ג) רי"א וכו' ובה"א או מפקפק או נוטל אחת מבינתים" עכ"ל.

27 **בש"א מפקפק ונוטל מבינתים**

כן הגי' גם במשנה בבלית הנ"ל אבל בעיטור הנ"ל הגי' „בש"א נוטל אחת מבינתים אבל לא מפקפק".

שו"א **ואינו צריך לפקפק**

במשנה בבלית הנ"ל „ואינו מפקפק" ובמגיד משנה ה' סוכה פ"ה ה"ה „אבל לא יפקפק".

ז 3 **בארוכות המטה**

בתוי"ט „ולשון הרמב"ם בארוכות בבי"ת וכן לשון הר"ן גם המגיד וכו'".

14 1 **א"ר יוחנן לא אמר ר' יוסה אלא לענין סוכה וכו'**

בבבלי סוכה ט"ז ע"ב „אמר רבב"ח א"ר יוחנן ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה דאמר מחיצה תלויה מתרת וכו', ונראה משם שדעת ר' יוחנן שר' יוסי אמר גם לענין שבת, ולהיפך מהירושלמי.

4 **ותלו בו קוטיות**

בירושלמי עירובין פ"ח „ותלו לו קטיות" ובאגור לר"ש גמע (שורש קיט) „כדאמרינן לענין סוכה עשאה בקיטונות פכפכין אבנים קטנים כחותם של טבעת" וע"ש בהערות.

5 **והתיר ר' ישמעאל בי ר' יוחי (צ"ל יוסי)**

בבבלי סוכה ט"ז ע"ב ועירובין פ"ו ע"ב לא נזכרה המעשה דלעיל דר' חנינא שלטון בא לציפורן וכו' ושם נאמר „ואם תאמר מעשה שנעשה בצפורי על פי מעשה לא ע"פ ר' יוסי אלא ע"פ ר' ישמעאל בר' יוסי ומאי מעשה דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת שכחו ולא הביאו ס"ת מע"ש למחר פירסו סדינין וכו' פירסו ס"ד וכו'" ע"ש.

16 **שהיא מוקפת אכסדרא**

בראש סוכה פ"א סי' ל"ב „וכן חצר שמוקפת אכסדרה וסיכך על גביו אם יש מן הסיכוך ולכותל ארבע אמות פסולה פחות מד' אמות כשירה".

19 **תני ר' חייה אויר פסול פוסל בג' טפחים סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות**

בבבלי סוכה י"ז ע"א „אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אויר פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה ואמינא להו וכו'", וע"ש עמוד ב' מחלוקת רב ושמואל (דשמואל סבר סכך פסול באמצע פוסל בארבעה מן הצד פוסל בארבע אמות ורב אמר בין מן הצד בין באמצע בארבע אמות) ובעיטור ה' סוכה (ד' פ"ב) „ואיכא פלוגתא ביני רבוותאי רבינו אלפס פסק כשמואל וכו' ובעל הלכות פסק כרב כלישנא בתרא דירושלמי מסייע ליה דתני ר' חייא אויר פוסל בשלשה סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות ומסתברא כוותיה וכו' מיהו פלוגתא דרבוותא היא ולהומרא", ובה' סוכה (ד' ע"א) להרי"ץ אבן גיאת כתב „הלכתא כרבנן אע"פ שמצינו ר' יוחנן ור"ל תרייהן אמרין (לעיל ירושלמי ה"ז) משום שאין סכך פוסל אלא בד' אמות לא מסתייעינן מינייהו דמכדי רבנן דגמרא דידן קים להו כמתניתא ובדר' יוחנן ור"ל אם איתנהו כהני אמאי לא איקבעו לה בגמרא ומייתי מינייהו ראיה ומותבי מדר' חייא (כונתו למ"ש ר"ח בירושלמי דילן) תיובתא אמאן דס"ל אלא ש"מ הא דר' חייא משבשתא היא בודאי ודר' יוחנן ודר"ל לא קים להו וכו'" עכ"ל, ולפלא שלא זכר הרי"ץ א"ג שעל הירושלמי סומך הבה"ג ולא חשבו למשבשתא, וקושייתו של הרי"ץ א"ג מדוע לא מובא בבבלי תני ר"ח הנ"ל ודברי ר' יוחנן ורשב"ל שמובאים בירושלמי אינה קושיא כלל כי מצינו כזאת למאות שהבבלי לא זכר הברייתות ומאמרי האמוראים שנזכרו בירושלמי וכן להיפך שבירושלמי לא נזכרו מה שנמצאו בבבלי, ובאמת שהבבלי לא ראה את הירושלמי (ומכל שכן) שהירושלמי לא ראה את הבבלי.

14 26 **מהו לישן תחתיו**

זה קאי על המשנה יוד לעיל על הא דתנן הרחיק את הסיכוך מן הדפנים שלשה טפחים פסולה, כדמוכח מירושלמי ברכות פ"ז ה"א דאמר ואנן חזינן וכו' ע"ש, וכן כתב הריטב"א סוכה י"ג ד"ה מתני', וכ"ה בירושלמי אמתניתין הרחיק את הסיכוך ג' טפחים פסולה פחות מכאן כשירה מהו לישן תחתיו וכו'" ע"ש שנויים.

לישן תחתיו

במאור ספ"ק דסוכה „וסכך יפסול פחות מג' וכו' וכן פירש הר' שלמה ז"ל וכן נמצא בברכות ירושלמי בפ' שלשה שאכלו תנינן תמן הרחיק את הסיכוך וכו' מהו לישן תחתיו וכו'" ובתוס' שבת י"ט ע"א ד"ה לא „ובירושלמי דברכות פ' ג' שאכלו משמע דאויר מצטרף ואין ישנין תחתיו כפי' הקונטרס וז"ל אנן קייסין וכו', ובר"ן סוכה סי' אלף ז' „ועוד דבירושלמי אמרינן בהדיא דבאויר אין ישינין תחתיו" ובהג"מ ה' סוכה פ"ד אות ב' „וכן איתא בירושלמי פ' ג' שאכלו ויליף לה מטיט הנרוק וכו' ולקמן בסוף פרקין אויר משלשה מצטרף ואין ישינין תחתיו ויש גורס להיפך ואין נכון" עכ"ל. לפלא שכל הראשונים הנ"ל מביאים הירושלמי מברכות ולא זכרו שהירושלמי נמצא כאן בסוכה במקומו.

התיב ר"י בן אלישוב הרי טיט הנרוק

בבבלי סוכה י"ט ע"א „אמר ר' יצחק בן אלישוב (עי' דקדוקי סופרים שם) אין טיט הנרוק יוכיח שמצטרף לארבעים סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה" בס' המלים לר"ש בן ר"ש גורס „טיט נדוק" ועי' לקמן.

ה 4 **מחצלת קנים מחצלת גדולה**

במגיד משנה ה' סוכה פ"ה ה"ו „מחצלת קנים גדולה וכו'".

6 **רא"א אחת גדולה ואחת קטנה וכו'**

במשנה בבלית (סוכה י"ט ע"ב) „רא"א אחת קטנה ואחת גדולה וכו'" אולם בפיר"ח ובפירש"י שם הגירסא במשנה כמו שהיא בירושלמי, ובבבלי שם ד' כ' ע"א „אי הכי ר' אליעזר אחת קטנה ואחת גדולה היה לו לומר (כן הגי' בפיר"ה ולפנינו בגמרא שם אי הכי רא"א אחת קטנה ואחת גדולה אחת גדולה ואחת קטנה מיבעיא ליה) ובפירש"י שם „כך כתובה הגי' ולי נראה איפכא דגרס במתני' אחת קטנה ואחת גדולה וכו'" ע"ש. ובמאירי לסוכה י"ט ע"ב „שגדולי הרבנים מחליפים גירסת משנתנו לשנות בה אחת קטנה ואחת גדולה וכו'".

9 **מודה ר"א וכו'** תוספתא סוכה פ"א בשנויים גדולים.

11 **פותח טפח**

באגודה ה' סוכה סי' י"ב „פירשו בתוספות דמשמע מלשון רש"י אם יש אויר טפח בין סכך ולכותל כו' כשירה וכן משמע בירושלמי דנחשב כסתום מטעם לבוד" עכ"ל.

19 **ארוגה טמאה מהו לסכך בה וכו'**

בתוספתא סוכה פ"א ומביאה בבבלי סוכה ד' כ' ע"א „וארוגה אין מסככין בה ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו ארוגה מסככין בה וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו".

פרק שני

16 11 **מחלפא שיטתיה דר"ג**

במאירי לסוכה ד' כ' ע"ב „שבתלמוד המערב שאלו בנוסח זה מיחלפא שיטתיה דר"ג דתני טבי וכו' כלומר שבודאי רוצה היה טבי לישן בהכשר אלא שר"ג מיחה בידו

עמוד	שורה

והירין בה שלא לדחוק את התלמידים ושאל א"כ ישב לו מבחוץ ומה לו לדחוק עצמו ליכנס בה אחר שאינו יכול לעמוד במקום הכשר ותירץ רוצה וכו'.

ט 1 **א"ר אימי וכו'**

בר"ן סוכה סי' אלף י"א „ובירושלמי אמרו שהמסכך ע"ג המטה בענין זה השבינן המטה קרקע הסוכה ובעינן שיהא חלל הסוכה עשרה מגב המטה ועד הסכך" עכ"ל. ובס' אדם וחוה (נתיב ה' ח"א) „אבל מהירושלמי נראה דהא שאמרינן שאם סמך דפסולה דוקא שאין מן המטה עד הסכך עשרה טפחים אפי' שיש מן הקרקע עד הסכך עשרה אבל אם יש מן המטה עד הסכך עשרה כשירה וכו'" עכ"ל.

משום שאין ממעי וכו'

בתוס' סוכה ד' כ"א ע"ב ד"ה שאין ובראש סוכה פ"ב סי' א' הגי' „אלא משום שאין מכרעי המטה לסכך עשרה טפחים ע"ב ירושלמי וכו'."

4 **מעשה באנשי ירושלים וכו'**

בתוספתא סוכה פ"ב „מעשה באנשי ירושלים שהיו משלשלין מטותיהם בחלונות שהן גבוהים עשרה טפחים והיו ישנים תחתיהן".

ט 13 **רב ושמואל חד אמר מדולדלת וכו'**

בבבלי סוכה (כ"ב ע"א), „רב תני חדא סוכה מדובללת מאי מדובללת מדולדלת וכו'".

18 **בככבי חמה שנו**

בפיר"ח בסוכה כ"ב סע"ב „ואסיקנא כוכבי חמה בעינן" ובמאירי לסוכה שם „ומ"מ פירשו בירושלמי כוכבי חמה שנו ר"ל נצוצות של חמה כלומר שלכתחילה אין לעבותה כל כך שלא יכנסו שם ניצוצות של חמה אבל כוכבים ממש אף לכתחילה רשאי לעבותה וכו' וגדולי המפרשים פירשו בו ככבי חמה כוכבים גדולים הנראים ביום ואין נראה כן" עכ"ל. ובס' מנוח (ה' סוכה פ"ב ה' כ"א) כדי שיראו הככבים הגדולים (לשון הרמב"ם) אמר המפרש הא איתא בירושלמי דגרסינן התם הדא אמרה שצריכין הכוכבים להיות נראין מתוכה ודוקא ככבי חמה כדאי' בירושלמי וכו' כגון נוגה וכוכב וכו'" עכ"ל.

18 8 **מעשה בראב"ע ור' עקיבא**

בבבלי סוכה כ"ג ע"א „מעשה ברבן גמליאל ור"ע וכו' א"ל ר"ג עקיבא היכן סוכתך".

16 **ותלוי' באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב**

וכן הגי' בתוספתא שעם הרי"ף, אבל בתוספתא הוצאת צו"מ וכן בבבלי עירובין ש"ג ע"א הגי' „עירובו עירוב".

17 **עירובו עירוב ואסור לטלטלו**

בבבלי עירובין הנ"ל פירש"י ואסור ליטלו לא גרסינן דאי גרסינן אמאי כתמה וכו'" ע"ש.

18 24 **אר"י כאן מלמעלן כאן מלמטן**

בירושלמי עירובין פ"ג ה"ג „כאן למעלן וכאן מן הצד וכן בבבלי שבת קי"ד ע"ב באילין דהוה להו צדדין וכו'".

י 14 **א"ר מנא לא סוף דבר הולין של סכנה**

מ"ש ר"מ כאן מפורש כן בתוספתא סוכה פ"ב. ע"ש ובבבלי סוכה כ"ו ע"א.

19 **ר' בא בר זבדא אמר שושבינין וכו'**

בבבלי סוכה כ"ב ע"ב „ואמר ר' אבא בר זבדי אמר רב חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה וכו'" ובריטב"א סוכה כ"ה ע"ב. ובירושלמי אמרו שהשושבינין חייבין וכו'.

24 **בין ביום ובין בלילה**

במקור בתוספתא פ"ב מוסיף „הולכי דרכים חייבים בלילה ופטורים ביום. שומרי גנות ופרדיסין פטורין בין ביום בין בלילה". וכן נראה ממ"ש בסמוך בירושלמי „אבל בשומרי ממון עשו אותן כשומרי גנות ופרדסין" שכל הנ"ל היה בגוף הירושלמי". ובתוספתא שעם הרי"ף (ווילנא תרכ"ג) הגי' „שומרי וכו' פטורין בלילה וחייבין ביום".

28 **ר' מנא הוה וכו'**

בעיטור ה' סוכה (דף פ"ו) ר' זירא אכיל בסוכה וחדי בחופה (במאירי לסוכה ד"ה ע"ב „ר' זירא אכיל בסוכה וחדי בסוכה וכו' וי"ג כאן ר' זירא הוה אכיל בסוכה והדי בחופה" עכ"ל).

ר' מונא הוה שושביניה דר' יעקב

כתב הרא"ש סוכה פ"ב סי' ח' „ונראה שיש לעשות כעובדין דירושלמי וכו'" ובס' מנוח ה' סוכה פ"ג ה"ד כתב ע"ז „לכאורה משמע דהא דירושלמי פליגי אגמרא דידן דס"ל דחתן פטור אבל שושבינין חייבין ובתלמוד דידן פסיק דחתן וכל השושבינין פטורין וקיי"ל כוותיה דכל היכי דפליגי הני תרי תלמודי עבדינן כתלמודא דידן וכו'".

20 8 **א"ר לעזר אכילה עראי וכו'**

בה' סוכה לרי"ץ אבן גיאת ד' פ"ח „בירושלמי א"ר אליעזר אכילה עראי אין, שינה עראי לא".

20 17 **ואמרו העלום לסוכה**

בפרש"י שבת דף קנ"ד ע"ב „כל כניסה לסוכה נקיט בלשון עליה כמב' סוכה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן כו'".

לסוכה

בתוס' סוכה כ"ז ע"א ד"ה ואמרו „כפ' בתרא דיומא מייתי מתני' דהכא בהאי לישנא מפני שהלכה כן אלא שרצו להחמיר על עצמן וכו' היינו משום דמתרצינן מתני' הכי מייתי לה הש"ס כאלו משנתנו שנויה כך ועי' תוס' יומא ד' ע"ט ד"ה לא.

22 **כל שאומרין עליו שלש ברכות**

בירושלמי ברכות פ"ו ה"א „כל שאומר אחריו ג' ברכות וכו' ובפי' ר"ח סוכה כ"ח ע"א „ירושלמי וכו' כל שאומרים עליו ג' ברכות לאחריו אומר לפניו ברכת המוציא"

10 26 **אין אומרים עליו ג' ברכות**

בברכות הנ"ל „אין אומר לאחריו ג' ברכות."

28 **לשאר המינין נצרכה**

בתוס' סוכה הנ"ל „לשאר מינים נצרכה פי' לא אתא לחלק בין דבר שיש בו כשיעור לדבר שאין בו כשיעור אלא אתא להלק בין פת לשאר מאכל של חמשת המינים וכו'" עכ"ל ובס' תמים דעים להראב"ד סי' ר"מ בהשגתו על המאור כתוב שם „והא דאמר ר"י בר אחא לשאר מינין נצרכה הכי פירוש כלומר לא באה הברייתא למעט פורס פחית מכזית אלא למעט שאר מיני מאכל מפני שהן מיני דגן וכו' וכל מעשה קדירה שאין אחריו שלש ביכות כ"א מעין שלש אין אומרים עליו המוציא וכו'" ע"ש.

29 **ר' אליעזר אומר וכו' ועוד אמר ר"א**

ובבלי עירובין כ"ג ע"א „והא ר' אליעזר דסוכה דאפסקיהו רבנן וקתני ועוד וכו'" וע"ש בפירש"י ור"ח ורב נסים גאון שם.

41 **ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל**

בבבלי סוכה כ"ז ע"א „משום ר' שמעון בן יהוצדק", ובירואים (הנדפס מכ"י ד' ר"ם) הגי' „ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי".

יא 1 **חברייא בעי וכו'**

באו"ז ח"ב סי' ש"א „ירושלמי חברייא בעו וכו' אליבא דר' יוחנן משום דר"ש בן יהוצדק קמיבעיא להו דמפרשי טעמיהו דרבנן דילפי חמשה עשר מחג המצות והואיל ולא איפשטא אזלינן בה לחומרא וצריך שיכנס לסוכה בתאוה וצריך שיאכל כזית דגן" עכ"ל, ובדרכי משה (בטאו"ח סי' תרל"ט) „וכתב (המהרי"ל) עוד דאסור לאכול מששה שעות ולמעלה בערב סוכות דומיא דע"פ וזהו נ"ל חומרא בלי טעם וכו', מיהו אחר שכתבתי מצאתי באו"ז כדברי מהרי"ל ומייתי לה מירושלמי דצריך לכנס לסוכה כשהוא בתאוה וכו'" עכ"ל וכיון להנ"ל.

3 **ר' זעירה בעי וכו'**

בתוס' סוכה כ"ז ע"א ד"ה חזר „ועוד דמשמע קצת בירושלמי דבעי כזית דגן לסעודת יו"ט הראשון של חג וכו'", ובשו"ת זקן אהרן סי' קס"ה „ובירושלמי בעי אי מה להלן עד שיאכל כזית דגן מצה אף כאן עד שיאכל כזית דגן בסוכה לאו למימרא דכזית פוטר ואה"כ יאכל חוץ לסוכת אכילת קבע וכו'" עכ"ל.

9 **אל יעשנה ברגל**

בשו"ע או"ח סי' תרל"ז „מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין במזיד עושה סוכה בהוה"מ וכו', ובבאורי הגר"א שם מעיר מירושלמי דילן שפליגי במזיד.

14 **א"ר אהא למצוה הושוה**

בתוס' סוכה ד' כ"ז ע"א ד"ה חזר „ובירושלמי משני א"ר אחא למצוה חשובה כלומר לכתחילה צריך לאכול בסוכה ואם לא אכל משלים בשמיני בלא סוכה".

22 9 **שהי' מקדימין דברי ב"ש לדבריהן**

ויש לעיין במשנה חגיגה פ"ב מ"ג בגי' הירושלמי „הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך" וע"ש בבבלי חגיגה דף ט"ז ע"א בתוספות.

23 **בשביל הקטן**

בא"ז ה"ב סי' רס"ו „ותנן בפ' הישן מעשה וכו' בשביל הרינוק דוקא בשביל התינוק אבל בשביל כלתו לא וכו'" ע"ש. ובחכמת שלמה להמרש"ל ביבמות דף ט"ו ע"א „בשביל קטן פי' בשביל שהיה לה נ"ב בן קטן כבן חמש ולא היה יכול לפרוש מאמו" עכ"ל.

עמוד | שורה

22 | 23 איזהו קטן וכו'

בבבלי סוכה כ"ח ע"ב „מעשה וילדה כלתו כו' מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ושמאי מחמיר ומעשה נמי וילדה כלתו וכו'".

30 ירדו גשמים וכו'

בסמ"ג עשין מ"ג (ד' רפ"ב) „תנן ירדו גשמים ה"ז נכנס לתוך הבית (ה' מלות אחרונות אינם בירושלמי לפנינו").

32 ושפך הקיתון ע"פ

באו"ז ח"ב סי' רפ"ה „ושפך לו רבו קיתון על פניו" ובסוכה בבלית ד' כ"ט ע"א „אבעיא להו מי שפך למי וכו'" ע"ש.

36 ומעלה כליו לסוכה

כ"ה בתו"כ אמור פי"ז אבל בבבלי סוכה מובא התו"כ ומסיים „ומשנן בסוכה איני והאמר רבא וכו'" ע"ש.

39 תני כשם שמפנין כו'

בארחות חיים ה' סוכה סי' ל"ב מצטער פטור מן הסוכה וכו' ואיזהו מצטער וכו' או מפני הזבובים והפרעושים וכן דעת הירושלמי".

41 רבן גמליאל נכנס ויוצא כו'

בבבלי סוכה כ' ע"א לא נזכר מר"ג ור' ליעזר אבל מובא ברייתא מתוספתא סוכה פ"ב „ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור, איבעי להו עד שיעור או שיאור וכו'" (בתוספתא שלנו מפורש עד שיעור) וכהתוספתא הנ"ל כן נקבע להלכה בכמה ראשוני הפוסקים. ומי הכם ויגיד לנו פשר דבר מדוע בירושלמי לא נזכר מהתוספתא הנ"ל? ומדוע בבבלי לא נזכר מעשה רב של רבן גמליאל ור' ליעזר? מה יאמרו לזה אלה האומרים שהבבלי ראה תמיד את הירושלמי?

פרק שלישי

יב | 8 יאגדנו

במנהיג (צד 60 ד"ב) „רי"א יאגדנו מלמעלה כפות תמרים כפות שיאגדנו" ועי' בבלי סוכה ל"ב ע"א ובירושלמי סוכה פ"ג ה"א.

10 תני ר' חייה ולקחתם לכם כו'

במלחמות להרמב"ן סוכה פ"ג „סיוע מצאתי לדברים הללו בירושלמי „ולקחתם לכם משלכם ולא מן הגזול פי' ולא שנו אלא ביום ראשון ע"כ (ירושלמי)" עכ"ל. ובבלי סוכה כ"ט ע"ב „אלא גזול בשלמא יו"ט ראשון דכתיב לכם משלכם וכו'".

12 זה שהוא נוטל לולב גזול וכו'

בויקרא רבה פ"ל בענין זה מאמר אחד גדול מר' לוי י"ט שורות שלא נמצאו לפנינו ובמופו שם מסיים כמו שהוא בירושלמי אוי לזה שנעשה סניגורו קטיגורו. והמאמר מובא בילקוט ישעי' ר' תק"ד, ובמלחמות להרמב"ן הנ"ל א"ר לוי וכו' שנעשה סניגור קטיגור, פי' דמשום מצוה הבאה בעבירה הוא ואפי' ביו"ט שני ע"כ (בירושלמי)" עכ"ל. ובס' מנוח ה' סוכה פ"ה ה"א „ואמרינן במדרש א"ר לוי מי שנוטל לולב גזול וכו' והמלאכים אומרים לזה שנעשה סניגורו קטיגורו וכו'" עכ"ל.

15 שופר של ע"ז ושל עיר הנדחת וכו'

בבבלי ר"ה כ"ה ע"א וש"נ „אמר רב יהודה בשופר של ע"ז לא יתקע וכו' ומהתוספתא של ר' חייה ור' הושעיה שחולקים בזה ומובאים בירושלמי כאן אין זכר שם. ומה יאמרו לזה אלה האומרים שהבבלי ראה תמיד את הירושלמי? וברמב"ם ה' שופר פ"א ה"ג „שופר של ע"ז אין תוקעין בו לכתחלה ואם תקע יצא" עכ"ל, וע"ש בהג"מ אות ד' ומ"ש הרמב"ם ושל עיר הנדחת אם תקע בו לא יצא הנה בירושלמי כאן דעת ר' חייא שיצא, ועי' בבלי ר"ה כ"ה ע"א.

21 א"ר לעזר וכו'

בעיטור ה' מגילה (ד' קי"ג) „ירושלמי וכו' הכל מודים בלולב הגזול שפסול ומה בין שופר ללולב וכו' וכי קול אסור בהנאה ומסתברא במגילה גזולה יוצא מאותו טעם" עכ"ל, וכן הוא בשו"ת הרשב"א סי' תמ"א ועי' בב"י טוא"ה סי' תקפ"ו.

19 סוכה גזולה וכו'

במלחמות להרמב"ן פ"ג דסוכה „ושמעינן מן הדא סוכה גזולה אית תנוי תני פסולה ואית תנו תני כשירה ר"ש בשם ריב"ל ב"ד כשירה בשגזל קרקע ומ"ר פסולה כשגזל פסול ואפשר שלא יקשור שמשיבו למעלה ש"מ דכל היכא דקני בשנוי השם או בשנוי ידי מעשה או ביאוש ושנוי רשות אין בו משום מצוה הבאה בעבירה וכו' עכ"ל. ובאו"ז ח"ב סי' ש"ב „ירושלמי סוכה פסולה אית תניי תני כו' כשגזל פסל אי אפשר שלא יקשור במחשב מלמעלן כך כתוב פי' תרויהו אליבא דרבנן ומ"ד כשירה כשגזל קרקע דאינה נגזלת והויא לה שאולה וכשירה כרבנן אבל פסל היינו פסולת גורן ויקב שהוא נגזל פסולה ופריך אפשר שלא יקשר בתמיה וכי אפשר לסכך שלא יקשור הרי קשרו ועשה בהם שנוי מעשה הכי גרסינן במענב מלמעלה כלומר שלא עשה בהן מעשה גמור אלא קשר ועשה עניבה דה"ל שנוי החוזר לברייתו ולהכי פסול ובדאורייתא פליגי וכו'" עכ"ל.

יב | שו"א בין זה ובין זה פסולה

באו"ז הנ"ל „בין בזו ובין בזו פסולה דקרקע אינה נגזלת והויא לה שאולה ופסולה כר"א (עי' בבלי סוכה ל"א ע"א) וריב"ל כרבנן והלכה כריב"ל".

24 | 1 סוכתו של חבירו שלא מדעתו

בהגמ"י ה' סוכה פ"ה אות ט' „ורבינו אבי"ה רצה לומר דאם נכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו לא יצא והביא ראיה מן הירושלמי דמפרש הכי פי' דגזולה ע"כ" עכ"ל.

2 גמליאל זוגא וכו'

באו"ז הנ"ל „גמליאל דזוגא עבד ליה מטללא בשוקא א"ל רשב"ל מאן שרא זה פי' מי התיר לך לעשות כן לכתהלה דעד כאן לא מכשירי רבנן אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא" עכ"ל. ובד"מ בטוא"ח סי' תרל"ז מייתי כ"ז וכתב עוד בהג"א בשם או"ז הנ"ל ומסיק „ונראה מזה דיש ליזהר לכתחלה לעשות הסוכה בחצר או במבוי של רבים, אמנם לא ראיתי נזהרים בזה וכו'" עכ"ל, ובארחות חיים ה' סוכה סי' ל"א „העושה סוכתו ברה"ר כשירה".

3 גו שוקא

מנהגם היה לעשות סוכות בשוק, ראה תוספתא ב"ק פ"ו כגון אלו מסככים על פתחי חנויותיהם ברה"ר בחג אע"פ שיש להם רשות וכו'.

4 היבש פסול ע"ש לא המתים וכו'

ברוקח סי' ר"ב „ירושלמי כו' היבש פסול ע"ש ולא המתים כו' אבל בשעת הדחק יקחו ואפי' יבש" עכ"ל, ובחי' הריטב"א סוכה כ"ט ע"ב „והיבש וכו' ומ"ש בירושלמי משום לא המתים יהללו יה לשון צחות הוא כדרך שאמרו גבי שופר שהפכו ותקע בו משום שנאמר מן המצר קראתי יה וכו'" (זה ליתא בירושלמי שלנו), ובס' אדם וחוה (נתיב ח' ח"ג) „אמרו בירושלמי היבש פסול ע"ש לא המתים וכו' אע"ג דבגמרא שלנו פוסלו משום הדר אעפ"כ וכו'".

5 תני בשם ר' יודה כו'

בפיר"ח סוכה ל"א ע"ב „תני בשם ר' יודה היבש כשר שהרי בכרכי הים מורישין לולב לבניהם א"ל אין למדין מן הדחק" עכ"ל, ובאו"ז ח"ב סי' ל"ו „בירושלמי הכי גרסינן אמר להן ר' יוסי והלא במדינת הים מורישין לולביהן לבניהם ואמרו לו אין מביאין ראיה משעת הדחק וכו'".

7 בכרכי הים

י"ג „באנשי טרכום" וי"ג „בבני כרקום" „אנשי כרקום" „בבני כרכון" ובמחזור ויטרי „באנשי ברק" וי"ג „באנשי כרכים".

לולביהן לבניהן

בעיטור ה' לולב (צד 178) „לבני בניהם" ובסמ"ג עשין מ"ד „ולבניהם ולבני בניהם".

8 בעון קומי ר' אבינא יבשה ציציתו מהו

בתמים דעים להראב"ד סי' רל"א „שנינו נקטם ראשו פסול ונסתפק לי מה הוא ראשו אם הם העלים העליונים וכו' ודבר זה הכרעתי אותו תחלה מן הירושלמי דגרסינן התם בעי ר' אבא בר ממל קמי ר' אמי יבשה ציצתו מהו ומה בין זה לקטום א"ל זה הדור וזה אינו הדור פי' ציצתי הוא התיומת העליונה וכו' ועוד כי ציצתו ודאי הוא מלשון ויצץ ציץ והוא העלין וכו' אבל יש נוסחא שכתוב בה קמי ר' אבינא יבש הוצין מהו כו' וזאת הנוסחא נראית לי כי על כל ההוצין הוא שואל והוצין מלשון הוציץ לפי ששנינו במשנתינו לולב היבש פסול והוא שיבשה השדרה שלו אבל יבשו עליו לא שמענו ועליהם שאל והקשה השואל לפני ר' אבינא ומה בין זה לקטום כלומר נחשוב הוצי הקטום כאלו הוא יבש כלו והשיב להם ר' אבינא לשואל ולמקשים זה הדור כלומר אע"פ שהוא יבש הדר הוא וכו'" עכ"ל, ובס' אדם וחוה נתיב ה' חלק ג' „ועוד כתב (כוונתו למ"ש הראב"ד הנ"ל בס' תמים דעים) שאם השדרה לחה אע"פ שהעלין יבשים כשר כי לא נקרא לולב אלא השדרה והביא ראיה מירושלמי.

11 נחלק המתאים כמי שנפרדו העלין

ולפי גרסתנו נחלק המתאים כשר כמו שהוא במשנת שנפרדו העלין כשר אבל בבלי סוכה ל"ב ע"א „ניטלה התיומת פסול וכו' נחלקה התיומת נעשה כמו שנטלה התיומת ופסול. ובמאירי סוכה ל ע"ב וזהו שאמרו בתלמוד המערב נפרצו נעשה כנחלקה התיומת כלומר שאין חילוק בין נחלק העלה לרחבו לנחלק גב וכו'". ובר"ן סוכה כ'

עמוד | שורה

אלף כ"ג „והכי משמע בירושלמי דאמרינן נפרצו עליו נעשה כמו שנחלקה התיומת אלמא בכל העלין הוא דומיא דנפרצו עליו מדקא מדמי להו להדדי וכו'" עכ"ל. ובחי' הריטב"א סוכה ל"א ע"ב ד"ה והאמר „וכן משמע בירושלמי דאמרי נפרצו עליו נעשה כמו שנחלקה התיומת דאלמא פיסולא דנחלקה התיומת בכל העלין דומיא דנפרצו עליו מדקא מדמי להו להדדי" עכ"ל, והיתה להראשונים הנ"ל גי' אחרת כאן „כמו שנפרצו העלין" וכן העתיק הירושלמי בבאורי הגר"א ז"ל בשו"ע סי' תרמ"ה אות ד'. וברמב"ם ה' לולב פ"א ה"ד „וכל שני עלין הדבוקין הוא הנקרא תיומת נחלקה התיומת פסול וכו'".

24 | 12 ר' טרפון אומר כפות וכו'

בתו"כ אמור פט"ז „רט"א כפות ואם פרוד יכפתנו".

16 תני חרות פסולה וכו'

בבבלי סוכה ל"ב ע"א „חרות פסול דומה לחרות כשר ובפר"ח שם „דומה לחרות כגון שנפרדו עליו כשר הוא" ובתוספתא סוכה פ"ב „לולב העשוי כמין חרות או שנפרצו רוב עליו פסול".

22 לולב טפח

בפיר"ח סוכה ל"ג ע"א „לולב טפח שדרו של לולב צריך להיות היוצא מן ההדס טפח שלייא טפח".

יג | 6 ר' חיננא ר' פרנך רב מתנה וכו' בשם רב

בבלי סוכה ל"ב ע"ב „ר' פרנך א"ר יוחנן שדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח".

11 נפרצו עליו וכו'

במגיד משנה ה' לולב פ"ח ה"ה „ודע שגירסת רבינו (הרמב"ם) במשנה נפרטו עליו ור"ל נשרו" עכ"ל, ובמאירי לסוכה שם „נפרצו עליו וכו' ויש גורסים נפרטו מלשון ופרט כרמך וכו' וענינו שנשרו רובן" עכ"ל. ובחי' הריטב"א סוכה כ"ט ע"ב „ואפשר דאיהו גרים התם נפרצו כלומר שנשרו וכן הוא במקצת נוסחאות של מגיהי ספרים ואינו נכון וכו'".

12 או שהיו ענביו וכו'

בתוס' ע"ז מ"ז ע"א ד"ה אשירה הגירסא „היו ענפיו מרובין מעליו פסול וכו'", וכן בעיטור ה' לולב (דף ע"א) „או שהיו ענפין מרובין מעליו פסולין". וכ"ה בכנה"ג (בה' לולב) נקטם ראשו או שהיו ענפיו מרובין מעליו פסול", ובספר אדם וחוה נתיב ה' ח"ג „ואם היו ענפיו כלומר ענבים וכו'". ובמנהגי מהרי"ל ה' לולב „לכן טעות הוא בכל ספרים שכתוב בהן ענפיו בפ"א וכו'" עכ"ל.

יג | 13 ואין ממעטין ביו"ט

בריטב"א ע"ז מ"ז ע"א ד"ה יש מוסיף „ר' שמעון אומר ממעטין".

14 שענפיו חופין את רובו

בהמקור בתו"כ אמור פי"ז „ענף עץ עבות את שענף עצו דומה לקליעה זה הדס" ובילקוט משלי ר' תתקל"ד „שנו רבותינו וענף עץ עבות עץ שענפיו חופין את עצו וכו'".

26 נקטם ראשה וכו' פסולה

ברמב"ם ה' לולב פ"ח בהלכות ה' ו' „שהדס וערבה שנקטם ראשם כשרה" וע"ש במגיד משנה וברי"ף כאן. והריא"ף ז"ל גרס „נטלה כו' ויש שואלין מאי שנא לולב דנקטם ראשו פסול והדס וערבה כשרין (לפנינו במשניות מפורש שפסולין) ואולי משום דהדס וערבה דרכן להקטם במחובר לפיכך אין הקטימה פוגמת אותן וכו'" עכ"ל. ובירואים החדש (ד' רמ"ב) „והא דתנן נקטם ראשו פסול לכתחלה קאמר וכו'" ע"ש.

נפרצו עליה

במאירי לסוכה ל"ג ע"ב „נפרצו עליה פסולה ר"ל שנסדקו וכו' ויש גורסין נפרטו כלומר דדוקא נשרו וכו'" גם בבה"ג (הוצאת מק"נ צד 170) הגי' „ונפרטו עליה).

29 של בעל ושל הרים מנין

בויק"ר פ"ז אות ח' הגי' „של בקעה ושל הרים מנין".

26 | 2 העשויה כמין מגל

חסר כאן וכצ"ל „של צפצפה העשויה כמין מגל, תני כמין מגל פסולה כמין מסר כשירה. בתוספתא סוכה פ"ב „איזו היא צפצפה העשויה כמסר", וזה שלא כהירושלמי שכמין מסר כשירה, ובבבלי סוכה ל"ד ע"א „צפצפה וכו' ופיה דומה למגל (וזהו כגי' הירושלמי כמין מגל פסולה) והא תניא וכו' דומה למסר פסול (וזהו כגי' התוספתא הנ"ל). ובברכי יוסף (או"ח סי' תרמ"ז) והקשו האחרונים דצפצפה אפי' דומה למגל פסולה דתנא בתוספתא איזהו צפצף העשוי כמין מסר משמע דצפצפה ליכא דומה למגל.

6 רי"א ג' הדסים וכו'

בעיטור ה' ציצית (ד' ס"ח) „ושוב מצינו מנין ללולב שיש לו שיעור למטה במנין דתנן רי"א ג' הדסים ב' ערבות ולולב אחד וכו' ועכשיו אנו עושים אפי' מאה הדסים וכו' ואני שמעתי מנהג זקנים בלולב שבעים הדסים כנגד שבעים אומות".

20 | 8

26 | 13 ושתי דלית אחת שאינה קטומה

בבבלי סוכה ל"ד ע"ב „ואפי' שנים קטומים ואחד שאינו קטום. ובפי' הראב"ד לתו"כ אמור פט"ו „במקום דליות שנינו קטומות ולא ידענא אמאי קרי להו הכא דליות כו'" ע"ש, ובעיטור ה' לולב „בירושלמי אפי' שנים דלית ואחד אינו דלית" עכ"ל. ובתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ח „ועוד דהכא קרי ליה קטומין סתמא והתם בגמרא דבני מערבא קרי להו דליותא". ובמאירי לסוכה ל"ב ע"ב וכן אמרוהו בספרי (בספרא) אפי' שתים דלית ואחת שאינה דלית, ודלית פירושו קטום וכו'. ובס' מנוה ה' סוכה פ"ה ה"ה „והיינו דגרסינן בירושלמי ר"י אומר שתי דליות ואחת שאינה קטומה כלומר שנים קנים שהם קטומים מן העץ השלם ואחד שלם עמהם ור' טרפון אומר אפי' קטם שלשה קנים מן העץ השלם שהם שלש דליות כשר וכו'" עכ"ל.

15 ר' בא בר ממל וכו'

בתמים דעים הנ"ל מייתי הסוגיא של הירושלמי דכאן ואח"ז כתב „כך הוא פירוש הסוגיא כי היו ר' אבא בר ממל ור' חני סבורים לומר שתי דליות שאמר ר' ישמעאל לשבח קאמר וכו' כי הם הענפים העליונים והדסים והם שבח ההדסים וכו' כך היא דעת אלו המקשים ומשו"ה אקשי ליה ר' אבא בר ממל לר' אמי כמה שהיה ר' ישמעאל מרבה בהדס של הדסים כך ירבה בהדס של שאר המינים וכו' והשיב לו ר' אמי וכי סבור אתה שקטום שאמר ר' ישמעאל לשבח ההדס לרבות חבירו וכו' ע"ש. ולדברי הראב"ד האלו כיון הוא בתשובותיו (כה' לולב פ"ח ה"ה) וז"ל „כתב הראב"ד ז"ל כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים והעלינו וכו' ודברי ר' טרפון שאמר אפי' שלשתן קטומים כשר ענין אחר הוא וכו' והכל ברור בהבורינו וכו'". ובמגדל עז ה' לולב פ"ז ה"ב וכן מוכח בירושלמי להדיא דלרבנן בעינן ביה הדר ולר"ט לא בעינן ביה הדר וכו'".

26 | 16 מרבה בהדס וכו'

באגור (ע"ח ע"ע ד' זאלקאווא) „וד' מינין הללו אין מוסיפין לא על הלולב ולא על האתרוג אלא בהדס וערבה דכתיב לשון רבים יכול להוסיף כרצונו", וכן בתשו' הגאונים וכן משמע מן הירושלמי עכ"ל.

שו"א א"ר חגי בעא קומי

שבוש וצ"ל ר' חגיי בעא קומי וכו' בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ אמור פט"ז „בירושלמי דסוכה ר' חגי בעא קומי רב אסי מה בא ר' טרפון להוסיף על דברי ר' ישמעאל א"ל ר"י לא סבר קטום הדר ור"ט סבר קטום הוי הדר" עכ"ל. ובתמים דעים הנ"ל „ר' חגי בעא קמי ר' יוסי מה בא ר"ט להוסיף וכו' ור"ט סבר קטום הדר וכו' וכן שאל קמי רב אסי משום דהוה ס"ל כר' אבא בר ממל דלשבח קאמר וקשיא ליה מאי אפילו דקאמר ר"ט ומה בא להוסיף על דברי ר"י וכו', וחזר ר' אסי ופירש לו דלאו לשבח קאמר אלא לגרע דר"י לא סבר קטום הדורו ושאינו קטום הוא ההדור מש"ה „בעינן שיהיה אחד מן ההדסים שאינו קטום כדי לקיים הדר ור"ט סבר כלו קטום הדור הוא וכו'" ע"ש. ובמגדל עז ה' לולב פ"ח ה"ה מביא דברי תמים דעים הנ"ל בלשון מתוקן ובת"ד שלפנינו משובש.

יד | 13 ומברך עליו כל שעה שהוא נוטלו

במאירי לסוכה מ"ה ע"ב „אבל נטילת המנהג שאדם נוטלו כל היום כמו שהזכרנו במנהגן של אנשי ירושלים אף ביום ראשון אינו צריך לברך אע"פ שכבר הניחו וחזר ונטלו אע"פ שבתלמוד המערב נראה היפך הדברים".

15 על מצות הדלקת נ"ח

בבבלי סוכה מ"ו ע"א ומאי מברך ברוך אקב"ו להדליק נר של חנוכה", וכ"ה במס' סופרים פ"כ. ובפרדס לרש"י סי' מ"ב „ומפורש בירושלמי בלולב הגזול כיצד מברכין על נ"ח בא"י אמ"ה אקב"ו על הדלקת נ"ח ובב"י (בטאו"ח סי' תרע"ז) כתוב בשבלי הלקט וכו' ירושלמי כיצד מברך על נ"ח אקב"ו על מצות הדלקת נ"ח.

יד | 18 ר' יוחנן אמר על נטילת לולב ריב"ל אמר על מצות זקנים.

בבבלי סוכה מ"ו ע"א „וריב"ל אמר יום ראשון מצות לולב מכאן ואילך מצות זקנים. ובבמדבר רבה פי"ד אות ג' „ר' יוחנן מברך יום הראשון של חג בא"י אמ"ה אקב"ו על מצות לולב, ושאר כל המינים על מצות הזקנים ריב"ל מברך כל יום על נטילת לולב וכו'", וזה שלא כגי' הירושלמי שלפנינו וע"ש בהגהת הרש"ש ז"ל.

עמוד | שורה

28 | 17 **א"ר לוי שהוא דר וכו'**

בכ' יראים הנדפס מכ"י (ד' רמ"ב) „רבנן אמרי אל תקרי הדר אלא דבר הדר באילנו משנה לשנה".

19 **תרגום עקילס הדר הידור**

בבבלי סוכה ל"ה ע"א „שכן בלשון יוני קורין למים הידור"

29 **ניקב נקלף נסדק חסר כל שהיא פסול**

כן הוא בהלכות פסוקות לתלמידי ר"י גאון (צד 29), ובפיהמ"ש להרמב"ם בסוכה כאן דמפרש תחלה ניקב ואח"כ נקלף ואח"כ חסר כל שהוא, אבל במשנה בבלית בסוכה ל"ד ע"ב נקלף נסדק ניקב וחסר כל שהיא פסול. ובפרש"י שם הכי גרסינן כו' ניקב וחסר כל שהוא חדא מילתא דאילו ניקב וכו", עכ"ל ובלחם משנה ה' לולב פ"ח ה"ז „קשה על הרב המגיד למה כתב שרבינו (הרמב"ם) גורס חסר בלא ויו וכו'" ע"ש ולא זכר ני' המשנה בירושלמי הנ"ל, ועי' בתוס' סוכה ל"ו ע"א ד"ה אי ובריטב"א שם.

טו | 1 **כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביו"ט הראשון בלבד**

בבבלי סוכה ל' ע"א „לא שנו אלא ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול" ולע"ל שם כ"ט ע"ב קא פסיק ותני לא שנא ביו"ט ראשון ולא שנא ביו"ט שני וכו'" וברמב"ם ה' לולב פ"ח ה"ט כל אלו שאמרנו שהם פסולין וכו' ביו"ט ראשון בלבד אבל ביו"ט שני עם שאר הימים הכל כשר". ובתמים דעים סי' רכ"ז „וגרסי' בירושלמי וכו' ואע"ג דמרא דשמעתא שמואל הוא ולא סבירא לן כוותי' בגזול בשאר פסול וכו'". ובר"ן סוכה סי' אלף כ"ב „ובירושלמי נמי גרסינן עלה דמתניתין דעלתה חזזית על רובו רב יצחק ב"נ בשם שמואל כל הפסולין וכו' וכבר הסכימו כל הגאונים לסמוך על הירושלמי וכו'" ע"ש, ובמאירי בסוכה כ"ט ע"ב „ועוד במה אמרו בתלמוד המערב כל הפסולים לא נפסלו אלא בראשון דאע"ג דשל אשרה ושל עיר הנדחת ודאי פסולים לכל הימים וכו'".

2 **אינן פוסלין וכו'.**

ברוקח סי' ר"כ „ירושלמי כל הפסולין וכו' דכתיב ביום הראשון פרי עץ הדר" ובמרדכי סוכה סי' תשנ"ג „וראבי"ה כתב דאתרוג שנקביהו וכו' גרסינן בירושלמי כל הפסולין וכו' מאי טעמא ולקחתם שתהא לקיחתו תמה ביום ראשון".

3 **תמן אמרין ורובו מצד אחד חוטמו כרובו לפסול**

בבבלי סוכה ד' ל"ה ע"ב „אמר רבא ועל חוטמו ואפי' במשהו נמי פסול". ובה' סוכה לרי"ץ אבן גיאות ז"ל הגירסאות שונות בכמה פוסקים והגי' הנכונה בדבריו היא להמנהיג (דף ס"ז ד' ברלין) וז"ל „ירושלמי תמן אמרי רובו מצד אחד ומעוטו מצד חוטמו כרובו לפסול אלמא רובו ומעוטו שאמרו מצד אחד הוא ולא מכל צדדיו" עכ"ל, וקרוב לגי' רי"ץ א"ג ני' הרא"ש סוכה פ"ג סי' ט"ו „ובירושלמי יכו" תמן אמרי (אמרינן) רובו מצד אחד חוטמו כרובו, הא דאמרינן רובו מצד אחד י"ל כגמרא דידן וכו'". ובס' מנוה ה' סוכה פ"ה ה"ו „דאמרינן בירושלמי תמן רובו מצד אחד הוא ולא מכל צדדיו דאי מצדדין הרבה אפי' מעוטו פסול" עכ"ל ובמאירי לסוכה ל"ד ע"ב „ופירשו בתלמוד המערב אפי' רובו מצד אחד הא על מעוטו כשר" עכ"ל.

4 **חוטמו כרובו לפסול**

אבל בריטב"א סוכה ל"ה ע"ב (בכ' שבע שיטות להרשב"א) „ובודאי שיהא כל החוטם שהוא מיעוט האתרוג לא נידון כרובו כמו שאמרו בירושלמי וכו'" עכ"ל. ובבאורי הגר"א בשו"ע או"ח סי' תרמ"ה אות יוד מביא הירושלמי כפי נוסח הדפוס.

חוטמו

בשו"ת הגאונים לר' נטרונאי (בהחוקר צד 301) „וששאלתם חוטם של אתרוג באיזה מקום הוא חוטמו זהו חודו של אתרוג היכא דעלתה בו חזזית אפי' כל דהוא" עכ"ל.

ניטלה פיטמתו

בתשובות הגאונים (הוצאת הר"ל גינצבורג צד 271) „הא פוטמת עם החוטם היא וכלפי לוקט דבתלמוד א"י דמר ניטלה שושנתו ומשמעו כך וכפיטמה של דד וכו'.

5 **ור' יצחק בר חקולא אמר פיקא**

בבבלי סוכה ל"ה ע"ג „נטלה פטמתו תנא ר' יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו.

6 **פיקא**

י"נ פיקה. ובאגור (דף ע"ז ע"ב ד' זאלקאווע) הגי' פיקס „וכן נ"ל פיקס שהוא חוטם כדתנן וכו' משיפקסו" ובר"ן סוכה הנ"ל „והירושלמי שפי' פטמתי שושנתו הא פליג עליה התם ר' יצחק דהכי אתמר התם נטלה בוכנתו תמן אמרין שושנתו, ר' יצחק חקולה אמר פיקא וכו'" עכ"ל אבל מדברי ר"ה נראה שמפרש שר' יצחק ב"ח לא פליג וז"ל בפירושו לסוכה ד' ל"ה סע"ב ניטלה פיטמתי חוטמו של אתרוג ושושנתו דגרסי' בירושלמי פיקא" עכ"ל, ובשו"ת בנימין זאב סי' קי"ג „ובספר האגודה מצאתי פי' פיקא חטם של גמל וכו'".

עמוד | שורה

טו | 6 **ניקב ולא פילש וכו'**

בבבלי סוכה ל"ו ע"א „תני עולא כו' תנינא ניקב נקב מפולש במשהו וכו'" ובהרא"ש סוכה פ"ג סי' י"ח „וכן מוכח מירושלמי דגרס התם ניקב ולא פילש מכפנים כשר כי הא דתנן ניקב ולא חסר כל שהוא כשר מיהו לשון הירושלמי משמע דאע"פ שאינו מפולש מעבר לעבר וכו'" ע"ש. ובתמים דעים להראב"ד סי' ר"ל „בני מערבא נקב ולא פלש מכפנים הדא היא דתנינן ניטל עוקצו וכו' הגי' הזאת צריכה לפנים לפי שנראית חולקת עם הגמרא שלנו דגמרא שלנו משמע שכל נקב שאינו חסר כלום אפי' הוא מפולש כשר וכו' אבל לגי' הירושלמי לא נ"אה כן אלא שאפשר להשוותה עם הגמרא שלנו והכי קאמר נקב ולא פלש מכפנים וכו'" ע"ש שהאריך. ובשה"ל השלם סי' ש"ס „והכי אי' בירושלמי ניקב ולא פילש מכפנים כשר כההוא דתנינן קמן ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר ש"מ שאם נטל העוקץ כשר אע"פ שנראה כחסר מדקא מדמי ליה לניקב ולא פלשו מכפנים" עכ"ל.

8 **אתרוג הכושי**

במאירי לסוכה י"ד ע"א „ובתלמוד המערב מוכיח כפי' זה שאמרו שם כושי פסול הבא מן הכושי כשר" עכ"ל וברוקח סי' ר"כ „לאותם יהודים שבכוש כשר".

18 **שיאחז את שניהם בידו אחת**

במשנה בבלית סוכה ל"ד ע"ב „כדי שיאחז שנים בידו אולם המשנה מובאה סוכה ל"א ע"ב ושם הגי' כדי שיאחז שנים בידו אחת" ובר"ן סוכה סי' אלף ל"ד „ובגדול כדי שיאחז שנים וכו' כך היא הגי' במקצת הנוסחאות אבל אינה נכונה דלאיזה ענין ישער ר' יהודה שהוא כשיעור שיאחז שני אתרוגין בידו אחת והלא אינו צריך לכך לפיכך עיקר הגירסא כפי הנמצא במשניות ישנות ובגדול כדי שיאחז שניהם בידו אחת וכו' ובשה"ל השלם סי' שס"א „כדי שיאחז שנים וכו' פי' רבינו חננאל ז"ל שתים בידו אחת הלולב והאתרוג וכו'" עכ"ל.

19 **אפי' אחד בשתי ידיו**

רבים מהראשונים לא גרסי מלת „אחד" וי"נ „אפי' אוחזו בשתי ידיו".

20 **אתרוג הבוסר וכו'**

בבבלי סוכה ל"ו ע"א וע"ש. ובתוס' סוכה ל"א ע"ב ד"ה שיעור „ובפ"ק דמעשרות בירושלמי תני אתרוג הבוסר ר"ע אומר פרי וחכ"א אינו פרי" עכ"ל

30 | 1 **מסתברא ר"ש יודה לר"ע וכו'**

אבל בבבלי סוכה ל"ו ע"א „א"ל אביי דלמא לא היא עד כאן קאמר ר' עקיבא הכא וכו' עד כאן לא קאמר ר"ש התם וכו'" ע"ש.

8 **א"ר יוסה אילו הוה כתיב וכו'**

במנהיג (ד' ס"ו ד' ברלין) „ור' יוסי סבר אף אם האתרוג גדול כל כך שלא תכיל היד ליטול שתיהן וכו' וכן פי' רבינו האי ז"ל וכך הוא בירושלמי סבר ר' יוסי אלו היה כתיב וכפות תמרים יאות לא כתב אלא כפות תמרים זה בידו אחת וזה בידו אחת אבל אי הוה כתיב וכפות היה לך לומר ששניהם „בידו אחת וכו'" עכ"ל, ובב"י (בטוא"ח סי' תרנ"א), וכתב עוד ארחות חיים אם נטלם שניהן בידו אחת כתב הירושלמי דלא יצא וכו'".

11 **אמרו עליו על ר"ע כו'**

בבבלי סוכה ל"ו ע"ב „תניא א"ר יוסי מעשה בר' עקיבא שבא לביהכ"נ ואתרוג על כתיפו א"ל ר' יהודה משם ראיה אף הם אמרו לו אין זה הדר".

15 **אפי' במשיחה**

י"נ „אף בחוט של משיחה" וי"נ „אפי' בחוט או במשיחה".

17 **אמרו לו**

בברייתא סוכה ל"ז ע"א הגי' „אמרו לו משם ראיה".

18 **ואיכן הי'**

בפיר"ח בסוכה ל"ז ע"ב „ובהיכן היו מנענעין"

19 **כדברי הלל**

בבבלי סוכה שם „דברי ב"ה" אבל באו"ז ח"ב סי שי"א הגי' „דברי ב"ש" וב"ה בס' יראים (צד 484).

20 **בש"א אף וכו'** ביראים הנ"ל „ובה"א".

21 **מטרפין בלולביהן**

במשנה בבלית הנ"ל „היו מנענעין את לולביהן.

22 **הושיעה נא בלבד** במשנה בבלית ליתא מלת „בלבד".

שכל היום כשר ללולב

בשה"ל השלם סי' שס"ז „כדתנן כל היום כשר לנטילת לולב" ובמשנה מגילה פ"ב מ"ה כל היום כשר וכו' ולנטילת

עמוד | שורה

לולב ושם בירושלמי הלכה ה׳ „לנטילת לולב דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון" ומובא הירושלמי בפיר"ח במגילה כ׳ עכ"ל.

25 **הא בהודו לא יכו׳**

באו"ז ה"ב סי׳ שי"א „וי"מ תחלה הודו וסוף כל"ה". ואמר מורי רבי אבי העזרי דליתא מדגרסינן בירושלמי ר"ע הוי ממטי ליה ובייתי ליה ומנענע ליה בשעת גמר הלל (י"ב מלות אחרונות אינם בכל ההוצאות).

27 **זה שהוא משכים לצאת לדרך וכו׳**

בתוספתא ברכות פ"ג „היה משכים לצאת לדרך הרי זה נוטל לולב וכו׳ ובבבלי ברכות ל׳ ע"א „דתניא השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר וכו׳" ובתוס׳ ר"י בר יצחק מפאריז (בס׳ ברכה משלשת) בברכות שם מפלפל על גירסא זו בגמ׳ ברכות איך יצא לדרך ביו"ט ?

28 **שפר ותוקע**

ברי"ף סוכה פ"ג סי׳ אלף ל"ז „שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה".

29 **תני צריך לנענע ג"פ**

בפי׳ רבינו חננאל סוכה ל"ז ע"ב „ונענוע זה זולתי מוליך ומביא מעלה ומוריד ששנינו במנחות וכו׳ אלא צריך לנענע בהולכה ובהבאה בג"פ זולתי מוליך ומביא מע"ד ומוריד וכן קבלתי מרבינו האי זצ"ל" ובבחיי (אמור) מובא פי׳ ר"ח הנ"ל בהרבה שנויים ושם מסיים, „והעמדנו עיקר דבר זה מתלמוד א"י וכו׳ תני צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר וכו׳" עכ"ל. ובס׳ מנות ה׳ סוכה פ"ג ה"י „וכידוע דכל תנא דגמ׳ דידן וכל תנא דירושלמי אמתני׳ קאי והתם תני והתם קאי דקתני והיכן היו מנענעין בהודו וקא פריש תוספתא ותני וצריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר בהודו וכו׳" ע"ש.

30 30 **הכין חד והכין הד**

בפיר"ח בסוכה הנ"ל „ר׳ זעירא בעי הכן חד והכן חד או הכן והכן חד פי׳ כבר אמרנו צריך לנענע ג"פ בעי ר׳ זירא תהולכה תחשב פעם אחת וההבאה פעם אחת או הולכה והבאה פעם אחת פעם אחת נחשבם וצריך להוליך ולהביא ג"פ" עכ"ל. אבל בר"ן סוכה סי׳ אלף ל"ז ובריטב"א סוכה שם „ויש מן הראשונים ז"ל שכתבו שבנענועו של לולב אינו צריך אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כך משמע מפשטא דמימרא דרבא (כבבלי סוכה) וכן ללולב וכו׳ ולפי דבריהם יהיה פי׳ הירושלמי כך צריך לנענע על כל דבר ודבר ג"פ כלומר בשעת נטילה וכו׳ הכי מיבעיא לן הכין חד והכין חד כלומר פשיטא לן דמעלה ומוריד לא חשיב אלא חד וכו׳" ע"ש.

31 **תמן תנינן צריך לכסכס ג"פ**

בחי׳ הריטב"א סוכה ל"ז ע"ב „והרמב"ם כתב שיש לו לטרוף הלולב ג"פ כשמוליך וכן כשמביא ונראה שסמך על הירושלמי וכו׳ וכן הסוגיא מוכחת שם דמיתי עלה בסמוך (בירושלמי) תמן תנינן פי׳ הא דתנן התם ו׳ סמנין מעבירין על הכתם וכו׳ וצריך לכסכס ג"פ בכל אחד ואחד זהו לשון המשנה ועלה אמרינן בירושלמי צריך לכסכס על כל דבר ודבר" עכ"ל, ועי׳ בערוך ע׳ נע ועי׳ כסכום וכן עוד מפורש בתלמוד א"י בענין מוליך ומביא שבלולב מיהא שמעינן דכסכום כעין שפשוף הוא וכו׳" עכ"ל.

טז 11 **לברך אחריו יברך**

בילקוט תהלים ר׳ תתע"ג „לברך אחריו יברך אחריו".

32 10 **ר׳ לעזר בן פרטא פושט בה דברים**

כ"ה בתוספתא פסחים פ"י אבל בבבלי סוכה ל"ט ע"א „ר"א בן פרטא מוסיף בה דברים".

32 15 **רב נחמן בר יעקב יהב אתרוגא וכו׳**

במנהיג (ד׳ ס"ח) „ירושלמי ר׳ יעקב בר"נ יהיב אתרוג לבריה א"ל לכשתזכה וכו׳ ואנן השתא דלא עבדינן הכי לפי שהדבר ידוע לכולן שאין זה נותנו לזה אלא להחזירו וכו׳" ע"ש, ובתניא ה׳ לולב „ירושלמי ר"נ בר יעקב כי הוה יהיב וכו׳ והא דירושלמי דא"ל לבריה לכשתזכה בו ובמצותו החזירהו לי משום דינוקא הוה וכו׳" ובשה"ל השלם סי׳ שס"ד ירושלמי לכשתזכה בו ובמצותו החזירהו לי מיכן נראה כו׳ שכל זמן שלא יוצא בו הרי הוא שלו וכו׳".

22 **ושיהא יום הנף כלו אסור**

במשנה מנחות ס"ח ע"א איתא שר׳ יהודה חולק על ריב"ז.

36 **ביום הראשון דבר תורה**

בתו"כ אמור פי"ז „ביום הראשון ואפי׳ בשבת ביום הראשון אין דוחין את השבת אלא על יו"ט הראשון וכו׳".

יט 10 **כאן מיעט ובמקום אחר ריבה**

בירושלמי רה"ש פ"ד ה"ג הני׳ „כאן ריבה ובמקום אחר מיעט אלא ולקחתם וכו׳".

שורה | עמוד

אלא ולקחתם לכם מכל מקום וכו׳

בפי׳ הר"ש משאנץ בתו"כ אמור פט"ז „ובירושלמי ולקחתם לכם בכל מקום ושמחתם לפני ה׳ אלהיכם וכו׳" עכ"ל.

17 **לבקר את החולה ולולבו בידו**

בתוספתא סוכה פ"ג ובבבלי סוכה מ"א ע"ב הני׳ „לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו ובירושלמי ליתא המלות ולנחם אבלים, ובשה"ל השלם סי׳ שס"ח והא דאמרינן בא לנחם אבלים לילבו בידו נשאלה שאלה לגאונים ז"ל מא"י אבל איכא בהג וכו׳ ע"ש.

18 **ולקרות בתורה נותנו לחבירו**

בבבלי סוכה מ"א ע"ב הני׳ „קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו ע"ג קרקע וכו׳" ובמרדכי סוכה סי׳ תר"ס „קורא ונושא את כפיו וכו׳ שמעינן מהכא דהקורא בתורה אוחז בעמודי התורה בשעת ברכה וקורא מד מניחו לארץ וכ"כ ראבי"ה „מקובלני שבשעת הברכה אוחז בעמודי התורה וכו׳".

יז 19 **הניחו בארץ אסור לטלטלו**

בשה"ל השלם הנ"ל „בירושלמי כו׳ זאת אומרת שאסור כהנאה, יש מוכיחין מכאן דמבי נפיק אינש באתרוגא והניחו אסור לטלטלו ולא אשתרי וכו׳ ותימה לאחי ר׳ בנימין וכו׳ והא דקאמר הניהו לארץ אסור לטלטלו אשאר מינין קאי וכו׳" עכ"ל ובדרכי משה (כטאו"ח סי׳ תרנ"ב) ובירושלמי כו׳ הניחו לארץ כו׳ משמע דס"ל דלאחר גמר מצות הלולב אם הניח על הארץ שוב אסור לטלטלו ביו"ט וצ"ע וכו׳".

34 3 **מחזירין**

בשה"ל סי׳ שס"ה „כדתנן מקבלת וכו׳ אבל אין מוסיפין פי׳ וכ"ש שאין מחליפין וכו׳ ע"ש.

5 **יודע לנענע חייב בלולב**

ברמב"ם ה׳ לולב פ"ז הי"ט „קטן היודע לנענע חייב בלולב מדברי סופרים כדי לחנכו במצות" ובירושלמי איתא זה לעיל הי"א „כל שאמרו בקטן כדי לחנכו". ובמנורת המאור (נר ג׳ פ"ב כלל ב׳) „וגרסינן נמי פ׳ לולב הגזול וכו׳ קטן שיש בו דעה לנענע לולב אביו לוקח לו לולב היודע להתעטף וכו׳.

7 **אביו מלמדו לשון תורה**

בספרי עקב סי׳ ט"ו „מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מדבר עמו לשון הקודש ומלמדו תורה וכו׳" ובתוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צו"מ) „יודע לדבר אביו מלמדו שמע ותורה ולה"ק", ובבבלי סוכה מ"ב ע"א „לומדו תורה וק"ש וכו׳".

8 **על ידיו תרומה**

בתניא ה׳ לולב (ד׳ צ"ד) הני׳ „אוכלין על ידיו טהרות ובמרדכי מגילה סי׳ תתט"ו „דאמר כו׳ קטן היודע לישא כפיו חולקין לו תרומה".

על גופו טהרות

בשה"ל הנ"ל „אוכלין על ידיו טהרות" ועי׳ בתוס׳ סוכה מ"ב ע"א ד"ה היודע ובחי׳ הרשב"א בחולין כ"ה ע"א

פרק רביעי

34 17 **וניסוך המים שבעה**

בתענית ג׳ ע"ב „כל שבעה".

24 **דאבא שאול אומר וכו׳**

תו"כ אמור פט"ז, ותוספתא סוכה פ"ג, ואבא שאול מביאו מן המקרא שנאמר ערבי נחל שתים אחת וכו׳".

26 **ונסוך המים הלמ"מ ודלא כר"ע**

בפיר"ח בסוכה מד׳ „ע"א ניסוך המים כר"ע דאמר בשני ונסכיהם וכו׳ מיכן לניסוך המים מה"ת" עכ"ל.

יח 14 **תרין מילין וכו׳**

בתוס׳ סוכה מ"ד ע"א ד"ה והא „אשכחן בפ׳ אין מעמידין בירושלמי דא"ל ר"י לר׳ חייא בר אבא הלין תלת מילין, סלקין מן גביכון" עכ"ל.

16 **ר׳ סימון מפקד לאילין וכו׳**

ובר"ן סוכה סי׳ אלף נ"ד, והכי איתא בירושלמי ר׳ סימון מפקיד להלין דמחשבין וכו׳ פי׳ שהיו מקפידים יותר בערבה אע"פ שאינה אלא זכר למקדש בעלמא ושופר דאורייתא משום דערבה ליתא בגבולין אלא מדרבנן וכו׳" ובחי׳ הרשב"א בסוכה מ"ג ע"ב „וכן אמרו בירושלמי ר׳ סימון מפקד וכו׳ וכן המנהג בידינו בחשבון שמסר לנו הלל זכור לטוב שאין שביעי של ערבה חל ביום שבת לעולם, ואע"ג דהאי פירוקא אידחי בגמרא דילן וכו׳ הלל ראה דבריו של הירושלמי והתקין כן וכו׳ עכ"ל. ובאגודה ה׳ סוכה סי׳ ל"ה, לא איקלע (בבלי סוכה מ"ג ע"ב) בירושלמי פריך אמאי דחינו רה"ש בשביל ערבה דלא איקלע בשבתות ותקיעת

עמוד | שורה

שופר ולולב דמקלע בשבתא לא מעברין ותירץ ר"י וכו' ע"ש. ולפנינו בירושלמי איננה קושיא רק מימרא של ר' סימון. ובתשב"ץ ח"ב סי' קצ"ז „אבל מה שנראה לי שחששו ליום ערבה כדי לפרסמה שהיא מן התורה להוציא מלבן של צדוקים ועשו בו חיזוק יותר מן השופר שהוא מה"ת וכו' וכן אמרו בירושלמי ר' סימון מפקד וכו'" ע"ש שנויים ועי' בבבלי סוכה מ"ג ע"א.

יח 20 **מצות לולב כיצד כל העם וכו'**

במשנה בבלית סוכה מ"ב ע"ב „מצות לולב כיצד (בשבת) יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית וכו'".

22 **על גג האיצטבא**

במשנה בבלית הנ"ל „על גבי איצטבא ובפרש"י שב על גבי האיצטבא גרסי' במתניתין דהיינו ע"ג הספסלים" עכ"ל. והכריחו לפרש כן לפי שאמרו שם ד' מ"ד סע"ב תני תנא קמיה דרב נחמן סודרין על גג האיצטבא א"ל וכי ליבשן הוא צריך אלא אימא על גב האיצטבא".

29 **דר' דוסא אמר בשחרית וכו' ר' יודה אומר לעתותי ערב**

בבבלי ב"ק פ"ט ע"ב „דתניא (תוספתא פאה פ"ב) „ר' יהודה אומר שחרית בה"ב עומד וכו' ר' דוסא אמר לעתותי ערב וכו' איפוך דר"י לר' דוסא ור' דוסא לר' יהודה וכו'" ולפנינו בירושלמי כפי האיפכא בבבלי.

36 8 **כהדא רב הונא יהב אתרוגא מתנה לבריה**

בבבלי ב"ב קל"ז ע"ב „אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי וכו' החזירו יצא לא החזירו לא יצא וכו'", ובמאירי סוכה מ"א ע"ב ומכאן פקפקו רבים בלולב של צבור וכו' ונראה לי סעד בדבר ממה שאמרו בתלמוד המערב על משנתנו במה שאמרו שכל אחד היה מכיר את שלו שאף הם היו אומרים אם יגיע את שלו ביד חבירו יהא שלו במתנה, וכן בפרק לולב וערבה מלמדים היו אותם ב"ד לומר כל מי שיבוא לולבו של חבירו בידו יהא שלו במתנה וכו'" עכ"ל וכל זה ליתא לפנינו לא בפרק ז' ה"ד ולא בפרק ד' ה"ב.

כ 25 **וראשיהן כפופין לצדדי המזבח**

במשנה ג' שלפנינו „וראשיהן כפופין על גבי המזבח" ובפי' ר"ח בסוכה מ"ד סע"א „ירושלמי א"ר יוסי מתניתא אמרה כן וראשיהן כפופין על גבי המזבח".

30 **תמן אמרין רב ששת ורב נחמן בר יעקב חד אמר ג' בדי עלין וחורנא אפי' בד אחד**

בבבלי סוכה מ"ד ע"ב „וכמה שיעורה אמר רב נחמן ג' בדי עלין להין רב ששת אמר אפי' עלה אחד ובד אחד עלה אחד ובד אחד ס"ד אלא אימא אפי' עלה אחד בבד אחד".

32 **רשב"ל בעא קומי ר' יוחנן בעלי מומין נכנסין וכו' א"ל כשרים היו**

בבבלי סוכה מ"ד ע"א „אמר ריש לקיש כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כדי לצאת בערבה וכו' מי אמרה בבעלי מומין דלמא בתמימים" וע"ש בפי' ר"ח ובפי' ספר יצירה לר"י הברצלוני (צד 51) „ואנן תמהין טובא על ההיא דגרסי' בסוכה וכו' כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח וכו' תנא נמי בתוספתא וכו'" ע"ש. ולעיל שם (צד 50) ותנן נמי במס' כלים וכו' בין האולם ולמזבח שוה להיכל שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסין לשם וכו'" ותימה שלא זכר הר"י ברצלוני את הירושלמי דידן.

יט 2 **כיני מתניתא אני והוא הושיעה נא**

במלאכת שלמה כאן „ר' יהודה אומר אני והו וכו'. ובס' יד אהרן (איזמיר תצ"ה, קנ"ג) מביא הריטב"א סוכה שהגי' והוא באלף ומתמה מהירושלמי כאן כיני מתני' אני והו הושיעה נא אני והוא וכו' (והיה לפניו ד"ו) ובדרשות אבן שועיב (ד' צ"ה ע"א) „ואנו מוציאין אותו (והוא) באלף כתוב בתלמוד ובירושלמי אמר כי הוא כמו עמו אנכי בצרה וכו' וכמו שכתוב אשר פדית וכו' גוי וכו'" עכ"ל.

35 **והובטין על גבי המזבח**

במשנה בבלית (סוכה מ"ה ע"א) „והובטין אותן בקרקע בצדי המזבח" ובטאו"ח תרס"ד „וצריך הבוט בקרקע וכו'" ובס' מנוח ה' סוכה פ"ד ה' כ"ג „וחובט בה ע"ג הקרקע וכו' והרב (הרמב"ם) פי' וכו' לשון חבטה ממש וראיה לפירושו ההיא דאמרינן במתני' וכו' היו מביאין וחובטין אותן בקרקע וכו'".

38 5 **חייב בכבוד יו"ט האחרון**

בבבלי סוכה מ"ח ע"א „שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יו"ט האחרון וכו' וכ"ה בכמה ספרי ראשונים".

10 **קורין בהן את ההלל**

בתוספתא סוכה פ"ג „גומר בהן את ההלל" ובתוס' ר"י בר' יצחק מפאריז בברכות ד' י"ד „וגומרין נמי היינו קורין וכו' אבל האחרונים חלקו בלשון לקרות ולגמור להבחין להדיוטות וכו'" ע"ש.

38 12 **ויו"ט הראשון של פסח ולילו**

כ"ה בתוספתא סוכה פ"ג וע"ש, אבל בבבלי תענית כ"ה ע"ב וערכין י' ע"א ליתא מלת ולילו, אבל בכמה ראשונים הגי' ולילה אחד.

13 **ר' זעירא עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן י ה ברגל**

בבבלי פסחים ע' סע"ב „אמר עולא אמר ר' אלעזר שלמים ששחטן בעיו"ט אינו יוצא בהן לא משום שמחה ולא משום חגיגה" ושם דף ע"א „כי אתא רבין א"ר אלעזר שלמים ששחטן מעיו"ט יוצא בהן משום שמחה ואינו יוצא בהן משום חגיגה".

22 **והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט הראשון לשמחה**

כ"ה בספרי ראה סי' קכ"ב, אבל בירושלמי חגיגה פ"א ה"ד הגי' „לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה וכ"ה בבבלי פסחים ע"א.

26 **והתנינן ההלל וכו'**

בפיר"ח סוכה מ"ח ע"א „ירושלמי השמחה ח' הנע עצמך שהל יו"ט הראשון לשחוט מערב אי אתה יכול דאמר רבי שלמי חגיגה וכו' לשחטו בשבת אי אפשר" עכ"ל.

34 **ר' אבא בר כהנא ר"ח בר אשי בשם רב**

בתשו' הגאונים (ליק סי' ק"ה) לרבינו נסים „הא דאמרינן לאפוקי אורחים דאכלי ושתו בבי כנישתא וכו' אע"פ שלא היו אוכלין אלא בבית הסמוך לביהכ"נ הויא לדידהו מקום סעודה הואיל ובשעת הקידוש היו יודעים היכן יסעדו וראי' מירושלמי דברכות פ' כיצד מברכין תמן תנינן סוכה שבעה וכו' ר' אחא בשם רב כהנא וכו'" ע"ש.

כ 1 **צריך לקדש בתוך ביתו**

„בפסיקתא דר"כ (פ' ביום השמיני עצרת ד' קצ"ב ע"ב) „וריב"ל אמר צריך אדם לקדש בלילי יו"ט האחרון בתוך ביתו".

3 **ונמלך לוכל בבית אחר**

בתוס' ריד"א בפסחים (ד' ק"א ע"א, מהדורא תניינא) „ומצאתי כתוב בירושלמי פ' כיצד מברכין קידש בבית זה ונמלך לאכול כזית בבית אחר צריך לקדש וכו', ונ"ל דלא גרסינן בירושלמי כזית אלא ונמלך לאכול בבית אחר דמשמע שלא אכל בבית ראשון שקידש בו כלל וכו'".

בבית אחר מקדש

בירושלמי ברכות הנ"ל „בבית אחר צריך לקדש", ובפסיקתא הנ"ל „וגמר לאכול בבית אחר צריך לקדש פעם אחרת", ובירושלמי ברכות ד' מגנצא, הגי' שם „צריך לחזור ולקדש בבית אחר".

4 **ר' אחא ר' חיננא בשם רב וכו'**

ברמב"ם ה' שבת פכ"ט ה"ח „אבל אם קידש בזוית זו אוכל בזוית שניה", ובסמ"ג עשין כ"ט „אומר הרב ר' נסים גאון דאם קידש במקום אחד כדי לאכול בבית אחר שזה נחשב במקום סעודה ומביא ראיה מן הירושלמי דלולב וערבה דקאמר מי שסוכתו עריבה עליו מקדש בליל שמיני של סוכות בביתו ואוכל בסוכה" עכ"ל, ובמאירי סוכה מ"ח ע"א „ובתלמוד המערב בפ' כיצד מברכין אמרו מי שסוכתו עריבה עליו מקדש ליל יו"ט האחרון בתוך ביתו ועולה ואוכל בסוכה כלומר שאם יקדש בסוכה יהא נראה כאוכל שם מתורת סוכה ויחזיקוהו כעובר על בל תוסיף וכו'" עכ"ל. לפלא שרוב הראשונים הביאו הירושלמי ממסכת ברכות ולא מסוכה דילן!

7 **מה דאמר רב כשלא היה בדעתו לוכל וכו'**

בתשו' הגאונים (ליק תרכ"ד סי' ק"ה) ובהרא"ש פסחים פ"י סי' ה' גורסים בירושלמי בשם רב נסים גאון „ולא פליגי מאי דאמר רב כשהיה בדעתו לאכול בבית אחר ומאי דאמר שמואל כשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר וכו'". וכן הגי' בפסיקתא סי' פ"ד (הוצאת הרב ר' מאיר איש שלום ז"ל) ובשה"ל השלם סי' ע' „ובעל הדברות (העיטור) כתב דלא סבירא ליה דרבינו נסים זצ"ל, דא"כ איפכא משמע גירסא דירושלמי מה דאמר רב כשהיה בדעתו מאן דאמר שמואל כשלא היה בדעתו וליתא הכי בירושלמי ברכות וסוכה בנוסחא דידן וכו' וצ"ע דאין הגי' שלו לא בירושלמי ולא בפסיקתא" עכ"ל השב"ל. ובתוס' פסחים דף ק' ע"ב ד"ה ידו „וכן מוכח בירושלמי וכו' ולא פליגי מאי דאמר רב כשלא היה בדעתו לאכול בבית שקידש ומאי דאמר שמואל כשהיה בדעתו לאכול בבית שקידש וכו'.

עמוד	שורה	

וכן הגיה בקרבן העדה, ובגליון ד' קראטאשין הגיה כזה ג"כ וזה מקה"ע ולא מצאתי חבר לגי' התוס' בספרי הראשונים.

9 **אמרה מנא** צ"ל „אמר ר' מנא".

כ 10 **זאת אומרת שהן נחלקין בפירוש**

בברכות הנ"ל „שנחלקין בפירות" ובתשו' ר' שמשון בן אברהם בספר כתב אלרסייל (ד' קי"א) „ובהדיא אמרינן בירושלמי דברכות עלה דההיא מתניתא דסדר עבודה (דסוכה?) א"ר אמי זאת אומרת שנחלקים בפירות פי' מדקתני גבי יין דקודם שהסבו כ"א מברך לעצמו ולאחר שהסבו אחד מברך לכולם מכלל דבפירות אפי' הסבו נחלקים וכל אחד מברך לעצמו דלא שייכא בהו הסבה" עכ"ל.

12 **ניסוך המים שבעה**

במשנה בבלי (סוכה מ"ח ע"א) ליתא מלת שבעה וכפי נוסחתינו ר' יהודה בעל מחלוקת של ת"ק סובר מנסך כל שמונה והת"ק סובר שבעה.

13 **כיצד וכו'**

בכמ"ג עשי"ן ר"ו (ד' רפ"ב) „כיצד היו עושין וכו' ממלא אותה וכו'.

14 **מחזקת שלשה לוגין**

בריטב"א (סוכה שם) צלוחית של זהב היתה שם וכו'.

19 **מערבי של מים**

בסמ"ג עשין ר"ו „מערבי לשל מים מזרחי לשל יין". במתניתא דב"מ כתוב כאן מערבי שלמים והמו"ל הציג כוכב על המלה שלמים לומר שהוא שנוי נוסח ובאמת פתרון המלה של מים כי יש סופרים שכתבו תמיד המלה של בחבור למלה שאחריה וכן מצינו בכמה ספרי קדמונים, ועי' בתוס' יבמות ע"ה ע"א שעל המלה „שלימין" כתב הר"י שהם שתי תיבות „של ימין".

21 **מלוג היה מנסך וכו'**

בערוך ע' לג הגי' „בלוג היה מנסך כל שמנה" ובכ"י אחרים מהערוך הגי' „כל שבעה".

40 18 **יוסי בר אשיין בשם רשב"ל**

בפסיקתא דר"כ (פ' את קרבני לחמי אות ט"ז) ר' יוסי בר' מנסיא ברשב"ל אמר צריכין ספלים שיהו פוקקין בשעת הניסוך א"ר יוסי בר אבין מילתא דר"ל אמרי לעכב.

כא 1 **ויבן מגדל בתוכו זה ההיכל**

בתוס' סוכה מ"ט ע"א ד"ה ויטעהו שורק וכו' „כך כתוב בכל הספרים וזה גי' הקונטר' אבל בתוספתא גרים „ויבן מגדל בתוכה זה היכל וגם יקב חצב בו זה מזבח וכו'" עכ"ל. ובפי' לס' יצירה מר"י הברצלוני (צד 232) „ותרסינן נמי בסוכה וכו' ויבן מגדל בתוכו זה בהמ"ק וכו'".

2 **וגם יקב זה השית**

בתוס' הנ"ל „ומייתיא דגם דרשינן שיתין" וכ"ה בבבלי הנ"ל.

13 **לשון שכרות**

בילקוט תהלים ר' תשס"א ובפסיקתא פ' את קרבני לחמי תני ר' חייא בקדש הסך נסך שכר לה' וכו' לשון שכרות, ובבמדבר רבה פכ"א אית י"ז לשון שתיה לשון שביעה לשון שכרות.

16 **הוון בעון מימר וכו'**

בפי' ר"ח סוכה מ"ח ע"ב „וגרסינן בירושלמי בעיין מימר מעבה של מים מדק של יין זה הירושלמי בהיפך מסוגיא דשמעתין (בבבלי שם חמרא סמיך מיא קליש) דאמר ר' יונה בשם ר' מאיר נקב שאינו מוציא מים פיה מוציא יין וכו'" עכ"ל.

42 5 **או דפרה ודסוכה חד וכו'**

בפי' ר"ח בסוכה מ"ח ע"ב „ירושלמי אית דאמרי שהוא הצדוקי דפרה שבא, ונגע בו ריב"ז הוא שניסך ברגליו והכפרת של יוה"כ אחד ואית דאמרי דפרה ודיוה"כ חד ודסוכה חד" עכ"ל, וגירסתו משונה משלפנינו.

27 **חזקיה אמר שלא יהו וכו'**

בבבלי סוכה ד' נ' ע"א הגי' להיפך „חזקיה אמר כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה וכו'.

שו"א **דבית ר' ינאי אומרין שלא יהו אומרין וכו'**

בבבלי הנ"ל „א"ר ינאי אפי' תימא יש שיעור למים וכלי שרת אין מקדישין וכו'" ע"ש.

כב 1 **ולא ידעין כו' דברי הכל**

להמלות „דברי דכל אין פתרון ולי נראה שהיה כתוב כאן בר"ה „ר"ה" שבארו „ר' חגי'" ונמשך לר' פדת שאחריו כלומר שר' חגי' ור' פדת אמרו בשם ר' הושעיה, והמעתיק שלא ידע פתרון האותיות ר"ח חשב שהמה ד"ה ופתרונם דברי הכל וכן מצינו בכמה מקומות שאמר ר' חגיי בשם ר' פרת בירושלמי תענית פ"א ה"א, וביבמות פ"ח ה' ג' ובקדושין פ"ב ה"א וכן עוד בכמה מקומות. וכן טעו המעתיקים בפתרון ראשי התיבות במקומות אין מספר.

כב 7 **והיין המגולין פסולין**

בתרומות פ"ח מ"ג „יין של תרומה שנתגלה ישפוך וכו'" ובגמרא ירושלמי שם השקלי וטרי בזה.

8 **מ"ט ושה כו'**

בפי' ר"ח בסוכה ד' נ' ע"א „ירושלמי מה טעם דכתיב ושה אחת (אחד) מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל מדבר שראוי ישראל לשקותו עד כאן מים, יין א"ר שבתי שנאמר המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח במה משמח אלהים בניסוך שנאמר בקודש הסך" עכ"ל.

פרק חמישי

כב 17 **הא של קרבן וכו' דתני הליל של קרבן דוחה וכו'**

בתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צו"מ) „החליל אינו דוחה את השבת דברי ר' יוסי ב"ר יהודה וכו' ובתוספתא עירכין פ"א (הוצאה הנ"ל) „החליל אין דוחה את השבת ר' יוסי בר' יהודה אומר דוחה" ובבלי סוכה נ"א ע"א כגי' התוספתא שקאי על החליל.

44 13 **אריב"ל למה נקרא שמה בית שואבה וכו'**

בבבלי סוכה נ' ע"ב „איתמר רב יהודה ורב עינא חד תני שואבה וחד תני השובה אמר מר זוטרא מאן דתני שואבה לא משתבש וכו'".

20 **קום לך צרפתה וכו'**

בילקוט יונה ר' תר"ן „ותני ר' אליעזר יונה בן אמתי בן צרפית אלמנה היה".

31 **יונה בן אמתי מעולי רגלים היה**

בירושלמי ברכות פ"ב ה"ב „ואשתו של יונה היתה עולה לרגלים ולא מיחו בידה הכמים".

כג 6 **ושבעים קתידראות**

בבבלי סוכה נ"א ע"ב הגי' „ע"א קתדראות" וכ"ה בתוספתא סוכה פ"ד, ובתוס' סוכה שם ד"ה והיו תמהו ע"ז ולא זכרו גי' הירושלמי.

11 **היה הממונה מניף בסודרין כו' והן עונין אחריו אמן**

בערוך ע' אמן „קשיא ליה לרב נסים ז"ל אהא דגרסינן בהחליל כיון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודרין והני לא שמעו הברכה וכו' וכך מפורש בגמ' דסוכה דבני מערבא בימה של עץ באמצע והזן הכנסת עומד עליה ועמוי אחד מהן לקרות בתורה והיה הממונה מניף בסודרין והן עונין אמן" עכ"ל, ובמנהיג (דף ל"ט ד' ברלין) „ומנהג טוב בספרד שהחזן עומד בתבה להשמיע לרבים ולהוציא מי שאינו בקי שאלמלא כך לא ישמעו מרוב הקהל המתאספים שם ויש לי סמך בתלמוד למנהגם בסוכה פ' החליל באלכסנדריא של מצרים ובימה וכו' וכיון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודרין, אך בירושלמי אינו כן דאמר עמד אחד לקרות בתורה היה הממונה מניף בסודרין והן עונין אמן על כל ברכה וברכה למדנו מזה שאין לעשות כן בתפלה ולא בדבר שהש"צ מוציאם ידי חובתן שצריך העונה אמן לשמע הברכה ואז יוצא י"ח שאלמלא כן היא אמן יתומה וכו'" עכ"ל, ובאו"ז ח"א סי' קצ"נ הקשה רב נסים גאון וכו' וההיא דהחליל לא היה לא בברכות של שמו"ע ולא בברכות של ק"ש אלא בברכות של קה"ת שהשומע אינו מחויב באותה ברכה והכי איתא בפי' החליל בירושלמי ובימה וכו' לקרות בתורה היה הממונה מניף בסודרין והן עונין אחריו אמן" עכ"ל.

12 **על כל ברכה וברכה**

הרבה מן הראשונים לא גרסי על כל ברכה וברכה וכן מובא הירושלמי באבודרהם (שחרית של חול ד' ל"ד ע"ב ד' פראג) וליתא המלות על כל ברכה.

17 **ומי החריבה טרוגיינוס הרשע**

בהקדמת הריד"א לנ:לכים (ד' קפ"ט „וראיתי לבאר זה לפי שבמס' סוכה אמרו שאלכסנדר הרג את היהודים אשר באלכסנדריא ונפל טעית בגמרא שכתוב שם (ד' נ"א ע"ב) אלכסנדרוס מוקדן ובירושלמי לא גרים כן אלא שהחריבה טרגינוס הרשע וכו'" עכ"ל. וביוחסין השלם (צד 11) ובירושלמי פ' החליל אומר כי השבעים קתדראות של זהב וכו' היה אחר חורבן בית שני בזמן יורקינוס אביו של אדריינוס הרשע והוא החריבם ולא הזכירו לאלכסנדרוס וכו' עכ"ל.

כג 35 **וספלים של זהב**

בבבלי סוכה נ"א ע"א „וארבעה ספלים של זהב בראשיהם".

37 **א"ר יהושע בן חנניה כל ימים וכו'**

בתוספתא סוכה פ"ד ובבבלי סוכה נ"ג ע"א „אר"י בן חנניה כל ימי שמחת בית השואבה לא היינו רואין שינה וכו' משם לתפלה משם לתפילת מוספין וכו' משם לתפלת

עמוד | שורה

המנחה וכו'" ובירושלמי אין זכר מהתפלות החן ובתשב"ץ ח"ב סי' קס"א „בפירוש אמרינן בגמ' שהיו מתפללין בזמן הערב ממה שאמרו בגמ' סוכה כשהיינו שמחים כו' משם לתפלת השחר כו' כן נראה מתלמוד שלנו אע"פ שבירושלמי שהביאו ברייתא זו לא הזכירו שום תפלה וכו'" עכ"ל.

46 22 **מה ביד כוהם ק"כ לוג או ביד כאו"א**
כאן לא נפשטה השאלה אבל בבבלי סוכה נ"ב ע"ב איבעיא להו ק"כ לוג כולהו או לכל חד וחד ת"ש מכדיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג שהם כלם מאה ועשרים לוג.

25 **מבלאי מכנסי כהנים וכו'**
בפי' ר"ח בסוכה נ"ב ע"ב „ירושלמי מבלאי מכנסי כה"ג היו מדליקין נרות שבפנים ממכנסי וכו'" וברמב"ם ה' כלי המקדש פ"ח ה"ה „ובגדי כה"ג שבלו נוגזין אותן" ובמשנה למלך שם, „בירושלמי פרק החליל תני מבלאי מכנסי כה"ג וכו' ומס"ש רבינו (הרמב"ם) כאן וכו' נראה דס"ל דבלאי בגדי כה"ג לא היו עושין מהם שום דבר אלא נגנזים וכו'"

36 **יכולה אשה לבור חטיה וכו'**
בתוס' סוכה נ"ג ע"א ד"ה אשה „בירושלמי פריך האיך בוררת הא איכא מעילה דשמן ופתילה היו של הקדש ומשני דקול וכו' וי"ל דבוררת לאו דוקא אלא כלומר היתה יכולה לברור מרוב אורה". ולא זכרו שבירושלמי מפורש „יכולה אשה לבור חטיה וכו'".

לאור המערכה בבבלי הנ"ל „לאור של בית השואבה".

37 **ששה קולות**
בפיר"ה סוכה נ"ב ע"ב הני' ז' קולות ובתמיד ל' ע"ב ובילקוט קהלת ר' תתקפ"ט „תנא ה' קולות וכו'".

שו"א **אף קולו של כה"ג וכו'**
בהי' הריטב"א ביומא ל"ט ע"א „וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו עד יריחו פרש"י ז"ל כבר היה המעשה שהיה קולו עד יריחו כלומר שלא היה זה אלא בזמן הנס שהיו ישראל עושין רצונו של מקום וכן מפורש בירושלמי" עכ"ל. ולפנינו ליתא זה בירושלמי.

כד 17 **הלל הזקן כד הוה חמי וכו'**
באדר"נ פכ"ז נוסחא ב' מובא המאמר בלה"ק ע"ש. ובפיר"ח סוכה נ"ג ע"א המאמר בנוסח מתוקן וז"ל, „הלל הזקן כד הוה חמי עבדין בפחז הוה אמר וכי קילוסין דהללו צריך והכתיב אלף אלפין ישמשוניה וכו' וכד הוה חסי לון דעבדין בכושר הוה אמר הכי אי אנן לינן מזלן, אע"פ שיש כמה קילוסין לפניו חביב עליו קילוסי ישראל יותר מן הכל דכתיב ונעים זמירות ישראל ואתה קדוש יושב וכו'" עכ"ל. ובתוס' סוכה דף נ"ג ע"א ד"ה אם „אבל בירושלמי משמע שהיה אומר על עצמו דפריך ולקילוסיו הוא צריך כלומר וכי היה צריך לשבחו והכתיב אלף אלפין ישמשוניה ומשני דכנגד ישראל היה אומר וחביב עליו קילוסין של ישראל וכו'" ע"ש. ובשו"ת מהרלב"ח (ד' שכ"ג עמוד ד' ד"ו שס"ה) „ואף לפי מה שכתבו התוס' דבירושלמי משמע דעל עצמו היה אומר אין הכוונה על עצמו לבד אלא על כל ישראל כמבואר בפירוש בירושלמי וכו'" עכ"ל.

30 **ר' חיה רבה הראה וכו'**
בירושלמי ברכות פ"א ה"ה „ר"ח רבה הראה בריכה לפני רבי ונפסח ונתרפא ר' לוי בר סיסי הראה כריעה לפני ר' וכו'" ובב"ר פל"ט אות י"ב ר"ח רבה הראה כריעה וכו' ובר סיסי הראה בריכה לפני ר' וכו'. ובפיר"ח בסוכה נ"ג ע"א „ירושלמי ר"ח רבה אחוי כריעה וכו' לוי אחוי קידה וכו'".

51 **הגיעו לעזרה וכו'**
במשנה בבלית (סוכה נ"א ע"ב) מוסיף „הגיעו לקרקע תקעו והריעו ותקעו" וע"ש בגליון שלא היה זה לפני רש"י.

שו"א **עד שמגיעין לשער היוצא למזרח**
במשנה בבלית (סוכה נ"א ע"ב) „עד שמגיעין לשער היוצא ממזרח" וע"ש בפרש"י.

48 5 **תירגם רב וכו'**
כפי' ר"ח סוכה נ"ג ע"ב „ירושלמי תרגום רב עליה דר' שילא קרא הגבר א"ל קרא תרנגולא א"ל רב והתנינן נביני כרוז בן גבר על נעילת שערים אית לן למימר קרא תרנגולא.

8 **ר' ירמיה בעי עשירית מלמעלן עשירית מלמטן**
בבבלי בעי ר' ירמי' למעלה עשירית דנחית חמשה וקאי אעשרה או דילמא דנחית עשרה וקאי אחמשה תיקו".

9 **והמה משתחוים אין כתיב כאן וכו'**
ביחזקאל ה' פסוק ט"ז „והמה משתחויתם וגו'" וכן היה לפני חז"ל כאן לאפוקי מנוסחאות כתבי יד הכתובים ביחזקאל שם, „והמה משתחוים", וכן מובא בבבלי יומא ע"ז ע"א.

עמוד | שורה

48 11 **שהיו משתחוים לחמה ומשתחוים להיכל**
ירושלמי ברכות פ"ד ה"ו „בתחלה אחוריהם היכל ה' ופניהם קדמה וכו'".

25 **שלש להפטיר את העם וכו'**
במשנה בבלית סוכה הנ"ל ובתנחומא מטות הגירסא „להבטיל את העם".

29 **שלש על כל מטה ומטה רי"א ג' על כל דגל ודגל**
בתוספתא ר"ה פ"ג (הוצאת צו"מ) „ובמסעות כו' על כל דגל ודגל דברי ר' יהודה וחכ"א שלש על כל מטה ומטה" ובברייתא דמלאכת המשכן (בית המדרש ח"ג צד 154) „תקעו והריעו ותקעו על כל דגל ודגל רי"א ג' תקיעות על כל מטה ומטה ועי' ספרי בהעלותך.

2 **רבנן דקסרין כו' לא היו מוסיפין תקיעות**
בבבלי סוכה נ"ה ע"א „אמר רבינא לומר שמאריכין בתקיעות רבנן דקסרין משמיה דרב אחי אמר לומר שמרבה בתוקעין ומיתקעו דריש להרבות אנשים תוקעין, וע"ש בפרש"י וכצ"ל בירושלמי „תוקעין היו מוסיפין לא היו מוסיפין תקיעות".

5 **הוא נבל הוא כנור**
בשוה"ט מזמור פ"א אות ג' „ר"ח בר אבא אומר הוא נבל הוא כנור רש"א נבל לעצמו וכנור לעצמו". ובילקוט קהלת ר' תתקפ"ט א"ר הייא כתוב אחד אומר בנבל עשור וכתוב אחד אומר בכנור הא כיצד אלא הוא נבל הוא כנור אלא וכו'".

7 **שהוא מלבין כמה מיני זמר**
בשוח"ט הנ"ל שהוא מנבל כל מיני זמר.

23 **נחושת ממורק** במלכים א' ז' פסוק מ"ה „נחושת ממורט".

24 **תרין אמורין חד אמר וכו'**
בערכין י' ע"ב רב ושמואל חד אמר כאו"א שקול כשנים של זהב וכו'.

25 **והורנה אמר תריי מנהון וכו'**
בתוספתא ערכין פ"ב מפורש מלמד שהיתה יפה כשנים כזהב ר' נתן אומר שני כלים היו שנא' שנים.

29 **מגריפה רב ושמו:ל חד אמר כו'**
בערכין יו"ד ע"ב אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל מגריפה היתה במקדש עשרה נקבים וכו'" ע"ש.

34 **מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם ר' ירמיה סבר וכו'**
במשנה זבחים פ"י (ד' פ"ט) מפורש „כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכו' מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח וכו'".

39 **כדי לפרסמו** בסמ"ג עשין קצ"ב „ר"ח שחל להיות בשבת שירה של ר"ה דוחה שירת שבת כדי לפרסמו שהיום ר"ח וכן ישנו בירושלמי דסוכה" עכ"ל.

40 **ולהודיע שהוא ר"ח**
הגר"א ז"ל הגיה כאן ברם הכא מוספי שבת ומוספי ר"ה וכו'".

50 15 **אר' יוחנן ותני כן שמיני וכו'**
כן בתוספתא סוכה פ"ד אבל שם נמנה גם שיר, ובבבלי בכמה מקומות מובא הסימן „פז"ר קש"ב" וזה כגי' התוספתא (הוצאת צו"מ) ובירושלמי שלפנינו ליתא

21 **אמר אי לא זמן**
בירושלמי חגיגה פ"א ה"ו „ברכה א"ר לא זמן" ובפסיקתא (שמיני עצרת) „א"ר אילא" ובילקוט עה"ת ר' תשפ"ב „א"ר אילעא להזכיר בו זמן", ובבבלי סוכה מ"ז ע"א א"ר יוחנן אומרים זמן בשמיני של חג וכו' מאי לאו זמן לא ברהמ"ז וכו'" ובלקוטי הרמב"ן „ברכה כר' אילא דאמר זמן קרבן פר אחד ואיל אחד ע"כ גירסת ירושלמי וכו'" עכ"ל ובתוס' חגיגה י"ז ע"א ד"ה פזר „והכי איתא בירושלמי ברכה בפ"ע מאי היא א"ל זמן א"ל זמן כל שבעה מי איכא וכו'" ועי' תוס' חגיגה י"ז ע"ב ד"ה דכתיב.

52 5 **שאין משמר נוטל ושונה וכו'**
במדרש תהלים מזמור ע"ה „ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר ישב וחישב לו שלא יהיה משמר נוטל עם חבירו בשדה אחוזה ובילקוט שמעוני והמכירי בתהילים ר' תתכ"ג (בדפוסי שאלוניקי ווינציא) „ויִרעם כתום לבבו ר' אבוה בשם ר"י אמר ישב וחשב שלא יהא משמר נוטל עם חבירו בשדה אחוזה" עכ"ל ובמשנה למלך ה' ערכין פ"ד הכ"ד „ודע שראיתי בירושלמי וכו' שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו ע"כ ולא ידעתי כוונת הדברים וגם לא ראיתי לרבינו שהביא זה הירושלמי" עכ"ל והיה לפניו הנוסח כמ"ש בדפוס לפנינו. וע"ד הירושלמי הזה פלפלו רבים מהגאונים האחרונים ולא העירו על שנוי הנוסחאות במדרש וילקוט הנ"ל.

9 **ר' בא בשם רב יהודה טבעות וכו'**
בפי' ר"ח סוכה נ"ו ע"ב „ופי' בתלמוד א"י רב אמר משום ר' יהודה טבעות שעשו רחבות מלמטן וצרות מלמעלן" וכן הגירסא בירושלמי מע"ש פ"ה ה"ט ובירושלמי סוטה פ"ט הי"א.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

הדרן עלך מסכת (פלוני) והדרך עלן דעתן עלך מסכת (פלוני) ודעתך עלן לא ניתנשי מינך מסכת (פלוני) ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא ה׳ אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה כלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה ה׳ למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך ה׳ אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת (פלוני) כן תעזרני להתחיל מסכתו׳ וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמורים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה: ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא דעתיד לחדתא עלמא ולאחייא מיתייא ולמיפרק חייא ולמיבני קרתא דירושלם ולשכלל היכלא קדישא ולמעקר פולחנא דאליליאי מן ארענא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה בזיויה ויקריה וימליך מלכותיה וכו׳. עד ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא די באתרא הדן ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון חינא וחיסדא ורחמי וסייעתא ורווחא מקדם אבוהון דבשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא (ברחמיו) יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

מסורת הש"ס

ביצה ב א

שם ו ב (תוספתא בפרקין)

שם

ביצה ז א

שם

שם ג ב

שם כד א

הלכה א מתני' לא תאכל. בו ביום בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** מוכנת היא. הבילה ע"ג אמה דסובר סתם תרנגולת לאכילה עומדת כדלקמן ולאו מוקלה היא דבעודה בתוך מעיה אם נשחטת האם היתה נאכלת: נעשית. כדבר מוקלה שאינו ראוי לאכילה מחמת לחותו כגון גרוגרות ולמוקים שנתייבשו בשבת והוא לא ידע בו שיתייבש: שמא אינו אסור. בתמיה דודאי אסור דהא בכניסת שבת הקלה אותו מדעתו א"כ ה"ה בילה נמי כיון שלא ידע שיוגמר הבילה היום אסורה: הרי אלו מותרות. וקך ברייתא ודאי ב"ה היא דלב"ש אפי' נולדה מותרת כ"ש בתוכה ואס"ד דטעמא דב"ה דאסרי משום דהויא כמוקלה שיבש אף בנמלאו גמורות בתוכם לאחר שחיטה יאסרו דהא לא ידע שיגמרו במעי אמן: לא דומה וכו'. א"כ לא דמיין למוקלה שיבש שהרי עדיין אינן גמורות ולזה לא הוויין מוקלה מעולם שהרי היה דעתו על האם ומסתמא חשב נמי שימלא בתוכה בילים שאינן גמורות ואף זו כאחת מהם שאינם גמורות לכל דבר אע"פ שקליפתן הלבנות עליהן: וחורנא. ואידך: שאינה נגמרת לאפרוח. שאין בילה ראויה שיגדל ממנה אפרוח אא"כ נולדה בחיי התרנגולת: מה הן בחלב. בילים הנמלאים בתרנגולת שחוטה אימתי מותרין לאכלן עם חלב ולא הוויין כבשר: מעורות. מחוברות בגידין בשדרה בשלא הקבועין בו כגופא דמיין והן כבשר ואסורות בחלב: שילא רובה מעי"ט. וחזרה בתוך מעיה וילדתה בלילה מותרות דה"ל כאילו נולדה מאתמול: מה פליגין. כי פליגי: בשילא מיעוטה. כלומר אפי' ילא מיעוטה וכ"ש אם לא ילא כלל: כשם. שבילה שנולדה בי"ט אסורה באכילה לב"ה כך אסורה בטלטול: נתערבה. בילה שנולדה בי"ט במאה או באלף כולן אסורות דה"ל דבר שיש לו מתירין ולא בטיל: מה כמ"ד וכו'. הניחא למ"ד ספק מוכן כלומר ספק מוקלה אסור בי"ט הלכך כולן אסורות דספיקא נינהו אלא למ"ד ספק מוכן מותר. קשיא הך ברייתא מ"ט נתערבה אסורות ופלוגתא היא לקמן פ"ג: ומשני מודה

ביו"ט ברם כמ"ד ספק מותר. מה הוא דאפשר דפליג נמי בנתערבה באחרות

ביצה

*שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תיאכל ובית הלל אומרים [א] לא תיאכל: **גמ'** מה טעמון דבית שמאי מוכנת היא על גב אמה מה טעמון דבית הלל נעשית כמוקצה שיבש ולא ידע בו אילו מוקצה שיבש ולא ידע בו שמא אינו אסור והא תני *השוחט את התרנגולת ומצא בתוכה בצים אף על פי גמורות [ב] הרי אלו מותרות ר' חנניה ור' מנא חד אמר (א) לא דומה טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ וחורנה אמר *שאינה נגמרת לאפרוח עד שתצא לחוץ [ג] מה הן בחלב נאמר *אם היו מעורות לגידים אסורות ואם לאו מותרות הכל מודין בביצה [ד] שיצא רובה מערב יום טוב שהיא נאכלת ביום טוב מה פליגין בשיצא מיעוטה בית שמאי אומרים תיאכל ובית הלל אומרים לא תיאכל *כשם שהיא אסורה לאכל כך היא [ה] אסורה לטלטל *נתערבה אחת במאה או אחת באלף [ו] כולן אסורות מה *כמאן דאמר [ז] ספק הכן אסור ברם כמאן דאמר ספק הכן מותר מודה

הלכה א מתני' בילה שנולדה בי"ט. וב"ה אומרים לא תאכל. המסקנא בבבלי דטעמייהו דב"ה כדרבה וכדמוקי למתני' דבתרנגולת העומדת לאכילה מיירי ובי"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן ומשום הכנה דקסבר כל בילה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ונמלא שהגמר שנגמר בשבת מכין הוא לי"ט וכתיב והיה ביום הששי והכינו וסתם ששי חול הוא ואמרה התורה חול הוא שמכין לשבת וכן לי"ט די"ט נמי קרוי שבת כדכתיב בפ' אמור שבתון גבי י"ט אבל אין י"ט מכין לשבת ולא שבת מכינה. לי"ט והאי קרא דוהכינו על כרחך בא להשמיענו דאפי' הכנה בידי שמים כגון בילה הויא הכנה ואסורה דאי על הכנה בידי אדם קאמר ולומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום הא בהדיא כתיב קרא אחרינא אשר תאפו אפו וגו'. ודוקא סעודות שבת וי"ט דחשיבי הוא דבעיא הזמנה והזמנתן בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה הלכך באחד בשבת דעלמא לית לן למיסר בילה דאיתילדא ביה הואיל ונגמרה בשבת משום דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זימון מבעוד יום ואסרו חכמים בילה שנולדה בכל י"ט גזירה משום י"ט שאחר השבת וכן בילה שנולדה בכל שבת אסורה גזירה משום בילה בשבת שאחר י"ט וכשם שאסור לאכלה כך אסור לטלטלה ואם נתערבה אפי' באלף אסורה משום דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל במין במינו והרי למחר יותרו הכל. ושבת וי"ט הסמוכין זה לזה בילה שנולדה בזה אסורה בזה וכן בשני י"ט של ר"ה משום דקדושה אחת הן אבל בשני י"ט של גליות דממ"נ אחד מהן חול בילה שנולדה בזה מותרת בזה. ובילה שהיא ספק אם נולדה בי"ט או בחול אסורה: **גמ'** מ"ט דב"ש מוכנת היא על גב אמה. כלומר בתרנגולת העומדת לאכילה מיירי ומכיון שהתרנגולת אינה מוקלית בילתה נמי תאכל שהיא מוכנת אגב אמה: מה טעמון דב"ה. אי הכי מ"ט דב"ה הרי אוכלא דאפרת היא: נעשית כמוקלה שיבש ולא ידע בו וכו'. כלומר שאני גבי בילה דלא ידע בה מאתמול דהיום היא שנולדה ונעשית כתאנים וענבים שמטחן לייבשן ולהעשות גרוגרות ולימוקין דאילו מוקלה כה"ג שייבש ולא ידע בו שנתייבש שמא אינו אסור בתמיה דאע"ג שככר נתייבש וחזי לאכילה מ"מ הואיל ולא ידע הרי ככר אסקי דעתיה מיניה וה"נ בבילה כן דאסחיה דעתיה ממנה והואיל ולא ידע שתלד היום אסורה: והא תני בתוספתא רפ"ק השוחט וכו' בי"ט. ושם ל"ג אע"פ. ואמאי מותרות ליחוש שמא אם לא שחטה היתה נולדת היום ואת אמרת דנעשית כמוקלה שיבש: ר"ח ור' מנא. תרוייהו מתרלי טעמא דהתוספת' דלא דמיא לנולד ומר מפרש משום דלא דומה טעם אכילתה של הבילה כשנמלאת מבפנים לטעם אכילתה כשילאת מבחוץ. ואידך מפרש לפי שאינה נגמרת שתהא ראויה ליצירת אפרוח ממנה עד שתלא לחוץ והלכך אף ב"ה מודו בה דהוה כאוכלא דאפרת: מה הן בחלב. אלו בלים גמורות שנמלאו אם מותר לאכלן בחלב: נאמר. דכך הדין אם היו מעורות לגידין כבשר חשיבי ואסורות בחלב ואם לאו מותרות: הכל מודים בבילה שילא רובה מעי"ט. וחזרה במיעיה וילדתה בי"ט שהיא נאכלת בי"ט דהויא כאלו נולדה מאתמול ובמאי פליגין ב"ש וב"ה בשילא מיעוטה וכו' כלומר אפי' התחילה לנאת מבעוד יום אבל לא ילא אלא מיעוטה בהא נמי פליגי דמיעוטא שילא מעי"ט לא חשיבא: כשם שהיא אסורה וכו'. תוספתא היא שם: מה. בעיא היא דבעי הש"ס אי נימא דקתני נתערבה אפי' אחת באלף כולן אסורות כמ"ד ספק הכן אסור דכל אחת ואחת ספיקא הויא. וספק מוכן פלוגתא היא לקמן פ"ג בהלכה ב':

מודה

רידב"ז

מ"ט דב"ש מוכנת היא ע"ג אמה מה טעמון דב"ה נעשית כמוקלה שיבש. פי' דלשיטת הירושלמי מוקלה שיבש ולא ידע בו אסור וכן הוא במס' שבת בירושלמי פ"ג ולקמן ה"ב בפרק זה ולא כשיטת הבבלי במס' בילה דף כ"ו ע"ב דמותר וכיון דמוקלה שיבש ואין הבעלים מכירין בו אסור כ"ש אם הניח המוקלה במקום אחד לבד ל"ש שהניחו בתוך אוכלין אחרים הראוין לאכילה מ"מ כשאין הבעלים מכירין בו אסור והאוכלין האחרים מותר והמוקלה אסור ע"כ ה"נ אף דהתרנגולת מוכנת היא מ"מ הבילה הוי כמוקלה שיבש ע"ז פריך והא תני השוחט את התרנגולת ומלא בתוכה בילים אע"פ גמורות פי' לא מיבעיא כשאינן גמורות דפשיטא דהרי דהוי כגוף התרנגולת אלא אפילו גמורות הרי אלו מותרות ואמאי ה"נ נעשה כהטמין מוקלה ליבש בתוך האוכלין ואין הבעלים מכירין בו והוא אסור ע"ז משני ר"ח ור"מ חד אמר אינו דומה טעם אכילתה מבפנים לטעם אכילתה מבחוץ וחורנה אמר שאינה נגמרת לגדל לאפרוחים עד שתלא לחוץ פי' וע"כ הוי כתרנגולת גופה וע"ז שאל לפ"ז אם דנחשבין כגוף הבילה מה הן בחלב ע"ז אמר דלענין חלב אינו כן נאמר אם היו מעורות לגידין אסורות ואם לאו מותרות דלענין חלב נחשבים מילתא אחריתי ואינן מגוף הבילה זולת לענין מוקלה נחשבים כגוף התרנגולת כיון שאינן חשובין נגמרין ממש [ומהאי סוגיא סייעתא לדברי הבעה"מ ז"ל דמשני על קושית ה"ר אפרים ז"ל למה השוחט תרנגולת ומלא בתוכה בילים מותרות לאוכלן ביו"ט הא ניחוש שמא אי לא שחטן היתה יולדת היום וא"כ מאתמול נגמרה והוי הכנה מיו"ט לשבת ומתרץ הבעה"מ ז"ל דבמעי אמן כגוף התרנגולת חשיבא והק' הרמב"ן ז"ל במלחמות דא"כ אמאי

ביו"כ כדאיתא בכגר"א ז"ל סי' תנ"ה אבל שאר ספיקות מותרין וז היא סברתו ז"ל

תוס' הרי"ד

כשם שהיא אסורה לאכול כך אסורה לטלטל נתערבה אחת במאה או אחת באלף כולן אסורות מה כמ"ד ספק הכן אסור ברם כמ"ד ספק הכן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור דגרין ספק מהיום דגרו ספק מאתמול דגרו ברם הכא יש כאן אחת לאיסור והיא מוכרת על כולן ע"כ. וע"פ הסוגיא הזאת יאיר לנו בע"ה בשיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל לענין דינא דספק מוכן דהרב אלפס ז"ל והרמב"ם ז"ל פסקו בכל ספק מוכן אסור כמו דפסק שמואל במס' בילה דף כ"ד ע"א וע"ב הלכה כרבי יהושע ושיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל במס' שבת דף קנ"א ע"א גבי ספק מוץ לתחום ושמואל אמר מיישינן שמא חוץ לתחום לנו פירש"י ז"ל דהאי מיישינן לקולא כלומר דתלינן שחוץ לתחום לנו ויתבאר עפ"ז סוגית הגמ' במס' בילה דף כ"ד ע"א לבתר מתניתין מכודת חיה ועוף ודגים שעשאן מעיו"ט לא יטול מהן ביו"ט אלא א"כ בידוע שניצודו מעיו"ט ומעשה כו' קפריך בגמ' מעשה לסתור חסורי מיחסרא וה"ק ספק מוכן אסור ור"ג מתיר ומעשה נמי וכו' ולכאורה קשה מדוע מגי' בדברי הת"ק לא סיל"ל אלא חסורי מיחסרא וה"ק ור"ג מתיר ומעשה נמי וכו' ותיבות הללו ספק מוכן אסור השה מיותר וראיתי בשכל"ה ז"ל שעמד בזה ובפירש"י ז"ל וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק דהיינו ספק מוכן וספק מוקלה דאסור לאו ד"ה היא אלא פלוגתא דר"ג ור' יהושע היא לקמן בשמעתין מייתינן לה בברייתא עכ"ל ז"ל ולכאורה ל"ב מאי בעי רש"י ז"ל בזה דכתב פלוגתא דר"ג ור"י היא בברייתא ומה מסר לנו אי היה מפרש לאו ד"ה אלא ר"ג פליג בזה ות"ק מאן הוא מאי איכפת לן וביותר קשה על האוקימתא דחסורי מיחסרא וה"ק ספק מוכן אסור א"כ שנינן ב' פעמים לא יטול מהן ביו"ט וספק מוכן אסור א"כ דהוא פירש לרישא הא דאמרי לא יטול לאו ד"ה היא אלא פלוגתא דר"ג ור"י היא ולמה לנו להאריך כ"כ אלא סיל"ל לא יטול מהן ביו"ט ור"ג מתיר. ונלפענ"ד לתרץ זאת בהקדם מה דהק' הה"מ ז"ל בפ"ב מה' יו"ט ה"ז על שיטת הרשב"א ז"ל וו"ל והרשב"א ז"ל חולק ואמר כיון שהמוקלה והנולד מדבריהם הולכין בספיקן להקל ולא אמרו אסור אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק נילוד ביו"ט ספק נילוד בעיו"ט דמיישינן שמא יבוא לגוד בספרו ואני תמה מזה שא"כ ספק בילה אם נולדה ביו"ט או מעיו"ט למה יהא אסורה

חתם סופר

בזה הן בחלב נאמר אם היו מעורות לגידים אסורות וכו' וזה כר' יעקב וטעמא בעי למה פסק כיחידאה ונ"ל עפ"מ שהעליתי דמש"ה אסרו טפי בשר עוף בחלב מבשר דגים כיון דקיי"ל דאבמה"ח נוהג בעוף כמו בבהמה מש"ה מיקרי בלשון בנ"א בשר טפי למגזר אטו בשר בהמה וכ"ל דת"ק ור' יעקב פליגי אי בשר עוף בחלב דאורייתא או לא ולת"ק בשר עוף בחלב דאורייתא ולא תיקני ביה רבנן מידי ולא מיקרי בשר אע"ג דלענין אבמה"ח אסור כל שמעורה אבל בשר לא מיקרי אבל ר' יעקב סובר בשר עוף בחלב ל"ד וגזירה משום דמיקרי בשר לענין אבמה"ח א"כ כ"ז שמעורה בגידין דעדיין שם אבמה"ח עליו והוא בכלל בשר עוף בחלב וכיון דק"ל בשר עוף בחלב ל"ד ממילא הלכה כר' יעקב דאם מעורות לגידין אסור:

עין משפט נר מצוה

א
א מיימוני פ"א מי"ט הלכה י"ט טוש"ע א"ח סימן תקי"ג ס"א

ב
ב מיימוני שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ז

ג
ג מיימוני פ"ט ממ"א הלכה ה טוש"ע י"ד סי' פ"ז סעיף ה

ד
ד טוש"ע או"ח סי' תקי"ג ס"ו

ה
ה מיימוני פ"א מיו"ט הלכה כ טוש"ע שם ס"א

ו
ו מיימוני שם טוש"ע שם ובי"ד סי' ק"ב ס"א

ז
ז מיימוני שם פ"ב הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תנ"ז ס"ג

גליון הש"ס

(א) פי' הק"ע דהוק ונראה דר"ח ור"מ באו לפרש מ"ט דב"ה מטעם אחר דלכך שבילה אינה מוכנת ע"ג אמה משו' דלא דומה וכו' ומש"ה הלידה חשיבא הכנה ועי' בתוס' דף ד' ע"א ד"ה אלא וכ"כ מדברי הרמב"ן במלחמות שמפרש דברי הירושלמי כן ולעולם מוקלה שיבש ולא ידע מות' ובזה א"ש דלא פליגי הירוש' והבבלי דלהמסקנא גם לירושלמי מותר דאידחי לה מן הראיה כאן ועי' ב"ק ודוק ועי' בירושלמי שבת פ"ג הלכה י' ולקמן סוף הלכה ג':

עין משפט נר מצוה

ח
א מיימוני פ"ב מי"ט הלכה א טוש"ע או"ח סי' תצ"ח ס"ב:

מסורת הש"ס

ביצה ד א

לקמן הלכה יא

שם ו

מודה הוא הכא שהוא אסור נשרין ספק מהיום נשרו ספק מאתמול נשרו ברם הכא יש כאן אחת לאסור והיא מוכחת על כולן *אחרים אומרים משם ר' לעזר תיאכל היא ואמה מהו תאכל היא ואמה אם היתה אמה מוכנת לשחיטה תהא מותרת ואם לאו אסורה *ואין כל התרנגולים מוכנין לשחיטה א"ר בא תיאכל בהכינה של אמה *עגל שנולד בי"ט א מותר שהוא מתיר עצמו לשחיטה רבי זעירא בעי מעתה (א) מדברית תהא מותרת שהיא מתרת עצמה בשחיטה צבייה

פני משה

מודה הוא וכו'. כלו' דמהדר הש"ס דלא היא דאפי' למ"ד ספק מוכן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור כדמסיק ואזיל: נשרין. כלו' פירות הנושרין מן האילן וספק אם מהיום נשרו או מאתמול בזה ובכיוצא בזה הוא דפליג דלא אתחזק איסורא ותלינן דמאתמול נשרו כולן ברם הכא בנתערבה באחרות יש כאן אחת לאסור בודאי והיא מוכחת להוב על כולן דעל כל אחת ואחת הייבינן שמא היא שנולדה היום ולא שייך כאן ביטול ברוב מכיון דדבר שיש לו מתירין הוא: מהו תאכל היא ואמה. וכי היתירא באמה אתא לאשמעינן ומפרש דה"ק אם היתה אמה מוכנת לשחיטה תהא מותרת אגב אמה ואם לאו אסורה. ופריך וכי אין כל התרנגולים מוכנין לשחיטה הן: אמר ר' בא. ה"ק תאכל היא בהכינה של אמה ומשום דסתם תרנגולת לשחיטה ולגדל ביצים קיימא ואם נשחטה אמה היום הוברר הדבר דמוכנת לשחיטה היתה ואז תאכל גם הביצה בהכינה של אמה: עגל שנולד ביו"ט מותר. ולא דמיא לביצה שאסורה משום מוקצה לפי שהעגל מתיר עצמו בלידתו ולהיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו וכיון דאיתקן לשחיטה איתקן נמי לענין מוקצה: ר"ז בעי. עלה דמעתה נימא נמי דמדברי' תהא מותרת לשחטה ביו"ט והא תנן בשלהי מכלתין אין משקין ושוחטין את המדברית משום מוקצה. ואמאי הרי היא מתרת עצמה לאכילה בשחיטה ואזדא ליה נמי איסור מוקצה וכן צבייה

קרבן העדה

מודה הוא דהכא אסור. דלא דמיא לספק מוקצה כגון פירות שספק אם נשרו היום מן האילן או מאתמול דהיכא ספק אם יש כאן איסור כלל אבל הכא בנתערבה שיש כאן ודאי איסור אלא דמספקא לן אם זו היא מודה דכולן אסורין: תאכל. הביצה שנולדה בי"ט ואמה: אם היתה אמה מוכנת וכו'. וה"ק תאכל היא אגב אמה: ופריך ואין כל התרנגולים מוכנים לשחיטה. בתמיה ופשיטא דהיא ואמה שריא ואם בא לומר כב"ש ליסמעינן ביצה ואמה ל"ל פשיטא דשריא: תאכל בהכינה של אמה. לעולם כב"ש וה"ק לכך הביצה מותרת שמוכנת ע"ג אמה וכדאמרינן לעיל אליבא דבית שמאי: שמתיר עצמו. בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מוקצה התיר עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא: מדברית. בהמות הרועות באגם דתנן לקמן סוף מכלתין אין משקין ושוחטין את המדברית משום מוקצה אמאי נימא הואיל ואיתקן לשחיטה דכל זמן שהיתה רועה באפר לא עמדה לשחיטה כלל: צבייה

גליון הש"ס

(א) פי' בתוס' בשב"א דף ו' ע"א:

תוס' הרי"ד

אסורה ובודאי שאסורה היא כמו שכתבתי בפ' הראשון וכן פסק הוא עצמו ז"ל ועוד דברייתא דאין לדין שתמא מתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ור' יהושע אוסר ואמר שמואל הלכה כר' יהושע וכולה סוגיא דפ"ק מוכחא דספק נולד להחמיר ודבריו ז"ל צ"ע עכ"ל ז"ל עי"ש ובלח"מ ז"ל תירץ דהא דספק נולד אסור הוא כיון דביו"ט אחר השבת הוי איסור דאורייתא לרבה דקי"ל כותיה א"כ ערב יו"ט דעלמא נמי כולה אלא גזיר' שלא יגע בשל תורה כגון ביו"ט אחר שבת עי"ש אבל קשה הא דפריך בגמ' דף ג' ע"ב בשלמא לרבה הוי ספיקא דאורייתא וכל ספיקא דאורייתא לחומרא [פי' דהוי מוקמינן כברייתא ביו"ט אחר השבת כדאיתא במהרש"א ז"ל] אלא לרב יוסף ולרב יצחק דאמרי משום גזירה הוי ספיקא דרבנן וכל ספיקא דרבנן לקולא וסק' בתו"י ז"ל דאמאי לא פריך על ר"ג ומשני משום דמוקצה חמור טפי והוי כעין דאורייתא עכ"ל ז"ל הרי לכנינו דע"כ פשיטא ליה לסגמ' דמוקצה חמור טפי מגזירה דפירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש שיגע בשל תורה ואילו להרשב"א ז"ל איפכא הוא דספק מוקצה להקל וגספק פירות הנושרין אם נשרו מע"ש או מעיו"ט או ביו"ט נשרו הוי ספיקא לחומרא משום שיל"מ והרי אדרבה מהסוגיא מוכח להיפך דס' מוקצה חמור טפי מגזירת פירות הנושרין אע"ג דגבי פירות הנושרין הוי שמא יעלה ויתלוש קרוב ליגע בשל תורה ומ"מ מוקצה חמיר טפי דבמוקצה הוי ספיקא לחומרא ולא קשה כלל לר"ג אף בלא שינויא דר"א דהוי דשיל"מ ואף דכל ספיקא דרבנן לקולא אף בשיל"מ מ"מ ספק מוקצה הוי לחומרא ואילו להרשב"א ז"ל הוי להיפוך וכן באמת קשה על שיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל משינוי' דר"א דמשני לעולם ספק יו"ט ספק חול משום דהוי דשיל"מ וכל דבר שיל"מ אפילו באלף לא בטל ופרש"י ז"ל אפילו בדרבנן לא בטל כגון ביצה דגזירת פירות הנושרין היא ולא בטלו בתערובתן וכי היכי דבביטולא מחמרינן מה"ט בספיקה נמי מחמרינן מה"ט עכ"ל ז"ל ובמוקצה שנתערב פשיטא דלא בטל משום דשיל"מ א"כ כמו כן מהראוי שיהא ספק מוקצה נמי לחומרא. אבל לפי האי סוגיא דידן יתורץ הכל כעין מומר בע"ה דהנה יש לדייק בסוגיא דידן דגרסינן אפילו כמ"ד ספק הכן מותר מודה הוא הכא שהן אסורין נשרין ספק מהיום נשרו ספק מאתמול נשרו ברם הכא יש כאן אחת לאיסור והיא מוכחת על כולן ולכאורה קשה האיך אתיא הך ברייתא כמ"ד ספק מוכן מותר דספק מאתמול נשרו מותר דתלינן לקולא דמאתמול נשרו ז"א דאפילו אם מאתמול נשרו מ"מ כיון דלא ידע מזה הוי ליה מוקצה שיבש ואין הבעלים יודעין בו והא בש"ס דילן דס"ל לרב כהנא דמוקצה שיבש מותר אפילו לפי מה דקי"ל דספק מוכן אסור מ"מ במוקצה שיבש מותר משום דבספק מוכן לא תלינן דמאתמול נשרו אבל היכא דפשיטא דמאתמול נשרו רק הבעלים לא ידעו מותר א"כ ק"ו למ"ד דס"ל מוקצה שיבש אסור פשיטא דבספק מוכן אסור דהא אפילו אם תלינן דמאתמול נשרו מ"מ מה בכך הא הוי מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין אותו ועוד קשה אמאי לא שאל על רישא דברייתא דתנינן וספיק' אסור' מה כמ"ד ספק הכן אסור ולמה לא מביא הגמ' רק הסיפא למישאל עלה מה כמ"ד ספק מוכן אסור. ועוד קשה דלפי האמת דמוקי כמ"ד ספק מוכן מותר רק תערובות חמור מספק משום שיש כאן אחת לאיסור א"כ סוף סוף רישא קשה דקתני וספיקה אסורה ודוחק לומר דהירושלמי לא גרים בברייתא וספיקה אסורה ע"כ נראה לפענ"ד ברור כשמש דהך ענין דמוקצה שיבש אינו אלא בגרוגרת וצמוקים משום דהוא המוקצה החמור שבמוקצים דאפילו ר"ש מודה בו כדאיתא במס' שבת דף מ"ה אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרת וצמוקים וע"כ לא קאמר בכל מוכן שבעולם ואין הבעלים יודעים בו אסור דז"א דבכ"מ מותר רק בגרוגרות וצמוקים לפיכך קאמר מוקצה שיבש וע"כ מדמה הירושלמי נולד למוקצה שיבש משום דנולד הוא המוקצה החמיר מכל המוקצות דהא אפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור להכך דפליגי על ר"ג וכן ס"ל להירושלמי באמת דאפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור ואפילו ר"ג א"ל נמי דנולד היא המוקצה החמורה שבעולם וע"כ לא פריך הירושלמי מרישא דברייתא מספיקה אסורה דאתיא כמ"ד ספק הכן אסור ז"א דאפילו דלמ"ד ספק הכן מותר בעלמא אבל לא דמי ספק מוכן בעלמא למוקצה שיבש גבי גרוגרות וצמוקין ונולד דאפילו דתלינן דמעיו"ט נולדה או שיבשו מ"מ אסור משום שאין הבעלים יודעים בו ולא פריך אלא מסיפא דנתערבה באלף דהתם למ"ד דספק מוכן מותר ה"כ הי"ל להיות מותר דבכל אחת הוי ספיקא שמא היא מאותן של אתמול דהוי ידוע להבעלים וע"כ לא נכנס בכלל מוקצה שיבש ולא ידעו בו דהא אותן האמרות ידוע לו מאתמול וע"ז משני דלא דמי ספק בגופו לספק בתערובות ואתיא הברייתא אפילו כמ"ד ספק הכן מותר והנה בבבלי ס"ל לר"כ דמוקצה שיבש מותר וי"ל לשיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל דוקא גבי שבת מקילין אבל ביו"ט דמחמרינן במוקצה יותר אין ה"נ דאסור וכ"כ המרא"ה הכהים ז"ל בסוגין וא"כ לא נחלקו הבבלי והירושלמי לענין יו"ט גבי מוקצה שיבש דבודאי אסור אך בזה נחלקו דלהבבלי לא אמרינן החומרא דנעשית כמוקצה שיבש גבי עומדת לאכילה אלא אוכלא דאפרת הוא ורק הירושלמי ס"ל הך חומרא דנעשית כמוקצה שיבש ואפילו להירושלמי ג"כ אינה אלא חומרא בעלמא ובאמת אליבא דדינא לא דמי למוקצה שיבש אלא אוכלא דאפרת הוא רק חומרא בעלמא כדאיתא בירושלמי בהדיא בסוף הלכה זו דאינה אלא חומרא בעלמא האי לא תאכל וא"כ לפ"ז שפיר ניחא דעל ר"כ לא קשה כלל למה ספיקה אסורה ז"א דכיון דר"כ אוקמיה בעומדת לגדל ביצים והוי באמת מוקצה ונולד א"כ שפיר דספיקה אסורה דאפילו הוי ספק

רידב"ז

אמאי מותר לאוכלן בחלב ומתורץ מאוד ע"פ האי סוגיא דאע"פ דלגבי מוקצה הוי כגוף התרנגולת מ"מ לענין חלב לא הוי כגופו וה"נ אף דלענין הכנה הוי כגוף התרנגולת מ"מ לענין חלב לא הוי כגופו וכ"כ הר"ן ז"ל שם] ודע דהא דעשאו כמוקצה שיבש הוא רק חומרא בעלמא אבל לענין דינא בתרנגולת העומדת לאכילה מותרת היא דאוכלא דאפרת היא כדאיתא בש"ס דילן ורק חומרא בעלמא הוא דהחמירו דעשאו' כמוקצה שיבש וכן איתא לקמן מפורש בהלכה זו דרק חומרא בעלמא הוא והו"ק:

אחרים אומרים משם ר"א תיאכל היא ואמה מהו תיאכל היא ואמה אם היתה אמה מוכנת לשחיטה תהא מותרת. נראה לפענ"ד לא כפי' המפרשים ז"ל דפירשו אם היתה אמה הוא פשיטותא על השאלה דשאל מהו תאכל היא ואמה והאי ואין כל התרנגולים מוכנים לשחיטה הוא דהוזר עוד ומקשה דז"א דהיכי מצינן למימר דסובר הירושלמי דליכא תרנגולת העומדת לגדל ביצים דמתמה ואין כל התרנגולים מוכנים לשחיטה לפי פירושם ז"ל אלא נלפע"ד דה"פ דמהו תיאכל היא ואמה אם היתה אמה מוכנה וכו' ואין כל התרנגולים וכו' היא הכל מן הקושיא והכי פריך על ר"א דשמותי הוא מתלמידי ב"ש דס"ל תאכל וקאמר ר"א דלעולם תאכל היא ואמה בין היא בין אמה ע"ז פריך מהו תאכל היא ואמה דממ"נ אם היתה אמה מוכנת לשחיטה תהא מותרת ואם לאו תהא אסורה ואין כל התרנגולים מוכנים לשחיטה בניחותא דהא לא שייך כלל דלעולם תאכל היא ואמה דז"א דהא אם אמה לא היתה מוכנת לשחיטה תהא אסורה דהא אין כל התרנגולים מוכנים לשחיטה ואיכא תרנגולים המוכנים לגדל ביצים ג"כ וכיון דאין האמה מוכנת לשחיטה תהא אסורה ע"ז משני א"ר בא תאכל בהכינה של אמה כלומר לאו כללא כייל ר"א דלעולם תיאכל היא ואמה אלא אדרבה פרט הוא דלא תיאכל הביצה אלא בהכינה של אמה אם האם מוכנת אז תאכל ואם לאו לא תאכל וכן משני בבבלי תאכל אגב אמה כגון שלקחה סתם נשחטה הוברר דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברר דלגדל ביצים עומדת וה"נ משני כאן ר' בא דתיאכל בהכינה של אמה דווקא אבל לא דתיאכל היא ואמה לעולם כדקס"ד אלא אגב אמה:

עגל שנולד ביו"ט מותר שהוא מתיר עצמו לשחיטה ר"ז בעי מעתה מדברית תהא מותרת שהיא מתרת עצמה בשחיטה וכו' הזר ר"ז ואמר עגל מאתמול הוא גומר ברם הכא בו ביום נגמרה. הסוגיא הזאת המורה וכבר עמד בזה הס"ק ז"ל ונראה לפענ"ד ע"פ מה דגרסינן במס' ביצה דף ו' ע"ב עגל שנולד ביו"ט מותר הפרוה שנולד ביו"ט מותר זה מוכן אגב אמו וזה מתיר עצמו בשחיטה ולכאורה קשה למה לא קאמרינן גבי עגל ג"כ הואיל ומתיר עצמו בשחיטה כמו בהפרות ויש בזה נ"מ לדינא באם הפרה עומדת לגדל ולדות דאז אינו מוכן אגב אמו כדכתב הרא"ש ז"ל ואילו לטעמא דמעב"ש אז מותר ומנהתי כגל"ה ז"ל דמקשה כן ומתרץ דגבי עגל לא שייך ההיתר דמעב"ש הואיל דיש לו היתר אגב אמו ומותר בשחיטת אמו והא דמקשו ר"כ ור"א לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד ביו"ט כלומר דכי היכי דבעגל שנולד ביו"ט מותר משום מעב"ש כן נמי באפרוה משמע דבעגל נמי יש ההיתר דמעב"ש ז"א דהכם מקשין כל עיקר מן עגל שנולד מן הטריפה דהתם שייך מעב"ש ורב היה ס"ל דמקשין מנולד מן הכשירה ע"כ השיב להם הואיל ומוכן אגב אמו עכ"ל הגל"ה ז"ל אם שאינו כבודו ז"ל ממש ולפענ"ד אי אפשר לומר דר"כ ור"א לא הקשו מתחלה רק מנולד מן הטריפה אבל בנולד מן הכשירה ליכא למ"ד דס"ל ההיתר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה כדברי הגל"ה ז"ל דהא בירושלמי בסוגיא דידן גרסינן מפורש עגל שנולד ביו"ט מותר שהוא מעב"ש והכא לא קאי על נולד מן הטריפה דהא לקמן גרסינן לה נולד מן הטריפה והכא ע"כ בנולד מן הכשירה אלא ע"כ דר"כ ור"א מקשין אפילו מנולד מן הכשירה וס"ל דאעפ"כ שייך ההיתר דמעב"ש דהא במעי אמו אי אפשר לשוחטו כדאיתא בתוס' ז"ל דדמי לשוחט בלילה או דס"ל דלא ניתר בד' סימנין כדר"א עיי"ש ע"כ בלידתו נתחדש היתר לשוחטו בעצמו ומיגו דאתקן להאי אתקן להאי ע"ז תירץ להו רב דז"א דהואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה ותיבת בשחיטה לכאורה מייתר דפשיטא דבשחיטה הוא ניתר אבל מרמז להו עוד דבעגל שנולד ביו"ט אין צריך ההיתר דמעב"ש דהא מוכן אגב אמו בשחיטה כלומר בשחיטת אמו וכיון דשחיטת אמו מתיר לו לא שייך ההיתר הואיל ומעב"ש כדברי הגל"ה ז"ל וזה יתבאר הירושלמי דגרסינן עגל שנולד ביו"ט מותר שהוא מתיר עצמו בשחיטה והוא כר"כ ור"א אפילו דניתר בשחיטת אמו מ"מ נתחדש לו ע"י לידתו עוד היתר שחיטה ע"י עצמו וע"ז פריך ר"ז מעתה מדברית תהא מותרת

שנ יי נוסח' אית (ס"ד) לעזר ב' ר"כ ליעזר. (ב"ת) זעירא ד"ו זעורה (וכן בכל המסכת). (פ"ע) בשחיטה בכי"ר לשחיטה.

עמודי ירושלים

עגל שנולד ביו"ט וכו'. הנה בע"מך פי'. פי' בק בן הפדה מה שפירש והוא פי' רפוק ודחוק. וגם לפי פירושו נשאר סירושלמי בקושיא וגם לבון הגם פלמד לא מבמע שהיה קושיא אולם נאה נא מ"ש סרב המאירי בפי' לביצה (ד"ו) בביאור הר' בבלי ואמרו עיין:

צבייה תהא מותרת שהיא מתרת עצמה בשחיט' חזר ר' זעירה ואמר עגל מאתמול הוא גומר ברם הכא בו ביום נגמרה בו ביום נולדה א"ר בא אתייא *[ב]כמאן דאמר הבהמה יולדת לחדשים מקוטעין ברם כמאן דאמר בהמה יולדת לחדשים מסויימין הגע עצמך שסיים אימתי עלה עליה זכר *גוזל שנולד ביום טוב מיתר שהוא מתיר עצמו בשחיטה (א) לא כן תני ביצים שריקמו גוזלים שלא העלו עליהן כנפים אסורין משום שקץ (ב) ואין לוקין עליהן משום נבלה ואמר רבי הגי ואפילו שחטן א"ר אבון תיפתר באילין דנפקין וכנפיהון עליהן רבי אבהו בשם רבי יוסה בי רבי חנינה שאיל *כל שתשמישו ביום מוליד ביום בלילה מוליד בלילה התיבון הרי התרנגולת הרי אין תשמישה אלא ביום והיא יולדת בין ביום בין בלילה א"ר אבון שנייא היא שכן היא יולדת בלא זכר רבי זעירא בשם גידול *עגל שנולד מן הטריפה ביום טוב מותר נעשה כדבר מוכן טמון בדבר שאינו מוכן *תמן תנינן ביצת נבילה אם יש בה כיוצא בה נמכרת בשוק מותרת ואם לאו אסורה כדברי ב"ש [א] וב"ה אוסרין מה טעמא דבית שמאי גמורה, הייתה עד שלא תתנבל מעתה אפילו אין כיוצא בה נמכרת בשוק תהא מותרת אם אומר את כן נמצאת מתיר שלל של ביצים ובית שמאי כמשנה

קרבן העדה

לבייה. לבי בנולד בי"ט נימא כיון דקודם לידה לא היה ראוי לשחיטה עכשיו מגו דהותר לשחיטה הותר איסור מוקצה שבו: חזר ר"ז. אלא הר"ז היינו טעמא דעגל מותר שכבר היה ראוי להולד בערב יו"ט דמשהגיעה יום אחד בחדש התשיעי ראויה להוליד: ברם הכא. אבל ביצה ביום שנגמרה נולדה לכך אסורה משום מוקצה: אתיא. הא דר"ז כמ"ד שבהמה יולדת לחדשים מקוטעין כלומר מחותכים שאינן מלאים: ברם כמ"ד. אלא למ"ד שאינה יולדת אלא לחדשים שלימים דהיינו ביום שכלו תשעה חדשים מלאים מאי איכא למימר הא בו ביום נגמר: הגע עצמך. ותו אפי' למ"ד יולדת למקוטעין אם יודע אותו היום שהרביעה זכר ויודע שהיום בי"ט יום הראשון שבחדש התשיעי נימא דאסור: ופריך לא כן תני. ביצים שיצאו מהם אפרוחים כל זמן שאין עליהן נוצות אסורין משום שרץ השורץ על הארץ והכא דאיתיילדו ביומיהן מסתמא אין נוצות עליהן: ואין חייבין עליהן משום נבלה. אם מתו קודם שהיו להם נוצות אין חייבין עליהן משום נבלה דלא אתי איסור נבלה וחל אאיסור שרץ: ואפי' שחטן. להנך גוזלות שאין עליהן נוצות אסורין משום שרץ: תיפתר. תפרש לברייתא בהנך גוזלות שיצאו מביציהן וכבר גדלו הנוצות: שאיל. אהא דתניא כל שתשמישו וכו' מתרנגולת וכדמסיק: מוליד ביום. נקבותיו יולדת ביום: שנייא היא. שאני תרנגולת דאיכא המטילין ביצים בלא זכר שמחממות עצמם מארץ לפיכך היא יולדת בלילה: נעשה כדבר מוכן וכו'. שהרי היה יכול להושיט ידו למעי אמו ולשחטו בגוה דבן פקוע ניתר בד' סימנין או בתרתי דידיה או דאמו נמצא שהולד זה מוכן היה מאתמול וכדאר"ז לעיל בסמוך עגל מאתמול הוא נגמר: תמן תנינן. פ"ה דעדיות: ביצת נבלה. כגון שנתנבלה בשחיטה ומצאו בה ביצים לאחר שחיטה: אם כיוצא בה נמכרת בשוק. שקליפתה קשה ונגמרת כשאר ביצים הנמכרים בשוק מותרת באכילה: ואם לאו. אלא שיש בקליפתה רכות אפילו דבר מועט אסורה דכבני מעיה היא חשובה: גמורה היתה. הביצה עד שלא נתנבלה והוה ליה כאילו כבר פירשה ממנה: ופריך מעתה. דמותרת לפי שלא נתגדלה באיסור א"כ אף בשאין כיוצא בה נמכרת בשוק תהא מותרת דהא מ"מ לא נתגדלה באיסור דהא לאחר שנתנבלה לא גדלה: ומשני אם אומר את כן. להתיר אפילו שאינה גמורה יבואו להתיר אף שלל של ביצים כלומר ביצים שהן קבועין וכבושין ושלולין בשדרה דודאי כגופה היא: ה"ג ובית שמאי כמשנה אחרונה וב"ה כמשנה

פני משה

צבייה שבאת לידו בי"ט תהא מותרת ולא תיאסר משום מוקצה לפי שהיא מתרת עצמה לאכילה בשחיטה בתמיה: חזר ר' זעירא ואמר. דטעמא אחרינא איכא הכא להתיר עגל שנולד ביו"ט ולא דמי לביצה לפי שהעגל מאתמול הוא גומר כלומר שהרי היה יכול להיות נולד יום או יומים קודם י"ט וא"כ לא אקלי דעתיה מיניה ברם הכא בביצה אי אפשר שתלד עד שתהא הביצה נגמרת ובו ביום נגמרה בו ביום נולדה ויש כאן איסור מוקצה: אמר ר' בא אתייא. האי טעמא דר"ז לחלק בין עגל לבין ביצה כמ"ד הבהמה יולדת לחדשים מקוטעין דבהמה גסה טהורה יולדת לט' חדשים כדאמר בהאי תלמודא בפרק החולץ בהלכה י"א ופליגי התם אם יולדת נמי לחדשים מקוטעין או לשלימין דוקא ומילתא דר"ז לא אתיא אלא כהאי מ"ד דיולדת ג"כ למקוטעין וכשנכנסת לחדש התשיעי ראויה היא שתלד בכל יום ויום ודעתיה על הולד אבל כמ"ד בהמה יולדת לחדשים מסויימין וט' שלימין בדוקא א"כ הגע עצמך דבכה"ג שסיים לו היום אימתי שעלה עליה הזכר ולא כלו תשעה חדשים שלימין עד בו ביום שנולד העגל והוא יו"ט והשתא איכא איסור מוקצה עליה ודמי לביצה שבו ביום נגמרה ובו ביום נולדה ואנן סתמא אמרי' עגל שנולד בי"ט מותר ומשמע דבכל גווני מותר ושמעינן השתא דלא אתיא מילתיה דר"ז אלא כמ"ד הבהמה יולדת לחדשים מקוטעין: גוזל שנולד ביו"ט וכו'. כדלעיל גבי עגל. ופריך לא כן תני בברייתא ביצים שריקמו וכו' ואפי' שחטן אסורין משום שקץ: תיפתר. דמיירי באלין דנפקין מקליפתן ועם כנפיהון עליהן: ר' אבהו וכו' שאיל. על האי ברייתא ששנינו כל שתשמישו ביום וכו' כהאי התיבון דלקמיה: הרי התרנגולת וכו'. והיא יולדת בין ביום ובין בלילה כדאשכחן דלפעמים יולדת בלילה: שנייא היא. היכא דיולדת בלילה שכן היא יולדת לפעמים בלא זכר אלא בספנא מארעא ודוקא אותה יולדת היא אף בלילה: עגל שנולד מן הטריפה בי"ט מותר. דאע"ג דלא שייך כאן לומר דמוכן אגב אמו הוא אפ"ה מותר דנעשה כדבר מוכן שטמון בדבר שאינו מוכן וכשיוצא ממנו נשאר הוא מוכן: תמן תנינן. בפ"ה דעדיות: ביצת נבילה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק. שקליפתה קשה ונגמרת כשאר ביצים הנמכרות בשוק מותרת כדברי ב"ש וכו'. וגרסי' לסוגיא זו בפ"ב דע"ז בהלכה ז': גמורה היתה. דמאחר שנמצאת נגמרת אמרינן גמורה היתה עד שלא נעשית נבילה: מעתה אפילו אין כיוצא בה וכו'. דנימא נמי שנתהווה בה הביצה קודם שנתנבלה: אם אומר את כן וכו'. כלומר באין כיוצא בה נמכרת אין להקל שמכיון שלא נגמרה הוית כבני מעיה וקשורה בשלל של ביצים ולא נתיר שלל של ביצים של נבילה: וב"ש כמשנה אחרונה וב"ה כמשנה

מסורת הש"ס

בכורות כא.

ביצה ו א תוספתא בפרקין

שם ז א

שם ו א

עדיו' פ"ה מ"א

עין משפט נר מצוה

ט

א מיימוני פ"ב ממ"א הלכה י"ט ובהס"מ הלכ' י' טוש"ע יו"ד סי' פו ס"ג

גליון הש"ס

(א) עי' ב"ק. וכבר קדמו ספר"ח יו"ד סי' ט"ו סק"ב: (ב) פי' הקי"צ המוה דהא דאסור משום שקץ אינו רק מדרבנן כמבו' בב"ס חולין דף ס"ד: וביארו ה א בפר"ח יו"ד סי' פ"ו ס"ק כ"א. ועי' בתב"ש סי' פ"ו:

ציון ירושלים

[ב]כמאן דאמר בהמה יולדת לחדשים מקוטעי'. עק"ע ופ"ק כאן ועי' ת"ס סי' ע"ו ס"ק ס' גם מ"ס שם דבכמס נעינן ג"כ בידפ כרי שלא בא עלי' זכר בן מבואר כאן בהדיא שגע עצמך שסיים אימת עלה עלי' זכר והת"ס לא הזכיר מדברי הירושלמי אלו כלום ועי' פו"ח הגאון מסר"ח כהן ז"ל שנדפס מחדש חיו"ד סי' נ"ט:

רידב"ז

מותרת כו' צבי' כו' שהיא מתרת עצמה בשחיטה פי' דהא גבי עגל יש לו היתר בשחיטה ע"י האם רק דע"י עצמו אין לו היתר משום דמוכסה מן העין ואין בידינו לשוחטו וא"כ לפ"ז אין תימר דאפילו דבר שאין איסור שחיטה בגופו עליו רק משום שאינו לפנינו ואין בידינו לשוחטו אם תימר דנקרא מתיר עצמו בשחיטה א"כ מדבריות תהא מותרת והתם נמי נימא הואיל ומתיר עצמו בשחיטה דהא כשלא היה לפנינו לא היה בידינו לשוחטו ועכשיו הוא בידינו בשלמא אם לא היה לו היתר שחיטה ע"י האם וא"כ בע"ה שלא יצא לאויר העולם לא נתנה לו התורה היתר שחיטה עד שיצא לאויר העולם וא"כ הלידה מתרת אותו מאיסור אבר מן החי או שאינה זבוחה והיה עליו איסור שחיטה בגופו ע"כ שייך שפיר הואיל והלידה מתיר עצמו בשחיטה אבל כיון דאיסור שחיטה בגופו ליכא דהא יש לו היתר שחיטה ע"י האם להוציאו מאבר מן החי רק דהוא מוכסה ואין בידינו לשוחטו בעצמו ועכשיו ע"י הלידה בא לפנינו בידינו ולא נתחדש עכשיו היתר שחיטה בגופו רק דבפועל לא היה נשחט משום דמוכסה א"ת כן דנקרא מתיר עצמו בשחיטה אף דהיתר שחיטה בגופו יש לו אך שלא היה בפועל לשוחטו ישבנא אל הפועל נקרא גם הפועל מתיר עצמו בשחיטה א"כ מדבריות דהיתר שחיטה יש לו להוציאו מאבר מן החי אך דבפועל לא היה לפנינו וכאשר יבוא לידי פועל נימא דמותר איסור מוקצה הואיל ויש לו היתר בשחיטה בפועל ע"כ חזר ר"ז ואמר טעם אחר לעגל שנולד ביו"ט דעגל שנולד מותר דלא דמי לביצה שנולדה דעגל מאתמול הוא גומר וע"כ הוא מוכן [אפילו בנולד מן הטריפה דהוי דבר מוכן טמון בדבר שאינו מוכן כדאיתא לקמן] משא"כ ביצה דבו ביום שנולדה נגמרה ולא ס"ל כרבה דמאתמול נגמרה אלא ביום זה נגמרה וכיון דביום זה נגמרה לא הוי אוכלא דאפרת דהוי כמוקצה שיבש כיון לא דלא הוי מוכן מאתמול דבנולד אמיר כ"כ כ"ז שלא היה מוכן מאתמול הוי כגרוגרת שיבש כשיטת הירושלמי וכדברינו לעיל. א"נ י"ל דהא דר"כ ור"א ס"ל דמתרת עצמה בש יטה הוא כתירוץ התוס' ז"ל דלכתחלה אסור לשוחטו מידי דהוי בלילה שאינו יכול לראות ע"כ פריך ר"ז מעתה מדבריות תהא מותרת דהא אין עלה איסור שחיטה אלא שהוא אינו יכול לשחוט מפני שאינו יכול לראות והחסרון הוא שאינו בידו לשחוט כמו מדבריות: א"ר בא אתיא כמ"ד הבהמה יולדת לחדשים מקוטעין. הרשב"א ז"ל פי' דקאי על עיקר דינא דעגל שנולד ביו"ט מותר שהוא מתיר עצמו בשחיטה

תוס' הרי"ד

ספק דרבנן ותלינן לקולא דמעיו"ט היא מ"מ אסורה משום דהוי כמוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין אותו ור"כ גופיה ס"ל דיו"ט לענין מוקצה חמיר משבת ואפי' לענין שבת מוקצה שיבש מותר מ"מ ביו"ט אסור משא"כ לר"י ולר"י דאוקמיה משום גזירה ובעומדת לאכילה ולא הוי מוקצה א"כ ספיקא דרבנן ולקולא וספק מוכן מותר [וכא דבאמת ס"ל לסת"ק דספק מוכן אסור היינו דהם איכא ב' דברים ב' איסורין מוקצה וגזירה דלידה] וע"ז מפני ר"א משום דהוי דשיל"מ ואפילו בדרבנן לא בטיל ולאו למימרא דכל היכי דלא בטל התערובת משום דשיל"מ כמו כן ספיקא אסורה ז"א דהא לירושלמי אדרבה ספק בתערובות חמיר דיש אמת מוכחת על כולן אלא שעיקר דקמ"ל ר"א דהא קס"ד דלא מיכו דמדרבנן יהא המותרא דשיל"מ וקס"ד רק על מילתא דאורייתא שייך המותרא שיל"מ אבל לא על דרבנן ע"ז משמע ר"א ח"א דדשיל"מ פועל מותרא אף על דרבנן וממילא מיכו דרבנן אסרו דשיל"מ אף על דרבנן לענין דאפילו הוא מדרבנן מ"מ ספיקו למותרא אבל מ"מ לא אמרו רבנן זה אלא בדבר שיכול ליגע בדאורייתא כמו ביצה דגזירת פירות הנושרין משא"כ בספק מוכן בעלמא לא שאמרו חכמים אף בדשיל"מ וכא דפליגי בספק מוכן בברייתא שתמא כדדייני שה"מ ז"ל ע"ז אוקמיה הגמ' שסורי מיאסרא וה"ק ספק מוכן אסור ור"ג מתיר לומר לן כדי שלא תקשה האיך קאמר שמואל דאין הלכה כר"ג והא בשבת דף קכ"א ס"ל כשמואל דקיימינן לקולא ע"כ מוקי האי פלוגתא דבברייתא דפליגי ר"ג ור"י בספק מוכן שלא תימא דהיא בספק מוכן בעלמא ע"ז מוקמי דלא קאי רק על המתניתין דזו היא שאמרנו לא יטול מספק דהיינו גבי לידה דקרוב ליגע בשל תורה לאו ד"ה הוא אלא הוא הספק מוכן דפליגי ר"ג ור"י בברייתא וזה מדויק לשון רש"י ז"ל דזו שאמרנו לא יטול מספק דהיינו ספק מוכן פי' לאו ד"ה הוא אלא פלוגתא דר"ג ור"י בברייתא ממילא ידעינן דלא פליגי בספק מוכן בעלמא אלא דוקא בספק מוכן דמתניתין והוא כשיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל ודו"ק:

המשבל

1

שנויי נוסחאות (ס"א) בשחיטה נסרי"ר לשחיטה. (כ"ב) גומר נסרי"ר נמור. (ע"ז) בשחיטה נסרי"ר לשחיטה. (סי"ב) שאיל נסרי"ר ניתא. (סי"ח) נבילה אם יש בה כיוצא נסרי"ר הנבילה אם יש כיוצא.

חדושי הגרי"ם

ביצים שריקמו גוזלים שלא סעלו עליהם כנפים. כ"כ עי' קה"ע. ול"נ שפירושו שנתרוקם בהם הכנת אפרוח או גוזלים כו':

עמודי ירושלים

אסורות משום שקץ ואין לוקין עליהן משום נבילה כ' הקה"ע דלא אתי איסור נבילה וחל על איסור שקץ ול"ע דהא נבילה הוי איסור מוסיף דהא איסור שקץ נפקע אח"כ כשיש לו נוצות ואיסור נבילה הוא לעולם אבל כהאי כוונה משום נבילה דאין לוקין דעדיין לאו בשר היא וכמבואר בתוס' (בית שני סעף ד') ולשיטות בעת שחוטה שאיה בי' משום נבילה צריכין לפרש הירושלמי כמו שפי' ספר"ח ביו"ד (סי' פ"ו ס"ק כ"ב) ופמ"ש עי' ספרי תוהר (סי' פ"ו סק"א) יע"ש:

כמשנה הראשונה וב"ה כמשנה האחרונה *דא"ר חייה בשם רבי יוחנן בראשונה היו אומרים אין מעמידין לא בקיבת הנבלה ולא בקיבת העכו"ם חזרו לומר מעמידין בקיבת הנבילה ואין מעמידין בקיבת העכו"ם ר' יוסי בי רבי בון אמר שמואל בר אבא בעי מה כר"א דרבי ליעזר אמר סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם רבי יסה בשם רבי יוחנן הכין בראשונה היו אומרים אין מעמידין לא בקיבת הנבילה ולא בקיבת העכו"ם וחזרו לומר מעמידין בין בקיבת הנבילה בין בקיבת העכו"ם א"ר יוסי לשון מתניתא מסייעה לרבי חייא בר בא *קיבת העכו"ם וקיבת הנבילה אסורה כמשנה ראשונה כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה כמשנה הראשונה וטריפה שינקה מן הכשירה [א] קיבתה מותרת כמשנה אחרונה אפילו דיסברון ב"ש כב"ה כמשנה האחרונה (א) ביצה גידולי גופה קיבה ממקום אחר באת ואתיא כהיא דאמר רבי יוסה בי רבי בון בשם רבי יוחנן מעשה בבניו של יהודה בן שמועי שביקעו להם זאבים יותר משלש מאות צאן ובא מעשה לפני חכמים והותרו קיבותיהם אמרו ביצה גידולי גופה קיבה ממקום אחר באת *נולדה ביום טוב תיאכל בשבת ובשבת תיאכל ביום טוב רבי יודה אמר משם ר' ליעזר היא המחלוקת בית שמאי אומרים תיאכל וב"ה אומרים [ב] לא תיאכל *רבי חנינה הורי לציפוראיי בספחי חרדל ובביצה כרבי יודה עאל רבי יוחנן ודרש להון כרבנן דהכא וכרבנן דתמן רבי אבא בר זמינא בשם רבי יוצדק מן קומי אילין תרתין מילייא נחת רבי יוחנן מן ציפורין לטיברייא אמר מה איתיתון לי ההן סבא דאנא שרי והוא אסר ואסר והוא שרי א"ר

פני משה

כמשנה הראשונה. בתמיה דלמאי דהוינן דב"ש וב"ה פליגי בכיולא בה נמכרת בשוק וב"ה אוסרין א"כ דברי ב"ה אזלי כמשנה הראשונה דע"ז שם דאסרו להעמיד הגבינה בקיבת נבילה דכגופה הואי וקס"ד דקיבה וביצה חדא דינא אית להו וקשיא דהרי חזרו בהן כדלקמיה ומשנה האחרונה לאו כגופה חשיבא היא: דאמר ר' חייה בשם ר' יוחנן וכו'. כלומר משנה ראשונה ואחרונה מאי היא דאמר ר"ח וכו' וכדמסיק לקמן: בראשונה היו אומרים אין מעמידין לא בקיבת הנבילה. של ישראל ולא בקיבת הנכרי ומטעמא דקיבת הנבילה כגופה חשיבא: חזרו לומר. במשנה אחרונה: מעמידין בקיבת הנבילה. של ישראל דסבירא לן דקיבה פירשא בעלמא היא אבל אין מעמידין בקיבת הנכרי משום דסתם שחיטת הנכרי לע"ז היא ובע"ז אפי' פירשא אסור: שמואל בר אבא בעי. על הא דר' חייה בשם ר' יוחנן מאי האי דקאמרת בענין קיבת הנכרי הא האי מילתא כר"א דפ"ב דחולין היא דאזלא דקאמר סתם מחשבת עכו"ם לע"ז והרי סתים לן תנא לעיל בפ"ב שם דלא כר"א. דתנינן שם בהלכה ג' בשר הנכנס לע"ז מותר ואמרינן התם זו להוציא מדברי ר"א שאומר מחשבת נכרי לע"ז: ר' יוסי בשם ר' יוחנן. אמר הכין ודלא כר' חייה בשמיה אלא ה"ק בראשונה וכו' חזרו לומר מעמידין בין בקיבת הנבילה בין בקיבת הנכרי וכלומר לפי משנה הראשונה היו שניהן שוין לאיסורא ולפי משנה האחרונה שניהן שוין להיתירא דסתם מחשבת נכרי לע"ז לא אמרינן: לשון מתניתא. דפרק כל הבשר מסייעא לר' חייה בר בא דקאמר למשנה אחרונה אין מעמידין בקיבת הנכרי דשנינו שם קיבת הנכרי וקיבת הנבילה אסורה אלמא דקיבת נכרי לחוד ושל נבילה לחוד ואי טעמא דשל נכרי נמי משום נבילה הויא למה לי למיתני תרוייהו אטו לא ידעינן דשחיטת נכרי נבילה היא אלא דאשמעינן דשל נכרי טעמא אחרינא נמי איכא ואף משנה אחרונה דסברינן דפירשא בעלמא היא מ"מ של נכרי אסורה משום לתא דע"ז וכר"א והיינו דקאמר לשון מתניתא מסייעא לר' חייה בר בא דאפי' למשנה אחרונה הייטינן בשל נכרי מטעמא דאמרן: כמשנה ראשונה כשירה שינקה מן הטריפה וכו'. מילתא אחריתא היא ואגב דמייתי רישא דהך מתני' מפרש לה לכולה ועוד דשייך נמי למסקנת הקושיא וב"ה כמשנה ראשונה בתמיה. וכלומר דהא חזינן דקתני בהאי מתני' כמשנה ראשונה והדר קתני כמשנה אחרונה כלמפרש ואזיל: כמשנה ראשונה. כלומר רישא דמתני' דקתני קיבת נבלה אסורה הלמא לאו כפירשא בעלמא הלא כגופה חשיבא זהו כמשנה ראשונה: כשירה שינקה וכו'. וכן הא דקתני בריבא דסיפא כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה אלמא דמה שהוא בתוך הקיבה לאו כפירשא היא אלא כחלב ממש חשבינן ליה נמי כמשנה ראשונה אתיא וקודם חזרה נשנית דאכתי לא הוה אמרי דכפירשא בעלמא היא: וטריפה כו'. והא דקתני בסיפא דסיפא וטריפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת ולא אמרי' כגופה חשיבא זהו כמשנה אחרונה שלאחר חזרה ורישא וסיפא קודם החזרה נשנית ומשנה לא זזה ממקומה. שמעינן מיהת השתא שחזרו ממשנה ראשונה וקבעו להלכה כמשנה אחרונה והדרינן להקושיא דלעיל דב"ש כמשנה האחרונה וב"ה כמשנה הראשונה בתמיה אחרי הזרו ממשנה הראשונה והיכי נשנית בעדיות להא דב"ה כוותה: ואפילו דיסברון וכו'. כלומר דמשני דלא כדס"ד דקיבה וביצה דמיין אהדדי דלאו מילתא היא אלא דמלינן לאוקמי להא דב"ש וכן להא דב"ה כמשנה האחרונה בקיבה ולא קשיא מידי דשאני קיבה מביצה דביצה גידולי גופה היא ובהך סברא פליגי דב"ש סברי הואיל כיוצא בה נמכרת בשוק לאו כגופה ממש חשבינן לה ואם אין כיוצא בה נמכרת אז הוא דהויא כגופה וב"ה סברי אפי' כיוצא בה נמכרת מ"מ גידולי גופה היא שנתגדלה במעי נבלה ואע"פ שלא נגמרה לגמרי מיהת תקלת גידוליה בנבילה היא וכנבילה חשיבא אבל קיבה ממקום אחר באת ובין לב"ש ובין לב"ה אמרינן דלאו כגופה חשיבא דכפירשא בעלמא הבאה לה ממקום אחר היא ותרווייהו כמשנה האחרונה ס"ל: ואתייא. הא דאמרן כהאי דאמר ר' יוסי בר בון בשם ר' יוחנן וכו': שביקעו להם זאבים. שדרסום ואסרו אותם משום דרוסת הזאב ואף על פי כן התירו קיבותיהם וכך אמרו דלא דמיא קיבה לביצה: נולדה בי"ט וכו'. תוספתא היא שם: היא המחלוקת. במקומה עומדת ולב"ה נולדה בזה אסורה בזה: ר' חנינה הורי לציפוראיי וכו'. בספיחי חרדל הא דתנינן ברפ"ט דשביעית ר' יהודה אומר ספיחי חרדל מותרין בשביעית שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה להיות זורעין או משמרין אותן בשביעית. ובביצה כר' יהודה היינו ר' יהודה דתוספתא דאמר משום ר"א דעדיין היא מחלוקת וי"ט ושבת הסמוכין זה לזה אסרו ב"ה בזה מה שנולד בזה: עאל ר' יוחנן ודרש להיך. לאנשי ציפורי כרבנן דהכא דהת"ק דהתוספתא דנולדה בזה מותרת בזה לדברי הכל וכרבנן דתמן בשביעית דס"ל התם כל הספיחין אסורין: וגרסי' להאי סוגיא בשביעית שם ובפ"ג דעירובין בהלכה ו'. מן קומוי וכו'. מפני אלו שני דברים ירד ר' יוחנן מצפורי והלך לו לטיבריה ולא היה רוצה לדור בציפורי משום הוראת ר' חנינה דחרדל וביצה ואמר מה זה שהביאו לי להדין סבא דמה דאני שרי בביצה וכרבנן דהתוספתא דלעיל והוא אסר וכר' יהודה דעדיין מחלוקת במקומה עומדת ומה דאנא אסר בספיחי חרדל וכרבנן דשביעית והוא שרי וכר' יהודה:
אתא

קרבן העדה

כמשנה הראשונה. בתמיה דטפי אית לן לאוקמי ב"ה כמשנה אחרונה דתיקוני הלכתא כוותייהו: אין מעמידין. חלב: לא בקיבת הנבילה. כלומר בחלב הקרוש שנמצא בקיבה מחלב שינקה בחייה: ולא. בחלב שנמצא בקיבת בהמה ששחטה עכו"ם: חזרו לומר מעמידין בקיבת נבלה. כיון דאינה מחוברת בה בבהמה עלמה מותרת: בעי. פריך מה כר"א וכי כר"א א"ר יוחנן לשמעתיה דקאמר אין מעמידין בקיבת עכו"ם משום דקסבר סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם הלכך אע"ג דאינו מחובר בגופה מיתסר דאפילו פירשה של עכו"ם מיתסר דכתיב ולא ידבק בידך מאומה וכ"ש האי דניחא ליה בניפחי': ר"י בשם רבי יוחנן. פליג אר"ח בר בא וסובר דאין חילוק בין קיבת נבלה לקיבת עכו"ם דבמשנה הראשונה תרווייהו אסירי דקסברי אפילו דבר שאינה גופה אסור ובמשנה האחרונה תרווייהו שריין דדבר שאינה גופה מותר: לשון מתניתא. דס"פ כל הבשר דתנן קיבת עכו"ם ושל נבלה אסורה וכו' כשרה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה טריפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת: מסייעא לר"ח בר בא. דאמר משמיה דר"י דאף למשנה האחרונה אין מעמידין בקיבת העכו"ם וטריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת. אתיא כמשנה אחרונה קיבת העכו"ם דשריא וקשיא לשמעי' קיבת העכו"ם וכ"ש קיבת טריפה אלא ודאי דקיבת העכו"ם אפי' לאחר תהא אסורה: ומשני אפי' דיסברון וכו'. לעולם ב"ש וב"ה כמשנה האחרונה לא קשיא אב"ה דאסרי בילת נבלה דבילה גידולי התרנגולת וה"ל כנבלה עלמה: קיבה. החלב שבקיבה ממקום אחר באת ממה שינקה מן הכשרה ולכך מותרת אפילו משל נבלה: שביקעו. שדרסו: אמרו. אע"פ דקי"ל כב"ה דבילת נבלה אפילו כיולא בה נמכרת בשוק אסורה שאני בילה דמגופה גדלה משא"כ קיבה: היא המחלוקת. זו היא עיקר מחלוקת דבית הלל סברי דסעודת שבת ויום טוב בעי הזמנה מיום חול מדכתיב והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וליום טוב דכתיב ביום הששי וסתם ששי חול הוא ואחשבה רחמנא לסעודת שבת ויום טוב דבעי הזמנה ואין י"ט מכין לשבת ולא שבת לי"ט וב"ש סברי דאף שבת וי"ט לא בעי הכנה: ר"ח. הורה לאנשי ציפורי בספיחי חרדל שמותרין לקנות בשביעית כר"י דתנן בפ"ט דשביעית רי"א ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה להביאן מן המשומר: ובבילה כר"י. דנולדה בשבת לא תיאכל בי"ט: עאל. נכנס רבי יוחנן ודרש להן כרבנן דהכא בבילה נולדה בזה תיאכל בזה: וכרבנן. דהתם ספיחין אסורין: מן קומוי. מלפני שני דברים אלו ירד ר"י מן ציפורי לטבריא אמר מה הבאתם לי האי סבא רבי חנינא מה שאני מתיר הוא אוסר ומה שאני אוסר הוא מתיר:
אתא

עין משפט נר מצוה

י
א מיימוני פ"ד ממ"א הלכ' י"ט טוש"ע יו"ד סי' פ"ז ס"י בהג"ה
יא
ב מיימוני פ"א מיו"ט הלכה כ"ט טוש"ע או"ח סי' תקי"ג ס"ה וסי' שכ"ב ס"ב

גליון הש"ס

(א) עי' בתוס' דף ו' ע"ב ד"ה בניס ול"ע. ועי' בפר"ת יו"ד סי' פ"ז ס"ק כ"ב והש"ך לא עיין שם:

מסורת הש"ס

(עכו"ם פ"ב הלכה ז) חולין קיו ב

שם פ"א

(תוספתא בפירקין) ביצה ד א

שביעית פ"ט הלכה א

רידב"ז

בשחיטה והא נפל הוא ע"כ אתיא כמ"ד להדסים מקוטפין ע"ז מסיק אפילו כמ"ד להדסים מסויגנין אך הנגע עלמך שסיים אימת עלה עליה זכר עיי"ש: אר"י לשון מתניתא מסייעה לר"ח ב"ב קיבת העכו"ם וקיבת נבילה אסורה. אלמא דעכו"ם חמור מנבילה דאל"כ של עכו"ם גופי' הוי נבילה ומשני כמשנה הראשונה דלמשנה הראשונה לעולם הוא כן דעכו"ם חמור מנבילה אבל למשנה אחרונה אף דאמיר מ"מ מותר כמו בנבילה ומסיים הגמ' דכמו כן כל המשנה קאי למשנה ראשונה חוץ מהסיפא דסיפא דאפי' למשנה אחרונה נמי קאי כמו דמסיק בבבלי חולין דף קט"ז ע"ב והילכתא מעמידין בקיבת נבילה ובקיבת שחיטת עכו"ם וכשירה שינקה

שנויי נוסחאות (פ"מ) וחזרו כד"ו חזרו. (גי"ד) אפילו כד"ו ואפילו. (פ"מ) שמועי כד"ו שמועיי. (פ"מ) והותרו כד"ו והתירו. (פכ"מ) ובשבת כד"ו בשבת.

א"ר בא אתא עובדא קומי רבי יסא ובעא מיעבד כרבי יוחנן כד שמע דרב ורבי חנינה תרויהון פליגין שרע מינה *דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקם ביו"ט רב ורבי חנינה תריהון אמרין אסור ורבי יוחנן אמר (א) מותר א"ר מנא קומי רבי יודן מה אפכן לה פתילה גבי ביצה א"ל מן מה דאנן חמיי רבנן מדמיי לה הדא אמרה היא הדא היא הדא משם ארבעה זקנים אמרו הנאכל עירובו בראשון (י) הרי הוא כבני עירו בשני רב חונה בשם רב *הלכה כארבעה זקנים רב חסדא בעי מחלפה שטתיה דרב תמן הוא עבד לה שתי קדושות והכא הוא עבד לה קדושה אחת דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקם ביום טוב רב ור' חנינה תרויהון אמרין אסור ורבי יוחנן אמר מותר וא"ר מנא קומי רבי יודן (א) מה אפכן לה פתילה גבי ביצה א"ל מן מה דאנן חמיי רבנן מדמין לה הדא אמרה היא הדא היא הדא הכל מודין בנשרין שהן אסורין רבי בון בר חייה בעא קומי ר' זעירה מה בין נשרין מה בין בצים אילו נשרין באימותיהן שמא אינן אסורין אילו בצים באימותיהן שמא אינן מותרות מעתה נולדה בי"ט לא תיאכל בשבת בשבת לא תיאכל בי"ט א"ל וכיני לא דייך שהחמרתה עליה שאם נולדה ביום טוב לא תיאכל ביום טוב בשבת לא תיאכל בשבת אלא שאת מבקש להחמיר עליה שאם נולדה ביום טוב לא תיאכל בשבת בשבת לא תיאכל ביום טוב *רבי ירמיה בעי עיטורי סוכה מה

קרבן העדה

אתא. מעשה לפני רבי יוסי בביצה שנולדה בי"ט לאכלה בשבת שלאחריו ורצה למיעבד כרבי יוחנן כיון ששמע דרב ור"ח תרווייהו פליגי עליה דר"י ואסרי לא פסק כלל הוראה זו: שרע. השמיט: דאיתפלגון. דפליגי רב *ושמואל: שירי פתילה שכבו בשבת מהו להדליקם בי"ט. מי דמי להכנה שע"י שכבו בשבת וניתותרו ראוין לי"ט: ופריך מה אכפן לה פתילה לגבי ביצה. מאי דמיא פתילה לביצה פתילה אסורה משום שהוקצה לשבת ודמיא לנר חנוכה שהוקצה למצותו שאסור בהנאה לאחר שכבה והלכך גם ביו"ט הסמוך לשבת אסורה דקדושה אחת הן אבל ביצה אסורה משום הכנה דכל ביצה דמתיילדה האידנא מאתמול גמרה לה ליכא למשמע מפתילה ש"ל דלית ליה הכנה: מה אכפן. מה איכפת ובעירובין הגי' מה מכפלה: מן מה. שאנו רואין דחכמים מדמין פתילה לביצה שמעינן דאף ביצה משום מוקצה אסורה ולא משום הכנה וכיון דהוקצה לשבת אף ביום טוב אסורה וכן שירי פתילה נמי אסורה משום שהוקצה לשבת: משום ד' זקנים אמרו. י"ט הסמוך לשבת או שבת הסמוך ליום טוב ונאכל עירובו ביום ראשון: הרי הוא כבני עירו בשני. משום דשתי קדושות הן ובין השמשות דשני שהיה לו לעירובו לחול כבר נאכל אבל אי קדושה אחת הן כבר קנה עירובו מביה"ש דראשון אף לשני: תמן הוא עביד. התם גבי עירובין עביד ליום טוב ושבת ב' קדושות מדאמר הלכה כד' זקנים: והכא. גבי שירי פתילה דאסר רב שמעינן דסבירא ליה דקדושה אחת היא וכדפרישית לעיל: אמר רבי מנא. סוומא דקושיא היא מדקא משוי להדדי: היא הדא וכו'. כלומר דא ודא אחת היא דביצה ופתילה שוין הן שמע מינה דטעמא משום דקדושה אחת היא וקשיא דרב אדרב: הכל מודין. בית שמאי ובית הלל: בנשרין. פירות שנשרו מן הדקל ביום טוב שהן אסורין: ומשני אילו נשרים. כשהיו הפירות מחוברים לאילן: שמא אינן אסורין. בתמיה ודאי שהן אסורין הלכך לא מהני להו מה שנפלו בי"ט ומוקצה הם: אבל בילים. כשהיו בתוך מעי אמן היה להן היתר על ידי שחיטת אמה דכמאלו בתוכם לכ"ע מותרין הלכך סברי ב"ש דלאו מוקצה היא אפילו יצאה מחיים: ופריך מעתה. דביצה מותרת שהיא מוכנת אגב אמה א"כ אם נולד בי"ט לא תיאכל בשבת שלאחריו דהרי גם התרנגולת אסורה בשבת נמצא שי"ט הכין לשבת וכן הנולדה בשבת שהאם אסורה בשחיטה לא תיאכל בי"ט שלאחריו, שהרי ביומו אסור' ואין מכין לי"ט: לא דייך וכו'. אין הטעם משום הכנה אלא משום נולד הלכך אינו אסור אלא ביומו ואין לך להרבות באיסורה: עיטורי סוכה. שעיטרה בקרמין וסדינין ותלה בה אגוזים ושקדים:

מה

פני משה

אתא עובדא קומוי ר' יסא. בביצה שנולדה בשבת אם מותרת בי"ט שלאחריה ובעא מיעבד כר' יוחנן דס"ל כרבנן שלא נחלקו ב"ה בנולדה בזה שמותרת בזה: כד שמע. ר' יסא דרב ור' חנינא תרוייהון פליגין על ר' יוחנן: שרע מיניה. השיר ומנע עצמו מזה: דאיתפלגון. והיכא איתמר הא דרב ור' חנינה אהא דפליגין בשירי פתילה וכו' שכבו בשבת מהו להדליקן בי"ט שלאחריו אם אסור משום מוקצה או לא: מה אפכן לה פתילה גבי ביצה. מה זה שהם מהפכין ומחזרין לדמות דין פתילה לדין ביצה. ובעירובין גרים מה מכפלה פתילה גבי ביצה והיינו הך. דהא שאני ביצה דנולד הויא אבל פתילה הרי היא אותה בעצמה שהדליקו בה בשבת אלא שכבתה ונשתייר בה וכן מדורה ושמן: א"ל מן מה. דאנן רואין דרבנן מדמיין לה והן רב ור' חנינה שאוסרין בפתילה כמו בביצה ור' יוחנן דמתיר בפתילה מתיר נמי בביצה: הדא אמרה היא הדא היא הדא. שדין אחד להם: משם ארבעה זקנים אמרו וכו'. איידי דאיירי בהאי ענינא מסיק לה לכולא מילתא כדגרים בעירובין הנאכל עירובו בראשון וכו'. התם במתני' פליגי ר"א וחכמים בי"ט הסמוך לשבת ר"א אומר מערב אדם שני עירובין וכו' דס"ל שבת וי"ט שתי קדושות הן והכמים אומרים וכו' ועלה קאמר שם דמשום ד' זקנים אמרו אם נאכל עירובו בראשון הרי הוא כבני עירו בשני שאין עירובו לשני וקאמר רב הלכה כד' זקנים אלמא ס"ל שתי קדושות הן: מהלפא שיטתיה דרב דתמן. בעירובין עבד לה שבת וי"ט שתי קדושות והכא בשירי פתילה עבד לה קדושה אחת: דאיתפלגון וכו'. כדלעיל ואסר רב. והתם מסיקין לה להומרא עבדינן בתרוייהו: הכל מודים. אפי' ב"ש מודים בנשרין. פירות הנושרין מן האילן בי"ט שהן אסורין: מה בין נשרין מה בין בצים. לב"ש. והשיב לו לא דמי דהלו נושרין באמותיהן כשהן מחוברות באילן שמא אינן אסורין בתמיה והלו בצים במעי אמן שמא אינן מותרות שהרי לד"ה השוחט את התרנגולת ומצא בה בצים גמורות מותרות כדלעיל וא"כ מוכנין הן אגב אמן: מעתה. לב"ה דקי"ל כוותייהו דלא שרו אגב אמה נימא נמי נולדה בי"ט לא תאכל בשבת וכו' ואמאי קאמר הת"ק דהתוספ' דלעיל בי"ט ושבת הסמוכין דלד"ה נולדה בזה מותרת בזה: א"ל וכיני. וכן אתה אומר בתמיה: לא דייך וכו'. דאפי' בי"ט עצמו לא אסרי ב"ה אלא משום חומרא בעלמא כדקאמר טעמייהו ברים ההלכה נעשה כמוקצה שיבש ולא ידע בו: ר' ירמיה בעי עיטורי סוכה. שעיטרה בקרמים וסדינין

מה

מסורת הש"ס

חולי נ"ע וכ"י

עירובין דף י"א שביעית פ"ט הלכה א

עירובין לח א

שבת פ"ג הלכה ו

עין משפט נר מצוה

יב
א טוש"ע או"ח סי' תק"א ס"ז בהג"ה וסי' תקי"ד ס"ד בהג"ה

יג
ב מיימוני פ"ח מערובין הלכה ט' טוש"ע שם סי' תי"ו ס"א

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע. ועי' תו' שבת דף מ"ד ע"א ד"ה שכבר. ואפשר דס"ד כאן דפליגי בסכנה ועי' בב"י סי' תק"א באחרונים שם א"כ גבי פתיל' שייך שפי סכנה דניתקן ביו"ט עצמו משא"כ בילה דמאתמול גמרה לה ועי' בתו' דף ד' ד"ה אלא ודוק ועי' בחמים דעיב סי' ק"כ וברא"ש פ"א סי' א:

רידב"ז

שינקה מן הטריפה וכ"ש טריפה שינקה מן הכשירה מ"מ חלב המכונס בה כפירשא בעלמא היא ע"כ עיי"ש וא"כ כיון דפירשא בעלמא הוא הכל מותר וה"כ ה"ק דכל המתניתין איתו אליבא דהלכתא חוץ מסיפא דסיפא כשירה שינקה מן הטריפה קיבה אסורה היא רק למשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה מותר אך סיפא דסיפא טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת היא קם אליבא דדינא אף למשנה האחרונה:

א"ר בא אתא עובדא קומי ר' יוסי ובעי מיעבד כר' יוחנן כד שמע דרב ור"ח פליגין שרע מיניה. פי' דבעי למיעבד כר"י דנולדה בזה מותרת בזה כד שמע דרב ור"ח פליגין שרע מיניה דאיתפלגון שירי פתילי שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקם ביו"ט רב ור"ח תריהון אמרו אסור ור"י אמר מותר א"כ רב ור"ח ס"ל דהוי קדושה אחת א"כ פליגין רב ור"ח ע"כ גם אביצה ע"כ שרע מיניה אר"מ קומי ר' יודן מה אפכן לן פתילה גבי ביצה פי' דמאי קמדמית ביצה לפתילה וכי בשביל דרב ור"ח ס"ל גבי פתילה לאיסור ע"כ דנוכך לומר דגם ביצה אסורה ז"א דלא דמי כי ; לפתילה לענין לאסור משבת ליו"ט ומיו"ט לשבת כמו דאיתא בסוף הסוגיא הזאת גבי נושרין רבב"ח בעי קומי ר"ז מה בין נושרין מה בין ביצה וכו' מעתה נולדה ביו"ט לא תאכל בשבת כו' פי' לב"ה והא ביצה דומה לנושרין א"ל וכיני לא דייך שהחמרת עליה אם נולדה ביו"ט לא תאכל ביו"ט כו' אלא שאת מבקש להחמיר עליה אם נולדה ביו"ט לא תאכל בשבת כו' פי' דלשיטת הירושלמי הא דב"ה אומרים לא תאכל אף בתרנגולת העומדת לאכילה הוא רק משום חומרא בעלמא כדפירשנו לעיל דמדמי למוקצה שיבש והוא רק חומרא בעלמא על יו"ט גופי' ואין להחמיר עוד שאף אם נולדה ביו"ט לא תאכל בשבת דזה הוי חומרא יתירה דכולי האי לא החמירו החומרא לדמותו למוקצה שיבש אפילו דנולדה ביו"ט לא תאכל בשבת] עיי"ש בסוף הסוגיא מפורש וע"כ קפריך הכא מה איכפלה פתילה גבי ביצה אפילו דפתילה אסור מ"מ ביצה מותרת דלא דייך שהחמרת עליה אם נולדה ביו"ט כו' בשלמא פתילה שכבה בשבת הוי מוקצה גמור משא"כ ביצה דלא הוי מוקצה גמור ולא דייך שהחמרת עליה כו' א"ל מן מה דאנן חמיין רבנן מדמי לה הדא אמרה היא הדא היא הדא פי' דהא חזינן דכולהו רבנן קיימי בחד שיטה דר"ח האוסר אוסר בזה ובזה ור"י המתיר מתיר בזה ובזה:

משום ארבעה זקנים. אמרו הנאכל עירובו בראשון כו' ר"ח בעי מחלפי' שיטתי' דרב כו' ור"י אמר מותר ואר"מ קומי ר' יודן מה אפכן לה פתילה כו'. הוא אגב גררא מסיים הא דר"מ קומי ר' יודן אגב גררא דלעיל:

הכל מודין בנשרין שהן אסורין. פי' הכל מודין בנשרין שהן אסורין מיו"ט לשבת אפילו ב' קדושות הן דהא הכא אסורין משום שמא יעלה ויתלוש ולא משום מוקצה א"כ אפילו ב' קדושות הן הא הגזירה שמא יתלוש שייך אפילו בשבת אחר יו"ט שמא; יתלוש דאם קשרית ליה באכילה שמא יתלוש גם היום בשלמא משבת לחול מותר דאם יאכל היום שמא יתלוש היום לא איכפת לן דהא מותר לתלוש היום אבל ביום האסור תלישה האיך יאכל ממה שנתלש אתמול באיסור אם קשרי לאכול תלישת האיסור א"כ יתלוש גם היום דבשלמא אם האיסור משום מוקצה שייך לחלק קדושה אחת לב' קדושות משא"כ לפי הגזירה דיעלה ויתלוש אין נ"מ בין קדושה א' לב' קדושות ע"כ הכל מודין בנשרין:

רבב"ח בעי כו' מה בין נשרין מה בין ביצה. הוא מילתא אחריתי וקאי על המתני' דמ"ש ס"ל לב"ש דביצה תיאכל מ"ש ביצה מנשרין הא בכלל פירות הנושרין היא כדאיתא בבבלי דהדא גזירה היא ע"ז משני אילו ביצים באימותיהן שמא אינן מותרין כו' וע"כ הוי כמו התרנגולת עצמה כדאיתא לעיל מוכנת היא ע"ג אמה וע"ז פריך א"כ דכל עיקר החילוק ביצה מפירות הנושרין הוא בזה

שנויי נוסחאות (פנ"ו) וא"ר כד"ו א"ר. (סי"ו) מדמין נ"א מדמיי.

מה הן חזר רבי ירמיה ואמר כל שבעה הן בטילין על גב סוכה מיכן והילך בהכינן הן אמר רבי יוסה כל שבעה קדושת סוכה חל עליהן [א] מיכן והילך קדושת יום טוב עליהן (א) [ה]מה אתא מישאול יום טוב שחל להיות ערב שבת כמ"ד שתי קדושות הן :

הלכה ב מתני' *ב"ש אומרים שאור כזית וחמץ ככותבת ובית הלל אומרים זה וזה בכזית : **גמ'** *רבי זריקן בשם רבי יוסי בן חנינה *ל"ש אלא לביעורו הא לאכילה כזית רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין לביעורו בין לאכילה כזית קם רבי מנא עם רבי חזקיה א"ל מן הן שמע רב הדא מילתא א"ל מן ר' אבהו א"ל ואוף אנן אמרין רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ב] בין לביעורו בין לאכילה כזית דילא כן ניתני שלשים ושבע כריתות בתורה :

הלכה ג מתני' *השוחט חיה ועוף בי"ט ב"ש אומרים יחפור בדקר ויכסה וב"ה אומרים [ג] לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן ומודין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר הכירה מוכן : **גמ'** ר' חייה בשם רבי יוחנן *המבשל נבילה ביום טוב אינו לוקה שהותר מכלל בישול ביום טוב רבי שמעון בן לקיש אומר לוקה שלא הותר מכלל בישול אלא לאכילה בלבד התיב רבי בא בר ממל על הדא דרבי יוחנן מעתה החורש ביום טוב אינו לוקה שהותר מכלל חרישה ביום טוב רבי יוסה בשם רבי אילא לא הותרה חרישה כדרכה רבי שמי אמר קומי רבי יוסה רבי אחא בשם רבי אילא דר"ש היא *דר"ש אמר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר קם רבי יוסי עם ר' אחא א"ל אתה

פני משה

מה הן לאחר שבעה אם מותרין הן ביום טוב האחרון : חזר ר' ירמיה ואמר. דמסתברא כל שבעה הן בטלין על גב סוכה ואסורין בהנאה ומכאן ואילך כמוכנין הן דלא איתסרו אלא בשבעת ימי הסוכה : אמר ר' יוסה. דלא היא דכל שבעה קדושת סוכה חל עליהן ומוקצין הן למצות סוכה ומכאן והילך בי"ט האחרון קדושת י"ט עליהן כלומר מחמת קדושת י"ט אסורין הן שהרי בין השמשות די"ט האחרון אכתי מוקצין משום קדושת סוכה הן דאי איתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בה ומיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצו לכולא יומא : מה אתא מישאול י"ט שחל להיות ערב שבת. כלומר ואם באת לשאול ולהסתפק הכי הוא דבעית למישאל אם י"ט האחרון חל להיות ע"ש מה הן בשבת : כמ"ד שתי קדושות הן. כלומר וכן צריך אתה לשאול אי קי"ל כמ"ד י"ט ושבת הסמוכין זה לזה שתי קדושות הן והאסור בזה מותר בזה וא"כ עיטורי סוכה מותרין הן בשבת שאחר י"ט או דילמא קדושה אחת הן ואסורין אף בשבת שלאחריו :

הלכה ב מתני' ב"ש אומרים שאור בכזית. בגמרא דהתם מסיק דלענין אכילה כ"ע לא פליגי דזה וזה בכזית מדפתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת לומר לך זהו שאור וזהו חמץ כשיעורו של זה כן של זה כי פליגי לענין ביעור ב"ש סברי מדכתב רחמנא לתרוייהו שאור וחמץ ולכתוב חמץ שאין חימוצו קשה ואפ"ה חייב לבער ק"ו לשאור שחימוצו קשה אלא ש"מ דלענין ביעור שיעורו של זה לא כשיעורו של זה ולא ילפינן ביעור מאכילה וב"ה סברי דילפינן ביעור מאכילה. והני תלת מילי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה גבי י"ט לפיכך תני להו הכא גבי הדדי :

גמ' לא שנו. דפליגי ב"ש בחמץ אלא לביעורו וכו'. כדפרישית במתני' : בין לביעור בין לאכילה כזית. לפרש לדברי ב"ה קאי דלא תימא הואיל דר' יוסי בן חנינה מפרש דפלוגתייהו בביעור הוא ועל זה קאמרי ב"ה זה וזה בכזית. אבל באכילה לב"ה שאור מחייבי אף בפחות מכזית דהואיל וחימוצו קשה מחמירי ב"ה בשאור יותר מבחמץ לענין אכילה כדאשכחן דמחמירי גבי חמץ לענין ביעור ה"נ מחמירי גבי שאור לענין אכילה הלכך קמ"ל דלב"ה בין לביעורו בין לאכילה כזית בין שאור ובין חמץ : מן הן שמע רבי וכו'. דרך כבוד אמר לר' חזקיה אם שמע כך וממי שמע לו זה בשם ר' יוחנן : ואף אנן אמרין. כן דר' אבהו קיבל זה מר' יוחנן ומוכרח הוא לב"ה דאם לא כן אלא דמחמירין ב"ה באכילה בשאור אם כן קשיא ניתני ברים כריתות שלשים ושבע כריתות בתורה דקתני התם ל"ו כריתות וקחשיב האוכל חמץ בפסח ואם איתא דשיעורו של שאור חמיר באכילה מבחמץ א"כ ה"ל למיתני האוכל כזית חמץ בפסח וכחצי זית שאור אלא ודאי דשיעורן שוה לב"ה אף לאכילה וקתני האוכל חמץ ושאור נמי במשמע משום דשיעור אחד להן :

הלכה ג מתני' השוחט חיה ועוף בי"ט. לישנא דהשוחט הוה משמע בדיעבד ומדקתני סיפא ומודים שאם שחט וכו' מכלל דרישא לאו דיעבד הוא הלכך מפרש התם בגמרא דה"ק הבא לשחוט חיה ועוף בי"ט ונמלך בב"ד כיצד יעשה. בש"א ב"ד מורין לו שישחוט לכתחלה ויחפור בדקר שיש לו נעוץ והכינו מבעוד יום וכלו' שיעקור אותו ממקום נעילתו ויעלה עפר ויכסה ודוקא כשהוא נעוץ בעפר תיחוח שראוי לכיסוי שאינו מחוסר כתישה : וב"ה אומרים לא ישחוט. לכתחלה אא"כ היה לו עפר מוכן שמותר לטלטלו : ומודים שאם עבר ושחט שיחפור בדקר. שהכין בעפר תיחוח ויכסה : שאפר כירה מוכן הוא. מילתא באנפי נפשה היא ולאו אפלוגתייהו קאי וה"ק ואפר כירה מוכן הוא. שאם יש לו אפר כירה אינו צריך הזמנה דדעתו עליה. ולא שנו אלא שהוסק מעי"ט אבל הוסק בי"ט אסור דלאו דעתיה עליה מאתמול ואם היה רמץ הם שראוי לצלות בו ביצה אע"פ שהוסק בי"ט הואיל דחזי להפוכי ביה ולצלות בו שקיל נמי ומכסה בו :

גמ' המבשל נבילה בי"ט אינו לוקה. גרסי' להא לעיל בשבת פרק כלל גדול הלכה ב' עד מכל מקום הרי הוציא ציר ושם פירשתי :

זאת

קרבן העדה

מה הן. בשמיני של חג : הן בטילין ע"ג סוכה. ואסורין : מכאן ואילך. לאחר ז' הן כמוכנין ליהנות מהן ומותרין : קדושת י"ט עליהן. כלומר קדושת התחלת י"ט עליהן דמגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולא יומא ואסורין בשמיני : מה אתא מישאול. כי קמיבעיא לי אם חל שמיני בע"ש מותרין בשבת שלאחריו אע"ג דבין השמשות נמי היו אסורין ולא אמרינן תרי מגו או דילמא אפילו תרי מגו אמרינן : כמ"ד שתי קדושות הן. הוא דקמיבעיא לי דלמ"ד קדושה אחת הן ודאי אסורה :

הלכה ב מתני' בש"א שאור בכזית וכו'. בגמרא מפרש במאי פליגי ומשום דהנך תלת מילי מקולי ב"ש וחומרי ב"ה בי"ט תני להו הכא גבי הדדי :

גמ' לא שנו. כי פליגי ב"ש וב"ה לביעורו. דב"ש סברי מדכתב רחמנא לתרווייהו שאור וחמץ ולכתוב חמץ שאין חימוצו קשה שחייב לבער וכ"ש שאור שחימוצו קשה אלא ש"מ שיעורו של זה אינו כשיעורו של זה ולא ילפינן ביעור מאכילה וב"ה סברי זה וזה בכזית דילפינן ביעור מאכילה : הא לאכילה. לא פליגי דזה וזה בכזית מדפתח הכ' בשאור וסיים בחמץ דכתיב שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת לומר לך ששיעורן שוה : ה"ג בין לביעורו בין לאכילה בככותבת קם רבי מנא עם ר"ח. ואמר ר"ח דבאכילה לכ"ע בכזית : א"ל. ממאן שמע רבי דבר זה : דילא כן. דאל"כ אלא דב"ש סברי דאף באכילה שאור בכזית וחמץ בככותבת קשיא ליתני במתני' דריש כריתות ל"ז כריתות ונחלק חמץ לשני כריתות לשאור וחמץ דכיון דאין שיעורן שוה אם אכלן בהעלם אחת חייב שתים ומתני' קחשיב כמה קרבנות חייב אם עשה לכריתות כולן בהעלם אחת אלא מדלא קחשיב אלא ל"ו כריתות ש"מ דשיעורן שוה :

הלכה ג מתני' השוחט חיה ועוף. הבא לישחט חיה ועוף ונמלך בב"ד כילד יעשה : בש"א. בית דין מורין לו שישחוט לכתחילה ויחפור בדקר נעוץ : דקר. יתד שנועצים בארץ : שאפר כירה מוכן הוא. לא קאי אמלתייהו דב"ש וב"ה אלא מלתא באנפי נפשה היא וה"ק ואפר כירה מוכן הוא וא"צ הזמנה דדעתיה עילויה : **גמ'** שהותר מכלל בישול ביום טוב. מתוך שהותר בישול לצורך הותר נמי שלא לצורך : לוקה. דלא אמרינן מתוך וכו' : שהותר מכלל חרישה בי"ט. אי מזדמני ליה לפור וחיה לשחוט ואם היה מבקש אחר עפר יתגב הדם או ימסמס ע"י מים ולא יקיים מצות כיסוי וגם אין יכול לקפלו וליטלו מותר לחפור לכסות בו דמן ובברייתא תניא דהחורש בי"ט חייב ובבבלי בפסחים דף מ"ד מביא הברייתא : לא הותרה חרישה כדרכה. אף כשהתירו לו חרישה לכיסוי ביו"ט לא התירו אלא ע"י שינוי ואינו אלא שבות בעלמא משא"כ בישול כדרכו מותר הלכך אמרינן מתוך : דר"ש היא. מתני' אתיא כר"ש דאף אם היה לו דקר נעוץ מ"מ גומא קעביד בי"ט אלא ודאי דס"ל כר"ש : דר' שמעון אמר מלאכה שאין צריך לגופה. כגון הכא שא"צ לחרישה ולא לגומא אלא לעפרה אינו חייב עליה ואע"ג דמדרבנן אוסר ר"ש מ"מ משום שמחת י"ט התירו :

אתה

עין משפט נר מצוה

יד

א מיימוני פ"ו מסוכה הלכה ט"ז טוש"ע או"ח סי' תרל"ח ס"א

טו

ב מיימוני פ"א מחו"מ הלכה ב'

טז

ג מיימוני פ"ג מיו"ט הלכה א' טוש"ע שם סי' תצ"ח ס"יף י"ד

גליון הש"ס

(א) כן הגיה הגר"א נסי' פרס"ז. וכזה אזלא לה קושי' הש"ק :

ציון ירושלים

[ה]מה אתי מישאל יו"ט שחל להיו' ע"ש כו' כמ"ד שתי קדושות. פי' הק"ע מה אתי מישאל היינו כי קא מבעיא לי ולפענ"ד אינו במשמע דלשון מה אתי מישאל משמע דקאי על איזה אחר ולפענ"ד הפי' הוא כך דזה קאי על מאי דר"י בעי עטורי סוכה מ.ו ע"ז פרק :' דהאיבעיא הוא דוקא לענין יו"ט שחל להיו' ע"ש דלענין כל שבעה לא קא מבעיא ליה דקדושת סוכה חל עליו וכן לענין יו"ט אחרון לא מבעיא ליה רק לענין יו"ט שחל להיות ע"ש. היה איבעיא דרבי ירמיה ולפ"ז למאי דחזר ר' ירמיה ואמר כל שבעה בטילין הן אגב סוכה ומכאן ואילך בהכינן הן וממילא מותר בזה ובזה א"ש הא דהקשה הש"ק גם על הרא"ש שכתב דמוהר והלא כאן הוא איבעי' ולפמ"ש א"ש דר"י מפרש האיבעי' דר"י איך הי' וא"כ ממילא כשחזר בו ר' ירמיה ממילא הדר ביה ואמר דמותר והיינו דאמר רבי ירמיה מכאן ואילך בהכינן הן והיינו דלא בעין הכנה בזה.

מסורת הש"ס

ביצה ב א

פסחים פ"ג הלכה ד' שם ז ב

שם ג א

(שבת פ"ז הלכה ב') עי' פסחים מג ב

ירושלמי שבת פ"ב ס"ס

תוס' הרי"ד

המבשל נבילה ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל בישול ביו"ט כו' קשיא רבב"מ על דר"י מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל חרישה ביו"ט פי' לצורך כיסוי ר"י בשם ר"א לא הותרה חרישה כדרכה עד סוף הסוגיא. ונראה לפענ"ד דכך שמעתא פירושה הכי עפ"י התוס' ז"ל דף ע"ב ע"ב במס' שבת ד"ה וצריך לעיין וז"ל שם ונראה לפענ"ד דאפילו לר"י דמחייב מלאכה שא"צ לגופה בעינן נמי צריך לעיין דלא מקרי קוצר אלא בענין זה כו' וכדאמר ר' יוחנן לקמן בפ' כלל גדול אחד כבשים ואחד שלקות ששטפן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי הרי

רידב"ז

בזה דהוי כאמותיהן א"כ לב"ה דס"ל דלא הוי כאמותיהן ומוקצות הן מאמן צריך להיות לדידהו בכלל גזירת פירות הנושרין א"כ נולדה בשבת לא תאכל ביו"ט ביו"ט לא תאכל בשבת כמו פירות הנושרין א"ל וכיני לא דייך שהאמרת עליה שאם נולדה ביו"ט לא תאכל ביו"ט דהא אין זה רק חומרא בעלמא דמקלינן הביצה מתרנגולת ואת מבקש להחמיר מיו"ט לשבת ודו"ק :

ר' זריקן בשם ריב"ח ל"ש אלא לביעורו הא לאכילה כזית. אף לב"ש. וב"ה סברי ילפינן שאור דראיה משאור דאכילה דלכאורה י"ל איפכא בביעור כולהו ס"ל דמדכתב שאור והמץ דמיותר ל"ל שיעורו של זה לא כשיעורו של זה ולא ילפינן ביעור מאכילה דאימא איפכא דלענין ביעור כו"ע ס"ל דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה ורק דפליגי לענין אכילה אם ילפינן

שנויי נוסחאות (סי' א) רב נסחי"ל רבי. (סי' ב) ואוף אנן כד"ז ואוף ואנן וכסי"ל ואנן ותיגת ואות ליתא. וכ"ה גם בד"ו בפס' יס.

אתה אמרתה הדא מילתא לא כן *אמר ר' יוחנן דברי ר"מ (א) עשרים וארבעה דברים מקולי ב"ש ומחומרי בית הלל וזה א' מהן נאמר עשרים ושלשה אלא ר"מ ור"ש שניהן אמרו דבר אחד לא כן כברנן מימר רבי יוסה ור"ש שניהן אמרו דבר אחד נימר ר"מ ור' יוסה ור"ש שלשתם אמרו דבר אחד אלא מילין דצריכן לרבנן פשיטן לכון פשיטן לרבנן צריכן לכון *קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום שהוא מייפה את הקרקע לא צורכה די לא קצר לייפות את הקרקע מהו שיהא חייב משם קוצר ומשם שהוא מייפה את הקרקע ואפילו תימר דר"ש היא ברם כרבנן מ"מ הרי חרש ומכל מקום הרי קצר אמר רבי מנא מיליהון דרבנן מסייען לרבי יוסי דא"ר חייה בשם *רבי יוחנן דג שסחטו אם לגופו פטור אם להוציא ציר הרי זה חייב ואפילו תימר דר"ש היא ברם כרבנן (ב) מ"מ הרי סחט ומ"מ הרי הוציא ציר רב אבון בשם רבנן דתמן זאת אומרת שאין אפר הכירה מוכן אלא למצוה א"ר מנא בשלא הכינו אבל אם הכינו מכסין בו ומצוה ואתייא כהיא דא"ר שמי דריש רבי אחא בשם רב יהודה *הכינו למצוה מכסין בו מצוה צואה א מכסין בה צואה מצוה רבי יוסה בי רבי בון אמר איתפלגון רבי זירא ורבי אבא בר יוסף חד אמר יש הכן לצואה וחורנה אמר אין הכן לצואה מתיב מאן דאמר אין הכן למ"ד יש הכן ויכסה בו את הכוי א"ל כוי דרך בני אדם לטעות בו צואה אין דרך בני אדם לטעות בה א"ל

קרבן העדה

אתה אמרת דבר זה. דמתני' כר"ש: וזה. השוחט חיה ועוף ביו"ט וכו': אחד מהם נאמר כ"ג. הן דהא אי ר"מ כר"י ס"ל דמלאכה שא"צ לגופה לכ"ע חייבין עליה ע"כ לומר דלא פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה דלר"י הכל אסור. לדבריך שאתה אומר דכתרישה ממש היא חפירת דקר ולא הותרה חרישה מעולם בי"ט: אלא ר"מ ור"ש אמרו דבר אחד. ע"כ לומר דר"מ ור"ש תרווייהו סברי דמלאכה שא"צ לגופה לכ"ע פטור עליה וב"ש וב"ה בשמחת י"ט פליגי: לא כן סברנן מימר. לא כן א"ר יוחנן בפ' במה מדליקין (דף י' ע"א) גבי המכבה את הנר דר"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה וא"ר יוחנן רבי יוסי ור"ש אמרו דבר אחד דטעמא דר' יוסי מפני שיש לו צורך בגוף הפתילה ולדבריך הל"ל דשלשתם אמרו דבר אחד: אלא מילי דצריכין לרבנן וכו'. מאי דמיבעיא לרבנן והיינו ר' יוחנן דמיבעיא ליה הך בעיא דבסמוך בקצירת העשבים פשיטא לכם דהא גם בחופר לכסות פסיק רישיה הוא ואפ"ה מתיר ר' שמי אליבא דר"ש ומאי דפשיטא לרבנן דטעמא דמתני' דבית מסום דחרישה כלאחר יד היא מספקא לכון דס"ל לב"ה להתיר אפי' לחפור: קצר לצורך עשבים. כלומר פשיטא אם קצר לצורך עשבים שחייב משום קוצר ואינו חייב משום שהוא מיפה את הקרקע כיון דא"צ לגופה שאין כונתו בקצירת העשבים לייפות הקרקע כי אם ליהנות מן העשבים: לא צורכה. לא מיבעיא לן אלא בקוצר לייפות הקרקע אם הוא חייב משום קוצר דה"ל פסיק רישיה שא"א לייפות הקרקע אם לא בקצירה ומודה ר"ש דחייב ומשום מייפה את הקרקע שהיא תולדה דחורש או לא מחייב אלא משום חורש ולא משום קוצר דאף בפסיק רישיה פליג ר"ש: ואפילו תימר דר"ש. כלומר הא דקמיבעיא לן לר"ש אם מודה בפסיק רישיה או לא אבל לרבנן דר"ש דסוברים מלאכה שא"ל לגופה חייב עליה ודאי אפי' נתכוון לקצירת עשבים חייב אתרווייהו דהא מ"מ קצר וגם מיפה את הקרקע: מיליהון דרבנן. הא דר' חייא בשם ר"י: ה"ג מסייעין לרבי שמי דלעיל דאמר דלר"ש אפילו פסיק רישיה פטור: לגופו. אם לאכול הדג סחטו ממשקה שנפל עליו והנבלע בו מותר לכתחילה דלאו מפרק הוא הואיל ולאו למשקין הוא צריך: אם להוציא ציר. שהוא צריך למימיו חייב חטאת: ואפילו תימר דר"ש היא. הא ודאי כר"ש אמר ר"י למילתיה דלרבנן אפי' לגופו חייב דאע"ג דאין צריך למימיו מ"מ הרי סחט והוציא ציר: זאת אומרת. מדאיצטרך לאשמועינן דמותר לכסות באפר כירה ש"מ דשאר צרכיו לדברי הרשות אסור לעשות באפר כירה דאל"כ ליסמעי' בדבר הרשות וכ"ש בכיסוי דמצוה היא: אבל אם הכינו. מעי"ט לכל צרכיו: ה"ג מכסין בו צואה ומצוה ואתיא כהאי דאר"ש דדרש ר' אחא וכו': צואה. הכניסו לכסות בו צואה: איתפלגון. פליגי בה: יש הכן לצואה. מהני הכנה שיהא מותר לכסות בו צואה: וחורנה. ואידך: ויכסה בו את הכוי. אם איתא דיש עפר מוכן לכל צרכי אדם *לכסות בו הכוי אלמה תנן בביכורים כוי אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו דשמא חיה וצריך כיסוי והוא אינו יכול לכסותו בי"ט משום איסור טלטול עפר: כוי. ספק חיה ספק בהמה: א"ל כוי דרך בני אדם לטעות בו. שיאמרו מדהתירו רבנן לטרוח בי"ט לכסות דמו ודאי חיה הוא ויבואו לאכול חלבו א"כ יבואו להתיר לחפור בדקר ולכסות: א"ל

פני משה

זאת אומרת. מדקתני הכא גבי כיסוי שאפר כירה מוכן ש"מ שאינו מוכן אלא למצוה דלענין מצות כיסוי הקילו אף בסתמא ואמרי' דדעתיה עליה אבל לא לכסות בו שארי הדברים: בשלא הכינו. בפירוש לעשות בו כל צרכו אבל אם הכינו מבע"י לכל צרכיו מכסין בו ומצוה כלומר מכסין בו לכל דבר הצריך לו כמו שמותר לו לכסות לכיסוי מצוה: ואתייא כהאי דאמר ר' שמי. בשם ר' אחא דדרש בשם רב יהודה שאם הכינו למצות כיסוי בלבד אז אין מכסין בו אלא למצוה אבל אם הכינו לכסות בו צואה וכיוצא בה מכסין בו בין צואה בין למצות כיסוי וקמ"ל דבהכנה בלחוד סגי לכל דבר הצריך לו לכסות כמו דמהני הכנה לצורך מצות כיסוי: ר' יוסי בר בון אמר. דאשכחן פלוגתא בהא רב זירא וכו' יש הכן לצואה דבהכנה לחוד מהני. ואחרינא אמר אין הכנה לצואה אלא שצריך לייחד לו מקום שיהא מונח בשביל כך: ויכסה בו את הכוי. לדידך דאמרת יש הכן אפי' אם הוא שלא לצורך מצוה אלמה תנן פ' כיסוי הדם כוי אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ואמאי לא יהא אלא כצואה הרי מכיון שיש לו אפר מוכן דבהכי מיירי דאי כשאין לו מאי איריא כוי שהוא ספק אפי' ודאי נמי לא וא"כ מ"ש מצואה: א"ל כוי דרך בני אדם לטעות בו. שהרואה שמכסה את דמו בי"ט יאמר שהוא חיה ודאי ויבא להתיר חלבו אבל צואה מה יש לטעות בה: א"ל

רידב"ז

ילפינן אכילה מראיה דב"ש ילפי אכילה מראיה וב"ה לא ילפי ע"ז קמ"ל ר"ז בשם ריב"ח ל"ש אלא לביעורו הא לאכילה כזית דלענין אכילה אף ב"ש מודו וכן אמר ר"א בשם ר"י בין לביעורו בין לאכילה פי' דקאי על ב"ה דלא תימא בביעור לכו"ע בכותבת ורק דפליגי באכילה ואיפכא היא דב"ש ולפי אכילה מביעור וב"ה לא ילפי ע"ז קמ"ל ר"א בשם ר"י דלא כן אלא בין לביעור בין לאכילה כזית אליבא דב"ה ונמצא ממילא דכל פלוגתתן היא על הביעור ור"ז בשם ריב"ח ור"א בשם ר"י אמרו דבר אחד רק דר"ז שנה אליבא דב"ש ור"א שנה אליבא דב"ה ע"ז קס ר"מ עם ר"ח כו' ואף אמרין ר"א בשם ר"י בין לביעורו בין לאכילה כזית דילא כן אלא דווקא לענין אכילה ס"ל לב"ה בכזית אבל לענין ביעור לכו"ע בככותבת ונמצא דב"ש דפליגי על ב"ה הוא ע"כ על האכילה א"כ מצינו ל"ז כריתות אם אוכל שאור וחמץ דנ"מ ביניהם אלא ע"כ דלב"ה בין לביעור בין לאכילה כזית ולא נחלקו ב"ש רק על הביעור ובביעור ליכא כרת ודו"ק:

דאמר ר"ח בשם ר' יוחנן דג שסחטו כו'. עיי' בש"ק ז"ל דמקשה על התוס' ז"ל במס' שבת דף ע"ג ד"ה וצריך דכתבו ז"ל דקאי אליבא דר' יהודה שמעתתא דידיה וכאן מפורש דלא אמרה רק אליבא דר"ש והניח בצ"ע ועיי' בדברינו עולה יפה בע"ה ודו"ק:

ר' אבון בשם רבנן דתמן זאת אומרת שאין אפר הכירה מוכן אלא למצוה. כפי' הק"ע ז"ל וס"ל לרבנן דתמן דאפר כירה אינו מוכן בשלא הכינו ואף בדיעבד אם שחט אין מכסין את דמו בו רק בדקר נעוץ מבעוד יום והא דתני במתניתין ואפר כירה מוכן הוא זה קאי על לכתחלה דלא ישחוט לכתחלה אלא א"כ היה לו עפר מוכן מבעו"י וע"ז קמ"ל דאפר כירה נקרא ג"כ מוכן כשהכינו ע"כ זאת אומרת שאין אפר כירה מוכן אלא למצוה אר"מ בשלא הכינו אבל אם הכינו מכסין בו צואה ומצוה ואתיא כההיא דאר"ש דרש ר"א בשם ר' יהודה הכינו למצוה מכסין בו מצוה צואה מכסין בו צואה ומצוה והוא כמו בבבלי א"ר יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו ריבר"ב אמר איתפלגון ר"ז ור"א בר"י חד אמר יש הכן לצואה פי' דהוי מוכן לכל צרכו אפילו לספק וחד אמר אין הכן לצואה פי' דלא הוי מוכן לכל צרכו ע"י הכנת צואה מתיב מ"ד אין הכן למ"ד יש הכן ויכסה בו את הכוי אי ס"ד דיש הכן למה תנינן בברייתא דכוי אין מכסין אותו ביו"ט אמאי והא יכול לכסותו באותו עפר שהכין על צואה בשלמא בדקר נעוץ אסור דדעתו על הודאי ולא על הספק אבל מהכן לצואה יכסנו [והוא כעין קושית הבבלי יכסנו כדרב יהודה ותירוצא דל"ל לא ס"ל] ע"ז משני א"ל כוי דרך בני אדם לטעות בו צואה אין דרך בני אדם לטעות בו אם אומר את כן אף הוא הופר בדקרו ומכסה כצ"ל אם אומר את דמותר לכסות כוי בעפר שהכנים לצואה אף הוא יטעה ויכסה בדקר נעוץ וזה אסור דאין דעתו לספק ע"כ אסרו כל הכיסוי של כוי ותני כן פי' דמביא ראיה על הא דמוקי מוכן הוא באפר כירה דמיירי שאינו מוכן ואעפ"כ מותר בדיעבד ולא מפרשינן המשנה דקאי ואפר כירה על לכתחלה וקמ"ל דאין מוכן אפר כירה אלא על המצוה ומיירי שהכינו ואעפ"כ אינו מוכן אלא למצוה כרבנן דתמן אבל אם לא הכינו אף בדיעבד אסור ז"א וע"ז מביא הברייתא ותני כן דאפר כירה מוכן למצוה בדיעבד אע"פ שלא הכינו ואם הכינו הרי הוא ככל עפר מוכן וכשלא הכינו נמי מוכן הוא בדיעבד למצוה ומביא ראיה ע"ז מברייתא הביא עפר לטוח את גגו סיד לסוד את ביתו הרי הוא מוקצה ואינו מוכן אית תנא מכסין בו ואית תניא תנא אין מכסין בו ריבר"ב בשם ר"ח מ"ד מכסין בו לשעבר ומ"ד אין מכסין בכה לשאול לכתחלה אלמא דאפילו עפר שלא הכינו אם שחט מכסין

עין משפט נר מצוה

יז
א מיימוני פ"ב מי"ט הלכ' י"ח טוש"ע י"ו"ח סימן תנ"ה סעי' י"ז סי' ב"ה סעי' ל"ח

גליון הש"ס

(א) עי' ברתב"ד סוף פ"ד דעדיות: (ב) עי' מ"ש בירושלמי שבת פ"ו שם על הגליון:

ציון ירושלים

בזה וכמ"ש הרא"ש ובזה מדוקדק מאי דאמר אמר ר"י ולפי הגהת הק"ע דר"י פליג אדרבי ירמיה היה לו לכתוב ר' יוסי אמר וע"כ דר"י מפרש לאבעיא דרבי ירמיה שיך היתה ולכן פשיט ליה דמותר:

מסורת הש"ס

ירושלמי נזיר פ"ד ה"ו
פ' שבת קג א וירושלמי שם פי"ד ה"ב
פ' שבת קמה א
ביצה ח ב
יכסס

1

שנויי נוסחאות (פ"א) אתה אמ־תה גס.י ר את אמית. (פ' ד) יוסי דא"ר גד"ו יוסי רבי דאמר רבי. (פי"ע) בו ומצוה בפי"ר בו צואה מצוה. כהיא בפני"כ כ י. (שכ"ו) רבי זירא גד"ו רב זירא.

א"ל אם אומר את. כן אף הוא חופר בדקר ומכסה ותני כן *הביא עפר לטוח את גגו סיד לסוד את ביתו מכסין בו אית תניי תני אין מכסין ר' יוסה בי ר' בון בשם רב חסדא מ"ד מכסין לשעבר מ"ד אין מכסין בבא לישאל בתחילה *תני רבי יוסי אומר (א) כוי אין מכסין את דמו מפני שהוא ספק מה אם מילה שוודייה דוחה את השבת אין ספיקה דוחה את יום טוב כיסוי הדם שאין וודייו דוחה את השבת דין הוא שלא ידחה ספיקו את יום טוב ומותר לשחוט בשבת ר' יוסה אמר לה סתם ר' יוסה בי ר' בון בשם ר"י ב בשוחט לחולה אמרו לו והרי שופר שבגבולים יוכיח שאין וודייו דוחה שבת והרי ספיקו דוחה י"ט מה ספק יש שם יום חול הוא יתקע י"ט הוא יתקע רבי חנינה בשם ר' אחא באנדרוגינס שתקע ותני כן *אנדרוגינס ג מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו ר' יוסי בעי אם באנדרוגינוס שתקע בדא דתני אין לו תשובה א"ר אבין זה אחד מד' דברים שהיה ר' חייה הגדול אומר אין להן תשובה והשיב ר' לעזר בנו של ר' לעזר הקפר מה אם מילה שאין ספיקה דוחה את י"ט וודייה דוחה את לילי יום טוב תאמר בכיסוי הדם שוודייו דוחה את לילי י"ט הואיל וודייו דוחה את לילי י"ט דין הוא שידחה ספיקו את יום טוב וקמת כמה דצרכת לרבנן קדמאיי וקשת בידיהון כן צרכת לרבנן אחרא וקשת בידיהון על דעתיה דר' אחא אנדרוגינס מוציא את מינו בתחילה על דעתיה דרבי יוסה לשעבר : ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר הכירה מוכן : *הדא דאת אמר ד באפר שהוסק מערב יום טוב אבל באפר שהוסק ביום טוב לא בד"א (א) בשלא שחט אבל אם שחט ה מוטב שיטול מאפר שהוסק ביום טוב ואל יחפור בדקר ויכסה

הברייא

פני משה

א"ל אם את אומר כן. דהואיל דליכא מידי למיטעי בה מותר א"כ אפי' הכנה כלחוד בשביל כך לא צריך אלא אף הוא חופר בדקר שיש לו נעוץ בשביל כיסוי הדם ומכסה בו ג"כ להצוחה: ותני. בתוספתא פ"ק כן. בנוסחא שלפנינו כתוב כאית תניי תני אין מכסין: מ"ד מכסין לשעבר. אם שהט כבר מותר לכסות ומ"ד אין מכסין בבא לישאל אם לכתחלה ישחוט על מנת לכסות בעפר זה אין מורין לו היתר ולא פליגי: תני. בתוספתא שם: מה אם מילה וכו'. כלומר שהרי ק"ו הוא ממילה וכו'. ופריך ומותר לשחוט בשבת בתמיה ומאי האי דקאמר שאין כיסוי הדם ודאי דוחה את השבת והיכי משכחת לה: ר' יוסי אמר לה סתם. ונא בשם ר' יוחנן ור' יוסי בר' בון קאמר נה בשם ר' יוחנן דמשכחת לה בשוחט לחולה ואין מכסין את הדם עד הערב: מה ספק יש שם. דקאמר והרי ספיקו דוחה י"ט אם על ספק שהיום ר"ה או למחר קאמר מה נפשך מותר אם יום חול היום יתקע דמה בכך ואם י"ט היום א"כ מצותו בכך ויתקע ומשני ר' חנינה בשם ר' אחא דבאנדרוגינוס שתקע קאמר שהוא ספק אם חייב בשופר ואעפ"כ תוקע וכדתני כן בתוספתא דר"ה פ"ב דמוליא את מינו: ר' יוסי בעי. עלה דמפרש ר' אחא באנדרוגינוס הוא דקאמר דא"כ מאי האי בדא דתני התם אין לו תשובה בתמיה וכלומר כמה דסיים שם דעל האי דאמרו לו שופר שבגבולים יוכיח שאע"פ שאין ודאי דוחה שבת ספיקו דוחה יו"ט וה"ה לכיסוי הדם שאע"פ שאין ודאו דוחה שבת ספיקו יהא דוחה י"ט גרים עלה שם שהשיב ר' אלעזר בנו של ר"א הקפר על הק"ו ממילה דמעיקרא דדינא פירכא דמה למילה שאין ספיקה דוחה י"ט שאין ודאה דוחה את לילי י"ט. והכא דגרים ודאה דוחה את לילי י"ט בלשון בתמיה מיתפרשא וכי ודאה דוחה לילי י"ט והלא אינה נוהגת אלא ביום. תאמר בכיסוי הדם שודאו דוחה את לילי יו"ט והואיל וכו' דין הוא שיהא ספיקו דוחה י"ט ועלה קאמר ר' אבא שם זה א' מארבעה דברים וכו' והשתא לר' אחא דמפרש דספיקו דוחה י"ט דקאמרי על שופר שבגבולין היינו באנדרוגינוס א"כ אמאי קאמר ר' חייה שזה אחד מד' ק"ו שאין עליו תשובה עד שהשיב ר"א בנו של ר"א הקפר והרי בלאו הכי יש עליו תשובה דהא שופר שבגבולין יוכיח דבשלמא אם אנו מפרשים דהאי ספיקו דוחה י"ט דשופר בספק י"ט ספק חול היא דקאמרי שפיר קאמר ר' חייה דהאי ק"ו אין לו תשובה דהאי שופר יוכיח מיפרך פריכא היא וכדאמרי ממ"נ יום חול הוא יתקע וכו' אלא לר' אחא קשיא: וקמת. האי מילתא במקומה בלי הכרעה וכמה דצרכת וכו' כמו שהיה ספק בדבר זה לרבנן ראשונים ונשאר קושיא בידם אם הק"ו ממילה מיפרך היא וא"כ קשיא לידחי ספק כיסוי הדם לי"ט או לא וכן נשאר הספק הזה לרבנן אחרונים והקושיא בידם: על דעתיה דר' אחא וכו'. לפי פירושו של ר' אחא דהאי ספיקו דוחה י"ט דשופר באנדרוגינוס הוא דקאמר א"כ למדנו דהא דקתני אנדרוגינוס מוציא את מינו אפי' לכתחלה מוציא שהרי האי יוכיח על הק"ו ממילה קאי דבעי למימר דכיסוי הדם יהא ספקו דוחה י"ט לכתחלה ואע"פ שאין ודאי דוחה שבת כמו השופר שבגבולין דספיקו דוחה י"ט והיינו נמי לכתחלה. אבל על דעתיה דר' יוסי שהקשה על פירושו של ר' אחא ולא בעי לפרושי באנדרוגינוס איכא למימר דהא דקתני מוליא את מינו לשעבר הוא והיינו בדיעבד דוקא אם תקע להוציא את מינו יצא אבל לכתחלה לא: ומודים וכו' הדא דאת אמר שאפר הכירה מוכן הוא ומכסה בו באפר שהוסק מערב י"ט אבל באפר שהוסק בי"ט כנולד הוא דמעיקרא הוה עצים והשתא אפר לא יכסה בו אלא יחפור בדקר שיש לו נעוץ מבעוד יום ויכסה בו: בד"א בשלא שחט. עדיין אלא שבא לשאול אומרים לו שאם אין לו אפר שהוסק מעי"ט אל ישחט אבל אם שחט ויש לו אפר שהוסק היום ואין לו דקר נעוץ מבעוד יום מה יעשה וקאמר הש"ס מוטב שיטול מאפר שהוסק בי"ט שאינו אלא משום מוקצה ונולד ואל יחפור בדקר ויכסה דדמי למלאכה בי"ט :

הבריית

קרבן העדה

א"ל אם אומר את כן. שיאמרו מדהתירו רבנן לטלטל העפר יסברו שהוא ככיסוי הדם ממש א"כ אפי' בכיסוי נוצה יבואו לטעות ויאמרו שאם אין לו עפר לכסות בו נוצה מותר לחפור בדקר לכסותו כמו כיסוי הדם: מכסין בו. דם לפור ותיה. ל"א הכוי קאי דמכסין בו: לשעבר. בשכבר שחט מכסה בעפר זו שהכנים: בבא לישאל בתחילה. קודם ששחט מה יעשה אם ישחוט או לא אוסרין אותו אע"ג שיש לו עפר זו שהכנים לטוח גגו: מפני שהוא ספק. והיכא למילף מק"ו דאין מכסין וכדמסיק: ומה אם מילה שודאו דוחה שבת. דכתיב ביום השמיני ימול ביום אפי' בשב': אין ספיקה דוחה י"ט. כדתנן בפר"א דמילה נולד ביה"ש נימול לט' לספק תשיעי בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה חל י"ט להיות אחר אותו שבת שהוא עשירי נימול לי"א משום דמילה שלא בזמנה לא דחיא דנפקא לן מהוא לבדו הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה: ופריך ומותר לשחוט בשבת. בתמיה א"כ מאי קאמר שאין וודאו דוחה שבת הא ליכא כיסוי כלל בשבת: אמר לה. להא דמשני בשוחט לחולה בשתם ולא אמרה משמיה דר' יוחנן אבל ר"י ברבי בון אמרה משמיה דר"י: בשוחט לחולה. שיש בו סכנה: א"ל. לר' יוסי והרי תקיעת שופר בגבולין יוכיח דתנן בר"ה פ"ד במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה: ופריך מה ספק יש שם. בתקיעת שופר בגבולין ביום טוב דאע"ג דעבדינן שני ימים ר"ה מספק מ"מ בתקיעה ליכא איסורא ממה נפשך דאם חול הוא מותר לתקוע ואם יו"ט הוא מדאורייתא מותר לתקוע: באנדרוגינס שתוקע. ביו"ט והוא ספק איש ספק אשה ואשה פטורה מתקיעת שופר ואסורה לתקוע: ותני כן. ותניא נמי הכי בברייתא דאנדרוגינוס תוקע: מוציא את מינו. אנדרוגינוס כמותו דאי בתר זכרות אזלת שניהם חייבין ואי בתר נקבות אזלת שניהם פטורים: טומטום אינו מוציא לא את מינו. טומטום אחר כמותו שאם נקרעו שמא ימצא זה שתקע נקבה וחבירו הוא זכר: בעי. פריך אם תשובת חכמים לר' יוסי היתה מן אנדרוגינס וכי אפירכא זו יהא ר' חייא שונה שאין תשובה לדברי רבי יוסי לדבריך שאנדרוגינס תוקע לכתחלה תשובה מעלייתא היא אלא ודאי דאנדרוגינס אינו תוקע אלא בדיעבד אם תקע יצא א"כ ליכא תשובה לר' יוסי: שהיה ר"ח הגדול אומר שאין לו שום תשובה. להשיב עליהם וזה דר"י חדא מינייהו: ה"ג מה אם מילה שאין ספיקה דוחה י"ט שאין ודאו דוחה לילי י"ט. דאפילו מילה שלא בזמנה דוקא ביום: וקמת וכו'. וקם הדבר כמו דקמיבעיא לר"ח הגדול במה היתה התשובה של החכמים לר' יוסי: וקשת בידיהון. דלא ידע והתשובה כן מיבעיא לרבנן בתראי דהיינו לר' יוסה וכדמסיק דלר' יוסה אנדרוגינס לאו יוכיח הוא: ע"ד דרבי אחא. דאמר תשובת חכמים מאנדרוגינס ל"ל דסובר אנדרוגינס תוקע לכתחילה: ע"ד דר"י. דאמר דלאו תשובה מעלייתא היא ל"ל דסובר דאנדרוגינס אינו מוליא את מינו אלא בדיעבד: הדא דאת אמר. לא אמרן דמותר לכסות באפר כירה דוקא באפר שהוסק מעי"ט דמאתמול דעתיה עילויה לכל מילי: אבל באפר שהוסק בי"ט. דליכא למימר דעתיה עילויה מאתמול אסור: מוטב שיטול מאפר שהוסק בי"ט. דאינו אלא איסור מוקצה שהוא מדרבנן: ואל יחפור בדקר ויכסה. דאית ביה איסורא דאורייתא:

חברייא

עין משפט נר מצוה

יח
א מיימוני פ"ג מי"ט הלכה א' טוש"ע או"ח סי' תצ"ח ס"ח

יט
ב מיימוני פ"ד משחיטה הלכ' ד' טוש"ע יו"ד סי' כ"ח סע"ז

כ
ג מיימוני פ"ב משופר הלכה ב' טוש"ע או"ח סי' תקפ"ט ס"ד

כא
ד מיימוני פ"ב מיו"ט הלכה י"ה טוש"ע שם סי' תנ"ח סעי' ט"ו

כב
ה טוש"ע שם

גליון הש"ס

(א) עי' בתו' דף ח' ע"א ד"ה אמר וברא"ש שם:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א

שם וחולין פד ב

ר"ה כט א

ביצה ח א

רידב"ז

מכסין עמו ע"כ איירי המתניתין דאם שחט שיחפור בדקר ויכסה בדיעבד בדקר נעוץ ואפר כירה ג"כ מוכן הוא אע"פ שלא הכינו כגון דהוסק ביו"ט מותר ג"כ בדיעבד כדאיתא בסוף הסוגיא: **הביא** עפר לטוח את גגו סיד לסוד את ביתו. הוא ענין אחר לא ענין דאיתא בבבלי דף ח' ע"א הכניס עפר לגינתו ולחורבתו דשם מותר אפילו לכתחלה והכא אינו מותר אלא בדיעבד דשם הוי מוכן כדפירש"י ז"ל כיון דכנוס במקום אחד אבל להטיח גגו הוי כדקר נעוץ דאינו מותר אלא בדיעבד ולא לכתחלה ועיי' בט"ז ז"ל סי' תצ"ה ס"ק י"ז כדכתב בשם הרשב"א ז"ל לחלק כן וכתב ז"ל דדבר זה אידם הרשב"א ז"ל לחלק בין הכניסו לחורבה או לצורך גגו והוא מבואר בירושלמי כאן ודו"ק:

אר"י

שנויי נוסחאות (ס"ג) ותני כן הביא נסרי"ל תני הביא. (ס"ה) בתחלה ד"ז כתחלה. (ס"ח) ר"י ד"ו רבי יוחנן. (סכ"א) לעזר נסרי"ל ליעזר. (סל א) בד"א נברי"ל בדא.

חדושי מהר"א מגריידין

אבל אם שחט כו'. נ"ב עיין מ"ש בשקר"ב עד וצ"ע. נ"ב יש לתמוה הא זה קאי לדעת הרא"ש ולהרא"ש שם הוי פשיטות דלא מחלקין המשנה במה דמיירי ב"ש מיירי נמי ב"ה ובמה דמיירי ב"ה מיירי נמי ב"ש ולא פליגי רק דבית שמאי מתיר נמי לכתחילה מעתה איך אפשר לפרש דמיירי בלא דקר נעוץ דעושה איסיר תורה איך התירו בית שמאי הא בלכתחילה דאינה אלא שמחת יום טוב לא שייך לידון דין דעשה דוחה לא תעשה. ושבית וכי נתיר כל מלאכה שאין בגוף האוכל (המאכל) ואין לדחות דבית שמאי סברי דגם עשה דשמחת יו"ט דוחה ל"ת נשאר אכתי הקושיא דירושלמי על דעתיה דרבי יוסי דבזה לא שייך לומר מכיון שהתחיל במצוה אלא ודאי דמתני' מיירי בדקר (כדקר) נעוץ אך הירושלמי קאמר דמגות עשה סברי בית הלל בא לדחות איסיר דרבנן וסברת הירושלמי דאין חילוק בין דאורייתא לרבנן שאם ליכא עשה אין מתירין גם איסור דרבנן ובאיכא עשה דוחין אף דאורייתא: (כוונתו דברא"ש פ"ק דביצה מבואר דאין לומר דב"ש מיירי בהתירו גם בדקר שאינו נעוץ מבעוד יום ומ"ש בסיפא ומודים היינו ב"ה לב"ש דמותר באם שחט מיירי בדקר נעוץ מבעוד יום ואם כן יהיה בזה פלוגתא רחוקה בין ב"ש וב"ה דב"ש מתיר לכתחילה לשחוט ולנעוץ דקר לכתחילה ביום טוב וב"ה אינו מתיר לכתחילה לשחוט אף שהיה דקר נעוץ מבעוד יום ואם שחט אז מותר לכסות דוקא בשהיה דקר נעוץ מבעוד יום וזה דוחק לומר כן וע"כ פי' הרא"ש דבין הרישא היינו היתר דב"ש לכתחילה ובין הסיפא היתר דב"ה בדיעבד אם שחט מיירי בדקר נעוץ מבעוד יום (ועי' בתוס' ביצה ט' ע"ב. בד"ה אמר ר"י וכו' לכל הפחות סברי ב"ה מאי דסברי ב"ש מעיקרא וב"ש נמי בעי דקר נע"ך וכו')

ᶻחברייא אמרין שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה *על דעתיה דר' יונה דו אמר מצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה ᶻאף על פי (א) שאינה כתובה בצידה ניחא על דעתיה דרבי יוסי דו אמר הואיל ואין מצות עשה דוחה בלא תעשה אלא א"כ היתה כתובה בצידה מכיון שהתחיל במצוה (ב) אומר לו מרק ר' זעירה בעי (ג) קערה שחקקה קוף מהו ר' יוסה בי ר' בון אמר איתפלגון ר' זעירה ורב המנונא אמר אסור וחרנה אמר מותר מ"ד אסור נעשה כמוקצה שיבש ולא ידע בו מ"ד מותר נעשה כטבל שתיקנו שוגג מ"ד מותר מהו לשתמש על גב מקומה כך אנו אומרים אסור לשתמש על גבי קרקע:

הלכה ד מתני'

*ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון ᵃ וב"ה מתירין *ב"ש אומרים לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום וב"ה אומרים ᵇ עומד ואומר זה וזה אני נוטל:

גמ' *יהודה בר' חייה נפק לברא שאלון ליה סולם של עלייה מהו אמר לון שרי כד דאתא גבי אבוה א"ל מה מעשה בא לידיך אמר היתרתי להן סולם של עלייה. ואקים תניי קומוי ותנא במה דברים אמורים בסולם של שובך ᵍ אבל בסולם של עלייה אסור מה בין סולם של שובך מה בין סולם של עלייה אמר רבי יעקב בר אחא סולם של שובך אם עשה הוא מלאכתו מאתמול כחושין הן סולם של עלייה יכול הוא לעשות מלאכתו מאתמול א"ר יוסה בי ר' בון סולם של שובך יכול הוא לעמוד עליו

קרבן העדה

חברייא אמרין. דלכך מותר לחפור בדקר אף ע"ג דמלאכה היא מותר דאתי עשה דכיסוי הדם ודחי לא תעשה די"ט דלא תעשה כל מלאכה: דו. כמו דהוא: אע"פ שאינה כתובה בצידה. סמוך לה ניחא דאף ע"ג דאין עשה דכיסוי הדם כתיב אצל ל"ת די"ט דחי הותה: ע"ד דר' יוסי. אלא לר"י דהוא אמר כל שאין העשה כתובה סמוך לל"ת אינה דוחה אותה מ"ט התירו במלאכה בי"ט לצורך הכיסוי: ומשני מכיון שהתחיל. במצות שחיטה אומרים לו שיגמור המצוה ויכסה דהא מיהת עשה היא ודחיא הל"ת אע"פ שאינה כתובה בצידה: קערה שחקקה קוף. בי"ט מהו שיהא מותר להשתמש מי הוי מוקצה או לא: קוף. אפ"א בלע"ז: איתפלגון. פליגי בה ר"ז ור"ה חד אמר אסור ואידך אמר מותר: נעשה כמוקצה שיבש. בשבת ולא ידע בו ואפ"ה אסור ה"ה קערה נמי אסורה: נעשה כטבל שתקנו בשוגג. דתניא אם תקנו מתוקן: מהו להשתמש ע"ג. המקום שעמדה שם הקערה ונעשית גומא מי אמרינן דה"ל כבנין שנעשה בשבת ואסור או לא: ופשיט כך אנו אומרים. לעולם אסור להשתמש ע"ג קרקע דלמא אתי לאשויי גומות:

הלכה ד מתני' אין מוליכין את הסולם. סולם המיוחד לכך וניכר שהוא של שובך: מחלון לחלון. בתוך שובך עצמו שכן דרך שובך להיות מחילות הרבה קן לכל זוג וזוג וחלון לכל קן וקן: אא"כ נענע מבעוד יום. בבריכה ראשונה איירי וסברי ב"ש דחיישינן דלמא כי שקיל להו למחר אתי לאמלוכי וחיים עלייהו והוה טלטול שלא לצורך אבל משנענעו ומשמש בהן מבעוד יום לשחיטה תו לא חס עלייהו וב"ה סברי דלא גזרינן ובדבור בעלמא סגי:

גמ' נפק לברא. יצא חוץ לעיר לכפרים לראות שדותיו: כד. כיון שבא לגבי ר"ח אביו: ואקים. ר"ח אמורא שידרוש ברבים ברייתא דבסמוך שידע ר"י בנו שטעה: אבל בסולם של עלייה. לעלות בו לעלייה לדברי הכל אסור: אר"י בר' אחא סולם של שובך. לכך מותר לטלטלה שלא היה יכול לעשותו מאתמול שהרי כחושין היו אז ולכך הניחן בשובך עוד יום אחד כדי שיגדלו אבל סולם של עליי' כבר היה יכול לטלטל' מאתמול ולעשות מלאכתו שעל העליי' מאתמול: אר"י בר' בון. טעם אחר לחלק ביניהם: יכול הוא לעמוד עליו ויום אתו למיחשדיה שיאמרו שהיום ג"כ שהוא רואה שגגו אינו מתוקן ומטלטלו ניכר שהוא של שובך וכדפרישית: א"ר יוסי בר' בון וכו'. כצ"ל סולם של שובך

פני משה

חברייא אמרין. דלא איכפת לן בהא ואם ירצה יחפור בדקר ויכסה לפי שמצות עשה של כיסוי הדם דוחה למצוה בל"ת של י"ט והיינו טעמייהו דב"ה דמודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה: על דעתיה דר' יונה דהוא אמר וכו'. פלוגתייהו דר' יונה ור' יוסי לעיל בריש פ"ב דחלה ולקמן סוף פ"ג דנדרים: אע"פ שאין כתובה בצידה. ממש או כאותו ענין ניחא הא דהברייא אלא לדעתיה דר' יוסי דקאמר דבעינן דוקא שכתובה בצידה כמו לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך דמינה ילפינן דכל מצות עשה דוחה ל"ת מאי איכא למימר הא כיסוי הדם אינה כתובה בצידה דל"ת די"ט: מכיון כו'. וקאמר דאפ"ה שרי שמכיון שהתחיל במצוה ושחט לשם שמחת י"ט אומרים לו מרק המצוה ותכסה ה"ס: קערה שחקקה קוף. בי"ט מהו להשתמש בה משום מוקצה: נעשה כמוקצה שיבש ולא ידע בו. הבעלים מאתמול דאסור כדאמרי' בריש פרקין וה"נ כן: נעשה כטבל שתיקנו שוגג. בי"ט דאע"ג דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט אם עבר ותיקנו מתוקן וה"נ כן: מ"ד מותר מהו להשתמש ע"ג מקומה. כלומר אפי' למ"ד מותר להשתמש בהקערה מ"מ במקומה איכא למיבעי דאפשר אותו המקום שניטל ממנו הקערה כנולד הוא דמעיקרא היה אותה חתיכה עליו. וקאמר הש"ס כך אנו אומרים אסור להשתמש ע"ג הקרקע בי"ט בתמיה ומאי תיבעי לך:

הלכה ד מתני' ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך. בבבלי איכא תרי ליסני לרב חנן בר אמי בפירושא דפלוגתייהו ללישנא קמא בר"ה היא דפליגי דב"ש אסרו שהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך וב"ה שרו דסברי שובכו מוכיח עליו שניכר שהסולם של שובך הוא אבל ברשות היחיד לכ"ע מותר וללישנא בתרא ברה"י הוא דפליגי לב"ש אסור דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור וב"ה שרו אע"ג דבעלמא דינא הכי כאן התירו משום שמחת י"ט אבל בר"ה אפי' ב"ה מודו דאסור וכל זה דוקא בסולם של שובך אבל בסולם של עליה לכ"ע אסור בטלטול ואפי' בהטיה מחלון לחלון אסור: ב"ש אומרים לא יטול. מיוני שובך ויוני עליה: אא"כ נענע מבעוד יום ודוקא בבריכה ראשונה הוא דפליגי ב"ש שמדרך מגדלי יונים להניח ב' יכה ראשונה להיות נוות לאמה לפי שדרך היונים שיולדים בריכה בכל חדש וחדש והן שני גוזלות זכר ונקבה ומפסיקין בתקופת טבת וחוזרים ויולדים בניסן וקסברי ב"ש דחיישינן דילמא חייס אבריכה ראשונה והלכך בדבור בעלמא לא סגי דשמא כי אתא למישקל למחר מימלך וחייס עלייהו והוי טלטול שלא לצורך אבל משנענע וממשמש אותן מבעוד יום לשוחטן למחר תו לא חיישינן לאימלוכי ובית הלל סברי לא חיישינן לאימלוכי ובעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגי ואפילו בבריכה ראשונה אבל בבריכה שניה אפי' לב"ש בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגי:

גמ' יהודה בר חייה נפק לברה. הלך מחוץ לעיר בין הכפרים: ואקים תניי קומוי. העמיד תנא אחד לפניו ותני ליה הך ברייתא בד"א דב"ה מתירין בסולם של שובך וכו': סולם של שובך אם עשה הוא מלאכתו מאתמול כחישין הן. כלומר דהיינו טעמא דשל שובך שרו ב"ה משום דניכר הוא שאינו עומד למלאכה שאם עושה בו איזה מלאכה אינו יכול מפני שהשליבות שלו כחישין הן חלושין ואינן סובלין משא אבנים כדי להעלותן ולתקן גגו והיינו דקאמר מאתמול כלומר שאינו מתוקן לכך לעשות בו מלאכה לא קודם י"ט ולא מעולם ולא אתי למיחשדיה ולומר להטיח גגו הוא דצריך אבל סולם של עליה שעומד הוא לעולם לכך ועושה בו מלאכתו מאתמול וכן כל יום ומטלטלו כדי להטיח גגו והלכך אסור: כחישין הן. על השליבות קאמר וכלומר שבזה של שובך אינו יכול לעמוד עליו ולעשות מלאכתו סולם של עליה יכול הוא לעמוד עליו

רידב"ז

אר"י ב"א סולם של שובך אם עשה הוא מלאכתו מאתמול כחושין הן. פי' סולם של עלייה לעלות בו לעלייה וסולם של שובך לעלות בו לשובך ולעלות בו לעלייה הוא לעשות מלאכה אסר מותר ביו"ט אעפ"כ אסור לטלטל הסולם לזה דהא יכול לעשות מאתמול ולא שיצטרך לטלטל הסולם ביו"ט משא"כ לעלות לשובך מותר ונמצא לריב"א הנ"מ אינו בגוף הסולם הלא במקום שמוליכין אותו שם והנ"מ הוא בין אם לעלות לעלייה או לשובך אמר ריבר"ב סולם של שובך יכול הוא לעמוד עליו ולעשות מלאכתו וע"כ שם כלי עליו והוא בתורת כלי אבל סולם של עלייה אינו יכול לעמוד עליו ולעשות מלאכתו ע"כ אין עליו תורת כלי כדאיתא ברמב"ם ז"ל פכ"ו מה' שבת וע"כ עיקר הנ"מ הוא בגוף הסולם אם הוא של שובך או של עלייה ושניהם היא להוליך לשובך וע"ז מסיק הגמ' דנ"מ בין ריב"א בין ריבר"ב סולם של שובך שהוא עולה בו לעלייה וסולם של עלייה שהוא עולה בו לשובך דלריב"א העיקר תלי בין שמוליך לשובך או לעלייה ולריבר"ב תלי בעיקר הסולם אם הוא של שובך או של עלייה דזה הוי עליו תורת כלי וזה אין תורת כלי עליו:

אריבר"ב סולם של שובך יכול הוא לעמוד עליו ולעשות מלאכתו כו'. כפי פירושינו דכיון דיכול לעמוד עליו הוי עליו תורת כלי משא"כ בשל עלייה

תוס' הרי"ד

שרי לגופן שא סוי מלאכה שאצל"ג אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך עכ"ל ז"ל: **ונמצא** דדעת התוס' ז"ל דאפילו לרבנן דר"ש נמי מודי בקוצר וא"כ לענים דאין דרך קלירה בכך וכן בסוחט כבשים אין דרך דישה בכך וא"כ אפילו רבנן מודי וה"נ בשנוטל עפר לכסות אין דרך מרישה בכך ופטור והיינו דקאמר ר' יוסי לא סותרה מרישה כדרכה כלומר דאינו חורש בענים לגוף המרישה אלא נוטל עפר לכסות ואין זה דרך מרישה ר"ש אומר קומי ר' יוסי ר' אחא בשם ר' אילא דר"ש היא כלומר דלא אתיא אלא כר"ש דס"ל משאצל"ג פטור אבל לרבנן חייב משום חורש קם ר' יוסי עם ר' אחא כו' נימר כ"ג כיון דר"מ לא ס"ל כר"ש שאין שנה לסך מתניתין ואי ר"מ דשנה לסך מתניתין ס"ל ג"כ כר"ש נימר ר"מ ור' יוסי ור"ש שלשתן אמרו דבר אחד אלא ע"כ דאפילו לרבנן נמי אתיא ולא ס"ל לרבנן דחייב משאצל"ג אלא כמו גבי כיבוי דנקרא מכבה לק א"כ לגופו אבל בקוצר וא"כ לענים לא נקרא קוצר בשאצל"ג כדאיתא בתוס' ז"ל דלא נקרא קוצר בענין הזה כן ה"נ לא נקרא חורש בענין הזה כמו גבי כבשים דאין דרך דישה בכך כשאצל"ג כן נמי אין דרך חרישה בכך כשאצל"ג אבל לדידך דס"ל דלרבנן חייב ודווקא כר"ש אתיא א"כ קשה נימר כ"ג אלא מילין דצריכין לרבנן פשיטא לכון פשיטון לרבנן צריכין לכון קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום מיפס את הקרקע לא כורכא דלא קצר ליפות את הקרקע מהו שיהא חייב משום קוצר ומשום מיפה את הקרקע וס"ל לר' יוסי דאזיל בשיטת רבנן דר"ש ואעפ"כ קצר לצורך עשבים אינו חייב משום מיפה את הקרקע דהגם דמלאכה שאצל"ג חייב מ"מ הכא פטור דלא נקרא מרישה בענין זה אבל קצר ליפות את הקרקע מספקא לן אם יקרא קוצר בענין זה וא"כ לדידך דס"ל דמתניתין כר"ש אתיא

ש.ויי נוסחאות (ש"כ) דוחה בלא נש"ר דוחה למצוה בלא. (ש"ע) המנונא אמר ד"ו המנונא חד אמר. (נכ"ו) כחושין ד"ו כחישין.

חדושי הרד"ל

שתקנו בשוגג מ"ד אסור מהו להשתמש על גבי מקומה. כצ"ל. כלומר דמבעי לה למ"ד אסור לטלטלה אם מותר להשתמש בה כשהיא עומדת במקומה דהיינו לא: לתוכה איזה דבר ופשיט כך אנו אומרים אסור להשתמש על גבי קרקע בתמיה וכן הוא לשון כך אנו אומרים בירושלמי בכל מקום:

חדושי מהר"א מגריידין

ואם כן איך אפשר לפרש דהירושלמי מיירי בהיתר דב"ש דלא היה דקר נעוץ מבעוד יום דאיך יתירו ב"ש לעשות איסור תורה לנעוץ דקר ביום טוב לכתחילה משום שמחת יום טוב היינו הבשר הלא יכול לאכול בלא כסוי (וכמבואר ברש"י ביצה דף י' ע"ב ד"ה אין מכסין וכו' וברש"י חולין פ"ת ע"א ד"ה הנאה ליכא) רק שיהא לו מעט נער שיאכל בשר בלא מצות כסוי משום שמחת יום טוב כזה אין להתיר לעשות שני איסורים איסור דאורייתא להפור בדקר ביום טוב והיסור דרבנן דבעינן הכנה מבעוד יום וכאן ליכא הכנה בוודאי ואם כן אין לדון בזה דין דעשה של כסוי הדם ידחה ל"ת דיום טוב ובנית וכי נתיר כל מלאכה שאינה בגוף המאכל הלא מלאכת של מצות כסוי אינה בגוף המאכל כמו שחיטה ובישול וכיוצא בו הלא כל מלאכת אוכל נפש שמותר ביום טוב הוא רק בהדברים הנוגעים במאכל גופא כמודע ואין לדחות דב"ש סברי דגם עשה דשמחת יום טוב דוחה ואם כן יש כאן שתי עשות עשה דכסוי הדם ועשה דשמחת יום טוב ואם כן יש לומר דב"ש מיירי גם בדקר שאינו נשוך ומותר לנעוץ דקר לכתחילה ביום טוב דזה אינו דלהם כן הסבר הקושיא דירושלמי על דעתיה דר' יוסי וכו' דהירושלמי משני מכיון שהתחיל במצוה אמרינן ליה מרק ולפיכך מותר לכסות ביום טוב לר' יוסי אף דאין העשה כתובה בל"ת משום דהמתחיל במצוה אומרים לו גמור וזה שהתחיל במצות שחיטה אומרים לו שיגמור גם מצות כסוי. אבן על הקושיא דעשה של שמחת יום טוב למה תדחה הל"ת של מלאכת יום טוב הלא אינה כתובה אצל הל"ת דמלאכת יום טוב בגדה דכמו שהקשה

הירושלמי

מסורת הש"ס

ירושלמי תלה פ"ב הלכה ה ונדרים פ"ג כ"ע

ביצה ט א

שם ו א

שם ט ב

ציון ירושלים

ᶻחבריא אמרין שמ"ע דוחה למצוה ל"ת. עט"ז או"ח סי' תנ"ה ס"ק מ"ב ובפמ"ג דהה דבריו ומכאן קצת סמך לשטו"ז דיו"ט אינו רק ל"ת בלבד ומיהו הכן קו"ל די"ט עשה ול"ת. עשעה"מ פ"ב מיו"ט מ"ם בזה שענין: ᶻאף על פי שאינה כתובה בצדה. פ' ק"ע מ"ב ' בזה דכתובה בצדה היינו דעשה כתובה סמוך לל"ת ועה"ש פ"ב דחלה ב' פירושים ע"ז והדבר תמוה מכאן ועי' בס' נלה ישראל פסחים דף פ"ב ועי' שאגת ארי' סי' נ"ד:

עין משפט נר מצוה

כג
א מיימוני פ"ב מ"ט הלכה ד טוש"ע או"ח סי' תקי"ח ס"ד

כד
ב מיימוני שם פ"ב הלכה ה' טוש"ע שם סי' הנ"ו סעיף י'

כה
ג מיימוני פכ"ו מהלכות הלכה ז' וכהסגו' טוש"ע שם סי' הק"ח ס"ד

גליון הש"ס

(א) עי' בר"ש פ"ב דחל' שפי' שם דהוה עשה לפני הדבור. ולזה כוונו התוס' בקדושין דף לח ד"ה אקרוב. ולפ"ע כאן דעשה דכיסוי היא לאחה"ד. שוב מצאתי בס"א סי' נ"ו שהרגיש בזה:

(ב) עי' ק"ע ועי' בכס"מ הובא בסו' יו"ד סי' כ"ח דכיסוי היא גמר מצוה ועי' בב"י שם. ומכאן משמע כדעת כס"ג. ועי' תו' יבמות דף כ' ע"ב ד"ה אטו שכתבו דלאו דוקא וכו' אפי' גמר היא וכו'. ולפי דברי הירושלמי כאן י"ל דגמר היא מותר דהוי גמר מצוה. ועי' נמי רמב"ן שם ודוק:

(ג) עי' במג"א סי' תקפ"ו ס"ק כ"ב דהוי נולד. וגם אינו ענין קערה לכאן. ואפשר שנ"ל קרקע וקאי לענין כיסוי אם מותר לכסות באותו עפר. ועי' סי' שכ"ב. וע"ז קאמר שפיר מהו וכו' ע"ג מקומ' פי' באותו תריץ הנחקק ודוק:

עליו ולעשות מלאכתו סולם של עלייה אינו יכול לעמוד עליו ולעשות מלאכתו סולם של שובך שהוא עולה בו לעלייה סולם של עלייה שהוא עולה בו לשובך: בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן ניענע מבעוד יום: *מחלפה שיטתון דבית שמאי דתנינן תמן ועוד א"ר אליעזר עומד הוא אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מיכן אני אוכל למחר ורבי ליעזר לאו שמתי הוא חומר הוא בדבר שיש בו רוח היים: ב"ה אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל. (א) מחלפה שיטתון דרבנן דתנינן תמן והכמים אומרים א עד שירשום ויאמר מיכן ועד כאן והכא אינון אמרין הכן עוד אינון אית להון חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים א"ר יוסה בי רבי בון לוי מקש על שובכה ואמר יזכה לי שובכי למחר:

הלכה ה׳ מתני׳

ב *זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא ג שלשה אסורין שלשה ומצא שנים מותרין בתוך

פני משה

עליו ולעשות מלאכתו. והילופי תיבות יש כאן בספרי הדפוס. ויש לפרש כמי לפי הכתיב לפנינו ולשון בתמיה הוא וכי זה יכול הוא לעמוד עליו בשעת מלאכה וזה אינו יכול לעמוד עליו. וכלומר דר' יוסי בר' בון נמי מפרש לטעמא דמחלקינן בין של סובך לבין של עליה ומוסיף הוא בזה דלא צריך להאי דר' יעקב בר אחא שעומד מתחלה לכך אלא דהיינו טעמו כל שהוא ראוי לעמוד עליו ולעשות מלאכה השתו בו מפני מראית העין שיאמר לעשות מלאכתו הוא צריך הלכך סולם של סובך שאינו ראוי לעמוד עליו ולעשות מלאכתו התירו בו לטלטלו משובך לשובך דליכא ביה משום מראית העין אבל סולם של עליה שהזק הוא ויכול לעמוד עליו ולעשות מלאכתו על הגג חששו בו ואסרוהו: סולם של שובך וכו'. מילתא באפי נפשה היא וכלומר הא דהתירו בסולם של סובך אע"פ שלפעמים משתמש הוא בו לעלות לעליה אפ"ה מותר וכן סולם של עליה אע"פ שלפעמים הוא עולה בו לשובך אסור דבתר מילתא שעומד לכך אזלינן: ב"ש אומרים לא יטול וכו'. מחלפה שיטתון דב"ש דתנינן תמן. לקמן ספ"ד ועוד אמר ר"א וכו' ויאמר מכאן אני אוכל למחר אלמא דבהזמנה בעלמא סגי: וכי ר"א לאו שמותי הוא. בתמיה הלא מתלמידי ב"ש הוא והכי אמרינן בכל מקום דר"א מב"ש הוא א"כ ס"ל לב"ש הכי ואמאי אמרו כאן לא יטול אא"כ עשה מעשה ונענע מבעוד יום: חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי שמוקצה הוא ביותר ולפיכך עד שינענע בידו מעי"ט: ב"ה אומרים וכו'. ופריך הכתי מחלפה שיטתון דרבנן דתמן דפליגי אדר"א ואומרים עד שירשום ויעשה סימן ויאמר מכאן ועד כאן אני אוכל למחר ונהי דמהמרי מדר"א מיהת סברי דבסימן מכאן ועד כאן סגי אע"פ שאינו פורש אלו הפירות ואלו הפירות אני אוכל למחר והכא קסברי ב"ה דמיהת צריך שיפרוט ויאמר זה וזה אני נוטל והא רבנן דר"א לא פליגי אדב"ה: ומשני עוד אינון אית להון וכו'. כלומר דודאי גם לרבנן צריכין אנו לסברא זו דחומר הוא בבעלי חיים יותר מבמוקצה דפירות מיהו בהא פליגי דלר"א יש ברירה ולרבנן אין ברירה: אמר ר' יוסי בר' בון. כך היה מנהגו של לוי שהיה מקיש על שובכו מבעוד יום ואמר יזכה לי שובכי למחר מה שארצה ליטול ממנו דס"ל שא"צ לפרוש ולומר זה וזה אני נוטל:

הלכה ה מתני' זימן שחורים ומצא לבנים וכו'. בגמרא התם פריך פשיטא ומשני דה"ק זימן שחורים בקן זה ולבנים בקן זה ולמחר השכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני אינהו ניהו ואיתהפוכי איתהפוך קמ"ל דאימא הנך אזדו לעלמא והני אחריני ניגהו ומשום דספק היא וכל ספק מוכן אסור: שנים ומצא שלשה. דממ"נ איכא חד דמערב בהו אסורין כולן וליכא למיסריכהו משום ביטול ברוב דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי ועוד דדבר שיש לו מתירין הוא לאחר י"ט ואפי' באלף לא בטיל: שלשה ומצא שנים מותרין. דאמרי' האחד הלך והשנים נשאר: ולא אמרינן כשם שהאחד הלך כך הלכו כולן והני אחריני ניגהו ומשום דגוזלות עבידי דמנתקי אהדדי ואפי' כשהן מקושרין הלכך אמרינן דהני אינהו ניגהו וחד מינייהו אזיל לעלמא: בתוך

קרבן העדה

עליו ולעשות מלאכתו. כלומר ליקח היוני' מהשובך וניכר לכל שלצורך י"ט הוא עושה אבל סולם של עליי' שאינו יכול לעמוד עליו ולעשות מלאכתו והרואה' אומר להטיח גגו לשפע הטיח על גד הכתלים שיזובו מימיו הוא עושה והרי הוא עושה מלאכה בי"ט: סולם של שובך שהוא עולה בו לעליי'. היכא ביניייהו דלר"י בר' בון שרי דליכא חשש הרואים שהרי סוברים דלצורך הוא מטלטל' ולר"י בר אחא אסור שהי' לו לעשות מאתמול: וסולם של עליי' שהוא עולה בו לשובך. דלר"י בר אחא שרי שהרי לא הי' יכול לעשות מלאכתו מאתמול ולר"י בר' בון אסור מפני הרואים: ופריך מחלפא וכו'. קשיא דב"ש אדב"ש: דתנינן תמן. לקמן ס"פ המביא: עומד אדם על המוקצה. שצריך הזמנה והזמנה מועלת לו: ערב שבת בשביעית. שאין מעשר נוהג בו ואין מחוסר אלא הזמנה וה"ה במעושר ושאר שני שבוע אלא אורחא דמילתא נקיט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דסתם מוקצה גרוגרת וצימוקים הן ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: מכאן אני נוטל למחר. וסגי בהכי דיש ברירה: ורבי ליעזר לאו שמותי הוא. בתמיה וכי לאו מתלמידי שמאי הוא וסובר דיש ברירה ואילו במתני' סברי ב"ש דצריך שינענע מבעוד יום דאין ברירה: ומשני חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. מוקצה דבעלי חיים חמירי טפי משאר מוקצה ולא אמרינן בהו ברירה: ופריך מחלפה שיטתן דרבנן. דודאי רבנן דפליגי אר"א לקמן ס"פ המביא כב"ה סברי ואמרי התם גבי מוקצה עד שירשום בסימן דאין ברירה: והכא. ב"ה סברי דבעומד ואומר סגי דיש ברירה: עוד אינון וכו'. שינויא דקושיא היא כלומר כ"ש הכא דאיכא חומרא יתירא דמוקצה בבעלי חיים ואפ"ה מתירין ב"ה כ"ש לגבי פירות. ל"א עוד אינון וכו' וכי אית להו לב"ה דב"ח חמירא ממוקצה דגרוגרת ולימוקי' דודאי מוקצה דגרוגרת ולימוקים גריעו דאקלייה בידים והניחם על הגג משא"כ ביוני שובך: מקש על שובכי'. הוא על השובך ואומר יזכה לי שובכי סגי לב"ה ואינו צריך לומר זה וזה אני נוטל דכיון שהזמין כולו שובך מותר בכולן:

הלכה ה מתני' זימן שחורים ומצא לבנים. הא פשיטא הוא אלא ה"ק זימן שחורים בקן זה ולבנים בקן זה ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא הני ניהו ואתהפיך אתהפוכי קמ"ל דספק מוכן אסור: שנים ומצא ג'. ואינו מכיר המוכנין כולן אסורים: מותרים. האחד הלך והשנים נשארו ולא אמרינן כשם שהאחד הלך כן הלכו כולם והני אחריני ניהו: זימן בתוך

עין משפט נר מצוה

כו
א מיימוני פ"ב מיו"ט הלכ' ט'

כז
ב מיימוני שם הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תצ"ז סי"ב

כח
ג מיימוני שם טוש"ע שם סי"ג

גליון הש"ס

(א) עי' בתוס' ביצה דף לד ע"ב ד"ה והומ' ועי' בלח"מ שם הלכה ט' ונ"ע ועי' בבאורי הגר"א סי' תצ"ה ס"ק י"א:

מסורת הש"ס

(לקמן פ"ד הלכה ו)

ביצה י ב

תוס' הרי"ד

אתיא אבל לרבנן במופר לכסות חייב על החרישה ע"כ מה דפשיטא לרבנן דלא נקרא חורש בענין זה כשמתכוין לעשבים צריכה לכון ומה דצריכה לרבנן אם נקרא קוצר כשמתכוין ליפות את הקרקע פשיטא לכון דחייב וקאמר ר' יוסי לר' אחא דלמה ליה לאוקמיה כר"ש כא אפילו לרבנן אתיא דלא הוי חרישה כדרכה כלומר דאין דרך חרישה בכך כמו בקוצר לעשבים דאפילו לרבנן אינו חייב משום חרישה ולא צריכה לרבנן אלא בקוצר ליפות את הקרקע אם נקרא קוצר אבל בקוצר לעשבים פשיטא דלא נקרא חורש ולדידך ע"כ להיפוך לקומרא אליבא דרבנן דר"ש ומילתא דצריכה לכון פשיטא לך דחייב ומה דפשיטא להו לפטור צריכה לך אם חייב וה"ה דהמ"ל דפשיטא לך הכל להיפוך לקומרא והפליגת על רבנן לגמרי אלא דנקט דבר והיפוכו דפיטרגם הוא היפוך מדרבנן הללו ומה דצריכה להם פשיטא לכם דחייב וכן בהיפוך מה דפשיטא לכם צריכה לכם ומדקה הגמ' ואפילו תימר דר"ש הוא ברם כרבנן מ"מ הרי קצר פי' דאף ה"כ תימר דמה דפשיטא לרבנן ומה דצריכה לכו הוא ככל אליבא דר"ש אבל לרבנן מ"מ הרי חרש מ"מ הרי קצר ואפילו קצר לעשבים חייב משום חורש [ותיבת אפילו תימר כמו אף ה"כ תימר דתיבת אפילו הוא מלה מורכבת מב' תיבות אף אלו תימר והוי מלה אחת אפילו תימר] ומיבעיא להו לרבנן אליבא דר"ש אם חייב בקוצר ליפות את הקרקע משום קוצר דכל עיקר משאכל"ג דפטור הוא משום שא"צ לגופו דבר אלא לענין אחר ולא לגוף הדבר כמו במוציא גומא וא"צ אלא לעפרה משא"כ בקוצר ליפות הסייך תימר דא"צ לקצירה הא ע"כ צריך למלאכת הקצירה דכיון דסתם קוצר היא לקצירה וע"כ אף דמתכוין ליפות מ"מ דומה כמו שצריך לקצירה ג"כ מו לא אבל לרבנן פשיטא דמ"מ הרי חרש ומ"מ הרי קצר אר"מ מילהון דרבנן מסייען לר' יוסי דמר ר"מ בשם ר' יוחנן דג שמטו לגופו פר"ז פטור וכו' וקס"ד דר"מ דר' יוחנן קאמר ג"כ אליבא דרבנן [כדאיתא בתוס' ז"ל כנ"ל] משום דאין דרך דישה בכך ומסייעא לר' יוסי דהוי כמו קוצר לצורך עשבים דסינו חייב משום חורש ע"ז מדקה ג"כ ואפילו תימר דר"ש היא פי' דאף ה"כ תימר דר"ש היא דר' יוחנן קאמר אליבא דר"ש ברם כרבנן מ"מ הרי שמט והרי סוחט ועולה יפה כל הסוגיא בעה"ש ודו"ק:

מחלפה שיטתון דרבנן. הרמב"ם ז"ל פסק כחכמים דבעינן שירשום מכאן ועד כאן וסב"י ז"ל פסק כר"א דמכאן אני נוטל למחר סגי וכתב הגר"א ז"ל בסי' תצ"ה[illegible] דפסקינן כב"ה גבי שובך דצריך שיאמר זה וזה אני נוטל ומ"מ הלכה כר"א דסגי שיאמר מכאן אני נוטל ע"פ הירושלמי הוס דבע"ח חמור ע"ס וכ"כ הא רבנן ס"ל דגרוגרות וצימוקין חמיר מבע"ח והירושלמי ס"ל דרבנן דר"א היא לב"ה וע"כ פריך מחלפה שיטתון ומשני דגרוגרות וצימוקין חמורה יותר מבע"ח ונראה לפענ"ד דע"פ דפירש רש"י ז"ל דר"א וחכמים פליגי בברירה ולא בהכנה כמו לפירוש הרמב"ם ז"ל עיין במג"א ז"ל דבגרוגרות וצימוקין דאמירה בעי הכנה ביותר שהוכה דינחום בידים עיי"ש וא"כ לסב"י ז"ל דה לך בשיטת רש"י ז"ל דהוא משום ברירה כמו שכ' הגר"א ז"ל ניחא שפיר דהא ע"כ דלשיטת הש"ס דילן אינו צריך מוקצה

רידב"ז

עלייה אין עליו תורת כלי ובזה יש להבין שיטת הרמב"ם ז"ל דפסק בפכ"ו מה"ש דסולם של עלייה אסיר משום דאין עליו תורת כלי וכתב הה"מ ז"ל שהוציא כן מיו"ט שאסרו סולם של עלייה אפילו בהטייה כדאיתא פ"ק דיו"ט דף ט' וכ"ש בשבת עכ"ל ז"ל ולכאורה משמע מתוס' ז"ל שם דכיון דכל האיסור בסולם של עלייה הוא משום דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך לא שייך זאת בשבת וע"כ שרי בשבת והאיך למד הרמב"ם ז"ל מיו"ט אבל לפי הירושלמי הא דריבר"ב משום דאין עליו תורת כלי שאינו ראוי לעמוד עליו וכמו כלי שאינו ראוי לישיבה לא הוי כלי וכ"כ סולם שאינו ראוי לעמידה אין עליו תורת כלי ודו"ק:

מחלפה שיטתון דב"ש דתנינן תמן ועוד אר"א וכו' חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים וכו' מחלפה שיטתון דרבנן וכו' עוד אינון אית להון חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. התוס' ז"ל דף ל"ד ע"ב הביאו הא ירושלמי וכל"ם שהיה לפניהם גירסא אחרת בדברי ב"ה דהם ז"ל מפרשין הקושיא דהתם גבי מוקצה מחמרינן דבעי שירשום והכא לא בעינן רשימה ודי באמירה והתירוץ הוא דמוקצה דאקלייה בידים חמור מבע"ח וע"כ דגירסתם ז"ל הוא ל"ל חומר הוא בבע"ה אלא מוקצה דגרוגרת וצימוקין המורה כדאיתא בכ"מ וע"כ דכל עיקר הקושיא דמחלפה שיטתון דרבנן דתמן הוא נובע מתירוץ הראשון דלבתר דשני דבע"ח המורה ע"כ שייך הקושיא אבל בל"ז לא היה מקשה כלל ממוקצה בעלמא אמוקצה דגרוגרת וצמוקין אך לפי התירוצא דבע"ח המורה ע"כ מקשה ומשני דל"ל בע"ה המור ומעתה אין כאן קושיא מעיקרא מגרוגרות וצימוקין אמוקצה בעלמא:

ה"ר

שנויי נוסחאות (פי"ד) שובכה ד"ו שובביה.

עמודי ירושלים

מקיש על שובכה ואמר יזכה לי שובכי למחר. ע בבירי קרבן העדה בנ"ע ממה דפסק גם"ע (כי הנ"ז) דהם ה"ל אלא נא' לא מהני אם מזמין כל השובך ע"ע ולק"מ דהא תנן נא קיי"ל ככך ירושלמי וכמו שמוכח מדברי התוס' ביצה (ל"ד ב' ד"ה ו וו ר). ועי' בו"ת רדב"ז (ח"ס ס' ב"א קל"ח) שהא יך נהוגים כן דלא קיי"ל ככך ירושלמי יעו"ש:

חדושי מהר"א מגריידיץ

הירושלמי דעל דעתיה דר' יוסי האיך תדחה עשה דכסוי את הל"ת דמלאכת יום טוב כמ"כ תקשה קושית הירושלמי על זה אם נאמר דעשה דשמחת יום טוב דוחה ל"ת דמלאכת יום טוב הלא על דעתיה דר"י אין העשה דשמחת יום טוב כתובה בלדה דל"ת של מלאכת יום טוב ועל קושיא זו אי איפשר לתרץ תירוץ הירושלמי מכיון שהתחיל במצוה וכו' דהם התחיל במצות שחיטה וצריך לגמור מצות כסוי (דמצות כסוי שייך למצות שחיטה אבל גבי מצות שמחת יום טוב אין לומר דכיון שהתחיל השחיטה משום שמחת יום טוב יגמור גם הכסוי משום מצות שמחת יום טוב דהלא יכול לאכול הבשר בלא כסוי כמ"ש לעיל וא"כ אין בכסוי שום מצות שמחת יו"ט. ועי' פני משה דפי' דהשחיטה היא התחלת מצות שמחת יו"ט וא"כ נוכל לומר לכאורה לפי דעתו תירוץ הירושלמי גם על דחיית יום טוב בכסוי דהכסוי הוא גמר מצות שמחת יום טוב אבן זה אינו דהתם השחיטה והכסוי שתי מצות דשייכי בהדדי נינהו אבל כאן אי איפשר לאכול בלא שחיטה אבל אפשר לאכול בלא כסוי וכמ"ש לעיל ואם כן לא הוי כסוי מצות שמחת יו"ט) אלא ודאי דמתני' מיירי בדקר נעוץ דהיינו בין היתר דב"ש לכתחילה לשחוט על מנת לכסות ובין ההיתר דב"ה דבדיעבד אם שחט מותר לכסות מיירי בהיה דקר נעוץ מבעוד יום אך אם היה דקר נעוץ מבעוד יום דלא הוי אסור דאורייתא אם כן מאי קאמר הירושלמי בלשונו ואין מצות עשה דוחה בלא תעשה הלא אם היה דקר נעוץ אין כאן ל"ת כלל על זה כתב הרב המחבר בלשונו לתרץ זה באמרו

הך

בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין ואם אין שם אלא הם הרי אלו מותרין: **גמ'** *מתניתא דרבי דתני מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכמים אומרים חולין תמן תנינן *האומר לבנו מעשר שני בזוית זו ומצא בזוית אחרת הרי אלו חולין רבי יעקב בר אחא בשם ר' יסא דרבי היא דתני מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכ"א חולין חזר ואמר דברי הכל היא שנייא בגוזלים שדרכן לפרוח והא תני רבי חלפתא בר שאול הוא הדבר בגוזלים הוא הדבר בבצים הוי דרבי היא א"ר יוסה תמן אביו הניח ובנו מצא ברם הכא הוא הניח הוא מצא ר' בא בר כהן אמר קומי רבי יסה בשם רבי אחא הורי רבי בא בר זבדא במעשר שני כהדא דרבי א"ר יודן הדא דאת אמר בשהיו שם שתי קינים אבל אם אין שם אלא קן אחד לא בדא והא תנינן אם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין אמר ר' יוסי בר בון בשאין שם אלא גוזל אחד בלבד קן אחת שחורים בלבד *שמואל אמר המלחם את התריסין ביום טוב חייב משום בונה וקשיא דבר שאילו עשאו בשבת חייב חטאת ב"ה

קרבן העדה

בתוך הקן ומלא לפני הקן. ובתוך הקן לא מלא כלום אסורין: **גמ'** מתניתא. דתנן שלשה ומלא שנים מותרין: מאתים. זוז של מעשר שני הניח בתיבה ומלא מנה: ומנה מוטל. ונשאר הק מנה ממעשר: וחכ"א חולין. הואיל ולא העלהו לירושלים לא הפרידן זה מזה ושניהם נטלן והניחן במקום אחר וזה חולין שהניח הלוס אחרי כן ושכח וה"ה במתני' אמרינן הנך אזלי לעלמא והני אחריני נינהו: תמן תנינן. פ"ד דמעשר שני: הרי אלו חולין. מה שמלא הוא חולין שאני אומר מעשר שני נטל ותנן התם בסיפא דמתני' מאתים ומלא מנה הכל מעשר: דר' היא. סיפא אתיא כר': חזר ואמר. מתניתין דהכא אתיא ככ"ע ושאני גוזלים שדרכן לפרוח הלכך אמרינן שהאחד הלך וחביריו נשארו משא"כ במעות כשניטל האחד אמרינן גם השני ניטל והני אחריני נינהו: הוא הדבר בגוזלים וכו'. כלומר ל"ש גוזלים ל"ש ביצים שהניח בקן מעי"ט שלשה ומלא בי"ט שנים מותרין לתנא דמתני' ולא אמרינן הראשונים ניטלו והני בי"ט נולדו ואע"ג דגבי ביצים ליכא למימר דמעלמא נפרדו: הוי דר' היא. הרי דמתני' ר' היא ולא רבנן: א"ר יוסה. לעולם ככ"ע אתיא מתני' ושאני מעשר שאביו הניח ובנו מלא ואמרינן דלמא שכח אביו וכבר העלוהו לירושלים או טעה בדיבורו ומעיקרא לא היה אלא מנה: במעשר שני כהדא דרבי. לחומרא דמנה מונח ומנה מוטל: הדא דאת אמר. בתוך הקן ומלא לפני הקן דאסור דוקא בשיש שם שני קינין: אבל בקן אחד. אין הדין כן אלא מותרין: ופריך והא תנינן. במתני' אם אין שם אלא הן מותרין ומאי קמ"ל ר' יודן: בשאין שם אלא גוזל אחד וכו'. מתני' איכא לפרושי דאין שם אלא הן אותן גוזלות שהזמין בתוך הקן וכמניין ההוא מלא לפני הקן או שלא היה שם אלא שחורים קן אחד והן הזמין אבל ר' יודן קמ"ל שהיה בתוך קן שחורים ולבנים והזמין השחורים ומלאן לפני הקן ועדיין היו לבנים בתוך הקן ולמחר לא מלא הלבנים כלל וסד"א כי היכי דהלבנים הלכו אף השחורים הלכו ואלו אחריני נינהו קמ"ל ר' יודן דלא אמרינן הכי: ה"ג המלחים את התריסים חייב משום בונה וכ"ה בשבת המחזיר את הקרשים שנועלין בהן פתחי החניות בשבת חייב משום בונה: המלחים. היינו מדבקן: וב"ה

ואשמעינן ר' יודן שאפי' אין לו סימן באלו שהזמין אם אין שם קן אחר דאיכא למיחש מאותו קן אחר באו לכאן מותרין דלא חיישינן דילמא מעלמא אתו: ב"ש

פני משה

בתוך הקן. זימן אותן שבתוך הקן ומלאם לפני הקן ובתוך הקן לא מלא כלום הרי אלו אסורין: ואם אין שם אלא הן. שאין באותו שובך אלא קן אחד הרי אלו מותרין. וכגון שהן מדדין ואינן יכולין לפרוח וקמ"ל שאע"פ שיש שם שובך אחר קרוב לו בתוך חמשים אמה אם אין אותו שובך שוה בשורה אחת של שובך אלא עומד בקרן זוית אין חוששין שמא הן מאותו שובך לפי שכל הגוזלות כל זמן שאינן פורחין אלא מדדין ברגליהן אינן מדדין אלא כנגד הקן שלהם בשוה ואם רואין קיניהן כשהופכין לאחוריהן מדדין ואם לאו אינן מדדין:

גמ' מתניתא דרבי. דתני בתוספתא דמעשר שני פ"ה אם אמר לבנו הרי שם מאתים מעשר והלך ומלא מנה לא אמרינן דהמאתים ניטלו ומנה זו מעות אחרים הן ושל חולין אלא אמרינן מנה מונח ומנה ניטל והרי מנה זו מעשר וחכמים אומרים חולין דאמרינן מאתים ניטלו והני מעות אחריני נינהו ומתני' דקתני שלשה ומלא שנים מותרין לא אתיא אלא כרבי: תמן תנינן. בסוף פ"ד דמעשר שני. וגרסי' להאי סוגיא נמי שם: האומר לבנו מעשר שני בזוית זו ומלא בזוית אחרת הרי אלו חולין דאמרינן מעשר שני ניטל ומעות הללו חולין ואם אמר הרי שם מנה ומלא מאתים המנה השני חולין דלא אמרינן דכל המעשר ניטל ואלו מעות אחרים הן אלא אמרינן מנה מעשר מונח והשאר היא חולין: מאתים ומלא מנה הכל מעשר. דלא אמרי' המעשר ניטל הכל ואלו מעות אחרים הן אלא אמרינן מנה מעשר מונח ומנה ניטל וקאמר ר' יעקב דהאי מתני' נמי דרבי דהתוספתא היא: חזר. ר' יעקב ואמר דמתני' דגוזלות דהכא דברי הכל היא דשאני גוזלות שדרכן לפרוח והלכך אפי' רבנן מודו דאמרינן האחד הלך והשנים נשארו אבל גבי מעות דניטלין הן ס"ל דאמרי' הכל ניטל והני אחריני נינהו וחולין הן: והא תנא ר' חלפתה. דאין חילוק בדינא דמתני' דהכא בין הניח וזימן גוזלות ובין בביצים שאם זימן והניח שלשה ביצים ומלא במקומן שנים שמותרין הן ולא חיישי' דשמא אחריני נינהו ונולדו בי"ט הן והשתא על כרחך דטעמא לא הויא משום דעשוין לפרוח דהא לא שייכא בבצים אלא הוי דעל כרחך דמתני' דהכא דרבי היא: אמר ר' יוסי וכו'. כלומר לעולם אימא לך דמתני' דהכא כדברי הכל היא דאתיא דתמן גבי מעשר אביו הוא שהניח ובנו הוא שמלא והלכך ס"ל לרבנן דהתם דאמרי' אביו בעצמו הוא שנטלן אח"כ ושכח מלומר לבנו והלכך אלו מעות שנמלאו הכל חולין הן ורבי ס"ל דאם איתא שאביו נטלן היה אומר לבנו ובהאי סברא הוא דפליגי התם אבל הכא הוא הניח והוא בעצמו מלא הלכך אפי' רבנן מודו דהשנים הנשארים הן הן הראשונים שהזמין ואחד מהן נשמט או נאבד ולפיכך הוא הדבר בגוזלות הוא הדבר בבצים דלא שייך למיחש כאן שמא ניטלו דאילו ניטלו היה ניטל כולן שהוא בעצמו המניח והוא בעצמו שמלא השנים הללו: הורי ר' בא בר זבדא במעשר שני כהדא דרבי. כסתמא דמתני' התם דאמרינן מנה מונח ומנה מוטל ושאני מתני' דהכא וכדאמרן: אמר רב יודן הדא דאת אמר. בסיפא דמתני' בתוך הקן ומלא לפני הקן אסורין דוקא כשהיו שם שתי קינין דחיישינן שמא מקן אחר באו לכאן והרי לא הזמין אותם אבל אם אין שם אלא קן אחד לא בדא אמרו אסורין דלא חיישינן דלמא מעלמא אתו. ופריך והא תנינן בהדיא אם אין שם וכו' ומאי קמ"ל רב יודן: א"ר יוסי בר' בון. דממתני' לא שמעינן בהדיא דבקן אחד מותרין דאימא דה"ק אם אין שם אלא הן היינו אלא גוזל אחד או ב' גוזלות כפי שהזמין הי נמי אפי' בקן היינו שאין שם אלא קן אחד שחורים בלבד אלו שהזמין הלכך הוא דלא חיישינן למידי איכא למיחש מאותו קן אחר באו לכאן מותרין דלא חיישינן דילמא מעלמא אתו:

ב"ש

מסורת הש"ס: ביצה י ב | מעשר שני פ' ד' הלכה ו | שבת פי"ב הלכה א'

עין משפט נר מצוה: כט א מיימוני פ"ב מי"ט ה"ה טוש"ע או"ח סי' תצ"ז ס"ד | ל ב מיימוני פ"ד ממע"ש הלכה ג' וכסנגות

רידב"ז

א"ר יודן הדא דאת אמר בשהיו שם שתי קנים אבל אם אין שם אלא קן אחד לא בדא. פי' דקאי על בתוך הקן ומלא לפני הקן והא תנינן אם אין שם אלא הם הרי אלו מותרין פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי והנו"י ז"ל מאריך בזה ונראה לפענ"ד דה"פ דר' יודן מפרש להמתניתין דואם אין שם אלא הם דקאי על הקן דאם אין שם אלא קן אחד מותרין ולכאורה קשה על לשון הם לשון רבים והול"ל ואם אין שם אלא הוא דכיון דהכונה על קן אחד וע"כ לשון הם לשון רבים קאי על הגוזלות וה"פ דבתוך הקן ומלא לפני הקן אסורין הנ"מ כשהיו לפני הקן עוד יונים רבים לבנים והשחורים שהזמין בתוך הקן מלא לפני הקן בתוך הלבנים אז אסורים דאמרינן דהשחורים אתו מעלמא כמו הלבנים דהא חזינן דאתו מעלמא דהוא הלבנים וכמו כן השחורים אתו מעלמא אבל אם לא מלא לפני הקן רק השחורים לבד לא תלינן ברוב אלא בקרוב אך אם נמלא שם לבנים ג"כ אמרינן כמו דלבנים מעלמא אתו כן השחורים מעלמא אתו ודמי כמו מלאה כתם למעלה מן החגור ולמטה מן החגור בשלא נזדקרה טהורה שאני אומר כמו שהעליון בא מעלמא כך בא התחתון מעלמא עיי' במס' נדה דף נ"ט וביור"ד סי' ק"ל סעי' י"ז עיי"ש וא"כ קשה על ר' יודן דקאמר ואם אין שם אלא קן אחד לא בדא מליסנא דמתני' לשון רבים הם משמע דאפילו אם היו שתי קינין נמי מותר אם לא היה לפני הקן לבנים ע"ז מתרץ ריב"כ דלעולם קפדינן על קן אחד דווקא והא דקתני לשון רבים הם ה"פ דבאין שם אלא גוזל אחד בלבד וקן אחת שחורים בלבד דלא קאי לשון הם על היונים אלא מיירי בדליכא אלא מזומן ומוכן אלא גוזל אחד אך עם הקן שייך לשון רבים כלומר ואם אין שם אלא הם הגוזל והקן מותרין אבל אם היה שם ב' קנים אפילו דלא מלא רק גוזל אחד וכן אם היה שם רק קן אחת אך דהיה לפני הקן עוד גוזלות לבנים אסורים דאז פשיטא דהלבנים אתו מעלמא ע"כ גם השחורים אתו מעלמא ולא מהני מה שהוא קן אחד ובעינן תרתי קן אחד וגוזל אחת ולא יותר ממה שהזמין [וה"ה כמה גוזלות כמו שהזמין והא דנקט גוזל אחת לאורויי דקאי לשון הם על הגוזלות דהא מיירי אפילו בגוזל אחת אלא קאי על הגוזל והקן] ולא מפרשינן להמתניתין לקולא דאפילו בשתי קנים אך מכיון דלא היה לפני הקן יותר ממה שהזמין ולא היה לבנים תלינן לקולא ז"א אלא דבעינן תרתי גוזל אחת וקן אחד אז תלינן לקולא וכמו דאמר ר' יודן ודו"ק:

שמואל אמר המלחם את התריסין ביו"ט. הסוגיא הזאת שייך בסוף הלכה ו' והמדפיס הדפים בסוף הלכה ה' וכזה מלוי כמה פעמים ודו"ק:

תוס' הרי"ד

מוקצה שמורה סכנה אסרת יותר מכל מוקצה דאל"כ מנ"ל לר"מ בר אמי דמחלוקת בבריכה ראשונה אבל בבריכה שניה דלא חיישינן שמא קיים עליו אף לב"ש סגי בזה וזה אני נוטל מנ"ל דילמא ס"ל לב"ש דבעינן הכנה אמריתי לבע"ח. אלא ע"כ דלא בעינן הכנה אמריתי והא דקאמרי חכמים עד שירשום מכאן וע"כ הוא משום דאין ברירה ולא בעינן שירשום רק משום סימן כדפירש"י ז"ל עיי"ש ואם לא ירשום לא יכיר מקום המוגבל אבל הירושלמי ע"כ לא ס"ל דטעמא דב"ש כר"מ בר אמי דחיישינן שמא קיים עליו והוא דוקא בבריכה ראשונה דאל"כ מאי פריך מחלפה שיטתן דב"ש הא הטעם דניגוע הוא דוקא בבריכה ראשונה דצריך לאימהות וחיישינן דילמא קיים אבל בריכה שניה דלא צריך לאימהות ולא חיישינן דילמא קיים לא בעי ניענוע כלל א"כ לא קשה כלל מב"ש אב"ש אלא ע"כ דהירושלמי ס"ל בטעמא דב"ש דהוא משום דבעינן בבע"ח הכנה אסרת יותר מכל מוקצה ע"כ פריך מגרוגרות וצימוקין דהוא נמי מוקצה השמורה ומשני דמוקצה דבע"ח חמור יותר וכן ס"ל להירושלמי דפלוגתא דר"א וחכמים הוא לאו בברירה אלא בהכנה ע"כ פריך מחלפה שיטתיה דב"ה דהם רבנן דתמן דהכא בבע"ח לא בעי הכנה אמריתי בידים והתם בעי הכנה בידים דל"ל דהירושלמי נמי ס"ל משום ברירה א"כ לא הוי מקשה מידי דהא דבעי שירשום הוא לסימן כדי שיכיר מקום המוגבל אבל הכא דקאמר בפירוש זה וזה לא בעי סימן רישום אלא ע"כ דהוא לאו משום ברירה דאפילו יש ברירה נמי צריך לרשום משום הכנה דבידים דלא סגי בהאי הכנה דמיחד הדבר דאי ס"ד דסגי לאה לו לרשום בידים והא סגי באמירה דייחד מכאן וע"כ וכיון דיש ברירה הוברר הדבר דנוטל

שנויי נוסחאות (פ"ג) מ:ה מנה מונח ומנה מוטל בשרי"ל מ:ה המנה נוטל. וכן בסמוך. (שע"ז) אחד בשרי"ל אחת. (שי"ז) אמר ר' יוסי בר בון בש:י"ל ליתא. (ש"ה) קן אחת שחורים בלבד בשרי"ל ליתא. שמואל אמר בשרי"ל כתוב כאן פסקא בש"א אין מבלקין וגו' שמואל אמר ועמש"ל במ:נס.

חדושי מהר"א מגריידיץ

אך הירושלמי קאמר דמצות עשה של כסוי בא לדחות איסור דרבנן היינו בהיה דקר נעוץ מבעוד יום והא דקאמר הירושלמי בלשונו ל"ת משמע דמיירי הירושלמי בל"ת דאורייתא היינו בלא היה דקר נעוץ מבעוד יום על זה קאמר הרב המחבר דהירושלמי מרמז לנו בלשונו אגב אורחא דאין חילוק בין דאורייתא לרבנן שאם ליכא עשה אין מתירין גם איסור דרבנן ואם איכא עשה דוחה אף דאורייתא אכן כאן גבי כסוי דוחה העשה באמת רק איסור דרבנן (ועיין במשנה ברורה או"ח סימן תצ"ח אות ע"ג) היינו באם היה דקר נעוץ מבעוד יום והדר הרב המחבר לדעתו שאין צריך לומר כפירוש הסירי קרבן דהירושלמי מיירי בשלא היה דקר נעוץ מבעוד יום ובכל זה מתיר ב"ש לכתחילה לשחוט ולכסות דזה אינו וכמש"ל:

ב"ה מתירין אף להחזיר [א] רבי חנניה בשם רבי יוחנן *התירו סופו מפני תחילתו שאם אומר את לו שלא יחזיר אף הוא אינו פותח ולא יפתח אף הוא ממעט בשמחת יום טוב א"ר אחא מחזיר ובלבד שלא יחזיר כל צורכו א"ר יוסי בי רבי בון כשאין שם פתח אבל יש שם פתח משתמש דרך הפתח:

הלכה ו מתני' *ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר [ב] ובית הלל מתירין ב"ש אומרים אין נותנין את העור לפני הדריסה ולא יגביהנו אלא א"כ יש עליו *בשר [ג] וב"ה מתירין ב"ש אומר אין מסלקין את התריסין בי"ט ובית הלל מתירין [ד] אף להחזיר:

גמ' הא שלא לקצב עליו בשר אסור *הדא היא דאמר ר' חיננה בר שלמיה בשם רב *מודין חכמים לרבי נחמיה בזיירה ומזורה ובוכנה בזיירה דו עצר ביה ומזורה דו חבט ביה ובוכנה דו כתת ביה: ב"ש אומרים אין נותנין את העור: שוין שלא יגרדנו מה אנן קיימין אם במחובר לו כגופו הוא אם בפרוש הדא היא דאמר ר' יעקב בר אחא חיננא קרתחייה בשם ר' הושעיה *דיסיקיא שיש בתוכה מעות נותן עליה ככר ומטלטלה כהדא אנטיכי

פני משה

הלכה ו מתני' ב"ש אומרים אין מסלקין את התריסין בי"ט. תריסין הן דלתות של חניות העשויות כמין תיבות כמו שיש לחניות של מוכרי בשמים ועומדות בשוק ואינן מחוברות לקרקע ובאותן דלתות סוגרין בהן אותן פתחי התיבות ולפעמים מסלקין אותן תריסין מפתח התיבה ונותנין עליהן הסממנין שבחנות: וב"ה מתירין אף להחזיר. משום דבעי לאפוקי תבלין לצורך י"ט ואי לא שריית ליה לאהדורי לא יפתח אותן ואתי לאמנועי משמחת י"ט ובבבלי קאמר דבתריסין שאין להם ציר כלל כ"ע לא פליגי דשרי וכשיש להן ציר מן הצד כ"ע לא פליגי דאסור גזירה שמא יתקע והייב משום מכה בפטיש כי פליגי בתריסין שיש להן ציר באמצע שהוא כעין בליטה ותוחבין אותה בחור שבאמצע דופן פתח החנות דב"ש סברי גזרינן ציר באמצע אטו ציר מן הצד דדמי לבנין וב"ה סברי לא גזרינן: ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר. עלי הוא יד של עץ גדול הרבה ועגול הוא שכותשין בו את הריפות וכיוצא בהן ואין נוטלין אותו בי"ט לחתוך עליו בשר. הואיל ומלאכתו לאיסור: וב"ה מתירין. שאף על פי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו: לפני הדריסה. שידרסו עליו בני אדם שלא יהא נפסד: ולא יגביהנו. לטלטלו לאחר הפשטתו: וב"ה מתירין. דאי לא שריית ליה לא שחיט כדי שלא להפסיד את העור וממנע משמחת יו"ט:

גמ' המלאס את התריסין. כמו המהלס ובלשון הדרהלים הוא לפי שהן עשויין כמין שני פרקים ומחוברין ע"י ציר וכשמסלקן מפתח החנות פותח אותן ומפרקן ומניחן על העצים שלפני החנות ונותן עליהן הדברים שהוא מוכר וכשהוא מחזיר מהלים ומחבר אותן הפרקים בציר הקבוע באחד מהן ותוקבו בחור שבשני ומחזירן לסגור את פתח החנות וגרסי' להא לעיל בשבת פ' הבונה בהלכה א' ושם לא גריס בי"ט אלא סתם המלאס את התריסין חייב משום בונה ובשבת קאי דאלו בי"ט אין כאן אלא משום לאו: וקשיא. לשמואל וכי דבר שאם נשאו בשבת חייב חטאת יהיו ב"ה מתירין אף להחזיר לכתחלה בי"ט בתמיה: התירו סופו מפני תחלתו וכו'. שאם לא יפתח אף הוא ממעט בשמחת י"ט שלא יהא מצוי לקנות דברים הצריכים להיום ומשום שמחת י"ט התירו חכמים: אמר ר' אחא. דאיכא לשנויי נ"כ דכשאמר שמואל חייב בשמחזיר כל צרכו ותוקע הציר בחוזק וכי קשרו בית הלל להחזיר בעלמא ובלבד שלא יחזיר כל צרכו ולתקעו בהוזק: כשאין שם פתח אחר. להחנות אבל אם יש שם פתח אחר בזה לא התירו לסלק ולהחזיר אלא משתמש הוא דרך אותו הפתח: ב"ש אומרים וכו' וב"ה מתירין. ומפרש לקצב עליו בשר לצורך י"ט הוא דב"ה מתירין הא שלא לקצב עליו בשר אסור לטלטלו בי"ט והדא היא דאמר ר' חנינא וכו'. לעיל בשבת פרק כל הכלים בהלכה ב': מודים חכמים לר' נחמיה. דאמר שם כל הכלים אין ניטלין אלא לצורך ובכלים דקחשיב לקמיה מודים לו חכמים: בזיירה ומזורה ובוכנה. כדמפרש ואזיל בזיירה הוא כלי דהוא עצר ביה שעשוי הוא לעצור ולדחוק את המשקה שלא ובמזורה דהוא חביט ביה את המוץ והפסולת ובבוכנא דהוא כתיש ביה ולפי שהכלים הללו מקפיד עליהן ואין ניטלין אלא לצורך מה שמותר לעשות היום: ב"ש אומרים וכו' שוין שלא יגרדנו. אע"פ שב"ה מתירין שיגביהנו מודים שצריך ליזהר שלא יגרד את השער מן העור על ידי שמגביה אותן: מה אנן קיימין. פלוגתייהו בעור אם במחובר לו הבשר שעליו א"כ כגופו הוא ופשיטא דמותר: אם בפרוש וכו'. כלומר אי מיירי בפרוש הבשר ממנו אלא שמונח עליו וקמ"ל דאף ב"ש מתירין להגביהו מפני הבשר שמונח עליו א"כ הדא היא דאמר ר' יעקב וכו' דיסקיא שק שיש בתוכה מעות נותן עליה ככר ומטלטלה אגב הככר וה"כ מטלטל העור אגב הבשר שעליו: כהדא. עובדא:

קרבן העדה

וב"ה מתירין. בי"ט להחזיר לכתחלה בתמי' בשלמא לסלק את התריסין לא קשיא דמלאכת אוכל נפש הוא אלא להחזיר איך מקילין: התירו סופו. להחזירן משום תחלתו כדי שיסלקן שאם לא יתירו לו להחזיר לא יסלקם כלל: ופריך ולא יפתח. ומה בכך: ומשני אף הוא ממעט משמחת י"ט. שאינו נוטל האוכלין שבתוכו לכך התירו לו אפילו להחזיר: מחזיר. אף על גב דשרי לו להחזיר מכל מקום לא יחזיר כל לורכו כלומר לא יתקע דא"כ ה"ל כבונה: כשאין שם פתח. בתיבה ובחניות התירו לסלק התריסין: אבל בשיש שם פתח. אסור לסלק דהא לא התירו אלא משום שמחת י"ט וכיון דאפשר לו להשתמש דרך פתח אפי' בדוחק ליכא שמחת י"ט בסילוקו (מתני' דר"ש ולא כרבנן וכדמסיק):

הלכה ו מתני' העלי. יד של עץ גדול הרבה ועגול שכותשים בו את הריפות ודומיהן ומפני שמלאכתו לאיסור לכתוש במכתשת אסרי ב"ש: לקצב. לחתוך: וב"ה מתירין. מפני שמחת י"ט ואע"פ שמלאכתן לאיסור: לפני הדורסין. שידרסו עליו בני אדם כדי שלא יפסיד: ולא יגביהנו. לטלטלו לאחר הפשטתו: וב"ה מתירין. דאי לא שרית ליה לא שחיט שלא להפסיד העור ומימנע משמחת יום טוב: תריסין. מוכרי בשמים יש להן חניות העשויות כמין תיבות ועומדות בשוק ואינן מחוברות לקרקע ותריסין הן דלתות שסוגרין בהן פתחי אותן תיבות ופעמים שמסלקין אותן תריסין מפתח התיבה ושוטחין עליהן הסממנין שבחנות ובשיש להם ציר באמצע איירי דב"ש סברי גזרינן ציר באמצע אטו אותן שיש להן ציר מן הצד דהוה חזרתן בניין גמור: וב"ה מתירין. דלא גזרינן בתריסי חניות ושרי להחזיר משום דבעי לאפוקי תבלין ואי לא שרית ליה לאהדורי לא פתח ואתי לאמנועי משמחת יום טוב:

גמ' הא שלא לקצב עליו בשר. אף ב"ה מודו דאסור לטלטלו אפי' לצורך גופו דמייחדי להן מקום ומקלי להן מקום: מודין חכמים לר' נחמיה. דבפרק כל הכלים תנן כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך וקאמר רב בזיירי והן כלי עץ כמו קרשים נתונים במכבש לכבוש בהם בגדים ולפי שאלו הכלים אדם מקפיד עליהם שלא יתקלקלו ושלא יפגמו לפיכך מקלה דעתו מהם: דו עצר ביה. שהוא עוצר וכובש בו: במזורה דו חביט בו. הוא הכלי שהכובס מכה בו הבגדים על האבן כשמלבנן: ובוכנה. הוא היתדות שמכפלין ומכתתין בהן המשי: שוין שלא יגרדנו. להעור בידים דכיון שדורסין עליה תו לא פסיד הלכך אסור לעשות בה מלאכה: ופריך מה אנן קיימין. הא דתנן אלא א"כ יש עליו בשר. במאי עסקינן: אם. שהבשר מחובר להעור פשיטא דשרי דכגוף הבשר הוא: אם בפרוש. מן העור אלא שמונח עליו וקאמרי ב"ש שמותר לטלטל מוקצה ע"י דבר הניטל: הדא הוא דאר"י וכו'. א"כ מתניתין סייעתא לדר' הושעיא: דיסיקא. שק שיש בתוכה מעות שהוא מוקצה מותר לטלטל ע"י ככר שנותנין עליו: כהדא אנטיכי

מסורת הש"ס
ביצה יא ב
שם ע"א
(בש"ס בבלי לית' כזי' בשר)
סוגיא ממש', שבת ולהכ"מ
שבת פי"ז הלכה ב
שבת קכג א
ירושלמי שבת פט"ז הלכה ג

עין משפט נר מצוה
לא
א מיימוני פ"ד מי"ט הלכה י"ב טוש"ע או"ח סי' תקי"ט ס"א
לב
ב טוש"ע שם סי' תצ"ט ס"ה
לג
ג מיימוני שם פ"ג הלכה ד' טוש"ע שם ס"ג
לד
ד מיימוני שם פ"ד הלכה י"ב טוש"ע שם סי' תק"ע ס"א

תוס' הרי"ד

דנוטל מן המיומדות שייחדן אתמול ולמה צריך לרשום ולעשות סימן שלא ימליף בתמרים שייחדן שא ע"י ברירה שוברר הדבר שנוטל מאותן שייחדן ואפילו תימר דמוקצה השמורה כגון גרוגרות וצמוקין ובע"ש צריך הזמנה מיוחדת ולא סגי באומר מכאן אבל עכ"פ לא בעי הזמנה בידים אלא בהזמנה מיוחדת סגי ולמה צריך לרשום בידים ואי משום שלא ימליף הא יש ברירה והוברר שנוטל מן המיוחדות ע"כ פריך מחלפה שיטתיהון דרבנן דתמן דהא בע"ש שמור ג"כ והוי כגרוגרות וצמוקין א"כ למה הכא צריך הזמנה בידים והכא א"ל הזמנה בידים [ואין להק' באמת מנ"ל להירושלמי דהטעם הוא משום הזמנה דילמא הוא משום ברירה ז"א דכיון דהירושלמי ס"ל דרבנן דתמן הוא ב"ה וב"ה ס"ל דיש ברירה כבש"ס דילן והא דלא סגי שיאמר מכאן אני אוכל למחר הוא כדתירץ ר' בא דילמא מטלטל ושביק א"כ דצריך הזמנה לכל אחד ואחד וא"כ קשה מ"ט גבי מוקצה ס"ל לרבנן דבעי פירוש מכאן ועד כאן הא רבנן אלו הם ב"ה וב"ה ס"ל יש ברירה אלא ע"כ דהוא משום הזמנה וע"כ פריך מחלפה שיטתון דב"ה] ומשני דלב"ה אין מוקצה דבע"ש שמור ולא בעי הזמנה אבל לשיטת הש"ס דילן דע"כ הוא לאו משום הזמנה אלא משום ברירה א"כ י"ל דבאמת בע"ש שמור יותר מגרוגרות וצמוקין לפיכך אף דב"ה ל"ל ברירה כאן וכאן אבל אנן דקי"ל דבדרבנן יש ברירה ע"כ הלכה כר"א אבל מוקצה דבע"ש דשמור יותר ממוקצה דרבנן הוי כעין של תורה ואין ברירה והא דקאמר רבא דף ו' ע"א לעולם למפרע וכו' מטלטל ושביק לאו דס"ל דבאמת לב"ה יש ברירה ז"א דא"כ שיפי קאמרי רבנן דר"א דאינהו ב"ה גבי מוקצה דאין ברירה לשיטת רש"י ז"ל אלא ע"כ דבאמת ס"ל דמהמתניתא דעומד על שמוקצה מוכח ע"כ דלב"ה אין ברירה אך דהא דקשה מהמתניתא דשמת בבית דמוכח דלב"ה יש ברירה ע"ז מתרץ ר"א לטהר כו' מכאן ולהבא ולעולם אין ברירה וע"ז קאמר רבא דא"כ לאוקמי שמתניתין דהוא משום אין ברירה דאפילו אי ס"ל לב"ה דיש ברירה נמי אתי שפיר מתניתין דידן דלפיכך לא מהני באומר מכאן אני אוכל למחר דילמא מטלטל ושביק אבל באמת ס"ל לב"ה דאין ברירה כדמוכח ממתני' דעומד על שמוקצה לשיטת רש"י ז"ל ושם לא שייך הטעם דילמא מטלטל ושביק לשיטת רש"י ז"ל והב"י ז"ל דקאי בשיטתיה ולפ"ז כיון דקי"ל להלכה דבדרבנן יש ברירה ע"כ הלכה כר"א אבל בבע"ש דשמור הוי כעין תורה ואין ברירה ולא מצינו בש"ס דילן דלב"ה מוקצה דגרוגרות וצמוקין שמור מבע"ש אלא אדרבה בע"ש שמור וע"כ הלכה כר"א ואף עכ"פ מצינו בש"ס דילן דמוקצה דבע"ש שמור מגרוגרות וצימוקין כדמוכח מדר"מ בר אמי דאמר אבל בבריכה שניה ד"ה בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגי וקשה לכאורה דהול"ל ד"ה לא בעי ניענוע אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לב"ש סגי באומר מכאן אני נוטל ולב"ה בעינן זו"ז אני נוטל כדפליגי ר"א וחכמים במוקצה לקמן בפירוש דהוא ב"ש וב"ה אלא ע"כ דבמוקצה דבע"ש אפילו לב"ש בעינן זו"ז אני נוטל דהוי כעין דאורייתא ואין ברירה בשלמא מה שהוכחנו לעיל דהירושלמי לא ס"ל דפליגי בברירה דאל"כ מאי פריך מיחלפה שיטתיה דב"ש כב"ל ל"ל דפריך למה בבריכה שניה צריכין זו"ז והכא סגי במכאן אני נוטל ז"א דהא במתני' לא תני הך דינא דבבריכה שניה צריך זו"ז אבל מדר"מ בר אמי מוכח שפיר דע"כ מוקצה דבע"ש שמור מגרוגרות וצימוקים ודו"ק:

מתלפה

שנויי נוסחאות (ס"ב) מפני בפרי"ל משם. אומר את בפרי"ל את אומר. (ס"ז) אין ניטלין כו' אין נותנין כו' אין מסלקין כו' כ"ה בבבלי ובד"ו בד"כ [ובכי"ק ובכל משניות הסדר אין מסלקין כו' אין נוטלין כו' אין נותנין כו' וכ"ה בש"ע ובר"ב. (שע"ו) ובוכנה גפרי"ל ומוכנה (וכן בסמוך).

אנטיכי נפלת על ר' ירמיה בשובתא *והשבון עליה ורימינה לא שהלכה כרבי הושעיה אלא בגין רבי ירמיה דלא יסכן: [א] שוין שלא ימלחנו תני *אבל הוא מולח עליו בשר [ב] לצלי חברייא בשם רב מולח הוא אדם *דבר מרובה אע"פ שאינו יכול לוכל ממנו אלא דבר ממועט ר' אחא בשם רב [ג] מולח ומערים מלח הכא ומלח הכא עד דו מלח כוליה:

הלכה ז מתני'

*ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לר"ה [ד] וב"ה מתירין:

גמ' (א) הא גדול אסור ר' שמואל בריה דר' יוסה בי ר' בון אמר [ה]אפילו גדול מותר ולידא מילה תנינן קטן בא להודיעך כוחן של ב"ש עד איכן היו מחמירין *שמואל מיטען מערם לערם א"ר זעירה קומי רבי יוסה נאמר דהוה אסתנים א"ל ברי הוה מיני ומינך תני רבי ישמעאל בי רבי אומר אבנים שישבנו עליהן בנערותינו עשו עמנו מלחמה בזקנותינו ר' יונה מפקד לחברייא לא תיתבון לכון על מסטובייתא ברייתא דסדרה דבר עולא דאינון צנינין רב מפקד לתלמידוי לא תיתבון לכון על טבלה ברייתא דסדרה דאסי דאינון צנינין ר' אבהו הוה נחת מסחי בהדין דימוסין דטיברי' והוה מיסתמיך על תרין *גוחיין שרעין וזקפין שרעין וזקפין אמרין ליה מהו הכין אמר לון שימרתי כחי לזיקנותי רב הונה לא נחת לבית וועדא רב קטינא שאיל לא כן תני מטלטלין את האיסתניסין רב הונה הורי לריש גלותא לצאת בכסא רב חסדא בעי לא כן *תני [ו] אין יוצאין בכסא אחד אנשים ואחד נשים אפילו תלמיד חכם אינו טועה בדבר הזה ורב חונה טעי רבי ירמיה הורי לבר גירנטי אסיא מיטענה בסדינא מיעול מבקרא ביישיא בשובתא מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי מיטען בסדינא מיעול מידרוש בציבורא בשובתא אמר ר' זריקן לרבי זעירה כד תיעול לדרומא את שאיל לה אשתאלת לרבי סימון אמר לון ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי לא סוף דבר שצורך לרבים בו אלא שמא יצרכו לו הרבים דלמא רבי ליעזר ור' אבא מרי ורבי מתניה הורי פיתא לארסקינס בשובתא שמא יצרכו לו הרבים. תאני ולא את המפתח [ז] בית הלל מתירין ואמר רב הושעיה בר רב יצחק הדא דאת אמר במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא בדא והא ר' אבהו יתיב ומתני ומפתחא דפלמנטרין בידיה פלפלין הוה ליה בגווה:

ב"ש

קרבן העדה

אנטיכי. סיר של נחושת שיש לו שני שוליים בעליון נותנין המים ובתחתון האש: נפלת על ר"י. בשבת: והשבון עליה. והניחו עליה רימון וטלטלה ע"י. ל"א והניחו עליה ככר והרימו את האנטיכי: לא שהלכה כר' הושעיה. דמתיר לטלטל מוקצה ע"י ככר: אלא. בשביל ר"י שלא יסכן ע"י המים שבתוך האנטיכי והא דהצריכו לככר דכל מאי דאיפשר למיעבד בהיתירא עבדינן: שוין שלא ימלחנו. אף ב"ה מודו דאסור למלוח העור: אבל הוא מולח עליו. אף על פי שהמלח מועיל לעיבוד: לצלי. דאין מולחין אותו יפה: מולח הוא אדם דבר מרובה. בבת אחת אע"פ שא"צ אלא לדבר מועט דחדא טירחא לכולהו: מולח ומערים. לאחר שמלח זו לאכלה היום אומר חברתה חביבה לי לאכלה היום וחוזר ומלחה: מלח הכא. וכשהוא מולח הבשר מותר למלחה ע"ג העור פעם בלד זה של העור ואח"כ בלד אחרת עד שהוא מולח כל העור לפי שההפסד בא לו מחמת שמחת יום טוב התירו לו להערים:

הלכה ז מתני' לא את הקטן. ולא כל מידי דלאו לורך אכילה: וב"ה מתירין. דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך אכילה: גמ' הא גדול. אף ב"ש מודו דאסור להוציאו כיון שאין בו צורך כלל דיכול לצאת בעצמו: ולידא מילה. ולאיזה דבר תנן קטן במתניתין: בא להודיעך כחן דב"ש. עד כמה הן מחמירין דאפילו בקטן אסרי: שמואל. היו מוציאין אותו בכסא מסכונה לסכונה: נאמר דהוה. שמואל אסתנים היה ולא היה יכול לצאת בעצמו: א"ל ברי. היה שמואל ממני וממך ואפ"ה מותר דאף בגדול מתירין ב"ה ולא תני קטן אלא להודיעך כחן דב"ש: אבנים שישבנו עליהן בנערותינו. שהן מקררין את הגוף מהן נחלם בעת זקנתינו: ר' יונה. מלוה לחבירים שלא ישבו להם על האיצטבאות החילונות של בית המדרש של בר עולא שהן צוננים ומקררין את הגוף: רב. מלוה לתלמידיו שלא ישבו על טבלאות החילונות של בה"מ של אסי שהן צוננין: ר' אבהו. הוה ירד לרחוץ בהנך מרחצאות של טבריא והיה מסתמיך על שני נערים שלא לילך על הקרקע יחף מפני הצינה: שרעין וזקפין. היה מניח אחד ובתוך כך זקפו השני והניחו אותו במקום שפסק הראשון וכן היו עושין תמיד עד שמגיע לקרקעות המרחץ: מהו הכין. למה אתה עושה כן: שימרתי כחי לזקנותי. שהצינה שהאדם סובל בנערותו מזיקו לזקנותו: רב חונה. לא ירד בי"ט לבית הוועד והוא הבית המדרש שהחכמים מתוועדים שם לפי שלא היה יכול לילך: רב קטינה שאיל. למה לא לוה רב חונה שישאו אותו בי"ט לבה"מ כמו בחול וכי לא תנינן שמותר לטלטל המפונקין והן החולין קלת בי"ט: לצאת בכסא. שטוענין אותו בני אדם והוא יושב בקתדרא: ומשני אפי' תלמיד, של חכם אינו טועה בזה ואיך יטעה רב הונא אלא כיון דריש גלותא רבים צריכין לו מותר וכדמסיק: לבר גירטני. שם אדם: אסיא. רופא: מיטענה בסדינא. לנשאו בסדין שילך לבקר חולים בשבת: מיטעון בסדינא. היו נושאין אותו בסדין שיכנוס לדרוש בציבור בשבת: לא סוף דבר. לאו דוקא שיש בודאי צורך לרבים אלא אפי' אם ספק הוא שמא יצטרכו לו רבים נמי מותר להוציאו בשבת ובי"ט: דלמא. מעשה שר' ליעזר וכו' הורו שמותר לשאת אדם ששמו פותא להשר בשבת שמא יצטרכו לו רבים: לארסקינס. לשלטון: לא בדא. אינו כן אלא אסור להוציאו: ופריך והא ר' אבהו. ישב בי"ט ושונה ומפתח של פלטרין בידו: ומשני פלפלין הוה ליה. בתוכו והרי הוא כמפתח של אוכלין:

פני משה

אנטיכי. הוא כלי המוזכר לעיל בפ' כירה והוא כבד ונפל על ר' ירמיה בשבת: והשבון עליה ורימונה. וכאן אנשים והשבו מה לעשות ולבסוף הרימוהו אותו ממנו ואע"פ שאין לטלטלו אגב לובדו. ולא שהלכה כר' הושעיה ותאמר שעשו כדקאמר ר' הושעיה בדיסקיא אלא בשביל שלא יסתכן ר' ירמיה הרימו אותו ממנו: שוין שלא ימלחנו. להעור מפני שהוא כמעבד: בשר לצלי. כלומר אבל מעט מלח כמליחת בשר לצלי מותר ליתן ולמלוח עליו דכה"ג לא מיחזי כעיבוד: מולח הוא אדם. בי"ט: דבר מרובה. חתיכה גדולה ואע"פ וכו': ר' אחא. אמר הכי הורה רב שע"י הערמה מותר שהוא מולח כאן מעט וכאן מעט כלומר לזה אני רוצה עד שהוא מולח את כולו:

הלכה ז מתני' אין מוציאין לא את הקטן וכו'. דמידי דלאו צורך אכילת נפש הן: וב"ה מתירין. דמתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה שלא לצורך וכגון שיש בו איזו צורך מצוה או צורך הנאה כגון מפתח ביתו לאפוקי הוצאות אבנים וכיוצא בזה דבהא מודו ב"ה דאסור: גמ' הא גדול אסור. להוציאו שהרי יכול להלך ברגליו: ר' בון אמר אפי' גדול מותר. ולאיזה דבר תנינן קטן משום שבא להודיעך כחן של ב"ש שמחמירין אף בקטן: שמואל מיטען. היה מניח את עצמו לטוענו בכסא מסכונה לסכונה. ערס לשון טורח הוא ודוגמתו פ"ק דגטין רבה בר אבוה מגריך מערסא לערסא מסורת הבתים שבלד ר"ה לסורה שכנגדה: נאמר. אפשר דהוה איסתניס ואין ללמוד לשאר בני אדם ממנו אמר ליה בריא וחזק הוה מיני ומינך: אבנים שישבנו עלינו בנערותינו. ולא הרגשנו כלום עשו עמנו מלחמה בזקנותינו כלומר אח"כ הרגשנו בימי הזקנה את מה שהטרחנו בעצמנו בימי נערותינו וללמד דרך ארץ בא שצריך לשמור עצמו בימי הנערות ואף שאינו מרגיש בדבר מפני שסופו להיות מרגיש בימי הזקנה וכהאי דשמואל שאף שהיה בריא וחזק שימר עצמו להיות נטען ע"י בני אדם כדי להחזיק כחו לעת זקנתו וכהאי דלקמן והא דר' אבהו: על מסטוביתה. איצטבא החיצונה של בית המדרש דבר עולא לפי שהן צוננים ושל אבנים היתה שלא תצטננו עצמיכם: טבלה ברייתא. דף החיצונה של בית המדרש דאסי ושל אבנים הי': ר' אבהו. היה יורד לרחוץ עצמו בזה המרחץ של טבריה והיה מסתמך עצמו על תרין גוותיין הן נערים גדולים המשרתים אותו: שרעין. והיה מטין ליפול לארץ וזקפין הוא שרעין והוא זקפן וא"ל מהו הכין אם כחך גדול כל כך מפני מה אתה מסתמך עלינו בהליכתך ואמר להן שימרתי כחי לעת זקנותי: רב הונה לא נחת לבית וועדא. בי"ט שהיה תש כחו מלילך ברגליו: רב קטינה שאל. וכי לא כך תני וכו' והיה לו להיות נטען בכסא ע"י בני אדם: אפילו תלמיד חכם. ואינו חכם ממש אינו טועה בדבר זה ורב הונה טעי בתמיה אלא בודאי טעם היה לו בדבר שאיסטנים היה או כיוצא בזה: מיעול. לעלות לבקר חולים בשבת: מיעול מידרוש. לעלות ולדרוש בשבת והיה נטען ע"י בני האדם בסדינים: את שאיל לה. אם יש היתר בדבר הזה: אלא שמא יצרכו לו רבים. ג"כ מותר: דילמא. מעשה וכו' שהורו לטלטל ולהביא פת לארכסקינס שר ומושל אחד בשבת שמא יצרכו לו הרבים: תני וכו'. בתוספתא פ"ק וגרים שם יוצא אדם במפתח שבאצבעו לר"ה ואינו חושש: אבל במפתח של כלים לא בדא. התירו: ומפתחא דפלמנטרין בידיה. פלמנטרין היא כלי שעושין להניח בו הפלים ומטלטלין ועשוי כמין קינים קינים שהבדל דפין ומחילות: פילפלין הוה ליה בגווה. והרי זה כמפתח של אוכלין:

ב"ש

אין

מסורת הש"ס

כד"י סג' והשבון

ביצה יא א

פס ע"ב

פס יב א

פס כס ג

כד"י סג' גוחיין

תוספתא פ"ג

עין משפט נר מצוה

לה
א מיימוני פ"ג מי"ט הלכה ד'

ל
ב מיימוני שם הלכה ט' טוש"ע או"ח סי' תצ"ט ס"ג

לז
ג מיימוני שם הלכה ד' טוש"ע שם

לח
ד מיימוני שם פ"א הלכה ו' ופ"ה הלכה א' טוש"ע שם סי' תקי"א ס"א

לט
ה מיימוני שם פ"ה הלכה ג' טוש"ע שם סי' תקכ"ב ס"ב

מ
ו טוש"ע שם סי' תקי"א ס"א

גליון הש"ס

(א) עי' בה וב' רמב"ן שבת ד' קכז ע"א:

ציון ירושלים

[ה]אפילו גדול מותר וכו'. ור"ע ולענ"ד היה נראה דב"ש דאסרו דוקא בקטן שאינו נוטל אחת ומניח אחת דוס חייב בשבת וכמבואר פ"י דשבת

שנויי נוסחאות (ס"א) והשבון כד"ו וחשבון. (ס"ב) ורמינה כד"ו ורימונה. (ס"ז) ומינן כד"ו ומינך. (סכ"ד) גוחיין שרעין וזקפין אמרין שרעין וזקפין אמרין כד"ו גוחיין שרעין וזקפין שערון וזקפון אמרין. (סכ"ו) הונא כד"ו חונה (וכן בכל המסכת). (סל"א) גירנטי כד"ו גירנטי. (סל"ג) מיטעון כד"ו מיטען. (סל"ד) בציבורא בכי"ל לציבורה. (סל"ה) שאיל לה בס"י"ל שאל ליה. (סל"ט) הורי פיתא בכי"ל הורי, למיתי פיתה (סמ"א) בר רב בס"י"ל בשם ר' דאת אמר בכי"ל דתמר. (סמ"ה) בגווה בכי"ל בגויה.

חדושי הגר"ים

על תרין גוחיין שרעין וזקפין. נ"ב פי' אנשים גוים. שרעין פי' נשמטים. וזקפין פי' ר' אבהו הזקיפן. כמו שפירש הקרבן עדה לעיל [ריש דף ג' ע"א] שרע, מיניה השמיט. ועיין בבלי כתובות דף ס"ב ע"א:

חדושי הרד"ל

מסתמיך על תרין גוחין שרעין וזקפין. כצ"ל. נ"ב פי' היה נסמך על שני כרים והיו שבירין שהוא מחמת חלשותו והיו הם נופלים והוא מעמידן ונופלין והוא מגביהם ושכי איתא נהדיא בכך עובדא בבבלי פרק אע"פ (ס"ב ע"א) יעו"ש:

הורי פיתא לארסקינוס. נכתב בגליו אפשר צריך להיות מיתא לארסקינוס כלומר לילך אצלו שמא יצטרכו לו רבים: [ועיין בערוך ערך ארסקינס].

עמודי ירושלים תנינא

תנא ולא את המפתח ב"ה מתירין כו' במפתח של אוכלין. נוקח סי' כנ"ע:

עמודי ירושלים

מולח הוא ומולח הוא. הפני משה פי' דקאי אגה שאמר יא אמרו בשם רב דמולח חתיכה גדולה אע"פ שאינו יכול לאכול אלא דבר מועט ע"ז אמר ר' אחא בשם רב דדוקא ע"י הערמה מותר שאומר שאוכל מכאן מעט וכו' ע"ש ולא דפי' בירושלמי בקאי על מליחת העור שמולח הבשר ע"ג העור מכאן מעט ואח"כ מולח מכאן עד שהוא מולח את כל העור כולו וכן פירש הרי"ף והרא"ש וכ"ה בר"מ ס' יו"ע (פ"ג ה"ד). וע' בתי' הרב המאירי לבילה (די"א ע"א) שהביא כן בשם הירושלמי כפי' שכתבנו ודחה זה ואמר שאין דגריסה כלום ועי' בטור המלך פ"א מהל' יו"ט ס"ד:

הלכה ח מתני' *ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן בי"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום [א] וב"ה מתירין אמרו ב"ש גזירה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך לא יוליכו את המתנות אמרו להן ב"ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה תאמר במתנות שזכאי בהרמתן : **גמ'** *תני א"ר יודה לא נחלקו ב"ש וב"ה שמוליכין את המתנות שהורמו בי"ט ואת המתנות שהורמו מערב יום טוב עם המתנות שהורמו (א) ביום טוב על מה נחלקו על המתנות שהורמו *ביום טוב לעצמן שבית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין וקשייא על דב"ה תרומה אינו זכאי בהרמתה הגע עצמך שיש עליה תניי זו מפני זו ולמה תנינן חלה מפני חלה שהורמה בי"ט כהדא *דתני הלש עיסה ביו"ט מפריש חלתה בי"ט [ב] לשה מערב יו"ט ושכח להפריש חלתה אסור לטלטלה ואצ"ל ליטול ממנה *עירס לא אמר אלא לש אבל עירס לא אמר רבי שמואל אחוי דרבי ברכיה תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא בסוף אמר ר' יוסה בי רבי בון (ב) בדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה [ג] אלא בסוף תקנה תיקנו בה שיפרישנה תחילה שלא תיטמא העיסה מתניתא ביום טוב של פסח אבל בעצרת ובחג מותר רבי יוסה בי רבי בון רבי חונה בשם רבי אחא אפילו בעצרת ובחג אסור על שם [ד] וכל מלאכה לא יעשה בהם :

הלכה ט מתני' *ב"ש אומרים תבלין נידוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומר [ה] תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ : **גמ'** וידוך מאתמול חברייא בשם רבי יוחנן שטעמן מר ר' זעירה בשם ר' יוחנן שטעמן פג שמואל *שחק על סיטרא דמדוכתא רב אמר כל הנידוכין נידוכין כדרכן רב חונה ר' ירמיה ר' אימי בשם רבי יוחנן השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן רבי אבהו בשם רבי יוחנן *העושה אלונתין בשבת חייב משום מרקיה

פני משה

הלכה ח מתני' ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות. הזרוע ולחיים והקיבה לכהן בי"ט שאע"פ שמותר להפריש אותן ולתקן העיסה שנתחייבה היום לא התירו להוליכם אותם לכהן : אמרו ב"ש גזירה שוה. לאו דוקא ג"ש שהרי מדרבנן היא שגזרו ואמרו אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט אלא הלה דומיא דג"ש : מתנה לכהן. מכ"ד מתנות כהונה : כשם שאין מוליכין את התרומה וכו'. בכללי מסיק דמתני' כאחרים דברייתא הוא דאתיא ולית הלכתא כוותייהו אלא כר' יוסי דברייתא דאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה על החלה והמתנות שמוליכין על מה נחלקו על התרומה שבש"א אין מוליכין ובה"א מוליכין וכך היו ב"ה דנין חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה אמרו להן ב"ש לא אם אמרתם במתנות שזכאי בהרמתן היום שהרי לשין ושוחטין בי"ט תאמרו בתרומה שאין זכאי בהרמתה שאין היוב תרומה אלא משיתמרח בכרי ואין ממרחין בי"ט וא"כ החיוב בא מעי"ט : **גמ'** תני וכו'. בתוספתא פ"ק : וקשיא על דב"ה. דקאמרו סתמא תרומה אינו זכאי בהרמתה דמשמע דלא אשכחן שום גוונא שיהא זכאי בהרמתה בי"ט והרי הגע עצמך שיש עליה תנאי כלומר הרי מצינו שאם התנה עליה מעי"ט או מע"ש דבריו קיימין וכהאי דתנינן בדמאי פ"ז המזמין את חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות אומר מערב שבת מה שאני עתיד להפריש למחר וכו' אלמא דבכה"ג זכאי הוא בהרמתה ואמאי קאמרי סתם אין מוליכין את התרומה מפני שאינו זכאי בהרמתה : ומשני זו מפני זו. גזרו על זו שמפרישה בי"ט ובשבת ע"י תנאי שהתנה מאתמול ואפ"ה אין מוליכין אותה היום לכהן : מפני זו. מפני שאר תרומה שהופרשה מאתמול דאי שריית להוליך בזו אתי למישרי אף בזו : ולמה תנינן חלה מפני חלה וכו'. כלומר ובאיזה חלה אמרו שמוליכין. בחלה שהורמה בי"ט שבאה לה החיוב היום כגון שלשה בי"ט : כהדא דתני וכו'. בתוספתא שם ומייתי לה לעיל בפ"ג דפסחים והתם שייכא הכל וכמו שפרשתי שם בס"ד ע"ש :

הלכה ט מתני' תבלין נידוכין במדוך של עץ. אבל לא בשל אבן ובמדוך של עץ נידוכין כדרכן וא"צ שינוי מפני שהתבלין מפיגין טעמן כשנדוכין מאתמול : והמלח. שאינו מפיג טעמו והיה לו לדוך מאתמול הלכך בעי שינוי ולדוך בפך או בעץ פרור הוא הכף שמגיסין בו הקדירה : וב"ה אומרים וכו' כדרכן. ולא בעי שינוי והמלח במדוך של עץ ומיהו מטה המדוכה על צידה וידוך : **גמ'** וידוך מאתמול. להתבלין ואמאי התירו לו לדוך בי"ט : על סיטרא דמדוכתא. הטה אותה על צידה ומדיך : אלונתין. משקה הנעשה מבשמים ויין : חייב משום מרקיה

קרבן העדה

הלכה ח מתני' אין מוליכין חלה. אע"פ שמותר בהפרשתה לא שרו ליה בהולכתה אלא תיקון עיסתו התירו לו ולא יותר : מתנות. לכהן הזרוע והלחיים והקיבה : גזירה שוה. לאו דוקא דכולה מדרבנן גזרו משום גזרה דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט אלא דומיא דגז"ש : מתנה לכהן. מכ"ד מתנות כהונה : כשם שאין מוליכין. דהא מודיתו לן שהרי מאתמול הוגבהה : שאינו זכאי. רשאי לא נתנו חכמים לאדם כח וזכות בהפרשתם :

גמ' וקשיא על דב"ה. דאמרו תרומה אינו זכאי בהרמתה והרי מצינו תרומה שזכאי בהרמת' כגון שיש עליה תנאי שהתנה עליה מעי"ט שנים שאני עתיד להפריש למחר הרי הן תרומה וכדתנן בפ"ז דדמאי מי שהיה לו טבל בתוך ביתו אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש למחר הרי הן תרומה : ומשני זו מפני זו. גזרו בתרומה שיש עליה תנאי שלא להוליכה בי"ט משום תרומה שהפרישה בי"ט : ולמה. תני במתני' חלה הא אף בתרומה אפשר שמרימה בי"ט כגון שיש עליה תנאי : מפני חלה שהורמה בי"ט. שרוב חלות נתרמו בי"ט מן העיסה שלש היום אי נמי חלה מותרו' להרים לכתחלה בי"ט אפילו בלא תנאי כגון עיסה שנילושה בי"ט : ופריך עירס לא אמר. בברייתא אלא לש שאין חסר שום דבר והיה יכול להפריש חלה מעי"ט לכך אינו מפריש חלה בי"ט : אבל עירס לא. גלגול לבד שלא עשה רק תערובות מים ומלח וקמח ולא נילושה בטוב מעי"ט מפריש חלה בי"ט מ"ט הא תנן פ"ג דחלה כיון שהיא נותנת המים מגבהת חלתה : תיפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא לבסוף. כשיגמור כל תיקון העיסה : בדין היה. שאף בטהור' לא יפריש החלה : אלא בסוף. משנעשית עיסה גמורה דכתיב ראשית עריסותיכם תרימו משנקראת עיסה ומפני מה אמרו יפריש מיד משנתנו המים : תקנה תקנו וכו' שלא תטמא העיסה. שמא יארע שום אונס טומאה בעיסה לכך מיהרו כדי שיפרים חלה בטהרה : מתניתא. ברייתא דתני לשה מעי"ט וכו' אסור לטלטלה דוקא בי"ט של פסח איירי שהיה לו להפרישו ולשרפו קודם הפסח דהשתא צריך לחלל י"ט באפייתו כר"א בפסחים פ"ג : הא בעצרת ובחג מותר. לטלטלה דמה בכך יפריש החלה ויניחנה : על שם כל מלאכה לא יעשה בהם. והפרשת חלה נראה כמתקן כלי ושבותים למדו מדכתיב כל :

הלכה ט מתני' במדוך של עץ. אבל לא של אבן ומיהו במדוך של עץ נידוכין כדרכן וא"צ שינוי : והמלח. במקום שיש מלח גסה : בפך. של חרס ידוכנו : או בעץ הפרור. הוא הכף שמגיסין בו הקדר' דמלח בעי שינוי דהוה ליה לדוך מאתמול : **גמ'** פריך וידוך. התבלין מאתמול ולא ידוך ביום טוב כי אם ע"י שינוי ומ"ט דבית הלל דמתירין : שטעמן מר. כשנידוכין מאתמול : שטעמן פג. שמוליאין טעמן אם נידוכין מאתמול וריחו לא נמר מתרגמי' וריחו לא פג ולפי טעם זה אפילו תבלין המרים נמי שרי לדוך בי"ט : שמואל שחק. מלח על הצד של המדוכה וכמתני' דבעי שינוי : נידוכין כדרכן. כסתם תבלין ופליג אמתני' אלא סבר כתנא דברייתא : אלונתין. יין ישן ומים צלולים ואפרסמון : מרקיה

עין משפט נר מצוה

מא
א מיימוני פ"ד מי"ט הלכ' כ"ו טוש"ע או"ח סי' תק"ו ס"ג

מב
ב מיימוני שם פ"ג הלכה ח' טוש"ע שם

מג
ג מיימוני פ"ה מבכורים ס"ב ובהשגות טור וש"ע יו"ד סי' שכ"ז ס"ג

מד
ד מיימוני פ"ג מיו"ט הל' י"ב טוש"ע או"ח סי' תק"ד ס"א

גליון הש"ס

(א) עי' בבלי ובא ספ' פ"א :
(ב) עי' בר"ש פ"ג דחלה מ"א ובשו"ת הרשב"א הובא בכ"מ פ"ה מבכורים ועיין בהה"מ פ"ג מיו"ט הל"ח מ"ש בשם הרשב"א ומבואר שוא בירושלמי כאן ועי' בתוס' דף ט' ד"ה לגל וע' בזה מ"ש פל הגליון בירושלמי פסחים שם :

מסורת הש"ס

ביצה יב ב
שם
בד"י הגי' מעיו"ט
תוספתא פ"א
ביצה ט א ירושל' פסחים פ"ג הלכה ב
שמות יב
ביצה יד א
שם
עי' שבת קמא

רידב"ז

וקשיא על דב"ה תרומה אינו זכאי בהרמתה הגע עצמך שיש עליה תניי . ומשני זו מפני זו דכיון דאסור לתרום בשבת וי"ט גופיה רק ע"י תנאי ע"כ גזרינן זו מפני זו משא"כ בחלה דמותר להפריש ביו"ט גופיה לא שייך לגזור ולמה תנינן חלה פי' דמפרש הסיפא דמסיימי ב"ה תאמר במתנות שזכאי בהרמתן ולא מסיימי חלה רק מתנות משמע אבל חלה אינו זכאי בהרמתה ע"ז קאמר דלמה תנינן חלה בהדי מתנות כלל במתניתין הוא משום חלה שהורמה חלתה כהדא דתני וכו' דמותר להפריש חלה ביו"ט דלכאורה י"ל דחלה אין מפרישין ביו"ט וב"ש ס"ל דאין מוליכין בין חלה בין מתנות וב"ה ס"ל דמוליכין דבר שזכאי בהרמתה ומחלקין בין תרומה למתנות לא נקטו חלה כלל ע"כ י"ל דחלה אין מפרישין ביו"ט בין לב"ש בין לב"ה דלב"ש אין מוליכין ולב"ה נ"כ אין מוליכין חלה רק מתנות דהא ב"ה לא נקטו כלל חלה ואפילו ב"ש דנקטו חלה לא מוכח מינייהו דמפרישין חלה ביו"ט דהא איכהו ס"ל דאין מוליכין בכלמא אי ב"ה הוי מסיימי תאמרו בחלה ומתנות שזכאי בהרמתן שפיר הוי מוכח ממתניתין דחלה מפרישין ביו"ט אבל השתא לא מוכח ממתניתין דרשאי להפריש ביו"ט חלה ע"ז קאמר הגמ' ולמה תנינן כלל במתניתין חלה אליבא דב"ש ע"כ מוכח דמפני חלה שהורמה ביו"ט וע"כ הו"א דמוליכין ע"כ קמ"ל ב"ש דאין מוליכין וממילא לב"ה דס"ל דתאמרו במתנות שזכאי בהרמתן ע"כ דגם חלה מוליכין אליבא דב"ה דאל"כ למה תנינן כלל חלה במתניתין :
א"ר"מ

2

שנויי נוסחאות (ב"ג) שהורמו ביום טוב גד"ו שהורמו מערב יום טוב. (פל ז) אלונתין גד"ו אלינתין.

עמודי ירושלים תנינא

השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן כו'. בכוקא סימן ב' הגירסא אין בוחקין בה שום תבלין אבל שוחקין בה שום שחליים וחרדל :

הר"א מגריידין

הלש עיסה ביום טוב. נכתב בצידו בתוספתא פ"א דביצה ע' מ"ש בבבלי ביצה דף ל"ד ע"ב :

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

מרקי'. מערב כמו תמרוקי נשים שפירושו עירובי בשמים: יצחק דיהבא. כך שמו: מהו. לשחוק קונדיטון והוא עירוב יין דבש ופלפלין בי"ט: א"ל. מותר והב לי ואנא אשתה ממנו: וייב. כמו ויהיב: מאן דעביד טבאות. מי שהוא עושה טוב וכדין מי לא צריך לשחוק הקונדיטון מעי"ט כלומר בי"ט אסור: הכא הוא אמר. משמיה דריב"ל דשרי והכא קאמר לר"ז דאסור: אלא. בשביל שידע ר"א דר"ז מחמיר ואף הן בני מקומו מחמירין בשביל כך הוא עשה כוותהון דדברים המותרין ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהן: אית וכו'. ואיכא דאמרי הכי אר"ז מאן שרוצ' שיהא הקונדיטון טוב לא שחיק ליה מן אתמול וכיון שהוא מפיג טעמו שרי לשחקו בי"ט: דייא. כמו דיהא: לקלה דרומה. אדם ששמו קלה שהיה מארץ דרום והיה עבדו של ר"י הנשיא אם שחק לר"י הנשיא מרק של קונדיטין בי"ט: סיקריקין. מיני עיקרין ותבלין שלוקטים המאכל: ה"ג מה פליגין ליתן לקדרה הא לגלי מותר. וכ"ה בבבלי וה"פ כי פליגי ב"ש וב"ה לדוך מלא הרבה לקדרה אבל לגלי שנותנין דבר מועט מותר אפי' לב"ש: אטריתא. בלק קשה שמייבשין אותו לכותח: לייבש. בפעם א' לימים הרבה אסור אבל כדי ליתן ממנו לקדירה בי"ט מותר: על יד על יד צריכה. לייבש דבר מועט לאכלו מיד בכותח מיבעיא לן:

הלכה י מתני' בורר אוכל. מלקט האוכל אחד אחד מן הפסולת והאוכל: אף מדיח ושולה. שמביא כלי מלא קטניות ונותן עליו מים והפסולת צף על פני המים ומסיר אותו בידו: שולה. כמו של נטליך: **גמ'** ולמה לא. יהא חייב חטאת ואילו עשה בשבת כמו שמתירין ב"ה בי"ט דהיינו ברירה כדרכו מי לא חייב חטאת ה"ה לב"ש אע"ג דמתירין בי"ט בשבת חייב חטאת. ל"א ה"פ ולמה לא מיבעיא לך אילו עשה כן לדעת ב"ה בשבת שמא אינו חייב אם ברר כדרכו בשבת לב"ה דודאי חייב אם כן אין למילף שבת מיום טוב ותבעי לך נמי אם בירר אוכל ואכל מהו שיהא חייב חטאת לדעת ב"ה: יאות א"ר יונה אבא. שרבי יונה היה אביו של רבי מנא ואמר שפיר קאמר אבי דלא מיבעיא ליה אלא לב"ש ולא לב"ה: למה שהותר מכלל ברירה בי"ט. דמספקא ליה אם סברו ב"ש דמותר לברור בי"ט אלא דלכך קאמרו בורר אוכל דכל מאי דאפשר לשנויי משנינן הלכך בשבת בכה"ג חייב או דלמא אפילו בי"ט אסור לברור ובורר אוכל ואוכל לאו ברירה היא כלל ואפילו בשבת אינו חייב עליה: חזקיה אמר חייב. דאף באוכל מתוך אוכל שייך ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו מין שרוצה לאכול דאותו מין שאינו חפץ לאכלו עתה חשיב כפסולת לאותו שחפץ בו עתה ודוקא בבורר ומניח פליגי דבבורר לאכול לאלתר לכ"ע שרי: בורר ומניח על השלחן. וקשיא לחזקיה: תיפתר. הא דתניא בורר ומניח על השלחן היינו שהאורחים אוכלים מיד מה שמניח על השלחן דה"ל כבורר ואוכל מיד: והתניא. בניחותא: ובלבד שלא יברור כל המין. ומ"ט אלא דכשבורר כל המין ניכר הברירה במין הנשאר וזהו ודאי אסור שהרי אינו אוכלו עתה וה"ל כבורר ומניח והיינו דחזקיה א"כ הך ברייתא קשיא לתרוייהו דמשמע דוקא כל המין הוא דחייב וקשיא לחזקיה ומיהת אם בירר כל המין חייב וקשיא לר' יוחנן: אם

פני משה

מרקיה. משום ממרק שטוחק הבשמים וממרקן: קונדיטין. יין ודבש ופלפלין ואם מותר לשחוק הפלפלין בי"ט: שרי ויהב לי ואנא שתי. אם אתה מפקפק ביה: מאן דעבד טבאות לא שחיק ליה מאתמול. אם מי שהוא רוצה לעשות בטוב לא יפה לו לנהוג ולשחקו מאתמול: א"ל אין. זהו מנהג טוב: הכא הוא אמר. בשם ריב"ל ברי והכא אמר אסור שהמנהג הטוב לשחקו מאתמול: אלא וכו'. ומפני שידע שהן מחמירין א"ל כן מצד החומרא: אית דבעי מימר. דלקולא אמר לו מאן דבעי דיהא טוב ויפה לא שחיק ליה מן דאתמול אלא היום דמותר הוא: לקלה דרומה. קלה שמו ומדרומה היה: שחק הוא מרק וכו'. אם בבית הנשיא שוחק למרק הקונדיטין בי"ט. והגי' הנכונה שחק הוא מר קונדיטין וכו': א"ל אין וכל מיני סיקריקין. עושין ג"כ: מה פליגין. במלח ליתן לגלי ומפני שהיא ג"כ צורך מחר הא לקדירה ולצורך היום לכ"ע מותר: הדא אטריתא. היא טרית המוזכר בפ' כילד מברכין אם לייבש ולשמרו לזמן אסור לעשותו היום אם לקדירה לצורך היום מותר ואם הוא עושה על יד על יד צריכא ומספקא לן אם מותר מפני שנראה כמערים ועושה לשמרו:

הלכה י מתני' ב"ש אומרים בורר אוכל אוכל. מלקט האוכל אחד אחד מן הפסולת: וב"ה בורר כדרכו בחיקו. ובלבד שלא יהא טורח ברירת הפסולת מרובה אבל אם טורח ברירת הפסולת מרובה כגון שהפסולת דק ביותר אע"פ שבשיעור מרובה היא האוכל על הפסולת מודים ב"ה שבורר את האוכל ומניח את הפסולת דלמעוטי בטירחא עדיף: אף מדיח ושולה. שמביא כלי מלא קטנית ונותן עליו מים והפסולת צף על פני המים ומסיר אותו בידו: שולה. מלשון של נעליך. ואין הלכה כר"ג:

גמ' ר' יונה בעי עשה כן בשבת. כל הסוגיה עד סוף הלכה כתובה לעיל בשבת פ' כלל גדול בהלכה ב' ושם פירשתי באר היטב בס"ד ע"ש:

הלכה

גמרא

מרקיה הא ביום טוב מותר רבי חזקיה בשם רבי ירמיה העושה אלונתין ביום טוב אסור משם מרקה יצחק דיהבא שאל לרבי יוחנן מהו מישחוק קונדיטון ביומא טבא א"ל שרי וייב לי ואנא שתיא רבי אבהו בשם ר' יהושע בן לוי שרי ר' זעירא בעא קומי רבי אבהו מאן דעביד טבאות לא שחיק ליה מאיתמל א"ל אין מחלפה שיטתיה דרבי אבהו הכא הוא אמר שרי והכא הוא אמר אסור אלא בגין דרבי אבהו ידע דר' זעירה מחמר ואינון מחמרים בגין כן הוא עבד דכוותהון אית דבעי מימר הכין א"ל מאן דבעי דייא טב לא שחק ליה מן דאיתמל (א) ר' זעירה שאל לקלה דרומה עבדיה דרבי יודן נשייא שחק הוא מרק קונדיטון ביומא טבא א"ל אין וכל מיני (ב) סיקריקין ר' יצחק ר' לעזר בשם רבי אימי אבוי דרבי אבודמא דציפורי *מה פליגין ליתן לצלי הא לקדירה מותר ר' נחום א"ר שמואל בר אבא בעי הדא אטריתא ליבש אסור לקדירה מותר על יד על יד צריכה:

הלכה י מתני' *הבורר קטנית בי"ט בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים [א] בורר כדרכו בחיקו *ובתמחוי אבל לא בטבלה ולא בנפה ולא בכברה ר"ג אומר אף מדיח ושולה: **גמ'** (ג) *ר' יונה בעי עשה כן בשבת על דב"ש מהו שיהא חייב א"ל ר' יוסה ולמה לא אילו עשה כן בשבת על דב"ה שמא אינו חייב והכא חייב א"ר מנא יאות א"ר יונה אבא לא אתייא אלא על דבית שמאי למה הותר מכלל ברירה ביום טוב ולא הותר מכלל ברירה בשבת *ברר אוכלים מתוך אוכלים חזקיה אמר חייב [ב] ור' יוחנן אמר פטור מתניתא פליגא על חזקיה בורר ואוכל ובורר ומניח על השולחן ר' בון בר חייה בשם ר' שמואל בר רב יצחק תיפתר כשהיו אורחים אוכלים ראשונה ראשונה והא תני ובלבד שלא יבור את כל אותו המין אם

גליון הש"ס

(א) עי' ברא"ש ורשב"א ור"ן: (ב) עי' ק"ע ועי' בערוך ערך סיקריקין: (ג) עי' במגל' ספר להרב מוהר"ב על הסמ"ג לאוין ס"ס:

עין משפט נר מצוה

מה
א מיימוני פ"ג מי"ט הלכ' ס"ו טוש"ע או"ח סי' תקי' ס"ב

מו
ב מיימוני פ"ח משבת הלכה י"ב טוש"ע שם סי' שי"ט ס"ג

מסורת הש"ס

ביצה יד א

שם ע"ב

בש"ס בבלי ליתא בחיקו בקנון ובתמחוי. שבת פ"ז

ג שבת עד א

רידב"ז

אר"מ יאות א"ר יונה אבא וכו' למה הותר מכלל ברירה ביו"ט וכו'. פי' דלב"ה הותר מכלל ברירה ביו"ט ע"כ לא מיבעיא לן דבשבת חייב ולא דמיא ליו"ט אבל לב"ש מיבעיא לן אם דס"ל ג"כ דהותר מכלל ברירה ביו"ט אך דכמה דאפשר לשנויי משנינן ולעולם אוכל מתוך פסולת חשיב ג"כ ברירה או דילמא דלא ס"ל דהותר מכלל ברירה ביו"ט רק דס"ל דאוכל מפסולת לא חשיב ברירה כלל ע"כ מיבעיא לן אם הותר בשבת אוכל מפסולת או לא ודו"ק:

ברר אוכלין מתוך אוכלין חזקיה אמר חייב ר"י אמר פטור מתניתא פליגא על חזקיה בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן. פי' דבסיפא דהך מתניתא מסקינן ובלבד שלא יבור את כל אותו המין משמע דמיירי בב' מיני אוכלין דל"ל באוכל מתוך פסולת לא שייך לשון את כל אותו המין אלא הכי הול"ל ובלבד שלא יברור הכל אלא ע"כ דמיירי בב' מיני אוכלין וקתני ומניח על השולחן אלמא דאוכל מתוך אוכל מותר וקשיא לחזקיה ומשני רבב"ח בשם רשבר"י תיפתר כשהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונה פי' דאף להניח על השולחן נמי הוא לאכול והא תני ובלבד שלא יבור את כל אותו המין אם עשה כן בשבת חייב פי' דעכשיו לפי אוקימתא דחזקיה ור"י בהאי מתניתא נתפרש הסיפא ובלבד שלא יבור את כל אותו המין אם עשה כן בשבת חייב [נראה לפענ"ד דהוא הברייתא דמובא בבבלי דף ע"ד ע"א ת"ר היו לפניו מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת ובבבלי מפלפל בזה והכא מפרש לא יברור את כל המין ואם בירר חייב חטאת] ע"ד דחזקיה שכן הבורר כדרכו בשבת חייב דהא חזקיה מוקי להמתניתא דהיתירא הוא דבורר לאכול ואם בורר כל המין הוי כבורר כדרכו פי' בחיקו ובתמחוי לא לאכול וע"ד דר"י דהיתירא דרישא הוא דבורר אוכל מתוך אוכל לא הוי ברירה אפילו בחיקו ובתמחוי אבל אם בורר כל המין הוי כבורר אוכל מתוך פסולת וזהו הפי' ע"ד דחזקיה שכן בורר כדרכו וע"ד דר"י שכן בורר כדרכו במקום אחר דלחזקיה באוכל מתוך אוכל נמי אסור והיתירא הוא במקום הזה הוא רק משום בורר לאכול אבל בסיפא דלא חשיב כבורר לאכול והביב כבורר כדרכו במקום הזה גופיה דנמי אסור כיון דלא חשיב כבורר לאכול ואבל לר"י דהיתירא הוא משום דאוכל מתוך אוכל מותר וע"כ איסורא דסיפא הוא דחשיב כמו בבורר במקום אחר לא כבורר אוכל מתוך אוכל אלא מתוך פסולת ופריך ע"ד דחזקיה אפילו עיגולין מן גו עיגולין וכו' אין כיני אפילו בני נש מן גו בני נש מאי כ"מ עיגולין מגו עיגולין מן בני נש מגו

2

שנויי נוסחאות (ס"א) מרקיה וב"ר מרקיח. (ס"ב) אלונתין בד"ו אלינתין. (ס"ג) מרקה בכי"ר מרקיח. (ס"ד) שרי וייב בכי"ר שרי ר' יצחק עטושייה שאל לר' שמע' בן לק' מהיא משחוק קונדיטון ביומא טבא א' ליה שרי וייב. (ס"ה) שתיא ד"ו שתי. (ס"ו) מרק בכי"ר מרך. (ס"ז) סיקריקין בכי"ר סיקמריקין. (ס"ח) ר' לעזר בד"ו בי רבי לעזר. (ס"ט ע"ו) דציפורי בד"ו דציפורן. (ס"כ) ואוכל בד"ו אוכל.

עמודי ירושלים

מאן דעביד טבאות לא שחק לה מאתמול. פי' מה שפי' הקרבן עדה וכו' א"ר דחוק. והעיקר דל"ל שחק לה מאתמול וכן כאיתי בא"ז ה' יו"ט (סי' של"ע) שהעתיק כן וזה דאיתא בירושלמי שחק מרק קונדוטין ביו"ט פי' הקס"ע אם שחק מרק של קונדיטין ואין הכונה לזה אין שוחקין מרק. אולי ברור דע"ס וצ"ל שחק עלה קונדוטין היינו כיון דאית היה עבדא דנשיאה שאל הל"ס אם מכין שחק קונדוטין וכ"ה בא"ז יעו"ש:

עין משפט נר מצוה

מז
ג מיימוני פ"ח מהלכה הל' ט"ו

מח
ב מיימוני שם הלכה ט"ו,

מט
ג מיימוני שם הלכה י"א י"ד ופכ"א הלכה י"ז

נ
ד מיימוני פ"ג מיו"ט הלכ' י"ז טוש"ע או"ח סי' תק"ו ס"ד

נא
ה מיימוני שם הלכה י"ו ובהשגו' טוש"ע שם ס"ג

נב
ו מיימוני שם פ"ה הלכה ו' טוש"ע שם סי' תקי"ו ס"א

הלכה יא מתני' בש"א אין משלחין ביום טוב. דורונות לרעהו: אלא מנות. הוא דבר מוכן ושאינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות בשר ודגים: ובה"א משלחין וכו'. ודוקא על ידי אדם אחד או שנים אבל לשלוח ע"י שלשה בני אדם או יותר אסור דאוושא מילתא טובא ונראין כמוליכין למכור בשוק: אבל לא תבואה. שהרי אינה ראויה לאכילה בלא טחינה ואין טוחנין בי"ט: ור"ש מתיר בתבואה. מפני שיכול לכתשה במכתשת קטנה ויעשה מעשה קדירה. ואין הלכה כר"ש:
גמ' יקשיא על דב"ש. דלדבריהם ירך גדולה מותר לשלחה ואף על פי שאין יכול לאכול כולה היום וגדי קטן אסור לשלחו בתמיה: לא

אם עשה כן בשבת חייב על דעתיה דר' יוחנן שכן הבורר כדרכו במקום אחר חייב על דעתיה דחזקיה אפילו (א) עיגולין מן גו עיגולין ואפי' רימונים מן גו רימונים אין כיני אפי' בני נש מן גו בני נש מאי כדון כל עמא מודיי להיא דא"ר אימי ר' אימי הוה ליה אורחין אפק קומיהון תורמוסין ופסילייה אמר לון יהבון דעתכון דאתון מיכיל קונדסיה בסופה תני אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין הבורר א והטוחן י והמרקד בשבת נסקל ובי"ט סופג את הארבעים והתנינן בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי א"ר חנינה ענתנייה דרבן גמליאל היא דר"ג אמר אף מדיח ושולה והא *תני של בית ר"ג היו שוחקין פילפלין בריחים שלהן ומותר לטחון ואסור לבור אמר ר' יוסי בי ר' בון לא הותרה טחינה כדרכה (ב) מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין ר' אחא בשם רשב"ל °כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות ר' יוסי בעי כלום למדו לתבשיל אלא מיכן ר' יוסה לא אמר כן אלא ר' יוסי בשם רשב"ל °אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם עד ושמרתם את המצות תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו מיעוטין שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד בי"ט ר' זעירה רב חייה בר אשי בשם רב י *המשמר חייב משום בורר אמר ר' זעירה לא מסתברא דילא משום מרקיד ר' יונה ור' יוסה תריהון אמרין בקדמיתא הוינן אמרין יאות אמר ר' זעירה מה המרקד קמח מלמטן וסולת מלמעלן אף המשמר יין מלמטן ושמרים מלמעלן ולא הוינן אמרין כלום למה הותר מכלל ברירה והותר מכלל שימור הותר מכלל ברירה בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי והותר מכלל שימור *אבל נותנין לתלויה ד ביום טוב ולא הותר מכלל הרקדה דאמר רבי חנינה בר יקה בשם רב יהודה ה אין *שונין את הקמח אבל מרקדין לאחורי הנפה אין תאמר משם מרקיד הוא יהא אסור אמר רבי יוסי בי ר' בון די לא כר' יודה דתני משם ר' יודה אף *מכשירי אוכל נפש התירו בעיא הדא מילתא מהו לשנות את הקמח לאחורי הנפה כרבנן:

הלכה יא מתני' *בית שמאי אומר אין משלחין ביום טוב אלא מנות ובית הלל אומרין ו משלחין בהמה חיה ועוף חיין ושחוטין משלחין יינות ושמנים וסלתים *אבל לא תבואה ר"ש מתיר בתבואה:
גמ' וקשיא על דב"ש ירך גדולה מותר לשלחה גדי קטן אסור לשלחו א"ר יודן לא

אם עשה כן בשבת. שבירר כל המין חייב: ה"ג על דעתיה דחזקי' שכן הבורר כדרכו בשבת חייב חטאת. וכ"ה בשבת וזה הנשאר כבורר כדרכו הוא וכדפרישית א"נ ברייתא בי"ט נשנית וה"ק לכך אסור אפילו ביום טוב אפילו בירר לאורחין לברור כל המין שכן בשבת חייב חטאת: שכן הבורר כדרכו במקום אחר. פי' הבורר אוכל מתוך הפסולת חייב לפיכך אם בירר כל המין חייב חטאת א"נ לפי שבשבת בבורר אוכל מתוך הפסולת חייב חטאת אם בירר כל המין בי"ט אסור: ע"ד דחזקיה. דאוסר לברור אפי' אוכל מתוך אוכל ה"ה אפי' עיגול של דבלה שהוא גדול אסור לברור מתוך שאר עיגולין וכן רמונים אסור לברור זה מתוך זה: אין כיני. א"כ היא אפי' בני אדם מתוך בני אדם אסור לברור לדעת חזקיה: מאי כדון. הלכתא מאי כחזקיה או כר"י: כל עמא. הכל מודים להא דר' אימי: דר' אימי הוה ליה אורחין. הוציא לפניהם תורמסין עם הפסולת שלהם ולא ביררם מקודם אמר להו הבו דעתיכם לברור האוכל שלא תאכלו הקיסמים בסוף שהיו הקיסמים מעורבים עם התורמסים ש"מ דאסור לברור אוכל מתוך הפסולת אפי' לברור ולהניח על השלחן אסור אלא לברור לעצמו ולאכול מיד מותר ומחמיר טפי מדחזקיה: דר"ג היא. הא דתניא בברייתא בי"ט סופג את הארבעים אתיא כר"ג שאינו מתיר לברור אלא להדיח וסובר דלא איפלגו ב"ש ובית הלל בברירה: ומותר לשחוק ואסור לברור. בתמיה כיון דשחיק' דהיינו טחינה שריא שהיא מעשה קודם לברירה כ"ש דברירה שריא: לא התיר. ר"ג לשחוק אלא שלא כדרכה דהטחינה ברחים שלהם לר"ג לא הוי טחינה כדרכה (רשב"א): כל מלאכה לא יעשה בהם. וסמיך ליה ושמרתם את המצות ללמד מלישה ואילך מותר אבל לא טחינה והרקד' וכל שכן תלישה וקלירה: ר"י פריך כלום למדו. היתר מלאכת יום טוב אלא מכאן דכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש וגו' עד ושמרתם הרי דהיתירא דמלאכת יום טוב כתיב בין כל מלאכה לא יעשה ובין ושמרתם: אך אשר יאכל לכל נפש עד ושמרתם. וה"ק אותם מלאכות דמשימור ואילך דהיינו מלישה ואילך הם מותרות לאוכל נפש אבל מלאכו' דקודם שנקראו מצות אסורים: אך הוא לבדו. הרי אלו תלתא מיעוטין למעט שלש' קלירה וטחינה ורקיד' והיכא ביניהו ברירה: המשמר. שנותן שמרי' לתלויה וסינן: משום בורר. דהאי נמי בורר היין מתוך השמרי': לא מסתברא. כן אלא משום מרקד חייב המשמר: בקדמיתא. בתחילה היינו אומרים דשפיר קאמר ר' זעירא דחייב משום מרקד: אף המשמר יין מלמטה ושמרי' מלמעלה. מה שאין כן בורר הפסול' מלמטה: ולא הייני אומרים כלום. דודאי אינו חייב אלא משום בורר: הותר מכלל ברירה. יום טוב הותר מכלל שבת במלאכת ברירה שמותר לברור ביום טוב וכן לענין שימור הקילו ביום טוב כדמפרש בסמוך מה שאין כן בהרקדה לא מצינו שהותרה הרקדה ביום טוב מעולם: אין שונין את הקמח. כגון שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה לנפותו אין שונין אבל מרקדין לאחורי הנפה דהוה ליה שינוי: אין תימר. ואם"ד דמשמר חייב משום מרקד וכדבי זעירא יהא אסור לשמר ביום טוב כי היכי דאסרו הרקדה: אמר ר"י בר' בון די לא כר"י. אין דברי ר"ח דמתיר להרקיד אחורי הנפה אמורין אלא לר"י דמתיר אפי' מכשירי אוכל נפש אבל לרבנן מיבעיא לן ובשבת הגירסא ודלא כר"י וכם פירשתי: בעיי דא מילתא. לרבנן דפליגו אר"י מיבעיא לן אם מותר לשנות הקמח ע"י שינוי:

הלכה יא מתני' אין משלחין. דורון איש לרעהו: אלא מנות. דבר מוכן שאינו עשוי להניחו למחר כגון חתיכות בשר ודגי': אבל לא תבואה. שאינה ראויה לאכילה היום שהרי צריכה טחינה ואין טוחנין ביום טוב: ורבי שמעון מתיר בתבואה. בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** ירך. מבהמה גדולה מותר לשלחה דמנות משמע אפי' ירך שלימה ולא הוה טירחה: גדי קטן אסור לשלחו. בתמיה וה"ה דמלי למפרך מעוף קטן ושלם: לא

רידב"ז

מגו בני נש מאי כדון כל עמא מודיי להא דאמר ר"א ר"א הי"ל אורחין אפיק קומיהון תורמוסין וכו' דאתון מיכל קונדסיה בסופה פי' קונרסיה היא מן התורמוס גופיה והוי כמו רמונים מגו רמונים לבנים מתוך שחורים וקונרסיה מן תורמוס היא כמו רמונים מגו רמונים וא"ל שניחו קונרסיה בסוף וכשיגיע קונרסיה לידו יניחנה על הסוף ולברר תחלה התורמוס אחר אלמא דבמין אחד מותר לברר שחורים מן לבנים ולבנים מן שחורים ולא אסיר הלא דוקא בב' מינין אבל מין אחד שרי א"כ כיון דלר' אימי מותר אוכל מן הפסולת בלו כ"ש דמותר אוכל מתוך אוכל מין אחד ודו"ק:
מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקידין ר"א בשם רשב"ל כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות ר' יוסי בעי כלום למדו לתבשיל כו' אלא ר' יוסי בשם רשב"ל אך אשר יאכל לכל נפש וגו' מן ושמרתם את המצות. כן גי' הר"ב ז"ל בר"פ אין נדין וה"פ דאין נ"מ בין ר"א בשם רשב"ל לבין ר' יוסי בשם רשב"ל אך בלישנא דר"א בשם רשב"ל קאמר כל מלאכה לא יעשה עד ושמרתם את המצות כלומר דאסור כל מלאכה שהוא עד הלישה אפילו מלאכות של אוכל נפש ע"ז פריך ר"י דאדרבה ממקרא הזה הא ילפינן היתר מלאכת אוכל נפש ולדבריך דקאמרת עד ושמרתם את המצות א"כ אדרבה מותר כל מלאכת נפש שקודם הלישה אלא כך אמר רשב"ל בהאי לישנא אך אשר יאכל לכל נפש וגו' מן ושמרתם את המצות מן לישה ואילך התיר הכתוב הזה ודו"ק: ר"ה

שנויי נוסחאות (פ"ו) אפק בד"ו אפיק. (פ"ז) מיכל קונרסיה ד"ו מיכיל קינרסיה. (סצ"ח) ירקד בספי"כ ירקיד. (סכ"א) אבל נותנין בספי"כ ונותנין. (פכ"ד) בי רבי בון די דלא בספי"ר בי"ר בון דלא. (סכ"ט) ושמנים וסלתים בד"ו שמנים וסלתות.

הגהות סופר

תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו וכו'. שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד. עיין תוס' ביצה ג' ע"א ד"ה גזירה. ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהא דממעטינן מאך הוא לבדו אינו מפורש בהדיא במה הכתוב מדבר ומסרן לחכמים והסברא מודע שכל מלאכה שאחר גמר מלאכה נגמר האוכל נפש ומוכן לפניו אותה מלאכה יש להתיר (ובעין מ"ש תוס' ביצה ב' ד"ה והיה ביום) משא"כ מלאכת קצירה וכדומה שעושה מדאורייתא ועדיין אינו מוכן לאכול עד שיצטרפו מלאכות כגון שאח"כ צריך ללוש ולאפות טרם שיאכל אותן מלאכות נאסרו ונאסרו קצירה ודישה וטחינה מג' מיעוטים אלו. (ונראה שמלשון "לבדו" דרש דהיינו שאינו צריך אלא מלאכה אחת לבדה. המעתיק) : וקלוב לסברה זו בתוס' פסחים ה' ע"א ד"ה ואומר כמ"ש כיון דמתחלת וכו' ע"ש ועיין עוד בפסחים מ"ז ע"א בתוס' ד"ה ואי אמרת וכו' ורש"י פי' וכו' ועיי"ש ואע"ג דאין מהתם ראיה גמורה לדהכא מ"מ סברה גדולה יש לפרש טעמי' דקרא דאך הוא לבדו ממעט הנ"ל כיון שאח"כ כשנגמר המלאכה עדוין אינו מוכן לפניו:

מסורת הש"ס
תוספתא פ"ב ולקמן פ"ב הלכה ה'
שבת פ"ז הלכה ב ופ"כ הלכה ל' ובבלי שבת דף קל"ח א
שם קז ב
ביצה כט ב
שם כח ב
שם יד ב
בב"ם בבלי איתא' וסלתות וקטנים.

גליון הש"ס
(א) עי' סי' שי"ט ס"ג בהג"ה: (ב) עי' בתוס' דף ג' ע"א ד"ה גזרה וברא"ד פ"ה מיו"ט ובכ"מ שם ועי' במלחמו' פ"ג:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

לא מסתברא בטוענו אבל אם היה מושכו והולך מה בין מושכו להוליכו מה בין מושכו להשקותו ר' הושעיה רבה אמר לר' יודן נשייא שמעת מאביך תרנגולת מותר לטלטלה מה אם היתה מוכנת לשחיטה מותרת ואם לאו אסורה *ואין כל תרנגולין מוכנין לשחיטה לכן צריכה אפי' אינה מוכנת אמרה לו בלחישה א"ל למה את אומרה לי בלחישה א"ל *כשם ששמעתיה בלחישה כך אני אומרה לך בלחישה *תני משלחין חטים שהן מאכל עסיסיות פול שהוא מאכל נדיות שעורים שהן מאכל בהמה לא כן תני משם ר"ש °לכל נפש אף נפשות בהמה בבלל (א) אתיא דר"ש כשיטת ר' עקיבה רבו *כמה דר' עקיבה אמר לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל כן ר"ש אומר לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל:

הלכה יב מתני'

א *משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין (ג) *אף על פי שאין לצורך המועד אבל לא סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור רבי יהודה אומר אף לא מנעל לבן מפני שצריך אומן זה הכלל כל שניאותין בו ביום טוב משלחין אותו: **גמ'** *כיני מתניתא מפני שהוא צריך ביצת אומן מתני' דר' ליעזר דתנינן תמן *מנעל על האמום ר' ליעזר מטהר ב וחכמים מטמאין דברי הכל היא שנייא היא הכא שהוא כמכשיר כלי בי"ט תני *ז אין מפרקין את המנעל מעל האמום בי"ט אבל מפרקין את המנעל מן האמום בחולו של מועד *מהו להעמיד חלב בי"ט ג אם אומר את כן אף הוא חולב ומעמיד מי"ט לחול *תנה ר' חלפתא בן שאול תכשיטין אסור לשלחן א"ר מנא לא אמרו אלא לשלחן הא ללובשן מותר *תני מטלטלין את השופר להשקות בו את התינוק *את הפינקס את הקרקש את המראה לכסות בהן את הכלים א"ר אבון מתניתא אמרה שאסור ללובשן דתנינן כל שניאותין בו בי"ט משלחין אותו אם אומר את שמותר ללובשן יהא מותר לשלחן מהו הדא דתני מטלטלין את השופר להשקות בו את התינוק את הפינקס את הקרקש את המראה לכסות את הכלים כשיש עליהם תואר כלי

עד

קרבן העדה

לא מסתברא. דמתירין ב"ה לטעון הבהמה על כתפיו דמיחזי כעובדין דחול: אבל. כי מתירין ב"ה דוקא למושכו ולהוליכו. ל"א אבית שמאי קאי כי אסרי בית שמאי לשלוח היינו דוקא נהטעינן על כתפיו אבל למשוך שרי: מה בין וכו'. טעמא קאמר לכך מותר למשוך ולהוליך דמה בין מושכו וכו' וליכא היכירא: שמעת מאביך. אם מותר לטלטל תרנגולת בי"ט: ופשיט אם היתה. התרנגולת מוכנת לשחיטה מותר: ופריך הש"ס ואין כל סתם התרנגולין מוכנין לשחיטה. א"כ הכל יהו מותרין: ומשני ולכן צריכה. כי קמיבעיא ליה אם ידעינן בודאי שאינו רוצה לשחטה אלא לגדל ביצים ופשיט ליה דדוקא מוכנת לשחיטה דהיינו סתמן מותרין אבל אם מוכנת לגדל ביצים אסורה: אמרה לו. ר"י נשיאה הך שמעתתא לר' הושעיא בלחש כלומר לו לבד שלא ברבים: כשם ששמעתיה. מאבא בלחישה כך אני אומרה לך בלחישה: עסיסיות. מאכל העשוי מן חיטין שלימות: ה"ג שהוא מאכל לודיות. וכ"ה בתוספתא וה"פ שאנשי לוד אוכלין מאכל מפולין שלימין: שעורים שהן מאכל בהמה. דר"ש מתיר לטלטל בי"ט אפי' מאכל בהמה: לכל נפש. אך אשר יאכל לכל נפש:

הלכה יב מתני' משלחין כלים. בגדים: תפורין. דחזו למלבוש ושאינן תפורין דחזו לאכסויי: כלאים. כשהן קשין שאין מחממין מותר לשכב עליהם: סנדל מסומר. של עץ מחופה במסמרים שגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת וי"ט משום מעשה שהיה כמבואר בשבת פ' במה אשה: ולא מנעל שאינו תפור. ואפי' הוא מחובר ביתדות של עץ וכיוצא בהן: אף לא מנעל לבן. באתריה דר"י לא היו נועלים מנעל לבן עד שמשחירין אותו: שצריך אומן. להשחירו: שנאותין. מתקשטין: **גמ'** כיני. כן היא פירושא דמתני' מפני שהוא צריך ביצת האומן והוא מין קרקע ה שחיר: ביצת. כל דבר הנילוש ונעשה עב קרוי ביצת: ה"ג תני אין מפרקין את המנעל מעל האימום בי"ט אבל מפרקין את המנעל מן האימום בחולו של מועד מתני' דר' לעזר וכו'. וה"פ אין נוטלין המנעל מעל האימום והוא הדפוס שעושין עליו המנעל. דה"ל כגמר מלאכה ואסור בי"ט ומותר בחול המועד ופריך דהך ברייתא אתיא כר' לעזר ולא כחכמים: דתנינן תמן. בפכ"ו דכלים: ר"א מטהר. אם נגעה טומאה במנעל דלא נגמר מלאכתו עד שיסמטנו מעל הדפוס: וחכמים מטמאין. דחשבי' ליה כנגמרה מלאכתו קודם הנטילה א"כ אף בי"ט שרי ליטלו: ומשני שנייא היא. שאני הכא בי"ט דאע"ג שאינו גמר מלאכה מ"מ נראה כמתקן כלי דאסור בי"ט: אף הוא מעמיד מיום טוב לחול. וזה ודאי אסור: תכשיטין. שאינו מלבוש גמור אלא עשויין להתנאות בהן אסור לשלחן בי"ט: הא ללבשן. לתכשיטין בי"ט שרי: ואת הקרקש. כלי שמקשקשין בו לתינוק: לכסות בהן את הכלים. אע"ג דמלאכתן לאיסור לצורך גופו שרי לטלטלו ה"ה תכשיטין אע"ג דאסור לשלחן מותר ללבשן: מתניתא אמרה כן. בתמיה הלא ממתני' מוכח שאסור ללבוש תכשיטין ודלא כר' מנא: כל שניאותין. ביום טוב מותר לשלחן: ומה הדא דתני וכו'. כלומר ור' בון הא משמע מהך ברייתא שאפי' כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך כל שמלאכתו להיתר וכ"ש תכשיטין: ומשני בשיש עליהן תואר כלי. שמלאכתו להיתר הוא דמתירין לטלטל אבל בלא"ה לא

עד

פני משה

לא מסתברא. לפרש דבריהם אלא בטוענו על כתיפו דמיהזי שמוליכו למכרו אבל אם היה מושכו והולך מותר דמה בין מושכו להוליכו אחריו למי אסר משתלח ומה בין מושכו להשקותו ואין כאן משום מראית עין שהרואה אומר להשקותו הוא מוליכו: שמעת מאביך. אם תרנגולת מותר לטלטלה בי"ט והשיב לו מה יש כאן להסתפק אם היתה מוכנת וכו'. ופריך וכי אין כל התרנגולין מוכנין לשחיטה: לכן צריכה אפי' אינה מוכנת. כלומר לא נצרכה אלא אינה מוכנת בפי' מאתמול לשחיטה כל זמן שאינה עומדת לגדל ביצים מותרת בטלטול: אמרה לו בלחישה. שלא לפרסם הדבר: תני. בתוספתא סוף פ"ק ר"ש אומר משלחין חטין וכו': נדיות. והתם גרים לודיות והן מיני מאכלים שנעשין מחטין ומפולין: לא כן וכו'. כלומר היינו טעמא דר"ש מתיר דדרים אך אשר *יעשה לכל נפש לכל לרבות אף נפשות בהמה בכלל וכדדרים נ"כ ר"ע רבו:

הלכה יב מתני' משלחין כלים בין תפורין. דחזו למלבוש ובין שאינן תפורין דחזו לאכסויי: אע"פ שהן כלאים והן לצורך המועד. כך היא בנוסחת המשנה בבבלי. וכגון שהן קשין ואינם מחממין שמותר לשכב עליהן: אבל לא סנדל המסומר. הוא סנדל של עץ מחופה במסמרים וגזרו חכמים עליו שלא לנועלו בשבת וי"ט משום מעשה שהיה כדאיתא בשבת פרק במה אשה: ולא מנעל שאינו תפור. ואפי' הוא מחובר ביתידות של עץ וכיוצא בהן: אף לא מנעל לבן. באתריה דר' יהודה לא היו נועלים מנעל לבן עד שמשחירים אותו: מפני שצריך אומן. להשחירו: זה הכלל וכו'. האי בי"ט אדבתריה קאי וה"ק זה הכלל כל שנאותין בו בחול כמות שהוא ואינו צריך למלאכה אחרת ואע"פ שאין ניאותין בו בי"ט כגון תפילין שבחול לובשין אותן כמות שהן ובי"ט אין לובשין אותן אעפ"כ משלחין אותן בי"ט:

גמ' כיני מתני' מפני שצריך ביצת אומן. כלומר האי שצריך אומן לאו דוקא היא שאף ההדיוט יכול להשחירו אלא ה"ק שצריך ביצת אומן והוא השיחור שהאומן משחיר בו: מתני'. דקתני ולא מנעל שאינו תפור ומשמע אפי' נגמר הוא אלא שמונח על הדפוס. דר"א דכלים היא דתנינן תמן בפכ"ו דכלים מנעל שעל האימום הוא דפוס של עץ או של עור ובתוכו שער ותופרין עליו את המנעל ר"א מטהר דלאו כלי הוא ומשמע אפי' המנעל שעליו תפור דכל זמן שהוא על האמום לאו כלי מיקרי וקאמר הש"ס דלא היא אלא מתני' ד"ה היא דאף חכמים דמטמאין התם מודו הכא דלענין טומאה הוא דפליגי שהרי יכול הוא לפרקו מעל האמום ושנייא היא הכא שאינו יכול לפרקו שהוא כמכשיר כלי בי"ט וכדתני בברייתא דלקמיה: אם אומר את כן. להתיר מה שהוא לצורך י"ט אף הוא חולב הרבה ומעמיד מי"ט לחול הלכך אסור: תנה ר' חלפתא בן שאול תכשיטין אסור לשלחן וכו'. כל זה עד סוף הפרק כתוב היא לעיל בשבת פ' במה אשה בהלכה א' ופרשתי שם:

הדרן עלך ביצה שנולדה

רידב"ז

ר"ה רבה אמר לר"י נשייא שמעת מאביך תרנגולת מותר לטלטלה מה אם היתה מוכנת לשחיטה מותרת. פי' דר"ה רבה פריך לר"י נשייא מה קאמר דמותר סתם הא זה תלוי באם היתה מוכנת לשחיטה מותרת ואם לאו אסורה דהא אין כל התרנגולים מוכנים לשחיטה ויש שעומדים לגדל ביצים והאיך קאמר סתמא דתרנגולת מיתר לטלטלה ע"ז מהדר ליה לכן צריכה אפילו אינה מוכנת כלומר דזה גופה קמ"ל דאפילו אינה מוכנת ואם במוכנת לא היה קמ"ל וקמ"ל ע"כ דאף באינה מוכנת מ"מ מותר הטילטול וקמסיק הגמ' דר' יודן נשייא דמשני לכן צריכה אפילו אינה מוכנת אמר לו זאת בלחישה א"ל למה את אומרה לי בלחישה א"ל כשם ששמעתי' בלחישה כך אני אומר לך בלחישה ועיי"ש בדברינו לעיל בה"א ד"ה אחרים שכן שיטת הירושלמי

3]

שנויי נוסחאות (נ"ה) לשחיטה מותרת ואם לאו אסורה בפני"ל לשחיטה תהא מותרת ואם או ההא אסורה. (נ"ו) תרנגולין כ בכי"ר התרנגולין. (נ"ג) על האמום ד"ו האמום (וכן לקמן) בפני"ל שעל האמום. (נכ"ו) מעל האמום בפני"ל מן האמום. (נכ"ח) כשיש נד"ו בשיש.

חדושי הגרי"ם

כיני מתניתא מפני שהוא צריך ביצת אומן. נ"ב פי' אע"פ שאינו צריך מעשה אומן אבל עדיין לא נגמר מלאכתו מקרי אפילו בחסרון מעשה הדיוט: מתני' דר' ליעזר דתנינן תמן מנעל ע"ג האימום ר"א מטהר. נ"ב פי' דחשבינן לא נגמרה מלאכתו אף שאינו חסר כי אם מעשה הדיוט:

עמודי ירושלים

חיטים שהם מאכל עססיות. כ' שבירי קרבן ובבלי הגירסא לעסות מהן לודיות ופרש"י מאכל חיטין וכ"כ הע וך מיגו אם הוא מאכ. כל א:ם מ"ט דת"ק דאסור עכ"ל. וגבלם מג:ו לשון ס"ה (פ"ה מהל' י"ט ס"ו) שכ' שבין שהוא מתבואות כן מותר לשחינה אזלינן נתר ריבת ם רוזה יאכל דה א מילך אוהם לטעמן פ"ש יח"ם ומה שכתב ע"ד הלח"מ כי תשובה בזה ת:ומד מב: וב: ב:

א מיי' פ"ג מי"ט הלכה י' טוש"ע יו"ח סי' תקי"ז ס"ג

ב מיי' פכ"ד מכלים הלכ' ס'

ג טוש"ע סס סי' תק"ס ב"ס בהג"ה

נ"ל יאכל

גליון הש"ם

(א) עי' ברא"ש פ"ח אות כ"ד: (ב) עי' בכ"ח פי' הגר"א פ' ל"ח:

ציון ירושלים

באין מפרקין את המנעל מעל האמום. כן הוא בהג"ה ולא כתב מקורו והוא מכאן ובכר האלכים בזה:

לעיל הלכה א

ב"ר פ"ג תוספתא פ"א

ביצה כח ב

פסחים יד ב בבבלי איתא ואע"פ שהן כלאים והן לצורך המועד

כלים פכו א

כלים פכ"ו מ"ד

שבת פרק ג

ע"ז לח א ועי' ע"א

שבת פ"ו ה"א

ע"ז לה ב תוספתא שבת פי"ד

עין משפט נר מצוה

א א מיימוני פ"ו מיו"ט הלכ' א טוש"ע או"ח סי' תקכ"ז ס"א

ב ב מיימוני שם הלכ' ב' טוש"ע שם סע"י

ג ג מיימוני שם הלכה א טוש"ע שם ס"ב

ד ד מיימוני שם

ה ה מיימוני פכ"ג משבת הלכה ז

ו ו מיימוני פ"א מי"ט הלכה י"ח וכ"ו הל' שלכם י' טוש"ע שם סכ"ד

עד כדון בתכשיטין של זהב ואפילו תכשיטין של כסף אמרין בשם ר' ירמיה אסור ואמרין בשם רבי ירמיה מותר א"ר חזקיה אנא ידע ראשה וסופא מליין דקיקין הוין מתרביין בדרתיה דר' ירמיה אתא שאל לר' זעירה א"ל לא תאסור ולא תישרי:

הדרן עלך פרק ביצה שנולדה

הלכה א מתני' *יום טוב שחל להיות ערב שבת [א] לא יבשל בתחילה מי"ט לשבת אבל מבשל הוא לי"ט ואם הותיר הותיר לשבת ועושה תבשיל מערב י"ט וסומך עליו לשבת בית שמאי אומרים שני תבשילים ובית הלל אומרים תבשיל אחד ומודין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין [ג] אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה שייר הימנו כל שהוא סומך עליו לשבת:

גמ' כתיב °את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו *ר' ליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל (א) ר' יהושע אומר [ג] אופין ומבשלין על המבושל מה טעמא דר' ליעזר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו מ"ט דר' יהושע את אשר תאפו ואת אשר תבשלו בשלו א"ר ליעזר אתיא *כמאן דאמר במרה ניתנה השבת ברם כמ"ד באלוש ניתנה השבת עומדין באלוש ומזהירין באליש איתא חמי דבר תורה הוא אסור ועירובי תבשילין מתירין א"ר אבהו *בדין היה [ד] שיהו אופין ומבשלין מי"ט לשבת אם אומר את כן אף הוא אופה ומבשל מי"ט לחול איתא חמי מציעין את המיטות מי"ט לשבת ואין אופין ומבשלין מי"ט לשבת א"ר אילא ולמה מציעין מי"ט לשבת שכן מציעין את המיטות [ה] מלילי שבת לשבת ויאפו או יבשלו מי"ט לשבת אין אופין ומבשלין מלילי שבת לשבת ר' כהנא בריה דר' חייה בר בא אמר *ובלבד [ו] שלא יערים מתני' דר"ש בן אלעזר *תני אין

פני משה

הלכה א מתני' יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מי"ט לשבת. כלומר שלא יהא תחלת בישולו ועיקרו לצם שבת אלא תחלת בישולו יהא לצם י"ט ומה שמותיר יהא לשבת: ועושה תבשיל מעי"ט וכו'. שעושה לצם עירובי תבשילין וטעמא מפני כבוד שבת הוא שמתוך שמערב י"ט הוא זוכר להשבת יברור מנה יפה לשבת ולא ישכח שבת מפני טרדת י"ט. ולאית דאמרי מפני כבוד י"ט היא כדי שיראו שאין אופין ומבשלין מי"ט לשבת אא"כ התחיל מערב י"ט ומה שהוא עושה בי"ט כגומר הוא ק"ו מי"ט לחול שאין אופין ומבשלין כל עיקר ומברכין על עירובי תבשילין כדרך שמברכין על עירובי חצירות ומזכה ע"י אחר לכל מי שהוא רוצה לסמוך עליו בעירוב זה ואפי' שלא מדעתו לפי שזכין לאדם שלא בפניו: וב"ה אומרים תבשיל אחד. ומיהו מוכח לפי המסקנא דהתם דאף ב"ש מודו דבעי פת ובשר או דג וכן הלכה: אכלו או שאבד. אותו תבשיל שעשה וקודם שבישל כל צרכי שבת: שייר הימנו כל שהוא סומך עליו. לבשל בישולו בי"ט לצורך השבת. וכן בתחלה וכן בסופו אין עירובי תבשילין פחות מכזית. ואם התחיל עיסתו ונאכל עירובו גומר הוא מה שהתחיל:

גמ' כתיב את אשר תאפו וגו' ר"א אומר אופין על האפוי וכו'. מכילתא פ' בשלח בפסוק ויהי ביום הששי לקטו וגו': את אשר תאפו אפו וכו'. משמע שאין אופין אלא על האפוי וכו' ועל י"ט שחל להיות ע"ש קאי והכי קאמר בהדיא במכילתא ומכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה: מ"ט דר' יהושע. הא מדכתיב את אשר תאפו אפו משמע שעל אפוי הוא שאופין ואין אופין על המבושל: את אשר תאפו. חסר כאן וה"ג במכילתא שם ר' יהושע אומר מי שהיה רוצה אפוי היה מתאפה לו והרוצה מבושל היה מתבשל לו. וכלומר שאין ללמוד מכאן מריבוי הלשון בהכתוב שלא נאמר אלא לרמז על דרך הנס שנעשה להם: אמר ר' לעזר. הוא ר"א המורה: אתיא כמ"ד במרה ניתנה השבת. על סדר המקראות קאי והכי דנקט בהאי קרא את אשר תאפו קאמר נמי להא. דכתוב בפרשת המן משמע שנאמר זה ביום הששי אחר שירד להם המן באחד בשבת בהיותו שבוע וזה היה באלוש וכדכתיב בסדר המסעות ויסעו ממרה ויבאו אילימה ויסעו מאילים וגו' ויחנו במדבר סין ויסעו ממדבר סין ויחנו בדפקה ויסעו מדפקה ויחנו באלוש ויסעו מאלוש ויחנו ברפידים וגו' והמן ניתן להם במדבר סין כדכתיב בפרשת בשלח ויסעו מאילים ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין בט"ו יום לחדש השני וגו' וגם ניתן להם המן ובשבת שאחריו היו באלוש והשתא קאמר דלהאי מ"ד שבמרה ניתן להם השבת וזה היה קודם לאילים ולמדבר סין שפיר נאמר האי קרא כדכתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד וגו' ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש לה' מחר את אשר תאפו אפו וגו' משום שכבר הוזהרו על השבת כשהיו במרה והייט דקאמר להם משה הוא אשר דבר ה' וגו' אבל למ"ד באלוש ניתנה השבת א"כ לא מיתוקמא שפיר הכתוב הזה שהרי עכשיו עומדין היו באלוש ומזהירין באלוש בתמיה דהיכי שייך לומר להם הוא אשר דבר ה' וגו' הרי עדיין לא נצטוו על השבת מקודם: איתא חמי. ותמהה הש"ס בא וראה אם דבר תורה הוא אסור לתקן מי"ט לשבת כדדרשי לה מקראי ועירובי תבשילין מתירין בתמיה וכי אתי תקנתא דרבנן לעקר איסור דאורייתא: א"ר אבהו וכו'. כלומר באמת אין כאן אלא תיקוני מילתא בעלמא. וכדין היה שיהו אופין ומבשלין מי"ט לשבת אלא שאם אתה אומר כן אף הוא אופה ומבשל מי"ט לחול והיינו אלא משום גזירה בעלמא מהני תקנתא דעירובי תבשילין דהויא ליה כמתחיל לבשל מערב י"ט וכי"ט גומר הוא: איתא חמי. בא וראה שלא מותר להיות מציעין את המטות מי"ט לשבת כדתנן בסוף פט"ו דשבת וא"צ שום תקנה לכך ואין אופין וכו' מבלתי תקנתא דעירובי תבשילין בתמיה: ולמה מציעין וכו'. כלומר שאני הצעת המטות שהרי אפי' מלילי שבת לשבת מציעין שאין כאן משום מלאכה: ובלבד שלא יערים. ויבשל הרבה כדי שיותיר לחול: מתניתא דר' שמעון בן אלעזר. לאו הכא הוא דקאי אלא על מתני' דפ"ק דהלכה הוא דקאי ושם היא דשייכא וגרים התם נמי להא דלקמן. דתנינן שם בהלכה ח' עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה וכו' ונעשית בי"ט וקאמר עלה מתני' דרשב"א היא כלומר דכוותיה נמי אתיא הכי מתני' בהא"פ בה קלת צורך לעצמו וכרשב"א דלקמן הא"ה אם אין

קרבן העדה

עד כדון תכשיטין של זהב. הוא דאסור לגלות דחיישינן דילמא משלפי ומיחוי דחשיבי מי אסרינן אף תכשיטין של כסף או לא והרבה פירושים אמרתי בשמועה זו וזה הנ"ל עיקר: אמרין בשם ר"י אסור. א"ד בשם ר"י אסור וא"ד משמו דמותר: אנא ידע רישא וסיפא. אני יודע מה שהיו אומרים של ר"י פעמים אוסר ופעמים מתיר: מלין דקיקין. נערות קטנות היו מתגדלין בדירתו של ר"י והיו יוצאין בתכשיטין של כסף: אתא. ר"י ושאל לר"ז: א"ל לא תאסור. דמשום שהיו קטנין ולא יהיו מודין: ולא תישרי. דמדינא אסור:

הדרן עלך פ' ביצה שנולדה

הלכה א מתני' לא יבשל בתחלה. להיות תחלת בישולו ועיקרו לצום שבת אלא לצום י"ט יהא תחלת בישולו ומה שמותיר יהא לשבת: ועושה תבשיל מעי"ט. לשם עירובי תבשילין: אכלו או שאבד. אותו תבשיל שבישל בערב שבת קודם שבישל צרכי שבת: סומך עליו. לבשל בבישולו לצורך שבת:

גמ' את אשר תאפו אפו. ה"ג למכתב היום אפו ובשלו אלא רמז הוא שיש לך יום ששי שאין אופין לצורך מחר *שלא קרא מיותר. נ"א דהא שבר א"ל מצות שבת והזהיר על המלאכה למה ליה למיהדר ולהזהיר' על האפייה והבישול ופירוש זה נראה עיקר בסוגיין כדמוכח בסמוך: על האפוי. בתמיה בשבת: אופין. פת: ומבשלין. תבשיל: מ"ט דר"י וכו' ואת אשר תבשלו בשלו. ות"ו מוסיף על ענין הראשון למר דאף מבשלין על האפייה וכן אופין על הבישול: אתיא. הא דר' ליעזר כמאן דאמר במרה ניתנה שבת לכך אייתר ליה הך קרא דאשר תאפו וגו' שנאמר באלוש: ברם. אלא למאן דאמר באלוש ניתנה שבת והך קרא נמי נאמר באלוש איכא למימר דזהו אזהרה ראשונה שהזהיר על איסור אפיי' ובישול בשבת והא דהזהיר על אפי' ובישול ולא אשאר מלאכות י"ל לפי שאלו מלאכות הנצרכין ביותר לבני אדם לכך הוצרך לפרטם: עומדין באלוש ומזהירין באלוש. בניחותא ובדפריבים: ופריך איתא חמי. בוא וראה מן התור' אסור לבשל מי"ט לשבת ורבנן התירו ע"י עירוב תבשילין: בדין היה. מדאורייתא שיהו אופין ומבשלין מי"ט לשבת וקרא אסמכתא בעלמא אלא שחכמים אסרו שאם יתירו לבשל מי"ט לשבת אף הוא יבשל מי"ט לחול וזה אסור מדאורייתא דכתיב והכינו את אשר יביאו: ופריך איתא חמי. בוא וראה חכמים התירו להיות מציעין המטות מיום טוב לשבת ולא חשו שיבואו להציע מיום טוב לחול ולענין אפיי' ובישול חששו: שכן מציעין מלילי שבת לשבת. ולא יבואו לזלזולי בכבוד יום טוב: ויאפו וכו'. ואיך יתירו לאפות או לבשל לכתחלה מיום טוב לשבת שהרי אין אופין מלילי שבת לשבת שהרי אפיי' אחת מאב מלאכות היא: ובלבד שלא יערים.

המתני' קאי דתנן אבל מבשל הוא לי"ט ואם הותיר הותיר לשבת וקאמר רב ובלבד שלא יערים לאחר שבישל לומר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים ויותירם לשבת אבל בקדרה אחת אפי' לחול שרי: ה"ג מתני' דלא כרשב"א. וה"פ דתני אבל מבשל הוא לי"ט ואם הותיר הותיר לשבת ולא תני אפיי' ש"מ דסבר דאפיי' אסורה אלא כדי צורך י"ט ולא יותר: ה"ג אין

ריד"ו

ירושלמי דאמת אין כל התרנגולים מוכנים לאכילה ודו"ק : **מתניתא** דרשב"א תני אין אופין מי"ט למוצאי י"ט וכו'. הפי' הוא כהפ"מ ז"ל דקאי על מתניתין דפ"ג דחלה ודו"ק :

מתיב

3

שנויי נוסחאות (ס ג) אמרין... ואמרין בשם ר' ירמיה... ואמרין. (ס"ה) הוין כל"ו הוון

תתם סופר

ר' ליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלין על המבושל ור' יהושע חולק דזה רק אסמכתא. [מובא בתוס' ביצה י"ז ע"ב ד"ה אמר]. הנה יש לפרש קרא רמז גן הא דשס"ק דשבת אין נולין בשר וגו' אלא כדי שיצטמצם כמאכל בן דרוסאי וכוב ישאר בתנור ויאפה גמר מלאכתו בשבת. וכן פת עד שיקרמו פניה מבע"י. וכיינו אשר תאפו בשבת אפו היום עכ"פ אפי' כ"ש ואת אשר תבשלו בשבת עצמו תבשלו מתחלה בישול כל שהוא כמאכל ב"ד. אלא דיש לפקפק כיון דלא מפורש בקרא שיעור אפיה ובישול מבע"י א"כ סמך על סברת רבנן וממצע שמשמש סוים. ותינח למאי דס"ל לרבנן במתני' דבעי' שקרמת פניה של פת התלין ומתחתון והוא שיעור שקרמת לחם הפנים בתנור וס"ל הייט כמו מאכל ב"ד בבישול. אך לר"א הכם דסגי ליה בפנים התחתון לחוד אירושלמי שם נקטה פלוג (מובא בתוס' שם כ' ע"א) ומפרש שם בירושלמי שהוא פחות הרבה ממאכל ב"ד וכ"ש ספעם ...יט בפת. א"ב א"א לפרש קרא כנ"ל ע"כ פ"ל נר' אנ"מש דהוי אעירוב תבשילין ולסמכיה אהל פיי':

מסורת הש"ס

ביצה טו ב

שם

שבועות כ ע"ב

מכילתא בשלח ופסחים

פסחים יז ב. יב כמו כן. ביצה יז ע"ב

ביצה יז ב (הלכה ב) הלכה ה'

גליון הש"ס

(א) ר' יהושע אומר וכו'. ועי' ב"ב ד' אמר נומו' פ"ח דף כ ע"ב ד"ם ותבשילין:

אין עושין מי"ט למוצאי י"ט והא תני *ממלא [א] היא אשה קדירה בשר אע"פ שאינו אוכל ממנו אלא חתיכה אחת קומקום של חמין אע"פ שאינו שותה ממנו אלא כוס אחד אבל [פת אינה אופה אלא צורכה תני ר"ש בן אלעזר אומר [ב] ממלאה היא אשה את התנור פת מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא דרש רב הונה כהדא דר"ש בן אלעזר דרש ר' יוחנן לטיבראי כהדא דר"ש בן אלעזר הוה דרש להון להלכה ואינון סברין לעובדא אית דבעי מימר לעובדא דרש להון אתון ושאלון ליה ודרש להון להלכה חזר ודרש להון ולא ידעין אין להלכה אין לעובדא א"ר אבא בר זבדי הורי רבי אבהו כהדא דר"ש בן אלעזר ר' חייא בשם רבי יוחנן [ג] *צ"ל עלי ועל מי שלא עירב *הרי שלא עירב אחרים שעירבו מותרים לעשות לו משלו ר' זריקן בשם ר' זעירה [ד] במזכה להן משלו די לא כן נמצאו עושין לו משלו. *לא עירב ולא עירבו לו אחרים ר' יצחק אומר צולה לו דגה רב חונה אמר מחמם לו חמין שמואל אמר מדליק לו את הנר *תני ר' חייה ממלא לו חבית של מים ומדליק לו את הנר (א) מעשה [ה] *באחד שהדיר את בנו לת"ת ובא מעשה לפני רבי יוסי בן חלפתא והתיר לו למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר רבי חייה רבה עלה לביתו אמרין ליה אנשינן מערבה אמר לון אית הכא טלופחין מן איתמל אמרין ליה אין הדא אמרה אפילו מין א' אית הוה בהון תרדין הדא אמרה אע"פ שאין בהן כזית אית הוה בהון שיעורה הדא אמרה אינו צריך להתנות אמר רב חסדא (ב) תניי היה לו לרבי חייה הגדול תני *אמר ר"ש בן אלעזר מודין ב"ש לבית הלל שהן שני תבשילין על מה נחלקו על הדגה ועל הביצה שיש עליה שבית שמאי אומרים תבשיל אחד ובית הלל אומרים שני תבשילין הכל מודין שאם פירפר ביצה על גבי המליח או שחיתך קפלוט תחת הדג או שבישל שני מינין בקדירה שהן שני תבשילין והלכה כדברי התלמיד רב אמר אומר אני [ו] אין פחות מכזית לית הדא פליגא על רבי יוחנן *דרבי אמר עלי ועל מי שלא עירב מתני' מסייעא לרבי יוחנן *עירוב תחילתו וסופו אין לו שיעור *י"ט שחל להיות בע"ש [ז] אין מערבין לא בחצירות ולא בתחומין דברי ר"מ וחכ"א מערבין בחצירות ואין מערבין בתחומין מערבין בחצירות שכן את מתיר לו דבר שהוא מותר לו ואין מערבין בתחומין שכן את מתיר לו דבר שהוא אסור לו אית תניי תני ומחלף א"ר לעזר הואיל והן תנייא ומחלף צריכין אנן מיחוש רבי ירמיה בשם רבי זעירה

מאן

קרבן העדה

אין עושין מי"ט למוצאי י"ט אבל ממלאה וכו'. וכ"ה בתוספתא בפרקין: ממלאה היא אשה וכו'. דבחד טרחא סגי וכן בקומקום לגבי מילוי: אבל פת. כל ככר וככר צריך אפיי' ורדיי' לעצמו: בזמן שהתנור מלא. בשעה שהתנור מלא שתנוריהם היו קטנים ומדביקים פת בדפנות ומתוך שהוא מלא מתמעט חללו ואין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפה יפה: לטיבראי. לאנשי טברי': היה דורש להם. שהלכה כרשב"א ואם עשה אין אוסרין הפת וגם אין מורין כן והם סברו דעבדינן עובדא כרשב"א: אית וכו'. איכא דאמרי למעשה דרש תחלה חזרו ושאלו ליה ודריש להו להלכה כרשב"א ולא למעשה וחזר ודרש להו סתם הלכה כרשב"א ולא ידעינן אם למעשה או להלכה דרש: צריך לומר. כשהוא מערב עירוב תבשילין בהדין יהא שרי לאפויי וכו' עלי וכל מי שלא עירב שיהא יוצא בעירוב זה: במזכה להן משלו. שהוא נותן קמחו לאחרים במתנה: די לא כן. דאל"כ הרי הוא כשלו ואסור בו: רב הונא אמר. אף מחמם לו חמין: שהדיר את בנו לת"ת. אב הדיר את בנו שלא יהנה ממלאכתו ומשימושו כדי שיהא פנוי לת"ת: והתיר למלאות מים וכו'. דדברים אלו אינן בכלל מלאכה א"כ ה"נ גבי עירובי תבשילין מותרין אלו מלאכות דלא אסרוהו חכמים: אנשינן מערבה. שכחנו לערב עירוב תבשילין: אמר. להו איכא הכא מאכל עדשים שנשתיירו מעי"ט מותר לסמוך עלייהו משום עירוב תבשילין: ופריך הדא אמרה. שמעינן מכאן דאפי' תבשיל אחד סגי וזהו דלא כרשב"א דבסמוך: ומשני אית הוה. בעדשים תרדין והן שני תבשילין: ופריך הדא אמרה אע"פ שאין בהן כזית. דסתמא קאמר אית הכא טלופחין דמשמע דבכל דהו סגי: ומשני אית הוה. בהן כשיעור כזית וה"ק אם נשתיירו עדשים כשיעור: ופריך הדא אמרה אינו צריך להתנות. על עירוב תבשילין מעי"ט אלא כל שיש לו תבשיל שנתבשל מעי"ט סומך עליו דהא ר"ח סמך על העדשים שנשתיירו בקדרה אע"פ שלא התנו עליהן מעי"ט שיהיו לעירוב תבשילין: תנאי היה לו לר"ח הגדול. מעי"ט על כל מה שימצא בביתו מבושל מעיו"ט שהוא יהי' לעירוב תבשילין א"נ שידע בודאי שימצא בביתו דבר מה שנתבשל מעי"ט: שהן שני תבשילין. כלומר שצריך שני תבשילין: על מה נחלקו על הדג וביצה שעליו שבש"א שהן כתבשיל אחד. הואיל ומחובר בו: שאם פרפר ביצה. מבושל ונתן לתוכו דלחודיה קאי שהן שני תבשילין: קפלוט. כרתי: והלכה כדברי התלמיד. כדברי תנא דמתניתין וכב"ה ונראה דרבי תלמידו דרשב"א הוה: ופריך לית הדא. וכי אין שמעתתא דרב פליגי על רבי יוחנן דאמר לעיל שאומר על עירוב תבשילין שעושה שיהיה עלי ועל מי שלא עירב ואם"ד דבעינן כזית א"כ בעינן כזית לכל א' ואיך אפשר שיערב כל כך דלמא איכא רבים שלא עירבו ולא מהני לשום א' מהן: ה"ג דרבי יוחנן אמר וכו': מתניתא. ברייתא דבסמוך מסייעא לרבי יוחנן. דלא בעי כזית: עירוב. תבשילין בין בתחלה בין בסוף שנאכל מקצתו א"צ שיעור משא"כ עירובי חצירות בתחלתו בעי שיעור כדתנן בעירובין פרק חלון: לא בחצירות. לטלטל מחר דנראה כמתקן: דבר שהוא מותר לו. בו ביום דאין איסור טלטול חצירות בי"ט ואין כח בידך לאסור לו לתקן דבר כזה על יום המחרת: דבר שהוא אסור לו. שאף בי"ט אסור לצאת חוץ לתחום: אית תניי. איכא תנאי דמחליפין דחכמים אוסרין אפילו בעירובי חצירות: הואיל. ואיכא תנאים דמחליפין צריכין אנו לחוש לדבריהם ולאסור אף עירובי חצירות:

מאן

פני משה

אין הרועים אוכלים ממנה אינה נעשית בי"ט: תני. בתוספתא פ"ב דמכלתין: והא תני וכו'. סיומא דתוספתא היא וה"ג התם אבל ממלאה היא אשה קדירה וכו': תני. ותני עלה רשב"א אומר וכו' ומסיים שם אין עושין לא לאכילת נכרים ולא לאכילת כלבים והשתא מתני' דקלא דאמרה שאם אין הרועים אוכלים ממנה אינה נעשית בי"ט ואע"פ שיש בה לצורך עצמו שיהא התנור מלא ותהא הפת הנאפית עמה לצרכו נאפית יפה אפ"ה אינה נעשית וזהו נמי כרשב"א שאפי' בכה"ג ס"ל שאין עושין בי"ט מה שאין בו צורך אדם אלא לאכילת כלבים בלבד הוא: אית דבעי מימר. שבתחלה דרש להם למעשה כרשב"א וכשבאו אח"כ לשאלו בשעת מעשה חזר בו ואמר לא אמרתי אלא להלכה ולא למעשה ושוב דרש להם סתם כרשב"א ולא ידעו אם להלכה אם למעשה: צריך לומר וכו'. המערב עירובי תבשילין ורוצה שיסמכו אחרים על עירובו צריך לומר בפירוש עלי ועל מי שלא עירב לעצמו: הרי שלא עירב. ולא עירבו אחרים עליו. אחרים שעירבו לעצמן מותרין לעשות לו בי"ט משלו: במזכה להן משלו. שהוא מזכה עיסתו שלו להם ואז מותרין לעשות לו מעיסתו משום דהוי כאילו הוא שלהם דאם לא כן נמצאת שעושין לו משלו לגמרי והרי הוא לא עירב: לא עירב ולא ערבו לו אחרים. ואין כאן אחר שיעשה בשבילו על ידי שיזכה לו משלו: צולה לו דגה. דג קטן: מחמם. כלומר אף מחמם לו חמין מי"ט לשבת אם אי אפשר לו בלא כך: אנשינן מערבה. שכחנו מלהניח עירובי תבשילין ואמר אם יש כאן עדשים שנתבשלו מערב י"ט ואמרו לו הן וסמך עליהן: הדא אמרה אפי' מין אחד. אם שמעת מינה שאפי' בתבשיל אחד סגי וקאמר דלא הוא אלא אית הוה בהון תרדין וכשני תבשילין הן: הדא אמרה אע"פ שאין בהן כזית. אם תשמע מינה שא"צ כזית שהרי לא הקר ר' חייא אם יש בהן כשיעור וקאמר אית הוה בהון שיעורא וידע ר' חייא מזה שנשתייר בהן כשיעור: הדא אמרה א"צ להתנות. אם תשמע מינה שאין צריך תנאי כדין מי ששכח ולא עירב בי"ט של גליות אם נזכר ביום ראשון מתנה ויאמר אם היום קדש א"כ למחר חול וא"צ עירוב ואם למחר קדש היום חול והרי זה עירובי ולא שמענו כאן שהתנה ר' חייא ואם ס"ל שא"צ להתנות: אמר רב חסדא. כך שמעתי תנאי היה לו לר' חייה הגדול שבאמת התנה על עירובו זה: תני. בתוספתא פ"ב דלא כתנא דמתני' הא דאמר רשב"א וכו': שאם פירפר ביצה. מבושלת בפני עצמה ע"ג המליח וכו' דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי והן ב' תבשילין: הלכה כדברי התלמיד. זהו רשב"א דברייתא והליכא דב"ה: לית הדא. דרב פליגא על ר' יוחנן וכי זה לא כחולק הוא על ר' יוחנן דלעיל. דאמר המערב אומר עלי ועל מי שלא עירב לעצמו ומסתמא אין בו כדי כזית לכל אחד ואחד ואפ"ה יוצאין בו וש"מ דר' יוחנן לית ליה הא דרב: מתניתא. ברייתא הדא מסייעא לר' יוחנן דתניא עירוב וכו': י"ט שחל להיות בערב שבת וכו'. תוספתא ריש פרק ב': שכן אתה מתיר לו דבר שהוא מותר לו. שהרי איסור טלטול בחצירות ליתא ביום טוב אבל תחומין הוא דבר אסור לו בי"ט כמו בשבת: אית תניי תני ומחליף. דרבי מאיר לדברי חכמים ולחכמים לרבי מאיר: הואיל והן תנא מחליף. דברי ר"מ לחכמים א"כ צריכין אנן מיחוש להומרא:

מאן

מסורת הש"ס

ביצה יז א

ע"ב עז ב שם יז א (תלא פ"ק הלכה ה תוספתא בפרקין) ע"ב כא ב

תוספתא פ"ב

נדרים לח ב ירוש' בכורים פ"ג הלכה ו

ביצה יז ב

בד"י נ"ב ה"ג דר' יוחנן אמר שם שם

עין משפט נר מצוה

ז
א מיימוני פ"א מי"ט הלכה י' טוש"ע או"ח סי' תק"ג סעי' א' ב'

ח
ב מיימוני שם טוש"ע שם סי' תק"ז ס"ו

ט
ג מיימוני שם פ"ו הלכה ז' טוש"ע שם ס' תקכ"ז ס"ז

י
ד מיימוני שם הלכה ט' טוש"ע שם סעי' כ

יא
ה מיימוני פ"ו מנדרים הלכה י"ז טוש"ע יו"ד סי' רכ"ג ס"א

יב
ו מיימוני פ"ו מיו"ט הלכה ג' טוש"ע או"ח סי' תקכ"ז ס"ג

יג
ז מיימוני פ"ח מעירובין הלכה י"ד טוש"ע שם סי' תקכ"ח ס"ב

גליון הש"ס

(א) עי' ב"ק ועי' בכסף משנה בנדרים שם:
(ב) עי' ק"ע אמנם הר"ן בשם ר"א מפרש לה בשני י"ט ב"ג והתנה מיו"ט לחברו. ועי' בבאורי הגר"א סי' תקכ"ז:

שנויי נוסחאות (ס"א) ממלא כד"ו ממלאה. (פל"א) לבית כד"ו ובית (פמ"ו) תנייא ומחלף כד"ו תנייא מהלף.

עבודי ירושלמי

הדא אמרה אע"פ שאין בהם כזית. הב"י הביא בשם הירושלמי דע"ת צריך פת כבילה. ותמה הפירי קרבן דאנה מצאו דבר זה וכן הקשה הבינה לעתים (פ"ו ה"ג). ולא ידענא מאי קושיא פ' נא"ז (ס' יו"ע סי' תמ"ז) ובמרדכי שכתבו בירושלמי שלפני כתוב ע"ת כך הוא נוטל פת כבילה בו ע"ש תמוה דכן היתה גירסתם בירושלמי: תנייא היה לו לר"ח הגדול. ע' שירי קרבן מה שתמה על המרדכי ולא כאה שכבר העיר בזה הים"ב ביצה (פ"ב סי' ח') ע"ש:

עין משפט נר מצוה

יד
א מיימוני פכ"ג משבת הלכה ח'

טו
ב מיימוני שם טוש"ע א"ח סי' שכ"ו ס"ח

טז
ג מיימוני פ"ד מיו"ט הלכה י"ח טוש"ע שם סי' שכ"ג ס"ז בהג"ה

יז
ד מיימוני שם

יח
ה מיימוני פ"ג משביתת עשור הלכ' ב' טוש"ע שם סי' תקנ"ד ס"ח

יט
ו מיימוני פ"ד מיו"ט הלכ' י"ז

כ
ז מיימוני פכ"ג משבת הלכ' ח'

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע. ועי' תוס' חגיגה דף כ"א ד"ה האונן פירשו דקאי אהא דמערים ומטביל ופליגי אם מותר להערי' כאה"ס דאוריי' ע"ש: (ב) עי' בתוס' זבחים דף לא ע"ב ד"ה טבול יום שינוי גרסאות בזה ועי' תוס' חגיגה שם: (ג) אין לו ביאור ואפשר דאגב גררא דתרומה נקט כנוסח הקושיא יותר חזקה בזה סיאך קתני במתני' בשוגג ישתמש בהן הא אף אם היה חול היה אסור להשתמש ... [illegible]

פני משה

מאן דעבד טבאות. מי שהוא עושה בטוב יערב הכל מעי"ט בין לחצירות ובין לתחומין: מותר. לעשות עירובי חצירות ותחומין בי"ט: ועירובי תבשילין מתירין את המחיצות. בתמיה ומה שייך עירובי תבשילין לטלטול חוץ למחיצות וחוץ לתחום:

הלכה ב מתני' הל להיות. י"ט אחר השבת: מטבילין את הכל. בין כלים ובין אדם שחייב לטהר עצמו ברגל מטבילין מלפני השבת: וב"ה אומרים כלים מלפני השבת. ואפי' כלים שנטמאו מעי"ט אין מטבילין אותן בי"ט וטעמא גזירה שמא ישהא דאי שרית ליה לאטבולינהו בי"ט אתי למישהי אף לאלו שנטמאו זמן הרבה קודם י"ט כדי להטבילן בי"ט לפי שהוא פנוי בי"ט ומתוך כך אתי לידי תקלה להשתמש בהן תרומה ולפיכך גזרו שלא להטביל שום כלי בי"ט ואפי' הנטמא מעי"ט והלכך י"ט שחל להיות אחר השבת מטביל הכלים מלפני השבת: ואדם בשבת. משום דנראה כמיקר ומצטנן ולתענוג ולא לשם טבילה והלכך לא השבו לומר דמיחזי כמתקן גברא: גמ' מתניתא. דלב"ע אין מטבילין כלים בי"ט בכלים גדולים מיירי שאין דרך לשאוב בהן מים מן הבור כגון קופה גדולה וכיוצא בה ונרא' הוא שמתכוין להטביל מטומאתן אבל בכלים קטנים שראוין הן לשאוב בהן מים מן הבור כגון דלי וכיוצא בו מערים עליהן לשאוב מים בתוכן ובתוך כך מטבילן מטומאתן: תני ר' הושעיה. כן ממלא הוא אדם מים בתוך כלי טמא ומערים עליו בכך ומטבילו: תני. נמי הכי בברייתא אחריתא נפל דליו וכו' מערים עליהן ואומר שרוצה להעלותן ובתוך כך אם טמאין הן מטבילן מטומאתן. וגרסינן להאי סוגיא לעיל בפ"ב דתרומות בהלכה ג' ובסוף פ' במה מדליקין: תרין אמוראין. פליגי באוקימתא דמתני' דחד מוקי לה בכלים שנטמאו באב הטומאה וקס"ד השתא דטעמא הוא משום הערב שמש דטומאה דאורייתא בעי' הערב שמש ולפיכך אין מטבילין לא בשבת ולא בי"ט שהרי אין ראוין להשתמש בהן היום אבל אם נטמאו בולד הטומאה וכגון שנטמאו במשקין ומדרבנן הוא שגזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים גזירה משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה דהואיל והך טומאה מדרבנן היא אינה צריכה הערב שמש מטבילן בי"ט שראוין להשתמש בהן היום: והחרינא אמר בכלים שנטמאו בולד הטומאה. כלומר אפי' נטמאו בולד הטומאה אין מטבילין דסבירא ליה להאי מאן דאמר דלאו משום הערב שמש אלא דטעמא מפני שהוא מתקן את הכלי ביום טוב והלכך אפי' בטומאה דרבנן אסור דהא מיהת מתקן הוא שקודם לכן לא היו ראוין להשתמש בהן מדרבנן: מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה אפילו בחול יהא טעון הערב שמש. ומהא דתנינן בשבת שם הוא דפריך להאי מ"ד. דתנינן ספק חשיכה אין מטבילין את הכלים ולדידך דמחלקת בין אב הטומאה לולד הטומאה ומטעמא דהערב שמש א"כ מאי אריא דקתני בשבת בין השמשות אין מטבילין את הכלים הא אפי' בחול אין מטבילין בין השמשות לאותן הטעונים הערב שמש שהרי בין השמשות ספק לילה הוא ושמא ירצה להשתמש בהן מיד: א"ל ברוצה להשתמש חולין בטהרה. ולחולין א"צ הערב שמש דלא אמרו הערב שמש אלא בתרומה וקדשים ואפי' למעשר לא בעי הערב שמש כדתנן פי"ד דנגעים טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה וכו'. ואי קשיא דאי הכי גם בבין השמשות דשבת אמאי לא יטבול הרי לחולין א"צ הערב שמש די"ל דהכי נמי קאמר ליה דלא כדסלקא אדעתך דטעמא דידי גבי שבת וי"ט משום הערב שמש ולהכי קאמינא דבנטמאו בולד הטומאה מטבילן דאי הכי מאי אמרת ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה והרי לחולין א"צ הערב שמש והוה לך למיפרך פירכא דעדיפא טפי מדידך דהא במתני' דהכא וכן במתני' דספק חשיכה סתמא קתני דאין מטבילין ומשמע אפי' טבילה להשתמש בהן חולין בטהרה אסור ואמאי הא לא בעיא הערב שמש אלא דליתא כלל לס"ד דידך דטעמא דידי לאו משום הערב שמש אלא דטעמא דידי נמי משום מתקן הוא ובהא מיהת פליגנא עלך דסבירא לי דלא שייך תיקון אלא בנטמאו בטומאה דאורייתא שהיא אב הטומאה אבל אם נטמאו בולד הטומאה הואיל ומדאורייתא טהורין לגמרי הן לא מיקרי תיקון והשתא ניחא נמי מתני' דספק חשיכה דבנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אותן אף בין השמשות דשבת דמתקן הוא וכמ"ד דבר שהוא משום שבות גזרו עליו אף בבין השמשות:

הלכה ג מתני' ושוין. ב"ש וב"ה: שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן. אם יש לו מים יפין לשתות ונטמאו ממלא מהן כלי אבן שאינו מקבל טומאה ונותן אותם במקוה שבהם מים מלוחים ועכורים שאינן ראוין לשתיה עד שנושקים מים למים ונמלא אלו כזרועים ומחוברים למי המקוה ובטלי אגבייהו ונטהרו. ואין טהרה במקוה לשום אוכל ומשקה אלא למים בלבד ואין זה בתורת טבילה אלא בתורת זריעה כדאמרי' בפ"ב דפסחים דף ל"ד: אבל לא מטבילין. שאין נותנין אותן בכלי אף הצריך טבילה ולהשיק בו כדי להעלות טבילה לכלי אגב השקת המים: ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה בי"ט. מגב גיתו לגב בדו או איפכא כגון שהטביל כלים על דעת שידרוך בהן זתים בבית הבד לשמן של חולין ואח"כ נמלך לדרוך מהן ענבים בגת ליין של תרומה וצריך להטבילן פעם שניה לשם תרומה או מתרומה לעשות בהם קדש ואין טבילה זו להעליתן מידי טומאה אלא ממעלות מדרבנן ומטבילין טבילה כזו בי"ט וכן מחבורה לחבורה שהיה נמנה לאכול פסח עם חבורה זו ונמלך לאכול בחבירה אחרת א"נ מחבורת אכילת חולין לחבורת אכילת מעשר שני: גמ' מתניתא דלא כרבי דתני בתוספתא פ"ב אין מטבילין וכו'. ומסיים בתוספתא בדברי חכמים ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא להטבילן. ומתני' דקתני סתמא משיקין את המים בכלי אבן לטהרן דמשמע אפי' בשבת דלא כרבי אלא כחכמים. ומפרשינן דמתני' בשבת איירי ושפיר אתיא כחכמים: לא אמר אלא בכלי אבן. ולא אמרן אלא בכלי אבן דוקא דביה לא שייך טבילה דאינו מקבל טומאה והשקה לטהר את המים בתורת זריעה מותר: הא בשל עץ

מאן דעבד טבאות מערב מן איתמל א"ר יודן הדא דאת אמר בשלא עשה לו עירובי תבשילין אבל אם עשה לו עירובי תבשילין מותר רבי יוסה בי רבי בון בעי ועירובי תבשילין מתירין את המחיצות:

הלכה ב מתני' *חל להיות אחר שבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת א ובית הלל אומרים כלים מלפני השבת ב ואדם בשבת: **גמ'** מתני' *בכלים גדולים אבל בכלים קטנים מערים עליהן ומטבילן תני רבי הושעיה *ממלא הוא אדם כלי טמא מן הבור ג ומערים עליו ומטבילו תני נפל דליו לתוך הבור *מערים עליהן ומטבילן (א) תרין אמורין חד אמר ד בכלים שניטמאו באב הטומאה וחורנה אמר בכלים שניטמאו בוולד הטומאה מתיב מ"ד בוולד הטומאה (ב) למ"ד באב הטומאה (ג) אפילו בחול יהא טעון הערב שמש א"ל ברוצה לישתמש בהן חולין בטהרה. *כל מחוייבי טבילות ה טובלין כדרכן בתשעה באב וביה"כ א"ר חנניה סגן הכהנים כדיי הוא ביתו של אלהינו שיאבדו עליו הכהנים טבילה אחת (ד) דרש רבי לוי כהדא דרבי חנניה סגן הכהנים: ז ואדם בשבת. שכן אדם טובל לקירויו בשבת:

הלכה ג מתני' *ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרה אבל לא מטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה בי"ט: **גמ'** *מתניתה דלא כר' דתני אין מטבילין כלי על גב מימיו בי"ט ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת דברי רבי וחכ"א ו מטבילין כלי ע"ג מימיו בי"ט ז ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרה בשבת לא אמר אלא בשל אבן הא בשל עץ

קרבן העדה

מאן דעביד טבאות. מי שהוא רוצה לעשות הטוב והישר מערב אף עירובי חצירות מערב י"ט: הדא דאת אמר. שאסור לעשות עירובי חצירות בי"ט בשלא עשה עירוב תבשילין מערב י"ט אבל אם עשה ע"ת מעי"ט מותר לסמוך עליו ולעשות עירובי חצירות בי"ט: בעי. פריך אהא דרבי יודן וכי עירוב תבשילין הן כמחיצות דנסמוך עליו להתיר חצירות בשבת:

הלכה ב מתני' מטבילין את הכל. שחייב אדם לטהר עצמו ברגל וכל מה שצריך טבילה בין אדם בין כלים מטבילין מלפני השבת: כלים מלפני השבת. דכיון שהן ראויין לאחר טבילה לדברים שלא היו ראויין קודם טבילה אי מטביל להו בשבת ובי"ט ה"ל מתקן מנא ואסור ושבת דנקט להודיעך כחן דב"ה דאפי' בשבת מתירין להטביל אדם וטעמו מפ' בגמ': **גמ'** בכלים גדולים. שניכר לכל שהוא מורידן לטבילה: אבל בכלים קטנים. מורידן לבור לשאוב בהן מים ומטבילן בהורדה זו דלא נראה כמתקן כלי: מערים עליהן. שיגיעו המים בכל הצדדים שיעלה להן טבילה זו לטהרן: תרין. אמוראין פליגי באיזו טומאה נטמאו הכלים דאסרו ב"ש וב"ה מלהטבילן בי"ט והתירו להערים: וחורנא. ואידך: אפי'. הטובלו בחול צריך הכלי הערב שמש א"כ למה התירו להערים להטביל ביו"ט הא אינו אלא לצורך מוצאי יום טוב: ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה. ולא בעי הערב שמש: כל חייבי טבילות. כגון נדה ויולדת טובלין כדרכן בט"ב וביה"כ אע"ג דשאר בני אדם אסורין הנך דלצורך מצוה טובלין ולא לשם תענוג מותרין: כדאי הוא ביתו של אלהינו. להתאבל על חרבנו ושלא לטבול בט"ב: ה"ג שיאבדו עליו טבילה אחת בשנה. וכ"ה בבבלי פ"ק דתענית: שכן אדם טובל לקירויו בשבת. משום דנראה כמיקר א"כ אף לרגל מותר לטבול:

הלכה ג מתני' ושוין שמשיקין את המים. מי שיש לו מים יפים לשתות ונטמאו ממלא מהן כלי אבן ונותנן במקוה מים מלוחי' עד שמשיק מים למים ונמלאו אלו זרועי' ומחוברים למי המקו' ובטלו אגבייהו וטהרו ואין טהרה במקוה לשום אוכל ומשקה אלא למי' בלבד ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה: אבל לא מטבילן. שאין נותנין אותן בכלי עץ ומטבילן כדמפרש בגמ': ומטבילן מגב לגב וכו'. מפרש בגמ': **גמ'** אין מטבילין כלי. הצריך טבילה על גב השקת מימיו לטהרן בשבת ומתניתין בשבת איירי דעלה קאמר ושוין וכו' וקשיא השקה: ה"ג וחכ"א וכו' ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת: לא אמרו. חכמים שמשיקין בשבת אלא בכלי אבן אבל בכלי עץ

מסורת הש"ם

ביצה יז ב

(שבת פ"ב הלכה ז ותרומות פ"ב ה"א) שם יח א

בבלי חגיגה כב. כליו לתוך הבור מערים

תענית יג א

ביצה יז ב

ע"ש יח ב

ציון ירושלים

ז ואדם בשבת שכן אדם טובל לקירויו בשבת. נ"ב לקירויו פירושו משמע לקריו היינו בעל קרי ונ"ע דזה אינו ראיה דאפילו אם נאסר לטבול משום מתקן אבל קריו אינו רק דרבנן ובוודאי מותר כמו בנטמא בולד הטומאה ונמג"א ס"י ... בכ"ו ס"ק מ' והוי"ק היטב ואולי לקירויו היינו לקרו דהיינו לקרר כמו דאמרו בפ"ם דילן אדם נראה כמיקר. ואף שלא שייך כל מה שכתוב בפ"ם דילן מים ... ימות קור ... בכבר ...

רידב"ז

מתיב מ"ד בולד הטומאה למאן דאמר באב הטומאה אפילו בחול יהא טעון הערב שמש. עיי' בירושלמי פרק ב' במסכת שבת שבארנו שם בע"ה ולפי הגרסא

שנויי נוסחאות (פי"ג) הבור מערים נד"ו הבור נפל כליו לתוך הבור מערים, (פכ"ד) לטהרה נד"ו לטהרו ובבבלי לטהרן. (פ"ג) לטהרה נד"ו בטהרה ובבבלי לטהרן.

עין לא *ביצד [א] מגב לגב רצה לעשות עיסתו ע"ג ניתו או גיתו על גבי עיסתו מטביל את כליו כיצד מחבורה לחבורה היה אוכל עם חבורה זו ונמלך לוכל עם חבורה אחרת טובל :

הלכה ד מתני'

*בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות ובית הלל אומרים [ב] מביאין שלמים ועולות [ג] וסומכין עליהן : **גמ'** *ב"ש אומרים *הותרה סמיכה שלא כדרכה וב"ה אומרים [ד] לא הותרה סמיכה שלא כדרכה איזו היא שלא כדרכה מאתמול אמר ר' זעירה כל עמא מודיי (א) באשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא שלמי נדבה שסמך עליהן מאתמול יצא מה פליגין בשלמי חגיגה ב"ש עבדין לון כשלמי נדבה בית הלל עבדין לון כאשם מצורע א"ר יוסי הן דאת אמר אשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא בזמנו עיבור זמנו נעשה כשלמי נדבה *אמרו ב"ה לב"ש מה אם בשעה שאני אוסר להדיוט הרי אני מתיר לגבוה בשעה שהוא מותר להדיוט אינו דין שנתיר לגבוה אמרו להן בית שמאי והרי נדרים ונדבות יוכיחו שהן מותרין להדיוט ואסורין לגבוה אמרו להן בית הלל לא אם אמרתם בנדרים ונדבות שאין זמנן קבוע (ב) תאמרו בחגיגה שזמנה קבוע אמרו להן בית שמאי חגיגה אין זמנה קבוע [ה] שאם לא חג בראשון חוגג בשני לא חג בשני חוגג בשלישי אמרו להן בית הלל חגיגה זמנה קבוע [ו] שאם לא חג ברגל אינו יכול לחוג אחר הרגל אמרו להן ב"ש והלא כבר נאמר °אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם אמרו להן ב"ה משם ראיה לכם אינו נעשה אבל נעשה הוא לגבוה אבא שאול אומרו טעם אחר מה אם בשעה שכירתך סתומה כירת רבך פתוחה בשעה שכירתך פתוחה אינו דין שתהא כירת רבך פתוחה ד"א אינו דין שיהא שולחנך מלא ושולחן קונך ריקם א"ר יוסי בי ר' בון רשב"ל הוה עבר קומי סדרא ושמע קלהון קראיי ההן פסוקא °ויזבחו ליי' זבחים ויעלו עולות ליי' למחרת היום ההוא אמר מאן דמפסק לה כב"ש מאן דקרי כולה כב"ה ניחא עולות למחרת היום ושלמים למחרת היום ואין שלמים באין כבית שמי א"ר יוסי בי ר' בון *[ז]דוד מת (ג) בעצרת (ד) והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר *מעשה בהלל הזקן שהביא

ביצה כ ע"ב | שמות יב | ד"ה א כט | מדרש רות פ"ג | ביצה כא

קרבן העדה

עד לא אפילו טהור שהרי מיטמא הוא עכשיו ע"י המים טמאים ואע"ג דאינה אלא טומאה דרבנן מ"מ אסור לטמאותו כדי להטבילו היום ביום טוב : רצה לעשות עיסתו ע"ג גיתו. שהיו כליו טמאין והטבילן על דעת לעשות בהן עיסתו כל חולין בטהרה ונמלך לדרוך בהן ענביו של תרומה שצריך להטבילן שנית לשם תרומה : מטביל את כליו. בי"ט שאין כאן תיקון כלי לפי שאין טבילה זו להעלותן מידי טומאה אלא לתוספת טהרה : היה. מטביל כליו לאכול עם חבורה זו חולין ונמלך להימנות עם חבורה אחרת מעשר שני ובא להטביל כליו פעם שנייה אותה טבילה מותר ביום טוב :

הלכה ד מתני' מביאין שלמים

בי"ט. שלמי חגיגה לפי שיש בהם לורך אכילה לאדם : ואין סומכים עליהם. שהסמיכה אסורה משום שבות שסמיכה בכל כחו בעינן וה"ל משתמש בבעלי חיים אלא סומכים עליהם מעי"ט דלא בעינן תיכף לשחיטה סמיכה : אבל לא עולות. חוץ מתמידים ומוספים שהם קרבן ליבור וזמנם קבוע אבל לא עולת יחיד שאין בה אכילת הדיוט ואפי' עולת ראייה קריבות בשאר ימות הרגל ולא בי"ט דרחמנא אמר עלרת תהיה לכם ולא לגבוה : וב"ה מביאין. שלמי חגיגה ועולת ראייה דכתיב עלרת לה' כל דלה' : **גמ'** כל עמא מודיי. הכל מודים באשם מלורע אע"ג שאינו בא לכפר אלא להכשיר וכ"ש בשאר אשמות שאם סמך עליו מאתמול לא יצא אלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה דילפינן אשם מחטאת וכתיב בפר כהן משיח והביא את הפר אל אהל מועד לפני ה' וסמך ידו על ראש הפר ושחט את הפר וגו' שמעינן שלאחר שהביא את הפר לאהל מועד הוא סומך ולא מאתמול : שלמי נדבה וכו' יצא. דלא כתיב בהו והביא וסמך : מה פליגין. כי פליגי : ב"ש. מדמין אותן לשלמי נדבה דהא שלמים הן : ב"ה. מדמי להו לאשם מלורע דהא חובה נינהו : הן דאת אמר. הא דאמרת דלכ"ע דאם מלורע שסמך עליו מאתמול לא יצא דוקא כשהקריבו בזמנו ביום השמיני אבל לאחר זמנו כגון ביום התשיעי הרי הוא כשלמי נדבה אם סמך עליהן מאתמול יצא : ומה אם בשעה שאני אוסר להדיוט . לעשות מלאכה דהיינו בשבת מותר לעשות מלאכת גבוה להקריב תמידין ומוספין : בשעה שהוא מותר להדיוט . בי"ט דכתיב הוא לבדו יעשה לכם כל לד לרכי אכילה : אינו דין שנתיר לגבוה . כל לרכי אכילת מזבח ואפי' עולת ראייה : נדרים ונדבות יוכיחו . שי"ט מקום המותר להדיוט הוא ואתם מודין שאסורין להקריב והן לרכי גבוה : חגיגה זמנה קבוע שאם לא חג ברגל וכו'. א"כ יש לחוש שמא יאנס או יפשע בשאר ימי המועד ולא יביא : אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. ולא עולות : לכם אינו נעשה וכו'. בסיפא דאך אשר יאכל לכל נפש כתיב הוא לבדו יעשה לכם דרשי' לכם לצרכיכם בעינן שיהא שוה לכל נפש אבל לגבוה אפי' מה שאינו נאכל כלל עושין : אבא שאול אומרו . לק"ו דב"ה בענין אחר . כירה יש לה בית קיבול שתי קדירות ושייך למימר בה פתוחה סתומה : שכירתך סתומה . בשבת : ה"ג אינו בדין שיהא שולחנך וכו' : הוה עבר . לפני בית המדרש ושמע קולם שקורין האי פסוקא ויזבחו וגו' : מאן דמפסק לה . בין זבחים לויעלו לומר שזבחים הקריבו בו ביום והעולות למחר : כב"ש . סובר כב"ש דמביאין שלמים בי"ט ולא עולות והאי יומא י"ט היה : מאן דקרי כולה . דמפרש לקרא שגם הזבחים הקריבו ביום המחרת סובר אף כב"ה כלומר אתיא כב"ע דלאי כב"ש קשה הניחא עולות הקריבו למחר משום דאין מקריבין עולות ביום טוב אלא שלמים למה הקריבו למחרת הא אפי' ב"ש מודין שמקריבין שלמים בי"ט אלא כדר"י בר' בון שהיו אוננים ולא היו יכולין להקריב ביום ההוא א"כ אף כב"ה אתיא :

שהביא

פני משה

עד לא. דמקבל טומאה היא וכשנותן המים היפים שנטמאו בתוכו נטמא הכלי וא"כ השקתו היינו טבילתו ואין מטבילין כלי על גב מימיו בשבת : לעשות עיסתו ע"ג ניתו. שהטביל בתחלה כליו לעשות בהן גנת בטהרה ונמלך לעשות בהן עיסתו ולהפרים הלה בטהרה ומטבילן טבילה אחרת שהחלה כתרומה היא או איפכא וכעין דפריסית במתני' :

הלכה ד מתני' ב"ש אומרים מביאין שלמי'.

בי"ט שלמי חגיגה ושמחה שהן הובות היום ויש בהן לורך אכילה לאדם : ואין סומכין עליהן . בי"ט שהסמיכה היא בכל כחו ואסורה משום שבות דמשתמש בבעלי חיים אלא סומך הוא מעי"ט עליהן ולית להו לב"ש תיכף לסמיכה שחיטה : אבל לא עולות . עולת יחיד אין מביאין לפי שאין בה אכילה להדיוט ואפי' עולת ראיה אין מביאין אותה בי"ט אלא בשאר ימות הרגל דב"ש דרשי לכם ולא לגבוה חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבנות לבור וזמנן קבוע : וב"ה אומרים מביאין שלמים ועולות . שלמי חגיגה ושמחה ועולות ראיה דכתיב עלרת לה' כל דלה' אבל נדרים ונדבות לד"ה אין קרבין בי"ט משום דעיקר הקרבתן לגבוה הוא וכהנים משל גבוה קא זכו ואין זמנן עכשיו : וסומכין עליהם . דבעינן תיכף לסמיכה שחיטה : **גמ'** סמיכה שלא כדרכה . כדמפרש והזיל סמיכה שהיא מאתמול ולא סמיך לשחיטה נקרא שלא כדרכה והותרה היא לב"ש ולפיכך אין סומכין בי"ט שיכול הוא לסמוך מעי"ט : לא יצא . ואף דלא כתיב ביה וסמך ושחט : בזמנו . אם הביא בזמנו ביום השמיני : מה אם בשעה שאני אוסר להדיוט . מלאכה כגון בשבת שכל מלאכה של הדיוט אסורה : הרי אני מתיר . להקריב קרבנות לגבוה : בשעה שהוא מותר להדיוט . מלאכת אוכל נפש בי"ט אינו דין שנתיר קרבנות לגבוה : והרי נדרים ונדבות יוכיחו . שהרי מותר להדיוט לעשות אוכל נפש בי"ט ואתם מודים שאסורין לגבוה להקריב נדרים ונדבות בי"ט : אינו יכול לחוג אחר הרגל . שאין לו תשלומין אלא כל שבעה והלכך נקרא זמנה קבוע : אבא שאול אומר טעם אחר . בלשון אחר אמרו להן ב"ה לב"ש להק"ו מה אם בשעה שכירתך סתומה בשבת כירת רבך פתוחה וכו' ולהאי לישנא לא השיבו להן ב"ש נדרים ונדבות יוכיחו דס"ל נדרים ונדבו' קרבין בי"ט : רשב"ל הוה עבר קומי . לפני בית המדרש ושמע קול הקוראים פסוק הזה ויזבחו לה' וגו' ופסוק הוא בד"ה א' כט : אמר מאן דמפסק לה כב"ש . מי שקורא ויזבחו לה' זבחים בטעם מפסיק כב"ש ס"ל דהכי משמע ויזבחו לה' זבחים היום ויעלו עולות לה' למחרת היום ההוא ולא הקריבו עולות היום לפי שי"ט של עלרת היה כדלקמן וזהו כב"ש שאין מביאים בי"ט אלא שלמים : מאן דקרי כולה כב"ה . כלומר מי שקורא כל הפסוק עד למחרת היום ההוא כאחד מבלי טעם מפסיק דמשמעו ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה'. זה היה הכל ביום אחד . ולמחרת היום ההוא פרים אלף וגו' כדכתיב שם וזה כב"ה דאף עולות קריבין בי"ט . וגרסי' לכל הא לקמן בפ"ב דחגיגה בהלכה ד': ניחא עולות למחרת היום ההוא . למאן דמפסיק וקורא וכב"ש פריך דהניחא ריש הפסוק הזה דזבחים והן שלמים קרבו היום ועולות למחרת היום ההוא אלא דסיפיה דקרא קשיא דבתר למחרת היום ההוא כתיב פרים אלף אילים אלף כבשים אלף ונסכיהם וזבחים לרוב לכל ישראל וא"כ משמע דג"כ ושלמים למחרת היום הוא שהקריבו ואין שלמים באין כב"ש בתמיה וכי לא קאמרי ב"ש דמביאין שלמים בי"ט ולמה לא הקריבו כל השלמים לכל ישראל בו ביום שהתחילו להקריב שלמים : אמר ר' יוסי בר' בון דוד המלך מת. בו ביום בעלרת אחר שהתחילו להקריב שלמים והיו כל ישראל אוננין ולא היו יכולין להקריב עד למחר כל הזבחים לרוב שהיו להם :

הדא

מסורת הש"ס

ביצה יט ב | שם | (חגיגה פ"ב ה"ג) שם כא

גליון הש"ס

(א) הגרס' שלפנינו נ"ע דהוא נגד הגמרא דידן וגם אין לו ביאור דאשם מצורע דגוף הסמיכה לאו דאורייתא לאו מ"ד עי' זבחים דף ל"ג ותיכף לסמיכה שחיט' לא מבכתה לה במבואר שם ועי' ברמב"ם פ"ד ממחוסרי כפר' בזה נימא דלא יצא ושלמי נדבה דעיקר סמיכה ותיכף לסמיכה את ט' גביה כתיב וסמך ושחט בזה נימא דיצא וגם הא דקאמ' ב"ש עביד לה כשלמי נדבה ובבבלי דף כ' מבואר להיפך ונראה דט"ס יש כאן והגרס' מהופכ' וכצ"ל באשם מצורע שסמך עליו מאתמול יצא ומטעם הנ"ל דבלא"ה א"א להכוף סמיכה לשחיטה כמ"ש ובשלמי נדבה שסמך וכו' לא יצא דבעי' וסמך ושחט מה פליגין בשלמי חגיגה ב"ש עביד לון כאשם מצורע וב"ה עבדין לון כשלמי נדב' כצ"ל וכדאמרו בבבלי דב"ה ילפי חובה מנדבה וב"ש ילפי יותר חוב' מחובה ולזה א"ר יוסי הן דאת אמר אשם מצורע וכו' יצא בזמנו ומטעם דבזמנו דא"א לקיים תיכף לסמיכה שחיטה דאסור ליכנס לעזרה ולסמוך על האשם כיון דאשם קרב קודם החטאת והחטאת מעכבתו מליכנס לעזרה א"כ אם סמך מאתמול נמי יצא

עין משפט נר מצוה

כא א מיימוני פ"ד מי"ט הלכה ז

כב ב מיימוני פ"א מחגיגה הלכה ח'

כג ג מיימוני שם הלכה ט'

כד ד מיימוני פ"ג ממעה"ק הלכ' י"ב

כה ה מיימוני פ"א מחגיגה הלכה ז'

כו ו מיימוני שם הלכה ו'

גליון הש"ס

יצא. עבר זמנו נעשה כשלמי נדבה ומטעם כיון דכבר הקריב החטאת בזמנו ורק האשם לא הקריב והאשם אינו מעכב עי' ברמב"ם פ"א ממחוסרי כפר' ופ"י מנזירות ובלח"מ ומשל"מ שם א"כ כשמביא האשם יכול ליכנס לעזרה ולביאת תיכף לסמיכה שחיט' הרי הוא כשלמי נדב' ואם סמך מאתמול לא יצא . וז"ב והאי' סירוש' כב"ם דילן ועי' בירושלמי פ"ח מנזיר הלכה ב' ובפ"ק שם ודוק :

(ב) תאמרו בחגיגה . עי' תוס' חגיג' דף י"ז ד"ה יום טבוח :

(ג) עי' ב"ק הקשה איך התנדבו וכו' ולק"מ דמקדש אדם חגיגתו ביו"ט כמבואר בפסחים דף ס"ו ע"ב גם שלמי שמחה מותר להקדיש ביו"ט כמבואר בתוס' חגיגה דף ח' ע"א ד"ה מבוש :

(ד) עי' תוס' חגיגה שם ד"ה אף ועי' במכלת"ל פ"ג מהל' מ"ט ובשעה"מ פ"ג ממעה"ק . והב"ק לא עיין בתוס' חגיגה שם :

ציון ירושלים

[ז]דוד מת בעצרת . עמלמ"ל פ"ג מהל' מ"ט בזה

שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה וחברו עליו תלמידי שמי התחיל מכשכש בזנבה אמר לון ראו נקיבה היא ושלמים הבאתיה והפליגן בדברים והלכו להן לאחר ימים גברה ידן של ב"ש ובקשו לקבוע הלכה כדבריהן והיה שם בבא בן בוטי מתלמידי בית שמאי יודע שהלכה כבית הלל פעם אחת נכנס לעזרה ומצא אותה שוממת אמר ישמו בתיהן של אלו שהשימו בית אלהינו מה עשה שלח והביא שלשת אלפים צאן מצאן קדר וביקרן ממומין והעמידן בהר הבית אמר להן שמעוני אחיי בית ישראל כל מי שהוא רוצה יביא עולות יביא ויסמוך יביא שלמים יביא ויסמוך באותה השעה נקבעה הלכה כבית הלל ולא אמר אדם דבר א"ר יצחק בר לעזר הדא אמרה בשירותא בעייא מוליי סמא דקים' מיניה וביה כל גומרא דלא כוויה בשעתה לא כוויה *שוב מעשה באחד מתלמידי הלל שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה וראהו אחד מתלמידי שמי א"ל מה זו סמיכה א"ל מה זו שתיקה שיתקו בנזיפה והלך לו:

הלכה ה מתני'

*ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא א"כ היו ראוין לשתייה [א] ובית הלל מתירין [ג] ועושה מדורה ומתחמם כנגדה: **גמ'** פתר לה תרין פתרין על דעתין דב"ש והוא ששתה מהן על דעתין דב"ה והן שיהו ראוין לשתייה: ועושה מדורה ומתחמם כנגדה: דברי הכל והוא שיהא קומקום כנגד המדורה פתר לה פתר אוחרן על דעתהון דבית שמאי והוא שיהא קומקום כנגד המדורה על דעתון דבית הלל אפילו אין הקומקום כנגד המדורה *חמין שהוחמו בי"ט וכן המים שהוחמו מערב שבת לשבת רב ושמואל חד אמר [ג] מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו וחורנה אמר מרחיץ בהן גופו איברים איברים ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דתני שמואל מרחיץ בהם פניו ידיו ורגליו הוי רב דו אמר מרחיץ בהן גופו איברים איברים חד פילוסופים שאל לבר קפרא אבלט שאל ללוי סריסא מותר לשתות ואסור לרחוץ א"ל אם תראה סרים מתחבק עם אשתך שמא אינו רע לך א"ל אין א"ל ומכי הוא *לך כלום א"ל שלא תתפרץ א"ל והכא שלא יתפרצו כיון שיצא אמרו לו תלמידיו ר' לזה דחיתה בקנה לנו מה את משיב אמר להן והלא כבר נאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם:

הלכה ו מתני'

*שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת ואין זוקפין את המנורה ביום טוב ואין אופין פיתן גריצות

פני משה

הדא אמרה וכו'. כה"ג גרסי' לעיל בפ' בתרא דמעשר שני בהלכה ה' גבי עובדא דר"א בן עזריה ור"ע והכי גרים שם הדא כשירותא בעיי מולייא סב דקיסא מיניה וביה. ודרך משל הוא זה. כשהכשורה זו שנותנין אותה לבנין הסירה איזה דבר וצריכה היא למלא אותה וכדי שלא יבא הדבר לשהייה ותשבה לתקן אותה טול קיסם אחד מיניה וביה גופה ותמלא אותה. וכן המשל אומר כל גחלת שאינה בוערת בשעתה אינה בוערת וכלומר כשמתחלת להיות בוערת ואין מנפחין אותה עד שתתלהב ותבעיר שוב אינה בוערת לפי שהולכת וכבת וכך הוא הדבר הזה של בבא בן בוטי. שמיהר ועשה מעשה מיד שלא יבא הדבר לידי שהייה ושכחה וכדי לקבוע הלכה כדברי ב"ה:

הלכה ה מתני' ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו. לרחיצה שאוכל נפש התירה התורה ולא להבעיר האור בשביל הרחיצה: וב"ה מתירין. דאמרי' מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה אף שלא לצורך אכילה כשיש בה צורך איזו הנאה. והלכה כך היא חמין שהוחמו בי"ט רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו שהוא דבר השוה לכל נפש אבל לא כל גופו שאינו אלא לבני אדם מעונגין וגזרינן י"ט אטו שבת והמין שהוחמו מערב י"ט רוחץ בהן כל גופו בי"ט: עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה. בי"ט ודברי ב"ה היא דאמרינן מתוך: גמ' פתר לה תרין פתרין. אתה יכול לפרש המתני' ופלוגתייהו דב"ש וב"ה בשני אופני פירושים הא' דנאמר לדעתייהו דב"ש דוקא והוא ששתה מהן דהא לית להו מתוך הלא דמיירי ששותה ג"כ מהן ומרבה במים שיהו ג"כ לרחוץ רגליו: על דעתין דב"ה והן שיהו ראוין לשתיה. כלומר הא דקתני בדברי ב"ש אא"כ ראוין לשתיה לאו כראוין להוד הדבר תלוי אלא שצריך שישתה מהן בבירור אלא דלב"ה דמקילין כשהן ראוין לשתיה מותר אע"ג שהמחמה בעצמו אינו שותה מהן ראוין הן לשאר בני אדם ויש לו ג"כ איזו הנאה מזה שמכבד הוא לאחרים ואמרי' מתוך: ועושה מדורה וכו' דברי הכל. היא דאף ב"ש מודים דהנאת כל גופו מותר: והוא שיהא קומקום. של מים כנגד המדורה להחם המים כדי לשתות דהא אגב שמותר להחם המים כדי לשתות מותר ג"כ להתחמם כנגד המדורה: פתר לה פתר אוחרן. וכן יכול אתה לפרש פתרא אחרינא דבענין שיהא קומקום כנגד המדורה פליגי בה דלב"ש הוא דצריך כך ואי לאו הכי לא יתחמם כנגדה ולב"ה לעולם מותר דהא ס"ל דאמרינן מתוך: חמין שהוחמו בי"ט וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ג דשבת בהלכה ד' ושם פירשתי:

הלכה ו מתני' אין טומנין את החמין מיו"ט לשבת. דקסברי ב"ש אין אופין אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אלא א"כ עירב בתבשיל ואין טומנין אלא א"כ היו לו חמין טמונים מעי"ט וב"ה סברי דאופין ומבשלין וטומנין על עירוב של תבשיל בלבד. ולענין פסק הלכה נתבאר לעיל דהמסקנא שצריך בעירובי תבשילין פת ובשר: ואין זוקפין את המנורה בי"ט. בגמרא מפרש דבמנורה של פרקים קאמר שאם נתפרקו הפרקים אין מחזירין אותן וב"ה סברי הואיל דהזרת החוליות אין בה אלא משום דהוי כבונה ואין בנין בכלים אלא בבית והאלים הוא דשייך בנין: ואין אופין פיתן גריצות

קרבן העדה

שהביא עולתו לעזרה. ביום טוב וסמך עליה: וחברו עליו תלמידי שמאי. דסוברים שאין מביאין עולות וצ"ל שלא ראו שסמך דהא אף אסמיכה פליגי: מכשכש בזנבו. כדי להטעותן שיסברו שהיא נקבה ואין נקבה באה עולה ועשה כן מרוב ענותנותו מפני השלום: והפליגן. והרחיקן בדברים שלא יבדקו אחריו: פעם אחת. בי"ט: ומצא אותה שוממת. שלא היו שם הרבה בני אדם שלא היו מביאין עולות כב"ש: מצאן קדר. שהן מעולים ומשובים וראוין להקרבה: ה"ג הדא כשה בשירות' וכו'. וכ"ה בחגיגה פ"ב וה"פ כוס זה כשרוצה לחממו בתחלה צריך של מלא עלים וכשנתחמם כבר במעט עץ שגי שמשתמרת חומו: מיניה וביה. משל אחר מן העץ עצמו: כל. גחלת שאיננה שורפת בתחלה שוב אינה שורפת שנלטננת וצריכה אש הרבה כך מפני ששתק הלל בתחלה הוצרכו לפעולות חזקות לקבוע הלכה כוותייהו: מה זו סמיכה. שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי בית שמאי: מה זה שתיקה. טובה היתה לך השתיקה: שיתקו בנזיפה. בגערה: והלך לו. ונקבעה הלכה כב"ה:

הלכה המתני' לא יחם אדם חמין. לרחוץ רגליו דאוכל נפש התיר הכתוב ולא להבעיר אור בשביל רחיצה: **גמ'** פתר וכו'. מפרש למתני' בשני פירושים כדמסיק: ע"ד דב"ש. לאו בראויין לשתייה לחוד סגי אלא בעינן כמי שישתה ממנו ולב"ה בעינן כמי שיהיו ראויין לשתייה: ועושה מדורה ומתחמם כנגדה. אתיא ככ"ע דאפי' לב"ש שרי דהנאת כל גופו הוא: והוא שיהא הקומקם כנגד המדורה. שיהא בה צורך אוכל נפש: פתר לה. פירוש אחר בסיפא דמתני' דלב"ש בעינן שיהא קומקום כנגד המדורה ולב"ה לא בעינן קומקום כיון דלצורך כל גופו הוא א"כ מעטם מתוך שהותרה הבערה לצורך מתירין ב"ה וה"ה בריס' לא בעינן שיהא ראוי לשתיי': מרחיץ כל גופו איברים איברים. כלומר כל גופו מותר לרחוץ אבל לא בבת אחת אלא איברים איברי': הוי רב. הוא דאמר איברים: אבלט וכו'. כלומר וכן אבלט שאל ללוי סריסא: לוי סריסא. כך שמו: מותר לשתות. המין שהוחמו בי"ט ולמה אסורין לרחוץ בהן: ה"ג א"ל ומכי הוא לה כלום. וכי מספיל הוא אשתך בעיניך הלא אף אם יזנה עמה לא לו יהיה הזרע ל"א בסרים שאין לו זכרות כלל מיהו הייני טומטום לכן פירוש הראשון עיקר: א"ל שלא. תרגיל עצמה בפריצות: א"ל והכא לגבי רחיצה נמי חששו חכמים. שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל אבל לשתייה לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו מה שאין כן ברחיצה: אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. ורחיצה אינה שוה לכל נפש אלא למפונקים והא דשרי לפניו ידיו ורגליו דזהו שוה לכל נפש:

הלכה ו מתני' אין טומנין את החמין. טעמא מפרש בגמ': אין זוקפין. מנורה של מתכת שנפלה דב"ש סברי יש בנין בכלים: גרילין

עין משפט נר מצוה

כז
א מיימוני פ"א מיו"ט הלכה טז טוש"ע או"ח סי' תקי"א ס"ב

כח
ב מיימוני שם הלכ' ד' טוש"ע שם ס"א

כט
ג מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ב' טוש"ע שם סי' שכ"ו ס"א

ציון ירושלים

בזה ונסתפק שם אם בהגינו' של תורה יסו' נקדמים בשבת ויו"ט ועש"מ פ"ג ממהלכות קרבנות סי"ב שהאריך ג"כ בזה וגם' ערוך לנר מהגאון מאלטונא מוהר"י עטלינגר ז"ל ביבמות דף ז' נסתפק בזה בעצמו ולא הביא דברי המלמ"ל ובעה"מ ולכי הראיתי דברי הש"ס במו"ק דף י"ד דאמרי שם הא כה"ג דכל השנה כרגל לב"ע דמי דהכן כה"ג מקריב אונן ואינו אוכל הרי מבואר שם דאף ברגל דכה"ג כל השנה כרגל דמי והוא מקריב אונן אפ"ה אינו אוכל וכהן הדיוט אינו מקריב ואינו אוכל וצ"ע על המלמ"ל ושעה"מ שהרבו הרבה בזה ולא ראו ש"ס מפורש ועי' תדובי ריטב"א ובמעתי בבבומרי ציון נדפס קושיא זו בשמי:

מסורת הש"ס

ביצה כ ע"ב

שם כא ב

ירושלמי שבת פ"ג הלכה ג ובבלי שם מ א

בד"י סגי' נפ'

ביצה כא ב

רידב"ז

הנראה דעיקר הקושיא הוא על מתניתין דס"פ במה מדליקין עיי"ש ודו"ק: מדורה ומתחמם כנגדה קודם תיבת דברי הכל הוא בל"ש ט"ס. פתר לה תרין פתרין וכו'. נראה לפענ"ד דהנקודות שנדפס לבתר ועושה והנקודות מיותרין הן וה"פ פתר לה תרין פתרין ע"ד דב"ש והיא ששתה מהן ועל"ד

שנויי נוסחאות (פ"כ) בוטי כד"ו ביטיי. (שכ"כ) דעתין מ"ו דעתון (ויו נכמ"ך). (ש"ז) פילוסופים כד"ו פילוסופוס.

מסורה הש"ס

ביצה כח ב

שם כב א

שם כח ע"ב

שם

פסחים פ"ז ה' ... תוספתא פ"ב

ביצה כג א

פסחים נג ב ירושלמי מ"ק פ"ג הלכה א.

קרבן העדה

גרילין. ככרות עבות: רקיקין. ככרות דקות: והרי. מפר' בגמ': גמ' הדא דתימר. הא דפליגי בית שמאי ובית הלל בהטמנת חמין בשלא עשה ע"ת וסברי ב"ה דכדי חייו שרו ליה רבנן: מה בין תבשיל לחמין. דמשמע דבתבשיל אף ב"ש מתירין להטמין ובחמין אוסרין: ומשני תבשיל דרכו לאכול. ממנו בע"ש וה"ל כעושה לי"ט ולא מוכחא מילתא דלשבת קעביד: במנור' של פרקי'. דב"ש סברי יש בנין בכלים: לא בדא. אינו כן אלא אף ב"ש מודו דמותר לזקפה: כהדא. כלומר מלינו שאף האמוראים החמירו על עצמן כהא דר"ג: הוון. יושבין ונפלה מנורה של פרקים לפניהן והיה כל א' וא' משמיט עצמו וברח משם שלא רצו להורות לא איסור ולא היתר: מתוך שאתה מייגעו. לאפות פת דק שיש בו טורח בעריסת כל א' לעצמו לא יאפה מי"ט לחול אלא כדי צרכו: שמע לה מן הדא. דחרי הוא פת גדול כמו חרי אף הגדול שמעי' דבדבר הצריך אש הרבה כתיב חרי: ג' סלי חורי. והיינו חררות גדולות הראויות למלך:

הלכה ז מתני' מכבדין בין המטות. שאוכלין שם שהיו רגילים להסב ולאכול על המטות ומפני שהוא מקום מועט לא חשו שמא ישוה גומות: מוגמר. לבונה ע"ג גחלים להריח בה: גדי מקולס. מפרש בגמ': וחכמים אוסרין. בשלשתן בכיבוד משום אשויי גומות ומוגמר דלאו צורך לכל נפש אלא למפונקים ומעונגים וגדי מקולס מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ: גמ' היו קופלין אותן. ונמלא החדר מתכבד מאליו: א"כ. לא היו חביריו חלוקין עליו דאף בשבת מותר לעשות כן: פרדיסקי'. כלים נקובים ומנוקבין והיו פוקקין נקביו לשמר העשן והריח שלא יצא וכי"ט היו פותחין אותן: מקולס. ראשו וכרעיו תולין חוצה לו כגבור זה שכלי זיינו עמו וכובע נחושת מתרגמי' וקולסא דנחשא: כולו צלי. ואין חסר ממנו כלום: אילולי שאת תודוס. כלו' אדם חשוב: לא היינו מנדין אותך. בתמי': מהו תודס. מהו חשיבותיה: דהוה משלח פרנסתהון דרבנן. שהיה מסייע לחכמים בפרנסתן שהיה נותן סחורה לת"ח להשתכר בהן:

הלכה

גמרא

תורה אור

גריצות אלא רקיקין אמר רבן גמליאל מימיהן של בית אבא לא היו אופין פיתן גריצות אלא רקיקין אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן [א] ומקילין על כל ישראל להיות אופין פיתן גריצות וחרי: **גמ'** אבא בר רב חונה אמר הדא דתימר *בשלא עשה לו עירובי תבשילין אבל אם עשה לו עירובי תבשילין מותר מה בין תבשיל ומה בין חמין תבשיל דרכו לוכל ממנו חמין אין דרכו לשתות מהן: ואין זוקפין את המנורה בי"ט: *הדא דאת אמר במנורה של פרקים אבל במנורה שאינה של פרקים לא בדא כהדא תלמידוי דר' יוסי הוון יתיבין נפלת מנרתא קומיהון והוה כל חד וחד שמיט גרמיה וערק: אין אופין פיתן גריצות אלא רקיקין: (א) מתוך שאת מייגעו אף הוא אינו אופה אלא צורכו ר' אחא שמע לה מן הדא °מה חרי האף הגדול הזה ורבנן שמעין לה מן הדא °והנה שלשה סלי חורי על ראשי:

דברים כט | בראשית מ

הלכה ז מתני' *אף הוא אמר ג' דברים להקל מכבדין בין המיטות ומניחין את המוגמר בי"ט ועושין גדי מקולס בלילי פסחים [ב] וחכמים אוסרין: **גמ'** *של בית רבן גמליאל היו מכבדין בין המיטות א"ר לעזר בי ר' צדוק פעמים הרבה אכלתי אצל רבן גמליאל ולא היו מכבדין בין המיטות אלא סדינים היו פורשין על גבי הארץ וכיון שהיו האורחין יוצאין היו קופלין אותן אמרו לו א"כ אף בשבת מותרין לעשות כן של בית רבן גמליאל היו מכניסין את המגמר במגופה א"ר אלעזר בי ר' צדוק פעמים הרבה אכלתי אצל רבן גמליאל ולא היו מכניסין את המגמר במגופה אלא פרדיסקים היו מעשנין מערב י"ט וכיון שהיו האורחין נכנסים היו פותחין אותן אמרו לו א"כ אף בשבת מותרין לעשות כן: ועושין גדי מקולם בלילי פסחים וחכמים אוסרין: [ג] *אי זהו גדי מקולס כולו צלי ראשו על כרעיו ועל קרבו שלק מקצת ובישל מקצת אין זה גדי מקולס *מכניסין גדי מקולס בלילי י"ט הראשון של חג ובלילי יום טוב האחרון של פסח מכניסין עגל מקולס בלילי י"ט הראשון של פסח אבל לא גדי מקולס *תני א"ר יוסה תודוס איש רומי הנהיג על אנשי רומי שיהו אוכלין גדיים מקולסין בלילי פסחים שלהו חכמים ואמרו לו אילולא שאת תודוס לא היינו מנדין אותך *מהו תודוס א"ר חנניה דהוה משלח פרנסתהון דרבנן לא נמצאת מביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ [ד] שכל המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ צריך נידוי:

הלכה

פני משה

גרילות. ככרות עבות אלא רקיקין דקין שאין אופין פת מרובה בי"ט משום טירחא וב"ה סברי אופין פת מרובה שבזמן שהפת מרובה היא נאפית יפה: והרי. בגמרא מפרש חד אמר מלשון הרי האף הגדול הזה כלומר עיסה גדולה הנאפית והרכת ע"ג גחלים של אש דבעיא היסק גדול וחד אמר מלשון שלשה סלי חורי על ראשי כלומר חררות גדולות הראויות על שלחן המלך. ואין הלכה כר"ג בכל הא דמחמיר כב"ש: **גמ'** הדא דתימר בשלא עשה לו ע"ת. בהא קסברי ב"ש דאף ע"ג דמי שלא הניח ע"ת מתירין לו לאפות פת אחת ולבשל קדירה אחת כדאמרינן לעיל בהלכה א' מ"מ לטמון לו חמין לא התירו וטעמא כדמפרש לקמיה מה בין חמין ובין תבשיל שהתבשיל דרכו לאכול ממנו כלומר גם היום יכול לטעום ולאכול ממנו אבל חמין כשמטמין אין דרכו לשתות מהם היום ומוכחא מילתא דאדעתא דשבת קעביד והרי לא הניח עירובי תבשילין: אבל אם עשה לו עירובי תבשילין. אף לב"ש מותר ומה בין תבשיל ומה בין חמין בשלא הניח עירובי תבשילין תבשיל דרכו וכו' כדפרישית: במנורה של פרקים. דמיחזי כבנין: לא בדא. אסרי ב"ש לזקפה בי"ט: נפלת מנרתא קומיהן. ושל פרקים הוה ונתפרקו החוליות מחמת הנפילה והיה כל אחד ואחד נשמט וברח משם שלא רצו להחזירה הואיל ור"ג מחמיר כב"ש: מתוך וכו'. כלומר דטעמא דאסרי לאפות פת גרילין דמתוך שאתה מייגעו לעשות רקיקין דקין אף הוא אינו אופה אלא כדי צרכו היום ואם אתה מתירו לאפות פת מרובה חיישינן שמא יאפה יותר מכדי צרכו בי"ט וטרח טירחא שלא לצורך היום: ר' אחא שמע לה מן הדא וכו'. לפרש לשון חרי קאי וכדפרישית במתני':

הלכה ז מתני' אף הוא. ר"ג היה אומר ג' דברים להקל: מכבדין בין המטות. שהיו רגילין להסב על המטות ולאכול והואיל ומקום מיעוט הוא מכבדין בי"ט שם ולא חיישינן משום אשויי גומות כדחיישינן גבי בית שהוא גדול וא"א שלא יהיה שם גומא: ומניחין את המוגמר בי"ט. לבונה ע"ג גחלים כדי להריח בה אבל לגמר את הכלים לכ"ע אסור: גדי מקולס. כרעיו ובני מעיו תלוין חוצה לו בלידו וגולהו והיו עושין כך זכר לפסח כדכתיב ראשו על כרעיו ועל קרבו: מקולס. כגבור שכלי זיינו עמו. וכובע נחשת תרגומו וקולסא דנחשא. פ"א מקולס מכובד מלשון קילוס: וחכמים אוסרין. בשלשתן בכיבוד משום אשויי גומות ובמוגמר משום דלאו שוה לכל נפש הוא שאינו אלא למפונקים ולמי שריחו רע וגדי מקולס מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ. והלכה כחכמים:

גמ' של בית ר"ג וכו'. הכל בתוספתא פ"ב: במגופה. כלי כמגופה העשוי לכך: פרדיסקים. ובתוספתא גרים ערדיסקאות והוא כלי מלא נקבים והעשן שהיו מכניסין שם מערב יום טוב כשפוקקין הנקבים ובי"ט היו פותחין אותן: שלק מקצת. או בישל מקצת אין זה גדי מקולס: מכניסין עגל מקולס. ולא גזרינן אטו גדי מקולס: מהו תודוס. מה שבחו שאלו לו אלולא שאת תודוס: לידי אכילת קדשים בחוץ. כל מה שנראה כאוכל קדשים בחוץ:

הלכה

עין משפט נר מצוה

ל

א מיימוני פ"ג מיו"ט הלכ' א

לא

ב מיי' פ"ה משבת הלכ' ג' ופ"ד מיו"ט הלכה ו' ופ"ח מהמן הל' י"א טוש"ע א"ח סי' שלי"ו ס"ב וסי' תק"ב ס"א וסי' תקי"א ס"ד וסי' תע"ו ס"א

לב

ג מיימוני פ"ח מחמץ הלכה י"א טוש"ע שם סי' תע"ו ס"א

לג

ד מיימוני פ"ו מת"ת הלכה י"ד טוש"ע יו"ד ס' של"ד סעי' מ"ג

גליון הש"ס

(א) עי' שבת דף כ"ב ע"ב דלה דנפשא:

רידב"ז

ופ"ד דב"ה בעינן לכל הפחות שיהא ראויין לשתות וממילא בסיפא ועושה מדורה ומתחמם כנגדה ד"ה והוא שיהא קומקס כנגד המדורה אך לב"ש בעינן שישתה מן הקומקום ולב"ה שני שיהא הקומקום ראוי לשתיה פתר לה פתר אוחרן ע"ד דב"ש והוא שיהא קומקום כנגד המדורה אפילו אינו שותה ממנו רק ראוי לשתיה ולב"ה אפילו אין הקומקום כנגד המדורה דלא בעינן כלל ראוי לשתיה לא ברישא ולא בסיפא וה"ה דהמ"ל על הרישא גופה תרין פתרין לב"ש שיהא ראוין לשתיה ולב"ה אפילו אין ראוין לשתיה אלא מקצר בלישניה פתר הראשון מפרש הרישא ונגרר אחריו הסיפא ופתר אוחרן מפרש להסיפא ונגרר אחריו ממילא הרישא ודו"ק: **אבא** בר ר"ה אמר הדא דתימר בשלא עשה לו ע"ת אבל אם עשה לו ע"ת מותר. וע"כ מיירי שבישל ליו"ט והותיר לשבת דאל"כ מאי אריא הטמנה הא הסיר לבשל המים ולהחם לכתחלה א"נ מיירי שבישל ליו"ט והותיר לשבת אם רשאי להטמין אח"כ לשבת קסברי ב"ש דהטמנה אסור וב"ה ס"ל דמותר ופריך מה בין חמין לתבשיל למה נקטו חמין לענין הטמנה הול"ל אין טומנין מיו"ט לשבת דמשמעו בין חמין בין תבשיל ע"ז משני תבשיל דרכו לאכול ממנו חמין אין דרכו לשתות מהן פי' דהא קי"ל דבלא עירוב מותר לבשל ביו"ט קודם האכילה כמה קדירות ולטעום מעט מכל אחד ויותיר לשבת עיי' בשו"ע סי' תקכ"ז ע"ז ס"ל לב"ש דדווקא תבשיל שדרכו לאכול ממנו מותר אבל חמין דאין דרכו לשתות מהן זה אסור אבל ב"ה ס"ל דאף חמין מותר אף שאין דרכו לשתות מהן מ"מ כשישתה מעט שפיר מותר להטמינ' על שבת ובזה כו"ע מודים דמעשה הטמנה לא חשיב מלאכה כלל וזה מותר אך ב"ש ס"ל דאסור להטמין המין מיו"ט לשבת מטעם דמיחזי כמיחם החמין מיו"ט לשבת אבל תבשיל דבישולו מותר מותר להטמין על שבת אך המין לא מהני מה ששותה מהן דמיחזי ערמה דהא אין דרכו לשתות מהן:

שנויי נוסחאות (פנ"א) פרדיסקים גד"ו פרדיסקים. (פ"מ) תידום גד"ו תוודום (וכן בסמוך).

חדושי הרד"ל

תלמידי דר' יוסי הוו יתבון נפלת מנרתא קומיהון. נ"ב עיין בבלי שבת (דף מ"ס ע"ב):

עין משפט
נר מצוה

לד
א מיימוני פ"ד מיו"ט הלכה טז טוש"ע או"ח סי' תקכ"ג ס"א
לה
ב מיימוני פ"כ משבת הלכה י"א טוש"ע שם סי' ש"ה סי"ז
לו
ג טוש"ע שם ס"ד
לז
ד מיימוני פ"ו מדעות הלכ' ז'
לח
ה מיימוני פ"ג מיו"ט הלכה י"ב טוש"ע שם סי' תק"ד ס"א

פני משה

הלכה ח מתני' פרתו יוצאה וכו'. לא פרתו היתה אלא של שכנתו כדאמר בגמרא ועל שלא מיחה בה נקראת על שמו: וחכמים אוסרין. בין שהוא לנוי בין שהוא לשמר דכל נטירותא יתירתא כמשאוי הוא: ומקרדין את הבהמה בי"ט. כדמפרש בגמרא קירוד אלו הקטנים כמין מגירה קטנה של ברזל ששיניה דקות ומגרדין בה הבהמה אע"ג דעביד חבורה התיר: ברחיים שלהן. רחים קטנות העשויות לכך: אבל מקרצפין. במגירה של עץ ושיניה גסות ואין עושה חבורה: וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין. והכי גרים בגמרא ובמשנה נדפס בטעות. דסברי גזרינן קירצוף אטו קירוד. ואין הלכה כר"א בן עזריה אלא במקרדין את הבהמה בלבד משום דהא קם ליה בשיטתיה דר"ש דס"ל דבר שאין מתכוין מותר והכי קי"ל וחכמים סברי כר' יהודה בהא דאמר דבר שאין מתכוין אסור ופליגי אי גזרינן קירצוף אטו קירוד או לא: **גמ'** דברי חכמים אפי' להמשיך בה אסור וכו'. גרסי' להא לעיל סוף פרק במה בהמה ופ"ש: איזהו קירוד וכו'. כדפרישית במתני': שלא יבא לידי תלישה. השער וס"ל דבר שאין מתכוין אסור:

מתני'

גמרא

הלכה ח מתני' *ג' דברים ר' אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה [א] ומקרדין את הבהמה בי"ט ושוחקין את הפילפלין בריחים שלהן ר' יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין:

גמ' *ר' בא רב ושמואל תריהון אמרין דברי חכמים *אפילו להמשיך בה [ב] אסור ר' בא בשם שמואל אם היתה קרנה קדוחה מותר א"ר יוסה קשיית' קומי רבי בא ואמר לא תנינן אלא *הנקה בחטם ר' זעירה בשם שמואל [ג] שור שעיסקו רע יוצא בפרומביא שלו ורבותינו שבגולה נהגו כן ר' אחא ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן ר' יעקב בר אחא בשם ר' תנחום בי ר' חייה *חמור שעיסקו רע יוצא בפרומביא שלו ר' אילא רבי יהודה בשם ר"ש בי ר' חייה *כלב יוצא בסוגר שלו אם להכות בו אסור אם בשביל שלא לאכול אפסרו מותר גניבה אמר הלכה היה מלמד ובא ר' יונה בוצרייה בעי אם הלכה היה מלמד ובא הדא היא דתנינן שלא ברצון חכמים תנא ר' יודה בר פזי דברדליי' אמרו לו או עמוד מבינותינו או העביר רצועה מבין קרניה א"ר יוסי בי ר' בון שהיה מתרים כנגדן א"ר חנניה פעם אחת יצאת והשחירו שיניו מן הצומות ומן התענית א"ר אידי דחוטרא אשתו הוות ומניין שאשתו קרויה עגלה °לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי *תמן אמרין שכינתו היתה ויש אדם נענש על שכינתו א"ר קירים דאירמה ללמדך [ד] שכל מי שיש ספיקה בידו למחות ואינו ממחה קלקלה תלויה בו. *אי זהו הקירוד אלו הקטנים שהן עושין חבורה קירצוף אלו הגדולים שאינן עושין חבורה: וחכ"א אין מקרדין אף לא מקרצפין: אין מקרדין שלא יבואו לידי חבורה ולא מקרצפין שלא יבואו לידי תלישה *של בית ר"ג היו שוחקין את הפילפלין בריחים שלהן א"ר אלעזר בי רבי צדוק פעם אחת אכל אבא אצל ר"ג והביאו לפניו אינגירין ובתוכן פילפלין שחוקים כיון שטעמן [ה] משך ידו מהן אמר לו אל תחוש להם מערב י"ט הן שחוקין ויעשה רבי צדוק כשוגג אצל רבן גמליאל ויאכל אלא שלא להתיר מלאכה על ידי ר"ג:

מתני'

תורה אור: שופטים יד

מסורת הש"ס: ביצה כג א | (בכ' פ"ס ה"ז) | ע' שבת נב: | שם נא ב | שם נב ב | ע"ש נא ב | שם נד ב | ביצה כג א | תוספתא פ"ב ולעיל פ"א ה"?

קרבן העדה

הלכה ח מתני' ברצועה שבין קרניה. דאמרו חכמים דמשאוי הוא ואינו תכשיט לה: מקרדין ומקרצפין. מפרש בגמ': ברחים שלהן. קטנות העשויות לכך: **גמ'** להמשיך בה. ברצועה שבין קרניה אסורה לצאת: אם היתה. קרן הפרה חקוקה שתהא הרצועה קבועה בה שרי לצאת באפסר אבל בקשירה בעלמא לא: לא תנינן. במתניתין דשבת אלא הנקה יוצאת בחטם אבל שאר כל הבהמות אין יוצאין במה שהוא להם לנטירה יתיר' אפי' חקוק בגופה דומי' דחטם שבנאק': יוצא בפרומביא. דלאו נטירותא יתירה היא ולא חשיב משאוי: בסוגר שלו. קולא"ר של חבל כדמתרגמי' ויתנהו בסוגר בקולרין: אם להכות בו. כדי להכות הכלב בסוגר שלו אסור דהא משוי הוא: שלא לאכול אפסרו. שהאפסר הכרוך על צוארו נכנס לתוכו ואוכל את בשרו כמלא שהסוגר הוא לצורך נטירת הכלב ומותר: הלכה היה מלמד ר"א ובא. אבל לא הורה כן וכ"ש דלא עשה מעשה כמשמעתי': אם הלכה היה מלמד ובא וכו'. ואיך אפשר לומר שלא עבד עובדא אלא הלכה היה מלמד מה הא דתנן שלא ברצון חכמי' וכי מה רצון שייך בזה הל"ל דחכמים פליגי עליו: א"ל. חכמי' לראב"ע: או עמוד מבינותינו. שיהא מנודה כמו שעשו לר"א בן הורקנוס או שיעבור הרצועה מעל פרתו: שהיה מתרים כנגדן. מהכא שמעי' שהיה עומד בדעתו לחלוק על החכמים ל"א בלשון בתמי' קאמר וכי כ"כ היה ראב"ע מתרים כנגד החכמים עד שהוצרכו לומר לו או עמוד וכו' והרי אר"ח פעם אחת וכו' ופי' זה עיקר: פעם אחת יצאה. ולא על המכשול שיצא מתחת ידו: אשתו הוות. פרה של אשת ראב"ע היתה הפרה דא"א לומר דשלו היתה שהרי הרבה פרות היו לו: ומניין וכו'. פי' א"כ דשל אשתו היתה למה קאמר פרתו של ראב"ע לכך קאמר כיון דגם אשתו נקראת עגלתו כינו לפרת אשתו בשם פרתו: תמן. בבבל אמרו של שכינתו של ראב"ע היתה הפרה: ופריך וכי יש אדם שהוא נענש על עוונות שכינתו דכיון דקרי לה על שמו משמע שהעון תלוי בראשו: קלקלתו תלויה בו. כאילו הוא עשה העון בעצמו לכך נקראת על שמו: אלו הקטנים. כעין מגירה קטנה של ברזל ששיניה דקות ומתככין ומגרדין בה הבהמה וכיון שעושין חבורה אוסר ר' יהודה אע"ג שאינו מתכוין דסובר ר"י דבר שאינו מתכוין אסור: אלו הגדולים. מגירה של עץ ששיניה גסות ואין עושין חבורה: שלא יבואו לידי תלישה. שתולש הצמר או השערות בקרצוף: אינגירין. מיא דסילקא והם מי שלקות: אל תחוש. לפלפלין שבתוכן שהן שחוקין מעי"ט: ופריך ויעשה כ"ל. כשאוכל אצל ר"ג כשוגג כדי שלא לבייש ר"ג ובשוגג לכ"ע שרי: אלא. לכבודו דר"ג לא אכל שלא יאמרו ע"י ר"ג הותרה מלאכה בי"ט:

מתני'

רידב"ז

מהן ולהותיר ע"כ ס"ל לב"ש דאסור להטמין את החמין מיו"ט לשבת אבל תבשיל מותר דהא באמת אין שום איסור בהטמנה דלא הוי שום מלאכה דהא כבר נגמר מעשה הבישול ורק הוא מטמין על שבת ואיזה מלאכה שייך בהטמנה אך ב"ש ס"ל דלא נקרא הטמנה לאוד בחמין כיון דאין דרכו לשתות מהן ולהטמינ' א"כ הוי כמו שמיחם לכתחלה לשם שבת וב"ה ס"ל דאף חמין מותר בהטמנה דלא הוי כמיחם לכתחלה לשם שבת כיון דהוחמו לשם יו"ט אף דאין דרכו לשתות מהן אבל שיטת הבבלי דגרסינן במתניתין אין טומנין את החמין לכתחלה ביו"ט ופי' לכתחלה הוא להם לכתחלה להטמין על שבת והיסור בישול נגע בה וע"כ פריך בפשיטות אי דלא אנה ע"ת מ"ט דב"ה וע"כ משני ר"ה דכדי חייו שרו ליה רבנן ור"ה לטעמיה דאמר ר"ה מי שלא הניח ע"ת אופין לו פת אחת ומבשלין לו קדירה אחת פי' ולהטמין לשבת וע"כ לא נקט ר"ה וטומנין לו קדירה אחת משום דאז הוי משמע דמבשל ליו"ט וכשניתותר מותר לו להטמין ז"א דבזה אין שום מלאכה להטמין מיו"ט לשבת ומותר אפילו כמה קדירות אם ניתותר לו אלא קמ"ל דמבשל לכתחלה להטמין על שבת וכן בברייתא מסיק ג"כ ומחמין לו קיתון אחד פי' דלכתחלה מחמין לו הקיתון להטמינו על שבת והא דנקט במתניתין הטמנה ולא נחלקו באפיה ובישול לשיטת הבבלי הוא משום דרבותא קמ"ל דמי שלא הניח ע"ת מותר לו לבשל על הטמנה ולהטמין אע"פ דמוכחא מילתא דע"ד דשבת קעביד אבל לגי' הירושלמי דלא גרסינן לכתחלה אלא שבישל לשם יו"ט וניתותר אם מותר להטמין על שבת בזה נחלקו ב"ש וב"ה דב"ש ס"ל דחמין שהוחמו ביו"ט לשם יו"ט ושתה מעט והותיר השאר אסור להטמין על שבת דמיחזי כמערים כיון דאין דרכו לשתות מהן וב"ה ס"ל דמותר אבל תבשיל כו"ע ס"ל דמותר להטמין על שבת כשאכל קצת ממנו היום ביו"ט דהא דרכו לאכול ממנו ולהותיר השאר והכלל בזה דלשיטת הירושלמי מתניתין כשבישל ליו"ט וניתותר אם מותר להטמין על שבת דס"ל לב"ש אם יטמין את החמין הנשארי' על שבת מחזי כהערמה דהא אין דרכו לשתות מהן ולהותיר השאר אלא לשתות כולו אבל תבשיל דרכו בכך לאכול קצת ממנו ולהותיר השאר. ובזה ניחא מאוד מה דלכאורה קשה על הפוסקים ז"ל שחולקים על הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל שפסקו דצריך לומר הברכה בהדין עירובא יהא שרי לן לאפוי ולבשולי לצוד וסגי בזה לכל המלאכות והחולקים ז"ל ס"ל דצריך לפרט הכל כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב וצריך לפרט גם לאטמוני ולאדלוקי שרגא וכן נקטו הפוסקים ז"ל ופלוגתא גדולה בין הפוסקים ז"ל וכן התוס' ז"ל כתבו באם לא פרט לאדלוקי שרגא אסור להדליק והה"מ ז"ל כתב דיש מי שמוסיף בנוסח לאדלוקי שרגא והבה"ג ז"ל כתב בנוסח לאפוי ולבשולי ולאדלוקי שרגא וכ"כ הרשב"א ז"ל עיי' בב"י ז"ל סי' תקכ"ז ולכאורה קשה על בה"ג ז"ל דלמה לא כתב ג"כ לאטמוני כיון שחלק על הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל וס"ל דלא נכלל באפיה ובישול וצריך לפרוט כל המלאכות שאסורין בלא עירוב א"כ קשה למה דילג הטמנה וכבר הקשה הט"ז ז"ל זאת ולדברינו ניחא מאוד דהא אין שום איסור בהטמנה לאחר שבישל בהיתר כגון אם בישל ביו"ט והותיר לשבת וראיה עצומה מירושלמי דסוגיא דידן דב"ה מתירין את הטמנה אף בלא ע"ת ובירושלמי לא מיירי בכדי חייו דהא לית מזה רמיזא כלל ואף ב"ש מתירין הטמנת תבשיל שנתבשל בהיתר כיון שדרכו לאכול ממנו ולהותיר

אך

א

שנויי נוסחאות (ס"ז) אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין נד"ו אומרים מקרדין אבל לא מקרצפין. (פי"ט) ברצון נד"ו כרצון (שם ט) אינגירין נד"ו אינגורין.

עמודי ירושלים תנינא

א"ר אלעזר בר' צדוק פ"א אכל אבא אצל ר"ג כו'. נ"ב מעשה ר' צדוק בשוגג עמ"ש הרמב"ן במלחמות (כפ"ב דבנים). ובאורי הגר"א א"ח סימן בי"ה (ס"ק א'):

יום טוב פרק שני ביצה

הלכה ט מתני' *הריחיים של פילפלין [א] טמאה משום ג' כלים משום כלי קיבול ומשום כלי מתכות ומשום כברה:

גמ' *התחתון משום כלי קיבול והעליון משום כלי מתכות והאמצעית משום כברה:

הלכה י מתני' *עגלה של קטן [י] טמאה מדרס ניטלת בשבת ואינה נגררת *ע"ג הכלים רבי יהודה אומר כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת:

גמ' *תני לא יגור אדם את המטה את הכסא ואת הספסל ואת הקתידרה מפני שהוא עושה חריץ [ג] ור"ש מתיר רבי בא בשם רב הונה רבי חגי בשם רבי זעירא רבי יוסה בשם רבי אילא מודין חכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטלו ודכוותה מותר להחזירו א"ר יוסה אוף אנן תנינן [ד] ניטלין בשבת א"ר יוסה בי רבי בון דר"ש היא א"ר יוסה מתניתא אמרה כן כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת:

הדרן עלך פרק יום טוב

הלכה א מתני' [ה] *אין צדין דגים מן הביברין [י] ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהן מזונות רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר:

גמ'

קרבן העדה

הלכה ט מתני' משום שלשה כלים. שאם פירש א' מהן אינן שברי כלים אלא כל א' מהם חשוב כלי בפני עצמו וטמא אע"פ שבעודן ברחיים הם מחוברים ונראין ככלי א' ובגמ' מפרש לה: **גמ'** התחתון. שמקבל אבק הפלפלין כשנופל דרך נקבי המכבר: משום כלי קיבול. שכלי עץ שיש לו בית קיבול הוא: והעליון. שמכתשין ושוחקין בו הפלפלין טמא משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמויי דפשוטיהן טהורין אלא משום ליפוי התחתון שהוא עיקר והעץ בטל אגלו: והאמצעית. שהיא מקפת את המכבר משום כלי עץ לא מטמא דאין קיבולה קיבול אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום אריג ואפי' אין המכבר משל מתכות מטמאה משום כלי כברה. ל"א משום כלי כברה דכברה של סלתות יש עליה תורת כלי שמקבל' הסובין שאינן יכולין לצאת דרך נקבים והא דקאמר משום כלי כברה ולא קאמר משום בית קיבול ה"ק משום תורת קיבול כלי כברה דחשיב קבול שלה:

הלכה י מתני' עגלה של קטן. העשוייה לו לשחוק ומיוחדת לו לישב עליה: טמאה מדרס. אם היה הקטן זב נעשית העגלה אב הטומאה: וניטלת בשבת. דתורת כלי עליה: ואינה נגררת. בשבת: אלא ע"ג כלים. ע"ג בגדים שעושה חריץ בקרקע וחופר חייב משום חורש: מפני שהיא כובשת. חריץ הנראה בהילוכה לא ע"י חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדושה תחתיה ונעשה מקומה נמוך אבל אינו זז עפר ממקומו: **גמ'** קתדרא. מין ספסל: ור"ש מתיר. כיון שאינו מתכוין לעשות חריץ ודבר שאינו מתכוין שרי: משוקעות בטיט שמותר לטלטל. שהגומא שבטיט עומדת ואינו מזיז העפר שבלד הגומא ואינו סותם הגומא ודכוותה מותר להחזירו שאינו כמו חופר גומא שהרי עומדת היא: אף אנן תנינן. במתני' דכלאים הטומן לפת ולנוכות תחת הגפן בזמן שמקלת עליו מגולי' אינו חושש לא משום שביעית וכו' וניטלין בשבת משמע אפילו לרבנן דס"ל דבר שאינו מתכוון אסור הכא שרי והיכי דמי שיהיו ניטלין בשבת אפילו לרבנן אלא במשוקעות בטיט איירי דשרי אפילו לרבנן וכרבי אילא: דר"ש היא. מתני' דכלאים דמתרת בשבת כר"ש אתיא ולא כרבנן וליכא לסייעיה לרבי אילא: מפני שכובשת. הרי שלא הוליא ר"י במתני' אלא עגלה של קטן מפני שכובשת אבל בור ממש אסור ור"י דמתניתין הייט רבנן דרבי שמעון:

הדרן עלך פרק יום טוב

הלכה א מתני' אין צדין דגים. אע"ג דשחיטה ואפיי' ובישול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך י"ט צידה דמיא לקצירה וקצירה לא הותרה ביום טוב: ביברין של דגים. הן בריכות מים שהדגים מתגדלים שם. ביברין של חיה הן קרפיפות המוקפין גדר סבי' ומביאין שם חיות ומתגדלות שם: ואין נותנין. לפני הדגים מזונות דאפשר להן בלא מזונותן עליך: אבל צדין חיה ועוף. המוכנים מאתמול: מן הביברין. הקטנים שאין מחוסרין צידה ורשב"ג לאו לאפלוגי את"ק אתי אלא לפרושי: המחוסר צידה. שצריך לצודו:

גמ'

פני משה

הלכה ט מתני' הריחיים של פלפלין טמאה משום שלשה כלים. ואם פירש אחד מהם אינו נקרא שברי כלים אלא כל אחד מהם חשוב כלי וטמא ואע"פ שבעודן ברחיים מחוברין הן ונראין ככלי אחד: משום כלי קיבול. היא התחתונה שמקבלת אבק שחיקת הפלפלין דרך נקבי הכברה והיא של עץ וכלי עץ שיש לו בית קיבול מקבל טומאה: ומשום כלי מתכות. היא העליונה שכותשין וטוחנין בה הפלפלין טמאה משום כלי מתכות דמשום כלי עץ ליכא לטמוייה דאינה אלא כפשוטי כלי עץ וטהורין הן שהרי אין הפלפלין מתקיימין בתוכה אלא משום לפויה התחתון שהיא של מתכות ובטל העץ אגלו: ומשום כלי כברה. היא האמצעית שמקפת את הכברה ומשום כלי עץ לא מיטמאה דאין קיבולה קיבול אלא שהכמים גזרו טומאה על הכברה משום כלי אריג ואפי' אין הכברה של מתכות טמאה משום כלי כברה: עגלה של קטן. כלי שעושין לקטנים להתלמד להלוך והיא עומדת על שלשה אופנים ואוחז בו בידיו והיא מתגלגלת לפניו: טמאה מדרס. אם היה הקטן זב נעשית אב הטומאה דהא סמיך עלה: וניטלת בשבת. דתורת כלי עליה: ואינה נגררת אלא ע"ג הכלים. ע"ג בגדים מפני שעושה חרין בקרקע והופר חייב משום חורש: ר' יהודה אומר וכו'. מסיק התם בגמרא דת"ק נמי ס"ל כר' יהודה בעניין דאסור דבר שאין מתכוין ותרי תנאי נינהו ואליבא דר' יהודה והאי תנא בתרא קאמר דלא אסר ר' יהודה בעגלה של קטן מפני שאינה עושה חרין בהילוכה אלא כובשת הקרקע ונידוש תחתיה ונעשה עפרה נמוך אבל אינה מזיזה עפר ממקומה. וכבר איפסקא הלכתא כר"ש דאמר גורר אדם מטה וכסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חרין:

גמ' של בית ר"ג וכו'. תוספתא סוף פ"ב: אינגורין. הוא אניגרין המוזכר בכמה מקומות: ויעשה ר' לדוק כשוגג אצל ר"ג ויאכל. כלומר הרי אפי' למאן דאוסר לשחוק הפלפלין בי"ט דוקא לכתחלה ובמזיד הוא דאסור אבל אם כבר נשחקו מותרין הן וא"כ יעשה עצמו ר' לדוק כשוגג שהרי דדיעבד הוא ולמה לא אכל: אלא שלא [illegible] מלאכה על ידי ר"ג. הראה הוא [illegible] להתיר מלאכה בפעם אחרת בבית ר"ג לפי שכסבור היה שנשחקו היום ולפיכך אפי' בדיעבד לא רלה לאכול עד שאמר לו אל תחוש מעי"ט שחוקין הן: התחתון. אשלשה כלים קאי לפרושי וכדפריש במתני': תני. בתוספתא סוף פ"ב לא יגרר אדם את המטה וכו' ור"ש מתיר דדבר שאין מתכוין הוא. והובא זה לעיל בפ' כירה בהלכה ג' ועיקרה דהאי מילתא התם הוא דשייכא להא דקאמר ר' יוסי לקמן אוף אנן תנינן וכו'. דלעיל מינה גרים שם פנה שטמנה בתבן וכו' אם היו מקלתן מגולין ניטלין בשבת אם לאו אינן ניטלין ר"א בן תדאי אומר בין כך ובין כך תוחב בשפוד ובסכין ונוטל אתייא דר"א בן תדאי כר"ש דתני לא יגרר אדם את המטה וכו' ור"ש מתיר דקס"ד דטעמיה משום דטלטול מן הלד לא שמיה טלטול ודר"ש כר"א בן תדאי דס"ל נמי הכי: ר' בא וכו' מודים הכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטלו. דמכיון שרגליו משוקעות בטיט אינו עושה חרין ואי משום טלטול ליכא דטלטול מן הלד הוא: ודכוותה מותר להחזירו. קמ"ל שאף עשה בו לרכו מותר להחזירו: א"ר יוסי אוף אנן תנינן ונטלין בשבת. כלומר דר' יוסי קאמר דלא לריכת לאוקמי להא דר"א בן תדאי כר"ש אלא דבטלטול מן הלד אף חכמים מודים לר"ש דמותר וכדתנינן בסתם מתני' דפ"ק דכלאים הטומן לפת ולנוכות תחת הגפן אם היו מקלת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים וכו' וניטלין בשבת א"כ שמעינן דטלטול מן הלד לא שמיה טלטול: א"ר יוסי בר' בון דר"ש היא. כלומר דמהאי מתני' לא ש"מ מידי דהכמים מתירין בטלטול מן הלד דאיכא למידחי ולומר דהאי סתמא דמתני' דכלאים כר"ש היא דאתיא ומטעמא אחרינא הוא דמותר דדבר שאין מתכוין הוא: א"ר יוסי מתניתא אמרה כן. ממתני' דידן שמעינן דלכ"ע טלטול מן הלד לאו שמיה טלטול דהא קתני ר' יהודה אומר כל הכלים וכו' מפני שהיא כובשת ואינה עושה חרין אלמא כל היכא דליכא למיחש לא פליג ר' יהודה וכהאי דהמהי' נמי לעיל מודים הכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטלו ומשום טלטול ליכא למיחש דטלטול מן הלד לאו שמיה טלטול ושפיר ש"מ דהכל מודים דטלטול מן הלד לאו כלום הוא וכדקאמינא הכא ולא כדמדחי ר' יוסי בר' בון:

הדרן עלך יום טוב

הלכה א מתני' אין לדין דגים מן הביברין. בי"ט דאע"ג דשחיטה ואפיה ובישול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך י"ט לידה וקלירה וטחינה וכה"ג שדרך לעשות הרבה ביחד לא הותרו בי"ט דדמי לעובדא דחול. ביברין הן בריכות של מים שהדגים מתגדלים שם: ואין נותנין לפניהם מזונות. שאפשר להן בלא מזונות ואין מזונותן עליך: אבל לדין חיה ועוף מן הביברין. והן קרפיפות מוקפות גדר סביב ומביאין שם חיות ויולדות ומתגדלות שם ולדין מהן המוכנים מאתמול: רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין. לא לאפלוגי את"ק אתא אלא לפרש דבריו דלא כל הביברין קאמר אלא מן הביברין קטנים דוקא שאינן מחוסרין לידה: זה הכלל כל המחוסר לידה אסור. שלריך לבקש תחבולה כדי לתפסו. וכל דרהיט בתריה ומטי כחד שחיה לא הוי מחוסר לידה ואי לא הוי מחוסר לידה:

גמ'

מסורת הש"ס

מ"א כג ב

שם

שם

במשנה דבבלי שני' אלה ע"ג

(שבת פ"ג הלכה ג הלכה ז וכלאים פ"א הלכה ט)

שם

עין משפט נר מצוה

לט
א מיימוני פ"ו מכלים הלכ' ז'

מ
ב מיימוני שם פכ"א הלכה ט"ו

מא
ג מיימוני פ"א משבת הלכה ה' טוש"ע או"ח סי' של"ז ס"א

מב
ד מיימוני שם פכ"ב הלכה ט"ו

א
ה מיימוני פ"ב מיו"ט הלכ' ו' טוש"ע שם סי' תצ"ז ס"א

ב
ו מיימוני שם הלכה י"ז טור וש"ע שם ס"ב

רידב"ז

אך בחמין משום דאין דרכו לשתות מהן וא"כ לפ"ז כבישול בע"ש הוי בישול. דהיתר פשיטא דמותר להטמין על שבת ואין בזה שום איסור מלאכה מיו"ט לשבת

מערבת הערוך

משום שלשה כלים וכו'. פי' כלי עץ חקוק ובאמצעיתו שם של ברזל קבוע במסמרים עומדים מלמטה והוא נקוב נקבים דקים כמין כברה והעליון משופה ליכנס בתוך התחתון ומגופה ראשו של עליון ברזל עשוי כמין פספוטין בלוטין קטנים ונותן הפלפלין באותו ברזל המתוח באמצע החקוק לארכו הנקוב ככברה ושוחקין בעליון שראשו מגופה ברזל כמין פספוטין קטנים גסין יותר מעט מן הנקבין ונותן הפלפלין על הברזל העשוי ככברה ושוחק בעליון וכשישחק יורד מן הנקבים למטה ויש בקרקעית התחתון נקב גדול סתום כשרולה פותח ונוטל הפלפלין השחוקין (כל זה הוא מפירוש רבינו חננאל בבבלי מסכת ביצה דף כ"ג ע"ב). (ערוך ערך רחיים א'):

גמ׳ *אמר רבי חיננא מתני׳ דלא כרבי יודה *דתנינן תמן רבי יודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב הא לגינה ולביברין פטור מחלפה שיטתיה דרבי יודה דתנינן אין צדין דגים מן הביברים ואין נותנין לפניהן מזונות הא לגינה ולביברין פטור מחלפה שיטתון דרבנן דתנינן תמן [א] וחכ״א צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברים ותנינן אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהן מזונות הא לגינה ולחצר לא כאן בחצר מקורה כאן בחצר שאינה מקורה והא תנינן גינה אית לך מימר גינה מקורה אלא כאן בגדולה כאן בקטנה ר׳ עולא אמר בעון קומי רבי אחא מה ניתני כל המחוסר צידה חייב ושאינו מחוסר צידה פטור אמר לון ולא בנעל לתוכה אנן קיימין אלא כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר א״ר שמואל אחוי דרבי ברכיה *כל [ב] שהוא מחוסר נשבים מחוסר צידה ושאינו מחוסר נשבים אינו מחוסר צידה *שוחטין מן הנגרים ואין שוחטין לא מן המכמורות ולא מן המצדות רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי אימי *במצרתא דשיתייא שמואל אמר צד הוא בפיטם רב אמר [ג] כוכרא דנהרא שרי א״ר יודן בהוא דטסים:

הלכה ב מתני׳ [ד] מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מערב י״ט לא יטול מהן בי״ט אלא א״כ ידוע שניצודו מבעוד יום מעשה בעכו״ם א׳ שהביא דגים לר״ג ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו:

גמ׳ *מי מודיע (א) אם נתקלקלה המצודה דבר בריא שניצודו מבעוד יום אבל אם לא נתקלקלה המצודה דבר בריא שלא ניצודו מבעוד יום ואפילו נתקלקלה המצודה וחש לומר שמא לא ניצודו מבעוד יום א״ר יוסי בי ר׳ בון בפורש בחורשין תדע לך שהוא כן דתנינן דגים ודגים לא במקום שהן מצויין והכא במקום שחיה ועוף מצויין רבי זעירה בשם רב סברין מימר *מותרין למחר ר׳ חזקיה ר׳ עוזיאל בריה דר׳ חונייה דברת חורן מותרין ממש סברי׳ מימר ספיקן התירו ר׳ חנינה ורבי יונתן תריהון אמרין [ה] ספק הכן אסור ר״י אמר ספק הכן מותר רבי חייה רבה ור״ש בר׳ חד אמר העכו״ם (ב) צריך הכן והורנה אמר [ו] אין העכו״ם צריך הכן ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דרב מיבעי מיתיקומיה ר׳ חייה רבה והוא א״ל הן הויתה והוא א״ל שיירתה הוות עברה והוינא אכל מינה תאינים הוי דו אמר אין העכו״ם צריך הכן חד תלמיד מן דרבי סימיי אזל לאנטרוס אייתון ליה דורמסקנא ואכל חד תלמיד מן דר׳ יהושע בן לוי אזל לתמן אייתו ליה דורמסקנא ולא אכל אתא ואמר קומי רביה אמר דו נהג כשיטת רביה דרבי סימיי אמר אין העכו״ם צריך הכן ר׳ אבהו בשם ר׳ יהושע בן לוי (ג) דמדמניות שבכרם הרי אלו אסורות רב הונה בשם רב השיצים שבכפים הרי אלו מותרין:

מתני׳

פני משה

גמ׳ אמר ר׳ חיננא מתניתא דלא כר׳ יהודה. גרסי׳ להא לעיל פי״ג דשבת בהלכה א׳ ושם מפורש עד סוף הלכה ע״ש:

הלכה ב מתני׳ מצודות וכו׳ לא יטול מהן בי״ט. דשמא היום ניצודו וספק מוכן אסור: מעשה בנכרי אחד וכו׳. בבבלי מפרש חסורי מחסרא והכי קתני ספק מוכן אסור ור״ג מתיר ומעשה בנכרי אחד וכו׳ ואמר מותרין הן בטלטול ומודה ר״ג דבאכילה אסור. ואין הלכה כר״ג אלא דכל מין מחובר ספק נלקט היום ספק מאתמול או ספק ניצוד היום ספק מאתמול אסור וכל שאסור לאכלו אסור לטלטלו ואם צורתן מוכחת עליהן כגון פירות דכמישין שאי אפשר שנלקטו היום וכן דגים שהובאו ממקום רחוק שא״א שניצודו היום מותרים. ודבר מוכן שבא מחוץ לתחום בשביל ישראל אסור לאותו ישראל שהובא בשבילו ולכל בני ביתו ומותר לישראל אחר: אלא שאין רצוני לקבל הימנו. שאני שונא אותו:

גמ׳ מי מודיע. אם ניצודו מעי״ט או לא: אם נתקלקלה המצודה וכו׳ אבל אם לא נתקלקלה המצודה. כצ״ל. וכך הוא בפ״ק דשבת וגרסי׳ שם לכל הסוגיא ושם פירשתי ע״ש:

מתני׳

קרבן העדה

גמ׳ דתנינן תמן. בשבת פ׳ האורג: הא לגינה ולביברין פטור. וכיון דלביבר לא חשיב צידה א״כ הצד מן הביבר צידה ממש הוא ואסור בי״ט מתני׳ דלא כר״י: מחלפא שיטתיה דר״י עד הא לגינ׳ ולחצר ולביברין לא ל״ג ליה: מחלפן שיטתין דרבנן. כלומר מתני׳ כרבנן נמי לא אתיא. ה״ג הא מגינה ומחצר לא. וה״פ ממתני׳ דהתם שמעי׳ דלרבנן הצד חיה ועוף בגינה ובחצר חייב א״כ קשיא למה אינו מתיר הכא לצוד גם מגינה ומחצר חיה ועוף ביום טוב. שהרי כבר ניצודין ועומדין הן ומשני כאן בשבת איירי בחצר מקורה הילכך הוי צידה והכא איירי בשתם חצר שאינו מקורה לכך לא קאמר אלא ביברין ולא חצר. ופריך והא תנינן גינה בדברי חכמים בשבת וגינה ודאי אינו מקורה: אית לך מימר גינה מקורה. בתמיה שהרי צריך הוא לגשמים: אלא כאן. במתניתין איירי בחצר גדולה וכאן בשבת איירי בקטנה: מה ניתני. אם תנינן במתניתין דהכא בדברי רשב״ג זה הכלל כל המחוסר צידה חייב משום צד בי״ט כמו ששנינו במתניתין דשבת כל המחוסר צידה פטור וכו׳: א״ל ולא בנעל לתוכה אנן קיימין. כשחיה ועוף כבר נטולים בביבר והוא רוצה ליטלן ממנו ואיך שייך למיתני חייב ופטור אלא כך תיתני במתני׳ אסור ומותר ובשבת חייב ופטור. כל שהוא מחוסר נשבים. שצריך לבקש תחבולות ע״י מצודות לתפשו היינו מחוסר צידה: מן הנגרים. הוא מקום יאורים שהעשב גדל שם ובהמות רועות שם: לא מן המכמורות. מצא חיה במצודה ספק ניצודה היום ספק מאתמול: מכמורות. מערות שצדין בתוכו: מצרתא דשיתא. מצודה העשויה מן השתי בלא ערב אין שוחטין ממנה דלא כניצוד הוא מעי״ט

וה״ל כצד בי״ט ואסור. הפיטם הוא מקום שמפטמין בו העופות והבהמות: שכרא דנהרא שרי. דף שסוכרין בו הנהר שלא ישטוף שדהו ל״א אם סכר אמת המים בכניסתו וביציאתו מותר ליקח דגים שבתוכו דהוה ליה כניצודין ועומדין מאחר שאמת המים צרה ואינה יכולה להשמט וה״ל כמזומן ע״י מעשה זה כצ״ל והראשון מלאתי. ה״ג בההיא דטסים הא דמתיר ליקח מסוכרא דנהרא ·דוקא שעשויין כעין שני טסים שהוא צר וא״א להשמט:

הלכה ב מתני׳ ומעשה בעכו״ם א׳ וכו׳. חסורי מחסרא והכי קתני ספק מוכן אסור ורבן גמליאל מתיר ומעשה בעכו״ם אחד וכו׳: **גמ׳** אם נתקלקלה המצודה. שדרך הציידים לפרוס מצודות באורך מיל או חצי מיל וכשהחיה נופלת בראש אחד מתוך שמתפרקת ומתנתקת לצאת המצודות נתקלקלות כולם וראש השני ניתק ממקום שנקבע שם וסימן הוא לו שיש חיה בראש האחד והדבר ברור שניצודו מעי״ט: ופריך ואפילו נתקלקלה המצודה. מנ״ל שניצודו מבע״י ניחוש לומר שנתקלקלה בי״ט וגם ניצודו בי״ט: ומשני בפורש בחורשין. מתני׳ איירי בשפירש מצודות ביערים שמצוין שם חיות ומסתמא אמרינן שניצודו מיד כשפירש המצודות דהיינו בעי״ט אלא שכשלא נתקלקלה אנן רואין שניצוד בי״ט דאל״כ היה ראוי שיהיו מקולקלים שכן דרך החיה כשהיא עומדת במצודה זמן מה היא מקלקלת אותן: תדע לך. דאיירי כשפירש בחורשין דתנן מצודות חיה ועופות ודגים ובמים תמיד דגים מצויין א״כ מצודות חיה ועופות נמי במקום שמצוין חיה ועופות איירי: סברין מימר. הא דאמר רשב״ג במתני׳ בעכו״ם אחד שהביא לו דורון ואמר מותרין הן היינו לקבלן בי״ט כדי לאוכלן למחר דבולי האי לא החמירו בספק מוכן לאסור בטלטול אבל לאכילה לכ״ע אסורין בי״ט: מותרין. ממש לאוכלן בי״ט: סברין מימר. ספק מוכן התירו אפי׳ באכילה: העכו״ם. מה שעביד העכו״ם צריך הכנה ואסור בי״ט: מן מה דרב וכו׳. מהא שהיה לו לרב לבוא בי״ט לפני רבו ר״ח הגדול ולא בא: שיירתא הוי עברה. שיירא של עכו״ם היתה עוברת במקומי והייתי אוכל מהן תאנים ש״מ דר׳ חייא הוא דאמר מה שעביד עכו״ם א״צ הכנה דאל״כ לא הוי רב אומר כן: לאנטווירס. שם מקום: אייתון ליה. עכו״ם בי״ט: דורמסקנא. מין פרי אילן פרוג״א בלע״ז: אזל תמן. לאנטווירס: אתא. האי תלמיד לפני רבו ריב״ל ואמר דאיכא תלמיד אחד באנטווירס ואוכל דרמסקנא מן העכו״ם בי״ט: א״ל ריב״ל הוא נהיג כר׳ סימאי. שסובר אין העכו״ם צריך הכנה: ר״א בשם ריב״ל דמדמני׳ וכו׳. נ״ל דמייתי לי׳ הכא לאשמעינן דהך תלמיד דריב״ל דלעיל ר׳ אבהו הוי: הרי אלו אסורים. משום כלאים: שילין. הן קולין וגדילים בהן תמרים גרועי׳ וכיפי׳ הם כפות תמרים והני שילין אינן כלאים בדקלים וכן הוא בערוך ערך כף:

מתני׳

עין משפט נר מצוה

ג
א מיימוני פ״י משבת הל׳ י״ט טוש״ע או״ח סי׳ שט״ז ס״א

ד
ב מיימוני פ״ב מיו״ט הלכה ז׳ טוש״ע שם סי׳ תצ״ז ס״ז

ה
ג מיימוני שם הל׳ ח׳ טוש״ע שם ס״ס

ו
ד מיימוני שם טוש״ע שם ס״ג

ז
ה מיימוני שם הל׳ ו׳ טוש״ע שם

ח
ו טוש״ע שם סי׳ תקנ״ח ס״ג וסי׳ ש״י ס״ב בהג״ה

גליון הש״ס

(א) עי׳ ק״ע וכחכם נדחק דכהד״א מכות׳ בבבלי דף כ״ד ע״ב דנתקלקל׳ המצודה היינו מעיו״ט וע״ז פריך ואפילו נתקלקלה המצודה היינו מעיו״ט ותם לומר אעפ״כ שמא לא נצודו מבעוד יום וקלקול לא בא מן החי׳ רק ע״י גרמא אחרת ומשני בפורש בחורשין דשכיחי חיות מסתמ׳ הקלקול מחמת החיות שניצודו שם. ועי׳ בתוס׳ שבת דף י״ז ע״ב ד״ה אלא ובחי׳ רשב״א שם ובשב״א בסוגיין:

(ב) עי׳ בתמי׳ דעים סי׳ קכ״א:

(ג) עי׳ בערוך ערך דמדמניו׳:

מסורת הש״ס

שבת פי״ג הלכה ה שבת קו א

ביצה כד א תוספתא פ״ג ובבלי כג ב בד״י הגי׳ במצדתא

שבת פ״א הלכה ו

ביצה כד ב

שנויי נוסחאות (בי״ח) במצרתא בד״ו במצדתא. בפיטם בד״ו בפיטס. (פי״מ) דטסים בד״י דטסים. (בב״ד) לא בד״ו ליתא. (שכ״ע) ר״י בד״ו רבי יוחנן. (של ב) מיתיקומיה בד״ו מיתי קימיה. (שיל״ד) לאנטרום בד״ו לאנטרדוס. (של״ח) שבכפים בד״ו שבכפים.

מהר״ם די לונזאנו

מן מה דרב מעני מיתי קומיה ר׳ חייא רובה כצ״ל, פירוש מאחר. (א״ה היד״א וכן פי׳ פ״ק דסוטה ה׳ ד׳):

חתם סופר

מי מודיע וכו׳. נ״ל פירושו דהנה מתני׳ בפירוש בחורשין מיירי ויער מוכן שרוב חיות מצויות שם דומיא דדגים וכיון שפירש מכמרתו במקום גדודי חיות ועופות ודגים קרוב לודאי מיד שפרוש נפל שם חיה או עוף ודג מיד לשעתו א״כ כל שמצאן מקולקלין בי״ש בשעה שהחיה שם תלינן בודאי שכבר היה שם מעי״ט כי מיד שפרוש מכמרתו נפלה שם ולאחר שעה מרוב פרכוס החיה נתקלקלה המצודה אך אם לא מצאו המצודה מקולקל בי״ט ויש בתוכה חיה אז הוה ספק שמא היום נצוד בכלפי שנאמר דכיון שהוא מקום גדודי חיה קרוב לודאי שמאתמול נצוד כלפי זה נוכל לומר אלו כבר נצוד מאתמול היה להיות מקולקל היום ע״כ הו״ל ספרא לכאן וספרא לכאן וספק מוכן אסור. ודברי כנים וברורים הם בכונת הירושלמי:

חדושי הרד״ל

צד הוא בפיטם כצ״ל ופי׳ בתבית גדולה העומדת בנהר ונכנסין לתוכה הדגים וכן להלן בדר׳ יודן איסור נ״ל כשהוא דפיטם ור״ל דסכרא דנהרא דרב דומי לפיטם דשמואל או כ״ל דר״י חולק ואין מתיר רק בפיטם ולא בסכרא דנהרא: **דמדמניות** שבכרם. פירש בעל מוסיף הערוך וז״ל פי׳ ענבים מנומרים מין מעלמא ונקרא דבדבניות שהם זנות מצקה ודמדמניות שזנות הם פכ״ל בעל עוים ף הערוך: **ושצים** שבכפים. נ״ב לענין שבת ויו״ט אם אסורים משום מוקצה או גזירה דיתלוש אותמר עיין פסחים (דף נ״ו ע״ב נ״ב ע״ב):

מסורת הש"ס

ביצה כה א

חולין ט א

ביצה כה ב

שבת קנו ב

הלכה ג מתני׳

*בהמה מסוכנת [א] לא ישחוט אלא א"כ ידוע שהוא יכול לוכל ממנה כזית צלי מבעוד יום ר׳ עקיבה אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה [ג] שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביאה בידו איברים איברים: **גמ׳** רבי בא בשם רבנן דתמן *שחטה ואכלו זאיבים בני מיעיה [ג] כשירה שחזקת בני מיעים לכושר וחש לומר שמא ניקבו חזקת בני מיעים כשירין תני [ד] אבל מביאה הוא על גב עורה כיצד הוא עושה משייר ממנה אבר אחד ומביאו עמו:

הלכה ד מתני׳

*בכור שנפל לבור ר׳ יהודה אומר ירד המומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט ר"ש אומר [ה] כל שאין מומו ניכר מערב י"ט אין זה מן המוכן: **גמ׳** מחלפה שיטתיה דר׳ יודה *דתנינן תמן ר׳ יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן והכא הוא אמר הכין ר׳ יודה כדעתיה דר׳ יודה אמר אין המומחה תורה רבי חונה בשם רבי אבא דר׳ יודה היא דרבי יודה עבד ראיית בכור כראיית טריפה

קרבן העדה

הלכה ג מתני׳ בהמה מסוכנת. שהוא ירא שמא תמות ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו לא ישחוט אא"כ יודע בודאי שיש שהות ביום לאכול כזית צלי הימנה: מבית טביחתה. שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד: לא יביאנה במוט ובמוטה. בשני בני אדם משום דאוושא מילתא ומזלזל בכבוד יו"ט: **גמ׳** שחזקת בני מעים לכושר. דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפ׳ הלכך אם ניטלו הבני מיעים הבהמה בחזקת כשרות ומותרת: וחש לומר. כלומר והשתא ניחא מאי דהוה קשיא לן אמתני׳ דתנו רע"א אפי׳ כזית חי מבית טביחתה אפילו קודם הפשט איך יאכל ממנה קודם הפשט ניחוש שמא ניקבו בני מעים אלא לפי שחזקת בני מעים שהן כשרים עד שיוודע לך שהן טריפה הלכך מסתמא מוקמינן אחזקה: אבל מביאה הוא ע"ג עורה. כלומר מביא עורה עמה לאחר ההפשט: כיצד הוא עושה. דאע"ג דתנן לעיל בפ"ק דנותנין עור לפני הדורסן וכ"ש לטלטלה בהדיא התם שהוא שוחט מדעתו וחשו שמא מפני הפסד עורו ימנע משמחת י"ט התירו לו אבל הכא במסוכנת ששוחט להצילה אסור לטלטלה אלא כילד הוא עושה: משייר ממנה אבר אחד. שיש עמו בשר דה"ל כגופה ומביאה עמו:

הלכה ד מתני׳ בכור שנפל לבור. בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו בלא מום הוי כשוחט קדשים בחוץ וענוש כרת: שנפל לבור. וירא פן ימות שם: מומחה. בקי במומין בין מום קבוע למום עובר: אין זה מן המוכן. לאו משום מוקצה אסר ליה דהא לית ליה לר"ש מוקצה אלא מפני שמתירו בי"ט ה"ל כמתקנו ונראה כדן את הדין דגזרו ביה משום שבות: **גמ׳** ופריך מחלפה וכו׳. קשיא דר"י אדר"י: דתנינן תמן. פ׳ בתרא דשבת: לפי שאינה מן המוכן. ש"מ דאית ליה לר"י מוקצה בעלי חיים: והכא הוא אמר הכי. שירד מומחה ויראה: ומשני ר"י כדעתיה. לשיטתו אזיל: דר"י אמר אין המומחה תורה. דאפי׳ בהפרת נדרים סובר ר"י דג׳ מתירין את הנדר וכ"מ בבבלי בבכורות דף ל"ו דמדאורייתא לא בעינן מומחה א"כ לא הוי מוקצה דאיירי בשנפל בו מום מעי"ט דדעתיה עלויה וכדמסיק ובעל הבכור כבר ראה מאתמול שהוא מום: עביד ראיית בכור כראיית טרפה

דודאי ר׳ יהודה כדעתיה ובהא מודינא לך אלא דאכתי בעינן לפרש טעמיה דר׳ יודה דהכא דנהי דרומיא דר׳ יהודה אדר׳ יהודה ל"ק כדשנינן מיהו טעמא בעינן אגופה דדינא דמתיר לראות מומי הבכור בי"ט ולא אמרי׳ דמיחזי כדן את הדין הלכך קאמר דהיינו טעמיה דר׳ יהודה עביד ראיית הבכור כראיית טריפה

פני משה

הלכה ג מתני׳ בהמה מסוכנת. שהוא ירא שמא תמות והוא אינו צריך לה שכבר סעד סעודתו: לא ישחוט אא"כ ידוע שהוא יכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום. כלומר שיש שהות כל כך שעוד היום יכול לאכול ממנה כזית צלי: ר"ע אומר אפי׳ כזית חי מבית טביחתה. שהוא מופשט מעורו ומזומן ועומד הוא ואין הלכה כר"ע: שחטה בשדה. לאו אמסוכנת בלחוד קאי אלא כל ששחט בהמה בשדה בי"ט לא יביאנה במוט ובמוטה כדרך שנושאין משא כתול במוט או במוטה שהוא כמשאוי שני בני אדם לפי שצריך לשנות מעובדא דחול אלא מביא בידו אברים אברים:

גמ׳ ר׳ בא בשם רבנן דתמן. מבבל: שחטה וכו׳. גרסי׳ להא לעיל בברכות בפ׳ הרואה בהלכה ג׳ ולאו בי"ט קאי אלא איידי דאיירי במסוכנת מייתי להא דאין חוששין לקומדא: ואכלו זאבים וכו׳. ואין כאן לבודקן ושמא היה נמצא בהן איזה ספק טריפה אפ"ה כשירה: לכושר. בחזקת כשרות: והש לומר שמא ניקבו. אע"ג דכבר קאמר שחזקת בני מעיים לכושר מ"מ פריך אם אתיליד איזה רעותא כגון שהחזירן כשהן נקובים ניחוש שמא ניקבו בתחלה היו ועלה קאמר דאפ"ה אין חוששין ותלינן בזאב דחזקת בני מעיים כשרין הן ובכל מקום דאיכא למיתלי תלינן: תני. בברייתא: אבל מביאה הוא על גב עורה. כלומר עם עורה דאע"ג דאין העור ראוי היום אפ"ה מטלטלין העור אגב בשרה וכדמפרש ואזיל כיצד הוא עושה משייר ממנה אבר אחד ואינו מפשיטו ואגב האבר מביאו להעור עמו:

הלכה ד מתני׳ בכור שנפל לבור. בכור בזמן הזה שאינו נשחט בלא מום מפני שקדשים הוא דמאליו הוא קדוש והשוחטו כשהוא תם שוחט קדשים בחוץ וענוש כרת ומתני׳ שנפל בו מום מעי"ט מיירי אלא שלא נראה למומחה אם הוא מום עובר או מום קבוע דאי לאו הכי לא הוה ר׳ יהודה שרי ליה דהא אית ליה מוקצה ולא הוה דעתיה עליה מאתמול אלא ודאי דה"ק בכור בעל מום שלא הראהו מבעוד יום להכם להתירו ונפל לבור בי"ט וירא שמא ימות שם: ר׳ יהודה אומר ירד המומחה ויראה. אם המום שהיה בו מאתמול מום קבוע הוא יעלה וישחוט דמשום מוקצה ליכא דדעתיה עליה מאתמול וס"ל לר׳ יהודה דרואין מומין בי"ט: ואם לאו. שהמום של אתמול אינו מום קבוע לא ישחוט ואפי׳ עבר והעלהו וקמ"ל דאפי׳ נעשה בו היום מום קבוע לא ישחוט דלא אמרי׳ דעתיה עליה מאתמול אא"כ אותו מום בעצמו יהיה מום קבוע מאתמול וראוי לישחט עליו: ר"ש אומר וכו׳. ר"ש ס"ל אין רואין מומין בי"ט וטעמא שאם אתה מתיר לראות המום שנפל בו מערב י"ט אתי לראות אף המום שנולד בו בי"ט והאי אסור משום מוקצה דאע"ג דלית ליה לר"ש מוקצה בכי הא מודה כדתנן בשלהי מכלתין אין משקין ושוחטין את המדבריות ואמרי׳ דאתיא נמי כר"ש דהכי כגרוגרות וצמוקין דמי דאסחי דעתיה מינייהו וה"נ לא הוי מאתמול דעתיה עילויה והלכך אפי׳ נולד בו המום מעי"ט לא היה דעתיה עליה דמי יימר דמזדקיק ליה חכם לראותו: **גמ׳** מחלפה שיטתיה דר׳ יהודה וכו׳. דהא התם בשלהי מי שהחשיך גבי מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים קאמר ר׳ יהודה אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה אלמא הואיל דמאתמול לא הוה דעתיה עליה אסור משום מוקצה לדידיה: והכא הוא אמר הכין. בתמיה דירד מומחה ויראה וכו׳ ואמאי הא מאתמול לא היה דעתיה עליה דמי יימר דמזדקק ליה חכם לראות ובין השמשות אסחי דעתיה מיניה ומוקצה הוא: ר׳ יודה כדעתיה דר׳ יודה אמר אין המומחה תורה. בפ"ד דבכורות דתנינן שם השוחט את הבכור ומראה את מומו ר׳ יהודה מתיר דראיית המומחה אינה תורה לומר דדוקא המומחה שנטל רשות לראות הבכורות הוא שיתיר אלא אפילו ג׳ הדיוטות יכולין לראות אם הוא מום קבוע להתירו ונטילת רשות מהני לראותו אף ביחיד והלכך לא אסחי דעתיה מיניה דמימר אמר אי לא מזדקיק ליה חכם בג׳ הדיוטות סגי: ר׳ הונא בשם ר׳ אבא דר׳ יודה הוא וכו׳. כלומר אין

עין משפט נר מצוה

ט

א מיימוני פ"א מיו"ט הלכה י"ב טוש"ע או"ח סי׳ תקצ"ח ס"ו

י

ב מיימוני שם פ"ה הלכה ס׳ טוש"ע שם ס"ג

יא

ג מיימוני פ"ו משחיטה הלכה י"ד טוש"ע יו"ד סי׳ כ"ב ס"ג

יב

ד טוש"ע או"ח סי׳ תנ"ח ס"ו

יג

ה מיימוני פ"ב מיו"ט הלכה ד׳ טוש"ע שם ס"ט

רידב"ז

לשבת, והטמנה דבבלי הוא להחם לכתחלה חמין על הטמנת שבת ודו"ק: **מחלפה** שיטתיה דר"י דתנינן תמן ר"י אומר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה והכא הוא אומר הכן. פי׳ כיון דר"י אית ליה מוקצה מ"מ מתיר הכא ומשני ר"י כדעתיה דו אמר אין המומחה תורה וקאי על המתניתין במס׳ בכורות בפ"ה דגרסינן שם בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו הר"ז ישחט ע"פ ג׳ בני הכנסת ר׳ יוסי אומר אפילו יש שם כ"ג אינו נשחט אלא ע"פ מומחה ע"כ והת"ק דר׳ יוסי הוא ר׳ יהודה וס"ל ע"כ דלא בעינן מומחה מן התורה דאי ס"ד דמומחה מן התורה הוא היכי שרי במקום שאין מומחה ע"פ ג׳ בני הכנסת כדגרסינן שם בפירוש ג׳ מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ואי דאורייתא היא היכי שרי הא צריך להיות אסור עד שימלא מומחה כדאיתא במס׳ יומא דף כ׳ ובפסחים דף נ"ה אי חלות דאורייתא היכי מקדמינן והיכי מאחרינן במקום דלא איפשר עיי"ש אלא ע"כ דהוי מדרבנן וכיון דהוי ע"כ מדרבנן ע"כ לא קשה הא ר"י אית ליה מוקצה דס"ל דאם לא היתה נבילה מע"ש אסורה דז"א דהא לכאורה קשה מאי מוקצה שייך הכא דהא ע"כ מיירי בשהיה בו מום מערב יו"ט וכיון שכן אפילו לא נודעה לו עד מחר אם הוי מום קבוע או מום עובר מ"מ אין זה מוקצה דהא קי"ל מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר כדאיתא במס׳ ביצה דף כ"ו ע"ב ואפילו לשיטת הירושלמי דמוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו אסור הא כבר ביארנו לעיל דזה לא הוי אלא בגרוגרות וצמוקין אבל בכ"מ מיתר וא"כ לא דמי לנבילה דהתם נתנבלה בשבת גופיה אבל הכא היה בו מום מערב יו"ט אך דאין הבעלים הכירו בו. אבל ז"א דע"כ הוי

מוקצה

תוס׳ הרי"ד

מחלפה שיטתיה דר"י. עיין בפנים ועפ"ז יומתק לנו מאוד ויאר לעינינו את הסוגיא דמס׳ שבת דף מ"ו ע"ב דגרסינן שם רמי ליה אביי לרבה תנ א מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור"ש מתיר אלמא לר"ש ל"ל מוקצה ורמינהו ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מעיו"ט אין זה מן המוכן הכי השתא הכא אדם יושב ומצפה מתי תכבה נרו הכא כו׳ מי יימר דנפל ביה מום וכו׳ מי יימר דמזדקק ליה חכם ושיטת התוס׳ ז"ל דתלי׳ זב"ז דלר"י דס"ל רואין מומין ביו"ט שילכך לא הוי מוקצה ור"ש סבר אין רואין אפילו ביקרו אינו מבוקר משום מוקצה ובתוס׳ ז"ל ד"ה מי יימר דמזדקק ליה בעל תימא מי דמי התם ולאי לא מזדקק לי׳ חכם דאין רואין מומין ביו"ט דהא לר"י דאית ליה רואין מומין ביו"ט לא אמרינן מי יימר וי"ל דבעל נמי לא ניחא ליה להזדקק דומיא דשרי נדרים שנדרם לדבר מצוה והק׳ המהרש"א ז"ל והמהר"ם ז"ל דאכתי תקשה לכו הך קושיא גבי נשאלים לנדרים מאי פריך ולימא מי יימר כו׳ מי דמי התם לא מזדקק ליה חכם דאין רואין כו׳ אבל הכא אין איסור בדבר מזדקק ליה חכם והאריכו המהרש"א והמהר"ם ז"ל מאוד בענין זה והמהרש"א ז"ל מתרץ דכבר הוכיחו התוס ז"ל דבמד מי יימר סגי אפילו בלא איסור והשתא גבי נשאלין לנדרים לא פריך בפשיטות מי יימר דמזדקק ליה חכם ר"ל דלא ימלא ת"ח ואין לסק׳ א"כ לר"י נמי מי יימר דמזדקק ליה חכם ומאריך בזה לתרוצי אליבא דר"י ועפ"י דברינו ניחא דלר"י לא שייך מי יימר דמזדקק לי׳ חכם דהא אפילו אי לא עלה על דעתו דיזדקק ליה חכם מ"מ כשמתירו החכם שוב לא

שנויי נוסחאות (פ"ה) ובמוטה נד"א ובמטה.

עין משפט
נר מצוה

יד
א מיימוני פ"ב מי"ט ס"ד טוש"ע או"ח סי' תנ"ח ס"י

גליון הש"ס
(א) עי' בו"ח סבכ"ן ח"א סי' פ"ו:

פני משה

טריפה כמה דאת אמר תמן כלומר גבי טריפה ודאי מותר לראות בהמה שנשחטה בי"ט ונולד בה איזה ספק אם היא טריפה או לא וה"נ לר' יהודה בראיית מומי הבכור בי"ט: ר' יודן בעי. לא שייכא הכא אלא אגב דאיירי בראיית טריפה בי"ט מייתי הא דר' יודן שהקשה על הא דתנן אין מפרישין תרומות ומעשרות בי"ט ושל דמאי נמי בכלל וכדתנינן דספק השיכה הוא דמעשרין את הדמאי הא בשבת וכי"ט לא ואמאי הא דמאי מדבריהן הוא מספק שמא לא עישר הפס הארץ תבואה זו וראיית הטריפה כלומר לבדוק אחר טרפיות ג"כ מדרבנן הוא וא"כ כמה דאת אמר רואין את הטריפה בי"ט נימא נמי ודכוותה מפרישין את הדמאי בי"ט ולא משני מידי: ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה כל שמומו ניכר וכו'. לפרש דברי ר"ש במתני' קאמר דלא תימא הא דקתני כל שאין מומו ניכר מעי"ט היינו שלא היה בו מום מעי"ט דלא היא אלא אפי' היה מומו ניכר מעי"ט ולא התירו מומחה אלא בי"ט אין זה מן המוכן ואסור לשוחטו בי"ט וכטעמא דפרישית במתני' וכל שאין מומו ניכר דקאמר שאין ניכר להתירו מעי"ט הוא: והא תני. בברייתא הדא עגל בכור וכו' האי מן הטריפה לאו דוקא הוא דמה ענין זה אצל מומי הבכור אלא לרבותא הוא דנקיט שאפי' נולד היום מן הטריפה דליכא למימר ביה מוכן אגב אמו הוא וה"ה כל שנולד היום מותר קתני מיהת עגל בכור שנולד היום וע"כ שנולד מומו עמו היום הוא שהרי אין הבכור נשחט בזמן הזה אא"כ היה בו מום וקתני מותר אלמא שרואה הוא המומחה היום להתירו וקשיא להא דר' אבהו: תיפתר שעבר המומחה וראהו. היום והואיל ולא היה בחזקת איסור מותר בדיעבד לשחטו אבל לכתחלה אסור לראות המום היום ואפי' נולד הוא ומומו עמו: אתא עובדא קומי ר' אימי. בדינא דמתני' וכסבור היה דהלכה כר' יהודה כפי הכלל ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה ואייתי רב הושעיה מתניתא וכו' דשנה לדברי ר"ש בלשון חכמים ש"מ דהלכתא כוותיה וקיבלה ר' אימי וחזר בו ממה דאמר מעיקרא: אותו ואת בנו שנפלו לבור וכו'. גרסי' להא לעיל בפרק ג' דפסחים בהלכה כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט וע"ש:
הלכה

טריפה כמה דאת אמר ר"מן רואין את הטריפה בי"ט ודכוותה רואין את הבכור ביום טוב רבי יודן בעי דמאי מדבריהם (א) וראיית טריפה מדבריהן כמה דאת אמר רואין את הטריפה ביום טוב ודכוותה מפרישין את הדמאי ביום טוב ר' אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה כל שמומו ניכר מערב יום טוב ולא התירו מומחה אלא ביום טוב אין זה מן המוכן והא תני עגל בכור שנולד מן הטריפה בי"ט מותר אמר רב חסדא תיפתר שעבר המומחה וראהו אתא עובדא קומי ר' אימי וסבר מימר ר' יודה ור' שמעון הלכה כר' יודה אייתי רב הושעיה מתניתא דבר קפרה מדרומא ותנא וחכמים אומרים כל שמומו ניכר מבערב יום טוב ולא התירו מומחה אלא ביום טוב אין זה מן המוכן וקיבלה וחזר ביה *אותו ואת בנו שנפלו לבור ר' ליעזר אומר יעלה את הראשון על מנת לשחוט וישחוט והשני עושין לו פרנסה במקומו שלא ימות א ר' יהושע אומר יעלה את הראשון ע"מ לשחוט ולא ישחוט ויערים ויעלה את השני אע"פ שלא חישב לשחוט אחד מהן מותר ר' בון בר חייה בעי מחלפה שיטתיה דר' ליעזר תמן הוא אמר מותר להערים והכא הוא אמר אסור להערים תמן משום בל יראה ובל ימצא והכא מה אית לך מחלפה שיטתיה דרבי יושוע תמן הוא אמר אסור להערים והכא הוא אמר מותר להערים א"ר אידי כאן שבות וכאן חייב חטאת א"ר יוסה בי רבי בון הכא כדי לחוס על ניכסיהן של ישראל תמן מה אית לך ר' יצחק ורבי יאשיה חד כהדין וחד כהדין:

הלכה

קרבן העדה

מסורת הש"ס
(פסחים פ' אלו עוברין הלכה ג) ביצה לז א

טרפה. דתנן פרק ד' דבכורות השוחט את הבכור ומראה מומו ר' יהודה מתיר ר' מאיר אומר הואיל והוא נשחט שלא ע"פ מומחה אסור וטעמו דר"י דסובר דכי היכי דרואין טריפה לאחר שחיטה רואין נמי בכור לאחר שחיטה ואפי' אי סובר ר' יהודה דמומחה דאורייתא לא הוה כדן את הדין שרי דכי היכי דרואין את הטריפה רואין נמי את המומין: דמאי מדבריהם. להפרים דמאי הוא מדרבנן: וראיית טריפה. לבדוק הריאה נמי מדרבנן וכי היכי דרואין את הטריפה בי"ט ולא אמרינן דמיחזי כמתקן ה"נ יש להתיר להפרים דמאי בי"ט ואנן קיי"ל אין מפרישין הדמאי בי"ט: אין זה מן המוכן. כלומר אפילו נולד מומו מעי"ט סובר ר"ש דאינו מן המוכן דאף ר"י לא קאמר שירד מומחה ויראה אלא בכה"ג שנולד מומו מעי"ט: שנולד מן הטרפה. אע"ג שלא היה מוכן אגב אמו אם נולד הוא ומומו עמו שמותר בי"ט ואם"ד דדוקא כשהיה בו מום מעי"ט הוא דקשרי ר"ש ור"י הך מתני' אמאן תרמיי': תיפתר שעבר המומחה וראהו. וכר"ש דלית ליה מוקלה וקמ"ל אע"ג שנולד מן הטריפה כיון שעבר וראהו שרי: אתא עובדא. בא מעשה לפני ר' אימי לראות בכור בי"ט שנפל בו מום מעי"ט וסבר לראותו כר"י דר"י ור"ש הלכה כר"י: ותנא וחכ"א וכו' אין זה מן המוכן. ומדשנאה לר"ש בלשון חכמים ש"מ דהלכתא כוותיה: וקיבלה. להך ברייתא וחזר ביה מלעשות כר"י: אותו ואת בנו. שאסור לשחוט שניהם היום: אע"פ שחישב. אא"כ שלא לשחוט אפי' אחד משניהם מותר: תמן. גבי חלה מתיר להערים כדאמרי' התם והכא גבי או"ב אוסר ר"א להערים: ומשני תמן. מתיר להערים שלא יעבור על ב"י וב"י אם יניחנה כך אבל הכא גבי או"ב מה איסורא איכא אם מניח א' מהן בבור שהרי יכול לעשות לו פרנסה במקומו: א"ר אידי כאן. באו"ב אינו אלא שבות שנושא ב"ת שהוא מוקלה: וכאן חייב חטאת. ל"ד חייב חטאת אלא חיוב מיתה אם אינו מפרים החלה וחיים רבי יהושע אם לא יפרישנה מיד שמא ישכח ויאכל בלא חלה א"כ אם אופה בי"ט איכא איסור מלקות: א"ר יוסי בר' בון. ל"ק דר"י אדר"י דהכא גבי או"ב מתיר ר"י להערים כדי לחוס על ממונם של ישראל שלא ימות השני בבור התם גבי חלה מאי הפסידא אית ליה: ר"י ור' יאשיה. ח"א כר' אידי וח"א כר"י בר בון:

הלכה

תוס' הרי"ד

לא הוי מוקלה דהא אין המומחה תורה ובמוקלה דרבנן כשנסתלק האיסור שרי ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי והעיקר החילוק שבין ר"י ור"ש דהק' בתוס' ז"ל הא בכל דוכתי מחמיר ר"י טפי מר"ש במוקלה וי"ל דטעמא רבה א"ל הואיל וס"ל דרואין מומין ביו"ט וידוע שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקלה דהא מאתמול דעתיה עליו אבל לר"ש דא"ל דאין רואין מומין שילכך לאו דעתיה עלויה מאתמול ע"כ אסור אפילו אם ביקרו בדיעבד עכ"ל ז"ל פי' דנהי דלתרוייהו אמרינן מי יימר בין לר"י ובין לר"ש דמי יימר דמזדקק ליה חכם אבל מי יימר דר"ש ממור יותר ממי יימר דר"י דמי יימר דר"ש הוא משום איסור ע"כ דלא מזדקק ליה אבל מי יימר דר"י לא חמור כ"כ דהא מותר לחכם לראות ע"כ לא חמור כ"כ המי יימר דר"י ע"כ אף דבכל מקום גבי מוקלה מחמיר ר"י טפי מר"ש אבל הכא מחמיר ר"ש טפי מר"י משום דמי יימר דר"ש חמור יותר ממי יימר דר"י וזהו פי' התום' ז"ל אבל גם לר"י איכא מי יימר ובחד מי יימר סגי אף במי יימר דליכא איסור וע"כ שייך מי יימר אף לר"י כדפי' המהרש"א ז"ל והא דבאמת שרי לר"י הוא משום דכיון דכל מוקלה שלו הוא רק מדרבנן דאין המומחה תורה וכיון דיש בו מום קבוע מותר לאכלו מן התורה אף בלא מומחה ובמוקלה דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי בין אם התיקון מדרבנן כגון טבל וכ' התום' ז"ל דכיון דהא דאין מפרישין תרו"מ ביו"ט הוא רק מדרבנן לא אמרינן מיגו דאתקצאי והסברא היא כמו שכתב הצל"מ ז"ל כיון דבידו היה לא אקצייה מדעתו ומושב לעבור ע"כ אם עבר על דרבנן או מותר לכתחל' דאין כאן מוקלה עיי"ש וכמו כן אם גוף האיסור הוא מדרבנן כגון בכור בע"מ קבוע על שלא הראהו למומחה דאין המומחה תורה לא אמרינן מיגו דאתקצאי לאחר שראהו מומחה וע"כ שפיר ניקא לר"י דמותר לאחר שראהו חכם ולא הוי מוקלה אבל גבי נדרים דעד שלא שאל לחכם הוי עליו איסור תורה ע"כ הוי מוקלה אפילו לאחר ששאל לחכם דמי יימר דמיזדקק ליה חכם. וע"פ דברינו מתורץ מאוד תמיהת התום' ז"ל במס' שבת דף מ"ג שהניחו בתימא והצל"מ ז"ל בסוגיא בביצה דף כ"ו מתרץ תמיהתם ז"ל שתמהו על ר"ש דס"ל דאין רואין מומין ביו"ט אם עבר וביקרו אינו מבוקר משום מוקלה מ"ש מטבל דאם עבר ותיקנו מתוקן משום דהוי מדרבנן ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי וה"נ הא דאין רואין מומין ביו"ט הוא רק מדרבנן וא"כ קשה למה אינו מבוקר משום מוקלה ותירץ הצל"מ ז"ל דעד כאן לא אמרינן

רידב"ז

מוקלה משום דאפילו כשהיה בו מום קבוע מערב יו"ט ואפילו כשהבעלים הכירו בו מ"מ אסור לאכול עד שיאמר המומחה מותר ובלא הוראת המומחה אסור הוא באכילה [כמו גבי נגעים דאפילו כשהוא רואה שטהור הוא לא הוי טהור עד שיאמר הכהן טהור הוא כדאיתא בתו"כ ומובא בירושלמי במס' פסחים פ"ו עיי"ש וכ"פ הרמב"ם ז"ל עיי"ש] וא"כ ניתר הוא באכילה ביו"ט גופיה בשעה שהורה החכם להתיר א"כ הוי כמו שנעשית נבילה בשבת דס"ל לר"י דהוי מוקלה ע"כ שפיר משני דר"י לטעמיה דס"ל דאין המומחה תורה ע"כ לא הוי אלא מוקלה דרבנן ובמוקלה דרבנן קי"ל כשנסתלק המוקלה לא אמרינן מיגו דאתקצאי לבה"ש רק במוקלה דאורייתא אמרינן מיגו דאתקצאי לבה"ש אבל לא במוקלה דרבנן כדאיתא בתום' ז"ל במס' ביצה דף ל"א ע"כ עיי"ש וא"כ דכל האיסור באכילה עד שהורה החכם הוא רק מדרבנן ע"כ כשמתיר החכם שוב לא הוי מוקלה ומשום דהת"ק דר' יוסי שם אינו מפורש מי הוא או ר"מ או ר' יהודה ע"ז מסיק ר"ח בשם ר' אבא דר"י הוא כלומר דהת"ק הוא ר"י דר' יהודה לטעמיה במתניתין דידן דעביד ראיית בכור כראיית טריפה כמה דאת אמר רואין את הטריפה ביו"ט דאל"כ אסור לשחוט ודכוותיה רואין את הבכור ביו"ט דלא חשיב מתקן משום דמדמה ראיית בכור כראיית טריפה וכמו דראיית טריפה היא רק מדרבנן ולא חשיב מתקן ודכוותיה ראיית בכור היא רק מדבריהן ולא חשיב מתקן ורואין ביו"ט. ע"ז פריך ר' יודן לטעמך דס"ל דלפיכך לא חשיב מתקן משום דהוא מדבריהן א"כ קשה דמאי מדבריהן וטריפה מדבריהן כמה דאת אמר רואין את הטריפה ביו"ט ודכוותיה מפרישין את הדמאי ביו"ט:

ר"א בשם ריב"ח כל שמומו ניכר מערב יו"ט ולא התירו מומחה אלא ביו"ט אין זה מן המוכן. פי' דמפרש להמתניתין כל שאין ניכר מעיו"ט לאו שאין ניכר כלל אלא דלא איתחזי לחכם כמו דאיתא בש"ס דילן מאי כל שאינו ניכר אילימא שאין מומו ניכר כלל נ"ל אלא דלא איתחזי לחכם וכו' עיי"ש וה"כ ה"פ אע"פ שניכר מעיו"ט לכל אדם אלא דלא איתחזי לחכם עד יו"ט אין זה מן המוכן וע"ז פריך והתני עגל בכור שנולד מן הטריפה ביו"ט מותר

כיון דס"ל דאפילו ניכר המום לכל מ"מ כל זמן דלא איתחזי לחכם הוי מוקלה א"כ מאי מהני שנולד הוא ומומו עמו כיון דכל זמן דלא איתחזי לחכם הוי מוקלה א"כ הוי מוקלה בין הלידה ובין ראיית חכם אלא ע"כ דכיון דניכר המום לכל לא הוי מוקלה אפילו לא איתחזי לחכם עד יו"ט א"כ לא היה

4 ט

שנויי נוסחאות (סי"ג) מבערב גד"ו מערב.

עמודי ירושלים

דמאי מדבריהם וראיית טריפה מדבריהם. כ' הסירי קרבן וקשה דלמא שאני דמאי שצריך לעשות מעשה ולהפרים תרומה וגם צריך שיאמר בפירוש כלהם כמתקן משא"כ בראיית טריפה טו' ע"ש ולא ידענא מאי קושיא דמ"ש דבדמאי צריך דיבור הוא תימה דאפילו תרומה ודאית נטלת במחשבה כמבואר בגיטין דל"א ובש"ע יו"ד (סי' של"א ס"מ) גם מ"ש דצריך מעשה הנה א"כ רק לציין מקום ועב"ז אסור. וע' מס"ד (סי' רכ"ד) ולק"מ:

תני אומר הוא אדם לחבירו כו'. פ' בא"ז ס' עירובין (סי' ק"מ) שכ' בשם רב שמואל בר' נטרונאי דהיה גירסתו בירושלמי הזה בזה"ל אומר אדם לתנוני ישראל תן לי כלה של תבלין אבל שבת ישראל הרגיל אצלו תן לי ירך אבל פסם ישראל הרגיל אצלו תן לי תור או גוזל אבל נחתום ישראל הרגיל אצלו תן לי ככר אבל תנוני ישראל הרגיל אצלו תן לי כ' אגוזים ועשרה ביצים עכ"ל הרי נוסחתו בשינוי ממה שלפנינו:

מסורת הש"ס

ביצה כז ב | שם | נגעי' פ"ב מ"ג | ביצה כז ב | שם כח א | שם כז ב | פ"ש כח ו

הלכה ה מתני' *בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה מעשה ששאלו את ר"ט עליה [ה] ועל החלה שנטמאת ונכנס לבית המדרש ושאל אמרו לו לא יזיזום ממקומן:

גמ' שמואל אמר טעו ה' זקנים שהורו לר"ט בלוד אמר רב מתנה בבכור הוה עובדא א"ר אבין *מתניתא אמרה כן עליה ועל החלה שניטמאת מה זו קודש אף זו קודש בעון קומי לוי מהו לראות את הטריפה בבית אפל אמר לאפק לבר רבי אימי בעי *שמענן [ו] אין רואין את הנגעים בבית אפל שמענן אין רואין את הטריפה בבית אפל א"ר יוסה בי רבי בון לא מטעם הזה אלא שמא תימצא טריפה [ג] ויהא אסור לטלטלה אתייא דרב מתנה כשמואל ודלוי כרב א"ר בא רבי יהודה בשם שמואל הלכה כרבי יודה:

הלכה ו מתני' [ד] *אין נמנין על הבהמה בתחילה בי"ט אבל נימנין עליה מערב י"ט ושוחטין ומחלקין ביניהן *רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר:

גמ' הא להוסיף מוסיפים היו חמשה נעשין עשרה *תני [ה] לא יאמר אדם לחבירו הרי אני עמך בסלע הרי אני עמך בשקל אבל אומר הוא לו הרי אני עומד למחצה לשליש ולרביע *רבי חייה רבה ור"ש בר' [ו] שקלו (א) מנה כנגד מנה בבכור בד"א בחול הא ביום טוב [ז] אסור על שם אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר רב אבון רב יהודה בשם שמואל אפילו

קרבן העדה

הלכה ה מתני' החלה שנטמא'. אינה ראויה לכהן ביום טוב אף להסקה או לתתה לכלבו דאין מבערין קדשים מן העולם בי"ט ואפי' ע"י אכילת בהמה דגזירת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים מן העולם בי"ט א"כ דאסור לתתה לפני כלבו דמלותה בשריפה דומיא דקדשים שנטמאו:

גמ' טעו ה' זקנים שהורו לר"ט בלוד. שלא יזיזו הבהמה שמתה ממקומה שהלכה כר"ש דאמר מחתכין הדלועין לפני בהמה ואת הנבלה לפני הכלבים אפי' נתנבלה בשבת וכ"ש שמותר' בטלטול לצורך הכלבים: בבכור הוה עובדא. דר"ט שצריך קבורה ואסור להאכילו לכלבים ולפיכך הורו שלא יזיזו ממקומו: מתני' אמרה כן. מתני' נמי דייקא דשאלה היתה בבהמת קדשים: אמר לאפק לבר. להוציאה לחוץ ושלא לראותה בבית אפל ע"י נרות: שמענו אין רואין את הנגעים בבית אפל. כדתנן בפ"ק דנגעים התם ה"ט דכתיב כנגע נראה לי ולא לאורי: שמענן אין רואין את הטריפה בבית אפל. בתמיה זה לא שמענו מעולם ולמה יהא אסור: לא מטעם הזה. שאתה סובר דלוי מדמה טרפה לנגעים אלא שמא תמצא שתהיה טרפה וא"כ יהא אסור לטלטלה לכך אמר להוציאה תחלה למקום שהוא רוצה שתהיה מונחת שם: אתיא דרב מתנה. דמוקי למתני' בבכור דוקא כשמואל דבהמת חולין אפי' טרפה מותר לטלטלה כר"ש: ודלוי. דאסר להוציאה לחוץ כרב דסובר דמודה ר"ש בבע"ח שמתו בי"ט שאסורין וכי שריא במסוכנת בין השמשות דדעתיה עליה להאכילה לכלבים ובהמה טרפה זו ודאי לא היה דעתו עליה להאכילה לכלבים הלכך אוסרה לטלטלה: הלכה כרבי יהודה. דאמר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן ופליג אהא דלעיל דאמרו משמיה דשמואל שטעו ה' זקנים שהורו לר"ט:

הלכה ו מתני' אין נמנין. אין פוסקין דמים להיות שנים ג' בני אדם אומרים בהמה זו בג' דינרים דינר לכל א': ושוחטין ומחלקין ביניהן. למחצה לשליש ולרביע ואין מזכירין פיסוק דמים אלא מביא שתי בהמות שוות ושוחט אחת מהן ולמחר שמין השנייה: שוקל אדם בשר. אע"פ שאסור לשקול בליטרא דהוה מעשה חול מותר לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופץ ולמחר שוקלים הכלי כמה משקלו: אין משגיחין. אין מעיינין: **גמ'** הא להוסיף מוסיפים. אם כבר נמנו עליה בני אדם מעי"ט מותרין להוסיף בי"ט כגון שהיו ה' מותר להוסיף עשרה כיון שאינו מזכיר פיסוק דמים אלא אומרים להם שהן יתנו המחלה מה שנתנו הן: הרי אני עמך. נמנה על בהמה זו בסלע: שקלו מנה כנגד מנה בבכור. כשהיו חולקין או מוכרין בשר בכור היו שוקלין מנה כנגד מנה: הא בי"ט אסור. לשקול מנה כנגד מנה:

אפילו

פני משה

הלכה ה מתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה. בגמרא מסיק לאוקימתא דמתני' בבהמת קדשים מיירי דקתני עליה ועל החלה שנטמאת מה זו קדש אף זו קדש דמכיון דבהמת קדשים שמתה אסורה בהנאה וטעונה קבורה ואינה נפדית דבעיא העמדה והערכה א"כ אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפי' למ"ד פודין בי"ט לא פרקי לה הלכך לא יזיזנה ממקומה דלא חזיא אבל בהמת חולין שמתה מחתכין אותה לפני הכלבים ודוקא שהיתה מסוכנת מאתמול דדעתיה עלה אבל לא היתה מסוכנת מאתמול אף בהמת חולין לא יזיזנה ממקומה דהכא בי"ט איירינן וקי"ל בי"ט כר' יהודה דמוקצה אסור: ועל החלה שנטמאת. ואינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתו לכלבו אסור בי"ט דאין מבערין קדשים בי"ט ואפי' על ידי בהמה דגזירת הכתוב הוא שאין מבערין קדשים טמאין בי"ט דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף הלכך כמלאכה הוא:

גמ' שמואל אמר טעו ה' זקנים שהורו לר"ט בלוד. ר"ט בלוד היה כדתני בפ' הזהב הורה ר' טרפון בלוד וכשנכנס כאן לבית המדרש ושאל והיו שם חמשה זקנים והורו לו לא יזיזנה ממקומה וקאמר שמואל דאותן הזקנים טעו בהוראה זו דהורו ליה כר' יהודה דאית ליה מוקצה ואנן כר"ש הוא דקי"ל: אמר רב מתנה. לא טעו דבבכור הוה עובדא וכדדייק ר' אבין נמי ממתני' דאמרה כן עליה וכו' הלכך אפי' לר"ש לא יזיזנה ממקומה דטעון קבורה הוא וכדפרישית במתני': מהו לראות את הטריפה בבית אפל. קס"ד דבחול קאי ומטעמא דשמא לא יוכל לדקדק בראייתה: ואמר לוי לאפקה לבר. ועל זה הקשה ר' אימי ואמר אנחנו שמענו אין רואין את הנגעים בבית אפל כדתנן בפ"ב דנגעים בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו אבל היכא שמעינן אין רואין את הטרפה בבית אפל בתמיה: אמר ר' יוסי בר' בון. לא מטעם הזה כדקס"ד אלא בי"ט הוה עובדא וציוה לוי לאפקה לבר ולראותה דשמא תמצא טרפה ויהא אסור לטלטלה אחר כך ויבזבזו בה הואיל דהבית אפל הוא: אתייא דרב מתנה כשמואל. רב מתנה דאוקי למתני' דבבכור הוה עובדא אבל אם היתה בהמת חולין מותר לטלטלה וזה כשמואל בענין מוקצה בי"ט דפסק בפ"ק כר"ש ודלוי דאמר להוציאה לחוץ לפי שאח"כ יהא אסור לטלטלה אתיא כרב דאית ליה מוקצה וכר' יהודה: אמר רבי בא. אני שמעתי מרב יהודה בשם שמואל דאמר הלכה כרבי יהודה במוקצה בי"ט:

הלכה ו מתני' אין נמנין על הבהמ' לכתחל' בי"ט. אין פוסקין דמים בין שנים או שלשה בני אדם על הבהמה ולומר בהמה זו בכך וכך ומגיע על כל אחד ואחד כך וכך דמקח וממכר הוא: אבל נמנין עליה וכו' ושוחטין וכו'. כלומר ובי"ט אם לא נמנו עליהן מעי"ט עושין כך מביאין שתי בהמות שוות זו לזו ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהן ולמחר שמין כמה דמי השניה וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו: ר' יהודה אומר וכו'. אע"פ שאסור לשקול בי"ט בליטרא דהוה עובדא דחול מותר לשקול בשר כנגד הכלי או כנגד הקופץ ולמחר יראו כמה משקל הכלי והקופץ: והכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. אין מעיינין בכף מאזנים. וכל עיקר דנקט אפי' ליתן בו בשר לשומרו מן העכברים אסור אם היה המאזנים תלוים מפני שנראה כשוקל בכף מאזנים והלכה כחכמים:

גמ' הא להוסיף מוסיפין. דדיקא למנות עליה מתחלה בי"ט הוא דאסור אבל אם כבר נמנו כמה בני אדם עליה מעי"ט ורצו להוסיף בני אדם עליה בי"ט מותר לפי שא"צ להזכיר פיסוק דמים לכך כדמפרש ואזיל שאם היו חמשה בני אדם שנמנו עליה מעי"ט מוסיפין בי"ט ונעשין עשרה ואומרים החמשה הנוספין הרי אנו בבהמה זו כפי שנמנו אתם הראשונים עליה: תני. בתוספתא פ"ג לא יאמר וכו' הרי אני עומד למחצה לשליש ולרביע מותר שאינו מזכיר פיסוק דמים: שקלו מנה כנגד מנה בבכור. כדתנן בפ"ה דבכורות שאע"פ שאין הבכור והמעשר נשקלין בליטרא מפני שהוא כמזלזל בקדשים אבל שוקלין מנה כנגד מנה בבכור שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה ובמעשר אפי' מנה כנגד מנה אין שוקלין דמיחזי כאלו מוכרו ובהמת מעשר אסור למכור כלל לפי שנאמר בו לא יגאל וגמרינן גאולה גאולה מחרמים: בד"א בחול. גבי בכור הוא שהתירו כדאמרן הא בי"ט בבהמה שנשחטה לצורך י"ט אסור אף מנה כנגד מנה לפי שאין משגיחין וכו':

אפילו

עין משפט נר מצוה

טו
ז מיימוני פ"ב מי"ט הל' ט"ז טוש"ע או"ח סי' תקי"ח ס"ו

טז
כ מיימוני שם

יז
ג מיימוני פ"ד מטומאת צרעת הלכה ה'

יח
ד טוש"ע שם סי' תנ"ו; סעי' י"ז

יט
ה מיימוני פ"ד מיו"ט הלכה י"ט טוש"ע שם סי' ת"ק ס"א

כ
ו מיימוני פ"א מבכורות הלכ' י"א טוש"ע יו"ד סי' ש"ו ס"ו

כא
ז טוש"ע או"ח סי' ת"ק ס"ב

גליון הש"ס

(א) עי' בברכי יוסף או"ח סי' ת"ק ומהרי"ט אלגאזי ריש המישי דבכורות.

רידב"ז

לו שעת מוקצה לעולם ופי' דמתניתין כל שאין מומו ניכר הוא דלא ניכר מום כלל עד יו"ט ע"ז משני אמר ר"ח תיפתר שעבר המומחה וראהו פי' שעבר לאו לשון עבירה דעבד החכם עבירה אלא מלשון והוא עבר לפניהם דעבר החכם דרך שם דרך הילוכו וראהו בעת הלידה א"כ לא היה מוקצה אפילו שעה אחת וכה"ג משני בש"ס דילן אמר אביי ואיתימא רב ספרא כגון ליתבי לייגא התם ודו"ק:

ר'

תוס' הרי"ד

אמרינן טבל מוכן הוא אלא באיסור טבל דאף שאי אפשר לתקנו כי אם באיסור שיעבור על דברי חכמים ויתקננו ביו"ט מ"מ בידו ובדידיה הדבר תלוי אבל ראיית בכור לאו בדידיה תלוי כי אם בחכם שהחכם יעבור על דברי חכמי' ויראה מום ביו"ט בזה אמרינן דבעל הבכור מקצה דעתיה מיניה וסובר שודאי לא יתרצה החכם לעבור על איסור דרבנן לראות ביו"ט ולכן אפילו נזדמן שהחכם עבר וראהו נשאר מוקצה עכ"ל ז"ל ולכאורה בדברינו ז"ל מתורץ שפיר תמיהתם ובאמת קשה על רבותינו בעלי התוס' ז"ל שלא חילקו בזה דמאי דמיון הוא דבר התלוי בו בדבר התלוי באחרים בחכם אבל לפי דברינו קושית התוס' ז"ל עומדת במקומה דבאמת

קשה לר"ש דמ"ש מטבל שמוכן אצל שבת וא"ל דהכא שאני דתלוי באחרים ז"א דהא אפילו הכ אחרים לא יתרצו לסתיב מ"מ אינו אלא מדרבנן גוף האיסור והוי כמו טבל דטבל הוי העיקר איסור מדרבנן והכא הוי גוף האיסור מדרבנן כמו לר"י דס"ל כמי מי יימר דמיזדקק ליה חכם מ"מ מותר משום דלא חשוב מוקצה משום שאין כמומחה תורה כההיא סוגיא דידן בירושלמי א"כ כמו כן קשה על ר"ש דלא הוי לדידיה אסור במוקצה דהכא מדר"י אלא דלדידיה הוי האי יימר אסור אבל עכ"פ מ"ש מטבל דהא אין המומחה תורה ול"ל דר"ש ס"ל דהמומחה תורה ז"א דא"כ מנ"ל דפליגי בהאין מומין דילמא פליגי בזה אם המומחה תורה או לא אלא ע"כ דתרוייהו ס"ל דאין המומחה תורה א"כ נשאר התמיה באמת על ר"ש מ"ש מטבל דמוכן הוא אצל שבת כן נלפענ"ד בביאור האי סוגיא בע"ה לשיטת התוס' ז"ל. ובזה מתורץ מה דהקשה הכל"מ ז"ל על רש"י ז"ל במתניתין דפי' בכור בזה"ז ומה איכפת לן אם בזמן הזה ומפלפל בזה הרבה ולדבריו ניחא דע"כ לא פליגי ר'

יהודה

שנויי נוסחאות (ש"ס) לר"ט נ"ו לרבי טרפון.

חדושי הרד"ל

ודלוי כרב. כ"ב נ"ל ודלוי כרבי טרפון ור"ט דמתני': ודלוי כרב דא"ר בא רב יהודה בשם רב הלכה כר"י כנ"ל: **הא להוסיף כו'.** כ"ב ובירושלמי **פליג על הש"ס** ומפרש אין נמנין בתחלה בלא פיסוק דמים רק להמנות עליו בתחלה כמו מנוי שבל הפסח ומשום דאוושא מילתא:

א אפילו לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים אסור א"ר יוסה בי רבי בון לא מטעם הזה אלא בגין דתנינן רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופץ וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר הא תנייא קדמייא סבר מימר משגיחין הא לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים מותר תני רשב"ג אומר אף מפיים הוא אדם את עצמו בליטרא לידע מה הגיע לו כהדא רבי מנא זבן חרובן דשמיטה אתא שאל לרבי חזקיה א"ל נהגין רבנן כהדא דר"ש בן גמליאל *תני ב הטבח לא יהא שוקל בידו ומניח שידו כליטרא היא אבל חותך הוא בסכין ונותן לזה ולזה *תני ג אין מרגילין בי"ט לא בחול ד בבכור ולא בפסולי המוקדשין (א) א"ר אבון *שלא יהא כעובד בו עבודה בחייו א"ר יוסטא בר שונם גזרו עליהן שלא ירעו אותן עדרים עדרים א"ר מנא כל עמא מודיי מינפוח שרי למיחבוט רבי חייה רבה ורבי שמעון ברבי חד אמר אסור וחורנה אמר מותר א"ר יוסי בי רבי בון כל עמא מודיי למיחבוט אסור למינפוח רבי חייה רבה ור"ש בר' חד אמר אסור וחורנה אמר מותר:

הלכה ז מתני'

ה *אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חבירתה *לא יאמר אדם לטבח ו מכור לי בדינר בשר אבל שוחט והן מחלקין ביניהן: **גמ'** אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חבירתה *אמר רב חסדא דרבי יהודה היא אמר רב יהודה בשם שמואל דברי הכל היא כדי להעביר שמינונית שעליה:

הלכה ח מתני'

*אומר אדם לחנוני ז מלא לי כלי זה אבל לא במידה ר' יהודה אומר אם היה כלי של מידה לא ימלאנו מעשה בשאול בן בטנית שהיה ממלא את מדותיו מעי"ט ונותנן ללקוחות בי"ט אבא שאול אומר במועד עושה כן וחכ"א אף בחול עושה כן מפני מיצוי

פני משה

אפי' לתלותו וכו'. כדפרישית במתני': א"ר יוסי בר' בון לא מטעם הזה וכו'. כלומר לא מפני שאמרו חכמים אין משגיחין בכף מאזנים אתה בא לאסור אפי' בא לשומרו מפני העכברים דלא היא אלא בגין דתנינן וכו' הואיל ור' יהודה מתיר לשקול בשר כנגד הכלי והקופץ ועלה אמרו חכמים אין משגיחין בכף מאזנים: הא תנייא קדמייא וכו'. כלומר משום דת"ק והוא ר' יהודה ס"ל משגיחין לפיכך נקטו חכמים בהאי לישנא וקאמרי אין משגיחין בכף מאזנים והיינו לאסור מה דמתיר ר' יהודה הא לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים לכ"ע מותר דהאי לא מיחזי כשוקל: אף מפיים הוא אדם את עצמו בליטרא. אם לקח אדם בשר בי"ט ואינו יודע כמה הוא משקלו לפי שאסור ליקח במשקל יכול הוא לפיים עצמו ולשקלו בביתו בליטרא להנחת דעתו ולידע מה הגיע לו מהבשר הזה: כהדא ר' מנא זבן חרובין דשמיטה. ותנן בפ"ח דשביעית אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל ולא במנין כי היכי דלא ליתי לזלזולי בהו ואתא ר' מנא ושאל לר' חזקיה אם מותר לשקול בינו לבין עצמו להפיס דעתו ולידע כמה הוא וא"ל נהגין רבנן כהדא דרשב"ג ומותר: תני. בתוספתא שם: הטבח לא יהא שוקל בידו ומניח. לפי שידו כליטרא היא שהוא אומן בכך ויודע לכוין המשקל בידו: אבל חותך הוא בסכין ונותן וכו'. אע"פ שיודע לכוין בחתיכה שאין זה דרך משקל: תני. בתוספתא פ"ב: אין מרגילין בי"ט. אסור להפשיט הבהמה דרך הרגלים כל העור שלם כדי לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנין אותן בעורות כבשים המופשטין שלימים ומשום דטירחא יתירא הוא: ולא בחול בבכור וכו'. כדמפרש ר' אבון טעמא שלא יהא כעובד בו עבודה בחייו כלומר שלא יהא נראה שמשמרו בחייו לכך ולעשות עבודה בעורו: אמר ר' יוסטה בר שונם. בבכור ובפסולי המוקדשין טעמא אחרינא איכא שגזרו עליהן כדי שלא ירעו אותן עדרים עדרים שאם אתה מתירו להרגילו גזירה דאתי לשהוייה מלשחטן עד שימצא בני אדם המבקשין עורות שלימין ובין כך יגדל עדרים מהן ואתי בהו לידי תקלה לגיזה ועבודה: כל עמא מודיי מינפוח שרי. הני תנאי דפליגי לקמיה בהא כ"ע מודים שאם עשוי לעשות ממנו מנפוח לנפחים שהוא מותר דשכיחא הוא לקנותן ולא אתי לשהויי כי פליגי למיחבוט אם הוא עשוי בשביל לקבל בתוכו שמן ודבש שדרך לחבוט אותו כדי לנקותו דבהא לא שכיחי הקונים כל כך ור' חייה רבה ור' שמעון ברבי פליגי חד וכו': ור' יוסי בר' בון. אמר איפכא דטפי שכיחא למיחבוט ולמינפוח הוא דפליגי:

הלכה ז מתני' אין משחיזין את הסכין ביו"ט. ברחיים או במשחזת: אבל משיאה ע"ג חבירתה. דשינוי הוא: לא יאמר אדם לטבח וכו'. לפי שאסור להזכיר שם דמים וסיפא איצטריך ליה שאע"פ שהוא טבח ורגיל למכור לא מיחזי כדרך מקח וממכר כששוחט ומחלק סתם בלי פסוק דמים: **גמ'** אין משחיזין וכו' א"ר חסדא דר' יהודה היא. והכי גרים להא לקמן בפ"ה על מתני' אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ור' יהודה קאמר בברייתא אף מכשירי אוכל נפש מותר ומתני' דמתיר להשיאה ע"ג חבירתה וקס"ד כדי לחדדה והלכך קאמר רב חסדא דר' יהודה היא ובמשחזת הוא דאסור דעובדא דחול הוא: אמר רב יהודה וכו'. לא היא אלא דברי הכל היא ומיירי שעושה כדי להעביר שמנונית שעליה ואפילו הכי במשחזת לא דעובדא דחול היא:

הלכה ח מתני' אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה. אם הכלי לאו מיוחד למדה היא: אבל לא במדה. אם הכלי מיוחד למדה היא: ר' יהודה אומר אם היה כלי של מדה. אפי' אינו מיוחד למדה עכשיו אלא שעומד לכך אם ישבר כלי המיוחד יעמיד זה תחתיו לא ימלאנו ואין הלכה כר' יהודה: ממלא מדותיו מערב יום טוב. לפי שאין מודדין ביום טוב: במועד. בחול המועד היה גם כן עושה כך מפני ביטול בית המדרש שהיו רבים באים לשאול ממנו במועד שאינם טרודים במלאכה והיה ממלא מדותיו בלילה שאינו זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום: מפני מיצוי

קרבן העדה

אפילו לתלותו בכף מאזנים. שתלוייה ביתד גבוה אסור ודייק ליה מדתני כל עיקר: לא מטעם הזה. מדאמרו חכמים כל עיקר אלא מדתנן אין משגיחין הל"ל וחכמים אוסרין אלא ודאי דאיכא עוד ת"ק דפליג עמהן דסובר משגיחין והיינו דאוסר לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים ואתא ר"י למימר דמותר לשקול כנגד הכלי או כנגד הבשר וחכמים אומרים אין משגיחין אפילו לתלות מפני העכברים ל"א ה"פ ר"י בר בון סבר דמדתני אין משגיחין דייק שמואל דחכמים אסרי לתלותו מפני העכברים ועלה קאמר לא מטעם הזה תני אין משגיחין אלא כלפי שאמר ר"י משגיחין דהיינו ששוקל כנגד הכלי אבל לשקול ממש אפילו ר"י אוסר עלה קאמרו חכמים אין משגיחין אבל לתלות מפני העכברים שרי: אף מפיים וכו'. לאחר שחלקו מותר האדם לשקול לעצמו לפיים דעתו לידע כמה הגיע לחלקו: זבן חרובין. של שביעית ותנן אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל: אתא שאל לרבי חזקיה. אם מותר לשקלן אחר שלקחן באכסרא: א"ל. נהגו חכמים כהא דרשב"ג לשקלן לעצמו בביתו בי"ט וה"ה בשביעי': לא יהא שוקל בידו. לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין דבחול כמי עביד הכי וה"ל כשוקל בליטרא: אבל חותך הוא. הבשר בסכין אע"פ שיודע לכוין המשקל מ"מ לא מיחזי כעובדין דחול: אין מרגילין בי"ט. להפשיט העור שלם דרך הרגל טורח גדול הוא ואסור בי"ט אלא מפשיט כדרכו: שלא יהא כעובד עבודה. בקדשים בחייו לכך אסור בבכור ובפסולי המוקדשין ועבודה ממש לא הוה דכבר מתה אלא כיון שעושה כלי בעודו מחובר בבהמה נראה כעובד עבודה: שלא ירעו אותן. לבכור ופסולי מוקדשים עדרים עדרים אי שרית להו להרגיל משהיקן להו עד שיהיו גדולים ולאווין א"כ עד שימצאו בני אדם המבקשים עורות שלימים לכלים ואתי לידי תקלה לגיזה ועבודה ופסולי המוקדשין ובכור אסורין בגיזה ועבודה: מינפוח. לעשות בו מפוח לדברי הכל שרי שאין בו טורח כל כך: למיחבוט. להכות ולזרוק בו והיינו שמוליא כל הבשר דרך רגל א' ולא יהיה בעור שום קרע פליגי בה ר"ח רבה ור' שמעון בר ר': וחורנא. ואידך: אר"י בר' בון וכו'. פליג ארבי מנא:

הלכה ז מתני' אין משחיזין את הסכין. בריחיים או במשחזת: אבל משיאה ע"ג חברתה. דמשני מדרך חול:

גמ' דר"י היא. דמתיר מכשירי אוכל נפש בדבר שאינה מלאכה גמורה: ד"ה היא. אפילו כרבנן אתיא מתניתין והכא היינו טעמא דשרי שאינו עושה אלא להעביר שמנונית שעליה ולא לחדדה ואינה אלא כהדחה בעלמא:

הלכה ח מתני' אבל לא במדה. בגמרא מפרש לה: ממלא מדותיו מערב יום טוב. לפי שאין מודדין ביום טוב: במועד עושה כן. מפני ביטול בית המדרש שלפי שאין טרודים במועד היו רבים באים לשאול הימנו והיה ממלא מידותיו בלילה שאינו זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום: מפני מילוי

עין משפט נר מצוה

כב
א מיימוני פ"ד מיו"ט הלכ' כ' טוש"ע או"ח סי' תק"ס ס"ב

כג
ב מיימוני שם טוש"ע שם

כד
ג מיימוני שם פ"ג הלכה ו' טוש"ע שם סי' תנ"ט ס"א

כה
ד טוש"ע יו"ד סי' ש"ז ס"א

כו
ה מיימוני שם פ"ד הלכה ט' טוש"ע או"ח סי' תק"ט ס"ב

כז
ו מיימוני שם הלכה כ"א טור וש"ע שם סימן ת"ק ס"א

כח
ז מיימוני שם טוש"ע שם סי' תקי"ז ס"ג וסי' תכג ס"א

גליון הש"ס

(א) עיין ברמב"ם סוף פ"א דבכורות וכ"מ שם. וכאן מבואר כפרש"י ושרא"ש. ועיין בב"י שם וצ"ע:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ב
בכורות לג א
שם ע"ב
ביצה כח א
שם ע"ב
מגילה פ"א הלכה ו ולקמן פ"ה ס"ב
שם כט א

תוס' הרי"ד

יהודה ור' יוסי במס' בכורות אם צריך מומחה או דסגי בג' הדיוטות רק דווקא בוס"ז או בחו"ל כדפירש"י ז"ל שם בגמ' משום דלא הוי לסקרבה עיין בתוס' ו"ל שם דבוס"ז ובחו"ל שוין אבל בזמן הבית לכו"ע מומחה תורה כיון דחזי לסקרבה א"כ יקשה על ר"י הא הוי מוקלה דמי יימר דמיזדקק ליה חכם כקושית הירושלמי ותירוצא דאין המומחה תורה לא שייך בזמן הבית ע"כ פירש"י ז"ל בוס"ז וקושית הירושלמי דמחלפיה שיטתיה דר"י מוכח כפי' שמהרש"א ז"ל דע"כ מי יימר דמזדקק ליה חכם הוא לאו משום איסור אלא דהוי כמו מי יימר קמא מי יימר דנפל ביה מום ואפילו אם רואין מומין ביו"ט ושייך אפילו אליבא דר"י דאל"כ לא הוי קשה מחלפה שיטתיה דר"י אלא ע"כ דמי יימר דמזדקק ליה חכם הוי ככל מי יימר ודוק. (הענין הזה כתבתי בשעת שהייתי בסכנה במלשינות בעיר וואלקאוויסק ע"י איש אחד שמו נאה כדאיתא במדרש יש שמותיהן נאים ואין כו' שמו כשם הנעקד אך לא הר המוריה אלא הר שלוס והמלשינות נגע כ"כ שלא יכולתי לכוין ולעיין הרבה בענין הזה בתוך ד' שכלינו):
4

שנויי נוסחאות (ס"ד) הקופץ בד"ו הקופים.

חדושי הרד"ל

אר"ח דר"י הוא. נ"ב מבואר דלר"י נמי אסור במשחזת וכדעת הר"ן ושלא [כדעת] הרא"ש

מיצוי המדות: **גמ'** רב חונה אמר או חסר או יתר ר' לעזר אמר לזעירה בר חמא [א] מלי לי ההן מנא ולמחר אנן מכילין ליה תני מעשה בי ר' לעזר בי ר' צדוק ואבא שאול בן בטנית שהיו חנונים בירושלים והיו ממלין מידותיהן מעי"ט ונותנין אותן ללקוחות בי"ט ר' חנינה בן עקביה אומר (א) אף בחולו של מועד היו עושין כן מפני מיצוי המידות *אף הוא כנס שלש מאות חביות וחבירו כינס שלש מאות חביות אמרו להן חכמים לא הייתם צריכין לעשות כן אלא הואיל והחמרתם על עצמכם יעשה בהן צורכי ציבור פעם אחת חלה ונכנסו רבותינו לבקרו אמר לון אתון חמון הדא ימינא דהוות מכילה בקושטא *א"ר חנינה מאן דאמר דרחמנא וותרן יתוותרון בני מעוי אלא מאריך רוחיה וגבי דידיה *אמר ר' אחא כתיב [תהלים] ו[ב]סביביו נשערה מאד מדקדק עמהן כחוט שערה אמר רבי יוסה בי ר' בון לא מטעם הזה אלא [שם פט] ונורא על כל סביביו מוראו על הקרובים יותר מן הרחוקים:

הלכה ט מתני' *אומר אדם לחבירו [ב] תן לי ביצים ואגוזים במניין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו:

גמ' תני אומר הוא אדם לחבירו תן לי כלה של תבלין שכן בעל הבית דרכו להיות נותן כלה של תבלין בתוך תבשילו:

הדרן עלך פרק אין צדין

הלכה א מתני' *המביא כדי יין ממקום למקום [ג] לא יביא' בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו *לפניו המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחריו אבל נוטלה בידו [ד] מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה:

גמ' אמר רבי חנין בר לוי מתניתא באילין קורפדייא דקיקתה דמיטענן תרתיי תלת בגו ידא היתה אחת גדולה לפניו כך היא דרכו לאחריו כך היא דרכו היך מה דאת אמר מביאה על גב עורה ודכוותה מביאה על גב קנקנה

כמה

קרבן העדה

מילוי המדות. כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לכל אחד ואחד במדה לעצמו ומתמלאות והולכות לתוך כליהן כל הלילה כדי שלא ישאר לו השמן המודבק בשולי המדה ובדפנותיה ונמצא גוזל את הלקוחות: **גמ'** או חסר או יתר. הא דתנן במתני' אבל לא במדה היינו שלא יאמר לו שימלא את הכלי מכוון אלא אומר לו מלא לי כלי זה הן חסר או יתר: מלי לי ההן וכו'. מלא לי הך כלי ולמחר אנו מודדין אותו כמה מדות נכנסין בו אף זה אסור והא דתנן במתני' אבל לא במדה דוקא כלי של מדה אבל אם אומר לו סתמא מלא לי הך כלי מותר למלאותו אפילו בלמו': אף הוא. ראב"צ כנס ש' חביות ממילוי המדות לפי שידע כמה שמן יש בו וכמה הוציא ממנו והנשאר בחביות ידע שזה הנשאר ממילוי המדות הוא: לא הייתם צריכין לעשות כן. הואיל ומתחלה לא נתכוונתם לגזול שהלקוחות ידעי וקא מחלו: אלא הואיל והחמרתם על עצמכם. אסור לכם ליהנות ממנו ויעשו בהן צרכי רבים שהרי משל רבים בא ויהנו הבעלים מהן: פעם אחת חלה. אבא שאול בן בטנית ונראה דהוה כאיב ליה ידו ימינו: אמר. להו אתם רואים דין ידי ימיני שהיתה מודדת באמת וביושר ואעפ"כ היא כאיב לי: וותרן. לעבור על כל פשעם: יתוותרון בני מעוי. יוותרו קשרי בני מעיו ויצאו בתחלואים: מאריך רוחיה. אולי ישוב: וגבי דידיה. כשאינו שב: וסביביו. לדיקים הנדבקים בו: נשערה מאוד. לשון חוט השערה: לא מטעם הזה. מכאן אין ראיה דלמא בסערה ממש דכתיב ה' בסערה יבא וכסופה מרכבותיו: ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטיו עליהם יותר מעל הרחוקים:

הלכה ט מתני' להיות מונה בתוך ביתו. הלכך לא מוכח דמשום דמים הוא מדכיר ליה מנין אלא שכן צריך:

גמ' כלה. הוא מידה וכן יסד הפייט בקדושת יוצר דפרשת שקלים וכל עומר שבעת רבע וכלה והכלה א' ממאה ועוד בסאה:

הדרן עלך פרק אין צדין

הלכה א מתני' ממקום למקום. בתוך התחום או על ידי עירוב: לא יביאם וכו'. לתת שלשה או ארבעה כדים לתוך סל או קופה ויביאם משום דנראה כמעשה דחול: אבל מביא הוא על כתפו לפניו. אחת או שתים דמוכח דלצורך י"ט הוא אבל לא לאחריו: המוליך וכו'. בגמרא מפרש: לא יפשיל את הקופה לאחריו. דנראה כדרך חול: ומתחילין בערימת התבן. אפי' לא זימנה מבע"י: אבל לא בעצים שבמוקצה. רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה על שם שהוא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויוצאים לה תדיר:

גמ' מתני'. דמתיר להוליך לפניו: באילין קורפדייא דקיקתא. בהנך כדים קטנים שנושאין מהן שנים ושלשה בתוך היד הלכך כי נושאין לפניו ממש או לאחריו הוה שינוי אבל היתה כלי אחת גדולה בין לפניו בין לאחריו דהיינו על גבי כתיפו כך הוא דרכו ואסור: היך מה דאת אמר וכו'. כלומר אלא כיצד הוא עושה כי היכא דאמרינן לעיל בפרק אין צדין מביא הבהמה כולה ע"ג עורה דשינוי הוא ה"נ מביא כלי גדול עם הקנקן שהכלי בתוכו:

כמה

פני משה

מילוי המדות. כשהיה מוכר שמן היו לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לכל אחד ואחד במדה לעצמו והן מתמלאות והולכות כל הלילה כדי שלא ישאר לו השמן המדובק בשולי המדה ובצדדיה ונמצא גוזל את הלקוחות: **גמ'** או חסר או יתיר. שלא יאמר מלא לי כלי זה במלואו אלא תן לי בתוכו ואם הוא חסר או יתיר מהמדה: מלא לי אהן מנא. היום: ולמחר אנן מכילין ליה. נמדוד כמה מדות יש בו והכלי הזה היה מכיל כמה מדות: תני. בתוספתא פ"ג מעשה וכו' אף הוא כינס וכו' ג' מאות חביות. והעלום לגזברים אמרו להן חכמים וכו' כן הוא בתוספתא: אתון חמון. תראו היום יד ימין הזה שהיה רגיל למדוד ביושר ובאמת ועם כל זה התליתי בו: מאן דאמר רחמנא וותרן וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ה דשקלים בהלכה גבי עובדא כי האי ולומר שאין להרהר אחר מדותיו של הקב"ה:

הלכה ט מתני' אומר אדם לחבירו וכו' להיות מונה בתוך ביתו. ולא מוכחא מילתא דמשום דמים מדכיר לו המנין אלא שכך הוא צריך:

גמ' תני וכו'. כלה מדה של תבלין וכו'. ואין זה כמזכיר המדה ומדקדק בכך אלא שכן בעל הבית דרכו בכך:

הדרן עלך אין צדין

הלכה א מתני' המביא כדי יין ממקום למקום. בתוך התחום או חוץ לתחום ע"י עירוב: לא יביאם בסל ובקופה. לתת ג' וד' כדות לתוך הסל או הקופה ונושאם שאע"פ שהותרה הוצאה בי"ט אפילו שלא לצורך לא ישא כדרך שהוא עושה בחול אלא מביא הוא על כתיפו או לפניו בידו אחד או שנים דמוכח שלצורך י"ט הוא מביאם. ואם אי אפשר לו לשנות מותר: וכן המוליך את התבן. להיסק או לבהמה: לא יפשיל את הקופה לאחוריו. שהוא כדרך חול אבל נוטלה בידו ומביאה: ומתחילין בערימת התבן. להשתמש ממנה ואע"ג שלא הכינה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנה דהאי תנא לית ליה מוקצה: אבל לא בעצים שבמוקצה. רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה על שם שהוקצה הוא לאחור ושם נותנין עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ואין נכנסין ויוצאין בה תדיר והנך עצים דאיירי בהו הכא בקורות גדולות של ארזים עסקינן שעומדות לבנין והן מוקצה מחמת חסרון כיס שדמיהן יקרים ואפי' ר"ש דלית ליה מוקצה מודה בהא. ולדידן דקי"ל במוקצה בי"ט כר' יהודה מוקמינן למתני' כולה כר' יהודה ורישא דקתני מתחילין בערימת התבן מיירי בתיבנא סריי' ואית ביה קוצים דאפילו לטינא לא חזי ובההיא אפילו ר' יהודה מודה דלית ביה משום מוקצה שאינו עומד אלא להסקה:

גמ' מתניתא. דקתני אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו בידו: באילין קורפדייא דקיקתה. בכדים קטנים מיירי שהן נטענים תרתי ותלת בתוך ידו בפעם אחת והואיל ויכול לנושאן כך לא התירו להביאן בסל ובקופה כדרך שנושאין בחול: היתה אחת גדולה. אבל אם היתה גדולה שאינה ניטלת ביד: לפניו כך היא דרכו לאחריו כך היא דרכו. כלומר בין לפניו בין לאחריו כך היא דרכו להביא בסל ובקופה וכה"ג שא"א לשנות מותר הוא אף בסל ובקופה: היך מה דאת אמר וכו'. סיומא דמילתא היא דכשם שאמרו לעיל בפ"ק גבי שחטה בשדה שמביאה על גב עורה אם יש עליה מעט בשר מביא העור ג"כ ע"י כך וה"נ כאן דכוותה מביאה ע"ג קנקנה כלומר שמביא בסל ובקופה הכל ע"ג הכדים בתוכן:

כמה

מסורת הש"ס

ביצה כט א

(שקלים פ"ה הלכה א תענית פ"ב הלכה א) ב"ק נ א יבמות קכא ב

ביצה כט ב

שם

בפ"ס נכלי ... או לפניו.

עין משפט נר מצוה

כט

א מיימוני פ"ד מי"ע הל' כ"א ובסמ"ג עשין ... או"ח סי' שכ"ג ס"ג

ל

ב מיי' שם הלכה כ"ג טוש"ע שם ס"ג וסי' תקי"ז ס"א

א

ג מיי' שם פ"ה הלכה א' טוש"ע שם סי' שכ"ג ס"ה וסי' תקי"ח ס"ט

ב

ד מיי' שם פ"ב הלכה י"א טוש"ע שם סי' תקי"ח ס"ז

גליון הש"ס

(א) מפני ביטול ביהמ"ד ותכ"ה אף בחול עושין כן. כצ"ל וכן הוא בתוספתא פ"ג:

שנויי נוסחאות (שט"ז) כחוט כד"ו כחוד.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

פני משה

כמה דאת אמר. וכמו דאמרו סתם מביאה אברים וה"נ דכוותה כאן מביאה צלוחיות קטנות הרבה בסל ובקופה: מהו להוציא תבן. בי"ט מרה"י לר"ה. ומתמה הש"ס מאי קא מיבעיא ליה ולא מתני' היא דקתני המוליך את התבן וכו' וממקום למקום איירי כדקתני ברישא. וש"מ מיהת דשרי להוציא התבן: מתניתא כמ"ד לכל נפש וכו'. דפליגי לעיל בסוף פ"ק אם לכל נפש שהתיר הכתוב לצורך י"ט אף נפשות הבהמה בכלל או לא ותנא דמתני' ס"ל כמ"ד דאף נפשות בהמה בכלל: מה צריכה ליה. כי קא מיבעיא ליה להאי מ"ד אין נפשות בהמה בכלל והכי קמיבעיא ליה אי נימא דהואיל וסתם תבן למאכל בהמה היא אין להוציא התבן ביו"ט מרשות לרשות דהוי שלא לצורך כלל לגבי אדם ונפש בהמה אינה בכלל היתר בי"ט או דילמא מכיון דתבן ראוי נמי להיסק היא הרי זה כלצורך אדם ומותר: ברם כמ"ד נפשות בהמה בכלל פשיטא ליה. ליפנא יתירא הוא וכמו דמהדר מה דקאמר מעיקרא הוא: מתניתא במוציא להאכיל. כלומר אי נמי דאפילו למ"ד נפשות בהמה בכלל ומתני' אזלא נמי כוותיה דמיירי במוציא לצורך בהמה אפ"ה איכא למיבעי דאיכא למימר מתני' מיירי במוציא התבן להאכיל לבהמה ומה צריכא ומיבעיא ליה לר' יודן במוציא להיסק ולאו בשביל אוכל נפש דזה ודאי מותר אלא לשאר איזה צורך. א"כ להיסק לצורך הבהמה אם בכה"ג נמי אמרינן אף נפשות בהמה בכלל: רבי אמר לר' שמעון בריה עלה והבא לנו וכו'. גרסי' להא לעיל בסוף פ"ק דמעשרות ובי"ט היה: ואינו אסור משום מוקצה. דכסבור היה דאף אותן המכונסין בחביות ומונחין בעליה ג"כ מוקצין הן: א"ל רבי ואדיין את לזו. אם עדיין אתה מסופק בזה דהייתת משום מוקצה להמכונסין בחביות דליתא שאין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד כשמוציאין אותן לייבשן ולעשות מהן גרוגרות וצמוקין דאסח דעתיה מינייהו עד שיתייבשו אבל אלו שכבר מכונסין הן בחביות לית בהו משום מוקצה: מפני שהן מסריחות בנתיים. טעמא דתאנים וענבים שמניחין לייבשן הוא מפרש דאית בהו משום מוקצה מפני שהן מסריחות בנתיים קודם שנתייבשו ומסחי לדעתיה מינייהו: לא מסתברא באילין פיצולייא הוה עובדא. ודאי לא מסתברא בענין אחר אלא דהמעשה שהיה שאמר לו רבי להביא מאלו גרוגרות של תאנים שנתפצלו והלכך הוה ס"ד דר"ש שיש בהן משום מוקצה דאי בשאר גרוגרות מאי מספקא ליה לר"ש: א"ל אוף אנא סבר כן. דכך היה המעשה וכן כי אתא ר' יוסי בר' בון אמר נמי משום ר' יוחנן כן: הדא דאת אמר. דגרוגרות שבחביות לית בהו משום מוקצה לענין שבת דוקא אבל

קרבן העדה

כמה דאת אמר מביאה איברים. וכמו דאמרינן גבי בהמה ששחטה בשדה שלא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביאה בידו איברים איברים אע"ג דמפיש בהילוכא ה"נ מביא צלוחיות אחת לאחת אף על גב דמפיש בהילוכא טפי עדיף כיון דמשני מדרך חול: ופריך ולא מתניתא היא. דהא תנן המוליך את התבן וכו' מביאה בידו ומאי קמיבעיא ליה: ומשני מתני'. אתיא כמ"ד לעיל בפ"ק אך אשר יאכל לכל נפש אפילו נפש בהמה בכלל לכך מותר להוציא התבן לצורך הבהמה: מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה למאן דאמר אין נפש בהמה בכלל מי אמרינן כיון דתבן ראוי נמי לאדם לישן עליו מותר או לא: ברם כמאן דאמר וכו'. סתמא דש"ס פריך ולמ"ד אף נפש בהמה בכלל לא קמיבעיא ליה כלל ומסיק דאף למ"ד נפש בהמה בכלל מיבעיא ליה באופן אחר: מתני' במוליא להאכיל לבהמה. לכך מותר וכי קמיבעיא ליה במוליא התבן להסיק דלא הוה אלא מכשירי אוכל נפש מי שרי א"כ כיון דסתם תבן לבהמה עומד ה"ל כמוקצה ואסור לטלטלו להסקה או לא: מוקצה שיבש. ביום טוב אסור ליגע בו כיון דבין השמשות לא הוה חזי ליה ויש מוקצה לחצי י"ט: מן העלייה. שמונחים שם לייבש וכבר נתייבשו קודם י"ט: ועדיין את. צריך לדין זה דפשוט דאין דין מוקצה אלא בתאני' וענבים המונחים להעשות גרוגרות וצימוקים: מפני שהן מסריחות. משמתחילין לייבש אין ראויין לאכילה עד שיתייבשו לגמרי: לא מסתברא. שא"ל ר' לר"ש בנו אלא בהנך פליליא היה המעשה אבל גרוגרת כיון דלא בריר ליה שנתייבש מאתמול אסורין: באילין פילולייא. תמרים שאין מבשלות באילן לעולם ומניחין אותן בתוך כפות תמרים להתבשל א"כהן פני תמרה שסופן להיות נגמרין ופולטין אותן אחת לשנים ומעלין אותן לגג ליבשן והכך לא דמיין לגרוגרת ולימוקין דלא דחינהו בידים ואיכא דאכיל מינייהו אבל גרוגרת ולימוקין מתחלה היו ראויין לאכילה והוא דחה אותן בידים: א"ל. אף אני סובר כן שלא היה המעשה אלא בפליליא ולא בגרוגרת: הדא דאת אמר. דאין מוקצה אלא בתאנים וענבים אבל שאר פירות הן כגמר מלאכתן אחר שנתלשו דווקא לענין שבת: אבל

תורה אור

גמרא

כמה דאת אמר מביאה איברים ודכוותה מביאה צלוחיות צלוחיות ר' יודן בעי [א] מהו להוציא תבן מרשות היחיד לר"ה ולא מתניתא היא המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחריו (א) מתניתא *כמאן דאמר °לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל מה צריכה ליה כמאן דאמר [ב] אין נפשות בהמה בכלל ברם כמ"ד נפשות בהמה בכלל פשיטא ליה מתניתא במוציא להאכיל מה צריכא ליה במוציא להיסק ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא מוקצה שיבש אסור ליגע בו *ר' אמר לרבי שמעון בריה עלה והבא לנו גרוגרות מן העלייה א"ל ואינו אסור משום מוקצה א"ל ואדיין את לזו *אין לך אסור משום מוקצה [ג] אלא תאנים וענבים בלבד א"ר שמואל בר סיסרטיי (ב) מפני שהן מסריחות בנתיים ר' זעירא בעא קומי ר' יסא לא מסתברא (ג) באילין פיצולייא הוה עובדא א"ל אוף אנא סבר כן אתא ר' יוסי בי ר' בון ר' יצחק בר ביסנא בשם ר' יוחנן באילין פיצולייא הוה עובדא א"ל אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו הדא דאת אמר לעניין שבת אבל

שמות יב

ביצה כח

(מעשרות פ"ק הלכה ה)

שבת מה

גליון הש"ס

רידב"ז

ר' יודן בעי מהו להוציא תבן מרה"י לרה"ר ולא מתניתא הוא המוליך את התבן וכו'. אלמא מותר ומשני מתניתין כמ"ד לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל מה צריכה ליה כמ"ד אין נפשות בהמה בכלל ופריך הגמ' ברם כמ"ד נפשות בהמה בכלל פשיטא ליה בתמיה דז"א דאף למ"ד נפשות בהמה בכלל נמי מיבעיא ליה משום דמתניתא במוציא להאכיל מה צריכה ליה במוציא להיסק כפי' הפ"מ ז"ל שלא לצורך אוכל נפש ומקום הספק דמיבעיא ליה נ"ב דאם למ"ד אין נפשות בהמה בכלל מאי מיבעיא ליה לכאורה פשיטא דאסור וכן הסקה שלא לצורך או"כ פשיטא נמי דאסור אלא הענין האיבעיא היא דהירושלמי לטעמיה דגרסינן בירושלמי בפ' משילין ה"ב מהו להדליק נר של אבטלה חזקיה אמר אסור מתניתא פליגא על חזקיה לא תבערו וגו' ביום השבת בשבת אי אתה מבעיר אבל מבעיר את ביו"ט וכו' אלא כי נן קיימין בנר של אבטלה [פי' התוס' ז"ל במס' ביצה דף כ"ג ע"א דהוא משום דא"ל הבערה ללאו יצאת כמו שכתב הריב"א ז"ל במס' פסחים דף ה' ע"ב עיי"ש] א"ר אבינה ותניי תמן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין פי' דב"ש דס"ל גבי הוצאה אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב דל"ל מתוך גבי הוצאה ה"נ גבי הבערה וב"ה דמתירין דא"ל מתוך גבי הוצאה א"ל מתוך ג"כ גבי הבערה ר' נחום אחוי דר"א בעי קומי ר' יוחנן א"ל לא תיאסור ולא תשרי פי' הק"ע ז"ל משום דס"ל הא דאמרינן מתוך היא הלכה ואין מורין כן ועל הירושלמי הזה סמכו הפוסקים ז"ל דס"ל דבעינן גבי מתוך קצת צורך אוכל נפש אבל שלא לצורך לגמרי לא אמרינן מתוך ועוד סמכו על הירושלמי דלעיל פ"ק ה"ז דגרסינן שם תאני ולא את המפתח וב"ה מתירין ואמר רב הושעיא בר רב יצחק הדא דאת אמר במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא בדא והא ר' אבהו יתיב ותני ומפתחא דפלמנטרין בידיה פלפלין הי"ל כגוה ע"כ אלמא דבעינן צורך אוכל נפש קצת. והפוסקים ז"ל דסוברים דלא בעינן אוכל נפש קצת אלא אפילו שלא לצורך כלל מביאין ראיה מהאי ירושלמי דנר של אבטלה דתלי בפלוגתא דב"ש וב"ה גבי הוצאה דלב"ה דס"ל מתוך גבי הוצאה ה"נ גבי הבערה והא האי הבערה הוא נר של אבטלה דלא הוי צורך כלל ע"כ דלא בעינן שום צורך אוכל נפש אפילו קצת ומה שמסיים ר"י לא תאסור ולא תשרי שמכינן על ש"ס דילן דר' יוחנן גופיה ס"ל דשוה הבערה להוצאה עיי' בהפ"מ ז"ל פ"א ד"ה יו"ט עיי"ש והשתא לפי זה מבואר היטב הסוגיא דידן ר' יודן בעי מהו להוציא תבן מרה"י לרה"ר שלא לצורך אוכל נפש כלל מפני דממתניתא דידן יש לפשוט דשרי הוצאה שלא לצורך א"כ כלל דתנינן המוליך את התבן ע"ז קמיבעיא ליה דילמא מתניתא אתיא כמ"ד אף נפשות בהמה בכלל והוי לצורך אוכל נפש אבל למ"ד דאין נפש בהמה בכלל אסור ההוצאה ולא אמרינן מתוך בשלא לצורך לגמרי או דילמא דאמרינן מתוך אפילו שלא לצורך כלל ומתניתא אתיא אף למ"ד דאין נפשות בהמה בכלל ה"נ במוציא לצורך הסקה ולא לצורך או"כ של בהמה אפשר דאסור וממתניתין לא מוכח דאפשר מתניתין מיירי במוציא לאוכלין של בהמה וכמ"ד אף נפשות בהמה בכלל או דילמא מתניתין מיירי אף במוציא להסקה ואמרינן מתוך אפילו שלא לצורך לגמרי ונשאר באיבעיא ובאמת פלוגתא הוא בירושלמי בדין הזה אם בעינן קצת צורך אוכל נפש או לא לר"ה בר רב יצחק דאמר לעיל הדא דאת אמר במפתח של אוכלין ס"ל דבעינן צורך קצת ולר' אבינה דתלי בנר של אבטלה בפלוגתא דב"ש וב"ה ס"ל דלא בעינן קצת צורך אוכל נפש וע"כ בעי ר' יודן אם יש לפשוט מהך מתניתא הדין הזה או לא ונשאר בתיקו וה"נ ס"ל לר' יוחנן לא תיאסר ולא תשרי דס"ל ג"כ דהוי איבעיא וכהיא איבעיא דר' יודן ודו"ק:

ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי מוקצה שיבש אסור ליגע בו רבי אמר לר"ש בריה עלה והבא לנו גרוגרות מן העלייה. פי' במקום שמונחין שם התאנים להתייבש ובזמן שמייבשים אותן נקראים עדיין תאנים וענבים ובזמן שנגמר יבישותם נקראים גרוגרות וקס"ד דר"ש בריה דכ"ז שהן מונחין במקום המוקצה אף שנתייבשו כבר מ"מ אסור משום מוקצה ולמד כן ממתניתין דידן אבל לא בעלים שבמוקצה וקס"ד דגרוגרות דמיא נמי לעלים שבמוקצה ע"ז קמהדר ליה רבי ואדיין את לזו אין אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד בזמן שמייבשין אותן כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ו מה"ש הי"ד דאין לך אסור משום מוקצה אלא גרוגרות וצימוקין בזמן שמייבשין אותן אבל לאחר שנתיבשו כבר ונקראים גרוגרות אין אסורין משום מוקצה. והא דגרסינן בבבלי במס' שבת דף מ"ה ובסוף מס' ביצה אין אסור משום מוקצה אלא גרוגרות וצימוקים בלבד הכונה על זמן שמייבשין אותן וכן פירש"י ז"ל בגרוגרות וצימוקין שנשתהו שם מעט עיי"ש ע"ז קאמר ר"ז בעי קומי ר' יוסי לא מיסתברא באילין פיצולייא הוי עובדא א"ל אוף אנא סובר כן אתא ריב"ר"ב ר' יצחק בר ביסנא בשם ר' יוחנן באילין פיצולייא הוי עובדא ושאל רק על פיצולי תמרי ע"ז א"ל אין מוקצה לר"ש אלא תאנים וענבים בלבד ולא דשאל ליה על גרוגרות והשיבו דאין מוקצה אלא תאנים וענבים ז"א אלא דשאל ליה על תמרים והשיבו דאין מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד אבל הנ"מ בין גרוגרות לתאנים

שנויי נוסחאות (ס"א) מביאה איברים ודכוותה בד"ו מביאה איברים ודכוותה. (סי"ד) סיסרטיי בד"ו סוסרטיי

עמודי ירושלים

מוקצה שיבש אסור ליגע בו עמ"ש הק"ע. וכא"ז (ה' יו"ט סי' כנ"ט) כ' ונראה בעיני דקא משמע לן אף על פי שיבש שאין בו ממשות אפילו הכי לא פקע מיניה איסור מוקצה ואסור ליגע בו דקאמר נכאה בעיני דלאו ליגע דוקא קאמר אלא כלומר אסור ליגע בו ולטלטלו. ומוכח מזה דהא"ז סובר דמוקצה אינו אסור בנגיעה רק בטילטול ועי' בא"ז ה' שבת (סי' ל"ג) ול"ע מזה על מ"ש המ"א (סי' תקי"ב סק"ב) ע"ש ולא ידעתי אמאי לא פי' הא"ז כפשוטו דהע"פ שיבש ואינו מוקצה וכמו דאיתא בש"ם דילן ביצה (כ"ו ב') והאמר רב כהנא מוקצה שיבש כו'. וכ"ס גש"ם הזה (בפ"א ה"ג) מאן דאמר אסור נעשה כמוקצה שיבש כו'. ועמ"ש הפרמ"ג בפתיחה לה' יו"ט (ח"ב פ"א סי' כ"ד) וצ"ע:

מסורה הש"ס

אבל לענין מעשרות. אף ע"פ שראויין לאכילה כל שבדעתו לעשות בהן עוד מלאכה אינו כגמר מלאכה ופטורין מן המעשר כשאוכל מהן עראי: מתניתין. דמעשרות פ"ק מולאת כן דתנן התם גרוגרת משידוש ומגורה משיעגיל זהו גמר מלאכתן שהיה דרכן לדוש הגרוגרת במקלות לתוך הכבית לאחר שנתייבשו או מעגלין אותן בידים לתוך האוצר הרי דאף לאחר שנעשו גרוגרת וראויין לאכילה עדיין לא נגמרה מלאכתן כיון שבדעתו לעשות בהן עוד מלאכה:

מעשרות פ"א מ"ה

הלכה ב מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה. סוכה שאינה של מצוה כגון בפסח או בעצרת אין נוטלין ממנה עצים בי"ט משום סתירת אהל: אלא מן הסמוך לה. כגון קנים הזקופים סמוך לדפנות וכדמפרש בגמ': מביאין עצים. תלושין מן השדה שבתוך התחום מן המכונס שכנסן מעי"ט דדעתיה עילויהו אבל המפוזרין מוקצה הן: קרפף. מקום מוקף סביב והוא משתמר: כל שסמוך לעיר. והוא דאית ליה נ.פתח כמשמר דר"י תרתי בעי: כל שנכנסין לה בפותחת וכו'. כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך אלא אפי' רחוק עד קרוב לסוף תחום שבת לא בעינן פותח' ואם הוא רחוק מתחום שבת ויש לו פותחת נמי שרי: **גמ'** בשלא נתכוין לעבותה. להדופן הוא דמותר ליטול מן הסמוך לה אבל אם נתכוין בקנים אלו לעבות ולחזק הדופן אסור ליטלן: בשלא התנה. עליהן מעי"ט דה"ל כסותר אהל אבל בשהתנה אפי' נתכוין לעבותה שרי: ויש אדם מתנה לסתור אוהלין. בתמיה וכי מהני תנאי לסתור אהל בי"ט דקס"ד לעבותה היינו שנארגו עם הדופן אח"כ: ואומר. מי שאומר לפני שמואל דלעבותה היינו בטפול לדופן ולא נארוג עמו הלכך מהני תנאי: והוה רנב"י הוי בה. והוה רנב"י מגמגם בהך תירוצא: ועל מה נחלקו על המפוזרין שבקרפף. ומתני' ר' נתן אליבא דב"ה היא א"נ כראב"ש ואליבא דכ"ע: ובלבד מן המפוזרין שבקרפף. והיינו כר' נתן: ופריך מחלפה שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י: דתנינן תמן. עירובין פ"ב: אפילו אין בה. בגינה ובקרפף אלא בור שיח ומערה מטלטלין בתוכה דה"ל כהוקף לדירה ואפי' רחוק מן העיר ואלו הכא מצריך ר"י שתהא סמוכה לעיר דוקא: כבית דירה עביד ליה ר"י. מיהו אין דעתו עליה כל שאינה סמוכה לעיר ל"א כל שיש בה בור או שיח ומערה דה"ל בית דירה ליכא מאן דפליג דשרי והכא איירי שאין בה א' מכל אלו והראשון נראה:

אין

ביצה ל ב
שם לא א
פ"ג
(עירובין פ"ב הלכה ו' ופ"ה הלכה ד)

אבל לעניין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה א"ר יוסה *מתניתא אמרה כן [א] בגרוגרות משידוש ובמגורה משיעגיל:

הלכה ב מתני'

*אין נוטלין עצים מן הסוכה [י] אלא מן הסמוך לה *מביאין עצים [ג] מן השדה מן המכונס מן הקרפף אפילו מן המפוזר אי זהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי רבי יהודה ר' יוסה אומר כל שנכנסין לו בפותחת אפילו בתוך תחום שבת:

גמ' אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה. שמואל אמר בשלא נתכוון (א) לעבותה אבל אם נתכוון לעבותה אסור בשלא היתנה אבל אם היתנה מותר רב נחמן בר יעקב בעי ויש אדם מתנה לסתור אוהלין ואומר בפני שמואל בטפול לה והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה *תני א"ר לעזר בר"ש לא נחלקו בית שמאי ובית הלל שמביאין עצים מן המכונסין שבשדה ומן המפוזרין שבקרפף על מה נחלקו על המפוזרין שבשדה שב"ש אוסרין וב"ה מתירין א"ר נתן מודין ב"ש לבית הלל שמביאין עצים מן המכונסין שבשדה ומן המכונסין שבקרפף ועל מה נחלקו על המפוזרין שבקרפף שבית שמאי אוסרין וב"ה מתירין ר' יוסה בשם רב ירמיה רבי חנינה מטי בה בשם רב הלכה כדברי מי שהוא מחמיר ובלבד מן המפוזרים שבקרפף מחלפה שיטתיה דרבי יודה *דתנינן תמן ר' יהודה אומר אפי' אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה והכא הוא אמר הכין א"ר מנא כבית דירה עביד לה ר' יודה:

אין

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ג ממעשר הלכה ט"ז

ז
ב מיי' פ"ב מיו"ט הלכ' י"ד טוש"ע או"ח סי' תקי"ח ס"ח

ח
ג מיי' שם טוש"ע שם סי' תקי"א ס"ג

אבל לענין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה. כלומר הוקבו למעשרות שחל החיוב עליהן: אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן. מתני' דמעשרות שם אמרה בהדיא כן גרוגרות משידוש ובמגורה משיעגל. דרך הגרוגרות משנתייבשו דשים אותן במקלות לתוך החבית או מכניסין אותן למגורה והוא אוצר ומעגלין אותן במעגילה בידים והוא גמר מלאכתן למעשרות:

הלכה ב מתני' אין נוטלין עצים מן הסוכה. לאו בסוכה של מצוה בלבד אלא אפי' שאינה של מצוה כגון בפסח או בעצרת ויושב בגינה או בפרדס אין נוטלין ממנה עצים בי"ט משום סתירת אהל: אלא מן הסמוך לה. כגון קנים הזקופין סמוך לדפנות ומכיון שלא נארגו עם הדופן לא בטלו לגבי דופן: מביאין עצים מן השדה. עצים תלושין ומכונסין בשדה והן בתוך התחום מביאין מהן בי"ט: ומן הקרפף אפילו מן המפוזר. דמוכנין הן ומסיק בבבלי דמתני' יחידאי הוא ולית הלכתא כוותיה אלא אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף ומן השדה לא יביא כלל אפילו מן המכונס דהואיל ואין משתמרות שם לאו דעתיה עלייהו אבל מן הקרפף שהוא משתמר שמוקף סביב וכשהן מכונסין דעתיה עלייהו: איזהו קרפף כל שסמוך לעיר. ממש דברי ר' יהודה. ותרתי בעי סמוך ויש לו פותחת והיינו מסגרת והא דלא הזכיר פותחת משום דסתם קרפיפות יש להן פותחת: ר' יוסי אומר וכו'. כלומר בפותחת הדבר תלוי שכל שנכנסין לו בפותחת לא בעינן סמוך לעיר אלא אפי' הוא בתוך תחום שבת וכלומר לא סמוך ממש לעיר אלא אם הוא עד תחום שבת מביאין ממנו והלכה כר' יוסי:

גמ' שמואל אומר בשלא נתכוין לעבותה. הא דקתני דמן הסמוך לה נוטל הוא היינו בשנתן חבילות של קנים על הסכך ולא התיר אגדן שלא נתכוין לעבות הסכך אלא להצניעם שם ולא בטלינהו לגבי הסכך והלכך מותר ליטול מהן אבל אם נתכוין לעבות את הסכך ובטלי לגבי הסכך אסור משום סתירת אהל: בשלא התנה. ובנתכוין לעבותה דאמרי אסור היינו בשלא התנה בתחלה ליטול מהן אבל אם התנה בתחלה כשנותנן על הסכך שיהא נוטל מהן בי"ט מותר: רב נחמן בר יעקב בעי. הקשה על זה וכי התנה עליהן מאי מהני וכי יש אדם מתנה לסתור אוהלים בי"ט: והומר. ויש מי שהיה אומר בפני שמואל לתרץ המתני' דהא דמשמע דמן הסמוך לה נוטל הוא היינו בטפול לה כלומר לאו מן הסכך מיירי אלא מן הטפל לה וסמוך לדפנות והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה. כלומר דמכל מקום הקשה אף על אוקמתו זו דהיכי דמי אם לא נארגו כלל עם הדופן פשיטא מאי למימרא ואין צריך תנאי לכך ואי דנארגו עם הדופן אכתי איכא משום סתירת אהל ומאי מהני תנאי לזה: תני אמר ר"א בר"ש וכו'. תוספתא הוא בפ"ג. ודברי ר"א בר"ש ור' נתן לאו היינו הך כדהתם דגרים לא נחלקו ב"ש וב"ה על המכונסין שבקרפף שיביאו ועל המפוזרין שבשדה שלא יביאו ועל מה נחלקו על המפוזרין שבקרפף ועל מכונסין שבשדה שב"ש אומרים לא יביאו וב"ה אומרים יביאו אמר ר' נתן לא נחלקו ב"ש וב"ה על המפוזרין שבקרפף ועל מכונסין שבשדה שיביאו על מה נחלקו על המפוזרין שבשדה שב"ש אומרים לא יביאו וב"ה אומרים יביאו: הלכה כדברי מי שהוא מחמיר. זהו כר"א בר' שמעון אליבא דב"ה. וכגירסת התוספתא שהבאתי דהמפוזרין שבקרפף והמכונסין שבשדה בהא הוא דפליגי ב"ש וב"ה אבל המפוזרין שבשדה אף לב"ה לא יביאו דאיכא תרתי לריעותא שהן מפוזרין והן בשדה ולאו דעתיה עלייהו ודלא כר' נתן דלדידיה אף המפוזרין שבשדה מותר לב"ה והיינו דקאמר כדברי מי שהוא מחמיר במפוזרין שבשדה: ובלבד מן המפוזרין שבקרפף. חוץ מן המפוזרים שבקרפף דלית הלכתא כוותיה דר"א בר' שמעון דלדידיה לב"ה מותר וכדקאמר במתני' ומן הקרפף אפי' מן המפוזר והיינו כר"א בר"ש לב"ה ואינה הלכה אלא אף מן הקרפף בעינן שיהו מכונסין דאיכא תרתי לטיבותא ובהא הוא דאמרינן דדעתיה עלייהו: מחלפא שיטתיה דר' יהודה. דהכא קאמר במתני' איזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר והא לעיל בפ"ב דעירובין בהלכה ג' משמע דפליג ר' יהודה אסמוך לעיר ולא חשיבא ליה קרפף לענין היתר טלטול בתוכה: דתנינן תמן. אהא דקתני שם ועוד אמר ר' יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהוא שבעים אמה ושירים וכו' מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר ר' יהודה אומר אפי' אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה וקס"ד דר' יהודה פליג נמי אהא דמתיר ר' יהודה בן בבא בסמוכה לעיר: והכא הוא אמר הכין. בתמיה דכל שהוא סמוך לעיר דין קרפף הוא לו לכל דבר: אמר ר' מנא כבית דירה עביד לה ר' יודה. כלומר לא כדקס"ד אלא דר' יהודה לא פליג התם אחלוקה דסמוך לעיר אלא למאי דקאמר ר' יהודה בן בבא ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה עלה הוא דפליג וקאמר אפי' אין בה אלא בור ושיח ומערה נמי מותר דעביד להו כבית דירה לענין היתר טלטול בתוכה. וגרסי' נמי להא שם:

אין

גליון הש"ס

(א) עי' בב"י סי' תקי"ח בשם הג"א ועי' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קל"ז:

רידב"ז

לתאנים וענבים לא שאל ליה כלל דפשיטא דלא הוי מוקצה אלא בזמן שמייבשין אותן. ובייך האי סוגיא הכא משום מתניתין דאבל לא עצים שבמוקצה כנ"ל ודו"ק: **שמואל** אמר בשלא נתכוין לעבותה אבל אם נתכוין לעבותה אסור בשלא התנה אבל אם התנה מותר רנב"י בעי ויש אדם מתנה לסתור אוהלין. לכאורה קשה הא שיטת הירושלמי דמהני תנאי במס' שבת בפ"ג דגרסינן שם דאם התנה על הנר לאחר שיכבה לטלטלו מותר ופריך אליבא דמאן אי אליבא דר"מ הא ס"ל כל המיוחד לאיסור אסור וא"כ מאי מהני תנאי הא לא הוי משום מוקצה דנימא דיועיל התנאי ואי לר"י הא הוי מוקצה מחמת מיאוס והיאך מהני תנאי וכי בשביל שהתנה לא הוי מיאוס ומשני דאתיא אליבא דר"ש דמודה בעששיות דאין דעתו עלה והוי מוקצה ע"כ מהני תנאי עיי"ש בדברינו שכן הוא שיטת הרמב"ן ז"ל דלדידן מהני אף לר"מ ג"כ תנאי דהא לש"ס דילן טעמא דר"מ הוא משום מוקצה ע"כ מהני תנאי עיי"ש וא"כ ע"כ לשיטת הירושלמי מהני תנאי ועיי' בטו"ח סי' רע"ט סעי' ד' ובביאור הגר"א ז"ל שם וכן הרמב"ן ז"ל ס"ל דמהני תנאי בסוכה נפולה וכמו כן מהני תנאי בנר דשניהן שוין עיי' בביאור הגר"א ז"ל שם ויסודות כל הרמב"ן ז"ל דמהני תנאי בנר היא מהירושלמי הנ"ל א"כ יקשה מאי פריך רנב"י על שמואל הכא הא בנר שם דמהני תנאי היא ברייתא מפורשת בירושלמי אבל באמת לא קשה מידי דהירושלמי בסוגיא דידן לא איירי בסוכה נפולה כמו בש"ס דילן אלא בטפול לה עדיין ולא נפלה ממנה ע"כ ע"ז פריך רנב"י ויש אדם מתנה לסתור אוהלין והיינו דמסיק ואומר בפני שמואל

שנויי נוסחאות (פ"ג) משיעגיל בד"ו משיעגל. (בכ"א) ועל מה בשרי"ל ועל מה.

עמודי ירושלים

בשלא נתכוון לעבותה אבל אם נתכוון לעבותה אסור בשלא הותנה אבל אם הותנה מותר. ע' בהג"א פ"ד דביצה שכתב ובשלא נתכוון לעבות ביתים הכותל עב אם נתכוון לעבותה אסור אבל אם התנה מותר. וראיתי בשבות יעקב בא"ח (סי' תקי"ח סק"ו) שכתב וז"ל ולפי הנראה דכוונתו דהיכא דנעשה בשביל לעבות הדופן בטל לגבי הדופן ויש בו משום סתירת אהל ולי נראה דהא"ז לא כיון לזה רק הטעם משום דאם נתכוון לעבותו הוי מוקצה כמו לבנים ושבגינהו כו' ע"ש באורך. אולם כשעיין בא"ז (ח"ב סי' פ"ט) מבואר דעיקר כוונתו משום סתירת אהל שכתב שם וז"ל מ"ש מסוכה דלא דקא כתב אבל מן הסמוך לה נמי הא קא סתר אהלא דכיון דבטילה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיני' סתירה היא אמר ר"י אמר שמואל מן הסמוך לדפנות קנים שהקימם סביב הדפנות כיון דלא נארגו עם הדופן לא בטלו לגבי דופן והיינו דומה לסמוך שבסכך איתו אגוג כו' ואפילו סמוך לדפנות אם נתכוון לעבותה שיהא הכותל עב אסור כדאמרינן בירושלמי שמואל אמר כו' וליכא למימר דשמואל דירוש' קאי על הסכך דהא שמואל אוקמי למתני' דקתני אלא מן הסמוך לה דהיינו סמוך לדפנות ופנים קאמר בירושלמי באם נתכוון לעבותה הו"ל כאילו ארוג בדופן ואסור ואם התנה מעיו"ט ליטול ביו"ט מעבות דופן מותר עכ"ל מבואר להדיא מזה דסובר דכיון דנתכוון לעבותה הו"ל כארוג והוי סתירת אהל ולא כשיטת שבות יעקב. ומזה מבואר דלא כהמראה הפנים שהביא דברי ההג"א וקיים ע"ז ובודאי הא דשמואל דהכא בשלא נתכוון לעבותה לא קאי אלא על הסכך שהרי זה האומר בפני שמואל בטפילה לא היה כאוקימתא אחריתא וכהאי דשמואל גופי' דהתם וכדלעיל והא דשמואל דהכא כבר מגביה דהתם כו' ע"ש. אולם בא"ז מבואר דלא כותיה ופי' הירושלמי דקאי על הדפנות וס"ל דשמואל דהכא ודש"ס בבלי לא פליגי. וע' מי' שמאירי בבילה שהביא הירושלמי הזה וכתב ונ"ל לפי' הרב שנעשה שעבוי הגגה שאם לא אילטרך תשא לעיטוי ואם יצטרך יקיש כפלים המוכנים להיסק ותנאה כי האי מהני ע"ש. וע' בנעל העימור (במערת הדברות ה' סוכה פ"ס) שכתב ירושלמי יש אדם מתנה לסתור אהלים ב"ת באם מתנה ונפלה מותר. משמע לכאורה מזה שהו"ל הגירסא בירושלמי יש לך אדם כו' בניחותא ולא כמו שהוא לפנינו בתמיה. עכ"פ כיון דמקור דברי ההג"א המה מהא"ז ובא"ז מבואר דהטעם משום אהל ולא משום מוקצה מבואר דכן פי' ג"כ ההג"א ולא כהיטות שבות יעקב: **ובלבד** מן המפוזרין שבקרפף כתב שיירי קרבן וז"ל ק"ק כיון דאמר הלכה כדברי המחמיר ממילא

הלכה ג מתני' *אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה בי"ט

[א] אין מבקעין לא בקורדום לא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ *בית שהוא מלא פירות וסתום ונפחת [ב] נוטל ממקום הפחת ר' מאיר אומר אף פוחת לכתחילה ונוטל: **גמ'** אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה. *הדא דאת אמר בקורה שנשברה בי"ט אבל בקורה שנשברה מעי"ט [ג] מותר בשאין בהן תואר כלי אבל אם יש עליה תואר כלי אפי' נשברה מערב י"ט אסור *תני סוכות תאינים ובהן תאנים ומכבדות ובהן תמרים שהכניסן לאוכלין אוכל מהן בי"ט הכניסן לעצים אין אוכל מהן בי"ט *רב אמר [ד] מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי הדא דאת אמר בכלים שנשברו בי"ט אבל בכלים שנשברו מעי"ט מותר בשאין עליהן תואר כלי אבל יש עליהן (א) תואר כלי ואפילו שנשברו בי"ט מותר *תני ר' חייה מסיקין באוכלין [ה] אבל לא בקליפיהן ולא בגלעיניהן *רב הוה יתיב קומי ר' חייה רבה והוה אכיל והוה מתחמי זרק (ב) גו תפייה וזרק קומי תפייה א"ל ר' חייה רבה הכא זרוק א"ל מה בין הכא ומה בין הכא א"ל בן פיחה אחריהם אמר ר' חנינה אוכלה הוה זרק א"ר אימי בבלייא חולה הוה *א"ר כנגד כן אסור בי"ט: ולא בקורדום: דבית ר' ינאי אמרין מבקעין בקורדום תנא ר' הושעיה מבקעין בקורדום שמואל אמר הלכה כמי שהוא אומר מבקעין בקורדום תני רבי יוסי בן כיפר אמר משם רבי לעזר בן שמוע בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין: ולא במגל: אית תניי תני מבקעין ואית תניי תני אין מבקעין אמר רב חסדא מאן דאמר מבקעין במגל של יד מאן דאמר אין מבקעין במגל של קציר *אית תניי תני [ו] מפספסין בקלקלים אית תניי תני אין מפספסין אמר רב חסדא מאן דאמר מפספסין (ג) בבריא מאן דאמר אין מפספסין בתש *אית תניי תני [ז] מוללין עצי בשמים אית תניי תני אין מוללין מאן דאמר מוללין בלחים מאן דאמר אין מוללין ביבישין אית תניי תני ממתקין

פני משה

הלכה ג מתני' אין מבקעין עצים מן הקורות. הסדורות על הארץ ועומדות לבנין וה"ל מוקצה מחמת חסרון כיס וכהא אף ר"ש מודה: ולא מן הקורה שנשברה בי"ט. ואע"ג דהשתא להסקה קיימא משום דבין השמשות לא הוה דעתיה עלה. והאי סתמא דמתני' כר' יהודה דאית ליה מוקצה וקיי"ל כוותיה בי"ט: אין מבקעין וכו'. בבבלי קאמר והאמרת רישא אין מבקעין כלל חסורי מחסרא והכי קתני אין מבקעין מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מערב י"ט וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום. ולא במגל הוא מגל יד שעשוי לשבר בו עצים והוא חלק. ולא במגירה שהוא כעין סכין ארוך ועשוי בפגימות ולנסר בו עצים עבים ומשום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: אלא בקופיץ. והוא יש לו שני ראשים ראשו אחד חד וקצר ונקרא צד זכרות וראשו אחד רחב ונקרא צד נקבות ומבקע בצד זכרות שלו אבל לא בצד הרחב מפני שהוא כקרדום: בית שהוא מלא פירות. מוכנין והוא סתום ונפחת מאליו: נוטל ממקום הפחת. ולא אמרינן מוקצין מחמת איסור הן שאין יכול לפותחו בי"ט ואסח דעתיה מינייהו דכיון דלא הוה פתיחתו איסור דאורייתא כדמוקמינן התם בגמרא דבאוירא דליבני מיירי שאין הבית בנוי בטיט ובסיד אלא סידור של לבנים בלא טיט הלכך לאו מוקצין נינהו כדאמרינן גבי טבל שהוא מוכן אלל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן ומפני שאינו אלא איסור דרבנן וה"נ כן: ר"מ אומר אף פוחת לכתחלה ונוטל. דמכיון שאין כאן אלא סידור לבנים זו על זו לא הוי סותר ומותר אף לכתחלה ואין הלכה כר"מ:

גמ' אין מבקעין וכו' אבל בקורה שנשברה מעי"ט מותר. דדעתיה עליה מאתמול להסקה: בשאין בהן תואר כלי. לאחר שנשברה דלא חזי אלא להסקה אבל אם יש עליה תואר כלי וחזי למידי אפי' נשברה מעי"ט אסור דאכתי לאו דעתיה עליה להסקה אלא לאת בה איזה דבר. ואתיא כמ"ד אין מסיקין בכלים בי"ט: תני. בתוספתא פ"ד: סוכי תאינים. ענפי תאני' ובהן תאני' והכניסן לאוכלין להתאנים שיש בהן: הכניסן לעצים. ודעתיה על הסוכות להסיק בהן ולא בשביל התאנים שבהן אין אוכל מן התאנים בי"ט לפי שאינן מן המוכן: רב אמר מסיקין בכלים. בי"ט לפי שהוכנו לאיזה מלאכה מבערב ולית בהו משום מוקצה ופליג אהא דלעיל: הדא דאת אמר. אין מסיקין בשברי כלים: מותר. לפי שמאתמול דעתיה עלייהו להסקה: בשאין עליהם תואר כלי. לאחר שנשברו הוא דאסור כשנשברו בי"ט אבל אם נשאר תואר כלי על השברים אפילו נשברו בי"ט מותר שהרי מסיקין בכלים: מסיקין באוכלין. דאגב דמטלטל להו לאכילה הזו נמי להסקה: אבל לא בקליפיהן וכו'. לאחר שאכל הפירות בי"ט משום דהוו להו נולד: והוה אכיל. רב התמרים וזרק הגרעינין: והוה מתחמי זרק גו תפייה וכו'. כלומר שהיה נראה כמתכוין לזרוק תוך הכירה שיש בה אש אלא שנזדמן לו שזרק לפני הכירה. תפייה היא כירה מקום שפיתת שתי קדירות מלשון בי תפי: א"ל ר' חייה רבה הכא זרוק. שתהא נזהר ולא תזרוק אלא לפני הכירה כאשר נזדמן לך עכשיו ולא כפי אשר התכוונת לזורקן לתוך הכירה: מה בין הכא ומה בין הכא. אמאי לתוך הכירה אסור: בן פיחה. בן גדולים. אחריהם ראוי לילך והם אמרו אין מסיקין בגרעינין: אמר ר' חנינא. כך היה המעשה אוכלה הוה זריק וזה מותר שמסיקין באוכלין: א"ר אימי. לרבי חנינא בבלייא לא כך ולא כך היה המעשה אלא רב חולה הוה ואכל תמרים להברותו וזרק הגרעינין לתוך הכירה ולא בי"ט הוה אלא שר' חייה אמר לו כנגדו בי"ט אסור: מבקעין בקרדום. והיינו בנקבות שלו אם הוא עשוי כקופיץ שיש לו צד חד וצד רחב ולא גזרינן דהאי גיסא אטו האי גיסא: תני ר' יוסי בן כיפר וכו'. פלוגתא דב"ש וב"ה היא: מ"ד מבקעין במגל של יד. שאינו מעשה אומן כמגל של קציר ומפרש למגל דמתני' במגל של קציר איירי: אית תניי תני מפספסין בקלקוס וכו'. גרסי' להא בפ"ו דנזיר סוף הלכה ג' אהא דשנינו שם נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. קילקין היא בגד העשוי משער העזים לפספס בו ומותר הנזיר לפספס בו שערו דדבר שאינו מתכוין הוא: מ"ד מפספסין בבריא. ושערו חזק ואין חושש לתליטת השער דלא הוי פסיק רישא: מ"ד אין מפספפין בתש. שתש כחו ובפספוס כל שהוא בא לידי תליטת שער והוה כסורק שהיא כפסיק רישא: בלחים. ומוללן להריח בהן ואינו מתכוין לפורכן וביבשין מסתמא נפרכין הן ואין מוללין:

קרבן העדה

הלכה ג מתני' אין מבקעין עצים וכו'. בגמרא מפרש: לא בקרדוס ולא במגיר'. כעין סכין ארוך והוא מלא פגימות וקוללין בו עצים עבות וכלי אומן הוא: מגל. אף הוא כלי אומן ונראה כרוצה לעשות בו מלאכה: אלא בקופין. שתם קופיץ הוא סכין של קצבים ואינו כלי אומן ויש מהן שיש להן ב' ראשי' ראש א' רחב ונקרא צד נקבות וראש אחד צר ונקרא זכרות ואין מבקעין אלא בצד הזכרות שבו שאינו דומה לכלי אומן כלל: נוטל ממקום הפחת. ולא אמרי' מוקצה מחמת איסור הן דאין יכול לפתחו בי"ט ואסח דעתיה מינייהו דכיון דאין בפתיחתו איסור דאורייתא לאו מוקצה נינהו כמו דאמרי' גבי טבל דלאו מוקצה הוא כיון דאם עבר ותקנו מתוקן:

גמ' הדא דאת אמר בקורה שנשברה בי"ט וכו'. כלומר מתני' חסורי מחסרא אין מבקעין עצים מן הקורו' שלימות משום מוקצה ולא זו אף זו קורות שנשברו בי"ט אע"ג דעכשיו להסקה קיימא אין מבקעין מהן כיון דבין השמשות לאו להכי קיימא אבל מבקעין מן הקורות שנשברו מעי"ט וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדו' וכו': בשאין בהן תואר כלי. לאחר שנשברו מעי"ט אבל אם יש עליהן עדיין תואר כלי שנראין לבנין אע"פ שנשברו אסורין דמוקצין הן: סוכות תאנים. ענפי תאנים: ומכבדות. ענפי דקל: מסיקין בכלים. דבני טלטול נינהו ומטלטלין אותן נמי להסיק: ואין מסיקין בשברי כלים. שנשברו בי"ט וכדמסיק דהשתא לא חזי לטלטול ואי משום דחזו להסקה כיון דאתמול לאו להכי קיימו אסורין: אבל אם יש עליהן תואר כלי. וראוין עדיין לתשמיש אפי' נשברו בי"ט מותרין דהא בני טלטול נינהו: מסיקין באוכלין. דאגב דמטלטל להו לאכילה מותר לטלטלן נמי להסקה: אבל לא בקליפתן ולא בגרעיניהן. אם אכל פירות בי"ט אסור להסיק בקליפתן אע"ג דראויין למאכל בהמה אסורין משום נולד דאתמול היו עומדין לאדם: והוה מיתחמי. והיה נראה כ"ח לרב שהיה זורק לתוך הכירה ולפני הכירה: תפייה. כירה והוא תרגום של תנור וכיריים: הכא זרוק. שיזרוק אותם במקום אחר ולא לפני הכירה: א"ל. רב מ"ש כאן או כאן: בן פיחה. בן גדולים: אחריהם. צריך לזרקן ולא בפני בני אדם שנמאס להם וכ"ש בפני רבו שאסור לרוק לפניו: אוכלא הוה זרק. גם האוכל היה דבוק בהן ולא היה מאוס כל כך א"נ כיון שהיה שם האוכל דבוק בהן לכך היו מאוסין: חולה הוה. רב ולא היה יכול למצוץ כל האוכל שהי' דבוק בהן: כנגד כן. אם אין האוכל דבוק בהן בי"ט אסו' לזרקן לתוך הכירה כ"מ בבבלי בשבת דף כ"ט: מבקעין בקורדם. ופליג אמתני': במגל קציר. דנראה כנוטלו לעשות בו מלאכתו ל"א גם בחול מבקע בו והוה כעובדין דחול: מפספסין בקלקים. שכן דרך לפזר העשבים מפני הבהמה שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה כל כך וקצה בהן: קלקים. מין ירק ממיני הלוף: בבריא. שהבהמה בריאה שאוכלת אפי' עשבים שנפסדו ע"י פספסי: בתש. שהבהמה תש כח ואינה אוכלת ע"י פספוס והוה טרחא שלא לצורך: מוללין. בין אצבעות להוציא הריח:

עין משפט נר מצוה

ט
א מיימוני פ"ד מי"ט הלכה י טוש"ע או"ח סי' תק"א ס"א

י
ב מיימוני שם פ"ב הלכה ט' טוש"ע שם סי' תק"ח ס"ט

יא
ג מיימוני שם הלכה יב ובש"ע שם סי' תק"א ס"א

יב
ד מיימוני שם טוש"ע שם ס"ו

יג
ה מיימוני שם טוש"ע שם ס"ו

יד
ו מיימוני פכ"א משב' הלכה י"ח טוש"ע שם סי' שכ"ז ס"ד

טו
ז מיימוני שם הלכה ח' טוש"ע שם סי' שכ"ב ס"ב וסי' תקי"ט ס"ד

גליון הש"ס

(א) עי' במג"א סי' תקא סק"ב: (ב) עי' רש"י שבת דף כ"ט ע"א ד"ה לבוכייא. ועי' בערוך ערך תף: (ג) עי' ק"ע ופירשו דחוק. ונראה דבבריא דיכולה לאכול בלא פספו' אין בפספוס רק מיטרח באוכל' ומיטרח באוכל' שרי אבל בתש דאינו אוכל בלא פספס והוי אוכלה לא מכוין וכרב הונא בבבלי שבת שם:

רידב"ז

שמואל בטפול לה עדיין מה שנתכוין לעבותה וע"ז הוה רנב"י הוי בה אבל אם נסתרה ואינו טפול לה עדיין מהני תנאי כמו בנר שכבה ומתורץ קושית הס"ק ז"ל דמקשה למה לא הביאו הפוסקים ז"ל הך דינא משום דבלא נפילה קי"ל כרנב"י דלא מהני תנאי כן נראה לפענ"ד ביאור הסוגיא הזאת ודו"ק: רב

שנויי נוסחאות (ס"ז) דאת אמ' בכי"ר דתמר. (פ"ט) בהן בד"ו עליה. (ס"י) אפילו בד"ו ואפילו. (סי"א) ומכבדות ובהן בד"ו מכבדות תמרה ובהן. (סי"ב) הכניסן בכי"ו שהכניסן. (סי"ג) אין אוכל בד"ו אינו אוכל. (סי"ד) בשברי הדא דאת אמר בכי"ל בשברי כלין הדה דתמר. (סט"ו) אבל יש בד"ו אבל אם יש. (סי"ז) ואפילו בד"ו אפילו. (סכ"ג) אחריהם בד"ו אחריהן אחריהן. (סכ"ב) א"ר בד"ו אמר ליה. (סכ"ג) אוכלה... אימי א"ר בד"ו אוכל... אמי אמר ליה. (סכ"ס) תנא בד"ו תני. (סל"ג) בקלקלים בד"ו בקלקין. (סל"ס) בתש בד"ו בתשי.

עמודי ירושלים

ממילא ידעינן דכל' נתן ס"ל כו' ע"ש. אולם ראיתי בא"ז (ס' יו"ע סי' ש"ס) שהעתיק דברי הירושלמי לב ירמיה ל' חנינא מטובא בשם רב הלכה כמ"ד מן המפותרין שבקרפף ע"ש ולא גרס כדברי המתמיל וא"ש

חדושי הרד"ל

בן פיחה אחריהם שם כל"ל ור"ל ששם אחרים ושונים זה מזה שלהוך הכירה יש לומר שאסור כדלעיל דתני ר"ח לא בגרעיניהון ואשמועינן ר"ח שא"ל שיזרוק לתוך הכירה (דרב היה מתאמר ר"ל מתכוון כולם לזרוק תוך הכירה ובכ"ז היה זרק לפני הכירה דוקא ומשב ר"ח שסובר רב שאסור לזרוק לתוך הכירה):

מפספסין בקלקלים. נ"ב עיין בק"ע ואיפשר עיקר הגירסא הקלקי והוא קלקי כלב שבשער האדם ובבריא מפספסין שאין חוששין לתליטת השער ונשמט אדם חולה שדרכן שתולשין נושרין אסור שיתלשו ממנו:

קרבן העדה

ממתקין את החרדל בגחלת. כדרך שרגילין לכבות לתוכו הגחלת או אבן ניסוקת: בשנתנו ע"ג גחלת. ממתקין שסופו להבעיר: בשנתן הגחלת עליו. אין ממתקין שמכבין אותו: שפין את. כלי כסף ללחלחן: בגרטיקין. כמין עפר שגדל בשולי החבית שהיין בתוכו וגוררין בו הכסף והכסף הוא רך והוי אב מלאכה: אין שפין. דממחק הכסף וה"ל אב מלאכה: בשנתנו. הגרטיקין מערב י"ט במים ואינו ממחק: ובלבד כנגד הפתח. מתיר ר"מ לפחות אבל לא במקום אחר: והא תני. בניחותא: בחותמות שבקרקע. דלתי פתחי בורות ומערה הסגורים בקשר חבלים: שמפקפקין. שמנענען: ומפקיעין. החבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקשורין אין בהן איסור סתירה דאורייתא: אבל לא מפקיעין וכו'. מדרבנן הוא דאסור: ובכלים. כגון תיבה הנעולה ע"י קשר של חבל מתיר ומפקיע וחותך דאין סתירה בכלים מדקאמר מודים בחותמות שבקרקע ש"מ דפליגי חכמים ור"מ בפתח שבבנין:

הלכה ד מתני' אין פוחתין את הנר. ליטול אחד מן הבילים של יוצר חרס ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר מפני שעושה כלי: ואין עושין פחמין. דאינהו נמי כלי נינהו לצורפי זהב ופתילה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותיקון: ואין חותכין אותה לשנים. לפי שהוא מתקן כלי: חותכה באור וכו'. בגמ' מפרש: **גמ'** לפסים. כמו אילפסין והן קערות שיש להם תוך ומכוסות למעלה ועומדות להפתח: תמן תנינן. עדיות פ"ב: על לפסי' ארוניות. קערות של בני כפרים שאין מקפידין לפתחן ואוכלין עליהן כשהן סתומין: טהורות באהל המת. דהא כלי צמיד פתיל טהור באהל המת: וטמאות במשא הזב. הואיל ועומדות להפתח מטמאים בהיסט: מפני שלא נגמרה מלאכתן. ולאו כלי נינהו: אתיא דיחידאה דהכא. דבברייתא שנינו אין עושין אלפסין ארניות ביום טוב רבן שמעון בן גמליאל מתיר וקאמר דרבן שמעון בן גמליאל די"ט אתיא כחכמים דעדיות דסברי דבלאו פתיחה נמי כלי נינהו הלכך מותר בי"ט: דיחידאה דתמן. ראב"צ דהתם גבי טומאה אתיא כתנא קמא דהכא דאוסר לפתחן ביום טוב דפתיחתן הוא גמר עשיית כלי: בשביל שלא תכסכס. שלא תתקלקל הכותל מפני הגשמים א"כ אפילו לצורך הבקעת נמי שרי דראויה היא ליום טוב: בשביל לחוס עליה. שאין כיבוי זה לצורך י"ט א"כ דה"ל כסותר על מנת לבנות במקומו: מותר. כיון דלצורך היום הוא. אבל אם יש שם מקום אויר שיכול להשליכו לשם ולא יעשן הבית אסור לכבותה אלא משליכה לחוץ: ויאות. שפיר קאמרת וכן אנן אומרין דאם יש שם אויר משליכו לאויר ודיו ל"א ויאות בתמיה וכי שפיר קאמרת הא אנן מתירין בקילור ולמה יהא אסור לכבות הבקעת שלא יתקלקל הבית ופי' זה נראה עיקר: הדא קלוריתא. הוא כחול אדום שנותנין על גב העין: שרי מישף. מותר לשפשפה ולכחול ממנה בי"ט דמפני צערא התירו חכמים: כאן לשימור. שלא יתקלקל יותר אבל לרפואה לחוד אסור ל"א כאן בבקעת אינו אלא לשימור הלכך כשמשליכה לחוץ כבר הוא משומר ואסור כאן בקילור שהוא לרפואה התירו חכמים:

פני משה

ממתקין את החרדל בגחלת. שדרך נכבות את הגחלת או אבן ניסוקת לתוכו כדי למתקו: בשנתנו על גבי הגחלת. מלמעלה ואין כל הגחלת נכבה: בשנתן את הגחלת עליו. כלומר לתוכו דאז מכבה הוא: שפין את הכסף בקרטיקין. גרטיקין הוא משמרי יין כשנתייבשו ונתקשו וחפין ושפין בו את הכלים לנקותו: בשנתנו מערב י"ט. על כלי הכסף ונתרכך ואין כאן משום ממחק וכשנתנו בי"ט על הכלי ושף בו ועדיין קשה הוא הוה ליה ממחק: ר"מ אומר וכו' ובלבד כנגד הפתח. הוא נוטל אבל לא מן הצדדים שלא התיר ר"מ אלא מה שהוא צריך לכבוד יו"ט: והא תני. בתוספתא פ"ג. והובאה לעיל בשבת פ' ואלו קשרים בהלכה א' ובסוף פ' תולין ולקמן בפ' משילין בהלכה ב'. וגי' דהכא עיקרית וכמו שכתובה באלו המקומות שציינתי ובגי' התוספתא יש ט"ס: מודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע. דברים שעשויים לסגור על מה שהוא בקרקע כגון דלתי פתחי בורות ומערות והן סגורים בקשרי חבלים: שמפקפקין. מרככין ומפקיעין אותן בי"ט: ומתירין את הקשר. דלאו קשר של קיימא הוא: וחותכין. דקסבר האי תנא דאין סתירה בבנין שהוא בקרקע ומשום שמחת י"ט התירו: בשבת מפקפקין התירו אבל לא מפקיעין וכו'. אבל שבכלים כגון תיבה סגורה על ידי קשר מותר הכל דאין בנין וסתירה בכלים קתני מיהת מודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע מותר בי"ט ולא מחלקינן לענין מה שהוא נוטל אם כנגד המקום שחותך הקשר או אם מן הצדדים ומינה דלר"מ מה שהוא מתיר לפחות הבית וליטול נמי אין חילוק בין אם הוא נוטל ממה שכנגד הפתח או אם מן הצדדין וקשיא להא דקאמר לר"מ ובלבד שכנגד הפתח. ולא משני מידי:

הלכה ד מתני' אין פוחתין את הנר. ליטול אחד מן הכלים של יוצר חרס ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר מפני שהוא עושה כלי. ונוסחת המשניות אין פותחין וכך הוא נוסחת הרמב"ם ופירש שני כוסות או שתי נרות שהן מחוברין בתחלת עשייתן אין פותחין אותן לשנים מפני שהוא כמתקן כלי: ואין עושין פחמין. דאינהו כמי כלי נינהו לצורפי זהב: ואין חותכין וכו'. דפתילה נמי כלי הוא להדלקה שצריכה עשייה ותיקון: ואין חותכין אותה לשנים. לפי שהוא מתקן כלי [illegible]: חותכה באור לשתי נרות. [illegible] והלכה כר' יהודה: **גמ'** תני. בתוספתא פ"ג: אין פותחין לפסין סתומין ורשב"ג מתיר. [illegible]

כדור הלול מכפנים ולאחר שמלבנים אותן בכבשן פותחין אותן באמצע ועושין בהן כלים: תמן תנינן. בפ"ב דעדיות: ג' דברים אמרו לפני ר' ישמעאל וכו' ועל לפסים ארוניות. כמו ערוניות שמשתמשין בהן בעיירות ושעיין כדלעיל: שהן טהורות באהל המת. [illegible]

[illegible] בי"ט: מועכין אותה. ביד ותיקון כלאחר יד הוא: בצריך

ממתקין [א] את החרדל בגחלת אית תניי תני אין ממתקין (א) מ"ד ממתקין בשנתנו ע"ג הגחלת ומ"ד אין ממתקין בשנתן את הגחלת עליו *אית תניי תני שפין את הכסף (ב) בקרטיקין אית תניי תני [ג] אין שפין מ"ד שפין בשנתנו מעי"ט ומ"ד אין שפין בשנתנו בי"ט. ר' מאיר אומר אף הוא פוחת בתחילה ונוטל. רבי בא רב יהודה בשם שמואל ובלבד כנגד הפתח *והא תני מודין חכמים לר"מ [ג] בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומפקיעין ומתירין וחותכין בשבת מפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכים ובכלים בשבת מותר ואין צורך לומר בי"ט:

הלכה ד מתני' [ד] *אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי [ה] ואין עושין פוחמין ואין חותכין את הפתילה לשנים רבי יהודה אומר [ו] חותכה באור לשתי נרות:

גמ' *תני לפסים סתומות עשאן מעי"ט לא יפתחם בי"ט מפני שהוא כמכשיר כלי בי"ט *תמן תנינן על לפסים ארוניות [ז] שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב רבי לעזר בי ר' צדוק אומר אף במשא הזב טהורות מפני שלא נגמרה מלאכתן אתיא דיחידאה דהכא כסתומה דתמן ודיחידייא דתמן כסתומה דהכא רבי בא בשם רב יהודה *בקעת סומכה לכותל בשביל שלא תכסכס תני *אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה אם בשביל שלא תעשן את הבית ואת הקדירה [ח] מותר א"ר חנניה בשאין שם אויר אבל אם יש שם אויר משליכה לאויר ודיין א"ר נסא ויאות כן אנן אמרין *הדא קלוריתה שרי מישף ומכחול מינה ביומא טבא א"ר מנא כאן לשימור וכאן לרפואה *ג' דברים נאמרו בפתילה להחמיר וג' להקל אלו שלשה שאמרו להחמיר [ט] אין עושין אותה בתחילה בי"ט ואין חותכין אותה לשנים ואין מפספסין אותה באור אלו שלשה שאמרו להקל מועכין אותה ושורין אותה בשמן וחולקין אותה באור לשתי נרות א"ר חיננא בצריך

מסורת הש"ס

שבת קלד א
שם כ א
תוספתא פ"ג ירושלמי שבת פט"ו ה"ב מו"ק פ"א ה"ה ומגילה פ"א ה"ט ולקמן פ"ה ה"ב
ביצה לב א
ע"ש עדיו' פ"ב מ"ה
ע"ש לג א
שם כב א
ע"ש
פ"ש לג ב

עין משפט נר מצוה

טו
א מיימוני פ"ג מיו"ט הלכה י' טוש"ע או"ח סי' תק"ט ס"ג
יז
ב מיימוני פכ"ג משבת הלכה ז' טור וש"ע שם סי' שכ"ג ס"ט
יח
ג מיימוני שם פ"י הלכה ... טוש"ע שם סי' ... וסי' תקי"ד ס"ג
יט
ד מיימוני פ"ד מיו"ט הלכה ... טוש"ע שם סי' תקי"ד ס"ג
כ
ה מיימוני שם הלכה ... טוש"ע שם סי' תק"ב ס"א
כא
ו מיימוני שם טוש"ע שם סי' תקי"ד ס"ח
כב
ז מיימוני פ"ה ממשכב ומושב הלכה ג
כג
ח טוש"ע או"ח סי' תקי"ד ס"ו
כד
ט מיימוני פ"ד מיו"ט הלכה ו' טוש"ע שם ס"ט

גליון הש"ס

(א) עי' פ"ק [illegible]

עמודי ירושלים

אבל יש שם אויר כו' אמר ר' נסא ויאות כו'. פ' בקרבן העדה [illegible]

(א) בצריך לשניהן תני ר' יודה בר פזי דבר דלייא מביא שתי נרות ונותנה בשניהן והולקה באור לשתי נרות *רבי יעקב בר אחא חיננא בר אידי בשם רב ג מוחטין את הפתילה בי"ט:

הלכה ה מתני'

ג *אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח ד אין גורפין תנור וכיריים אבל מכבשין אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה ה אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת ו אין מנהגין את הבהמה במקל בי"ט וראב"ש מתיר: **גמ'** הדא אמרה הדין סיקורה אסור מיעבד ביומא טבא דהוא מקטע בגומיה *ברתי' דרבי חייה רבה אתת מיפה גו תנור אשכחה כיפה בגויה אתת שאלת לאביה א"ל איזלין גרפין אמרה לינה יכלה א"ל איזלין כבשין ידעה הוות אלא דהוות בעי מישמע מן אבוה רב אמר (א) מצילין מן התנור לכירה אבל לא מכירה לתנור רב אבא בר חנה אמר מצילין מתנור לכירה ומכירה לתנור אבל לא מערבית לשחרית רבי אבון בשם רב מצילין מתנור לכירה ומכירה לתנור מערבית לשחרית אבל לא מיום טוב לחול אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה משם בונה *תני ז לא יצא סומא במקלו ולא רועה בתרמילו ור"ש מתיר וכן הוה ר"ש אומר הואיל והוא מותר בדבר א' יהא מותר לכל הדברים:

הלכה ו מתני'

*ר"א אומר נוטל אדם קיסם להצות בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן וחכמים אומרים ח מגבב משלפניו ומדליק: **גמ'** מה ביניהן *לעשות ציבור ביניהן על דעתיה דר"א עושין ציבור על דעתהון דרבנן אין עושין ציבור:

הלכה ז מתני'

ט *אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המים י ואין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן *ועוד א"ר אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית

פני משה

בצריך לשניהן. כדפרישית במתני': מוחטין את הפתילה בי"ט. כשנעשה פחם בראש הפתילה ומהבהב האור מסירין הפחם ביד:

הלכה ה מתני' אין שוברין את החרס. כשצולין דגים על האסכלה חותכין קיסם או קש או שוברין חרסית או חותכין נייר ושורין במים וסודרין אותן על גב האסכלה מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג: לצלות בו מליח. דג: אין גורפין תנור וכיריים. אם נפל מתוכו מן הטפל והטיח אין גורפין אותו דמתקן מנא הוא וכרבנן דס"ל מכשירי אוכל נפש אסורי: אבל מכבשין. משכיבין את האפר והעפר כדי שיהא חלק ומשווהו שלא יגע בפת שמדובקים בדפנותיו וישרפו ואם אי אפשר לאפות אא"כ גורפו מותר: ואין מקיפין שתי חביות. אין מקרבין זו אצל זו. כמו אין מקיפין בריאה: לשפות עליהן. לערוך ולהושיב את הקדירה משום דדמי לבנין: ואין סומכין את הקדרה בבקעת. של עצים וכן הדלת אין סומכין אותה בבקעת לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה ולשאר תשמישין עצים מוקצים הן: אין מנהיגין את הבהמה במקל בי"ט. שנראה כמוליכה למכור בשוק:

גמ' הדא אמרה. מדקתני אין שוברין את החרס וכו' אלמא דכל כה"ג תקוני מנא הוא ואע"פ שא"צ לתיקון החרס אלא כדי להניחו על האסכלה בשביל שלא ישרף את הדג וכן בגריפת התנור וכיריים אינו אלא בשביל שלא ישרף הפת מ"מ כתיקון כלי הוא א"כ ש"מ מכאן: הדין סיקורה אסור מיעבד ביומא טבא. סיקירה הוא אבן מאבני הצבע כמו ששנינו בשם ובסיקרא ושודרן אבנים אלו זו אצל זו למלאכתן. ונזכר זה לעיל פ' כלל גדול בהלכה ב' דקחשיב שם כמה מלאכות הוא חייב עד גמר מלאכה. הכן סיקורא וכו' כד מקטע בגומא משום מתקן וכו' והכא לענין סידורן בלבד הוא דקאמר שאף לסדרן אסור בי"ט משום דהוא מקטע בגומין כשמסדרן ודוחקן להיות מונחין בשוה מקטע הגומין והסידודין היוצאין מהן וזה אסור בי"ט דומיא דשבירת כלי חרס וגריפת תנור וכיריים דמתני': אתת מיפה גו תנורא. היתה רוצה לאפות בהתנור בי"ט: ואשכחת כיפה של עפר. בתוכו ובאת ושאלה לאביה וא"ל בתחלה איזלין גרפין התנור ולנסותה בא אם יודעת היא שאסור וכשאמרה לו לית אנא יכלה לפי שאסור זה בי"ט אמר לה איזלין כבשין את העפר. וקאמר הש"ס ידעה הוות שזה אסור וזה מותר אלא שהיתה רוצה לשמוע הדבר מפי אביה: מצילין מן התנור לכירה. נוטלין הקדרה מן התנור לאחר שנתבשלה ומתיירא שלא יקדיח התבשיל מחמת חום התנור שהוא מרובה מגיל אותה ומניחה ע"ג הכירה שאין חומה כמו התנור אבל לא מן הכירה לתנור: רב אבא בר חנה. מתיר בשתיהן אבל לא מניחין מערבית לשחרית של מחר ור' אבון בשם רב קאמר דאף זה מותר אבל לא מניחין בתחלה מיו"ט לחול אא"כ נשאר ממה שנתבשל לצורך י"ט: אין מקיפין וכו'. ומפרש דטעמא משום בונה: תני. בתוספתא פ"ג: לא יצא סומא במקלו וכו'. דהוי דרך חול ואיכא זילותא לי"ט: הואיל והוא מותר בדבר אחד. לצאת במקלו יהא מותר בכל הדברים להשיב ת"ק בברייתא שאין יוצא בשבת. א"נ דאמקל קאי הואיל ומותר לסומא לצאת במקל הותר במקל גם כן להנהיג את הבהמה. ובנוסחת המשניות גרים במתני' על זה ור"א בר"ש מתיר:

הלכה ו מתני' נוטל אדם קיסם להצות בו שיניו. כמו לחצוץ ליטול הבשר החוצץ בין שיניו ואף מן החצר נוטל הוא: ומגבב מן החצר ומדליק. וכן אם רוצה להדליק מגבב הוא מכל החצר שכל מה שבחצר מוכן הוא: וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק. דוקא משלפניו אבל לא מן החצר דאיכא טירחא יתירה ומאתמול לאו להכי קיימי וכן להדליק דוקא דלא ניתנו עצים אלא להסקה ולא לחצוץ בו שיניו ובתרתי פליגי וכן הלכה שאין מותר ליטול קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מאבוס של בהמה ולא יחתכנו ולא יתקננו לכך אא"כ היה לה וראוי הוא למאכל בהמה שכל דבר הראוי למאכל בהמה מותר לחתכו בין בי"ט בין בשבת ואין בו משום תיקון כלי:

גמ' מה ביניהון. במאי קא מיפלגי: לעשות ציבור ביניהון. אם יכול לעשות ציבורין צבורין בחצר דעל דעתיה דר"א מותר דקסבר דאין חוששין שלא יהא נראה כמכין למחר ועל דעתייהו דרבנן אין עושין ציבור משום דמיחזו כמכין אותן למחר:

הלכה ז מתני' אין מוציאין את האור לא מן העצים. שהוככין אותן זו בזו או מכין זו בזו עד שתצא האש משום דמוליד וכבורא האש בי"ט: ולא מן האבנים. ובנוסחת הבבלי ולא מן העפר שיש קרקע כשחופרין אותה מוציאה אש ממחפורת שלה: ולא מן המים. שנותנין מים בכלי זכוכית לבנה ונותן בחמה וכשהשמש חם מאוד הזכוכית מוציאה שלהבת מביאין נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת: ואין מלבנין את הרעפים. הן כלי חרס שמכסין בהן את הגגות אין מלבנין אותן באור כדי לצלות בהן מפני שהן מתחסמין ומתחזקין על ידי האור: ועוד אמר ר"א. משום דתני לעיל אחת לקולא במוקצה והדר אמר אחריתא קאמר ועוד אע"ג דאפסיק בינייהו במילתא אחריתא: עומד אדם על המוקצה. הצריך הזמנה וכשמזמין מהני: ערב שבת בשביעית

קרבן העדה

בצריך לשניהן. נותן שתי ראשי הפתילה בתוך שתי נרות ומדליק באמצע דאינו מוכח דלתקוני מנא מיכוין אלא להדלקה בעלמא וכדמסיק: מוחטין את הפתילה. כשנעשה פחם בראשה מסירה שתאיר היטב:

הלכה ה מתני' ואין חותכין את הנייר. שטתנין בו שמן ועומד מפני האש כל זמן שהשמן בתוכו ואינו נשרף: מליח. דג: אין גורפין תנור וכיריים. אם נפל לתוכן מטפלה של תנור ומהטיח אין גורפין אותן דמתקן מנא הוא: מכבשין. משכיבין את האפר והעפר כדי שיהיו חלק ואפי' אפשר לאפות בלי השכבה שרי: מקיפין. מקרבין זו אצל זו: לשפות. להושיב עליהם קדרה והאור בין שתי החביות ואסור משום דדמי לבניין: ואין סומכין את הקדרה בבקעת. דלא ניתנו עצים אלא להסקה: בקעת. עצים שנתבקעו: וכן הדלת. אין סומכין אותה בבקעת דעצים מוקצה הן אצל כל תשמיש חוץ מהסקה: ואין מנהיגין את הבהמה במקל. דנראה כמוליכה למכור בשוק:

גמ' אתת. באתה לאפות תוך התנור ומצאה כפות תמרים לחה בתוכה שמטשטשין את הפת באת ושאלה לאביה א"ל זיל וגרפי לצדדי התנור אמרה לית אנא יכול לגרפו א"ל זיל והשכיבן בתוך האפר שיהא חלק: כיפה. כפות תמרים לחות ובבבלי משמע שהיה לבינה מן כיפה של התנור: ידעה. היתה דשרי אלא שרצתה לשמוע מאביה שהוא מורה בו היתר: מצילין. מפרישין כמו ויצל אלקים את מקנה אביכן: מן התנור לכירה. נוטלין אוד מאש של תנור ונותנו לכירה דכירה אשו גדול מתנור ואין זה כיבוי אלא אדרבה הבערה יתירה היא: אבל לא מערבית לשחרית. דלשעתו כיבוי הוא: מערבית לשחרית. כיון דלצורך י"ט הוא מ"ש כיבוי מהבערה: משום בונה. כדפירשתי במתני': לא יצא סומא במקלו. דהוה דרך חול ואיכא זילותא ליום טוב:

הלכה ו מתני' משלפניו. ממה שלפניו בבית: לחצוץ בו שיניו. ליטול בשר החוצץ בין שיניו:

גמ' לעשות ציבור ביניהן. לקבץ העצים ולצברן במקום א': אין עושין ציבור. דמיחזי כאלו מכין למחר וליומא אוחרא ור"א סבר קדרתו מוכחת עליו:

הלכה ז מתני' אין מוציאין את האור. משום דמוליד ודמי למלאכה שבורא האש הזה בי"ט: מן העפר. יש קרקע כשחופרין אותה מוציאה אור ממקום מחפורת שלה: ולא מן המים. נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוציאה שלהבת ומביאים נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת: רעפים. כלי חרס חלולים באמצען שמכסים בהם הגגות: ואין מלבנים את הרעפים. דוקא ברעפים חדשים משום דמשוי לי' מנא בהיסק זה שהן מתחסמין ומתחזקין ע"י האור: ועוד אר"א. משום דתנא אחת לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי קאמר ועוד: עומד אדם על המוקצה. הצריך הזמנה והזמנה מועלת לו: ערב שבת בשביעית

עין משפט נר מצוה

כה א ב ג ד ה ו ז ח ט י

מסורת הש"ס

גליון הש"ס (א) ...

שנויי נוסחאות (ס"ג) לשתי כד"ו לשני. (פ"י) וראב"ש מתיר כד"ו ליתא. (פי"א) הדין סיקורה כד"ו ההן סיקירה. (פי"ג) תנור אשכחה כד"ו תנור' אשכח'. (פי"ד) לאביה' כד"ו לאבוה'. (סע ז) בעי כד"ו בעיא. (סכ"ה) לכל כד"ו בכל.

עמודי ירושלים

ר' יעקב בר אחא כו' מוחטין את הפתילה ביו"ט. בא"ז ה' יו"ט (סי' שס"א) ס יס ע"ז מהי מוחטין א"ל כונא בר שלמיא תמהיה דרב עדויי תביכה. לריך לפנינו ממקום למקום מותר לטלטלו. ולהוסיף עליו שמן מותר משום שלום ביתו שכל זמן שהנר בבית שלום בבית כנאמר וידעת כו' המדליק ליל יו"ט לריך לברך בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של יו"ט עכ"ל ולפנינו חסר כל זה בירושלמי. וזה הנוסחא הייתה ג"כ לפני ההגהמ"י פ"ה מהל' שבת שכ' שבפ' המביא בירושלמי איתא המדליק כו' וכ' ע"ז נספר קובץ על יד שם. שלא נמצא כן בירושלמי. אולם לפני ההגהמי"י היתה הנוסחא כמו שמביא הא"ז. ומ"ש שקובץ על יד שבירושלמי פ' כותאם איתא לברך על נר של שבת ויו"ט. לא נמצא כן לפנינו. אך במרדכי פ' במה מדליקין כו' ובירושלמי פ' כותאם גרסינן שמדליק נר של שבת לריך לברך להדליק נר של שבת וכן ביו"ט של יו"ט וז"ל הא"ז ה' שבת (סי' י"א) ואמרינן בפ' כותאם ירושלמי המדליק נר בלילי יו"ט אומר אקב"ו להדליק נר לכבוד יו"ט וא"צ לומר זמן. בלילי שבת אומר אקב"ו להדליק נר לכבוד שבת ובפ' המביא כדי יין ירושלמי שמדליק נר בליל יו"ט כו' עכ"ל. אולם לפנינו ליתא בפ' כותאם וכאן בירושלמי. וכן הייתה נוסחת התוס' שבת (כ"ה ב') שכתבו בשם י"א דאין לברך על נר של שבת וכ"כ הרא"ש שם ובהג"ה (סי' רס"ג) וע' בספר הישר לר"ת (סי' תרכ"ב) בתשובתו לר' משולם בדעת ר' משולם שיהא שלא לברך על הדלקת הנר דמדוע אינו מאמין לדברי ר' עמרם גאון שכתב שיש לברך מבואר דלא היה בגירסתם בירושלמי בברכות וכאן שיש לברך על הדלקת הנר וכשמחתינו. ובתו"ת הגאונים הנדפסים בליק (סי' פ"ב) נשאל ר' האי אם יש לברך על הדלקת נר ואם לריך היכן כתובם בתלמוד. והשיב ברכת נר של שבת הלכתא היא ואע"ב דלא איתאמרה בהדיא כו' ע"ש מבואר ג"כ דלא היה בגירסתו בירושלמי. ופ' בתשובת הגאונים חמדה גנוזה (סי' ה') והוא ג"כ בס' הפרדס הגדול בליקוטים (דס"א ע"ד) ופ' בספר תולת אבינדור בא"ח (סי' רס"ג ס"ס) בסקסם ע"ד אומ' שבת מדברי המרדכי שהביא הירושלמי. והאריך שמה בדברים דתוייס. אולם שבור שלא היה כן בגירסתם: הדין סיקורה אסור למיעבד ביומא טבא דהוא מקטע בנומא. ע' בקרבן עדה ובפני משה ודבריהם דחוקים אין מן הלורך לדחותם. ותמהני עליהם שלא ראו דברי הרא"ד ור' יהוסם הסובא בב"י א"ח (סי' תק"ע) שכתב דמבואר בירושלמי דאסור לתפור מולייתא ביו"ט שמא יחתוך החוט וכוון לדברי הירושלמי הללו. וסיקורה הוא מולייתא ובנומא פ"ם ול"ל בנומא וכ"כ סרב המאירי בחי' לבילה (ל"ב) בביאור הירושלמי הלז. וכ"כ הכלבו (סי' נ"מ) של' הדין סקירה אסור למיעבד ביומא טבא דלא יפסק בנימים פי' סקירא תלייתאים שקורין קומפינדריה עכ"ל ומתחימה מהפ"מ והקס"ע שנעלם מהם כל זה וגם הסגר"א בביאורי לא"ח לא עמד על זה פ"ם:

בשביעית ואומר מיכן אני אוכל למחר וחכ"א א עד שירשום ואומר מיכן ועד כאן: **גמ'** אין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן. אית תניי תני מלבנין ואית תניי תני אין מלבנין אמר רב חסדא מאן דאמר מלבנין בבדוקים ומאן דאמר אין מלבנין *בשאינן בדוקים: *ועוד א"ר אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מיכן אני אוכל למחר. (א) מחלפה שיטתיה דרבי ליעזר *דתנינן תמן בית שמאי אומר לא יטול אלא א"כ נענע מבעוד יום ור' ליעזר לאו שמתי הוא חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים: וחכ"א עד שירשום ויאמר מיכן ועד כאן: מחלפה שיטתון דרבנן *דתנינן תמן בית הלל אומרים ב עומד ואומר זה וזה אני נוטל והכא אינון אומרין הכין עוד אינון אית להון חומר בדבר שיש בו רוח חיים:

הדרן עלך פרק המביא

הלכה א מתני'

ג *משילין פירות דרך ארובה בי"ט* ד ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכן כדי שמן ה ונותנין כלי תחת הדלף בשבת:

גמ' מתניתא באותו הגג אבל בגג אחר אסור בשאינו שוה אבל אם היה שוה מותר תני היה שם חלון משחילין דרך חלון *רב ירמיה בשם רב ו פורשין מחצלת על גבי שיפוף של לבנים בשבת א"ר שמעון בי ר' ינאי לא שמעתי מאבא אחותי אמרה לי משמו *ביצה שנולדה בי"ט סומכין לה כלי בשביל שלא תתגלגל אבל אין כופין עליה כלי ושמואל אמר ז כופין עליה כלי א"ר מנא ח ובלבד שלא יהא כלי נוגע בגופה של ביצה *תני ר' הושעיה ט נחיל של דבורים פורסין עליה סדין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים מה כרב כשמואל כאן מלמעלן וכאן מלמטן ר' ביסנא בשם ר' יוסה בן חנינה (ב) *חפול סוטות אסור לטלטלן מצדתא הווין פריסין והווין משתרפין גו שמשא אתון שאלון לרב מהו מטלטלתון אמר

קרבן העדה

בשביעית. שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה וה"ה במעושר ובשאר שני שבוע אלא אורחא דמילתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ולימוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: מכאן אני נוטל למחר. וסגי בהכי: עד שירשום. בסימן דאין ברירה:

גמ' בבדוקים. שכבר בדקן שיוכלו לקבל הליבון וליכא למיחש למידי. ל"א בבדוקים במוחזקין שבודאי יקבלו ליבון ולא יפקעו: בשאינן בדוקים. וצריך לבדקן ודלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך: תנינן תמן. בפ"ק דמכלתין: אא"כ נענע. אבל באמירה לחוד לא סגי והכא קאמר דבאמירה בעלמא סגי: ורבי ליעזר לאו שמותי הוא. בתמיה וכי לאו מתלמידי שמאי הוא וסובר דיש ברירה ואלו במתני' סברי ב"ש דצריך שינענע מבעוד יום דאין ברירה: ומשני חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. מוקצה דבעלי חיים חמירי טפי משאר מוקצה ולא אמרי' בהו ברירה: דתנינן תמן. בפ"ק: עומד ואומר. יונים אלו אני נוטל מן השובך למחר לאכילה וסגי בהכי דיש ברירה: והכא. במתני' אומרים חכמים עד שירשום דוקא ורבנן דמתני' ודאי כבית הלל סברי: עוד אינון וכו'. סיומא דקושיא היא כלומר כ"ש התם דאיכא חומרא יתירא דמוקצה בעלי חיים ואפ"ה מתירין ב"ה כ"ש לגבי פירות. ל"א עוד אינון וכו' וכי אית להו לב"ה דב"ח חמירי ממוקצה דגרוגרת ולימוקים דודאי מוקצה דגרוגרת ולימוקים גריעו דאקלייה בידים והניחם על הגג משא"כ ביוני שובך:

הדרן עלך פרק המביא

הלכה א מתני' משילין פירות דרך ארובה. מי שיש לו פירות או תבואה שטוח על גגו להתייבש וראה גשמים מטפטפין ובאים התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והן נופלים לארץ דליכא טירחא יתירא: ומכסין את הפירות. ולא אמרי' טרחא שלא לצורך הוא דמשום הפסד ממון שרו ליה רבנן: דלף. גשמים הנוטפין מן הגג: וכן כדי יין וכדי שמן. מכסין אותן מפני הדלף: תחת הדלף. לקבל המים שלא יטנפו הבית: **גמ'** מתני' באותו הגג. הארובה בגג שהפירות בו: אבל בגג אחר. של בית אחר לא: בשאינו שוה. כלומר ולא אמרן דבגג אחר אסור בשאין הגג השני שוה לגג הזה שהפירות עליהן: אבל אם היה שוה. שסני הגגין בשוה ואין שם טורח בירידה ועלייה שרי: היה שם חלון. כגון אם מוקף מחילה ואין בו ארובה ויש שם חלון במחילה לחצר או לבית משלשלים בשקין דרך החלון בחבל וארובה דתנן במתני' לאו דוקא: ה"ג פורסין מחצלת של שיפות ע"ג לבנים. וכ"ה במכשירין שיפא של לבני' וכן מחצלת של לבנים וה"פ פורסין מחצלת ע"ג לבנים שלא יפלו עליהן מים קודם בישולם ויפסדו א"נ אף לאחר גמר בישולם וכדי שיקבלו סיד ולא אמרי' הואיל והן עצמן מוקצין אף הכלי לא ינטל לצורכן: אני לא שמעתי מאבא. מר' ינאי דין זה רק אחותי אמרה לי משמו: אבל אין כופין עליה כלי. כיון דהיא אינה ניטלת אין מטלטלין הכלי לצרכה דאינו לצורך דבר הניטל: כופין עליה כלי. דס"ל כלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל: ובלבד שלא יהא נוגע בגופה של ביצה. כיון דהנחת הכלי אינו אלא לצורך דבר המוקצה לכך אסור אפי' הנגיעה א"נ לפי שהביצה סגלגלת ואי אפשר שלא ינדנדה בנגיעה: מה כרב כשמואל. כלומר הניחא לרב דאמר לעיל פורסין מחצלת ע"ג לבנים בשבת וכן לשמואל דאמר כופין עליה את הכלי אלא לר"ש בר רבי קשיא. ל"א דמפרש בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים היינו ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה ואיכא ליכא ואיכא דבש משמע דוקא משום דבש שהוא דבר הניטל הוא דשרי לפרוש הא בלא"ה אסור וקשיא לרב ושמואל: ומשני כאן מלמעלן. בפורש הסדין ע"ג הנחיל מודה ר"ש ברבי דשרי דיוכל ליטלו בכל שעה שירצה: כאן מלמטן. בביצה אינו אוסר אלא שלא יתן הכלי תחת הביצה ולישנא בתרא כאן מלמעלן ואיכא היכרא טפי שניטל לשם דבר שאינו ניטל אסור כאן בביצה שהוא נותן מלמטן שרי: ה"ג חפי לסוטות. שיני מפתחות של ספינות סוטות ספינה בלשון ישמעאל: מצדתא הווין פריסין וכו'. וה"פ מצודות היו פרושות והיו שרופין מן השמש ושאלו לרב אם מותר לטלטלן ואמר

פני משה

בשביעית. שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה וה"ה במעושר ובשאר שני שבוע אלא אורחא דמלתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דסתם מוקצה גרוגרות ולמוקין הן ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכתן כמפורש בפ"ק דמעשרות: ואומר מכאן אני אוכל למחר. וסגי בהכי דקסבר ר"א יש ברירה: והחכמים אומרים עד שירשום. בסימן ויאמר מכאן ועד כאן דקסברי אין ברירה והלכה כחכמים:

גמ' מאן דאמר מלבנין בבדוקין. שהן ישנים וכבר נבדקו שיכלו לקבל ליבון ולא חיישינן דילמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך י"ט ומ"ד אין מלבנין כשאינן בדוקין שהן חדשים והלכך חיישינן דילמא פקעי: מחלפה שיטתיה דר' אליעזר וכו'. כתובה היא לעיל בפ"ק בהלכה ד' ושם פירשתי ע"ש:

הדרן עלך המביא כדי יין

הלכה א מתני' משילין פירות דרך ארובה בי"ט. מי שיש לו פירות או תבואה שטוחין על הגג להתייבש וראה גשמים ממשמשין ובאין התירו לו לטרוח ולשלשלם דרך הארובה שבגג לארץ או ממקום למקום באותו הגג ודוקא דרך ארובה דכל ארובה היא מלמעלה למטה בתקרת הגג אבל לא דרך החלון כגון גג שמוקף מחיצות והלון בכותל וצריך להגביה עד החלון ולהשליכן דכולי האי לא שרו רבנן למטרח: ומכסין את הפירות מפני הדלף. גשמים הנוטפין מן הגג מכסין אותן ולא אמרי' טרחה שלא לצורך היא דמשום הפסד ממון שרו ליה רבנן: וכן כדי יין וכן כדי שמן. מכסין אותן מפני הדלף: ונותנין כלי תחת הדלף. לקבל את המים שלא יטנפו את הבית ואף בשבת וכדלף הראוי דאי כשאינו ראוי הוא מבטל כלי מהיכנו הוא ועוד דהוי כגרף של רעי ואין עושין גרף של רעי לכתחלה:

גמ' מתניתא באותו גג. דוקא מותר לפנות ולהשילן דרך הארובה אבל אם היו הפירות בגג אחר ובא לפנותן מגג לגג ולהשילן דרך הארובה אסור דטרחא יתירא לא התירו לו: תני. בתוספתא פ"ד. והתם גרים אין משלשלין אותן דרך הלונות: רב ירמיה בשם רב פורשין מחצלת וכו'. גרסי' להא לעיל בשבת פ"ד בהלכה ב' עד ושרי לכון מטלטלתון ושם מפורש: תני

רידב"ז

רב ירמיה בשם רב פורשין מחצלת ע"ג שיפוף של לבנים בשבת וכו' תני ר"ה נחיל של דבורים פורסין עלי' סדין בחמה מפני החמה כו' מה כרב כשמואל כאן מלמעלן כאן מלמטן. הסוגיא ביארתי בע"ה במס' שבת ובקיצור מבואר הענין דהנה במס' שבת גרסינן נוטל את הכיסוי ופירש"י ז"ל דהכיסוי אינו נקרא בסיס לדבר האסור כיון דנעשה לשם כיסוי לא איכפת לן על מה שעליו מונחים דברים המוקצים והנה כורת ונחיל ב' ענינים כי נחיל היא שולדות הדבורים יוצאים ויושבין על ענפי האילן כמבואר בכמה מקומות וא"כ כשיושבין בין הענפים ונמצא דמכוסה הסדין בענפי האילן למעלה ואילן מחובר הוא וכשנוטל הסדין מזיז הענפים שעליו ולא נקרא בסיס לדבר האסור משום שהוא נעשה לכיסוי ע"ז שאל דרב אמר כלי ניטל לדבר שאינו ניטל ושמואל

שינויי נוסחאות (בכ"ס) ינאי לא בד"ו ינאי אני לא. (בל"ג) משתרפין בד"ו משתרפן.

חתם סופר

אית תניי תני מלבנין ואית תניי אין מלבנין הא בבדוקים וכו' וי"ל דתרווייהו היינו ברעפין ישנים והא כמ"ד מלאכה שאצ"ל חייב והא כמ"ד פטור דהנה שיטת הרמב"ם דבישנים כמי שייך חיסום וי"ל טעמי דהוה דבר שמתכון והסמן דהל"ה יבקעו וכשמוב ילה בשר יבקעו ויפול הבשר לתוך האש ואפר ומכוין לעשות כלי אך בישנים אין מתכוין לכך דבלא"ה יכול לצלות הבשר אלא פסיק רישא הוי דע"כ ממילא מתחסמן ואמנם לא איכפת ליה בזה והוי משאצ"ל ולר"ש פטור. וא"כ כאן ג"כ בהכי פליגי אי משאצ"ל חייב או לא אלא ניחא ליה לאוקמי בתרי טעמא וכחד תנא וכר' יוחנן בב"מ בסוגיא דחבית ע"ש:

עמודי ירושלים תנינא

פורשין מחצלת ע"ג שיפוף כו' א"ר בר' ינאי אני לא שמעתי מאבי כו'. הנה בה"ז הלכות יו"ט סימן שמ"ס הביא הירושלמי הזה דפורשין מחצלת ט' אני לא ש' עתי כו' תני תבית של טבל כו' מבואר שפירש דהאי לא שמעתי כו' קאי אהאי דינא דמחצלת שאחותו אמרה לו כן משום אביו אולם הפ"מ בירושלמי שבת (פ"ד ה"ב) פי' דקאי אדינא דאח"ז אבילה שנולדה ביו"ט דסומכין לה כלי ויש לסכרית דכעיקר כפי' הפ"מ מהא דאיתא בירושלמי שבת (פי"ג ה"ז) ייבא כהדא דהר"ש בי ר' ינאי אני לא שמעתי מאבא אחותי אמרה לי משמו בילה בנולדה ביו"ע וגם לא הזכיר כלל דין דמחצלת מוכח דפי' הוא כהפ"מ ולא כהא"ז: **מצדתא** הווין פריסין כו' וכ' הקה"ע אא"כ משמו עליהן מע"ש כו'. והוא תמוה דהא נראה שמעשה הזאת היתה בשבת וכב אמר להם תשכון משמע שליוה להם לחשב בשבת והירושלמי כזה סוכא בשבת (פ"ד ה"ב) ושם סוכה

עמודי ירושלים

מיחלפא שיטתא ד רבנן כו'. ע' בקרבן העדה בפי' ב' פירושים וכתב דמוקים ולא כתב בביצה מקובלת בילה (ל"ד א') שהביא הירושלמי הזה וכתב ח"ל ונראה שיש שיבוש בגירסא משום דמשמע דהכנה גדולה הוי עומד ואומר זה וזה אני נוטל מכופס וזה אינו. אלא הכי גרסינן התם לית לך חומר בבעה"ח כלומר דהתם שאני דכאו"א גוף אלוק לעצמו אבל הכא שהפירות הם גוף א' וכא לסכין מקצתו צריך שירשום עכ"ל. וע' בשער המלך (פ"ב מהלכות יו"ט ה"ה) שהביא מדברי הירושלמי הללו כאיש דלא כהר"ן שכתב דאינו מועיל הכנה לכשמזמין מה דאינו צריך ע"ש וזה לפי גירסתו וביאורו בירושלמי וכ"ה גירסת ספר"ח (בי' תנ"ה סק"ד) וכן נראה מתוס' (ביצה ל"ד ב') שהקשו מב"ה אדב"ה וכתבו דשאני הכא דאקלי בידים עכ"ל משמע כגרסתינו. אולם לפי מה שנגס בביצה מקובלת לא קשה מידי ויש לומר דכן סיתה גירסת הרא"ש ותו"ס: והא

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי׳ פכ״ה משבת הל׳ כה
ח
ב מיימוני שם הלכה כ״ד ובסמג׳ טוב״ע שם סי׳ שנ״ח ס״ח
ט
ג מיימוני פ״ה מיו״ט הלכה י״ג טוש״ע שם סי׳ שנ״ז בסעיף ט״ו

מסורת הש״ס

שבת מג א
תוספתא שבת פ״ד
שבת מד א
ביצה לו ב
ע׳ עירובין מו א
ביצה לו ב

אמר לון אסור ליגע בהון חשבין עליהן מתגנין תוחתי ראשיכון ושרי לכון מטלטלתון *תני [א] חבית של טבל שנתרועעה מביא כלי אחר ונותנו תחתיה נתמלא אסור לטלטלו א״ר זעירה זאת אומרת שעושין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו והא *תני על העבט של ענבים על המעטן של זיתים שמשכן לא יטול מהן בי״ט ואין צורך לומר בשבת אמר רב חסדא אע״פ שזה טבל וזה טבל זה יש לו מוקצה וזה אין לו מוקצה הדא אמרה שעושין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו תני נר שכבה מצילין את שמנו א״ר יעקב בר אחא דר׳ שמעון היא *דר״ש אמר כבה מותר לטלטלו אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק לא אמר אלא לטלטלו הא להציל מצילין *תני נותנין כלי תחת הדלף בשבת [ב] נתמלא שופך ושונה ואינו חושש א״ר חנניה עשו אותו כנהרות ומעיינות שבאו מחוץ לתחום לתוך התחום *ותני כן [ג] נהרות ומעיינות שבאו מחוץ התחום לתחום ממלא מהן בשבת ואין צ״ל ביום טוב:

הלכה ב מתני׳

*כל שהוא משום שבות משום רשות משום מצוה חייבין עליו ביום טוב אלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין אלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין לא חולצין ולא מייבמין אלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב כל אלו בי״ט אמרו ק״ו לשבת אין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ׳** שבות שהיא רשות ורשות שהיא מצוה

פני משה

תני. בתוספתא דשבת פ״ד. חבית של טבל שנשברה וכו׳ : זאת אומרת וכו׳. שהרי הטבל מוקצה הוא ועושין לו תקנה להצילו שלא כדרכו כלומר כלאחר יד וליתן כלי אחר תחתיו ולא לפנותו מחבית זו לחבית אחרת. ודוקא במוקצה כמו טבל שאינו מוקצה אלא לכתחלה אבל אם עבר ותיקנו מתוקן הוא הא בשאר מוקצה לגמרי לא כדלקמיה : והא תני. סיפא דהתוספתא שם עביט של ענבים ומעטן של זתים שמשכן אהר שנתן לתוכן הענבים והזתים כדי שיתחממו משכן למקום אחד עד שיהו ראוין לגת ולבית הבד: לא יטול מהן בי״ט. משום דקשה דעתיה מינייהו וקשיא רישא וסיפא אהדדי : אמר רב חסדא. לא קשיא באע״פ שזה טבל. חבית של טבל דרישא: וזה טבל. דהסיפא שהרי עדיין לא נגמרה מלאכתן למעשר כדתנן בפ״ק דמעשרות מ״מ לא דמו : לפי שזה יש לו מוקצה וכו׳. כלומר ענבים וזתים דהסיפא יש לו מוקצה לגמרי דלא נגמרה מלאכתן למעשר ואי אפשר לתקנן אבל טבל דרישא אין לו מוקצה לגמרי אלא מוכן הוא לענין דיעבד שאם עבר ותיקנו מתוקן : הדא אמרה וכו׳. כדפרישית דלמוקצה כמו טבל שאינו מוקצה לגמרי עושין לו תקנה כלאחר יד כדי להצילו : תני נר שכבה. בי״ט או בשבת מצילין את שמנו כופה עליו את הכלי וכיוצא בזה שלא יספף השמן : דר״ש היא. דפליגי בתוספתא שם לר״מ כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת ר״ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו וא״כ הכא ברייתא נר שכבה וכו׳ כר״ש היא : אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק. לא היא דאפי׳ ר״מ מודה בזה דלא אמר ר״מ אלא לטלטלו אסור דמאחר שהדליקו בו באותה שבת אקצי דעתיה מיניה הא להציל השמן במקומו בלא טלטול הנר מצילין אותו לדברי הכל : תני. בתוספתא דשבת שם נותנין כלי וכו׳ ואינו חושש מלטלטלו : עשו אותו כנהרות ומעיינות וכו׳. כלומר אע״פ שהן באו מחוץ לתחום לא אמרינן דלאו דעתיה עלייהו הואיל ודרכן להיות מושכין לכאן וה״נ אע״פ שנתמלאו מן הדלף שלא היה דעתו לכך שופך ושונה ואינו חושש : ותני כן. בתוספתא דמכילתין פ״ד הנהרות והמעיינות המושכין הרי הן כרגלי כל אדם:

הלכה ב מתני׳ כל שהוא משום שבות. שחייבין עליו מדברי סופרים משום שבות או משום רשות והוא שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה. או משום מצוה. ואסרו חכמים לעשותו בשבת: חייבין עליו. שלא לעשותו ביום טוב : ואלו הן משום שבות. שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה : לא עולין באילן. גזירה שמא יתלוש : ולא רוכבין על גבי בהמה. מפרש בבבלי גזירה שמא יחתוך זמורה להכותה להנהיגה : ולא שטין על פני המים. גזירה שמא יעשה חבית של שייטין והוא חבית של חרס שאין לה פתח ואינו יכול להשתקע במים וכדתנן בפרק ב׳ דכלים הטהורין שבכלי חרס וכו׳ והבית של שייטין : ולא מספקין. כף על ירך : ולא מטפחין. כף על כף ובגמרא כאן אמרו ולא מספקין סיפוק בשא מחמת חמתו ולא מטפחין טיפוח שהוא לרצונו : ולא מרקדין. ברגל. והני תלתא גזירה שמא יתקן כלי שיר : אלו הן משום רשות. משום דאינך דסיפא הוו מצוה קרי לגביהן להנך רשות : לא דנין. דין וזמנין דלא הוי מצוה כגון שיש בעיר גדול ממנו וכן לא מקדשין אשה זמנין דלא הוי מצוה גמורה כגון שיש לו אשה ובנים : ולא חולצין ולא מייבמין. נמי כגון שיש כאן אחיו הגדול ממנו להכי קרי רשות דמצוה בגדול לייבם. וטעמא דהני כולהו גזירה שמא יכתוב : אלו הן משום מצוה. שיש בהן מצוה גמורה ואסרום חכמים לעשות בשבת וביום טוב : לא מקדישין. הקדש שאינו קבוע לו זמן : ולא מעריכין. האומר ערכי או ערך פלוני עלי : ולא מחרימין. לומר הרי בהמה זו חרם לשמים או לכהנים. וכולהו הני אסרו רבנן משום דדמי למקח וממכר שיוצא מרשותו לרשות הקדש : ולא מגביהין תרומות ומעשרות. מפני שהוא כמתקן ואפי׳ ליתנם לכהן בו ביום דמיחזי משום שמחת יום טוב דכהן שצריך להן הוא מפרישן אף על פי כן אסור ודוקא בפירות דטבילי מאתמול אבל לאלו דטבילי האידנא כגון עיסה שנילושה בי״ט לאפרושי חלה ממנה מפרישין לה ויהבינן לכהן : אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. מסקינן דהך סתמא אין בין וכו׳ כבית שמאי היא דאמרי אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר התורה לרשות הרבים דסברי לא הותרה הוצאה ביום טוב אלא לצורך אוכל נפש בלבד אבל אנן קיימא לן כבית הלל דסברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך ועוד איכא הך דריש פרקין משילין פירות דרך ארובה דבי״ט מותר ובשבת אסור :

קרבן העדה

ואמ׳ לון אסור ליגע בהון וכו׳. אסור ליגע בהן אע״פ שמתקנקנין ואפי׳ מחמה לצל. אסור אא״כ שחשבו עליהן מע״ש שיתנו המלודות תחת ראשן ליסן עליהן שרי לטלטלן דה״ל כלי שתשמישו להיתר · חבית . שבתוכו פירות טבל : שנתרועעה . שנסדקה וקרובה להשבר : מביא כלי אחר . אע״ג דטבל דבר שאינו ניטל הוא : נתמלא . הכלי אסור לטלטלו דטבל מוקצה הוא : להצילו שלא כדרכו . שמניח הכלי תחתיו ואינו קולט הקילוח מן האויר ואינו מצרף : על העביט של ענבים . הגיגית שדורכין בה הענבים ומעטן הוא הכלי שבו דורכין הזתים : שמשכן . שילאו המשקים מהן לא יטול מהם בי״ט להצילם בכלי אחר וע״כ טעמא דאסור משום דקמיבטל כלי מהיכנו ואפי׳ שלא כדרכו אין עושין תקנה למוקצה : זה יש לו מוקצה . עביט של ענבים יש לו מוקצה דאסורין משום משקה שזבו : וזה אין לו מוקצה . דטבל אם עבר ותקנו מתוקן ולא מיקרי ביטול כלי מהיכנו : הדא אמרה שעושין תקנה וכו׳ . כלומר מהך ברייתא דבסמוך מנר שכבה שמעי׳ שעושין תקנה וכו׳ : מצילין את שמנו . אם נשבר הנר שיותר השמן בתוכו : דר״ש היא . שמתיר לטלטל מותר שמן שבנר לכך מתיר להציל השמן וליכא למשמע מיניה מידי : לא אמר . ר״ש אלא לטלטלו אלא אפילו להציל נמי מצילין דכיון שמותר לטלטלו תו ליכא ביטול כלי מהיכנו שהרי יכול ליקח מתוכו : נתמלא . הכלי שהניח תחת הדלף שופך לחוץ ושונה להחזירו למקומו תחת הדלף : עשו . הדלף כנהרות המושכין שמותר למלאות ממנו לכך שופך ושונה לאו מוקצה הוא משא״כ בטבל אמרינן לעיל נתמלא אסור לטלטלו : ותני כן . ותני נמי הכי :

הלכה ב מתני׳ כל שחייבין עליו שאסרו חכמים לעשותו בשבת משום שבות או משום שתשמישו להיתר . רשות שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות ויש בו איסור מדרבנן : או משום מצוה . או שיש בו מצוה ממש והסרו חכמים לעשותו בשבת : חייבין עליו . שלא לעשותו בי״ט : ואלו הן משום שבות . שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה : לא עולין באילן וכו׳ . כולא מפרש בגמרא אמאי גזור בהו רבנן : אלו הן משום רשות . משום הנך דסיפא הוו מצוה גמורה לגביהן קרי להו הכי רשות : לא דנין . דין וזמנין דהוה רשות כגון שיש גדול ממנו בעיר שאין מוטל עליו לדון : ולא מקדשין . קידושי אשה וזמנין דלא הוה מצוה גמורה כגון שיש לו אשה ובנים : ולא חולצין ולא מיבמין . כגון שיש אחיו דהוה רשות דמצוה בגדול ליבם : ולא מעריכי . האומר ערך פלוני עלי ונותן כפי השנים כמו שכתוב בפ׳ ערכין : ולא מחרימין . הרי בהמה זו חרם וסתם חרמים לבדק הבית : ולא מגביהין תרומות ומעשרות . ואפילו כדי ליתנם לכהן בו ביום דה״ל מתקן : **גמ׳** שבות שהיא רשות וכו׳ . כלומר רישא איירי שהוא שבות ואין בו

גמ׳ שבות שהיא רשות וכו׳ . כלומר דמפרש אמאי קרי להני שבות ולהני רשות הרי כולהו משום שבות הוא דאסרו חכמים דלית בהו מלאכה להכי קאמר לפי דמתני׳ קא חשיב להני דרישא שיש בהן משום שבות והן אינן אלא רשות שאין בהן שום מצוה ולאינך קרי רשות לגבייהו שיש בהן מצוה

רידב״ז

ושמואל ס״ל ג״כ דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל אבל ר״ש בר״י ס״ל משום ר׳ ינאי אביו דאין כלי ניטל לדבר שאינו ניטל. וע״ז שאל על הברייתא דר״ה אם כרב כשמואל כלומר אם שמעינן מברייתא דר״ה אלא דינא כרב ושמואל אי דין אחר ומסיק דזה פיט דינא דרב ושמואל אלא דין אחר כאן מלמעלה כאן מלמטה פי׳ דדינא דרב ושמואל הוא כשנותן למעלה ודינא דר״ה הוא מלמטה דהא הסדין בין הטנפים והטנפים עליו ומ״מ מותר כיון דהוא בתורת כיסוי וכלי ניטל לדבר שאינו ניטל ע״כ מותר לכסות הסדין על הגחיל וכיון דהוא כיסוי על הדבורים אע״ג דהטנפים שוכבים על הסדין הוי כמו מתניתין דמס׳ שבת דהגיזין שוכבים

חדושי הרד״ל

אר״ש בר רב יצחק לא אמר אלא לטלטלו הא להציל מצילין . כ״ב פי׳ דרשב״י פליג אדר״י בר אחא דאוקי לה כר״ש וקאמר דאפי׳ רבנן דפליגי אדר״ש ואסרי (דאיפשר צ״ל לא הכר) לא אמרו לאסור כ״א בטלטול הא להציל מצילין וכדאמור בסמוך דעושין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו . וכן נראה מדברי הג״א מא״ז שהביאו להלכה כאן ע״ש . ואי כר״י בר אחא דמוקי לה כר״ש הא לא קיי״ל כר״ש בזה א״ו דס״ל דרשב״י פליג ומוקי לה כרבנן :

עמודי ירושלים תנינא

סוכה אח״ז כאשי כלונסות שחישב עליהן מאתמול מותר לטלטלן ומדאמר כאן שחישב בעליהן מאתמול וגבי מגדתא לא אמרו כן הזבון מאתמול מבואר דכאן נוה עליהן לחשב עתה אולם ביאור דברי הירושלמי הוא לפמ״ש המ״א (סי׳ ש״ח סק״מ) וז״ל ואיתא בירושלמי פ״ה דביצה כשחשב עליהן לתשמיש מותר לטלטלו אפי׳ שיקר כונתו מחמה לצל עכ״ל ובודאי דכונתו על הירושלמי הזה ורב ליזה נכן שיחשבו שכונתו אותם תחת מראשותיו לישן אף שאין להם צורך בזה רק שיעדינו ויחשבו כן ועיקר כונתם הוא מחמה לצל ועכ״ז שרי והמפרשים שם לא הבאו מקום הירושלמי ובודאי כונת המ״א הוא על הירושלמי הזה :

לא אמר אלא לטלטלו הא להציל מצילין הנה באו״ז ה׳ יו״ט (סי׳ בש״ס) לא העתיק אלא דר״ש הוא דאמר כבה מותר לטלטלו והדמים שאו״ז לא העתיק או״כ סובר דרק לר״ש דכבה מותר לטלטלו מותר להציל את שמנו וא״כ לדידן דפסקינן דלא כר״ש אסור להציל גם את השמן וע״כ תמוה לי על השב״א פ״ס דביצה שכ׳ בשם הא״ז דנר שכבה מותר להציל את שמנו ובאמת לפ״מ שכייש הא״ז

עמודי ירושלים

והא תני על העביט של ענבים כו׳. ע׳ בפירוי קרבן העדה שהניח בצ״ע וכ״ל לתרץ זה דהנה בפסקי תוס׳ (פ׳ הנודר מן הירק) כ׳ דהיכא דיהיב לו מתירין בלא זמן לא בטל אף באינו מינו ע״ש. וראיתי במנחת יעקב (כלל פ״ד ס״ק ע״ד) שכ׳ שלא ידע מנין להם דין זה ע״ש. ונראה שהם הוציאו זה מדבדי לתרן הש״ם ביצה (ל״ט א׳) דאמרינן שם גבי מים ומלח לעיסה דאינו בטל משום דהוי דבר שיל״מ והתוס׳ נתקשו שם דהא הוי אינו מינו יע״ש וע״כ חילקו התוס׳ בנדרים לתרן זה דמשום דהוי דשיל״מ ע״י הזמן לכן גם באינו מינו אינו בטל. ולפ״ז י״ל דגם הירושלמי כאן סובר כסברת התוס׳ דנדרים הנ״ל וא״כ לא קשה קושית בפירוי קרבן דהנ״ז גם אם יתן כלי של מים לא יבטל דאי דשיל״מ ע״י הזמן וגם נאינו מינו אינו בטל והתוה״א כ׳ דמהני כלי של מים היינו לפי מה דקיי״ל כדברי התוס׳ בביצה דגם בדשיל״מ ע״י זמן בטל באינו מינו ע״כ כ׳ דמהני כלי של מים שיבטל בתוכה משא״כ הירושלמי י״ל דסובר כסברת התוס׳ בנדרים ולק״מ. ובזה י״ל דברי העולת שבת בס״ל שאסור ליתן כלי של מים והפמ״ג (בא״ח סי׳ שכ״ה

מסורת הש"ס

ערובין ק ב

כלאים פ"ז מ"ב

ירושל' ערובין פ"י הלכה ח

ערובין ק א

קרבן העדה

מצוה כלל ומציעתא איירי ברשות שיש בו מצוה וסיפא מצוה ממש וכדפרישית במתני': בין יבש. שאין בו לחלוחית ולא מקרי מחובר: ופריך הניחא לח. דאסור שמא יתלוש אלא יבש מ"ט אסור וכי כך אנו אומרים אסור לדרוס בשבת ע"ג זמורה תלושה: אלא. הך ברייתא כר"מ אתיא: גפן שיבשה אסורה. לזרוע בתוך ששה טפחים שלה דאעפ"י שנשרו עליו חיישינן שמא נשאר בה לחות ואם זרע אינה מתקדשת: ומשני דברי הכל. אתיא הך ברייתא דאין עולין באילן בין לח ובין יבש וטעמו דגזרו רבנן ביבש אטו לח: ופרי. ורץ קודם שבא רב: א"ל. רב באיזה דרך באת שהקדמת לבוא לפני: ביידא. כמו בהאי דא: בההוא. דרך שעומד שם אילני תמרים עקומים והם יבישים: א"ל. רב מאן התיר לך לרוץ על אילן יבש בשבת. ה"ג רבי אחא בשם: אסור. לדרוס ע"ג זמורה בשבת אפילו היא מונחת על הארץ והיא יבישה: ה"ג ואסור לתלוש שרשי זמורה בשבת היא שרשי אילן וכו' וכ"ה בעירובין. וה"פ שרשי אילן וכרוב דין אחד להם ובשניהם אסור לתלשן אפי' הן יבישים ומותר לישב עליהן ולא חיישינן דלמא יקטוס: קולסייא. כמו קלח: בגבוהין ג'. הוא דאסור לישב עליהן דה"ל כאילן ובכלל גזירה דאין עולין באילן הם: שמא ישכח ויאכל. מהפירות הגדילים על האילן: או שמא ישכח וירעיד. האילן להשיר פירותיו: נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע הדא אמרה שמא ישכח וירעיד. דמפני מה אמרו בבהמה שאומרים לו רד דשמא תינוק הבהמה ויגביהנה הוא הדין באילן נמי מהאי טעמא אסור: שמא תינוק. פי' שמא תרביננה: הגע עצמך. אמור לנפשך: שהיה הוגן א' גדול. שא"א לו להגביהו למה אסרו. הוגן גמל בחור כמו כפישי גמלא שבא דטעוני מסכא דהוגני: שנייא הוא. שאני הכא כלומר טעמא אחרינא אית בבהמה ולא מחשש הגבהה אלא שהוא מצוה על שביתת בהמתו: נשענים בבהמה. סומכין על גבי בהמה: בבריא. אדם בריא מותר לשעון ע"ג בהמה שאינו נסמך על הבהמה לבדה אלא גם על כחו: בתש. כח שאינו סומך אלא על הבהמה אסור: בההוא דמיסתמיך. מעט: בכובש. עצמו בכל כחו ע"ג הבהמה ה"ל משתמש בבעלי חיים: מן מה. מהא דלא אר"י מפורש בשם רבי בא בר ממל מאי דעתו אלא אמר סתמא איתפלגון ר' בא בר ממל וחברייא משמע דר' בא בר ממל אף הוא כרב חסדא סבירא ליה: שאסור להושיט דבר. במים כדי שילך ממנו והלאה או כדי לקרב אצלו דבר המונח במים דכל זה בכלל הושטה היא: הוון יתיבון. היו יושבין וראו אדם שהיה מפלל המים בידו לכאן ולכאן ושתה. א"ל הדא דאר"י בר זבדי וכו'. כלומר שלא כדין עשה האדם הזה שהיה מיפלל:

א"ל

תורה אור

מצוה אי זו היא שבות שהיא רשות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין אי זו היא רשות שהיא מצוה לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין *תני [א] אין עולין באילן בין לח (א) בין יבש ניחא לח יבש כך אנו אומרין אסור לדוש על גבי זמורה בשבת אלא כר"מ *דרבי מאיר אמר [ב] גפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת דברי הכל אסרו אילן יבש מפני אילן לח רב חייה בר אשי אתא ופרי קומי רב א"ל בידא אתיתה א"ל בההוא תמרתא עקימתא א"ל מאן שרא לך רבי בשם רב *אסור לדוש ע"ג זמורה בשבת היא שורשי אילן היא קולסי אכרוב *בגבוהין ג' [ג] אבל אם אינן גבוהין ג' כארץ הם מפני מה אמרו אין עולין באילן שמא ישבח ויאכל או שמא ישכח וירעיד נישמעינה מן הדא [ד] היה רוכב על גבי בהמה אומר לו רד הדא אמרה שמא ישכח וירעיד (ב) מפני מה אמרו היה רוכב ע"ג בהמה אומרים לו רד חברייא אמרו שמא תינוק הבהמה אמר לון רבי יוסי הגע עצמך שהיה הוגן אחד גדול תנא ר' אחא בר פפא קומי ר' זעירה שנייא היא [ה] שהוא מצווה על שביתת בהמה כמוהו (שמות כג) [ו] למען ינוח שורך וחמורך כמוך אית תניי תני נשענים בבהמה אית תניי תני [ז] אין נשענים בבהמה אמר רב חסדא מ"ד נשענין בבריא מ"ד אין נשענין (ג) בתש ר' יוסה אומר איתפלגון ר' בא בר ממל וחברייא חד אמר נשענים וחורנה אמר אין נשענים מ"ד נשענים בהוא דמיסתמיך ציבחד מ"ד אין נשענין בכובש את כבדו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דלא א"ר יוסה בשם רבי בא בר ממל כלום הוי דו אמר נשענים בבריא ואין נשענים בתש: [ז] ולא שטין על פני המים: רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו זאת אומרת [ח] שאסור להשיט דבר ולהוליכו מאצלו ודכוותה אסור לאדם להשיט דבר ולהביאו אצלו רבי אבא מרי ור' מתניה הוון יתיבון חמון לחד בר נש פצל מיא לכא ולכא ושתי א"ר אבא מרי לר' מתניה הדא היא דא"ר יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו אסור לאדם להשיט דבר ולהוליכו מאצלו

א"ל

פני משה

מצוה כגון דנין וכו' אלא שאין בהן מצוה גמורה לעולם כדפרישית במתני' ולגבי הני דסיפא נמי קרי להו רשות: תני. בברייתא אין עולין באילן וכו'. ופריך ניחא לח דאיכא למיגזר שמא יתלוש אלא יבש אמאי וכי כך אנו אומרים אסור לדוש על גבי זמורה יבשה בשבת בתמיה הלא משנתייבש אין דינו כאילן: אלא כר"מ. כלומר לא אתיא אלא כר"מ דפ"ז דכלאים דתנינן התם גפן שיבשה אסורה שאסור לזרוע זרעים בתוך עבודתה ואם זרע אינה מקדשת הזרעים לאסרן בהנאה ר"מ אומר אף למר גפן אסור ואינו מקדש ואמר עלה ר"א התם דרישא גפן שיבשה נמי דר"מ היא וכן גרים בהדיא לעיל בפ"ב דכלאים בהלכה ד' דר"מ היא דס"ל למר גפן אוסר וה"ה לגפן שיבשה אבל לרבנן גפן שיבשה אינה אוסרת וא"כ האי ברייתא דמשוי ליה לאילן יבש כאילן לח נמי אליבא דר"מ דכלאים היא: דברי הכל. ודחי לה הש"ס דליתא אלא האי ברייתא כדברי הכל אתיא לפי שאסרו אילן יבש מפני אילן לח דלא ליתי לאחלופי: אתא ופרי קומי רב. היה רץ לפני רב כשהיו מטיילין בי"ט והביא בידו זמורה יבשה: א"ל. רב: ווידא אתיתה. מאיזה מקום הבאת אותה: א"ל בההיא תמרתא עמיקתא. במקום שהתמרים גדילין בעמק ומשם לקחתיה: א"ל רב. מאן שרא לך זה לעשות בי"ט ורב לטעמיה כדאמר לקמיה שאף זמורה יבשה אסור להשתמש בה: ר' אחא בשם רב אסור לדוש וכו'. גרים להא לעיל בפ' בתרא דעירובין בהלכה ה' וגרים שם אסור לתלוש שרשי זמורה בשבת. וגי' דהכא יותר נכונה היא: היא שרשי אילן היא שרשי קולסי כרוב. הכל דין אחד להם ובגבוהין שלשה דמשתמש באילן הוא אבל אם אינן גבוהין שלשה כארץ הן ודשין עליהן שכל פחות מג' מהקרקע כקרקע הוא: מפני מה אמרו אין עולין באילן. אפי' בשאינו משתמש בו אם דטעמא שמא ישכח ויתלוש ויאכל מן הפירות שעליו או דטעמא הוי שמא ישכח וירעיד את האילן וכמלא משתמש במחובר הוא וכ"מ באילן סרק שאין לו פירות נשמעינה מן הדא דתני בברייתא היה רוכב ע"ג בהמה בי"ט אומרים לו רד א"כ ש"מ דטעמא הוי שמא ישכח וירעיד את הבהמה וכמלא משתמש בבעלי חיים הוא וא"כ ה"ה באילן טעמא משום הכי הוא ואף באילן סרק אסור: מפני מה אמרו היה רוכב וכו'. שמא תינוק הבהמה מאמה בעוד שהוא יושב עליה והוי ליה כמניק אותה בידים וזה אסור בי"ט: הגע עצמך שהיה הוגן אחד גדול. בן חמור גדול וטוב אינו יונק וא"כ נתת דבריך לשיעורין: תנא ר' אחא וכו'. דשנייא היא גבי בהמה דטעמא אחרינא איכא שהוא מצוה על שביתת בהמה כמוהו עצמו דכתיב למען ינוח וגו' וס"ל דאדם מצוה על שביתת בהמתו בי"ט כמו בשבת: נשענים בבהמה. סומכין עצמן על הבהמה בי"ט: בבריא. אם הוא בריא מותר שאינו צריך לכך אלא כלאחר יד הוא עושה ולא הוה ליה משתמש בבעלי חיים: בתש. שהוא אדם חלוש וצריך הוא לכך: ר' יוסה אומר וכו'. וקאמר הש"ס דהכי מפרשינן לומר דלא פליגי דמ"ד נשענים בהוא דמיסתמיך ליבחד שאינו סומך עליה אלא מעט בלט ומ"ד אין נשענים בכובש את כובד גופו עליה ואין חילוק בין אדם בריא או תש: ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. אליבא דר' יוסה קאמר הש"ס דהוא אמר איתפלגון ר' בא בר ממל וחברייא ולא ס"ל לתרץ דבריהם ולומר דלא פליגי דלא מיסתבר ליה לחלק בין סומך מעט או הרבה עליה דמ"מ משתמש בבעלי חיים הוא. והשתא לא ידעינן מי הוא האומר נשענים ומי האומר אין נשענים דר' יוסי סתם קאמר ר' בא בר ממל וחברייא חד אמר וכו' וכן נמי מסופקין אנחנו היאך מתרץ להני ברייתות דאית תנא תני נשענים ואית תנא תני אין נשענים אי ס"ל לר' יוסה לתרץ הברייתות כדשנינן לעיל או לא דס"ל דהברייתות נ"כ פליגי אהדדי: מן מה דלא אמר וכו'. כלומר דפשיט לה הש"ס ממה שאנו רואין דלא אמר ר' יוסה בשם ר' בא בר ממל בהדיא כלום לגלות להיכן דעתו נוטה אלא סתמא קאמר איתפלגון וכו' חד אמר וכו' והשתא מאי בעי ר' יוסה בזה דקאמר איתפלגון ר' בא וכו' הלא פלוגתא דתנאי בברייתות היא ומה חידש בכך אלא הוי דש"מ דהוא אמר נשענים בבריא וכו' וכלומר דעל כרחך דרבי יוסה נמי כרב חסדא ס"ל לתרץ הברייתות דלעיל דמ"ד נשענים בבריא מיירי ומ"ד אין נשענים בתש מיירי ול"פ והלכך קאמר איתפלגון ר' בא וכו' לומר דאמוראי הוא דפליגי בהא אבל תנאי דברייתות לא פליגי אהדדי: זאת אומרת. מדאסור לשוט אע"ג דלא קעביד מידי אלא שמחלק המים ע"י כך א"כ אסור לאדם להשיט דבר מעל פני המים ולהביאו אצלו: חמון לחד בר נש. שהיה מפלל ומחלק המים והילך מן הקיסמין ושותה: הדא היא דאמר ר' יעקב וכו'. וא"כ זה נ"כ אסור:

א"ל

עין משפט נר מצוה

י
א מיימוני פכ"א מהלכות שבת הלכה ו' טוש"ע או"ח סי' של"ו ס"א וסי' תקכ"ד ס"א

יא
ב מיימוני פ"ה מהלכות כלאים הלכה ט"ז ובהשגות

יב
ג מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה ח טוש"ע שם סי' של"ו ס"ב

יג
ד מיימוני שם הלכ' ו' טוש"ע שם סי' ש"ה ס"ח

יד
ה מיימוני שם פ"כ הלכה א' טוש"ע שם סי' רמ"ו ס"ג

טו
ו מיימוני שם פכ"א הלכה ט טוש"ע שם סי' ש"ה

טז
ז מיימוני שם פכ"ג הלכה ה טוש"ע שם סי' של"ט ס"ב

יז
ח טוש"ע שם סעי' ו'

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ועי' תוס' שבת דף ק"נ: ע"ב ד"ה במחובר: (ב) נראה דקשיא לי' כיון דאילן ובהמה טעם אחד להם

רידב"ז

שוכבים על הכיסוי והכיסוי על הקדירה לא הוי הכיסוי בסיס להן אע"ג דהוא למטה מהן וכל הדברים שהן למטה נעשו בסיס לדבר שלמעלה מלבד כיסוי אע"ג שהוא למטה אין נעשה בסיס למה שלמעלה מהן. והסוגיא הזאת גרסינן גם במס' שבת על מתניתין הנ"ל ועיי"ש ודו"ק:

ר"נ

שנויי נוסחאות (פי"א) בההיא כד"ו בההיא.

חדושי הרד"ל

נשמעינה מן הדא היה יושב באילן אין אומרים לו רד היה רוכב ע"ג בהמה אומרים לו רד כנ"ל והיינו דפשיט שמא יש כח וירעיד ולכן טוב יותר ביושב שלא ירד ויוסף להרעיד מכשיושב אבל אי הוי חיישינן שמא יאכל ודאי עדיף היה לנו להתיר לו לירד: שמא תנוק הבהמה כנ"ל. כלומר דס"ל טעמא משום ביולא חוץ לתחום ולכן כ"ז שהבהמה הולכת לא חיישינן רק שמא תנוח ויהיה כמונח ע"ג קרקע וקנה שביתה וא"כ ילא וקאמר הגע עצמך שהיה הוג, גדול. כלומר גבוה שאין רגלי הרוכב מגיעין לארץ (או שהן למעלה מעשרה למאן דאמר אין תחומין למעלה מעשרה ועיין בבית יוסף מה שכתב אהסיא דמגיגה דאמר ור"מ וכהאי גוונא בברא"תא דבה שני תמידין שהיו מקריבין היו מרכיבין ע"ג הוגנין ורגליהן מגיעין לארץ:

עמודי ירושלים תנינא

דר"ם הוא א"כ מבואר בסוגר להיפוך דאסור לנליל בתנו ול"ע ומזה נראה דאסר הסיום פליין נ"כ כמו בירושלמי דלא אמר אלא לטלטלו הא לגליל מגילין (אמר כגו נחום אליהו לתלמודו ולפי"ז נראה בפי' כמו בפי' הפ"מ דלא אמר ר"מ אלא דאסור לטלטלו הא לגליל מגילין אף לר"מ ולא כמו שפי' הקה"ע דלא אמר קאי אר"מ): אסרו אילן יבש מפני אילן לח בנוקא סי' ב"א הנוסחא גזרו אילן יבש מפני אילן לח: נשענים ע"ג בהמה. בנוקא סימן ב"א הגירסא נשענים ע"ג בהמה בשבת ותני אין נשענים כו': למען ינוח שורך וחמורך. ע' גמה"פ שכ' ומיהו למדנו מהא תלמודא דבשבת דאיכא שביתת בהמתו אם רוכב על בהמה לאו משום גזירה להוך עובר דאינו אלא מדרבנן אלא דאיכא נמי לאו משום שביתת בהמתו ולא עוד אלא דעדיפא ממתנא דאע"ג דמסקינן בשבת דקנ"ד דמחמר אף לאו ליכא:

עמודי ירושלים

בנ"ה סק"ד) תמה עליה דהא הוי אינו מינו ולהנ"ל י"ל דהש"ס ס"ל כסברת ספסקי תוס' הנ"ל דהיכא דהוי דבר"מ ע"י זמן הינו בטל אף באינו מינו וא"ש: מ"ד נשענין בבריא מ"ד דאין נשענין בתש. הנה בהג"א פ"ס דבילה איתא • ולהשען בבריא מותר כו'. ע' בש"ת מנחת יהודא הא"ח בסופו בהגהותיו על הג"א שם שהביא גירסא ולהשען בכדי מותר בתמים אסור כו' פ"ש והביא בשם היש"ש לחלק בין בריא לתש וכ' אפשר דכ"ה הגירסא בהג"ה הנ"ל. ומה דמספקא ליה פשיטא לי דכן הוא הגירסא לגה"ה הנ"ל דהא מקור הדברים הוא מהא"ז ומבואר בא"ז (ה' יו"ט סי' שס"ו) שהביא הירושלמי לחלק בין בריא לתש. ורא"תי במראה הפנים שכ' כל האי שקלא וטריא ולא ידעתי מדוע דחה דברי הירושלמי מהלכה הלא שהם בבבלי מיירי בתמים והכא מיירי בלהשען ופי' בא"ז

שם

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

א"ל הדא היא *דתנינן [א] שובר אדם את החבית לוכל ממנה גרוגרות: [ב] ולא מספקין: סיפוק שהוא מחמתו כמה דאת אמר ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו: ולא מטפחין: טיפוח שהוא לרצונו ר' יונה וחברייא חד אמר הכין שרי והכין אסור וחורנה אמר בין הכין ובין הכין אסור ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דא"ר יונה אית הוה סבין ביומינן והוון מטפחין לאחורי ידיהון בשובתא הוי דו אמר [י] הכין שרי והכין אסור (א) רבי הוה מסב לר"ש בריה והוון מטפחין לאחורי ידיהון בשובתא עבר ר"מ ושמע קלהון אמר רבותינו הותרה השבת שמע ר' קליה אמר מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו ואית דאמרי הכין אמר מי הוא זה שבא לצנעינו בתוך ביתינו שמע ר"מ קליה וערק נפקין פריי בתרי' מפרי אפרח רוחא פיקיליה מעל קדליה דר"מ אודיק ר' מן כוותא וחמא קדליה דר"מ מן אחוריו *אמר לא זכית אנא לאורייתא אלא בגין דחמי קדליה דר"מ מן אחוריו רבי יוחנן ורשב"ל תריהון אמרין אנן לא זכינן לאורייתא אלא בגין דחמינן אצבעתיה דרבי מן גולגיקין דידיה: [ס] ולא מרקדין: ר' ירמיה ר' זעירה בשם רב חונה קיפוץ עוקר שתי רגליו כאחת ריקוד עוקר אחת ומניח אחת *א"ר לעזר [י] כל משמיעי קול אסורין בשבת רבי שמואל בר רב יצחק סבר מקושה דכנישתא חדתא ר' ליל בי ר' אלם מקש על כסא ר' אילא עני בסדרא סלק לביתא אשכחון דמיכין רבע ליה על סולמא בגין דלא מקשה על תרעא בשובתא ר' ירמיה הוה פשט עם בריה דרבי אימי אזל בעי מתערתא בקריצתא דשובתא שרי מיקש על תרעא א"ל אבא מאן שרא לך ר' אבא בר כהנא בעא קומי ר' יסא מהו מקשה על כריסא בשובתא *א"ל (ב) בחולא [י] מאן שרא לך א"ר שמואל בר אבודמא נהגין רבנן בחולה מן הטיבור ולמעלן בבגדיו מן הטיבור ולמטן: [פ] ולא דנין: *רבי חזקיה רבי אחא בשם ר' אבהו [ט] אסור לדון דיני ממונות בע"ש והא מתני' פליגא *לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בעי"ט דיני נפשות הא דיני ממונות דנין ותני ר' חייה כן דנין דיני ממונות בע"ש אבל לא דיני נפשות בע"ש אמר כן (א) להלכה וכאן לדבר תורה: [י] ולא מקדשין: *רבי בא בר כהן אמר קומי ר' יוסה ר' אחא בשם ר' יעקב בר אידי אסור לארם אשה בע"ש הדא דאת אמר [כ] שלא לעשות סעודת אירוסין הא לארם יארם *שמואל אמר [ל] אפילו בתשעה באב יארם שלא יקדמנו אחר מחלפא שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר מושיב יחידים ביתה במאזנים לעלות המה מהבל יחד והכא הוא אמר הכין שלא יקדמנו אחר בתפילה אפילו כן לא קיימה

פני משה

א"ל הדא היא דתנינן שובר אדם וכו'. כלומר מאי חזית דמדמית לה להא דר' יעקב בר זבדי ולאסור תדמה טפי להדא דתנינן שובר אדם את החבית לאכול הימנה וה"נ דזה עושה כן כדי לפתות וכי שבירת המים חמירא טפי משבירת החבית: סיפוק שהוא מחמתו. מחמת החימה והכעס כמה דאת אמר ויחר אף וגו': טיפוח. קרי מה שהוא עושה לרצונו: חד אמר הכין שרי. היה מראה אם עושה הוא כן במטפח לאחורי ידיו והוי כלאחר יד שרי והכן אם מטפח מקמי ידיה אסור: וחורנה. ואחרינא אמר בין מקמי ידיה ובין לאחורי ידיה אסור: ולא ידעין. מי הוא האוסר ומי המתיר לאחורי ידיה. אלא מן מה דאמר ר' יונה יש זקנים בימינו שהיו מטפחין לאחורי ידיהון בשבתא הוי ר' יונה דהוא אמר הכין שרי והכין אסור: רבי הוה מסב. היה משיא לר"ש בריה ובסעודת הנשואין היו מטפחין לאחורי ידיהון בשבת לשמחה: רבותינו הותרה בשבת. בתמיה דס"ל הכין והכין אסור: מי הוא זה שבא לרדותינו. להוכיחנו בתוך בתינו. ואית דאמרי שכך אמר רבי מי הוא זה שבא לגנעינו למחאות אותנו: שמע ר"מ קליה. דרבי שהיה כועס על כך וערק משם: נפקין. בני הנשואין: פריי בתרי' מיפרי. היו רצין אחריו במרוצה להחזירו ובהדי דערק אפריח רוחא פיקלייה. הסודר שלו מעל צווארי' דר"מ והציץ רבי מן החלון וראה צוארו דר"מ: אמר לא זכית אנא לאורייתא וכו'. על דרך ועיניך רואות מוריך שבכך אתה זוכה למאור החכמה של התורה: אצבעתיה דרבי מן גולגיקין דידיה. מן הבית יד שהיה תמיד על ידיה דרבי וזהו אמרם למה נקרא רבינו הקדוש שמעולם לא הניח ידו מטיבורו ולמטה וכי האיך אפשר זה אלא שהיה תמיד מכוסה בבית ידו ובלא בית יד לא היה נזהר בכך: קיפוץ. נקרא אם עוקר שתי רגליו כאחת וקופץ וריקוד נקרא בעוקר אחת ומניח אחת כדרך המרקדין בבית משתאות: סבר מקושה דכנישתא חדתא. להקיש על בה"כ חדשה שהיה שם שיפתחו לו: מקיש על כסא. כלאחר יד: עני בסידרא. נתאחר בבית המדרש ועלה לביתו ומצאן ישנים ורבץ לו על הסולם ובשביל שלא להקיש על הדלת בשבת לא רצה להקיצם: הוה פשיט. היה רגיל לשנות עם בריה דר' אימי והלך ורצה להקיצו לר' ירמיה בהשכמת הבקר בשבת והתחיל להקיש על השער א"ל אבא ר' אימי מאן שרא לך להקיש בשבת: מהו מקשה על כריסא בשובתא. להקיש על בני מעיים שלו שיפתחו א"ל בחול מאן שרא לך לעשות כן מפני הסכנה: נהגין רבנן. להתיר בחולה מפני הרפואה ולהקיש על בני מעיים מן הטיבור ולמעלן בידיו ואם מקיש בבגדיו כנגד כריסו אף מן הטיבור ולמטה מותר: והא מתני'. דסנהדרין פ"ד פליגא דקתני גבי דיני נפשות לפיכך אין דנין וכו' משמע דיני נפשות דוקא הא דיני ממונות דנין ותני ר"ח כן וכו': אמרי כאן להלכה וכאן לד"ת. כלומר מתני' דהתם מד"ת מיירי דדיני נפשות אין דנין ודיני ממונות דנין והא דרבי אבהו להלכה במד"ס אין דנין לכתחלה בע"ש. וגרסי' להא ריש כתובות ובסנהדרין שם: אסור לארס וכו'. לקדשה וכדמפרש והא"ל דהיינו שלא לעשות סעודת אירוסין וטעמא משום שאין קובעין סעודה בע"ש הא לארס בלא סעודה יארס: מחלפא שיטתיה דשמואל דתמן הוא אמר. לקמן בפ"ק דתענית דהזיווג מן השמים הוא דכתיב אלהים מושיב יחידים ביתה וגו' כדדרים בויקרא רבה עד שהן הבל במעי אמן נגזר להם זיווגם: והכא הוא אמר הכין. בתמיה: שלא יקדמנו אחר. ומשני בתפלה אפשר שיקדמנו אחר: ואפילו כן לא קיימה

קרבן העדה

א"ל הדא היא דתנינן וכו'. ולא דמי לדרבי יעקב דאיהו איירי בשעושה כן שלא לצורך אכילה אבל כאן שעושה לצורך שתייה מותר כי היכא דמותר לשבור החבית לאכול ממנה גרוגרת: סיפוק שהוא. בא מחמת כעס ורוגז: טיפוח שהוא לרצונו. שעושה בדעת מיושבת מחמת שמחה: הכין שרי. לאחורי ידיו שרי אבל כדרכו אסור: אית הוה. היו זקנים ביומינו והיו מטפחין באחורי ידיהם בשבת הרי דר' יונה הוא דאמר הכין שרי: רבי הוה. משיא אשה לר"ש בנו והיו מטפחין באחורי ידיהם בשבת: עבר ר"מ ושמע. קולם שהן מטפחין בשבת ואמר רבותינו הותרה שבת בתמיה וכי הותר לחלל שבת דסבר ר"מ דאפילו באחורי ידיו אסור לטפח: לרדותינו. לייסר אותנו בתוך ביתינו: ואית דאמרי. ואיכא דאמרי דהכי אמר רבי מי הוא זה שבא לגעור בנו א"נ למנעתו בתוך ביתינו מלאתי ול"נ לנגעינו שהוא לשון נידוי ומלינו כיוצא בזה בבבלי בקידושין דף כ"ה א"ל לר"ה זיל לנגעיהו ופי' זה לשון נידוי לת"ח: שמע ר"מ קלי'. דר' וברח: נפקין. עבדי דר' ורצו אחריו רץ אחר רץ: אפרח רוחא. הפריח הרוח הסודר מעל צווארו של ר"מ: אודיק. השקיף ר' מן החלון וראה צווארו של ר"מ מאחריו: אמר. ר' לא זכיתי לתורה להיות מחודד טפי מאחרי חכמים אלא בשביל שראיתי צווארו דר"מ מאחוריו: אלא. בשביל שראיתו אצבעו דר' יצא מן בית יד שלו: ה"ג ארשב"י שבא מקושא דבי כנשתא חדתא הוה. פי' זקני היה חזן דבה"כ חדש והיה מקיש על הבית שיבואו לבה"כ כמנהג. וכ"כ המרדכי: ר' ליל. שם חכם: מקש על כסא. היה מכה על הכסא בשבת להשמעת קול: רבי אילא. אתעכב בבית המדרש בליל שבת: סלק לביתא. כשרצה לכנוס לביתו מצא שהיו ישנים רבץ עצמו על הסולם לפני ביתו בשביל שלא רצה להכות על פתחו בשבת: ר"י היה. לומד עם בנו של ר' אימי: אזל. ר' אימי ורצה לעורר בנו בצפרא דשבתא שילך ללמוד והתחיל להכות על פתחו: א"ל. בנו אבא מי התיר לך לעשות כן: מה מקשה וכו'. מהו להכות על הכרס בשבת: וא"ל. רבי יסא בחול מי התיר לך להכות על הכרס דהא אסור משום הרהור דקיי"ל אסור להניח ידו למטה מטיבורו: נהגין רבנן בחולה. באדם שהוא חולה מותר להכות על כרסו מן הטיבור ולמעלה: בבגדיו. כשהוא לבוש בגדים מותר אפילו מן הטיבור ולמטה דהא אפי' באמה גופא אמריכן התם ואם היתה מטלית עבה מותר להתחכך בה כל שכן למטה מטיבורו: והא מתני'. דסנהדרין פרק ד' פליגא על רבי אבהו: ותני ר"ח כן. ואף ר"ח תני כן דמותר לדון דיני ממונות בערב שבת: ומשני אמר כן להלכה. דברי ר"ח ודיוקא דמתני' היינו להלכה שאם דן דיני ממונות בערב שבת דינו דין: וכאן. הא דאמר ר"ח בשם ר' אבהו שאין דנין: לדבר תורה. אם בא אחד ושאל אין מורין לו היתירא לדון דיני ממונות בערב שבת: שלא לעשות סעודת אירוסין. בע"ש: הא לארס. בלא סעודה מותר אפי' בע"ש: מושיב יחידים ביתה. מכאן שמ' יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת בת פלוני לפלוני: במאזנים לעלות המה מהבל יחד. דרשו בויקרא רבה עד שהן עשוין הבל בתוך מעי אמן הם יחד שמעינן דמה' כבר יצאו הזיווגים: וכא הוא אומר הכי. וכאן הוא אומר דאיכא למיחש שמא יקדמנו אחר ויקחנה: הלא שמא יקדמנו אחר בתפילה. דתפילה משנה הגזירה: אפילו כן לא קיימה

גליון הש"ס

שנויי נוסחאות (סי"ז) אחוריו בד"ו אחורוי. (סי"ח) דהזמי בד"ו דחמית. אחוריו בד"ו אחורוי.

עמודי ירושלים תנינא

ליכא כיס מ"ת הכא הואיל דהבהמה מלטערת ברכיבתו עובר על שביתת בהמתו ע"כ ודבריו תמוהים דמ"ש דבתמהר ליכא לאו ליתא דבודאי איכא לאו במחמר רק דאין לוקין עליו וכמבואר בש"ס ובפ"י שם בדק"ד ע"ב ובשביתת בהמתו להרבה פוסקים ליכא רק עשה כמבואר בתוס' שבת (נ"א ב) אולם יש סוברים דיש גם לאו בשביתת בהמתו כפמ"ג סי' ש"ה במ"ז סק"א אולם לא נסיכא מיסים עדיף שביתת בהמתו ממחמר ומה גם דש"ס דידן לא ס"ל כהירושלמי בדרכיבה איכא משום שביתת בהמתו רק גזירה שמא יחתוך זמורה דברכיבה מי טעמא א"ע ולאיתי לסת"כ על שה"כ סי' ש"ס ס"ק כ"ד שכ' עמ"ש בשו"ע דמותר למסור סוס לרועה בשבת ועי"ז כ' שה"כ דבשבה"ל מבואר דין זה גבי יו"ט ולא גבי שבת וכו' שם שה"כ וז"ל וכמדומה לי כיון שנשמע בבי"ו בהעתקתו סיבת ביו"ט ובשמיבר פ' השו"ע תגב דקאי אשבת עכ"ל וזוא תמוה דהא הב"י דייק שם דדוקא בכגל ולא בשבת מבואר שגם הב"י כבין דהך דינא דהשבה"ל הוא רק בכגל ולא בשבת אולם ס"ל להב"י דכ"כ השבה"ל משום דס"ל דברכיבה איכא משום שביתת בהמתו כהירושלמי ועכ"כ יש חילוק בין שבת ליו"ט משא"כ לדידן דס"ל דליכא ברכיבה משום שביתה וכיון שמוסר אותו לרועה דהרועה לא ישבם בו מלאכה מפני מפפ"ב רק יוכל היות דירכב עליו וע"כ אין חילוק בין שבת ליו"ט ועי' בשי' המאירי נבילה שגם הוא כ' דלא כהירושלמי דאין ברכיבה משום שביתת בהמתו דמי נושא את עצמו:

עמודי ירושלים

שם שאמר שבית דבני הירושלמי קיים אבל שיטם להבהמה באילן או בבהמה אפי' בבריא אסור כהאי דפ' מי שהחשיך כו' ע"ש. ועי' בים"ש (פ"ס דבילה סי' ו') ומ"א (סי' של"ו ס"ק ס"ו) שפסקו כן לחלק בין בריא לחש:

רבי הוה מסב לר"ש בריה עיין יוחסין ערך ר' יוסי ור' יהודה דר' יהודה לא רצה לשנות את הותבות תלמיד ר"מ לבית המדרש אחר מיתת ר"מ

תורה אור

קיימה: [א] ולא מקדישין: *ר' יעקב בר אחא בשם רבי אימי איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל חד אמר מקדישין וחורנה אמר אין מקדישין רבנן דקסרין מפרשין להון ר' יוחנן אמר מקדישין בתחילה בי"ט רשב"ל אמר אין מקדישין בתחילה בי"ט *אית תניי תני הולך לו אצל מוכרי טלאים אית תניי תני הולך לו אצל מוכרי פסחים מ"ד הולך לו אצל מוכרי טלאים [ב] כמ"ד מקדישין מ"ד הולך לו אצל מוכרי פסחים כמ"ד אין מקדישין הדא אמרה שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש אין תימר יוצא לחולין חוזר וקדש יהא אסור משום מקדיש ותנינן אין מקדישין רבי חנניה ורבי מנא חד אמר במקדיש למחר וחורנה אמר במקדיש לבדק הבית א"ר שמיי ואפילו כמ"ד מקדישין בעזרה משום שבות שהתירו במקדש: כל אלו בי"ט אמרו ק"ו לשבת: אילין אינין והא אית לך חורנין סקילה בשבת ואין סקילה בי"ט כרת בשבת ואין כרת בי"ט מכות בי"ט ואין מכות בשבת אין תימר בדברים שיש בהן אוכל נפש אתינן מיתני והא תנינן *משחילין פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת ועוד *מן הדא [ג] שוחקין עצי בשמים למילה בי"ט אבל לא בשבת א"ר יוסה והוא שמל ועוד מן הדא *דתני מודין חכמים לר' מאיר בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומתירין וחותכין בשבת מפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכין בכלים בשבת מותר אין צריך לומר בי"ט: אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. *מה ביניהון רב חסדא אמר לחדד ראשו של שפוד ביניהון ר' חנינה בריה דר' אבהו אמר להוציא אש מן העצים ביניהון תנא ר' יהודה בר פזי דבר דלייא הוא הדבר מהו הוא הדבר לחדד ראשו של שפוד הוא הדבר או להוציא אש מן האבנים הוא הדבר לית לך אלא כהדא אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חבירתה *אמר רב חסדא דרבי יודה היא דאמר רב יהודה בשם שמואל דברי הכל היא כדי להעביר שמנונית שעליה מהו להדליק נר של [א] אבטלה חזקיה אמר [ד] אסור מתניתא פליגא על חזקיה (שמות לה) °לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת *בשבת אין את מבעיר [ה] אבל מבעיר את בי"ט אין תימר בדברים שיש בהם אוכל נפש אנן קיימין והכתיב (שם יב) °אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם אלא בינן קיימין בנר של אבטלה אמר ר' אבונה ותניי

קרבן העדה

קיימת. אם זכה בה ע"י תפילה אינה מתקיימת לו וימות הוא או היא: איתפלגון. פליגי בה ר"י ורשב"ל: מפרשין להון. פלוגתייהו דלא תקשי לרשב"ל למתני' דתנן בה מקדישין: הולך לו. בע"פ שחל להיות בשבת הולך אצל מוכרי טלאים ולוקח מהם טלה לפסחו: אצל מוכרי פסחים. שהקדישו כבר מעי"ט: כמ"ד מקדישין תחלה בי"ט. וה"ה בשבת והלכך לוקח טלה והוא מקדישו בשבת: יהא אסור משום מקדיש. למ"ד שהולך אצל מוכרי פסחים מאי תיקון הא הקדישן של מוכרי פסחים יוצא לחולין קודם קבלת המעות ואח"כ חוזר ומקדיש א"כ ה"ל כמקדיש בתחילה בי"ט: ופריך והא תנינן במתני' אין מקדישין. בי"ט וקשיא למ"ד מקדישין: במקדיש למחר. הא דאין מקדישין בי"ט היינו שלא יקדיש היום להקריב למחר אבל להקריב בי"ט מותר: וחורנה. ואידך: במקדיש לבדק הבית. הוא דאסור בשבת וי"ט אבל להקדיש למזבח שרי: ה"ג ואפי' כמ"ד אין מקדישין במקדיש בעזרה. וה"פ ואפי' למ"ד אין מקדישין בי"ט מותר ליקח ממוכרי טלאים והא דמקדיש בשבת אין איסור דמקדישו בעזרה ואין שבות במקדש והא דאין מקדישין בשבת וי"ט אינו אלא שבות: ופריך אילין אינין. אוכל נפש לחוד הוא דאיכא בין י"ט לשבת והא איכא אחרנייתא: סקילה בשבת. לעושה מלאכה במזיד בעדים והתראה וכרת לעושה בלא עדים והתראה ואילו בי"ט אינו אלא בל"ת: מכות בי"ט. העושה מלאכה בי"ט במזיד חייב מלקות ובשבת אינו חייב מכות דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו: אין תימר. וא"ת באוכל נפש הוא דאיירי מתני' אבל בעונשין לא קמיירי דמ"מ בתרווייהו איסורא מיהא איכא עדיין תיקשי לן דאף באוכל נפש איכא בין י"ט ושבת: משחילין פירות דרך ארובה בי"ט. דהתירו לו בי"ט לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טירחא יתירא אבל לא בשבת הרי שמותר לכתחילה בי"ט ואסור בשבת: ועוד. מהך ברייתא קשיא: והוא שמל. דקודם המילה אסור לשחוק דאפשר דלא יצטרכו להם: בחותמות שבקרקע. דלתי פתחי בורות ומערות הסגורות בקשרי חבלים: שמפקפקים. מנענען: ומפקיעין. החבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקשורים אין בסתירתן איסור דאורייתא לפיכך מותר בי"ט: בשבת. אבל בשבת מותר לפקפקן ואסור להפקיע וכו': ובכלים. כגון תיבה הנעולה ע"י חבל אפי' בשבת מותר לפקפק ולהפקיע ולחתוך דאין סתירה בכלים: ה"ג תני בשם ר"י אף מכשירי אוכל נפש התירו מה ביניהון וכ"ה במגילה. וה"פ מאי איכא בין תנא דמתני' לר"י: לחדד ראשו של שפוד. שנתקלקל בי"ט איכא בינייהו לר"י מותר ולחכמים אסור דה"ל מלאכה מכשירי אוכל נפש: להוציא אש מן האבנים. לבשל בי"ט איכא בינייהו: הוא הדבר. בתמיה וכי זה הוא הדבר דאיפלגו בה ר"י ורבנן: מה הדבר. על איזה מהאמוראי' הוא מתמיה: ומשני לית לך. כלומר על שניהם הוא מתמיה דאף ר"י אין מתיר מלאכה גמורה ואין לך לומר דאיכא בינייהו אלא הך מתני': אבל משיאה ע"ג חברתה. דמשני מדרך חול: דר"י היא. דמתיר מכשירי אוכל נפש בדבר שאינו מלאכה גמורה: דאמר ר"י בשם שמואל ד"ה היא. מתני' איירי שאינו עושה אלא להעביר שמנוניתה מעליה ולא לחדדה דהוה לה כהדחה בעלמא וקא משמע לן ר"ח דמתני' במשיאה לחדדה דומיא דמשחיזין ואפילו הכי שרי דמתני' כר"י ל"א ה"ק לית לך דקשיא לר"י בר פזי אר"ח דאמר לחדד ראשו של שפוד ביניהון והרי ר"ח הוא דאמר מתני' כר"י ואם"ד דאף מלאכה גמורה מתיר ר"י במכשירין א"כ אף במשחזת נמי מותר ואיך קאמר דמתני' כר"י והיינו דקאמר הוא הדבר: נר של אבטלה. נר שדולק שלא לצורך אלא לבטלה: ביום השבת. מיותר אלא לדיוקא בשבת הוא דאסור ובי"ט מותר ול"ל קרא א"ת להתיר בי"ט הבערה שלצורך אוכל נפש והכתיב אך וגו': אלא כי. איירי קרא בנר של אבטלה דשרי: ותניי

פני משה

קיימה. לא תקיים הזיווג הזה: איתפלגון ר"י ור"ש בן לקיש חד אמר מקדישין וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ח דפסחים בהלכה ג' עד משום שבות שהתירו במקדש ושם מפורש הכל: כל אלו בי"ט אמרו וכו' ואין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ופריך וכי אילין אינון בלבד שבין י"ט לשבת דלא קחשיב אלא אוכל נפש והא אית לך חורנין והרי יש ביניהן עוד דברים אחרים כדקא חשיב ואזיל. סקילה בשבת. להעובר במזיד ובהתראה ואין חייב מיתה בי"ט וכן כרת להעובר במזיד בלא התראה. מכות בי"ט דכל המלאכות בי"ט בלאו הן וחייבין עליהן מלקות בהתראה אבל אין מכות בשבת דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו. וגרסי' להא לקמן בפ"ק דמגילה בהלכה ח': אין תימר. וכ"ת בדברים שיש בהן אוכל נפש אתינן מיתני, במתני' דבהא קאמר אין בין י"ט לשבת וכו' אבל במילי אחרינא איכא טובא אכתי קשיא והא תנינן משחילין פירות וכו' וזה נמי שייך לאוכל נפש ולמה לא קחשיב להא. ולא משני מידי: ועוד מן הדא. כלומר דהשתא קחשיב ואזיל עוד דיש בין י"ט לשבת: דתניא שוחקין וכו' והוא שמל. כבר וצריך לשחוק סמנין לרפואה ולא דקשיא ליה אמאי לא חשיב נמי להא דעלי בשמים דלא שייך לאוכל נפש: ועוד. יש ביניהון מן הדא דתני מודים חכמים לר"מ וכו' כמפורש בפ' דלעיל סוף הלכה ב': מה ביניהון. חסר כאן דברי ר' יהודה וכמו דגרים לקמן במגילה שם על המתני' אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד תני בשם ר' יהודה אף מכשירי אוכל נפש התירו. ועלה קאמר מה ביניהון כלומר באיזה מכשירין פליגי ר' יהודה וחכמים: לחדד ראשו של שפוד. לגלות בו ביניהון דר' יהודה מתיר אף זה לתקן בי"ט: להוציא אש מן העצים ביניהו. דאע"ג דמוליד הוא מתיר ר' יהודה דמכשירי אוכל נפש הוא וכדי לבשל ולגלות בו: הוא הדבר. ביניהון ולא פירש מהו ולפיכך שואל הש"ס מהו הוא הדבר דתנא ר' יהודה בר פזי אם על דרב חסדא או על הא דר' חנינא קאמר הוא הדבר ולמה סתם דבריו אלא ודאי לא קאי אלא על הדבר הנזכר במתני' ולית לך אלא כהדא דתנינן לעיל בפ"ג בהלכה ז' אין משחיזין את הסכין בי"ט אבל משיאה ע"ג חבירתה וקאמר עלה רב חסדא שם דר' יהודה הוא דאמר אף מכשירי אוכל התירו ומשיאה על גבי חברתה כדי לחדדה: דאמר. ואמר רב יהודה בשם שמואל וכו'. כלומר אף זה לא מתוקמא דהא דאמר רב יהודה לעיל אדרב חסדא דלא היא דהך מתני' דברי הכל היא דלאו לחדדה מיירי אלא כדי להעביר שמנונית שעליה ואפ"ה במשחזת לא דעובדא דחול הוא: מהו להדליק בי"ט נר של אבטלה נר בטילה שאינו צריך לו: מתניתא. ברייתא במכילתא פליגא על חזקיה דאוסר דדריש לא תבערו וגו' בשבת אין אתה מבעיר אבל את מבעיר בי"ט ובמאי עסקינן אם תאמר שצריך לדברים שיש בהם אוכל נפש הא בהדיא כתיב אך אשר יאכל וכו' וכל המלאכות השייכין לאוכל נפש בכלל ולמה ליה למידרש מביום השבת אלא ודאי כי אנן קיימין להאי דרשא בנר של אבטלה להתיר בי"ט וקשיא לחזקיה: ותני

מסורת הש"ס

(פסחים פ"ח הלכה ג)

שבת קמח ב

ירושלמי מגילה פ"א הלכה ו לה ב

עי' שבת קלד א ופי' פ"ד הלכה ג' וב"ב

ירושלמי מגילה פ"א הלכה ו

לעיל פ"ב הלכה ז

שלמה ויקהל

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פכ"ג משבת הל' י"ד טוש"ע או"ח סי' שלי"ט ס"ד

ל
ב מיימוני שם ופ"א מק"פ הלכה י"ט

לא
ג מיימוני פ"ב ממילה הלכה ז' והלכה י' טוש"ע יו"ד סי' רס"ו ס"ו

לב
ד טוש"ע או"ח סי' תקי"ד ס"ס

לג
ה מיימוני פ"א מיו"ט הלכה ד' וכסס"מ

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' דף כ"ג ע"א ד"ה על. ובהגס' מיי' פ"א מיו"ט ושו"ת סרשב"א ח"ד סי' רע"ו:

שנויי נוסחאות (ס"ד) שמפקפקין ומתירין כד"ו שמפקפקין ומפקיעין ומתירין.

עמודי ירושלים תנינא

ר"מ. א"כ איך יהיה בחופת ר"ש ברבי ובמעשי אומנים כי מלאך היה בדמות ר"מ שכ"ל היוחסין. וכתב הסה"ד (אות ר' יהודה הנשיא סימן י"ג) וז"ל אכן בתוס' כתובות דף (ק"ד כע"א) כתבו דר' יהודה היה בימי רבי כי אפי' ר"מ דמת קודם. ר"מ היה בהלולא דר"ש ברבי עכ"ל התוס' ועכ"ל הסה"ד:

מהו להדליק נר של אבטלה ע' תוס' ביצה (כב א) שהביא הנוסחא בירושלמי; מהו להדליק נר של בטלה ביו"ט ר"י אוסר ורבנן שרי וע"ש שכתבו שתלו במחלוקת אי הבערה ללאו יצאתה או לחלק והאיתי במכילתא תינוק (סי' רל"ח) שמה ע"ז דא"כ ס"ל לר"י דהבערה לחלק יצאתה ובאמת ס"ל לר"י דהבערה ללאו יצאתה כמבואר ביבמות (ו' ב) ובאמר דוכתי ע"ש שהניח בקושיא ולק"מ דהאי ר' יוסי בירושלמי הוא אמורא ולא תנא וכן ראיתי להכס"ם בהגהותיו לביצה שכתב כן והוא פשוט:

עמודי ירושלים

מכות ביו"ט ואין מכות בשבת. ע' בקה"ע ופ"מ מה שפי' ולפ"ז תקשה דהא זה הוי מקולי שבת וחומרי יו"ט ולא הוה כמו אידך דמייתי ומו דהא שטעם דאין מלקין בשבת משום שחייב סקילה וכבר קחשב זה. וע"כ נראה כעיקר כמו שהאיתי להרב המאירי בחידושיו לביצה (דל"ז) שהעתיק מכות בשבת ואין מכות ביו"ט ופירש דיש חילוק מלאכות בשבת ואין חילוק מלאכות ביו"ט. ודע דהירוש' הזה איתא ג"כ במגילה (פ"א ה"ו) דמקשה על המשנה דאין בין כו' דהא איכא בקילה ומשני דלא חשיב רק החילוקים שביניהם באוכל נפש. ומזה קשה לי על התוס' מנחות (דל"ב ע"א ד"ה תפילין) שהוכיחו דלא איירי במשנה בדברים הכתובים מדלא קחשיב סקילה במשנה אין בין יו"ט לשבת ע"ש והוא מהתימה איך השלימו עיניהם מדברי הירושל' במגילה וכאן ומדחילקו בירושל' דלא קחשיב רק דברים שיש בהם אוכל נפש משמע דס"ל דאפי' דברים הכתובים קחשיב במשנה שלא כדבריהם ול"ע:

ותניי תמן בית שמאי אוסרין וב"ה מתירין ר' נחום אחוי דרב אילא בעא קומי ר' יוחנ א"ל לא תאסור ולא תישרי:

הלכה ג מתני' *הבהמה והכלים [א] כרגלי הבעלים [ב] המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי היא כרגליו [ג] כלים המיוחדין לאחד מן האחים שבבית הרי הן כרגליו ושאין מיוחדין הרי אלו כמקום שהולכין:

גמ' מתני' בשמסרה לו בי"ט אבל אם מסרה לו מעי"ט כרגלי הרועה *בשיש שם רועה אחר [ד] אבל אם אין שם רועה אחר כרגלי הבקר ותני כן המוסר בהמתו לבקר אע"פ שלא הודיע לבקר הרי זו כרגלי הבקר:

הלכה ד מתני' *השואל כלים מחברו מעי"ט [ה] כרגלי השואל בי"ט כרגלי המשאיל [ו] האשה ששאלה מחבירתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בו ממש:

גמ' *א"ר בא תחומין עשו אותן כמידת הדין תדע לך שכן תמן אמרין בשם רב חסדא ולא ידעין אין מן שמועה ואין מן מתני' ואפי' עצים וסברנן מימר עצים אין בהן ממש: ר' יודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש: *מה נפק מביניהון המים

פני משה

ותני תמן. לעיל בפ"ק גבי אין מוליכין את הקטן וכו' דקתני פלוגתא דב"ש וב"ה בהא כדמפרשינן שם דפליגי אי אמרינן מתוך שהותרה הולכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכן בהבערה וזה נמי קשיא לחזקיה דהא ב"ה מתירין בהבערה שלא לצורך: בעא קומי ר' יוחנן. אם נר של בטילה מותר בי"ט: לא תאסור. אם אתה רואה אחד מדליק נר של בטילה ולא תישרי לכתחלה:

הלכה ג מתני' הבהמה והכלי' כרגלי הבעלי'. אין אדם יכול להוליכה בי"ט אלא במקום שבעליה יכולים לילך ואם לא עירב יש לה אלפים לכל רוח העיר כמו הבעלים ואם עירב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום: המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי הוא כרגליו. של הבעלים והכי מוכח בגמרא. ובנוסחת המשנה של הבבלי כתוב בהדיא הרי אלו כרגלי הבעלים ואוקימנא מתני' בשיש שם שני רועים ומסרה להם דלא קנה אחד מהם ולפיכך הרי אלו כרגליו אבל אם מסרה לרועה אחד הרי הוא כרגלי הרועה ואפי' לא מסרה לו אלא ביו"ט. ודקתני לבנו הרי הוא כרגליו אע"ג דיהיד הוא לא קנה לפי שדרך בני אדם למסור כליהן ואפליהן לבניהן ואינם מחשבין אותם כאלו הוציאם מרשותם: כלים המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הרי הן כרגליו. וקמ"ל שאע"פ שעדיין לא חלקו ביניהן אלא אחד מהן יחד לו כלים אלו לכשיגיע החלוקה הרי הן כרגליו: ושאינן מיוחדין. לאחד מהן אלא לכולן הרי אלו כמקום שהולכין כולן אבל אם עירב אחד לסוף אלפים אמה לצפון והשאר לא עירבו הוא מעכב על ידן להוליכם לדרום אפי' פסיעה אחת והן מעכבין על ידו מלהוליכם לצפון אלא אלפים שהן מותרים בהן: השואל כלים מחבירו מערב י"ט כרגלי השואל. מפני שבשעת קנין שביתה והוא בין השמשות שהוא כניסת היום קונה השואל, וקמ"ל שאע"פ שלא נתנו לו הכלי אלא בי"ט ובין השמשות לא היה ברשותו אפ"ה קנה והרי הוא כרגליו של השואל: בי"ט. שאלו ממנו בי"ט הרי הוא כרגלי המשאיל לפי שקנה שביתה אצל בעליו וקמ"ל שאעפ"י שדרכו תמיד לשאול ממנו כלי זה בכל י"ט אפ"ה כרגלי המשאיל משום דמימר אמר המשאיל דילמא אצטריך איהו ושאיל מיניה: האשה ששאלה מחברתה תבלין. לקדרתה או מים או מלח לעיסתה ולשה בהן עיסתה או בישלה בהן תבשיל הרי אלו העיסה או התבשיל כרגלי שתיהן ואין מוליכין אותן אלא במקום ששתיהן יכולות לילך דכיון דבי"ט שאלה קנו התבלין או המים או המלח שביתה אצל בעליהן: ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בו ממש. שאין ניכרות לא בקדירה ולא בעיסה וכגון שהתבשיל עבה ואין המים ניכרין בה והלכך אין מעכבות הולכתן ובמלח לא פליג ר' יהודה משום דמיירי במלח גסה ועבה שהיא נכרת ויש בה ממש ואין הלכה כרבי יהודה:

גמ' מתניתא. דקתני מסרו לרועה הרי הוא כרגליו של הבעלים בשמסרה לו ביו"ט דלא קנה שביתה אצל הרועה אבל אם מסרה לו מערב יו"ט וקנה שביתה אצלו הוא כרגלי הרועה: בשיש שם רועה אחד. כלומר שיש בעיר עוד רועה א' דבשני רועים לא קנה אחד מהן לפיכך הרי הוא כרגלי הבעלים אבל אם אין שם עוד רועה אחד אלא זה לבדו לעולם הוא כרגלי הבקר והוא הרועה וכמו שקורין המר למוליך החמורים כך קורין לרועה הבהמות בקר שמוליך את הבקרים: ותני כן וכו'. בתוספתא פ"ד ר' דוסא אומר הלוקח בהמה מן הרועה אעפ"י שלא הודיעה עליה לרועה הרי היא כרגלי הרועה: אמר ר' בא תחומין וכו'. בעיינא דהסיפא הוא דקאמר האשה ששאלה מחברתה וכו'. והש"ס קיצר כאן ועיקרה דהסוגיא בפ"ב דמעשר שני בהלכה א' היא דגשנית על דקתני התם במתני' עיסה של מעשר שני שאפאה בעלים של חולין והשביחה השבח לשני זה הכלל כל שבחו ניכר השבח לפי השבון וכל שאין שבחו ניכר השבח לשני. ופליגי התם ר' יוחנן ורשב"ל בפירושא דמילתא כל שבחו ניכר ור' יוחנן ס"ל דבעינן שיהא ניכר בתוספת המדה ולא מהני נתינת הטעם בלבד שיהא השבח לפי השבון ופריך התם על ר' יוחנן מתניתא פליגא על ר' יוחנן האשה ששאלה מחברתה תבלין וכו' הרי אלו כרגלי שתיהן משום שקנו שביתה אצל בעליהן אלמא דאע"פ שאלו נבלעין הן בעיסה ואינן נכרין ואין כאן אלא נתינת הטעם בלבד מכל מקום נגררין הן אחר שתיהן וקשיא לר' יוחנן דקאמר נתינת הטעם בלבד לא מהני שיהא הלק למעשר שני ולחולין בהשבח. ועלה קאמר שם אמר ר' בא תחומין עשו אותן כמידת הדין כלומר שאני איסור תחומין שעשו אותן חכמים כמו למידת הדין וזהו לענין ממון ולמקח וממכר דכל שיש לשנים חלק בדבר לא בטיל האי לגבי האי ולאו משום דנותן טעם זה כזה הוא: תדע לך שהוא כן. גבי תחומין דתמן בבבל אמרין בשם רב חסדא ולא ידעין אם קיבל זה מן השמועה או מן איזו ברייתא דתני לה שאפילו עצים ששאלה מחברתה לאפות עיסתה הולכין אחר רגלי שתיהן והא סברין מימר עצים אין בהן ממש וכלומר הא ודאי מסתברא הוא שהעצים אין בהן בנתינת טעם ושיהא בהן ממשות שיהא ניכר בפת ואפ"ה הולכין אמריקן ש"מ דטעמא הויא משום דתחומין עשו אותן כדיני ממונות. ע"כ שם: ר' יהודה פוטר במים וכו'. ניכר החסרון בכאן שחסר העתקת התוספתא והכי גרים בתוספתא פ"ד ר' יהודה פוטר במים מפני שנבלעין בעיסה. ועלה הוא דפריך להא דקאמר מה נפק מביניהן. כלומר אם כטעמא דמתני' או כטעמא דגרים בתוספתא וקאמר הש"ס המים עצמן ביניהן והיינו המים

קרבן העדה

ותניי תמן. בפ"ק אין מוליכין את הקטן וכו' וב"ה מתירין וטעמייהו דב"ה דאמרינן מתוך שהותרה הולכה לצורך הותרה נמי הולכה שלא לצורך א"כ בהבערה נמי אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך ש"מ דנר של הבטלה מותר להדליק בי"ט: בעא קומי ר"י. מהו להדליק נר של הבטלה: לא תאסור ולא תשרי. דסבר הא דאמרינן מתוך הלכה היא ואין מורין כן:

הלכה ג מתני' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. אין אדם יכול להוליכה בי"ט אלא במקום שהבעלים יכולים לילך: ושאינן מיוחדין. לאחד מהן אלא לכולן: הרי אלו כמקום שהולכין. למקום שכלן יכולין לילך מותר להוליך הכלים אבל אם עירב א' לסוף אלפים לצפון והשאר לא ערבו הוא מעכב על ידם מלהוליכה לדרום אפי' פסיעה אחת מפני חלקו והן מעכבין על ידו מלהוליכה לצפון אלא אלפים אמה שהן מותרין בהן:

גמ' מתני' בשמסרה. הבהמה לרועה בי"ט הוא דהוית כרגלי הבעלים אבל אם מסרה לו בעי"ט כרגלי הרועה: בשיש שם רועה אחר. כלומר ולא אמרן דאם מסרה לו בי"ט כרגלי בעלים דוקא בשיש בעיר רועה אחר ולא ידעי' לפי מינייהו הוה דעת בעלים הלכך כרגלי הבעלים אם לא היתה אצל הרועה מבעוד יום: אבל אם אין שם רועה אחר. אלא כל בני העיר מעמידין בהמתן אצל זה ה"ל כרשותו וקנו כשביתתו: כרגלי הבקר. פי' כרגלי שומר הבקר:

הלכה ד מתני' כרגלי השואל. שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה ואפי' לא בא ליד השואל אלא ביום טוב כיון דאסמכיה ברשותיה אוקמיה והשואל דתנן בדיבורא בעלמא ולא משך: בי"ט. אם שאל בי"ט משחשיכה: כרגלי המשאיל. שקנה שביתה אצל בעליו ואפי' רגיל להשאיל בכל י"ט: תבלין. לקדירתו: הרי אלו. הקדרה והעיסה כרגלי שתיהן ואין מוליכין אותן אלא במקום ששתיהן יכולין לילך דכיון דבי"ט שאלו קנו התבלין והמים והמלח השביתה אצל בעליהן:

גמ' תחומין. דתנן במתניתין להוליך הכלים למקום שקנו שביתה: עשו אותו כמידת הדין. דאע"פ שלא משך קני וכדר"י דאמר דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה כדי שלא יאמרו נשרפו וכו' הלכך גבי תחומין משאמר לו להשאיל ה"ל כרגלי השואל: ה"ג תדע לך שכן ממתני'. וה"פ דתנן מעי"ט כרגלי השואל וקשיא פשיטא אלא ודאי בשלא משך וכדפרישית במתני': תמן. בבבל אומרים בשם ר"ח הא דמסיק בסמוך ואפי' עלים דינם כמים: ולא ידעינן אם מן שמועה. ששמעו כך מר"ח א"נ ששמע ר"ח כך מרבותיו או ברייתא היא: וסברנן מימר. סברוה למימר דטעמא דר"י בעלים מפני שאין ממש ניכר בהמאכל הסקה איירי: ה"ג ר"י פוטר במים מפני שאין בהן ממש שני מפני שהן נבלעין בעיסה. כ"מ בבבלי בפ"ב דעירובין: מה נפק מביניהון. מאי בינייהו בין הטעם שאין בהן ממש או שהן נבלעין בעיסה: ה"ג המים

עין משפט נר מצוה

לד
א מיימוני פ"ה מהל' י"ט הל' ט' טוש"ע או"ח סי' תקי"ז ס"ג

לה
ב מיימוני שם הלכה י"א טוש"ע שם סעיף ג ד

לו
ג טוש"ע שם סעיף ה

לז
ד מיימוני שם טוש"ע שם ס"ב

לח
ה מיימוני שם הלכה י"ז טוש"ע שם סי"א

לט
ו מיימוני שם הלכה כ' טוש"ע שם סי"ב

מסורת הש"ס

שם פ"ב

שם לז פ"א

ירושלמי מעש"ש פ"ב הלכה א

פי' מחוכן לז ב וירושלמי שם הלכה ב

רידב"ז

רי"נ אחוי דר"א בעי קומי ר' יוחנן א"ל לא תאסור ולא תישרי. עיי' בר"פ דמביא ה"א מה שביארנו שם הסוגיא הזאת בע"ה ודו"ק:
א"ר בא תחומין עשו אותן כמידת הדין תדע לך שכן. שפי' האמיתי הוא כמו שפי' הפ"מ ז"ל כי מפורש כן בירושלמי דמס' מע"ש עיי"ש ודו"ק:
מה נפק מביניהו המים מ"ד מפני שאין בהם ממש הרי אין בהם ממש. גי' המפרשים ז"ל גי' אמיתית היא דקאי על הני' דתוספתא דר' יהודה פוטר במים מפני שנבלעין בעיסה אבל באמת ס"ל לר"י דהמים יש בהם ממש ולא דס"ל דלעולם אין בהם ממש ורק לא מהני לענין התחומין אף שאין בהם ממש רק משום דנבלעין בעיסה ז"א אלא דס"ל דבאמת יש ממש במים והיינו דקאמרינן מה נפק מביניהון המים כלומר המים גופיה אם נקראין אין בהם

שנויי נוסחאות (ש"י) אחר בנ"ו אחד.

חתם סופר

א"ר בא תחומין עשו אותן כמידת הדין וכו'. נ"ל פירושו דשואל ושפי מלח ותבלין נבלע ונתערב בתוך העיסה ואפילו אי היה גזל כה"ג ובעליו צווחין תן לנו מלח ותבלין בעינא ואפילו מלח סתרוקית שלא נשתנה אין לו אלא דמי מלח ודמי תבלין ואין הבעלים צריכין לספריד העיסה ולהוציא חתיכת המלח והתבלין ממנו ומכ"ש שלא יכחשו מימיו להחזיר לו מימיו אם היה אפשר דהיינו בכלל תקנת מרים שבמשנת נפין כ"ש ע"א וא"כ מכ"ש כששאלה לה ומרצונה של האשה נתנה לה ואינה חייבת לה אלא דמים ונהי דאמרינן דלא מהני מחילה ולא מתנה לשביתה שיש בין השמשות על שם בעלים הראשונים מ"מ די לנו כשהוא בעין אבל כשנתנם בכלים מן ההיתר כבר נגזל שמה של הראשונים אפילו בגזל מכ"ש כשרצונה למחול ע"כ אמר שעשו תחומין כמידת הדין של תורה דמקעקע כל הבירה ומחזיר מרים לבעליו הכי נמי אין מועיל זה מה שנבלע ונתבטל בכפלי כפלים מן ההיתר ולעולם שם בעליו עליו לענין תחומין כנ"ל ודלא כבעל קרבן עדה כי דבריו צריכין עיון ע"ש כי היכן מצינו מן התורה דשאלה ובעלאה קונה בלא משיכה דוקא במכירה קונה בכסף לר' יוחנן אבל שאר קנינים א"א בלא משיכה וזהו פשוט:

המים מאן דאמר מפני שאין בהן ממש הרי יש בהן ממש מאן דאמר מפני שהן נבלעין בעיסה הרי אינן נבלעין בתבשיל ;

הלכה ה מתני׳ (א) * הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום הגחלת של הקדש *אין מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין ; **גמ׳** *חמשה דברים נאמרו בגחלת וחמשה בשלהבת ב נחלת של הקדש מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין ג גחלת של עכו״ם אסורה והשלהבת מותרת ד המודר הנייה מחבירו אסור בגחלתו ומותר בשלהבתו ה המוציא את הגחלת לר״ה חייב והשלהבת פטור ומברכין על השלהבת ואין מברכין על הגחלת רב חייה בר אשי בשם רב *אם היו הגחלים לוחשות ו מברכין ר׳ יוחנן דקציון בשם ר׳ נחום בי ר׳ סימאי ובלבד בנקטפת ;

הלכה ו מתני׳ *בור של יחיד ז כרגלי יחיד ושל אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי בבל כרגלי הממלא ; **גמ׳** *באר שבין ב׳ תחומין ר׳ יוחנן אמר עושין לה מחיצה של ברזל ר׳ יוסי בן חנינה אמר ח אפי׳ מחיצה של קנים ובלבד שלא יהו המים נמשכין לכאן ולכאן א״ר יודן החמירו בדבריהן יותר מדברי תורה א״ר חנינה ולא מין במינו הוא אלא החמירו בדבריהן כדברי תורה הדא אמרה ט המוצא כלי בדרך הרי זו (א) כרגלי המוצא ;

הלכה ז מתני׳ י *מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו מפירותיו ואם עירב הוא הרי פירותיו כמוהו ; **גמ׳** *רב ושמואל חד אמר כרגלי המפקיד וחורנה אמר כ כרגלי מי שהיו מופקדין אצלו הן מתני׳ פליגא על מ״ד כרגלי מי שהן מופקדין אצלו הן דתנינן מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו מפירותיו אין תימר כרגלי מי שהיו מופקדין אצלו הם יביאו לו מפירותיו א״ר יודן תיפתר שהיה מפתח ביד הבעלים או שלא מסרו להן רשותו מבע״י

ויידא

קרבן העדה

המים שבתבשיל. איכא בינייהו וכדמסיק: ה״ג הרי אין בהן ממש. שסובר המים אין בהן ממש היינו שאינן גושיים לאחוז בידו או לגללן שילכו אינן קונים שביתה: הרי אינן נבלעים בתבשיל. אלא הציר והרוטב הן בעין וקנו שביתה:

הלכה ה מתני׳ ושלהב׳. כגון שהדליק נר בשלהבת חבירו אינו מעכב איסור תחומין: מועלין בה. הנהנה ממנה מביא אשם מעילות: ושלהבת לא נהנין. לכתחילה מדרבנן ואם נהנה לא מועלין אינו מביא קרבן מעילה דלית בה ממשא: **גמ׳** גחלת של עכו״ם אסורה. שנא׳ לא ידבק בידך מאומה מן החרם: והשלהבת מותרת. אפי׳ מדרבנן דכיון דמאים בדיל מינייהו ולא גזרו רבנן אטו גחלת והוא מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור משא״כ הקדש דאינו בדיל מיניה אלא מחמת איסורו גזרו בו רבנן: ומברכין. במוצאי שבת: לוחשות. בוערות כאילו כמתנוצצת ולוחשות זו לזו: ובלבד בנקטפת. שיהא שלהבת ע״ג גחלים ואפי׳ נפסק וקופץ תמיד: נקטפת. מלשון הקוטפים מלוח עלי שיח:

הלכה ו מתני׳ כרגלי יחיד. אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור: כרגלי אנשי אותה העיר. אלפים לכל רוח חוץ לעיבוריה: ושל עולי בבל. העשוים לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה לשתותם בעלותם: כרגלי הממלא. מפני שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא אחד ושאל לו מימיו אינו מוליכן אלא כרגליו: **גמ׳** באר שבין שני תחומין. שבת ומקלתה בתוך התחום: עושין לה מחילה של ברזל. דלא ליעיילו בהו מיא: אפילו מחילה של קנים. דקל הוא שהקילו במים והתירו מחילה תלויה: ובלבד שלא יהיו מים נמשכין. דכל מידי דנייד לית ליה שביתה: החמירו בדבריהן יותר מד״ת. דאל״כ ליבטל הני מיא שבאין מחוץ לתחום: ולא מין במינו הוא. דבדאורייתא נמי לא בטיל: הדא אמרה. מדקאמר ושל עולי בבל כרגלי הממלא שמעינן דהמוצא כלי בדרך הוא כרגלי הממלא דחפצי הפקר אינן קונין שביתה במקומן:

הלכה ז מתני׳ לא יביאו לו מפירותיו. הואיל והוא לא ערב לשם דפירותיו כמוהו: **גמ׳** ה״ג המפקיד פירותיו אצל חבירו רב ושמואל וכו׳: הם יביאו לו מפירותיו. דכרגלי הנפקד הם: שהיה המפתח ביד הבעלים. הלכך ברשות המפקיד הן: ה״ג או שמסרו להן רשותן מבע״י. וה״פ שהנפקד מסר רשותו להמפקיד מבעוד יום וכגון שיחד לו קרן זוית לפיכך הן ברשות המפקיד:

ויידא

פני משה

המים בתבשיל בקדירה ולא בעיסה וכדמסיק ואזיל: מ״ד מפני שאין בהן ממש הרי אין בהן ממש. כצ״ל. שאף שהמים נראין בתבשיל שאינו עבה מ״מ אין שום ממשות בהן אבל למ״ד דזהו הטעם דר׳ יהודה מפני שהן נבלעין בעיסה הרי אינן נבלעין הן בתבשיל וא״כ להאי טעמא מודה ר׳ יהודה להת״ק בשאלה מחברתה מים לתבשיל שהולכין אחר רגלי שתיהן :

הלכה ד מתני׳ הגחלת כרגלי הבעלים. שיש בה ממשות: והשלהבת. כגון שהדליק הנר בשלהבת חבירו אינו מעכב באיסור תחומין שאין בו ממש והוא כבכל מקום: הגחלת של הקדש מועלין בה. הנהנה ממנה מביא אשם מעילות: ושלהבת לא נהנין. כאן לכתחלה מדרבנן ואם נהנה לא מועלין אינו חייב קרבן מעילה דלית לה ממשא:

גמ׳ חמשה דברים נאמרו בגחלת. תוספתא היא בפ״ד והובאה לעיל בפ״ח דברכות בהלכה ו׳: ואין מברכין על הגחלת. שאינו נהנה לאורה: אם היו הגחלים לוחשות. בוערות הרבה וכדמפרש ר׳ יוחנן ובלבד בנקטפת שהאש מהגחלים לוחשות נקטפת מעט למעלה ושיעורו אם מכנים הקיסם ביניהם דולק הוא מאליו :

הלכה ה מתני׳ בור של יחיד כרגלי יחיד. אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור: כרגלי אנשי אותה העיר. אלפים אמה לכל רוח: ושל עולי בבל. שהוא עשוי לעוברי דרכים באמצע הדרך ובני הגולה עשאום לשתות בעלותם לרגל והן מסורים לכל כרגלי הממלא מהם שכל מי שמילא מהן מוליכן למקום שהוא מהלך: מי שהיו פירותיו בעיר אחרת. מופקדין אצל אחד מהן: לא יביאו לו מפירותיו. מפני שפירותיו כמוהו וא״ע״פ שהן ביד אלו שעירבו לבא אצלו ודוקא כשייחד להם קרן זוית אז פירותיו כמוהו אבל אם לא ייחד להן הרי הן כרגלי זה שהן מופקדין אצלו: מי שזימן אצלו אורחים ביו״ט. לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך לשם. לפי שכל הסעודה הכל כרגלי בעל הסעודה לא כרגלי האורחים: אלא א״כ זיכה להן אחר וכו׳. כלומר שזיכה להן בעל הסעודה ע״י במנות אלו מערב י״ט ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ולפלוני דזוכין לאדם שלא בפניו: אין משקין ושוחטין את המדבריות. לפי שמוקצה הם. ומילתא אגב אורחיה קמ״ל דלשקי איניש בהמתו והדר לשחוט משום סרכא דמשכא שתהא נוחה להפשיטה. וכן ע״י השקאה נשמטו הסירכות המלופות מן הריאה: הלנות בתוך. באתו והוא תוך לתחום דלאו דעתיה עלייהו :

גמ׳ עושין לה מחילה של ברזל. להפסיק בין חלק בעלי תחום זה לבין חלק בני תחום זה שלא יתערבו המים מתחום לתחום ולא יוכלו לשאוב ממנו בי״ט: אפי׳ מחילה של קנים. סגי אעפ״י שמלמטה מתערבין המים ובלבד שלא יהו המים מלמעלה נמשכין לכאן ולכאן להדיא: החמירו בדבריהן. שבתחומין מדבריהן והחמירו בהן לעשות היכר שלא יתערבו מים מזה לזה: ולא מין במינו הוא. ולמאי קאמרת יותר מדברי תורה הלא אף בדברי תורה כך הוא למ״ד מין במינו לא בטל אלא אימא החמירו בדבריהם כדברי תורה: הדא אמרה. מדקתני ושל עולי בבל כרגלי הממלא הואיל והן מופקרין לכל אדם ש״מ המוצא כלי בדרך בי״ט הרי זה כרגלי המוצא משום דהפקר הוא ועכשיו הוא זוכה בו והרי זה כרגליו ולאפוקי ממ״ד חפצי הפקר קונין שביתה במקומן הן: רב ושמואל. פליגי במפקיד פירות אצל חבירו אחרי רגלי מי הולכין: מתניתא פליגא וכו׳. וקשיא דאם תימר כרגלי מי שהיו מופקדין אצלו א״כ יביאו לו מפירותיו שהרי הם עירבו לבוא אצלו ואת אמרת דהולכין אחרי רגלי הנפקד: תיפתר שהיה המפתח. מן החדר שמונחין שם הפירות ביד הבעלים או שלא מסרו להן הבעלים רשותו מבעוד יום וכגון שייחד להן רשות ואינן תחת רשות הנפקד ולפיכך הפירות ברשות הבעלים הן ולא ש״מ מהכא מידי לבעלמא :

ויידא

מסורת הש״ס

א ביצה לט א

(בש״ס בבלי אי׳ הגחלת של הקדש מועלין בה). פ״ח וירושלמי ברכו׳ פ״ח ה״ב

ב ברכות נג ב

ג ביצה לט א

ד ערובין מח א

ה ביצה לט ב

ו שם מ א

עין משפט נר מצוה

מ

א מיימוני פ״ה מי״ט הל׳ ט״ו טוש״ע או״ח סי׳ תצ״ז סי״ג

מא

ב מיימוני פ״ב ממעילה הלכה י״ג

מב

ג מיימוני פ״ז מעכו״ם הלכה י׳ טוש״ע יו״ד סי׳ קמ״ב ס״א

מג

ד מיימוני פ״ו מנדרים הלכה י״א טוש״ע שם סי׳ רכ״א סי״ב

מד

ה מיי׳ פי״ח משבת הלכ׳ ה׳

מה

ו מיימוני שם פכ״ע משבת הלכה כ״ו טוש״ע או״ח סי׳ רצ״ח סעי׳ ט׳

מו

ז מיימוני פ״ה מיו״ט הלכה י״ד טוש״ע שם סי׳ שצ״ז סעיף י״ד

מז

ח טוש״ע שם סי׳ ה״ב

מח

ט מיימ׳ני שם הל׳ י׳ וכהשגו׳ טוש״ע שם סי׳ ה״א

מט

י מיימוני שם הלכה י״ג טוש״ע שם סי׳ שנ״ז סי״ז

נ

כ מיימוני שם טוש״ע שם

גליון הש״ס

(א) משמע אע״ג דס״ל דחפצי הפקר אין קונין שביתה א״ס צריך מחילה שבין ב׳ התחומין. ומכאן ראי׳ לשיטת הרי״ף והרא״ש סי׳ ת״ב דבזה אפי׳ רבנן דריב״ב מודו כיון שסמוך לעיר דעת אנשי העיר עליהם ועי׳ כתוס׳ ערובין שם ד״ה הרם ובהג״א שם ודוק:

רידב״ז

בהם ממש אם יש בהם ממש מ״ד מפני שאין בהם ממש הרי אין בהם ממש מ״ד מפני שהן נבלעין בעיסה הרי אינן נבלעין בתבשיל אבל גוף המים יש בהם ממש. והאי תנא דבפ״ב דמס׳ חלה גבי. עפר חו״ל שנכנס בספינה לארץ חייבת במעשרות ובשביעית אר״י אימתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת פטורה היא ע״כ אליבא דר״י דהתוספתא דטעמא דר״י הוא משום שהן נבלעין בעיסה אבל בתבשיל שאין נבלעין שפיר חשיבא מים דיש בהם ממש דאל״כ מאי נ״מ בגוששת לאינה גוששת דאפילו אם אינה גוששת נמי יהא חייב במעשרות ובשביעית דהוי כמו שגוששת דהא אין ממש במים והוי כמו שגוששת אלא ע״כ דהאי תנא ס״ל כר״י דהתוספתא הנ״ל דיש ממש במים וע״כ פטור באין הספינה גוששת ובזה יתבאר שם היטב הפלוגתא שבין ר׳ הגי לר׳ יוסי דגרסינן שם א״ר הגי ר׳ יהודה כדעתיה דר״י פוטר במים שאין בהם ממש ה״ר אבין לא מיסתברא דלא מחלפה שיטתיה דר״י לא היתה הספינה גוששת כמו שהספינה גוששת ע״כ פי׳ דר״ח ס״ל דתלי בר׳ יהודה דמתניתין דס״ל אין ממש במים וע״כ דומה כמי שלא נכנסה לארץ וע״ז השיב לו ר׳ אבין דלא מיסתברא חילופין דאדרבה ר׳ יהודה דמתניתין הוא ר׳ יהודה דהתוספתא דס״ל יש ממש במים ודו״ק :

עין משפט
נר מצוה

נא
א מיימוני פ"ה מי"ט הל' י"ב טוש"ע א"ח ס' תצ"ז ס"ח

נב
ב מיימוני שם פ"ב הלכה ב' טוש"ע שם סי' תצ"ח ס"ג

נג
ג ב"י שם סי' תקט"ו ס"ה

גליון הש"ס

(א) עי' נרמב"ן בליקוטיו למס' ערובין דף מח:

ויידא אמר דא מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אלא א"כ זיכה להן אחר במנותיהם מעי"ט מכיון שזיכה להן אחר במנותיהן לא כרגלי מי שהיו מופקדין אצלו הן :

הלכה ח מתני'

*מי שזימן אצלו אורחין [א] לא יוליכו בידם מנות אא"כ זיכה להן א' במנותיהן מעי"ט [ב] אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות אלו הן הבייתות הלנות בעיר מדבריות הלנות באפר : גמ' *אלו הן המדבריות אלו שהן יוצאות בפסח ונכנסות ברביעה אלו הן בייתות הלנות בעיר ר' אומר אלו ואלו נכנסו לתחום משחשיכה מותרין לשחוט אלו הן מדבריות הגדילות באפר א"ר זעירה הדא אמרה כלי שבא מחוץ התחום לתחום משחשיכה [ג] מותר לטלטלו ר"ש בר כרסנא בשם ר' אחא (א) ובלבד בד' אמות כהדא גמלייל זוגא אוקרזה חד סרקיי כמהין אתא שאל לר' מנא א"ל קבלין בגו מיניירין דידך ואוכלין בד' אמות :

ווי דא אמר. אלא מהיכא שמעינן דין זה אם כרגלי המפקיד או כרגלי מי שהן מופקדין אצלו : דא. מכאן הוא דשמעינן מהסיפא מי שזימן אצלו וכו' והרי מכיון שזיכה להן מנותיהן ע"י אחר מערב י"ט לאו כרגלי מי שהיו מופקדין אצלו הן שהרי זה כמו שהופקדו המנות שלו אצל הבעל הבית ולאי אמרת אחרי רגלי הנפקד הולכין אמאי מהני בזיכה להן מעי"ט שיוכלו להוליך בידיהם המנות למקום שהן הולכין אלא ש"מ אחר רגלי המפקיד הולכין הן : אלו הן המדבריות וכו'. תוספתא היא בשלהי מכלתין : אלו הן מדבריות הגדילות באפר. שהון לתחום לעולם. אע"פ שנכנסות לתחום בי"ט אין שוחטין אותן מפני שהן מוקצין : הדא אמרה. מדברי רבי דקאמר דכל שאינו חוץ לתחום לעולם כאלו המדבריות אע"פ שבאו עכשיו מחוץ לתחום לתוך התחום בי"ט מותרים הם לשחוט ש"מ כלי הבא מחוץ לתחום לתחום משחשיכה מותר לטלטלו וא"צ להמתין כלל : ובלבד בארבע אמות. וחוץ לד' אמות לא יטלטלו : אוקריה חד סרקיי. סוחר ערבי כיבדו ושלח לו כמהין ופטריות לדורון ובא ושאל לר' מנא אם מותר לקבלו הואיל ובא מחוץ לתחום היום וא"ל קבלין אותן מחמת שהוא שכן שלך ואוכלן בד' אמות :

סליק מס' ביצה

ויידא אמר דא. והיכן אמר דבר זה שמוכרח לתרץ שאם מסרו להן בעלים רשותן הן כרגלי המפקיד : לא כרגלי מי שהיו מופקדין אצלו. בתמיה וקשיא לרב דהא תנן במתני' דהן כרגלי האורחים והן המפקידים לאחר שזיכה להם אלא ודאי דכיון שזיכה להם כאילו יחד להם קרן זוית דמי :

הלכה ח מתני' מי שזימן אצלו אורחים. מעיר אחרת ויבואו אצלו ע"י עירוב לא יוליכו לאחר הסעודה מנות בידם לביתם : אא"כ. שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה מעי"ט ואמר לו זכה במנות אלו לפלוני ופלוני דזכין לאדם שלא בפניו : גמ' שהן יוצאות בפסח. ורועות בשדה ונכנסות ליישוב במרחשון : הלנות בעיר. שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום : הדא אמרה. מדמתירין לשחוט בי"ט בהמות שבאות מחוץ לתחום א"כ ה"ה כלי שבא משחשיכה מחוץ לתחום מותר לטלטלו. ל"א משחשיכה מוצאי י"ט מותר לטלטלו מיד וא"צ להמתין בכדי שיעשו והראשון נראה עיקר : ובלבד בד"א. הוא דמותר לטלטלו אבל חוץ לד' אמות אסור לטלטלו : גמלייל זוגא. כך שמו : אוקריה. היה מכבד לו חד ישמעאל כמהין ופטריות בי"ט וידע שלא נלקטו בי"ט : קבל. אותן ממנו בתוך בית מגורך ואכול אותן בתוך ד' אמות שאם יקבל אותן בחוץ יהא אסור לטלטלן ד' אמות ולהביאן לבית ולאו אורח ארעא לאכול ברשות הרבים :

מסורת הש"ס
ביצה מ א
שם

הדרן עלך פרק משילין וכולא מסכתא דביצה

הדרן עלך פרק משילין וסליקא לה כולא מסכת ביצה :

שירי מסכת ביצה פרק ראשון קרבן

פ"א (דף א ע"א) **נעשית** כמוקצה שיבש וכו'. משמע אילו ידע שיתייבש בשבת מותר ותימה נימא כיון דבין השמשות לא חזיא ואיתקצאי הרי היא מוקצה לכולא שבת וצ"ל דס"ל יש מוקצה למחצה שבת אפי' בכה"ג דלא חזי בין השמשות מיהו בבבלי במכילתין דף כ"ו ע"ב דליכא מאן דסבר הכי ואין לפרש דה"ק ולא ידע שנתייבש דאסור כיון דלא הוה דעתיה עליה בין השמשות דזה פשיטא ליה לבבלי שם דמותר לכ"ע וצ"ע אם יש להשוות הבבלי והירוש' בזה והיש"ש בפ' אין צדין סי' ע"ז כתב בשם הר"ן אהא דאמרי' בבבלי מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר אף על גב דבירושלמי בריש ביצה קאמר בפשיטות דמוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו אסור נקטינן כגמרא דידן ע"כ ופי' שבקונ' נראה עיקר דכן משמע לקמן דף ב' גבי קערה ועוד דזה פשוט להבבלי דמותר וזה פשוט לירוש' דאסור ואיך נעשין ביניהם פלוגתא רחוקה :

(שם ע"ב) **מעתה** מדברית תהא מותרת וכו'. וקשה שאני מדברית ובביי' דלאו מחמת איסור שבגופה לא היתה ראויה לשחיטה אלא דבר אחר גרם לה ומוקצ' איסור שבגופה הוא ולא שייך לומר מגו משא"כ כאן שאיסור שחיטה שבגופה הותר אמרינן מגו דהותר איסור שחיטה הותר נמי איסור מוקצה שבו :

(דף ב ע"א) **אתיא** כמ"ד שבהמה יולדת למדנים מקוטעין וכו'. כתבו תוס' במס' בכורות דף כ"א ע"א בד"ה ת"ק אית ליה דזעירי וכו' דה"נ אשכחן בירושלמי פ"ק דנדה וכו' וא"כ אומרים כאן בבהמה טמאה כאן בבהמה טהורה וכו' כלומר דבהמה טמאה היכה יולדת למקוטעין ובהמה טהורה יולדת למקוטעין ובשמעתין פלוגתא בבהמה טהורה ע"כ ע"ש ותימא דודאי אף הירושלמי סובר דאיכא פלוגתא אם בהמה טהורה יולדת למקוטעין או לא כמפורש כאן אלא דנמה ס"ק דיש לומר דריב"ל לא פליג ארב אבל פלוגתא בעלמא מיהו איכא וצ"ע :

(שם) **גוזל** שנולד בי"ט מותר שהוא מתיר עצמו בשחיטה. בבבלי דף ו' גרסינן אפרוח שנולד בי"ט רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה א"ל רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד בי"ט וכו' אשתיק רב כתב הרא"ש יש פוסקין הלכה כרב וכו' ויש פוסקין כשמואל והגאונים פסקו כרב ע"ש והמהרש"ל ביש"ש מסיק כשמואל ע"ש ומסוגיין משמע דהלכתא כשמואל דלא מייתי כלל להא דרב אך נ"ל דהבבלי סובר כרב דגרסינן התם במכילתין דף כ"ו בכור שנפל לבור ר"א ירד מומחה ויראה וכו' ופריך והא מוקצה הוא ופירש"י אי מאתמול לא הוי ביה מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמועינן ר"י בבהמה דוכתי דאית ליה מוקצה ע"כ ומאי פריך הא קודם שהתירו החכם לא היה ראוי לשחיטה וכיון שהתירו מותר לשחוט והואיל ואיתקן לשחיטה איתקן מאיסור מוקצה וא"ל דשאני הכא דעביד איסורא שבקרו בי"ט דהא ר"י אית ליה רואין מומין בי"ט וכן קשיא אהא דפריך הש"ס שם ע"ב איתיביה ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ואמאי נימא הא בכור מעיקרא וכו' אמאי למהם אסתרי ליה וליהוי מוקצה ע"ש ומאי קושיא דלמא שאני בכור כיון דהותר לשחיטה הותר נמי איסור מוקצה שבו ורבא לא קאמר דיש מוקצה למחצה שבת אלא גבי פירות והזמינן אלא ודאי דבריך ליה לסתמא דש"ס דהלכתא כרב ופריך שפיר והדברים ברורים :

(שם) **לא** כן תני ביצים שריקימו וכו'. כתב הג"א בפרקין וכגון שנולד עם הכנפים דהיינו נוצה גדולה שעל גופו שיש לו קנים אבל עופות שלא גדלו כנפים אסר ר' יואל משום שקץ ע"כ ובלי ספק שמדברי הירושלמי אלו יצא לו דין זה ומדפריך מיניה משמע דאף רבנן מודו בהא וכמ"ש הש"ך בס' נקודת הכסף ודלא כמ"ש הט"ז שם דס"ל כרמב"י ושיעור דפתיחת עינים ונגדלות כנפים אסר הוא ע"ש דהא אפשר שנולד עם כנפים ואי אפשר שיפתחו עיניו ביום ראשון ללידתו דהא גרסינן בבבלי דף ו' ת"ר אפרוח שנולד בי"ט אסור ראב"י אומר אף בשוק אסור לפי שלא נתפתחו עיניו וא"ס"ד דאפשר שיפתחו עיניו ביום לידתו מאי קאמר אף בשוק אסור הא אפשר דאף רבנן מודו בהא אלא קמ"ל דבי"ט אסור אפי' נפתחו ביומן אלא ודאי כמ"ש. והא דכתב בהג"א אסר ר' יואל משום שקץ תיפוק ליה דמפורש בירושלמי נראה דה"ק אע"ג די"ל דהירושלמי סבר כראב"י מ"מ ר' יואל פירש דהירושלמי אתיא ככ"ע ואסרו משום שקץ וזה ברור :

(שם ע"ב) **כשירה** שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה. כמשנה הראשונה בחולין דף קט"ז ע"ב גרסי' והלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבילה אבל מעמידין בקיבת נבילה בקיבת שחיטת עכו"ם בקיבת כשירה שינקה מן הטרפה וכ"ש טרפה שינקה מן הכשרה מ"ט חלב המכונס בה פירשא בעלמא היא וכתב הרא"ש זו היא גי' הרי"ף וכו' וכן צ"ל לגירסת דכשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה קודם מורה נשנית ולא משמע כן דכשרה שינקה מן הטרפה וטרפה שינקה מן הכשרה משמע שנשנו כאחת ועל שניהם מפרש הטעם מפני שכנוס במיעיה ע"כ ע"ש שהאריך ודבריו תמוהים שהרי מפורש כאן דלאו כאחת נשנו ואין אנו צריכים למה שחילק ר"ת בין קרוש לצלול כמ"ש תוס' והרא"ש שם והובא בפוסקים בי"ד סי' פ"ז וצ"ע מיהו בעכו"ם פ"ב הגירסא כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה כמשנה הראשונה אך הגירס' דהתם מהופכת ושם נבאר בע"ה :

(דף ג ע"ב) **מה** אתא מישאול י"ט שחל להיות ע"ש וכו'. כתב הרא"ש פרק לולב וערבה וכו' אי מיקלע שבת במוצאי י"ט אחרון של חג נוהגין שלא להסתפק מנוי סוכה עד מ"ש ונראה דשרי בשבת משום דאיתקצאי בין השמשות לא אמרינן ליה כיון דלא נאסר ביה"ש אלא מחמת ספק יום שעבר וה"ל תרי מגו ולא אמרינן ואי משום שבת וי"ט קדושה אחת היא הא קי"ל דשני קדושות הן ע"כ ע"ש אבל מדברי רש"י שם ותוס' במכילתין דף ל' משמע דאסור אלא לתוס' סברי נמי דלא אמרינן תרי מגו ע"ש ותימא הרי מפורש כאן דרבי יוסה מיבעיא ליה אי מותרין נוי סוכה בשבת שלאחר י"ט ואיך פסק הרא"ש בפשיטות דשרי ואף דרבי ירמיה פליג הא בבבלי מסקינן דלא כוותיה דלרבי ירמיה אפי' בשמיני נמי שריא ואנן קי"ל דבשמיני אסור וצ"ע רב :

(שם) **דילא** כן ניתני שלשים ושבע כריתות. וקשה הא בכריתות בבבלי משמע דלאו ככ"ש נשנית הך מתני' דלר' ישמעאל איכא תו המביא זכור עליו ומגדף כר"ע אתיא ע"ש א"כ מאי קשיא ליה דאתיא דלא ככ"ש :

(דף ד ע"א) **בתישה** מי מייב וכו'. אם שיש לדקדק בסוגיא זו שהארכתי בשבת פ' כלל גדול :

(שם ע"ב) **מה** אם מילה שודייו דוחה שבת. פירש"י במס' חולין דף פד ע"ב דאתיא בק"ו מה אם לרעת שדוחה עבודה ועבודה דוחה שבת מילה דוחה אות' וכו' בפר"א ע"ב ותימא הא מסיק התם הש"ס בדף קל"ב דמילה דדוחה שבת יליף מביום וכדפירשתי בקונט' והאי ק"ו מצרעת ק"ו פריכא הוא וצ"ע :

(שם) **ר"י** בעי אם באנדרוגינס שתקע וכו'. בקונ' פירשתי לפי הגירסא שלפנינו ויותר הי' נ"ל דה"פ אם באנדרוגינס השיבו חכמים לר' יוסי איך קאמר"מ שאין לו תשובה הרי תשובה מעלייתא היא דסובר ר' יוסה דאנדרוגינס תוקע לכתחילה לקמן ס"ג ע"ד דר' אמא אנדרוגינס מוציא את מינו לשעבר ע"ד דר"י בתמלה וכו' :

(שם) **ר'** לעזר בנו של ר"ל הקפר. בבבלי בחולין דף פד הגירסא והשיב ר"א הקפר ברבי תשובה ופירש"י בריבי אדם גדול ע"כ וכפי הגירסא שלפנינו דגרם ברבי נראה דה"פ ר"א הקפר בר"א הקפר אלא שקצר הש"ס כיון דשם אביו כשמו :

אבל

6

ענוי נוסחאות (פ"א) וויידא כד"ו וויי דא. (פ"ז) א' כד"ו אחר. (פי"ח) מנירין כד"ו מנירון.

חתם סופר

רבי אומר אלו ואלו וכו'. מבואר להדיא דאיכא כאן איסור תחומין ורוצה להוכיח מכאן דמותר לטלטל מה שבא חוץ לתחום ואכן לא קיי"ל הכי וא"כ מוכח מזה דרבי לא ס"ל מוקצה מחמת איסור דרק מוקצה מחמת ייחוד לסחור ולחלוב ולגדל וכדומה וכהס"ד דש"ס חולין דמוקצה מחמת איסור קיל מאשר מוקצה. ועיין בתוס' שבת י"ט ע"ב ד"ה הני כרכי ותוס' שבת מ"ה ע"ב ד"ה דבריו וכו' ובמג"א שם ועיין מ"ש אני עני בחי' על שיטת מוקצה גבי הורה במנורה כר"ש בנר ויובנו דברי אלו :

עמודי ירושלים

כהדא גמלייל זוגא אוקריה חד סרקיי כמהין אתא שאל לר' מנא א"ל קבלין בגו מגוריין דידך כו'. פי' הקה"ע בגו בתוך בית מגורך והפני משה פי' קבלן אותן מחמת שהוא שכן שלך. וע' בחי' הרב המאירי גבילה (דכ"ה) שכ' בהיה חישש שבא מחוץ לתחום והיה אסור לו רק לחבירו מותר וע"כ ליוה לו לקבל בשביל השכן שלו ע"ש. ובבעל העיטור בשערת הדלכות (ה' יו"ט מחלוקת ס') כ' ע"ד הירושלמי מגוריין למון שכונה ש"מ אפי' בישראל הבא בשבילו מותר ויש מתרמי הדור שפי' הירושלמי קבלם בשביל שכנך כו' אבל למי שנשתלחה אסור כו' ולא משתברא עכ"ל. ועשו"ת הרשב"א הובא בב"י סי' תקט"ו שנשאל אם יש לסמוך על בעה"ע דאפילו למי שבא בשבילו מותר והוא דהוא סמך על הירושלמי הזה ושיטת גירסתינו אינו כן ע"ש. וא"כ לפי מה דקי"ל דאסור לאותו ישראל יש להקשות הירושלמי להלכה ולפרש מגורין עגור השכן שנו ואתייא כהלכתא. וע' בב"י שם שהביא בשם הרוקח כמהין ופטריות שהביא עכו"ם לישראל אסורין. וכ' הב"י דנ"ל דהאי טעמא לאו משום דלא נימא דאינם מחוברים מחובר לקרקע מאחר שגדלים על העלים ע"ש. וקשה לי למה לא הביא הב"י קיוס לדברי הרוקח מהירושלמי הזה שהביא לו כמהין וא"ל קבלין כו' מוכח דבלאו הכי כמהין אסור :

(שם) **אבל** אם שהוא מוטב וכו'. כתב בש"ע א"ח סי' תל"ח סעיף ט"ו ומיהו עדיף טפי לכסות בדקר נעוץ מבעפר תיחוח אם יש לו וכו' המג"א שם ולענ"ד שגם הרא"ש והטור ס"ל שמוטב לכסות באפר כירה מבדקר נעוץ וכו' ומ"ש הרב"י ראיה מהירושלמי מוטב שיטול אפר ולא יחפור בדקר ויכסה וכו' והירושלמי קאי אמתני' ע"ש ומתני' איירי בשיש לו דקר נעוץ ואפ"ה אפר עדיף ככ"ל עיקר ע"כ ותימא הא הירושלמי מפרש למתני' שיחפור בדקר אפי' אין לו דקר נעוץ דהא קאמר בסמוך מברייתא אמרין שמצות עשה דוחה למצות לא תעשה ואי בשיש לו דקר נעוץ אין כאן שום איסור דאורייתא וא"כ אין מכאן שום ראיה די"ל דאף הירושלמי מודה דבשיש לו דקר נעוץ דליכא איסור הכנה מוטב לכסות בדקר נעוץ מלכסות באפר שהוסק בי"ט ואף על תוס' שכתבו בדף ח' בד"ה אר"י ל"ש אלא שהוסק מעי"ט וכו' ובירושלמי מפרש דהכא איירי בשלא שחט אבל שחט שרי אע"ג שהוסק בי"ט שלא לעקור מצות כיסוי ע"כ קשה דהיינו ראיה בכלל דהירושלמי דמפרש למתניתינו דחופר ממש לכסות אע"ג דעושה מלאכה דאורייתא הלכך מתיר נמי לכסות באפר שהוסק בי"ט אבל לבבלי דמוקמי למתני' דוקא בדקר נעוץ י"ל דאוסר באפר שהוסק בי"ט משום נולד והכנה וצ"ע:

(דף ה ע"א) **סולם** של עליי' יכול הוא לעשות מלאכתו וכו'. בסוגיין משמע דעל סולם של עליי' לצורך עלייה בעי מיניה דר"י בר חיי' ובבבלי משמע דלצורך שובכו בעו מיניה ואף זה אסר ר"מ ע"ש וכתבו תוס' והרא"ש וקשה מהא דאמרינן בפ' חלון סולם המצרי אינו ממעט והצורי ממעט ומפרש התם הטעם דסולם המצרי הוא דבר הניטל בשבת (וכ"ה בירושלמי בעירובין דף כא) ופריך א"ה אפי' צורי נמי ומשני כבידו קובעתו כלומר אע"פ שניטל בשבת לפי שאין דרך ליטול מהם מחמת כבדו וכו' ע"ש שהאריכו בתירוצים ומילוקים ולענ"ד נראה דודאי לצורך עצמו לעלות עליהן אינן ניטלין כדמשמע הכא אלא הא דקרי להו דבר הניטל מפני שראויין לישב עליהן לכך נקט דוקא סולם צורי ומצרי דהנך היו ראוין לישיבה אבל סולמות שבא"י לא היו ראוין לישיבה וכ"מ מדברי רש"י בעירובין דף ע"ח אהא דגרסי' התם אמר רבה א"ר חייא דקלים שבבבל אינן צריכין קבע מפני שכבידן קובען ורב יוסף א"ר אושעי' סולמות שבבבל א"צ קבע מפני שכבידן קובען ופי' בד"ה דקלים שבבבל פיסקי דקלים של בבל שהניחן סמוך לכותל למעטו א"צ לקבען בקרקע ואע"ג דדבר הניטל הוא דתורת כלי עליהן דראויין למושב אפ"ה כבידן קבעו שאין בא אדם ונוטלן וכן סולמות ע"כ משמע דאף סולמות שבבבל לישיבה עומדין ולכך נקט סולמות שבבבל דהן ראויות לישיבה יותר מאחרות וניחא בהא דלא פליג ר"מ אסולם צורי כדפליג אסולמות שבבבל וע"ש בעירובין דף שם בתוס' בד"ה סולמות של בבל וכו' וראי' מבוררת לדברינו אלא ממ"ש הרמב"ם פ"ג מה' עירובין וכן הסולם שקבעו בראש הכותל כובדו קובעו ואינו צריך לחברו בבנין ע"כ וקשה הא כתב פ' כ"ו מה' שבת סולם של עליי' אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי ושל שובך מותר להטותו מחלון לחלון אבל לא יוליכן משובך לשובך ע"כ א"כ ל"ל לטעמו מפני שכובדו קובעו תיפוק ליה דאסור לטלטלו אלא ודאי דהה' שבת איירי דאסור לטלטלו לצורך תשמישו לעלות בו בסוגיא דפרקין אלא דעדיין איכא סולמות שראוין לישיבה ובהן קאמר דאם הן כבידן כבידתן קובעתן:

(שם ע"ב) **מקש** על שובכיה וכו'. כתב בש"ע א"ח סי' תצ"ז סעיף י"א אם זימן כל השובך ואינו צריך אלא לזוג אינו מועיל ע"כ וקשה דכאן מפורש דמהני וי"ל דאיירי באפשר שצריך לכל השובך והוא מהני הזמון של כל השובך אך קשה א"כ ל"ל להקיש על השובך ונראה דבמקש על השובך דקעביד מעשה מותר אפי' באין צריך אלא לזוג אחד וצ"ע:

(דף ו ע"א) **הורי** ר' בא בר זבדא במעשר שני כהדא דר'. כתב הרמב"ם פ"ו מהלכות מעשר שני האומר לבנו מ"ש בזוית זה ונמצא בזוית אחר הרי אלו חולין א"ל הרי שם מנה ונמצא מאתים השאר חולין הרי שם מאתים ונמצא מנה הרי אלו חולין וכתב הראב"ד א"א המשנה אמרה הכל מעשר וכו' הכ"מ וטעם רבינו משום דתניא בפ"ק דביצה ובירושלמי פ"ד דמ"ש הניח ר' ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי ר' וחכ"א הכל חולין א"כ מתני' רבי והלכתא כחכמים דרבי' ניניהו ואע"ג דקי"ל סתם במתני' ומחלוק' בברייתא הלכה כסתם שאני הכא דבפ"ק דביצה טרחי אמוראי לאוקמי מתני' כחכמים שמעינן דסברי דהכי הלכתא ולא כסתם ע"כ ותימא הא קי"ל בכל דוכתא מעשה רב וכאן ובפ"ד דמסכת מעשר שני מפורש דר' בא הורי כרבי אף על גב דגם בירושלמי טרחי אמוראי למוקי' מתני' כחכמים אפ"ה מסיק דר' בא הורי כרבי וצ"ע:

(שם ע"ב) **א"ר** אחא ממזיר ובלבד שלא ימזיר כל צרכו וכו'. כ' הרב"י סי' תקי"ט ונראה דה"פ דר"א אמר אע"פ שהתירו להמזיר כיון שלא התירו אלא בקושי אינו ממזיר לגמרי אלא ממזיר כדי שישתמר לבדו ודיו וכו' והפוסקים שלא כתבו דברי ר"א ור"י בר בון איפשר שהם סוברים כיון שלא נזכר בגמרא דידן לא פלוג רבנן ע"ש ע"כ וקשה הא פליגו רבנן בענין זה בכמה ענינים בשהגביר למעלה או מהמצע או מן הצד ובין דבתים ובין דחנויות ואיך דמו דברי הירושלמי בלי טעם לכן נ"ל מה שפירשתי בקונט' עיקר ורב אחא איירי בשיש להם ציר למעלה ולמטה ועלה קאמר שלא יתקע ודברי ר"י בר' בון פשוטי' בטעמן כיון דפירשו הטעם דמשום שמחת י"ט התירו כל שיש תקנה להוציאו בלא שום איסור ודאי דלא עבדינן איסורא וזה ברור:

(דף ז ע"ב) **שמואל** שחק על סיטרא וכו'. בבבלי דף י"ד גרסינן אר"י אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן וכו' אמר רב לרב אחא ברדלא כי דייכת אגלי דוך זו היא גי' הרי"ף והרא"ש ואלא שסוגייא זו הפוכה ממה ששנוי' כאן מיהו לפי מ"ש הרי"ף דאף למ"ד נידוכין כדרכן צריכין שינוי קצת דהיינו לאצלויי א"כ שני הגרסאות נכונים דבין רב ובין שמואל שניהם מודים בתרווייהו וזו סיוע גדולה להרי"ף ע"ש:

(דף ח ע"א) **מהו** מישחוק קונדיטון בי"ט. כתב הב"י סימן תק"ד כ' הר"ן בשם הירושלמי דמותר לשחוק קונדיטון בי"ט ולא ידעתי למה הוצרך הרי כבר פסק הרי"ף דכל התבלין נידוכין כדרכן מה לי לקדר' ומה לי לקונדיטון ושמא י"ל דסד"א דלקונדיטון אפילו שחקו מאתמול אין מפיגין טעמן קמ"ל דשרי ע"כ ולי נראה דקמ"ל דמותר לשחוק קונדיטון לערב יין ודבש ופלפלין דס"ד דאיכא איסורא משום מערב כי היכא דאוסר אלונתין בסמוך אך קשה הא לערב הקונדיטון אפילו בשבת שרי כדתני בפר"א דמילה וי"ל דשאני הכא דאיכא תרתי לשחוק ולערב סד"א דאסור קמ"ל דשרי:

(דף ט ע"א) **תני** משלחין חיטים שהן מאכל עשיסיות וכו'. כתב הרא"ש מדהביא הרי"ף ברייתא זו משמע דפסק כר"ש ולא ידענא מ"ט ובה"ע כ' דטעמא דת"ק כדגרסי' בירוש' אתיא דר"ש בשיטת ר"ע וכו' ות"ק דאסר סבר כר"י הגלילי וכ"ל דגמרא דידן פליגא אירוש' דטעמא דר"ש מפרש בגמרא משום דחזיין למיעבד מינייהו מאכל אדם וכו' ע"כ וטעמו דבה"ע הוא תמוה דהא הרי"ף פסק כר"י הגלילי א"כ ה"ל למפסק כת"ק שוב ראיתי בים"ש שתמה לפרש דברי הרא"ש אך מ"ש הרא"ש דגמרא דידן פליגא אירושלמי גם זה תמוה דהא הברייתא שנויה בגמרא דידן כמו בירושלמי ובשניה' מוזכרים מאכל אדם ומאכל בהמה ואיך נאמר דפליגי אבל פשוט דהא דקאמר הירושלמי דר"ש כר"ע היינו מאי דמתיר לשלוח שעורים שהוא מאכל בהמה צריכין לומר דכר"ע ס"ל אע"ג דיש בשילוח קצת איסורא משום אוושי מילתא או שמוציא מרשות לרשות אפ"ה שרי וכ"ש דקשיא לפמ"ש המהרש"ל בפי' הרא"ש ע"ש וצ"ע:

(שם) **חיטין** שהן מאכל עשיסיו' פול שהן מאכל כדיות. ובבבלי הגירסא חיטין לעשות מהן לודיות ופירש"י מאכל חיטין וכ"כ הערוך מיהו אם הוא מאכל כל אדם מ"ע דת"ק דאסור ולפי הגירסא שלפנינו נראה דאמגביס קאי שהן נקראים גדיין כדאיתא בבבלי בחולין דף סו:

(שם) **אם** אומר את כן אף הוא מעמיד מי"ט למול. כ' בש"ע סי' תק"י סעיף ה' אין עושין גבינה בי"ט וכ' המג"א וכ"ל עיקר הטעם מפני שדרך לעשותו לימים הרבה הוי עובדא דחול וכו' ע"כ והנה תחלת דבריו מכוונים לדברי הירושלמי אבל מ"ש בסופן דהוי כעובדא דחול אין צורך אלא משום גזרה שמא יעשה הרבה כמפורש כאן וכ"מ בין שני הטעמים דלהשתא דירושלמי יש בו דררא דאיסור דאורייתא משא"כ לטעם המג"א:

הדרן עלך פרק ביצה שנולדה

פ"ב (שם ע"ב) **רו"א** אופין ומבשלין על המבושל וכו' כתב הרא"ש בפרקין ובהדיא פליגי ר"א ור"י בירושלמי וכו' ור"י דריש קרא את אשר תאפו דמכלתין דתני' ר"א הרוצה לאפות היה נאפה לו והרוצה לבשל נתבשל לו ע"כ ותימא הא מפורש כאן דאף ר"י יליף מאשר תאפו וגו' דאופין על המבושל וקשיא נמי דה"ל לש"ס בבלי לסביא דברי ר"י ואף דבמכילתא פרשה בשלח הוא כמ"ש הרא"ש מ"מ בירושלמי לא משמע כן וצ"ע:

(שם) **ברם** כמ"ד באלוש וכו'. וקשה הא בקרא כתיב ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין משמע דבסין נאמרה פרשת המן וי"ל במסעי משמע דבמדבר סין היו ג' מסעות ואלוש היתה האחרונה משם נסעו לרפידים א"כ מסתמא פרשת המן נאמרה באלוש:

(שם) **איתא** ממי דבר תורה הוא אסור וע"ת מתירין אר"א בדין היה וכו'. מכאן נראה סייעתא לדעת הרמב"ם דהכנה מי"ט לשבת לכ"ע מדאורייתא מותרת כיון דסתמא דש"ס מסיק הכי בלי שום חולק ועיין בפוסקים:

(דף י ע"א) **מעשה** באחד שהדיר את בנו לת"ת וכו'. בבבלי בנדרים דף לח גרסינן המדיר בנו לת"ת מותר למלאות לו חבית של מים וכו' ופירשו רש"י והר"ן דמסתמא ממילי זוטרי כי הני דליכא בהו ביטול לימוד תורה לא אדריה ע"כ וקשה א"כ מאי ראיה מייתי מהם לעירובי תבשילין וצ"ע:

(שם) **הדא** אמרה אע"פ שאין בהן כזית אית הוה בהון שיעורא. כתב המרדכי ומביאו ב"י סי' תקכ"ז דאיתא בירושלמי עירובי תבשילין כך הם פת כביצה ותבשיל כזית והא דקאמר פת כביצה ותבשיל כזית פליג אתלמודא דידן דמשמע שיעור כזית ולא מפליג בין פת לתבשיל ע"כ ובש"ע בהג"ה פסק כהירושלמי דבעינן פת כביצה ע"כ ולא ידעתי אנה מצא דבר זה אדרבה בסוגיין משמע בסמוך דע"ת אין לו שיעור כלל ואפילו בפחות מכזית סגי וכדתני בברייתא דמסייע מינה לרבי יוחנן וצ"ע:

(שם) **אר"ח** תניי היה לו לר"מ הגדול. כ' המרדכי ומביאו ב"י שם ובירושלמי איכא פלוגתא אם צריך להתנות מעי"ט ואיכא מ"ד שא"צ להתנות מעי"ט גם ע"ז סמך מהר"ש בונבור"ק והתיר לסמוך עליהם בי"ט עצמו בלא תנאי דבשל סופרים הלך אחר המיקל ע"כ ותימא הא ליכא פלוגתא בהא דצריך להתנות מבעי"ט אלא דפריך הש"ס ומתמה על הך ברייתא כי האי דמתמה דסבר שלא היה בהן כזית ומשני שהיה בהן כזית וצ"ע:

(דף יא ע"א) **היה** אוכל עם חבורה זו וכו'. פירש"י בדף י"ט הטביל כליו לאכול פסחו בחבורה זו ונמלך להימנות עם חבורה אחרת וכו' ע"כ וכ"פ הר"ב וקשה הא תני היה אוכל בחבורה זו וכו' ובפסח כיון שכבר אכל בחבורה אחת אסור לו לאכול בחבורה אחרת א"ו כמ"ש בקונ' עיקר וכ"פ הרמב"ם ומ"ש התי"ט דקשיא היינו רישא נ"ל דלא קשה מידי דסד"א כיון שהאדם שרוצה לאכול מעשר שני אע"פ שכבר טבל והוחזק לחולין צריך טבילה שנית כדתנן פ"ב דחגיגה א"כ גם כליו צריכין טבילה ואסור בי"ט קמ"ל דשרי מה שאין כן ברישא דלא איירי שרוצה לאכול ממנו אלא עושה לצורך אחרים:

(שם) **דוד** מת בעצרת וכו'. וא"ת דלמא שבת היה לכך לא הקריבו ביום ההוא וכ"מ בבבלי וי"ל דכתיב והנמצא אתו אבנים נתנו לאוצר בית ה' וגומר ואי שבת היה איך הוציאו מבתיהן לבית ה' וא"ת מנ"ל דוי"ט היה וי"ל דכתיב ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' למחרת היום ההוא פרים אלף וגו' וזבחים לרוב לכל ישראל הני זבחים מאי עבידתייהו אלא הראשונים הם שלמי חגיגה שהם חובה והאחרונים שלמי נדבה וא"ת אם בי"ט היה איך התנדבו הא קיי"ל אין מקדישין בי"ט י"ל באותה שעה לא היתה תקנה זו א"נ כיון דצרכי מקדש היה לא גזרו עליו כמו שלא גזרו על שבות במקדש והרב בעל משנה למלך האריך בסוגיא זו פ"ג מהל' אבל ופירושו בסוגיין קשה ע"ש:

(שם ע"ב) **הדא** אמרה בשירותא וכו'. כתב הר"ש בס' י"מ פי' מכאן למדנו שבתחלה צריך לקוץ סיב שבעץ מעצמו כלומר שאין להמתין הדבר אלא תיכף ומיד צריך לקוץ הסיב הגדל בעץ שיקצץ מעצמו ע"י נדנוד העלים שאם ימתין עד יגדל ויתחזק לא יוכל לקצצו וא"כ וכו' ע"כ ואין לשון הש"ס סובל פירושו ומ"ש בקונ' הוא עיקר:

(דף יב ע"א) **תבשיל** דרכו לאכול ממנו וכו'. וקשה מאי פסקי' דאוכל מתבשיל ואינו שותה ממימיו וכ"ל דה"ג תבשיל אין דרכו לאכול ממנו וחמין דרכו לשתות ממנו וה"פ מה בין תבשיל לחמין דמשמע בתבשיל אף ב"ה מודו דאסור לטמון ומשני דתבשיל דרכו לטמנו חי ואין ראוי לאכול ממנו בע"ש ולכך אסרי ב"ה אבל חמין דרכו לשתות ממנו אפילו לא נתחממו כל צרכן אך בבבלי משמע דלב"ה מותר להטמין נמי תבשיל וצ"ע:

(שם ע"ב) **ולא** מקרצפין שלא יבואו לידי תלישה. וקשה למה לא גזרו גם בקירוד משום תלישת שיער וי"ל כיון שהיא דקות אינן תולשין השיער מיהו לפי מה שפירש הרמב"ם דקירוד היינו הסרת זבובים הקטנים וקרצוף היינו הסרת זבובים הגדולים קשה למה לא קאמר טעם אחד לשניהם וי"ל דה"ק בקרצוף אינו אלא חשש תלישה אבל בקירוד איכא נמי חשש חבורה ודוחק מיהו בבבלי משמע דבקרצוף אין חשש תלישת שיער:

הדרן עלך פרק יום טוב

פ"ג (דף יד ע"א) **תני** אבל מביאה ע"ג עורה וכו'. כתוב בש"ע א"ח סי' תצ"ח סעיף ז' בהג"ה וי"א דאין להפשיטה כלל אא"כ שחטה לצורך י"ט וכן ראוי להורות וכ' המג"א וצ"ע כיון שהירושלמי כתב בהדיא להתיר והר"ן והרשב"א הביאוהו איך חלק עליהם הש"ג וכו' ע"ש והמעיין בש"ג יראה שאינו מוכרח שאוסר הפשטה אפילו בהכנת אבר אלא כל שאסור לטלטלה וכיון שמכין אבר מותרת הטלטול כמפורש לעיל בפ"ק אך תימא שלאחר העיון נראה שאין כוונת הירושלמי כלל בהיתר העור ולא איירי במסוכנת אלא בשחטה בשדה בהמה בריאה וכמ"ש הט"ז דסיפא שחטה בשדה איירי בבריאה שאם מביאה ע"ג עורה א"כ להביאה איברים איברים ודוקא אם שייר בה אבר אחד דלא מיחזי כעובדין דחול אבל בלא"ה אסור וזה מבואר מאיד לשון ע"ג עורה משמע שהבשר ניטל ע"י העור כמו מטבילין ע"ג מימיו וכן מפורש לקמן בר"פ המביא היך מה דלא אמר מביאה ע"ג עורה ודכוותה מביאה ע"ג קנקנה הרי דאהיתר טלטול הבשר קאי וזה ברור וצע"ג:

(שם ע"ב) **דמאי** מדבריהם וכו'. וקשה דלמא שאני דמאי שצריך לעשות מעשה להפריש התרומה וגם צריך שיאמר בפירוש נראה כמתקן משא"כ בראיית טריפה דבראייה בעלמא סגי גם אין צריך להוציא דבר בפיו אין נראה כמתקן ועוד בעלמא בדמאי כל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקן הלכך דמאי דינו כתרומה ודאי משא"כ בטריפה:

(שם) **תיפתר** שעבר המומחה וראהו. מכאן מוכח דהא דקאמר"ש שאין זה מן המוכן היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם עבר וראהו מותר דהא בכור זה שנולד מן הטריפה לא היה לו היתר מחמת אמו ואפ"ה מותר כשעבר וראהו וזה ראי' מבוררת לפירש"י במתניתין ע"ש וא"ת תיפוק ליה שעגל נולד הוא וי"ל מגו דמהני' ליה לידה להתירו בשחיטה מהני נמי להתירו מאיסור מוקצה שבו וכה"ג משני הש"ס בבלי בפ"ק:

(שם) **אע"פ** שלא היבב לשחוט אחד מהן. כתב הרמב"ם פ"ב מהי"ט או"ב שנפלו לבור מעלה את הראשון ע"מ לשחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים וכו' רצה זה שוחט רצה זה שוחט וכו' המג"ע ובירושלמי נראה דאפילו אינו שוחט אחד מהם מותר ורבינו הביא הברייתא כפשטה בגמרא וכ"כ הרשב"א להחמיר ולשחוט אחד מהם ע"כ ואף דמפשטה דסוגיין משמע דמותר אפילו אינו שוחט אחד מהם מ"מ אחרי העיון אין נראה כן דא"כ הכי ה"ל לר"י למימר אע"פ שאינו שוחט אחד מהם מותר מאי אע"פ שלא היבב אלא ודאי דה"ק אע"פ שלא היבב קודם שנפלו לבור לשחוט אפי' אחד מהם אפ"ה מותר להערים עכשיו ולהעלות שניהן ועוד אדמפלגי במו"ב לפלגו בבהמה דעלמא לר"א דאסור להערים אסור להעלותה אלא אם כן שחטה ולר"י דמותר להערים מותר להעלותה אפילו לא ישחטנה א"כ אלא ודאי דליכא מ"ד הכי אלא במו"ב מתיר ר"י להעלות הראשון ולהערים כיון שאינו יכול לשחוט שניהם ומכאן תימה על מ"ש המג"א סימן תצ"ח ס"ק כ' וז"ל ומשמע דאם נפלו בהמות שאינן מו"ב מותר להעלותן אף על פי שאינו שוחט א' מהם כיון שראויות כולן לשחיטה וכ"מ ס"ט בהג"ה וצ"ע עכ"ל דודאי ליתא וכמ"ש וע"ש שכ"מ ס"ט בהג"ה אינו ראיה כלל שז"ל שם ואם נפל בכור בבור אסור להעלותו דהא אינו ראוי לשחטו אלא עושה לו פרנסה במקומו ע"כ מדקאמר אינו ראוי משמע ליה דבראוי לשחיטה סגי להעלותו ואיני מבין דבריו דהר"ב קושטא דמילתא נקט שאינו ראוי לשחיטה א"כ לא שייך לומר שמעלהו לשחטו וזה פשוט וברור:

(דף טו ע"ב) **אף** מפיים הוא אדם את עצמו בליטרא וכו'. כתב ב"י בסי' ת"ק ול"נ דתלמודא דידן לא סבר הכי דהא איפליגי רב ושמואל במדידת קמח ומשמע דבביתו איירי ואפילו רב לא שרי אלא כדי שתטול חלה בעין יפה אבל היכא דלא שייך האי טעמא אפילו רב נמי אוסר ע"כ וקשה הרי כתב הרא"ש דטעם האוסרין במדידת הקמח משום דיכול למדוד מאתמול ע"ש והך טעמא לא שייך כאן ואף שהרב"י מקשה ע"ז דאף דקמח אפשר שלא היה לו מעי"ט י"ל דבאמת דבהכה"ג נמי שרי ועוד גבי חלה אסור דמודד לצורך דבר אסור דמייתיכן למכירה אבל הכא דמודד לעצמו להפיס דעתו שרי ואיך דוחה דברי הירושלמי שהורו הלכה למעשה להתירה ואמר דנהגין רבנן כהדא כרשב"ג:

(שם) **אין** מרגילין. פירש"י בבכורות דף ל"ג להפשיטן דרך הרגלים כל העור שלם לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנין אותו בעורות כבשים המופשטים שלימים ע"כ וקשה הא מסקינן הכא דמינכום לד"ה שרי ואפילו ר"י בר' בון דאמר דפליגי במפוח

כיון דמילי דרבנן הוא אזלינן בתר המיקל והרי ואין לאסור אלא למיחבט והיינו שמוליא כל הכבשר דרך רגל אחד וכ"פ הרמב"ם וכ"פ בש"ע וצ"ע :

הדרן עלך פרק אין צדין

פ"ד (דף טו ע"א) באילין קורפדייא וכו' דמיטענון תרי ותלת בגו ידא. וקשה הכא דפירש"י במתני' לפניו היינו בידו דהא משמ' כאן בידו כדרכו הוא ואסור אלא ודאי פי' בקונ' עיקר שמביאן על כתיפו ולפניו וכיוצא נמי בהא דלא תני בריש בידו כדתני בסיפא ועיין בתי"ט בד"ה בידו וכו' :

(שם ע"ב) מתניתא כמ"ד לכל נפש וכו'. כ' הש"מ בשם הרשב"א כיון דקי"ל כר"י הגלילי אין מוליכין תבן ותבואה מרשות לרשות להאכיל לבהמתו שההולכה מלאכה גמורה היא לא התירו אכל בהמה אלא טלטול לבד שהוא מד"ס ע"כ וקשה כיון דמתני' דהכא איירי במוליא תבן לצורך בהמה וכפי' רש"י והר"ב א"כ אס"ד דאף שהולכה אסורה לר"י הגלילי ע"כ לומר דמתני' כרבנן אתיא א"כ קשיא סתמא אסתמא דהא סתמא דהלכה כר"י הגלילי אתיא ועוד אם כן למה פסקו הפוסקים כר"י הגלילי משום סתמא דהלכה הא איכא הך סתמא כר"ע ונהדרין לכללין הלכה כר"ע מחבירו וא"ל דמתני' במוליך להיסק איירי דהא משמע כאן דבמוליך להיסק גרע ממוליך לבהמה ועוד הא ודאי צ"ל דרש"י פליג וסובר דבמוליך לבהמה נמי שריא ותמיהא על המפרשים שלא הרגישו :

(שם) באילין פיכולייא. כתב הרא"ש בפ"ק דמעשרות גרוגרות מפוללים ומקולפים ורגילים נמי להסריח דאי לאו הכי וכי לא ידע ר"ש דהגרוגרת שבשבית אינן מוקצה ובזילה ראיתי בפי' פיכולייא בצלים עכ"ל ואינו מחוור דפי' פיכולייא מבואר בקונ' וכן הוא בבבלי בסוף מכלתין דבעי מיניה ר"ש בר ר' מרבי פצעילי תמרה וכו' ואינן אלא תמרים גם מ"ש וכי לא ידע דהגרוגרת שבשבית וכו' לא ידענו מאי קאמר דודאי לאו בגרוגרת שבשבית קמיבעיא ליה אלא בגרוגרת שעל הגג ומה שפירשתי בקונט' עיקר :

(דף יז ע"א) אבל אם התנה מותר. לא ידעתי למה השמיטו הפוסקים דין תנאי זה ועיין במג"א סי' תקי"ח סעיף א' :

(שם) ובלבד מן המפוזרי' שבקרפף. קצת קשה כיון דקאמר הלכה כדברי המחמיר ממילא ידעינן דהכי' נתן ס"ל ואם נאמר ובלבד מן המפוזרי' שבקרפף שבבבלי נמי קאמר שמואל מפוזרין מן הקרפף קשה א"כ הוא דלא כמאן :

(שם ע"ב) בשאין עליהן תואר כלי אבל יש עליהן תואר כלי ואפי' שנשברו בי"ט מותר. כתב המג"א סי' תק"א וצ"ל דאפילו היתה הקורה רעועה מקרי נולד דמעיקרא כלי והשתא שבר כלי וכ"כ הרב"י בשם הירוש' אפי' כלי שנשבר מעי"ט ויש בו תואר כלי ונשבר בי"ט אסור ומיהו בירוש' ד"ק הגי' אם יש עליו תואר כלי אפילו נשבר ביום טוב מותר להסיקו וכ"כ הב"י עצמו סי' זה ומיירי שעושין עדיין מעין מלאכתן הראשונה וכו' ע"כ וגם הד"מ כתב הא דכתב הב"י בשם הירוש' בקורה אבל אם יש עליה תואר כלי אפילו נשברה מעי"ט אסור ונראה שמאתמול היה עליו עדיין תואר כלי ואח"כ נשבר בי"ט ולכן אסור דאל"כ אף שנשאר בו תואר כלי שרי כמש"ל סוף סי' זה עכ"ל נראה דסברו שהרב"י שהעתיק דברי הירוש' דסתרו אהדדי לכך דחק הד"מ לפרשו בשנשבר בי"ט וכו' והמג"א סבר שהעתיק שני גירסאות ומן התימא עליו שלא ראה שאף בירוש' ד"ק הגירסא כמ"ש הב"י והניחם אמת דבקורה אם נשאר עלי' תואר כלי לקורה אסור שהרי הקורה מוקצה היא לכ"ע ואסורה בטלטול ולענין הסקה בכלים המותרים בטלטול שיש עליהן תואר כלי שרי להסיק בהם והדברים ברורים :

(שם) מ"ד מבקעין במגל של יד וכו'. וצ"ע למה השמיטו הפוסקים חילוק זה וביותר יש לתמוה אמ"ש התי"ט מגל פי' הערוך מגל יד עשוי לשבר עצמות ועצים ע"כ וזה מפורש דלא כירוש' ואם נדחוק ונאמר דהירוש' לשיטתו אזיל דפסק דמבקעין בקרדום ואנן לא קי"ל הכי אף אנו נאמר דיש לנו לפסוק כירו' גם בזה כיון דשמואל אמר הלכה כמתיר ואע"ג דסתם מתני' תנן ולא בקרדום י"ל דאתיא כב"ש וכה"ג משני הבבלי אריש' מביאין עצים מן השדה וכו' ע"ש וצ"ע :

(דף יח ע"א) מ"ד ממתקין בשנתנו ע"ג הגחלת וכו'. בבבלי בשבת דף קל"ד גרסי' אין ממתקין בגחלת והתניא ממתקין בגחלת ל"ק כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ א"ל אביי לר"י ומ"ש מבשרא אגומרי א"ל הא איכא כיבוי והא ליכא כיבוי כן היא גי' הרי"ף בפ"ב דמכלתין והשיג עליו הרז"ה ע"ש ובספ' מלחמות וצ"ל דה"פ הא איכא כיבוי שדרך להניח הגחלת ע"ג החרדל ואיכא כיבוי משא"כ בבשר שמניח אגומרי אין הכיבוי ניכר בו ואינו מכבה כל כך ולכך לא מחלק בסוגיין בין גחלת של עץ לשל מתכת אבל הבבלי דמחלק בין עץ למתכת אורחא דמלתא נקט דדרך למחק הגחלת ע"ג החרדל לפ"ז אם נותן החרדל ע"ג גחלת אף הבבלי מודה דאפי' של עץ מותר :

(שם) תני לפסים סתומות וכו'. מהכא משמע שהאלפסין עירוניות הם סתומות וכדפירשתי בקונט' מדמסיק אתיא דידא' דהכא כסתמא דתמן וכו' והוא סייעתא גדולה לפי' ר"ת בבבלי דף לב בתו' בד"ה אלפסין עירוניות וכו' וכ"פ הרמב"ם בהל' כלים ודלא כפירש"י ולא ידעתי למה לא הביאו תוס' סיוע לדבריהם מהכא וצ"ע :

(שם) הדא קילוריא שרי מישוף ומכחול מיני' בי"ט. וקשה מאי איריא י"ט הא אפי' בשבת שרי דגרסי' בירוש' בשבת דף מ"ט א"ר סימון שרא לי ר' אבהו מיס' קילורי' בשבת וא"ל דהתם בשבת בחולה שיש בו סכנה איירי דא"כ מאי קמ"ל לרבי סימון אלא ודאי דבחולה שאין בו סכנה איירי א"כ מאי קמ"ל דבי"ט שרי וי"ל דבשבת איירי לשימור וכאן בי"ט קמ"ל דאפילו לרפואה שרי א"נ בהיפך בשבת איירי שצריך לו לרפואה התירו ובי"ט אפילו לשימור בעלמא נמי שרי :

(שם ע"ב) ההן סיקירה וכו'. פי' בגליון מין צבע המותך השיער מן הגומא שלו ע"כ ואין פי' זה נכון כדמוכח בפ' כלל גדול דף כח ע"א ואף בגליון שם הרגיש בזה ופ"ק מסיכא תפיק אדעתין להתיר לסוך בצבע בי"ט להסיר השיער ואפילו אינו מותך מן הגומא ופי' מ"ש בשבת שם ולפום סוגיין נ"ל שהוא מין מאכל ומגבל אותו בכלי במוזק וכשהוא לוקמו מן הכלי מתיכות מתיכות חייב משום ממחק ופי' זה מסתייעא מאוד בסוגיא דפ' כלל גדול ע"ש והוא הנכון :

(שם) לעשות ציבור ביניהן. וקשה הא מפורש במתני' מאי ביניהו דלרבנן מגבב מלפניו דוקא אבל לא מן החצר וי"ל דקשיא ליה הא לעולם כשמלקט הוא לפניו לכן קאמר דלעשות צבור ביניהו ודוחק ובבבלי מייתא ברייתא ת"ר מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשה צבורין צבורין ור"ש מתיר א"כ וסובר הירוש' דת"ק דמתני' איהו נמי ת"ק דברייתא וכ"כ הר"ן ע"ש ועיי"ש בפרקין סימן י"ט וצ"ע :

הדרן עלך פרק המביא

פ"ה (דף יט ע"ב) תני חבית של טבל שנתרועעה מביא כלי אחר. מדלא תני הכא ובלבד שלא יקלוט כדתני בברייתא בבבלי בשבת דף קי"ו ע"ב דגרסינן התם נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף ע"כ שמעי' דאיכא לחלק בין נשברה לנתרועעה דבנשברה צריך לשנות מדרך חול דמיישינן שמא יביא כלים דרך רה"ר ובנתרועעה שאינו בהול כל כך לא מיישי' וזה סייעתא גדולה לדברי ר"ת שכתבו תוס' בשבת דף הנ"ל וכ"כ בש"ע א"ח סי' של"ו ס"א בהג"ה :

(שם) חבית של טבל וכו' כתבו תוס' בשבת דף מ"ב בד"ה הלכה שאינה מצוי' וכו' פירש בקונט' וכו' וגרס בהאי דאביי חבית של טבל שנשברה וכו' ועוד דבפ' כל כתבי משמע בהדיא דל"ג בברייתא דהכא טבל וכו' ע"כ וקשה דבסוגיין מוכח דגרסי' טבל דאל"כ מאי מוקצה שייך בה וכן מוכח מדר"מ בסמוך לכן נ"ל דגירסת רש"י הם עיקר וברייתא דפרק כל כתבי היא ברייתא אחרת וכמ"ש בחידושי במס' שבת ע"ש :

(שם) והא תני על העביט של ענבים וכו'. כתב הרמ"א בא"ח סי' של"ה למ"ד אין במינו אינו בטל אפי' בדבר שיל"מ מותר לתת כלי עם מים תחת העביט של ענבים שיתבטל היין במים ראשון ראשון ע"כ וקשה אם כן אף עביט של ענבים יש היתר ומאי משני הש"ס בסמוך זה יש לו מוקצה שאין לו תקנה משא"כ טבל אם עבר ותקנו מתוקן אין לו מוקצה הא אף זה יש לו תקנה ע"י ביטול וא"ת דבנתינת המים אין כוונתו לאכילה אלא להצלת היין דאל"כ תיפוק לי' דאין מבטלין איסור לכתחילה וכמ"ש המג"א שם לכך ה"ל מוקצה י"ל הא מיהת יש היתר לאיסורו דומיא דטבל דאס"ד דאסור אף לאחר הביטול א"כ מאי מהני הביטול אלא ודאי דסובר כיון שאין כוונתו אלא להצלה מותר לבטלו וכיון שביטלו מותר אף באכילה וקשיא מ"ש מטבל וצ"ע :

(דף כ ע"א) דר"מ היא וכו'. וקשה הא תנן בפ"ו דכלאים גפן שיבשה אסורה ואינה מתקדשת רמ"א אף צמר גפן אוסר ואינו מקדש ומדסיפא ר"מ רישא לאו ר"מ וי"ל דגרסי' התם בירושלמי עלה דהך מתני' אר"א הלכה דר"מ היא וה"פ הלכה דרישא נמי ר"מ וה"ק שר"מ אוסר צמר גפן מפני מראית העין ה"ה נמי גפן שיבש ומדאסיק הכא דבין לח בין יבש אסור לד"ה בשבת ובי"ט והכי קי"ל לכך פסק הרמב"ם בפ"ה דכלאים כהך מתני' ואפי' יבש לגמרי אסור וע"ש בהשגות ובכ"מ ועיין בתי"ט פ"ז דכלאים וצ"ע :

(שם) הדא אמרה שמא ישכח וירעיד. כ' בגליון וירעיד פי' בתמיה עד כאן ודבריו תמוהים א"כ נ"ל הטעם שמא ישכח ויאכל וזה קשה מן הראשון וכי שייך בבהמה שמא ישכח ויאכל ועוד מדקאמר נשמעינה וכו' וקאמר הדא אמרה משמע דבניחותא קאמר וכמ"ש בקונט' והוא עיקר :

(שם ע"ב) ולא מספקין סיפוק שהוא מחמתו כדכתיב וכו'. כתב התי"ט במתני' ולא מספקין פירוש הר"ב כף על ירך כמו ספקתי על ירך דירמי' וכפירש"י וכו' והקרוב אלי אילו הוו הרי"ף והרא"ש מעייני בפסוקי והוו משכחין להו לא היו מוספין להירושלמי הואיל והבבלי לא מפרש וכמ"ש ע"כ באמ' לא שמעתי דברי תימא כאילו שהרי"ף והרא"ש לא היו בקיאין במקרא ונוסיף לזה ה"ז בא במחתרת על הירו' שמ"ו נעלם ממנו המקר' הזה שהבית הוא והדבר ברור שהיה פירו' זה מקובל לחכמי התלמוד במשנתינו אלא שהביאו מקרא זה לסמך בעלמא וכן דרך הירושלמי לכתוב רמזים ממקראות אפילו רמז קל וכמ"ש הרמב"ם בכמה מקומות ואני אומר דאפשר לדינא אין נפקותא כלל אלא דהירושלמי בא לפרש פי' המשנה וא"צ שהרי רש"י פי' בביצה מטפחין ביד מספקין כף על ירך ובשבת ר"פ השואל פירש מספקין כף אל כף מטפחין על הלב ע"כ ועכ"ל דלא דק דכולהו איתנהו ביה :

(שם) מהו מוקצה על כריסה בסובתא א"ל במולא מי התיר לך. משמע דכל אדם אסור להכניס ידו למטה מאבנטו ורבינו הקדוש אע"פ שהיה נשוי היה מחמיר על עצמו וכמ"ש תוס' והא דגרסינן בבבלי פ"ב דנדה יד לאמה תקצץ על שהכניס ידו למטה מטיבורו אמה דרישא לאו דוקא אלא לפי שעיקר איסורא משום אמה כינה הכל בשם זה וכל זה דלא כמ"ש המג"א בא"ח סוף סי' ג' ע"ש :

(דף כא ע"א) רשב"ל אמר אין מקדישין. וקשה הא תני לעיל בפ"ב שאלה בבא בן בוטי והביא כאן בי"ט ואמר מי שירצה יבא ויסמוך וכן קשה אבבלי בשבת דף קמ"ח דרצה להביא סייעתא לר"י דאמר מקדישין פסחים בי"ט ולמה לא מייתי מהך ברייתא דבבא בן בוטי ובבבלי פ"ב דמכילתין היא שנויה וע"ק מהיכא תיתי לאסרו הא קי"ל אין שבו' במקדש מיהו אהא י"ל כיון דאסור להביא חולין לעזרה וצריך להקדישו בהר הבית סובר רשב"ל דיש שבות ועי"ל דשאני הכא דהיה אפשר לו להקדיש מאתמול ולא התירו במקדש כי היכא דלא התירו חתיכת יבלתו ולכך לא מייתי סייעתא בבבלי מהא דבבא בן בוטי שלא היה אפשר להקדיש מאתמול שהיו סוברים כב"ש שאסור להביא עולות בי"ט וגם הקושי' ראשונה ניחא דפלוגתייהו דר"י ורשב"ל בשהיה אפשר להקדישו מאתמול :

(שם ע"ב) א"ל לא תאסור ולא תשרי. כתב הה"מ פ"ק מהי"ט ואע"ג דר"י אמר לא תאסור ולא תשרי לא סמך רבי' עליו כיון דבגמרתינו ר"י עצמו סובר מתוך בהבערה עכ"ל ולפמ"ש בקונט' אין כאן סתירה מהבבלי על הירושלמי דהתם קאר"י דאין לוקין על הבערה שלא לצורך כיון דהלכה כך היא דאמרינן מתוך אבל מיהא מורין כן א"כ הכא שאני דאיירי בנר של אבטלה שאין בו צורך היום כלל וכ"מ ברא"ש ועיי' בבבלי בתו' דף י"ב ע"ב :

(שם) תחומין עשו אותו כמידת הדין. וא"ת הא בפ"ח דשביעית איתא לפלוגתייהו דר"י ורשב"ל ור"י סובר משיכה קונה דבר תורה ואיך קאמר ר' בא דלא כהלכתא דהא קי"ל הלכתא כר"י וי"ל דר' בא גורס פלוגתייהו דר"י סובר מעות קונו' דבר תורה וכ"ה בבבלי בכמה מקומות :

(דף כב ע"א) ומברכין על השלהבת וכו'. ותימא למה לא תני ששה דברים נאמרה בגחלת ושלהבת ולימשוך נמי הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכ"מ ואי משום דכבר תני במתני' לא קחשיב הרי גחלת של הקדש נמי תני במתני' וקחשיב ובבבלי נמי דלא קחשיב הא דמברכין על השלהבת י"ל דחומרא דגחלת קחשיב וקולא דידיה לא קחשיב מיהו בתוס' היא כגי' הירוש' וי"ל דתנא ושייר אך קשה כיון דתנא מנייתא לא שייך למימר תני ושייר :

(שם) ומברכין על השלהבת וכו'. כתב הרא"ש בפרקין הא דאמרי' לברך בשלהבת עכו"ם ואע"ג דשריא משום דיש עמה גחלת ואע"פ שאין הברכה אלא על השלהבת ע"כ וקשה הרי עיקר הטעם דשלהבת עכו"ם מותר' משום דמאים וכדפירשתי בקונ' א"כ איך יברך עליו וצ"ע :

הדרן עלך פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה

מראה ביצה פרק ראשון הפנים

דף א ע"א) ביצה שנולדה בי"ט. מה טעמון דבית שמאי וכו'. מדקא מפרש טעמייהו משום דמוכנת היא על גב אמה ע"כ אין לפרש זה כפי אוקימתא דרב נחמן דהבבלי דאוקי' למתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים וב"ש לית להו מוקצה ולא נולד אלא במוקצה דבעלי חיים דחמיר טפי ומוקצה ביותר הוא דלית להו מוקצה וכדכתבו התוס' ד"ה דילמא וכו' מדקאמרי ב"ש לקמן לא יטול אלא א"כ נענע מבעוד יום וכו'. וע"כ דהך סברא קיימא גם לפי מסקנת אוקימתא דרב נחמן דב"ש כר"ש ולית להו מוקצה וכי היכי דלא תיקשי ב"ש אדב"ש ודר"ש אדר"ש צריכין אנו לחלק בין מוקצה למוקצה דבמוקצה דבעלי חיים דחמיר לית להו מוקצה וכמו דאשכחן לר"ש דאית ליה מוקצה גבי גרוגרות וצמוקים משום דאתקצאי טפי וב"ה כר' יהודה דאית ליה מוקצה בי"ט כדאסיק רב נחמן לפי אוקימתא דידיה (ומה שכתבו התוס' דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי היינו דווקא בבעלי חיים שהן עצמן מוקצה כי הך דב"ש דלקמן לא יטול וכו' אבל דבר הנולד מבעלי חיים כגון עגל שנולד בי"ט דלקמן לית ביה לא משום מוקצה ולא משום נולד כדכתבו התוס' לקמן דף ב' ע"ב ד"ה עגל וכו' אלא שצריך שיהא מוכן אגב אמו ולאפוקי אפרוח שנולד בי"ט דאינו מוכן אגב אמו וטעם אחר ליכא לסיתרא לרב כדלקמן) וכל זה לא שייך לפרש לשיטתא דהאי ש"ס דאי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מיירי מאי מוכנת היא על גב אמה דקאמר הרי התרנגולת ודאי מוקצית היא. וכן נמי לא סבירא ליה לשיטתא דהאי ש"ס לטעמיה דרבה לב"ה משום הכנה משבת לי"ט חדא שלא הוזכר כלל כאן מענין טעמא דהכנה משבת לי"ט או מי"ט לשבת ועוד דהרי לטעמא דרבה על כרחך לומר דקסבר ביצה דאיתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ובהדיא קאמר הכא בפשיטות לקמן גבי עגל שנולד בי"ט וכו' הוה ר' זעירא ואמר עגל מאתמול הוא גומר ברה הכא בו ביום נולדה נגמרה בו ביום נולדה שמעינן מיהת דלא אמרינן בביצה מאתמול גמרה לה ולא ס"ל להאי ש"ס לטעמא דרבה. ועוד דהא דמייתי הכא לקמן להתוספתא דפליגי חכמים ור' יהודה בי"ט ושבת הסמוכין אליבא דב"ה אם נולדה בזה מותרת בזה מ"מ לא אסיק אלא כחכמים דלא אסרי משבת לי"ט או מי"ט לשבת כדקאמר בסוף הלכה בפשיטות לא דייך שהאמרת עליה שאם נולדה בי"ט לא תאכל בי"ט וכו'. אלמא משום מוקצה בעלמא אסרי ב"ה בו ביום ולא מדינא וכן לא עדמה האי ש"ס לביצה עם פירות הנושרין כדקאמר

כדקאמר

דאמר לקמן בהדיא מה בין נשרין מה בין ביצים וכו' אלו ביצים באמותיהן שמא אין מותרות. אבל הלין שמצינן דאין לפרש לשיטתא דהאי ש"ס לענין אוקמתא דמתני' אלא כרבה אבל לא כטעמיה. והו כדפרישית בפנים דבתרנגולת העומדת לאכילה עסקינן והא פליגי דב"ש סברי מותרת משום דמוכנת היא אגב אמה וב"ה אסרי בו ביום משום מוקצה די"ט וכדקא מפרש לטעמייהו דנעשה כמוקצה שיבש ולא ידע בו (ולסברא דהאי ש"ס אפשר לומר דגם ר"ש מודה בכה"ג כדאמרינן דאע"ג דלית ליה לר"ש מוקצה בגרוגרות וצמוקין מודה הוא וכן נמי בכה"ג ועיין בדבור דלקמן) והו כסבריה דרב נחמן לענין דינא בענין דמחמיר המוקצה בי"ט ומוקי לב"ה כר' יהודה בעלמא דאית ליה מוקצה ובשבת כר' שמעון בעלמא דלית ליה מוקצה דהכי דאוקמתיה במתני' אידמי לה ומהא קושיין דניפלוג בתרווייהו וכו' מ"מ עיקר סברא דידיה קושטא הוא ואליבא דהלכתא וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות וכן דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכמ"ש בהדיא בפ"א מהל' י"ט בהל' י"ז ויש בי"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה שהמוקצה אסור בי"ט ומותר בשבת מפני שי"ט קל משבת אסרו בו המוקצה שמא יבא לזלזל בו. ובהכי מיתרצא נמי שפיר קושיית בעל המאור ז"ל שכתב מיהו איכא לאקשויי עלה מהא דאמר רבא לקמן בפ"ב דף י"ח מי איכא מידי דבשבת ש"י וביה"כ אסור וה"כ מי איכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור והיכי קיי"ל הלכתא בשבת כר"ש ובי"ט כר' יהודה והאריך לתרץ בענין זה וכתב הריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כדי שתסתלק קושיא זו מעליך וע"ש שמחלק בין מוקצה הבא על דבר שהנאתו ע"י מלאכה או מעשה המותר די"ט ואסור בשבת וכו'. והרמב"ן טען עליו ועל הכלל שמסר בזה ע"ש שהאריך בזה ובסוף כתב דקושיא הניטלה עליה בזה תירץ אותה רב נחמן דגבי שבת דחמיר לא אתו לזלזולי בה וי"ט דקיל אתי לזלזולי ביה ולפיכך החמירו בו יותר דכל עיקר לא דברו חכמים במוקצה אלא כדי שיהדור ויזמין לעצמו צרכו מעי"ט ולא יצטרך לחזור ולטרוח בסעודה שמא יבוא בו לעשות מלאכה או טילטול האסורין לו לסמכו על המקרא והכינו והרי י"ט ראוי לגזרה זו ואין שבת ראוי לכך דלא אתי בשבת למיעבד מלאכות באוכל נפש. והיינו טעמיה דרב נחמן ודבר ברור הוא ומה שאמרו מי איכא מידי דבשבת שרי וביה"כ אסור מפני ששבת ויה"כ קודשה אחת לכן ולא אתו לזלזולי ביה"כ יותר משבת לפיכך השוו חכמים מדותיהן והו תוכן דבריו ז"ל בזה. הרי דעיקר סברת רב נחמן מוסכמים בזה לדעת גדולי הפוסקים ואף שיש מהגאונים ז"ל שחולקין על זה וכמ"ש הראב"ד ז"ל בהל' י"ט שם לא הכל שוין בזה וכן הרא"ש ז"ל בהלכי מסכת שבת כתב דמוכח מהסוגיא שם דאין חילוק במוקצה בין שבת לי"ט וכ"כ רש"י ז"ל לקמן דף ל"ג גבי אין סוכין הקדירה בבקעת ושם נבאר בזה בס"ד. ומיהו בענין אוקימתא וטעמא דב"ה במתני' הסכימו כל גדולי הפוסקים להמסקנא כדרבה משום הכנה וכדפי' במתני'. וכ"מ בי"ט ושבת הסמוכין לטעמא דהכנה מה שנולד בזה אסור בזה דאע"ג דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ופליגי בזה בבבלי דף ד' ולר' יוחנן נולדה בזה מותרת בזה וכדמוקי לה לפלוגתייהו דפליגי בהכנה דרבה ולר' יוחנן לית ליה הכנה דרבה. וכן הכא לקמן בהסוגיא דר' יוחנן מתיר בביצה וכן בשירי פתילה ומדורה ופליג על רב מ"מ הלכתא הכא כרבא דאמר התם דף ה' הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. ומה שהארכנו קצת בזה לפי שיצטרך לנו ביאור זה בהא דלקמן בס"ד:

(שם) **נעשית** כמוקצה שיבש ולא ידע בו שמא אינו אסור. הכא קאמר בפשיטות שאסור מאחר שלא ידע בו שכבר נתייבש וראוי לאכילה ואינו אסחי דעתיה מעיקרא מינייהו דהני גרוגרות וצמוקין שטמן כדי ליבשן וכל זמן שלא ידע מבעוד יום דחזו לאכילה מוקצה נינהו והלכך מדמה לה ביצה שנולדה היום וכדפרישית בפנים. אבל בבבלי מהלכתין לקמן פ"ג דף כו גבי בעי מיניה הילל מרבא יש מוקצה לחצי שבת וכו' פריך התם בפשיטות וקאמר וכי תימא דלא ידע אי חזי אי לא חזי והאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר. והביא זה הב"י בהל' שבת סי' ש"י וסיים שם ואע"ג דבירושלמי ריש ביצה קאמר בפשיטות דמוקצה שיבש ואין בעלים מכירין בו אסור נקטינן כתלמודא דידן עכ"ל וכן קבע בש"ע שם. ואומר אני דודאי אם אנו מפרשים להא דהכא דגם בשבת ס"ל להאי ש"ס דאסור א"כ נימא נקטינן כתלמודא דידן אבל מכיון דלא הוזכר הך דינא בתלמודא דידן אלא בשבת א"כ נימא דהאי דהכא בי"ט הוא דאיירי וחמירא לן מוקצה בי"ט מבשבת וכהני רבוותא שהבאתי בדבור דלעיל דפסקי כרב נחמן בהא דגבי שבת סתם לן תנא כר"ש וגבי י"ט כר' יהודה. וראיה לזה מהא דאמר רב נחמן גופיה בפ"ק דשבת דף יט עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה וכו' רב אסר ושמואל שרי וקמיפלגי בפלוגתא דר' יהודה ור"ש. והרי אלו בשבת מותרין הן לרב נחמן ובי"ט אסורין למאי דקיי"ל כר"ש בשבת וכר' יהודה בי"ט וכ"כ הרי"ף ז"ל בהדיא בהלכי מכלתין דכל אלו עז לחלבה וכו' אסורין הן בי"ט וכרב נחמן וכן החליט הרמב"ם ז"ל וכמ"ש שם בפ"א מהל' י"ט כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים וכו' ופירות העומדים לסחורה כל אלו וכיוצא בהם מוקצה הן ואסור לאכול מהן בי"ט עד שיכין אותן מבערב ויחשוב עליהן לאכול אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת ואינו צריך הכנה ור"ל אלו שהן ראוין בלא מלאכה כמו הפירות והדומה להן מותרין הן בשבת אעפ"י שלא חשב עליהן מבערב לאכלן. וא"כ הוא הדין והוא הטעם ג"כ במוקצה שיבש ולא ידע בו שבשבת מותר לאכלו אעפ"י שלא ידע בו ולא חישב עליו לאכלו ובי"ט אסור שהרי לא חישב עליו לאכילה שלא ידע שיבש וראוי לאכילה והשתא נוכל לומר דלא פליג האי ש"ס אתלמודא דידן דהתם מיירי בשבת ואין הכי נמי דמודה דבי"ט אסור מוקצה שיבש ולא ידע בו והכא בי"ט היא דקיימינן ואין הכי נמי דבשבת מודה האי ש"ס דמותר והכל מטעמא דאמרן:

(שם) **והא** תני השוחט את התרנגולת וכו' אד אמר לא דומה טעם אכילתה מבפנים וכו'. כעין קושיא זו דמקשי האי ש"ס למאי דמפרש טעמייהו דב"ה משום מוקצה כדאיתא הכא הקשו התוס' התם בד"ה מלתא דלא שכיחא הוא והו למאי דמפרש רבה שם לטעמייהו דב"ה משום הכנה הוא ופריך אביי אלא מעתה י"ט דעלמא תשתרי גזירה משום י"ט אחר השבת שבת דעלמא תשתרי גזרה משום שבת אחר י"ט ומי גזרינן והא תניא השוחט את התרנגולת וכו' וכלומר דהא סתמא קתני מותרות לאכלן בי"ט וי"ט אחר השבת נמי בכלל וא"כ לא הוי גזרה לגזרה וכדפירש רש"י ז"ל וכ"כ התוס' והוסיפו בזה דלא צריך להאי שפירש רש"י תריץ הא מני לאוקמי בי"ט אחר השבת וכו' אלא מדקתני סתמא מותר לאכלה בי"ט משמע אפי' בי"ט דלאחר השבת ומשני ביצים גמורות במעי אמן מלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן. והקשו התוס' דילמא אם לא שחטה היתה נולדת היום וא"כ מאתמול גמרה לה ותאסר בלא גזירה משפק ותירצו דמאחר דלא נולדה ע"י כך לא חשיב גמר. וסיימו ובירושלמי פליגי בהאי. כלומר דפליגי הני אמוראי בטעמא דביצים במעי אמן לא חשיבי כביצה שנולדה למר לפי שאינו דומה טעם אכילתה וכו' ולמר לפי שאינה נגמרת לאפרוח עד שתצא לאויר. וא"כ למאי דקאמר התם דבעינן למימר ביצה דמיתילדא האידנא מאתמול גמרה לה לא חשוב גמר לכ"ע אם לא נולדה היום. מיהו למאי דס"ל האי ש"ס דטעמייהו דב"ה דכשנולדה הויא לה כמוקצה שיבש וכו' א"כ הקושיא כך הוא והא תני וכו' ואמאי מותרות הרי לא ידע שיהיו בה ביצים גמורות וליאסרו משום מוקצה כמוקצה שיבש ולא ידע בו ומשני לא דומה טעם אכילתה מבפנים וכו' ובין למר לא חשיבי כביצה שנולדה אלא כתרנגולת גופה חשיבי ואם התרנגולת עומדת לאכילה היא שאז דווקא היא מותרת בי"ט וכדעת הרי"ף והרמב"ם שהבאנו למעלה אז גם הביצים גמורות שנמצאו בה מותרות בי"ט וכ"מ שאם התרנגולת עומדת לגדל ביצים שאז אסורה היא בי"ט עד שיכין אותה מבערב ויחשוב עליה לאכילה ואם לא חישב עליה מאתמול ועבר ושחטה ומצא בה ביצים גמורות א"כ בדין הוא דגם הביצים אסורות הן משום מוקצה וזה בין לאוקמתא דהאי ש"ס דמוקי למתני' בתרנגולת העומדת לאכילה כמו שהוכחנו למעלה דב"ש מתירין מפני שהיא מוכנת ע"ג אמה ואפ"ה אוסרין ב"ה משום דהויא הביצה כמוקצה שיבש ולא ידע בו ובין לאוקמתא דרבה דהתם דמוקי למתני' דאפי' בתרנגולת העומדת לאכילה אסרי ב"ה הביצה ומטעמא דהכנה וכן בכל י"ט משום גזירה והשתא למאי דקיי"ל במוקצה בי"ט כרב נחמן וכדלעיל והיינו מזה דבתרנגולת העומדת לגדל ביצים דודאי היא והביצה אסורה וזה מבואר הוא למאי דקיי"ל. אלא דמ"מ בכה"ג אם עבר ושחטה ומצא בה ביצים גמורות יש לדון להאי מ"ד דקאמר הכא לפי שאינה נגמרת לאפרוח עד שתצא לאויר. וה"נ אמרינן בהבבלי בפשיטות בדף ו' ע"ב במעי אמן אינה מגדלת אפרוחין. והו לפי סברת בעל המאור ז"ל שפירש לרב נחמן דאוקמה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים שכתב ודווקא בעומדת לגדל ביצים להוציא מהן אפרוחים אבל בעומדת להטיל ביצים לאכילה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אין הביצה מוקצית דהא דעתה עלה מאתמול והכריח לזה דהא אשכחן ליה לרב נחמן דאמר בפ"ק דשבת עז לחלבה וכו' כמו שהבאתי בדבור דלעיל ואמרינן בפ' מבית דף קמ"ד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה הרי שאע"פ שהעז מוקצית היא בעצמה אין חלבה מוקצה דדעתיה עלה מאתמול וכשם שאתה אומר בעז לחלבה כך בתרנגולת לביצתה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אליבא דר' יהודה אין הביצה מוקצית ומותרת היא אליבא דרב נחמן והו תוכן דבריו בענין זה. והשתא לפי דבריו ז"ל א"כ הני ביצים גמורות שנמצאו במעי אמן וכן אינן ראויות להוציא אפרוחין היה מן הסברא לומר דאינן מוקצות שאע"פ שהתרנגולת עומדת לגדל ביצים לא אסחי דעתיה גם מן הביצים אלא אם

נולדות שהן ראוין להוציא אפרוחין והא דווקא אסר רב נחמן כפירושו של בעל המאור ז"ל והו פשוט לפי דעתו שהרי אפי' ביצה שנולדה מותרת אם הביצים אינן עומדות להוציא אפרוחין שאע"פ שהתרנגולת מוקצית הביצה אינה מוקצית ומכ"ש כשהביצה אינה ראויה כלל להוציא אפרוחין דהא לא אסחי דעתיה מן הביצים אלא דווקא בעומדת להוציא אפרוחין וא"ת וכי ידע דימצאו ביצים גמורות בתוכה היום דנימא דדעתיה עלייהו הוה מאחר שאינן ראויות להוציא אפרוחין דא"כ כך אתינן להא הרי זה דומה ממש למוקצה שיבש ולא ידע בו ותליא בפלוגתא דהאי ש"ס ודהש"ס דילן אם נאמר דפליגי בהא וכדעת הב"י אבל אני כתבתי למעלה דיש לומר דלא פליגי כמו שנתבאר בדבור דלעיל. ולפ"ז הדרן לסברא קמייתא דהכא בי"ט איירינן ואפשר דכ"ע מודו דמוקצה שיבש ולא ידע בו שאסור בי"ט וא"כ ה"נ ביצים גמורות שנמצאו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אסורות משום מוקצה אף לפי סברת בעל המאור שזכרנו ודע דמהא דמשני הכא לא דומה טעם אכילתה וכו' וכמו שהבאתי בריש הדבור שתירצו התוס' הקושיא שהקשו בזה כ"כ הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות לסתור דברי הר"ר אפרים ז"ל שרצה לפסוק לדינא וקושיא דהכא וקושית התוס' וכתב היכא דשחט התרנגולת בי"ט שאחר השבת ומצא בה ביצים גמורות שהן אסורות דאיכא למימר דילמא מאתמול גמרו ואין שבת מכינה לי"ט וכשם שאסרו ספק י"ט ספק חול כך בספק בשבת גמרו ספק בו ביום גמרו ועל זה כתב הרמב"ן שאין לנו לאסור מטעם הכנה אלא בשנולדה בי"ט שאלמלא גמר של אתמול לא יצאת היום והרי על ידי הכנת שבת בא לידינו מה שאין כן בביצה במעי תרנגולת שאנו זכינו בה בי"ט ולא הביאה לידינו הכנת שבת ועוד אמרו בירושלמי לא דמי טעם אכילתה מבפנים וכו' וכמו שנתבאר לעיל. ודחה שם למה שרצה בעל המאור לסתור דברי הר"ר אפרים מטעמא אחרינא ומשום שביצה במעי תרנגולת כאחד מאיבריה הם וכתב שאין טעם זה נכון שהרי אמרו מותרות לאכלן בחלב וכו' ע"ש. ומשום הא ל"ק דלא אמר שהם כאחד מאיבריה אלא לענין הכנה ולא שיהא נחשב כאחד מאבריה ממש לענין שיחשבו כבשרה. ומיהו איכא נ"מ וזה בתרנגולת העומדת לגדל בצים דהא לדידן דאית לן מוקצה בי"ט כרב נחמן וכדלעיל א"כ ביצה שנולדה לעולם מדרבנן מיהת אסורה והרי זה כמו ביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לאכילה בי"ט דעלמא דליכא טעמא דהכנה אלא דמדרבנן אסירא משום גזירה בי"ט אחר השבת והשתא בנמצאות במעי אמן אם חשיבי כאחד מאבריה אסורין אם התרנגולת עומדת לגדל בצים דמוקצות הן כתרנגולת עצמה והדרינן למאי שפלפלנו לעיל בזה ואין להאריך יותר:

(שם) **מה** הן בחלב נאמר אם היו מעורות לגידים אסורות. הרי זה כר' יעקב בברייתא הובאה בבבלי מכלתין דף ז. והרי"ף ז"ל פסק כן בפשיטות שכתב והשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב והוא שאינן מעורות בגידין אבל מעורות בגידין אסור לאכלן בחלב. ולא נתברר הטעם מדוע לא פסק כת"ק דברייתא דלא מחלק בהכי. וכן הרמב"ם ז"ל סתם וכתב בפ"ט מה' מ"א בהל' ה' והשוחט עוף ונמצא בו ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב ומשמע דפסק כת"ק דאפי' מעורות בגידין שרי וכ"כ הה"מ ובשם הרשב"א ז"ל הביא שכתב אי זו היא ביצה גמורה כל שיש לה חלבון וחלמון אעפ"י שמעורות בגידין אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר וכגוף העוף ואסור לאכלה בחלב. וכן קבע הב"י בש"ע יו"ד סי' פ"ז. וזה דלא כדעת הרי"ף ודלא כדברי רש"י שפי' ביצים גמורות אפי' בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואעפ"י שמעורה בגידין שריא כדלקמן מדפליג ר' יעקב עלה ואמר אם היו מעורות בגידין אסורות. ולא כהגמ"י שפירש גמורות כשיש להן קליפה. וכתבו המפרשים הואיל ובשר עוף בחלב מדרבנן יש לנו להקל וכדעת הרשב"א הנזכר:

(שם) **נתערבה** אחת במאה וכו' באלף כולן אסורות. משמע מהכא כדעת המפרשים דדוקא בודאי שנתערבה אפי' באלף כולן אסורות דהא קאמר לחלק בין פירות הנושרין ספק מאתמול או מהיום נשרו דאפי' למ"ד ספק מוכן מותר מודה הוא בביצה שנתערבה באחרות שאסורין ומשום שיש כאן אחת לאסור והיא מוכחת על כולן א"כ בביצה ודאי שנולדה בי"ט מיירי וכן דעת בעל המאור ז"ל שכתב ודאמרינן נתערבה באלף כולן אסורות פירשו המפרשים בודאי אבל לא בספיקה ודאמרינן עלה אי אמרת בשלמא ספק י"ט ספק חול הו"ל דבר שיש לו מתירין כלומר הוה לה ודאי דבר שיש לו מתירין אלא אי אמרת ספק טרפה אפי' ודאי דבר שאין לו מתירין הוא וליבטיל ברובא אבל ספיקה שנתערבה באחרות אינה אוסרת שאין לנו איסור ספק ספקא כה"ג. ולדברי הה"מ גם דעת הרמב"ם ז"ל כן שכתב בפ"א מהל' י"ט בהל' ב' וספקה שנתערבה באחרות יש מי שהורה שכולן מותרות וכי קתני נתערבה באלף כולן אסורות אודאי קאי ויש מי שאסר ולדעת המתירין הסכים הרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבינו עכ"ל וכ"ל דדעת המתירין לפרש להמסקנא דקאמר רב אשי לעולם ספק י"ט ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין וכו' ואפי' בדרבנן לא בטל. היינו נמי אודאה קאי וכלומר ואפי' למ"ד משום גזרה ודרבנן היא אפ"ה מחמרינן בספקה בספק י"ט ספק חול משום דודאה הוי דבר שיש לו מתירין ואפי' בדרבנן לא בטל ולפיכך אפי' נתערבה באלף כולן אסורות. אבל בספיקה שנתערבה מותרות דהו"ל ספק ספיקא. ודעת הטור יו"ד בסי' ק"ב כדעת המחמירין אף בספיקא שנתערבה וכן קבע הב"י בש"ע שם ואף שבא"ח סי' תקי"ג העתיק לדברי הה"מ ולא כתב כלום בזה. ובאמת נראה מדברי הרמב"ם שם כדעת המתירין שלא כתב ואפי' נתערבה באלף כולן אסורות אלא בודאי דאיירי בה שם אלא מדעת הטור והש"ע נוטין להחמיר וכדעת המחמירין בדבר שיש לו מתירין אפי' בס"ס וכמ"ש הב"י בי"ד בסי' ק"י והביא שם בשם הרשב"א דעת הר"י להחמיר ודעת ר"ת להקל וכתב ובירושלמי פ"ק דביצה משמע כדבריו:

(שם ע"ב) **עגל** שנולד בי"ט מותר שהוא מתיר עצמו לשחיטה. לפי הך טעמא אפרוח שנולד בי"ט ג"כ מותר וכשמואל ואיתימא ר' יוחנן בבבלי דף ו' ע"א וכדקאמר הכא לקמן גוזל שנולד בי"ט מותר וכו' וכן בעגל שנולד מן הטריפה בי"ט דמותר דאע"ג דלא שייך בהו טעמא דהואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה מיהת מהאי טעמא שמתיר עצמו לשחיטה הוא דשרי והו כדקאמרי שם רב כהנא ורב אשי לרב דאסר באפרוח ומה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה דג"כ לא שייכא ביה הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה שרי מטעמא שהוא מתיר עצמו לשחיטה ופסק הרמב"ם ז"ל בריש פ"ב מהל' י"ט כרב אפרוח שנולד בי"ט אסור מפני שהוא מוקצה (וטעמא שמתיר עצמו בשחיטה לית לן אליבא דרב כדלקמן) ועגל שנולד בי"ט אם היתה אמו עומדת לאכילה מותר מפני שהוא מוכן על גבי אמו ואלו שחט אמו היה זה שבמעיה מותר בי"ט אע"פ שלא נולד. ואע"ג דשתיק רב לרב כהנא ורב אשי להא דאהדרי ליה מה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה מ"מ אין ראיה מזה שהודה רב להם וכבר זכרתי מהכלל הזה שאין ללמוד מהא דאמרינן במקומות בהש"ס שתיק רב ולומר שלא היה לו להשיב להם כלום שאפשר דלא הוה איכפת ליה לדבריהם והיה לו טעם אחר לחלק ביניהן ועיין לעיל פ"ק דסוכה בהלכה א' ד"ה אותו של טפח וכו' מה שהבאתי בשם הרמב"ן ז"ל בענין זה וגם כאן אפשר לומר דשאני הנולד מן הטריפה כדקאמר הכא לקמן שנעשה כדבר המוכן טמון בדבר שאינו מוכן וכלומר שאינו אלא כמונח בדבר שאינו מוכן לאדם ומיהת ראוי הוא לאיזה דבר כגון למכור לנכרי או להשליך לכלבים וכדאמרי התם רבה ורב יוסף ולימא לנו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים משא"כ אפרוח בקליפתו שאינו ראוי כלל. ולפיכך הלכתא כרב דאית ביה איסור מוקצה ולר' יוחנן היה ס"ל דלית ליה מוקצה אף בי"ט אבל אנן קיי"ל כרב נחמן בהא וכמו שנתבאר לעיל בריש ההלכה אלא דלדעת הרמב"ן נראה דאף ר' יוחנן ס"ל מוקצה בי"ט ואפרוח דמתיר משום טעמא אחרינא הוא כדלקמן. ובעל המאור ז"ל פסק באפרוח כשמואל ואיתימא ר' יוחנן דהואיל מדרבנן הוא נקיט הוא לקולא והרמב"ן ז"ל טען עליו והביא בשם גדולי הפוסקים לאסור וכדעת הרמב"ם ועל מה שכתב עוד בעל המאור ועגל שנולד בי"ט אפי' רב מודה דשרי כיון דאית ביה תרתי דמוכן אגב אמו ומתיר עצמו בשחיטה השיג עליו הרמב"ן וכתב דברי הבאי הם ושלא לצורך הוא דרב לית ליה מתיר עצמו בשחיטה כלל אלא טעמא דשמעתא דביצה לרב משום הכנה דרבה היא אסורה והכא ליכא משום הכנה אלא משום מוקצה בלמוד הוא דאסור והיכא דמוכן אגב אמו ליכא מוקצה ולשמואל ואיתימא ר' יוחנן דמוקצה לית להו משום גזירת משקין שזבו ראוי ליאסר ואפי' במוכן אגב אמו ומטעמא דמתיר עצמו בשחיטה הותרו כולן ודבר ברור הוא זה אבל קרוב הדבר לאומרו דבבעלי חיים לית בהו משום גזרה ולא דמו למשקין שזבו ולא לפירות הנושרין וטעמא דאיסורא משום מוקצה הוא דשמואל נמי בי"ט אית ליה מוקצה ולמאן דתני ר' יוחנן איהו נמי אית ליה מוקצה בי"ט ואע"ג דבשבת לית ליה תרווייהו כסברא דרב נחמן אמר עכ"ד ולפ"ד היה צריך טעם להא דמתיר ר' יוחנן באפרוח דהא בעלי חיים הוא אלא דהא ל"ק כמו שבארתי בריש הלכה לפי סברת התוס'. וע"ש ומ"ש הוא ז"ל ומטעמא דמתיר עצמו בשחיטה הותרו כולן היינו דווקא לשמואל ולר' יוחנן ור"ל דאף דקרוב הדבר לאומרו וכו' מ"מ לר' יוחנן איכא טעמא להתירא באפרוח שמתיר עצמו בשחיטה אבל לרב לית ליה האי טעמא כלל כדכתב בריש דבריו. וממה שבארתי בריש ההלכה תבין זה וכן תבין לדברי התוס' דף ו' ע"ב ד"ה עגל וכו' לקושיתם ולתירוצם. ודע דאיכא נ"מ גדולה בין סברת בעל המאור ובין סברת הרמב"ן והו בעגל שנולדה מהבהמה שאינה עומדת לאכילה אלא לגדל ולדות או לחרישה דלסברת הרמב"ן דרב לית ליה מתיר עצמו בשחיטה כלל א"כ אסור הוא דהכא ליכא מוכן אגב אמו

וכדברי

במ"ד סמיכת אשם מצורע דאורייתא דהא מחמיר ביה בסמיכה דלכ"ע בעינן ביה תכף לסמיכה שחיטה וזה כהאי דבעי למימר בפ"ג דזבחים דף לג. גבי כל הסמיכות שהיו שם קורא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיטה חוץ משל אשם מצורע שהיה בהלל שער נקנור לפי שאין מצורע יכול ליכנס בעזרה וכו'. ואלו למאי דאסיק התם כהילכא דאמרי וכו' אלא איפוך סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ותיכף לסמיכה שחיטה דאורייתא א"כ כיון דסמיכה זו מדרבנן מהיכי תיתי דנחמיר בה אפי' אם הסמיכה היא מאתמול וכן אין לחלק בין בזמנו לבין עבר זמנו כדמחלק ר' יוסי לקמן ואין כאן מקומו להאריך:

(שם) אמר ר' יוסי בר בון דוד מת בעצרת וכו'. משמע דלא בא ר' יוסי בר בון אלא לתרץ הפסוק דמפני מה לא הקריבו הכל ביום ההוא וזה למאי דפריך לב"ש הרי היו יכולין להקריב כל השלמים היום. ולבאורה לב"ה נמי ע"כ דצריך להאי שינויא ואי דנימא משום דלא הספיקו להקריב הכל ביום אחד וכדכתיב וזבחים לרוב לכל ישראל א"כ גם לב"ש נימא הכי וצ"ל דהאמת הוא דמשני שכך קיבל דמטעם שהיו אוננים לא הקריבו היום וה"ק דהשתא ניחא בין לב"ש ובין לב"ה. והתוס' בחגיגה דף י"ז בד"ה אף עצרת יש לו תשלומין מביאין לזה וכתבו בירושלמי אמר ר' יוסי בר' בון וכו' כלומר מהתם משמע שהיו לו תשלומין וכו' ע"ש ובאמת האי דהכא לא איירי לענין תשלומין כלל אלא די"ל דממילא משמע דאם הקריבו למחרת מפני שלא הקריבו בראשון א"כ ש"מ דעצרת יש לה תשלומין ומיהו תשלומין כל ז' ליכא למילף מהאי קרא דלא כתיב אלא למחרת היום ההוא ועוד דלמאי דקיי"ל כר' יוחנן שם דף ט' גבי תשלומין דכולן תשלומין דראשון הן ולדידיה מאן דלא חזי בראשון לא חזי בשני כדקאמר התם ופשיטא למאי דכתבו התוס' שם ד"ה תשלומין זה לזה והביא דלקמן דילפינן תשלומין לחג שעצרת מחג המצות כל ז' לא מסתבר למימר תשלומין זה לזה כיון דחול גמור הוא. א"כ לכ"ע בעצרת תשלומין דראשון הוא לפ"ז קשה והרי לא היו ראוין להקריב בראשון מכיון שהיו אוננים ובאנינות ודאי לא שייך לדמות לטומאה וכדקאמר התם לר"י שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני דלא מצינו זה באנינות דהא קיי"ל אונן טובל ואוכל פסחו לערב ואין לנו לתרץ קושיא זו לסברת התוס' שרוצים ללמוד מכאן לסמך תשלומין לעצרת אם לא שנאמר שהן מפרשי להא דר' יוסי בר' בון דהכא דלאמר שהתחילו להקריב שלמי חגיגה היום אירע זה שמת דוד ונעשו אוננים וכעין שרמזתי זה בפנים וע"כ לומר כן דהא ביום ההוא כתיב ויזבחו לה' זבחים אלא שלא הספיקו להקריב הכל עד שאירע זה והוצרכו להקריבן למחר והשתא ראוין היו בתחלה בראשון ומכיון דרמי מיובא עלייהו תו לא פקע מינייהו ודמיא הא למאי דכתבו התוס' בכ"ק שם ד"ה כיון דלא חזי וכו' וכ"ע אם היה פשוט בראשון וחור בשני מי אמרינן כיון דמיובא עליה רמיא בראשון תו לא פקע מיניה וכו' וזה שנסתפקו למ"ד תשלומין זה לזה ניחא כדסיימו שם ואלו למ"ד תשלומין דראשון סברא קיימת הוא ועיין עוד במאי שכתבו התוס' ריש חגיגה ד"ה תשלומין דראשון וכו' ולא הא"ל חיגר בשעה ראשונה ונתפשט בשני דהא פשיטא הוא ור"ל פשיטא הוא דהשתא חזי וא"כ מכ"ש לגוונא דאמרן:

(שם ע"ב) פתר לה תרין פתרין וכו'. זהו כעין האיבעיא בבבלי דף כ"א ע"ב האי מדורה מאן קתני לה וכו'. והתם פשיט לה דקתני בהדיא דב"ה הן דמתירין במדורה ולא ב"ש:

(דף יב ע"ב) ולא מקרצפין שלא יבואו לידי תלישה. להאי טעמא אף לר"ש אסור דהוה פסיק רישיה ובבבלי קאמר לרבנן ס"ל דגזרינן קירצוף אטו קירוד וטעמא משום חבורה וא"כ לר"ש דבר שאין מתכוין הוא ומותר. וכתב הרא"ש ז"ל הא דלא אידכר התם משום תלישת שער צ"ל שלא היה עשוי כעין שלנו ולא היה תולש את השער אבל שלנו ודאי אסור:

(דף יג ע"א) אות אמן תנינן ניטלין בשבת. עיין בזה לעיל בפ' כירה בהלכה ג' ובמקום המצויין שם מה שנתבאר בזה ובדין הגה שטמנה בתבן והיוצא עוד מזה בס"ד:

פ"ג (שם) אין צדין דגים מן הביברין וכו'. פי' התוס' והרא"ש ז"ל דקצירה וצידה והוצאה בהן אסורין משום דדמיין לעובדא דחול ומסיים הרא"ש ובירושלמי מסמיך ליה אקרא וכו'. בפ' דלעיל בהל' י ובפ' כלל גדול וע"ש בד"ה תני חוקיה מה שביארתי לדעת הרמב"ם בזה בס"ד:

(שם ע"ב) אלא כאן בגדולה כאן בקטנה. כבר כתבתי מזה לעיל פ' האורג בהל' ה' דלסוגיא דהכא דמקשי מדיוקא דמתני' דהכא אדהתם כדקאמר מתלפא שיטתין דרבנן כו' אתיא שפיר הך שנויא כאן בגדולה כאן בקטנה אבל לסוגיא דהבבלי כאן ובפ' האורג דרמי אברייתא דהתוספתא אמתני' דהכא ומשני עופות אעופות דהא דקתני לצור למגדל בכפור דרור עסקינן וכו' השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי ל"ק הא בביבר קטן הא בביבר גדול. א"כ למאי דדייק הכא נשארה בקושיא דאי מוקמינן להמתני' בביבר קטן פשיטא דקשיא אמאי לא קתני נמי דלדין מגינה למכר קטנה כמו דאיירי בביבר קטן ויש ליישב ואין להאריך:

(שם) כל שהוא מחוסר צידה וכו'. מכאן משמע להדיא דאף בדגים הדין כן וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' י"ט בהל' ז' דגים שבביברין גדולים וכו' כל שהוא מחוסר צידה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו ה"ז מוקצה ואין צדין אותן בי"ט ואם צד לא יאכלו וכל שאינו מחוסר צידה ה"ז מוכן וצדין אותו בי"ט ואוכלין אותו. ודעת הראב"ד בהשגות שם דדגים אפי' בביברין קטנים אין צדין והטעם מפני שהם מכוסין מן העין וכבר הביא הכ"מ ראיה לדברי הרמב"ם מההיא דהסוכר את המים וכו' וכדאמר רב נמי הכא סכרא דנהרא שרי. וראיה מבוררת ביותר מהאי דקאמר שמואל הכא צד הוא בפיטס וסיפא אבית גדולה ואין דרך להשים בפיטס אלא דגים וזו ראיה גמורה היא ואין להשיב עליה:

(שם) הוי דהוא אמר אין סגוי צריך הכן. משמע דהכי הויא המסקנא דהלכה כר' חייא רבה לגבי ר"ש ברבי וכמו שזכרתי מזה בריש פרק כיצד מברכין דהכי מוכחא מכמה מקומות בהש"ס וכן תפס בעל המאור ז"ל למסקנא כדעת האומר שאין דבר תלוש שביד הגוי צריך הכנה אלא דוקא בדבר שיש במינו במחובר ומחוסר קצירה או צידה בהא הוא דחיישינן שמא היום הוא נתלש או ניצוד כמו שכתב מענין זה בפרקין על הא דאמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש באותו המין במחובר אסור וכ"כ הר"ן ז"ל בסוף פ' מפלין על פי זה וכן הובא בש"ע סי' תכ"ח וכ"כ בטור סי' תקי"ז גבי דין חנווני נכרי שאסור ליקח ממנו דבר שבמינו מחובר או מחוסר צידה ודבר שאינו מחובר ואינו מחוסר צידה מותר ליקח ממנו אפי' הובא היום מחוץ לתחום. ובדיניה דרב פפא שהביא דורון לישראל וא"כ נלקט או ניצוד בשביל ישראל מבואר הוא בסי' תקט"ו כדאמר רב פפא שאם יש באותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשה ואם אין באותו המין במחובר ולא מחוסר צידה אם בא מתוך התחום מותר לכל ואם בא מחוץ לתחום אסור למי שהובאו בשבילו ולכל בני ביתו וכמבואר שם. וכתבתי זה שלא לדמות דיניה דרב פפא לדין אם לא הובא בשביל ישראל כמבואר מדברי הש"ס והפוסקים דלא שייך דיניה דרב פפא אלא בהובאו בשביל ישראל דוקא ולא בענין אחר ולא כהטועין ומדמין לענין הא דקאמר צריך להמתין לערב בכדי שיעשו דלדעת המחמירין שהוא עד מוצאי י"ט השני בי"ט של גליות כמו שהובא בהגה"ה ריש סי' הנ"ל שאף בדגים הניקנין מן השוק הדין כן וכגון בקנה נכרי א' מן השוק בשביל ישראל בי"ט הראשון של גליות שצריך ג"כ להמתין למוצאי י"ט השני בכדי שיעשו וטעות גדול הוא בידם. והנני מרחיב קצת בזה ואף שמבואר הוא בדברי הפוסקים וגדולי האחרונים מ"מ אין בית המדרש בלא חידוש ויוצא לנו כמה מילי מעלייתא בדינים האלו. ידוע הוא דלהאי דרב פפא מחולקין רש"י והתוס' בטעם האיסור בדבר שיש במינו מחובר או מחוסר צידה ולכל חד וחד יש בו חומרא מצד אחד וקולא מצד אחד דלרש"י שפי' הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט יש בו חומרא שאסור לכל ישראל עד לערב בכדי שיעשו ואף למי שלא הובאו בשבילו ויש בו קולא דאין אסורין אלא בו ביום בי"ט של גליות ולערב י"ט הראשון מותרין בכדי שיעשו דממ"נ מותר אם הראשון י"ט הוא א"כ לערב חול הוא ואם השני י"ט א"כ בראשון שהוא חול נלקטו או ניצודו. ולדעת ר"ת בתוס' שהטעם הוא דגזרינן שמא יאמר הישראל לנכרי להביא לו בי"ט כדי שיאכל לערב מיד א"כ יש בו קולא שאינו אסור אלא לאותו ישראל שהובאו לו ואסור לערב עד בכדי שיעשו אבל לישראל אחר מותר לערב מיד דלא חיישינן שיאמר לנכרי שיביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו ויש בו חומרא שאף בי"ט של גליות אם הובאו ביום ראשון אסור אף ביום שני עד לערב ובכדי שיעשו דגזרינן שמא יאמר לנכרי להביא לו ביום ראשון כדי שיאכל בי"ט שני. ועוד מצינו קולא לטעם ר"ת דחיישינן שמא יאמר לנכרי א"כ אינו אסור לערב עד בכדי שיעשו אלא בנכרי שעושה בשביל ישראל אבל אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד וכהאי דמרחץ בפ' שואל דף קנ"א דאם רוב נכרים בעיר למוצאי שבת רוחץ בה מיד כל זה מבואר מדברי הרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל דעתו כדעת רש"י ז"ל וטעמו שכ"כ בהדיא בפ"א מהל' י"ט בהל' כ"ד ב' י"ט אלו של גליות וכו' כיצד ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני הוא ועוף שניצודו בראשון יאכלו בשני וכו' ודיניה דרב פפא הביא בפ"ב בהל' י' שכתב שם נכרי שהביא תשורה לישראל בי"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע או שהביא מים או עופות ודגים שאפשר לצודן בו ביום הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכדי שיעשו. והיינו עד לערב של יום הראשון בי"ט של גליות כדבריו בפ"א. והרב המחבר קבע בש"ע סי' תקט"ו כדברי הרמב"ם ורש"י אלא שבהג"ה כתב ויש מחמירין לאסרו עד מוצאי י"ט שני ונוהגין להחמיר וכו'. ובסעיף ב' שם כתב המחבר אפי' תלשן העכו"ם או צדן לעצמו וכו' אסור לאכלו בו ביום וכו' אבל לערב מותרין מיד וכו' והגה אף שקבע בסעיף א' כדעת רש"י והרמב"ם והיה נראה להחמיר אף באם צדן לצורך עצמו ולאסור בכדי שיעשו דאין זה אלא לדעת ר"ת וטעמו כמוזכר אלא דמ"מ אף לד"ת רש"י יש להחמיר מיהת בו ביום דווקא דהאיסור משום מוקצה הוא כמבואר בב"י שם ואע"ג שלא עשה בשביל ישראל ולערב מותר מיד והיינו במוצאי י"ט ראשון שהרי אפי' עשה בשביל ישראל והובא לדורון בשבילו אינו אסור אלא עד לערב יום הראשון ובכדי שיעשו וכאן בסעי' ב' שצדן לצורך עצמו מותר לערב מיד ולערב של יום ראשון הוא מכל הלין שמעינן להדיא דלכל הדיעות ולכל השומרות לא נאמרו הדברים אלא דווקא אם הובאו בשביל ישראל כמוזכר בסעיף א' ואפי' לדעת המחמירין כר"ת וסייעתו זהו דווקא אם הובאו בשביל ישראל וכלישניה דרב פפא נכרי שהביא דורון וכו' וכלישניה דהרמב"ם עכו"ם שהביא תשורה וכו' ושאר גדולי הפוסקים ובכולם לא תמצא שום חשש איסור בנכרי שקנה בשביל ישראל בי"ט ראשון לאסור לערב. כללא דמילתא כל היכי דלא איתעביד איסורא דאורייתא בשביל ישראל כגון שהנכרי צדן לצורך עצמו או שנכרי קנה מן השוק אפי' לצורך הישראל וגוף המלאכה לא היתה לצורך ישראל בלבד אין לנו לאסור אלא בו ביום בלבד וכהאי דמרחץ בעיר שרובה נכרים וזה הוא לכל הדיעות ואחר כל השומרות ואין לנו להחמיר עוד יותר בלי שום טעם בדבר. דוק ותשכח שכדברי כן הוא וכל המעיין ולבו שלם במקור הדברים בש"ס ובדברי גדולי הפוסקים יודה לזה שכל דבר הניקח מן השוק בי"ט אפי' הוא ממין המחובר ומחוסר צידה דאע"ג דלכתחלה אסור לישראל בעצמו ליקח בי"ט כדין חנווני נכרי המוזכר בטור ובש"ע סי' תקי"ז וזכרתי לעיל מ"מ אם ניקח ע"י נכרי מן השוק בי"ט והוא דבר שלא הובא בודאי בשביל ישראל וכגון בעיר שרובה נכרים מותר לאכלו לערב אף בי"ט ראשון של גליות וזהו לכל הדיעות ולכל השומרות דאין כאן חשש שיאמר הישראל להביא לו בי"ט וגדולה מזו אמרו בישראל שאמר לנכרי מבעוד יום תקנה לי יונים למחר אע"פ שלכתחלה לא יפה עשה מ"מ אם עשה כבר מותר לאכול מהם בי"ט ובלבד שלא יהא רגיל בכך כו' וכמוזכר בטור סי' הנזכר וכן בש"ע שם סעיף ב' וא"כ מכ"ש כשהנכרי עשה מעצמו כן וקנה בשביל ישראל דגים וכיוצא בהן בי"ט שמותר לאכלן מיהת בי"ט הראשון לערב ואפי' בכדי שיעשו לא צריך להמתין כהב"ג מדינא ולכל ספקות בכדי שיעשו מותר הוא לכ"ע ודע דבענין טעם רש"י שלא יהנה ישראל ממלאכת י"ט והכוונה אם נעשה בדבר מלאכת איסור דאורייתא וזהו פשוט מבלי צריך לאומרו והביאו התוס' לדעת רש"י ולדעת בה"ג ור"ת גם בפ' בכל מערבין דף ל"ט ע"ב ד"ה אי מסכמת לכו לא היימא לכו וכו' וכתבו שם וריצב"א אומר דבירושלמי משמע (ויש שם ט"ס בציון הירושלמי כי זה הוא בירושלמי פ"ב דתרומות בהלכה דהמבשל בשבת) דטעם כדי שיעשו כפי' רש"י וכו' ע"ש. ואני ביארתי בתרומות שם דלא משמע כפי' רש"י ובה"ג אלא בענין דמבשל בשבת בשוגג דקיי"ל כר' יהודה דיאכל למוצאי שבת. ובזה הוא סיוע לדעת רש"י ובה"ג דפסקו דצריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו וכדין עבר ושהה מדמדמה הש"ס התם הכיא דלא תמלא אשה וכו' לדין המבשל בשבת בשוגג דמשמע דגם במבשל צריך שלא יהנה ממלאכת שבת וימתין בכדי שיעשו. ולדעת הרמב"ם והסוברים כוותיה דס"ל לחלק בזה דבדין עססיות וכו' כתב בפ"ג מהל' שבת בהל' י"ב ואם עבר ושהה אסורין עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו ובדין המבשל בשבת בשוגג כתב בפ"ו בהל' כ"ג ואם בשל בשגגה למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד והבאתי שם דברי הרשב"א בפ"ק דחולין שכתב על זה וטעמא דמילתא דלא אמרו בכדי שיעשו אף בעל ידי ישראל אלא בדבר שנעשה מאליו כגון ההיא דעססיות ותורמוסין אבל במבשל ליכא למיגזר שאין ישראל עשוי לבשל בשבת עכ"ל וה"ז דומה למה שכתב הרא"ש כאן לייסב לפי' רש"י בענין הטעם בנכרי שהביא דורון דאיירינן הכא שלא יהנה ממלאכת י"ט וכתב לתרץ קושיית ר"ת שהקשה עליו מההיא דהמבשל בשבת דבשוגג יאכל ואמאי והא נהנה ממלאכת שבת הוא. (וקושיא זו לא שייך בלאו הכי לדעת רש"י דבאמת גם התם ס"ל דלא יאכל אלא למוצאי שבת ובכדי שיעשו וכמו שפי' לדברי רב פפא כאן. ואי קשיא לדעת הרמב"ם הוא דקשיא דהא ס"ל בדיניה דרב פפא הכא כדעת רש"י וכטעמו וקשיא לדעתו כמ"ש בדין דמבשל דמותר במוצאי שבת מיד) ותירץ הרא"ש דיש לומר דיותר החמירו בנכרי שעושה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג דמילתא דלא שכיחא לא גזרו. וזהו כעין סברת הרשב"א בענין המבשל ודין עבר ושהה דלא דמיין אהדדי. וכתבתי עוד בתרומות שם דראית וסברת הרשב"א מהאי דרב נחמן בר יצחק בפ' כירה דקאמר דלמ"ד במבשל בשבת בשוגג יאכל דלא דמי לעבר ושהה דמבשל לא אתי לאיערומי והאי אתי לאיערומי. וביארתי ג"כ שם דע"כ צ"ל לדעת הרמב"ם דלא תיקשי מסוגית הש"ס דהכא בתרומות דמשמע דמדמה מבשל בשבת ועבר ושהה אהדדי די"ל דהרמב"ם מפרש להכיא דתרומות דלא איתמר האי שלא יהנה ממלאכת שבת אלא על האי ברייתא דלא תמלא אשה קדירה עססיות וכו' דאע"ג דמלישנא דקאמר וכאן מכיון שאת אומר המתן לשבת עד כדי שיעשו כמי שלא נהנה ממלאכת שבת כלום משמע דגם במבשל יש לומר כן דצריך להמתין בכדי שיעשו כדי שלא יהיה נהנה ממלאכת שבת מ"מ מכיון דחזינן דהש"ס לא מייתי התם להאי מלתא לעיל גבי מבשל לא ס"ל הכי אליבא דר' יהודה אלא גבי משהה ויש סברא לחלק ביניהם כמו שזכרנו. זו היא הסברא שביארתי שמה לדעת הרמב"ם בענין יבשל בשבת בשוגג. ומכל הלין באמרנו תדע דמה שכתב הריצב"א בפ' בכל מערבין איננו סיוע לדעת רש"י אלא לענין דבירושלמי מוכח ג"כ שלא יהנה ממלאכת איסור כלום אבל בעיקרא דדינא דהכא בנכרי שהביא בשביל ישראל אינו שייך כלל האי דירושלמי דתרומות להא דהכא דהאי הכא דאיכא למיגזר שמא יאמר הישראל להנכרי וכו' וכדעת ר"ת וכמוזכר:

(דף יד ע"א) וחש לומר שמא ניקבו. כדפרישית דע"כ כל דהשקמזירן כשהן נקובים הוא דפריך דניחוש דילמא במקום נקב נקב ומשני דלעולם אמרינן חזקת בני מעין כשרין ואפי' איתיליד ריעותא דכל היכא דאיכא למיתלי תלינן והכי מסיק בבבלי פ"ק דחולין דף ט ע"ש:

(שם) בבור שנפל לבור כו'. פירשתי בפנים לטעמיה דר"ש על דרך דעת הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפ"ב מהל' י"ט בהל' ג' וכן בהמת קדשים שנולד בו מום בי"ט וכו' דלפי' רש"י ז"ל שפי' דהטעם דנראה כמתקנו דהוה ליה כדן דין וכו' כבר הקשו התוס' דאין במשמע הלשון שאין זה מן המוכן כן ועוד הא בפ' כירה דף מ"ו קאמר בהדיא דטעמיה דר"ש משום מוקצה הוא. ומה שפירשו התוס' דפליגי בתרתי ברואין מומין וגם פליגי במוקצה וכו' וכעין זה פירש הר"ן ז"ל יש ג"כ לפקפק ולמה לן לומר כך ולאפושי בפלוגתא והיותר נכון דעיקר הטעם דאין רואין מומין בי"ט משום מוקצה הוא ואפי' היה בו המום מעי"ט אין רואין אותו בי"ט דשמא יבוא לראות המום שנולד בי"ט והולא מדא גזרה היא וכמ"ש הכ"מ לפרש דברי הרמב"ם ובזה מסולקת תלונת הראב"ד בהשגות שם שכתב ואפי' נולד בו מום מעי"ט וכו' דאין ה"נ דזה ג"כ דעת הרמב"ם ואין לנו להוסיף בזה אלא כדפרישית בפנים דמוקצה כי האי מודה ר"ש דדמיא ממש לדין דאין שוחטין את המדבריות דהאי מכלתין וזה נלמד מסידור דברי הרמב"ם שכתב שם בהל' ב' בהמות וכו' אבל הרועות ולנות חוץ לתחום אם באו בי"ט אין שוחטין אותן בי"ט מפני שהן מוקצין וכו' ועל זה כתב וכן בהמת קדשים וכו' משום דחדא טעמא אית להו. והוא הדין בבכור שנולד ומומו עמו הטעם דאין שוחטין אותו לכתחלה משום מוקצה הוא וכדלעיל אלא דבדיעבד אם ראהו והתירו שוחט אותו ואוכל וכדמסיק בבבלי בשמעתין וכן הכא לקמן גבי עגל בכור שנולד מן הטריפה וכו' תיפתר שעבר המומחה וראהו וכדפרישית בפנים להקושיא והתירוץ ועיין לעיל בפ"ק בהלכה א' מה שביארתי שם בדין עגל שנולד מן הטריפה בי"ט. ומה שכתב הראב"ד כאן ולמה אין רואין אותו לכתחלה וכו' ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי וכו' אמת דהדין הוא כך דאסור ג"כ בטלטול וכהאי דאמר גבי טריפה בבבלי סוף פ' מי שהחשיך דלוי כי הוי מייתי לקמיה טריפתא ביומא טבא לא הוה חזי ליה אלא כי יתיב אקילקלתא דאמר דילמא לא מיתכשרא ואפי' לכלבים לא חזיא ואע"ג דקאמר התם דמכאן ראיה דלוי סבר הלכה כר' יהודה במוקצה והא אנן כר"ש קיי"ל מ"מ כבר נתבאר לעיל ריש מכלתין דלדידן דקיי"ל כרב נחמן דפסק כר' יהודה בי"ט האי דינא קאי וכ"כ בהגהת הרא"ש בפרקין דבהמה שהיתה בריאה בין השמשות ונטרפה בי"ט אסור לטלטלה ולכן רואין את הטריפה בי"ט אבל המספקא שאם תטרף יניחנה שם ולא יטלטלנה. והכי קאמר ג"כ כאן בהלכה דלקמן ללוי לא מטעם הוה אלא שמא ימצא טריפה ויהא אסור לטלטלה. ובזה יש להסיר תלונת הראב"ד ג"כ כאן דכתב ולמה אין רואין וכו' ור"ל מפני מה לא ביאר הרמב"ם לזה הטעם למה אין רואים לכתחלה. די"ל דעדיפא טעם הרמב"ם וכמה שנתבאר לעיל דלדידיה אפי' אין כאן איסור טלטול לאחר שימצא שאינו ראוי להתירו וכגון שהוא אבל המספקא וכמו בטריפה אפ"ה אסור לראותו בתחלה בי"ט אלא דבדיעבד אם ראהו וראוי להתירו מותר בנולד ומומו עמו מטעם הואיל ואי אפשר היה לראותו מערב י"ט וא"ת אכתי יש כאן איסור בתחלה שטלטל לראות דבר שאינו ראוי לו וזהו כוונת הראב"ד אבל הא ליתא דא"כ תיקשי היאך רואין את הטריפה בי"ט

בי"ט וזו היא השוכה להרא"ד. ועוד יש כאן נשובה בענין שכתב הוא בעצמו בפ"א בהל' י"ו על מ"ש הרמב"ם ויש בי"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה וע"ז כתב לא הכל שוין בזה וכאן משם בעצמו אפי' על ספק איסור טלטול בי"ט וזו היא מומרא יתרה:

(דף טו ע"א) **אמר** רב מתנה בבכור שהוא עובדא. וזהו כדתרגמא זעירי בבהמת קדשים בבבלי דף כ"ז ע"ב. ומשמע אבל בבהמת חולין מותר לר"ש. אי נמי לפי מסקנת הפוסקים כרב נחמן במוקצה בי"ט אף בבהמת חולין אם לא היתה מסוכנת מערב י"ט לא יזיזנה ממקומה וכדפסק הרמב"ם בפ"ב בהלכה טז:

(שם) **לא** מטעם הזה אלא שמא תמות טריפה וכו'. וכדאמר בבבלי סוף פרק מי שהחשיך אליבא דלוי ועיין לעיל בד"ה בכור שנפל לבור מה שנתבאר מזה בס"ד:

(שם) **הא** להוסיף מוסיפין. נראה מה דלא הביא הרמב"ם לזה בפ"ד בהל' י"ט שביאר לדינא דמתני' ולא זכר מהאי דהכא משום שהוא פשוט דכל זמן שאין כאן פיסוק דמים מהיכי תיתי לאסור:

(שם ע"ב) **אפילו** לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים אסור. הכי נמי אמר שמואל בבבלי דף כ"ח ודייק ליה מדקתני כל עיקר ודלא כר' יוסי בר' בון דהכא וכ"פ הרמב"ם שם דף כ' ודוקא אם היו המאזנים תלוין כדקאמר התם והוא דתליא בתריתא. ודברי ר' יוסי בר' בון דהכא אזלא כהאי ברייתא דרשב"ג דלקמן:

(שם) **תני** אף מפיים הוא אדם את עצמו בליטרא וכו'. ברייתא זו דרשב"ג שנוייה בתוספתא דבכורות פ"ג גבי בכור מפיים אדם את עצמו בליטרא בבכור לידע כמה הגיעו ובכור במום ובשר חולין בי"ט שוין הן לעניינים הללו וכדלקמן אין מרגילין וכו' מלבד במנה כנגד מנה שהתירו בי"ט וכחכמים דסברי אין מגיסין וכו' וכדקאמר הכא לעיל בהדיא. ונראה דהך מלתא דמפיים וכו' בפלוגתא דלעיל תליא דלמ"ד דמותר לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים משום דס"ל כהאי דרשב"ג דכל שאינו ניכר שניתן בכף מאזנים כדי לשקול במכוין מותר ושמואל דאסר אפי' לשמרו מפני העכברים א"כ מכ"ש דאין ליתן ליטרא במשקל נגד הבשר אפי' אינו עושה כן אלא כדי לפיים את עצמו דמיחזי טפי כשוקל והאי דשמואל קאי משום דדייקא לישנא דמתני' כוותיה כדפרישית ולפיכך לא פסק הרמב"ם כהך ברייתא דרשב"ג:

(שם) **תני** אין מרגילין בי"ט ולא במום בבכור וכו'. הך תוספתא הובאה בבבלי בכורות דף ל"ג וקאמר התם בפשיטות בשלמא י"ט דקטרח טירחא דלא חזי ליה אלא בכור מאן תנא וכו' ושקיל וטרי עד במערבא אמרי משמיה דרבינא מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים וכו' כדאמרי הכא. ופסק הרמב"ם בי"ט כן כמ"ש בהל' י"ט בפ"ג בהל' ו' אבל בבכור כתב בסוף פ"א מהל' בכורות המפשיט בכור בעל מום וכו' אם רצה להרגיל מרגיל וכן שאר פסולי המוקדשין וכו' והטעם דבי"ט קאמר לה בפשיטות התם כדאמרן. אבל באידך לא קאי המסקנא התם דלא אתיא ככ"ע וע"ש:

(שם) **אמר** רב חסדא דר' יהודה היא. עיין לעיל בפ"ב בהלכה ב' ד"ה מתניתא בכלים גדולים וכו' מה שנתבאר מהאי עניינא בס"ד:

הדרן עלך פרק אין צדין

פ"ד (דף טז ע"ב) **המביא** כדי יין ממקום למקום. מוקצה שיבש אסור ליגע בו. היינו בשלא ידעו הבעלים שכבר יבש וראוי לאכילה ואסחו דעתייהו מיניה מבעוד יום וכדקאמר הכא בריש מכלתין וע"ש שביארתי בענין דהב"י כתב בזה דהירושלמי פליג אגמרא דילן די"ל דלא פליג דמה דאמר בבבלי דף כ"ו בפשיטות והאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר היינו בשבת כדאיירי התם והכא בי"ט הוא דאיירי וקיי"ל כרב נחמן דאחמיר במוקצה בי"ט מבשבת וכתבתי עוד שם דעוד איכא כ"מ בהא בדין ביצים שנמצאו במעי אמן בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ולפי סברת בעל המאור ז"ל דאף לפי דעת הסוברים לאסור ביצים שנולדו בי"ט מתרנגולת שעומדת לגדל ביצים משום מוקצה וכדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בזה דפסקו כרב נחמן היינו דווקא בעומדת לגדל אפרוחים דהכא הוא דאסחו דעתייהו מינייהו. ולפ"ז בביצים שנמצאו במעי אמן שרי אפי' התרנגולת עומדת לגדל ביצים שהרי אלו אינן ראוין להוציא אפרוחים ואי משום דלא ידע בהו מערב י"ט שימצאו במעי אמן למאי כשעבר ושחט התרנגולת בי"ט א"כ דמיא לדין מוקצה שיבש ולא ידע בו והליא במה שנתבאר אי פליגי הני תרי תלמודי או לא פליגי ועיין שם במה שנתבאר עוד מענין בס"ד:

(שם) **באילין** פיגולייא הוה עובדא. כבר כתבתי במעשרות שם דהיינו כדגרים בבבלי שלהי מכלתין בעא מיניה ר"ש בר רבי מרבי פצעילי תמרה לר"ש מהו א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד וכפי' התוס' שם דפצעילי תמרה הן שעדיין לא נתבשלו וסופן להיות נגמרין ופוצעין אותן לשנים בסכין ומעלין אותן לגג ליבשן ולא הוו כגרוגרות וצימוקין דלא דחינהו בידים דלא היו ראוין מעולם וזהו דקאמר הכא אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד כלומר כמו תאנים וענבים שמעלין אותן ליבשן וליעשות גרוגרות וצימוקין וראוין הן מעיקרא אלא שדחה אותן בידים ולאפוקי באלו שלא היו ראוין מעולם ועכשיו נעשו ראוין כגון שרואין אותן שנתבשלו כבר לית בהו משום מוקצה מטעמא דלא דחינהו בידים ונקטינן מיהת מכאן דכמו דאמרינן בעלמא דיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי כגון בקדשים דמסקינן דלא כר' יוחנן דס"ל הוי דיחוי וכדפסק הרמב"ם וביארתי לזה בכמה מקומות. וכן לענין דיחוי אצל מצות דפשטינן בפ' לולב הגזול גבי הדס שנקטם ראשו ועלתה בו תמרה דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי כ"מ בנראה ונדחה לא אפשיטא התם הבעיא אי הוי דיחוי במצות או לא ונקטינן לחומרא. ה"נ לענין איסורא דמוקצה דאמרינן כעין ה"ג כדמוכחא מהתם ומהכא דכל היכא דלא היו ראוין מעולם והיום הוא דנראו לא אמרינן בהו איסור מוקצה לר"ש דקיי"ל כוותיה לגבי שבת דלא דמי לגרוגרות וצימוקין שהיו ראוין כשהיו תאנים וענבים ודחנהו בידים לעשות מהן גרוגרות וצימוקין ואסח דעתיה מינייהו כל זמן שלא נתייבשו לגמרי ומפני שמסריחות בינתיים כדקאמר הכא וכך הביא הרמב"ם ז"ל לזה הטעם בהל' שבת בפ' כ"ו בהל' י"ד ע"ש:

(דף יז ע"א) **שמואל** אמר בשלא נתכוין לעבותה וכו'. בבבלי דף ל' ע"ב גרים מאי שנא מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי סתר אהלא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות רב מנשיא אמר אפי' תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באיסורייתא ופירש"י ז"ל חבילות קנים שנתנן על הסכך ומדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי הסכך. ומשמע דהא דהכא נמי בהני תרי אוקמתות דהתם מיתפרשא אלא דבדרך חליפין היא כדרך הש"ס הזה דהא דשמואל דהכא כהאי דרב מנשיא דהתם והיינו דקאמר בשלא נתכוין לעבותה כלומר שלא התיר אגדן וכדפרישית בפנים וזה האומר בפני שמואל בטפול לה הוא כדברי שמואל בעצמו התם מאי סמוך סמוך לדפנות. ובהגה"ת אשר"י בשם א"ו כתוב על זה והיינו קנים שהקימם סביב הדפנות ולא נארגו עם הדופן ולא בטילי לגבי דופן ובשלא נתכוין לעשות שיהא הכותל עב דאם נתכוין לעבותה אסור אבל אם התנה מותר. והביא הב"י לדבריו בסי' תקי"ח עד נתכוין לעבותה אסור ומסיים שם והכי אמרינן בירושלמי ובודאי הא דשמואל דהכא בשלא נתכוין לעבותה וכו' לא קאי אלא על הסכך שהרי זה האומר בפני שמואל בטפול לה הוא כאוקמתא אמריתא וכהאי דשמואל גופיה דהתם וכדלעיל והא דשמואל דהכא כרב מנשיא דהתם ומשמע דעל הסכך קאי וכפירש"י ז"ל אלא דאפשר דנלמד מדהכא דכי היכי דאמרינן בסכך דווקא בשלא נתכוין לעבות הסכך ה"נ אמרינן בקנים שסביב הדפנות כן. ובענין דינא להני אוקמתות משמע דלא פליגי וכן הביא הרי"ף ז"ל להני תרתי אוקימתי ומשמע דתפס שניהן להלכה וכן הובא בהרא"ש והטור שם. והרמב"ם ז"ל לא הביא אלא כדברי שמואל דהתם שכך כתב בפ"ב מהל' י"ט בהל' י"ד נוטלין עצים הסמוכין לדופני הסוכה ומסיקין בהם ועיין בכ"מ שם שלאחר שהעתיק האוקמתות כתב וז"ל וכתבה הרי"ף משום דמשמע ליה דפליגי ופסק כשמואל. וזה קשה ונראה דיש חסרון בדבריו וכצ"ל ורבינו לא הביא להא דרב מנשיא משום דמשמע ליה דפליגי ופסק כשמואל. ומ"מ צריך תלמוד מהיכן משמע ליה דפליגי ואפשר מדקאמר רב מנשיא אפי' תימא וכו' משמע דלא ניחא ליה לפרש כשמואל ומשום דבקנים הסמוכים לדפנות לא ניכר מחשבתו דלא בטלינהו לגבי דופן אבל באיסורייתא שנתנן על הסכך ניכר מחשבתו דלא בטלינהו מדלא התיר אגדן ופסק כשמואל דהוא מאריה דתלמודא טפי. וזה ודאי דלא גרים כגי' הרא"ש רב אשי אמר אפי' מן הסכך ובאיסורייתא וכו' דא"כ היה לו לפסוק כרב אשי דבתרא הוא אי הוה משמע ליה דפליגי ומ"ש בהג"א אבל אם התנה מותר דבר זה אינו מוסכם ותליא לפי גירסאות והשיטות המתחלפות כאשר יתבאר בדבור דלקמן:

(שם) **בשלא** התנה אבל אם התנה מותר וכו'. למאי דפרישית בפנים שלפי הנראה שהן שתי אוקמתות כדהתם דשמואל דקאמר בשלא נתכוין לעבותה וכו' היינו כרב מנשיא דהתם ואידך האומר בפני שמואל בטפול לה היינו כדשמואל גופיה התם מאי סמוך לה סמוך לדפנות וכמוזכר הכל בדבור דלעיל א"כ הוי משמע דהא דקאמר אם התנה מותר מיפריך פריכא היא כדפריך עלה רב נחמן בר יעקב ויש אדם מתנה לסתור אוהלין ואף על זה האומר בפני שמואל בטפל לה פריך ג"כ עליה כדקאמר והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה וכדפרישית דממ"נ קשיא אי בשאין הקנים ארוגים עם הדפנות למה לי תנאי דמהיכי תיתי יהיה אסור ליטול מהן ואי בשארוגין הן עם הדפנות מה מהני בהו תנאי סוף סוף קא סתר אהלא ולפי פשטה דהשמועה זו כפי הנראה לפרשה א"כ דין תנאי זה תליא בחלוף הנוסחאות דהתם דגרים שם בברייתא אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה וכו' ואם התנה עליה הכל לפי תנאו וכו' ושקיל וטרי עלה ומי מהני בה תנאי וכו' עד דאוקי רב מנשיא בריה דרבא וקאמר סיפא אתאן לסוכה דעלמא וכו' ופירש"י ז"ל סיפא ואם התנה אסוכה דעלמא קאי ואריש' קא מסדר דאיפליגו בה ת"ק ור"ש דקתני אין נוטלין וכו' ואוקימנא בנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול מחר יסיקנה הכל לפי תנאו. וכ"פ הטור סי' תקי"ח ואם התנה ליטול ממנה בי"ט ונפלה מותר אף לת"ק אפי' מעיקר הסכה. אלא שאין כן דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ולא הביאו כלום מהתנאי בעצי סוכה ולא היה לפניהם נוסחא זו בהש"ס כמבואר מדברי בעל המאור ז"ל והרמב"ן והר"ן ז"ל שיש חילוף נסחאות בענין התנאי בעצי סוכה דעלמא ולמאי שפירשתי שמעתתא דהכא כפי פשטה הוה להו סייעתא מכאן דמילתא דהיתירא בתנאי מיפריך פריכא הכא ומיהו בעיקר פירוש של השמועה דהכא לבי אומר לי שיש לפרשו בענין אחר וכעין שהיא דהתם וזה דעל מה דפריך רב נחמן בר יעקב ויש אדם מתנה לסתור אוהלין על זה קאמר הש"ס דיש האומר בפני שמואל לתרץ קושיא זו בטפול לה מיירי. ובטפול לה כמו בטפילה היא והיינו בסוכה רעועה עסקינן כדמשני התם אליבא דר"ש דמתמול דעתיה עלויה. וטפילה בלשון המשנה שהיא רעועה וצריך טפילה בטיט וכיוצא בו כדי לקיימה לפי שעה וכמו ששנינו בפ' שלישי דכלים חבית שנתרועעה וטפלה בגללים ומה דסדר קאמר והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה היינו דסוף סוף הוה קשיא ליה דאי הכי על כרחך דמוקמת לסתמא דמתני' כר"ש דווקא דלית ליה מוקצה בי"ט דאליביה הוא דמוקמינן הכי כדקאמר בהדיא התם והא אנן קיי"ל כר' יהודה במוקצה בי"ט ולטעמיה הוא דאזיל כדפסק רב נחמן בריש מכלתין כר' יהודה במוקצה בי"ט וכך היא שיטת דרוב גדולי הפוסקים כמו שהזכרתי בריש מכלתין ובכמה מקומות והתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יעקב כדכתבו התוס' בשלהי פ"ג דגיטין ד"ה הנא לא צריכא להו וכו' וכדמוכח מכמה דוכתי שהביאו שם וכן מוכח מכמה דוכתי בהאי תלמודא ולפי פירוש הזה יותר נוח לנו ליתן טעם שלא הביאו הרי"ף והרמב"ם ז"ל להאי היתירא דתנאי דזה הכל אליבא דר"ש הוא כמבואר שם ומפירש"י ז"ל והם לא פסקו כר"ש במוקצה בי"ט אלא כר' יהודה כמוזכר הכל לעיל שם. וסייעתא גדולה ממש דקאמר הכא והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה וכדפרישית. והתוס' בד"ה אמר רב מנשיא בריה דרבא כתבו ג"כ מן הסברא דבמוקצה מחמת איסור לא אשכחנא דמהני ביה תנאה ע"ש וזהו כטעם נוסף הוא למאי דאמרן:

(שם) **הלכה** כדברי מי שהוא מתיר ובלבד מן המפוזרין שבקרפף. כדפרישית לפי הגי' שבתוספתא וכמו שהובאה בבבלי וא"כ להלכתא עולה כמסקנא דהתם וכשמואל שאין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף ומתני' יחידאה היא וכר"א בר"ש ולית הלכתא כוותיה אלא לחומרא בהא דפליג על ר' נתן דהתוספתא כמבואר בפנים וכ"כ הרמב"ם שם ומביאין מן המכונסין שברשות היחיד ואפי' היתה מוקפת שלא לשם דירה וזהו קרפף שאמרו:

(שם) **אמר** ר' מנא כבית דירה עביד לה ר' יודה. למאי דמדמי הכא היתר טלטול בקרפף לדינא דמתני' לענין היתר נטילת עצים ממנו לרמי דר"י אדר' יודה ומשני ר' מנא דלעולם בעי ר' יודה סמוך לעיר אלא דבענין בית דירה הוא דפליג בעירובין וחשיב ליה בור שיח ומערה כבית דירה דקאמר התם ר"י בן בבא א"כ משמע נמי דסמוך לעיר דקאמר ר' יהודה היינו סמוך לעיר ממש דבהכ"ג הוא דהתירו בעירובין לטלטל בתוכו וא"כ הסתא דר' יוסי פליג וקיי"ל כוותיה לא בעי סמוך לעיר ממש אלא אפי' בתוך התחום נמי ולאפוקי חוץ לתחום ובזה הוא לקולא ולעולם צריך שתהיה לה פותחת וכדברי הרמב"ם שם וכדפרישית במתני'. ולא גרים התם ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר אלא ש"מ ר' יוסי לקולא קאמר וזה מבואר הוא ואין להאריך:

(שם ע"ב במתני') **ונפחת** נוטל ממקום הפחת. פירשתי בפנים כדברי רש"י ז"ל דמדמוקמינן דמתני' באוירא דליבני איירי א"כ ליכא איסורא דאורייתא ובמוקצה דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא. והתוס' בד"ה ונפחת וכו' הקשו על זה דהא מוכח מכמה מקומות דאף במוקצה דרבנן אמרינן מיגו דאיתקצאי וכו' כדאמרי' גבי סל לפני האפרוחים וכו' ומה שתירצו בשם ה"ר משה דלא אמרו אלא כשאין המוקצה מסתלק מן העולם כגון מעות שעל גבי הכר וכו' ומחלק בין אם המוקצה בין השמשות היתה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא דבזה אמרינן מיגו אעפ"י שהמוקצה מסתלק מן העולם כבר הקשו שם על זה ובעיקר הקושיא על רש"י תירצו דאתיא האי סתמא דמתני' כר"ש דלית ליה מוקצה וכו' ותירוץ זה אתיא דלא כהלכתא דהא אנן קיי"ל כרב נחמן דריש מכלתין דהלכה כר' יהודה במוקצה בי"ט וכמבואר הכל שם. והרמב"ן ז"ל מביאו הר"ן ז"ל תירץ בענין אחר דשאני הכא שאעפ"י שאסור לפתות מ"מ אין הפירות מוקצין מחמת איסור סתירה דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור אלא בשהאיסור בגופן או שנעשה בסיס לדבר האסור כגון דומיא דנר אבל הכא הפירות ראוין הן ולא נעשו בסיס לבית אלא שדבר אחר גורם שאינו יכול ליהנות מהן ואינו אלא כאילו היו פירותיו במקום שאינו יכול להלוך שם עכ"ל ולפי תירוץ הזה אין אנו מוכרחין לומר דלהת"ק דמתני' ג"כ באוירא דליבני מיירי וכדעת רש"י שפי' כן אלא דהאי אוקמתא דשמואל אינו אלא אליבא דר"מ בלמוד דפריך עליה והא קא סתר אהלא ואליביה הוא דמשני באוירא דליבני אבל לת"ק דנפחת מאליו דווקא הוא דמתיר ליטול הפירות לא צריכין להאי אוקמתא אלא אע"ג דבנין גמור הוי מ"מ כשנפחת לא אמרינן מיגו מטעמא דהפירות גופן לאו מוקצה נינהו. וזהו טעמיה דהרמב"ם ז"ל לא העתיק כלל האי אוקמתא דשמואל אלא סתם וכתב בפ"ב מהל' יו"ט הל' ט' בית שהוא מלא פירות מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת. ומשום דלהת"ק דהלכתא כוותיה לא איצטריך לן לאוקמתא דאוירא דליבני אלא שהפירות יהיו מוכנין ולית בהו משום מוקצה ולאפוקי גרוגרות וצימוקין שלא נתייבשו כל צרכן וכגולא בהן וזה פשוט:

(שם בגמ') **רב** אמר מסיקין בכלים וכו'. וכן הלכה וכדמוקי לה בבבלי פרקין דף ל"ב דאתיא כר' יהודה וכן פסקו הפוסקים:

(שם) **רב** הוה יתיב קומי ר"מ רבה והוה אכיל וכו'. האי עובדא איתמר בבבלי שבת דף כ"ט וכהאי דר' אימי דהכא דכנגדו בי"ט אסור אמר ליה והכי הוה המסקנא כר' יהודה מסיקין בתמרים אבל אין מסיקין בגרעיניהן:

(שם) **הלכה** כמי שהוא אומר מבקעין בקרדום. למאי דפרישית בפנים לא פליגא על סתמא דמתני' אלא דאתיא כלישנא קמא משמיה דרב שם דף ל"א ע"ב דאקרדום איתמר לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר ולא קיימא הכי אלא כאידך דמתני לה אסיפא דאקופיץ איתמר וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מי"ט בהל' י' וכפי טעמו שם דלמה אין מבקעין בקרדום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. וצד הנקבות של הקופיץ דומיא דהתם קרדום הוא ודרך מעשה חול הוא:

(שם) **מאן** דאמר מפספסין בבריא וכו'. כבר כתבתי בנזיר שם דלא מחלק בבבלי הכי משום דסתמא תנן במתני' נזיר חופף ומפספס וטעמא דלא אמרינן דהוי כפסיק רישא אלא בדבר שהוא משיר את השיער בודאי כמו הסורק והחף באדמה וכך היא לשון הרמב"ם בפ"ה מהל' נזירות בהל' י"ד דפסק כר' ישמעאל לא יחוף באדמה מפני שמשיר את השער ודאי. וכן הא דמחלק לעיל מיניה לענין מגל דהכא בין מגל יד ובין מגל קציר דמגל יד מבקעין בו וזה לא מצינו בבבלי ומשום דסתמא ולא במגל תנן והרי זה ג"כ כפי טעם הרמב"ם שהוזכר הוא דבמגל יד נמי דרך עובדא דחול הוא משא"כ בקופיץ בצד הקצר שלו. וכן נמי הא דמחלק הכא בענין מוללין בין לחין לבין יבשים לא מחלק הכי בבבלי מכלתין דף יב ע"ב אלא סתמא קאמר רבא שם מוללין מלילות וכו' ופסקו הפוסקים כרבא וכן בעצי בשמים מייתי התם בפרקין דף לג ע"ב מטלטלין עצי בשמים להריח בהן וכו' ומוללו ומריח בו אלא דבענין לקוטמו להריח בו בעי לחלק שם בין לחין לבין יבשים אבל לא קאי למסקנא אלא אפי' קשים ויבשים מותר לקטמן להריח בהן כדפסק הרמב"ם בפ' י"א מהל' שבת בהל' מ':

(שם ע"ב) **מאן** דאמר ממתקין בשנתנו ע"ג הגחלת וכו'. בבבלי שבת דף קל"ד ע"ב ת"ר אין מסננין את החרדל ואין ממתקין אותו בגחלת והתניא ממתקין אותו בגחלת לא קשיא כאן בגחלת של מתכות כאן בגחלת של עץ א"כ אין חילוק בין אם נתנו ע"ג הגחלת ובין אם נתן הגחלת עליו בשל עץ אסור דהוי כיבוי ובשל מתכות מותר דלא שייך ביה כיבוי ומ"מ לכאורה קשיא דנהי דבשל מתכות לית ביה כיבוי מדאורייתא מדרבנן מיהא אסור כדמשמע בפ' כירה דף מ"ב גבי מכבין גחלת של מתכת ברה"ר דהואיל דאין איסורו אלא מדרבנן משום רבים הוא דמותר. וא"כ אמאי מותר כאן לכתחלה וצ"ל דאף דאסור מדרבנן לצורך

גליון אפרים
לירושלמי ממסכת ביצה

(דף ג' ע"א) פ"א ה"א עגל מאתמול הוא גומר ברם הכא בו ביום נגמרה בו ביום מלדה. כלומר דבילה נגמרת בלידתה מהכי תרי טעמי דלעיל לא דומה טעם אכילתה כו' שאינה נגמרת לאפרוח. משא"כ עגל טוב לאכול בנשחטה אמו כמו לאחר הלידה ודאוי ג"כ להוליד וכמ"ש הרא"ש בסימן ז' לכן בעגל לא הוי הלידה הכנה:

שם גוזל שנולד בי"ט מותר שהוא מתיר עצמו בשחיטה. (משא"כ עגל אם כלו הדביו ביו"ט אינו מתיר עצמו בשחטה בלידתו דמדאורייתא מותר לשוחטו במעי אמו. ועיין בבבלי ו' ע"א בתוס' ד"ה וכי):

(שם) ע"ב דאמר ר' חייא בר בא בשם ר' יוחנן בראשונה כו' כצ"ל:

שם א"ר יוסי לשון מתניתא מסייע כו'. כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה כמשנה הראשונה. בע"ז הגירסא כמשנה אחרונה. כלומר אפילו למשנה אחרונה ולא ס"ל להירושלמי דחלב שבקיבה פירשא בעלמא היא:

(דף ג' ע"א) שם הכל מודין בנשרין שהן אסורין. (נ"ל הכונה דבפירות הנושרין גם ר' יוחנן מודה שאם נשרו בשבת אסורין ביו"ט ואם נשרו ביו"ט אסורין בשבת. דלא דמי לשירי פתילה שכבו בשבת שר"י מתיר להדליקן ביו"ט משום דאיסורן לא שייך ביו"ט משא"כ פירות הנושרין) רבי בון בר חייה בעי קומי ר"ז מה בין נשרין ומה בין ביצים (הכונה הא ביצה שנולדה ביו"ט אסורה ואמאי ס"ל לר' יוחנן דנולדה בזה מותרת בזה. ועיין בבלי ד' ע"ב) מעתה נולדה ביו"ט תאכל בשבת (כצ"ל דביו"ט היתה ראויה אגב אמה) בשבת לא תאכל ביו"ט (דהא בשבת אינה ראויה אגב אמה דאסור לשחוט אמה בשבת):

(שם) ע"ב מיכן והילך קדושת יו"ט עליהן. מה אתא מיסרא כן הגיה הגר"א בסימן תרכ"ז כצ"ל בגה"ה:

(שם) ה"ג ר' חייה בשם ר' יוחנן כו'. וכל הסוגיא בשבת פ"ז ה"ב עמ"ש בשם הטע"י:

(דף ד' ע"א) שם חד אמר יש הכן לצואה וחורנה אמר אין הכן לצואה. פליגי אם הכין למצוה אי הוה הכנה גם לצואה דמ"ד אין הכין סובר שאין דעתו לספק וכדאיתא בבלי ח' ע"ב. אבל אם הכינו לצואה גם הוא מודה דמכסים בו צואה ומצוה:

(דף ה' ע"ב) סה"ד לוי מקש על שובבה כו'. עיין בחולין קמ"א ע"ב:

(דף ז' ע"א) ה"ו לא שהלכה כר' אושעיה. עיין בפסחים פ"ג ה"ג ויולך עמה אחרת לקרן זוית כההיא דתנינן כו' ולא דמיא תמן טמאה לצורך טהורה ברם הכא חולין לצורך טמאה:

(שם) ה"ז ר' אבהו הוה נחת כו'. עיין בבלי כתובות ס"ב ע"א:

שם והוה מסתמיך על תרין גותיין. כלומר על שנים מאומת הגותים. עיין בירושלמי במגילה פ"א ה"ט מגוג גותייא:

שם ומפתחא דפלמנטרין. בתענית פ"ב ה"ג הגירסא ומפתח של פלמנטריא קטנה ושם פירש בק"ע חדר קטן:

(שם ע"ב) ה"ח תני אמר ר' יהודה כו'. על מה נחלקו על המתנות שהורמו מעיו"ט לעצמן כצ"ל וכן הוא בתוספתא:

שם הגע עצמך שיש עליה תנאי זו מפני זו ולמה לא תנינן חלה (כצ"ל פריך על הברייתא אמאי לא תני בה לא נחלקו ב"ש וב"ה שמוליכין את החלה והמתנות שהורמו ביו"ט מפני חלה שהורמו ביום טוב (כלומר מפני שיש חלה שהורמה ביו"ט שאסור להוליכה) כהדא דתני כו' (דבלש עיסה מעיו"ט אסור להפריש חלתה ביום טוב ואם עבר והפרישה אסור להוליכה לכהן משא"כ מתנות אפילו נשחטה הבהמה מעיו"ט מותר להפריש המתנות ביו"ט משום דלא טבלי וניכרות בפני עצמן ואינן בכלל אין מגביהין תו"מ ביו"ט ומותר להוליכן וכן מצאתי שמפורש בחדושי הרשב"א כן):

שם אמר ר' יוסי בי ר' בון בדין היה בעיסה טהורה כו'. (לכן הברייתא דתני לא אבל עירס עיסה מעיו"ט מפריש חלתה ביו"ט מיירי בעיסה טהורה אבל בעיסה טמאה סבירא להו דאסור להפריש חלה ביו"ט) מתניתא (דפסחים פ"ג דפליגי ר"א ור"י) ביו"ט של פסח אבל בעצרת וחג מותר (להפריש אפילו מעיסה טמאה) ר"י בי ר' בון אפילו בעצרת וחג (אסור להפריש מעיסה טמאה ועמ"ש בפסחים שם): (נועם ירושלמי)

(דף ח' ע"ב) ה"י יהבון דעתבון דאתון מיכיל קונרסיה בסופה. קונרסיה הוא הגרוע וס"ל לר' אימי דבירר אוכל מתוך אוכל הוי בירר אבל כשאוכל הגרוע לבסוף מותר שאפילו כבורר אוכל מתוך פסולת לא הוי בורר. כמ"ש התוס' בשבת דף ע"ד ע"א בד"ה היה לפניו. ולפיכך אמר להו שיאכלו המובחר תחלה: (נועם ירושלמי)

שם והתנינן בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי א"ו ב"ש היא ונפסקה בעית ר"י לעיל דמוכח מכאן דב"ש אית להו דלא שותר בורר כלל ביו"ט ובורר אוכל ואוכל אין זה בורר:

שם מותר לטחון ואסור לבור. (הא שניהם קודם ליטה):

ם תני חזקיה ופליג כו'. דחזקיה לשיטתו אזיל דבורר אוכלים מתוך אוכלים הוה בורר א"כ שייך דין בורר אחר ליטה וכיון שהותר לאחר ליטה ע"כ שהותר גם קודם ליטה שא"א לחלוק מלאכה אחת מדאורייתא לאוסרה קודם ליטה ולהתירה לאחר ליטה משו"ה ס"ל דבורר הותר ביום טוב: (נועם ירושלמי)

שם אמר ר' זעירא מה המרקד קמח מלמעלן וסולת מלמטן כצ"ל:

שם מהו לשנות את הקטה לאחורי הגפה. משמע מכאן דיותר מותר הרקדה על ידי שנוי מלאכת הרקדה על ידי שנוי. והתוס' והרא"ש בסוף פרק אין צדין לא כתבו כן:

(דף ט' ע"א) ה"ב תנה ר' שאול בן הלפתא תכשיטין אסור לשלחן. (מפרש בנוע"י תכשיטין שאסרו חכמים לצאת בהן ברה"ר אסור לשלחן ועל שבת קאי) אמר ר"מ לא אמרו אלא לשלחן הא ללובשן מותר (כלומר מותר ללובשן בחצר לפי שמותר לטלטלן וה"נ דתני מטלטלין כו'):

שם כתניתא אמרה שאסור ללובשן דתנינן כו'. (בירושלמי מפרש כפשוטו דכל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו ביו"ט. ודלא כפירוש הבבלי. משו"ה תכשיטין נמי אילו היה מותר ללובשן היה מותר לשלחן) כשיש עליהם תואר כלי (אבל אם אין עליהם תואר כלי אף שיש להם תורת כלי אסור לטלטלם ותכשיטין אין להם תואר כלי אף שיש להם תורת כלי ואסור לטלטלן. והבבלי לא ס"ל כן. כדאיתא בשבת מ"ו ושם ס' ע"א לא יצא האיש בסנדל כו' ולא יטייל בו כו' אבל מטלטלין אותו): (נועם ירושלמי)

(דף י' ע"א) פ"ב ה"א הא תני ר"ח ממלא לו חבית של מים ומדליק לו את הנר כו'. עיין ב"מ פ"ו ה"א:

שם והלכה כדברי התלמיד. נראה הכונה דהלכה כרשב"א שהיה תלמיד ר"מ. כמ"ש תוס' מנחות ל"א ע"ב. ולא כדברי רבו ר"מ דסתם משנה ר"מ. ועיין בשבת פי"ט יבמות פ"ח ה"א תני אמר רשב"א כו' והלכה כדברי התלמיד ושם פירושו הלכה כדברי התלמיד רשב"א ולא כדברי רבו ר' יהודה ולא כהק"ע בסוגין:

שם לית הדא פליגי על ר' יוחנן דר"י אמר כצ"ל:

(דף י"ב ע"ב) ה"ח א"ר קיריס דאירמה. בשבת הגירסא ר' קיריס דידמא:

(דף י"ג ע"א) ה"י במשנה ואינה נגררת אלא ע"ג כלים כצ"ל:

שם א"ר יוסה אוף אנן תנינן ניטלין בשבת. עיין בבלי שבת ל' ע"ב ועיין שם מ"ג ע"ב בתוס' ד"ה דכו"ע בסיפו:

(שם ע"ב) פ"ג ה"ב ספק הבן אסור כו'. לעיל בפ"ק ה"א:

(דף י"ד ע"ב) ה"ד והא תני עגל בכור שנולד מן הטריפה ביו"ט מותר. אמר ר"ח היפתר שעבר המומחה וראהו הירושלמי ס"ל יש מוקצה לחצי שבת (עיין מ"ש בשבת פ"ג ה"ו) ומשום הכי שפיר פריך ומתרץ שעבר שם מומחה וראהו תיכף כשנולד וכדאמר בבבלי א"נ יש מוקצה (לחצי שבת) איתיביה ושוין כו' אמר אביי כו' כגון דיתייבי דייני התם: (נועם ירושלמי)

(דף ט"ו ע"א) ה"ה בעין קומי לוי כו'. שבת קל"ו ע"ב ע"ש:

(דף י"ו ע"א) פ"ד ה"ב ואומר בפני שמואל במפול לה. בתמים דעים הגירסא אמרין בשם שמואל בנופל לה:

(שם ע"ב) ה"ג אית תניי תני מפספסין בקלקים כצ"ל. וכן הגירסא בנזיר פ"ו ה"ג. והם שערות המסובכים באדם מחמת הזיעה. וכדאיתא במשנה בפ"ט דמקואות וכן בירושלמי דשקלים פ"ג ס"פ ה"ב הגזברים היו מפספסין בקילקין. שוב ראיתי בק"ע בנזיר שפירש כן ופירושו בסוגיין וכן פירוש הפ"מ אינן נכונים:

(דף י"ח ע"א) ה"ד אמר ר' חנניה בשאין שם אויר כו'. בתמים דעים גורס בשאין שם אור אבל אם יש שם אור מוליכה לאור ודיים. אמר ר"נ ויאות כן אנן אמרין הדא קלוריתה שרי מיסיף ומכחיל מינה ביו"ט (ועיין בבבלי כ"ב ע"א שאימר השיב לרב אשי שאסור לכחול את העין ביו"ט איתיביה אין מכבין את הבקעת ופירש"י איתיביה בקעת שמותר להנאת הגוף שלא יתעשן) כאן לשימור (מותר דומיא שלא תעשן הבית והקדירה שהוא לשימור ולהנן):

(דף י"ט ע"ב) פ"ה ה"א והא תני על העבט של ענבים ע"ג המעטן של זיתים שמשכן לא יטול מהם ביו"ט ואצ"ל בשבת. אמר ר"ח אע"פ שזה טבל וזה טבל זה יש לו מוקצה וזה אין לו מוקצה אמר ר"ש בר ר"י לא אמר אלא לטלטלו הא להציל מצילין (הברייתא מיירי רק לענין איסור טלטול הא להציל מצילין ודלא כר"ח דאין נפקא מינה בין מוקצה למוקצה) תני נר שכבה מצילין את שמנו הדא אמרה שטופין תקנה למוקצה להצילו שלא כדרכו א"ר יעקב ב"א ד"ר"ש היא דר"ש אמר כבה מותר לטלטלו. תני נותנין כלי כו' (ואם כן מוכח שטופין תקנה למוקצה להצילו ומשום הכי שפין תקנה ג"כ לדלף שלא ידליף בבית ויפסידו) אמר ר"ה עשו אותו כנהרות כו' (דלא הוי מוקצה כלל וכמו שאמרו בבבלי דף ל"ו ע"א נותנים כלי תחת הדלף כו' בדלף הראוי: (נוע"י)

(דף כ' ע"א) ה"ב חברייא אמרו שמא תיזוק הבהמה כן נראה לי שצריך להיות וכפירוש הגליון הש"ס:

(דף כ"א ע"א) שם מן העצים. נ"ל האבנים תנא ר"י בר פזי דבר דלייא במגילה פ"א ה"ו דף ו' ע"ב הגירסא דבר זילה ונראה מכאן ראיה להרז"ה ולהר"ן דלעשות כלי גם לר' יהודה אסור מדאורייתא ומפרשי בבבלי בביצה כ"ח ע"ב שפוד שנרצף אסור לתקנו ביום טוב הוא שפוד שנכפף לגמרי ואסור מדאורייתא גם לר"י. כמבואר בדבריהם בסוגיא זו. ולפ"ז נראה שהכונה לחדד ראשו של שפוד לתקנו לכלי. כמו שפוד שנרצף. ומסיק הירושלמי לית לך אלא כהדא כו' אמר רב חסדא דר' יהודה היא כו' אלמא דרב חסדא הדר ביה וסבירא ליה דלהפחות סכין אסור לר' יהודה משום דעושה אותה כלי והכי נמי לחדד ראשו של שפוד אסור לר' יהודה וכהבבלי להרז"ה והר"ן:

סליק גליון אפרים ממסכת ביצה

(דף ה׳ ע״א) **פ״א ה״א** ר״א בשעה שהעבד משמש את רבו הוא תובע פרכו ממנו. כן נ״ל שצ״ל:

(דף ג׳ ע״א) **שם** מתוך חמשה דברים נגאלו ישראל ממצרים כו׳. במדרש רבה דברים פ״ב הך הגירסא מתוך צרה ומתוך תשובה ומתוך זכות אבות ומתוך הרחמים ומתוך הקץ מתוך צרה דכתיב ויהי בימים הרבים ההם. וכו׳ מתוך תשובה דכתיב ותעל שועתם מתוך זכות אבות דכתיב ויזכור אלהים את בריתו את אברהם ומתוך רחמים דכתיב וירא אלהים את ב״י ומתוך הקץ דכתיב וידע אלהים ואף לעתיד אין נגאלין אלא מתוך חמשה דברים הללו מתוך צרה דכתיב בצר לך הרי מתוך צרה ושבת עד ה׳ אלהיך הרי מתוך תשובה כי אל רחום ה׳ אלהיך הרי מתוך רחמים ולא ישכח את ברית אבותיך הרי מתוך זכות אבות. ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים הרי מתוך הקץ. אם דוד המלך פירש אותן וירא בצר להם הרי מתוך צרה בשמעו את רינתם הרי מתוך תשובה. ויזכור את בריתו הרי מתוך זכות אבות. ויתן אותם לרחמים הרי מתוך רחמים. הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים הרי מתוך הקץ:

(דף ד׳ ע״א) **ה״ב** אמר ר׳ יוסה לר׳ חנניה בר אחוי דרב הושעיה נהיר כו׳. כצ״ל וכן איתא במגילה פ״ג ה״ז:

(שם ע״ב) **ה״ג** ר׳ חנניה בריקה בשם רב יהודה שורשי חיטה כו׳. בברכות [פ״ט הה״ב] הגירסא ר״ח בר יקא ובע״ג פ״ג ה״ה הגי׳ ר״ח בר׳ יוסי ובשבת פ״כ ה״א מצא מאמר מר״ח ברוקה בשם רב יהודה ובנינה פ״א ה״י נמצא מאמר זה והגירסא שם ר״ח בר יקה בשם רב יהודה:

(דף ז׳ ע״ב) **ה״ח** שמואל אבר כותל דגנא ביה. ולקמן בפ״ד ה״ו הגירסא בכותלא דגניי ביה. ועיין בש״ק ובמהר״פ. ולי נראה שצ״ל דגננא ביה וגננא הוא חופה כבבלי ברכות פ״ו ע״א ובירושלמי יבמות פי״ג עבד לה גנון והכונה דכותל דבית חופה אם הוא נוהם סותרו ובונהו:

שם לא כן תני אין שואלין בשלום חבירי בת״ב כו׳ לימים שבינתיים נצרכה. בנוע״י מפרש דק״ל הא ימים אלו המורים מת״ב דבת״ב מותר לארוס. כדאמר לעיל ובימים אלו אסור. וכן כתבו תוס׳ במגילה ה׳ ע״ב ויבמות מ״ג ע״ב. וכיון שבת״ב אסור בשאילת שלום כ״ש בימים הלו וצ״ל למיתני במתניתין ומתרץ לימים שבינתיים נצרכה. ויותר נראה שצ״ל לשבתות שבינתיים נצרכה. דבת״ב שחל בשבת שואלים בשלום. כמו שאבלים מותרים בש״ש בשבת. כמבואר ביור״ד סי׳ שפ״ה. ועיין בירושלמי במ״ק פ״ג. אבל בשני ימים שאין שואלים בשלום משום נער אפילו בשבת אסור וזה קא משמע לן מתניתין:

(דף ט׳ ע״א) **פ״ב ה״א** אמר ר׳ אבהו אם יאמר לך אדם אל אני כו׳ בן אדם אני. (ע״ם הכתוב בדניאל ז׳ וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתת ועד עתיק יומין מטה) סופו לתהות בו כו׳:

(שם) **ה״ב** יש לו בנים ובנות. תירוץ הוא שאע״פ שיש לו בית ושדה בכ״ז ביתו ריקן מפני שיש לו בנים ובנות וההוצאה שלו מרובה: (יפ״ע)

(דף י״א ע״ב) **הי״א** מפני כה אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות כו׳. שאם תכבד העבודה על אנשי בית אב יצטרפו אנשי משמר עמהן כצ״ל:

(דף י״ג ע״א) **הי״ג** אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם. (אבל מ״מ נקרא סתמא דרבים ור׳ יוחנן לא אמר הלכה כסתם משנה אלא במקום שאין שום מחלוקת בצידה אבל במקום שיש מחלוקת בצידה לא נקרא סתם משנה אלא סתמא דרבים ויכול ר׳ יוחנן לפסוק כיחידאי דפליג) ר״י בי ר״ב בשם ר״א הדא דאת אמר כו׳ (כלומר מתי נקרא סתמא דרבים במקום דיחיד פליג על יחיד אבל ביחיד אצל רבים שיחיד פליג על רבים ושהמא דהה״ק כהיחיד לא נקרא סתמא דרבים והלכה כהכמים דפליגי) הריטב״א בנדה:

(דף ט״ו ע״א) **פ״ג ה״ד** משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו שתי בנות. עיין המשל בבבלי ברכות ל״ד ע״ב:

(דף י״ז ע״א) **הי״א** ר׳ אחא בשם ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בר חנינא אסור להתענות עד שש שעות בשבת וכן כתב יוסף הכהן שחי בזמן בית שני. בספרו חיי יוסף שאין להתענות בשבת עד חצות ואין אתי כעת ספרי יוסף לציין המקום בדיוק. כי ספריו ושאר ספרים שלי היו לבז בימי מלחמת העמים בשנת תרע״ה לפ״ק:

(דף י״ח ע״א) **פ״ד ה״א** אמר ר׳ מנא ריגלא הוות ומפרש בפ״מ שהיה בימות הרגל ואין פירושו נכון שבמגילה [פ״ד ה״ח] הגירסא רגליה הוי סגין:

(שם) **ע״ב** והני ר״ה כן בכל יום אדם מתפלל מעין י״ח חוץ במוצ״ש ובמוצאי יוה״כ. ותעגית צבור כצ״ל. כמ״ש לעיל פ״ב ה״ב:

(דף כ׳ ע״א) **ה״ב** חיננא אבוי דבר נטה בשם ר׳ בנאי.. בפסחים [פ״ד ה״א] אבוי דבר יגסה וכן צ״ל כאן ולקמן בה״ה ר׳ חיננא אבוי דבר יגסה בשם ר׳ בנייה שלא קיבלו רוב ציבור עליהם צ״ל חיננא אבוי דבר יגסה:

(שם) **ע״ב** משמר שהיה בשבת היה בשבת לעולם. נראה לי שצ״ל בית אב שהיה בשבת כו׳:

(דף כ״ב ע״א) **ה״ג** קרייא מסייע לר׳ יוחנן כו׳. עיין בגליון ירושלים שכתב שהיו עושים שני ימים ר״ח אם באו עדים מן המנחה ולמעלה. ולא הבנתי דבריו דהא בראשונה היו מקבלים עדות החדש כל היום. ואם באו עדים סמוך לחשכה ולא היה שהות ביום לקבל עדותה שהיו גומרים בר״ה אותו היום בקדושה. כמ״ש התוס׳ בביצה ה׳ ע״ב ובערובין ל״ט ע״א. הלא אז לא היה גם שהות לעשות סעודה. וגם איך אומר הכתוב ויהי החדש וישב המלך אל הלחם כו׳ ויהי ממחרת החדש השני אם לא היה ר״ח עד למחר לכן נראה שהדברים כפשוטם. לפמ״ש הרמב״ם בהלכות קה״ח פ״א ה״ז שב״ד מחשבין החשבונות כו׳ אם ידעו שאפשר שיראה יושבין ומצפין לעדים כו׳ ואם ידעו בחשבון שאי אפשר שיראה אין יושבין יום ל׳ ואין מצפין לעדים ואם באו עדים יודעים בודאי שעדי שקר הם. ובזמן שאול אם היו יודעים ע״פ חשבון שאפשר להלבנה שתראה בליל ל׳ היו קורים יום ל׳ חודש והיה עושים בו סעודה אף שלא ידעו אם יבואו עדים היום או מחר ומחר יהיה ר״ח. וממילא בר״ה היו נוהגים קדושה ביום ל׳ יבוה ל״א. כשלא באו עדים ביום ל׳. וגי״ע שצ״ל קרא מסייע לר׳ יוסי. (והיה כתוב בר״ת ר״י וחשבו המדפיסים שהוא ר׳ יוחנן אבל צ״ל ר׳ יוסי ואין זה ענין למה שמביא אח״כ מר׳ יוחנן שר׳ יוחנן מפקד והיינו ר׳ יוסי דתוספתא דערובין ובבבלי שם ל״ט ע״א דס״ל דשני יו״ט של ר״ה קדושה אחת הן. כי מהקרא מוכח שהיו עושים שני ימים ר״ח ולא מטעם ספק. שאם מטעם ספק לא היה אומר יהונתן לדוד מחר חודש ולא היה הכתוב קורא יום ל׳ חודש אף שר״ח היה ביום ל״א. והכי נמי היו מהגים ביום ל׳ של אלול קדושה בתורת ודאי וקרא מסייע לר׳ יוסי ולא כטעמיה שם. ומביא זאת הירושלמי כאן מפני שמביא הכתוב לסמך למנהג שנהגו לעשות סעודות בר״ח וכמו שאמר ר״מ מפני סעודות ר״ח:

(דף כ״ד ע״א) **ה״ה** כי חזק הוא כמנו אמרו בביכול כו׳. ערכין ט״ו ע״א ומנחות דף נ״ג ע״ב:

שם רבי לוי בשם רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא לקול המולה גדולה מנחות שם:

שם ר׳ שמעון בן לקיש בעא קומי ר׳ יוחנן מהו לומר שיר בלא נסכים כו׳ ר״א אמר איתפלגון ר״י ור״ל כו׳ נראה לפרש דבערכין דף י״א ע״ב איבעיא להו נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או אין טעונין שירה ת״ש ר״י אומר מגלגלין זכות ליום זכאי כו׳ האי שירה מאי עבידתא אילימא דעולת חובה מי הוה בי״ז בתמוז בטל התמיד אלא לאו דנסכין כו׳ ותסברא שירה דיומיה לה׳ הארץ ומלואה וישב עליהם את אונם שירה דד׳ בשבא היא אלא איליא בעלמא הוא דנפל בפומייהו והא עומדים על הדוכן קתני כדר״ל דאמר ר״ל אומרים שירה שלא על הקרבן אי הכי בנסכים נמי לימא נפיק מיניה חורבא (דאתי למימר כי היכא דנסכים הבאים בפ״ע רשות ה״נ הנסכים הבאים עם הקרבן גם כן רשות). והירושלמי פשיטא ליה דנסכים הבאים בפ״ע אינן טעונין שירה ופליגי אי אומרים שירה בלא נסכים דר׳ יוחנן ובבבלי ר״ל סבירא ליה דאומרים ור״ל סבירא ליה דאין אומרים והתיב ר״י לר״ל והתני בזה ובזה היו הלוים כו׳ ואומרים וישב עליהם את אונם ובודאי אמרו בלי נסכים. דעולת חובה לא הוי ועל נסכים הבאים בפ״ע אין אומרין שירה וע״כ שאמרו שיר בלי נסכים. והשיב לו ר״ל מה את ש״מ מאחר שאלו נסכים היה זמנו של שיר לא היה כן נ״ל שצ״ל. כלומר דשירה דיומא לא אמרינן בלי קרבן ונסכים אבל שיר של יום אחר אמרינן דלא נפיק מזה חורבא דהא כולי עלמא ידעי מה הוא שירה דיומא ומפרש אהר בך הירושלמי ר׳ יוחנן אמר שירו של יום אומרים גם כן בלי קרבן ונסכים ר״ל אמר שירו של אתמול כלומר של אתמול ושל יום אחר אמרינן בלי קרבן ונסכים אבל לא שיר של יום:

(דף כ״ה ע״א) **שם** ר״ו בשם רב הונה אומר היא היתה קטנה שבמשמרות. נ״ל היימר היא היתה קטנה שבמשמרות כדלעיל בה״ב ד׳ משמרות כו׳ פשחור ואימר ובד״ה א׳ כ״ד י״ד: סליק גליון אפרים ממסכת תענית

הדושי מהרמ״ש (דף כ׳ ע״ב) [פ״ד ה״ב] רבי היה ממני תרין מינויין אין הוון כדיי היו מתקיימין ואין לא מסתלקין כו׳. כתב השירי קרבן ביפה מראה כתב והיינו טעמא כי בנו אולי לא יכיר מי הם היותר גדולים כמו שהוא היה מכיר בהם או מפני שהיה שיבה שהיו מתים כשאינם ראוים לכן חזר בו מהמנהג ההוא עכ״ל היפ״מ וכתב עליו השירי קרבן וכמה דחוקים דבריו אם היו מתים למה לא חזר בו ר׳ ועוד ב׳ למה לא היה ממנה לכן מה שפירשתי בקונטרס עיקר. עכ״ל ש״ק וג״ב במחילת כבודו לא ראה במדרש קהלת פרשה ז׳ פסוק כי העושק יהולל חכם שמפורש שם הוון דמכון במקום שבירושלמי הגירסא הוון מסתלקין:

הגהות והערות מהג״ם יחיאל מיכל גאלדשלאק ז״ל אבד״ק שעפס.

ביצה (פ״ב ה״א) את אסר תאפו וכו׳ בק״ע שם כולה קרא מיותר נ״א דהא כו׳ נ״ב ע״ם וכצ״ל נ״א כולה קרא מיותר דהא וכו׳ (בנו יח״ז):

שם (שם) ברם כמיד בחלום וכו׳: בש״ק וקשה וכו׳ א״כ מסתמא פ׳ המן נאמרה בחלום. נ״ב ע׳ רמב״ן (בשלח ט״ז א׳) ובעש״ט (משלי פסוק י״ג) בפשיטות כן. (הג״ל):

שם (פ״ד הלכה ס׳) הדין סקורה אסיר וכו׳ דהוא מקטע בנומי׳. נ״ב יש לגרוס בנימא, והכ״א (כלל מ׳ ט׳) פי׳ כן בשם ס׳ א״ח ה׳ ידים ע״ש ופי׳ דהוא מי אוכל כמו מולייתא ותיפרו בחוט, ובמערוך ע׳ סקר פי׳ ספוד של עץ, ול״ע כי בעלמו הביא מהירושלמי סקלים יחכמון סקירייא עבידתהון ופי׳ המוכרים צלי וכו׳ ע״ש א״כ יש לפרש גם כאן מולייתא של צלי מפני שקוטע בחוט התפירה, ומפיק לי׳ ממתני׳ דאין שוברין כו׳ לצורך אוכל.

תורתן של ראשונים
לירושלמי ביצה

עמוד | שורה

פרק ראשון

א 2 **בש"א תיאכל**
באו"ז ח"ב סי' שכ"ט „בש"א תאכל בו ביום ובה"א לא תאכל בו ביום (ב' מלות הם מהאו"ז בעצמו וע"ש בפרש"י).

5 **אילו מוקצה שיבש**
בחי' הרשב"א ליתא מלת אילו. ולקמן בפרק זה סה"ג „מ"ד אסור נעשה כמוקצה שיבש וכו'. ולקמן פ"ד ה"א „מוקצה שיבש אסור ליגע בו" ועי' בבלי ביצה כ"ו ע"א.

9 **לא דומה טעם אכילתה מבפנים וכו'**
בר"ן ביצה סי' תתמ"ג „בירושלמי אמרו שאינו דומה טעם וכו' והיינו משום שכל זמן שהיא בפנים אינה נעשיה בריה לעצמה הלכך אפי' וכו'"

2 7 **עגל שנולד ביו"ט וכו'**
תוספתא ריש ביצה ובמאירי לביצה (ד' ז' ע"א) „ובתלמוד המערב דברו בשמועה זו בדברים סתומים והם הם שהכשילו רבים בפי' שמועה זו וכו' ולשון הירושלמי עגל שנולד ביו"ט מותר מפני שמתיר א"ע בשחיטה כו' ומ"מ בקצת גמרות בירושלמי מצאתי בסתם עגל שנולד ביו"ט מותר ר"ז בעי וכו' ולא הזכיר בכלום כלל לשון התר עצמו בשחיטה אעפ"י שאני מתיר להם את הרצועה לכתוב את הנוכחה שלהם ולפרשה על שיטתם והוא שאמרו וכו'" ובחי' הרשב"א (ביצה ו' ע"ב) „ומיהו מצאתי בירושלמי שדמו אותה למדבריות וצביה דגרסינן התם עגל וכו' מעתה מדבריות וכו' צבייה וכו'".

ב 6 **גוזל שנולד ביו"ט וכו'**
וכ"ה בתוספתא ביצה פ"א „אפרוח שנולד ביו"ט מותר לשחטו ביו"ט מפני שמתיר א"ע". אבל בבבלי ביצה ו' ע"ב מחלוקת בזה וע"ש ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה". ובאו"ז ח"א סי' תל"ד „מכאן אמר רבינו יואל בר"י הלוי זצ"ל כל עופות משום שרץ כל זמן שלא גדלה עליהם הנוצה הגדולה שעל כל גופה דאמר בירושלמי פ"ק דביצה היפתר באינון דנפקין וכנפיהון עליהן וכה"ג דוקא שרינן גוזל שנולד ביו"ט וכו' הלכך וכו'". ובתורת הבית להרשב"א (בית שני שער ד') ולענין פסק הלכה יש מי שפסק כראב"י וכו', ולא זכר הירושלמי דילן".

7 **ר' יסה בשם ר' יוחנן הכין בראשונה היו אומרים אין מעמידין**
באו"ז הנ"ל אתא ר' אסי בשם ר' יוחנן בראשונה היו אומרים מעמידין וכו'.

15 **כב"ה במשנה האחרונה**
בש"י „במשנה דראשונה"

15 **ביצה גידולי גופה**
בהג"מ (מאכלות אסורות (פ"ד הי"ט) „ביצה גדילה מגופה".

ג 10 **ר' חסדא בעי**
בס' התרומה סי' רנ"ג „שנינו בירושלמי פ"ק דביצה רב חסדא בעי מהלפא שיטתיה דרב תמן וכו' פי' דרב אסיק פ' בכל מערבין כארבעה זקנים ואליבא דר' אליעזר דאמר שבת ויו"ט שתי קדושות הן והכא הוא עביד לי' קדושה אחת דאיתפלגון שירי פתילה וכו' אין יותר אה"כ מדבר זה. ואומר אני לפי האמת א"צ להחליף פלוגתיהו ולא תקשי כרב לרב דטעמא דרב דאמר שירי פתילה משבת ליו"ט לא הוי משום דקדושה אחת הן אלא משום הכנה דרבה דכבוי קרוי הכנה וכו'". ובאו"ז ח"א סי' תשנ"ו תשובה להמחבר מר' ישעי' בי רבנא מלי ז"ל מטרני ומאי דכתב מר על מה דגרסינן בירושלמי פ"ק דביצה שירי פתילה וכו' וכתב הר' ר' ברוך (כיון לבעל התרומה הנ"ל) שא"צ להחליף פלוגתיהו וכו' כל אלה דברי הר"ר ברוך נראה לי רחוקים ביותר ואין הלב מקבלם וכו'. וזו הלכה של שירי פתילה לא הוזכרה בתלמודנו כלל כ"א בירושלמי מביא אותה וכו' ע"ש. ומובא הירושלמי בשנויים בכמה ראשונים. ובאגודה ביצה סימן ז' „ובירושלמי אומר שירי פתילה ומדורה ושירי שמן מיו"ט לשבת ומשבת ליו"ט ומשני יו"ט של ר"ה ומיו"ט לחבירו וכו' ע"ש.

6 15 **השוחט וכו'**
במתניתא דבי מערבא נמצא מקודם למשנה זו: „בהמה שנולדה ביו"ט הכל מודים שהיא מותרת ואפרות היוצא מן הביצה הכל מודים שהיא אסור וכ"ה במשנה שבמשניות בעדיות פ"ד משנה ב'. ובבבלי ביצה ו' ע"א אפרוח שנולד ביו"ט רב אמר אסור ושמואל ואיתימה ר' יוחנן אמר מותר וכו'. ושם ע"ב תניא כוותיה דרב עגל שנולד ביו"ט מותר אפרוח וכו'. מזה נראה שבבבלי לא ידעו ממשנה הנ"ל. וגם נראה מן הירושלמי לעיל ה"א שג"כ לא ידעו ממנה שלא זכרוה.

16 **יחפור בדקר** י"ג בדקל.

17 **עפר מוכן**
בריי"ף ובעיטור ה' יו"ט ובאו"ז ח"ב סי' של"ג „עפר מוכן מבעוד יום".

18 **שאפר הכירה מוכן**
בפר"ח ביצה ה' ע"א פיסקא (דמתניתין) ואפר הכירה מוכן הוא" ובפהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראגער) „ושאפר וכו'" ובתוס' רי"ד"א בביצה ח' ע"א „כירה מאן דכר שמיהו פי' לא היה כתוב וא"ו (ואפר) במשנה ומש"ה קא מתמה כירה מאן דכר שמיה ובא רבא ותירץ וכו' והכי קאמר ומודים נמי ב"ה שאפר כירה מוכן הוא" עכ"ל. וכן ביאור הגר"א ז"ל את המשנה.

8 22 **ודייה דוחה את לילי יו"ט כו'**
בתוספתא ביצה פ"א „שאין ודאה דוחה לילי יו"ט". וכצ"ל.

25 **וקשת בידיהן**
בשביעית פ"ב סה"ז „וקסמה בידיה" ובנדה פ"א ה"ד וקסמא בידיה". ובד"ק פ"ט ה"ד „וקיים מה בידיה" ונראה שצ"ל וקסמה בידי' וזה ע"פ לה"כ וקסמים בידם.

30 **באפר שהוסק מעיו"ט**
בתוספתא ביצה פ"א „אפר שהסיקו מעיו"ט אין מכסין בו ביו"ט" ובכ"י שם הגי' „אפר שהסיקו ביו"ט". ובראש ביצה פ"א סי' יו"ד „ירושלמי באפר שהוסק ביו"ט אסור לכסות בד"א דלא שחט וכו'" והירושלמי מובא בכמה פוסקים.

ה 6 **מכיון שהתחיל במצוה וכו'**
בהגהת מרדכי בביצה תרנ"ג „חביבות מצות בזמנם ודכוותא דייקינן הכא בירושלמי מנין שהמתחיל במצוה אומרים לו מרוק.

10 10 **מחלפא שיטתון הרבנן וכו'**
בתוס' ביצה ל"ד ע"ב ד"ה ואומר „דמחלפה שטתיהו דב"ה דלעיל קאמר באומר מכאן אני נוטל למחר סגי וכו' וי"ל דשאני הכא דאקציי בידים" וע"ש בהגהת הגר"א ז"ל ולפנינו ליתא התירוץ שהביאו בתוספות ובשטה מקובצת בביצה ל"ב „והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם וכו' ומשני חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. ונראה שיש שבוש בגרסא זו אלא הכי גרסינן התם לית לן חומר בעלי חיים כלומר דהתם שאני דכל אחד ואחד גוף חלוק לעצמו וכל הבא וכו'" ועי' בישו"ש ביצה פ"ד סי' כ"ג ובפרי חדש סי' צ"ו מ"ש בזה.

ואו 3 **ומנה מוטל**
בפי' ר"ח פסחים י' ע"א „כלומר אדם בא ונטל חציים והניח הצ"ים והמנה הנמצא מעשר שני הוא כו'"

עמוד | שורה

12 | 9 **לפני הדריסה**
במשנה בבלית ביצה י"א „לפני הדורסן" ובמתניתא דב"מ לפני בית הדריסה" וכ"ה בהלכות פסוקות צד 9 ובפהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראנער).

10 **יש עליו בשר**
במשנה בבלית הנ"ל „כזית בשר" ובשטה מקובצת כאן „יש עליו בשר פי' אפילו כזית מטלטלו אגבו".

17 **שוין שלא ימלחנו**
בבבלי ביצה י"א ע"א „תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי". וע' בתוספתא ביצה פ"א. ובעיטור ה' יו"ט (מחלוקת ו') „ירושלמי ושוין שמולחין עליו צלי" ולפנינו בשנוי. ובמאירי בביצה י"א ע"א „אין נותנין את העור וכו' וקאמר ע"ה דמתניתין בירושלמי ושוין שלא ימלחנו שמליחת העור אב מלאכה הוא".

ז | 7 **מלח הכא וכו'**
בפי' ו"ח ביצה י"ד ע"ב „ירושלמי מערים ומלח הכא עד דמלח כולה כלומר הוה ממלח ע"ג העור מעט מעט" עכ"ל. ובמאירי לביצה י"א ע"א ורבינו הגאון (הרי"ף) הביא בכאן מ"ש בירושלמי מערים ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח ליה כוליה כלומר מערים ומלח חתיכה אחת על ראש העור ואח"כ חתיכה אחרת וכו'. ויש מפרשים את הירושלמי דלאו אעור קאי וכו' ואין דבריהם כלום וכו'" עכ"ל.

28 **רב הונה הורי לריש גלותא וכו'**
בפר"ח ביצה כ"ה ע"ב „ירושלמי הלכתא בש"א אין מוציאין לא את הקטן וכו' רב הונא הורי לאנתתיה דריש גלותא למיפק בכסא" וכעין זה בשבת פ"ח ה"א „רב הונא הורי לאנתתיה דר"ג וכו'" ועי' בבבלי ב"ק קט"ז ע"ב ובס"טה פ"ה ה"ג.

30 **אפי' תלמיד הכם**
בעיטור ה' יו"ט הג' „ואפי' תלמיד אינו טועה"

3א **ר' ליעזר וכו' הורי פיתא לארסקינם בשובתא**
המפרשים יגעו בזה לפרש. אבל הגי' הנכונה בשרידי הירושלמי (צד 170) „הורין למיתי פיתה לארסיקנס בשובתה וכעין זה בשביעית פ"ב ה"ב ר' יונה] ור"י הורון מפי לארסקינס בשבתא ובסנהדרין פ"ג ה"ו ר' יונה ור"י חורון למפי לארסיקנס בשבתא. ובאגור לר"ש נטע (צד 34) ביו"ט ירושלמי פ"א ר' אלעזר ור' מתלא הורון מאפא לארסיקונוס וכו' (אמר המאסף: לדעתי לא התירו רק שבות היינו לאפות בעדו ע"י נכרים בשבת).

16 | 42 **במפתח אוכלין**
בחי' הרא"ה בביצה י"ב ע"א „ובירושלמי דבעי שיהא בו אוכלין מסתברא דלאפוקי דברים שאין ראוים ביו"ט וכו'".

44 **פלפלין הוה ליה בגווה**
פי' שבהוספתא ביצה פ"א איתא דפלפלין הרי הן כתבלין.

14 | 11 **על מה נהלקו על המתנות שהורמו ביו"ט**
בתוספתא ביצה פ"א (הוצאת צו"מ) „על מה נחלקו על המתנות שהורמו מעיו"ט להוליכן בפני עצמן וכו'". וע' בבבלי ביצה כאן.

1' **מפני חלה שהורמה ביו"ם**
בחידושי הרשב"א בביצה י"ב ע"ב „הא חלה כלל לא. אלא כשהורמו מהיום ונתגלגלה העיסה מאמש וכן מצאתי בירושלמי' עכ"ל. ולפנינו אינו מבואר.

17 **אסור לטלטלה יאצ"ל ליטול ממנה**
בתוספתא ביצה פ"א הגי' „אסור לטלטלה ואסור להפריש ממנה חלה".

23 **שמואל שחק וכו'**
בבבלי ביצה י"ד ע"א „א"ר יהודה אמר שמואל כל הנדוכין נדוכין כדרכן וכו' א"ל רב לרב אתא אצלי ודוך כלו"ה עשה שנוי וכו'" עכ"ל ר"ח: וזה ההיפך מירושלמי כאן ובאו"ז ח"ב של"ט „ירושלמי שמואל שחק על סיטרא דמדוכה רב אמר כל הנדוכין וכו' והיינו דרב ושמואל

14 | תרויהון סברי שהמלח נידוכת כדרכה במדוך של אבן וכו'"

35 **ר' אימי בשם ר"י השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרכן**
בתוספתא שבת פט"ו איתא שהשחליים וחרדל ושום אסור להכין בשבת ע"ש. לפיכך התירו ביו"ט. ובמרדכי פ"א בביצה „ורבינו יקר התיר לעשות חרדל ברחיים שלנו ביו"ט והביא ראיה מירושלמי כ"ק דביצה ר' אמי בשם ר' נתן אומר השום והשחליים והחרדל נדוכין כדרכן" ובארחות חיים ה' יו"ט סי' נ"ג „ירושלמי השום וכו' נדוכין ביו"ט".

ח | 3 **מהו מישחק קונדיטין ביו"ט א"ל שרי**
במאירי ביצה כ"ג ע"א „פי' לשחוק סמנין לצורך קונדיטין והוא יין מבושם [וכו'. ובירושלמי שבת פ"ב ה"א „ועושין אנומילין בשבת ר"י בשם ר"י יין ודבש ופלפלין" וא"כ גם בשבת מותר לשחוק קונדיטין?

4 **ואנא שתי**
באו"ז ח"ב של"ט מוסיף „יצחק עמושייא שאל לרשב"ג מהו משחק קונדיטין ביומא טבא א"ל שרי" ובאו"ז ח"א סי' ת"ו „יצחק עמושיא שאל לרשב"ל מהו משחיק וכו' וכן מובא בכמה ראשונים „ר"י עמושיא שאל לר"ש בן לקיש" ובעיטור ה' יו"ט „שאל לריש גלותא" וכל המאמר חסר בנוסחתנו. שרידי ירושלמי (צד 102) נמצא כל המאמר כמו שמובא בראשונים.

6 **מאן דעביד טבאות לא שחיק ליה מאתמול**
באו"ז הנ"ל הגי' „מאן דעביד טבאות שחיק ליה מאתמול".

9 **דר' זעירא מהמר וכו**
בדמאי פ"ג ה"ב „לא ר' זעירא כשר כל כן אלא מילין דיוצר שמע לן ניעבדינן". ועי' בסוף חלה" ובקידושין פ"ב ה"ה „ובאיש כר' זעירא למה בגין דהון מחמרין וכו' בקולא הוון נהיגין ואחמר עליהון וכו'.

12 **ר' זעירה שאל וכו'**
הגירסא מתוקנת בעיטור ה' יו"ט ובאו"ז הנ"ל „ר"ז שאל לקדרומא עבדיה דר"י נשיאה שחק מרך קונדיטין ביו"ט וכו'".

21 **בחיקו ובתמחוי**
במשנה בבלית שם „בחיקו בקנון ובתמחוי" ובר"יף (ד' ראשון רס"ט) ליתא המלה „ובחיקו".

22 **אף מדיח**
בעיטור ה' יו"ט ליתא מלת אף. וכ"כ במאירי ביצה י"ד אית דלא גרסי אף.

16 | 10 **של בית ר"ג וכו' ואבור לבור**
בס' האורה לרש"י סי' ס"ט „ושוחקין את הפלפלין וכו' אבל לברר אסור.

12 **שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקידין**
במאירי ביצה רפ"ג הגי' „שאין קוצרין ולא טוחנין ואין מרקדין וכו'.

13 **ושמרתם את המצות**
בשטה מקובצת ביצה כ"ג ע"ב „כבר אמרו בירושלמי דנפקא לן מקרא כו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות כלום לא התרתי לך אלא מלישה ואילך שהוא זמן שמור מצה וה"ה לכל מלאכה שהיא כעין לישה וכו'" וביש"ש בביצה פ"ג ס"א „ובירושלמי אסמיך ליה אקרא דגרסינן התם מנין שאין טוחנין וכו' ע"כ דברי הרא"ש (כוונתו להרא"ש ביצה פ"ג ס"א) ובירושלמי איתא להדיא דאורייתא ולא אסמכתא כמו שסבר הרא"ש דגרסינן התם תני אין בוררין וכו'" ע"ש. ובט"ז א"ח סי' תצ"ה „ובירושלמי מסמיך להו כולהו אקראי ובב"י שם דאע"ג דבירושלמי מייתי מקראי שלא יקצור וכו' אסמכתא בעלמא נינהו ואינן אסורין אלא מדרבנן וכו'".

15 **הני חוקיה ופליג**
בבאורי הגר"א ז"ל לשו"ע סי' תצ"ה ס"ב „ר"ל על מה שאסר ת"ק ברירה".

ט | 10 **פול שהוא מאכל גדיות**
בכ"י אחד בתוספתא ביצה פ"א „פול שהו מאכל

עמוד	שורה

לודיות׳ ובכ״י אחר בתוספתא ,שהן מאכל לחיות׳ ועי׳ בתוספתא הוצאת צו״מ.

ט 17 בין שאינן תפורין וכו׳
במשנה בבלית בביצה י״ד ע״ב ,בין שאינו תפורין ואע״פ שיש בהן כלאים׳, ובגמ׳ שם ,אלא כלאים למאי חזו וכו׳״ ולפנינו במשנה ובגמ׳ ירושלמית לא נזכר מכלאי׳ כלל׳.

אע״פ שאין לצורך המועד
ובמשנה בבלית הנ״ל ,והן לצורך המועד׳ ועי׳ בפי׳ הגר״א ז״ל לאו״ח סי׳ ל״א.

20 כל שניאותין בו ביו״ט
בפי׳ ר״ח ביצה ט״ו ע״א כל שנאותין משלחין אותן ביו״ט, ובעיטור ה׳ יו״ט ,כל שניאותין ממנו בו ביום משלחין אותו ביו״ט׳ ובבה״ג וכן באו״ז ח״ב סי׳ שמ״א ובשה״ל סי׳ רמ״ב. ושם באו״ז הנ״ל פרש״י כל שנאותין בו בחול וכו׳ וקשה לפירושו דא״כ אמאי קתני במתני׳ פעמים ביו״ט וכו׳״ ובבבלי ביצה ט״ו ע״א הכי קאמר כל שנאותין בו בחול וכו׳.

22 ביצת אומן
בבבלי ביצה ט״ז ע״א ,שצריך ביצת הגיר׳ ובפרה פ״ה ובויק״א פר״ג אות י״ב ,ביצת יוצרים׳

27 מהו להעמיד חלב וכו׳ אף הוא חולב ומעמיד מיו״ט לחול
בארחות חיים ה׳ יו״ט סי׳ ח׳ ,ובירושלמי כו׳ אף הוא חולב ומעמיד ביו״ט, ולחלוב ביו״ט וודאי אסור וכו׳״ ועי׳ בר״ן בביצה סי׳ תת״צ ובב״י סי׳ תק״י ובהג׳ הרמ״א בשו״ע או״ח תק״י סי׳ יו״ד.

18 3 טליין דקיקין
עי׳ בפיר״ח בביצה ט״ו סע״א. ובשטה מקובצת שם ע״ב ,ובירושלמי איכא פלוגתא בהא מילתא אם משלחין תכשיטין שלכסף וזהבאו לא ואסיקנא אמר ר״ז לא תאסור ולא תשרי.

פרק שני

16 ר׳ ליעזר אומר וכו׳
מחלוקת ר״א ור״י מקורה במכילתא בשלח פ״ד ובבבלי ביצה ט״ו ע״ב נזכר רק מדעת ר״א אבל מדעת ר״י לא נזכר כלל.

אופין על האפוי
במאירי ביצה רפ״ב ,שהרבה מפרשים וכו׳ דתבשיל אחד מהני לפת ולתבשיל אליבא דב״ה, וראי׳ לדבריהם שבתלמוד המערב נחלקו בזה ר״א ור׳ יהושע וכו׳, ואני אומר שלא כוונו בתלמוד המערב ובתוספתא להוציא דין עירובי תבשילין מקרא דאת אשר תאפו וכו׳״ ובחי׳ הרא״ה ביצה ט״ז ע״ב ,ר״א שמותי הוא כלומר מדב״ש ולהכי בעי׳ אפוי וג״כ מבושל ב׳ תבשילין אבל ר׳ יהושע מדב״ה פליג עליה בירושלמי בהדיא ואמר דלא בעינן אלא תבשיל אחד וכו׳״

19 מאי טעמא דר׳ יהושע וכו׳
בשיטה מקובצת ביצה י״ז ע״ב ,דהא בהדיא א״ר יהושע בירושלמי אופים ומבשלים על המבושל וקרא דאת אשר תאפו אפו דמשמע דאין אופין אלא על האפוי דר״ש ליה הרוצה אפוי מתאפה לו כלומר מעשה נסים היו נעשים בו וכו׳״ ולפנינו בירושלמי ליתא דרש זה מר׳ יהושע ואיתא במכילתא במקומו.

24 בדין היה שיהו אופין וכו׳
בעיטור ה׳ יו״ט מהלוקת י״ד ,ירושלמי פ״ג את חמי מד״ת הוא אסור וע״ת מתירין א״ר אבהו וכו׳״ וכן מובא בשה״ל הקצר סי׳ ע״ז ,בדין הוא שיהו אופין מיו״ט לשבת וכו׳ אף הוא אופה מיו״ט לחול והלכך עבר ואפה מותר ובגמרא דילן לא אפשיט עכ״ל. ובחי׳ הרא״ה בביצה ט״ז ע״ב׳ דלא מהני ע״ת אלא להכשיר מלאכה ביו״ט לבשל מיו״ט לשבת דהכין קצת מיו״ט לשבת מותר לו להרבות בשבילו של שבת אבל לא להתיר לתקן וכן בירושלמי׳ עכ״ל. ולפנינו אינו מבואר.

שורה	עמוד

י 1 אין עושין מיו״ט לשו״ט
בתוספתא ביצה פ״ב נוסחאות שונות בזה וע״ש. ובבבלי ביצה י״ז ע״א ,אין אופין מיו״ט לחבירו וכו׳ וכ״ה ברי״ף ורא״ש שם. ובבה״ג (ד ברלין צד 181) תני אין אופין מיו״ט לחול וכ״ה בהלכות פסוקות (צד 7) אבל בתניא סי׳ נ״ה אין אופין מיו״ט לשבת בלא ע״ת ק״ו מיו״ט לחבירו וכו׳ וכ״ה בשה״ל סי׳ רמ״ח.

18 ר׳ יצחק אומ׳ צולה לו דגה
בבבלי ביצה כ״ב ע״א ,משום ר׳ יצחק אמרו אף צולין לו דג קטן וכעין זה הגי׳ בהרבה ראשונים ,צולה לו דג קטן׳, ובעיטור ה׳ יו״ט מחלוקת י״ט וברא״ש ביצה פ״ב סי׳ ט״ז הגי׳ ,צולה לו דג׳.

19 מחמם לו חמין וכו׳
בחי׳ הרשב״א ביצה ס׳ ע״א ובר״ן ביצה סי׳ תתפ״ד ,אבל בירושלמי משמע שאף הוא אופה לעצמו דגרסי׳ התם לא עירב וכו׳ מחמם לו חמין וכו׳ מדקתני אופה ומחמם ומדליק ולא אמר אופין ומדליקין משמע שאף הוא אופה ומדליק לעצמו׳ ובהג׳ הרמ״א בשו״ע תקכ״ז ס״ב ,ואם אין שם אחרים שעירבו שמותר לאפות בצמצום פת א׳ ולבשל וכו׳״.

20 שמואל אמר מדליק לו את הנר
בבבלי לא נזכר מדעת שמואל. ועי׳ ברא״ש ובשו״ת מהר״ם מר״ב סי׳ שי״ז. ובאו״ז ח״א סי׳ תשמ״א ,מדליק וכו׳ פי׳ בעצמו ומר אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי וכו׳״ ע״ש.

24 ר׳ חייה רבה עלה לביתו וכו׳
באו״ז ח״ב סי׳ שמ״ג ,עדשים וכו׳ סומך עליהם מעיו״ט וכו׳ כדאמרינן בירושלמי ר׳ חייה רובה על לביתיה וכו׳ תנאי היה לו לר״ח הגדול והא קמ״ל דא״צ לבשל לצורך ערובי תבשילין עכ״ל. ובהגהות אשר״י ביצה פ״ב סי׳ ה׳ ,והוא שהתנה עליהם מעיו״ט אם נשארו עדשים וכו׳״ עכ״ל ובאגודה סי׳ כ׳ ובירושלמי איכא מ״ד עדשים שבשולי קדירה מעיו״ט ולא סמך אלא ביו״ט סגי וכן הקיל פעם אחת הרב ר׳ שמואל׳, ובשה״ל הקצר סי׳ ע״ז עדיין אני אומר שאפי׳ בלא פת מועיל. מדתני בירושלמי ר״ח רבה וכו׳ מהכא משמע דל״א בעינן פת וכו׳״.

30 תניי היה לו לר׳ חייה הגדול
בעיטור ה׳ יו״ט מחלוקת י״ד ,תנוי היה לר״ח הגדול, מהכא משמע דלא בעי פת׳ עכ״ל. ובארחות חיים ה׳ יו״ט סי׳ ט׳ וכתב רבינו אפרים ז״ל כי אחר שהתנה דוקא כי אית ליה מידי דבשיל מאתמול אבל לכתחלה אסור וכן נראה מהירושלמי׳ ועי׳ ביש״ש ביצה פ״ב ס״ח.

31 מודין ב״ש לב״ה שהן וכו׳
י״ג ,מודין ב״ש וב״ה׳ וכן בבבלי ביצה י״ז ע״א.

33 שבש״א תבשיל אחד וכו׳ עי׳ תוס׳ ביצה

34 הכל מודין שאם פירפר וכו׳
הנוסח משונה במנהיג (צד 50 ד׳ ברלין) וז״ל ,ובתוספתא דיו״ט (פ״ב וע״ש) ובירושלמי הכל מודים שאם בשל שני מינין דקדרה או שפרפר דג על גבי ביצה או שתתך קפלוטות תחת הדג שהן שני תבשילין׳.

37 והלכה כדברי התלמיד
פי׳ כר״ש בן אלעזר שהן שני תבשילין וזה כנגד הבבלי (ביצה י״ז ע״ב) שאמר רבא הלכתא כתנא דידן. ופרש״י דמתניתין דקתני ב״ה שרו בתבשיל אחד.

42 דברי ר״מ
בתוספתא ביצה פ״ב ובבלי ביצה ט״ז ע״ב ,דברי רבי׳ וע״ש בתוס׳ ד״ה רבי אומר. ובתוספתא שעם הרי״ף (ווילנא תרכ״ג) הגי׳ משונה.

20 1 הרא דאת אמר וכו׳
באו״ז ח״ב סי׳ שמ״ג פי׳ ,לערב עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין כדפרי׳ לקמן ר׳ יוסי בר בון בעי עירובי תבשילין מתירין אף את המחיצות פי׳ היה תמיה על דברי ר׳ יודן שאמר שבעבור עירובי תבשילין מותר לערב

עמוד | שורה

עירובי חצירות מ"מ הואיל ולא נחלקו עליו לגמרי כר' יודן עבדינן" ובהג' הרמ"א בשו"ע או"ח תקכ"ח ס"ב „אפי' אם הניח ע"ת" ובבאורי הגר"א ז"ל שם מביא ע"ז ירושלמי דילן" ועי' ישועות יעקב סי' שצ"ג.

22 | 15 **בשירותא בעייא בוליי**

בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ג „הדא כסא בשירותה וכו'" ובמאירי ביצה כ' ע"א „ואמרינן עלה בירושלמי כל כשרותא בעיא מלאי פי' כשרותא כלומר קורה צריכה היא לכריתה ואין אדם כורתה אלא במינה שהרי מן העצים אדם עושה קתא לסכיני ולמגרי ולמרי וחציני ונעשין בית יד לדבר הכורת את העצים כך דברי ב"ש לא נפסלו אלא בשלהם

סמא דקיסא מיניה וביה

במאירי הנ"ל „וכן אמרו שם וסמא דקיסא מיניה וביה פי' קסא עצים כדאמרינן תרתי] קיסי יבישי (עי' סנהדרין צ"ג ע"א) וקאמר תולעת הנמצא בעצים מתוכו הוא מתליע ואינו בא לו ממקום אחר וכל זה משל על בבא בן בוטא".

21 **חמין ברגליו**

בבה"ג (ד' ברלין 185) „חמין לרגליו ביו"ט" ובחי' הרשב"א ביצה כ"א „לא יחם אדם מים לרגליו וכו'" ובאו"ז סי' שמ"ז „לרחוץ רגליו".

24 **פתר לה תרין פתרין וכו'**

גי' משונה בחי' רשב"א ביצה כ"א ע"ב „ומיהא בירושלמי איכא לישנא אחרינא כאן דמפרש להו בראוין לשתיה ממש אע"פ שלא שתה מהן דגרסינן התם על מתני' דהכא פתר לה תרין פתרין ע"ד דב"ש וכו' פתר לה פתר אחרין על דעתיה דב"ה ואפי' אין ראוין לשתיה (מלות אחרונות ליתניהו לפנינו).

31 **חמין שהוחמו וכו'**

לפלא שלא נזכר כאן מתוספתא ביצה פ"ב „אין משתטפין בחמין שהוחמו ביו"ט אבל רוחץ הוא פניו ידיו ורגלי' וכו'" ועי' בבלי שבת ל"ט ע"ב ובאו"ז ח"ב סי' שמ"ז וחמין שהוחמו ביו"ט פלוגתא דרב ושמואל בירושלמי דשמעתין דאמר התם חמין שהוחמו ביו"ט וכן חמין שהוחמו מע"ש לשבת רב ושמואל חד אמר מרחיץ בהן פניו וכו' וחד אמר וכו', ובפ' כירה בגמרא דידן מייתי פלוגתייהו וקתני בהדיא רב אמר מרחיץ כל גופו אבר אבר ושמואל אמר פניו ידיו ורגליו וכו'" עכ"ל. ובמרדכי ביצה סי' אלף ע"ח כתב ראבי"ה כי מעיינת בירושלמי דהכא משמע דוקא הוחמו ביו"ט אבל בירושלמי דפרק כירה משמע אפילו הוחם מעיו"ט אסור".

48 **אין טומנין את החמין מיו"ט לשבת**

במשנה בבלית ביצה כ"א ע"ב „אין טומנין את החמין לכתחלה ביו"ט" ובריה"ף (ד' ראשון) „אין טומנין ואת החמין לשבת" ובפיר"ח ביצה הנ"ל כגירסת הירושלמי.

יב | 5 **וחרי**

במשנה בבלית בביצה כאן „וחררין" ובפיהמ"ש להרמב"ם „וחורי" ובריה"ף יד' ראשון) ובראש „להיות אופין פתין גריצין ורקיקין. ובפי' רמב"ן עה"ת פ' וישב, והגאון רב סעדיה פי' סלי לחם לבן כלחם המלך וכו' ולשון רבותינו במשנה פתין גריצין וחורי" ובחי' הרא"ה בביצה כאן אלא גריצין פי' מפני טורח יו"ט".

15 **מתוך שאת מייגעו וכו'**

בחי' הרשב"א בביצה שם כלומר שמתוך שאתה מייגעו לעשות אותן קטנים וטורח בהן הרבה לעשות מלישה מועטת פיתין הרבה אף הוא אינו בא לאפות לצורך חול כו'.

24 | 35 **איזהו גדי מקולס**

בפי' ר"ח ביצה כ"ג ע"א „ירושלמי תנא איזהו גדי מקולס וכו'" ע"ש שנויים רבים.

4 **וחכמים אוסרין וכו' ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהן**

בחי' הרשב"א בשבת קמ"א ע"א „ותנן נמי אין שוחקין פלפלין ברחיים שלהן דאלמא דוקא ברחיים הוא דאסור

עמוד | שורה

משום דהוי טוחן הא כדרכן מותר וכו'".

5 **רי"א אין מקרדין**

בריה"ף ד' ראשון „רי"א אין מקרדין את הבהמה ביו"ט מפני וכו'"

7 **וחכ"א אין מקרדין וכו'**

בח' הרשב"א ביצה כ"ג ע"א „ובירושלמי פירשו טעם אחר דגרסינן התם קידור אסור משום חבורה". ובשה"ל סי' רנ"ח „ומצאתי בירושלמי וחכ"א אין מקרדין שלא יבואו לידי חבורה וכו'" ובמרדכי ביצה סי' אלף פ"ג גרסינן בירושלמי דאין מקרדין שמא יבוא לידי תלישה, וכתב רבינו אבי העזר כיון דמשמע הכא (בבלי ביצה כ"ג ע"א) דר"ש שרי וכו' אע"ג דאיכא חששא דחבורה כדמפרש בירושלמי הכי נמי מותר לתלוש הנוצה ביו"ט במקום שחיטה לשחוט וכו'".

31 **ויעשה ר' צדוק בשוגג וכו'**

במלחמות ה' להרמב"ן שבת ספ"ג „ושאלו ויעשה ר"צ אצל ר"ג בשוגג כו' כלומר מנהג חסידות נהג בר"ג שלא תיעשה איסורא על ידו או שלא יאמר שהוא הסכים עמו ויתירו".

יג | 5 **משום כברה**

בתוס' ביצה כ"ג ע"ב ד"ה משום „דקאמר בירושלמי כברה של סלתות טמאה וכו', וביש"ש ביצה פ"ב סי' ל"ט „דקאמר בירושלמי כברה של סלתות טמא משום שיש עליה תורת כלי, שמקבלת הסובין וכו'" ולפנינו ליתא.

שמותר לטלטלו

צ"ל וכמה דתימר מותר לטלטלו ודכוותה מותר להחזירו. וכן הוא בכלאים פ"א ה"ט ובשבת פ"ג ה"ג וע"ש.

26 | 15 **אמר ר' שמואל אחו דר' ברכיה כל שהוא מחובר וכו'**

בבבלי ביצה כ"ד ע"א אמר רב יוסף א"ר יהודה אמר שמואל כל שאומר הבא מזורה ונצודנו וכו'

21 **שנצודו מבעוד יום**

במשנה בבלית ובריה"ף ובראש שם „שנצודו מעיו"ט.

אלא א"כ יהוע

במשנה בבלית ביצה (כ"ה) ע"א אא"כ יש שהות ביום" ובפי' ר"ח שם „אלא אם נשאר שהות ביום כדי שיאכל וכו' מבע"י".

31 **אין העכו"ם צריך הכן**

בארחות חיים ה' יו"ט סי' ל"ג „כמ"ש בירושלמי אין הכן לגוי. כלומר אין צריך לומר לגוי הכין לי' שאם היו לו תמרי דטיסקא או גרוגרות וצימוקים או עז לחלבה הכל מותר ואין צריך לומר הכנה" והראב"ד ז"ל פי' אין הכן לגוי שאין הכנה מועלת לגוי כו' מה שבידו ספק מוקצה משא"כ בישראל וכו'" ועיין בתמים דעים סי' קכ"א. ובשו"ע או"ח תצ"ח „וה"מ בבהמות ישראל וכו' דאין הגוי צריך הכן" והמקור מכאן.

יד | 8 **והש לומר שמא ניקבו**

לפני הראשונים היו גירסאות שונות בזה: באשכול (ח"ז צד 2) „והכין בירושלמי בא זאב ונטל בני מעים חש לומר שמא ניקבה ריאה (זה ליתא בכל ההוצאות של ירושלמי) וכו'. ובחי' הרשב"א בחולין ט' ע"ב בשם רבינו יצחק הלוי ז"ל שאין ריאה בכלל בני מעים וכו' ומטעם זה היה אומר בהמה שנאבדה הריאה שלה קודם בדיקה וכו' וראיה להתיר אף כשנאבדה הריאה וכו' ובירושלמי דמס' יו"ט פ' אין צדין גרסינן אם באו זאבים וכו' וחש לומר שמא ניקבה הריאה חזקת בני מעים כושר אלמא משמע דאף ריאה בכלל בני מעים ואם נאבדה או אכלוה זאבים בחזקת כשירה היא" עכ"ל ובשו"ת ריב"ש סי' קס"ג וסי' תצ"ח „והכי מוכח בירושלמי וכו' וחש לומר שמא ניקבה הריאה וכו'" ובתשב"ץ ח"א כי' ס"ז „ולענין בדיקת הריאה אם היא מדין התלמוד או מתקנת האחרונים ז"ל וכו' והכי איתא בירושלמי פ' א"צ דגרסינן התם באו זאבים וכו' וחש לומר שמא ניקבו חזקת בני מעים כושר וכו' וה"נ

עמוד | שורה

במשנתנו אבל באו"ז ח"ב סי' שס"ב „ת"ר מגבב אדם מן החצר וכו' ור"ש מתיר (בבלי ביצה ל"ג ע"ב) ירושלמי מה ביניהון לעשות צבור ביניהון על דעתיה דר"ש עושין ציבור אחד ע"ד הרבנן אין עושין צבור ר"ל אפי' צבור אחד אסור ולר"ש צבור אחד מותר ושנים אסור" עכ"ל אבל בחי' הרשב"א ביצה ל"ג ע"א „אבל בירושלמי משמע דאפילו לרבנן נוטל מכל מה שבחצר וכו', ור"א שרי וכו' דגרסינן התם על מתני' מה ביניהון לעשות צבור וכו' ולפי הירוש' חכמים דמתני' היינו ת"ק דר"ש דברייתא וכו'" עכ"ל. ובתוספתא ביצה פ"ג ר' אליעזר אומר וכו' ובלבד שלא יתכוין לעשות צבורין וכו'.

36 | 26 נוטל אדם קיסם וכו'

י"ג נוטל אדם קיסם מלפניו ובחי' הרשב"א בביצה ל"ג ע"א „פרש"י ז"ל דמלפניו לאו דוקא וברוב ספרים שלנו אין בהם בגירסת המשנה מלפניו וכו'".

27 ומגבב מן החצר

במגיד משנה ה' יו"ט פ"ב הי"ד „ר' אליעזר אומר אבל מגבב הוא וכו'" ובפיר"ח בביצה ל"ג ע"א „מלפניו מגבב ומדליק".

28 וחכ"א מגבב משלפניו

בשה"ל השלם סי' רמ"ט „מגבבה משלפניו ומדליק" ובפיהמ"ש להרמב"ם „אף מגבב מלפניו ומדליק".

33 ולא מן המים

במשנה בבלית (ביצה ל"ג ע"א) איתא „ולא מן העפר ולא מן הרעפים" ובריה"ף ובהרא"ש ובמ"מ ליתא ולא מן הרעפים.

34 לצלות עליהן

במ"מ ה' יו"ט פ"ג הי"א „לצלות עליהן ביו"ט" ובראב"ן (ד' ע"ח ע"ב) לצלות עליהן בשר פי' אין מצרפין וכו'" ובפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראגער) לצלות עליהן בשר ולשפות עליהן את הקדירה".

39 ועוד א"ר אליעזר עומד וכו'

וכן הגירסא במשנה בבלית ביצה ל"ד ע"א. ובפרש"י שם „משום דתנא אחת לקולא וכו' קאמר ועוד וקשיא לי בגוה וכו' ואומר אני שגרסת המשנה שלא כסדר" עכ"ל. וע"ש בתוס' ד"ה ועוד. ורבינו חננאל לא גרס בהמשנה ועוד. וכהגי' במגיד משנה ה' יו"ט פ"א ה"ט. ובמאירי ביצה כ"ו ע"ב ד"ה בעא.

שו"א ערב שבת בשביעית

ברמב"ם (יו"ט פ"א ה"ט) „בעיו"ט בשנה השביעית"

יט | 1 ואומר מיכן אני אוכל למחר

בחי' הרא"ה לביצה ל"ד ע"ב (בס' מראה האופנים) „ובירושלמי מכאן ועד כאן אני אוכל למחר וכו'", ובס' אדם וחוה (נתיב ד' ח"ה) ואצ"ל מכאן ועד כאן כי יש בירה וכו'.

פרק חמישי

17 משילין

לקמן בפרק זה ה"ב ובמגילה פ"א ה"ח „והא תנינא משחילין פירות וכו'.

דרך ארובה ביו"ט

במשנה בבלית ביצה ל"ה ע"ב מוסיף: „אבל לא בשבת" וכן מובא המשנה לקמן בירושלמי פרק זה הלכה ב' ומגילה פ"א ה"ח.

22 תני היה שם חלון וכו'

בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צו"מ) „אין משלשלין אותן דרך חלונות אבל מורידין אותן דרך חלונות" ובכת"י אחר שם „מורידין אותו דרך כולמות".

25 א"ר שמעון בי ר' ינאי

באו"ז ח"ב סי' שס"ה „ירושלמי וכו' פורסין וכו' ע"ג שיפשוף של לבנים. א"ר יוסי ב"ר ינאי אני לא שמעתי מאבא אחותי אמרה לי פי' משום אבא וכו'.

38 | 26 אחותי אמרה לי משמי

בירושלמי שבת פ"ד ה"א „ברתיה דר' ינאי הוות משמש קומי אבוי וכו' אמר לה לא תהי עבדה כן" ובבבלי קדושין י"א ע"א בנתיה דר' ינאי דקפקן אנפשייהו וכו'.

30 נחיל של דבורים וכו'

בבבלי שבת מ"ג ע"א מוסיף „ובלבד שלא יתכוין לצוד" ובתוספתא ביצה פ"ג „אבל אין צדין אותן מתחילה"

3 חבית של טבל וכו'

בתוספתא שבת פ"ד (הוצאת צו"מ) „חבית שנשברה בראש הגג מביא כלי ונותן תחתיה ולא יהא מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומסלק וכו'" ובאו"ז הנ"ל „בירושלמי כו' נתמלא אסור ליגע בו"

21 משום מצוה

במשנה בבלית ביצה ל"ו ע"ב „משום מצוה בשבת חייבין וכו'".

25 ולא מקדשין

בתוספתא מוסיף „ולא מגרשין" ובתוספתא (הוצאת צו"מ) ביצה פ"ד „ואין מגרשין ואין ממאנין כו'" ובכל בו סי' נ"ח „כתב הר' יצחק וכו' ולא יבמין ע"ג בהמה וכו' ע"ש.

כ | 22 שהוא מצווה וכו'

בהגהת הרמ"א בשו"ע או"ח רמ"ו ס"ג ודוקא בשבת אבל ביו"ט אין אדם מצוה על שביתת בהמתו ביו"ט" וע"ש בבאורי הגר"א ובפר"ח סי' תצ"ה אות ג'.

29 דמסתמיך ציבחר

בקונטרס אחרון בילקוט שמעוני (שרידי ירושלמי צד 314) „מ"ד נשענין בההוא דמיסתמיך חד צד ומ"ד אין נשענין בכובד את כובדו".

36 חמון לחד בר נש פצל כו'

באגודה ביצה סי' נ"ד „בירושלמי אסור להושיט קסמין בנהר ממנו כדי לנקות המים לשתותם או לקרב הקסמין אצלו" ובהג"א ביצה פ"ה סי' כ' „וקיסמים שעל פני המים אסור להפצילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים וכו'". ומקורם מכאן

40 | 2 סיפוק שהוא מחמתו

בסמ"ק לאוין ע"ה „ופירש רבינו שלמה מטפחין יד על יד מספקין כף על ירך ובירושלמי לא משמע כן דקאמר עלה לא מספקין ספוק שהוא מחמתו כמו דאת אמר ויחר אף בלק וכו' ולא מטפחים טיפוח שהוא לרצונו, משמע דשניהם יד על יד אלא שזה מחמתו וזה לרצונו".

6 ולא ידעין מאן אמר דא וכו'

גירסא משונה בפיר"ח ביצה ל' ע"א „ר' יונא וחבריא חרינא אומר בין הכו בין הכן אסור ור' יונה אומר אחורי ידיהן שרי דהוו מכין ביומי והוו מטפחין אחורי ידייהו בשבתא". ובמאירי ביצה ל"ו ע"א „ואמרינן בירושלמי ר' יונה אומר אחורי ידיהון שארי, פי' דאיכא שנוי".

9 רבי הוה מסב וכו'

בפיר"ח ביצה ל"ו ע"ב „ירושלמי כו' בהלולא דר' שמעון ברבי הוו מטפחין וכו'" ועי' תוס' מנחות ק"ד ע"א ד"ה בוריינא.

12 מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו

בריה"ף (רס"ט) „שבא לנדותינו בתוך ביתינו". ובספר כל בו „שבא להוכיחנו בביתנו".

15 נפקין פריי בתריה מפרי

בפרש"י על הריה"ף (רס"ט) „נפקין פריי רודין במקלות ובסמ"ג לאוין ע"ב פי' פריי פוצעים. ובכל בו הנ"ל נפקין פרי פי' רצין. ובס' המצ' וכו' גורס פארי אבתריה רדפו אחריו וכו'

אפרח רוהא פיקייליא

במוסף הערוך „ביצה ירושלמי אפרח רוחא פיקייליה על קדליה פי' בל"י מצנפת וסדין על כאש".

23 א"ר אלעזר כל משמיעי קול וכו'

בפיר"ח ביצה ל"ז ע"א „ירושלמי וכו' ומסקנא אקושי אתרעא בשבתא לא" עכ"ל. ובריה"ף סוף עירובין „וחזינן למקצת רבואתא (כוונתו לרבינו חננאל הנ"ל) דסבירא להו

עמוד | שורה

כעולא (בבלי עירובין ק״ד ע״א) וכמבי אגמרא דבני מערבא דגרסינן התם במס׳ יו״ט א״ר אלעזר כל משמיע קול אסורין בשבת וכו׳ ואנן לא סבירא לן הכי דכיון דסוגיא דגמרא דילן להיתירא לא אכפית לן בהאי דאמרו בגמרא דבני מערבא דעל גמרא דידן סמכינן דבתרא הוא וכו׳״ עכ״ל ובראב״ן ח״ב סי׳ נ׳ ״אר״א כל משמיע קול בשבת אסור וכו׳ ומסקינן אקושי אתרעא בשבת לא (זהו מר״ח הנ״ל) ומה שמטפחין בנשואין האידנא כדרבן ולא מיחו בהן הראשונים משום דהנח להן לישראל וכו׳״. ובסמ״ג לאווין ס״ה ״ואע״פ שבירוש׳ דביצה אוסר להקיש על הדלת תלמוד של בבל עיקר שהוא בתראה ורבא ואמימר (בבבלי עירובין ק״ד) היו בקיאין בירוש׳ יותר ממנו וידעו שאין כך הלכה״ עכ״ל.

40 24 סבר מקושי דכנשתא חדתא

בראב״ן (דף ע״ח ע״ג) ״וכן הקשת שמש על הפתח בשבת לקרוא לבה״כ כיון דמצוה קעביד ולא מיחו בו אבל הקשת הי׳שות אסור״ ומקורו מכאן. ובמרדכי ביצה (סי׳ תקס״ז ד׳ ריווא) ירושלמי וכו׳ ר׳ שמואל בר רב יצחק סבי אקושי דבי כנישתא הוה פי׳ זקני היה חזן הדופק לבהכ״נ כנהוג השמש בימינו. ונראה דאהא סמכינן לדפוק על הפתחים בשבת להקיץ את הקהל לבהכ״נ, ולית הלכתא כאמוראי דפליגי עליה דר״ש בר יצחק וכו׳״ עכ״ל.

26 ר׳ אילא עני וכו׳

בריו״ף הנ״ל (רס״ט) ״ר׳ אלעא איעצר בסדרא סליק לביתא ואשכחון דמכין דמך על תרעא בגין דלא מקיש בשבתא״ וי״ג ר׳ אלעזר איעצר וכו׳.

30 א״ל אבא מאן שרא לך

בריו״ף ביצה הנ״ל ״אמר לו אביי וכו׳״ וכ״ה בכמה ראשונים.

40 כן להלכה וכאן לדברי תורה

בסמ״ג עשין צ״ח במגילת סתרים לרבינו נסים כו׳ ״כאן להלכה כאן לדברי תורה פי׳ שבמשנתנו מדבר מדברי תורה שדנין אבל מדברי סופרים אין דנין עכ״ל. ולפנינו בסנהדרין פ״ד ה״ו הגי׳ כאן להלכה כאן למעשה וכן מובא הירושלמי בפיר״ח בסנהדרין ל״ו סע״ב וברוקח סי׳ ל׳. אבל כמה ראשונים גרסו בירושלמי כאן להלכה כאן לד״ת. ובר״ן כתובות סי׳ קס״ג דאע״ג דאמרינן בירושלמי וכו׳ אסור לדון דיני ממונות בע״ש איכא למימר שלא אמרו אלא למקבע זמנא וכו׳ ולטעמא דמילתא משום דלמקבע זמנא ולדון בלחוד אסרו מפני שהדין צריך מתון ועיון ואתי לאמנוע מצורכי שבת ויו״ט וכו׳״ עכ״ל. ובאגודה ביצה סי׳ נ״ה ״בירושלמי משמע אין דנין אפי׳ דיני ממונות בע״ש מדרבנן אבן מצאתי דמפני הבטל התירו בזמן הזה״ עכ״ל.

42 אסור לארס אשה בע״ש וכו׳

בסמ״ג עשין ס״ח ״מתיר במגלת סתרים לר״נ גאון לארס אשה במועד שלא יקדימנו אחר והביא ראיה מן הירושלמי דסוף ביצה״ עכ״ל. ולפנינו אינו מבואר.

כא 13 במקדיש למחר

במנהיג (צד 89) ״אבל חובות הקבוע להם זמן מפרישין וכ״ה בירושלמי פסחים ובפרק בתרא דיו״ט. מגלת סתרים״ עכ״ל.

16 אילין אינין וכו׳

בחי׳ הרשב״א במגילה ז׳ ע״ב ״והקשו בירושלמי דהא תנן משילין פירות וכו׳. ונראה לי לתרץ דבשל תורה מיירי ובאוכל נפש והנהו כולהו דמייתי בירושלמי הם מדרבנן וכו׳״. עכ״ל. ובתוס׳ שבת קכ״ד ע״א ד״ה הא ״ועוד יש לומר דאיו בין בפ״ק דמגילה מיירי במילי דאורייתא וכו׳״ ע״ש ובתוס׳ מנחות ל״ב ע״א ד״ה תפילין׳.

18 מכות ביו״ט ואין מכות בשבת

וכ״ה בפיר״ח במגילה ז׳ ע״ב ובביצה ל״ז סע״א. אבל במאירי בביצה כאן: מכות בשבת ואין מכות ביו״ט וכו׳ ע״ש.

עמוד | שורה

כא 28 רב חסדא אמר וכו׳ אש מן העצים וכו׳

בירושלמי מגילה פ״א ה״ח ״רב חסדי אומר וכו׳ להוציא אש מן האבנים ביניהון״. וברמב״ם ה׳ יו״ט פ״ד ה״א אין מוציאין את האש לא מן העצים ולא מן האבנים שלא הותר ביו״ט אלא וכו׳״.

37 מהו להדליק נר של אבטלה וכו׳

גירסות שונות בזה: א) בפי׳ ר״ח בביצה ל״ז ע״א ״ירושלמי וכו׳ מהו להדליק נר של בטלה״ ובמאירי ביצה י״ב ע״א ״ובירושלמי אמרינן מהו לאדלוקי נר של אבטלא כלומר נר שעושין אותו שלא לצורך אלא שאינן רוצין לעמוד בלא נר אפי׳ בשעה שהם ישנים״ עכ״ל. ובסמ״ג לאווין ע״ה ובראב״ן ד׳ ע״ח ע״ג גרסו ״נר של בטלה ביום טוב״. ב) בילקוט שמעוני בקונטרס אחרון מהו להדליק נר על הטבלה וכו׳״. ג) בחי׳ הרשב״א בביצה כ״ג ע״א גרסינן בירושלמי בשלהי מכילתין מהו להדליק נר שלא בטלה וכו׳ אלא כיון קיימין בנר בלא בטלה וכו׳. אבל בשו״ת הרשב״א ח״ג סי׳ רע״ז בירושלמי כו׳ שאלו מהו להדליק נר של אבטלה וכו׳ ופי׳ נר של אבטלה נר שאינו צריך לו אלא לכבוד בעלמא וכו׳״. וכאלה הגרסאות הנ״ל נמצאות שונות בספרי הראשונים ז״ל. וכתב בס׳ אדם וחוה נתיב ד׳ ח״א להדליק נר של בטלה נראה מהירושלמי שאסור מספק וכו׳״ ועי׳ בשו״ע או״ח סי׳ תקי״ד ס״ה.

42 1 ותני התמן ב״ש אוסרין וב״ה מתירין

רבים מהראשונים אין גורסין המלות ״ותנויי תמן״ לפי שמחלוקת זו של ב״ש וב״ה הלא היא שנויה במסכת זו פ״א מ״ו וגורסין אמר ר״א תני ב״ש אומרין וכו׳. וי״ג ואמר ר׳ אבינא בש״א וי״ג אמר ר׳ אבין תני בש״א וכו׳.

5 המוסר בהמתו לבנו

בעיטור ה׳ יו״ט מחלוקת ג׳ ״המוסר בהמתו לאינו ישראל או לרועה הרי אצלו כרגלי הבעלים״.

6 הרי הוא כרגליו

במשנה בבלית הרי אלו כרגלי הבעלים.

18 שאין בו ממש

לעיל ה״ג בפסקא ״שאין בהן ממש״.

19 כמידת הדין

במע״ש פ״ב ה״א ״למדת הדין״ וכצ״ל.

שו״א מה נפק מביניהון

בתוספתא ביצה פ״ד ״ר׳ יהודה פוטר במים מפני שנבלעין בעיסה״ וכצ״ל כאן.

כב 5 הגחלת של הקדש אין מועלין בה

במשנה בבלית (ביצה ל״ט ע״א) ״גחלת של הקדש מועלין בה״ וכ״ה לקמן בירושלמי ה״ה בברייתא וכ״ה בתוספתא סוף ביצה.

7 ולא מועלין

במשנה בבלית הנ״ל מוסיף: ״המוציא גחלת לרה״ר חייב ושלהבת מותר״ ולעיל בפרק זה ה״ד נשנית זו בבריתא.

12 ומברכין על השלהבת

בתוספתא ביצה פה ובבלי ביצה ל״ט ע״ב בשנויים.

26 המוצא כלי וכו׳

במאירי לביצה ל״ט ע״א ״בירושלמי המוציא כלים בדרך הרי הן כרגלי המוציא ודלא כר׳ יוחנן וכו׳.

17 ביר של יחיד וכו׳

במתניתא דב״מ ״באר של יחיד כרגלי היחיד״. ולעיל בפרק זה הלכה ה׳ ״באר שבין וכו׳״ וכ״ה בפיהמ״ש להרמב״ם. ובס׳ אדם וחוה (נתיב נ׳ ה״ג) ״ביר של יחיד וכו ובור של אותה העיר וכו׳״.

18 ושל אנשי העיר כרגלי וכו׳.

במשנה שבריו״ף ״ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר״ וכ״ה בבבלי ביצה ל״ט ע״א.

29 לבוא אצלו וכו׳

במשנה בבלית (ביצה ל״ט ע״ב) ״להביא אצלו מפירותיו לא יביאו לו״ ובהגהת הב״ח שם הגיה כמו שהוא בירושלמי.

עמוד	שורה	
כב	30	**רב ושמואל חד אמר כרגלי המפקיד וכו'** בבבלי ביצה (מ' ע"א) „רב אמר כרגלי מי שהפקידו לו, ושמואל אמר כרגלי המפקיד' (בפי' ר"ח).
44	7	**זיכה להן אחר וכו'** במשנה בבלית (ביצה מ' ע"א) „אא"כ זכה להם מנותיהם מעיו"ט' ונוסחאות שונות בזה בתוספתא סוף ביצה. (ע' הוצאת צו"מ).
	9	**הביתות הלנות בעיר וכו'** בעיטור (ה' יו"ט מחלוקת ג' „ובמשניות מדוייקות ובירושלמי גרסינן אלו הן ביתות כל שלנות בעיר וכו', ושם להלן דגרסינן במשניות ובירושלמי ביתות כל שלנות בעיר וכו'" ובשה"ל השלם רמ"ח ובהקצר סי' פ' ובעל הדברות כתב וכו' דגרסינן במשניות ובירושלמי ביתות כל שלנות בתוך התחום ומדבריות כל שלנות באפר ביתות כל שלנות בעיר וכו' וכן מצאתי בהלכות שלנו ובמשניות ובירושלמי וכו' עכ"ל. ועי' בבה"ג ד' ברלין (צד 187).
	12	**רבי אומר אלו ואלו וכו'** תוספתא ובבלי סוף ביצה בשנויים. ובילקוט הרמב"ן בעירובין (מ"א ע"א) „ובירושלמי מצאתי בכמה מקומות שהבא מחוץ לתחום ביו"ט מותר בד' אמות שלו וכו' ובשו"ע או"ח סי' תקט"ו פ"ה „אבל מותר לטלטלן בתוך ד' אמות" ובבאורי הגר"א שם מביא ע"ז ירושלמי דילו.
44	16	**בשם ר' אחא וכו'** בעיטור ה' יו"ט (מחלוקת ה') „כהדא גמליאל זוגא כו' שאל לר' מונא וא"ל קבלין בגו מורגיין דידך וכו' מורגיין לשון שבונה וכו'. ויש מחכמי הדור שפירשו הירושלמי קבלם בשביל שכניך והאכילם וכו'" ובלקוטי הרמב"ן (מ"א ע"א) „כהדא דגמליאל זוגא וכו' קבלום בגו מגריין דידן ואוכלן בד"א, פי' לא תקבלם מן הא"י, בשכונה שלו אלא בשכונה שלך שאתה אוכל שם וכו'". ובשו"ת המיוחסות בטעות להרמב"ן (סי' קנ"ב) „וממה ששאלת אי סמכינן על הרב בעל העיטור ז"ל בגוי שהביא דורון לישראל שה"א כתב דאפי' לאותו שבא בשבילו מותר תוך ד"א נ"ל שאין סומכין עליו בזה שהוא סמך על הירושלמי קבילנון ואכלינן גוי גומרין דידך ואילו בגמרין וכו' ואנן אגמרא דידן סמכינן וכו'" עכ"ל, ובמאירי ביצה כ"ח ע"א כתב ע"ז „וכבר פי' הרב הגדול (הרמב"ן) את הירושלמי שלא לעצמו התירו אלא לאחרים והכי קאמר ליה קבלן מינו מגרין דידך כלומר קבלם בשביל שכניך וכו'". ועי' במוס' הערוך ע' מגיריון.

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא מסכת תענית

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		פרק ראשון	
א	19	דעתיה אחרייתא	דעתיה בתרייתא
ב	21	אם רצה להזכיר מזכיר לא דמי ההוא דסיקל להוא דלא מצלי ולא סיקל	אם רצה להזכיר יזכיר לא דמי ההוא דמצלי וסקל להוא דלא מצלי ולא סקל
ד	38	בראש חדש כסלו	מר"ח כסלו ואילך
	41	ר' אבא בר זמינא	ר' אבא בר זעירא
8	3	בר איכומא	בר אבימי
	4	א"ל אין	א"ל הן
ז	32	באילין תרתין סילייא שיעורייה רבי	באלין תרתי מילייא צעריהו רבי
14	סו"פ	סימן ברכה הן	סימן ברכה הן לעולם
		פרק שני	
22	29	מפני מה אנשי מעמד מותרין	מפני מה אמרו אנשי מעמד מותרין
	48	ואינו מבתי אבות קבועים	כ"ז ליתא בד"ק
יב	11	מקצתן	ומקצתן
	14	אינש דיהוי עלוהי ייסר בצלו	אינש דיהא עלוהי מקדמת דנא ייסר בצלו
24	1	ואפילו על דר' מאיר	ואפילו על דעתיה דר"מ

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת ד' קושטנדינא
		פרק שלישי	
יד	9	ציבחד	ציבחר ציבחר
ט	שו"א	הא עבידא אינו יותר מכן צריכה	בד"ק ליתא המלות הא עבידא ושם הגי' „ואין יותר מכאן צריכה"
30	16	מתריעין על פרניא של פשתן	מתריזין ע"פ פרגמטיא של פשתן (ע' שד"ל)
		פרק רביעי	
כ	5	ארבעה ועשרים אלף מעמד	מלת אלף ליתא
44	1	נוהגין בהם בשעת קרבן	נוהגין בהן יו"ט בשעת קרבן
	2	אינן נוהגין אלא	אינן נוהגין בהן יו"ט אלא
	4	א"ר לעזר ב"ר יוסי אנו היינו מבני סנאה	א"ר א' עזר אני מן בני בניו של בן סנאה
	5	וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי שבת	ופעם א' חל ת"ב להיות בשבת ודחינוהו למחרת השבת
	6	והיו מתענין ולא משלימין	והיינו מתענין ולא משלימין מפני שיו"ט שלנו היה
46	23	הינגא אביי דבר ינטה	חיננא אביו דבר ינטה
כד	20	שאלו נככים היו זמנו של שיר היה	שאלו נככים היו זמנו זמנו של שיר היה

מסורת הש"ס

תענית ב ע"א

בב ע"ב

בב

הלכה א מתני' מאימתי מזכירין גבורות הגשמים. שאומר משיב הרוח ומוריד הגשם ולפי שהגשמי' אחת מגבורותיו של הקב"ה דכתיב עושה גדולות ואין חקר הנותן מטר על פני הארץ משום הכי קרי ליה גבורות הגשמים: י"ט אחרון של חג. אבל כל שבעת ימי החג לא לפי שהן סימן קללה בחג משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושופך לו קיתון על פניו כלומר אי אפשי בשמושך: א"כ. אתה אומר מזכירין אע"פ שאין שואלין הואיל ומשמע בעונתו אפילו בקיץ יזכירו מה אתה נותן סימן מי"ט הראשון: **גמ'** ע"י שד' מינין הללו. שבלולב: גדילין על המים. כלומר אי אפשר להם לגדל בלא מים: לפיכך הן באין. למליצין על המים הלכך ראוי להזכיר גבורת הגשמים בעת נטילתם: בשעה שהעבד משמש את רבו כל צרכו הוא תובע צרכיו ממנו. כך בי"ט הראשון של חג בנוטלין הלולב שהוא להראות שילאו זכאין בדין כדאיתא במדרש וכבר עשו כל צרכיו בי' ימי התשובה וביה"כ אז מבקשין על המים: והלא משעה וכו'. א"כ מיד לאחר יה"כ היה ראוי להזכיר א"כ כשרוח רבו נוחה הימנו הוא תובע כל צרכו וכאן אע"פ בנוטלין הלולב מ"מ אין אנו יודעין שרוחו נוחה הימנו ועוד הרי התפלה סותרת הטעם דבירידת הגשמים בחג נראה שאין רוח רבו נוח הימנו ואיך ימלא בהלהו: סמוך לפרסו. שצריך לו ולא מקמי הכי ימים רבים וכיון שאינו צריך להן אלא ברביעה והיינו בג' במרחשון אין להתפלל אלא בי"ט האחרון הסמוך לו ולא קודם: משעת נטילת לולב. והיינו מי"ט הראשון של חג: משעת הניחו. קס"ד מיום שמברכין בו באחרונה דהיינו בשביעי: ופריך על דעתיה וכו'. לשיטתו של זה התנא בברייתא בשלמא ר"א ניחא כי היכא דסובר בברייתא כוסבר במתניתין אלא דר"י אדר"י קשיא דבמתניתין קאמר מי"ט האחרון של חג ובברייתא קאמר מיום שביעי של חג: קדמייתא. היינו מתניתין: ומשני שכל היום כשר ללולב. א"כ משעת הניחו כמי אינו אלא בי"ט האחרון של חג: ופריך ויזכיר מבערב. בלילי י"ט האחרון של חג שאז כבר הניחו ללולב ואין הגשמים סימן קללה: ומשני לית כל עמא תמן. אין כל העם מלויין בערב בבית הכנסת נמלא זה מזכיר וזה אינו מזכיר ויהו אגודות אגודות: ופריך ויזכיר בשחרית. של י"ט האחרון: ומשני אף

מאימתי

*מזכירין גבורות גשמים ר' אליעזר אומר מי"ט הראשון של חג. [א] ורבי יהושע אומר מי"ט האחרון א"ר יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מזכיר אמר לו רבי אליעזר אף הוא אינו אומר אלא משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו אמר לו אם כן לעולם יהא מזכיר:

גמ' *טעמיה דר' אליעזר ע"י שארבעת מינין הללו גדילים על המים לפיכך הן באין פרקליטין למים. ד"א בשעה שהעבד משמש את רבו כל צורכו הוא תובע פרסו ממנו אמר לו ר' יהושע והלא משעה שהעבד משמש את רבו כל צורכו ורוח רבו נוחה הימנו הוא תובע פרנסתו ממנו ד"א אין העבד תובע פרסו אלא סמוך לפרסו. *תני ר' ליעזר אומר משעת נטילת לולב ר' יהושע אומר משעת הניחו. על דעתיה דהדין בברייא היא דעתיה דר' ליעזר קדמייתא היא דעתיה אחרייתא מחלפא שיטתי' דר' יהושע תמן הוא אמר מי"ט האחרון והכא הוא אמר משעת הניחו. א"ר מנא שכל היום כשר ללולב. [ו]ויזכיר מבערב לית כל עמא תמן ויזכיר בשחרית אף

הלכה א מתני' מאימתי מזכירין גב' רית גשמים. לפי שהגשמים אחת מגבורותיו של הקב"ה דכתיב עושה גדולות ואין חקר הנותן מטר על פני הארץ ואתיא חקר חקר דכתיב בורא קלות הארץ לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו וכתיב התם בברייתו של עולם מכין הרים בכחו נאזר בגבורה משום הכי קרי להו גבורות גשמים: רבי אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג. דמלולב קא גמר לה שבא לרצות על המים ומתחילין ליטלו מי"ט הראשון של חג הילכך בתפלת שחרית בי"ט הראשון של חג מזכירין גבורות גשמים אבל מאורתא לא מתחילין כשם שאין מתחילין ליטול את הלולב בלילה: ר' יהושע אמר. מי"ט הראשון אין מתחילין אלא מי"ט האחרון של חג הוא דמתחילין כדאמר ליה לר"א הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג א"כ למה הוא מזכיר כל שבעה ימי החג שהסוכה נוהגת בהן וכדאמרי' בפ"ב דסוכה ירדו גשמים וכו' משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו על פניו כלו' אי איפשי בשימושך: א"ל ר"א אף הוא אינו אומר וכו'. לא אמרתי לשאול על הגשמים כל ימי החג אלא שיהא מספר ואומר שבחו של הקב"ה שהוא משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו בשעה שהוא צריך לעולם: א"ל א"כ. דמשיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו משמע: לעולם יהא מזכיר. ואפי' בקיץ ואין הלכה לא כר"א ולא כר' יהושע דמשמע מיד בי"ט האחרון הוא מזכיר אלא הלכה כר' יהודה במתני' דלקמן דהאחרון בתפלת מוסף הוא דמזכיר והראשון אינו מזכיר:

גמ' טעמיה דר"א וכו' לפיכך הן באין פרקליטין. מליצים על המים ועל כך הן באין בחג שנידונין על המים. וא"כ ראוי להזכיר מעת התחלת נטילתן: דבר אחר בשעה שהעבד משמש את רבו וכו'. והלכך שעת נטולתן שעובד לרבו בהן מבקש פרס שלו מרבו ולהאי טעמא לא צריך לזה שבאין הן פרקליטין למים: א"ל ר' יהושע וכו' ורוח רבו נוחה הימנו. אז הוא תובע פרנסתו ממנו אבל כאן מכיון שהגשמים א"נ סימן ברכה בחג ומראין שאין רוח רבו נוחה הימנו אינו בדין שיהא מזכיר: דבר אחר. בנוהג שבעולם שאין העבד תובע פרס שלו אלא סמוך לפרסו כלומר אחר שהשלים עבודתו ומגיע לו פרס שלו ולא בהתחלת עבודתו הלכך בדין הוא שלא יהא מזכיר אלא ביום טוב האחרון אחר שהושלמה העבודה בנטילתן: תני. בברייתא חדא רבי אליעזר אומר וכו'. וקאמר הש"ס על דעתיה דהדין בתרייה להאי ברייתא אחריתא ניחא אליבא דר"א דהוא דעתי' דר' אליעזר קדמייתא הא דאמרן דטעמיה ע"י שארבעת מינין הללו וכו' ולפיכך קאמר מיום טוב הראשון של חג שזהו משעת נטילת לולב והיא דעתיה בהאי ברייתא אחרייתא אלא אליבא דרבי יהושע קשיא מחלפא שיטתי' דתמן במתני' היא אומר מיום טוב האחרון והכא הוא אומר משעת הניחו של לולב וזהו בשביעי בשחרית אחר התפלה: שכל היום כשר ללולב. ואם לא נטל שחרית יטול בין הערבים וא"כ שעת הנחתו סמוך לחשיכה של יום טוב האחרון: ויזכיר מבערב. של יום טוב האחרון בתפלת ערבית: לית כל עמא תמן. בבית הכנסת ואם יתחילו מבערב אין הכל יודעין ויהיה זה מזכיר וזה אינו מזכיר והרי זה כאגודות אגודות: ויזכיר בשחרית. של י"ט האחרון שכל הציבור בבית הכנסת הם: אף

עין משפט נר מצוה

א

א מיי' פ"ב מתפלה הל' טו טוש"ע או"ח סי' קי"ד ס"א

גליון הש"ס

במי' תוספות תענית דף ב ע"ב ד"ה כעובר וכרא"ש כ"ם:

שירי קרבן

בשעה שהעבד וכו'. כתב כ"מ וכי"ט הראשון עבדינן כמה מלות שביתת י"ט וקרבנותיו וסוכה ולולב וניסוך המים. משעה שהעבד כלומר אחר שהשלים עבודתו ורוח רבו נוחה הימנו והיינו ביום האחרון שכבר עשו כל מלות החג ע"כ וקלת קשה הא צריכין לפרש משעה שהעבד שימש כל צרכו בלשון עבר א"כ הל"ל כלשון שאמר ר"א בשעה שהעבד שימש כל צרכו וע"ק למה יקרא שימוש מלות החג שימש כל צרכו אבל לפמ"ש בקונט' ניחא שכיון שילאו זכאים ביה"כ מכתמא הכריעו הזכיות וזהו נקרא שימש כל צרכו:

לית כל עמא תמן. בר"ה פ"ד דף י פריך הש"ס ואמר אף בהלל כן ופי' כ"מ קושיא היא להקנו הלל נמי במוסף דכי היכי דזכי הבני בתקיעה יזכה גם במוסף. משני לית כל עמא תמן באחר תפילת שחרית וקריאת התורה רבים יולאים והולכים להתפלל מוסף ביחיד ולא יקראו הלל בליבור ע"כ וקשה וכי לית לן זריזין מקדימין למלות דנימא בשביל שזכה הבני בתקיעה יזכה בהלל וע"ק דבבבלי בר"ה גם מפורש איפכא דקאמר מ"ש בני מתקיע משום ברוב עם הדרת מלך בהלל נמי נימא בשני משום ברוב עם וגו' הרי דבמוסף מלויין רבי' בבה"כ משחרית וע"ק מדמשני הש"ס כאן דבערב לית כל עמא תמן והס"ד דאף במוסף אין הכל מלויין בבה"כ כמו בשחרית א"כ מאי אהני לן התקנה שתקנו להתחיל להזכיר במוסף עדיין איכא לכל החששות שישנו בערב. לכן כמ"ש גם בפירושי בקונטרס עיקר גם מ"ש בעל המאור בר"ה פרקין במדרש אגדה מלאתי לפי שאין דעתו של אדם מתי שבת עליו אלא במוסף כדכתיב בלא שפתי מרמה זו תפילת מוסף מיד מלסניך משפטי יצא זו היא בתוקעין שופר בתפילת המוספין ע"כ הנה דברי אגדה זו הם בירושל' דר"ה פ"ד דף י וגם פירשתיו אך מ"ש לפי שאין דעתו וכו' ודוחה לומר טעם זה גם בהזכרה הוא הימא דא"כ אף בהלל כן דהא הזכרה נמי אינה אלא שבח

מראה הפנים

מאימתי מזכירין גבורות גשמים. אמר ר' מנא שכל היום כשר ללולב. הכא מתרץ להאי דר' יהושע בברייתא דלא תיקשי אר' יהושע דמתני' והתם דף ג' דפריך נמי אהאי דגרים בס ר' יהודה אומר משום ר' יהושע העובר לפני התיבה בי"ט האחרון של חג האחרון מזכיר וכו' פי ר' יהושע אלימא ר' יהושע דמתני' הא אמר מי"ט האחרון של חג הוא מזכיר אלא ר' יהושע דברייתא הא אמר משעת הנחתו וכו' עד אמר רב נחמן בר ילחק תנא כר' יהושע בן בתירה זימנין דקרו ליה גשמים וזימנין דקרי ליה גשמים דאביה הא מקמי דליסמכיה והא לבתר דליסמכיה. אלא משני להאי דר' יהושע כדמשני הכא דהיינו מי"ט האחרון של חג והיינו משעת הנחתו הואיל וכל היום כשר ללולב ואפשר דס"ל לסוגית הש"ס הבבלי דדוחק הוא לומר ולפרש שעת הנחתו סמוך לחשיכה הוא הואיל ואינו אלא בדיעבד אם לא נטלו שחרית ואין משעת הנחתו דכולי עלמא איירינן שהוא בשביעי אחר התפלה ולפיכך נמי לא מדייק ליה התם ויזכיר מבערב וכו' כדדייק הכא משום דהאי דיוקא לא שייכא אלא למאי דמשני הכא להאי דר' יהושע דבערב הוא דקרי ליה שעת הנחתו ולא אזלא הסוגיא דהתם כהאי דהכא כהא. והתוס' בדף ב' ע"ב ליינו כהאי דר' יהודה משום דר' יהושע אומר העובר לפני התיבה וכו' ומביאין להא דפריך הכא ויזכיר מבערב וכו' ולא שייכא להא אלא למאי דמשני הכא ולהא דמפרש שעת הנחתו ואלו למסקנא דהתם בענין זה לא בעי לשנויי כה"ג כדאמרן שמעינן מיהת דהאי דקאמר ויזכיר מבערב א"ט אחרון של חג קאי וזה פשוט הוא דמכיון דמשני ר' מנא להא דר' יהושע דמשעת הנחתו היינו סמוך לחשיכה של י"ט האחרון לפי שכל יום השביעי כשר ללולב עלה פיה דמקשי א"כ ויזכיר מבערב י"ט האחרון של חג ומשני לית כל עמא תמן וכו' וכן פי' הרא"ש שהביא לזה במתני' דלקמן בירושלמי פריך ויזכיר מבערב דכיון דעברו ימי החג ואין הגשמים סי' קללה ראוי היה שיתחיל מיד מבערב ומשני לית כל עמא תמן וכו' והר"ן שהביא לזה במתני' דלקמן כתב

יזכי מקבינן ויזכיר מבערב ויזכיר משחרית א"ט של פסח בלחוד הוא דמקבינן דהלו ליום טוב האחרון של חג בטעמא בכדי שילאו כל המועדות בטל סגי לן שכשם שבשביל כך אסרו שאלת גשמים עד י"ט האחרון של חג דהא"ר דר' יהודה לא חיים בגשמים בחג סימן קללה אף מפני טעם זה בטלמו האחרו' עד מוספין אבל בי"ט ראשון של פסח דכיון שמפני שילתו

תורה אור

אף הוא סבור שמא הזכירו מבערב והוא הוי מדכר מכיון דהוא חמי לון דלא מדכרין בקדמיתא ומדכרין באחריתא אף הוא יודע שלא הזכירו מבערב. *א"ר ר' חייה בר מרייא הכין הוה ר' יונה אביך הוי בה. ר' חניי בשם ר' פדת [א] אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח ציבור. ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי בשליח ציבור הדבר תלוי. א"ר מנא קומי ר' חגי מה ופליג א"ל לא. דא דאת אמר בשליח ציבור הדבר תלוי יחיד אם רצה להזכיר מזכיר בטל ודא דאת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח ציבור בגשם. [ב] קמון לצלותא כמי שהזכיר שליח ציבור. *כשם שתחיית המתים חיים לעולם כך ירידת גשמים חיים לעולם. ר' חייה בר בא שמע לן מן הדא °יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מצאו. כתיב °ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. ר' ברכיה אמר רבי יוסה ורבנין חד אמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו והורנה אמר *על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו מאן דאמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו מן הדין קרייא °לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה מאן דאמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו [א]איכן הותר נדרו של טל א"ר תנחום אדרעיא "סברין מימר נדר שהותר מכללו הותר כולו. אית דבעי מימר בבנה של צרפית °ויקרא אל ה' ויאמר ה' אלהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. א"ר יהודה בר פזי לאחד שגנב נרתיקו של רופא עם כשהוא יוצא נפצע בנו חזר אצלו ואמר לו אדוני הרופא רפא את בני אמר לו לך והחז' את הנרתיק שכל מיני רפואות נתונין בו ואני מרפא את בנך כך אמר לו הקדוש ברוך הוא לאליהו

לך

(הושע ו) (מ"א יז) (שם יח) (שם יז)

פני משה

אף הוא סבור וכו'. כלומר אף זה שלא היה בבהכ"נ אתמול מבערב יטעה ויהא סבור שמא כבר הזכירו מבערב והוא הוי מדכר וכלומר שהיה לו ג"כ להזכיר אלא שלא ידע ובשנה האחרת יבא להזכיר מבערב אבל עכשיו מכיון דהוא חמי לון שאין מזכירין בשחרית ומזכירין הן באחריתא במוסף אף הוא יודע שלא הזכירו מבערב: א"ל ר' חייה בר מרייא לרבי מנא אוף הכין הוה ר' יונה אבוך הוה בה. מקשה ומתרץ כך: אסור ליחיד. להתחיל להזכיר עד שיודע שהתחיל להזכיר השליח ציבור: ר' סימון וכו' בשליח ציבור הדבר תלוי. בתמיה וכי בש"צ הוא תלוי אם כן במקום שאין כאן ש"צ לא יזכיר אלא אף היחיד אם רצה להזכיר מזכיר: מה ופליג. אם ר' סימון בשם ריב"ל פליג אהא דקאמרת בשם ר' פדת אסור להזכיר וכו' ולדידיה מותר היחיד להזכיר לעולם קודם שישמע שהש"ץ הזכיר: א"ל. ר' חגיי לא פליג אלא דא דאת אמר כמתמיה וכי בש"צ הדבר תלוי וס"ל יחיד אם רצה להזכיר מזכיר היינו בטל שמתחילין בי"ט הראשון של פסח ומפני שהטל אם רצה להזכיר מזכיר הוא לעולם. ודא דאת אמר בשם ר' פדת אסור ליחיד להזכיר וכו' היינו בגשם שאין להזכירו בימות הקיץ ועד שלא ישמע שהגיע הזמן שהש"צ התחיל להזכיר לא יזכיר: קמון בצלותא. עמדו הצבור להתפלל תפלה זו שמזכירין בה הרי זו כמו שכבר [הזכיר] הש"צ ואף היחיד מזכיר: כשם שתחיית המתים חיים לעולם וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ה דברכות בהלכה ב' על המתני' מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים וזהו הטעם שקבעו להזכיר גבורות גשמים בברכה זו וכל הסוגיא שם עד ואלו צרכיו הם: שמע לה מן הדא. כלומר מן הכתוב הזה שמעינן שהוקשו זה לזה דכתיב יחיינו מיומים וגו' וכתיב בתריה ונדעה נרדפה לדעת את ה' וגו' ויבא כגשם לנו: בין על הטל ובין על המטר נשמע לו. ושניהם נעצרו: ואחרינא אמר על המטר וכו' מן הדין קרייא. הוא למד דכתיב לך הראה אל אחאב ואתנה מטר ואלו טל לא כתיב ש"מ לא נעצר הטל: מאן דאמר בין על הטל וכו'. א"כ איכן הותר נדרו של טל דהא לא אמר הקב"ה אלא ואתנה מטר: אדרעי'. שם מקומו: סברין. אכן מימר שלא היה צריך לומר לו גם להטל מפני שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו וכיון שהותר למטר הותר נמי לטל: אית דבעי מימר. במעשה בנה של צרפית הותר הנדר של טל כדדרים ואזיל: ויאמר ה' אלהי וגו' תשב נא נפש הילד הזה על קרבו וכתיב בתריה וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד וגו' ורישיה דהאי קרא מיותר הוא דלא הוה ליה למיכתב אלא ותשב נפש הילד וממילא שמע ה' בקולו אלא ללמדנו הוא בא שהיה שם עוד איזה דבר שדבר עמו ושמע בקולו ואח"כ ותשב נפש הילד. וכדדרים ר' יהודה בן פזי משל דאליהו למה הדבר דומה לאחד שגנב וכו': עם כשהוא יוצא נפצע בנו וכו'. לאו דוקא מיד אלא כשיוצא והולך ולימים נפצע בנו ודומה לנמשל שלא היה מעשה זו מיד אחר שנשבע אליהו חי ה' אם יהיה טל ומטר כי אם לפי דברי:

לך

קרבן העדה

אף הוא סבור וכו'. אם היו מזכירין בתפלת שחרית זה שלא היה אתמול בערב בבית הכנסת יסבור שהם הזכירו מבערב ולשנה הבאה יזכיר מבערב ונמצא הוא משנה מטבע תפילתו מתפילת הציבור וה"ל אגודות: מכיון וכו'. מתוך שהוא רואה שהציבור אין מזכירין בשחרית אלא בתפילת מוסף יודע הוא שבודאי לא הזכירו מבערב: הכין הוי וכו'. כך היה רבי יונה אביך מקשי בה כאשר הקשיתי לך שר' מנא הוה בריה דרבי יונה: אסור ליחיד וכו'. אהא דפריך ויזכיר בשחרית קמשני רבי חגי דאי אפשר שאין ליחיד להזכיר עד שיזכיר הש"ץ תחלה קודם התפילה בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם ובשחרית אסור לעשות כן שהרי אסור להפסיק בין גאולה לתפילה: בשליח ציבור הדבר תלוי. שהוא חייב להזכיר אבל אין היחיד צריך להזכיר כלל אם אינו רוצה: מה ופליג. מי פליג ר' סימון עליך דסובר שעיקר הזכרה בש"ץ תלוי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ויזכיר משחרית שהרי אפשר שש"ץ יזכיר בתפלתו: דא דאת אמר. הא דא"ר סימון: בטל. לומר בימות החמה משיב הרוח ומוריד הטל אין חיוב ליחיד להזכיר: בגשם. דחובה הוא על היחיד להזכיר ואסור להזכיר קודם שיזכיר הש"ץ: קמון לצלותא. הבא לבה"כ ועמדו העם להתפלל מוסף אע"פ שלא שמע שאמר ש"ץ משיב הרוח ומוריד הגשם מזכיר כיון שמתפלל עם הציבור והם כבר שמעו מהש"ץ: כך ירידת גשמים חיים לעולם. לכך קבעוהו להזכיר הגשמים בתחיית המתים: כשחר נכון מוצאו. וסמיך ליה יבוא כגשם לנו הרי שתחיית המתים וירידת הגשמים הוקשו להדדי: נשמע לו. נתקבלו דבריו והסכים ה' על ידו שלא היה לא טל ולא מטר: והורנה. כמו ואידך: מן הדין קרייא. מן האי קרא שמעינן דעל הטל לא נשמע לו: ואתנה מטר. ואילו טל לא קאמר ש"מ טל לא מיעצר: איכן הותר נדרו של טל. הא לא כתיב אלא ואתנה מטר: אדרעיא. שם מקום: נדר שהותר מכללו. כלומר שהותר מקצתו הותר כולו וה"נ כיון שהתיר לו הקב"ה שבועת המטר ממילא הותר לו שבועת הטל: אית דבעי מימר. כמו איכא דאמרי: בבנה של צרפית. הותר לו נדר הטל וכדמסיק: נפצע בנו. של הגנב: כך אמר הקב"ה לאליהו. אתה לקחת בחזקה הטל והמטר בשבועתך שהיו תחת ידו:

ולרעת

עין משפט נר מצוה

ב
[א] טוש"ע או"ח סי' קיד ס"ב
ג
[ב] טוש"ע שם

גליון הש"ס

[י]עי' כפרשת וכ"יס דרוש כא:

ציון ירושלים

[י]סברין מימר נדר שהותר מכללו הותר כלו עי' מלמ"ל בפרד"ר דרך ד' דרוש כ"א מה שהקש' בזה ועיין יד שאול סי' רלב סעיף קטן יב:

מסורת הש"ס

[י]צ"ל א"ל ר"ח

עי' ברכות ל' ע"א (ברכות פ"ה הלכה ב)

עי' תענית ג ע"א

מראה הפנים

שילהו כל המועדות כטל הפסיקו בו ההזכרה אע"פ שהוא זמן גשמים עדיין א"כ יזכיר מבערב ומשני לית כל עמא תמן וכו' כדאיתא התם עכ"ל הר"ן ואין פירושו ז"ל מוסכם ופשטות הסוגיא לא משמע כלל כפירושו ומה שהיה קשה לו דלי"ט האחרון של חג כבר יש לנו טעמא כדי שילהו כל המועדות בטל וכהאי טעמא סגי לן לק"מ כמו שאכאר זה לקמן ריש הל' ב' בס"ד:

רבי סימון בשם ריב"ל בשליח ציבור הדבר תלוי וכו'. לפי הגי' שלפנינו אינו מתפרש בענין אחר אלא כדפרישית דבלשון תמיה הוא דקאמר ועלה קאמר ר' מנא ומה ופליג והשיב לו ר' חגי דלא פליגי אלא כאן בטל כאן בגשם ומבואר הוא. וכמרדכי ראיתי הגי' שהביא בשם ראבי"ה בדרך אחר וכניחותא קאמר וגרים בש"ץ הדבר תלוי הדא דתימר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"ץ בגשם קמון לצלותא כמי שהזכיר ש"צ עכ"ל הירושלמי ולא הביא להא דלקמן כלל וככר כתבתי כמה פעמים דרוב מה שתמצא בדברי המפרשים בשם ראבי"ה לא נמצא בהירושלמי שלפנינו וגי' אחרת היתה לו ועיין לעיל בפרק ב' דברכות בסוף הלכה א' וסוף ד"ה מסייעא לר' יוחנן ותמצא כיוצא בזה:

והורנא אמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו. ככר כתבתי בברכות שם דהאי אידך מ"ד אתיא במקצת כהאי דאמרינן בבבלי מכלתין דף ג' דטל לא מיעצר ומשום זה לא נשמע לו ומיהו התם קאמר דהא דנשבע אליהו גם על הטל הוא על טל דברכה דלא אתי והא דלא אהדר לטל דברכה משום דלא מינכרא מילתא ופירש"י ז"ל דהא טל הוא מעיקרא ולא היה אחאב הרשע מודה כחזרה דטל של ברכה דאי הוה אומר ואתנה טל ומטר היה אחאב מקנטרו ואומר לו שלא נעצר. והכא דקאמר לא נשמע לו משמע דאליהו נשבע שלא יהא טל כלל ולכאורה קשה וכי אליהו לא ידע דטל לא מיעצר ואיפשר דהכא נמי כעין דהתם מיתפרשא דנשבע על הטל דברכה אלא שלא

נשמע

שירי קרבן

שבת ואפ"ה היא דוקא במוסף ואנן תנן דבשעת ההלל הראשון קורא את ההלל אבל לפמ"ש שם בקונטרס לא שייך הך קרא אלא לענין תקיעה שאז המספט יוצא:

אף הוא וכו'. פירשתי בקונטרס שלשנה הבאה יזכיר מבערב כן פי' הרא"ש וא"ת לי"ל למתלי הקלקלה בשנה הבאה הלא גם היום איכא תקלה שיתפלל שחרית שתים כדין הטוכה או טעה בתפלת ערבית שמתפלל שחרית שתים ויותר מזה איכא למיחש שיתפלל שחרית שתים וי"ל דהירושלמי לשיטתו דסובר דבימות החמה אומר משיב הרוח ומוריד הטל וכיון שהזכיר טל אינו חוזר וכדלקמן א"כ אף שלא אמר ומוריד הגשם בערבית ובשחרית אינו צריך לחזור ולהתפלל:

בש"ץ הדבר תלוי וכו'. כתב הב"י בסי' קי"ד וה"ל דבש"ץ הדבר תלוי היינו לומר שאף הציבור לא יזכירו עד שיזכיר הש"ץ ומ"מ זה מבואר שלא כדברי רבינו שכתב בשם הראב"ד דאף במוריד הטל אסור להזכיר עד שיזכיר הש"ץ ואינו דבמוריד הטל אם רצה היחיד להזכיר קודם שיזכירו הש"ץ מזכיר ואין בכך כלום ע"כ ולפמ"ש בקונטרס יש להבין דבטל נמי אסור להזכיר עד שיזכירו הש"ץ והא דקאמר בטל יחיד אם רצה להזכיר מזכיר היינו לענין הזכרה גופא אם רצה להזכיר הטל או שלא להזכירו כלל. ולפמ"ש הב"י צריכין לומר דה"ק בש"ץ הדבר תלוי בתמיה וכ"פ הט"ז שם ע"ש אך קשה לי לפרש כן דהא כסמיך קאמר דא דאת אמר בש"ץ הדבר תלוי יחיד אם רצה וכו' משמע דכל זה מדברי ר' סימון הם:

קמון לצלותא וכו'. כתב הרא"ש בסוגיין ובסדר ר"ע כתב כיון שהזכיר ש"ץ במוסף מתחילין הטעם להזכיר בתפילת המנחה וכו' ואפשר שגם מן הירושלמי דקדק

דקאמר

2 1

שנויי נוסחאות (סו"ד) א"ר כד"ו אמר ליה. (סו"ה) אביך כד"ו אבוך. (ס"ו) שליח כד"ו שלוח (וכן לקמן). (סוי"ד) לן כד"ו לה.

מסורת הש"ס

קרבן העדה

וארעא תפקידה תפלט. הארץ תפלט ותוליא המתים המופקדים בתוכה: וכתיב תמן. לעיל מיניה כתיב לך טל ילדותך וכתיב בתריה נשבע ה' וגו' ודרשינן נשבע אף אטל: בדייתיקי. נוטריקון דא תהא למיקם והיינו צוואת שכיב מרע דבאמיר' בעלמא קני ואינה צריכה קנין וזהו שאמר יצחק ואברככה לפני מותי וברכו לאבינו יעקב בטל ויתן לך האלהים מטל השמים לפיכך אינו פוסק לעולם: ה"ג לידי עבירות ומעשי' רעים והגשמים נעצרים: אשר לא יקוה לאיש. היינו לתפילת איש דאל"כ פשיטא שאין דבר ביד איש לעשותו: היה עומד. בימות הגשמים: והזכיר של טל. שאמר ומוריד הטל ולא אמר ומוריד הגשם: מחזירין אותו. קס"ד לפי שלא הזכיר טל: לא חייבו חכמים להזכיר. דלימא בימות החמה משיב הרוח ומוריד הטל לפי שאינן נעצרין לעולם: ומשני לא דמי האי דמצלי ומיקל. מאן דמתפלל ומקלל שהגשמים סימן קללה הן בימות החמה לפיכך מחזירין אותו: להאי דלא מצלי ולא מיקל. שאינו מתפלל ואינו מזכיר טל ואינו מקלל ג"כ בהזכרת הגשם הלכך אין מחזירין אותו: אם לא שאל. גשמים בברכת השנים: ומשני ההוא דלא אדכר לא טל ולא מטר. הלכך מחזירין אותו אבל אם הזכיר טל אע"פ שלא הזכיר מטר אין מחזירין אותו מיהו בשאלה אע"פ ששאל טל אם לא שאל מטר מחזירין אותו: שהיא מדוחק. לצורך השעה שצריכין לגשמים די שיאמר בשומע תפילה: אזכרה שהיא מריוח. שאינה אלא שבח לא כ"ש שדי שיאמר בשומע תפילה וא"צ להחזיר: בשלא אמרו בשומע תפילה. הוא דמחזירין אותו ובברייתא נקט ברכת השנים ותחיית המתים לאו דוקא אלא ה"ה שלא אמרן בשומע תפלה: איכן הוא חוזר. אם לא אדכר עד לאחר שהתחיל רצה מהיכן הוא חוזר משומע תפלה או מן ברכת השנים או מראש:

ייבא

תורה אור

לך והתר נדרו של טל שאין המתים חיים אלא
בטללים ואני מחיה בנה של צרפית. ומניין שאין
ישעיה כו המתים חיים אלא בטללים שנאמר °יחיו מתיך
נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורת
טלך וארץ רפאים תפיל מהו וארץ רפאים תפיל
א"ר תנחום אדרעייא וארעא תפקידה תפלט. ר'
יעקב דכפר חנן בשם רשב"ל בשעה שעשה אברהם
זקינם את רצוני נשבעתי לו שאיני מזיז טל מבניו
תהלים קי לעולם מה טעמא °נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן
שם לעולם וכתיב תמן °לך טל ילדתך. א"ר יודה בר
בראשית כז פזי בדייתיקי נתתיו לאביהם °ויתן לך האלהים
מטל השמים וגו'. א"ר שמואל בר נחמן בשעה
שישראל באין לידי עבירות מעשים רעים הגשמים
נעצרין והן מביאין להן זקן אחד כגון ר' יוסי
הגלילי והוא מפגיע בעדם ומיד הגשמים יורדין
אבל הטל אינו יורד בשביל בריה מה טעמא
מיכה ה °אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם.
*רבי זעירה בשם ר' חנינה [ה] היה עומד בגשם
והזכיר של טל אין מחזירין אותו [ו] בטל והזכיר
של גשם מחזירין אותו *והא תני בטל וברוחות
[ג] לא חייבו חכמים להזכיר אם רצה להזכיר מזכיר.
[ז]לא דמי ההוא דמיקל להיא דלא מצלי ולא
מיקל. בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו
*והא תני [ז] אם לא שאל בברכת השנים או שלא
הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין
אותו. בהוא דלא אדכר לא טל ולא מטר. ר'
זעירה בשם רב חונה לא שאל בברכת השנים
אומרה בשומע תפילה ודכוותה אם לא הזכיר
גבורות גשמים בתחיית המתים אומרה בשומע
תפילה מה אם שאלה שהיא מדוחק אומרה
בשומע תפילה אזכרה שהוא מריוח לא כל
שכן והא תני לא שאל בברכת השנים או
שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים
מחזירין אותו. אמר רבי אבמרי אחוי דר' יוסי
בשלא אמרה בשומע תפלה. איכן הוא חוזר

ייבא

פני משה

לך והתר נדרו של טל וכו'. כלומר ללמדו הוא בא שהטל חיים הוא לעולם שמעינן מיהת שאז הוצרך אליהו להתיר נדרו של טל והיינו דכתיב וישמע ה' בקול אליהו זהו להתיר נדרו ואח"כ ותשב נפש הילד: וארעא תפקידה תפליט. לפרש וארץ רפאים אלו הן המתים שהן קרוים רפאים ומופקדים הם בארץ תפליט אותם: וכתיב תמן לך טל ילדיתיך. מבטיח אני לך שיהא הטל לעולם לילדותיך: וכתיב בתריה נשבע ה' וגו'. הכי גרים לה בברכות שם: בדייתיקי נתתיו לאברהם. במתנה נתתיו לו ויתן לך האלהים מטל השמים. הכי גרים לה בברכות. כלומר דלישנא דקרא מדייק ליה מה דפתח ואמר ויתן לך יתן לך מיבעי ליה אלא דה"ק האלהים יסכים לברכתי ויאמר מה שבדייתיקי כמו בצוואה שהיא מקויימת וכתתי לאברהם שיהא לבניו אחריו ועכשיו אותו הדבר במתנה נתתיו לו ליעקב וזהו ויתן לך האלהים וכלומר מה שכבר נתן לאברהם בדייתיקי ויתן לך האלהים לך דייקא ומהו זה מטל השמים: אשר לא יקוה לאיש. כמו הטל מאת ה' הוא וא"צ לזכות איש אחר כך והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים: היה עומד בגשם. בימות הגשמים שמזכירין גשם והזכיר של טל שאמר משיב הרוח ומוריד הטל אין מחזירין אותו ולקמן מפרש לה: בטל. היה עומד בימות הקיץ שמזכירין טל ולא הזכירו והזכיר של גשם מחזירין אותו: והא תני. בברייתא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר לעולם ואם רצה להזכיר מזכיר ואמאי קאמרת שמפני שלא הזכיר טל מחזירין אותו: לא דמי ההוא דמיקל להוא דלא מצלי ולא מיקל. כלומר לא כדקס"ד דמשום שלא הזכיר טל מחזירין אותו לא היא אלא דטעמא הוי מפני שהזכיר של גשם שלא בזמנו והוא סימן קללה ואם לא היה אומר לא טל ולא גשם ודאי אין מחזירין אותו דלא דמי להאי דמקלל ומזכיר הדבר שלא בעונתו לזה שאינו מתפלל ומזכיר כלום דלא מקלל מידי והלכך אם לא הזכיר כלל בימות הקיץ אין מחזירין אותו דלא חייבו חכמים להזכיר בטל וברוחות אבל אם הזכיר גשם מחזירין אותו: בגשם וכו'. השתא פריך ארישא דקאמר אם בימות הגשמים הזכיר של טל ולא הזכיר גשם אין מחזירין אותו: והא תני. בתוספתא דברכות פ"ג שאם לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו אלמא דשאלה והזכרה מעכבין הן: בהוא דלא אדכר לא טל ולא מטר. התם מיירי שלא הזכיר כלל לא טל ולא גשם והלכך מחזירין אותו אבל הכא מכיון שהזכיר טל אע"פ שלא הזכיר גשם אין מחזירין אותו: לא שאל וכו' ודכוותיה. בעיא היא אי נימא דכוותה נמי בהזכרה שאם לא הזכיר גשם בתחיית המתים שאומרה בשומע תפלה. וקאמר הש"ס מאי תיבעי לך קל וחומר הוא: מה אם שאלה שהיא מדוחק. כלומר הרי שאלה שהיא בקשה על הצורך והדוחק שהזמן צריך לגשמים ולפיכך תקנוה בברכת הפרנסה ואפ"ה אם לא אמרה במקום שתקנוה מהני לאומרה בשומע תפלה וא"צ להחזירו: אזכרה שהוא מריוח שאינה אלא דרך שבח למקום שמוריד הגשם בזמנו ואינה בקשה על הצורך והדוחק לכ"ש דמהני אם אומרה בשומע תפלה: והא תני. הא דלעיל לא שאל וכו שמחזירין אותו וקס"ד דכשלא הזכירן במקום שתיקנו אותן צריך לחזור. ומשני ר' אבא מרי דבשלא נזכר לאמרן בשומע תפלה קאמר שמחזירין אותו

ייבא

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"י מתענית הל' ח טוש"ע או"ח סי' קיד ס"ס

ה
ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ד

ו
ג טוש"ע שם סעיף ג

ז
ד מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סי' קיז ח"ס

גליון הש"ס

[ז]עי' תוספות תענית דף ג ע"ב ד"ה בימות ותוספת ברכו' דף כט ע"ב ד"ה אם:

ירושלמי שם

תענית ג ע"א

ברכות כט ע"א

שירי קרבן

דקאמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"ץ בגשם ע"כ וקשה לפ"ז מאי האי דמסיק הש"ץ קמון ללותא כמי שהזכיר הש"ץ ש"מ שהזכרת הש"ץ מהני לתפילת מוסף דיחיד: בדייתיקי וכו'. בברכות פ' אין עומדין הגירסא נתתיו לאברהם במתנה נתתיו לו ויתן לך וגו' ודחק פי"מ והמפרשים כפי' השמועה וכלי ספק שגירסא משובשת היא וגירסתינו נכונה:

להאי דלא מצלי וכו' כתב הר"ן והאי דקאמר לא מצלי ומיקל ולא קאמר משום דמיקל היינו משום דמתרץ גופיה סובר דמשום שלא הזכיר טל וגשם הוא דמחזירין אותו אבל אם הזכיר שניהם אין מחזירין אותו שאין הגשמים בימות החמה קללה גמורה אדרבה ברוך השנים סי' ברכה הם כדאיתא לקמן דאם כבר ירדו גשמים בזמנם סימן ברכה הם בימות החמה מיהו כשהנית להזכיר טל שהוא טובה לעולם והזכיר גשם מחזירין אותו ע"כ ונראה די"ל בהיפך דהמתרץ סובר אפילו הזכיר טל אין מחזירין אותו וה"ק לא דמי האי דמצלי ומיקל בשלא ירדו הגשמים מכבר או במקומות אחרים שלא ירדו מכבר להאי דלא מצלי ולא מיקל שאין הטל יעצר לעולם אפילו בלא תפלהו ואילו הוה מתרץ משום דמיקל ה"א בשירדו מכבר אין מחזירין אותו קמ"ל דבעינן דוקא דומיא דטל שאין בו שום קללה לעולם משא"כ בגשם שאם אינו קללה כאן שכבר ירדו אפשר שהם לקללה במקום אחר וכן דעת הפוסקים דאפילו הזכיר טל מחזירין אותו:

מראה הפנים

נשמע לו ודייק מדלא כתיב אלא ותתנה מטר ולא הדר מטל כלל ולא ניחא ליה להאי ש"ס להאי שנויא דהתם דמשום דלא מינכרא מילתא לא אהדר לטל דברכה דאי איתא דחושש אליהו שלא יקנטר אחאב משום דשא הוה טל מעיקרא להאי תקשה אי אפשר לתקן דהכתי גם כי לא אהדר לטל יכול הוא לקנטרו על שאמר בתחלה אם יהיה טל וגו' והא הוה על דטל לא היה נעצר ודברכה לא מינכרא מילתא אבל אי אמרינן דלא נשמע לו על הטל ניחא שא דלא אהדר לטל:

היה עומד בגשם והזכיר של טל וכו'. כבר ביארתי בברכות שם דהאי דינא מוסכם הוא מכל הפוסקים וכהאי פירושא דמבואר בפנים בהא דקאמר לא דמי לההוא דמקל וכו' כך פירשו הר"י והרא"ש והר"ן ז"ל ברים מכלתין ואם שכתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל פי' אחר לבסוף פי' כדפרישית בפנים. ויש גורסין להאי דמצלי ולא מיקל. ואין כ"מ כזה דלהגי' שלפנינו דלא מצלי ולא מיקל קאי אהזכרה לחוד דלא אמר לא טל ולא גשם ולהך גי' כמצלי ולא מיקל קאי אתפלה ולא מיקל אהזכרה קאי שלא הזכיר כלום ואינו מקלל ולא מידי. ובעל המאור ז"ל פי' למיקל ענין קולא ור"ל כי מי שמיקל על עצמו בלא להזכיר לא טל ולא גשם בימות החמה אין מחזירין אותו מפני שהטל לא נעצר אבל מי שמחליף ומזכיר שם גשם בימות הטל הואיל ואין הגשמים לאחר ניסן סימן ברכה כאלו לא התפלל כלל לפיכך מחזירין אותו. והיינו הך לדינא דבימות החמה אם לא הזכיר כלל אין מחזירין אותו ואם הזכיר גשם מחזירין אותו וכן האי חלוקה לדינא דבימות הגשמים אם הזכיר טל ולא הזכיר גשם אין מחזירין אותו ואם לא הזכיר

היכן

לא זה ולא זה מחזירין אותו מוסכם הוא מכל הפוסקים כמבואר בדברי הרי"ף ז"ל שהביא לזה ברים מכלתין וכן הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' תפלה והרשב"א והרא"ש והטור סי' קי"ד. ומיהו בהא דקאמר הכא דאם לא הזכיר כלל בימות הגשמים שאומרים להזכרה בשומע תפלה ומדמי לה לשאלה ולא עוד אלא דק"ו היא לא הסכימו הכל לזה אלא דהתוס' מביאין לזה ברים מכלתין ד"ה בימות החמה וכו' וכן דעת רב האי גאון ז"ל מביאו הרמב"ן והרשב"א ז"ל אבל הרי"ף והרמב"ם וכל גדולי האחרונים לא פסקו כן בהזכרה אלא כהאי גי' בגמרא דילן בפ' תפלת השחר דף כ"ט ע"א ולא הזכיר גבורות הגשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה אלמא דבהזכרה לא מהני לאומרה בשומע תפלה וטעמא דמילתא דלא אמרינן בשומע תפלה אלא מה שדרך בקשה הוא והזכרה לא הוי אלא דרך שבח. ועוד כתבתי שם דמהאי דלקמן בניגוה לרבון מיעבד תענית וכו' איכא סייעתא לדעת רוב הפוסקים דהש"ס דילן לא ס"ל האי ק"ו דהכא דקאמר עם אם

שאלה

שנויי נוסחאות (סוי"א) זעירה בד"ו זעורה (וכן בכל המסכת). (סוכ"ב) להיא בד"ו להוא.

ייבא כיי דאמר רבי שמעון בר בא בשם רבי יוחנן *בראש חדש [א] אם עקר את רגליו חוזר לכתחילה ואם לאו חוזר לעבודה וכא אם עקר את רגליו חוזר לכתחילה ואם לאו חוזר לשומע תפלה. *בנינוה [ב]צרכון למיעבד תענית בתר פסחא אתון ושאלון לרבי אמר לון ר' לכו ועשו ובלבד שלא תשנו מטביעה של תפילה. היכן הוא אומרה ר' ירמיה סבר מימר [ג] אומרה בשומע תפילה א"ל רבי יוסי לא אמר רבי זעירה בשם רב חונה לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים אומרה בשומע תפלה. ואמר לון רבי לכו ועשו ובלבד שלא תשנו מטביעה של תפלה. על דעתיה דר' יוסי היכן הוא אומרה בשש שהוא מוסיף עד כדון ציבור שיש לו שש יחיד שאין לו שש אמר רבי חיננא לא כן אמר רבי זעירא בשם רב חונה *יחיד [ג] תובע צרכיו בשומע תפלה ואלו צרכיו הם. תני נתפלל ואינו יודע מה הזכיר. א"ר יוחנן [ד] [ה]כל ל' יום חזקה מה שהוא למוד הזכיר מיכן והילך מה שצורך יזכיר. *ר' בא בשם ר' חונה ב' ימים טובים של גליות מזכיר בשחרית ואינו מזכיר במוסף מנחה בשחרית וערבית במוסף. *חנניה בן אחי ר' יהושע אומר בגולה לא נהגו כן [ה] אלא עד ששים יום בתקופה. שמואל אמר הלכה כחנניה בן אחי ר' יהושע ותני כן בד"א בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל *הכל לפי הזמן הכל לפי המאורע הדא דתאמר בגשם אבל בטל אם רצה להזכיר כל ימות השנה מזכיר. א"ר יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מזכיר אמר לו רבי אליעזר אף הוא אינו אומר אלא משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו. בעונתן הן חביבין כתחיית המתים. א"ר יוסה ותמיה אנא היך רבנן מדמיי ירידת גשמים לתחיית המתים ולא דמייא בעי בר נשא ייחון מיתייא כל אימת לא בעי בר נשא ייחות מטרא כל אימת אמרו לו א"כ לעולם יהא מזכיר. מחלפה שיטתיה דרבי

פני משה

ייבא. אתיא הא כהאי דאמר ר' שמעון בר בא וכו'. בברכות שם לקמן בהלכה ג' בר"ח שאם לא הזכיר מעין המאורע אם עקר את רגליו וכו' ואם לאו חוזר לעבודה כלומר חוזר לשומע תפלה ואומרה ואח"כ לעבודה וכא נמי אם עקר וכו': בנינוה היו צריכין למיעבד תענית על הגשמים והיה הזמן אחר הפסח ובאו ושאלו לרבי היאך יתנהגו ואמר להן לכו ועשו התענית ובלבד שלא תשנו מטביעה של התפלה בענין השאלה: היכן הוא אומרה. ובאיזה מקום יקבע השאלה ומפני שרבי אמר להם סתם ובלבד וכו' ונסתפקו בדבר והיה ר' ירמיה סבר מימר אומרה בשומע תפלה דהואיל והזמן אינו לשאלת גשמים עכשיו אלא שהם צריכין לכך הלכך הוו להו כיחיד: א"ל ר' יוסי לא כן וכו'. כלומר שהקשה לו וכי לא כן אמר ר"ז וכו' לעיל דבדיעבד אם לא אמר במקומן מהני הוא שיחזור ויאמר בשומע תפלה אבל לכתחלה לא והרי אמר להן רבי ובלבד שלא תשנו ממטבע של תפלה והיכי קאמר שלכתחלה יאמרו בשומע תפלה: על דעתיה דר' יוסי היכן הוא אומרה. דודאי בברכת השנים כמו שנוהגין בזמן גשמים לא אמר להן רבי שיאמרו עכשיו אחר הפסח ואם לא יאמרו בשומע תפלה היכן יאמרו: בשש שהוא מוסיף. באלו שש ברכות שמוסיפין בתעניות יכללו שם גם לשאלת גשמים: עד כדון לצבור שיש לו שש. על כאן בצבור שהם נוהגין באלו שש ברכות אבל יחיד שמתפלל בפ"ע בזמן התעניות לא תקנו לו שש ברכות אלו היכן הוא אומרה באותו הזמן לשאלת גשמים. וקאמר ר' חיננא לא כן אמר ר"ז וכו' בפ"ד דברכות בהל' ד' יחיד תובע צרכיו בשומע תפלה ואלו נמי צרכיו הם ואפי' לר' יוסי שהקשה לר' ירמיה על שאמר יאמרו בשומע תפלה היינו לצבור דוקא הוא דאמר אבל יחיד הואיל וצרכיו הן יאמר בשומע תפלה: תני. בברייתא: נתפלל בימות החמה או בימות הגשמים ואינו יודע מה הזכיר אם הזכיר גשם או לא: כל שלשים יום. הראשונים חזקה מה שהוא למוד ורגיל הזכיר וא"כ בימות החמה צריך הוא לחזור ולא יזכיר גשם וכן בימות הגשמי' במקום שאין מזכירין טל בימות החמה א"כ חזקה שלא הזכיר כלל לא טל ולא גשם וצריך לחזור ולהזכיר גשם: מכאן והילך. לאחר שלשים יום חזקה מה שצורך לפי הזמן הוא הזכיר וא"צ לחזור: שני ימים של גליות. דספק הוא אם היום שמיני הוא וצריך להזכיר גשם או שמא שביעי היא או יו"ט הראשון של פסח ספק אם היום יו"ט וצריך להפסיק ושלא להזכיר: מזכיר שחרית. בשחרית אינו מזכיר טל אלא מזכיר גשם ואינו מזכיר במוסף גשם דשמא יו"ט הוא וכן בשמיני של חג מזכיר הוא גשם דשמא י"ט הוא וצריך להתחיל להזכיר גשם: מנחה בשחרית וערבית במוסף. כלומר ובמנחה הוא חוזר ונוהג כמו בשחרית וביו"ט הראשון של פסח אינו מזכיר טל אלא גשם ובשמיני של חג אינו מזכיר גשם כמו בשחרית וערבית: לערב יו"ט הראשון הוא נוהג כמו במוסף בין בפסח ובין בשמיני של חג דממ"כ הוא: בגולה לא נהגו כן. לענין השאלה כדתנן במתני' וכן לענין הזכרה. למ"ד לקמן בהלכה ב' מקום שמזכירין שואלין. אלא עד ששים יום בתקופה של תשרי מתחילין לשאול: ותני כן. בברייתא. וכצ"ל בד"א בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ הכל לפי הזמן הכל לפי המאורע ובספרי הדפוס נתהלף בטעות: הדא דאת אמר בגשם. צריך ליזהר שלא יזכיר שלא בעונתו לפי שהוא סימן קללה אבל בטל אם רצה להזכיר כל ימות השנה מזכיר לפי שהוא לעולם סימן ברכה: אמר ר' יהושע וכו' בעונתו. לפי שבעינתן הן חביבין וכמו בתחיית המתים מזכירין כל ימות השנה ואינה אלא בעונתה כך מזכירין גשמים אף בכל השנה לר"א ואינן אלא בעונתן: ותמיה אני היך רבנן מדמיי וכו'. והיא ר"א: דלא דמייא דבעי בר נש ייחון מיתייא כל אימת וכולי יומא זמניה הוא אבל לא בעיא בר נש ייחות מיטרא כל אימת. שהרי משנה ניסן סי' קללה הוא כדתנן סוף פרקין: אמרו לו א"כ לעולם יהא מזכיר. ופריך הש"ס מחלפה שיטתיה דרבי

קרבן העדה

ייבא כיי. אתיא כי האי: בר"ח. אם שכח יעלה ויבא: לעבודה. לרצה דכל ג' ברכות אחרונות חשובות כברכה אחת: וכא. והכא גבי שאלה נמי הדין כן: בנינוה וכו'. אנשי נינוה היו צריכין להתענות על הגשמים אחר הפסח: אתון ושאלון לר'. אם מותרין להתענות עליהן: לכו ועשו. תענית ובלבד מטבע שתקנו חכמים בתפלה: היכן הוא אומרה. אנשי נינוה היכן יאמרו תפילת הגשמים: וא"ל ר' לכו ועשו ובלבד שלא תשנו וכו'. נמצא דאף בימות הגשמי' לפעמים אומרה בשומע תפלה ה"ל כמשנה מטבע של תפלה של ימות החמה: על דעתיה דר"י. לשיטת ר"י א"כ היכן הן אומרים בקשה על הגשמים: ומשני בשש. ברכות שמוסיפין ביום התענית כדתנן לקמן פ"ב: עד כדון. כלומר הניחא ליבור יכול לאומרה בשש: יחיד. בתפלתו בלחש שאינו מתפלל אלא י"ח ברכות היכן אומרה: ואלו. בקשת הגשמים צרכיו הם ואומרה בשומע תפלה ואין זה משנה ממטבע של תפילה שהוא אומר בה מה שירצה בכל השנה ואין ניכר השינוי: נתפלל ואינו יודע מה הזכיר. כגון בימות החמה ואינו יודע אם הזכיר גשם או איפכא: מה שהוא למוד הזכיר. ומסתמא הזכיר גשם ולא טל כמו שהוא למוד בימות הגשמים ומחזירין אותו: ה"ג מזכיר במוסף ואינו מזכיר במנחה וערבית ושחרית ומזכיר במוסף וכ"ה בבבלי. וה"פ מזכיר במוסף של שמיני ספק שביעי דשמא י"ט האחרון הוא ופוסק במנחה שמא שביעי חול הוא ואין בו הזכרה עד למחר ופוסק נמי בערבית ושחרית של השיעי ספק שמיני: אלא עד ששים בתקופה. שואלין לפי שהוא מקום נמוך ואין צריכין למטר כל כך: הכי גרסינן בד"א בא"י אבל בח"ל הכל לפי הזמן וכו'. וה"פ כי תנן מתניתין דוקא בארץ ישראל אבל בח"ל לפי הזמן הצריך להם שואלין הגשמים: בעונתן חביבין הגשמים כתחיית המתים: ולא דמייא. והא לא דמיין תחיית המתים לגשמים: בעי בר נש וכו'. וכי רוצה האדם שיחיו המתים בכל שעה דבפעם אחד סגי ואילו גשמים צריכין להם בני אדם כל שעה וחביבין להן יותר א"כ חפץ האדם בכל שעה שיחיו המתים משא"כ הגשמים אינן חביבין אלא בעונתן: מחלפא שיטתיה דרבי

גליון הש"ס

עיין שו"ת חת"ס או"ח סי' ו' וכ"ד: עיין בתוספות ברכות דף יב ע"ב ד"ה וסילכתא:

מראה הפנים

שאלה שהוא מדוחק וכו' משום דאיכא למיפרך מה לשאלה שכן מלינו שאפילו לכתחלה ביחיד אומרה בשומע תפלה ואפי' הצבור כגון בני נינוה דדיינינן להו כיחידים בזה ובזמן הצריך ממטיר להם דהוי כזמן הגשמים לבני א"י ואפ"ה בשומע תפלה תאמר בהזכרה שלא מלינו בשום מקום לאומרה לכתחלה בשומע תפלה. וע"ש עוד שביארתי דלפי חלוק השיטות בההיא דנינוה בין הכא להתם הק"ו הנזכר הוא תלוי דלשיטתא דהכא שפיר הוא הק"ו אבל לשיטתא דהתם נסתר הק"ו כדאמרן וע"ש:

אמר ר' יוחנן כל שלשים יום חזקה מה שהוא למוד הזכיר מביא לזה הרא"ש והטור בסי' קי"ד. וכהאי דאמר רבי יוחנן נמי בפ"ב דברכות גבי טעה בוכתבתם וכו' לא בנו אלא שלא פתח בלמען ירבו אבל פתח בלמען ירבו סרכיה נקט ואתי:

שני ימים טובים של גליות וכו'. כרב בבבלי דף ד' ע"ב ובשינוי נוסחא במקלת אבל מסיק התם והלכתא כיון שהתחיל שוב אינו פוסק: מחלפה שיטתיה דר"א מחלפא שיטתיה דרבי יהושע דאיתפלגון וכו'. הך פלוגתא איתמר נמי בבבלי פ' חלק דף לז ול"ח בשינוי מקלת. והאי רומיא דידהו אדידהו אין לפרש כ"א מכח ברכת גאולה שאנחנו אומרים בכל יום וכל חד וחד לפי סברא דידיה בענין הזכרת הגשם כמבואר בפנים ומשום דאין לנו לתלות תחיית המתים בגאולתן של ישראל ומי יודע זה כ"א אל דעות ה' לבדו. ואם שמלינו מדרש שדרשו חז"ל שקיבוץ גליות קודם לתחיית המתים וסמכו על הכתוב בונה ירושלים ה' ונדחי ישראל יכנס והדר הרופא לשבורי לב וגו' וזהו תחיית המתים וא"כ היה אפשר לומר דלר"א דס"ל לדמות גבורות גשמים לתחיית המתים דמ"מ בזמנו הוא בא וקשיא להא דקאמר אין ישראל נגאלין אלא בתשובה א"כ תחיית המתים שהיא אחר הגאולה תלויה בגאולה היא והיאך מדמי הזכרת גבורות גשמים לתחיית המתים מ"מ רומיא דר' יהושע דידיה אדידיה היאך מתפרבא הא איהו דקאמר דתחיית המתים כולי יומא זמניה הוא וכן הגאולה שקודמת היא נמי תלוי מ"מ ואין לדמות לה גבורות גשמים וסיינו כדקאמר נמי הכא. ולמאי דפרישית אסברות דידהו דכל חד וחד הוא דמקשה כמבואר בפנים. ומיהו אף דלא משני מידי אין סקושיא גדולה כל כך דמיסת הגאולה בזה מ"מ יסיס ע"י תשובה וכדאמר ר"א סקב"ה מעמיד עליהם מלך קשה או כזמנה כר' יהו-ע:

שירי קרבן

היכן הוא אומרה בשש שהוא מוסיף. הרב בט"ז א"ח סי' קי"ד ס"ק כי סאריך להוכיח כדקדוקים מהש"ס שלא יאמר בימות החמה הש"ן בקול רם אפי' בשומע תפלה ע"ש ומכ"ן ראיה כרורה לדבריו דהרי מפורש קאמר ר"י דש"ן לא יאמרו בשומע תפלה והא דאיתא בבבלי דשאלו אם ליחידים דמיין או לציבור וקא"ל רבי בשומע תפלה היינו שיתפללו היחידים בלחש בשומע תפלה אבל הש"ן אומרם בשש מיהו בבבל ולדידן דאין מתפללין כ"ד ברכות נ"ע אם יאמר הש"ן בשומע תפלה או לא יזכיר כלל:

תשובה

אלו

שנויי נוסחאות (סוי"ו) ואלי כד"ו ואלו.

חת"ם סופר

תני נתפלל ואינו יודע מה הזכיר ר' יוחנן וכו' עיין בהג"מ הלכות תפלה אות ח' ומג"א. וצ"ל דברי ר' יוחנן בנוי על הא דאמרינן בבבלי חגיגה ט' ע"ב אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים וכו' וכתב הוא מפורסם ומקובל ששונה מאה פעמים וא' לא במסרם הוא שוכח והירושלמי קאי בפסח ובהו"ל שעושין ח' ימים ואע"ג דר' יוחנן הוה בא"י מ"מ כך דרכו לומר הלכה לפני תלמידיו ששין ממו"ל כמ"ש תוס' שבת קף ס' ע"ב ד"ה כא ע"ש ואפ"כ הוי מאה פעמים ואחד דוק ותשכח:

חדושי הרמ"ש

בנינוה כו' בתר פסחא. עי' בב"י א"ח בסי' תכ"ס דכתב דהא חדא עובדא דבני נינוה דאיתא בגמ' דידן ספ"ק (י"ד ע"ב) דבתקופת תמוז הוה. והוא בכלל מש"א כאן בתר פסחא ע"ש:

עמודי ירושלים הנינא

נתפלל ואינו יודע מה הזכיר. נ"ב עי' שו"ת ח"ס (חלק א"ח סי' ס'):

טוב ירושלים

בנינוה צרכון למיעבד כו'. בבבלי מפורש בשאלוהו בענין שאלת סמטר באיזה מקום והשיבם בשומע תפלה וע"ש:

תורה אור

דר' ליעזר מהלפה שיטתיה דר' יהושע דאיתפלגון *רבי ליעזר אומר אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלים לעולם שנאמר °בשובה ונחת תושעון אמר לו רבי יהושע וכי אם יעמדו ישראל ולא יעשו תשובה [א] אינן נגאלין לעולם. אמר לו ר"א הקב"ה מעמיד עליהן מלך קשה כהמן ומיד הן עושין תשובה והן נגאלין מ"ט °ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע אמר לו רבי יהושע והא כתיב °חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו. מה עבד לה ר' ליעזר. תשובה כמה דאת אמר °צרור הכסף לקח בידו וגו' אמר לו ר' יהושע והא כתיב °אני ה' בעתה אחישנה. מה עבד לה ר' ליעזר. תשובה כמה דאת אמר °ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'. רבי אחא בשם ר"י בן לוי *אם זכיתם אחישנה ואם לאו בעתה כיון שאמר לו ר' יהושע °וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה איסתלק ר' ליעזר. *מתוך חמשה דברים נגאלו ישראל ממצרים מתוך הקץ מתוך צרה מתוך צווחה מתוך זכות אבות מתוך תשובה. מתוך הקץ הדא ה"ד °ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו. מתוך צרה וישמע אלהים את נאקתם. מתוך צווחה ויזכור אלהים את בריתו. מתוך זכות אבות וירא אלהים את בני ישראל. מתוך תשובה וידע אלהים. מתוך הקץ וכן הוא אומר °בצר לך מתוך צרה. ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושב' מתוך תשובה. כי אל רחום ה' אלהיך מתוך רחמים. לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך מתוך זכות אבות. וכ"ה אומר °וירא בצר להם מתוך צרה. בשמעו את רנתם מתוך צווחה. ויזכור להם בריתו מתוך זכות אבות. וינחם כרב חסדיו מתוך תשובה. ויתן אותם לרחמים מתוך רחמים. חד בר נש הוה [ב]איחטא בלישניה אתא לגבי רבי יוחנן ושלחיה גבי ר' חנינה א"ל איזיל תהי בך ולעי באורייתא דכתיב °מרפא לשון עץ חיים. אמר רבי חנינה בריה דרבי אבהו בספרו של רבי מאיר מצאו כתוב °משא דומה משא רומי אלי קרא משעיר אמר רבי יוחנן אלי קורא מפני שעיר. אמר ר' שמעון בן לקיש אלי מאיכן נזדווג לי משעיר אמר רבי יהושע בן לוי אם יאמר לך אדם איכן הוא אלהיך אמור לו בכרך הגדול שבאדום מה טעמא אלי קורא משעיר. *תני ר' שמעון בן יוחי בכל מקום שגלו ישראל גלת השכינה עמהן גלו למצרים וגלת השכינה עמהן מה טעמא °הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה גלו לבבל וגלת שכינה עמהן מה טעמא °למענכם שלחתי בבלה גלו למדי וגלת השכינה עמהן מה טעמא °ושמתי כסאי בעילם ואין עילם אלא מדי כמה דאת אמר °ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה גלו ליון וגלת השכינה עמהן מה טעמא °ועוררתי בניך ציון על בניך יון גלו לרומי וגלת השכינה עמהן

מה

קרבן העדה

דר' אליעזר. קשיא דר"ל אדר"ל ודר"י אדר"י: בשובה ונחת. דרים בשובה לשון תשובה: אינן נגאלין לעולם. בתמיה והא איכא קץ וכדמייתי בסמוך: ועת צרה היא ליעקב. ייעשו תשובה ומזה יושעו לקץ האמיתי: ולא בכסף תגאלו. ולא בתשובה דרים כסף מלשון בושה והעובר עבירה ומתבייש בה זו היא תשובה מעלייתא: תשובה. ולא בכסף תגאלו אלא בתשובה וכסף היינו הצדיקים וה"ק ולא בזכות הצדיקים שבדור תגאלו אלא כל אחד בזכות עצמו על ידי התשובה: צרור הכסף לקח בידו. קאי על הצדיקים כדדרים בפרק חלק: בעתה אחישנה. אפי' בלא תשובה: תשובה. ודרים בעתה כמו ועתה ישראל וגומר דכל הפרשה איירי בתשובה: אם זכיתם אחישנה. בא לתרץ אע"ג דאחישנה משמע בלא שום עיכוב לכך קאמר דאחישנה קאי אאם זכיתם ואם לאו בתשובה דוקא: כי למועד מועדים וגו'. אלמא יש קץ בדבר: וככלות נפץ יד עם קדש. כשתכלה הניפוץ שהיה בכח לעם קדש שלא יהיה בהם עוד כח לסבול הניפוץ אז יבא משיחנו כדכתיב כי אזלת יד וגו': איסתלק ר"א. והודה לדברי ר"י דאפילו בלא תשובה נגאלין לעת קץ: הדא דכתיב ויהי בימים הרבים ההם. היינו שהגיע עת הקץ דמשנולד יצחק התחילו הת' שנה של ועבדום וגו': ה"ג מתוך צרה ויאנחו בני ישראל מן העבודה מתוך צווחה וישמע אלהים את נאקתם מתוך זכות אבות ויזכור אלהים את בריתו וירא אלהים את בני ישראל מתוך תשובה וידע אלהים. שעיקר התשובה עזיבת החטא ושיתחרט בלבבו על מה שעבר ואין זה אלא בידיעת הבורא כי הוא יראה ללבב: ה"ג וכן הוא אומר בצר לך מתוך צרה ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים מתוך הקץ ושבת מתוך תשובה וכו'. וה"פ אף לעתיד אינן נגאלין אלא מתוך אלו ה' דברים שבהן היתה גאולת מצרים וכולן רמוזין בהך קרא: וינחם כרוב חסדיו מתוך תשובה. ביא החסד הגדול שעשה אלהינו עמנו שהרי התורה אמרה נפש החוטאת תמות אלא שהקב"ה רב חסד הוא ומקבל התשובה תמורת הנפש: הוה איחטא בלשניה. היה מגמגם בלשונו: תהי בך. התחרט בעבירות שעשית בלשונך: ולעי באוריית'. והוי עסוק בתורה: מרפא לשון עץ חיים. רפואה לחטא לשון עץ חיים היא התורה שנקראת עץ חיים כדכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה: אלי קורא. ישראל מתוך הצרות מפני גזרות שעיר: אלי. כלומר אלהי מהיכן יבא לעתיד משעיר כדכתיב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה: גלת השכינה עמהן. מפני חבתן: הנגלה נגליתי. ה"א דהנגלה ה"א דתימה אלא שהתמיה מתקיימת ויש הרבה פסוקים כיוצא בו: גלו למדי. שמבבל יצאו למדי שדריוש המדי קיבל מלכות מבלשצר: ועוררתי בניך ליון. וכתיב בסיפא וה' עליהם יראה:

מה

פני משה

דרבי אליעזר וכו' דאיתפלגון וכו'. וה"פ דהרי לר"א דקאמר מזכירין הגשמים לעולם וטעמיה דאבעונתן קאי והוא כמספר שבחו של המקום ב"ה שמוריד הגשם בעונתו א"כ קשיא לסברא דידיה אמאי אנחנו מזכירין גאולה כל יום ואומרים גואל ישראל הא איהו הוא דקאמר שהגאולה היא תלויה בישראל לבדם ואם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין לעולם והשתא לדידי' לא שייך לומר גבי גאולה כמו בגבורת גשמים שמספר בשבחו של מקום הוא שהרי הדבר בישראל עצמם הוא תלוי וקשיא דר"א אדר"א וכן קשיא לר' יהושע דקאמר כמתמיה וכי אם יעמדו ישראל ולא יעשו תשובה אינן נגאלין לעולם חלילה אלא סוף סוף הקב"ה ירחם עלינו ויגאל אותנו וא"כ קשיא לסברא דידיה אמאי מהדר לר"א א"כ לעולם יהא מזכיר יזכיר ויזכיר דהא עכ"פ בעונתו מוריד הגשם הוא ושייך שפיר שמספר בשבחו של מקום הוא כמו בברכת הגאולה לדידיה. ולא משני מידי להאי רומיא דדידהו אדידהו: ולא בכסף תגאלו. דמשמע לא במעשים טובים ולא בתשובה: מה עביד ליה ר"א. להאי קרא וקאמר תשובה וכלומר ר"א מפרש ולא בכסף המעשים טובים בלחוד הוא דקאמר אבל תשובה עכ"פ צריך: כמה דאת אמר צרור הכסף וגו'. והצדיקים קאי שיש בהן מעשים טובים: מה עביד לה ר"א. ומשני דגמי תשובה מיהת צריכה ובעתה פירושה בתשובה כמה דאת אמר ועתה ישראל וגו' ויראה היא התשובה: כיון שא"ל ר' יהושע. לר"א המקרא הזה של דניאל וירם ימינו ושמאלו וגו' דאלמא יש קץ בדבר איסתלק ר"א ושתק: מתוך חמשה דברים נגאלו ישראל ממצרים וכו'. כדדריש מקראי מתוך הקץ. שבא הדא דכתיב ויהי בימים הרבים ההם וגו' שבא הקץ: ויזעקו. זהו מתוך צרה: כדכתיב וישמע אלהים את נאקתם זהו מתוך צווחה. ויזכור אלהים את בריתו וגו' זהו מתוך זכות אבות וכו' וירא אלהים את בני ישראל זהו מתוך תשובה שראה תשובתם וידע אלהים: מתוך הקץ וכו'. כלומר וכן לעתיד עתידים לגאול מתוך חמשה דברים הללו כדדריש ואזיל מקראי: הוה איחטא בלישניה. שהיה רגיל לספר לשון הרע ובא לגבי ר' יוחנן להגיד לו תקנתו ולסדרו תשובה: איזיל תהי בך. תתחרט על מעשיך שעשית ולהבא לך ולעי באורייתא ותנצל מלה"ר דכתיב מרפא לשון עץ חיים היא התורה: משא דומה. ומצאו כתוב משא דומי כמו רומי: אלי קורא מפני שעיר. מפני מעשה שעיר והוא אדום שעושין לי קורא לי: אלי מאיכן נזדווג לי. לשמוע בקולי משעיר הוא אדום והוא רומי וכדקאמר רבי יהושע בן לוי אם יאמר לך אדם היכן הוא אלהיך היום בגלות אמור לו בכרך הגדול שברומי וכו' וכלומר שבכל מקום שגלו ישראל גלתה השכינה עמהן וכדתני רבי שמעון בן יוחי וכו':

סומר

מסורת הש"ס

סנהדרין צז ע"ב

כס ח פ"א

דברים רבה פ"ב

מגילה כט ע"א

עין משפט נר מצוה

יג

א מיי' פ"ז מתשובה הל' ה

גליון הש"ס

[ב] היינו שהיה מדבר לה"ר וכדאמרו בערכין דף טו ע"ב מה תקנתו וכו' והיפ"מ והק"פ לא ע"ש:

שירי קרבן

תשובה כמה דאת אמר צרור הכסף וכו' כתב הי"מ וצ"ע מאי קעביד ליה רבי אליעזר תשובה הא ר"י נמי מפרש כסף תשובה ומינה פריך ועוד מה ענין צרור הכסף לכאן וי"ל דס"פ רבי אליעזר לעולם תשובה בעי והא דכתיב לא בכסף תגאלו אין פי' לא בתשובה אלא בצדקות גמור כמו"ה צרור הכסף שפירש לצדיקים וכו' ע"כ ותימא שעיקר חסר מן הספר ותו א"כ הל"ל ובכסף תגאלו לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר:

בדי

1 5

שנויי נוסחאות (סוכ"ס) ושב' נד"ו ושבת. (סו"מ) רומי נד"ו דומי. (סומ"ד) שבאדום נד"ו שברומי.

טוב ירושלים

חד בר נש הוה איחטא בלישניה ואתא לקמיה דר"י שלחיה לר"ח הייטו דר"ח רופא מומחה היה כדכבלי יומא מ"ט ב':

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ב מתפלה הל' טו טוש"ע או"ח סי' קיד ס"א
טו
ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סי' קיד ס"א

גליון הש"ס

יעיין סנהדרין דף לד ע"א וברש"י שם ד"ה אתא וברש"י ב"ק ד' ג ע"ב:

פני משה

שומר מה מליל. דריש לשון מילל: אמרו לו וגם לילה. אתמהא אם יהיה לילה והסך הגלות לכולם: מה טעמא היום אם בקולו תשמעו. בכל יום ויום זמנו היא אם תשובו ובקולו תשמעו: כי שבת היום לה' וגו' חד יום. ויתורא דהיום קא דריש דלא ה"ל למימר אלא כי שבת הוא אלא ללמד דבחד יומא דשבת תהיה לה' ואם היו משמרין כתיקנה מיד היה בן דוד בא: בשובה ונייח. של השבת תתפרקון:

הלכה ב מתני' אין שואלין את הגשמים וכו'. הא דפליגי ר"א ור' יהושע לעיל בהזכרה הוא דפליגי אבל בשאלה לומר ותן טל ומטר מודים הן שאין שואלין אלא סמוך לזמן גשמים בג' במרחשון או בז' בו כדפליגי תנאי במתני' דלקמן: העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון. זה שמתפלל תפלת מוסף מזכיר גשם והראשון המתפלל תפלת שחרית אינו מזכיר גשם אלא הטל במקום שמזכירין כל ימות הקיץ: בי"ט הא' של פסח הראשון המתפלל תפלת שחרית מזכיר גשם והאחרון המתפלל תפלת מוסף אינו מזכיר גשם אלא טל והלכה כר' יהודה: עד אימתי שואלין את הגשמים ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח. והא דקאמר לעיל האחרון בי"ט הא' של פסח אינו מזכיר גשם ואם שאין מזכירין מכ"ש שאין שואלין מסיק התם בגמרא תרי תנאי ואליבא דר' יהודה. והכא בגמרא נמי משני דברישא הוא אמר בשם גרמיה עד שיעבור הפסח והדר ביה בתינייתא וקאמר כר' יהודה ב"ב כדגרסינן להא ברישא דמתני': גמ' א"ר יוחנן הלכה כר' יודה שאמר משום ר' יודה בן בתירה. זהו כר' יהודה דרישא דמתני' ושנינו בברייתא דמשום ר"י בן בתירה אמר הכי העובר לפני התיבה בי"ט האחרון של חג האחרון מזכיר: טעמא דר' יודה. דהרישא דקאמר דהראשון אינו מזכיר: כדי שיצאו המועדות בטל. מפני שהטל סימן יפה לעולם בין בימות החמה ובין בימות הגשמים ויש להזכירו במועדים לסימן יפה ולפיכך אין להזכיר גשם ולהפסיק מטל בשחרית של יו"ט האחרון כדי שיזכיר הטל היום האחרון של המועדות והלכך נמי בראשון מהמועדים והוא י"ט הראשון של פסח אין האחרון מזכיר גשם אלא טל ונמצא המועדות מתחילין ויוצאות בטל: מחלפה שיטתיה דר' יודה תמן הוא אמר. ברישא דהמתני' העובר לפני התיבה וכו' ובי"ט הראשון של פסח וכו' האחרון אינו מזכיר: והכא הוא אומר הכין. בתמיה דעד שיעבור הפסח שואלין ואם שואלין מכ"ש שמזכירין. ומשני חדא בשם גרמיה וכו': ולא ידעין. אנחנו הי דא בשם גרמיה וכו' ופשיט לה מן מה דאמר רבי יוחנן וכו' ומפרש עלה טעמא דר' יודה כדי שיצאו המועדות בטל א"כ הדא אמרה קדמייתא וכו' כלומר בתחלה היה שונה בשם עצמו עד שיעביר הפסח ובתינייתא הדר ביה ושנה בשם ר"י בן בתירה כברישא דמתני'. ואם נפרש קדמייתא היא הרישא ותינייתא היא הסיפא א"כ צריך להחליף הגירסא קדמייתא בשם ר"י בן בתירה דעלה הוא דקאמר ר' יוחנן טעמא דר' יודה וכו' ותינייתא בשם גרמיה: בעון קומוי. דר' יוחנן או דילמא נימר דכאן ברישא דהמתני' להזכיר הוא דקאמר ר' יודה וכאן בסיפא לשאלה: אמר לון. ר' יוחנן הלכה מקום שמזכירין

גמרא

תורה אור

מה טעמא °אלי קורא משעיר שומר מה מלילה אמרו ישראל לישעיה רבינו ישעיה מה יוצא לנו מתוך הלילה הזה אמר להן המתינו לי עד שנשאל כיון ששאל חזר אצלן אמרו לו שומר מה מליל מה מילל שומר העולמים אמר להן °אמר שומר אתא בקר וגם לילה אמרו לו וגם לילה אמר להן לא כשאתם סבורים אלא בוקר לצדיקים ולילה לרשעים בוקר לישראל ולילה לעכו"ם אמרין ליה אימת אמר לון אימת דאתון בעיי הוא בעי אם תבעיון בעיו אמרו לו מי מעכב אמר להן תשובה שובו אתיו. ר' אחא בשם ר' תנחום בי ר' חייה *אילו ישראל עושין תשובה יום א' מיד היה בן דוד בא מ"ט °היום אם בקולו תשמעו א"ר לוי *אילו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקנה מיד היה בן דוד בא מאי טעמא °ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' וגומר חד יום. ואומר °בשובה ונחת תושעון בשובה ונייח תתפרקון:

ישעיה כא | שם | תהלים צה | שמות טז | ישעיה ל

הלכה ב

מתני' *אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים רבי יהודה אומר א העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח הראשון מזכיר והאחרון אינו מזכיר עד אימתי שואלין ר' יהודה אומר ב עד שיעבור הפסח ר"מ אומר עד שיצא ניסן שנאמר °ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון: **גמ'** א"ר יוחנן הלכה כרבי יודה שאמר משום ר' יהודה בן בתירה. ר' אבון בשם ר' יוחנן טעמא דר' יודה כדי שיצאו המועדות בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם. *מחלפה שיטתיה דר' יודה תמן הוא אמר העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר והכא הוא אמר הכין. חדא בשם גרמיה וחדא בשם רבי יודה בן בתירה. מן מה דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יודה שאמר משם ר' יודה בן בתירה. ואמר רבי אבון בשם רבי יוחנן טעמא דר' יודה כדי שיצאו המועדות בטל מפני שהטל סימן יפה לעולם הא הדא אמרה קדמייתא בשם גרמיה ותינייתא בשם ר' יודה ב"ב. בעון קומוי או נימר כאן להזכיר כאן לשאלה אמר לון הלכה מקום שמזכירין

יואל ב

קרבן העדה

מה טעמא אלי קורא משעיר. מפרש אלי כמו זה אלי ואנוהו. ל"א שהנביא קורא שיענהו משעיר שמע מינה דהתם קאי: מה יוצא לנו. אם יגאלנו מיד: אמרו לו שומר מה מילל. פירש מה דיבר: אמרו לו וגם לילה. בתמיה חס ושלום שאחר הגלות יהיה עוד גלות: אימת. מתי יהיה קץ הפלאות: אימתי דאתון בעיי. מתי שאתם רוצים גם הוא רוצה: אמרו לו מי מעכב. אנחנו רוצים מיד בגאולה שלימה: אמרו לו תשובה. מעכבת כדכתיב שובו אתיו: היום אם בקולו תשמעו. רישא דקרא כי הוא אלהינו ואנחנו עמו וצאן מרעיתו והיינו שאם אפילו היום לבד בקולו תשמעו: אכלוהו היום. גזרה שוה יליף מהכא דהיום אם בקולו תשמעו היינו יום השבת: בשובה ונייח. היינו בזכות מנוחה שבתון:

הלכה ב מתני' אין שואלין את הגשמים. היינו אין מזכירין את הגשמים: אלא סמוך לגשמים. היינו יום ח' של חג דמחג ואילך זמן גשמים היא ומסתמא כרבי יהושע: האחרון. המתפלל תפלת מוסף מזכיר מוריד הגשם: והראשון. המתפלל תפלת שחרית אינו מזכיר גשם אלא טל:

גמ' הלכה כרבי יודה שאמר משום רבי יודה בן בתירה. היינו סיפא דאינו פוסק עד שילא פסק וכדמסיק הכא ריב"ב אמרה: כדי שילאו המועדות בטל. לפיכך פוסקין בי"ט ראשון של פסח מלשאול אלא אומר משיב הרוח ומוריד הטל וכן בחג כל ימי החג אומרים ומוריד הטל חוץ מי"ט האחרון של חג שאומרים ומוריד הגשם: מחלפא שיטתיה דר"י. כלומר קשיא דר"י אדר"י: תמן. ברישא הוא אומר דביום טוב הראשון של פסח הוא פוסק והכא בסיפא קאמר רבי יהודה ששואלין עד שילא פסח: ומשני חדא בשם גרמיה. אחד אמר בשם עצמו ואחד משמיה דרבו דהוא ריב"ב: הא הדא אמרה. הרי זאת אומרת דרישא אמרה בשם עצמו וסיפא בשם ריב"ב: בעון קומוי. הקשו לפני רבי יוחנן מאי קשיא דר"י אדר"י דלמא רישא להזכיר אינו מזכיר אלא עד י"ט ראשון של פסח: כאן לשאלה. סיפא איירי לענין שאלה ושואל והולך עד שיעבור פסח: הלכה לכ"ע כל אימת שמזכירין

מסורת הש"ס

עיין סנהדרין לח ע"א
עיין שבת קיח ע"ב ב"ר פ' כז
תענית ב פ"א
שם ד ע"א

מראה הפנים

אלו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקונה מיד היה בן דוד בא. ובבבלי פ' כל כתבי דף קיח פ"ב אמר ר' יוחנן אמר רשב"י אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין שנאמר אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי ונראה דהש"ס הבבלי לא ס"ל למידרש שבת היום לה' חד יום כדקאמר ר' לוי הכא אלא כדדריש ר' יוחנן התם לעיל מינה לתלתא היום דכתיבי בהו לגבי סעודות של שבת:

טעמא דר' יודה כדי שיצאו המועדות בטל. לקושטא דמילתא טעם הזה מספיק ליו"ט האחרון של חג שאין הראשון מפסיק מהטל ולהזכיר גשם וכן ליו"ט הראשון של פסח לזה שאין האחרון מזכיר הגשם אלא טל ונמצא מזכיר טל בהתחלת המועדות ובצאת המועדות אבל אין הטעם מספיק למה שאין הראשון מזכיר טל ביו"ט הראשון של פסח ונראה דבאמת עיקר הכוונה של הטעם הזה על שאין הראשון מזכיר גשם ביו"ט האחרון של החג אלא האחרון הוא שמפסיק מטל ומתחיל להזכיר הגשם משום כדי שיצאו המועדות בטל ולפיכך הראשון אינו מזכיר גשם אלא עדיין מזכיר הוא טל. ומפני שכל זה נשנה בה"י שמזכירין כל ימות הקיץ הטל וביו"ט האחרון של חג מפסיקין במוסף מלהזכיר הטל ומתחילין להזכיר הגשם. והתיו"ט ליין על שהאחרון אינו מזכיר גשם ביו"ט הא' של פסח ירושלמי מ"ט דר' יודה וכו' ובאמת עיקר דבר זה על שאין הראשון ביו"ט האחרון של חג מזכיר הגשם אלא עדיין מזכיר הוא הטל הוא דנאמר וכ"כ הר"ן והזכרתי בריש מכלתין אלא דמ"ש שם דמה דמקשה ומשני הכא בריש מכלתין ויזכיר מבערב וכו' לא קאי אלא איו"ט הראשון של פסח ומשום דבהאי טעמא כדי שיצאו המועדות בטל שני נן על הא דיו"ט האחרון של חג וכלומר דמשום הכי אי אתבעי לתתחיל להזכיר הגשם מבערב זהו דבריו אבל אינם מוכרחים ולאו מילתא היא לאקשויי למה ליה למיהדר בתר טעמא אחרינא לית כל עמא תמן וכו' הא כדי שיצאו המועדות

שירי קרבן

כדי שיצאו המועדות בטל. כתב הרא"ש והאי טעמא קאי אהזכרה ולא אהפסקה כי ביו"ט הכל באין לבה"כ בערב כי אין עושין מלאכה בחול המועד ולכך אין מספיק טעם הראשון דלעיל דלית כל עמא תמן ולכך מפרש כדי שיזכיר טל במועדות בשחרית ובערבית וקלא קשה הא הרא"ש גופא כתב לעיל ויזכיר מערב כלומר כיון שעברו ימי החג ואין הגשמים סימן קללה לאוי היה שיתחיל מיד מבערב וכו' הרי שמפרש טעם דלעיל אימי החג וי"ל דה"ק דלר' יוחנן לא ניחא ליה בתירוצא דלעיל משום דבי"ט כל עמא תמן אבל מודה הרא"ש דפירוקא דלעיל קאי בין אהזכרה בין אהפסקה והר"ן פי' דעיקר הטעם כדי שיצאו המועדות בטל וקושית הש"ס דלעיל לא קאי אלא אהפסקה דה"ל להפסיק מיד מבערב:

להפסק

שנויי נוסחאות (סול"ס) בתירה מן נל"ז בתירה ולא ידעין היידא בשם גרמיה והיידא בשם רבי יודא בן בתירה מן.

מסורת הש"ס

קרבן העדה

שמזכירין שואלין: נהיר את. זכור אתה כשהיינו עומדין לפני חנותו של ר"ה דודך ושאלנו ליה ואמר גם לדידי קמיבעיא לי: ובסופה. ולבסוף אתה לעקת עמו דרך פלפול: מציית. כמו ליין: ואמר. ל"ש בין הזכרה לשאלה דבמקום שמזכירין שואלין: בכנישתא דבולי. בבית הכנסת של עיר בולי: בשעת המקדש שאני. דאיכא עולי רגלים לא היו שואלין עד ג' במרחשון אבל בזמן הזה הלכה במקום שמזכירין שואלין: תבואה עושה. פירש תבואה גדילה לששה חדשים: לחדשיו יבכר. האילן יוציא פירותיו לשני חדשים וכיון דמי"ב חדשים נעשו ב' חדשים ה"ה מה שנעשה התבואה בעה"ז בששה חדשים נעשה לעתיד בחדש אחד: שהתבואה עשתה בימי יואל לט"ו יום. א"כ אילנות לשלשים יום כפל מהתבואה: בראשון. היינו בר"ח ניסן ירדו הגשמים וכתיב בני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם היינו הקרבת העומר: ומשני בכל חדש וחדש יהא מבכר. האילן ולחדשיו היינו חדשים דעלמא:

הלכה ג מתני' בג' במרחשון שואלין וכו'. דזמן רביעה ראשונה בג' במרחשון וכר"מ וכדמפרש בגמרא: האחרון שבישראל. שעלו לרגל וחוזרין לבתיהם שלא יפסיקום הגשמים: **גמ'** מתני'. ת"ק דמתניתין היינו ר"מ: הבכירה. הראשונה דג' זמנים יש בגשמים: בג'. במרחשון: והאפילה. האחרונה: אלא בר"ח כסליו. ש"מ שאז הוא זמן רביעה אחרונה: הכל מודים בי"ז. שהוא זמן רביעה: כימה. כוכב ששמו כימה: מ"ט. כלומר מנ"ל: ביום הזה וגו'. והיינו יום י"ז במרחשון כמפורש בקרא: ולמה לא אמר. סתם הלכה כר"מ: ומשני אית תניי. איכא תנא דמחליף דר"מ לדר"י לכך הוצרך לומר בפי' דהלכה כמ"ד בג' במרחשון שואלין את הגשמי': ויהא אדם צריך לברך. דתנן בברכות פרק הרואה על הגשמים הוא אומר הטוב והמטיב: בתחילה. שעדיין לא ירדו גשמי': ובסוף. שכבר ירדו גשמים בשנה ועכשיו יורדים שנית: שידיחו פני הקרמיד. לבנה העשוייה מעשה ידי יוצר שמסככים בה הגגות ונקראת קיירימי"ט בלשון ישמעאל: ה"ג כדי שתשרה פי המגופה. וה"פ צריך עפי כדי שתהא פי מגופת החבית נשרית א"נ שתהיה הארץ מרוככת כל כך מן המים שתהיה ראויה לגוף בה פי חבית בלי תוספת מים: ופריך ויש מגופה נשרית. והלא הרבה גשמים יורדים ואין המגופה נמחית שהיא חזקה. ל"א וכי יש תמיד מגופה מונחת דנשער בה: כאלו היא שרויה. דלאו נמחית ממש אלא שירדו עליה גשמים כ"כ כאילו היא נמחית ולל"ב ה"פ משערין אילו היתה שם מגופה היתה נשרית:
להפסק

תורה אור

שמזכירין שואלין. אמר רבי יוסה לרבי חנייה אחוי דרב הושעיה נהיר את כד הוינן קיימין קומי חנותיה דרב הושעיה חביבך עבד רבי זעירה ושאלנן ליה ואמר עוד אנא היא צריכה לי עבר ר' יסא ושאלנן לי' ואמר עוד אנא היא צריכא לי ובסופה את מציית ליה ואמר לא שנייא הלכה מקום שמזכירין שואלין. ר' חייה בר בא אתא מן צור ואמר מן שמיה דר' יוחנן הלכה מקום שמזכירין שואלין. ר' אחא דרש בבית מדרשא ר' ירמיה דרש בכנישתא דבולי הלכה מקום שמזכירין שואלין והא תנינן בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים א"ר תנחום בר חייה בשעת המקדש שאני. *תני א"ר יודה לפי שבעולם הזה התבואה עושה לששה חדשים והאילן עושה לי"ב חדש אבל לעתיד לבא התבואה עושה לחדש אחד והאיקן עושה לשני חדשים מה טעמא °לחדשיו יבכר. ר' יוסי אומר לפי שבעולם הזה התבואה עושה לששה חדשים והאילן עושה לשנים עשר חדש אבל לעתיד לבא התבואה עושה לט"ו יום והאילן עושה לחדש אחד *שכן מצאנו שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום וקרב העומר ממנה מה טעמא °ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון. מה מקיים ר' יוסה טעמא דר' יודה לחדשיו יבכר. בכל חדש וחדש יהא מבכר:

הלכה ג מתני' *בג' במרחשון שואלין את הגשמים ר"ג אומר [א] בז' בו חמשה עשר יום אחר החג כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת: **גמ'** מתניתא דר' מאיר *דתני אי זהו זמנה של רביעה ר' מאיר אומר הבכירה בשלשה והבינונית בשבעה והאפילה בשבעה עשר ר' יהודה אומר הבכירה בשבעה [י] והבינונית בשבעה *והאפילה בעשרים ושלשה. ר' יוסה אומר הבכירה בי"ז והבינונית בעשרים ושלשה והאפילה בשלשים יום שכן מצאנו שאין היחידים מתחילין להתענות אלא בראש חדש כסליו. א"ר אבמרי אחוי דר' יוסי הכל מודים בשבעה עשר שהיא זמן [ל]כימא לשקע שבו ירד מבול לעולם מה טעמא °ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה. ר' אבא בר זמינא ר' לעזר בשם ר' הושעיה הלכה כמי שהוא אומר בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים. ולמה לא אמר כר"מ אית תניי תני ומחליף. *וכמה גשמים ירדו ויהא אדם צריך לברך ר' חייה בשם ר' יוחנן בתחילה כדי רביעה ובסוף כדי שידוחו פני הקרמיד ר' ינייי בי ר' ישמעאל בשם רשב"ל בתחילה כדי רביעה ובסוף כדי שתשרף המגופה. ויש מגופה נשרית אלא רואין אותה כאילו הוא שרויה. רבי יוסה בשם רב יהודה רבי יונה רב יהודה בשם שמואל בתחילה כדי רביעה ולבסוף אפילו כל שהוא. ר' יוסה בשם ר' זעירה
להפסק

פני משה

שמזכירין שואלין ואם פסק מלהזכיר ודאי אין שואלין: ואמר עוד אנא היא צריכה לי. עדיין אני מסופק בדבר זה אם יש לחלק בין הזכרה לבין שאלה: ובסופה. ולבסוף את מציית ליה. לשון לחץ ודחק שלחצת אותו לומר לך האמת ואמר לא שנינו הלכה מקום שמזכירין שואלין וכן ר' חייה וכו'. ואמר הכי בהדיא משמיה דר' יוחנן: בכנישתא דבולי. מקום הנקרא בולי. א"נ בולי לשון השיבות הוא כמו שנמצא זה בכמה מקומות בש"ס והבהכ"נ שהחשובים נכנסים בו היה: והא תנינן. במתני' דלקמן בג' במרחשון שואלין את הגשמים והיכי אמרת במקום שמזכירים שואלין הא בג' במרחשון אין מזכירין: בשעת המקדש שאני. דהוי עולי רגלים ואין מזכירין ושואלין עד ג' במרחשון שלא יטרדו בחזירתן מחמת הגשמים: לפי שבעולם הזה וכו'. הובא זה לעיל בפ"ו דשקלים בהלכה ב' וע"ש. ומשום דמביא במתני' קרא ויורד לכם גשם וגו' מייתי לה כדדרים מיניה ר' יוסי שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום:

הלכה ג מתני' בג' במרחשון שואלין את הגשמים ומתחילין לומר ותן טל ומטר בברכת השנים: רבן גמליאל אומר בשבעה בו. שהוא ברוב השנים ט"ו יום אחר החג: כדי שיגיע אחרון שבא"י לנהר פרת. שהוא קצה הצפון של א"י ומהותן שעלו לרגל וחוזרין לבתיהם שלא יטרידום הגשמים והלכה כר"ג. וכל זה דוקא בא"י אבל בגולה אין שואלין עד ששים יום לתקופת תשרי וביום ששים מתחילין לשאול הגשמים:

גמ' מתניתא דר"מ דתני. בתוספתא פ"ק איזו היא רביעה ראשונה ר"מ אומר הבכירה בשלשה במרחשון והבינונית וכו' ר"י אומר הבכירה לשבעה והבינונית בשבעה עשר וכו'. וכן הוא בתוספתא: ר' יוסי אומר וכו' והאפילה בשלשים יום. ובתוספתא גרים והאפילה בר"ח כסליו: שכן מצינו וכו'. שאז היא האפילה ולפיכך מתחילין היחידים להתענות אם לא ירדו גשמים כדתנינן לקמן ולר' יוסי מר"ח כסליו הוא דמתחיל: הכל מודים בי"ז שיש בו זמן רביעה. שהוא זמן כוכב כימה לשקוע ביום שבו וכו' כדאמרי' בר"ה: ולמה לא אמר. הלכה כר"מ משום דאית תניי תני ומחליף דר"מ לר' יהודה ודר' יהודה לר"מ: כמה גשמים ירדו וכו'. גרסינן להא לעיל בברכות פ' הרואה בהלכה ב': בתחלה כדי רביעה. כלומר בזמן רביעה הראשונה כמו ששנינו לעיל אם ירדו כדי לרבע את הארץ מברכין ולקמן מפרש לה כמה הוא כדי רביעה: ובסוף. ברביעה שניה: ושלישית כדי שידיחו פני הקרקע. כצ"ל וכן הוא בברכות. כדי שיודחו פניה של הקרקע שהיא נמסית מן הגשמים וכמו שהודחו פניה הואי: ובסוף כדי שתשרה המגופה. קס"ד שירדו כל כך כדי שתשרה המגופה של החבית והיינו דמתמה עלה ויש מגופה נשרית במי גשמים שיורדין על הארץ זה דבר שאי אפשר: אלא רואין אותה כאילו היא שרויה. כלומר שיורדין כל כך עד שרואין את הארץ כאילו היא שרויה שיכולין לעשות ממנה מגופת חבית מבלי תוספת מים אחרים: ולבסוף אפי' כל שהוא. דקסבר הואיל וירדו קצת גשמים ברביעה ראשונה הלכך ברביעה שניה אפי' בכל שהוא סגי:
להפסק

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ב מתפלה טוש"ע או"ח סי' קיז

יז
ב מיי' פ"י מנדרים הל' יח ופ"א ממ"ע הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רכ ס"ח

גליון הש"ס

[ל]עיין ברש"י ותוספות בר"ה דף יא ע"ב

מסורת הש"ס (בגליון): יחזקאל מז · יואל ב · ב"ש ה ע"א · שם ו ע"א · בשבעה עשר כצ"ל · בראשית ז · ב"ר פי' יג ברכות הל' ב

מראה הפנים

מתניתא דר"מ וכו'. היא תוספתא מייתי לה נמי בבבלי דף ו ע"א ועיין בלבור דלקמן מה שנתבאר מזה בס"ד. והתוספתא שהובאה כאן בסוף הלכה תני אם היתה השנה חסירה וכו' ומכיון לזה התיו"ט במשנה ג' ולא העתיק לה הקושיא מתלפה ביעתיה דרכי וכו' ולא שינויא דמשני לבסוף גלרכה ומבואר הכל בפנים: **בשעת** מקדש שאני הכי משני ומסיק נמי בבבלי דף ד ע"ב: המועדות בטל הוא דבעינן חדא דאינו מקשה ברים מכלתין אלא על הא דקאמר שכל ביום כשר ללולב עלה הוא דקאמר ויזכיר מבערב וכו' כדפריכית שם ועוד דבר מן דין דיוקיה לאו דיוקא הוא דברים מכלתין אליבא דר' יהושע דברייתא דקאמר מבעת הנחתו הוא דמפרש לה ואזיל והכא אליבא דר' יהודה שאמר משום ר"י בן בתירה הוא דקאמר ולמר צריכין להאי טעמא דלעיל ולמר איכא טעמא כדקאמר הכא ולא קרב זה אל זה:

7 1 הגי"ע

שנויי נוסחאות (סו"א) חנייה בד"ו חנניה. (סו"ב) עבד בד"ו עבר. (סו"י) דבולי בד"ו דבולי. (סו"ע) כימא בד"ו כימה. שהיא בד"ו שהוא. (סו"ס) וכמה בד"ו כמה. (סו"ע) שתשרף בד"ו שתשר'.

הורה אור

להפסק תענית נאמרה. רבי חזקיה ורבי נחום ורב אדא בר איכומה הוון יתיבון אמר רבי נחום לרב אדא בר איכומא לא מסתברא לברכה נאמרה א"ל אין. א"ל ולמה אמרת ליה דאי נהיג בשיטת רביה. אמר ר' מנא ר' חזקיה מני רביה א"ל זעירא א"ל אף אנן אמרין ר' יוסה בשם ר' זעירה להפסק תענית נאמרת. רב יהודה בר יהזקאל אמר הכין הוה יהזקאל אבא מברך על ירידת גשמים יתגדל יתקדש יתברך יתרומם שמך מלכנו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו *שאת ממניען זו מזו שנאמר °כי יגרע נטפי מים יזקו מטר לאדו כמה דאת אמר °ונגרע מערכך. א"ר יודן אבוי דר' מתנה ולא עוד אלא שהוא מורידן במדה שנאמר °ומים תכן במדה. ר' יוסה בר יעקב סלק מבקרה לר' יודן מיגדליא עד דהוא תמן נחת מיטרא קליה שמע אמר אלף אלפים אנו חייבין להודות לשמך מלכנו על כל טיפה וטיפה שאת מוריד לנו שאת גומל טובה לחייבים א"ל הדא מנן לך א"ל הכין היה ר' סימון ר' מברך על ירידת גשמים. *וכמה גשמים ירדו ויהא בהם כדי רביעה מלא כלי מחזיק שלש טפחים דברי ר"מ ר' יהודה אומר בתחילה טפח ובשנייה טפחיים ובשלישית ג' טפחים. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך טפח שהוא יורד מלמעלן שאין הארץ מעלה טפחיים כנגדו ומה טעם °תהום אל תהום קורא לקול צנוריך. *א. רבי לוי המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות מה טעמא °תפתח ארץ ויפרו ישע תפתח ארץ כנקיבה הזאת שהיא פותחת לפני הזכר ויפרו ישע זו פריה ורביה וצדקה תצמיח זו ירידת גשמים אני ה' בראתיו לכך בראתיו לתיקונו ולישובו של עולם. רבי אחא ותני לה בשם רבן שמעון בן גמליאל *ולמה נקרא שמה רביעה שהיא רובעת את הארץ. *רבי חנינה בריקה בשם רב יהודה שורשי חיטה בוקעין בארץ חמשים אמה שרשי תאינה רכין בוקעין בצור א"כ מה יעשו שרשי חרוב ושרשי שקמה אמר רבי חנינה אחת לשלשים יום התהום עולה ומשקה אותה מ"ט °אני ה' נוצרה לרגעים אשקנה. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר מלמד שאין הארץ שותה אלא לפי חיסומה. *תני אם היתה השנה חסירה נותנין לה חסרונה וא"ל הולכין אחר סידרה דברי ר' שמעון בן גמליאל ר' אומר לעולם הולכין אחר סידרה אם

פני משה

להפסק תענית נאמרה. כל אלו השיעורין לא נאמרו אלא לענין הפסק תענית שאם היו מתענין על הגשמים וירדו להם כל כך כדאמרו בתחלה וכו' מפסיקין ולא מתענין: לא מסתברא. אלא דלענין ברכה נאמרה אלו השיעורין והשיב לו הן. וחסר כאן: ובברכות גרסי' דלר' חזקיה השיב דלענין הפסק תענית נאמרו וא"ל ר' חזקיה ולמה אמרת ליה לר' נחום הכין דלענין ברכה נאמרו והשיב לו דהוא נהוג בשיטת רביה כלומר בשיטת רבו שלי אמרתי כן לר' נחום ועל זה שאל ר' מנא זמנו רביה וא"ל ר' חזקיה ר' זעירא הוא רבו וא"ל ר' מנא. אם כן הוא הלא אף אנן אמרין לעיל לר' יוסי בשם ר' זעירא אמר דלענין הפסק תענית נאמרה ולא כרב אדא בר אבימי משמיה: שאת ממניען זו מזו. שאינה מוגע טיפה אחת מטיפה אחרת שלא יהו נוגעין זו בזו כמה דאת אמר כי יגרע נטפי מים וגו' והוא לשון מניעה יגרעון כד"א ונגרע מערכך: וכמה גשמים ירדו ויהא בהם כדי רביעה וכו'. תוספתא הם: מלא כלי. אם הם ממלאין כלי המחזיק ג' טפחים: בתחלה. ברביעה ראשונה: שרשי תאנים רכים. הן מתחלחלין ובוקעין אפי' בקרקע קשה כצור: א"כ מה יעשו שרשי חרוב ושקמה. שהן עמיקין הרבה בארץ ומהיכן הן שותין: לרגעים אשקנה. לרגע ורגע שתצטרך ולכל מין ומין כפי מה שהוא: מלמד שאין הארץ שותה אלא לפי חיסומה. מסורסת הגי' בכאן. ובברכות גרים להא מקודם א"כ מה יעשו שרשי חרוב וכו'. כלומר לרשב"א דאמר שאין הארץ שותה אלא לפי חיסומה. והיינו ששתה מלמעלה בלבד ועלה קאמר א"כ מה יעשו וכו' והוא הגי' נכונה: חיסומה. מלשון המשנה בפי"ו דכלים הכלין של עץ משיחסום וינקב וכן הרבה במשנה והוא מענין לא תחסום שור: תני. בתוספתא שם ריש הפרק והגי' מהופכת שם דרשב"ג לרבי ודרבי לרשב"ג: אם היתה השנה חסירה. כלומר כאותה השנה היה חודש תשרי חסר ולפי שבאותו הזמן היו מקדשין על פי הראיה ופעמים היה חסר ולא כסדר העיבור המסור בידינו שתשרי לעולם מלא הוא: נותנין לה חסרונה. כלומר מחשבין הרביעה לפי החשבון של אותה שנה שתשרי חסר הוא ויהיה ט"ו יום אחר החג בח' במרחשון ור"ג דמתני' שאומר לעולם ט"ו יום אחר החג הוא זמן רביעה ראשונה ושואלין את הגשמים: רבי אומר לעולם הולכין אחר סידרה. אחר סידרה של שאר השנים שעל הרוב תשרי מלא הוא ושואלין בז' במרחשון כמו סדר שאר השני': אם

קרבן העדה

להפסק תענית נאמרה. וה"ק אם בתחלה קודם שהתחילו להתענות ירדו גשמים אפילו מועטין אין גוזרין תענית על הציבור אבל בסוף שכבר התחילו הציבור בתעניתם אין פוסקין עד שירדו גשמים מרובין לכל אחד כדאית ליה: לברכה נאמרה. בתחלה כדי רביעה וכו' ולא לענין הפסק תענית: א"ל אין. דהכי מסתברא: ה"ג א"ל ר' חזקיה לרב אדא בר אבימי לא מסתברא להפסק תענית נאמרה א"ל אין א"ל למה אמרת ליה אין הכין א"ל דהוא נהיג בשיטת רבינו. כ"ה בברכות פרק הרואה וה"פ דלר"ח א"ר אדא דלהפסק תענית נאמרה והקשה לו ר"ח למה אמרת לרבי נחום הן שלענין ברכה נאמרה ולדידי קאמרת הן על הפסק תענית ה"ל רב אדא דאמר לרבי נחום כדעת רבו של ר' נחום: מני רביה. דרבי נחום: ה"ג א"ל ואנן אמרין ר"י בשם ר"ז וכו'. כ"ה בברכות וה"פ והלא אף ר"ז רבו אמר דלהפסק תענית נאמרה: שאת ממניען זו מזו. מפרידן הטיפות זו מזו שלא יתערבו: סליק מבקרה. עלה לבקר חולה: עד דהוא תמן. בעודו היותו אצל ר"י מגדלאה ירדו גשמים: קליה שמע. שמע קולו של ר"י שהיה מברך ברכת הגשמים ומסיים בה אלף וכו': שאת גומל טובה לחייבים. שהגשמי' טובים לרשעי' ולצדיקים: הדא מנן לך. כלומר מנא לך הא: ה"ג מלא כלי המחזיק ג' טפחים. וכ"ה בבבלי וה"פ שיראו המים בתלם מחרישתו שהוא עומק ג' טפחים: בתחילה. ברביעה הראשונה די בגשמים שיורדים עד טפח שעדיין הארץ לחה: ובשנייה. אם לא ירדו גשמים עד רביעה שנייה צריך טפחיים: ובשלישית. אם לא ירדו גשמים עד רביעה שלישית בעינן ג' טפחים שכבר נתייבשה הארץ: אין לך טפח. כשנכנסו גשמים בעומק הקרקע טפח התהום עולה ומתגבר טפחיים ולא"ג דסמיכי דארעא אלפא גרמודא מ"מ רטיבותא מהניא: ומ"ט. ומנ"ל: תהום אל תהום קורא. העליון אומר לתחתון עלה ואני יורד והתחתון אומר לעליון רד ואני עולה: המים העליונים זכרים. שאין תאותם תמידות כזכר שאינו מתאוה תמיד לנקבה: והתחתונים נקבות. שתמיד דעתה עליו כדאמרינן יותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא: זו פריה ורביה. שמצמיחים ומולידים את הארץ: זו ירידת גשמים. שהיא באה בצדקה: לתיקונו ולישובו של עולם. הלכך אע"פ שאינן כדאי נותן להם בצדקה: ר"א ותני לה בשם רשב"ג. כלומר רבי אחא אמרה ותניא נמי בשם רשב"ג כוותיה דלמה נקראת רביעה ובברכות הגירסא ר"א תני לה בשם רשב"ג וקאי אדלעיל דהא דרשב"א תני לה ר"א בשם רשב"ג: שהיא רובעת את הארץ. כזכר הרובע את הנקבה והיא מתעברת ויולדת: בצור. סלע: ה"ג תני רשב"א אין הארץ שותה אלא לפי חיסומה א"כ מה יעשו שרשי חרוב ושרשי שקמה א"ר"ח אחת וכו'. לרגעים אשקנה תני וכו'. וה"פ לפי חיסומה מלמעלה ואין המים נכנסים בעומק וקשיא ליה א"כ שרשי חרוב וכו' מאין להם רטיבות שהן יורדין בעומק הארץ ומשני ר"ח שהתהום עולה ומשקה אחת לל' יום והוא מלחלחת הארץ: לרגעים אשקנה. לזמנים שאין בני אדם יודעים הוא משקה הארץ והיינו ע"י התהום: אם היתה השנה חסירה. כגון שהיו מניסן ועד תשון ה' חסירים: נותנין לה חסרונה. ואין הרביעה מג' במרחשון אלא מוסיפין עליה חסרונה ואם לאו הולכין אחר סידרה: ואע"פ שיודעין שהשנה מעוברת זמן הרביעה מג' במרחשון: לעולם הולכין אחר סדרה. אע"פ שחסרו ה' חדשים קודם מרחשון מן הרביעה מג' בו: אם

עין משפט נר מצוה

דו
א מיי' פ"ו מברכות הל' ו טוש"ע או"ח סי' רכא ס"ב

ים
ב מיי' פ"ד מתענית הל' יט טוש"ע שם סי' תקעה סי"א

מסורת הש"ס

שירי קרבן

להפסק תענית נאמרה. כתב הרש"ס יפה כב"ר בתחלה שאם תעניתן בתחילת ירידת גשמים כלומר שעדיין לא ירדו כלל והיינו ברביעה שלישית שבשלא ירדו גשמים עד שלישית מתחילין להתענות ואז צריך שירדו כדי רביעה להפסיק התענית כיון שעדיין לא ירדו גשמים כלל אבל אם כבר ירדו גשמים ואח"כ התענו כגון שפסקו הגשמים בין גשם לגשם מ' יום אז בגשמים מועטים שירדו שגי להפסיק תעניתם וק"ק דבבבלי דף ו ע"כ משמע כדי שתברס פי מגופת חבית כן יתירים מרביע ראשונה ועוד דבב"ס בבלי משמע דלעולם בעינן גשמים מרובים שיפסיקו מתעניתם וכדתניא התם בספ"ג הלכך נ"ל פירושי בקונטרס עיקר:

בתחילה טפח. פי' בבדה בתחלה בשדה יבשה ובשנייה בשדה בינונית ובשלישית בשדה חרושה ע"כ ואף שכן הוא בבבלי במכלתין ספ"ג מ"מ אין לשון הירושלמי סובל פי' זה ופרש"פ פי' בתחלה שהקרקע יבשה טפח שיכנסו המים טפח בקרקע וגשמים רבים צריך לכך ובשנייה טפחיים ואין צריך לזה כ"כ גשמים כמו בראשונה

שנויי נוסחאות (סו"ב) יתיבון נד"ו יתיבין. (סו"ד) ליה דאי נהיג נד"ו ליה אכין אמר ליה דהוא נהיג. (סו"ה) ר' חזקיה נד"ו לר' חזקיה. (סו"ו) א"ל זעירא נד"ו אמר ליה רבי זעורא. (סו"ז) נאמרת נד"ו נאמרה. (סו"ח) בר נד"ו בר'. (סוי"ג) מתנה נד"ו מתניה. (סוט"ו) מיגדליא נד"ו מוגדליא. (סוי"ז) קליה שמע נד"ו שמע קליה. (סו"כ) היה נד"ו הוה. ר' סימון ר' נד"ו רבי סימון רבי. (סו"מ) וא"ל נד"ו ואם לאו.

אם היתה השנה מעוברת הולכין אחר עיבורה. מחלפא שיטתיה דר' תמן הוא אמר אחר סידרה וכא הוא אמר אחר עיבורה. ר"ז ר' יוסא רבי שמואל בר רב יצחק ומטי בה בשם ר' יוחנן לבסוף נצרכה:

הלכה ד

מתני' *הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים א התחילו היחידים מתענין *אוכלין ושותין משחשיכה ומותרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה: גמ' אלו הם היחידים אלו שהן מתמנין פרנסין על הציבור. מכיון שהוא מתמנה פרנס על הציבור הוא מתפלל ונענה אלא מכיון שהוא מתמנה פרנס על הציבור ונמצא נאמן כדיי הוא מצלייא ומתענייא. חד בר נש הוה מפיק מעשרוי כתיקנן א"ל ר' מנא קום אמור °בערתי הקדש מן הבית. חד בר נש אתא גבי חד מן קריבוי דר' ינאי א"ל ר' זכה עמי א"ל ולא הוה לאביך פריטין א"ל לא. א"ל גבי אינון ומפקדין א"ל שמעית עליהון דאינון סרקין א"ל כדיי את מצלייא ומתענייא. איתחמי לרבנן פלן חמרא יצלי ומיטרא נחת שלחין רבנן ואייתוניה אמרון ליה מה אומנך אמר לון חמר אנא אמרין ליה ומה טיבו עבדת אמר לון חד זמן אוגרת חמרי לחדא איתה והוות בכייה גו איסרטה ואמרית לה מה ליך אמרה לי בעלה דהיא איתתא חביש ואנא בעייא מיחמי מה מיעבד ומפניני' וזבנית חמרי ויהבית לך טימית' ואמרית לה הא ליך פניי בעליך ולא תחטיי אמרין ליה כדיי את מצליא ומתענייא. איתחמי לרבי אבהו פנטקקה יצלי ואתי מיטרא נחית מיטרא שלח ר' אבהו ואייתיה שא"ל חמר עבין ההוא גוברא עביד בכל יום מוגר זנייתה משפר תייטרון

דברים כו

קרבן העדה

אם היתה שנה מעוברת. כגון שעיברו השנה אחר ר"ה מיד אין זמן הרביעה מתחלת אלא מג' בכסליו: ופריך מחלפה שיטתיה דרבי תמן. בערכין פ"ט תנן המוכר בית בבתי ערי חומה רבי אומר נותנין לו שנה ועיבורה בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שס"ה ימים וה"ה בכל דבר התלוי בשנים סובר רבי דנותנין לו שס"ה ימים: וכא. והכא אומר ר' אחר עיבורה דנותנין לו כל העיבור: ומטי בה. ואית דאמרי: לבסוף נצרכה. כמו קשיא כלו' לבסוף קמיבעי' לן דברי ר': הלכה ד מתני' הגיע י"ז במרחשון. וכבר עברו ג' זמנים שהן ג' וז' וי"ז מרחשון: היחידים. מפרש בגמ': גמ' ופריך מכיון שהוא מתמנה פרנס על הציבור הוא מתפלל ונענה. בתמיה וכי מה טיבו עביד שיהא נענה: ומשני אלא כיון וכו'. ונמצא נאמן בעבודת הציבור ומוסר נפשו לעמוד בפרץ להגין עליהם כדאי הוא שיענה לו מן השמים כשמתפלל בעד הציבור: חד בר נש וכו'. אדם אחד היה מדקדק להוציא מעשרותיו כראוי: א"ל רבי מנא. ביום התענית של הגשמים שיאמר בערתי הקדש מן הבית וכו' השקיפה ממעון קדשך וכו' עד סוף הפרשה: א"ל רבי זכה עמי. תן לי צדקה שתזכה על ידי: א"ל ולא הוה לאביך פריטין. כלומר והלא אביך עשיר היה ולמה אתה רוצה ליהנות מן הצדקה: א"ל גביי וכו'. א"ל קריבוי דר' ינאי אללי הם מופקדין מעותיו של אביך טול אותן: א"ל שמעתי עליהן. שהן ממעות גזל ואינני רוצה ליהנות מהן: סרקין. גזילה: א"ל קריבוי דרבי ינאי. לאיש זה שלא רצה ליהנות ממעות אביו מפני חשש ספק גזל ואע"פ שלא היה לו תובעין כדאי אתה שתהיה מתפלל על הציבור ותהיה נענה מן השמים: איתחמי לרבנן. נראה לחכמים בחלום בשעה שהיו צריכין לגשמים: פלן חמרא. פלוני מנהיג החמרים שהוא צדיק ויתפלל וירד המטר: שלחון. חכמים והביאוהו: א"ל מה אומנך. עבידתך: א"ל ומה מעשים טובים עשית: א"ל חד זמן וכו'. פעם אחת השכרתי חמורי לאשה אחת: והוית. והיתה בוכה בתוך הדרך ואמרתי מה לך שאתה בוכה: אמרה לי בעלה. הוא חבוש בבית האסורים: ואנא. רוצה לראות מה לעשות להוציאו כלומר שדעתה להשכיר עצמה לזנות כדי להוציא בעלה: וזבנית חמרי. ומכרתי חמורי ונתתי לה הדמים ואמרתי לה הא לך מעות ופדה בעלך ולא תחטא בזנות: א"ל חכמים כדאי את שתתפלל ותהיה נענה: איתחמי וכו'. נראה לר"א בחלום אדם ששמו פנטקקא יתפלל ויבא המטר התפלל וירד המטר וי"מ פנטקקא חמש רעות בלשון יון ועל שם חמשה עבירות שהיה עושה בכל יום כדמסיק נקרא כן: ה"ג א"ל מה אומנך א"ל חמש עבירן ההוא גוברא עביד בכל יום: מוגיר זנייתא. משכיר זונות: משפר תייטרון

פני משה

אם היתה השנה מעוברת. כלומר ואם באותה השנה עשו החודש מעובר מחשבין והולכין אחר עיבורה: ופריך מחלפה שיטתיה דרבי תמן. בריש גבי חסירה הוא אומר אחר סידרה שבשאר השנים והכא במעוברת הוא אומר אחר עיבורה ולא כסדר שאר השנים: לבסוף נצרכה. כלומר שיפה דקאמר אחר עיבורה לא ברביעה שבתחלה איירי שהיא בז' במרחשון אלא לבסוף היא נצרכה בשניה ובשלישית כדקרי להו לעיל לבסוף ובזמן של אותן שהוא בי"ז ובכ"ג או בר"ח כסליו הולכין אחר עיבורה אם החדש שלפניו מלא החשבון הוא לפי אותה השנה: הלכה ד מתני' הגיע שבעה עשר במרחשון ולר"מ כבר עברו שלשה זמני רביעה שהן ג' במרחשון וז' וי"ז כדאמר בהל' דלעיל: התחילו היחידים. והן חכמים שהן מתמנין פרנסים על הצבור כדאמר בגמרא או שהן ראוים להתמנות על הצבור: גמ' אלו הם היחידים וכו'. ומתמה הש"ס וכי מכיון שהוא מתמנה פרנס על הצבור הוא מתפלל ונענה והלא הרבה הם שמתמנין ואינם ראוים לכך אלא דבהני איירינן דמכיון שהוא מתמנה פרנס על הצבור ונמצא שהוא נאמן בהתמנות שלו וראוי הוא לזה מסתמא כדיי הוא מצלייא על המטר ומתענייא מהשמים: קום אמור וכו'. כלו' כדאי אתה להתודות על המעשרות הואיל ואתה נאמן להוציא המעשרות כתיקונן: א"ל רבי זכה עמי. ליתן לי דבר להתפרנס וא"ל ולא היה לאביך פריטין להניח לך וא"ל לא א"ל גביי איגון מופקדין משל אביך והשיב לו ידעתי מהם אבל שמעתי עליהן דאינון סרקון שהן באו לידו דרך גזילה ואיני רוצה ליהנות מהם. סירקון מלשון סקריקון בפ"ה דגיטין. וא"ל הואיל ואתה נאמן כל כך ולהשיב הגזילה ואם שאינה ידועה היא א"כ כדיי את מצלייא ומתענייא: איתחמא לרבנן. בחלמא: פלן חמרא. המוליך את החמורים הוא יצלי ובזכותו מטרא נחית: מה אומנך. במה אתה מתעסק ומה מלאכתך: ומה טיבו עבדית. כלום מעשה טוב בא לידך ועשית: חד זמן. השכרתי חמורי לאשה אחת ומצאתה בוכה על הדרך ואמרית לה מה ליך שאת בוכה והשיבה בעלה שלה חבוש בבית האסירין הוא בשביל החובות ואני רוצה לראות מה לעשות כדי לפדותו ופניתי אני ומכרתי את חמורי ונתתי לה מחיר' ואמרתי לה הרי לך ותפדה בעליך ולא תחטא להרויח מחמת דבר אחר ואמרין ליה רבנן כדיי וכו' שדבר גדול עשית: פנטקקה. שם אדם אחד והיה מפורסם בחטא ונראה לר' אבהו שזה יתפלל ויבא מטר. ומטר ירד ושלח אחריו ר' אבהו והביאו וא"ל ומה אומנך והשיב לו ה' עבירות עובר ההוא גברא בכל יום שוכר הזונות להמזנין ומייפה התייטרון

מסורת הש"ס

תענית י פ"א

*בש"ס בבלי איתא מתענין ג' תעניות

עין משפט נר מצוה

כ

א מיי' פ"א מתענית הל' ח טוש"ע או"ח סי' תקעה ס"ט

שירי קרבן

בראשונה שכבר הקרקע מלוחלח וכן בשליש' ג' טפחים הוא ג"כ פחות מפעם שני שכבר הקרקע מלוחלח הרבה מאוד ע"כ ותימא וכי ג' פעמים צריכין הגשמים לירד אלא אם ירדו פעם אחת שוב אין גוזרין תענית על הציבור ואי כשפסקו בין גשם לגשם מ' יום איירי א"כ חזרה הארץ ליבשות כבתחילה לכן נ"ל פי' שבקונטרס עיקר:

א"ל שמעתי עליהון וכו'. כתב הר"ש יפה נ"מ א"ל שמעתי עליהם שנגנבו ולזה לא בקשתים ובקר היתה השמועה ואז נתנם לו הנפקד לאותו האיש א"ל ר' ינאי לנפקד זה כדאי את להתפלל וליעתר כי נאמן הוא שהחזיר פקדונו אע"פ שאין דורש ואין מבקש אותו ממנו עכ"ל וקשה דלשון דאינון סרקין לא משמע כפירושו דהל"ל דנסרקו ועוד שהעיקר חסר דהחזירו לו ועוד הרי ר' ינאי לא היה באותו מעשה כלל אלא קריבוי דרבי ינאי ולפי פירושי שבקונט' ניחא:

מראה הפנים

מחלפה שיטתיה דרבי וכו' עיין לעיל בד"ה מתניתא דר"מ: הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים וכו'. כ"כ הרמב"ם ז"ל בריש פ"ג מהל' תענית וכסתם מתני' דהכא ודלקמן הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים ב"ד גוזרין ג' תעניות וכו' וכ"כ הר"ן ז"ל בהרי"ף והרמב"ם ז"ל סמכו על סתם מתני' ואתיא כר"מ דהתוספתא וכדמוקי לה הכא לעיל מתניתא דר"מ וכו' דאלו לר' יוסי אין היחידים מתחילין להתענות עד הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים ולכאורה קשיא על מש"פ הרמב"ם בפ"י דנדרים בהלכה יא גבי האומר עד הגשם וכו' ואם אמר עד הגשמים ה"ז אסור עד שירדו הגשמים והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהיא בא"י ומקומות הסמוכין לה מכ"ג במרחשון ואילך. וזהו כר' יוסי דאמר רביעה הבכירה בי"ז במרחשון והבינונית בכ"ג והאפילה בר"ח כסליו וסותר הוא למ"ש בהל' תעניות. שוב ראיתי בלח"מ שהרגיש בקושיא זו והוסיף עוד לתמוה שבתעניות פסק כר"מ ובנדרים ואין פסק כר' יוסי וכפ"א מהל' מתנות עניים לא פסק לא כזה ולא כזה שם בהלכה יא כתב מאימתי כל אדם מותרים בשכחה של זיתים בא"י אם שכח אותה בראש הזית ה"ז מותר בה מר"ח כסליו שהוא זמן רביעה שנייה בשנה אפילה ומביא שם למה שכתב הכ"מ ופלפל על זה ולבסוף כתב מה שקשה בעיני על רבינו ז"ל קשה עד מאד אלא וצ"ע. והנכון כדברי הכ"מ שם בזה דבנדרים הלך אחר לשון בני האדם וקטינן בשנה בינונית בדרך לשון בני אדם בדבר בינוני ובמתנות עניים הולכין אחר רביעה שנייה בשנה אפילה משום דספק מתנות עניים להחמיר כדתנן בסוף פ"ד דפיאה לר"מ והלכתא כוותיה ספק לקט לקט. ומה שהקשה הלח"מ על זה דא"כ יקשה כל הסוגיא שם כמאן אזלא הא דתניא רשב"ג אומר גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה ושלישית כמאן כר' יוסי וכו' דמשמע דר' יוסי לא איירי בשנים חלוקות וברביעה שמיה אלא בזמן הרביעיות שלהן ובאותה השנה עצמה זו אינה קושיא דלרשב"ג דאמר הכי ע"כ דס"ל כן אליבא דר' יוסי ולא מיתוקמא מילתיה אלא כר' יוסי וכדפירש"י ז"ל אבל אינו מוכרח לומר דר' יוסי גופיה ס"ל לעולם כן ודלא נפרש עיקר מילתיה דר"י דלאו בשנים חלוקות איתמר ועוד דאיכא למימר דבשנה בינונית גופה קאמר דלא אשכחן הא דרשב"ג אליבא דר' יוסי ולכ"ע מיהת ג' זמני רביעה הן בכל שנה וא"כ אין זה סותר להא דאמר דיש שנה בכירה ויש שהיא אפילה באלו זמני רביעה ובינונית משכחת לה הא דרשב"ג לר' יוסי ודקאמר רב חסדא שם הלכה כר' יוסי כבר עמדו המפרשים על זה כמו שמביא הר"ן ולרש"י גי' אחרת שם הלכה כר' יהודה וכלאו הכי הרי אמרנו דבענין דתעניות סמך עצמו על סתמא דמתני' דכר"מ אזלא וכפי דרך הרי"ף ז"ל אלא דבשארי מקומות במקום שנשנה עד רביעה שנייה.

שנויי נוסחאות (סוי"ג) ר"ז כד"ו רבי זעורה. (סוי"ח) לאביך כד"ו לאבוך. (סוי"ט) גבי אינון ומפקדין כד"ו גביי אינון מפקדין. (סו"כ) סרקין כד"ו סרקון. (סוכ"א) שלחין כד"ו שלחון. (סוכ"ד) אוגרת כד"ו אוגרית. (סוכ"ז) לך כד"ו לה. (סול"ה) אבהו ואייתיה שא"ל חמר עבין ההוא כד"ו אבהו ואייתיתי' א"ל מה אומנך א"ל חמש עבירן ההוא.

תייטרון מעיל מניהון לבני מטפח ומרקד קדמיהון ומקיש בבבויא קדמיהון. א"ל ומה טיבו עבדת א"ל חד זמן הוה ההוא גברא משפר תייטרון אתא חדא איתא וקמת לה חורי עמודא בכיי' ואמרית ליה מה ליך ואמרה לי בעלה דההיא איתתא חביש ואנא בעיא מיחמי מה מעביד ומפנינה וזבנת ערסי ופרוס ערסיי ויהבית לה טימיתיה ואמרת לה הא ליך פניי בעליך ולא תיחטיי א"ל כדיי את מצלייא ומתענייא. איתחמי לרבנן חסידא דכפר אימי יצלי ומיטרא נחת *סלקין רבנן לגביה אמרה לון בני בייתיה בטורא הוא יתיב נפקין לגביה אמרון ליה אישר ולא אגיבון. יתב מיכול ולא אמר לון אתון כריכין. מי עלל עבד חד מובל דקיסין ויהב גולתה מרום מובלה עאל ואמר לבני בייתיה אילין רבנן הכא בעי ניצלי וייחות מיטרא ואין אנא מצלי ומטרא נחת גנאי הוא לון ואין לא חילול שם שמים הוא. אלא אייתי אנא ואת ניסוק ונצלי אין נחת מיטרא אנן אמרין לון כבר דעבדון שמייא ניסין ואין לו אנן אמרין לון לית אנן כדיי מצליא ומתענייא וסלקין וצלין ונחת מיטרא נחת לגבון אמר לון למה איטרפון רבנן להכא יומא דין אמרין ליה בעיי תצלי וייחות מיטרא אמר לון ולצלותי אתון צריכין כבר דעבדון שמייא ניסין: אמרין ליה למה כד הויתה בטורא אמרינן לך אישר ולא אגיבתינון. אמר לון דהוינה עסיק בפעולתי מה הוינה מסעה דעתי מן פעולתי א"ל ולמה כד יתבת למיכול לא אמרת לן איתון כריכין אמר לון דלא הוה גביי אלא פלחי מה הוינא מימור לכון בחנפין. אמרין ליה למה כד דאתית למיעול יהבת גולתה מרום מובלה אמר לון דלא הוות דידי שאולה הוות דניצלי בה מה הוינה מבזעא יתה. אמרין ליה ולמה כד הווי את בטורא איתתך לבשה מאנין צאין וכד את עליל מן טורא היא לבשה מאנין נקיין אמר לון כד דאנא הוי בטורא היא לבשה מאנין צאיין דלא יתן בר נש עינוי עלה וכד דאנא עליל מן טורא היא לבשה מאנין נקיין דלא ניתן עיני באיתא אוחרי אמרין ליה יאות את מצלייא ומתענייא. *תני מותר לוכל עד שיאיר המזרח דברי ר' רבן שמעון בן גמליאל אומר עד קריאת הגבר. מה תלמוד לומר עד קריאת הגבר [א] ישן ועמד אסור בשלא התנה אבל [ב]אם התנה מותר:

הלכה

פני משה

התי טרון הוא המקום של בתי התרטיאות שמשחקין ומרקדין לפני הזונות ומכנים בגדיהן להמרחץ ליפותן ומטפח ומרקד לפני הזונות עד שיבאו המזגין אצלן ומקיש בבבוליא היא כלי זמר א' שמקישין עליו כמו הטגמרא קדמיהון: א"ל ומה טיבו עבדת. אעפ"כ אם כא איזה מעשה טוב לידך ועשית והשיב לו כעין מעשה האמר דלעיל: ופרוס ערסי. מפה הפרוסה על המטה: בטורא הוא יתיב. בהר על פני השדה הוא נתון לעשות מלאכת השדה: אמרין ליה אישר. כדרך שאומרים לעובדי השדה יישר חילך ולא השיבם כלום ואח"כ כשישב לאכול ולא אמר להן אם תרצו לאכול הכריכה עמדי כדרך ארץ לומר לאורחי': מי עלל. כשנכנס מן השדה לעיר עבד הד מובל קיסין. מוליך משא עצים על המורו ונתן גלימא שלו על גובה המשא של זה נכנס לביתו: ואמר לבני ביתו זו אשתו. יודע אני שאלו רבנן שבאו לכאן רוצין נצלי וכו': למה איטרפון. למה הטרחתם עצמכם לכאן היום הזה: מה הוינא וכו'. וכי צריך אני להסיח דעתי מפעולית אחרים שאני שכור להם ולהשיב על דבריכם: דלא הוית גביי אלא פלחי. פתיכה אחת שאכלתי וכי הייתי אומר לכם דברי חנופה ואין לבי לכך שהיא סעודה שאינה מספקת: א"ל. מפני מה כשנכנסת להעיר נתת הגלימא על גובה המשא של זה והיה לך ליטא עליך והשיב אינה שלי שאולה היא כדי להתפלל בה על השדה ולא לדבר אחר וכי אניח לקרוע אותה כשתהיה תמיד עלי: מאנין צאין. בגדים מאוסין ואינן יפין: אמרין ליה יאות את וכו'. ראוי לך להיות מתפלל ונענה שאתה מדקדק במעשיך וזהיר כל כך: תני. בתוס' פ"ק: כל אלו שאמרו אוכלין ושותין משחשיכה אוכלין ושותין הן עד שיאיר המזרח וכו': ישן. בלילה ועמד אסור לאכול ולשתות מיד: כשלא התנה. שלא יהא חל עליו התענית עד שיאיר היום אבל אם התנה מותר אפילו ישן ועמד:

הלכה

קרבן העדה

תייטרון. מייפה ומכבד ומתקן מקום השחוק ומושב הלצים וכן בל"א נקרא תייטרו"ס: מעיל מניהון לבני. מכניס בגדיהון של הזונות לבית המרחץ: מטפח ומרקד קדמיהון אף הוא בעצמו מרקד לפניהם ומקיש בכלי זמר: בבבוייא. כמו אביב והוא החליל: א"ל חד זמן. פעם אחת הייתי מייפה התייטרון ובאתה אשה אחת והעמידה. עצמה אחורי העמוד שבתייטרון ובכתה: ואמרתי לה מה לך. שאתה בוכה: א"ל בעלה. הוא חבוש בבית האסורי' ואני רוצה לראות להשכיר עצמה לזנות ליקח ממון לפדות בעלי: וזבנית ערסי ופרוס ערסי. ומכרתי מטתי והמלע שעליה ונתתי לה דמים וא"ל הא לך מעות אלו ופדה בעלך ולא תחטא בזנות: א"ל. כדאי את להתפלל על הגשמים דמזה נראה שכל מעשיך לשם שמים שלא יחטאו בנות ישראל בזנות: איתחמי לרבנן. נראה לרבנן בחלום שחסיד שבכפר אימי יתפלל וירדו הגשמים: סלקון. עלו החכמים אללו: א"ל בני ביתו. לחכמים שהוא כעת בהר: נפקון לגביה. יצאו אליו להר: א"ל אישר. חזק כדרך שאומרים לפועלים: ולא אגיבון. ולא החזיר להם שלום: יתיב מיכול. כשישב לאכול לא אמר להם בואו ואכלו עמי: מי עלל כשנכנס עשה חד משא של עצים ונתן סודרים על גב המשא שלא כדרך נושאי המשא שנותנים הסודר על הכתף ואח"כ המשא על הסודר: עאל וכו'. נכנס ואמר לאשתו אלו חכמים באו לכאן ורוצים שאתפלל על הגשמים: ואין אנא וכו'. ואם אני מתפלל לפניהם והגשמי' יורדין גנאי הוא לחכמים שהם גדולים ממנו והתפללו ולא ירדו הגשמים: ואין לא. נתפלל יש בזה חילול שם שמים שהעכו"ם יודעין שאין בהם מגשימים כי אם ישראל אף בהיותם בארצות העכו"ם נענים בהתפללם על ירידת הגשמים: אלא. בוא אני ואתה נעלה לגג להתפלל ואם ירד המטר בתפלתינו נאמר להן כבר נעשה לכם ניסים מן השמים והיננם צריכין ואם לא ירדו נאמר להם אין אנחנו כדאי להיות נענה בתפלתינו שכבר התפללנו ולא ירדו. וסלקון וכו'. ועלו והתפללו וירד המטר: נחת לגבון. ירד אצל החכמים: א"ל למה. הטרחתם עצמכם לבוא לכאן היום הזה: אמרין ליה רוצים אנו שתתפלל שירד המטר: א"ל. ולתפלתי אתם צריכין בתמיה כבר נעשה לכם נסים מן השמים: למה. כשהיית בהר ואמרנו לך אייסר לא השבת לנו שלום: א"ל דהוינה. עוסק בפעולתי ואני שכיר יום וכי אני רשאי להסיח דעתי מן עבודתי: אמרו ליה ולמה. כשישבת לאכול לא אמרת לנו לאכול עמך: א"ל דלא היה אללי אלא פרוסה אחת מה הייתי אומר לכם שתאכלו עמי כחונף וכגונב דעת: א"ל למה. כשרצית לבוא לעיר נתת הסודר ע"ג המשא שלא כדרך נושאי הסבל: דלא הוות דידי. אלא שאולה היתה להתפלל בה ואם הייתי נותנת אותה תחת המשא היתה נקרעת: ולמה. כשהיית בהר היתה אשתך מלובשת בגדים לואין וכשנכנסת מן ההר הייתה לובשת בגדים נקיין: א"ל. כשאני הייתי בהר היא לובשת בגדים לואין שתתגנה שלא יתן שום אדם עיניו בה וכשאני נכנס מן ההר היא לובשת בגדים נקיים כדי שלא אתן עיני באשה אחרת: א"ל. כדאי אתה להתפלל ותענה מן שמים: מותר. לאכול בלילה כשמקבל עליו להתענות למחר וה"ה בכל תענית שאוכל משתחשך עד שיאיר המזרח: ה"ג מה ת"ל עד קריאת הגבר קרא תרנגולא. וה"פ אע"ג דהא דתנן במתניתין דיומא וסוכה קריאת הגבר היינו קרא גברא זהו דוקא בעניני המקדש אבל כאן שהוא לסימן לכל אינו אלא קריאת התרנגול: ישן. לאחר אכילת הלילה ועמד. אפילו קודם קריאת הגבר אסור: בשלא התנה. קודם השינה שרוצה לאכול אחר הקימה הוא דאסור לאכול אבל אם התנה מותר לאכול לכ"ע עד שיאיר המזרח:

הלכה

מסורת הש"ס

עי' תענית כג ע"א

תענית יב ע"א

עין משפט נר מצוה

כא

א מיי' פ"א תענית הל' ח ובהה"מ טוש"ע או"ח סי' תקסד

גליון הש"ס

[ב]עיין תוספות תענית דף יב ע"ב ד"ה עד ובשבת דף קיח ע"א ע"ש לפי:

מראה הפנים

שנייה כתם סמך לו על דברי ר' יוסי והכל לפי מה שהוא בנדרים כך ובמתנות עניים כך ולפי הטעם שנתבאר:

אתחמי לרבנן חסידא דכפר אימי יצלי ומיטרא נחית וכו'. כעין זה גרים בבבלי פ"ג דף כג בעובדא דאבא חלקיה ובקצת תוספת דברים:

מה ת"ל עד קריאת הגבר. בטעות הועתק כאן וליתא בתוספתא אלא גרים בהדיא ישן ועמד אסור מיד. וכן הועתק בבבלי פרקין דף יב דיבא דתוספתא וגרים בה בלישנא כי הא דרבא אמר לא שנו אלא בשלא ישן אבל ישן אינו אוכל וכ"פ הרמב"ם בפ"א מהל' תעניות בהלכה ה וכל תענית שאוכלין בה בלילה בין לנזר בין יחיד ה"ז אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר והוא שלא ישן אבל אם ישן אינו חוזר ויוכל ולא העתיק לסא דקאמר הכא בשלא התנה וכו' ואפשר דהואיל ופשוט הוא דתגלי מהני לענין זה סתם דבריו. והטור בשם' תקסד כתב כן וי"ה שא"צ תנאי לבתים דמסתמא דעתו של אדם לשתות אחר השינה וכו'. ומהא דגרים בתוספתא וכן כאן ישן ועמד אסיר מכמע דישן על מטתו ועמד קאמר ולא כמו שפי' ישן בתוך הסעודה וכו' וכמו שכתב הה"ב לדעת זה ע"ש:

שירי קרבן

ואין לא חילול ש"ש הוא פי' סי"מ ואם לא ירד חילול ש"ש הוא שיאמרו שנמלא שלא ירד בעבורו עכ"ל וקשה הא גם החכמי' התפללו ולא ירדו גשמים ובוודאי שאין התעלה בהם אלא שאין זוכן דומה יפה לכן נראה לי פירושי שבקונטרס עיקר: ואפילו

בל

2 2

שנויי נוסחאות (סו"ב) בבבויא כד"ו בבבו·ייא. (סו"ד) אתא כד"ו אתת. (סו"ס) ליה כד"ו לה. (סו"ז) וזבנת כד"ו וזבנית. (סו"מ) ערסיי כד"ו ערסי. ואברת כד"ו ואמרית. (סו"כ) לו כד"ו לא. (סו"ל) שאילה כד"ו שאילה.

עמודי ירושלים תנינא

ישן ועמד אסור וכו'. כ"ב רוקח סימן ר"י הנירסא ישן ועמד אסור בלא התנה אבל התנה מותר. ובפי' רי"ג הגי' ישן ועמד אסור ואם התנה מותר:

טוב ירושלים

הסידא דכפר אימי וגלי ש'. ואין לא חילול ש"ש הוא כי' סי"מ ביאמרו שנמלא שלא ירד בעבורו והבינו הפ"ק דאדרבא יאמרו שאין זוכן דומה יפה. הן מצינו כן בבבלי כ"נ ב' א"ל מסתמא לא אמר הכי דבן א' שם נהדיא י"ד ב' אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אא"כ יודע שנענה כיב"נ ופרש"י משום האי טעמא וכ"כ הק"ע לקמן פ"ב ה"ה ע"ש:

תורה אור

הלכה ה מתני׳

א *הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הציבור אוכלין ושותין משחשיכה ומותרין במלאכה וברחיצה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה:

גמ׳ א״ר יוחנן *כל תענית שב״ד גוזרין להפסיק ב אין עוברות ומיניקות מתענות בם. אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק נראים דברים כשגזרו כבר שלא להפסיק אבל אם גזרו מיד להפסיק עוברות ומיניקות מתענות בם ותני כן *עוברות ומיניקות ג מתענות כדרכן בתשעה באב וביוה״כ ושלש תעניות הראשונות ובשלש השניות ד אבל בשבע האחרונות אינן מתענין בהן. ה אעפ״כ אינן מנהגות עצמן בתפנוקים אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד. לא כשגזרו כבר שלא להפסיק. אתא ר׳ בא בר זבדא ר׳ יצחק בר טבליי בשם ר׳ יוחנן ואפילו גזרו מיד להפסיק אין עוברות ומיניקות מתענות בם:

הלכה ו מתני׳

*עברו אלו ו ולא נענו ב״ד גוזרין עוד שלש תעניות על הציבור אוכלין ושותין מבעוד יום ז ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה ונועלין את המרחצאות:

גמ׳ ר׳ זעירה בשם רב ירמיה *העושה מלאכה בתעניות ציבור כעושה מלאכה ביום הכיפורים מ״ט °קדשו צום קראו עצרה. והא ח תני הלילה *מותר והיום אסור א״ר זעירה קיימה אבא בר ירמיה אספו עם משעת אסיפת עם. *נשייא דנהגן ט דלא למיעבד עובדא כ בפוקי שובתא אינו מנהג עד דיתפני סידרא מנהג בתרייא ובחמישתא אינו מנהג עד דיתפני תעניתא מנהג ביומא דערובתא אינו מנהג מן מנחה ולעיל מנהג ל ביומא דירחא מנהג. א״ר זעירא מ נשייא דנהגן דלא למישתייא מן דאב עליל מנהג שבו פסקה אבן שתיה מ״ט °כי השתות יהרסון. א״ר חיננא כל הדברים מנהג *אעין דשיטין הוון במגדל צבעייא אתון ושאלון לר׳ חנניה חברהון דרבנן מהו מיעבד בהון עבידא אמר להן מכיון שנהגו אבותיכם בהם באיסור אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש. רבי לעזר בשם רבי אבון

כל

קרבן העדה

הלכה ה מתני׳ שלש תעניות. שני חמישי ושני: **גמ׳** שב״ד גוזרין להפסיק. מבעוד יום מלאכול ולשתות אין עוברות ומניקות מתענות כדי שלא יארע תקלה לולד: כשגזרו. מתחלה שלא להפסיק וכבר התענו המעוברות והמניקות אז אין להן להתענות בתעניות שגזרו להפסיק: אבל אם גזרו מיד להפסיק. כגון במכות בצורת או שפסקו הגשמים בין גשם לגשם מ׳ יום: ותני כן. ותניא נמי הכי: ה״ג אבל בשלש השניות ובשבע האחרונות אינן מתענות וכו׳: לא כשגזרו כבר שלא להפסיק. וכי לא מוכח מהכא דדוקא כשגזרו תחלה שלא להפסיק הוא דאין מתענין בתענית שמפסיקין בו אבל בגזרו מיד להפסיק לא דהא תני בט״ב וביה״כ מתענין אע״ג שמפסיקין ועוד דא״כ ליתני שהמא בט״ב וביה״כ מתענין אבל שאר תעניות שמפסיקין אין מתענין אלא ודאי דוקא הני תעניות דגשמים כיון דכבר גזרו שלא להפסיק הוא דאין מתענין אבל לא שאר תעניות:

הלכה ו מתני׳ אוכלין ושותין מבעוד יום. כמו שעושין בלוס כפור: **גמ׳** קדשו לוס קראו עצרה. כעצרת מה עצרת אסור בעשיית מלאכה אף לוס אסור בעשיית מלאכה ול״כ קדשו לוס היינו יה״כ קראו עצרה היינו שאר תענית שגוזרין ב״ד על הציבור ופירש זה קרוב לשיטת סוגיין: ופריך והא תני הלילה מותר והיום אסור. ואס״ד כעצרת יש לנו לאסור מאורתא כעצרת דאסור בעשיית מלאכה מבערב: אספו עם. בסיפא דקרא כתיב אספו זקנים מה אסיפת העם ביום דבלילה כל אחד בביתו ואינן נאספין אף לוס ביום: נשייא וכו׳. נשים שנוהגין שלא למיעבד מלאכה במולאי שבת כלל לאו מנהגא הוא ומנהג בטעות הוא: עד דיתפני סידרא. ומה שנוהגין הנשים שלא לעשות מלאכה במ״ש עד שיגמרו הקדושה בבית הכנסת מנהג טוב הוא: בתרייא וכו׳. ושנוהגין שלא לעשות מלאכה בשני ובחמישי אינו מנהג: עד דיתפני תענית. ושנוהגין שלא לעשות מלאכה עד לאחר תענית הציבור מנהג יפה הוא: ביומא דערובתא. ושנוהגין שלא לעשות מלאכה בע״ש ובעי״ט לאו מנהגא הוא אבל הנוהגין שלא לעשות מלאכה בע״ש ובעי״ט מן המנחה ולמעלה מנהג נכון הוא ואסור להתיר להן: דלא למשתייה. שלא לסדר ולערוך החוטין שהולכין לאורכו של בגד מלשון או בשתי או בערב: מן דאב עליל. מר״ח אב ואילך מנהג: שבו. בחדש אב פסקה אבן שתייה והיא האבן שממנו הושתת העולם והיה מונח בבית קדשי הקדשים: מה טעם. כלו׳ מנא לן: דכתיב כי השתות יהרסון. ש״מ שבחרבן בה״מ השתות נהרסו: אעין דשיטין. עלי ארז היה בכפר ששמו מגדל צבעייא שמשם קצץ יעקב הארזים לצורך המשכן והביאום למצרים ואנשי מגדל צבעייא נהגו בהם קדושה משום קדושת הארון והמשכן שמתחלה נטעם אברהם לצורך המשכן כדאיתא בב״ר: מהו מיעבד בהון מלאכה. מי אמרינן כיון דנהגו בהן איסור אסורין לעולם או דילמא אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו בשרי לקחו לצורך הארון והמשכן די והותר:

מסורת הש״ס

א תענית י ע״א

ב שם יד ע״א

ג תוספתא פ״ב

ד שם ד ע״ב

ה ב״ש

ו תוספתא פ״א

ז פסחים פרק מקום שנהגו הלכה א

ח ב״ר פל״ד

פני משה

הלכה ה מתני׳ הגיע ר״ח כסליו וכו׳ ב״ד גוזרין שלש תעניות על הצבור. בה״ב ואין מתחילין לגזור תענית בחמישי כדתנן בפרק דלקמן: **גמ׳** כל תענית שב״ד גוזרין להפסיק. מבעוד יום כגון אלו דתנן לקמן עברו אלו ולא נענו ב״ד גוזרין ג׳ תעניות וכו׳ ואוכלין ושותין מבעוד יום אין עוברות ומיניקות מתענות בם דחמירא עלייהו להפסיק מבעוד יום ולהתענות כל כך: נראין דברים. הא דקאמר ר׳ יוחנן דבאלו שב״ד גוזרין להפסיק אין מתענות בם ואיכא למידק מדבריו להאי גיסא ולהאי גיסא או דנאמר דבאלו ג׳ ראשונות דמתני׳ דתנינן בה שאוכלין ושותין משחשיכה מתענות בם אף עוברות ומיניקות לפי שאינן מצטערות כל כך. א״נ לאידך גיסא דה״ק ר׳ יוחנן אפי׳ אלו השניות דאמירי שמפסיקין בהן אעפ״כ אין עוברות ומיניקות מתענות בם ומכ״ש הראשונות דקילי שאין מתענות בה לכי מפרש ר׳ שמואל דנראין הדברים דכך הם דהכל לפי צורך השעה דודאי מסתברא שפי לומר דג׳ הראשונות ג״כ אין מתענות בם והיינו כשגזרו כבר שלא להפסיק כבר הן הן הקודמין וכלו׳ כשגזרו סתם שלשה תעניות על הצבור וסתמן כבר הוא שלא להפסיק מבעוד יום כדתנן במתני׳ ואין מתענות בם: אבל אם גזרו מיד להפסיק. כלומר שראו הב״ד שהוא צורך השעה להחמיר על הצבור וגזרו אף על ג׳ ראשונות להפסיק מבעוד יום אף עוברות ומיניקו׳ מתענות בם הואיל וצורך השעה הוא ביד ב״ד הוא להחמיר: ותני כן. בתוספתא שלהי פרק שני עוברות ומיניקות מתענין בט׳ באב וביו״כ ובג׳ תעניות של צבור ושאר תעניות לא היו מתענות. ואלו הן שבע אחרונות הואיל ואריכי הן כולי האי לא גזרו עליהן אעפ״כ וכו׳. קתני מיהת דג׳ הראשונו׳ והשניות מתענות בם. וקשיא לר׳ יוחנן דאמר במקום שגזרו להפסיק אין מתענו׳ אלא לאו דנראין הדברים כדדייקינן לאידך גיסא דכשגזרו סתם דכבר הוא שלא להפסיק בהא הוא דקאמר שאין מתענות בם והתוספתא מיירי בגזרו מיד להפסיק והלכך אף בג׳ הראשונות מתענות בם דלצורך שעה הוא: אתא ר׳ בא וכו׳. וקאמר בשם ר׳ יוחנן דלא כן הוא אלא אפי׳ גזרו מיד להפסיק אין עוברות ומניקות מתענות בם ודלא כהתוספתא בג׳ תעניות הללו:

הלכה ו מתני׳ עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד וכו׳ מבעוד יום. לפי שצריך להפסיק מבע״י בתעניות הללו: אסורין במלאכה. כדיליף בגמרא דכתיב קדשו צום קראו עצרה מה עצרת אסור בעשיית מלאכה אף תענית אסור בעשיית מלאכה: ונועלין את המרחצאו׳. הא קמ״ל דרחיצה שאסרו בחמין הוא הא בצונן מותר:

גמ׳ העושה מלאכה בתענית צבור וכו׳ מ״ט. דכתיב קדשו צום קראו עצרה ודרים עצרה כיום הכפורים שנעצרין בו ממלאכה: והא תני הלילה מותר. במלאכה והיום היא שאסיר אלמא לאו כיה״כ הוא: קיימא אבא בר ירמיה. תירצא להא משום דכתיב התם אספו עם מבעת אסיפת עם הוא כעצרה יזהו ביום שאוספין את העם ולא בליל׳: נשייא דנהגן וכו׳. גרסי׳ להא לעיל פ׳ מקום שנהגו בהלכה א׳ עד והוא נוהג בו באיסור נשאל ואין מתירין לו ופס מפורש: ברחילה

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ״ב מתענית ה״ב טוש״ע או״ח סי׳ תקעה ס״ד

כג ב מיי׳ שם הל״ה וההש״מ טוש״ע שם ס״ה

כד ג מיי׳ שם פ״ה הלכה טוש״ע שם סי׳ תקנ ס״א וסי׳ תקנד ס״ה וסי׳ תריז ס״א

כה ד ה מיי׳ שם פ״ג הלכה ה טוש״ע שם סי׳ תקנד ס״ה וסי׳ תקעה ס״ה

כו ו מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סי׳ תקעה ס״ג

כז ז מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם

כח ח מיי׳ שם טוש״ע שם

כט ט טור או״ח סי׳ רצט

ל י טוש״ע שם סי׳ תיז

לא כ טוש״ע שם סי׳ תקנא ס״

גליון הש״ס

צעי׳ תוספות פסחים נ ע״ב ד״ה העושה ובכו״ת רשב״א ח״א סי׳ נו ועי׳ בכו״ת רא״ן סי׳ יב ועיין בתוספות חגיגה דף יח ע״א ד״ה בתש״מ:

שירי קרבן

ואפילו גזרו וכו׳. וא״ת ולר׳ בא קשיא בריתא דבסמוך וי״ל דשאני יה״כ משום דאורייתא וט״ב חמיר לן וקמ״ל דבתענית גשמים שכן נרכי כל אדם אין מתענין יה״כ בשאר תעניות:

בותלא

מראה הפנים

כל תענית שב״ד גוזרין להפסיק אין עוברות ומניקות מתענות בם וכו׳. הא דקאמר נראין דברים וכו׳ מבואר היטב בכל כפנים ולבסוף דקאמר אתא ר׳ בא בר זבדא וכו׳ וקאמר בשם ר׳ יוחנן ואפילו גזרו וכו׳ אין עוברות ומניקות מתענות בם א״כ משמע דאין מתענות לא בג׳ ראשונות ולא בשניות. ובבבלי דף יד גרים תני חדא עוברות ומניקות בראשונות וכו׳ ואמר רב אשי נקוט אמצעייתא בידך דמיתלגן כולהו. כך היא גי׳ רש״י והרי״ף והרא״ש ז״ל שכתבו גם כן כרש״י ז״ל שאין מתענות אלא באמצעות

ציון ירושלים

״כיא דנהגין דלא למשתי׳ עמרה מוהגא ע׳ בק״ע מ״ש ועי׳ בב״י וכן גרס ר״ן גאון והכ״י הביא בסי׳ תקנא עוד פירוש בזה וגרס דלא לשתי חמרא והוא יוימא דלמה דיקא נשים בוב דהיתי בכבר הקבה כן בש״ק בפסחים פ׳ מקום שנהגו ס׳ א:

3 ?

שנויי נוסחאות (שו״ה) כשגזרו. ד״ו בשגזרו. (שו״ב) ושלש נד״ ובשלש. (שו״ג) מתענין מד״ו מתענות.

טוב ירושלים

אעין דשיטין הון במגדל צבעייא אתון ושאלון לר״ח כו׳. לכאורה אין בזה שום איסור דרבנן דכיון דלקח אותן לבנין המשכן והיתירו הרי איגם רק הזמנה קיי״ל דהזמנה דלאו מילתא [וגם קיי״ל דים ברירה ואולי איכא בזה להא דאורייתא] וי״ל דס״ל כמ״ד בבבלי סנהדרין מ״ח ב׳ דהזמנה מילתא היא דאל״כ דבר שנהגו להחמיר בטעות אין בזה משום דברים המותרין כו׳. וס״ל לא סים נהם להחמיר משום תומרת אבותיהם וכמ״ש בסמוך כל שהוא מותר והוא נוהג בו באיסור נשאל מתירין לו. ואולי בזאת חולק ע״ז ר׳ ליעזר ור״ח לא ס״ל הא דר״ל:

חדושים

נשייא דנהגן דלא למשתייא מן דאב עליל מנהג. באור זרוע הלכות ת״ב סי׳ תי״ד הגירסא דלא למשתי חמר מן דאב עליל מנהג כו׳ מיהו רב נסים גאון לא גרס חמר אלא גרים דלא למשתי שימרא ופירושו לשון או בשתי או בערב כו׳ עכ״ל:

תורה אור

א כל דבר שהוא מותר והוא טועה בו באיסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שהוא יודע בו שהוא מותר והוא נוהג בו באיסור נשאל ואין מתירין לו. *ברחיצה. זעירה בר חמא יוסה בריה דר' יהושע בן לוי בשם רבי יהושע בן לוי *בתענית ציבור ב מרחיץ ידיו ופניו ורגליו כדרכו *בתשעה באב מרחיץ ידיו ומעבירין על פניו ג ביום הכיפורים מרחיץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר את המפה על פניו. רבי יונה תרי מרטוטה ויהב לה תחות כדה והא תני *אין בין תשעה באב לתענית ציבור אלא איסור מלאכה במקום שנהגו. *היה הולך אצל רבו או אצל בתו ועבר בים או בנהר ד אינו חושש ניטנפו רגליו מטבילן במים ואינו חושש. הורי רבי בא כהין תנייא הורי רבי אחא ה בבא מן הדרך והיו רגליו קיהות עליו שמותר להרחיצם במים. *תני ו אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת סנדל לכשיבואו לעיר יחלוצו וכן בתשעה באב וכן בתענית ציבור: בסיכה. *כהדא דתני ז בשבת בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג מותר ח ביום הכיפורים בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אסור בתשעה באב ובתענית ציבור סיכה שהיא של תענוג אסור ט שאינה של תענוג מותר. והא תני י שוות סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש. כ ביום הכיפורים לאיסור אבל לא לעונש *והא תני °לא יחללו לרבות את הסך ואת השותה אמר רבי יוחנן לית כאן סך. אמר רבי אבמרי אין לית כאן סך לית כאן שותה דלכן דבר שהוא בא מחמת שני לאוין מצטרף. *מניין שהוא מחוור בעשה רבי לעזר בשם רבי סימיי °ולא נתתי ממנו למת מה נן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שהוא מותר לחי לחי הוא אסור לא כל שכן למת אי זהו דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה: בנעילת סנדל. *תני כל אלו שאמרו אסורין בנעילת סנדל ל יצא לדרך נועל הגיע לכרך חולץ וכן מ באבל וכן במנודה. *אית תניי תני יוצאין באנפיליא ביום הכיפורים אית תניי תני אין יוצאין אמר רב חסדא מאן דאמר יוצאין נ באנפילייא של בגד מאן דאמר אין יוצאין באנפילייא של עור. *רבי יצחק בר נחמן סלק גבי רבי יהושע בן לוי בלילי צומא רבא נפק לגביה לבוש סולייתיה א"ל מהו הכין אמר ליה ס איסתנים אני ר' יהושע בר נחמן סלק גבי רבי יהושע בן לוי בלילי תעניתא נפק לגביה לביש סולייתיה א"ל מהו הכין א"ל איסתנים אני רבי שמי חמוניה נפק לביש סולייתיה בלילי תעניתא חד תלמיד מן דר' מנא הורי לחד מן קריבוי דנשייא למילבש סולייתיה א"ל מן הדא דרבי יהושע בן לוי דריב"ל אמר איסתנים אני: בתשמיש המיטה. *איתא חמי ברחיצה אסור בתשמיש המיטה לא כל שכן תיפתר במקום שאין טובלין או קודם עד שלא התקין עזרא טבילה לבעלי קריין. רבי יעקב בר אחא ע רבי אימי בשם רבי יהושע בן לוי אין קרי אלא מתשמיש המיטה רב חונה אמר אפילו ראה עצמו ניאות בחלום. הוון בעיי מימר ובלבד מאשה ר' יונה ור' יוסה תריהון אמרין אפילו מדבר אחר. *תמן תנן יה"כ פ אסור באכילה ובשתייה ברחיצה בסיכה בנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה ותני עלה בעלי קריין טובלין כדרכן בצינעה ביום הכיפורים

לית

ברחילה. זעירא בר חמא וכו'. גרסי' להא לעיל ביומא פ"ח בהלכה א' עד אית לך מימר באותו הגוף הקדוש בסוכה. שם פירשתי ועיין עוד במקומו' המצויינין שם:

נח

כל דבר שהוא מותר. והוא נוהג בו איסור מחמת טעות שסובר שהוא אסור: נשאל. לחכמים ומתירין לו דמנהג בטעות לאו שמיה מנהגא: וכל דבר שהוא. עצמו יודע בו שהוא מותר אלא שנוהג בו איסור מחמת גדר או סייג אם בא לישאל אין מתירין לו: בתענית ציבור. כגון תענית גשמים השניות והאחרונות: בט"ב מרחיץ ידיו. וכשעדיין המים ע"ג ידיו רוחץ בהן פניו: ומעביר את המפה. שהיא לחה קצת מקינוח הידים ע"ג פניו: תרי מרטוטה. שהיה שורה בגדים בלואים במים מעיה"כ ונותן תחת הכר לישתטף קצת לעשות כמין כלים נגובים ולמחר מעבירם ע"ג פניו: אלא איסור מלאכה במקום שנהגו. דיש מקומות שעושין מלאכה בט"ב ויש מקומות שאין עושין כדתנן בפרק' מקום שנהגו ובתענית ציבור מותר בעשיית מלאכה בכל מקום שמעינן מיהת דלענין רחיצה שוין וקשיא לריב"ל: ואינו חושש. משום רחיצה: כהן תנייא. כהאי תנא דמותר לעבור במים לילך אצל רבו ובתו: והיו רגליו קיהות. עייפים מחמת טורח הדרך: בשבת. כל סיכה מותרת ובלבד דלא מוכחא מילתא דלרפואה קעביד: בין סיכה שאינה של תענוג. כגון שיש לו חטטין בראשו: ה"ג תני שוות וכו': לאיסור. גבי מעשר שני תרומה ולאיסור עשה וכדמסיק: ולתשלומין. אם סך זר בתרומה חייב לשלם חומש כאילו שתה ולא מיקרי מזיק וכן בהקדש: אבל לא לעונש. למלקות וכרת: ופריך והא תני ולא יחללו. דכתיב בתרומה לרבות השותה והסך ש"מ דאף סך איכא עונש וקשיא אהך ברייתא דתני בה אבל לא לעונש: ומשני אר"י לית כאן סך. כלומר שמי מכאן סך דולא יחללו להביא את השותה לחוד הוא דאתי: א"ר אבא מרי. אם לית כאן סך אף שותה ליכא למימר דאתי מריבויי' דולא יחללו: דלכן. דא"כ אלא דלא יחללו להביא את השותה לחוד הוא דאתי ש"מ דאין שתייה בכלל אכילה דאי בכלל אכילה היא למה צריך קרא לרבויי א"כ קשיא וכי דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף ואנן תנן במתניתין דיומא האוכל והשותה אין מצטרפין אלא ודאי דכולא ברייתא מתפרשא בשלמא אי מרבינן סך מולא יחללו איכא למימר דה"ק לרבות את הסך כשותה וכ"ה בבבלי בנדה אבל אי תני שותה לבדו קשיא: מנין שהיא מחוור בעשה. שיש איסור עשה בסך שמן של מעשר שני אף ע"פ שאין בו לאו: מה נן קיימין. במאי עסקינן: אם להביא לו ארון ותכריכין לחי הוא אסור וכו'. וכ"ה ביומא וה"פ בא הכתוב לאסור הסתא לחי אסור ליקח בו חלוק דלא הותר אלא לאכילה ממש וצריך לאכול בקדושת מעשר כ"ש שאסור למת: איזהו דבר. שפייך בחי ובמת והתירה התורה לחי ואסרו למת הוי אומר זו סיכה שמע מינה דבסיכה איכא איסור דאורייתא ואינו אלא עשה דלא נאמרו הדברים אלא בסיפור דברים של הוידוי וליכא למשמע לאו מיניה: אסורין בנעילת הסנדל. כגון יום הכפורים ותשעה באב ותענית ציבור: יצא לדרך. חוץ לעיר: באנפליא. קלצו"ן בלע"ז והוא עשוי כמין מנעול: אר"ח. ולא פליגי באנפליא של בגד דלאו מנעל הוא ואפילו לרה"ר שרי לצאת בו: בלילי צומא רבא. בליל יה"כ: סולייתה הוא סנדל של עץ: מהו הכין. למה אתה עושה כן: איסתניס אנא. ולאו לתענוג הוא דעביד: ה"ג א"ל מן אן הדא א"ל מן וכו'. וה"פ מנין לך הא דמותר: איסתניס אני. ושרי: ופריך איתא חמי. בא וראה אם ברחיצה אסור פשיטא דאסור בתשמיש דהא בעלי קריין צריכין טבילה: ומשני תפתר. תפרש למתניתין דאיצטריך למיתני איסור תשמיש במקום שלא נהגו לטבול לקרי א"כ שמתניתין נשנית קודם תקנת עזרא שתיקן טבילה לבעלי קריין: אין קרי. שצריך טבילה אלא שבא לו ע"י תשמיש: אפילו ראה עצמו מקושש בחלום. וע"י כך ראה קרי צריך טבילה: הוו בעיין מימר. סברוהו בני הישיבה לומר ובלבד שבא לו הקרי בחלום ע"י שהרהר באשה שבא עליה. ולא פליג אריב"ל: אפילו מדבר אחר. ולא מחמת אשה נמי צריך טבילה:

לית

מראה הפנים

באמצעות ולא בראשונות ולא באחרונות וכ"כ הטור בסי' תקעה. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהל' תענית בהל' ה' בג' אחרונות שבהלו הן' בלבד עוברות ומניקות מתענות אבל באלו התעניות אין מתענות וכתבו המפרשים ז"ל שהוא גורס אמר רב אבי נקוט אמצעייתא בידך והיינו בברייתא אמצעייתא והאחרונות ממש הן. ומ"ש הכ"מ שם ובירושלמי אמרו שמתענות בראשונות ובאמצעיות ולא בשבע אחרונות ולדברי הכל חולק על תלמודא דילן ולא קיי"ל כוותיה ודברי התוספתא הן הכתוב כאן אבל דעת הש"ס כהאי דמפסיק אתא ר' בא בר זבדא וכו' בשם ר' יוחנן וכו' וא"כ אין מתענות בראשונות ובשניות וזה צלת סיוע לגי' הרמב"ם והאחרונות פסק כרב אבי כגמ' דילן דאיהו ס"ל הכי:

באילין

שנויי נוסחאות (פ"ו) ומעביר ן בד"ו ומעבירן. (פוכ"ט) סולייתיה בד"ו סולייסיה וכן בסמוך. איסתנים בד"ו איסתניס וכן בסמוך.

עמודי ירושלים

אין קרי אלא מתשמיש המטה כו' ע"ב. ראיתי להעיר ע"ד שו"ת ס' יהושע בפסקים וכתבים סי' קע"ח שכ' וז"ל השל"ה ז"ל כתב בהל' תשובה דאין קישוי בלא קרי ולכאורה הוא נגד הגמ' דנדה דס"ו ע"א דמקשה שם דתיפוק ליה דהוי בעל קרי ומשני דלא גמר ביאתו משמע להדיא דיש קישוי בלא קרי וי"ל בדוחק דמיירי שהיתה באבר מת עכ"ל ובאמת אינו מועיל הירוצו דהא פסק הר"מ (בפ"ה מהלה"ט ה"ד) דש"ז בלא קישוי אינו מטמא ולפ"ז גם האדם אינו נעשה בעל קרי שיטמא רק בראה בקישוי וז"פ וכ"כ בחידושים שבסוף ספר דברי חיים. וא"כ למה לו להש"ס לשנויי דלא גמר ביאתו הלא בלא"ה גם אם ראה קרי שגמר ביאתו אינו מטמא כיון שטימא באבר מת (ויש לדחות דהש"ס קאי הכא לפי ליטנא דש"ס נדה (דמ"ג) דאזרעי לא מזרע אבל מסמויי מטמא. ועי' בשמנות הראב"ד בהלה"ט וכ"מ שם) אך בלא"ה לק"מ והוא דהז השל"ה לא כתב רק שהגר נד ממקומו הזרע אבל עדיין לא יצא לחוץ וא"כ אינו מטמא עדיין דאינו נעשה בעל קרי עד שיצא לחוץ. ודע לדברי השל"ה עדיין לא מצאתי אותם. אולם ראיתי כן בספרי מוסר האחרונים:

חדושי הרד"ל

איתא חמי ברחיצה אסור כו'. נ"ב כלומר וא"כ אסור אפי' מבעו"י אם אין בכדי שיטבול מבעו"י: ניאות בחלום. נ"ב היינו שימש מטתו בחלומו ועי"ז קאמר ובלבד מאשה ומביא אבי' מד"א אפי' מבהמה וכי"ב חשוב בעל קרי לענין ד"ת אבל ראה קרי בחלום בלא ניאות כלל כיון דליכא ק"ר לא גזרו וגם לענין טומאה שהוא לטמא דהוי בלא הרגשה עי' בנדה (דף מ"ג ע"א):

טוב ירושלים

והא תני אין בין ת"ב לת"צ. אלא איסור מלאכה במקום שנהגו ולא משני מידי דקשה לריב"ל דס"ל דבת"צ שרי לרחוץ פיו"ר ולא בט"ב. ואולי לא תם לשנוי דהא בפסיקתא א"ש דקולי ט"ב תגוב ולא קולי דת"צ. וכדמשני ר"פ בבבלי פסחים נ"ה א': בתה"ב איתא הכי ברחיצה אסור בתה"מ לכ"ש. הקשה הב"ק ביומא פ"ח דלמא מיירי שכבר שהתפלל תפלת ערבית וא"כ הרי שרי לו להיות בטומאתו ורק אסור שום תה"מ וכתב שנ"ל דס"ל דאסור לשמש ביום ודוחק עכ"ד בקיצור. ור"ל דהא בבית אפל מותר עכ"פ. ואולם יתכנו דברינו לדברי מהרש"א נדה י"ז ע"א דלר"י אסור אפילו בבית אופל א"כ מתבר דירו' ר' יוחנן אזיל לשי':

עין משפט נר מצוה

לב א טוש"ע יו"ד סי' ריד ס"א
לג ב מיי' פ"ג מתענית הל' ד טוש"ע או"ח סי' תקעה ס"ג
לד טוש"ע שם תקנד סי"א
לה ד מיי' פ"ג משביתת עשור הלכה ו טוש"ע שם סי"ב וסי' תריג ס"ה
לו ה טוש"ע שם סי' תקנד סי"ד וסי' תריג ס"ג כהג"ה
לז ו מיי' פ"ה מאבל הל' ו וס"ג מתענית הל' ד טוש"ע שם סי' תקנד סי"ז וסי' תקעה ס"ג וטוש"ע יו"ד סי' שפב סעיף ד
לח ז מיי' פכ"ג משבת הל' כג טוש"ע או"ח סי' שכז ס"א
לט ח מיי' פ"ג משביתת עשור הל' ט וכס"ה טוש"ע שם סי' תריד ס"א
מ ט מיי' פ"ג מתענית הל' ד ופ"ה הל' ו טוש"ע שם סי' תקנד סט"ו וסי' תקעה ס"ג
מא י מיי' פ"י מתרומות ה"ב
מב כ מיי' פ"א משביתת עשור הל' ה טוש"ע שם סי' תריא סעיף א
מג ל מיי' פ"ג מתענית הל' ד טוש"ע שם סי' תקעה ס"ג
מד מ מיי' פ"ה מאבל הלכה ו טוש"ע יו"ד סי' שפב ס"ד
מה נ מיי' פ"ג משביתת עשור ה"ו טוש"ע או"ח סי' תריד סעיף ב
מו ס טוש"ע שם ס"ה בהג"ה
מז ע מיי' שם פ"א הל' ד ה טוש"ע שם סי' תריא סעיף א

מסורת הש"ס

יומא פ"ח ד"ב
תענית יג ע"א
ע' יומא עח ע"א
פסחים נד ע"ב
יומא עז ע"ב
פ' מ"ק טו ע"ב
מעשר שני פ"ב ה"א
שבת פ"ט ה"ד
יומא פ"ח ה"א
נדה לב ע"א
ירושלמי שם ופ"ה ממע"ש הלכה ס
מ"ק טו ע"ב
יבמות פ"ב הלכה א
יומא פ"ח הל' א
יבמות קב ע"ב
יומא פ"ח ה"ס
יומא עג ע"ב

גליון הש"ס

א עיין שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קב וסימן קמ ות"ב סי' עב:

ויקרא כב
דברים כו

מסורת הש"ס

לית הדא פליגא על ר"י בן לוי. פתר לה במי ששימש מיטתו מבעוד יום ושכח ולא טבל. והא תני מעשה בר' יוסי בן חלפתא שראו טובל אותו בצינעה ביה"כ אית לך מימר על אותו הגוף הקדוש בשוכח. *ר' יודה בר פזי ר' חנין בשם ר' שמואל בר רב יצחק נח בכניסתו לתיבה נאסרה לו תשמיש המיטה. מ"ט °ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך וביציאתו הותרה לו תשמיש המיטה מ"ט °צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך. א"ר חייה בר בא למשפחותיהם יצאו מן התיבה ע"י ששימרו יחסיהן זכו להנצל מן התיבה תדע לך שהוא כן *דתנינן חם כלב ועורב קילקלו מעשיהן חם יצא מפוחם כלב יצא מפורצם בתשמישו עורב יצא משונה מן הבריות. א"ר אבון כתיב °בחסר ובכפן גלמוד א' בשעה שאת רואה חסרון בא לעולם עשה אשתך גלמודה. *א"ר לוי כתיב °וליוסף ילד שני בנים אימתי בטרם תבוא שנת הרעב. תני בשם ר' יהודה תאיבי בנים משמשין מיטותיהן א"ר יוסי ובלבד יום שטבלה:

הלכה ז מתני'

*עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד שבע שהן י"ג תעניות על הציבור ומה אלו יתירות על הראשונות שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות ובשני מטין עם חשיכה ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת: גמ' ר' יודן בריה דרבי חמא דכפר תחמין כבתוך ארבעים שעשה משה בהר. א"ר יוסה *על שם שאין מטריחין על הציבור יותר מדאי. א"ר חייה בר בא שאם היו שני דברים כגון עצירת גשמים וגוביי מתריעין עליהן. ולמה באילין תרתיי מילייא א"ר יוסי בי רבי בון באילין תרתין מילייא שיערייה רבי: ובשני מטין עם חשיכה. פותח א' ונועל א': ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. *מה פותח א' ונועל א' או פותח את שניהם:

הלכה ח מתני'

*עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין ובשאילת שלום בין אדם לחבירו כבני אדם הנזופין למקום. היחידים חוזרין ומתענין עד שיצא ניסן יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנאמר °הלא קציר חטים היום: גמ' *א"ר יהושע בן לוי הדא דתאמר בבנין

קרבן העדה

ליה הדא וכו'. וכי אין ברייתא זו פליג על ריב"ל דאמר א"צ טבילה לקרי אלא שבא ע"י תשמיש והא ביה"כ אסור בתשמיש ואפ"ה מצריך טבילה לבעלי קריין: פתר לה. תפרש להך ברייתא שבעלי קריין טובלין ביה"כ היינו אותן ששימשו בעי"כ ושכחו לטבול עד יה"כ: אית לך מימר תורה אור וכו'. בתמיה וכי אפשר לך לומר ששכח ריב"ח מלטבול אלא ודאי שראה קרי ביה"כ כדי להודיע לו שהוא בן עה"ב כדאמרינן בבבלי סוף מכילתין ושמעינן שאפילו בלא תשמיש צריך טבילה וקשיא לריב"ל: נאסרה לו תשמיש המטה. שהקב"ה עוסק בחרבנו של עולם והוא יבנה בתמיה: מאי טעמא. מנ"ל: אתה ובניך וגומר. משמע האנשים לבד והנשים לבד: אתה ואשתך וגו'. דמשמע אשתו עמו ונשי בניו עמהם: ע"י ששימרו יחוסיהן. שלא נזקקו לשאינן מינן והיינו למשפחותיהם בשכר משפחותיהם ששמרו: תדע לך שהוא כן. דקפיד קרא אף על בעלי חיים: קילקלו מעשיהן. ששימשו בתיבה: מפוחם. שחור: מפורצם. מפורסם בתשמישו שמשמש אחור כנגד אחור ונקשרים זה בזה ואינן יכולין להפרד בשעה שהן רוצים כשאר בעלי חיים: יצא משונה מן הבריות. שרוקק הזרע מפיו לפי הנקבה: חסרון בא לעולם. כגון כח שנחסרו הבריות וכגון יוסף שהיה כפנא בעולם: גלמודה. יחידה שלא תיזקק לה: בטרם תבא שנת הרעב. אבל בתר הכי לא שימש מטתו מפני הרעב: תאיבי בנים. המתאוים לבנים כגון שאין להם בנים מותרין לשמש אפילו בעת צרה: ובלבד יום שטבלה. מותרים לשמש דסמוך לטבילתה האשה מתעברת אבל בתר הכי אסורין בתשמיש:

הלכה ז מתני' שהן י"ג תעניות. שכבר התענו ו' ותעניות דיחידים אינן מן המנין: מתריעין. בשופרות: בשני מטין. בשני של תענית פותחין דלתי החנויות קצת לעת ערב אבל אין מוציאין לחוץ: ובחמישי מותרין. בגמרא מפרש: גמ' כבתוך ארבעים שעשה משה בהר. שכשתחשוב י"ג תעניות בשני ובחמישי הם ששה שבועות שהן מ"ב יום וכשתחסור יום התחלה וסופו הן מ"א יום כי היכא דלא חשבינן יום עלייה ויום ירידה והאי יומא לא דק: שאין מטריחין על הציבור יותר מדאי. לפיכך אין גוזרין על הציבור יותר מג' תעניות: וגוביי. מכת חגב: מתריעין עליהן. מיד: ופריך ולמה. דוקא בהני תרי מתריעין עליהן מיד: שיערייה רבי. כלו' שערוריה מתרבי: פותח אחד ונועל אחד. שהיה להן שני פתחים בחנות חלוקין באמצע פותח העליון ומניח התחתון: מה פותח וכו'. מיבעיא ליה הא דקתני ובחמישי מותרין אם מותרין היינו שפותח אחד ונועל אחד כל היום אבל פתוח לגמרי אפילו בחמישי אסור או דלמא בחמישי פותח שניהם ולא איפשיטא:

הלכה ח מתני' בבנין ונטיעה. מפרש בגמרא: גמ' הדא דאת אמר. דממעטין בבנין היינו בבנין

פני משה

נח בכניסתו וכו' דכתיב אתה ובניך וגו' ולא כדכתיב ביציאתו אתה ואשתך וכדלקמן בשעה שאתה רואה חסרון בא לעולם וכו' ולפיכך בזמן התעניות הללו אסירין בתשמיש המטה: ששימרו יחוסיהן. זרעם שלא שימשו בתיבה: קלקלו מעשיהן. בתיבה: יצא מפוחם. שיצא ממנו כוש: כלב יצא מפורסם. שמפורסם הוא בתשמישו לעין כל ונקשר הוא אחר כך: עורב יצא משונה מן שאר הבריות. שרוקק את זרעו: תאיבי בנים. חשוכי בנים ותאיבים להם: ובלבד ביום שטבלה. אז מותרין הן לפי שעל הרוב האשה מתעברת בליל טבילה:

הלכה ז מתני' עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד שבע שהן י"ג תעניות על הצבור וכו' מגיגא למעוטי דטפי לא גזרינן כדאמר בגמרא שאין מטריחין על הצבור יותר מדאי: שבאלו מתריעין. בשופרות: בשני. של תענית: מטין. שפותחין דלתי החניות במקצת ולעת ערב אבל אין מוציאין הסחורה לחוץ: ובחמישי מותרין. לפתוח כל היום במיני מאכל ומשתה מפני כבוד השבת: גמ' כבתוך ארבעים יום שעשה משה בהר. הי"ג תעניות וכל תענית הן ג' ימים כנגד מ' יום שעשה משה בהר ולפי שאינם אלא ל"ט הלכך קאמר כבתוך ארבעים יום ולא ארבעים שלמים: על שם שאין מטריחין וכו'. לפיכך לא רצו לגזור יותר מכאן: שאם היו שני דברים וכו' מתריעין עליהן אף יותר עד שיענו מן השמים: ולמה באלין תרתין מילייא. כלומר ולמה דוקא אם הגובאיי הוא אח"כ עם עצירת גשמים ולא אם היה דבר אחר עם עצירת גשמים: שיערייה רבי. שערוריה רבה וצרה כפולה הוא אם אלו הן ביחד: פותח אחד ונועל אחד. בחנויות שיש להן ב' דלתות וזהו מטין דקתני: ובחמישי וכו'. ובעי הש"ס מה הוא דמותרין מפני כבוד השבת אם פותח אחד ונועל אחד כל היום ובזה הוא יותר על השני שאינו מותר אלא עם חשיכה או דלמא פותח את שניהם בחמישי קאמר. ולא איפשיטא:

הלכה ח מתני' עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ובמתן ובבנין ובנטיעה ודוקא בבנין של שמחה כגון בית חתנות או שעושה ציור וכיור בביתו שאינו דבר הצריך אבל בונה ומתקן הוא את ביתו כדקאמר בגמרא אבל אם היה כותל נוהה ונטה ליפול סותרו ובונהו: ובנטיעה. של שמחה כגון אילן המיסך על הארץ לטייל בו שהוא לנל: ובשאילת שלום וכו'. לת"ח וע"ה שנותן שלום מחזירין לו בשפה רפה וכובד ראש: יצא ניסן וירדו גשמים וכו' שנאמר הלא קציר חטים היום. ואין מהנים כלום ובשלא ירדו כלל קודם ניסן כדקאמר בגמרא. וכל הדינים הללו השנוים בפרקין בארץ ישראל הן אבל האיים הרחוקים שזמן הגשמים שלהם אינו כזמן הגשמים של א"י שואלין הגשמים לפי הזמן הצריך להם ואם עבר אותו הזמן הידוע להם ולא ירדו גשמים בית דין גוזרים תעניות על הצבור כסדר השנוי במתני': גמ' הדא דאת אמר ממעטין בבנין. דוקא בבנין

עין משפט נר מצוה

מח
א מיי' פ"ג מתענית הל' ח טוש"ע יו"ד סי' תקפד ס"ד

מט
ב מיי' שם הל' ט טוש"ע או"ח סי' תקעה ס"ד

נ
ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם

נא
ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ז

גליון הש"ס

עיין ק"ע ועי' במג"א סי' תקעד סק"ב:

עיין ק"ע ופירושו דחוק ונראה כיון דאמרי' בתעני' ד' תע"כ ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר ולזה קאמר דעל שני דברים אלו עצירת גשמים וגובאי מתריעין עליהם ביחד ולמה באלין תרתי מילייא פי' מ"ש הני תרתי מאשר דברים ומשני באלין תרתי מילייא שיערי' רבי פי' השער מתגדל כיון דשניהם מפסידין התבואה והוי כענין אחד. ועי' ברכות דף מט ע"א. ועי' בב"י או"ח סי' תקעו ודוק וכן הוא להדיא לקמן פ"ד הל"ב ובמדרש איכה פ' על אלה וכו':

מראה הפנים

באילין תרתי מילייא שיערייה רבייה. ובבבלי דף יד ע"ב קאמר סתמא קאמר לא אמרו אלא לגשמים אבל לשאר מיני פורעניות מתענין והולכין עד שיענו מן השמים:

ובשני מטין וכו' פותח א' ונועל אחד. משמע דפירושא דמטין קאמר והבעיא דבעי מה וכו' אם פותח אחד ונועל אחד כל היום בחמישי וכו' כדפרישית ולא איפשיטא הבעיא הכא. ובבבלי נמי איבעיא להו היכי קתני בשני מטין עם חשיכה ובחמישי כל היום מפני כבוד השבת. והיינו מטין. או דילמא בשני מטין ובחמישי פותחין כל היום כולו ת"ש דתניא בשני מטין עד הערב ובחמישי פותחין כל היום כולו מפני כבוד השבת. והיינו אם אין שם אלא פתח אחד ודקתני כהדיא בתרים היו לו שני פתחים פותח א' ונועל אחד וא"כ אף בחמישי לא התירו בשני פתחים כ"א פותח אחד ונועל אחד וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' ז' ע"ש:

הדא דאת אמר בבנין של שמחה אבל אם היה כותלו גוהה סותרו ובונייהו. כתב הרא"ש ז"ל פי' כותלו של בית חתנות וכ"כ הטור סי' תקעה. ולפי' זה קשה מאי האי דקאמר שמוטל עלה כותלא דגגאי ביה הרי בית חתנות לעשות החופה בתוכו הוא ולהיות שמח כל ימי החופה ומאי מוסיף שמוטל פשיטא דגגאי ביה הוא. ולפירוש הרמב"ם ניחא שמפרש בנין של שמחה כגון ליור וכיור כדכתב שם בהל' ח' היינו מפני שדבר זה אינו מן ההכרח ואין זה אלא להרוחה ולשמחה ולנוי בעלמא אבל אם היה כותלו גוהה ליפול וההכרח הוא לסותרו ולתקנו סותרו ובונהו והשתא שפיר קאמר שמוטל עלה

שנויי נוסחאות (סו"ג) טיבל בד"ו טובל. (סול"א) תרתיי בד"ו תרתין. (בומ"ב) דתאמר בד"ו דת אמר.

עמודי ירושלים

אמר ר' יוסי ובלבד יום שטבלה. כתב הק"ע מותרים לשמש דסמוך לטבילתה האשה מתעברת אבל בתר הכי אסור בתשמיש עכ"ל מבואר שפי' דגם לחשוכי בנים אסור שלא סמוך לטבילתה. אולם בב"י א"ח (סי' תקע"ד) פי' הירושלמי דקאי אלמעלה עסה אשתך גלמודה כו' ובלבד יום שטבלה כו' דבזה מותר לכל אדם ותאבי בנים מותרים תמיד ופסק כן בש"ע וכ"כ הב"ח (סי' ר"מ) אולם המ"א והא"ר כ' בשם האגודה כהק"ע. ועל מ"ש בירושלמי בשעה שאתה רואה חסרון בעולם כו' פי' בקה"ע כגון שחסרו הבריות כו' וכ"כ מפשט דברי הרמ"א (סי' ר"מ סי"ב) וכ"כ ביפה מראה. אולם בא"ר כתב בשם הכנה"ג דרק צרות דומיא דרעב כגון ירקון ושדפון ומזוגות צריך לפרוש אבל שאר צרות כגון דבר וחרב וכיוצא בו מותר יע"ש:

חדושי הרד"ל

שאם היו שני דברים כו'. נ"ב אפי' לטעמיה דאין מטריחין על הצבור דמייתי הכא, והא דאמר בבבלי משמיה דרהב"א בכל הפורעניות היינו לרשב"ג משם: **שיערייה** רבי. השערים מתעלין והיוקר הווה:

א בבנין של שמחה אבל אם היה י כותלו גוהה סותרו ובוניהו שמואל אמר כותלא דגנא ביה. *רבי בא בר כהן אמר קומי רבי יסא ר' אחא בשם ר' יעקב בר אידי אסור לאדם אשה בערב שבת הדא דאת אמר ג שלא לעשות סעודת אירוסין הא לארס יארס שמואל אמר אפילו בט"ב ד יארס שלא יקדמנו אחר. *מחלפה שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר °אלהים מושיב יחידים ביתה °במאזנים לעלות המה מהבל יחד וכא הוא אמר הכין. אלא שלא יקדמנו אחר בתפילה אפי' כן לא קיימה. לא כן *תני ס אין שואלין בשלום חבירים בתשעה באב אבל משיבין את ההדיוטות בשפה רפה. לימים שבינתיים נצרכה: יצא ניסן הגשמים סימן קללה. אמר ר' יוסי בי רבי בון י ובלבד ניסן של תקופה. א"ר שמואל בר רב יצחק הדא דתאמר בשלא ירדו להן גשמים מכבר אבל אם ירדו להם גשמים מכבר סימן ברכה הן:

הדרן עלך פרק מאימתי

הלכה א מתני' *סדר תעניות כיצד

י מוציאין את התיבה לרחובה של עיר ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב ב"ד וכל אחד ואחד *נוטל וניתן בראשו הזקן שבהן פ אומר לפניהם דברי כיבושין אחינו לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא °וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה מהו אומר °וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם: **גמ'** *א"ר חייה בר בא ולמה יוצאין לרחובה של עיר לומר חשבינו כאילו גולים לפניך. א"ר יהושע בן לוי לפי שנתפללו בצינעה ולא נענו לפיכך יצאו לחוץ ויתפרסמו. א"ר חייה בר בא ולמה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר לומר כלי אחד של חמדה שהיה לנו גרמו עונותינו שיתבזה. ר' חונה רבה דציפורין אמר אבותינו חיפו אותו זהב ואנו חיפינו אותו אפר. א"ר יעקב דרומיא ולמה

פני משה

בבנין של שמחה וכו'. כדפרישית במתני': כותלא דגנאי ביה. בכותל של הבית שישן ודר בו הוא דהתירו שאם היה הכותל גוהה סותרו ובונה ולאפוקי אם יש לו בית לדור בו ורוצה לתקן בית אחר שלו: אסור לאדם אשה בערב שבת וכו'. כתוב לעיל בפ' מבילין בהלכה ב' וע"ש: לא כן תני וכו'. אהא דקתני ממעטין בשאילת שלום פריך דמשמע דבמיעוט לחוד סגי ולא דאסור לגמרי והא לא כן תני בתוספתא דשלהי מגילתין אין שואלין כלל וכו' ותענית צבור השנוי כאן בתשעה באב דינו לכל הוא: לימים שבנתים נצרכה. בימים שבין שלשה תעניות לבין ג' תענית של שבע תעניות הללו הוא דאמרו ממעטין בשאילת שלום ובתעניות עצמן דינן כתשעה באב הן: ובלבד ניסן של תקופה. והיא שלשים יום אחר תקופת ניסן שאז הן סימן קללה: הדא דאת אמר בשלא ירדו להן גשמים מכבר. מקודם ניסן אבל אם ירדו להן גשמים מקודם סימן ברכה הן:

הדרן עלך מאימתי מזכירין

הלכה א מתני' סדר תעניות כיצד. בשבע אחרונות איירי כיצד היו נוהגין: מוציאין את התיבה. הארון שס"ת מונח בו וכדמפרש בגמרא כלי חמדה וצנוע היה לנו ונתבזה בעונינו: ולמה לרחובה של עיר. לומר צעקנו בצנעה בבהכ"נ ולא נענינו נבזה עצמינו בפרהסיא ברחובה של עיר: ונותנין אפר מקלה. אפר שריפה ומשום דעפר נמי איקרי אפר דכשם שאפר קרוי עפר כדכתיב מעפר שריפת החטאת כך עפר קרוי אפר והכא צריך שיהא אפר מקלה ממש כדי שיזכור הקב"ה עקדתו של יצחק וירחם עלינו: על גבי התיבה. על דרך בכל צרתם לו צר כביכול: ובראש הנשיא וכו'. והן עצמן אינן נוטלין לפי שאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים וכדי שיתביישו יותר ומפני חשיבותם עושין כן שיתביישו מאחרים אבל שאר ב"א דלא חשיבי סגי להו בנתינת עצמן: דברי כיבושין. לשון עצור דברים שכובשין את הלבבות להחזירן למוטב ומה הן אחינו וכו': ובקבלה. בדברי הנביא. כל מקום שהנביא מצוה. ומודיע ומזהיר את ישראל קרי ליה קבלה ובמקום דלא אתפקד נביא אלא דיליף מיניה מילתא אגב אורחיה לא קרינן ליה קבלה במשנה:

גמ' ולמה יוצאין וכו' כאילו גולים לפניך. ולפ"ז לא היה צריך לרחובה של עיר בדוקא אלא אפילו מבי כנישתא לבי כנישתא הלכך קאמר ריב"ל דהיינו טעמא לפי שנתפללו בצינעה וכו' והשתא איכא טעמא למה מתפללין ברחובה של עיר וכן למה שהן מוציאין את התיבה לשם וכדמסיים ר' חייה בר בא כדפרישית במתני': חיפונו אותו באפר. וכל זה אומרים להרבות עגמת הנפש: ולמה

קרבן העדה

בבנין של שמחה. כגון בית חתנות לבנו: אבל אם היה כותלו. של בית שמחה: גוהה. נוטה ליפול: כותלא דגנא ביה. כותל ביתו שהוא ישן בו אבל כותל של בנין שמחה אף אם נוטה ליפול אסור לבנותו: שלא לעשות סעודת אירוסין. בערב שבת: הא לארס. בלא סעודה מותר אפי' בע"ש: מושיב יחידים ביתה. מכאן שארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת בת פלוני לפלוני: במאזנים לעלות המה מהבל יחד. דרשו בויקרא רבה עד שהן עשויין הבל בתוך מעי אמן הם יחד שמעינן דמה' כבר יצאה הזיווגים: וכא הוא אומר הכין. וכאן הוא אומר דאיכא למיחש שמא יקדמנה אחר ויקחנה: אלא שמא יקדמנו אחר בתפילה. דתפילה משנה הגזרה. אפילו כן לא קיימה. אם זכה בה ע"י תפילה אינה מתקיימת לו וימות הוא או היא: ופריך לא כן תני וכו': אבל משיבין את ההדיוטות. שאין יודעין שאסור לשאול בשלום והן שואלין בשלום משיבין להן בשפה רפה והוא הדין בכל תעניות וכיון דתנן היחידים חוזרים ומתענים ממילא ידעינן דאין שואלין בשלום: ומשני לימים שבינתיים נצרכה. דאין היחידים מתענין אלא שני וחמישי וקמ"ל מתני' דאף בשאר ימות השבוע אין בהן שאילת שלום: ניסן של תקופה. והוא כשיגיע השמש לתחלת מזל שור: הדא דאת אמר בשלא ירדו גשמים. קודם ניסן אבל אם ירדו להם גשמים קודם ניסן כשיורדים אחר כך סימן ברכה הן:

הדרן עלך פרק מאימתי

הלכה א מתני' סדר תעניות כיצד. בשבע תעניות אחרונות איירי: את התיבה. הארון שספר תורה מונח בו ובגמרא מפרש טעמא: אפר מקלה. אפר שרפה: דברים כבושין. שכובשין לבו של אדם להחזירו למוטב: ובקבלה. בדברי הנביאים: **גמ'** כאילו גולין. וגלות מכפרת עון: בצינעא. בבית הכנסת: ויתפרסמו. דהוי בזיון: אבותינו חיפו. את הארון זהב ואנחנו מחפין אותו באפר: ולמה

תורה אור

עין משפט נר מצוה

נב
א מיי' פ"ג מתענית הל' ח טוש"ע או"ח סי' תקעה ס"ז

נג
טוש"ע שם בהג"ה

נד
ג טוש"ע שם סי' רמט ס"ב

נה
ד מיי' פ"ו מאיבות הל' ד טוש"ע שם סי' תקנא ס"ב

נו
ק מיי' פ"ס מתענית הל' יא טוש"ע שם סי' תקנד סעיף כ

נז
ו מיי' שם פ"ג הל' ט טוש"ע שם סי' תקעה ס"ז

א
ז מיי' שם פ"ד הל' א טוש"ע שם סי' תקעט ס"א

ב
ח מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם

מסורת הש"ס

לקמן פ"ד הל' ו בבלי פ"ס הל"ב כתובות פ"א הלכה ו

פי' מ"ק יח ע"ב

תוספתא פ"ב

תענית טו ע"א

*בש"ס בבלי איתא וכל אחד ואחד נותן בראשו

שם טו ע"א

מראה הפנים

שלא כותלא דגנאי ביה דווקא אבל אם יש לו בית אחר לדור ולשכיב בו לא שאינו צריך לזה כ"א להרווחה הוא והא דלא הזכיר הש"ס בית חתנות כדאמרי בגמרא משום דזה נכלל ג"כ במה שאמר ליור וכיור הסור ומכ"ש לבנות בית חדש לשמחה שאין לו שכרת גדול לזה ויכול הוא לעשות החופה בביתו ובית חתנות שאמרו לדוגמא בעלמא אמרו וה"ה בכל כיוצא בזה שהיא להרווחה ולשמחה:

הדרן עלך פרק מאימתי

סדר תעניות כיצד וכו'. ונותנין אפר מקלה ע"ג התיבה והרמב"ם ז"ל כתב פ"ד מהל' תעניות כתב ונותנין אפר מקלה ע"ג התיבה ועל גבי ס"ת כדי להגדיל את הבכיה ולהכניע לבם. וכתב הכ"מ איני יודע מנין לו לרבינו שנותנין אפר מקלה ע"ג ס"ת. וגי' הרי"ף ז"ל כך היא בגמרא למה נותנין אפר מקלה על גבי ספר תורה אמר ר' יהודה בן פזי כלומר עמו אנכי בצרה וכך הביא הרא"ש ז"ל ובענין דקאמר למה יוצאין וכו' גרים בבבלי דף יז דר' חייה בר אבא קאמר כהאי דריב"ל דהכא ור"ל אמר גלינו וכו' כדר' חייה בר בא דהכא וקאמר הב"ס מאי בינייהו איכא בינייהו דגלי מבי כנישתא לבי כנישתא וא"כ לר"ל ליכא משום פרהסיא וכדכתבו התוס' ולדידיה למה יוצאין לרחובה של עיר וי"ל דלר"א אין הכי נמי דלאו משום תפלה לא היה צריך לכך אלא משום דגלאו הכי ע"כ דמש שהן מוציאין התיבה לרחובה של עיר משום הך טעמא כלי המדה וצניע היה לנו וכו' מתפללין ג"כ שם:

שירי קרבן

כותלא דגנא ביה. ותימא על הרא"ש והטור שכתבו בשם הירושלמי שלא אסרו אלא בנין של שמחה וסרי שמואל מסיק דאף סתם בנין אסור כל שהוא להרווחה והיינו כסתמא דבבלי דלא מחלק וצ"ע:

שלא לעשות סעודת אירוסין. כתב במג"א בא"ח סי' תמ"ד ותימא האיך יתלוק הירושלמי על מתני' דפ' אלו עוברין דתנן ההולך בע"פ לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו הרי דמותר לעשות סעודת אירוסין לכן נ"ל דה"פ הדא דאת אמר סעודת אירוסין אם אירס קודם לכן אסור לעשות הסעודה בע"ש אבל לארס בע"ש מותר בלא יקדמנו אחר ואז מותר ג"כ לעשות סעודה עכ"ל ועוד האריך בקושיות בסי' רמ"ט אדברי הש"ע ע"ש וקשה לפרש כן דא"כ עיקר חסר מן הספר לכן נ"ל פשוט דאתני' איירי שהולך לאכול סעודת אירוסין בערב בליל פסח ולק"מ ואף שכתב הט"ז בסי' הקמו ס"ק ב' ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ונראה דכ"ש סעודת נישואין הראשונה דהיינו בשבת ערב הרגל ולא אכלו שום סעודה עד הרגל דאסור וכ"מ להדיא בריב"ש שמביא ב"י ע"כ דבריו המוהים שסרי הרב"י כתב כפי' דהריב"ש שוכב דמותר לעשות סעודת נישואין ברגל אם נשאו שניסואין קודם הרגל וכ"כ הרב"י בשם הרמב"ם ורש"י והרשב"א וכ"כ בש"ע סי' הנ"ל סעיף ג' לענין נישואין ובסעיף א' כתב ומותר לארס ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין האירוס בבית ארוסתו בשעת אירוסין ע"כ הא אם אירס קודם הרגל מותר לעשות הסעודה ברגל ותימא על מ"ש המג"א שם ס"ק ב' בשעת אירוסין פי' שלא יעשה האירוסין בסעודה ע"כ מי דחקו לפרש כן הרי הרב"י מתיר אפילו סעודת נישואין שלא בשעת נישואין כ"ש סעודת אירוסין והדבר ברור כמ"ש דמותר לעשות סעודת אירוסין ברגל אם אירס קודם הרגל וניחא דברי הירושלמי ודברי הש"ע בסי' רמט ובסי' תמד ובסי' תקמו:

פוק

הדרן עלך פרק מאימתי

6 2

שנויי נוסחאות (בו"כ) דגנא נד"ו דגנאי. (בוס"ו) דתאמר נד"ו דת אמר.

עמודי ירושלים

אסור לאדם אשה בערב שבת כו'. עי' בש"ג פס"ו דשבת (דף קל"ג ע"א) שהביא דברי הירושלמי הללו וכתב שהייה שם וכן לד"ת ופירש שממעטין בד"ת כדי לעסוק בצרכי שבת ע"ש ולפנינו חסר זה: **ובלבד** ניסן של תקופה. ער"מ הל' תענית פ"ג ה"י שהוא כשהגיע השמש לתחלת מזל שור וברש"י ר"ה (דף ס"ו א') והובא בב"י (סי' תקע"ה) כתב דהוא ל' יום ועי' לח"מ שם שכתב ע"ד הטור לתמוה עליו יען שהוא הבין בדברי הטור שחולק על פי' הר"מ. אולם באמת אינו מוכח כלל וי"ל דגם הטור פי' כהר"מ. ועי' בב"ח שפי' כן בדעת הטור דלא כהלח"מ:

עמודי ירושלים תנינא

אסור לאדם אשה בערב שבת. נ"ב רוקח סי' נ' ומש"ש בפ"א דברכות ס"ם וצ"ל בב"א דתענית:

חדושי הרמ"ש

כותלא דגנא ביה. נ"ל בצ"ל דגנוניה ר"ל של בילה וחופה כמו קסרי גננא לר"א (ברכות ס"ז) ובירושלמי שם מיעבד גנוניה לר"א. וכאתן יונא מתופתו תרגומו נפיק מגנוניה (ערוך) ומפרש שמואל לבנין של שמחה. ובזה מתורץ קושית הש"ך על הרא"ש והטור וכמ"ש בבבלי (י"ד ע"ב) איזהו בנין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו ופרש"י לעורך חופתו ע"כ. ועיינתי אח"ז בב"ס וראית שמפרש כותלא דגנא ביה כלומר כותל שישן בו והיינו בית חתנות כו' עכ"ל. ובכלאים פ"ו מ"ד מעשה שהלך ר"י אצל רי"ש שהלך לכפר עזיז והראהו גפן מודלה על מקצת תאינה כו' והעלהו משם אל בית המגנייה והראהו גפן שהוא מודלה על מקצת שקורה כו' נ"ל ג"כ שהוא בית חתנות:

חדושי הרד"ל

שמואל אמר כותלא דגני ביה. נ"ב הייתי סבר להגיה דגנוכייא כלומר של חופה והיינו בית חתנות דבבלי ועמ"ש בס"ד בליקוטי שם ע"ד הר"ן והרא"ש בזה. שוב נתיישבתי שהעיקר לגרוס כותלא דגנייא והיינו כותל גינה דבבלי מו"ק (נ"ח א') ואכותל גינה שותה ובונה קאי וכדאמרו שם אע"ג דמחזי כמאן דעבד לנטורי פירי: **לא** כן תני כו' והכא תנן עברו אלו ממעטין כו' משמע דבתענית צבור היה מותר בהו. ומשני דנצרכה לימים שבינתיים דמעיקרא היה מותר אבל ביום התענית עצמן היה אסור מתחלה כמ"ש (ודברי המפרש לאסור גם בתענית יחיד זה טעות):

מסורת הש"ס

ולמה תוקעין בקרנות. בשופרות ולא בחצוצרות כדכתיב והריעותם בחצוצרות. ל"א למה תוקעין בשל זכרים כפופין כקרנות: כאילו גועין. כאילו צועקין כבהמה בעלת קרנים ותרחם עלינו: וכולהן בה. ע"י יציאת ביה"ק נמצאו כל העונשים מיתה וגלות ורעבון: על שם עמו אנכי בצרה. כביכול השכינה מצטערת עמנו: כל זמן. שהייתי רואה שעושין כן שנותנין אפר מקלה ע"ג התיבה היה גופי מזדעזע איך נתבזה כלי הקדש בעונינו: הוון שבקין וכו'. היו נכנסין לבתיהן ומניחין הארון כל העם ברחוב עד תפילת מנחה: לא היו מתחלפין עליה כל היום. כלומר שיהא זה משמר וילך לו ויבא אחר וישמר אלא אדם אחד צריך לשמר כל היום כולו כ"ש שלא ילכו כולם ויניחו אותו בלא שומרים: חד אמר. לכך נותנין אפר: וחורנה. ואידך: ה"ג כדי להזכיר זכותו של יצחק רואין אפרו של יצחק כאילו צבור ע"ג המזבח ובלבד אפר. וה"פ איכא בינייהו למ"ד זכותו של אברהם אפי' בעפר כמי סגי ולמ"ד להזכיר זכותו של יצחק בעינן דוקא אפר שהרי הוא ראוי לישרף ע"ג המזבח באפר: ר"י בר פזי, כשהיה יוצא לתענית היה אומר לפני הציבור אחינו כל מי שלא יגיע השמש אצלו ליתן אפר מקלה בראשו יקח עפר ויתן בעצמו בראשו: כדי לפרסמו. בבזיון טפי שאינו דומה המבזה עצמו למתבזה מאחרים: זה ארון. שהוא נסתר בחדרו כחתן: זה תורה. שנמשלה לכלה: זה הנשיא. כי הוא מכהן פאר כחתן ויושב בביתו: זה אב ב"ד. כי ד"ת שהוא מורה נמשלו לכלה: פוק עימן וכו'. צא עמנו וצערך שאתה מצטער על הציבור יעבור שע"י יציאת הנשיא התענית מקובל: לית אינון תענין. אינן התעניתים גמורים כיון שאין הנשיא עמנו: ה"ג כתוב אחד אומר את פני הפרוכת וכתוב אחד אומר את פני פרכת הקדש. וה"פ בפר העלם דבר כתיב את פני הפרכת ולא כתיב הקדש וגבי פר כהן משיח כתיב הקדש וקשיא ליה לכתוב בשניהן בשוה: איתפלגון. פליגי בה ר"א ורבנן: חטא הנשיא. כלו' אע"פ שחטא הנשיא אפ"ה הגדולה והקדושה במקומה עומדת לפיכך כתיב גבי פרו הקדש: אין הגדולה במקומה. שהקב"ה מסלק קדושתו אין שם שום גדולה לא לציבור ולא לנשיא: וחורנא. ואידך: הלמד והמלמד. הנשיא והעם: לפיכך יצאו לחוץ. ויתבזו ואפילו חטא אחד מהן אין הגדולה במקומה: על שם והוציא את הפר וגו'. דכתיב בתרווייהו כך יצאו שניהם ויתבזו ברבים וקרא ל"ק אהדדי כחזקיה: כל מקום שיש משיח. כהן משוח בשמן המשחה והיינו במקדש הראשון עד ימות יאשיהו: יש ארון. לכך כתיב פרכת הקדש לומר כל זמן שיהיה כהן משוח בשמן המשחה יהיה הפרכת לפני הקדש שהוא הארון אבל אם אין משוח אין ארון דיאשיהו גנז ללוחות של שמן המשחה וגנז גם הארון ולכך לא כתיב בפר העלם דבר הקדש ללמד שיש זמן שהפרכת אינו לפני הקדש: ואתיא. הא דחזקי' כי הא דאמר ר"ש בר' ינאי: אש. שלמעלה שהיה רבוץ כארי ע"ג המזבח במקדש ראשון ורוח הקדש לא היה בנביאים משנת שתים לדריוש ואילך: וארצה בו ואכבד. כתיב בנבואת חגי בבית שני: דלמא וכו'. מעשה בר' בא בר זבדי וכו' יצאו להתענית: ואפשר כן. בתמיה וכי אפשר לעשות כן שישים אדם לבו בידו: נשוי

ולמה תוקעין בקרנות לומר חשבינו כאילו גועים כבהמה לפניך א"ר לוי ולמה יוצאין בין הקברות לומר חשבינו כאילו מתים לפניך. א"ר תנחומה וכולהן בה אם מיתה אנו חייבין הרי מתים אם גלות הרי גולים אם רעבון הרי רעבים: ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה. על שם °עמו אנכי בצרה. א"ר זעירא כל זמן דהוינא חמי לון עבדין כן הוה גופי רעד. ביומוי דר' אילא הוון שבקין ארונא ועללין לון א"ל ר' זעירה לא כן *תני לא היו מתחלפין עליה כל היום אלא אחד היה יושב ומשמר כל היום. רבי יודן בי רבי מנשה ור' שמואל בר נחמן *חד אמר כדי להזכיר זכותו של אברהם וחורנה אמר כדי להזכיר זכותו של יצחק מאן דאמר כדי להזכיר זכותו של אברהם בין עפר בין אפר על שם °ואנכי עפר ואפר מאן דאמר כדי להזכיר זכותו של יצחק ובלבד אפר רואין אפרו של יצחק כאילו צבור על גבי המזבח. ר' יודה בר פזי כד הוה נפק לתעניתא הוה אמר קומיהן אחינן כל מאן דלא מטא שמשא לגביה יסב עפר ויתן גו רישיה ובראש הנשיא א"ר תהליפא קיסריא כדי לפרסמו *לא דומה המתבזה מעצמו למתבזה מאחר. כתיב °יצא חתן מחדרו וכלה מחפתה יצא חתן מחדרו זה ארון. וכלה מחפתה זה התורה ד"א יצא החתן מחדרו זה הנשיא וכלה מחפתה אב ב"ד. ר' חלבו אמר לר' יודן נשייא פוק עימן וצערך עבר. א"ר יוסה הדא אמרה אילין תענייתא דאנן עבדין לית אינון תעניין למה דלית נשייא עמן. כתוב אחד אומר °אל פני הכפרת וכתוב אחד אומר °את פני פרכת הקדש ר' אחא אמר איתפלגון ר' אבהו ורבנן חד אמר *חטא הנשיא הגדולה במקומה חטא הציבור אין הגדולה במקומה וחורנא אמר לפי שחטאו הלמד והמלמד לפיכך יצאו להוץ ויפרסמו על שם °והוציא את הפר אל מחוץ למחנה. תני חזקיה רמז כל מקום שיש משיח יש ארון וכל מקום שאין משיח אין ארון ואתייא כיי דמר ר' שמואל בר ינא בשם ר' אחא *חמשה דברים היה המקדש האחרון חסר מן הראשון ואלו הן אש וארון ואורים ותומים ושמן המשחה ורוח הקודש על שם °וארצה בו ואכבדה ואכבד כתיב חסר ה"א אלו חמשה דברים שהיה המקדש האחרון חסר מן הראשון. *דלמא ר' בא בר זבדא ורבי תנחום בר עילאי ור' יאשיה נפקוי לתעניתא דרש ר' בא בר זבדא °נשא לבבנו אל כפים ואיפשר כן אית בר נש דנסב ליביה ויהיב גו ידיה. אלא מהו נשא נשוי

פני משה

ולמה תוקעין בקרנות. של בהמה שהן השופרות כדתנן בפ"ג דר"ה הבנה כתעניות בשל זכרים כפופין: וכולהון בה. יכל הטעמים כלולין בזה שיוצאין בין הקברות כדמסיים וחזיל: עבדין כן. שנותנין אפר מקלה על גבי התיבה הוה גופי רעיד ומזדעזע: הוון שבקין ארונא. ברחובה של עיר ונכנסין לבתיהן וא"ל ר"ז דלא נכון לעשות כן ולהניחו לבדו שאין זה דרך כבוד: דלא כן תני. בתוספתא פ"ק לא היו מתחלפין עליה להיות זה הולך וזה יושב ומשמר ואח"כ מתחלפין אלא אחד היה יושב ומשמרה כל היום ומעיינן מיהת דאין להניחה לתיבה לבדה. ובתוס' כתוב ולא היו מתעלפין עליה. וע"ם הוא: כל מאן דלא מטא משמשא לגביה. שלא הגיע שמש הכנסת אצלו ליתן האפר על ראשו יקח הוא לבדו ויתן על ראשו ומפני שהיה הוא הראש והשמש נתן על ראשי אמר כן כדי שלא להראות חשיבות לעיני העם שהם לבדם נותנים אותו על ראשם: כדי לפרסמו. חשיבותו דלא דימה וכו' ולפי חשיבותו מתבזה הוא: פוק עמן. לרחובה של עיר וצערך עבר בכך שאתה רואה היאך מתנהגין: דלית נשייא עמן. שאין הנשיא עמנו ואין יכולין לנהוג כדתנינן: כתוב אחד וכו'. זה לא שייך כאן דזה לא נאמר אלא בפר יוה"כ שהזאתו על פני הכפרת וט"ס הוא וכצ"ל כתוב אחד אומר את פני הפרכת גבי פר העדה כתיב ולא כתיב הקדש וכתוב אחד אומר גבי פר המשיח והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרכת הקדש: חטא הנשיא הגדולה במקומה. לאו דוקא הנשיא אלא כלומר המשיח והצבור לא הטאו הגדולה במקומ' והלכך כתיב הקדש אבל כשחטא הצבור כביכול אין הגדולה במקומה ולא כתיב הקדש: ואחריגא אמר. מילתא אחריתא הוא לפי שחטאו הלמד זה הצבור וכו' ולפיכך יצאו לחוץ קרבנותיהם ועל שם זה כתיב והוציא את הפר וגו' בשניהם: רמז לך כל מקום שיש משיח. המשוח בשמן המשחה יש ארון וכו' ואתיא כהאי דאמר וכו' בפ"ב דמכות בהלכה ו' המשחה דברים וכו' שבאותו זמן שגנז יאשיהו המלך את הארון נגנז ג"כ שמן המשחה: דלמא. מעשה בר' בא וכו' שיצאו ביום התענית ודרש להו ר' בא בר זבדי נשא לבבינו וגו' וכי אפשר שיקח בר נש לבבו ויתן לתוך ידו אלא מהו נישא דקאמר לשון שיווי הוא נשוה

עין משפט נר מצוה

ג

א מיי' פ"ד מהל' תעניות הלכה א

שירי קרבן

לפי שחטאו הלמד וכו'. כתוב בי"מ וצ"ע מה ענין זה לזה והאריך בדברים דחוקים ורחוקים מן הפשט ע"ש לכן נראה לי פירש שכתבתי עיקר:

מראה הפנים

פוק עמן וצערך עביר. הר"ן ז"ל הביא לזה בפ"ק וגריס וצערך עביד. וכהא דאמר הדא אמרה אלין תעניתא דאנן עבדין לית אינון תעניין למה דלית נשיא עמהון: כתב וזהו שאמרו אין תעניות צבור בבבל אלא ט' באב בלבד ולא בבל בלבד אמרו אלא בגין

בחו"ל כבבל כמו שאמרו אין דנין דיני קנסות בבבל ופלפל שם בזה ומסיק דכי אמרינן הכי הני מילי לענין חמשה עינויים שאין כח בתענית יחידים להשוות תענית שלהם לתענית יוה"כ שהוא על כל ישראל ומשום הכי לא מיתסר בעינויין הללו אלא תענית דומיא דידיה דהיינו תענית צבור שהוא מקובל על כל ישראל אבל לענין נעילה וכ"ד ברכות והתרעה לא אמרו שכיון שכל הצבור מצטרפין להתענות ראוים הם לכך: לפי שחטאו הלמד והמלמד. למאי דפרישית בפנים להדבתרה קאי ומילתא אחריתא היא. א"נ מאי איתפלגון דקאמר לכך נראה דאדלעיל קאי דמה מפרש הא דלא כתיב בפר העדה הקדש משום דאם חטא הצבור אין הגדולה במקומה עלה פליג אידך וקאמר דאי משום חטא הצבור בלחוד לא הוה קפיד הכתוב אלא דהיינו טעמא לפי שבפר העדה חטאו הלמד זה הצבור והמלמד זה הב"ד כדדרשו חז"ל דכתיב ונעלם הדבר מעיני הקהל וכו' הלכך לא כתיב כאן הקדש והאי לפיכך יצאו לחוץ וכו' מילתא אחריתא היא לזה קאי אבניהן פר המשיח ופר העדה דבתרווייהו כתיב והוציא את הפר א"נ משום דבפר העדה מסיים אותו הכתוב והוציא וגו' חטאת הקהל הוא והיינו דקאמר ויתפרסמו והכל אפר העדה קאי:

שנויי נוסחאות (ס"י"א) ומשמר בד"ו ומשמרה. (סוכ"ח) אל פני הכפורת (ויקרא ט"ז). (סוכ"ס) אחד בד"ו אחר. (סול"ג) ויפרסמו בד"ו ויתפרסמו. (סול"ס) נפקוי בד"ו נפקון.

עמודי ירושלים

ר' יהודה בר פזי כד הוי נפיק לתעניתא כו' יסב עפר ויתן גו רישיה. בב"ר (פמ"ט) הגירסא יסב איהי קיטמא ויהיב ברישיה. ועי' במתנות כהונה שם שפי' דמזה מוכח דס"ל דוקא קיטמא צריך ולא עפר ע"ש. וראיתי בנכחר מפנינים שם שתמה מאד על המתנות כהונה מדברי הירושלמי הללו וע"כ הניח גם שם דבמקום קיטמא צ"ל עפר ע"ש. ולא ראה פרש"י בביאורו למ"ר כתב כדברי המ"כ וז"ל דהוי מכריז בציבורא ואמר בשעה שהיו מתענין ונותנין אפר מקלה בראש כל אדם והיה מכריז ואומר כל דלא מטי בלוחא דציבורא לגביה למיתן קיטמיה ברישיה יסב איהו נופיה קיטמא בריביה והיינו פליגי דלמ"ד להזכיר זכותו של אברהם דכתיב ביה עפר דקסבר עפר נמי נותנין פליגי אהא דר' יודן דאמר קיטמא ולא עפרא כו' בנמ' דתענית ירושלמי עכ"ל מבואר דגם בירושלמי כאן היתה גירסתו קיטמא ולא עפרא ומה שתמה דבשלמא אם הגירסא עפר שפי' היה האנשים יכולים ליקח עפר מהרחוב אבל אם הגירסא אפר כירה מאין היה להם ברחוב אפר כירה ע"ש. נק"מ דהאפר כירה היה מוכן ברחוב ורק השמש נתן אותו בראש כל אדם בכדי לבייש שאינו דומה מתבייש כו' ולאותן האנשים שלא הגיע השמש שהיו עומדין מרחוק היה הם בעצמם לוקחים מאפר כירה המוכן ברחוב ולק"מ:

*נשוי ליבינן לכף ידינן ואחר כך אל אל בשמים כך אם יהיו השרץ בידו של אדם אפילו טובל במי שילוח או במי בראשית אין לו טהרה עולמית השליכו מידו מיד טהר. דרש ר' תנחום בר עילאי °ויכנעו שרי ישראל והמלך ויאמרו צדיק ה' ובראות יי' כי נכנעו היה דבר יי' אל שמעיה לאמר. נתענו אין כתיב כאן אלא נכנעו לא אשחיתם. דרש ר' יאשיה °התקוששו וקושו *נתקושש גרמן עד דלא נקושש חורנין בגין דאית הכא בני נש דאמרון עלי לישן ביש גבי ר' יוחנן. אלא כל עמא לדינה אמרין הוה תמן ר' חייה ור' איסי ורבי אימי וקמון ואזלון לון. *א"ר לעזר שלשה דברים מבטלין את הגזירה קשה ואלו הן תפלה וצדקה ותשובה ושלשתן בפסוק אחד °ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו זו תפלה ויבקשו פני זו צדקה כמה דאת אמר °אני בצדק אחזה פניך °וישבו מדרכיהם הרעים זו תשובה אם עשו כן מה כתיב תמן °ואני אשמע השמים ואסלח לחטאתם וארפא את ארצם. ר' חגיי דרש הדא דר' לעזר כל שעה בתעניתא. א"ר לעזר סוף שתא כשתא מן עפר קיטא לסיתוא נפח צפונה יצף לבניך. *כל שנה שאין מתריעין עליה בראשונה סוף שמתריעין עליה בסופה כל שאינה חסה על פירות חבירתה סוף שהיא מאבדת פירותיה. א"ר אחא ורוב היין מחמיץ אית הוה סבין בציפורין כד הוות רביעתא קדמייתא הוה מריחין בעפרא וידעין מימור מימי שתא. א"ר לעזר °הכזה יהיה צום אבחרהו אלא יום ענות אדם נפשו אין זה צום שאני חפץ בו ואי זהו צום שאני חפץ בו °הלא זה צום אבחרהו. פתח חרצבות רשע התר אגדות מוטה וגו' הלא פרוש לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית מה כתיב בתריה אז תקרא ויי' יענה וגו'. *אמר רשב"ל כתיב °ואד יעלה מן הארץ עלה שבר מלמטן מיד הגשמים יורדין א"ר ברכיה כתיב °יערף כמטר לקחי כפו עורפן לתשובה מיד הגשמים יורדין. רבי ברכיה עבד תלת עשרה תעניין ולא נחת מיטרא ובסופה אתא גוביי עאל ואמר קומיהון אחינן חמון מה דאנן עבדין לא דא היא דנבייא מקנתר לן °על הרע כפים להיטיב מריעין זה לזה בכפים ומבקשין טובה. השר שואל איכן הוא השוחד ליקח והשופט בשילום שלם לי ואשלם והגדול דובר הוות נפשו הוא ויעבתוה עבדוה עביא עבדוה קליעה דהובין. ומן פסק לה טובם כחדק טבא דבהון כאילין חידקיא. ישר ממסוכה ישרא דבהון כאילין סוכייא יום מצפיך פקודתך באה יום שציפינו לרווחה בא עלינו גוביי עתה תהיה מבוכתם מן גוא דאינון בייכן ובכון ובכון ונחת מיטרא. אמר רבן שמעון בן לקיש תשובה של רמיות עשו אנשי נינוה *מה עשו רבי חונה בשם ר"ש בן חלפותא העמידו עגלים מבפנים ואימותיהם מבחוץ סייחים מבפנים ואימותיהם מבחוץ והוון אילין געיי מן הכא ואילין געיי מן הכא אמרין אין לית מתרחם עלינן לינן מרחמין עליהון הה"ד °מה נאנחה בהמה נבכו עדרי בקר וגו'. א"ר אחא בערביא

פני משה

נשוי ליבינון לכף ידינו שיהו נקיים הכף ידים מן הגזל ומן העבירות והלבבות יהו נקיים ואח"כ נתפלל אל אל בשמים וכך הוא אם יהיה השרץ בידו וכו' אינו מועיל לו טהרה עולמית ולכך צריך שיתקנו בתשובה מקודם התפלה: ויכנעו שרי ישראל והמלך וגו'. פסוק הוא בד"ה ב' י"ב גבי רחבעם מלך יהודה: אל שמעיה לאמר נכנעו לא אשחיתם. נתענו לא כתיב כאן אלא נכנעו לכן לא אשחיתם שהעיקר הוא הכנעה לא התענית בלבד: התקוששו וקושו. אמר לפניה. ולשון התפעל הוא נתקושש גרמן בתחלה עד דלא נקושש חורנין בגין וכו'. שיש כאן בני נש המספרים עלי לשון הרע גבי ר' יוחנן והם באים להוכיח אחרים אלא כל עמא לדינא כלומר כ"ע יבאו לדין על מעשיהם: אמרין הוה תמן ר' חייה וכו' וקמו ואזלון לון שיסברו העם שעליהם הוא מרמז ולא יחשדו לאחרים: שלשה דברי' מבטלין את הגזירה קשה וכו'. קצת מזה נזכר לקמן פ' חלק בהלכה ב': הדא דר"א ג' דברים וכו' דריש להם בכל תעניתא לעורר לבבות השומעין: סוף שתא כשתא. כלומר סוף השנה תלוי במעשה דריש השנה כדלקמן כל שנה וכו': מן עפר קיטא לסיתוא. משל הוא מאבק ועפר של הקיץ הכנס לך לימות החורף נפח לפונה אם רוח הצפונית החזקה נושבת יצף לבניך ראה שילופו הלבנים שלך לחזק הבית. כך הוא כל שנה וכו' וכל שאינה חסה על פירות חבירתה ומאבדת אותם סוף שהוא מאבדת פירותיה וכך היא דבר זה אם אינם משגיחין על עצמן בתחילה לתקן מעשיהם סוף שיתחרטו באחרונה: ורוב היין מחמיץ. אם אינם משגיחין עליו בתחלה וזה נ"כ דרך משל הוא: אית הוה סבין. זקנים היו בצפורי כשירדה רביעה ראשונה היו מריחין בעפר הארץ והיו יודעין לומר ממימי השנה כמה יהיו ואם יהיו בעתם וטובים: אמר ר' אלעזר הכזה וגו'. רגיל היה לדרוש בתעניות פסוקים אלו: ואיד יעלה וגו'. דריש איד לשון שבר כלומר אם ישברו לבבם ויהיו נכנעים מלמטן וכו': ובסופה. ובסוף התענית בא הארבה על הארץ ונכנס ודרש לפניהם פסוקי מיכה שהי' מוכיחן לישראל על הרע כפים להיטיב וכו': שלם לי. טובה להטות המשפט על ידי ואשלם לך בפעם אחרת כשיבא דינך לפני: ויעבתוה עבדוה עביא. להטא כמעשה קליעות עבות: ומאן פסק לה. ומי יפסוק את קליעה עבה זו: טובם כחדק. הטוב שבהם הוא כאילין חידקייא הסדקים של החטא והיושר שבהם הוא כאלו הטובים והקוצים: יום מצפיך וגו'. כך אנו יום שצפינו וכו' ומתוך כך נתרבתה הבכייה בהם ובכו וחזרו ובכו ונחת מיטרא: תשובה של רמיות וכו'. נבוכו עדרי בקר וגו' כמו שהיו אנשי נינוה עושים: בערביא

קרבן העדה

נשוי ליבינן וכו'. נשים לבינו לעיין במה שבכף ידינו מן הגזל והחמס: נתענו אין כתיב אלא נכנעו. אלמא אין התענית גורם אלא הכנעת הלב: נתקושש גרמין. נקשט עצמינו קודם שנקשט אחרים: בגין דאית וכו'. באשר שיש כאן בני אדם שאמרו עלי לשון הרע לפני רבי יוחנן לכן אני מקשט את עצמי שאני נקי בדבר זה: אלא כל עמא לדינא. יבואו לפני כל העם לדין: אמרין וכו'. אמרו שהיו שם בשעת הדרשה ר"ח וכו' וקמו ואזלו להם לפי שפגע בכבודם שהיה לו להזמין לדין אותן אנשים לפניהם: ג' דברים. בהדי הדדי: כל שעה בתעניתא. בכל תענית דרש דבר זה שאין התענית גורם אלא התשובה: סוף שתא. כרישא כדמפרש בסמוך: מן עפר וכו'. משל הוא מעפר ואבק של הקיץ נעשה בסתיו טיט כך מתחלת השנה מכינים לסופה: נפח לפונה. משמנשב רוח צפון והגשמים נעצרים: יצף לבניך. תגלה בניך הקטנים לחוץ שאף הם יתפללו: כל שנה שאין מתריעין עליה בראשונה. כגון דאתייליד אונסא ולא תקעו: סוף שמתריעין עליה בסופה. שע"י צרות צריכין להתענות ולהריע: כל שאינה חסה על פירות חברתה. להוליא מעשרותיו כראוי: סוף שהיא מאבדת פירותיה. שהגשמים נעצרין: ורוב. וע"פ רוב ע"י עיכוב המעשרות היין מחמיץ. ל"א ורוב הגשמים מחמיץ היין: אית הוה וכו'. היו זקנים בציפורי כשהיתה רביעה ראשונה היו מריחין בעפר וידעו לומר כמה יהיו מימי השנה אם רב או מעט: אלא יום ענות אדם נפשו. לחוד: עלה שבר מלמטן שהבריות שוברים לבם האבן והזונה דרשו איד לשון שבר כמו שמח לאיד לא ינקה: כפו עורפן לתשובה. וה"ק כמו שעורפין למטר ע"י תשובה כך יהיה לקחי עורפן או ללקחי והוא תורתי יהיו עורפין כך שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה: ר"ב עבד י"ג. תעניות כמו ששנינו במתניתין ולא ירדו הגשמים ובסוף תעניתם בא הארבה והשחית את יתר הפליטה: עאל. נכנס ודרש לפניהם אחינו ראו מה שאנחנו עושין אין זה כמו שהנביא מוכיח לישראל: ומבקשים טובה. בתמיה: עבדוהו עביא. עשו את הרעה מעשה עבות וקליעה של חטאים: ומן וכו'. ומאן מתיר להקליעה הלא טובם כחדק הטובים שבהם הוא כקוצים: ישרה דבהון. האיש ישר שבהם הוא כברקונים: ה"ג מן גו דאינון בייבין ובכון. מתוך שהן מייבבין ובוכין הם נענין: ובכון. והיה גם הציבור בוכה מתוך תוכחתו של רבי ברכיה ונענו גם הם וירדו גשמים: של רמיות. שעשו רמיות בתשובתם כדי שירוחמו: סייחים. חמורים וסוסים קטנים: והוו אילין וכו'. והיו אלו העגלים צועקים מבפנים ואלו הפרות צועקים מבחוץ שיותר ממה שהעגל רוצה לינק וכו': אמרין. לשמים אם אין את מרחם לית אנן מרחמין על אלו: בערביא

מסורת הש"ס

תענית טז ע"א
סנהדרין יח ע"א
סנהדרין פ"ו הלכה ב וב"ר פמ"ד ופי' ר"ה פ"א ה"ג
ר"ה פ"א ה"ג
ב"ר פי"ג
תענית טו ע"א

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ב מהלכות תעניות הל' ג

שירי קרבן

בגין דאית הכא וכו'. כתוב בי"מ מפני שיש כאן אנשים שאמרו עלי לשון הרע אצל ר"י אלא כל העם יעמדו לדין לפני ה' ולכן ראוי להם לבקש מחילה על חטאתם ונו"א נהשט גרמיי כי החכמים שהוכיחו האחרים צריך שיזכו הם תחלה ואמרו שהיו שם ר"ח ור"א ור"א וקמו והלכו משם שהקפידו עליו שהיה מקנתרן בדברים אלו כי הם היו אותן שדברו עליו ע"כ ותימא שח"ו שיאמרו שני תלתא שבי ליסנא בישא על ר"י לכן נ"ל שפי' בקונט' עיקר:

רמז

שנויי נוסחאות (פו"ב) יהיו בד"ו יהיה. (פו"י) דאמרון בד"ו דאמרין. (פוי"ס) אשמע השמים במקרא אשמע מן השמים. (פיכ"ו) הווה בד"ו הוו. (פו"כ) פרוש במקרא פרס. (פול"ו) כפו בד"ו כפי. (פומ"ח) בכפים בד"ו בכפינו. (פומ"ב) ואשלם והגדול בד"ו ואשלם לך והגדול.

בערביא עבדין כן °ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלקים בחזקה מהו בחזקה אר"ש בן חלפותא *חציפא ^ז^נצח לכשירא כל שכן לטובתו של עולם. °וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם א"ר יוחנן מה שהיה בכף ידיהם החזירו מה שהיה בשידה תיבה ומגדל לא החזירו. כתיב °וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל יי' אלהיכם כי חנון ורחום הוא אריב"ל אם קרעתם לבבכם בתשובה אין אתם קורעין בגדיכם לא על בניכם ולא על בנותיכם אלא על יי' אלהיכם למה כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן *ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים מאריך רוחו עם הצדיקים ומאריך רוחו עם הרשעים. *ר' אחא ר' תנחום בי ר' חייה בשם רבי יוחנן ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים מאריך רוחו עד שלא יגבה התחיל לגבות מאריך רוחו וגובה. *אמר רבי חנינה מאן דאמר דרחמנא וותרן יתוותרון בני מעוי אלא מאריך רוחיה וגבי דידיה. אמר רבי לוי מהו ארך אפים ^ז^רחיק רגיז למלך שהיו לו שני ליגיונות קשים אמר המלך אם דרים הן עמי במדינה עכשיו בני המדינה מכעיסין אותי והן עומדין אותן אלא הריני משלחן לדרך רחוקה שאם הכעיסו אותי בני המדינה עד שאני משלח אחריהם בני המדינה מפייסים אותי ואני מקבל פיוסן כך אמר הקדוש ברוך הוא אף וחמה מלאכי חבלה הן הרי אני משלחן לדרך רחוקה שאם מכעיסין אותי ישראל עד שאני משלח אצקן ומביאין ישראל עושין תשובה ואני מקבל תשובתם הה"ד °באים מארץ מרחק מקצה השמים וגו'. אמר ר' יצחק ולא עוד אלא שנעל בפניהן הה"ד °פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו עד דו פתח עד דו טרד רחמוי קריבין. תני בשם רבי מאיר °כי הנה ה' יצא ממקומו יוצא לו ממדה למדה יוצא לו ממדת הדין למדת רחמים על ישראל. כתיב °לא איש אל ויכזב *ר' שמואל בר נחמן ורבנן. רבי שמואל בר נחמן אמר הקדוש ברוך הוא אומר לעשות טובה לא איש אל ויכזב. אומר לעשות רעה ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה. *ורבנן אמרי לא איש הוא שעשה דבריו של אל כאילו אינן °למה ה' יחרה אפך בעמך. °ובן אדם ויתנחם לא בן עמרם הוא שעשה לאל שיתנחם °וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו אמר רבי אבהו אם יאמר לך אדם אל אני מכזב הוא בן אדם אני סופו לתהות בו שאני עולה לשמים ההוא אמר ולא יקימנה. רבי אחא בשם רב אין תענית עכשיו אמר רבי יוסה הדא אמרה אילין תענייתא דאנן עבדין לית אילין א"ל כן אמר רב כל תענית שאינה נעשית כתיקנה עליה הכתוב אומר °נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה:

הלכה ב מתני'

^ה^ *עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקן כדי שיהא לבו שלם בתפלה ^ו^ ואומר לפניהן עשרים וארבע ברכות שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ^ז^ ואלו הן זכרונות ושופרות °אל ה' בצרתה לי °אשא עיני אל ההרים °ממעמקים קראתיך ה' °תפלה לעני כי יעטף: **גמ'** *תני ^ז^ ושפל בדך ונות תשחורת ורגיל בחכמה ורגיל באגדה ויש לו בית ושדה. תנינן ^ס^ וביתו ריקן ואת אמר הכין. יש לו בנים ובנות אם אין להן מעבירין כל מה שירצו. *ולמה שמנה עשרה. א"ר יהושע בן לוי כנגד שמנה עשרה מזמורות שכתוב מראשו של תילים עד °יענך יי' ביום צרה. *אם יאמר לך אדם תשעה עשר הן אמור לו °למה רגשו לית היא מינון מיכן אמרו המתפלל ואינו נענה צריך תענית. א"ר מנא

רמז

קרבן העדה

בערביא. עושין כן ביום התענית: מהו בחוקה. דמשמע בכח וגילות: חליפא נלח לכשירא. חליף מגלח לעניו וכשר כל שכן כלפי שמיא מהני: כ"ש לטובתו של עולם. מי שהוא מבקש טובתו של עולם שיהא מנולח מן הבריות בתשובתן: מה שהיה בכף ידיהם החזירו. אבל מה שהיה מכוסה מן העיני' לא החזירו: אין אתם קורעין בגדיכם. כדרך האבל שחייב בקריעה: אלא על ה' אלקיכם. תבטחו ואליו תשובו ואין אתם צריכין לכלום וא"ת מרוב המרד שמרדנו בו אי אפשר שישמע לנו לכך אמר כי רחום וגו': מאריך רוחו עם הצדיקים. להראות להם פנים שוחקות וכן לרשעים מאריך מלהראות לו פנים זועפות: התחיל לגבות. כשהאריך לו ולא שב בתשובה מאריך רוחיה וגובה אחת לאחת ולא הכל ביחד אולי ישוב מתוך צרה והיינו אריכת ב' כעסים: וותרן. לעבור על כל פשעים: יתוותרון בני מעוי. יותרו קשרי בני מעיו וילאו בתחלואים: מאריך רוחיה. כעסו אולי ישוב: וגביה דידיה. כשאינו שב: רחיק רגיז. שהרחיק הדברים הנצרכים להרוגז: ה"ג לגיונות קשים: ה"ג עד דו פותח עד דו טריק. וה"פ עד שהוא פותח אוצרו ועד שהוא נועל כל אוצר ואוצר האדם שב ורחמי ה' מתקרבים: יוצא לו ממדה למדה. דאל"כ מהיכן יוצא הלא מלא כל הארץ כבודו: לעשות טובה. אינו חוזר אע"פ שיחטאו אח"כ אבל אם אמר לעשות רעה חוזר אם יחזרו בתשובה לפניו: לא איש הוא ויכזב. בתמיה וכי לא איש עשה דבריו של אל שחוזר בהן וזה אחת משבחותיו של המקום ב"ה: בן אדם אני. לדוק וכשר: סופו לתהות בו. סוף שיתחרט כשיכנה אותו: שאני עולה לשמים. כדור הפלגה שאמר נעלה ונבקיעה: ולא יקימנה. בניינים שאני עושה לעלות עליו לא יהיה להן תקומה כמעשה דדור ההפלגה: אין תענית עכשיו. לפי שאין הנשיא עמנו כדאמר לעיל בריש פרקין:

הלכה ב מתני' ורגיל. כולא מתניתין מפורשת בגמרא:

גמ' ושפל ברך. עניו: ה"ג ונוח לתשחורת. לעבודת המלך מלכו של עולם כ"פ הערוך ל"א לאדם בחור ששערותיו שחורות: ויש לו בית ושדה. שמכוין לבו בתפלתו על הגשמי' ופריך תנינן וביתו ריקן. ואת אמרת שיהיה לו בית ושדה א"כ אין זה ביתו ריקן ולא משני מידי אלא תרי תנאי ניהו: אם אין להן. מי שיש בו כל המדות הללו: ולמה י"ח ברכות מתפללין בכל יום דאע"ג דתפלה מן התורה נוסח התפלה חכמים תקנוהו וטעמא בעי: למה רגשו. אינו מן המניין דאשרי ולמה רגשו חדא פרשתא ניכהו: צריך תענית. והיינו יענך ה' ביום צרה א"כ יענך לשון תענית:

רמז

פני משה

בערביא עבדין כן. שאינם מרחמים על בהמותיהן: חליפא נלח לכשירא. מי שהוא חליף נוצח להכשר וכל שכן לטובתו של עולם כביכול ואפי' כלפי שמיא מהני: מאריך רוחו וגיבה. מעט מעט: רחיק רגיז. שמרחיק למקום רחוק להאף והרוגז משל למלך וכו': פתח ה' וגו'. מכלל שנועל בפניהם דעד דהו"ז פתח ודהוא טרד בזה רחמוי קריבין עליהם: לא איש הוא וכו'. זה משה: אם יאמר לך אדם אל אני. ודאי מכזב הוא ואם אומר בן אדם אני וסופי לתהות בו ככן אדם מפני שאני עולה לשמים ההוא אמר ולא יקימנה: אין תענית עכשיו. בזמן הזה אין דין תענית הנשנה במתני': לית אילין. אינן תעניות גמורין:

הלכה ב מתני' עמדו בתפלה וכו' ורגיל. יודע סדר התפלה: ויש לו בנים וביתו ריקן. שאין בביתו במה להתפרנס את בניו ומתוך שנפשו עגומה עליו ולבו נשבר מתפלל הוא בכוונה. א"נ ביתו ריקן מן העבירות שלא יהא גם בבניו ובני ביתו בעל עבירה ושלא יצא עליו שם רע בילדותו: ומוסיף עליהן עוד שש. ברכות ואומרן בין גואל לרופא: זכרונות ושופרות. כל הפסוקים כמו שאומרים בר"ה: *ר' יהודה אומר לא היה צריך לומר וכו'. שאין אומרין זכרונות ושופרות אלא בר"ה וביובלות ובשעת מלחמה. ואין הלכה כר' יהודה: ואומר חותמיהם. אחר זכרונות חתימת זכרונות וכן אחר שופרות חתימת שופרות וכן אחר כולם כדמפרש ואזיל לקמן:

גמ' תני. וכן צריך להיות שפל בירך ונוח לתשחורת כדתנן בתבית: תנינן וביתו ריקן ואת אמר הכין. בתמי' ויש לו בית ושדה: יש לו וכו'. כלומר אלא אימא ויש לו בנים ובנות ומשום דבמתניתן לא הוזכר בנות ומוסיף בברייתא: אם אין להם. אדם כזה מעבירין לפני התיבה כל מי שירצו ונראה הגון בעיניהם: ולמה שמונה עשרה. עיקרא דמילתא שנויה הוא בפ"ד דברכות עד סוף הלכה והגב מייתי לה הכא: עד יענך ה' וגו'. וסוף המזמור יהיו לרצון אמרי פי שזהו רומז על סיום ברכות התפלה ומה"ט נמי אמרי' פסוק זה אחר תפלת י"ח: אם יאמר לך אדם תשעה עשר הן. המזמורים: למה רגשו לית הוא מינון. אינו מן המנין בפני עצמו דאשרי ולמה רגשו הדא פרשתא היא: מכאן אמרו. מרמז הפסוק יענך וגו' שהוא אחר י"ח מזמורים למדו ג"כ שהמתפלל ולא נענה צריך תענית וזהו יענך ה' בי ם צרה:

רמז

מסורת הש"ס

עי' סנהדרי קי

ערובין כב ע"א

פסיקתא פ' שובה

ירושלמי ביצה פ"ג הל' ח ושקלים פ"ה הלכה א ובבלי ב"ק נא

ב"ר פ' נג

במ"ר פ' כג

תענית טז ע"א

ב"ק מז ע"א

ברכות פ"ד הלכה ג

עיין ברכות ט ע"ב

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ד מתענית הל' ג טוש"ע או"ח סי' תקעט ס"ה

ו
ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ב

ז
ג מיי' שם הל' ד טור או"ח שם

ח
ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם ס"א

ט
ס מיי' שם ופ"ח מתפלה הל' יא טוש"ע שם וסי' נג סעיף ד

*שייך לכל

גליון הש"ס

^ז^צ"ל נלח לכישא. וכן הוא בילקוט ובפסיקתא ועי' בערוך ערך חלף:

^ז^עי' בתוספות ר"ה דף יז ע"ב ד"ה שלש:

שנויי נוסחאות (סוכ"ד) עומדין אותן בד"ו עומדין ומבלין אותן. (סו"ל) ומביאין בד"ו ומביאן. (סול"ו) הדין למדת בד"ו הדין ובא למדת.

תורה אור

רמז לתלמיד חכם הוא שאדם צ"ל לרבו תישמע תפילתך. *רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חליות שבשזרה שבשעה שאדם עומד ומתפלל [א] צריך לשוח בכולן מה טעמא °כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. ר' לוי אמר "כנגד שמונה עשר אזכרות שכתוב °בהבו ליי' בני אלים. א"ר חונה אם יאמר לך אדם שבעה עשר הן אמור לו של מינים כבר קבעוה חכמים ביבנה התיב ר' לעזר בי ר' יוסי קומי ר' יוסי והא כתיב °אל הכבוד הרעים א"ל *והתני [ב]כולל של מינים ושל פושעים במכניע זדים של זקנים ושל גרים במובטח לצדיקים של דוד בבונה ירושלם אית לך מספקה לכל חדא וחדא מינהן. *ר' חנניה בשם ר' פנחס כנגד שמנה עשר פעמים שאבות כתובין בתורה אברהם יצחק יעקב אם יאמר לך אדם תשעה עשר הן אמור לו °והנה יי' נצב עליו ויאמר לית היא מינון. ואם יאמר לך אדם שבעה עשר הן אמור °ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק מינון הוא. *רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן כנגד שמנה עשר ציווין שכתוב בפרשת משכן שני א"ר חייא בר אדא ובלחוד מן °ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן עד סופיה דסיפרא. *שבע של שבת מניין א"ר יצחק כנגד שבעה קולות שכתוב °בהבו ליי' בני אלים א"ר יודן ענתונדריא כנגד שבע אזכרות שכתוב °במזמור שיר ליום השבת. תשע של ר"ה מניין אמר ר' בא קרתיגנא כנגד תשע אזכרות שכתוב בפרשת חנה וכתיב בסופה °יי' ידין אפסי ארץ. עשרים וארבע של תעניות מניין ר' חלבו ורבי שמואל בר נחמן תריהון אמרין כנגד עשרים וארבע פעמים שכתוב בפרשת שלמה רנה תפילה תחינה. *ר"ז בשם ר' ירמיה [ג] יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע והיכן הוא אומרה בין גואל ישראל לרופא חולים [ג] ומה הוא אומר עננו יי' עננו בעת ובעונה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו ואל תסתר פניך ממנו ואל תתעלם מתחינתינו כי אתה יי' אל חנון ורחום עונה בעת צרה פודה ומציל בכל עת צוקה °ויצעקו אל יי' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם בא"י העונה בעת צרה. ר' ינאי בי ר' ישמעאל בשם רשב"ל אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע ואיכן הוא אומרה ר' זעירה בשם רב חונה אומרה בלילי

פני משה

רמז לת"ח הוא וכו'. לפי שלאמר י"ח כתיב יענך לשון נוכח וזהו רמז שצריך לומר לרבו אחר שהתפלל י"ח תקיבל ותשמע תפלתך ולפיכך כתיב לשון נוכח ולא כתיב ענני ה' וגו' ומדרך ארץ הוא שיאמר התלמוד לרבו כן: אם יאמר לך אדם שבעה עשר הן. ברכות התפלה אינם אלא י"ז וזהו כדתני בתוספתא ומייתי לה למאי דמסיק לקמן דתנינן כולל של דוד בבונה ירושלים וא"כ לא הוו אלא י"ז מקודם שתקנו ברכת המינין: אמור לו של מינים כבר קבעוה חכמים ביבנה. ומשלים לי"ח ברכות: והא כתיב אל הכבוד הרעים: וה"ז ג"כ הזכרה ולמה לא תקנו עוד ברכה אחת נגד שם זה: א"ל והא תני כולל וכו'. בתוספתא סוף פ"ג ומייתי לה התם נמי לעיל בפ"ב בהלכה ד' וכלו' ולטעמיך תיקשי לך דהשתא הוו להו טפי דהא למאי דהיו כוללין מעיקרא גם של דוד בבונה ירושלים בחדא ברכה ולא הוו אלא י"ז ולפיכך תקנו ברכת המינין להשלים י"ח והשתא שחזרו והנהיגו להלק לשל דוד ושל בונה ירושלים לשתי ברכות והוו להו י"ט אלא היינו טעמא מהאי קרא גופיה דקא פרכית מיניה כדמסיק ואזיל: אית לך מספקה לכל הדא והדא מנהון אדכרה. כך הוא שם. כלומר מפני שזה השם אל הכבוד יש לך בי ספק אם לקבוע נגדו ברכה או לא לפי שאינו מהשמות שאינן נהגין ולפיכך מעיקרא לא הוו מהדרי אלא אחר י"ח כנגד י"ח אזכרות הבלתי נהגין ומחמת דהוה מספקא להו אח"כ שמא יש לקבוע ברכה גם נגד השם הזה אל הכבוד הלכך מספיקא אמרו לכל הדא והדא מינהין של דוד ושל בונה ירושלים אדכרה בפני עצמה. והשתא הכל ניחא וכן למאי דנהגי האידנא לומר י"ט ברכות: אם יאמר לך אדם תשע עשרה הן. עם הפסוק והנה ה' נצב עליו שמוזכרין בו ג"כ אבות אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק: אמור לו. זה הפסוק והנה ה' וגו' לית הוא מינהון מפני שלא כתוב בו יעקב: אם יאמר לך אדם. א"כ מעתה שבע עשרה הן לפי שפסוק ויקרא בהם וגו' ג"כ לא הוזכר בו יעקב בפירוש: אמור לו. דשאני הפסוק ויקרא וגו' דזהו ודאי נחשב מינהון הואיל וכתיב בו ויקרא בהם שמי היה ליה כמו יעקב ג"כ מפורש בו: בפרשת משכן שני. כלומר בפרשת פקודי והאי שני כמו שני דברים הכפולין על שם שכתוב בו שני פעמים משכן זה אחר זה ויש בפרשה זו י"ח פעמים צוה ה' עד סוף הספר והיינו דקאמר ובלבד מן ואתו אהליאב כלומר דלא מחשבינן הציווי שנאמר שם בפסוק ובצלאל בן אורי וגו'. כי אם מכאשר צוה ה' וכו' הכתובי' אחר קרא דואתו והלך עד סוף הפרשה:

בלילי

קרבן העדה

רמז לת"ח. שצריך אדם לילך אצל ת"ח שיבקש עליו בעת צרתו לכך כתיב יענך ה' ביום צרה שהיה דוד מתפלל על אחרים: צריך לשוח בכולן. עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה: חליות. קשרים: אם יאמר לך אדם י"ז. ברכות הן שקבעו ובמזמור שמונה עשרה אזכרות הן: ה"ג של טוען כבר קבעו קודם יבנה: וה"פ אנשי כנסת הגדולה כבר קבעו ברכת הטוען אלא ששכחו וחזרו ויסדוהו ביבנה נמצא שי"ח קבעו: והא כתיב אל הכבוד הרעים. וא"כ היה להן לקבוע י"ט ברכות: במכניע זדים. היא ברכת טוען וכן נוסח תפלתינו: של דוד. ברכת צמח דוד כולל בברכת בונה ירושלים ואנן מחלקינן את צמח דוד מבונה ירושלים הרי י"ט: אית לך מספקה. יש לך די סיפוקך לכל השמות שבמזמור: כנגד י"ח פעמים שאבות וכו'. שתפלות כנגד אבות תקנום: לית הוא מינון. לפי שלא נאמר אלא בחלום וגם שם לא נזכר אלא אברהם ויצחק: כנגד י"ח ציווין וכו'. שתפלות כנגד תמידין תקנום: מניין. כלומר כנגד מי תקנום: כנגד ז' קולות. שרומזים על ז' ימי השבוע: ה' ידין. ור"ה יום הדין: שכתוב בפ' שלמה. כדי שיענה וכן אנו מבקשים שיענה ה' אותנו בגשמים: מעין המאורע. תפילת תענית: בין גואל לרופא. דכיון דת"ל הוא אף היחיד אומרה דיחידים בת"ל כציבור נינהו: ה"ג ר' ינאי בשם ר' ישמעאל בשם בית ר' ינאי אומר בשומע תפילה ר' יונה בשם רב אפילו יחיד שגזר וכו'. וה"פ ר' ינאי פליג אר"ז וסובר דיחיד אפי' בתענית ציבור אינו מזכירו אלא בשומע תפילה ור' יונה ס"ל דאפילו בתענית יחיד קובע ברכה לעצמו:

בלילי

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ה תפלה הל' ב טוש"ע א"ח סי' קיג ס"ד

יא

ב מיי' פ"א מתענית הל' ט טוש"ע שם סי' תקסה ס"א

יב

ג מיי' שם ה"ג הלכה יד

מסורת הש"ס

ברכות כח ע"ב

תהלים לה

שם כט

שם

תוספתא ברכות פ"ג

ב"ר פ' סט

בראשית כח

שם מח

ו"ר פ' א

שמות לח

ברכות כט ע"ב

תהלים כט

שם צב

ש"א ב

עיין תענית יא ע"ב

תהלים קז

גליון הש"ס

א' עי' בתוס' רי"ד תענית דף יג:

מראה הפנים

אית לך מספיקא כל חדא וחדא מינהון. כבר כתבתי בפ"ד דברכות שם דלענין טעם לברכת המינין קאמר נמי כבבלי שם ור' לוי שהוא כנגד אל הכבוד הרעים אלא דהכא מוסיף בטעמא הוא להא דמעיקרא קודם התקנה ולהא דלאחר התקנה ומשום דמספקא הוה להו וכו' כמבואר בפנים ומזה נלמד טעם על שלא קבעו הפייטנים שום קרוב"ץ בברכת את צמח דוד כמו שהוא בקרוב"ץ פורים וט' באב לפי מנהג אשכנז ולפי מנהג איטלייא שאומרים קרוב"ץ גם בשאר ג' תעניות ואין קרוב"ץ בברכת צמח דוד ומשום שבימים הקדמונים היו כוללים לברכת דוד ולברכת בונה ירושלים בברכה אחת כפי התוספתא אלא שאח"כ חלקום לשתי ברכות והפייטן קבע דווקא בי"ח האלו שהן כנגד י"ח אזכרות מהבלתי נהגין: ואיכן הוא אומרה ר"ז בשם רב הונא אומרה בלילי שבת ויומו. סהי"ף ז"ל הביא לזה בפ"ק וכתב פירוש בערבית שחרית ומנחה. הוא ז"ל רצה להשוות הא דהכא למה שאמרו בבבלי שם יחיד אומרה בשומע תפלה אלא דלפירושו יש לגמגם למה אמרו בלילי שבת ויומו ה"ל למימר בכל הג' תפלות של יום וכן לשון והיכן הוא אומרה משמע דבאיזה ברכה קאמר:

כל

שירי קרבן

רמז לת"ח וכו' כתוב בי"מ כלומר מי שהוא ת"ח יבין רמז זה שתיקנו כן לפי שאדם צ"ל לרבו תשמע תפלתך כמו שישראל היו אומרי' לדוד יענך ה' ביום צרה ע"כ ותימה הא מפורש כתיב מזמור לדוד יענך ה' ביום צרה משמע דדוד אמר שמזמור ועוד מאי רמז לת"ח הל"ל סתם רמז וממילא מי שאינו ת"ח לא יבין את זאת אלא פי' שבקונט' עיקר וצ"ל תשמע תפלתך ומלינו כיוצא בזה בבבלי: אם יאמר לך אדם י"ז הן וכו' כתוב בי"מ ה"ג אם יאמר לך אדם י"ט אינון ומשני של טוען ביבנה תיקנוה ולאחר זמן מרובה ואגשי כה"ג לא תקנו רק י"ח. הכתיב אל הכבוד וגו' וכיון דהא הזכרה נמי הוי מעיקרא ה"ל לתקוני י"ט ולחלק ב' דברים הנכללים בברכה אחת ומשני ר"י דהתניא כולל של פושעים וכו' ואם היו מחלקין כל דבר בפ"ע היה צריך לחלק ברכה לזקנים וברכה לגרי' וברכה לדוד והוו כ"א ברכות וכו' ע"כ וק' דהגי' כאן ובברכות אם יאמר לך אדם י"ז אינון ועוד הוא עצמו כתב שאין לחלק הברכות בשביל רמז מה ועוד עדיין הקושיא במקומה עומדת אם תקנו כנגד אזכרות שבמזמור היה להם לתקן י"ט אלא ודאי פי' שבקונטרס עיקר: והיכן הוא אומרה בין גואל ישראל וכו' כ' הרא"ש בפ"ק דמגילתי' ויש שהיו רוצים לומר דיחיד שהיה מתפלל בת"ל אומר בין גואל לרופא דלאו קביעותא דיחיד לעצמו הוא דליבור קבעי לה ואע"ג דקמצלי ביחידו' ליבור נינהו וא"ג לראבי"ה ז"ל דא"כ הא דפריך מברייתא דאין בין יחידים לציבור וכו' ודחיק לשנויי וכו' ליבני ליה כפשטה אין בין יחיד שקיבל על עצמו תענית יחיד לציבור יחידים בת"ל אלא שזה מתפלל י"ח וזה מתפלל י"ט דלציבור דמיין אלא ודאי דיחיד אפי' בת"ל אינו קובע ברכה לעצמו ע"כ וקשה תיקשי ליה לראבי"ה נמי מאי דוקקיה דש"ס ליבני דברייתא איירי בד' תעניות הכתובים שאין מוסיפין בהן שם אלא ודאי דעדיפא קמשני דמהך ברייתא ליכא למידק מידי דהיכי דבעי דיחיד אפילו בת"ל אינו קובע ברכה לעצמו אבל לפי האמת איכא למימר דיחיד בת"ל קובע ברכה לעצמו ותימה על הראבי"ה שתלה עצמו בדקדוק הש"ס בבלי ושבק דברים המפורשים בירושלמי כאן ובברכות דמסיק דהיתותב דר' ירמיה דאמר יחיד בת"ל קובע ברכה לעצמו וצ"ע:

והא

ציון ירושלים *כנגד י"ח אזכרות. עי' ברכות דף כח ומשם ראיה למ"ש הרדב"ז סי' ק"ב דאזכרות אינו אלא שם הוי' בלבד דהרי כאן בהבו לד' יש עוד שם אל אמנם בירושלמי כאן הקשה זאת והכתיב אל הכבוד הרעים וסי' ראוי להיות י"ט ברכות וא"כ מבואר בהדיא מהירושלמי דלא כהרדב"ז והנה בס' יד מלאכי כלל א' אות ס"ט הה"ך להביא ראיה דלא כרדב"ז מהא דקאמר רב יוסף בברכות שם דהם כנגד י"ח אזכרות שבק"ש ובק"ש אינם י"ח רק עם אלהים ומהתימא שלפי דבריו היה לו להביא מדברי ר' הלל שמוכח לסיפך הן אמת בדברי הש"ס דילן פריך ברכת לדוקים כנגד מי תקנוה אמר ר' לוי כנגד אל הכבוד הרעים אבל אדרבה מזה ראי' דבתחלה תקנו כנגד האזכרות ואח"כ שנתוסף ברכה הוכרחו לצרף שם אל אף שאינו הזכרה אבל בירושלמי שהקשה הא כתיב אל הכבוד הרעים ופירש הק"ע דהיה לו לקבוע י"ט ברכות זה כודאי קשה הא הוא לא רצה להחשיב רק הזכרות וע"כ דהזכרות כוללות גם שאר שמות דלא כהרדב"ז ועי' מגן גבורים סי' ל"ב ס"ק ז' בענין הלז וכעת ראיתי ספר מלאכת הקודש להגאון מהרי"א פלעקלים בכלל ז' האריך בענין זה הוא והרב הגאון מ' בצלאל רנשבורג ולא הרגישו בירושלמי הלז וגם ראייתו מברכות מר' יוסף כבר כתב ביד מלאכי ועי' בכלל"ת שם אם יאמר לך אדם שבעה עשר הן עי' תוס' רי"ד בחדושיו שם על תענית דף י"ג מ"ש בענין זה:

שנויי נוסחאות (שו"ג) במובטח בד"ו במבטח. (שו"ד) מינהן בסרי"ר מינהן אזכרה. (שו"ז) היא בד"ו הוא. (שו"ח) מינון בסרי"ר מן המנין. אמור בסרי"ר אמור לו. (שו"כ) ענתונדריא בסרי"ר ענתדריה. (שו"ז) קרתיגנא בסרי"ר קורטגינייא. (שו"ג) ר ז בד"ו רבי זעורה (שו"ז) אל חנון ורחום בסרי"ר ליתא. (שו"ס) ינאי בי ר' ישמעאל בשם רשב"ל אפי' יחיד בסרי"ר ינאי בר' ישמעאל בשם דבית ר' ינאי אומרה בשומע הפלה ר' יונה בש' ר' ב' אפילו יחיד. (שו"מ) חונה בסרי"ר חנינא.

מערכת הערוך (שו"ג) ר ז בשם ר' ירמיה בערוך (ע' קבל א) אמר ר' זעירא בשם ר' ירמיה. (שו"ד) והיכן הוא אומרה בין גואל ישראל לרופא חולים גי' הערוך (שם) והיכן אומרה בין גואל לרופא חולים. (שו"ה) ומה הוא אומר כו' עד העונה בעת צרה גי' הערוך (שם) מהו אומר עננו אבינו עננו בעת ובעונה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו ואל תתעלם מתחנתנו כי אתה עונה בעת צרה וצוקה כאמור (תהלים ק"ז י"ג. כ"ח) ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם ויושיעם. בא"י העונה בעת צרה. (שו"ס) ר' ינאי כו' עד וביומו גי' הערוך (שם) ר' ינאי ב"ר ישמעאל בשם רבי ינאי (דבית ר' ינאי) אומר אומרה בשומע תפלה ר יונה בשם רב אומר ואפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע ואיכן אומרה בלילי שבת וביומו. פי' ערבית ושחרית ומנחה. ולקמן בהאי פרקא (עמוד י"ב שורה י"ג) א ר שמעון (בילו' רשב"ג) מה ת"ל בהון בהון שני פעמים אלא מלמד שהלילה מותר והיום אסור. כי הא דתני להו כל אנש דייתי עלוהי ייסר בצלו (בירושלמי שני' כהדא דתני להן אינש דיהוי עלוהי ייסר בצלו). אמר ר' יוסי בר' בון (בירוש' בי ר' בון) שהוא צריך להזכירן מבערב ואתיא כדאמר (בירושלמי ואתייא כיי דאמר ר' זעירה בשם רב חונא) רבי זעירא בשם רב הונא אומרה בלילי שבת,

מסורת הש"ס

ירושלמי ערכות פ"ד ה"א ולקמן פ"ד הלכה א

ברכות נד ע"א

שם כט ע"א

תפלה ס' פ"א

ברכות פ"ק הלכה ד

קרבן העדה

בלילי שבת וביומו. כשם שאין חילוק בתפלת לילי שבת ליומו כך בתענית אין חלוק הלילה מיום וערבית שחרית ומנחה אומר ענגו: והנא דלא בדקית וכו'. כלומר הייתי מסופק הלכה כמאן אי כר' ירמיה שאומרו בין גואל לרופא אי כרבי ינאי שאומרו בשומע תפילה: סלקית לסידרא. נכנסתי לבית המדרש מקום שמסדרים שם הלכות: אפי' יחיד וכו' צריך להזכיר מעין המאורע. כמו הציבור ומדקאמר אפילו יחיד משמע שאף הוא קובע ברכה לעצמו כמו הציבור: ובמוצאי שבת. נמי אינו מתפלל אלא שמונה עשרה ולאפוקי מדרבי עקיבא דאמר ברכה רביעית לעצמה וה"ל י"ט: ובמוצאי יום הכיפורים. לאפוקי מהא דתניא ובמוצאי יום הכיפורי' מתפלל מעין י"ח מפני טורח התענית קמשמע לן כר"א ב"ג דמתפלל שמונה עשרה: ובמוצאי תענית ציבור. דסלקא דעתך אמינא כיון דאז עיקר כובד התענית יוסיפו בתחנונים קמ"ל דלא שמע מינה שאין היחיד קובע ברכה לעצמו בתעניתו דהא אפי' בתענית ציבור אינו אומר כל שכן בתענית יחיד ועוד דא"כ הל"ל שהם ובמוצאי תענית דהא בתענית יחיד נמי שייך הך דינא: הווי איתותבת וכו'. הרי דאיתותב אף הא דאמר רבי ירמיה דיחיד בתענית ציבור אומרה בין גואל לרופא דאם כן היה להן לאומרה אף במוצאי תענית ציבור כי היכא דאומרים ביום דהא לציבור דמיין: ואדיין את לזו. ועדיין אתה צריך לשאול דין זה: לבא. להבא: אומרו בעבודה. ברצה שאף היא תפלה על העתיד שתחזור למקומה: ה"ג איזו היא מעין י"ח. אמתני' דפרק תפלת השחר קאי ואגב גררא מייתי לה הכא: סוף כל ברכה וברכה. אומר בקוצר ומברך על כל אחת: ראש כל ברכה. דהיינו שבע מעין י"ח ואומר ג' ראשונות וג' אחרונות ובברכה אמצעית כולל האמצעית כולן וחותם שומע תפילה: א"ל הביננו. היינו חונן הדעת וכן מכולם ראש ברכה: והתועים. העוברים על דבריך עליך לשפוט אותם כנגד צדקה ומשפט. ל"א והתועים במשפט עליך להשיבם ללמדם לשפוט כדבריך:

פני משה

כלילי שבת וכיומו. כלומר כולל ענגו בברכה רביעית כמו שמזכירין מעין המאורע בשבת בברכה רביעית: והנא דלא בדקיתה. אני שלא היה הדבר בדוק וברור לי אם נוהגין כהדא דר' ירמיה לעיל שאומרה בין גואל לרופא ואם כהדא דר' ינאי עד דסלקית לסדרה למדרש ששם סדר הישיבה ושמעית דאמר רב הונא בשם רב וכו': התיב. והשיב ר' יוסי על זה והא מתניתא פליגא ברייתא שהובאה בברכו' שם לעיל בהלכה א' בכל יום וכו' ומדקתני נמי במוצאי ת"צ מתפלל י"ח אלמא דאין יחיד מתפלל אפי' בתענית צבור אלא י"ח ברכות בלבד: מן מה דאמר ר' יוסי וכו'. כלומר מדשמעית דר' יוסי מקשה על הא דאמר רב הונא בשם רב אפי' יחיד מהאי ברייתא ואפי' יחיד וכו' אלא לאו ש"מ דקבעוהו ליחיד לומר בין גואל לרופא לברכה בפני עצמה ולא דכוללה בשומע תפלה או בברכה רביעית והלכך הוה מקשה ר' יוסי והא שמעינן דלעולם היחיד אינו מתפלל כ"א י"ח ברכות בלבד וש"מ דשמיע ליה דקאמר הכי בשם רב וכר' ירמיה: ואדיין את לזו. וכי מסתפקא לך עדיין להאי מילתא הא כללא הוא כל דבר שהוא להבא אומרים אותה בעבודה שהוא דרך בקשה להבא וכל דבר שהוא דרך הודאה לשעבר אומרין אותה בברכת הודאה וכיון שזו דרך בקשה היא רחם ה' אלהינו אומרים אותה בעבודה: מתני' אמרה כן. בפ' הרואה ונותן הודאה וכו' אלמא כל דבר שהוא דרך תחנה ובקשה כוללו בברכה שלהבא: איזו הוא שבע וכו'. התם בברכות קאי ואגב מייתי להא נמי הכא. דקתני התם מתפלל מעין י"ח שהם וברייתות מחולקו' הן כדלקמיה: אית תניי תני וכו' ומפרש הש"ס דפליגי בפלוגתא דרב ושמואל: מ"ד שבע מעין י"ח מסייע לשמואל. כדקאמר לקמן דמתחיל באמצעיות הביננו וכו' שהן ששה מראש כל ברכה ומסיים ואומר כי מפוזרים אתה מקבץ וכו' עד בא"י שומע תפלה וכזו כולל מכוף שאר האמצעיות הרי אחת וג' ברכות ראשונות וג' אחרונות הרי שבע מעין שמונה עשרה לשמואל ולרב דאמר כל סוף ברכה מהאמצעיות ברוך אתה ה' חונן הדעת וכן כולם הרי שמונה עשרה מעין שמונה עשרה: כל הברכות אחר חיתומיהן וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ק דברכות בהלכה ד' על מה דתנינן שם מקום שאמרו לחתום וכו' ואיידי דתני הכא במתני' ואומר חותמיהם מייתי להא: כל הברכות אחר חיתומיהן. קס"ד דה"ק הכל הולך אחר החיתום והיינו דמקשי עלה כדלקמן: ואין אומר אח"כ ברכה פסוק. כגון ברוך אתה ה' גואלנו ה' צבאות שמו וגו' וכיוצא בזה: מכיון דהוא אמר אחר חותמותיהן ויאמר ברכה פסוק. בתמיה וכדמפרש הקושיא לקמיה למאי דס"ד לפרש אחר חיתומיהן: אמרין חכימי הוא הדין טליא. כך הוא בברכות שם ובספרי הדפוס יש כאן טעות. ובלשון תמיה מתפרש הכא הוא זה הבחור דלפי סברתו הוא מקשה: דהוא

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ב מתענית הל' יו טוש"ע או"ח סי' תקנו

יד
ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' קי ס"א

גליון הש"ס

[a] עי' כרי"ף וכעה"מ ורמב"ן פ"א דתענית:

[b] עי' תוספות מגילה דף ז ע"א.

[c] עיין תשו' הרמ"ע מפאנו סי' קב:

תורה אור

[ז]בלילי שבת וביומו. א"ר מנא ואנא דלא בדקיתא אין כהדא דרב ירמיה ואין כהדא דר' ינאי בי ר' ישמעאל סלקית לסדרא ושמעית רב חונה בשם רב אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע. התיב ר' יוסה והא מתני' פליגא *בכל יום מתפלל אדם שמנה עשרה ובמוצאי שבת ובמוצאי יום הכיפורים ובמוצאי תענית ציבור. מן מה דא"ר יוסה מתני' פליגא הווי איתתבת בין גואל ישראל לרופא חולים. ר' אחא בר יצחק בשם ר' חונה רובה דציפורין יחיד בתשעה באב צריך להזכיר מעין המאורע [א] ומהו אומר רחם יי' אלהינו ברחמיך הרבים ובחסדיך הנאמני' עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלם עירך ועל ציון משכן כבודך ועל העיר האבילה ההרוסה השוממה הנתונה ביד זרים הרמוסה בכף עריצים ויבלעוה לגיונות ויחללוה עובדי פסילים כי לישראל עמך נתתה באהבה לנחלה ולזרע ישורון ירושה הורשת כי באש החרבתה ובאש אתה עתיד לבנותה כאמור °ואני אהיה לה נאם יי' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה. זכריה ב ר' אבודמא דציפורין בעא קומי רבי מנא איכן הוא אומרה אמר לו ואדיין את לזו. כן אמר רב ירמיה בשם רב כל דבר שהוא לבא אומרו בעבודה. כל דבר שהוא לשעבר [ז]אומרו בהודייה. *מתני' אמרה כן נותן הודייה לשעבר וצועק לעתיד לבא. *אי זו היא שבע מעין שמונה עשרה רב אמר סוף כל ברכה וברכה ושמואל אמר [ב] ראש כל ברכה וברכה. אית תניי תני שבע מעין שמונה עשרה אית תניי תני שמונה עשרה מעין שמונה עשרה מאן דאמר שבע מעין שמונה עשרה מסייע לשמואל מאן דאמר שמונה עשרה מעין שמונה עשרה מסייע לרב. רבי זעירה שלח לרבי נחום גבי ר' ינאי בי רבי ישמעאל א"ל אי זו היא שבע מעין שמונה עשרה דשמואל א"ל הביננו רצה תשובתינו סלח לנו גואלינו רפא חולינו ברך שנותינו. אמר רבי חגיי אם היו ימות גשמים אומר גשמי ברכה אם היו טללים אומר טללי ברכה כי מפוזרים אתה מקבץ ותועים עליך לשפוט ועל הרשעים תשית ידך וישמחו כל חוסי בך בבנין עירך ובחידוש בית מקדשך כי טרם נקרא אתה תענה כאמור °והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע ישעיה סה ברוך יי' כי שמע קול תחנוני בא"י שומע תפילה ואומר שלש ברכות ראשונות ושלש ברכות אחרונות:

הלכה ג מתני' *ר' יהודה אומר לא היה צריך לומר זכרונות ושופרו' אלא אומר תחתיהם °רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה וגו' °אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרו' ואומר חותמיהם: מלכים א ח ירמיה יד **גמ'** *כל הברכו' אחר חיתומיהן ואין אומר אחר [ז]ברכה פסוק. התיב רבי יצחק בר' אלעזר קומי ר' יוסה מכיון דו אמר חותמותיהן ויאמר ברכה פסוק אמרין הכן הוא הדין מלייא. דהוא

הלכה ג מתני' זכרונות ושופרו'. כל הפסוקים שאומרים בראש השנה: ואומר חותמיהן. אחר זכרונות חתימת זכרונות ואחר שופרות חתימת שופרות וכן אחר כולם כדמפרש ואזיל: **גמ'** כל הברכה אחר חיתומיהן. עיקר ברכה היא החתימה ומה שמבקש או מהפלל או ברכת הודאה צריך שיהא מוזכר בחתימה: ואין אומר אחר ברכה פסוק. דא"כ היה הברכה על שם הפסוק או יסברו שהפסוק הוא ענין בפני עצמו ואין הברכה ניכרת: מכיון. דהוא תני כבר בברייתא כל הברכות אחר חיתומיהן ממילא ידעינן שלא יאמר פסוק אחר הברכה דאם כן אין החתימה ניכרת: הכי גרסינן חכים הוא הדין טלייא. כ"ה בברכות פ"ק וה"פ חכם הוא האי ינוקא דודאי לפי שיטתו יפה הקשה אבל אינו כן: דהוא

שירי קרבן

והא מתני' פליגא. כ' הרא"ש במסכת ברכות פי' דקתני בכל יום מתפלל אדם י"ח ולא שבע מעין י"ח וכו' ורב שאמר אפי' אדר' ירמיה הוא דקאי ואי בט"ת קאמר לא שייך לומר אפי' וכו' ע"כ כל מה שפירש בסוגיא זו הוא תימא דא"כ תיקשי מתני' דתנן בכל יום מתפלל אדם י"ח דמ"ש שם כתו' לא הועיל כלום דלפי פי' בברייתא אין חילוק בין מתני' לברייתא' וע"ק דקאמר אפי' דרב אדר"י קאי הוא תימא דר' ירמיה תלמידו דרב הוא גם מ"ש לפר' כמוצאי שבת הוא דבר שאינו ע"ש לכן פירושי שבקונטרס עיקר: ה'

שנויי נוסחאו"ת (כו"א) בלילי שבת וביומו. כד"ו כלילי שבת וביומו. (שורה האחרונה) אמר חותמותיהן כד"ו אמר אחר חותמותיהן. הכי הוא הדין מלייא כספרי"כ חכים הוא מהן טליה.

עמודי ירושלים

כל דבר שהוא לבא אומרים בעבודה. עי' פני משה שפי' דנחם שהוא בקשה אומרה בעבודה. אולם בש"ע (סי' תקנ"ז) כתב דהירושלמי סובר דאומרה בהודאה וכ"כ באבודרהם (הובא בט"ז סי' תקנ"ז סק"א) והשיג עליו ובא"ר שם כתב שבר"י בעל הרי"ף מס' תעני' פי' דנחם הוא לעבר שהוא תפלה על התירבן וביד אפרים כתב כן בשם הרא"ש סוף תענית וליתא שם כן ועי' ריטב"א תענית (ד"ל ע"א) שפי' כשפי' משה:

מתפלל אדם הביננו חוץ ממוצאי שבת כו' אמר רב ביבי בר אביי כל השנה כולה גאטרודי כו' מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה:

נועם ירושלמי

בכל יום מתפלל אדם מעין י"ח חוץ ממוג"ש וממוצאי יוה"כ כנ"ל (וכן תקנו המפרשים בברכות פ"ד) ובתענית צבור ומקשה מזה ר' יוסה על ר"ח בשם רב דמוכח מברייתא זו א"צ להזכיר מעין המאורע דאל"כ גם יחיד אינו יכול להתפלל מעין י"ח ואמאי קתני תענית צבור דוקא. ומוכיח מזה ר' מנא דלרב יחיד צריך להתפלל עננו בין גואל ישראל לרופא חולים דאם אומר בשומע תפלה שפיר יכול להתפלל מעין י"ח דלא אתי לאיטרודי משום דבכל יום שואל צרכיו בשומע תפלה. והכי מוכח מהבבלי ברכות דף כ"ט ע"א כל השנה מתפלל הביננו חוץ מימות הגשמים מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל כו' אתי

דהוא סבר מהו אחר חותמותיהן *שאם היה עומד בשחרית והזכיר של ערבית וחזר וחתם בשל שחרית יצא. *אמר רבי אחא כל הברכות מעין חותמותיהן ואילין דאמרין °צהלי ורני ישבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל אין בו משום ברכה פסוק:

הלכה ד מתני' א *על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם ביום הזה בא"י גואל ישראל:

גמ' ב*ולא יצחק נגאל. מכיון שנגאל יצחק כמו שנגאלו כל ישראל. *רבי ביבי אבא בשם ר' יוחנן אמר אברהם לפני הקב"ה רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שבשעה שאמרת לי להעלות את יצחק בני היה לי מה להשיב ולומר לפניך אתמול אמרת לי °כי ביצחק יקרא לך זרע ועכשיו את אומר °והעלהו שם לעולה. ח"ו לא עשיתי כן אלא כבשתי את יצרי ועשיתי רצונך כן יהי רצון מלפניך יי' אלהי שבשעה שיהיו בניו של יצחק בני נכנסים לידי צרה ואין להם מי ילמד עליהם סניגוריא אתה תהא מלמד עליהם סניגוריא. יי' יראה את נזכר להם עקידתו של יצחק אביהם ומתמלא עליהם רחמים מה כתיב בתריה °וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר וגו'. *מהו אחר א"ר יודה בי ר' סימון אחר כל הדורות עתידין בניך ליאחז בעונות ולהסתבך בצרות וסופן להגאל בקרניו של איל הזה שנאמר °ויי' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן. רבי חונה בשם ר' חיננה בר יצחק כל אותו היום היה אברהם רואה את האיל נאחז באילן זה וניתור ויוצא נאחז בחורש זה וניתור ויוצא נאחז בסבך זה וניתור ויוצא אמר לו הקב"ה אברהם כך עתידין בניך נאחזים בעונות ומסתבכין במלכיות מבבל למדי ממדי ליון ומיון לאדום. אמר לפניו רבון העולמים יהיה כן לעולם א"ל וסופן להגאל בקרניו של איל הזה ויי' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן:

הלכה ה מתני' ג *על השנייה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם ביום הזה בא"י זוכר הנשכחות:

גמ' *ארבע כיתים נעשו אבותינו על הים אחת אומרת נפול לים ואחת אומרת נחזור למצרים ואחת אומרת נעשה עמהן מלחמה ואחת אומרת נצווח כנגדן. זו שאמרה נפול לים אמר להן משה °התיצבו וראו את ישועת יי' וגו' זו שאמרה נחזור למצרים אמר להן משה °כי את אשר ראיתם את מצרים היום וגו' וזו שאמרה נעשה עמהן מלחמה אמר להן משה °יי' ילחם לכם וזו שאמרה נצווח כנגדן אמר להן משה ואתם תחרישון:

הלכה ו מתני' ג *על השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה בא"י שומע תרועה:

גמ' רבן שמעון בן לקיש בשם רבי ינאי שיתף הקדוש ברוך הוא שמו הגדול בישראל למלך שהיה לו מפתח של פלמנטריא

פני משה

דהוא סבור. לפרש מהו אחר חיתומיהן דקאמר היינו לענין האי דינא שאם עמד בשחרית ביוצר אור ושכח והזכיר של ערבית מעריב ערבים ונזכר וחתם בשל שחרית יצא וזהו אחר חיתומיהן אנו הולכין ולפיכך יצא והיינו דמקשה דא"כ היכי אמרת ואין אומר ברכה פסוק הרי אם חתם בשל שחרית והוא יוצר אור הברכה פסוק הוא כדכתיב יוצר אור וגו' אבל בהא לאו היינו פירושא דאחר חיתומיהן אלא כדקאמר ר' אחא מעין חותמותיהן מעין שהוא מזכיר בסוף נוסח הברכה כך הוא כגון עוזר ומושיע ומגן בא"י מגן אברהם וכן כולן ולעולם אין חותמין הברכה בפסוק: ואילין דאמרין צהלי ורוני וגו'. נוהגין היו לומר אחר ברכת הפטרה פסוק הזה ואין בו משום ברכה בחותם פסוק הואיל וכבר חתם בנוסח הברכה עצמה ואינו אלא כמוסיף בדברים:

הלכה ג מתני' על הראשונה וכו'. מפני שבברכת גואל ישראל מתחיל הוא להאריך קורא אותה ראשונה ואע"פ שאינה ממנין שש לפי שבה הוא מתחיל להוסיף ולומר השש ברכות: מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה. כדקאמר בגמרא שמה שנענה אברהם אבינו בהר המוריה היא הגלתו של יצחק והיא כמי שנגאלו כל ישראל: *על השניה. היא השניה לראשונה והיא ראשונה לשש ברכות שמוסיפין: מי שענה את אבותינו וכו'. לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונתיאשו מן הגאולה וזכר המקום אותם וגאלם כדכתיב ואזכור את בריתי לפיכך אומרה בזכרונות: על השלישית הוא אומר וכו'. לפי שנענ' בשופרות על יריחו בעוד שהיו ישראל עומדין בגלגל אומר הוא מי שענה את יהושע בגלגל ואומרה בשופרות: על הרביעית הוא אומר וכו'. זהו מעין ברכה רביעית אל ה' בצרתה לי וחותם בשומע צעקה דכתיב שם ויזעק שמואל אל ה': על החמישית הוא אומר וכו'. זהו מעין אשא עיני אל ההרים וגו' וחותם בשומע תפלה דכתיב באליהו ענני ה' ענני והיינו תפלה: על הששית הוא אומר וכו'. זהו מעין ממעמקים קראתיך ה' וחותם העונה בעת צרה שכן כתיב ביונה קראתיך מצרה לי: על השביעית. לברכות שמאריך בהן והיא ברכה ששית שמוסיפין הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו. ואע"ג דאליהו ויונה בתר דוד ושלמה היו משום דבעי למיחתם בסוף הברכות ברוך המרחם על הארץ ודוד ושלמה בנו הם שהתפללו על ארץ ישראל. דוד ויהי רעב בימי דוד וגו' ושלמה התפלל ואמר רעב כי יהיה בארץ:

גמ' ולא יצחק הוא שנגאל במה שנענה אברהם. ומה שייך זה לברכת גואל ישראל. ומשני מכיון וכו': מהו אחר. איל אחד מיבעי ליה: אחר כל הדורות וכו'. דורות אחרונות עתידין בניך וכו' וזהו וישא אברהם את עיניו וירא וגו' שראה בנבואה מה שאמר לו הקב"ה: וניתור. מן האחיזה ויוצא: ארבע כיתים וכו'. איידי דקתני מי שענה את אבותינו על ים סוף דריש ליה להאי קרא וקאמר ארבע כיתות היו: פלמנטרא

קרבן העדה

דהוא סבור. סתמא דש"ס קאמר דר' יוסה סבור דאחר חיתומיהן והיינו שצריך שתהא החתימה בלי טעות ואפי' הפתיחה בטעות יצא כגון שהיה עומד בשחרית ופתח בשל ערבית וחתם בשל שחרית יצא: מעין חותמותיהן. צריך לומר סמוך לחתימה מעין החתימה והיינו תורה אור דתני אחר חותמותיהן ופליג אסתמא דש"ס: אין בו משום ברכה פסוק. איירי שאומר החתימה בשלמות ובהפסק ביניהם אומרים פסוק זה והרבה פירושים נאמרו בסוגיא זו וזהו הנ"ל לפום פשטא דסוגיין:

הלכה ד מתני' על הראשונה. בגואל ישראל הוא מתחיל להאריך ואע"פ שאינה ממנין השש קורא אותה ראשונה לפי שבה מתחיל להוסיף ולהאריך: **גמ'** ופריך ולא יצחק נגאל. לפי שאומרים סמוך לחתימתה מי שענה אברהם בהר המוריה והיינו על הגלתו של יצחק א"כ היה ראוי לחתום בה גואל יצחק ולא גואל ישראל: ומשני מכיון שנגאל יצחק כאילו נגאלו כל ישראל. והוה שפיר סמוך לחתימה מעין החתימה: ועשיתי רצונך. כי אמרתי נסתרה דרכי ה' וגבהו מחשבותיו ממחשבותינו: סניגוריא. מליץ טוב. ה"ג אלקים יראה לו השה לעולה מדקאמר לו משמע דה"ק אלקים שהוא מדת הדין יראה השה דהיינו עקידת יצחק בשעת הדין ויתמלא רחמים על זרעו: מהו אחר. הא לא היה שם שום איל ולמה קורא לזה אחר: וניתור ויוצא וכו'. דהל"ל אחוז בקרניו מדכתיב נאחז בסבך בקרניו דרים שהיה ניתור ויוצא: בחורש. ביער:

הלכה ה מתני' זוכר הנשכחות. לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונתיאשו מן הגאולה וזכר המקום אותם ולפיכך חותם בזכרונות: **גמ'** ד' כיתות. מיתורא דקרא קדרים: א' אומרת נפול לים. הן הצדיקים גמורים כי אמרו אין מעצור לה' להושיע בים או ביבשה: נחזור למצרים. הן הרשעים גמורים: נעשה עמהן מלחמה. בינונים ואמרו שצריכין התעוררת מלמטה בפועל כי אינן ראויין לנס גדול: נצווח כנגדן. גם אלו בינונים אלא שאמרו שדי בתפלה והוה התעוררות במחשבה ובדיבור:

הלכה ו מתני' שומע תרועה. לפי שנענה בשופרות על יריחו בעוד שהיו ישראל עומדין בגלגל: **גמ'** שיתף הקב"ה שמו הגדול בישראל. שהיה לו לקרותו ישורון או ישר אלקים על שם ששרה עם המלאך אלא קראו אל שהוא שם הקב"ה ולא שם המלאך כדי לשתף שמו בו: פלמנטרין

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ד מתענית הל' ו טור או"ח סי' תקעט

טז
ב מיי' שם פ"א הלכה ח טור או"ח שם

יז
ג מיי' שם הלכה ט

בייך להלכות דלקמן

גליון הש"ס

יעוי' בר"ן פ"ב ברמב"ן תענית וליקוטיו:

ציון ירושלים

*ולא יצחק נגאל עי' לקוטי רמב"ן בשלש ביטות בחדושיו לתענית מ"ם כזה:

מסורת הש"ס

ברכות יב ע"א

עי' פסחים קד ע"א

תענית טו ע"א

וי"ר פ' כט

ב"ר פ' נו

תענית טו ע"א

מכילתא בשלח פ"ב

תענית יז ע"א

שירי קרבן

ה' יראה. רש"י פי' עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורעניות כדי שיאמר היום בכל דורות הבאים בהר ה' יראה אפרו של יצחק ועומד לכפר' ע"כ. והוא דחוק מאוד וגם קשה ביותר הא דאמר בסמוך מה כתיב בתריה ודחק בי"מ לתרץ בתר ענין העקידה ועדיין לא הועיל שהיה לו לפרש תחלה מהו אחר שמוקדם בפסוק אגב

שנויי נוסחאות (פמ"א) כמו בד"ו כמי. (סוי"ג) אבא בפרי"ר רובה. (סוי"ג) אברהם בפרי"ר אבינו אברהם. (סוס"ו) בני בפרי"ר בני על גבי המזבח. (סוכ"ג) מה בפרי"ר ליתא. בתריה בפרי"ר ליתא. (סוכ"ס) יודה בי ר' סימון אחר בפרי"ר יודן בר שלום אמר הקב"ה לאבינו אברהם אבר' אחר. (סוכ"ו) שנאמר בפרי"ר הדא הוא דכתיב. (סוכ"ס) רבי חונה בשם רבי חיננה בר יצחק בפרי"ר א"ר חנניה בר' יצח'. (סו"ג) אברהם בפרי"ר אבינו אברהם. נאחז באילן זה וניתור ויוצא בפרי"ר ליתא. (סול"א) נאחז בחורש זה וניתור ויוצא נאחז בסבך זה בפרי"ר נאחז בסבך הזה וניתור ויוצא מסתבך בחורש הזה. (סול"ה) יהיה כן בפרי"ר וכן. א"ל וסופן בפרי"ר א' ליה לא וסופן. (סול"ו) ויי' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן בפרי"ר הדה דכ' ויי' עליהם יראה. (סומ"ג) כיתים בפרי"ר כיתות. (סומ"ו) זו בד"ו וזו. (סונ"ב) רבן בד"ו רבי. (סונ"ג) הגדול בד"ו הגדול ובפרי"ר ליתא.

תורה אור

פלמנטריא קטנה אמר המלך אם אני מניח' במות שהיא אבידה היא אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אבדה השלשלת תהא מוכחת עליה. כך אמר הקדוש ברוך הוא אם מניח אני את ישראל כמות שהם נבלעין הן בין העכו"ם אלא הרי אני משתף שמי הגדול בהם והן חיים מה טעמא °וישמעו הכנעני וכל ישבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמינו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול שהוא משותף בנו מיד °ויאמר יי' אל יהושע קום לך קם לך ההוא דאדכרת. *ר' ינאי זעירא בשם אבהתיה [א] כל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו ויאמר לו הקב"ה קום לך אל יפול. [ב]ובלבד יחיד על הציבור:

הלכה ז מתני'

*על הרביעית הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם *היום הזה בא"י שומע צעקה: **גמ'** *כתיב °ויקבצו המצפת' וישאבו מים וישפכו לפני יי' וכי מים שפכו אלא מלמד ששפכו את לבם כמים ויאמר שמואל חטאנו ליי'. א"ר שמואל בר רב יצחק לבש שמואל חלוקן של כל ישראל אמר לפניו רבון העולמים "כלום אתה דן את האדם אלא על שהוא אומר לפניך לא חטאתי °הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי ואלו אומרי' לפניך חטאנו:

הלכה ח מתני'

[ב] *על החמישית היא אומ' מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה בא"י שומע תפילה: **גמ'** כתיב °ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע וגו'. *ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות אמר ר' שמליי דיבורא א"ל ובדברך עשיתי ובדיבורך עשיתי ענני יי' ענני בזכיתי ענני בזכות תלמידי:

הלכה ט מתני'

[ג] *על הששית הוא אומר מי שענה את יונה במעי' הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה יי' העונה בעת צרה על השביעית הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה יי' המרחם על הארץ: **גמ'** כתיב °ויאמר קראתי מצרה לי אל יי' ויענני. *לא צורכה דלא דוד ושלמה ואח"כ אליהו ויונה. אלא בשביל לחתום במרחם על הארץ: על השביעית. משום סומכוס אמרו ברוך משפיל רמים. ניחא שלמה דכתיב ביה °בנה בניתי בית זבול לך. דוד למה על ידי שביקש לעמוד על מניינן של ישראל. אמר רבי אבהו כתיב °בקראי ענני אלהי צדקי בצר הרחבת לי אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים כל צרה שהייתי נכנס לה אתה הייתה מרחיבה לי נכנסתי לצרתה של בת שבע ונתת לי את שלמה נכנסתי לצרתן של ישראל ונתת לי את בית המקדש:

הלכה

קרבן העדה

פלמנטרין קטנה. חדר קטן: אבודה היא. ואין מי שיפגיח בה להגביהה ולהחזירה: מה טעמא. מנ"ל דעל השם קאי אל ולא על המלאך: קום לך. חסר כתיב וקרינן קם לך להלל' מה שאמרת ומה תעשה לשמך הגדול: ובלבד יחיד על הציבור. הוא דאסור ליפול אא"כ הוא במות כיהושע שמא לא יענה ויתחלל שם שמים ויאמרו שאין תוכו כברו:

הלכה ז מתני' מי שענה שמואל במצפה. הוא מעין אל ה' בצרתה לי וחותם בשומע צעקה דכתיב ויצעק שמואל אל ה': **גמ'** וכי מים שפכו. הוי"אבו מים ל"ק לי' די"ל דקאי אתורה או אנבואה שנקראים מים אבל אשפיכה קשיא: ששפכו את לבם כמים. הנשפכים ארצה: לבש שמואל חלוקן של כל ישראל. כלומר שטען בעד כולן מדכתיב ויאמרו שם חטאנו לה' ושם מיותר ודריש כאילו כתיב ויאמר שמואל חטאנו לה': ואלו אמרו חטאנו. על כן לא תבוא במשפט עמהם:

הלכה ח מתני' מי שענה את אליהו בהר הכרמל. מעין אשא עיני אל ההרים וחותם בשומע תפילה דכתיב באליהו ענני ה' ענני דהיינו תפלה: **גמ'** ופריך ואליהו. איך הקריב בשעת איסור הבמות שהרי בזמן הבית היה והבמות אסורות: ובדיבורך עשיתי. ע"פ הדיבור עשה שסמך אהא דכתיב גוי וקהל גוים יהיו ממך שעתידים בניך לעשות כמעשה גוים והתפלל אליהו שאם הוא טועה בדבר זה דלא כיון הכתוב על מעשה זה שעושה הוא עכשיו שיכפר לו השם ובי"מ נדחק בזה:

הלכה ט מתני' מי שענה את יונה וכו'. מעין ממעמקים קראתיך ה' וחותם העונה בעת צרה שכן כתי' קראתיך מצרה לי: **גמ'** ופריך לא צורכה וכו'. לא היה לסדר אלא תחלה דוד ושלמה שהיו זמן רב קודם אליהו ויונה: אלא. לפי שדוד ושלמה התפללו על הארץ וראוי לסיי' תפיל' הגשמים במרחם על הארץ: ברוך משפיל הרמים. היו אומרי' במקום ברוך מרחם שהכניעם בעצירת המטר כדי שישובו בתשובה: ופריך ניחא שלמה. מצאנו לו תפילה בירושלים שנא' בנה בניתי בית זבול לך: אלא דוד למה. היכן מצאנו לו תפילה בירושלים: ומשני על שביקש לעמוד על מניינן של ישראל. וידע בעצמו שחטא וביקש רחמים על עצמו ועל ישראל ונענה ונתרצה לו בקרבן שהקריב בגורן ארונה ומפני שהתפילה על ישראל חותם בה מרחם על הארץ והיא מעין מזמור תפלה לעני שיש בו תפילת הארץ שנא' אתה תקום תרחם וגו':

הלכה

פני משה

פלמנטרא קטנה. תיבה קטנה שבה מניחין גנזי כתבים ושאר דברים נחמדי': השלשלת תהא מוכחת עליה. כלו' שאם תלך להיות אבודה השלשלת שבה תהא מוכחת עליה היכן היא ושלא תאבד המפתח: קום לך. קם לך. לישועה ההוא דאדכרת ואמרת לשמך הגדול וגו': כל מי שאינו כשר כיהושע. ואינו מובטח לו שאם יפול על פניו יענהו הקב"ה ויאמר לו קום לך כמו שאמר ליהושע אל יפול: ובלבד יחיד על הצבור. אל יעשה כן אם אינו מובטח כיהושע אבל יחיד בינו לבין עצמו רשאי: ויאמר שמואל. לא כתיב אלא ויאמרו שם חטאנו לה' אלא שמשום שעשה עצמו כאלו נכלל עמהם שאמרו כולם ביחד חטאנו והיינו דקאמר לבש שמואל חלוקן של כל ישראל ונשתתף עמהן לומר כן: על שהוא אומר לפניך לא חטאתי. כלומר בשאינו מודה ועוזב כדכתיב הנני נשפט אותך וגו': דיבורא אמר לי ה'. על פי הדבור של הקב"ה עשה: ענני בזכות תלמידי. אלישע שיצק המים על ידו: כתיב. ביונה קראתי מצרה לי וגו' לפיכך חותם העונה בעת צרה: לא צורכה דלא וכו'. לא היה צריך אלא דוד ושלמה להקדימם ואח"כ אליהו ויונה שהיו אחריהם אלא בשביל לחתום וכו' כדפרישית במתני': משום סומכוס אמרו. שחותם בשביעית ברוך משפיל רמים. ותוספתא ה"א בפ"ק: ניחא שלמה. על הא דאומרים מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים פריך ניחא שלמה מצינו שבנה הבית ונקרא על שמו כדכתיב בנה בניתי וגו' ונענה בתפלתו שם אלא דוד למה היכן מצינו שנענה בירושלים: על ידי שביקש וכו'. כלומר זה מצינו שעל פי הסיבה שביקש לעמוד על מניינן של ישראל והיתה המגפה ונתגלגל הדבר שקנה את הגרן מארונה היבוסי שזה הוא מקום שנבנה המקדש שם ושם נענה כדכתיב ויעתר ה' לארץ: אתה הייתה מרחיבה לי. שמתוך כך באת לי הרחבה לבסוף:

הלכה

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ה מתפלה הל' יד טוש"ע או"ח סי' קלא ס"ח

יט
ב מיי' שם הל' יא טור או"ח שם

כ
ג מיי' שם הלכה יב יג טוש"ע שם

מסרת הש"ס

מגילה כב ע"ב

*בש"ס בבלי איתא ביום הזה כמו במשנ' ות הקדומות תענית טו ע"א ילקוט שמואל רמז קג

תענית טו ע"א

ירושלמי מגילה פ"א הלכה יא ומ"ר ויק"א פ' כב

תענית טו ע"א

שם יז ע"א

גליון הש"ס

[א] עיין תוספות מגילה דף כב ע"ב ד"ה אין ועי' בירושלמי ע"ז פ"ד הל' א

שירי קרבן

ברוך משפיל רמים. כתב בי"מ ופריך ניחא שלמה שנתגאה כאומר בנה בניתי בית זבול לך שהיה כדאי לעשות משכן לשכינה ולכן השפילו שהקים לו את רזון והשמדאי שטירדו אלא דוד היכן נתגאה והלא הוא אומ' אנכי תולעת ולא איש והלא רבות ומשני ע"י שביקש לעמוד על מניינן של ישראל כי זה מגובה הלב לדעת כמה כח ממשלתו ונשפל על ידי המגפה והוצרך להכנע בתפילה ובקרבן ומ"מ תימה איך יזכירו גנות' במקום שמזכירים לשבח כאמרם אבל לפמ"ש בקוני' ניחא הכל:

בהדא

מי שענה לדוד וכו' ורש"י פי' שהכניעה במטר שבו בתשובה ונראה שלא עיין בהגדה דידן וכו' ע"כ והנה כפי' הזה ובדברים האלה כתב גם הריטב"א בחידושיו ודבריהם תמוהים כמ"ש הי"מ ולפמ"ש בקונטרס והיא מדברי מהרד"א בסדר תעניות ניחא הכל וגם דברי רש"י נכונים:

מראה הפנים

כל מי שאינו כשר כיהושע וכו'. וכן הוא בבבלי פ"ק דף י"ד אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אא"כ נענה כיהושע בן נון והרמב"ם ז"ל העתיק לזה בפ"ה מהל' תפלה בהל' י"ד ולא הביא להא דקאמר הכא ובלבד יחיד על הצבור והראב"ד הביא וכן כתבו התוס' במגלה דף כ"ג להא דהכא ומסתמא גם דעת הרמב"ם כן דאלו בינו לבין עצמו מה חשש יש בדבר:

בא

ציון ירושלים

[א]כלום אתה דן את האדם כו' זה מכוין למ"ש הכינה לעתים לפרש מ"ש בזה הנני נשפט אותך כו' ולא כתב הנני שופט אותך משום שאם האדם אומר לא חטאתי נראה כמו שאומר בהקב"ה כביכול עבה לו עול ח"ו ולכך נראה כאלו כו' נשפט עמו ע"ש בדרש נו"ן וז"ש היה נשפט אותך על אומרך לא חטאתי, ואלו אומרים לפניך חטאנו וראוי למחול להם שאינו מתרעם על הקב"ה:

שנויי נוסחאות

(סו"ג) שאם בפרי"ר ואם. השלשלת תהא בפרי"ר תהא השלשלת. (סו"ז) מה טעמא בפרי"ר הדא הוא דכ'. (סו"ט) מיד בפרי"ר ליתא. (סומ"ז) צעקתכם הזה בד"ו צעקתכם היום הזה. (סו"ס) ויאמר שמואל בפרי"ר ויאמרו שם וכ"ה במקרא. (סוכ"ד) אומרך במקרא אמרך. (סול"א) בזכיתי בד"ו בזכותי. (סומ"ג) לצרתה בפרי"ר בצרתה. לצרתן בפרי"ר בצרתן. (סומ"ד) המקדש בפרי"ר המקדש הזה הוא דכת' (ד"ה א' כ"ב) ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל.

הלכה י מתני' *מעשה בימי ר' חלפתא ובימי ר' חנניה בן תרדיון שעבר אחד לפני התיבה וגמר את כל הברכה וענו אחריו אמן תקעו הכהנים תקעו מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה הריעו בני אהרן הריעו מי שענה את אבותיכם על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה וכשבא דבר אצל חכמים אמרו [א] לא היו נוהגין כן אלא בשער המזרח: **גמ'** *תני לא היו עונין אמן בבית המקדש [ב] ומה היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ומניין שלא היו עונין אמן במקדש ת"ל °קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם. ומניין על כל ברכה וברכה ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה:

הלכה יא מתני' *שלש תעניות הראשונו' אנשי משמר מתענין ולא משלימין ואנשי בית אב לא היו מתענין שלש שניות אנשי משמר מתענין ומשלימין ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין שבע אחרונות אלו ואלו מתענין ומשלימין דברי ר' יהושע וחכ"א [ג] שלש תעניות הראשונות אלו ואלו לא היו מתענין [ד] שלש שניות אנשי משמר מתענין ולא משלימין ואנשי בית אב לא היו מתענין [ה] ושבע אחרונות אנשי משמר מתענין ומשלימין ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין [ו] אנשי משמר מותר לשתות יין בלילות אבל לא בימים ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה אנשי משמר ואנשי מעמד [ז] אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת: **גמ'** *מפני מה אנשי מעמד מותרין לשתות מים בלילות אבל לא בימים שאם תכבד העבודה על אנשי משמר יצטרפו אנשי מעמד עמהן אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה שהם תדירין בעבודה. אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס בחמישי מותרין מפני כבוד השבת הא שאר כל הימים אסורין. ר' יוסה ר' אבהו בשם ר"י ר' אבון ר' יסא בשם חזקיה גזרו עליהן שלא יכנסו לשבתן מנוולין. *תמן תנינן [ח] אלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורין והמנודה שהתירו לו חכמים. הא שאר כל בני אדם אסורין. א"ר סימון גזרו עליהם שלא יכנסו לרגל מנוולין. *תני [ט] כל מי שהוא מכיר אנשי משמר שלו ואנשי בית אב שלו ואינו מבתי אבות קבועין אסור כל אותו היום וכל מי שהוא מכיר אנשי משמר שלו ואינו מכיר אנשי בית אב שלו ואינו מבתי אבות קבועין אסור כל אותה השבת. וכל מי שאינו מכיר לא אנשי משמר שלו ולא אנשי בית אב שלו ואינו מבתי אבות קבועים ר' אומר אני שהוא אסור לעולם אלא שתקנתו קלקלתו שהוא מותר בהספד.

כמה

תורה אור

פני משה

הלכה ד מתני' מעשה בימי ר' חלפתא. והיה בצפורי. ובימי ר' חנניה בן תרדיון בסיכני: וגמר את כל המלאכה ולא ענו אחריו אמן. כצ"ל לפי שבמקדש לא היו עונין אמן אחר כל ברכה כדקאמר בגמרא אלא בשכמל"ו היו אומרים ואלו לא במקדש היו ועשו כדרך שעושין במקדש: לא היו נוהגין כן אלא בשער המזרח. של עזרה לפי שהיו מזכירין שם המפורש בחתימת הברכה ולא סגי בעניית אמן:

גמ' תני. בתוספתא פ"ק: ת"ל קומו ברכו וגו' מן העולם ועד העולם ויברכו את שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה ומנין וכו' על כל ברכה וברכה תן לו תהלה וזהו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

הלכה ה מתני' שלש תעניות הראשונו' וכו'.

כ"ד משמרות כהונה היו וכל משמר עובד בשבת שלו והמשמר מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע וכל אחד עובד יומו ושלש תעניות הראשונות שאינן חמורות כל כך אנשי משמר מתענין אבל לא משלימין שאם תכבד העבודה על אנשי בית האב של אותו היום יבואו אלו לסייען ויהא בהן כח לעבוד ואנשי בית אב של אותו היום לא היו מתענין כלל: ושלש שניות וכו'. והלכה כחכמים: אנשי משמר מותרין וכו'. לאו גבי תענית קאי אלא איידי דאיירי בבני משמר מייתי לה הכא: לשתות יין בלילות. ואין לחוש שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב בלילה: ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה. לפי שצריכין להעלות כל הלילה אברים ופדרים שפקעו מעל גבי המזבח ואנשי משמר אין צריכין לסייען לזה בלילה דאנשי בית אב בלבדן יכולין להספיק להיפוך המערכה: אנשי משמר ואנשי מעמד. מעמד הם הישראלים כדתנן לקמן בפ"ד שהיו מתחלקין ג"כ לכ"ד מעמדות ועל כל משמר היה מעמד של ישראלים קבועים בירושלים ועומדים על קרבן אחיהם ומתפללים שיהא מקובל ברצון דהיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו וכתיב תשמרו להקריב לי במועדו מצוה לישראל שיעמדו על הכהנים בשעת עבודה ואלו היו שליחים בשביל כל ישראל: אסורין הן מלספר ומלכבס. כל אותו שבוע שנכנסו למשמרתם וכדי שיספרו קודם לכן ולא יכנסו למשמרתם כשהן מנוולין: ובחמישי. שבתוך משמרתם מותרין מפני כבוד השבת ודרך בני אדם להסתפר בחמישי ואין ממתינין להסתפר בע"ש מפני הטורח:

גמ' מפני מה וכו'. כדפרישי' במתני' ותוספתא היא בפ"ב: הא שאר כל הימים. מימות השבוע אסורין וכו' גזרו עליהן וכו': תמן תנינן. במ"ק רפ"ג וגרים שם נמי להא: תני. בתוספתא שם. והועתק כאן בטעות וה"ג שם כל שמכיר את משמרתו ואת בית אב שלו והוא מבתי אבות קבועין אינו אסור אלא אותו היום בלבד. של בית אב שלו אסור לשתות יין בזמן הזה שמא יבנה בית המקדש ויהיה זה צריך לעבוד. כל שמכיר את משמרתו ואינו מכיר את בית אב שלו והוא בבתי אבות קבועין אסור כל אותה שבת וכל שאינו מכיר לא את משמרתו ולא את בית אב שלו והוא מבתי אבות קבועין אסור כל השנה רבי אומר אומר אני שיהא זה אסור לעולם אלא שתקנתו קלקלתו. קלקלה שלא נבנה זה כמה שנים. תקנתו לשתות יין ולשמא יבנה לא חיישינן: שהוא מותר בהספד. כלומר וכיוצא בו אמרינן שתקנתו קלקלתו שיהא מותר בהספד ולא חיישינן שמא יבנה ויהא אסור בהספד היום:

כמה

קרבן העדה

הלכה י מתני' בימי ר' חלפתא. בציפורי היה: ה"ג ולא ענו אחריו אמן. לפי שבמקדש לא היו עונין אמן על כל ברכה אלא בשכמל"ו כדמפרש בגמרא: תקעו בני אהרן תקעו. שמש המשמש בבית הכנסת אומר להם כך על כל ברכה וברכה: לא היו נוהגין כן. שלא לענות אמן: אלא בשער המזרח. של הר הבית: **גמ'** קומו ברכו וגו'. בתפילת עזרא בבית שני והיינו' ברוך ה' אלקי ישראל וכתיב בסיפא דקרא ויברכו שם כבודך היינו בשכמל"ו: ומרומם על כל ברכה ותהלה. על כל ברכה וברכה תן לו תהלה:

הלכה יא מתני' אנשי משמר. כ"ד משמרות כהונה היו וכל א' עובד בשבת שלו: אנשי בית אב. המשמר מתחלק לז' בתי אבות כמנין ימות השבוע כל א' עובד יומו: מתענין ולא משלימין. שתעניות הראשונות אינן חמורות כל כך ולפיכך אין משלימין שאם תכבד העבודה על אנשי בית אב שהיו עובדין אותו היום יבואו אלו לסייען ויהא בהן כח לעבוד: אנשי משמר מותרין לשתות יין וכו'. טעמא מפרש בגמרא ולאו גבי תענית קאי אלא איידי דאיירי בבני משמר מייתי ליה הכא: אנשי מעמד. מפורש לקמן פ"ד: אסורים מלספר ולכבס. משנכנסו משמרתם כל אותה שבת כדי שיספרו קודם לכן ולא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולים כדמפרש בגמ': ובחמישי. שבתוך משמרתם מותרים שדרך רוב בני אדם לספר בחמישי ואין ממתינין לספר בע"ש מפני הטורח: **גמ'** ה"ג מפני מה אנשי משמר מותרין וכו' יצטרפו אנשי משמר עמהן. שיבואו ויסייעו להן: שהן תדירין בעבודה. בלילה להעלות איברים ופדרים שפקעו מעל המזבח: גזרו עליהן וכו'. כדפרישית במתני': תמן תנינן. במ"ק פ"ג: הבא ממדינת הים. במועד לפי שהיה אונס שלא היה יכול לגלח קודם: שלא יכנסו לרגל מנוולין. דאם היו מותרין לגלח במועד לא היו מגלחין קודם הרגל שברגל הם פנויים והיו נכנסים לרגל כשהן מנוולין: אנשי משמר שלו. שיודע מאיזו משמר הוא מיהויריב או מידעי' או אחת מכ"ד משמרות שיודע שמות אבותיו ואבות אבותיו עד ידעי' או יהויריב ויודע איזה שבת ואיזה יום היו עובדין: ה"ג והוא מבתי אבות הקבועין וכן בכולן גרסינן מבתי אבות הקבועין. וכ"ה בבבלי ובתוספתא וכן עיקר דאי בשאינה קבועים אלא שהיו מרגילין בכל פעם כיון שאפשר שלא יעבוד כלל לא אסרינן ליה מספיקא: הקבועים. שיודע בודאי שבית אב שלו עובד במקדש לפי שהרבה היו מבתי אבות הכהנים שלא הוקבעו וי"א קבועין שלא נתחלל מן הכהונה ויודע שבית אב שלו ראוי לעבוד: אסור. לשתות יין כל אותו יום שמא יבנה המקדש ויהא צריך לעבוד: ואינו מכיר אנשי בית אב שלו. דאינו יודע באיזו יום בשבת היו עובדין: אסור כל אותה השבת. מספק: ה"ג ולא אנשי בית אב שלו והוא מבתי אבות הקבועים אסור לשתות יין כל השנה ר' אומר אומר אני שהוא אסור לעולם אלא שתקנתו קלקלתו. וה"פ שהוא אסור לעולם דשמא יבנה המקדש ויהיה משמרתו ולא יכול לעבוד אלא שתקנתו שיהא מותר בשתיית היין הוא מה שהוא מקולקל דא"כ יהא אסור לעולם וזה א"א שהרי צריך לשתות יין לקידוש:

כמה

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ה מתפלה הל' יג טור או"ח סי' קלא ס"ח

כב
ב מיי' שם הל' טו טז וכהשגות

כג
ג מיי' שם פ"ג הל' ב

כד
מיי' שם הלכה ג

כה
ה מיי' שם הלכה ו

כו
ו מיי' פ"א מביאת מקדש הלכה

כז
ז מיי' שם הל' יב ופ"ו מכלי המקדש הלכה יא

כח
ח מיי' פ"ז מיו"ט הל' יז טוש"ע או"ח סי' תקלא ס"ד

כט
ט מיי' פ"א מביאת מקדש הל' ז וכהשגות

מסורת הש"ס

תענית טו ע"ב

שם טז ע"ב וירושלמי ברכ' פ"ט ה"ו

שם

שם יז ע"א

מ"ק יד ע"א וירושלמי שם פ"ג ה"א

תענית יז ע"א

שנויי נוסחאות (סו"ו) מותר בד"ו מותרין. (סו"ג) מעמד בסרי"ר משמר. מים בסרי"ר יין. (סו"ג) משמר בסרי"ר מעמד. מעמד בסרי"ר המשמר. (סו"ה) בחמישי בסרי"ר ובחמישי. (סו"ו) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סומ"ד) קבועין בסרי"ר הקבועין וכן בסמוך. (סו"ג) שהוא בסרי"ר שיהא.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כמה דתימר קקלתו תקנתו שהוא אסור בהספד ודכוותה קלקלתו תקנתו שיהא אסור במלאכה:

הלכה יב מתני'

*כל הכתוב במגילה די לא למיספד לפניו אסור לאחריו מותר ר' יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור די לא להתענאה לפניו ולאחריו מותר ר' יוסי אומר לפניו אסור ולאחריו מותר: **גמ'** *מתני' דר"מ דר"מ אמר די לא למספד אסור להתענות ודלא להתענות מותר בהספד ודי לא סתם כדי לא להתענייא. א"ר יונה אילין יומיא די לא למספד בהון מקצתן די לא להתענייא בהון *אמר רשב"ג מה ת"ל בהון בהון שני פעמים אלא מלמד שהלילה מותר והיום אסור כהדא *דתני להן אינש דיהוי עלוהי ייסר בצלוי. *א"ר יוסי בי ר' בון שהוא צריך להזכירן מבערב *ואתייא כיי דא"ר זעירה בשם רב חונה אומרה בלילי שבת וביומו. מתני' או בי"א כר' יוסי או בי"ב כר"מ וקשיא על דר"מ. לא כן *תני בתרין עשר ביה יום טיריון וא"ר יעקב בר אחא בטל יום טיריון יום שנהרג לוליינוס ופפוס. יום תלת עשר ביה יום נקנור מהו יום נקנור שלטון משל מלכות יון עובר לאלכסנדריא ראה את ירושלם וחירף וגידף וניאץ ואמר בשובי בשלום אתוץ את המגדל הזה ויצא אליו אחד משל בית חשמוניי והיה הורג בחיילותיו עד שהגיע לקרובין שלו וכיון שהגיע לקרובין שלו קטע את ידו וחתך את ראשו ותחבן בעץ וכתב מלמטן הפה שדיבר באשמה והיד שפשטה בגאוה ותלוין בקונטס נגד ירושלם. על דעתיה דרבי מאיר ניחא בא לאסר לפניו על דעתיה דרבי יוסה מ"ה בא לאסר. לאסר לפניו לית ל"ה עצמו אסור מפני ארבע עשר.

בא

קרבן העדה

כמה דתימר. כמו שאתה אומר שתקנתו מי שהוא מתוקן ויודע היום מקלקלו שהוא אסור בהספד: ודכוותה. כך מקלקלו תקנתו שהוא אסור במלאכה ביום או בשבוע שיודע שהוא בית אב או משמר שלו ועוד יש לפרש הסוגיא בענין אחר ופי' זה נ"ל לפום פשטא דסוגיין:

הלכה יב מתני' כל הכתוב במגילת תענית. ימים שנעשו בהם ניסים לישראל בבית שני וקבעו י"ט אית יומיא דלא להתענאה בהון בלבד ואית יומי' דחמירי טפי דלא למספד בהון ואותן שהיו חמורים ואסורי' בהספד לפניו אסור בהספד דלמא אתי למיעבד הכי בי"ט גופי' לאחריו מותר דכיון דעבר י"ט לא חיישינן: **גמ'** מתני'. אתיא כר"מ דאמר כל היכא דכתיב במגילת תענית די לא למספד כולל גם איסור תענית והיכא דכתיב ודלא להתענאה אותו היום מותר בהספד: ודי לא סתם. ולא פירש אם בא לאסור הספד או תענית ה"ל כאילו פירש ואמר דאסור להתענות ומדקאמר דלא להתענאה מותר בהספד שמעינן דסובר דלפניו מותר דלא יהא טפל חמור כעיקר אבל רבי יוסי סובר דלא להתענאה נמי אסור בהספד ואין הפרש ביניהם אלא דלא למספד בין לפניו בין לאחריו אסור בתענית ודלא להתענאה לפניו אסור ולאחריו מותר: אר"י. כתיב במג"ת אילין יומיא וכו': מה ת"ל בהון ב' פעמים. כלו' בהון ראשון ל"ל ובהון מיעוט' משמע: אלא מלמד שהלילה. של ימים הכתובים במג"ת מותרים בתענית ולא אסור אלא היום: כהדא דתני וכו'. שברים מגילת תענית כתי' אילין יומיא וכו' ובסופו לאחר דכתב כל הימים של מג"ת כתיב להן אינש וכו'. וה"פ לבד כל אדם שיהיה עליו איסור בתפילה כגון שקיבל עליו בתפלה י' או כ' תעניתים ונכנסו אלו הימים בהם דחינן לימים טובים הכתובי' במגילת תענית אבל אם לא קיבל בתפלה לא דחינן למג"ת וכי היכא דסוף מג"ת למעוטי קאתי אף תחלתו למעוטי קאתי ולהתיר הלילה ומלינו כיוצא בזה מדסיפא למעוטי רישא נמי למעוטי כנ"ל ליישב הגירסא שלפנינו כהדא דתני ויותר היה נ"ל דמילתא באנפי נפשה היא וגרסינן הא דתני וכו': שהוא צריך להזכירן. לתעניתים שמקבל על עצמו בתפילת מנחה שלפני התענית ואי לאו לא מיקרי קבלה: ואתיא. הא דר' יוסי כי האי דאר"ז: בלילי שבת וביומו. דצריך לומר תפלת תענית דהיינו עננו בתפלת ערבית קודם התענית ש"מ שצריך לקבל התענית קודם ערבית: מתני'. דפ"ק דמגילה דתנן אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובהעני' אי אפשר לאוקמי שיהיו ימים אלו דהיינו מי"א באדר עד ט"ו בו מותרין בהספד ובתענית אלא או בי"א כר' יוסי די"ד וט"ו לכ"ע אסורין וי"ג יום נקנור הוא שכתוב במגילת תענית ויום י"ב אסור משום יום שלפניו לר' יוסי: או בי"ב וכר"מ. כלומר אפי' ביום י"ב וכר"מ דסובר דלא להתענאה אינו אוסר את שלפניו ובנקנור סתמא כתי' דה"ל דלא להתענאה כדאר"מ בסמוך: ה"ג וקשיא על דר' יוסי. דלא מלינו אפילו יום י"א: לא כן תני. במג"ת בי"ב באדר יום טיריון נמצא שאף לפניו אסור וה"ה דאף לר"מ קשיא דלא מלינו יום י"ב מיהו מתני' מלינו לאוקמי כר"מ וביום י"א: ומשני א"ר אחא בר יעקב בטל יום טיריון. יום י"א מותר אפי' לר' יוסי: יום שנהרג לולייגוס ופפוס אחיו שהיו צדיקי' גמורים: אתוץ את המגדל הזה. אשבר המגדל הזה ועל בית המקדש אמר כן: ה"ג לקרוכין שלו. פי' לעגלות שהיה נקנור יושב בו: בקונטס. כמו קונדס והוא עץ ארוך: ה"ג על דעתי' דר"י ניחא בא לאסור לפניו ע"ד דר"מ מה בא לאסור וכו'. וה"פ בשלמא לר"י איצטרך למכתב יום י"ג כדי לאסור יום י"ב אלא לר"מ ל"ל: לאסור לפניו. פי' יום י"ב אינו נאסר בשבילו דהא סובר ר"מ שאינו נאסר לפניו ולעצמו ליום שלשה עשר אינו צריך דהא נאסר משום יום שלפני י"ד דכתיב ביה דלא למספד ומודה ר"מ דלפניו אסור: ומשני

בא

פני משה

כמה דתימר וכו'. כלומר דאי לא תימא הכי אלא קלקלתו תקנתו ושיהא אסור בהספד א"כ נימא נמי ודכוותה קלקלתו תקנתו ושיהא אסור במלאכה כל יום דשמא יבנה מיהא צריך לעביד ואסור במלאכה בתמיה אלא ודאי דלהא לא חיישי' כלל:

הלכה ו מתני' כל הכתוב במגילה. של תענית שהיה מגילת תענית נכתבה בימי חכמים ימים שנעשו בהם נסים לישראל וקבעום י"ט אית יומיא דלא להתענאה בהון ואית יומיא דחמירא טפי דלא למיספד בהון ואותן שהן חמורים ואסורין בהספד גם לפניו אסור דילמא אתי למיעבד הכי בי"ט גופה ולאחריו מותר דכיון דעבר י"ט לא חיישינן: ר' יוסי אומר וכו' והכתוב די לא להתענאה לפניו וכו'. וקי"ל דבטלה מגילת תענית וכל אותן הימים הכתיבים שם דלא להתענאה ודלא למיספד כולן מותרין בהספד ותענית חוץ מחנוכה ופורים דאית בהון פרסומי ניסא לכל ישראל ואסורין בהספד ותענית אבל ימים שלפניהם ואחריהם מותר:

גמ' מתניתא. ת"ק דמתניתין ר"מ הוא כדתני ר' חייא לקמן בשם ר"מ: דר"מ אמר באלו שכתוב די לא למספד בהון ודאי אסור ג"כ להתענות ובאלו שכתוב דלא להתענות מותר בהספד: ודי לא סתם. יש שכ' בהן די לא סתם הרי אלו ככתוב בהדיא די לא להתענייא ומותר בהספד. וגרסינן לכולא הסוגיא לקמן בפ"ק דמגילה בהלכה ב': אמר ר' יונה. כך כתוב במגילת תענית אילין יומיא דלא להתענאה בהון ומקצתן דלא למיספד בהון. כך הוא שם במגילה ועיקר דאלו דלא למספד חמורין הן: אמר רשב"ג כו' כהדא דתני. דהכי כתיב במגילת תענית להן אינש דיהוי עלוהי יסר בצלוי. כלומר כל שקיבל עליו כמה תענית ואירע בהן אלו י"ט הכתובים יאסור עליו בתפלה לקבל התענית מקודם היום. ואי לא קיבל עליו לא דחי להנך י"ט: שהוא צריך להזכירן מבערב. לקבלת התענית: ואתייא כהאי דאומר ר' זעירא וכו'. לעיל בהלכה ב' גבי אפי' יחיד שגזר על עצמו צריך להזכיר מעין המאורע היכן הוא אומרה ר"ז בשם רב הונא אומרה בלילי שבת ויומו בברכה רביעית אלמא צריך להזכיר מבערב: מתניתא או באחד עשר וכו'. אמתני' דהתם במגילה קאי ואגב מייתי לה נמי הכא דתנינן התם אף על פי שאמרו בני כפרים מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ותענית ועלה קאמר האי מתני' דקתני מותרין בהספד ובתעני' מיתוקמא אם קורין באחד עשר וכרבי יוסי דמתני' דידן דסבירא ליה ימים דלא למיספד לפניו ולאחריו אסור וי"ג באדר יום ניקנור היא כדמייתי ליה לקמן ואם יום ניקנור מימים דלא להתענות מיהת לפניו אסור א"כ הא דקתני מותרין בהספד ותענית לא מיתוקמא אם קורין בי"ב שהוא יום שלפני יום ניקנור אלא דמיירי שמקדימין וקורין באחד עשר או דמיתוקמא בשנים עשר וכרבי מאיר וימים דלא להתענות לפניו ולאחריו מותר וקשיא על דרבי מאיר. מיום שנים עשר גופיה דלא כן תני במגילת תענית באדר בתרין עשר ביה יום טיריון טורייטום גזר גזירה בטלה וקבעו יו"ט: ואמר רבי אחא בר יעקב. לשנויי. דבטל יום טירייגום מפני שהוא יום שנהרג לולייגוס ופפוס על ידו והן הן הרוגי לוד הנזכרים בכל מקום: יום תלת עשר ביה. באדר יום ניקנור כך כתוב במגילת תענית ומפרש מהו יום נקנור וכו': ותליין בקונטס. קונדס ארוך אחד: על דעתיה דרבי מאיר ניחא. הא דכתיב יום ניקנור שבא לאסור לפניו של יום י"ד דלדידיה ימים דלא להתענות לפניו ולאחריו מותר ולפיכך כתוב בו לאסור י"ג אלא על דעתיה דרבי יוסי מה בא לאסור אם לפניו של י"ד וכי לית ליה עצמו אסור בלאו הכי מפני ארבע עשר שהוא פורים ולדידיה לפניו אסור ומשני

בא

מראה הפנים

כהדא דתני להן איבא דיהוי עליה ייסר בצלוי. בבבלי פ"ק דף י"ב מייתי להא ולא גרים בכדית בצלוי. ופליגי התם חד אמר ייסר וחד אמר יאסר וכו' ומייתי ראיה הכא שצריך להזכירן מבערב ואתיא כהאי דאמר וכו' ועיין לעיל בהלכה ב' ד"ה ואיכן הוא אומרה:

כל

שנויי נוסחאות (סוכ"ו) מותר בד"ו מותרין. (סו"נ) מעמד בס"י"ר משמר. מים בסרי"ר יין. (סול"ג) משמד בסרי"ר מעמד. מעמד בסרי"ר המשמר. (סול"ס) בחמישי בסרי"ר ובחמישי. (סול"ו) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סומ"ד) קבועין בסרי"ר הקבועין וכן בסמוך. (סו"נ) שהוא בסרי"ר שיהא.

שנויי נוסחאות (סו"א) קלקלתו תקנתו שהוא אסור בסרי"ר תיקנתו קלקלתו שיהא מותר. (סוי"כ) אמר רשב"ג בסרי"ר רבן שמעון בן גמליאל אומר (סוי"ד) דיהוי בסרי"ר דיבעי. (סוט"ו) ייסר בסרי"ר אסר. בצלוי בד"ו בצלו ובסרי"ר דצלו. יומי בסרי"ר יוסה. (סוט"ז) להזכירן בסרי"ר להזכיר. (סוי"ז) בלילי שבת וביומו בד"ו כלילי שבת וביומו. (סוכ"א) שנהרג לוליינוס בסרי"ר שנהרג בו לוליינוס. יום תלת בסרי"ר בתלת. (סוכ"ג) יון עובר בסרי"ר יון היה עובר. ראה בד"ו וראה. (סוכ"ז) קטע את ידו וחתך את ראשו בסרי"ר חתך את ראשו וקטע את ידו. (סוכ"ח) וכתב מלמטן בסרי"ר וכתב עליהן מלמטה. (סוכ"ט) ותלוין בד"ו ותליין. (סול"ג) ארבע בד"ו ארבעה.

עמודי ירושלים תנינא. תני בתרין עשר ביה ס'. עי' שו"ת נבעת שאול סי' כ"ט:

בא להודיעך שהוא אסור בהספד ואפילו על דרבי מאיר לית היא מקשייא לא כן תני בתרין עשר ביה יום טיריון וא"ר יעקב בר אחא בטל יום טיריון יום שנהרג לוליינוס ופפוס. *בארבע עשר ובחמשה עשר פורייא די לא למיספד בשית עשר ביה שריו למיבני שור ירושלם די לא למיספד. על דעתיה דר"מ ניחא בא לוסר לפניו על דעתיה דר' יוסה מה בא לוסר. לוסר לפניו לית ליה עצמו אסור מפני ט"ו. בא להודיעך שהוא אסור בהספד ואפילו על דעתיה דר"מ לית היא מקשייא לא כן תני בתרין עשר ביה יום טיריון וא"ר יעקב בר אחא בטל יום טיריון יום שנהרג בו לוליינוס ופפוס. בשבעת ביה קמון עממיא על פליטת ספריא במדינת בולקים ובית זבדין והוה פרקן על דעתי' דר"מ ניחא בא לוסר עצמו על דעתיה דר' יוסה מה בא לוסר לפניו לית ליה עצמו אסור. א"ר יוסה כל אילין מילייא לא מסייען ולא תברן לא על דר"מ ולא על דר' יוסה לא בא אלא למנות ימים שנעשו בהן נסים לישראל תדע לך שהוא כן *דתנינן בריש ירחא דניסן דיתקן תמידא די לא למיספד. בלא כך אינו אסור מחמת ראש חדש. אבל בשבתות ובימים טובים מתענין לפניהן ולאחריהן. מה ראיתה להקל באלו ולהחמיר באלו. שאלו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חיזוק ואלו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק הדא דתאמר עד שלא בטלה מגילת תענית אבל משבטלה מגילת תענית בטלו כל אלו. *ר' חנינה ורבי יונתן תריהון אמרין [א] בטלה מגילת תענית ר' בא ור' סימון תריהון אמרין בטלה מגלת תענית ריב"ל אמר בטלה מגילת תענית. א"ר יוחנן אמש הייתי שונה מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד ואמרו עליו על רבי אליעזר שסיפר ועל ר' יהושע שרחץ אמר להם רבי יהושע צאו והתענו על מה שהתעניתם ואת אמר בטלה מגילת תענית. א"ר בא ואפילו תימר בטלה מגילת תענית *חנוכה ופורים לא בטלו. מיליהון דרבנן אמרי בטלה מגילת תענית רבי יונתן ציים כל ערובת ריש שתא רבי אבון [ב] ציים כל ערובת שובא רבי זעירה צם תלת מאוון צומין ואית דאמרי תשע מאוון ולא חש למגילת תענית. רבי יעקב בר אחא מפקד לספריא אין אתת איתא מישאלונכון אימרון לה [ג] בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחולו של מועד וחנוכה ופורים:

הלכה יג מתני'

*אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי שלא להפקיע את השערים אלא שלש תעניות הראשונו' שני וחמישי ושני ושלש שניות חמישי שני וחמישי רבי יוסה אומר [ד] כשם שאין הראשונות בחמישי כך לא שניות ולא אחרונות:

גמ'

פני משה

בא להודיעך שהוא אסור בהספד ולא כדקס"ד שהוא מימים דלא להתענאה: ואפי' על דר"מ לית היא מקשייא. כלו' דלא תיקשי הא לר"מ נמי תיפוק ליה דלפניו הוא י"ב והוא יום טיריון דל"ק דלא כן תני וכו' ואמר ר' אחא בר יעקב בטל היא וכו' כדלעיל: בארבע עשר וכו'. ופריך על דעתיה דרבי מאיר דלאחריו מותר אף בימים דלא למיספד ניחא הא דכתיב בשית עשר ביה וכו' אלא על דעתיה דר' יוסי מה בא לאסור וכו' לא בשביל לפניו ולא בשביל עצמו דתיפוק ליה דבלאו הכי אסיר מפני חמשה עשר והוא לאחריו. ומשני בא להודיע שי"ו הוא אסור בהספד דה"א דהא דר' יוסי אוסר לאחריו בתענית בלבד הוא: ואפילו על דעתיה דר"מ וכו'. טעות הוא אגב ריהטא דלעיל ובמגילה ליתא להא כאן: בשבעה עשר. ביה קממין עממיא וכו'. כך הוא במגילה שם: והוה פרקן. וניצולו מהן: על דעתיה דר"מ. בלאו הכי לא הוי אסור מפני שהוא יום לאחריו של ששה עשר דהוא י"ט כדלעיל ניחא דבא לאסור עצמו אלא על דעתיה דר' יוסי מה בא לאסור אם לפניו בלאו הכי אסור. ואם לעצמו וכי לדידיה נמי בלאו הכי לא אסור הוא מפני שהוא לאחריו של ששה עשר: אמר ר' יוסה אמורא. כל אילין מילייא לא מסייעין ולא סוברין לא לרבי מאיר ולא לרבי יוסי שלא בא אלא למנות וכו' תדע לך שהוא כן דתנינן שם בריש ירחא דניסן י"ט די תיקון תמידא וכו' שהיו הצדוקין טוענין כדאמרי' במנחות וכי בלא כך אינו אסור בהספד ותענית מחמת ר"ח אלא לא בא אלא למנות ימים שנעשו בו נסים לישראל: אבל בשבתות וימים טובים וכו'. כך הוא במגילת תענית ומפרש מה ראית להקל וכו': הדא דאת אמר. דכל זה עד שלא בטלה מגילת תענית וכו': מיליהון דרבנן. דלקמן ר' יונתן שצייס כל ערב ראש השנה וראב"ן כל ע"ש וכן ר"ז וכו' ולא היה חושש אם ארע בהן ימים של מגילת תענית דסברי נמי בטלה מגילת תענית: מפקד לספרייא. מלמדי תינוקות אם תבא אשה אחת לשאול אתכם אם תתענה: בכל ימים מתענין ולא תחושו למגילת תענית חוץ וכו' והנוכה ופורים שלא בטלו:
שמעון

קרבן העדה

בא להודיעך שאסור בהספד. אי משום יום שלפני י"ד איננו אסור אלא בתענית ולא בהספד לכך כתיב יום י"ג עצמו ללמדך שאף הוא אסור בהספד: ה"ג ואפי' על דר"י לית היא מקשייא. וה"פ ותדע דאיצטרך ליום י"ג לאסרו בהספד דהא אפי' לר"י נמי קשיא דליכא למימר דבא לאסור יום שלפניו דהיינו יום י"ב השתא איהו גופי' בטל כדאר"י בר אחא כ"ש שאינו נאסר משום יום שלפני י"ג אע"כ לומר דאיצטרך יום י"ג לאסרו בהספד א"כ לר"מ נמי לא קשיא: בי"ד ובט"ו וכו'. כן תניא במג"ת: בט"ז. באדר התחילו לבנות חומות ירושלים שלא למספד בו: ה"ג ע"ד דר"מ ניחא בא לאסור לעצמו. וה"פ לר"מ דסובר דלאחריו לעולם מותר איצטרך למכתב יום ט"ז לאסור אותו: לוסר לפניו לית ליה. כלומר אינו צריך לאסרו שהרי יום י"ד מפורש במג"ת דלא למספד ביה: עצמו. יום ט"ז עצמו אסור מפני שהוא יום שלאחר ט"ו: ומשני בא להודיעך. שיום ט"ז אסור בהספד דאי משום שלאחר ט"ו אינו אסור בהספד וכדפרישית לעיל: ואפי' ע"ד דר"מ וכו' עד ופפוס ל"ג ליה הכא. ואגב גררא דההיא דלעיל נכתב לכאן: ה"ג בשבעת עשר בי' קמו האומות על פליטת סופרים במדינת בולקין ובית זבדין והיתה גאולה לבית ישראל: ע"ד דר"מ ניחא בא לאסור עצמו. דאילו משום שהוא לאחר יום ט"ז אין לאסרו דהא לאסור לאחריו לית ליה: לפניו לית ליה. כלומר לא צריך דהא ט"ז כתיב במג"ת: עצמו אסור. מפני שהוא לאחר ט"ז דכתיב במג"ת די לא למספד: כל אילין מילייא. כל אלה הדברים לא מסייען ולא קשיין לא לר"מ ולא לר"י דלא בא הכותב אלא למנות הימים שנעשו בהם נסים לישראל ואע"ג דממילא היו אסורים בהספד ובתענית משום לאחריו או לפניו: דתנינן. במג"ת פ"ק: בריש ירחא וכו'. בר"ח ניסן: דיתקן תמידא. שהיו הביתוסין אומרין יחיד מתנדב תמיד משום דכתיב את הכבש אחד תעשה לשון יחיד והדרו להו חכמים הא כתיב תשמרו להקריב לשון רבים ונצחום ועשו יום טוב: וקשיא בלא כך וכו'. וכי ראש חודש לא אסור בתענית והספד בלאו מגילת תענית אלא ודאי לא בא אלא להשמועינן הימים שנעשו בהן הנסים: ופריך מה ראית להקל. בשבתות ויום טוב ולהחמיר בימים הכתובים במג"ת לאסור שלפניהם ושל אחריהן: ומשני שאלו. שבתות וי"ט הן מדאורייתא וא"צ חיזוק: הדא דאת אמר. ולא אמרן שימים הכתובים במג"ת אסורין בהספד ותענית אלא עד שלא בטלה מג"ת והיינו קודם החרבן: ואפי' תימר בטלה מג"ת. והא דאר"י צאו והתענו וכו' שאני חנוכה ופורים דלכ"ע לא בטלו דמפרסם ניסא דידהו: ר' יונתן. ישב בתענית כל ערב ר"ה: ר' אבון. יום כל ערב שבת: ולא חש. שאירע בע"ש ובימים אלו שהם ימים הכתובים במג"ת דאפ"ה התענו בהם: ר"י בר אחא. צוה למלמדים אם יבואו הנשים לשאול מהן אימתי מותרין ואימתי אסורין להתענות אמרו לה בכל מתענין וכו' ואין לחוש למגילת תענית:

הלכה יג מתני'. שלא להפקיע את השערים. כשרואין בעלי חניות שקונין למואלי חמישי שתי סעודות גדולות אחת לליל תענית ואחת לשבת יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומייקרין השער אבל משהתחילו לענות בשני יודעים שאינו אלא מפני התענית ל"א שלא יאמרו אם לא שראו הב"ד שרעב בא לא היו דחוקים לגזור תענית עתה סמוך לשבת ומפני כן יפקיעו השער:
גמ'

מסורת הש"ס

ל
א טוש"ע או"ח סי' תקעג ס"א ובי' תרפו ס"א
לא
ב טוש"ע שם סי' תקעב ס"ג
לב
ג מיי' פ"א מתענית הל' ו טוש"ע שם סי' תקעב ס"ב וטוש"ע יו"ד סי' רטו
לג
ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סי' תקעב ס"ג

מגילה ה ע"ב
תענית יז ע"ב
ר"ה יח ע"ב ירושלמי נדרים פ"ח הל' א
ר"ה יט ע"ב
תענית טו ע"ב

שירי קרבן

בא להודיעך שאסור בהספד. וא"ת כיון דבי"ג כתיב סתמא וה"ל כאלו כתיב דלא להתענאה ידא"ר י"ג לעיל ור"מ סובר דלא להתענות מותר בהספד י"ל היכא אמרינן די לא סתם כדי לא להתענייא דוקא היכא דליכא סוכתה אבל היכא דמוכח כי הכא אמרינן סתמא כפירושו דלא למספד הוא דאל"כ ל"ל כלל תיפוק ליה שנאסר משום יום שלפני י"ד: בשית עשר כי' וכו' ע"ד דר"י מה בא לאסור לאסור לפניו לית ליה. וא"ת דלמא בא לאסור לאחריו דהא ר"י כדי לא למספד אוסר אפי' בהספד וי"ל לאחריו מעצמו

8 3

שנויי נוסחאות (סו"א) אסור בסרי"ר מותר. (סו"ב) היא בסרי"ר הוא. (סו"ד) שנהרג לוליינוס בסרי"ר שנהרג בו לוליינוס. (סו"ה) בארבע עשר ובחמשה בד"ו בארבעת עשר ובחמשת. (סוס"ו) בולקים בד"ו בולקים. פרקן בד"ו פרקן. (סוס"א) היא בד"ו הוא. (סוכ"ז) דתאמר בד"ו דת אמר. (סול"ס) מישאלונכון בד"ו מישאלינכון. (סומ"נ) וחמישי שני בד"ו וחמישי ושני. חמישי שני בד"ו חמישי ושני.

עמודי ירושלים תנינא

רבי יונתן ציים כל ערובת שתא. ג"ב נחסר הציון לטו"ע או"ח סימן תקפ"א ס"ב והוא מהירושלמי כמבואר בב"י בשם הנמ"י: ר' יעקב כו'. ברוקח סימן ר"א הגירסא ר"י מפקד לספריא אי אתא איכש ושאול לכון אתין אמרין ליה כו' ויו"ט ור"ח וחנוכה ופורים ובסימן ר"י העתיק בשם ירושלמי נדרים פרק ו' קונס יין בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחנוכה ופורים ובחולו של מועד מתענה ומשלים:

טוב ירושלים

תדע לך שהוא כן כו' אבל שבתות וי"ט כו'. נ"ל דבא בזה לדחות ראייתו לנעולם י"ל כמ"ש בתחלה מה שנ"ל בריש ירחא דניסן דלא למספד והא בל"ז אסור. ז"א דאיצטריך שלא יתענו מלפניו ומה שהוא ר"ח מותר לפניו ולאחריו דהוא דאורייתא ובדאורייתא א"צ תיקון וכדמצינו בבבלי י"ז ע"ב כן. ואולי חסר פה איזה מלות: א"ר יוחנן אמש הייתי שונה כו' ואת אמרת בטלה עי' בבלי ר"ה י"ח ב' ס"ל נר"י נופיה כר"י ור"ח דהכא. ובמסקנא תנאי נינהו ר"מ ור' יוסי ומונא ברייתא דשם דר"י ות"ק הלכה ד':

גמ' *שמעון בר בא אמר אתא עובדה קומי ר' יוחנן והורי כר' יוסי והוה ר' אלעזר מצטער אמר שבקין סתמא ועבדין כיחידייא. אשכח תני לה ר' חייה בשם ר"מ כד שמע דתני לה ר' חייה בשם ר' מאיר אמר יאות סבא ידע פרקי גרמה. ר' מנא בעא קומי ר' יודן לא כן אמר ר' חזקיה ר' אבהו בשם ר' לעזר *כ"מ ששנה ר' מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם. א"ל ולא רבי דילמא חורן. מה הן אין דאשכח ר' מתני מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם אתר דלא אשכח ר' מתני מחלוקת אלא אחרים שנו מחלוקת ור' שנה סתם לא כל שכן שתהא הלכה כסתם. *ואתא ר' חזקיה ר' יעקב בר אחא ר"ש בר בא בשם ר' לעזר ואפילו אחרים שנו מחלוקת ור' שנה סתם הלכה כסתם ולמה הוא מורה לה כיחידייא. רבי שמואל בר ינאי בשם ר' אחא הדא דאת אמר בשאין מחלוקת אצל סתם אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' אחא הדא דאת אמר ביחיד אצל יחיד אבל ביחיד אצל חכמים לא בדא הלכה כסתם:

הלכה יד מתני' *אין גוזרין תענית בראשי חדשים בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין דברי רבן גמליאל א"ר מאיר אף על פי שאמר ר"ג אין מפסיקין מודה הוא שאין משלימין וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת: **גמ'** *כמה היא התחלה ר' בא אמר אחת ר' יוסה אמר שתים וכן נפק עובדא כהדא דר' בא. *ובמה קורים ר' יוסה אמר קורין ברכות וקללות. א"ל ר' מנא בגין מודעתין דהוא תעניתא רביעין על מעיהון ולא ידעין דהוא תעניתא א"ל להודיעך שקורין ברכות

קרבן העדה

גמ' והיה ר"ל. תלמידו מצטער שסגג ר"י בהוראה זו: אמר. שבק סתמא היינו דברי ת"ק ועשה כר"י דהוא יחידאה: אשכח. מצא ר"ל ברייתא דתני ר"ח דברי הת"ק בשם ר"מ: אמר יאות וכו'. אמר שפיר יודע סבא דהיינו ר' יוחנן המשניות דאתיין כיחידאה אע"פ שהן שנויות בסתם: הלכה כסתם. א"כ הכא נמי כיון ששנה ר' סתם הלכה כסתם: א"ל ולא ר'. דלמא דוקא כששנה ר' המחלוקות והסתם הוא דהלכה כסתם: דלמא חורן. מה שאין כן כאן דאיכא אחרינא שנה הסתם: ופרין מה הן וכו'. ומה היכא דשנה ר' בעצמו הסתם והמחלוקו' אמרינן דהלכה כסתם כ"ש היכא דר' שנה הסתם ואחרינא שנה המחלוקות דהלכה כסתם: ואתא ר"ח. ואמר בפי' דאף בזה הלכה כסתם: ולמה וכו'. והדרא קושייא לדוכתא למה פסק ר' יוחנן כיחידאה. ל"א תירוצא הוא א"כ לדבריך למה פסק ר' יוחנן כיחידאה אלא ודאי דוקא היכא דר' שנה המחלוקות והסתם אמרינן דלכך שנה בסתם לאשמועינן דהלכתא כוותיה אבל היכא דתנא אחר תני המחלוקות אין הלכה כסתם דאמרינן אילו ידע ר' דמחלוקות הוא לא הוה פסק כוותיה והראשון נראה: הדא דאת אמר. דהלכה כסתם בשאין מחלוקות אצל סתם אבל כשיש מחלוקו' אצל הסתם אין הלכ' כסתם ופליג אדר' לעזר: אבל ביחיד אצל חכמי'. אין בזה הלכה כסתם אע"ג דסתם כיחידאה: **הלכה יד מתני'** ואם התחילו. שגזרו התענית קודם לכן והתחילו להתענות על הצרה אפי' יום א' ופגע בהן אחד מאלו הימים אין מפסיקין: מודה הוא שאין משלימין. להתענות בהן כל היום אלא אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה: וכן תשעה באב שחל להיות בע"ש. כגון בזמן שהיו הב"ד מקדשין ע"פ הראייה אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה מפני כבוד השבת שלא יכנס לשבת כשהוא רעב: **גמ'** כמה היא התחלה. שאינו מפסיק לאחר מכאן: וכן נפק עובדא. וכן עושין מעשה כר' בא: ובמה קורים. בתענית בר"ח: בגין מודעתין וכו'. בשביל להודיע שהיום תענית: רביעין על מעיהון. נופלין על פניהם: ולא ידעין דהוא תעניתא. וכי לא ידעינן בלאו הכי דהיום תענית ולמה להו למיפל אאפין: א"ל. לכך נופלין להודיעך שקורין היום ברכות

פניהם שכך היו נוהגין אף בראש חודש ביום התענית ואם כן יודעין הן מהתענית ומה צריך עוד סימן אחר ל.ודיעם: אמר ליה להודיעך שקורין ברכות

פני משה

שמעון בר בא אומר אתא עובדי קומי ר' יוחנן והורי כר' יוסי. האי גרסי' לקמן בפ"ד דיבמות בהלכה י"א על המתני' דקתני שם וכן שאר כל הנשים לא ינשאו ולא יתארסו עד שיהיה להן שלשה חדשים וכו' רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וקאמר עלה אתא עובדא קימי ר' יוחנן והורי כרבי יוסי והוה רבי אלעזר מצטער על זה ואמר וכי שבקין סתמא דמתניתין ועבדין כיחידאה כל שמע דתני לה ר' חייא בשם ר"מ והת"ק ר"מ היא וכן הוא בתוספתא שם אמר ר' אלעזר על ר' יוחנן יאות סבא ידע פרקי גרמא. כלומר שיודע עצם ועיקר הדבר ולכוין האמת וביבמות כתיב יאות סבא ידע פרקי ג'טא. והגי' דהכא עיקרית וכך הוא במגילה שם: לא כן אמר ר' חזקיה וכו' כל מקום ששנה רבי מחלוקת וכו' הלכה כסתם. ואמאי פסק כר' יוסי וכקושיא דלעיל: א"ל ולא רבי דלמא חורן. לא רבי שנה המחלוקת דלמא איש אחר שנה. ועל זה פריך הא ק"ו היא מה הן אין דאשכח וכו' מה אם במקום שרבי בעצמו שנה המחלוקת וחזר ושנה סתם אמרת הלכה כסתם אתר דלא אשכחן רבי מתני המחלוקת אלא אחרים שנו ורבי שנה סתם לא כל שכן דהלכה כסתם: ואתא. וכן כי אתא רבי חזקיה וכו' אמרי בהדיא דאפילו אחרים שנו וכו' הלכה היא כסתם: ולמה הו.א מורה לה כיחידאה. וא"כ למה היה מורה ר' יוחנן כר' יוסי. ומתרץ כבי שמואל וכו' הדא דאת אמר הלכה כסתם דוקא בשאין מחלוקת אצל סתם דבל אם יש מחליקת אצל סתם. כלומר שנשנה מחלוקת אחר הסתם לא בדא אמרי הלכה כסתם: הדא דאת אמר. מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם ביחיד אצל יחיד אם המחלוקת יחיד נגד יחיד היא ונשנה אח"כ סתם כאחד מהן אבל אם המחלוקת ביחיד אצל חכמים הוא לא בדא אמרו הלכה כסתם שנשנה כהיחיד הואיל ורבים פליגו עליה והאי סתמא יחידאה היא:

הלכה ז מתני' אין גוזרין תעני' על הצבור בתחלה בחמישי. להתחיל התענית בחמישי שלא להפקיע את השערים שלא לייקר השער דכשרואין בעלי החנויות שלוקחין במוצאי המישי שתי סעודות גדולות אחת לליל התענית ואחת לשבת יהיו סבורין שרעב בא לעולם ומפקיעין את השער שמקודם ומייקרין אותו ד"א שלא יאמרו אם לא שראו הבית דין שהרעב בא לא היו דוחקים לגזור תענית עכשיו סמוך לשבת ומפני כך ייקרו את השער: ר' יוסי אומר וכו'. והלכה כרבי יוסי: אין גוזרין תענית בראשי חדשים. דאיקרי מועד ובחנוכה ובפורים דלגביהון לא בטלה מגילת תענית: ואם התחילו. שגזרו התענית מקודם לכן והתחילו להתענות על הצרה ואפילו תענות אחד ופגע בהן אחד מאלו הימים אין מפסיקין: מודה הוא שאין משלימין. באלו הימים אין משלימין להתענות בהם כל היום אלא אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה: וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת. כגון בזמן שהיה ב"ד קובעין ע"פ הראיה אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה מפני כבוד השבת שלא יכנס לשבת כשהוא רעב ואין הלכה כר"מ אלא מתענין ומשלימין וכן ט"ו באב שחל להיות בערב שבת מתענה ומשלים:

גמ' כמה היא התחלה. להא דתנינן ואם התחילו אין מפסיקין: אחת. אפי' תענית אחת: ובמה קורין. בתורה בר"ח אם הוא בתענית. וגרסי' להא לעיל בברכות פ"ד בהלכה: קורין ברכות וקללות כמו בשארי תעניות של צבור: בגין מידעתין. אם בשביל להודיעם דהיא תעניתא היום אף שהוא ר"ח: הרי רביעין על מעיהון וכו'. בתמיה הן נופלים על פניהם ... ומה צריך עוד סימן אחר ל.ודיעם: אמר ליה להודיעך שקורין ברכות

מסורת הש"ס: חולין פ"ט ומגילה פ"א הלכה ד | יבמות מג ע"ב | פי' ירושלמי סוטה פ"ו הלכה א | תענית טו ע"ב | שם יח ע"ב | (לקמן פ"ד הל"א ברכות פ"ד הל' א)

עין משפט נר מצוה: לד א מיי' פ"א מתעניות הל' ו טוש"ע או"ח סי' תקעב ס"ב | לה ב מיי' שם טוש"ע שם

גליון הש"ס: לעי' בר"ן סוף פ"ב ובבאורי הגר"א או"ח סימן תקסו ועי' ברא"ב"ד בהשגות פ"ו מכלי המקדש הל' ג ודוק:

מראה הפנים

כל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם וכו'. ה"ז כדגרסינן בבבלי פ' החולץ דף מ"ב וכהא דקאמר לקמן הדא דאת אמר בשאין מחלוקת אלא סתם וכו' ואם מפרשין אנחנו כפשטה כמו שהלכה הר"ב מקיגון לפרש א"כ סותר זה לכמה וכמה מקומות לפי שיטת הבבלי וככר זכרתי מזה סוף פ"ק דע"ז ובפ"ג דנדה בהלכה ב' וציינתי שם למקומות דסותרין להאי כללא וע"ש:

רביעין על מעיהון ולא ידעין דהיא תעניתא. מה שכתב הר"ן ז"ל בזה שבארתי בברכות שם וכמה שיש לפלפל בדבריו ע"ש מה שבארתי בס"ד:

הדרן עלך פרק סדר תעניות כיצד

שירי קרבן

מעלמו אסור דהא י"ז כתיב במג"ת כדאמר בסמוך אך קשה למה לא מפני בסמוך איום י"ז לא נמי להודיעך שהוא אסור בהספד לכן היה נ"ל דגרסי' דט"ז בי' וכו' די לא למספד בי"ז בי' קמון וכו' ע"ד דר"מ ניחא וכו' ותרווייהו בהדא קושיא ופירוקא מיתרצא: **ואפי'** אחרים שנו מחלוקות וכו'. כתב הר"ש מקינון בס' כריתות בחלק ד' סי' יו"ד ונ"ל דילפי' מהוך זה ב' הלכות דאם יש סתם אלא שמחלוקות עצמו כמו שיש ב' תנאים חולקין בדבר א' ואח"כ תכף דעת שליבי אין הלכה כסתם הא"כ יש מחלוקות לפניו וכתם במקום אחר כמו בפרק אחר או בתוכו פרק רחוק מן המחלוקות עוד למדנו דין אחר שאם יש בין יחיד וחכמים מחלוקות בהאי פרק ובפרק אחרינא סתם הלכה כסתם כיון דסתם כלשון חכמים אעפ"י שהוא מחלוקת ואח"כ סתם ע"כ והאי כללא בתרא קשה לי להבין דהא אף בכל מחלוקות ואח"כ סתם קיי"ל הלכה כסתם כמ"ש הוא ז"ל שם כ"ש כאן שהסתם כחכמים ומאי אעפ"י דקאמר לכן נ"ל שיש ט"ס בדבריו וכצ"ל וכפ' אחרינא סתם אין הלכה כסתם וכו ר"ל שהסתם הוא כיחיד ולא כחכמים אין הלכה כסתם דכסתם יחידאה לא קאמר. שוב ראיתי בחי' הרשב"א ביבמות פ' החולץ שכתב לא בדא הלכה כסתם פי' אם שנה סתם ואח"כ מחלוקות יחיד אלל יחיד הלכה כסתם אבל אם שנה ליחיד סתם ומחלוקות בלשון חכמים בין באות' מסכת בין במסכ' אחרת אין הלכה כסתם אלא כדברי רבים הרמב"ן ז"ל ע"כ וזהו כמ"ש:

רבי בא אמר אחת וכו' כתב הר"ן רבי אחא אומר שלש להתחיל להתענות שלש תעניות כתול ר' יוסי אומר אחת רבי אחא ור"י תנאי נינהו וקיי"ל כר"י ע"כ וקשה הא משמע כאן מפורש דאמוראי נינהו והא רבי בא הוא דפליג עם רבי יוסה וסני אמוראי נינהו וכן כתב רש"י רבי אחא ורבי יוסה אמוראי נינהו דלאו אורחא דתנאי לאישתעויי בגמרא בהאי גוונא עד כאן לשונו (ובבבלי נדפס בטעות בגמ' רבי אבא אומר אחת וצ"ל ר"י) ונראה דקשיא ליה להר"ן למה פסק הרי"ף כר"י לאומרא הא מידי דרבנן הוא וצ"ל למפסק לקולא לכך קא' דתנאי נינהו ופסק כר' יוסי דהלכתא כוותיה דנימוקו עמו ול"נ דאין צורך לזה דהרי"ף ז"ל סמך אדברי סילוגי' דמסי' דעבדי' עובדי' כר' בא דאמר א' וכר"י ודבריו ברורים:

ע"י

שנויי נוסחאות (סו"ב) יוסי נד"ו יוסה.

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ה מתענית הל' ה טוש"ע או"ח סי' רמט ס"ד בהג"ה
א
ב מיי' שם פ"ב הלכה טז טוש"ע שם סי' תקעה ס"ח
ב
ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם
ג
ד טוש"ע שם סי' תקעא ס"ג

פני משה

ברכות וקללות. לא בשביל שידעו מהתענית אומר אני אלא להודיעך שכך היא הדין שאין ר"ח דוחה קריאת התורה של התענית וקורין ברכות וקללות: קם ר' יוסה. עמד ר' יוסה והלך לשאול מר' יודה בר פזי וא"ל אם כך קבלת אתה מאביך שאתה אומר שקורין בר"ח וא"ל אבא לא היה אומר שקורין בשל ר"ח אלא בעין טב דוקא שהם היו יודעין בודאי שהוא ר"ח ולפרסם הדבר שכבר קדשוהו היו קורין בשל ר"ח לפי שהם היה הבית ועד שב"ד מקדשין החדש כדאמרי' פ' ראוהו ב"ד א"ל רבי לר"ח זיל לעין טב וקדשיה אבל בשאר מקומות קורין ברכו' וקללות ואין של ר"ח דוחה קריאתן: ולמה לא אמר הלכה כר' יוסי. משום דאית תניי תני ומחליף דר' יודה לר' יוסי ודר' יוסי לר' יודה: דברי חכמים וכו'. כלומר זו דברי יהודה ור"י דפליגי בצבור אבל לדברי חכמים קאמר ר"ז וכו' ואפי' יחיד וכו' מתענה ומשלים: כהדא עובדא ר' ביבי וכו'. והיה רוצה ללמוד ממנו הלכה למעשה שהיה יושב בתענית בע"ש. והיה יושב לפני ר' יוסי ושאל לו אם הזמן היא לאכול וא"ל ר' יוסי: נמתי בייתיה ליבהר. המתן עד שנגיע לביתך וא"ל ר' ביבי כבר רומשא היא ודחה אותו וא"ל אית מתענה. עדיין יש להתענות וחזר וא"ל: אית גבי. יש אצלי תורמוסין לאכול כל כך כדי לשהות אותו ולבסוף אמר ליה ומשלימין כר' יוסי דכך הלכה:

הדרן עלך סדר תעניות כיצד

הלכה א מתני' סדר תעניות האלו. האמור בפרק דלעיל: ברביעה ראשונה. בבבלי רמי מתני' ובריית' אהדדי דתניא רביעה ראשונה ושניה לשאול ושלישית להתענות. ומשני דה"ק סדר תעניות האמור אימתי בזמן שיצאת רביעה הראשונה ושניה ושלישית ולא ירדו גשמים דכולה יורה קרי לה רביעה אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו אי נמי צמחו וחזרו ונשתנו מתריעין עליהן מיד: ששנו. כגון תחת חטה יצא חוח ותחת שעורה באשה או איזה שינוי אחר מתריעין עליהן מיד וכל חומר האמור בתעניות האחרונות נוהגין מיד בראשונות: וכן שפסקו גשמים מגשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשניה: מפני שהיא מכת בצורת. סימן רעב של בצורת היא מקצתן רעבים ומקצתן שבעים כדתנן בפ"ה דאבות: **גמ'** איזהו מיד שלהן. כמה היא זמן התחלה של התרעה מיד: רב אמר שני וחמישי ושני. אחר שרואין ששנו הזרעים מתריעין בשני וחמישי הראשונים: שנו בשני מהו להתריע עליהן בחמישי. משום דתנן בפרק דלעיל אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי ולפיכך מיבעי ליה דלמא ה"מ בסדרן של התעניות האמור היא אבל היכא דשנו הצמחים הואיל ובשני היא דניכר שנשתנו מתחילין מיד להתריע בחמ' אי אחריו או לא דלעולם אין מתחילין בחמישי: שמע לה מן הדא. הכתוב בדי' ויאמר אלי אל תירא דניאל וגו' כבר נשמעו דבריך מיום הראשון אשר נתת את לבך וגו'. וה"נ כאן מכיון שנתנו ב"ד נפשן לעשות ה"ז כמי שעשו הלכך מקבלין עליהן מיד להתריע ולהתענות בה"ב שלאחריו ולעולם אין מתחילין בחמישי: תני. בתוספתא פ"ב: כשם וכו'. ומפרש מהו מפני פרנסת אחרים: מפני פרנסת עכו"ם. שכשאין הגשמים יורדין תתייק' הבער ויש כאן חשש גם ליבראל אחר השביעית: ר"ז אמר מפני פרנסת חשודים

ברכות וקללות. ר' יודן קפודקייא אמר קומי ר' יוסה בשם ר' יודה בר פזי קורין בראש חדש קם ר' יוסה עם ר' יודה בר פזי א"ל אתה שמעת מן אבוך הדא מילתא א"ל אבא לא אמר כן אלא בעייני טב ע"י דאינון ידעין דהוא ריש ירחא הן קורין בראש חדש ושאר כל המקומות קורין ברכות וקללות. *תני תשעה באב שחל להיות ערב שבת אוכל אפילו ביצה אחת ושותה אפילו כוס אחד כדי שלא יכנס לשבת מעונה דברי ר' יודה רבי יוסי אומר מתענה ומשלים ר' זעירה בשם רב יהודה ר' בא ר' אימי בר יחזקאל בשם רב הלכה כמי שהוא אומר מתענה ומשלים ולמה לא אמר [א] הלכה כר' יוכה אית תניי תני ומחליף דברי הכמים. ר' זעירה בשם רב חונה ואפילו יחיד שגזר על עצמו תענית בערב שבת מתענה ומשלים כהדא ר' ביבי הוה יתיב קומי ר' יסא בעא מילף מיני הדין עובדה אמר ליה נימטי בייתא ציבחר. א"ל רומשא הוא א"ל אית בתענה. א"ל אית גבי תורמסין א"ל ומשלימין כר' יוסי:

הדרן עלך פרק סדר תעניות כיצד

הלכה א מתני'

*סדר תעניות האלו האמור ברביעה הראשונה [ב] אבל צמחים ששנו מתריעין עליהן מיד [ג] וכן שפסקו גשמים מגשם לגשם ארבעים יום מתריעין עליהן מפני שהיא מכת בצורת: **גמ'** אי זהו מיד שלהן רב אמר שני וחמישי ושני. שנו בשני [ד] מהו להתריע עליהן בחמישי. *ר' זעירה שמע לה מן הדא [דניאל י'] ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתתה את לבך להבין ולהתענות לפני ה' אלהיך נשמעו דבריך. כבר נשמעו דבריך. וכאן [ז] מכיון שנתנו ב"ד נפשן לעשות כמי שעשוי. *תני כשם שמתריעים עליהן בשאר ימי שבוע *כך מתריעין עליהן בשביעית מפני פרנסת אחרים מהו מפני פרנסת אחרים חברייא אמרי מפני פרנסת עכו"ם ר"ז אמר מפני פרנסת חשודים

קרבן העדה

ברכות וקללות ולא בראש חדש: קם א"ל. רבי יוסה ואתה שמעת מאביך דבר זה שקורין בראש חודש: אלא בעייני טב. ששם היו יושבין לקדש החדש כדאיתא בראש השנה וכיון ששם מקדשין החדש הם קורין בראש חדש: ושאר כל המקומות. קרי תורה אור אני אומר שקורין בר"ח שמתענין ברכות וקללות: אוכל אפילו ביצה אחת. מבעוד יום: ומשני אית תניי וכו'. איכא תנא דר' יוסי לחכמים הלכך צריך לפרש הלכה מתענה ומשלים: בעי מיליף. רבי ביבי רצה למילף מר' יסא דין זה אם מתענה ומשלים: א"ל. ר' יוסי נלך לבית מעט: א"ל רומשא היא. אמר ר"ב וכי ערב הוא שאתה רוצה ליכנס לביתך הלא עוד היום גדול: א"ל אית בתענה. בתענית אני יושב ואילך לאכול: א"ל. ר' ביבי אית גבי תורמסין ותוכל לאכלן לערב: אמר ליה ומשלימין כרבי יוסי. מדבריך שמעתי שמשלימין כרבי יוסי לפיכך אמרת לי לסמוך אתורמסין דידך שלא יהיו ראויין לאכילה עד לערב:

הדרן עלך פרק סדר תעניות כיצד

הלכה א מתני' סדר תענית האלו. האמורין בפרק קמא אינו אלא ברביעה ראשונה אם עברו שלשה זמנים של יורה שהן שלשה ושבעה ושבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים אז היו יחידים מתענין ואח"כ מתענין הציבור שלשה עשר תעניות על הסדר האמור: אבל. ירדו גשמים בעתן וצמחו הזרעים ונשתנו כגון תחת חטה יצא חוח ותחת שעורה באשה או שינוי אחר מתריעין עליהם מיד בתעניות ראשונות שכל חומר האמור בתעניות האחרונות נוהגין בראשונות: בין גשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשנייה: מכת בצורת. סימן בצורת היא: **גמ'** שני וחמישי ושני. דסד"א שגוזרין שלשה תעניות בג' ימים זה אחר זה קמ"ל דאין גוזרין על הציבור שני ימים רצופים: שנו בשני. אם שינו הצמחים בשני שאי אפשר לגזור תענית היום מי גזרינן ביום ה' בתענית שלא לשהות או דלמא ממתינין עד יום שני הבא: שמע לה מן הדא. דממתינין עד שני הבא: כבר נשמעו דבריך. וה"נ כיון שנתנו ב"ד בלבן לעשות צום ביום ב' הבא מתקבל לפני ה' כאילו כבר נעשה: כשם שמתריעין עליהן. על צמחים ששינו: חשודים

מסורת הש"ס

עי' עירובין מא ע"א ותוספתא פ"ב
תענית יח ע"ב
(ר"ה דף ח ע"ב)
תוספתא פ"ב
עי' תענית יט ע"ב

גליון הש"ס

[ה] עי' ק"ע ול"ע דהא משנה שלימה הוא דאין גוזרין תענית בתחילה בחמישי ואפשר דמיבעיא ליה להתריע בלא תענית וכר"ע לפי דעת הראב"ד הובא בליקוטי הרמב"ן דהתרעה הוא אפילו בלא תעני' וכדפתם הא דתנן במתני' כותיה ע"ש ואם יכול לשהות אף בחמישי לדכתרעה לא שייך הפקעת זמנים ופשט ליה דאף כזה ממתין עד שני הבא כנ"ל:

שירי קרבן

ע"י דאינון עבדין וכו'. כתב מהרב"ם בגליון שסביב האלפסי וז"ל פ"י דאינון עבדין דהוי ריש ירחא וכו' ר"ל מאחר שישראל עושין ר"ח טוב לקרות בפ' ר"ח ובאר כל המקומות ר"ל בכל מקום שמתענין בכל שנה לבד מר"ח קורין ברכות וקללות ע"כ ודבריו תמוהים דא"כ מאי קאמר אלא בעין טב ועוד מתני' היא בתענית קורין ברכות וקללות הלכך נ"ל מה שפירשתי בקונט' עיקר ודברי הר"ן מסייעי' לי שהביא לשון הירוש' וכתב ע"י דאינון עבדין דהוא ריש ירחא וכו' נראה מפורש שכיון למה שפירשתי:

הדרן עלך פרק סדר תעניות כיצד

מראה הפנים

סדר תעניות האלו. אבל צמחים ששנו. התם בגמרא דף י"ט גרסינן אמר רב נחמן דווקא גשתנו אבל יבשו לא פשיטא נשתנו תנן לא צריכא דהקין מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמ"ל. ופירש"י ז"ל כלישנא קמא יבשו לא צריך דמכאן ואילך לא יועיל והוא תפלת שוא. לי"ל דהקין שעלו כקנה שנתקנו מעט לאחר שנתייבשו מהו דתימא אקנתא מילתא היא דכיון דנתקנו מעט אם יתפללו מועיל לה קמ"ל רב נחמן דאקנתא לאו מילתא היא. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהל' תענית בהל' י"ו תבואה שצמחה ונמנע המטר והתחילו לצמוח לייבש הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים או עד שייבשו הצמחים. וכתב הכ"מ שפירוש הגמרא לדעת רבינו דיבשו שוב אין בהם תקנה ואחרית ואפי' עמדו בקנה שלהם ויבשו והיינו הקין שהזכירו בגמרא ולזה הזכיר רבינו יבשו סתם וכן פירש הראב"ד ז"ל ויש בזה פי' אחר לרש"י ז"ל וזה עיקר עכ"ל ור"ל דרש"י פי' עוד ל"א יבשו לא דממילא חוזרין. ל"צ דהקין שעלו בקנה מהו דתימא אקנתא מילתא היא. דכיון שעלו בקנה ועדיין לא בשלו כל צרכן ודאי אי לא מתריעין תו לא גדלי קמ"ל דלאו מילתא היא דאע"ג דהקין אכתי גדלי טפי. והנה לדעת הכ"מ מפרש הרמב"ם כפי' קמא דרש"י וכ"כ ב"י סי' תקע"ה על דברי הטור שם ומפרש רבינו דיבשו אין בהם עוד תקנה כמו לישנא וכך הם דברי הרמב"ם והראב"ד וכתב הכ"מ ושכן עיקר ודברים אלו לכאורה קשי סכנה הם דאם דעת הרמב"ם לפרש כפי' הא' דרש"י א"כ מה זה שכתב מתענין וזועקין עד שירדו גשמים הרי לרש"י לפי' הזה תפלת שוא הוא אם לא שנאמר דהא דכתב הרמב"ם מתענין וזועקין. היינו בעוד שלא יבשו לגמרי וזהו שכתב והתחילו הצמחים לייבש דעדיין מסני להו תפלה ומתענין וזועקים עד שירדו גשמים ויתקנו לגמרי או עד שיבשו הצמחים כלומר שיראו שיבשו לגמרי דאז אין להם תקנה עוד ומפסיקין מלהתענות ולזעוק דאין זה אלא תפלת שוא וכך הם דברי הטור שכתב שם אבל אם ירדו ברביעה הראשונה וצמחו העשבים וכמשו מתריעין מיד ומתענין בה"ב ונוהגין בהן כל חומר בשעה באחרונות אבל יבשו לגמרי אין מתענין שאין בהם עוד תקנה. והרי זה בכלל דתנינן אבל צמחים ששנו וכו' היינו ששנו והתחילו לכמוש ולהתייבש דאכתי יש להם תקנה ומשני כתמי: **תני** כשם שמתריעין עליהן בשאר ימי שבוע וכו'. הרמב"ם ז"ל לא הביא לזה ונראה משום דגרסינן בברייתא הובאה בבבלי פרקין דף יט ע"ב מתריעין על האילנות בשאר

שנויי נוסחאות (סוי"ד) ומחליף בד"ו ומחלף. (ביי"ז) מיני בד"ו מיניה. (סוי"מ) ציבחר בד"ו ציבחר. (סו"ג) ה' במקרא ליתא. (בול"ב) שעשוי שעשו. (בול"ב) ר"ז בד"ו רבי זעירא.

טוב ירושלים

אית תניי תני כו'. כה"ג לעיל פ"א ה"ג [ובבבלי מגילה ל"ב א' נימין כ"ח א' מנחות ל' ב' ותוס' שבת נ"ד א'] לקמן פ"ד הלכה ג':

עמודי ירושלים תנינא

ר' זעירא בשם רב הונא ואפילו יחיד שגזר על עצמו תענית בע"ש כו'. רוקח סימן ל"ו וסימן ר"י ורי"ג:

עמודי ירושלים

רב ביבי הוי יתיב קמי דר' יוסי כו'. עי' בא"ז הל' עירובין (סי' ק"מ) שהביא הירושלמי הזה בשינוי נוסחא ע"ש:

מסורת הש"ס

ירושלמי דמאי פ"א הלכה ג
פ' חולין ז ע"ב
תענית יח ע"ב
בס יט
פ"ס ט ע"ב

חשודים. אתייא דר' זעירה כר' ודחברייא כר"פ בן יאיר. דר"ז כר' חד ספר הוה חשוד על פירות שמיטתה אייתוניה גבי ר' אמר לון ומה יעביד עלובא ובגי חייו הוא עבד. ודחברייא כר' פנחס בן יאיר *ר' בעא מישרי שמיטתא סלק ר"פ בן יאיר לגביה א"ל מה עיבורייא עבידין א"ל עולשין יפות ומה עיבורייא עבידין א"ל עולשין יפות ידע ר' דלית הוא מסכמא עימיה. *א"ל מישגח ר' מיכל עימן פטל ציבחד יומא דין א"ל אין. מי נחת חמא מולייתה דר' קיימן. אמר כל אילין יהודאיי זיינין איפשר דלא חמי סבר אפויי. מן כדון שמעון קליה אזלון ואמרון לר' שלח ר' בעי מפייסתיה. מטון ביה גבי קרתיה אמר בני קרתי קורבין לי. נחתון בני קרתיה ואקפין עלוי אמרון לון רבי דו בעי מפייסתיה שבקיניה ואזלון לון. אמר בני דילי קורבין לי. נחתת אישתא מן שמייא ואקפת עלוי. חזרון ואמרון לר' אמר הואיל ולא זכינן מיניה בעלמא הדין ניזכי ונשמע מיניה לעלמא דאתי:

הלכה ב מתני' א *ירדו לצמחים אבל לא לאילן לאילן אבל לא לצמחים לזה ולזה אבל לא לבורות לשיחין ומערות י מתריעין עליהן מיד: **גמ'** *ירדו לצמחים אבל לא לאילן. ציבחד ציבחד לאילן אבל לא לצמחים. סגין סגין לזה ולזה אבל לא לבורות לשיחין ומערות: מתריעין עליהן מיד. תני מתריעין על האילן בפרס הפסח. לבורות לשיחין ולמערות בפרס העצרת. מעתה אפי' יותר מיכן יותר מיכן מעשה ניסים ואין מתריעין על מעשה ניסים. *ר' ברכיה ר' חלבו פפא בשם ר' לעזר פעמים שהגשמים יורדין בזכות אדם א' בזכות עשב א' בזכות שדה א' ושלשתן בפסוק אחד °ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה. לאיש אבל לא לאנשים לעשב אבל לא לעשבים בשדה אבל לא בשדות:

זכריה י

הלכה

קרבן העדה

חשודים. החשודים לאכול פירות שביעית ולעשות עבודת קרקע בשביעית: כר'. דאמר דמקילין לעניים העושין מלאכה בשביעית כדמסיק הלכך מתענין נמי בשבילם: חד ספר. מלמד תינוקות א"נ אומן המגלח את האדם היה חשיד על פירות שביעית: אייתוני'. הביאוהו לגבי רבי א"ל רבי ומה יעשה האביון הזה כדי חייו הוא עושה: ר'. רצה להתיר לעשות מלאכה בשביעית דסבירא ליה שביעית בזמן הזה דרבנן דאין שביעית נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ואין יובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ולפיכך רצה להקל מפני צורך העניים: סליק וכו'. עלה ר"פ בן יאיר אצל ר': א"ל ר' לר"פ ומה התבואה עושת: א"ל. ר"פ עולשין והן כרתי' נעשו יפות דאמרינן פ"ז דשביעית עולשי שדה הם מאכל בהמה לאפוקי בשביעית שאין ירקות מצויין אף בני אדם אוכלין עולשי שדה וכיון שא"ל ר' פנחס שעולשים נעשין יפות ולא א"ל אשאר תבואות ש"מ דשאר תבואות אסורין בשביעית חוץ מעולשין דאי שאר התבואות שריין א"כ עולשין הם מאכל בהמה איך השיב לו ר"פ במאכל בהמה כדאמרינן בעלמא לא ובשר לסוסים ולחמורים א"ו דאסורים א"כ ה"ל עולשין מאכל אדם והבין ר' שאין ר"פ מסכים עמו להתיר שביעית: ומה עיבוריי' וכו'. א"ל ר' לר"פ שנית ומה תבואות עושין שרצה לידע אם עולשין דקאמר ר"פ דוקא וכוונתו לחלוק גם אהא דהתיר ר' להביא ירק מח"ל לארץ ואמרינן בירושלמי פ"ו דשביעית מפני שהתיר ר' להביא ירק מח"ל לארץ עולשים לאו מאכל אדם הן אפי' בשביעית או דלמא עולשין לאו דוקא אלא לאפוקי שאר תבואות קאמר ומדהשיב לו שנית עולשין נעשין יפות ידע ר' שאף על היתר הבאת ירק מח"ל לארץ אינו מסכים עמו: א"ל. ר' לר"פ רוצה ר' לאכול עמי מעט גרוגרת היום הזה כלומר דבר מועט כדרך הצדיקים שאומרים מעט: פטל. היינו גרוגרת ונקראין כך על שם הכלי שמונחים בתוכו שנקראת פטילא: מי נחית. כשירד ר"פ מר': המא וכו'. ראה פרידות של בית עומדות: אמר כל. אלה מפרנסין אותן בתמיה הא כמלאכי המות הם להרוג בני אדם כמפורש בפ"ק דחולין בבלי: איפשר. שלא הראה קלסתר פניו מעתה: שמעו וכו'. שמעו בני ביתו של ר' דברי ר"פ ואזלו ואמרו לר': שלח ר'. שלוחים אחריו לפייסו: מטון ביה. הגיעו אליו סמוך למקומו: אמר. ר"פ לשלוחי ר' בני עירי קריבין לי יותר ולא אשבוק בני עירי לילך אצל ר': נחתון. ירדו בני עירו והקיפו אותו: אמרון השלוחים לבני העיר ר' הוה שלח אחריו דר"פ לפייסו שיאכל אצלו: שבקון וכו'. שבקו בני עירו אותו מפני כבודו של ר' והלכו להם: אמר. ר"פ בניי קריבין לי יותר ולא אעזבם והפצירו בו: נחתת וכו'. ירד אש מן השמים והקיף אותו ואפשר שנסתלק באותו אש מן העולם: חזרון. השלוחים ואמרו לר' המעשה שהיה: אמר. ר' הואיל ולא זכינו להיות ממנו בעולם הזה נזכה לחזות אותו בעולם הבא:

הלכה ב מתני' ירדו לצמחים וכו'. מפרש בגמ': לבורות ולשיחין ומערות. שמכניסין בהן מים לשתות: **גמ'** ציבחד. ירדו מעט מעט זהו טוב לצמחים ולעשבים ואינו מועיל לאילנות: סגין סגין. שירדו גשמים הרבה בפעם אחת בכח: אבל לא לבורות וכו'. מסכתא לה שירדו בנחת ובכח מיהו לא היו הגשמים מרובין למלאות הבורות: בפרוס הפסח. י"ד יום קודם פסח וקרי ליה פרוס לפי ששואלין ודורשין בהלכות פסח ל' יום קודם וי"ד יום הם המחצה: פרוס. שבור כלומר מחצה: ופריך מעתה. אם על הגשמים שבבורות אפי' לאחר עצרת נמי מתריעין שהרי ימותו בצמא ואין לך צרה גדולה מזו: ומשני יותר מכאן. שירדו גשמים לאחר עצרת מעשה ניסים הן ואין מתריעין עליהן: ושלשתן בפסוק אחד. כלומר בזכות אדם אחד שיש לו עשב אחד בשדה אחת:

הלכה

פני משה

חשודים. על השביעית וזורעין בה הוא דחשדו: אתיא דר"ז כרבי. שחשד גם כן לפרנסת חשודים כדלקמן שהיה מרחם על זה הספר החשוד על השביעית ואמ' להן ומה יעביד עלוב הזה ובגין חייו הוא עביד ודחברייא שאין חוששין מפני פרנסת החשודים כר' פנחס בן יאיר שלא רצה להסכים עם רבי להתיר שביעית בזמן הזה ולפי שהיו בלא"ה חשודים ורצה שיעשו בהיתר. וגרסינן לעובדא דר' ור' פנחס בן יאיר לעיל בפ"ק דשביעית בהלכה ג': רבי בעא מישרי שמיטתא. בזמן הזה שאינו אלא מדרבנן: סלק ר' פנחס בן יאיר לגביה ושאלו רבי מה התבואה עושה בשדה והשיב לו בדחייה עולשין יפות וכן בפעם שניה והבין רבי שאין דעתו מסכמת עמו להתיר שמיטה: אמר ליה. רבי לר' פנחס מישגח רבי. אם רבי רוצה להשגיח עלינו ולאכול עמנו מעט מעוף היום הזה. פטל מלשון מאכל הטוב וכב"ר פ' ויצא אין אמי קווקי חד היה נסיב פטיליקין חד הוה נסיב: א"ל אין. ומשירד ראה המוליות של רבי הן עומדין ואמר האם כל אלו היהודים זנין ומקיימין אותן והלא הן בריות מזיקין: אפשר דלא חמי סבר אפויי מן כדון. אפשר שלא יראה פני מעכשיו ולא הלך לסעוד עמו כששמעו קולו הלכו והגידו זה לפני רבי ושלח רבי אחריו לפייסו וכשהגיע לעירו אמר יבאו בני עירי ויקרבין אצלי וירדו והקיפוהו בכדי שלא יראו אותו השלוחים של ר' ויטרחוי עליו וכשאמרו השלוחים בשביל ר' הוא שרוצה לפייסו הלכו בני העיר משם מפני כבודו של רבי ויקרא ר' פנחס לבניו ולבני ביתו שיקרבו אצלו ולהקיפו וירדה אש מן השמים והקיפה אותו שלא ימצאו אותו השלוחים וחזרו ואמרו לרבי ואמר הואיל ולא זכינו להשביע עצמינו מזיו פניו בעוה"ז יה"ר שנזכה לשבוע מפניו בעוה"ב:

הלכה ב מתני' ירדו לצמחים אבל לא לאילן. כגון שירדו גשמים בנחת מעט מעט שזה יפה לצמחים ולעשבים ואינו מועיל לאילנות: לאילן אבל לא לצמחים. כדקאמר בגמ' סגין סגין כלומר שירדו בכח הרבה: לזה ולזה. אבל לא ירדו כל כך שיהיו לבורות וכו' שמכניסין בהן מים לשתות מתריעין עליהן מיד:
גמ' ירדו לצמחים וכו'. כדפרי' במתני': תני. בתוספתא שם: מתריעין על האילן בפרוס הפסח. ט"ו יום קודם הפסח דהיא שעתא מלבלבי אילני וכשאין להן גשמים הצריכים להם אין מוציאין ענפיהם כהוגן אפי' ירדו גשמים לאחר כך: בפרוס העצרת. ובתוספתא גרים על הבורות ועל השיחין ומערות: בפרוס החג. אם אין להם מה שישתו מתריעין עליהן מיד: מעתה אפי' יותר מכאן. אפי' לזמן יותר מכאן יהו מתריעין כשצריכין להן: מעשה נסים. היא אם ירדו בזמן מהוהר כל כך והאין מתריעין על מעשה נסים שיעשו להם: בזכות אדם א'. אפי' בזכות אדם א' או בזכות עשב א' בשדה הצריך לזה או בזכות שדה א' וכו':

הלכה

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ב מתענית הל' ט טוש"ע או"ח סי' תקעה ס"ח
ה
ב מיי' שם הל' יז טוש"ע שם

שירי קרבן

בפרום העצרת. כתב הרב"י סי' תקע"ה וז"ל כי היכי דלא ליפלוג אתלמודא דידן דקאמר בפרוס החג נ"ל דעצרת דקאמר היינו שמיני עצרת ואתי' כדתנן בגמרא דידן מתריעין על הבורות שיחין ומערות בפרוס החג ומיהו הא דקאמר יותר מכאן מעשה נסים קשה לפ"ז דעיקר גשמים אחר החג הם ושמא י"ל דיותר מכאן מעשה נסים דקאמר לא קאי אלא אמאי דקתני מתריעין על האילן בפרוס הפסח ע"כ אבל הריטב"א בשאר בני שבוע וכו' דשב"ג אומר אף על האילנות מתריעין על הספיחים בשביעית מפני שיש בהן פרנסה לעניים וא"כ איכא למימר כהאי תוספתא דתני כשם וכו' לא אתיא אלא כיחידאה ולא קיי"ל כוותיה:

לאיש עשב בשדה וכו'. כה"ג דרש בבבלי פ"ק דף ט ע"ב. וכתבו התוס' שם ת"ל עשב פי' שאם לא הי' צריכין אלא לעשב אחד ירד על אותו עשב ועל שאר כל השדה לא ירדו. וזה מוכח מהאי דרב דניתא בר קטינא דמייתי התם דהוה ליה הואת ביתא וכו' ואתי מיטרא וקמשקי כל היכי דמיבעי ליה מיא וכדדרים הכא בכדיא לעשב אבל לא לעשבים וכדי שיהא ניכר שלא ירדו אלא בשביל אותו עשב הצריך להם:

שלשה

מראה הפנים

שנויי נוסחאות (סו"כ) חשוד בד"ו חשיד. (סו"ד) עלובא בד"ו עליבא. ובגי בד"ו ובגין. (פי"י) מולייתא בד"ו מילוותא. (בוי"ח) זכינן מיניה בד"ו זכינן מישבע מיניה. (בוי"ט) ונשמע בד"ז ונשבע. (סוכ"ס) לאילין בד"ו לאילן.

עמודי ירושלים

מעתה אפי' יותר מכן יותר מכן מעשה נסים ואין מתריעין על מעשה נסים. מכאן יש להעיר על הנבורת ארי תענית (די"ט ה') שפי' שם פי' אדם בש"ס במאי דאמרו שם לא צריכא דאקון וכתב דנראה לו ללמוד דאין ראוי להתריע ולהתפלל על דבר שאינו כדרך העולם אלא על פי הנס כו' ע"ש ותמהני דמה לו ללמוד לפי פירושו ההדש שאינו מוכרח כל כך הנא מבואר נהדיא בירושלמי כאן כן:

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי׳ פ״ב מתענית הל׳ ב טוש״ע או״ח סי׳ תקעו ס״י
ז
ב מיי׳ שם טוש״ע שם

הלכה ג מתני׳ *וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים ככתוב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות ר״ע אומר מתריעות אבל לא מתענות: **גמ׳** א״ר סימון כתיב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש זכותא דחקלא עבדא. *מפני ארבעה דברים יורדין מלמעלן מפני בעלי זרוע ומפני טללים הרעים ושיהא העליון שותה כנמוך ושיהו הכל תולין עיניהם אל השמים. בזכות ג׳ דברים הגשמים יורדין בזכות הארץ בזכות החסד בזכות היסורין ושלשתן בפסוק אחד אם לשבט אם לארצו אם לחסד ומצאהו. *בעון ד׳ דברים הגשמים נעצרין בעון עובדי עכו״ם מגלי עריות ושופכי דמים ופוסקין ברבים ואינן נותנין. בעון עובדי עכו״ם מניין השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו׳ מה כתיב בתריה וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר. בעון מגלי עריות מניין ותחניפי ארץ בזנותיך וברעתך מהו עונשו של דבר וימנעו רביבים ומלקוש לא היה. בעון שופכי דמים מניין כי הדם הוא יחניף את הארץ כי הדם הוא יחן אף על הארץ. בעון פוסקין ברבים ואינן נותנין מניין נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. *חמשה שמות נקראו לו אד עב ענן נשיא חזיז אד מניין ואד יעלה מן הארץ. עב שהוא מעבה את הרקיע הנה אנכי בא אליך בעב הענן. ענן שהוא עושה את הבריות ענוים אלו לאלו. נשיא שהוא עושה בעלי בתים כנשיאים מעלה נשאים מקצה הארץ. חזיז שהוא עושה את הרקיע חזיונות חזיונות יי׳ עשה חזיזים: וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. *שכן מצאנו ביום הכיפורים מתענין אבל לא מתריעין: רבי עקיבה אומר מתריעות אבל לא מתענות. שכן מצאנו בראש השנה מתריעין אבל לא מתענין:

הלכה ד מתני׳ *וכן עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות ר׳ עקיבה אומר מתריעות ולא מתענות: **גמ׳** מותנא הוה בציפורין לא היה עליל גו אשקקה דהוה ר׳ חנינה שרי בגויה. והוון ציפוראיי אמרין מה ההן סבא בינכי ויתב שלם הוא ושכונתיה ומדינתא אזלה בבאישות. עאל ואמר קומיהון זמרי אחד היה בדורו ונפלו מישראל כ״ד אלף ואנו כמה זמרי יש בדורינו ואתם מתרעמין. חד זמן צרכון מיעבד תעניתא ולא נחת מיטרא עבד ר׳ יהושע תעניתא בדרומא ונחת מטרא והוון ציפוראיי אמרין ר׳ יהושע בן לוי מחית מיטרא לדרומאיי ורבי

פני משה

הלכה ג מתני׳ וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים וכו׳ וכל סביבותיה וכו׳. מפני שאותה העיר שלא ירדו לה גשמים תלך לקנות תבואה מסביבותיה שהם ירדו גשמים ויתייקר שם ויהיה רעב: מתענו׳ ולא מתריעות. כדקאמר בגמרא שכן מצינו ביה״כ שמתענין ולא מתריעין רע״א מתריעות ולא מתענות. שכן מצינו בר״ה מתריעין ולא מתענין והלכה כת״ק:
גמ׳ אמר ר׳ סימון וכו׳. זכיתיה דחקלא עבדא. יתורא דקרא קא דריש דכתיב וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש אם לא תמטיר עליה ידאי תיבש אלא לומר לך שלפעמים זכות השדה גורם כדאמרי׳ לעיל בזכות שדה אחת לפיכך אמר הנביא תיבש לגמרי ואפי׳ הטל לא יהא מועיל לה ולא יהא מהני לה זכותה: מלמעלן. מן השמים ואינם מועילין מימי התהום להשקות: מפני בעלי זרוע. שגוזלין וחומסין השדות ולמען יוסרו כשרואין כשאין הגשמים יורדין: ומפני טללים רעי׳. הגשמים יורדין ושוטפין אותן: ושיהא העליון שותה כנמוך. ואם היו מסתפקין במימי התהום היה הנמוך שותה ביותר מן העליון: ופוסקין ברבים. ליתן צדקה ואינן נותנין: יחניף ידרוש ליה יחון ויגות אף: חזיונו׳ חזיונות. מראות מראות:
הלכה ד מתני׳ וכן עיר שיש בה דבר או מפולת. שחומותיה הבריאות נופלות אבל אם רעועות הן אין זה מפולת: בג׳ ימים. אחד בכל יום אבל ביום אחד או בארבעה אין זה דבר דאקראי בעלמא הוה ולא קבע:
גמ׳ מותנא הוה בציפורין ולא הוה עליל גו אשקקה דהוה ר׳ חנינה שרי. לא היה נכנס הדבר תוך השכונה שהיה ר׳ חנינא שרוי שם והיו אנשי ציפורי אמרין מה זה הדין סבא בינייכו ויושב בשלום הוא ושכונתו וכולה מדינתא אזלה להן בבאישות ונכנס ר׳ חנינא ואמר לפניהן זמרי אחד וכו׳: מיעבד תעניתא. על המטר: ורבי

קרבן העדה

הלכה ג מתני׳ וכל סביבותי׳ מתענות. שאותה העיר שלא ירדו בה גשמים תלך לקנו׳ תבוא׳ בעיר שירדו בה גשמים ויהיה רעב: **גמ׳** זכותא דחקלא עבדא. זכות השדה כמי מהני ודריש לה מדכתיב חלקה אחת תמטר ולא כתיב על חלקה אחת אמטיר אלא זכות עצמה מהני לה: מפני ד׳ דברים יורדין. הגשמים מלמעלן אע״ג דענניס ממי אוקיינוס הם שותין וגם התהום עולה ומשקה כדאמרינן לעיל פ״ק דף ג׳ א״כ לא היה צורך כלל שירדו מלמעלן אלא מפני ד׳ דברים אלו: מפני בעלי זרוע. שיגזלו הנהרות המושכות מדאגה שלא ישתו שדותיהם מלמטן ועוד כי ימשכו השדות לגבולם ימלאו העניים מים לשתות אבל בראותם שכבר ירדו הגשמים מלמעלה שוב אינן גוזלין שיודעין שאינן צריכין להם: ומפני טללים הרעים. שע״י המטר האויר מזדכך: ושיהא העליון שותה כנמוך. ואילו בא מלמטה היו המקומות הנמוכים שבעי׳ יותר ממקומות הגבוהים: ושיהו הכל תולין עיניהם לשמים. שלא ידעו ויבינו אם צריכין לגשמים עד סוף השנה משא״כ עכשיו ברביעה הראשונה יודעין שצריכין לרחמים וגם יכירו ההשגחה ויכנעו לפני ה׳: בזכות הארץ. היינו ארץ ישראל כדכתיב תמיד עיני ה׳ אלקיך בה: בזכות החסד. שעושין בני אדם הקב״ה מתחסד עמהן ונותן להם מזון בחסד כדכתיב נותן לחם לכל בשר כל״ח: בזכות היסורין. כגון התענית והתפלה והכנעה: אם לשבט וכו׳. אירידת הגשמי׳ קאי ואם לשבט היינו יסורין: בעון עכו״ם. מדה כנגד מדה הוא מסתיר פניו אף הקב״ה מסתיר פניו ממנו: ומגלי עריות. שנאמר כי בעד אשה זונה עד ככר לחם: ושופכי דמים. כי הוא מגע שתהא הארץ נושבת לכן הגשמים נעצרים והארץ שממה: שהוא עושה את הבריות ענוים אלו לאלו שעונים זה לזה שלום שבעצירת הגשמים אין שם שאילת שלום כדתנן בפ״ק דמכילתין כ״ל ורש״י פירש שיש שדה מתברכת ויש שדה שאינה מתברכת ומתנשאים אלו על אלו: כנשיאים. מתנשאים אלו על אלו א״כ שאין צריכין לכלום: חזיונות חזיונות. שמקלת מקומות נראו ומקצתן מכוסין ואף השמש והירח שמאירין לעולם פעמים מכוסים ע״י העננים:
הלכה ד מתני׳ או מפולת. שחומותיה והבתים נופלין: **גמ׳** מותנא וכו׳. מגפה היתה בצפורי ולא היתה נכנסת בתוך השוק שהיה ר׳ חנינה דר שם. והוון וכו׳. והיו אנשי ציפורי אמרין מה הך סבא בינינו יושב בשלום הוא ושכונתיה והמדינה הולכת ברעה ואינו מבקש רחמים עלינו: עאל וכו׳. נכנס רבי חנינא ודרש לפניהם זמרי אחד היה בימי משה ונפלו על ידו ארבעה ועשרים אלף ולא הועיל להם זכותו של משה: ואנו. ובציפורי יש כמה זמרי שהיו מגלי עריות בועלי בת אל נכר כ״ש שתהיה המגפה ולא יגין זכותו: חד זמן. פעם אחת צריכון לגזור תענית על הגשמים והתענו ולא ירדו גשמים: והוון וכו׳. והיו אנשי ציפורי אומרים ריב״ל מגין על דרומיים ומוריד להם גשמים ורבי

שירי קרבן

הריטב״א ז״ל מקיים הגי׳ וז״ל בחידו׳ ועל הכורו׳ ביתין מערות כפרוס החג פי׳ הרמב״ם ז״ל וגם רש״י ז״ל ומפרשי׳ אחרים דהיינו סוכות וזה תמיה גדול שהרי צורך שלהם בימות החמה והאיך לא התריעו עליהן כשהיו צריכים וייתריעו עליהן עכשיו בבאו הגשמים ונתמלאו והלא אין ראוי לגוזרם מן השמים הגשמים אלא כשלא ירדו בימות הגשמים דאילו בימות החמה סי׳ קללה הם שנא׳ הלא קציר חטים היום ובירושלמי אמרו כפי׳ כפרוס הפלגת ואשכחן כמס׳ ר״ה דתניא והכלנו ולדה בנתים בחג ופירשה רב אבי דהיינו פלגת וכו׳ ויש לדחוק ולומר כי בודאי הצורך שלהם ה״ה יותר גדול בימות החמה אבל לפי שאינו זמן הגשמים לא התריעו עליו שאין מתריעין על מעב׳ נסים וכשהגיע זמן הגשמים התחילו להתריע כמו שכבר הגיע להם צרה מקודם לכן אבל על צרה שלא הגיע עדיין כגון הגשם הצריך לתבואות הא ודאי אין מתענין על רביעה אפילה וכיוצא בזה אמרו בירושלמי לפי ביטתם בפרום הפלגת מעתה אפי׳ יותר כן כלומר למה לא יתריעו ג״כ אף אחרי כן שצריכין לגשם יותר וכו׳ עכ״ל נ״ל דאין לבנות גירסתינו ואם נגיה מוטב להגיה כבבלי שגירסתו דחוק:
שיהין ככל וכו׳ כתב הר״ב בס׳ י״מ וז״ל בלא יבטחו כמי נהר מסרעב כענין פרעה שאמר לי יאורי ואני עשיתני וקשה הלא אף אם היו באין מלמטה היה אפשר ויכולת ביד ה׳ להשקות חלק׳ אחת ולא את השני׳ ויש ליישב:
פורין

שנויי נוסחאות (בוט״ז) ומצאהו במקרא ימציאהו. (פוי״ז) מגלי כד״ז ומגלי. (שול״ח) היה כד״ו הוה.

מערכת הערוך (סוכ״ו) יחן אף בערוך (ע׳ יהניף) סגי׳ יחון אף

מסורת הש"ס — תענית כג · פי' סוכה נג ע"ב · פי' תענית כה ע"ב · לעיל הל' ג · תענית יט ע"א

עין משפט נר מצוה — ח — א מיי' פ"ב מתעניות הל' ס טוש"ע או"ח סי' תקעו ס"ב

תורה אור — דברים ב · שם · מלכים א' יח · ישעיה כג · איוב יב · מיכה ד · דברים כח

ורבי חנינה עצר מיא מן ציפוראיי. צרכון מיעבד זמן תיניינות שלח ואייתי לריב"ל א"ל מישגח מרי מיפוק עימן להתענות נפקון תריהון לתעניתא ולא נחת מיטרא עאל ואמר קומיהון לא רבי יהושע בן לוי מחית מיטרא לדרומאיי ולא ר' חנינה עצר מיטרא מן ציפוראיי אלא דרומאיי ליבהון רכיך ושמעין מילה דאורייתא ומתכנעין וציפוראיי ליבהון קשי ושמעין מילה דאורייתא ולא מיתכנעין. מי עליל תלה עינוי וחמא אוירא שייף אמר עד כדון הכין. מיד נחת מיטרא ונדר על גרמיה דלא למיעבד כן תובן אמר מה אנא מימור למרי חובא דלא יגבי חוביה. רבי זעירה בשם ר' חנינה מה יעשו גדולי הדור ואין הציבור נידון אלא אחר רובו *שכן מצאנו שכל ל"ח שנים שהיו ישראל כמנודים לא היה מדבר עם משה שנאמר °ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב המחנה מה כתוב בתריה °וידבר ה' אלי לאמר ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי מה יעשו גדולי הדור ואין הציבור נידן אלא אחר רובו שכן מצאנו שאילולא שאמרו ישראל בהר הכרמל °ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים לא ירדה האש מן השמים ושרפה את הקרבנות. *רבי יהושע בן יאיר בשם רבי פינחס בן יאיר שלשה ברא הקדוש ברוך הוא ותהא שבראן ואלו הן כשדים וישמעאלים ויצר הרע. כשדים. °הן ארץ כשדים זה העם לא היה הלואי לא היה. ישמעאלים °ישליו אהלים לשודדים ובטחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו יצר הרע °ביום ההוא נאם ה' אספה הצלעה והנדחה אקבצה ואשר הרעתי ר' ברכיה רבי אבא בר כהנא רבי יהושע בן יאיר בשם ר' פינחס בן יאיר הרי הוא כאילו הריעותי. *רבי לעזר עבד תעניתא ולא איתנחת מיטרא עבד ר' עקיבה תענית ונחת מיטרא. עאל ואמר קומיהון אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו שתי בנות אחת חצופה ואחת כשירה אימת דהות בעייא ההיא חצופתא עלת קומיי הוה אמר יבון לה מה דהיא בעייא ותיזיל לה ואימת דהות ההיא כשירה עלת קומוי הוה מאריך רוחיה מתחמד מישמוע שועתה. ואית שרי מימר כן אלא שלא לחלל שם שמים בי ר"א. ר' אחא עבד תלת עשרה תעניין ולא נחת מיטרא מי עליל פגע ביה חד כותיי א"ל רבי ר' עצור גולתך מן מיטרא א"ל חייו דההוא גברא שמייא מיעבד ניסן ושתא מצלחא וההוא גברא לית הוא מיחי ועבדון שמיא ניסין והצלחת שתא ומית ההוא כותייא והון כל עמא אמרין איתון חמין פורין דשמש: וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות. *שכן מצאנו בי"ה מתענין ולא מתריעין: ר' עקיבה אומר מתריעים אבל לא מתענין. "שכן מצאנו בראש השנה מתריעין ולא מתענין:

הלכה ה מתני'

*איזהו דבר °עיר המוציאה חמשה מאות רגלי יצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה: **גמ'** אמר רבי לוי כתיב °ידבק יי' בך את הדבר לאשה הזאת שהוא מדבקת שלשה כברים זה אחר זה. הא עבידא אינו יותר

קרבן העדה

ורבי חנינה מלמד קטיגורא על אנשי ציפורי ומעליר להם גשמים: צרכון וכו'. היו צריכין עוד לגזור תענית על הגשמים פעם שנית: שלח. ר"ח והביא ריב"ל וא"ל ראה אדוני שתלא עמנו להתענות ויצאו שניהם ולא ירדו גשמים: עאל וכו'. נכנס ר"ח ואמר לפניהן לא ריב"ל מוריד גשמים לדרומיים ולא ר"ח מעליר גשמים מן ציפוריי': אלא. אנשי דרום לבם רך ושומעין דברי תורה ונכנעים והגשמים יורדים ואנשי ציפורי מקשים לבן ושומעין לדברי תורה ואין נכנעין: מי עליל. כשנכנס ר"ח נשא עיניו וראה שהאויר זך: אמר. עדיין הוא כן בתמיה אף לאחר שהתענינו: ונדר. ר"ח על עצמו שלא לעשות עוד כן פעם אחרת לבקש בכח רחמים עליהן שאינן זכאים: אמר מה. לי לומר לבעל חוב שלא יגבה חובו: לא היה מדבר עם משה. ביחוד וחיבה בלשון וידבר שהוא מורה על חוזק הדיבור בחיבה יתירה: שאילו לא שאמרו ישראל וכו'. ואע"ג דקודם שאמרו ה' הוא וגו' ירד האש ושרף הקרבנות מ"מ ממה שאמרו ה' הוא וגו' א"י בראותם האש שמעינן שכבר אמרו מקודם שאש ירד האש יאמינו בה' ובאליהו עבדו ודייק ליה מדכתיב מקמי הכי היום יודע כי אתה אלקים בישראל ש"מ שכך קיבלו עליהם בפירוש: ותהא שבראן. כביכול מתנחם ומתחרט על בריאותן: ישליו אוהלים לשודדים. אלו ערביים השוכנים באהלים במדברות ורועים מקנה וכתיב בסיפא לאשר הביא וגו' כלומר הוא עצמו גרם לו הרגזתו שהביאם בעולם: ואשר הרעותי. אני בראתי יצר הרע המחטיאם וגרמתי להם כל זאת: כאלו הרעותי. שבודאי לטובת ישראל נברא היצר הרע כדאמרינן טוב מאוד זה יצה"ר אלא דע"י שאינן יכולין לעמוד בו הרי הוא כאלו הרע להם: עאל. נכנס ר"ע ודרש לפניהם משל לרצות ר"א רבו: הוה אמר יבון לה. הוא אומר יתנו לה כל מה שהיא חפילה ותלך לה שלא תראנה עוד: ואימת. וכשהיתה הכשירה נכנסת לפניו היה מעליר ברוחו ולא מילא רצונה לפי שהיה מתאוה לשמוע קולה בתפילה ובתחנונים: ופריך ואית שרי וכו'. וכי מותר לומר כן לפני הציבור להחזיק עצמו כאינו הגון: ומשני אלא שלא לחלל ש"ש בר"א. שיאמרו ח"ו שהוא אינו הגון לפי שלא נענה: ר' אחא. עשה י"ג תעניות האמורים בפ"ק דמכילתין: מי עליל. כשנכנס פגע ביה חד כותי: עצור גולתך. שחוט כסותך מן המטר ודרך שחוק אמר לו: א"ל ר"א בחיי דאיש הזה שמים יעשו ניסים והגשמים ירדו והשנה מצלחת בפירותיה ואותו גברא לא יחיה בעת ההיא: והוון וכו'. והיו כל העם אומרין בואו וראו מיטות של כותי שמונח בשמש ודרך שחוק אמרו כלפי שאמר הוא דרך שחוק על הגשם:

הלכה ה מתני' שלשה מתים בשלשה ימים. מת אחד בכל יום: **גמ'** לאשה הזאת וכו'. משם למדנו שהדרך להדיבוק ג' א"כ ידבק דקרא נמי בשלשה איירי ולא בפחות: ה"ג הא עבידא יותר

פני משה

ורבי חנינה עוצר המים מן ציפוראי. ואין זכותו מועיל לנו כזכותיה דריב"ל לדרומאי והיו נצרכין עוד זמן שני למטר ועשו תענית ושלח ואייתי לריב"ל וא"ל וכו' ועלה ואמר לפניהן לא ריב"ל מחית מטרא וכו' אלא אלו לבבם רך ושומעין דברי תורה ומוסר ונכנעין וציפוראי וכו'. מי עליל כשרצה לכנוס לביתו תלה עיניו וראה האויר הוא זך ובהיר ואמר וכי עד כדון יהא הכין ומיד נחית מיטרא וכו' ואח"כ קיבל על עצמו שלא לעשות שוב כן ואמר וכי אני אומר לבעל חוב שלא יגבה חובו מהם: ותהא. ומתחרט שבראן: בידו. כביכול בידו הביאן ומתחרט: הרי הוא כאלו הרעותי. אני כביכול: אמר יבון לה. תתנו לה כזה שהיא רוצה ותלך מלפני: מאריך רוחיה. עוצר עצמו מפני שהיה מתחמד לשמוע שועתה ודיבורה: ואית שרי מימור כן. בתמיה וכי מותר לומר כן אלא שלא לחלל שם שמים בר"א שיאמרו אינו כדאי להתענות: מי עליל. כשנכנס פגע בו כותי אחד וא"ל ר' עצור מלבושך מהמטר שירד עליו כדי לקנטרו והשיב לו חייו דההוא גברא יהיה מעוצרין ובודאי משמיא מיעבד לון ניסן והשנה תהיה מצלחת וההיא גברא לא יזכה לראות ולא יחיה ועבדון וכו': איתון חמין פוריין דשמש. באו וראו פירות מן השמש שלא ירדו גשמים ואף על פי כן הפירות יפות ומוצלחות הן: וכל סביבותיה וכו'. כדפרישית במתני': לאשה הזאת שהיא מדבקת וכו'. לישנא דידבק דריש ובשלשה זה אחר זה דיבוק מיקרי: הא עבידא יותר

שירי קרבן

פורין דשמש כתיב בי"מ בואו וראו פירות השמש אפ"פ שלא ירדו הגשמים הגליתו ממגד תבואות שמש ע"כ וקשה א"כ ה"ל למימר הכי קודם במספר ממיתת סכותי ועוד דוחק לפרש פורין כמו פוכין ומה שפירשתי בקונטרס נראה עיקר: אזכרה שהוא יום גמר הדין וסי"נ השביבות שלא תגמור הרעה להביא עליהם ומר

מראה הפנים

שלשה ברא הקב"ה ותהא שבראן וכו'. ובבבלי פ' החליל דף נ"ב גריס ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם ואלו הן גלות כשדים וישמעאלים ויצה"ר וכו'. ולמאי דקאמר הכא י"ל דגלות בכלל הוא שאלמלא לא הלכו אחר יצה"ר לא חטאו ולא גלו: **שכן** מצאנו ביום הכפורים וכו'. נראה דבהא קא מיפלגי דמר ניחא ליה למילף מיוה"כ ניחא ליה למילף מר"ה שהוא תחלת דין ושלא תהא כלל עליהם: אפילו

ציון ירושלים "שכן מצאנו בר"ה מתריעין ולא מתענין. מכאן ראיה שאסור להתענות בר"ה ולא ראיתי בהא"ש סוף ר"ה ראיה זו אבל במרדכי פ"ק דר"ה מצאתי זאת בשם ר' נתנון גאון ע"ש אות תמ"ת:

שנויי נוסחאות (סוי"ז) דאורייתא בד"ו דאורייא וכן בסמוך. (סוי"ז) כתיב בד"ו כתיב. (סוכ"ה) לעזר ב"ו ליעזר. תעניתא בד"ו תעני תענית בד"ו תעני. (סול"ל) קימויי בד"ו קומוי. (סול"ג) ר"א בד"ו רבי אליעזר. (סו"מ) חמשה בד"ו חמש. (סומ"ג) אחר זה זה הא בד"ו אחר זה הא.

מערכת הערוך (סול"ס) מצאנו בר"ה מתריעין ולא מתענין בערוך (ע' רעב) מצינו בר"ה מתריעין אבל לא מתענין.

עמודי ירושלים

שכן מצאנו בר"ה מתריעין ולא מתענין. עי' בציון ירושלים בכתב שלא מצא בתרא דר"ה (סי' י"ג) שהביא כן לראיה בשם הראב"ד וכ"ה בהגמ"י (פ"א מס סופר) וברא"ש ברא"ש ראיה זו דאסור להתענות בר"ה. ונעלם ממנו דברי הרא"ש פ' וברמב"ן דס"ע ע"ב וכ"ה בטוא"ח (סי' תקצ"ז) יע"ש:

תורה אור

יותר מיכן צריכה שיעור אחר. נישמעינה מן הדא *אפילו עיר גדולה כאנטוכיא ויצאו ממנו שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הדא אמרה יותר מיכן צריכה שיעור אחר. *בתים שאמרו א בריאים אבל לא מרועעים ודכוותה י בחורים אבל לא זקינים. תני אסכרה כל שהוא שנים בדבר ואחד באסכרה. איתא חמי אסכרה כל שהיא ואת אמר הכין. לכן צריכה כשהתריעו על האסכרה והלכה לה ואחר כך מתו שנים בדבר ואח' באסכרה:

הלכה ו מתני'

ג *על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל ועל חיה רעה ועל החרב מתריעין עליהן מפני שהיא מכה מהלכת: **גמ'** ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בן חנינה ד מתריעין על פרגיא של פשתן מ"ט °שמה ושערורה נה · בארץ. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן מתריעין על השרב מ"ט °קדר הלכתי בלא חמה קמתי בקהל אשוע. *א"ר לעזר אוקיר לאסייך עד דלא תצטריך ליה מה טעמא °היערך שועך לא בצר וכל מאמצי כח. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש רבי יוחנן אמר אם סדרתה תפילה לא יהא לך צרי עין מלמעלה אלא הכל יהו מאמצין כחך שנאמר וכל מאמצי כח. ורבי שמעון בן לקיש אמר אם סדרתה תפילה לא תהא מיצר פיך אלא הרחב פיך ואמלאהו. *לא סוף דבר ארבה ס אלא אפי' כנף. ולמה נקרא שמו חסיל שהוא חוסל את הכל. ולמה נקרא שמו גוביי דו גבי דינא דמריה. לא סוף דבר חיה רעה אלא אפילו בהמה רעה. *כבר היו שנים בא"י חמור נושך וממית שור נושך וממית. *לא סוף דבר חרב של מלחמה י אלא אפי' חרב של שלום שכבר עשת רושם בימי יאשיהו:

הלכה ז מתני'

*מעשה שירדו זקנים מירושלם לעריהם וגזרו תענית על שנראה י במלוא פי תנור שדפון באשקלון:

פני משה

יותר מכאן. נ"ל אם העיר מוציאה יותר מחמש מאות רגלי אם צריכה שיעור אחר: אפי' עיר גדולה כאנטוכיא וכו' הדא אמרה יותר מכאן אינו צריכה שיעור אחר. כצ"ל: ודכוותה. גבי דבר בחורים אבל לא זקנים: תני אסכרה. כל שהיא. מתריעין עליה אם מת אחד מתוכה: שנים בדבר ואחד באסכרה. מהו ומתמה הש"ס איתא חמי בא וראה אסכרה כל שהיא אמרת מתריעין עליה ואת אמר הכין שנים בדבר וכו' פשיטא: לכן צריכה. לכך צריכה הבעיא כשהתריעו וכו' והלכה לה ואח"כ וכו' מהו הגורם עכשיו אם הדבר וצריך עוד א' או האסכרה והואיל וחזרה מתריעין שוב עליה ולא איפשיטא:

הלכה ה מתני' על אלו מתריעין בכל מקום. אם יראו באספמיא מתריעות בבבל בבבל מתריעין באספמיא כדקתני טעמא בסיפא מפני שהיא מכה מהלכת אם במקום אחד היא מתריעין עליה כל השומעין כדי שלא תבא עליהן: על השדפון בתבואות והיא רוח שמפסיד ומתרוקן מן הזרע: ועל הירקון. תבואה שהכסיפה פניה. א"נ ירקון מין חולי שמהפך בני אדם כירקית השדה: ועל הארבה ועל החסיל. מין גובאי: ועל חיה רעה. שנראית ביום בישוב: ועל החרב. על חיילות העוברות ממקום למקום ואע"פ שאינם באים להלחם עם אותה העיר:

גמ' מתריעין על פרגיא של פשתן. פרגיא הבילה קטנה שהיא ניטלת ביד ובאגרוף וכלומר אפילו דבר מועט והוא של פשתן אם נראה בה שדפון מתריעין ואע"פ שאינה תבואה כדמפרש מ"ט שכן כתיב שמה ושערוריה נהייתה בארץ ואם היא בפשתן סוף שתהא גם בתבואה: על השרב. חום חזק שכן כתיב קודר הלכתי וגו' ושורף אותי בלא חמה ולכן קמתי בקהל אשוע על זה: אוקיר לאסייך וכו'. דרך משל ר"ל שכן צריך להתפלל עד שלא תבא הצרה וכן כתיב היערוך שועך לא בצר קודם שבא צר: אם סדרת תפלה מקודם ובכל עת לא יהא לך צרי עין ומקטרגים מלמעלה אלא הכל יהיו מאמצין כחך ומלמדין זכות עליך: לא תהא מיצר פיך. לזרוק הדברים כך מפיך כמיצר וכלאחר יד אלא הרחב פיך בתפלה ואז ואמלאהו: לא סוף דבר ארבה. אם בא הרבה כדרך ביאת ארבה אלא אפי' נראה כנף מארבה: שהוא חוסל. וגומר את הכל: גוביי דהוא גבי דינא דמאריה. ובא לעונש החטא: כבר היה שנים בארץ ישראל. שאף הבהמות היו כחיות רעות חמור וכו': אלא אפילו חרב של שלום. עם מדינה זו ועוברת למדינה אחרת כמו שמצינו שכבר עשה רושם בימי יאשיהו:

הלכה ו מתני' מעשה שירדו זקנים מירושלי' לעריהם. לארץ ישראל: כמלוא פי תנור. שלקתה תבואה בשדפון ולא היה בה אלא לעשות ממנה פת למלאות פי התנור: באשקלון

קרבן העדה

יותר מכאן וכו'. וה"פ מיבעיא ליה אם הא דתנן במתני' עיר המוציאה ת"ק רגלי דוקא או לאו דוקא דאפילו במוציאה יתר מכאן אם יצאו ממנה ג' מתים בשלשה ימים ה"ז דבר: ה"ג הדא אמרה יותר מכאן אינה צריכה שיעור אחר וה"פ זאת אומרת דלעולם בג' מתים בג' ימים ה"ז דבר: בריאים. שאינן ראויות ליפול אמכולת דמתני' דלעיל קאי: מרועעי'. השבורים הראויות ליפול: ודכותה. גבי דבר דוקא שמתו בחורים אבל לא זקנים: אסכרה. חולי הנעשה בפה ובגרון והיא חונקת את האדם ולשון אסכרה כמו יסכר פי דוברי שקר: כל שהיא. אפי' מת אח' באסכרה מתריעין עליה: שנים בדבר וא' באסכרה. מהו מי הוו כג' מתים: ופריך איתא חמי. בוא וראה הא תני אסכרה כל שהיא וכ"ש אם מתו עוד שני' שמתריעין: לכן צריכה. לא קמיבעיא ליה אלא שהתריעו על האסכרה והלכה לה ואחר כך מתו שנים בדבר ואחד באסכרה מהו מי אמרי' כיון שכבר הלכה אין מתריעין עליה עוד או לא:

הלכה ו מתני' בכל מקום. ואפי' הערים הרחוקות ממנה הרבה כדמפרש טעמא בסיפא מפני שהיא מכה מהלכת: שדפון. רוח שמפסיד את התבואה ומתרוקנה מן הזרע: ירקון. תבואה שהכסיפה פניה וי"מ חולי שמהפך בני אדם כמראה ירק השדה: ועל חיה רעה. שנראית ביום בישוב: ועל החרב. חיילות העוברו' ממקום למקום:

גמ' על פרגיא של פשתן. שאכלו העופות את הפשתן: פרגיא. כמו פרגיות והן ציפרים קטנים: שמה ושערורה נהייתה בארץ. ומתרגמינן תימא ושנו בארעא וכתיב בתריה הטיזו בני בנימין ובתקוע תקעו בשופר ש"מ על דבר משונה מתריעין ואף זה משונה שיאכלו פרגיות הפשתן: על השרב. שהחום גדול מאוד: קמתי בקהל אשוע. אם הוא קודר צריך להתפלל בקהל והיינו מתריעין: אוקיר לאסייך. כבד להרופא קודם שתצטרך אליו כלומר התפלל קודם ביאת הצרה: היערוך שועך לא בצר. כך אמרו חביריו לאיוב כלום הקדמת תפלתך עד שלא באת הצרה אם היית עושה כן הכל היו מאמצין כוחך ומסייעין לך: אם סדרת תפילה. יפה תהא בטוח שלא יהיה לך צרי' מלמעלה: לא תהא מיצר פיך. לא תתפלל תפלה קצרה אלא הרחב פיך לשאול כל צרכך בביאור יפה והקב"ה ימלא משאלותיך משא"כ אם לא סדרת תחלה לא תהא מאריך בתפלתך שלא תתבלבל: לא סוף דבר ארבה. לאו דוקא ארבה שהוא כולל כל המינים: אלא אפי' כנף. ממין אחד מתריעין עליהן: שהוא חוסל את הכל. מכלה את הכל כמו יחסלנו הארבה: דו גבי. שהוא גובה דין אדוניו שבעון הדור הוא בא: לא סוף דבר חיה רעה. לאו דוקא חיה רעה אלא אפי' על בהמה שהיא נושכת וממית מתריעין עליה: לא סוף דבר חרב של מלחמה. לאו דוקא חרב של מלחמה שמתריעין עליו אלא אפי' חרב של שלום העוברת ממקום למקום דרך אותה העיר מתריעין עליה: שכבר עשת. חרב כזה רושם בימי יאשיהו שפרעה נכה רצה לעבור דרך ארצו להלחם בכרכמי' ולא הניחו יאשיהו ונהרג במלחמה ש"מ דיש בו סכנה ומתריעין עליו:

הלכה ז מתני' לעריהן. לארץ ישראל: כמלא פי תנור. שלקתה בשדפון כל כך תבואה שהיה ראוי לעשות ממנה פת למלאות פי תנור: באשקלון

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"ב מתעניות הל' ה טוש"ע או"ח סי' תקעו ס"ד

י
ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ב

יא
ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ח ט

יב
ד מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ו

יג
ה מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ט

יד
ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף א

טו
ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ח

מסורת הש"ס

עי' תענית כא ע"א וע"ש
שם כב
שם יט ע"ב
עי' סנהדרין מד ע"ב ועי' ש"ר פ' כא
תענית כב ע"א
עי' ספרי האזינו פ' שכא תענית כב ע"א
שם יט ע"א

מראה הפנים

אפילו עיר גדולה כאנטוכיא וכו'. לאתי דגרים הכא כוס א"כ צריך להגיה בהפשיטות כמו שהגהתי בפנים ובבבלי דף כא גרים עיר המוציאה חמש מאות ואלף רגלי כגון כפר עכו וכו' א"כ הכל לפי התכון וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' תענית בהלכה ה':

שירי קרבן

אסכרה כל שהוא. כ' הריטב"א וז"ל כ' הרמב"ם באם נפל חולי את לאנשים הרבה מבני העיר כגון אסכרה וכיוצא בהן ומתים מאותו חולי מתריעין ומתענין עליהם ונפקא ליה להרב ז"ל מהא דתניא ואסכרה בזמן שיש בה מיתה מתריעין עליה ולא נתפרש בש"ס גם בדברי הרב ז"ל כמה מתי' ימותו וכמה ימים אם הוא כעין דבר אם לאו ונר' שבעניין זה בשחולי נתפשט בעיר ככר מכיון שמתים מחמת חולי זה נראו כלמו ג' אנשים בין ביום א' או יותר מתענים ומתריעי' עליו ולא אמרו בדבר אותו שיעור אלא כבאין חולי שלהם שוה ע"כ ותימה הרי מפורש כאן דלאסכרה כל שהוא ואפי' מת אחד מתריעין עליו וכ"מ לשון הברייתא השנוייה בבבלי וי"ל וצ"ע:

על פרגיא של פשתן. בקונטרס פירשתי כפי הגירסא שלפנינו ויותר נ"ל דה"ג על פרקמטיא של פשתן וכ"ס בבבלי פ' המוכר את הספינה ת"ר מתריעין על פרקמטיא אפי' בשבת בארץ כגון כלי פשתן בבבל ע"כ ויליף מקרא דשמה ושערורה נהייתה בארץ דנזמן בשמעות ביוקר שאין שם משא ומתן שמה ושערורים בארץ
הדא

שנויי נוסחאות (סו"ס) מרועעים בד"ו מרועעים. (סו"ו) שהוא בד"ו שהיא.

גליון אפרים כבר היו שנים בארץ ישראל חמור נושך וממית. נ"ב ת"כ פרשת בחוקותי:

באשקלון ועוד גזרו תענית למחר על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן ר' יוסי אומר א לא על שאכלו אלא על שנראו: **גמ'** הדא דאת אמר במכונס אבל במפוזר אפי' פרא מיכן. *אמר ר' מנא נראו רצין אחריהן אמר ר' יוסה בי ר' בון נראו במקום שאין ראוי להם:

הלכה ח מתני' ב *ועל אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה עכו"ם או נהר ועל הספינה המיטרפת בים ר' יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה שמעון התימני אומר אף על הדבר ולא הודו לו חכמים:

גמ' *רב אמר ז עֲנֵנִי יי' עֲנֵנִי. מתני' פליגא על רב ר' יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה והא תנייא קדמייה. סבר מימר אפילו לצעקה. לוי בן סיסי באו הגייסות לעירו נטל ס"ת ועלה לראש הגג אמר רבון העולמים אין בטלית חדא מילה מן הדין ספר אורייתא ייעלין לון ואין לא ייזלון לון מיד איתבעון ולא אישתכחון. תלמידיה עבד כן ייבשת ידיה ואזלון לון. תלמיד תלמידיה עבד לא יבשת ידיה ולא אזלון לון לומר *שאין שוטה נפגע ולא בשר המת מרגיש באיזמל:

הלכה ט מתני' *על כל צרה שלא תבוא על הציבור מתריעין עליה ג חוץ מרוב גשמים מעשה שאמרו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים אמר להן צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימקו והתפלל ולא ירדו גשמים עג עוגה ועמד בתוכה ואמר רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מיכן עד שתרחם על בניך התחילו הגשמים מנטפין אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות ירדו בזעף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקנן עד שעלו ישראל מירושלם להר הבית מפני הגשמים אמרו לו כשם שנתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להם אמר להן צאו וראו אם נמחית אבן הטועים: **גמ'** *ר' יונה שמעון בר בא בשם ר"י דבר שאפשר לך לומר עליו דיי היא ברכה. רבי ברכיה ר' הלבו *רב אבא בר עילאי בשם רב עד שיבללו שפתותיכם מלומר דיינו ברכה.

הדא

קרבן העדה

באשקלון. ארץ פלשתים: ועל שאכלו זאבים. דהיא חיה רעה ומכה מהלכת היא: על שנראו'. מפרש בגמרא: **גמ'** במכונס. שהשדפון במקום אח' בעינן מלא פי תנור: אבל במפוזר. בשנים ושלשה מקומות: אפילו פרא מכאן. פחות ממלא פי תנור נמי מתריעין: נראו. הא דתנן במתני' נראו היינו שרצין אחרי בנ"א: נראו במקום שאין ראוי להם. כגון שנראו בעיר ואפילו אינ' רצין ה"ל משולחת:

הלכה ח מתני' המיטרפ'. מתחבטת ומשתברת: לעזרה. שיהיו מתפללין עליהן שיעזרו להן מן השמים: שמעון התימני. מתמנה היה: אף על הדבר. מתריעין בשבת: **גמ'** עננו ה' עננו. שאומרי' בסליחות וכי"ה היינו מתריעין דמתני' אבל לא בשופר דשופר בשבת ליכא: והא תנייא קדמייא. מכלל דת"ק אמר אפי' לצעקה והיינו שמתריע' בשופרות לצעקה קרי לה ש"מ דלא כרב ובבבלי ספ"ק מבֿי לה: אין בטלית. אם בטלתי דבר אחד ממה שכתוב בס"ת זה יכנסו האויבים לעיר ואם לאו ילכו להם: מיד בקשו אחריהן ולא נמצאו. שהלכו להם: תלמידי'. דלוי עשה כן ויבשה ידו שלא היה חסיד כל כך כרבו ולפי שבטח בצדקתו והטריח בוראו לעשות נס נענש: לומר שאין שוטה נפגע. שאינו מרגיש בפגעיו וכן זה לא הרגיש בחטאו לפיכך לא נענש: ולא בשר המת. הגדל באדם חי מחמת מכה אינו מרגיש באיזמל כשחותכין אותו ומשל הוא כזה כן זה:

הלכה ט מתני' חוץ מרוב גשמים. לא שירדו הרבה כל כך שמקלקלין את התבואה אלא שכבר ירדו הרבה שאין צריכין להן עוד והן לטורח על בני אדם: תנורי פסחים. של חרס הם ומטלטלין ממקום למקום: שלא ימוקו. בגשמים: עג עוגה. רשם בקרקע רושם עגול כעין עוגה: גשמי בורות. גשמי' בשפע למלאות בורות: אם נמחית. אם מכוסה כולה במים: אבן טועים. מפרש בגמרא: **גמ'** דבר שאיפשר וכו'. אקרא קאי שנא' והריקותי לכם ברכה עד בלי די וקמפרש ר"י דה"ק שתהיה הברכה עד שלא תצטרך לומר די אבל אם היה צ"ל די כלו' שהיה יותר מדאי אינה ברכה ומינה שמעינן דרוב טובה קללה היא: עד שיבללו שפתותיכם מלומר דיינו ברכה. וכיון שכך מדתו של הקב"ה כשהוא נענה לעמו משפיע להם טובה עד שיבללו שפתותיהן מלומר די אין מתפללין עליה: ופריך הדא

ולפיכך דריש רב עד שיבללו וכו' דיינו וכו' שהיא תוספת ברכה כל כך עד שיאמרו דיינו ברכות ואין מתפללין עליה כדפריש' במתני': מעשה וכו' הדא

פני משה

באשקלון. בארץ פלשתים: על שאכלו זאבים. וזהו חיה רעה ומכה מהלכת היא: אלא על שנראו. ובאו לעיר:

גמ' הדא דאת אמר במכונס. מעשה שהיה שנראה שדפון כמלא פי תנור במכונס במקום אחד בשדה היה אבל אם היה במפוזר בכמה מקומות בהשדה אפי' פחות מכאן מתריעין עליה מפני שנראה שמהלכת היא: נראו רצין אחריהן. הא דקאמר ר' יוסי במתני' על שנראו והוא שנראו רצין אחריהן. ור' יוסי בר' בון אמר לא בעי רצין אחריהן אלא שנראו במקום שאין ראוי להם שיש שם בני אדם והואיל ולא מתפחדין מהם משלחת היא:

הלכה ז מתני' ועל אלו מתריעין בשבת. בעננו והכי קאמר בגמרא: ועל הספינה המיטרפת בים. מתחבטת ומשתברת מלשון בילה הטרופה בקערה: ר' יוסי אומר לעזרה. לקבץ את העם שיבואו לעזור ולהושיע אבל לא לצעקת תפלה לפי שאין אנו בטוחים כל כך שתועיל תפלתינו לזעוק עליהם בשבת: והלכה שאין תוקעין בשבת אא"כ הוצרכו לתקוע לקבץ את העם אבל זועקים ומתחננים עליהן בשבת ואין מתענין: אף על הדבר. מתריעין בשבת: ולא הודו לו חכמים. להתריע על הדבר בשבת אבל בחול מתריעין:

גמ' רב אמר עננו ה' עננו. כך מתריעין בשבת: מתני' פליגא על רב. דהא מדקתני ר' יוסי אומר וכו'. מכלל דהא תנא קדמייא סבר מימר אפי' לצעקה של תפלה כמו שעושים בחול שמרבים בזעקת תחנונים: ייעלין לון. יכנסו הגייסות וישללו בז: ואין לא בטלית אפי' חדא מילה. ילכו להם מהעיר ומיד היו מתבקשין ולא נמצאו שהלכו להם והיה תלמידו רוצה לעשות כן בפעם אחרת ויבשה ידו אבל הועיל תפלתו שהלכו להם ותלמיד תלמידיה היה ג"כ עושה כן ולא נענש ולא הועיל תפלתו כלום לומר שאין שוטה נפגע וכו' ומחמת שטותו לא נענש:

הלכה ח מתני' על כל צרה שלא תבא על הצבור. ליסנא מעלי' נקט: חוץ מרוב גשמים. לא שירדו כל כך הרבה שמקלקלין את התבואה אלא שכבר ירדו הרבה שאין צריכין להם עוד והן לטורח על בני האדם: לפי שאין מתפללין על רוב הטובה כדדריש בגמרא דכתיב הביאו את כל המעשר וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די עד שיבלו שפתותיכם מלומר די וכיון שכך מדתו של הקב"ה שמשפיע להם טובה הרבה אין מתפללין עליה: מעשה שאמרו לחוני המעגל וכו' צאו והכניסו תנורי פסחים. של חרס היו ומיטלטלין ממקו' למקום בשביל שלא ימקו מהגשמים שבטוח בתפלתו היה שירדו גשמים הרבה: עג עוגה. עשה רושם בקרקע עגול כעין עוגה ועמד בתוכה וכו': לא כך שאלתי. אלא גשמים הרבה בשפע למלאות בורות וכו': להר הבית מפני הגשמים. שהר הבית מקורה היה כדאמר בגמרא: צאו וראו אם נמחית אבן הטועים שהיתה בירושלים אם היא כולה מכוסה במים לפי שהיתה גבוה מאוד ולא היה אפשר שתתכסה בגשמים אלא אם כן בא מבול לעולם ולמה היתה נקראת אבן הטועים שכל מי שנאבד לו אבדה הולך לשם שכל המוצא איזה דבר היה עומד עליה ומכריז והאומר מציאה מצאתי. כאין בעליה ונותנין סימניה ונוטלין אותה: שלח לו שמעון בן שטח צריך אתה לנדות. אלמלא חוני אתה ולפי שהטיח דברים כלפי מעלה ואמר לא כך שאלתי. ועוד שאלו שנים כשני אליהו וכו' כדקאמר בגמרא אבל מה אעשה לך ואתה מתחטא מתגעגע לפני המקום ב"ה והוא עושה לך רצונך:

גמ' ר' יונה שמעון בר בא וכו'. גרים להא לעיל שלהי ברכות על פסוק הביאו את כל המעשר וגו'. דבר שאי אפשר לך לומר עליו די שאין בו למותרות בעיני המקבלין והוא ברכה של רוב גשמים הדא

שירי קרבן

הדא דאת אמר במכונס וכו'. כתב הס"מ פ"ב מהל' תענית דין י"א כרייתא בגמ' על השדפון ועל הירקון כל שהוא נ"ל דרבינו מפרש דהאי כל שהוא יש לו שיעור והיינו כמלא פי תנור וקרי ליה כל שהוא לפי שהוא דבר מועט אבל רש"י ז"ל פי' כיון שנראה כ"ש מתריעין מיד ומלא תנור דמתני' הוא להתענות א"נ מעשה שהי' כך היה ע"כ וללשון אחרון קשה כיון דלאו לדינא תנן במתני' מלא פי תנור א"כ מאי קמיבעיא ליה בש"ס האי פי תנור ס"ד אי הוה כמלא פי תנור פת או תבואה מאי איכפת לן מא' דהוה הוה וגם ללשון ראשון קשה דמשמע שהם התחלה היינו תענית הלא ודאי דברי רבינו עיקר ע"כ ולי אף פי' תימה דאיך נפרש כל שהוא שיהיה לו שיעור דא"כ לא ה"ל לסתום אלא לפרש ולמה יקרא מלא פי תנור כל שהוא לכן נ"ל דכל שהוא ממש אלא דברייתא איירי במפוזר ואפי' כל שהוא שני ומתני' ואיבעי' דש"ס במכונס איירי וגם הא דקאמר הכא הדא דאת אמר במכונס וכו' אתי לשנויי דלא תיקשי מתני' וברייתא אהדדי: **צאו** והכניסו תנורי פסחים וכו'. ראיתי במפרש למגילת תענית שכ' וז"ל ובירושלמי אמר ע"ז הדא אמרה ע"פ היה גם אמר שם עיקר התפלה הי' שירדו גשמים בעונתן וכן הוא שם בסדיא ונתפלל ולא ירדו גשמים אד"י כו' כיון שלא בא בעונה ע"כ ודברי תימה הן פירושו מאי בעונתן שייך הא בע"פ היה ופירושו שבקונטרס עיקר ושוי יודע שפי' המפרש הזה תמוה בהרבה מקומות:

לישן

מראה הפנים

נראו במקום שאין ראוי להם. דבבה"ג לא בעינן רצו אחריהם וכגון בשדה שאינה סמוכה לאגם דאפי' עמדה משולחת היא וכדמסיק התם דף כב כאן בשדה הסמוכה לאגם וכו': הדין

שנויי נוסחאות (סו"כ) עבד לא צ"ל: עבד כן לא. (סול"ח) ר"י צ"ל רבי יוחנן. (סומ"א) ברכה הדא צ"ל ברכה. מעשה שאמרו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים אמר להן צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימקו הדא.

מערכת הערוך (בו"ו) אם נמחית אבן הטועים גירסת הערוך (ערך אבן טועין) פי' אם נמחית מלשון וימח את כל היקום (בראשית ז' כ"ג) כלומר אם כסהו המים כאלו נמחית מן העולם:

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ב מתענית הל' ז טוש"ע או"ח סי' תקעו ס"א

יז
ב מיי' שם הל' ב מסכת ופ"א הל' ו טוש"ע שם ס"ג וסי' רפח ס"ט

יח
ג מיי' שם פ הל' טו טוש"ע שם סי"א

גליון הש"ס

לעי' רש"י ותוס' דף יד ד"ה רב יהודה וכהה"מ פ"א מתענית הל' ו:

מסורת הש"ס

א תענית כב ע"א
ב שם יט ע"א
ג שם יד ע"א
שבת יג ע"ב
תענית יט ע"א
ירושלמי ברכות פ"ט הלכה ז
שם כג ע"ב

הדא אמרה ערב פסחים היה *ותני כן בעשרין ביה צמון כל עמא למיטרא ונחת לון: ונתפלל ולא ירדו גשמים. אמר רבי יוסי בי רבי בון שלא בא בענוה. א"ר יודן גיריא הדין חונה המעגל [5]בר בריה דחוני המעגל הוה סמיך לחרבן בית מוקדשא נפק לטורא לגבי פעליי עד דו תמן נחת מיטרא עאל ליה למערתא *מן יתיב נם ודמך ליה ועבד שקיע בשינתיה שובעין שנין עד דחרב בית מוקדשא ואיתבני זמן תיניינות. לסוף שובעין שנין איתער מן שינתיה נפק ליה מן מערתא וחמא עלמא מחלף זוויי דהוות כרמי' עבידא זייתין זוויי דהוות זייתין עבידא זרעו. שאל ליה למדינתא אמר לון מה קלא בעלמא אמרון ליה ולית את ידע מה קלא בעלמא אמר לון לא. אמרין ליה מאן את אמר לון חוני המעגל. אמרון ליה שמענן דהוה עליל לעזרה והיא מנהרה עאל ואנהרת וקרא על גרמיה °בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחלמים: התחילו הגשמים מנטפין. *אמרו לא באו אלו אלא להתיר נדרו של זה: אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות ירדו בזעף. תני שמואל כמפי הנוד: אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקנן עד שעלו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. [ה]"הדא אמרה הר הבית מקורה היה *ותני כן אסטיו לפנים מסטיו היה: אמרו לו כשם שנתפללת עליהן שירדו כך התפלל עליהם שילכו להם אמר להן צאו וראו אם נמחית אבן הטועים. *מה עיסקה דהדא אבן הטועים [ו] אלא כל מאן דהוה מובד מילה הוה נסב לה מן תמן וכל דהוה משכח מילה הוה מייביל לה לתמן. אמר להן כשם שאי אפשר לאבן הזאת להימחות מן העולם כך א"א להתפלל על הגשמים שילכו להם *אלא צאו והביאו לי פר של הודיות ויצאו והביאו לו פר של הודיות וסמך שתי ידיו ואמר רבונו הבאתה רעה על בניך ולא יכלו לעמוד בה הבאתה טובה על בניך ולא יכלו לעמוד בה אלא יהי רצון מלפניך שתביא רווחה מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה ונתנגבה הארץ ויצאו ומצאו מדבר מלא כמהים. *שאלו את ר"א מאימתי מתפללין על הגשמים שילכו להם אמר להן כדי שיהא אדם עומד בקרן העופל ומשקשק את רגליו בנחל קדרון אבל בטוחים אנו בבעל הרחמים שאינו מביא מבול לעולם מה טעמא °כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ:

תהלים קכו א | ישעיה נד

הלכה י מתני' *שלח לו שמעון בן שטח ואמר לו צריך אתה לנדוי

אבל מה אעשה לך ואתה מתחטא לפני המקום *כבן שהוא מתחטא לאביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר °ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: גמ' *שאילו נגזרו גזירה כשם שנגזרה בימי אליהו. לא נמצאתה מביא את הרבים לידי חילול השם [ג] שכל המביא את הרבים לידי חילול השם צריך נידוי. *תמן תנינן שלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מביא מבול לעולם *לא נמצאת מעכב רבים מלעשות מצוה [ד] וכל המעכב רבים מלעשות מצוה צריך נידוי. ואמר לו ואין הקב"ה מבטל גזירתו מפני גזירתו של צדיק אמר לו *הן הקב"ה מבטל גזירתו מפני גזירתו של צדיק ואין הקב"ה מבטל גזירתו של צדיק מפני גזירתו של צדיק חבירו. אבל מה אעשה לך ואתה מתחטא לפני המקום כבן שהוא מתחטא על אביו והוא עושה לו רצונו. ר' ברכיה ר' אבא בר כהנא ר' זעירה בשם רב יהודה ואית דאמרין לה בשם רב חסדא ואית דאמרין לה בשם רב מתנה °ותגזר אמר ויקם לך מה ת"ל לך *אלא אפילו הוא אמר הכין ואת אמר הכין דידך קיימא ודידי לא קיימה. °ועל דרכיך נגה אור א"ר חייה בר בא זו ירידת נשמים °אף ברי יטריח עב יפיץ ענן אורו. °כי השפילו ותאמר גוה

משלי כג | איוב כב | שם לו | שם כב

גני

קרבן העדה

הדא אמרה. זאת אומרת ערב פסח הי': ותני כן. בתמיה. הא תנינן במגילת תענית: בעשרין. באדר: למון. כל העם לגשמים שירדו להן ושלחו לחוני המעגל משמע שהמעשה היה באדר ולא בע"פ: שלא בא בענוה. להתפלל על הגשמים אלא בדרך חוב לפיכך לא נענה מיד: אר"י גיריא. הוא ר"י בן גרים: הדין חוני המעגל. הנזכר במשנתינו: נפק לטורא. ילא להר אצל הפועלים עד דהוא התם ירדו גשמים ונכנס למערה: מן יתיב. כשישב שם נרדם וישן ליה והיה משתקע בשינתיה שבעים שנה עד שנחרב בית המקדש ונבנה פעם שנית: לסוף. שבעים שנה הקיץ משנתו וילא מן המערה וראה העולם נתחלף מקום שהיו כרמים בראשונה כעת נטוע זיתין: זוויי. מקום שהיו נטועין זיתין כעת היא מקום זרע: שאל ליה. לאנשי המדינה מה חידושים בעולם: א"ל. ואין אתה יודע מה חידושים בעולם א"ל לא: אמרין ליה. ומי אתה שאין אתה יודע מה חידושים המפורסמים בעולם: אמרון ליה. שמענו כשהי' נכנס חוני המעגל לעזרה היתה מאירה ואם אתה הוא נראה אם תאיר העזרה בכניסתך: עאל. נכנס והאירה העזרה ממנו: וקרא על עצמו בשוב וגו'. אלא להתיר נדרו של זה לפי שהן מועטי' ואין בהם תועלת לעולם: ותני כן. ותניא נמי הכי: אסטיו. אצטבא: אלא כל מאן. שנאבד ממנו דבר היה נוטלו משם דכל מי שמוצא דבר שאינו שלו מביאו לשם להכריז עליו. כך א"א להתפלל על הגשמים שילכו להם: שאין מתפללין על רוב טובה: פר של הודיות. להתודות עליו ועשה לו סמיכה והביאו שלמים כן פירש"י ול"נ פר של תודה להודות לה' על הנס שעשה וכיון שהוא מביאו ומודה לה' הרי הוא כאילו אומר שדי לו בגשמים אלו: מלא כמהין. שיצאו מלחלוח הגשמים וידעו כי של ברכה היו הגשמים: בקרן העופל. סלע גבוה וכך שמו: ומשקשק. ומשכשך רגליו בנחל קדרון שיעלה למעלה עד מקום ההוא וזהו דבר הנמנע כלומר לעולם אין מתפללין על רוב הגשמים:

הלכה י מתני' לנידוי. שמנדין כבוד הרב שהטיח דברים כלפי מעלה: מתחטא. מתגעגע: גמ' כשם שנגזרה בימי אליהו. שמפתח הגשמים ביד אליהו: לידי חילול השם. שאליהו נשבע חי ה' אם יהיו השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי ואתה נשבעת שאין אתה זז עד שירדו גשמים: תמן תנינן. ר"ה פ"ק: שלח לו רשב"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לעתיד לבא ותני עלה לא נמצא מעכב רבי' מלעשות מצוה וכו' צריך נידוי. כ"ש המביא רבים לידי עבירה שצריך נידוי וכיון שע"י שבועתך יוכל לבא לידי חילול השם שצריך אתה נידוי. וא"ל חוני לשמעון בן שטח ואין הקב"ה מבטל גזירתו וכו' דקס"ד דשמעון קאמר שאפשר שהקב"ה גזר שלא לסוריד גשמים והוא נשבע ולא ירדו גשמים נמצא שנשבע לשוא ויש בזה חילול השם הלכך א"ל שקרוב לודאי שיבטל הקב"ה גזירתו מפני שבועתו של צדיק ל"א השתא גזירתו מבטל מפני גזירת צדיק כ"ש גזירת אדם אחר והראשון עיקר: אלא אפי'. הקב"ה אומר הכי והצדיק גוזר בהיפך קאמר קרא שלך קיים ושלי לא קיים וקמ"ל לך יתירא דאפי' גזירת הקב"ה מבטל הצדיק בגזירתו: זו ירידת גשמים. שנקראים אור כדכתיב יפיץ ענן אורו: כי השפילו וגו'. סיפיה דקרא דותגזר אומ' וכו' מפרש ואזיל:

אני

פני משה

הדא אמרה ערב פסחים הי'. והוציאו התנורים לצלות בהן פסחיהם לפיכך אמר להן הכניסו: ותני כן. במגילת תענית בארבע עשר ביה בניסן וכו' כצ"ל: שלא בא בענוה. בתחלה אלא אמר להם צאו והכניסו וכו' ומראה שבטוח בתפלתו הוא לפיכך לא ירדו מיד: ר' יודן גיריא. כך שמו: הדין חוני המעגל וכו' זה שמדבר בו לקמיה: נס. נתנמנם ויישן לו וכו' וחמא עלמא מיחלף שבזויות שהיו כרמים נטיעים נעשה מקום זתים וכו' ושאל לבני מדינתא מה קלא בעלמא וכו' שמענן כשהיה חוני המעגל נכנס לעזרה היתה כולה מאירה ונכנס ואנהרת וכו': כמפי הנוד. כך היו הטיפין: מה עיסקה דהדא אבן הטועים וכו'. כדפרישית במתני'. כדי שיהא אדם עומד בקרן העופל וכו'. כלומר שאי אפשר שיהי' זה אא"כ יהיה מבול אבל בטוחים אני וכו': לידי חילול השם שאו זה או זה שבועת שוא ע"י: תמן תנינן. בפ"ק דר"ה ולא גרסי' נמצאת מביא מבול לעולם אלא ולא נמצאת מעכב את הרבים וכו': ואמר לו. לשמעון בן שטח ומפני מה אתה אומר כן וכי אין הקב"ה מבטל גזרתו מפני גזירתו של צדיק הא כתיב ותגזר אומר ויקום לך. א"ל כן וכו' מפני גזירתו של צדיק חבירו והלו היו כימי אליהו וכו':

מה

עין משפט נר מצוה

ים א מיי' פ"ס מבית הבחירה הלכה א:

כ ב מיי' פי"ג מהלכות כלי א:

כא ג מיי' פ"ט מה"ת הל' יד טוש"ע יו"ד סי' שלד סמ"ג:

כב ד מיי' שם טוש"ע שם:

מסורת הש"ס

פי' תענית כג ע"א | שם | שם יט ע"א | סוכה מה ע"א | ב"מ כח ע"ב | תענית כב ע"ב | שם כב ע"ב | שם יט ע"א (כה"כ בכלי' אי' ועושה לך רצונך) | שם כג ע"א ירושלמי מ"ק פ"ג הלכה א | ר"ה כא ע"ב | ירושלמי ר"ה פ"א הלכה ה | מ"ק טז ע"ב | תענית כג ע"א

גליון הש"ס

[א]פי' בתוספות דף כג ע"א:

ציון ירושלים

[ה]הדא אמרה הר הבית מקורה היה עי' למכ"ס פ"ס מבית הבחירה:

שנויי נוסחאות (סו"ד) חונה בד"ו חוני. (ס"כ"ו) רבונו בד"ו רבוני. (בו"א) ר"א בד"ו רבי אליעזר. (סו"כ) לנדוי בד"ו לנדות. (סו"ח) נגזרו בד"ו נגזרה.

מערכת הערוך (סוכ"ו) מן העולם בערוך (ע' הנ"ל) ליתא.

עמודי ירושלים

ותני כן בעשרין ביה למון. כתב הפני משה ותני כן במגילת תענית בארבעה עשר בי' בניסן וכו' עכ"ל ובמה"כ לא עיין בפי"ב ממגילת תענית דאיתא שם בעשרים ביה צמו עמא למטרא כו' וכיון שיצא רוב אדר ולא ירדו גשמים שלחו להם אצל חוני המעגל כו' מבואר דא"א למיגרס בניסן (והגהים שבניסן שמה בפרק א') והקס"ע פי' שהוא בלשון בתמיה ע"ש ואין לשון הירושלמי סובל כן אבל העיקר נ"ל דלשון ערב פסחים הוא לאו דוקא ור"ל קודם פסח דמדשלא להם צאו והכניסו תנורי פסחים מבואר דהוא סמוך לפסח וע"כ אמר הדא אמרה שערב פסח היה כלומר סמוך לפסח וה"פ וברור:

טוב ירושלים

הד"א ע"פ היה תני כן בעשרים ביה צמון כ"ע למטרא ונחית לון. ונתפלל ולא ירדו גשמים אריב"ב שלא בא בענוה. עי' פי' ק"ע ולפי' הגי' שלפנינו הפי' תמוה. ואעתיק לך דברי מגילת תענית "בעשרים ביה צמון כ"ע למטרא ונחת להון מפני שהיה רעבון ובצירת בא"י ג' שנים זה אחר זה והתפללו ולא ירדו גשמים וכיון שראו שיצאו רוב אדר ולא ירדו גשמים הלכו להם אצל חוני המעגל כו' וזהו שמקשה דהא היה זה שהלכו אחריו בכ' באדר ואיך לא ירדו גשמים מקודם זה וכפי' הק"ע. ולפנינו חסר רוב הברייתא או חסר מלות כו'. ומשני שלא בא בענותו נ"ל שהיא לא ר"ה לבא להתפלל מפני ענותו ועד שהפליר בו עד ע"פ וה"ג:

מסורת הש"ס

אני אמרתי. שלא להמטיר על הארץ כדי להכניען: ואתה אמרת. שלא בענוה להוריד גשמים דידך קיים ושלי לא קיים: לשחות. להשפיל: ימלט אי נקי. אם נקי הוא ימלט: אף עפ"י שאינו נקי. אי בליר"י כמו אין: מהו ונמלט בבור כפיך. דא"ל בזכות שידיו נקיות מן הגזל שאין זה כדאי דבגזל העולם נידון אחר רובו כדאמרינן בנח ובניו לכך קדרים בברירת הפה שהיה תורה ומצות ומעשים טובים ובי"מ פי' דא"ל על נקיון הגזל דהא כבר נאמר תרחיק מאהליך עולה והראשון נ"ל: מה ת"ל יולדתך. אב יאם הרי הם אמורי': אומתך. כמו מארלך וממולדתך: שעתך. כלומר שעה שנולדת בה כמו שמלינו ביום שנולד בו משה: כעס. שבן רשע מבזה לאמו בכפליים ברשעתו: לישן גמטריין. לשון גמטרי"א כלומר בא"ת ב"ש תוגת הוא אפרא והכי קאמר בן כסיל הוא נותן אפר בעיני אמו:

הלכה יא מתני' קודס הנץ החמה לא ישלימו. דאכתי לא חל עלייהו תענית כי נחת גשמי': קודם חצות. טעמא מפרש בגמרא: לאו ואכלו ושתו. ולא אמר להן קראו הלל הגדול תחילה שאין קורין הלל הגדול אלא בכרס מלאה ונפש שבעה:

גמ' ואני אענה. משמע דאין לריכין עוד לשום דבר שכבר נענה רלונם: ואני אשמע. מ"מ לא מילא בקשתם ולריכין עוד לתענית שיהו לברכה: או חילוף. ואני אענה שלא אשמע לעקתם ועדיין לריכין לתעניהם והי"מ פי' בענין אחר ואינו מחוור ע"ש: אין ענייה אלא סמוך לקריאה. וקאמר והיה טרם יקראו משמע שיהיה קודם קריאה ברלון כאילו הוא אחר קריאה ש"מ דגשמי' רלון הן: ברומשא. בערב בליל התענית: בגין דאנא נחי. בשביל שאני למא מהו לשתות: א"ל. המתן שמא ימליכו רוב הליבור ות"ח שבעיר להשלים ואין היחיד רשאי לאכול: עד שש שעות בשבת דה"ל כמתענה בשבת: עד כדון לפרא. עד חצות מיקרי בקר: כבר עבר רובו של יום בקדושה. וה"ל כאילו השלימו ושמעי' דאם התענה עד לאחר חצות כאילו כבר השלי' כל היום כולו: כד הוה וכו'. כשהיה רולה שירדו גשמים אומר לספר המגלחו תמיד ביעמוד עלמו לפני ההיכל ויאמר בשביל שר' רולה לספר ואין בכוחו מחמת הלער מעלי' הגשמים וזהו העדר כבוד לריב"ז ה"כ הליבור בשמעם נלטערו על נערו של הנשיא והיו הגשמים יורדים: ר"א ב"א כשהי' רול' שירד מטר הי' שולף נעלו והגשמים יורדים ואם היה שולף גם השני היה העולם מטפטף מרוב הגשמים: מפלתא הווין תמן. בית העומד ליפול פי' שם והיה רב מוסיב להתם חד מן תלמידיו עד שיפנו מה שבבית שידע רב שבעודו שם לא יפול הבית בזכותיה: וכיון. בילא התלמיד מן הבית היה הבית נופל: ואית דאמרין. ויש אומרים רב אדא בר אהבה היה אותו התלמיד: ולא

הל' עליהן

מה ת"ל. יולדתך: הא כתיב ואמך אלא קרי אומתך: שעתך. שאתה נולדה בה וזהו יולדתך: לישן גמטריון הוא. לשון יוני שמרמזין בגימטריאות וגומר אפרא בעיני אימיה של זה: ישמח וגו' ותגל יולדתך אמך. וזהו בכפלים:

הלכה ט מתני' היו מתענין וכו' קודם להנץ החמה לא ישלימו. דאכתי לא חל עליהן התענית כשירדו הגשמים: ר"א אומר קודם חצות לא ישלימו. דחצות זמן אכילה היא ועדיין לא חל התענית עליהם ומחצות ואילך חל התענית כיון שלא סעדו בזמן סעודה והלכה כר"א: לאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט. ולא אמרו להן קראו הלל הגדול לפי שאין קורין הלל הגדול אלא בכרס מליאה ונפש שבעה ומשום דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר קירין אותו הלל הגדול ונאה לאמר על השבע:

גמ' היו מתענין וכו' שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה. כלומר זה רמז שלפעמים נענים טרם זמן הקריאה והיא כהנץ החמה ולאחר הנץ החמה שכבר התפללו הרמז היא בסוף הפסוק עוד הם מדברים בתפלה ואני אשמע: או חילוף. דרישא דקרא מיירי שלאחר הקריאה הן נענין והאי טרם כמו טרם כלה לדבר וסיפא מיירי מקודם הנץ החמה ועוד הם מדברים כמו עודנו מדבר שהיא עד שלא דיבר: אמר ר' תנחומא ותני כן. כמו הפירכא: אין ענייה אלא סמוך לקריאה לאחריה ואין קריאה אלא סמוך לעניים מקודם וא"כ רישי' דקרא כלאחר הנץ החמה מיירי: א"ל אוריך. המתן שמא ימלכו להשלים התענית לגמרי: אסור להתענו' עד שש שעות בשבת. גרסי' להא כפ"ח דנדרים בהלכה א': מתני' אמרה כן. לר"א קודם חצות וכו' מפני שעד כדון לפרא היא ולא חל התענית: לאחר חצות ישלימו שכבר עבר רובו של יום בקדושה בתענית אלמא דעד חצות מיקשב תענית והלכך אסור להתענות עד חצות בשבת דכמו שהתענה כל היום דמי: אמר לספריה. שהוא מסתפר ממנו קום לך אצל ההיכל והמור בגין וכו' ולית בחיליה מלטער להתענות ומיד הוה מיטרא נחית: הוה עלמא טייף. הציף העולם מרוב גשמים: מפלתא. בית שנוטה ליפול: רבע. רבץ ונפל: איזו

תורה אור

אני אמרתי להשפילן ואתה אמרת לגאותן דידך איוב כב קיימא ודידי לא קיימא °ושח עינים יושיע אני אמרתי לשחות עיניהם ברעה ואתה אמרת להושיען דידך שם קיימא ודידי לא קיימא אני אמרתי °ימלט אי נקי ואתה אמרת ימלט אע"פ שאינו נקי דידך קיימא שם ודידי לא קיימא. מהו °ונמלט בבר כפיך בברירות כפיך בזכות מצות ומעשים טובים שהיו בידך מראשיתך עליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. מה ת"ל יולדתך ר' מנא אמר אומתך ר' יוסה בי ר' בון אמר שעתך. ורבנן אמרי כשם שהוא מקללה בכפליים כך הוא משמחה בכפליים. ומניין שהוא מקללה בכפליים משלי שנאמר °כעס לאביו בן כסיל ומימר ליולדתו יז °בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו. מהו שם תוגת אמו א"ר לודה לישן גימטריון הוא אפרא בעייני אמיה. ומנין שהוא משמחה בכפליים ישמח אביך ואמך *תגל יולדתך:

הלכה יא מתני' *היו מתענין וירדו להן גשמים קודם להנץ החמה לא ישלימו אחר הנץ החמה ישלימו ר' אליעזר אומר [א] קודם להצות לא ישלימו לאחר הצות ישלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להן גשמים קודם לחצות אמר להן ר' טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו י"ט ויצאו ואכלו ושתו ועשו י"ט ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול:

ישעיה סה **גמ'** שנאמר °והיה טרם יקראו ואני אענה: שם לאחר הנץ החמה ישלימו. °עוד הם מדברים ואני אשמע או חלף. א"ר תנחומא ותני כן אין ענייה אלא סמך לקריאה ואין קריאה אלא סמך לענייה. ביומי דר' יודן גזרין תענית ונחת מיטרא ברומשא סלק ר' מנא לגביה א"ל בגין דאנא צחי מהו דנישתי א"ל אוריך [ב] שמא ימלכו להשלים. *ר' אחא ר' אבהו בשם ר' יוסי בר חנינא [ג] אסור להתענות [ז]עד שש שעות בשבת א"ר יוסי בי ר' בון מתני' אמרה כן קודם לחצות לא ישלימו עד כדון צפרא לאחר חצות ישלימו [ד] כבר עבר רובו של יום בקדושה. רבן יוחנן בן זכיי כד הוה בעי ייחות מטרא הוה אמר לספריה קום לך קומי היכלא בגין דר' בעי מספרא ולית בחייליה מצטער מיד הוה מטרא נחית. רב אדא בר אחוה *כד הוה בעי ייחות מיטרא הוה שלח מסאניה כד הוה שלח תריהון הוה עלמא טייף *מפלתא הווין תמן והוה רב מיתב חד מן תלמידיה בביתא עד דהוון מפנין ביתא וכיון דהוה נפק מן בייתא הוה בייתא רבע. ואית דאמרין רב אדא בר אחוה הוה שלחו חכמים ואמרו לו מה מעשים טובים יש בידך אמר להן מימי לא קדמני אדם לבית הכנסת ולא הנחתי אדם בבית הכנסת ויצאתי לי ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ולא הזכרתי דברי תורה במקום מטונף ולא

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"א מתענית הל' טז טוש"ע או"ח סי' תקעו סי"א

כד
ב טוש"ע שם סי' תקסט ס"א

כה
ג טוש"ע שם סי' רפח ס"א

כו
ד מיי' פ"א מתענית הל' טו

גליון הש"ס

[ז]עיין שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' ו וברא"ך סי' נג:

תענית יט ע"א

ירושלמי נדרים פ"ח הלכה א

פ"ב כד ע"ב

תענית כ ע"ב

שירי קרבן

לישן גימטריון. פי' סי"מ לשון גרמטי' ה"א בלשון יוני הנקרא גרמטיקא תוגת אמו לשון כיון שמכוין אמו ותומר' עפר ואפר יכנס בעיני אמו וכמלא שקללת אם בכפלים הא' לער שלה יהב' שמתבזית מאחרים שמקללין אותה אבל האב אין לו אלא עכ"ל וקשה וכי בשביל ששם אומרים עפר ואפר כו' הוא אומר בושת כפלים הרי בקרא לא נמלא כמו לזה באחרים מקללין, אותה לכן נ"ל פי' שבקונטרס עיקר וכן במעתי בשם מהרא"ם והיינו כפלים שבשתי לבונות יש לה קללות משא"כ לאב: כבר עבר רוב היום בקדושה ובכ"י פי' דף ר"ה מחצות ואילך חל התענית כיון שלא סעדו בזמן הסעודה' וקש' דלא מבמע כן הכא אלא הטעם משום שעבר רוב היום: כד הוה וכו' כתב הי"מ שהי' אומר לסופר קום עמיד לפני ההיכל להתפלל מפני שר' היה לריך לספור וכל בהי' עומד בתפלה לא עוס' במוכו לפני ר' ומיד היה המטר יורד כדי שיפסיק הסופר תפלתו ויבא לפני ר' ולא ילטער עכ"ל ופי' דחוק מה לו לבלות הסופר שיעמוד לפני ההיכל טוב היה שיכנס לתוך ההיכל ועוד לשון מספרא אין לו הבנה ועוד מה לו לבלותו אל המקדש ועוד לשון בגין דר' דקאמר הש"ס אינו מדוקדק לכן פי' שבקונטרס עיקר: רב מותיב וכו' כתב הי"מ וז"ל ויש להקשות דהא אמר בפ"ב דבבא אל יעמוד אדם במקום סכנה שמא בשבין לו נס במה אין עושין לו ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו ובמה היו כבית ספרים ותפילין כדי להצילו א"כ לקיים את הבם עכד וכשהיא דר' חנינא ב' היכא שהלך והניח פקנו על תורו בגל עבוק כדאי' כפי אין עומדין

מראה הפנים

הדין חוני המעגל וכו' בבבלי דף כג נאמר הלי עובדא בחוני המעגל בנוסח וקלת בנוסח אחרת:

הדרן עלך פרק סדר תעניות האלו

פנ"ש

שינויי נוסחאות (בו"נ) ומימר במקרא ובמר. (בו"נ) הגדול בד"ו הגדול אי זהו הלל הגדול הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו הודו לאדוני האדונים וגו'. (בו"נ) שנאמר בד"ו היו מתענין וירדו להן גשמים קודם להנץ החמה לא ישלימו שנאמר. (בו"נ) ביומי בד"ו ביומוי. תענית בד"ו התעני. (בו"נ) אחוה בד"ו אחווה וכן בסמוך.

עמודי ירושלים

כבר עבר רוב היום בקדושה. עי' בקה"ע שכתב ורבי' פי' שכ"ה מחצות ואילך חל התענית כיון שלא סעדו בזמן הסעודה וקשה דלא משמע כן הכא אלא הטעם משום שעבר רוב היום עכ"ל ולפ"ד נק"מ. דהנה ראיתי בכל בו (סי' כ"ח) שכתב וז"ל ובירושלמי אחר חצות ישלימו שכבר עבר רוב היום בקדושה כלומר בהתחיל בתענית שקודם חצות אין אדם מרגיש בתענית וע"ז אמרו בירושלמי אמר ר' אבא ר' חנינא אסור להתענות בשבת עד שש שעות עכ"ל דכן היתה גירסת רבי' ונק"מ: ר' יוחנן בן זכאי אמר לספריה. עי' בקה"ע מה שפי' שיאמר שר' רוצה לספר ואין בכחו מחמת הצער גשמים ע"ש וכ"כ בפי' הפני משה ומבואר מזה שהיו מסתפרים בתענית גשמים רק לפי שלא היה בכחו מחמת חולשת התענית להסתפר לכן לא היה מסתפר אבל בלא"ה היה מסתפר. וע"כ תמהני על הגאון אברהם בהג' לר"ס (די"ח ע"ב) שהירך קושית הטורי אבן שם ע"מ דאיתא בב"ש שם (וכ"ה בירושלמי נדרים פ"ח ה"א ובמסורת הש"ס שם נשמט הציון לבבלי ר"ה) מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד וירד ר"א ורחץ ור' יהושע וספר. והקשה הטורי אבן דהא בת"ג מ תר תספורת וכתב הגאון אברהם דמדברי הירושלמי האלו מוכח לפי פי' הקה"ע דהגדולים היו מונעים א"ע מלהסתפר בת"צ ע"ש והוא מהתימה דאדרבה מבואר לפי פי' הקה"ע דהיו מסתפרים בתענית ורק מפני חלישות התענית לכן לא היה מסתפר ולפי פי' הפ"מ בפשיטא שאין ראיה לדינו של הב"א:

טוב ירושלים

ולא הנחתי אדם בבה"כ ויצאתי. נ"ל דמיירי ביום דבלילה הרי מדינא צריך להמתין עניו כבבלי ברכות ו' ה': ולא הזכרתי ד"ת במקום מטונף. נ"ל דה"ק לא הרהרתי וכן הוא בבבלי כ' ב':

ה

ולא הוצעתי וישנתי שינת קבע ולא צעדתי בין החבירים ולא כיניתי שם לחבירי ולא שמחתי בתקלת חבירי ולא באת קללת חבירי על מטתי ולא הלכתי בשוק אצל מי שהוא חייב לי מימי לא הקפדתי בתוך ביתי לקיים מה שנאמר °אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי. *אי זו היא הלל הגדולה ר' פרנך בשם ר' חנינה א °הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו אמר ר' יוחנן ובלבד שעומדין בבית ה'. ולמה באילין תרתיין פרשתא ר' זעירה רבי אבהו בשם רבי שמואל בר נחמן מפני שירידת גשמים כלולה בהן. על דעתיה דר' יוחנן ניחא דכתיב °מעלה נשאים מקצה הארץ וכר' חנינה מה. בגין דכתיב °נתן לחם לכל בשר כל"ח. ר' בא ור' סימון תריהון אמרין הדא דידן רבי יהושע בן לוי אמר הדא דידן בר קפרא אמר. הדא דידן בר קפרא כדעתיה *דתנינן תמן מימיה של בת השלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מכועטין. תני בר קפרא זו היא הלל הגדולה חד בר אביי עבר קומי תיבותא אמר לון ענון בתריי מה דאנא אמר ²הדא אמרה לית הדא דידן א"ר בנא הדא דידן ניסא הוה רב בגין כן אמר לון ענון בתריי מה דאנא אמר:

הדרן עלך פרק סדר תעניות האלו

הלכה א מתני' *בשלשה פרקים הכהנים נושאין את כפיהן ארבעה פעמים ביום ג בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילת שערים בתעניות ובמעמדות וביוהכ"פ:

גמ' את ש"מ תלת את ש"מ ג שמתענין במעמדות ד ושמתפללים ארבע ואין נשיאת כפים בלילה אלא ביום. ³וישא את כפיו ואל יתפלל. מצאנו תפילה בלא נשיאת כפים ולא מצאנו נשיאת כפים בלא תפילה. תני זו דברי ר"מ. *ר' זעירה בשם ר' יוחנן בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כרבי מאיר ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן אף

פני משה

איזו הלל הגדולה. גרסינן להא לעיל בפ"ה דפסחים בהלכה ז' עד סוף הפרק ושם מפורש ע"ש:

הדרן עלך סדר תעניות האלו

הלכה א מתני' בשלשה פרקי' בשנה וכו'. בבבלי קאמר תעניות ומעמדות מי איכא מוסף חסורי מיחסרא והכי קתני בג' פרקים הכהנים נושאים את כפיהם כל זמן שמתפללין ויש מהן ארבעה פעמים ביום שחרית ומוסף ומנחה ונעילת שערים והיא ביום הכפורים שיש בו מוסף ואלו הן השלשה פרקים בתעניות ומעמדות וביה"כ ומתני' דר"מ הוא דאמר יש נשיאות כפים במנחה בתעניו' ובמעמדות דטעמא מאי אמרו ואין נשיאות כפים במנחה משום שכרות והאידנא ליכא שכרות ור' יוסי פליג עליה וס"ל דגזרינן מנחה של תעניות אטו מנחה דכל יומא ומנחה דאיתא בכל יומא גזרו ביה רבנן נעילה דליתא בכל יומא לא גזרו בה רבנן והלכה כר' יוסי בד"א בתעניות שמתפללין בו מנחה ונעילה כגון יוהכ"פ ותעניות צבור הללו אבל תענית שאין בו נעילה כגון תשעה באב וג' צומות הואיל ותפלת מנחה שלהם סמוך לשקיעת החמה הרי נראית כנעילה ואינה מתחלפת במנחה של כל יום לפיכך יש בה נשיאת כפים מדינא: ובמעמדות. אנשי מעמד היו מתענין ארבעה ימים בשבוע כדתנינן לקמן:

גמ' את שמע מינה. מן המתני' תלת מילי: שמתענין במעמדות. לפיכך יש בהן נשיאות כפים במנחה משום דלא שכיחא שכרות: ושמתפללין ארבע. תפלות אף במעמדות כדקחשיב להו במתני': ואין נשיאות כפים וכו'. וש"מ נמי שאין נשיאות כפים בלילה כדקתני ארבעה פעמים ביום: וישא את כפיו ואל יתפלל. ואמאי קתני בארבע תפלות הללו דוקא ומשני מצאנו וכו': תני זו דברי ר"מ. דסבירא ליה יש נשיאות כפים במנחה בתענית משום דלא שכיחא שכרות: בעירובין ובתענית צבור וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ו דעירובין סוף הלכה ד' דקאמר התם לר"מ דצריך על ידי עירוב ועל ידי שיתוף ובתענית צבור הא דהכא: אף

קרבן העדה

ולא הלנתי. מטה ועל ידה ישנתי שינת קבע כי לעולם היתה שינתו עראי כדי לקום מיד לעסוק בתורה: ולא צעדתי בין החבירים. כשהיו התלמידים יושבין בבית המדרש ישבו ע"ג הקרקע והמהלך דרך מסבתן ליסב במקומו נראה כאלו פוסע על ראשיהם: ולא כיניתי שם לחבירי. ואפי' אינו כינוי של פגם אלא שאינו לכבודו ממש: ולא באה קללת חבירי על מטתי. אלא מיד מחל למאן דמצער ליה: אצל מי שהי' חייב לי. שלא להיות לו כנושה: הודו לאלקי האלקי'. מפני שכתוב בו נותן לחם לכל בשר כדמסיק: ובלבד. שיתחילו מזמור העומדים בבית ה' בחצרות וגו' שהוא מזמור שלפני הודו וגו': ופריך ולמה. יאמר אלו ב' פרשיות דוקא: מפני שירידת גשמים כלולה בהן. שנזכר בהן ירידת גשמים כדמסיק בסמוך: ניחא דכתיב. במזמור העומדים וגו' מעלה נשיאים מקצה הארץ: וכר"ח מה. כלומר אלא לר"ח דאמר שלא אמרו אלא מזמור הודו מה שייך מזמור זה לירידת גשמים: ומשני בגין דכתיב בו נותן לחם לכל בשר שהוא תכלית ירידת הגשמים: הדא דידן. הלל הגדול הנזכר במשנתינו הוא ההלל שאנו קורין בי"ט ובר"ח ופליגי אר"י ור"ח: בר קפרא כדעתיה. אזיל לשיטתו: דתנינן תמן. פסחים פ' תמיד נשחט: זו היא הלל הגדולה. ואהבתי הלל דידן הוא: בר אביי. כך שמו: עבר. לפני התיבה להתפלל בתענית לאחר ירידת הגשמים: אמר להצבור ענו אחרי מה שאני אומר הדא אמרה. זאת אומרת שאין זה ההלל שאנו אומרים בכל ר"ח וי"ט דא"כ מה היה צריך לומר לציבור שיענו אחריו הלא כולם רגילים בו אלא ודאי הודו לאלקי האלקים היה אומר ולא היו רגילים בו: א"ר מנא. לעולם הא דידן ודקאמר להם ענו אחרי מפני שהי' נס גדול לפיכך אמר להם ענו אחרי כדי שיאמרו קול אח' א"נ עם רב היה שם והיו בהם עמי הארץ ולא ידעו אפי' בהלל דידן:

הדרן עלך פרק סדר תעניות האלו

הלכה א מתני' בג' פרקים בשנה וכו'. ה"ק בג' פרקים שהם תעניות ומעמדות ויה"כ דמסיק בתר הכי כהנים נושאין את כפיהם בכל תפלה דהיינו שחרית ומנחה ונעילה ויש יום אחד באלו הפרקים שנושאין כפיהם ד' פעמים ביום והוא יה"כ שיש בו תפילת מוסף: בתעניות ובמעמדות. ה"ק ואלו הן ג' פרקים תעניות ומעמדות ויה"כ: ובמעמדות. אנשי מעמד היו מתענים ד' ימים בשבוע: **גמ'** את ש"מ. ממתני' תלת: שמתענין במעמדות. מדקאמר שנושאין כפיהם גם במנחה ש"מ שמתענין בהם: שמתפללין ד'. שחרית מוסף מנחה ונעילה וסובר דמתני' בכל ג' פרקי' איירי שיש בהן ד"פ נשיאת כפים וגם בתעניו' ומעמדות יש בהם מוסף וכ"כ הרמב"ם: ושאין נ"כ בלילה. דא"כ ה"ל למתני ה' פעמים ביום ערבית שחרית מוסף מנחה ונעילה: ופריך וישא כפיו ואל יתפלל. כלומר מנ"ל למידק ממתני' שמתפללים ד' דלמא נושאין כפיהם בלא תפילה: תני זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת כפים: בעירובין. דבעינן עירוב ובעינן שיתוף: ובתענית ציבור. דאף במנחה ובנעילה יש בהן נשיאת כפים: אף

מראה הפנים

בשלשה פרקים. את ש"מ תלת וכו' ושמתפללין ארבע. היינו במעמדות דעלה קאי וזהו תפלה יתירה שהיה להן ונקראת מוסף לפי שהי' מוסיפין אותה להתפלל בין שחרית ומנחה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' כלי המקדש בהל' ד' ובכל יום ויום מבנת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות שחרית ומנחה ונעילה ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה והיא יתירה להן ונושאין כפיהן הכהנים במעמד ג' פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה זו שיתירה ובנעילה וקורין בס"ת ג' אנשים שתי פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה שניה שמוסיפין וכו'. וזהו כר"מ דהתוספתא דמייתי לה לקמן בהלכה ד' דקאמר מתני' דר"מ וכו' כמו שכתבתי שם והא דפסק כר"מ משום דסתם לן רב כוותיה בזה אלא דלענין נשיאת כפים במנחה בתענית לא פסק כוותיה משום דמסיק בבבלי ריש פרקין כוותיה דר' יוסי כמו שכתבתי בפנים. והא דקאמר התם תעניות ומעמדות מי איכא מוסף וקאמר חסורי מחסרא וכו' כמו שהוא בפנים ומשמע דגם במעמדות ליכא מוסף. ועיין בכ"מ שם בר"ל דהרמב"ם לא היה גורס אלא תענית מי איכא מוסף וכו' וא"נ בכל זה אלא דנראה דהרמב"ם ז"ל כך היה מפרש דהש"ס מתמה מדקתני תעניות ומעמדות בהדי הדדי וקודם יוה"כ משמע דפשיטא ליה דאף בתעניות איכא מוסף והוא"ל וכתנא פתח בהו הלכך מתמה מאי האי דקתני תעניות ומעמדות מי איכא

שירי קרבן

עכ"ל ותימא דהא רב אדא בר אהבה לא ידע שהנית רעוע ורב אזכותי' סמך כמפורש בבבלי בפירקין דף ך' אהך עובדא ארגים רב אדא בר אהבה איקפיד ס"ל כי הא דאמר ר"י לעולם אל יעמוד וכו' וא"ל דקשי' לי' ארב דעביד הכי די"ל דרב לא ס"ל להא דרבי ינאי א"נ דסובר רב משום הפסד ממון איכא לסמוך אזכו' הצדיק ומצינו מעשה כיוצ"ז בזה בנחום איש גם זו בבבלי:

הדרן עלך פרק סדר תעניות האלו

לא מצאנו נשיאת כפים בלא תפלה. וקשה הא כתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם והיינו נשיאת כפים ולא היתה שם תפלה וי"ל דתניא בת"כ ומביאו רש"י בנימוקיו ויצאו ויברכו העם אמרו ויהי נועם ה' אלקינו עלינו יה"ר בתשרה שכינ' במעש' ידינו והיינו תפלה ואדרבא איכא למימר דמכאן יליף הש"ס דבעינן תפלה לנש"כ:
ר"ח

עין משפט נר מצוה

כז
ח מיי' פ"ח מהו"מ הלכה ו טוב"ע או"ח סימן תס
א
ב מיי' פי"ד מהפלה הל' א ופ"ו מכלי המקדש הל' ד
ב
ג מיי' מכלי המקדש שם הלכה ג
ג
ד מיי' שם הלכה ד

גליון הש"ס

²עיין ק"ע והסבר לפי מה דמבואר בסוכ' דף לח דבהלל היו עונין על כל דבר הללוי' ע"ש. ולזה קאמר דכיון שאמר ענו בתריי מה דאנא אמר הדא אמרה לית הדא דידן דבדידן הוי בהללוי' לבד:

³עיין ק"ע ונראה דקאי אהא דמסיים ואין נ"כ בלילה והיינו משום שאין חזרת תפילה בלילה ולא משום דאיתקש לשירות ועי' בחיבורי מ"ג סי' קכט וע"ז מקשה וישא כפיו ולא יתפלל ומשני דאין נ"כ בלא תפילה. ובזה מיושב קושית הב"ש הובא במג"א סי' תרכג ס"ק ג דבנעילה דיש חזרת התפילה נושאין כפיהם אף בלילה משח"כ בתפילת ערבית עי' סי' רלג:

מסורת הש"ס

(פסחים פ"ה הלכה ז) תוספתא פ"ג ועי' פסחים קיח ב"א

פסחים סד ע"א

תענית כו ע"א

עירוב ו פ"ו הלכה ה מגילה פ"ב הלכה ד

2 5

שנויי נוסחאות (ס"א) הוצעתי בנ"ו היצעתי.

טוב ירושלים

ולא הלנתי וישנתי שינת קבע לכ"ו משמע דאף בביתו לא היה ישן שינת קבע ובבבלי מסיים בבהמ"ד לא שינת קבע ולא שינת עראי: **ולא** צעדתי בין החברים. לפי הק"ע ר"ל דרבותיה אף שהיו רבים צריכים לו דאל"כ הרי אסיר עי' בבלי סנהדרין ז' ב' רק ברבים צריכים לו הרי כמש"ם יבמות ק"ה ב' הוריות י"ג ב'. ועי' בבבלי כאן הוא באופן אחר: **ולא** כניתי שם לחבירי. תמוה דזה אסור מדינא ואין לו חלעט"ב כמש"ם ב"מ נ"ח ב' ובבבלי כאן ולא קראתיו בחניכתו ואף דשם מבואר דאפילו דים בשמיה אסור אולי הכא מיירי לשבח. ועתוס' שם וע"ג כעת: **ולא** הלכתי בשוק אצל מי שהוא חייב לי. גם בזה מבואר להדיא בב"מ ע"ה ב' דאסיר הוא מדינא. ומאי רבותיה ואולי כמ"ש תוס' שבת ק"ח ב' ד"ה ועיין תפלה דרבותיה דאף שכ"א אין מזכרים בזה ול"ע

תורה אור

אף במגילת אסתר נהגו הכל כרבי מאיר. רבי זעירה *ר' חייה ריב"ל בשם בר פדיה מפני מה סמך הכתוב פ' נזיר לנשיאת כפים ללמדך כשם שהנזיר אסור ביין כך [א] נשיאת כפים אסורה ביין. אי מה הנזיר אסור בחרצנים ובזוגין אף נשיאת כפים אסורה בחרצנים ובזוגין. ר' יונה אמר איתפלגון ישוע בר גזורה ור' זעירה חד ילף לה מן הנזיר וחד ילף לה מן השירות ולא ידעין מאן ילף לה מן הנזיר ומאן ילף לה מן השירות. מאן דיליף מן הנזיר אי מה הנזיר אסור בחרצנים ובזוגים אף נשיאות כפים אסור בחרצנים ובזוגין ומאן דיליף לה מן השירות אי מה השירות אסור בבעלי מומין "אף נשיאות כפים אסור בבעלי מומין. *והא *תני [ב] אם היה דש בעירו מותר. כהדא ר' נפתלי הוות אצבעתיה עקומה אתא שאל לר' מנא א"ל מכיון שאתה דורש בעירך מותר. רב חונה מעבר זלדקן והא תני אם היה דש בעירו מותר א"ר מנא ריגלא הוות בגין שלא יהו אומרין ראינו קטן נושא את כפיו. א"ר יוסה זאת אומרת [ג] שאסור להסתכל בכהנים בשעה שהן מברכין. א"ר חגיי כלום אמרו אין מסתכלין לא מפני הסיע דעת משה דאנא מסתכלנא ולא מסעה דעתי. מניין לנשיאות כפים °כה תברכו את בני ישראל. עד כאן בשחרית במוסף °וישא אהרן את ידיו אל העם. המקרא הזה מסורס הוא והלא לא צריך לומר אלא °וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים ואח"כ וישא אהרן את ידיו וגו' אלא מלמד שבירידתו למזבח היה נושא את כפיו ומברך את העם [ד] ויברכם בעמידה. *יכול שלא בעמידה ת"ל °כי בם בחר ה' אלהיך לשרתו ולברך בשמו. מקיש ברכה לשירות מה שירות בעמידה אף ברכה בעמידה וכן הוא אומר °ויקמו הכהנים הלוים ויברכו את העם וגו'. בדורו של חזקיה שהיו יגיעים בתורה הכתוב מדבר אבל בדורות אחרים שהיו עובדים עכו"ם מהו אומר °ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם. *ויברכם ברכה תומה אבל לא שמענו אי זו היא [א] עד שבא הכתוב ופירשה °יברכך ה' וישמרך יאר יי' פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. *ומניין לנעילה א"ר לוי °גם כי תרבו תפלה אינני שומע מיכן שכל המרבה בתפילה נענה. מחלפה שיטתיה דר' לוי *תמן א"ר אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דסיכני בשם ר' לוי °בכל עצב יהי' מותר ודבר שפתים אך למחסור חנה ע"י שריבה בתפילתה קיצרה בימיו של שמואל שאמר' °וישב שם עד עולם.

והלא

מסורה הש"ס: תענית כו ע"ב. (מגילה פ"ד הלכה ח) מגילה כד ע"ב. סוכה לח ע"א. ת"כ פ' מלואים. (ברכות פ"ד הלכה א). ירושל' בכורים פ"ב הלכה א.

קרבן העדה

אף במגילת אסתר נהגו כר"מ. דאמר צריך לקרותה כולה: לנשיאת כפים. כה תברכו את בני ישראל: כך נשיאת כפים. כהן הנושא את כפיו אסור ביין: איתפלגון. פליגי ביה: חד יליף לה. כהן מברך מנזיר: וחד יליף לה. כהן מברך משירות דהיינו עבוד' דכתיב לשרת ולברך בשמו. מקיש כהן מברך למשרת מה משרת מותר בחרלן דכתיב יין ושכר אל תשת הא בחרלן מות' אף כהן מברך כן: אף נשיאות כפים אסור בב"מ. כהן הנושא כפיו אסור להיות ב"מ כמאן דבכל היקש איכא חומרא וקולא: ופריך והא תני אם היה. הכהן מורגל בעירו מותר לישא את כפיו ואי מדאורייתא אסור מאי מהני שהוא דש בעירו ולא משני מידי ובבבלי משני אסמכתא בעלמא ניהו ותרווייהו לקולא ומותר בחרלן ולהיות בעל מום: כהדא. כהא דרבי נפתלי כהן היה והיה לו אצבע עקום ושאל לרבי מנא אם מותר לישא כפיו: א"ל מכיון. שבני עירך מורגלים בך וידעין שאצבעך עקום מותר אתה לישא כפיך: מעבר זלדקן. הי' מעבר מלישא כפיו מי שהי' שערות זקנו מפוזרות אחת הנה ואחת הנה: ריגלא הוות. רגליו היו קטנים והעבירו רב הונא כיון שאין שערות זקנו נראה שלא יאמרו ראינו קטן נושא כפיו: זאת אומרת. מדאוסר בעל מום בידיו ורגליו לנשיאת כפים ש"מ באסור להסתכל בכהנים בשעת נשיאת כפים ואסרו ב"מ בידיו ורגליו שלא יסתכלו בו: מפני הסיע דעת. שלא יסיח דעתו מברכת כהנים: משה. לשון שבועה מלאתי ול"נ דר' חגיי אמר לר' יוסי גדול הדור כמשה דאנא מסתכלנא. בכהנים בשעת נשיאת כפים ואיני מסיח דעתי: במוסף מנין. שנושאין כפיהם אע"פ שנשאו בשחרית: וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים: המקרא הזה מסורס. שהל"ל תחלה וירד מעשות וגו' ואח"כ וישא אהרן את ידיו וגו' שהרי לעיל מיניה כתיב עשיית החטאת והעולה והשלמים: אלא ללמד. שלא נשא כפיו עכשיו אלא בשביל שירד מעשות החטא' וכו' והן קרבנות מוסף וקמ"ל אעפ"י שנשא כפיו שחרית נושא שנית בשביל מוסף: מה שירות בעמידה. דכתיב לעמוד ולשרת: ויברכו את העם וישמע בקולם בדורו של חזקיה. הא דכתיב כאן וישמע בקולם היינו לפי שהיה הדור הגון נשמעה ברכת כהנים ואפי' אינן הגונים: ויברכם. וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: ברכה סתומה. לא נתפרש איזו ברכה בירכם: ומנין לנעילה. דשאר תפילות סמכו כנגד אבות או תמידין אבל נעילה קשיא ליה: גם כי תרבו תפילה וכו'. היינו לאחר שנגזרה הגזרה וגרס עון ספיכ' דמים הוא דאינני שומע אבל קודם הגזרה מהני ריבוי התפילה לכך בתענית מתפללין תפילה יתירתא דהיינו נעילה: בכל עלב. הכי מפרש לקרא בכל עסק מלוה ראוי להותיר ולהוסיף אבל דבר שפתים דהיינו תפילה אך למחסור ההוספה: ע"י שריבתה בתפילה. נכשלת בדבריה וקילרה שנותיו של שמואל: וישב שם עד עולם. עד עולם של יובל או של בן לוי מגלתי ולי נראה דה"ק עד זמן שהוא ראוי לישב שם יהיה עולמו והיינו כשנותיו של בן לוי שהם חמשים שנה: ופריך

והלא

פני משה

אף במגילת אסתר וכו'. כדקאמר לקמן בפ"ב דמגילה מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו ר"מ אומר כולה: איתפלגון וכו' חד יליף לה מן הנזיר. כדאמרן מסמיכו' הכתוב. וחד יליף לה מן השירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה עבידה אסור בשתויי יין אף ברכה: ולא ידעין וכו' מי הוא דיליף לה מזה ומי הוא דיליף מזה: מאן דיליף מן הנזיר וכו'. כלומר ולשניהם קשיא דמאן דיליף מנזיר א"כ לאסור בחרצן כמו הנזיר ומאן דיליף משירות א"כ נימא דאף נשיאות כפים אסור בבעלי מומין והא תני בברייתא אם היה דש בעירו ואין העם מסתכלין בו מותר כהדא וכו' לא משני הכא מידי: רב הונא מעבר זלדקן. הוא הנקרא זבלגן שעיניו זולפות דמעה ומעביר אותו שלא ישא את כפיו: והא תני וכו'. ומשני ר' מנא לא משום הכי אלא שנראה כקטן היה ובימות הרגל הוה בגין שלא יאמרו וכו': זאת אומרת וכו'. ולפיכך אסרו אם לא היה דש בעירו שלא יסתכלו בו: משה. כך היה דרכו של ר' חגיי כשהיה אומר איזה דבר בבית המדרש היה נשבע משה שכך וכך הוא כדאמרי' הכא ובפ"ו דמאי ובכמה מקומות: מנין לנשיאות כפים. מן התורה עד כדון בשחרית במוסף. מנין דמהאי קרא לא למדנו אלא פעם אחד והיא בשחרית וקאמר מדכתיב וישא אהרן וגו' וזה נאמר אחר שגמר עבודת היום ולעיל מיניה כתיב ויקרב וגו' מלבד עולת הבקר אלמא דחוזרין ונושאין כפיהם גם בתפלת מוסף שהוא נגד עבודת היום: המקרא הזה מסורס הוא. אגב דמייתי להאי קרא דריש ביה: הלא לא צריך לומר וכו'. שכך משמעות הכתוב שלאחר שגמר העבודה ברכם ומפני מה כתיב וישא ואחר כך וירד מעשות וגו' אלא מלמד שבשעת ירידתו מעל המזבח היה נושא את כפיו ומברך את העם ולא המתין עד שירד לגמרי: מה שירות בעמידה. דכתיב לעמוד לשרת: וכן הוא אומר. בד"ה ב' ל' גבי יחזקיהו כתיב שם ויקמו וגו': ברכה סתומה. לא כתיב אלא אהרן אלא ויברכם סתם: ופירשה וכו'. וכברכה זו ברכם: ומנין לנעילה וכו'. כל הסוגיא כולה עד סוף הלכה גרים לה לעיל בברכות פ' תפלת השחר בהלכה א': מנין לנעילה. היכן הוא הרמז לתפלה זו דשלשה האחרות יש להן רמז אי למ"ד אבות תקנום אי למ"ד כנגד תמידין ואברים ופדרים וכן מוסף כנגד קרבנות מוספין ולנעילה מנין: גם כי תרבו תפלה אינני שומע. מכאן דבדין הוא שכל המרבה בתפלה נענה וכלומר אף תפלת נעילה לרבוי תפלה תקנוה: מחלפה שיטתיה דר' לוי תמן ברים פ"ב דביכורים הוא אומר דאין שבח ברבוי תפלה כדדרים בכל עצב וגו' ודבר שפתים שמרבה להתפלל אך למחסור הוא כמו שמצינו בחנה:

והלא

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פט"ו מתפלה הל' ד טוש"ע או"ח סי' קכח סל"ח

ה
ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף ל

ו
ג מיי' שם פי"ד הלכה ו טוש"ע שם סימן כג

ז
ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף יד

גליון הש"ס

צעי' ברמב"ן על התורה פ' שמיני ומכאן מ"מ לכלב"י:

ציון ירושלים

יאף נשיאת כפים אסור בבעלי מומין פ' שבו"י ח"ב סי' א ובו"ת נוב"י מהדו"ק תאו"ח סי' ס':

מראה הפנים

איכא מוסף בתעניות דקתני להו ברישא דהא דאמרינן במגלה דף כב גבי דבעי תענית לצור בכמה וכו' דבתענית נמי איכא מוסף תפלה היינו ברכה יתירה עננו ולא כל התפלה כיהו כ"כ. וקאמר הסורי מחסרא וכו' ויש מכן ד' פעמים ביום וכו' וזה ודאי לא קאי אלא איוה"כ וכדפירש"י ז"ל וא"כ ד' פעמים ביום לא קאי אכולהו אלא ביה מכן והיינו יוה"כ ה"נ הא דקתני במוסף לא קאי אכולהו אלא יש מכן והיינו מעמדות יוה"כ ומסתייע ליה מהכא. וגמס שהבאתי כפנים במתני' דתענית שאין בה נעילה וכו' יש בו נשיאת כפים במנחה וכו' היינו מדינא דגמרא וכדקאמר התם והאידנא מ"ט פרשי כהני ידייהו במנחה דתעניתא וכו' וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' תפלה והר"ן ז"ל כתב בזה דעת הראבו"ם ז"ל דהיינו בתענית שיש בו מנחה ולא נעילה כד' לימות דכיון דמללו כהו סמוך לשקיעת החמה כתפלת נעילה דמיא ולא ראינו עכשיו מקום שנוהגין כן וכ"כ בסמ"ג שלא נהגו כך:

מאן דיליף מנזיר אי מה נזיר אסור בחרלנים וכו'. הכא לא משני מידי וסתם קאמר דאיתקש לשירות מה משרת מותר בחרלן אף מברך מותר בחרלן אי מה משרת בעל מום לא אף מברך בעל מום לא הא איתקש לנזיר ומאי חזית דאקשת לקולא אקיש לחומרא אסמכתא ניכהו מדרבנן ולקולא. ונראה דהש"ס דהכא ס"ל דהיקש גמור הוא ימב"ס מקשה אי דילפת הקישא נימא אין היקש למחצה:

יתיין

3 5

שנויי נוסחאות (סו"ז) ישוע בד"ו יושוע. (בול"ח) דורש בד"ו דש. (סו"ז) תומה בד"ו סתומה. (סומ"ד) שריבה בד"ו שריבת.

טוב ירושלים

א"ר מנא ריגלא הוות בגין שלא יהו אומרין ראינו קטן נושא את כפיו. עי' ק"ע ופי' המוה והאמו"ר הגז"ל כתב בלד גליון הירושלמי שלו שנעלם ממנו גמ' דיבמות קכ"ב א' אלא רינלי וס"מ דהיה ברגל והיה שם אורחים ודשו בו ואסור עכ"ל ונכון ופי' קונט' דברי מרדכי לכ' מעשה רב מסגר"א:

עין משפט נר מצוה | **מסורת הש"ס**

תורה אור

והלא אין עולם של לוי אלא חמשים שנה דכתיב °ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה *וחייה דילון חמשין ותרתיי א"ר יוסי בי ר' בון ושתים שנגמלתו וכא הוא אמר הכין. כאן ביחיד כאן בציבור. ר' חייה בשם ר' יוחנן ר"ש בן חלפותה בשם ר"מ והיה כי הרבתה להתפלל מיכן שכל המרבה להתפלל נענה. עד אימתי הוא נעילה רבנן דקיסרין אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת [א] שערי שמים ר"י אמר בנעילת שערי היכל. א"ר יודן ענתונדריא מתניתא מסייעא לרבי יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאין את כפיהם ד' פעמים ביום בשחרית במוסף במנחה בנעילת שערים אית לך מימר נעילת שערי שמים ביום אחוה דאימיה דרב אדא הוה צייר גולתיה דרב בצומא דבא א"ל [ב] כד תיחמי שומשא בריש דיקלא את יהב לי גולתי דנוצלי נעילת שערים מחלפה שיטתיה דרב תמן הוא אמר בנעילת שערי שמים וכא הוא אמר בנעילת שערי היכל א"ר מתניה על ידי דהוה מאריך בצלותיה סגין הוה מגיע סמוך לנעילת שערי שמים נעילה מהו שתפטור את של ערב ר' בא רב חונה בשם רב *נעילת פוטרת של ערב א"ר בא לרב חונה ואיכן הוא מזכיר של אבדלה א"ר יונה לר' בא והיאך יהו שבע פוטרות שמונה עשרה אמר ליה ולא כבר איתתבת א"ל ובגין דאיתתבת תיבטל אמר ר' יוסה מה דקשי ר' בא קשי יאות מה דקשי ר' יונה לא קשי יאות קל היקילו עליו מפני תעניתו שיהו שבע פוטרות שמונה עשרה ר' בא בר ממל אמר לחברייא מריי מן כולכון שמעית [ג] שאין נעילה פוטרת של ערב ר' סימון בשם ר' לוי אין נעילה פוטרת של ערב א"ר יוסי בי ר' בון *ותני ר' חייה כן בכל יום אדם מתפלל שמונה עשרה במוצאי שבת ובמוצאי יה"כ ובמוצאי תענית ציבור ר' יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי [ד] *יום הכיפורים שחל להיות בשבת אע"פ שאין נעילה בשבת מזכיר של שבת [ה] בנעילה *ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי שבת שחלה להיות בחנוכה אף על פי שאין מוסף בחנוכה מזכיר של חנוכה [ו] במוסף אוספין עלה ראש חדש שחל להיות בתענית אף ע"פ שאין נעילה בראש חדש מזכיר של ראש חדש בנעילה ראש חדש ותענית איכן הוא מזכיר של ראש חדש ר' זעירה אמר בהודייה ר' בא בר ממל אמר בעבודה ר' אבינה אומרה ברכה רביעית אמר ר' בא מה מצאנו בכל מקום אומרה ברכה רביעית אף כאן ברכה רביעית

ונפק

פני משה

והלא אין עולם של לוי וכו'. אגב מדרש הפסוק עד עולם והוא היה חי עד נ"ב שנה ומאי עד עולם דקאמר ומשני דשתי שנים שנגמלתו אינם מן המנין דוישב שם אמרה: וכה אמר הכין. מ"מ קשיא דהכא אמר שטוב היא להרבות בתפלה: כאן ביחיד. הא דקאמר ר' לוי התם: וכאן בצבור. הוא דקאמר שטוב להם שירבו בתפלה כדדרים מקרא גם כי תרבו ונרבים משתעי: ר' חייה בשם ר' יוחנן. לא סבר לה דר' לוי אלא אפילו יחיד המרבה בתפלה נענה כדדרים מקרא דחנה משום דמיהת נענתה בתפלתה וזה היה על ידי שהרבתה להתפלל: עד אימתי היא נעילה. ובברכות גרים אימתי היא נעילה כלומר ומאי היא נעילה שאמרו: בנעילת שערי שמים. שהוא בלילה בתחלתה: בנעילת שערי היכל. שהיא ביום סמוך לחשיכה: מתניתא. דהכא דקתני ביום מסייעא לר' יוחנן דכי אית לך מימר נעילת שערי שמים ביום הן אלא נעילת שערי היכל היא: מחלפה שיטתיה דרבי. דהכא קאמר לעיל נעילה בלילה זמן נעילת שערי שמים והכא קאמר כד תיחמי שמשא בריש דקלי וזהו זמן נעילת שערי היכל: על ידי דהוה מאריך. רב בתפלתו הרבה התחיל כשהשמש בריש דיקלי והיה מגיע סמוך לזמן נעילת שערי שמים ועדיין היה עומד בתפלה: נעילה מהו שתפטור את של ערב. למ"ד דזמנה בתחלת הלילה א"כ מהו שילא בה לתפלה של ערבית וא"צ עוד להתפלל של ערבית: והיכן הוא מזכיר של הבדלה. שהרי אין בה ברכת אתה חונן והיכן הוא כולל להבדלה: והיאך יהו שבע של נעילה פוטרות י"ח של ערבית: ולא כבר איתתבת. ולא כבר הקשיתי על זה מהבדלה ולמה לך לאהדורי תו בתר פרכי אחריני: ובגין דאיתתבת תיבטל. בתמיה אם בשביל הקושיא שלך תבטל דברי רב דהא לאו קושיא היא שהרי יכול ליכלול להבדלה בכלל שאר ברכות דנעילה: אמר ר' יוסה. לא הוא דאדרבה מה שהקשה ר' בא מהבדלה שפיר היא מקשי דהואיל וכל השנה אומרה להבדלה בחונן הדעת אין לשנות הסדר אבל מאי דאקשי ר' יונה היאך יהו שבע פוטרות י"ח לאו קושיא היא משום דקל הקילו עליו מפני תעניתו שלא יהא צריך להאריך ויהיה ברכות ז' פוטרות י"ח: מריי. מוריי. מכולכם שמעתי וקבלתי שאין נעילה פוטרת של ערב ועכשיו שמעתי נ"כ מר' סימון בשם ריב"ל דאמר הכי וכן ר' יוסי ב"ר בון משום תני ר"ח וכו' ובמוצאי תענית צבור שחל להיות בשבת כדקאמר לקמן בר"ה וכו' וכן לפעמים היו מתענין בשבת כדתנן בפ' דלעיל על אלו מתריעין בשבת ואיכא למ"ד שגם מתענין בשבת ואיכא למאן דאמר מתריעין בעניינו כדקאמר לעיל וכלומר שאף על פי שיש בהן נעילה צריך להתפלל י"ח של ערבית מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת: אף על פי שאין נעילה בשבת. אי לאו יה"כ אפ"ה מזכיר של שבת בתפלת נעילה: אוספין. הוסיפו עליה ע"ד שאפילו ר"ח שאינו חמור כשבת אם חל להיות בת"צ שגוזרין על הגשמים וכא ר"ח בתוכן והפלת נעילה נוהגת בתענית צבור מזכירין של ר"ח בנעילה: איכן הוא מזכיר של ר"ח. אתפלת נעילה קאי דקאמרת דאף בנעילה מזכיר של ר"ח הודש איכן הוא מזכיר: אמר ר' בא. מסתברא כר' אבינה דמה מצינו בכל מקום בתפלת נעילה מזכיר מעין המאורע בברכה רביעית אף כאן בשל ר"ח אומרה ברכה רביעית בנעילה וכן

נפק

קרבן העדה

והלא אין עולם של לוי אלא חמישים שנה וכו' וחיי של שמואל נ"ב שנה הכי גרסינן והוין ליה חמשין ותרתיי: ושתים שנגמלתו. מלבד אותן שתי שנים שנגמלתו יהיו חמשים שהרי לאחר הגמלו אמרה שישב שם עד עולם: וכא הוא אומר הכין. סיומא דקושיא דר' לוי אדר' לוי הוא דכאן הוא אומר שכל המרבה בתפלה נענה: ומשני כאן ביחיד. לא [ה] טוב ריבוי התפילו' אבל בציבור כל שמרבים בתפלה טובה היא: מיכן שכל המרבה וכו'. ופליג אדר' לוי: איתפלגון. פליגי בה רב ור"י: בנעילת שערי שמים. דהיינו עם חשיכ': בנעילת שערי ההיכל. דהיינו ביום לאחר הדלקת הנרות בפנים: אית לך מימר נעילת שערי שמים ביום. בתמיה אלא ודאי בלילה והא אמרינן לעיל בר"פ דאין נשיאת כפים בלילה ועוד ביום תנן: הוה צייר וכו'. היה משמר טליתו דרב ביה"כ: א"ל רב כשתראה השמש בראש הדקלים תן לי טלית כדי להתפלל בו תפלת נעילה: וכא הוא אמר בנעילת שערי היכל. מדלצי מבעוד יום דוקא: ע"י. דרב מאריך הרבה בתפלתו היתה נמשכת עד נעילת שערי השמים: נעילה. תפילת נעילה מהו שתפטור תפלת ערבית לרב מי אמרי' כיון דכבר התפלל בערב תו לא צריך: ואיכן הוא מזכיר של הבדלה בתפילת נעילה דהא מלוה להבדיל בתפילה אע"פ שמבדיל על הכוס: והיך וכו'. אדרב פריך דקאמר תפילת נעילה פוטרת של ערבית איך יהא תפיל' ז' פוטרת של י"ח: א"ל. ר' בא ולא כבר איתתב' דברי רב כאשר הקשתי לרב הונא ומה לך להקשות עוד: א"ל ר' יונה וכי בשביל שאיתותב נתבטלו דברי רב אפשר שיהיה תירוץ על קושייתך: מאי דקשי ר' בא. מאי דמקשי רבי בא שפיר קא מקשה ומאי דהקשה ר' יונה לא שפיר קא מקשה: קל היקילו עליו. שימהר לאכול לאחר התענית לפיכך תקנו שתהא ז' פוטרת י"ח כי היכא דנפטר בשבת וי"ט בשבע מפני הטורח אבל ר' בא שפיר מקשה דבשביל למהר אכילתו אין לבטל הבדלה שבתפילה: מריי. רבותיי מן כולכם שמעתי שאין הלכה כרב מדר' בא ור"י ורב הונא ורב אסי: מזכיר של שבת בנעילה. ואומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יה"כ הזה ומוסר מקדש השבת ויה"כ ואע"פ שאין תפיל' נעילה בשבת יום הוא שחייב בד' תפילות דהיינו שחרית ומוסף ומנחה ונעילה וכיון שחובת תפילה זו היום אינה פחותה משאר תפילות של יום: מזכיר של חנוכה במוסף. ואומר על הניסים בהודאה: אוספון עלה. הוסיפו עליו: ר"ח ותענית היכן הוא מזכיר של ר"ח. בתפילת נעילה דתפילת נעילה אף בתעני' אינה אלא שבע ברכות כתפילת נעילה דיה"כ ומזכיר אתה נותן וכו' באמצע לברכה אמציית כמו שמזכיר הש"ץ בי"ה ונראה דמסיים הטובה בעת צרה: בהודייה. להראות שאינה באה בשביל ר"ח אע"ג דבשאר תפילות באה בעבודה: בעבודה. ברלה כמו בשאר תפילות של י"ח: ברכה רביעית. כמו בתפילת י"ט: מה מצאנו בכל מקום. כשמתפלל ז' מזכיר של ר"ח ברביעית הוא הדין הכא נמי מזכירו ברביעית דאף בתפילת נעילה אינו מתפלל אלא שבע:

ונפק

שירי קרבן

ר"ח ותענית וכו'. וכתב הרשב"א בחידושיו פ' אין עומדין ונר"ה ודאי בי"ם ע"ס אלא איך סוה מזכיר של תענית דאילו של ר"ת מאי קביה לי' מזכירו בעבודה כשאר כל היום דמ"ב השתא וכו' ואומרה ברכה רביעית דקאמר נמי עבו"ה אלא אומרה ברכה חמיס' קאמר וכו' ומיהו ל"ע בירוש' שכך מצאתיו פה וגם בתענית פ"ד ע"כ וכ"כ הרא"ש ולפמ"ש בקונטרס דקאי אתפלת נעילה ניחא הכל ודבר פליוד מענינא הוא דבתפלת נעילה קמיירי והרא"פ פי' דמוסף דתענית קאי ע"ש ודבריו תמוהים דכל הפוסקים

מראי מקומות בגליון

עין משפט נר מצוה: [ח] מיי' פ"א מתפלה הל' ז. [ט] ב טוש"ע או"ח סי' תקכג ס"ב. [י] ג טוש"ע שם סי' תרכב ס"א. [יא] ד מיי' שם פ"ב הל' ז טוש"ע שם סי' תרכב ס"ג. [יב] ה מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סי' תרפב ס"ב. [יג] ו טוש"ע שם סי' תקפו ס"א.

מסורת הש"ס: פי' תענית פ' ע"ב. יומא פז ע"ב. לעיל פ"ב ה"ט וברכות פ"ד הלכה א. שבת כד ע"ב. שם ע"א.

שנויי נוסחאות (שו"ב) וחיי בד"ו והיי. (שו"ס) ר"ש בד"ו רבי שמעון. (שו"ו) שומשא בד"ו שימשא. (שו"ו) דנוצלי בד"ו דניצלי. (שו"ב) נעילת בד"ו נעילה. (שו"ב) הקודש בד"ו קידש. (שו"ג) אוספיו בד"ו אוספו. (שו"ד) אבינה בד"ו אבונה.

ונפק עובדא כהדא דר' בא *במה קורין ר' יוסי אומר קורין ברכות וקללות אמר לון ר' מנא בגין מדעתון די תעניתא רביעין על מעיהון ולא ידעין די תעניתא א"ל להודיעך שקורין ברכות וקללות ר' יודן קפודקייא אמר קומי ר' יוסה בשם ר' יודה בר פזי קורין בר"ה קם רבי יוסה עם ר' יודה בר פפי א"ל אתה שמעת מן אבוך הדא מילתא אמר ליה אבא לא אמר כן אלא בעייני טב על ידי דאינון ידעין דהוא ריש ירחא קורין בראש חדש ושאר כל המקומות קורין ברכות וקללות. *ירמיה ספרא שאיל לרב ירמיה *ר"ח שחל להיות בשבת במה קורין א"ל קורין בר"ח. א"ר חלבו קומי ר' אימי מתניתה אמרה כן *לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים. יצחק סחורה שאל לר' יצחק *ר"ח שחל להיות בחנוכה במה קורין א"ל [א] קורין בראש חדש ואחד בחנוכה. ר' פנחס ר' סימון ר' אבא בר זמינא מטי בה בשם ר' אבודמא דחיפה קורין שלשה בחנוכה ואחד בראש חדש *להודיעך שלא בא הרביעי אלא מחמת ר"ח. בר שלמיא ספרא שאל לר' מנא הגע עצמך שחל ראש חדש של חנוכה להיות בשבת ולא שבעה קרויין אינון אית לך מימר שלא בא הרביעי אלא מחמת ראש חדש א"ל והדא שאילתיה דספק. *ר' מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קאים. ר' חייה בר בא מפקד לאמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קיים. *א"ר חנינה משכני ר' ישמעאל בי רבי יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כאן נתפלל אבא [ב] של לילי שבת בע"ש. א"ר אימי ר' יוחנן פליג. ולא הוה צריך מתפלג' למה שכן מוסיפין מחול על הקודש ועוד דסלקון חמרייא מן ערב לציפורין ואמרון כבר שבת ר"ח בן דוסא בעירו. והיידא אמר דא"ר חנינה משכני רבי ישמעאל בי ר' יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כאן נתפלל אבא [ג] של מוצאי שבת בשבת ואפילו עלה לא הוה צריך מתפלגה דרבי מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומיהון מאן דיצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים ר' חייה בר בא מפקד לאמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קיים. *דבית ר' ינאי אמרין עלון אדם למיטתו אין מטריחין עליו שירד. אמר רבי זעירה כל זמן דהוינא עבד כן הוינא מתפחד בליליא. לית לך אלא כהדא דרבי מפקד לאבדן אמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קיים ר' חייה בר בא מפקד לאמוריה אכריז קומיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד דיומא קיים. *אמר רבי יעקב בר אחא תניי תמן תפלת הערב מהו רבן גמליאל אומר חובה רבי יהושע אומר [ד] רשות. אמר רבי חיננא
אתיין

פני משה

נפק עובדא כהדא דר' בא: במה קירין בתורה בר"ח של תענית וכו'. גרסינן להא לעיל בסוף פ"ב עד ירמיה ספרא ע"ש: ראש חדש שחל להיות בשבת במה קירין. להמפטיר: מתניתא אמרה כן. דתנן בפ"ד דמגילה לכל מפסיקין לר"ח וכו' דמפסיקין מהפטרה של פרשת השבוע וקורין בשל ר"ח: ר"ח שחל להיות בחנוכה. במה קורין בתחלה בשל ר"ח או בשל חנוכה: קורין שלשה בר"ח. דתדיר קודם והד' קורא בחנוכה: ר' פינחס וכו' להודיעך שלא בא הרביעי אלא מחמת ר"ח. לפיכך קורא הרביעי בו: הגע עצמך שחל ר"ח של חנוכה להיות בשבת והלא בשבעה קורין בפרשה של זו השבת וא"כ מה סימן יש לך כאן לומר שלא בא הד' אלא מחמת ר"ח: א"ל והדא שאילתיה. דרך בדיחותא השיב לו וא"ל וזו השאלה של סופר כמוך היא דמה שאלה היא משבת שלע לם קורין ז' ואי אפשר לעשות סימן בד' בשל ר"ח ומה שייכא קריאה של שבת לקריאה של ימות החול: מאן דמצלי. מי שהוא רוצה להתפלל של ערבית ולהקדים עצמו יתפלל דערבית ואף שהשמש עדיין עומד ויום גדול הוא וכמוצאי שבת קאמר כדלקמן: משכני. משך אותי ר' ישמעאל בר' יוסי אצל בית פונדק אחד ואמר לי כאן התפלל אבא של לילי שבת בע"ש מבעוד יום: ר' יוחנן פליג על זה וקאמר הש"ס ולא היא דלא הוה צריך לחלוק ע"ז דלמה לא יעשה כן להקדים של שבת שהרי כן מוסיפין מחול על הקדש: ועוד דהא סלקין החמרים ממקום ערב ששם היה ר' דוסא שרוי והם עולים לציפורי ואמרו שכבר שבת ר' דוסא בעירו והקדים לקבל עליו שבת מבעוד יום גדול: והיידא אמרה דא. ואם באיזה דבר שמעת דפליג ר' יוחנן עליו זה הוא מה דאמר ר' חנינא משכני וכו' שהעיד ר' ישמעאל שהתפלל אביו של מוצאי שבת בשבת ועלה אפשר הוא דפליג ר' יוחנן: ואפי' עלה וכו'. הדר קאמר דאפי' עלה לא הוה צריך ר' יוחנן למיפלג שהרי רבי היה מצוה לאבדן מתורגמניה להכריז שאף של מוצאי שבת הרוצה להקדים ולהתפלל יתפלל מבעוד יום וכן ר' חייא בר בא וכו'. עלה אדם למטתו. אם התפלל של ערבית מבעוד יום ועלה על מטתו שוב אין מטריחין עליו לירד ולחזור ולהתפלל בזמנו: כל זמן דהוינא עביד כן. להתפלל מבעוד יום והלכתי לישן הייתי מתפחד כל אותו הלילה: לית לך. סתמא דהש"ס קאמר לה אין לך אלא כהאי דאמרינן לעיל שאפי' לכתחלה מותר להקדים ולהתפלל מבעוד יום:
אתיין

קרבן העדה

ונפק עובדא וכו'. והסיקו הלכה למעשה כה"ז דאמר ר' בא שאף בנעילה בתעני' בראש חדש אומרן של ראש חדש ברביעית: במה קורין בר"ח שחל בתענית. בגין מודעתין וכו' כדי להודיע שהיום תענית לפיכך נופלין על פניהן וכי לא ידעין בלאו הכי דהיום תענית ול"ל למינפל אאפייהו: א"ל. ר' יוסי לכך נופלין כדי להודיע שקורין היום ברכות וקללות ולא בר"ח: ה"ג קם ר"י עם ר"י בר פזי: א"ל. ר' יוסי אתה שמעת מאביך דבר זה שקורין בר"ח אלא בעייני טב. שאם היו ב"ד יושבין לקדש החדש הלכך קורין שם בר"ח להודיע לכל שקידשו היום את החדש: ושאר כל המקומות. מודה שקורין בר"ח והתענית בברכות וקללות: ר"ח שחל להיות בשבת במה קורין. דמספק' לי' הא דתנן במתני' דמגיל' פ"ד לכל מפסיקין לר"ח וכו' אי קאי על הפרשיות דאם חל ר"ח בשבת אין קורין אלא בר"ח או דלמא לכל מפסיקין אהפטרות קאי אבל פרשיות של שבת אין נדחין ממקומן: א"ל קורין בר"ח. שבעה: ה"ג מתניתא אמרה כן לכל מפסיקין לראש חדש חנוכה ופורים ותענית ומעמדות ואי אהפטורות קאי הא תעניות ומעמדות בחול נינהו ולית בהו הפטרה אלא ודאי אפרשיות קאי וה"ה לר"ח שחל בשבת קורין שבעה בר"ח: קורין ג' בר"ח וא' בחנוכה ר"ח תדיר ותדיר קודם וגם עושין אותו עיקר א"כ כיון שהתחיל בו קורא בו רובן של הקרואים כדאמרי' גבי נרות המנורה: מטי בה וכו'. ואיכא דאמרו שמועה זו בשם ר' אבדימי: אלא מחמת ר"ח. דאילו חל חנוכה בחול אין קורין אלא ג': הגע עצמך. אמור לנפשך אם חל ר"ח טבת בשבת דאיכא שבעה קרואים ולא בא הרביעי מחמת ר"ח איך מודיעין שקורין בר"ח ד': והדא שאילתי' דספק. זו הוא שאלה שיש להסתפק בה הרבה: ר' מפקד לאבדן אמוריה. ר' צוה לאבא יודן אמוריה שיכריז לפני הציבור מי שרוצה להתפלל ערבית של מוצאי שבת יכול להתפלל בעוד השמש זורח בשבת: משכני. משך אותי ריב"י אצל פונדק א' והראה לי שבמקום הזה התפלל ר' יוסי אביו של שבת בע"ש: ר' יוחנן פליג וסובר דלא התפלל ר"י של שבת בע"ש דאסור לעשות כן: ולא הוה וכו' סתמא דש"ס קאמר שלא היה צריך ר"י למפלג אדין זה דודאי מותר לעשות כן שהרי מוסיפין מחול על קדש: ועוד. דאזלון מנהיגי חמורים מן עיר ששמה ערב היושבת בעמק לציפורי היושבת בהר ואמרו כשילאנו כבר שבת ר' חנינא בן דוסא בטבריה הלכך אף שמקדימין ליכא איסורא שהרי ישנו מקומות שכבר חשיכה וי"מ שם דר"ח ב"ד נמי כר"ח ס"ל לפיכך הקדים לשבות והראשון נ"ל: והיידא אמר. והיכן פליג ר' יוחנן: של מ"ש בשבת. ועלה פליג ר"י דאין מקדימין לאפוקא שבתא: ואפי' עלה. לא היה לו לר"י למפלג שאף ר' הכי ס"ל דמותר להתפלל של מ"ש בשבת: עלון אדם למטתו. לישן ולא התפלל ערבית: אין מטריחין עליו שירד. דרשות הוא: כל זמן. שהייתי עושין כן שלא התפללתי ערבית מפני שכבר עליתי אל מטתי הייתי מתפחד כל הלילה: לית לך. לעשות אם תרצה לישן בעוד יום אלא כר' להתפלל ערבית בעוד יום: ארלב"י. וכן תניא בברייתא ששאלו בבית המדר' תפלת ערבית מהו חובה או רשות:
אתיין

מסורת הש"ס

לעיל הל' יד | מגילה פ"ג הל' ה ברכות פ"ד הלכה א מגילה ל ע"ב שם כט ע"א | שם כט פ"ב | פי' מ"ס פי"ב ופ"כ | ב"ר פ"ו | ברכות כז פ"ב | פי' שבת ט ע"ב | שם

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פי"ג מתפלה הל' כד טוש"ע או"ח סי' תרפד ס"ג

טו
ב מיי' שם פ"ג הלכה ז טוש"ע שם סי' רכז ס"ב

טז
ג מיי' שם טוש"ע שם סי' רלג ס"ג

יז
ד מיי' שם פ"א הלכה טור או"ח סי' רלה

שירי קרבן

הפוסקים. פליגי אהרז"ה וסברי דאין מוסף בתענית ועוד אנן כ"ד ברכות תנן בתענית ונדידי' כר"ח ר"ה ניכסו ועוד. מאי קאמר ר' בא מה מצאנו בכל מקום אומרה ברכה ד וכו' הא כשמתפללין י"ח אין מזכירין ר"ח אלא בעבודה לכן נ"ל מ"ש בקונטרס עיקר ואף שהטור כתב דתפלת נעילה בתעניות היא י"ח ברכות בשאר פוסקים לא מצאתי שכתב וכדאי הוא הכרעת הירושלמי להכריע

ר"ח שחל להיות בשבת וכו' בקונט' פירשתי הסוגי' לפי פירש"י במגילה דלכל מפסיקין מלקרות בענין היום וקורין בענין המועד מעין שמאורע אבל הר"ן סובר דלכל מפסיקין אהפטרות קאי ולריכין לפרש דהא דבעא במה קורין אם קורין אף בר"ח ומסתייע ממתני' מדקאמר הפטרה דר"ח מסתמא שקורין אף בר"ח דההפטרה עלה קאי וכ"כ בס' שדה יהושע בברכות ומה שיש לדקדק עוד נכתוב שם בברכות בס"ד:
ר'

שנויי נוסחאות (סוס"ז) קורין בראש נד"ו קורין שלשה בראש. (סוכ"ד) דספק כד"ו דספר. (סו"מ) עלון כד"ו עלה.

טוב ירושלים

א"ר אימי ר' יוחנן פליג ולא הוה צריך מתפלגא למה שכן מוסיפין מחול על הקודש. עמ"ש בס"ד בהי' בבלי מ"נ ד' א' דמוכח שם דר"י ל"ל שום היספת חול על הקודש ה"כ אזיל לשיטתו בכאן ולק"מ קושית ר' אמי ועי' רמב"ם כ"ו מתפלה כתב דהא דמתפללין של שבת בע"ש ושל מוצ"ש בשבת הוא משום ד"ש רשות. וא"כ לפמ"ש רב עמרם בתוס' ברכות ד' ב' דר"י ס"ל ת"ע חובה ר"ל לשיטתיה ולהכי פליג ואולי לזה הסמיך כאן כלונתא דת"ע (דאלו משום הך דתפלת נעילה ה"ל להסמיך לעיל: ועוד דסלקין חמרייא מן ערב לציפורין ואמרין כו'. קצת משמע דרמב"ד מקומו בערב עי' ברכות ל"ד ב' שהיה אזל אצל ריב"ז ועי' בשבת קכ"א א' דריב"ז היה בערב. ומש"כ הק"ע דשבת בטבריא לא ידעתי מנ"ל. וגם הרי מפורש קאמר שבת מן ערב ומי הגיד לו דערב איננו בעמק לפי פי'. ויותר נראה דבאמת דערב איננה בעמק כלל רק סמוך לציפורי ומ"מ הא גופא אשמעינן דקיבל עליו שבת מבעו"י ול"י למה נראה לו לדחק פי' זה. ומש"כ דאין איסור אם ישבות קודם כיון דבמק"א הוא שבת ז"א כלל. אטו במוצ"ש בטבריא נהוי אסור משום שבציפורי עדיין יום. וי"א כלל אלא שכל אחד יעשה כן לפי מקומו:

עין משפט
נר מצוה

יח
ו א מיי׳ פ״ו מכלי המקדש הלכה א

גליון הש״ס
°עיין תוספות יומא דף פז ע״ב ד״ה יהאמר:

מסורת הש״ס

כתובות מט ע״א

במדב׳ כח

תענית

ירושלמי פסחי׳ פ״ד ה״א

במדב׳ לד

תורה אור

אתיין אילין פלוגיותא כהינין פלוגיותא °מ״ד חובה אין נעילה פוטרת של ערב מ״ד רשות נעילה פוטרת של ערב. מעשה בתלמיד אחד שבא ושאל את רבי יהושע תפלת הערב מה היא אמר לו רשות ובא ושאל את ר״ג תפלת הערב מה היא אמר לו חובה אמר לו והלא רבי יהושע אמר לי רשות. אמר לו למחר כשאיכנס לבית הוועד עמוד ושאל את ההלכה הזאת ועמד אותו התלמיד ושאל את ר״ג תפלת הערב מה היא אמר לו חובה אמר לו והא ר׳ יהושע אומר רשות אמר לו ר״ג לר׳ יהושע את הוא שאומר רשות אמר לו לאו. אמר לו עמוד על רגליך ויעידוך והיה ר״ג יושב ודורש ור׳ יהושע עומד על רגליו עד שרינננו בו כל העם. אמרו לר׳ חוצפית התורגמן הפטר את העם אמרו לרבי זינון החזן אמור התחילו. ואמרו התחילו ועמדו כל העם על רגליהם אמרו לו וכי על מי לא עברה רעתך תמיד. מיד הלכו ומינו את ר״א בן עזריה בישיבה בן שש עשרה שנה היה ונמלא כל ראשו שיבות והיה ר״ע יושב ומצטער ואמר לא שהוא בן תורה יותר ממנו אלא שהוא בן גדולים יותר ממנו אשרי אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתד להיתלות בהו. מה היתה יתידתו של רבי אלעזר בן עזריה שהוא עשירי לעזרא. כמה ספסלים היו שם ר׳ יעקב בר סיסי אמר שמונים ספסלים של תלמידי חכמים היו שם חוץ מן העומדים מאחורי הגדר אמר רבי יוסי בי ר׳ בון שלש מאות ספסלין של תלמידי חכמים היו שם חוץ מן העומדים מאחרי הגדר כהיא דתנינן תמן ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה. *תמן תנינן זה מדרש דרש ר״א בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה וכי כרם היה שם אלא אלו תלמידי חכמים שהיו עשויים שורות שורות ככרם מיד הלך לו ר״ג אצל כל אחד ואחד בתוך ביתו לפייסו. אתא גבי ר׳ יהושע ואשכחי׳ דהוה עביד מחטין א״ל מן אילין את חיי א״ל ועד כדון את בעי מידע אי לו לדור שאת פרנסו אמר לו נעניתי לך. שלחין גבי ר׳ לעזר בן עזריה חד קצר ואית דאמרי ר״ע הוה א״ל מי שהוא מזה יזה מי שאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מימי מערה ואפרך אפר מקלה. אמר להן נתרציתם אני ואתם נשכים לפתחו של רבן גמליאל אעפ״כ לא הורידו אותו מגדולתו אלא מינו אותו אב ב״ד:

הלכה ב מתני׳ *אלו הן המעמדות °צו את בני ישראל את קרבני לחמי לאשי ° וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו אלא שהתקינו הנביאים הראשונים ארבעה ועשרים משמרות ועל כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלם של כהנים ושל לוים ושל ישראל הגיע זמן המשמר כהניו ולוייו עולין לירושלם וישראל שבאותו המשמר מתכנסין בעריהן וקוראין במעשה בראשית: גמ׳ לא צורכה דילא אלו הן המעמדות מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית. בא להתחיל מתחילת הפרשה. *אמר רבי יונה אילין תמידין קרבנותיהן של כל ישראל אינון. אם יהיו כל ישראל עולין לירושלים. לית כתיב אלא °שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. אם

פני משה

אתיין אילין של גויתא. אם היא חובה או רשות כאילין פלוגוותא דפליגי לעיל אם תפלת נעילה פוטרת של ערבית דלמ״ד רשות פוטרת ולמ״ד חובה בפני עצמה היא אין תפלה אחרת פוטרת איתה: הפטר את העם. ותשתוק מלתרגם: לר׳ זינון החזן. חזן הכנסת שהיא ממונה על צרכי הצבור ואמרו לו אמור שיתחיל ויאמר מה דאמרו אחריו מקרא הזה כי על מי וגו׳ ועל בש שהי׳ מצער אותו כמה פעמים: כמה ספסלים היו שם. שבו ביום הוסיפו לפי שכלם היו באים לבית המדרש לשמוע וללמוד שכל הלכות הספיקות נשנו בו ביום: כהיא דתנינן תמן. כרים זבחים אמר בן עזאי וכו׳: תמן תנינן. בפ״ה דכתובות זה מדרש וכו׳: מן אלין את חיי. מאלו אתה מפרנס עצמך א״ל ועד עכשיו לא ידעת מצערן של חכמים בפרנסתם: נעניתי לך. בדברי׳ ומחול לי ונתפייס ר׳ יהושע: חד קצר. כובס אחד להודיע שנתפייסו עם ר״ג ויחזור לנשיאותו ואית דאמרין ר״ע בעצמו הוא שהלך להודיע לבית המדרש: מי שהוא מזה בן מזה יזה. כלומר מי שהוא רגיל להזות באפר פרה וכמוהו אביו כן ודרך משל הוא וכלומר מי שרגיל בחשיבות ונשיאות וירשה מאביו הוא ינהג הנשיאות: מי שאינו וכו׳. בלשון תמיה הוא וכי אחר שאינו רגיל בכך לא הוא ולא אביו יאמר לזה הרגיל מימיך מימי מערה ואפרך אפר מקלה ופסולין להזאה הן זה ודאי לא וכך הוא הדבר הזה: אמר להן. ר״א בן עזריה נתרציתם וכו׳ ואע״פ כן לא הורידו לר״א בן עזריה מגדולתו לגמרי אלא מינו אותו אב״ד ורבן גמליאל חזר לנשיאותו:

הלכה ב מתני׳ אלו הן מעמדו׳ וכו׳. מפרש בגמרא דמה טעם קאמר מה טעם תקנו מעמדות לפי שנאמר צו את בני ישראל וגו׳ הציווי לכל בני ישראל דכתיב תשמרו ואי אפשר לכל ישראל כולן שיהו עומדין בעזרה בשעת קרבן לפיכך התקינו וכו׳ על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים וכו׳ שישראל גם כן נחלקים לכ״ד חלקים שהן שלוחין מכל ישראל לעמוד על הקרבן: וישראל שבאותו משמר וכו׳. אותם שהיו רחוקי׳ מירושלים ולא היו יכולין לעלות ולעמוד על הקרבן במשמר שלהן מתכנסין הן בעריהן בבתי כנסיות ומתענין ומתפללין וכל אותו המשמר בין אלו המתכנסין בעריהן ובין אלו שהיו בירושלים עושין כן וקורין בתורה בכל יום במעשה בראשית להודיע שהעולם עומד על העבודה שעושין במקדש:

גמ׳ לא צורכה דא. לא אלו הן המעמדות וכו׳ לא היה צריך למיתני אלא כך אלו הן המעמדות מתכנסין בעריהן וכו׳ ומאי האי דקתני לפי שנאמר וכו׳ קודם שמפרש מה הן המעמדות ומשני בא להתחיל מתחלת הפרשה שכתיב בה הציווי לכל ישראל ומה טעם קאמר כדפרישית במתני׳ וכדמסיק לה ר׳ יונה אילין תמידין וכו׳. וגרסינן להא לעיל ברים פרק מקום שנהגו עד מגיין שהסיר מעכב וכו׳ זה הסיר וע״ש: שמונה

קרבן העדה

אתיין. הנך תנאי כהני תנאי: אין נעילה פוטרת של ערב. דהאיך יהו שבע פוטרות י״ח שהיא חובה דמשום פרחא לא מקילינן באיסורא: מעשה בתלמיד אחד. והוא רבי שמעון בן יוחאי: לבית הוועד. לבית המדרש שמתוועדים ומתאספים שם הת״ח: התורגמן. שהיה עומד לפני ר״ג ומשמיע לרבים את הדרשה מפי ר״ג: הפטר את העם. כלומר שישתוק מלתרגם עוד: לר׳ זינון החזן אמור התחילו. שיתחילו לומר קדיש שלאחר הדרשה ובי״מ פי׳ שלא שמע רבי חוצפית ואמרו לרבי זינון שיאמר להעם שילכו להם והראשון נ״ל והוא עיקר: א״ל. לר״ג וכי על מי לא עברה זילותך תמיד לבזות גדולי ישראל: ונתמלא כל ראשו. שערות לבנות: והיה ר״ע יושב ומצטער. שלא נתמנה הוא ואמר אולי מצאו בו דבר רע ח״ו או שאין תורתו חביבה לפני המקום והדר ואמר לא שהוא וכו׳. שהוא דור עשירי לעזרא הכהן הסופר: וכמה ספסלים. מתלמידים נתוספו שם באותו היום שר״ג לא הניח כל התלמידים לכנוס לבה״מ אא״כ היו בדוקים. כהאי דתנינן תמן בכמה משניות ביום שהשיבו את ראב״ע לישיבה לא היתה הלכה תלוי שכל התלמידים נכנסו לבית המדרש: תמן תנינן. כתובות פ״ד: א״ל מן אילין את חיי. כלו׳ מדבר קל כזה אתה מתפרנס: א״ל. ר״י ועד עכשיו לא נודע לך שהתלמידים מתפרנסין בצער: נעניתי לך. מחול לי כי דברתי לנגדך יותר מן הראוי: חד קלר. כובס אחד: מי שהוא כהן יזה מי חטאת. אפר מקלה. אפר הקלוי בתנור ובכירה כלו׳ סתם אפר:

הלכה ב מתני׳ אלו הן מעמדות לפי שנא׳ וכו׳. בגמ׳ מפרש: על כל משמר ומשמר היה מעמד. מקלת שבטי ישראל חלוקי׳ לכ״ד חלקים שלוחים מכל ישראל לעמוד על הקרבן עם הכהנים והלוים שבאותו משמר: וישראל שבאותו משמר. שהיו רחוקים מירושלים ולא היו יכולים לעלות לעמוד על הקרבן במשמר שלהן מתכנסין בבתי כנסיות בעריהן ומתענים ומתפללים וקורין בתורה בכל יום במעשה בראשית להודיע שהעולם עומד על העבודה שעושים במקדש:

גמ׳ לא צורכא. לא היה לו להנא לשנות אלא אלו הן מעמדות שמתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית אלא שבא להתחיל מתחילת הפרשה כלומר מתחילת הדבר למה תקנו מעמדות ואח״כ חוזר לתחלתו ומפרש מה הן המעמדות: אילין תמידין. הני תמידין שמקריבין בכל יום קרבנותי׳ של כל ישראל הם א״כ היה ראוי שיהו כולן עומדין על קרבנותיהן והיכי ליעבד: אם יהיו כל ישראל. בכל יום בירושלים בשעת הקרבת התמיד אי אפשר: לית כתיב. הא לא כתיב אלא שלש פעמים בשנה וגו׳ ולא בכל יום: אם

מראה הפנים

אתיין אילין פלוגוותא כהינין פלוגוותא מ״ד חובה וכו׳ מה שמפלפלין תוס׳ יומא[5] בזה ומה שיש עוד לפלפל בדבריהם נתבאר הכל בברכות שם בס״ד: אבות[6]

שנויי נוסחאות (בו״א) פלוגיותא כהינין פלוגיותא גד״ו פלוגוותא כהינין פלוגוותא. (שי״כ) ממנו גד״ו ממני. (בוכ״א) ממנו גד״ו ממני. (בוכ״ג) בהו מה גד״ו בה ומה. (בוכ״ד) סיסי גד״ו סוסיי. (בול״ו) שלחין גד״ו שלחון. (בומ״ו) ארבעה ועשרים גד״ו עשרים וארבע.

אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין והא כתיב °ואספת דגנך מי אוסף להם את הדגן. *אלא שהתקינו הנביאים הראשונים כ"ד משמרות וְעל כל משמר ומשמר היה עמוד בירושלים של כהנים ושל לוים ושל ישראל. תני ארבעה ועשרים אלף עמוד מירושלם וחצי עמוד מיריחו אף יריחו היתה יכולה להוציא עמוד שלם אלא בשביל לחלוק כבוד לירושלם היתה מוציאה חצי עמוד. הכהנים לעבודה והלוים לדוכן וישראל מוכיחין על עצמן שהן שלוחיהן של כל ישראל. *תני ר"ש הכהנים והלוים וישראל ושיר מעכבין את הקרבן ר' אבון בשם ר' לעזר טעמא דר"ש °וכל הקהל משתחוים אלו ישראל והשיר משורר אלו הלוים והחצוצרות מחצצרים אלו הכהנים עד לכלות העולה הכל מעכבין את הקרבן. ר' תנחומא בשם ר' לעזר שמע לה מן הדא °ואתנה את הלוים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל אלו הלוים לעבד את עבדת בני ישראל אלו הכהנים לכפר על בני ישראל זה השיר ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש אלו ישראל. *מניין שהשיר קרוי כפרה חיננא אבוי דבר נטה בשם ר' בניה לכפר על בני ישראל זה השיר. מנין שהשיר מעכב ר' יעקב בר אחא ר' בולאטה בשם רבי חיננא לכפר על בני ישראל זה השיר. *רבי יעקב בר אחא רבי חייה בשם ר"י שמונה משמרות כהונה העמד משה ד' משל אלעזר וד' משל איתמר עד שעמד דוד ושמואל הרואה והוסיפה עליהם עוד שמונה ד' משל אלעזר וד' משל איתמר ובקשו להוסיף עוד שמונה ולעשותן כ"ד ומצאו משל אלעזר ולא מצאו משל איתמר הה"ד °וימצאו בני אלעזר רבים לראשי הגברים מן בני איתמר וגו'. ר' יעקב בר אחא ר' חונה רבה דציפורין בשם ר"י בית אב אחד בית אב אחד אחוז לאלעזר שניתוסף לו בתי אבות אחרים ואחוז אחוז לאיתמר מה שתפס תפס. *ר' זעיר' בשם רב הונה להזיר י"ז שחזר המחזיר לאלעזר. לעשותן כ"ג אין את יכול דכתיב °המה יסד דויד ושמואל הראה באמונתם באמנותם אימנות גדולה היתה שם שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו. אמר רבי אבהו °חישבתים שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו. *ד' משמרות עלו מן הגולה ידעיה חרים פשחור ואימר והתנו עמהן הנביאים שביניהן שאפי' יהויריב עולה מן הגולה שלא ידחה את המשמר שלפניו אלא ייעשה טפילה לו. *ועמדו הנביאים שביניהן ועשו כ"ד גורלות והטילום בקלפי ובא ידעי' ונטל ה' והוא הרי ו' ובא חרים ונטל ה' והוא הרי ו' ובא פשחור ונטל ה' והוא הרי ו' ובא אימר ונטל ה' והוא הרי ו'. והתנו עמהן הנביאים שביניהן שאפילו יהוריב עולה מן הגולה שלא ידחה את המשמר שלפניו אלא ייעשה טפילה לו. ועמדו ראשי משמרות ועשו עצמן בתי אבות ויש משמר שהיה בו ה' ו' ז' ח' ט' משמר שהיה בו חמשה שלשה מקריבין שלשה ימים ושנים מקריבין ארבעה ימים. משמר שהיה בו ו' ה' מקריבין חמשה ימים ואחד מקריב שני ימים. משמר שהיה בו שבעה כל אחד ואחד מקריב את יומו משמר שהיה בו ה' ו' מקריבין ו' ימים וב' מקריבין יום אחד. משמר שהיה בו ט' ה' מקריבין ה' ימים וד' מקריבין ב' ימים.

ויש

קרבן העדה

אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין. בכל יום ממלאכה כדין מי שמקריב קרבן שאסור במלאכה בכל יום ההוא כמי אי אפשר לומר: והכתיב ואספת דגנך. ואם כל ישראל ישבו בטלים מי יאסוף להם הדגן: אלא. כלומר לפיכך התקינו הנביאים מעמדות שיעמדו על קרבן תמיד בשביל כל ישראל ובכל מעמד כהנים ולוים וישראלים וחלקוהו לכ"ד חלקים: כ"ד משמרות מן הכהנים וכנגדן כ"ד מעמדות מן הכהנים ולוים וישראלים: תני כ"ד אלף. היה מעמד מאנשי ירושלים: וחצי עמוד. היו מאנשי יריחו ואף מיריחו היו יכולין להוציא מעמד שלם של כ"ד אלף אלא בשביל לחלק כבוד לירושלים לא הוציאו מיריחו אלא חצי מעמד: הכהנים. שבכל מעמד היו לעבוד עבודה במקדש והם נקראי' אנשי משמר שהיו עובדין בכל שבת ההוא: והלויים שבכל מעמד היו לשורר על הדוכן: וישראלי'. מוכיחין על עצמן שעומדים שם על קרבנות הציבור בשביל כל ישראל: כהנים ולוים וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן. אם אין מעמד מכוון אין הקרבן לרצון דבעינן שיהיו הבעלים עומדין על קרבנן: אלו הכהנים. שנאמר ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות: לעבוד את עבודת וגו'. אלו הכהנים פי' בני ישראל הנאמר כאן על הכהנים נאמר שיעבדו הלוים עבודת הכהנים: ולכפר על בני ישראל. היא עבודת הלוים והיינו השיר דאין להן עבודה אחרת: אלו ישראל. שעובדין הלוים במקומם א"נ אלו ישראל העומדים על הקרבן: מנין שהשיר מעכב. פי' מנין שמעכב כפרה ומעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר: לכפר על בני ישראל זה השיר. ומה כפרה מעכבת אף השיר מעכב: לראשי הגברים מבני איתמר. ויחלקו בני אלעזר ראשים לבית אבותם ששה עשר ולבני איתמר ראשים לבית אבותם שמנה ואומר בית אב אחד אחוז לאלעזר ואחד אחוז לאיתמר: בית אב אחד. תפס אלעזר שניתוסף לו בית אב א' על כל א' וא': אחוז. לשון תפיסה: להזיר י"ז. בחלוקת כ"ד בתי אבות כתיב בד"ה שילא הגורל לחזיר י"ז ודריש מלת לחזיר שחזר המחזור לאלעזר שמתחלה היו ח' לאלעזר וח' לאיתמר הרי ט"ז ועכשיו הוסיפו ח' לאלעזר ובמשמר הי"ז חזר המחזור לא' משמרות הנוספות לאלעזר: לעשותן כ"ג. משמרות בשעה שחטאה בלגה כדאיתא סוף סוכה: לית יכיל. אי אפשר שיעשו כ"ג משמרות שאומנות גדולה היתה לשמואל ודוד להעמידן על כ"ד שבהיותן כ"ד אי איפשר לשום משמר שיגיע תחלת שנת היובל פעמיים במשמר' עד שיחזור חלילה על כל הכ"ד משמרות כגון שמשמר יהויריב בתחלת היובל הראשון יהיה משמר ידעי' בתחלת יובל השני וכן כלם או לסירוגין הא מיהא ודאי שאי אפשר למשמר יהויריב שיגיע אליהם תחילת היובל שניה עד אחר כ"ד שכבר הגיע לכלם נמצא שאי אפשר לעשותן כ"ג דא"כ יתקלקל החשבון הזה וזהו ודאי אומנות גדולה מעשה חושב: בשדה אחוזה. שהוקדש ולא נגאל ומכרו הגזבר כשיוצא ביובל ניתנת למשמר שפגע בו יובל: אר"א חישבתי'. למשמרות כ"ד ולכ"ד יובלות זה אחר זה ומצאתי שא"א למשמר ליטול ולשנות בשדה אחוזה עד שיטול חבירו: עלו מן הגולה. בבית שני והשאר לא עלו שהרבה מישראל נשתיירו ולא רצו לעלות: פשחור. כתב רש"י ומיבעיא לי דפשחור לא כתיב בכ"ד משמרות בד"ה: ועשו כ"ד גורלות. כתב כינוי של כל אחד ואחד על קלף מיוחד ונתנם לתוך הקלפי: בא ידעי'. בא אחד ממשמרה של ידעי' ונטל חלקו ועוד ה' גורלו' דה"ל שש ומי שהיה עולה בידו ראשון היה לשבת ראשונה שבסדר שהיו עולין מידו זו אחר זו כך היו עובדין בשבתותיהן: שאפי' יהויריב. שהיה ראשון במקדש ראשון: לא ידחה את המשמר שלפניו. דהיינו ידעי' לעולם ראשון ויהויריב נוטל אחד מן החמש שנטל ידעיה אבל הא ודאי שאין מוסיפין על כ"ד:

ויש

פני משה

שמונה משמרות כהונה העמיד משה ארבעה משל בני אלעזר וכו'. גמרא גמירי להו: בית אב אחד וכו' לאלעזר. מלמד שניתוסף לו ע"ד בתי אבות אחרים אבל גבי איתמר כתיב ואחוז אחוז לאיתמר מה שתפס תפס וכדקיימי מעיקרא קיימי וכדכתיב ויחלקים לבני אלעזר ראשים לבית אבות ששה עשר ולבני איתמר לבית אבות שמונה: לחזיר שבעה עשר. כתיב שם גבי מנין המשמרות ללמד שחזר המחזור לאלעזר לפי שהיו מבני אלעזר כפולים מבני איתמר וכשבא להי"ז חזר הוא המנין לבני אלעזר עד שנעשו בין הכל עשרים וארבעה משמרות: לעשותן עשרים ושלש אין אתה יכול וכו'. אמר ר' אבהו חשבתים וכו'. לעיל בשלהי סוכה גרסינן להא דקא יהיב טעמא למה יסדו כ"ד דווקא לא פחות ולא יותר ע"ש שמבואר היטב ותמצא מעשה חושב בענין הטעם לשדה אחוזה שפירשתי: ארבע משמרות עלו מן הגולה וכו'. תוספתא היא ריש פ"ב: שאפי' יהויריב וכו'. שהוא היה הראשון של הכ"ד ולא עלה עכשיו והתנו שאף אם יעלה אחר כך שלא ידחה וכו': ועשו עצמן בתי אבות. לכל הימים מימי השבוע ויש משמר וכו' כדקתני ואזיל:

רבי

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"ו מכלי המקדש הלכה א

כ
ב מיי' שם פ"ד הלכה ב

כא
ג מיי' שם הל' יא (וכס"מ לא העיר מקורו)

מסורת הש"ס

תענית כו ע"א

תוספתא פ"ג ירושל' פסחים פ"ד הלכה א

ערכין יא ע"א

תענית כז ע"א

סוכה פ"ה ה"ח

(תענית כז תוספת' בפרקין)

תוספתא פ"ב

תורה אור

דברים יא · דה"ב כט · במדבר ח · דה"א כד · שם ט

ציון ירושלים °חישבתים שאין משמר נוטל ושונה. עי' ת"ל כי' קכב ועי' ביע"ד ח"ב סוף דרוש המתחיל נשים זמירות ישראל. ועמ"ל פ"ד מערכין הכ"ד שהביא דברי הירושלמי וכתב שלא ידע כוונתו ותמה על הרמב"ם על דבר המשנה הלז ובאמת שאינו רק חשבונא בעלמא וחושבנא הוא דסליק להו ועי' מלכת המשנה ח"א בקונטרס הנקרא בריכות בחשבון:

שנויי נוסחאות (שו"א) יהיו כד"ו יהו. (שו"ה) ארבעה ועשרים כד"ו עשרים וארבעה. (שו"ד) וחצוצרות כד"ו והחצוצרות וכ"ה במקרא. (שו"ז) לכפר כד"ו ולכפר וכ"ה במקרא. (שו"כ) ר' בולאטה כד"ו ר' שמעון בולנוטה. חיננא כד"ו חנינה. (שוכ"א) ר"י כד"ו ר' יוחנן. (שוכ"ג) העמד כד"ו העמיד. (שוכ"ג) והוסיפה כד"ו והוסיפו. (שוכ"ו) ר י כד"ו ר' יוחנן. (שוכ"ח) המחזיר כד"ו המחזור. (ו"ג) באמנותם אימנות כד"ו באומנותם אומנות.

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ז מברכות הל' ח

ויש מהן שקבעו עצמן לעולם משמר שהיה בשבת היה בשבת לעולם במוצאי שבת היה במוצאי שבת לעולם ויש מהן שהיו מקריבין על כל משמר ומשמר ויש מהן שהיו מגרילין על כל שבוע ושבוע. ר' הוה ממני תרין מינויין אין הוון כדיי היו מתקיימין ואין לא הוון מסתלקין מדדמך פקיד לבריה אמר לא תעביד כן אלא מני כולהון כהדא [s]ומני לרבי חמי בר חנינה בראשה. ולמה לא מניתיה הוא אמר רבי דרוס' בגין דצווחין עלויי בציפורין ציפוראיי. ובגין צווחה עבדין אמר רבי לעזר בי רבי יוסה על שהושיבו טעם ברבים. רבי הוה יתיב מתני °וזכרו פליטיכם אותי °והיו אל ההרים כיוני הגאיות כלם הומות. אמר ליה הומות אמר ליה הן קריתה אמר ליה קדם רב המנונא דבבל. אמר ליה כד תיחות לתמן אמור ליה דמנייך חכים וידע דלא מיתמני ביומיי. מן דדמך בעא בריה ממניתיה ולא קביל עליה ממתמנייא *אמר לית אנא מקבל עלן מתמנייא עד זמן דתמני רבי פס דרומא קמיי. והוה תמן חד סב אמר אין חנינה קדמיי אנא תיניין אין רבי פס דרומיא קדמיי אנא תיניין וקביל עלוי ר' חנינא מיתמנייא תליתאי. אמר רבי חנינא זכית מארכה יומין אין בגין הדא מילתא לית אנא ידע אין בגין דהויית סליק מן טיבריה לציפורין והוינא עקים איסרטין מיעול מישאול בשלמיה דר' שמעון בן חלפותא [s]בעין תינה לית אנא ידע. שמואל ואילין דבית שילא הוון שאלין בשלמיה דנשייא בבל יום והוון אילין דבית שילה עלין קדמייה ויתבין קדמייה פלגון איקר לשמואל ואייתיבוניה קדמיי. עאל רב לתמן ופלג ליה שמואל איקר ואותביניה קדמיי אמרין אילין דבית שילה אנן תיניינין אנן וקבל עלוי שמואל מיתב תליתאי. שלשה ספרים מצאו בעזרה ספר מעוני וספר זעטוטי וספר היא באחד מצאו כתוב מעון אלהי קדם ובשנים כתיב °מענה אלהי קדם וקיימו שנים וביטלו אחד. באחד מצאו כתוב וישלח את זעטוטי בני ישראל ובשנים כתוב °וישלח את נערי בני ישראל וקיימו שנים וביטלו אחד. באחד מצאו כתוב [s]תשע היא ובשנים כתיב אחד עשר היא וקיימו שנים ובטלו אחד. *אמר רבי לוי מגילת יוחסין מצאו בירושלם וכתוב בה הלל מן דדוד בן יצף מן דאסף בן ציצית הכסת מן דאבנר בן קוביסן מן דאחאב בן כלבא שבוע מן דכלב רבי ינאי מן דעלי מן יהוד מן ציפורין רבי חייה רבה מבני שפטיה בן אביטל רבי יוסי בי רבי חלפתא מבני יונדב בן רכב רבי נחמיה מן נחמיה התרשתא. *תני [א] סדר הסב בזמן שהן שתי מיטות הגדול שבהן עולה מיסב בראש העליונה והשני לו למטה ממנו. בזמן שהן שלש מיטות הגדול שבהן עולה ומיסב בראש האמצעית והשני לו למעלה והשלישי לו למטה הימנו וכן מסדירין והולכין. אמר רבי שמואל בר רב יצחק

אבות

פני משה

רבי הוה ממנה תרין מינויין. כך היה רגיל להמנות לשנים כאחד ואם היו כדאי לכך היו מתקיימים ואם לאו היו מסתלקין ומינה אחרים תחתיהן ומשהלך לעולמו צוה לר"ג בנו לא תעשה כן אלא תמנה לכל הראוים כאחד. ואיידי דאיירי בנמויי בתי אבות מייתי להא: בגין דצווחין עלויי. בשביל שאנשי צפורי היו קובלין עליו בציפורי: ובגין צווחה עבדין. בתמיה ומה היה רבי משגיח עליהם: אמר ר"א בר' יוסי. לא בשביל כך אלא על שהשיבו טעם ברבים כדלקמיה יתרה רבי עליו דרבי היה יתיב מתני לדרוש הפסוק הזה וזכרו וגו' וא"ל ר' חמא הומות קרינן: א"ל. רבי הן קריתה. היכן קריתה כך: כד תיחות לתמן. לבבל א"ל לרב המנונא שמניתיך לחכם והבין ר' חמא שלא יתמנה ביומי דרבי שרמז לו כד תיחות לתמן ואיני ממנה אותך עכשיו: אין חנינה. וזהו רבי חמא בר חנינא אם היה הראשון אני השני אחריו ואין ר' פס מרומא וכו' וקבל עליו רבי חנינה שלא יתמנה לפניהן והשלישי נתמנה הוא: זכיתי לאריכות ימים ולא ידעו. אם בגין הדא מילתא דענוה שעשיתי או אם בשביל שהייתי נוהג כשעליתי מטבריה לצפורי הייתי מעקם הדרך ולשאול בשלומו דרבי שמעון בן חלפתא במקום עין תינה ולית אנא ידע איזה זכות גרם לי לאריכות ימים ושנים: פלגון איקר. לבסוף חלקו כבוד לשמואל והושיבו אותו בראש לפניהם וכשעלה רב לבבל חלק לו שמואל כבוד והושיבו לפניו ואמרו אלין דבית שילא אנן במקומינו לשניים יושבים כמוקדם וקבל עליו שמואל להיות הוא יושב בשלישי: שלשה ספרים. מצאו בעזרה וכו' בפרק ששי ממסכת סופרים גרים לזה אמר רבי שמעון בן לקיש שלשה ספרים וכו' וגרים שם באחד כתוב אחד עשר הוא ובשנים מצאו כתוב שאחד עשר כתוב היא וכלו' י"א פעמים כתיב היא בווי וקרינן היא ובשנים מצאו כתוב שהי"א כתיב היא כדקרינן: תני. בתוספת' דברכות פ"ד: סדר הסב. של הסעודה:

אבות

קרבן העדה

ויש מהן. מבתי אבות שקבעו עצמן לעולם: הכי גרסינן ויש מהן שהיו מגרילין כל משמר ומשמר: כל שבוע. כל שמיטה: תרין מינויין. לא היה ממנה אחד מן החכמים שיהא ראש לעולם אלא היה ממנה וחוזר וממנה כל שנה מי שהיה ראוי היה מתקיים ומי שאינו ראוי מסתלק: מדדמך. סמוך למיתתו צוה לבנו ואמר אתה לא תעשה כן אלא תהא ממנה אחד לעולם לכל ימי חייו: ומני וכו'. ועוד צוה ר' לבנו שיהא ממנה לרבי חמי בר חנינה שיהא ראש הישיבה: ופריך ולמה לא. מנה רבי לרבי חמי בר חנינה לראש ישיבה: בגין וכו'. בשביל שהיו צועקים אנשי ציפורי על ר"ח שהוא מציפורי ונתגדל אצלם אין ראוי שיתמנה עליהם: ופריך ובגין צווחה עבדין. בתמיה. וכי בשביל שהם צועקים דברי הבאי ימנע ר' מלמנותו: על שהושיבו. ר"ח לר' על דבריו ברבים לכך לא מינהו: ר'. היה יושב ושונה הפסוק הזה וזכרו וגו': א"ל. ר"ח הומות כתיב: א"ל. ר' היכן למדת מקרא: א"ל. ר"ח לפני ר"ה מבבל: א"ל. ר' כשתרד להתם אמור לו שהוא ימנה אותך לחכם: וידע. ר"ח שלא יתמנה אותו ר' כל ימי חייו: מן דדמך. כשמת ר' רצה בנו למנות לר"ח ולא רצה לקבל עליו ההתמנות ואמר אין אני מקבל עלי ההתמנות עד שתתמנה ר' אפס מדרום תחלה: והוה. שם זקן אחד ואמר אם ר"ח נתמנה ראשון אני נתמנה אחריו ואם ר' אפס ראשון אני מתמנה אחריו: וקביל. ר"ח על עצמו שיהיה הוא שלישי להתמנות: א"ר"ח. זכיתי להאריך ימים ולא ידעתי אם בשביל דבר זה שקבלתי להיות מתמנה אחרון: אין. בשביל כשהייתי עולה מן טבריא לציפורי הייתי מעקם הדרך לכנוס לשאול בשלום דר"ש בן חלפתא: בעין תינה. שם מקומו של ר"ש בן חלפתא: לית אנא ידע. אין אני יודע אם הוא בשביל כך: שמואל והנך של בית שילה היו שואלין בשלום הנשיא בכל יום והיו הנך דבית שילה נכנסין תחילה ויושבין תחילה: פלגון וכו'. היו חולקין כבוד לשמואל שיהיה הוא תחילה: עאל כו'. כשנכנס רב לארץ ישראל חלק ליה שמואל כבוד והושיבו תחלה: אמרין אילין דבית שילה. אנן נהיו שניים ושמואל חלקו מחל ואנחנו לא נזוז ממקומינו: וקבל. שמואל על עצמו שיהיה הוא שלישי: ספר מעוני וכו' מפרש בסמוך: וביטלו אחד. וכתבו בכולם מעונה: תשע היא. תשעה פעמים היא. דבכל התורה קף במקום דקרינן היא כתיב הוא חוץ מאחד עשר מקומות דכתיב היא וכן הוא במסורה: הכי גרסינן בן יהוד מן ציפורין: בזמן שהן שתי מיטות. רגילין היו לאכול בהסבה על צדו השמאלית מוטה ורגליו לארץ איש איש על מטה אחת: הגדול שבהן מיסב. בתחלה על המטה הראשונה: השני לו למטה ממנו. שאם הולרך הגדול לספר עמו לא יהא צריך לזקוף: והשני לו למעלה ממנו. ואם בא לספר מספר עם השלישי ואם בא לספר עם השני לו טובה הוא שיזקוף ואל ישפיל את השני לו לפני הקטן ממנו שיהא הוא למטה והקטן ממנו למעלה ממנו:

אבות

מסורת הש"ס

עיין כתובות קג ע"ד

כ"ק פ' לד

כתובות מו ע"ד

גליון הש"ס

[illegible]

שירי קרבן

ר' הוה וכו' כ' בי"מ ר' היה ממנה ב' ממונים על הנהגת הציבור והן היות' גדולים בחכמים אם היו ראוים היו מתקיימים ואם לאו היו מתים ואז הי' ממנה ב' אחרים במקומם כשנפטר רבי צוה לבנו לא תעשה כן אלא מנה כל חכמים הראוי' להמנו' יחד והיינו טעמא כי בנו אולי לא יכיר מי הם היותר גדולים כמו שהוא היה מכיר בהם או מפני שהי' כהה בהיו מתים כשאינם ראוי' לכן חזר בו ממנהג ההוא עכ"ל וכמה דחוקים דבריו אם היו מתו' למה לא חזר בו ר' ועוד כ' למה הי' ממנה לכן פי' כקונטרס עיקר: בגין דצווחין וכו' כ' הי"מ מפני שהציפוריי' היו צועקים עליו' כדרך שת"ח דלא דחמו לי' בני מתא ופרכינן וכי מפני שלא היה נאהב להם רגון עבדין שוכדא ע"כ והימא פירושו מאי שאי דקאמר בגין דצווחין עליה כציפורין ציפוראי לכן נ"ל כמ"ש בקונטרס עיקר:

והא׳

שנויי נוכחאות (סו"ה) חמי נד"ו חמא. (ס"י"ג) שהושיבו נד"ו שהשיבו. (סו"נ) וזכרו פליטיכם נד"ו וזכרו פליטיהם ובמקרא וזכרו פליטיכם. (סי"ד) כלם הוגות נד"ו כולם הומית. (סו"ז) ביומיי נד"ו ביומוי. (סו"ח) ממתמנייא נד"ו מתמנייא. (סו"ס) עלן נד"ו עלי. (סוכ"ס) קדמייה בד"ו קדמיי. (סו"ג) קדמייה נד"ו קדמיי. (סו"ו) אחד עשר נד"ו אחת עשרה. (סו"מ) אביטל נד"ו אבוטל.

חדושי הרמ"ש

(סו"ח) לרבי חמי בר חנינה נ"ל לר' חנינה בר חמא כדמוכח נת' הכי וכ"ה בבבלי כתובות פ' הנושא. (סו"ג) וזכרו פליטיכם נ"ל שנ"ל ופלטו פליטיהם וגו' (יחזקאל ז' ט"ז) כי כ"ה בכך קרא כלם הומות. (סו"ו) בעין תינה. עי' קה"ר על פסוק עת ללדת מכשה באחד מגדו' ציפורי שבאתה לו מילה ועלו אנשי עין תאנה לכבדו ועלה עמהם ר"ש בן חלפתא כו' מוכח מזה שרשב"ח היה דר במקום ששמו עין תאנה סמוך לציפורי. ובעל גליון הש"ס במח"כ לא ידע מזה:

מסורת הש"ס

תענית כז ע"ב

אבות פ"א

ירושלמי מגילה פ"ג הלכה ו

תענית כו ע"א

אבות. במערת המכפלה דרך הסב הן קבורין אברהם באמצע וילחק למעלה ממנו ויעקב למטה ממנו: אלא על הקרבנות. ואע"ג דקאמר בסמוך דאף על התורה ועל ג"ח העולם עומד כאן איירי בחוקות שמים וארץ ובסמוך איירי בעמידת שמים וארץ עלמם (ופי' הי"מ דחוק): תמן תנינן. בפ"ק דאבות: ושלשתן בפסוק א'. דממנו מוכח דעליהם עומדי' שמים וארץ דאמרינן תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין את התורה מוטב ואם לאו מחזירם לתוהו ובוהו וכיון דבשביל אלו ג' ישראל נקראים עם ה' כדמסיק א"כ עליהם העולם עומד (גם בזה פי' הי"מ דחוק): זו תורה. שלריך להוליאן בפיו ושיהו שגורין בפיך: זו ג"ח. דהיינו לדקה הניתנת ביד ודריש ידי כאילו כתיב ידו: מה יקר חסדך. החסדים שעושה הקב"ה שבכל יום ג' שעות עוסק בתורה וג' שעות זן ומפרנס מקרני ראמים ועד בילי כינים וזהו ג"ח ואם בני אדם עושין שני מלות הללו בלל כנפיך יחסיון: אלו הקרבנו'. שעל ידיהם מתקיימים חוקות שמים וארץ: ולאמר לציון עמי אתה. ע"י ג' אלו המלות ישראל הם עם ה': אלא זה. שע"י מלות אלו הם מלויינים בעולם שאין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם: ושלשתן. ברוב הפעמים הם דבר א': נעשה הדין נעשה אמת. שהבריות מתייראין לעשות שקר שמא יתבעו בדין ויתברר שקרותו ויתבזה ואת רלונו לא הגיע: נעשה אמת נעשה שלום. כי כשיתברר טענות כל אחד באמתתו לא יהיה עוד מחלוקת ביניהם כי ירלה חבירו כשרותו: אמת ומשפט וכו'. אין הפי' משפט של שלום דהיינו הבילוע אלא ה"ק משנעשה המשפט נעשה השלום:

תורה אור

אבות דרך הסב הן קבורין *רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא לעולם אין העולם עומד אלא על הקרבנות. *תמן תנינן שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר [א] על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים *ושלשתן בפסוק אחד (ישעי' נא) °ואשים דברי בפיך זו תורה ובצל ידי כסיתיך זו גמילות חסדים ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לישב בצילו של הקב"ה. הדא היא דכתיב (תהלים לו) °מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. (ישעיה נא) °לנטע שמים וליסד ארץ אלו הקרבנות (שם) °ולאמר לציון עמי אתה אלו ישראל. א"ר חיננא בר פפא חזרני על כל המקרא ולא מצאנו שנקראו ישראל ציון אלא זה ולאמר לציון עמי אתה: תמן תנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת והשלום ושלשתן דבר אחד הן נעשה הדין נעשה אמת נעשה שלום (זכריה ח) א"ר מנא ושלשתן בפסוק אחד °אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

הלכה ג מתני' [ב] *ביום הראשון קוראין בראשית יהי רקיע בשני

יהי רקיע יקוו המים בשלישי יקוו המים יהי מאורות ברביעי יהי מאורות ישרצו המים בחמישי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי ותוצא הארץ ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. [ג] פרשה גדולה קורין אותה בשנים וקטנה ביחיד בשחרית ובמוסף [ד] ובמנחה נכנסין וקורין על פיהן כקורין את שמע ע"ש במנחה לא היו נכנסין מפני כבוד השבת כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד שחרית קרבן מוסף אין בו נעילה וקרבן עצים אין בו מנחה דברי רבי עקיבה אמר לו בן עזאי [ה] כך היה ר' יהושע שונה קרבן מוסף אין בו מנחה וקרבן עצים אין בו נעילה חזר רבי עקיבה להיות שונה כדברי בן עזאי:

גמ'

אבות דרך הסב הן קבורין. אברהם באמצע ילחק מכאן ויעקב מכאן: תמן תנינן. פ"ק דאבות: זו גמילות חסדים. שהוא ביד לפיכך זוכה לבלל ידי כסיתיך: תמן תנינן. שם: אמת ומשפט שלום וגו'. בפסוק נאמר אמת מקודם אלא שפטו יתירה הוא דדריש דהא כבר כתיב ומשפט והל"ל יהיה בשעריכם אלא דה"ק אמת ומשפט כשהאמת בא ע"י שנעשה הדין ומשפט בתחלה אז בא שלום ע"י כך וזהו דלא כתיב ושלום כמו גבי משפט והיינו דכתיב אח"כ שפטו בשעריכם ר"ל שהכל תלוי אם תנהגו כך שעל ידי משפט בשעריכם יבא האמת ואז יהיה שלום:

הלכה ג מתני' ביום הראשון.

של שבוע קורין בראשית יהי רקיע לפי שאין בפרשת בראשית לבדה ט' פסוקים כדי קריאת כהן לוי וישראל וכן כולם ובששי תוצא הארץ ויכלו לפי שאין בפ' תוצא הארץ אלא ח' פסוקים לפיכך קורין ויכלו: פרשה גדולה קורין אותה בשנים כפ' בראשית לאחר שקרא הראשון שלשה פסוקים חוזר השני וקורא פסוק השלישי שקרא הראשון ומשלים פ' בראשית והשלישי קורא יהי רקיע: בשני הראשון קורא יהי רקיע ושנים קוראין יקוו המים וכן כולם: בשחרית וכו'. הכא מיירי בשאר מעמדות שהיו בא"י חוץ לירושלים שהן היו קוראין במעשה בראשית כמשפטן אפי' ביום שיש בו קרבן מוסף דהא איכהו לא טרידי אבל המעמדות שהיו בירושלים ביום שיש בו קרבן מוסף לא היו קורין במוסף במעשה בראשית כדתנן לקמן קרבן מוסף אין בו במנחה והשתא קרבן מוסף דחי מעמד דמנחה דלאו דידיה הוא מעמד דידיה לא כל שכן: בשחרית ובמוסף וכו'. ה"ק בשחרית ובמוסף הוא דמביאין ס"ת וקורין פרשה גדולה בשני' וקטנה ביחיד אבל במנחה אין מביאין ספר תורה מפני טורח התענית אלא נכנסין וקורין ע"פ כקורין את שמע: ערב שבת במנחה לא היו נכנסין. לבה"כ ולא היו קורין כלל מפני כבוד השבת שהיו טרודין לתקן לרכי השבת:

גמ'

עין משפט נר מצוה

כג
א טור או"ח סימן א

כד
ב מיי' פ"ו מכלי המקדש הלכה ז

כה
ג מיי' שם הלכה ז

כו
ד מיי' שם הלכה ז

כז
ה מיי' שם הלכה ח

הלכה ג מתני' פרשה גדולה.

כגון פרשת בראשית שהיא ה' פסוקים קורין אותה בשנים ויהי רקיע באחד בשני הראשון קורא יהי רקיע ושנים קוראים יקוו המים וכן כולם: בשחרית ובמוסף וכו'. הכא מיירי בכל שאר מעמדות שהיו חוץ לירושלים שהן היו קורין במעשה בראשית כמשפטן אפי' ביום שיש בו קרבן מוסף דהא איכהו לא טרידי אבל המעמדות שבירושלים ביום שיש בו קרבן מוסף לא היו קורין במוסף במעשה בראשית כדתנן לקמן קרבן מוסף אין בו במנחה והשתא קרבן מוסף מעמד דמנח' דלאו דידיה קא דחי מעמד דידי' לא מיבעיא: בשחרית ובמוסף. הוא דמביאין ספר תורה וקורין פרשה גדולה בשנים וקטנה ביחיד אבל במנחה אין מביאין ספר תורה מפני טורח התענית אלא קורין על פה: ערב שבת במנחה לא היו נכנסים לבית הכנסת ולא היו קורין כלל. לפי שהיו טרודים לתקן לרכי שבת: יום שיש בו הלל. כגון ימי חנוכה שיש בהם הלל ואין בהן מוסף אותן שבירושלים לא היו קורין שום פרשה בשחרית לפי שאין להם פנאי לעשות מעמדם שההלל דוחה אותו: קרבן מוסף. ראש חדש שיש בו קרבן מוסף לא היו קורין שום פרשה בנעילה וכל שכן שלא היו קורין בפרשה במוסף עלמו ולא במנחה שהיא קודם נעילה שקרבן מוסף היה דוחה אותם: קרבן עלים. יום שיש בו קרבן עלים אין בו מנחה אבל של נעילה איני דוחה: כך היה רבי יהושע שונה. קרבן עלים דוחה מעמד דנעילה וכל שכן שדוחה מעמד דמנחה דקרבן עלי כהנים קרב קודם תמיד של בין הערביים ואם דוחה מעמד של נעילה כל שכן שדוחה של מנחה הסמוך לו: חזר רבי עקיבה להיות שונה כדברי בן עזאי. דקסבר קרבן מדברי תורה ודין הוא שלא ידחה אלא מעמד דמנחה דליכא למיחש דלמא מדחי קרבן דדברי תורה אין לריכין חיזוק אבל קרבן עלים מדברי סופרים הוא ודין הוא דלדחי מעמד דמנחה ונעילה דבעי חיזוק כי היכא דלא לדחי לקרבן עלים:

גמ'

מראה הפנים

אבות דרך הסב הן קבורין. משמע שאברהם באמצע ילחק מכאן ויעקב מכאן שכך הוא דרך הסב כשהן שלשה. אלא דדרך הסב שאמרו כשלשה היינו כשהסיבו ביחד והאבות לא נקברו בזמן אחד. וכשהייתי באיטלייא דברתי עם שליח א' מחברון היה גברא מהימנא ושמו חכם ר' ילחק זאבי ז"ל וכשבאנו לדבר מענין מערת המכפלה אמרתי כבר ידוע הוא שעכשיו בעו"ה הכל בידי ארורה ואין רשות לשום אדם ואומה אחרת להכנס להתגר שסביב המערה בלתי הישמעאלים לבד הם נכנסין בכל יום להתפלל שמה אמנם אם יש לו איזה ידיעה מפי השמועה יגיד לי והשיב לי האמת הוא שאין רשות לשום אדם להכנס לשם ובעונש מיתה אף להשומר ישמעאל היושב שם אם מניח לאחד להכנס. אבל זכור אני כשהייתי בן שבעה או שמונה שנים נכנסתי אני עם אמי ז"ל ע"פ סיבה שהשומר חלה מאוד ובלא אחרי אמי שהיה מכירה שהיא בקיאה הרבה ברפואות הפעלים והסמנים וליוה בתכף אליו בלילה ובהלנע מאוד ולקחה אותי אתה עמה כרשות השומר הלז וכשנכנסנו להתגר הוליך אותנו למעלה להכפה הבנויה ע"ג המערה ושיא שעשתה הילני המלכה לכבוד והיא מלויירת ובנויה לתלפיות יפה עד מאוד. וכשהיינו למעלה ראינו שבשמי הכפה מלויין הכל וכסימן על האבות והאמהות הנתונים במערה למטה וגם אי אפשר לשום נפש להכנס. ובתוך כך ראינו בשמי הכפה בראש כתוב אברהם ובלדו כנגדו שרה. ובאמלע כתוב ילחק ובלדו כנגדו רבקה. ואח"כ יעקב ובלדו כנגדו לאה. ואם הוא כך נ"ל דרך הסב דקאמר הכא היינו כענין רים הברייתא בזמן שהן שתי מטות הגדול שבהן עולה ומיסב בראש העליונה וכו' וכמו שאמרנו שהרי אברהם ושרה נקברו בראשונה שמה. והשני לו למטה ממנו וכו'. עוד סיפר לי החכם השליח הנ"ל בראה עוד שם מן הלד כמו תיבה עשויה בתוך עמוד הכותל ושאלו להשומר מה זה ואמר שמקובלים הם כי ראשו של עשו טמון וקבור שם מלמטה ולא כתבו שמו כ"א עשו זה לסימן. וזהו כדברי אגדה דסוטה בגמרא דילן דחושים בן דן קטליה ומתיה אריפא ביום שנקבר יעקב. או כמסורת אגדה דהאי תלמודא בפ"ק דכתובות במסורת בידם מאבותיהם שיסודם הרג לעשו שנאמר ידך בעורף אויביך:

מאן

עין משפט
נר מצוה

כח
א מיימוני פי"ב מתפלה הלכ' ג טוש"ע או"ח סי' קלז ס"א

כט
ב טוש"ע שם וסי' תרלג סעיף ד

ל
ג מיימוני שם הלכה יג טוש"ע שם סי' רפ"ד ס"א

לא
ד מיימוני פ"ו מכלי המקדש הלכה ג

לב
ה טוש"ע שם סי' תקעו סעיף טו

גמ' *רב חונה אמר א ג' קרויות שבתורה לא יפחתו מי' פסוקים חזקיה אמר כנגד עשרת הדברות. והא תנינן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע והא לית בהון אלא תמנייא. *ר' אידי אמר איתפלגון כהנא ואסא "חד אמר חוזר וחורנה אמר חותך מאן דאמר חוזר חוזר שני פסוקים מאן דאמר חותך ויהי ערב ויהי בקר פסוק בפני עצמו. והתנינן בשני יהי רקיע יקוו המים חד אמר חוזר וחורנה אמר חותך מאן דאמר חוזר חוזר שני פסוקין מ"ד חותך אפי' חותך לית ביה. התיב רבי פליפה בר פריטה קומי ר' זעירא והרי פרשת עמלק א"ל שנייה היא ב שהוא סדרו של יום התיב ר' לעזר בר מרום קומי ר' יונה *והא תני המפטיר בנביא ג לא יפחות מכ"א פסוקים. תני *אנשי משמר היו מתענים בכל יום בשני היו מתענין על מפרשי ימים °ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים בשלישי היו מתענין על יוצאי דרכים °ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים ברביעי היו מתענין על התינוקות שלא תעלה אסכרה לתוך פיהם °ויאמר אלהים יהי מאורות מארת כתיב בחמישי היו מתענין על המעוברות שלא יפלו ועל המיניקות שלא ימותו בניהן °ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה. *תני ד לא היו מתענין לא בערב שבת ולא במוצאי שבת מפני כבוד שבת. תני ה סנהדרין גדולה היתה מתענה עמהן. וסנהדרין יכולה להתענות בכל יום מחלקין היו עצמן על בתי אבות *ואין מתענין על שני דברים ו כאחת מן הדא °ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת. אמר רבי תנחומא לא מן הדא אלא מן הדא °ורחמין למבעא מן קדם אלה שמיא על רזה דנה. *ר' חגיי בשם רבי זעירה שאם היו שני דברים כגון עצירת גשמים וגוביי מתריעין עליהן ר' חגיי כד דהוה נפק לתעניתא הוה אמר קומיהון אחונן אף על גב דאית בליבינן עקין סגין אלא להן דאתינן. מתניתא דרבי מאיר *דרבי מאיר אמר מתפללין

תורה אור
בראשית א (ויאמר אלהים יהי רקיע) שם (ויאמר אלהים יקוו המים) שם (יהי מאורות) שם (ישרצו המים) עזרא ח (ונצומה) דניאל ב (ורחמין למבעא)

פני משה

גמ' שלשה קרויות שבתורה. בשני וחמישי ובשבת במנחה שתקנו שלשה קרוין בתורה לא יפחתו מלקרות עשרה פסוקים: כנגד עשרת הדברות. צריך שיהיו עשרה פסוקים: והא תנינן וכו' והא לית בהון אלא תמניא. חמשה בפרשת בראשית ושלשה ביהי רקיע: איתפלגון כהנא ואסא. היכי עבדי: חד אמר חוזר. כדמפרש לקמיה חוזר שני פסוקים ומתחיל בפסוק השלישי שקרא הראשון ועוד שני פסוקים שלאחריו הרי שלשה פסוקים שבפרשת בראשית קורין שנים: ומ"ד חותך. מפסיק הפסוק החמישי לשנים לפי שנחשב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד לפסוק בפני עצמו וקורא וירא אלהים ויקרא אלהים וגו' הן כשני פסוקים הרי ג' והא תני בשני יהי רקיע יקוו המים וכו'. ולית בהו אלא ז' פסוקים ולמ"ד חוזר ניחא שהשלישי חוזר לשני הפסוקים שקרא השני וקורא ג' פסוקים אלא למ"ד חותך הפסוק האחרון לשני פסוקים לפי שויהי ערב וגו' הוא כפסוק בפני עצמו קשיא דאפילו חותך הוא אכתי לית ביה שלשה פסוקים שהרי יקוו המים אין בו אלא ה' פסוקים עם ויהי ערב ואם חותך הוא יש כאן חמשה פסוקים ולא יותר שהרי אתה אומר חותך לפני ויהי ערב והיאך קורין בו שנים: והרי פ' עמלק. שקורין בפורים ואין בו אלא ט' פסוקים: שנייה היא. שהוא סדרו של יום. וענין בפני עצמו הוא: והא תני המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים כנגד ז' קרואים ג' פסוקים כנגד כל אחד: וחסר כאן וה"ג במגילה פ"ד בהלכה ב' ויהיו עשרים וג' תלתא עשרה ותלתא עשרה וחד ג'. כלומר למאי דאמרת דכל היכא דמצינו למיהדר אחר עשרה פסוקים מהדרינן אם כן גם במפטיר בנביא אמאי תקנו שלשה פסוקים נגד כל אחד ואחד ליתקנו עשרה פסוקים נגד ג' הראשונים כמו שתיקנו עשרה פסוקים בתורה וג' הקורין ה"נ נימא בנביא וכן עשרה פסוקים וג' השנים וכנגד הד השביעי שלשה פסוקים כמו שמצינו ג' פסוקים בתורה ואחד ולא משני מידי: תני אנשי מעמד היו מתענין בכל יום וכו'. ומתפללין בכל יום מעין אותו יום כדמפרש ואזיל: ולא במוצאי שבת. ביום ראשון מפני כבוד השבת שהיו במנוחה ועונג ולבא ליגיעה ותענית ובע"ש שלא יכנסו לשבת כשהן מעונין: תני סנהדרין גדולה וכו'. וכי סנהדרין יכולה להתענות בכל יום אלא שהיו מחלקין עצמן לבתי אבות לכל שבוע ושבוע ובית אב אחד מתחלקין לכל יום ויום: אחונן אע"ג דאית בליבנין עקין סגין. להתענות ולהתפלל עליהן אלא להן דהאי צרה שגזרו עליה דאתינן להתפלל עכשיו:

קרבן העדה

גמ' שלשה קרויות שבתורה. אלו שלשה שקורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה לא יפתחו מי' פסוקים: כנגד עשרת הדברות. הם הני עשרה פסוקים: והא לית בהון. בהני תרי פרשיות יותר מח' פסוקים וג' קוראין בהן דתנן במתני': איתפלגין. פליגי בה רב כהנא ורב אסי: חוזר. השני חוזר ומתחיל הפסוק שגמר בו שלפניו: וחורנה. ואידך אמר חותך פוסק פסוק א' לשנים והראשון קורא אליו והשני אליו: חוזר ב' פסוקים. כי היכא דליהוי י' פסוקים: ויהי ערב ויהי בקר שבפרשה בראשית ושבפ' ויהי רקיע חותך לפסוק בפני עצמו כיון שנגס ביום הג' כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום ג' לפסוק בפ"ע הלכך חותך גם את זה אבל שאר פסוקים אסור לפסקן: אפי' חותך. ויהי ערב ויהי בקר שבפ' יקוו המים אין בו אלא ט' פסוקים: והרי פ' עמלק. פ' ויבא עמלק שקורין בפורים שאין בה אלא ט' פסוקים: א"ל. שאני התם שמסיים שם סידורו של יום ואינו בדין שיקראו במה שאינו סידורו של יום כדי להשלים י' פסוקים: לא יפחות מכ"א פסוקי'. והיינו כנגד ז' שקראו בתורה כל אחד ג' פסוקים ואס"ד דכל ג' צריכין לקרות י' פסוקים א"כ בעינן לשני כ' פסוקים ולשביעי ג' פסוקים הרי ד"ג ואנן כ"א תנן וקשיא לרב הונא: יהי רקיע בתוך המים. וצריך לרצות על דבר מעניינו: על יוצאי דרכים. שלא יזוקו בפחתים ובבורות: יקוו המים וכו'. ותראה היבשה שתהיה ראויה להלוך בה: מארת כתיב. לשון ארור: ה"ג שלא יפילו. שרץ נפש חיה. ולא נפלים: בע"ש. וכ"ש בשבת עצמו שאין מתענין: ופריך וסנהדרין איך יכולים להתענות בכל יום בשנה כולה: ומשני מחלקין היו. הסנהדרין עצמן על בתי אבות ובכל יום מתענה בית אב א' וחוזרין חלילה: על זאת. על חדא משמע בעזרא כתיב: על רזה דנא. מכלל דאיכא אחריתי ואפ"ה לא התפלל עליה: מתריעין עליהם. כא' כיון דשניהם על הגלות תבואה קאתיין: אע"ג. שיש בלבבינו צרות רבות אין לבקש עכשיו רק על דבר זה שהתענינו עליו: מתניתא. דתני שהמעמד בכל תפילה אתיא כר"מ: מתפללין

מסורת הש"ס

מגילה כא ע"ב וירושלמי שם פ"ד הלכה ב

תענית כז ע"ב

מגילה כג ע"א

תענית כז ע"ב

מ"ס פי"ז

תענית ח ע"ב

לעיל פ"א ה"ז

ויי' תוספתא פ"ג

הלכה ד מתני' כל יום שיש בו הלל. כגון ימי חנוכה שיש כהן הלל ואין בהם מוסף אותן שהיו במעמד לא היו קורין שום פרשה בשחרית לפי שלא היה להם פנאי לעבות המעמד והלל דוחה אותו: קרבן מוסף אין בו נעילה. ראש חדש שיש בו קרבן מוסף לא היו קורין שום פרשה בנעילה בירושלים וכל שכן שלא היו קורין פרשה במוסף עצמו ולא במנחה שהיא קודם לפי שהיו טרודין במוסף שיש בו להקריב יותר מתמיד שהוא אחד: וקרבן עצים אין בו מנחה. כלומר יום שיש בו קרבן עצים כבמתני' דלקמן ואין בו קרבן מוסף דוחה מעמד של מנחה אבל לא של נעילה דברי ר' עקיבא: אמר לו בן עזאי כך היה ר' יהושע שונה קרבן מוסף דוחה מעמד דמנחה וקרבן עצים דוחה אף מעמד דנעילה וכ"ש שדוחה מעמד דמנחה שקרבן עצים היה קרב קודם תמיד של בין הערבים ואם דוחה מעמד של נעילה כ"ש שדוחה של מנחה הסמוך לו: חזר ר"ע להיות שונה כדברי בן עזאי. ומשום דקרבן מוסף מדברי תורה הוא ודין הוא שלא ידחה אלא מעמד דמנחה דליכא למיחש דלמא מידחי קרבן דדברי תורה לא בעי חיזוק אבל קרבן עצים אע"פ שתקנת נביאים היא כדברי סופרים דמי ובעי חיזוק ודין הוא דלידחי מעמד דמנחה ודנעילה כי היכי דלא לידחי לקרבן עצים:

גמ' מתניתא דר"מ. פלוגתא דר"מ ורבנן בתוספתא פ"ג היא דגרים התם בשחרית ובמוסף דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שיש בו מוסף קורין במוסף וכל שאין בו מוסף אין קורין בו מוסף. ואמתני' דלעיל קאי דקתני שהיו קורין בשחרית ובמוסף ויש לגרום זה אחר מתני' דלעיל דלר"מ דהתום' היו מתפללין

גליון הש"ס

ז עיין בו"ח תבב"ן ח"ב סימן יא:

מראה הפנים

מאן דאמר חותך אפי' חותך לית ביה. כדפרישית וקושיא זו אינה אלא למאי דקאמר הכא שחותך הפסוק האחרון ונחשב לויהי ערב ויהי בקר לפסוק בפני עצמו אבל למאי דקאמר התם בדף כו ע"ב דפליגי נמי בהא רב ושמואל רב אמר דולג ושמואל אמר פוסק היינו שפוסק באמצע להפסוק השלישי וכו' כדפירש"י ז"ל וזהו בפ' בראשית שיש בה חמשה פסוקים וביום הראשון וכן הוא ביום השני שפוסק לאמצע הפסוק של יקוו המים וקורין בו שנים. אבל הפסוקים פסקו כרב דאמר דולג:

והא תני המפטיר בנביא כו'. עיין לקמן בפ"ד דמגילה בהלכה ב' מה שנתבאר בזה: מתניתא דר"מ וכו'. עיין בראש הפרק מה שנתבאר מזה בס"ד: מהו אין

שירי קרבן

והא תני המפטיר וכו'. קלא קשה דלמא כשהעולין יותר מג' מודה רב הונא דלא בעינן י' פסוקי' לג' ותדע שהרי נתבטל טעמו של דבר דקאמר כנגד עשרת הדברות: אנשי מעמד וכו'. כ' הי"מ אנשי מעמד לאו דוקא דאנשי מעמ' היו מתעני' אבל אנשי מעמד לא היו מתענים כלל ע"כ וא"כ דכמ"ם פי"ז תניא אנשי מעמדות ואנשי משמר היו מתענין וכו':

ציון ירושלים יה"ג חד אמר חוזר וחורנה אמר חותך עי' ב"ס דילן מגילה כ"א והאריכו בזה כל הקדמונים לענין פ' החדש היך עושין ועש"ע או"ח סי' תכ"ג ס"ב והגאון התנא אלפי מהר"ו ז"ל התפאר במלאת מס' סופרים פי"ז ה"ט הסדר וכתב שכן יש לנהוג ודחה דברי הר"ן בשם הרמב"ן ובס' עליות אליהו הנדפס מחדש כתב שהגאון מהר"ע איגר ז"ל והגאון מהרמ"ם ז"ל כלם שבחו וקלסו דבר הזה ואמרו שכן ראוי לנהוג ואני הראיתי כי לא נעלם דבר מעיני הקדמונים שהר"ן מביא כן בשם הרמב"ן ובבלע שיטות ולקוטים מהרמב"ן מס' מגילה דף כ"א הביא דברי המס' סופרים הנ"ל וכתב שאין אנו נוהגים כן ואני תמה על הגאון מהרא"י ז"ל אחר שראה דברי המס' סופרים למה לא תיקן הפסוקים בזה הכי יש שם עוד מנהג אחר וכלו משובש וא"א לעמוד על דבריו:

2 6

שנויי נוסחאות (שו"א) המעוברות כד"ו המעוברות. (שו"ב) יפלו כד"ו יפילו. (שו"א) רזה כד"ו רזא וכ"ה במקרא. (שו"ד) אחונן כד"ו אחינן.

מתפללין וקורין ברם כרבנן מתפללין וקורין מתפללין והולכין להן. הא מוסף יש בו. מתניתא דרבי מאיר דרבי מאיר אמר מתפללין וקורין. אית תניי תני ומחלף. רבי אחא בשם רבי יוסא כמתניתן אמר רבי סימון סוכרא דקיסא טרד אמר רבי מנא מפני סעודות ראש חדש רבי לעזר על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו "קרייא מסייע לר' יוחנן °ויהי ממחרת החדש השני אין תימר תרין ירחין הוון והא כתיב מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם. *א"ר חייה בר בא ר' יוחנן מפקד לכנישתא דכופרא סכון מיעל עד דו אימּמא ואתון אמרין זמנו ועיבורו:

הלכה ד מתני' *זמן עצי כהנים והעם

בתשעה באחד בניסן בני ארח בן יהודה בעשרים בתמוז בני דוד בן יהודה בחמשה באב בני פרעוש בן יהודה בשבעה בו בני יונדב בן רכב בעשרה בו בני סנאה בן בנימין בחמשה עשר בו בני זתוא בן יהודה ועמהם כהנים ולוים וכל מי שטעה שבטי בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה בעשרים באלול בני עדין בן יהודה באחד בטבת שבו בני פרעוש שנייה באחד בטבת לא היה מעמד שהיה בו הלל קרבן מוסף וקרבן עצים: גמ' *מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות אלא [א] בשעה שעלו ישראל מן הגולה לא מצאו עצים בלישכה ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן ומסרום לציבור וקרבו מהן קרבנות ציבור והתנו עמהן הנביאים שביניהן שאפילו לשכה מליאה עצים שיהיו מביאין מעצמן ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה. א"ר אחא דר' יוסה היא *דר' יוסה אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. ר' יוסי בשם רבי אילא דברי הכל היא "מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה מן קרבן יחיד לקרבן ציבור. *תני [י] אשה שעשת כתונת לבנה צריכה למסור לציבור א"ר אחא דר' יוסי היא דר' יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם. ר' יוסא בשם ר' אילא ד"ה היא מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשיר קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה מקרבן יחיד לקרבן ציבור. מתני'

הלכה ה מתני'

מסורת הש"ם
ר"ה פ"ד הלכה ד
תענית כו ע"א
שקלים פ"ד ה"א) ומגילה פ"א הלכה ד שם כח ע"א
ב"מ קיח ע"א
פיין יומא לס ע"ב

קרבן העדה

מתפללין וקורין מתפללין וקורין. כלומר כל פעם שמתפללין קורין בתורה אבל לרבנן אין קורין אלא בתפלה אחת: הא במוסף יש בו. מעמד ביום שיש בו קרבן עלים וקשיא מ"מ מ"ש מוסף ממנחה: ומשני מתני' דר"מ. דסובר מתפללין וקורין הלכך במוסף קורין דעדיין יש שהות לעשות קרבן עלים אחר מוסף אבל במנחה שוב אין זמן הלכך אין קורין בו שלא יעכבו עד אחר מנחה: אית תניי. איכא דתני ומחליף קרבן עלים אין בו במוסף: כמתניתין. תני קרבן עלים אין בו במנחה ודקשיא מ"ש מוסף ממנחה: סוכרא[ס"א] דקיסא טרד. שהם טרודים במנחה להביא העלים לבית המקדש: מפני סעודת ר"ח. שהיו טרודים במנחה הלכך קרבן מוסף אין בו במנחה: קרייא מסייעא לר"י. דאמר בסמוך דשני ימים של ר"ח יש בהן קדושה: אין תימר וכו'. אם תאמר ויהי ממחרת החדש השני היינו בחדש אחר קשיא סיפא דקרא דכתיב גם תמול גם היום ש"מ דשני ימים זה אחר זה הוה המעשה: מפקד. צוה לאנשי בית הכנסת דכופרא: סכון וכו'. ראו שתכנסו לבה"כ ביום שלשים של החדש בעוד שהוא יום ותוכלו לומר הלל ויעלה ויבא בתפלה בזמנו ביום שלשים: ועיבורו. הוא יום שלשים ואחד וכר"ה דף י' הגירסא בענין אחר ושם פירשתי:

הלכה ד מתני' זמן עלי כהני' והעם. מפרש בגמרא וביום שמביאים עלים מביאים קרבן נדבה ועושין אותו היום י"ט: וכל מי שטעה בשבטו. ולא היה יודע עם מי לילך היה הולך עם בני זתוא: ובני גונבי עלי. מפרש בגמרא: שבו בני פרעוש שניי'. לאחר שסיימו מטילי פייסו' איזהו באחרונה כדכתיב והגורלות הפלנו על קרבן העלים: שהיה בו הלל. לפי שא' בטבת חל בחנוכה לעולם ובחנוכה גומרים את ההלל אבל הלל דר"ח אינו אלא מנהג בעלמא לא דחי מעמד ומהאי טעמא לא חשיב א"ח ניסן דאית ביה נמי הלל ומוסף וקרבן עלים: גמ' מה ראו וכו'. להימנות הא אפי' כל יחיד יכול לנדב עלים כדתנן שקלים פ"ו: אלא בשעה וכו'. וקמ"ל שהעלים שלהן קודמין לכל שאר עלים שבלשכה: הנביאים שביניהן. שהיו באותו הדור כגון חגי זכריה ומלאכי ועזרא ונחמיה: אלא משלהן. מעלים שהתנדבו הן: דר"י היא. הא דאמרי' שעלים לקרבנות ציבור באים משל יחיד אתיא כר' יוסי דמתני': דברי הכל היא. ואפילו כרבנן דע"כ לא פליגי רבנן ור"י אלא בגופו של קרבן: אבל במכשירי קרבן. כגון עלים לקרבנות הכל מודים דמשתנה מיחיד לציבור: כתונת לבנה. הכהן לשרת בו בקדש: צריכה למסור לציבור. מיהו אם מסרה מותר לעבוד בו במכשירי קרבן: כגון כתונת. ה"ג מתני'

פני משה

מתפללין שחרית וקורין במעשה בראשית ומתפללין מוסף וחוזרין וקורין ברם כרבנן לא היו קורין במוסף אלא ביום שיש בו קרבן מוסף ומתפללין שחרית וקורין וחוזרין ומתפללין תפלה יתרה שלהם והיא נקראת תפלת מוסף כדאמרינן הכא בריש פירקין שמתפללין ארבע ולא היו קוראין בתפלה זו אלא הולכין להם: הא מוסף יש בו. אמתני' דידן קמהדר דקתני קרבן מוסף אין בנעילה ומשמע הא במוסף יש בו מעמד וקורין מתני' דר"מ דאמר מתפללין וקורין כלומר בכל תפלת מוסף קורין בו כדלעיל: אית תניי תני ומחלף. דר"מ לדרבנן ודרבנן לדר"מ: ר' אחא בשם ר' יוסא. קתני במתני' דידן בשחרית ובמוסף וביום קרבן מוסף אין בנעילה הא מוסף יש בו: אמר ר' סימון סוכרא דקיסא טרד. אהא דקתני קרבן עלים אין בנעילה קאי ומתמה ר' סימון עלה וכי בשביל משא של קיסוס ועלים טרודין הן ודחי למעמד היום: אמר ר' מנא מפני סעודת ר"ח. כלומר דר' מנא רצה לפרש הא דקתני קרבן עלים דוחה מעמד של באחד בניסן קאי שהוא אחד מזמני קרבן עלים כדתנן במתני' דלקמן ואותו יום הוא דוחה המעמד מפני שהיו נוהגין לעשות סעודות ראש חודש ביום שקדשו בו החודש כדאמרינן בסנהדרין פ"ק והיו טרודין בעסק הסעודה: אמר ר' אלעזר. היינו טעמא על שם כל התדיר וכו' וקרבן עלים נקרא תדיר באותו יום הקבוע לכך. א"נ דבא לסייע להא דקאמר ר' מנא מפני סעודת ראש חודש על שם כל התדיר וכו' וראש חדש תדיר הוא נגד קריאה של המעמד: קרית מסייעא לר' יוחנן. בהא דלקמן דהיה נוהג לעשות הסעודה ביום ראש חדש הא' ומתחיל בסוף היום וממשיך עד הלילה שהוא ליל יום ב' דראש חדש כדי לצאת בהסעודה בשביל שני הימים דראש חדש כדלקמן: ויהי ממחרת החודש השני. דכתיב גבי שאול והאי החודש השני ביום ב' של ראש חודש היה דאין תימר תרין ירחין הוון כלומר החודש השני הוא בחודש של אחריו הא לא מלית אמרת דהא כתיב מדוע לא בא בן ישי גם תמול וגו' אלמא דהשני של אתמול קאמר שאע"פ שהיו מקדשין עפ"י ראייה מ"מ היו נוהגין לפעמים לעשות שני ימים ר"ח: ר' יוחנן מפקד לכנישתא דכופרא. לאנשי הכנסת של מקום כופרא ואמר להן סכין מיעל עד דו איממא ואתין אמרין זמנו לעיבורו כלומר תעלו לכם צרכי סעודה של ראש חודש ותעלו לבית הכנסת ששם היו נוהגין לאכול סעודה זו ותכנסו בעוד יום ותתחילו לסעוד להמשיך עד הלילה ואתון אמרין זמנו ועיבורו והיינו כשתברכו ברכת המזון ותזכירו בו של ר"ח אתם יוצאים בזה ממה נפשך אם היום זמנו הוא כבר התחלתם בסעודה בעוד יום ואם למחר בעיבורו הוא ר"ח א"כ אמרתם של ר"ח בעיבורו שהוא ר"ח והיינו דקאמר קרייא מסייע לר' יוחנן שמלינו במקרא שהיו נוהגין לעשות שני ימים ר"ח ועושין סעודה בשני הימים:

הלכה ה מתני' זמן עלי כהני' והעם בתשעה. זמנים הן שכשעלו ישראל מן הגולה ולא מצאו עלים בלשכה וכו' כדקאמר בגמרא: בני גונבי עלי ובני קולעי קליעות. היו עמהם וכדקאמר בגמרא מהו בני גונבי עלי וכו' ועל שם שע"י העלי והוא עץ גדול עשוי כעין בוכנא ורגילין לכתוש בו הקליעות התגנבו עצמן להביא בכוריהם היו קוראין אותם כך: גמ' מה ראה זמן עלי כהנים והעם להימנות וכו'. תוספתא היא בפ"ג והובאה לעיל ריש פרק ד' דשקלי' עד והיו מתענין ולא משלימין ושם מפורש וע"ש וכן הובא לקמן בפ"ק דמגילה: מהו

עין משפט נר מצוה
לג
א מיימוני פ"ו מכלי המקדש הלכה ט
לד
ב מיימוני שם פ"ח הלכה ו

מראה הפנים

אין תימר תרין ירחין הוון והא כתיב וכו'. הסמ"ג בהל' ר"ח כתב מעלמו ללמוד מהמקרא הזה שאף בזמן שהיו מקדשין ע"פ ראייה היו נוהגין לפעמים לעשות שני ימים ר"ח ומבואר הוא כהדיא כאן: רבי יוחנן מפקד לכנישתא דכופרא סכון וכו'. לעיל בראש השנה פ"ד בסוף הלכה ד' שני' סכין ביו"ד ופירשתי שם לפי שני' ולפי הענין השייך שם. והאמת שני' דכאן היא עיקרית ושם מבוכשת היא ופי' האמתי הוא כמו שפירשתי כאן בפנים דבסעודת ר"ח איירי ומבואר הוא: קלקול

ציון ירושלים "קרייא מסייע לר' יוחנן ויהי ממחרת החדש השני אם תימר תרין ירחין יש ע' בשו"ת חכ"ץ סי' קנ"ג שכתב שבימי הנביאים היו ג"כ ב' ימים ר"ח. ועי' פ' כתיי פ' בא שבת: כן בשם ר"ח ועי' ב"י או"ח סי' קלא שסביא בשם שבלי לקט דלכך בער"ח במנחה אין נופלין על פניהם משום דכשבאו עדים מן המנחה ולמעלה סי' אותו יום קודש ולמחרתו קודש ובחבורי יד שאול סי' רכ הבאתי ראי' מהכתוב הלז שהיו שני ימים ר"ח אף בימיהם שהיו מקדשין ע"פ הראי' כגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה. וכעת ראיתי שבירושלמי מפרש כן והביא מקרא הלז: "מה פליגין בגופו של קרבן עמלמ"ל פ"ד משקלים במגיס שם הלכה ו:

3 6

שנויי נוסחאות (סו"ו) חדש רבי בד"ו חדש אמר רבי. (סו"ב) סכין מיעל בד"ו סבון מיעול. (סו"ס) זתוא בד"ו זתואל. (סו"כ) שבטי בד"ו שבטו. (סומ"א) במכשיר בד"ו במכשירי.

גליון אפרים

לכנישתא דכופרא. בר"ה בפ"ד ס"ד לאולין דכנישתא דכיפרא. ועיין במגילה פ"א דף ב' ע"ב ר' יוחנן קרי לה בכנישתא דכיפרא ואמר שלא היא עיקר טיבריא קדמייתא (ועיין בפ"ח דפיאה ר' יוסי עייל לכפרם וכבר כתבתי שם דבשקלים הגירסא לכופרא. אולי היא כופרא או כיכרא זו) והיה נ"ל הכוונה בעביר החדש. דאיתא בברייתא בבבלי בסנהדרין ע' ע"ב אין עולין בעבור החדש פחות מעשרה בני אדם כו' ואין עולין לו אלא לאור עבורו והתניא אין עולין לו בלילה אלא ביום כדאמר ר"ח בר אבא לבניה אחריפו ועולו וזה שאמר ר"ח בר אבא שר"י מפקד לכנישתא דכופרא שיעלו בעוד יום וכהברייתא השניה בבבלי. ובלילה יאמרו זמנו ויפרסמו שהוא מעובר וע"ש בפרש"י ועי' מ"ש בשבת דף ט"ו ע"ב:

עין משפט נר מצוה

לה
א מיימוני פ"ו מכלי המקדש הלכה ט

לו
ב מיימוני פ"ה מתענית הל"ב טור או"ח סי' תקמט

לז
ג מיימוני שם הלכה ג

מהו בני גונבי עלי וכו' מהו אומר בני סלמיי וכו' משום דקתני בברייתא הן הן בני סלמיי וכו' מפרש מפני מה היו נקראים ג"כ כך:

הלכה ו מתני'

חמשה דברים וכו' בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות. כדקאמר בגמרא שבשביעי בסיון עלה משה והוא תחלה לארבעים יום וכו' ונמצאו כלים בי"ז בתמוז וירד ושבר את הלוחות: ובטל התמיד. שלא היה שם כבשים להקריב שהעיר באה במצור: והובקעה העיר. בגמרא קאמר בשנייה דאלו בראשונה כתיב בתשעה לחודש וגו' ותבקע העיר והכא בגמרא אמרו קילקול חשבונות יש כאן בהכתוב בראשונה: ושרף אפוסטמוס את התורה. כך קבלו מאבותם: והעמיד צלם בהיכל. פליגי הכא בגמרא אם בבית ראשון מיירי והוא צלם מנשה או בבית שני וצלם של אפוסטמוס שהיה אחד משרי היונים: בט' באב נגזר וכו'. דבכ"ט בסיון שילחו המרגלים ומקץ ארבעים יום שבו והן ב' דסיון ותמוז דהאי שתא מלויי מליוהו הרי ל"ב יום דאב וכתיב ויבכו העם בלילה ההיא והיינו ט' באב: וחרב הבית בראשונה ובשניה. כדתני' מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב: ונלכדה ביתר. עיר גדולה היתה ובה כמה אלפים ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וכן גדולי החכמים שהוא מלך המשיח ואחר כך נפל ביד הגוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חרבן המקדש: ונחרשה העיר. כדכתיב ציון שדה תחרש שנחרשה כלה ונעשה כשדה חרושה: משנכנס אב ממעטין בשמחה. כהאי דתנינן בסוף פ"ק ממעטין במו"מ ובבנין של שמחה:

גמ' כתיב. וישכון כבוד ה' על הר סיני וכו'. מפרש האיך כלו מ' יום בשבעה עשר בתמוז ובו נשתברו הלוחות: אונקי אחת של פורענות. מחמת חטאו של עגל: שלא יהא אדם דן אומדות. מאומדן דעתו עד שיראה או יהא ברור בעיניו הדבר: בימי

מתני' פליגא על ר' יוסי *אותן הימים נוהגין בהם בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן ר' יוסה אומר אינן נוהגין אלא בשעת קרבן. ועוד מן הדא *דתני א"ר לעזר בי רבי יוסי אנו היינו מבני סנאה בן בנימין וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי שבת [א]והוו מתענין ולא משלימין. *מהו בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות אלא בשעה שהושיב ירבעם בן נבט פרסדאות על הדרכים לא היו מניחין את ישראל לעלות לירושלם כל מי שהיה כשר ויירא חטא באותו הדור היה מביא את בכוריו ונותנן לתוך הסל ומחפה אותן קציעות ונוטל את העלי ונותן את הסל על כתיפו ונוטל את העלי בידו. וכיון שהיה מגיע באותו המשמר היו אומר לו לאיכן אתה הולך והוא אומר לו איני הולך אלא לעשות מעט קציעות הללו כפות אחת של דבילה בעלי הזה שבידי. וכיון שהיה עובר את אותו המשמר היה מעטרן ומעלה אותן לירושלם מהו אומר בני סלמיי הנתוצתי אלא כל מי שהיה מתנדב עצים ונזירים למערכה היה מביא עצים ועושה אותן כמין שלבין ועושה אותן כמין סולם ונותנין על כתיפיו. וכיון שהיה מגיע לאותו המשמר היה אומר לו לאיכן אתה הולך והוא אומר לו איני הולך אלא להביא שני גוזלות הללו מן השובך זה שלפני בסולם הזה שעל כתיפי וכיון שהיה עובר את אותו המשמר היה מפרקן ומעלה אותן לירושלם *על ידי שנתנו את נפשם למצו' זכו לקנות שם טוב בעולם ועליהם הוא אומר °זכר צדיק לברכה: משלי י

הלכה ה מתני'

*חמשה דברים אירעו את אבותינו [ג] בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטומוס את התורה והעמיד צלם בהיכל [ג] בט"ב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר: גמ' *כתיב °וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת שמות כד
ימים ויקרא אל משה ביום השביעי ויעל משה. שביעי שהוא לאחר הדיברות ותחילה לארבעים. אמר להן משה ארבעין יומין אנא מיעבד בטורא כיון שהגיע יום ארבעים ולא בא מיד °וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר וכיון שהגיע שם לב
שש שעות ולא בא מיד °ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים שם
אשר ילכו לפנינו וגו'. °וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך וגו'. °וישמע שם
יהושע את קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה אמר משה אדם שם
שהוא עתיד להנהיג שררה על ששים ריבוא אינו יודע להבחין בין קול לקול
°ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע. א"ר שם
יסא קול קילוס עכו"ם אנכי שומע. ר' יודן בשם ר' יסא *אין כל דור ודור שאין
בו אונקי אחת מחטא של עגל °ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת. שם
*ר' חלקיה בשם ר' אחא מיכן שלא יהא אדם דן אומדות *דרש משה מק"ו מה אם
פסח שהיא מצוה יחידית נאמר בו °כל ערל לא יאכל בו התורה שכל המצות שם יב
כלולות בה על אחת כמה וכמה °ויחר אף משה וישלך מידיו את הלחת וישבר שם לב
אתם תחת ההר. תני רבי ישמעאל הקב"ה אמר לו שישברם שנאמר °ואכתב דברים
על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשונים אשר שברת אמר לו י
יפה

מסורת הש"ס

מתני' מסייעא לר' יוסי. וה"פ מקך ברייתא דמגילת תענית מוכח כדא"ר יוסי בשם ר' אילא דר"ה היא: בשעת קרבן. בזמן שבה"מ קיים: רי"א אין נוהגין אלא בשעת הקרבן. ש"מ דרבנן דפליגי עליה דר"י סוברים דנוהג אפילו שלא בשעת הקרבן ופסיקא תורה אור שמודים שהיו זמנים להבאת העצים וכמתני' דתענית: והיינו מתענין ולא משלימין. מפני שי"ט שלהן היא שבני סנאה בן בנימין הקריבו עצים בעשרה באב כדתנן בתענית פ"ד וזה היה ודאי אחר החרבן דבזמן הבית אין צום בט"ב ואם"ד דלא היו העצים אלו אלא לצורך קרבנות יחיד ודינו כקרבן יחיד למה יהיה להן י"ט אף שלא בשעת קרבן בשלמא בשעת קרבן ניחא דאף יחיד שמביא קרבן ה"ל כי"ט כדאמרינן בר"פ מקום שנהגו אלא לאחר החרבן מאי טעמא אלא ודאי דאף לקרבנות ציבור התנדבו אלו ובשביל הי"ט לדורו' ומסתמא לא פליגי רבנן דמתני' עליה דראב"ל וקי"ל מעשה רב: פרסדאות. שומרים כמו ששומרים הפרדסות: קליעות. תאנים יבשים שכותשין אותן ועושין מהן עגולין: עלי. הוא עץ גדול עשוי כעין בוכנא שבו כותשין את הקליעות: סלמיי הנתוצתי. כלומר נושאים הסולמות:

הלכה ה מתני'

בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות. בגמ' מפרש: ובטל התמיד. שלא היו שם כבשים להקריב שבאה העיר במצור: והעמיד צלם בהיכל. פליגי בה אמוראי בגמרא: גמ' שביעי שהוא לאחר הדברו'. דסובר בששי בסיון נתנה התורה ובז' דהיינו יום שלאחר מתן תורה הוא היה התחלת מ' יום הראשונים שנכנס משה למחנה שכינה להיות שם עם ה' לקבל הלוחות: מ' יומין. אני עומד בהר והיינו מ' יום שלימין יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי בז' בסיון עלה נמצא מ' יום כלין בי"ז בתמוז דהיינו כ"ד דסיון וט"ז דתמוז כיון שהגיע יום מ' ולא בא שהעם סברו דמקצת היום ככולו ואותו היום שעלה מן המנין נמצא שכלו מ' יום בט"ז בתמוז: אינו יודע להבחין. כי משה להיותו אב בחכמה הכיר בניגוני הקולות ואמר קול ענות אנכי שומע ויהושע לא הבין להבחין: אמר רבי יסא. מאי קול ענות קול שמקלסין לעכו"ם אנכי שומע: אין כל דור ודור. כלומר כל פורענות מצטרפין לעונשו חטא של עגל א"נ שבכל דור משתלם מעט מעונש העגל ול"נ דיליף מדכתיב ונחלו לעולם וסמיך ליה וינחם ה' על הרעה וגו' דה"ק ונחלו לעולם עון העגל לפיכך וינחם ה': אונקי. משקל קטן בל"א קורין אותו אונט"ך: שלא יהא אדם דן אומדות. דאף על גב כשבא אל יהושע אמר קול עכו"ם אנכי שומע אפ"ה לא שיבר הלוחות עד שבא אל המחנה: כל ערל לא יאכל בו. והיינו ערל שמתו אחיו מחמת מילה ואינו אלא מעוכב מ..וה אחת ואפ"ה לא יאכל בו: התורה. עשרת הדברות שכל המצות כלולי' בהן וישראל מומרים לא כ"ש שאינן כדאי להן: יפה

ר"ה יט ע"ב
תענית יב ע"א
שם כז ע"א
תוספתא פ"ג
תענית כו ע"א
שם כח ע"ב
סנהדרין קב ע"א
ש"ר פ' מו
שבת פו ע"א

שירי קרבן

מהו או' בני סלמיי וכו'. בבבלי גרסי' תנא הן הן בני סלמי הנטופתי ופירש"י כעין שעשו גונבי עלי כך עשו בני סלמי ע"כ ול"נ שבני עלי הן עצמן בני סולמי אלא דשני כמות היו להן על שם שני מעשים שעשו דאל"כ קשה למה קחשיב במתני' בני גונבי עלי בתוך זמן עלי הכנים ושם שהרי הן לא הביאו אלא ביכוריהן לירושלים ולא העצים אלא ודאי שהן עצמן בני סלמי וכ"פ הר"ב: אדם שהוא עתיד להנהיג שררה וכו'. כ' הי"מ וקשה מהא דאיתא במ"ר שאמר משה יפקוד אלהי הרוחות איש וגו' שתבע שירשו בניו גדולתו משמע שלא ידע שיהו' יהושע המנהיג ע"כ ונראה לי דפי' עתיד שהוא מוכן ומוכשר וראוי לכך כמו להיות היהודים עתידים ליום הזה: היה

4 6

שנויי נוסחאות (סוי"ס) הנתוצתי בד"ו הנתיצתי. (סוכ"א) ונותנין בד"ו ונותנן. (סול"ד) ויעל משה במקרא הוא (שמות כ"ד ט"ו) אינן פה המלות האלה רק ישנן במקרא שלפניו. (סומ"ג) מחטא בד"ו מחטיו.

חת"ם סופר

וירא את העגל ומחולות מיכן שלא יהא אדם דן אומדות. ולי"ע שלא הקב"ה כבר אמר לו בשמים ממעל שחת עמך ולא שברם. גם לנבאר מה דאיתא לקמן ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברה ידו של משה וחטפן וכו' נ"ל הכוונה בהיפוך שהקב"ה תפשם בשמים ולא רצה שיורידם לארץ כלל ומשה גבר והורידם כאשר הבאר אי"ה. דהקב"ה רצה שלא יורידם כלל משום ק"ו מפסח דכתיב כל ערל וכו' אך מרע"ה דנם לזכות שאינם מומרים ממש שהשטן הטעה אותם והראום מטתו של מרע"ה באויר ולא היה להם עלם ועשו להם מנהיג אחר כמ"ש רמב"ן בפ' כי תשא. אך הקב"ה ידע מחשבותם אפי' ביום מתן תורה שהרהרו בשור שבמרכבה אלא שירא לנפשם ועתה שמתו שסראה להם מטתו של מרע"ה כדי שיהיה להם תירוץ לעשות עגל וא"כ הוה שפיר ק"ו אך מרע"ה לא ידע מה בלבם ודנם לזכות ונגברו ידיו והוריד הלוחות לארץ. וכששמע קול ענות היה יכול לשפוט ששמחים בעגל מה שלא שמחו במתן תורה ושפיר יש ק"ו והיה לו לשברם אך אין לדון כאומד עד שראה בעיניו מחולות ושמחתם בעגל אז נתחזק הק"ו מפסח וה"ל הקב"ה יישר כחך:

יפה עשית ששיברת. *ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן הלוחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה והיה משה תפיש בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע כיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברה ידו של משה וחטפן ממנו הוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר °ולכל היד החזקה ייא שלמא על ידה דגברת עליה מינאי. רבי יוחנן בשם רבי יוסה בר אביי א"ל הלוחות היו מבקשין לפרוח והיה משה תופשן דכתיב °ואתפש בשני הלחת. *תני בשם ר' נחמיה הכתב עצמו פרח ר' עזרה בשם ר' יהודה בי רבי סימון הלוחות היו משאוי ארבעים סאה והכתב היה סובלן כיון שפרח הכתב כבדו על ידיו של משה ונפלו ונשתברו ובטל התמיד: *רבי סימון בשם ר"י בן לוי בימי מלכות יון היו משלשלין להם שתי קופות של זהב והיו מעלין שני כבשים פעם אחת שילשלו להם שתי קופות של זהב והעלו להן שני גדיים באותה השעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טלאים בלשכת הטלאים. על אותה השעה *העיד ר' יודה בן אבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. וא"ר לוי אף בימי מלכות הרשעה הזאת היו משלשלין להן שתי קופות של זהב והיו מעלין להן שני גדיים ובסוף שילשלו להן שתי קופות של זהב והעלו להם שני חזירים לא הספיקו להגיעה למחצית החומה עד שנעץ החזיר וקפץ מארץ ישראל מ' פרסה באותו השעה גרמו העונות ובטל התמיד וחרב הבית: והובקעה העיר. כתיב °בתשעה לחדש הובקעה העיר *ואת אמר הכין א"ר תנחום בר חנילאי קילקול חשבונות יש כאן הה"ד °ויהי בעשתי עשרה שנה בא' לחדש היה דבר ה' אלי לאמר בן אדם יען אשר אמרה צור על ירושלם האח מהו האח אין תימר בא' באב עדיין לא נשרף אין תימר בא' באלול ביום ולילה נפק בלדרה מן ירושלם ואתי לצור אלא קלקול חשבונות יש כאן. ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר למלך שהיה יושב ומחשב חשבונות באו ואמרו לו נשבה בנך ונתקלקלו חשבונותיו אמר יעשה זה ראש לחשבונות. רשב"ל אמר למלך שהיה יושב ומחשב חשבונותיו באו ואמרו לו נשבה בנך ונתקדש אמר יעשה זה ראש לחשבונות. רבי מנא בעי ניחא נתקלקלו לשעבר דילמא להבא. "בין כמ"ד בתשעה לחדש בין כמ"ד בי"ז מה ביניהון. כ"א יום מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב בהמ"ק. א"ר אבונה סימנא °מקל שקד אני רואה מה הלוז הזה משהוא מוציא את ניצו ועד שהוא גומר את פירותיו כ"א יום כך מיום שהובקעה העיר ועד יום שחרב הבית כ"א יום. מ"ד בט' לחדש בא' באב חרב הבית מ"ד בי"ז בט"ב חרב הבית. *תני רשב"י ר"ע רבי היה דורש °כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו'.

צום

תורה אור: דברים לד / שם ט / ירמיה לט / יחזקאל כו / ירמיה א / זכריה ח

קרבן העדה

יפה עשית ששיברת. מיקורא דאשר קדריש לשון יישר א"כ מדלא א"ל בכעס: ביקש הקב"ה לחוטפן. שאינן ראויין לכך שגלוי לפניו שלא יעשו תשובה נכונה על אותו מעשה ודריש מדכתיב ואתפוש בשני הלחות ל"ל להתפיסן שהרי כבר היו בידו דכתיב לעיל מיניה ושני לחות הברית על שתי ידי אלא שהיה תופסן בכח: ולכל היד החזקה. ל"ל דהרי כבר נאמר לכל האותות והמופתים אלא לכל היד החזקה היינו מה שעשה בכח ידו: ייא שלמא וכו'. הקב"ה משבחו ואמר יהא שלמא ליד דגברה יותר ממני (והי"מ הגיה ודחק בפי' ואין צורך): הלוחות היו מבקשין לפרוח. כדרך כל הנבראים שחשקן וחפצן לחזור אל מקורם כטבע האש והלוחות מקורן מלמעלה לפיכך רצו לחזור לשם: והיה משה תופסן. להראות לישראל עד כמה גרם החטא: הכתב עצמו פרח. אף ע"ג שהיו חקוקים מ"מ היו בדיו שחור ע"ג החקיקה: והכתב היה סובלן. כנפש הסובל הגוף: כיון שפרח הכתב. ע"י שחרה אף משה ונסתלקה השכינה ממנו ולא היה כח בידו לעכב הכתב עוד והלך לו: כבדו על ידיו של משה. לשאת משא ארבעים סאה: היו משלשלים להם. אותן שבפנים מורידין מעל החומה שתי קופות של זהב מתרומת הלשכה לאותן שבחוץ לקנות שני תמידין: שני גדיי'. שאינו ראויין להמידין: העיד ר"י בן בבא. בעדיות פ"ו: ה"ג והיו מעלין להן שני כבשים ובסוף שלשלו להם ב' קופות של זהב והעלו להם שני חזירים: עד שנעץ החזיר. צפרניו בחומה שכן דרכו כשגוררין אותו: וקפץ. החזיר מא"י מ' פרסה א"נ ממדינת א"י קפץ מ' פרסה שנטבע בים שכ' דרך שנופלות המדינות בזועות: ופריך כתיב בט' לחדש וגו' ואת אמר הכין שהיה בי"ז: קלקול חשבונות יש כאן. מרוב הצרות טעו בחשבונות ולא רצה המקרא לשנות ממה שסמכו הם לומר כביכול אנכי עמו בצרה: ה"ג מהו באחד. עדיין לא נשרף. ועל מה שמחו הא עדיין לא נשרף וא"ל דעל הבקעת העיר שמחו דהא כתיב שאמרה צור אמלאה החרבה ש"מ דלאחר החרבן שמחה: ביום ולילה. אחד יוצא רץ מירושלים לצור א"כ מסתמא ביום החרבן ידעו ושמחו ומהו בא' אלא שטעו בחשבונות: אמר יעשה. יום זה שנשבה בנו ראש לחשבונותיו וה"נ עשה יום ט"ב ראש לחשבון ובאמת ביום החרבן נשמע בצור ואותו היום קורא יחזקאל באחד לחדש: ונתקדש. ונזדמן להריגה א"נ לשון נקי' קאמר ור"ל ונטמא (וי"מ מגיה ונתחלש ואין צורך): ופריך ניחא נתקלקלו לשעבר ישראל שגלו מרוב הצרות טעו ביום הבקיעה: להבא. וכי אדם טועה בשביל צרה שתבא בתמיה ואיך טעה יחזקאל בתחלת כתיבתו הלא לא נודע לו החרבן עד לאחר הכתיבה כמפורש בקרא: בין כמ"ד בט' לחדש. היתה הבקיעה ובא' לחדש היה החרבן: בין כמ"ד בי"ז היתה הבקיעה ובתשעה באב היה החורבן: מה ביניהון. כמה ימים היה בין הבקיעה לחורבן: כ"א יום. מ"ט: משהוא מוציא את נצו. משעה שמתחיל להנץ:

צום

פני משה

בימי מלכות יון וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ד דברכות: כתיב. בתשעה לחודש וגו' בירמי' ל"ט כתיב בעשתי עשרה שנה ולדקיהו בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר וכ"כ במלכים ב' כ"ה ואת אמר הכין בי"ז בו: קלקול חשבונות יש כאן. בהכתוב וטעו בה' ימים מוקדם ומביא ראיה כהדא הוא דכתיב ביחזקאל כ"ו ויהי בעשתי עשרה שנה באחד לחדש וגו' ואותה שנה נחרב הבית כדכתיב להלן שם ל"ג ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמישי לחודש לגלותינו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הוכתה העיר וזה היה בטבת שלאחר שנת החורבן וכתיב בקרא דלעיל בא' לחודש וגו' בן אדם יען אשר אמרה צור על ירושלים האח מהו האח מה שמחה היה להם בא' לחודש ואיזה אחד לחודש הוא אין תימר אחד באב עדיין לא נשרף הבית ואין תימר באחד באלול שלאחר אב באותה שנה וכי אפשר ביום ובלילה נפק - בלדרה הוא המביא הכתבים והשליחות ואתי לצור בימים מועטים הללו והיא רחוקה הרבה מירושלים אלא קלקול השבונות יש כאן וטעו בחשבון מחמת רוב הצרות שעברו עליהן ולא רצה הכתוב לשנות מכמו שהיו סבורים וכן נמי איכא קלקול חשבון בהכתוב בט' לחודש הובקעה העיר שלא היה זה אלא בי"ז בתמוז: יעשה זה. היום שאתם סבורים ראש להשבונות: נשבה בנך ונתקדש. כמו ונתגדש כלומר שנעשה כמין גדיש והרבה אמר וכו': ניחא נתקלקלו לשעבר. מזמן שהובקעה העיר שהיו טרודים בצרות ובמלחמות עד יום היכבשה ונשרפה בעשתי עשרה שנה אלא דלמא להבא בתמיה שלאחר החורבן שכבר עברו מעליהן מפני מה נתקלקלו ההשבונות שאתה אומר שזה הפסיק באחד לחודש בעשתי עשרה שנה יען אשר אמרה צור וגו' ג"כ על ידי קלקול החשבון נכתב הלא זה היה אחר כך: בין כמ"ד וכו' מה ביניהן וכו'. כלו' הרי לד"ה כ"א יום מיום שהובקעה עד יום שחרב היה כדדריש ר' אבונא סימנא מקל שקד וכו' א"כ למ"ד בט' לחודש הובקעה היאך אתה מוצא כ"א יום הללו ואם נאמר דלהאי מאן דאמר לית ליה האי סימנא דמקל שקד ומהדר דכ"ע אית להו האי סימנא ולמ"ד בט' לחודש הובקעה נ"ל דבא' באב חרב הבית ומ"ד וכו' והא הוא דאית ביניהון:

ר"ע

מסורת הש"ס

פ"ר פ' מו / שם פ' מו / ירושלמי ברכות פ"ד ה"א ועי' בבלי פ"ב ע"ב / עדיות פ"ו מ"א / פי' תענית כח ע"ב / ר"ה יח ע"ב

עין משפט נר מצוה

ח. א מיימו' פ"ח מתמידין הל"ג

גליון הש"ס

ז עי' תוס' מנחות דף לט ע"א ד"ה מלמד:

ז עי' בפי' המשניות להרמב"ם בעדיות שם. ול"ע בתר"י ריש פרק ד' דברכות ועיין במ"ר ויקרא פ' י"ב:

ז עי' בתוס' ר"ה דף יח ע"ב ד"ה זה:

ציון ירושלים

"בין כמ"ד בט' לחדש כו' עי' תשב"ץ ח"ב ס' ער"א:

שירי קרבן

היה משה תפוס בטפחיי' וכו'. הדברים תמוהים מה ענין תפיסת הלוחות ונלתו' של משה ומוכרח אני לגלות טפחיים ולכסות שלש דהורכן ששה נגד ו"ק ורחבן ג' כללו' הסדר שהן ג' כנודע ותפס משה בשני' שהן אלו והן קרני הוד שזכ' בהן משה ובתי' שאמלטי' כפי הסדר הן היו בינתיים ונלת משה כפי מדתו שהוא נלת והבן: קלקול חשבונות יש כאן הה"ד ויהי וגו' וקשה תינח ישראל שבירושלים טעו ונתקלקלו בחשבונות מרוב היגון והטרדה אלא יחזקאל שנאמר לו בנבואה זו למה

מראה הפנים

קלקול חשבונות יש כאן. התוס' פ"ק דר"ה דף י"ח ע"ב ד"ה זה תשעה בתמוז הביאו לזה וכתבו ופליג אש"ס דידן דהא אמרינן בפרקין תניא כראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז בשנייה בשבעה עשר בו. ואי דקבלו כברייתא הכי מגמרא ניחא ומ"מ קשיא הא מייתי ראיה הכא מקרא דיחזקאל יען אשר אמרה צור על ירושלים האח וזה נאמר באחד לחודש א"כ ע"כ דנאמר דקלקול חשבונות יש כאן ואע"ג דר' מנא מקשה עלה ניחא נתקלקלו לשעבר וכו' אפ"ה אי לאו דנאמר קלקול חשבונות היו היאך מפרשינן להאי קרא דיחזקאל אם לא שנאמר דזה כשהי' קרא דבט' לחודש הובקעה העיר וכ"א יום עד שנחרב הבית והיה באחד באב. וכהאי דקאמר לקמן מ"ד בתשעה לחדש באחד באב חרב הבית ונבואה זו נאמרה על הלוג בו ביום שנחרב ומ"מ קשה דזהו נגד כלכה פסוקים ומשניות וברייתות קביעת גואל צדק ויבנה ביהמ"ק במהרה בימינו או נדע ה'אמת ובאיזה יום לקבוע יום טוב אכי"ר:

רבי

5 6

שנויי נוסחאות (סו"ג) תפיש כד"ו תפוש. (סו"ח) ייא בסרי"ר ליתא. ידה כד"ו ידא. עליה מינאי כד"ו עליה מינא ובסרי"ר על ימינא. (סו"ב) עזרה בסרי"ר עזריה. (סו"ג) כבדו בסרי"ר גברו. (סוכ"ו) להגיעה כד"ו להגיע.

חת"ם סופר

והובקעה העיר פריך והכתיב בירמיה בט' בחודש וכו' ומשני קלקול חשבונות יש כאן וכן בקרא דיחזקאל דכתיב בא' לחודש משני ג"כ קלקול וגו' עד יעשה זה ראש לחשבונות. עי' פי' ק"ע. ולפע"ד נראה להוסיף כיון שעד עתה היה תלויה בדין וביום שנשבר תם עוקך בת ציון ומיד מתחיל נהמס ע"כ מתחיל חודש אחר ונקרא מנחם כמו שאנו נוהגים ע"כ קורא לט' באב א' בחודש. ואמנם בק"ע תמה איך שייך לומר בספרי נבואה קלקול חשבונות. ועוד אפי' תימא ירמיה טעה מרוב צרות שהיה בירושלים אבל בנבואת יחזקאל שהיה בבבל עם החרש והמסגר גלות יכניה והם ישבו שלוים ושקטים והוא ראה בנבואתו חורבן ירושלים ביום א' באב ואיך טעה בחשבון. ונלע"ד לייסב הכל בעזה"י. בהקדים מה דאיתא בסמוך דלעולם בין בקיעת העיר להורבן הוא כ"א יום ובין אם תחשוב הבקיעה בט' תמוז היה החורבן א' אב. ואם הבקיעה היה בי"ז היה החורבן בט' באב. עוד אקדים מ"ש לעיל הואיל ותם עוקך בת ציון הוא תחילת נחמה מכאן ואילך היינו לקוסטא דמלתא. אבל אנשי אותו הדור בבבל לא האמינו זה ונתיאשו ובאו זקני ישראל לפני יחזקאל ואמרו נהיה ככל הגוים כי עבד שמכרו רבו אין לזה על זה כלום והשיב להם ביד חזקה וכו' אמלוך עליכם. ונבוא אל המכוון בעזה"י דאנשי בבל שמעו משנביאים

טוב ירושלים

האיר הקב"ה עיניהם ומצאו שני טלאים בלשכת הטלאים. אולי מבוקרים היו עי' ערכין י"נ ב' מנכנן ועי' גבורות ארי לרבינו בעל טו"א במכילתין כ"ע א'. מב"כ ראיה מזה דבדיעבד נ"ב ביקור לתמיד ועמש"כ:

צום הרביעי זה י"ז בתמוז שנשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטומוס את התורה והעמיד צלם בהיכל צום החמישי זה ט"ב שבו חרב הבית בראשונה ובשנייה צום השביעי זה ג' בתשרי יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם צום העשירי זה י' בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלם. הה"ד °ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלם. ואני אומר צום העשירי זה חמשה בטבת יום שבאת שמועה לגולה הה"ד °ויהי בעשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותינו בא אלי הפליט מירושלם לאמר הובקעה העיר אלא שביהודה מתענין על המעשה ובגליות על השמועה. ר"ע דורש ראשון אחרון ואחרון ראשון ואני דורש ראשון ראשון ואחרון אחרון ואני רואה את דבריי מדברי ר"ע: ושרף אפוסטומוס את התורה. איכן שרפה רבי אחא אמר במעברתא דלוד ורבנן אמרי במעברתא דטרלוסה: והעמיד צלם בהיכל. ואית תנייא תני הועמד [ב]מאן דאמר הועמד צלמו של מנשה מאן דאמר העמיד צלמו של אפוסטומוס [ב]מפני מה לא קבעו אינו תענית חיננא אביי דבר ינטה בשם רבי בנייה שלא קבלו רוב ציבור עליהם. א"ר יהושע בן לוי כל מה שנעשה בזה חזר וכל מה שנעשה בזה לא חזר. אמר ר' לוי כתיב °אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ואין מאור עיניו של אדם חוזר אלא לאחר ארבעים יום הדא הוא דכתיב °ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו' וכתיב °ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. ר' זכריה חתניה דר' לוי [ג]לאילין טלייא דמיתפניי מן סיפרא ונפקין לון בכפריי בו ביום נתאוו תאוה °עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם ובשבעת ימי מרים °ותסגר מרים מחוץ למחנה. ובארבעים יום של מרגלים °וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן וגו' אתון אשכחינון עסיקין [ד]בהלכות חלה וערלה אמרו להן לארץ אין אתם נכנסין ואתם עסוקין בהלכות חלה וערלה מיד °ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה הוא *אמר להן אתם בכיתם לפני בכייה של תפלות היו עתידין אתם לבכות בכייה של ממש °בכה תבכה בלילה. *תני ר' שמעון בן יוחי כתיב °וישמע משה את העם בכה למשפחתיו וגו' על שש עריות שאסר להן משה אמר לון אפילו כן מה חמיתון אמרין ליה °ארץ אוכלת יושביה הוא כל קירייא דהוינן עלין תמן הוינן משכחין מתין. *אמר להן הקב"ה בטובה עשיתי לכם אמרתם ארץ אוכלת יושביה היא. כל קירייא דהוון עלן בה הוה טב קרתא מיית עד דהוון מיטפלין ביה הוון מיללין קרתא ונפקין לון ובר נש לא ידע בהון. ולא עוד אלא דאמרתון °ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניה'

ידעין

יחזקאל כד | שם כג | ויקרא יח | במדבר י | שם | שם יא | שם יב | שם יג | שם יד | איכה א | במדבר יא | שם יג

פני משה

ר"ע דורש ראשון יום שסמך מלך בבל שהוא ראשון לפורענות דורש הוא אחרון והאחרון שבמקרא דורש ראשון לפורענות ואני וכו' הכל כסדר פירעניו': מ"ד הועמד צלמו של מנשה. שהועמד בעל כרחם של דורו ולא היו מסכימים עמו ומ"ד העמיד זהו צלמו של אפוסטמו' שהיה לאחר שמטה ידם והעמיד באין מוחה ומעכב על ידו: מפני מה לא קבעו אינהו תענית. אותו הדור שאתה אומר שהועמד בעל כרחם: שלא קבלו רוב הצבור עליהם. באותו זמן: כל מה שנעשה בזה בבית ראשון חזר בשני ומה שנעשה בשני לא חזר עדיין א"כ על י"ז בתמוז וט"ב קאמר דכל מה שנעשה בי"ז תמוז שבירת הלוחות וכן כולם חזר לישראל וכל מה שנעשה בט' באב לא חזר וקובל על הדבר אמר כן: כתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ואין מאור עיניו של אדם חוזר וכו' אדברי תורה קאי והביא הכתוב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם לומר שהעסק של התורה והמצות חייו של אדם הוא ואם פירש מד"ת אין מאור עיניו של אדם מאירין בה להיות חוזר כמקדם אלא לאחר ארבעי' יום כדדרים ואזיל הדא הוא דכתיב ויהי בשנה השנית וגו' וכתיב ויסעו מהר ה' וכו' אותו היום סרו מאחרי ה' כאילו טלייא וכו' כאותן התינוקות הפונים מבית הספר ויוצאין לכפרים לטיול ולשחוק כך היו פונים מן התורה וכו ביום נתאוו תאוה וכו' הרי ל"ג יום ובשבעת ימי מרים וכו' הרי ארבעי' יום שלא חזרו לדברי תורה: ובארבעים יום של מרגלים דכתיב וישובו וגו'. וכלומר ובאותן ארבעים יום הוא שחזר מאור עיניהם לעסוק בתורה וכדדורש והולך אתון אשכחן עסיקין בהל' חלה וערלה ואמרו להן לארץ אין אתם יכולין להיות נכנסין והרי אלו אינם נוהגין מן התורה אלא בארץ: בכה תבכה בלילה. וכנגדם שתי בכיות של תפלות כדתני רשב"י וכו' אחת שבכו על שש עריות שאסר להם משה יותר ממה שהיה אסור לבני נח ואחת של מרגלים: אמר לון. משה אפי' כן מה חמיתון שאתם אומרי' כך: הוה טב קרתא מיית. החשוב שבעיר מת ובתוך שהיו מטפלין בו היו מרגלים העיר ואין אדם משגיח עליהם:

דעין

קרבן העדה

צום הרביעי זה י"ז בתמוז. וקרי ליה רביעי שהוא רביעי לחדשים וכן כולם סדר חדשים הוא מונה: יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם. שסקולה מיתת צדיקים כחרבן בית אלקינו: סמך מלך בבל. התחיל לצור עליה: שמועה לגולה. לגלות יכניה שגלו לבבל י"א שנה לפני החרבן: שביהודה מתענין על המעשה. אותן שהיו בשעת החרבן בירושלים ובא"י מתענין בט"ב: ראשון אחרון. ראשון שבפסוק הוא אחרון לפורענות: ועל אחרון שבמקרא ראשון לפורענות שהרי תחלה סמך ואח"כ הובקעה: ואני דורש ראשון ראשון. שבסדר המקרא והפורענות: ואני רואה דברי מדברי ר"ע. אע"ג שהוא מונה לסדר החדשים מ"מ סדר פורענויות עיקר: במעברתא. בגשר: טרלוסה. שם מקום: מ"ד הועמד. צלם בהיכל תנן במתני' קאי אצלמו של מנשה דמשמע שהועמד כבר קודם אפוסטמוס והוא הסמל הקנאה: מ"ד העמיד. משמע אותו ששרף התורה הוא העמיד הצלם בהיכל ועל אפוסטמוס קאי: וה"ג מפני מה לא קבעו אותו תענית. אי"ז בתמוז קאי למה לא קבעו אותו לצום בלילה וביום ושיהא קבוע לעולם ואפי' יש שלום כמו ט"ב: שלא קיבלו רוב ציבור עליהם. בזמן הגלות הראשון: כל מה שנעשה בזה חזר. דבט"ב צרה אחת דהיינו החרבן חזר לבו ביום בשני משא"כ בי"ז בתמוז לא נעשית צרה אחת פעמים: ואין מאור עיניו של אדם חוזר אלא לאחר מ' יום. ותענית ממעט מאור עיניו של אדם דהא חולי הרעבון הוא אחיזת בולמס כדתנן פ"ח דיומא מאכילין אותו עד שיאורו עיניו הלכך לא קבעו שילומו יום ולילה תוך מ' יום שני פעמים דהיינו י"ז בתמוז וט"ב: הה"ד ויהי בשנה השנית וכו'. אמתני' קאי דתנן בט"ב נגזר על אבותינו שלא יכנסו וקאמר דמקראי מוכח דבט"ב הוה דבכ' באייר נעלה הענן הרי י' מאייר שהן ג' ימים שנסעו מהר ה' וז' דהסגר' מרים וחדש סיון אכלו בשר תאוה כמלא שבראש חדש תמוז דהיינו ביום שלשים דסיון נשתלחו המרגלים וכלו הארבעים יום בתשעה באב: לאילן טלייא וכו'. לאותן התינוקות שבורחין מבית הספר ויוצאין לכפרים כך ברחו מהר ה' לכך כתיב ויסעו מהר ה' ולא כתיב להיכן נסעו אלא ויסעו מפני הר ה': בו ביום נתאוו תאוה. היינו יום ג': אתון וכו'. באו המרגלים ומצאו ישראל עוסקין בפ' חלה וערלה וגמרא גמיר להו דהוו עסקי בפ' אלו: ואתם עסוקין בהלכת חלה וערלה. שהן מצות התלויות בארץ: בכיי' של תפלות. שאין לה טעם כמו תפל בלי מלח: על שש עריות. והן אמו אחותו מאמו ואחות האב ואחות האם וכלה ונדה ואשת אח שהן עריות שאין בית דין ממיתין עליהן ואין בן נח מוזהר עליהן אבל שאר עריות אף בני נח היו אסורין בהן דכתיב על כן יעזב איש וגו': א"ל. משה: אפי' כן. כדבריכם מה ראיתם הטובה היא אם רעה: כל עיר שהיינו נכנסים בה היינו רואין אותן טרודין בעסקי מתים: הוה טב קרתא. היה מת החשוב שבעיר בעוד שבני העיר עסקו בקבורתו היו תרי' את העיר ויוצאין ואין שום אדם היה מרגיש בהן: ולא עוד וכו'. אף זה מדברי הקב"ה שאמר למרגלים הוא:

ידעין

עין משפט נר מצוה

למ

א מיימו' פ"ה מהלכות תענית הל"ד

גליון הש"ס

[ב]עי' ברש"י דף כו ע"ב ד"ה והועמד:

[ב]עי' ק"ע ועי' בתוס' ר"ה דף י"ח ע"ב ד"ה הואיל. ועיין בר"ן ר"ה סוף פ"א:

[ג]עי' בתוס' שבת דף קטז ע"א ד"ה פורענות:

[ד]עי' ביפ"מ ונראה דנקט שני לפי שכל המצות התלויו' בארץ לא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה משא"כ חלה דכתיב בבואכם ומבואר כיאם ז וכו' וכן ערלה נתחייבו אף קודם שכבשו עיין ערלה פ"א מ"ב. ועי' בנדה דף מו ע"א אי בבואכם יכול משנכנסו שנים ובלשם מרגלים ת"ל וכו' בביאת כולכם ע"ש וזהו שאמרו להן אין אתם נכנסים דעדיין לא היה רק ביאת מקצת יזוק:

מסורת הש"ס

תענית כט ע"א

עי' יומא עה ע"א

סוטה לה ע"א

שירי קרבן

למה טעם בתכבונות ואפשר דהיינו דפריך רבי מנא וכדפרישית בקונטרס וכו"מ כתב שם דברים דחוקים ע"ש: ובגליות על השמוע'. וק' הא מן הגולה שלחו להכהנים לשאול השאלה בחדש החמישי שנזר כאשר עשיתי זה כמה שני' ש"מ דאף בגולה הוי יום שלום ע"כ. וי"ל דס"ק ובגליות מתענין אף על השמועה וכ"ש ביום השרפה עצמו ועי"ל דאותן ששאלו היו מהגולי' שבאו לאחר החרבן לבבל:

א"ל

ציון ירושלים [ג]לאילין טלייא דמתפנין מן ספרא ונפקין לון בכפרים עי' רמב"ן בפעלתך על פסוק ויהי העם כמתאוננים שהביא בשם אגדה אתרת שנסעו מהר סיני כשמחה כתינוק הבורח מבית הספר אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצות וכן הובא בתוס' שבת קטז ועתוי"ט פ"ב מאכות מ"ד:

6 6

שנויי נוסחאות (שוי"ב) בעשתי במקרא ביחזקאל ל"ג בשתי. (שוי"ד) הובקעה במקרא שנ"ל הכתה. (שו"כ) דטרלוסה בשרי"ר דטריגסה. ואית בד"ו אית. (שוכ"א) הן עמד מאן בשרי"ר הועמד אית תני העמיד מן. (שוכ"ג) אביי בד"ו אבוי. ונפקין בד"ו ונפקון. (שוכ"ז) הוא במקרא ההוא. (שוכ"ח) היו בד"ו חיי. (שומ"א) קירייא בד"ו קירווא. (שומ"ב) עלן בד"ו עלין. (שומ"ג) מיללין בד"ו מייללין

חדושי הרמ"ש (שוי"ס) במעברתא נ"ל שצ"ל במבערתא ר"ל בשריפת.

חת"ם סופר

שלהם ביום א' לחדש שמה צור במפלת ירושלים והם לא הבינו כי ט"ב נקרא א' נהדש על כי הם פונך ע"כ חשבו כפשוטו כי ביום ר"ח אב נשרף בהמ"ק וחשבו כ"א יום למפרע לבקיעת העיר ויהיה ביום ט' תמוז. ויען כי הם ישבו בבבל שלוים ושקטים ולא היה להם שום בלבול הדעת ומכ"ש לנביא יחזקאל ע"כ האמינו זה אמת נכון כי כך היה המעשה. ושוב ביום ה' טבת שאחריו בא הפליט הראשון מירושלים ואמר הוכתה העיר כשאמר להם שנבקע בי"ז בתמוז ונחרבה בט' באב. לא האמינו להפליט כי אמרו אתם טעיתם ואגן על נביא שלנו נסמוך. ואפי' אח"כ כשהגיעו להם ספרי ירמיה ושם בודאי היה נכתב י"ז בתמוז נבקע העיר היה מגיהים בו בט' לחדש הרביעי כי הם תלו הכל בקלקול החשבונות. אבל באמת לפי מה שידענו כי תם עונך בת ציון וט' באב נקרא א' לחדש מנחם אין כאן קלקול ולא טעות ואמת נכון כי בי"ז נבקעה העיר ובט' נהרב הבית: אמר ר' לוי כתיב אשר יעשה אותם וכו' וחי בהם ואין מאור עיניו של אדם חוזר אלא לאחר מ' יום. פי' כל תענית של יום ולילה. וי"ל משו"ה ביום הכפורים שנתרצה הקב"ה על שעגל קבע תענית לכפר על מ' יום שהייה שנרמזו למרע"ה להתפלל לפני ה'. וכן גזרו נביאים בט' באב אפי' אין צרה לכפר על מ' יום דמרגלים. ואסתר גזרה תענית ג' ימים שהם ג"פ מ' הוא ק"ך נגד שנותיו של מרע"ה ששמח בו המן שנפל פור בירח שמת מרע"ה. ובזמן פיס/צרה ר"ל גזרו ד' תעניתים בשנה ד' פעמים מ' הוא ק"ס כמו פדיון נפש ובמקום קרבנות לצבור ממחצית השקל שהוא ק"ס שעורין של כסף:

מסורת הש"ס: במ"ר פ' טו · תענית כט ע"א · מ"ס פ' יח ועי' ערכין יא ע"ב · איכה רבתי פ' בלע ס' · פ' גיטין נז ע"ב · איכה רבתי שם · גיטין נז ע"א

עין משפט נר מצוה

תורה אור

ידעין הויתון מה דהוינא עבד לכון באפיהון א"ר שמעון בן לקיש דיברו דברים כלפי למעלן °כי חזק הוא ממנו אמרו כביכול לא יכול להון. *ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא °לקול המולה גדלה לקול המולה הגדולה שאמרת' הצית אש עליה ורעו דליותיו. *תני ר' יוסי אומר יום שחרב הבית היה מוצאי שבת ומוצאי שמיטה ומשמרתו של יהויריב בט' באב וכן בשני בזה ובזה היו הלוים עומדין על הדוכן ואומרין °וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה' אלהינו. *ר' שמעון בן לקיש בעא קומי ר' יוחנן מהו לומר שיר בלא נסכים א"ל נישמעינה מן הדא דתני בזה ובזה היו הלוים עומדין על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם וגו'. ר' אבהו אמר איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר אומרים שיר בלא נסכים רשב"ל אמר אין אומרים שיר בלא נסכים. התיב ר' יוחנן לרשב"ל והתני בזה ובזה היו הלוים עומדים על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם א"ל רשב"ל מה את שמע מינה א"ל מאחר שאלו נסכים היו זמנו של שיר היה ר' יוחנן אמר שירו של יום רשב"ל אמר שירו של אתמול. א"ר לוי יהויריב גברה מירון קרתה מסרביי מסר ביתא לשנאייא. א"ר ברכיה יהויריב יה הריב עם בניו על שמרו וסרבו בו. ידעיה עמוק ציפורים ידע יה עצה עמוקה שבלבם והגלם לציפורין: נלכדה ביתר. *ר' הוה דרש עשרין וארבעה עבדין °בלע ה' ולא חמל ור' יוחנן דרש אשיתין. ור' יוחנן יתיר על ר' אלא ע"י דרבי הוה סמיך לחרבן בית מקדשא הוה תמן סבין נהירין והוה דרש ואינין בכין ומשתתקין וקיימין לון. *תני א"ר יהודה בן ר' אלעאי ברוך ר' היה דורש °הקול קול יעקב והידים ידי עשו קולו של יעקב צווח ממה שעשו לו ידי עשו בביתר. *תני ר' שמעון בן יוחי עקיבה ר' היה דורש °דרך כוכב מיעקב דרך כוזבא מיעקב. ר' עקיבה כד הוה חמי בר כוזבה הוה אמר דין הוא מלכא משיחא א"ל ר' יוחנן בן תורתא עקיבה יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד לא יבא. א"ר יוחנן קול אדריינוס קיסר הורג בביתר שמונים אלף ריבוא. *א"ר יוחנן שמונים אלף זוג של תוקעי קרנות היו מקיפין את ביתר וכל אחד ואחד היה ממונה על כמה חיילות והיה שם בן כוזבה והיה לו מאתים אלף מטיפי אצבע. שלחו חכמים ואמרו לו עד אימתי אתה עושה את ישראל בעלי מומין אמר להן וכי היאך איפשר לבדקן. אמרו לו כל מי שאינו רוכב על סוסו ועוקר ארז מן לבנון לא יהיה נכתב באיסרטיא שלך היו לו מאתים אלף כך ומאתים אלף כך וכד דהוה נפק לקרבא הוה אמר ריבוניה דעלמא לא תסעוד ולא תכסוף °הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא בצבאותינו שלש שנים ומחצה עשה אדריינוס מקיף על ביתר. והוה ר' אלעזר המודעי יושב על השק ועל האפר ומתפלל בכל יום ואומר רבון העולמים אל תשב בדין היום אל תשב בדין היום בעא אדריינוס מיזל ליה. אמר ליה חד כותיי לא תיזיל לך דאנא חמי מה מיעבד ומשלים לך מדינתא עאל ליה מן ביבא דמדינתא עאל ואשכח רבי אלעזר המודעי קאים מצלי. עבד נפשיה לחיש ליה בגו אודניה חמוניה בני מדינתא ואייתוניה גבי בן כוזבא. אמרון ליה חמינן ההן סבא משתעי לחביבך אמר ליה מה אמרת ליה ומה אמר לך אמר ליה אנא אמר לך מלכא קטל לי ואי לא אנא אמר לך את קטל יתי טב לי מלכא קטל יתי ולא את אמר ליה אמר לי דאננא משלים מדינתאי. אתא גבי רבי אלעזר המודעי אמר ליה מה אמר לך הדין כותייא אמר ליה לא כלום מה אמרת ליה א"ל לא כלום

יהב

קרבן העדה

ידעין הויתון. ומכיין ידעת' איך הייתם בעיניהם אלא שרגלכם להוליא דבה על הארץ ולכך נענשו גם ישראל עמהם שהיה להם ללמוד בדבריהם שכוונתם להוליא דבה: ממנו. כלפי השכינה כביכול: ורעו דליותיו. הם הענפים וקאמר דעל ידי המולה גדולה רעו בניהם במדבר ארבעים שנה: מולאי שבת. א' בשבת: ומולאי שמיטה. שנה שמינית: וישב עליהם את אונם וגו'. אף על גב דזהו שירה של יום ד' ואותו היום מ"ש היה קינה בעלמא נפל בפומייהו: מה את ש"מ. איך שמעינן מינה דאומרים שירה בלא נסכים: מאחר שאלו נסכים היה. כלומר אף שאלו נסכים היו מיום ד' אין זה זמנו של שיר אלא היה להם לומר שיר של יום אלא ודאי שלא הקריבו נסכים אלא שלא אמרו שיר ביום ד' ואמרו אותו ביום ה': שירו של יום. אמרו דהייני שיר של יום ד': שירו של אתמול. הם שטעו וכדפרישי' לעיל: יהוריב. כך היה שמם של ג' משמרות יהויריב מירון מסרביי וקדרי' להו על הקיל' השם ריב גבר מן רון שבעיר והייני מהשיר שאמרו ממנו נחרב העיר ונמסר הבית ביד השונאים: ידעי' עמוק ליפורים. אף זה שם ג' משמרות ודרשות: ך"ד עובדין. כ"ד מאורעות קשות הזכיר ר' שהיו בשעת החרבן ונרמזים בפסוק בלע ה' ולא חמל: ופריך ור"י יתיר על ר'. בתמיה והלא ר' היה קרוב לחרבן בה"מ יותר מר"י ובקי טפי במאורעות ההם: הוה תמן. היו שם זקנים שהיו זוכרין החרבן וכשהיה ר' דורש מחרבנו היו בוכים ומלטערים ולא היה ר' יכול לגמור כל המאורעות הנרמזים בפסוק: ברוך ר' רבו בריך וי"ג בדוך ר' היה וכו': ידיו של עשו בביתר. אע"ג דגדולה היא מה שעשאו בחרבן בה"מ מ"מ בחרבן ביתר לא היה שם אלא בני אדום: יעלו עשבים בלחייך. כלומר זמן רב אחר מיתתך: תוקעי קרנות. ראשי גייסות שמקבלים חיילותיה' ע"י קרנות: מטיפי אצבע. קטועי אצבע שהיו נבדקים ע"י כך אם הם אבירי לב שיחתכו אצבע בשיניהם: רוכב על סוסו. ובעודו רך שולח ידו בענפי ארז הגבוהים ועוקרו: באיסרטיה. בצבא שלך: לא תסעוד. לא תעזרינו: ולא תכסוף. ולא תשחית אותנו אלא תניח הכל אל הטבע: עאל ליה. נכנס דרך הביב לעיר שלא היה יכול לכנוס דרך שער העיר שלא יראו אותו שומרי השער: עבד נפשיה. עשה עצמו כאלו לוחש ליה לר"א דבר מה בתוך האוזן: חמוניה. ראו אותו בני העיר לאותו הכותי והביאו אותו אל בן כוזיבא וא"ל ראינו לזקן זה שדיבר עם דודך ר' לעזר: א"ל אנא וכו'. א"ל הכותי לבן כוזיבא אם אני אומר לך מלך אדרייכוס הורג אותי ואם לא אומר לך אתה הורג אותי מוטב שמלך יהרוג אותי ולא אתה וא"ל ר' לעזר אמר לי שהוא רולה להשלים המקום לאנדרייטוס:

יהיב

פני משה

ידעין הויתון. וכי יודעים אתם מה שהייתי עושה דמות שלכם בפניהם שאמרתם יכן היינו בעיניהם: תני. בתוספתא פ"ג ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי וכו': נישמעינה מן הדא וכו'. והרי כבר בטל התמיד ולא היה נסכים וקתני והיו הלוים עומדים על הדוכן וכו': מה את ש"מ. מכאן שיש שיר בלא נסכים וכדמסיים ואזיל אמר שא"ל רשב"ל לא שאמרו שיר אלא מאחר שאלו נסכים היו זמנו של שיר היה ועל זמן השיר קאמר וכדפליגי גם בזה דלר' יוחנן אמרו שירו של יום ולר"ל לא אמרו שיר אלא על זמן שירו של אתמול קאמר וכלומר מקודם שהיו להם נסכים והגיע זמן של השיר: יהוריב. דרש שם המשמרות על הפורעניות שבאה על חטאתם. גברה מירון קרתה שגבר הריב והדין לידון העיר וכן מסרביי וכו': אשיתין. ששים אופנים בדרשת הפסוק והענין ומתמה וכו' ר' יוחנן היה דורש יותר מרבי אלא ע"י וכו' והיו שם זקנים שהיו זכורין החורבן לכשהיה דורש בענין בכו הרבה הפסיק בדרוש להיות שותקין וקמו מלבכות: מטיפי אצבע. קצוצי אצבע בשינים שלהם ובודקן אם המה בעלי כח וגבורה ואבירי לב: באיסרטא. בכתב סדר החיילות: לא תסעוד. אותנו ולא תכסוף מלשון נכספה נפשי שלא תחשוק לעזרתינו כי הלא וגו': מן ביבא דמדינתא. דרך הביב היוצא מן העיר במים הנשפכין ונדחק ונכנס להעיר: לחביבך. רבי אליעזר ב"ע שהיה דודו של בן כוזבא:

חמי

שירי קרבן

א"ל מאחר וכו'. מה שפירשתי בקונט' הוא דחוק לכן נ"ל דה"ג ר"י אמר אומרים שיר בלא קרבן ורשב"ל אמר אין אומרים שירה בלא קרבן והשתא שפיר פריך ר"י לדידי ניחא שאמרו שירה על הנסכים של יום ד' שלא הביאו או דמקריבין נסכים בלא קרבן אבל לרשב"ל קשיא ול"ע בערכין דף י"א ע"ב:

ושפכו

מראה הפנים

רבי יוחנן אומר אומרים שיר בלא נסכים. ובבבלי ערכין דף י"א ושם עיקר ענין השיר קאמר אין אומרים שירה אלא על היין ור' יוחנן גופיה שם ס"ל נמי הכי וזה דרך הש"ס דהכא בתליפין. וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' תמידין כהל' ה' שבשעת ניסוך היין הלוים אומרים השיר ומה דאמרו היו הלוים עומדין על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם בכלהו הכי אין ראיה כדאמר התם רבא ואיתימא רב אשי יתסברת שירה דיומיה לפי' שארן ומנוחה וישב עליהם את אונם בשירה דארבעה בשבתא הוא אלא אילייא בעלמא הוא דנפל להו בפומייהו והא עומדין על הדוכן קתני כדר"ל דאומר שלא על הקרבן וזהו כדר"ל דהכא:

הדא

7 6

שנויי נוסחאות (סו"ג) יכול בד"ו יכיל. (סו"ד) בשם ר' לוי בד"ו ליתא. (סו"כ) המולה הגדולה שאמרתם הצית בספרי"ר המלה הגדולה שאמרתם כי חזק הוא ממנו הצית. (סוכ"ג) לציפורין בספרי"ר בצפרין. נלכדה בד"ו ונלכדה. ביתר בד"ו ביתתר (וכן בכל הסוגיא). (סוכ"ד) עבדין בלע בד"ו עובדין בבילע. (סוכ"ו) ואינין בכין בד"ו ואינון בכיי. בן בד"ו בי. ברוך ר' בד"ו ברוך רבי. (סוכ"ו) ידי עשו בד"ו ידיו של עשו. (סוכ"ח) עקיבה ר' בד"ו עקיבה רבי. (סול"ו) היו בד"ו והיו. (סול"ח) תצא בצבאותינו במקרא תצא אלהים בצבאותינו. (סומ"ו) מדינתאי בד"ו מדינתא

עין משפט נר מצוה

מ
א מ"ש או"ח סי' ש"ח סעיף מה

מסורת הש"ס

יהיב ליה. בן כוזיבא לר' לעזר בעיטה אחת ברגלו והרגו: זרוען של כל ישראל. שהיה מעמידן בתפלתו ועין ימינם כי באור תורתו היה רואים אור: א"ל חמי לי פטומיה. הראו לי גופו וי"מ גידו והראשון נ"ל: אשכח. נחש כרוך וראו שנחש הרגו: של קלופי תפילין. בתים שהטוטפות נתונים בהן חוץ מן הרצועות: במכתובים הללו. הם הפסוקים או האבנים שכותבין בהן על האבנים או על השטוה: עיני עוללה לנפשי. ואין איש אתו שה:א לבדו נשתייר: מלא קומה. שהיו עומדים בקומתן א"כ שהיו גבורים מלא קומה:

יהב ליה חד בעוט וקטליה. מיד יצאת בת קול ואמרה °הוי רעי האליל עזבי הצאן חרב על זרועו ועל עין ימינו זרועו יבוש תיבש ועין ימינו כהה תכהה הרגת את רבי אלעזר המודעי זרוען של כל ישראל ועין ימינם לפיכך זרועו של אותו האיש יבש תיבש ועין ימינו כהה תכהה. מיד נלכדה ביתר ונהרג בן כזובה אתין טעינון רישיה גבי אדריינוס אמר לון מאן קטל הדין אמר ליה חד כותייא אנא קטלתיה אמר לי המי לי פטומיה חמי ליה פטומיה. אשכח חכינה כרוכה עליו אמר אילולי אלהא דקטלי מאן הוה יכיל קטלי וקרא עליו °אם לא כי צורם מכרם ויי' הסגירם והיו הורגין בהם והולכין עד ששקע הסוס בדם עד חוטמו והיה הדם מגלגל סלעים משאוי מ' סאה עד שהלך הדם בים ארבעת מיל אם תאמר שהיא קריבה לים והלא רחוקה מן הים ארבעים מיל אמרו שלש מאות מוחי תינוקות מצאו על אבן אחת ומצאו שלש קופות של קצוצי תפילין של תשע תשע סאין ויש אומרים תשע של שלש שלש סאין.

*תני רשב"ג אומר חמש מאות בתי סופרים היו בביתר והקטן שבהן אין פחות מחמש מאות תינוקות. והיו אומרים אם באו השונאים עלינו במכתובים הללו אנו יוצאין עליהן ומנקרים את עיניהם וכיון שגרמו עונות היו כורכים כל אחד ואחד בספרו ושורפין אותו ומכולם לא נשתייר אלא אני. וקרא על גרמיה °עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי כרם גדול היה לאדריינוס הרשע שמונה עשר מיל על שמונה עשר מיל כמן טיבריא לציפורי והקיפו גדר מהרוגי ביתר מלא קומה ופישוט ידים ולא גזר עליהם שיקברו עד שעמד מלך אחר וגזר עליהם שיקברו. *אמר רב הונה משניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה הטוב והמטיב שלא נסרחו והמטיב שניתנו לקבורה. תני ר' יוסי אומר נ"ב שנה עשת ביתר לאחר חרבן בהמ"ק ולמה הרבה על שהדליקה נירות לאחר חורבן בהמ"ק. ולמה הדליקה נירות שהיו בוליוטי ירושלם יושבים באמצע המדינה. וכדו דהוון חמין בר נש סליק לירושלם הוון אמרין ליה בגין דשמעינן עלך דאת בעי מתעבדה ארכינטם ובולבוטס והוא אמר לון לית בדעתי. בדיל דשמעינן עלך דאת בעי מזבנה אוסייא דילך והוא אמר לון לית בדעתי והוה חבריה א"ל מה את בעי מן דין כתוב ואנא חתם והוה כתוב וחבריה חתם. והוון משלחין אוניתא לבר בייתה ואמרין ליה אין אתא פלניי מעול לאוסייא דידיה לא תשבקיניה דהיא זבינה גבן. וכיון דהוה שמע מינהון כן הוה אמר הלוואי איתבר רגליה דההוא גברא ולא סלק לירושלם הדא היא דכתי' °צדו צעדינו מלכת ברחבותינו. צדו צעדינו אצדי אורחתיה דההוא בייתא. קרב קצינו קרב קיציה דההוא בייתא. מלאו ימינו מלא יומיי דההוא בייתא. אוף אינון לא נפקין טבאות °שמח לאיד לא ינקה. שני אחים הוון בכפר חריבה והוון רומים אזלין עליהון ומקטלין לון ואמרין כל סמא דמילתא ניתי כלילא על רישיהון. אמרין מבדקינן אוף חד זמן מנפקין פגע ביה חד סב אמר לון ברייכון סעודינכון אמר לא יסעיד ולא יסמוך °הלא אתה אלהים זנחתנו. שני ארזים היו בהר המשחה תחת אחד מהן היו מוכרין ארבע חנויות טהורות והאחד היו מוציאין ממנו ארבעים סאה גוזלות בכל חדש וחדש ומהן היו מספיקין קינים לכל ישראל טור שמעון הוה מפיק תלת מאוון דגרבין דמרקיע לקייטא כל ערובות שובא. ולמה חרב יש אומר מפני הזנות וי"א שהיו משחקין בכדור. עשרת אלפים עיירות היו בהר המלך *ולר' אלעזר בן חרסום אלף מכולם וכנגדן אלף ספינות בים וכלהם חרב. שלש עיירות היה קטמום שלהן עולה לירושלם בעגלה. כבול ושיחין ומגדול צבעייא. ושלשתן חרבו כבול מפני המחלוקת שיחין מפני כשפים ומגדל צבעייא מפני הזנות. שלשה כפרים כל אחד ואחד היה מוציא כפליים כיוצאי מצרים *כפר ביש וכפר שיחלייא וכפר דיכריא. ולמה הוא קרי לון כפר ביש דלא הוון מקבלין לעבורא ולמה הוא קרי לון כפר שיחלייא דהוון מרביין ביניהון כאילין תחלוסייא ולמה הוא קרי לון כפר דיכריא דהוון כל נשיהון ילדן דיכרין. אי לא הוות חדא מינהון נפקא מן תמן לא הוות ילדה נקבה. *א"ר יוחנן שמונים זוגים אחים כהנים נישאו לשמונים זוגות אחיות כהנות בלילה אחד בהדא גופנא חוץ מאחים בלא אחיות מאחיות בלא אחים חוץ מלוים חוץ מישראל. אמר ר' יוחנן שמונים חנויות של אורגי פלגם היו במגדל צבעייא אמר רבי חייה בר בא שמונים חניות של מוכרי טהרות היו בכפר אימרא. רבי ירמיה בשם רבי חייה בר בא שמונים

שדות

חמי לי פטומיה. הראני גופי ומצא נחש כרוך עליו מלא קומה ופישוט ידים זה אצל זה לא וחשוב כמה היו: בוליוטי. חשיבי ירושלים: ארכונטים. פקיד וממונה ולהיות חשיב וזה השיב להם לא עלתה על דעתי בזה וחזרו וא"ל בדיל וכו' שאתה רוצה למכור נחלת שדה שלך וכו' והיה חבירו אומר לו מה אתה רוצה להתעסק עמו כתוב שטר המכירה ואני חותם לעד: אוניתה. השטר מכירה לבן הבית של זה: אוף אינון. בני ביתר לא נפקין טאבות. לא יצאו בטוב ולא נמלטו כדלעיל ונתקיים עליהם שמח לאיד חבירו לא ינקה רע: דגרבין דלמרקיע לקייטא. של חביות ממיני מרקחת בהקיץ בכל ע"ש שקנו לכבוד שבת: שהיו משחקין בכדור. בשבת: קטמוס. הקטן שבהן היה עולה לירושלים בעגלות לב: לעבורא. לאורח העובר עליהן לא היו מקבלין אותו: תחלוסיא. כרישין: גופנא. שם מקום: אורגי פלגם. פליום הנזכר בפ' כט דכלים ובכמה מקומות ושם סודר הוא:

סידות

תורה אור

נקבעה הטוב והמטיב. היא ברכה רביעית שבברכת המזון וקבעוה בבה"מ לפי שבה"מ טעונה כוס והיה ראוי לברך על היין אחר בונה ירושלים והם היו סביב הכרם לכך קבעו הברכה אחר בונה ירושלים: שהדליקה וכו'. ששנוהו על חרבן בה"מ: בולווטי. יועצים ושרים: וכדו וכו'. וכשהיו רואין איש עולה לירושלים היו אומרים לו בשביל ששמענו עליך שאתה רוצה להיות שר ומושל: ארכונטס ובולבוטס. שר ויועץ: והוא א"ל. אין דעתי על דבר זה: בדיל וכו'. א"ל בשביל ששמענו עליך שאתה רוצה למכור שדך: והוה חבריה א"ל מה את. רוצה מזה כתוב ואני חותם לך לעד שקנית שדה זו וכן עשו ולכך היו מדברי' עמו תחלה כדי שיסברו הרואים והעוברים ושבין שבענין המשא ומתן של השדה דברו עמו: והוון וכו'. והיו משלחין השטר לבן ביתו הממונה על שדותיו וא"ל אם יבא פלוני לכנוס לשדה שלו אל תניחהו כי קניתיו ממנו: וכיון. ששמע מהם האי גברא שכן הוא אמר הלוואי ששבר רגלו ולא היו עולה לירושלים: אצדי אורחותיה. יהי' חרב ושממה דרך ביהמ"ק ולא נלך לעלות שם לרגל: אוף אינון. אף הם אנשי ביתר לא הי' סופן בטובה שאעפ"י שהיו רעים לא הי' להם למות בפרהסיא לאדם כמו שנא' שמח לאיד וגו': ואמרין. הרומיים כל רפואה לדבר זה ליתן כתר מלכות על ראשיהן של אלו: אמרין. נבדוק עוד פעם א' ואם לא נגליא נהיה להם לעבדים: פגע. מהאחים בלאתם למלחמה זקן אחד: אמר. בוראכם יהיה בעזרתכם: אמר אחד מהאחים לא יסעדינו כי אין אנו צריכין לעזרתו וגרם העון ונהרגו: היו מוציאין ממנו. שהיו מקננות בענפיו תורים ובני יונה מרובים עד שהיו מוציאין מהולדות מ' סאה בכל חדש: טור שמעון. שם מקום: תלת. מאה מדות של פתיתי לחם שהיו נותנים כל ע"ש לעניים: שהיו משחקין בכדור. בשבת א"כ שהיו מבלין ימיהם בהם ולא עסקו בתורה: קטמוס. פנקס החשבונות ההכנסות של המלך היה גדול כל כך שהיה צריך לישא אותו בעגלה: כבול ושיחין ומגדל צבעיין. שמותן של ג' עיירות: דלא היו מקבלין. לעובר ושב כלו' לאורחים: תחלוסייא. מין כרישי"ן וגדל הרבה במהרה: גופנא. שם מקום: פלגם. פרונד"א בלע"ז:

סידות

זכריה יא
דברים לב
איכה ג
תהלים ס
משלי יז

עיין גיטין נח ע"א
תענית לא ע"א
יומא לט ע"ב
גיטין מ ע"א
ברכות מד ע"א

גליון הש"ס

בפי' בשבת וכן הוא לקדיא באיכה רבתי שם ופי' ק"ע:

8 6

שנויי נוסחאות (סו"ו) כזובה אתין טעינון בד"ו כוזבה אתון טעינין. (סו"י) כרוכה עליו בד"ו כריכתו ע"י. (סו"א) דקטלי בד"ו דקטליה. קטלי בד"ו קטליה. (סו"א) וקרא עליו בד"ו וקרא עלוי. (סופ"ו) קריבה בד"ו קרובה. (סו"ב) שגרמו בד"ו שנגרמו (סו"ט) בוליוטי בד"ו בולווטי. (סו"ל) חמין בד"ו חמיי. (סו"א) ארכינטם בד"ו ארכונטס. (סו"ג) והוה כתוב בד"ו והוה כתיב. (סו"ד) ואמרין בד"ו ואמרון. מעול בד"ו מיעול. (סו"ה) יומיי בד"ו יומוי. נפקין בד"ו נפקון. (סו"א) יסעיד בד"ו יסעוד. (סו"ה) דמרקיע בד"ו דמרקיע. ערובות בד"ו ערובת. (סו"ז) וכלהם חרב בד"ו וכולהם חרבו. (סו"ד) נקבה בד"ו נוקבה. (סו"ו) חנויות בד"ו חנויות. (סו"ו) חניות בד"ו חנויות.

עמודי ירושלים

אם תאמר שהיא קרובה לים והלא רחוקה מן הים ארבעים מיל. עי' תבואות הארץ פ"נ שכתב שהוא ט"ס וצ"ל ארבעה מיל יע"ש: וי"א שהיו משחקין בכדור. עי' בקס"ע שהביא חד פי' שהיו מבלים ימיהם בהם ולא עסקו בתורה ולפ"ז נדחה הוכחת הב"י (בא"ח סי' ש"ח) שהביא פלוגתא אם מותר לשחוק בכדור בשבת. וכתב ומיהו בירושלמי (פ"ב דתענית) מצאתי טור שמעון למה חרב י"א מפני הזנות וי"א שהיו משחקין בכדור עכ"ל. ולפי פי' הקס"ע לא מוכח מידי אך בגליון הש"ס כתב דכן איתא להדיא באיכה רבתא שהיו משחקין בכדור בשבת וא"ש דברי הב"י:

עמודי ירושלים תנינא

טור שמעון כו' למה חרב. הרוקח סימן נ"ה העתיק מפני שמשחקין בכדור ובטלין מן התורה:

חדושי הרמ"ש (סומ"ח) קטמום וכו' נ"ל השימום (וכן פי' גם בערוך השלם ע' סימום). פי' מס שהיה מס של שלש כערים כ"כ מרובה עד שהיה עולה בעגלה:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

שידות. עגלות והיו עשויות משל מתכות ולא היה בו שום עץ: שידה. כזו לא נמצאת בימינו אפי' אחת וי"ג שירה והוא מין משי וגירסתינו נראה עיקר: של זכריה. שהרגוהו שרי יהודה במצות המלך יואש כשהשתחוו ליואש ועשאוהו אלוה: ופריך ולא נהגו בדמו וכו'. בתמיה כיון שהרגוהו במקדש איך לא חששו לכסותו לטהר המקדש או לנהוג בו כדם צבי ואיל: ומשני אלא כל כך למה נשאר שם להעלות חמה ומאת ה' היתה שיבוא נבוזראדן וינקום נקמתו: על צחיח הסלע. על חלקת האבן שלא יבלע הארץ: תוסס. מבעבע: תליין בגרדון. מיני יסורין ונגידא: גרדון. הוא מקום המשפט: הואיל והקב"ה רוצה לתבוע דמו. נגלה לו על כרחנו: נזף בי'. גער נבוזראדן בדם זכריה: א"ל מה את. רוצה לאבד כל אומתך בשבילך: קלתותי'. הם התאים שהיו סביב למקדש: והלכו להן אצל ישמעאלים. שחשבו שירחמו עליהם שהם קרוביהם: דאנן לחיי. שאכתנו למאי': וכיון שהיה אחד מהן מתיר הנוד ונתנו לתוך פיו הי' הרוח יוצא ונכנס בבטנו וחנקו: מטול רב. משא גדולה היתה בערבייא והם הישמעאלים: מי. שהיו נתונים ביער הלבנון והוא בית המקדש עתה בערב ילינו: אלא. כמו אלה וה"ק וכי אלה אורח בני דודים כאשר עשו בני ישמעאל לישראל: ישמעאל. כשהיה צמא במדבר וכי לא הזמין לו ה' מים וכל זה בזכות אברהם כן היה להם לעשות לבניו: לא מן טיבותכון. לא לקבל טובה מכם באו אלא מפני חרב האויב והיה לכם לרחם עליהם ולהצילם עד כי יעבור הזעם: שלא רצו לשמר את שמיטיהם. והיתה עיניהם צרה שלא לעזוב הפירות והתבואו' להעניים כדכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך לכך נענשו א"כ יש לכם ללמד שאין לעזבם וליתן להם די מחסורם בעברם עליכם והי"מ דחק מאוד ע"ש: כי ראו בארון ה'. ויך בעם שבעים איש חמשים אלף איש: ואלו. שמתו מאנשי בית שמש היו מן הדרום בלד אחד מן העיר אשר בא דרך שם הארון לא וחשוב כמה היו אנשי בית שמש כולן: ה"ג וכדון אין את וכו'. וה"פ ועכשיו אם אתה ממלא בקנים כמספר המתים לא תכילם המקום ההוא שהיו עומדים שם האנשים: מה חציפה היא ארץ ישראל. כלומר מה אמלה כחה שהיא עושה פירות עם שגפרית ומלח שרפה כל ארצה: מפני שמזבלין אותה. אפילו לתבואות אבל שאר ארצות אין מזבלין אותן אלא לירקות ולאילנות: מפני שהופכין את עפרה. ממטה למעלה שיהא המקום שלא בא עליה גפרית ומלח למעלה: עובדא. מעשה שהיה באחד דהוה עומד וזרע בבקעת ארבל ודחק ידו ביתד המחרישה והעמיקו ויצא אם מהעפר השרופה ושרפה הזרע: לא נראה עוף טס בא"י. שכולן גלו לבבל א"כ מפני שהיה שם גפרית ומלח ולא היו יכולים לטוף באויר ההוא: בהמה. בגימטרי' נ"ב: גלו עם ישראל. להיות להם לפרנסה: סיבוטה

ניטין נ ע"ב · ספרי האזינו פי' שכב · ירושלמי מגילה פ"א הלכה א · שבת קמה ע"ב סוף פתיחתא דאיכה רבתי ועי' פסחים פז ע"ב

תורה אור

שדות של מתכת היו בשיחין אמר ר' ינאי שידה לא
היתה בימינו. רבי זעירה בשם רב חונא אומר היא
היתה קטנה שבמשמרות והיא היתה מוציאה
שמונים וחמשה אלף פירחי כהונה *אמר רבי
יוחנן שמונים אלף פירחי כהונה נהרגו על דמו
של זכריה. רבי יודן שאל לרבי אחא איכן הרגו
את זכריה בעזרת הנשים או בעזרת ישראל אמר
לו לא בעזרת ישראל ולא בעזרת הנשים אלא
בעזרת הכהנים. ולא נהגו בדמו לא כדם האיל
(ויקרא יז) ולא כדם הצבי תמן כתיב °ושפך את דמו וכסהו
(יחזקאל כד) בעפר ברם הכא °כי דמה בתוכה היה על צחיח
סלע שמתהו. כל כך למה להעלות חימה ולנקם נקם
נתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות. שבע
עבירות עברו ישראל באותו היום הרגו כהן ונביא
ודיין ושפכו דם נקי וטימאו את העזרה ושבת ויום
הכיפורים היה. וכיון שעלה נבוזראדן לכאן ראה
את הדם תוסס אמר להן. מה טיבו של זה אמרו לו
דם פרים וכבשים ואילים שהיינו מקריבין על גבי
המזבח מיד הביא פרים ואילים וכבשים ושחטן עליו ועדיין הדם תוסס וכיון שלא
הודו לו תלו תליין בגרדון אמרו הואיל והקב"ה רוצה לתבוע דמו מידינו. אמרו
לו דם כהן ונביא ודיין הוא שהיה מתנבא עלינו כל מה שאתה עושה לנו ועמדנו עליו
והרגנוהו מיד הביא שמונים אלף פירחי כהונה ושחטן עליו ואדיין הדם תוסס.
בההוא שעתא נזף ביה א"ל מה את בעי נובד כל אומתך עלך. מיד נתמלא הקב"ה
רחמים ואמר מה אם זה שהוא בשר ודם ואכזרי נתמלא רחמים על בני אני שכתוב
(דברים ד) בי °כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבתיך
על אחת כמה וכמה מיד רמז לדם ונבלע במקומו. אמר רבי יוחנן שמונים
אלף פירחי כהונה ברחו להם לתוך קלתותים של בית המקדש וכולהם נשרפו.
(זכריה ג) ומכולם לא נשתייר אלא יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול שנאמר °הלא זה אוד
מצל מאש. א"ר יוחנן שמונים אלף פירחי כהונה תוך חיילותיו של נבוכדנצר
*והלכו להן אצל ישמעאלים אמרון לון הבו לן נישתי דאנן צחיי הביאו לפניהן
מיני מלוחים ונודות נפוחות אמרון לון אכלון ואתון שתיי וכיון דהוה חד מינהון
שרי זיקא ויהיב ליה גו פומיה הוה רוחא נפק והוה חנק ליה. הדא הוא דכתיב
(ישעיה כא) °משא בערב מטול רב בערבייה ביער בערב תלינו מי נתונים ביער הלבנון
בערב תלינו אלא ארחות דדנים כן ארחהון דבני דודיא עבדין ישמעאל שצמא
(שם) לא °לקראת צמא התיו מים. °ויפקח אלהים את עיניה ותרא באר מים לא מן
(בראשית כא) טיבותכון אתון לגביכון כי מפני הרבות נדדו מפני הרב נטושה שלא רצו
(שמות כג) לשמר את שמיטיהם כמה דאת אמר °והשביעית תשמטנה ונטשתה. ומפני
(נחמיה יג) קשת דרוכה שלא רצו לשמר שבתותיהם כמה דאת אמר °בימים ההמה ראיתי
ביהודה דורכים גתות בשבת. ומפני כובד מלחמה שלא רצו להלחם במלחמתה
(במדבר כא) של תורה כמה דאת אמר °על כן יאמר בספר מלחמת ה'. *אר"י מגבת ועד
אנטיפרים ששים רבוא עיירות היו הקטנה שבהן היא היתה בית שמש דכתיב
(ש"א ו) בה °ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' וגו' ואילו מרוח אחת היו אין את
מבצע לה קניי לא נסייה אמר רבי חנינה קפצה לה ארץ ישראל. אמר רבי
זעירה בוא וראה מה חציפה הוא ארץ ישראל שהיא עושה פירות מה היא עושה
פירות תרין אמורין חד אמר מפני שמזבלין אותה וחורנה אמר מפני שהופכין את
עפרה עובדא הוה בחד דהוה קאים זרע בהדא בקעת ארבל וכבש ידיה ונפק עפרה
יקידא ואוקיד זרעא. *תני רבי יוסי אומר חמישים ושתים שנה לא נראה עוף
(ירמיה ט) טס בארץ ישראל מה טעמא °מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו. *אמר רבי
חנינא קודם לארבעים שנה עד שלא גלו ישראל לבבל נטעו תמרים בבבל על ידי
שיהו להוטים אחר מתיקה שהיא מרגלת הלשון לתורה. א"ר חנינא בריה דר' אבהו
שבע מאות מיני דגים טהורים ושמונה מאות מיני חגבים טהורים ולעוף אין מספר
כולהם גלו עם ישראל לבבל וכשחזרו כולהם חזרו עמהן חוץ מן הדג הנקרא
שיבוטא

שידות. עגלות כמו תיבות: לא היתה בימינו. לא נראית בימינו שידה של מתכות כזו שהיתה בימיהם: תליין בגרדון. תלה אותן במסרקות של ברזל לגררן: קלתיתים. מחילות וחדרים טמונים: מטול רב. משא גדול של פורענויות על אלו ערביא: מגבת וכו'. גרים להא לקמן בפ"ק דמגילה ואלו מרוח אחת היו. של המקו' מגבת ועד אנטיפרס ועכשיו אם את מבצע לה לנטוע בה קנים כל כך לא יספיק לחזוק אותן מפני שקפצה ונתקמצה לה א"י: מפני שמזבלין אותה. הרבה יותר מדאי וגבה הקרקע ואותה אינה בקללה: מפני שהופכין את עפרה. מה שלמטה למעלה ואין שלמטה בכלל גפרית ואם וגו' וכהאי עובדא וכו' שרצה לזרוע מבלתי הסיכה ונפק עפרא יקודא ואוקיד זרעא: בהמה. בגימטרי' נ"ב: אחר מתיקה. לפי שמין מתיקה מרגלת את הלשון לתירה וכשיגלו לשם יהו עוסקין בתורה: סיבוטה

שירי קרבן

ושפכו דם נקי. וקשה היינו מה שהרגו כהן ונביא ודיין דאילו היה חייב מיתה לא היה עון בהריגתו אפילו כולו מתחדים וי"ל דהיה כזה חילול השם לשפוך דם נקי בעזרה ולהלך נקט באיכה רבתי עוד ותללו את השם וכתב הי"מ א"כ שמונה הוו ולפמ"ש ניחא ועי"ל לפעמים שנסרג חייב מיתה בידי שמים כדאמרינן הקב"ה מזמין לפונדק אחד אבל זה היה נקי מכל וכל:

שנויי נוסחאות (סו"א) שדות בד"ו שידות. (סו"ב) ולנקום במקרא לנקום. (סו"כ) תלו בד"ו ליתא. (סוכ"ט) כהונה תוך בד"ו כהונה ברחו להוך. (סו"מ) אר"י בד"ו אמר ר' יוחנן. (סומ"ד) הוא בד"ו היא. פירות מה בד"ו פירות מפני מה. (סומ"ו) ארבל בד"ו ארבל. (סו"נ) מרגלת הלשון בד"ו מרגלת את הלשון.

טוב ירושלים

וכשחזרו כולהם חזרו עמהן חוץ מן הדג הנקרא שבוטא. פי' הי"מ משום דטעם מוחו כטעם החזיר ולכן לא היה ראוי להיות בארץ הקדושה. ובמ"כ לא דק דהא חזירים נופייהו ישנם בא"י רק דישראל אסור לגדלם. וגם הא השיבוטא מותר לאכול מוחו אף שהוא כטעם החזיר כמ"ש בבבלי חולין ק"ט ב' (ושם מבורש דכל נופו הוא טעמו כחזיר) ולכל המעיין מבואר ביטול פירושו זה במ"כ. והק"ע פי' משום שאינו יכול לילך דרך ירידת המים. ואמנם לא מפיו אנו חיין שגמ' ערוכה היא בבבלי שבת קמ"ה ב' דהאי כיון דלא שריר סדרי' לא מצי קאים. עיי"ש רק דשם נאמר קולייס האספנין ואולי יהו כך דשיבוטא. ופלא על תרי גברי רברבי כמוהם שלא זכרו כלל גמ' ערוכה:

עין משפט נר מצוה

מא
א מיימו' פ"ה מתענית ה"ו טוש"ע או"ח סי' תקנא ס"א
מב
ב מיימוני שם טוש"ע שם ס"ג
מג
ג מיימוני שם הלכה ו טוש"ע שם סי' תקנ"ג ס"א
מד
ד מיימוני שם פ"ג הלכה ח טוש"ע שם סי' תקעה ס"ז ובסי' תקנא ס"ב
מה
ה טוש"ע שם בהג"ה
מו
ו טוש"ע סי' רמ"ט ס"ב
מז
ז מיימוני פ"י מאיסות הלכה יד טוש"ע שם סי' תקנא ס"ב
מח
ח טוש"ע שם בסי' ה
מט
ט טוש"ע שם בסי' ד
נ
י מיימוני פ"ה מתענית ה"ז טוש"ע שם
נא
כ טוש"ע שם סי' תקנא ס"ד

פני משה

שיבוטא. הוא קוליים האספנין הנזכר בשבת ולא חזר מפני שאין לו פדרס קשטי: קשטים. כמו קשתים המורים בקשת:

הלכה ז מתני' משנכנס אב ממעטין בשמחה. כדמפרש בגמרא בבנין של שמחה וכו': שבת. שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה אסורין מלספר ולכבס כל אותו שבוע עד שיעבור התענית: ובחמישי. כשהיו מקדשין על פי הראייה ואל ט"ב להיות בערב שבת מותרין לספר ולכבס בחמישי שלפני התענית מפני כבוד השבת:

גמ' אמר ר' יהושע בן לוי וכו'. גרים להא לעיל סוף פ"ק עד ואפילו כן לא קיימה וע"ש: הדא דאת אמר שאסור לכבס מרווח ומלבוש כמו מחוור ומלבים כלומר לכבס כדי ללבוש אבל מחוור ומתקנה לתקן ולהכין ללבוש אחר התענית מותר דכן אנן אמרין בתמיה דהדין קצרא שהכובס הזה אסור ליה מיעבד עיבידתא בשבוע זה והלא משום כדי חייו הוא עושה. מתניתא פליגי על רבי יונה. דקתני שבת וכו' ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת והרי זה הוא להכין ללבוש אחר התענית ואפילו הכי דוקא בחמישי מותר מפני כבוד השבת אבל לא בשאר ימי השבוע וקשיא לר' יונה: לתספורת הושבה. זה הא דקתני בחמישי הוא דמותרין לספר הוא דקתני אבל לכבס כדי ללבוש אחר התענית אף בשאר ימי שבוע מותר: תשעה באב שחל להיות בשבת שתי שבתות מותרות. שבוע שלפניו ושלאחריו שאין כאן שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו: לאחריו מהו. השתא שבוע שחל להיות ט"ב בתוכו קאי ולאחר התענית מהו: לאחריו אסור. ג"כ מלספר ולכבס דכל השבוע שט"ב אל בתוכו אסור: דרשה ר' חייא בר בא לציפוראי. להתיר לאחריו ולא קבלון עליהן: אמר ר' אימי לר' יוסי. וכי אין בן אחוי של ר' חייה הגדול והוא רב חלוק עליו על ר' חייה בר בא שמתיר א"ל בפירוש פליגי בהא ר' יוחנן ור"ל והדא להו כהאי דר"ל: מה עבד לה. ר"ש בן לקיש להא דרב: פתר לה. להא דרב שאומר לאחריו בתשעה באב שחל להיות בשבת דלא סבירא ליה להא דר' אחא בשם ר' אבהו דלעיל וטעמא שאם אין אתה אוסר מיהת לאחריו א"כ לא נהגו תקנת איסור בשנה זאת: ולית ש"מ כלום. לתשעה באב שחל באמצע השבוע לאסור לאחריו: הוה מכריז יפתחון ספריא. בליהם לספר ומאן דבעי מספרא יספר דכיון שיצא ט' באב הכל מותר: דרומאי. אנשי דרום: נוהגין חנה. מר"ח אב נוהגין איסור: ציפוראי נהגין חדשה. כל חודש אב נוהגין באיסור: טיבראי. אנשי טבריא מנהגין שבתה כדתנן במתני' וחזרו רבנן דטבריא להחמיר לנהוג כרבנן דציפורין: שבו התחילה הפורענות. שלפנותי ערב של תשיעי הציתו בו את האור ותני בתוספתא שלהי פ"ג כן: ביקש רבי לעקור:

גליון הש"ס

פ"ע דהא כתב בשבת ק"א לעיל דשתי שבתות מותרו', והוי ט"ס הוא ונ"ל כתב להיו' בע"ש דלאסור כל השבוע לפניו ולימא לאחריו כלל:

שיבוטא. ודגים היאך גלו ר' חונה בר יוסף אמר דרך התהום גלו ודרך התהום חזרו. א"ר יוחנן אשרי מי שהוא רואה במפלתה של תרמוד שהיא היתה שותפת בחרבן הבית ראשון ובחרבן הבית השני בחרבן ראשון העמידה שמונים אלף קשטים ובחרבן השני העמידה שמונת אלפים קשטים: ונחרשה העיר. חרש רופום שחיק עצמות את ההיכל:

הלכה ו מתני'

משנכנס אב ממעטין בשמחה שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רשב"ג אומר ישנה רבי יהודה מחייב בכפיית המיטה ולא הודו לו חכמים: גמ' אמר ריב"ל הדא דאת אמר בבניין של שמחה אבל אם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו אמר שמואל בכותלא דגניי. בי רבי בא בר כהן אמר קומי רבי יוסי רבי אחא בשם רבי יעקב בר אידי אסור לארס אשה בע"ש הדא דאת אמר שלא לעשות סעודת אירוסין הא לארס יארס. שמואל אמר אפי' בט"ב יארס שלא יקדמנו אחר. מחלפה שיטתיה דשמואל תמן הוא אמר מושיב יחידים ביתה במאזנים לעלות המה מהבל יחד והכא הוא אמר הכין אלא שלא יקדמנו אחר בתפלה. אפילו כן לא קיימה. א"ר יונה הדא דאת אמר מרוח ומלבוש ברם מרוח ומתקנה. כן אנן אמרינן הדין קצרה אסור ליה מיעבד עיבידתיה. מתני' פליגא על ר' יונה שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת רבי יונה בשם רב המנונא לתספורת הושבה. רבי בא בר כהן אמר קומי ר' יוסה רבי אחא בשם ר' אבהו ט' באב שחל להיות בשבת שתי שבתות מותרות לאחרין מהו רבי יוחנן אמר לאחריו אסור רשב"ל אמר לאחריו מותר דרשה רבי חייה בר בא לציפוראיי ולא קבלון עליהון. א"ר אימי לר' יסי ואין בן אחוי של ר' חייה הגדול חלוק עליו. א"ל בפירוש פליגין רבי יוחנן אמר לאחריו אסור רשב"ל אמר לאחריו מותר מה עבד לה רשב"ל פתר לה ט' באב שחל להיות בשבת ולית שמע מינה כלום. רבי יצחק בן אלעזר מן דהוה תשעה באב נפק הוה מכריז ופתחון ספרייא ומאן דבעי יספר כתיב והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה דרומאי נהגין חגה ציפוראי נהגין חדשה טיבריאי נהגי שבתה חזרין רבנן דטיבריא למינהוג כרבנן דציפורין. ר' ירמיה בשם רבי חייה בר בא בדין היה שיהו מתענין בעשירי שבו נשרף בית אלהינו ולמה בתשיעי שבו התחילה הפורענות ותני כן בשביעי נכנסו לתוכו בשמיני היו מקרקרין בו בתשיעי הציתו בו את האור ובעשירי נשרף. רבי יהושע בן לוי צִיים תשיעי ועשירי רבי אבון צִיים תשיעי ועשירי רבי לוי צִיים תשיעי ולילי עשירי. ר' בא בר זבדא בשם רבי חנינה ביקש רבי לעקור

קרבן העדה

שיבוטא. לפי שטעם מוחו כטעם החזיר לכן לא היה רלוי להיות בארץ הקדושה כ"כ הי"מ ול"נ לפי שאינו יכול לילך דרך עליית המים וכן נמלאו דגים במדינתינו שקורין (לאק"ס) שאינן יכולין לילך דרך ירידת המים: אשרי מי שהוא רואה וכו'. דכתיב ישמח צדיק כי חזה נקם: קשטי'. אגבי' נ"ל מזויני':

הלכה ו מתני' שבת שחל תשעה באב. שבוע שחל ט"ב להיות בתוכה: אסור לספר ולכבס. כל אותו שבוע עד שיעבור התענית: ובחמישי מותרין. כשהיו מקדשי' ע"פ הראיי' ואל תשעה באב להיות בע"ש מותרי' בחמישי שלפני התענית מפני כבוד השבת: שני תבשילין. ודוקא דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי אבל דבר הנאכל כמות שהוא חי אפילו בישלו מותר לאכול שני תבשילין: ישנה. בגמרא מפרש: בכפיי' המטה. שכופה המטה על פניה:

גמ' הדא דאת אמר. אמתני' דפ"ק קאי דתנן ממעטין בבנין ובשמחה וקאמר לא אמרן אלא בבנין של בית שמחה: אבל אם היה כותלו. של בית שמחה: גוהה. נוטה ליפול: כותלא דגנאי ביה. כותל ביתו שהוא ישן בו אבל כותל של בנין שמחה אף אם נוטה ליפול אסור לבנותו: שלא לעשות סעודת אירוסין. בע"ש: הא לארס. שלא סעודה מותר אפי' בע"ש: מושיב יחידים ביתה. מכאן שארבעים יום קוד' יצירת הולד בת קול יוצאת בת פלוני לפלוני: במאזנים לעלות המה מהבל יחד. דרשו בויקרא רבה עד שהן עסוקין הבל בתוך נשי אמן הם יחד שמעי' דמהם כבר יצאו הזיווגי': וכא הוא אומר הכין. וכאן הוא אומר דאיכא למיחש שמא יקדמנו אחר ויקחנה אלא שמא יקדמנו אחר בתפלה. דתפלה משנה הגזרה: אפילו כן לא קיימה. אם זכה בה ע"י תפלה אינה מתקיימת לו וימו' הוא או היא: מרוח ומלבוש. לכבס וללבוש: ברם. אבל לכבס ולתקן לאחר ט"ב שרי: ה"ג ר"ש אמר כן אנן אמרין וכו'. וה"פ רב ששת פליג ארבי יונה וסובר דאפילו לכבס ולתקן אסור שהרי אנן אומרים דהאי כובס אסור לו לעשות מלאכתו בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ש"מ דאפי' לתקן אסור: ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. לאתי אלימתא לכבס וללבוש מיד אלא כבוד השבת איכא אלא להניח ובחמישי הוא דמותרין אבל השבת כולה אסור וקשיא לר' יונה: לתספורת הושבה. הא דתנן במתני' בחמישי מותרין מפני התספורת הוא דנקט דדוקא בה' מותר וכבל השבוע אסור אבל לכבס ולהניח שרי: לאחריו מהו. כגון שחל ט"ב בג' בשבת אם מותר ביום ד' וה' שלאחריו בכיבוס ותספורת או לא: דרשה רחב"ב. לאנשי ציפורי כר"י דלאחריו אסור: ואין בן אחוי וכו'. וכי אין בן אחיו של ר"ח הגדול פליג אר"ח בר בא ויפה עשו אנשי ציפורי שלא קיבלו: מה עביד לה רשב"ל. למתני' דתנן שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה אסורין מלספר ומלכבס מדנקט סתמא משמע דאפילו לאחריו אסור: פתר לה. מפרש למתניתין כשחל ט"ב בשבת והלך כל השבת כולה אסורה: מן דהוה וכו' כשילא ט"ב היה מכריז: יפתחון ספרייא. אומנים יפתחו חנות שיבואו בני אדם לספר: חגה. מר"ח שנקרא חג כתמידו על עלמן באיסור כיבוס: חדשה. כל חדש אב נהגו באיסור כיבוס: שבתה. אין נוהגין איסור אלא בשבוע שחל ט"ב בתוכה: ותני כן. ותניא נמי הכי: בז' נכנסו. כמו"ש לגב"מ: מקרקרי'. רוקדים ומטפים בו: ולילי עשירי. שבלילה ההוא נשרף הבה"מ כולו: לעקור

מסורת הש"ס
תענית כו פ"ב
שם יד פ"ב (פ"ק כלים ופ"ג)
כי' פ"ק ים
תענית כט פ"ב
ירושלמי מגילה פ"א הלכה ד תענית כט פ"ב
יבמו' פ"ז הל"א מגילה ט פ"ב

מראה הפנים

הדא דאת אמר מחוור ומלבוש וכו'. ובבבלי דף כ"ט שלהי' דרב מתנן ורב ששת ד"ה מתקן פ"ל לכבס ולהניח ...ב ששת אמר אפי' לכבס ולהניח אסור וא"תוס רב מתנן ונכפו בפוסקים הלכתא כרב ששת:

שינויי נוסחאות (כו"פ) תרמוד בד"ו תרמור. (שו"ו) דגניי בי רבי בד"ו דגניי בית רבי. (שו"ג) אמר מושיב בד"ו אמר אלהים מושיב. (שו"ו) אמרינן בד"ו אמרין. (כ"ג) ופתחון בד"ו יפתחון. (שו"ט) דבעי יספר בד"ו דבעי יספרא יספר ונ"ל ספרא יספר. (שו"ג) נהגי בד"ו נהגין.

חדושי הרמ"ש (שו"ג) לתספורת הושבה. כ' בק"ע ולא ראיתי בש"ו כ' פ"ב נפה ה"ד תרים לתספורת היינו גם פי' שאסור לספר בכלל:

לעקור ט' באב ולא הניחו לו אמר לו רבי לעזר עמך הייתי ולא איתאמרת הכי אלא ביקש רבי לעקור ט' באב שחל להיות בשבת ולא הניחו לו אמר הואיל ונדחה ידחה אמרו לו ידחה למחר. וגזי ליה ההיא דתנינן תמן רבי יוחנן בן ברוקה אומר על שניהן הוא אומר °ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו וגו'. רבי לעזר בשם רבי חנינה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה א"ל רבי בא בר זבדא עמך הייתי ולא איתאמרת אלא א אם היתה תובעת להינשא הדין עמה וקרא עליהון °טובים השנים מן האחד. *מהו ישנה יחלף אין הוה יליף אכיל ליטרא דקופד ייכול פלגא אין הוה יליף שתי קסט דחמר ישתה פלגא אמר רבי יוחנן ובלבד עיקר סעודת תשעה באב אמר רב הושעיה ובלבד משש שעות ולמעלן. אמר רבי יוסי ב תרתיהון לקולא אכל סעודת תשעה באב משש שעות ולמטן אפילו עולה על שלחנו כסעודת שלמה מותר אכל סעודתו משש שעות ולמעלן אפילו עולה על שלחנו כסעודת שלמה בשעתו מותר. *תני ג ט' באב שחל להיות *ערב שבת וכן ערב ט' באב שחל להיות בשבת אפילו עולה על שולחנו כסעודת שלמה בשעתו מותר.. *רב ד מן דהוה אכל כל צורכיה הוה צבע פיסתיה בקיטמא ואמר זו היא עיקר סעודת ט' באב לקיים מה שנאמר °ויגרס בחצץ שני הכפישני באפר. יאות אמר רבי יהודה מה טעמון דרבנן. עשו כמי שמתו מוטל לפניו אינו לא כופה את מיטתו ולא ישן על גבי מיטה כפויה:

הלכה ז מתני' *אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים

לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בני ירושלם יוצאין בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין לו כל הכלים טעונין טבילה ובנות ירושלם יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרו' בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך ג במשפחה וכן הוא אומר °צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו' ביום חתונתו זו מתן תורה וביום שמחת לבו זה בניין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו: גמ' ניחא ביום הכיפורי' שהוא כפרה על ישראל בט"ו באב למה. *ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא שבו זמן קיצה יפה לעצים שכל עצים שהן נקצצין בו אינן עושין מאכולות כהיא *דתנינן תמן ה כל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. רב חייה בר אשי בשם רב *שבו התיר הושע בן אלה פריסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים. כהנא שאל לרב כל הדא טיבותא רבתא עבד וכתיב ביה °עליו עלה שלמנאסר מלך אשור אמר ליה על ידי ששמט את הקולר מצוארו ותלוי בצואר הרבים לא אמר כל עמא יסקון אלא מאן דבעי מיסוק יסוק. רב שמואל בר רבי יצחק ואמרין לה בשם ר' שמואל בר נחמן שבו

קרבן העדה

לעקור תשעה באב. קס"ד לגמרי רצה לעקרו דאין צרה ואין שלום דלו מתענין וא"כ אין בזה ביטול דברי ב"ד שתקנו לצום בט"ב שכך התנו בתחלה: ולא כך איתאמרת. שרצה לבטל ט' באב לגמרי אלא אותה שנה לחוד רצה לבטל מפני שחל בשבת: וגזי ליה. ובהיפך מעשה דהכא הוה ,הס דר"א טעה ושכח ורבי בא הזכירו דתנינן תמן. יבמות פ"ו: אלא היתה תובעת להינשא: כגון שבאת מחמת טענה ואומרת מי לא בעיא האי איתתא חוטרא לידה ומרא לקבורה הוא דכופין בעלה שאינו מוליד להוציא אבל אין כופין אותה לקיים פריה ורביה דלא מיפקדא: טובים שנים מן האחד. אילו לא שמעת גם אתה הייתי טועה בדבר עכשיו טובי לי שהזכרתני וכן בהיפך בדין האשה: מהו ישנה. דקאמר"ג: יחלף. ימעט: אין הוה וכו'. אם היה רגיל לאכול ליטרא בשר בסעודה יאכל חצי ליטרא ואם היה רגיל לשתות מדה של יין ישתה מחציתו: ובלבד עיקר סעודת תשעה באב. והיינו סעוד' שמפסיק בה הוא דישנה: ובלבד משש שעות ולמעלן. דהיינו לאחר חצות הוא דישנה אבל קודם חצות לא: תרתיהון לקולא. דוקא לאחר חצות ובסעודה שמפסיק בה אבל בחדא מינייהו א"ל לשנות וכן לת"ק מותר לאכול שני תבשילין: משש שעות ולמטן. היינו קודם חצות: אבל סעודתו של כל יום. ודעתו לאכול עוד אחריה: כסעודת שלמה בשעתו. בשעה שהיה בתוקפו שהיתה סעודתו ששים כור סולת וגומ': רב לאחר שאכל כל צרכו היה טובל פרוסת לחם באפר ואמר זו היא עיקר סעודת תשעה באב: ופריך יאות אר"י. שפיר קאר"י ומ"ט דרבנן דפליגי עליה: ומשני עשו חכמים לאבילו' דתשעה באב כאונן שמתו מוטל לפניו שפטור מכפיית המטה וישן על מטה שאינה כפויה:

הלכה ז מתני' כט"ו באב.

בגמרא מפרש טעמא: שאולי'. שכולן שואלים אפילו עשירות שלא לבייש את מי שאין לו: יוצאות וחולות. כמו אז תשמח בתולה במחול: במלך שלמה. הקב"ה שהשלום שלו: אמו. כנסת ישראל: זה מ"ת. ביה"כ שבו נתנו לוחות אחרונות: זה בנין בה"מ. שנתחנך ביה"כ: גמ' ופריך ניחא יוה"כ. שהוא י"ט לישראל מפני שהוא יום סליח' וכפרה אלא בט"ו באב למה שמחו: שבו זמן. לקצץ עצים למזבח ומשם ואילך תשש כח החמה ואין העצים יבשים לפיכך לא היו כורתין משם ואילך עצים למערכה והיו שמחים לגמר' של מלוה: אינן עושין מאכולת. מה שאין כן העצים שנקללין אחר כך: מאכולת. תולעים: כההיא דתנינן תמן. פ"ב דמדות: פרוסדיות. שומרים שהושיב ירבעם שלא יעלו ישראל לרגל: כל. הטוב הזה עשה הושע בן אלה למה גלה אותו שלמנאסר: על ידי ששמט את הקולר וכו'. שלא נוה שיעלו לרגל אלא אמר מי שירצה יעלה: שבו

פני משה

לעקור ט' באב וכו'. גרסינן להא לקמן ביבמות סוף פ"ו על האי דמייתי לקמן: עמך הייתי. כשאמר ר' חנינא: וגזי לי. זוג ליה. נ"ל כלומר ודומה לזה כההיא דתנינן תמן ר' יוחנן בן ברוקה אומר על שניהן וכו' ואף האשה מצווה על פ"ו: ולא איתאמרת. הכי אלא אם היתה תובעת להינשא ובאה בטענה בעינא חוטרא לידה ומרה לקבורה דאז הדין עמה: טובים השנים. שהייתי טועה בדבר עכשיו טוב לי שהעמדתני על האמת:

הלכה ח מתני' ערב תשעה באב לא

יאכל אדם שני תבשילין. המתבשלין בשתי קדירות כגון בשר ודגים וכיוצא בהן. לא יאכל בשר ולא ישתה יין וכל זה דווקא משש שעות ולמעלה ובסעודה המפסקת שאין דעתו לאכול אחריה סעודה קבע אבל קודם לכן אפילו הוא מפסיק בה. או בסעודה שאינה מפסקת אפי' לאחר חצי היום שרי: ישנה. אם היה רגיל בשני תבשילין יאכל תבשיל אחד היה רגיל בשתי כוסות של יין ישתה כוס אחד וכיוצא בזה ואין הלכה כרשב"ג: בכפיית המטה. שכופה המטה על פניה ולא ישכב אלא ע"ג הקרקע ואין הלכה כר"י שלא הודו לו חכמים:

גמ' מהו ישנה יחלף. ממה שהוא רגיל אם היה רגיל לאכול ליטרא בשר יאכל פלגא: קסט דחמר. מדה יין ישתה פלגא: ובלבד עיקר סעודת תשעה באב. שהיא סעודה המפסקת: תרתיהון לקולא. כדפרישית במתני' וכדמפרש ואזיל אכל וכו' ולמטן כלומר מקודם: הוה צבע. טבל חתיכתו באפר: יאות אמר רבי יהודה. מחמת אבילות ומאי טעמא דרבנן עשו אותו כמי שמתו מוטל לפניו ואונן אינו חייב בכפיית המטה עד שיחול עליו אבילות:

הלכה ט מתני' אמר רשב"ג לא היו ימים

טובים לישראל. בשמחה ומחולות כט"ו באב כדמפרש בגמרא שבו כלו מתי מדבר ובטלו השומרים שהושיב ירבעם בן נבט למניע ישראל לעלות לרגל לירושלים ובו ניתנו הרוגי ביתר לקבורה ובו היו פוסקים מלכרות עצים למערכה לפי שמאז תש כחה של חמה מלייבש העצים ושמא יהיה בהן תולעת מחמת לחיתן ופסולין למערכה והוא ג"כ יום שהותר שבט בנימין לבא בקהל וכן הותרו שבטים לבא זה בזה. וביום הכפורים שבו ניתנו לוחות אחרונות ויום מחילה וסליחה: בכלי לבן שאולין. אפי' עשירות היו שואלין זה מזו שלא לבייש את מי שאין לה: כל הכלים טעונין טבילה. קודם שילבשו לפי שאין כל אחת בקיאה בחברתה ושמא נדה היתה: יוצאת וחולות בכרמים. על דרך אז תשמח בתולה במחול: למלך שלמה. הקב"ה שהשלום שלו: ביום חתונתו זו מתן תורה. ביוה"כ שניתנו לוחות אחרונות: זה בנין בית המקדש. שנתחנך בית המקדש והיה יום הכיפורים מימי החינוך:

גמ' ניחא ביום הכפורים. שמחת יו"ט שהוא יום כפרה על ישראל אלא בט"ו באב למה: שבו זמן קיצה וכו'. זהו יום האחרון שיפה לקציצת עצים למערכה כהדא דתנינן תמן בפ"ב דמדות: פרוסדיות. שומרים: כל הדא טיבותא רבתא עביד הושע בן אלה וכתיב ביה עליו עלה: מאן דבעי מיסוק יסוק. ולא גזר ואמר כל עמא יסקון לירושלים: מקרא

עין משפט נר מצוה

נב
א מיימוני פס"ו מאיסורי ביאה הל"י טוש"ע אה"ע סי' קנד ס"ו

נג
ב מיימו' פ"ה מתעניות הל"ת טוש"ע או"ח סי' תקנב ס"א

נד
ג מיימוני שם טוש"ע שם סי' תקנב סעי' טז' סי' תקנד סעי' יט

נה
ד טוש"ע שם סי' תקנב ס"ו בהג"ה

נו
ה מיימוני פ"ו מאיסורי מזבח הלכה ב

שירי קרבן

עשו כמי שמתו מוטל לפניו. כתב הרי"ף בפרקין אר"י אמר שמואל לא הודו לו חכמים עשאוהו כמי שמתו מוטל לפניו דאינו נוהג אבילות ואינו חייב בכפיית המטה כתב הר"ן שפירא דברים הללו אינן לא בגמרא ולא בשום פוסק וטעות מבואר הוא וכ"ל שמן אמר שמואל עד כפיית המטה הגה"ה ואותו המגי"ה שמו שמואל וכו' וע"מ צריך להגי"ה שכי אמר שמואל לא הודו לו חכמים אף על גב דעשאוהו כמי שמתו מוטל לפניו ונוהג אבילות ואינו חייב בכפיית המטה וכמ"ש הר"ן. והא דאמר עשאוהו כמי שמתו מוטל לפניו היינו כדברי ר"י בר אילעי וכו' והאי הגה"ה קאי אמתניתין דאמר לא הודו לו חכמים ואח"כ נ"ל אר"י אמר וכו' ע"כ ודבריו תמוהים איך הגיה מדעתו והדבר מפורש כאן ודברי הרי"ף מבוררים דה"ק לכך לא הודו לו חכמים לפי שעשאו כמת מוטל לפניו וכו' ול"ע בטו"ד סימן תמ"א: שהיה

שנויי נוסחאות (סו"ה) ליה כד"ו לי. (סי"ד) בקיטמא בשרי"ל גו קיט"א. (סו"ז) עשו כמי כד"ו עשו אותו כמי. (סומ"ו) פריסדיות כדו" פרוסדיות. (סומ"ט) ותלוי כד"ו ותלייו. (סו"ת) רב שמואל בר רבי כד"ו רבי שמואל בר רב.

עמודי ירושלים

רב מן דהוי אכיל כל צורכיה כו'. עי' ביותסין (אות ר') שהביא שם שעבר מילי דחסידותא של רב וחשיב בהדייהו דלא אכל בסעודת הרשות ותמה שם בהג"ה דהא זה מוטל על כל ת"ח וע"כ הכנים התחיו מה דאיתא במדרש איכה שהיה אוכל פיסתיה בקיטמא. והנה נראה שפי' שרב היה עושה כן בכל יום. וכ"כ הסה"ד (ח"ב אות א') בביאור דבריו. אולם מדברי הירושלמי כאן לא נראה כן דאמר זהו עיקר סעודת ט"ב. מבואר שבטע"ב לבד היה עושה כן. ובאמת עיקר קושיתו בהקשה דהא סעודת הרשות מוטל על כל ת"ח להזהר א"כ תקשה נ"כ ממה דהשיב שם שאכל ג' סעודות וגם שלא הלך בקומה זקופה ובגילוי הראש בזה בודאי מוטל על כל ת"ח ועכנ"ל דעיקר הרבותא שהוא היה נזהר בהם מאד שלא היה פעם א' שלא עשה כן ובפרט בסעודת הרשות בשוין ולא בבת ת"ח לע"ז: אינו רק מדרך המוסר וכמ"ש הר"מ (פ"ה מה' דעות) והנה העשר מ' דחסידותא של רב שמה נ"כ מובאים בשו"ת הגאונים הנקראים שערי תשובה (סי' קע"ח) והחסר שם מדה ד'. ורציתי לחכם א' שחתר לדעת מה הוא ותמהני שלא ראה ביוחסין שהוא היה מכוון לבו בתפלה ע"ש:

"שבו הותרו שבטים לבוא זה בזה דכתיב °ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה אחר כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בנ"י וכתיב °וכל בת ירשת נחלה ממטות בנ"י וגו'. וכי איפשר לבת לירש שני מטות תיפתר שהיה אביה משבט אחר ואמה משבט אחר. ורבנן אמרי שבו הותר שבטו של בנימין לבוא בקהל דכתיב °ארור נתן אשה לבנימן מקרא קראו וקירבוהו *מקרא קראו וריחקוהו. מקרא קראו וקירבוהו °אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי מקרא קראו וריחקוהו °גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו ואדיין לא נולד בנימן. ר' אבון אומר שבו בטל החפר. *וא"ר לוי בכל ערב ט"ב היה משה מוציא כרוז בכל המחנה ואומר צאו לחפר צאו לחפר והיו יוצאין וחופרין להן קברות ויישינים ובשחר היו עומדין ומוצאין עצמן חסירים ט"ו אלף ופרוטרוט ובשנ' האחרונ' עשו כן ועמדו ומצאו עצמן שלימים. אמרו דילמא דטעינן בחושבנה וכן בי' ובי"א ובי"ב ובי"ג ובי"ד ובט"ו כיון דאשלם זיהרא אמרו דומה שביטל הקב"ה אותה הגזירה קשה מעלינו ועמדו ועשו יו"ט: כל הכלים טעונין טבילה: ובנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים. ר' ינאי בי ר' ישמעאל אמר ואפי' נתונים בתיבה נתונים בתיבה ואת אמר הכן. מתוך שאת עושה כן הוא משאילן: ומה היו אומרת שא נא עיניך בחור וראה מה את בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה וכו'. *היתה בתו של מלך שואלת מבתו של כ"ג בתו של כ"ג שואל' מבתו של מלך הכאורות היו אומרות אל תתן עיניך בנוי והנאות היו אומרות תן עיניך במשפחה. וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו זו מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן:

הדרן עלך פרק בשלשה פרקים
וסליקא לה מסכת תענית

קרבן העדה

שבו הותרו שבטים. ליקח נשים זה מזה (וקים להו דבט"ו באב כלה הדור ההוא וכן נ"ל לכל האמוראים דהכי קים להו) דכתי' גבי בנות צלפחד זה הדבר וכו' דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה של בנות צלפחד: דכתי' ולא תסוב וכו'. מהאי קרא שמעינן תורה אור איסורא: וכי אפשר לבת שתירש שתי מטות דממטות מיותר דממאן תירש כי אם ממטו' בני ישראל: ואמה משבט אחר. ובת זו ירשה אביה ואבי אמה. וה"ג מקרא קראו ורחקוהו אפרים ומנשה וגו' ומקרא קראו וקרבוהו גוי וקהל גוים וכו'. וה"פ שמתחלה רחקוהו שסברו לכך אמר יעקב שאפרים ומנשה יהיו כשני שבטי' שידע שיבוא זמן שימחה אחד מהשבטים ויהיו אפרים ומנשה במקומו ואח"כ קרבוהו שידעו שאף שלא ימחה שבט יהיה לו עוד ג' שבטים הרי שהבטיחו הקב"ה על ג' שבטים ל"א ידעו שצריך שיהיו י"ב שבטים בעולם אך סברו שבזולת בנימן אפשר שימלאו אפרים ומנשה המספר אך מגוי וקהל גוים דרשו שבודאי שבט בנימין לא יגרע בשביל זה שהרי בהבטחה היא הבטיח על בנימן י"מ והראשון נ"ל: שבו בטל החפר. כדמפרש בסמוך: בכל המחנה. ישראל במדבר: ובשנה האחרונה עשו כן. בלא כרוז: אמרו דלמא. טעו בחשבון: כיון דאשלים זיהרא. כיון שנתמלא הירח: ואפי' נתונים בתיבה. הכלים היו צריכין טבילה: ופריך נתונים בתיבה. ואין אדם לובשן ואת אמרת כן שטעונין טבילה מאי טעמו: ומשני מתוך שאת עושה כן. ומצריכו לטבול כל הכלים הוא משאילן: מבתו של כה"ג. היא קרובה וסמוכה למלכות: הכאורות. כמו כעורות: אל תתן עיניך בנוי. אלא באשה שתמלא חן בעיניך מחמת מעשיה: תן עיניך במשפחה. כלו' היופי הוא לבנות מחמת שאביהן עשירים כדתנן בנדרים בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן הרי היפות מסתמא בנות עשירים הן:

הדרן עלך פרק בשלשה פרקים וסליקא לה מס' תענית

פני משה

נוקרא קראו וכו'. טעות דמוכח בהעתקה יש כאן וכצ"ל מקרא קראו ורחקוהו אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ומקרא קראו וקרבוהו גוי וקהל גוים יהיה ממך וגו' ועדיין לא נולד בנימין וכן הוא בב"ר פ' פ"ב כלומר שבתחלה דרשו כל המקרא גוי וקהל גוים על אפרים ומנשה לפי שאמר יעקב ליוסף אל שדי וגו' ועתה שני בניך וגו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון וגו' והיו סבורין שכך אמר לו מה שאמר לי אל שדי גוי וקהל גוים ולומר שגוי אחד ממך עתיד להחלק לקהל גוים זה יהיה לך ועתה שני בניך וגו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי והם יחשבו לשני שבטים בין לנחלה ובין לשהן יקראו קהל כל אחד ואחד לשבט בפ"ע ולכל דבר והשתא י"ב שבטים איכא מלבד בנימין ירחקוהו ולבסוף קראו המקרא ודקדקו בו והבינו דהא דכתיב גוי וקהל גוים לא קאי הכל על אפרים ומנשה בלבד אלא דגוי קאי על בנימין וקהל גוים על אפרים ומנשה שהרי עדיין לא נולד בנימין כשאמר לו הקב"ה זה ואם כן ע"כ בנימין הוא ממנין השבטים וקרבוהו ומה שנאמר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי היינו לענין נחלה בלבד אבל לא לענין שכל אחד ואחד יקראו קהל בפ"ע לכל דבר: שבו בטל החפר. לדור המדבר וכדמסיק ואזיל שבכל ערב ט"ב היה משה מצוה להוציא כרוז במחנה לצאו לחפור קבר לפי שבכל ט' באב מתו אלו שנגזר עליהם יכל אחד ואחד לא מת עד שהוא בן ס' שנה: חמשה עשר אלף ופרוטרט. יותר כפי החשבון של ל"ח שנה שנגזר עליהם לפי שבשנה השנית נגזרה הגזירה ובין הכל נשתהו במדבר מ' שנה: ובשנה האחרונה עשו כן וכו'. שילאו להפור אע"פ שלא שמעו הכרוז יוצא לפי שכך היו מורגלים ועמדו כולם ומצאו עצמן שלמים ואמרו דילמא דטעינן בחושבנא של החודש ועשו כן בעשרה וכו' כיון שראו שנשלם אור הירח והוא ט"ו בחודש הבינו שבטלה הגזירה ועמדו ועשו אותו י"ט: כל הכלים וכו'. ואפי' נתונים בתיבה. ולא נשתמשו בהן מהרבה זמן טעונין טבילה ומתמה ש"ס נתונים בתיבה הן ואת אמר הכין שטעונין טבילה והלא לא נשתמשו בהן מזמן הרבה: מתוך שאתה עושה כן. להצריכם טבילה היא משאילן ומפני שלפעמים מתעצלת היא להטביל אותן ומניחן כך בהתיבה שחושבת כשאני ארצה ללובשן אני מטבילן ועכשיו שיודעת שחבירתה תטביל אותן מפני הספק שמא היתה חברתי נדה כשלבשה אותן היא משאלת אותה ברצון טוב: היתה בתו של מלך וכו'. לפי שכל אחת ואחת היתה מהזרת להשאיל מן החשובה ממנה כשאפשר לה וכדי להתנאות במלבושים ואלו שאי אפשר להן להדר אחר החשובות ביותר היו מחליפות זו עם זו ושלא לבייש האחרות עשו דרך השאלה: והנאות היו אומרות תן עיניך במשפחה. לפי שלא רצו להתפאר ביופין והיה ג"כ הרבה יפפיות לפיכך אומרות תן עיניך במשפחה החשובה: וכן הוא אומר לאינה משמע שיולאו' במחול ובשמחה לזכרון מה שנעשה בו ביום מתן תורה ובנין בית המקדש בחינוכו שיבנה במהרה בימינו אמן:

הדרן עלך בשלשה פרקים ובולא מסכתא דתענית ברחמי שמיא.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ב"ר פפ"ב

פתיחת איכה רבתי

תענית לא ע"א

ציון ירושלים

*שבו הותרו שבטים לבא זה בזה עשו"ת תשב"ץ ח"ג ס' שכ"ב מ"ש בזה על דברת הרמב"ן פ' מסעי בפסוק ולא תסוב נחלה ממטה למטה והוא הביא דברי הש"ס בב"ב דף קט"ז והוא תמוה שביותר הי' לו להביא אותו מאמר בב"ב דף קי"ב שרמז הרמב"ן ז"ל שבאותו הדור היו בעל ירושת בבעל ולכך לא נהג לדורות וע' כאן בירושלמי ואני הארכתי בזה בחדושי על התורה והבי"מ:

מראה הפנים

שבו הותרו שבטים לבא זה בזה. והתם בדף ל' גרים נמי יום שהותרו שבטים לבא זה בזה. וכתבו התוס' פירוש דהיינו יום טוב. כוונתם משום דלכתחיה קאמר התם רב יוסף אמר רב נחמן יום שהותר שבט בנימין לבא בקהל ודקאמר נמי הכא לקמיה. ושלא תטעה לומר דהני אמוראי פליגי דמר מפרש טעמא משום זה ומר קאמר משום זה הלכך כתבו התוס' דלא היא אלא דכ"ע סבירא להו דבכבר קדם קביעות יו"ט ביום זה מטעמא שבו הותרו שבטים לבוא זה בזה מקודם שהותר שבט בנימין לבא בקהל תדע דאי לאו שבכבר הותרו השבטים בזה היאך תמלא שהותר שבט בנימין הרי לא היה להם אשה אלא משאר השבטים וזהו שכתבו דהיינו יו"ט לומר שזהו עיקר הטעם שעשו בו יו"ט מקדם מפני שהותרו שבטים לבוא זה בזה וזה היה יכול להיות בדור שאחר דור המדבר ושנכנסו לארץ וכדקאמר התם מאי דרוש זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה וא"כ מכבר הוקבע יום זה ליו"ט ורב יוסף דהתם ורבנן דהכא דאמרי שלאח"כ בזמן פילגש בגבעה הותר שבט בנימין לבא בקהל ג"כ ביום זה וכדקאמר נמי הכא לקמן דסבירא להו שמדור המדבר היה יום זה להם ליו"ט ואין עיקר הטעם מפני שבו הותרו השבטים ומיהו אפשר לומר דמודים בזה שזה הוא עיקר הטעם לפי טעם שבו כלו מתי מדבר לא שייך אלא לאותו הדור בלבד אבל יום שהותרו בו השבטים לבוא זה בזה הוא לדורות ולכל ישראל ולכ"ע היינו הטעם עיקר של היום טוב:

ואפילו נתונים בתיבה וכו'. הר"ן ז"ל כתב על מה שפירש"י ז"ל כל הכלים טעונין טבילה קודם שילבשום לפי שאין כל אחת בקיאה בחברתה ושמא נדה היתה וכתב על זה אבל מן הירושלמי למדנו דה"ק בכל הכלים הטעונים חכמים טבילה באותו יום ואפי' מונחים בקופסא כדי שיאלום לטבילה ומתוך כך ישאילו אותם זה לזה שבכך אמרו שם וכל הכלים טעונים טבילה ר' ינאי וכו' מתוך שהיא עושה כן מטבילן ומתוך שהיא עושה כן משאילן. הוא ז"ל פי' לפי הגי' שהיה לפניו. מתוך שהיא עושה כן מטבילין. ואין זה לפנינו אלא מה; שאתה עושה כן הוא משאילן. ואף לפי גירסתו אין זה סותר לטעמא דטבילה שכתב רש"י וכמו שהסברתי בפנים שמתוך שהיא יודעת שחברתה תטביל אותן משאלת היא לה ותגלגל היא מהטורחת של הטבילה א"כ מתוך כך שאין הן לטבילה ומתוך כך היא משאילן: בתו של כהן גדול שואלת מבתו של מלך והתם גרים בת מלך שואלת מבת כהן גדול ובת כה"ג מבת סגן וכו' וכן כולם כל אחת ואחת מהפחותה ממנה. והאי ש"ס ס"ל דמסתברא בכל אחת שואלת מהחשובה ממנה להתנאות בהן וא"כ בתו של מלך וכל כה"ג אין להן אלא שישאילו זו מזו:

שירי קרבן

שהיה אביה וכו'. כתב הי"מ ומייתי ליה הכא דמשום הכי שמתו דלאשה כזו שירשה משתי מטות היתה צריכה להנשא לאיש שהוא משתי מטות כמותה וכו' ע"כ ותימא ומה תועלת לאיש כזה שהרי משפחת אב קרויה משפחה והנחלה נגרע ממטה האם לכן נ"ל דמייתי ליה הכא דמטעם זה היו אסורים להנשא לאיש שהוא משבט אחר כדי שלא יבא על ידי בניהם הסבת נחלה:

הנאות היו אומרות וכו' בי"מ כתב דה"ג הנאות אומרות תן עיניך בנוי והמיוחסות אומרות תן עיניך במשפחה והכעורות אומרות קחו מקחכם לשם שמים וכ"ה בבבלי מיהו דוחק להגיה כל כך ולפי מ"ש בקונט' אין צורך להגהתו:

הדרן עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית

סליק מסכת תענית בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

שנויי נוסחאות (סו"ב) אחר במקרא זה (במדבר ל"ו ז') ליתא. (סו"ו) אחר כו' אחר בד"ו אחד כו' אחד. (סוכ"ס) אומרת בד"ו אומרות. (סו"ז) במשפחת בכי"ר בנוי. (סו"ב) חתונתו ע בד"ו חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זו.

תורתן של ראשונים
לירושלמי מסכת תענית

עמוד	שורה	

פרק ראשון

א 4 **אמר ר' יהושע וכו'**
ברי"ף תענית „אמר לו ר' יהושע" ובמשנה בבלית „הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה וכו'". ובפסקי הריד"א לתענית „א"ל ר' יהושע וכו' א"ל ר"א אף אני לא אמרתי אלא וכו'". ובראב"ן (פ"ג ע"ג) „מאימתי וכו' ר' יהושע אומר מיו"ט האחרון של חג" ע"ש. ובפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת שיק) „אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר משיב הרוח וכו'".

שו"א **ויזכיר מבערב וכו'**
באבודרהם (שחרית של חול ל"ג ע"ב) „דאמרינן בירושלמי ולדכר מבערב לית כל עמא תמן, פי' ונמצא אחד מזכיר ואחד שאינו מזכיר ויהיו שתי אגודות וכו'".

ויזכיר בשחרית וכו'
באבודרהם שם „והדר מקשי בירוש' ולדכר בתפלה יוצר אף הוא סבר להזכירו מבערב פי' ואתי למטעי לשנה הבאה וכיון דחזו דלית מזכיר בשחרית בתפלת יוצר ידע דלא הזכירו מבערב".

5 **ר' חגי בשם ר' פדת וכו'**
באו"ז הנ"ל „ומיכן והלאה התחלת דבור ולא קאי אדלעיל ר"ח בשם ר"פ אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ פי' עד שישמע שהש"צ מכריז בקול רם משיב הרוח".

2 9 **בשליח צבור הדבר תלוי**
באו"ז הנ"ל „בשליח צבור הדבר תלוי בתמיה כלומר וכי במקום שאין ש"צ היחיד אין מתפלל משיב הרוח כלל". אבל במרדכי תענית ר"ש בשם ריב"ל בש"צ הדבר תלוי בניחותא וכו'". ובאגודה סי' ב' „בירושלמי אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"צ. ורבו בה פתרונים ומנהג טוב וכשר וכו'".

10 **ודא דאת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח צבור בגשם**
באו"ז ח"ב סי' שצ"ח „וכ"כ רב עמרם גאון שלאחר שהזכיר ש"צ במוסף מתחילין העם בתפלת המנחה משיב הרוח ומוריד הגשם וכו' וכן מה שפירשתי שיטת ירושלמי שהש"צ מכריז בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם שוב מצאתי כן כתוב בשם פיר"ח זצ"ל שיש שנוהגים שלאחר קה"ת וקדיש מיד אומר ש"צ בקו"ר משיב הרוח" עכ"ל.

11 **קמון לצלותא כמי שהזכיר שליח ציבור**
פי' הרא"ש (תענית פ"א סי' ב') „הבא לבית הכנסת ועמדו העם להתפלל מוסף ולא שמע שאמר ש"צ משיב הרוח ומוה"ג מזכיר אע"פ שלא שמע מפי ש"צ, וכ"כ הראבי"ה ז"ל דאסור ליחיד להקדים תפלתו לתפלת צבור וכו' אבל אם בא להתפלל והציבור מתחילין להתפלל יכול להתפלל ולהזכיר אע"פ שלא שמע מפי ש"צ" עכ"ל.

ב 20 **והא תני בטל וברוחות**
בבבלי תענית ג' ע"א „בעבים וברוחות וכו'" ובמאסף תלפיות (צד 58) „בטל וברוחות" פי' בטל בימות החמה וברוחות בימות הגשמים. ומ"מ רגילים העולם להזכיר משיב הרוח בהדי מוריד הגשם ירושלמי" עכ"ל.

23 **והזכיר של טל אין מחזירין אותו**
בארחות חיים ה' תפלה סי' ק"ב „בירושלמי ר"ז בשם ר"ח וכו' פי' ודוקא הזכרה בגבורות אבל שאלה בברכת השנים מחזירין אותו אע"פ שהזכיר הטל מדלא נקט בירוש' אלא לשון הזכרה.

24 **אם לא שאל בברכת השנים וכו' מחזירין אותו**
בסמ"ג עשין י"ט „ולדברי רבינו חננאל חוזר לשומע תפלה. וכן משמע בירוש

28 **אומרה בשומע תפלה**
בסמ"ג הנ"ל „ומי שטעה בימות הגשמים ולא אמר מוריד הגשם חוזר לראש אע"פ שנזכר לפני שומע תפלה כדמוכח בפ' תפה"ש (ד' ל') ואע"פ שהירושלמי חולק ואומר שאומר בשומע תפלה" עכ"ל. ובארחות חיים ה' תפלה סי' ק"ב „ורבינו האי כתב שאינו חוזר אלא לשומע תפלה וכו' וחירוש' מוכיח כדברי הגאון ז"ל וכו'" וכ"ה בר"ן ריש תענית.

ב 29 **גבורות גשמים בתחיית המתים אומרה בשומע תפלה**
בריטב"א תענית ג' ע"ב הגי' „אינו חוזר אלא אומרה בשומע תפלה". ובטאו"ח קי"ד „ואם טעה ולא הזכיר גבורות גשמים ונזכר קודם שומע תפלה איתמר בירושלמי שמזכיר בשומע תפלה אבל בגמרא דידן וכו'" ובמאירי ברכות כ"ט ע"א (ווארשא תער"ב) „ואף שם נראה שהדין כן בין בגבורות גשמים בין בשאלה והוא שאמרו שם לא שאל בברכת גשמים (השנים) אומרה בשומע תפלה דכוותה בגבורות גשמים וכו'". ובס' על הכל (צד 85) „ובירושלמי דיכול לאומרה בשומע תפלה וכו' משמע דבירושלמי חולק על תלמודינו מהזכרה דתחיית המתים.

4 2 **אם עקר את רגליו וכו'**
בשה"ל סי' כ"א „ירושלמי עקר את רגליו, פי' לני פסיעות חוזר לראש פי' לברך עלינו לא עקר וכו'".

5 **בנינוה וכו'**
בבבלי תענית י"ד ע"ב „שלחו ליה בני נינוה לרבי כגון אנן דאפי' בתקופות תמוז בעינן מיטרא וכו'. ובתשב"ץ ח"ג סי' רכ"ד „ובירושלמי מפורש שמוסיפין שש ברכות לאחר הפסח דהכי גרסינן התם בנינוה צריכין למעבד תעניתא וכו' ובלבד שלא תשנו ממטבע של תפלה היכן הוא אמר וכו' בשומע תפלה" א"ל ר"י לא כן אמר לי ר"ז בשם ר"ה וכו' אומר בשומע תפלה אמר לן רבי לכו ועשו ובלבד שלא תשנו ממטבע התפלה וכו' ע"ש.

14 **היכן הוא אומרה בשש שהוא מוסיף**
בר"ן תענית סי' תת"כ „ובירושלמי נמי מוכח שבחו"ל מתפללין כ"ד ברכות שאמרו שם בהאי עובדא דאמרינן בגמ' דילן דשלחו ליה בני נינוה לרבי וכו' ואמרו שם עלה דההיא שש"ץ אומרן באותן שש שהוא מוסיף אלמא מתפללין היו כ"ד ברכות ובוודאי דההיא עובדא בח"ל הוה דבא"י לא היו צריכין לגשמים בתקופת תמוז".

בשש שהוא מוסיף
בריטב"א תענית ג' ע"ב „בירושלמי וש"צ אמרו בשבע שהוא מוסיף וכו'".

18 **תני נתפלל ואינו יודע מה הזכיר וכו'**
בתוס' ר' יהודה בר"י מפאריז (בס' ברכה משלשת) לברכות י"ב ע"ב „בירושלמי תענית פ"ק תני התפלל ואינו יודע אם הזכיר אר"י חזקה כל ל' יום מה שהוא למוד מזכיר מכאן ואילך מה שצריך מזכיר גבי משיב הרוח ומוריד הגשם והוא הדין לכל הדברים שצריך להחזיר בו" עכ"ל. ובאבודרהם (ל"ג ע"ב) אמרינן בירושלמי בתוך ל' יום חוזר לראש שבוודאי לא אמר אותו וכו' והר"מ מרוטנבורג היה רגיל לומר ביום שמיני של חג הסוכות תשעים פעמים מתחלת אתה גבור וכו' כנגד שלשים יום שהיה צריך לאמרו שלשה פעמים בכל יום וכו'".

21 **ב' ימים טובים וכו'**
בבבלי תענית ד' ע"ב „ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר רב מתחיל במוספין ופוסק במנחה ערבית ושחרית וחוזר במוספין, א"ל שמואל וכו' אלא אמר שמואל מתחיל במוספין וכו'" ע"ש ובבה"ג בה' ברכות פ"ה.

19 **מתוך חמשה דברים וכו'**
דברים רבה פ' ואתחנן פ"ב אות כ"ג ומדרש תהלים מזמור ק"ז אות מ' בשנויים רבים. ומובא הירושלמי בפיר"ח תענית ג' ע"א, וע"ש שנויים. ובס' זכרו תורת משה (ד' ג' ע"א) מתוך ה' דברים נגאלו אבותינו ממצרים ומתוך ה' דברים עתידין ליגאל וכו'.

עמוד | שורה

ג 36 **שלהיה גבי ר׳ חנינה וכו׳**
בבבלי יומא מ״ט ע״א ,לי התיר ר׳ חנינה לשתות ומאי שנא ר״ח משום דבקי ברפואות הוא כו׳.

6 15 **ר׳ מאיר אומר**
רבים מהראשונים גרסי ,ר׳ יוסי אומר״.

20 **ר׳ יהודה אומר העובר לפני התיבה וכו׳**
בפי׳ הרא״ה על הרי״ף תענית (בס׳ פקודת הלוי דף נ׳) ר׳ יהודה אומר משום בן בתירה העובר לפני התיבה ביו״ט האחרון של חג פי׳ דהוא יום ח׳ של חג הראשון וכו׳״ ודברי הרא״ה קאי על משנתינו ולא על הברייתא הנזכרת בבבלי תענית ג׳ ע״א. ונראה שגי׳ הרא״ה בהמשנה נכונה כי לקמן ריש הלכה ב׳ א״ר יוחנן הלכה כר׳ יהודה שאמר משום ר׳ יהודה בן בתירה ולפי גרסתנו שלא נזכר ר׳ יהודה בן בתירה תמוה מאמר ר׳ יוחנן הנ״ל ובוודאי היתה כן הגי׳ במשנתנו לפני ר׳ יוחנן.

29 **טעמא הר׳ יודה וכו׳**
במנהיג (צד 16) ,ירושלמי טעמא דר״י שיתברכו כל כל המועדות בטל״.

31 **מחלפה שיטתיה דר׳ יודה וכו׳**
בבבלי תענית ג׳ ע״א מקשה ג״כ זה ומתרץ א״ר נחמן בר יצחק תהאכ ר׳ יהושע בן בתירה זימנין דקרי ליה בשמיה וזימנין דקרי ליה בשמיה דאבא וכו׳. והרמב״ם בהקדמה לס׳ זרעים החליט שבן בתירה. הוא ר׳ יהושע בן בתירה.

ד 28 **רבן גמליאל אומר בשבעה בו**
בשבלי הלקט סי׳ כ״א ,רג״א בתפלה״. ועי׳ בתוי״ט כאן. ובפי׳ רבינו חננאל (בתענית סי׳ ע״א) בשמונה בו.

29 **ט״ו יום**
בבה״ג ה׳ ברכות פ״ה וברי״ף ,שהן ט״ו״.

33 **ר׳ יהודה אומר הבכירה בשבעה וכו׳**
במלאכת שלמה כאן ,בירושלמי כ״י א״ר יהודה וכו׳ ובשלשה עשר ובכ״ג״

37 **אלא בר״ח כסליו**
בד׳ קושט׳ ,אלא מר״ח כסליו ואילך. ובבבלי תענית ו׳ ע״א וכן היה ר״א אין היחידים מתענים עד שיגיע ר״ח כסליו.

8 24 **תני רשב״א אומר אין לך טפח וכו׳**
בבבלי תענית כ״ה ע״ב ,תניא רשב״א וכו׳ שאין תהום יוצא לקראתו ג׳ טפחים. והא תניא טפחים וכו׳.

ה 14 **פרנס על הצבור ונמצא נאמן וכו׳**
באגודה תענית סימן ג׳ ,תוספתא איזהו יחיד כל שמינוהו פרנס ע״י שנזקק להם בשעת הדחק והצילם משום צער (ט׳ מלות אחרונות ליתניהו לפנינו בתוספתא תענית פ״א וע״ש בהוצאת צו״מ בהערות שם) מכאן נהגו להעמיד בר״ה וביוה״כ חזנים ופרנסים חשובים״ עכ״ל. ובפסקי תוס׳ בתענית סי׳ י״ב ,ירושלמי פרנס בעינן נאמן וחשוב ושהצילם משום גזירה״ ולפנינו ליתא כן בירושל׳. ועי׳ ברא״ש בתענית פ״ב סי׳ כ״ב.

10 35 **מה תלמוד לומר עד קריאת הגבר**
מלות אלו לא היו בירושלמי לפני הראשונים. ובתוס׳ תענית י״ב ע״ב ד״ה נים ,ובירושלמי מפורש גבי הך ברייתא עד כמה אוכל ושותה עד קרות הגבר וה״ה עד שיעלה עמוד השחר״.

שו״א **ישן ועמד אסור בשלא התנה וכו׳**
בתוספתא תענית פ״ד (הוצאת צו״מ) ,ישן ועמד אסור מיד״ ובר״ן תענית סי׳ תתי״א ,ואמרינן בירושלמי שאם התנה אפי׳ גמר וישן הרי זה אוכל וכו׳״ ובמגיד משנה (תענית פ״א ה״ח) ,ובירושלמי וכו׳ ה״ד בשלא התנה וכו׳ והוא כתוב בפי׳ הראב״ד בס׳ העתים אבל לא נכתב בהלכות (הרי״ף) ויש להחמיר״ עכ״ל.

שו״א **אבל אם התנה מותר**
גי׳ משונה בשו״ת הרא״ש (כלל כ״ז סי׳ ז׳) ,בתענית נהגו ע״פ הגמרא דידן כשאדם הולך לישן שמתנה לשתות כל הלילה. אע״ג דבירושלמי משמע שאין תנאי מועיל אחר שיצא בגמרא דידן משמע שמותר בתנאי וכן נוהגין״ עכ״ל, ובשו״ת בשמים ראש סי׳ קכ״ד ,ואע״ג דבירושלמי משמע שאפי׳ התנה אינו כלום בגמרא דידן נראה דתנאי מועיל״ עכ״ל ולפנינו בירושלמי מפורש שתנאי מועיל.

ו 6 **א״ר יוחנן כל תענית וכו׳**
בלקוטי הרמב״ם בתענית ומצאתי בירושלמי אר״י כל תענית שב״ד גוזרין להפסיק עוברות ומניקות מתענו׳ וכו׳״

12 **אבל בשבע האחרונות אינן מתענות בהן**
בתוספתא תענית ספ״ב ,ושאר תעניות לא היו מתענות וכו׳ ובבבלי תענ׳ י״ד ע״א ,תני חדא עוברות ומניקות מתענות בראשונות ואין מתענות באחרונות ותניא אידך וכו׳״ ע״ש ובפיר״ח ,ובג׳ שניות ולא בז׳ האחרונות״ ובשלטי הגבורים סי׳ תתי״ז ,וכן לא בז׳ האחרונות אע״פ שהן חמורות הן התעניות רבות וקשה להן להתענות כל כך תעניות״.

13 **אעפ״כ אינן מנהות עצמן בתפנוקים וכו׳**
באו״ז ח״ב סי׳ תט״ז ,וילפינן מינה שאסור להתענג במעדנים כשהצבור מתענין כגון בה״ב שלאחר הפסח ואחר הסוכות אפי׳ מי שאינו מתענה בעבור האונס״ עכ״ל.

19 **קיימה אבא בר ירמיה אספו עם וכו׳**
בבבלי תענית י״ב ע״ב ,לדידי מפרשא לי מיניה דר׳ ירמיה בר אבא א״ק אספו זקנים דומיא דאסיפת זקנים וכו׳״.

30 **נשיא דנהגן וכו׳**
במנהיג (צד 49) ,וכתב רבינו האי אע״ג דאמר בירושלמי דתעניות ובפסחים פ׳ מקום שנהגו א״ר זעירא נשיא דנהגן דלא למשתי חמרא ודלא למיכל בשרא מן דעייל אב עד אפוקי תעניתא מנהגא״ ובשו״ת מהרי״ מברונא סי׳ ט׳ ,ואסור לספר ולכבס מר״ח והמנהג סמכו על הירושלמי הני נשי דנהיגי דלא למשתי חמרא פי׳ יין וכו׳ ואני ישראל תמיה כי גי׳ הגמרא למה לא נקט כי הני אינשי או הני גברי״ ע״ש. ועי׳ בטאו״ח סי׳ תקנ״א. ובשו״ע או״ח שם יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו. ובבאר הגולה שם דאיכא נוסחאות דגרסי בירושלמי כן (כיון לגי׳ המנהיג בשם רה״ג הנ״ל) ובלקוטי הפרדס דף י״ז וי״ח (אמ״ד תע״ה) ,וכך נמצא בתלמוד ירושלמי אמר מר הני נשי דלא שתו חמרא מי״ז בתמוז עד ט׳ באב ורוב הגאונים שבלותיר נוהגין שלא לאכול בשר וכו׳״ וע׳ בפרדס סי׳ ק״ס.

35 **מן דאב עליל מנהג**
במגן אבות להמאירי (צד צ״ט) ,מה שאמרו בירוש׳ נשי דנהיגין דלא למיעבד עובדא באפוקי שבתא ר״ל כל מוצאי שבת אינו מנהג כלומר שאין זה אלא התחסדות ביותר מן הראוי ואין חוששין לו דלא למשתיה חמר מן דאב עליל כליתי מנהג וכו׳״.

12 7 **ר׳ יונה תרי סמרטוטי וכו׳**
בתוס׳ תענית י״ג ד״ה א״ר חסדא ,ר׳ יונה שרי סמרטוטי ויהיב תותי כרעיה פי׳ היה מניח סמרטוט תחת הכר כדי ללחלחו ומעבירו ע״ג עיניו״.

12 **תני אבל ומנודה וכו׳**
תוספתא תענית פ״א ובהלכות שמחות למהר״ם מרוטנבורג סי׳ צ״ב ,ועוד תניא באבל רבתי אבל ומנודה וכו׳ כתב הר׳ מאיר מאינגלטירא פי׳ רבינו דדוקא בעיר שרובה ישראל אבל בעיר שרובה גוים אינו חולץ עד שיכנס ברחוב של יהודים״ עכ״ל. ובארחות חיים ה׳ ט״ב סי׳ י״ג ,ירושלמי אבל וכו׳ וכשיבואו לעיר חולצין פי׳ כשיכנסו לעיר, וי״א כשיבואו בבית אשר ילינו בו״ עכ״ל, ועי׳ בטאו״ח סי׳ תקנ״ד ובב״י שם ובשו״ע שם.

20 **ובלבד יום שטבלה**
באשכול ח״א (צד 62) ,ובירושלמי אר״י ובלבד בליל טבילה שע״פ רוב וכו׳ ובתלמודא דידן לא משמע הכין אלא דמותר וכו׳.

עמוד | שורה

ז 40 **יצא ניסן וירדו גשמים**
במשנה שבמשניות „ולא ירדו גשמים" ובמתניתא דב"מ „יצא ניסן הגשמים סי' קלל"ה" וכ"ה בפסקא דמתניתין לקמן ה"ט.

14 4 **אסור לארס אשה בע"ש**
באו"ז ח"א סי' פ"ט „וגרסינן בירושלמי בפרקין ושלהי פ"ק דמס' תענית וכו' אסור לדון דיני ממונות בע"ש וכו' כן לד"ת וכו'" וכ"ז ליתא לפנינו. ובשלטי הגבורים פט"ז בשבת סי' תמ"ז „ובתלמוד א"י בפ"א של תענית שאסור לארוס אשה בע"ש וכן לדברי תורה, ונראה הדבר שממעטין בד"ת כדי שיעסוק בצרכי שבת" עכ"ל.

6 **אפי' בט"ב יארס וכו'**
באו"ז ח"ב כי' תמ"ט „וכתב במגלת סתרים שער קכ"ה מעשה שהיה משנים רבות באדם שמתה אשתו וקברוה ביום ט' באב ואירס את אחותה בו ביום בבית הקברות ושמעתי שאחריה עכבו בדבר ואמרו אין מארסין בט"ב ומצאתי ספ"ק דתענית דבני מערבא כו' שמואל אמר אפילו בט"ב יארס וכו', מ"מ אחרי שרב נסים גאון זצ"ל הוציא הדבר מפיו וכו'".

10 **שלא יקדמנו אחר בתפלה**
בתוספתא פ"א דמו"ק ובבבלי י"ח ע"ב „שלא יקדמנו אחר ברחמים" וכ"ה בכמה ראשונים, וכתב ברוקח סי' ש"י „ואין עושין סעודת אירוסין כדאמר בירושלמי בפ"א דתענית ובפ"א דכתובות, אמר שמואל אפי' ט"ב יארס שלא יקדמנו אחר ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין" (ה' מלות אחרונות ליתא בתענית ובכתובות).

פרק שני

22 **אפר מקלה ע"ג התיבה**
ברמב"ם (תעניות פ"ד ה"א) „ונותנין אפר מקלה ע"ג התבה וע"ג ס"ת וכו'. וגי' הראשונים בבבלי תענית ד' ט"ז ע"א למה נותנין על ראש ס"ת עמו אנכי בצרה".

28 **ובקבלה מהו אומר וקרעו וכו'**
בפרש"י תענית ט"ז ע"א מקשה מאי שנא בהאי קרא דכתיב ביונה וירא האלהים וגו' ולא קרי ליה דברי קבלה וכו'" ואולי ע"פ מה שאומר במדרש במדבר רבה פ' י"ח אות כ"א כ"ד כפרי וכו' הוץ מן יונה שהוא בפני עצמו (מפני שאין בנבואותיו רק על הגוים ולא על ישראל. עי' מ"כ שם). ובב"י סי' תקע"ט כתב הטעם שלא אמר ובקבלה הוא אומר על הכתוב וירא אלהים מפני שלא בא בדרך צווי ואזהרה אלא וכו'.

ח 1 **ולמה תוקעין בקרנות וכו'**
בפי' המיוחס לרש"י תענית ט"ז ע"א „חוגרות שקין תנינן בירושלמי שהיו חוגרות שקין ויוצאין לבית הקברות ותוקעין בקרונות וכו'".

7 **א"ר זעירה כל זמן וכו' הוה גופי רעד**
לקמן פ"ד ה"א „א"ר זעירה כל זמן דהוינא עבד כן הוינא מיתפחד בליליא. ובבבלי תענית ט"ז „אמר ר' זעירה מריש כי הוי חזינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה ע"ג תיבה מזדעזע לי כוליה גופאי.

12 **זכותו של אברהם וכו'**
במתנות כהונה בב"ר פ' מ"ט „ה"ג בירושלמי וכו' מ"ד זכותו של אברהם בין עפר בין אפר ואנכי עפר ואפר ופי' בין עפר ובין אפר נותנין ע"ג התיבה" עכ"ל.

13 **להזכיר זכותו של יצחק**
בב"ר הנ"ל בשנויים ובפרש"י שם „ובתלמוד ירושלמי רצה עפר רצה אפר מ"ד זכותו של יצחק אפר בלבד היו נותנים על גביהם ולא עפר וביצחק כתיב אפר ולא עפר דכתיב ועולתך ידשנה סלה".

17 **יהודה בר פזי וכו'**
בב"ר הנ"ל „דריפ"ב הוה מכריז בצבורא ואמר כל מאן דלא מטא ש"צ לגביה למתן קטמא" וכו' ובפרש"י שם מב"א לשון הירושלמי דכאן ג"כ גרס קטמא תחת הגי' עפר שלפנינו.

23 **וכלה מחופתה זה התורה**
בילקוט יואל ד' תקל"ה הגי' „וכלה מחופתה זה ספר התורה".

ח 26 **אמר ר' יוסה הדא אמרה אילין תענייתא דאנן עבדין לית אינון תעניין למה דלית נשייא עמן**
בבבלי תענית י"א ע"ב אמר ר' ירמיה בר אבא אין תענית צבור בבבל אלא ט"ב בלבד ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' רנ"ט) „ושאר תעניות שאנו קובעין בבבל אינן כתע"צ ואין בנו כח לאסור מלאכה מפני שאין נשיא ואין אב ב"ד שהמקום גרם להם ובני ארץ ישראל אומ' אמר ר' יוסה הדא אמרה אילין תעניאתא דאינון קביעין קבעין לאו תעניאתא אינון משום דלית בהון נשיאה וכו'". ובאו"ז ח"ב סי' ת"ב „וטעמא דמילתא דאין ת"צ בבבלי פי' רבינו מורי אבי העזרי משום דלית לן נשיא דאמרינן לקמן בפ"ב בירושלמי א"ר יוסה אילין תעניתא דאנן עבדין לית אינון תעניתא ולמה דלית נשיא עמן, ואינה ראיה דהתם אסדר תעניות קאי ששנים במשנה ונותנין אפר מקלה ע"ג התיבה ובראש הנשיא וכו' ועלה קאמר ר' יוסא הדא אמרה אילין תעניתא וכו' אבל שאר תעניות לא בעי נשיא וכו'"

40 **איתפלגון ר' אבהו ורבנן וכו'**
בפיר"ח תענית ט"ז ע"א „ירושלמי ונותנין אפר בראש הנשיא ר"א ורבנן וכו' הגדולה במקומה כל ישראל נשיאים (ג' מלות אחרונות מהר"ח בעצמו) חטא הצבור נדחית הגדולה וכו' מחוץ למחנה שידעו שהכל חטאתו של כ"ג (שש מלות אחרונות מהר"ח בעצמו).

16 1 **נשוי ליבינן וכו'**
בפי' ר"ח בתענית הנ"ל „נשוה לבבנו לכף ידנו. כשם שכף ידינו נקיה כך נקה לבבנו ואח"כ אל אל בשמים".

23 **כל שנה שאין מתריעין וכו'**
הגי' מצונה בס' מנוח ה' שופר פ"ב ה"י „גרסינן בירושלמי כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה לא שחל ר"ה להיות בשבת אלא שאירעו אונס, פי' כגון שאין שם ב"ד הראויין לתקוע „אי נמי שנתרשלו במצוה ולא לקחו שופר" עכ"ל.

ט 49 **וביתו ריקן וכו'**
כתב בתשובות מהר"י אבן מיגש (צ"ה) „שזה בת"צ בלבד אבל בשארי תפלות לא נשגיח ע"ז".

שו"א **המתפלל ואינו נענה צריך תענית**
בראבי"ה ברכות צ' „ירושלמי המתפלל ולא נענה צריך תענית הרי פרשה יענך ה' קבוע אחר מזמורים".

18 1 **שאדם צריך לומר לרבו תשמע תפלתך**
בראבי"ה הנ"ל הגי' „רמז לת"ח הוא שצ"ל לחבירו אחר תפלתו תעתר ותשמע תפלתך". ובס' מטה משה ר"י „ובירושלמי וכו' כשאדם מתפלל י"ח ברכות אומרים לו תתענה צלותך, כך דוד המלך לאחר ששר י"ח מזמורים א"ל יענך ה' ביום צרה לכך אומרים אותו בסוף התפלה" עכ"ל

33 **יחיד בתענית צבור וכו'**
באו"ז ח"ב סי' ת"ג „ושמעינן מינה דהמתענה צריך לומר עננו בערבית ושחרית ומנחה והכי נמי אמר נן לקמן בירושלמי (תענית פ"ב) בשם ר"י יחיד וכו' היכן אומרה צבור בין גואל לרופא יחיד בשומע תפלה מהו אומר וכו'" ע"ש

38 **עונה בעת צרה**
בשו"ע או"ח (סי' תקס"ו ס"א) „והותם בא"י העונה לעמו ישראל בעת צרה" ועי' תוס' תענית י"ג ע"ב ד"ה אלא.

39 **ר' ינאי בי ר' ישמעאל וכו'**
במנהיג (צד ס) „ר' ינאי בשם ר"י אומר בשומע תפלה ושליח צבור בין גואל לרופא וכו'".

עמוד | שורה

י 1 **בליל שבת וביומו**

באו"ז הנ"ל „אומרה בלילי שבת וביומו פי' דהיינו ערבית ושחרית ומנחה בליל שבת דהיינו ערבית וביומו דהיינו שחרית ומנחה אבל מוסף בתענית ליכא וכו' מכל מקום שמעינן מינה שהיושב בתענית צריך לומר עננו ערבית ושחרית ומנחה אבל עכשיו אין מתפללים עננו כ"א במנחה דוקא וכ"כ רב נסים גאון בר' ברכיה זצ"ל שכך ראה בפירושי הגאונים ובתשובותיהם וכו'" עכ"ל.

11 **ומה אומר רחם וכו'**

בארחות חיים ה' ט"ב „וזה הנוסח הביא רב עמרם גאון בסדרו ובכל התפלות של ט"ב אומר אותה כדאמרינן בירושלמי ר' אחא אומר מעין המאורע בט"ב ומאי ניניהו רחם וכו'". ובאו"ז ח"א סי' קצ"ט „דרחם לשון תחנונים ונחמו לשון נחמה וכו' ואנו נוהגין להתפלל נחם ה' אלהינו אלא בערבית ובשחרית שאינו עת נחמה אנו מתפללים רחם שהיא תפלה ותחנונים וכו'". וברא"ש תענית פ"ד סי' ל"ד ירושלמי יחיד בט"ב וכו' ומאי ניהו נחם וכו' ע"ש.

12 **רחם ה' אלהינו וכו'**

בברכות פ"ד ה"ג הנוסח משונה קצת ובסדור רב עמרם גאון (צד 43) מובאה התפלה בשנויים ונראה שלקחה מהירושלמי כי בבבלי אין זכר להתפלה.

20 **ולכבוד אהיה בתוכה וכו'**

בשה"ל הקצר סי' פ"ט „ירושלמי ר' אחא אמר וכו' וחותמין בא"י מנחם ציון עירו בבנין ירושלים".

ר' אבודמא דציפורין וכו'

בתוס' ר"י מפאריז בברכות וז"ל „ר' אבדימי דצפורן בעא קומי ר' מונא איכן אומרה א"ל ואדיין אין את לזו כל דבר שהוא לבא אומרה בעבודה וכל דבר וכו', פי' לכך אומר רצה והחליצנו בברכת רחם שהיא להבא וכן יעלה ויבא. ועל הנסים אומר בברכת נודה לך על שם שהיא לשעבר וכן בתפלה יעלה ויבא ברצה ונחם בבונה ירושלים ועננו בשומע תפלה ולצבור בין גואל לרופא שכולם להבא ועל הנסים בהודאה שהוא לשעבר. קצרו של דבר שהוא לשעבר אומר בברכה שהיא לשעבר ודבר שהוא להבא אומר בברכה שהיא להבא" עכ"ל. אבל לפני הסמ"ג במ"ע י"ט היה כאן גירסא חדשה וז"ל „ומטעם זה תקנו רחם בבונה ירושלים בט"ב ואע"ג שבירושלמי אמרינן שיאמרנו בהודאה וכו'". ובמ"ע כ"ז מביא הסמ"ג ירושלמי דילן בנוסח אחר וז"ל „ואמרינן בירושלמי דפ' תפלת השחר שכל דבר שהוא לשעבר אומרו בברכה דלשעבר ודבר שהוא להבא אומרו בברכה שהוא להבא" עכ"ל. ובעיטור סוף ה' מגילה „ובירושלמי אמרינן בט"בד אומרו בהודייה וכו' ע"ש. ובאבודרהם (סדר שחרית ד' ל"ד) „וכתב הר' גרשום בר"ש שאם טעה ולא הזכירו במקום הנהוג שיאמר אותו בהודאה שהוא מקומו המיוחד לו מן הדין וכו'" ולפ"ז העיטור והסמ"ג ור"ג הנ"ל היה לפניהם נוסח אחר כאן.

47 **ואומר חותמיהם**

במלאכת שלמה „ואומר חותמותיהן" כך מצאתי מוגה וכו'.

48 **ואין אומר אחר ברכה פסוק**

בברכות סוף פ"א „אין אומרים ברכה פסוק" ובפיר"ח בתענית י"ח סע"ב „ירושלמי וכו' ואינו אומר בברכה פסוק כלומר אינו מזכיר פסוק לבדו וחותם ברכה. ובמאירי לברכות י"א ע"ב „וברכת הערב וכו' ויש מפרשים בא"י למדני חקיך ואין זה כלום שהרי בתלמוד המערב בשני של תענית אמרו אין עושין ברכה פסוק ועוד שאין עושים חתימה תפלה וכו'".

יא 13 **ובלבד יחיד על הצבור**

בפיר"ח תענית ט"ו ע"א הגי' „יחיד בצבור". ובאשכול ח"א (צד 83) „בירושלמי גרסינן וכו' אל יפול על פניו ובלבד יחיד על צבור. אלמא מתפלל בשביל עצמו מותר וכו'" ובס' חסידים סי' תנ"ה „אבל ליפול על פניו לא יתכן עד שיהא גדול כיהושע ודוקא בפני העולם אבל בסתר אם חפץ וכו'". ובאו"ז ח"ב סי' תט"ז „ובלבד יחיד על הצבור פי' רבינו יואל הלוי זצ"ל כגון שאין הקהל נופלין אלא הוא ומורי רבי' אבי העזרי בנו פי' על צרת צבור דומיא דעי. ומובא זה בהג"מ (תענית פ"ה הי"ד) ובמגדל עז שם. ואני אומר אמת הוא כי זה הירושלמי אמור בברכות פ' אין עומדין" (לפנינו שם ליתא). ובהג"א פ"ד דתענית לא יפול על פניו בצרת צבור וכו'. ובמאו"ח סי' קל"א „ומפרש בירושלמי דוקא כשמתפלל בצבור על הצבור דכסיפא ליה מילתא שמהדרין אחריו שאינו ראוי ליענות אבל בינו לבין עצמו שפיר דמי" וזהו במרדכי מגילה תת"י ובראש שם פ"ג סי' ד'.

יא 31 **ענני בזכות תלמידי**

באו"ז ח"ב סי' תט"ז „ותו אמר התם בירושלמי גבי ועל החמשית וכו' ענני בזכות תלמידי וילפינן מינה שהסליחות לפני ר"ה צריך שיתפלל ת"ח שיש לו תלמידים יראי שמים כדי שיאמר עננו ה' עננו דהיינו עננו בזכותנו עננו בזכות תלמידינו".

22 4 **וענו אחריו אמן**

במשנה בבלית „ולא ענו אחריו אמן". ובריטב"א תענית ט"ו ע"ב „ורש"י ז"ל דחק עצמו וכו' וגרסינן במשנתנו ולא ענו אחריו אמן וזה אינו נכון חדא דבנוסחי עתיקי וענו אחריו גרסינן וכו'" עכ"ל וכ"ה בר"ן ובפסקי הריד"א בתענית (בס' אהלי יצחק) ובתוס' הריד"א בסוף ר"ה, וע"ש.

תקעו הכהנים תקעו וכו'

בריי"ף (רס"ט) „תקעו הכהנים תקעו הריעו בני אהרן הריעו".

10 **אלא בשער המזרח**

בפסקי הריד"א הנ"ל „בשערי המזרחה" ובמשנה בבלית „בשער המזרח ובהר הבית" ובלקוטי הרמב"ן דתענית „וראיתי תשובה שהשיב רבינו שרירא גאון ז"ל לראשי קהל פא"ס וזהו תורף שלה: ודשאלתון שנינו מעשה בימי ר' חלפתא וכו' שלא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית תקיעות לחודייהו הוא דאינן אלא בשערי מזרח או דילמא תקיעות וברכות וכו'. תשובה הכין חזינא דתקיעות לחודייהו הוא דאמרו חכמים אינן נוהגות וכו'" ע"ש.

26 **אנשי משמר מותר לשתות יין בלילות**

המלה יין ליתא במתניתא דב"מ ולעיל בהלכה י"ב „מפני מה אנשי משמר מותרין לשתות מים בלילות וכו'" ועי' ברמב"ם ה' ביאת המקדש פ"א ה"ז ובכ"מ שם.

29 **ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת**

זה לא ורס הרמב"ם ה' ביאת המקדש פ"א הי"ב „ואם גרס בהמשנה בודאי זכרו לדינא.

43 **ואיני מבתי אבות קבועין**

בתוספתא תענית פ"ב (הוצאת צו"מ) „כל המכיר את משמרו ואת בית אב שלו מבתי אבות קבועין וכו'" וע"ש בהערה גי' כ"י אחר. ובבבלי תענית י"ז ע"א „כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין שם אסור לשתות יין כל אותו היום וכו'". ובפי' המיוחס לרש"י שם „וכולהו (בכ"י) גרסינן ויודע שבתי אבותיו קבועין לו דאם אינו יודע שבתי אבותיו קבועין לעבוד מותר הוא לשתות יין וכו'" עכ"ל. ומדבריו נראה שלפניו היתה הגי' בבבלי שם כמו שהיא בירושלמי שלפנינו „ואינו מבתי אבות קבועין". וע"כ הוא מגיה בגמרא שם.

24 30 **בטלה מגילת תענית**

באו"ז ח"ב סי' שכ"א „הא למדת אפי' קי"ל דבטלה מג"ת אפי' הכי אסור להתענות בחנוכה ופורים דלענין חנוכה ופורים לא בטלה" עכ"ל. ובס' אדם וחוה (נתיב י"ח ע"א) „וכתב הראב"ד דאע"ג דאמרינן דבטלה מג"ת וגוזרין בהו תענית דוקא תענית יחיד אבל תענית צבור לא גזרינן

עמוד | שורה

ביה, וכן בירושלמי, ולפנינו אינו מבואר, וזה מפורש בתוספתא תענית פ״ב.

31 **ריב״ל אמר בטלה מג״ת א״ר יודנן וכו׳**
בבבלי ר״ה י״ח ע״ב „ר׳ יוחנן וריב״ל אמרי לא בטלה מג״ת וכו׳ ע״ש ובשו״ת בשמים ראש סי׳ ל״ז „בטלה מג״ת ופירוש כיון שחרב בהמ״ק ערבו כל השמחות וכבר נתבטלו כל הענינים האלה ומ״ד לא בטלה הוא שעדיין יש לנו לשמוח על הניסים שנעשו לאבותינו אז״.

24 37 **ר׳ זעירה צם וכו׳**
באשכול ח״ב (צד ז) „וזעירא צם תת״ק תעניות ולא חש למג״ת, וכתב ע״ז בס׳ חסידים סי׳ ס״ז (ד׳ ברלין) „הרי מי שהורגל להתענות בניסן אינו מונע משום מג״ת כי בטלה מג״ת.

יג 27 **כמה היא התחלה וכו׳**
באו״ז ח״ב סי׳ תס״ו „אמר בגמרא כמה היא התחלה ר׳ אחא אומר שלש ר׳ יוסי אומר אחת אבל בירושלמי גרסינן ר׳ אבא אומר אחת ר׳ יוסי אומר שתים וכן נפק עובדא כהדא דרב אחא״, ובמלאכת שלמה בתענית כאן: ובירושלמי כתיבת יד משמע דרב אחא הוא דאמר אחת״. אכן זה לשון הירושלמי שבדפוס (כמ״ש לפנינו).

28 **ר׳ יוסה אמר שתים**
בבבלי תענית י״ח ע״ב „ר׳ אסי אומר אחת, וע״ש בפרש״י ר׳ אחא ור׳ יוסי אמוראי נינהו וכו׳״ ובגליון שם גי׳ רי״ף ורא״ש״ ר׳ אחא וכו׳ ור׳ יוסי וכו׳ וע׳ בדקדוקי סופרים שם. ובר״ף תענית סי׳ תתכ״ח „ר׳ יוסי אומר אחת והלכה כר׳ יוסי״. וזה לשון רבינו חננאל בתענית שם.

29 **ובמה קורים ר׳ יוסה אומר קורין ברכות וקללות**
בא״ז ח״ב סי׳ תט״ז „ירושלמי שלהי פ״ב דתענית במה קורין א״ר יוסי אומר ברכות וקללות שבמשנה תורה, ועכשיו אין אנו קורין אלא ויחל משה ומדלג מעשה העגל ומתחיל ויאמר ה׳ אל משה פסל לך עד אשר אני עושה עמך עכ״ל הירושלמי״ עכ״ל. והראבי״ה בספרו תקצ״ד כתב „ומן הלשון דמעכשיו לשון גאון הוא״.

26 16 **כהדא ר׳ ביבי הוה יתיב וכו׳**
הגי׳ מתוקנת באו״ז ח״ב סי׳ ק״ט וז״ל: „ומנהג נמי בתענית דרשות שמתענין ער״ש ומשלימין וכו׳ ועוד אומר בירושלמי תענית שלהי פ״ב ר׳ זירא בשם רב הונא אפי׳ יחיד וכו׳ כהדא דרב דימי הוה יתיב קומי ר׳ יוסי בעי מילף מיניה הדין עובדא א״ל נמטי ביתא ציבחר א״ל אי בעינא א״ל רמשא הוא א״ל אית גבי תורמוסין א״ל משלימין כר׳ יוסי, כך פי׳ רבינו שמשון בר״א זצ״ל״ ולפלא שבאו״ז ח״ב סי׳ ת״ח מובא הירושלמי בנוסח אחר „כהדא ר׳ ברכיה הוה יתיב קמיה ר׳ יסא וכו׳״ ע״ש. וכבר העירותי שלהאו״ז היו כתבי יד שונים מהירושלמי.

20 **אין גוזרין תענית**
בריטב״א תענית ט״ו ע״א „אין גוזרין תעניות על הצבור בר״ח וכן הגי׳ במשנה ובנוסחאות מדויקות דלא גרסינן בהא בתחלה ובאידך (לעיל משנה ט״ו) הוא דגרסינן״. ולפ״ז היחיד מותר בר״ח בתענית. ובס׳ והזהיר ח״א(ד׳ קכ״ד) מ״ט בשבת וביו״ט חוזר בברהמ״ז ובר״ח אינו חוזר לפי שבשבת וביו״ט אי אפשר לו מלאכול לפיכך אמרו חכמים אם טעה ולא הזכיר של שבת ושל יו״ט בבהמ״ז מחזירין אותו אבל בר״ח כיון שאפשר לו שלא לאכול בו אם רצה להתענות בו מתענה כו׳״ ומ״ש בוהזהיר בשם אמרו חכמים מובא בראבי״ה בשם ירושלמי.

פרק שלישי

25 **איזהו מיד שלהן רב אמר וכו׳**
בתוספתא תענית פ״ב „איזו הוא מיד שלהן יום השני ויום החמישי״.

32 **תני כשם שמתריעין וכו׳**
בתוספתא תענית פ״ב (הוצאות צו״מ) „כשם שמתריעין על הגשמים בשאר שני שבוע כך מתריעין וכו׳״.

עמוד | שורה

יד 22 **לבירות לשיחין ומערות בפרס העצרת**
בתוספתא תענית פ״ב הגי׳ בפרוס החג, ובבבלי תענית י״ט ע״ב הגי׳ „אפי׳ בפרס החג „ובהגהות הב״ח שם מחק מלת אפי. ובב״י (טאו״ח סי׳ תקע״ה) „גרסינן בירושלמי בפרוס העצרת וכו׳ וכי היכי דלא ליפלוג אתלמודא דידן נראה לפרש דעצרת דקאמר היינו שמיני עצרת וכו׳״.

28 **מעתה אפי׳ יותר**
גי׳ חדשה בריטב״א תענית י״ט ע״ב וז״ל „וכיוצא בזה אמרו בירושלמי לפי שיטתנו לזה ולזה אבל לא לבורות שיחין ומערות בפרס העצרת מעתה אפי׳ יותר כן כלומר למה לא יתריעו ג״פ אף אח״כ שצריכין לגשם יותר והשיב ר׳ מעשה נכים הם ואין מתריעין על מעשה נסים ע״כ בירושלמי״ עכ״ל.

28 26 **יחן אף על הארץ**
בפיר״ח תענית כ״א „יא „יחו אף על הארץ וכתיב וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים״.

34 **שכן מצינו ברה״ש מתריעין וכו׳**
בפי׳ הרא״ה על הרי״ף (תענית ד׳ כ״ג) „רע״א מתריעות פי׳ בשופרות וכו׳ וכו׳ מפורש בירושלמי דר״ע בשופרות קאמר״ עכ״ל. ובר״ן תענית תת״ל אע״פ שבכל מקום ששנינו כתם מתריעין ומתענין קאמר, בסביבותיה ס״ל לר״ע דמתריעין ולא מתענין כיון שאין הצרה שלהן והיינו דאמרינן בירושלמי וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות שכן מצינו ביוה״כ מתענין ולא מתריעין רע״א מתריעות ולא מתענות וכו׳ פי׳ אם היה הצרה עליהם הכל מודים שמתענין ומתריעין אבל מפני שאין הצרה עליהם הם דומים לרה״ש ויוה״כ וכו׳״ עכ״ל.

טו 39 **שכן מצאנו בר״ה מתריעין ולא מתענין**
במרדכי ר״ה סי׳ תש״ז „נשאל לרבינו נחשון גאון מהו להתענות בר״ה והשיב ברה״ש אסור להתענות בין מדברי תורה וכו׳, מן הברייתא מנין דתני בירושלמי עיר שיש בה מפולת כל סביבותיה מתריעות ולא מתענות שכן מצינו בר״ה שמתריעין ולא מתענין״, ובלקוטים מה׳ אמרכל (כ״ב ע״ב) „ואומר רב נטרונאי גאון ביו״ט ראשון של ר״ה אי אפשר לישב בתענית וכו׳ גם רב נחשון גאון וכו׳״, ובפי׳ על נחמיה לרס״ג (קובץ על יד ח״ז) מצינו מפורש שאסור להתענות ברה״ש וכו׳ מן התלמוד מנין דגרסינן בירושלמי בתעניות וכו׳ שכן מצינו ברה״ש מתריעין ולא מתענין״ ובתניא סי׳ ע״ב ובשה״ל סי׳ רפ״ד „ורבינו סעדיה גאון ז״ל כתב בפי׳ ס׳ עזרא וברה״ש אסור להתענות וכו׳״ ובקצור פסקי הרא״ש סוף רה״ש, „בתשובה של רה״ג אוסר להתענות ברה״ש וכו׳ פסק רבינו שר שלום וכן יש בתשובת רב יהודה גאון וכו׳ והאריכו בזה הרבה מן הפוסקים הראשונים.

30 13 **ועל הארבה וכו׳**
בתוס׳ ב״ק ד׳ פ׳ ע״ב ד״ה ועל „במתני׳ דסדר תעניות האלו תנן שמתריעין על הארבה ועל החסיל ועל הגובאי וכו׳״ ובר״ן תענית סי׳ תת״ל (ד׳ רס״ט) „וכך שנויה בתוספתא מתריעין על הגובאי בכל שהן וכו׳ ר׳ שמעון אומר אף על החרב״ (בד׳ אחרונים: בר״ן אף על החגב כמ״ש בתוספתא ובבבלי תענית י״ט ע״ב).

14 **מתריעין עליהן**
בפיהמ״ש להרמב״ם „מתריעין עליהן מיד״

16 **מתריעין על פרגיא של פשתן**
ב״ד קושטנטינא הגי׳ מתריעין על פי פרגמטיא של פשתן, ובבבלי ב״ב צ״א ע״א „מתריעין על פרגמטיא וכו׳ א״ר יוחנן כגון כלי פשתן בבבל וכו׳״.

20 **אר׳ לעזר אוקיר לאסייך וכו׳**
בב״ר פ׳ מקץ „אמר ר׳ אלעזר כתיב בספר בן סירא אוקיר לאסיאך עד דלא תצטרך ליה״ ובש״ר פכ״א „המשל אומר כבד את רופאך עד שלא תצטרך לו״ והוא בס׳ סירא ל״ח א׳ „כבד הרופא טרם יבוקש לך״.

עמוד	שורה

30 שו"א **כמלוא פי תנור שדפן**
גירכת כמה ראשונים „כמלוא תנור" ובבבלי תענית כ"ב ע"ב איבעי להו כמלוא תנור תבואה או דלמא כמלוא תנור פת ת"ש כמלוא פי תנור וכו'".

טו 1 **ועוד גזרו תענית למחר**
מלת למחר ליתא במשנה בבלית (תענית י"ט ע"א) וכן בכמה ספרי ראשונים.

32 1 **ותני כן בעשרין ביה צמון כל עמא למטרא ונחת לו**
מגלת תענית פי"ב וע"ש. ובמלאכת שלמה בתענית כאן „ירושלמי וכו' ותני כן בעשרה נוסח אחר בעשרי' בו' וכו'" ובצדה לדרך (ד' רמ"ז) מביא ממגילת תענית „בעשרים התענו על המטר ולא נענו עד שהתפלל חוני המעגל. בכ"ב אדר שעברו ג' שנים ולא המטיר וריחם ה' על הארץ ונענה" עכ"ל. וביוחסין (ד' לונדון צד 16) „ובמגלת תענית כי שלש שנים רצופות היה בצורת עד שירד חוני המעגל להתפלל וכו'" ולפנינו במג"ת ובירושלמי כאן ליתא זה שבכ"ב באדר וכו'. ותי' לבעל צדה לדרך והיוחסין נוסח משונה במג"ת משלפנינו. ובפני משה מגיה בירושלמי כאן „ותני כן במג"ת בי"ד ביה בניסן" עכ"ל והגיה כן להשוות המג"ת עם הירושלמי שמפורש כאן הדא אמרה ערב פסחים היה, ואין יסוד להגהה זו כי במג"ת מפורש שזה היה בחודש אדר, ובחודש ניסן שנמנו במג"ת הנסים שאירעו בו לא נזכר מזה כלל. ובאמת ערב פסחים לאו דוקא אלא סמוך לפסח.

4 **שלא בא בענוה**
במלאכת שלמה „על שלא בא בעניה".

חוני המעגל בר בריה דחוני המעגל הוה
בתוס' רידב"א לתענית (בסוף ספר המכריע) „כאן (בבבלי) מוכח שזהו חוני המעגל שהוא מוזכר במתניתין אבל בירושלמי אומר שחוני המעגל דמתניתין היה בן בנו של חוני המעגל שישן ע' שנה דהכי גרסינן וכו'" וברש"א תענית כ"ג ע"א „ובירושלמי מייתי עובדא דחוני המעגל וכו' וכתב בעל יפה מראה דשני חוני המעגל היו וכו'". ולא העיר שכן מפורש בירושלמי.

25 **כשם שאי אפשר לאבן הזאת וכו'**
בפי' ר"ח בתענית כ"ב ע"ב „אם נמחית אבן הטועין והיו רבותי מפרשים נמחית אבן הטועין מלשון וימח וכו' עד שראינו בירושלמי פי' אחר כשם שא"א לאבן הזאת להמחות כך א"א להתפלל על הגשמים שילכו". ובשטה מקובצת בב"מ כ"ה ע"ב „ובירושלמי מפרש נמחית ממש כדכתיב אבנים שחקו מים כלומר אם נמחית קצת מפני המים לפי שהיה דוחה אותם דיודע היה שאינה יכולה לימחות ולא היה אומר כך אלא כדי לדחותם וכו'".

יח 25 **וקראו הלל הגדול**
חסר כאן סוף המשנה שבירושלמי דפוסים הישנים וז"ל „איזהו הלל הגדול הודו לאלהי האלהים כל"ח הודו לאדוני האדונים כל"ח ובמתניתא דב"מ „איזה הוא הלל הגדול הודו לה' כי טוב כל"ח הודו לאלהי האלהים וכו' ובמשנה בבלית ליתא כל זה וממחלוקת ר' פרנך ור' יוחנן לקמן בירושלמי מהו הלל הגדול נראה שלא היה כל זה במשנה ועי' בתוספתא תענית ספ"ג.

32 **שמא ימלכו**
באו"ז ח"ב סי' ת"ט „היכי שגזרו צבור תענית וכו' אין היחיד רשאי לאכול ולשתות אא"כ רוב הצבור ות"ח שבעיר אינם רוצים להשלים וכו'".

33 **אסור להתענות עד שש שעות בשבת**
בארחות חיים ה' שבת סי' י"ז „וע"ז אמרו בירושלמי אסור להתענות בשבת עד שש שעות ואין בני אדם נזהרין מזה בשבתות של חתן וימים טובים שמאריכים בפיוטים עד לאחר שש שעות" עכ"ל. וכ"כ כמה פוסקים. ובאו"ז ח"ב סי' מ"ב „מיהו בשבת וביו"ט צריכים כך להתפלל שיצאו בשעה המישית מבית הכנסת ויתחילו לאכול בשעה המישית מפני שאסור להתענות וכו'".

יז 34 **א"ר יוחנן וכלבד וכו'**
בפיר"ח בתענית כ"ה סע"ב „הלל הגדול דכתיב ביה מעלה נשיאים וכו' דא"ר יוחנן הלל הגדול שעומדין בבית ה' עד סוף הלל הגדול.

פרק רביעי

34 31 **ואין נשיאות כפים**
באו"ז ח"ב סי' ת"ג „ורשב"ם נמי פסק שאם התפללו תפלת נעילה בלילה שאין בה נשיאת כפים וכו' והעם נהגו כרב בתפלת נעילה וגם בנ"כ שהם בלילה ולא בדקדוק הירושלמי". וביש"ש בסוף ב"ק סי' כ"ב חושב החלוקים שבין בני א"י לבני בבל: בתענית בט"ב בערבית ובמנחה בני בבל פורסים כפיהם, בני א"י אין פורסים כפיהם אלא בשחרית.

יח 30 **עד כאן בשחרית וכו'**
באו"ז הנ"ל „ואמר בירושלמי כה תברכו וכו' היה נושא את כפיו ומברך את העם בנעילה יאר ה' פניו אליך להאיר לך מן חשיכה והיינו סמוך ללילה".

40 **ומנין לנעילה**
בבה"ג (הנדפס מכבר צד 11) „מנין לתפלת נעילה מה"ת שנאמר גם כי תרבו תפלה הא למדת שכל המרבה בתפלה נענה".

36 13 **אית לך מימר נעילת שערי שמים ביום**
באו"ז ח"ב סי' ת"י „בירושלמי וכו' אית לן למימר בנעילת שערי שמים והא קתני ארבעה פעמים ביום" עכ"ל. ובאבודרהם (סדר יום הכפורים ד' צ') „בירושלמי דתענית וכו' אית לך מימר נעילת שערי שמים הא איתקש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום (ט"ז מלות אחרונות אינם בירושלמי לפנינו אבל היו לפני הקדמונים).

30 **שאין נעילה פוטרת של ערב**
באבודרהם (סדר יום הכפורים ד' צ') „בירושלמי (פ' בתרא דיומא) פליג אם תפלת של נעילה פוטרת של ערבית והלכתא דאינה פוטרת משום דתפלת ערבית האידנא חובה".

40 **ר"ח שחל להיות בתענית אע"פ שאין נעילה בר"ח וכו'**
במאירי לברכות ל"א ע"ב (ווארשא תרע"ב) „ובתלמוד המערב שבפרק שחר אמרו ר"ח שחל להיות בתענית פי' כגון שקבלו עליהם תענית ופגע בהם ר"ח שאין מפסיקין וכו' היכן הוא מזכיר של תענית פי' במוסף שאין בו י"ח וכו' ומכל מקום בתלמוד המערב שלנו אין גורסין בו היכן מזכיר של תענית אלא היכן הוא מזכיר של ר"ח אלא שקצת גאונים. כתבו שט"ס הוא של הזכרת ר"ח וכו'".

45 **ברכה רביעית**
במאירי הנ"ל „ברכה רביעית ר"ל קודם ראשי חדשים"

יז 1 **ונפק עובדא כהדא דר' בא**
בתוס' ר"י מפאריז (ברכות ל"א ע"ב) „ובירושלמי שפוסק כר' אבא אין לעמוד עליו אם פוסק כר' אבא בר ממל דאמר בעבודה או כר' אבא דמסייע ליה לר' אבינא דאמר בברכה חמישית [רביעית].

38 1 **מ"ד חובה אין נעילה פוטרת של ערב**
בתוס' ר"י מפאריז בברכות כ"ו ע"א „וכן משמע נמי בירושלמי דפרקין דאין לבטל תפלת ערבית בחנם דאמרינן בירושלמי דלמ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרת אותה ולמ"ד רשות פוטרת אותה אלמא דאין לבטל אותה אם לא שתפטרנה תפלה אחרת. אע"פ שהירוש' פליג אתלמודא דידן וכו'".

18 **ונמלא כל ראשו שיבות**
בפרדס לרש"י סי' קל"ד „הרי אני כבן שבעים שנה דאהדריה ניה"יה תליסר חיוורתא ובאבודרהם (ד' ס"ג ע"ג) „כדאמרינן בירושלמי דברכות שלא היה כ"א בן י"ג שנה וכו' ובאו לו י"ג שורות של שער לבן כמין שניר. וכ"ה בשו"ת רלב"ח (ד' שב"ד) בשם הירושלמי.

עמוד	שורה

כ 5 **תני ארבעה ועשרים אלף עמוד וכו'**
בד' קושטנטינא ליתא כאן מלת אלף ובבבלי תענית כ"ז ע"א „ת"ר עשרים וארבע משמרות בא"י וכו'".

40 3 **ויש מהן שהיו מקריבין וכו'**
בפיר"ח בתענית כ"ז ע"ב הגי' „ויש שמגדילין על כל משמר ויש שהיו מגדילין בכל שבוע' ושבוע" ובריטב"א תענית ט"ז ע"ב „ובתוספתא נראה כי היו הכהנים הרבה שלא נחלקו למשמרות אלא שהיו נטפלין עם כל משמר ומשמר להוסיף ולהגדיל על אנשי המשמר וכו' ויש שמגדילים על בית אב וכו'". ובהשגות הרמב"ן לספר המצות (מצוה ל"ו) „ומבואר בתוספתא יש מהן שקבעו וכו' יש מהן שמגדילין פעם אחת בחודש וכו' וענין ההגדלה הוא שלא קבעו לעצמן משמר וכו'" ע"ש.

27 **בעין תינה**
נראה שצ"ל בעין תאנה. עי' במדרש קהלת פסוק עת ללדת מעשה באחד מגדולי ציפורי וכו' ועלו אנשי עין תאנה לכבדו ועלה עמהם ר"ש בן חלפתא וכו'.

32 **מצאו בעזרה**
בירושלמי סנהדרין (פ"ב ה"ו) „מספר עזרה וכו'" ובמו"ק פ"ג משנה ד' „אפילו בספר העזרה". ובמשנה בבלי מו"ק ח' ע"ב „בספר עזרא" וברש"י מו"ק שם „ס"ת של עזרא ואני שמעתי עזרה בה"א פי' סופר מוגה היה בעזרה וכו'" ובתוספתא כלים פ"ו „ספר עזרא וכו'" וברש"י על דהי"א ח' כ"ט מביא מירושלמי „ג' ספרים מצא עזרא".

ספר מעוני
באדר"נ מוסיף „זה הוא ספר שנמצא בבית מעון".

40 **ר' חייה רבה מבני שפטיה בן אביטל**
וכ"ה בב"ר פ' צ"ח ובפרדס לרש"י סי' נ"ח. אבל בבבלי כתובות ס"ב ע"ב „רבי אתי משפטיה בן אביטל ור' חייא אתי משמעי אחי דויד".

כא 27 **וקטנה ביחיד**
בפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת שיק) „וקטנה באחד".

29 **אין בו מעמד שחרית**
במשנה בבלית (תענית כ"ו ע"ב) „אין מעמד בשחרית".

30 **קרבן מוסף אין בו נעילה**
וכן במשנה בבלית הנ"ל אבל במתניתא דב"מ „קרבן מוסף אין בו מנחה" ובפיר"ח בתענית כ"ח ע"א „וכל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ אין בו לאנשי מעמד קריאה במנחה" ובמנהיג (צד 48) קרבן מוסף אין מעמד במנחה, וכ"ה ברמב"ם ובשו"ת מהר"י אבן מיגאש.

וקרבן עצים אין בו מנחה דברי ר' עקיבה
וכן במשנה בבלית הנ"ל אבל במתניתא דב"מ קרבן עצים אין בו נעילה דברי רע"ק" ובפיר"ח הנ"ל כל יום שיש בו קרבן עצים כגון אלו ט' ימים וכו' אין לאנשי המעמד תפלה בנעילה" ובמנהיג הנ"ל וכדתנן וכו' קרבן עצים אין מעמד בנעילה וכו' דזמן עצי כהנים אין מעמד בנעילה מפני שהוא יו"ט לדברי ר"ע, וכ"ה ברמב"ם (הי' כלי המקדש פ"ו ה"ח) אבל בפיהמ"ש להרמב"ם כאן בתענית כגי' הדפוס.

31 **א"ל בן עזאי כך היה ר' יהושע שונה קרבן מוסף אין בו מנחה קרבן עצים אין בו נעילה.**
אבל במתניתא דב"מ „כך היה ר"י שונה קרבן מוסף אין בו נעילה קרבן עצים אין בו מנחה" וכ"ה בפיר"ח הנ"ל. ועי' במנהיג הנ"ל.

42 24 **ולא במוצאי שבת**
בשרידי ירושלמי „ולא באי' בשבת".

25 **סנהדרין גדולה וכו'**
בפיר"ח בתענית כ"ח „וסנהדרין לבתי אבות מתענין עמהן"

44 1 **אותן הימים נוהגין בהם**
בד' קושטנטינא נוהגין בהן יו"ט וכו' אינן נוהגין בהן יו"ט אלא בשעת קרבן. וכצ"ל.

עמוד	שורה

21 **והובקעה העיר**
בסמ"ג ה' ט"ב מעתיק המשנה „והובקעה העיר בחורבן שני" וזה הוסיף עפ"י הבבלי תענית כ"ח ע"ב.

והעמיד צלם בהיכל
בפסקי רד"א מעתיק המשנה „והעמיד מנשה צלם בהיכל" וזה כתב עפ"י הירושלמי תענית פ"ב ה"ח.

7 **מהו בני גונבי עלי וכו'**
כל הברייתא בהרבה שנויים במג"ת פ"ה ובתוספתא תענית פ"ד ובבלי תענית כ"ח ע"א.

8 **בשעה שהושיב ירבעם בן נבט**
הגי' הנכונה כמ"ש במג"ת בתוספתא ובבבלי הנ"ל „פעם אחת גזרה מלכות יון גזירה על ישראל וכו' כדרך שהושיב ירבעם וכו' „והגזירה" היתה בבית שני.

18 **בני סלמיי הנתוצתי**
במג"ת הנ"ל „בני סלמי הנטופתי" ובתוספתא הנ"ל סלמאי הנתוצתי ובכ"י אחר שם הנטופתי. וכ"ה בבבלי תענית הנ"ל ובתרגום ונחשון הוליד את שלמה דהוא סלמה הנטופתי.

44 32 **ונלכדה ביתר**
לקמן בפרק זה בהלכה ח' „בית תר" כמה פעמים, ובמד"ר שה"ש פ"ב פסוק עד שיפוח היום „עשו דבית תר" כו' וע"ל במ"כ, ובפיהמ"ש לחרמב"ם בית תור".

כג 2 **הלוחות היה אורכן ו' טפחים ורחבן ג'**
וכ"ה בירושלמי סוטה פ"ח ה"ג, אבל לפנינו בד"ו בשקלים פ"ו ה"א „הלוחות היו כאו"א ארכן ששה טפחים ורחבן ששה" ובתוס' מנחות צ"ט ע"א ד"ה מלמד „ובירושלמי דשקלים משמע דאורכן ששה ורחבן שלשה ומונחות לארכו של ארון וכו' והכי נמי איתא בפרק בתרא דתענית ירושלמי והש"ס שלנו דקאמר בבבא בתרא (י"ד ע"א) ארכן ששה ורחבן ששה וכו'".

3 **והיה משה תפוש בטפחיים וכו'**
בס' חסידים ס' תרצ"ה (ד' ברלין) „וכמו ימין ה' תופסת טפחיים בלוחות וימין משה טפחיים וכו'" ע"ש. ובס' אות אמת לרבה שמות פכ"ח כתיב „פה חסר בירושלמי דתעניות ובפסקתא וכו'" ושנים טפחים היו מפרישין מיד ליד כיון שעשו ישראל אותו מעשה וכו' הוא שהכתוב משבחו לבסוף וכו' דגברה עלי מינאי" וכו' ע"כ.

31 **קילקול חשבונות יש כאן**
בגמרא בבלית לא נזכר מזה, ובילקוט שמעוני מלכים ר' רמ"ט מובא כל המאמר מהירושלמי בשנויים.

42 **מ"ד בט' לחודש באחד באב חרב הבית**
בעין יעקב בתענית כאן הגירסא מתוקנת וז"ל מן דמר באחד באב חרב הבית בט' לחודש הובקעה העיר ומאן דמר בט' באב חרב הבית בי"ז בתמוז הבקעה העיר.

46 1 **צום הרביעי זה י"ז בתמוז**
וכן בתוספתא ובספרי (פ' ואתחנן) וכן הגי' בבבלי רה"ש דף י"ח ע"ב בערוך ערך ארבע ובלקח טוב ואתחנן וכן גרסי שם עוד הרבה מהקדמונים. אבל לפנינו שם הגי' צום הרביעי זה תשעה בתמוז.

12 **הה"ד ויהי בעשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הובקעה העיר**
לפנינו ביחזקאל ל"ג כ"א „ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה להודש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הכתה העיר.

31 **ר' זכריה חתניה דר' לוי לאילין טליא**
בשרידי ירושל' הגי' „זכריה חתניה דר"ל מפקד לאילין טליא מתפני מן בית ספרה ונפקין להו" ונראה הפירוש שר' זכרי' צוה שבאלו הימים קודם ט"ב שהילדים מבית הספר לא ילמדו שם. ואולי ע"י"ז יגלה אור למאמר אחר סתום של ר' זכריה חתניה דר"ל בירושלמי מגילה פ"ג ה"א אמר ר' זכריה חתניה דר"ל ספרא הוה אימתן וכו' לא מפני טליא. שהמעשה היה קודם ט"ב והספרא היה אימתן ולא

עמוד | שורה

הרשה להילדים שיפנו את בית הספר. ובמדרש איכה פ"א ר"ש בר ר"י הוה מפקיד לספרייא ולמתנייא באילין יומיא דיהון מפטרין טליא וכו׳.

כד 5 **לקול המולה גדולה לקול המולה הגדולה**

בשרידי ירושלמי לקול המולה גדולה המלה הגדולה שאמרתם כי הזק הוא ממנו הצית אש וכו׳. וע׳ ערכין ט"ו ע"ב סוטה ל"ה ע"א.

22 **ידעיה וכו׳ והגלם לצפירין**

בפי׳ הראב"ן לקינה איכה ישבה „כדאי׳ בירושלמי ידעיה ידע יה עצה עמוקה שבלבם והגלם כצפרים כד"כ כצפור נודדת מן קנה וגו׳ וזהו שיסד (הקליר) וגלה כצפורים כהני צפורי כו׳".

33 **מטיפי אצבע**

במדרש איכה (בלע ה׳) מקיטעי אצבע, ובמדרש עשרה מלכים (צד 9) מטיפי דם באצבע.

48 27 **משניתנו הרוגי ביתר וכו׳**

באבודרהם (ק"ב ע"ג) „ובירושלמי נתן טעם אחר לשנוי היין לפי שזבלו האויבים שדותיהם וכרמיהם בדמי ההרונים וגדרו בהם כרמיהם לפיכך תקנוהו על שנוי היין ועל כוס של ברכת המזון דכשנוי יין דמי וזהו הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו וכו׳" (ולפנינו אינו מבואר כל זה.) עוד כתב שם באבודרהם „ואמרינן בירושלמי כשנחרב ביתר נגדעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזור עד שיבוא בן דוד ולכן סמכוה אצל בונה ירושלים". וכן מובא בשם הירושלמי בהרבה ספרי ראשונים ולפנינו בירושלמי כאן ליתא כל זה ואיתא קצת בירושלמי סוכה פ"ה הל"א וע"ש.

46 **שהיו משחקין בכדור**

ברוקח סי׳ נ"ה „בפ׳ בתרא דתענית ירושלמי טור שמעון למה חרב מפני שהיו משחקין בכדור ובטלין מן התורה" וכ"ה בס׳ מטה משה סי׳ תע"ז. אבל בשה"ל סי׳ קכ"א „וכן כדור של עץ אסור לטלטלה ולשחק בה (בשבת) ומצינו איכה טור שמעון כו׳ ולמה חרב כו׳ ע"י שהיו משחקים בכדור בשבת".

כה 26 **שמונים אלף פרחי כהונה**

בעין יעקב בתענית כאן „אלף פרחי כהונה ברחו ונתחבבו לתוך קלתותים של בהמ"ק וכו׳"

50 **שהיא מרגלת הלשון לתורה**

בתוס׳ ר"י מפאריז בברכות ל"א ע"א „דאמרינן במדרש איכה רבתי שארבעים שנה קודם שגלו ישראל לבבל נטעו שם דקלים לפי שהמתיקה מרגלת הלשון לתורה".

50 7 **הרש רופוס שחיק עצמות את ההיכל**

במלאכת שלמה בתענית כאן „ובירושלמי וכו׳ טורנוסרופס שחיק עצמות ממלכי אדום חרש את ההיכל".

11 **ערב ט"ב וכו׳**

במדרש איכה פ"ג „כההיא דתנינן עט"ב לא יאכל אדם בשר וכו׳ ולא יבשל אדם שני תבשילין".

26 **כן אנן אמרינן הדין קצרא אסור ליה מיעבד עבידתיה**

הלשון כן אנן אמרין הוא בירושלמי תמיד בתמיה (עי׳ באצו"ר ביצה פ"א ה"ג, ושם בתרומות (צד 97) בשם הרמב"ן ובתשב"ץ ח"ג סי׳ פ׳ ונפלא מ"ש הב"י בטאו"ח סי׳ תקנ"א כתב בתרומות הדשן מתוך הסברא נראה להתיר לנשים העבריות לכבס בגדים לגוים בשבת זו וכו׳ ואני אומר דהכי משמע בירושלמי לאסור דגרסינן התם בפ׳ בתרא דתעניות הדין קצרא אסור ליה למיעבד עבידתיה משמע דבכל גווני קאמר ל"ש ישראל ול"ש גוים" עכ"ל. ובשו"ע שם ס"ה אסור לעבריות לכבס בגדי גוים בשבוע זה. ובבאורי הגר"א שם׳ אסור כו׳ ירושלמי הדין קצרא וכו׳ עכ"ל ולא העירו שבירושלמי בלשון אתמהה קאמר ואין ראיה כלל מהירושלמי. ובקרבן עדה: ה"ג ר"ש אומר כן אנן אמרין וכו׳ וה"פ ר"ש פליג אר׳ יונה וסובר דאפי׳ לכבס ולתקן אסור וכו׳" והגהה זו ללא צורך, כי ר"ש חולק בזה עם רב נחמן בבבלי תענית כ"ט ע"ב, ומביא ראיה לדעתי דבטלי קצרי דבי רב. אבל בירושלמי אין כאן מחלוקת ורק נזכר דעת ר׳ יונה שמותר לתקן, ומתמה ר׳ יונה הלא א"א לאסור על הכובסים בכלל שיבטלו ממלאכתם. וספק אם רב ששת ראה את ר׳ יונה.

עמוד | שורה

50 30 **לתספורת הושבה**

גירסאות שונות בזה: א) באו"ז ח"ב סי׳ תי"ד „ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת פי׳ מותרין לכבס, וללבוש בשבת אבל לספר בחמישי אסור כדאמר בירוש׳ ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת רב הונא בשם רב המנונא אמר לתספורת חייש בה, פי׳ לאסור לספר" עכ"ל ב) בס׳ שרידי ירושלמי (צד 181) „לתוספות הושבה" וע׳ בשו"ת נוב"י חלק יו"ד סי׳ רי"ג „וראיתי בירושלמי משני באמת על קושיא זו לתספורת הושבה וכו׳".

31 **ט"ב שחל להיות בשבת**

גירסאות שונות בזה: א) בר"ן תענית סי׳ תתל"ז „ירושלמי ר׳ בא בר כהן אמר קומי ר׳ יוסי ט"ב שחל להיות בערב שבת ב׳ שבתות מותרין. ב) בתורת האדם להרמב"ן (ענין אבלות) כנוסחת הדפוס. ובר"ש פ"ד דתענית סי׳ ל"ב „ירושלמי ת"ב שחל להיות בשבת שני שבתות מותרין כיון שנדחה התענית עד יום ראשון לא הוי שבת שחל ט"ב להיות בתוכה". ובשה"ל סי׳ רס"ד „ירושלמי וכו׳ שתי שבתות מותרות פי׳ שבת ראשונה מותר לספר ולכבס שהרי אין מתענין בה שנדחה וכו׳" ושם סי׳ רס"ז „ועוד אמרינן בירושלמי א"ר אחא בשם ר"א וכו׳ ב׳ שבתות מותרות למדנו שאין בו דין ט"ב כלל" וע׳ בריטב"א תענית כ"ו ע"ב ובטאו"ח תקנ"א.

42 **דרומאי נוהגין חגה**

בה׳ ט"ב לרי"ץ אבן גיאת (ד׳ כ׳) „בירושלמי כתיב והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה ברומי נוהגין הוו חגה פי׳ שהיו נוהגין אבלות מר"ח עד התענית דהיינו ח׳ ימים היינו חגה ציפוראי נוהגין חדשה טבריה נוהגין שבתה וכו׳" עכ"ל. ובכפתור ופרח פרק י׳ „ירושלמי דרומאי וכו׳ מסתברא שזהו יהודה וגליל עליון וגליל התחתון" עכ"ל.

47 **ריב"ל ציים וכו׳**

בתורת האדם להרמב"ן (ענין אבלות) „ירושלמי ריב"ל וכו׳ ר׳ לוי ציים תשיעי ועשירי פי׳ מנהג חסידות היה להם" ובשבלי הלקט סי׳ רע"ד יש מן היהידים שנוהגין שלא לאכול בשר בליל מוצאי ט"ב וכו׳ ויש שאין אוכלין כלל בליל מוצאי ט"ב עד הבוקר וכו׳ ומביאין ראי׳ מן הירושלמי ריב"ל ציים וכו׳ ר׳ לוי ציים וכו׳.

כו 20 **תני ט"ב שחל להיות ע"ש וכו׳**

בתוספתא סוף תענית „ת"ב שחל להיות בשבת וכו׳ וכן בבבלי תענית כ"ט ע"א. ובתוה"א להרמב"ן (ענין אבלות) „תוספתא (פ"ד) ת"ב שחל להיות בשבת אוכל אדם כל צרכו וכו׳ ואינו מונע מעצמו כלום פי׳ שאינו מונע מעצמו רחיצה וסיכה ותשה"מ ולא אמרינן דברים שבצינעה נוהג" עכ"ל.

23 **רב מן דהוה אכל וכו׳**

מדרש איכה פ"ג „רב כשהיה אוכל סעודת ת"ב היה נוטל פרוסה ומובלה באפר וכו׳ ובהגהה ביוחסין (ד׳ לונדון צד 180) „אמר ש"ש שזה החסידות וכו׳ ואני בעניי מצאתי בפסוק ויגרס וכו׳ שרב אחר שאכל כל מטעמים שבעולם היה אוכל אפר וכו׳ והבין שרב נהג כן בכל השנה אבל כל הראשונים כוונו על ערב ט"ב כמו שמוכח מהירושלמי והמדרש הנ"ל.

32 **שבהן בני ירושלים וכו׳**

בפתיחתא למדרש איכה הגי׳ „שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן וכו׳ ובהן בנות ישראל יוצאות וכו׳.

מגילה

*נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יתר. [א] כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר [ב] כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר [ג] אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה: **גמ'** ר' אילא שמעון בר בא בשם ר' יוחנן כתיב לקיים את ימי הפרים האלה בזמניהם *מה תלמוד לומר בזמניהם ר' יונה ר' יוסה ר' יונה אמר ליתן להן זמנים אחרים ר' יוסה אומר זמנים שקבעו להם חכמים ואלו הן י"א וי"ב וי"ג וי"ד וט"ו או אינו אלא י"ו וי"ז ר' אבהו בשם ר' לעזר *ולא יעבר לא יעבר ר' יצחק בר נחמן בשם שמואל לא יעבר ולא יעבר או אינו אלא תשיעי ועשירי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ימים אין כתיב כאן אלא כימים תן ימים כנגד ימים אחד עשר ושנים עשר כנגד ארבעה עשר וחמשה עשר או שנים עשר ושלשה עשר כנגד ארבעה עשר וחמשה עשר *א"ר הלבו יום שלשה עשר (א) יום מלחמה היה הוא מוכיח על עצמו שאין בו ניחה מעתה אל יקראו בו לפניו ולאחריו קורין ובו אינן קורין או אינו אלא

קרבן העדה

הלכה א מתני' מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר וכו'. פעמים בזה ופעמים בזה כדמפרש ואזיל: מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. דכתיב על כן היהודים הפרזים עושים יום י"ד ומדפרזים בי"ד מוקפין בט"ו והא דקבעי מימות יהושע מפרש בגמרא: אלא שהכפרים מקדימין. כלומר מאחר שמוקפין קורין בט"ו ופרזים בי"ד הכל בכלל והיכי משכחת תו י"א וי"ב וי"ג לכך קאמר אלא שהכפרים נתנו להם רשות להקדים קריאתן יום ב' בשבת לפני יום י"ד או ה' בשבת שהן יום הכניסה וטעמא שמקדימין מפרש בגמרא:

גמ' ר' אילא. אמר משמיה דר' שמעון בר בא משמיה דר"י: מה ת"ל בזמניהם. דה"מ למכתב בזמן או בזמנם: ר' יונה ור"י. כלומר פליגי בה ר"י ור"י: ליתן להם זמנים אחרים. שיהא לכל א' מהם זמן אחר דסד"א שיהא כל א' עושה שני ימים אלו או אי בעי ליקרו בארבעה עשר או בט"ו קמ"ל שזמנו של פרזים אינו כזמנו של מוקפין וכן בהיפך: זמנים שקבעו להם חכמים. והן הזמנים דתנן במתני' וה"ק זמנים הרבה תיקנו להם חכמים ואי לאו דמלאו סמך מן המגילה שמותרין להוסיף ולשנות הזמנים י"ד וט"ו לא היה כח ביד ב"ד שלאחריהן לשנותן שאין ב"ד יכול לבטל דברי בית דין חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין: ופריך או אינו אלא ט"ז וי"ז. באחר ומנ"ל דמרבינן להקדומיה ולא לאחוריה: ה"ג ולא יעבר ולא יעברו. וה"פ כתיב ברישא ולא יעבור להיות עושים שני ימים האלה וכתיב בתריה וימי פורים האלה לא יעברו ל"ל הא כבר כתיב ולא יעבור אלא ללמד שאין לאחר הקריאה אחר ב' ימים הכתובים במגילה דהיינו י"ד וט"ו: לא יעבר ולא יעבר. מיתורא דוי"ו קדרים דלא יעבור איצטרך לגופיה לאזהרה וה"ק לא יעבר ה"מ למכתב וכתיב ולא יעבר לדרשא: או אינו אלא. אפי' ט' וי' דזמניהם זמנים טובא ומנ"ל דדוקא הני דכתובים במתני' אתי לרבויי: ימים אין כתיב כאן. לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו וכתיב בתריה כימים אשר נחו בהם היהודים וה"ל למכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו מאי כימים לרבות שנים אחרים כדוגמתן: ופריך או י"ב וי"ג כנגד י"ד וט"ו. ומנ"ל לרבות י"א: יום מלחמה היה. וליכא לרבויי דכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים והוא מוכיח על עצמו שהרי מפורש בקרא שלא היו נחים בי"ג כדכתיב ונקהלו בי"ג לעמוד על נפשם: ופריך מעתה אל יקראו בי"ג. ואנן תנן במתני' י"ג: ומשני לפניו ולאחריו קורין. דהיינו בי"א ובי"ב ובי"ד וט"ו: ובו אין קורין. בתמיה: ופריך או אינו אלא

פני משה

הלכה א מתני' מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר. פעמים בזה ופעמים בזה כדמפרש ואזיל: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר. דכתיב על כן היהודים הפרזים עושים את יום ארבעה עשר ומדפרזים בי"ד ש"מ מוקפין בט"ו דאמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא כזמנו של זה וכיון דלא רמז לך הכתוב זמן דמוקפין אימת והשכחן בקרא ט"ו לשושן מסתברא שהמוקפין יעשו כשושן ודקאמר מימות יהושע נפקא לן מג"ש פרזי פרזי כתיב הכא היהודים הפרזים וכתיב ביהושע לבד מערי הפרזי מה להלן מימות יהושע אף כאן מימות יהושע ותיקנו שהמוקפין מימות יהושע שאע"פ שאין להם חומה עכשיו יקראו בט"ו כמו שושן כדי לחלוק כבוד לא"י שהיתה חריבה בימי מרדכי ואסתר ושיקראו כבני שושן ויחשבו כאלו הם כרכין המוקפין אע"פ שהם חרבים עתה כדי שיהיה לזכרון לא"י בנס זה ולפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק תחלה וכתיב כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע לפיכך הזכירו מימות יהושע: אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ועיירות גדולות בי"ד והיינו כולי עלמא א"כ היכי משכחת לה שקורין בי"א ובי"ב וי"ג וקאמר דמשכחת לה בכפרים שאין להם ש"ל שיקראו להם מגילה ונתנו להם חכמים רשות להקדים קריאתן ביום הכניסה שהוא יום שני בשבת שלפני י"ד או בחמישי בשבת שבלאו הכי הן מתכנסין בעיירות לקרות בתורה כתקנת עזרא וצריכים שיקרא להם אחד מבני העיר לפי שהם אינם בקיאים כל כך ומפני שהן מספיקין כל השנה כולה מים ומזון ביום הכניסה לבני עיירות הקילו חכמים עליהם להיות שומעין מקרא מגילה ביום הכניסה ולא יצטרכו לחזור וליכנס שם ביום הפורים לשמוע מקרא מגילה בעשרה. ומצאו חכמים רמז לדבר זה מן המקרא דכתיב להיות עושים את ימי הפרים האלה בזמניהם ואי לא תקון מרדכי ואסתר אלא י"ד וט"ו הכתובים במקרא לימא קרא בזמנם מאי בזמניהם אלא ש"מ מזה עוד שני זמנים אחרים חוץ מאותן הכתובים במגילה וי"ג לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקריאה לפי שעיקר הנס בו היה שבו נקהלו למלחמה להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מדינות וע"כ דלא איצטרך לרבית אלא י"א וי"ב ואין לומר דרבי קרא ט"ז וי"ז בל אחר הימים הכתובים במגילה דהא אמר קרא ולא יעבור: **גמ'** ר' אילא וכו'. לפרש לזמנים הללו מרמז הכתוב: מה ת"ל בזמניהם. בזמנם מיבעי ליה: רבי יונה ורבי יוסי. פליגי בהא לר' יונה הכתוב בעצמו מרמז שתיקנו להם בתחלה עוד זמנים אחרים כזמנים המפורש בכתוב ור' יוסי קאמר שהכתוב ניתן לדרוש להחכמים והם שקבעו להם להזמנים שאינם מפורשין: ואלו הן וכו'. הזמנים בין הכל: ולא יעבר כתיב. קרי ביה לא יעבר מלשון עיבור כלומר להוסיף עוד להלן: ר' יצחק בר נחמן בשם שמואל. קאמר הכי לא יעבר מיבעי ליה וכתיב ולא יעבר לדרוש ולא יותר להוסיף בזמנים: שמואל בר נחמן וכו'. קאמר מהכא דכתיב כימים אשר נחו בהם ימים אין כתיב וכו' ללמד תן ימים אחרים כנגד ימים המפורשים והן י"א וי"ב כנגד י"ד וט"ו: או י"ב וי"ג. וי"א מנלן: יום י"ג יום מלחמה היה. שנקהלו לעמוד על נפשם ביום זה שהיתה הגזירה ובאו להלחם על אויביהם וכתיב כימים אשר נחו והוא מוכיח על עצמו שלא היה בו ניחה הלכך לית לן לרבויי לי"ג: מעתה. הואיל ולא היה בו. ניחה אל יקראו בו וקאמר ק"ו הוא אם תקנו חכמים לקרות לפניו וכן לאחריו קורין ובו אינן קורין בתמיה: או אינו אלא

מגילה ב א
בס
שם
לקמן הלכה ג

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"א ממגילה הלכה ד טוש"ע או"ח סימן תרפ"ח ס"א

ב
ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ג

ג
ג מיי' שם הלכה ו

גליון הש"ס

(א) ע' ברא"ש וכר"ן ר"ה:

רידב"ז

רבי יונה ורבי יוסה ר' יונה אמר ליתן להם זמנים אחרים ר' יוסה אומר זמנים שקבעו להם חכמים. כפי' הפ"מ ז"ל דנחלקו אם הוא התקנה דאנשי כנסת הגדולה שהם בעצמם התקינו י"א וי"ב או דמסרו לחכמים והחכמים התקינו הזמן הזה:

רבי אבהו בשם ר"א ולא יעבור לא יעבור. פי' הא כתיב ולא יעבור בפסוק ראשון ולמה מהדר וכתב בפסוק השני וימי הפורים האלה לא יעברו אלא ע"כ דהאי ולא יעבור הוא למשמעות שלא יתבטל והפסוק לא יעברו הוא ע"כ להורות למעט שיתאחר ושיבשר ור' יצחק בר נחמן בשם שמואל דרש להיפך לא יעבור כתיב בפסוק השני ולמה נכתב ולא יעבור בפסוק הראשון ע"כ להורות למעט שיתאחר ושיבשר:

תוס' הרי"ד

לא יעבור לא יעבור כו'. עיין בפנים ובזה מובן מה דגרסינן בדף ז' ע"א בבבלי לענין אסתר ברוח הקודש נאמרה רב יוסף אמר מהכא וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים רנב"י אמר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם ולכאורה קשה מדוע לא רצה רנב"י לסוכים מסתפי פסוק הראשון שסבירא רב יוסף ותירצו התוס' ז"ל דמרישא דקרא לא משמע אלא היהודים שבאותו הדור עכ"ל ז"ל וקשה שמהרש"א ז"ל הא מפורש כתיב ברישא דקרא נזכרים ונעשים בכל דור ודור וע"כ מתרץ שמהרש"א ז"ל תירוצא אחרינא דמרישא דקרא לא יעברו יש לפרש דהיא קבלה אך מיתורא דסיפא דוזכרם לא יסוף מזרעם דהוא ליסגא יתירה דריש דהוא הבטחה לעתיד ע"כ דברוה"ק נאמרה עיי"ש ולפי הירושלמי הוה מבואר היטב ומובן בפשיטות במה נחלקו רב יוסף ורנב"י דלהמ"ד דריש מפסוק הראשון דולא יעבור שיתאחר ושיבשר ובפסוק השני וימי הפורים האלה לא יעברו מפרש שהוא הבטחה שלא יתבטל הוא מוקימתו דרב יוסף אבל רנב"י דדרש כמאן מ"ד בירושלמי דבפסוק הראשון דולא יעבור הוא קבלה שלא יתבטל [בפסוק קימו וקבלו היהודים] והפסוק השני דימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים הוא קאי שיתאחר ושיבשר ע"כ לא נוכל לפרש דהוא הבטחה בשלמא אם לא יעברו הוא שלא יתבטל שפיר מפרשינן ליה דהוא הבטחה משא"כ באם נדרש על שיתאחר ושיבשר ע"כ לא הוי הבטחה [דלמה יבטיח על הדין הזה שלא יקראו המגילה בשיתאחר ושיבשר יותר מכל הדינים שבהלכות פורים ועוד מאי הבטחה הוא זה] וכיון דילפינן על שיתאחר ושיבשר מן הקרא הזה דרמיזו לנו אנשי כנה"ג במקרא הזה כדאיתא דף ב' ע"א ע"כ לא נוכל למילף מכאן מהבטחה לעתיד דברוה"ק נאמר ע"כ יליף מן סיפא דקרא וזכרם לא יסוף מזרעם דהוא הבטחה לעתיד וע"כ דברוה"ק נאמרה:

ויהיו

[ירושלמי מגילה]

הגהות הגרי"מ

ר"א בשם ר' לעזר ולא יעבור לא יעבור. נ"ל לא יעבור ולא יעבור וכן [הוא] בדברי ר' יצחק ושניהם אמרו דבר אחד וכן הגירסא בבבלי העמוד הלז פעמים:

חתם סופר

ואימא י"ו וי"ז ר"א וכו' ולא יעבר לא יעבר ר"י וכו' לא יעבר ולא יעבר. נ"ל קך מ"ד דיליף ליה מדכתיב וימי הפורים הא"ה לא יעברו מתוך היהודים ס"ל כריב"ק דמוקף חומה בימי אחשורוש ולא ביב"נ תליא ובימי אחשורוש לא שייך אעפ"י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן דלא שייך קדושה לפמיד לבוא. וא"כ איך אפשר לומר ב' ימים פורים האלו לא יעברו שלא אם יתרבו כל אותם חומות שהיו בימי אחשורוש וגם בשושן לא ישבו יהודים הרי נעקר ט"ו לגמרי ואיך יאמר לא יעברו. ודוחק לומר בזה נבה"ק נאמר בגא. הפ"כ לא יעברו ר"ל לא יעברו מזמנם לזמן ט"ו אגב מקדימים ולא מאחרין:

חדושי הרד"ל

הוא מוכיח על עצמו שאין בו נייחא. לשון הוא מוכיח על עצמו גרם להרא"ש בשם ר"י לפרש דלא צריך קרא דא"א לקרות בו ע"ש. אבל נשין שאין בו נייחא. משמע רק דבכלל קרא דכימים אשר נחו בו ניחא. והיינו דקאמר ק"ו לפניו ולאחריו קורין בו לכ"ש. אבל לפי' ר"י הסברא מתהפכת בירושלמי. דתחלה

עמודי ירושלים

ליתן להם זמנים אחרים. ע' בשירי קרבן שכתב וז"ל היינו אם עברו י"ד וט"ו ולא קראו שיקראו אח"כ ולא ס"ל דרשא דלא יעבור כו' והדע דהא תני לקמן בסמוך שזמנו כל החודש וכן פסקו כל הפוסקים עכ"ל. ותמהני ט"ו דהא סיים בירושלמי על הסוא דזמנו כל החודש דדוקא עד ט"ו וכ"ה בתוס' סי' ו' ובירושלמי אמריך כל הח דם כשר לקריאת המגילה ולעוברי דרכים ואפילו קודם י"א כו' אבל לא אחר ט"ו עכ"ל וכן פסקו כל הפוסקים: יום י"ג יום מלחמה כו'. ע' בביאור הרא"ש בשמ"ג ס' מגילה סכ' וז"ל וכן גרסינן בירושלמי יום

טוב ירושלים ר' יונה אמר ליתן להם זמנים אחרים ר' יוסה כו'. נ"ל דטובה ר"י הוא כד' ר"כ דלקמן דבל שהורם כשר לקהמ"ג. ואפ"ל עוד דשף לכתחלה יכולין בני הכפרים לקרות במשך ה' ימים אלו וזהו הנפקותא בבין ר"י ור"י.

עין משפט נר מצוה

ד
א טוש"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ז
ה
ב מיי' ממגילה פ"ב הלכה י"ד
ו
ג מיי' שם
ז
ד מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סי' תרנ"א ס"א
ח
ה מיי' שם פ"א הלכה ה

פני משה

אלא תשיעי ועשירי. ומשני כימים וכו' שהן סמוכין לימים המפורשים: ואם ימים וכו'. כדלעיל: ובלבד וכו'. מתחלת החודש עד חמשה עשר כשר הוא לקריאה ולא מט"ו ולהלן דאמר ר' אבהו וכו': הדא דאת אמר. שמקדימין לקריאת המגילה דוקא אבל לעשות סעודה וכו': ויהיו אלו הקודמין לסעודה ואלו המפורשין לקריאה או איפכא: נזכרים ונעשים. כתיב נזכרים וכו' הכל ביום אחד:
זאת אומרת. מדדרשינן הכל מדקדוק המקראות הללו ש"מ שמגילת אסתר ניתנה להדרש וכלומר שברוח הקדש נאמרה ולא כסיפור מעשה בעלמא שאין מדקדקין בה וכדר' חלבו וכו': מגילה שמסר שמואל לדוד. לבנין הבית ולורתו ניתנה ג"כ להדרש שלא יוסיף ולא יגרע: זו המסורת. שמסר לו בכתב: מכאן שניתנה להדרש. דהשכיל משמע להשכיל ולדקדק בה: ולמה לית אנן אמרין. ללמוד מזה שניתנה ברוח הקדש דכתיב בהדיא כל אשר היה ברוח עמו: אמר ר' מנא. דמזה יכילנא לומר מהו ברוח ברוח פיו שאמר לו ג"כ בפה ואין לנו רמז ביותר אלא מדכתיב מיד ה' זו רוח הקדש: חלקו כבוד לא"י וכו'. כדפריבית במתני': ויקראו הכל בחמשה עשר. על אותן שבא"י פריך אם בשביל לחלוק כבוד לא"י קורין בט"ו כשושן שנעשה בו הנס א"כ יקראו אף אותן שאינם מוקפין מימות יהושע בן נון כשושן בט"ו: ישיבה ישיבה. נאמר כאן היושבים בערי הפרזות ונאמר ביהושע כל יושבי ההר מן הלבנון וגו': ויקראו הכל בארבעה עשר. על אותן ערי הפרזות שבא"י עכשיו פריך שאע"פ שהיו מקדם למוקפין דהא ילפת ישיבה ישיבה וא"כ נאמר שצריך שיהו מיושבין עכשיו כמו בימות יהושע: ר' יודה בר פזי דרש פרזי פרזות. ולדידיה לא קשיא מידי שאותן שהיו פרזות בימות יהושע הן שנקראו ערי הפרזות וקורין בי"ד אבל אותן שהיו מוקפות בימות יהושע אע"פ שחרבו ונעשו פרזות קורין בחמשה עשר:
ונאמר

גליון הש"ס

(א) נ"ע דמתני' דף ה מבוא' דמותרין לחלק ביום שמקדימין ועי' בבלי דף ד ע"ב וצ"ל דמתני' דקתני מותרין היינו בדיעבד אם חלקו יצאו אבל לכתחילה אין מחלקין אלא בי"ד ומזה יצא לו לרבינו לחלק דדוקא בדיעבד יצאו ועי' בכ"מ ולא"מ שם ובזה מיושב קושית הבעה"מ על פי' הרי"ף בהא ד[ה]א"ל ומסתהבלין בס ודוק: (ב) עי' במרדכי רפ"א: (ג) עי' תוס' מנחות דף ל"ב ע"ב ד"ה הא: (ד) עי' בר"ן ובב"י סימן תרפ"ח ובשו"ת תשב"ץ ח"ג סימן רנו:

גמרא

אלא תשיעי ועשירי כימים ימים שהן סמוכין לימים ואם ימים שהן סמוכין לימים אינן אלא ששה עשר ושבעה עשר לית יכיל דא"ר אבהו בשם רבי אלעזר לא יעבר ולא יעבר ר' יצחק בר נחמן בשם שמואל לא יעבר ולא יעבר תני בשם רבי נתן [א] כל החדש כשר לקריאת המגילה מה טעמא °והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה וגו' א"ר חלבו ובלבד עד חמשה עשר דא"ר אבהו בשם ר' לעזר לא יעבור ולא יעבור ר' יצחק בר נחמן בשם שמואל לא יעבר ולא יעבר הדא דאת אמר לקריאת המגילה [ב] אבל לעשות סעודה אינן עושין אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר (א) ואין מחלקין לעניים [ג] אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר אין עיניהם של עניים תלויות אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר ויהיו (ב) אלו לקריאה ואלו לסעודה ר' חלבו ר' חונה בשם רב °והימים האלה נזכרים ונעשים נזכרים בקריאה ונעשים בסעודה זאת אומרת שמגילת אסתר ניתנה להידרש רבי חלבו ר' יסא בשם ר' לעזר *נאמר כאן °דברי שלום ואמת ונאמר להלן °אמת קנה ואל תמכור הרי היא (ג) כאמיתה של תורה מה זו צריכה סירטוט [ד] אף זו צריכה סירטוט מה זו ניתנה להידרש אף זו ניתנה להידרש ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק מגילה שמסר שמואל לדוד ניתנה להידרש מה טעמא °הכל בכתב מיד ה' זו המסורת מיד ה' זו רוח הקדש עלי השכיל מיכן שניתנה להידרש ר' ירמיה בעי ולמה לי נן אמרין ותבנית כל אשר היה ברוח עמו א"ר מנא מהו ברוח ברוח פיו: כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר. [ה] ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי (ד) חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בחמשה עשר ר' אבהו דרש ישיבה ישיבה מה ישיבה שנאמר להלן מימות יהושע בן נון אף ישיבה שנאמר כאן מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בי"ד ר' יודה בר פזי *דרש פרזי פרזות נאמר כאן °פרזות ונאמר

תורה אור

אסתר ט · שם · מש"י כג · זכריה ח · ד"ה א כח · אסתר ט

קרבן העדה

אלא תשיעי ועשירי. לתודייהו ולא י"א וי"ב דהא לא מסיימי קרא: ומשני כימים וכו'. טפי אית לן לרבויי ימים הסמוכים: ופריך אם ימים שהן סמוכין לימים אינן. לרבויי אלא ט"ז וי"ז דאי מרבינן לפניו על כרחך דלרבות י"א וי"ב קאתי די"ג לא נחו בו אם כן אין סמוכין לימים אבל אי מרבינן לאחוריו הן סמוכין ממש: ומשני לית יכיל. א"א לומר כן: כל החדש כשר. למפרש וליוצא בשיירא שלא ימצא מגילה בידו בזמנה לקרות את המגילה קודם יציאתו: ובלבד עד ט"ו. אבל מי שנאנס ולא קרא עד ט"ו לא יקרא אח"כ דכתיב ולא יעבר: הדא דאת אמר. לא אמרן להקדים מר"ח או מי"א אלא לקריאת המגילה אבל סעודת פורים אין עושין אלא בי"ד לפרזים ובט"ו למוקפין: ואין מחלקין לעניים. מגבית פורים אלא בי"ד ובט"ו אעפ"י שמגבין אותו ביום קריאה: ופריך ויהיו אלו לקריאה. י"ד וט"ו לקריאה דוקא ואלו זמנים הנוספים מדרשא כשירים לסעודה דוקא ומנ"ל למידרש בהיפך. ל"א ה"ק וניבעי לזמנים אלו דמרבינן מקרא בין לסעודה בין לקריאה: והימים האלה נזכרים ונעשים. דכתיב זכירה תחלה ואח"כ עשייה א"כ אי אפשר להקדים הסעודה ולל"ב ה"ק כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ולעיל מיניה כתיב להיות עושים את שני ימים האלה משמע דשני ימים האלה הם כשירים לזכירה אבל שאר ימים אינן כשירים אלא לסעודה דהיינו העשייה כדמוכח מדכתיב נזכרים ונעשים: זאת אומרת. מדדריש דבעינן נזכרים תחלה ואח"כ נעשים ש"מ שניתנה להדרש א"כ ה"ק הא דאמרינן דמגילת אסתר ניתנה להדרש בגז"ש והיקש מנ"ל: נאמר כאן. במגילה אמת: ונאמר להלן. בתורה אמת קנה וגו': כאמיתה של תורה. כס"ת שלמה: מה זו. תורה צריכה שירטוט שאסור לכתוב בלא שירטוט: מגילה שמסר שמואל לדוד. שהיה כתוב בה תבנית בית המקדש שמסרה הקב"ה למשה וממשה ליהושע ויהושע לזקנים ומזקנים לשמואל ושמואל מסרה לדוד וכשמסרה דוד לשלמה בנו א"ל הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל: זו המסורת. מלא וחסר קרי וכתיב דהלכה למשה מסרה בכתב ולא בע"פ: זו רוח הקדש. שיש בה דברים מסותרים ע"פ הסוד: עלי השכיל. דלהשכיל משמע להבין דבר מתוך דבר וש"מ שניתנה להידרש: ולמה. לית אנן דורשין מהאי קרא ותבנית וגו' דכתיב מקמיה קרא דהכל בכתב וגו' שהיתה ברוה"ק וגם שם מפורש ברוח: אמר ר' מנא. מהא ליכא למשמע דאיכא למימר מהו ברוח ברוח פיו שפירש לו דוד בע"פ מה שמסר לו בכתב ולא ברוה"ק לכך איצטריך מיד ה': חלקו כבוד לא"י. לכך אמרו מימות יב"ן ולא אמרו מימות אחשורוש דהא כל עיקר שחלקו המלוה לשני ימים היינו משום דמוקפין דמיין לשושן א"כ כי שושן ה"ל לתקן מוקף חומה מימות אחשורוש אלא כדי לחלוק כבוד לא"י שהיתה חריבה באותן הימים שלא היו עיירות הרבה בא"י שהיו להן אז חומה והיה גנאי בדבר שתהא נידונת כפרזים: ופריך ויקראו הכל בט"ו. בין אותן שמוקפין חומה מימות יהושע בין אותן שמוקפין מימות אחשורוש: מה ישיבה שנאמר להלן. במלכים ובני ישראל היושבים בערי יהודה: אף ישיבה שנאמר כאן. במגילה על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מימות יהושע ומדפרזים מימות יהושע נקראים פרזים ש"מ דאף מוקפין שיהיו מוקפין מימות יהושע: ופריך ויקראו הכל בי"ד. חוץ מאותן שמוקפין מימות יהושע ויש להם חומה עכשיו:
ונאמר

מסורת הש"ס

מגילה פז ב · שם ג

רידב"ז

ויהיו אלו לקריאה ואלו לסעודה. פי' דימים הללו הי"ד וט"ו יהיו דוקא לסעודה וזמנים הקודמים יהיו לקריאה משום דעל סעודה כתיב מפורש לעשות אותם ימי משתה ושמחה ע"כ הוי הימים הללו לסעודה אבל לקריאה הוא מיוחד זמנים הקודמים ע"ז משני ר' חלבו ר' חונה בשם רב והימים האלה נזכרים ונעשים נזכרים בקריאה אם כן ע"כ דהימים האלו נזכרים בקריאה:

רבי סימון בשם ריב"ל חלקו כבוד לא"י כו' ותלו אותה מימות יהושע בן נון. ע"כ לא איכפת לן מה שהוא עתה פרזי ופריך לפ"ז כיון דעיקר מוקף הוא שמוקף עכשיו אבל חלקו כבוד לא"י אפילו שאינו מוקף עכשיו סמכינן במה שהיה מוקף מימות יהושע בן נון א"כ לפ"ז כ"ש מוקף עכשיו אם כן יקראו הכל בט"ו בין המוקפין עכשיו בין המוקפין מימות יהושע בן נון ע"ז אמר ר"א דלאו משום כבוד דא"י חלקו כבוד לאפילו המוקפין מימות יהושע בן נון ז"א אלא דמקרא דרש דבעינן דוקא יהושע בן נון דדרשינן ישיבה ישיבה ע"ז פריך ויקראו הכל בי"ד כיון דלא חלקו כבוד לא"י לעשות הפרזות השתא דין מוקפין משום דהיו מוקפין מימות יהושע בן נון אלא משום הדרשא דישיבה ישיבה דבעינן שתהא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וא"כ מנ"ל דפרזות השתא הוי דומה כאלו מוקפין משום דהיה מוקף בימות יהושע בן נון דילמא מלמד לן הג"ש דאפילו המוקף עכשיו לא סגי אלא עד שתהא מוקף גם מימות יהושע בן נון ע"ז משני ר' יודה בן פזי דרש פרזוי פרזות דבעינן גם פרזות מימות יהושע בן נון אבל פרזות השתא לאו פרזות הוא לענין מקרא מגילה וכן המוקף עכשיו לא חשיב מוקף לענין קריאת המגילה כיון דהיה פרזי בימות יהושע בן נון:
תני

1

חדושי הרד"ל

דבתחלה ר"ל דמשום שהוא יום מלחמה א"א לקרות. ואע"כ כי קורין נמי לפניו ולאחריו. הא טעמא רבא איכא שלא לקרות בו. וכ"מ לקמן בה"ג דהפי' בירושלמי ג"כ כמ"ש דיום מלחמה הוא וראוי לקרות בו וודאי:

ויהיו אלו לקריאה ואלו לסעודה. נ"ב נראה לפרש ראשון ראשון. זמנים אלו לקריאה וי"ד וט"ו לסעודה דא"א לומר י"ד וט"ו לא יהיו לסעודה דבהדיא כתיב עושים משתה ושמחה בי"ד וט"ו: ויקראו הכל בי"ד. נ"ב פי' בכל א"י ויהיה כבוד יותר לא"י (וממילא בח"ל לחודיה לא יהיה אפשר לתלות ביב"ן). ומשני דילפינן יושבי יושבי דאלמא דפרזים שבא"י מימות יב"נ בכלל היושבים בערי הפרזות לקרות בי"ד. והיינו דפריך ויקראו הכל בי"ד. דכיון דקרא נ"ל לרבות מוק"ח מימות יהושע ב"כ רק שנראה. א"כ אדרבא כיון דגלי קרא בפרזים למילף יושבי יושבי מימות יב"נ. נימא דאף מוק"ח מימות יב"נ יקראו בי"ד. ודוקא שושן עבדא בט"ו כקושית הבבלי:

עמודי ירושלים

יום י"ג כו' ומכאן ראי' שפי' זמן קהלה לכל הוא שנקהלו היהודים לעשות מלחמה לא לעשות תענית כדפי' ר"ת אבל נ"ל שאין מזה ראיה כלל משום דסוגא דירושלמי דיום י"ג מלחמה הוא שייס בה וס"א לרבויי קרא ואלו סוגא דתלמודא דידן דזמן קהלה לכל הוא מסייס בה ולא צריך קרא לרבויי וא"כ דברי הירושלמי לחוד ודברי תלמודא דידן לחוד כו' ע"ש ובמחב"ת לא סיימו קמיה דמרן לשון הירושלמי יפה דבאמת אינו מבואר כלל בירושלמי הסוגא דה"א לרבויי קרא וא"כ דברי הירושלמי והבבלי אחד המה. ואולי לפי שראה ברא"ש שכ' על הסוגא דירושלמי דליכא לרבויי או באיזה פוסק אחר סבר שזה מלשון הירושלמי ובאמת אינו מבואר כלל כן בירושלמי: אין עיניהם של עניים תלויות אלא בי"ד וט"ו כו'. ע' בהשגות הראב"ד על בעל המאור למס' מגילה שכ' דנראה לו דמ"ש בירושלמי וכ"ל ובזה"ז אין קורין ואין מחלקין אלא בי"ד וט"ו שאין עיניהם של עניים וע"ש מה שפי' ע"ז ונעלם זה מקרבן העדה והמפרשים:

ונאמר להלן °לבד מערי הפרזי הרבה מאוד מה פרזי שנאמר להלן מימות יהושע בן נון אף פרזות שנאמר כאן מימות יהושע בן נון *תני רבי יהושע ב"ק אומר מימות אחשורוש א"ל ר' יוסי בי ר' יהודה וכי מה ענין שושן הבירה לבא לכאן אם משושן הבירה את למד מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקימות יקראו הא תלתא תניין תנייא קדמייא סבר מימר מימות יהושע בן נון תנייא אחרייא סבר מימר מימות אחשורוש תנייא אחרייא סבר מימר עיר מ"מ נמצאת אומר ריב"ק ור' יוסי בי ר' יהודה שניהם אמרו דבר א' אלא שזה למד מטעם א' וזה למד מטעם א' ותני כן *הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו ר' אייבו בר נגרי בשם ר' חייה בר בא כגון הדא חמתה לא אמר אלא כגון הא חמתה עצמה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון מן הדא °וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכינרת הצידים כפר חיטייא צר דסמיכה לה חמת חמתה *רקת טיברייא כנרת גינוסר התיב רבי לוי והכתיב °והערבה עד ים כנרת מעתה

מסורת הש"ס: (תוספתא ריש מגילתין) · שם · מגילה ו א

תורה אור: דברים ג · יהושע יט · שם יב

קרבן העדה

ונאמר להלן. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי: אף פרזות שנא' כאן. במעשה המן כפרזי דיהושע קאמר ואע"ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרוז לענין מגילה הרי דלא תליא אלא במוקף חומה בימות יהושע: מימות אחשורוש. דומיא דשושן מה שושן שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בט"ו אף כל שמוקפות מימות אחשורוש קורין בט"ו: וכי מה ענין שושן הבירה לכאן. ה"ג בתוספת' כרכין המוקפין חומה מימות יב"ן קורין בט"ו ריב"ק אומר מימות אחשורוש אמר ריב"י היכן מלינו לשושן הבירה שמוקפת חומה מימות יב"ן אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר הסמוכין לכרך והנראין עמו הרי הן כיוצא בו והשתא ה"ק ריב"י לרבנן מה ענין שושן הבירה לכאן למה יקראו בט"ו ומשושן הבירה את למד לכל המוקפין שיקראו בט"ו מעתה בשושן אל יקראו בט"ו ובשאר מוקפין יקראו בט"ו דליכא למימר דאף בשושן יקראו בט"ו אע"ג דאינו מוקף מימות יב"ן דהא לא רמיז שושן בקרא שיקראו בט"ו אלא על כן היהודים הפרזים וכו' כתיב: ופריך הא תלתא תניין. הרי ג' מחלוקות בדבר ת"ק סבר מימות יב"ן בעינן: תנייא אחרייא. והיינו ריב"ק סובר מימות אחשורוש. תנייא אחריי' היינו ריב"י סובר עיר מ"מ כל שהיא מוקפת עכשיו קורין בט"ו: ומשני כמלאתה אומר. אפשר לומר דאינן אלא תרי תנאי וריב"ק וריב"י תרווייהו סברי מימות אחשורוש אלא שריב"ק סובר דילפינן מדדמי' לשושן וריב"י סובר כל שהיתה מוקפת חומה לא היו בחשש סכנה כל כך לפיכך הן חלוקים מערי הפרזות: ותני כן. ותנ"ה דטעמא דריב"י משום דערי חומה לא היו בסכנה מדתני בסוף דבריו הסמוך לכרך ונראה עמו נידון ככרך וקשיא מ"ט הא גבי בתי ערי חומה כדמסיק הש"ס בסמוך אלא ודאי כיון שסמוכים כל כך לערי חומה לא היו בסכנה ונידונין כיוצא בהן ויותר היה נ"ל דה"ג תני הסמוך לכרך וכו' ומילתא באנפי נפשה היא: לא אמר אלא כגון. הדא חמתה לסימן בעלמא אבל לדינא לא הוה צריך דהא חמתה עצמה היתה מוקפת חומה מימות יב"ן: מן הדא. מקרא זה מוכח דחמתה מוקפת חומה מימות יב"ן: הצידים. הייני העיר ששמה עכשיו בימי האמוראים: והכתיב והערבה וגו'. וזה מגבול ארץ סיחון וכינרת היה מגבול ארץ נפתלי שבארץ ישראל: מעתה

פני משה

ונאמר להלן. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאוד: תני. בתוספתא ריש מכלתין ר' יהושע בן קרחה אומר המוקפין מימות אחשורוש: א"ל ר' יוסי בר' יהודה וכי מה ענין שושן הבירה לבא לכאן אם משושן הבירה וכו'. כלומר וכי מה ענין ללמוד מהמוקפות מימות אחשורוש אם משושן הבירה אתה למד שהיתה אז מוקפת חומה והא על שושן הבירה גופה קשיא וכדגרים בתוספתא בהדיא שכך א"ל ר' יוסי בר' יהודה היכן מלינו לשושן הבירה שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון דהא ודאי מימות יהושע בן נון בעינן כדילפינן מג"ש וא"כ מעתה הוה קשיא בשושן הבירה אל יקראו בט"ו ושאר כל המקומות שנודע שהיו מוקפות מימות יהושע אותן שיקראו בט"ו אלא ע"כ שאני שושן הבירה וכדמסיים בהתוספתא אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה וכלו' לתנא דמתני' מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין מימות יהושע למוקפין מימות אחשורוש ועיר ועיר לחלק בין שושן שנעשה בו הנס בט"ו לבין שאר עיירות ולאידך כדלקמן: הא תלתא תניין. כמלינו למדין דבלבה תנאים הן חלוקין בדבר תנייא קדמייא דהתוספתא וכהנא דמתני' מימות יהושע בן נון הדבר תלוי ותנייא אחרייא והוא ר' יהושע בן קרחה סבר מימר מימות אחשורוש הדבר תלוי ותנייא אחרייא והוא ר' יוסי בר' יהודה סבר מימר עיר מכל מקום וכלומר בעיקר הדבר מודה רבי יוסי בר' יהודה לר' יהושע בן קרחה שהמוקפין מימות אחשורוש קורין בט"ו כשושן וכדמסיים ואזיל נמצאת אומר ר"י בן קרחה ור' יוסי בר' יהודה שניהם אמרו דבר אחד בזה דתרווייהו ס"ל שהמוקפין מימות אחשורוש קורין בט"ו אלא בזה למד מטעם אחד דבמה מלינו משושן הוא למד וזה ר' יוסי בר' יהודה לא למד במה מלינו וכדמקשה עליה אם משושן הבירה את למד וכו' אלא מטעם אחר הוא למד מיתורא דקרא עיר ועיר ודריש ליה עיר מכל מקום אע"פ שלא נעשה בו הנס הואיל ומוקפות מימות אחשורוש הן קורין בט"ו: ותני כן. בתוספתא שם דדריש ג"כ לעיר ועיר. ולדרשה אחריתא דמכאן למדנו דהסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו וקורין בט"ו: לא אמר אלא כגון הא חמתה. כלומר לא תאמר לפרש כגון הדא חמתה שכל הנראה עמה נידון כחמת עצמה וקורין בה בט"ו דהא ליתא שהרי טבריא נראה וסמוך לחמת היא ואעפ"כ מספקא לן בה כדקאמר לקמן חזקיה קרי לה בי"ד ובט"ו וכו' פרש לטבריא שהים חומה לה וא"פ הוה קשיא ותיפוק ליה שהיא סמוך ונראה לחמת אלא לא קאמר כגון הדא חמתה אלא לומר על עצמה שהיא מוקפת חומה מימות יהושע וכדמייתי לה מקרא דיהושע מן הדא וכו' חמת היא חמתה שאנו קורין אותה וקחשיב לה בערי המבצר והאי קרא ביהושע בגבול בני נפתלי וכן הא דלקמן ויהי גבולם מחלף וכו': רקת וכנרת. כתיב שם רקת זו טיבריא וכנרת זו גינוסר: התיב ר' לוי. מי מלית אמרת כנרת זו גינוסר והכתיב בדברים ולראובני ולגדי נתתי מן הגלעד וגו' הערבה והירדן וגבול מכנרת ועד ים הערבה וגו' וזה הוא בעבר הירדן ששם היו נחלתם והפסוק הראשון בגבול בני נפתלי הוא שנאמר ומעתה

רידב"ז

תני ריב"ק אומר מימות אחשורוש א"ל ר"י בר"י וכי מה ענין שושן הבירה לבא לכאן אם משושן הבירה את למד מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקומות יקראו. פי' דהת"ק ס"ל דמוקף חומה מימות יהושע בן נון וע"ז פליג ריב"ק דל"ל הג"ש דפרזות ואמר דמוקף חומה הוא מימות אחשורוש ופליג את"ק דהא שושן הבירה יוכיח שלא מלינו שהיתה מוקף חומה מימות יהושע בן נון וקורין בט"ו ע"ז פריך ר"י בר"י וכי מה ענין שושן הבירה לכאן דמשושן אין ראיה אם משושן הבירה את למד בתמיה דהיכי קפרכת להת"ק משושן הבירה בתמיה מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקומות יקראו דהא בשושן הבירה היו מוכרחין לקרות בט"ו [כדאיתא במס' מגילה דף ב' ע"ב שאני שושן דנעשה בו נס ופרש"י ז"ל שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום וע"כ לא נחו עד חמשה עשר וקבעום לדורות עכ"ל ז"ל] דאם לא יקראו בט"ו לא יקראו כלל דאימתי היה להם לקרות ביום אחר אם לא בט"ו ולפ"ז היה שושן גרוע מכל המקומות דבכל המקומות יקראו ביום שנחו ובשושן לא יקראו כלל דבי"ד לא יקראו דהא לא נחו ובט"ו לא יקראו דלא היתה מוקף חומה מימות יהושע בן נון ובתוספתא גרסינן אר"י בר"י היכן מלינו לשושן הבירה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר הסמוכין לכרך והנראין עמו הרי הן כיוצא בו ע"כ והכא בירושלמי מפרש להאי תוספתא דקושית ר"י בר"י הוא אריב"ק דפליג את"ק מטעמא דשושן מוכיח ז"א ומתמה בתמיה והיכן מלינו לשושן הבירה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון זהו קושיתך בתמיה דמשושן אין ללמוד כלל אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר פי' דמקרא גופיה ידעינן דלא קפדינן אימתי הוקף אלא כיון שהיתה מוקפת בשעת מעשה ולא היתה פרוזה בשעת מעשה דלפיכך כפל ב' פעמים מדינה וב' פעמים עיר [דאינו על לחלק בין מוקף למוקף דא"כ עיר ועיר למאי אתא אליבא דריב"ק ולת"ק קשה מדינה ומדינה ל"ל כפירכת הש"ס בבבלי] אלא מלמד לן לרבות מדינה מ"מ בין אותן שהוקפו מכבר או כל מדינה שנמלאת עכשיו מוקפת בשעת מעשה וכן עיר ועיר מ"מ כיון דהיא השתא בשעת מעשה עיר אע"פ שהיתה לשעבר מדינה מוקפת דאזלינן בתר שעת מעשה [והא דמסיים בתוספתא הסמוכין לכרך והנראין עמו הרי הוא ככרך היא מילתא אחריתי וסתמא דתוספתא הוא] וקמפרש הגמ' הא תלתא תניין תניא קדמיא סבר מימר מימות יהושע בן נון תניא אחריא סבר מימר מימות אחשורוש דיליף משושן הבירה ותניא אחריא סבר מימר עיר מ"מ ר"ל דלא יליף משושן הבירה אלא מגופא דקרא מדינה ומדינה עיר ועיר נמלאת אומר ריב"ק ור"י בר"י שניהם אמרו דבר אחד אלא שזה למד מטעם א' וזה למד מטעם א' ר"ל דזה לומד משושן הבירה וזה ס"ל דמשושן אין ראיה אלא יליף מגופא דקרא דאזלינן בתר המוקפין והפרזים דשעת מעשה:

ותני כן הסמוך לכרך. מילתא אחריתי הוא ולא שייך להא דלעיל ומביא הסיפא דהתוספתא הנ"ל ומביאור הגר"א ז"ל בא"ח סי' תרפ"ח מבואר דגרים תני

תוס' הרי"ד

תני ריב"ק אומר עיין בפנים וזהו פירוש שאמיתי בע"ה ומזה מוכח ומזה תבין הא דהמפרשים ז"ל בתוספתא מפרשין דהא דמסיק שסמוכין לכרך ושנראה עמו הרי הם כיוצא בו הוא סיומא מדברי ריבר"י משאי קרא מדינה ומדינה עיר ועיר ז"א אלא דהוא סתמא דתוספתא ושיעור דברי ר"י בר"י הוא אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר ותו לא והא דמסיק הסמוך לכרך כו' הוא ענין בפ"ע וסתמא דתוספתא הוא ותדע שכן הוא דהא בבבלי דף ב' ע"ב גרסינן עיר ועיר למאי אתא לכדריב"ל דאמר ריב"ל כרך וכל הסמוך לו הרי הוא ככרך עיי"ש ואי ס"ד דר"י בר"י דרש האי קרא בתוספתא מדינה ומדינה עיר ועיר כל הסמוך לכרך כו' א"כ אמאי מייתי מריב"ל הא תוספתא היא א"ו דהתוספתא לא דרש זאת מהקרא ואתא ריב"ל ומפרש דלהת"ק וריבר"י דרשינן מהאי קרא על הסמוך לכרך והנראה עמו וז"ב:

שנויי נוסחאות (שוי"ט) גינוסר נד"ו גיניסר. (שו"כ) כנרת נד"ו כנרות וכ"ה במקרא.

חדושי הרד"ל

אם משושן הבירה את למד כו'. נ"ב נראה דס"ד השתא דריב"י ס"ק. מה ענין שושן לבא לכאן. אפי' לדידך דתליא במוק"ח מימי אחשורש. מנא לך דשושן מוק"ח היתה אז. וא"כ אדרבה לצריך דתליא בימות אחשורוש בשושן עצמה. לא יקראו שלא היתה מוק"ח ובשאר מקומות מוק"ח מימי אחשורש יקראו. וקרא כתיב להדיא דקורין בשושן. כן פירש תחלה דברי ריב"י. וקאמר א"כ הא ג' תנאין אינון. דס"ד דריב"י פליג אתרווייהו וס"ל דמשושן לא ילפינן. וגם מימות יב"ן לא ס"ל אלא כל מוק"ח ב"כ וב"כ קורין. ומשני נמלאת אומר דלא כדס"ד מעיקרא כי היכא דלא ליהוו ג' תנאי. אלא ריב"י וריב"ק אמרו ד"א. דשושן מוק"ח בימי אחשורוש היתה. וריב"י לסייעיה לריב"ק מקשה את"ק. לדידך מה ענין שושן לבוא לכאן שיקראו בה בט"ו. ומטעם א' דריב"ק דקאמר היינו דריב"ק לאו משושן יליף לה אלא מסברא מסתמא פרזי קריא בעת ההיא. והאי ותני כן הסמוך. ס"ס תיבת ותני כן. אלא נ"ל תני כל הסמוך. וגםתבש מההוא דלקמן. גם בתוספתא הגי' מעורבת:

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"א מהל' מגילה הל' י טוש"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ב

עין משפט נר מצוה

י
א מיי' פ"א ומגילה הלכה י"א טוש"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ד
יא
ב מיי' פי"ב משמיטה ויובל הלכה יג
יב
ג מיי' שם הלכה יא

מסורת הש"ס

מגילה ס ב

ערכין לב א

מ"רש איכה רבתי תענית פ"ד ס"ס

מגילה ד א

ערכין לב א

מעתה שני גינוסריות היו או לא היו אלא שני אבטוניות כגון (א) בית ירח וצינבריי שהן מגדלות כינרים (ב) חרב הכרך ונעשה של עכו"ם איתא חמי בו אינן קורין ובחוצה לו קורין *חזקיה א קרי לה בארבעה עשר ובט"ו בו חשש להיא דתני רשב"י ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה פרט לטיבריא ב שהים חומה לה רבי יוחנן קרי לה בכנישתא דכיפרא ואמר הדא היא עיקר טיבריא קדמייתא ולא חשש להדא דתני רשב"י קל היקילו בקריאתה דתנינן *תמן ג כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות ר"מ אומר אף השדות ותני כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו *א"ר יוחנן מגבית ועד אנטיפרס ששים ריבוא עיירות היו והקטנה שבהן היתה בית שמש מה כתיב בה ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' וגו' ואילו מרות אחת היו וכדון אין את מבצע לה קניי לא נסבה א"ר חנינה קפצה לה ארץ ישראל כל העיירות שמנה יהושע אפי' מאה אינן רשב"ל אמר מוקפות חומה מנה ר' יוסי בר חנינה אמר (ג) הסמוכות לספר מנה קרייא מסייע לר' יוסי בן חנינה ויהי גבולם מחלף וגו' קטת ונהלל ושומרון ויראלה ובית לחם מחלף חלף מאילון אייאלון בצעננים אנגייא דקדש ואדמי דמין הנקב ציידתה ויבנאל כפר ימה עד לקים לוקים וקטת קטינית ונהלל מהלול ושמרון סימונייה ויראלה חורייה בית לחם בית לחם צרייה ר' אחא ר' יודה בן לוי ריב"ל בשם ר' *לוד וגיא החרשים מוקפות חומה מימות יב"ן ולמה לא אמרן ואונו בגין דכתיב והא כתיב לוד ואיתאמרת אלא בגין *דתנינן וגמלה וגדור והדיר ואונו וירושלם וכן כיוצא בהן והכתיב

פני משה

ומעתה אם נאמר שני גינוסריות היו כלומר שני כינרת או שנאמר לא היו שנים ממש אלא שני אבטוניות כלומר חלקת המקומות שנקראו על שם כך שהן מגדלות קנים נקראין כנרים כגון בית ירח וכו' וה"נ זה שבעבר הירדן נקרא על שם זה שבגבול בני נפתלי א"כ של גבול בני נפתלי נקרא על שם כינרת שבעבר הירדן וכדמשמע מדלקמיה: איתא חמי. ומתמה הש"ס על הא דקחשיב הכא כנרת אצל רקת ומשמע שכנרת ג"כ קורין בה בט"ו משום שסמוך ונראה לרקת זו טבריא היא דהא אמרת על כנרת חרב הכרך וכו' וא"כ אין הטעם אלא הואיל וסמוך לטבריא היא: בא וראה בו אינן קורין. בטבריא עצמה אין קורין בט"ו בלבד וכדחזקיה דלקמיה ובחוצה לו קורין בט"ו בתמיה. ומסיק ואזיל דהא חזקיה מספקא ליה וקרי לה בטבריא בי"ד ובט"ו משום דהשש לה להאי דתני ר"ש בן יוחי דדרים בענין בתי ערי חומה ואיש כי ימכר וגו' פרט לטבריא שאין לה חומה ממש אלא שהים חומה לה וא"כ מיגלי לה היא כשאר עיירות שאינן מוקפות חומה או דילמא הא מיהת מיגליא היא כהמוקפות חומה: ר' יוחנן. לא ס"ל כהאי דחזקיה אלא קרי לה בטבריא בט"ו בכנישתא דכיפרא שאמר הדא היא יקרא דטברייא קדמוניות שהיתה נבנית כאן במקום שהיה הבה"כ הזה ולא חשש להדא וכו' גבי בתי ערי חומה דשאני מקרא מגילה לפי שקל הקילו בקריאתה ואף במקום דמיגליא היא כמוקפת חומה חשיבה לענין מגילה: דתנינן תמן. בפ' בתרא דערכין כל שהוא לפנים מן החומה וכו' וכלומר הרי דמלינו דאף בדין בתי ערי חומה מחשבינן הכל שהוא לפנים מן החומה כבתי ערי חומה שהן שלשה חלירות של שני שני בתים ומכיון שהן לפנים מן החומה דין אחד להם ואף על פי שאין להם חלירות כל כך וה"ה נמי לענין מקרא מגילה בט"ו: מגבת ועד אנטיפרס וכו'. כתוב לעיל בפ' בתרא דתענית: אפי' מאה אינן. וכי כל כך מועטות הן: קרייה מסייע לר' יוסי בן חנינה. שלא מנה אלא הסמוכות לספר וכדמלינו המקרא שכתוב בבני נפתלי ויהי גבולם וגו' ואגב מפרש השמות שהן נקראים עכשיו בימיהם: לוד וגיא החרשים וכו'. פסוק הוא בד"ה א' ח' ובני אלפעל עבר ומשעם ושמר הוא בנה את אונו ואת לוד ובנותיה: ולמה לא אמרן. נמי ואונו אם בגין דכבר כתיב שם והא כתיב ג"כ [לוד ואפ"ה איתאמרת בשם רבי אלא בגין דכבר תנינן לה בפ' בתרא דערכין דקחשיב התם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון כגון יורפת הישנה וגמלה וכו': והכתיב

קרבן העדה

מעתה. לריכין לומר ששני גינוסריות היו וזה לא שמענו: ומשני או לא היו אלא ב'. כרכים גדולים וגשר ביניהם ויכולים לילך מזה לזה כמו בית ירח וליגברי שהן עשוין כך והן מגדלות לכינרים: אבטוניות כרך. א' חלוק לשני' וג' חלקי': וחרב הכרך ונעש' של עכו"ם. מהו שיהו הסמוכין לו קורין בי"ד או בט"ו: ומשני איתא חמי. בוא וראה בו אינן קורין כלל ובחוצה לו יקראו בט"ו בתמיה אלא ודאי שהסמוך לו נגררו בתר רובא דעלמא וקורין בי"ד: חזקיה קרי. בטבריא בי"ד ובט"ו דהוא חשש להא דתני רשב"י: ופרט לטברי' וכו'. משיפא דקרא קדרים דכתיב גבי בתי חלירים אשר אין להם חומה סביב וסובר רשב"י דבבתי ערי חומה בעינן שתהא החומה סביב פרט לטבריה שהיה נחומה לה מצד א' סובר חזקיה וה"ה במגילה בעינן שתהא החומה מכל לד או דילמא כרבנן סבירא לן ואפי' לענין בתי ערי חומה אף טבריא דינה כעיר חומה: ר"י קרי. מגילה בבית הכנסת דכופרא בט"ו ואמר זו היא עיקר טבריא הראשונה שהיתה מימות יב"ן ולא חשש להא דרשב"י לקרותה בי"ד דסובר דהקילו בקריאת המגילה דאע"ג דלענין בתי ערי החומה אינה כעיר חומה לענין מגילה בכלל מוקפין היא דלענין מיגני' קפיד קרא טבריא מיגני' היא מאויבי': דתנינן תמן בערכין. כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה אבל מה שהוא חוץ לחומה נידון כערי החלרים חוץ מן השדות שהן בתוך החומה: ותני כן. ואפ"ה תניא גבי מגילה דכל הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא ככרך א"כ ע"כ לומר שהקילו בקריאתה: כי ראו בארון ה' ויך בעם שבעים איש וחמשי' אלף איש. ואלו שמתו מאנשי בית שמש היו מן הדרים בלד א' מן העיר אשר בא דרך שם הארון לא וחשוב כמה היו אנשי בית שמש כולן: וכדון אין את וכו'. ועכשיו אם אתה ממלא בקנים בית שמש כמספר המתי' לא תכילם המקום ההוא שהיו עומדים שם האנשים: קפלה לה ארץ ישראל. נתקלרה ארץ ישראל לאחר החרבן שנפלה ליס או שנעשה גיא או הר. ופריך כל העיירות וכו' אינן אלא ק' ואיך קאר"י שהיו ס' רבוא: מוקפין חומה מנה. ולא שאר עיירות לפיכך אינן ק': הסמוכים. לגבול מנה יהושע אבל מוקפין חומה טובא הוו: קרייא. קרא מסייע לריב"ח שלא מנה אלא עיירות העומדים על הגבול: ויהי גבולם מחלף מאלון בלעננים ואדמי הנקב ויבנאל עד לקום. ומפרש שמותן של עיירות אלו אשר להן עכשיו בימיהן וכל אלו העיירות היו ידוע להם שעומדי' על הספר ומינייהו יליף לכל השאר דלא מנה יהושע בספרו אלא אותן שעומדי' על הספר: ובית לחם לרייה. דהרי בית לחם הוו: לוד וכו'. מעדי בנימין היה וכן אונו כדכתיב

רידב"ז

תני הסמוך לכרך כו' ובל"ס שנשתרבב תיבת כן מהא דהסמוך דגרסינן ותני כן הסמוך לכרך כו' כלדך הירושלמי בכ"מ. ר' איבו בר נגרי בשם ר"ח כ"ב כגון הדא המתה כפי' הק"ע ז"ל:

חרב הכרך ונעשה של עכו"ם. פי' דמיבעיא ליה אם קורין בחמשה עשר או לא והספק הוא משום דבעינן בכרך עשרה בטלנין כפי' התוס' ז"ל אי נמי כיון שנעשה של עכו"ם בטלה קדושת החומה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' כתובות דף מ"ה ע"ב כן מפרש ביאור הגר"א ז"ל הב"ל ע"ז קאמר איתא חמי בו אינן קורין ובחולה לו קורין מפרש הגר"א ז"ל שם ב' פירושים א' דהוא לשון בתמיה אפשר לומר כן כיון דבחוץ קורין דהא בתוך מעולם לא היה עליו קדושת החומה דהא קי"ל כל שהוא לפנים מן החומה דוקא הוא בקדושת החומה כדאיתא במתני' במסכת ערכין דף ל"ב ומובא בסמוך ומכל מקום בחוץ קורין אלמא דהקריאה לא תלי בקדושת החומה וכיון שכן למה לא יקראו בפנים אף על פי שבטל קדושת החומה דהא לא גרע מבחוץ פירוש ב' דהגמ' קאמר בניחותא בו אינן קורין אבל בחולה לו קורין דבחוץ מעולם לא נתחייב בקריאה בט"ו משום קדושת החומה אבל בפנים כיון שנתבטל קדושת החומה קורין בארבעה עשר כן הוא כוונת ביאור הגר"א זכרונו לברכה:

חזקיה קרי לה בארבעה עשר ובחמשה עשר בטבריא חשש להדא דתני רבי שמעון בן יוחאי וכו' פרט לטבריא שהים חומה לה. וע"כ הוי ספק לחזקיה אולי הלכה כרבי שמעון בן יוחאי דלא נקרא טבריא בתי ערי חומה אבל ר"י קרי בטבריא ולא חשש להדא דתני רבי שמעון בן יוחאי משום בו הקילו בקריאתה דלענין קריאה לא בעינן ממש קדושת ערי חומה והראיה דתנינן כל שהוא לפנים מן החומה אלמא דלכל הדברים לענין דינים דבתי ערי חומה בעינן דוקא כל שהוא לפנים מן החומה אבל כשהוא חוץ לחומה אפילו פסיעה אחת אינו נוהג אלו דינים דבתי ערי חומה אפי' שהוא סמוך ונראה ואילו לענין קריאת המגילה תנינן כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו אלמא דלענין קריאה לא קפדינן שיהא עליו דיני דבתי חומה ע"כ הנס דתני רבי שמעון בן יוחאי לענין דיני דבתי ערי חומה פרט לטבריא שהים חומה לה מכל מקום לענין קריאת מגילה יש לה דין מוקף חומה וקורין בחמשה עשר:

1

רבי

שנויי נוסחאות (סו"א) גינוסריות כד"ו גיניסריות. (סו"ג) חרב כד"ו והרב. (סו"ו) בו כד"ו דו. (סוי"ד) אנטיפרס כד"ו אנטיפטרס. (סוכ"ג) קטת במקרא „וקטת" וכיא בגבול בני זבולן קודם לויהי גבולם מחלף שהוא בגבול בני נפתלי. ושומרון ויראלה במקרא „ושמרון וידאלה". (כוכ"ד) מאילון במקרא מאלון. איילון כד"ו איילין. (סוכ"ו) קטינית כד"ו קיטונית. (סוכ"ו) ויראלה במקרא „וידאלה". חורייה כד"ו חירייה. (סול"ג) והדיר כד"ו וחדיר.

חתם סופר

ר' יוחנן קרי לה בכנישתא דכיפרא ואמר הדא היא עיקר טיבריא קדמייתא. בזה י"ל פ"ק דמגילה ה' ע"ב א"ר יוחנן כד הוינא טליא אמינא מלתא ואשאלנא לסבייא ואשתכח כוותיה חמת זו חמי טבריא ורקת זו ציפורי וכנא פליג דהא כולי עלמא קורים לטבריא רקת אלא חמת זו חמי גדר ע"ש. וק' מאי מייתי רבא ראיה מכולי עלמא ומספקנא וכא ר' יוחנן בעיל לסבא ואשתכח כוותיה וכולי עלמא טועים ניחא גם י"ל מה נבון שאילנא לסבייא כ"ל למימר כאלתי

עמודי ירושלים

מסייע לר"י בר חנינא ויהי גבולם מחלף כו'. ע' בש"ק שכתב אך לפ"ז יש תימה בפסוק ויהי גבולם מחלף שבעה ערים כו' ערים תשעה עשר ולחשבון זה הם ערים כ"ב לפחות וצ"ע עכ"ל ונראה שהוא חשב פ"ו ערי מבצר כנס שים פ"ו נראה שחשב מגדל אל חרם לחד. (ובמצודת דוד כ' שפ"ו ערי מבצר יש נראה שחשב מגדל אל חרם לתרתי וכן נראה מבעל הטעמים אך בס' תבואות הארץ פרק ג' כ' מגדל אל חרם למזרח עטו בערך נ' שעות ואולי שכפר מדשד"ל אל קרי"ם ויש לפי דעתי מסובבת מגדל אל חרים שתבואתם במתוז כסוף עכ"ל. וזה סיום שסוף פ') וע"כ מקשה דהש"ו וז' כמה כ"ב. אולם לפי מה שראיתי בפי' נחלת יהושע ביהושע בס שכ' על פסוק ערים תשע עשרה וכ"ל פ"ו המחשבים בין ערי מבצר ואדמי הנקב יבנאל לקום המוקקם הם י"ש כי חלף ואלון במות מקומות ולא ערים שכ"ל א"כ י"ל דכן דעת הירושלמי דחלף ואלון לא חשיב ומה דאיתא בירושלמי מחלף חלף כי' הוא סימן למקומות ולא לערים ואף שחשב אדמי הנקב לתרתי י"ל דלא חשיב המוקקם ולפי נחלת יהושע קשה למה לא חשיב אזנות תבור ע"כ דבגבול יצא לגם ולא להעיר א"כ י"ל לירושלמי גם במחוקקה כן וא"כ הם במכוון י"ע: והא כתיב לוד ואיתאמרת אלא בגין דתנינן כו' פתום' מגילה ד"ד ע"א שכתב הקשה הר"ר אלחנן דלמאי אילטרך לר' יהושע לאשמועינן דאיכה מוקפת מימות יהושע והא מגנה שלימה הוא וי"ל דלגב דאילטרך לאשמועינן לוד וגיא החרשים תנא נמי אונו בסדייהו ע"ש. ולאיתי להסורי אבן שהתפלא מאד על התוס' דמאי פנין אונו דהכא דהוא משל

בנימין

גליון הש"ס

(א) פי' ק"ע ועי' ב"ר פ' נ"ח:
(ב) עי' ש"ק ועי' ביאורי הגר"א סימן תרפ"ח:
(ג) עי' רש"י ורד"ק יהושע פ"ו:

מסורת הש"ס

מגילה ד א

שקלים פ"א הלכה א לקמן הלכה ג ופ"ב הלכה ג

מס ס ג

עין משפט נר מצוה

יג

א מיי' פ"ב ממגילה הלכה יג טוש"ע או"ח סי' תרנ"ו ס"ב.

והכתיב יובני אלפעל עבר ומשעם ושמר הוא בנה את אונו ואת לוד ובנותיה אמר רבי לעזר בי ר' יוסה *בימי פילגש בגבעה חרבה ועמד אלפעל ובנייה הה"ד יגם כל הערים הנמצאות שלחו באש ר' חנניה בשם ר' פינחס לוד ואונו הן הן גיא החרשים. *ר' חלבו ר' חונה בשם ר' חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהיא זמן קריאתה לא בא אלא ללמדך שהמצוות נוהגות באדר שני רבי יוסי ור' אחא הוון יתיבין א"ר יוסי לר' אחא לא מסתברא לשעבר אבל לבא והא תני מקום שנהגו לקרותה ב' ימים קורין אותה שני ימים א"ל אוף אנא סבר כן א"ר מנא ויאות אילו מי שקרייה בארבעה עשר וחזר וקרייה בחמשה עשר שמא אין שומעין לו אם אומר את כן שמא נמצאת עוקר זמן כרכים בידיך נחמן בריה דר' שמואל בר נחמן °שמחה וששון *מיכן א שהן אסורין בהספד ומשתה מיכן שאסורין בתענית ויום טוב מיכן שאסורין בעשיית מלאכה א"ר חלבו זימנין סגין יתבית קומי ר' שמואל בר נחמן ולא שמעית מיניה הדא מילתא א"ל כל מה דהוה אבא שמיע את שמיע מילתיה דר' פליגא דרבי הוה מפרסם עצמו שני ימים בשנה רוחץ בי"ז בתמוז

ונוטע

קרבן העדה

כדכתיב ובני אלפעל וגו' והן מבני בנימין כדכתיב בד"ה ולפי שבנו מחדש כדמסיק הולרך לאשמועינן שמוקפות חומה מימות יב"ן הן: ופריך ולמה לא. קחשיב אונו בהדייהו שהרי בקרא בנחמיה כתיב לוד ואונו גי החרשים: ומשני בגין דכתיב. אונו בקרא ולא תורה אור איצטריך לאשמועינן: ופריך והא כתיב לוד. וקחשיב לה: אלא. היינו טעמא דלא קחשיב אונו דכבר תני במתני' דערכין דאונו מוקפת חומה מימות יהושע: הוא בנה את אונו וגו'. הרי דאלפעל בנאהו וא"כ לא היו מוקפות חומה מימות יהושע: בימי פילגש בגבעה. החריבו ישראל את ערי בנימין כדכתיב וגם את כל הערים וגו' אבל מ"מ היו מוקפות מימות יהושע: הן הן גיא החרשי'. ופליג אר': הכל יוצאין בי"ד. אפי' כרכי' שהוא עיקר זמן קריאתה והא דתנן כרכים קורין בחמשה עשר היינו אם רצו מה שאין כן עיירות אסורים לקרות בט"ו דכתיב ולא יעבור: לא בא אלא ללמדך כו'. כלומר ולא תיקשי לך א"כ דהכל יוצאין בי"ד בזמניהם ל"ל דבבלי ריש מגילה אמרינן בזמניהם בא ללמד שזמנו של זה לא כזמנו של זה דלא בא בזמניהם אלא ללמד שלא יקראו אלא בזמנם דהיינו באדר שני: הוון יתיבין. והוה קשיא להו לר' חלבו מתני' דמשמע מינה דחיובא הוא שיקראו הכרכים בט"ו דווקא: ה"ג לא מסתברא אלא לשעבר אבל לבא לא. וה"פ הא דר"ח איני אלא בדיעבד אם קראו בכרכים בי"ד שיצאו אבל לכתחלה צריך לקרות בט"ו ומתני' בלכתחלה איירי: ופריך והא תני מקום שנהגו לקרותה ב' ימים קורין. והיינו במקום שמסופקים אם הוא כרך או עיר ואם"ד הכל יוצאין בי"ד למה קורין ב' ימים: א"ל אף אנא סובר כן. שאינו יוצא בי"ד: ויאות. בתמיה וכי שפיר קאמרת שאף הוא סובר כן ל"א ושפיר קאר"ח ולא קשיא מהך ברייתא: שמא אין שומעין לו. וכי מוחין בידו: אם אומר את כן. שעיר שהיא ספק כרך אם קרא בי"ד שאסורין לקרות בט"ו עקרת זמן הכרכים בידך ובטלת תקנת חכמים שאמרו שהכרכים יקראו בחמשה עשר לחלוק כבוד לארץ ישראל וכיון שאין מוחין בידן ל"ק לר' חלבו דלכך קורין ב' ימים אע"פ שיצאו בקריאת ארבעה עשר כיון דלא אפשר: ה"ג שמחה מכאן שהן אסורין וכו'. וה"פ דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה מכאן שיום י"ד וט"ו אסורין בהספד ותענית: א"ר חלבו. הרבה פעמים ישבתי לפני רשב"ן ולא שמעתי ממנו דבר זה: ה"ג א"ל כל מה דהוה אנא שמיע. וה"פ א"ל נחמן וכי כל מה ששמעתי אני מאבי שמעת גם אתה הא ודאי ליתא א"כ אין לך לתמוה על כך: מילתיה דר'. מעשיו דר' פליגי אנחמן דאמר שהן אסורין בעשיית מלאכה: הוה מפרסם עצמו. עשה מעשה בפרהסיא בפני רבים:

ונוטע

פני משה

והכתיב ובני אלפעל וגו' הוא בנה וגו'. והיאך אמרת מימות יהושע הן: בימי פילגש בגבעה חרבה וכו'. דאלו מערי בנימין הן ושכן הכתוב מיחסו שם על שבט בנימין ומפני שחומותיהן נראות חדשות לפיכך העיד ריב"ל בשם רבי שבכלל מוקפות מימות יהושע בן נון הן וקורין בהן בט"ו: לוד ואונו הן הן גיא החרשים. גיא החרשים כולל שתיהן הוא: ר' חלבו וכו'. גרס נן להא בפ"ק דשקלים בהלכה א'. וגו' דהתם עיקרית דבריטא גרים שם שהכל יוצאין בי"ד שהיא זמן קריאתה לכל העולם. ובתר הכי מייתי על הא דקתני שם במתני' כמי בט"ו קורין את המגילה בכרכין ופריך לא כן א"ר חלבו הכל יוצאין בי"ד בין עיירות ובין כרכים ומשני לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר השני נוהגות באדר הראשון. כלומר דלא קאי ר' חלבו אלא אמתני' דלקמן בפרקין קראו את המגילה באדר הראשון ואח"כ נתעברה השנה קורין אותה באדר השני ועל כה"ג הוא דקאמר הכל יוצאין בי"ד הואיל וכבר קראו בראשון וללמדך שהמצות נוהגות גם באדר הראשון: לא מסתברא לשעבר. כלומר לא מסתברא דלא אמר הכי אלא לשעבר והיינו בדיעבד שמשום שנוהגות ג"כ באדר הראשון הלכך וכבר קראו אותה בראשון הכל יוצאין בחזרת הקריאה בשני בי"ד: אבל לבא. לא דלא מסתברא לומר שאף להבא ג"כ והיינו שאפילו לכתחלה הכל יוצאין בי"ד והא תני מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים בי"ד ובט"ו וכדמפרש לקמיה: א"ל אוף אנא סבר כן. דלכתחלה לא: א"ר מנא ויאות. דודאי כך הוא שהרי אלו משקראו בי"ד אם חוזרין וקורין בט"ו שמא אין שומעין לו בתמיה וכלומר דודאי הא דקתני מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין היינו אלו הקוראין בי"ד ורוצין לחזור ולקרותה בט"ו קורין דמה איכפת בכך יקראו ולא יברכו על הקריאה אבל אלו שהוקבע להן ט"ו פשיטא היא שצריכין לקרות לכתחלה בזמן הקבוע להן. ור' חלבו דקאמר הכל יוצאין בדיעבד וכגוונא דאמרן הוא שאם כבר קראו באדר הראשון ואח"כ נתעברה השנה שחוזרין וקורין בשני ואם הכל קראו בי"ד יצאו: אם אומר את כן וכו'. כלומר ואם אתה אומר דאף לכתחלה הכל יוצאין אם קראו בי"ד נמצאת אתה עוקר זמן כרכים בידך שהוקבע להם ט"ו ולא י"ד אלא ע"כ כדאמרן: נחמן בריה דר' שמואל. דריש שמחה וששון כתיב מכאן שהן אסורין בהספד בי"ד וט"ו משתה וי"ט כתיבי בהאי קרא מכאן שאסורין בתענית ובעשיית מלאכה: זימנין סגין. ישבתי לפני ר' שמואל בר נחמן אביך ולא שמעית מיניה הדא מילתא לדרוש שיהא אסורין במלאכה: אמר ליה. נחמן: וכי כל מה דהוה אבא שמיע ליה אנת שמיע מיניה. אתה לא שמעת זה ממנו אבל הוא אמר שכך הוא מקובל מרבו: מילתא דרבי פליגא. על זה דקאמר ר' שמואל בר נחמן שאסורין במלאכה דרבי היה מפרסם עצמו לעשות לפני רבים באלו שני ימים בשנה. שהיה רוחץ בי"ז בתמוז בחמין

ונטע

רידב"ז

רבי חלבו ר"ח בשם ר' חייה רבה הכל יוצאין בי"ד. הגי' הנכונה הוא במסכת שקלים בפ"ק דגרסינן שם בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים לא כן אמר ר"ח ר"ח בשם ר"ח רבה הכל יוצאין בי"ד כו' וה"פ דפריך על ר"ח דאמר הכל יוצאין בי"ד וס"ל דאף לכתחלה קורא בי"ד אם ירצה והא דזמן כרכים בט"ו הוא דיכול לקרות אף בט"ו אם לא קרא בי"ד ולא חשיב עבר זמנו משא"כ בכפרים אם לא קרא בי"ד עבר זמנו ואין תקנה אבל באמת הכרכים קורין ג"כ בי"ד לכתחלה ע"כ. פריך ממתני' דידן דקתני בט"ו בו קורין המגילה בכרכים אלמא דלכתחלה זמן כרכים בט"ו וע"ז קאמר ר"י ור"א הוון יתבין אמר ר"י לר"א לא מסתברא אלא לכשעבר אבל לכבא לא פי' דר"ח לא ס"ל רק בדיעבד יצא כשקרא בי"ד ואינו מחויב לחזור ולקרות בט"ו אבל לכתחלה ס"ל ג"כ דמצות כרכים לקרות בט"ו והא תני כניהותא מקום שנהגו לקרות ב' ימים קורין אותה ב' ימים ולא מיירי בספק כרך או כפר אלא בכרך ברור ומ"מ נהגו לקרותה ב' ימים ואי אמרית בשלמא דלכתחלה זמן קריאה בכרכים בט"ו שפיר ניחא דקורא ב' ימים דאע"פ שיצא כבר בקריאה דמאתמול אפ"ה מותר לקרות בט"ו משום דהוא זמנו לכתחלה ושפיר קורא לצאת המצוה בזמנו דלכתחלה דעדיף טפי ולא חשיב עובר בבל תוסיף ז"א דדמי לסוכה דד' דפנות כדאיתא בתוספות ז"ל מס' ר"ה דף כ"ח ע"ב דאע"ג דיצא בג' אפי' טפח מ"מ לא הוי בל תוסיף כשעושה ד' דפנות ומוסיף דופן הרביעי משום דחשוב טפי דהוי תשבו כעין תדורו ע"ש וה"נ דכוותיה אף שיצא בדיעבד בי"ד מ"מ לא עבר בב"ת כיון דט"ו שפיר עדיף טפי דהוי מצותו בזמנו דלכתחלה ומותר בב' ימים בי"ד מותר דהא עדיין לא קרא ולא שייך בל תוסיף וחשיב זמנו דבדיעבד דהא אם ירצה יוכל לצאת בזה וכשחוזר וקורא בט"ו לא עבר על בל תוסיף משום דהכי שפיר עדיף טפי המצוה בזמנו וכיון דלכרך יש לו ב' זמנים י"ד וט"ו א' לכתחלה וב' בדיעבד ע"כ מקום שנהגו לקרות ב' ימים אין מוחין בידם והכ"מ אם הי"ד הוא הדיעבד אבל א"ת דלכתחלה זמנו בי"ד אך בדיעבד אם לא קרא בי"ד מותר לקרות בט"ו א"כ היאך מניחים להם מנהגם כיון דכבר קרא בזמן דלכתחילה הרי הוא עובר על בל תוסיף כשחוזר וקורא למחר עוד הפעם ע"ז אמר ר"מ ויאות פי' בתמיה דאפילו תימר דלכתחילה קורא בי"ד אעפ"כ כשרוצה לקרות בט"ו עוד הפעם שפיר שרי וע"כ במקום שנהגו כן שבקינן להם כמנהגם כדמסיק אילו מקרא בי"ד וחוזר וקורא בט"ו פירוש שרוצה לחזור ולקרות עוד הפעם בט"ו שמא אין שומעין לו בתמיה דאם אומר את כן דאין שומעין לו דאסור לקרות עוד הפעם לא נמצאת עוקר זמן כרכים בידיך פי' דהא דומה כמו שרוצה לקרות בי"ד גופיה עוד הפעם דמותר כמו שכתבו התוספות ז"ל במסכת ר"ה דף כ"ח ע"ב דבעשיית המצוה ב' פעמים אין זה בל תוסיף ולא הוי בל תוסיף רק כשעושה אח"כ ביום אחר כמו ישן בשמיני בסוכה דעובר אבל בזמנו אם רוצה לעשות המצוה ב' פעמים אינו עובר בב"ת וע"כ ה"נ כיון דט"ו הוא ג"כ זמן דכרכים שפיר דמי ושפיר רשאי לחזור ולקרותה בט"ו דאל"כ אתה עוקר זמן כרכים כאילו אינו זמנו בתמיה וכיון דבאמת הוא זמנו לדיעבד וקי"ל כל היום כשר לקריאת המגילה ולתקיעת שופר והיאך תימר דאסור בזמנו לקרות דבכלל בידינו כל שהוא בזמנו עדיין אין עליו איסורא דבל תוסיף דאל"כ הוי עקירת זמן דכיון דבזמנו גופיה יהיה עת דאסור הרי הוי עקירת הזמן דרחמנא אכשרה לכל הזמן הזה לקריאה

זאת

שנויי נוסחאות (סופ"ו) נמצאת כד"ו נמצאתה. (סוכ"ב) הוה כד"ו **היה**.

חתם סופר

שאלתי לחכמי ישראל. אבל י"ל דהאי חמת חמי גדר היינו חמתן דבגמרא [דף ב' ע"ב] שהוא סמוך לטבריא מיל. וכ"ל גם ר' יוחנן ס"ל חמת היינו חמתן ואפ"ה היינו טבריא דאנו רואים עתה שנתרחקה טבריא איזה רחוקה מחמתן אלא מיל י"ל אז בראשונה שהיתה מגיע עד כפרי סי' בתוך עבורה של עיר חמתן ונקראת ג"כ חמת כדילפינן בנדרים נ"ו ע"ב מקרא ויסי בשיות יהושע בירידו וא"כ חמת כולל ג"כ טבריא וממילא רקת היא ציפורי. והיינו שאילנא לקבא דידעי שטבריא בראשונה הגיע עד כפרי. ואמנם רבא ס"ל כמ"ש בתשובת מהר"ם א"ש דדוקא כשאין לעיבורא של עיר שם בפ"ע כמו עיבורה של יריחו אבל כשיש לו שם בפ"ע אין עיבורא בכלל העיר וא"כ ס"ל אע"ג דטבריא היתה נמשכה עד סמוך לעיבורה של עיר חמתן מ"מ כיון דבפ"ע קורא לה רקת ויש לה שם בפ"ע א"כ גם רקת דקרא טבריא היא ולא ציפורי וא"ש וק"ל:

עמודי ירושלים

בנימין לפוא אונו דהתם דהוא משל יהודה והגהות דתרי נינהו ע"ש באורך וכן ראיתי בס' שלמי נדבה (ח"ב ד"ס ע"א) שהעלה כן בנ"ע על התוס'. ובמהרכ"ת לא ראו דברי הירושלמי האלו דמבואר להדיא דהוא אונו דהכא ודהתם חדא נינהו ולפי הירושלמי לא אמר הכא ואונו לפי שכבר תני ועמ"ש הס"ק בתוספותיו. עמ"ש הברכ"י סי' תרפ"ח סק"ג ובתבואות הארץ בפ"ג דס"ע ע"א ודו"ק:

ונוטע נטיעות בפורים רבי חביבה בשם רבנן דתמן בכל מקום שכתוב יום טוב (א) אין כתיב וקיבל בכל מקום שכתוב וקיבל אין כתיב יום טוב וכאן כתיב יום טוב וכתיב וקיבל ר' סימון בשם רבי שמואל בר נחמן משפחה ומשפחה אלו הכפרים מדינה ומדינה אלו הכרכים עיר ועיר אלו העיירות תני שמואל *מפני מה מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים ר' פליפא בר פרוטה אמר קומי רבי יונה לית הדא אמרה שאסור בעשיית מלאכה א"ל אין מן הדא לית שמע מינה כלום הרי חולו של מועד הרי הוא אסור בעשיית מלאכה והם מספקין מזון לאחיהם שבכרכים לית לך אלא כהדא דרבי דרבי הוה מפרסם עצמו שני ימים בשנה רוחץ בי"ז בתמוז ונוטע נטיעות בפורים ר' יוסטא בי ר' שונם בעא קומי ר' מנא ולא (א) *עזרא ב תיקן שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה ומרדכי ואסתר מתקינים על מה שעזרא עתיד להתקין א"ל *מי שסידר את המשנה סמכה למקרא °משפחה ומשפחה ומדינה ומדינה ועיר ועיר: (אסתר ט)

הלכה ב מתני' *כיצד ג חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר:

גמ' כל הן דתנינן חל להיות בארבעה עשר אנן קיימין א"ר יוסה מתניתא אמרה כן מוקפות חומה למחר א"ר יוסה לית כאן חל להיות בשני ולית כאן חל להיות בשבת חל להיות בשני צומא רבא בחד בשובא חל להיות בשבת צומא רבא בערובתא:

הלכה ג מתני' *חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום ד חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר:

בעון

פני משה

ונטע נטיעות בפורים דס"ל שמותרין במלאכה: בכל מקום שכתוב. במגילת אסתר י"ט לא תמצא כתיב בזה המקרא וקיבל עליהם אלא מעלמן עשו כן בשנה הראשונה שהגיע להם הבשורה טובה כדכתיב בהאי קרא ובכל מדינה ומדינה וגו' מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב וכל מקום שכתוב וקיבל אין כתיב י"ט אלא כתיב וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות וזהו כדכתיב לעיל מיניה לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וגו': וכאן כתיב י"ט וכתיב וקיבל. בלשון תמיה בפסוק זה ובכל מדינה וגו' שאתה דורש י"ט כתיב ביה ומי כתיב שקיבלו עליהם לעשות י"ט לעולם: משפחה ומשפחה מדינה ומדינה וגו'. כתיב ודריש ריש' דקרא רמז על זמן בני הכפרים מדינה ומדינה וכו': לית הדא אמרה שאסור בעשיית מלאכה. וכי לאו ש"מ מזה שבני י"ד ובני ט"ו אסורין במלאכה בימים שלהם ולפיכך בני הכפרים שמקדימין וקורין ואין י"ד וט"ו ימים שלהם כדדרים מרמז הכתוב הן הן שמספיקין להם מים ומזון בימים האלו: א"ל אין מן הדא. אתה בא להכריח לאו מילתא הוא ולית ש"מ כלום שהרי חולו של מועד הוא אסור בעשיית מלאכה כדבר שאינו אבוד ורואין אנו שהכפרים מספיקין וכו' ודבר זה לאו כלום דכדי שיהא להם פנאי קאמרינן להכין להם מה שצריכין ואין כהן משום מלאכה אלא לית לך בענין עשיית מלאכה בפורים אלא כהדא דרבי דלעיל דס"ל שמותרין במלאכה: ולא עזרא. שהיה לאחר זמן מרדכי ואסתר הוא שתיקן שיהו קורין בתורה וכו' ואת אמרת מרמז הכתוב של מגילת אסתר שיהו הכפרים מקדימין וקורין בימי הכניסה לפי שמתאספין לקרות בו בתורה ולא הטריחו חכמים להתכנס עוד בי"ד וכי מרדכי ואסתר שקדמו מתקינים על מה שעזרא עתיד להתקין אחר זמן: א"ל. לא היא דאין אנו אומרין שמרדכי ואסתר התקינו להם כך אלא מי שסידר את המשנה וראה תקנת חכמים להלק בזמנים הללו סמכה להמקרא משפחה וכו' לומר שמכאן סמכו חכמים לומר שהכפרים מקדימין ליום הכניסה:

הלכה ב מתני' כיצד. משכחת לה פעמים בי"א וכו': חל להיות. י"ד בשני וכו': חל להיות בשלישי או ברביעי וכו'. הרי כאן הכפרים קורין בי"ג או בי"ב: חל להיות בחמישי וכו' בו ביום. דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן: חל להיות ע"ש כפרים וכו' ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום. שאין קריאת המגילה בשבת שגזרו חכמים שמא ילך אצל הבקי לקרות ויטלנה בידו ויעבירנה ד' אמות בר"ה ואם יאחרנה עד אחר השבת הוה ליה י"ו וכתיב ולא יעבור ואע"פ שכשחל ט"ו בשבת קורין בני הכרכים בארבעה עשר מכל מקום אין קורין ויבא עמלק אלא בשבת שהוא חמשה עשר דבקריאת התורה לא חשו חכמים וכמו שקורין בתורה בכל שבת דליכא למיחש שמא יטלטל כל הספר תורה בשביל הפרשה של יום וסעודת פורים כשחל בשבת יש חילוק דיעות אם עושין אותה בארבעה עשר שבו קורין את המגילה או שמאחרין אותה עד לאחר השבת והכי משמע הכא בגמרא ולכולי עלמא אין עושין אותה בשבת לפי שאינה ניכרת שהיא לסעודת פורים אלא בשביל כבוד השבת: חל להיות אחר השבת וכו'. זה חסר כאן בנוסחת המשנה: כפרים מקדימין ליום הכניסה. וזהו אחד עשר והא דאמרינן בכפרים שמקדימין ליום הכניסה זה דוקא בזמן שהיו ישראל שרויין על אדמתן ושלוחי בית דין יוצאין להודיע מתי קדשו ב"ד החדש ומתי הפסח נקבע אבל בזה"ז שהעם מסתכלין בקריאת המגילה ומונין ממנה ל' יום לפסח אם יקדימו הכפרים קריאתן הרי יעשו פסח לסוף ל' יום של קריאה ונמצא אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח לפיכך אין קורין עכשיו את המגילה אלא בזמנה לעיירות בארבעה עשר ולמוקפין בחמשה עשר:

גמ' כל הן דתנינן וכו'. קמ"ל דכולהו דתנינן חל להיות משכחת לה שחל ארבעה עשר להיות בהן בזמן שלא היו משגיחין על הדחיות ולא כדר' יוסי דלקמן: מתני' אמרה כן. דקתני בשני וכן בשבת ומוקפות חומה למחר וא"כ חל להיות אי"ד קאי: אמר רבי יוסי לית כאן חל להיות בשני וכו'. ולא גרסי' להו במתני' דלא משכחת להו שחל י"ד להיות בהן שאם י"ד אדר בשני בשבת א"כ צומא רבא בחד בשבא ואם חל בשבת צומא רבא בערובתא דשבת ואנן לא עבדינן שבת ויוה"כ כהדדי כדאמרינן בר"ה:

בעון

קרבן העדה

ונוטע נטיעות בפורים. ללמד שהן מותרין בעשיית מלאכה: בכ"מ שכתוב י"ט. במגילה דמעיקרא כתיב על כן היהודים הפרזים וגו' עושים את יום י"ד שמחה ומשתה וי"ט ולא כתיב וקיבל לעשות כן לדורות ללמד שלא עשו כן אלא בשנה ראשונה ובתר הכי כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וכו' וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ולא כתיב וי"ט והיינו כרבי: ומשני וכאן כתיב י"ט וכו'. נחמן הוא דקאמר הכי דמ"מ כתיב כאן י"ט וכתיב וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות משמע דקבלו כמו שהחלו לעשות בשנה הראשונה והיינו אפי' בעשיית י"ט: משפחה ומשפחה. דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר וקדריש דלכל אחת זמן בפ"ע לכפרים י"א וי"ב וי"ג מדינה הן עיירות המוקפין חומה בט"ו עיר הן עיירות הפרזים בי"ד: כדי שיספקו וכו'. והקדימוהו כדי שיהו פנויים ליום השמחה: ה"ג לית הדא אמרה שמותר בעשיית מלאכה. שהרי מביאין מים ומזון וקשיא לנחמן: א"ל. מהכא ליכא למשמע מיניה דלא דמיא סיפוק מים ומזון למלאכה: לית לך. למשמע היתר מלאכה אלא מהא דרבי: ומרדכי ואסתר מתקנים. ואיך נאמר שתקנו מרדכי ואסתר זמן לכפרים שיקדמו ביום הכניסה שלא היה כלל בימיהם אלא עזרא הוא שתיקן אותן אחריהם: סמכה למקרא. דמשפחה וגו' שמותר לשנות הזמנים כשירצו החכמים והן נתנו אותן לכפרים:

הלכה ב גמ' כל הן. כל היכא דתנן במתני' חל להיות היינו יום י"ד ולפי שרוב העולם קורין בו תני ליה סתמא: מתני' אמרה כן. מגופה דמתני' שמעי' כן: ומוקפות חומה למחר. יום א' אחריו ומוקפות חומה ודאי בט"ו קורין: לית כאן וכו'. כלומר ליתא במתני' עכשיו שאין מקדשין ע"פ הראייה שיחול י"ד להיות בשני בא"כ יהיה יה"כ בא' בשבת ולא עבדינן תרי שבתא בהדי הדדי: ולית כאן חל להיות בשבת. עכשיו דא"כ יהיה לפי החשבון יה"כ בע"ש וה"ל תרי שבתא בהדי הדדי וחיישינן לירקא ומתיא כמפורש בבבלי פ"ק דר"ה:

הלכה ג מתני' חל להיות בערב שבת וכו'. שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ד"א ברה"ר ואם יאחרנה עד אחר השבת הוה ליה ט"ז וכתיב ולא יעבור: ה"ג חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר:

בעון

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ב ממגילה הל' יד טוש"ע או"ח סי' תרצ"ה ס"א
טו ב מיי' פ"ב ממגילה הל' א
טז ג מיי' פ"א ממגילה הל' ו
יז ד מיי' שם הלכה יד ובהשגות

גליון הש"ס

(א) עי' שו"ת פמ"ג א"ח סי' רנ"ם:

מסורת הש"ס

מגילה ד א
ב"ק פ"ב א ונקמן פ"ד ה"א
ירושלמי פסחי' פ"ד ה"א
מגילה כ א
שם

רידב"ז

ואת הוסרו ועוקר זמנו וע"כ על הזמן אם תאסרו הוי עקירת הזמן בידיך וע"כ לא שייך איסורא דבל תוסיף כ"ז שהוא עדיין זמנו משום דהוי עקירת הזמן דרחמנא אכשרה ואתה תאסרו נמצאת עקירת כשרות הזמן בידיך:

ר' יוסטא בי ר' שונם בעא קומי ר' מנא ולא עזרא תיקן שיהו קורין בתורה כו'. ר"ל ומסיק שם שיהא כ"ד יושבין בעיירות והכוונה להקשות מסיפא ומתחיל מקורא בתורה והכוונה על הסיפא וכזה איתא בירושלמי

1

חרושי הרד"ל

לית הדא אמרה שאסור בעשיית מלאכה. פי' דס"ד דבפורים לקורין בו אסיר לספק מים ומזון משום מלאכה. ע"כ קבעו שיקראו הכפרים קודם כדי שיהא מותר להן בפורים לספק מים ומזון שכן כבר קראו. ודחי דאפי' יהא אסור במלאכה כחוה"מ מ"מ מותר לספק מים ומזון. אלא כדי שיהיו פנויין בפורים לספק קאמר כדפירש"י בגמ':

עמודי ירושלים

ולא עזרא תיקן כו'. ע' נשירי קרבן מה שהקשה על הממ"א סי' קל"ה מהירושלמי הזה. ועי' בשו"ת חת"ס (סי' ס"ו) דמיישב קושית הקה"ע דלפ"מ דדרשינן ממשפחה משפחה דכהנים מבטלין מעבודתן א"כ אין ראיה דניתקן כ"א בפ"ע ע"ש. ובאמת עדיין אינו מיושב קושית הקה"ע דהא עכ"פ חזינן דהירושלמי סובר דתקנת עזרא שיהא נס על הקריאה וכ"ה במס' סופרים פרק ו' דעזרא תיקן גוף הקריאה ולא כהנחת יעקב שם שהשיג בזה וא"כ מנ"ל הממ"א לחדש מסתירת הירושלמי להבבלי דעזרא תיקן רק מנין שקרואים. ונ"ל דלהכי מנה הירושלמי תקנות עזרא ב' וה' ושבת במנחה לחד תקנה וש"ס דילן בב"ק (פ"ב א') מנה אותם לתרתי ולהנ"ל א"ש דלש"ס דילן אינם דומה תקנות ב' וה' לתקנות מנחה דבמנחה תיקן גוף הקריאה ובב' וה' תיקן רק הקרואים לכן מנה לב' משא"כ להירושלמי שוים שמה ב' וה' למנחה לכן חשבינהו לחדא. ואולם ליישב קושית הקה"ע י"ל לפמ"ש בחי' הריטב"א למגילה (ד"ב ע"א ד"ה אלא) ע"ש שכ' דהתקנה שתיקנו הנביאים לא היו חשובים בעיני אנשי הכפרים כיון שלא היה רק חד גברא ותלתא פסוקי או תלתא גברי ותלתא תלתא פסוקי וא"כ כשתיקן עזרא תלתא גברי עשרה פסוקים היתה חשובה בעיניהם ניך להעיר יעו"ש. וכן י"ל לדעת המ"א דקודם שניתקן המנין והאנשים שיהיה שלשה לא היה חשובה בעיניהם וק"ש:

עמודי ירושלים תנינא

ולא עזרא תיקן. כ"ב עיין שו"ת שירי טהרה בהוספה לסי' א': כל הן דתנינן. כ"ב עיין שו"ת שירי טהרה בהוספה לסימן א':

טוב ירושלים

משפחה ומשפחה אלו הכפרים לפי דעת הבבלי דמדינה ומדינה לחלק בין מקפ"ת כו'. ועיר ועיר לחלק בין שושן כו'. ע"ש ב' ב'. א"כ איך נחלק בין מדינה למדינה בין כפרים לכפרים דמהי נ"מ בין כפרים לכפרים. אולי י"ל כמש"ש לעיל דכל הנראה וסמוך לכרך ה"ל ככרך וא"כ אף הכפרים אינם שוים רק לסבבלי כבר ידעטוהו מדכ' עיר ועיר ע"ש. ונ"ל דבזה א"ש תש"ש ב' א'. ושבא דאמלם נע"מ וש"ע לדרשא מו"ת נמ"א. דבכ"ז י"ל דנדרש לענין כפרים יל"ד כפל לשון משא"כ עתם:

מסורת הש"ס

ע' מגילה ד' ב

בד"י סנ' כני

גמ' *בעון קומי ר' זעירא איתא חמי חל להיות לכרכים בשבת קורין בערב שבת חל להיות לעיירות בשבת ידחו ליום הכניסה אמר *רב לא מפני כבוד כרכים שלא יהו אומרים ראינו כרכים ועיירות קורין כאחת מעתה לא ידחו ליום הכניסה שלא יהו אומרין ראינו כפרים ועיירות קורין כא' מעתה חל להיות בשני חל להיות בחמישי חל להיות בשבת אשכה תני כפרים. ועיירות וכרכים קורין כאחת והאן תנייה לא נסב אפי' לביריה דאית ליה שלא יקדמו כרכים לעיירות דאית ליה כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה רבי אומר כולהם ידחו ליום הכניסה דאית ליה שלא יקדמו כרכים לעיירות דאית ליה כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה היך עבדין עובדא אמר ר' יוסה כמתניתא בעון קומי רבי זעירה כמה דאת אמר חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש חל להיות לעיירות בשבת יקראו בע"ש אלא

קרבן העדה

גמ' בעון וכו'. הקשו לפני ר"ז: איתא חמי. בוא וראה חל להיות י"ד בע"ש שט"ו בשבת קורין הכרכים בי"ד ואינן נדחין ליום הכניסה ובסיפא תני חל להיות י"ד בשבת העיירות גדולות נדחין ליום הכניסה ולמה לא ידחו גם הכרכים ליום הכניסה: ה"ג שלא יהו אומרים ראינו כרכים וכפרים קורין כא': ופריך מעתה לא ידחו. העיירות גדולות ליום הכניסה כשחל י"ד בשבת: מעתה חל להיות בשני וכו'. כלומר ותו אם חל י"ד בשני שבניהם קורין בו א"כ איכא בזיון לכרכים ולא קמשני מידי ל"א תירולא הוא אי בשביל כבוד העיירות נאמר דאף בב' וה' ידחו העיירות ממקומן וזה א"א לומר: אשכח. ברייתא דתני בה כפרים ועיירות וכרכים קורין כאחת אם חל ט"ו בשבת: ופריך והאן תנייה. והאי תנא לא תנא כשום בריה כלומר אתיא דלא כשום תנא דמ"מ יקראו כולן ביום א' ומשני דאית ליה שלא יקדמו וכו' א"כ א"א שיקראו כרכים בה' ועיירות בי"ד שלעולם בעינן שיקדמו עיירות לכרכים ושיקראו גם כרכים בי"ד א"א שכל הנדחה לא ידחה אלא ליום הכניסה: ה"ג ר' אומר כולהם לא ידחו ליום הכניסה כו' ולית ליה כל שהוא נדחה וכו'. וכ"ה בבבלי והיינו כתנא דמתני' בחדא ופליג עליה בחדא: היך עבדין עובדא. להלכה כמאן עושין: חל להיות לכרכים. דהיינו שחל י"ד בע"ש תנן במתני' שהכרכים נדחין לי"ד ובחל להיות י"ד בשבת תנן בסיפא שהעיירות נדחין ליום הכניסה וקשיא מאי שנא:

אלא

פני משה

בעון קומי ר' זעירא. הקשו לפניו בני הישיבה: איתא חמי. בא וראה אם חל להיות לכרכים יום שלהן בשבת וזהו כשחל י"ד בע"ש שהכרכין קורין בע"ש אמרינן כדתנינן במתני' שקורין הן עם העיירות בו ביום וכשחל להיות לעיירות יום שלהן בשבת אמרינן שהעיירות מקדימין ליום הכניסה עם הכפרים ולא אמרינן שהעיירות יקראו בע"ש כמו שהכרכין כשחל יום שלהן בשבת א"כ משמע דאמרי' כשנדחו מיומן ידחו ליום הכניסה. והשתא קשיא אמאי לא נימא נמי בכרכין כן שכשחל ט"ו בשבת ידחו ליום הכניסה ולא יהיו קורין בע"ש: אמר ר' לא. זהו ר' אילא היינו טעמא דלא אמרי' בכרכים שידחו ליום הכניסה ומפני כבוד כרכין הוא: שלא יאמרו ראינו כרכין ועיירות קורין כאחת. כלומר שנדחין הכרכין ליום הכניסה כשחל יום שלהן כמו שנדחין העיירות כשחל י"ד בשבת שזה אין כבוד להכרכין שיהו שוין בענין הדחייה כמו העיירות אבל מה שקורין הכרכין עם העיירות בע"ש כשיום שלהן בשבת זה לא כלום הוא דהואיל ובשבת א"א לקרות וכן לאחר השבת שהוא י"ו אי אפשר להן לקרות אלא בע"ש עם העיירות ולא דחינן להו יותר ואנן לא קפדינן אלא שלא ידחו הכרכין ביום שנדחין העיירות כשצריכין הן לדחות: מעתה. אם מטעם מפני הכבוד שבני הכרכין חשובין הן מבני העיירות ומפני שהן קורין בט"ו כמו בשושן שנעשה בו הנס מעתה נימא נמי בכפרים ועיירות בדחייה כן דכשחל י"ד בשבת אמרינן דכפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ואמאי ונימא לא ידחו העיירות ליום הכניסה שלא יהא אומרין ראינו כפרים ועיירות קורין כאחת וכודאי בני עיירות חשיבי מהכפרים דמיהת קורין בזמן המפורש בכתוב אלא דנימא דבכה"ג יהו עיירות קורין בע"ש וכמו הכרכין כשחל ט"ו בשבת: מעתה חל להיות בשני וכו'. כלומר ותו דכשחל י"ד בשני או בחמישי דאמרי' כפרים ועיירות קורין בו ביום הא נמי קשיא דאמאי קורין כאחת אלא דנימא דכשחל י"ד בשני יהו הכפרים מקדימין ליום הכניסה שלפניו אע"ג שהוא עשירי דהיא גופה קשיא למה לא תיקנו גם להעשירי וכן מיום הכניסה ליום הכניסה יקדימו מפני כבוד העיירות דכל מה דמצינו למיעבד שלא יהו קורין עם הכפרים כאחת ניעבד: חל להיות בחמישי וכו'. וכן כשחל י"ד בחמישי יקדימו הכפרים להשני שלפניו וכשחל בשבת יקראו העיירות בע"ש כדאמרן וקשיא לטעמא דר' לא: אשכח. ברייתא דתני כפרים ועיירות וכרכים קורין כאחת ולא שכולם קורין כאחת ביום אחד קאמר דהא לא משכחת לה בשום פעם דאם חל י"ד בע"ש אין העיירות צריכין להיות נדחין אלא קורין בו ביום והמוקפין הן שנדחין שא"א לקרות בשבת ואם חל י"ד בשבת אז העיירות הן שנדחין אבל המוקפין קורין למחר אלא דה"ק דהאי תנא ס"ל דלא כטעמא דרבי אילא להא דנפרש לה הנא דמתני' שחששו משום כבוד הכרכים שלא יהו שוין יחד להעיירות כשאירע להן שהן נדחין וכדפרישית משום דלא ס"ל לא כהתנא דמתני' ולא כטעמיה אלא דס"ל דכשם שאם חל י"ד בשבת שאין משגיחין על כבוד העיירות שלא יהו קורין עם הכפרים ביום אחד ואמרינן הכפרים והעיירות מקדימין ליום הכניסה כך אם אירע הדחיה להכרכין שחל י"ד להיות בע"ש וט"ו בשבת והן צריכין שידחו מקדימין ג"כ ליום הכניסה וקורין עם הכפרים ביום אחד וזהו דקאמר כפרים וכו' קורין כאחת וכלומר כמו דאשכחן שהכפרים ועיירות קורין כאחת כך לפעמים הכפרים והכרכין קורין כאחת וזהו הת"ק דהתוספתא כדלקמן: והאן תנייה. והאי תנא דלקמן: לא נסב אפילו לבירייה. כלומר לקח לו דרך לעצמו ואף לא כהתנא ברא דאמרן אשכח תני וכו'. בירייה הוא ברא בלשון הש"ס הזה. ודוגמתו תמצא בריש פ' כילד צולין תנא ברייה. וכן בהרבה מקומות. והאי תנא רבי הוא כדמייתי ליה לקמן. והכי תנינן בתוספתא פ"ק חל להיות בע"ש כרכים המוקפין חומה מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום רבי יוסי אומר אומר אני שלא יקדמו בני כרכין לבני עיירות אבל קורין עמהן בו ביום חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בע"ש ומוקפין חומה לאחר שבת רבי אומר אומר אני הואיל ונדחו עיירות גדולות ממקומן ידחו ליום הכניסה. זו הוא גי' התוספתא. והכא גרים אליבא דרבי דקאמר כולהם ידחו ליום הכניסה כלומר דלא כהת"ק והוא התנא ברא דס"ל כל הנדחה ליום הכניסה הוא נדחה ובין העיירות כשחל י"ד בשבת שהן נדחין מיומן נדחין ליום הכניסה וכן המוקפין כשחל י"ד בע"ש והמוקפין הן שנדחין מיומן ליום הכניסה הן נדחין ואין קורין עם העיירות בו ביום וא"כ לדידיה אשכחן שלפעמים הכרכים קורין קודם להעיירות והאן תנא דהוא רבי לא ס"ל הכי אלא דקאמר כולהם ידחו ליום הכניסה והיינו כשהכרכין נדחין הן מיומן שחל י"ד בע"ש והכרכין נדחין מזמנן אז גם העיירות נדחין עמהן ליום הכניסה וכלמפרש ואזיל לטעמיה: דאית ליה שלא יקדמו וכו' דאית ליה כל שהוא נדחה וכו'. כלומר דס"ל לרבי הא והא שצריך שלא יקדמו הכרכין להעיירות אלא כמו בכל שנה שהעיירות קודמות להכרכין ואית ליה נמי דכל הנדחה ממקומו בדין הוא שידחה ליום הכניסה הלכך אף על גב דבכה"ג העיירות אינן צריכין שיהו נדחין שהרי יכולין לקרות בע"ש מ"מ מכיון שהמוקפין ע"כ צריכין שיהו נדחין וכל הנדחה ליום הכניסה הוא נדחה ואם אתה אומר שהעיירות יהו קורין בזמנם בע"ש יקדמו הכרכין להעיירות והואיל ואי אפשר אמרינן דבכה"ג אף העיירות ידחו ממקומן וכולם יהו מקדימין ליום הכניסה: רבי אומר וכו'. השתא מייתי ליה להאן תנייה דקאמר שהוא רבי וסברא בפני עצמו הוא דס"ל דאית ליה וכו' דאית ליה וכו' וכדפרישית: היך עבדין עובדא. כהד מהני ד' תנאי דפליגי כדאמרן: אמר ר' יוסה. לעובדא הלכה כסתמא דמתניתא ואם חל י"ד בע"ש עיירות ומוקפין קורין בו ביום ואין המוקפין נדחין ליום הכניסה: בעון. הדר בעו בני הישיבה לפני ר' זעירא אסיפא דקתני במתני' חל להיות בשבת וכו' ואמאי עיירות מקדימין ליום הכניסה הא כמה דאת אמר תמן בבבא שלפניה חל להיות ארבעה עשר בערב שבת שחל להיות לכרכים יום שלהן בשבת קורין הן בע"ש עם העיירות ואין נדחין ליום הכניסה ונימא נמי אם חל להיות לעיירות יום שלהן בשבת יקראו בע"ש ולא ידחו ליום הכניסה:

אלא

רידב"ז

בעון קומי ר' זעירה איתא חמי חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש. ולא דחינן להכרכין ליום הכניסה חל להיות לעיירות בשבת ידחו ליום הכניסה וכל עיקר הקושיא למה ברישא כשחל י"ד בע"ש דאז חל להכרכין בשבת הכרכים קורין בע"ש ולמה לא ידחו ליום הכניסה ושאלו בני הישיבה מרבי זעירה בטעמא דכרכין מדוע לא ידחו ליום הכניסה כמו כשחל בשבת לעיירות דנדחו ליום הכניסה אבל לא שאלו אותו מדוע לא יקראו העיירות בע"ש ככרכים ז"א אלא שאלו על הכרכים מדוע לא ידחו ליום הכניסה כעיירות ע"ז השיב רב לא מפני כבוד כרכים דחלקו כבוד לכרכים שלא יהא כעיירות לדחותן ליום הכניסה שלא יהא אומרים ראינו כרכים ועיירות קורין כאחת ר"ל דין אחד לכרכים ולעיירות לדחותן ליום הכניסה וחלקו כבוד לכרכין שלא ידחו כעיירות ופריך הגמ' למה חלקו כבוד לכרכים לגבי עיירות ולא חלקו כבוד לעיירות לנגד כפרים כגון אם חל להיות בב' או בה' או בשבת הדין דעיירות וכפרים קורין ביום אחד והו"ל לחלוק כבוד לעיירות כשחל בב' ובה' שידחו הכפרים ליום הכניסה הקודם וכשחל בשבת שידחו הכפרים ליום הכניסה והעיירות יקראו בע"ש ונשאר בקושיא על הדין דרישא כשחל בע"ש מדוע לא ידחו הכרכים ליום הכניסה ע"ז קאמר אשכח תני בדינא דרישא כפרים ועיירות וכרכין קורין כאחת ר"ל דהתנא הזה לא חש כלל לחלוק כבוד לכרכים ולעיירות וס"ל בדינא דרישא כשחל בע"ש דכולם נדחין ליום הכניסה וכולן קורין ביום אחד ומסיק והאן תניה לא נסב אפי' לבירייה ר"ל אינו נושא פנים לבריות [ותיבת אפי' דימו המפרשים ז"ל דהוא לר"ת אפילו ז"א אלא אפי' הוא ר"ת אפיה ר"ל פנים] כלומר לא חשש לכבוד הבריות של כרכין ושל עיירות ולא נשא פנים להם וס"ל דכולן קורין ביום אחד כשחל בע"ש ומ"ט דאית ליה דכל הנדחה ידחה ליום הכניסה וע"כ צריך הכרכין לדחות ליום הכניסה וס"ל דאין להקדים כרכים לעיירות משום דכתיב שנה ושנה דצריך להיות כל השנים שוין דעיירות קודמין לכרכין כדאיתא בש"ס דילן דף ג' ע"ב ומסיק רבי אומר כולן ידחו ליום הכניסה כו' ר"ל דהאי תנא הוא רבי דרבי ס"ל כן שלא יקדמו כרכים לעיירות וס"ל כל הנדחה ידחה ליום הכניסה ועיין במסכת סנהדרין פ' כל ישראל ה"ב דגרסינן שם לשון נסיב אפי' למשמעות נושא פנים:

בעון קומי ר' זעירה כמה דאת אמר חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש חל להיות לעיירות בשבת יקראו בע"ש. ר"ל דהשתא מקשו בני הישיבה לר' זעירה על הסיפא על עיירות מדוע ידחו ליום הכניסה ולא יקראו בע"ש כמו בכרכים שחל בשבת לא ידחו ליום הכניסה וקורין בע"ש וע"ז משני

דתרין

1

שנויי נוסחאות (סו"ל) רב בד"ו רבי. (סוס"ז) זעירה בד"ו זעורה (וכן בכל המסכת). (סוי"ז) אמר חל בד"ו אמר תמן חל.

חדושי הרד"ל

איתא חמי כו'. נ"ב אפשר ק"ל דיקראו עיירות גם כן בט"ו (דלא ס"ל דלא יעבור קאי אכלו"א מהזמנים. דלע"נ דתנן מקדמין ולא מאחרין. הא גופא קשיא ליה מ"מ ועוד אין מאחרין להלן מט"ו קאמר) אבל הא לא קשיא ליה מ"מ כרכין קורין בי"ד. דודאי אם אפשר לקרות ביום שהוא עיקר נ"ל לדחות ליום הכניסה. ומשני מפני כבוד כרכים שלא יהו אומרים שהעיירות הושוו לכרכים וקורין בט"ו. אבל הא דבחל בשבת כרכים קורין בי"ד לא חיישינן לכבוד. דאדרבה הכי עדיף משידחו ליום הכניסה עם שהכפרים. גם ליכא בזה משום כבוד שהכל יודעין דמשום שנדחו משבת הוא. ופריך מעתה כי היכי דחיישינן לכבוד כרכים נגד עיירות היים נמי לכבוד עיירות נגד כפרים ולא ידחו ליה"כ. ומשני דהכא לא חיישינן. דהרי חל בשני ובחמישי ע"כ שניהם קורין כאחד. אלמא עיקר זמן הכפרים שוה לעיירות: אשכח תני כפרים ועיירות וכרכים קורין כאחת. לאו כולהו כאחד קאמר. אלא או כפרים ועיירות בחל י"ד בשבת בין כפרים וכרכים בחל ט"ו בשבת. והיינו דקאמר דהאן תנא לא נסב אפין לבריה. כלומר לא כתנא דידן דחולק כבוד לכרכים אבל לא לעיירות ותנא דברייתא אין חולק כבוד אפי' לכרכין ומדחן עם הכפרים. וה"נ לית ליה שלא יקדמו כרכים לעיירות דאית ליה כל שהוא נדחה כו': ה"נ רבי אומר כרכים לא ידחו ליום הכניסה דאית ליה שלא יקדמו כרכים לעיירות דלית ליה כל שהוא נדחה ממקומו כו'. או גרסינן דאית ליה כ"ש נדחה ממקומו לא ידחה ליום הכניסה כדנקט לישנא בבעון קומי ר"ז:

עין משפט
נר מצוה

יח
א מיי' פ"א ממגילה הל' ז ובסמג' טוש"ע או"ח סי' תר"ץ סי"ח

יט
ב מיי' שם הלכה ח

כ
ג מיי' שם פ"ה הי"ג

כא
ד מיי' שם הלכה יד

כב
ה מיי' שם פ"א הלכה ח

גליון הש"ס

(א)פי' בחדושי רשב"א דף ד ע"ב: (ב) מכאן משמע דכפרים באים לעיר לקרות ביום הכניסה וכפרש"י ודברי התוס' ביבמות דף י"ד ע"א ד"ה כי והרמב"ן שם צ"ע:

פני משה

אלא מתניתא כתרין תנייא. זה הכל מסקנת דברי בני הסוגיא הן כלומר מי נימא דלא מיתוקמא מתני' אלא כתרי תנאי ומי ששנה זה לא שנה זה וכדמסקו ואזלו: תנייא קדמייא. זה מה שהתחלנו לפלפל בו בהסיפא בחל י"ד להיות בשבת הוא סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה. ותנייא אחרינא זה ששנה הבבא שלפניה חל להיות ע"ש סבר הוא מימר כל שהוא נדחה ממקומו לא ידחה ליום הכניסה אלא ליום שיכול לקרות בו ולפיכך כאן שהמוקפין נדחין ממקומן שאינן יכולין לקרות בשבת קורין הן בע"ש עם העיירות: אמר לון. ר' זעירא לא היא אלא כן אמר רב חד תנייא הוא ששנה לשתי הבבות והכא טעמא אחרינא היכא דמפני מה אמרו כשחל י"ד בע"ש וחל להיות לכרכים יום שלהן בשבת שקורין הן בע"ש עם העיירות דאמר ר' חלבו לעיל ריש פרקין הכל יוצאין בדיעבד בי"ד שהוא זמן קריאתה לרוב העולם ומכיון דבדיעבד הכל יוצאין בי"ד הכא דלא אפשר להן לקרות ביומן קורין הא לכתהלה בו ודכוותה נמי בסיפא בחל להיות לעיירות ליום שלהן בשבת נדחין הן ליום הכניסה ואין קורין בע"ש ונמי מדר' חלבו דאמר לעיל יום י"ג יום מלחמה היה והוא מוכיח על עצמו שלא היה בו ניחא ובדין היה שלא לקרות בו דבימים אשר נחו כתיב אלא מק"ו הוא דמרבינן ליה כדלעיל ומכיון שמן הדין אינו יום ראוי לקריאה ואין עליו רמז מהכתוב הכא שאין העיירות יכולין לקרות ביומן נדחין הן ליום הכניסה ולא בע"ש שהוא יום י"ג ויום הכניסה שהוא י"ב יש לו רמז מהכתוב כדאמרינן לעיל דמרבינן י"א וי"ב מבזמניהם או מכימים: אשכח תני. איפך דס"ל אם חל י"ד בשבת כפרים קורין בע"ש וכו' והטעם דאינו בדין שיהו העיירות וכפרים קורין כאחת ביום אחד וכהאי סברא דלעיל גבי הא דר' אילא ואיפכא ליכא למימר דס"ל להאי תנא כל הנדחה נדחה ליום הכניסה וכיון דהכא העיירות נדחין ממקומן ליום הכניסה הן נדחין: היך עבדין עובדא. בהא דפליגי תנאי בחל י"ד בשבת: אמר ר' יוסה לית אפשר. שיהא חל י"ד בשבת וכדאמר ר' יוסה לעיל בריש הלכה לית כאן חל להיות בשבת דא"כ צומא רבא יחול בערובתא דשבתא וזה אי אפשר: ואין אפשר. ואם בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה היה אפשר זה ולא היו משגיחין על הדחיות א"כ הלכה כסתמא דמתני' בחל בשבת: כל שאמרו ידחה ממקומו בלבד בעשרה. דהואיל וקורין אותה שלא בזמנה אין קורין אלא בעשרה: ואנן חמיין רבנן. דנהגי לקרות אפי' ביחיד ושלא בזמנה: ר' אבונה בשם רב אסי. קאמר נמי כדרב יהודה: ר' חנניה אמר. פליגי אמוראי בזה: מתיב וכו'. לדידך שאפי' ביחיד א"כ למה בני הכפרים מתאספין ליום הכניסה להעיירות לקרות עד שהוא במקומו יקרא ביחיד ויכול לקרות ביום שירצה: אמר. ליה רבי סלקית מתניתא אחד עשר וכו'. בתמיה וכי אתה רוצה לסלק להמתני' ולבטלה דקתני לימים הללו ונלמדו מהכתוב ומסתמא כשתקנו הזמנים בעשרה תקנו ומה שאני אומר אפי' ביחיד היינו על כל מה שאמרו ידחה ממקומו הוא דקאמינא:

הלכה ג מתני' איזו עיר הגדולה כל שיש בה עשרה בטלנין. כדקאמר בגמרא שבטלין ממלאכתן לבית הכנסת וזהן מתפרנסין משל צבור כדי להיות מצויין תמיד בשעת התפלה בבהכ"נ: באלו אמרו. במגילה אם חל זמן קריאתה בשבת וכן בתרומת שקלים דמשמיעין על השקלים באחד באדר אם חל בשבת מקדימין ולא מאחרין וכן אמרו בגמרא: אבל זמן עצי כהנים והעם. כמו ששנה לעיל בפ' בתרא דתענית והל אחד מהזמנים בשבת וט' באב שחל בשבת וכן שאר התעניות וכן חגיגה אם חל י"ט בשבת וחגיגה דוחה שבת להביא שלמי חגיגה וכן הקהל את העם שהיה המלך קורא משנה תורה וכל העם חייבים לבא לשמוע ולהביא נשיהם וטפם כדכתיב וזה אי אפשר בשבת כדקאמר בגמרא משום בימה שהיו עושין להמלך ואי אפשר לעשות מקודם שזמן הקהל ביום א' דחול המועד כדתנן בפ"ז דסוטה וח"א נעשותו בי"ט כל הלו מאחרין ולא מקדימין. ובכולהו איכא טעמא דאכתי לא מטא זמן חיובייהו וט' באב דאקדומי פורענותא לא מקדמינן: אע"פ שאמרו. במגילה מקדימין לקרותה מותרים הלו הימים הקודמין בהספד ותענית: ובמתנות לאביונים. מי שנתן בימים הקודמין י"א וי"ב וי"ג מתנות לאביונים יצא ידי חובתו אבל משלוח מנות אין נוהג אלא ביום הסעודה והיא בזמנה דוקא כדאמרינן בריש פרקין: אמר ר' יהודה וכו'. וכבר כתבנו במתני' דלעיל דבזמן הזה אין קורין אותה אלא בזמנה בי"ד לעיירות ולכפרים ובט"ו למוקפין:

גמ'

אלא מתניתא כתרין תנייא תניי קדמייא סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה ותנייא חורנא סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו לא ידחה ליום הכניסה אמר לון כן אמר רב חד תנייא הוא (א) מפני מה אמרו חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש *דא"ר חלבו רב חונה רב בשם ר' חייה רבה הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה ודכוותה חל להיות לעיירות בשבת *דאמר ר' חלבו יום י"ג יום מלחמה היה והוא מוכיח על עצמו שאין בו ניחה אשכח תני כפרים קורין בע"ש ועיירות גדולות ידחו ליום הכניסה ומוקפות חומה לאחר השבת היך עבדין עובדא א"ר יוסה לית איפשר ואין איפשר כמתניתה ר' בא בשם רב יהודה כל שאמרו ידחה ממקומו *ובלבד א בעשרה ואנן חמיין רבנן אפי' ביחיד ר' אבינא בשם ר' אסי כל שאמרו ידחה ליום הכניסה ובלבד בעשרה ר' חנניה אמר איפלגון רב חונה ורב יהודה ח"א ובלבד בעשרה וחורנה אמר אפילו ביחידי מתיב מ"ד ובלבד בעשרה למ"ד אפי' ביחידי (ב) עד שהוא במקומו יקרא. *א"ר סלקת מתניתה י"א י"ב וי"ג וי"ד וט"ו:

הלכה ד מתני' ב *איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מיכן הרי זה כפר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין אבל זמן עצי כהנים והעם וט"ב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין ג מותרין בהספד ובתענית ד ובמתנות לאביונים א"ר יהודה ה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא חמישי קורין אותה בזמנה:

גמ'

קרבן העדה

אלא מתני'. אתיא כתרי תנאי: ה"ג תני' קדמייא סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו לא ידחה ליום הכניסה ותניי' חורנא סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה. וה"פ תנא דרישא סבר לא ידחה ליום הכניסה. ותנא דסיפא סבר ידחה ליום הכניסה. אמר להן כן אמר רב חד תנא הוא: הכל יוצאין בי"ד. אפי' כרכים אם קרו בי"ד א"צ לחזור ולקרות בט"ו: ודכוותה וכו'. לכך אין קורין בשלשה עשר אם חל בשבת כיון שהיה יום מלחמה ולא יום מנוח לכך דוחין אותו ליום י"ב: אשכח. ברייתא דתני בה חל להיות י"ד בשבת כפרים קורין בי"ג ועיירות גדולות ידחו ליום הכניסה שמפני כבוד העיירות נדחין הכרכים לע"ש: היך עבדין עובדא. כלומר הלכתא מאי: לית אפשר. בזמן הזה שאין מקדשין ע"פ הראייה שיהיה י"ד בשבת: ואין אפשר. כגון בזמן שמקדשין ע"פ הראייה עבדינן כמתני': ובלבד בעשרה. צריך שיהיו עשרה בשעת קריאה דשלא בזמנה בעי' פרסום נס: ופריך ואנן חמיין. והא חזינן לרבנן שקוראין שלא בזמנה ביחיד: ומשני ר' אבינא וכו' דה"ק כל שאמרו ידחה ליום הכניסה דהיינו כפרים כיון שהן מועטין ליכא פרסום נס ולכך קורין דוקא בעשרה אבל אם חל י"ד בשבת שעיירות גדולות נדחין ממקומן איכא פרסום נס לכך קורין אותו ביחיד: ור"ח אמר. פליגי בה ר"ה ור"י: וחורנא. ואידך: עד שהוא במקומו יקרא. למה הוסיפו משום כפרים שלא יצטרכו ליכנס בפורים יקרא כל א' במקומו ביחידי: ה"ג א"כ סלקת מתניתה. א"כ דאמרינן שיחיד קורא שלא בזמנה סלקת מתניתין שהוסיפה זמנים אלו י"א וי"ב וכו':

הלכה ד מתני' באלו אמרו. בזמנים של מגילה אמרו מקדימין אם חל לזמן קריאתה בשבת: אבל זמן עצי כהנים והעם. אם חל להיות בשבת מאחרים ליום מחר: וט"ב. וה"ה לשאר תענית אם חל אחד מהן להיות בשבת: וחגיגה. אם חל י"ט בשבת דוחין שלמי חגיגה למחר שהרי יש לה תשלומין כל ז': והקהל. את העם שהיה המלך קורא בספר משנה תורה ובשבת א"א כדמפרש בגמרא ודוחין אותו למחר: ולא מקדימין. דאכתי לא מטא זמן חיובייהו וט"ב אקדומי פורענותא לא מקדימינן:

גמ'

מסורת הש"ס

לעיל הלכה ה וב"ב

לעיל הלכה א

מגילה ה א

בד"י בני' א"א שם

ריד"בז

לתרין תניין הוא ומי ששנה זו לא שנה זו חד תנא ס"ל כל הנדחה ידחה ליום הכניסה וחד תנא ס"ל לא ידחה ליום הכניסה:

ר' בא בשם ר"י כל שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה כו' מתיב מ"ד בעשרה למ"ד אפילו ביחידי עד שהוא במקומו יקרא. פי' במקומו הוא בזמנו כדאיתא בהלכה זו כמה פעמים כל שהוא נדחה ממקומו הכוונה הוא דנדחה מזמנו וע"כ פריך המ"ד בעשרה, למ"ד דס"ל דשלא בזמנו הוי דומה כמו זמנו ממש וחשוב ליה כקורא בזמנו עד שהוא מדמהו כמו עומד בזמנו ממש ולא כתשלומין על יום הזה אלא כמו שעומד ביום זה ממש ולא מלינו בתשלומין כה"ג כגון כשלא התפלל מנחה בשבת מתפלל מוצאי שבת שתים לתפלת ין מתפלל תפלת חול ולא דמי כאלו עומד בשבת משום דהוי תפלת תשלומין והתשלומין לא דמי ליום זה ממש ולא חשבינן ליה כאילו עומד מתפלל בשבת עצמה וכן מע"ש לשבת והכי הוי שגגון הלשון מתיב מ"ד ובלבד בעשרה למ"ד אפילו ביחידי דהיכי קחשבת ליה כ"כ לזמנו עד שהוא [כמו כשהוא] במקומו יקרא כמו בזמנו ממש אפילו דעלם הקריאה יהא כזמנו ממש בתמיה לא די שקורא המגילה בתשלומין על היום הזה אבל בעלם הקריאה ואופן הקריאה מחשבת ליה כ"כ כמו שהוא עומד בזמנו ממש כן התיב מ"ד ובלבד בעשרה למ"ד אפילו ביחידי ונשאר בקושיא:

א"ר סלקת מתניתה י"א י"ב וי"ג וי"ד וט"ו. פי' מילתא אחריתי הוא דבני המשנה

1

שנויי נוסחאות (סו"א) תניי בד"ו תנייא. (סוט"ו) אבינא בד"ו אבונא. (סוי"א) איפלגון בד"ו איתפלגון. (סוכ"א) א"ר בד"ו אם כן.

חדושי הרד"ל

ודכוותה חל להיות בע"ש דא"ר חלבו כו' שאין בו ניחא. נ"ב קושיא היא למטעם זה יקראו עיירות בע"ש כו' דס"ל לת"ק דרבי בבבלי דר' חלבו וכמו שפי' בס"ד לעיל דטעם זה דיום מלחמה עדיף לקרותו בו כפרש"י (וכן בבבלי פרקין בריש סוגיא דאימא מוקפין בתליסר והיינו מה"ם). וקאמר דהשכח תני הכי. וה"ג (וכ"ה בתוספתא ממש) אשכח תני כפרים קורין ביום הכניסה ועיירות גדולות נדחין בע"ש ומוק"ח למחר. והיינו דפריך היך עבדין עובדא כברייתא או כמתני': **כל** שהוא נדחה ממקומו ובלבד בעשרה כו'. נ"ב קס"ד אפי' כרכים בחל ט"ו בשבת ונדחין לי"ד כדפסק ר' יוסה לעיל כמתני' נמי בעית י' ופריך דאנן חמיין קרין ביחיד (אבל ממה דראי קורין ביחיד בזמנה, פשיטא דלא פריך דהא ר"י כל שהוא נדחה קאמר). ומסיק כל שאמרו ידחה ליום הכניסה דוקא כגון כפרים או עיירות בחל י"ד בשבת למתני' דק"ל כותיה כפי הירושלמי. אבל כרכים הנדחין לי"ד הו"ל כבזמנה. וכן בדין לפרש"י בגמ' טעמא דשלב"ו בי' דבעינן לפרסמו. א"כ בי"ד מפורסם ועומד הוא שעיירות קרין בו לעולם ואף לכרכין אסור בהספד ותענית:

לקוטי אפרים

א"ר סלקת מתניתה כו'. הוא ענין בפ"ע ואינו שייך לשלפניו. והכונה שמשנה נגמרה עם י"א וי"ב כו' וא"כ חסר בבה אחת דמתניתין והיינו פל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר שחסרה בבא ע במשנה בירושלמי ובבלי בבא ע לא משכחת לה י"א ובבבלי כבר תקנו ושנו חל להיות אחר השבת כו':

מסורת הש"ס

גמ׳ תני עשרה בטילים ממלאכתן לבה"כ ר׳ יהודה אמר (א) כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודינו תני כפר שאין בו עשרה א תקנתו קלקלתו ונעשה כעיר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין קריאת מגילה ותרומת שקלים מקדימין ולא מאחרין סעודת ראש חדש ב וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין ר׳ זעירה בעא קומי ר׳ אבהו ויעשו אותן שבת א"ל ג לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים *מגבת ד פורים לפורים א"ר לעזר ובלבד שלא ישנה ממנה העני רצועה למנעלו ה אין (ב) מדקדקין במצות פורים אלא כל מי שהוא פושט את ידו ליטול נותנין לו אין משנין במעות פורים הא שאר כל המעות משנין אלא *כל המעות ו עד שלא ינתנו לגיזברין את רשאי לשנותן ז משניתנו לגיזברין אין את רשאי לשנותן : אבל זמן עצי כהנים : *מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה ולא מצאו עצים בלישכה ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן ומסרום לציבור ונקרבו מהן קרבנות ציבור והיתנו עמהן הנביאים שביניהן שאפילו לישכה מליאה עצים ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה א"ר אחא דר׳ יוסי היא *דר׳ יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם ר׳ יוסה בשם ר׳ אילא דברי הכל היא (ג) מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד מקרבן ציבור *תני ח האשה שעשת כתונת לבנה צריכה למסור לציבור א"ר אחא דר׳ יוסי היא דר׳ יוסי אמר אף הרוצה מתנדב שומר חנם ר׳ יוסה בשם ר׳ אילא דברי הכל היא מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד מקרבן ציבור מתניתא פליגא על ר׳ יוסה *אותן הימים נוהגין בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן רבי יוסי אומר אינן נוהגין אלא בשעת קרבן (ד) ועוד מן הדא *דתני אמר רבי לעזר בי ר׳ צדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימן וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי שבת ט והיינו מתענין ולא משלימין : ובתשעה

קרבן העדה

גמ׳ עשרה בטילין ממלאכתן לבה"כ . וניזונין משל ציבור כדי להיות מצויין בתפלה בבה"כ דכיון שבא הקב"ה לבה"כ ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס : שאין אנו צריכין לתלמודינו . לבטל לשום דבר : תקנתו קלקלתו . שאילו היו בו עשרה היה נידון ככפר תורה אור שאם רצו להקדים ליום הכניסה מקדים ועכשיו שאין בו י׳ בני אדם נעשה כעיר ואין קורין אלא בארבעה עשר : קריאת המגילה . משום דכתיב ולא יעבור : ותרומת שקלים . משום דמר"ח ניסן ואילך לא סגי לאתויי תמידין אלא מתרומה חדשה : סעודת ר"ח . שהיו עושין כשעיברו החודש וי"מ דמצוה לעשות סעודה בר"ח דכתיב וביום שמחתכם וגו׳ : מאחרין . ואוכלין אותו בא׳ בשבת : ויעשו אותן . סעודות דפורים בשבת : לעשות אותם ימי משתה ושמחה . משמע דבעשייה הדבר תלוי והיינו ע"י ב"ד שאימת יקבעו ר"ח אדר ויהי׳ י"ד בו פורים : יצא זה . שבת שא"צ קידוש ב"ד ואין ניכר שקובעין אותה לשמחה שבלא"ה יום שמחה הוא : מגבת פורים . מעות שגובין לחלק לעניים לסעודת פורים הכל יתנו לעניים בפורים ואין אומרין די להם בפחות : ובלבד שלא ישנה העני . להוציאו לדבר אחר אלא לסעודה דבעל הבית אדעתא דסעודת פורים קיהיב ליה וכשלוקח רצועה למנעלו הרי זה עובר על דעתו דבעה"ב ונקרא גזלן אא"כ התנה עליו במעמד אנשי העיר : אין מדקדקין . במעות צדקה שנותנין בפורים למי ליתן אלא נותנין אותו לכל מי שפושט ידו ואפילו לעכו"ם נותנין כדתנן מפרנסין עניי עכו"ם וכו׳ מפני דרכי שלום וכיון שנותנין לכל אדם נותנין גם להם : הא שאר כל המעות . של צדקה משנין בתמיה וטעמא מאי שרי : אתה רשאי לשנותן . לצרכך ולשלם לאחר זמן אבל משבאה ליד גיזבר אי אתה רשאי לשנותן אבל מעות פורים אפילו עד שלא באו ליד הגזבר אסור לשנותן : מה ראוי וכו׳ להימנות . במתני׳ דתענית פ"ד הא אפילו כל יחיד יכול לנדב עצים כדתנן שקלים פ"ו : אלא בשעה וכו׳ . וקמ"ל שהעצים שלהן קודמין לכל שאר עצים שבלשכה : הנביאים שביניהן . שהיו באותו הדור כגון חגי זכריה ומלאכי ועזרא ונחמיה : אלא משלהן . מעצים שהתנדבו הן : דר"י היא . הא דאמרינן שעצים לקרבנות ציבור באים משל יחיד אתיא כרבי יוסי דמתני׳ דפ"ד דשקלים : אף וכו׳ . דתנן התם שומרי ספיחים בשבת נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רי"א אף הרוצה וכו׳ ד"ה היא ואפילו כרבנן דע"כ לא פליגי רבנן ור"י אלא בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כגון עצים לקרבנות הכל מודים דמשתנה מיחיד לציבור : כתנת לבנה . הכהן לשרת בו בקדש : צריכה למסור לציבור . מיהו אם מסרה מותר לעבוד בו : במכשירי קרבן . כגון כתנת : ה"ג מתני׳ מסייעא לר׳ יוסי וה"פ מהך ברייתא דמגילת תענית מוכח כדא"ר יוסי משם ר׳ אילא דד"ה היא : בשעת קרבן . בזמן שבה"ה קיים : רי"א אין נוהגין אלא בשעת הקרבן . הרי מפורש דרבנן פליגי עליה דר"י וסוברים דנוהג אפילו שלא בשעת הקרבן ופשיטא שמודים שהיו זמנים להבאת העצים וכמתני׳ דתענית : והיינו מתענין ולא משלימין . מפני שי"ט שלהן היה שבני סנאה בן בנימין הקריבו עצים בעשרה באב כדתנן בתענית פ"ד וזה היה ודאי אחר החרבן דבזמן הבית אין צום בתשעה

פני משה

גמ׳ תני וכו׳ . כדפריסית במתני׳ : שאין אנו צריכין לתלמודינו . להתפרנס מן התורה לפי שיש לנו פרנסה משל צבור : תני בברייתא : כפר שאין בו עשרה . להיות מתכנסין בו בב׳ וה׳ לקרות בתורה : תקנתו קלקלתו . קלקלה שאין בו עשרה היא תקנתו ונעשה כעיר לקרות בי"ד : ותרומת שקלים . כדפריסית במתני׳ : סעודת ר"ח . שהיו נוהגין לעשות ביום שקדשו החדש כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין : וסעודת פורים . אם חל בשבת מאחרין לאחר השבת לעשות הסעודה ולא מקדימין : ויעשו אותן בשבת . אם הזמינו הכל מלפני השבת : א"ל וכו׳ . את ששמחתו תלויה בב"ד . כלומר ימי משתה ושמחה באותן הימים הוקבעו על ידי שקבלו עליהם לעשות וב"ד שבאותו הדור הסכימו לכך יצא זה יום השבת וכן ר"ח עצמו שמחתו תלויה בידי שמים היא שע"י שהיום שבת ונצטוינו מן השמים עליה ויש רמז ג"כ מהכתוב על השלש סעודות בשבת וכן ר"ח נצטוינו לקדש החדש וע"י כך עושין הסעודה : מגבת פורים . מה שגבו לצורך עניים הוא לפורים שישמחו בו היום וכדאמר ר"א ובלבד שלא ישנה ממנה העני לדבר אחר ואפי׳ לקנות רצועה למנעלו ה"ז אינו לצורך פורים : אין משנין במעות פורים . שגבו לצדקה אין משנין לצדקה אחרת . ופריך הא שאר כל המעות שגבו לצדקה זו משנין לאחרת הרי לאותה צדקה היא שגבו אלא כך היא כל המעות עד שלא יתנו לגזברין לשם כך וכך את רשאי לשנותן משניתנו וכו׳ וכדאמרינן לקמן פ׳ בני העיר בסוף הלכה א׳ אבל מעות פורים לעולם אין משנין : מה ראה זמן עצי כהנים וכו׳ . הובא לעיל בפ׳ בתרא דתענית בהלכה ועיין במקום המצויין שם עד ולא משלימין : ובתשעה

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי׳ פ"א ממגילה והלכות וכסס"מ
כד
ב ב"ע או"ח סי׳ תרפ"ח ס"ו
כה
ג מיי׳ שם פ"ב הלכה טז טוש"ע שם סי׳ תרצ"ד ס"ב
כו
ד מיי׳ שם טו"ע שם ס"ג
כז
ה מיי׳ פ"ח ממתנות עניים ה"ד טוש"ע י"ד סי׳ רנ"ט ס"א
כח
ו מיי׳ פ"ח מכלי המקדש הלכה ז
כט
ז מיי׳ שם פ"ו הלכה ט

גליון הש"ס

(א) עי׳ בר"ן פ"א ובב"י סי׳ תרפ"ח ונ"ע : (ב) עי׳ בריטב"א ב"מ ובא"ז שם. ועי׳ ב"ק ועי׳ יו"ד סי׳ רנ"ו ובב"י שם בשם מהרי"ק ודוק : (ג) עי׳ תוס׳ יומא שם ד"ה ניחוש ועי׳ במב"ל פ"ו ופ"ח מכלי המקדש ובפ"א משקלי׳ בסג"ס: (ד) עי׳ בשעה"מ ובהא"ש רפ"ד דפסחים . ועי׳ בהגה׳ מבל"מ"ל פ"ד דשקלים הלכה ו :

ציון ירושלים

ז משניתן לגזברים אין אתה רשאי לשנותן . עי׳ מה"א פי׳ לדקה סי׳ י׳ ועי׳ המים דעי׳ סי׳ קי"ו ומ"ש כאן בש"ק על תוס׳ בב"מ עי׳ יו"ד סי׳ רנו ודוק:

מסורת הש"ס (margin notes): ב"מ פה ב; ערכין ו א ולקמן פ"ג הלכה א (שקלים פ"ד ה"א תענית פ"ד הלכה ד) תענית כח א; ב"מ קיח א; פי׳ יומא לה ב; פי׳ ר"ה יט ב; תענית יב א

רידב"ז

המשנה בבבלי מסיק כל האופנים ותני כיצד חל בב׳ חל בג׳ חל בע"ש חל בשבת חל לאחר שבת ובכולהו בבי התנא מקדם דינים כגון בע"ש ובשבת איכא תנאי בברייתא דפליגי עם התנא דמתניתין כיצד יעשו הכרכים וכיצד יעשו העירות אבל בהאי בבא דחל להיות אחר שבת לא מקדם התנא שום דבר והוא הדין ממש כמו שחל ברביעי או בחמישי אלא התנא צריך להסוקי הך בבא משום דהתחיל מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו ע"כ צריך התנא להסוקי כל האופנים דמשכחת לה החשבון הזה והחשבון די"א משכחת לה בשחל אחר שבת ע"כ מסיק התנא הך בבא אף דמובן מאליו דאחר שבת הרי הוא כשחל בב׳ או ברביעי דכפרים מקדימין ליום הכניסה וממילא מובן כשחל אחר שבת דנקראה בי"א אבל בגי׳ המשנה בירושלמי לא מסיק התנא הך בבא שחל אחר שבת משום דמובן מאליו והיינו דקאמר א"ר סלקת מתניתא י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו פי׳ תיבת סלקת איתא בירושלמי במס׳ כתובות פ"ו ה"ח למשמעות דהתנא מסלק א"ע ומסיים המשנה לשון סילוק והיינו דקאמר סלקת מתניתין ר"ל סילק התנא באמצע החשבון של י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו וסיים המשנה ולא הש לגמור כל החשבון :

תני כפר שאין בו עשרה תקנתו כו׳ . עיין ברמב"ם ז"ל וכראב"ד ז"ל ובכ"מ ז"ל עיי"ש :

ר׳ זעירה בעי קומי ר׳ אבהו ויעשו אותן שבת . עיין בהבעה"מ ז"ל והמלחמות להרמב"ן ז"ל :

מתניתא פליגא על ר׳ יוסי אותן הימים נוהגין . גי׳ הגר"א ז"ל כמס׳ שקלים פ"ד מתניתא פליגא על רב אחא אותן הימים נוהגין בין בשעת קרבן פי׳ אותן הימים דעצים דאסורין בהספד ותענית ר׳ יוסי אומר אין נוהגין אלא בשעת הקרבן לכד אלמא דאף חכמים ס"ל כר׳ יוסי בזמן עצי כהנים ועוד מן הדא דתניא אר"א ב"ר צדוק אנו היינו מבני סנאה בן בנימין כו׳ הגר"א ז"ל לא גריס ועוד מן הדא דתניא דהוא סיומא דברייתא וברייתא אחת היא ולפי הגי׳ שלפנינו י"ל דב׳ ברייתות הן ג"כ דבמסכת ר"ה

שנויי נוסחאות (סו"א) ר׳ בד"ו רב. (סו"ח) שבת בד"ו בשבת. (סוכ"ז) האשה בד"ו אשה.

מערכת הערוך (סו"א) עשרה בטילים ממלאכתן לבה"כ גי׳ הערוך (ע׳ בטל) „עשרה בטלנין בכנסת ממלאכתן".

הגהות הגרי"ם

מתניתא פליגא על ר׳ יוסה אותן הימים . נ"ב גירסת הספר עיקר . [ע׳ ברידב"ז] והיא שנה ומשולשת נ"ב בשקלים [פ"ד ה"א] ותענית [פ"ד ה"ד] וה"פ ע"כ טעמא דרבנן דמתניתא דהעצים נשתנו לקרבן צבור וגמר סיו"ם לדורות . ור"י ס"ל דאף שהם מכשירים [לקרבן] אעפ"כ לא נשתנו לקרבן צבור באין אדם מתנדב ב"ח והוי רק קרבן יחיד . לכן ס"ל דאינן נוהגין אלא בשעת קרבן :

חתם סופר

וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין . נ"ב עיין במג"א ססי׳ תרפ"ח ושו"ת חתם סופר או"ח קנ"ו.

עמודי ירושלים

כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודינו . נ"ב ע׳ מה שפי׳ הקה"ע ובגליון הש"ס הביא בנ"ש מר"ן וב"י סי׳ תרפ"ח ובליקוטי הרמב"ן למגילה (ד"ב ע"א) העתיק הירושלמי כגון אנו שאין אנו צריכין [אלא] לתלמודינו . אולם בתשובה שאר הד"ר להרמב"ם (סי׳ י׳) העתיק הגירסא כמו שהוא לפנינו ופי׳ שמי שאינו צריך ללמוד עוד היינו רשאי לעסוק בצרכי ציבור משא"כ מי שצריך ללמוד עוד ועיין בספרים יהיה א׳ מהי׳ בטלנין ולעסוק בצרכי ציבור יעו"ש באורך : **כפר** שאין בו :

עמודי ירושלים תנינא

סעודת ראש חדש וסעודת פורים . נ"ב רוקח סימן ר"ת :

טוב ירושלים

מתניתא פליגא על ר׳ יוסי כו׳ . ר"ל דלדברי ר"י דמתני׳ דמתני׳ כרבנן א"כ מ׳ דעצים ס"ל רק מכשירי קרבן וא"כ מאי כולי האי דינסבו גם בג"ס ותם יו"ט הוא. וגם תוי"ט כתב בזה"ז דיו"ט שלהן הוא ומאי כ"ס ובע"כ דקרבן גמור הוא וכדס"ל לרבי במנחות כ׳ א׳ דקרבן גמור הוא וא"כ מתני׳ כר׳ יוסי דמשתנה מיחיד לציבור :

א ובתשעה באב : *ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא בדין היה שיהו מתענין בעשירי שבו נשרף ולמה בתשיעי שבו התחילה הפורענות ותני כן *בשביעי נכנסו לתוכו בשמיני היו מקרקרים בו ב בט' הציתו בו את האור בעשירי נשרף רבי יהושע בן לוי ציים תשיעי ועשירי ר' לוי ציים תשיעי ולילי עשירי *ר' בא בר זבדא בשם ר' חנינה *ביקש רבי (א) לעקור תשעה באב ולא הודו לו אמר לו רבי אלעזר עמך הייתי ולא איתאמרת אלא ביקש ר' לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת ולא הניחו לו אמר הואיל ונדחה ידחה אמר לו ידחה למחר וגזה ליה ההוא דתנינן תמן ר' יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ר' לעזר בשם ר' חנינה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אמר ליה ר' בא בר זבדא עמך הייתי (ב) ולא איתאמרת ג אלא היתה תובעת להינשא הדין עמה וקרא עליהון טובים השנים מן הא' : ד ובחגיגה : *כתוב א' אומר וחג הקציר בכורי מעשיך וכתוב אחר אומר כל מלאכת עבודה לא תעשו א"ר חנינה הא כיצד יתקיימו שני כתובים בשעה שהוא חל בחול את חוגג ושובת בשעה שהוא חל בשבת למחר את חוגג וקוצר א"ר יוסה בי רבי בון ובלבד שיבליע לעיסתה כהדא *דתני להן אינש דיהוי עלוי אעין ובכורין האומר הרי עלי עצים למזבח וגזירין למערכה ה אסור בהספד ובתענית ומלעשות מלאכה בו ביום : ו ובהקהל : ר' בא בריה דר' חייא בר בא אמר זמפני התקיעה ר' יצחק בי ר' חייה אמר מפני הבימה ויעשו אותה מאתמול שלא לדחוק את העזרה א"ר מתניה ז על שם לא תטע לך אשרה כל עץ (ג) *מתניתא דר' מאיר דא"ר מאיר די לא למיספד אסור להתענות ודי לא להתענות מותר בהספד ודי לא סתם כדי לא להתענייה א"ר יונה אילין יומיא די לא להתענאה בהון ומקצתהון די לא למיספד בהון *אמר רשב"ג מה תלמוד לומר בהון בהון ב' פעמים אלא מלמד שלילה מותר והיום אסור כהדא

פני משה

ובתשעה באב וכו'. בדין היה וכו' טובים השנים מן האחד. לעיל בפ' בתרא דתענית בהלכה וע"ש: ובחגיגה. מנלן שאינה באה בשבת: כתוב אחד אומר וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסיף וגו'. משמע שבי"ט שקרוי חג ואתה קוצר והרי כתוב אחד אומר כל מלאכת עבודה לא תעשו בי"ט הא כיצד וכו': שבשעה שהוא חל בחול אתה חוגג. מביא חגיגה ושובת ממלאכה ובשעה שי"ט חל בשבת ואי אפשר להביא חגיגה למחר אתה חוגג להביא חגיגה וקוצר ומתקיים הכתוב וחג הקציר שנקרא חג ומותר לקצור בו: ובלבד שיבלים לעיסתה. על חולו של מועד קאי דהא כתיב שם גם וחג האסיף ואתה צריך לדרוש ג"כ שאם חל י"ט בשבת למחר אתה חוגג וקוצר ואוסף והוא חול המועד ובלבד מה שצריכה האשה שיבלים לעיסתה לצורך המועד ולא שהותר לעשות מלאכה בו כימות החול: כהדא דתני להן אינם וכו'. גרים להא לעיל ריש פ' מקום שנהגו וע"ש: ובהקהל. ומפני מה אין זה בשבת: מפני התקיעה. שהיו הכהנים תוקעין להקהיל את העם ואין תקיעה בשבת: מפני הבימה. שהיו עושין להמלך דאלו מפני התקיעה הרי אינה אלא משום שבות ואין שבות במקדש: ויעשו אותה מאתמול. קודם י"ט: שלא לדחוק את העזרה. ימים שנים ושלשה אם יקדימו לעשותה קודם י"ט שהקהל היה בא' של חול המועד: מתניתא דר"מ וכו'. האי סוגיא כולה עד לא בדא הלכה כפתם גרסינן לה לעיל בפ"ב דתענית ומתני' דרבי מאיר דקאמר על מתני' דהתם קאי ומייתי לה אגב הא דלקמן וע"ש:

רבי

קרבן העדה

בתשעה באב ואפ"ד דלא היו העצים אלו לצורך קרבנות יחיד ודינו כקרבן יחיד למה יהיה להן י"ט אף שלא בשעת קרבן בשלמא בשעת קרבן ניחא דאף יחיד שמביא קרבן ה"ל כי"ט כדאמרינן בר"פ מקום שנהגו אלא לאחר החורבן מאי טעמא אלא ודאי דאף לקרבנות לבור התנדבו אלו ונשאר הי"ט לדורות ומסתמא לא פליגי רבנן דמתני' עליה דראב"ל דקיי"ל מעשה רב : ותני כן. ותנ"ה : בז' נכנסו. העכו"ם לבה"מ : מקרקרים. רוקדים וצועקים בו : וליל עשירי. שבלילה ההוא נשרף הבה"מ כולו : לעקור תשעה באב. קס"ד לגמרי רצה לעקרו דאין צרה ואין שלום רצו מתענין וא"כ אין בזה ביטול דברי ב"ד שתקנו לצום בתשעה באב שכך התנו בתחלה : ולא כך איתאמרת. שרצה לבטל ט' באב לגמרי אלא אותה שנה לחוד רצה לבטל מפני שחל בשבת : וגזי ליה. והיפך מעשה דהכא הוה התם דר"א טעה ושכח ור' בא הזכירו : ההוא דתנינן תמן. יבמות פ"ו : אלא היתה תובעת להינשא. כגון שבאת מחמת טענה ואומרת מי לא בעי האי איתתא חוטרא לידה ומרא לקבורה הוא דכופין בעלה שאינו מוליד להוציא אבל אין כופין אותה לקיים פריה ורביה דלא מיפקדא : טובים שנים מן הא'. אילו לא שמעת גם אתה הייתי טועה בדבר עכשיו טוב לי שהזכרתני וכן בהיפך בדין האשה : ובחגיגה. מנ"ל דמאחרין ולא מקדימין : וחג הקציר. משמע ביום שהוא חוגג בו ביום הוא קוצר : וכתיב. ביום טוב כל מלאכת עבודה לא תעשו הרי שביום שהוא חוגג אסור בעשיית מלאכה : בשעה. שחל עצרת בחול שמביא קרבן חגיגתו ביום טוב הרי הוא שובת ואסור במלאכה : בשעה שהוא חל בשבת. שאינו מביא חגיגתו ביום טוב אלא לאחר השבת שהוא חול גמור הרי שביום שהוא חוגג מותר לקצור : ובלבד שיבליע. מה שהוא קוצר ביום חגיגתו לעיסתה כלומר לצורך אכילתו של יום דלצורך מחר אסור דביום שמביא קרבנו אסור בעשיית מלאכה כמו ביו"ט : כהדא וכו'. כהא דתני במגילת תענית פרק ה' כל המביא קרבן אסור בהספד באותו היום לפיכך כל אדם שיש עליו להביא עצים וביכורים אסור בהספד באותו יום : האומר הרי עלי וכו'. תנא והדר מפרש הא דיש עליו עצי' היינו עצים למזבח וגזירין הן עצים ארוכים למערכה : ומלעשות מלאכה באותו יום. לפי שבאותו היום היו מקריבין קרבן והוא הנקרא קרבן עצים וגם המביא ביכורים היה טעון קרבן כדתנן בביכורים פרק ב' : מפני התקיעה. שתוקעין ביום הקהל כדאיתא בתוספתא דסוטה : מפני הבימה. שהיה המלך יושב עליה בשעת הקריאה כדתנן בסוטה פרק ז' ואי אפשר לעשות בשבת : ופריך ויעשה אותה. להבימה מערב יום טוב ויקרא בשבת : ומשני שלא לדחוק את העזרה. שביום טוב היו הכל מביאין קרבנותיהן שלמי חגיגה ועולות ראייה והיו צריכין ריוח גדול והבימה היתה גדולה ורחבה ומקצרה : על שם לא תטע וגו'. לכך לא היו עושין הבימה מערב יום טוב שנראה כאלו נוטע אשרה כיון שצריכה לעמוד שם שני ימים מערב יום טוב עד מוצאי שבת : מתני'. אתיא כרבי מאיר דאמר כל היכא דכתוב במגילת תענית די לא למספד כולל גם איסור תענית והיכא דכתיב ודלא להתענאה אותו היום מותר בהספד אמתניתין דתענית קאי דתנן כל הכתוב במגילת תענית די לא למספד לפניו אסור ולאחריו מותר רי"א לפניו ולאחריו אסור די לא להתענאה לפניו ולאחריו מותר רי"א לפניו אסור ולאחריו מותר : ודי לא סתם. ולא פירש אם בא לאסור הספד או תענית ה"ל כאלו פירש ואמר דאסור להתענות ומדקאמר דלא להתענאה מותר בהספד שמעינן דסובר דלפניו מותר דלא יהא טפל חמור כעיקר אבל רבי יוסי סובר דלא להתענאה נמי אסור בהספד ואין הפרש ביניהם אלא דלא למספד בין לפניו בין לאחריו אסור בתענית ודלא להתענאה לפניו אסור ולאחריו מותר : אר"י. כתיב במגילת תענית אילין יומיא וכו' : ה"ג ארשב"ג מה ת"ל בהון בהון ב' פעמים. כלומר בהון ראשון ל"ל ובהון מיעוטא משמע : אלא מלמד. שהלילה של ימים הכתובים במג"ת מותרים בתענית ואינו אסור אלא היום :

כהדא

רידב"ז

ר"ה דף י"ט מובא הך ברייתא בלשון אחרת מלשון הברייתא שכאן וכן בתוספתא פ"ד דמס' תענית מובא כל הברייתא עם הסיפא אר"א ב"ר לדוק ומובא ג"כ בלשון אחרת וי"ל דהן ב' ברייתות ג"כ ומה שנקט לשון אנו היינו לשון עבר י"ל ע"פ התוס' ז"ל במס' עירובין דף מ"א ע"א ד"ה מבני :

בם ומבני עוד דאתיא כהדא דתני לבן כל אינש וכו' וסיינו דמתני' מיירי אם קיבל עליו שתענית בתפלה ומבערב דאז אם הי' פורים אינו חל אף שקיבל כך ימים ועי' ביו"ד סי' רמ"ו מש"ב מבוב מג"ת חל והאיל כב"ע ותירץ עוד דמתני' בי"א כר"י או בי"ב כר"מ והוא עלמו מה דמשני בבלי תענית שם על הך קושיא . ובזה אתו דברי ירושלמי מסודרים ודוק היטב :

שינויי נוסחאות (בוי"ב) אמר בד"ו אמרו. (בוכ"ד) שיבליע בד"ו שיבלים. (בוכ"ה) בהספד בד"ו בספד. (בול"ב) שלילה בד"ו שהלילה.

מערכת הערוך (בול"א) רשב"ג בערוך (ע' קבל א') גרם ר' שמעון ותיבת בן גמליאל ליתא. (בול"ב) שלילה בערוך גם שהלילה.

עמודי ירושלים

בו כו' ע' מה שפי' בו הקה"ע. וכ"כ הרמב"ם בה' מגילה (פ"א ה"ח) אולם הראב"ד השינו וע' בליקוטי הרמב"ן שהאריך בזה בירושלמי כרך שאין בו כו' וכ' שכ"ה גירסת הר"ח וע"ש מה שהעלה בביאורו וכ"כ הריטב"א בחידושים בשם הרשב"א. ובזה מיושבין דברי הראב"ד ובשו"ת הרדב"ז (ח"ס סי' ש"א רכ"ו) שהאריך לתמוה על הראב"ד דהא ירושלמי מפורש הוא ע"ש מה שדחק בזה. אולם באמת אין זה קושיא כלל דהראב"ד גרס בירושלמי כגירסת הר"ח והרמב"ן והרשב"א והריטב"א כרך שאין בו כו' ולזה רמז הר"ן במ"ש דהגירסאות מתחלפות בירושלמי כ"ש. וא"כ אין מבואר הדין הזה כלל בירושלמי והבן : אמר ר' מתניה על שם לא תטע לך אשירה כו' ע' בשלטי יהושע (דף י"ז ע"א) שכ' כל עץ בימה של עץ היתה ואלו היה עושין אותה מאתמול קרינן ביה כל עץ אצל מזבח ד' אבל בשאר בחול לא מיירינן בהאי שעתא דפורתא הוא ועוד תנא דרך הלכה קאמר ליה ולא שיש איסור בדבר עכ"ל ואני תמה ע"ז דלכאורה הולי' דברי ר' מתניה לדרך הלכה ולא נימא דדינא קאמר דהא לסדיא כ' הרמב"ם (פ"ו מה' עכו"ם ה"י) דאסור לנטוע במקדש כל עץ והראב"ד שם כ' דבימה שהיו עושין למלך בהקהל לשעתו היה עושין וע"ש והראב"ד פ"ו מה' בית הבחירה ה"ז וכ"מ שם ובסדר משנה דע"ז נמה שהאריכו בזה. ונראה דדברי ר' מתניה המה מדינא דכל מה שיכולין לאחר שלא תהיה עומדת הבימה בביהמ"ק בודאי נעשה. ואין נסקנת מדוע היו עושין אותה של עץ ולא עשו אותה של אבן כבר ייעב זה שנאר שבע בסוסס דף נ"ס ע"א ע"ש :

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"ה מהלכות תעניות הל"ס טוש"ע או"ח סי' תק"ן ס"ג
לא
ב טוש"ע שם סי' תקנ"ח ס"א
לב
ג מיי' פט"ו מאישות הל"י טוש"ע אהע"ז סי' קנד ס"ו
לג
ד מיי' פ"א מחגיגה הל"ח
לד
ה מיי' פ"ו מכלי המקדש הלכה ו
לה
ו מיי' פ"ג מחגיגה הל"ז ובהשגות
לו
ז מיי' פ"ו מעכו"ם הל"י ובהשגות ופ"א מבית הבחירה הל"ט ובהשגות (וע"ע דכאן בש"ג הי' עי' סוטה מ' ע"ב)

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע וכ"כ בחי' רשב"א וע"ע בר"ן סוף פ"א דר"ה : (ב) עי' בחוי"ט פ"ט דברכות לא נזכר מדברי הירושלמי כ"א דברי הבבלי . והוכיח מזה דאין למידין הלכה מן המדרש ואינה ראי' דהא אמר הכא דלא איתאמרת : (ג) עי' ק"ע ולפירושו אין סדר ושמבך לדברי הירושלמי ודברי ר"מ לא נמצאו בשום מקום והתוס' במנחות דף ס"ה ד"ה אילין נסתפקו בזה . ולולא דמסתפינא אמינא דט"ס יש כאן וקושית הירושלמי כאן הוא קושית הבבלי תענית דף יח על ר"י ומהני' כר"מ היינו דבדלא להתענאה לפניו ולאחריו מותר ודלא כר"י דפליג עליו ע"ש ולזה בא ר"י לבכוי' דאתיא כרשב"ג דאף בלילה מותר וכ"ש לפניו וע' בבלי

מסורת הש"ס

ירושלמי תעני' פ"ד הלכה ו
תענית כט א
יבמות פ"ו הל"ו מגילה ס ב
ירושלמי חגיגה פ"ב הלכה ד
ירושלמי פסחי' פ"ד הלכה א
תענית פ"ב הלכה יג
עי' תענית יח א

ציון ירושלים

זמפני התקיע'. פי' בק"ק מ"ש בזה עי' הרמב"ם ועי' טו"ז או"ח סי' תרס"ח וי"ל דברי הרמב"ם דמ"ש הק"ע דהבימה אינו היוב כמ"ש כתב שם דהוי חיוב :

מסורת הש״ס

תענית יב א

פי' שבת כד א ירושלמי תענית פ״ב הלכה ב

תענית יח ב

בד״ה סוף יום טיריון יום שנהרג מגילה ס ב

תענית יח ב

ר״ה יח ב ירושלמי נדרים פ״ח הלכה א

שם יט ב

קרבן העדה

כהדא דתני וכו'. סברים. מג״ת כתיב אילין יומיא וכו' ובסופו לאחר דכתב כל הימים של מג״ת כתיב להן אינש וכו' וה״פ לבד כל אדם שיהיה עליו איסור בתפלה כגון שקיבל עליו בתפלה יו״ד או כ' תעניתים ונכנסו אלו הימים בהם דחינן לימים טובים הכתובים במג״ת אבל אם לא קיבל בתפלה לא דחינן למג״ת וכי היכא דסוף מג״ת למעוטי קאתי אף תחלתו למיעוטא קאתי ולהתיר הלילה ומלינו כיולא בזה מדסיפא למעוטי רישא נמי למעוטי כנ״ל ליישב הגירס' שלפנינו כהדא דתני ויותר היה נ״ל דמילתא באנפי נפשה היא וגרסי' הא דתני וכו': שהוא צריך להזכירן. לתעניתים שמקבל על עצמו בתפלת מנחה שלפני תענית ואי לאו לא מיקרי קבלה: ואתיא. הא דרבי יוסי כי הא דאר״ז: כלילי שבת וכיומו. דצריך לומר תפלת תענית דהיינו ענינו בתפלת ערבית קודם התענית ש״מ שצריך לקבל התענית קודם ערבית: מתני'. דתנן אע״פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית א״א לאוקומי שיהיו ימים אלו דהיינו מי״א דאדר עד ט״ז בו מותרים בהספד ובתענית אלא או בי״א כר' יוסי די״ד וט״ו לכ״ע אסורין וי״ג יום נקנור הוא שכתוב במג״ת ויום י״ב אסור משום יום שלפניו כרבי יוסי: או בי״ב כר״מ. כלומר אפי' ביום י״ב וכר״מ דסובר דלא להתענאה אינו אוסר את שלפניו ויום נקנור סתמא כתיב דה״ל דלא להתענאה כדאר״מ בסמוך: ה״ג וקשיא על דר' יוסי. דלא מלינו אפי' יום י״א: לא כן תני. במג״ת בי״ב אדר יום טיריון נמצא שאף לפניו אסור וה״ה דאף לר״מ קשיא דלא מלינו יום י״ב מיהו מתני' מלינו לאוקמי כר״מ וביום י״א: ומשני א״ר אחא בר יעקב בטל יום טריון יום י״א מותר אפי' לר' יוסי. יום שנהרג לולייכוס ופפוס אחיו שהיו צדיקים גמורים: אתוץ את המגדל הזה. אשבר המגדל הזה ועל בהמ״ק אמר כן: ה״ג לקרוכין שלו. פי' לעגלות שהיה נקנור יושב בו: בקונטס. כמו קונדס והוא עץ ארוך: ה״ג על דעתיה דר״י ניחא בא לאסור לפניו ע״ד דר״מ מה בא לאסור וכו'. וה״פ בשלמא לר״י אילטרך למכתב יום י״ג כדי לאסור יום י״ב אלא לר״מ ל״ל: לאסור לפניו. פי' יום י״ב אינו נאסר בשבילו דהא סובר ר״מ שאינו נאסר לפניו ולעצמו ליום י״ג א״ל דהא נאסר משום יום שלפני י״ד דכתיב ביה דלא למספד ומודה ר״מ דלפניו אסור: ומשני בא להודיעך שאסור בהספד. אי משום יום שלפני י״ד אינו אסור אלא בתענית ולא להספד לכך כתיב יום י״ג עצמו ללמדך שאף הוא אסור בהספד: ה״ג ואפילו על דר' יוסי לית היא

גמרא

*כהדא דתני להן אינש דיהוי עלוהי אסר בצלו א״ר יוסי בי רבי בון *שהוא צריך להזכיר מבערב ואתיא כהיא *דא״ר זעירה בשם רב חונה אומרו כלילי שבת וכיומו מתניתא או בי״א כר' יוסי או בי״ב כר' מאיר וקשיא על דר' מאיר לא כן תני *בתרין עשר ביה יום טיריון וא״ר יעקב בר אחא בטל יום טיריון יום שנהרג לולייינוס ופפוס. בתלת עשר ביה יום ניקנור מהו יום ניקנור שלטון משל מלכות יון היה עובר לאלכסנדריאה וראה את ירושלם וחירף וניאץ וגידף ואמר בשובי בשלום אתוץ את המגדל הזה ויצא אחד משל חשמוניי והיה הורג בהיילותיו עד שהגיע לקרוכין שלו וכיון שהגיע לקרוכין שלו קטע את ידיו וחתך את ראשו ותחבן בעץ וכתב מלמטן הפה שדיבר באשמה והיד שפשטה בגאוה ותליין בקונטס נגד ירושלם על דעתיה דרבי מאיר ניחא בא לוסר לפניו. על דעתיה דר' יוסה מה בא לוסר לפניו לית ליה עצמו (ז) אסור מפני י״ד להודיעך שאסור בהספד ואפי' על דר״מ לית היא מקשייא לא כן תני בתרין עשר ביה יום טיריון וא״ר יעקב בר אחא בטל *יום שנהרג לולינוס ופפוס *בי״ד ובט״ו פורייא די לא למיספד בשית עשר ביה שרון למיבנא שור ירושלם די לא למיספד על דעתיה דר״מ ניחא בא לוסר לפניו על דעתיה דר' יוסה מה בא לאסור לאסור שלפניו לית ליה עצמו אסור מפני ט״ו בא להודיעך שהוא אסור בהספד בשובעת עשר ביה קמון עממיא על פליטת ספרייא במדינת בלקים ובית זבדין והוה פרקן על דעתיה דר״מ ניחא בא לאסור עצמו על דעתיה דר' יוסה מה בא לאסור א״ר יוסי כל אילין מיליא לא מסייען ולא תברן לא על דר״מ ולא על דר' יוסי לא בא אלא למנות ימים שנעשו בהן ניסים לישראל תדע לך שהוא כן *דתנינן בריש ירחא דניסן דיתקם תמידא די לא למיספד בלא כך אינו אסור משום ר״ח אבל בשבתות ובימים טובים מתענין לפניהן ולאחריהן מה ראיתה להקל באלו ולהחמיר באלו שאלו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חיזוק ואלו דברי סופרים ודברי סופרין צריכין חיזוק הדא דאת אמר עד שלא בטלה מגילת תענית אבל משבטלה מגילת תענית בטלו כל אלו *ר' חנינה ורבי יהושע בן לוי תריהון אמרין בטלה מגילת תענית ר' בא ור' סימון אמרי בטלה מגילת תענית ר' יונתן אמר בטלה מגילת תענית א״ר יוחנן אמש הייתי יושב ושונה מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד ואמרו עליו על ר' אליעזר שסיפר ועל ר' יהושע שרחץ אמר להן רבי יהושע צאו והתענו על מה שהתעניתם ואת אמר בטלה מגילת תענית א״ר בא (ה) אע״ג דאת אמר בטלה מגילת תענית *חנוכה ופורים לא בטלו מילהון דרבנן אמרין בטלה מגילת תענית (ו) ר' אבון ציים כל ערובת שובא ר' יוחנן ציים כל ערובת ריש שתא ר' זעירה צם תלת מאוון דצומין ואית דאמרין תשע מאוון ולא חש על מגילת תענית ר' יעקב בר אחא

פני משה

מקשיי'. וה״פ ותדע דאילטרך ליום י״ג לאסרו בהספד דהא אפי' לר״י נמי קשיא דליכא למימר דבא לאסור יום שלפנין דהיינו יום י״ב השתא איהו גופיה בטל כדאר״י בר אחא כ״ש שאינו נאסר משום יום שלפני י״ג אע״כ לומר דאילטרך יום י״ג לאסרו בהספד א״כ לר״מ נמי לא קשיא: בי״ד ובט״ו וכו'. כן תניא במג״ת: בט״ז. באדר התחילו לבנו' חומות ירושלי' שלא למספד בו: ה״ג ע״ד דר״מ ניחא בא לאסור לעצמו וה״פ לר״מ דסובר דלאחריו לעולם מותר אילטרך למיכתב יום ט״ז לאסור אותו: לוסר לפניו לית ליה. כלומר איני צריך לאסרו שהרי יום ארבעה עשר מפורש במג״ת דלא למספד ביה: עצמו. יום ט״ז עצמו אסור מפני שהוא יום שלאחר ט״ו: ומשני בא להודיעך. שיום ט״ז אסור בהספד דאי משום שלאחר ט״ו אינו אסור בהספד וכדפרישית לעיל: ה״ג בשבעה עשר. ביה קמו האומות על פליטת סופרים במדינת בולקים ובית זברין והיתה גאולה לבית ישראל: ע״ד דר״מ ניחא בא לאסור עצמו. דאילו משום שהוא לאחר יום ט״ז אין לאסרו דהא לאסור לאחריו לית ליה: מה בא לאסור. לפניו לא צריך דהא ט״ז כתיב במג״ת ועצמו אסור מפני שהוא לאחר ט״ז דכתיב במג״ת די לא למספד: כל אילין מילייא. כל אלה הדברים לא מסייען ולא קשיין לא לר״מ ולא לר״י דלא בא הכותב אלא למנות הימים שנעשה בהם ניסים לישראל ואע״ג דממילא היו אסורים בהספד ובתענית משום לאחריו או לפניו: דתנינן. במג״ת פ״ק: בריש ירחא וכו'. בר״ח ניסן: דיתקם תמידא. שהיו הביתוסין אומרים יחיד מתנדב תמיד משום דכתיב את הכבש אחד תעשה לשון יחיד והדרו להו חכמים הא כתיב תשמרו להקריב לשון רבים ונצחום ועשו י״ט: וקשיא בלא כך וכו'. וכי ר״ח לא אסור בתענית והספד בלאו מג״ת אלא ודאי לא בא אלא לאשמועינן הימים שנעשו בהן הניסים: ופריך מה ראית להקל. בשבתות וי״ט ולהחמיר בימים הכתובים במג״ת לאסור שלפניהם ושלאחריהן: ומשני שאלו. שבתות וי״ט הן מדאורייתא וא״צ חיזוק: הדא דאת אמר. ולא אמרן שימים הכתובים במג״ת אסורין בהספד ובתענית אלא עד שלא בטלה מג״ת והיינו קודם החרבן: אף על גב דאת אמר בטלה מג״ת. ל״ק דהא דאר״י צאו והתענו וכו' שאני חנוכה ופורים דלכ״ע לא בטלו דמפרסם ניסא דידהו: ר' אבון. גם כל ע״ש ולא חש שאירע בע״ש בימים אלו שהם ימים הכתובים במג״ת דאסור התענה בהם: רבי יוחנן. ישב בתענית כל ערב ר״ה: ר״י אחא

עין משפט נר מצוה

לז
א טוש״ע או״ח סי' תקעג ס״א וסי' תרפ״ו ס״א

לח
ב טוש״ע שם סי' [illegible]

גליון הש״ס

(ז) פי' ב״ר סוף פ״ב דתענית:

שנויי נוסחאות (פו״ח) לולייינוס בד״ו לוליינוס. (פו״ב) בטל יום בד״ו בטל יום טיריון יום. (פו״ט) בלקים בד״ו כלקים.

מערכת הערוך (פו״א) כהדא דתני להן אינש דיהוי עלוהי אסר בצלו גירסת הערוך שם כי הא דתני להו כל אנש דייתי עלוהי יימר בצלו. (פו״ב) להזכיר מבערב ואתיא כהיא דא״ר זעירה בשם רב חונה אומרו בערוך שם ואתיא כדאמר רבי זעירא בשם רב הונא אומרה.

עין משפט נר מצוה

לט
א טוש"ע או"ח סי' תקעב ס"ב ושו"ע יו"ד סי' רטו

מ
ב מיי' פ"א ממגילה הלכה יב טור או"ח סי' תרפח

פני משה

רבי יודן נשייא שלח לר' הושעיה רבה חדא עטם. והיכה אחת של בשר ולוג אחד של יין: שלח. ר' הושעיה ואמר ליה קיימת בנו ומתנות לאביונים דזה דבר מועט הוא מהנשיא: חזר ושלח ליה. ר' יודן נשיא: חד עיגל גדול וחד גרב. חבית דחמר שלח ליה ר' הושעיה עכשיו קיימת בנו ומשלוח מנות איש לרעהו: תני מקום שמסתכנין קורין אותה בי"ד. זו היא גירסא נכונה שמצאתי. כלומר שיפראל מסתכנין בדתיהן מהאומות אין מקדימין כלל אלא קוראין הכל בי"ד: ר' יוסי בעי. על זה אם במקום שמסתכנין א"כ אל יקראו אותה כל עיקר מפני הסכנה:

הלכה ד מתני' קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה. אחר כך שראו ב"ד לעבר השנה חוזרין וקורין אותה באדר השני בזמנה. הכי מסיק בגמרא ולפירושא דמתני': אין בין אדר הראשון. מסיק בגמרא התם חסורי מחסרא והכי קתני אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לארבעה עשר שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים וכן משלוח מנות שאלו אין נוהגות אלא באדר השני הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין. ובסדר הפרשיות לא איירי הכא ובאדר השני הן שנוהגות:

גמ' מתניתא כשעיברו ואח"כ קראו אותה. אם עיברו מקודם וקראו בראשון וקמ"ל דחוזרין וקורין בשני מאחר שלא יצאו בקריאת הראשון שכבר נתעברה השנה אבל אם קראו אותה בראשון ואח"כ נמלכו ב"ד ועיברו השנה לא בדא אמר שצריך לחזור ולקרותה בשני מפני שבשעת קריאתה הכתי לא נתעברה ויוצאין י"ח בקריאה של הראשון: מתניתא וכו'. ומהדר הש"ס דלא היא דמתני' לא אמרה כן דמשמעות לשון המשנה לא כך היא אלא דה"ק קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה אח"כ אעפ"כ קורין אותה באדר השני משום דאיגלאי מילתא למפרע שלא יצאו י"ח בקריאת פעם הראשון: הזאת השנית. כתיב ומה ת"ל עוד השנית אלא מכאן וכו': לא דיינו הצרות הבאות עלינו. מחמת הקנאה: הדא

אחא מפקד לספרייה אין אתת איתא מישאלנכון אימרין לה בכל מתענין [א] חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחולו של מועד וחנוכה ופורים. *שמעון בר בא אמר אתא עובדא קומי ר' יוחנן והורי כרבי יוסי והוה ר' לעזר מצטער ואמר שבקין סתמא ועבדין כיחידייא אשכח תני לה ר' חייה בשם ר"מ כד שמע דתני לה ר' חייה בשם ר"מ אמר יאות סבא ידע פירקי גרמיה ר' מנא בעא קומי ר' יודן לא כן א"ר חזקיה ר' אבהו בשם ר' לעזר *כל מקום ששנה רבי מחלוקת ואח"כ שנה סתם הלכה כסתם א"ל לא ר' דילמא חורן מה הן אן דאשכח רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם אתר דלא אשכח רבי מתני מחלוקת אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם לא כל שכן תהא הלכה כסתם אתא *ר' חזקיה רבי יעקב בר אחא ר' שמעון בר אבא בשם ר' לעזר ואפי' אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם הלכה כסתם ולמה הוא מורה ליה כיחידייא ר' שמואל בר יונה בשם ר' אחא הדא דאת אמר כשאין מחלוקת אצל סתם אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם *ר' יודן נשייא שלח לרבי הושעיה רבה חדא עטם וחד לגין דחמר שלח וא"ל קיימת *בנו [ס] ומתנות לאביונים חזר ושלח ליה חד עיגל וחד גרב דחמר שלח וא"ל קיימת בנו [ע] ומשלוח מנות איש לרעהו. [צ] תני במקום שנכנסין קורין אותה בי"ד ר' יוסה בעי אם במקום שנכנסין אל יקראו אותה כל עיקר:

הלכה ה מתני' *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה [ק] קורין אותה באדר השני אין בין אדר הראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים: גמ' מתניתא כשעיברו ואח"כ קראו אותה אבל אם קראו אותה ואח"כ עיברו לא בדא מתניתא לא אמרה כן אלא קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני ר' סימון *בן ריב"ל *כתיב [ר] לקיים את אגרת הפרים הזאת מה ת"ל השנית אלא מיכן שאם קראו אותה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני ר' ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק *מה עשו מרדכי ואסתר כתבו אגרת ושלחו לרבותינו שכן אמרו להם מקבלין אתם עליכם שני ימים הללו בכל שנה אמרו להן לא דיינו הצרות הבאות עלינו אלא שאתם רוצין להוסיף עלינו עוד צרתו של המן. חזרו וכתבו להן אגרת שנייה הה"ד לקיים עליהם את אגרת הפרים הזאת השנית מה היה כתוב בה אמרו להן אם מדבר זה אתם מתייראים הרי היא כתובה ומעלה בארכיים [ש] הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שמונים וחמשה זקנים ומהם שלשים וכמה נביאים היו מצטערין על הדבר

קרבן העדה

אחא. לוה למלמדים אם יבואו הנשים לשאול מהן אימתי מותרים ואימתי אסורין להתענות' אמרו להן בכל מתענין וכו' ואין לחוש למג"ת: והיה ר"ל. תלמידו מצטער שסגג ר"י בהוראה זו: אמר. שבק סתמא היינו דברי ת"ק ועסה כר"י דהוא יחידאה: אשכח. מצא ר"ל ברייתא דתני ר"מ דברי הת"ק בשם ר"מ: אמר יאות וכו'. אמר שפיר יודע סבא דהיינו ר' יוחנן המשניות דאתיין כיחידאה אע"פ שהן שנויות בסתם: הלכה כסתם. א"כ ה"נ כיון ששנה ר' סתם הלכה כסתם: א"ל ולא ר'. דלמא דוקא כששנה ר' המחלוקת והסתם הוא דהלכה כסתם: דלמא חורן. מסא"כ כאן דאיכא אחרינא שנה הסתם ופריך מה הן וכו' ומה היכא דשנה רבי בעצמו הסתם והמחלוקת אמרינן דהלכה כסתם כ"ש היכא דר' שנה הסתם ואחרינא שנה המחלוקת דהלכה כסתם: ואתיא ר"ח. ואמר בפירוש דאף בזה הלכה כסתם: ולמה וכו'. והדרא קושייא לדוכתא למה פסק ר' יוחנן כיחידאה לא"ה תירוצא הוא א"כ לדבריך למה פסק ר' יוחנן כיחידאה אלא ודאי היכא דר' שנה המחלוקת והסתם אמרינן דלכך שנה בסתם לאשמועינן דהלכתא כוותי' אבל היכא דתנא אחר תני המחלוקת אין הלכה כסתם דאמרינן אלו ידע ר' דמחלוקת הוא לא הוה פסק כוותיה והראשון נראה: הדא דאת אמר דהלכה כסתם בשאין מחלוקת אצל סתם. אבל כשיש מחלוקת אצל הסתם אין הלכה כסתם ופליג אדר' לעזר: אבל ביחיד אצל חכמים. אין בזה הלכה כסתם אע"ג דסתם כיחידאה: עטם. כמו אטמא עגינו ירך: לגין. כדין: ומתנות לאביונים. דר"ה עני הוה: עגל. עוגה: גרב דחמר. חבית דיין: תני במקום שנכנסין. בשני ובחמישי קורין אותו בי"ד ודלא כמתני': ר' יוסה. הקשה אם במקום שנכנסין קורין בי"ד א"כ כ"ש במקום שאין נכנסין שקורין בארבעה עשר: אל יקראו אותה כל עיקר. בזמנים הכתובים במתני' וכבר דבינן מבזמניהם עוד זמנים אחרים אלא ודאי כמתני' עיקר:

הלכה ה מתני' אלא מקרא מגילה. שאם עשאו בראשון שלא יצא: גמ' מתניתא. הא דתנן שצריך לחזור ולקרות באדר שני דוקא כשעיברו השנה קודם י"ד דאדר לאשון שהיתה תחלת קריאתו שלא כדין: אבל. אם עיברו השנה לאחר י"ד שהיתה הקריאה מתחלה כדין: לא בדא. אינו כן ואין צריך לחזור ולקרות באדר שני. ופריך מתניתא מוכחת שאינו כן דתנן קראו וכו' ונתעברה השנה משמע דלאחר הקריאה נתעברה ואפ"ה צריך לחזור ולקרות בשני: אלא מיכן וכו'. וה"ק פעמים שהוא קורא את המגילה שנית כגון שנתעברה השנה לאחר הקריאה הראשונה והיינו כמתני': רבי ירמיה וכו'. פליג אר' סימון: מה עשו וכו'. דכתיב כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה משמע שהן לבדם קיימו הדבר ואח"כ כתיב ומאמר אסתר קים נשמע שאחרים קיימו מאמר אסתר לכך מקשו מה עשו מרדכי ואסתר: מקבלים אתם עליכם שני ימים הללו. לי"ט ולקריי' לדורות להיות לנו לשם: צרתו של המן. שיאמרו האומות שאנו שמחין במפלתן: בארכיים. בספרי זכרונות שלהם שקורין ארגיפי"ן: היו מצטערין על דבר

מסורת הש"ס: תענית פ"ב ה"ג יבמות פ"ד הל"א | יבמות מב ב | עי' ירושלמי סוטה פ"ו הלכה א | מגילה ז א | בד"י הגי' כמו וכן את"כ | מגילה ו ב | שם | שם ז א

ציון ירושלים אהני במקום שנכנסין. עק"ע ושלום ירושלים שנדחקו בזה אבל כלם לא ראו דברי הרמב"ן ריש מגילה שהביא בגירסא תני במקום שאם מסכנין קורין אותו בי"ד ר"י בעי אי במקום שאם מסכנין לא יקרא כל עיקר ובזה מבוארים דברי הירושלמי וקושית ר"י על הירושלמי ישבתי עפ"י דברי ריב"ש שכתב בתשובה בשם דאמרו כהובות ג' אי דאמרו בתולה הנשאת ברביעי תהרג לגמרי נעקר והקשה הריב"ש דהא קי"ל היכא שמתכוונין לעבור על דעת יהרג ואל יעבור וכתב ליישב כיון דלא גזרו עלינו שאם לא נבטל תק"ח יהרגו אותנו הרבות בידינו לבטל התקנה וממילא הרשות ביד הבתולה להנשא ביום אחר מאחר שבטלו הז"ל את תקנתם ע"ש ובזה ישבתי קושית הריטב"א תולין בהא דאמרו במדא הוי ושלהו מהם יומא כפורא דהאי שתא שבתא הוא והקשו הקדמונים הא יהרג ואל יעבור ולפמ"ש הריב"ש א"ש דהתם גזרו שאם לא נבטל קביעת הב"ד יהרגו אותנו הם גזרו על יוה"כ הרשות בידינו לבטל קביעות הב"ד ולקבוע על יום אחר ולפ"ז גם כאן שלא לקרות כל עיקר זה א"א דיהרג ואל יעבור אבל לעקור הק"ח שתקנו זמנים הרבה זה הרשות בידינו ובפרט להניחו על עיקר הזמן בי"ד זה ודאי מותר:

שנויי נוסחאות (סו"כ) יונה בד"י ינאי. (סול"ד) בן בד"ו בשם.

חתם סופר

כל מקום ששנה רבי מחלוקת ואח"כ שנה סתם וכו' ופליגי נהד מ"ד סתם במתני' ומחלוקת בברייתא אין הלכה כסתם דתלינן רבי לא ידע הברייתא ואלו הוה ידע הוה הדר ביה ולאידך מ"ד ס"ל דרבי שאני דגברא רבה כמותי אין לתלות בו שלא ידע דודאי את הכל ראה וידע ואפ"ה סתם דלא כמחלוקת בברייתא. ועיין בת"ם הכב"ז ח"ב סי' ע"א ד"ה כאמנם הכת"א:

עמודי ירושלים

שמונים וחמשה זקנים כו' מצטערין על הדבר כו'. כתב הקה"ע דדבר שאילפתי לך אין אתה רשאי לגרעה לפיכך אין להוסיף במצוה זו כמו שהוסיפו קרא מצות דרבנן כיון שיש בה קצת סתירה לד"ת. מבואר מדבריו דלולא זה לא היו עוברים בהוספה רק מצוה שהוא נגד הדרשה מה שאילפתי לך. והנה מה דפשיטא ליה כן שגה פשיטא ליה להרמב"ן בסיפוק שכתב בביאורו לתורה פ' ואתחנן וז"ל ולפי דעתי בדא לעשות מצוה בפני עצמה כגון שעשה חג בחודש שבדא מלבו כמו ירבעם עובר בלאו וכך אומר לענין מקרא מגילה מאה ושמונים נביאים כו' ובירושלמי שמונים וחמשה זקנים כו' הרי שהיתה במצוה הזו אסורה להם א"כ הוא בכלל לא תוסיף עליו אלא שלא למדנו נמוסיף עפ"י נביא אלא מן הכתוב שאמר אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה עכ"ל מבואר מדבריו דעובר על בל תוסיף וכשהוא עפ"י נביא עובר על אלה המצות ולא כהקה"ע. ומזה קשיא לי ג"כ על היפה מראה שכתב בירושלמי כאן אין נביא אחר עתיד לחדש דבר ומה שחדשו נר חנוכה לא קשה כי אין זה חידוש ע"פ נבואה אלא מצוה דרבנן כעירובין וגם"י אבל מקרא מגילה הי' מחדשים מרדכי ואסתר ע"י נבואה דאסתר ברוח הקודש נאמרה מבואר מדבריו דשלא עפ"י נביא מותרין לחדש וזה היפוך דברי הרמב"ן דשלא ע"י נביא עובר על בל תוסיף ועי"י נביא עובר על אלה המצות ומה דלא קשה באמת מחנוכה נראה דסמכו בזה על הק"ו דמעבדות להירות אמרו שירה ממות לחיים לא כל שכן ומצאתי כן להדיא בחי' הריטב"א למגילה (י"ד א') שכתב וז"ל ורבנן דתקון נמי הכי נר חנוכה י"ל דסמכו נמי אהאי טעמא דק"ו מיהו מגילת אסתר הוי רשותא שפי בכתובו

טוב ירושלים בבל מתענין חוץ משבתות וימים טובים כו'. נ"ע מ"ע לא נקט ג"כ פיוה"כ. כ"כ אאמו"ר הגזצ"ל בגליון שירושלמי: מתניתא כשעברו ואח"כ קרהו כו' מתניתא לא כן כו'. עי' פנ"י ו' ב' בל"ז תלמודין:

מסורת הש"ס
מגילה ז א
שם יג ב ולקמן פ"ג ה"ד
שם ו ב
עדיות פ"ז מ"ו

קרבן העדה

דבר זה. לכתוב נקמות עמלק דכתיב הלא כתבתי לך שלשים בס' אלה שמות ובמשנה תורה ובס' שמואל וזה שאמר שלמה דבר ששלשתי לך אי אתה רשאי לרבעה לפיכך אין להוסיף המצוה זו כמו שהוסיפו שאר מצות דרבנן כיון שיש בה קצת סתירה לדברי תורה : ומצאו אותה. סמך לכתבה בתורה ונביאים וכתובים : זאת תורה. וככלל בזה גם משנה תורה שאף היא בכלל זאת התורה דהא במשנה תורה כתיב : ויכתב ספר זכרון וגו'. הרי שספרי הנביאים קרויים ספרי זכרון : ונכתב בספר. שכתובים קרויים ספר ולא זכרון : נאמרה למשה מסיני שיכתב מחיית עמלק רביעית ודריש לה מדכתיב כתב ללמד שיכתוב בכתובים וזאת זכרון בספר בא ללמד על ג' פעמים שכתובה בתורה ונביאים : אלא שאין מוקדם וכו'. כלומר ואע"ג דה"ל למכתב כתב שמורה על כתובים בסוף אך כיון דאין מוקדם ומאוחר בתורה לא קפיד קרא על הסדר : עתידין ליבטל. כיון שאינן אלא לתוכחות ישראל ולעתיד כולם ידעו את ה' מקטנם ועד גדולם ומה שמפורש בהם כמה דינים כבר הם רמוזים בתורה : ולא יסף. ומתרגמי' ולא פסק ובעשרת הדברות כל התורה כלולה בהן ולדיוקא אתא דדוקא ד"ת אינן בטלים אבל דברי נביאים בטלים : אף מגילת אסתר. כיום קריאתה : הלכות. לא יבטלו דכתיב הליכות עולם לו אל תיקרי הליכות אלא הלכות לעולם יהיו : אמר מוטב שיקדים כספן של בני. שיביאו שקלים במדבר שיכפר על שקליו של המן : לפיכך מקדימין וקורין בפ' שקלים. קודם פורים לפי שהשקלים היו לכפר על מעשה המן : ר"א בשם ר"ל בכל שנה ושנה וכו'. טעמא דמתני' אתא לפרושי למה קורין אותה באדר שני : כדי לסמוך גאולה לגאולה. פורים לפסח משום דקשיא. טפי הוה לאקדומי באדר ראשון דאין מעבירין על המצות לכך קאמר דסמיכת גאולה לגאולה עדיף : אותה שנה. שנעשה בו הנס : מ"ט. כלומר מנ"ל : הוא חדש אדר. ל"ל אלא ה"ק לחדש י"ב שבכל שנה אבל עתה הוא חדש י"ג : אדר הראשון תוספת וכו'. מיבעיא ליה איזהו מהחדשים תוס' חדש הראשון או חודש השני : מה ביניהון. מאי בינייהו : הכי גרסינן שני כבשי ביניהון והכי פירושא השנים של הכבשים של התמידין ור"ח איכא בינייהו. דכתיב בהו בני שנה ואם היו יתירים מבני שנה היו פסולים : שנה ארוכה היא. שאותו חדש לא נחשב כלל וכשמגיע ט"ו אדר שני כלתה לו שנה : אין לו אלא עד חמשה עשר אדר הראשון. שהרי קודם שהגיע להתוס' כבר הגיע להשנה השנייה : מתניתא אמרה כן. ממתני' איכא להוכיח דאמר ראשון הוא הנוסף : תנינן תמן

תורה אור

(ויקרא כז) הדבר הזה אמרו כתיב אלה המצות אשר צוה ה' את משה אלו המצות שנצטוינו מפי משה וכך אמר לנו משה (א) אין נביא אחר עתיד לחדש לכם דבר מעתה ומרדכי ואסתר מבקשים לחדש לנו דבר לא זזו משם נושאים ונותנין בדבר עד שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם ומצאו אותה כתובה בתורה ובנביאים (שמות יז) ובכתובים הדא היא דכתיב ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר *זאת תורה כמה דתימר (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (מלאכי ג) זכרון אלו הנביאים ויכתב ספר הזכרון לפניו ליראי ה' וגו' בספר אלו הכתובים ומאמר אסתר (אסתר ט) קיים את דברי הפורים האלה ונכתב בספר רב ור' חנינה ור' יונתן ובר קפרא ור' יהושע בן לוי אמרו המגילה הזאת נאמרה למשה מסיני אלא (א) שאין מוקדם ומאוחר בתורה ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל והמשת סיפרי תורה אינן עתידין ליבטל מה (דברים ה) טעמא קול גדול ולא יסף רשב"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות אינן עתידין ליבטל נאמר (אסתר ט) כאן קול גדול ולא יסף ונאמר להלן וזכרם לא יסוף מזרעם הלכות הליכות עולם לו (חבקוק ג) *ר' לוי בשם רשב"ל צפה הקב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל אמר מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של אותו הרשע לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים *ר' אבהו בשם ר' לעזר בכל שנה ושנה הקיש שנה שהיא מעוברת לשנה שאינה מעוברת מה שנה שאינה מעוברת אדר סמוך לניסן אף שנה שהיא מעוברת אדר סמוך לניסן א"ר חלבו כדי לסמוך גאולה לגאולה ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינה (אסתר ג) אותה השנה היתה מעוברת מה טעמה מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר אדר הראשון תוספת אדר השני תוספת מה ביניהון ר' שמואל בר רב יצחק אמר שני כבשי עצרת ביניהון נולד בחמשה עשר באדר בשנה שאינה מעוברת ונכנס לשנה שהיא מעוברת אין תימר אדר הראשון תוספת שנה ארוכה היא אין תימר אדר השני תוספת אין לו אלא עד חמשה עשר באדר הראשון א"ר אייבי בר נגרי מתניתא אמר כן אדר הראשון תוספת *דתנינן תמן

פני משה

הדא היא דכתיב וכו' השנית. שלא קבלו עליהם עד אגרת השנית ולא נפקא לן מזה שיקראו עוד בשני : זאת. זו תורה שכתוב שם מעשה עמלק : זכרון אלו הנביאים וכו'. מה שכתוב בשמואל : אלו הכתובים. ומגילת אסתר נרמז בזה כדכתיב בה ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב בספר כלומר שנרמז בהספר שכתוב בפ' עמלק : ולא יסף. לא פסק : הלכות. שבתורה שבע"פ שנאמר הליכות עולם לו אל תיקרי הליכות אלא הלכות : לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים. באדר שקורין המגילה קורין בשקלים מקודם וזהו באדר השני כדדריש ר' אבהו מדכתיב בכל שנה ושנה להיקשא : כדי לסמוך גאולה. של מרדכי ואסתר לגאולת ניסן דאי מהיקשא בלחוד אימא מה כל שנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט קא משמע לן : אותה השנה. שהפיל אותו הרשע הגורל ונעשה בה הנס היתה מעוברת והיו בה שני אדרים וכדכתיב ומחדש לחדש ומעשה הנס בשלשה עשר לאדר השני : אדר הראשון תוספת וכו'. איזה משני האדרים הוא העיקר והבירו נקרא תוספת על השנה הראשון או השני וכדמפרש ואזיל מה הנ"מ ביניהון : שני כבשי עצרת ביניהון. הא דנקט כבשי עצרת והרי הנ"מ דמפרש לענין עברה שנתו של הכבש שייך בכל הכבשי קרבן היינו טעמא משום דלא מצינו בכל כבשי קרבן שהן שנים או יותר שיהו מעכבין זה את זה אלא בשני כבשי עצרת בלבד כדתנן בפ"ג דמנחות שני כבשי עצרת מעכבין זה את זה אבל בשאר הקרבנות לא מצינו זה וכדתנן בהדיא בפ"ד שם התמידין אינן מעכבין את המוספין ולא המוספין מעכבין את התמידין ולא המוספין מעכבין זה את זה לא הקריבו כבש בבקר יקריבו בין הערבים וא"כ לפי פשטא דסתמא דהמתני' אין לנו במקום שנאמר שני כבשים בני שנה שיהו מעכבין זה את זה אלא בשני כבשי עצרת בלבד והואיל והנ"מ דמפרש אם נולד הכבש בט"ו אדר שנה שאינה מעוברת וכו' א"כ באלו המעכבין זא"ז מצינו שאפילו אם אחד מהן נפסל מחמת שעברה שנתו נפסל גם השני שהרי מעכבין זא"ז ואינו יכול להקריבו אם אין לו אחר כדי לזווגו הלכך נקיט כאן כבשי עצרת וכן משום דעיקר הבעיא היא בשני אדרים איזה מהן נקרא תוספת נקט נמי הגוונא דהנ"מ נולד בט"ו באדר וכו' ואע"ג דאם נולד באדר בין כך ובין כך נפסל הוא לשנה הבאה בעצרת משום דהא ממילא שמעינן דלענין כבשי עצרת נמי שייכא אותה הנ"מ גופה דאם אמרינן אדר הראשון תוספת שנה ארוכה היא מי"ג חדשים ואם נולד הכבש בז' או בח' בסיון בשנה שאינה מעוברת ונכנס לשנה המעוברת א"כ כשר הוא להקריבו בעצרת שעדיין בתוך שנתו הוא אבל אי אמרינן אדר השני הוא תוספת וא"כ סתם שנה י"ב חדשים הוא ולא יותר ונפסל הכבש הזה מלהקריבו בעצרת שהרי מז' אייר עברה שנתו : שנה ארוכה היא. מיום ליום עד ט"ו אדר השני שהשנה של י"ג חדשים היא אבל אין תימר אדר השני תוספת אין לו' אלא עד ט"ו אדר הראשון. שהיא שנה של י"ב חדשים מיום שנולד וכבר עברה שנתו ונפסל מלהקריבו אח"כ : מתניתא אמרה כן. ממתני' דפ"ז דעדיות שמעינן דלאדר הראשון תוספת ובשנה מעוברת מחשבין י"ג חדשים להשנה דתנינן תמן

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פ"ט מיסודי התורה הלכה א

מב
ב מיי' פ"ב ממגילה הלכה יח ובהשגות ובכסמ"ש

מג
ג טוש"ע או"ח סי' נה סעיף י ב"נ"ס

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ועי' בש"ס פסחים דף ו ע"ב ובתוס' שם ונ"ע ועי' ברמב"ן בס' המצות שורש א' ובמג"א:

רידב"ז

מה ביניהון ר"ש בר רב יצחק אמר שני כבשי עצרת ביניהון. הק"ע ז"ל גרים שני כבשי ר"ל השנים של כבשים אין תימר הראשון תוספת שנה ארוכה הוא א"ת אדר השני תוספת אין לו אלא עד חמשה עשר באדר הראשון משום דכבר השלים שנתו באדר הראשון ואע"ג דכשנתעברה השנה אח"כ ניתוסף עליו והוי אדר השני הוספה אח"כ על אדר הראשון ואיתא בירושלמי בפ"ק דמס' כתובות ובפ"ק במס' סנהדרין אמר ר"א אקרא לאלהי עליון לאל גומר עלי בת ג' שנים ויום אחד אין בתוליה חוזרין נמלכו ב"ד לעברו בתוליה חוזרין והו דוקא גבי בתולין וגבי דיני ממונות כגון בתי ערי חומה דלאחר שנתעברה החודש נשתנה הדין משא"כ בקרבן כיון שבא לאחר ט"ו אדר הראשון נדחה הקרבן ע"כ אינו חוזר ונראה כשנתעברה השנה משום דבזה אתה מכשירו מכאן ולהבא דניתוסף עכשיו מכאן ולהבא משא"כ אם הראשון הוא ההוספה נמצא דאתה עושה קודם אדר הראשון הוספה למפרע והוי דחיה בטעות למפרע ולא הוי דיחוי כדאיתא במס' זבחים דף

שנויי נוסחאות (סו"ב) וכך בד"ו כך. (סו"מ) אייבי בד"ו אייבו.

חתם סופר

ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינה אותה שנה מעוברת היתה וכו' ודברי הירושלמי כפשוטו לע"ג א"כ נעשה הנס באדר ראשון ובזה כ"ע מודי דיש לעשות יו"ט באדר ראשון ומ"מ קבעוהו אנשי כנה"ג באדר השני ואי משום מסמך גאולה לגאולה אטו מי שנעשה לו נס בשבט יעשה לו י"ט סמוך לניסן משום מסמך גאולה לגאולה אתמהה ע"כ נ"ל דהירושלמי אלא באותה שעה שהפיל פור לחדש שנים עשר אז היתה שנה מעוברת פירוש שהיה מובן בראויה להתעבר ואם ידעינן מדכתיב מחדש לחדש שנים עבר אך מדכתיב השנים דמבואר מזה שתיקנו לעשות פורים בשני ב"ת שנמלכו ב"ד ולא עברוהו להאי שתא ונעשה נס בשתא אדר קבעוהו בשני משום מסמך גאולה לגאולה:

עמודי ירושלים

שכתבוהו עכ"ל ומבואר מדבריו דגם הוא ס"ל כהרמב"ן דעובר בזה על בל תוסיף וכ"כ הריטב"א בחי' למכות (כ"ג ב') גבי ג' דברים עשו ב"ד של מטה כו' מקרא מגילה דאל"כ היו עוברים על בל תוסיף וגם על אלה המצות ע"ש. וע' בחי' הר"ן בסנהדרין (דפ"א ע"ב) וחי' אגדות למהרש"א מגילה (דף ז' ע"א ודי"ד ע"א). גם הלום ראיתי להגר"ס בביאורו לסמ"ג ה' מגילה שכ' וז"ל וא"ת האיך מצו רבנן לחדש מצוה ולא חיישו משום בל תוסיף וי"ל דאיסור בל תוסיף לא שייך אלא כשמחדש המצוה אומר שהשם ציוהו להוסיף על מצות התורה אבל הכא דקאמרי בהדיא משום פרסומי ניסא לא וכ"כ הסמ"ג במצות בל תוסיף עכ"ל. ומהתימה ממנו שכתב בפשיטות היפוך דברי הרמב"ן והריטב"א. ומ"ש שכ"כ הסמ"ג לא מצאתי כן בסמ"ג וז"ל במל"ת (סי' שס"ד) אבל יש רשות לב"ד לאסור דבר המותר שהרי לעשות סייג לתורה אסרוה ולא שיהא אסורו מה"ת עכ"ל. הנה כ' דיכולים לעשות סייג ובזה מודה גם הרמב"ן בעצמו וכמ"ש בפ' ומתחנן אבל לחדש מצוה מה שאינו לסייג יוכל להיות שהסמ"ג מודה לדעת הרמב"ן והריטב"א: הנביאים והכתובים עתידים ליבטל כו' סדברים הם לכאורה תמוהים. וע' בביאורו ברמב"ם ה' מגילה (פ"ב הי"ח) ובהשגות הראב"ד שם ובשו"ת הרשב"א (ח"א סימן נ"ג) ושו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תרס"ו וסי' תתכ"ח) יעו"ש מה שהאריכו בזה: אותו שנה היתה מעוברת מאי טעמא מיום ליום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר עשו"ת (ח"ס הא"ח סי' קס"ג

עמודי ירושלים תנינא ואמר אסתר קיים. נ"ב עיין שו"ת שירי טהרה בהוספה לסימן א':

עין משפט
נר מצוה

מד
א מיי' פ"ד מקדוש החודש הלכה יד
מה
ב מיי' שם הלכה יב
מו
ג מיי' שם פ"ח הלכה ס
מז
ד מיי' פ"ב ממגילה הל' יג טוש"ע או"ח סי' תרצז ס"א
מח
ה טוש"ע אה"ע סי' קכו ס"ז וטוש"ע חו"מ סי' מג סכ"ח
מט
ו מיי' פ"א מיו"ט הל"ד טוש"ע או"ח סי' תצה ס"א
נ
ז מיי' פ"א משביתת עשור הל"ב טוש"ע שם סי' תריא ס"ב
נא
ח מיי' פ"ד מיו"ט הל"ט טוש"ע שם סי' תק"ט ס"ב

ציון
ירושלים

בהוציא אש מהאבנים כו'. מכאן ראיה ברורה לשיטת הרמב"ם דהוציא אש מן האבנים השעם משום מכשירי אוכל נפש לא כהראב"ד דמפרש משום ככנס דא"כ מאי ענין לפלוגתא דר"י ורבנן וע' מ"א וש"ז סי' תק"ב ודו"ק:

תמן הן העידו שמעברין את השנה כל אדר ואפילו אחר הפורים א"כ הדא אמרה אדר הראשון הוא תוספת ועדיין עומדין בשנה זו ויכולין לעברה דאם תאמר אדר השני תוספת וכי"ב חדשים כלתה השנה קשיא לא קיים על שתא ומעבר לה הרי אין עומד בשנה זו שבסוף אדר כבר עברה השנה והיאך מעברינן לה בתמיה: תרין איגרין. שכותב הנשיא להגולה להודיע להן שעיברו את השנה: מ"ד תלתין יומין אדר הראשון תוספת. שהוא מלא והוא כתב מוספה על שתא מ"ד וכו' ומהדר הש"ס אין מן הדא לית ש"מ כלום דהא אמר ר' יעקב וכו' לעולם שני חדשים אלו מעוברין ומליאים עושין אותן עיבר וכו' ולכתחלה אדר סמוך לניסן לעולם חסר ומדקאמר ולא עיבר את השני מה שעשה עשוי א"כ אם עיבר את השני ולא עיבר הראשון ג"כ מה שעשה עשוי ואין ראיה מהני תרין איגרין: תני רשב"ג אומר וכו'. כתוב היא לעיל בפ"ק דשקלים בהלכה א' וכן הא דתמן תנינן וכו' עד סוף הלכה גרסינן התם לעיל מינה וע"ש:

הלכה ה מתני' אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. בפ"ה דביצה קאמר בגמרא דמתני' ב"ש הוא דאמרי אין מוליאין את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לר"ה כיון שאין בהם לורך אוכל נפש אבל הלכה כב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך ואיכא נמי מילי אחריני שאסורים בשבת ומותרין בי"ט כגון משילין פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת ועוד יש ביניהן כדקחשיב הכא בגמרא: אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם. כלומר שבת עיקר זדונו בידי אדם שמיתתו מיתת ב"ד ויה"כ עיקר זדונו בהיכרת ומיהו אם התרו בו ולקה בידי אדם פטור מכרת כדתנן סוף מכות כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן:
גמ' תני בשם ר' יהודה וכו'. זה מפורש לעיל בפ"ה דביצה בסוף הלכה ב' עד להעביר שמנונית שעליה וכן הא דהכתרה אילין אינון וכו' כתיב שם לעיל מינה עד אל"ל בי"ט וע"ש:
אין

תמן. פ"ז דעדיות: הן העידו. ר"י ור' פפיים: שמעברין את השנה. שיכולין לעבר השנה עד יום האחרון של אדר ראשון שהיו אומרים שאם עבר פורים דהיינו י"ד דאדר ראשון ולא עיברו שוב אינן יכולין לעבר והעידו דאינו כן: על תנאי. הירלה הנשיא: הדא אמרה. זאת אומרת: אין תימר. דאם"ד אדר שני הוא התוס' א"כ ביום אחרון של אדר הראשון שלא נשאר דבר שקיים על השנה שעברה ואיך יוסיפו עליו אלא ודאי דהראשון הוא הנוסף כמלא שבסוף חדש י"א מוסיפין על על השנה: תרין אגרין. שני כתבים: ושפר. והוה ניחא לי ולחבירי להוסיף על השנה ל' יום: ירח יומין. כ"ט יום: אדר הראשון תוספת. שהוא לעולם ל' יום: אדר השני תוספת. שהוא לעולם חסר: אין וכו'. וקאמר אי מהא ליכא למשמע מיניה מידי מה שעשה עשוי דלא קפדינן אם עשה חדש א' שראוי להיות מלא חסר א"כ ה"נ אף שראוי שיהיה אדר ראשון מלא מ"מ אם עשאו חסר לית לן בה שהרי אדר הסמוך לניסן לעולם חסר ולא הוה אלא חדש א' מלא: מלות הנוהגות באדר שני. כגון סדר פרשיות מקרא מגילה ומתנות לאביונים: שהן שוין בזה ובזה. בי"ד ובט"ו שבראשון ושבשני שבשניהם אסור בהספד ובתענית: לא אמר אלא הנהיג. אבל אין מורין כן: כותבין אדר הראשון ואדר השני. כלומר ולא אמרי' דאדר ראשון שבט מיקרי אלא שניהן הן אדר וכותבין בשטרות אדר אלא שבאדר שני כותבין אדר תניין: כותבין תי"ו. שהיא ראשי תיבת תניין ושני בזה: אף שימוע שקלים וכלאים. איכא בין אדר ראשון לשני שאין משמיעין אלא בשני: ר' חלבו וכו' עד זמן קרייתה. ל"ג: ויאות. שפיר קאמרת דשימוע שקלים וכלאים אינן אלא בשני: עד כדון וכו'. עדיין יש בשנה קודם ר"ח ניסן ששים יום ולמה יקדמו כל כך: עד כדון אינון דקיקין. עדיין הצמחין דקים ואינן ניכרין לידע אם הם כלאים:

תמן [א] הן העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים הן העידו [ב] שמעברים את השנה על תניי הדא אמרה אדר הראשון תוספת אין תימר אדר השני תוספת לא קיים על שתא ומעבר לה מר עוקבא אשכח תרין איגרן בהדא כתיב ושפר באפיי ובאפי חבריי מוספה על שתא תלתין יומין ובחדא כתיב ושפר באפיין ובאפי חברייא מוספה על שתא ירח יומין מאן דאמר תלתין יומין אדר הראשון תוספת ומאן דאמר ירח יומין אדר השני תוספת אין מן הדא לית שמע מינה כלום דא"ר יעקב בר אחא ור' יודן גזורי ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי *לעולם שני חדשים מעוברין עיבר את הראשון ולא עיבר את השני מה שעשה עשוי [ג] לעולם אדר סמוך לניסן חסר *תני רבן שמעון בן גמליאל אומר מצות הנוהגות באדר השני אינן נוהגות באדר הראשון [ד] חוץ מן הספד ומן התענית שהן שוין בזה ובזה ר' בא רב ירמיה בשם רב ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג ר' חונה רבה דציפורין אמר הנהיג ר' חנינה דציפורין כהדא דרשב"ג לא אמר אלא הנהיג הא להלכה לא *אבל [ה] לעניין שטרות כותבין אדר הראשון ואדר השני אלא שכותבין אדר השני תיניין ר' יהודה אומר אדר השני כותב תי"ו ודייו תמן תנינן אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים *ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אף שימוע שקלים וכלאים יש ביניהן ר' חלבו ורב חונה רב בשם רבי חייה רבה הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה אמר ר' יוסה ויאות כלום אמרו משמעין על השקלים לא כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן אם אומר את באדר הראשון עד כדון איות בשתא שיתין יומין כלום אמרו יוצאין אף על הכלאים לא כדי שיהו הצמחין ניכרין אם אומר את באדר הראשון עד כדון אינון דקיקין:

הלכה ו מתני' [ו] *אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד [ז] אין בין שבת ליום הכיפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת:

גמ' *תני בשם ר' יהודה אף מכשירי אוכל נפש התירו מה ביניהון ר' חסדי אומר לחדד ראשו של שפוד ביניהון ר' חנינא בריה דר' אבהו [ח]הוציא אש מהאבנים ביניהון תני רבי יהודה בר פזי דברזילה הוא הדבר מהו הוא הדבר לחדד ראשו של שפוד הוא הדבר אי להוציא אש מן האבנים הוא הדבר לית לך אלא כהדא [ט] אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גב חברתה *א"ר חסדי דר' יודא היא דמר ר' יודא בשם שמואל דברי הכל היא כדי להעביר שמנונית שעליה *כל אלו ביום טוב אין צריך לומר בשבת אילין אינון והא אית לך חורנין סקילה

הלכה ו מתני' שזה זדונו בידי אדם. שבת יש בה מיתת ב"ד: **גמ'** מה ביניהון. מה איכא בין תנא דמתני' לר' יהודה: לחדד ראשו של שפוד. שנתקלקל בי"ט איכא בינייהו לר"י מותר ולחכמים אסור דה"ל מלאכת מכשירי אוכל נפש: להוציא אש מהאבנים. לבשל בי"ט איכא בינייהו: דברזילה. שם מקום: הוא הדבר. בתמיה וכי זהו הדבר דפליגי ביה חכמים ור"י: מהו הוא הדבר. על איזה מן המאמרים הוא מתמיה: ומשני לית לך וכו'. כלומר על שניהם הוא מתמיה דאף ר"י אינו מתיר מלאכה גמורה ואין לך לומר דאיכא בינייהו אלא הך מתני': אבל משיאה ע"ג חברתה. דמשני מדרך חול: דר"י היא. דמתיר מכשירי אוכל נפש בדבר שאינו מלאכה גמורה: דאמר ר"י בשם שמואל ד"ה היא. מתני' ואיירי שאינו עושה אלא להעביר שמנוניתה שעליה ולא לחדדה דה"ל כהדחה בעלמא וקמ"ל ר"ח דמתני' במשיאה לחדדה דומיא דמשחיזין ואפ"ה שרי דמתני' כר' יהודה ל"א ה"ק לית לך דקשיא לר"י בר פזי אר"ח דאמר לחדד ראשו של שפוד ביניהן והרי ר"ח הוא דאמר מתני' כר"י ואס"ד דאף מלאכה גמורה מתיר ר"י במכשירין א"כ אף במשחזת נמי מותר ואיך קאמר דמתני' כר"י והיינו דקאמר הוא הדבר: כל אלו בי"ט וכו'. מתני' היא בפ"ה דביצה וקחשיב דברים שהן משום שבות ורשות ומצוה ובסיפא תנן כל אלו בי"ט אמרו ק"ו בשבת אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ופריך אילין אינון. אוכל נפש לחוד הוא דאיכא בין י"ט לשבת והא איכא אחרנייתא: סקילה

מסורת הש"ס
עי' ר"ה יט ב
שקלים פ"א מגילה ו ב
נדרים סג א וירושלמי שם פ"ח הל"ו
ירושלמי שקלים ת"א פ"א
מגילה ז ב
ירושלמי ביצה פ"ה הלכה ב
ביצה פ"ב לג ב
שם פ"ה

רידב"ז
דן. י"ב פ"ב בתוס' ז"ל ד"ה הכא לפיכך תפס האיבעיא דווקא בקרבן ולא שייך האיבעיא הזאת אך בשהשלים שנתו בחודש אדר הראשון משא"כ כשהשלים

שנויי נוסחאות (בומ"ג) צריך כל"ז צורך.

עמודי ירושלים
קס"ג) ספי' דמסכתות שנים עשר מכלל דאיכא י"ג וע"ז כ' דלע"ג דא"כ נעשה שנה באדר הראשון ובהא כ"ע מודו דצריך לעשות באדר הראשון ומ"ש קבעוהו באדר השני ע"ש. אונס לפמ"ש הקה"ע וז"ל הוא חודש אדר למה לי אלא ה"ק להודש י"ב שבכל שנה אבל פתח הוא חודש י"ב עכ"ל וא"כ לפ"ז מעיקרא לק"מ קושיות הה"ס ודו"ק:

טוב ירושלים
מר עוקבא אשכח תרין איגרן כו'. אזיל לשיטתו בבבלי ר"ה י"ט ב' דמ' דק"ל אדר הסמוך לניסן לעולם חסר: חוץ מן הספד ומן התענית שהן שוין בזה ובזה. פי' רבינו הגר"א ז"ל במו"ח סימן תקס"ח דהכוונה באיסור הספד ותענית בימים האמורים במג"ת בכל החודש שוים בע"כ ע"ש בד"ק. וק"ק מבבלי בסוגין דשם קא"ל בשם ר' יוסי ונדידים בגלה מג"ת כבבלי ר"ה י"ט ב' וע"ש ס"ד:

לקוטי אפרים: וציא הם נ"ל להוציא הם כו' או להוציא כניל פ"ה דף כא ע"א

סקילה בשבת אין סקילה ביום טוב כרת בשבת אין כרת בי"ט מכות ביום טוב אין מכות בשבת אין תימר בדברים שיש בהן אוכל נפש אתינן מיתני והא *תנינן א משחילין פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת ועוד מן הדא *שוחקין עצי בשמים למילה בי"ט אבל לא בשבת א"ר יוסה ב והוא שמל ועוד מן הדא דתני *מודין חכמים לר"מ ג בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומפקיעין ומתירין וחותכין בשבת מפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכין ובכלים בשבת מותר אין צ"ל בי"ט: אין בין שבת לי"ה אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת: הא בתשלומין שניהן שוין מתני' דרבי נחונייה בן הקנה דתני *ר' נחונייה בן הקנה אומר יום הכיפורים כשבת בתשלומין ר"ש בן מנסיא אומר מחוייבי כריתות כמחוייבי מיתות ב"ד מה נפק מן ביניהון ר' אחא בשם ר' אבונא *נערה נדה ביניהון ר' מנא אמר אף אחות אשתו ביניהון על דעתיה דר' נחוניה בן הקנה מה שבת אין לה היתר אחר איסורה אף י"ה אין לו היתר אחר איסורו ואלו הואיל ויש להן היתר אחר איסורן משלם על דעתיה דר"ש בן מנסיא מה שבת יש בה כרת אף י"ה יש בה כרת ואלו הואיל ויש בהן כרת אינו משלם ר' יודה בר פזי אמר *מכות וכרת מה אמרין בה אלו תנייא א"ר יוסה צריכה לרבנן רבי יונה בעי ולמה לא שמע לה מן הדא דתני רשב"י דתני רשב"י ר' טרפון אומר נאמר כרת בשבת ונאמר כרת בי"ה מה כרת שנאמר בשבת אין מכות אצל כרת אף כרת שנאמר בי"ה אין מכות אצל כרת א"ר מנא קומי ר' יוסי מה צריכה ליה כרשב"ל ברם כר' יוחנן אם מכות אצל מיתה יש לו לא כל שכן מכות אצל כרת דאיתפלגון *השוחט ד אותו ואת בנו לשם עכו"ם ר' יוחנן אמר אם התרו בו לשם אותו ואת בנו לוקה לשם עכו"ם נסקל רשב"ל אמר אפי' התרו בו לשם אותו ואת בנו אינו לוקה מאחר שהתרו בו לשם עכו"ם נסקל א"ל אפי' כר' יוחנן צריכה ליה תמן לשני דברים והכא לדבר א'

על

קרבן העדה

סקילה בשבת. לעושה מלאכה במזיד בעדים והתראה וכרת להעושה בלא עדים והתראה ואלו בי"ט אינו אלא בלא תעשה: מכות בי"ט. העושה מלאכה בי"ט במזיד חייב מלקות: ובשבת אינו חייב מכות. דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו: אין תימר וכו'. וא"ת באוכל נפש הוא דאיירי מתני' אבל בעונשין לא קמיירי דמכל מקום בתרוייהו איסורא מיהא איכא עדיין איקשי לן דאף באוכל נפש איכא בין י"ט לשבת: והא תנינן. בביצה ריש פ"ה משחילין פירות דרך ארובה בי"ט מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו להתייבש וראה גשמים ממשמשים ובאים התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טירחא יתירה ומשום הפסד ממונו התירו לו. אבל לא בשבת הרי שמותר לכתחילה בי"ט ואסור בשבת ועוד מהך ברייתא קשיא: והוא שמל. דקודם המילה אסור לשחוק דאפשר שלא יצטרכו להם: בחותמות שבקרקע. דלתי פתחי בורות ומערות הסגורות בקשרי חבלים: שמפקפקין. מנענען: ומפקיעין. התבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקשורים אין בסתירתן איסור דאורייתא לפיכך מותר בי"ט: בשבת. אבל שבת מותר לפקפק ואסור להפקיע וכו': ובכלים. כגון תיבה הנעולה על ידי חבל אפי' בשבת מותר לפקפק ולהפקיע ולחתוך דאין סתירה בכלים: שניהן שוין. שאין תשלומין אלא מיתה: יה"כ כשבת בתשלומין. מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מתשלומין שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש אף יוה"כ שהוא בכרת אם הדליק גדישו של חבירו ביה"כ פטור מתשלומין: מחוייבי כריתו' כמחוייבי מיתות ב"ד. כלומר לאו דוקא יה"כ אלא ה"ה שאר חייבי כריתות וכדמסיק בסמוך: מה נפיק וכו'. מאי נ"מ כלומר מאי איכא בין ר"נ לר"ש הא לתרווייהו חייבי כריתות פטורין מתשלומין: נערה נדה ביניהון. המאנס נערה נדה איכא בינייהו כדמסיק: אחות אשתו. המאנס אחות אשתו איכא בינייהו: על דעתיה. לדעת ר"נ בעינן שהוא חיוב כרת דומיא דשבת שאין היתר לאיסורו לעולם משא"כ נדה שיש לה היתר אחרי טהרתה ואחות אשתו שיש לה היתר לאחר מיתת אשתו: ה"ג ר"י בר פזי בעא מכות וכרת. עבר עבירה שיש בה מלקות וכרת: מה אמרין בה אלו תנאי. מי הוה ככרת ותשלומין דלית להו או דלמא קרא דענוש יענש איירי בממון דוקא ולא במלקות: צריכה לרבנן. בעיא זו צריכה לחכמים לפשטה: ר' יונה. הקשה ולמה לא פשט בעיא זו מהא דתני רשב"י: אין מכות אצל כרת. דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא: מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה לרשב"ל אבל לר"י דאפי' מלקות ומיתה אית ליה כ"ש מלקות וכרת דאית ליה: דאיתפלגון. דפליגי ר"י ורשב"ל: לשם אותו ואת בנו. דאינו אלא בלאו דאו"ב לא תשחטו ביום א' לוקה: מאחר. שאלו התרו בו משום עכו"ס היה נסקל כי לא אתרו בו נמי לא לקי כיון דאיכא בו צד מיתה ואפי' לא התרו בו פטור דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות: א"ל. אפי' לר"י מיבעיא ליה דבשלמא התם המלקות בא על איסור או"ב ומיתה באה על איסור עכו"ס לכך ס"ל לר"י דלוקה אבל הכא מיבעיא ליה כשהמלקות וכרת באין על דבר אחד כגון שאכל חלב ודם שיש בהן לאו וכרת והתרו בו על הלאו מהו שילקה:

על

פני משה

אין בין שבת ליה"כ וכו' מתניתא דר' נחוניא בן הקנה וכו'. גרסינן להא לעיל בפרק ז' דתרומות בהלכה א' וכן בפרק אלו נערות בהלכה א': הא בתשלומין שניהן שוין. אם עשה דבר שיש בו תשלומין שוין הן לפטרו מן התשלומין כדמוקי לה כר' נחוניא בן הקנה שהיה עושה יה"כ כשבת לענין לפוטרו מתשלומין דקים ליה בדרבה מינה: מחוייבי כריתות כמחוייבי מיתות ב"ד. ומפרש מה נפק מן ביניהון מאי נ"מ אי אמרינן יה"כ כשבת או חייבי כריתות כחייבי מיתות ב"ד: נערה נדה ביניהון. אם אנס נערה נדה איכא ביני הו אי מיחייב קנס או לא וכן אף אחות אשתו ביניהון דלר' נחוניא בן הקנה יה"כ כשבת בדוקא קאמר משום דדמיין אהדדי שאין להן היתר לעולם לאפוקי נערה נדה יש לה היתר לאחר איסורה וכן אחות אשתו לאחר מיתת אשתו ולדידיה חייב עליהן קנס: על דעתיה דר"ש בן מנסיא. הכי הוא דמדמי להו מה שבת שיש בה כרת במזיד בלא התראה ואף יה"כ יש בו כרת וכן נמי אלו נדה ואחות אשתו שיש בהן כרת פטורין מן התשלומין: מכות וכרת מה אמרין בה אלין תנייא. אלו תנאים ר' נחוניא ור"ש מה אמרו אצל מלקות וכרת אי לדידהו אין מלקות אצל כרת כשם שאין תשלומין במקום כרת או לאו: אמר ר' יוסה צריכה לרבנן. מספקא להו לרבנן בבית המדרש אליבא דהני תנאי: ולמה לא שמיע להו מן הדא. ברייתא דר"ש בן יוחאי שאין מכות אצל חייבי כריתות: מה כרת שנאמר בשבת אין מכות אצל כרת. דלא משכחת לה מלקות אלא שאם התרו בו חייב סקילה ואם לא התרו בו חייב כרת ומלקות אין בה משום דלהו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו וה"נ ס"ל בחייבי כריתות שאף אם התרו בו פטור ממלקות דלאו שניתן לאזהרת כרת הוא: מה צריכה ליה כר"ש בן לקיש. כלומר אליבא דר"ל דלקמן הוא דאיכא לספוקי ואם יש מכות אצל כרת אי לא: ברם כר' יוחנן אם מכות אצל מיתה יש לו כל שכן מכות אצל כרת. כדלקמן: דאיתפלגון. בהא אם יש מלקות בלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד: אם התרו בו לשם אותו ואת בנו. ולא התרו בו משום ע"ז לוקה דאין כאן מיתה: ר"ש בן לקיש אומר אפילו התרו בו לשם אותו ואת בנו לבד אינו לוקה מאחר שאלו התרו וכו'. כך הוא בתרומות ובכתובות דמאחר שאלו התרו בו משום ע"ז היה נסקל ואינו לוקה דקים ליה בדרבה מינה ה"נ אפילו לא התרו בו משום ע"ז הואיל דבהך איסורא איכא ביה צד מיתה לא לקי והשתא אליבא דרשב"ל הוא דמיבעי לן אם דוקא במקום שיש בו מיתת ב"ד הוא דפטור ממלקות או אף במקום כרת אבל אליבא דר' יוחנן דמחייב מלקות במקום שיש בו צד מיתת ב"ד לכ"ש דמחייב מלקות במקום שיש בו כרת דלא חמירא כמיתת ב"ד: א"ל. דלא היא דאפילו כר' יוחנן צריכה ליה דאכתי אף לר' יוחנן איכא לספוקי בהך מלתא דתמן גבי אותו ואת בנו לשני דברים יש כאן מלקות משום אותו ואת בנו ומיתה משום ע"ז והואיל ושני איסורין הן איכא למימר דמש"ה ס"ל דהיכא דאתרו ביה משום אותו ואת בנו בלבד דיש בו מלקות משום דלאו בפ"ע הוא ובאותו לאו אין בו מיתה: והכא. מאי דקא מיבעיא לן לדבר אחד שיש בו לאו וכרת הוא דמיבעיא לן והלכך אפילו לר' יוחנן נמי איכא למימר דכשם שאין מלקות ותשלומין בלאו אחד כן נמי אין למלקות וכרת בלאו אחד:

ע"ד

מסורת הש"ס

א) ביצה לה ב

ב) עי' שבת קל"ד א

ג) ירושלמי ביצה פ"ד ה"ג ובבלי שבת דף מד וכב

ד) כתובות פ"ג ה"א ותרומות פ"ז ה"א

עי' כתובות ל א ותוספתא שם פ"ג וע"ע

עי' תוספתא סוף מכות

חולין פא ב וירושלמי ע"ז פ"ד ה"א

עין משפט נר מצוה

נב
א מיי' פ"ה מי"ט הלכה ה טוש"ע או"ח סי' תקכא ס"א

נג
ב מיי' פ"ב ממילה הל' ז והל"ו טוש"ע יו"ד סי' רס"ו ס"ו

נד
ג מיי' פ"י משבת הל"ג טוש"ע או"ח סי' ש"ד ס"ו וס"ז וסי' תקי"ט ס"ג

נה
ד מיי' פי"ב מסנהדרין ה"ג

רידב"ז

כשהשלים בהודם אהר אין נפ"מ בין אדר הראשון הוי התוספות או השני ע"כ דלא גרסינן כבשי עצרת דבעצרת לא שייך השלים בכתו באדר ודברי הפ"מ ז"ל לא הבנתי:

על

שנויי נוסחאות (סוכ"ו) אלו נד"ו אילן.

עמודי ירושלים תנינא

ועוד מן הדא שוחקין עצי בשמים למילה ביו"ט כו' אר"י והוא שמל. עי' ש"ק שבקשם מאי קא פריך התם היינו טעמא דחזי לקדירה והו"ל מלאכת אוכל נפש דשרי וכן משמע בבבלי בשבת ד' קל"ד וכבר נכלל במאי דתנן במתני' ועו"ק דלמה סתמו הפוסקים דלע"ג שוחקין הכמון ביו"ט והא ר' יוסי קאמר דדוקא לאחר המילה שרי והניח בקו' ע"ש ונק"מ דמה שהקשה דדילמא בעי בשמים הטעם משום מלאכת אוכל נפש הוא תמוה דעצי בשמים אין בהם אוכ"ל כלל ומ"ש משבת (ד' קל"ד) התם איתא שוחקין כיון ביו"ט ועז"ז אמר מ"ש כיון ביו"ט דחזי נקדירה כו' דכיון דראוי לקדירה לטעום שתבשיל משא"כ כאן בעצי בשמים לא ראוי כלל לקדירה ומ"ש מדוע סתמו הפוסקים הוא תמוה דהת"ק פליג אר"י והל' כרבים נגד ר' יוסי ועי' מה שפי' בסוגיא זאת הפ"מ ביו"ט (פ"ס ה"ב):

*על דעתיה דרשב"ל מה בין אילין תניא לאילין רבנן לאוים לא כריתות רבי יודן אמר הבא על הממזרות אית ביניהון ר' חנינא אמר אף המצית גדישו של חבירו בי"ט ביניהון על דעתון דאילין תנייא הואיל ואין בהן כרת משלם על דעתון דאילין רבנן הואיל ויש בהן מכות אינו משלם מעתה אלו נערות שיש להן קנס לא כרבנן א"ר מתניה תיפתר דברי הכל בממזר שבא על הממזרת (א) ואשת אחיו לא יבמתו היא א"ר מתניה תיפתר שהיו לאחיו [ו] בנים ואירס אשה ומת ובא אחיו ואנסה:

הלכה ז מתני'

[א] *אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש [ב] אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייבין באחריותן נדבות מתו או נגנבו אין חייבין באחריותן: **גמ'** *הא דבר שעושין בו אוכל נפש אסור *לא ממאכל נדר רשב"ל אמר כיני מתניתא אין בין המודר הנייה מחבירו למודר הניית מאכל מחבירו ותניי דבי רבי כן [ג] המודר הניית מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה ריחים ותנור תני אבל משאיל הוא לו כוסות וקערות ותמחויין שאינן מהנין את האוכל אבל מכניסין את האוכל לפסין וקדירות אסור לטחון ולדרוך אסור לקצור צריכה לבצור צריכה הניית מאכל מהו תני אבל משאילו הוא קורדום הוינן סברין מימר בקרדום של ביקוע תיפתר [ד] בקורדום של ניכוש ולית שמע מינה כלום רבי אבונא אמר ר' ירמיה בעי יהן זוסטה מכיון שהוא מרחיק ואת חשר ביה קימחא כמי שהיא נפה [ה] אי *זהו נדר שאמרו באומר הרי עלי עולה ואי זו היא נדבה שאמרו באומר הרי זו עולה ר' חמא חברין דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר הרי זה [ר']

פני משה

ע"ד דרשב"ל וכו'. האי מילתא התם הוא דשייך בתרומות ובכתובות והגב מייתי להא נמי הכא. והתם דלעיל קא מהדר דלר"ל דס"ל חייבי מלקות אפילו לא התרו בהן פטורין מתשלומין מוקי התם למתני' דתרומות ולמתני' דאלו נערות כר"מ דאמר לוקה ומשלם א"כ מאי איכא בין אילין תנייא שהן רנבה"ק ור"ש בן מנסיא דלעיל לבין אילין רבנן דפליגי אדר"מ הא לכולהו חייבי כריתות פטורין הן מן הקנס ואפי' במקום שאין כאן מלקות דאלו לר' יוחנן איכא בינייהו חייבי כריתות שלא התרו בהן למלקות כדמוקי התם לעיל אליבא דרבנן דר"מ דמתני' דתרומות ודכתובות בשלא התרו דקייב בקנס וכן בתשלומין אבל להני תנאי ר' נחוניא ור"ש בן מנסיא לעולם פטור הוא אלא לרשב"ל קשיא מאי בינייהו ומאי קמ"ל אליבא דהני תנאי: לאוים לא כריתות. איכא בינייהו כלומר במקום דאיכא חייבי לאוין בלחוד ואין אגליהם כרת כדמסיק ואזיל: ר' יודן אמר הבא על הממזרת אית ביניהון ר' חנינא אמר אף המצית גדישו של חבירו בי"ט אית ביניהון. דבאלו אין כאן אלא לאו ולהנך תנאי הבא על הממזרת חייב קנס דאין כאן כרת ולרבנן דר"מ פטור ואפילו לא התרו בו לרשב"ל וכן המצית גדיש חבירו בי"ט שאין בו כרת אלא לאו דלהנך תנאי משלם הוא דאין מתחייב בנפשו ולרבנן דר"מ פטור הוא הואיל ואיכא לאו דאית ביה מלקות: מעתה אלו נערות וכו' דלא כרבנן. לר"ל דמוקי מתני' כר"מ אי נימא דבדוקא הוא ולא אתיא המתני' כלל אליבא דרבנן דלדידהו לא משכחת קנס אפילו בחייבי לאוין גרידא: אמר ר' מתניה תיפתר דברי הכל. כלומר רישא דמתני' דאלו נערות מצינן לאוקמי אפילו כרבנן ובממזר שבא על הממזרת מיירי שמותר בה ומשלם קנס באונס ומהו דתימא הואיל ופסולי קהל נינהו לאו בני קנסא הן קמ"ל: ואשת אחיו. דקתני התם דיש לה קנס ופריך לאו יבמתו היא בתמיה דהא ע"כ לאחר מיתת אחיו מיירי ומת לאחר שאירסה דאכתי נערה בתולה היא דאם לא מת אשת איש היא ואם לאחר שנשאה מת בלא"ה לא מצית אמרת דא"כ לאו בחזקת בתולה היא אלא ודאי כדאמרן ומיהת זקוקה לו מן האירוסין ואם כן מה כרת ומה קנס שייך בה: תיפתר שהיה לאחיו בנים. מאשה אחרת ואינה זקוקה לו ואירס את זו האחרת ומת ובא אחיו ואנסה דאם לא מת בת סקילה היא ואין כאן קנס כדלעיל:

הלכה ז מתני' אין בין המודר הנאה מחבירו. שנדר שלא יהנה ממנו בשום ענין: לבין המודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל. שהמור מודר הנאה שאסור ליכנס בתוך של חבירו. וכן כלים שאין עושין בהן אוכל נפש אסור למודר הנאה להשאיל ממנו ומודר מאכל מותר ואם הן כלים שכיוצא בהן משכירין באותו מקום אסור אף למודר מאכל כדתנן ריש פ"ד דנדרים לפי שזה היא הנאה המביאה לידי מאכל שאם לא היה זה משאילו מחסר בה שוה פרוטה וזה הנאת מאכל היא שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל: אין בין נדרים לנדבות. נדר האומר הרי עלי עולה והפרישה ונאבדה חייב באחריותה דכיון שאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי ונדבה האומר הרי זה עולה אם נאבדה אינו חייב באחריותה שהרי לא קיבלה עליו אבל לענין בל תאחר זה וזה שוין דכתיב כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אשר דברת בפיך הרי נדר נדבה אמורין בענין: **גמ'** הא דבר וכו'. גרסינן להא בריש פ"ד דנדרים דפריך אהא דקתני כלים שאין עושין בו אוכל נפש מותר למודר מאכל הא דבר שעושין בו אוכל נפש אסור ואמאי ולא ממאכל נדר בתמיה ולמה יאסר בכלים אפילו עושין בו אוכל נפש: כיני מתניתין. כן מיירי מתניתין אין בין וכו' דמכיון שהוסיף ואמר הנאת מאכלך עלי אסר על עצמו כל הגורם ומביא לידי מאכל: ותניי דבי רבי. בהדיא כן: שאין מהנין את האוכל. שאין מתקנין בהן המאכל אלא שמכניסין בהן המאכל בלבד: לפסין וקדרות אסור. שמתקנין בהן המאכל: לטחון לו. חטים ולדרוך ענבים אסור שהנאה קרובה המביא לידי מאכל הוא: לקצור. לו ולבצור צריכה. זה מיבעיא לן לפי שהנאה רחוקה היא: הניית מאכל מהו. כלומר הנאה לצורך מאכל כגון קורדום לבקע עצים: תני. בברייתא אבל משאילו קורדום והוינן סברין מימר שאפילו בקורדום של ביקוע מותר ואע"פ שהיא לצורך מאכל ודחי לה הש"ס דתיפתר בקורדום של ניכוש שמנכשין בו השדה דהנאה רחוקה היא ולא מיקריא לצורך מאכל אבל קורדום של ביקוע לית ש"מ כלום: יהן זוסטה. מגורה בלשון יוני והיא עשויה כמעשה רשת מכיון שהיא מרחיק החיטין ועשויה נקבים נקבים ויכול לחזור ולנפות בה הקמח אם אסור להשאיל דכמי שהיא נפה דמיא. ולא איפשיטו הני בעיי ולחומרא: וחזר ואמר הרי זה. אם כמבטל דבריו הראשונים הוא ואינו חלה עליו אלא נדבה: [ר']

קרבן העדה

על דעתיה. לדעת רשב"ל דס"ל אפילו לרבנן אין כרת ומלקות בדבר א': מה. איכא בין הנך תנאי ר"נ ור"ש דילפי חייבי כריתות מחייבי מיתות ב"ד: לאילין. רבנן דילפי פטור תשלומין מדכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות: לאוין. חייבי לאוין דלרבנן אינו לוקה ומשלם ולר"נ ור"ש לוקה ומשלם דאין בהן חיוב נפש: הבא. על נערה וממזרת שהיא בלאו דלא יבא ממזר אם יש לה קנס: המצית. המדליק: ופריך מעתה. מתני' דאלו נערות שיש להן קנס דתני נמי ממזרת נימא דאתיא דלא כרבנן: תיפתר. תפרש למתני' בממזר שבא על ממזרת דאין בו לאו מחייב קנס לד"ה: ופריך ואשת אחיו. דתני במתני' דאלו נערות שיש להן קנס ואמאי הרי יבמתו היא שהרי אין לאחיו בנים דעדיין נערה היא וליכא לאוקמי בשאחיו קיים דא"כ נערה מאורסה היא ובסקילה ואין לה קנס: שהיה לאחיו בנים. מאשה אחרת וארוסתו אינה זקוקה לאחיו לאחר מיתתו וה"ה דה"מ לאוקמי כשגירשה אחיו:

הלכה ז מתני' אין. מודר הנאה חמור ממודר מאכל אלא דריסת הרגל שמודר הנאה אסור לו ליכנס לתוך שלו ומודר מאכל מותר: וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מותר להשאילן למודר מאכל ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהן אבל במקום שמשכירין כיוצא בהן אסור דכל הנאה מביאה לידי מאכל שאם לא הנהו זה היה חסר שוה פרוטה וראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל: נדר ונדבה. מפרש בגמרא נדר האומר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה ונאבדה חייב באחריותה נדבה האומר הרי זו ולא קיבלה עליו הא לענין בל תאחר זה וזה שוין:

גמ' אסור. אפי' במודר מאכל ואפי' במקום שאין משכירין: ופריך לא ממאכל נדר. הא לא נדר אלא ממאכל והני לאו מאכל נינהו ולמה אסורין: כיני. כן היא מתני': למודר הנאת מאכל מחבירו. שאמר הנאת מאכלך עלי שאסר על עצמו כל מה שגורם להביא הנאה למאכל: ותנינן. בברייתא דבי ר' כן מפורש: נפה וכברה. לקדרה ושפוד שהמאכל עומד בתוכו: ותמחויין. קערה גדולה שמחוברין לה קערות קטנות: לפסין. אילפסין והן קערות גדולות ומבשלין בהן: לקצור. חיטין ולבצור יין מיבעיא לן אם אסור לפי שעדיין צריכין תיקון גדול ולא איפשיטא: הניית מאכל מהו. כלומר מהו הניית מאכל דאסור: הוינן סברין למימר. דבקרדום של ביקוע שמבקעין בה עצים לבשל בהם ואפ"ה שרי וה"ה לשאר מכשירי דמכשירי אוכל נפש: תיפתר בקרדום. שמנכשים בה העשבים הרעים ואין עושין בה אוכל נפש כלל וליכא למפשט מינה מידי: יהן. האי כלי ששמו זוסטה והוא כמין כלי כברה: מכיון שהוא מרחיק. את הנקבים שבו וראוי לנפות בו הקמח דינו כנפה ואסור להשאילו או דלמא השתא מיהא לאו לנפה עביד: וחזר ואמר הרי זה. תוך כדי דיבור מי הוה חזרה או לא: ה"ג [ר']

מסורת הש"ס

כתובות לב ב ע"ש

מגילה ה א

נדרים ריש פ"ד

נדרים לג א

ירושלמי ר"ס פ"א הלכה א

עין משפט נר מצוה

נו
א מיי' פ"ו מנדרים הל"ג טוש"ע יו"ד סי' רכא ס"א

נז
ב מיי' פ"ד ממעשה הקרבנות הל' ה

נח
ג מיי' פ"ו מנדרים הל' א טוש"ע שם

נט
ד טוש"ע שם בהג"ה

ס
ה מיי' פי"ד ממעשה הקרבנות הל' ד ופ"א מנדרי' הלכה ב

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' כתובות דף כט ע"א ד"ה ועל:

רידב"ז

על דעתיה דרשב"ל מה בין אילין תניא לאילין רבנן. זה שייך למסכת כתובות פרק א"נ עד סוף הסוגיא ומייתי כאן אגב גררא כדרך הש"ס הזה וכפי' הפני משה זכרונו לברכה:

ר"ח חברין דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר הר"ז. פי' זה שייך במס' ר"ה

שנויי נוסחאות (בו"ל) חשר בד"ו חשד. (סו"א) שהיא נפה בד"ו שהוא נפח.

חדושי הרמ"ש מרחיק נ"ל מרתיק ר"ל מכה ודופק (עי' ערוך ע' מרתיק).

ר' חיננא בעי לא מסתברא דידה. אמר הרי זה וחזר ואמר הרי עלי איסור המור חל על איסור קל אין איסור קל חל על איסור חמור:

הלכה ח מתני' א *אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן ב אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה תגלחת וצפרים:

גמ' א"ר יודה בר פזי דר' לעזר היא *דרבי לעזר אמר אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן ברם כרבנן השנייה מאונס טהור ג והשלישית מאונס טמא א"ר יוסה אין לית היא דרבנן ולא אוף דר' לעזר לית היא *דתני א"ר לעזר לא לסותרו אמרתי אלא שלא יביא קרבן לא אמרתי שאינו זב לסתור זב הואיל לסתור לא אמרתי אלא שלא יביא קרבן הדא אמרה דברי הכל היא אין תימר דר' לעזר היא ניתני השנייה בסתירה ולא בקרבן השלישית בסתירה ובקרבן על דעתיה דר' לעזר ראה שתים בשופי ואחת באושי סותרת ואינה מביאה קרבן א"ר יודן מתניתא

קרבן העדה

ר' חיננא בעי לא מסתברא די לא אמר וכו' וכ"ה בר"ה פ"ק. וה"פ ר"ח פריך לא מסתברא הך בעיא כלל אלא אמר ה"ז וחזר אמר הרי עלי דודאי מהני דאיסור חמור הוא דחייב באחריותו: אין איסור קל. אם אמר תחלה הרי עלי וחזר אמר הרי זה דהוה איסור קל. פשיטא דאינו חל עליו:

הלכה ח מתני' שתי ראיות. בין ביום א' בין בב' ימים רצופים וכן ג' ראיות בין ביום א' בין בג' ימים רצופים או שתים ביום אחד ואחד למחר: אין בין מצורע מוסגר. שטעון הסגר כדכתיב והסגירו הכהן ז' ימים: למצורע מוחלט. שטמאו הכהן לגמרי: אלא פריעה ופרימה. הא לענין שילוח וטומאה זה וזה שוין: אלא תגלחת וצפרים. דגבי תגלחת וצפרים כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע יצא מוסגר שצרעתו תלויה בימים שאפילו נרפא צריך להיות מוסגר ז' ימים: **גמ'** דר' לעזר היא. מתני' אתיא כר"ל: דר"ל אמר. בפ"ב דזבים: אף. בראייה שלישית בודקין אותו מפני הקרבן אם ראה ב' ראיות מחמת זיבה ושלישית באונס אינו מביא קרבן: ברם כרבנן. אבל לרבנן קשיא הא איכא נמי הא אלו ב' ראיות אם ראה אחת מהן באונס אינו זב לא לקרבן ולא לטומאה והשלישית אפי' מאונס ה"ז זב בין לקרבן בין לטומאה: אר"י. אם נאמר דלא אתיא מתני' כרבנן אף כר"ל לא מלי אתיא: לא לסותרו אמרתי. דקיימא לן הרואה קרי סותר יום אחד וזוב סותר שבעה ימים וקאמר ר"ל דוודאי ראייה שלישית אפי' באונס סותרת שבעה כראיית זוב אלא דלכך בודקין ראייה ג' דאם היה באונס פטור מקרבן: ה"ג הואיל לסתור לא אמר אלא שלא יביא קרבן. ור' יוסה הוא דקאמר ליה: הדא אמרה. זאת אומרת דמתני' ד"ה היא ותנא ושייר דאף אם נאמר דר"ל היא קשיא ליתני השנייה לא לסתירה ולא לקרבן דאם ראה השנייה באונס טהור לגמרי והשלישית סותרת ואם ראה השלישית שלא באונס מביא קרבן אלא ודאי דתני ושייר: בשופי. בלא אונס: באושי. באונס:

מתניתא

פני משה

ר' חיננא בעי. הקשה על הבעיא דר' חמא דלא מסתברא אלא די דה כלומר אלא אם היא כך שאם אמר בתחילה הרי זה וחזר ואמר הרי עלי א"כ איסור חמור שהוא נדר חל על איסור קל והרי הוא נדר אבל אין איסור קל שהוא נדבה חל על איסור חמור ומכיון שקיבל עליו בנדר אינו יכול לחזור ולעשותו נדבה:

הלכה ז מתני' אין בין זב הרואה שתי ראיות. בין שהן ביום אחד או בשני ימים רצופים: לרואה שלש. ג"כ הדין בין שהוא רואה שלש ראיות ביום אחד או בשלשה ימים רצופין או ראה שתים היום ואחד למחר אין ביניהם אלא קרבן שהרואה ג' ראיות חייב בקרבן לכשיטהר מזובו ואין הרואה שתי ראיות טעון קרבן אבל לעשות משכב ומושב שלו אב הטומאה ואפילו לא נגע בהן וכן לענין ספירת שבעה משיפסוק מזובו שצריך למנות שבעה נקיים קודם שיטבול זה וזה שוין: אין בין מצורע מוסגר. שטעון הסגר שבעה כדכתיב והסגירו הכהן שבעת ימים: למצורע מוחלט. שהחליטו הכהן וטמאו לגמרי: אלא פריעה ופרימה. אבל לענין טומאה ולשילוח מן המחנה זה וזה שוין: אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט. כך היא בנוסחת המשנה בבבלי. ולנוסחא דהכא כללינהו בבבא הדא: אלא תגלחת וצפרים. דגבי תגלחת וצפרים כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע זה המוחלט יצא מוסגר שצרעתו תלויה בימים שאפילו נרפא צריך להיות מוסגר שבעה ימים. אבל לענין טהרה וכיבוס בגדים זה וזה שוין דכטהר מתוך הסגר נמי כתיב וכבס בגדיו וטהר. ואע"ג דאיכא ביניהן נמי קרבנות אשם ולוג שמן מיהו הכא ביום רפואתו הוא דקתני ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני:

גמ' אמר ר' יודה בר פזי דר"א היא. מתני' דקתני דזב בעל ג' ראיות הוא דטעון קרבן ובעל ב' ראיות פטור מהקרבן וזה בלבד הוא שיש ביניהן כר"א דמסכת זבים היא דאתיא דתנינן שם בפ"ב בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה וכו' משום שאינו מטמא מחמת אונס דכתיב זב מבשרו ולא מחמת אנסו וקתני התם בסיפא ראה ראיה ראשונה בודקין אותו והיינו לענין לירוף הראיות שיהא טעון קרבן שאם ראה הראשונה באונס אינה מצטרפת עם השלישית לקרבן אבל מצטרפת היא עם השניה לטומאה שאם ראה השניה שלא באונס אע"פ שהיתה ראשונה באונס עושה משכב ומושב וטעון ז' נקיים וביאת מים חיים דכי כתיב מבשרו ולא מחמת אנסו בראיה שניה היא דכתיב אבל ראשונה איתקש לשכבת זרע דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה שכבת זרע מטמא באונס אף ראיה ראשונה של זב מטמא באונס: בשניה בודקין אותו. לטומאה ולקרבן. ובשלישית אין בודקין אותו לא לטומאה ולא לקרבן שאף אם ראה אותה באונס הרי הוא בעל ג' ראיות וטעון קרבן. ר"א אומר אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן דס"ל שאף בשלישית אם היא מחמת אונס אינו טעון קרבן והשתא קאמר דמתני' דידן כר"א הוא דאתיא ברם כרבנן א"כ יש עוד ביניהן שבשניה אם היא באונס טהור והשלישית אף באונס טמא דלהכי קאמרי רבנן בשלישית אין בודקין אותו ולר"א שפיר היא דאתיא דאמר אף בשלישית בודקין אותו שאף הג' אם היא באונס לאו ראייה הוא ואין ביניהן אלא קרבן אם תרוייהו שלא באונס הוי: אמר ר' יוסה אין לית היא דרבנן. אם המתני' לא אתיא כרבנן כדקאמרת א"כ ולא אוף דר"א לית היא אתיא: דהא תני אמר ר"א לא לסותרו אמרתי. שאם ראה השלישית באונס שיסתור את הזיבה ולא תצטרף עם השניה לטומאה דמודה אני שהוא טמא זיבה אפי' אם ראה השלישית באונס ולא אמרתי אלא שלא יביא קרבן ומעתה אפי' לר"א לא אתיא המתני' דהכתי קשיא ליתני שיש ביניהן שהשניה אינה מטמאה באונס והשלישית מטמאה אפי' באונס: לא אמרתי שאינו זב לסתור זב. סיום דברי ר"א הוא וכופל את דבריו שלא אמרתי זה שלא יהיה טמא זיבה ויהיה סותר את זיבתו ולא יהיה טמא שהרי ראה מיהת שתי ראיות א"כ י"ל דה"ק וכן לא אמרתי לסתור זב והיינו שאם בתוך ספירת שבעה נקיים חזר וראה שדינו שסותר וצריך לחזור ולספור ולא אמרתי שראיה באונס אינה סותרת דמכיון שהוא נזקק לזיבה אין בודקין אותו ואפי' ראיה באונס סותרת היא: הואיל לסתור לא אמרתי אלא שלא יביא קרבן הדא אמרה דברי הכל היא. ודברי ר' יודן בן פזי הן שהשיב לר' יוסה שהקשה לו דאם לא אתיא המתני' כרבנן אף כר"א לא אתיא וכדאמרן והשיב לו דרך שאלה ואלא מאי כמאן אתיא המתני' אם לא כמר ולא כמר ואם נפסך לומר דהואיל וכך היא א"כ נימא דמתני' כד"ה אתיא ולא נחית התנא דמתני' למנות לזה דלא נקט אלא מה שביניהן לענין הקרבן. א"כ יש לפרש בניחותא והכל דברי ר' יוסה הן דהואיל וכן דר"א אמר לא אמרתי וכו' וא"כ לא מצינו לאוקי המתני' לא כמר ולא כמר שפיר טפי נימא דמתני' כד"ה אתיא והתנא לא קחשיב אלא דמה ביניהון לענין הקרבן: אין תימר וכו'. סתמא דהש"ס היא דדחי לה דודאי כר"א לא אתיא המתני' דאי כר"א אכתי קשיא דאליביה דר"א יש ביניהן בהסתירה גופיה וניתני כך השניה בסתירה ולא בקרבן כלומר אם ראיה השניה באונס היא סותרת הזיבה דהשניה אינה נחשבת כראיית זיבה כדדרשינן מבשרו ולא מחמת אנסו וכן לא לקרבן דאינה מצטרפת לג' ראיות להיות חייב בקרבן והשלישית בסתירה ובקרבן כלומר שוין בה ענין הסתירה וענין הקרבן שאינה סותרת הראיות הראשונות אפי' היא באונס וכדקאמר ר"א בהדיא לא לסותרו אמרתי וכו' וכן לא לענין הקרבן שעיקר הבדיקה בשלישית שאם ראה באונס אינו מביא קרבן והשתא בהסתירה גופה יש ביניהן דהשניה בסתירה היא וכדאמרן והשלישית לא בסתירה היא וקשיא לר"א ליתני במתני' כן וא"כ לא אתיא המתני' כר"א: על דעתיה דר"א ראה שתים בשופי וכו'. כלומר דהדר קאמר הש"ס דאף כר"א מצינו לאוקמי המתני' דאיכא למימר דהא דקאמר לא לסותרו אמרתי היינו אם ראה ראיה ראשונה בקושי ועל פי אונס דבראיה ראשונה אין חילוק לענין טומאה בין שלא באונס בין באונס ומצטרפת עם השניה אם היא שלא באונס וכדלעיל ולענין טומאה אבל אם שתי ראיות הראשונות היו בשופי שלא באונס אפשר דלר"א אם ראיה השלישית בקושי סותרת הראשונות וכן אינה מביאה קרבן וטעמא דמילתא דמכיון שבתים הראשונות בשופי היו צריכה גם השלישית שתהיה בשופי כדי שיהיו שלשתן שוות בהזיבה והשתא לא תיקשי דאי מתני' כר"א ניתני שהשניה סותרת הטומאה אם היא באונס והשליש' הינה סותרת להטומאה אף שהיא באונס דכיון דלפעמים משכחת לה שהשלישית נ"כ צריכה שתהיה בשופי וסותרת להטומאה אם היא בקושי לא מלי למיתני הכי דלא קחשיב התנא אלא דבר שלעולם היא ביניהן והיינו בסתם זיבה שבשתי ראיות לאו בר קרבן הוא כלל לעולם ובשלשה ראיות בר קרבן הוא אם הן שוות וכדאמרן שגם הראשונה צריכה שתהי' שלא באונס לענין חיוב קרבן:

מתניתא

רידב"ז

ר"ה דגרסינן שם בירושלמי בפ"ק להייב על כל נדר ונדר על כל נדבה ונדבה חייב בכל תאהר ע"ז בעי ר"ח הברין דרבנן אם זה דווקא בב' גופין מחולקין אבל כשים עליו ב' חיובין בגוף אחד כגון שאמר הרי עלי וחזר ואמר עליו גופי' הר"ז אם חייב בכל תאהר על שתיהן ועובר בב' לאוין ע"ז קאמר ר"ח לא מסתברא דלא אמר הר"ז תחלה ואח"כ אמר הרי עלי משום דאז חל איסור חמור על איסור קל משא"כ כדאמר ר' חמא לא משכח"ל באמר הרי עלי וכשחזר ואמר אח"כ הר"ז לא חל כלל איסור קל על איסור חמור:

אמר

מסורת הש"ס

מגילה ח א

זבים פ"ב מ"ב

נדה לז א

עין משפט נר מצוה

סא
א מיי' פ"ב ממחוסרי כפרה הל"ו

סב
ב מיי' פ"י מטומאת צרעת הלכה ו

סג
ג מיי' פ"ב ממחוסרי כפרה הל"ה

שנויי נוסחאות (סוי"ט) באושי נד"ו בקושי.

מסורת הש"ס

ה"נ פ' מצורע

תורה אור

מתניתא בשני בני אדם א"ר חנינא מתניתא אמרה כן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה ותגלחת וציפרים הדא אמרה בשני בני אדם. אנן קיימין אין תימר באדם אחד ניתני אין בין בהרת גדולה לבהרת קטנה היך מה דאת אמר תמן בשני בני אדם אנן קיימין והכא בשני בני אדם אנן קיימין פרחה בו מתוך הסגר ר' יוחנן אמר טעון ציפרים ר' לעזר אמר אין טעון ציפרים א"ר בא בר ממל מתניתא מסייעא לר' יוחנן *מן הצרוע להביא את שפרחה בכולו שיהא טעון צפרים והלא דין הוא מה אם מי שטהר ואין סימני מטמאיו עמו טעון צפרים מי שטהר וסימני מטמאיו עמו אינו דין שיהא טעון צפרים והלא שעמד בו שני שבועות יוכיח שטהר וסימני מטמאיו עמו ואין טעון צפרים אף אתה אל תתמה על מי שפרחה בכולו שאע"פ שטהר וסימני מטמאיו עמו ואינו טעון צפרים ת"ל מן הצרוע להביא את שפרחה בכולו שיהא טעון צפרים אם אומר את לטהר מתוך הסגר לא יהא טעון צפרים ויתיביניה לא מוטב להשיב פריחה על פריחות ולא עמידה על פריחות אמר ר' חנניה חברון דרבנן מתניתא מסייעא לר"י דכן תניי מתיב לחבריה לא אם אמרת בזה שאינו נזקק לחליטה תאמר בזה שהוא נזקק לחליטה הואיל והוא נזקק להחליט יהא טעון צפרים אמר ר' יעקב בר אחא סופה מסייעא לרבי לעזר הטהר מתוך הסגר פטור מפריעה ומפרימה ומתגלחת ומצפרים כל מה דאנן קיימין הכא בפריחות אמר רבי שמואל בר אבודמא מה פליגין להביא צפרים אבל להביא קרבן כל עמא מודיי שאינו מביא קרבן ותני בשביעי יגלח ובשמיני יביא את שהוא טעון תגלחת מביא קרבן את שאינו טעון תגלחת אינו מביא קרבן ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר חנינה °כל ימי אשר ויקרא יג הנגע בו יטמא את שטומאתו תלויה בנגעו יצא

זה

פני משה

מתניתא. דקתני אין בין מצורע מוסגר וכו' בשני בני אדם איירי דלא תימא לפרש באדם אחד והיינו שאם נולדה לו בהרת ואין בה סימן טומאה מחיה או שער לבן ודינו להסגיר עד אם יראה הכהן שנולד לה סימן טומאה ואם בשעה שהוא רוצה להסגירו נולד לו סימן טומאה דינו שהוא מוחלט וכדתנן בפ"ז דנגעים בהרת ואין בה כלום בתחלה ובסוף שבוע ראשון יסגיר וכו'. עודהו מסגירו או פוטרו ונולדו לו סימני טומאה יחליט הלכך קמ"ל דהמתני' לא איירי בכה"ג אלא בשני בני אדם איירי זה מוסגר וזה מוחלט וכדמסיים ואזיל מתני' אמרה כן דהכי משמע מדקתני מצורע מצורע בתרווייהו א"כ הדא אמרה וכו' ועוד דמוכרח הוא דאין באדם אחד ובגוונא דאמרן א"כ ניתני אין בין בהרת גדולה והיינו כשנולדו לו סימני טומאה בעודהו מסגירו והיא נקראת גדולה שיש בה סימן טומאה לבין בהרת קטנה והיינו כשאין בה סימן טומאה ונקראת בהרת קטנה שאינה אלא להסגר ומדלא קתני הכי ע"כ דבשני בני אדם אנן קיימין במתני': היך מה דאת אמר וכו'. השתא מפרש דגם הסיפא דאין בין טהור מתוך הסגר וכו' נמי בשני בני אדם מיירי וכדמיירי ברישא דהאי בבא: פרחה בו מתוך הסגר. שפרחה הצרעת בכולו והרי הוא טהור בזה כדכתיבי קראי ואם פרוח תפרח הצרעת וגו' כלו הפך לבן טהור הוא ודריש בספרא פ' תזריע בפרשה ג' פ"ה אין לי אלא פריחה מטהרת אלא לאחר הליטת מחיה וכו' מנין וכו' ופריחת הסגר ת"ל וטהר הנגע טהור לרבות את כלן והשתא פליגי בה הכא אם זה שטהר מחמת שפרח בכולו מתוך הסגר טעון צפרים כשאר מצורע ביום שנרפא מצרעתו או לא: מתניתא. ברייתא בספרא פרשת מצורע בפרשה א' דדריש לקרא והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע. מן הצרוע להביא את שפרחה בכולו שיטעון צפרים: והלא דין הוא. ולמה נאמר מן הצרוע מיותר ולרבות והלא מדין ק"ו אנו למדין זה: מה אם מי שטיהר ואין סימני מטמאיו עמו. זהו שאר מצורע שנרפא לגמרי מצרעתו והלכו לו סימני טומאה ממנו טעון הוא צפרים מי שטהר וכו' וזהו שטיהר מחמת שפרחה בכולו והרי סימני טומאה עמו שאע"פ שעכשיו נטהר הוא מחמת הפריחה מ"מ הפריחה עצמה סימן טומאה היא אם בתחלה פרחה בכולו או אם היא מן הטהרה וכדתנן ברים פ"ח דנגעים. הפורח מן הטמא טהור מן הטהור טמא וגזירת הכתוב כך היא א"כ אינו דין שיהא טעון צפרים: והלא שעמד בו שני שבועות יוכיח. שהדין בו שאע"פ שלא הלכו סימני טומאה ממנו אלא שעמד הנגע בעיניו טהור כדכתיב וראה הכהן ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן והאי ולא פשה או אם לא פשה פירושו כדדרים לה התם ואינו טעון צפרים א"כ אף אתה אל תתמה וכו' לפיכך ת"ל מן הצרוע להביא את שפרחה בכולו שיהא טעון צפרים. ע"כ מה ששנינו בספרא: אם אומר את וכו'. והשתא מסיים להא דקאמר דמהאי ברייתא למדנו סייעתא לר' יוחנן שהטהור בפריחה מתוך ההסגר שהוא טעון צפרים שאם אתה אומר שלא יהו טעון צפרים קשיא ויתביניה מפריחה גופה וכי לא מוטב להשיב פריחה על פריחות וכו'. כלומר למה ליה לבעל הברייתא לאהדורי בהפירכא דקאמר והרי שעמד בו שני שבועות יוכיח והלא היה יכול לומר והרי פרח מתוך הסגר יוכיח שאע"פ שסימן טומאה עמו נטהר ואינו טעון צפרים ושפיר טפי למיפרך מפריחה על פריחה מדפריך מעמידה על פריחה אלא ודאי דפשיטא ליה לבעל הברייתא שהפורח מתוך הסגר טעון הוא צפרים וכר' יוחנן הלכך לא מצי למיפרך מפריחה על פריחה: אמר ר' חנניה חברון דרבנן. דתו אשכחן בהאי מתניתא דספרא דמסייעא לר' יוחנן דכן מצינו תניא מתיב לחבריה תנא חד משיב לחבירו על האי פירכא דקאמר והלא שעמד בו שני שבועות יוכיח וכו' ואין טעון צפרים אף אתה אל תתמה וכו' והשיב לו תנא אחד דלאו פירכא היא אם אמרת בזה שאינו טעון צפרים לפי שאינו נזקק לחליטה שהטהור מחמת שעמד בו הנגע שני שבועות ולא פשה ולא פרחה בכולו שוב אינו נזקק לחליטה וטהור לגמרי הוא כדכתיב בהאי קרא וטהרו הכהן מספחת הוא וגו': תאמר בזה. שנטהר מחמת שפרח בכולו הרי מצינו בפריחה שהוא נזקק לחליטה כדתנן בריש פ"ח דנגעים מן הטהור טמא והיינו שאם בתחלה היה מוחלט מחמת סימן טומאה שבו והלך לו הסימן טומאה ופטרו הכהן וכן הדין בנגע שעמד בו שני שבועות ופטרו אם לאחר הפטור פרחה בכולו טמא הוא והואיל ונזקק להחליט יהא טעון צפרים והשתא מהאי דברי התנא נמי סייעתא לר' יוחנן שכל שטהר מחמת הפריחה טעון הוא צפרים: אמר ר' יעקב בר אחא סופה. כלומר סיפא דמתני' דידן מסייעה לר' אלעזר דפליג וס"ל שאינו טעון צפרים דקתני בפשיטות הטהר מתוך הסגר פטור וכו' ומצפרים וקס"ד דבכל מיני טהרה שנטהר ואף אם טהר מחמת הפריחה בכולו נמי בכלל וקתני פטור מן הצפרים וזה מסייעה לר' אלעזר: כל מה דאנן קיימין הכא בפריחות. בתמיה כלומר דמהדרו ליה לר' יעקב בר אחא דקא מייתי סייעתא מהכא לר"א וכי כל מה דאנן איירינן בטהר מתוך הסגר מהפריחה היא דאיירינן הא לאו מילתא היא דמתני' לא איירי אלא בטהר מתוך הסגר בשאר מיני טהרה כגון שעמד הנגע בשני שבועות ולא פשה או שכהה הנגע מד' מראות הטומאה אבל בטהרת פריחה לא איירינן הכא וקיימא מילתא כר' יוחנן וכסתמא דברייתא דספרא שטעון הוא צפרים: מה פליגין. רבי יוחנן ור"א בפרחה בכולו מתוך הסגר בלהביא צפרים הוא דפליגי אבל להביא קרבן מצורע האמור בכתוב ביום השמיני אחר תגלחתו בשביעי שמביא האשם והחטאת ועולה כ"ע מודים שאין טהר מתוך הסגר אף בטהר מחמת הפריחה מביא קרבנות אלו: ותני. בברייתא כן דדריש מהכתוב בשביעי יגלח כתיב וביום השמיני יביא הקרבנות את שהוא טעון תגלחת וכו' והטהר מתוך הסגר לעולם אינו טעון תגלחת שאין תגלחת אלא למטהר אחר ההחלט: כל ימי אשר הנגע בו יטמא וכו' יצא

זה

קרבן העדה

מתניתא בשני בני אדם. א' ראה שתים וא' ראה שלשה ול"ק לר"א ליתני שהשלישית סותרת אבל לרבנן קשיא שאם ראה השני השלישית באונס חייב קרבן ל"א לתרווייהו קמשני דלא קאי אזיבה אלא מה שיש בין שני בני אדם שא' ראה שתים והב' שלש ועניין הזוב שראו היה בזה כמו בזה: מתני' אמרה כן. כלומר מתני' נמי דייקא דאיירי בשני בני אדם: אין תימר. דהס"ד באדם א' שהיה תחלה מוסגר ואח"כ נעשה מוחלט: ניתני אין בין בהרת גדולה. דהיינו מוחלט לאחר שפשה הנגע: לבהרת קטנה. ימי הסגר ומדלא תני הכי שמע מינה דסיפא בב' בני אדם וכיון דסיפא דמצורע בב' בני אדם רישא דזב נמי בב' בני אדם: פרחה בו. הצרעת בתוך ימי הסגר בכולו שהוא טהור דכתיב כולו הפך לבן טהור הוא מהו שיהא טעון צפרים כטהור מתוך החלט: מן הצרוע. דכתיב והנה נרפא נגע צרעת מן הצרוע יביא שתי צפרים: ואין סימני מטמאיו עמו. שכבר נרפא ואין בו צרעת כלל: וסימני מטמאיו עמו. שהרי פרחה בכלו: והלא. הנגע שעמד בראש או בזקן שתי שבועות בעיניו ולא פשה יוכיחו: ואין טעון צפרים. דכתיב והנה נרפא נגע צרעת מן הצרוע מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שצרעתו תלויה בימים: אם אומר וכו'. ואס"ד כר' לעזר דפרח בכולו מתוך הסגר אינו טעון צפרים טפי הוה ליה להשיב פרחה בכולו מתוך הסגר יוכיח דהוה מפריחה לפריחה ולא ה"ל להשיב מעמידה דב' שבועות על הפריחה: מתניתא. היינו סיפא דברייתא דבסמוך: דכן תנא. משיב לחבירו דעומד לא הוה יוכיח דלא אם אמרת בעומד שלא היה מעולם נזקק לחליטה תאמר בפרחה מתוך החלט שהיה מוחלט ש"מ דת"ק לא חש להך פירכא דאיהו בעי למילף גם לפרח בכולו מתוך הסגר דליבעי צפרים: סופה. דהך ברייתא דלעיל מסייעה לר' לעזר דתני התם הטהור וכו': כל מה וכו'. וכל הברייתא דהתם איירי בטהור מחמת פריחה ואפ"ה תני שאינו טעון צפרים והיינו כר' לעזר: מה פליגין. כי פליגי ר"י ור' לעזר בפרח מתוך הסגר אלא אם טעון צפרים אבל שאר קרבנות מצורע חטאת ואשם ועולה הכל מודים שאינו מביא: ותני. נמי הכי: את שאינו טעון תגלחת. כגון פרח בכולו או טהור מתוך הסגר: ר' חמא וכו'. אמתני' קאי מנ"ל שטהור מתוך הסגר אינו טעון פריעה ופרימה: יצא

זה

3

שנויי נוסחאות (סוכ"ג) לר"י בד"ו לרבי יוחנן. (סול"ג) ותני בשביעי כד"ו ותני כן בשביעי.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

סד
א מיי' פ"א מתפילין הל"ט

תורה אור

זה שטומאתו תלויה בספירות ימיו עד כדון: פריעה ופרימה תגלחת וצפרים מניין ר' לעזר ויקרא יד דרומיא בשם ר' שמי זאת תהיה תורת המצורע ביום את שהוא מטמא ומיטהר ביום א' יצא זה שאינו מיטמא ומיטהר ביום אחד:

הלכה ט מתני'

*אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון א ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית:

מגילה ח ב

גמ' כתיב בראשית יא ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ר' לעזר ור' יוחנן חד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון וחורנה אמר שהיו מדברין בלשון יחידו של עולם בלשון הקודש

בס ט ב

*תני בר קפרא שם יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם שיהו מדברין בלשונו של יפת באוהלו של שם שם בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס *גומר גרממיה מגוג גיתייא מדי כשמועה ויון אייסום תובל ויתנייה משך מיסייא תירס ר' סימון אמר פרס ורבנן אמרי תרקא בני גומר אשכנז וריפת ותוגרמה אסייא והדיית וגרמניקיה בני יון אלישה ותרשיש כתים ודודנים אלסטרסס אביה והדדנייה את הארודי רודים את הצמרי חמץ את החמתי חמת עד לשע ר' לעזר אמר עד קלרה ר' יודן בר שלום אמר מיכן לתרגום *א"ר יונתן דבית גוברין ד' לשונות נאים שישתמש בהן העולם ואלו הן לעז לזמר רומי לקרב סורסי לאילייא עברי לדיבור ויש אומרים אף אשורי לכתב אשורי יש לו כתב ואין לו לשון עברי יש לו לשון ואין לו כתב *בחרו להם כתב אשורי ולשון עברי ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו אמר רבי לוי על שם שעלה בידם מאשור תני רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו אלא שקדמו דור משה אע"פ שלא ניתנה התורה על ידיו אף הוא ניתן כתב ולשון על אסתר ח ידו וכתב הנשתוון כתוב ארמית ומתורגם ארמית דניאל ה ולא כהלין כתבא למיקרי מלמד שבו ביום ניתן ר"נ אומר ברעץ ניתנה התורה ואתייא כר' יוסה *רבי אומר אשורית ניתנה התורה וכשחטאו נהפך להן לרעץ וכשזכו בימי עזרא נהפך להן אשורית זכריה ט גם היום מגיד משנה אשיב לך דברים יז וכתבו לו את משנה התורה הזאת על ספר כתב שהוא עשוי להשתנות תני רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אלעזר בן פרטא שאמר משום רבי לעזר המודעי כתב אשורי ניתנה התורה ומה שמות כז טעמא ווי העמודים שיהו ווים של תורה דומים לעמודים

עי' ב"ר פל"ו וב"ם יומא י א

ירושלמי סוטה פ"ז ה"ב ומדרש אסתר פ"ג

עי' סנהדרין כא ב

סנהדרין כב א

קרבן העדה

זה. המוסגר שטהרתו תלויה בספירות ימיו ואפי' הנגע בו טהור הוא: עד כדון. כלומר תינח דאין המוסגר טעון פריעה ופרימה דגבייהו כתיב כל ימי הנגע: את שהוא מיטמא ומיטהר ביום אחד. כגון מוחלט שביום שנרפא הנגע חוזר לטהרתו אבל המוסגר אע"פ שהלך לו הנגע מיד לאחר ההסגר אינו מיטהר עד לאחר שבעה:

הלכה ט מתני' ספרים. תורה נביאים וכתובים: בכל לשון. בכתב ובלשון של כל אומה: אשורית. לשון הקדש: אלא יונית. בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** ודברים אחדים. קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב שפה אחת: שהיו מדברים בשבעים לשון. וה"ק שפה אחת שהיה כ"א מבין שפת חבירו אע"ג שדבריהם היו מיוחדים שלכל א' היה לשון לעצמו: בלשון יחידו של עולם. באותה לשון שהיה מדבר הקב"ה ביום שנתן תורה לישראל: בלשונו של יפת. היינו לשון יון וה"ק הלשון היפה של יפת ישכון באהלי שם: גומר. הם היושבים בארץ גרממיה וכן כולם כדמפרש ואזיל: מדי כשמועה. כמשמע' יושבים במדינת מדי: מכאן לתרגום. פליג אהא דדרים בר קפרא יפת אלהים ליפת יפיפיתו של יפת אלא יפת הוא כמו ירחיב דכן מתרגמינן כי ירחיב כי יפת ומכאן שמעינן דדברה תורה בלשון תרגום: דבית גוברין. שם מקום: לעז. היינו יווני: רומי. לשון רומיים לקרב הלבבות שהוא דברי רכים ופיוסין: סורסי. לשון ארמי: לאילייא. לקינה: עברי. לה"ק: לדיבור. שהוא לשון נח: לכתב. שהוא כתב מאושר כדלקמן: אשורי. בני אשור יש להם כתב חשוב והגון ואין להם לשון שמדברים בלשון ארמי: עברי. בני עבר הנהר יש להם לה"ק וכתבם גרוע שהוא כתב ליבונאה: בחרו להם. לישראל מן השמים: שהוא מאושר. משובח ומפואר בכתבו שהוא נאה: שעלה בידם מאשור. שהוא הכתב שנשתנה ע"י המלאך בימי דניאל כמפורש שם וכו כתב עזרא את התורה: שתינתן התורה על ידו. כיון שצדיק גמור היה ובבבלי בסנהדרין יליף מקרא: אלא שקדמו דור משה. שהיה דור דעה וששים רבוא מישראל: וכתב הנשתון. כתב שנשתנה והאי קרא בעזרא כתיב שהיו כותבין בימיו כתב משונה שנשתנה על ידי מלאך כדלעיל: כתב. ארמי ולשון ארמית. ואפילו הכי לא כהלין כתבא לקרותו אף על פי שהיו שם יהודים הרבה בבית בלבלר אלא שנשתנה להן הכתב באותו היום: ברעץ, כתב עברי: נהפך להם לרע"ץ. לשון תרעץ אויב א"כ בהיפוך האתוון הוא לנער: וכשזכו. כשחזרו בתשובה: גם היום. רישא דקרא שובו לבצרון אסירי התקוה פי' שובו לעיר מבצר שלכם לירושלים ואבית שני קא' מיתנבא וקאמר גם היום מה ששכחת את משנה התורה אחזיר לך: את משנה התורה. רמז לנו משה רבינו שכתב זה שבימיו עתיד להשתנות מן עברי לאשורית שנתן להם בימי דניאל ובא עזרא וכתב בו התורה בכתב אשורית: ווי העמודים. יתידות כסף העשויים כמין אונקליות וקבועים בעמודים

פני משה

זה שטהר מתוך הסגר שטומאתו תלויה בספירת ימיו שהוא מוסגר ואחר שני שבועות הוא שנטהר: עד כדון. למדנו שפטור מפריעה ופרימה דהאי קרא כל ימי וגו' גבי פריעה ופרימה הוא דכתיב תגלחת וצפרים מנין שפטור: זאת תהיה תורת המצורע ביום. דרוש ביה את שהוא מיטמא ומיטהר ביום אחד דכשנולד לו סימן טומאה מיד הוא מוחלט וטמא ואם יראה הכהן אפילו בו ביום שהלך לו הסימן טומאה מטהרו באותו יום יצא זה המוסגר שאינו נראה בו עדיין סימן טומאה וצריך להסגירו שאינו מיטמא ומיטהר ביום אחד אלא שצריך ז' ימים לראות אם נולד לו סימן טומאה וי"ד יום לעולם לטהרתו:

הלכה ח מתני' אין בין ספרים. תורה נביאים וכתובים: אלא שהספרים נכתבין בכל לשון. בלשון וכתב של כל אומה: ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית. בלשון הקדש דכתיב בהו והיו בהוויתן יהו: רשב"ג אומר אף בספרים לא התירו. לשון אחר שאינו לשון הקדש אלא יונית וטעמא כדקאמר בגמרא אמר קרא יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם יפיפיתו של יפת כלומר הלשון היפה שבכל בני יפת ישכון באהלי שם ואין לך לשון יפה בכל בני יפת כלשון יוני והלכה כרשב"ג. ומיהו בזמן הזה כבר נשתבש אותו לשון יוני ולפיכך אין כותבין ספרים בזמן הזה אלא בכתב הקדש והוא אשורית ובלשון הקדש: **גמ'** כתיב ויהי כל הארץ וגומר. ודרים כפל הלשון: חד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון. שהיו מקודם המבול ולמדו מנח ובניו וזהו שפה אחת שהיו כולם יודעים בכל לשון ומבינים זה את זה ודברים אחדים כלומר ואף שהיו דברים אחדים מיוחדים כל לשון ולשון בפ"ע. ואחרינא אמר אחדים שהיו מדברים בלשון יחידו של עולם והוא לשון הקדש שבו נברא העולם וזהו שפה אחת והכתוב מפרש מהו שפה אחת דברים אחדים ואחר דור הפלגה שאמר ה' הבה נרדה ונבלה שם שפתם וגו' ונפוצו ונחלקו לשבעים אומות ולשבעים לשונות: תני בר קפרא וכו'. טעמא דרשב"ג דקאמר לא התירו אלא יוונית דכתיב יפת אלהים וגו' כדפרישית במתני': בני יפת וכו'. דרים ואזיל המקראות להלן ומפרש המקומות שנקראו אחר זמן: כשמועה. כמשמעו וכך נקרא היום להמדינה: משך מיסיא. היא מוסקאווי: וגרמניקיה. כך קורין לאשכנז בלעז איטלקי וצרפת: הומן. שם המקום והמדינה: עד קלדה וכו' מיכאן לתרגום. וכך נקרא היום לתרגום קאלדוי"ש: ארבעה לשונות נאים וכו'. גרסינן להא לקמן פ"ז דסוטה בהלכה ב': לעז. הוא המובחר שבלועזים והוא לשון יוני לזמר לשורר בו ולעשות הפוזיטיקי: רומי. הוא לעז איטלקי יפה לקרב בו הלבבות וליתן אהבה והיבה שהוא לשון רילוי ופיום: סורסי. לשון ארמי. לאילייה לקינה והיא לשון מקרא אלי ניון ומלוי בלשון המשנה שהאלית יושבת עליו בפט"ו דכלים: עברי לדיבור. שהוא לשון נח ונקי וכתיבה אחת נכללו הרבה: לכתב. שהוא נאה ומאושר: ולא כהלין כתבא למיקרי. שלא היו יכולין לקרות מלמד שבו ביום ניתן ועדיין לא נתפשט ודניאל קראו על פי רוח הקדש: ברועץ. בכתב עברי והוא אינו מחובר: ואתייא הא. כר' יוסי דאמר ראוי היה עזרא וכו'. א"כ משמע באותו כתב שהיה עד עזרא ניתנה ע"י משה: גם היום מגיד משנה וגו'. מלמד שהיה ג"כ מקודם אלא כשחטאו שכחו וחזר ונשנה להם בימי עזרא: כתב שהיא עשוי להשתנות. זה אשורית וכרבי: דומים לעמודים

3

שנויי נוסחאות (סוי"ח) גיתייא בד"ו גותייא. (סוי"ס) אייסום בד"ו אוסום. ויתנייה בד"ו וותנייה. מיסייא בד"ו מוסייא. (סוכ"ג) רודים בד"ן רודום. (סוכ"ה) בר יודן בד"ו ליתא (וכן הגיה הרמ"ס). (סול"ס) ר"נ בד"ו רבי נתן. ברעץ בד"ו בדעץ (ועי' בערוך השלם ערך דעץ וערך רעץ)

טוב ירושלים עד כדון פריעה ופרימה. נ"ל דכל מה דנקט כאן ובבבלי פו"פ אינו רק דהדא נקט וה"ה לכל המפורש בקרא דפו"פ דב' הם ועל הפס יעמס ט' דכל הכ' בקרא דין א' להם דוק ותשכח ואב"ק הש"מ:

לעמודים אמר רבי לוי מאן דאמר לרעץ ניתנה התורה עי"ן מעשה ניסים מאן דאמר אשורי ניתנה התורה סמ"ך מעשה ניסים רבי ירמיה בשם רבי חייה בר בא ורבי סימון תריהון אמרין תורת הראשונים לא היה לא ה"א שלהם ולא מ"ם שלהן סתום הא סמ"ך סתום תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית בדקו ומצאו שאין התורה יכולה להיתרגם כל צורכה אלא יוונית בורגני אחד בידא להם ארמית מתוך יוונית רבי ירמיה בשם רבי חייה בר בא *תירגם עקילס הגר התורה לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע וקילסו אותו ואמרו לו יפיפית מבני אדם רבי יודה בר פזי אמר רבי יהושע בן לוי שאל (א) ולמה לי נן אמרין יש בספרים מה שאין בתפילין ומזוזות שהספרים נכתבין בשני דפין ותפילין ומזוזות *אינן נכתבים אלא בדף אחד התיב רבי יצחק בריה דרבי חייה כתובה דרבה שהספרים נכתבין בשתי עורות ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא (ב) בעור אחד. אמרון חברייא קומי רבי מנא נאמר דף אחד בשני עורות לית היא דרבה אמר לון שכן אפילו ספרים אינן נכתבים כן תולין בספרים אין תולין לא בתפילין ולא במזוזות (ג) ספרים שכתבן כתפילין וכמזוזות אין תולין בהן תפילין ומזוזות שכתבן כספרים תולין בהן ר' זעירה בשם רבי אימי היה כותב אלה עם עם אם היתה הפרשה עשויה כן כשר ואם לאו פסול ר' זעירה בשם ר' אימי בר חיננא (ד) ככתב ספרים כן כתב תפילין ומזוזות ר' זעירה בשם רב *ניקב נקב ביריכו

פני משה

לעמודים. וכמו שהיא בכתב אשורית: מ"ד ברועץ. בכתב עברי ניתנה התורה וזהו הלוחות ואמרינן מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין לפי שהכתב היה מעבר לעבר ואלו אין להם דיבוק כשהן חלולים כך אא"כ בנס היה וזהו בכתב אשורית אבל בכתב עברי צורת המ"ם והסמ"ך נפתחו ויש להם דבקות מהצדדין אלא שהעי"ן שבכתב עברי הוא כצורת הסמ"ך של אשורית וכמו שראיתי הועתק כתב עברי בספר קדמון אחד א"כ העיי"ן שבלוחות מעשה ניסים היה: לא ה"א שלהם ולא המ"ם שלהם סתום. בה"א יש צורה אחת שהרגל השמאלית נראית כמעט דבוקה להגג וקרוב לצורת הח' אלא בחי"ת יש לה תג בראשה ובתורת הראשונים לא היה אלא הרגל פתוחה כעין שלנו והמ"ם שלהם ג"כ לא היה סתומה כ"א מ"ם פתוחה בלבד. וכלומר דמשום כך אמרו דלמ"ד באשורית ניתנה סמ"ך מעשה ניסים ולא קחשיב נמי המ"ם סתומה מפני שלא היה להם עדיין מנצפ"ך מאותיות הכפולים עד לאחר מכאן: בדקו ומצאו וכו'. וזהו טעמיה דרשב"ג שלא התירו אלא יונית: בידא להם ארמית. בידה מלבו והעתיק התורה בלשון ארמית מתוך יונית שהיה להם מימות תלמי המלך: ולמה לית אנן אמרין. במתני' שיש עוד דבר אחד ביניהן שהספרים נכתבין בשני דפין כלומר בשני עמודין ואבל פרשה ופרשה מהתורה קאי שאתה יכול לכתוב פרשה אחת בשני עמודין אבל פרשיות שבתפילין ושבמזוזות א"א לכתבן לכל פרשה אלא בדף אחד ואין להלק הפרשה לשני דפין ועמודין: התיב רבי יצחק בריה דר' חייא כתובה בשם. כך היה נקרא על שם מקומו וכמוזכר בברכות בפ"ג והוא הקשה דרבה כלומר קושיא יותר גדולה מהאי דר' יהושע בן לוי שעוד מצינו מה שיש ביניהן שהספרים נכתבין הן בשתי עורות ופרשיות שבתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא בעור אחד: אמרין חברייא קומי ר"מ או נאמר. או דלמא נימא דף אחד בשני עורות. ולית היא דרבה כלומר דלית כאן קושיא גדולה דהעיקר דקפדינן בתפלין ומזוזות שיהו הפרשיות נכתבין בדף אחד ולא להלקן בשני דפין וא"כ כשמדבק שני עורות יחד אפשר שיכתוב עליהן הפרשה בדף אחד מקצת על זה ומקצת על זה והרי כאן דף אחד על שני עורות: אמר לון. ר' מנא שכן אפילו ספרים אין נכתבין כן בדף אחד על ב' עורות מדובקין אלא שבין דף לדף הוא שמדבקין עור לחבירו ודף אחד שלם על זה ודף של אחריו על עור השני: תולין בספרים. אם השמיט תיבה בכתיבה תולין אותה בין השיטות אבל אין תולין התיבה לא בתפילין ולא במזוזות שצריך שיהא כתיבתן כסדרן: ספרים שכתבן בתפילין ובמזוזות. כלומר שכתב פרשיות של תפלין ומזוזות בספר תורה כמו שהן נכתבין בתפלין ובמזוזות בדף אחד אין תולין בהם התיבות באותן הפרשיות דשמא יהא הס"ת כלה ויצטרך לו תפלין או מזוזה ליקח ממנה הואיל ואותן הפרשיות כתובין בכתיבת תפלין ומזוזה ולפיכך צריך ליזהר שלא יהא באותן הפרשיות תיבה תלויה: תפלין ומזוזות שכתבן בספרים תולין בהן. כלומר אותן הפרשיות שנכתבין הן בספר תורה אין צריך להזהר שלא יהא בהן תיבה תלויה. שלא תאמר דבאותן הפרשיות הואיל ונוהגין לכתבן בתפלין ומזוזות אע"פ שלא כתבן בדף אחד שיהו מתוקנין לתפלין ומזוזה אם נצטרך והס"ת יהא כלה שצריך נ"כ ליזהר שלא יהא בהן תלויה קמ"ל דמכיון דבלאו הכי אינן ראוין לכך שהרי אין כתובין בדף אחד א"צ להזהר בהן מתלויה: היה כותב אלה עם עם אם. סימנא היא לאורך השיטה של הדף שצריך שיהא בה כדי לכתוב בפ' ט' אותיות כמו למשפחותיכם ור' אימי היה נותן סימן באלו התיבות שהן נ"כ ט' אותיות והיה יכול לעשותן סימן אלה הדברים אלא שהיה רוצה להרבות בתיבות: היתה. כל הפרשה עשויה כן באורך השיטות כשר ואם לאו אפילו ראשי השיטות הן כן והשאר קצרים נכאן פסול: ניקב נקב ביריכו

קרבן העדה

בעמודים שבהם תותבים לולאות קלעי החצר והמסך והן דומין לווי"ן אלמא בימי משה תבנית אות וא"ו כעין וא"ו שלנו: מ"ד ברעץ. דהיינו בלשון עברי ניתנה התורה: עי"ן מעשה ניסים. שעי"ן של כתב עברי סתומה כסמ"ך שלנו: סמ"ך מעשה ניסים. שהאותיות היו חקוקות משני עבריהם בלוחות וזו אין לה דביקות שהיא באויר: לא ה"א שלהם. שהאמוראים בתראים היו פותחים הה"א לשמאלה בעלמא כדאיתא בבבלי בהקומץ וקאמר דאף הראשונים כתבו כן: ולא מ"ם שלהם סתום. דסובר דמנצפ"ך נתחדש אח"כ ולא היה שם מ"ם סתומה א"כ שהיה מ"ם שלהם פתוחה מגגה לרגלה כמו הה"א: בדקו וכו'. כלומר לכך התירו יוונית לפי שבדקו ומצאו שאין כל לשון מסוגל לפרש כל דברי תורה אלא לשון יוונית: בורגני. איש א' שפל אנשים שהיה דר בבורגני והוא בית קטן עשוי לשומרי העיר אי נמי עשוי כמין סוכין לאצור בו פירות: בידא. הוציא כמו החודש אשר בדא מלבו: ארמית מתוך יונית. כמלא שאף לרשב"ג מותר לכתוב ארמית: תירגם עקילס הגר. הוא תרגום אונקלוס: יפיפית מבני אדם. שזהו הלשון היפה של בנ"א ועליה קאמר יפת אלקים ליפת שיפיפותו של יפת יהא באהלי שם: ולמה. לית אנן אמרין במתני' דאיכא נמי בין ספרים לתפילין ומזוזות שבספרים נכתב פרשה אחת בשני דפין ובתפילין ומזוזות אין פ' אחת נכתבת בשני דפין: ר' חייא כתובה. כך שמו אפשר שהיה סופר דרבה. גדולה מזו היה לו להקשות ליתני נמי הא שהספרים נכתבים בשני עורות פרשה אחת א"כ אתפילין של יד ומזוזה פריך והראשון נראה: נאמר דף א' וכו'. היה לו לומר שהספרים נכתבין אפי' דף א' בשני עורות שמדבקין שני עורות זה תחת זה וכותבין עליה: לית היא דרבה. וכי אין זו גדולה מכולן: אמר להן שכן. בדף אחד שני עורות אפילו ספרים אינן נכתבים: תולין. אם שכח תיבה או אות בספרים תולין אותו בין השיטין: אין תולין לא בתפילין ובמזוזות. דה"ל שלא כסדרן וכתיב והיו בהווייתן יהו כסדרן: ספרים שכתבן כתפילין ומזוזות. שכתבם בכתב אשורית אין תולין בהן: תפילין ומזוזות שכתבם. בכתב יוני תולין בהן: ה"ג היה כותב אלה עמעם וה"פ שכתבן בכתב כזה אם היתה כל הפרשה כולה כתובה כן כשר ואם לאו פסול דהוה ליה כמנומר:

ביריכו

תורה אור

מסורת הש"ס

עי' מגילה ג א

עי' מנחות לג א

שם כט א

עין משפט נר מצוה

סה
א טוש"ע יו"ד סי' רפה ס"ב

סו
ב מיי' פ"ב מתפילין הל' א ופ"ה הלכה א טוש"ע או"ח סי' לב ס"ב וטוש"ע יו"ד סי' רפח ס"ד

סז
ג מיי' פ"א מתפלין הלכה טז טוש"ע יו"ד סי' רעו ס"א

סח
ד מיי' שם טוש"ע שם סי' רפח ס"ג וטוש"ע או"ח סי' לב סכ"ג

סט
ה מיי' שם הל' יט

ע
ו מיי' שם הל' כ טוש"ע או"ח סי' לב סט"ו

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' שבת דף ע"ט ע"ב ד"ה תפילין:
(ב) עי' תוס' מנחות דף לב ע"א ד"ה דילמא ודף לג ע"א ד"ה כהבה ומכאן משמע כפרש"י ועי' במרדכי:
(ג) עי' ק"ע ועי' בשו"ת הר"ן סי' ל"ט ביאור ירושלמי ועי' בגנת וורדים ח' או"ח כלל ג סי' ז:
(ד) עי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרי"א:

ציון ירושלים

[illegible]

רידב"ז

אמר ר"ל מ"ד לרעץ נתנה התורה עי"ן מעשה ניסים. עיי' בס' בירת מגדל עוז מהגאון ר' יעקב עמדין ז"ל בחלק עליית הכתיבה עמוד ד' שמבאר ענין זה בארוכה ומביא תבנית האותיות ותמונת שקל הקודש עיי"ש: **ריבפ"ז** אמר ריב"ל שאל ולמה לי נן אמרין יש בספרים כו' שהספרים נכתבין בשני דפין ותפילין ומזוזות אינן נכתבין אלא בדף אחד. ר"ל דבספרים נכתבים פרשה אחת בב' דפין ורשאי לחלוק העור בב' דפין ואילו הפרשה שבתפילין ומזוזות אין לחלקם בב' דפין ולפ"ז הקושיא לא הוי שום חומר וקל בזה יותר מבזה דאיזה מדריגה משובחת ומעולה יותר אם ב' דפים או דף אחת ע"ז התיב ר' יצחק בריה דר"ח כתובה דרבה ר"ל דיש נפ"מ במעלות ומדריגות ברובה הכתיבה ר"ל בכתיבה הרבה איזה הכתיבה הוא רבה וגדול דמעלת ומדריגת הכתיבה של אותיות הגדולות הוא יותר בס"ת מן תומ"ז דבס"ת כותבין פרשה אחת על ב' עורות בב' דפים ואילו בתומ"ז אין כותבין בב' עורות בב' דפים וממילא הכתב של ס"ת רבה ונמצא דיש מעלה בס"ת מן תומ"ז בכתב דרבה דאם ירצה לעשות בתומ"ז כתב רבה כמו בס"ת מי אפשר ע"ז אמרין חבריא קומי ר' מנא נאמר דף אחד בשני עורות ר"ל אף אנו נאמר דאף במזוזה יכול לכתוב כתב רבה כמו בס"ת ע"י שיעשה הדף אחד בשני עורות וה"ה ג' או ד' עורות ויעשה כתב רבה כמו בס"ת לית היא דרבה ר"ל לפ"ז לא יהי' רבה הכתב של ס"ת ע"ז אמר לון שכן אפילו ספרים אינן נכתבין כן ע"כ שפיר פריך בהא דיש מעלה בס"ת יותר מתומ"ז בכתיבה רבה. תולין בספרים ואין תולין בתומ"ז פי' הר"ג ז"ל בתשו' סי' ל"ט דפריך הגמ' והא איכא עוד נפ"מ בין ספרים לתומ"ז דבספרים תולין ואין תולין במזוזה ע"ז משני ספרים שכתבן כתפילין וכמזוזות אין תולין בהם תפילין שכתבן כספרים תולין בהן דזה אינו משום חומר בתומ"ז ומפני קל שבספרים ז"א דהא דתולין בספרים משום דכתיבתן גסה ואפשר לתלות ובמזוזה הא דאין תולין משום דכתיבתן דקה אבל אי הי' כותב תומ"ז בעור גדול ככתב ס"ת גם בתומ"ז תולין כן פי' הר"ג ז"ל וזה מסתעיא לפירושינו. ומ"ש הפ"מ ז"ל כתובה הוא שם עיר כדאיתא בפ"ג דברכות באמת גרסינן ר"י ברי' דרב הוה בתובה ר"ל דאיקלע לעיר תובה ולא כתובה בכ"ף אלא בבי"ת עיי"ש לפי נושא הענין:
ר"ז בשם ר"א הי' כותב אלה עם עם אם היתה הפרשה עשוי' כן כשר.

פי'

3

שנויי נוסחאות (ש"א) לרעץ בד"ו בדעץ. (שו"ב) מנא נאמר בד"ו מנא או נאמר.

חתם סופר

בורגני אחד בידא להם ארמית מתוך לשון יוונית. לענ"ד פשוט מאד דפ"ם וצ"ל רומית והוא לשון לעיין שהמלאה להם לאמיינות כמבואר בספר יוחסין דפוס אמשטרדם ק"ב ע"ב ד"ה הזמן שבליפי ובצמח דוד ח"ב שנת שמ"ה להגף שבליפי: רבי יודה בר פזי אמר ריב"ל שאל וכו' עיין בשו"ת חת"ם סי' ל"ט ובשו"ת חת"ם או"ח סי' ח' שהאריך בביאורו:

טוב ירושלים

ר' יודה בר פזי אמר רבי יהושע בן לוי שאל ולמה לי כו' עד אמר לון שכן אפילו ספרים אינן נכתבים. נ"ל ביאורו כן. ריב"ל הקשה דהל"ל הא בדפים וכו' א"כ דס"ל להקשות יותר מב' עורות ודף א'. ואמ"כ התיבו חבריא דמעורות אין כ"כ קושיא די"ל דהא דתו"מ נכתבים בדף א' אבל מ"מ כשרים בב' עורות ובדף א'. וא"כ קו' ריב"ל מוקס יותר דהא תו"מ נמי נכתבים בב"ע ורק בדף א'. וא' לית היא (ר"ל הך קו' דב"ע) דרבה מקו' ריב"ל. ועז"א ז"א. דודאי בפרים נמי א"כ רק דף א' בב"ע וא"כ ע"כ הא דקיי"ל דספרים נכתבים בב"ד היינו בב' עורות ובתפלין ומזוזות בעור א' דף א'. וא"כ שפיר מקשה ודו"ק כנ"ל ביאורו דלא כק"ע: ומש"ב בפ"ק לשקשות אהא דמעגית ודמי נ"ד מעלין לעור אחר. דלכאורה הך ג' עורות דקאמר היינו לחברם יחד מבא"כ במעלים דהוא עפל לפסול. וגם י"ל דאס"כ דתבריא דמקפין הכי לב"ל כר"מ ואפ"ק השניה ג"כ:

חדושי הרמ"ש בקה"ע ד"ה ספרים נכתבים כו'. לכן נ"ל דה"פ כפרים שכתבן בכתב קטן. נ"ב עי' שו"ת הר"ן סימן ל"ט שפירש קרוב לזה ועמש"כ שם לענין דינא:

מסורת הש"ס

ברכות פ"ב ה"א) עי' מ"ס פ"ב.

ברכות יב

פס כג ה

מדרש קהלת

שם

עי' מנחות לא ב

עי' שבת קח א

עי' מנחות ל ב

תורה אור

בירכו של ה"א (א) אם גורדו ונשתייר שם ירך קטנה כשר ואם לאו פסול ר' זעירה בשם רב חסדא היה הגימ"ל א מכלה את הגויל אם גורדו ונשתייר שם ירך קטנה כשר ואם לאו פסול ר' זעירה בשם אשייאן בר נידבה ב ניקב נקב באמצע בי"ת אם היה הגויל מקיפו מכל צד כשר ואם לאו פסול א"ר זעירה אתיא דרב חסדא כרב ותריהון פליגין על שיטתיה דאשיין בר נדבה חבריא אמרי אתיא דאשיין בר נדבה כר' יוחנן דתני ג *עירב את האותות אית תניי תני כשר אית תניי תני פסול ר' אדא בר שמעון בשם ר' יוחנן מ"ד כשר מלמטן מ"ד פסול מלמעלן כגון ארצנו תפארתנו ארצך צריכה תפארתך צריכה *ר' אדא בי רבי שמעון בשם ר' יוחנן ד לא יעמוד אדם ויתפלל במקום גבוה מ"ט א"ר בא בשם ר' פפא תהלים קל °ממעמקים קראתיך ה' *ר' אדא בר שמעון בשם ר' יוחנן ה לא יעמוד אדם ויתפלל וצריך עמוס ד לנקביו מ"ט °הכון לקראת אלהיך ישראל א"ר סימון התכוון לקראת אלהיך ישראל *א"ר קהלת ד אלכסנדרי °שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך מן הטיפים היוצאין מבין רגליך הדא דאת אמר בדקים אבל בגסים אם יכול לסבול יסבול ר' יעקב בר אביה בשם ר' אחא שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך כשתהא נקרא אל בית האלהים משלי ה שתהא טהור ונקי א"ר בא °יהי מקורך ברוך יהי קהלת ג מקראך לקבר ברוך *א"ר ברכיה °עת ללדת ועת למות אשרי אדם ששעת מיתתו כשעת לידתו מה שעת לידתו נקי אף בשעת מיתתו יהא נקי *ר' בא בשם ר' יהודה היה עשוי כחצי חליטה שורה העליונה שיש למטה הימינה שתים צריך שיהא בה ג' תיבות האמצעית שתים התחתונה אפי' על הארץ ר' זעירה בשם רב חסדא ו היה עשוי כמין סימפון שורה העליונה שיש למטה שתים ג' תיבות התחתונה שתים והאמצעית איני יודע רבי ירמיה אמר לה ר' זעירה בשם רב חסדא ר' יונה ור' יוסה תריהון אמרין ר' זעירה בשם אשיין בר נדבה חבריא *אמר רבי זעירה בשם רב חננאל ז אם היתה הדיו יוצאה מבין הנקבים פסול כיצד הוא עושה לוחכה בלשונו והיא עומדת *טעה והשמיט את השם אית תניי תני ח תולה את השם אית תניי תני מוחק

קרבן העדה

בירכו. רגל ימיני: אם גורדו. אצל הנקב ונשתייר את"כ כמלא אות קטנה כשר דכמלא שאף למעלה אצל הנקב מוקף גויל דסובר דאף בפנים צריך להיות מוקף גויל: מכלה את הגויל. שכרעא דגימ"ל מתפשטת עד סוף הגויל מלפניה צריך לגרדו עד שיהיה מוקף גויל מד' רוחותיה: אם היה הגויל מקיפו מכל צד. בלא גרידה כשר: אתייא דר"ח. דאמר דגרידה מהני כרב ושניהם פליגי אאשיין דאמר דגרידה לא מהני: עירב את האותיות. כגון שנכנס רגל ך' של שיטה העליונה בתוך ט' של שיטה תחתונה או ראש ל' בתוך ד' או ה': אית תניי וכו'. תנא חדא כשר ותנא חדא פסול: מ"ד כשר וכו'. כלומר ולא פליגי מ"ד כשר שעירבן מלמטן כגון שכתב תפארתינו כזה נו שהוי"ו בתוך הנו"ן כיון שהוי"ו בתוך המשך הנו"ן שלמטה כשר: מ"ד פסול מלמעלן. כגון שהמשיך ל' לתוך ה' שבאה לתוך ה' עלמה פסול אע"ג שיכול לגרוד הל' אפילו הכי פסול והיינו כאשיין: כגון ארצינו תפארתינו. כשר: ארצך צריכה. אם משך רגל התחתון של צד"י וכתב הכ' בתוכה מיבעיא ליה דכיון דכ' מאותיות הגדולות צריכה שתהיה משונה מהצד"י וה"ל עירוב או לא: לא יעמוד אדם וכו'. הואיל ומייתי להא דאר"א בר"ש בשם ר"י מייתי נמי לכך: התכוון לקראת וגו'. וכשצריך לנקביו אינו יכול לכוין כל כך: בדקים. מי רגלים הוא דצריך להפסיק אפי' באמצע תפילה דאיכא למיחש שיעשה כרות שפכה אבל בגדולים אם יכול לדחוק ולהעמיד עצמו לא יפסיק ואפי' מותר לעמוד ולהתפלל אם יודע בעצמו שיכול לסבול: שתהא טהור ונקי. שתפנה עצמך קודם שתלך אל בית אלקים א"נ כשיהיה נקרא לע"ה לדין יהא טהור ונקי: מקראך לקבר. כשיקראו אותו לקבר יהיה ברוך מכל המתים שיאמרו ברוך בואך: עת ללדת ועת למות. דקרא יתירא אלא ללמד שביד האדם שתהיה עת מיתתו כעת לידתו: היה עשוי כחצי חליטה. שכתב כל הפרשה של המזוזה בחצי עיגולים זה בתוך זה כגלדי הבצלים נמצא שהשורות התחתונות מתקצרים: שורה העליונה. ולאו העליונה ממש אלא שיש למטה הימנה עוד שתי שורות צריך שיהא בה שלש תיבות: התחתונה אפי' על הארץ. שהיא סוף הפרשה דיו ואף התחתונה צריכה שתי תיבות אלא דסד"א כיון שהן תיבות קצרות צריכין יותר קמ"ל דסגי בהו: סמפון. באלכסון כעין שלש זוית: והאמצעית איני יודע. אם סגי לה בב' או גם היא צריכה ג': כיצד הוא עושה. לתקן שלא תלא הדיו: לוחכה. להעור בלשונו והיא מתרכבת והנקבים נסתמים: מוחק

פני משה

בירכו של ה"א. ברגל הימיני ונשתייר שם למעלה מן הנקב ירך קטנה שלם כשר ואם לאו פסול: היה הגימ"ל מכלה את הגויל. למעלה ואין ראשו של הלמ"ד מוקף גויל אם גוררו להצואר של הלמ"ד בראשו ונשתייר למטה כדי ירך קטנה עליו כשר ואם לאו פסול: באמצע בי"ת. בתוך החלל שלו: מכל צד. סביב הנקב: אתייא דרב חסדא. בהא דקאמר בראשו של הלמ"ד כרב בהא דקאמר ניקב בירכו של ה"א דאם נשתייר ירך קטנה כשר ואע"פ שאותו הירך קטנה אינו מוקף גויל שהרי נקב למעלה הימנו וכן האי דרב חסדא אם כשגורר הראש ונשתייר תחתיו ירך קטנה כשר ואע"פ שאינו מוקף גויל ותרוייהו פליגי על שיטתיה דאשיין בר נדבה דבעי מוקף גויל דוקא: כר' יוחנן. דלקמן: עירב את האותיות. שנגעו זה בזה וגרסי' להא בפ"ב דברכות בהלכה ג' וכל הא דלקמן עד יהא נקי: בשם ר' יוחנן. דלא פליגי דמ"ד כשר מלמטן אם נתערבו בכתיבה מלמטן כהאי דלקמיה ארצנו תפארתנו ונוגע הנו"ן בוי"ו מלמטה כשר לפי שמלמעלה נפרדין הן והרי זה כנגמר האות כשיעורו מוקף גויל כל אחד ואחד בפ"ע ומ"ד פסול כשהן נדבקין מלמעלה קאמר וזהו כשיטת אשיין דבעי מוקף גויל שיעור אות: ארצך. אם הצד"י נוגע בכ"ף באמצע: צריכה. הוא דמיבעיא לן הואיל והך' נמשכת הרבה אינו נחשב כנגמר שיעור האות קודם דיבוקו וכן תפארתך: ממעמקים קראתיך ה'. ואף שהכתוב במעמקי הלב מדבר מ"מ יש סמך גם לזה שלא יעמוד במקום גבוה להראות שאין גבהות לפני המקום: הכון. הכן עצמך והתקן גופך כשאתה עומד לקראת אלהיך: הדא דאת אמר בדקים. כשצריך לקטנים אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה: אבל בגסים. שצריך לגדולים אם יכול לעמוד בעצמו ולסבול יסבול: שמור עצמך. התקן עצמך כשתהא נקרא אל בית האלהים לעמוד בדין כשיבא עתך שתהא טהור ונקי במעשיך: מקורך. לשון מקראך כשיהיו קורין אותך לקבר שיהיה ברוך בלא חטא: עת ללדת. הלמ"ד דמיותר דריש דה"ק תראה שתהא עת המיתה שוה לעת של לדת שיהא נקי בלא חטא: היה עשוי כחצי הלוטה. אמזוזה קאי שעשאה השורות העליונות ארוכות ולמטה הולכות ומתקצרות עד סוף הפרשה וזהו כחצי הלוטה שהעוגה הלוטה ברותחין עושין אותה ארוכה ורחבה באמצע ושני ראשיה מתקצרות והולכות וכשהולקין אותה ברחבה להצאין כל הניה והניה רחבה מלמעלה ומתקצרת והולכת עד למטה: שורה העליונה שיש למטה הימנה שתים שלש תיבות. כלומר כל שורות עד שורות שתים של למטה הן הן נקראו עליונות ואותן השורות צריך שיהא בכל אחת ואחת לא פחות משלש תיבות: והאמצעיות שתים. ואותן האמצעיות שמתקצרין והולכין צריך שלא יהיה פחות משתים שתים תיבות: התחתונה אפילו על הארץ. שורה התחתונה בתיבות על הארץ סגי ומפני שתיבות על הארץ צריך שיהו כתובין במזוזה בשורה האחרונה להכי קאמר אפילו על הארץ לפי שהשירות של מעלה יכולין להיות מכמה תיבות ובלבד שלא יפחות בעליונות משלש שלש ובאמצעיות לא פחות משתים שתים ובהתחתונה יהו נכתבות תיבות על הארץ ודי באלו: היה עשוי כמין סיפמון. זהו כקנה מתפללת באמצע ושני ראשיה מכאן ומכאן שלימין: שורה העליונה שיש למטה שתים: כדלעיל שכל שורה שנשאר למטה הימנה שתים שורות נקראת עליונה ואותן צריך שיהא בכל אחת ואחת לא פחות משלש תיבות והתחתונה שתים תיבות שהן על הארץ: והאמצעיות. שהן קצרות איני יודע כמה תיבות צריך בהן: ר' ירמיה אמר לה. להא דלקמן דר' זעירה בשם רב חסדא אמרה ור' יונה ור' יוסה תריהון אמרין דר' זעירה בשם רב חסדא אמרה. והחברייא אמרו דר' זעירה בשם רב חננאל אמרה שאם היתה הדיו יוצאה מבין הנקבים שהיה נקב בקלף ואין הדיו עוברת עליו אלא שיוצאה דרך הנקב לעבר השני פסול: כיצד הוא עושה. אם אירע לו זה בכתיבתו: לוחכה בלשונו. סביב הנקב והיא עומדת במקומה מצד הנקב ונשאר האות שלם וכותב להלן מצד הנקב השני ונמצא שהנקב הוא בין האותיות ואין האותיות נוגעות בו: אית תניי תולה וכו'. בספר תורה מיירי דהא קאמר לעיל אין תולין לא בתפלין ולא במזוזות ובס"ת שהשמיט את השם פליגי בה כיצד יעשה: מוחק

עין משפט נר מצוה

עא
א טוש"ע או"ח סי' לב סע"ז

עב
ב טוש"ע שם סע"ז

עג
ג טוש"ע שם סע"ז

עד
ד מיי' פ"ה מתפלה הל"ו טוש"ע שם סי' צ ס"א

עה
ה מיי' שם פ"ד הלכה ו טוש"ע שם סי' צב ס"א

עו
ו מיי' פ"ה מתפילין הל"ה טוש"ע יו"ד סי' רפח ס"ט

עז
ז מיי' שם פ"א הל"כ טוש"ע או"ח ס' לב סי"ג

עח
ח מיי' שם הט"ו טוש"ע יו"ד סי' רעג פ"ו וסי' רעו ס"ו

גליון הש"ס

(א) עי' במג"א סי' לב ס"ק ג וס"ק כב ונ"ע:

רידב"ז

פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ובל"ס שיש כאן איזה ט"ס: ר"ל דבוקין מ"ד כשר מלמטן פי' הרשב"א ז"ל בתשו' סי' תרי"א אם נדבק מלמעלן פסול מפני שעד שלא נעשה אות נפסלה לורתה והילכך אם בא לגרור הרי הוא כחק תוכות ופסול שלא נעשה אות מעולם. עירב את האותיות.

שנויי נוסחאות (סוי"ד) אדא בד"ו אחא. (סוי"ס) לנקביו בד"ו לנקוביו.

חדושי הרמ"ש

בקה"ע ד"ה אתיא דאשיין בר נדבה כו'. נ"ב ונראה דגרס לו זה בלא ראה אלא סוגיא דברכות כו'. נ"ב ואני אומר דנראה דגרס לו שלא ראה אלא בב"י וגם לא נזכרו דברי אשיין אבל הרשב"א בתשו' סי' תרי"א הזכיר גם מדברי הסוגיא דהכא ודאשיין ועי' בשו"ת הרמ"ע סי' ל"ו שהאריך בזה:

טוב ירושלים

בדקים-אבל בגסים כו'. עי' בכורות מ"ד ב' מטתינין מים בפני רבים וביבמות ס"ד ב' שתין שבי איעכל כו' ושבת ל"ג א': אית תניי תני תולה א שם. עי' קרבן עדה ובמנחות ל"ו ב' ולעיל פי' תולין שלא כסדרן וכאן א אפשר לפרש כן:

גליון אפרים אפילו על הארץ. הכונה אע"פ שיש מקיף בין על ובין הארץ אעפ"כ אין נחשבין לתיבה אחת אלא לשתי תיבות ודלא כספ"ע:

מגילה

תורה אור

מוחק את החול וכותב את השם. ותולה את החול ר' זעירה רב חננאל בשם רב הלכה כמי שהוא אומר מוחק את החול וכותב את השם ותולה את החול ר' זעירה רב חננאל בשם רב. ואם היה (א) כגון אני ה' אלהיכם מותר למה מפני שהן שלש תיבות או מפני שיש בו חול נפק מן ביניהון אל אלהים ה' אין תימר מפני שהן שלש תיבות הרי הן שלש תיבות אין תימר מפני שיש בו חול הרי אין בו חול ליי' צריכה בי"' צריכה *ר' יושע' בריה דרב חננאל אמר (ב) צריך לכתוב ה"א למטה מארכובתו של למ"ד הליי' תגמלו זאת [דברים לב] הא לה' תגמלו זאת. *מזוזה (ג) אית תניי פתוחה אית תניי תני סתומה שמואל בר שילת משמיה דרב הלכה כמי שאומר פתוחה שאין זה מקומה פתוחה מראשה סתומה פתוחה מסופה פתוחה מיכן ומיכן סתומה (ד) טעה והשמיט פסוק א' אם יש בו שתים שלש שיטין מתקנו וקורא בו ארבע אינו קורא בו רבי זעירה בשם רב חננאל (ה) אף בקרע כן *תני ספר שיש בו שתים ושלש טעיות בכל דף ודף מתקנו וקורא בו ארבע אינו קורא בו והתני ספר שיש בו שמונים וחמש טעיות כפרשת ויהי בנסוע הארון [במדבר י] מתקנו וקורא בו א"ר שמי כאן בספר גדול וכאן בספר קטן ר' זעירה בשם רב חננאל מצא בו דף אחד שלם מציל את כולו מהו שלם שאין בו ג' טעיות או שלם שאין בו ארבע חגרא אחוי דר' בא בר בינה יהב אורייתא לרב חננאל וקרא בה א"ל הדא אוריתך צריכה צלו ובסוף מצא בה דף א' שלם והציל את כולה

מה

פני משה

מוחק את החול. תיבת חול שנכתב בצד השם מוחקו וכותב את השם במקומו ותולה תיבת החול בין השיטין: ואם היה כגון אני ה' אלהיכם. שהשמיטן מותר לתלותן בין השיטות אפי' למ"ד מוחק את החול וכו': למה. מותר אם הטעם מפני שהן של"ש תיבות מוטב לתלותן משיצטרך למחוק ג' תיבות מהס"ת או הטעם מפני שיש בו חול תיבת אני והואיל ותיבה זו יכול לתלותה תולה כל הג' תיבות הללו כדי שיהו נכתבין ונקראין כאחת משיטה אחת: מה נפק מן ביניהון. דהני תרי טעמים: אל אלהים ה'. אם השמיטן בכתיבת נביאים וכתובים איכא בינייהו דאין תימר מפני שהן ג' תיבות א"כ הני נמי ג' תיבות הן ומוטב לתלותן משימחוק תיבות הרבה ואין תימר דלעיל הטעם מפני שיש בהן תיבת חול הרי כאן אין בהן חול שכולן שמות הן וא"כ יותר טוב למחוק בשביל כך ג' תיבות חול ולכתוב במקומן ולתלות החול משיתלה ג' שמות בין השיטין: לה' צריכה. אם השמיט תיבת לה' וכן בה' צריכה מיבעיא לן דהואיל ויכול למחוק הו' והכ' בהן לפני ה' שאין מתקדשות מוחקן עם תיבה אחת ותולן וכותב השם במקומן או מכיון שתולה הל' או הב' תולה כל אותה התיבה שתהא כולה בשיטה אחת ולא תהא נפסקת בשתי שיטות: צריך לכתוב ה"א למטה מארכובתו של למ"ד. כדמסיים ואזיל שהוא בפסוק הלה' תגמלו זאת ועל פי תיקון סופרים מהמסורה הותה ה' נכתבת גדולה והיא נחשבת בחשבון הא"ף בי"ת הגדולים שישנן בהכ"ד ספרים וקאמר שצריך ליזהר שלא יגביה הה' מהלמ"ד אלא מלמטה נגד הארכובה של הלמ"ד יתחיל לכתוב לעשותה גדולה כי היכי דלישתמע בשתי תיבות הא לה' תגמלו זאת: מזוזה. פליגי בה כיצד עושין פרשיותיה: הלכה כמי שאומר פתוחה. בין שמע לוהיה אם שמוע לפי שאין זה מקומה של והיה אחר שמע בהתורה: פתוחה וכו'. השתא מפרש מה היא פתוחה ומה היא סתומה: פתוחה מראשה סתומה. אם לא התחיל והיה אם שמוע מתחלת השיטה אלא שהניח הלק והתחיל לכתוב וזהו פתוחה מראשה והיא נקראת סתומה: פתוחה מסופה פתוחה. שהתחיל לכתוב מתחלת השיטה ולא הניח הלק אלא בסופה זו היא נקראת פתוחה: פתוחה מכאן ומכאן כתומה. אם סיים פ' שמע שלפניה באמצע השיטה והניחה פתוחה והתחיל לכתוב והיה באמצע השיטה וזהו מכאן ומכאן נקראת היא ג"כ סתומה: טעה והשמיט פסוק אחד וכו'. אס"ת קאי דאלו בתפלין ובמזוזה כסדרן בעינן: ארבע. אם הוא בארבע שיטין אינו קורא בו דמגומר הוא: אף בקרע כן. אם נקרעו השיטות הדין כן דעד ד' שיטין מתקן וקורא בו: והתני ספר שיש בו פ"ה טעיות וכו'. ומשמע הא יותר מכאן אינו קורא בו והרי השכון זה לא יגיע לשלש טעיות לכל דף ודף ואפ"ה לא מהני תיקון לקרות בו: כאן בספר גדול כאן בספר קטן. ספר גדול הוא כל הספר מחמשה חומשין שבתורה וספר קטן ספר אחד מהחמשה הוא והא דקתני דעד ג' טעיות בכל דף מהני תיקון וא"ל גניזה היינו בכל הס"ת והא דקתני דלא מהני תיקון אלא עד פ"ה טעיות בהספר היינו בספר קטן שהוא ספר אחד מהחמשה ספרים דמכיון שבספר אחד יש כ"כ טעיות שהן יותר מפ"ה לא מהני ביה תיקון: מלא בו. בהספר דאמרינן אם יש בו ד' בכל דף אינו קורא בו ואם יש בו דף אחד שלם מציל את כולו ומהני לו תיקון ומבעיא ליה להש"ס מאי שלם דקאמר אם נריך שאין בדף הזה אפי' ג' טעיות ומשום דלהצלה על כולו בעינן שלא יהא בו ג' טעיות ואע"ג דבעלמא ג' טעיות בכל דף ודף של כל הספר מהני ביה תיקון שאני הכא דלהצילו הוא משום שיש בו בשאר כל הדפין ד' טעיות או דילמא שלם נקרא שאין בו ד' טעיות כמו שהוא בשאר כל הדפין ומציל הוא על כולו דליהני ביה תיקון: הדא אורייתך צריכה צלו. הס"ת שלך צריכה הצלה לכל הפחות בדף אחד כי היכי דלהני בה תיקון ואם לאו טעונה גניזה ובסוף מצא בה דף אחד שלם וכו' ומיבעיא ליה נמי כדלעיל

מה

קרבן העדה

מוחק את החול וכותב את השם. במקום המחק: למה. מיבעיא ליה מ"ט מותר אי מפני שהן ג' תיבות ונראין כשורה בפ"ע ואין זה בזיון לשם או דלמא מפני שיש בו גם תיבה שהיא חול שתולה ואינו בזיון כל כך: מה נפיק מן ביניהון. מאי איכא בין הני תרי טעמים: הרי הן ג' תיבות. ומותר לתלותן: לה' צריכה. אפי' אם תמצא לומר מפני שהוא חול מיבעיא לן לה' מי אמרי' כיון שיש באותה תיבה עצמה חול שרי או דלמא כיון שאף החול שבו הוא משמש להשם אסור: צריך לכתוב ה"א. דהלה' תגמלו זאת למטה מכפיפתה של למ"ד דנשמע בהיא תיבה בפ"ע ונפרשה הא לה' תגמלו זאת: פתוחה. שעושה פ' שמע שבה פתוחה שאף ע"פ שהיא סתומה בתורה מ"מ כיון שאינה סמוכה בתורה לפ' והיה אם שמוע ליכא קפידא: פתוחה מראשה. שהניח חלק בראש השיטה כשיעור ט' אותיות ואח"כ התחיל לכתוב היינו צורת פ' סתומה: כתוחה מסופה. שסיים באמצע שיטה והניח בסוף כשיעור ט' אותיות והתחיל לכתוב בתחלת שיטה השנייה זו היא פ' פתוחה: פתוחה מכאן ומכאן. כשתצטרף מה שהניח חלק בסוף שיטה ובתחלת שיטה יהיה שיעור ט' אותיות זו סתומה היא: אם יש בו. כדי שיעור לכתוב ב' או ג' שיטין לתקנו: ארבע. אם החסרון כדי שיעור ד' שיטין אינו קורא בו: אף בקרע כן. אם נקרע גליון הס"ת ונכנס הקרע בג' שיטין יתפור בד' שיטין לא יתפור אלא יגנזנה: פ"ה טעיות וכו' מתקנו וקורא בו. ויש ספרים שאין בה עשרים דפין הרי מגיע לכל דף יותר מג' טעיות ואפילו הכי מתקנו: כאן בספר גדול. שיש בו דפין הרבה אם יש בו פ"ה טעיות אף על פי שאינו מגיע לכל דף ג' טעיות גומו: כאן בספר קטן. שלפי שיעור פ"ה אותיות יגיע לכל דף יותר מג' טעיות אזלינן לחומרא אם יש ג' טעיות בכל דף צריך גניזה: מציל את כולו. שאפי' כמה טעיות בכל דף מצלת עליהן דף זה השלם: מה שלם. מיבעיא ליה האי שלם דקאמרת אם שיהיה דף א' שאין בו טעות אבל אי אית ביה שלש אינו מציל או דלמא אם יש בו דף א' שאין בו ד' אבל ג' מציל דהואיל ואיתיהיבת רשות לתקן ספר תורה שיש בה ג' טעיות בכל דף מתקן נמי להך דף ומצלת על כולן אף על פי שיש ד' טעיות בכל שאר דפין והכי מסיק בבבלי: חגרא. אחיו של ר' בא בר' בינה נתן ספר תורה לרב חננאל לקרות בה אם היא כשרה דרב חננאל סופר היה: א"ל. ס"ת זו צריכה דעת ללולה לעיין בכולה אם אינה צריכה גניזה לפי שמצא בה יותר מג' טעיות בכל דף וי"מ צריכה תפילה לכפר על מי שקרא בה שהיו בה הרבה טעיות בכל דף והראשון נ"ל:

מה

רידב"ז

מגולם עד עכשיו שהוא גוררו אבל כשנדבקו מלמטה כגון ארצינו תפארתינו אחר שנגמרה צורת האות הוא שנדבקה ומתחלתה כשירה היתה ואם בא עכשיו לגוררו אין זה כחק תוכות והילכך אפילו אינו גורר כל שהוא יכול לגרור כשר כר"ז דאמר כל הראוי לבילה כו' אבל ארנך תפארתך שהכ"ף דבוקה באמצעית רגלה עם התיו בהא איכא ספיקא דאיכא למימר דאף היא אינה אות עד שיגמור רגל שבה לגמרי ופסול ואיכא למימר דאינו אלא כלמטה וכשר כך נראה לי עכ"ל הרשב"א ז"ל:

ר"ז ר"ה בשם רב ואם הי' כגון אני ה' אלקיכם מותר. ושאל למה מפני שהן שלש תיבות ר"ל והוי כעין שורה ולא חשוב כתלוי' או מפני שיש בו חול

ציון ירושלים

ציון ירושלים שאין תימר מפני שהן שלש תיבות. בתבואה נק' שהרנישאל כתבתי בענין האדון ה' אלהי צבאות ישראל אם שם האדון הוא משמות שאינן נמחקין וכתבתי דה"ל לאה לא נקט כאן האדון ה' אלהי ישראל ודחיתי זאת דהכי אמרו בירושלמי לה' צריכה בה' צריכה ופירש הק"ע מפני שבגוף השם יש חול ג"כ י"ע דמיהר א"כ ל"ש לומר כן י"מ דהכי האדון יש בו ה' שהוא חול דה' בלבני' חול וא"כ גם למ"ד מפני שהוא חול ג"כ שרי כאן וע"כ נקט אל אלהים ה' אמנם הכאתי ראיה מזוהר פרשת בא שכתב מאן פני האדון ה' דא רשב"י ע"כ שאינו קודש יעף שדו"ז בס' משפחת כתב בזה תירוץ יגדוף לדרוש פני האדון ה' כל רבב"י אבל כתבו ליבב דאדון ה' כות כמו כר ה' תפית ה' אף כאן הכוונה האדון של השם דהיינו שהקב"ה שבאתי לדון ועכ"ש מזה ראיה שאדון אינו שם:

3

עין משפט נר מצוה

עט
א מיי' פ"ה מתפילין הל"ב טוש"ע יו"ד סי' רפח סי"ג

פ
ב מיי' פ"א מס"ת הל' א ב טוש"ע שם סי' ערה סעיף ב

פא
ג מיי' שם פ"ט הט"י טוש"ע שם סי' רפ ס"א

פב
ד מיי' שם פ"ז הלכה י"ב טוש"ע שם סי' רעט ס"ד

פג
ה מיי' שם טוש"ע שם

גליון הש"ס

(א) עי' בספר ברכי יוסף ביו"ד שם וכנראה שלא נזכר בדברי הירושלמי כאן הובאו בספה"ת ובהגהמ"יי פ"א מתפילין וברא"ה הרשב"א ח"א סי' תשל"ב: (ב) עיין בהגהמ"יי פ"ח מס"ת: (ג) עי' תוס' מנחות דל"ב א ד"ה והאידנא: (ד) עי' שו"ת הרב"ן ח"א סי' קטו: (ה) עי' ב"ק ולא הביר דכן מבואר להדיא בב"ע סי' ר"פ פ"א בהג"ה בשם הריב"ש והתשב"ן ח"ב סי' רסט וח"ג סי' רז הביר והריב"ש שודה לו ומי' בנקה"כ שם:

מסורת הש"ס

עי' מסכת סופרים פ"ט הלכה ו' וש"ר פ' כד מנחות לב א

ירושלמי פנים ... ומ' מנחות כט

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

מה שלם וכו'. כלומר אף במצוה זה יש להסתפק אם היה הדף שלם בלא שום טעות או שלא היו בו ד' טעיות: תיפורה. שיתפור כל היריעות של ס"ת יחד הל"מ: קשרי תפילין. שיהא בשל יד כיו"ד ובשל ראש כדל"ת הל"מ: אפילו קשירה תמה. ואם יש קשר אחר ברצועה מלבד הקשר שקושרין בראש אין זו קשירה יפה ל"א קשירה תמה רצועה שלימה ולא קשורה ופי' זה נראה: גודא דרצועה. הרצועה הארוכה התלויה חוץ מהקשר והרא"ש כתב גידא דרצועתא שנפסקה הרצועה ותפרה בגידין ונפסק הגיד והתיר לו לחזור ולקשור הגיד וי"ג גידא דתפילי ומיירי בתפירה מרובעת שבתיתורא: ושרון ליה. והתירו לו: אפסיק. פעם אחרת והתירו שלא מן הדין דשני קשרים ודאי אסור דאינו נאה: הלכה. למשה מסיני זה שהוא תופר ס"ת לחבר היריעות יחד צריך שישייר בתפר למעלה ולמטה: ומחי ליה על מוחא. כלומר הקשו על דבריו: אם הלכה. היא למה לי טעם שלא יקרע שאין הל"מ צריכה טעם כי היכא דלא אמרינן טעם על מצות התורה: ואם לא קרע. שהטעם הוא פשוט שאין לתפור עד למעלה שלא יקרע קשיא הלכה למה לי: מסרגלין. מסרטטין: וכורכין בשיער. התפילין לאחר שגללן וכרכן וטולין במטלית על הפרשיות וכ"י פי' וכורכין וטולין במטלית אם נקרע הגויל או הקלף עושין לו מבחוץ בגד והראשון כ"ל וכ"מ בדברי הרמב"ם פ"ג מה"ת: ודובקין בדבק. אם היו תפילין כתובין על ד' עורות מותר לדבק אותן ולהניחן על היד: וכשהוא תופר. כלומר כל מה שהוא תופר בתפילין יהא כתפר הזה בגידין ולא בדבר אחר: ה"ג עשה סוף הדף לתחלתו פסול וכ"ה במ"ס פ"ב. וה"פ התחיל בסוף הדף ושייר למעלה פסול שנראה כאלו חסר שם דבר: בתורה. בס"ת צריך להניח ריוח מלמעלה ג' אצבעות: טפח. שהוא ד' אצבעות בגודל: וצריך שיהא גומר. הספר כגון כל חומש באמצע הדף ומתחיל הספר השני באותו הדף באמצעיתו כדי שלא יבא לחתוך החומשין זה מזה: ובנביא. דמותר לחתכו גומר בסוף הדף ומתחיל השני בראש הדף והוא שיניח ד' שיטין ורש"י פי' שא"צ להניח בנביאים ד' שיטין בין ספר לספר: אסור. שאין לחתכם זה מזה: אבל בסוף. הספר אפילו דף אחד מותר לעשות מיריעה: ובקלפים. כמה יהא ארכן ועביין לא נתנו חכמים שיעור: על הגויל. והוא העור שלא נחלק ותקנו במקום השער ובמקום הבשר לא תקנו הלכך כותבין בו במקום השיער ובס"ת איירי: ועל הקלף. הוא עור שנחלק לשנים וחלק החיצון של צד השיער נקרא קלף וכותבין במקום נהושתו דהיינו בצד הפנימי שכלפי הבשר: אין כותבין אלא על עור בהמה טהורה. וחיה בכלל: ממה שאתה. מותר ליתן מבשרו בפיך: ומשני מינא שאתה נותן בפיך. שמאותו מין אתה מותר ליתן בפיך להפוקי בהמה טמאה: ועושין עמוד. של עץ לספר של נביאים וכתובים בסופו שיהא נגלל עליו: לפיכך. כיון שאין לספרים אלא עמוד אחד בסופן לפיכך נגללין לתחלתן: אפי' שתי יריעות. אם הניח שתי יריעות בצד א' ה"ל אמצעיתו ל"א אם שתי יריעות הם אמצעית ס"ת ואחת ארוכה מחברתה גוללין לאמצעית שתיהן והראשון נראה: ובלבד מקום התפר. והוא שיגלל למקום התפר כדי שאם יקרע יקרע התפר:

תורה אור

מה שלם שאין בו טעיות או שלם שאין בו ארבע ר' זעירה *רב חננאל בשם רב (א) תיפורה הלכה למשה מסיני *ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק (ב) קשרי תפילין הלכה למשה מסיני ר' ירמיה אפסקת רצועתה דתפילתה שאל לר' בא בר ממל א"ל וקשרתם (ג) אפילו קשירה תמה ר' זעירה אפסיק גודא דרצועתא שאל לרב חונה ולרב קטינה (ד) ושרון ליה אפסיק זמן תיניינות ושרון ליה דלא מן אולפן *ר' בא בריה דר' חייה בר בא ר' חייה בשם ר' יוחנן הלכה זה שהוא תופר (ה) צריך שיהא משייר מלמעלן ומלמטן כדי שלא יקרע ומחי ליה על מוחא אם הלכה למה לא יקרע ואם לא יקרע למה הלכה. *הלכה למשה מסיני (ו) שיהו כותבין בעורות (ז) וכותבין בדיו (ח) ומסרגלין בקנה (ט) וכורכין בשיער (י) וטולין במטלית (א) ודובקין בדבק (כ) ותופרין בגידין וכשהוא תופר יהא תופר כתפר הזה *וצריך שיהא משייר (ל) בין שיטה לשיטה כמלוא שיטה בין תיבה לתיבה כמלא אות בין אות לאות כל שהוא בין דף לדף מלוא גודל עשה סוף הדף שוה לתחילתו פסול צריך ליתן ריוח בספר מלמעלן שתי אצבעות ומלמטן שלש ר' אומר (מ) בתורה מלמעלן שלש ומלמטן טפח *וצריך שיהא משייר (נ) בין ספר לספר כמלא ארבע שיטין (ס) ובנביא של י"ב שלש (ג) וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו ובנביא גומר בסופו ומתחיל בראשו ובנביא של י"ב אסור *אין עושין יריעה (ע) פחותה מג' דפין ולא יותר על שמונה הדא דאת אמר בתחלה אבל בסוף אפי' כל שהוא *ובקלפים (פ) לא נתנו חכמים שיעור *וצריך שיהא כותב (צ) על הגויל במקום השיער ועל הקלף במקום נהושתו אם שינה פסל (ק) *לא יהא כותב חציו על העור וחציו על הקלף אבל כותב הוא חציו על עור בהמה טהורה והציו על עור חיה טהורה *אין כותבין (ר) אלא על עור בהמה טהורה מ"ט (ש) למען תהיה תורת יי' בפיך ממה שאתה נותן בפיך והא תני כותבין ע"ג עור נבילות וטריפות מינא דאת נותן בפיך *ועושין עמוד לספר בסופו (ת) לתורה מיכן ומיכן לפיכך גולל הספר לתחילתו והתורה לאמצעיתה ר' שמואל ר' זעירה בשם רב חייה בר יוסף אפי' שתי יריעות *ר' זעירה שמואל בר שילת בשם כהנה (א) ובלבד מקים התפר *ר' אחא בשם ר' שמואל בר נחמן (בב) ספר שאין עליו מפה הופכו

פני משה

מה שלם וכו' ולא איפשיטא: תיפורה. של ס"ת הלכה למשה מסיני שיהא תופר את היריעות לחברן: קשרי תפילין. של יד ושל ראש: אפי' קשירה תמה. אפילו על ידי קשירה תמה היא: אפסיק גודא דרצועתה. נפסקה לו המעברתא והיא המהילה שהרצועה עוברת בתוכה: ושרון ליה. התירו לו לדבקה: ושרון ליה דלא מן אולפן. כלומר שלא קבלו כך מרבן ולפי שבנפסקה פעם אחר פעם שוב אין בה היזוק אלא הן מעצמן התירו לו: הלכה זה שהוא תופר. הס"ה צריך שיהא משייר בתפר מלמעלן ומלמטן כדי שלא יקרע כשהוא גוללה: ומחו ליה על מוחא. הקשו על דבריו אם הלכה היא שצריך לתפור למה יזהר שלא יקרע ואם צריך ליזהר שלא יקרע למה אמר הלכה בודאי הוא שתופרן להיריעות זו לזו: וטולין במטלית. מבחוץ על הנקב שבקלף ודובקין להמטלית בדבק: יהא תופר כתפר הזה. כלומר כתופר הזה שרואה להבר דבר לדבר ואינו מקפיד כמה תפירות יעשה: וצריך שיהא משייר. ריוח: עשה סוף הדף. מלמטה שוה שהגליון לתחלתו בראשו פסול אלא צריך ליתן ריוח בספר מלמעלן שתי אצבעות ומלמטן שלש: רבי אומר. בתורה צריך גליון מלמעלה שלש וכו' ושתי אצבעות ושלש שאמרו בשאר ספרים בנביאים וכתובים: בין ספר לספר. בתורה כמלא ד' שיטין חלק: ובנביא של שנים עשר שלש. שיטין ולא יותר: וצריך שיהא גומר. הספר באמצע הדף ומתחיל בספר של אחריו באמצעיתו אחר ד' שיטין ריוח: ובנביא גומר בסופו. של הדף ומתחיל בשל אחריו בראשו של הדף: ובנביא של שנים עשר אסור. לעשות כן משום דכולהו כחד ספר דמי וכשהוא עושה כן נראה שרוצה לחלקן ולהפרידן זה מזה: בתחלה. מתחלת הספר וכולו אבל בסוף הספר שנשתייר ואין היריעה מחזיק יותר עושה יריעה אחת קטנה ואפי' של דף א' וכל שהוא: ובקלפים לא נתנו חכמים שיעור. אלא כל שרוצה מוסיף ובלבד שלא יפחות משלשה דפין. כך היא במסכת סופרים בפ"ב: ועל הקלף במקום נהושתו. לצד הבשר ונהושתו על שם שגוררין מעט מהדבוק עליו ולשון שוליס הוא שעל מקום הנשאר הנך כותבין: מינא דאת נותן בפיך. מין טהורה קאמרינן ואפילו ע"ג עורות נבילות וטריפות של הטהורין: בסופו. לשאר ספרים ולתורה שני עמודין מכאן ומכאן לפיכך גוללין הספר לתחלתו בהעמוד שבסופו ובזה מחזקו שלא יהא נפרד והתורה שיש לה שני עמודים גוללין לאמצעיתה: אפי' שתי יריעות. כלומר אפי' למקום ששתי יריעות מדובקין הן: ובלבד. על מקום התפר שבין ב' היריעות שאז יכול להשמר שלא יקרע התפר: ספר שאין עליו מפה הופכו

רידב"ז

הול ר"ל דלא חשיב תלוי' תיבה השני' משום דהיא שייך להראשונה ואף הראשונה הוי תלוי' אבל התיבה שלאחריה שייך אחריה לא חשיב תו תלוי' כיון שתיבה הראשונה היא הול דמותר לתלותה וע"כ ה' אלהיכם שייך לה לא חשיב תו כתלוי': ר"ש ר"ז בשם רחב"י אפילו שתי יריעות. ר"ל דאפילו האמצע יהי' בין ב' יריעות ולא מיבעיא אם הגלילה היא באמצע מקום שלם שאין תפור בו ב' יריעות אלא אפילו במקום שב' יריעות נתפרין מותר ג"כ לגלול ע"ז פליג ר"ז

קנ ר מיי' פ"א הל"י טוש"ע שם ס"א וטוש"ע יו"ד סי' רעא ס"א קד ש מיי' שם כ"ט הל"ב טוש"ע שם סי' רעג ס"א קה ת מיי' פ"ב מתפלה הל"ד טוש"ע או"ח סי' קמז ס"ג קו א מיי' פ"א מתפלין הל"ז טוש"ע יו"ד סי' רעז:

שנויי נוסחאות (סו"מ) גולל בד"ו גוללין.

מערכת הערוך (סו"ד) בעורות וכותבין בדיו ומסרגלין בקנה וכורכין בשיער וטולין במטלית נ' הערוך (ע' סגר ג) „בעורות בדיו מסורגל וכרוכין בשיער. (סוט"ו) ודובקין בדבק ותופרין בגידין נ' הערוך (שם) ודבוקין בדבק ותופרן בגידין.

חדושי מהר"א גריידעץ

בשירי קרבן ד"ה וכורכן כו'. עושין לו מבחוץ שלאי של בגד ודובקין בדבק ותופרין כצ"ל:

חתם סופר

אין עושין יריעה ג' עמודים וכו'. ולקלפים אין להם שיעור...

עמודי ירושלים

הלכה למשה מסיני שיהו כותבין בעורות כו' ודובקין בדבק כו' ...

עמודי ירושלים תנינא

ובקלפים לא נתנו חכמים שיעור...

גליון הש"ס

(א) עי' בו"ח ... (ב) פי' תוס' ... ומסיים:

הופכו על הכתב כדי שלא יתבזה הכתב *כל האותות הכפולים באל"ף בי"ת כותב הראשונים בתחילת התיבה ובאמצע התיבה ואת האחרונים בסופה ואם שינה פסל משם ר' מתיה בן חרש אמרו מנצפ"ך הלכה למשה מסיני *מהו מנצפ"ך ר' ירמיה בשם ר' שמואל רב יצחק מה שהתקינו לך הצופים (א) מאן אינון אילין צופין *מעשה ביום סגריר שלא נכנסו חכמים לבית הועד ונכנסו התינוקות אמרין איתון נעביד בית ווערא דלא יבטל אמרין מהו דין דכתיב מ"ם מ"ם נו"ן נו"ן צד"י צד"י פ"ה פ"ה כ"ף כ"ף ממאמר למאמר מנאמן לנאמן מצדיק לצדיק מפה לפה מכף ידו של הקב"ה לכף ידו של משה וסיימו אותן החכמים ועמדו כולן בני אדם גדולים אמרון ר' ליעזר ור' יהושע הוון מינהון רבי ירמיה בשם ר' חייה בר בא ור' סימון תריהון אמרין תורת הראשונים לא היה לא ה"א שלהם ולא מ"ם שלהם סתום הא סמ"ך סתום ר' סימון ור' שמואל בר נחמן תריהון אמרין אנשי ירושלים היו כותבין ירושלים ירושלימה ולא היו מקפידין ודכותה צפון צפונה תימן תימנה *י"ג דבר שינו חכמים לתלמי המלך כתבו לו °אלהים ברא בראשית °אעשה אדם בצלם ובדמות °זכר ונקביו בראם °ויכל בששי וישבות בשביעי °הבה ארדה °ותצחק שרה בקרוביה לאמר °כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס °ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושאי בני אדם °ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובכל הארצות שלשים שנה וארבע מאות שנה °ואת הארנבת את צעירת הרגלים אמו של תלמי המלך ארנתא הוות שמה °לא חמד אחד מהם נשאתי °אשר חלק ה' אלהיך אותם להאיר לכל העמים תחת כל השמים °אשר לא צויתי לאומות לעבדם *כל האותות הכתובים עם השם ה מלפניו הרי אלו חול ונמחקין כגון ליי' ביי' מיי' כיי' שיי' שכן מצאנו בציץ שהוא מובדל ממנו י *קודש (ב) למ"ד מלמטן והשם מלמעלן כל האותות הכתובים עם השם מאחוריו הרי אלו קודש ואינן נמחקין כגון אלהינו אלהיכם: *אלו שמות ג שאינן נמחקין הכותב את השם בארבע אותיות ביו"ד ובה"א באל"ף ובדל"ת אל אלהים אלהיך אלהי אלהינו אלהיכם שדי צבאות אהיה אשר אהיה ד כתב אל"ף דל"ת מיי' אל"ף ה"א מאהיה שי"ן דל"ת משדי צד"י בי"ת מצבאות הרי אלו נמחקין ומוחק את טפילותיהם לאלהים מוחק את לט"ד ליי' מוחק את למ"ד כתב יו"ד ה"א מארבע אותיות ה אל"ף למ"ד מאלהים אינו נמחק כללו של דבר שביוצא בו שם מתקיים במקום אחר אינו נמחק תני ר' יוסי אומר של בית

פני משה

הופכו על הכתב. כך הוא שנוי במסכת סופרים בסוף פ"ג. שאם אין לו מפה לכסות הכתב שלא יפול עליו האבק וכשהוא מגולה הופכו על הכתב כדי שלא יתבזה. ומייתי להא לעיל בפ"י דעירובין בהלכה ג' גבי היה קורא בספר על האסקופה: כל האותיות הכפולים. מגלפ"ך. והובא זה במסכת סופרים סוף פ"ב: מאן אינון אלין צופין. כלומר ודאי מקודם היו כדקאמר רבי מתיא בן חרש מנצפ"ך הלכה למשה מסיני אלא מדמפרש רבי שמואל מנצפ"ך מה שהתקינו לך הצופים משמע שנשתכח מהן וחזרו ויסדו הצופים ומי הן אלו הצופים וקאמר מעשה ביום סגריר וכו' ומדדרשו אלו התינוקות ואמרו מה הדין דכתיב מ"ם מ"ם וכו' א"כ כבר היו מקובלים כך מימות הנביאים שחזרו ויסדום והתינוקות הללו דרשו ליתן טעם לאלו הכפולים: תורת הראשונים וכו'. כדלעיל גבי הא דקאמר סמ"ך מעשה ניסים: ירושלים. אף במקום שנכתב ירושלים היו כותבין ירושלימה וכן להפך ולא היו מקפידים על כך ודכוותה וכו': י"ג דבר שינו חכמים לתלמי המלך. כשהעתיקו לו את התורה בלשון יונית: שכן מצינו בציץ וכו'. וא"כ ש"מ שמה שכתוב לפני השם לא נתקדש בקדושת השם ואפי' באותה התיבה עצמה: אלו שמות שאינן נמחקין הכותב את השם. כולו בד' אותיות בין וכו': כתב אל"ף דל"ת. משם הנהגה אל"ף ה"א וכו' הרי אלו נמחקין שאין שמות כיוצא בהן וכן מוחק את טפילותיהם. בתר האותיות הכתובים טפל להם אפי' הן לאחריהן מפני שהן אינן שמות בפני עצמן: שאינן

קרבן העדה

הופכו. על פניה להגין עליה שלא יעלה האבק על האותיות אם אין לו בגד או שאינו יכול לכפלה: הראשונים. הכפופים: ואת האחרונים. הפשוטים: ביום סגריר. יום גשם שהכל נסגרים בבתיהם: אמרין. בואו ונעביד בית הוועד ונדרוש שלא יבטל: מהו דין דכתיב. מנלפ"ך כפולות: ממאמר. של הקב"ה למשה למאמר של משה לישראל שלא היה בהם שינוי כדכתיב והאלקים יעננו בקול א"כ שלא שינה משה ואמר לישראל בלשון רבו: מנאמן. שהקב"ה נקרא האל הנאמן למשה שנקרא נאמן שנאמר בכל ביתי נאמן: מצדיק. מהקב"ה שנקרא צדיק שנאמר צדיק יי בכל דרכיו למשה שנקרא צדיק שנאמר צדקות ה' עשה וגו': מפה. של הקב"ה לפה של משה שנאמר פה אל פה אדבר בו: מכף ידו של הקב"ה. ניתנו הלוחות לכף ידו של משה: וסיימו. ועשו חכמים סימנים בתינוקות אלו שידעו שיהיו חכמים גדולים בתורה: הוון מינהון. היו מאותן תינוקות: לא ה"א שלהם. סתום אלא פתוחה מלמעלה ואף מ"ם שלהם לא היתה סתומה לגמרי אלא קלת ריוח בין גגה לרגלה לצד שמאל כאויר שבין רגל הה"א לגגה: ירושלימה. כיון דמשמעות הענין אינו משתנה לא היו מקפידין א"כ ה"ג ירושלים לפוג תימנ וה"פ באותיות כפופי' בסוף וכ"כ עיקר דירושלימה הרי הענין משתנה דהוי כמו לירושלים שכל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטל לה ה"א בסופה: לתלמי. שהיה מלך מצרים וכינס ע"ב זקנים והכניסן בע"ב בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל א' וא' וא"ל כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל א' וא' עצה והסכימו כולן לדעת אחת לשנות לו י"ג דברים אלו: אלקים ברא בראשית. שלא יאמר בראשית שם הוא שכן דרך היוונים לכתוב שם אלהות בתחלת הדבר ויסבור ששני רשויות הן והראשון ברא את השני: אעשה אדם. שמכאן טעו ואמרו שני רשויות הם: בצלם ובדמות. ולא בצלמינו שמכאן טעו המגשימים שיש צלם ודמות למעלה כמ"ש המורה נבוכים ספרו: זכר ונקביו בראם. שלא יטעו דצלם אלקים הוא זכר ונקיבה לכך כתבו זכר ונקביו בראם שהוא הכלא הגדול שבאדם שהוא גוף מנוקבת והרוח מסתתר בקרבו: ויכל בששי וישבות בשביעי. שלא יאמר א"כ עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום הז' והוא לא יקבל עליו מה שדרשו בו החכמים מה היה העולם חסר מנוחה בא שבת בא מנוחה וזה גמרו: הבה ארדה. ולא נרדה לשון רבים ורז"ל דרשו בו מכאן שדרך ארץ שהגדול נמלך בקטן: בקרוביה. שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרובי' לומר אברהם בלבו והיא אמרה לקרובים: הרגו שור. שלא יאמר רלחנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חסובין אלא כבהמות: נושאי בני אדם. דמשמע גמל שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: ובכל הארצות. שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים הי' וכשתחשוב שנותיו של קהת ועמרם ומשה אינן ת' שנה וכ"ש שהשנים של האבות נכללין בשנות הבנים אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה הגזירה גלו' מצרים בין הבתרים היה ת"ל שנה ומאז היו האבות גרים בארץ לא להם: ואת הארנבת. כתבו במקומו ואת צעירת הרגלים לפי שידיה קצרות וקטנות מרגליה: ארנתא. היה שמה ויאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אמו בתורה בטמאים: לא חמד א' מהם נשאתי. שלא יאמרו חמור לא נשא אבל חפץ אחר לקח: להאיר לכל העמים. שלא יאמר בן נח מותר בעכו"ם ומדרשו להחליקן בדברים לטרדן מן העולם: אשר לא צויתי לאומות לעבדם. שלא יאמר אשר לא צויתי שיהיו ובעל כרחו הם אם כן אלהות הן: לאומות לעבדם. בענין אמצעי ושיתוף דלישראל מפורש נוה שלא לעבדם: קדש ולמ"ד. של לה' היו כתובין מלמטן בתחלת שורה שנייה והשם סמוך לו מלמעלה בשורה הראשונה הרי שאף הלמ"ד הנטפל לה' חול: מאחוריו. כגון אלהיך הרי אלו קדש שכבר קדשו השם: ומוחק את טפילותיהם. מה שנטפל לו מלפניו:

בית

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"ו מיסודי התורה ה"ג טוש"ע יו"ד סי' רעו ס"ע

קח ב מיי' פ"ט מכלי המקדש הלכה א

קט ג מיי' פ"ו מיסודי התורה הל"ב טוש"ע שם

קי ד טוש"ע שם סעי' י בהג"ה

קיא ה מיי' שם ה"ד ובהשגות טוש"ע שם סעי' ו

מסורת הש"ס

מ"ס פ"ב הל"א

עי' מגילה ג ב

ב"ר פ"א ועי' תנח קד א

מכילתא בא פי"ד ועי' מגילה ט א

שבועות לה ב

שבת סג ב

וירושלמי יומא פ"ד הלכה א

שבועות לה א

גליון הש"ס

(א) עי' בחי' רמב"ן שבת דף קד ע"א: (ב) עי' בכ"מ שם וש"י בכנה"ג או"ח בהגהותיו על הרמב"ם:

רידב"ז

ר"ז שמואל בר שילת משמי' כהנא וכלבד מקום התפר ר"ל דלא כדבריך דס"ל אפילו במקום שבין ב' יריעות ז"א אלא גולל דווקא במקום התפירה: א"ר

שינויי נוסחאות (שו"ו) שמואל רב בד"ו שמואל בר רב. (שו"ב) ונקביו בד"ו ונקוביו. (שו"ז) ארנתא בד"ו ארנבתא. (שו"ה) שביוצא בד"ו כל שביוצא.

עמודי ירושלים

תפילין ש"י אם כתבן על ד' עורות שאם דבקן בדבק הרי א"ש מה שהשמיט הר"מ זה הירושלמי דהא הוא פסק בה' תפילין (פ"ג ה"ו) דאם כתבן על ד' עורות א"צ לדבקם וע"כ השמיט הירושלמי הזה. אולם פי' הקס"ע תמוה דהא איתא בב"ש מנחות (ל"ד ע"ב) דר' יוסי ס"ל דא"צ לדבקם וגם ר' יהודה הי"ר בו וא"כ הירושלמי דלא כמאן וגם אם נימא דהירושלמי חולק בזה על ש"ס דילן וס"ל דצריך לדבק תקשה על מ"ש הקס"ע בש"ק דגם הרי"ף שהביא הירושלמי כן פירושו והוא תמוה דהא הרי"ף פסק בה' תפילין דא"צ לדבק וא"כ היך אפשר שיכתוב כאן שצריך לדבק וכנראה שנעלם ממנו שו"ת הריב"ש (סי' נ"א) שפי' הירושלמי דמיירי בתפילין שצריך לדבק הפרשיות ש"י בדבק או הקלף שכורך עליהן ולא נהגו כן ע"ש. וא"כ א"ש מה שהשמיט הר"מ זה הירושלמי לפי המנהג. ועשו"ת רדב"ז (ח"ג סי' תרמ"ז) שהשיג על הריב"ש וס"ל דהירושלמי מיירי לענין ס"ת ולא לענין תפילין ע"ש באורך וכ"ז לא ראה הבירי קרבן:

טוב ירושלים (שייך לעמוד הקודם)

כדי שלא יקרע ומתי ניח על מוחא הם הלכה כו'. מבואר דא"ל לדרוש טעמי הנמ"מ. ובק"ע כ' דני היכי שאין לדרוש טעמ"ק ס"ג דהנמ"מ וא"כ מ"ש מו"ל אמוהא. הנ"נ דס"ל כר"ש דדרש טעמיה"ק ג"ב. ול"ל דר"י עצמו ס"ל הלכה כר' לגבי ר"ש בב"ת. אולם לפמ"ש במק"א בכ"ד. דבכל כה"ג דלבינך טעמא דקרא א"כ מ"ע עדיף הנמ"מ מזה ונ"ל דעיקר שקו' כיון דאיכא טעמא רבה נ"ל הנמ"מ. ועי' פסחים נ"ח ב' בבית שן הן הדברים מ' דא"ש: טעם לנמ"מ:

בית חגירה. שם משפחה: במיכה. כגון יהיה לו בית אלהים וכגון הקדש הקדשתי לה' הכסף וגו' וכן נכח ה' דרככם: נחלק. הללו בחד גיסא בסוף שיטה וי"ה בתחילת שיטה אחרת: ואינו נמחק. תיבת י"ה דקדוש הוא: חביבי. היינו רבי חייא שהי' דודו של רב: מוחק אני וכו'. ש"מ ר"ח סבר צריך לקדשו די"ה מהללויה הרי הוא כשאר שמות הקדושים שאינן נמחקין אלא דר"מ פליג וסובר שא"צ לקדשן דאי הוי סובר דכל הללויה תיבה אחת היא ואינו קדוש א"כ מה בין ספר תהילים תורה אור דר"מ לשאר ספרי תהילים: הוי. פי' הרי שהוא דהיינו רב אמר הללויה שני תיבות הן וכדעת ר"ח ל"א מוחק אני וכו' שע"כ אמר ר"ח שהיה יכול למחוק כל הללויה של ספר תילים של ר"מ לפי שידע שהוא בקי בדבר ולא נתכוון לקדש כל יה הכתובים בהללויה דידע שאין זה שם אלא לשון שבח ומסתמא רב כר"ח ס"ל: מיליהון דרבנן פליגי. הא דריב"ל פליג ארב ושמואל ומדקאמר שהשם והשבח כלולין בו ש"מ דאע"ג דהללויה אינו נחלק אינו נמחק כמי דשבח והשם כלולין בו: באישור. באשרי: בתודה. מזמור לתודה הודו לה': בתפלה. תפלה לעני וגו': בברכה. כ"ל דל"ג דא"כ ה"ל י"א עם הללויה ובאמת לא מנינו. אלא לדוד ברוך ה' צורי ואין זה אלא ממזמור עצמו: מה נעני. כשעונין בתר הש"ץ הללויה שכך נהגו הוא אומר הללויה והן עונין אחריו הללויה אם יענו אחריו בב' תיבו' או בתיבה אחת א"כ אמתני' דסוכה קאי מה נעני בתר המקרא הלל: א"ל הכא בפה קומך. פי' כאשר ירצה פיך לענות ענה שר"י ענה הכין והכין לפעמים בתיבה אחת ולפעמי' בב' תיבות ובסוכה הגי' א"ל ר' אבא כיפא קומי פי' שפיו סגור מלפשוט כמו כוף ידך על פיך ול"כ דה"ג סיפר קומי וה"פ א"ל ר' אבהו לרבי זעירא רבי אבא סיפר לפניו שרבי יונה ענה הכין והכין: והוא שענה ראשי פרקים. על כל דבר אומר מי שאינו בקי בהללויה אבל בראשי פרקים צריך לענות מה שהוא אומר: היילין.

בית חגירה כותבנים אומנים היו בירושלם היו מוחקין צבאות שכן הוא שם חול במקום אחר °ופקדו שרי צבאות בראש העם *כל השמות הכתובים באבינו באברהם [א] קודש חוץ מאחד שהוא חול °ויהי כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי וי"א אף הוא קודש ואילולי אלהים כבר התעו אותי *כל השמות הכתובים במיכה אע"פ שהן כתובין ביו"ד ובה"א הרי אלו חול חוץ מאחד שהוא קודש °כל ימי היות בית האלהים בשילה. כל השמות הכתובים בנבות אע"פ שהן כתובים באל"ף למ"ד הרי אלו קודש °ברך נבות אלהים ומלך [ב] אבל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד מלך מלכים מרומם וגדול ונורא ועליון אדיר צדיק ישר חסיד תמים גבור הרי אלו חול. *אלו שמות שאינן נחלקין עמיאל עמישדי צוריאל צורישדי גמליאל פדהצור פדהאל אינן נחלקין. אלו שמות שהן נחלקין בית אל בית און וחרה אף וחרה אפי פוטי פרע צפנת פענח *הללויה רב ושמואל חד אמר הללו יה וחורנה אמר הללויה *מ"ד הללו יה נחלק ואינו נמחק מ"ד הללויה נמחק ואינו נחלק ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר רב שמעית מן חביבי אם יתן לי אדם ספר תילים של ר"מ מוחק אני את כל הללויה שבו שלא נתכוון לקדשו הוי דו אמר הללויה מיליהון דרבנן פליגין דא"ר סימון בשם ריב"ל בעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בברכה המאושר שבכולן הללויה שהשם והשבח כלולין בו רבי זעירה בעא קומי רבי אבהו מה נעני א"ל הכא כפה קומך רבי יונה עני הכן והכן רבי לעזר עני הכין והכין דתני שמע ולא ענה יצא ענה ולא שמע לא יצא *רב בשם ר' אבא בר חנה ואית דאמרין ר' אבא בר חנה בשם רב [ג] והוא שענה ראשי פרקים ר' זעירה בעי היילין אינון ראשי פרקים °הללויה הללו עבדי יי' הללו את שם ה' בעון קומי ר' חייה בר בא מנין [ד] אם שמע ולא ענה יצא אמר לון ממה דאנן חמי רבנן רברבייא קיימין בציבורא ואילין אמרין ברוך הבא ואילין אמרין בשם ה' ואלו ואלו יוצאין ידי חובתן. *תני רבי הושעיה [ה] עונה הוא אדם אמן אע"פ שלא אכל אינו אומר ברוך שאכלנו אלא אם כן אכל *תני [ו] אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה. בן עזאי אומר העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים קטופה תיקטף נשמתו ארוכה יאריך ימים בטובה אי זה הוא אמן יתומה אמר רב חונה ההן דחב למברכה והוא עני ולא ידע מה הוא עני *תני [ז] עכו"ם שבירך את השם עונין אחריו בשם אין עונין אחריו אמן א"ר תנחומה אם בירכך עכו"ם ענה אחריו אמן דכתיב °ברוך תהיה מכל העמים עכו"ם אחד פגע בי רבי ישמעאל ובירכו א"ל כבר מילתך אמורה אחר פגע בו וקיללו א"ל כבר מילתך אמורה אמרין ליה תלמידיו ר' היך מה דאמרת להן אמרת להן וא' לון כתיב °אורריך ארור ומברכיך ברוך:

הלכה י מתני' [ח] *אין בין כהן משיח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות [ט] אין בין כהן

תורה אור: (דה"י א) ופקדו שרי צבאות. (בראשית כ) ויהי כאשר התעו. (שופטים יח) כל ימי היות. (מלכים א כא) ברך נבות. (תהלים קלה) הללויה הללו. (דברים ז) ברוך תהיה. (בראשית כז) אורריך ארור.

פני משה: שאינן נחלקין. שצריך הסופר ליזהר שלא יעשה אותן כשתי תיבות: הללויה רב ושמואל וכו'. גרים לה עד סוף הלכה לעיל בפ' לולב הגזול בהלכה י' ושם פירשתי ע"ש:

הלכה ט מתני' אין בין כהן המשיח בשמן המשחה. כ"ג עד שגנז יאשיה המלך את שמן המשחה היו משוחים בשמן המשחה ואחר שגנזו לא היו כהנים גדולים אלא בלבישת הבגדים ואין ביניהם אלא פר הבא על כל המצות. שאם כהן המשיח הורה היתר בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ועשה כהוראתו מביא פר כדכתיב ואם הכהן המשיח יחטא וגו'. הא לפר יוה"כ ועשירית האיפה זה וזה שוין: אין בין כהן

כמו הידין פירוש איזהו ראשי פרקים שצריך לענות אחריו: רבנן רברביא. גדולי הדור שעומדין אצל הציבור ושומעין שקצת מהציבור אומרים ברוך הבא והאחרים שותקין ושומעין מה שאילו אומרין ואחר כך אומרים אחרים בשם ה' ושותקין הראשונים והראשונים וגם האחרונים יוצאין בקריאה זו אע"ג שאלו לא אמרו רישא דקרא ואילו לא אמרו סיפא דקרא שמעינן מיניה דהשומע ולא ענה יצא: עונה הוא אדם. כשהכהנים ושומע שלשה שמזמנין עונה אחריהן אמן: אע"פ שלא אכל. ואינו חייב בברכה זו אפ"ה עונה אחריהן אמן: אא"כ אכל. דאל"כ שקר עונה שאכלנו והוא לא אכל: אמן יתומה. מפרש בסמוך: אמן קטופה. שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפיו שתהא ניכרת: ההן דמחייב למברכה. שהוא דחייב לברך ברכה אחת וא' מברך ברכה השיא והוא אינו שומע אותה אע"פ שהוא יודע איזו ברכה מברך מאחר שהוא לא שמעה לא יענה אחריה אמן אבל אם אינו רוצה לצאת בברכה זו עונה אחריה אמן אם הוא יודע איזו ברכה מברך: תני עכו"ם שבירך את השם. שבירך להקב"ה בברכת השבח ואינו מברך ברכת הודאה עונין אחריו אמן: ענה אחריו אמן. שאף אם אין לבו שלם הקב"ה שומע מאמר פיו ומברכך כדכתיב ברוך תהיה מכל העמים: כבר מילתך אמורה. אין צורך להחזיר לך שלום שברכתך כתובה בתורה כדבסמוך: היך מה וכו'. דסברי דה"ק כבר עבר אדם אחר קודם שבאת וכמו שאמרתי לו כך יהא לך לכך היו מתמיהין כמו שאמרת למברך אמרת למקללו: א"ל. אין כוונתי אלא על מה שאמרה התורה והרי שם מפורש תשובתו של המקלל ושל המברך:

הלכה י מתני' מרובה בגדים. כהנים ששימשו בבית שני ואף בבית ראשון מימות יאשיהו ואילך שנגנז צלוחית של שמן המשחה בימיו ולא היו כהנים גדולים אלא בלבישת הבגדים בלבד: פר הבא על כל המצות. כהן משיח שהורה היתר בדבר שזדונו כרת יעשה כהוראתו מביא פר שנאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו': כהן

[ירושלמי מגילה]

מסורת הש"ס: מס' סופרים פ"ד הלכה ו | שם הלכה ז | שם[פ"ס] הל"א | סוכה פ"ג ה"ו פסחים קיז א | סוכה לח ב | ברכות מה ב שם מז א ירושלמי שם פ"ח הלכה ח כ"ל שם | שבועות ט ב[?]

עין משפט נר מצוה: קיב א מיי' פ"ו מיסה"ת הל' ט | קיג ב מיי' שם הלכה ה | קיד ג מיי' פ"ג מתנוכה הל"ג | קטו ד מיי' פ"א מברכות הל"א טוש"ע או"ח סי' ריג ס"ב | קטז ה מיי' שם פ"ב הלכה יז טוש"ע שם סי' קנח | קיז ו מיי' שם פ"א הל"ד טוש"ע שם סי' קכד ס"ח | קיח ז מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סי' רטו סעי' ב | קיט ח מיי' פ"ד מכלי המקדש הלכה יד | קכ ט מיי' פט"ו משגגות הל"ז

שנויי נוסחאות (סו"ד) באברהם נד"ו אברהם. (סו"ו) ואילולי נד"ו שאילולי. (סוכ"ס) כפה נד"ו בפה. (סו"מ) תלמידיו נד"ו תלמידוי. (סומ"פ) וא' נד"ו אמר. (סומ"ג) משיח נד"ו משוח.

עין משפט
נר מצוה

קבא
א מיי׳ פ״ד מכלי המקדש הלכה טו

כהן ששימש לכהן שעבר אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה: **גמ׳** *תני כהן משיח מביא פר אין המרובה בגדים מביא פר ודלא כר״מ דר״מ אמר המרובה בגדים מביא פר מ״ט דר״מ °משיח מה ת״ל כהן לרבות את המרובה בגדים מה טעמון דרבנן משיח יכול זה המלך ת״ל כהן אי כהן יכול אף מרובה בגדים ת״ל משיח או יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה תלמוד לומר משיח שאין על גביו משיח. מחלפה שיטתון דרבנן הכא כתיב משיח והכא כתיב °משיח הכא אינון אמרין לרבות מרובה בגדים והכא אינון אמרין להוציא את המרובה בגדים א״ר אילא כל מדרש ומדרש בעניינו תמן כל הפרשה אמורה באהרן לאיזה דבר נאמר כהן לרבות את המרובה בגדים ברם הכא אין הפרשה אמורה באהרן אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר לעולם על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה מביא שעיר הוי צורך הוא שיאמר כהן או אילו נאמר כהן ולא נאמר משיח הייתי אומר זה המלך אין תאמר כבר קדמה פרשת המלך הייתי אומר על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה מביא שעיר הוי צורך הוא שיאמר משיח וצורך הוא שיאמר כהן א״ר יוחנן עבר והביא עשירית האיפה שלו כשר: *מתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע לו פסול מה מייחדין ליה עימיה א״ר חגי משהדינון מייחדין ליה עימיה דו קטיל ליה. *אותו א אחד מושחין ואין מושחין שנים א״ר יוחנן
מפני

תורה אור
ויקרא ד
שם

פני משה

כהן ששימש לכהן שעבר. אם כהן גדול אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו הוזר הוא לעבודתו ומעבירין לזה שהיה תחתיו והראשון נקרא כהן ששימש והוא משמש עכשיו והשני נקרא כהן שעבר ואין ביניהן אלא פר יה״כ שא״א להביא שתים וכן עשירית האיפה שהן חביתי כהן גדול א״א להביא שתים הכהן המשמש הוא מביא אותן קא לשאר דברים זה וזה שוין שאם בא כהן שעבר לעבוד איזו עבודה משמש בשמונה בגדים ושניהן מצווין על הבתולה ומוזהרין על האלמנה ומקריבין אוננין ואינן מטמאין לקרוביהן ולא פורעין ולא פורמין ומחזירין את הרוצח וכמו ששנינו בפ״ג דהוריות:

גמ׳ תני כהן משיח מביא פר וכו׳. גרסי׳ להאי סוגיא כולה עד סוף הלכה בפ״ג דהוריות אלא שהגירסא נשתבשה שם וגירסא דהכא יותר נכונה היא: ודלא כר״מ וכו׳. ברייתא היא בספרא פ׳ ויקרא וכדמפרש. לטעמין דרבנן: משיח יכול זה המלך. שהוא ג״כ נמשח בשמן המשחה ת״ל כהן: אי כהן וכו׳. כלומר אילו כתיב הכהן ולא הוה כתיב המשיח הייתי אומר אף המרובה בגדים במשמע: ת״ל משיח שאין על גביו משיח. וזהו כ״ג המשוח: מחלפה שיטתון דרבנן הכא כתיב משיח וכו׳. בברייתא דספרא בפ׳ צו גבי עשירית האיפה דריש והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה וגו׳ משיח אין לי אלא משיח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין תלמוד לומר והכהן וקשיא לדרבנן הכא גבי עשירית האיפה אינון אמרין לרבות מרובה בגדים והכא בפר הבא על כל המצות אינון אמרין להוציא את המרובה בגדים: אמר ר׳ אילא כל מדרש ומדרש לעניינו. כלומר הכא מוכחי קראי לדרוש למעט והכא מוכחי לדרוש לרבות: תמן. בעשירית האיפה כל הפרשה אמורה באהרן דהא כתיב בריש הפרשה זה קרבן אהרן ובניו וגו׳ ביום המשח אותו וגו׳ וא״כ אפי׳ אלו לא נאמר כהן לא הייתי אומר דהמשיח תחתיו וגו׳ דכתיב בסופיה במלך הוא מדבר ולאיזה דבר נאמר הכהן אלא לרבות המרובה בגדים לעשירית האיפה: ברם הכא. בפר העלם דבר לא הוזכר אהרן בפרשה זו והלכך תרווייהו הוצרכו וכדמסיים ואזיל. ונתחלפו השיטות ג״כ כאן וכצ״ל. אלו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר זה המלך אם תאמר כבר קדמה פרשת המלך הייתי אומר על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה מביא שעיר הוי צורך הוא שיאמר כהן או אלו נאמר כהן ולא נאמר משיח הייתי אומר לעולם על העלם ועל שגגת מעשה מביא שעיר הוי צורך הוא שיאמר משיח וצורך הוא שיאמר כהן. כלומר אלו נאמר משיח בלבד הייתי אומר זה המלך והא דכבר מפורש בפרשה לקרבן נשיא לבדו אפ״ה הייתי אומר דכאן בפרשה בהעלם דבר הוא מיירי שעשה על פי הוראתו וכדילפינן בהוריות בפרק דלעיל שם מדכתיב לאשמת העם הרי הוא כעם לענין העלם דבר ומביא פר והתם בפרשת נשיא בשגגת מעשה בלבד מיירי ומביא שעיר הוי צריך שיאמר כהן. והא דנקיט כבר קדמה לאו דוקא דפ׳ נשיא בתר פ׳ משיח כתיבא אלא כלומר כבר מפורשת בפני עצמה. או אלו נאמר כהן ולא נאמר משיח הייתי אומר לעולם הנשיא מביא על העלם דבר פר ועל שגגת מעשה הוא דהוציאו הכתוב לקרבן שעיר בפ״ע ומשום שהייתי אומר שכשם שהוציאו הכתוב מכלל שאר קרבן יחיד בשגגת מעשה כך הוציאו בהעלם דבר שיהא דינו כדין הצבור ומביא פר וכמו הכהן בהעלם דבר לכך נאמר המשיח למעוטי למשיח אחר וזה הנשיא ומלך מקרבן פר ששעיר הוא מביא ואף בהעלם דבר: הוי צורך הוא שיאמר משיח וצורך הוא שיאמר כהן. הלכך איצטריך תרווייהו וכדאמרן דהא איצטריך משיח למיכתב ה״א לגביה ולמעוטי והלא לא נאמר כהן פשיטא דהיכא למיעטי וכדלעיל והשתא דתרווייהו צריכי אין כאן יתור לרבות מרובה בגדים ולפיכך מוציא אני כאן למרובה בגדים מפר העלם דבר: אמר ר׳ יוחנן עבר והביא וכו׳. כלומר משיח שעבר דתנן שאין מביא עשירית האיפה וקאמר ר׳ יוחנן דהיינו לכתחלה שאינו מחויב להביא אבל אם הביא עשירית האיפה משלו כשר הוא ומקבלין ממנו להקריבה: מתקינין לו וכו׳. האי שייך לפ״ק דיומא ואיידי דאיירי בכהן שעבר מייתי לה נמי הכא. וביומא שם לא פירשתי וסמכתי על מה שבארתי בהוריות והואיל והיבור בסדר אחר הוא ראיתי לבאר כאן: מה דינו. של זה הכהן שמתקינין לו אם צריך ג״כ פרישה ואם מייחדין ליה עימיה בהלשכה: משה. שבועה היא וכך היה דרכו של ר׳ חגיי בכל מקום שאמר איזה דבר בבית המדרש היה נשבע במשה כמו שהבאתי בריש פ״ב דסנהדרין וכמבואר בפ״ו דדמאי: די אינון מייחדין ליה דהוא קטיל ליה. אם היו מייחדין לזה עמו בודאי יהרגנו שאינו יכול לסבלו ולראות צרה שלו בגידו: אותו. כתיב בפ׳ עשירית האיפה ביום המשח אותו ודרשינן אחד מושחין אותו לכ״ג ואין מושחין שנים שיהא זה מוכן אם יארע איזה פסול בראשון וכן אם עבר הראשון מחמת פסול שאירע בו ושמש השני תחתיו אין מושחין אותו וכדמפרש ר׳ יוחנן טעמא
מפני

קרבן העדה

כהן המשמש. כה״ג שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו והעבירו הבא תחתיו הראשון קרוי משמש והשני שעבר: אלא פר יה״כ. שאי אפשר להביא שנים וכן עשירית האיפה חביתי כה״ג שבכל יום שא״א להביא שנים: **גמ׳** משיח יכול זה המלך. אי לא הוה כתיב אלא אם המשיח יחטא ה״א זה המלך שנמשח בשמן המשחה: אי כהן. אי לא הוה כתיב אלא אם הכהן ה״א אף מרובה בגדים יביא פר הבא על כל המצות: ה״ג ת״ל המשיח שאין ע״ג משיח. וכ״ה בהוריות וה״פ ה׳ דהמשיח מורה על המיומן שבמשוחים והוא הכה״ג: ופריך מחלפה שיטתון דרבנן. קשיא דרבנן אדרבנן: הכא. גבי עשירית האיפה כתיב וכהן המשיח ומרבינן מרובה בגדים: והכא. גבי פר הבא על כל המצות כתיב אם הכהן המשיח יחטא וממעטינן מרובה בגדים: כל מדרש וכו׳. כלומר הכא מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא: תמן. גבי עשירית האיפה באהרן משתעי דכתיב בריש הפרשה זה קרבן אהרן ול״ל הכהן דלא הייתי מוקים המשיח אמלך דהא באהרן משתעי אלא לרבות כל כהן הגדול אפילו מרובה בגדים וה׳ דהמשיח למעט משוח מלחמה. אבל כאן בפר הבא על כל המצות לא איירי הפרשה אמרינן דהכהן המשיח למעט אתי: ה״ג אלו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר זה המלך אין תאמר כבר קדמה פ׳ המלך הייתי אומר על העלם וכו׳. וכ״ה בהוריות וה״פ גופא אלו נאמר וכו׳ ואי קשיא ל״ל כהן הא א״א לאוקמי במלך דהא מלך שעיר הוא דמייתי כדכתיב אשר נשיא יחטא ומשני דאיצטריך דסד״א דשאני העלם דבר משגגת מעשה לכך אצטריך למכתב כהן ומשיח למעט מרובה בגדים: עבר. כהן שעבר והביא עשירית האיפה משלו כשר: מה מייחדין ליה עימיה. מי מייחדין כהן זה שמפרישין תחת כה״ג עם הכה״ג או לא: ה״ג א״ר חגיי משה דאין מייחדין ליה עמו. וכ״ה ביומא וה״פ ר׳ חגיי שהיה מבבל אמר דאין מייחדין ליה עמו דחיישי׳ שהוא יקטלנו מחמת איבה: אותו. כתיב גבי עשירית האיפה ביום המשח אותו ולא כתב ביום משחו מכאן שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד:
מפני

מסורת הש״ס

הוריות יב א
יומא פ״א ה״א הוריות פ״ג הלכה ב
ת״כ פ׳ צו פ״ג

רידב״ז

א״ר אילא כל מדרש ומדרש כעניינו [זהו ליטנא דר״א כמה פעמים בש״ס הזה] תמן כל הפרשה אמורה באהרן כו׳. המפרשים ז״ל עמלים להגיה הסוגיא הק״ע ז״ל מחק מן הייתי אומר הראשון עד הייתי אומר השני ומה שכתב שכן הוא בהוריות לא ידעתי כונתו אם בבבלי שם אינו מבואר כלל כל הסגנון הזה ואם בירושלמי גם שם הגי׳ כמו בכאן בשינוי קטן והפ״מ ז״ל מגי׳ קודם הייתי אומר קמא או אילו נאמר כהן ולא נאמר משיח הייתי אומר כו׳ מלבד שקשה להבין הפירוש איני מבין האיך הי׳ כלל הו״א דיאמר כהן ולא יאמר משיח הלא בברייתא מפורש אי כהן יכול מרובה בגדים ת״ל משיח ע״כ נראה לפענ״ד דה״פ ובמקום דגרסינן או אילו נאמר כהן ולא נאמר משיח הגי׳ להיפך או אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן והוא דמתחילה קאמר אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר כך וא״כ אומר עוד אופן או אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר כך ועל ב׳ אופנים קאמר דצריך לכתוב כהן ולא אתא לרבות מרובה בגדים ומתחלה קאמר אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר דקרא מיירי בכל המשוחים בשמן המשחה ומי שנמשח בשמן המשחה ל״ש כהן ול״ש מלך ולעולם [ומדויק תיבת עולם] על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה מביא שעיר דכיון דשוין תרוויהו שילאו מכלל יחיד לענין פר העלם דבר ממילא שוה משיח לנשיא בשעירה על שגגת מעשה כדאיתא בתו״כ פ׳ ויקרא פ״ב עיי״ש ותמצא כן והיינו דקאמר לעולם המביא על העלם דבר פר הוא דמביא על שגגת מעשה שעיר הוי צריך הוא שיאמר כהן לאשמעינן דעל העלם דבר מביא פר דווקא כהן המשיח ולא מלך המשיח וקאמר עוד אופן אחר או אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר דהקרא קאי דווקא על המלך המשיח ואבל כהן משיח כלל לא ואינו מביא על העלם דבר פר ודוקא במלך מיירי הקרא והפרשה שנאמר מיוחד במלך הוא על שגגת מעשה אבל בהעלם דבר מביא פר מן המקרא הזה. והוסי מוקמינן דווקא במלך משום דמלינו דחלקו הכתוב בשגגת מעשה אבל כהן משיח כלל לא הוי צריך הוא שיאמר משיח וצריך הוא שיאמר כהן:
מעשה

4

שנויי נוסחאות (סוי״ד) באדרן נד״ו באהרן

מפני איבה *עבר זה ושימש זה הראשון כל מצות כהונה עליו השני אינו כשר לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט א"ר יוחנן עבר ועבד עבודתו כשירה עבודתו משל מי נישמעינה מן הדא *מעשה בבן אילם מציפורין שאירע קרי לכ"ג בי"ה ונכנס בן אילם ושימש תחתיו בכהונה גדולה ואמר למלך פר ושעיר של יום משלי הן קריבים או משל כ"ג וידע המלך מה שאלו אמר לו בן אילם לא דייך אלא ששימשתה שעה אחת לפני מי שאמר והיה העולם דייך וידע בן אילם שהוסע מכהונה גדולה *מעשה בשמעון בן קמחית שיצא עם מלך ערבי ערב יום כפורים עם חשיכה ונתזה צינורה של רוק מפיו על בגדיו וטימאתו ונכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו בכהונה וראת אימן שני בניה כהנים גדולים ביום אחד. שבעה בנים היו לקמחית וכולהם שימשו בכהונה גדולה שלחו חכמים ואמרו לה מה מע"ט יש בידך אמרה להן יבוא עלי אם ראו קורות ביתי שערות ראשי ואימרת חלוקי מימי. אמרון כל קמחיא קמח וקימחא דקימחית סולת וקרון עלה כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה *יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפה שלו ת"ל תחתיו מבניו את שבנו עובד תחתיו מביא עשירית האיפה שלו יצא משוח מלחמה שאין בנו עובד תחתיו *ומניין למשוח מלחמה שאין בנו עובד תחתיו ת"ל ילבשם הכהן תחתיו מבניו וגו' את שהוא בא אל אהל מועד לשרת בקודש בנו עובד תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת בקדש אין בנו עובד תחתיו מנין שהוא מתמנה כ"ג שנאמר פנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפנים ה' עמו ר' יוסה כד דהוה בעי למקנתרה לר' אלעזר בי ר' יוסי הוה א"ל לפנים עמו בימי זמרי מיחה ובימי פילגש בגבעה לא מיחה *מנין שהוא נשאל בשמונה ר' בא ר' חייה בשם רבי חייא בשם ר' יוחנן ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו מה ת"ל אחריו אלא לגדולה של אחריו מנין שהוא עובד בשמונה ר' אימי בשם ר' יוחנן ובגדי הקודש אשר לאהרן הכהן יהיו לבניו מה תלמוד לומר אחריו אלא לגדולה של אחריו א"ל ר' יונה עמך הייתי לא אמר עובד אלא נשאל במה הוא נשאל אייתי רב הושעיה מתניתא דבר קפרא מן דרומה ותנא *וחכמים אומרים אינו כשר לא בשמונה של כ"ג ולא בארבעה של כהן הדיוט אמר רבי בא בדין היה שיהא עובד בארבעה ולמה אינו עובד שלא יהו אומרים ראינו כהן גדול פעמים עובד בארבעה פעמים שהוא עובד בשמונה א"ר יונה ולא מבפנים הוא עובד ולא מבחוץ הוא נשאל

וטוען

קרבן העדה

מפני איבה. לכך אין מושחין שנים דחיישינן לשנאה שתהיה ביניהם: עבר זה ושימש זה. פי' עבר הראשון מחמת פסול שאירע בו ושימש השני ואח"כ עבר פסולו של ראשון והרי שניהם עומדים: הראשון כל קדושת כהונה עליו. וחוזר לעבודתו: לא לכה"ג. לשמש בשמנה בגדים: ולא לכהן הדיוט. לשמש בארבעה: עבר ועבד. השני בשמנה בגדים עבודתו כשרה דהא כה"ג הוא אלא דאסרו חכמים משום איבה אבל בארבעה פסולה לכ"ע דה"ל מחוסר בגדים: עבודתו של מי. מיבעיא ליה אם אירע פסול בכה"ג והשני משמש תחתיו ביה"כ משל מי מביאין הפר של יה"כ: שאירע קרי. מקרה שנטמא ע"י אחת מטומאות אבל קרי ממש אי אפשר לומר דתנן במס' אבות שלא אירע קרי לכה"ג ביה"כ מעולם: ה"ג פר ואיל וכו'. וכ"ה בהוריות ול"ג שעיר דשעיר של יה"כ לא בא משל כה"ג: וידע המלך מה שאלו. שסובר בן אילם שיהיה כהן לעולם והראשון יעבור: ה"ג לפני מי שאמר והיה העולם וידע וכו'. וכ"ה ביומא: שהוסע. שהעבירו מלעבוד עוד בכה"ג אלא שהראשון חוזר לעבודתו: ה"ג שילא לדבר עם המלך: צינורא של רוק. טיפה מן הרוק של המלך ניתז על בגדיו ורוק עכו"ם מטמא כרוקו של זב: ואימרת חלוקי. שפת חלוקה: כל כבודה וגו'. אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב: יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפה. דכתיב גבי עשירית האיפה והכהן המשיח תחתיו אימא במשוח מלחמה משתעי קרא ל"א אם הביא משוח מלחמה עשירית האיפה יהא כשר כי היכא דמכשירין מרובה בגדים או כהן שעבר וכפי' זה משמע בת"כ: ה"ג את שבנו עובד תחתיו. כגון כה"ג שנאמר לכהן תחת אביו מלמד שהבן קודם לכל אדם אם הוא ממלא מקום אבותיו: שאין בנו עובד תחתיו. שאין גדולת משוח מלחמה ירושה לבנו אחריו אף על פי שהוא ראוי: מבניו. אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקדש דקרא יתירא הוא אלא ללמד מי שראוי לבא אל אהל מועד ביום הכפורים הוא שיהא בנו תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא לפני ולפנים אין בנו תחתיו: מנין שהוא מתמנה כה"ג. דסד"א כיון שהוא משוח מלחמה אינו ראוי לבוא אל אהל מועד לשרת בקדש לעולם: נגיד היה עליהם. היינו כה"ג ופנחס היה משוח מלחמה בימי משה: כד הוה בעי מקנטרה. כשהיה רוצה לקנטרו שילמוד גם עתה בהתמדה כמו שעשה בילדותו: א"ל לפנים עמו. כלומר ועכשיו נשכח ממנו: בימי זמרי מיחה. לכך כתיב גביה פנחס לפנים היה ה' עמו לפי שבימי זמרי קינא קנאת ה' לצאות אבל בימי פילגש בגבעה לא מיחה בידן: מניין שהוא נשאל בשמנה בגדים. כשיוצאין למלחמה ונשאל באורים ותומים: אלא לגדולה של אחריו. שאינו חשוב ככה"ג והיינו משוח מלחמה אף הוא ילבש שמנה ומנין שהוא עובד עבודה בבית המקדש בשמנה בגדים: עמך הייתי. כשא"ר יוחנן דין זה ולא אמר עובד בשמנה אלא נשאל בשמנה: ה"ג בכמה הוא עובד ול"ג ובמה נשאל: בדין היה שיהא עובד בד'. כדין כהן הדיוט: ראינו כה"ג. שהעולם סוברים שהוא כה"ג לפי שלובש ח' כשהוא נשאל:

וטוען

פני משה

מפני האיבה והלכך כאן נמי אין דין כהן גדול להשני שמתקינין תחתיו וא"צ פרישה אלא מתקינין אותו בלבד: עבר. זה הראשון מחמת פסול שאירע בו ושימש זה תחתיו: הראשון. לאחר שיעבור פסולו חוזר הוא לעבודתו וכל קדושת כהונה גדולה עליו: השני אינו כשר לא לכ"ג. מפני האיבה ואין לו ג"כ דין כהן הדיוט לפי שמעלין בקדש ואין מורידין: עבר. השני ועבד ואעבודת יה"כ קאי שאינה כשירה אלא בכ"ג: עבודתו משל מי. כשאירע פסול בכ"ג ועובד אחר תחתיו הקרבן משל מי כגון פר יה"כ ועשירית האיפה אם משלו אם משל הראשון: נשמיעינה מן הדא. דתני בתוספתא בפ"ק דיומא: פר ואיל הקריבים היום. כך היא הגירסא בהוריות שם: משל כ"ג. משל מי יהיו קריבין היום: וידע המלך מה שאלו. שהבין דעתו שיסאר הוא להיות כ"ג: לא דייך וכו'. ובתוספתא מסיים אלא שאתה מבקש ליטול לך כהונה גדולה וידע בן אילם שהוסע מכהונה גדולה אלמא דמשל כ"ג הן קריבין ולא משל זה העובד לפי שעה: כל קמחייא קמח וקימחא דקימחית סולת. דרך משל הוא כלומר אע"פ שהרבה נשים נזהרין בכך מעשיה של קמחית רצויה היא ביותר שזכתה לזה: כל כבודה וגו'. אם היא כבת מלך פנימה זוכה היא למשבצות זהב ללבוש לכל בניה: יכול וכו'. סיפא דהברייתא דספרא דלעיל היא יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה לעשירית האיפה: ת"ל תחתיו מבניו יעשה אותה וגו' את שהוא בא אל אהל מועד וכו'. כלומר את שהוא ממונה לכך לעבוד בשמנה בגדים: מנין. שהמשוח מלחמה יכול להיות מתמנה לכ"ג שנאמר פנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם זה כ"ג והוא היה משוח מלחמה בתחלה כדכתיב אותם ואת פינחס: לפנים ה' עמו. סיפיה דקרא: ר' יוסי וכו'. כשהיה רוצה לקנתרו לבנו ר"א בר' יוסי על איזה הנהגה שהיה נוהג מקדם בענין למחות ביד עוברי עבירה ושוב לא עשה היה מקנתרו בזה הפסוק דכתיב על פינחס לפנים ה' עמו כשמסר נפשו על הדבר בזמרי. ובימי פילגש בגבעה לא מיחה שלא מסר נפשו למחות בבני גבעה במעשיהם שהיו רגילין לעשות ואמר לו ראה מה שכתוב בפינחס על כך: לגדולה של אחריו. דאחרי כ"ג משוח מלחמה הוא קודם לגדולה: עמך הייתי. כשאמר ר' יוחנן ולא אמר עובד אלא נשאל הוא וצריך אורים ותומים ולובש שמנה בגדים וכדמסיים במה הוא נשאל ובענין עובד אייתי רב הושעיה וכו': ראינו כ"ג פעמים הוא עובד בד' וכו' בשמנה. כשהוא נשאל:

וטוען

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פ"א מעיוה"כ הל"ג

קכג ב מיי' פ"ד מכלי המקדש הלכה כא

קכד ג מיי' שם

מסורת הש"ס

יומא יב ב

תוספתא יומא פ"א

שם מז א

יומא עב ב

שם עג א

שם

רידב"ז

מעשה בבן אילם מציפורין. עיי' בתוס' ז"ל במס' יומא דף י"ב ע"ב ד"ה כה"ג:

שנויי נוסחאות (פו"ו) למלך פר נ"ו למלך כשיצא אדוני המלך פר. (פול"א) פנחס במקרא ופינחס. (פול"ט) הכהן במקרא ליתא.

וטוען בין דבר מבפנים לבחוץ וכי ר' טרפון אביהן של כל ישראל לא טעה בין תקיעת הקהל לתקיעת קרבן *דתני °ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות תמימים ולא בעלי מומין דברי ר' עקיבה אמר לו רבי טרפון אקפח את בניי אם לא ראיתי את שמעון אחי אימא חיגר באחת מרגליו עומד בעזרה חצוצרתו בידו ותוקע אמר לו ר' עקיבה שמא לא ראית אלא בשעת הקהל ואני אומר בשעת הקרבן אמר לו רבי טרפון אקפח את בניי שלא הטיתה ימין ושמאל אני שראיתי את המעשה ושכחתי ואתה דורש ומסכים על השמועה הא כל הפורש ממך כפורש מחייו °וכפר הכהן אשר ימשח אותו *מה ת"ל לפי שכל הפרשה אמורה באהרן אין לי אלא אהרן עצמו מניין לרבות כהן אחר תלמוד לומר אשר ימשח אותו אין לי אלא משוח בשמן המשחה המרובה בגדים מניין תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו מניין לרבות כהן המתמנה ת"ל וכפר הכהן במה הוא מתמנה רבנן דקיסרין בשם ר' חייא בר יוסף בפה אמר ר' זעירה הדא אמרה שממנין זקנים בפה אמר רבי חייא בר אדא *מתניתא אמרה כן חזור בך בד' דברים שהיית אומר ונעשך אב ב"ד:

הלכה יא מתני'

*אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה:

גמ' ר"י עבד תלת שנין ופלג דלא נחת לבית וועדא מן צערא בסופא חמא ר' אלעזר בחילמיה למחר סיני נחת ומחדת לכון מילה עאל ואמר קומיהון מאיכן קשט הקושט הזה שתהא עבודה בבכורות מן הדין קרייה °כי לי כל בכור ביום הכו' כל בכור בארץ מצרים וגו' וכתיב °ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וגו' קודם לכן מה היו עושין °ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית מהו החמודות *שהיה משמש בכהונה גדולה א"ר לוי °שבר ה' מטה רשעים אלו הבכורות שהקריבו לעגל תחילה *הכל קרב בבמה בהמה וחיה (א) ועופות גדולים וקטנים זכרים ונקבות תמימין אבל לא בעלי מומין טהורים אבל לא טמאים הכל קרב עולה ואינן טעונין הפשט וניתוח ועכו"ם בזמן הזה רשאין לעשות כן זכרים ונקבות מניין רבי אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה °ואת הפרות העלו עולה לה' תמימים אבל לא בעלי מומין *מניין *אמר ר' יסא בשם ר' לעזר לחברייא מכל

תורה אור: במדבר י · ויקרא טז · במדבר ג · שמות יב · בראשית כז · ישעיה יד · שמואל א ו

מסורת הש"ס: ספרי פ' בהעלותך · ת"כ פ' אחרי פ"ח · עדיות פ"ה מ"ו · מגילה ט ב · במ"ר פ"ד · זבחים קטו ב · שם קיז א (פסחים פ"ט הלכה ה סוטה פ"ט הלכה ט)

פני משה

וטוען. וכי טוען הן בין דבר שמבפנים ובין דבר שהוא בחוץ והשיב לו וכי ר' טרפון אביהן של כל ישראל בתורה לא טעה וכו' כדלקמן וה"נ יש לך שיהו טוען בדבר כשרואין אותו מלובש בשמנה בגדים יאמרו שעבד בפנים בכהן ולמחר יראו שעובד בארבעה והלכך ס"ל להאי תנא שאינו עובד לא בארבעה ולא בשמנה: ובני אהרן יתקעו בחצוצרות תמימין וכו'. ברייתא היא בספרי פ' בהעלותך ור' טרפון אומר בין תמימין בין בעלי מומין א"ל ר' טרפון וכו': שמא לא ראיתו אלא בשעת הקהל. בספרי שם גרים שמא בר"ה וביוה"כ ביובל וכו' וט"ס הוא וגי' דהכא עקרית והכי גרים נמי בתוספתא דסוטה פ"ז: וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו. מה ת"ל שתיהן לפי וכו'. ברייתא היא בספרא פרשת אחרי מות וכגי' דהכא: מנין לרבות כהן המתמנה. זה שמתמנה תחת הראשון אם אירע בו פסול ת"ל וכפר הכהן לימד שכלן אלו כשרין לעבודת יוה"כ: במה הוא מתמנה. זה האחר: בפה. שאומרין לו לך עבוד וא"צ חינוך אחר: מתניתא אמרה כן. שממנין זקנים בפה כדתנן בפ"ה דעדיות שאמרו לו לעקביא בן מהללאל חזור בך וכו' ונעשך אב ב"ד לישראל משמע שמיד כשתחזור מדבריך תהא נעשה אב ב"ד לישראל בלא סמיכה אחרת:

הלכה י מתנ' אין בין במה גדולה לבמה קטנה. בשעת היתר הבמות ובמה גדולה היא במת צבור שהיתה בגלגל וכן בנוב וגבעון ובמה קטנה היא שכל יחיד ויחיד היה עושה במה לעצמו להקריב עליה ואין ביניהם אלא פסחים ומפרש בגמרא פסחים וכעין פסחים ואין החובות שקבוע להן זמן כפסח כגון תמידין ומוספין שבבמה גדולה קרבין ולא בבמה קטנה אבל חובות שאין קבוע להן זמן כגון פר העלם דבר של צבור ושעיר ע"ז אף בבמה גדולה לא היו קרבין: כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה. קטנה:

גמ' דלא נחית לבית וועדא מן צערא. לא נכנס לבית המדרש כל זמן הזה מחמת הצער שהיה לו ובסוף זה הזמן נראה לר"א בחלמיה למחר סיני ירד וזהו ר' יוחנן ומחדש לכם דבר: עאל. ר' יוחנן ואמר לפניהן מאיכן קשט הקושט הזה מאיכן נתאמת האמת הזה מהמקרא שתהא עבודה בבכורות קודם שהוקם המשכן כדתנן בפ' בתרא דזבחים עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים ומאיזה הזמן נתקדשו הבכורות לעבודה ומה טעם יש לזה: מן הדין קרייה. מהמקרא הזה כשנבחרו הלוים תחת כל בכור בבני ישראל כתיב לעיל מיניה כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי וכתיב במעשה מכת בכורות שאמר הקדוש ברוך הוא ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם עד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה' למדנו שביום שהוכה כל בכור נתקדשו בכורי ישראל ועדיין אין אנו יודעין לאיזה דבר נתקדשו אלא מפני שבאותו זמן עצמו היתה ג"כ ביטול ע"ז שלהם כדכתיב ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וידעו כי אני ה' ולי לבד ראוי לעבוד עבודה ולא לאלהים אחרים למדנו ג"כ שקדושת הבכורות לעבודה לשמים היתה ומכאן נתקשט הקשוט הזה שתהא עבודה בבכורות: קודם לכן מה היו עושין. כלו' מקודם עד שלא נבחרו הבכורות מפי הדבור ועשו העבודה מעצמן היית' ג"כ בבכורות כדדריש מדכתיב ותקח רבקה וגו' מה החמודות וכי הכתוב משבח לבגדיו של עשו אלא ע"ש שהיה משמש בהן בכהונה גדולה שהיה בכור ונרמז בבנה הגדול ומדכתיב עלה בגדי החמודות: אלו הבכורות שהקריבו לעגל תחלה. דכתיב וישכימו ממחרת ויעלו עולות והן היו המקריבין ולפיכך נשבר מטה תפארתם וניטלה מהן העבודה: הכל קרב בבמה בהמה וחיה ועופות וכו'. תוספתא היא בר"פ י"ג דזבחים וגריס התם תמימין ובעלי מומין טהורין אבל לא טמאין הכל קרב עולה וטעונה הפשט וניתוח וכו': ואת הפרות העלו עולה לה'. גבי אנשי בית שמש כתיב כשהחזירו פלשתים את הארון ואז נחרבה שילה ובאו לנוב והותרו הבמות ולפיכך אף הנקבות כשירות לעולה: בשם ר"א לחברייא. דמכאן הוא נלמד דכתיב מכל

קרבן העדה

וטוען מבפנים לחוץ. בתמיה וכי אפשר לטעות בכהאי גוונא: ומשני וכי ר"ט שהיה אביהן של כל ישראל. בחכמה וכי לא טעה בכיוצא בזה: בין תקיעת הקהל. שתוקעין ביום הקהל: תמימים ולא בעלי מומין. נאמר כאן הכהנים ונאמר להלן וזרקו בני אהרן הכהנים מה להלן תמימים ולא בעלי מומין אף כאן כן: אקפח את בניי. מצטער היה על התורה המשתכחת ומקלל את עצמו: אקפח. לשון כריתה: מה ת"ל. שאם לכפרה עצמה הרי כבר אמור שתהיה באהרן: מניין לרבות כהן אחר. שיעמוד תחת אהרן: ומרובה בגדים. כגון כהני' גדולים שבבית שני שלא היה להם שמן המשחה מניין: כהן. אחר המתמנה. כגון זה דתנן במתני' שמתקינין תחתיו שלא נתרבה בבגדים ולא נמשח: וכפר הכהן. מכל מקום: ה"ג במה הוא מתמנה. כהן שמתקינין תחתיו במה הוא מתמנה: הדא אמרה. זאת אומרת שממנין זקנים בפה וא"צ לסמוך ידיו עליו: חזור בך וכו' ונעשך אב"ד. משמע שבחזרה לחוד הוא נעשה אב"ד:

הלכה יא מתני' אין בין במה גדולה. בשעת היתר הבמו' מיירי במה גדולה היא במת ציבור שהיתה בנוב וגבעון. לבמה קטנה של כל יחיד ויחיד שכל א' היה עושה במה לעצמו:

גמ' ר"י. עשה שלש שנים ומחצה שלא ירד לבית הועד מפני הצער שהיה לו על פטירת ריש לקיש כדאיתא בבבלי במציעא בסוף ראה ר"א בחלום למחר סיני ירד ומחדש לכן דברים ור"י הוא נמשל לסיני שנותן להם התורה: עאל. נכנס. ואמר לפניהן מהיכן דרש הדורש שתהא עבודה בבכורים קודם שהוקם המשכן כדתנן סוף זבחים: מן. האי קרא: כי לי כל בכור. לעבודתי: ובכל אלהי מצרי' אעשה שפטים. והמצרים היו עובדים לבכורים כשם שנפרעי' מן העובדים כך נפרעים מן הנעבדי': קודם לכן. קודם שנתקדשו הבכורות במצרים מי היה משמש בכהונה: שהיה משמש בכה"ג. שלא היה אלא כהן אחד והוא היה ממנה כהן אחר תחתיו א"כ הגדול שבבניו אפי' אינו בכור הוא היה משמש תחתיו: אלו הבכורות. משום דקשי' ליה דהל"ל שבר ה' מטות רשעים לכך קאמר דאמטה כהונה קאי והיינו הבכורות וכה"ג דרשו בבבלי פ' תולין אדייניס שלשה נעשין מטה א': אבל לא בעלי מומין. מחוסרי אבר: רשאין לעשות כן. דלא נאסרו להם הבמות: ואת הפרות. שעל ידם השיבו הפלשתי' את הארון העלו בני ישראל לעולות בבית שמש ש"מ דעכו"ם מקריבין אפי' נקבה לעולה: מכל

גליון הש"ס

(א) עי' תו' חולין דף כד ע"ב ד"ה ושמא:

רידב"ז

רבנן דקיסרין בשם ר"ח בר"י בפה. עיי' בתוס' ז"ל במס' יומא דף י"ב ע"ב ד"ה כה"ג:

4 ביני

שנויי נוסחאות (סו"ח) ראית כד"ו ראיתו. (סוכ"ח) ר"י כד"ו רבי יוחנן. (סול"ג) בכור ביום כמקרא בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום.

חרושי הרמ"ש

ר"י עבד תלת שנין ופלגא כו' מן צערא. נ"ב עיין ביפה מראה ובאמת נ"ל נמרא וכ"ה במדרש שה"ש פסוק דודי לי [והוא בסוף פרשה ב' פסוק הרועה בשושנים ושם הנוסחא נמר מוריה וכתב בעל ערוך השלם ערך נמר ה' שצ"ל כלמרמוריה בתיבה אחת ופירש הערוך שהוא אבן בנים]: שהקריבו לעגל תחלה. נ"ב בא"ז (הלכות מגילה סי' שע"ב) גרס אחרי מלת תחלה „לפיכך ניטלה מהן עבודת מזבח וניתנה לשבט לוי שלא היו באותו מעשה שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי".

תורה אור

מכל החי מכל בשר שיהו שלימים באיבריהן *מירטים פשט רבי לעזר °כל צפור כל כנף פרט למירטים טהורים אבל לא טמאים מניין ר' אבא בריה דרבי פפי ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי (א) °הגה נח תורה מתוך תורה אמר כבר נאמר לי °כירק עשב נתתי לכם את כל לאיזה דבר ריבה הכתוב בטהורין לקרבנות ועכו"ם בזמן הזה א רשאין לעשות כן *ר' בא בשם רב יהודה אסור לישראל לסייעו ואסור להיעשות לו שליח אנטונינוס שאל לרבי מהו לבנות מזבח א"ל בניהו וגנוז אבניו מהו לעשות לו קטורת א"ל חסר בה °אחת מסממניה לא כן תני °לא תעשו לכם אין אתם עושין אבל עושין הם אחרים לכם *א"ר חנניה בגין ר' רומנוס דשלחיה רבי יעבדיניה ליה *אית מילין דאמרין (ב) דאתגייר אנטונינוס אית מילין אמרין דלא איתגייר אנטונינוס ראו אותו יוצא (ג) במנעל פחות ביום הכיפורים מה את שמע מינה שכן אפילו יריאי שמים יוצאין בכך אנטונינוס אמר לרבי מייכלתי את מן לויתן לעלמא דאתי א"ל אין א"ל מן אימר פיסחא לא אייכלתני ומן לויתן את מייכל לי א"ל מה נעביד לך ובאימר פיסחא °כתיב °כל ערל לא יאכל בו כיון דשמע כן אזל וגזר אתא לגביה א"ל רבי המי גזורתי א"ל בדידי לא איסתכלית מן יומוי אלא בדידך *ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו ולמה נקרא נחום איש קודש הקדשים *שלא הביט בצורת מטבע מימין הדא אמרה דאיתגייר אנטונינוס מיליהון דרבנן אמרין נתגייר אנטונינוס דא"ר חזקיה ר' אבהו בשם ר' לעזר אם באין הן גירי צדק לעתיד לבא *אנטונינוס בא בראשם ר' לעזר ור' יוסי בן חנינה *ר' לעזר אמר שלמים הקריבו בני נח ר' יוסי בן חנינה אמר עולות הקריבו בני נח התיב ר' לעזר לר' יוסי בן חנינה והכתיב °והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן מה עבד לה ר' יוסי בן חנינה מן שמיניהון התיב ר' לעזר לר' יוסי בן חנינה והא כתיב °וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו' מה עבד לה ר' יוסי בן חנינה שלימין בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח התיב ר' לעזר לר' יוסי בן חנינה והכתיב °ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלהים מה עבד לה ר' יוסי בר חנינה כמ"ד לאחר מ"ת בא יתרו ר' חונה אמר איתפלגון יהודה בי רבי ור' ינאי חד אמר קודם למתן תורה בא יתרו וחורנה אמר לאחר מ"ת בא יתרו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא נישמעינה מן הדא °וישמע יתרו כהן מדין חותן משה מה שמע חזקיה אמר קריעת ים סוף שמע ר' יהושע אמר קריעת ים סוף שמע ר' לוי אמר מלחמת עמלק שמע יהודה בי רבי אמר מ"ת שמע הוי דו אמר לאחר מתן תורה בא יתרו רבי בא ורבי חייא בשם רבי יוחנן ודא מסייעה לר"י בן חנינה °עורי צפון ובואי תימן עורי צפון זה העולה שנשחטת בצפון מהו עורי דבר שהיה ישן ונתעורר ובואי תימן אלו שלמים שהן נשחטין בדרום

מהו

קרבן העדה

מכל החי מכל בשר. אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי איברים שלה וצ"ל לאזדהורי עלייהו אי לאו משום הקרבה שיקריב מהן נח בצאתו מן התיבה: מירטוס. שניטלו הנוצות: כל ציפור כל כנף. לא מיקרי ציפור שיהא כשר להקרבה אא"כ יש לו כנף: הגה נח. למד נח תורה מתוך תורתו דהיינו מתוך המצות שנצטוו לו: כירק עשב וכו'. והתיר לו בשר כל בעלי חיים א"כ למה ריבה הכתוב בטהורי' להביאן לתיבה אלא להקרבה: אסור לישראל לסייעו. לעכו"ם בשעת איסור הבמות כגון בזמן הזה דקדושת ירושלים אין אחריה היתר: וגנוז אבניו. דכיון דהוקדשו לשמים אסור להשתמש בהן בהדיוט: אבל עושין הן אחרים לכם. דהיינו עכו"ם א"כ למה הוצרך ר' לומר לו שיחסר אחת מהן: בגין ר' רומנוס. בשביל ר' רומנוס ששלחו ר' שיעשה קטרת לאנטונינס ואמר ר' שיחסרנו: אית מילין. יש דברים דאיכא למידק מהם דנתגייר אנטונינוס ויש דברים דאיכא למשמע מהן דלא אתגייר: יוצא במנעל. שנפחת מלמטה ביה"כ א"כ לא חש לאיסורא ביה"כ ש"מ שלא נתגייר: מה את ש"מ. מכאן אין להוכיח שלא נתגייר דכיון שנפחת מלמטה אפילו ירא שמים מותר לצאת בו ביה"כ: מייכלתני. האם תאכילני מלויתן לעולם הבא כלומר אם חסידי אומות יש להם חלק לעולם הבא: מן אימר פסחא וכו'. שכבר שאל לו מקודם אם יתן לו משה דפסח כשיבנה המקדש וא"ל שלא יאכילנו שאסור בו ולכן שאל לו הא קדושת לויתן חמור מקדושת פסח ואיך תאכילני: א"ל מה לעשות לך. בקרבן פסח גזירת הכתוב הוא וכל ערל לא יאכל בו ולאו בזכותא תליא מילתא דאפילו צדיק גמור והוא ערל מפני שמתו אחיו מחמת מילה אסור לאכול בקרבן פסח: כיון דשמע כן. שכל כך חביבה מצות מילה לפני הקב"ה הלך ומל עצמו: אתא. אנטונינס לגבי ר' וא"ל ראה מילתי אם מל כמצוותו או לא: אלא בדידך. ואיך אסתכל בדידך: בצורת מטבע. מפני שיש בהם צורת אדם ובעלי חיים: מיליהון דרבנן. דברי ר' חזקיה וכו' דבסמוך מוכיחין שנתגייר אנטונינוס: ואנטונינוס בא בראשם. שאף הוא גר צדק היה: שלמים הקריבו בני נח. כלומר אפילו שלמים וכ"ש עולות: ומחלביהן. איזה דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ולא כולו הוי אומר זה שלמים: מן שמיניהון. השמינים שבצאן הקריב וכן הקריב כולן: ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים. וקודם מתן תורה הוה בה' בסיון: שלימין בגופן. הקריבן שלא היו להן הפשט וניתוח עד אוהל מועד: עולה וזבחים. והיינו עולה ושלמים: לאחר מתן תורה בא יתרו. ואע"ג דפ' יתרו מקמי מ"ת כתיב אין מוקדם ומאוחר בתורה: איתפלגון. פליגי בי' ר"י בר ר' ור' ינאי: וחורנא. ואידך: נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע: מה שמע. שבא ונתגייר: הוי. הרי דהוא אמר לאחר מ"ת בא יתרו: עורי צפון. בהקמת המשכן נאמר המקרא הזה עורי דבר שהיה מקדם ואיזהו זה עולה שנשחטת בצפון: שהן נשחטין. אף בדרום שלא יחד להו הכתוב מקומן ומשום דדרום נגדיי לצפון נקט דרום:

מהו

פני משה

מכל החי וגו' שיהו שלמין באיבריהן וא"כ בעלי מומין שאוסר כאן היינו מחוסרי אבר שגם לבני נח אסור לקרבן. ומייתי להא לעיל בפ"ט דפסחים ובסוטה פ"ט: מירטים. עוף הממורט ראשי הכנף שלו פשט ר"א דנלמד מדכתיב כל צפור כל כנף פרט למירטים שאין הכנף שלם ולא נקרא כל כנף: הגה נח תורה מתוך תורה. הוליא והגה זה מתוך שנלטוה מפי הגבורה אמר כבר נאמר לי לא כאשר היה מיום אדם הראשון אלא כירק עשב וגו' והתיר לי אכילת בעלי חיים ולאיזה דבר ריבה הכתוב לי עכשיו בטהורין שבעה שבעה ובטמאין שנים שנים אלא לקרבנות ואינן קרבין אלא מן הטהורין: אסור לישראל לסייעו. להקריב קרבן בחוץ ואפי' להעשות שליח בשביל כך אסור: אנטונינוס שאל לרבי מהו. שאני מותר לבנות מזבח להקריב לשם. וא"ל בניהו וגנוז אבני' כלומר ולא להקריב עליו ועוד שאלו מהו לעשות לו קטרת כמתכונתה בתורה: א"ל חסר בה אחת מסממניה. שלא תהיה כמתכונתה: ופריך לא כן תני לא תעשו לכם. במתכונתה ודרשינן לכם וכו' והלא אחרים הם עושין לכם: בגין ר' רומנוס. שהלא אותו רבי לעשות הקטרת לאנטונינים ולפיכך א"ל חסר אחת מסממני': אית מילין אמרין. יש מהאומרי' שנתגייר אנטונינוס ויש מהאומרין שלא נתגייר ומביאין ראיה על שראו אותו יוצא במנעל נפחת ביה"כ וזה אסור ש"מ שלא נתגייר ודחי לה הש"ס דמה את ש"מ מזה שכן אפי' יריאי שמים יוצאין כך ביה"כ לפעמים אם א"א בענין אחר כגון במקום מטונף וכיוצא בזה ומייתי להא לקמן בפ' בני העיר ובפ' חלק בהלכה ה': מיכלתי. אם מאכילני אתה מן לוייתן לעולם הבא. וא"ל מטלה הפסח אתה אומר שאין לי חלק בו והאיך תאכילני מן לויתן וא"ל מה אעשה ובטלה הפסח א"א לך שאתה ערל וא"כ לא נתגייר וקאמר הש"ס כיון דשמע כן אזל וגזר. מל עצמו ונתגייר: המי גזירתי. ראה מילתי אם היא כהוגן וא"ל בדידי וכו': ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש וכו'. מייתי להא בע"ז פ"ג: מיליהון דרבנן. דלקמן אמרין גם כן דנתגייר אנטינוגוס דאמר ר' חזקיה וכו': והכתיב והבל הביא וגו' ומחלביהן. וזהו שלמים שחלביהן קרב לגבי מזבח ואין כולו קרב לגבי מזבח: מה עביד לה ר' יוסי בן חנינא. להאי קרא הוא מפרש מאי מחלביהן מן שמיניהן שבהן ולעולם עולות היו: והא כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. וא"כ הקריבו ג"כ שלמים: שלימין בגופן. שיו העולות בלא הפשט וניתוח וכולן עולות היו: כמ"ד לאחר מתן תורה בא יתרו. כדרב הונא דאמר איתפלגון וכו': יהודה בי רבי אמר מתן תורה שמע. א"כ הוי דהוא אמר לאחר מתן תורה בא יתרו: ודא מסייעא לר' יוסי בן חנינה. שעולות הקריבו דכתיב עורי צפון וגו' דבר שהיה ישן שהקריבו בני נח ונתעורר לישראל: ובואי תימן. אלו ישראל שמקריבין גם שלמים הנשחטין בדרום:

מהו

מסורת הש"ס

ב"ר פ' נ"ב

זבחים קטז ב

יומא פ"ק לקמן פ"ג הלכה ב סנהדרין פ"ו הלכה ס

ירושלמי ע"ז פ"ב ה"א

פ' פסחים קד א

ויק"ר פ"ג ע"ז פ"ו י"ב זבחים קטז א ש"ר פכ"ב

עין משפט נר מצוה

קכה
א מיי' פי"ט ממעה"ק הלכה טז

גליון הש"ס

(א) עי' ברש"י נח פסוק מכל הבהמ' הטהור' ובמזרחי שם:
(ב) עי' תוס' ע"ז דף י ע"ב ד"ה אי וד"ה אמר:
(ג) עי' בשו"ת חה"ד סי' קמט בשם א"ז. ובב"י סי' תריד ובבאורי הגר"א שם:

שנויי נוסחאות (שו"א) שכל במקרא ומכל. (שוס"ו) דאמרין בד"ו אמרין.

עמודי ירושלים

ראו אותו יוצא במנעל פחות ביה"כ. ע' בקש"ע מבואר שפי' נפחת שהמנעל נפחת למטה, ואשתמיט מיניה לדברי תה"ד (סי' קמ"ט) שכ' ראיה דמותר לעמוד ביה"כ ע"ג כלי עור וז"ל וראיה קצת דהא כתב הא"ז וז"ל ונראה דמותר לצאת במנעל קרוע וביעור הקריעה איני יודע ומסתמא אינו רוצה לומר קרוע למטה בכף הרגל אלא קרוע למעלה וכיון דשרי מנעל קרוע כ"ש לעמוד ע"ג כלי עור דשרי עכ"ל. וכן פסק בש"ע א"ח (סי' תרי"ד ס"ב) וע"ש בביאורי הגר"א סק"י שכ' שדברי הא"ז דמותר לצאת במנעל קרוע הוא מדברי הירושלמי הנ"ל. ובאמת מבואר כן להדיא בא"ז ס' יה"כ (סי' רע"ז) שלמד כן מדברי הירושלמי הנ"ל. ועשו"ת רדב"ז (ח"א סי' מע"ז) וכיון דהתה"ד פי' דברי הא"ז דמיירי שנפחת למעלה א"כ האי נפחת הוא למעלה ולא למטה דאל"כ אין ראיה מזה לדינו של הש"ע דמותר לעמוד על כלי עור וע"כ שפי' בירושלמי שנפחת למעלה ולא למטה. וע' בספר משה שכ' וז"ל ודחי לה הש"ס דמה את ש"מ מזה. שכן אפי' יראי שמים יוצאין כך ביה"כ לפעמים אם א"א בענין אחר כגון במקום מטונף וכיוצא בזה עכ"ל ואם כן הוא הפי' בירושלמי א"כ אין ראיה לדינו של התה"ד וע"כ ליתא לפירושו רק שכן יראי שמים יוצאין היינו אפי' שלא לצורך וכן מבואר להדיא בא"ז דמותר לצאת במנעל קרוע אפי' לכתחלה:

מהו בואי דבר שהיה של חידוש מה עבד לה ר' יוסי בר חנינה לכשיתעוררו הגליות שהן נתונות בצפון ויבואו ויבנו ב"ה שהוא נתון בדרום ר' אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אוף דין קרייה מסייע לר' יוסי בן חנינה °זאת תורת העולה היא העולה שהיו בני נח מקריבין כד הוא אתי גבי שלמים אמר °זאת תורת זבח השלמים אשר הקריב אין כתיב כאן אלא אשר יקריב מיכן ולהבא פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין איכן הן נשרפין (א) על גבי הקבר מן מה דתנינן אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים כיני מתניתא אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים בלבד ודלא כר' יודה *דר' יודה אמר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה *תני אמר ר' יהודה כל מה שהציבור מקריב באהל מועד שבמדבר הוא מקריב באהל מועד שבגלגל מה בין אוהל מועד שבמדבר לאוהל מועד שבגלגל אהל מועד שבמדבר לא היה לו היתר במה אהל מועד שבגלגל היה לו היתר במה ובמתו בראש גגו ואין מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד וחכמים אומרים כל מה שהציבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל *מאי טעמא דר' יודה °לא תעשו בגלגל ככל אשר אנחנו עושים פה היום מה תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות ואיזו זו עולה ושלמים מה טעמון דרבנן במקום איש הישר בעיניו יעשה לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום ומה תעשו

תורה אור: ויקרא ו; שם ז; דברים יב

פני משה

מהו בואי דבר שהיה של חידוש. כלומר דדחי הש"ס להאי סייעתא דאדרבה מאי בואי דקאמר משמע שהוא דבר של חידוש שנתחדשו לישראל שהן הקריבו עולות הנשחטין בצפון ולא בני נח וא"כ זהו דלא כר' יוסי בר חנינא: מה עבד וכו'. דריש לה לדרשא אחריתא לכשיתעוררו הגליות וכו': היא העולה. משמע שכבר היתה קריבה בבני נח וכשבאו לגבי שלמים כתיב זאת תורת השלמים וכו' אלא אשר יקריבו משמע מכאן ולהבא ולא הקריבום בני נח: פרים הנשרפין וכו' היכן הן נשרפין. שנקרבין בבמה מיירי דס"ל שאף חובות שאין קבוע להן זמן כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז היו קרבין בבמה גדולה שבגלגל ושבנוב וגבעון וכדמסיק ואזיל לקמיה ולפיכך שואל הש"ס אותן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין היכן הם נשרפין דבאהל מועד שבמדבר כתיב בהדיא גבי פר כהן משיח והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן ושרף אותו וגו' וכן בפר העלם דבר דאבתריה כתיב והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון וגו' אבל אותן שהוקרבו בבמה היכן הן נשרפין אם צריך ג"כ אל מקום טהור או לא. וקאמר על גבי קבר כלומר דאותן לא הוצרכו להיות נשרפין במקום טהור אלא אף במקום טומאה: מן מה דתנינן וכו'. כלומר ומנלן שהוקרבו בבמה: מן מה דתנינן אין בין וכו' אלא פסחים וכדמסיים ואזיל כיני מתני' וכו'. כן אנחנו מפרשין להמתני' דאין ביניהן אלא פסחים בלבד שבבמה קטנה לא היה הפסח קרב אבל שאר חובות בין הקבוע להן זמן ובין שאין קבוע להן זמן ובין של צבור ובין של יחיד היו קרבין כאן וכאן וא"כ היו קרבין בבמה: ודלא כר' יודה. כלומר רישא דהמתני' אם אנחנו מפרשין כפשטה שאין ביניהן אלא פסחים בלבד א"כ לא אתיא כר' יהודה דאמר חטאת פסח ליחיד בין חטאת יחיד וכן פסח ליחיד קרבין בבמה גדולה אבל לא בבמה קטנה ולדידיה כל שהוא חובה אין קרב בבמה קטנה וסיפא דהמתני' זה הכלל וכו' וכל שאינו לא נידר ונידב אינו קרב בבמה היא כר' יהודה וע"כ לאוקמא מתני' רישא דלא כר' יהודה וסיפא כר"י: תני אמר ר' יהודה וכו'. בתוספתא דזבחים שם גרים להא בדברי חכמים וה"ג התם ר' יהודה אומר כל שהצבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל אין בין אהל מועד שבמדבר לאהל מועד שבגלגל אלא במדבר אין בו היתר במה ובגלגל יש בו היתר במה: במתו שבראש הגג אין יחיד מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד וחכמים אומרים כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל כאן וכאן אין היחיד מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד. גי' דהכא מוחלפת היא דר' יהודה לדברי חכמים ודחכמים לדברי ר' יהודה. ולפי מאי דגרים הכא בהאי ברייתא כך מפרש לטעמייהו דכל חד וחד: מ"ט דר' יודה לא תעשו בגלגל וכו'. דאמר קרא לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו ולר' יהודה דס"ל דהצבור הן שמקריבין חובות במדבר מקריבין גם בגלגל ולאפוקי יחיד שלא היה מקריב חובות לא כאן ולא כאן. וכפי הגי' דהכא דריש ליה לקרא הכי לא תעשו בגלגל והיינו היחידים ככל אשר אנחנו עושים פה היום והיינו הצבור שמקריבין אף החובות ואתם היחידים לא תעשו כן בגלגל וכדי שלא יחשבו הואיל והותרו הבמות בגלגל א"כ אף באהל מועד שבגלגל יכולין להקריב הכל ואף החובות לפיכך הזהיר להן משה שלא יעשו כן אף בגלגל אלא כמו שאין היחיד עושה כאן באהל מועד שבמדבר החובות כך לא תעשו באהל מועד בגלגל: מה תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות. כלומר וסיפיה דקרא איש כל הישר בעיניו לא קאי אדלא תעשו דרישיה אלא דה"ק ומה תעשו איש כל הישר בעיניו והוא דבר שהוא בא לידי ישרות ואיזו זו עולה ושלמים שהן באין בנדר ונדבה ולפי אשר ישר בעיני כל איש ואיש וא"כ כאן וכאן במדבר ובגלגל אין היחיד מקריב אלא עולה ושלמים בלבד: מה טעמון דרבנן. וכפי הגי' דהכא בברייתא והכ"א כל מה שהצבור והיחיד וכו' וכגי' התוספתא לר' יהודה: במקום איש הישר בעיניו יעשה לא תעשון וכו'. כלומר כשתבאו למקום אשר הותרו הבמות לכם לא תעשון שם בבמות קטנות ככל אשר אנחנו עושים פה היום להקריב היחיד החובות באהל מועד אלא ומה תעשו

קרבן העדה

מהו בואי. דמשמע שהוא דבר של חידוש שלא היה קודם מ"ת: ה"ג מה עבד לה ר' לעזר. וה"פ לר' לעזר קשיא קרא דעורי צפון: שהן נתונות בצפון. ועל גלות בבל נאמר שבבל לצפון לא"י: שהוא נתון בדרום. ממקום אשר יבואו בני הגולה: אף. האי קרא מסייע לריב"ח: העולה. משמע הידועה מעיקרא ומה"א קדרים: כד וכו'. כשבא הכתוב לכתוב פ' שלמים כתיב זאת תורת זבח שלמים אשר יקריב דמשמע לעתיד דלא למידרש מהשלמים הידועים כתיב אשר יקריב לשון עתיד: ע"ג הקבר. כלומר אפילו במקום טמא: כיני מתניתא. נראה דכן היא כוונת מתני' לאשמועינן דלא כר"י דדוקא פסח בלבד הוא דמקריבין בבמה גדולה אבל חטאת יחיד דאינה כעין פסחים דקבוע זמן אין קריבה בבמה גדולה: ה"ג חטאת ופסח ליחיד. וכ"ה בפסחי': ה"ג אר"י כל מה שהציבור והיחיד מקריב באהל מועד וכו'. וכ"ה בבבלי בזבחים דף קי"ז. וה"פ כל הקרבנות כולן נדרים ונדבות וחובות שאין קבוע להם זמן: הוא מקריב באהל מועד שבגלגל. שהיא במה גדולה: היה לו היתר. במת יחיד להקריב עליהן: ובמתו בראש גגו. היא במת יחיד: אלא עולה ושלמים. ולא מנחות ונזירות: ה"ג וחכ"א כל מה שהציבור מקריבין וכו'. וכ"ה בזבחים שם: ה"ג מ"ט דרבנן לא תעשו בגלגל וכו'. וה"פ דכתיב לא תעשו ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו ולאחר ביאת הארץ משתעי קרא וקאמר לא תעשו בגלגל דהיינו ככל אשר אנחנו עושים פה היום באהל מועד שבמדבר שבין ציבור ובין יחיד מקריבין חטאות ואשמות ובכור ומעשר שהן חובות שאין קבוע להם זמן וכ"ש חובות שקבוע להם זמן אבל מה תעשו דבר שהוא בא לידי ישרות שהאדם יכול לעשותו מעצמו והיינו נדרים ונדבות שישרו בעיניו לנדור ולנדוב: ה"ג מ"ט דר"י במקום איש וכו'. וה"פ בבמת יחיד משתעי קרא וה"ק לא תעשון בבמת יחיד ככל אשר אנחנו עושין פה היום אבל מה תעשו

מסורת הש"ס

ירושלמי פסחי' פ"ב הלכה ד זבחים קיז א ועי' תוספתא שם פי"ג

פ"ש ע"ב

גליון הש"ס

(א) היינו לרבנן דפרים הנשרפי' קרבין בבמה ופ"ז קאמר דבבמה לא בעי מקום טהור אבל במקדש קרא כתיב אל מקום טהור ועי' בת"כ ויקרא פ"ס ובזבחי' דף קיג ובתוס' שם ד"ה חוץ:

רידב"ז

כיני מתניתא אין בין במה גדולה לבמה קטנה. פי' דגרסינן במתניתין אלא פסחים לבד וגרסינן תיבת לבד והילו לפי גי' המשנה דתנינן אלא פסחים י"ל פסחים וכל דדומה לו אבל כיני מתניתא אלא פסחים לבד ותיבת לבד ממעט דווקא פסח אבל לא מידי אחרינא ודלא כר"י דר"י אמר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה תני אמר ר"י כל מה שהציבור מקריב באוה"מ כו'. המפרשים ז"ל החליטו שהגי' מהופך מדר"י לחכמים וכן הוא האמת דכן איתא בבבלי במס' זבחים דף קי"ז. ואין לומר דבשיטת הירושלמי נתהפך שיטתן כמלוי כמה פעמים ז"א דהא בפירוש גרסינן לעיל בסמיך וכן במס' פסחים בפ"ב ר"י אומר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה וכו' וע"כ כפי' המפרשים ז"ל דהגירסא מהופך הוא מדר"י לחכמים וגרסינן בדר"י כל שהציבור והיחיד דס"ל דחובת יחיד קרב בבמה גדולה ובדברי חכמים גרסינן כל מה שהציבור מקריבין וכן הוא במס' זבחים דף קי"ז עיי"ש. מ"ט דרבנן לא תעשו בגלגל ככל אשר אנחנו עושים פה היום מה תעשו דבר שהוא בא לידי ישרות ואיזו זו עולה ושלמים וכן הוא הגירסא בבבלי. מ"ט דר"י במקום איש הישר בעיניו יעשה לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום ומה תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות. פי' דרבנן ס"ל דקאי על גילגל לא תעשו בגלגל דהוא משכן גילגל דהוא במה גדולה ככל אשר אנחנו וגו' אלא ישרות תעשו ור"י ס"ל דלא קאי על גילגל דהוא משכן גילגל אלא קאי על איש כל הישר בעיניו במקום איש הישר בעיניו דקאי על איש על במת יחיד ובבמת יחיד לא קרבו חובות אבל בבמה גדולה קרבו. וכעין זה איתא בבבלי דף קי"ח ע"א בטעמא דר"י וקאזיל הגמ' ומפרש דברי ר"י ודברי חכמים רי"א היחיד הוזהר והיחיד הותר ר"ל האזהרה לא תעשון שלא יקריב הוא על במת היחיד וע"כ דאזהרה הוא על יחיד דהא ציבור לא שייכי בבמת יחיד כדפרש"י ז"ל דף קי"ח ע"א ד"ה אלא לר"י כו' עיי"ש. ומה שהותר לעולה ושלמים הוא ג"כ על במת יחיד כדמסיק הוזהר ובמתו בראש גגו ר"ל האזהרה היא על במת יחיד והותר א"כ לעולה ושלמים אבל אליבא דרבנן דקאי על במת גילגל הוא במה גדולה וה"ק הקרא ל"ת ככל אשר אנחנו וגו' וקאי על במת גילגל וע"כ דהאזהרה הוא לכל בין לציבור בין ליחיד דהיכן רמיזא יחיד כאן וכשפרט הכתוב איש כל הישר בעיניו יעשה דיחיד יקריב ישרות ולא חובות אבל ציבור יצא מן הכלל דאין בכלל אלא מה שפרט ויחיד קאי באיסורו. וכן איתא בבבלי דף קי"ז ע"ב מ"ט דרבנן א"ק איש כל הישר בעיניו יעשה איש ישרות הוא דליקרב חובות לא יקריב וציבור אפילו חובות מקריב ע"כ עיי"ש קאי. ע"כ האזהרה על במה גדולה דלפי כך קאמר דאינו אסור אלא

4

שנויי נוסחאות (סו"ג) ב"ה בד"ו בית המקדש. (סוי"ד) ופסח בד"ו פסח. (סוס"ו) ופסח בד"ו פסח.

חדושי הרד"ל

פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין איכן הן נשרפין על גבי הקבר כו'. נ"ב עיין מפרש והוא תמוה דבבית הדשן נשרפין שהן מקום טהור. וגם מה שייכו לכאן. ונ"ל דהאי פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין הגהת תלמיד טועה הוא לפרש הירושלמי. ובאמת הגירסא איכן הן נשרפין. וקאי על קדשי גוים דמייתי הכא שהן עולות ומפרש שנשרפין אפי' ע"ג הקבר. ומשום דקדשי גוים אין בהם משום טומאה. ועי' זבחים (קי"ג:) דאמר רבא היכא דמסיק ימא שרטון ע"ש:

תורה אור

תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות ואיזו זו זו עולה ושלמים ר' יהודה אומר היחיד הוזהר והיחיד הותר הוזהר ובמתו בראש גגו והותר לעולה ולשלמים רבנן אמרי אף הציבור והיחיד הוזהרו ציבור הותר מכללו יחיד לן באיסורו תני בשם ר"ש הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב סבר ר"ש משנקבע מעשר שני עוד לא פסק מה ביניהון ר' בא בר ממל אמר פר העלם דבר ביניהן ר' יוסה אומר נדבת הציבור ביניהן תני אחד האיש ואחד האשה א"ר יוחנן לית כאן אשה איש כתוב בפרשה תני אף הנזירות א"ר יוחנן לית כאן נזירות נזירות חובה היא *תני אף הנסכים א"ר יוסה בי ר' בון מאן תנא נסכים דלא כר' דתני ר' אומר אומר אני אף משנכנסו ישראל לארץ אין נסכיה קריבין אלא מבפנים מה טעמא (במדבר כח) °בקדש הסך נסך שכר לה' אין כתיב בלא תעשה אלא מבפנים מניין מבחוץ נישמעינה מן הדא *מניין לשוחט לפסח וליחיד ולבמת יחיד ולבמת ציבור בשעת איסור במה [א] שהוא עובר בל"ת ת"ל (דברים טז) °לא תוכל לזבוח את הפסח באחת ענוש כרת ואת אמר הכין רשב"ל א' בשוחט משש שעות ולמעלן שלא לשמו בשעת היתר במה ולמה הוא אומר בשעת איסור במה בשעת איסור במתו ולמה

קרבן העדה

תעשו דבר שהוא בא לידי ישרות דהיינו עולה ושלמים: היחיד הוזהר וכו'. קרא דלא תעשון איחיד לחוד קאי וכדפרישית: אף הצבור והיחיד הוזהרו. דאתרווייהו קאי וכדפרישית לרבנן: ויחיד לן באיסורו. כלומר באיסורו עומד ואינו מקריב אפילו בבמה גדולה חובותיו: אלא מה שקבעו עליו הכתוב. חובות שקבוע להם זמן אתרווייהו פליג דר"י וחכמים סברי דאין חילוק לציבור בין מדבר לגלגל ור"ש סבר דאף ציבור לא הקריבו בגדולה אלא מה שהותר ליחיד בקטנה אלא שיתירה עליו הגדולה שמקריבין עליה פסחים וחובות הקבוע להן זמן: סבר ר"ש משנקבע מ"ש עוד לא פסק. לא שייך הכא מידי ואגב שטפי' דלקמן דף י"ז נכתב כאן: מה ביניהון. בין חכמים לר"ש: פר העלם דבר איכא בינייהו. דלרבנן מקריבין דהרי קרבן צבור הוא ולר"ש אין מקריבין דאין קבוע לו זמן: נדבת הציבור. זה שהציבור מקריבין כשהמזבח בטל מקרבנות היחיד נדרים ונדבות שאין להן זמן קבוע ולא קרבו לר"ש: אחד האיש ואחד האשה. מקריבין בבמה: לית כאן אשה. דאין קרבן אשה קרב בבמה דאיש כתוב בפרשה: אף הנזירות. מותר להקריב בבמה לכ"ע דישרות נינהו וה"ל כנדרים ונדבות: לית כאן נזירות. לכ"ע אסור להקריב קרבן נזירות בבמה דקרבן יחיד הוא וחובה הוא שהרי הוא לא התנדב הקרבנות מתחלה אלא שאסר עצמו ביין ובתגלחת וממילא נתחייב בקרבנות: אף הנסכי' קרבין בבמת יחיד. אלא מבפנים בבמה גדולה: אין כתיב בל"ת אלא בפנים. לר"ש פריך דמוקי לקרא דלא תעשון בציבור וקאמר מניין שאם הקריב ביחיד חובות הקבוע להן זמן כגון פסח בזמן בשעת היתר הבמות שיהא חייב: נישמעינה מן הדא. תא שמע: ה"ג מניין לשוחט פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא עובר בלא תעשה וכו'. וכ"ה בזבחים דף קי"ד וקס"ד בשעת איסור הבמות היינו במדבר ושילה ובית העולמים: ופריך עונש כרת הוא. השוחט בחוץ בשעת איסור הבמו' ואת אמרת הכי דלריכין קרא שיהא בל"ת: בשוחט. הפסח לאחר חצות בשעת היתר הבמות כמו בגלגל ונוב וגבעון דהותרו במות יחיד לעולה ושלמי' ואשמועינן קרא דלגבי חובות איכא לא תעשה: ולמה הוא אומר. בברייתא בשעת איסור במה היינו בשעת איסור במתו דמשש שעות ולמעלה שהוא שעת הקרבת הפסח הוא שעת איסור במתו להקריב עליו פסח דקודם זמנו כשלמים הן וכשירין אפי' בבמת יחיד:

ולמה

פני משה

תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות וכו' אבל באהל מועד שוין הן בגלגל כמו במדבר וכדקאמרי הכא כל מה שהצבור והיחיד וכו': ר' יהודה אומר. בכאן ע"כ שתאמר כשתבטה הגי' והוחלפו התיבות בהעתקה וא"א להעמידה לפי גי' דהכא בברייתא בפלוגתייהו אלא דכצ"ל. רבנן אמרי היחיד הוזהר והיחיד הותר הוזהר ובמתו בראש גגו והותר לעולה ושלמים ר' יהודה אומר אף הצבור והיחיד הוזהרו צבור הותר מכללו יחיד לן באיסורו. והכי פירושא רבנן אמרי היחיד הוזהר והיחיד הותר. כלומר מה שהוזהר היחיד במדבר הותר הוא בגלגל ומפרש ואזיל במה הוזהר היחיד במדבר הוזהר ובמתו בראש גגו לזה בלבד הוזהר שלאחר שהוקם המשכן נאסרו הבמות והיו הצבור והיחיד מקריבין באהל מועד דוקא והכל הקריבו ואף החובות ולמאי שהוזהר היחיד הותר הוא בגלגל שמקריב בבמות בראש גגו שכשבאו לגלגל הותרו הבמות ובמה הותר לעולה ושלמים שבאין בנדר ונדבה אבל החובות באהל מועד הוא מקריב ולא בבמה. רבי יהודה אומר אף הצבור והיחיד הוזהרו. כלומר ודאי לענין הזהרה מלינו שוין הן הצבור והיחיד דכמו שנאסרו הבמות במדבר ליחיד כך נאסרו הבמות אף לצבור ובאהל מועד היו מקריבין הכל וכן אף שבגלגל הותרו הבמות לא הותרו אלא ליחיד אבל הצבור הוזהרו להקריב בבמות אלא שמלינו שהצבור הותר מכללו בזה שלפעמים הקריבו ג"כ בבמה כמו בשמואל ואליהו ועל פי הדבור כדלקמן: אבל היחיד לן באיסורו. כלומר ומה שהוזהר עוד היחיד במדבר שלא הותרו לו להקריב החובות אפילו באהל מועד נשאר הוא באיסורו אף באהל מועד שבגלגל וכסברת ר' יהודה לפי גי' דהכא בהברייתא שכאן וכאן אין היחיד מקריב אלא עולה ושלמים בלבד. וזהו כגי' התוספתא אליבא דהחכמים וכדלעיל: תני בשם ר"ש וכו'. בתוספתא שם אלא דכתב התם רבי יהודה אומר אף הצבור לא היו מקריבין באהל מועד שבמדבר אלא במה שקבוע לו מה"ת בלבד. וט"ס הוא וצ"ל ר"ש אומר וכן מוכרח שם דגרים אח"כ וכן היה ר"ש אומר השוחט את הפסח על היחיד וכו' ע"ש: סבר ר"ש משנקבע מה שבכתוב עוד לא פסק. כך הוא האמת בזה ולפני המעתיקים או המדפיסים היה כתוב ראשי תיבות מה שבכתוב או מה שבתורה מ"ש וטעו והדפיסו מעשר שני והרבה מלוי בהאי תלמודא מהטעיות כאלה אשר לא שלטה בו יד המגיהים מהיודעים בתורה. וכלומר משנקבע החובות בכתוב שיש עליה זמן כגון תמידין ומוספין שוב לא פסק מלהקריב באהל מועד אלא כגון אלו ולאפוקי מחובות שאין קבוע להם זמן כגון פר העלם דבר של צבור וכיוצא שאינן באין אלא על החטא אפי' באהל מועד לא היו קריבין וכדמפרש ואזיל מה ביניהון וכו': ר' יוסה אומר נדבת הצבור ביניהון. אם צבור הביאו קרבן נדבה כענין שכתוב בד"ה אחר שהתנדבו לעבודת בית אלהים ויזבחו זבחים לה' וגו' דכיוצא בזה אינו קרב באהל מועד שבמדבר לר"ש אבל פר העלם דבר וכיוצא בו הוקבעו גם הן בהכתוב וקריבין הן: תני אחד האיש ואחד האשה. שוין להקריב בבמה וכך שנוי בתוספתא דזבחים שם איזהו במה קטנה בשעת היתר הבמה עושה אדם במה על פתח חצירו ועל פתח גינתו ומקריב עליה הוא ובנו ובתו ועבדו ושפחתו: לית כאן אשה. שמי מכאן אשה שאינה כשירה להקריב בבמה דאיש כתיב בפרשה איש כל הישר בעיניו: תני אף הנזירות. אזה הכלל דמתני' קאי דקתני כל הנידר ונידב קרב בבמה ותני בברייתא אף נדר הנזירות בכלל הוא וקרב בבמה: לית כאן נזירות. דמשנדר בנזיר קרבן נזירות חובה היא עליו ואינו קרב בבמה: תני אף הנסכים. קרבין בבמה ובתוספתא דזבחים שם פלוגתא דתנאי הוא דגרים במת יחיד אין נסכים דברי ר"מ וחכמים אומרים טעונה נסכים: דלא כרבי דתני רבי אומר וכו' אלא מבפנים. באהל מועד ולא בבמה: הסך נסך שכר לה'. לפני ה' באהל מועד: אין כתיב בל"ת אלא מבפנים. מילתא באנפי נפשה היא ועל שחוטי חוץ קאי אין כתיב בל"ת כדדרשינן על האזהרה בשחוטי חוץ מדכתיב השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה וזה על הקדשים שהוקדשו להביאן מבפנים: מניין מבחוץ. שהוקדשו להביאן מבחוץ על הבמה והוא בשעת איסור הבמות מנין שהוא בל"ת: נשמעינה מן הדא. דתני בברייתא מנין לשוחט לפסח וליחיד וכו' בין ליחיד ולבמת יחיד ובין לבמת צבור בשעת איסור הבמות כגון משבאו לירושלים שנאסר הכל להקריב חוץ מאהל פתח אהל מועד ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך: ענוש כרת ואת אמר הכין. בתמיה והלא בלאו הכי למדנו שענוש כרת הוא כעל שאר שחוטי חוץ כדכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת האיש ההוא מעמיו ואזהרה ל"ת למדנו מהשמר לך וגו' והאי דרשה למאי איצטריך: רשב"ל אמר. להכי איצטריך כגון בשוחט את הפסח בשש שעות ולמעלן שהוא זמן שחיטת הפסח ושחטו שלא לשמו ובשעת היתר הבמה ולמה הוא אומר בשעת איסור במה בשעת איסור במתו כלומר בשעת איסורו של הפסח בבמה שאין הפסח קרב בבמה קטנה אבל הוא שעת היתר הבמה לשאר זבחים:

ולמה

רידב"ז

אלא אם יחיד להקריב חובה אבל ציבור מקריב חובות משום דקמיירי בבמה גדולה דשייכי ציבור גבי' עיי"ש בבבלי. ולא ידעתי מדוע נדחקו המפרשים ז"ל בזה ולא פי' בפשיטות כדברינו:

תני בשם ר"ש הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב כו' סבר ר"ש משנקבע מע"ש. שפיר כתב הק"ע ז"ל דהאי משנקבע מע"ש נשתרבב מהא דלקמן:

אין כתיב בל"ת אלא מבפנים. פי' דמלינו דחייב כרת על שחוטי חוץ ועובר בל"ת וזהו שחוטי חוץ דמשכן ובית עולמים כששחט בחוץ חייב כרת ועובר בל"ת אבל בשעת היתר הבמות כששחט מבחוץ ולא הביאו לאוה"מ שבגלגל דליכא כרת אבל שאל אם חייב בל"ת יקאמר נשמעינה מן הדא מנין לשוחט פסח בבמת יחיד שהוא עובר בל"ת וכן הוא במס' פסחים דף נ"א ע"א ובמס' זבחים דף קי"ד ע"ב ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד וקשיא ענוש כרת ואת אמר אכין אם בשעת איסור הבמות חייב כרת ולא מיבעיא דעובר בל"ת [ובבבלי במס' זבחים רצה לאוקמי' דמיירי קודם חצות דלא ראוי לפנים וקמ"ל דאעפ"כ עובר לכל הפחות בל"ת משום שראוי לאחר כך בפנים] ומשני רשב"ל דמיירי בשעת היתר הבמות ושחטו לפסח דהוא חובה בבמת יחיד ושחטו שלא לשמו ולא מיבעיא לשמו בודאי עובר בל"ת [ואין בו כרת דהא באוה"מ שבגלגל דהוא בחוץ אין בו כרת] דהא אין מקריבין חובה בבמת יחיד וקמ"ל הקרא דעובר בל"ת אפילו מחוץ לאוה"מ שבגלגל וכן הוא המסקנא בבבלי במס' זבחים דף קי"ד ע"ב והכא

מוסיף

4

שנויי נוסחאות (סופ"ו) נסביה כד"ו נסכים.

מסורת הש"ס

צי' זבחים קיח ובתוספתא שם פי"ג

שם קד

עין משפט נר מצוה

קבי
א מיי' פ"א מק"פ הלכה •

עין משפט נר מצוה

קכז
א מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הלכה טו ופ"י הלכה יד ופ"י ממעה"ק הלכה ה

קכח
ב מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה טו ופ"י ממעה"ק הלכה ג ופי"א הלכה ה

קכט
ג מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הלכה ג

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' סנהדרין דף פט ע"ב ד"ה אליהו ובתוס' יבמות דף ל ע"ב ד"ה ונגמר:

ולמה כי שלא לשמו שלא תאמר שלמים הן והן כשירין ועוד מן הדא יכול אם שחטו משש שעות ולמעלן יהא כשר מה אית לך משש שעות ולמטן יהא פסול לא שלא לשמו אמר רבי יוסה תרא אמרה שלמים הבאין מחמת פסח כשירים בבמה עולה הבאה מחמת אשם על דעתיה דרבי לעזר מהו שתהא כשירה בבמה נישמעינה מן הדא זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה אמר ר' יוסי בן חנינה אין הבהמה ניתרת אלא בנביא מה טעמא [דברים יב] השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום וגומר *ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות *א"ר שמלאי דבירא א"ל [מלכים א יח] ובדברך עשיתי (ז) ובדיבורך עשיתי:

הלכה יב מתני' *אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלין קדשים קלין ומעשר שני בכל הרואה [א] ובירושלים לפנים מן החומה וכאן וכאן קדשי קדשים [ב] נאכלין לפנים מן הקלעים קדושת שילה יש אחריו היתר וקדושת ירושלים [ג] אין אחריה היתר: גמ' *ר"י בר מריה שמע לה מן הדא [יהושע ח] אז יבנה יהושע מזבח לה' אלהי ישראל בהר עיבל אין לי אלא הר עיבל שילו מניין [שמואל א ז] ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה כליל לה' אמר ר' אבא בר כהנא ג' עבירות הותרו בשיו של שמואל הוא ועורו ומחוסר זמן ולוי היה א"ר יוסה אין מן הדא לית שמע מינה כלום דאמר ר' אבא בר כהנא *ז' עבירות הותרו בפרו של גדעון אבנים פסולות ועצי אשירה ומוקצה ונעבד ולילה וזר ואיסור במה מאן

פני משה

ולמה לי שלא לשמו. דקאמר הרי אף לשמו איצטריך לרבות את הפסח ששחטו בבמה קטנה שהוא בל"ת ומשני לרבותיה קאמר שלא לשמו שלא תאמר הא קי"ל פסח שלא לשמו שלמים הוא וא"כ הן כשרין שהרי הוא שעת היתר הבמה לכל שאר הזבחים קמ"ל דאפ"ה הואיל ושם פסח עליו בתחלה יאסור בבמה קטנה הרי הוא בכלל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך: ועוד מן הדא. ברייתא למד ן נמי דפסח שלא לשמו בזמנו פסול הוא דתנינן יכול אם שחטו משש שעות ולמעלה יהא כשר והיינו בשחטו שלא לשמו דאלו לשמו זמנו הוא ומיהת שמעינן דבזמנו שלא לשמו פסול הוא: מה אית לך וכו'. כלומר דתתמה הש"ס ומה אית לך למידק מהאי ברייתא דקאמר משש שעות ולמעלה יהא כשר וא"כ וכי דייקית מהא נמי דאם שחטו משש שעות ולמטה והיינו קודם שש שעות יהא פסול בתמיה וכי לא בשלא לשמו עסקינן ובשלא לזמנו ושפה לכמי ודאי כשר הוא אלא מהאי ברייתא לא תידוק מינה כלום: הדא אמרה שלמים הבאין מחמת פסח. וכגון ששחטו שלא לשמו קודם הלית דשלמים הוא ובאין מחמת פסח הן כשרין להקריב בבמה בשעת היתר הבמות דאע"ג דהפסח עצמו אסור להקריבו בבמה מ"מ שלמים הבאין מחמתו כשרין הן בבמה דהא בפשיטות קאמר דאם שחטו שלא לשמו משש שעות ולמטן כשר הוא משום דשלמים הן וה"ה בכל שלמים הבאין מחמת פסח כגון עבר זמנו או שעברה שנתו דשלמים הוא וכשרין להקריבן בבמה ולא אמרינן דהואיל ומחמת פסח אתיין כפסח דמו וגם לענין איסור במה וכדאמרן: עולה הבאה מחמת אשם. כגון תמורת אשם וכדתנינן בפ"ג דתמורה תמורת אשם ולד תמורתה עד סוף העולם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה והרי הן קרבין עולה כדין הנדבה וזהו כהת"ק דההם ור"א קאמר שם יביא בדמיהן עולות ומפרש שם והלא אף נדבה עולה היא ומה בין דברי ר' אליעזר לדברי חכמים אלא בזמן שהיא באה חובה הוא סומך עליה ומביא עליה נסכים ונסכים משלו וכו' שמעינן מיהת דלרבי אליעזר חובה קרי לה והשתא על דעתיה דר' אליעזר מהו שתהא כשירה בבמה מי אמרינן הואיל דמחמת חובה היא באה וזהו אשם שאין בא בנדבה ותו הא רבי אליעזר קרי לה חובה אף שהיא עכשיו עולה וא"כ אינה קריבה בבמה או דילמא הא השתא מיהת שם עולה עלה וכיון דאשכחן דעולה קרב בבמה היא נמי קריבה בבמה: נשמעינה. לזה מן הדא דקתני במתני' ליפנא יתירא זה הכלל וכו' וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה והא תו למה לי דהא קתני כל שהוא נידר ונידב הוא שקרב בבמה אלא הא קמ"ל וכל שאינו לא נידר לא נידב בעצמו אלא בא מחמת החובה וכגון הא דאמרן ג"כ אינו קרב בבמה כמו שאר חובות שאינן קרבין בבמה: ואליהו. היאך היה מקריב בהמזבח אשר בנה בשעת איסור הבמות: דיבורא אמר ליה. מפי הדבור נאמר לו לעשות כדכתיב ובדברך וגו' ובדיבורך עשיתי זאת. והובא זה לעיל בפ"ב דתענית בהלכה ג':

הלכה יא מתני' אין בין שילה לירושלים וכו': בכל הרואה. בכל מקום אשר יכול לראות משם את שילה דאמר קרא השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה ודרשינן בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה. אבל אתה אוכל בכל מקום אשר אתה רואה: קדושת שילה יש אחריה היתר. שלאחר שנחרב' שילה הותרו הבמות וכל ימי נוב וגבעון היו הבמות מותרות עד שבאו לירושלים ונאסרו הבמות ושוב אין להן היתר אף לאחר שחרבה:

גמ' ר' יוחנן בר מרייה שמע לה מן הדא. שמע לה להקשות מהא דלקמיה אהא דקתני אין בין שילה לירושלים וכו' אלמא דלענין איסור הבמות זה וזה שוין וכדתנן בהדיא בפ' בתרא דזבחים באו לשילה נאסרו הבמות והא אשכחן שהקריבו בבמה בימי שילה כדמסיק ואזיל: אז יבנה יהושע וגו'. אין לי שהקריבו בבמה אלא בהר עיבל שילה מנין דכתיב ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה וגו' ואמר ר' אבא בר כהנא שלש עבירות הותרו וגו' הוא ועורו דכתיב כליל לה' בלא הפשט ונתוח ומחוסר זמן דכתיב טלה חלב ואם אחר ז' ימים היה מאי אשמעינן הכתוב בזה דכתיב טלה חלב אלא ללמד שמחוסר זמן היה ושמואל לוי היה ולא כהן ואם איתא דשעת איסור הבמה היתה למה לא מנה לה נמי להא: אין מן הדא לית ש"מ כלום. דלעולם איסור הבמה הי' אלא דלא קחשיב כאן איסור המקום דהקרבה כי אם אותן שלש שהן בגוף הקרבן והמקריב תדע דהא אמר ר' אבא בר כהנא גופיה גבי פרו של גדעון שהיה גם כן בימי שילה שבע עבירות הותרו וכו' וקחשיב לה נמי איסור במה. אלא דמהני קראי ליכא למשמע מידי שאלו עבירות הותרו בהוראת שעה ופעמים חשיב לכולהו ופעמים לא קחשיב לכולהו: מאן

קרבן העדה

ולמה לי שלא לשמו. כלומר למה אמר רשב"ל שלא לשמו: ומשני שלא תאמר וכו'. רבותא קמ"ל דאפי' שלא לשמו לאחר חצות דלא תעשה דסד"א כשלמים הם וכשירין הן בבמת יחיד קמ"ל כיון דלאחר חצות הוא ונתקבל בפנים עובר בל"ת: ועוד מן הדא. שמעינן דאם שחטו בבמה שלא לשמו לאחר חצות דפסול: ה"ג מה אית לך משש שעות ולמטן יהא כשר לא שלא לשמו. וה"פ כיון דלא קמיבעיא ליה אלא על אחר חצות ש"מ דקודם חצות בכה"ג כשר והיינו דוקא בשלא לשמו: הדא אמרה. זאת אומרת: שלמים הבאים מחמת פסח. כגון שנאבד בע"פ וקרב בשאר ימות השנה שלמים אע"ג דמחמת פסח קאתי אם הקריבו בבמת יחיד כשר: עולה הבאה מחמת אשם. כגון שמתו בעליו שניתק האשם לרעייה ונפל בו מום והביא בדמיו עולה מהו שתהא קריבה בבמה מי הוה כאשם עצמו ואינה קריבה או דלמא השתא מיהת עולה היא: ע"ד דר"ל. דאמר מקשי' אשם לחטאת: וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה. ואשם אינו בא בנדבה: אין הבמה ניתרת. בשעת איסור הבמות אלא ע"פ נביא: ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות. בתמיה: ר' שמלאי דבירא. כך שמו: ובדיבורך עשיתי. ע"פ הדיבור עשה שסמך אהא דכתיב גוי וקהל גוים יהיו ממך שעתידין בניך לעשות כמעשה עכו"ם והתפלל אליהו שאם הוא טועה בזה דלא כיון הכתוב על המעשה הזה שהוא עושה עכשיו שיכפר לו השם וכו"מ נדחק בזה ואין צורך:

הלכה יב מתני' בכל הרואה. בכל מקום שיכולים לראות משם את שילה: יש אחריה היתר. כשחרבה שילה הותרו הבמות: גמ' שמע לה מן הדא. דקדושת אהל מועד ושילה יש אחריהן היתר: אז יבנה יהושע וגו'. וזה היה בבואם לארץ: ויקח שמואל וגו'. ובזמן שמואל כבר חרב שילה והיתה הבמה גדולה בנוב: הוא ועורו. הקריב מיתורא דכליל קדריש: ומחוסר זמן. מדכתיב טלה חלב ללמד שהיה יונק עדיין ומחוסר זמן היה: ולוי היה. שמואל ולא הקריבו כהן אלא ודאי דבבמה הקריבו ואין מחוסר זמן ולא כיהון בבמה: אין מן הדא. מהכא ליכא למשמע כלום דדלמא ע"פ הדיבור נעשה דפרו של גדעון יוכיח: אבנים פסולות. דכתיב והרסת את מזבח הבעל וגו' ובנית מזבח וגו' משמע דמאבני מזבח הבעל בנה מזבח ה': ועצי אשירה. דכתיב והעלית עולה בעצי אשרה אשר תכרת: ומוקצה ונעבד. דכתיב קח את פר השור אשר לאביך ופר השני שבע שנים ובתר הכי כתיב ולקחת את פר השני והעלית עולה א"כ מאי קח את פר השור אשר לאביך אלא לומר שאביו עבדו ואחרים הקצו אותו לבעל ולכך קראו פר השני ששני דברים נעשו בו ולילה דכתיב ויעש לילה: ואיסור במה. דה"ל שחוטי חוץ: מאן

מסורת הש"ס

תענית פ"ב ה"ח
ויקרא רבה פ' כב
מגילה ט ב
ויקרא רבה פ' כב
פ' תמורה פ"ג

רידב"ז

מוסיף רשב"ל דבפסח בזמנו אין חילוק בין שלא לשמו בין שלא לשמו דאפילו שלא לשמו נמי לאו שלמים הוא וע"כ אסור בבמת יחיד ועובר בל"ת ועוד מן הדא מוכח דשלא לשמו בזמנו עובר בל"ת בבמת יחיד דתניא יכול אם שחטו משש שעות ולמעלן יהא כשר ר"ל דמסיק בברייתא דעובר בל"ת על הפסח בבמת יחיד ומסיק שם יכול אם שחטו משש שעות ולמעלן יהא כשר בבמה תלמוד לומר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד מה אית לך משש שעות ולמעלן יהא פסול בתמיה בודאי כשר לא שלא לשמו ר"ל אלא בשלא לשמו יכול דיהא כשר שלא לשמו וע"כ הוי שלמים דחזי לבמה ואינו עובר בל"ת אר"י הדא אמרה שלמים הבאים מחמת פסח ר"ל בשלא בזמנו כשרים בבמה:

שנויי נוסחאות (סוי"א) הבהמה נד"ו הבמה. (סוכ"ג) ר"י נד"ו רבי יוחנן.

עמודי ירושלים

א"ר שמלאי דבירא כ"ה ג"כ בירושלמי תענית (פ"ב ה"ח) וע' בקה"ע שכ' כך שמו ובמדרש רבה קהלת פי' המ"כ שם מקום וע' בסדר הדורות שפי' דיבור שהוא עפ"י הדיבור ע"ש באורך וכן פי' בפני משה [ובס"מ מהרלב"ח ז"ל כתב בספרו מבוא התלמוד (פרק י"ו) שנקרא דבורא על שם שדרש על קרא ובדברך עשיתי]:

עמודי ירושלים תנינא

ר"י בר מרייה שמע לה מן הדא כו'. עי' בפ"מ שפי' דהקשה אהא דקתני אין בין שילה לירושלים דאלמא דבשילה נאסרו הבמות והא אשכחן דשמואל הקריב בבמה אע"ג דהיה בימי שילה כו' והוא תמוה דהא האי קרא דמייתי ויקח שמואל טלה חלב א' ויעלהו עולה הא אחר שילה משבאו לנוב דאז הותרו הבמות ומאי קושיא וע' במדרש במדב"ר (פי"ד) זה שמואל בן אלקנה שהיה אפרתי והקריב באיסור במה שנאמר ויקח שמואל כו' מבואר לכאורה דהיה בשעת איסור הבמות וע"ש בחידושי הרד"ל והרש"ש והרז"ו שהעירו בזה דהא לא היה משבאו לנוב דהותרו הבמות וכן הקשה גם בחידושי מהרז"ו עמש"ם דיהושע הקריב בשעת איסור הבמות דהא אז היה כשהקריב בגלגל דאז הותרו הבמות אולם נראה לפמ"ש הרד"ק יהושע (ח' ל') וז"ל ואז הותרו הבמות כ"ז שהיה בגלגל כו' ואמרו אין הבמה ניתרת אלא ע"י נביא כו' וכ"כ בשמואל א' (ז' ט') כי משחרב משכן שילה ובאו להם לנוב הותרו הבמות כל זמן שהיה אוהל מועד בנוב ובגבעון עד שנבנה בית עולמים שנאסרו. ושוב לא היה להם היתר ואמרו אין הבמה ניתרת אלא על ידי נביא כי שמואל העלה ראשון בבמת יחיד משחרב משכן שילה וכן בגלגל יהושע העלה בבמת יחיד ראשון ע"ש מבואר דאע"ג דהותרו הבמות זה ידעינן רק מהא דהקריב יהושע ראשון והסכים הקב"ה על ידו וכן הא דהקריב שמואל והסכים הקב"ה על ידו ש"מ משבאו לנוב ונבעון הותרו הבמות א"כ י"ל דזהו כונת המדרש נ"כ דאסור היה להקריב בבמה רק מהא דהקריבו יהושע ושמואל ש"מ שמאותה שעה הותרו וכמ"ש הרד"ק דאין הבמה ניתרת אלא על ידי נביא ומיהושע ושמואל הותרו ועי' ש"ם זבחים (קי"ב ב' וקי"ט א') ומכל זה מבואר דהפירוש של הס"מ תמוה והעיקר כמו שפירש הקה"ע וע"ש:

מסורת הש"ס

פ"ז שם א

זבחים קיט ב

שם קכ א

שם קיט ב

שם קכ א

שם קיח א

ב"ר פ' לה

זבחים קיח ב

ע"ב

עין משפט נר מצוה

קל

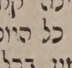
א מיי' פ"א מבית הבחירה הלכה ב והלכה ג

מאן דבעי ישמעינן טבאות מן ההיא דרבי שמואל בר נחמן °ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח לה' כתיב °וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול וגו' *ר' שמואל בר נחמן אמר שקא ושופה ר"י אמר שקא ואליה רבי לעזר אמר חזה ושוק *דא"ר לעזר חזה ושוק לכהנים בבמה גדולה ולבעלים בבמה קטנה רבי זעירא בשם רבי לעזר *עור העולה לכהנים בבמה גדולה ולבעלים בבמה קטנה רבי זעירא בשם ר' ירמיה *תרומת תודה לכהנים בבמה גדולה ולבעלים בבמה קטנה ר"י בעי הלילה מהו שיהא כשר בבמה התיב ר' לעזר והכתיב °ויאמר שאול פצו בעם ואמרתם להם הגישו אלי איש שורו וגו' וכתיב °ויגידו לשאול לאמר הנה העם חוטאים לה' לאכול על הדם וגו' *הא כיצד הלילה לחולין והיום למוקדשין כד שמע ר"י אמר יפה לימדנו רבי לעזר רבי פינחס בשם רבי יוסה בי רבי אילעאי *כתוב אחד אומר °ויטוש משכן שילה וכתוב אחר אומר °ותביאהו בית ה' שילה הא כיצד [א] בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן והיא היתה מנוחה א"ר זעירה ובלבד י' טפחים כבנין הבית והא כשם שהיה אהל מועד נטוי כך אהל שבשילה נטוי א"ר יוסי רבי בון °קרסיו קרסיו בריחיו ועמודיו ואדניו *והיו הקרסים נראין מתוכו ככוכבים ברקיע *רבי חייה רבה אמר לר"ש ברבי אני שמעתי מאביך שכל חופות שהיו לא היו אלא בתוך חלקו של בנימין מה טעמא °ובין כתיפיו שכן והא כתיב °וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר ויבחר בשבט יהודה וכי ביהודה בחר אלא בחירה ובחירה מה בחירה שנאמר להלן בנימין בכלל אף בחירה שנאמר כאן בנימין בכלל רבי יונה ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה °ורצון שוכני סנה קדשים המרצין נאכלין בחלקו של יוסף א"ר אבודמה דציפורן כראש תור היה נכנס מתוך חלקו של יוסף לתוך חלקו של בנימין °והיה המזבח נתון עליו מה טעמא °ונסב הגבול מזרחה תאנת שילה עד איסכופיה דשילה רבי יונה רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה ורצון שוכני סנה ששרת שכינה בסנאיו של יוסף ר' לעזר בשם ר' הושעיה ממה שנאכלו קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה לא צריך השונה להזהיר על אכילתן אלא על עלייתן מה טעמא °השמר לך פן תעלה עולותיך פן תעלה עלייתך רבי שמעון בן מיישא בעי קומי רבי לעזר *מהו הרואה שילה או שילה ומשכן שילה א"ל שילה ומשכן שילה

כגון

קרבן העדה

מאן וכו'. מי שרוצה ללמוד בטוב יש ללמדו מההיא דר"ש ב"נ וכדמסיק: ויבן שם מזבח לה'. ואיך בנה מזבח ברמה אלא דבמות מותרות לאחר שחרבה שילה ומייתי ראיה שהקריב עליו: שקא ושופא. וקרי לשופא עליה דעילויה דשוק קאי: שופי. כף הירך הסובב עצם הקולית: שקא ואליה. וקרי ליה עליה דהשוק סמוך לאליה שהאליה מלמעלה ונסמך על השוק ושוק ר"ל עצם של לומת הגידין המשולע בין קולית לארכובה ואיברים התחתונים סומכין את העליונים: חזה ושוק. וקרי לחזה עליה שמניחו על השוק של שלמים בשעת התנופה ואע"ג דזבח הוה ואיך הורמו לשאול לכך קאמר דרבי לעזר לטעמי' דחזה ושוק של במה קטנה לישראל והאי במה קטנה הוה דהוה כדלעיל: ולבעלים בבמה קטנה. דכתיב בהו תנופה לה': עור העולה וכו' ולבעלים בבמה קטנה. דכתיב והכהן המקריב את עולת איש עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה וכיון דזרות שריא בבמה אין לכהן בעורה: תרומה תודה. הייט תרומת לחמי תודה דכתיב בהו תנופה לה': הגישו אלי איש שורו וגו'. וכתיב בתריה ויגשו כל העם איש שורו בידו הלילה וישחטו שם: וכתיב. בריש' ויגידו הנה העם חוטאים לאכול על הדם ויאמר גולו אלי אבן היום משמע דביום שרי והלילה אסור: הא כיצד. לקיים שני המקראות: והיום למוקדשים. ואע"ג דבמה קטנה היה פסול בלילה: ויטש משכן שילה. משמע פריך דכתיב אהל שכן באדם משמע שלא היה שם אלא אהל בלבד: ותביאהו בית ה'. משמע שהיה בית והיא היתה מנוחה דכתיב כי לא באתם עד עתה אל הנחלה ואל המנוחה מנוחה קאי על שילה כיון דהוה בנין קבוע: ובלבד י' טפחים כבנין הבית. לא היה הבנין מלמטה יותר מי' טפחים: ופריך והא כשם שהיה אהל מועד נטוי וכו'. א"כ שהיריעות היו נטוים ולא היו משופעים א"כ לא היה גבהו של הבית יותר מי"ט וזה אי אפשר לומר שהרי מזבח העולה גובהו שלש אמות והוא היה בתוך משכן שילה: קרסיו קרסיו וכו'. כלומר כל הקרסים של אהל מועד היו עומדים על הי' טפחים של בנין כמלא שהיה גבוה מאהל מועד י' טפחי': והיו הקרסי' וכו'. פי' ותדע שהיו הקרסי' שם שהרי היו הקרסים נראין בתוך משכן שילה ככוכבים ברקיע ואי לא היה גובהו אלא י' טפחים היה צריך לכפול היריעות ולא היו הכוכבים נראין מתוכו: שכל חופות. כ"מ שהיתה השכינה חופפת דהיינו שילה ונוב וגבעון ובית העולמים: וימאס באהל יוסף. אמשכן שילה קאי משמע דהיה בחלקו של יוסף: ומשני ויבחר בשבט יהודה. וקשיא וכי בשבט יהודה בחר הלא בבנימין נמי בחר שנא' חופף עליו כל היום אלא ודאי דבנימין לא קחשיב כיון דהא בשילה היה בחלקו של בנימין א"כ ילפינן בחירה בחירה מה כאן בנימין בכלל אף כאן בנימין בכלל: קדשים המרצין. לשוכן בסנה: כראש תור. שם עדי אשר ישימו הנשים באזניהם ותבניתו משולש כזה:

אסכופיה דשילה. דהנה ולמטר דשילה דהיינו בנימין שהיה מלמטה ע"ז שתהא שכינה בחלקו תמיד: ששרתה שכינה בחלקו של יוסף. בתוך שנאיו של יוסף דהיינו שאר אחיו: לא צריך הכא. לא צריך תנא דמתני' לפרש קרא דהשמר פן תעלה וגו' להזהיר שלא לאכול בכ"מ אשר תראה דלעולם מותר לאכול בכל הרואה והא דכתיב השמר לך פן תעלה עולותיך בכ"מ אשר תראה לא הזהיר אלא על העלאת כל הקרבנות ועולותיך כמו עלייתך: מהו הרואה שילה. העיר או צריך לראות העיר והמשכן שבתוכה שצריך שיראה כולו:

כגון

פני משה

מאן דבעי ישמעינה טבאות. מי שרוצה ללמוד מן הכתוב בלימוד הטוב שאין להשיב עליו ילמוד מהאי דאמר ר' שמואל בר נחמן דכתיב גבי שמואל ותשובתו הרמתה ויבן שם מזבח לה' אלמא שהיה נוהג להקריב באותו המזבח ברמה וזה היה לאחר שחרבה שילה וכדכתיב קראי דלעיל מיניה ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה וגו' ומדכתיב ויבן שם מזבח לה' ש"מ ולא מקודם דכל זמן שלא חרבה שילה היה נוהג איסור הבמות: כתיב וירם הטבח וגו'. וזה היה בזמן שהבמות היו מותרות בדכתי' כי זבח היום לעם בבמה ודריש להאי קרא השוק והעליה מאי והעליה: שקא ושופה. שופי הבשר שעל השוק: חזק ושוק. והעליה הוא החזה שהיתה מונחת על השוק: וישם לפני שאול. לכבדו דאמר ר' אלעזר וכו' לבעלים בבמה קטנה ולא היה צריך ליתנם לכהן: התיב ר"א. תשובה דמהאי קרא נלמד דהלילה אינו כשר בבמה דהא כתיב גבי שאול ויאמר בגדתם גלו אלי היום אבן גדולה משמע שליוה לעשות זה ביום וכתיב בתריה ויאמר שאול פצו בעם וגו' ויגישו כל העם איש שורו בידו הלילה וישחטו שם הא כיצד אלא הלילה לחולין והיום למוקדשין שהקריב וכדכתיב אבתריה ויבן שאול מזבח לה' אלמא שאין הלילה כשר בבמה. וכד שמע ר' יוחנן זה הוטב בעיניו ואמר יפה לימדנו ר' אלעזר: כתוב אחד אומר ויטש משכן שילה. ולא קראו בית וכתוב אחד אומר ותביאהו בית ה' שילה: ויריעות מלמעלן. לגג: והיא היתה מנוחה. דכתיב כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה ומנוחה זו שילה שכשבאו לשילה לא היו נוסעים ממקום למקום כמו במדבר: ובלבד עשרה טפחים. שמלמטה היה כבנין הבית: כך אהל שבשילה נטוי. משמע שלא היה בנין כלל וקאמר ר' יוסי בר' בון דלא קאי אלא על קרסיו וכו' כמו שהיה באהל מועד: שכל חופות. הפיפות מלשון המקרא חופף עליו כל היום כלומר המקומות ששרתה השכינה לא היו אלא בתוך חלקו של בנימין שילה ונוב וגבעון ובית עולמים: והכתיב וימאס באהל יוסף. וזה שילה: ויבחר בשבט יהודה. הירושלם הוא והכתיב נמי ויבחר בשבט יהודה וכי ביהודה בחר והלא בית עולמים בחלקו של בנימין היה אלא: גמר בחירה בחירה מה בחירה שנאמר להלן אל בית הבחירה בנימין בכלל וכו' וכדלקמן: נאכלין בחלקו של יוסף. שקרוי סנה על שם שהיה שנאוי מאחיו וכדקאמר ר' אבודמא מלפורי רצועה כמין ראש תור היה נכנס וכו': תאנת שילה. גבי גבולים כתיב ביהושע עד אסקופיה דשילה עד הרצועה כמין אסקופה היוצאת משילה שהיא בחלקו של יוסף: ששרת שכינה בשנאיו של יוסף. שרצועה מחלקו של יהודה היתה גם כן יוצאה ונכנס בחלקו של בנימין: ממה שנאכלו וכו'. כלומר דמדייק על התנא ששנה במתני' שבשילה אוכלין וכו' בכל הרואה לא היה צריך השונה הזה להזהיר על אכילתן וכלומר לשנותו כמו לשון אזהרה שאוכלין בכל הרואה לא היה לו לשנות אלא על עלייתן ולומר שאין אוכלין אלא בכל הרואה ולא לעלות משם ולהלן ולאכול מה טעמא וכו' פן תעלה עלייתך להלן בכל מקום אלא במקום אשר תראה דזה ג"כ נכלל באזהרה זו וכך היה לו לתנא לשנות במתני' ודקדוק הלשון בעלמא היא: שילה ומשכן שילה. שצריך שיהא רואה גם המשכן שבשילה:

כגון

שנויי נוסחאות (סו"א) ישמעינן בד"ו ישמעינ'. (סו"י) ר' בד"ו רב. (סו"ב) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סו"ו) ר"י בד"ו ר' יוחנן. (ס"ג) כבנין בד"ו בבנין. והא כשם בד"ו והא הני כשם. (סי"ד) יוסי רבי בד"ו יוסי בי רבי. (סו"ז) בשבט במקרא „את שבט". (סומ"ג) צריך בד"ו צרך. (סומ"ה) בן בד"ו בר. (סומ"ו) בעי בד"ו בעא.

עמודי ירושלים

כראש תור היה נכנס מתוך חלקו של יוסף לתוך חלקו של בנימין ע' בס' תבואות הארץ פ"ג שכ' שלדעתו ט"ס הוא וצ"ל היה נכנס לתוך חלקו של יוסף מתוך חלקו של בנימין יעו"ש:

טוב ירושלים

ק"ע ד"ה ופריך והא כשם כו'. כ' אאמו"ר הגז"ל בגליון ל"ע מנ"ל הא דהא במשכן במדבר ובמקדש היה מזבח העולה עומד בחצר המשכן ובמקדש בעזרה ומנ"ל דבמשכן שילה היה מזבח העולה עומד בתוך המשכן וגם"ד ממזבח קטורת ק"ל שהיה אמתים קומתו דה"ל י"ב טפחים ואפי' לר"י דס"ל אמת כלים באמה בת ה' ונימא דמזבח הקטורת בכלי תשוב ליה מ"מ יוכל נקטיר עליו כיון דמגיע עד היריעות:

כגון הדא בית מעון. שצריך שיעמוד כמו שעומד בית מעון: אלא שזה מפסיק. שבין בית מעון לשילה יש דבר אחר המפסיק: וזה אינו מפסיק. ובמקום הראוי לאכול צריך שלא יהיה שום דבר המפסיק: כל זמן שארון מבפנים. במקום שמקריבין שם כמו באהל מועד ובשילה ובבית העולמים: יצא. כגון בימי נוב וגבעון שהיה הארון בקרית יערים: אפי' לשעה. אם לא יצא הארון אלא לפי שעה כמעשה דעלי מהו שיהו הבמות מותרות: שם שם. אמתני' דזבחים קאי דתנן התם באו לנוב וגבעון קדשים קלים נאכלין בכל ערי ישראל ולא תני מעשר שני משמע דמעשר שני אף בנוב וגבעון אין נאכלין אלא בנוב וגבעון וקאר"י דיליף שם שם מפסח דבמעשר שני כתיב המקום אשר יבחר לשכן שמו שם ובפסח כתיב במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מה פסח אסור בבמה קטנה אף מעשר שני אסור בבמה קטנה: מעתה אם אין ארון אין פסח. דבארון כתיב ושמת שם את הארון ונימא אם אין שם ארון אין פסח ולא יקריב פסח בנוב וגבעון: אזכרה אזכרה. לאו דוקא אזכרה אלא נאמר כאן בפסח למען תזכור את יום צאתך ממצרים ונאמר במעשר שני למען תלמד ליראה וגו': ניחא כר"י. דאמר אפילו חובות יחיד קריבין בבמה גדולה הלכך גם מעשר שני נאכל שם: חטאת פסח. כלומר חטאת ופסח: כר"ש. אלא לר"ש דאמר דאפילו הציבור אינו מקריב בבמה גדולה אלא חובות הקבוע להן זמן וכ"ש יחיד א"כ מ"ש אינו נאכל בנוב וגבעון דאיתקש למעשר בהמה דכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה: ומשני סבר ר"ש משנקבע מעשר שני. לאכול בשילה שוב לא פסק אפילו בנוב וגבעון: ובפסח. לענין חובת מצה בלילה הראשונה דכתיב בערב תאכלו מצות. תאכלו מצות ריבה דהאי קרא מיותר: בביכורים. כגון כהן שהביאו לו חיטין ביכורים בירושלים: שאינן נאכלין בכל

כגון הדא בית מעון אלא שזה מפסיק וזה אינו מפסיק ר' יסא בשם ר' יוחנן זה סימן כל זמן שהארון מבפנים הבמות אסורות יצא הבמות מותרות ר' זעירא בעא קומי ר' יסא אפי' לשעה כגון ההיא דעלי *ר' אבהו בשם ר' יוחנן °שם °שם מה שם שנאמר להלן הבמות אסורות אף שם שנאמר כאן הבמות אסורות ר"ש בן לקיש בעא קומי ר"י מעתה אם אין ארון אין פסח א"ר יוסי בי ר' בא אזכרה אזכרה מה אזכרה שנאמר להלן הבמות אסורות אף אזכרה שנאמר כאן הבמות אסורות וכן היה ר' יודה ור' שמעון אומר מעשר שני בנוב ובגבעון ניחא כר' יודה דרבי יודה אמר *חטאת פסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת פסח ליחיד בבמה קטנה כר' שמעון דרבי שמעון אמר אף הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב סבר ר"ש משנקבע מעשר שני עוד לא פסק. *מניין שהכהנים [א] יוצאין ידי חובתן בחלה ובתרומה וישראל במעשר שני בפסח תלמוד לומר °תאכלו מצות ריבה *יכול יצאו ידי חובתן בביכורים תלמוד לומר בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושב יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל מושב התיבון *הרי ([א]) מעשר שני הרי הוא נאכל בכל מושב ראוי הוא להיפדות ולהיאכל בכל מושב רבי בון בר חייה בעי מעתה *הלקוח בכסף מעשר שני טמא כר' יהודה הואיל ואינו ראוי להיפדות ולהיאכל בכל מושב אין יוצאין בו ר' שמעון בן לקיש בעי מעתה חלת עיסת מעשר שני בירושלם הואיל ואינה ראויה להיפדות ולהיאכל בכל מושב אין יוצאין בה *יכול יצאו ידי חובתן בחלות תודה וברקיקי נזיר תלמוד לומר °שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת כל שבעה יצאו חלות תודה ורקיקי נזיר שאינן נאכלין כל שבעה ר' יונה בשם רבי שמעון בן לקיש ממה שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בבל ערי ישראל לא צריך השונה להוציאן ממושב ר' יוסה בשם ר' שמעון בן לקיש זאת אומרת שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל ערי ישראל לא צריך השונה להוציאן ממושב ניחה חלות תודה רקיקי נזיר לא כן *א"ר יוחנן לית כאן נזירות נזירות חובה היא א"ר בון בר כהנא תיפתר שקרבה חטאתו בשילה

כגון הדא בית מעון. מקום שהיה שם המשכן נראה אלא שזה היה מפסיק איזה דבר ביניהן וזה בכל הרואה דמתני' צריך שיהא אינו מפסיק: כל זמן שהארון מבפנים. במקומו: אפילו לשעה. אי נימא אפילו הוציאוהו לפי שעה כגון היא דבימי עלי שהוציאו הארון עמהם למלחמה יהו הבמות מותרות: שם שם. כתיב הכא ויצא משם את ארון ברית ה' צבאות וגו' וכתיב גבי שלמה כשהכניס את הארון אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה בחורב מה להלן הבמות אסורות שהרי משעה שבאו לירושלים נאסרו: מעתה אם אין ארון אין פסח. וכי בבית שני שלא היה ארון לא עשו הפסח: אזכרה אזכרה. נאמר כאן שם ה' צבאות ונאמר גבי שלמה בארון אשר כרת ה' וגו': מעשר שני בנוב וגבעון. נ"כ היה נוהג: ניחא כר' יודה. אמתני' דלעיל קא מהדר דתני כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה: דר' יהודה אמר וכו'. כדלעיל: אלא כר"ש דלעיל דאמר וכו'. א"כ אף הצבור באהל מועד לא קרבו אלא חובות הקבוע להן זמן ולא אתיא סיפא דמתני' כר"ש: סבור ר"ש. טעמיה דר"ש מפרש וכדפרישית לעיל: מנין שהכהנים יוצאין וכו'. גרסינן להא לעיל בפסחים פ' כל שעה בהלכה ד' עד וליטמא למתים ושם פירשתי וע"ש: לאחד

מושב. שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ואמר מר ותרומת ידך אלו ביכורים: התיבון הרי מעשר שני. בירושלים שאינו יכול לחללו לאכלו בחוץ דמשקלטו המחילות שוב אינו נפדה ואינו נאכל בכל מושב ואפ"ה אמרינן לעיל שיוצאין בו: ומשני ראוי הוא להפדות. אם נטמא ל"א ממעשר שני בגבולין פריך שצריך להביאו לירושלים ומשני כיון שיש לו פדיון נאכל בכל מושב קרינן ביה ומירושלים לא קשיא ליה דסובר מחילה לקלוט דרבנן: ה"ג ר' בון בר חייא בעי הלקוח בכסף. מ"ש שניטמא לר' יהודה מהו דתניא לקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה רי"א יקבר. וכ"ה בפסחים וה"פ יקבר הואיל וגמר מלותו וקנה פירות ממעות מעשר שני שוב לא יפדה. מהו שיוצאין בו אם עבר ופדאו ואכלו מי אמרינן הואיל ודינו דיקבר ואינו ראוי להפדות אין יוצאין בו או דלמא הואיל ומ"ש גופיה דאתי האי מחמתיה יוצאין במצה דידיה הואיל וראוי להאכל בכל מושבות ע"י פדיון כ"ש האי דקיל מיניה והא דלית ליה היתר לאו משום חומרא דידיה אלא משום דקיל הוא ולא אלים למתפס פדיוניה: ופשיט הואיל ואינו וכו'. אין יוצאין בו דהא מ"מ עכשיו אינו ראוי לאכול בכל מושבות: הואיל ואינה ראויה להפדות וכו'. דהא אם נטמאת החלה טעונה שריפה ואין לה פדיון ובעודה טהורה כיון שנכנסה לירושלים אין פודין אותה הלכך אין יוצאין בה או דלמא אמרי' הואיל ואלו לא קרא עליה שם ואיטמי אית לה היתר במושבות ונפיק בה השתא נמי נפיק בה דלא פקע תורת מצה מינה משום קריאת שם חלה דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מצה כדתנן והכהנים בחלה: יצאו חלת לחם תודה ורקיקי נזיר שאין נאכלין כל שבעה. דלאחר יום ולילה הוא נותר כדכתיב ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה מיהו כי עבדה לאו לשם מצה הראויה לשבעה איתכוין אלא שתפסול ליום ולילה עבדה והכן בעינן שימור לשם מצה הנאכל' כל שבעה הלכך אפי' עבדה לשם מצה ולשם תודה לא נפיק בה: ממה שנאכלות חלות תודה וכו' בכל ערי ישראל. והיינו כשהיה המשכן בנוב וגבעון והיו הבמות מותרות בכל ערי ישראל וקרבו שם קרבנות תודה ונזירות ואכל שם החלות: לא צריך השונה. כלומר לפיכך לא יכול התנא למעט שאין יוצאין בחלות תודה מדכתיב בכל מושבותיכם דהא אלו נאכלו בכל מושבות לכן יליף ליה מדכתיב שבעה ימים והני אינן נעשים לשבעה: זאת אומרת וכו'. כלומר לאו כולי עלמא הכי סברי אלא מברייתא זו שמעינן שחלות תודה נאכלו בכל ערי ישראל: ופריך ניחא חלות תודה. שהן נאכלין בכל ערי ישראל בשעת היתר הבמות אלא רקיקי נזיר מי קרבו בבמות: לא כן אר"י לית כאן נזירות וכו'. קאי אהא דתניא המנחות והנזירות קרבין בבמות יחיד דברי ר"מ ואר"י שמי מכאן נזירות דאינן קריבות בבמות יחיד דחובה נינהו וקשי' הכא נמי לענין מצה שאין יוצאין בהן אין צריכין למילף מדכתיב ז' ימים אלא מדכתיב מושבות והני אינן נאכלין בכל מושבות: תיפתר. תפרש בהנך רקיקי נזיר שקרבה חטאתו של נזירתו בשילה

עין משפט נר מצוה

קלא
א מיי' פ"ו מהו"מ הלכה ח

קלב
ב מיי' שם הלכה ט

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ופי' השני תמוה דבגבולי' פשיט' דאינו יוצא דאסור באכילה ופי' הראשון עיקר ועי' בש"ס וברש"י ותוס' שם:

מסורת הש"ס

[דברים יב] עי' זבחים קיט א

[שם טז]

לעיל הלכה יא

פסחים פ"ב הלכה ד
פסחים לה ב

[שמות יב] שם לו א

שם ע"ב

ע"ב לח א

[שם] שם ע"ב

לעיל הלכה יא

שנויי נוסחאות (בו"ם) בא בד"ו בון. (בו"נ) צריך בד"ו צרך. (בו"כ) צריך בד"ו צרך.

מסורת הש"ס

בשילה ולא הספיק להקריב עולתו ושלמיו עד שחרבה שילה והקריבן בנוב וגבעון ועליהן הקריב רקיקי נזירתו ועולה ושלמים נידר ונידב הן וקריבין בבמה דנזיר חייב להקריב ג' בהמות חטאת ועולה ושלמים כדתנן פ"ו דנזיר ורקיקי נזיר אינן קריבין אלא עם השלמים:

תורה אור

בשילה עולתו ושלמיו בנוב ובגבעון ר' עזרה בעון קומי ר' מנא לא כן א"ר בשם ר' יוסה שלמי חגיגה הבאים בבמה כשירים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא כר' יודה דר"י אמר חטאת פסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת פסח ליחיד בבמה קטנה לא אתיא אלא כר' שמעון דר' שמעון אמר [א] *מכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר ביין וליטמא למתים *אית תניי תני מנוחה זו שילה ונחלה זו ירושלם אית תניי תני מנוחה זו ירושלם נחלה זו שילה מאן דאמר מנוחה זו שילה °כי לא באתם עד עתה אל המנוחה נחלה זו ירושלם °העיט צבוע נחלתי לי מ"ד נחלה זו שילה °היתה לי נחלתי כאריה ביער מנוחה זו ירושלם °זאת מנוחתי עדי עד וגו' לאחד שעשה לו חבילה והיה נינח בה כך באהל מועד נאסרו הבמות בגלגל הותרו הבמות בשילה נאסרו הבמות בנוב ובגבעון הותרו הבמות בירושלם נאסרו הבמות למלך שאמר לעבדו אל תשתה יין לא מטבריא ולא מקיסרין ולא מציפורין הא בינתיים מותר [ב] כך *באהל מועד עשו ארבעים חסר אחת בגלגל עשו ארבע עשרה שבע שכיבשו ושבע שחילקו בשילה עשו שלש מאות וששים ותשע בנוב ובגבעון עשו חמשים ושבע שלש עשרה בנוב וארבעים וארבע בגבעון ובירושלם עשו *בבניין הראשון ארבע מאות ועשר ובבניין האחרון ארבע מאות ועשרים [ג] לקיים מה שנאמר °גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון:

הדרן עלך פרק מגילה נקראת

הלכה א מתני' *הקורא את המגילה למפרע [ג] לא יצא [ד] קרא על פה [ה] קראה תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללע זות בלעז והלועז ששמע אשורית, יצא: **גמ'** דכתיב °ככתבם קראה על פה לא יצא דכתיב ככתבם קראה תרגום לא יצא דכתיב ככתבם: בכל לשון לא יצא: דכתיב ככתבם וכלשונם *ר' יונה אמר תנה נחמן בר אדא ר' יוסה אמר תנה נחמן סבא °והיו כדרך הוייתן יהיו *ותני [ו] אף בהלל [ז] ובקרית שמע המגילה כן ניחה בקריאת המגילה דכתיב ככתבם ברם בהלילא

בגין

(קרבן העדה)

שלמי חגיגה. שהן קרבן חובה הבאים בבמה כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה א"כ ה"ה שלמי נזיר דחובה נינהו אינן קריבין בבמה והדרא קושיא לדוכתא תיפוק ליה ממושבות דא"א להקריב שלמיו של נזיר בבמה: אלא כר"י. אם תרצה לקיים תירוצו של ר' בון צריכין לומר דברייתא כר"י ולא כרבנן: אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה. אבל שאר כל הקרבנות אפי' חובה קריבי בבמת יחיד: ומשני לא אתיא אלא כר"ש. לעולם לא קרבי חובת יחיד בבמה והא דמקריבין עולה ושלמים של נזירות אתיא כרבי שמעון: דר"ש אמר מכיון שנזרק על הנזיר א' מן הדמים מן הג' קרבנות הותר לשתות ביין ולהטמא למתים והני לאו כקרבנות חובה נינהו ומותרין להקריבן בבמה: כי לא באתם עד עתה אל המנוחה. זו שילה דנחלה זו ירושלים כדכתיב העיט צבוע נחלתי לי דקאי ודאי על ירושלים: נחלה זו שילה. דקרא זאת מנוחתי ודאי אירושלים קאי ומלינו לשון נחלה גם בשילה: לאחד שעשה לו חבילה וכו'. כלומר אע"ג דאף ירושלים נחרבה מ"מ לענין זה מיקרי בנין עדי עד שאין אחריה מנוחה אחרת שהבמות אסורות ולא נבחר מקום אחר להקרבה משל לאדם שלקט חביל' של עלים אומרים שהוא נח בה אע"ג שעדיין צריך ליתן החבילה על כתפו ולהביאה לביתו מ"מ כיון שנח מלקיטה מנוחה קרי לה: באהל מועד נאסרו הבמות. שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכו' ונכרתה: הא בינתים מותר. בין טבריא לציפורין מותר לשתות: כך באהל מועד. וגם לענין זה מיקרי ירושלים מנוחת עדי עד שבו היתה רוב המנוחה ונתרבה המנוחה מאשר היה בראשונה: עשו ארבעים חסר אחת. דבשנייה הוקם המשכן דכתיב ויהי בשנה השנית: שבע שכיבשו. דקאמר כלב בשנה שנייה בהיותם במדבר בן ארבעים שנה אנכי היום ונתעכבו אחר כך במדבר שלשים ושמונה שנה נמצא כשעברו ישראל את הירדן היה כלב בן שבעים ושמונה שנה ובשעת חלוקת הארץ אמר בן פ"ה שנה אנכי היום הרי שבע שנים נשתהו בכיבוש: ושבע שחילקו. סברא בעלמא מדשבע כיבשו שבע חילקו: בשילה וכו'. דאלו שנים נשתיירו שלא נמנו לשאר במות גדולות דהיינו גלגל נוב וגבעון: שלש עשרה בנוב. דתניא כשמת עלי חרבה שילה ובאו לנוב וכשמת שמואל הרמתי חרבה נוב ובאו לגבעון שמואל מלך אחר מיתת עלי עשרה שנים לעצמו ושנה אחת מלך עם שאול ושתי שנים מלך שאול הרי י"ג שנה: וארבעים וארבעה בגבעון. דמ' שנה מלך דוד וד' שנים שמלך שלמה לפני בנין הבית:

הדרן עלך פרק מגילה נקראת

הלכה א מתני' לא יצא. בגמרא מפרש מנ"ל: אבל קורין אותה ללועזות בלעז. באותו לשון שהן מבינים כל שאינו לשון הקדש נקרא לעז: **גמ'** דכתיב ככתבם. וכזמנם מה זמנם למפרע לא דאי אפשר שיהא חמשה עשר קודם ארבעה עשר אף כתבם למפרע לא: קראה על פה לא יצא דכתיב ככתבם. שתהא כתובה באותו לשון שהוא קורא וכיון שהוא קורא בלשון הקודש צריכה שתהא כתובה אשורית: וכלשונם. בלשון שהוא מבין ויודע: והיו כדרך הוייתן יהיו. אקריאת שמע קאי דתנן בברכות הקורא למפרע לא יצא וקאמר דיליף ליה מדכתיב והיו הדברים האלה וגו' שצריכין להיות כסדר שהן כתובין בתורה: הכי גרסינן תני אף בהלל ובקריאת המגילה כן. וכן הוא בברכות פרק שני: ברם בהלילא. אלא בהלל מנ"ל דלמפרע לא: ומשני

בגין

(פני משה)

לאחד שעשה לו חבילה. אחר שטילטל ממקום למקום עשה לו חבילה מקום לנוח בה כך וכו' ולזה אמר זאת מנוחתי:

הדרן עלך מגילה נקראת

הלכה א מתני' הקורא את המגילה למפרע לא יצא. כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים מה עשיית הימים אי אפשר למפרע שיהי' ארבעה עשר אחר חמשה עשר אף זכירה שהיא קריאת המגילה צריך שיהא לא למפרע: קראה על פה לא יצא. דכתיב הכא נזכרים וכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר. וממאי דהאי זכירה קריאה היא דלמא עיוני בעלמא משום דכתיב זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת לב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה: קראה תרגום. כגון שהיתה כתובה תרגום או כתובה בכל שאר לשון והוא אינו מבין לא יצא: אבל קורין אותו ללעוזות בלעז. אם היתה כתובה באותו לשון לעז שהוא מבין יצא דאי לאו הכי ה"ז קורא על פה: והלועז ששמע אשורית. שהיתה כתובה אשורית ובלשון הקדש אף על פי שזה הלועז אינו מבין בלשון הקדש יצא דמידי דהוה נשים ועמי הארץ דהואיל וכתובה בלשון הקדש איכא מצות קריאה ופרסומי ניסא:

גמ' דכתיב ככתבם. משמע כסדר שהיא כתובה ולא למיפרע. וגרסי' להא בברכות פ"ב בהלכה ד' עד לעתיד לבא: והיו כדרך הוייתן יהיו. התם בברכות קאי וקא"ש דתנינן שם הקורא למפרע לא יצא משום דכתיב והיו בהוייתן כסדר שהן כתובין בתורה ולא התיבות למפרע: תני אף בהלל ובקריאת המגילה כן. כך היא בברכות. ותיבת שמע אשר היא בדפוס כאן ט"ס היא ומייתי לה הכא כדרך שהיא שנוי שם כסדר הש"ס הזה: ניחא בקריאת המגילה. כדאמרן משום דכתיב ככתבם: ברם בהלילא. מ"מ. וקאמר

בגין

עין משפט נר מצוה

קלג
א מיי' פ"ח מנזירות הלכה ד

קלד
ב מיי' פ"א מבית הבחירה הלכה ג

א
ג מיי' פ"ב ממגילה הלכה ח טוש"ע או"ח סי' תרץ ס"ו

ב
ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם ס"ג וס"ז

ג
ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם ס"ט

ד
ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם ס"ח

ה
ז מיי' פ"ג מחנוכה ה"ט טוש"ע שם סי' תכ"ב ס"ו

ו
ח מיי' פ"ב מק"ש הלכה יא טוש"ע שם סי' סד ס"א

(מסורת הש"ס)
נזיר מו א
זבחים קיט א
שם קיח ב
ב"ב ג ב ויומא ט א
מגילה יז א
ברכות פ"ב ה"ג שם

שנויי נוסחאות (סו"א) ובגבעון ר' עזרה כד"ו ובגבעון רבי חנניה רבי עזרה. (סו"ס) ונחלה כד"ו נחלה. (סול"ג) דכתיב כד"ו הקורא את המגילה למפרע לא יצא דכתיב. (סול"ו) ותני כד"ו תני.

טוב ירושלים

לא אתייא אלא כר"ש דר"ש אמר מכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר כו'. תמוה לע"ד לקרות משום זה לטו"ם דנזירות נדבה ויותר נ"ל דר"ל כר"ש דס"ל בספ"ו דנזיר שגולח על שלמי נדבה יצא א"כ לדידיה ודאי דנזירות ס"ל נדבה ודו"ק. ועי' זבחים קי"ז ב' דר"מ וחכמים נחלקו אם נזירות ה"ל שבה וקרב בנדבה. ופלא שלא נזכר בכאן ור"י א' בפשיטות דהוא חובה. ובזה י"ל קו' הק"ע פ"ב דפסחים ה"ד בפירוש פ"ד כפ"י דפסחים. אבל בנ"ז לק"מ דמה בכך די"ל דבזה ס"ל כר"ש ולא בזה: דכתיב ככתבם מדלא מייתי מלת כזמנם נ"ל דמפיק נמי מפשטא דמלת ככתבם. דל"ל כמו שכתוב דוקא ולא למפרע. ותני אף בהלל ובק"ש נ"ל נהוסיף מ"מ וקריאת המגילה, ונפסף הדברים ול"ג בגלמא בקמא"ג דכתב ככתבם. ק"ם ר' יונה אמר תנה כו' נחמן סבא והיו כדרך הוייתן יהיו ברם בהלילא ט' וזה מתוך בלשון ונפשע:

תורה אור

בגין דכתיב °ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' מהולל שם ה' ממזרח שמש עד מבואו מה את שמע מינה *א"ר אבין עוד היא אמורה על סדר °בצאת ישראל ממצרים לשעבר °לא לנו יי' לא לנו לדורות הללו °אהבתי כי ישמע יי' לימות המשיח °אסרו חג בעבותים לימות גוג ומגוג °אלי אתה ואודך לעתיד לבא ר' יוסה בשם ר' אחא ר' זעירה בשם ר' לעזר *והוא שתהא כתובה בלעז מה אנן קיימין אם כשהיתה כתובה אשורית ותירגמה בלעז הדא דתנינן בכל לשון אם כשהיתה כתובה בלעז ותירגמה אשורית הדא היא *דתני מה בין ספרים למגילת אסתר אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילת אסתר [א] אינה נכתבה (א) אלא אשורית א*ר שמואל בר סיסרטי תיפתר שהיתה כתובה (ב) גיגנטון *תני שמואל טעה והשמיט פסוק אחד ותירגמו המתרגם יצא אנן אמרין בכל לשון לא יצא ואת הכין [ב]שמואל כדעתיה ר' שמואל אמר היתה כתובה כהילכתה הלעוז יוצא בה בלעז *ור' אבהו בשם ר' לעזר [ג] יודע אשורית ויודע לעז יוצא בה בלעז ואשורית בלעז יוצא בה בלעז יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא ידי אחרים בלעז ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן:

הלכה ב מתני' [ג] *קראה סירוגין [ד] נתנמנם יצא [ה] היה כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא [ו] היתה כתובה בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום

פני משה

בגין דכתיב ממזרח שמש וגו'. וה"ק שצריך שיהא מהולל שם ה' כממזרח שמש עד מבואו שהן כסדר ולא יהפכו הזריחה והשקיעה כך צריך להלל על הסדר: מה את שמע מינה. כלומר ומה הוא שמקפיד שיאמר כל הסדר אם הפסוקים לבד או אף הפרשיות וקאמר ר' אבין עוד היא אמורה על הסדר כלומר שגם הפרשיות שלה הן נאמרות על הסדר ולא יקדים המאוחר להמוקדם כדמפרש ואזיל בצאת וגו' מדברת לשעבר ולא לנו וכו' הוה לדורות הללו אהבתי וגו' לימות המשיח אסרו חג בעבותים בפרשת הודו לה' כי טוב וגו' לימות גוג ומגוג שיעשה עמנו נפלאות וצריך לכפול החג בהודאה כעבותים הללו: לעתיד לבא. לתחיית המתים ואז נ"כ אודך כמו עתה: והוא שתהא כתובה בלעז. הא דקתני אבל קורין אותה בלעז דוקא שהיא כתובה בההוא לעז עצמו כדפרישית במתני': מה אנן קיימין. אסיפא דמתני' קאי והלועז ששמע אשורית יצא במאי עסקינן אם כשהיתה כתובה אשורית והוא תירגמה בלעז וקראה. הדא היא דתנינן קראה בכל לשון לא יצא ואמאי קתני הכא יצא: אם כשהיתה כתובה בלעז. והוא תירגמה אשורית וכלומר דתפרש דהא דקתני והלועז ששמע אשורית היינו שכתובה לפניו בלעז שמבין ושמע דקתני היינו שתירגמה באשורית וקרא והלכך יצא אכתי קשיא הדא היא דתני בברייתא מה בין ספרים וכו' ומגילת אסתר אינה נכתבת אלא אשורית: תיפתר שהיתה כתובה גיגנטון. מלשון גינוס והוא נופל על דבר הנחלק לחלאין וכמו אנדרוגינוס שהוא חלי זכר וחלי נקבה כך תיפתר כאן שהיתה כתובה חציה לעז וחציה אשורית והא דתני מגילה אינה נכתבת אלא אשורית היינו שיהא בה כתב אשורית ולאפוקי אם כולה כתובה בלעז: והשמיט פסוק אחד. בקריאה: ותירגמו המתרגם. לאותו הפסוק וקראו בתרגום יצא ופריך הא אנן אמרין קראה בכל לשון לא יצא ואת אמר הכין בתמיה: שמואל כדעתיה דשמואל אמר היתה כתובה כהלכתה. אשורית הלועז יוצא בה אם קראה בלעז וכך הוא מפרש לסיפא דהמתני' וכדפרישית במתני' דהע"ג דלא ידע מאי קאמר מ"מ מכיון שהיא כתובה כהלכתה איכא פרסומי ניסא: יודע אשורית ויודע לעז. זהו פשיטא שהוא יוצא בה בלעז וכן באשורית שהרי היא כתובה כהלכתה והוא מבין בשתיהן: בלעז יוצא בה בלעז. וכן אם אינו יודע אלא בלעז יוצא בה בלעז כדקתני בסיפא דמתני' אלא הא דמיבעיא לן יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא ידי אחרים בלעז מי נימא דדוקא הוא יוצא או בזה או בזה שהרי הוא יודע הוא בשניהן אבל להוציא אחרים שאינן יודעין בלעז אפשר שאינו יכול להוציאן ידי חובתן הואיל ואינם מבינים בו: ייבא כהדא. דתנינן בסוף פ"ג דר"ה כל שאינו מחויב בדבר וכו' ומשמע אם הוא מחויב בדבר מוציא הוא אחרים ומכיון דכאן יודע הוא גם בלעז ורצה קורא אותה בלעז כדאמרת יוצא בה בלעז ויוצא בה באשורית מחויב בדבר קרינן ביה ויכול הוא להוציא אחרים בלעז ואפילו הם אינן מבינין בו:

הלכה ב מתני' קראה סירוגין. שקרא מעט ושהא וחזר וקרא מעט ושהא אפילו שהה כדי לגמור את כולה ויותר יצא: נתנמנם. כגון ניער ולא ניער ולא ניעור ולא תיר וכי קראו ליה עני ולא ידע לאהדורי סברא דבר הבא מבינת הלב וכי אדכרו ליה מידכר: היה כותבה. כגון דמגהא מגילתא כתיבה כולה קמיה וקרי פסוקא פסוקא מההיא מגילתא וכותב ממנה ומשום דלא נפיק ידי חובתו אלא כשקורא במגילה שהיא כתובה כולה: דורשה. או שהיה דורשה או מגיהה: אם כיון לבו. לצאת בקריאה זו יצא: היתה כתובה בסם. שיש עשב שקורין לו סמא או רפיבינטו בלעז: ובסיקרא. אבן שצובעים בו אדום או גוון אחר: קומוס. מין שרף גומ"א בלעז: ובקנקנתוס

קרבן העדה

בגין דכתיב ממזרח וגו'. בשביל דכתיב ממזרח וגו'. כשם שקיעת וזריחת החמה לא יהפכו כך מהולל שם ה' ולא למפרע: מהולל שם ה' ממזרח שמש ועד מבואו ל"ג ליה וכ"ה בברכות ואי גרסי' ליה סיומא דפרוקא הוא ומפרש דההלל יהיה כסדר כממזרח השמש ועד מבואו: ופריך מה את ש"מ. דלמא קרא כפשטיה: עוד היא אמורה על הסדר. אף ההלל עצמו נאמר על הסדר וכדמסיק ואם מהפך הקריאה נמצא שמהפך הסדר לכך למפרע לא: לשעבר. בגאולה שכבר עברה: לדורות הללו. בגלות הלזה שאנחנו בו והיינו שיעבוד מלכיות: לימות המשיח. דכתיב אתהלך לפני ה' בארצות החיים זה ארץ ישראל שנקרא ארץ החיים: לימות גוג ומגוג. דאז יבואו עד חלי העיר כדכתיב בנבואת זכריה והמקדש באמצע העיר נמצא שבאו עד המזבח משם חזרו: לעתיד לבא. מדכתיב תחלה ויאר לנו וגו' לשון רבים וכאן כתיב לשון יחיד ש"מ דעל דוד בעצמו קאי שיאמר כן לעתיד ביום התחייה והרבה פירושים נאמרו בסוגיא זו ומה שנ"ל פירשתי: והוא שתהא וכו'. הא דתנן אבל קורין אותה ללועזות בלע"ז צריך שתהא כתובה בלעז דאל"כ הרי קוראה על פה ולא יצא: ופריך מה אנן קיימין. במאי עסקינן הא דתנן אבל קורין אותה ללועזות בלע"ז: הדא דתנינן. כלומר והא תנן קראה תרגום בכל לשון לא יצא והיינו בשהיתה כתובה אשורית: ה"ג אם כשהיתה כתובה בלעז ותירגמה בלעז הדא היא דתני וכו': ומגילת אסתר אינה נכתבה אלא אשורית. ואיך נאמר דמתני' איירי בשכתובה בלעז: תפתר. תפרש למתני' שהיתה כתובה בלעז יוני וכרשב"ג א"כ שהיתה כתובה בראשי תיבות של לעז: טעה. הקורא והשמיט פסוק אחד ותירגמו המתרגם יוצאין בקריאת התרגום: ופריך אנן אמרין. במתני' קראה תרגום בכל לשון לא יצא ואתה אומר הכי דיצא: ומשני שמואל כדעתיה. לשיטתיה אזיל: ה"ג דשמואל אמר היתה כתובה כהלכתה וכו'. וזו כמו' כהלכתה כתובה: הלועז יוצא בה בלעז. ולא הוה כקורא בעל פה שהרי הוא מתרגם כל דבר מתוך הכתב אשורית אבל המתרגם עצמו אינו יוצא בה וכדמסיק: ה"ג יודע אשורית ויודע לעז אינו יוצא בה אלא אשורית בלעז יוצא בה בלעז. וכן הוא במסכת סוטה וה"פ כיון שהוא יודע אשורית אין לו לקרות אלא מתוך הכתב ממש בלעז יוצא בה בלעז אם לועזין לו מתוך לשון העברי והוא עונה אחריהן מה שהן אומרין א"כ בשכתובה בלעז יוני: מהו שיוציא אחרים בלעז. דכיון דהוא אינו יוצא מהו שיוציא אחרים: כל שאינו חייב וכו'. כלומר כיון שהוא אינו ראוי לצאת בקריאה זו אף אחרים אינו מוציא:

הלכה ב מתני' סירוגין. מפרש בגמרא: היה כותבה. או דורשה ומתוך כך קראה אם כיון לבו יצא: בסם ובסיקרא. מיני צבעים הם: קומוס. מין שרף: קנקנתוס

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"ב ממגילה ה"ג טוש"ע או"ח סי' תרץ ס"ח
ח
ב טוש"ע שם סעי' י
ט
ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם ס"ז
י
ד מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"כ
יא
ה מיי' שם טוש"ע שם ס"ג
יב
ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סי' תרצא ס"א ב

גליון הש"ס

(א) עי' בליקוטי רמב"ן בשמטות ועי' בביאורי הגר"א סי' תר"ץ: ונפר"ת שם: (ב) עי' ק"ע ונראה שצ"ל לגוניסתון. ועי' ירושלמי סוטה שם ובערוך ערך אגנסתין:

מסורת הש"ס

פי' פסחים קיח א ויקרא רבה פרשה ל'
פי' מג"ל יח א
שבת קטו ב
מגילה יח ב
סוט' פ"ז ה"א
מגילה יח א

רידב"ז

בגין דכתיב ממזרח שמש וגו' מה את ש"מ מהולל שם ה' ממזרח שמש עד מבואו. כצ"ל ר"ל מהולל שם ה' כמו ממזרח שמש עד מבואו כסדרן:
ר"ז בשם ר"א והוא שתהא כתובה בלעז מה אנן קיימין אם שהיתה אשורית ותירגמה בלעז הדא דתנינן בכל לשון. ר"ל הא תנינן ברישא דבכל לשון לא יצא בכה"ג אם שהיתה כתובה בלעז ותירגמה אשורית ר"ל אפילו אשורית הדא היא דתנינן מה בין ספרים למגילת אסתר אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילת אסתר אינה נכתבה אלא אשורית אר"ש בר סיסרטי תיפתר שהיתה כתיבה גיגנטון ר"ל יוני דיוני כשר [כרשב"ג דס"ל דאף בספרים לא התירו אלא יונית]. כן פי' הגר"א ז"ל בביאור הגר"א סי' תר"ל:
תני שמואל טעה והשמיט פסוק אחד ותירגמו המתרגם יצא. ופריך הגמ' אנן

ציון ירושלים

צ שמואל כדעתי'. עב"ק מ"ש על הריב"ש ולא זכיתי להבין דהפ"ם קאי לפי הס"ד דה"א דבכל לשון לא יצא אף גפטים לגפטים פשיטא דהוי ע"פ וזה פשוט ובחדושי אמרתי דאי' לדעת הר"ן מהא דפריך הפ"ם מ"הכי קראו גיפטית אלמית מדיות יוונית לא יצא והקשה מהרש"א אמאי לא פריך מהמשנה ע"ש ולפמ"ש א"ש דהס"ד סרס בחידב הפ"ם דגיפטית לגיפטית כשר א"כ דוקא לועז בשמע אשורית לא יצא ולא יוונית אף דלעז יוני כשר מ"מ כיון דנכתב ... וכי לעזו יוונית הוי ע"פ אבל אם כתב בלעז יוונית יצא ולכך פריך מקראו אלמיה יוונית לא יצא דמשמע דאפילו כתובה בלשון יוונית ואפ"ה לא יצא ומה שתירץ הפ"ם הא לא דמיא אלא גיפטים לגיפטים בארכתי בחדושי ולכ"מ והיינו דוקא בשכתובה באשורית כהלכתה והוא הרגמ: בשאר לשון הוא דילא דעכ"פ נכתבה כהלכתה אבל כשכתובה בשאר לשון בעינן שילעזו באותו לשון וכזה י"ל קושיית מהרש"א ולכ"מ:

שנויי נוסחאות (סו"כ) עד כד"ו ועד. (סו"י) כשהיתה כד"ו בשהיתה וקן נסמוך. (סוס"ו) סיסרטי כד"ו סוסרטי. (סוי"ח) ואת הכין כד"ו ואת אמר הכין. (סו"כ) ור' כד"ו ר'.

גליון אפרים שהיתה כתובה גיגנטון נ"ל דיגלפון. פירושו בלשון יונית שתי לשונות. והיינו שהיתה כתובה בלשון אשורית וגם בלשון לעז. היינו אשורית והיינו לעז. שוב ראיתי בערוך כשלה שגם הוא הגיה כן.

ובקנקנתום על הנייר ועל הדיפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר בדיו:

גמ׳ *תני סירוגים יצא סירוסים לא יצא סירוגין קיטועין סירוסים חד פרה חד *אמר ר׳ חגי סירוגים וחלוגלוגות ומי גדול בחכמה או בשנים איצורכת לחברייא אמרין ניסוק נישאול לבית ר׳ סלקין מישאול ואמרון יצאת שפחה משל בית רבי אמרה להם היכנסו לשנים אמרון ייעול פלן קמי ייעול פלון קמי שרון עלין קטעין קטעין אמרה להם למה אתם נכנסין סירוגין סירוגין חד רבי הוה טען פרחינין ונפלין מיניה אמרה ליה ר׳ נתפזרו חלגלוגיך אמרה לה אתייא מטאטא ואייתת אלבינה *ר׳ מנא אמר בשם ר׳ יודה שאמר משם ר׳ יוסה הגלילי הפסיק בה כדי לקרות את כולה לא יצא ידי חובתו ר׳ בא רב ירמיה בשם רב הלכה כר׳ מנא שאמר בשם ר׳ יהודה שאמר משם ר׳ יוסי הגלילי הפסיק בה ר׳ יוחנן בשם ר״ש בן יוצדק *אף בהלל ובמגילה כן אבא בר הונא ורב חסדא הוון יתבין אמרין אף בתקיעות כן סלקון לבית ר״ש רב חונה בשם רב [ה] אפילו שמען עד תשע שעות יצא א״ר זעירה עד דאנא תמן איצרכת לי סלקית להכא שמעית דאמר ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן אפילו שמען כל היום יצא והוא ששמען על סדר ר׳ יוסה בעי היה זה צריך לפשוטה ראשונה וזה צריך לפשוטה אחרונה [ו] תקיעה אחת מוציאה ידי שניהן ר׳ בון בר חייה בעי כגון קרית שמע וברכותיה היא ולא ברכותיה ולא היא הפסיק שלישה וחזר והפסיק שלישה ובקורא משערים ובכל אדם משערים א״ר מתניה לא מסתברא [ג] בקורא מנשה הוה יתיב קומי ר׳ זעירה [ז] ואינמנם א״ל [ד] חזור לך דלא כוונית היה כותבה הדא

קרבן העדה

קנקנתוס. וידריאולי וי״מ ארפמינ״ט: נייר. עשוי מעשבים ע״י דבק וכותבים עליו: דפתרא. עור שלא נעשה תיקונו דמליח וקמיח ולא עפיץ: על הספר. על הקלף: גמ׳ קיטועין. קורא מעט ושוהה מעט וחוזר וקורא מעט ושוהה עד שקורא כולה: חד פרא חד. קורא פסוק א׳ ומניח השני וחוזר וקורא הג׳ ואח״כ קורא השני: סירוגים וחלוגלוגות ומי גדול בחכמה או בשנים. הני תלת מילין לא ידעו החבירים והן התלמידים: אמרין. אמרו נעלה ונשאל בבית רבינו הקדוש: סלקין. עלו לשאול ולומר לר׳ יצאה שפחתו של בית ר׳ ואמרה להתלמידים שאל יעכבו בכיבודם זה לזה מי הוא שיכנוס תחלה אלא יכנסו לשנים כלומר מי שהוא גדול בשנים יכנוס תחלה: אמרין וכו׳. כלומר לפי שמתחלה אמרו זה לזה יכנס פלוני תחלה וזה אמר יכנס פלוני תחלה ונתעכבו בפתח לכך אמרה השפחה שיכנסו לשנים: שרון. התחילו ליכנוס לפרקים ולא נכנסו כולן זה אחר זה: חד רבי. נער אחד היה נושא פרחינין והוא מין ירק: ואייתת אלבינה. היא המכבדת שמכבדין בהן את הבית ומפני שלא ידעו החכמים מהו מטאטא דכתיב וטאטיתיה במטאטי השמד ושמעו אמתיה דבי ר׳ שהיא המכבדת לכך הביאו לכאן: הפסיק בה כדי לגמור וכו׳. אמתני׳ דפ״ב דברכות קאי דתנן ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב וקא״ר מנא דאם הפסיק כדי לגמור את כולה חוזר לראש: הלכה כר׳ מנא וכו׳ הפסיק בה. כדי לגמור את כולה חוזר לראש: אף בתקיעות כן. מספקא להו אם גם בתקיעות הדין כן דאם שהה כדי לגמור את כולן חוזר לראש: סלקון לבית רב. ושמעו רב הונא שאמר בשם רב דאפי׳ שהה יצא: עד דאנא תמן. כשהייתי בבבל הוה מיבעיא לי אם גם בתקיעות כן וכשהעליתי לא״י שמעתי בשם ר״י דאפילו שהה כל היום יצא: והוא ששמען על הסדר. תקיעה ותרועה ותקיעה אבל אם שמע תרועה ואח״כ שתי תקיעות לא יצא: היה זה צריך לפשוטה ראשונה. שלפני תשר״ת וזה צריך לתקיעה אחרונה שבתשר״ת כגון שכבר שמע תש״ר מיבעיא ליה אם יכולים שניהם לצאת בתקיעה זו או דלמא כיון דבעינן גם כוונת המשמיע והוא לא כיון אלא לתקיעה אחת משניהם אינו מוציאן ואף אם היתה כוונתו על שניהם כיון דכוונתו סותרת זו את זו אין כוונתו כוונה ושניהם אין יוצאין בו: הכי גרסינן בעי קריאת שמע וברכותיה וכו׳ וכן הוא בברכות. וה״פ הא דאמרינן בקריאת שמע דבעינן הפסק כדי לגמור כולה מי משערינן בכדי לגמור קריאת שמע וברכותיה כיון דשייכי להדדי או דלמא בקריאת שמע בהפסק קריאת שמע לחוד ובברכות כדי הפסק ברכות לחוד תוזר לראש: הפסיק שלישה וכו׳. ותו קמיבעיא אם הפסיק כדי שליש קריאתו וחזר והפסיק עוד שני פעמים כל פעם כדי שליש קריאה מי מצטרפין השהיות או לא מצטרפין: ובקורא משערים וכו׳. ותו קמיבעיא ליה מי משערינן ההפסק כדי שיעור הקורא אם הוא מאריך בקריאתו אף ההפסק כשיעור הזה וכן אם הוא ממהר בקריאתו אף ההפסק כן או דלמא בכדי קריאת כל אדם בינוני משערינן: לא מסתברא בקורא. אלא בכל אדם משערינן: ואינמנם. בשעת קריאת המגילה: חזור לך דלא כוונית. נראה דהק״ש קאי: הדא

פני משה

ובקנקנתוס. הוא הרתא דאוכספי וידריאל״ו בלעז ובערבי זא״ג: על הנייר. עשוי מעשבים או ממטלניות ע״י דבק וכותבים עליו: ועל הדיפתרא. הוא עור שלא נעשה תיקונו דמליח וקמיח ולא עפיץ: עד שתהא כתובה. בכתיבה אשורית: ועל הספר. הוא קלף: ובדיו. שהם דיו שלהם היה מעשן של שמנים או של זפת ושעוה וכיוצא בהן וגוללין אותו בשרף האילן ובמעט דבש ולותתין אותו הרבה ודכין אותו עד שיעשה רקיקין ומייבשין אותו ומצניעין אותו ובשעת הכתיבה שורהו במי עפצים וכיוצא בו: וכותב בו. ודיו שלנו הנעשה ממי עפצים וקנקנתוס ומעט גומ״א כשר וכותבין בו ס״ת ותפילין ומזוזות:

גמ׳ תני סירוגין יצא וכו׳ קיטועין. פיסקי פיסקי בשהיי׳ כדפרישית במתני׳: סירוסים חד פרה חד. פסוק אחד פותח בפסוק שלאחריו שמדלגו וקורא אח״כ וה״ז מסורס: אמר ר׳ חגי וכו׳. גרסי׳ להא לעיל בפ״ט דשביעית בהלכה א׳: סירוגים והלגלוגות. הפירוש שלהן וכן מי הגדול אם בחכמה או בשנים כל אלו היו אילרכה להברייא שלא היו יודעין ואמרו ניסוק ונשאל ונלמד מדבית רבי ויצאת השפחה משל בית רבי ואמרה להם תכנסו לשנים שנים כדי לידע מי הוא הראוי ליכנס קודם ולא יהו מעורבבין ושמעו שאמרו פלוני זה יכנוס קודם וזה קודם לשל אחריו ומתוך כך למדו מי הוא הקודם: שרון. התחילו ליכנס פיסקי פיסקי ולא רלופין זה אחר זה ואמרה להם למה אתם נכנסין סירוגין סירוגין ולמדו הפירוש של סירוגין: חד רבי. לורבא מרבנן אחד היה טוען פרפיחינין פורפלינ״י בלע״ז בגלימא שלו ונפלו ממנו וכו׳ וידעו מה הן הלגלוגות: אמרה לה. לחבירתה אייתי מטאטא לכנסן ואייתת אילבינ״ה כך הוא בלעז מה שמכבדין בה הבית וידעו פירוש של הכתוב וטאטיתיה: ר׳ מנא וכו׳. גרסינן להא לעיל בפ״ב דברכות בהלכה א׳: הפסיק בה. בק״ש ושהא כדי לקרות את כולה: הלכה כר׳ מנא וכו׳ שאמר משום ר׳ יוסי הגלילי. כדין הפסיק בה: אף בהלל ובמגילה כן. אם הפסיק ושהא כדי לגמור את כולה חוזר לראש: אף בתקיעות כן. אם הדין הוא כן אף בתקיעות: וסלקין לבי רבי. ושמעו לרב הונא בשם רב שאמר אפי׳ שמען לתשע תקיעות בט׳ שעות ביום יצא: עד דהנא תמן. בבבל: איצרכת לי. הייתי מסופק בדין זה: וכד סלקית להכא שמעית וכו׳. והוא ששמען על הסדר תר״ת וכו׳ כדרך שמסודרין על הברכות: היה זה צריך לפשוטה ראשונה. שעדיין לא שמע כלום והאחר שמע כולן חוץ מפשוטה אחרונה ושמעו תקיעה אחת מהו שמוציאן ידי שניהם. ולא אפשיטא: ר׳ בון בר חייה בעי. הא דאמרינן אם הפסיק ושהא כדי לגמור את כולה לא יצא וצריך שיהא חוזר לראש מאי אם כולה דקאמר כגון קריאת שמע עם ברכותיה או היא ולא ברכותיה או אפי׳ כדי לגמור ברכותיה ולא היא: הפסיק כדי שלישה. כלומר אם לא הפסיק בהפסקה אחת כדי לגמור את כולה אלא שהפסיק כדי לגמור שליש וקרא וחזר והפסיק כדי שליש וכן אחר כך עוד כדי שליש מהו שילטרפו להפסקה כדי שיעור כולה ולא איפשיטו הני בעיות: ובקורא משערין. וכן הא דאמרינן הפסיק בה וכו׳ בהקורא משערינן או בקריאת סתם כל אדם משערינן: לא מסתברא בקורא. כלומר וכי לא מסתברא דבקורא משערינן לכל אחד ואחד לפי קריאתו: חזור לך. ותקרא עוד הפעם דלא כוונית בה בתחלה: היה כותבה. וקתני אם כיון לבו יצא וא״כ בזמן קריאתו מיירי וקאמר הש״ס אם הדא

רידב״ז

אבן אמרין בכל לשון לא יצא ואת אמר הכין בתמי׳ ומשני שמואל כדעתי׳ דר׳ שמואל אמר היתה כתובה כהלכתה הלעז יצא בה בלעז וסובר הירושלמי דמתניתין ה״ק ע״פ לא יצא בכל לשון לא יצא ג״כ שכתובה אשורית וקראה תרגום בכל לשון דהוא נמי ע״פ ותירץ דשמואל כדעתי׳ דס״ל כתובה כהלכתה ר״ל בלה״ק וקראה בלעז יצא כיון שתירגם מתוך הכתב ומתניתין לאו משום ע״פ אלא משום שאינו מכיר הלשון לעז וקאמר כתובה כהלכתה לרבותא ור׳ אבוה פליג עליו וס״ל דבכה״ג שכתבה אשורית וקראה בלעז אינו יוצא אלא דווקא שאינו מכיר בלה״ק וקאמר יודע אשורית ויודע לעז יוצא באשורית ר״ל דווקא באשורית בלעז יוצא בלעז יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא אחרים בלעז ר״ל שאינן יודעין רק בלעז ע״ז קאמר ייבא כהלא כל שאינו מחויב בדבר כו׳ כן כתב הגר״א ז״ל בביאור הגר״א שם שכן הוא נוסחה המדויקת: ניחא

*שנויי נוסחאות (כו״ו) איצורכת בד״ו איצרכת. אמרין בד״ו אמרון. (כו״ח) אמרה בד״ו אמרת. (כו״ט) פלון בד״ו פלן. (כוי״ה) טעון בד״ו טעין. ונפלין בד״ו ונפלון. (כוי״ה) ר״ש בד״ו רבי שמעון. (כוי״ט) הונא בד״ו חונא. (כוכ״א) ר״ש בד״ו רבי שמעון.

מערכת הערוך (כו״ד) סירוסים חד פרה חד ערוך (ע׳ סרג א) „סירוסין חד פרא חד פי׳ אחד זולתי אחד כגון שקרא פסוק ומניח פסוק וקורא פסוק ג׳ והוזר וקורא פסוק שני שהניח״.

עמודי ירושלים

מנשה הוה יתיב כו׳. במרדכי פ״ג דמגילה הגירסא מעשה באחד דהוי יתיב כו׳ וכתב דאיכא למימר דלא פליג אמתני׳ דאם קראה מהנמנם מאחר שהוציא בפיו אבל אם שמעה מהנמנם לא יצא. וראיתי להשירי ברכה בא״ח סי׳ תר״צ סק״א שכ׳ בשם הרא״בן שכ׳ דאם קראה מתנמנם דיצא וה״ה לשומע מתנמנם וא״כ איך יפרש הירושלמי הזה דלא יהיה נגד המשנה וע״ש מה שדחק בזה. אמנם לפע״ד הקרבן העדה חזור לך דלא כוונית נראה דהק״ש קאי ובתוספותיו ביאר דק״ש קבלות עול מלכות שמים בעינן שיהיה ער ממש שיתכוון בכל לבו עכ״ל. א״כ לק״מ דבמגילה גם הירושלמי מודה וא״ש בפשיטות. ועפר״ת משכנ״י הא״ח (דף כ׳ ע״ג) שכ׳ וז״ל והא מייתי בירושלמי שאם קראה מתנמנם וצוה להזור משום שלא כיון ומתני׳ דמכשיר איירי שכיון לבו בעת שהוא ער וכו׳ ומתורץ קושיות המרדכי ע״ש עכ״ל ולפ״ז א״ש ג״כ קושיות השיורי ברכה דהרא״בן מיירי כשכיון בעת שהיה ער אך דבריו לא נסירין דמנין היה יודע ר׳ זעירא שלא כיון דהא כוונה אינו יודע, רק השם בעצמו והנכון כמ״ש הקרבן העדה:

טוב ירושלים

מנשה הוי יתיב קומי כו׳ דלא כוונית. ודאי לענין מגילה איירי והכי קיי״ל. וכ״ת מפ״ב דברכות ה״א דכל הסוגיא דלעיל מבואר שם ולא כן דמבנה ועי״ש דמבואר להדיא דבמגילה יצא היכא דנמנם ומשום דק״ש שאני וכו׳ ע״ש. וסרכה ל״ע בזה:

עין משפט נר מצוה

יז א טוש"ע או"ח סי' תרצ"ה סעי' ג

יח ב מיי' פ"ב ממגילה הלכה ז טוש"ע שם סעי' יד

יט ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סי' תרצ"א ס"ו

כ ד מיי' שם פ"א הלכה י טוש"ע שם סי' תרפ"ח ס"ס

הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה נאמר בארבעה עשר בכרכים ודורשה א ובלבד שלא יפליג עצמו לעניינות אחרים: ומגיהה: ב תני ( ) אין מדקדקין בטעיותיה ר' יצחק בר אבא בר מחסיה ורב חננאל הוון יתיבין קומי רב חד אמר יהודים וחד אמר יהודיים ולא חזר חד מינהון ר' יוחנן הוה קרי כולה יהודים ר' חלבו רב ירמיה בשם רב *כתוב אומר °ספר וכתוב אחר אומרת °איגרת הא כיצד קל היקילו בתפירתה ג שאם תפר בה שנים או ג' תכים שהיא כשירה:

הלכה ג מתני'

ד *בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהם: **גמ'** (ב) ניחא בן כרך שהלך לעיר שזמנו מאוחר בן עיר שהלך לכרך ואין זמנו מוקדם אמר ר' יודן לית כאן בן עיר שהלך לכרך ותניי דבי ר' כן בן כרך שהלך לעיר א"ר יוסי אוף כאן בעתיד להשתקע עמהן אמר ר' יוסה והוא שיצא קודם לשהאיר מזרח אבל אם יצא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר רב נחמן בר יעקב בעי ה מעתה (ג) גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר ר'

פני משה

הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה. ופלוגתא היא לעיל בפרק קמא בסוף הלכה ה' וקשיא למאן דאמר פורים אסור בעשיית מלאכה ודחי לה דנאמר דמיירי שקורא בארבע עשר והוא עכשיו בכרכים וכגון בן עיר שהלך לכרך ועתיד לחזור למקומו שקורא כמקומו אע"פ שהוא בכרך כדתנן במתני' דלקמן והלכך אפי' למ"ד שאסור בעשיית מלאכה וכל אחד ואחד בזמנו הוא דאסור היינו כשהוא במקומו אבל אם הוא בן עיר והוא עכשיו בכרך הואיל והן מותרין בעשיית מלאכה היום דלא ס"ל שאסרו את של זה כזה הוא מותר ג"כ שלא ישנה ממנהג המקום שהוא בה אבל לעולם אם היה במקומו אימא לך שאסור בעשיית מלאכה: לעניינות אחרים. שלא מעיינה כל יום דא"כ מסיח דעתו וקוראה שלא בכוונה: אין מדקדקין בטעיותיה. אם טועה הוא בקריאה אין מדקדקין בזה וכהאי דר' יצחק בר אבא וכו' שלא מיחה רב לחזור בכל חד מינהון: כולם יהודים. אף במקום שנכתב בשני יודי"ן: כתוב אחד אומר ספר. משמע שדינה כס"ת הכל וכן במנין התפירות: איגרת. משמע כאגרת בעלמא ובתפירה מועטת להכר היריעות סגי: שנים או שלשה תכים. מושבות התפירה כלומר אפי' בב' וג' תפירות בלבד כשירה:

הלכה ג מתני' בן עיר. שזמנו בי"ד: שהלך לכרך. שזמנם בט"ו: אם עתיד לחזור למקומו. כלומר שדעתו היה לחזור למקומו. ואם הוא בן כרך שהלך לעיר ודעתו היה לחזור למקומו בליל י"ד קודם זמן השחרית אינו צריך לקרות עמהם ואע"פ שנתעכב ולא חזר כיון שלא היה בתחלה בדעתו להתעכב ונתעכב שלא מדעתו קורא כמקומו בט"ו ואם לאו שלא היה בדעתו לחזור למקומו בהאותו לילה אלא להתעכב כאן בי"ד קורא עמהם בי"ד מפני שנעשה פרוז בן יומו וילפינן מן הכתוב מדכתיב היושבים בערי הפרזות והא כבר כתיב ברישיה דקרא על כן היהודים הפרזים היושבים וגו' למה לי אלא דקמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז. וכן בן עיר שהלך לכרך אם דעתו היה בליל י"ד כדי לחזור בליל ט"ו קורא כמקומו בליל י"ד ובי"ד באותו כרך עצמו משום דלא נעשה מוקף בן יומו כשדעתו לחזור למקומו אבל אם דעתו היה בליל י"ד להתעכב גם בליל ט"ו אינו קורא בי"ד אלא ממתין עד ט"ו וקורא עמהם דכי היכי דפרוז בן יומו נקרא פרוז כדילפינן מקרא סברא היא נמי דמוקף בן יומו נקרא מוקף: ר"מ אומר כולה. דכתיב ותכתוב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף ומפרש ליה ר"מ תקפו של אחשורוש ור' יהודה אומר מאיש יהודי תקפו של מרדכי ור' יוסי אומר מאחר הדברים האלה תקפו של המן. והלכה כר"מ דאמר כולה:

גמ' ניחא בן כרך שהלך לעיר שזמנו מאוחר. קס"ד דמתני' הכי קאמרה בן עיר שהלך לכרך והוא שם בזמן קריאתם וכן כרך שהלך לעיר בזמן קריאתם והוא שם ולפיכך מתמה ופריך ניחא בן כרך שהלך לעיר שפיר הוה מיתפרשא המתני' דקאמרה אם עתיד לחזור למקומו והיינו בליל ט"ו קורא כמקומו ולא יקרא עמהן בי"ד וקמ"ל דלא תימא מכיון שהוא עכשיו בעיר שזמנם י"ד חל עליו חובת יום קריאתם ויקרא עמהם לפיכך קאמר דלא הוא דהואיל ועתיד לחזור למקומו בט"ו יקרא שם בכרך כמקומו ואם לאו שאינו עתיד לחזור למקומו בליל ט"ו נעשה כבן עיר וקורא עמהם. אלא דרישא בן עיר שהלך לכרך קשיא היכי מיתפרשא: ואין זמנו מוקדם. בתמיה ואם הוא היום בכרך בזמן קריאתם שהוא ט"ו מאי האי דקאמר אם עתיד לחזור למקומו וכו' הרי כבר עבר זמן מקומו שהוא מוקדם: לית כאן. שמי ממתני' בן עיר שהלך לכרך דלא מיתפרשא המתני' אלא בבן כרך שהלך לעיר. וכן תנאי דבית רבי תנו כן במתניתין שלהן בן כרך שהלך לעיר בלבד ולא תני הרישא כלל: אמר ר' יוסי אוף כאן. לא תיסמי הלוקה זו מהמתני' אלא אוף כאן בן עיר שהלך לכרך ולא כדקס"ד לפרש שהלך דהמתני' שהוא הלך לשם בזמן קריאתם אלא בעתיד להשתקע עמהן וכלומר בלהתעכב שם תליא מילתא וה"ק בן עיר שהלך לכרך יום או איזה ימים מקודם הדין הוא כך אם בדעתו היה לחזור למקומו בזמן קריאתם דהיינו בליל ט"ו ולא להשתקע ולהתעכב שם אע"פ שעדיין לא חזר קורא שם בי"ד כמקומו ואם לאו אלא שדעתו היה להשתקע שם בזמן קריאתם קורא עמהן בט"ו ולא יקרא בי"ד וכן בן כרך שהלך לעיר אם דעתו היה לחזור בליל י"ד וכו' וכדפרישית במתני': והוא. הא דאמרינן שאם יצא מהמקום אשר הוא שם לחזור למקומו או שדעתו היה בתחלה לכך דקורא הוא כמקומו היינו דוקא שיצא משם בלילה קודם שהאיר המזרח שהוא קודם מעלות עמוד השחר כדאמרינן בפרק קמא דברכות וברים פרק שני דיומא: כבר נפטר. כלומר שכבר נסתלק מעליו חובת זמן מקומו וחל עליו חובת זמן המקום אשר הוא שם וקורא עמהם: רב נחמן בר יעקב בעי. הקשה על זה דמאחר דקאמרת שצריך לצאת משם קודם האיר המזרח ועלות עמוד השחר ואע"ג שעדיין לא הגיע זמן מקרא מגילה שהוא לכתחלה משתנץ החמה ובדיעבד כשר משעלה עמוד השחר דוקא אבל לא מקודם וכדתנן במתני' דלקמן אין קורין את המגילה ולא מולין ולא טובלין וכו' א"כ מעתה נאמר ג"כ בגר שמל לאחר שהאיר המזרח וקודם עלות עמוד השחר כבר נפטר ויצא בכך והא הכא לא תנן הכי אלא דוקא משעלה עמוד השחר מחשבינן ליממא ולענין דיעבד בכל הני השנויים לקמן: ר'

קרבן העדה

הדא אמרה. זאת אומרת שפורים מותר בעשיית מלאכה דאל"כ איך הוא כותב המגילה בפורים: ומשני נאמר בי"ד בכפרים. כגון שחל ט"ו בשבת והן קורין בע"ש בי"ד ומותרין בעשיית מלאכה דאין איסור עשיית מלאכה אלא ביומו י"ד לעיירות וט"ו לכרכים: ובלבד שלא יפליג. בדרשתו לעניני' אחרים: שלא בענין המגילה: אין מדקדקין בטעיותיה. בדבר שהענין אינו משתנה כדמסיק בסמוך: ולא חזר חד מינהון. אף על גב דאחד מהן ודאי לא קרא כהוגן ש"מ כל שאין הענין משתנה אין מחזירין: כולה יהודים בחד יו"ד. אף במקום שנכתב בשני יודי"ן כמו והיהודים אשר בשושן נקהלו: כתוב א' אומר. על המגילה: ספר. ונכתב בספר דמשמע שדינה כספר תורה: איגרת. לקיים את איגרת הפורים הזאת: קל שהקילו בתפירתה. לענין זה נקראת איגרת שאין צריכה שתהא תפורה כולה מלמטה למעלה אלא כיון שתפר בה שנים ושלשה תפירות יצא: תכים. אריגות וחבירו בשלהי ב"ק מאי אריג תיכי:

הלכה ג מתני' בן עיר. שזמנו בי"ד: שהלך לכרך. שזמנו בט"ו: אם עתיד לחזור. בגמרא מפרש: קורא כמקומו. כחובת מקומו: **גמ'** ופריך ניחא בן כרך שהלך לעיר. שזמנו מאוחר מזמן העיירות היכא למימר אם עתיד לחזור למקומו בט"ו אלא בן עיר שהלך לכרך שזמנו מוקדם מאי עתיד לחזור למקומו שייך ביה אם חזר חזר ואם לאו נעשה מוקף לעולם: לית כאן. שמי ממתניתי' בן עיר שהלך לכרך: ותניי דבית ר' כן. ותנאים של בית ר' תנו כן דל"ג במתני' בן עיר שהלך לכרך: אוף כאן וכו'. כלומר לעולם כדתנן במתני' בן עיר שהלך לכרך והא דתנן אם עתיד לחזור למקומו היינו בשאין דעתו להשתקע עם בני הכרך ולדור עמהן קורא בי"ד אבל אם דעתו להשתקע עם בני הכרך אע"ג שיחזור משם להביא בני ביתו לשם מ"מ דינו כבני כרך וקורא עמהן: והוא שילא וכו'. פליג אר"י וסובר דלא בעינן שיהא דעתו להשתקע אלא כל שאין דעתו של בן עיר לצאת מן הכרך בליל ט"ו קודם שהאיר המזרח הוי מוקף ליומו וקורא בט"ו וכן בכרך אם אין דעתו לצאת מהעיר קודם שיאיר המזרח בי"ד פרוז ליומו הוי וקורא עמהן בי"ד ואם יצא אח"כ ביום ט"ו פטור: בעי. פריך מעתה דבהאיר המזרח תליא מילתא וכל שלא נתחייב בשעה שהאיר המזרח פטור אח"כ א"כ גר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח יהא פטור וזה אין נראה דהא עיקר המצוה ביום. ל"א מיבעי' ליה אם יקרא הגר ביום כיון שעדיין לא קרא מה שאין כן בן עיר שקרא בארבעה עשר או דלמא גר נמי פטור והראשון נראה: ר'

מסורת הש"ס

עי' מגילה יט א

גליון הש"ס

רידב"ז

ניחא בן כרך שהלך לעיר. אם אינו עתיד לחזור למקומו בזמן קריאתן דהיינו בליל י"ד קודם שהאיר המזרח יקרא עמהם שהרי כאן נעשה פרוז לדעת ואם עמד כאן יום ט"ו נפטר שהרי כבר יצא מכלל מוקף אלא בן עיר שהלך לכרך ולו זמן מוקדם והרי קודם שנעשה מוקף חל עליו חיוב מקומו ויקרא כאנשי מקומו א"ר יוסי בשעתיד להשתקע כלומר אם נתן דעתו מתחלה בליל י"ד להשתקע כאן עד יום ט"ו יצא מכלל פרוז מעתה כן פי' הרמב"ן ז"ל במלחמות עיי"ש וכן משמע מפי' הראב"ד ז"ל שאלל הרב אלפס ז"ל דכתב דבי"ד הדבר תלוי דאם דעתו להיות בי"ד בכרך נעשה מוקף בי"ד דמפרזי נפקא

ציון ירושלים ה מעתה גר שמל להר בשאיר המזרח. עמג"א סי' תרפ"ז בתחלת הסימן ונ"ע שלא הזכיר דברי הירושלמי אלו וע' טו"א בחדושיו לר"ה בא"מ שם דף כח ד"ה אלא בכפתו עד מה שהאריך שם וכל דבריו שם כבר נזכר וזכה לכוון לדברי מהר"ם כו"ב ורא"ש מו"ק ע"ש כל הראיות מאום קמ"ג וע' טוש"ע יו"ד סי' שנ"ו אבל דברי הירושלמי אלו לא הביאו כולם:

שנויי נוסחאות (בו"ח) כתוב אימר גד"ו כתוב אחד אומר. (ס"ט) אומרת נ"י אומר. (בו"ה) דבי גד"ו דבית.

עמודי ירושלים

הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה נאמר בארבעה עשר בכרכים עי' ביאורו בקרבן העדה. ופי' ברא"ש במגילה פ"ב שלא הביא הדחי' נראה שלא היה בגירסתו וכמ"ש במראה הפנים, ובזה א"ש מה שתמה השירי קרבן על הכל בו בדחק ה"ש ליישב קושית הירושלמי דמיירי בשלא היה לו מגילה דהא הירושלמי בעצמו מתרץ זה דאין אסור במלאכה אלא ביומו אבל בכרכים כשקורין בי"ד אינו אסור במלאכה ע"ש ויותר היה לנו לתמוה על הכלבו במ"ב להן וז"ל ויכל גומר שאינו אסור במלאכה רק לבני יומן ולאותן שהקדימו לקרות באסורין ביום י"ד עכ"ל דמה כתב ונוכל לומר הא מבואר כן להיות נירוב מי דהיינו אסור רק לכ"א ביומו גם מ"ב דאסור ג"כ לאותן שהקדימו לקרות הוא היפוך דברי הירושלמי דכרכים בהקדימו לקרות באמת מותרים המה בעשיית מלאכה. הלב לפמ"ב דבנוסחות הראשונים לא היה כתוב כן בירושלמי א"ב. וראיתי להישועות יעקב (סי' תר"ל סק"ו) שהוכיח מהירושלמי הזה דאם לא כיון במגילה של לילה יצא דאל"כ קשה על הירושלמי מה הקשה הא גם אם נימא דאסור במלאכה עכ"ז מותר בלילה ואינו אסור במלאכה רק ביום דהא לענין משתה ובמחה קיי"ל דאינו נוהג רק ביום ולא בלילה וה"ה במלאכה וא"כ דלמא מיירי המגנה דהיה כותבה בלילה אע"כ דא"כ איך סיים. דאם כיון לנו יצא דהא בקריאה של לילה אף אם לא כיון יצא עכ"ד. ובאמת אינו מוכח כלל לא מיבעיא לפ"ד הראבי"ה הובא במרדכי במגילה דס"ל לענין שמחה דנוהג גם בלילה דס"ל דהאי ימי משתה ושמחה הוא כלילי שבת ויומי ואהריו החזיק הב"ח (בסי' תרנ"ה) לקיים כן וכ"נ מדברי הרמ"א גם בודאי לא קשה קושית הישועות יעקב. אולם גם לפ"ד החולק של הראבי"ה הא כ' הטורי אבן במגילה (ד"ו ע"ב) דיש חילוק בין קים ועשה דאינו נוהג רק ביום ומלאכה שהוא בשוא"ת נוהג גם בלילה יעו"ש. ובלא"ה לק"מ דהא כ' התה"ד (סי' ק"ג) דמלאכה של שמחה מותר והקשה מכסיא דירושלמי דהיה כותבה כו' דהא כתיבת המגילה הוי דבר של שמחה וכו' וז"ל מיהו נאמר דלא בעי נאחויי אלא שלא קבלו עליהם יו"ט ממש כדאיתא התם

טוב ירושלים

הדא אמרה כו' נאמר בי"ד בכרכים. מכאן ראיה למפרש בהפניית י"ח ב' דהא ואסורים שזב"ז היינו כשקרא עמהם כמגילה וכפרוז כו' ע"ש. דאל"כ לא משני מידי. רק לפמ"ש בבבלי ה' ב' דלא קבלו מלאכה בכ"ז א"ש: קל הקילו בתפירת כו' שהיא כשירה. עי' בבבלי י"ט א' ובלבד שיהיו מבולעים:

בגמרא

ר' בון בר חייה בעי בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר נתחייב כאן (א) ובן כרך שעקר דירתו בליל ארבע עשר נפטר מיכן ומיכן בן עיר מהו שיוציא בן כרך ידי חובתו ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר (ב) אינו מוציא את הרבים ידי חובתן בן כרך מהו שיוציא את בן עיר ידי חובתו וייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן או ייבא כהיא דאמר ר' חלבו רב חונה בשם ר' חייה רבה *הכל יוצאין בארבעה עשר שהיא זמן קריאתה ר' יודן בעי בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו לילי חמשה עשר לא מתניתא היא בן עיר שהלך לכרך מתניתה כשהיה בכרך מה צריכה ליה כשהיה בעיר א אבל מפרשי ימים והולכי מדברות קוראין כדרכן בי"ד א"ר מנא בעתיד להזור למקומו אמר ר' פינחס °על כן היהודים הפרזים פרוז היה באותה שעה:

אסתר ט

הלכה ד מתני' *מאיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו

ר"מ אומר ג כולה ר' יודה אומר מאיש יהודי ור' יוסי אומר מאחר הדברים האלה:

גמ' ר' אבהו בשם ר' לעזר מ"ד כולה על כן על כל דברי האגרת הזאת מ"ד מאיש יהודי ומה ראו על ככה מ"ד מאחר הדברים האלה ומה הגיע אליהם ר' סימון בשם ריב"ל מ"ד כולה וכל מעשה תקפו וגבורתו מ"ד מאיש יהודי ופרשת גדלת מרדכי ומ"ד מאחר הדברים האלה אשר גדלו המלך ר' יוסי בי ר' בון בשם ריב"ל תוקף כל תוקף את כל תוקף תוקף זה תוקפו של המן כל תוקף זה תיקפו של מרדכי את כל תוקף זה תוקפו של אחשורוש *תני ר"ש בן יוחי אומר מבלילה ההוא ממקום שהיתה מפלתו של המן משם היתה גדולתו של מרדכי ר' בא רב ירמיה בשם רב *הלכה כר' מאיר דהוא אמר כולה ר' זעירה בשם ר' יוחנן בעירובין ובתענית ציבור נוהג הכל כר' מאיר ר' יעקב בר אחא בשם ר"י אף במגילת אסתר נהגו הכל כר' מאיר ר' חלבו רב מתנה יוסי בר מניישא בשם רב בין כמ"ד כולה בין כמאן דאמר מאיש יהודי בין כמ"ד מאחר הדברים האלה ובלבד מספר שלם ר' חלבו רב מתנה יוסי בר מניישא בשם רב *אם היתה כתובה חומשין ג אין קוראין בה ברבים אמר ר' תנחומא מפני

קרבן העדה

ר' בון בר חייא. פריך בשלמא בן עיר שילא קודם שהאיר המזרח דט"ו דאינו קורא עמהן ניחא שכבר קרא בארבעה עשר אלא בן כרך שעקר דירתו בליל י"ד שאינו קורא בי"ד ובט"ו עדיין לא יגיע לביתו ולא יקרא דאינו בכרך א"כ יהא פטור מכאן ומכאן בתמיה: מהו שיוציא בן כרך. בט"ו ידי חובתו כיון דאפי' בדיעבד לא ילא דכתיב ולא יעבור: ומשני ייבא כהדא. אתיא כהא דתנן כל שאינו מחוייב וכו' וזה נמי בכלל אינו מחוייב הוא ואפילו לא קרא בי"ד: הכל יוצאין בי"ד. אפילו בן כרך יוצא בדיעבד בקריאה די"ד א"כ אף בן עיר יכול להוציאו: בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו לילי ט"ו. ולכנוס לכרך בט"ו מי נימא כעקור דמי כיון שבדעתו לעקור כדתנן במתני' דבדעתו הדבר תלוי או לא: ופריך לא מתני' היא. בן עיר שהלך לכרך שקורא בט"ו: ומשני. מתני' כשהיה בכרך ביום י"ד: מה צריכה ליה. כי קמבעיא ליה כשהוא עדיין בעיר מי מהני דעתו או לא: אבל מפרשי ימים וכו' קורין כדרכן בי"ד. תוספת' בפ"ק דמכלתין: בעתיד לחזור למקומו. אפילו הם בני כרכים עתיד לחזור למקומו קורין בי"ד דכיון שאינן במקומן הולכין אחר רוב העולם וכדמסיק מקרא. על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וקרא יתירא הוא אלא לומר כיון שהי' פרוז באותה שעה פרא מיקרי וקורא בי"ד:

הלכה ד גמ' על כל דברי וכו'. משמע על כולה: מה ראו על ככה. המגילה נכתבת ונקראת להודיע לדורות מה ראו באותו זמן שעשו מה שעשו מה ראה מרדכי דאיקני בהמן על ככה דשוי נפשיה עכו"ם: ומה הגיע אליהם. קאי על המן מה ראה שנתקנא על כל היהודים על ככה ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ומה הגיע אליהם ותלו אותו ואת בניו על העץ: תוקף. דכתיב את כל תוקף והוה מלי למכתב תוקף או כל תוקף וכתיב את כל תוקף לדרוש דחייבין לקרות תוקפו של המן גדולתו וגדולת מרדכי וגדולת אחשורוש והיינו בהראותו את כבוד עשרו והיא התחלת המגילה עד איש יהודי: ממקום שהיתה וכו'. סבירא ליה עיקר תוקפו של נס: בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כר"מ. דסובר דבעינן עירוב ובעינן שתוף ובתענית ציבור דאף במנחה ובנעילה יש בהן נשיאת כפים: אף במגילת אסתר. לקרותה כולה: ובלבד מספר שלם. צריך שתהא המגילה כתובה לפניו שיקרא ממנה: אם היתה כתובה חומשין. בין שאר ספרים שכולן היו כתובים בימיהם בגליון כס"ת שלנו: מפני

פני משה

ר' בון בר חייה בעי. קושיא אחריתא לאי אמרת דבליליא תליא מילתא וצריך שילא משם קודם שהאיר המזרח כדי שלא יחול עליו חובת זמן המקום אשר הוא עכשיו שם א"כ אמור מעתה דאשכחן דלפעמים קורא בשני הימים בי"ד ובט"ו וזה לא"ק אלא לפעמים אינו קורא כלל ונפטר מכאן ומכאן בתמיה והיינו אם הוא בן עיר וכבר קרא בי"ד ועקר דירתו משם לילי חמשה עשר ובא לכרך א"כ צריך הוא לקרותה עוד בט"ו מכיון שבא לשם בליל ט"ו הרי הוא בן כרך וזהו נתחייב כאן וכאן והא לא"ק אלא אם הוא בן כרך שעקר דירתו בליל י"ד ובא לעיר ביום ארבע עשר א"כ תאמר שנפטר מכאן ומכאן שהרי בכרך לא קרא וכבן עיר נמי לא הוי שלא בא לשם ליל ארבע עשר וא"כ זה לא יקרא כלל המגילה אתמהא אלא ודאי מסתברא שזה יקרא מיהת ביום י"ד ואע"פ שלא היה שם בלילי י"ד ולא תליא מילתא בלילי לחוד לעולם: בן עיר. שקרא המגילה בי"ד ובא אח"כ לכרך בליל ט"ו מהו שיוציא הוא לבן כרך י"ח ויקרא לפניו. וקאמר דהאי מילתא ייבא כהדא דתנינן בספ"ג דר"ה כל שאינו חייב בדבר וכו' ומכיון שזה בן עיר לאו מחויב בדבר הוא שהרי כבר יצא י"ח בקריאה בזמנו בי"ד אינו יכול להוציא לבן כרך בט"ו: בן כרך וכו'. אלא הא הוא דאיכא למיבעי אם בן כרך היה בעיר ביום י"ד אם יכול להוציא לבן העיר אי נימא דג"כ בכה"ג יבא כהדא כל שאינו חייב בדבר וכו' או דילמא דנימא דשאני הכא וכדר' חלבו וכו' דאמר לעיל בפ"ק הכל יוצאין בדיעבד בי"ד שהוא זמן קריאתה לכל ומכיון דמיהת בדיעבד יוצא הבן כרך בקריאת יום י"ד מחויב בדבר קרינן ביה לענין שיכול להוציא לבן העיר ואפי' לכתחלה ולא איפשיטא: ר' יודן בעי מי שנתן דעתו לעקור דירתו. מהעיר ליל חמשה עשר ולילך לכרך אם א"צ לקרותה היום בי"ד בעוד שעדיין הוא שם מאחר שיקרא למחר בט"ו בכרך: לא מתני' היא. ומאי קא מיבעיא ליה דהא תנינן בן עיר שהלך לכרך אם אינו עתיד לחזור למקומו קורא עמהן וקס"ד דזה נמי דיניה הכי שהרי עוקר דירתו מכאן ולבא לכרך ואינו עתיד לחזור למקומו. ומהדר ליה דלא דמיא להמתני' דהמתני' מיירי שהיה בכרך בזמן חובת קריאתם ותליא מילתא אם יתעכב שם או לא וכדמוקמינן לעיל אבל מה צריכה ומספקא ליה לר' יודן בכה"ג דקאמר כשהיה עדיין בעיר ביום י"ד מי אמרינן דאכתי לא נסתלק ממנו חובת קריאת יומו מכיון שהוא עדיין בעיר או דלמא הואיל ונתן דעתו לעקור דירתו מכאן ולבא לכרך בזמן חיוב קריאתם הרי הוא כבן כרך ובקריאת ט"ו עמהן יהא יוצא ידי חובתו: אבל מפרשי ימים וכו'. תוספתא היא בפ"ק וכלומר דהדר בעי הש"ס למיפשט לבעיא דר' יודן מההוא דהתוספתא דלא יהא זה אלא כמפרשי ימים ואינו קבוע במקומו וקורין בי"ד וה"נ כן: א"ר מנא. שאני התם דבעתיד לחזור למקומו איירי אבל הכא הרי דעתו לעקור מהעיר ואיכא למיבעי כדאמרן: א"ר פנחס. מהכא איכא למיפשט להבעיא דר' יודן דכתיב על כן היהודים הפרזים וגו' והרי כתיב בתריה היושבים בערי הפרזות וכפל הלשון למה לי אלא ללמדינו דפרוז לשעה נקרא פרוז והרי זה פרוז היה באותה שעה ואע"פ שדעתו לעקור דירתו מכאן מיהת עדיין פרוז הוא: מ"ד מאיש יהודי. דכתיב ומה ראו על ככה מה ראה מרדכי דאיקני בהמן על ככה דשוי נפשיה ע"ז ומ"ד מאחר הדברים האלה גדל המלך וכו' ומה הגיע עליהם שנתקנא המן בכל היהודים: וכל מעשה תקפו וגבורתו. ודריש לה על אחשורוש: אשר גדלו המלך. וזה בא מחמת גדולות המן ומפלתו: תוקף וכו'. ודריש ליה לכוליה דקרא וא"כ צריך לקרות כולה: בעירובין ובתענית צבור וכו'. גרסי' להא לעיל רפ"ד דתענית וע"ש: ובלבד מספר שלם. דכ"ע מיהת צריך שתהא כתובה כולה: אם היתה כתובה חומשין. בין הכתובים שהספרים שלהם היו כולן בגליון כס"ת: מפני

מסורת הש"ס

(א) ביצה פ"א הלכה א וש"נ
מגילה יט א
שם
עירובין פ"ו ה"ה תענית פ"ד ה"א
מגילה יט א

עין משפט נר מצוה

כא
א טוש"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ז בהג"ה
כב
ב מיי' פ"א ממגילה הל' ג טוש"ע שם סי' תר"ץ ס"ג
כג
ג מיי' שם פ"ב ה"ח טוש"ע שם סי' תרנ"א ס"ח

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע וש"ק נדחק בתכם וט"ס יש כאן וכצ"ל וכן כרך שעקר דירתו בליל ט"ו נפטר כאן וכאן דבי"ד הי' בן כרך בכרך ובט"ו עקר מכרך ונעשה בן עיר וזה פשוט. וכן מצאתי בריא"ז בשה"ג. ועי' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' תי"ד: (ב) עי' בהס' יבמות דף י"ד ע"א ד"ה כי וכרא"ש שם:

רידב"ז

נפקא לה לבן יומו והוא בן י"ד עיי"ש אבל אם בדעתו בליל י"ד קודם שהאיר המזרח לחזור לעירו קורא בלילה כמו במקומו והיינו דמסיק ר' יוסה והוא שיצא קודם שהאיר המזרח דעיקר החוב הוא קודם שהאיר המזרח אבל לאחר שהאיר המזרח לא נעשה עליו חיוב ע"ז פריך רבב"ח מעתה גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר כיון דס"ל שלאחר שהאיר המזרח היא תשלומין על קודם שהאיר המזרח לפ"ז כשנתגייר [בימים קדמונים] לאחר שהאיר המזרח יהא פטור: רבב"ח בעי בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר כו' ובן כרך שעקר דירתו בליל חמשה עשר. כגי' הגליון בשם ריא"ז בשה"ג: אמר

שנויי נוסחאות (סו"ה) וייבא בד"ו ייבא. (סו"י) שהיא בד"ו שהוא. (סול"ו) נוהג בד"ו נהגו. (סול"ז) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סול"ט) מניישא בד"ו מנישא.

עמודי ירושלים

בגמרא דאי הוי יו"ט ממש ודאי היה אסורה לכתוב עכ"ל וא"כ כיון דהירושלמי דחה רק דלא קבלו עליהם ליו"ט ממש בזה היה מותר ג"כ בגילה כיו"ט וא"כ לא קשה קושית השבות יעקב: בן כרך מהו שיוציא את בן עיר ידי חובתו כו' בפרמ"ג בנ"ו (סי' תרפ"ח סק"ד) כתב וז"ל ומ"ש הט"ז דיוצאין בי"ד לא הבנתי כי בפר"ח בריש הסימן הביא ירושלמי בן עיר מהו שיוציא בן כרך כו' ולא איפשטא הנה ירצה דעל ר"ח רבה לית חולק דבן כרך יוצא בי"ד והיבעיא הוא אי לכתחלה לא הוי מחויב או דנימא הואיל ודיעבד [יצא] מחויב מקרי ולפ"ז נפשט האיבעיא לקולא ככל תיקו בדרבנן כו' א"כ עבריא והוא לכתחלה קורין בב' ימים ובדוכי רק בי"ד לא בפ"ו דיוצא ממ"נ ואסור לברך בט"ו וא"ל לתירוץ הפ"ז גם א"ל לטעמא הואיל וזמן קריאה לרוב העולם כדאמרן ולפ"ז יצא לנו שדין בן כרך שקרא בי"ד אסור לברך בט"ו וקורא בלא ברכה כקורא בתורה ואם קרא לבן עיר יצא בן עיר דתיקו דרבנן לקולא עכ"ל. ויש להעיר על דבריו מ"ש דליכא חולק על ההוא דר"ח רבה ולכן תמה על הט"ז ולק"מ דהנה בפ"ק כ"א דאיתא התם ר' חונה בשם ר"ח הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה ט' ר' יוסי וכ' התא הון יתבין א"ר יוסי לר' אתא לא מסתברא דבעבר אבל נבא

לא ה: תני מקום שנהגו לקרותה ב' ימים קורין אותה ב' ימים (סי' הקפ"ט והיינו במקום שמסופקים אם הוא כרך או עיר ואי ס"ד הכל יוצאין בי"ד למה קורין ב' ימים) א"ל אף אנא סובר כן (שאינו יוצא בי"ד) ויאות כו' הנה מבואר שיש חולקין על ההוא דר"ח רבה וסוברין דאין בן כרך יוצא בי"ד ועיירות המסופקות צריכין לקרות בשניהם ולא כהפרמ"ג דליכא חולק כלל (ועמ"ש הרא"פ בביאורו לירושלמי שקלים פ"א ה"א ובשו"ת זכרון יוסף חא"ח סי' י"ח י"ש בביאור דברי הירושלמי האלו) ולפ"ז כיון דיש חולקין על ר"ח רבה א"כ כשמספקא לן שינו אומרים דצריך לקרותם בב' ימים עכ"ז כיון דרוב העולם קורין בי"ד לכן הולכין אחר הרוב וא"ש דברי הט"ז. גם מ"ש דבן כרך מוציא לבן עיר. הנה הריטב"א בחי' למגילה (ד"ב ע"א) כ' וז"ל וזהו דעת הרשב"א והביא ראיה מדאמרינן בירושלמי בן כרך אינו קורא לבן עיר ובן עיר אינו קורא לבן כרך מבואר דגירסתו היתה בירושלמי שנפשטה האיבעיא דאינו מוציא לא בן עיר לבן כרך ולא בן כרך לבן עיר ועמ"ש התוס' והרא"ש בפ"ק דיבמות ובק"ן שם וע"כ פסקו של הפרמ"ג צע"ג: אבל מפרשי ימים כו' א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו כו' עי' קס"ע שפי' אפי' אם הם בני כרכים כו'. אולם הריטב"א בחי' למגילה

דף

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"א מהל' מגילה הל' ג טוש"ע או"ח סי' תרפ"ז ס"א
כה ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ב
כו ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סי' תרפ"ט ס"ב
כז ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' תרפ"ז ס"א
כח ה מיי' פ"א מהלכה מגילה הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' רס"ב ס"א
כט ו מיי' פי"א מהלכה הלכה ח ופ"א ממקואות הלכה ו
ל ז מיי' פ"ו מה"כ הלכה י

פני משה

מפני ההדיוטות. שיאמרו הרי היא כשאר הכתובים: רגיל. כך שמו ר"ח רגיל: לשנות קרייתה. אע"פ שקראה בלילה חוזר וקוראה ביום: ראש חולה לצדיקים. עושה להם מחול והוא בראש: בזריזות. כאילין עלמות: שיהו כעלין. מעבודתן לשמוע מקרא מגילה: לבית הוועד שיהא בטל. מתלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה: מכאן שקבעו לה חכמים מסכת. כמו סמכת שמכאן סמכו לומר שמבטלין ת"ת למקרא מגילה מדכתיב וזכרם לא יסוף מזרעם משמע לעולם אפי' מתעסקין בזכרון תלמוד תורה וזכרם לא יסוף:

הלכה ד מתני' הכל כשרין לקרות את המגילה. הכל לאתויי נשים שאף הן היו באותו הנס: חוץ מחרש. בגמרא מוקי לה כר' יוסי דפרק היה קורא דס"ל צריך להשמיע לאזניו: ר' יהודה מכשיר בקטן. והוא שהגיע לחינוך ואין הלכה כר' יהודה: גמ' אמר רב מתנה דר' יוסי היא. מתני' דפוסל בחרש דר' יוסי היא דס"ל בפ"ב דברכות הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו לא יצא. וגרסי' לה לכולה סוגיא בברכות שם בהלכה ד': אמר ר' יוסי. הוא ר' יוסי אמורא דהאי ש"ס חבירו של ר' יונה ולפעמים קורא אותו ר' יוסף בהאי ש"ס כדמשמע בכמה דוכתי: הוינן סברין מימר. אי לאו דאוקי רב מתנה למתני' כר' יוסי דהתם היינו סוברין לומר דבמה פליגין ר' יוסי ורבנן בברכות שם בק"ש דוקא מפום דכתיב בה שמע ומר דריש לה להשמיע לאזנו ומר דריש לבכל לשון: הא שאר כל המצות. דלא גלי לן קרא לא פליג ר' יוסה ומודה הוא שא"צ להשמיע לאזניו הכל מן דרב מתנה אמר דמתני' דהכא ר' יוסי הוא א"כ הדא אמרה היא שמע היא שאר כל המצות לר' יוסי ואפי' בדיעבד לא יצא בחרש לדידיה וכדמפרש טעמא דכתיב והאזנת למצותיו:

רב

מפני ההדיוטות עולה בירייה ר' לעזר בשם ר' חנינה רגיל *צריך [א] לקרותה בלילה ולשנותה ביום הוינן סברין מימר לשנות משנתה אמר רבי אבא מרי בבלייה לשנות קרייתה *ר' ברכיה ר' חלבו עולא בירייה רבי לעזר בשם ר' חנינה *עתיד הקב"ה להיעשות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבא מה טעמא °שיתו לבכם לחילה לחולה כתיב והצדיקים מראין אותו באצבע ואומרים °כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות *עלמות בעלומות בזריזות עלמות כאילין עלמות תירגם עקילס אתא נסייא עולם שאין בו מות והצדיקים מראין אותו באצבע ואומרים כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות הוא ינהגנו בעולם הזה הוא ינהגנו לעתיד לבוא ר' חלבו רב חמא בר גוריא בשם רב חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בן חנינה °משפחה ומשפחה *מיכן למשמרות כהונה ולויה [ט] שיהו בטילין א"ר חלבו מיכן לבית הוועד שיהא בטל שמעון בר בא בשם ר' יוחנן °וזכרם לא יסוף מזרעם מיכן שקבעו לה חכמים מסכת:

הלכה ה מתני' *הכל כשירין לקרות את המגילה [ג] חוץ מחרש שוטה וקטן ר' יהודה מכשיר בקטן *אין קורין [ד] את המגילה [ה] ולא מולין [ו] ולא טובלין ולא מזין [ז] וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: גמ' *אמר רב מתנה *דר' יוסי היא אמר רבי יוסה הוינן סברין מימר מה פליגין ר' יוסה ורבנן בשמע דכתיב בה שמע הא שאר כל המצות לא מן מה דרב מתנה אמר דר' יוסי היא הדא אמרה היא שמע היא שאר כל המצות ומה טעמא דר' יוסה °והאזנת למצותיו שמע אזניך מה שפיך מדבר

רב

קרבן העדה

מפני ההדיוטות. עמי הארץ שסוברים שאומרים הפטרה ולא יתפרסם הנס בזאת הקריאה אע"פ שנגללין כס"ת שהיא הפטרת נגללין: ר"ח רגיל. כך שמו ל"א מי שהוא רגיל ובקי בקריאה וכ"כ עיקר: צריך לקרותה בלילה. אבל שאינו בקי אינו צריך דעיקר קריאתה ביום: סברין מימר. בני הישיבה ששמעו שמועה זו בלשון הקדש ולשנותה ביום היו סבורין דהאי ולשנותה לשון משנה הוא וה"ק לשנות משנתה דידה משניות של מס' מגילה: בבלייה. מן בבל: לשנות קרייתה. לקרותה שני פעמים: ראש חולה. כלומר הוא יתחיל במחול מלשון אז תשמח בתולה במחול: עלמות. מפרש בג' לשונות הקרובים זה לזה לשון הסתר והעלם שמרוב המהירות אינו ניכר הליכתו: בזריזות. דעלם לשון חוזק: כאילין עלמות. כהנך נערים שהולכין בכח ובמרוצה ובהליכה נאה: ה"ג עקילס אתנאסירא. וכ"ה במ"ק וכך שמו וכ"ה במדרש עקילס אסתוירום: הוא ינהגנו בעולם הזה וכו'. ומפרש עלמות לשון רבים שתי עולמות העולם הזה והעולם הבא: מיכן לבית הועד. והוא בית המדרש שיהא בטל לקרות המגילה קל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין ת"ת הקל לא כ"ש: מיכן. סמכו חכמים שקבעו לה מסכת בפני עצמה שיהגו וילמדו בה תמיד:

הלכה ה מתני' הכל כשירים לקרות את המגילה. הכל לאתויי נשים שאף הן חייבין בקריאת המגילה ובגמרא מפרש טעמא: ולא טובלין. משיגיע שביעי לזב ולטמא מת אין אומרים משתחשכה בכניסת שביעי ראוי לטבול אע"ג דלילה תחילת יום הוא הכא יום בעינן אבל משעבר היום מותר לטבול בלילה ועי"ל דקאי אטבילת אזוב דהוה ביממא ובגמרא יליף כולה: שומרת יום. כנגד יום. בי"א ימים שבין נדה לנדה אם ראתה יום א' שומרת יום מחרתו וטובלת באותו יום: עד הנץ החמה. שלא מספק לילה: וכולן שעשו וכו'. דמעלות השחר יממא הוא אלא שאין הכל בקיאין בו לפיכך צריכין להמתין עד הנץ החמה: גמ' דר"י היא. מתני' דפוסל חרש דתנן בפ"ב דברכות הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא דברי ר' יוסי: הוינן וכו'. היינו סוברי' למימר כי פליגי ר"י ורבנן בק"ש דר"י סובר צריך לקרות עד שישמע דכתיב שמע דבעינן עד שישמע הא בשאר מצות לא: מן מה. מהא דא"ר מתנה דמתני' דהכא דר"י היא הדא אמרה זאת אומרת ל"ש ק"ש ל"ש שאר מצות בכולהו פליג ר"י ומצריך שישמיע לאזניו: ומ"ט דר"י. בשאר מצות: והאזנת למצותיו. שיאזין כשקורא מצותיו:

רב

מסורת הש"ס

מגילה ט א
מ"ק פ"ג ה"ז
תענית לא א
וי"ר פי' יא
מגילה ג א
שם יט ב
שם כ א
ברכות פ"ב הל"ב תרומות פ"א הל"ה
שם יט ב

ריבד"ז

אמר רב מתנה דר"י היא. פי' דגרסינן במס' תרומות פרק קמא הלכה א' למי נצרכה לר' יוסי היידין ר' יוסי פי' דהא דקתני חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם בדיעבד תרומתו תרומה אתיא אפילו לר' יוסי דאף על פי שס"ל לענין קריאת שמע דלא יצא אף בדיעבד מכל מקום לענין תרומה דהוא רק משום ברכה דרבנן יצא בדיעבד תמן תנינן הכל כשרים לכתוב את המגילה חוץ מהש"ו אמר רבי מתנה דר' יוסי היא וס"ל לר"מ דר' יוסי פליג אפילו לענין מגילה דעיקרה דרבנן אר"י הוינן סברין מימר מה פליגין ר"י ורבנן בקריאת שמע כו' מן מה דאמר ר"מ ר"י היא הדא אמרה היא הדא אמר רב חסדא לית כאן חרש שיגרת לשון היא מתניתא. פי' דל"ל דלענין מגילה יסבור ר' יוסי דאף בדיעבד לא יצא וע"כ דליתא כלל במתני' דמגילה חרש אלא שיגרת הלשון בעלמא דהיכא דתני שוטה וקטן תני נמי חרש ע"כ נקט גם הכא חרש אבל באמת בחרש המדבר לכו"ע יצא אף לר' יוסי. א"ר יוסי מסתברא יודי רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי פי' דאע"ג דלענין מגילה ס"ל דאף לר' יוסי יצא בדיעבד מ"מ לענין תרומה דעיקרה מדאורייתא מודה רב חסדא דס"ל לר' יוסי דלא הוי תרומה אף בדיעבד ומתניתין דידן דלא כר' יוסי. ר' חנניא בשם רב חסדא דר' יוסי היא פי' דר"ח בשם ר"ה פליג על ר' יוסי בשם רב חסדא וס"ל דלענין ברכה בתרומה כ"ל דמודה ר' יוסי דבדיעבד שפיר דמי. ע"ו אר"ב ע"כ איתמר דהיא דלא כר' יוסי פי' דע"כ דהוא כההוא דאמר ר' יוסי דר' ייסה ההנא ס"ל דאפילו בדיעבד לא הוי תרומה כמו גבי קריאת שמע דלא יצא בדיעבד דתנינן המישנה קדמייתא ולא תנינתה עמהון אי משום שאין תרומתן תרומה והא תנינן המישנה אחרייתא ולא תנינתה עמהון הרי סופה מימר דר' יוסי היא פי' דהא תני בריש המסה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ובסיפא קתני חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה (לקמן בה"ד) ומדוע לא קתני חרש המדבר ואינו שומע לא ברישא ולא בסיפא אי דלא תני ברישא משום דהנהו אין תרומתן תרומה וחרש המדבר ואינו שומע הוי תרומתו תרומה א"כ ניתנייה בסיפא דהנהו תרומתן תרומה אלא ע"כ בסופה מימר דרבי יוסי היא דכל הנהו דחשיב בסיפא הוא אפילו לר' יוסי ג"כ ר"ל דקחשיב הנהו דברים דאתיא ככו"ע בין לר' יהודה בין לר' יוסי ואילו חרש המדבר ואינו שומע ס"ל לר' יוסי דאין תרומתו תרומה ולא מיירי התנא בפלוגתא וע"כ הא דקתני חרש המדבר ואינו שומע תרומתו תרומה הוא דלא כד"ה דהיא דלא כר' יוסי וע"כ בהא דקחשיב החשבון של חמשה דהוא לד"ה בלא פלוגתא לא חשיב חרש המדבר ואינו שומע זהו פירושא דהאי שמעתתא ע"פ גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י. וכן משמע משנו"א ז"ל במס' ברכות ומס' תרומות ורק חסר שם בהגירסא תיבת דלא בין בתחילתו אר"י מודה רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי ובין בההיא דר"ב ע"כ איתמר דלא כר' יוסי בשניהם חסר תיבת דלא והוא העיקר להבנת הסוגיא ושם בשנו"א ז"ל הגירסא כמו שהוא לפנינו דהיא כר' יוסי ואולי בשנו"א ז"ל נדפס בר"ת כר"י ואפשר הפי' הוא כר' יהודה ופלא גדולה שמדפיסי השנו"א ז"ל לא הביאו הגי' הזאת שבכי"ק ולפי הנראה שכמה הגהות היו בידי תלמידיו ז"ל כהסמוכים אליו:

ואנו

שנויי נוסחאות (כו"י) בעלומות כד"ו בעלימות.

חתם סופר

חכרם לא יסוף מזרעם מיכן שקבעו לה חכמים מסכתא. ראיה מזה דמגילה ניתן לכתוב ברה"ק דאי רק לקרות בע"פ והיינו בכלל תורה שבע"פ כתובה מה תוסף את כח המסכת כפי ממגילה עצמה שנאמרה. אע"כ כתובה לכתוב. והנה בעתיד לקבוע לה מסכת תורה שבע"פ על דרשת פסוקים כתב שנס:

עמודי ירושלים

(דף י"ט א) יש לו פי' אחר בסוגיא וז"ל אמר ר' מנא בעתיד לחזור למקומו כו' וכ"פ דדוקא בבן עיר שעקר דירתו ובכך הוא דמיבעיא לן אבל בן עיר שהוא מפרש בים או הולך במדבר ומנא שם יום י"ד קורא כמקומו בי"ד שאע"פ שאינו במקום שיש היוב קורא כמקומו א"ר מנא בעתיד לחזור למקומו אבל אם דעתו לילך נכרך אינו קורא כלל שהרי כבר נעקר מן העיר ולגלל בן כרך לא בא ויזה כאותו שאמרו בירושלמי במקום אחר בן כרך שעקר לילי י"ד נפסד׳ מכאן ומכאן א"ר פנחס ע"כ כיהודים כו' ר' פנחס מהדר איבעיא דר' יוד' וקאמר בבן עיר שנתן דעתו לעקור לכרך גיל ע"ו כיון שעדיין הוא בי"ד בעיר קורא בעיר כיון שהוא פרזי באותו פעם עכ"ל מבואר מזה דס"ל דהסיא דירושלמי מיירי דוקא בבן עיר. ובבן כרך לפי דעתו אולי קורא ג"כ כמקומו ויותר נראה שאינו קורא כלל. וכן אמת שבהגהת המ"א סי' תרפ"ח ס"ה מבואר הדין דמפרש בים כו' נסתפק ובא"ר שם כ' להדיא דס"ה בבן כרך אינם לכריסב"א נ"ע בזה. וגם מזה מבואר דהריטב"א פי' הירושלמי לגיל בבן כרך שעקר לילי י"ד נפטר כו' בניחותא דלא כהקה"ע שפירשו בתמיהא: תירגם עקילס כו', וכ"ה בירושלמי (מ"ק פ"ג ה"ז) ע' בשירי קרבן בכתב דגיסה מרא"ס כי דבערוך הנוסחא [אתניסאה] לשון יון מות ולא מנאתי דבר זה בערוך כו' גם בגירסא דכאן ע' ע"ש. ונעלם ממנו מ"ש בערוך (ערך א' אות אתינם) דמבואר שם דנוסחתו היתה כן ופי' כם כן. ובמעריך שם האריך בזה שכ"ה פי' הירושלמי דלא כהמה"כ ע"ש [עי' בערוך השלם ע' אתנסיאה פי' בלי מות והוא הבארת הנפש עיי"ב]:

חדושי הרמ"ש רבי לעזר בשם ר' חנינה רגיל נ"ב א"ל נר עגול והוא נזכר בבבלי ב"ק נ"ד ב' ובירושלמי כ"ש הבבלי ה"ג.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

רב חסדא אמר. מתני' כרבנן ולית כאן חרש כלומר הא דתני חרש במתני' לאו דוקא אלא שיגרא דלישנא דשאר מקומות דרגיל למתני חרש בהדי שוטה וקטן תני ליה נמי כאן דאס"ד דחרש דוקא קשיא הא סתם חרש שדברו חכמים בכ"מ שאינו לא שומע ולא מדבר ולא שייך הכא למימר בו א"כ כיון דר"י הוא דמכשיר חרש אפי' בק"ש א"כ ה"ל לפלוגי ארישא דמתני' גבי חרש ולמה פליג אסיפא אקטן: מסתברא. מודה ר"ח דמתני' דתרומות דתנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה אתיא כרבי יוסי דלא תטעה דטעמו דר"ח דל"ג חרש משום דלא פליג רבי יוסי אלא בק"ש דליתא אלא סובר ר"ח דאף בשאר מצות פליג ר' יוסי והא דל"ג חרש במתני' דהכא הוא מטעמא דפריסית והא דמכשיר בתרומה בדיעבד משום דתרומה דרבנן דאין איסורו אלא משום ברכה דהיא דרבנן: על כרחך. צריכין לומר דמתני' דתרומות חרש המדבר ואינו שומע וכו' דרבי יוסי: דתנינן. התם בריש תרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ולא תני חרש המדבר ואינו שומע עמהן דליהוי ששה אלא ודאי משום דבפלוגתא לא קמיירי ולרבי יהודה המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה: אם משום וכו'. כלומר ואין לומר דלכך לא תני חרש המדבר ואינו שומע בהני חמשה דרישא משום דאיכהו אפילו בדיעבד פסולין משא"כ במדבר ואינו שומע ולעולם אפילו רבי יהודה מודה דאסור לכתחלה קשיא: דתנינן חמשה בסיפא דתרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום וסומא ובעל קרי ולמה לא תני חרש המדבר ואינו שומע עמהן וליתני ששה ולמה קבעו בפני עצמו אלא ע"כ לומר דרבי יוסי היא ורבי יהודה פליג דתורם אפילו לכתחלה ובפלוגתא לא קמיירי: שהוא מתיר. ר' יהודה שקרית לפניו הוא המתיר את הקטן ואין לך להביא ראיה ממנו שהרי רבים חולקין עליו והא דלא אמרו ליה אין מביאין ראיה מן הקטן דהדא ועוד אמרו לו חדא דקטן היית ועוד אפי' היית גדול אין מביאין ראי' מן המתיר: מיכן והילך נהגו. העם לקרות בבה"כ וברבים ודאי דבעינן שיקרא גדול מפני כבוד הציבור ל"א מכאן ואילך נהגו הנערים לקרותה בבה"כ והרבים פי' נערים דנער מתרגמינן רביא והראשון עיקר: ריב"ל. עשה כן והסף בניו ובני ביתו הקטנים וקרי לפניהן: טובלין כדרכן ביום. כדילפינן מדכתיב וחטאו ביום השביעי ורחץ במים וגו': שאינן טובלות אלא בלילה. נדה דכתיב שבעת ימים תהי' בנדת' כל שבעה יולדת כימי נדת דותה תטמא: לצורייא. לאנשי צור: תמן אמרין. בבבל אמרו אפילו עבר זמנה לא תטבול ביום מפני חמותה וכלתה שרואין אותה טובלת ביום ויבואו גם הם לטבול ביום ואתיא לידי כרת ולא ידעי שהיא בשמיני הוא דטבל' ביום: נאמר. ע"כ ל"ל שכבר עבר זמנה והיא לאחר יום השביעי טבלה: נדה שנאנס' וטבלה. כגון שנפלה מן הגשר: לביתו. ליזקק לבעלה: וכבס שנית וטהר. דבנגעי אדם כתיב ב' תכבוסת תכבוסת ראשונה דכתיב וכבסו את אשר בו הנגע והסגירו וגו' לראות אם יפשה או יעמוד או יכהה וכיבוס השני לאחר הסגר שאחר כיבוס הראשון והבגד או השתי או הערב או כל כלי עור אשר תכבס בראשונה קודם הסגר וסר מהם הנגע בימי הסגר וכובס שנית לשום טביל' וטהר מה ת"ל שנית פשיטא דשני' הוא אלא להקיש תכבוסת שניה שהיא לשם טבילת טהרה לתכבוסת הראשונה שהיא להסגי' מה ראשונה לדע' אדם דכתיב וצוה הכהן וכבסו אף שנית לדעת ולא שיפול במים מאליו: ופריך. ואנן רואין לרבנן שמקדימין עצמן לעיבור שנה קודם הנץ החמה: ומשני כדי לזרז במצות. מ"מ אין עושין דבר עד שתנץ החמה דעיבר שנה דין הוא ואין דנין אלא ביום:

מתני'

רב חסדא אמר לית כאן חרש באשגרת לשון היא מתניתא א"ר יוסה מסתברא יודה רב חסדא בתרומות דהיא דר' יוסי אתא רבי חנניה בשם רב חסדא דר' יוסה היא א"ר יוסי בי ר' בון על כורחך את אמר דהיא דר' יוסה דתנינן חמשתי קדמייתא ולא תנינתא עמהון אם משם שאין תרומתו תרומה דתנינן חמשתי אחרייתא ולא תנינתה עמהן הוי סופך מימר דר' יוסה היא ר' יהודה מכשיר בקטן *אמר ר' יודה קטן הייתי וקריתיה לפני ר' טרפון בלוד אמרו לו קטן הייתה ואין עידות לקטן א"ר מעשה שקריתיה לפני ר' יהודה באושה אמרו לו אין זו ראיה היא שהוא מתיר *מיכן והילך נהגו הרבים לקרותה בבית הכנסת בר קפרא אמר *צריך לקרותה לפני נשים ולפני קטנים [א] שאף אותם הוו בספק ר' יהושע בן לוי [ב] עבד כן (א) מכנש בנוי ובני בייתיה וקרי לה קומיהון אין קורין את המגילה עד שתנץ החמה דכתיב ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם *ולא מולין דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ולא טובלין דכתיב והזה וטבל (ב) מה הזייה ביום אף טבילה ביום מניין שההזיה ביום דכתיב והזה הטהור על הטמא ביום השלישי *כל מחוייבי טבילות [ג] טובלין כדרכן ביום חוץ מן הנידה ויולדת שאינן טובלות אלא בלילה נידה שעיבר זמנה טובלת בין ביום ובין בלילה דרשה ר' חייא בר בא לצורייא נידה שעיבר זמנה טובלת בין ביום בין בלילה *תמן אמרין אפילו עיבר זמנה [ד] לא מפני חמותה מפני כלתה אשה אחת משל בית רבותינו ראו אותה טובלת כדרכה ביום נאמר מעיברת זמן הוות *נידה שנאנסה וטבלה ר' שמי בשם רב [ה] טהורה לביתה וטמאה לטהרות ר' לעזר בשם ר' חנינה טמאה בין לביתה בין לטהרות מה טעמא וכובס שנית וטהר מה הראשונה לדעת אף השנייה לדעת מניין שהראשונה לדעת וצוה הכהן וכבסו לדעת ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה רב נחמן בשם ר' מנא מצוה להקדים כדי לזרז במצות:

מתני'

פני משה

רב חסדא אמר לית כאן חרש. פליג אדרב מתנה דמוקי למתני' כר' יוסי דבמתני' דקתני חרש לאו דוקא הוא והרי זה כלית תני הכא חרש לדינא אלא באשגרת לישן היא מתני' הואיל דבכל מקום שונה התנא חרש עם שוטה וקטן נשנה ג"כ כאן אבל לדינא ס"ל המתני' כר' יהודה דבר פלוגתא דר' יוסי היא ואפשר אפי' לכתחלה כשר חרש. והכי מסיים לה בברכות שם מתני' לר' יהודה: אמר ר' יוסה. אע"ג דפליג רב חסדא אדרב מתנה ולא מוקי לה למתני' דהכא כר' יוסי דברכות מסתברה היא דמודה הוא רב חסדא לרב מתנה במתני' דתרומות דכר' יוסי היא דתנינן שם בפ"ק חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום לפי שאינו שומע הברכה ואם תרם תרומתו תרומה והאי מתני' כר' יוסי דאע"ג דר' יוסי ס"ל גבי ק"ש דאפי' בדיעבד לא יצא שאני התם דברכות מדרבנן הן והלכך לכתחלה הוא דלא יתרום אבל בדיעבד תרומתו תרומה דאין הברכות מעכבות וכן כי אתא ר' חנניה קאמר בשם רב חסדא דמתני' דתרומות כר' יוסי דברכות היא: אמר ר' יוסי בר בון ע"כ הוא דאת אמר. דהאי מתני' כר' יוסי היא. וא"נ ראיה לזה דמגופה דהאי מתני' שמעינן לה דהא תנינן התם חמשה קדמייתא חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה חש"ו וכו' ולא תנינתה להאי מתני' דחרש המדבר ואינו שומע עמהן ואי משום דהני חמשה דמתני' קדמייתא אפי' בדיעבד אין תרומתן תרומה ובחרש המדבר ואינו שומע בדיעבד תרומתו תרומה הכתי קשיא דהא תנינן התם לקמן חמשה אחרייתא חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור וכו' ולא תנינתא למדבר ואינו שומע עמהן ואמאי: הוי סופך מימר דר' יוסי היא. אלא על כרחך לומר דהאי מדבר ואינו שומע דר' יוסי היא. ובדיעבד מודה הוא דלא דמי לק"ש ואלו הוה תני לה עם הני חמשה אחרונים אתי למיטעי בסבריה דר' יהודה דס"ל דלר' יהודה במדבר ואינו שומע נמי ס"ל דלכתחלה לא יתרום כמו באינך דחשיב התם האלם וכו' ובאמת לר' יהודה ס"ל דמדבר ואינו שומע אפילו לכתחלה נמי תורם הלכך תני לה להאי דינא דמדבר ואינו שומע באנפי נפשה וקמ"ל בהא דהאי דינא כר' יוסי אתיא ולכתחלה הוא דלא יתרום אבל בדיעבד אף לר' יוסי תרומתו תרומה כדאמרן ולר' יהודה אפי' לכתחלה הוא תורם: מכאן והילך. אחר שאירע שקרא הקטן נהגו הרבים לקרותה בבית הכנסת ושוב לא יניחו שיקרא הקטן לרבים: היו בספק. הגזירה וכן היה ריב"ל נוהג לעשות כן:

הלכה ה מתני' *אין קורין את המגילה. לקריאתה ביום אלא עד שתנץ החמה דכתיב והימים האלה נזכרי' ונעשים וגו' ובגמרא הכא יליף לה מקרא אחרינא: וכן שומרת יום כנגד יום. בי"א יום שבין וסת נדה לוסת נדה והן נקראין ימי הזיבה שאם ראתה בהן יום אחד שומרת יום של מהרתו ואם לא תראה בו טובלת באותו יום עצמו ומשתנן החמה ולא מקודם: וכולן שעשו מבעלה עמוד השחר כשר. בדיעבד דנפקא לן מקרא דנחמיה דכתיב ואנחני עושים במלאכה מעלות השחר ועד צאת הכוכבים וכתיב והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה אלמא מעלות השחר יממא הוי ולא אמרו דלכתחלה עד שתנץ החמה אלא כדי לצאת מספק לילה לפי שאין הכל בקיאין בשעולה עמוד השחר:

גמ' דכתיב ביום אשר שיברו וגו'. ושתמא אין זמן מלחמה אלא ביום גלוי לכל והוא משתנץ החמה: כל מחוייבי טבילות וכו'. גרסי' להא לעיל בפ' במה מדליקין בהלכה א' עד סוף הלכה וע"ש:

מתני'

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' ...

רידב"ז

ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה. העניין הזה המור וקשה להבין וכמש' שבת מפרש הק"ע ז"ל קצת בענין אחר וכן פי' הפ"מ ז"ל אינו מובן. ורא יתי

שנויי נוסחאות (סוי"ג) היא בד"ו דוא. (בוט"ז) הוו בד"ו היו. (סוג"א) מעיברת בד"ו מעוברת. (בי"ח) רב בד"ו רבי.

עמודי ירושלים

מכאן והילך נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ כתב הפני משה מכאן והילך אחר שאירע שקרא הקטן נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ ושוב לא יניחו שיקרא הקטן לרבים עכ"ל. ובמח"כ שגה בזה והכוונה אדרבה להיפוך דמכאן ואילך נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ גם ע"י קטנים דכן מבואר להדיא בתוספתא מגילה פ"ב שהם הובא ג"כ העובדא הזאת וסיימו שם מכאן ואילך הנהיגו שיהיה קטן קורא אותה לרבים. והתוספתא הזאת הובאה ג"כ בא"ז (ה' מגילה סי' שע"ז) מבואר להדיא היפוך מפי' הפני משה [וכ"ה בבעל העיטור בעשרת הדברות ה' מגילה שכ' והלכה כר' יהודה דאתא דרבנן ומפיק דרבנן ואשכחן דמנהגא כר' יהודה כדאיתא בתוספתא כו' מכאן ואילך הנהיגו שיהיו הקטנים קורין לרבים ש"מ מנהג כר' יהודה עכ"ל מבואר להדיא דלא כהפני משה]. ודע דקשיא לי ע"ז דאיתא בירושלמי כאן וכ"ה בתוספתא ובבבלי מגילה (ד"כ א') אין מביאין ראיה מן המתיר דא"כ מאי מקשה בירושלמי ברכות (פ"א ה"א) על מה דאיתא התם דר"ג הורה לבניו לקרות ק"ש עד עמוד השחר וע"ז הקשה בירושלמי

עמודי ירושלים התנינא

נדה שנאנסה וטבלה עטו"ת שירי טהרה (לס' קנ"ח ס"ו) וע' רוקח (סי' שע"ס) הגירסא ר' חמי בשם רב טהורה לביתה וטמאה לטהרות רבי אלעזר בשם רבי חנינא טמאה בין לביתה בין לתרומה מה טעם וכובס שנית מה ראשונה לדעת אף שנייה לדעת ומנין שראשונה לדעת בנאמר וצוה הכהן וכבסו לדעת: **בר קפרא** אומר צריך לקרותה לפני נשים ולפני קטנים שאף אותן היו בספק ריב"ל עבד כן כו' ג"כ רוקח (סי' רל"ו) ושם העתיק צריך לקרותה בפני אנשים ונשים כו' ובשו"א (סוף סי' תרפ"ט) ליין הב"י אמימרא דריב"ל פ' בתרא דמגילה וצ"ל פ' שני דמגילה:

טוב ירושלים מיכן והילך נהגו הרבים לקרותה בבהכ"נ. פי' תוספתא פ"ב ובפי' המ"ב שם והרמב"ם כ' דבציבור יכול הגדול לקרותה עם הקטן וזה מקומו:

הלכה ו מתני' *כל היום כשר לקריאת המגילה [א] ולקריאת ההלל [ב] ולתקיעת שופר [ג] ולנטילת לולב [ד] ולתפלת המוספין [ה] ולמוספין [ו] לוידוי פרים [ז] ולוידוי מעשר [ח] ולוידוי יום הכיפורים [ט] לסמיכה לשחיטה לתנופה ולהגשה לקמיצה להקטרה למליקה לקבלה להזייה [י] ולהשקיית סוטה [כ] ולעריפת העגלה [ל] ולטהרת מצורע: **גמ'** כל היום כשר לקריאת המגילה דכתיב °ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם לקריאת ההלל דכתיב °זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו לתקיעת שופר דכתיב °יום תרועה יהיה לכם לנטילת לולב דכתיב °ולקחתם לכם ביום הראשון לתפילת המוספין ולמוספין דהתיב °ביום צותו את בני ישראל וגו' לסמיכה לשחיטה לתנופה להגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה לקבלה להזייה דכתיב ביום צותו את בני ישראל:

הלכה ז מתני' *כל הלילה [מ] כשר לקצירת העומר [נ] להקטר חלבים ואיברים זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום ושמצותו בלילה כשר כל הלילה: **גמ'** כל הלילה כשר לספירת העומר א"ר יוחנן דר"א בר"ש היא דר' לעזר בי ר"ש אמר *מהחל לקצור °תחל לספור מעתה יצא לו חוץ לתחום

פני משה

הלכה ו מתני' כל היום. משתנץ החמה כשר לקריאת המגילה וכו': לוידוי פרים. פר כהן המשיח ופר העלם דבר של ציבור שמתודים עליהם החטא שמביאין עליהן: ולוידוי מעשר. בערתי הקדש מן הבית: ולוידוי יוה"כ. דכפרה ביממא הוא דכתיב ביום הזה יכפר עליכם: לסמיכה. דכתיב וסמך ושחט וכתיב ביום זבחכם: לתנופה ולהגשה. עיקר התנופה בבעלים והכהן מניח ידו תחת יד הבעלים בשעת התנופה ומקבל הכהן ממנו ומגיש את המנחה לקרן מערבית דרומית של המזבח וקומץ. דכתיב בתנופה וביום הניפכם את העומר והגשה איתקוש לתנופה דכתיב והניף והקריב: לקמיצה ולהקטרה. הקטרת קומץ קאמר שהיא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשירה אלא ביום אבל הקטר חלבים ואברים כשר כל הלילה כדתנן לקמן וכן למליקה לקבלה להדם במזרק ולהזייה הזיית דם פרים הנשרפים וכל חטאות הפנימיות וזריקת דם על המזבח נמי בכלל הזייה וכולן ביום דכתיב ביום צוותו: להשקיית סוטה. דיליף תורה תורה דכתיב בה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט מה משפט ביום אף כאן ביום: ולעריפת העגלה. כפרה כתיב בה: ולטהרת מצורע. דכתיב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו: **גמ'** כל היום וכו'. דכתיב ביום אשר שיברו. כל היום: ולמוספין וכו' לסמיכה וכו'. דכתיב ביום צותו וס"ל דכולהו ילפינן מהאי קרא דכתיב ביה להקריב וכולהו שייכי להקרבן:

הלכה ז מתני' כל הלילה כשר לקצירת העומר. שמצותו של עומר לקוצרו בלילה כדתנן בפ"י דמנחות וכל הלילה כשר לכך וכן להקטר חלבים ואברים של תמיד בין הערבים שנתותרו וכן מכל הקרבנות שנזרק דמן ביום וכן עולות מקטירין חלבים ואיברין שלהן כל הלילה שנאמר היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה: זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום. לאתויי סידור בזיכין וסילוק בזיכין של לחם הפנים וכר' יוסי בפי"א דמנחות דס"ל סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום ומה אני מקיים לפני ה' תמיד שלא יהא השולחן לילה בלא לחם אבל לרבנן טפחו של זה מסדר כנגד טפחו של מסלק: ושמצותו בלילה כשר כל הלילה. לאתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה ולא אמרו חכמים עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה: **גמ'** כל הלילה כשר לספירת העומר. כשם שקצירה כשר כל הלילה כך נמי ספירה וכדמוקי לה ר' יוחנן להמתני' כרבי אלעזר בר' שמעון דדריש לה לקרא מהחל חרמש בקמה תחל לספור מלמד שקצירה וספירה בלילה. והבאה ביום דכתיב מיום הביאכם והלכך קצירה וספירה שוין הן שיהו כשרין כל הלילה וכדמסיק ואזיל מעתה יצא לו חוץ לתחום

קרבן העדה

הלכה ו מתני' כל היום כשר. ואף על גב דקיי"ל זריזין מקדימין למצות אפ"ה כל היום כשר: לוידוי. הפרים פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משוח שמתודים עליהם חטאים שהביאו' עליו דיליף כפרה כפרה מיה"כ דהא דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו בכפרת דברים הכתוב מדבר וכפרה ביממא הוא דכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם: ולודוי מעשר. בערתי הקדש מן הבית: לסמיכה. וסמך את ידו על ראש העולה: להגשה. מגיש את המנחה תחלה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודו של קרן ואח"כ קומץ: לקמיצ' ולהקטרה. בהקטרת קומץ קאמר שהוא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשרה אלא ביום אבל הקטר חלבים ואיברים תנן במתני' דכשרים כל הלילה: למליקה. של עוף: לקבלה. קבלת הדם: להזיה. הזיית פרים הנשרפים וכל חטאות הפנימיות וזריקת הדם על המזבח נמי קרי הזייה: **גמ'** דכתיב ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם. וכל הני הקרבת קרבן נינהו דאפי' הקטרת הקומץ הקרבה וקמילה איתקש להקטרה דכתיב וקמץ והקטיר ומליקת העוף והזייתו הם כאחד והזייתו היא הקרבתו קבלת דם הקרב' קרי לה דאמר מר והקריבו זו קבלת הדם א"כ להקריב כל צורכי הקרבתו משמע וקמילה ומליקה וקבלה כולן צרכי הקרבה הן דא"א בלא הן והגשה ותנופה אע"ג דאפשר בלא הן מ"מ צרכי הקרבה הן:

הלכה ז מתני' ולהקטר חלבים ואיברים. דמותרי תמיד של בין הערביים דכתיב בהו היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה: זה הכלל וכו'. לאתויי סידור שני בזיכי לבונה שנותנים על לחם הפנים: כשר כל הלילה. לאתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה ולא אמרו חכמים עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

גמ' מהחל לספור וכו'. דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את העומר וגומר יכול יקצור ויביא ואימתי שירצה יספור וקרא הכי משמע מסיגע ממחרת השבת דהוא יום הביאכם הוכשרה הספירה משעה שתרצה אם בו ביום אם מחר תלמוד לומר מהחל חרמש בקמה תחל לספור משמע מיד בשעת קצירה תחל לספור: מעתה. מכאן מוכח דכל הלילה כשר דאם"ד דוקא תחילת הלילה אף כי יצא לו מבעוד יום חוץ לתחום

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ג מחנוכה ה"ט

לז
ב טוש"ע או"ח סי' תקפח ס"א

לח
ג טוש"ע שם סי' תרנב ס"א

לט
ד מיי' פ"ג מתפלה הלכה ה טוש"ע שם סי' רפו ס"א

מ
ה מיי' פ"ד ממעה"ק הלכה ו

מא
ו מיי' פ"ב מעיוה"כ הלכה ז

מב
ז מיי' פי"א ממעשר שני הלכה ד

מג
ח מיי' פ"ב מעיוה"כ ה"ז

מד
ט מיי' פ"ד ממעה"ק ה"ו

מה
י מיי' פ"ד מסוטה הלכה ב

מו
כ מיי' פ"י רוצח הלכה ה

מז
ל מיי' פי"א מטומאת צרעת ה"ג

מח
מ מיי' פ"ז מתמידין הלכה ו ז

מט
נ מיי' פ"ד ממעה"ק הלכה ו

מסורת הש"ס

מגילה כ ב
שם
מנחות סו

רידב"ז

וראיתי בס' שדה יהושע ז"ל שמגיה דהא דגרסינן ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה לא שייך בהלכה זו אלא שייך למקום אחר ולפענ"ד נראה ברור דבאמת נשתרבב להלכה זו ממקום אחר והעיקר מקומו הוא להלכה אחריתי במס' שבת לענין אחד הסמוכה תיכף אחר הסוגיא הזאת ודבר מצוי הוא בירושלמי שלפעמים השייך בסוף הענין הזה נשתרבב בסוף הענין הסמוכה לה ובמס' שבת כפול הסוגיא הזאת והיא סוגיא כפולה ובמס' שבת בתר ענין הזה סמוך לה ענין אחר ושם לענין אחר שייך הא דאנן חמיין רבנן מקדמין לעיבורה ונשתרבב בטעות לענין הקודם דהוא לענין הזה. ואה"כ כשהוכפלה הסוגיא הזאת במס' מגילה הוכפלה כל הענין ומה שנשתרבב לה מן מס' שבת. וה"פ דגרסינן במס' ר"ה פ"ב ה"ה ר' יעקב בר אחא ר' יוסי בשם ר"י לעיבור הולכין אחר המינוי פי' מי שנתמנה תחלה לחכם יש לו דין קדימה לכנוס תחלה לעיבור לבית הועד הולכין אחר הרגיל כו' כהנא איתמני קדמיי מן ר' יעקב בר אחא עאל ר' יעקב בר אחא קדמיי מיני' לעיבורה אמר הכין מרא דשמועתא לא מקיים לה ע"כ. ובאמת צריך ביאור דבאמת האיך לא מקייס ר' יעקב בר אחא שמועה דידי' הלא כיון שנתמנה כהנא תחלה שייך הקדימה לכהנא. אבל באמת ז"א דהא ע"פ הדין מחויב כל אחד להשתדל לזרז במצות ויתאמץ להקדים ולא שייך שיתן כבוד לחבירו שחבירו יקדים במצוה. ואף מצינו בדין קדימה כגון יתום ות"ח שבאים למשפט דמצוה להקדים דין ת"ח ומצוה להקדים דין יתום האי עשה והאי עשה קאמרינן בגמ' דעשה דכבוד התורה עדיף אבל בלא"ה שניהן שוין וכל מי שירצה יקדים. ודכותי' בעיבור ג"כ כן מצוה על כל אחד לזרז עצמו להקדים למצוה ואם יקדים את חבירו נקרא אינו מזרז במצות אך אם חבירו נתמנה לחכם קודם הרשות בידו ליתן קדימה לחבירו אם ירצה כי גם זה מצוה מתקנת חכמים שיתן דין קדימה לחבירו ואם ירצה יקיים מצות זריזין מקדימין למצות ויכול לזרז את עצמו שיהא הוא מן הזריזין. אך אם חבירו נתמנה אחריו או שנתמנו כאחת הרי מחויב לזרז ולהקדים ולהשתדל שיהא מן הזריזין מקדימין למצות אך אם חבירו נתמנה תחלה הרשות בידו לעשות כמו שירצה או שיהא הוא מן הזריזין מקדימין למצות או שיקדים לחבירו שנתמנה קודם ע"כ לא קשה על ר' יעקב בר אחא שנזדרז וקדם מן כהנא שנתמנה קודם משום דהגם דהרשות בידו להקדים לכהנא ולא יהי' הוא מן הזריזין מקדימין אבל הרשות בידו ג"כ להיות מן הזריזין מקדימין וזה מבואר בפירוש בסוגיא הזאת דלבתר הסוגיא הזאת במס' שבת גרסינן שם אמר ר"א בשם ר' יונתן בן עכמאי ב"כ שהיתה עומדת ע"ש עם חשיכה ובידה נר ובתוכו שמן שריפה הר"ז מוספת לתוכו שמן חול כ"ש ומדלקת א"ל ר' זעירא ומה הוה טיבי' א"ל אדם גדול הי' ובקי במשנתינו הי' ופירשה ר"ח דכפר תחמין קומי רבי ומניתי' חכם ע"ז פריך הגמ' ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה ר"ל דכיון דנתמנה חכם אמאי רבנן שנתמנו אחריו מקדמין לי' לעיבורה הא כיון שנתמנה בעת שפירשה ר"ח דכפר תחמין קומי רבי א"כ למה אנן חמיין רבנן שנתמנו אחריו מקדמין לי' לעיבורה ע"ז משני ר"נ בשם ר' מנא מצוה להקדים כדי לזרז במצות ר"ל דהא אם ירצו רשות בידם להקדים ג"כ משום דזריזין מקדימין למצות ואיזה שירצה יעשה. וזהו שייך בסוף הלכה זו ונשתרבב בסוף הלכה הראשונה כמו שמצוי בירושלמי לפעמים. ואה"כ כשהוכפלה הסוגיא בכאן הוכפלה גם עם מה שנשתרבב ומזה הסוגיא מובן מדוע באמת הקדים א"ע ר' יעקב בר אחא קודם כהנא לכנוס לעיבורה:

כל הלילה כשר לספירת העומר. דבמתניתין תנינן כל הלילה כשר לקצירת העומר וקאמר הגמ' דכן כשר כל הלילה לספירת העומר ויתבאר עפ"מ שמבואר בדברינו במס' ר"ה ספ"ק דהא דבעינן קצירה בלילה הוא מדכתיב מהחל חרמש בקמה תחל לספור דקפיד הכתוב שיהא קצירה סמיך לספירה וספירה בעינן בלילה מדכתיב תמימות כדאיתא במס' מנחות דף ס"ו ע"א עיי"ש ופליגי רבי ורבנן באם הי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו ס"ע

עמודי ירושלים

בירושלמי שם ור"נ פליג על רבנן ועבד עובדא כותיה והא ר"מ פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותי' והא ר"ש פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה כו' דהא חזינן כאן דאמרו לר"י דאין מביאין ראיה מן המתיר דמוכח דר"י כשחלק עם רבנן עבד עובדא כותיה וכ"ה בכל החכמים כמו שאמרו אין מביאין ראיה מן המתיר ואין נומר דדוקא באיסור דאורייתא אמרו כן דלא עבדו עובדא כותיה וכלא בדרבנן פסקינן ובזה עבד עובדא כותיה דהא הך דר"מ שהביאו שמה הוא דסכין אלונתית דהוא רק משום גזירה ואפ"ה לא עבד ר"מ עובדא כותיה וצ"ע ק:

לתחום כיון שחשיכה יתחיל לקצור איפשר לו לכווין לפיכך כל הלילה כשר *היה מקריב מנחת העומר וניטמאה בידו אומר ומביאין לו אחרת ואם לאו אומר לו הוי פיקח ושתוק דברי ר' ר' לעזר בי ר"ש אומר לעולם אומר לו הוי פיקח ושתוק שאין עומר שנקצר שלא למצותו כשר סבר ר' לעזר בי ר"ש שאין העומר בא מן העלייה *א"ר אתיא דר' לעזר בר"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו דתנינן תמן כלל א"ר עקיבה [א] כל מלאכה שאיפשר לה לעשות מע"ש אינה דוחה את השבת וכל מלאכה שא"א לה להיעשות מע"ש דוחה את השבת והא תנינן מעשה שעברו יותר ממ' זוג ועיכבן ר"ע בלוד *מפני שהיו מ' זוג אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו מקצירת היום מה את עבד לה כקצירת הלילה או כבא מן העלייה אין תימר כקצירת הלילה אשכחת אמר הדא פלגו בין ר' לעזר בי ר' שמעון ובין רבנן דרבנן אמרין קצירת היום כקצירת הלילה ור' לעזר בי ר"ש אומר אין קצירת היום כקצירת הלילה אין תימר כבא מן העלייה אשכחת אמר תרתין פלגוון בין ר' אלעזר בי ר"ש ורבנן דרבנן אמרי קצירת היום כקצירת הלילה ור' לעזר בי ר"ש אומר אין קצירת היום כקצירת הלילה (א) רבנן אמרי הבא מן העלייה כשר ור' לעזר בי ר"ש אומר הבא מן העלייה פסול *רשב"ל בעי קצירת העומר מהו שידחה את השבת ביום התיב ר' אביי *והתנינן מצותו לקצור בלילה [ב] נקצר ביום כשר ודוחה את השבת ולא קבליה א"ר אחא חזר ביה רשב"ל מן הדא *כיון שחשיכה

קרבן העדה

לתחום העיר כדי שיעמוד על התבואה שיתחיל מיד כשתשיכה לקצור: איפשר לו לכוין. בתמיה וכי אפשר לו לכוין שלא להקדים או שלא לאחר אפילו רגע אחת אלא ודאי כל הלילה כשר בין לקצירה בין לספירה אומרין להביא אחרת אפילו ממחובר וקוצרין וטוחנין אותה ביום שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה אפילו דיחיד א"כ כיון דאיכא שייים לאכילה כ"ע מודים דטומאה דחויה היא אפילו בציבור: הוי פיקח ושתוק. דאף בטומאה כשרה: שנקצר שלא למצותו כשר. ומצות קצירה בלילה ולא ביום הלכך הא דתנן במתני' כל הלילה כשר לקצירת העומר דראב"ש היא': שאין העומר בא מן העלייה. מן התבואה המונחת בעלייה אלא בעינן קצירה לשם העומר דאס"ד דכשר מן העלייה אם נטמא ביום אפשר להביאו מן העלייה ולמה קאמר ראב"ש לעולם אומרים הוי פיקח ושתוק אלא ודאי כדאמרן: רבו של אביו. שר"ש תלמידו של ר"ע היה: דתנינן תמן. בפר"א דמילה: אינה דוחה את השבת. וסובר כרבי ישמעאל דאמר קצירת העומר מצוה ודוחה את השבת ואס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דוחה שבת נקצריה מע"ש אלא ש"מ דנקצר שלא כמצוותו פסול וא"ת לכתחילה מצותו בלילה י"ל אס"ד דדיעבד כשר ביום אין לדחות שבת דקצירה דשבת כדיעבד דמיא: ועכבן ר"ע בלוד. קס"ד דטעמא דעכבן משום דקסבר דאין קידוש החדש דוחה שבת דלא דריש במועדו אפי' בשבת אם כן קצירת העומר נמי איכו דוחה את השבת: ומשני מפני שהיו ארבעים זוג. עיכבן ר"ע שסבר היה הדבר ברור לב"ד שנראה החדש: אבל אם היה זוג א' לא היה מעכבו. דאף הוא דריש אלה מועדי ה' שתהא דוחה שבת: מקצירת היום. אם נקצר ביום למאי מדמינן ליה אם לנקצר בלילה דרבנן לא דרשי תמימות תהיינה שלא יהיה חסר מהם אפילו רגע אחת אלא אפילו נקצר ביום תמימות קרי להו ומדאורייתא אפילו לכתחלה כשר ביום או כבא מן העלייה הוא דכשר בדיעבד אף אמר נקצר ביום כמו דכשר בדיעבד תבואה הבאה מן העלייה אף על גב דמדאורייתא מצוה לקצור לשם עומר: אין תימר וכו'. כלומר ונפקא מיניה א"ת דטעמייהו דרבנן דמכשרי קצירת היום משום דסברי דמדאורייתא אין חילוק בין קצירת היום לקצירת הלילה א"כ ליכא אלא חדא פלוגתא ביניהו דרבנן וראב"ש דבבא מן העלייה לכ"ע פסול: אין תימר כבא מן העלייה. מדמינן רבנן א"כ פליגי בתרתי: קצירת העומר מהו שתדחה שבת ביום. ע"ז בניסן שלא היו יכולים לקצור בליל ט"ז ולרבנן דסברי נקצר שלא כמצוותו כשר מיבעיא ליה אי הוה בכלל מכשירין ואיכו דוחה שבת או דלמא ה"ל כמצוה עצמה ודחיא שבת אבל לראב"ש דסובר נקצר שלא כמצוותו פסול ודאי לא קמיבעיא ליה דמצות קצירתו בלילה: הא תנינן. במנחות פרק ר"י: נקצר ביום כשר ודוחה את השבת. וסובר ר' אביי דחדא קתני נקצר ביום שהוא עשר כשר לפיכך דוחה את יום השבת אם לא קצרו בלילה ואיפשיטא בעיא דרשב"ל: ולא קיבלה רשב"ל. דסובר ודוחה את השבת אהקצירה קאי ולא אקצירה א"כ מפרש ודוחה את השבת אקצירת ליל ט"ז קאי: חזר רשב"ל. מבעיא זו ואפשיטא ליה דקצירה ביום דוחה את השבת: מן הדא. מהא דתנן במנחות ריש פרק ר"י כל העיירות הסמוכות לירושלים מתכנסות כדי שיהא נקצר בעסק גדול כיון שחשיכה

פני משה

לתחום וכו'. כלומר יצא לו מבעוד יום סמוך לתחום כדי שיכול לצאת חוץ לתחום מיד משהשיכה ויתחיל לקצור דהא מכיון דאמרת דעיקר מצות קצירה בלילה היא וזמן ספירה היא ג"כ בתחלת הלילה והואיל ואמרי' נמי דזמניהם שוין הן מעתה מנא לך דכשר כל הלילה דלמא מצותו להקדים ג"כ לקצירה בתחלת הלילה ויתפיך סמוך להוץ לתחום כדי שיתחיל לקצור משחשיכה מיד: אפשר לו לכוין. בתמיה וכי היאך אפשר לכוין ולצמצם השעה בתחלת משחשיכה ולפיכך אמרו חכמים כל הלילה כשר לקצירה ולספירה ובלבד שלא יהא ביום דזהו נקצר שלא כמצותו וס"ל לר"א בר' שמעון דפסול כדלקמן בברייתא: היה מקריב וכו' ומביאין לו אחרת. אפי' היא עדיין במחובר קוצרין וטוחנין אותה ביום ומביאין שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה ואפי' דיחיד: שאין העומר בא מן מה שיש לו בעלייה. שצריך שיהא נקצר כמצותו בלילה דוקא: אתיה דר"א בר"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו וכו'. דאמר בפ' ר"א דמילה כל מלאכה וכו' וכיון דקי"ל קצירת העומר דוחה את השבת ע"כ נמי דנקצר ביום פסול דאי כשר א"כ אפשר לעשותה מע"ש והמאי דחיא שבת והא תנינן פ"ק דר"ה מעשה וכו' ועיכבן ר"ע בלוד וקס"ד משום חילול שבת בלחוד הוא דעיכבן לפי שהעדים מחללין את השבת מהלך יום ולילה להעיד על החדש והאי נמי א"א לעשות מע"ש היא ואמאי עיכבן ר"ע: מפני שהיו מ' זוג. עיכבן שלא יחללו כולן שבת דשלא לצורך הוא בכולן ומיירי שבאו כולן זה אחר זה וכדפריסית בר"ה שם שאם באו כולן כאחד לא היה מעכבן משום דאפשר שלא ימצאו עדותן מכוונת אלא בזוג אחד מהן וכדמסיים והזיל אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבן וכן נמי אם היה באין כולן כאחד ומטעמא דאמרן: קצירת היום. בעומר: מה אתעבד לה. אם כשירה בדיעבד כקצירת הלילה לכתחלה או את עביד לה שהוא כבא מן העליה: אין תימר וכו'. כלומר דמהדר הש"ס דמאי נ"מ בזה דבין כך ובין כך תליא בפלוגתא דר"א בר"ש ורבנן דאם תאמר כקצירת הלילה היא בדיעבד א"כ הדא פליגו ה"ז בפלוגתא דר"א בר"ש ורבנן כדלעיל ואם תאמר שהוא כבא מן העלייה. א"כ אשכחת אמר תרתין פלגוון וכו' דאשכחן דבתרתי פליגי כדאמרינן לעיל סבר ר"א בר"ש שאין העומר בא מן העליה. וא"כ אפשר לומר דזה הכל מן הבעיא היא אם בדיעבד נמי פסול מן העלייה לר"א בר"ש כקצירת היום אליביה וא"כ אשכחת אמר דבתרתי פליגי והיינו הך וכדאמרן: ר' שמעון בן לקיש בעי וכו'. כל זה עד סוף הפרק גרסינן להא לעיל בספ"ק דר"ה ושם פירשתי באר היטב עם כל השייך להאי ענינא וע"ש:

הדרן עלך הקורא את המגילה

מתני'

עין משפט נר מצוה

נ

א מיי' פ"ב מגילה הלכה ז טוש"ע או"ח ס' תלא ס"ו

נא

ב מיי' פ"ז מתמידין הלכה ו ז

גליון הש"ס

(א) עי' פ"ק. ועי' בפ"ך יו"ד סי' רסב:

מסורת הש"ס

מנחות עב א

שם

ירושלמי ר"ה פ"א הלכה ה ופ"ב ה"ז

(ר"ה פ"א ה"מ)

מנחות עא א

שם סה א

רידב"ז

ס"ל לרבי דיכול לקצור ביום ור"א בר"ש ס"ל דאסור לקצור ביום וביארתי שם ע"פ שיטת רש"י ז"ל במס' מנחות דף ע"ב ע"א דבהא פליגי רבי ור"א בר"ש אם עיקר הקפדת הכתוב שיהא קצירה סמוך לספירה ואם נקצר שלא בזמן ספירה הוי חסרון בהקצירה או דעיקר הקפדת הכתוב הוא על הספירה שיהא ספירה סמוך לקצירה ואם נקצר ביום אין החסרון בהקצירה דהקצירה היתה שלא בזמנו ז"א אלא החסרון הוא בהספירה דהספירה היתה שלא בזמנו ופליגי בזה רבי ור"א בר"ש דלרבי הוי הזמן דלילה החסרון בהספירה אבל הקצירה אין לה זמן בפני עצמה ור"ה בר"ש ס"ל דהוי חסרון בהקצירה עיי"ש בדברינו דכן מפורש שיטת רש"י ז"ל ועפ"ז מובן הסוגיא הזאת באר היטב דגרסינן כל הלילה כשר לספירת העומר ר"ל דקושיא הוא דהאיך פסק התנא דקצירת העומר כשר כל הלילה הא ספירת העומר נמי כשר כל הלילה והאיך מסכה"ל כל הלילה גבי קצירה דהא כל עיק' דבעינן כלל זמן לילה בקצירה הוא משום הספירה דיהא הספירה אחר הקצירה וא"כ האיך כשר עד אור הבוקר הא כיון דלא קצר עד רגע האחרונה של סמוך לעמוד השחר ממילא לא ספר קודם והוי קצירה וספירה לפניו. והאיך שייך לשון כשר כל הלילה דלשון כשר לא שייך אלא שמקיים מצוה הזאת בזמנו כל הלילה והא ברגע סמוך לעמוד השחר אם יקצור תחלה שוב אין לו פנאי לספור והיכי נעביד אם יספור תחלה הרי סיפר קודם קצירה ואם יקצור כדת התורה דקצירה קודם א"כ לא יספור בלילה ונמצא דלא עבד שום מצוה בהא דקצר בלילה דהא כל עיקר מצותו דלילה גבי קצירה הוא משום שיהא הספירה בלילה אבל לא מצד עצמו א"כ כי לא יספור מאי מצוה היא כי קוצר בלילה והיכי שייך בזה כשר כל הלילה ע"ז קאמר ר"י דאתיא מתניתין

שנויי נוסחאות (פו"ג) וניטמאה כד"ו וניטמאת. (פו"ס) אומר כד"ו אומרים. (סו"ח) א"ר אתיא כד"ו אמר רבי יוחנן אתיא. בשיטת כד"ו כשיטת. (סוס"ו) מקצירת כד"ו קצירת. (פוי"ו) חדא כד"ו הדא. (סוכ"ד) רבנן כד"ו ורבנן.

שהשיכה אמר להן [ה] בא השמש אומר הין בא השמש אומר הין מה אנן קיימין אם ללילה כבר הוא אמור אלא אם אינו עניין ללילה תניהו ליום דבר שהוא דוחה את השבת ביום מכשיריו מהו שידחו את השבת בלילה והא *תנינן [ב] העמידו עושי חביתין לעשות חביתין תיפתר בחול תנה ר' חייה ר' אדא זהו סדר תמיד לעבודת בית אלהינו בין בחול בין בשבת והא *תנינן [ג] קצרוהו ונתנוהו בקופות והביאוהו בעזרה והיו מהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלי א"ר יוסה מכיון שהתחיל במצוה אומר לו מרוק התיב ר' יודן קפודקייא קומי ר' יוסי הגע עצמך שבא מן העלייה כיון שלא התחיל במצוה אין אומרים לו מרק התיב ר' יעקב בר סוסי קומי ר' יוסה והא *תנינן שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש א"ל מכיון שהיום צריך ללילה והלילה צריך ליום כמי שבולו יום אמר ר' יוסה בי ר' בון ולא למפריעו הוא קדש מכיון [ד] שהוא קדש למפריעו הוא יום הוא לילה:

הדרן עלך פרק הקורא למפרע

הלכה א מתני' *בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיה בהכ"נ [ה] בהכ"נ לוקחין תיבה תיבה לוקחין מטפחות מטפחות לוקחין ספרים ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בהכ"נ בהכ"נ לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן: **גמ'** *א"ר יוחנן דר' מנחם בי ר' יוסה היא דר' מנחם בי ר' יוסה אמר רחובה של עיר יש לה קדושה שכן מוציאין ספר תורה וקורין בו ברבים ברם [ו] כרבנן עשו אותו כהרחק ארבע אמות *ר' ירמיה ר' שמואל בר חלף בשם רב אדא בר אחוה המתפלל לא ירוק עד שיהלך ארבע אמות א"ר יוסה בי ר' בון וכן הרוקק [ז] אל יתפלל עד שיהלך ארבע אמות *תני [ח] המתפלל לא יטיל מים עד שיהלך ארבע אמות וכן המטיל מים אל יתפלל עד שיהלך ארבע אמות א"ר יעקב בר אחא לא סוף דבר עד שיהלך ארבע אמות אלא אפי' שהא כדי הילוך ארבע אמות אם

פני משה

הלכה א מתני' בני העיר שמכרו רחובה של עיר. ס"ל להאי תנא דמתני' דרחובה של עיר יש בה קדושה מפני שמתפללין בה בתעניות ולפיכך לוקחין בדמיה בית הכנסת ובגמרא אמרו דהאי סתמא דמתני' יחידאה היא אבל חכמים אומרים דאין ברחובה של עיר משום קדושה שאינו אלא אקראי בעלמא: בית הכנסת. שמכרו: לוקחין בדמיה תיבה. והוא מקום שמניחין בו ס"ת ושהנו קורין ארון והוא קדוש יותר מבה"כ. ודוקא בה"כ דכפרים הוא דמצי מזבני לה אבל בה"כ דכרכין מכיון דמעלמא קאתו לה מצי מזבנו לה דהוה לה דרבים: לוקחין מטפחות. של ס"ת דקדושי טפי: מטפחות לוקחין ספרים. נביאים וכתובים: אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו'. משום דמעלין בקדש ולא מורידין: וכן במותריהן. אם לקחו ספרים במקצת הדמים מן המטפחות שמכרו או שלקחו תורה ממקצת הדמים של הספרים לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחות הוא. וכל הדברים הללו לא נאמרו אלא כשלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל אם מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לקנות בהדמים שכר לשתית מותר: **גמ'** אמר ר' יוחנן דר' מנחם בר' יוסי הוא. הא דקתני מכרו רחוב' של עיר וכו' אתיא כר' מנחם בר' יוסי בתוספתא פ"ב דאמר רחובה של עיר יש לה קדושה וכו' כדפרישית במתני': ברם כרבנן עשו אותו כהרחק ארבע אמות. כלומר אין בה קדושה אחרת אלא לענין הרחקת ארבע אמות שלא ירוק אחר שהתפלל לפניה וכדר' ירמיה לקמן. וגרסי' להא בפ"ג דברכות בהלכה:

אף

קרבן העדה

שחשיכה אמר להם לבני עיירות העומדים שם בא השמש והן אומרים לו הן בשבת אומר להן שבת היום והן אומרים הן והשתא הא דתנן בס"פא ודוחה את השבת אהאי קאי אי אקצירת לילה הרי כבר אמור דבשבת שואל הקוצר לעומדים שם שבת זו אטכ"ל דקמ"ל דאף ביום דוחה קצירה את השבת: דבר שהוא דוחה וכו'. מיבעיא ליה דבר שקבוע לו זמן ונאמר בו במועדו אם מותר להכין מכשיריו בליל שבת לצורך מחר ומכשירין שאי אפשר לעשותן מע"ש איירי כגון להחם חמין לצורך מנחות: והתנינן. בפ"ק דתמיד העמידו עושי חביתין לעשות חביתין דהיינו להחם חמין ושאר צרכיו וזה היה קודם עלות השחר שהרי אח"כ היה תרומת הדשן ואח"כ הפיים ואח"כ אמר הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ש"מ שבלילה היה מכינין המכשירין ואפילו בשבת ונפשטא הבעי' דמכשירין שצריך לעשות בשבת ביום דוחין את הלילה: ומשני תיפתר בחול. כי תנן העמידו בחול ולא בשבת ולא תיפשוט: תני ר"ח וכו'. בסוף תמיד תנן זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו והוסיף ר"ח בברייתא בין בחול בין בשבת היה זה הסדר השנוי בכולא מסכת דתמיד ואיפשיטא בעיין: והתנינן. במנחות פ"ח: קצרוהו וכו'. כלומר מהא נמי איכא למפשט בעיין: והיו מהבהבין אותו. בעודו בשבולין והכל נעשה בלילה: ר' יוסי אומר. מהא ליכא למפשט דהתם כיון שכבר הותר להתחיל בלילה לקצור דעיקרה בלילה אומרין לו גמור לדחות נמי שבת בהבהוב:

מרוק. גמור כדתנן ביומא קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו: הגע עצמך שבא. העומר מן התבואה הישנה שבעלייה כגון שאין שם תבואה חדשה ואפ"ה מהבהבין השבלים בליל' אע"פ שלא התחיל לדחות שבת בקצירה: כיון שלא התחיל במצוה וכו'. מתני' בשקצר בלילה אבל אם הביא מן העלייה באמת אין מהבהבין אותו בלילה בשבת ולא תפשוט: שעל מהלך לילה ויום. יוצאין בלילה להעיד על עדות החדש ביום דבלילה אין מקדשין החדש הרי שבלילה מחללין השבת לדבר שהוא ביום: מכיון שהיום צריך ללילה. שביום לחוד א"א להם להגיע למקום הוועד: כמי שהוא כולו יום. הרי הלילה ג"כ זמנו: ולא למפרע הוא קדוש. אם באו עדים ביום א' ואמרו ראינו בזמנו בליל שבת נמי מקודש למפרע א"כ למה צריך לילך בלילה: ומשני מכיון שהוא קדוש למפרע. אין חילוק בין יום ללילה דאף ביום לא היו צריכין לחלל שבת אלא ע"כ לומר דלהעיד כדי לקדש בזמנו נמי מחללין את השבת א"כ חילק בין לילה ליום: הדרן עלך פרק הקורא למפרע

הלכה א מתני' רחובה של עיר. יש בה קדושה כדמפרש בגמ': ספרים. נביאים וכתובים: לא יקחו ספרים. דמעלין בקדש ולא מורידין: וכן במותריהן. מכרו ספרים ולקחו במקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחות: **גמ'** דר' מנחם בר' יוסה היא. מתניתין: שכן מוציאין ס"ת. בתענית ציבור ברחוב וקורין בה כדתנן פ"ג דתענית: ברם כרבנן. אבל רבנן פליגי עליה ואמרי שעשו לרחוב כמקום שמתפלל בו באקראי שאין קדושה בכל החדר אלא מרחיק ממתפלל ד' אמות ומטיל מים א"כ הרחוב נמי אין מתפללין בה אלא באקראי ואין בה קדושה: לא יטיל מים עד שילך ד"א. שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשון שפותיה: וכן המטיל מים וכו'. משום נצוצות שלא יטנפו בגדיו בניצוצות היוצאין מאמתו: לא סוף דבר. לאו דוק' שילך ממש ד"א אלא אפי' שהה כדי הילוך ד"א סגי:

אם

עין משפט נר מצוה

נב
א מיי' פ"ז מתמידין הל' א

נג
ב מיי' פ"ח מבית הבחירה הלכה יא

נד
ג מיי' פ"ז מתמידין הלכה י"ב

נה
ד מיי' פ"ג מקדוש החודש הלכה ט"ו

א
ה מיי' פי"א מתפלה הלכה י"ד טוש"ע או"ח סי' קנג ס"ב

ב
ו מיי' שם הלכה כא וטוש"ע שם סי' קנד ס"א

ג
ז טוש"ע שם סי' צב ס"ס

ד
ח מיי' שם פ"ד הלכה יד וטוש"ע שם ס"ח

מסורת הש"ס

תמיד כח א

מנחות סו א

ר"ה כב א

מגילה כה ב

שם כו א

ברכות פ"ג ה"ה

ע"ש כו ב

רידב"ז

מתניתין כר"א בר"ש דר"א בר"ש אמר מהחל לקצור תחל לספור ר"ל דעיקר הקפדת הכתוב שיהא הקצירה קודם להספירה [ולא שהספירה יהא אחר קצירה ועיקר הקפדה על הספירה שתהא אחר הקצירה ז"א אלא דהקפדה היא שתהא הקצירה קודם הספירה] וכיון דמצות קצירה בלילה ע"כ כשר כל הלילה כמו כל הדברים שכשרין בלילה כשירין כל הלילה אם לא הספיק בתחלת הלילה וברגע סמוך לעמוד השחר שיש לפניו קצירה וספירה כשר מצות קצירה ומקיים מצות קצירת לילה והחסרון הוא בהספירה דלא הוי תמימות אבל מצות קצירת לילה צריך לקיים וצריך לקיים כדת התורה מצות קצירה קודם מצות ספירה וע"כ כשר כל הלילה דאלת"ה אלא צריך בקצירה להניח מקום לפני הספירה של אותו הלילה מעתה צריך לצאת חוץ להחוש העיר מקום בנזרעה העומר שם וכיון שחשיכה יתחיל לקצור כדי להניח מקום לפני הספירה איפשר לכוין בתמי' דילמא רחוק מקום העומר ולא יכוין להיות לו שהות בלילה עבור הספירה ע"כ כל הלילה כשר להקצירה ואם לא כיון להניח מקום לפני הספירה אין לו ברירה אחרת ומחויב לקצור בזמנו אבל הליכא דרבי דס"ל דזמן הלילה לאו משום קצירה אלא משום ספירה א"כ לא שייך דספירה כשר כל הלילה וקצירה כשר כל הלילה וע"כ כי לא כיון לא שייך למימר דאין לו ברירה ומה יעשה ויקצור בזמנו ז"א דאם לא יספור הלילה הזאת לאו זמן קצירה היא כנ"ל והשתא מביא הברייתא הי' מקריב מנחת העומר ונשמטת בידו אומר ומביאין אחרת ר"ל דקוצר ביום כדברס"י ז"ל במס' מנחות דף ע"ב ע"א עיי"ש דס"ל דנקצר ביום כשר וקצירת

שנויי נוסחאות (בו"ז) ר אדא נד"ו בר אדא.

אם אומר את עד שיהלך ארבע אמות יהא אסור אף אני אומר אחר בא והטיל שם ביישנאי שאלון לר' אימי מהו ליקח אבנים מבית הכנסת זו ולבנות בבית הכנסת אחרת אמר לון [ה] אסור א"ר חלבו לא אסר ר' אימי אלא מפני עגמת נפש ר' גוריין אמר מוגדלאיי שאלון לרשב"ל מהו ליקח אבנים מעיר זו ולבנות בעיר אחרת אמר לון אסור הורי ר' אימי אפי' ממזרחה למערבה אסור מפני חורבן אותו המקום *מהו למכור בית הכנסת וליקח בית המדרש מילתיה דר' יהושע בן לוי אמרה שרי *דא"ר יהושע בן לוי וישרף את בית ה' זה בית המקדש ואת בית המלך זה פלטין של צדקיהו ואת כל בתי ירושלים אלו ד' מאות ושמונים בתי כניסיות שהיו בירושלים *דא"ר פינחס בשם ר' הושעיה ארבע מאות ושמונים בתי כניסיות היו בירושלם וכל אחת ואחת היה לה בית ספר ובית תלמוד בית ספר למקרא ובית תלמוד למשנה וכולהם עלה אספסיינוס ואת כל בית הגדול שרף באש זה מדרשו של רבן יוחנן בן זכיי ששם היו מתנין גדולותיו של הקב"ה כגון ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן *הדא דאת אמר [ג] בבית הכנסת של יחיד אבל בבית הכנסת של רבים אסור אני אומר אחד מסוף העולם (א) קנוי בו והא תני מעשה בר"א בי ר' צדוק שלקח בית הכנסת של אלכסנדריים ועשה בה צרכיו אלכסנדריים עשו אותה משל עצמן *עד כדון כשבנייה לשם בית הכנסת בנייה לשם חצר והקדישה מהו נישמעינה מן הדא קונם לבית הזה שאיני נכנס ונעשה בית הכנסת הדא אמרה בנייה לשם חצר והקדישה [ז] קדשה אימתי קדשה מיד או בשעת התשמיש נישמעינה מן הדא *העושה תיבה לשם ספר ומטפחות לשם ספר (ב) עד שלא נשתמש בהן הספר מותר להשתמש בהן הדיוט משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן הדיוט ומה אם אלו שנעשו לשם ספר אינן קדושות אלא בשעת התשמיש זו שבנייה לשם חצר לא כ"ש אלו שעשאן לשם חולין והקדישן מה הן כמה דאת אמר תמן בנייה לשם חצר והקדישה קדשה והכא עשאם לשם חולין והקדישן קדש *כלי שרת מאימתי הם קדושין

קרבן העדה

אם אומר וכו'. דאס"ד דבעינן שיהלך ד"א דוקא מטעם דאסור להתפלל בתוך ד"א של מקום שכבר נהג בו מנהג בזיון א"כ בכל הרחוב הא אסור דשמא גם שם הטיל אדם אחר אלא ודאי כיון שהן נבלעין שרי א"כ ה"נ כן כיון ששהה שעור ד' אמות כבר נבלעו : ביישנאי. אנשי עיר ששמה בייסן : ולבנות בבה"כ אחרת. דודאי שלא לבנותו כלל אסור לסתור משום פשיעות שמא לא יבנה בה"כ אחרת אבל הכא שסותר ע"מ לבנות בה"כ אחרת מיד מהו : אלא מפני עגמת נפש. כדי שיזכרו ימי בניינה ואת שהיו רגילין להתאסף שם וישתדלו לבנות באותו מקום עצמו וכדאמר רבי אימי בסמוך משום חורבן אותו מקום : מוגדלאיי. אנשי מוגדל : מהו ליקח אבנים. מבית הכנסת שבעיר זו לבנות בית הכנסת בעיר אחרת : אפי' ממזרחה למערבה. באותו חצר אלא שמרחיק ממקום שעמד בראשונה אסור שכבר נתקדש המקום ההוא לבה"כ : מילתיה דריב"ל. מדברי ריב"ל דבסמוך שמעי' דשרי מדקרי לבית המדרש גדול לגבי בה"כ ש"מ דקדושתיה דבה"מ יתירא ומותר ליקח בה"מ בדמי בה"כ : זה פלטין של צדקיהו. פשטיה דקרא הכי הוא אלא דלא נימא דבית הגדול הוא אחת מאלה : אלו ת"פ ב"כ וכו'. דליכא למימר בתי ירושלים כמשמעו דא"כ הל"ל וכל העיר שרף באש : ת"פ ב"כ היו בירושלים. כמנין מלאת"י והאת יתירה היינו בית המקדש : וכולהם עלה אספסיינוס. והחריבן אע"ג דהאי קרא בנבוזראדן כתיב בחרבן מקדש ראשון דודאי כאשר היה בבנייה כך היה בראשונה אלא שחרבן אחרון קשה לה' הזכירו : ששם היו מתנין גדולותיו של הקב"ה. והן נפלאותיו כדכתיב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך : את הגדולות. קרי לנפלאות שעשה אלישע גדולות : הדא דאת אמר. הא דתנן במתני' דיכולין למכור בה"כ דוקא בבה"כ של יחיד אבל בבה"כ של רבים אסור שאני אומר אחד מסוף העולם יש לו חלק בו ואין בני העיר יכולין למכור חלקו : ומשני אלכסנדריי' עשו. בה"כ שלהן משל עצמן וה"ל בה"כ של יחיד : בנייה לשם חצר. לדור בו ואח"כ הקדישה לבה"כ מהו שתהא קדושה בקדוש' בה"כ : נשמעינ' מן הדא. כמו תא שמע מהא דתנן בפ"ט דנדרים : הדא אמרה. מדקאמר ונעשה בה"כ ש"מ שאין שמו הראשון עליו והוא קדוש בקדושת בה"כ : אימתי קדשה. אם בנא' לשם חצר מתחל' : מיד. כשהקדישה : אלו שעשאן וכו'. מטפחת ותיבה שעשאן לשם חולין והקדישן מי קדשו או לא : ומשני כמה דאת אמר. התם בבה"כ בניי' וכו' ה"ט בכל תשמישי קדושה אם עשאן מתחלה לשם חולין ונשתמש בהן הדיוט אפ"ה אם הקדישה קדוש אח"כ : כלי שרת. הנעשין לגבוה מאימתי הן קדושין

פני משה

אף אני אומר וכו'. כלומר מעתה נחוש אף לאחר ד' אמות שאני אומר אחר בא והטיל מים שם ויהא צריך להרחיק עוד ד' אמות וא"כ אין לדבר סוף אבל אם אמרינן שהא כדי הילך ד' אמות תו ליכא למיחש מידי : ביישנאי וכו'. בני בישן שאלו לר' אימי אם מותר ליקח אבנים מבה"כ שעומדת ליסתור ולבנות מהן בבה"כ אחרת וא"ל אסור דאפי' בבה"ג עילויא בעינן ומוכרין ולוקחין תיבה : לא אסר ר' אימי. בבה"ג אלא מפני ענמת נפש כלומר שיהא להן ענמת נפש ברואתם בית הכנסת שלהם חריבה ויקומו לתקנה ולבנותה : ולבנות בעיר אחרת. גדולה מעיר זו דאפשר בבה"ג לא בעינן עילויא וא"ל אסיר דלעולם עילויא בעינן : אפי' ממזרחה למערבה אסור. לסותה מפני חרבן אותה המקום שהיתה עליו ויהא נשאר חרוב ושממון : ממילתיה דריב"ל אמרה שרי· ממילתיה דריב"ל דדרים בית הגדול על בית המדרש של רבן יוחנן ב"ז שמעינן דאלימא קדושת בהמ"ד מקדושת בהכ"נ והלכך שרי : כגון ספרה נא לי את כל הגדולות וכו'. כלומר ודוגמתו מצינו עוד דנסים ונפלאות שנעשו ע"י אלישע נקראין גדולות : הדא דאת אמר. דמוכרין בה"כ ומעלין בקדש ליקח בדמים תיבה דוקא בבה"כ של יחיד אבל של רבים אסור למוכרה לפי שאני אומר אחד מסוף העולם קנוי בו שיש לו קנייה בבית הכנסת זו מהנדבה אשר נדב לכך והרי יש לו חלק בו ואין למוכרו שלא מדעתו : ועשה בו צרכיו. צרכי הדיוט ולא נהג בו קדושה : משל עצמן. יהידים שבאלכסנדריה עשו אותה משל עצמן ולא משל צבור ואין בו משום קדושה : עד כדון. שמעני שיש בבה"כ משום קדושה כשבנאה מתחלה לשם בה"כ : בנייה לשם חצר והקדישה. אח"כ לבה"כ מהו שיש לה דין קדושת בה"כ : נשמעינה מן הדא. דתנינן בפ"ט דנדרים בהלכה ב' קונם שאני נכנס לבית הזה ונעשה בה"כ ואמר אלו הייתי יודע שנעשה בה"כ לא הייתי נודר ר"א מתיר והכמים אוסרין דאין פותחין בנולד שמעינן מיהת מדקרי ליה בה"כ שתם א"כ יש לה דין קדושת בה"כ : אימתי קדשה. חצר זו שהקדישה לבה"כ אם מיד או בשעת תשמיש לבהכ"נ : נישמעינה מן הדא. דתנינן בתוספתא דמגילתין שם העושה תיבה לשם ספר להשתמש בה הספר או מטפחות וכו' ומה אם אלו שבתחלה נעשו לשם ספר ואפילו הכי אינן קדושות אלא בשעת תשמיש חצר זו שבנייה בתחלה לשם חצר ואחר כך הקדישה לא כל שכן דלא קדשה אלא משעה שנשתמשו בה לבית הכנסת : אלו וכו'. זו בעיא אחריתא ועל התיבה ומטפחות קאי אם עשאן אלו בתחלה לשם חולין והקדישן מהו ופשט לה כמה דאת אמר תמן גבי חצר בנייה וכו' וה"נ כן. וגרסי' להא בנדרים שם ובעיא אחרונה חסרה שם בספרי הדפוס : כלי שרת מאימתי הם קדושין

מסורת הש"ס

מגילה כו ב

שם כז א

ירושלמי כתובות פי"ג ה"א ופתיחתא דאיכה רבתי

מגילה כו א

נדרים פ"ט הלכה ב

תוספתא פ"ב ומנחות פ"ט

יומא פ"ג ה"ז

מלכים ב כה

שם

תורה אור

עין משפט נר מצוה

ה
א ש"ע או"ח סי' קנב ס"א בהג"ה

ו
ב מיי' שם פי"א הלכה יד טו ע שם סי' קנג ס"ה

ז
ג מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם ס"ז

ח
ד טוש"ע שם סעי' ח

גליון הש"ס

(א) עי' ברא"ש ור"ן ריש פ"ה: (ב) עי' ביו"ד סי' רפ"ב בט"ז ס"ק ח ובש"ך סי' רנט סק"ו. ועי' ברמב"ם פ"א מבית הבחירה הלכה כ' ועי' שו"ת הש"ך ח"ג סי' ס' ושו"ת הרמ"ע סי' כב

רידב"ז

וקצירת לילה הוא רק משום הספירה וכיון שהי' הספירה אחר הקצירה ונטמא הקצירה ע"כ קוצר אח"כ ביום לכתחלה דהא הלילה לא שייך להקצירה אלא משום הספירה וכיון שקצר וספר ונאבד אח"כ הקצירה או נטמא קוצר לכתחלה ביום דבעלם הקצירה לא שייך פסול דיום. אבל ר"א בר"ש ס"ל דקצירת לילה פסול דהקפדת הכתוב על הקצירה שתהי' בלילה משום דמצות קצירה בלילה ע"ז מסיק סבר ר"א בר"ש שאין העומר בא מהעלי' ר"ל דע"כ פשיטא לן דלר"א בר"ש בעינן קצירה לשמה ואם נקצר שלא לשמה פסול דהא אפילו קצרה לשמה ביום פסול כ"ש כאיסי שבעלי' וקאמר הגמ' זאת משום הא דמסיק בסמוך. ומסיק א"ר אתיא דר"א בר"ש כשיטת ר"ע רבו של אביו דס"ל דכל דאפשר מע"ש אינה דוחה את השבת ואי ס"ד דבדיעבד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי את השבת נקצרי' מע"ש כדאיתא בבבלי במס' מנחות דף ע"ב ע"א וכדפירשו התוס' ז"ל שם דל"ל דהמצוה דלכתחלה ידחה השבת ז"א דלא הוי דומיא דתמיד עכ"ל ז"ל עיי"ש וע"ז פריך והא תנינן מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר"ע בלוד שהי' בשבת וקאי שם אגראה בעליל בפלוגתא דת"ק ור' יוסי אם מחללין שבת דהת"ק ס"ל אע"פ שנראה בעליל מ"מ מחללין את השבת ויוצאין העדים אף בשבת אע"פ שנראה בעליל ובודאי ראו אותה בירושלים מ"מ מחללין משום דמצוה לכתחלה לקדש ע"פ עדים ור' יוסי ס"ל דלא מחללין וע"ז קאמר מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר"ע בלוד וזה הי' בשבת בשנראה בעליל וע"ז דייק הא זוג אחד לא הי' מעכב ואמאי הא עדים אינו מעכב בשנראה בעליל

עמודי ירושלים

מהו ליקח אבנים כו'. עי' בשירי קרבן שכתב דדברי השג"א מא"ז פ' בני העיר שכ' דאסור ליקח אבנים מביהכ"נ ישנה כדי לבנות חדשה כי ליכא דוכתי לנ:ויי וכ' הוא לפרש דביהכ"נ שנבל מיירי ואין שם אלא אבנים ואסור משום חורבן המקום ודברי הא"ז הם נקוחים מדברי הירושלמי יעו"ש. ובפרמ"ג (סי' קנ"ב במ"ז סק"א) כ' דהשג"א סובר ג"כ הטעם משום פשיעותא ורק דמיירי דבנה מקלת החדשה דשוב אין מוכרין אפילו לפדיון בשוים יעו"ש. אולם שמה כתבו כל זה לפי שלא נגלה לפניהם דברי הא"ז שבס' ביהכ"נ (סי' שפ"ס) מבואר להדיא דהוא פוסק רק כטעם דלנויי ודחה שם דברי הירושלמי הללו משום דסובר דהטעם משום פשיעותא יעו"ש מבואר דלא כהש"ק והפרמ"ג. ולדקו דברי הא"ז בהבנת השג"א :

קדושין מיד [א] או בשעת התשמיש אין תימר מיד ניחא אין תימר בשעת התשמיש כאחד הם קדושים ומתקדשין ניחא של משה שנתקדשו בשמן המשחה ובדם ושל שלמה כאחד הם קדושין ומתקדשין בכניסתן לארץ היו מפנין מתוך של משה לתוך של שלמה לא היה שם של משה כאחת הם קדושים ומתקדשין בעלייתן מן הגולה היו מפנין מתוך של שלמה לתוך שלהן לא היה שם של שלמה כאחת הם קדושין ומתקדשים *אבנים שחצבן לשם מת אסורות בהנייה לשם חי ולשם מת מותרות בהנייה הזורק כלי לפני מיטתו של מת לתוך ד' אמות שלו אסור בהנייה חוץ לד' אמות מותר בהנייה [ב] כל כלי ביהכ"נ כבית הכנסת ספסלה וקלטורה כבית הכנסת כילה דעל ארונא כארונא כר' אבהו יהב גולתא תחתוי ההן כילן רב יהודה בשם שמואל *בימה ולווחין [ג] אין בהן משום קדושת ארון ויש בהן משום קדושת בית הכנסת [ד] אינגלין אין בו משום קדושת ארון יש בו משום קדושת בית הכנסת ר' ירמיה אזל לגוולנה חמתון (א) יהבין בכושא בגו ארונא אתא שאל לר' אימי א"ל אני אומר [ה] לכך התנו עליו מבתחילה ר' יונה עבד ליה מגד' ואתני עלוי עילייה דספרין ארעייא דמאנין מטפחות לוקחין ספרים אפי' מטפחות תורה וחומשין [ו] לוקח בהן נביאים וכתובים ספרים לא יקחו מטפחות אפילו נביאים וכתובים אינו לוקח בהן מטפחות תורה וחומשים *כורכים תורה במטפחות תורה חומשין במטפחות חומשים נביאים במטפחות נביאים תורה וחומשים במטפחות נביאים וכתובים אבל לא נביאים וכתובין במטפחות תורה וחומשים [ז] נותנין תורה ע"ג תורה וחומשים ע"ג חומשים תורה וחומשין על גבי נביאים וכתובים אבל לא נביאים וכתובים על גבי תורה וחומשין ר' ירמיה בשם ר' זעירה תורה וחומשין ערק תנייה מינה *כותבין תורה ונביאים [ח] כאחת דברי ר"מ וחכ"א אין כותבין תורה ונביאים כאחת אבל כותבין נביאים וכתובים כאחת ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק תורה וחומשים קדושה אחת הן *אין עושין תורה חומשים אבל עושין חומשין תורה א"ר יוסה הדא אמרה תורה שעשאה חומשין בקדושתה היא ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן *תורה חסירה אין

פני משה

קדושין וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ג דיומא בהלכה ה' עד חוץ לד' אמות מותר בהנייה וע"ש: כל כלי ביה הכנסת. הן כקדושת בה"כ: וקלטירה. שרפרף של הדום רגלים: כילה. שפורסין על סביבות הארון מבפנים הרי היא כקדושת הארון: יהב גולתה. נתן מלבוש א' להשימו תחת הכילן הזה ושיהא הכילן תשמיש דתשמיש קדושה ומותר לשנותה וא"צ גניזה כמו תשמישי קדושה: בימה. כל עץ שהחזן עומד עליה והלווחין שלה אין בהן קדושת ארון אבל יש להן קדושת בה"כ כשאר כל כלי בה"כ: אינגלין. לשון לעז הוא והן היתידות עקומות קבועות בכותל במקום הארון להחזיקו שלא ימוט ממקומו: לגוולנה. שם העיר וראה אותן שהן מניחין המכוס בתוך הארון שמונח בו ס"ת: לכך התנו עליו בתחלה. להשתמש בו גם תשמישי הדיוט ומותר: מגדול. אלמור"ה בלעז שמניחין בו הספרים והתנו עליו שיהא מדורות עליונים שבו להספרים והתחתיים לבגדים: אפי' ממטפחות תורה והומשין. שכתובין כל חומש וחומש בפני עצמן ועשויין בגליון ואם מכרו אותן מטפחות לוקחין בהן נביאים וכתובים שקדושתן הן יותר ממטפחות של תורה ושל חומשין: אפי' נביאים וכתובים. שמכרו אינו לוקח בהן מטפחות של תורה ושל חומשין: כורכים תורה וכו'. תוספתא פ"ג: תורה וחומשין ערק תנייה מינה. כלומר התנא דהאי ברייתא דתני כל הני חלוקות בענין הכריכה והנתינה זה ע"ג זה בקדושה המורה וקלה ובענין תורה וחומשין השמיט וברח מינה ולא פירש אם מותר לכרוך חומשין במטפחות תורה או לא וכן אם נותנין חומשין ע"ג תורה: כותבין תורה ונביאים כאחת. בכרך ובגליון אחד: והכמים אומרים אין כותבין וכו'. מפני שהנביאים נגללין על התורה: תורה וחומשין קדושה אחת הן. כלומר אם עשה מהתורה חומשין חומשין בפני עצמן הן קדושה אחת עם התורה וכדדייק רבי יוסה לקמן: אין עושין תורה חומשין. לכתחלה אין עושין מן התורה מפני שמורידה מקדושתה אבל עושין מהחומשין תורה שמעלה הוא בקדושתן: הדא אמרה תורה בעשאה חומשין בקדושתה היא. כלומר מדקאמר רבי ירמיה בשם ר' שמואל תורה וחומשין קדושה אחת הן. והא לא פליג אברייתא דקתני אין עושין תורה חומשין הלמא דקדושת תורה המירא היא מקדושת חומשין אלא לאו דהא דקאמר קדושה אחת הן היינו אם בדיעבד עשה מהתורה חומשין קדושה אחת הן עם התורה כולה לענין שמותר לכרוך אותן חומשין עם התורה ואם כן ש"מ תורה בעשאה חומשין כשארו אותן חומשין בקדושת תורה ולפיכך מותר לכרכן עם התורה: תורה חסירה אין

קרבן העדה

קדושין: מיד. אפילו אם תמצי לומר דבעלמא הזמנה לאו מילתא היא גבי הקדש גבוה שאני דאיכא הזמנ' בפה כקדשי מזבח וקדשי בדק הבית: או בשעת תשמיש. בשעה שנותנין בהן דברים קדושי': ה"ג כאחד הן קדושין ומתקדשין. וה"פ בתמי' וכי אפשר שיתקדש ומקדש: ניחא של משה וכו'. בשלמא של משה לא קשיא שהם נמשחו בשמן המשחה ומשיחתן מקדשתן כדכתיב וימשחם ויקדש אותם: ברם של שלמה. אלא בכלים שעשה שלמה קשי' וכי כאחת הן קדושין ומתקדשין ומשני בכניסתן לארץ היו נותנין מתוך של משה לכלי של שלמה ובזה נתקדשו שמה שניתן לתוכו כבר נתקדש בתוך כלי של משה: ופריך לא הי' שם של משה. כגון בעלייתן מן הגולה וכי כאחד הן קדושין ומתקדשין א"כ ה"ק ואם א"א שלא היה שם של משה אין לבטל בשביל כך עבוד' המזבח והראשון נראה: ומשני בעלייתן מן הגולה. היו נותנין מתוך של שלמה לתוך כלים החדשים והן מתקדשין. ופריך לא היה שם של שלמה ע"כ לומר כאחת הן קדושין ומתקדשין: אסורי' בהנאה. דגמר שם שם מעגלה ערופה דבמת כתיב ותמת שם מרים ובעגלה ערופה כתיב וערפו שם העגלה מה ע"ע בהזמנה אסורה בהנאה אף במת הזמנה מילתא היא: לשם חי. לכשימות יקבר בו: ולשם מת. שכבר מת: לפני מת. מיטתו של מת: מפני צערו. רוצה לאסור על עצמו ממונו: אסור בהניי'. דמת תופס ד' אמות ונחשב כאלו הוא על המת עצמו: ספסלה. הוא הספסל שלפני הארון: וקלטירה. היא הבימה של עץ שקורין עליה א"נ הארגז שגם הארון מונח בו: כבה"כ. כקדושת בה"כ: כילה. הוא הפרכת שלפני הארון קדושתו כארון: ה"ג ר"א יהיב גלימיה. תחת אותה כילה דסובר תשמיש דתשמיש היא שהיא תשמיש לארון ומותר להשתמש בהן חול: בימה. שמניחין עליה ס"ת כשקורין כמנהגינו: ולווחין. לוחות שכתבן עליהן להתלמד: אינגילין. כלונסאות שתולין עליהן הפרכת שלפני הארון אין בהן קדושת ארון אבל יש בהן קדושת בה"כ: לגוולנה. שם מקום: חמתון. ראה אותן נותנין הכלי שאורגין בו הנקרא כושא לתוך הארון ול"נ שהוא הכלי שמראין בו בס"ת וגי' הרא"ש מכושא: לכך התנה עליו מתחלה. וכיון דלב ב"ד מתנה עליו שרי להשתמש בו תשמיש חול: ר' יונה. עשה ליה ארון להניח בו ספרים והיה חלוק באמצעיתו והתנה שיהא החלק העליון מהמגדל לספרים וחלק התחתון לשום בו בגדים: אפילו מטפחת. של ס"ת וחומשין שקדושתן חמורה שאין כורכין בהן נביאים כדבסמוך אפ"ה מותר למכרן ליקח בהם נביאים וכתובים: חומשין. ס"ת שאין בה אלא חומש אחד: תורה וחומשין ערק תנייה מיניה. ברח התנא ממנו דלא פירש אם מותר להניח חומשין ע"ג תורה או לא דמדיוקא דרישא משמע דאסור ומדיוקא דסיפא משמע דשרי: כאחת. בכרך אחד אע"ג שא"א שלא יתן נביאים וכתובים ע"ג תורה אפ"ה כיון שהן בכרך אחד שרי: תורה וחומשין קדושה אחת הן. אפ"ה אין עושין תורה חומשין דאסור לחלק ס"ת שלימה לחלקים משום בזיון תורה כדאמרינן לעיל בפ"ק: הדא אמרה. זאת אומרת דאם עבר ועשה מתורה חומשין דבקדושת ס"ת קיימין שהרי צריך לחברן אח"כ: אין

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פ"א מכלי המקדש הלכה יב

י
ב מיי' פי"א מתפלה הלכה ט טוש"ע או"ח סי' קנד ס"ג

יא
ג מיי' פ"י מס"ת הלכה ד והשגות טוש"ע שם סי' קנד ס"ז טוש"ע יו"ד סי' רפב סעי' יד

יב
ד טוש"ע או"ח סי' קנד ס"ו בהג"ה

יג
ה מיי' פי"א מתפלה הלכה ס"ו טוש"ע שם ס"ח וטוש"ע יו"ד סי' רפ"ב סעי' טו

יד
ו טוש"ע או"ח סי' קנג ס"ב

טו
ז מיי' פ"י מס"ת הלכה ה טוש"ע יו"ד סי' רפב סעי' יט

טז
ח מיי' שם פ"ז הלכה טו טוש"ע שם סי' רפג ס"א

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע. ופי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רלו וברא"ש סוף מגילה וכו"ן:

מסורת הש"ס

סנהדרין מח א ע"ש

עי' מגילה לב ה

נ"ם כו א

נ"ע יג ב

פ' מ"ם פ"ג

עי' גיטין ס א

רידב"ז

בעליל אלא למצוה והאיך דוחה שבת לר"ע דס"ל דכל דאיפשר מע"ש אינו דוחה השבת וכיון דאיפשר לקדש בלא עדים האיך דחי שבת משום המצוה דלכתחלה לקדש ע"פ עדים ונשאר בקושיא מקצירת היום מה את עביד לה כקצירת לילה או כבא מן העליה ר"ל דמיבעיא ליה לרבי דס"ל דנקצר ביום כשר אם דס"ל דלא בעינן כלל קצירה לשמה לשם עומר וכשר בדיעבד אפילו בא מעליה דלא בעינן כלל קצירה לשמה יהא דקפיד רחמנא על הקצירה הוא משום הספירה או דילמא דאף רבי מודה דבעינן מצות קצירה לשם עומר אבל הקפדת הלילה הוא משום הספירה ולא משום הקצירה ולענין הקצירה דעומר הוי יום כלילה אבל מצות קצירה לע"מ אף רבי מודה ומסיק ואזיל אין תימר דרבנן לא פליגי אלא על לילה לא הוי אלא הדא פלוגתא אבל איתי דעליה לכו"ע פסול אבל א"ת דקצירת היום דכשר אליבא דרבי הוי כבא מן העליה דמשום דס"ל דלא בעינן כלל קצירה אלא משום ספירה נמצא דהוי ב' פלוגתות ונשאר איבעיא דלא איפשיטא: א"ר

שנויי נוסחאות (סו"א) קדושין בד"ו קדישין. (סו"ג) כאחר בד"ו כאח'. (סו"ג) קדושים בד"ו קדישי'. (סו"ד) באחד בד"ו באחת. (סו"ה) קדושין בד"ו קדישי'. (סו"ז) בדושים בד"ו קדישים. (סו"ט) קדושין בד"ו קדישי'. (סו"י) בר' בד"ו ר'. (סוכ"א) בבושא בד"ו מבושא. (סוכ"ד) מגד' בד"ו מגדל.

מערכת הערוך אינגלין בערוך גרס אנלגין. פי' בכסל במשימין עליו הספר לקרות בו. פ"א כמו נרתק של עור שמכניסין בו הספר. עי' ערוך ע' אנלגין. וכן פי' רב האי גאון והר"ש לכלים פ' ט"ז מ"ז והרמב"ם פי' דפוס מעור מקפיי על דמיון כפר תורה יעשו עליו נרתק של ס"ת כאשר יעשו לה נרתק מעור:

מסורת הש"ס

מגילה כו א

כד"י ר' בא בר ממל אמר צריך להפריש תחתיהן ר"ז וכו'

ערכין ו א
לעיל פ"א ה"ד

מגילה כז ב

ב"ב כו א

ערכין ו ב

לעיל פ"א ה"ו
סנהדרין פ"ו ה"ה

[א] אין קורין בה ברבים והא תני בבראשית עד המבול בויקרא עד ויהי ביום השמיני בוידבר עד ויהי בנסוע הארון מותר לקרות בו ברבים הדא ארסקינס אוקיר אוריתא דצנבראי אתון שאלון לר' יונה ולר' יוסה מהו לקרות בספר ברבים אמר לון אסור לא דאסור אלא מן גו דנפשהון עגימה אינון זבנין להון אחורי [ב] וכן במותריהם *ממה שגבו גבאי צדקה והותירו כהדא ר' חייה בר בא אזל לחמץ ויהבו ליה פריטין למפלגא ליתמייא ולארמלאתא נפק ופלגון לרבנן מהו שיהא צריך להפריש תחתיהן *ר' זעירה אמר צריך להפריש תחתיהן ר' אילא אמר אינו צריך להפריש תחתיהן ר' יסא בשם ר' לעזר אומר (א) אינו צריך להפריש תחתיהן ר' יעקב בר אחא ר' יסא ר' לעזר בשם ר' חנינה *כל המצות [ג] עד שלא נתנו לגזברין את רשאי לשנותם משניתנו לגיזברין אין את רשאי לשנותן:

הלכה ב מתני' *אין מוכרים את של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי ר' מאיר אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה: **גמ'** (ג) ג' מבה"כ כבה"כ וז' מבני העיר כעיר מה אנן קיימין אם בשקיבלו עליהן אפי' אחד אם בשלא קיבלו עליהן אפילו כמה אלא כן אנן קיימין בסתם *בן עיר שפסק בעיר אחרת [ד] נותן עמהן בני העיר שפסקו בעיר אחרת נותנין במקומן רבי חייה בשם ר' יוחנן כגון ההן סיפסלא דמעוניא כהדא ר' חלבו הוה דרש בציפורין פסק תמן אתא בעי למיתן הכא א"ל ר' אימי יחידי את *העושה נר ומנורה לבה"כ [ה] עד שלא נשתכח שם הבעלים מהן אין את רשאי לשנותן למקום אחר משנשתכח שם הבעלים מהן את רשאי לשנותן למקום אחר רבי חייה בשם ר' יוחנן [ו] אם היה שם הבעלים חקוק עליהן כמו שלא נשתכח שם הבעלים מהן כהדא אנטונינוס עשה מנורה לבה"כ שמע רבי ואמר ברוך אלהים אשר נתן בלבו לעשות מנורה לבה"כ ר' שמואל בר רב יצחק בעי מה א"ר ברוך אלהים ברוך אלהינו אין אמר ברוך אלהים הדא אמרה דלא איתגייר אנטונינוס אין אמר ברוך אלהינו הדא אמרה דאתגייר אנטונינוס *אית מילין דאתגייר אנטונינוס ואית מילין אמרין דלא אתגייר אנטונינוס ראו אותו יוצא במנעל פחות ביה"כ

מה

קרבן העדה

אין קורין בה ברבים. קס"ד דמדינא אסור לקרות בה ברבים: בבראשית. אם כתובה עד מעשה המבול שהוא ענין בפני עצמו שעד המבול הוא מעשה בראשית: עד ויהי ביום השמיני. דעד שם עיקר מעשה הקרבנות: בוידבר. היינו ספר במדבר עד ויהי בנסוע דמשם והילך ספר בפני עצמו: מותר לקרות בו ברבים. כ"ש דמחומש מלא קורין בו ברבים: ומשני הדא ארסקינס. השר הזה כלומר ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן דאמר אין קורין בחומשין ברבים לאו מדינא קאמר אלא אוקיר אורייתא הוא לכבוד תורה הוא דעבד הכי כדי שישימו הציבור על לבם ויקנו ס"ת שלימה כי הא דצנבראי וכו': דצנבראי. אנשי עיר ששמה צנבר: ה"ג מה לקרות בספר חסר ברבים: לא דאסור. מן הדין אלא בשביל שהיה נפשם עגומה על ביטול קריאת התורה ברבים ויקנו להן ס"ת אחרת שלימה: ממה שגבו גבאי צדקה והותירו. כלומר חוץ ממה שגבו גבאי צדקה והותירו מותר לעשות בו מה שירצה ומייתי ראיה מהא דר' חייא: לחמץ. שם מקום: ויהבו ליה. פרוטות לצדקה לחלקם ליתומים ולאלמנות: נפק. וחלקן לחכמים עניים לתלמוד תורה: מהו שיהא צריך להפריש תחתיהן. ממון אחר הואיל ושינה מדעת הנודר או דלמא הגבאי מותר לשנותו ואין צריך להפריש תחתיהן דמעיקרא אדעתא דהכי יהבו ליה אם ימצא מצוה גדולה שיקח המעות לצרכה: כל המצות. כל הצדקות בין נדר בין נדבה עד שלא באה ליד גבאי מותר לשנותה ולאחר זמן ישלם: אין את רשאי לשנותן. אם לא ברצון שבעה טובי העיר:

הלכה ב גמ' ג'. יחידים שקיבלו אותן אנשי בית הכנסת לגבאין דינן כאילו הסכימו כולן: ושבעה מבני העיר. שקיבלו אותן עליהן בני העיר דינן כאנשי העיר כולן ומכירתן מכירה: ופריך מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אפילו כמה. הרבה מבני העיר לא מהני עד שיסכימו כולן אי רובן: אלא. הכא במאי עסקינן בסתם שהפקידו עליהן שבעה טובי העיר לפקח על עסקי הציבור סד"א דלמכור תשמישי קדושה ובה"כ לא עלה על דעת בני העיר מעולם שימכרו שלא מדעתן קמ"ל דאפ"ה ממכרן ממכר: נותן עמהם. עם בני אותה העיר ומתחלק שם: נותנין במקומן. ומתחלק לעניי עירן: כגון הנך ספסלי. שבבה"כ שבמעון שיושבין שם אנשים ממקומות אחרים והיו פוסקים צדקה עם אנשי מעון והיו צריכין ליתן הצדקה לבני מעון ל"א היו נותנין הצדק' בעירם כיון שרבים היו: ה"ג פסק עמהן אתא בעי וכו'. וה"פ פסק צדקה עם אנשי ציפורי ורצה ליתן הצדקה בעיר ולא בציפורי: יחידי את. ויחיד נותן עמהן וצריך ליתן לבני ציפורי: נר קרייסו"ל של כסף או של זהב: עד שלא נשתכח שם הבעלים ממנו. שאומרים עדיין זו היא נדבתו של פלוני: ברוך אלקים וכו'. לכך נתן ברכה שאנטונינוס עשאה שאין לשנותה שדבר חידוש הוא ולא ישתכח שם בעליו ממנו א"נ לפי שהיו אסורין להדליק נרות ביום אידם וכיון שהמנורה היתה של אנטונינוס היו מותרין והראשון נראה עיקר: אין אמר וכו'. כלומר ונפקא מיניה אם אמר ברוך אלקים משמע דלאו אלהא דאנטונינוס הוא ואם אמר ברוך אלקינו ש"מ שנתגייר אנטונינוס: אית מילין. יש דברים דאיכא למידק מהם דנתגייר אנטונינוס ויש דברים דאיכא למשמע מהן דלא אתגייר: יוצא במנעל. שנפחת ילמטה ביוה"כ א"כ לא חש לאיסורא דיוה"כ ש"מ שלא נתגייר:

מה

פני משה

אין קורין בה ברבים. אפילו למה שכתוב בה שנאה הוא לקרות בה בצבור: והא תני. בברייתא אם כתובה מבראשית ועד המבול ובויקרא וכו' קורין בו ברבים. וקשיא לר' שמואל בר נחמן: הדא ארסקינס. כך שמו של אותו הרשע ששרף את התורה בצינברא ונשתייר באחד מהן מקלת שלא נשרף ובאו ושאלו וכו' אם מותר לקרות באותו מקלת שנשתייר וא"ל אסור: ולא דאסור. וקאמר הש"ס לאו דמדינא אסור הוא אלא דמתוך שתהא נפשם עגומה שאין להם ס"ת לקרות בו ויקחו להם ס"ת אחרת שלימה לפיכך אסר להם: וכן במותריהם. דקתני במתני' ומפרש לה דממה שגבו גבאי צדקה לקדושה זו והותירו אין משנין אף המותרות לקדושה קלה ממנה: כהדא וכו'. ושינה וחלק אותן לרבנן ובעי מהו שיהא צריך להפריש תחתיהן משלו ולקיים למאי שנתנו לו: לחמץ. שם המקום: כל המצות וכו'. כדגרסינן להא לעיל בפ"ק בהלכה ג' ע"ש: ג' מבית הכנסת כבית הכנסת. כגון בית הכנסת של יחידים שמתאספים שם להתפלל. שלשה יחידים מהם יש להם כח ורשות ככל היחידים מאותו בהכ"נ וכן השבעה טובים מבני העיר דינן ככל אנשי העיר דכמו שאם מכרו אנשי העיר שלא מדעת שבעה טובי העיר מכירתן מכירה כך אם מכרו השבעה טובי העיר שלא מדעת אנשי העיר מכירתן מכירה: ופריך מה אנן קיימין. להאי מילתא אם בשקיבלו עליהן כל בני בה"כ שכל מה שיעשו אותם השלשה הרי הוא עשוי א"כ מאי איריא שלשה אפי' אחד שקיבלו עליהם נמי וכן קשיא בבני העיר אם כשקבלו עליהן שכל מה שיעשו אותן השבעה לכל הדברים הרי הוא עשוי א"כ אפי' באחד שקבלו עליהן נמי מה שעשה עשוי: אם בשלא קיבלו עליהן. אלא מעצמן הן עושין אפילו הן כמה לא כלום הוא: אלא כן אנן קיימין בסתם. כלומר שקיבלו עליהן סתם לפקח על עסקי צבור וצרכם אבל לא קיבלו עליהם בפירוש שלכל הדברים יעשו מה שירצו אפילו לענין מכירת הדברים כגון בה"כ ושארי פרטים דקחשיב במתני' אפ"ה ממכרן ממכר דכשקבלו עליהם לפקח על עסקיהם וצרכיהם הכל בכלל ואע"פ שלא פירשו דגם לענין מכירת הדברים של הצבור ותשמישי קדושה קיבלו אותם עליהם ואין צריכין ליטול רשות מבני העיר על זה: בן עיר שפסק. צדקה בעיר אחרת נותן עמהם לקופתם של אותה העיר אבל בני העיר רבים שפסקו צדקה בעיר אחרת נוטלין מה שפסקו ונותנין במקומן לעניים שבעירם: כגון ההן סיפסלא דמעוניא. מעוניא שם מקום והיו מתקבצין מבני עיר אחרים לסחורה והיה להם ספסל אחד בשוק ליטא וליתן שם זה עם זה וכגון המקום הזה שהן ביחד מעיירות הרבה ופוסקין צדקה ועל דוגמת העיר כזו נאמרו דברים הללו: כהדא ר' חלבו. היה דורש בציפורי שהיה שם כאורח עובר ופסק שם צדקה ואתא בעי למיתן הכא בעירו וא"ל ר' אימי מציפורי יחידי את וצריך אתה ליתן לגבאי עיר הזאת ולתוך קופתן של צדקה: אם היה שם הבעלים חקוק עליהם. שפלוני זה נדר אותו הנר או המנורה לבה"כ זו לעולם הוא כמי שלא נשתכח שם הבעלים מהן ואסור לשנותן וליתנן למקום אחר: מה אמר רבי. אם אמר ברוך אלהים א"כ לא כלל לאנטונינוס עמו ש"מ דלא נתגייר ולא רצה לכלול אותו בברכה זו ואם אמר ברוך אלהינו ש"מ שנתגייר וראוי הוא לכך דאית מילין דאמרין דנתגייר וכו' כמו שהוא כתוב לעיל בפ"ק בהלכה ט' עד אנטונינוס בא ברגלם:

מהו

עין משפט נר מצוה

יז
א טוש"ע או"ח סי' קמג

יח
ב מיי' פי"א מתפלה הלכה טו טוש"ע א"ח סי' קנג ס"ה

יט
ג מיי' פ"ח ממתנות עניים הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' רנט ס"א

כ
ד מיי' פ"ז ממתנות עניים הלכה י"ד טוש"ע יו"ד סי' רנ"ו ס"ט

כא
ה מיי' שם פ"ח ה"ו טוש"ע שם סי' רנ"ט ס"ג

כב
ו ש"ע שם בהג"ה

גליון הש"ס

(א) עי' בתמים דעים סי' קטז: (ב) עיי' בר"ן ועי' בתמים דעים סי' קיד

שנויי נוסחאות (סוי"ד) אוקיר כ"י אוקיד. (סוי"ה) אסור לא דאסור כד"ו אסיר לא דאסיר. (סוי"ב) תחתיהן ר' זעירה כד"ו תחתיהן ר' בא בר ממל אמר צריך להפריש תחתיהן רבי זעורה. (סוי"ז) נתנו כד"ו יינתנו. (סול"ג) אחר משנשתכח כד"ו אחר אם משנשתכח.

חתם סופר

ברוך אלהים. נ"ב נסתפקתי אי אמר רבי ברוך במשמעו שנתגייר אנטונינוס. וקרבן עדה נדחק מה שייך לכאן. ונ"ל דהכי מספקא אי גם בישראל יש חילוק בין נתקפק ללא נתקפק או דוקא בעכו"ם ובפלוגתת רי"ף פ"ק דב"ב והתוס' ערכין ו' פ"א ד"ה אינימא. עיין ב"י יו"ד סי' רנ"ט סקי"ג:

עמודי ירושלים

וכן במותריהן ממה שגבו גבאי צדקה והותירו כהדא ר' חייא בר בא אזיל כו' ע' בקה"ע שכ' חוץ ממה שגבו גבאי צדקה והותירו מותר לשנות כו' ולא ידעתי דהא קיי"ל כהמשנה דשקלים (פ"ב מ"ז) דמותר עני לעניים כו' והיא דמי לשאר דברים וכ"פ ביו"ד (סי' רנ"ג ס"ו) וכה דמבואר שם דאם רצו הפרנסים כו' הוא כן בכל הדברים. ומלבד זאת לא ידעתי איך יתפרש הכוונה ממה שגבו גבאי צדקה דהוא חוץ ממה שגבו גבאי צדקה דזה הוא היסוד שכוונה ונראה שנעלם מהקה"ע שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' תתקת"ג) שכ' דכל מה שלא בא ליד הגבאי יכול לשנות והביא הירושלמי הזה ע"ש דמבואר מזה דפי' הירושלמי דלא בא ליד גבאי. (ועשו"ת נ"ב מה"ת (חו"מ סי' נ') מ"ש בביאור הירושלמי הזה ע"ש שנראה שגם ממנו נעלמו דברי מהר"ם הללו) ועוד איך הי' רשאי ר' חייא לשנות כיון דהיה גבאי ואמרינן כיון שבא ליד גבאי אינו יכול לשנות ומה קשר זה לזה. ועשו"ת מהרימ"ץ (סי' ע"ט) ומחנה אפרים ה' צדקה (סי' י"א) פירשו דר' חייא לא היה גבאי ע"ש. וא"כ נסתר פי' קרבן העדה ע"כ נראה דתיבת כהדא הוא ט"ס ופי' וכן במותריהן ממה שגבו כו' כלומר דגם ממה שגבו כו' הדין כן ומה שסיים אח"כ ר' חייא כו' הוא דבר אחר ור' חייא לא היה גבאי ופליגי בזה וכמ"ש המהרימ"ץ והמחנה אפרים והבן:

עין משפט נר מצוה

כג

כד

כה

מסורת הש"ס

מה את ש"מ שכן אפילו יריאי שמים יוצאין בכך אנטונינוס אמר לר' מייכלתי את מן ליויתן בעלמא דאתי א"ל אין א"ל מן אימר פיסחא לא איכלתני ומן ליויתן את מייכיל לי א"ל ומה נעביד לך וכתיב ביה כל ערל לא יאכל בו כיון דשמע מיניה כן אזל וגזר אתא לגביה א"ל ר' חמי גזירותי א"ל בדידי לא איסתכלית מימיי אלא בדידך ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו ולמה נקרא שמו נחום איש קדש הקדשים שלא הביט בצורת מטבע מימיו הדא אמרה דאתגייר אנטונינוס מיליהון דרבנן אמרין דאתגייר אנטונינוס דא"ר חזקיה רבי אבהו בשם ר' לעזר אם באין הן גירי צדק לע"ל אנטונינוס בא בראשם (א) מהו מכתוב תרי תלת מילין מפסוקא מר עוקבא מישלח כתב לריש גלותא דהוה דמיך וקאים בזימרין ישראל אל תשמח בעמים אל גיל ר' אחא כתב זכר צדיק לברכה ר' זעירה כתב ולא זכר יואש המלך רבי ירמיה משלח כתב לרבי יודן נשייא לשנוא את אוהביך ולאהבה את שונאיך רבי חייה רבי יוסי רבי אימי דנון לתמר אזלת וקרבה עליהון לאנטיפוטא דקיסרין שלחון וכתבון לר' אבהו שלח רבי אבהו וכתב להון כבר פיסנו לג' ליטורין לטוב ילד טוב למד ותרשיש אבדוקים אבמסין תלתבים אבל תמר תמרורים בתמרוריה היא עומדת וביקשנו למתקה ולשוא צרף צרוף ר' מנא משלח כתב לרבי הושעיה בי רבי שמי ראשיתך מצער מאוד תסגא אחריתך אר"י לית כן מה אנן קיימין אם כר"מ אין מוכרין בה"כ אלא על תנאי אם כרבנן מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מד' דברים רבי חייה בשם ר' יוחנן (ב) תיפתר בס"ת:

הלכה ג מתני' אין מוכרין בה"כ אלא על תנאי איממתי שירצו

יחזירוהו דברי ר"מ וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מד' דברים למרחץ ולבורסקי ולטבילה ולבית המים רי"א מוכרין אותו לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה ועוד אר"י בית הכנסת שחרב אין מספידין לתוכה ואין מפשילין לתוכה חבלים ואין פורסין לתוכה מצודות ואין שוטחין על גגה פירות ואין עושין אותה קפנדריא

פני משה

מהו מיכתב תריי תלת מילין מן פסוקא. כתוך כתב איגרת לחבירו ומפני שאין כותבין שלש תיבות בלא סרטוט ולפיכך בעי אם מותר לכתוב תוך אגרת: דהוה דמיך וכו'. רגיל היה להיות מזמרין לפניו בשכבו ובקומו וכתב לו המקרא הזה מסורס אל תשמח וגו' דס"ל דאף בתוך האגרת אין כותבין הפסוק כצורתו וכסדרו: ר' אחא וכו'. דס"ל דבתוך האגרת מותר וכתבו כסדרו: רבי ירמיה וכו'. כתבו מסורס דבמקרא כך הוא להבה את שונאיך ולשנוא את אוהביך: דנין לתמר. אשה אחת מרשעת ושמה תמר והיו דנין אותה במשפט והלכה וקיבלה עליהם לאנטיפוטה הוא השר הממונה בקיסרין והם היו יושבים תחת ממשלתו ג"כ ושלחו וכתבו לר' אבהו שהיה יושב בקסרין והיה קרוב למלכות והשיב להן וכתב כבר פייסנו לשלשה דילטורין אחרים שהיו נקראים טוב ילד כו' אבל תמר תמרורים בתמרוריה היא עומדת במרדה ובקשיות ערפה ובקשנו למתקה ולפייסה ולשוא צרף צורף שלא העלנו כלום. ושלשה תיבות אלו הם בקרא דירמיה וכתב כסדרן. א"נ צורף גרסי' דבקרא כתיב צרף צרוף והוא כתב צורף ולא רצה לכתוב כדכתיב וכמ"ד דאף בתוך האגרת אסור וכן רבי מנא כתב המקרא ראשיתך מצער וגו' מהיפך סיפיה דקרא:

הלכה ב מתני' אין מוכרין את של רבים

ליחיד. דשל רבים איכא קדושה ושל יחיד לית ביה משום קדושה ומורידין אותו מקדושתו: אמרו לו א"כ וכו'. ור"מ ס"ל דמעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא והשתא קדישא והכמים ס"ל דהי הייסת גבי ליחיד ה"נ איכא למיחש מעיר גדולה לקטנה משום ברוב עם הדרת מלך: אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי. ואפילו מרבים לרבים אוסר ר"מ מכירה חלוטה דדרך בזיון הוא: וחכ"א וכו' ממכר עולם. אפי' ליחיד ולכל תשמישין: חוץ מארבעה דברים. אלו למרחץ וכו' ולבית המים לכביסה: רבי יהודה אומר וכו'. ואין הלכה אלא כחכמים:

גמ' אמר ר' יוחנן לית כאן. רישא דמתני' קשיא ליה ולית כאן לאוקמה דמה אנן קיימין אם כר"מ כדברים במתני' קשיא הא ר"מ קאמר בסיפא אין מוכרין כלל לבה"כ אלא על תנאי ומשמע אפי' מרבים לרבים צריך תנאי והשתא אי רישא כר"מ היא מאי איריא מרבים ליחיד לא הא לרבים נמי תנאי בעינן ועוד מדקאמר מרבים ליחיד לא מפני שמורידו מקדושתו ומשמע הא מרבים לרבים מותר דבקדושתיה קאי וא"כ מה צורך להתנאי הרי בקדושתה עומדת ואי דלא גרסי' ר"מ בהרישא כמאן מוקמית לה אי כרבנן דר"מ דהסיפא הא לדידהו מוכרין אותו ממכר עולם וכו' וא"כ לשאר דברים מ"מ בין יחיד לרבים הא לא איכפת להו אם מורידו מקדושתו ופשיטא דכר' יהודה נמי לא אתיא וא"כ לית כאן וסתמי הרישא דכמאן מוקמית לה: תיפתר בס"ת. דברישא לא קתני בה"כ ומפרש לה דבס"ת מיירי ואין מוכרין מרבים ליחיד דמורידו מקדושתו שהיו רבים קורין בו ועכשיו הרי היא ליחיד ולפי שאין קורין אלא בעשרה:

הלכה ג מתני' ועוד אמר יהודה.

משום דקאמר במתני' דלעיל מוכרין אותו לשם חצר והיינו שמוכרו בפי' לשם חצר אבל אם מוכרו בסתם הרי הוא בקדושתו הלכך קאמר ועוד אמר ר' יהודה בקדושת בה"כ: אין מספידין לתוכו. דוקא הספד של יחיד אבל הספד של רבים כגון ת"ח שמת צריכין להאסף ולהספידו בבה"כ שהוא גדול וראוי לכך מותר: ואין מפשילין. גודלין ומפתילין וה"ה לכל שאר מלאכות אלא לפי שהפשלת חבלים צריך מקום רחב ידים והוא גדול וראוי לכך נקיט לה ולבה"ג: ואין עושין אותו קפנדריא

קרבן העדה

מה את ש"מ. מכאן אין להוכיח שלא נתגייר דכיון שנפחת מלמטה אפילו ירא שמים מותר לצאת בו ביה"כ: מייכלתי. האם תאכילני מלויתן לעה"ב כלומר אם חסידי אומות יש להם חלק לעה"ב: מן אימר פסחא וכו'. שכבר שאל לו מקודם אם יתן לו מנה דפסח כשיבנה המקדש וא"ל שלא יאכילנו שאסור בו ולכן שאל לו הא קדושת לויתן חמורה מקדושת פסח ואיך תאכילני: א"ל. מה לעשו' לך בק"פ גזירת הכתוב הוא וכל ערל לא יאכל בו ולא בזכותא תליא מלתא דאפי' צדיק גמור והוא ערל שמתו אחיו מחמת מילה אסור לאכול בקרבן פסח: כיון דשמע כן. שכל כך חביבה מצות מילה לפני הקב"ה הלך ומל עצמו: אתא. אנטונינוס לגבי ר' וא"ל ראה מילתי אם כמלותו הוא אם לא: אלא בדידך. ואיך אסתכל בדידך: בצורת מטבע. מפני שיש בהם צורת אדם ובעלי חיים: מיליהון דרבנן. דברי ר' חזקיה כו' דבסמוך מוכיחין דנתגייר אנטונינוס: ואנטונינוס בא בראשם. שאף הוא גר צדק היה: מהו. למיכתב תרי או תלת תיבות מן פסוק בלא סירטוט א"נ מיבעיא ליה אי קיי"ל כמ"ד אין כותבין תורה מגילה וכ"ש דאסור למיכתב פסוקא פסוקא או כמ"ד כותבין: דהוה דמיך וקאים בזמרא. שהיו אומרין לפניו בשכבו ובקומו: ישראל אל תשמח בעמים אל גיל. וקרא כתיב אל תשמח ישראל אל גיל בעמים ש"מ תרי תיבות מותר תלת אסור למיכתב בלא סירטוט לכך היה מהפך וכתב: כתב זצ"ל. דס"ל תלת כותבין ד' אין כותבין: ולא זכר יואש המלך. דס"ל אפילו ד' כותבין: לשנוא את אוהביך ולאהבה את שונאיך. ולא כתב לאהבה בתחלה כדכתיב בקרא משום דס"ל ארבע אין כותבין אבל תלת כותבין: דנון לתמר. אשה אחת ששמה תמר זינתה והלשינה עליהם לשר דקיסרין: שלחון וכתבון לר' אבהו. שהוא היה קרוב למלכות שיפייס עליהם שלא יענשו: כבר פייסנו לשלשה דלטורין. לטוב ילד טוב למד ותרשיש הן השלשה שפיים אבדוקים הוא לשון יון ופירושו טוב ילד וכן טוב למד הוא פירושו של אבמסין ותרשיש פי' של תלתבים: אבל תמר תמרורים. שהיא מרורה במרירתה עומדת: וביקשנו למתקה. כלומר להחזירה למוטב: ולשוא צרף צרוף. חנם טרח ש"מ דג' כותבין: ה"ג ראשיתך מצער היה מאוד תסגא אחר תך. ש"מ דאפילו ג' אין כותבין: אר"י לית כן. אין לקיים דבר

זה ששנינו במתני' דאין מוכרין את של רבים לשל יחיד: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אי כר"מ. הא איהו דאמר בסיפא אין מוכרין בה"כ אלא על תנאי משמע על תנאי מיהת מוכרין אפי' לדברים של חול ואיך קאמר הכא דאין מוכרין ליחיד משום דבקדושתיה קיימא. ואם כרבנן נאמר דלאו ר"מ אמרה להך קמייתא מ"מ קשיא והא רבנן ס"ל מוכרים אותו ממכר עולם חוץ לד' דברים והשתא לחולין מוכרין לקדושה קלה מיבעיא: תיפתר בס"ת. תפרש הא דתנן אין מוכרין את של רבים ליחיד היינו ס"ת דרבים דלכ"ע אסור להורידה מקדושתה וס"ל לר"מ דהא נמי הורדה היא:

הלכה ג מתני' אלא על תנאי.

אפילו מרבים לרבים אוסר ר"מ מכירת חלוטין דדרך בזיון הוא כאלו אינו בעיניהן כלום: ממכר עולם. ליחיד לכל תשמיש חוץ מד' דברים: לבית המים. לכביסה א"נ לבית מירגלים: מפשילין חבלים. וה"ה לכל מלאכות אלא לפי שהפשלת חבלים צריך מקום מרווח פנוי ובה"כ גדול הוא והוי אורחיה בכך: קפנדריא

גליון הש"ס

שנויי נוסחאות (סו"ד) איכלתני בד"ו אוכלתני. (סי"ו) גזירותי בד"ו גזורתי. (סו"ו) מפסוקא בד"ו מן פסוקא. (סו"ז) בעמים בד"ו בעמים וכ"ה במקרא. (סוכ"א) יוסי בד"ו יסי. (סוכ"ב) וקרבה בד"ו וקרבת. (סוכ"ג) אבמסין תלתבים בד"ו אבמסים תלתסים. (סוכ"ס) ראשיתך מצער מאד תסגא אחריתך במקרא ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד. (סוכ"ט) אר"י בד"ו אמר רבי יוחנן. (סול"ח) רי"א בד"ו רבי יהודה אומר. (סו"מ) לתוכה בד"ו לתוכו. (סומ"א) לתוכה בד"ו לתוכו. לתוכה בד"ו לתוכו. (סומ"ב) גגה בד"ו גגו. אותה בד"ו אותו.

מערכת הערוך וכתב להון וכו' עד תלתבים. וכתב בעל מוסיף הערוך (ע' אבדוקים בערוך החדש אות ג') שלח ר' אבהו וכתב להו כבר פייסנו לשלשה ליטורין לטוב ילד לטוב למד. ותרשיש אבדוקים אבמוסום [אבמסים] ותלסים פי' בלשון יוני אבדוקים טוב ילד. אבמוסום טוב למד. תלסיום דבר של ים ואבן טובה אשר פניה כעין ים. וכן תרגם (שמות כ"ח כ' ועוד) תרשיש כרום ימא. ור' אבהו כתב בלשון חכמה שאם תבוא האגרת ליד נכרים לא תובן כוונתו והתלמוד פי' שמותן.

עמודי ירושלים

ולא זכר יואש המלך. ע' בשירי קרבן מה שתמה על התוס' מנחות דל"ב וכו' דע"ש הוא בתוס' ע"ש. אולם גם בא"ז ה' תפילין (סי' תקכ"ג) שגם הוא כתב ממש כדברי התוס' ובודאי שלא אתרמי טעות בתרי דוכתא וצ"ל דכן היתה גירסתם בדברי סימים לא כמו שהוא לפנינו: אם כר"מ אין מוכרין כו'. בשירי קרבן הניח בתימה על הר"ן במגילה גם בלא ראה שקושיתו הוא קושית הירושלמי ולא הביא הירושו. כו' ע"ש בארוך. אולם באמת לא נעלם זה מעיני הר"ן והמעיין ירא' שהר"ן קיצר דברי הרמב"ן בליקוטים למגילה (כ"ז ע"ב) ושם הביא דברי הירושלמי הללו דאוקים הרישא דמתני' בס"ת וכיים ע"ז אבל לפי מה שאמרו בגמרא שלנו מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדושה והשתא קדושה מרבים ליחיד ליכא קדושה משמע דמתני' לאו בס"ת משמע להו ולית להו דר' חייה בר אבא

תרושי הרמ"ש אזלת וקרבה עליהון נ"ב אנ"ל וקבלה ויהיה פירושו לשון קבלנא.

קפנדריא שנא' והשמותי את מקדשיכם קדושתן אף כשהן שוממין עלו בה עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש:

גמ' הדא דאת אמר בבה"כ של יחיד אבל בה"כ של רבים אפי' בנוי אסור א"ר חייה בר בא ר' יוחנן מיקל לנשייא דשטחין בגדיהון על אוירא דבי מדרשא *שמואל אמר נכנס שלא לעשותה קפנדריא מותר לעשותה קפנדריא *תני בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש לא אוכלין ולא שותין בהן ולא מטיילין בהן ולא ישינים בהן ולא נכנסין בהן לא בחמה בימות החמה ולא בגשמים בימות הגשמים אבל שונין ודורשין בהן *רבי יהושע בן לוי אמר בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם רבי חייה רבי יסא מיקבלין בגו כנישתא רבי אימי מפקיד לספריא אין אתא בר נש גביכון מלכלך באורייתא לגבכון תיהוון מקבלין (ז) ליה ולחמריה ולמנוי ר' ברכיה אזל לכנישתא דבית שאון חמי חד בר נש משזיג ידוי ורגלוי מן גורנה אמר לי' אסור לך למחר חמתי' ההוא גוברא משזיג ידוי ורגלוי מן גורנה אמר לי' רבי לך שרי ולי אסור א"ל אין א"ל למה א"ל כן אמר ריב"ל בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם ההן (ג) פרוורה מהו מיעבור בגוה רבי אבהו עבר בפרוורה מה דשרי א"ר זכריה חתניה דרבי לוי ספרא הוה אימתן ואין לא הוה ר' אבהו עבר לא הוה מפני טלייה:

הלכה ד מתני' *ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת:

גמ' ר' לוי בשם ר"ש בן לקיש *צפה הקב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל אמר מוטב שיקדום כספן של בני לכספו של אותו רשע לפיכך מקדימין וקורין בפרשת שקלים חל

קרבן העדה

קפנדריא. לקצר הלוכו דרך בית הכנסת ולשון קפנדריא אדמקיפנא דרי איטול בהא כלו' בעוד שאני צריך להקיף שורות בתים אקצר מהלכי ואכנס דרך כאן: מפני עגמת נפש. מניחין בה עשבים כדי שתהא עגמת נפש לרואיהן ושיזכירו את ימי בנינו ואת שהיו רגילין להתאסף שם ויבקשו רחמים שיחזירו לקדמותו:

גמ' הדא דאת אמר. הא דאמרת בה"כ שחרב אין מספידין כו' משמע הא בבניינו מספידין בתוכה דוקא בה"כ דיחיד אבל של רבים אפי' בנוי שעדיין בבניינו עומד אסור לישנא אחרינא הא דתנן עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש משמע הא בבניינו מותר ליתלוש וליטול דוקא של יחיד מותר ליתלוש וליטול אבל של רבים אסור ליתלוש וליטול אפילו בבניינו מפני שהוא של רבים: מיקל לנשיא וכו'. רבי יוחנן היה מקלל לנשים דמשטחי בגדיהן ע"ג אויר בה"מ דאסור כי הא דתנן אין שוטחין על גגה פירות: אין נוהגין קלות ראש. ומאי ניהו קלות ראש לא אוכלין וכו': לא בחמה. מפני החמה בימות החמה ולא מפני הגשמים בימות הגשמים נכנסין בה וה"ה איפכא בימות החמה מפני הגשמים נמי אסור אלא אורחא דמלתא נקט: לחכמים ולתלמידיהם. לצורך חכמים ותלמידיהם הם עשויין מתחלתן לפיכך הן מותרין להשתמש בהן: מקבלין בגו כנישתא. כשבאו לעיר אחרת היה מקום תחנותם בבה"כ: מפקיד ספריא. מצוה למלמד תינוקות אם יבא בבית מדרשיכם איש שיש בו קצת לחלוחית תורה תהא מקבלין ליה ולחמריה ולכליו בבה"מ ולא תימרו דאסור לנהוג מנהג בזיון בבה"מ כיון שיש בו קצת תורה הרי הוא כתלמיד חכם: מלוכלך. משוח בפיו א"נ לשון לחלוחית: חמי חד בר נש וכו' ראה איש אחד רוחץ ידיו ורגליו מן בור של מים השייך לבה"מ: משזיג. תרגום של רחץ: מן גורנה. כמו גרנות שהוא בור של מים וי"ג גורנא ופי' תוך החבית: למחר חמתיה וכו'. ביום מחר ראה האי גברא ר' ברכיה רוחץ ידיו ורגליו מן הבור של בה"מ א"ל האי גברא רבי לך שרי ולי אסור בתמיה: א"ל אין. באמת כן הדין לך אסור ולי שרי לחכמים ותלמידיהם הוא דשרי והאי גברא לאו בר אוריין הוה: ההן פרוורה. אותו מגרש שסביב בה"כ ובה"מ מהו לעבור בתוכו אם הוא קדוש כקדושת בית הכנסת ואסור לעשות קפנדריא או לא: הכי גרסינן רבי אבהו עבר בפרוורה דמדרשא ל"א מה דשרי מהכא מוכח דשרי מדעבר ר' אבהו: א"ר זכריה מהכא ליכא להוכיח מידי ספרא הוה אימתן שם היה מלמד תינוקת שהיה מטיל אימה על התינוקות יותר מדאי ולא היו תינוקות יכולין לצאת מבית הספר אף שהגיע זמנם לצאת: ואין לו וכו'. אם לא שעבר ר' אבהו שם בחצר: דבה"מ לא היה מפנין תינוקות משם: מפני. יוצאין משם: טלייה. תינוקות:

הלכה ד מתני' קורין בפרשת שקלים. כי תשא להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה: ומפסיקין לשבת הבאה. מלומר פרשה שניה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית העמלק למחיית המן:

פני משה

קפנדריא. לקצר הילוכו דרך בה"כ. לשון קפנדריא אדמקיפנא דרי איעול בהא כלומר בעוד שאני מקיף שורות בתים אקצר דרכי להכנס ולצאת כאן: מפני עגמת נפש. שיזכרו ימי בניינו ויתנו לב לבנותו אם יוכלו או יבקשו עליו רחמים שיזכו לבנותו לפיכך אין אסור אלא לתלוש ולהאכיל לבהמה או לאבדם לגמרי אבל לתלוש ולהניחם במקומם מותר דאיכא עגמת נפש:

גמ' הדא דאת אמר. בית הכנסת שחרב אין עושין בתוכו דברים הללו ומשמע דבחרב הוא דקפדינן שלא יעשה אותו קפנדריא וכיוצא בו שלא יהא נראה כמזלזל בקדושתו הואיל והרב הוא ובבנוי ליכא קפידא כל כך דיודעין הן שאינו מזלזל בו אלא לפי שעה הצריכה לכך הוא עושה והיינו בבה"כ של יחיד דמיהת איכא ביה צד קדושה אבל בבה"כ של רבים אפילו הוא בנוי ויודעין שאינו עושה זה לזלזל בו אעפ"כ אסור דאית ביה קדושה טפי ואין להשתמש בו תשמישי הדיוט: מיקל לנשייא. היה מקלל להנשים השוטחות בגדיהן על מקום אויר דבי מדרשא לפי שנראה כמבזה קדושתיה: נכנס. לבה"כ על מנת שלא לעשותו קפדריא אלא להתפלל ולקרות ולשנות בתוכו מותר לעשותו כקפנדריא ולצאת בפתח המקצר הלוכו: תני. בתוספתא ספ"ב: לחכמים ולתלמידיהם. שעושין בהן תשמישי צרכן: מיקבלין בגו כנישתא. יהיו נוהגין לקבל הורחים ולהניחם בבה"כ וכהאי דר' אימי דלקמיה: לספרייא. מלמדי תינוקות שהם יושבים בבה"כ אם יבא אצליכם בר נש מלכלך באורייתא כלומר אפילו אינו בעל תורה הרבה אלא כמי שהוא מוטבל במקצת ויודע מעט בתורה תהיו מקבלין אותו אצליכם לו ולאמריה ולבגדיו לפי שמותר לכם כל תשמישי הדיוט בו ולפיכך תוכלו לקבל אף להיודע מעט ויכיל ללמוד שם מה שיודע: משזיג ידוי ורגלוי מן גורנה. היה מכבס ידיו ורגליו ממקום קיבוץ המים שבחצר הבה"כ. גורנה מקום האסיפה שאוספין בו מים כעין אסיפת הגורן וא"ל אסור לך שדבר הזה תשמיש הדיוט הוא ולמחר ראה אותו האיש לר' ברכיה שעושה כן וא"ל רבי לך שרי ולי אסור והשיב לו הן כדאמר ריב"ל: ההן פרוורה. וזהו החדר שבחצר לפני הבה"כ ודבוק בבניינו. בסוף מסכת הלה קורה בפרוור שבירושלים. ומהו מיעבר בגווה ולעשות קפנדריא דרך שם: מה דשרי. מה הדבר אם מותר הוא הואיל ור' אבהו עשה כן וקאמר ר' זכריה לא היא דמדר' אבהו אין ראיה דהאי ספרא שיושב שם עם התינוקות. אימתן הוה מטיל אימה על התינוקות ולא היה רוצה שיצאו משם ואם לא היה ר' אבוהו עובר דרך שם לא היה מניח להתנוקות להפנות ולצאת ומפני כבודו של רבי אבהו פינה אותם מלפניו לתת להם רשות ללכת לדרכם:

הלכה ד מתני' ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים. פ' כי תשא להודיע שיביאו שקליהם באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה דאמר קרא זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה אמרה תורה חדש והביא קרבן מתרומה חדשה וזהו ניסן כדאמרינן בפ"ק דר"ה דגמרינן שנה שנה מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לכל חדשי השנה: מקדימין לשעבר. קורין בפרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח ואפילו חל ר"ח אדר בערב שבת מקדימין לשבת שעברה: ומפסיקין לשבת אחרת. בשבת הבאה מפסיקין לקרות פרשת זכור עד שבת של אחריה כדי שתקרא פרשת זכור סמוך לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן: בשניה זכור. כין כשחל ר"ה אדר להיות בשבת וכין חל להיות בתוך השבת והאי כגווניה והאי כגווניה שאם חל להיות בשבת הוי האי שניה שניה ממש ואם חל להיות בתוך השבת האי שניה היינו שניה להפסקה שהשבת הבאה אחר ההפסקה קורין בה זכור: בשלישית פרה אדומה. כדי להזהיר ישראל לטהר עצמם שיעשו פסחיהם בטהרה ואיזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה וכשחל ר"ה ניסן להיות בשבת הויא לה שבת שלישית שבת הסמוכה לר"ח ניסן כדי לסמוך אזהרת טהרת טמאי מתים לפסח: ברביעית. החדש הזה לכם. שבת פרשת הפסח: בחמישית חוזרין לכסדרן. היינו לסדר ההפטרות שעד הנה מפטירין מעין הד' פרשיות. בפ' שקלים בן שבע שנים יואש במלכו. בזכור פקדתי את אשר עשה לך עמלק. בפרה וזרקתי עליכם מים טהורים. בפרשת החדש בראשון באחד לחדש מכאן ואילך חוזרין להפטיר מעין פרשת היום: לכל מפסיקין וכו'. כלומר לכל המועדות מפסיקין שמניחין פרשת היום וקורין בשל י"ט. וכן ביה"כ אבל בר"ח וחנוכה הך הפסקה להפטרה היא שמפטירין בשל ר"ח ובשל חנוכה:

גמ' נפה הקדוש ברוך הוא וכו'. לעיל בפרק קמא בהלכה ד':

מסורת הש"ס

מגילה כט א

שם כח א

ע"ב ע"ב

שם עם א

שם יג ב ולעיל פ"א הלכה ה

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פי"א מהלכות תפלה הל' י"א טוש"ע או"ח סי' קנא ס"י

כז
ב טוש"ע שם סעי' י"ב

כח
ג מיי' שם הלכה י טוש"ע שם ס"ה

כט
ד מיי' שם הלכה ו ז טוש"ע שם ס"א

ל
ה מיי' שם טוש"ע שם

לא
ו מיי' שם פי"ג הלכה כ טוש"ע שם ס' ה' הרפ"ם ס"ו

גליון הש"ס

(א) משמע הפי' לישנ ועי' במג"א וצ"ע אמנם מצאתי בכסב"א ח"ר הנדפס מחדש בשלוניקי סי' רע"ח שכתב דאפי' בנ"ש דהמירי מבית הכ"נ מותרין ת"ח ותלמיד ר' לאכול ולשתות ולישן בהם ע"ש ועי' ברמב"ן בליקוטיו בזה מיוסב קושית התוס' ב"ב דף ג ע"ב ד"ה ועיי"ל והוק: (ב) עי' במג"א ר"ס קנד בשם מהרי"ש וצ"ע:

ציון ירושלים

ז ר"י מיקל לנשיא דשטחין בגד הון על אוירא. עי' ק"ק ועש"ע סי' קנ"א דמותר להשתמש בגגן ועליות וצ"ע דשלני כאן דדמי להיכל. וע"ע בדף פ"ו בפסחים איתא דגגי היכל אינו קודש ועי' רש"י שם ד"ה פ"ח וצ"ע דדברי ר"י סותרין זה את זה ועי' מהרי"ט ח"ב סי' ד' וצ"ע דלא בזה ועולי שטוחת פירות הוא בזיון גדול:

שנויי נוסחאות (סו"ג) בה בד"ו בו. (סו"ה) בה"כ בד"ו בבית הכנסת. (סו"ח) לעשותה בד"ו לעשותו. לעשותה בד"ו לעשותו. (סו"ט) קפנדריא בד"ו בקפנדריא. (סו"ו) מפקיד בד"ו מפקד. (סו"ו) גביכון בד"ו גבכון. (סו"ט) שאון חמי בד"ו שאן חמא. (סוכ"א) אסור בד"ו אסיר. (סוכ"ג) אסור בד"ו אסיר. (סו"נ) פרשת בד"ו בפרשת. (סוג"ו) רשע בד"ו הרשע.

עמודי ירושלים

אבא דירושלמי אלא מתני' בביהכ"נ הוא כו' והנכון בכולהו מה שרש"י ז"ל מפרש כו' וכן הן דברי הר"ן אלו אלא בקיצור אותם ולפי נראה הר"ן דהבבלי מחולק עם הירושלמי לכן לא הביא תירוצו וז"פ וע' בתמים דעים סי' קט"ו מ"ש בביאור הירושלמי: ר' יוחנן מיקל לנשיא כו' עיין מ"ש בציון ירושלים. הנה נ"ש דבש"ע איתא דמותר להשתמש בעליות ליתא דשם איתא דיש להסתפק בזה כו' וגם מ"ש דצ"ל דשאני כאן דדמי להיכל הוא תמוה ואין לו פותר גם מ"ש דדברי ר' יוחנן סותרים זה את זה י"ל כמ"ש התוס' במכות (י"ג א' ד"ה אילן) לחלק דגגין אינם קודש והאויר הוא קידש. ועי' חי' מהרש"א שם ובמל"מ ה' שנגות (פי"א ה"ד) א"כ כאן בירושלמי דאיתא דשטחין בגדיהון על אוירא דבי מדרשא י"ל דהיה באויר שלא כנגד הגג ולק"מ (רק מה שהיה נתקדש בקדושת ביהמ"ד והיה שם אויר ושם שטחו הבגדים). וע' בשו"ת פאר הדור להר"מ (סי' ע"ד) שמותר להשתמש בעליות של ביהמ"ד ולכאורה הוא נגד פסק הש"ע דיש להסתפק בזה וי"ל דהר"מ אזיל לשיטתו שהשמיט (בפ"ו מה' בית הבחירה) דעליות ההיכל נתקדשו ועל"ח פסחים (דפ"ו) שביאר דעת הר"מ דס"ל דאדהי במסקנא הך תירוצא וע"ש. ולפ"ז כיון דכל עיקר טעם הר"נ דיש להחמיר בעליות משום דדמי להיכל וכיון דס"ל להרמב"ם דגם בהיכל לא נתקדשו עליות מכ"ש בביהמ"ד משא"כ לפי שיטות הרי"ו ומהר"ם ותוס' שבועות (י"ז ב' ד"ה וסמא) דהעליות נתקדשו א"כ י"ל ה"ה בית המדרש, הן אמת שהלח"מ על הגל"ח שסובר בדעת הר"מ דגם עליות ההיכל לא נתקדשו דהא כ' בה' מעה"ק פ"ה ה"ד וז"ל אבל אם התחתון בגגן של היכל פכילין באין הגגות ראויות לפסוס כלל. וא"כ תקשה למה כתב הר"מ בגגות ולא כתב יותר רבותא דאפי' בעליות ההיכל פסול כשהתחתון מוכח דבעליות כשר ועכ"מ שם שמבואר להדיא כן וי"ל דס"ל דכל עליות ההיכל היו פתוחות וכמ"ש הגל"ח בלבון ואולי ה"כ בעליות מותר כיון שפתוחות והבן. וגל"ע על העץ חיים (מדוה) פ"ד מה' מלכים בכ' וז"ל ואפשר הדין דבעליות

*חל להיות בערב שבת במה קורין רבי זעירה אמר קורין (א) לשעבר רבי אילא רבי אבהו בשם ר' יוחנן קורין לבא והוה רבי זעירה מסתכל ביה א"ל מה את מסתכל בי אנא אמר מן שמועה ואת אמר מן דעה ואת מסתכל בי מתניתא מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין מתניתא מסייע לר' זעירה איזהו שבת הראשונה כל שחל ר"ח של אדר להיות בתוכה אפי' מע"ש תני שמואל מסייע לר' אילא איזו היא שבת השנייה כל שחל הפורים להיות בתוכה אפילו בע"ש ר"נ בר יעקב בעי הגע בעצמך שחל ט"ו להיות בשבת לקרות במגילת אסתר אין את יכול שאין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלן ויקראו זכור א"ל כן אמר רב והימים (אסתר ט) האלה נזכרים ונעשים. שתהא הזכרתן קודם לעשייתן ר' אבא בריה דרב פפי בעי הגע עצמך שחל י"ד להיות בשבת הרי שקדמה אזכרתן לעשייתן א"ל ולא *כבר איתתבת דלית אפשר ואם אפשר איחור הוא לעיירות:

הלכה ה מתני' ג *בשניה זכור בשלישית פרה אדומה ברביעית החדש הזה לכם בחמישית חוזרין לכסדרן לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים בתעניות ובמעמדות וביום הכיפורים:

גמ' רבי בא בשם רבי חייה בר אשי *אין מפסיקין בין פורים לפרה רבי לוי בשם ר"ח בר חנינה ג אין מפסיקין בין פרה להחודש אמר רבי לוי סימניהון דאילין פרשתא בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין השלישי לרביעי לא ישתה רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינה בדין הוא שתקדים החודש לפרה שבאחד בניסן הוקם המשכן (א) ובשני נשרפה הפרה ולמה פרה קודמת שהיא טהרתן של כל ישראל ירמיה ספרא שאל לרב ירמיה *ר"ח שחל להיות בשבת במה קורין א"ל קורין בר"ח א"ר חלבו קומי ר' אימי מתניתא אמרה כן לכל מפסיקין לראשי

פני משה

חל. ראש חודש אדר להיות בערב שבת במה קורין כלומר באיזו שבת קורין שקלים אם בשבת שלעבר או בשבת שאחר ראש חודש ופליגי בה: מסתכל ביה. כמתמיה על דבריו וא"ל מה את מסתכל בי אני אומר מפי השמועה ששמעתי מר' אבהו בשם רבי יוחנן ואת אמרת מן דיעה שלך ואתה מתמיה ומסתכל בי: מתניתא מסייעא לדין וכו'. תרווייהו ברייתות בתוספתא פ"ג: כל שחל הפורים להיות בתוכה וכו', וא"כ קרא בזכור בשבת שלפניה שהיא שניה לשבת ראשונה של אחר ר"ח שקראו בה שקלים וזהו כר' אילא: הגע עצמך שחל חמשה עשר, שהוא זמן קריאת מוקפין להיות בשבת וא"כ לקרות במגילת אסתר אין את יכול בשבת שהרי אין קורין בכתבי הקדש אלא מן המנחה ולמעלה כדאמרי' לעיל בשבת בר"פ כל כתבי והשתא קשיא ויקראו זכור בשבת זו שהוא לאחר פורים של העיירות: א"ל כן אמר רב וכו' שתהא אזכרתן קודם לעשייתן. שלעולם צריך לקרות פ' זכור קודם קריאת המגילה שהיא ביום עשיית פורים ואם יקראו זכור בט"ו שחל בשבת הרי שקדמה קריאת המגילה לזכירה דהא תנינן בריש מכלתין דשחל י"ד בע"ש דהוא ט"ו בשבת קורין המוקפין עם העיירות בע"ש והשתא אי אפשר להן לקרות זכור בשבת שהוא ט"ו אלא מקדימין לשבת שלפני י"ד: הגע עצמך שחל ארבעה עשר להיות בשבת. שקורין המוקפין למגילה למחר והרי שפיר שקדמה זכירה לעשייה שלהן וא"כ יקראו זכור באותה שבת: ולא כבר איתותבת. המתני' בריש מכילתין בשבא זו דהא י"ד להיות בשבת דלית אפשר שתהא י"ד בשבת דא"כ צומא רבא בערובתא דשבת ואם אפשר והיינו אפילו אי אמרינן דבזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה לא היו משגיחין על הדחיות כדאמרינן שם מ"מ אין לקרות זכור באותה שבת דאכתי איחור הוא לעיירות שהן מקדימין וקורין המגילה עם הכפרים ביום הכניסה כדתנן שם כשחל י"ד בשבת ותהיה הזכירה מאוחרת לעשיה והלכך אין לקרות זכור אלא בשבת שלפניה: אין מפסיקין בין פורים לפרה. אלא בשבת שלאחר הפורים קורין בפרה: אמר ר' לוי. משמיה דנפשיה דלא כהאי דר' בא בשם ר' חייה בר אשי דקאמר אין מפסיקין בין פורים לפרה אלא סימניהון דאילין ד' פרשתא כהאי דתנינן בד' כוסות של פסח בין הכוסות הללו וכו' בין השלישי לרביעי לא ישתה שלא יפסיק בכוס אחר ביניהן כך בין פרשה שלישית שהוא פרה לבין הרביעית שהוא פרשת החדש לא יפסיק ביניהן בשבת אחרת אבל בין הראשונה לשניה ובין שניה לשלישית מפסיקין לפעמים לפי היום. שחל ר"ח להיות בו: שהיא טהרתן של ישראל. ומה שנשרפה הפרה בשני בניסן מפני שהז לא היה אפשר להקדימה דכתיב בה אל נכח פני אהל מועד ובאחד בניסן היא שהוקם המשכן: ירמיה ספרא וכו'. גרסי' להא בפרק תפלת השחר ולעיל בתענית בפ"ד בהלכה א' וכן להא. דילאק שהורה עד סוף הלכה וע"ש: מתני'

קרבן העדה

גמ' חל להיות ראש חודש אדר בערב שבת. באיזה שבת קורין בפרשת שקלים: קורין לשעבר. שבת שקודם ר"ח אדר קורין פרשת שקלים דאי מאחרין בצרי להו יומי שולחני' שהוצרכו ליסב בט"ו במדינה לפיכך מקדימין וקורין קודם ר"ח שיהו דורשין שתי שבתות לפניהן כרשב"ג ואם ימתין עד לאחרת ר"ח אין כאן ב' שבתות: קורין לבא. בשבת שהוא לאחר ר"ח: והוה ר' זעירא מיסתכל ביה. דאיהו לא ס"ל הכי ואין ראוי שיהא ר' אילא פליג עליה: אנא אמר מן שמועה. שהוא אמר משמיה דר' יוחנן ואתה אמר מן דעה מדעת עצמך ודאי דידי עדיפא ולמה את מסתכל בי על שאני חולק עליך: מתניתא. ברייתא תניא כוותיה דרבי זעירא ותניא כוותיה דרבי אילא: ואפילו בע"ש. וע"ש דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ע"ש מקדימין: תני שמואל מסייעא לר' אילא. דתני שמואל בתוספתא: איזו היא שבת. של פרשה שניה דהיינו פרשת זכור אלמא מאחרין: בתוכה. לאחריה ואפי' חל פורים בע"ש: הגע בעצמך. אמור לנפשך דאמר דאם חל פורים בע"ש מקדימין וקורין פרשת זכור בשבת שלפניה הא אם חל פורים בערב שבת חל ט"ו בשבת: לקרות במגילת אסתר. א"א שאין קורין בכתבי הקודש בשבת בבוקר מפני ביטול בית המדרש כדתנן במסכתא שבת ואז עיקר זמן הפירסום: ויקראו זכור. כיון שא"א להם לקרות המגילה עכ"פ יקראו פרשת זכור וטוב הוא לקרות בזמן פורים מעשה עמלק ואע"ג דאפשר לקרות פרשת ויבא עמלק יש לומר דס"ל דויבא עמלק צריכין לקרות ביום שקורין המגילה: שתהא הזכרתן קודם לעשייתן. ואם לא נזכיר עד ט"ו ונמצא שקדמה עשיה לזכירה: הגע עצמך שחל י"ד וכו'. אברייתא קשיא ליה דתניא איזו היא שבת שנייה כל שחל פורים דהיינו יום י"ד להיות בתוכה וכיון דכשחל י"ד בשבת קורין המגילה בט"ו ואם קדמה הזכרתן לעשייתן ולמה אין קורין בי"ד זכור ומשני ולא כבר איתתבית מתני' דריש מכילתין דתני בה חל להיות י"ד בשבת ולדידן א"א שיחול יום י"ד בשבת דא"כ יהיה יה"כ בע"ש ולא עבדינן כן דליתרמי תרי שבתא בהדי הדדי: ואי אפשר. ואם אפשר כגון בזמן שמקדשין ע"פ הראייה נמי איחור הוא לעיירות לקרות בט"ו דכתיב ולא יעבור וצריך לקרות בי"ב דהיינו ביום הכניסה או בי"ג שהוא ע"ש א"כ צריך לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו:

הלכה ה מתני' פרה אדומה. להזהיר את ישראל לטהר עצמן שיעשו פסחיהן בטהרה: ברביעית. החדש הזה לכם שהם פרשת הפסח: לכל מפסיקין. מלקרות בענין היום וקורין בענין מועד מעין המאורע: במעמדות. קורין במעשה בראשית כדתני לקמן במתני': גמ' אין מפסיקין בין פורים לפרה. שבת הסמוך לפורים שלאחריו מיד קורין בו פרשת פרה: אין מפסיקין בין פרה להחודש. כלומר בין שבת שלישית לרביעית: דאילין פרשתא. דארבע פרשיות המוזכרין במתני' דינהון כדין ארבע כוסות: בין הכוסות הללו. בארבע כוסות דליל פסח תנן בין כוסות הללו פי' בין ראשונה לשנייה ובין שניה לשלישית אם רצה לשתות ישתה דמותר להפסיק ביניהם ה"ה בין שקלים לזכור וכן בין זכור לפרשת שקלים שהן שני פרשיות ראשונות לפעמים מפסיקין בין כוס שלישי לרביעי לא ישתה דאסור להפסיק ה"ה בין פרה שהיא פרשת שלישית להחדש שהיא פרשה רביעי לא יפסיק: שבאחד בניסן הוקם המשכן. ובשני בניסן נשרף הפרה מפני שלא היו יכולין לשרוף הפרה עד שהוקם המשכן דכתיב והזה אל נכח פני אוהל מועד מדמה וגו' ונמצאת פרה מאוחרת לראש חודש ניסן ולמה פרה קודמת מפני שהיא טהרתן של ישראל וראוי דנהדר בטהרה לכך מקדימין וכיון שכן אין ראוי להפסיק בין פרה להחודש כדי שלא תקדים כל כך מאחר שהיתה ראויה להיות מאוחרת: ראש חודש שחל להיות בשבת במה קורין. דמספקא ליה הא דתנן במתני' לכל מפסיקין לראשי חדשים וכו' אי קאי על הפרשיות אם חל ראש חודש בשבת אין קורין אלא בר"ח או דילמא לכל מפסיקין אהפטרות קאי אבל פרשיות של שבת אין נידחין ממקומן: א"ל קורין בר"ח. שבעה כן משמע במסכת סופרים: הכי גרסינן מתניתא אמרה כן לכל מפסיקין לראשי

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פי"ג מתפלה ה"כ טוש"ע א"ח סי' תרפ"ה סעי' ה

לג
ב מיי' שם טוש"ע שם סי' ב ג

לד
ג מיי' שם הלכה כא

גליון הש"ס

(א) עי' רש"י גיטין דף ס ע"ב ד"ה ופרשת ובכו"ח תשב"ץ ח"ב סי' עב ועי' רש"י מגילה דף כט ע"א:

מסורת הש"ס

מגילה ל א
לעיל פ"א הלכה ב
מגילה כט א
ע"ב ל א
ע"ב ל ב (תנ"י פ"ה ה"א) וכ רוש' ברכ' ה סי' פ"א

7

שנויי נוסחאות (שו"ו) מסייע בד"ו מסייעא וכן בסמוך. (שו"ז) איזהו בד"ו אי זו היא. (שו"ח) מע"ש בנ"י בערב שבת. (שו"י) אפילו בע"ש ר"נ בד"ו ואפילו ערב שבת רב נחמן. (שו"א) בעצמך בד"ו עצמך. (שו"ג) הזכרתן בד"ו אזכרתן. (שו"ז) דרב בד"ו דר'. (שו"ז) ר"ח בד"ו ר' חמא. (שו"א) שתקדים בד"ו שתקדום.

חדושי הרד"ל

תני שמואל מסייע לר' אילא כו'. נ"ב היינו דתני בהדיא כדר' אילא וכדאיתא בבבלי דתני דבי שמואל בה. אבל דאיזו שבת שניה הוא פסקא אחרת (ומקומה הראוי על מתני' שלאח"ז ה"ו): ואם אפשר איחור הוא לעיירות. פי' נמי דאם יקראו פ' זכור בי"ד תקדים זכירה לעשייה בכרכים מ"מ לעיירות שמקדימין ליום הכניסה של חמישי תהיה הזכירה מאוחרת לעשייה דאסור כדרבי:

חדושי הרמ"ש

א"ל מה את מסתכל בי. נ"ב עיין לקמן פ"ד סוף הל' א'.

עמודי ירושלים (שייך לעמוד הקודם)

לא היה חייב שנכנס לשם ולא מן הדין הי' מזהרין ליכנס לשם אלא מעלה עשו בה שאין הטיר אלא בבית קדשי הקדשים אבל שם הארון אבל העלי' ה"ל כמו גג עב ל דא"כ דהוא רק מעלה בעלמא מאי מקשה הש"ס בפסחים שם להוכיח דעליות נתקדשו דהא הוי רק מעלה וצע"ג, ועי' בריטב"א במכות שם בגג ההיכל לא נתקדש בקדושת ההיכל אבל עכ"ז אוכלין שם יעו"ש: ההן פרוורה כו'. עי' בפני משה שכתב בזה החדר שבחצר לפני ביהכ"נ כו' ועי' בפרי מגדים א"ח (סי' קנ"א ס"ד) שכתב וז"ל נ"ב בפמ"ש מקום שמתפללין שם בקהלות גדולות אם רשאין לעשות קפנדריא עכ"ל. והוא תמוה דזה הוא האיבעיא בירושלמי כאן והוא לא הביאו כלל:

עמודי ירושלים תנינא

ר' בא בשם ר"ח ב"א ברוקח סימן רמ"ח הגירסא ר' אבא בשם ר' חייא אין מפסיקין כו' ר' לוי אומר אין מפסיקין בין פרה לחדש וסימן לפרשיות בין הכוסות הללו:

לראשי חדשים לחנוכה ולפורים יצחק סחורה שאל לר' יצחק *ר"ח שחל להיות בחנוכה במה קורין א"ל [א] קורין ג' בר"ח וא' בחנוכה ר' פנחס ר' סימון ור' אבא בר זמינא מטו בה בשם ר' אבודמי דחיפא קורין ג' בחנוכה וא' בר"ח להודיעך שלא בא הרביעי אלא מחמת ר"ח בר שילמיא ספרא שאל לר' מנא הגע עצמך שחל ר"ח של חניכה להיות בשבת ולא שבעה קרואין אינון אית לך מימר שלא בא הרביעי אלא מחמת ר"ח א"ל והדא שאילתא דספרי:

הלכה ו מתני'

[ג] *בפסח קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים בעצרת שבעה שבועות בר"ה בחדש השביעי ביה"כ אחרי מות בי"ט ראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבת"כ ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג: **גמ'** ובעצרת שבעה שבועות *אית תניי תני [ג] בחדש השלישי ובר"ה בחדש השביעי אית תניי תני [ד] וה' פקד את שרה ביה"כ [ה] אחרי מות וביום טוב ראשון של חג קורין [ו] בפרשת מועדות שבתורת כהנים ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג *ר' יעקב בר אחא בשם ר' ייסא ללמדך שאין העולם עומד אלא על הקרבנות *תמן תנינן שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר [ז] על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים *ושלשתן בפסוק אחד °ואשים דברי בפיך זה תלמוד תורה ובצל ידי כסיתיך זו ג"ח ללמדך שכל מי שעוסק בתורה ובג"ח זוכה לישב בצילו של הקב"ה הדא הוא דכתיב °מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון °לנטוע שמים וליסוד ארץ אלו הקרבנות ולאמר לציון עמי אתה א"ר חיננא בר פפא חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שנקראו ישראל ציון אלא זה ולאמר לציון עמי אתה תמן תנינן רשב"ג אומר על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום ושלשתן דבר אחד הם נעשה הדין נעשה אמת נעשה אמת נעשה שלום א"ר מנא ושלשתן בפסוק אחד °אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

בחנוכה

קרבן העדה

לראשי חדשים לחנוכה ולפורים לתעניות ולמועדות ואי אהפטרות קאי תעניות ומעמדות בחול ניגהו ולית בהו הפטרה אלא ודאי אפרשיות קאי וה"ה לר"ח אפרשיות קאי ואם חל בשבת קורין בר"ח שבעה: קורין ג' בר"ח וא' בחנוכה דר"ח תדיר ולעולם תדיר קודם גם עושין אותו עיקר הילכך קורין בו ג' א"כ כיון שהתחיל בו קורין בו הרוב כדאמרינן בכרות המנורה: מטו בה וכו'. היכא דאמרי' בשם ר' אבדימי: אלא מחמת ר"ח. דאילו חל חנוכה בחול אין קורין אלא ג': הגע עצמך. אמור לנפשך אם חל ר"ח טבת בשבת דאיכא שבעה קרואים ולא בא הרביעי מחמת ר"ח איך מודיעין שבר"ח קורין ד' והדא שאילת' דספרי זו היא שאלת התינוקות וכי מלוה להודיע שבר"ח קורין ד' אלא דאם אפשר להודיע עבדינן ובשבת דא"א קורין ו' בר"ח וא' בחנוכה ובמס' תענית פ"ד הגירסא הדא שאילת דספק ובלשון בתמיה הוא וכי ספק היא שאלה זו הלא פשוט דקורין ששה בראש חודש ואחד בחנוכה ושני הגרסאות כוונה אחת להם. ל"א זו היא שאלת דספרי בתמיה וכי זו היא שאלה למלמדי תינוקות הלא צריכה היא לחכמים גדולים:

הלכה ו מתני' פרשת מועדות שבת"כ. שור או כשב [ו]דיומא קמא איירי ובברייתא אמרינן בה ושאר כל ימות הפסח מלקט וקורא מעניינו של פסח ומה דקייר במתני' תנא בברייתא: שבעה שבועות. דכל הבכור: בחודש השביעי. דשור או כשב: קורין בקרבנות החג. פרשת פנחס כילד יום ראשון ויום שני קורא מפטיר בט"ו ואע"פ שיום שני הוא אין קורין בו וביום השני להראות שהוא ספק יום שני דגלאי הוא לקרות י"ט בספק חול יום ראשון של חה"מ שהוא ספק שני ספק שלישי קורא ראשון וביום השני ותניגא ביום השלישי תליתאי ביום הרביעי שהוא נוסף בשביל חה"מ הוא קורא את ספיקי היום ומה הן ספיקי יום ביום השני וביום השלישי וכן למחר קורא ראשון ביום השלישי שני ביום הרביעי שלישי ביום החמישי והרביעי ביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום וכן תמיד הרביעי קורא מה שקרא ראשון ושני חוץ מיום אחרון של חה"מ שאי אפשר לקרות ביום השמיני לפי שאינו מימי החג אלא רגל לעצמו לפיכך יום שביעי של חה"מ הראשון קורא ביום החמישי שני ביום הששי שלישי ביום השביעי הרביעי ביום הששי וביום השביעי שהן ספיקי דיומא: **גמ'** אית תניי תני בחדש השלישי. לפי שבו ניתנה התורה: וה' פקד את שרה. לפי שבראש השנה נפקדה כדאיתא בראש השנה בפ"ק: ביום הכפורים אחרי מות. מדבר בעבודת היום: ללמדך וכו'. כלומר הא דמעמדות קורין במעשה בראשית ללמדך שאלמלא המעמדות שהן הקרבנות אין העולם עומד אלא על הקרבנות דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ואע"ג דקאמר בסמוך דאף על התורה וגל ג"ח העולם עומד כאן איירי בחוקות שמים וארץ ובסמוך איירי בעמידת שמים וארץ עצמם: ושלשתן בפסוק א' הם. דממנו מוכח דעל אלו ג' עומדים שמים וארץ עצמם דאמרינן תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין התורה מוטב ואם לאו מחזיר הכל לתוהו ובוהו וכיון דאין נקראים ישראל עם ה' אם לא כשמקיימין אלו הג' אם כן עליהם עומד שלא יחזור לתוהו ובוהו: דברי בפיך. זה ת"ת שצריך להוציאן בפיו: ובצל ידי כסיתיך. זו ג"ח דהיינו צדקה הניתנת ביד ודרים כאלו כתיב ידו: הדא דכתיב מה יקר חסדך אלהים. החסדים שעושה הקב"ה דבכל יום שלש שעות עוסק בתורה ושלש שעות זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים וזהו ג"ח וע"י שני מצות אלו אם בני אדם עושין כן בצל כנפיך יחסיון ומדקדק בלשון המקרא דכתיב ובני אדם דלפשטיה דקרא הל"ל בני אדם בלא וא"ו: אלו הקרבנות. שעל ידיהם מתקיימין חוקת שמים וארץ: ולאמר לציון עמי אתה. ע"י ג' מצות אלו ישראל הם עמו: אלא זה. שע"י מצות אלו הם מצויינים בעולם שאין כל אומה ולשון יכולין לעקרן: ושלשתן. ברוב הפעמים דבר א' הם: נעשה הדין נעשה אמת. הבריות מתייראין לעשות שקר לחבירו כי יתבעו לדין ויתברר שקרותו נמצא נתבזה ואת רצונו לא הגיע: נעשה אמת נעשה שלום. כי כשיתברר טענת כל אחד לאמתתו לא יהיה עוד מחלוקת ביניהם כי יראה חבירו כשרותו: אמת ומשפט וכו'. אין הפי' משפט של שלום דהיינו הבילוע אלא ה"ק משנעשה המשפט נעשה שלום:

פני משה

הלכה ה מתני' בפסח קורין כפ' מועדות שבתורת כהנים. שור או כשב או עז. והאידנא נהוג עלמא למקרי משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא וזהו סימן על ח' ימים בבגולה. בראשון משכו וקחו לכם בשני שור או כשב בשלישי קדש לי כל בכור ברביעי אם כסף תלוה בחמישי פסל לך בששי ויעשו בני ישראל את הפסח האמור במדבר בשביעי בשלח פרעה ושירת הים שאמרו בני ישראל באותו יום באחרון של פסח כל הבכור. ומפטירין ביום ראשון בפסח גלגל ובשני פסח יאשיהו וכי"ט האחרון וידבר דוד ולמחר עוד היום בנוב לעמוד: בעצרת שבעה שבועות וכו'. והאידנא ביום הראשון בחדש השלישי ומפטיר במרכבה וביום השני שבעה שבועות ומפטיר בחבקוק: בראש השנה וכו'. והאידנא בראשון וה' פקד את שרה ומפטיר בחנה שגם היא נפקדה בר"ה וביום שני העקידה ומפטיר הבן יקיר לי אפרים וביה"כ באחרי מות ומפטיר כה אמר ה' רם ונשא דכתיב ביה ענין תשובה ותענית וכתיב ביה לקדוש ה' מכובד ודרשינן זה יה"כ. ובמנחה בפ' עריות ומפטיר ביונה שבו ענין תשובה ולעקה ובי"ט הראשון של חג וכן בשני לדידן כפ' מועדות שבת"כ שור או כשב ומפטיר בראשון הנה יום בא לה' מפני שכתוב בו לחוג את חג הסוכות ובשני למפטיר ויקהלו אל המלך שלמה לפי שאותה אסיפה היתה בחג: ובשאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג. וביום השני וכו' ובי"ט האחרון כל הבכור ומפטיר ויהי ככלות שלמה ולמחר קורין וזאת הברכה ומפטיר ויהי אחרי מות משה. ובשבת שחל להיות בחול המועד בין בפסח ובין בסוכות קורין פרשת ראה אתה אומר אלי ומפטיר בפסח העצמות היבשות ובסוכות ביום בא גוג שכן מסורת בידינו דתחיית המתים עתידה להיות בפסח ומלחמות גוג ומגוג בסוכות:

גמ' ובעצרת שבעה שבועות אית תניי תני בחדש השלישי וכו'. כדנהיגינן האידנא: שאין העולם עומד אלא על הקרבנות. ולפיכך קורין וחוזרין ושונין למחר מה שקראו אתמול כסדר כל ימות החג: תמן תנינן. בפ"ק דאבות וגרסי' לכל הא עד סוף הלכה לעיל בפ"ד דתענית בסוף הלכה ב' וע"ש:

בחנוכה

מסורת הש"ס

מגילה כט ב וכ"י מס' סופרים פ' יב | שם ל ב | שם לא א | יב | (תענית פ"ד ה"ב) אבות פ"א | תענית פ"ד הל' ב

עין משפט נר מצוה

לה
א מיי' פי"ג מהפ' תפלה הל' כו טוש"ע א"ח סי' תרפ"ד ס"א

לו
ב מיי' שם הלכה ח' טוש"ע שם סי' ת"צ ס"א

לז
ג מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סי' תצ"ד ס"א

לח
ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סי' תקפ"ד ס"ב

לט
ה מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סי' תרכ"ז ס"א

מ
ו מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סי' תרנ"ג וסי' תרס"ג ס"א

מא
ז טור או"ח סי' א

בחנוכה

7

שנויי נוסחאות (בו"ד) מטו בד"ו מטי. (בו"ה) אבודמי דחיפא בד"ו אבודמא דחיפה. (בו"ט) קרואין בד"ו קריין. (בו"י) דספרי בד"ו דספר. (בו"ו) הם בד"ו הן. (בו"ז) שלום בד"ו השלום.

עין משפט
נר מצוה

מב
א מיי' פי"ג מהפלה הל' יז טוש"ע א"ח סי' תרפ"ד ס"א

מג
ב מיי' שם טוש"ע שם סי' תרצג ס"ד

מד
ג מיי' שם ה"ד טוש"ע שם ס' תכג ס"ב

מה
ד מיי' פ"ו מכלי המקדש הלכה ו

מו
ה מיי' פי"ג מתפלה ס"ח

מז
ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סי' תכח ס"ו

מח
ז מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם וסי' קלח ס"א ורג"ס

מט
ח מיי' שם הלכה ו והשגות טוש"ע שם ס"ז

נ
ט מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ה

פני משה

הלכה ו מתני' בחנוכ' בנשיאים. דהוי נמי חנוכת המזבח. ויש במדרש פסיקתא שמלאכת המשכן נשלמה בכ"ה בכסליו. וכן בבית שני כשגברו החשמונאים על היונים ונלחמו וגברו וטהרו את המזבח היתה חנוכת המזבח בכ"ה בכסליו: בפורים ויבא עמלק. לפי שהמן היה מזרע עמלק ואע"ג שאין בה אלא ט' פסוקים וקי"ל שאין פוחתין מעשרה פסוקים לקרות בתורה היכא דסליק ענייניה שאני: במעמדות במעשה בראשית. שבשביל הקרבנות נתקיימו שמים וארץ וסדר קריאתן מפורש לעיל בפ"ד דתענית: בתעניות. שגוזרין הצבור מפני הצרות כגון בצורת ודבר וכיוצא בהן קורין ברכות וקללות אם בחקתי תלכו וגו' והקללות להודיע שעל עסקי החטא באה פורענויות לעולם ויחזרו בתשובה ויגלו מצרתם. והאידנא נהגו ע"פ מסכת סופרים לקרות ויחל: אין מפסיקין בקללות. דאמר קרא מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו ואלו היה מפסיק נראה שהוא קץ בתוכחה. א"נ לפי שהיה צריך האחר לברך כדנהגינן האידנא שכל אחד ואחד מברך לפניה ולאחריה ואין מברכין על הפורענויות אותה ברכה של התורה. אלא היכי עביד כשבא לקרות הקללות מתחיל בפסוקים שלפניהם ומסיים באותן של אחריהן: קורין כסדרן. כסדר פרשה של אותו שבוע: ואין עולין להן מן החשבון. דכשיגיע שבת חוזרין וקורין מה שקראו בשני ובחמישי ובשבת במנחה: שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. והלא כל המצות כולן אמרן משה לישראל ולמה הוצרך ליכתב כאן וידבר משה אלא ללמד שמצותן ביהו קורין בכל אחד ואחד מהמועדות מענין אותו המועד בזמנו:

גמ' קוצים קוצים. פיסקי פיסקי שנראה שהוא קץ בהן והיינו רוצה לקרות כולן: לא מטעם הזה אלא זה שהוא עומד וכו'. ואם יהא מפסיק בתוכן יהיה התימתו של זה ופתיחתו שלזה שלא בדבר טוב: אילין ארורייה. הקללות מהו שזה הקורא והוא אחד דוקא כדתנן ואם צריך הוא לברך לפניהן ולאחריהן וא"ל אין לך טעון וכו' לפרשה בפני עצמה אלא אלו הקללות שבת"כ ושבמשנה תורה ולפי שבימיהם לא היו נוהגין להיות כל אחד ואחד מברך לפניה ולאחריה אלא זה שהוא פותח בסדר הפרשה כולה היה מברך לפניה וזה שהוא חותם היה מברך לאחריה והיינו דקאמר אין לך טעון וכו' שאלו תקנו ברכה לפניהן ולאחריהן ופותחין בדבר טוב ומסיימין בדבר טוב והברכות תיקנו להיכירא שהן בפני עצמן: ועבדין כן. אם עושין כן לברך על פרשה בפני עצמה לפניה ולאחריה וא"ל ועדיין את מסופק לזו כל השירות וכו' להיכירא שהן ענין בפני עצמן: אני לא שמעתי. מזה אבל נראין הדברים בעשרת הדברות שיטענו ברכה לפניהן ולאחריהן בפני עצמן שבהן נתפרסם מתן תורה: תומנתי פסוקי אחרייא. שמנה פסוקים אחרונים שבמשנה תורה מן וימת שם משה וגו' טעונין ברכה לפניהן ולאחריהן: ופריך וכי בלא כך אין הפותח והחותם וכו'. והרי אלו הפסוקים חתימת כל הפרשה הן ולמה הוצרך לומר ולאחריהן: לכן צריכה ר"ח שחל להיות בשבת. לא נצרכה אלא לכך שאם אירע התימת התורה בשבת ראש חודש והאידנא לא משכחת לה אלא בימים הקדמונים בא"י כדאמרינן בבבלי פרקין דף כ"ט בבני מערבא דמסקי לאורייתא בתלת שנין ושפיר משכחת לה שמסיימין התורה באיזו שבת ר"ח והאחרון הוא קורא בשל ר"ח וכך היה בימיהם לא כמו דנהגינן האידנא שהמפטיר קורא בשל ר"ח והשתא קמ"ל דאע"פ שזה הקורא בהשמונה פסוקים האחרונים שבתורה אינו החותם בענייני של יום שהרי זה של אחריו קורא בשל ר"ה והוא חותם אפ"ה אותן השמונה פסוקים טעונין ברכה לפניהן ולאחריהן בפני עצמן ומפני שהן כענין בפ"ע או למ"ד יהושע כתבן ואי למ"ד משה כתבן ובשינוי: שירת הלוים. שהיו אומרים במוספי דשבתא. שירת האזינו כדאמרינן בפ"ד דר"ה והולקין אותה לששה פרקים פרק א' לשבת אחת וחוזרין חלילה והסימן על ששה קריאות הללו הזי"ו

הלכה ז מתני' [א] *בחנוכה בנשיאים [ב] בפורים ויבא עמלק [ג] בראשי חדשים ובראשי חדשיכם [ד] במעמדות במעשה בראשית [ה] בתעניות ברכות וקללות אין מפסיקין בקללות אלא א' קורא את כולן בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן ואינו עולה להן מן החשבון שנא' [ו] וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין כל א' וא' בזמנו:

גמ' [י] אין מפסיקין בקללות *א"ר חייה בר גמדא [ס] אל תקוץ בתוכחתו אל תעשה קוצים קוצים א"ר לוי אמר הקב"ה אינו בדין שיהו בני מתקללין ואני מתברך א"ר יוסה בי ר' בון לא מטעם הזה אלא זה שהוא עומד לקרות בתורה [י] צריך שיהא פותח בדבר טוב וחותם בדבר טוב לוי בר פסטי שאל לרב הונא אילין ארורייה מהו דיקרינון חד ויברך לפניהן ולאחריהן א"ל אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא קללות שבתורת כהנים וקללות שבמשנה תורה ר' יונתן ספרא דגופתה נחת להכא חמא לבר אבונא ספרא קרי שירת הבאר ומברך לפניה ולאחריה א"ל ועבדין כן א"ל ואדיין את לזו כל השירות טעונות ברכה לפניהן ולאחריהן *יאשיתאל לר' סימון אמר ליי ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת הדברות וקללות שבתורת כהנים וקללות שבמשנה תורה א"ר אבהו אני לא שמעתי נראין דברים בעשרת הדברות ר' יוסה בי רבי בון [פ] תמנתי פסוקיא אחריא דמשנה תורה טעונין ברכה לפניהן ולאחריהן בלא כך אין הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה לכן צריכה ראש חודש שחל להיות בשבת *אמר רבי יוסי בי ר' בון שירת הלוים לא יפחתו לו משׁשה קריאות [ס] סימנה הזי"ו

קרבן העדה

הלכה ז מתני' בחנוכה בנשיאים. דהוה נמי חנוכת המזבח: במעשה בראשית. במסכת תענית בפ' בתרא שנויה סדר קריאתן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בשלישי יקוו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמישי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי ותוצא הארץ ויכולו השמים: ברכות קללות. דאם בחוקותי להודיע שעל עסקי החטא באה הפורעניות לעולם ויחזרו בתשובה ויגלו מצרה שהם מתענין עליה: אין מפסיקין בקללות. שאין שנים קורין בהן אלא אחד קורא את כולן ושנים ראשונים קורין פ' ברכות: קורין כסדרן. כענין סדר הפרשיות ואין עולין להן מן החשבון כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי: שנאמר וידבר נ"ש את מועדי ה' אל בני ישראל. אכולה מתני' קאי ללמוד מכאן שמצוה לקרות ביום המועד מעניני המועדות:

גמ' אל תעשה קוצים קוצים. פסקי פסקי לשון קציצה שמתוך שהוא קורא חתיכות חתיכות נראה כאילו הקללות נמאסין בעיניו: אינו בדין וכו'. דכתיב עמו אנכי בצרה כביכול הקב"ה צר לו בצרתן של ישראל: לא מטעם זה. שהרי הקללות על תנאי הם אמורים ואם עושים טוב אין שום קללה חל עליהן אדרבה נהפך להם לברכה: צריך שיהא פותח בדבר טוב וכו'. כמו שמצינו בנביאים שסיימו דבריהן בטובה: אילין ארוריא מהו דיקרינן חד. אותן י"א ארורים שבפרשת כי תבא מי אמרינן א' קורא אותן דווקא ואין מפסיקין בי היכי דאמרינן בקללות או לא: ויברך לפניהן ולאחריהן. ומהו שיהא מברך בסמוך להן לפניהן שיתחיל לאחר הברכה לקרות בארורים ויברך אחר שיסיים ארורים ולא יקרא כלום מפרשה של אחריה או שצריך לקרות לפניהן איזה פסוקים ולסיים בשלשה פסוקים שאחר ארורים: אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו. צריך להתחיל איזה פסוקים קודם קריאת הקללות שיברך עליהן ברכות שלפניה ולקרות איזה פסוקים לאחריהן ולברך עליהן אלא דווקא קללות אבל לא ארורים וה"ה נמי דפוסק בהן: ספרא דגופתא. מיקרי דרדקי מעיר ששמה גופתא ירד לא"י וראה לבר אבונא מלמד תינוקות שקרי שירת הבאר שבפ' חקת: ועבדין כן. וכי עושין כן שמברכין לפניה ולאחריה הא הפותח הוא מברך לפניה והחותם מברך לאחריה: ואדיין את לזו. ועדיין אתה צריך לדין זה הא דבר פשוט הוא דכל השירות מברכין לפניהן ולאחריהן: ה"ג במס' סופרים פי"ב אשאלת לר' סימון נשאלה שאלה זו לר' סימון: שירת הים. אז ישיר: אני לא שמעתי דבר זה. שיהו מברכין על שירת הים ועשרת הדברות מכל מקום נראין הדברים בעשרת הדברות שנאמרו מפי הגבורה שמברכין לפניהן ולאחריהן: פסוקי אחריא. דמשנה תורה שמנה פסוקים אחרונים שבתורה: מברכין לפניהן ולאחריהן. הואיל ונשתנו שנכתבו בדמעה: ופריך בלא כך אין הפותח וכו'. וכי לא תנן דהחותם בתורה מברך לאחריה אם כן למאי צריך למימר ששמנה פסוקים שבתורה צריכין ברכה לאחריהן דהרי שם הוא חתימת התורה: ומשני לכן צריכה. לא נצרכה אלא כשחל ר"ח בשבת שמסיים התורה ואז קורא ר"ח אחר שמנה פסוקים וה"א שיברך אחר קריאת ר"ח קמ"ל שמברך אחר שמנה פסוקים וזה היה בימיהם שלא קראו סידרא כל שבת כמו שאנו עושין אלא סיימו התורה כל א' כפי רצונו רק צריך שיקראו כל שבת כ"א פסוקים כדאמרינן בני מערבא סיימו התורה כל שלשה שנים: שירת הלוים. היא שירת האזינו וקורא לה שירת הלוים לפי שהלוים היו קורין בבה"מ כל שבת במוסף פרשה אחת משירה זו: לא יפחות מששה קריאות. שבששה שבתות היו גומרין שירת האזינו ובשבת השביעית חוזרין לראש: סימנה הזי"ו

מסורת הש"ס

מגילה לב

ע"ש ל"א ויק"ס' סופרים פ"ב

בד"י הא' אתיא בא'

מס' סופרים פי"ב ויק"ר נא א

שנויי נוסחאות (בו"י) אל במקרא „ואל". (סוס"ו) פסטי בנ"י פאטי. הונא בד"ו חונא. (סוכ"ג) יאשיתאל בד"ו אישתאלת. (ס כ"ח) תמנתי בד"ו תומנתי. (סיל"ג) לו בד"ו לה.

חדושי הרמ"ש

אינו בדין שיהו בני מתקללין. וכתב בק"ע ד"ה אינו בדין כתב הט"ז בא"ח סי' תכ"ח כו' אם רוצים כל אחד מברך בפני עצמו ע"כ. נ"ב עיין א"ר סימן תכ"ח ס"ק י"ב ובנהלת יעקב פי"ב ממס' סופרים הלכה ג' ובשו"ת הר הכרמל (סי') ובזרע יצחק על משניות מגילה פ"ג מ"ו שכתב וז"ל די"ל כדאיתא בגמ' בבבלי [דף כ"ט] דבני מערבא מסקי לאורייתא בג' שנין א"כ יסיים ה"א ג"כ נתלק הקללות לב' שבתות וכ"א יברך ראשון ואחרון ואמר דהקב"ה אינו רוצה וק"ל א"נ י"ל דמיירי בתענית שקורין ברכות וקללות שאין שנים קורין בהם אלא אחד קורא את כולם ושנים הראשונים קורין פ' ברכות עכ"ל. ועיין בס' שושנים לדוד על משניות ובס' בנין אריאל בסוף הספר ובס' ברכ"י ממח"ב סימן קל"ט וכ"כ בס' למודי ה' לימוד כ"א וס"ס עץ החיים להר"א [חיים אבואלעפיא] דף קמ"ב סע"ד ובס' צפנת פענח למהרימ"ע [יוסף ב"ר מרה מטראני] פ' ראה דף פ"א:

הזי"ו ל"ך ר' זעירה *ר' ירמיה בשם רב א שירת הים ושירת דבורה נכתבין אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח עשרת בני המן ומלכי כנען ב נכתבין אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה דכל בינין דכן לא קאים *מאי כדון למצוה או לעכוב א"ר לרבי חנניה בר אחוי דרב הושעיה נהיר את כדי דהוינן קיימין קדם חנותא דרב הושעיה חביבך עבר ר' בא בר זבדא ושאלנון ליה ואימר בשם רב לעכוב ר' חייה בריה דר' אדא דייפוי ר' ירמיה בשם ר' זעירא ג צריך לאמרן בנפיחה אחת ועשרת בני המן עמהן א"ר יוסי בי רבי בון *צריך שיהא ד איש בראש דפא ואת בסופה שכן הוא שניץ ונחית כהדין קינטרא *רב אמר ה צריך לאמר ארור המן ארורים בניו א"ר פנחס צריך לומר חרבונה זכור לטוב ר' ברכיה רבי ירמיה ר' חייה בשם ר' יוחנן ר' יונתן *כד דהוה מטי להאי פסוקא אשר הגלה נבוכד נצר הוה אמר נבוכד נצר שחיק עצמות שכל נבוכד נצר דכתיב בירמיה חי היה ברם הכא מת היה ו ואינו עולה להן מן החשבון *אית תניי תני עולה להן מן החשבון רבי זעירא אבא בר ירמיה רב מתנה בשם שמואל הלכה כמי שאומר אין עולה להן מן החשבון כמתניתין *אית תניי תני פותח ורואה גולל ומברך אית תניי תני ז פותח ורואה ומברך ר' זעירא אבא בר ירמיה רב מתנה בשם שמואל הלכה כמי שאומר פותח ורואה ומברך ומה טעמא ובפתחו עמדו כל העם ומה כתיב בתריה ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול *במאי גידלו ר' גידל אמר בשם המפורש רב מתנה אמר בברכה גידלו *ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי למה נקראו אנשי כנסת הגדולה שהחזירו את הגדולה ליושנה א"ר פנחס משה התקין מטבע של תפלה האל הגדול הגבור והנורא ירמיה אמר האל הגדול הגבור ולא אמר נורא ולמה הוא גבור לזה נאה להקרות גבור שהוא רואה חורבן ביתו ושותק ולמה לא אמר נורא אין נורא אלא בית המקדש דכתיב נורא אלהים ממקדשיך דניאל אמר האל הגדול והנורא ולמה לא אמר גבור בניו מסורים בקולרין איכן היא גבורתו ולמה הוא אמר נורא לזה נאה להקרות נורא בנוראות שעשה עמנו בכבשן האש וכיון שעמדו אנשי כנסת הגדולה החזירו את הגדולה ליושנה ועתה אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד אל ימעטו לפניך וגו' ובשר ודם

תורה אור: אסתר ט · נחמיה ח · דברים י · ירמיה לב · תהלים סח · דניאל ט · נחמיה ט

קרבן העדה

הזי"ו לך. האזינו זכור ירכיבהו ויסמן לו כי ידין ה' עמו כן הגירסא במסכת סופרים ורש"י פירש וירא לולי וטעם שפוסקין בה בענינים אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזור העם בתשובה: אריח ע"ג לבינה. אריח הוא הכתב לבינה הוא החלק שהוא כפלים מן הכתב שהאריח חצי לבינה ליבנא אחריבא כל השירות אריח ע"ג לבינה ולבינה על גבי אריח וקורא השיטה הארוכה לבינה והקצרה אריח כעין שכתובה שירת הים ושירת דבורה ושירה זו אריח ע"ג אריח ואת ואת שהן תיבות קצרות זו למעלה מזו ולבינה קורא לשמות של בני המן שהם ארוכים והם ג"כ זה למעלה מזה ופי' זה עיקר: ומלכי כנען. הם הכתובים ביהושע: דכל ביניין דכן לא קאים. כל בנין שהוא נבנה כעין זה אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה ואין בו בליטה ושינוי חומה כמו שירת הים אלא שהעמוד הצר שלה שוה מב' צדדים אי אפשר להתקיים והטעם שלא יהא תקומה למפלתן: מה כדון למצוה. הא דאמרת שצריך למיכתב כן אריח ע"ג אריח וכו' היינו למצוה: או אפילו לעכב. ואם לא נכתב כן פסול: נהיר את כדי דהוינן וכו'. זכור את כשהיינו קיימים לפני חנות דר' הושעיה דודך ועבר רבי בא בר זבדא ושאלינן ליה אם הוא למצוה אם לעכב ואמר משמיה דרב לעכב: צריך לאמרן. לשמות של עשרת בני המן תיבת העשרת הסמוכה לאחריהן בנשימה אחת לומר שנשמתן יצאו כאחת: ה"ג במס' סופרים שכן הוא שחן ונחית כהדין קונטרא פי' המן נתגאה מתחלה ואח"כ נחת כהאי משקל של בנאים קנטרא הוא כמין מטה ושבט של ברזל שביד הבנאים לחתוך בו הכותל ולהשוותה: צריך לאמר ארור המן. לאחר שקראו המגילה אבל קודם לכן או בשעת קריאה לא שעדיין לא מת וכדלקמן גבי נבוכדנצר: שחיק עצמות. שאף עצמותיו שבקברו יהיו נשחקים כדי שלא יהיה לו תקומה לעתיד לבא: שכל וכו'. לפיכך דוקא בהאי קרא אמר הכי משום דכל נבוכד נצר דכתיב בירמיה בחייו מדבר חוץ מזה נבואה זו נאמרה אחר מיתתו של נבוכד נצר: אית תניי תני ועולה להן מן החשבון. ובמקום שמפסיקין שבת בשחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין בשבת הבאה ובבבלין אמרינן שזו היא דעת ר"מ: במתני'. כדתנן במתני' שאין עולין להן מן החשבון: פותח. ס"ת ורואה הכתב וגולל הספר תורה ואחר כך מברך שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה: ובפתחו וכו'. בעזרא כתיב ובפתחו את ספר התורה שתקו כל העם ואח"כ כתיב ויברך וגו' ולא כתב שגלל ס"ת אח"כ אלא בירך מיד בעודו פתוח: בברכה גידלו. שתקנו לומר במקדש אחר כל ברכה וברכה ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם והך קרא בהאי עניינא כתיב ל"א שאמר האל הגדול הגבור והנורא וזה עיקר: האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד לזה נאה להקרות גבור וכו': שרואה חורבן ביתו וכו' כביכול כדאמרי' באבות איזה גבור וכו': אין נורא אלא בית המקדש. וכיון שסרי נבוכד נצר נכנסין להיכלו איה נוראותיו: מסורין בקולרין. מסורין בשלשלאות של ברזל איה גבורותיו שאינו מציל אותם מידם: בנוראות שעשה עמנו בכבשן האש. והם לבדן ראויין לומר נורא אבל אחרים שלא ראו בעיניהם נוראותיו של הקב"ה אף נורא אין להם לומר: החזירו את הגדולה ליושנה. ואמרו האל הגדול הגבור והנורא. וזה הוא גבורותיו שכובש את עלמו ונותן ארך אפים לעוברי רצונו וזה הוא נוראותיו שעושה עמנו תמיד שאלמלא מוראו איך אומה אחת יכולה להתקיים בין כמה אומות העומדים עליהם לכלותם לכן אף בגלות נורא הוא: ופריך ובשר ודם

פני משה

הזי"ו ל"ך. האזינו. זכור. ירכיבהו. וירא. לולי. כי ידין: אריח ע"ג לבינה וכו'. חצי שורה מכאן וחציה מכאן ותחתיה שורה שלימה ותחתיה חצי שורה וכו' וכן כולה: עשרת בני המן ומלכי כנען. ביהושע: אריח ע"ג אריח וכו'. כלומר כל השורות שלפניהן ושלאחריהן שורה שלימה ע"ג שלימה והן נכתבין אריח ע"ג אריח: דכל בנין דהוא כן לא קאים. ושלא תהא תקומה למפלתן: מאי כדון. לאיזה דבר נאמר זה אם למצוה לכתחלה או לעיכוב: בנפיחה. בנשימה אחת. איש ועשרת בני המן עמהן: איש בראש דפא. בשורה מימין ואת בסיפא משמאל נמצא איש בראש הדף כולו ואת האחרון בסוף הדף: שכן הוא שניץ ונחת. נשמט ויורד לשחת: כהדין קינטרה. משקל הככר הנופל בבת אחת לארץ: ואינו עולה להם מן החשבון. קתני במתני' אית תניי תני וכו': פותח ורואה. המקום שצריך לקרות וגולל התורה ומברך שלא יהו אומרים הברכה כתובה בתורה: פותח ורואה ומברך. וא"צ לגוללו אלא מטה פניו לצד שמאל ומברך: ומה טעמא. שכן מצינו דכתיב ובפתחו וגו' וכתיב בתריה עזרא וגו' אחר שפתחו מיד ויברך: הגדול. ודריש במה גידלו היום: בשם המפורש. שאמר את השם ככתבו: בברכה גידלו. כדדריש ר' סימון שהחזירו את הגדולה של הקב"ה ליושנה וכדר' פינחס: משה התקין מטביעה של תפלה. לאו מטבע של כולה תפלה קאמר דאנשי כנסת הגדולה הן הן שתקנוה אלא כלומר מה שאנו אומרים האל הגדול הגבור והנורא בתפלה משה תקן למטבע זו בתחלה כדכתיב האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד: לזה נאה לקרות גבור. כלומר ודאי גבור נאה לקרותו אף עכשיו שזהו גבורתו שהוא רואה חרבן ביתו ושותק אבל הנורא לא אמר לפי שאין נורא אלא ע"י בית המקדש ועכשיו אין נורא: ולמה לא אמר גבור. וכי אם בניו מסורין בקולרין היכן הוא גבורתו אבל הנורא אמר שנוראותיו נראו אף עכשיו בכבשן האש שעשה בימינו: ובשר ודם

מסורת הש"ס

פי' מגילה טו ב · מס' סופרים פי"ג · שם · מס' סופרים פי"ד וכ"ב פ' מ"ט · שם · עי' מגילה לא ב · שם לב ב · יומא סט ב · מס' סופרים פי"ג · יומא שם

עין משפט נר מצוה

נא
א מיי' פ"ח מס"ת טוש"ע יו"ד סי' ערה ס"ו

נב
ב טוש"ע או"ח סי' תרצ"א ס"ג

נג
ג מיי' פ"ב מהל' תפלה יב טוש"ע שם סי' תרמ סעי' טו

נד
ד טוש"ע שם סי' תרצ"א ס"ד

נה
ה טוש"ע שם סי' תר"ן סעי' ע"ו

נו
ו מיי' פ"ג מהל' תפלה ט טוש"ע שם סי' קל"ט ס"ד

נז
ז מיי' שם פ"ב הל' ה טוש"ע שם סי' קלט ס"ד

ציון ירושלים

צ"יש ברא"ש דפא ואת בסופה. הגאון מהרא"י בביאוריו לאו"ח סי' תרצ"א האריך בזה לדחות מה שנהגו לעשות עשרת בני המן כל הדף ועשו"ת ב"א לס"ב הגאון מהר"ז ז"ל שהאריך לקיים זה:

רידב"ז

א"ר יוסי בי רבי בון צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה. הגר"א ז"ל דמפרש דר"י ז"ל מפרש בריש שיטה ולא בריש העמוד שכן הוא שניץ ונחית כהדין קינטרא פי' הגר"א ז"ל כעין ב' שנגין של כים ושוה מב' לדדין כמו משקולת הבנאים עי' בביאור הגר"א בר"ב קמ"ל דלא תימא דהוי כמו מלכי כנען דא"ל לכתוב תיבת מלך עמהם ובכאן צריך לכתוב עמהם תיבת איש עיי"ש:

שנויי נוסחאות (סו"ז) כדי בד"ו כד. (סו"ח) ושאלנן בד"ו ושאלנן. (ס"ט) ואימר בד"ו ואומר. (סו"י) דייפוי בד"ו דיפו. (סו"נ) ונחית בד"ו ונחת. קינטרא בד"ו קונטרה. (סו"ו) להאי בד"ו לההיא. (סו"ח) נבוכד נצר בד"ו נבוכדנצר מלה א' וכ"ה במקרא. (סו"כ) להן בד"ו להם וכן בסמוך. (סוכ"ג) שאומר אין בד"ו שהיא אומר אינו. (סוכ"ו) שאומר בד"ו שהוא אומר. (סוכ"ח) ובפתחו במקרא וכפתחו. (סו"ל) במאי בד"ו במה. (סול"ג) מטבע בד"ו מטביעה. (סול"ד) להקרות בד"ו להיקרות וכן בסמוך. (סו"מ) ימעטו בד"ו ימעט וכ"ה במקרא.

מערכת הערוך שניץ ונחת כהדין קינטרא פי' נכנס ויוצא כמו קנטר של בנאים שטוקניו עולים ויורדים [ע' ערוך השלם ע' קנטר א', וע' שנץ].

עמודי ירושלים

צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה שכן הוא שניץ ונחית כו' עיין בקרבן העדה מה שפי' ונעלם ממנו מ"ש הטוא"ח (סי' תרנ"א) שנירסא שניץ ונחין כהדין קנטורא ועי' בב"י שם מה שהאריך בפירושו שקאי האיך יהיה נכתבים איש ואת ועב"ח שם מה שפי' פי' אחר. ועי' בתוי"ט (סי' נ"ס) גם שם העתיק כגירסת הטור ועמש"ש המגיה ובבעל העיטור נפל שם טעות יעו"ש:

תורה אור

ודם יש בו כח ליתן קצבה בדברים הללו א"ר יצחק בר לעזר יודעין הן הנביאין שאלוהן אמיתי ואינן מחניפין לו:

הדרן עלך פרק בני העיר

הלכה א מתני'

[א] *הקורא את המגילה עומד ויושב קראה אחד [ב] קראוהו שנים יצא [ג] מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך [ד] בב' ובה' ובשבת במנחה קורין ג' אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן [ה] ואין מפטירין בנביא [ו] הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: **גמ'** מה לשעבר הא בתחלה לא והא *תני מעשה בר"מ שקרייה מיושב בבית הכנסת של טיבעין ונתנה לאחר ובירך עליה כיני מתניתא מותר לקרותה עומד מותר לקרותה יושב מה [ז] נתנה לאחר ומברך עליה זה קורא וזה מברך רבי הונא בשם ר' ירמיה *מכאן ששומע כקורא כתיב °אשר קרא (לפני) מלך יהודה ולא שפן קרייה אלא מכאן [ח] ששומע כקורא *מהו לעמוד מפני ס"ת ר' חלקיה ר' סימון בשם ר' לעזר מפני בנה הוא עומד לכ"ש מפני [ט] תורה עצמה זה שהוא עומד לקרות בתורה מפני מה הוא עומד מפני כבודה או מפני כבוד הרבים אין תימר מפני כבודה אפי' בינו לבינה אין תימר מפני כבוד הרבים אפי' בינו לבין עצמו מפני כבודה הוא עומד אם אומר את כן אף הוא מתעצל ואינו קורא ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חד בר נש קאים מתרגם (א) סמיך לעמודא א"ל [י] אסור לך כשם שניתנה באימה וביראה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה ר' חגי אמר ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חונה (ב) קאים מתרגם ולא מקים בר נש תחתוהי א"ל אסור לך כשם שניתנה ע"י סרסור [כ] כך אנו צריכין לנהוג בה ע"י סרסור עאל ר' יהודא בר פזי ועבדה שאילה °אנכי עמד בין ה' וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר ה' ר' חגיי אמר ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חד

(מלכים-ב כב) (דברים ה)

פני משה

ודם יש בו כח וכו'. בתמיה וכי היאך ירמיה ודניאל עשו קצבה לפחות ולמעט משבחיו יתברך לפי דעתם: ואינם מחניפין לו. לומר כן לפי הזמן שהיו עומדים בו שהן יודעין דרכיו יתברך ב"ה:

הדרן עלך בני העיר

הלכה א מתני' הקורא את המגילה עומד ויושב. רצה עומד רצה יושב: קראה אחד. או שקראוהו שנים כיחד יצאו דאע"ג דתרי קלי לא משתמעי הכא מכיון דחביבה עלייהו יהבי דעתייהו: מקום שנהגו לברך וכו'. היינו ברכה של אחריה אבל לפניה מצוה לברך ומברך ג' ברכות בלילה על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו וביום מברך שתי ברכות. ויש מקומות שנוהגין לברך שהחיינו גם ביום: בשני ובחמישי. תקנת משה רבינו עליו ע"ה שיהו קורין בתורה בשבת ובשני ובחמישי כדי שלא ישהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה ובא עזרא ותיקן שיהו קורין ג"כ במנחה בשבת משום יושבי קרנות וגם תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים: ואין מוסיפין עליהם. מפני טורח הצבור שהן ימי מלאכה וכן בשבת במנחה נמי מפני שהיא סמוך לחשיכה שהיו רגילים לדרוש עד המנחה ומהאי טעמא נמי אין מפטירין במנחה האידנא ובימים הקדמונים היו נוהגין להפטיר בנביא במנחה. ועדיין יש מקומות בפרס ומדי שיש להם הפטרות ידועות לשבת במנחה בכל השנה כולה: הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. זה שהוא מתחיל לקרות בתורה ראשון מברך לפניה והאחרון החותם שהוא המשלים מברך לאחריה וכל שאר הקורין בתורה אין מברכין לא לפניה ולא לאחריה. והאידנא נהוג עלמא דכולהו מברכין לפניה ולאחריה גזירה משום הנכנסין ולא שמעו הראשון שבירך לפניה ויאמרו אין ברכה בתורה לפניה ומשום היוצאין ולא ישמעו החותם מברך לאחריה והראשונים לא ברכו ויאמרו אין ברכה בתורה לאחריה:

גמ' מה. לשון בעיא היא מה קאמר הקורא עומד ויושב אם דלשעבר ריא שבדיעבד יצא אף אם הוא יושב הא בתחילה לא כדמשמע לישנא דהקורא והא תני בברייתא מעשה בר"מ שעשה לכתחלה וקראה מיושב וכו' וקאמר דבאמת דהקורא דקתני לאו דוקא אלא כיני מפרשין להמתני' מותר לכתחלה לקרותה וכו': מאי. האי דקאמר נתנה לאחר ובירך עליה וכי זה קורא וזה מברך: מכאן בשומע כקורא. ויכול זה אחר השומע לברך על מקרא מגילה וכה"ג מצינו דכתיב גבי המגילה שהביא על ידי בן שפן ליהויקים אשר קראו לפני מלך יהודה ולא שפן קראה יהודי קרא באזני המלך וכל השרים אלא מכאן שהשומע כקורא: מפני בנה. ת"ח הלומדה מחויב לעמוד לכ"ש מפני תורה עצמה: מפני מה הוא עומד. כלומר בשביל מה מחויב הוא לעמוד כשקורא בתורה ברבים אם מפני כבודה של התורה או מפני כבוד הרבים ונפקא מינה דאין תימר מפני כבודה א"כ אפי' בינו לבינה כשהוא קורא בפ"ע צריך הוא ג"כ לעמוד בשעת הקריאה: אין תימר מפני כבוד הרבים וכו'. קושיא היא כלומר דמקשה דאף את"ל דהטעם הוא מפני כבוד הרבים מ"מ קשה דבדין הוא שאפי' בינו לבין עצמה עכ"פ מפני כבודה הוא עומד: אם אומר וכו'. כלומר דודאי אף שבדין הוא כך אלא שאם אתה אומר כן שצריך לקרות לעולם כשהוא עומד א"כ אף הוא מתעצל לפעמים ואינו קורא כלל ולהכי לא חייבוהו לעמוד אלא כשקורא ברבים: סמוך לעמודא. היה סומך עצמו בעמוד שהיה שם וא"ל אסור לך שצריך לעמוד בלתי סמיכה כשם וכו': חונה. כך שם המתרגם ולא היה מעמיד אחר אצלו כשקורא ומתרגם וא"ל אסור לך שצריך לנהוג בה ע"י סרסור כשם שניתנה ע"י סרסור הוא משה: ועבדה שאילה וכו'. כלומר שעשאה כשאלה וסמך על המקרא הזה אנכי עומד וגו' וכי לא ידעו זה אלא ללמד שצריך ע"י סרסור:
חד

קרבן העדה

ודם וכו' ירמיה ודניאל שהם בשר ודם היאך יכולים ליתן קצבה לתושבחותיו של הקב"ה: ומשני א"ר יצחק בר אלעזר שאלהיהן אמיתי. מסכים על האמת: ואינן מחניפין לו. ואומרים האמת כי לא לפניו חנף יבא:

הדרן עלך פרק בני העיר

הלכה א מתני' הקורא עומד ויושב. אם רצה עומד אם רצה יושב: קראוהו שנים יחד. יצאו ולא אמרי' אין שני קולות נשמעי' כא': לא יברך. אין צריך לברך: בשני ובחמישי בשבת ובשבת במנחה. עזרא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי כדמפרש בגמ' והכא שמעינן דג' הן כהן לוי וישראל: ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשו לצבור מפני שהן ימי מלאכה ושבת במנחה סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש: ואין מפטירין. מהאי טעמא גופיה: הפותח והחותם. מפרש בגמרא:

גמ' מאי לשעבר. הא דקתני במתני' הקורא משמע לשון דיעבד וכן יצא משמע נמי דיעבד הא לכתחלה לא יקרא מיושב: ומשני כיני מתניתא. כן צריכין לגרוס במתני' מותר לקרותה עומד ומותר לקרותה יושב ואפי' לכתחלה דהא עומד ודאי לכתחלה אם כן אף יושב כן: מה. פירושה דנותנה לאחר מברך עליה דתני בברייתא: ומשני ה"ק זה קורא. ר"מ קרי ואחר בירך עליה ל"א מאי קמ"ל דנותנה לאחר ובירך עליהן פשיטא ומשני דקמ"ל דזה קורא וזה מברך מכאן שהשומע כקורא דהא אחר שבירך לא קרא ואפ"ה מברך לקרות במגילה ש"מ דשומע כקורא: ה"ג דכתיב אשר קרא מלך יהודה. ואקרא דכתיב במלכים קאי וה"ק מקרא נמי מוכח דשומע כקורא: ולא שפן קריי'. בתמיה הא שפן קרא דכתיב ויקרא בו שפן לפני המלך ולמה לא קאמר אשר קרא מלך יהודה: מכאן שהשומע כקורא. וה"ה במגילה ואם אינו יודע לקרות ולא לענות אם שמע וכיון לבו לשמוע אע"פ שלא ענה יצא: מהו לעמוד. מי מחייב ליקום מפניה או לא: מפני בנה הוא עומד. מפני לומדיה הוא מחוייב לעמוד כדכתיב והדרת פני זקן זה שקנה חכמה זה שהוא עומד לקרות בתורה דודאי לכתחלה צריך לעמוד כדתניא בברייתא משא"כ בתורה כלומר שאינה כמגילה דמותר לקרותה יושב אלא בתורה צריך לעמוד: מפני מה הוא עומד. מיבעיא ליה מאיזה טעם הוא מחויב לעמוד בקריאת התורה: מפני כבודה. מפני כבוד התורה: אין תימר וכו'. וג"מ בין שני הטעמים א"ת מפני כבודה אפי' בינו לבינה אפי' קורא בה ביחיד צריך לעמוד: ה"ג א"ת מפני כבוד הרבים בינה לבין עצמו לא. אין צריך לעמוד. ומשני לעולם מפני כבודה הוא עומד ואפילו הכי ביחיד אינו צריך לעמוד דאם אומר את כן לעמוד אף בינו לבין עצמו יש לחוש דלמא יתעצל ולא יקרא כלל: ה"ג עאל לכנישתא חמא חד בר נש וכו'. נכנס לבה"כ וראה אחד עומד ומתרגם: סמיך לעמוד'. והיה סומך עצמו על עמוד: כשם שניתנה תורה באימה. שנא' ויחרד כל העם וירא העם וינועו: כך וכו'. וכשקורא או מתרגם בסמיכה אין זה דרך אימה אלא גסות הרוח: ה"ג הרי"ף חמא חזנא קאים ומתרגם ולא מיקם בר נש תחתיו ראה שחזן הוא המתרגם: כשם שניתנה תורה ע"י סרסור וכו'. כך צריך שיהא א' קורא ואחד מתרגם: ועבדה שאילה. אמרה בדרך שאלה ותשובה ופשטה לה מדכתיב אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא שהקב"ה אמר למשה ומשה מתרגם ומפרש להם: חמא
חד

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב ממגילה ה"ז טוש"ע או"ח סי' תר"ץ ס"א
ב ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ב
ג ג מיי' שם פ"א ה"ג טוש"ע שם סי' תרצ"ב ס"א
ד ד מיי' פי"ב מתפלה הלכה ט"ז טוש"ע שם סי' קל"ה ס"א
ה ה מיי' שם ה"ג טוש"ע שם
ו ו ב"ע שם סי' תרנ"ב ס"א בהג"ה
ז ז מיי' פ"א מברכות הלכה י"א טוש"ע שם סי' ריב ס"ב
ח ח מיי' פ"י מס"ת הלכה ט טוש"ע יו"ד סי' רפ"ב ס"ב
ט ט מיי' פי"ב מתפלה הלכה י"א טוש"ע א"ח סי' קמ"ז ס"א
י י מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם ס"ד
יא כ מיי' שם הלכה י"א טוש"ע שם ס"ב

מסורת הש"ס

מגילה כא א
תוספתא פ"ב
סוכה לח ב
קדושין לג ב

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' זבחים דף י"ט ע"ב ד"ה עמידה:
(ב) עי' תוס' ב"ב דף טו ע"א ד"ה במיתה ועי' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קסג:

שנויי נוסחאות (סו"ז) קראוהו בד"ו קראוה. (סוי"ב) בתחלה בד"ו כתחלה. (סופ"ו) נתנה בד"ו נותנה. (סוי"ז) ששומע בד"ו שהשומע. (סוי"ם) ששומע בד"ו שהשומע. (סוכ"ז) חמא בד"ו ליתא. (סו"ל) וביראה בד"ו ויראה וכן בסמוך. (סוג"ב) תחתוהי בד"ו תחתויי. אסור בד"ו אסיר.

עמודי ירושלים

זה קורא וזה מברך. עי' בקה"ע שכתב ואפ"ה מברך לקרות המגילה כו' נראה בסוגר בנם בברכה שלפניה אמרינן דזה קורא וזה מברך. אולם במרדכי בחולין פ' כיסוי הדם כתב בשם ר' שמחה ע"ד הירושלמי הללו וז"ל מיהו נראה דהכא מיירי בברכה שלאחריה אבל בברכה שלפניה אין נראה שאחד מברך וא' קורא כו' עכ"ל. וכן ראיתי בבעל העיטור בה' מגילה שכתב ע"ד הירושלמי ומסתברא שבירך לפניה אבל לא בירך לאחריה. מבואר דבברכה שלפניה לא אמרינן זה מברך וזה קורא. אמנם ראיתי בא"ז פ"ג דמגילה (סי' שע"ס) שכ' דכן הדין בברכה ראשונה. וכ"ה בהג"א שם וכ"כ מרמ"א סי' תרל"ג וצ"ע שלא הביאו דעת ר' שמחה ובעל העיטור ועי' מ"ש המרדכי מגילה (סי' תתל"ה) במחלוקה שבין ר' יואל ור' אפרים וצ"ע: **מכאן ששומע כקורא** כתיב אשר קראו לפני המלך. כ' הפני משה וז"ל וכה"ג מצינו דכתיב גבי המגילה שהביא ע"י בן שפן ליהויקים אשר קראו לפני מלך יהודה כו' והוא תמוה דלא נמצא שם כלל זה הכתוב והברור דהוא המגילה שקראו לפני יאשיהו (דהיא במלכים ב' כ"ב) וכן פי' הקה"ע וז"ב: **עאל לכנישתא חמא חונה.** הפני משה כ' דכן שם המתרגם ולא ראה ברי"ף (פ' הקורא עומד) ובמוא"ח (סי' קמ"א) ובמנהיג ה' שבת (סי' כ"ו) ותשב"ץ (ח"ג סי' קס"ג) ותוס' ב"ב (דט"ו א' ד"ה שמנה) שהעתיקו חמא חזנא (ובב"י שם כ' שכ"כ הרי"ף והרא"ש ובאמת ברא"ש לא העתיק הירושלמי והשמיטו, ואולי דכוונתו שהביא התוספתא שצריך לחזן עליו) וכ"ה בכל בו (סי' כ') ובשבולי הלקט (סי' י"ט) ועי' בא"ז ה' שבת (סי' מ"ג) שהביא שם תשובת ר' יואל לר' אפרים דלמד מהירושלמי הזה דאין אדם קורא בתורה עד שיהיה א' עומד והחזן עמו ור' אפרים השיב לו וז"ל ואשר הבאת מירושלמי שאין יכול לקרות בלא חזן משום סרסור מהשוא בר
נש

חד ספר מושט תרגומא מן גו סיפרא א"ל אסור לך *דברים שנאמרו בפה דברים שנאמרו בכתב בכתב *ר' חגיי בשם ר' שמואל בר נחמן נאמרו דברים בפה ונאמרו דברים בכתב ואין אנו יודעין איזה מהן חביבין אלא מן מה דכתיב °כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל הדא אמרה אותן שבפה חביבין *ר' יוחנן ור' יודה בר' שמעון חד אמר אם שמרת מה שבפה ושמרת מה שבכתב אני כורת אתך ברית ואם לאו איני כורת אתך ברית וחורנה אמר אם שמרת מה שבפה ושמרת מה שבכתב את נוטל שכר ואם לאו אין את נוטל שכר *אריב"ל °עליהם ועליהם דברים הדברים כל בכל מקרא ומשנה ותלמוד ואגדה ואפי' מה שתלמיד וותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה מסיני הדא הוא דכתיב °יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא וחבירו משיבו כבר היה לעולמים אשר היה לפנינו *תני [א] לא יהיו שנים קורין בתורה וא' מתרגם א"ר זעירה מפני ברכה והא תני לא יהו שנים מתרגמין ואחד קורא אית לך מימר מפני ברכה אלא מפני שאין שני קולות נכנסין באוזן א' תני שנים קורין בתורה אין שנים קורין בנביא א"ר עולא ([א]) קראות בתורה אין קראות בנביא *תני אחד קורא בתורה ואחד מתרגם *לא אחד קורא ושנים מתרגמין לא שנים מתרגמין ואחד קורא לא שנים קורין ושנים מתרגמין ובנביא אחד קורא ואחד מתרגם [ג] ואחד קורא ושנים מתרגמין לא שנים קורין ואחד מתרגם ולא שנים קורין ושנים מתרגמין ובמגילה אחד קורא ואחד מתרגם א' קורא ושנים מתרגמין שנים קוראין וא' מתרגם [ג] שנים קורין ושנים מתרגמין והתרגום מעכב אמר רבי יוסה מן מה דאנן חמיין רבנן נפקין לתעניתא וקראיי ולא מתרגמין הדא אמרה ([ג]) שאין התרגום מעכב אמר ר' יונה אע"ג דאת אמר אין התרגום מעכב טעה מחזירין אותו *ר' יונה ר' ירמיה חד מחזר מנא וחורנה מחזר פטירין עם ירקונן ויאמר פטירין עם מרורין ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר ר' יונה מהו להביאן בתמחוין של

תורה אור: דברים לד. דברים א. קהלת א.

קרבן העדה

חד סופר מושט תרגומא מגו סיפרא. ראה שהיה המתרגם קורא התרגום מתוך הספר: כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית. הרי שלא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ מכאן מוכח שהדברים שבע"פ הם חביבים: ר' יוחנן ור"י בר"ש. אמרו שני דברים שוין ולא פליגי: אם שמרת וכו'. דהכי קאמר קרא ע"פ הייני דברים שבע"פ הדברים האלה הוא תורה שבכתב כרתי אתך ברית ואם לאו אין כאן כריתות ברית: ה"ג וחורנא אמר אם שמרת מה שבפה וקיימת מה שבכתב את נוטל שכר. וקאי אהאי קרא דפרשת עקב אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' וגו' והוריש גוים וגו' ושמר תשמרון קאי על למוד התורה שבע"פ כדאיתא בספרי אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה קאי אתורה שבכתב ואחר כך והוריש גוים גדולים וגו' והיינו נטילת שכר: עליהם וכו'. דכתיב ועליהם ככל הדברים וגו' והמ"ל עליהם כל דברים וכתיב ועליהם ככל הדברים תלתא ריבויין: לרבות מקרא משנה תלמוד ואגדה. אף שהם ד' מקרא מפשטיה דקרא משמע: תלמיד וותיק עתיד להורות וכו'. כל הדברים נכונים שיתחדשו בתורה: לפני רבו. ל"ג: יש דבר שיאמר. זה חדש הוא ואפילו בדברים שהם למעלה מהשמש והם ד"ת היינו הוראות איסור והיתר: וחבירו משיבו. אין זה חדש שע"כ לומר שכבר היה לעולמים בשמעי משה: מפני ברכה. דלמה יברכו שני ברכות דהא בחדא סגי: אית לך מימר מפני ברכה. בתמיה הא בתרגום ליכא ברכה: אלא. הטעם דאין שנים קורין מפני שתרי קלא לא משתמעי: ה"ג א"ר עולא קרויה בתורה אין קורין בנביא. וה"פ דקשיא ליה לרבי עולא השתא בתורה דכ"מ דינים והלכות אמרת שנים קוראין וכ"ש בנביא: תני. כלומר אלא תני אחד קורא וכו': ה"ג לא אחד קורא ושנים מתרגמין ולא שנים קוראין ואחד מתרגם: ואחד קורא ושנים מתרגמין. שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ שאין מכירין בלשון הקודש והתרגום הוא לעז הבבלים ובתרגום של תורה צריכין אלו לתרגם כדי שיבינו המצות על בורייס אבל של נביאים לא קפיד עלייהו כולי האי: והתרגום מעכב. מיבעיא ליה אם אין שם מי שיקרא בתרגום אם הוא מעכב שלא לקרות בתורה או לא: מן מה וכו'. ממה שאנו רואין שחכמים יוצאין בתענית ציבור וקורין בתורה ולא מתרגמין ש"מ דאין התרגום מעכב: אף על גב דאין התרגום מעכב. אם טעה בתרגומו מחזירין אותו וצריך לחזור ולתרגם שנית: חד מחזר מנא. היה מחזיר המתרגם שתירגם ושמת בטנא הכתוב גבי ביכורים ותשוי במנא ואמר ר' יונה או ר' ירמיה שטעה שמשמע מזה שכל כלי כשר להביא בתוכו בכורים ואינו כן לכן יתרגם ותשוי בסלי דנשמע מיניה דאין כשר אלא של עץ שנקרא סל וכן תרגום אונקלוס ומיניה שמעינן שאם טעה המתרגם שחוזר אע"פ שאינו מעכב: וחורנא מחזר פטירין עם ירקונין וכו'. והשני מהם או ר' יונה או ר' ירמיה החזיר למתרגם שתרגם ומצות על מרורים יאכלוהו פטירין עם ירקונין דשמע מיניה כל ירק מר כשר למרור והחזירו שצריך לתרגם פטירין עם מרורין דנשמע מיניה שאין יוצאין אלא בירק דשמיה מרור ולית ליה שם לווי: ולא ידעינן. מי החזיר שיאמר של ומי החזיר שיאמר פטירין ומרורין: מן מה דאמר ר' יונה וכו'. מהא דמיבעיא ליה לר' יונה מהו להביאן הביכורים בתמחוין של

פני משה

חד ספר. סופר מלמד תנוקות: מושט. כמו פושט וקורא תרגום מן הכתב שבספר שלפניו וא"ל אסור לך שהדברים שבע"פ צריך לאומרן בע"פ: נאמרו דברים בפה וכו'. גרסי' להא בפ"ב דפאה בהלכה ו': כי על פי הדברים האלה. על אלו דברים הנאמרים בפה כרתי אתך ברית ואת ישראל: חד אמר אם שימרת מה שבפה וכו'. כלומר דמר דריש להמקרא הזה דכתיבי ביה תרווייהו כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה וגו' ומשמע דעל שתי התורות כרת ברית אתם על שבכתב ועל שבע"פ ודלא כר' שמואל בר נחמן ואידך ס"ל דהואיל וכרת ברית כתיב אכל הדברים שבע"פ משמע שעיקר כריתות הברית בשבילם הוא והלכך דריש מה דכתיב בהאי קרא גם לדברים שבכתב משום קיבול שכר הוא דכתיב והיינו דקאמר כרתי ברית אתך ואת ישראל ולא קאמר אתכם אלא ללמדינו דכמו שאתה משמר ומקיים לשתיהם כך אם יהיו ישראל מקיימים לשתיהם יקבלו שכר כמוך: אמר ריב"ל עליהם. מיבעי ליה וכתיב ועליהם וכן כל מיבעי ליה וכתיב ככל וכן דברים וכתיב הדברים אלא ללמד מק"א ומשנה וכו' הכל נאמרו למשה מסיני: וחבירו משיבו כבר היה לעולמים. בקבלת משה מסיני שזכה לשני עולמים ועכשיו זכה זה שנתגלה על ידו ונראה כדבר חדש. והשתא נמי לא קשיא סיפיה דקרא לרישיה דאם כבר היה לעולמים אין זה דבר חדש אלא שהאחד אומר זה וחבירו משיבו זה: תני. בתוספתא פ"ג. והובא זה לעיל בפ"ה דברכות בהלכה ג': אמר ר' זעירה. דטעמא הוא מפני הברכה שאי אפשר שיהו שנים מברכין על קריאה אחת ובלא ברכה היאך יקרא בתורה. ופריך הש"ס על טעמיה דר' זעירא והא תני שם בסיפא וכן לא יהו שנים מתרגמין ואחד קורא וכי אית לך למימר מפני הברכה על התרגום אלא היינו טעמא דרישא ודסיפא משום שאי אפשר לשני קולות שיהו נכנסין לתוך אוזן אחת דתרי קלי לא משתמעי: תני. תניא אידך דפליג על הברייתא דהתוספתא: אמר ר' עולא. טעמא דהאי תנא משום דקריאות בתורה כלומר עיקר החיוב מתקנת משה ועזרא שיהו קורין בתורה אבל לא תקנו הם לקרות בנביא וא"כ הואיל דקריאת התורה חובה עליהם יהבי דעתייהו לשמוע אפי' משנים הקורין ובנביא שתקנו חכמים אח"כ להפטרה ואין הו"ה כל כך עליהם אין שנים קורין. דלא יהבי דעתייהו לשמוע מהם: תני. אידך אחד קורא בתורה וכו': ובמגילה. לא איכפת לן ובין אחד קורא וכו' ובין שנים וכו' דאיידא דחביבא להו יהבי דעתייהו ושמעי: והתרגום מעכב. משום דקתני בכולה ברייתא נמי לתרגום בעי אם התרגום בדיעבד נמי מעכב או למצוה בעלמא קתני: ופשיט לה רבי יוסה מן מה דאנן חמיין רבנן נפקין לתעניתא. כשגוזרין על הצבור וקורין ולא מתרגמין מפני טורח התענית ש"מ דאינו מעכב: טעה. אפ"ה אם טעה בתרגום מחזירין אותו: רבי יונה ר' ירמיה וכו'. גרסינן להא לעיל בפ' בתרא דבכורים בהלכה ה': חד מחזר מנא. תרגום של טנא אמר אחד מנא והחזירו אלא שיאמר סלא כדלקמן ואידך היה מחזיר לאחד שתירגם למצות ומרורין פטירין עם ירקונין ואמר לו שיאמר פטירין עם מרורין: ולא ידעין. מי מהן היה מדקדק לומר זה ומי מהן לומר לזה: מן מה דאמר ר' יונה. התם בבכורים לעיל דבעי אם יש להביא בכורים בתמהוין של

מסורת הש"ס

גיטין ס ב. ירושלמי חגיגה פ"א הלכה ח ופאה פ"ב ה"ד

שמות רבה פ' מז

עי' מגילה יט ב

ירושלמי ברכו' פ"ה ה"ג

ע"ש כא ב תוספתא פ"ג

ובכורים פ"ג הלכה ד)

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פי"ב מהפלה הל' י.

יג
ב מ"י' פי"ב ממגילה הלכה ז טוב"ע או"ח סי' תרך ס"ב

יד
ג טוב"ע שם ס' קמ"ה ס"ג

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ועי' במהרא"פ ברכות פ"ה הלכה ג:
(ב) עי' בתוס' מגילה דף כג ע"ב ד"ה לא וכו"ח הסב"ך ח"ג סי' קמא ועי' ירא"ם פ"ג ס' ו' ובהגהמ"יי פ' י"ב מתפלה:

רידב"ז

ר' יונה רבי ירמיה חד מחזר מנא וכו'. הסוגיא הזאת איתא במס' ביכורים פ"ג ה"ד ובכאן הנוסחא מדויק יותר:

כתוב

שנויי נוסחאות (ס"א) אסור בד"ו אסיר. (סוי"ה) לפנינו בד"ו מלפנינו וכ"ה במקרא. יהיו בד"ו יהו. (סו"כ) ברכה בד"ו הברכה. (סוכ"א) ברכה בד"ו הברכה. (סוכ"ג) מפני בד"ו משם. א' בד"ו אחת. (בול"ז) ויאמר בד"ו נאמר.

חדושי מהר א גריידעץ

יש דבר שיאמר ראה זה חדש היא כו'. נ"ב עיין במדרש רבה קהלת בקרא מה שהיה ובספ"א דחגיגה ובבבלי ברכות ח':

עבודי ירושלים

גם ואית ספרי ירושלמי דגרסי חזנא כו' כמה שנית וטעית חדא זה אינו תחותיה שלא העמיד אחר לקרות הנ"ל לא קם בר נש בהדיא מה תחותי' ועוד אמר חזנא והלא החזן קורא אחרים ועוד זהו סרסור שבניהם קורים כו' ופי' בירושלמי כן הוא קם חזנא קרי בספרא ולא קם בר נש תחותיה ולא עמד אחר במקומו לתרגם אלא החזן עצמו תרגם וזהו סרסור שבוגע מפי הקורא ומתרגם לאחרים כמו סרסור זה שקונה מזה ומוכר לזה וזהו פי' נכון ע"ש:

עין משפט
נר מצוה

טו
א מיי' פי"ב מהפילין הלכה יב טוש"ע יו"ד סי' רע"ד ס"ב

טז
ב מיי' פ"א ממגילה הלכה ג טוש"ע או"ח סי' הרצ"ב ס"א

תורה אור

של כסף הוי דהוא מחזר מנא ויאמר סלא ר' פנחס מחזר פטימין בני תורין ויאמר תורין בני תורין מניין לתרגום *ר' זעירה בשם רב חננאל °ויקראו בספר תורת ה' זה המקרא מפורש זה תרגום (נחמיה ח) ושום שכל אלו הטעמים ויבינו במקרא זה המסורת *ויש אומרים אלו ההכריעים ויש אומרים אלו ראשי פסוקים *ר' זעירא בשם רב חננאל אפילו רגיל תורה בעזרא [א] לא יהא הוגה מפיו וקורא כמה שנאמר בברוך °מפיו יקרא (ירמיה לו) אלי כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו והא תני מעשה בר' מאיר שהיה באסייא ולא היה שם מגילה כתובה עברית וכתבה מפיו וקרייה אין למידין משעת הדחק ויש אומרים שתים כתב כתב את הראשונה מתוך פיו וכתב את השנייה מתוך הראשונה וגנז את הראשונה וקרא בשנייה ר' ישמעאל בי ר' יוסי אומר יכיל אנא כתב כל קרייא מן פומי ר' חייה רבה אמר יכיל אנא כתב כל קרייא בתרין מניי *היך עבידא זבן בתרין מניי זרע דכיתן וזרע ליה וחצר ליה ועבד חבלין ותפש טביי וכתב כל קרייה על משכיהון שמע ר' ואמר אשרי הדור שאתם בתוכו *כיצד הוא מברך עליה זביי טבחא בשם ר' יוחנן °הרב את ריבך והנוקם את נקמתך הגואלך והמושיעך מכף עריציך עד כדון בסוף בתחילה הרי היא ככל שאר מצותיה של תורה מה שאר כל המצות טעונות ברכה אף זו טעונה ברכה *כתוב בתורה ברכה לפניה ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפניה °כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו (דברים לב) וכתוב במזון ברכה לאחריו ואין כתוב בה ברכה לפניו מה כתוב בו לאחריו °ואכלת (שם) ושבעת וברכת וגו' (א) מניין ליתן את האמור בזה בזה ואת האמור בזה בזה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שם שם לגזרה שוה

פני משה

של כסף דדלמא דוקא בטנא קפיד קרא ולא בכלי אחר : הוי . ש"מ דהוא מהזיר מנא שרבי יונה היה מקפיד להחזירו להמתרגם מנא משום דנסתפק לו אם מותר להביא בכלי אחר אלא ויאמר סלא שזה הוא התרגום של טנא : ר' פינחס היה מחזיר להמתרגם לתורין ובני יונה פטימין ובני תורין אלא ויאמר תורין ובני תורין . והתרגום שלנו שפנינין ובני יונה ותרגום אחר היה להן בזה : מנין לתרגום . הרמז במקרא שצריך לתרגמו : אלו ההכריעים . שן הקרי ולא כתיב וכתיב ולא קרי שהן מכריעין הדבר : אלו ראשי פסוקים . מהיכן הפסוק מתחיל וממילא יודעין היכן מסיים הפסוק שלפניו : אפילו רגיל תורה כעזרא . הסופר לא יהא הוגה מפיו וקורא אלא מתוך הכתוב שלפניו או שומע מפי הנביא וכותב וקורא כמו שנאמר בברוך מפיו יקרא אלי וגו' : כל קריא מן פומי . שאני בקי כל כך בכל המקרא : בתרין מניי . בשני מינים שאני מוליא על זה היאך עבידא וכו' וכל הטורחות של זריעה וקצירה ולעשות חבלים ולצוד הצבאים ולשוחטן ולהפשיט עורם ולכתוב עליהם כל המקרא מקבל אני עלי לעשותן שמע רבי ואמר אשרי הדור שאתם בתוכו שרבי ישמעאל בר' יוסי יכול לקרות הכל מפיו ואתה כותב ואין אתם צריכין לא למקרא בכתב ולא לאיש אחר : כילד הוא מברך עליה . לבסוף : בתחלה . מאי מברך : הרי הוא ככל שאר מצותיה של תורה . שמברכין וצונו לעשות כך וכך וה"נ מברכין אשר צונו על מקרא מגילה דנצטוינו מלאו דלא תסור : כתוב בתורה ברכה לפניה וכו' . גרסי' להא לעיל בברכות פ"ז בהלכה א' עד אף זו טעונה ברכה : כתוב בתורה . כלומר למדנו מן התורה לברך ברכת התורה לפניה כדקאמר מה כתיב ביה לפניה ומהיכן למדנו מדכתיב כי שם ה' אקרא כשאני בא לקרות בתורה ואקרא בשם ה' הבו גודל לאלהינו אתם תענו אמן אבל לא למדנו מן הכתוב לברך על התורה לאחריה ובמזון מצינו דלאחריו הוא דכתיב ואין כתיב לברכה לפניו ומנין ליתן וכו' : שם שם לגזירה שוה

קרבן העדה

של כסף ש"מ דס"ל וסמת בטנא פירושו בסל ומיבעיא ליה אע"ג דתמחוין לאו סל הן אלא קערות מ"מ כיון שהן של כסף עדיפא מסל ואשמועינן בקרא סל וכ"ש קערות או דלמא סל דוקא ואפי' כלי של כסף לא : ואמר שתירגם סלא. הרי שהוא החזיר מנא הוי . הרי דהא וודאי ברירא ליה דסל עץ של דווקא כדמפורש בקרא טנא דהיינו סל אלא דמיבעיא ליה בסל כסף : ר' פנחס מחזר פטימין. עם תורין חד הוה מתרגם תורין ובני יונה פטימין ובני תורין כלומר תורין היינו שנתפטמו ובני תורין הם שלא נתפטמו והחזירו ר' פנחס ואמר שיתרגם תורין ובני תורין דתורין ובני יונה תרי מיני נינהו ותורין הגדולים שבמינן כשירים ובני יונה קטנים שבמינן כשירים דהיינו קטנים שצריכין לאמס מיהו בתרגום שלנו כתב שפנינין ובני יונה : ה"ג ויקראו בספר תורת האלקים זה המקרא. לשון עברי של התורה . זה תרגום דמפרש ליה לקרא : אלו הטעמים . שע"י הטעמים אדם מבין פי' ועניני המקרא: זה המסורת. מה שנמסר במסורה: אלו ההכריעים . לידע איכן הדבר נוטה כגון פסוקים או תיבות שאין להם הכרע אי קאי לענין של מעלה או למטה : אלו ראשי פסוקין. איך נפסקין : אפי' רגיל תורה כעזרא. שהוא היה סופר התורה כשעלו מן הגולה : לא יהא. כותב בע"פ וקורא בו אלא מתוך ספר : מפיו יקרא אלי וגו' . ול"ל להקרות מפיו דירמיה היה לו לירמיה להגיד לברוך והוא יכתוב מה ששמע אלא ודאי דאסור לכתוב שלא מתוך הכתב ופיו דירמיה לכתב דמי דהא בשעה שהתנבא א"ל וכל שכן הכותב ספר תורה שצריך שיכתוב מתוך הכתב : ומשני אין למידין משעת הדחק. שלא היה להם מגילה אחרת : וגנז את הראשונה . שנכתבה בפיסול שלא מתוך הכתב : יכול אני לכתוב כל התורה . בעל פה שהוא בקי בכל החסרות ויתירות כלומר אלו חס ושלום נשתכחה תורה יכולין לכתוב על פיו : בתרין מניי. בשני מאות זהובים של נחשת : היך עבידא . כמו היכי דמי : זבן . בשני מאות זהובים זרע פשתן וזרע אותו וקצר ליה ועושה ממנו חבלים וצד בהן צביים וכותב כל התורה על עורותיהן ונותן אותן למי שאין לו ספר ללמוד ולא תשתכח תורה מישראל : שאתם בתוכו . דתרוייהו עבדין דלא לישתכח תורה : זביי טבחא . כך שמו : עד כדון . תינח בסוף מברך כן אלא בתחלה מאי מברך . ומשני הרי היא ככל מצות שבתורה שמברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצוה פלונית אף על גב דמגילה דרבנן מברך וצונו דכתיב לא תסור : מה כתוב בה. בתורה דשמעינן מיניה שטעונה ברכה לפניה: כי שם ה' אקרא וגו'. כשבא משה לפתוח בשירת האזינו אמר להם לישראל אני אברך תחלה ואתם ענו אחרי אמן כי שם ה' אקרא בברכה אתם הבו גודל לאלקינו באמן: שם שם לגזרה שוה

מסורת הש"ס

עי' נדרים לז ב

ב"ר פ' לו
עי' מגילה יר

עי' ב"מ פ"ב ג

עי' מגילה כא ב

(ברכות פ"ז הלכה א)

גליון הש"ס

(א) עי' במגין האלית להרמב"ן מצוה טו :

רידב"ז

כתוב בתורה ברכה לפניה כו' רשב"נ בשם ר"י אתיא שם שם כו' אף שם שנאמר בתורה לאחריה עד כדון כר"ע כר' ישמעאל. פי' דר"ע ס"ל דעונשין מן הדין ור"י ס"ל דאין עונשין מן הדין ופליגי בזה ר"ע ור"י במסכת יבמות פ"ק ה"א ופי"א ה"א בירושלמי וכן מבואר בירושלמי במסכת יומא פ"ח ה"ג דפליגי בזה ר"ע ור"י א"כ לפ"ז הק"ו דקאמר בסמוך מה אם מזון שאינו טעון ברכה לפניו טעון ברכה לאחריו תורה שטעון ברכה לפניו אינו דין שטעון ברכה לאחריו והדר יליף ק"ו הזה איפכא מתורה לבהמ"ז מה תורה שאינה טעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו בהמ"ז שטעון ברכה לאחריו אינו דין שטעון ברכה לפניו . ופרש"י ז"ל הק"ו הזה מה בהמ"ז שאינו טעון ברכה לפניו ר"ל שאינו מפורש בקרא ברכה לפניו עכ"ל ז"ל דהא באמת בהמ"ז טעון ברכה לפניו מק"ו וכן תורה טעון ברכה לאחריו מק"ו והאיך יליף אח"כ בהמ"ז לפניו מק"ו מתורה שאין טעון ברכה לאחריו הא תורה נמי צריך ברכה לאחריו מק"ו אלא ע"כ דהק"ו הוא דבהמ"ז אינו טעון ברכה לפניו ותורה לאחריו שאינו טעון ברכה ממקרא מפורש כדפרש"י ז"ל ולכאורה מאי נ"מ בין אם מפורש שבתורה או מדין ק"ו הא ק"ו גופיה מדאורייתא הוא מי"ג מדות אלא ע"כ דקיל ק"ו מגופיה דקרא דאילו גופיה דקרא עונשין עליו באומרים לו עשה סוכה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו וכן באומרים לו ברך בהמ"ז ברכת התורה ואינו מברך מכין אותו עד שתצא נפשו וזה דוקא בבהמ"ז לאחריו ובתורה לפניו אבל בתורה לאחריו ובבהמ"ז לפניו דלא הוי רק מדין ק"ו אין עונשין מן הדין ולפיכך ילפינן בהמ"ז לפניו מתורה לאחריו דלאחריו דתורה קיל דאין עונשין עליו ומ"מ מברכין לפניו בהמ"ז לאחריו דחמור דעונשין עליו לא כ"ש שיברך לפניו וכן ילפינן תורה לאחריו מבהמ"ז דלפניו דקיל מתורה לפניו וזהו דוקא לר' ישמעאל שייך הק"ו הזה משא"כ לר"ע דס"ל דעונשין מן הדין לא שייך הק"ו הזה ע"כ קאמר דלא צריך הגזרה שוה הזה דשם שם רק לר"ע דלא מצי למילף מק"ו משא"כ לר"י דס"ל אין עונשין מן הדין א"כ לפ"ז ילפינן מק"ו וא"ל הג"ש דהא בהמ"ז קיל מתורה מברכה דלפניו ותורה קיל מבהמ"ז מברכה דלאחריו והא דאיכא ק"ו כה"ג כמה פעמים בש"ס כגון אשה בהלילה יבמה בגט במס' קידושין דף י"ד ובמס' ב"ק דף כ"ו שן ורגל מקרן ובכמה דוכתי כבר כתבו התוס' ז"ל במסכת חולין דף כ"ג ע"ב שהוא כעין מה מצינו עיי"ש משא"כ הכא לא שייך מה מצינו דא"כ יהא הברכות שעל כל המצות מה"ת ואנן קי"ל דהברכות כולן הוא מדרבנן ורק בהמ"ז והתורה הוא מן התורה כדגרסינן במס' ברכות דף כ"א ע"א מנין לבהמ"ז לאחריו מה"ת וכו' א"כ כל עיקר אילפותא ברכת התורה מבהמ"ז הוא רק

שנויי נוסחאות (סו"ד) תורת ה' במקרא „בתורת האלהים". (סו"י) אלי כל במקרא „אלי את כל". (סו"כ) וחצר גד"ו וחצד.

עמודי ירושלים

הרב את ריבך כו'. כתב בשירי קרבן ונראה דלכך פותחת בברוך לפי הנס מי שאינו קורא את המגילה צריך לברך ברכה זו. תמהני עליו שלא ראה שכן כתב הר"ן ובחי' הריטב"א במגילה שם ועבטוא"ח (סי' תרצ"ב). ודע שראיתי בכל בו (סי' מ"ס) שכתב ירושלמי לא אמרו ברכה לאחריה אלא בציבור. והובא ברמ"א בא"ח (סי' הרצ"ב כ"א) ולפנינו ליתא לזה בירושלמי ועי' ביאורי הגר"א שם. ובא"ר כתב דספר הפוסקים חולקים ע"ז. וס"ל דאף ביחיד יש לברך. וג"ל כן מתוך דברי הראב"ד בהשגותיו על בעל המאור בברכות פ' הרואה שכתב שברכה שאינה קבוע שאין מברכין אותה רק ברבים אין אומרים בה שם ומלכות ע"ש וא"כ הכא אם נימא דנתקנה רק בציבור א"כ אמאי יש בה שם ומלכות ע"כ דס"ל להראב"ד דגם ביחיד יש לברך אותה :

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

שוה מה שם שנאמר בתורה ברכה לפניה אף שם שנאמר במזון ברכה לפניו ומה שם שנאמר במזון ברכה לאחריו אף שם שנאמר בתורה ברכה לאחריה עד כדון כר' עקיבה כר' ישמעאל ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל *קל וחומר מה אם מזון שאין טעון ברכה לפניו טעון לאחריו תורה שהיא טעונה ברכה לפניה אין דין שתהא טעונה ברכה לאחריה עד כדון תורה מזון מה אם תורה שאינה טעונה ברכה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו *ר' יצחק ור' נתן ר' יצחק אמר (ש"א ט) °כי הוא יברך הזבח ואחרי כן יאכלו הקרואים ר' נתן אומר (שמות כג) °ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך אימתי הוא קרוי לחמך עד שלא אכלתו ר' אומר מה אם בשעה שאכל ושבע את אמר צריך לברך בשעה שהוא תאב לוכל לא כל שכן עד כדון מזון תורה מה אם מזון שאינו אלא חיי שעה טעון ברכה לפניו ולאחריו תורה שהיא חיי עדי עד לא כל שכן ר' זעירה בעי אילין ג' קרויות מה את עבד לון כג' שאכלו כאחת או כג' שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו אין תעבדינון כג' שאכלו כאחת הראשון מברך ברכה ראשונה והאחרון מברך ברכה האחרונה והאמצע אינו מברך כל עיקר אין תעבדינון כג' שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו אפי' האמצעי מברך לפניה ולאחריה אמר ר' שמואל בר אבודמא למדו ברכת התורה מברכת המזון אלא לרבים אם לרבים אפי' בינו לבין עצמו אינו מברך א"ר אבא מרי אחוי דר' יוסה עשאוה כשאר כל המצות שבתורה מה שאר כל המצות טעונות ברכה אף זו טעונה ברכה א"ר שמואל בר נחמן *ר' יונתן הוה עבר קומי סידרא שמע קלון קרויי ולא מברכין אמר לון עד מתי אתם עושין את התורה קרחות קרחות *משה [א] התקין את ישראל שיהו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד שנאמר (ויקרא כג) °וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל *עזרא התקין לישראל שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה הוא [ב] התקין טבילה לבעלי קריין הוא התקין שיהו בתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי הוא התקין [ג] שיהו הרוכלין מחזירין בעיירות מפני

קרבן העדה

שוה. נאמר כאן כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו דמיותר דהל"ל הבו לו גודל ובבה"מ כתיב וברכת את ה' אלקיך על הארץ וגו' דמיותר דהל"ל את ה' על הארץ אלא לגז"ש: ופריך עד כדון כר"ע. הניחא לר"ע דאמר לשונות כפולין לדרשא אתיין אלא לר"י דאמר לשונות כפולים הן דברה תורה כלשון בני אדם ולא אייתר לן דבר לגזירה שוה מנ"ל ברכה לפניה בבה"מ וברכה לאחריה בתורה: כי הוא יברך הזבח וגו'. לימדך שטעון ברכה לפני אכילה ואומר על הזבח אקב"ו לאכול את הזבח והיכן ציונו והבשר תאכל: כשהוא שבע. מלוה לברך ולהודות על שבעו: כשהוא רעב. ובא להפיק רעבונו על ידי מה שברא הקב"ה לא כ"ש שצריך לברך ולהודות לה': עד כדון מזון. למדת מק"ו שמברך לפניו תורה לאחריה מנ"ל: אילין שלשה קרויות. היינו שלשה שקורין בתורה למאי אתה מדמה אותן דכיון דמדמינן לר"א ברכת התורה לברכת המזון מי הוו כג' שאכלו כאחת ואחד מברך ומוציא האחרים או דלמא כשלשה שאכלו כ"א בפני עצמו דהא לאו בבת אחת קורין שלשתן וכ"א מברך לעצמו: והאמצעי אינו מברך כל עיקר. דבברכה הראשונה כבר הוציאו הראשון ובברכה אחרונה האחרון מוציאו: ה"ג לא למדו ברכת התורה מבה"מ אלא לרבים וכן הוא בברכות וה"פ כיון דלא דלא למדו אלא לרבים א"כ אחד מוציא את האחרים. ופריך אם לרבים למדו א"כ כשלומד בינו לבין עצמו לא יברך כלל: עשאוהו כשאר כל מצות שבתורה. שצריכין ברכה לפניהן ולאחריהן אלא דלמדו מבה"מ אע"פ שבירך לבדו צריך לברך ברבים כי היכא דאיתא בבה"מ ברכה לעצמה כשאכלו ברבים: הוה עבר. לפני בית הכנסת. שמע קלן של הקוראים בתורה שאינן מברכין: קרחות קרחות. שכראין דברי תורה כאלו הן קרוחין בלא ברכה: קרחות. מלשון בקרחתו או בגבחתו: שנאמר וידבר משה וגו'. קרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב המועדות כולן: שיהו קורין בתורה בב' וה'. שלא יהיו ג' ימים בלא תורה: ובשבת במנחה. משום יושבי חניות שעוסקין בסחורה כל ימות השבוע תיקן בשבילם קריאה יתירה: הוא התקין טבילה לבעלי קריין. שלא יקראו בתורה עד שיטבלו: שיהו ב"ד יושבין בעיירות בב' וה'. דשכיחי התם דאתי למיקרי בסיפרא: הרוכלין. מוכרי בשמים לנשים להתקשט בהם
מפני

פני משה

שוה. כתיב הכא כי שם ה' אקרא וכתיב התם וברכת את ה': עד כדון כר' עקיבא. זו דברי ר"ע דדריש מג"ש: כר' ישמעאל. אבל רבי ישמעאל לא דריש לה מג"ש אלא כדר' יוחנן בשמו דיליף לה מק"ו וכו': עד כדון תורה. לא שמענו מק"ו אלא לברכה שלאחריה לתורה מק"ו דמזון: מזון. לברכה לפניה מנין וקאמר דנמי ילפינן איפכא מק"ו מה אם תורה וכו': שאינה טעונה ברכה לאחריה. מן הכתוב בפירוש: ר' יצחק ורבי נתן. פליגי ר' יצחק אמר מהכא למדנו למזון לברכה לפניו דכתיב כי הוא יברך את הזבח ואח"כ וגו': ר' נתן אומר. מהכא דכתיב ועבדתם וגו' אימתי הוא קרוי לחמך וכו'. כלומר אימתי ניכר שהוא לחם או מים עד שלא אכלת וכתיב ועבדתם וגו' מכאן שהוא טעון ברכה לפניו: רבי אומר. אינו צריך ללמוד מזון מק"ו מתורה אלא מגופו למדנו מה אם בשעה שאכל ושבע וכו': עד כדון. לא שמענו אלא למזון תורה מנין וקאמר ק"ו מה וכו': אילין שלשה קריות. מה שתיקן עזרא שיהו קורין שלשה בני אדם בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה ובעי ר"ז השתא דלמדנו ברכה בתורה ממזון מה את עביד לון. כלומר לאיזה דין ממזון את מדמי לון אם כשלשה שאכלו כאחת או דמדמינן להו כשלשה שאכלו זה בפ"ע יכולנו לומר דלא כשלשה שאכלו כאחת במזמנין ואחד מברך לכולן אלא כמו אלו שאוכלין בפני עצמן וכל אחד ואחד מברך בפני עצמו וכדמפרש ואזיל להנ"מ מן הבעיא: אין תעבדינון כשלשה שאכלו כאחת. דאם מדמינן להו לשלשה שאכלו ביחד וא"כ מן הסברא היה לנו לומר דמדמינן להו לגמרי לשלשה שאכלו ביחד לכמו דהתם אחד מברך לכולן ה"נ בדין היה שיהא אחד מברך לכולן אלא דמכיון שלמדנו בין לברכה שלפניה ובין לברכה שלאחריה לתורה ממזון וכדרבי וא"כ הואיל דאי אפשר כאן שיהא הראשון מברך לפניה ולאחריה דהא אכתי שנים בעו למיקרי על כרחך דכך הוא דנימא דהראשון מברך ברכה ראשונה שלפניה והאחרון הוא דמברך ברכה אחרונה דלא סגי בלאו הכי והאמצעי אינו מברך כל עיקר דיוצא הוא בברכה ראשונה שלפניה מן הראשון ובברכה שלאחריה וכעין דין ברכת הזימון: אין תעבדינון וכו'. או דנימא דמדמינן להו להאוכלין כל אחד ואחד בפני עצמן וכל אחד ואחד צריך לברך בפני עצמו דאינן בכלל שאמרו הפותח והחותם וכו' ומהו: לא למדו ברכת התורה מברכת הזימון אלא לרבים. כך הוא בברכות שם כלומר דמתמה וכי לא למדו לברכת התורה ממזון אלא לרבים דלדידך דאת בעי אם מדמינן להו לשלשה שאכלו כאחת דחייבין בזימון הן ולענין אם אחד מברך בשביל כולן והשתא וכי נימא נמי אם לרבים למדו לברכת התורה מזימון אפילו בינו לבין עצמו לא יברך. כלומר אפילו ברכה כלל לא יברך כשקורא בתורה בפני עצמו בתמיה דהא דוקא בקריאת התורה ברבים אתה רוצה ללמוד מברכת הזימון וא"כ ברכת התורה ליחיד מנין: אמר ר' אבא מרי. אי משום הא לא קשיא דעשאוה כשאר כל מצות של תורה דלא יהא קורא בתורה אלא כשאר כל המצות שטעונין ברכה אף זו טעונה ברכה כי קא מיבעיא ליה לרבי זעירא לאותן שלשה שתקנו לקרות בתורה מהו לענין ברכה אם אחד מוציא את כולן. ולא אפשיטא הבעיא: שמע קלון קרויי. שמע קול שקוראין הקרואים להתורה ולא היו מברכין עליה שסמכו על הפותח הראשון שבירך לפניה כהמנהג מקדם והקפיד רבי יונתן ואמר להם עד מתי אתם עושים את התורה קרחות קרחות חתיכות חתיכות בלא ברכה שכבר התקינו שיהא כל אחד ואחד מברך לפניה ולאחריה: שנאמר וידבר משה את מועדי ה'. ור"ח נמי איקרי מועד:
מפני

רידב"ז

רק שמה"ת הוא ולא שייך מה מצינו לענין ברכה דא"כ לימא על כל המצות שיהא מחויב לברך מה"ת מה מצינו במצות תורה מברך אף בכל המצות יברך: רבי זעירא בעי אילין ג' קרויות מה את עביד לון כג' שאכלו כאחת כו'. פי' הא דתנינן בפ' הקורא עומד דהפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה יש לפרש ב' פירושים או דהפותח והחותם כל אחד מברך לפניה ולאחריה או דהפותח מברך לפני' והחותם לאחריה ומפרש במסכת מגילה דף כ"א ע"ב תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה ואבל בירושלמי אינו מביא האי ברייתא ע"כ מספקא ליה לר"ז אם דמי לברכת הזימון והראשון מברך לפניה והאחרון לאחריה וממילא אמצעי אינו מברך כלל או דמי לאוכל כל אחד בפני עצמו ומברך כל אחד ואחד ע"ז קאמר רשב"א דפשיטא דדמי לברכת הזימון דהא כל עיקר הא דילפינן ברכת התורה מברכת הזימון הוא רק לרבים ר"ל דכל עיקר דמחויב לברך בה"ת מדאורייתא לפניה ילפינן מכי שם ה' אקרא דקאמר משה לישראל דכשאני פותח בדברי שירה אני אברך תהילה ואתם ענו אמן אחרי כדפרש"י ז"ל במסכת ברכות דף כ"א ע"א עיי"ש והוא דוקא ברבים ואפילו מה דילפינן מן ברכת המזון הוא ג"כ ברבים וא"כ לא ידעינן רק דאחד מברך עבור כולן וכולן עונין אמן א"כ פשיטא דהאמצעי לא יברך כלל ופריך הגמרא א"כ דהאמצעי לא יברך דלא הוי שום חיוב
מה"ת

מסורת הש"ס: ברכות כא א · פס מח ב · עי' מס' סופרים פ"ד · ס' סופרים פ"י · ב"ק פב א

עין משפט נר מצוה: יז א מיי' פי"ב מתפלה הל' א · יח ב מיי' פ"ד מק"ש הל' ח · ח טוש"ע או"ח סי' פ"ה · יט ג מיי' פ"ו מסכנים ... ט טוש"ע ... סי' ...

שנויי נוסחאות (שו"ב) ואחרי במקרא „אחרי". (שוכ"ד) והאמצע כד"ו והאמצעי. (שמ"ב) מחזירין כד"ו מחורין

תורה אור

מפני כבודן של בנות ישראל הוא התקין [א] שיהו מכבסין בחמישי מפני כבוד השבת הוא התקין [ב] שיהו אופין פת בערבי שבתות שתהא פרוסה מצויה לעני הוא התקין שיהו אוכלין שום בלילי שבתות שהוא מכנים אהבה ומוציא תאוה *הוא התקין [ג] שיהו הנשים מדברות זו עם זו בבה"כ הוא התקין שתהא אשה חוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה א"ר תנחום בר חייה מפני מעשה שאירע מעשה באשה שבעלה קוף מכדרכה ושלא כדרכה הוא התקין [ד] שתהא אשה חופפת וסורקת קודם לטהרתה ג' ימים רבי יוסה בשם דבית ר' ינאי רבי בא בר כהן בשם רב חונא *כדי לשבת ולשני ימים טובים של גליות רבי זעירה בשם רב יהודה [ה] והוא שהגיע זמנה לטבול בינתיים רבי בא בשם רב יהודה ואפי' הגיע זמנה לטבול בסוף והוה ר' זעירה מסתכל ביה א"ל מה את מסתכל בי °מה ידעת ולא נדע תבין ולא עמנו הוא אתא ר' אחא בשם רבי תנחום בי רבי חייה ואמר טעמא ואפי' הגיע זמנה לטבול בסוף [ו]אני אומר שמא מעיינה רחוק והיא מתעצלת ואינה טהורה:

הלכה ב מתני' [ו] *ובראשי חדשים [ז] ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: גמ' *רב חונה אמר *ג' קרויות שבתורה [ח] לא יפחתו מעשרה פסוקים חזקיה אמר כנגד עשרת הדברות והא תנינן [ט] ביום הראשון בראשית ויהי רקיע והא לית בהון אלא תמנייא רבי אידי אומר איתפלגון כהנא ואסי *חד אמר חוזר וחורנא אמר חותך מן דמר חוזר חוזר ב' פסוקים ומן דמר חותך °ויהי ערב ויהי בקר פסוק בפני עצמו והא תנינן בשני °יהי רקיע ויקוו המים מן דמר חוזר חוזר ב' פסוקים ומן דמר חותך אפי' חותך אין בו התיב רבי פילפי בר פרוטה קומי רבי יונה הרי פרשת עמלק א"ל [י] שנייא היא שהיא סדורה של יום התיב רבי לעזר בר מרום והא *תאני המפטיר בנביא לא

פני משה

מפני כבודן של בנות ישראל. שיהו מצויין להן תכשיטין להתקשט בהן ולא יוכלו בני העיירות לעכב על הרוכלין: בלילי שבתות. שהוא זמן עונה: שיהו הנשים מדברות וכו' משום יחוד. שלא יתייחד איש עמהן: קודם לטהרתה שלשה ימים. כלומר אפילו ג' ימים קודם לטהרתה וכדמפרש ואזיל: כדי לשבת וכו'. ואם זמן טבילתה בהן חופפת בע"ש וסומכת על כך ופליגי בהא אימת היא זמן טבילתה דר"ז בשם רב יהודה קאמר והוא שהגיע זמנה לטבול בנתיים והיינו במוצאי י"ט הראשון שא"א לה לחוף ביום סומכת על החפיפה שמע"ש ור' בא קאמר בשם רב יהודה ואפילו הגיע זמן טבילתה לבסוף במוצאי יו"ט שני: והוה ר"ז מסתכל ביה. בר' בא כמתמיה על דמיקל להרחיק החפיפה והטבילה כל כך וא"ל מה את מסתכל בי וקרא עליו המקרא הזה כי מה ידעת ולא נדע וגו' אף אני יודע הדבר כמוך אלא כך קבלתי מפי רב יהודה: אתא רב אחא וכו'. וקאמר טעמא דמשום הכי הקילו בה להרחיק החפיפה אפילו הטבילה היא לבסוף שאני אומר שמא לפעמים מעיינה רחוק זמן ושהה עדיין רחוק הוא ואם אתה אומר שלא תסמוך על חפיפה זו שהיא מע"ש ולא תטבול לבסוף אף היא מתעצלת מלטבול גם אח"כ שתאמר הואיל ולא טבלתי עצמי בזמנה אמתין עוד מלטבול שהרי יש לי פנאי כי זמן ושת שלי רחוק הוא ונמצא בין כך ובין כך אינה טהורה מטומאתה והלכך הקילו בה:

הלכה ב מתני' וראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה וכו'. דנקוט האי כללא בידך כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא. הלכך בר"ח ומועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה. בי"ט דאסור בעשיית מלאכה המשה. דבחול המועד ליכא משום עשיית מלאכה דהא במלאכת דבר האבוד התירו ושאר מלאכות נמי אינם אלא מדרבנן וכן בראש חודש מותר בעשיית מלאכה מלבד הנשים שנוהגות שלא לעשות מלאכה בר"ח וניתן להם מצוה זו בשביל שלא פרקו נזמיהן בעגל. ביום הכפורים דאיכא ענוש כרת ששה. ובשבת דאיכא איסור סקילה שבעה: ואין מוסיפין עליהן. בר"ח ובמועד משום דאיכא ביטול מלאכה וכדאמרן ומהאי טעמא נמי אין מפטירין בנביא: בי"ט חמשה וכו' אבל מוסיפין עליהן. אי"ט ויו"כ ושבת קאי דכיון שאסירין במלאכה מוסיפין עליהן דליכא למיחש משום ביטול מלאכה. ויש אומרים דאין פותחין קאי אכולהו אבל מוסיפין עליהן אשבת בלחוד קאי אבל באינך לא כדי שלא להשוותן לשבת שהיא עדיף מינייהו ויתיר נמי במנייתא:

גמ' שלשה קריות שבתורה וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ד דתעניות בהלכה ג' עד וחד שלשה וע"ש:

קרבן העדה

מפני כבודן של בנות ישראל שיהו תכשיטי נשים מצויין להן ולא יתגנו על בעליהן: מפני כבוד השבת. שיהו בגדיהם לבנים לשבת: שהוא מכנים אהבה. מתוך שמשמח הלב ומוציא תאוה להזדקק לאשתו ומצות עונה בלילי שבת: בבית הכנסת. משום יחוד שלא ילך אדם לשם ואם לא ישמע שם קול אדם אחר ילך ויתיחד שם ותקן לא יתיחד אדם עם שתי נשים ובבה"כ שבשדה קמיירי שכן היה דרך ב"כ שלהם להיות בשדה חוץ לעיר והכל ניפנין לשם: בסינר. דוגמת מכנסים קטנים: קוף אפ"א בלע"ז: חופפת וסורקת. שתחוף ראשה בנתר ובמסרק: חופף. כמו מגרד: קודם טהרתה שלשה ימים. כלומר בתוך ג' ימים לטהרתה תחוף עצמה ולא ירחיקה יותר מדאי והעושות סמוך לטבילתן הרי אלו משובחין: כדי לשבת וכו'. שלפעמים ב' י"ט של גליות לפני שבת וחפיפתה צריכה להיות בערב יום טוב: והוא שהגיע זמנה לטבול בינתיים. בלילי יום טוב או בליל שבת אבל אם זמן טבילתן בליל מוצאי שבת תחוף בלילה שאם תחוף בעי"ט תהיה חפיפתה רחוק מטבילתה יותר מג' ימים: ואפילו הגיע זמנה לטבול בסוף. דהיינו בליל מוצאי שבת מוטב להרחיק חפיפה מטבילה שלשה ימים משתחוף בלילה: והוה ר"ז מסתכל ביה. מה איסורא איכא כשתחוף בלילה: אני אומר שמא מעיינה רחוק. בית הטבילה רחוק מן העיר: והיא מתעצלת. לחפוף כראוי שהיא מהומה לביתה ואינה טהורה לפיכך הצריכו לחפוף מעי"ט כי היכא דחייבו חכמים לחפוף ביום ולטבול בלילה אע"ג דטפי עדיף למיסמך חפיפה לטביל' אלא מתוך שמהומ' לביתה אימר לא חייפי שפיר ה"נ כן:

הלכה ב מתני' ואין מוסיפין עליהן. דבר"ח הנשים נוהגים שלא לעשות מלאכה וחוה"מ ליכא ביטול מלאכה דמלאכת דבר האבד מותר: ואין מפטירין. משום האי טעמא גופיה: גמ' ג' קרויות שבתורה. אלו ג' שקורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה לא יפחתו מי' פסוקים: כנגד עשרת הדברות. הם הני י' פסוקים: והא לית בהון. בהני תרי פרשיות יותר משמנה פסוקים וג' קוראין בהן כדתנן במתני': איתפלגון. פליגי בה רב כהנא ורב אסי: חוזר. השני חוזר ומתחיל הפסוק שגמר בו שלפניו: וחורנה. ואידך אומר: חותך. פוסק א' לשנים והראשון קורא חציו והשני חציו: חוזר ב' פסוקים. כי היכי דליהוי י' פסוקים: ויהי ערב ויהי בקר. שבפרשה בראשית ושבפ' ויהי רקיע חותך בפסוק בפ"ע כיון שגם ביום הג' כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי לפסוק בפ"ע הלכך חותך גם את זה אבל שאר פסוקים אסור לפסקן: אפי' חותך. ויהי ערב ויהי בקר שבפרשה ויקוו המים אין בו אלא ט' פסוקים: והרי פ' עמלק. פ' ויבא עמלק שקורין בפורים שאין בו אלא ט' פסוקים: א"ל שאני התם. שמסיים שם סידורו של יום ואינו בדין שיקראו במה שאינו סידורו של יום כדי להשלים י' פסוקים:

לא

רידב"ז

מה"ת לברך בתורה רק ברכים ואפילו הא דילפינן מבהמ"ז הוא רק ברבים א"כ אפילו בינו לבין עצמו לא יברך לא מיבעיא המתמצעי דעונה אמן לא יברך אלא אפילו בינו לבין עצמו לא יברך כלל וע"ז משני דהוא מדרבנן ומברך בינו לבין עצמו מדרבנן כמו שאר כל המצות דברכתן הוא מדרבנן אבל מה"ת אינו מחויב לברך רק ברבים דכל עיקר דילפינן מכי שם ה' אקרא הוא ברבים ואפי' הא דילפינן מבהמ"ז בברכה לאחריו מה"ת הוא רק ברבים:

חזקיה אמר כנגד עשרת הדברות. כן היא הגירסא במסכת תענית פ"ד ה"ג ופריך והא תנינן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע ר"ל דזהו משנה במס' תענית גבי מעמדות דאנשי מעמד היו קורין ביום הראשון לג' קרואים באלו ב' פרשיות פ' בראשית ופ' יהי רקיע כו'. הותך פי' פסוק ויהי ערב וגו' הותך מן הפסוק ומשוה לי' פסוק בפני עצמו:

התיב ר' פילפי בר פרוטה קומי ר' יונה הרי פרשת עמלק. קושיא הזאת והתירוץ מקשין ומתרצין בתוס' ז"ל במסכת מגילה עיי"ש דף כ"א ע"ב:

התיב ר"א בר מרום והא תני המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים

ויהיו

ציון ירושלים [ו]אני אומר שמא מעיינה רחוק והיא מתעצלת ואינה טהורה. בתשובה הקשיתי בזה מה שנחלקו רש"י ותוס' לענין חפיפה ביום או בלילה ובטוש"ע סי' קצ"ט שביטת רש"י שהחפיפה יותר טוב שתהי' ביום שלפני טבילתה מבליל טבילתה מפני שממהרות בלילה ולא תחוף יפה ובשאלתות פירש במוטב שתהי' בלילה כדי שתהי' סמוך לטבילה וכולם לא הביאו דברי הירושלמי אלו שמבואר בהדיא כשיטה רש"י שהצריכו חז"ל לחפוף מעי"ט כמו שהצריכו להפוך ביום ולטבול בלילה משום שיש נחוש שמתוך שמהומה לביתה אימר לא חייף יפה ועיי"ש בב"י יש לי שם הרבה אריכות דברים ואכ"מ:

שנויי נוסחאות (סו"ז) בבה"כ כד"ו בבית הכסא.

עמודי ירושלים

התקין שיהיו אופין פת בע"ש כדי שתהא פרוסה מצויה לעניים. ע' בשירי קרבן מה שדחק בזה. אולם מצאתי בשיטה מקובצת לב"ק (פ"ב ב') שפי' בשם ר' יונתן בש"ס דילן וז"ל משכמת ואופה ביום ו' בשבת לכל ימות השבוע כדי שתהא פת מצויה לעניים לכל ימי השבוע וק"ו לסדיום מלחם הפנים שהיה נאכלים לח' ימים עכ"ל. וא"כ יש לפרש גם דברי הירושלמי כן דאופה בע"ש לכל ימי השבוע וא"צ לדוחקו בל הקש"ע. ואין להקשות מ"ש דאופה בע"ש וי"ל כמ"ש בדרכי משה בא"ח (סי' תר"ב) דמשום כבוד השבת אופין בא"ח. ועפרמ"ג בא"ח (סי' רמ"ב בא"א סק"ד). וראיתי להמור וקציעה שכ' ע"ד הד"מ שסוף המוח שלא נמצא זה בגמרא ויש סמך לזה מדביתהו דר' חנינא בן דוסא כו' ע"ש ובמח"כ לא ראה דברי הירושלמי הללו. אולם מדברי הרמב"ם בפ' אישות פכ"א שהעתיק זה בה"א ולא בפ' שבת נראה שתפס עיקר כש"ס דילן ולא כירושלמי. אולם באגודה (סי' ק"ב) ראיתי שהעתיק גם בש"ס דילן שתהא אשה משכמת ואופה בע"ש שתהא פת מצויה לעניים ע"ש:

עמודי ירושלים תנינא

חד אמר חוזר וחורנא אמר חותך כו' עי' בפר"ח (סי' קל"ז) שכתב על דברי הב"י שפסק דאם קרא עם הג' פ' פסוקים א"צ לחזור וז"ל ואע"פ שבירושלמי פ' הקורא עומד אמרו שחוזר אינו נראה מש"ס דילן דא"כ הו"ל לפרושי. וראיתי לככא רהמים במסכת סופרים (פי"א ה"ו) שכתב עליו לתמוה דעדיפא הו"ל לפרוקי דהגה דנימא דהוא מוסכם באני הכא דתמניא היה והצריך לאהדורי וכיון דבר מיהדר הוא אמריק דמיהדר תרתי אבל אם קרא ט' סגי דלא מהדר כלל עכ"ל. ואולם לדעתי דברי הפר"ח נודקים דאם"ד דבדיעבד סגי בט' לדעת הירושלמי א"כ מאי מקשה ע"ז והא הנינא בבני יהי רקיע ויקו המים דלמ"ד חותך אפי' חותך אין בו דמאי קושיא כיון דליכא רק ט' פסוקים אפי' אם חותך בדיעבד סגי אע"כ לדעת הירושלמי אפי' בדיעבד לא סגי בט' פסוקים ושפיר מקשו והבן:

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ג טוש"ע או"ח סי' רמ"ב ס"א

כא
ב מיי' פכ"א ואישות הל' ט

כב
ג מיי' פכ"ב מא"ב הלכה יד טוש"ע אהע"ז סי' כ"ב סעי' י"ג

כג
ד מיי' פ"ב ממקואות הלכה ט"ז טוש"ע יו"ד סי' קצ"ט ס"א

כד
טוש"ע שם סעי' ו

כה
ו מיי' פי"ב מתפלה הלכה טז טוש"ע או"ח סי' תכג סעי' א

כו
ז מיי' שם טוש"ע שם סי' תרס"ג ס"א

כז
ח מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' קלז ס"א

כח
ט מיי' פ"ו מכלי המקדש הלכה ו

כט
י טוש"ע שם סי' תרנג ס"ד

מסורת הש"ס

לא יפחות מכ' ואחד פסוקים ויהיו עשרים וג' תלתא עשרה ותלתא עשרה וחד ג' :

הלכה ג מתני' *זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה [א] ביום טוב חמשה [ב] ביום הכיפורים ששה [ג] בשבת שבעה אין פוחתין מהן [ד] אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה :

גמ' וביום הכפורים ששה *אית תניי תני שבעה מאן דאמר ששה מפני התפילה מאן דאמר שבעה כהדא דתני בשבת ממהרים לבוא וממהרין לצאת [ה] ביום טוב מאחרין לבוא וממהרין לצאת ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת הלעוזות לא נהגו כן אלא אחד קורא כל הפרשה כולה [ו] היה יודע אחד את הפרשה קורא את כולה שבעה יודעין ג' פסוקין כולהון קראיי *אחד יודע ג' פסוקים קרי וחזר קרי ר' זעירה בשם רב ירמיה (א) העבד עולה למניין שבעה *וידבר [ז] עולה מג' פסוקים לא כן א"ר חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בי ר' חנינה [ח] *אסור ללמד את עבדו תורה [ז]תיפתר שלמד מאיליו או שלימדו רבו כטבי ר' חלבו ר' מתנה שמואל בר שילת בשם רב *שבעה [ט] חוץ מן המפטיר התיב ר' חנניה בן פזי והתנינן המפטיר בנביא [י] לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין הוא אמרה ואמר טעמא *בשאין שם תורגמן אבל אם יש שם תורגמן קוראיה ג' א"ר חלבו קומי ר' אבהו קומי ר' יוחנן קראיי תלתא א"ל ולא יהא ר' יוחנן כתורגמן :

הלכה ד מתני' [כ] *אין פורסין על שמע ואין [ל] עוברין לפני התיבה ואין

קרבן העדה

לא יפחות מכ"א פסוקים. והיינו כנגד זה שקראו בתורה כל א' ג' פסוקים ואם"ד דכל ג' לריכין לקרות י' פסוקים א"כ בעינן לשסי כ' פסוקים ולשביעי ג' פסוקים הרי כ"ג ואנן כ"א תנן וקשיא לרב הונא :

הלכה ג מתני' בי"ט חמשה. דכל דטפי מידי מחבריה טפי ליה גברא הלכך בר"ח ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ד' י"ט דאיכא ביטול מלאכה ה' יה"כ דענוש כרת ששה שבת דחיוב סקילה שבעה : **גמ'** מפני התפילה. דבלאו הכי מאריכין בתפילה אין להטריח הצבור בגברא יתירא : ממהרים לבא. בבה"כ שכבר תיקנו הכל מע"ש וטוב למהר ביאתן כדי לקרות שמע כותיקין : ממהרין לצאת. מפני עונג שבת : בי"ט מאחרין לבא. לטרוח בסעודת י"ט : ביה"כ ממהרין לבא. לקרות שמע כותיקין ומאחרין לצאת דהא אסור באכילה הלכך מוסיפין גם גברא יתירא דכל מה שמאחרין לצאת טוב הוא שלא יעסקו בדברים בטלים : הלעוזות. ישראלים שאינן יודעים לדבר בלשון הקדש אלא החזן בלבד : לא נהגו כן. שיהו העולים שבעה : אלא אחד. הוא היודע לקרות קורא כל הפרשה כולה ל"א הלעוזות שאינן יודעין כלל לשון הקדש אין קורין ז' אלא אחד קורא כולה וכ"כ עיקר : קורא את כולה. וחולקה לשבעה כדלקמן : שבעה יודעין ג' פסוקים. כל א' יודע ג' פסוקים א"כ כולן יודעין שלשה פסוקים ומה שיודע זה יודע חבירו : כולהון קראיי. כולן עולין וכ"א קורא שלשה פסוקים : אחד יודע ג' פסוקים. ואין שם יודע לקרות אלא הוא ויש שם עשרה דפחות מעשרה אין קורין בתורה : קרי וחזר וקרי. עד שבעה פעמים : העבד עולה למנין שבעה. דהא תניא אשה עולה למנין שבעה הוא הדין עבד : וידבר. ה' אל משה לאמר עולה ממנין שלשה פסוקים אף על גב דאין למידין ממנו כלום : אסור ללמד את עבדו תורה. ואיך קאמר שעולה למנין ז' הא אינו יודע לקרות : שלמד מאיליו. ואין איסור אלא כשרבו מלמדו : או שלימדו רבו כטבי. כשהיה ר"ג מלמד עם החכמים ושמע טבי וגם כן הוי כלומד מעצמו : חוץ מן המפטיר. שאין המפטיר עולה ממנין שבעה דכיון דמשום כבוד תורה הוא לריך לקרות בתורה תחלה להראות שהיא עיקר אין ראוי שתעלה קריאתו למנין שבעה : לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין. כנגד עשרים ואחד פסוקין שקראו שבעה עולין כל אחד שלשה פסוקים ואי סלקא דעתך דהמפטיר אינו עולה למנין ז' ארבעה ועשרים הוין ובבבלי מפני כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא לריך : הוא אמרה. לכך ברייתא והוא פירשה דדוקא בשאין שם מתורגמן הוא דלריך אחד ועשרים פסוקים : אבל יש שם תורגמן. אינו לריך אלא כנגדו שלשה קוראים דהיינו עשרה פסוקים : א"ר חלבו לפני ר' אבהו. והלא לפני ר"י לא קרא המפטיר אלא עשרה פסוקים כנגד ג' הקורין בתורה : א"ל ולא יהא ר"י כתורגמן. בתמיה במקום שהיה ר"י ודאי פירש ותירגם הכל וכבר אמרנו במקום שיש תורגמן בתלתא סגי ויש לפרש הסוגיא בפנים אחרים אבל מה שפירשתי נראה עיקר מן הבבלי :

הלכה ד מתני' אין פורסין על שמע. עשרה שבאו לבה"כ אחר שקראו ליבור את שמע עומד אחד ואומר קדיש וברכה ראשונה שלפני ק"ש : פורסין. ל' פרוסה כלומר חצי דבר מב' ברכות שלפני ק"ש אומר ברכה א' : ואין עוברין לפני התיבה. פ"ל א"כ אבני אדם שפורסין על שמע קאי לאחר שסיימו ברכה ראשונה דק"ש מתחיל לתפלה מעומד לפי שיש בה קדושה : ואין

פני משה

מאן דאמר ששה. ולא יותר מפני התפלה שמוסיפין להתפלל ד' תפלות ולפיכך אין פנאי לקרות בו אלא ששה ומ"ד שבעה דלא חששו לכך דבלאו הכי מאחרין לצאת מבה"כ כהדא דתני וכו' : הלעוזות. היושבים במדינות לועזים לא נהגו כן כדקתני במתני' : בשבת שבעה. דמשמע דלעולם קורין בו שבעה ואפי' הן אינן יודעין לקרות בעצמן מקרין לפניהם עד שיעלו למנין שבעה והלועזות אינן נוהגין כן אלא אם אחד בלבד יש כאן שיודע לקרות כל הפרשה קורא הוא את הפרשה כולה ואם יש כאן שבעה שכל א' וא' יודע לקרות שלשה פסוקים ולא יותר כולהון קוראין כל א' וא' מה שיודע לקרות ואם אין כאן אלא אחד ואינו יודע לקרות אלא שלשה פסוקים בלבד קרי וחזר וקרי אותן הג' פסוקים עד שיעלה למנין שבעה : העבד. כנעני עולה למנין שבעה. ועוד אמר ר"ז שוידבר עולה למנין ג' פסוקים. וגרסינן להא כפ"ב דכתובות בהלכה. ופריך לא כן אמר ר' חמא וכו' שם אסור ללמד את עבדו תורה והיכי שרי למיקרי בתורה אם לא למד : תיפתר שלמד מאליו. מפי השמועה או שלימדו רבו כטבי עבדו של ר"ג שהיה ת"ח ואפי' כן היה מחזיק אותו לעבד דבכה"ג לא חששו ללמדו תורה כדאמרינן שם : שבעה שאמרו חוץ מן המפטיר. שאינו עולה למנין שבעה : התיב ר' חנניה בן פזי והתנינן. בברייתא המפטיר בנביא לא יפחות בו מכ"א פסוקים כנגד שבעה שקראו בתורה ג' פסוקים כנגד כל א' וא' ואחד ואם איתא דמפטיר אינו עולה למנין שבעה א"כ הוו להו שמונה ועשרים וארבעה הווין : הוא אמרה. רב בעצמו אמרה והאמר נמי בה טעמא דהא דאמרי' לא יפחות מאחד ועשרים פסוקים דוקא בשאין שם תורגמן אבל אם יש שם תורגמן המפרש להעם מה שקוראין ואיכא טירחא דצבורא אם יקראו בנביא כל כך ויתרגם אותן קוראין שלשה מנביא ודי בכך וכיון דאותן אחד ועשרים פסוקים עצמן אין כאן חיוב שהרי לפעמים אין קורין אלא שלשה פסוקים לא תיקנו לקרות ג"כ כנגד המפטיר ונמי משום טירחא דצבורא : אמר ר' חלבו. לפני ר' אבהו והרי לפני ר' יוחנן קראו לכתחלה שלשה פסוקים מנביא בלבד : א"ל ולא יהא ר"י כתורגמן. כלומר דמסתמא ר"י היה דורש לפניהם ממה שקראו בנביא וה"ז כמתורגמן :

הלכה ג מתני' אין פורסין על שמע. עשרה שבאו לבית הכנסת לאחר שקראו הצבור ק"ש והן התפללו כל אחד בפני עצמו עומד אחד מהם ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שלפני ק"ש כך היו נוהגין פורסין לשון פרוסה כלומר חצי דבר שמנתחי ברכות שלפני ק"ש אומר ברכה אחת : ואין עוברין לפני התיבה. שליח צבור וי"מ דקאי נמי אבני אדם שפורסין על שמע דלאחר שסיימו ברכה ראשונה של ק"ש מתחיל לתפלה מעומד לפי שיש בה קדושה וקמ"ל דתפלה התחלה בפני עצמה היא דלא תימא אינה עכשיו אלא גמר וא"ל עשרה וכן משמע הכא בגמרא : ואין

רידב"ז

ויהיו עשרים וג' תלתא עשרה ותלתא עשרה וחד ג'. ונשאר בקושיא ואין ללמוד מכאן דכשמוסיפין בשבת ומוסיפין עוד שלשה לריך שיהא י' פסוקים על הנך ג' דמוסיף דבעינן בכל ג' עשרה פסוקים כנגד עשרת הדברות ז"א דדוקא בהנך שבעה דחובה לריך בכל שלשה קרוים עשרה פסוקים משא"כ בהנוספים :

התיב ר"ח בן פזי והתנינן המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים. והוא כנגד י' קרוים בג' פסוקים ואי ס"ד להמפטיר הוא חוץ משבעה קרוים א"כ לריך לקרות כ"ד פסוקים כנגד שמונה קרוים ע"ז משני הוא אמרה ר"ל ר"ח ב"פ הוא המקשה ואמר טעמא כשאין שם תורגמן אבל כשיש תורגמן קוראיה ג' ר"ל דלריך לקרות רק עשרה פסוקים כנגד ג' קרוין משום טירחא הליבור משום שכבר שהה המתורגמן ואם בן חזינן דלא רלו לטרוח הליבור בהפטרה יותר מדאי ע"כ לא חששו להוסיף בנביא גם משום המפטיר וזהו כעין תירוצא דהבבלי במס' מגילה דף כג ע"א ע"ש :

שנויי נוסחאות (סוכ"ח) קוראיה בד"ו קוראים.

עמודי ירושלים

אבל כשיש לו מתורגמן קוראין כו' עמ"ש הקה"ע ובש"ק והוא דחוק דמאי קוראין דקאמר אטו הם קוראים בהפטורה ולריך לומר נגד ג' קרואין והוא דחוק. אולם ביאור הירושלמי דסובר דסגי בג' פסוקים כשיש מתורגמן וכמ"ש הגמי"י. ועשו"ת מהר"ם פאדוה (סי' ע"ח) שהאריך בביאור דברי הירושלמי הללו ופי' אותם דלא יפאר בקושיא ואיסתמים זה מהקה"ע :

מסורת הש"ס

מגילה כג א

שם כג א

עי' תוספתא פ"ג

מגילה כג ב

כתובות כח א

מגילה כג א

שם ע"ב

שם

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי' פ"ב מתפלה הלכה. ט"ז טוש"ע או"ח סי' תפ"ח ס"ג וסי' תכ"ד ס"א וסי' תקפ"ב ס"ב

לא
ב מיי' שם טוש"ע שם סי' תרכ"א ס"א

לב
ג מיי' שם טוש"ע שם סי' רפ"ב ס"א

לג
ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם

לד
ה ש"ע שם סי' תקפ"ט ס"ז בהג"ה

לה
ו מיי' שם הלכה י"ז טוש"ע שם סי' קמ"ג ס"ה

לו
ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' קל"ז ס"ז

לז
ח מיי' פ"ח מעבדים הלכה י"ח טוש"ע יו"ד סי' רס"ז סע' ע"א

לח
ט מיי' פ"ב מתפלה הלכה י"ג טוש"ע או"ח סי' רפ"ב ס"ד

לט
י מיי' שם הלכה י"ג טוש"ע שם סי' רפ"ד ס"ז

מ
כ מיי' פ"ח מתפלה הלכה ה טוש"ע סי' ס"ט שם

מא
ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם

גליון הש"ס

(א) עי' בבגמ"י פי"ב מתפלה:

ציון ירושלים

תיפתר שלמד מאליו. עיין כתובו' כח ע"ב ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

ואין נושאין כפיהן [א] ואין קורין בתורה [ג] ואין מפטירין בנביא [ד] ואין עושין מעמד ומושב [ה] ואין אומר ברכת אבלים [ו] וחתנים [ז] ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה [ח] ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן: **גמ'** מכיון דתנינן אין פורסין את שמע פחות מעשרה ליידא מילה תנינן אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה לכן צריכה כהדא דתני אין פורסין את שמע פחות מעשרה (א) התחילו בעשרה [ט] והלכו להן מקצתן גומר אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומר אין נושאין את כפיהן פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר אין קוראין בתורה פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר אין מפטירין בנביא פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להם מקצתן גומר ועל כולם הוא אומר ועוזבי ה' יכלו אין עושין מעמד ומושב עמדו יקרים שבו יקרים שבעה פעמים אין אומרים ברכת אבלים וחתנים *ואין אומרים ברכת חתנים כל שבעה ר' ירמיה סבר מימר מפקין כלתה כל שבעה א"ל ר' יוסה והא תני ר' חייה אומר ברכת אבילים כל שבעה אית לך מימר מפקין מיתא כל שבעה מאי כדון מה כאן משמח עמו אף כאן מנחם עמו מה כאן מזכירין אף כאן מזכירין *אית תניי תני [י] אין אבילים עולין מן המניין ואית תניי תני אבלים עולים מן המניין א"ר אבונה מ"ד אין אבילים עולים מן המניין באבילי אותו המת מ"ד אבילים עולין מן המניין באבילי מת אחר והא *תני [כ] יוצא להתנחם אבל לא לנחם *תני שמואל אין קידוש החדש אלא בעשרה ר' בא ור' יסא בשם ר' יוחנן *נאמר כאן עדה ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה הזאת מה עדה האמורה להלן עשרה אף כאן עשרה א"ר סימון נאמר כאן תוך ונאמר להלן ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים מה תוך שנא' להלן עשרה אף כאן עשרה א"ל ר' יוסה בי ר' בון אם מתוך

את

ישעיה א | במדבר יד | בראשית מב

תורה אור

פני משה

ואין נושאים את כפיהם. לברך ברכת כהנים: ואין קורין בתורה. ואין מפטירין בנביא. בצבור בפחות מעשרה דכל הני דברים שבקדושה הן וילפינן מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל דכל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה דכתיב הכא בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו מתוך העדה הזאת וגמרינן תוך תוך מה להלן עשרה שאין עדה פחותה מעשרה אף כאן עשרה: ואין עושין מעמד ומושב. כשנושאין את המת לקברו היו יושבין שבע פעמים לכבוד המת ואומרים על כל פרק ופרק של הספד עמדו יקרים שבו יקרים שבו ובציר מעשרה לאו אורח ארעא למימר הכי: ואין אומרים ברכת אבלים וכו'. היא נקראת ברכת רחבה שהיו אומרים ברכה כנגד האבלים וכנגד המנחמים כדאיתא בפ"ק דכתובות ותנחומי אבלים שעומדים בשורה כשחוזרים מן הקבר ומנחמין את האבלים ואין שורה פחות מעשרה: וחתנים. ברכת חתנים שבע ברכות שאומרים לחתן: ואין מזמנין על המזון בשם. כיון דבעו למימר נברך לאלהינו בציר מעשרה לאו אורח ארעא: ובקרקעות תשעה וכהן. בקרקעות של הקדש הבא לפדותן צריך שיהו עשרה ואחד מהן כהן דעשרה כהנים כתיבי בפרשת הקדש שלשה בערכין ושלשה בבהמה וארבעה בקרקעות וקרא דולכהן תהיה אחוזתו לאו במניינא הוא דלאו בשומא כתיב. ואמרינן חד לגופיה וחד למעוטי לישראל ואידך הוי מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות ט' ישראלים ואחד מהן כהן: והאדם כיוצא בהן. אבל אם אמר דמי עלי שמין אותו כעבד העשוי למכור והיינו עבד עברי ומגינו לעבד דאיתקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה דאע"ג דהאי קרא בעבד כנעני הוא דכתיב מ"מ שם עבד איתקש לקרקעות וכי היכי דבקרקעות בעינן עשרה וחד מינייהו כהן הכי נמי באדם: **גמ'** מכיון דתנינן אין פורסין את שמע פחות מעשרה ולליידא מילה. ולאיזה דבר צריך עוד למיתני אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה הרי אלו שפורסין את שמע הן עוברין לפני התיבה להתפלל ולומר קדושה והרי הן עשרה: לכן צריכה. לכך צריך עוד למיתני לזה כהדא דתני וכו' ואם התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן אעפ"י כן גומר. הוא וכן אין עוברין וכו' ומהו דתימא ה"א דה"נ כהתחלה דמיא במה שפרסו את השמע בעשרה ואעפ"י שהלכו מקצתן מהן עובר לפני התיבה דכגמר דמי קמ"ל דהא דעוברין הן לפני תיבה התחלה הויא וצריך עשרה: אין עושין מעמד ומושב וכו'. כדפרישית במתני': תני וכו' ר' ירמיה. הוה סבר מימר דהא דתני כל שבעה היינו שמוליאין להכלה להחופה כל שבעה ואומרים ברכת חתנים א"ל ר' יוסה וכו' וכי אית לך למימר שמוציאין את המת כל שבעה בתמיה: מאי כדון. והלא מאי כל שבעה דקתני מה כאן משמח עמו כל שבעה ומזכירין ברכת חתנים בשעת סעודה שהיא שעת שמחה אף כאן מנחם עמו ומזכירין מעין ברכת אבלים בשעת תנחומין כל שבעה. וגרסינן להא לקמן בפ"ק דכתובות בהלכה א': מאן דאמר אין אבלים עולין מן המנין. עשרה באבילי אותו המת שהן המתנחמים ואומרים להן ברכת אבלים צריך עשרה לבד מהם ומ"ד עולין מן המנין באבילי מת אחר והן בתוך שבעה מצטרפין הן למנין עשרה ולא פליגי הני ברייתות ומדקי לה הש"ס והא תני יוצא האבל מביתו בתוך שבעה כדי להתנחם וכגון לברכת רחבה ולקבל תנחומים אבל אינו יוצא כדי לנחם אחרים וא"כ לא משכחת לה באבילי מת אחר וע"כ דפליגי: תני שמואל אין קידוש החדש אלא בעשר'. בפ"ק דסנהדרין בהלכה ב' גרים להא על המתני' דהתם דקתני עיבור החודש בשלשה וקאמר הש"ס שם לית כאן עיבור החודש אלא קידוש החודש דבעבור החודש לא אמרו כלום שממילא מעובר הוא כשלא קדשוהו מאתמול ושמואל אמר דמתני' כפשטה ואין קידוש החדש אלא בעשרה כדי לפרסומי מילתא: נאמר כאן עדה וכו'. גרים להא בפ"ז דברכות בהלכה ג' ועיקרא דמילתא בפ"ק דסנהדרין בהלכה ד' על המתני' מנין לסנהדרי קטנה שהיא של כ"ג וכו' וקאמר נאמר כאן עדה ושפטו העדה וגו' ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה הזאת וכו': אמר ר' סימון נאמר כאן תוך וכו'. זו כדקאמר בברכות שם מנין שאין מזכירין את השם אלא בעשרה נאמר כאן ונקדשתי בתוך בני ישראל ונאמר להלן וכו' בתוך הבאים וכו': אם מתוך

את

קרבן העדה

ואין נושאין כפיהם. לברך ברכת כהנים: ואין קורין בתורה. בצבור: ואין עושין מעמד ומושב. למת ובגמרא מפרש: ברכת אבילים. ברכת רחבה שהיו אומרים ברכה כנגד האבילים וברכה כנגד המנחמים. וחתנים. ז' ברכות שאומרים לחתן: ואין מזמנין. כיון דבעי למימר נברך אלקינו בליר מעשרה לאו אורח ארעא: ובקרקעות. של הקדש הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן: ואדם כיוצא בהן. אם בא לפדות מיד הקדש:

גמ' ופריך מכיון דתנינן אין פורסין את שמע פחות מי'. לאיזה דבר תני תו אין עוברין וכו' ליתני חדא אין פורסין ואין עוברין והיינו ללישנא בתרא דפירשתי במתני' וללישנא קמא ה"פ שדרכן היה שלא עבר הש"ץ לפני התיבה עד תפלת י"ח וכבר אמרו ברכו וקשיא ליה א"כ לאיזה צורך תנן אין עוברין לפני התיבה פחות מי' הרי כבר היו עשרה משעת ברכו: ומשני לכן צריכה. לא נצרכא אלא ללמוד ממנו הא דתני בברייתא דאם התחילו וכו': גומר. פריסת שמע דהיינו קדיש וברכו אם נשתיירו רובן אבל לא יעבור לפני התיבה: אין עוברים וכו' גומר. כל התפילה וקדיש של אחריו אבל אין נושאין כפיהם שהוא התחלת ענין אחר: אין נושאין וכו' גומר. אבל אין קורין בתורה שהוא ענין אחר: אין קוראין וכו' גומר. אבל אין מפטירין בנביא דה"א דהמפטיר בנביא וקריאת התורה חדא ענינא הוא קמ"ל דלא: ועל כולן. אם ילאו באמצע המלוה: הוא אומר ועוזבי ה' יכלו. ודוקא שלא נשתיירו עשרה אבל אם נשתיירו י' מותר ללאת לצורך: אין עושין מעמד ומושב. פחות מי' משום דבעי למימר עמדו יקרים שבו יקרים ובליר מעשרה לאו אורח ארעא להטריח שליח לכך ולקרותן יקרים דא"כ מה הנאת למרובין: שבעה פעמים. אומר עמדו יקרים שבו יקרים כשנושאין המת לקברו היו יושבין ז' פעמים. לכבוד המת והרולה לסופדו יספוד ואומרים על כל פרק של הספד עמדו יקרים וכו': ה"ג תני אומרים ברכת חתנים כל שבעה וכ"ה בכתובות. וה"פ אומרים ברכת חתנים כל שבעה ימי המשתה: ר"י סבר. למימר שמוליאין הכלה כל ז' לחופה ומברכין ז' ברכות: אית לך מימר. ואפשר לך לומר שמוליאין המת כל שבעה בתמיה: מאי כדון. ומעתה אימתי מברך כל שבעה: מה כאן משמח עמו. כשהוא משמח עמו כל שבעה אומר ברכת חתנים אף כאן באבל בשעה שמנחמין אותו אומרים ברכת אבילים: מה כאן מזכירין. שבחו של מת בשעת הניחום אף כאן בכלה מזכירין שבחה של כלה בשעת שמחה: אין אבילים עולים מן המנין. שהרי הוא אומר ברכה למנחמים בפ"ע אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב בא"י משלם הגמול ולאבילים בפני עצמן אחינו בעל נחמות ינחם אתכם בא"י מנחם אבילים ואינו כוללן יחד: א"ר אבינה. ולא פליגי: באבילי אותו המת. הוא דאין מצטרפין כיון דאומר להן ברכה בפני עצמו כדפרישית: באבילי מת אחר. מצטרפין דהם נכללין בכלל המנחמין: ולא לנחם לאחרים. א"כ אף אבילי מת אחר ע"כ מתנחמין הן ואינן מן המניין וקשיא לר' אבינה: נאמר כאן עדה. דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו ושמעינן דבדברי קדושה בעינן עדה: ונאמר להלן. במרגלים עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב נשתיירו עשרה: נאמר כאן תוך. ונקדשתי בתוך בני ישראל: מה תוך שנאמר להלן י'. דהא בני ישראל עשרה הוין: אם מתוך

את

מסורת הש"ס

(כתובות פ"א ה"א) | עי' כתובות ח א | מ"ק כא ב | (סנ' דרין פ"א ה"ב) | עי' מגילה כג ב

מב
א מיי' פ"ח מתפלה הל' ה טוש"ע או"ח סי' קמ"ח ס"א
מג
ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סי' קמ"ג ס"א
מד
ג מיי' שם טוש"ע שם סי' רפ"ד סעי' א בהג"ה
מה
ד מיי' פי"ב מאבל הלכה ד
מו
ה מיי' שם פי"ג הלכה א טור יו"ד סי' שע"ו
מז
ו מיי' פ"ב מברכות הלכ' י ופ"י מאישות הלכה ה טוש"ע אהע"ז סי' ס"ב ס"ד
מח
ז מיי' פ"ה מברכות הלכה ד טוש"ע או"ח סי' קנ"ב ס"א
מט
ח מיי' פ"ח מערכין הל"ב
נ
ט מיי' פ"ח מתפלה ה"ו טוש"ע שם סי' נ"ה ס"ב וסי' קמ"ג ס"א
נא
י מיי' פ"ב מברכות הלכה ט טוש"פ אהע"ז סי' ס"ב ס"ו
נב
כ מיי' פי"ג מאבל ה"א
נג
ל מיי' שם פ"ו הלכה ה טוש"ע יו"ד ס' שצג ס"א

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' דף כ"ג ע"ב ד"ה אין:

שנויי נוסחאות (כו"פ) ואין אומרים כג"ו תני אומרים.

מערכת הערוך (כו"ו) את שמע גי' הערוך (ערך פרס ה') על שמע. ליידא שם ולליידה. (כו"ח) מעשרה לכן שם מעשרה ופרק נז לכן. את שמע שם על שמע. (כו"ט) והלכו להן מקצתן גומר שם והלכו מקצתן גומרין. (כוס"ו) כולם שם כולן.

חדושי הרמ"ש

אין נושאין את כפיהם פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר. נ"ב תמהני מהפוסקים שלא ביארו זה דאם התחילו לישא את כפיהם בעשרה ויצאו מקצתן גומרים (ביורי כנסת הגדולה טור או"ח סימן קכ"ח סעיף ג':

עמודי ירושלים תנינא

התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן רוקח סימן ס"כ ד"ס י"א שמיה רבא:

את למד סגין אינון אלא נאמר כאן בני ישראל ונאמר להלן בני ישראל מה להלן עשרה אף כאן עשרה: ובקרקעות תשעה וכהן: *כנגד עשרה כהנים האמורין בפרשה ויהיו כולם כהנים [ז]ריבוי אחר ריבוי למעט ויהיו כולן ישראל אין הפרשה יוצאה בלא כהן עד כדון *במקדיש גופה של שדה אמר דמי שדי עלי נישמעינה מן הדא *ערכים המיטלטלין בג' ויש ערכים שאינן מיטלטלין ר' יעקב בר אחא ר"ש בר אבא בשם ר' חנינה *האומר [א] הרי ערכי עלי ובא לסדרו מן הקרקע שמין לו בעשרה מן המיטלטלין שמין לו בשלשה האומר הרי ערכי עלי אינו כאומר דמי שדי עלי אבל אם אמר הרי עלי מאה מנה להקדש שמין לו בג' לכשיעשיר נידון בהשג יד תני [ב] *עבדים ושפחות ומיטלטלין אין להם איגרת ביקורת *מהו איגרת ביקורת ר' יודה בר פזי אמר אכרזה עולא בר' ישמעאל אמר עבדים שלא יברחו שטרות ומיטלטלין שלא יגנבו ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסה לית הדא אמרה (א) שעבדים נפדין בג' א"ל אין א"ל והא תנינן ובקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן א"ל אדם דהכא בן חורין הוא *חיננה בר שלמיה בשם רב אתא עובדא קומי ר' ובעא מיעבד כרבנן אמר לו ר' לעזר בן פרטא בן בנו של ר' לעזר בן פרטא ר' לא כך לימדתני בשם זקיניך אלא א"כ עשו איגרת ביקורת [ג] וחזר ביה ועבד כרשב"ג:

הלכה ה מתני' [ד] *הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים [ה] ולא יקרא

למתורגמן יותר מפסוק אחד [ו] ובנביא ג' אם היו שלשתן ג' פרשיות קורין אחד אחד מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ועד כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסיק התורגמן: **גמ'** *ר' בא בריה דר' חייה בר בא ר' חייה בשם ר' יוחנן היה

קרבן העדה

את למד סגין לינון. דהא בתוך הבאים כתיב והבאים היו הרבה מלבד בני ישראל: עשרה כהנים האמורין בפרשה. הקדשות ג' בערכין וג' בבהמה וד' בקרקעות וכיון דמשלמו בהו י' בעינן י' גברי: ומשני ריבוי אחר ריבוי למעט. כלומר י' כהנים נמעוטי אתי שלא יהיו כולם כהנים ובבבלי הגירסא מיעוט אחר מיעוט לרבות ולשון זה נראה עיקר: ומשני אין הפרשה יוצאה בלא כהן. דודאי מוקמי' כהן אחד לגופיה: עד כדון. פשיטא במקדיש שדה הוא דצריך י' כדתנן במתני' אלא אמר דמי שדה עלי מי צריך עשרה או לא: נישמעינה מן הדא. כמו ת"ש: וכי יש ערכין המטלטלין. הא אין ערכין אלא באדם ודמיו קצובין לפי שניו כמפורש בקרא: ובא לסדרו מן הקרקע. כגון שאין לו מעות כפי ערכו שמשלם מן קרקעותיו שמין בי': האומר ערכי עלי אינו כאומר דמי שדה זו עלי. בתמיה וכיון ששניהן שוין אף באומר דמי שדה זו עלי שמין בעשר': שמין לו בג'. הא הוא קל מאומר ערכי או דמי שדה עלי ובזה חמיר האומר הרי עלי מאה מנה דלכשיעשיר נידון בהשג יד כלומר שצריך ליתן עד שישלים מאה מנה משא"כ בערכין ובאומר דמי שדה עלי אם היה עני בשעת נדר ולא נתן אלא סלע אינו צריך ליתן יותר אפילו העשיר אחר כך: אכרזה. ולשון ביקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י הכרזה: עבדים. לכך אין מכריזין אותן שכשישמעו שמכריזין אותן למכרן יברחו: שלא יגנבו. כשנאספין לראותן כדי ללקחן: לית הדא אמרה. וכי לא שמעינן מהכא שאין העבדים נפדין בג' דאי בי' ל"ל הכרזה הא בי' פירסומא מילתא היא אלא ודאי דעבדים בג' סגי: ואדם כיוצא בהן. משמע עבד נמי י' בעי: א"ל אדם. דתנן במתני' היינו בן חורין אבל עבד סגי בג': אתא עובדא וכו'. קאי אהא דתנן בכתובות פ' אלמנה שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים אם כן מה כח בית דין יפה אבל אם עשו איגרת ביקורת אפי' מכרו שוה מנה במאתים וכו' מכרן קיים והא מעשה לפני רבי שמכרו הדיינים בפחות משתות ורצה לעשות כרבנן דמכרן בטל. ה"ג לא כך לימדתני בשם זקיניך א"כ מה כח ב"ד יפה וכ"ה בבבלי בכתובות:

הלכה ה מתני' יותר מפסוק א'. שלא יטעה התורגמן שמתרגם על פה: ובנביא ג'. חט ירלה דלא איכפת לן אם יטעה שאין הוראה יוצא ממנו: ואם היו שלשתן ג' פרשיות. כגון כי כה אמר ה' חנם נמכרתם כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה ועתה מה לי פה נאם ה' הם ג' פרשיות בג' מקראות רצופין: מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה ואפי' מענין לענין: ואין מדלגין בתורה. שהשומע את הקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע: עד שלא יפסוק התורגמן. שלא ידלוג ממקום שהוא קורא בו אלא כדי שיכול לגול את הספר ולקרות במקום הדילוג קודם שיגמור התורגמן תרגום המקרא שידלג זה משם שאין כבוד לציבור לעמוד שם בשתיקה: גמ'

פני משה

את למד סגין אינון. דכתיבי תוך הבדלו מתוך העדה ועוד כתיב והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח והרבה מעשרה היו וא"כ אין ללמוד מג"ש דתוך תוך אלא בני ישראל מבני ישראל דהתם גמרינן: ויהיו כולם כהנים. ומשני ריבוי אחר ריבוי דכהן למעט מכהן ופריך וא"כ יהיו כולם ישראלים: אין הפרשה יוצאה בלא כהן. דמיהת כהן הראשון האמור בפרשה לגיפיה הוא דאתא דצריך חד כהן: עד כדון במקדיש גופה של שדה. הא דתנינן בקרקעות תשעה וכהן עד כאן לא מיירי אלא במקדיש גופה של שדה לבדק הבית שבזה שמעינן שצריך להעריך אותה תשעה וכהן אבל אם אמר דמי שדי עלי מהו אם הויא כערכין המיטלטלין שהרי דמים הקדיש או כהקדש קרקע: נישמעינה. לזה מן הדא מתני' דתנינן בפ"ק דסנהדרין בהלכה ב' ההקדשות בשלשה הערכין המטלטלין בשלשה ומעיקרא מפרש להמתני' דמדקתני ערכין המטלטלין משמע שיש ערכין שאינן מטלטלין וקשיא וכי יש ערכין שאינן מטלטלין כלומר ומאי נינהו הכי אי קרקעות הא תני להו בהדיא נמי התם ובקרקעות תשעה וכהן והכי ה"ל למיתני ערכין של מטלטלין ומאי האי דקאמר המטלטלין: ר' יעקב וכו'. מפרש לה דה"ק האומר הרי ערכי עלי ובא הנזכר לסדרו ממה לגבות ממנו הדין הוא כך אם גובה מן הקרקע שמין לו בעשרה ואם מן המטלטלין שמין לו בשלשה: האומר הרי ערכי עלי וכו'. כלומר ומעתה נפשטה הבעיא שהרי האומר ערכי עלי וכי אינו כאומר דמי שדי עלי דמאי שנא זה מזה דכשאומר דמי ערך שדי עלי הוי כאומר ערכי עלי וא"כ הדין שוה בשניהם שאם בא הנזכר לגבות מן המטלטלין בשלשה ומן הקרקעות בי': אבל אם אמר הרי עלי וכו'. כלומר ודוקא באומר דמי שדי עלי אבל האומר הרי עלי מנה להקדש ה"ז מטלטלין ושמין לו לגבות ממנו הסך שהקדיש בשלשה: לכשיעשיר. כלומר והיינו שאם אין לו ממה לשלם ממתינין לו לכשיעשיר ועכשיו נידון הוא בהשג יד: תני העבדים והשפחות וכו' אין להם איגרת בקורת. כדמפרש ר' יודה בר פזי שאין להם אכרזה כשרוצין ב"ד למכרן אין מכריזין עליהן כדקאמר טעמא עבדים ושפחות שלא יברחו ושטרות ומטלטלין כדי שלא יגנבו מהרבים הנאספים לראותן כדי ללוקחן. וגרסינן להא פי"א דכתובות בהלכה ו': לית הדא אמרה. וכי לאו שמע מינה מהכא שעבדים נפדין בשלשה אם הקדישן ובא לפדאן מן ההקדש אין צריך אלא שלשה כשאר מטלטלין כדי שלא לפרסם הדבר וישמעו ויברחו וא"ל אין כן הוא הדבר שהעבד נפדה בשלשה: והא תנינן וכו' ואדם כיוצא בהן. וצריך עשרה: א"ל אדם דהכא בן חורין הוא. אם הקדיש בן חורין מיירי אבל עבד נפדה בשלשה: אתא עובדא קומי רבי ובעא מיעבד עובדא כרבנן. התם בכתובות קאי ואיידי דהאי דלעיל מייתי לה הגא כדרך הש"ס הזה. דאמרינן התם במתני' שום הדיינין שפחתו או הותירו שתות מכרן בטל וכשלא עשו אגרת בקורות: לא כך לימדתנו משום זקניך. רשב"ג דפליג על רבנן התם וקאמר דלרבנן דוקא אלא א"כ עשו איגרת בקורת דאז מכרן קיים אבל לדידיה לעולם מכרן קיים דא"כ מה כח ב"ד יפה וחזר ביה רבי ועבד עובדא כרבן שמעון בן גמליאל זקינו:

הלכה ד מתני' הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים. כנגד תורה ונביאים וכתובים: ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד. שלא יטעה המתורגמן שהוא מתרגם בעל פה: ובנביא. יכול לקרות למתורגמן שלשה פסוקים אם רוצה דלא איכפת לן אם יטעה דלא נפקא הוראה מינייהו: ואם היו שלשתן שלשה פרשיות. כגון כי כה אמר ה' הנם נמכרתם וגו'. כי אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה וגו' ועתה מה לי פה נאום ה' וגו'. אלו שלשה פסוקים רצופים זה אחר זה היה בספרים שלהם נחלקין לשלש פרשיות וקורין אחד אחד להיכרא: מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה ואפילו מענין לענין: ואין מדלגין בתורה. בשני עניינים שהשומע להדולג ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע אבל בענין אחד מדלגין כמו שהיה הכ"ג קורא ביה"כ באחרי מות ומדלג וקורא אך בעשור: ועד כמה הוא מדלג. בתורה בענין אחד ובנביא אפי' בשני עניינים: עד כדי שלא יפסוק התורגמן. לא ישהה יותר אלא בכדי שישלים המתורגמן לתרגם מה שהוא צריך לתרגם שאין כבוד לצבור לעמוד שם בשתיקה. גמ'

עין משפט נר מצוה

נד
א מיי' פ"ח מערכין הלכה ב

נה
ב מיי' פי"ב ממלוה הלכה י"א ט ב"ע יה. י"ו סי' ק"ד ס"ד וטוב"ע הו"מ סי' ק"ט ס"ג

נו
ג מיי' שם טוב"ע שם

נז
ד מיי' פי"ב מתפלה ה"ג טוש"ע א"ח סי' קל"ז ס"ב

נח
ה מ' שם הלכה י טוש"ע שם סי' קמ"ד ס"א

נט
ו מיי' שם הלכה יד

גליון הש"ס
(א) עי' בנ"י פ"ח מערכין:

מסורת הש"ס
מגילה כג ב
(סנהדרין פ"ק ה"ג)
סנהדרין ג א
שם טו א
כתובות ק ב
(כתובות פ"א ה"ו)
שם ע"א
מגילה כג ב
תוספתא דרכות פ"ה ה"ג

עין משפט
נר מצוה

ס
א מיי׳ פי״ב מהלכות תפלה הל׳ ו טוש״ע או״ח סי׳ קמ״ג ס״ה
סא
ב מיי׳ שם טוש״ע שם סי׳ קמ״ב ס״א
סב
ג מיי׳ שם הלכה י״ג טוש״ע שם סי׳ קמ״ד ס״א
סג
ד מיי׳ שם הלכ׳ ה טוש״ע שם
סד
ה מיי׳ שם הלכה י״ג טוש״ע שם
סה
ו מיי׳ שם הלכה כ״ג טוש״ע שם ב׳

מסורת הש״ס
מגילה כב א
שם כד א (יומא פ״ז ה״ב וסוטה פ״ז הלכה ו)
מס׳ סופרים פ״א

תורה אור
תהלים יט
ישעיה מה

א היה קורא בתורה ונשתתק זה שהוא עומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון אין תימר ממקום שהפסיק הראשונים נתברכו לפניהן ולא נתברכו לאחריהן האחרונים נתברכו לאחריהם ולא נתברכו לפניהן וכתיב °תורת ה׳ תמימה שתהא כולה תמימה *היתה הפרשה של ה׳ פסוקים קורא את כולה לא עשה כן אלא קרא ג׳ זה שהוא עומד תחתיו צריך לקרות שני פסוקים האחרונים וג׳ מפרשה האחרת לא עשה כן מהו שיעכב רבי יונה ורבי יוסה סלקון מיחמייה אפין לאחוי דיהודה בר תמוזה קריביה דרבי יוסה בן חנינה בכנישתא דסוכנייא והוה תמן ר׳ ירמיה ועכב א״ר יונה לרבי יוסה וכופין א״ל והא רבך מעכב רבי ירמיה ר״ש שרה רבי חיננא בר אנדריי בשם רבי זכיי דכבול טעה בין תיבה לתיבה מחזירין אותו א״ר ירמיה לרבי זעירה ועבדין כן א״ל ואדיין את לזו ב אפילו טעה בין אם לואם מחזירין אותו ר״ש ספרא דטרכנת אמרון ליה בני קרתיה קטע בדיבירייא דיקרונון בנינן אתא שאל לרבי חנינה א״ל אין קטעון רישך לא תשמע לון ולא שמע לון ושרון ליה מן ספרותה בתר יומין נחת להכא קם עימיה ר״ש בן יוסינה א״ל מה את עביד בההוא קרתך ותני ליה עובדא אמר ליה ולמה לא שמעת לון אמר ליה ועבדין כן א״ל ולינן מקטעין לון בסידרא א״ל ולינן חזרין וכללין לון אמר רבי זעירא אילו הוה ההוא ספרא ביומוי מניתיה חכים רב אמר כגון °הוי רבי את יוצרו ג *מדלגין בנביא ד ואין מדלגין בתורה מדלגין בנביא אין מדלגין מנביא לנביא ה ובנביא של י״ב מותר אין מדלגין בתורה רבי ירמיה בשם רבי שמעון בן לקיש ו שאין גולים ספר תורה ברבים *ר׳ יוסה בעי הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה א״ל כדי שישמעו את ישראל התורה על סדר והא תנינן קורא אחרי מות ואך בעשור שנייא הוא שהוא סדרו של יום תדע לך דאמר ר״ש בן לקיש בכ״מ אינו קורא על פה והכא קורא על פה
רבי

פני משה

גמ׳ היה קורא בתורה ונשתתק וכו׳. גרסינן להא בפ״ה דברכות בהלכה ג׳: יתחיל ממקום שהתחיל הראשון. זהו שקרא לפניו ונשתתק כדמפרש טעמא שאם תאמר ממקום שפסק א״כ פסוקים הראשונים שהרא הראשון נתברכו לפניהם שהרי זה בירך לפני קריאתם ולא נתברכו לאחריהן שלא הספיק לברך ופסוקים האחרונים שקורא זה שעומד תחתיו נתברכו לאחריהן ולא נתברכו לפניהם שהרי מתחיל ממקום שפסק וגומר קריאת הראשון על סמך ברכתו שכבר בירך: וכתיב תורת ה׳ תמימה שתהא כולה תמימה. בברכותיה שמברכין עליה והלכך צריך שיתחיל ממקום שהתחיל הראשון ואז יברך בתחלה ובסוף ונמצאו כל הפסוקים נתברכו לפניהם ולאחריהן: קורא את כולה. שלא ישייר בפרשה שני פסוקים: לא עשה כן אלא קרא שלשה. פסוקים בלבד זה שהוא עומד תחתיו צריך לקרות שני פסוקים האחרונים ששייר זה ועוד שלשה פסוקים מפרשה האחרת שלאחריה שאין פוחתין מג׳ פסוקים בפרשה אחת: מהו שיעכב. בדיעבד ולא יברך לאחריה עד שיקרא הג׳ פסוקים שבפרשה האחרת או אם כבר בירך מהו שיעכב וצריך עוד לקרותן וקאמר ר׳ יונה ור׳ יוסי וכו׳ ועיכב ר׳ ירמיה אף בדיעבד: וכופין. על כך א״ל והא רבך ר׳ ירמיה מעכב וא״כ כופין: טעה בין תיבה לתיבה. כגון כתב כתב וכיוצא בזה מחזירין אותו שיקרא כמו שכתוב: ועבדין כן. להחזירו בשביל טעות התיבה שאיננה מענין אחר א״ל ועדיין אתה מכופק לזו אפי׳ טעה בין אם לואם גם כן מחזירין אותו: דטרכנת. שם מקום וזה ר״ש הסופר היה הקורא וא״ל בני עירו קטע בדיבורייא תפסיק בקריאתך באמצע הדברים בפסוק ולא תאריך כדי שיקראו בעניינו וילמדו לקרות: א״ל. אף אם קטעין רישך לא תשמע לון להפסיק באמצע הפסוק ולא שמע להן והעבירו אותו מן ספרותיה ואחר ימים ירד לכאן לבבל. וקם עמו רבי שמעון ושאל ומה היה המעשה ואיך התנהגת בעירך עמהם וסיפר לו המעשה ועל מה העבירוהו וא״ל ולמה לא שמעת להם להפסיק והשיב וכי עבדין כן: א״ל. וכי לית אנן מקטעין לון בסידרא בבה״מ בשעת הלימוד שקוראין חצי הפסוק ומתרגמין להבינו והשיבו וכי לית אנן חזרין וכללין לון להפסוקים כולן בשעת קריאה בתורה והוטב בעיני ר״ז ואמר אלו הוה ההוא ספרא ביומי כשהייתי בבבל הוה מניתיה ליה להכם: כגון הוי רב את יוצרו וגו׳. אלו הפסוקים הן שלשתן ג׳ פרשיות: מדלגין בנביא וכו׳. גרסינן להא לעיל בפ״ז דיומא בהלכה א׳ ובפ״ז דסוטה בהלכה ו׳: מדלגין בנביא. אבל אין מדלגין מנביא לנביא. ובנביא של שנים עשר מותר. דהוי כנביא אחד ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו: שאין גוללין ס״ת ברבים. שאין זה כבוד הצבור שיהו יושבים ודוממים ומצפים לכך וקס״ד דאין הטעם אלא מפני כבוד הצבור ובשיעור שהות כל כך בכדי שיפסיק התורגמן: הגע עצמך שהיתה פרשה קטנה. מפסקת בין מקום שהוא עומד למקום שדולג ואין כאן בכדי שיפסיק התורגמן ואם מותר לדלג לכאן: א״ל. היינו טעמא כדי שישמעו ישראל על הסדר. והתם גרים אלא כדי שישמעו וכו׳ ויותר נוחה היא דר׳ יוסה הוא דמסיק לה וקאמר אלא דהיינו טעמא שישמעו על הסדר וענין אחד שיהא לבם מיושב לשמוע ואם הוא מענין לענין לא ידלג ואפי׳ בפרשה קטנה דליכא טעמא דכבוד צבור: והא תנינן קורא וכו׳. אלמא דאין הטעם אלא מפני כבוד הצבור והלכך מותר הכא לדלג הואיל וסמוכה היא וליכא שהות בכדי שיפסיק המתורגמן: שנייא היא. שם שהוא סדרו של יום בשתי הפרשיות הללו מדברות בסדר ובעניינו של יוה״כ ובענין אחד הוא דמותר לדלג בכדי שלא יפסיק המתורגמן אבל אם יש שהות בכדי שיפסיק המתורגמן אין מדלגין לעולם: תדע לך. שהוא כן דהא אמר ר״ל בכל מקום אינו קורא על פה לדברים שבכתב והכא בכ״ג תנינן ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה אלא מפני שאי אפשר לפי שיש שהות בכדי שיפסיק המתורגמן אלמא דאם יש שהות כל כך כדי שיפסיק המתורגמן אין מדלגין לעולם ואפילו בענין אחד:
רבי

קרבן העדה

גמ׳ יתחיל ממקום שהתחיל הראשון. ויברך תחלה: אין תימר ממקום שהפסיק הראשון. יתחיל השני ולא יברך נמצאו פסוקים הראשונים שקראן הראשון: נתברכו לפניהן. בברכת הראשון ולא נתברכו לאחריהן שהרי נשתתק והאחרונים אותן שקראן השני לא נתברכו לפניהן: שתהא כולה תמימה. כמו שעושין לשאר פרשיות של תורה שמברכין לפניהן ולאחריהן כך צריך לעשות גם לפרשה זו ואיירי לאחר התקנה שתיקנו שכל א׳ מהקרואים יברך לפניה ולאחריה: היתה הפרשה של ה׳ פסוקים. יחיד קורא כולה שאין משיירין בפרשה פחות מג׳ פסוקים: אלא קרא ג׳. ושייר שני פסוקים: וג׳ מפרשה האחרת. שאין קורין בתחלת הפרשה פחות משלשה פסוקים: לא עשה כן. השני אלא קרא שנים שבפרשה ראשונה ואחד מפרשה שנייה ובירך אחריו: מהו שיעכב. ויהא צריך לקרות שנית: סלקון. עלו לקבל פניו לאחיו של יהודה בר תמוזא קרובו של ריב״ח בבה״כ של עיר סוכניה והיה שם ר״י ועיכב שיחזור הקורא ויקרא עוד ב׳ פסוקים מפרשה ויברך שנית: וכופין. לחזור ולקרות או מצוה מן המובחר הוא אבל אין חיוב בדבר: א״ל והא רבך מעכב. ש״מ דכופין דאפילו בדיעבד לא יצא: טעה בין תיבה לתיבה. שאמר תיבה אחרת שאינה כתובה לפניו מחזירין אותו: ועבדין כן. שמלבינין אותו ברבים ומגיה אותו על שגגותיו: א״ל ועדיין אתה צריך לזה. הלא גדולה מזו אמרו דאפילו טעה בין אם לואם מחזירין אותו: ספרא דטרכנת. סופה של עיר ששמה טרכנת: אמרון ליה. בני עירו כשיקרא בתורה יפסיק בדיבורו ויאמר חצי פסוק ויתרגמו כדי שיקראו לפניהן בניהם הקטנים שאינן יכולין למהר ולקרות כמותו א״כ שיקראו הם לפני בניהם: אין קטעין רישך. אם יחתכו ראשו לא ישמע להם: ולא שמע. להם והעבירו מן ספרותו: בתר יומין. לאחר זמן ירד לבבל ועמד עמו ר״ש בן יוסינה וא״ל מה עשית בעירך שהיית שם מתחלה: ותני ליה עובדא. וסיפר לו המעשה מה שהיו רוצים ממנו: א״ל ולינן וכו׳. ולית אנן מפסיקין להן לבנים הקטנים כשלמידין עמהן דהא מפסיקין הפסוקים לתינוקות של בית רבן: א״ל. הסופ׳ ולית אנן חוזרין וכוללין להן שיאמרו בפסוק אחד אבל לפסוק בקריאת הציבור אסו׳: אר״ז. אילו היה המלמד הזה בימי הייתי ממנה אותו לחכם ולא למלמד תינוקות: כגון הוי רב את יוצרו. הא דתנן במתני׳ אם היו שלשתן ג׳ פרשיות קורין א׳ אחד היינו כגון אלו ג׳ פסוקים הוי רב את יוצרו וגו׳ הוי אומר לאב וגו׳ כה אמר קדוש ישראל וגו׳ דג׳ פרשיות לאו דוקא אלא ג׳ ענינים: אין מדלגין מנביא לנביא. שיש כאן טירוף יותר מדאי: שאין גולין ס״ת ברבים. מפני כבוד הציבור שימתינו עד שיגלל: הגע עצמך. אמור לנפשך: שהיתה פרשה קטנה. שצריך לדלגה דאין שם שהיה בגלילה כלל ואפ״ה אסור דהא סתמא תנן אין מדלגין בתורה. אלא הטעם שאין גולין ס״ת בצבור כדי שישמעו התורה על הסדר וכשהן דולגין אין הלב השומע פנוי כל כך לכוין הדברים: והא תנינן. שהכה״ג קורא אחרי מות ואך בעשור שבחומש הפקודים ואע״ג שהן רחוקים זה מזה וקשיא להני תרי טעמי דבסמוך: ומשני שנייא היא. שהכי התם שהוא סדר היום וכאלו הם פרשה אחת: בכ״מ אינו קורא ע״פ. דקי״ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע״פ והכא קורא ע״פ אלא ודאי כיון דשייכי אהדדי התירו לו לקרות ע״פ ה״ה נמי לענין דלוג התירו מפני שהוא סדורו של יום:
רבי

שנויי נוסחאות (סוי״ב) דסוכנייא כד״ו דסיבנייא. (סוי״ד) ר״ש כד״ו רבי שמעון וכן בסמוך. (סוי״ס) דטרכנת כד״ו דטרבנת. (סול״ו) הוא כד״ו היא.

חדושי הרמ״ש א״ל ולינן חזרין וכללין לון. נ״ב נ״ל שצ״ל ומתפלין.

ר' יוסה מפקד לבר עולא חזנא דכנישתא דבבלייא כד דהיא חדא אורייא תהוי גוילא אהורי פרוכתא [ה] כד דאינן תרתיי תי מיבל חדא ומייתי הדא עד איכן א"ר אחא כגון פרשת יהוידע כ"ג:

הלכה ו מתני' *המפטיר בנביא הוא פורס את שמע והוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו: **גמ'** לא צורכה דילא הפורש את שמע הוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו רבי יוסי בן חנינא אמר כדי לזרזו ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו והא תנינן קטן לא יפרוש את שמע אמר רבי יודן כאן בשהביא שתי שערות וכאן בשלא הביא שתי שערות:

הלכה ז מתני' *קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס את שמע [ג] ואינו עובר לפני התיבה [ג] ואינו נושא את כפיו [ד] פוחח פורס את שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו [ה] סומא פורס את שמע ומתרגם רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוש את שמע: **גמ'** *תמן תנינן סומא [ו] אינו גולה דברי רבי יהודה ורבי מאיר אומר גולה ושניהן מקרא אחד הן דורשין [ס] בלא ראות ר' יהודה אומר לרבות הסומא ר"מ אומר פרט לסומא וכא תנינן כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוש את שמע הא אם ראה פורש רבי חניי בעא קומי רבי יוסה מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אמר פרט והכא הוא אמר לרבות אמר רבי חנניה בריה דרבי הילל ביושב (א) בבית אפיל היא מתניתא

כך

קרבן העדה

רבי יוסה. לוה לבר עולא שמש של בה"כ של בבלי כשאין להם אלא ספר אחד וצריכין לקרות בב' ענינים תהא גולל לפני פרכת ותקרא ואין אתה צריך להכניסה לתוך הארון ולהוציאה שנית: כד אינון תרתי תי כמו תהא. כשיש לך ב' ספרים תהא מוליך א' לתוך הארון. אא"כ תורה אור הבית השניה ולא תוליא ב' ס"ת כאחד:

הלכה ו מתני' המפטיר בנביא. תקנו חכמים שיהא הוא פורס על שמע ברבים: והוא עובר לפני התיבה. להוליא את רבים בקדושת השם ובתפלה: ואם היה קטן. בגמרא מפרש: אביו או רבו עוברין. לפני התיבה: על ידו. בשבילו:

גמ' לא צורכה דילא וכו'. לא צריכא למתני במתניתין אלא הפורס על שמע הוא עובר וכו' דכדתנן במתני' המפטיר בנביא וכו' קשיא הא אין מפטירין בנביא אלא לאחר התפלה: כדי לזרזו. לכך תקנו לו שיעבור לפני תיבה וישא את כפיו כדי לזרזו שיפרוס על שמע: והא תנינן קטן לא יפרוס את שמע. ולמה תני אביו או רבו עוברין על ידו ולא תני פורסין את שמע על ידו א"כ לפי מאי דאוקי הכא מתני' הפורס את שמע כמלא שהקטן פורס על שמע קשיא וה"ז תני סיפא קטן אינו פורס על שמע: כשהביא שתי שערות. ועדיין לא הגיע י"ג שנה ויום אחד:

הלכה ז מתני' קטן אינו פורס על שמע. לפי שהוא בא להוליא הרבים ידי חובתן וכל שאינו חייב בדבר אינו מוליא הרבים ידי חובתן: ואינו נושא את כפיו. אם הוא כהן שאין כבוד ליבור שיהיו כפופין לברכתו: פוחח. בגדיו קרועים וזרועותיו נראין מבחוץ ערום ויחף מתרגמינן ערטילאי ופחח: פורס על שמע. שהרי הוא מחוייב בדבר: אבל אינו קורא בתורה. מפני כבוד התורה וכן לפני התיבה וכן לנשיאת כפים מפני שגנאי הוא לציבור: סומא פורס על שמע. שאע"פ שאינו רואה המאורות יש לו הנאה מהן שב"א רואין אותו ומצילין אותו מן המכשולים: לא יפרוס. שלא היה לו הנאה מהם לעולם: **גמ'** תמן תנינן. בפ"ב דמכות: ה"ג רמ"א לרבות הסומא ר"י פרט לסומא וכ"ה במסכת מכות וה"פ רמ"א לרבות הסומא דהוה ליה בלא ראות ור"י סובר ואשר יבא את רעהו ביער משמע אפילו סומא ובלא ראות נמי לרבות הסומא הוא דכתיב ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט וממעטינן סומא: הא אם ראה פורס. אע"ג דעכשיו הוא סומא וצריך לומר לר"י דהסומא חייב במצות: מחלפה שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י: תמן. גבי גלות הוא אמר פרט שהסומא פטור מגלות וכיון שפטור מגלות פטור נמי מכל מצות שבתורה דכתיב ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה כל שישנו במכה וגואל הדם ישנו במשפטים וכל שאינו במכה וגואל הדם אינו במשפטים נמצא שכל שהוא סומא עכשיו אינו במכה וגואל הדם ופטור מכל המצות דומיא דרציחה ואיך יכול להוציא אחרים:

כך

פני משה

ר' יוסה. ליוה לבר עולא חזן הכנסת של בבליים כד דהיא חדא אוריא. אם הוא יום שמוציאין בו ס"ת אחד תגלול אותה לאחורי הפרוכת קודם שתביאה על התיבה מפני טורח הצבור: כד דאינון תרתי. ואם היא יום שמוציאין בו ב' ספרי תורות: תי מייבל חדא ומייתי חדא. תהא מוליך הס"ת הראשונה ותחזירנה לארון הקדש למקומה ואח"כ תביא האחרת ואע"ג דר' יוסי נמי חיים לכבוד הצבור שהרי ליוה לגלול אחורי הפרוכת קודם שיביאה על התיבה ומפני טורח צבור מכל מקום קסבר שביום שיש בו ב' ס"ת מותר לעשות כן כדי להראות ולפרסם כבוד היום שנתחייב בו להוליא ב' ס"ת: עד איכן. מתני' דקתני עד כדי שלא יפסיק המתורגמן ועד איכן שיעורו: כגון פרשת יהוידע כהן גדול. כפרשה דמתחלי ביה אחרי שהומתה עתליה המרשעת וזהו מן ויכרות יהוידע את הברית וגו' עד בן שבע שנים יהואש במלכו שהיא פרשה קטנה מכ' פסוקים:

הלכה ה מתני' המפטיר בנביא. מי שהוא רגיל להפטיר בנביא תקנו חכמים שיהא הוא פורס על שמע ברבים ויהא עובר לפני התיבה להוליא את הרבים בקדושת השם בתפלה ומפני שהוא מגניא את עצמו להפטיר דבר שאין כבודו כל כך תקנו לו זה לכבודו: והוא נושא את כפיו. כלומר שיהא הוא המתחיל כאלו הוא הגדול שבהן: ואם היה קטן. שאינו יכול לעבור לפני תיבה ולא לפרוס את שמע אביו או רבו עוברים לפני התיבה בשבילו:

גמ' לא צורכה דילא הפורס את שמע וכו'. כלומר לא היה צריך אלא לתקן כך שהפורס את שמע הוא שיעבור לפני התיבה וישא את כפיו שאלו הכל מעניני התפלה הן ולמאי תקנו זה להפטיר בנביא שאינו מעניני תפלה: כדי לזרזו. שיהא קיים כמנהגו להפטיר תמיד ולפיכך תקנו לו זה לכבודו על שנוהג בדבר שאינו לכבודו כמו אלו הדברים וכדפרישית במתני': ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו. ומדייק הש"ס מדלא קתני אלא עוברין על ידו משמע דדוקא לעבור לפני התיבה הוא שעושין הם בשבילו אבל לפרוס את שמע ולישא כפיו הוא בעצמו רשאי. ולפיכך פריך והא תנינן לקמן קטן אינו פורס את שמע ואינו נושא את כפיו: כאן. מתני' בשהביא שתי שערות אלא שלא הגיע לכלל שנים ועדיין נקרא קטן והוא יכול לישא את כפיו וכאן במתני' דלקמן בשלא הביא אף לשתי שערות וקטן ממש הוא:

הלכה ו מתני' קטן קורא בתורה. לפי שעולה למנין שבעה ויכול לקרות בתורה וכן מתרגם: אבל אינו פורס את שמע וכו'. לפי שזה הוא להוליא את הרבים ידי חובתן וכיון שהוא אינו מחויב בדבר אינו יכול להוליא את הרבים ידי חובתן: ואינו נושא את כפיו. אם הוא כהן שאין כבוד לצבור שיהו כפופין לברכתו: פוחח. זה שבגדיו קרועים וזרועותיו נראים מבחוץ. ערום ויחף מתרגמינן פוחח ויחף: פורס את שמע. שהרי מחויב בדבר הוא אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה וכן לישא את כפיו מפני שגנאי הוא לצבור: סומא פורס את שמע. שאע"פ שאינו רואה מאורות ובכלל פריסת שמע היא ברכת המאורות כדלעיל בהלכה ג' מ"מ יש לו הנאה מן המאורות שבני אדם רואין ומצילין אותו מן המכשולים: כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס את שמע. שלא היה לו הנאה מהם מעולם ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' תמן תנינן. בפ"ב דמכות בהלכה ה' וכל הסוגיא שם: סומא אינו גולה וכו'. וכצ"ל כדגרים התם ר"י אומר בלא ראות פרט לסומא ר"מ אומר לרבות את הסומא. דכתיב בלא דעת למעט ובלא ראות למעט והוי מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות: וכא תנינן. קושיא הוא כדמסיק ר' חני דמדייקינן הא ראה מימיו פורס וא"כ מחלפא שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אומר פרט לסומא דאינו גולה דפטור הוא מכל המצות והכא הוא אומר לרבות וכדדייקינן הא אם ראה ונסתמא פורס את שמע ואמאי הרי פטור הוא מכל המצות והיאך יפרוס את שמע להוליא אחרים: ביושב בבית אפל היא מתניתא. הא דקאמר שלא ראה מאורות מימיו לאו בסומא ממש הוא אלא שהיה יושב בבית אפל מימיו כגון שנולד במערה ולא ראה מאורות ובהא הוא דשפיר דייקינן הא ראה מאורות מימיו ועכשיו יושב בבית אפל פורס:

כך

עין משפט נר מצוה

סו
א ש"ע או"ח סי' קמ"ז ס"ח כ:ג"ה

סז
ב מיי' פ"ח מתפלה הל' יא טוש"ע שם סי' נ"ג ס"ו

סח
ג מיימוני שם פט"ו הלכה ד טוש"ע שם סי' קכ"ח סל"ד

סט
ד מיימוני שם פ"ח הלכה י"ב ט ש"ע שם סי' נ"ג סי"ג

ע
ה מיי' שם טוש"ע שם ס' ס"ט ס"ב

עא
ו מיי' פ"ו מרוצח הלכה י"ד

גליון הש"ס

(א) עי' הים' מגילה דף כד ד"ה מי ובי"ק דף פ"ז ע"א ד"ה וכן ור"ה דל"ג ע"א ד"ה הא:

מסורת הש"ס

מגילה כד א

סס

מכות ט א, [ירושלמי] מכות פ"ב ה"ב

רידב"ז

לא צורכה דלא הפורס את שמע כו'. ר"ל לא צריכא אלא הכי איתמר במתני' הפורס את שמע הוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו כלומר כיון שהתחיל לפרוס את שמע יגמור הכל ושוב אין בכה לאחר לירד לפני התיבה ולישא כפיו אבל כיון דכבר הפטיר בנביא האיך שייך דהוא יפרוס את שמע אלא לא צריכה דלא דהכי איתמר במתניתין וכה"ג איכא בירושלמי לשון ל"צ דלא אלא הכי איתמר עי' במס' מעשרות פ"ה וע"ז פליג ריב"ח אומר כדי לזרזו כלומר לאו משום דהתחיל ע"כ יגמור ז"א אלא כדי לזרזו בפעם אחרת להפטיר בנביא כאוקימתא דר"פ וכדפרש"י ז"ל הואיל וממליא עצמו לדבר שאינו כבודו תקנו לו זו לכבוד עכ"ל ז"ל וע"כ לאו משום דהתחיל אלא כדי לזרזו שיהא מפטיר בנביא ע"כ תיקנו לו

שנויי נוסחאות (שוכ"ו) לרבות הסומא בד"ו לרבות את הסומא. (שול"ב) אפיל בד"ו אפל.

עמודי ירושלים

אמר ר' יהודה כאן בשהביא ב' שערות כו'. ע' גם' סת"ס (ה' תפילין סי' ל') שתמה על הירושלמי דאם לא הביא ב' שערות איך יכול לפרוס על שמע וע"ש שפי' הירושלמי בדרך רחוק. ולק"מ דבשהגיע לחינוך דמחויב מדרבנן מותר לפרוס על שמע דהוא ג"כ דרבנן וכמבואר במס' סופרים (פי"ד הי"ז) וע' בא"ז (ה' שבת סי' מ"ג) ובתבואה בח"א (סי' תפנ"ב) במה שהאריך בזה. ועי' במה שפי' הפני משה. ובמראה הפנים כ' נראה דהקושיא והתירוץ על נשיאות כפים בלחוד הוא דקאי וכן אמרינן בבבלי סוטה דל"ה דכשהביא ב' שערות אשא כפיו וע"ש דמשמע דבאקראי בעלמא וכ"כ הב"י סי' קכ"ח עכ"ל ודבריו תמוהים דמ"ש דקאי על נ"כ הוא דחוק למאד דהא מבואר בירושלמי והא תנינן קטן לא יפרוס את שמע מבואר דעיקר הקושיא הוא מפריסת שמע ואיך כתב הפ"מ דמקשה רק מנ"כ וגם לפ"ז עדיין תקשה דאיך מבואר בהמשנה דאביו או רבו עוברין עבורו לפני התיבה מבואר דפריסת שמע יכול הוא לפרוס נגבו ואח"כ עדיין לא תירלו ע"ז ומלבד זה מ"ש הפ"מ דבקטן קודם י"ג שנה מבואר בבבלי דבהביא ב"ש נושא את כפיו. הוא התוס מאד דבבבלי אין זכר לזה כלל ובב"י מבואר דבהי' לו י"ג שנה ולא הביא ב' שערות אינו נושא כפיו כלל בפני עצמו הפי' באקראי ובהביא ב' שערות והוא בן י"ג שנה נושא כפיו באקראי ובנתמלא זקנו נושא כפיו בתמידות א"כ אין זה ענין כלל להוא דירושלמי דמיירי בהביא ב' שערות ולא היה בן י"ג ועתוס' סוכה (מ"ב ב') וחי' הרשב"א ספ"ק דחולין ובחי' הריטב"א בסוכה שם. ובישועת יעקב בא"ח (סי' נו"ן סק"ז) הביא דברי הירושלמי הללו וכ' דמכאן למד הר"מ בה' תפלה (פ"ח הי"א) דבפורס שמע הוא בהביא ב' שערות ופי' הך קטן בלא נתמלא זקנו וצ"ע דא"כ למה כ' הר"מ בפט"ו מה' תפלה דבנ"כ בעינן נתמלא זקנו דאם פסק כהירושלמי הזה הא גם בנ"כ מתיר אף בלא נתמלא זקנו וצ"ל דהר"מ פי' דהך עוברין לפניו הוא ג"כ דהיא בכלל התפלה אבל פריסת שמע אינו מענין התפלה. ועשו"ת רדב"ז (ח"א בלשונות הר"מ סי' י) ע"ש:

כך *הוא אומר היושב בבית אפל לא יפרש שמע ברם הכא בלא ראות לרבות את הסומא:

הלכה ח מתני' *כהן שיש בידיו מומין [א] לא ישא את כפיו רבי יהודה אומר אף מי שהיו ידיו [ב] צבועות אסטים לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו:

גמ' *תני ובפניו והא תני ([א]) אם היה דש בעירו מותר רבי נפתלי הוות אצבעתיה עקומה אתא שאיל לרבי מנא א"ל מכיון שאתה דש בעירך מותר רב חונא הוה מעבר זלדקן והא תני אם היה דש בעירו מותר א"ר מונא רגליה הוי סגין שלא יהו אומרים ראינו קטן נושא את כפיו א"ר יוסה ([ב]) זאת אומרת [ג] שאסור להסתכל בכהנים בשעת שהן מברכין את ישראל א"ר חגיי כלום אמרו אין מסתכלין לא מפני הסיע דעת [ד]משה דאנא מסתכל ולא מסע דעתי:

הלכה ט מתני' *האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין [ד] אף בלבנים לא יעבור בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור [ה] העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינות [ו] ציפה זהב ונתנה על בית יד אונקלי שלו הרי זו דרך החיצונין:

גמ' תנה רבי יוסה בן ביביי [ז] תפילין מרובעות שחורות הלכה למשה מסיני:

הלכה י מתני' *האומר יברכוך טובים הרי זו דרך המינות [ח] על קן ציפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך [ט] מודים מודים משתקין אותו המכנה בעריות משתקין אותו האומר [י]ומזרעך לא תתן להעביר למולך ומזרעך לא תתן לאעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה: גמ' האומר יברכוך טובים שתי רשויות *רבי פינחס בשם רבי סימון בקורא תגר על מדותיו של הקדוש ברוך הוא על

(ויקרא יח)

פני משה

כך אנו אומרים היושב בבית האפל לא יפרוס את שמע. בתמיה וסיומא דמילתא היא כלומר וכי כך אנו אומרים זה שראה מימיו ועכשיו הוא בבית אפל פטור הוא מפריסת שמע ואינו יכול להוציא אחרים והרי היה לו הנאה מימיו מן המאורות הלכך דייקינן הא אם ראה פורס: ברם הכא. גבי גלות בסומא ממש איירי וכדרשא דקראי פליגי כדלעיל. דר"מ סבר בלא ראות לרבות את הסומא ור"י סבר פרט לסומא וכדמפרשינן טעמייהו:

הלכה ז מתני' כהן שיש בידיו מומין. וכן בפניו או ברגליו לפי שאין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן מתקנת ריב"ז ואם יש מומין ברגליו יסתכלו בו ויסתכלו בידיו ואין להסתכל כשהכהנים נושאין את כפיהם מפני היסח הדעת: אסטים. צבע דומה לתכלת ופואה שרשים שצובעים בהם אדום וכל מיני צבעים. מסקינן שאם היה דש בעירו ויודעין במומין שבו או בצבעים שבידיו או שרוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר דשוב אין מסתכלין בו:

גמ' תני. וכן ובפניו וכו' וגרסינן להא לעיל בתענית פ"ד בהלכה עד סוף הלכה וע"ש:

הלכה ח מתני' האומר איני עובר וכו' אף בלבנים לא יעבור. דחיישינן שמא מינות נזרקה בו לפי שהנכרים מקפידין בכך: העושה תפלתו. שבראש עגולה סכנה שמא תכנס בראשו כשיכה בראשו ואין בה מצוה דתפילין מרובעות ושחורות הלכה למשה מסיני: ה"ז דרך מינות. שהמינים בוזים דברי חכמים והולכים אחר משמעות המקרא והאומרים בין עיניך ממש על ידך ממש וחכמים דורשים ג"ש מקרא דכתיב בין עיניכם מה להלן בגובה הראש מקום שעושה קרחה אף כאן במקום שער בראש במקום שמוחו של תינוק רופס שהוא מכוון למקום שבין עיניך ועל ידך בגובה היד היא הקיבורית בראש הזרוע שהיא כנגד הלב: ציפן זהב. והל"מ שחורות וצריך מעור בהמה טהורה דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך ממין המותר בפיך: ונתנה על בית יד אונקלי שלו. על בית יד המלבוש מבחוץ וכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים לאות: ה"ז דרך החיצונים. הן ההולכים אחר דעתם והוץ מדעת החכמים וקרובים למינים הם:

גמ' תנא וכו' תפילין מרובעות. ולא עגולות שחורות ולא מוזהבים וצבע אחר הל"מ:

הלכה ט מתני' האומר יברכוך טובים הרי זו דרך מינות. לפי שצריכין ישראל לצרף עמהם אף לפושעי ישראל בהגודות תעניותיהם שהרי הלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב ע סממני הקטורת: על קן ציפור יגיעו רחמיך. וכן הוס ורחם עלינו משתקין אותו לפי שעושה מידותיו של הקב"ה הכל רחמים והן אינן אלא גזירות: ועל טוב יזכר שמך משתקין אותו לפי שחייבים לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה: מודים מודים. דמיחזי כמקבל עליו שתי רשויות: המכנה בעריות. שדורש פ' עריות בלשון כינוי ואומר דלא בעריות ממש דיבר הכתוב אלא שלא יגלה קלון אביו וקלון אמו ברבים: האומר ומזרעך וגו'. ומפרש ומזרעך לא תתן לאעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה לפי שעוקר הכתוב ממשמעותו לגמרי ונותן כרת לבא על הארמית ומחייבו חטאת על השוגג:

גמ' האומר יברכוך טובים שתי רשויות. כלומר דבהא נמי מיחזי כאלו אומר שיש שמטיב ויש שמריע ויברכוך טובים לבעל המטיב והרי זה דרך מינות: ר' פנחס וכו'. גרסינן להא בפרק ה' דברכות בהלכה ג' ועל האומר על קן צפור יגיעו רחמיך קאי דמשתקין אותו מפני שנראה כקורא תגר על מדותיו של הקב"ה ואומר על

קרבן העדה

כך אנו אומרים. הא דתנן במתני' כל שלא ראה מאורות מימיו לאו בסומא איירי אלא במי שישב בבית אפל מיום שנולד ועד עכשיו: ברם הכא. גבי גלות בלא ראות לרבות את הסומא וממעטינן אותו דאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט אבל היושב בבית אפל ליכא למעוטי מבלא ראות:

(תורה אור)

הלכה ח מתני' לא ישא את כפיו. בגמרא מפרש טעמא: אסטים. צבעו דומה לתכלת: פואה. שרשים אדומים שצובעין בהם אדום: גמ' ה"ג תני אם היה דש בעירו וה"פ אם היה מורגל בעירו מותר לישא כפיו: כהדא. כהא דרבי נפתלי כהן היה והיה לו אצבע עקום ושאל לרבי מנא אם מותר לישא כפיו: א"ל. מכיון שבני עירך מורגלים בך ויודעין שאצבעתך עקום מותר אתה לישא כפיך: מעבר זלדקן. היה מעבר מלישא כפיו מי שהיה שערות זקנו מפוזרות אחת הנה ואחת הנה: ריגלא הוות. רגליו היו קטנים והעבירו רב הונא כיון שאין שערות זקנו נראה שלא יאמרו ראינו קטן נושא את כפיו:

הלכה ט מתני' אף בלבנים לא יעבור. חיישינן שמא מינות נזרקה בו דעכו"ם מקפידין בכך: העושה תפילין. שבראש עגולות כאגוז או כבילה: סכנה. שלא תכנוס בראשו כשנופל ואין בה מצוה דתפילין מרובעות הלכה למשה מסיני כדמפרש בגמרא: הרי זה דרך מינות. שבוזים דברי חכמים והולכים אחר משמעות המקרא ואומרים בין עיניך ממש על ידך ממש וחכמים למדו בגזרה שוה בין עיניך במקום שיער שבראש מקום שמוחו של תינוק רופס על ידך בגובה יד בקיבורת בראש הזרוע שהוא כנגד הלב: ציפן זהב וכו'. הכתוב אומר למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך שיהא הכל ממין הטהורה ולא מזהב: ונתנה על בית יד אונקלי. על בית היד המלבוש מבחוץ והכתוב אומר לך לאות ולא לאחרים לאות: הרי זו דרך החיצונים. בני אדם ההולכים אחר דעתן חוץ מדעת החכמים: גמ' תפילין מרובעות. בתופרן ובאלכסונן דהיינו שיהא ריבוע מכוון ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאחז"ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים: שחורות. ושיהיו הרצועות שחורות מבחוץ הלכה למשה מסיני:

הלכה י מתני' ה"ז דרך מינות. בגמרא מפרש: על קן ציפור וכו'. בגמ' מפרש: ועל טוב יזכר שמך. על טובתך נודה לך: משתקין אותו. שאנו חייבים לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה: מודים מודים. דמיחזי כשתי רשויות ומקבל עליו אלהות: המכנה בעריות. בגמרא מפרש:

גמ' שתי רשויות. ובאותו זמן היו שם מאמינין שהן שתי רשויות אחד מטיב ואחד מריע והאומר יברכוך טובים כלומר אותם שאתה מטיב להם ה"ז דרך מינות שנראה מדבריו שאינו אלוה אלא להם: כקורא תגר וכו'. לכך משתקין האומר על

רידב"ז

לו הכבוד הזה ופריך הגמ' על האוקימתא דמוקי דמתניתין הכי איתמר הפורס את שמע ישא את כפיו כו' א"כ היכי מסיים בסיפא אם היה קטן אביו או רבו כו' והא תנינן קטן לא יפרוס את שמע ומשני א"ר יודן כאן כשהביא ב' שערות וכאן בשלא הביא ב' שערות כו':

תני ובפניו. לאו דוקא בידיו אלא ה"ה בפניו והא תני אם היה דש בעירו לשון והא תני נשתרבב מן מס' תענית פ"ד ה"א דשם שייך לשון והא תני כדרך הירושלמי:

א"ר יוסי זאת אומרת שאסור להסתכל בכהנים בשעת שהן מברכין את ישראל

ציון ירושלים [ד]משה דהכא מסתכל ולא מסע דעתי. כן דרך ר' חגי בכמה מקומות לישבע בשם משה ועיי' בש"ס סנהדרין פ"ב ה"א והארך בזה ועיי' בפ"ה דמגילה פ"י בקהב אמר ר' חגי מקפדינון וכוא בני תיבות משה דיגון והק"ע נדחק שם:

עין משפט נר מצוה

עב
א מיי' פט"ו מהל' תפלה הל' ב טוש"ע יו"ד סי' קכ"ח ס"ל

עג
ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ל"ב

עד
ג מיי' שם פי"ד הלכה ז טוש"ע שם ס' כ"ג

עה
ד מיי' שם פ"י הלכה ה טוש"ע שם סי' נ"ג סעי' י"ח

עו
ה מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכ' ג

עז
ו מיי' שם פ"ג מהל' תפילין הלכה ט טוש"ע שם סי' ל"ב סל"ה

עח
ז מיי' שם הלכה א טוש"ע שם ס"ט

עט
ח מיי' פ"ט מהל' תפלה הל' ז

פ
ט מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' קכ"א ס"ב

גליון הש"ס

([א]) עי' תוס' דף כד ע"ב ד"ה אם: ([ב]) עי' תוס' חגיגה דף טז ע"א ד"ה ובכהנים:

מסורת הש"ס

כד"י סגי' אנו אומרים

מגילה כד ב

[תענית פ"ד הלכה א] תוספתא פ"ו

שם

שם כה א

ירושלמי ברכות פ"ה הלכה ג

שנויי נוסחאות (שו"א) הוא אומר כד"ו אנו או'. יפרש שמע כד"ו יפרוש את שמע. (שו"א) מונא כד"ו מנא. (שו"ד) בשעת כד"ו בשעה.

עמודי ירושלים

האומר יברכוך טובים ה"ז דרך המינות. עי' בפירי קרבן שהביא פרש"י שצריכים לצרף פושעי ישראל בתפלה, וראיתי [להתפ"י] (פ"ד דמגילה ציון י"ב) שכתב תמהני הכי כתיב והסידיך יבר' וכה יראי ה' ברכו את ה' וכדומה הרבה וצ"ע עכ"ל ולדידי נק"מ דהתם בכתוב והסידיך יברכוכה כתיב מקודם יודוך ה' כל מעשיך הרי כלל כל הברואים בשבחו של מקום וכן ביראי ה' הרי כתיב מתחלה בית ישראל ברכו כו' וכלל כל יש' אך א"כ ע"כ הכוונה במה שאמר אח"כ דכל חד לפי מדריגה שלו כן הוא ההי' לה' משא"כ אם אמר יברכך טובים לבד טוס שפיר כתב הקפ"ע דנראה דאינו כולל רק הטובים:

מהר"ם די לונזאנו

א"ר מנא רגליה הוי סגין כ"ב סולכי דרכים היו רבים א"כ טולי רגלים:

מסורת הש"ס

תורה אור

על קן ציפור הגיעו רחמיך ועל אותו האיש לא הגיעו רחמיך רבי יוסי בשם רבי סימון בנותן קצבה על מידותיו של הקדוש ברוך הוא עד קן ציפור הגיעו רחמיך אית תניי תני עד אית תניי תני על מאן דאמר על מסייע לרבי פינחס מ"ד עד מסייע לרבי יוסה א"ר יוסה בי רבי בון לא עבדין טבאות שהן עושין מדותיו של הקב"ה רחמין אילין דמתרגמין עמי בני ישראל כמה דאנן רחמין בשמייא כן תהוון רחמנין בארעא תורתא או רחילא יתה וית ברה לא תכסון תרווייהון ביומא חד לא עבדין טבאות שהן עושין גזירותיו של הקב"ה רחמים מודים מודים משתקין אותו א"ר שמואל בר רב יצחק [ההלים סג] כי יסכר פי דוברי שקר [א] הדא דאת אמר (א) בציבור אבל ביחיד תחנונים הן ודכוותה אמן אמן [ב] שמע שמע *תורגמן [ג] שהוא עומד לפני חכם אינו רשאי לא לשנות ולא לכנות ולא להוסיף אלא אם כן היה אביו או רבו ר' פדת הוה אמורא דרבי יסא מילין דשמע מן אבוי הוה אמר כך א"ר בשם אבא מילין דלא שמע מן אבוי הוה אמר כן אמר רב בשם רבי לעזר בר ישיטא הוה אמורא דרבי אבהו אחא. מילין דשמע מן אבוי הוה אמר כן א"ר בשם אבא מילין דלא שמע מן אבוי הוה אמר כן אמר רבי בשם רבי חיננה רבי מנא כד דהוה מורי בהבורתא מילין דשמע מן אבוי בביתה הוה אמר כן אמר רבי בשם רבי יונה מילין דשמע מן אבוי בבית ווערא הוה אמר כן אמר רבי יונה המכנה בעריות בערייתא דאבוי ובערייתא דאימיה מזרעך לא תתן להעביר למולך מזרעך לא תתן לאעברא בארמיותא תני רבי ישמעאל זה שהוא נושא ארמית ומעמיד ממנה בנים מעמיד אויבים למקום:

הלכה יא מתני'

*מעשה ראובן [ד] נקרא ולא מיתרגם מעשה תמר נקרא ומיתרגם מעשה עגל הראשון נקרא ומיתרגם והשני נקרא ולא מיתרגם ברכת כהנים ומעשה דוד ואמנון לא ניקרין ולא מיתרגמין:

גמ'

קרבן העדה

על קן לפור יגיעו רחמיך מפני שנראה כאלו יש לו דברי ריבות על מידותיו של הקב"ה שהוא אומר שעליו אינו מגיעין רחמיו ומפרש למתני' דלא אמר יותר אלא על קן לפור: כנותן קלבה וכו'. שעד כאן מגיעין רחמיו ולא יותר מזה דרבי יוסי גרס במתני' עד קן לפור: לא עבדין טבאות וכו'. אמתני' קאי דלכך משתקין האומר על קן לפורי גיעו רחמיך שלא טוב הן עושין שהן עושין מידותיו ומצותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות: אילין. אותן שמתרגמין פסוק ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד עמי בני ישראל כמו שאני רחמן בשמים כך תהיו רחמנים בארץ פרה או רחל אותה ואת בנה לא תשחטו שניהם ביום אחד לא יפה הן עושין שהן עושין מצותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות להודיע שאנחנו עבדיו שומרי מצותיו: כי יסכר פי דוברי שקר. לכך משתקין שמצוה לסכור פיהם: הדא דאת אמר. לא אמרן דמשתקין את האומר קן ציפור וכו' אלא בציבור: תחנונים הן. ומותר לאמרן: ודכוותה. האומר אמן אמן או שמע שמע ב' פעמים בציבור משתקין אותו וביחיד שרי: אא"כ היה אביו או רבו. שאין מקפידין עליו כדאשכחן בדוד ייטיב ה' את שם שלמה משמך וכדאמרינן בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו: מילין. דברים ששמע ר' פדת מן רבי לעזר אביו היה אומר כך אמר רבי בשם אבי ודברים שלא שמע הוא בעלמו מן אביו היה אומר שם אביו כך אמר ר' בשם ר' לעזר דרבי יסא תלמידו דר' לעזר הוה: בר ישיטא. כך שמו והוא היה בנו של רבי חיננה: ר' מנא. כשהיה מורה הוראות בחבורת חכמים דברים ששמע מן אביו בביתו. הכי גרסינן היה אומר כן אמר אבא מילין דשמע מן אבוי בבית ועדא וכו'. וה"פ דברים שלא שמעו אחרים אלא הוא לבדו היה אומר כך אמר אבי אבל דברים ששמע מאביו בבית המדרש היה אומר כן אמר ר' יונה כיון דלאו בשביל שהוא אביו הוא יודע דבר זה. רבי מנא בנו של ר' יונה היה: בערייתא דאבוי וכו'. שאינו רוצה לתרגם בלשון נוכח שנראה לו כמבזה א' מהציבור או הקורא אלא מתרגם ערות אביו לשון נסתר וכן עריות כולן: זה שהוא נושא ארמית. לאשה ומעמיד ממנה בנים זהו ודאי כמעמיד אויבים למקום דכיון דילידתן בעבירה אף על פי שמגיירן אח"כ טבעם רע:

הלכה יא מתני'

מעשה ראובן. וישכב את בלהה פילגש אביו נקרא: בבה"כ ולא מיתרגם דחיישינן לגנותו: מעשה אמנון ותמר נקרא ומיתרגם. ולא חיישינן ליקרי' דדוד והוא דלא כתיב אמנון בן דוד: מעשה עגל הראשון נקרא ומיתרגם. ולא חיישינן ליקרא דישראל: מעשה עגל השני. בגמ' מפרש איזהו: ממעשה דוד ואמנון. כל אותן מקומות שכתוב שם אמנון בן דוד אבל אותן שנאמר בהן אמנון סתם הא אמרינן לעיל מעשה אמנון ותמר נקרא ומיתרגם:

גמ'

פני משה

על קן לפור יגיעו רחמיך והוא דבר קל ואינו הטוב ועל אותו האיש לא יגיעו רחמיו ואף שאינו אומר בפירוש כן משמעות דבריו נראים כך: כנותן קלבה. זהו הטעם שהוא כנותן קלבה למדיתיו יתברך ואומר עד כאן הגיעו רחמיך והפי' עד קן לפור חוס ורחם עלינו וכדלקמן שזה היה גורם במתני' כהאי תנא עד קן לפור הגיעו רחמיך ובאמת אינו כן אלא שהן גזירת המלך ב"ה וכדר' יוסי בר' בון דאמר לא טוב הן עושין וכו': ואילין דמתרגמין וכו'. שכך היה מנהגם אחר שהיו קורין בתורה היו מתרגמין הפסוק להעם ואלו המתרגמין לפסוק שור או כשב וגו' ואותו ואת בנו וגו' עמי בני ישראל וכו' לא עבדין טבאות וכו' שאין לעשות מגזירותיו לרחמים: כי יסכר פי דוברי שקר. אלו האומרים מודים מודים ולפיכך סוכרין פיהם ודכוותה אמן אמן שמע שמע משתקין אותו: לא לשנות. דברי החכם ולא לכנות בכינוי שם אחר ולא להוסיף על דבריו אא"כ היה אביו או רבו של התורגמן כדמייתי הא דר' פדת אבתריה שהיה מתורגמן דר' יסא ואם ר' יסא אמר מילין דשמע מן אביו דר' פדת היה אומר כך אמר רבי הוא ר' יסא בשם אבא וזה משנה מן מה שאמר לו החכם וטעמא מפני כבוד אביו שלא יזכירו בשמו: מילין דלא שמע. ר' יסא מן אבוי דר' פדת אלא בשם ר' אלעזר היה אומר כך אמר רבי בשם ר' אלעזר לפי שאין לשנות ממה שאמר לו החכם וכן בר ישיטא דהוה אמורא דר' אבהו אתא מילין וכו' אם באו דברים בשם אביו וכו': ר' מנא. הוא היה בנו של ר' יונה כדאמרינן בכמה מקומות בהאי תלמודא ותלמידו של ר' יוסא שהיה חבירו דר' יונה. והוא היה נוהג כך כשהיה מורה איזה הוראה בחבורה הדברים ששמע מפי אביו בבית והוא קיבלם מפי רבו ר' יוסי בשם אביו היה אומר בלשון רבו כן אמר רבי בשם ר' יונה ולא השם בזה שזוכר שם אביו מפני שלא היה רוצה לשנות דברי ר' יוסי רבו ואם הדברים היו מה דשמע מאביו בבית המדרש בפני החכמים כולם לא היה חושש כלל ואמר כן אמר ר' יונה שבשבור הוא שזה כבוד אביו הוא להזכיר שמו בהלכה שאמר ברבים: המכנה בעריות. ומפרש לה כגון בערייתא דאבוי וכו' כדפרישית במתני' שאומר בקלון אביו ובקלון אמו הכתוב מדבר: מזרעך וכו' תני ר' ישמעאל וכו'. גרסינן להא בפ"ט דסנהדרין בהלכה ז' כלומר שמפרש להפסוק ומזרעך וגו' כהאי דתני ר' ישמעאל. א"נ מילתא באנפי נפשה היא ואיידי דאיירי בהאי ענינא מייתי להא דרבי ישמעאל:

הלכה י מתני'

מעשה ראובן. וישכב את בלהה פילגש אביו נקרא בביה"כ ולא מיתרגם דחיישינן לגנותו וכן. משום כבוד יעקב: מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם. דזהו כבודו שהודה ולא בוש ונטל שכר על כך כדקאמר בגמרא: מעשה עגל הראשון. כל הפרשה עד ויאמר אהרן וכן ויאמר אהרן אל יחר אף אדוני וגו' נקרא עגל השני שחזר וסיפר המעשה וזה נקרא ולא מתרגם מפני שכתיב בו ויצא העגל הזה פן יטעו עמי הארץ ויאמרו ממש היתה בו שילא מאליו אבל המקרא אין משנין: ברכת כהנים וכו'. בגמרא משמע שהיתה לפניהם הנוסחא במשנה ברכת כהנים נקראין ולא מתרגמין וכך היא נוסחת הבבלי במשנה ולא כנוסחת המשניות. והטעם דלא מתרגמין דכתיב ישא ה' פניו אליך שלא יאמרו עמי הארץ שהקדוש ב"ה נושא פנים ואינן יודעין שכדיי הן ישראל לישא להן פנים: ומעשה דוד ואמנון וכו'. משום יקרא דדוד: אין מפטירין במרכבה. דילמא אתו לעיוני ולשיולי בה ור' יהודה מתיר וכן הלכה: אין מפטירין בהודע את ירושלם את תועבותיה. משום יקרא דירושלם ואין הלכה כר"א:

גמ'

רידב"ז

ישראל. פי' מדקתני שכהן אסטים לבועות אינו עולה לדוכן מפני שהעם מסתכלין בו על המידום ושלא יוכלו להתאפק וע"כ יסתכלו בי' ומאי איכפית לן אם יסתכלו ביה מוכח מכאן דאסור להסתכל בו ע"ז אמר ר"ה דע"כ הוא משום היסח הדעת משה לשון שבועה הוא דאנא מסתכיל ולא אסח דעתי:

ר'

חדושי הרמ"ש

אמן אמן שמע. וכתב הקה"ע כתב הב"י כו' ותימא דקושיא דהשונה כו'. נ"ב כבר קדמו בזה שיד אהרן לתמוה על מרן הב"י וכתב עוד וז"ל ומוכרחים אנו לומר (כדי לישב הקושיא מקרא דאמן ואמן) דקרא דאומר אמן אמן הפרשנו הענין עכ"ל. וכתב הפר"ח ומביא את הירושלמי הנז (וחידה שלא העיר בזה על הב"י) ובמו"ק האריך בזה ותמה על הב"י שלא הקשה מתורה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן וביותר תמה מן הא דכתיב בנחמיה ח' ויברך עזרא את ה' כו' ויענו כל העם אמן ואמן וזו תשובה נלאת עכ"ל וכבר העיר הפר"ח על הפסוק הזה וכתב ומיהו הם ואמר השני עם ו' ירא"ה דליכא קפידא מדכתיב ברוך ה' לעולם אמן ואמן הלא שמלינו כתיב ויברך עזרא כו' ולכן ירא"ה שאם מפסיק פורתא בינתיים שרי עכ"ל וראיתי שוב במו"ק שכתב וז"ל ואי משום דענהו אמן אמן לריכי דדרשו בהו אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא משום הא לא איריא דלאו משו"ה אכפיל הקרא דכתב אמן ב' זימני ואינה אלא כדמות אסמכתא דהא תנן תו התם אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה ושומרת יבם וכנוסה אמן שלא נטמאתי ואם נטמאתי כו' כדאיתא התם וכל הני מנלן הא לא כתיבי אלא ב' אמן והב' נמי דחד אמן כייל לכולהו עכ"ל ובמח"כ איפתמיפתיה מש"כ התוס' ביבמות (נ"ח א') ד"ה שומרת יבם ובקדושין (כ"ז ב') ד"ה אמן

מגילה לג

ע"ב ובאמת הקושיא מן ואמרה האשה אמן אמן בוודאי לאו קושיא דהתם אמן להורות שבועה לא לתפילה וכמו שאיתא בבבלי שבועות (ל"ו א') אריב"ח אמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים בו שבועה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן כו' ועי' רש"י על האמנת דברים ועי' בירושלמי סוטה (פ"ב ה"ה) ובמדרש רבה פ' נשא (פ"ט) ור"פ הבא באיזה שנויים ובמדרש שו"ט (פ"ט) מביא אמן קבלה שנאמר (נחמיה ח') ויענו כל העם אמן ויש ליישב בזה גם הקושיא מנחמיה כי שם היה עניית אמן על קבלה ולא לתפלה ורק בתפלה אסור אח"ז ראיתי להגר"א בבאורו לש"ע שכתב וצ"ע שהרי בנחמיה ח' כתוב שענו ב' פעמים אמן וה"א לומר דב' פעמים קאי על כל העם בענו דהרי כתיב בד"ה ויאמרו כל העם אמן כו' וצ"ע עכ"ל. והנה כוונתו פשוטה ראיה דאף על כל העם אנ"ל אמן ב"פ דכן בד"ה א' (ט"ז ל"ו) אף שכתיב ויאמרו כל העם עכ"ז כתוב אמן תד זימנא ותמה עליו מה היה צריך להביא מד"ה הלא יכול להביא ראיה מן התורה שכן כתוב בקללות הר עבל (דברים כ"ז ט"ז) וענו כל העם ואמרו אמן וכן בפסוקים שאחריו י"א פעמים כתוב בכולהו ואמר כל העם אמן וכן בנחמיה גופיה (ה' י"ג) ויאמרו כל הקהל אמן ובתהלים (ק"ו ס"ה) ואמר כל העם אמן וצ"ע וראיתי במג"א שכ שמביא בשם הבחיי פ' בשלח וז"ל והמכוין וכופל אמן ואמן זוכה לב' עולמות

עין משפט נר מצוה

פא
א טור או"ח סי' ס"א

פב
ב מיי' פ"ב מק"ש הלכה יא טוש"ע שם ס"ט

פג
ג מיי' פ"ד מת"ת הל"ג וכסמגות

פד
ד מיי' פי"ב מתפלה הל' יב

תוספתא פ"ג

[illegible]

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' ברכות דף לד ע"א ד"ה אמר: (ב) עי' תוס' דף ג ע"א ד"ה מרס:

גמ' *כתיב °אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם (א) מה שכר נטלו על כך להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם איזהו מעשה עגל השני רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי מתשובה שהשיב משה את אהרן עד °כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם חנניה בר שלמיה בשם רב מתשובה שהשיב אהרן את משה עד כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם (ב) ר' אחא בשם ר' בא ומחא ה' ית עמא על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן ר' מר עוקבן בשם רבנן דתמן (ג) לא דומה גנאי יחיד בציבור לגנאי ציבור בציבור ואתיא כהיא. דא"ר חלבו בשם רב חונה ברכת כהנים נקראות ולא מיתרגמות ר' בא בר כהן בעא קומי ר' יוסה מה טעמא א"ל °כה תברכו לברכה ניתנה לא ניתנה לקריאה:

הלכה יב מתני' *ואין מפטירין במרכבה ר"י מתיר ר' אליעזר אומר אין מפטירין °בהודע את ירושלם את תועבותיה: גמ' אין מפטירין במרכבה ור' יהודה מתיר ר' אליעזר אומר אין מפטירין בהודע את ירושלם את תועבותיה *מעשה באחד שהפטיר בהודע את ירושלם את תועבותיה אמר לו ר"א ילך אותו האיש וידע בתועבותיה של אמו ובדקו אחריו ונמצא ממזר. *ודא מזוזה יהבין לה היכא ר' זעירה רב יהודה בשם שמואל משלשו ונותנו א בתחילת שליש העליון ר' חלבו בשם רב חונה חוצה את הפתח ומשלשו ונותנה בסוף שליש התחתון מה ביניהון מקום מזוזה ביניהון בר טברי שאל לרבי יצחק הגע עצמך שהיה (ד) שער גבוה א"ל נותנה כנגד כתיפיו בית מדרשיה דרבי חנינה עביד כן *ר' ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק בית מזוזתו של ר' היה עשוי כמין נגר *תלייה ב בדלת סכנה שאין בה מצוה חקק בראש המקל והניחו במקום שאינו ראוי לו סכנה שאין בה מצוה רבי בא בשם רב יהודה ואפילו לא סמרו

פני משה

גמ' כתיב אשר חכמים יגידו וגו'. א"כ זהו כבודו של יהודה שהודה ונטל שכר עליה ולפיכך נקרא ומתרגם: מתשובה שהשיב משה וכו'. ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה וגו': ר' אחא בשם ר' בא. אומר ומחא ה' ית עמא וכו'. זהו מעשה עגל השני דכתיב ביה אשר עשו ואשר עשה אהרן דזהו גנאי גם לצבור אבל הפסוקים שלפניהם אינו מפורש הגנאי לציבור וכדאמר ר' מר עוקבן וכו' לא דומה גנאי יחיד לקרותו בציבור כגנאי צבור לקרותו בצבור: ואתייא. האי נוסחא כמשנה אשר היה לפניהם ברכת כהנים ניקרין ולא מתרגמין כהדא דאמר ר' חלבו וכו': לברכה ניתנה. וקורין כדכתיב הברכה ולא ניתנה לקריאה והיינו להתרגום שמתרגמין בקריאה לפני עם הארץ: אין מפטירין וכו'. ומעשה באחד שהקפיד עליו ר"א וכו' ובדקו אחריו וכך היה: ודא מזוזה יהבין לה היכא. איידי דאיירי בפרקין בדיני קריאת התורה ובעניינא דתפילין כדתנינן לעיל העושה תפלתו וכו' מסיים בדיני מזוזה. והאי מזוזה באיזה מקום במזוזת המשקוף נותנין לה: משלשו. למזוזת המשקוף לשלשה חלקים במדה ונותנו להמזוזה בתחלת שליש העליון ממטה למעלה: חוצה את הפתח. מקום הפתח מודדו למחצה ומשלשו להאי העליון ונותנה להמזוזה כנגד סוף שליש התחתון של חצי העליון ואין ביניהן הרבה כדמפרש ואזיל מה ביניהון מקום מזוזה ביניהן דמר חשיב מהתחלת מקומה ומר חשיב מסוף מקומה: הגע עצמך שהיה שער גבוה. הרבה ואם נתנה בסוף שליש העליון עדיין היא גבוה מלהגיע למקומה: נותנה כנגד כתיפיו. אם השער גבוה הרבה: כמין נגר. קבוע בחור של מזוזת המשקוף: סכנה. שמכה בראשו כשפותח הדלת ואין בה מצוה דעל מזוזות ביתך כתיב ולא על הדלת וכן חקק בראש המקל וכו': אפי' לא סימרו

קרבן העדה

גמ' אשר חכמים יגידו. אלו ראובן ויהודה מעשה ראובן בבלהה ומעשה יהודה בתמר: מה שכר נטלו על כך. בעולם הזה: להם לבדם ניתנה הארץ. יהודה זכה למלכות ראובן נטל תחלה חלק בארץ בעבר הירדן: לא עבר זר בתוכם. בחלוקת הארץ דלעתיד הכתובה ביחזקאל ראובן ויהודה שכנים: מתשובה וכו'. כלומר מן ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה וגו': ומחא וגו'. פליג אריב"ל ורב וסובר דעד ויגף ה' את העם על העגל וגו' הוא מעשה עגל השני: לא דומה וכו'. אמתני' קאי דלכך מעשה עגל הראשון נקרא ומיתרגם שהוא גנאי לכל הציבור אינו בזיון כל כך כיון דכולן שוין ביה אבל מעשה עגל השני מדבר באהרן לחוד וגנאי יחיד בצבור חמיר: ואתיא כהיא דאר"ח וכו'. כלומר דמתני' הכי מתפרשא מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם וכן ברכת כהנים נקרא ולא מתרגם: כה תברכו. בברכת כהנים כתיב:

הלכה יב מתני' אין מפטירין במרכבה. דלמא אתי לשיוני ולעיוני בה: אין מפטירין בהודע את ירושלים. משום יקרא דירושלים:

גמ' וידע. פי' ויבדוק ויודיע תועבת אמו: ודא מזוזה. והך מזוזה באיזה מקום ממזוזות הבית היא ניתנה: משלשו. מודד מלמטה למעלה שני שלישי הפתח וכשיכנוס לתחילת שליש העליון יתן שם המזוזה ודוקא לכתחילה אבל דיעבד משליש העליון ולמעלה כשר אע"פ שאינו בתחלתו דילפינן מתפילין דכתיב בין עיניך בגובה הראש אף נתינת המזוזה בגובה הפתח דהיינו בשליש העליון: חוצה את הפתח. מחלק הפתח לשני חצאין ומחלק המחצה העליון לג' חלקים ומודד המחצה העליון מלמטה למעלה ומניח המזוזה בסוף שליש התחתון לצד שלמעלה: מה ביניהון. מאי איכא בין ר"ז לר"ח הא מכל מקום בתחלת שליש העליון ניתנה: ומשני מקום מזוזה. איכא בינייהו דלר"ז המזוזה עצמה ניתנה כולה בשליש העליון ולר"ח סופה בתחלת שליש העליון והיא עצמה ניתנה בסוף שליש האמצעי: הגע עצמך שהיה שער גבוה. וכשתתנן בשליש העליון אין יכולין להסתכל בה מפני גבהה ועיקר מצותה לזכור מצות ה': א"ל בשער גבוה נותנה. כגובה כתיפו של אדם בינוני ובית מדרשו דר"ח היה עשוי כן המזוזה כנגד כתפו: כמין נגר. בשכיבה ולא בעמידה: תלייה בדלת. ולא במזוזה: סכנה. שאין הבית משתמר מן המזיקין עד שתהא מונחת כהלכתה א"נ סכנה דנוקף בה ראשו כשהוא יוצא ונכנס דרגילה להיות בולטת: חקק בראש המקל. והניח בו מזוזה והעמידו בפתח במקום שאינו ראוי לו: ואפי' לא סמרו

עין משפט נר מצוה

פה
א מיי' פ"ו מהל' מזוזה הל' יב טוש"ע יו"ד סי' רפ"ט ס"ב
פו
ב מיי' שם פ"ה מהל' ם

מסורת הש"ס

סוטה ס"ד
מגילה כה
שם ע"ב
מנחות לג
שם
תוספתא פ"ג

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ולא נזכר מדברי הירושלמי סוטה ע"ש:
(ב) עי' ק"ע ומדברי הרי"ף והרמב"ם לא משמע כפירושו ועי' בכ"מ:
(ג) עי' בתוס' דף כה ע"ב ד"ה מעשה:
(ד) עי' תוס' יומא דף יא ע"ב ד"ה שאין ומנחות דף ל"ג ע"א ד"ה והא וד"ה מאי:

רידב"ז

ר' סימון בשם ריב"ל מתשובה שהשיב משה את אהרן עד כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם. פי' עד הפסוק וירא משה וכו' כי פרעה אהרן הינגא בר שלמיה בשם רב מתשובה שהשיב אהרן את משה עד כי פרעה וגו'. ר"ל עד הפסוק הזה כנ"ל. והוא משום דכתיב שם ויצא העגל הזה. וכמו דפרש"י ז"ל במתניתין דזהו הטעם של עגל השני דיש מקום לטעות ח"ו מן הפסוק הזה ויצא העגל הזה וכדאיתא בבבלי שם מן הפסוק הזה נתפקרו המערערים עי"ש ר' אחא בשם ר' בא ומחא ה' ית עמא על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן ר"ל גם הפסוק הזה אינו מתרגם משום דהוי משמע כנשיאת פנים דהמגפה היתה בעם שעשו את העגל שעשה אהרן ואהרן לא נענש והוי כנשיאת פנים והפסיק הגמ' באמצע ומפרש טעמא דמתני' כולה מפני מה מעשה ראובן אינו מתרגם ומעשה העגל הראשון מתרגם ע"ז מפרש ר' מר עוקבן בשם רבנן דתמן לא דומה גנאי יחיד לקרות בציבור לגנאי דציבור בציבור דהעם אשר עשו העגל ציבור וע"כ מעשה עגל מתורגם דלא חשוב גנאי לתרגם בציבור ולפ"ז ע"כ דהא דמעשה עגל השני אינו מתורגם והא גם הוא של ציבור ואי דכתב ביה אהרן נ"כ אבל אהרן לא עשה ביחידות אלא בציבור והרי הוא ציבור ביחיד וע"כ הוא משום הטעם דפרש"י ז"ל משום ויצא העגל הזה. והפסוק של ויגוף וגו' הוא משום הנשיאת פנים וע"ז מסיק וע"כ דאתיא כר"ח בשם ר"ה דברכת כהנים נקרא ולא מתרגם והוא ע"כ משום נשיאות פנים כדאיתא בבבלי ור"ח בשם ר"ה תני במתניתין דברכת כהנים נקראין ולא מתרגם דאילו לפי הגירסא שבמשנה לא נקראין גבי ברכת כהנים הא ע"כ משום גזירת הכתוב כה תברכו לברכה נתנה ולא לקריאה כדמסיק וע"כ אין מכאן ראיה להחשש של נשיאות פנים ואח"כ מתחיל הגמ' לא נקראין ר"ב ב"כ בעי קומי ר"י מה טעמא כן גי' הר"ה ז"ל בגליון הגמ' דקודם ר' סימון בר כהנא גרסינן סימן בגליון המשנה לא נקראין וקאי על המשנה והתוס' דף כ"ה ע"ב מקשין על פרש"י ז"ל מהאי ירושלמי עיי"ש בד"ה מעשה ואילו לפי פירושינו לא קשה מהירושלמי על פרש"י ז"ל דהא דגרסינן עד לשמצה הכונה הוא עד זה הפסוק כדפרשנו ומה דגרסינן ואתיא כההיא דאמר ר' חלבו בשם רב חונה מסתייא לפרש"י ז"ל דהוא משום נשיאות פנים ומעשה עגל השני נקרא ג"כ גנאי ליבור כדפרשנו ושפיר נכון מאוד לפרש הירושלמי בשיטת רש"י ז"ל אבל הרב אלפסי ז"ל והרא"ש ז"ל מפרשין בשיטת התוס' ז"ל ומגי' ר"ח ז"ל הנ"ל מוכח דגי' המשנה הוא בירושלמי דנשיאת כפים לא נקראין ולא מתרגמין אך ר' חלבו בשם רב חונה תני במתני' נקראין ולא מתרגמין ומתורץ קושית שיטת ריב"ב ז"ל דמקשה על הרב אלפסי ז"ל דלמה פסק כהברייתא לנגד המשנה אבל לפי הירושלמי ניחא דהא ר"ח בשם ר"ה תני מתניתין ג"כ כהברייתא: ודא מזוזה יהבין לה היכא. איידי דאיירי בפרק זה בדיני קריאת התורה וכן מזכיר תפילין מייתי גם דיני מזוזה:

הדרן עלך פרק הקורא עומד וכולה מסכתא ברחמי שמיא

9

שנויי נוסחאות (פוי"ח) ר"י בד"ו ור' יהודה.

חדושי הרמ"ש (סייך לעמוד הקודם)

עולמות וכן אמר דוד סוף מזמור מ"א עכ"ל. ויש להוסיף ע"ז במכפל אמן אמן גם במזמור (ע"ב י"ט) ופ"ע (כ"ב) ובנחמיה שם ועיינתי בבחיי שם בפסוק מזמור (מ"א) על הפסוק שממזמור (ע"ב) ואח"כ הביא גם ממזמור פ"ע ונראה שחבר שם בבחיי הפסוק שם סוף מזמור מ"א: בערייתא דאבוי עיין בשירי קרבן סוף ד"ה בערייתא דאבוי וכדפירשתי בקונטרס [כוונתו מ"ש בקרבן העדה] ג"כ לבלה שלא הביא שכן פירש הרמב"ם בפי' המשנה ועיין קול הרמז שהביא את הירושלמי וכן פירש בערוך ערך כן כמו שהביא הרמז והוא לא הביא את הרמז ועי' במהרש"א ובפ"א:

שפיר בזה. ותו נעלם מהפני משה תוספתא בפ"ג דמגילה דאיתא התם להדיא ועוד פסוק ויגוף כו' מבואר דגם פסוק זה וגם הקודמים. ויש להעיר על הפני משה שכ' במשנה הטעם דעגל שני לא מיתרגם שיטעו שיש ממש בזה. ולא היה לו לכתוב כן בדברי הירושלמי דהוא סובר הטעם משום כבוד אהרן וכמ"ש התוס' על רש"י. וצל"ע על התוס' שכתב וז"ל וקשה דהא בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמצה בקמיהם הוא מעשה העגל והיינו סיפא דקרא וירא משה ולפרש"י לא היה לו לומר אלא עד תחלת הפסוק עכ"ל דאמאי כי דהוא פלוגתא בירושלמי ואיכא מ"ד עד לשמצה כו' דהא קושיתה הוא אליבא דכ"ע דכל המ"ד סוברים דעד לשמצה אינו מתורגם ומה פלוגתא יש בזה והפלוגתא אינו רק אם מויאמר משה או מויאמר אהרן אבל כ"ע ס"ל דעד לשמצה וצ"ע

עמודי ירושלים

מר עוקבן בשם רבנן דתמן לא דומה גנאי יחיד בציבור כו' עי' פני משה. ובמה"כ אשתמיט מיניה דברי התוס' מגילה (כ"ה ב') דפירשו אדרבה להיפוך דגנאי יחיד בציבור יותר מגנאי ציבור בציבור וקאי הטעם על מה שמעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני לא מתרגם דהראשון היא גנאי ציבור בציבור והשני הוא גנאי יחיד בציבור. ועי' ברי"ף ורא"ש שכתבו שגם פסוק ויגוף אינו מתרגם והיינו דהפי' בירושלמי דאינו חולק על הקודם שעד לשמצה בקמיהם אינו מתרגם ורק הוא מוסיף פסוק ויגוף. ולא כהפני משה שפי' שהוא חולק על הקודמים וליתא. וכ"ה בר"מ ה' תפלה (פי"ב ה"ב) ובכ"מ כתב שם שלמד מדברי הרי"ף זה. ויותר היה לו לומר שלמד כן מהירושלמי. שוב ראיתי בתוי"ט

מסורת הש"ס

מנחות לג ב

שם לד א

ס' מנחות מד א

ב"ב קב א

יומא י"א

קרבן העדה

סמרו. שלא קבעו במסמרות להמקל פסול ולא אמרינן דליהוי כגובתא דקניא שתולין בו המזוזה דכיון שחקק בראש מקל גדול ולא קבעה בפתח עלמה כהלכתה אינו נראה כאלו תלאה שם לשם מזוזת הפתח: והא תני והוא שסמרו. המקל הוא דפסולה אבל בלא"ה כשרה משום דהוה כגובתא דקניא: והוא שיחדו לכן. שתהיה מונחת תמיד במקל זה הוא דהוה כגובתא דקניא ואז אפ לא סמרו כשרה אבל אם לא יחד המקל לכך אפי' לא סמרו פסולה: בית מליון. שם אדם: ועושין כן בפולמסיות. בשעה שהלכו למלחמה היה להם מקל מיוחד שהמזוזה קבוע בו והיו מעמידין אותו אצל הפתחים במקום שחנו שם והכי איתא בתוספתא דמכילתין של בית מונבז המלך היו עושין כן בפונדקאות: נתנה לפנים מטפח. רחוק מצד החילון של המזוזה יותר מטפח פסולה דכתיב ביתך דרך ביאתך מיד א"נ שהעמיק חור בכותל עמוק מטפח ונתן בה המזוזה פסולה: צריך שיהא שמע. של המזוזה לצד הפתח דהיינו סוף הגלילה לצד חוץ: כיני מתני'. קושיא היא וכי כן היא מתני' דתני בה ציר שיש לו ב' פתחים שהציר קבוע באמצע ובה שני פתחי' אחד לצד חוץ והאחד כנגד פנים ומספקא לן איזו היא דרך ימין הכניסה נותן המזוזה על איזה צד שירצה דמה שנקרא לזו כניסה היא לזו שכנגדה יציאה: האיך שמע שלה רואה את הפתח. דמה שלצד זה פנים הוא לפתח שכנגדה חוץ: נותן. בפתח שהוא רגיל לצאת ולכנוס בה: נותן בחזית. בפתח שנראית יותר לעוברים ושבים: לגג או לגינה הרי היא כפתוח לחול. וחייב במזוזה אע"ג דהיכל ציר לגג או לגינה דהבית עיקר: הרי הוא כפתוח לשוק. כאלו פתח הגינה פתוח לשוק דפטור ממזוזה דבית בעינן והכא אינו אלא אויר הגג או הגינה: הדר בחוצה לארץ. השוכר בית בח"ל: והדר בפונדקי בא"י. שאין ישיבתו קבועה: שלשים יום. עד שלשים יום פטור: בורגנין. אע"ג דאינו בית ממש כיון דדר ביה שלשים יום חייב במזוזה בורגנין צריף שעושין מן ערבה וקנים לשומרי פירות או לציידי עופות: השוכר בית מישראל. לדור בו יותר משלשים יום: וכשהוא יוצא. מבית העכו"ם נוטל המזוזה ויוצא שלא ינהגו בה מנהג בזיון: ובשל בית ישראל אסור לעשות כן. אלא מניח המזוזה שם ואם מקפיד על מעותיה צריך השני לשלם לו: מעשה באחד שנטל. המזוזה כשיצא מבית ישראל: הדר בפונדקי. בא"י או בח"ל עד ל' יום אינו חייב במזוזה: חולדת המולים. נקוקים וחורים שבתוך הגבעות: חולדת. כמו חור שמכרוהו חולדות הדרים בארץ: המולים. הם גבעות כמו מליא בגלא בב"ב: חלון שהוא ד' על ד'. אמות: ומניפים לרבוניהם. שיושבים שם העבדים בימות החמה להניף רוח לאדוניהם בחדר המקרה: לולין. בנין שמגדלין שם אווזים ותרנגולים: אלו ע"ג אלו. ואין בחללן ד' על ד': הן דו דרס וכו'. לפי שכולן סמוכין על האסקופה התחתונה מצרפין כאלו הן אחד וחייבין במזוזה: דהוה עביד וכו'. שהיה נעשה על דעת דכל החכמים: תפילין ומזוזה. והוא עני ואין לו אלא כדי לקנות אחת מהם איזה מהן קודם: שכן היא נוהגת בשבתות וי"ט. כשיש לו בית אחר אסור לדור בבית שאין בו מזוזה בשבת: שכן היא נוהגת במפרשי ימים וכו'. משא"כ מזוזה אינו חייב אלא מי שהוא דר בבית: למה שמעלין בקודש ולא מורידין. ש"מ *שקדושת תפילין חמורה מקדושת מזוזה והיינו כשמואל דמזוזה קודמת:

*אולי צ"ל בהיפוך שקדושת מזוזה חמורה מתפלין

גמרא

סמרו והא תני והוא שסמרו א"ר יוסה והוא שייחדו לכן של בית מליון היו עושין כן בפולמסיות *שמואל אמר [א] נתנה לפני מטפח פסולה ר' זעירא בשם שמואל צריך [ב] שיהא שמע שלה (א) רואה את הפתח ר' ירמיה בשם ר"ז כיני מתני' ציר שיש לו שני פתחים נותן על אי זה מהן שירצה היאך שמע שלה רואה את הפתח *בית שיש לו שני פתחים נותן ברגיל היו שניהן רגילין נותן בחזית היו שניהן חזית נותן על איזה מהן שירצה פתח שהוא פתוח לגג ולגינה הרי הוא כפתוח לחיל דברי ר' יוסה בי ר' יהודה וחכמים אומרים הרי הוא כפתוח לשוק *הדר [ג] בחוצה לארץ והדר בפונדקי ארץ ישראל שלשים יום אינו צריך ליתן מזוזה הדר בבורגנין שלשים יום צריך ליתן מזוזה *השוכר [ד] בית ישראל צריך ליתן מזוזה השוכר בית מעכו"ם צריך ליתן מזוזה וכשהוא יוצא נוטל ובשל ישראל אסור לעשות כן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה מפני מעשה שאירע מעשה באחד שנטל והיה קובר את בניו הדר בפונדקי חוצה לארץ שלשים יום אינו צריך ליתן מזוזה אם נתן לא יטול רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה מפני מעשה שאירע מעשה באחד שנטל והיה קובר את בניו *חולדת המולים חייבת במזוזה חלון שהוא ד' על ד' שעבדים יושבין שם ומניפין לרבוניהם חייבין במזוזה לוליא אלו ע"ג אלו חייבין במזוזה הן דו דרס אסכופתא ארעייתא. רבי יוסי הוה מצטער דלא חמא לולא דרבי אילעא דהוה עביד מן דעתהון דכל רבנן תפילה ומזוזה מי קודם שמואל אמר מזוזה קודמת רב חונה אמר [ה] תפילה קודמת מה טעמיה דשמואל שכן היא נוהגת בימים טובים ובשבתות מה טעמא דרב חונה שכן היא נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברים מתניתא מסייעה לשמואל תפילה שבלת עושין אותה מזוזה מזוזה שבלת אין עושין אותה תפילין למה שמעלין בקודש ולא מורידין:

הדרן עלך פרק הקורא עומד ובולא

מסכתא דמגילה ברחמי שמייא

פני משה

סימרו. להמקל ביתידות למקום שאינו ראוי לו ויכול לטלטלו למקום הראוי לו: והוא שיחדה לכן. הברייתא מיירי שיחדו לאותו המקום להניח להמזוזה עד שיקבענה במקום הראוי ואז עד שסימרו שם לא כלום הוא: בפולמסיות. כשהיו הולכין עם החיל ממקום למקום היו נושאין עמהם המזוזה הקוקה במקל להיות עמהן בבית אשר חונים שם: נתנה לפנים מטפח. הפתח פסולה דעל מזוזות בעינן שיהא שמע שלה רואה את הפתח: ונגללת מסופה לתחלתה. כדי שיהא שמע סמיך להפתח: ציר. שבאמצע ויש לו ב' פתחים מכאן ומכאן: כיני מתני'. והא כן תנינן ציר וכו' והשתא האיך בכה"ג רואה שמע את הפתח אם נותנה בהעמוד שהציר בו מצד זה והלא אינו רואה הפתח שבצד השני: ברגיל. ללכת ולפתחו: בחזית. שמוסיף איזה דבר ונקרא הזית כההיא דאמרינן בפרק קמא דב"ב עושה לו חזית מבחוץ: פתוח לגג ולגינה. ופתוח למעלה וכן פתוח הוא לגינה כלומר שפתוח לגג שבעליה ודרך הארובה שבין בית לעליה עולין בה ולמטה פתוח הוא לגינה: כפתוח להיל. חיל זהו שאינו בנוי בהדר הבית ומקיפה בבנין אלא שהמקיפה בסורג עשויה נקבים נקבים וכדתנן בפ"א דכלים החיל מקודש ממנו וכו' והוא לפנים מחומת הר הבית שהיה שם כותל סורג כדתנן בפ"ב דמדות לפנים ממנו הסורג וכו' ולפנים מן הסורג היה עשר אמות ונקרא היל וא"כ לת"ק פתח שלמעלה פטור מן המזוזה דלאו פתח הבית מיקרי וחכמים אומרים כפתוח לשוק שבני עליה יורדין דרך הפתח הזה למטה ויוצאין לשוק והוי כשאר פתח הבית וחייב במזוזה: הדר בח"ל וכו'. דעד ל' יום לא הוי קביעות והיינו נמי טעמא דבורגנין דמל' יום ולהלן הוי קביעות: השוכר בית מישראל וכו'. דמזוזה חובת הדר היא: אסור לעשות כן. ליטלו כשיוצא וכדר' יעקב בר אחא וכו': הדר בפונדק. שבח"ל אפילו ל' יום א"צ וכו' דבפונדק שבח"ל לא הוי קביעות: חולדת המולים וכו'. גרסינן לעיל בפ"ק דיומא בהלכה א' עד דעתהון דכל רבנן וע"ש: תפלה ומזוזה. אם צריך לקנות לו תפילין ולמזוזה ואין לו אלא כדי אחד מהן מי מהן קודם: שכן היא נוהגת וכו'. מה שאין כן בתפלין: שכן. תפלין היא נוהגת במפרשי ימים וכו' מה שאין כן במזוזה: מתניתא. הך ברייתא מסייעה לשמואל. דקדושת מזוזה היא יותר מקדושת תפלין כדתני תפלה שבלה וכו' מזוזה שבלה אין עושין אותה לתפלין ולמה לפי שמעלין וכו' אלמא מזוזה קדושה יתירה היא:

הדרן עלך פרק הקורא עומד וסליקא לה מסכת מגילה

עין משפט נר מצוה

פז
א מיי' פ"ה מהל' מזוזה ה"ח טוש"ע יו"ד סי' רפ"ט ס"ד

פח
ב טוש"ע שם סעי' ו

פט
ג מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סי' רפ"ו סכ"ב

צ
ד מיי' שם הלכה י"א טוש"ע שם סי' רנ"א ס"ב

צא
ה טוש"ע שם סי' רפ"ט ס"ג בהג"ה וטוש"ע או"ח סי' לח סעי' יב

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' מנחות דף לג ע"א ד"ה כאן:

הדרן עלך פרק הקורא עומד וסליקא לה מסכת מגילה

שנויי נוסחאות (סו"ב) מליון בד"ו מליין. (סו"ג) לפני בד"ו לפנים. (סו"ה) ר"ז בד"ו רבי זעירא. (סוי"ד) מזוזה הדר בד"ו מזוזה יותר מיכן צריך ליתן מזוזה דדר. (סוכ"ו) חייבין בסרי"ר חייבת. לוליא בד"ו לולי. (סוכ"ז) הן דו דרס אסכופתא ארעייתא בסרי"ר אן דהוא דרס אסקופתה ארעייתה. יוסי בסרי"ר יוסה. (סוכ"ח) אילעא בד"ו לא. (סול"ג) בימים טובים ובשבתות בסרי"ר בשבתות וימים טובים. (סול"ד) מדברים בד"ו מדברות.

עמודי ירושלים (שייך לעמוד הקודם)

וצ"ע. וגם קושיתם על רש"י לק"מ. דהנה לכאורה בלא"ה קשה על רש"י דלמה לא מתרגם כל הפרשה מויאמר משה. לא היה לו לתרגם רק הפסוק ויצא העגל הזה. וצ"ל עפ"י מ"ש הריטב"א בחי' למגילה דאלו הוה מתרגם כל השאר כ"ש שהיו מעיינים מה שלא תרגם בזה. וא"כ י"ל גם קושית התוס' דאם היו מסיימים בהכתוב ויצא העגל הזה והפסוק שאח"ז היו מתרגמים היו מעיינים בהכתוב האמרון וע"כ תרגמו עוד פסוק א' וא"ש. וע' במורי אבן שהקשה על התוס' דמה שקשו על רש"י שלא מש"ס דילן מוכח דלא ס"ל משום כבודו של אהרן מדלא אמרו לתרגם גם פסוק כי פרעה אהרן כו' ע"ש ולפענ"ד לק"מ דא"כ תקשה על הרי"ף והרא"ש שכתבו להדיא הטעם משום כבודו של אהרן ואעפ"כ כתבו דאינו מתרגם עד פסוק כי פרעה אהרן וכן תקשה על הר"מ דגם הוא ס"ל הטעם משום כבודו של אהרן וכמ"ש בפי' המשנה וכן מוכח ממ"ש ועוד פסוק ויגוף ועכ"ז כתב דעד פסוק כי פרעה כו' ועכצ"ל דפירשו דעל בכלל וגם ש"ס דילן פירשו כתוס' דס"ל כהירושלמי רק מהש"ס דילן לא יכלו להקשות על רש"י דדלמא ספי' לא עד בכלל וע"כ הקשו מהירושלמי דמפורש להדיא כן וא"כ גם בש"ס דילן ספי' כן. וראיתי במס' סופרים (פ"ט ה"ט וי') דאיתא התם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני נקרא ולא מתרגם מהיכן הוא מתחיל מאלא הפה הטעם הזה. והנחלת יעקב כתב דהמ"ס ס"ל הטעם משום כבודו של אהרן וע"כ הוא מתחיל שלא לתרגם מאלא הפה כו' לפי שבסופו יש פסוק ויגוף כו'. וכן פי' בכסא רחמים שם ולפי דעתי הוא תמוה דאם"ד משום כבודו א"כ למה מתרגם עד כי פרעה אהרן כו' הלא פוגם בכבוד אהרן וע"כ צ"ל דאדרבה ס"ל כרש"י ושפי' מהיכן מתחיל הוא שמתחלת הסא הוא מתחיל לתרגם ולמעלה מזה לא מתרגם לפי שיש פסוק ויצא העגל הזה ומה

פרק א (דף א ע"א במתני') **אלא** שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. כתב הר"ן ויש לשאול היכי שרינן להכפרים לקרות בי"א ובי"ב ובי"ג בתוך העיירות שאין קורין אלא בי"ד קרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ע"כ וכה"ג מקשים תוס' ביבמות פ"ק וכ"ל כיון דמאלו חכמים סמך מן המקרא כדמשני לקמן מי שסידר את המשנה וכו' א"כ לא הוה אגודות כי היכא דמצינו שהכתוב נתן מצות להכהנים בפני עצמן ולא מיקרי אגודות וכ"מ לעיל בפסחים דף י"ג ע"ש:

(שם בגמ') **מה** ת"ל בזמניהם. בבבלי גרסינן האי מיבעיא ליה לגופיה ומשני ליכתוב רחמנא ומנה לכן פירשתי בקונטרס דקשיא ליה לכתוב רחמנא ומנה אבל קשיא לי מאי קא פריך האי מיבעיא ליה לגופיה הא כמה פעמים פריך הש"ס במועדו למה לי ומוקי ליה לדרשא אם כן הכא נמי בזמן למה לי פשיטא דבזמן יעשה ואפשר דשאני התם דבמועדו טובא כתיבי בפרשה:

(שם) **ליתן** להם זמנים אחרים. בקונטרס פירשתי להשוות דברי רבי יונה לדברי הש"ס בבלי ועי"ל ליתן להם זמנים אחרים היינו אם עברו י"ד וט"ו ולא קרו מיקרא אמרי כן ולא ס"ל דרשא דולא יעבור והא דתנן במתני' לא פחות ולא יותר היינו לכתחלה וכן מצינו במתני' גבי מילה ותדע דהא תני לקמן בסמוך שזמנו כל החדש וכן פסקו כל הפוסקים:

(דף ב ע"א) **אם** משושן הבירה את למד. אפשר לפרש דלריב"ק פריך אם משושן הבירה את יליף נאמר דדוקא בשושן אל יקראו בי"ד אלא בט"ו ושאר כל המקומות המוקפין יקראו בי"ד אלא דקשה לי לפרש כן משום דבתוספתא משמע דלא השיב ריב"י אלא לת"ק ולא לריב"ק וגם לפי מסקנא דשמעתין הוא כך לכן בחרתי לפרש כמ"ש בקונ':

(שם ע"ב) **הרב** הכרך ונעשה של עכו"ם וכו'. כתב הר"ן בשם הרמב"ן פירוש בירושלמי שאלו מילתא דר' יהושע בן לוי דלקמן דכרך שחרב מי' בטלנים ולבסוף ישב או שנעשה של עכו"ם מהו והשיבו דק"ו הוא שהרי בכרכים המוקפין חומה שבחוצה לארץ קורין בט"ו אע"פ שהרבה כרכים בחו"ל שלא היו בהן ישראל כלל מימות המסורות וכ"ש שלא היה בהן עשרה בטלנין ע"כ והדבר תימא דתלי תניא בדלא תניא היא גופה מנ"ל דבחו"ל קורין כלל ופ"ק א"כ דבח"ל קורין בכרכין המוקפין מימות יהושע א"כ בח"ל קמיבעי ליה ומאי ק"ו שייך כאן לכן נ"ל פירוש שבקונטרס עיקר ואפשר שזהו כוונת הר"ן שכתב בסוף דבריו ואם הירושלמי מתפרש כך יש ללמוד ממנו שכרכין המוקפין בח"ל קורין בט"ו ע"כ ור"ל שאפשר לפרש הירושלמי כמ"ש בקונטרס וא"כ אין ללמוד ממנו:

(שם) **ויהי** גבולם מחלף וגו' קטת ונהלל וגו' וקשה הא קטת ונהלל בגבול זבולון הוא וכתוב בקרא תחלה וא"כ כתיב מחלף והוא בגבול נפתלי ולמה שינה הסדר ופירש תחלה ערי נפתלי וא"כ ערי זבולון וי"ל דמאן דאמר דקרא מסייעא לריב"מ היה שוכן בערי נפתלי והם היו קרובים אליו אך תימא לפ"ז יש בפסוק ויהי גבולם מחלף וגו' שבעה ערים ולמעלה קחשיב וערי המבצר הצדים וגומר חמשה ערים וכתיב בתריה ואדמה והרמה וחצור וקדש ואדרעי ועין חצור ויראון ומגדל אל חרם ובית ענת ובית שמש ערים י"ט ולחשבון זה הם ערים כ"ב לכאורה וצ"ע:

(שם) **לוד** ואונו הן גי החרשים. וא"ת הא כתיב בנחמיה לוד ואונו גי החרשים וי"ל דמפרש לקרא הכי לוד ואונו הן גי החרשים דאל"כ ה"ל למכתב וגי החרשי' ובבבלי דף ד' ע"א כתב רש"י בד"ה לוד ואונו וגי החרשים מערי בנימין היו כדכתיב ובני אלפעל וגו' ובד"ה מיחסו על שבט בנימין וגמ' גמיר לה ריב"ל מרבית דמוקפת חומה מימות יב"ן הן ובמתני' דערכין תנן תרתי מנייהו דקא מני לוד ואונו אבל ערי חומה שאינן נוהגים אלא מימות יב"ן ע"כ וכתב מהרש"א כך היה גרסתו שם בערכין אבל בכל נוסחא שלפנינו במשנה שם לא מנה אלא אונו וכמ"ש תוס' ע"כ ומסוגיין מבואר דלא תנא שם אלא אונו דהא משני דלא אמר אונו משום דתנינן ויותר קשה לי אמ"ש דגי חרשים מערי בנימין היה והרי מפורש כתיב בד"ה ד' בבני יהודה ושריה הוליד את יואב אבי גי חרשים כי חרשים היו הרי דמערי בני יהודה היו וצ"ע וא"ת הרי כתיב בנחמיה י"א ובני בנימין מגבע וגו' לוד ואונו וגיא חרשים משמע שישבו בני בנימין בגי חרשים י"ל דזהו היה לאחר שעלו מן הגולה שהחזיקו במקומות בני יהודה אך קשה איך קאמר ר"ם לוד ואונו הן הן גיא חרשים הא גיא חרשים בנחלת בני יהודה היו וצ"ל דתרי גיא חרשים היו וצ"ע:

(דף ג ע"א) **הכל** יוצאין בי"ד. בסוגיא זו פירשתי עוד פירושים אחרים ומפני האריכות לא כתבתי אותם וממו' המאה"ג מהו' גרשון נר"ו כתב דה"פ דלקמן אמרינן מפני מה אמרו חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש דא"ר אלבו הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה ובבבלי אמרי' מתני' מני אי ר' אי ר"י וכו' מאי ר' יוסי דתניא חל להיות בע"ש מוקפין וכפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ר' יוסי אומר אין מוקפין קודמין לעיירות אלא אלו ואלו קורין בו ביום וכו' מ"ט דר' יוסי בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות אף כאן וכו' ר' אלבו ס"ל לדינא כר' יוסי אבל לא מטעמא אלא ס"ל הטעם דהכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה וקאמר הא דצריך ליתן טעם הנ"ל ולמילף מבכל שנה ושנה דלא בא אלא ללמדך שהמגלות נוהגות באדר שני לזה מיצטריך בכל שנה ושנה וכדאמרינן לקמן דף ד' ע"ב ר' אבהו בשם ר"מ בכל שנה ושנה הקים שנה מעוברת לשנה שאינה מעוברת מה שנה שאינה מעוברת אדר הסמוך לניסן אף שנה שהיא מעוברת אדר הסמוך לניסן ור' אלבו דאמר שם כדי לסמוך גאולה לגאולה טעמא יהיב למאי אמרו בכל שנה ושנה באדר שני כדי לסמוך גאולה לגאולה מש"ה לא יליף מבכל שנה ושנה דמוקפין קורין בע"ש אלא מן הטעם הנ"ל דהכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה עכ"ל ואפשר לפרש כן אך לפי הגירסא שבשקלים דוחק לפרש כן ועמ"ש שם:

(שם ע"ב) **ולא** עזרא תיקן וכו'. כתב המג"א סימן קל"ה איתא ברי"ף פרק ד' דמגילה ירוש' עזרא תיקן לישראל שיהיו קורין ג' בב"ה ובמנחה עכ"ל וצ"ע דאיתא במרובה שהלכו ישראל ג' ימים בלא תורה בימי משה עמדו הנביאים שביניהם ותקנו שיהא קורין בב' וה' ובשבת וכו' והא דכתב הרי"ף שעזרא תיקן בב' וה' היינו מנין הקרואים כדאיתא בגמ' ע"כ וכ"פ הר"ן ותימא א"כ מאי פריך הש"ס הכא ולא עזרא תיקן הלא מימות משה היו הכפרים צריכין לבוא לעיר בב' וה' לקרות בתורה ואפשר לומר דלא כתבו כן אלא לפי שיטת הבבלי אבל הירושלמי פליג עליה אך קשה אם כן נימא דאף בהא פליג דסובר דעזרא תיקן לקרות בב' וה' וצ"ע:

(דף ד ע"א) **בעון** קומי ר"ז למה דלא אמר תמן וכו'. ותימא הא כבר שנייה לעיל ונראה דהאי בעון בתרא בליסנא אחרינא הוא ופליג אליסנא קמא:

(דף ה ע"א) **אלא** כל המעות עד שלא וכו'. כתבו תוס' בב"מ דף מ"מ ע"ב בד"ה מגבי' פורים וכו' וא"ת דאמרינן בערכין מעות של צדקה מותר לשנותן בכל מה שירצה ואפילו באו ליד גבאי ואפילו אמר מנורה זו לבה"כ מותר לשנותה למצוה אחרת וי"ל דדוקא בכורים אמרינן הכא דאין לשנות ע"כ וקשה שלא הביאו דברי הירושלמי שמפורש שמעות פורים חלוק משאר צדקה גם מ"ש שמותר לשנותן בכל מה שירצה אפילו משבאו ליד הגבאי צ"ע בערכין שם:

(שם) **מתניתא** פליגא על ר"י. ממו' ה"ה מהרר"ג נר"ו השיב הנ"ל לפ' דדייק מדתנן במתני' זמן עצי כהנים והעם וט"ב וחגיגה והקהל ואם"ד דאינו נוהג אלא בזמן קרבן ה"ל לתנא למתני זמן עצי כהנים סמוך לחגיגה והקהל ומדסמכו ענין לו תשעה באב משמע דנוהג אף שלא בזמן הבית ע"כ ודברי טעם הם אך מדאיתא להך סוגיא בשקלים ובתענית בהאי ליסנא והם לא נזכר מתני' דהכא משמע טפי כפי' שבקונ':

(שם ע"ב) **מפני** התקיעה. כתב הרמב"ם סוף הלכות חגיגה יום הקהל שחל להיות בשבת מאחרין אותו לאחר השבת מפני תקיעת החצוצרות והתחינות שאין דוחין את השבת וכתב הראב"ד א"א ואפילו יו"ט אינו דוחה ופירשו בירושלמי מפני הבימה שבעזרה ויעשו אותה מעי"ט שלא לדחוק את העזרה שמענו מכאן שאינו מעכב את התקיעות כמ"ש וכתב הכ"מ ויש לתמוה על הראב"ד האיך משיג על רבינו מהירושלמי מאחר שדברי רבינו הם ג"כ בירושלמי לדעת אחד מהאמוראים וכו' וכתב הלח"מ ובודאי שלא היה להר"א בנוסחת הירוש' ר' בא אמר מפני התקיעה ע"כ ודבריהם תמוהים שעיקר קושית הראב"ד וכיון דפ"כ צריכין לדברי ר' יצחק דאל"כ קשיא ליעבד הקהל ביו"ט ראשון של חג אלא מפני הבימה וכן פירש רש"י במסכת סוטה פ"ז א"כ אף כשחל בשבת נימא האי טעמא וזה ברור מיהו נראה דהרמב"ם סובר דטעמא דאין עושין הקהל בי"ט הראשון משום דכתיב במועד בחג הסוכות דמשמע בתוך המועד וכמ"ש תוספות בסוטה שם וכ"כ מפירוש המשניות להרמב"ם שם הלכך אמר הטעם מפני התקיעה ולא מפני הבימה דאפשר בלא בימה אבל תקיעה מצות עשה דכתיב וביום שמחתכם וגו' וא"ת לי"ל הך טעמא הא אף ביו"ט אסור מפני התקיעה וי"ל דסוברים דבי"ט תוקעין מה שאין כן בשבת וכ"מ ברמב"ם פ"ז מהל' כלי המקדש ועמ"ש במסכת סוכה דף י"ב ע"ב בד"ה ואת אומרת וכו' ועיין בתוס' בבבלי ר"פ החליל:

(דף ו ע"א) **בא** להודיען וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו עמ"ש בתענית בתוס' דף ז' ע"א וע"ב:

(דף ז ע"א) **נאמרה** למשה בסיני וכו'. כתב בי"מ כשנאמר לו פרשת עמלק ולא יקשה דא"כ או ה"ל למכתבה ולא השתא בתר נבואות שנאמרו אחריה דאין מוקדם ומאוחר בתורה ונראה שלא הודיעה מרע"ה לדורות דא"כ מיחזי כי חוכא ואיטלולא ענין לפרש ופקס ותעניתם אילו ידעו את המגלה ומעשיה כבר אלא לא הודיעה ומ"מ לא הוי מדוע מכוח נבואיית מכיון דהא נאמרה בסיני ואפשר שמסרה ביד יחידי הדור ולא ידעום מרדכי ואסתר וסיעתם ע"כ ודבריו תמוהים מאד בפרט מ"ש ולא יקשה דא"כ או ה"ל למכתבה וכו' הוא דבר שאין לו שחר דמ"ש מגילה משאר דברי נביאים וכתובים דהכל נאמר למשה בסיני אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש לכן פי' שבקונטרס עיקר דגרסי' בבבלי דף ז' כתנאי כתב זאת מ"ש כאן וזכרון מ"ש במשנה תורה בספר מ"ש בנביאים דברי ר' יהושע ר"א המודעי או כתב זאת מ"ש כאן ובמשנה תורה זכרון מ"ש בנביאים בספר מ"ש במגילה ע"כ והשתא ריב"ל סובר כר"י בהדא אלא דמרבה מגילה מדכתיב כתב ודברים נכונים הם:

(שם) **מוטב** שיקדים כספו וכו'. כתב בי"מ דהיינו שקלים שמביאין באדר כדתנן בא' באדר משמיעין וכו' ואיכא למידק שהבאת השקלים באדר משום דמניסן ואילך תורמין מתרומה חדשה וכו' והאיך תלי הכא טעמא משום קדימתן להמן וכו' עיין שם שהאריך לראה שפירש דמוטב שיקדים היינו שיתחילו מראש חודש אדר לשקול ולכן קשיא ליה אבל לפמ"ש בקונטרס לק"מ:

(שם) **הדא** אמרה אדר הראשון תוספת. כתב המג"א בא"ח סימן נ"ה ס"ק י' משמע דאם שנת י"ג מעוברת אותן שנולד באדר ראשון נעשה בן י"ג באדר ראשון וכ"כ הלבוש וצ"ע דהא מי שנולד בשנה פשוטה אינו נעשה בר מצוה עד אדר ה"ה זה שנולד בשנת העיבור כיון דאשתקד היתה שנת פשוטה ונעשה בן י"ב באדר סתם א"כ לא מלאו לו שנת י"ג עד אדר שני וכו' לכן נ"ל דנעשה ב"מ באדר שני ע"כ ול"נ עיקר כסתמא דש"ע וכלבוש דכיון דאדר ראשון הוספת כדמסיק כאן וכ"כ תוס' בפ"ק דר"ה א"כ זה שנולד בשנה מעוברת באדר ראשון לא נולד באדר כי אם בתוספת ואיך נאמר שימתין עד אדר שני ולא דמיא כלל למי שנולד בשנה פשוטה שהרי זה באדר נולד לפיכך צריך להמתין עד אדר והיינו אדר שני שהוא עיקר וזה ברור והש"ע לשיטתו אזיל שפסק בסימן תקס"ח סעיף ז' כשאירע יום שמת בו אביו או אמו באדר והשנה מעוברת יתענה באדר שני והיינו מטעם הנ"ל שהשני הוא העיקר ודלא כמ"ש בהג"ה שם מיהו מודינא בהא שאם מת אביו בשנה מעוברת באדר ראשון שיתענה באדר ראשון והדברים ברורים:

(שם ע"ב) **לעולם** שני חדשים וכו'. כתב תוס' בר"ה דף י"ט ע"ב בד"ה אדר וכו' ובירו' דמגילה איכא פלוגתא דקאמרינן התם עוקבא וכו' ולבסוף דמו לה דקסבר רבו שלשים רבו ירח ע"כ וקשה שלפי הגירסא שלפנינו וכמ"ש בקונטרס אין המסקנא כן דמדרבה לעולם הראשון מלא וכ"ל דגירסתם היא לעולם שני חדשים חסירין עיבר את הראשון וכו' וה"פ אע"ג דלכתחילה עבדינן שניהן חסירין מ"מ אם עיבר הראשון מה שעשה עשוי אבל השני אם עיברו לאו כלום הוא דלעולם אדר הסמוך לניסן חסר וכאשר הגהתי כ"כ עיקר דבבבלי שם גרסי' העיד ריב"ל משום קהלא קדישא שבירושלים על שני אדרים שמקדשים אותן ביום עיבוריהן למימרא דחסירין עבדינן מלאין לא עבדינן:

(דף ח ע"א) **שוחקין** עצי בשמים למילה בי"ט וכו'. וקשה מאי קפריך התם היינו טעמא דחזי לקדרה וה"ל מלאכת אוכל נפש דשרי וכ"מ בבבלי בשבת דף קל"ד וכבר נכלל במאי דתנן במתני' וע"ק למה סתמו הפוסקים דלעולם שוחקין הכמון בי"ט והא ר' יוסי הוא דקאמר דדוקא לאחר מילה הוא דשרי:

(שם) **תמן** לשני דברים וכו'. בבבלי בחולין דף ע"א ע"ב גרסי' א"ר יוחנן אתרו ביה משום או"ב ולא אתרו בו משום עכו"ם חייב ורשב"ל אמר כי אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי אמר חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר רי"א חייב ורשב"ל אומר פטור וכו' וצריכא דאי אשמועינן בהא בהך קאמר רשב"ל אבל בהא אימא מודי לר"י ע"כ ופרש"י אבל בהא בחייבי מיתות שוגגין ודבר אחר כגון ממון דהדא בגופא והדא בממונו אימא תרווייהו רמו עליה וכו' וכן נ"ל לר"י ע"כ וע"ש במהרש"א וקשה לפרש ודבר אחר דוקא ממון דמי שני ליה לשנות ממון ועוד דלפי פירוש רש"י ה"ל לש"ס לפרש הצריכותא שהרי דבר חדש הוא לחלק בין דתרווייהו בגופו או חדא בגופו וחדא בממונו לכן נ"ל דהאי ודבר אחר היינו שיש עוד דבר אחר בלאו איסור עצמו נוסף על המיתה או על המלקות כגון שבת דאית ביה כרת ויה"כ דאית ביה לאו והאוכל את הממזרת דיש בו לאו וממון החובל בחבירו בי"ע דלא דמיא לפלוגתא דאו"ב ועכו"ם שהן ב' דברים והשתא לכך א"כ לפרש הצריכותא דאי אשמועינן בהא שהם דבר אחד הוא דפוטר רשב"ל וכדאמרי' כאן דיש לחלק בין ב' דברים לדבר א' והדברים ברורים למעיין:

(שם ע"ב) **ניתני** אין בין בהרת גדולה לבהרת קטנה. קצת קשה אי הוה תני הכי ה"א דוקא המוחלט בפסיון דהיינו בהרת גדולה אבל המוחלט בשער לבן או במחיה אינו חלוק מן המוסגר ועוד איצטרך לאשמועינן דאפילו הכא מתחלה כולו לבן טעון הסגר ואינו טעון פריעה ופרימה כדתנן בנגעים פ"ח:

(שם) **סופה** מסייעא לר' לעזר הטהור וכו'. נראה דקאי אמתני' דפ"ח דנגעים דכולא פירקא איירי בפרח בכולו ורישא דהך מתני' אם בכולו פרחה כאחת מתוך הטהרה טמא בתוך הטומאה טהור הטהר מתוך הסגר פטור וכו' ונימא לי בזה שהרמב"ם השמיט דין זה דפרח מתוך הסגר שיהא טעון צפרים אע"ג דר' יוחנן סבר כן משום דמתני' מסייעא לר' לעזר ואע"ג דברייתא מסייעא לר' יוחנן לא שבקינן מתני' ועבדינן כברייתא:

(שם) **כל** ימי הנגע בו את שטומאתו וכו'. וקשה א"כ שילוח נמי לא ליבעי דהא בהאי קרא כתיב שילוח וכי תימא ה"כ תיקשי מתני' ליחשוב נמי הא וכה"ג פריך בבבלי וי"ל דמרבה מוסגר לשילוח מדכתיב טמא הוא בדד ישב וגו' משמע כל שהוא טמא בדד ישב:

(דף י ע"ב) **שכן** אפי' ספרים אינן נכתבין כן. כתב בי"ד סי' ר"פ ס"א בהג"ה וי"א דמותר לדבק עליו קלף מבחוץ וכו' וכן אם נמסר דבר כותבין על הקלף הדבוק ע"כ ותימא דהשתא שתי עורות בדף אחד אסור כ"ש לכתוב על המטלית הדבוק מבחוץ וכ"ש שראיתי שלפעמים ג' או ד' מטלית בדף אחד וכתוב עליהן ומה שהביא מהרי"ק בתשובה סי' קכ"ב ראיה מהא דאמרי' לקמן ודובקין בדבק כבר פירשנו שם באופן שאין שום סתירה לכאן והוא הכון דהם לענין תפילין איירי דליכא מ"ד דמטלית כשר וכע"ג. כתבו תוס' במנחות דף ל"ב ע"א בד"ה דלמא להשלים פי' בקונטרס שאם חסרה מזוזה שיטה אחת אי לאו דאין מורידין היו כותבין שיטה אחת מס"ת ותופרין במזוזה והא דאמרינן בירושלמי דתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא על עור אפשר הכא בשלא תפר העורות זה בזה ע"כ ותימא הא אפילו בס"ת אמרי' כאן כה"ג אסור וס"ת ודאי בתפר איירי וצ"ע:

(שם) **ספרים** שכתבן כתפילין וכו'. אפירוש שבקונטרס קשיא הא תפילין ומזוזות פסולין אם נכתבו יוונית גם אין טעם בדבר לכן נ"ל דה"פ ספרים שכתבן בכתב קטן כמו שכותבין תפילין ומזוזות אין תולין בהן שאין ניכר דלהם תליה נכתב ותפילין ומזוזות שכתבן בכתב גדול כמו שכותבין ספרי' תולין בהן שניכר דלהם תליה נכתב ואיירי בשכתבן בתחלה ע"י תליים דאל"כ ה"ל שלא כסדרן ור"ז קאמר אם היה כותב שני הכתבים בס"ת אם כתב פ' אחת בכתב גדול ואחר כך פ' כולה בכתב גדול כשר אבל אם פרשה אחת כתב בכתב גדול וקטן פסול דמיחזי כמנומר וה"ג היה כותב אלה עם זה וטס זה אם היתה וכו' ור"ז בשם ראב"ח אמר דיש לכתוב ס"ת ותפילין בכתב אחד דהיינו בכתב ממוצע ולא גדול ולא קטן ונסתייעתי לסברא זו ממ"ש הרשב"ץ כיון שהכתיבה נתלית בכתיבה דקה יותר מכתיבת שאר הדף מינכרא מילתא דלהם תליה כתבה ע"כ ומביאו הרב"י בי"ד בב"ס ריש סי' רעו ע"ש:

(דף יא ע"א) **אתיא** דאשיין בר נדבה כר"י דתני פירב את האותיות וכו'. הרשב"א פי' מלמעלה פסול לפי שעד שלא נעשית אות נפסלה צורתה והלכך אסור לגרוד דס"ל כהק תוכות שלא נעשית אות מעולם עד עכשיו שהוא בא לגורדה אבל כשנדבקה מלמטה כו של תפארתינו כיון שכבר נגמר האות קודם הדיבוק כשר אבל אם תפארתך שהכ"ף דבוקה באמצעיתה להתי"ו מבעיא ליה אם הוה כלמעלה או כלמטה וכו' ע"כ ובב"י בא"ח סי' ל"ב מביאו לדברי הרשב"א ותימא לפי פירושו לא אתיא כלל הא דאשיין לדר"י ונראה דגרם לו זה שלא ראה אלא סוגיא דברכות כמפורש בדבריו ושם לא נזכרו דברי אשיין אבל מכאן מוכח כמ"ש בקונ' ולא איירי כלל בדיבוק:

(שם ע"ב) **אף** מפני שיש בהן חול. כתב הר"א מזרחי בתשובה סי' א' שיש שאמרו שמלת אני הוא שם ושמי ה' אלהיכם הם ג' שמות והשיב שלא מצא אלו הוא שם ע"ש וקשה ולמה לא השיב דאיה מבוררת מסוגין שאני חול:

פתוחה

עמודי ירושלים (שייך לעמוד 66)

ומה שאינו מתחיל תיכף לתרגם הוא כמ"ש לעיל בשם הריטב"א שבבבלי שלא יעיינו למה לא תרגם עד כה ע"כ אינו מתרגם עוד איזה פסוקים וה"נ והבן:

הגע עצמך שהיה שער גבוה כו' כנגד כתפי' כו' הראב"ד בה' מזוזה (פ"ו ה"ב) פסק כהירושלמי הזה וכן במרדכי בהלכות קטנות והמרדכי כ' בשם דהש"ס **דילן** לא פליג בזה ואדרבה צריך לנגוע כדי שיפגע במזוזה ע"ש. ולפ"ז י"ל דגם כל הפוסקים אינם חולקים בזה רק שהם מדברים בשהם פתח שאינו גבוה. ולכן מה שהפוסקים סתמו דבריהם והראב"ד והמרדכי בשם ר"י בעל התוס' פסקו כהירושלמי ע"כ נראה שהלכה כמותו ובפרט דכן עשה ר' חנינא מעשה רב. וע' בב"ח בי"ד (סי' רפ"ט) שאחר שהביא דברי המרדכי והראב"ד כתב דהכי נקטינן וכ"כ המעיו"מ ונראה שהוא מטעם שכתבתי וכן פסק הלבוש ובש"כ שם. וראיתי בקיצור ש"ע (סי' י"א ס"ה בהג"ה) שכ' דהוא תמוה מאד כיון דרוב הפוסקים ס"ל דהש"ס דילן חולק על הירושלמי איך נניח רוב הפוסקים וניזול בתר מיעוטא ע"ש ולק"מ דרק בתוס' מבואר דס"ל דהש"ס דילן חולק על הירושלמי אבל בשאר הפוסקים י"ל דהם איירי בשאין הפתח גבוה ולא דברו מזה דהוא לא שכיח. ועי' בשירי קרבן שתמה על התוס' דמניין להם דהש"ס דילן פליג, בשנים דמ"ש דלש"ס דילן פסול בדיעבד היכא שלא הניח בשליש העליון גם זה אינו מוכרח עי' במנות ובטור ומ"ש הב"י ע"ו. וע"כ נראה עיקר כהכרעת האחרונים. [ובדרך אגב אעיר על מ"ש הרא"ש בהלכ"מ אחר שכתב דבש"ס דילן מבואר דבית"כ פטור ממזוזה כ' וז"ל ובירושלמי פרק בתרא דמגילה משמע דבי מדרשא דר' חנינא היה בו מזוזות ומונחות בין כתפים. של אדם עכ"ל. וראיתי בדברי חמודות שם שתמה ע"ז דלמה לו לפיים שהיו מונחות בין כתפים דלמאי צריכה הכא ע"ש ולענ"ד דהרא"ש הביא הירושלמי ונסתפק בו מה דאיתא דהיה בי מדרשא המזוזות ומונחות בין כתפים אם הכוונה דבי מדרשא היו חייבים במזוזה או שבין כתפי' פסולות למזוזה כיון שלא היה בשליש העליון רק נזכר מזוזה שאותו כך וכמו של בית מונבז במנחות (ל"ב ב') וע"כ אינו מוכח מזה דבית המדרש חייב במזוזה והבן]:

(שם) **פתוחה** מראשה סתומה. מה שפירשתי בקונטרס הוא ע"פ שיטת הרמב"ם אבל הרא"ש חולק בדבר ויש לו גירסא אחרת בסוגיין ועיין בב"י בסי' ער"ה וסי' רפ"ח בי"ד ובתוס' דמנחות דף ל"ב בד"ה והאידנא וכו' פירשו בה פי' אחר ע"ש:

(שם) **צריך** לכתוב ה"א למטה מארכובתו של למ"ד וכו'. כתב בספר אור תורה וז"ל שאילו היתה כוונתו למטה ממש הא תו ל"ל לכן נ"ל שסוף מאמר זה מורה כוונתו שה"א נכתבת לבדה וכיון שאינה סמוכה ללמ"ד למטה ממנה קרי לה וכו' ע"כ ואיני יודע לכוין דבריו להלכה שמאמר הכתוב בירושלמי ובמדרש רבה פרשת בשלח מפשטו בשביל דברים שנאמרו במסורה וגם שאפשר לכוין שניהם דצריך הרחקה ללמד שחסר אות וצריך השפלה ללמד על האנחה וצעקת הוי וכמפורש במדרש שם וזה ברור גם מה שכתב בספר ידי משה אינו נכון לפי מ"ש כאן:

(שם) **אף** בקרע כן. במנחות דף ל"א גרסינן אר"ז אמר מנגאל א"ר רב קרע הבא בשני שיטין יתפור בשלש אל יתפור ע"כ וקשה דכאן קאמר ר"ז בשם ר"מ דאף שלש יתפור וי"ל דמשיק התם דבמדתא לית לן בה א"כ הכא במדתא איירי דומיא דהשמיט שנעשה מתחלה ודוקא ג' הוא דיתפור אבל ד' אפילו אמדתא לא יתפור וזה מדוקדק בלשון הרמב"ם פ"ט מה"ת ז"ל אבל אם ניכר הגויל שהוא עפוץ תופר אפילו קרע הבא בתוך ג' ול"ק סתם תופר אלא ודאי דאף במדתא תוך ד' לא יתפור וכמ"ש:

(דף יב ע"א) **וכורכין** בשיער וטולין במטלית ודובקין בדבק. כתב הכ"י וכורכין וטולין במטלית כלומר אם נקרע הגויל או הקלף עושין לו מבחוץ טלאי של בגד ותופרין או תופרין אותו בגידים ע"כ מדבריו דכורכין בשיער נמי אנקרע קאי ותימא איך יכרוך בשיער הקרע וי"ל שלא היתה בגירסתו וכורכין בשיער שהרי אף בדברי הרי"ף שמביא הירושלמי כתוב כן וע"ק לפי דבריו אף ודובקין בדבק ותופרין וכו' אקרע קאי ומלשון הירושלמי משמע שלכתחלה דובקין בדבק ועוד אי אס"ת קאי מאי משני הדבק הא יקרע בגלילה וכמו שכתב הרא"ש בשם הר"ס לכן נראה לי דכולן אתפילין קאי דומיא דכורכן בשיער וכמ"ש בקונט' ועמש"ל ואף שהרי"ף כתב להירושלמי הזה בסוף הלכות ס"ת יש לומר דללמוד ממנו דיני ס"ת כתבו שם דכ"ש הוא מתפילין:

(דף יב ע"א) **שבן** הוא שם חול בנקום אחר. ותימא א"כ אלקים נמי יהא מותר למחוק שהרי הוא שם חול במקום אחר כמו זובח לאלקים יחרם וכן שם אדנות אבל בבבלי בשבועות דף ל"ה גרסי' ר' יוסי אומר צבאות כולן נמחק שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל שנאמר והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל ממצרים וזו היא הגירסא הנכונה לענ"ד אבל במ"ס רפ"ד הגירסא כמו שהיא לפנינו כאן בירושלמי וצ"ע:

(שם) **הוי** זה אמר הללויה. כתב התי"ט בסוכה פ"ד משנה ז' אע"ג דהירושלמי חולק עם גמרא דידן דהא לגמרא דידן רב אמר הללויה שתים נ"ל דל"ק דודאי הא דאר"מ על תהלים דר"מ הא דהעיד רב על תהלים דר"מ חלוקים הם אבל הירושלמי לא ידע עדותו של רב מתהילים דר"מ וכו' אבל גמ' דידן ידע נמי איך היינו עדות רב על תהילים דר"מ ושוה עיקר ברב לסמוך על תהילים דר"מ ע"כ והדבר תימא דמדבריו משמע שהאמת שרב אמר שני דברים משמיה דר"מ אלא שסמך עצמו על תהילים דר"מ עצמו אם כן עדיין תיקשי דר"מ אדר"מ ולפמ"ש בקונטרס בלשון הראשון לק"מ ובבלי וירושלמי שוים. ומה שיש לדקדק עוד בסוגיא זו ע"ש בסוכה דף מ':

(שם ע"ב) **אי** כהן יכול מרובה בגדים וכו'. וכן הגירסא בבבלי בהוריות ור"ה בת"כ וקשה מנ"ל למעט מרובה בגדים דלמא אתי למעט שאר כהנים דאי כהן ה"א אפי' כהן הדיוט דאי לא אייתר המשיח לא ממעטינן מרובה בגדים כדמוכח בסמוך וי"ל דמה"א דהכהן היינו ממעטינן כהנים הדיוטים ועכ"ל המשיח למעט מרובה בגדים והילקוט פ' ויקרא ראיתי שגורס אי כהן יכול בכהן הדיוט ת"ל המשיח ואין גירסא זו נכונה בעיני וכמ"ש ובק"א ובו"ר לא הרגישו בזה וצ"ע:

(דף יד ע"ב) **ואת** הפרות העלו עולות. בבבלי פ"ב דעכו"ם דף כ"ד פריך דלמא בבמת יחיד דא"ר אדא בר אהבה מנין לעולת נקבה שכשרה בבמת יחיד דכתיב ויקח שמואל טלה חלב ויעלהו לעולה ויעלהו זכר משמע אר"ב"י ויעלה כתיב ע"כ א"כ ליכא למשמע מינה היתירא לעכו"ם להקריב נקבה בבמה גדולה מיהו הירושלמי לשיטתו דאמרי' לקמן דף ט' א"ר אבא בר כהנא ג' עבירות הותרו בשיו של שמואל הוא ועורו ומחוסר זמן ולוי היה ע"כ ואם"ד דסובר דנקבה היתה ה"ל למיחשב נמי הא אלא ודאי דסובר דויעלהו כתיב וזכר היה ואפילו בבמת יחיד נקבה פסולה לעולה וגבי פרות התירו להקריב נקבות משום דקרבן עכו"ם היה אך קשה דבבבלי שם פריך לר"א דאמר דאין מקבלין קרבנות מעכו"ם דמייתינן לרביעה מהא דכתיב ואת הפרות העלו עולה לה' ומשני הוראת שעה היתה ה"כ מסתברא דהלת"ה עולת נקבה מי איכא ומאי קושיא דלמא בבמת יחיד וכדר"א בר אהבה ומאי דייק ליה מדהוה נקבה הא איכא לשנויי דשאני התם דקרבן עכו"ם היה שמתחלה נתנו את הפרות לעולות וזובחים תניא דקרבן עכו"ם זכרים ונקבות לעולות וי"ל אס"ד דאין נקבה בבמת יחיד ומטעם דהוה קרבן עכו"ם הוא דהתירו נקבה א"כ לא היה לישראל להקריבן כי היכא דבזמן הזה מותרים העכו"ם להקריב בבמה אסור לישראל לסייען כדא"ר בא בסמוך א"כ ה"נ בשעת היתר הבמות אין לישראל להקריב קרבן שאסור לישראל להקריב ודוקא וע"ק בזבחים דף ק"כ גרסי' ת"כ דר"י דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה קרן וכו' ולא קחשיב לעולת נקבה שכשרה בבמה קטנה מיהו י"ל דמשיפא איכא למידק איפכא דקחשיב דברים שוותה במה קטנה לבמה גדולה ולא קחשיב דבהכיסה בעינן עולת זכר דוקא וצ"ע וראיתי להרב בעל משנה למלך שכתב סוף הלכות מעשה הקרבנות ומ"ש רבינו ואסור לישראל לסייען הוא בירושלמי פרק קמא דמגילה ע"כ ולא ידעתי למה אמר שהוא בירושלמי הלא כמו כן הוא מפורש בבבלי זבחים דף קט"ז ע"ב ע"ש:

(דף טו ע"א) **כבר** נאמר לי כירק עשב וכו'. וקשה הא תחלה כתיב ויבן נח מזבח ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' ויעל עולות במזבח ואח"כ כתיב כירק עשב נתתי לכם את כל וי"ל אין מוקדם ומאוחר בתורה אך צ"ע מנ"ל לומר כן:

(דף טו ע"א) **ע"ד** דרבי לעזר מהו שתהא כשרה בבמה. בקונטרס פירשתי דקאי אהא דאר"ל דמקשינן חטאת לאשם וכ"מ בזבחים דף קט"ז אך קשה לי אפילו לרבנן נמי תיבעי ליה דהא איכהו סברי דבבמה קטנה לא הקריבו חובות א"כ אין חילוק בין אשם לחטאת אלא דעיקר בעיא היא משום דעולה היא א"כ אף לרבנן נמי איכא לספוקי והיה נ"ל לומר דקאי אהא דאמר ר' לעזר בבכורות פרק ו' מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום וקמיבעיא ליה עולה שבאה מחמת אשם מי הויא כנידר ונידב כיון דמאיכו אשם שבא בנדבה או דלמא האי עולה מיהת מחמת אדם חובה באה ופשיט דזה שכלל אתי לרבויי עולה שבאה מחמת אשם דהואיל ואשם נידר ונידב הוא בשום מקום וכל שאינו נידר ונידב דהיפא היינו שאינו נידר לעולה והכי משמע טפי לפרש למוחרת ועיין בטור וב"י ומג"א בא"ח סי' א':

(שם) **אבנים** פסולות וכו' ומוקצה ונעבד. בתמורה דף כ"ח ע"ב פירש"י ונעבד נמי הוה לא ידענא מהיכא נפקא ועוד שם פירוש בד"ה ובלי אשרה שהקדיב בבלי אשרה באותו הסיה משמש לאשרה שמש להם ע"כ וכבר פירשתי בקונטרס מהיכן יליף נעבד גם נראה לי דהא דקאמר התם בבלי אשרה היינו באבנים פסולות דאילו שאר משמשים אינן מוכרים בקרא ועוד צריכין לחלק בין הירושלמי ובין הכא והתם רבי אדא בר כהנא אמרה דאילו שאר משמשים:

(דף יז ע"ב) **כגון** הדא בית עמון אלא שזה מפסיק וזה אינו מפסיק. בזבחים דף קי"ט ע"ב גרסי' כגון בי כנישתא דמעון ופירש"י אשם היו רואין את היכל ולא היה דבר מפסיק ע"כ ותימא שלא ראה דברי הירושלמי דאדרבה דבי כנישתא דמעון היה מפסיק וצ"ע:

(שם) **מעתה** אם אין ארון אין פסח. בבבלי בזבחים דף קי"ט משני א"ל הא מני ר"ש היא דאמר אף ציבור וכו' והכא לא קרב מעשר בבמה ואיתקש מעשר דגן למעשר בהמה ע"כ דסובר התם דבנוב וגבעון מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל וכתבו תוס' ה"כ הא"ל רבנן היא דאמרי חובות ליחיד לא קרבו בשעת היתר הבמות וכו' ע"כ ול"כ דקמ"ל דאף ר"ש סובר דמעשר שני לא אכלו בנוב וגבעון דוקא ולאפוקי ממ"ד הכא וכן היה רס"ל מעשר שני בנוב וגבעון:

הדרן עלך פרק מגילה נקראת

פרק ב (דף יח ע"ב) **הדא** היא דתנינן בכל לשון לא יצא. וקשה תיקשי ליה רישא דמתני' דה"ל קראה על פה וי"ל דסובר הש"ס דזה לא דהיא לקורא על פה כיון שהוא מתרגם כל תיבה מתוך הכתב עברי:

(שם) **שמואל** כדעתיה וכו'. כתב הריב"ש בתשובה סימן ש"ך בשם הר"ן והא דשמואל משמע דאתיא דלא כגמרין דאמרי' היכי דמי אילימא אשורית וקרי לה יונית על פה הוא וכו' ולשמואל בירושלמי משמע דהה"ג לא קרי לה ע"פ כיון שמתוך הכתב הוא מתרגם ואפשר היה לומר דלא פליגי דהכי אמרינן הכי בגמ' דילן היינו למאי דמוקמי מתני' בלעז יוני דוקא דאלמא ס"ל שאפילו השומע מבין הענין אינו יוצא אלא בלשון ידוע דהיינו יוני ומשום הכי אמרי' דע"פ הוא לפי שאין לשון הכתוב נוטה יותר ללשון אחר מלשון יוני ולשון אחר הוא פסול אבל למאי דמסקינן דכל הלשונות כשרים למכיר בהן דאלמא כל שמבין הענין יוצא אפשר דלא פליגי אדשמואל דירוש' שכיון שכל הלשון מי שמתרגם באיזה לכוון על המגילה עברית הכתובה לפניו לאו ע"פ מקרי שכונת הענין כתוב הוא דפסול דע"פ מפקינן ליה דמה להלן בספר אף כאן בספר וכיון שלועז מתוך הספר בספר מיקרי ע"כ ותימא דגרסי' בבבלי קראה תרגום בכל לשון לא יצא היכי דמי אילימא דכתיבא מקרא וקראה תרגום היינו על פה לא צריכא דכתיבא תרגום וקראה תרגום וא"ד דסובר הבבלי דאם מתרגם מתוך כתב העברי לא היה על פה א"כ מאי פריך הא אי לא תנן במתני' בכל לשון לא יצא ה"א דכתיבא מקרא וקראה תרגום לאו היינו בעל פה וכפי מסקנתו של הר"ן וצע"ג:

(דף יט ע"א) **ר"י** בעי היה זה צריך לפשוטה וכו'. כן הגירסא גם בפ"ב דברכות משמע מדלא איפשיטא אזלינן לחומרא ובש"ע סי' תקפ"ח פסק דמוציא שניהן ויש לתמוה מנ"ל הא וראיתי בר"ן פ"ה דר"ה דל"ג ר"י בעי אלא והוא שמתען על הסדר היה זה צריך וכו' וצ"ע:

(שם) **לא** מסתברא דבקורא משערינן. כתב הרשב"א ריש פ"ב דברכות בירושלמי מסיק דבקורא משערינן ונראה דגרס א"ר מנא מסתברא בקורא משערינן וכן הגירסא בש"ס פ"ב דברכות אלא שיש לתמוה שהרשב"א מעתיק שם לשון הירושלמי וגורס א"ר מנא לא מסתברא דבקורא משערינן ע"כ נראה שהוא מפרש א"ר מנא לא מסתברא בענין אחר אלא דבקורא משערינן ואינו כיוצא בזה בש"ס דילן:

(שם) **מנשה** הוה יתיב וכו' א"ל חזור לך וכו'. כתב המרדכי ואיכא למימר דלא פליג אמתני' דאם קראה מתנמנם אחר שהוציאה מפיו יצא אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא וכ"פ בש"ע סי' תר"ץ ולפמ"ש בקונטרס דאק"ש קאי לק"מ וא"ת מ"ש הא במגילה נמי בעינן שיכוין לבו כדתנן במתני' י"ל דק"ש קבלת עול מלכות שמים בעינן שיהא ער ממש שיכוין בכל לבו:

(שם) **היה** כותבה דורשה. כתב הכל בו בהלכות פורים ומנדין כל העובר ועושה מלאכה בפורים והירושלמי מוכיח שמותר בעשיית מלאכה מדאמר היה כותבה דורשה וזה נוכל לדחות שזה אפשר שר"ל בשעת הדחק שלא היה להם מגילה אחרת לקרות עד שיכתבנה וא"ת והרי יש לו זאת שמעתי ממנה נוכל לומר שהיתה שאולה ממי שהוא רוצה להשיבה אליו ואינו מניחה להם לזכות ע"כ ולא ידעתי מהו הדחק הגדול הזה דהא אסיקנא דאיירי בכרכים וכמו שפי' בקונ' וכ"כ הר"ן א"כ בלא"ה אין ראיה מכאן:

(שם ע"ב) **ולא** חזר חד מנהון. כתב הב"י סי' תר"ץ ואיכא למידק דהל"ל ולא אהדר מ"ד יהודיים דהיינו דטעי אבל הכא דאמר יהודים דשפיר קאמר לא ה"ל למהדריה וי"ל דלא נמית תלמודא הכא לאשמועינן הי מנייהו דשפיר קאמר אלא לאשמועינן דלא אהדר למאן דטעי ומש"ה קאמר ולא הדר חד מנייהו דהיכא פלוגתא אי קרינן יהודים אי יהודיים והאי דקאמר האי עובדא לא ידע היכי הוה קושטא דמילתא ומיהו רב ודאי הוה ידע ומדלא אהדר חד מינייהו אלמא אין מדקדקין בטעיותיה ע"כ ול"כ דלק"מ דודאי איכא במגילה דוכתא דכתיב יהודים ודוכתא דכתיב יהודיים וחד הוה קרי בכולה מגילה יהודים וחד הוה קרי כולה יהודיים ואפ"ה לא הדר חד מינהון אע"ג דשניהם לא קראו כהוגן וזה נראה עיקר:

(שם) **והוא** שילא קודם להשאיר המזרח וכו'. לפי מאי דפירשתי אלו דברי ר' יוסה בקושיא כדפריך ר' בון בר חייא מיהו גירסת הר"ן בן עיר שעקר דירתו חייב כאן וכאן ולפ"ז נ"ל דבסיפא גורסין בן כרך שעקר דירתו בליל י"ד נפטר מכאן ומדברי הרמב"ן נראה דגרס גם בבן כרך שהלך לעיר שחייב כאן וכאן וכל זה כפירש"י אבל פי' הרא"ש דרבא אבן עיר נמי קאי אי אפשר לפרשו בדברי ר' חייא וצ"ע:

(דף כא ע"א) **דתנינן** ממשתי המרייתא וכו'. הרא"ש פי' בפ"ב דברכות אלא שהתנא בא להודיע שהוא רוצה להשמיע לנו דבר חידוש ולפיכך תני לה בבא בפני עצמה שאילו היה חושבו בסיפא לא היינו מרגישים שרוצה להשמיענו שום חידוש והחידוש הוא דר"י היא ולא רבנן ע"כ ובסדר יהושע כתב בשם מהרש"ם ליתני בהדי ה' דסיפא ומאי תני לה ביני וביני אלא משום דר"י היא ודמי לרישא בקד לד דגבי שמע פסול ואפי' בדיעבד וכן בבהמ"ז ואילו גבי ברכה דתרומה כשר בדיעבד ולאשמועינן דאינו בכלל האמרים דיש מקום לפסול אפילו בדיעבד תני ליה ביני וביני דהני אמריתא דסיפא כשרין בכ"מ בדיעבד ע"כ ודבריהם אינן מסוררים כלל שאין זה מדרך התנא לשנות מכילתא שלא בדקדוק ויסתרנו בשביל מכוון נסתר וגם דבריהם אינן מדוקדקים בלשון הש"ס לכן נ"ל מה שפירשתי בקונט' עיקר:

(שם) **מפני** המותה וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו עיין במסכת שבת פרק במה מדליקין:

(שם) **ואנן** ממיי רבנן מקדמין לעיבורא. בשבת דף ע' הגירסא וכן ממיין וכו' וכתבתי שם דה"ג מצוה להקדים כדי לזרז וכן ממיין כו' וה"פ מצוה להקדים להדליק נר של שבת מבעו"י כדי לזרז עצמו למצות שבת וכן רואין שחכמים מקדימין עצמן כשעולין לעיבור שנה והיינו כדי לזרז ע"כ והבוסר יבמר:

(דף כב ע"א) **ורבנן** אמרי הבא מן העליה כשר. וקשה א"כ למה ידחה קרייתו שבת וי"ל דמצוה לקרות לשמו א"כ קריית היום לאו כבא מן העליה הוא מה שיש לדקדק בסוגיא דבסמוך עיין ספ"ק דר"ה:

הדרן עלך פרק הקורא למפרע

פרק ג (דף כג ע"א) **מהו** ליקח אבנים וכו'. כתב בהג"א מא"ז פ' ב"ה ואסור ליקח אבנים מבה"כ ישנה כדי לבנות חדשה כי ליכא דוכתא לצלויי ע"כ וכ"ה בהג"ה בש"ע סי' קנ"ב וכבר השיב הב"ח על דברי הג"ה זו ע"ש ול"כ דבבה"כ שנפל איירי ואין שם אלא אבנים ואפ"ה אסור משום חרבן מקום מיהו אי איכא דוכתא לצלויי סובר הא"ז דמותר דלא מהני מה שמניחים שם כיון שיש להם מקום אחר להתפלל ודברי הא"ז לקוחים מדברי הירוש' שכן דרכו בהרבה מקומות ועי' בט"ז שם:

(דף כד ע"א) **לא** דאסור אלא מן גו דנפשהון עגומה וכו'. כתב בש"ע א"ח סי' קמ"ג סעי' ב' בהג"ה אבל בחומשים שלנו אפי' כל ה' ספרים ביחד אין לברך עליהם וכ' המג"א ומ"מ קורין בלא ברכה שלא תשתכח תורת קריאה ומשמע שהחזן קורא בקול רם כמו בשאר פעמים ע"כ ותימא איך דוחה דברי הירושלמי דמפורש כאן דמוטב שלא לקרות כלל מלקרות בחומשין כדי שישימו על לבם לקנות ס"ת שלימה ה"נ שבחומשים שלנו אסור לקרות כדי שיהא לבן עגומה וכ"מ בב"י ע"ש וצ"ע:

(שם ע"ב) **ולא** זכר יואש המלך. כתבו תוס' במנחות דף ל"ב ע"ב בד"ה הא מורידין וכו' ר' זעירא כתב ולא זכר יואש המלך ולא כתב כדכתיב המלך יואש ע"כ ותימה אדרבה בד"ה ב' כתיב ולא זכר יואש המלך כדכתב ר' זעירה וצריכין לומר כדפירשתי בקונטרס דר"ז סובר דאפי' ד' כותבין וצריכין לומר דגירסת תוס' בירושלמי היתה ר"ז כתב ולא זכר המלך יואש וע"ז כתבו כדכתב יואש המלך ולפ"ז צריכין להפוך גם הגירסא בתוס' ודוחק גדול הוא:

(שם) **אם** כר"מ וכו'. גירסת הרא"ש במתניתין אין מוכרין של רבים ליחיד דברי רבי יהודה:

(שם) **אם** כר"מ מוכרין וכו'. כתב הר"ן בד"ה אין מוכרין של רבים ליחיד וכו' אין מוכרין בה"כ אלא על תנאי וכו' וא"ת כיון דס"ל לר"מ שאין מוכרין אפילו מרבים ליחיד וכ"ש להוציא' לחולין א"כ למה צריך תנאי הא בקדושתיה קיימי כבר נשמר מזה רש"י שפי' דהיינו טעמא כדי שלא יראו המוכרין כמזלזלין בקדושתיה וכאילו אינן חסים בה א"כ מתני' מילי מילי קתני דכשמוכרין אותו ממכר עולם צריך שלא יורידוהו מקדושתיה ואם מורידין אותו אין מוכרין אלא על תנאי ע"כ ותימא שלא ראה שקושייתו היא קושית הירושלמי ותרוציו אין נראין להירושלמי דאתירוצי קמא קשה דמסיפא משמע דעל תנאי מותרין להשתמש בו אפי' לדברים של חול וברישא משמע דבקדושה קאי ואתירוצא בתרא קשה ואם כן ליערבינהו וליתנינהו אין מוכרין ב"ה אלא על תנאי אפי' משל רבים ליחיד מפני שמורידין וכו' אבל לתירוצו של ר"י דמוקמת לה בס"ת ניחא:

(דף כה ע"א) **מיקל** לנשיא דעסקין וכו'. מסכת שמעינן דאפי' על גג של בית המדרש

וה"ה לכה"ג אסור להשתמש ונראה שמכאן פסק ר"י דאסור להשתמש בגג בה"כ ועי' במרדכי פ"ק דשבת ומביאו הב"י בא"ח סי' קנ"א:

(שם) ספרא אימתן הוה וכו'. בגליון כתב ז"ל וה"ד הרבי אכהו עבר שלא להוה צורך אר"ז לא אלא ספרא פי' מקרי דרדקי היה בבה"מ שהיה לו אימה מהנערים שהלכו במגרה לטייל ולא היה יכול להלקה ואם לא היה רבי אבהו עובר לא היה יכול לפנות משם הנערים ולא הלך שם בחנם ודוק מ"מ ע"כ ואין פירוש זה מדוקדק בלשון הש"ס לכן נ"ל פי' שהקונ' עיקר:

(שם ע"ב) תני שמואל וכו'. נ"ל דה"פ דאסך ברייתא דתניא בה איזו היא שבת שניה וכו' קשה קושית הנב"י דא"כ הא י"ד בע"ש ט"ו בשבת ואין זכר להם ע"כ לומר דבט"ו שחל להיות בשבת קורין זכור והא דתני בברייתא איזו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה היינו בה שחל פורים בשבת ואפילו חל בע"ש כאילו חל בשבת עצמו א"כ אף רישא דברייתא בתוכה היינו בה וכשחל בע"ש כאילו חל בשבת עצמו ומאחרין והיינו דרבי אילא ויותר נ"ל לפרש איזו היא שבת שניה וכו' אפילו בע"ש היינו אפי' אל ר"מ בע"ש וה"ם אם חל בשבת שבוע שחל פורים בתוכה היא שבת שניה מ"מ שמאחרין והב' באדר קורין שקלים ובט' בו זכור דאה"ד דמקדימין א"כ שבוע שחל בה פורים היא שלישית משהתחילו לקרות שקלים והנב"י סובר דהכי היכא דפליגי ר"ז ורבי אילא בר"מ שחל בע"ש פליגי נמי בפורים שחל בע"ש וה"ה בבבלי ופריך אר"ז למה יקדימו להעבר הלא טוב הוא לקרות בט"ו וכו':

(שם) ר"ח שחל להיות בשבת וכו' בקונטרס פירשתי דסוגין אתיא כמ"ד בבבלי בפרקין דף ל' לסדר הפרשיות הוא חוזר וכן נראה עיקר דר"מ אמרה לפני רבי אימי ובבבלי נ' אמי הוא דאמר לסדר הפרשיות הוא חוזר ובשדה יהושע והרא"פ במס' ברכות פירשו הסוגיא כמ"ד לסדר הפטרות הוא חוזר וכמ"ש בתענית דף י"ב ע"א ד"ה ר"מ אבל מה שפירשתי בקונ' נראה עיקר כמ"ש:

(דף כו ע"א) ושלשתן דבר אחד וכו'. הא דתנן בסוף מס' תמיד בשלישי היו אומרים אלקים נצב בעדת וגו' ופי' הרב שבו נראית היבשה שעליה עומדים הדיינים לעשות דין ועי' בפי' רמב"ם ולפי דברי הגמ' נראה פשוט לפי שקיום העולם על הדין שהכל נכללים בו היינו קיום הארץ שהיא נתלית על בלימה לכן אומרים בג' אלקים נצב וגו' שבוה מתקיימת היבשה ובהכי ניחא נמי מאי דמקשים דלעיל אמרי' דעל ג' דברים אמרים העולם עומד דהיינו על התורה וכו' דלעיל איירי בקיום כל הברואים כולם שמים וארץ וכל אשר בהם וכאן איירי בקיום הארץ לחוד:

(שם ע"ב) אינן בדין וכו'. כתב הט"ז בא"ח סי' תכ"ח ויש לתמוה הרבה שהרי בפ' הקורא עומד תנן הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה א"כ בזמן המשנה לא הי' מברך אלא הפותח והחותם ואיך קאמר הכא שלא יברכו בקללות הא אין מברכין אלא הפותח והחותם וכ"ל אף בזמן המשנה וכו' אם רוצים כל א' מברך בפני עצמו ע"כ תימא למה תני אין מפסיקין בקללות ה"ל לתנא למתני אין מברכין על הקללות ואיך שבק העיקר ותפס הטפל ועוד דבכ"מ משמע דבזמן הכמי המשנה לא היה מברך אלא הפותח והחותם לכן נ"ל דרבי לוי מפרש אין מפסיקין דמתני' היינו שירצה לסיים שם הפרשה בשבת זו ויתחיל ממקום שפסק בשבת הבאה נמצא שמברך עתה על הקללות בסוף ובשבת הבאה מברך עליהן בתחלה וכן הא דאמר לוי בר פסטא ויברך לפניהן ולאחריהן נמי בכה"ג איירי אם פוסק באמצע ארורים בשבת זו נמצא שמברך עליהן תחלה וסוף והכי מיבעיא ליה מהו דיקרינון אל ויסיים שם ויברך בסוף וזה איירי בימיהם שסיימו בשבת במקום שהיו מפליס רק שיקראו כ"א פסוקים וכדפירשתי בקונטרס והולא סוגיא הכי ריסטא ודברים ברורים הם:

(שם) אילין ארורים וכו'. לפי הפי' שבקונטרס אין לשון הש"ס מדוקדק לכן נ"ל דה"פ דכל השירות טעונין ברכה לפניהן ולאחריהן כדתניא בשמון אע"ג דתנן הפותח בתורה מברך לפניהן והחותם מברך לאחריהן מ"מ שירות שאני והקללות דינן כשירות דכהם שהוא מברך על הטובה מברך על הרעה ומיבעיא ליה אם הארורים דינן כשירות ומברך לפניהן ולאחריהן או לא ומשני דאין צריך ברכה לפניה ולאחריה אלא קללות שבת"כ ובמשנה תורה אבל לא הארורים שאינן נאמרים אלא מפי הלוים ובזמן שעברו ישראל את הירדן ופי' זה נראה עיקר:

(שם) אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא קללות שבת"כ וקללות שבמשנה תורה. כתב בש"ע א"ח סי' תכ"ח סעיף ו' קללות שבת"כ אין מפסיקין בהם וכו' אבל קללות שבמשנה תורה יכולין להפסיק בהם אעפ"כ נהגו שלא להפסיק בהם ע"כ נ"ל שמנהגינו הוא ע"פ הירושלמי הלזה:

(דף כז ע"א) ארור האמן וכו'. כתב הר"ש בספר י"מ ולא מפליג בין האמן דקודש תלייה לדבתר תליי' דס"ל דבתר זמן וכירתו אזלינן שהבר את הוא ולא כר"י דבסמוך ע"כ ולא ידעתי מי דחקו לחלוק עלינו את הסוין דלמא גם רב מודה לר"י וכמ"ש בקונ' גם במס' סופרים משמע דלאמר המגילה קאמר רב דלימא ארור האמן:

(שם) ומ"ט ובפתחו וכו'. מכאן משמע כדברי הרמב"ם דלאמר הקריאה גולל ואח"כ מברך דע"כ לא קאמר ר"י אלא בתחלה מדכתיב ובפתחו וגו' אבל בסוף מהיכי תיתי להניח התורה פתוחה:

הדרן עלך פרק בני העיר

פ"ד (דף כח ע"א) חד אמר מיחזור מנא. פי' הרא"פ במס' ביכורים בשם שדה יהושע דלא פליגי אהדדי אלא חד אמר מיחזור מנא שהיו מסבבים הכלי שהביכורים בתוכו פרחים משובים דחד בעי לומר מקום הנתינה והיינו סביב הכלי ומד בעי לומר מה היו הדברים הנותנים סביבות פרחים משובים והיינו פטורין עם ירקונין מיני פרחים עם ירקונים משובים ה"ג וא"ד פטורין עם מרודין וכן נמי פרחים עם עשבים משובים ולא ידעינן מאן אמר קביעות המקום ומאן אמר דברים הניתנין ופשט הש"ם מהא דמיבעיא ליה לר' יונה מהו להביאן הביכורים בתמחויין של כסף הן קערות גדולות אי בעינן דוקא סל או נימא אפי' בקערה גדולה נמי שרי והשתא פשיט הש"ם דע"כ ר' יונה הוא דאמר מיחזור מנא דאל"כ אלא ר' ירמיה אמר מחזור מנא למה אזר כאי ליפגא מנא ה"ל למימר מיחזור סלה כלשון הכתוב ושמת בטנא אלא ודאי ר' יונה אמר הכי ולכך אמר מנא ולא אמר סל משום דס"ל דלאו דוקא סל אפי' בתמחויין נמי שרי ומקשה על דיוק זה דמהכא אין ראיי' דר' פנחס אמר מחזר פטומין וכן תורין ובני תורין ולמה לא אמר לשון הכתוב תורין ובני תורין עכ"ל ודבר תימא הוא איך עלה על דעתם להכניס פי' המלות וזרות מדעתם ולפרש דברי הש"ם דברים שאין הדעת סובלתן ואין ספק שנעלם מהם דברי הש"ם אלו ופי' שבקונ' עיקר ונכון אלא דקשה מזה אמ"ש הרמ"א בא"ח סי' תפ"ג סעיף ה' בהג"ה וז"ל ואם אין לו אחד מאלו הירקות יקח לענה או שאר ירק מר עכ"ל ולפי דברי הש"ם משמע דאינו כשר אלא אלו ירקות שהשם מרור עליהו יש לדחוק ולקיי' דברי הרמ"א:

(שם ע"ב) הרב את ריבך. בבבלי הגירסא הרב את ריבינו ונראה דפליגי בהא דמ"ד הרב את ריבך סובר כנגד עלבונה של תורה מברכין ומ"ד הרב את ריבינו סוב' כנגד עלבונן של ישראל מברכין כך למדתי ממ"ש פי"ד ונראה דלהכי פותחת בברוך לפי שגם מי שאינו קורא את המגילה צריך לברך ברכה זו: (שם) שם שם לגזרה שוה. הרא"פ פי' במס' ברכות בבבלי יליף ברכת זימון לבה"מ מקרא גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו והיינו שם דכתיב בבה"מ לר"ע וכ' שם בתוס' בבבלי גרס לה בשם ר' וט"ם הוא וצ"ל ר"ע וכו' ותדע דהא ר' דריש לקמן בק"ו וכ"ה בבבלי ברים כילד מברכין בק"ו בשם ר' אע"ג דר' נמי ס"ל הך דרשא דכי שם וכו' כדאיתא ביומא ואפ"ה לא יליף גז"ש אלא ר"ע גרסינן ע"כ דבריו תמוהים א"כ היה לו להירוש' להביא דרשות ר"ע ועוד גדלו וגו' פסוק הוא בתהלים ואין למידין גז"ש ד"ת מדברי קבלה ועוד מה שהשגי' בבבלי אינו ממוזר כלל דמאי דמייתי ראיה מריש כילד מברכין דמייתי הש"ם הק"ו כשהוא שבע וכו' והו אליבא דר"מ ולא אליבא דר' וזה מבואר למעיין שם גם מ"ש תדע וכו' אינו ראיה כלל דר' לית ליה הך גורה שוה דהא שם ואיצטריך ק"ו לברכה שלפניה ומפני שהרגיש בזה כתב אע"ג דר' וכו' ואינה קושיא כלל די"ל דלא קיבל הך גז"ש ואין אדם דן גז"ש מעצמו וגם' שדה יהושע ראיתי שגז"ש דהא שם פי' כמ"ש בקונ' אלא שהיה ע"כ כר"ע דדריש כי שם וכו' ושפיר איכא גז"ש אלא כר"י דלא דריש מכ"ל ע"כ וגם זה אין נראה דס"ל לש"ם לפרש אבל כמ"ש בקונט' עיקר דכן דרך הש"ם זה בהרבה קושות דפריך כן אר"ע ור"י ועיקרה בפר"א דמילה ע"ש:

(דף כט ע"א) ובירך את לממך וגו'. בבבלי גרסי' אל תקרי וברך אלא וברך ונראה דפיסוק הטעמים מלאדין אותנו לקרות וברך בקמ"ץ הב' וקאי על ישראל שהם יברכו על הלחם דאי קאי אקב"ה ה"ל לינקוד אלהיכם באתנחתא כיון דוברך וגם והסירותי דסיפא דקרא קאי אהשם דכן דרך האתנחתא לבא במקום שהענין מתחלק שהוא המפסיק הגדול משא"כ אי וברך קאי על ישראל נימא שהוא מענין ועבדתם הלכך המפסיק הוא תחת אימך ועוד דהל"ל ואברך את לחמך כדכתיב והסירותי מחלה אלא ללמד דקאי נמי על ישראל שהם יברכו על הלחם והסירותי מחלה וגו': (שם) בשעה שאכל וכו' ושבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש. ק"ק הא כתיב מי הקדימני ואשלם א"כ אין ראוי לברך עד שיהנה וי"ל דכשיש לו אע"פ שלא אכל עדיין הוא נהנה כדאמרי' אינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' הלכך ראוי שיברך קודם אכילה: (שם ע"ב) ושיהו אופין בע"ש וכו'. וקשה מ"ש בע"ש ובבבלי פ' מרובה הגי' שתהא אשה משכמת ואופה שתהא הפת מצוי לעני וה"פ כשהאשה תהא אופה בשחרית תהא מצוי לעני המחזר בשחרית ויש ליישב גירסתינו שתיקן שהאשה בע"ש שבשבת אסור להוציא הפת ליתנו לעני וכ"מ בבבלי מס' תענית באיתא דר"ה וכ"מ בירושל' בתענית דף י"ד ע"א שיהו נותנין פת לעניים כל ע"ש:

(דף ל ע"א) וידבר עולה מג' פסוקים. בקונ' פירשתי אע"ג שאין ללמוד ממנו כלום וכפרש"י בבבלי דף כ"א ע"ב וקשה לי הא בבבלי בפסחים דף מ"ב גרסי' וידבר ה' אל משה לאמר לימד על הפרשה כולה שהיא בל"ת ודברי ר' יהודה מאי משמע וכו' לאמר לא נאמר בדברים בי רב אמרי לאמר לאו אמר ע"ש הרי שיש ללמוד ממנו וי"ל דדוקא ר"י הוא דאית ליה הכי ולא סבירא לן כוותיה ונראה שזהו כוונת הרמב"ם בפ"ה מס' ערכין שכתב המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה וכתב הכ"מ בתמורה אמרי' דעובר אף בל"ת שנא' לאמר לא נאמר בדברים ואיני יודע למה השמיטו רבינו ע"כ ולפמ"ש מוכח דחכמים פליגי עליה ולית הלכתא כוותיה לפיכך בפי"ב מס' תפלה כ' הרמב"ם הא דוידבר עולה מן המנין:

(שם) אבל אם יש שם תורגמן קוראים ג'. כתב הרמב"ם פי"ב מס' תפלה המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים ואם קרא י' פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ואפי' לא שלם הענין וכ' הכ"מ ודלא כירושלמי דאמר כשיש תורגמן הגי בג' אמנם רבינו שמואל כתב מהסיא דירוש' עשרה דנקט הכא לאו דוקא אלא אפי' ג' כבירושלמי ע"כ ולפמ"ש בקונט' לא פליגי הבבלי והירוש' ותרווייהו מצרכי עשרה פסוקים וכ"מ הרמב"ם והוא הנכון:

(דף לא ע"א) אבל אם אמר הרי עלי מאה מנה להקדש וכו' לכשיעשיר נידון בהשג יד. כ' הרמב"ם פ"ד מס' ערכין וכן האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי אינו נידון בהשג יד שחייבי דמים הרי פירשו נדרן וכו' וכ' הכ"מ ומבואר בהדי' בערכין דמפרש אינו נידון בהשג יד ומשמע דה"ה לחייבי דמים דה"ל מפורשים ע"כ ותימא דהכא משמע מפורש דהאומר דמי הרי עלי אינו נידון בהשג יד כמו האומר ערכי עלי ואפשר שפי' הסוגי' בענין אחר וצ"ע: (שם ע"ב) וכתיב תורת ה' תמימה. כ' המג"א סי' תרל"ב אם נשתתק הקורא באמצע המגלה השני צריך להתחיל בראש כמ"ש סי' רפ"ד אבל א"צ לברך תחלה דיוצא בברכת הראשון שיוצא בשביל כל הקהל ע"כ ותימא הא מפורש כאן דאף בתורה לא היה צריך להתחיל בראש אלא מטעם הברכה וכתיב תורת ה' תמימה משמע מפורש דאם א"צ לברך שנית א"צ להתחיל בראש וכ"מ ברא"ש בפרקין וגם דוקא בתורה הוא דצריך להתחיל בראש משום דכתיב תמימה ואין להביא ראיה ממפטיר הב' בסי' רפ"ד שצריך להתחיל בתחלה דוהו לשיטת הריב"ש דסובר נמי דצריך לברך בתחלה ואם לא יתחיל בראש א"כ הראשוני' לא נתברכו לפניהם דוהו מעשה אדם ועי' בט"ו ריש סי' ה"ט וגם דהמפטיר משום כבוד תורה ניתקן ודינו כמו תורה וזה נראה ברור וצ"ע: (שם) אמרון ליה בני קרתיה קטע בדיבורייא וכו' בגליון פירש קטע בדביריא פי' שתוך מתיבה מס"ת כדי שיקראו בניהו הקטנים בתוכו וכו' ולית אנן כלומר ולא אנן מתכבים התורה שאנו קורין סדרה אחת בפעם א' ולא כולה ע"כ ואינו מחוור וכי מי ה"ד דמותר לחתוך הס"ת למתיבו' ואין טעם לפי' זה והיה נ"ל לפרש עוד דהא"ל שיקצר בקריאה ויפסיק באמצע סידר ולא יקרא הסידרא כולה בשבת אחת ויתחיל בשבת השני בסידרה שניה דנמצא שאין קורין התורה כולה בצבור וזהו דצריך ליה ולית אנן מפסיקין בסידר' בב' וה' ובי"ט והשיב ליה דמ"מ חוזר וכולל אותן בשבתות משא"כ כפי דעתם לא היו קורין התורה כולה:

(דף לב ע"א) כד דהיא סלקא אורי' וכו'. מה שיש להקדק בזה כתבתי בפרק בא לו:

(שם) כאן בשהביא שתי שערות וכו'. בקונ' פירשתי דאיירי בשהביא שתי שערות ולא הגיע לי"ג שנים דאל"כ גדול מיקרי אך קשה לי הא הי"ל דאם הביא שתי שערות קודם י"ג שנה שומא נינהו ואפשר לומר דאיירי במופלא סמוך לאיש א"כ לענין שיעבור לפני תיבה קטן מיקרי עד שימלא זקנו ודוסק: (שם ע"ב) שתי רשויות. רש"י פירש יברכוך טובים ה"ו דרך מינות שצריכין לברך פושעי ישראל בתפלה וכ"כ הר"ב ותוספות כתבו א"כ שמימזי כשתי רשויות ולא ידעתי למה הניח רש"י דברים המפורשים בירושלמי והביא טעם מלבו: (שם) דבוותה אמן אמן שמע שמע. כתב הב"י בא"ח סי' ס"א כתוב בארח מועד האומר אמן אמן כאומר שמע שמע ואיני יודע מנין לו ועוד דהא קרא כתיב אמן אמן עכ"ל ותימא דקו' הראשונה ודאי ליתא לדברי ארח מועד דברי שתמה דהש"ם הם וקושית השניה י"ל דדוד כי אמר ביחיד אמר ולא בצבור ובסמוך אמרי' שלא דתימר בצבור הוא דאסור לומר מודים מודים וה"ה אמן אמן ומדברי ב"י שם ובש"ע שם נראה דס"ל כירוש' דבצבור הוא דאסור וביחיד שרי אף דהטור כ' שם ונרא' שאין לחלק דבגמ' דידן אינו מחלק לא אמר אלא שאין לסמוך לסקל ביחיד אבל בצבור אסור לומר אמן אמן וביותר יש לתמוה ממ"ש במג"א שם בשם הבחיי והמכוין וכופל אמן אמן וזה לזכי עולמות עכ"ל והכא אמרי' דמיחזי כשתי רשויות ואפשר דביחיד קאמר וצריך עיון:

(דף לג ע"א) בעריותא לאבוי וכו'. רש"י פי' המכנה בעריות שדורש פרשה של עריות בלשון כינוי שאומר דלאו בעריות ממש דיבר הכתוב אלא שלא יגלה קלון אביו וקלון אמו ברבים וכ"כ הר"ב ולדבריהם קשה למה תני הכא המכנה ובסיפא האומר וע"ק למה תני הכא משתקין אותו ובסיפא קתני משתקין בנזיפה וכ"כ בתוי"ט אבל לפי מה שפירשו כאן דאיכה משנה אלא מכנה בל' נוכח וכדפירשתי בקונ' לק"מ והוא הפירוש הנכון לענ"ד ומצינו כיוצא בזה בבבלי בשבועות דף ל"ו: (שם ע"ב) ואתיא כהיא דאר"מ וכו'. הרב בתוי"ט האריך אם ברכת כהנים נקראין ולא מתרגמין או לא נקראין ולא מתרגמין ע"ש ומהתימא שלא ראה דברי הירושלמי דמפורש קאר"מ דנקראין ולא מתרגמין והא דקאמר הש"ם לברכה ניתנו לא לקריאה היינו שאין מתרגמין ותדע דהא בשעת ברכה כל העם שומעין הברכה כדכתיב: (שם) והא מווה היכא יהבינן. נראה דמייתי לה הכא משום דמסיק תליה בדלת ההכנה מצוה ודמיא למתני' דלעיל דתנן העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה והיא בתוספתא בפרקין: (שם) א"ל נותנו כנגד כתפיו. כ' תוס' במנחות דף לג ע"ב בד"ה ומאי תחילת שליש העליון דקאמר להרחיקה שיותר לא ירחיקנה מן ההקרה ובירוש' פ"ב דמגלה משמע דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתפיו ומולק על הש"ם שלנו ע"כ ותימא הא גם בירושלמי קאמר שמואל יניחנה בתחלת שליש העליון ואפ"ה מסיק שיניחנה כנגד כתפיו וי"ל דכאן משמע שיניחנה דוקא בתחלת שליש העליון אבל בבבלי דמכשיר בגובהה ממש והתם פתח גבוה כקומת אדם א"כ היא מונחת למעלה מכתפיו ודוחק דשאני גבוה הרבה ועוד דמ"מ צריך להרחיק טפח מלמעלה וצ"ע:

(דף לד ע"א) ואפי' לא שמרה וכו' אר"י והיא שייחדו. כ' הב"ח סי' רע"ח נראה דכך פי' דוקא כשהוא מייחד מזוזה זו לפתח זו צריך שישמרו אבל אם אינה מייחדה אלא לפי שעה א"כ שישמרו וז"ל שם של בית תליין היו עושין כן בפולמסיות פי' ההכין הולכין עם המיילות היו קובעין לפי שעה ולא שמרו ע"כ לשון הב"ח ולשון שמרו קשה דהל"ל והוא שאמר' ולשון נקבה שכך מכנה המזוזה בכל הסוגיא אבל אי אמקל קאי כדפירשתי בקונ' ניחא ועוד הא דבית תליין א"א לפרש כן דהכי איתא בתוספתא תנא במקל ותלאה אמר הלכה סכנה ואין בה מצוה של מניבו ההכך היו עושין כן בפולמסאות משמע מפורש דאמקל קאי: (שם) מ"ט דשמואל שכן היא נוהגת בי"ט ובשבתות. כ' הרא"ש בהל' תפלין ירוש' בהלכי מגילה תפלין ומזוזה מי קודם וכו' ומסתברא דהלכתא כרב הונא דמזוזה דגופה עדיף וגם מפרש תלמודא טעמיה אלמא מסיב ליה עיקר ע"כ ולפי גירסתינו אף טעמא דשמואל מפרש הש"ם ותו דמסקינן מתניתא מסייעה לשמואל וי"ל דאדרבה מהך מתניתא איכא למידק כר"ה דבבבלי במנחות דף לג גרסי' ת"ר תפלין וס"ת שבלו אין עושין מהן מזוזה דמעלין בקדש ולא מורידין וקדושת תפלין וס"ת ממירא מקדושת מזוזה וכ"ל כן כפוסקים א"כ ש"מ כר"ה דתפלין קודמת אך קשה ל"ל להרא"ש נמידק מסברא ודנפשיה ה"ל נמידק מברייתא זו וכדדייקינן:

הדרן עלך פרק הקורא עומד וסליקא לה מסכת מגילה:

חדושי הרמ"ש בקה"ע ד"ה חד מחזר מנא כו'. ופי' שבקונטרס עיקר ונכון אלא דקשה מזה אמ"ש הרמ"א כו'. נ"ב וכבר פירש כן בגליון ד"ק [דפוס קראקא או קראטשין] ובשדה יהושע כאן במגילה:

פרק א (דף א ע"א במתני') **מגילה** נקראת. אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. בה"ס דילן אינו מבואר מי ומי קורא לכן אם אחד מבני הכנ"ס ואם אחד מבני העיר קורא לפניהם. ורש"י ז"ל פי' במתני' אלא שהכפרים נתנו להם חכמים רשות להקדים וכו' שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט לפי שב"ד יושבין בעיירות בב' וה' בתקנת עזרא והכפרים אינן בקיאים לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבא ביום י"ד וקשיא לפירושו ממה דגרסינן הכא לקמן בפ"ב בהלכה בן עיר שהלך לכ"ך וכו' בן כרך מהו שיוציא את בן העיר ידי חובתו ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר אין מוציא את הרבים ידי חובתן וא"כ האיך בן העיר מוציא בני הכפרים ביום שלהן הרי אינו מחויב בדבר ביום הזה וכן כתבו התוס' בפרק קמא דיבמות דף י"ד גבי הא דמקשה ר"ל לר' יוחנן תנן התם מגילה נקראת בי"א וכו' איקרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות א. ירית וכו' אמר אביי כי אמרינן לא תתגודדו כגון שני בתי דינין בעיר אחת הללו מורין כדברי ב"ש וכו' אבל שתי ב"ד בשתי עיירות לית לן בה א"ל רבא והא ב"ש וב"ה כשתי ב"ד בעיר א' ואכתי קשיא לר' יוחנן דאמר התם לעיל עשו ב"ש כדבריהם אלא אמר רבא כי אמרינן לא תתגודדו כגון ב"ד בעיר אחת פלג מורין כדברי ב"ש וכו' אבל שתי בתי דינין בעיר אחת לית לן בה וציינו התוס' בתירוצא דאביי וכתבו וא"ת מה תירץ ממגילה דבעיר אחת היו קורין לבני העיר בי"ד ולבני כפרים היו מקדימין ליום הכניסה ואומר הר"ר חיים דבני כפרים היו קורין בעירם כדמוכח בירושלמי והשתא הוי שתי בתי דינים בב' עיירות דבכה"ג לא שייך לא תתגודדו אפילו לאביי והא דקרי ליה יום הכניסה לפי שבעירם היו מתאספין לבא לבה"כ בב' וה' לקרות בתורה וכן נראה דאמר בירושלמי דבן עיר אינו מוציא בן כרך דכל שאינו מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתן וכיון שבני הכפרים היו בקיאין לקרות ודאי היו קורין בעירם. וכן דעת הר"ן ז"ל בענין שאחד מבני הכפרים היה צריך לקרות לכולן ולא אחד מבני העיר לפי שאינו מחוייב בדבר אלא שדעתו בענין פי' יום הכניסה לא כדעת התוס' אלא שכתב במתני' שמתכנסין בעיירות לקרות בתורה וכו' כמו שרמזתי מקצת דבריו בפנים ובענין לא תתגודדו כתב דהוו להו כשני ב"ד בשתי עיירות שהרי בני הכפרים מצויינין לעצמן ודעתן לחזור ואחד מהן הוא שמוציאן וכו' וכדלעיל. ודעת הרמב"ם ז"ל בזה נראה בהדיא שדעתו כדעת התוס' בפירוש יום הכניסה שמתקבצין בבתי כנסיות שלהם לקרות בתורה בב' וה' כדמשמע מדבריו בפ"א מהל' מגילה בהל' ז' וכן בהלכה ח' כפר שמקדימין וקורין ביום הכניסה בזמן שאין נכנסין בו וכו' ע"ש. וכן משמע להדיא מהאי ש"ס דס"ל ג"כ לפרש יום הכניסה היינו שמתכנסין בבה"כ שלהם לקרות בתורה בב' וה' מדקאמר לקמן כפר שאין בו עשרה וכו' ונעשה כעיר וע"ש בהלכה ג' ד"ה תני כפר וכו' ויתבאר לך וזהו ג"כ לפי שיטת הרמב"ם בענין לא תתגודדו שנראה דפסק כאביי דלעיל שכן כתב בהלכות ע"ז בפרק י"ב בהלכה י"ד ובכלל אזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר וכו' שדבר זה גורם למחלוקת גדולה שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות. ולפי גירסא זו זהו ממש כדברי אביי וא"כ ע"כ כאן במגילה ס"ל שהבני כפרים בעירם היו קורין ומ"ש הר"ן בזה דוחק הוא. ובענין דפסק דלא כרבא בלא תתגודדו יתבאר לקמן. והנה לרש"י האי דלא תתגודדו לא קשיא דנאמר דבשיטת רבא דיבמות ס"ל אלא דהא קשיא מהא דהכא דקאמר בהדיא לקמן שאינו מחויב בדבר אינו יכול להוציא לאחרים והיה אפשר לומר ולתרץ קושיא זו לשיטת רש"י ול"ק מסיעתא דהאי תלמודא מדלקמן בפ"ב דיש לן סייעתא גדולה משיטת גמרא דילן דבכה"ג לא מיקרי שאינו מחויב בדבר הואיל ובר חיובא ביומיה הוא וכדמוכח מהסיא דאמרינן בברכות פרק שלשה שאכלו דף מ"ח א"ר יוחנן לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן והקשו שם בתוס' והרי כזית אינו חייב אלא מדרבנן והיכי אתי מדרבנן ופטר מדאורייתא וכו' עד שהעלו לבסוף לחלק דקטן שאינו בר חיובא כלל דאורייתא אפילו אכל כדי שביעה הלכך אינו מחויב בדבר קרינן ביה ולכך לא מפיק ליה אי אכל גדול שהוא בר חיובא מן התורה כי אכל כדי שביעה אבל גדול מחויב בדבר קרינן ביה אפילו לא אכיל כלל כדאמרינן בר"ה וכו' והיינו טעמא דכל ישראל ערבין זה בזה וכו' ע"ש ולפי סוגית הירושלמי דברכות כאשר כתבתי שם דלא ס"ל כסברת התוס' בזה ולא צריכין כלל לחלק כן משום דבהדיא מבואר שם דס"ל להאי תלמודא דכזית מדאורייתא הוא וכפי שיטת הסוברים כן והשתא לפי שיטתא דהש"ס דילן דמוכרחין אנו לחלק בין שאינו מחויב בדבר כלל ובין דבר חיובא הוא אלא דהשתא לאו בר חיובא דאפ"ה מיקרי בר חיובא וכסברת התוס' וזהו במידי דאורייתא וא"כ אף אנן נימא הכא כן במידי דרבנן דמאי שנא וזה הבן עיר דביומיה בר חיובא הוא אפשר נמי שיכול להוציא לבני הכפרים ואע"ג דלאו יומיה הוא מ"מ מחויב בדבר קרינן ביה וניחא לדעת רש"י ומזה הוה קשה על שיטת ר' חיים בתוס' יבמות ועל דעת הר"ן ואין לתרץ ולומר דשאני התם דכי אכיל כדי שביעה הוי השתא בר חיובא ובידו הוא אבל הכא בהאי יומא לאו בר חיובא הוא דהא ליתא חדא דאם התם דמידי דאורייתא הוי בר חיובא מטעמא דכי אכיל כדי שביעה וכו' א"כ במידי דרבנן כי הכא נימא דמיקרי בר חיובא משום דמיהת בר חיובא ביומיה הוא ועוד דאף דיש לפקפק בזה מ"מ הא קשיא דזיל בתר טעמא וכתבו התוס' משום שכל ישראל ערבין זה בזה א"כ כי נתינן להאי טעמא מסתברא דבכל מקום דשייך ערבות גבי גברא דבר חיובא יכול הוא להוציא אחרים אע"ג דהאי יומא לאו בר חיובא הוא ולא ממעטינן אלא א"כ לאו בר חיובא הוא כלל ודמיא ממש הא להא דכתבו התוס' שם וגדול אפילו לא אכיל כלל מחויב בדבר קרינן ביה. ועיין עוד מזה לקמן בפ"ב ד"ה ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר מוציא את הרבים י"ח ומפני שעיקר דבר זה תלוי בשיטות המחלקות והרבה והרבה דינים מסתעפים מזה וענין ביאור הסוגיות דהכא ודהתם בברכות לא רציתי להאריך במקום אחד ביותר והמעיין בחיבורי על סדר זרעים שם ובמקומות המצויינים אם לאה נפשו וחשקה בתורה יכול לעמוד עליהם. ובענין לא תתגודדו יתבאר עוד לקמן בהלכה בן עיר שהלך לכרך בד"ה אמר ר' יוסי אוף כאן וכו'. וביסוד דברי הרמב"ם בזה בס"ד:

(שם בגמ') **אמר** ר' חלבו יום י"ג יום מלחמה היה וכו'. הרא"ש ז"ל רצה בתחלה לפרש להא דקאמר התם יום י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי דנמי פירושו כהאי דהכא דליכא לרבויי חכימים אסר נמו ולא מומיכהם דמשמע זמנים אחרים דומיא דאלו וזמנים דהוה בהו נייחא ולא צריך קרא לרבויי דמכל מקום קורא ולא צריך קרא דמק"ו אתי כדאיתא בירושלמי וכתב על זה. ולא נהירא לר"ת דה"ל למימר זמן מלחמה היא ועוד קשיא ליה האי דקאמר וא"כ קרא לרבויי דאין דרך הש"ס לסתור דבריו כיון שלא הוזכר הק"ו בגמרא דידן ופירש ר"ת זמן קהילה לכל היא שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים וכו' עכ"ל ולפירושו הוה קשה לכאורה להא דתנינן חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה הא כי איקלע י"ד ברביעי בלאו הכי כפרים באין לעיירות בשלישי ואמאי מקדימין ליום הכניסה דמשמע יום הכניסה שהוא יום ב' דהקרינן לב' וה' יום הכניסה בכולא מתני' אלא שאם אנחנו מפרשים יום הכניסה לא שמתכנסין לעיירות אלא שהם מתכנסין בו בבית הכנסת שלהם לקרות בתורה בב' וה' וכפי התוס' דיבמות וכן נראה מדברי הרמב"ם כמוזכר בדבור דלעיל הוה ניחא. ולפ"ז למדין אנחנו דפירושא להא דקאמר התם י"ג זמן קהילה לכל היא תליא ג"כ בפי' יום הכניסה דמתני' כמבואר בדבור דלעיל לפי שיטות המחלקות בזה:

(שם) **כל** החדש כשר לקריאת המגילה וכו' ובלבד עד חמשה עשר. הובא לזה במרדכי ויש שם ט"ס בהעתקה בהא דלקמן ויהיו אלו לקריאה וכו' מחסר התירוץ וכתב שם והיו אלו לקריאה וכו' ודוגמתו תמצא בדברי הרא"ש לקמן בפ"ב היה כותבה וכו' שהועתק בדבריו זאת אומרת שהוא מותר בעשיית מלאכה ותו לא וחסר מה דמדמה הש"ס נאמר בי"ד בכרכים וע"ש. וכתב המרדכי נראה לי די"א לא אמרו אלא לכפרים משום יום הכניסה אבל להולכי דרכים לא הכן מדלא אמר ר' חלבו ובלבד מי"א עד ט"ו ש"מ כדפרישית ע"כ ומזה אין כל כך ראיה דר' חלבו קמ"ל דהא דתני כל החודש כשר היינו עד ט"ו דולא יעבור כתיב והולכי דרכים יכולין לקרות כל אותן הימים שמתחילת החודש עד ט"ו אלא דמהתוספתא דבפ"ק והובאה ג"כ בדבריו ראיה דלא נאמר י"א אלא להכפרים דתני בהדיא בתוספתא שם היוצאין בשיירא ומפרשין בספינה קורין בי"ד ומשמע ולא מקודם דטעמא משום דרוב העולם קורין בו ובטור סי' תרפ"ח והובא זה בש"ע שם. שדרו ממתיבתא היכא דנפיק בשיירא או בספינתא קורא בי"ד וכו' ואם אינו יכול לעשות קורא אותה בי"א בי"ב בי"ג וכו' ובהאי תלמודא הובא זה לקמן בפרק ב' בהלכה ג' מפרשי ימים והולכי מדברות קורין כדרכן בי"ד. וזהו כדברי התוספתא ומה שהובא בב"י שם בשם הר"ן שכתב ותו גרסינן בירושלמי מפרשי ימים והולכי מדברות קורין כדרכן ובריית' פליג עליה במשמעה וכו' בירושלמי שלפנינו אינו אלא כדברי הברייתא דהתוספתא ומכל זה לא הוזכר בדברי הרמב"ם כלום ואפשר שלא רצה להאריך במילי דלא שכיחי כל כך:

(דף ב ע"ב) **איתא** ממי בו אין קורין ובמוקף לו קורין. הר"ן בד"ה כרכים המוקפים וכו' הביא בשם הרמב"ן ז"ל דגרסינן בירושלמי הכרך שחרב ונעשה של כותים איתא ממי בו אין קורין במוקף לארץ קורין פי' וכו' והייס בעצמו ואם הירושלמי מתפרש כך וכו' ע"ש. וכמדומה שגירסא משובשת נזדמנה לו והגי' שלפנינו בספרים מתוקנת היא וכפי אשר פירשתי בפנים והוא הנכון. ובענין האי דמוקים קרי לה בי"ד וכו' ומייתי לה נמי התם בדף ה' ע"ב ורציתי מקשין בזה בהא דקאמר שם לעיל דף ב' ב' כרך וכל הסמוך לו וכו' עד כמה כמחמתן לטבריא מיל ולימא מיל הא קמ"ל דשיעורא דמיל כמה הוה כמחמתן לטבריא והשתא מאי מספקא ליה למוקיה תיפוק ליה דטבריא סמוך ונראה לחמתן שהיא מוקפת חומה ודינה בט"ו ול"ק דאפשר לומר דס"ל למוקים כהאי דאמר שם לקמן בדף ו' חמת זו טבריא וא"כ האי חמתן לא ידעינן אם מוקפת חומה היא או לא ולגיל לסימנא בעלמא נקט עד כמה כמחמתן לטבריא וא"כ חמתן לאו היינו חמת:

(דף ג ע"ב) **בכל** מקום שכתוב וקיבל אין כתיב י"ט. והכי מסיק רבא בבבלי דף ה' ע"ב דמלאכה לא קבילו עלייהו וכו' ועיין מזה לקמן בפ"ב בהל' א' ד"ה הדא אמרה שמותר בעשיית מלאכה:

(שם) **אמר** ר' יוסי לית כאן חל להיות בשני וכו' דצומא רבא בחד בשובא. בפ"ק דע"ז בהאי תלמודא בסוף הלכה א' פלוגתא דתנאי היא דקאמר התם על הכתוב בנחמיה וביום עשרים וארבעה לחודש השביעי נאספו בני ישראל וכו' אין נימר דהוה בשובתא ליה יכיל דאת מחשב ואת משכח צומא רבא בחד בשובא ודמי לה התם וקאמר ומה בה ולית ר' מנינא מיקל למאן דמעבר ליה מן אתריה. ומשמע נמי התם דהמסקנא כר' מנינא ואין מעברין החדש מפני הצורך דאף דאיקלעו תרי שבי בהדדי לית לן בה אלא דמסוגיא דהבבלי דר"ה בפ"ק לא משמע הכי. ובענין הדחיות אם היו נוהגין אף בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה דמחולקין בזה רש"י ותוס' בריש פרק תמיד נשחט כבר כתבתי לעיל בריש פ"ד דר"ה דיש ראיה לדעת רש"י ז"ל דאז לא היו משגיחין על הדחיות והבאתי שם לדברי הרמב"ם בקידוש החודש דאין לנו דעת מוחלטת מדבריו בזה שכתב בפ"ג מהלכות קידוש החודש בהלכה י"ז ואם הוצרכו ב"ד להנים וכו' וזה הוא שאמרו מעברין את החודש לצורך ויש מן החכמים מי שחולק בדבר זה וכו' והוסיף עוד וכתב יראה לי שאין מחלוקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים אבל אם באו העדים בניסן ובתשרי וכו' מקבלין עדותן וכו' שאין מאיימין על העדים שהעידו על החודש שנראה בזמנו כדי לעברו. וממתני' דהכא ראיה גדולה לדעת רש"י ז"ל דהרי סתמא דמתני' בפשיטות קתני חל להיות בשני חל להיות בשבת ולא פריך עלה בהש"ס דילן מידי א"כ על כרחך דבזמן שהיו מקדשין ע"פ הראייה לא היו משגיחין על הדחיות וכן נמי מוכח מכאן דעת הרמב"ם בזה כדעת רש"י שהרי כתב בפ"א מהלכות מגילה בהלכה י"ד כיצד יום י"ד שחל להיות בשבת וכו' והרי כשחל י"ד בשבת א"כ יה"כ בע"ש וכדקאמר הכא אלא דכל זה איירי כשהיו מקדשין ע"פ הראייה ועבדי תרי שבי בהדדי וכדמוכח מהרבה מקומות בהש"ס וכן שנינו בברייתא פ"ד דתענית דף כט ע"ב חל ט' באב להיות בערב שבת וכו' ולפי סדר הקביעות שלנו א"א להיות חל ט' באב בע"ש ואין זה אלא בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראייה ולא היו נוהגין הדחיות וכדמסיק וקאמר נמי הכא לקמן ואין אפשר עבדינן כסתמא דמתניתא וכדפרישית דהאי אם אפשר אזמן שהיו מקדשין ע"פ הראייה קאמר ומעתה אין לנו להאריך כמבואר בהדיא. ומזה קשיא לדברי התוספות ריש תמיד נשחט המוזכר ובענין מ"ש הרמב"ם בזה שהעיירות קורין בע"ש ולא כבמתני' עיין בדבור דלקמן:

(דף ד ע"א) **בעון** קומי ר' זעירא וכו'. מבואר היטב בפנים להשקלא וטריא דהכא בכל הסוגיא וע"פ התוספתא ולא נמית בהש"ס דילן למישקל ולמיטרי כל כך לא בענין הבעיא דאסוגה בחל י"ד בע"ש ולא בענין הבעיא דהנייה בחל בשבת אלא דקאמר בתחלה בדף ד' ע"ב מתני' הני אי רבי אי ר' יוסי וכו' ובתר הכי מייתי ברייתא תניא חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בע"ש ומוקפות חומה למחר רבי אומר אומר אני הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה וזהו כסתמא דמתני'. והרמב"ם פסק כת"ק דהאי ברייתא שכתב שם חל יום י"ד להיות בשבת הרי עיירות מקדימין וקורין בע"ש וכו' והשיג הראב"ד דזהו דלא כמסודרת במשנה ונתן הה"מ טעם לדפסק כת"ק דהברייתא משום דרב קאמר הכי פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם ומסיק לאפוקי מדרבי דאמר הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה הא קמ"ל דע"ש זמנם היא וכ"ש לדידן דאין לנו עכשיו יום הכניסה שקורין בע"ש וזה ברור עכ"ל. ועם כל זה אכתי קושיית הראב"ד במקומה עומדת דהיא גופה קשיא מפני מה הכריע לפסוק כרב נגד סתמא דמתני' דאתיא כרבי וכן פסק הש"ס הכא דלבתר דשקל וטרי בהא קאמר היך עבדין עובדא אמר ר' יוסי לית אפשר ואין אפשר כמתניתא וכדפרישית ומבואר בדבור דלעיל בהא דקאמר לית אפשר וכו' ומיהו לעובדא פסק הלכה כמתני' היא והנראה דבירורא למלתא כך היא דבאמת הא דתנינן מקדימין ליום הכניסה לא שייכא כלל בזמן הזה וכמו שדקדק הרא"ש על הא בפירוש רש"י בהסיא דרב שלא בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה שפירש כגון בני כפרים שמקדימין ליום הכניסה וכתב הרא"ש על זה ואע"ג דבימי רב ליכא להך הקדמה דאין קורין אותה אלא בזמנה פלוגתא דבזמנה אשמעינן דלרב בזמנה קורין אותה ביחיד ורב אסי אמר בין שלא בזמנה בין בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה ויש מפרשים שלא בזמנה כגון שחל י"ד להיות בשבת לבני עיירות ובע"ש לבני כרכין עכ"ל. והשתא נימא דהרמב"ם היה מפרש כהי"מ דלא איירי רב אלא בזמן הזה ושלא בזמנה היינו שחל י"ד בע"ש לבני עיירות וכו' והן הן ממש דברי הרמב"ם בכל זו הפסקא וא"כ לא תיקשי מסתמא דמתני' ומפיסקא דהכא דפסק כהמתני' משום דבזמן שהיה נוהג הקדמה איירי ורמה והתבונן בסידור דברי הרמב"ם בפרק הזה דמתחלת הפרק עד הלכה ט' בזמן הקדמה מדבר ומהלכה ט' ואילך שכתב בד"א שמקדימין וקורין ביום הכניסה בזמן שיש להם לישראל מלכות אבל בזמן הזה אין קורין אותה אלא בזמנה וכו' ומכאן ולהלן לא תמצא שמדבר אלא מיום י"ד וט"ו עד סוף הפרק והנה זה אמת ונכון הדבר שלא פסק נגד הסתמא דהמתני'. ובהא דאמרן נימא נמי האי סוגיא דהתם בדף ה' ע"א בענין זה דמייתי פלוגתא דרב ודרב אסי מגלה בזמנה וכו' ופריך אהא דאמר רב שלא בזמנה בעשרה ומי אמר רב הכי והאמר רב יהודה משמיה דרב פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם ומתמה ע"ש זמנם והא שבת זמנם היא אלא לאו ה"ק שלא בזמנה כזמנה מה זמנה אפי' ביחיד אף שלא בזמנה אפי' ביחיד ומשני לא לענין מקרא מגילה בעשרה בשלא בזמנה אלא מאי ע"ש זמנה לאפוקי מדרבי וכו' כמו שהבאתי לעיל והנה לכאורה קשה על ליסניה דהש"ס דקאמר לאפוקי מדרבי והא נמי לאפוקי מסתמא דמתני' היא ולפחות הו"ל למימר לאפוקי ממתני' דלא אתיא אלא כרבי וקמ"ל כת"ק דהברייתא ולמאי שאמרנו נימא דלא מצי למימר לאפוקי ממתני' משום דלא פסיקא לן למימר דמתני' אף בזמן הזה איירי דאיכא למימר דהמתני' לא איירי אלא בזמן שמקדימין היו לימי הכניסה ורב לא איירי אלא בזמן הזה אבל מדרבי ודאי פליגא היא דרבי נמי לאמר המרבן היה ואין מלכות לישראל ושוב אין הקדמה נוהגת לדידן. ולדרבי בהאי מילתא גופה לא קשיא מאי האי דקאמר ידחו ליום הכניסה הרי כבר אינה נוהגת הקדמה בזמנו דהא לאו מילתא היא משום דאיכא למימר דרבי ס"ל לדידיה כהאי דר' יהודה דמשמע מדקאמר אימתי במקום שנכנסין בשני ובחמישי וכו' דאפילו בזמן הזה מקדימין ליום הכניסה וכדדייק הש"ס התם בריש מכלתין ורמי דר' יהודה אדר' יהודה דברייתא דקאמר אימתי בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתם אבל בזמן הזה וכו' אין קורין אותה אלא בזמנה ודברי רבי כר' יהודה דמתני' וכדיוקיה דהש"ס שאפילו בזמן הזה מקדימין ולדידן לא קי"ל הכי דאע"ג דרב אשי מוקי להך ברייתא כר' יוסי בר' יהודה היינו כי היכי דלא תיקשי דר' יהודה דמתני' אדר' יהודה דברייתא אבל לקושטא דמילתא לא פליג אדר' יוחנן התם בלישנא בתרא דקאמר נמי כר' יוסי בר' יהודה דבזמן הזה אין קורין אותה אלא בזמנה ומזה נתברר לן פיסקיה דהרמב"ם נמי בהא דבעיקר הדין בזמן שהקדמה היתה נוהגת פסק כר' יהודה דמתני' דבמקום ובזמן שנכנסין בב' וה' בעינן כדכתב שם בהלכה ה' שמדבר ממנהג זמן הקדמה דכל מקום דאמר ר' יהודה אימתי לפרש הוא דקאמר אבל בענין זמן הזה לא פסק כהאי דיוקא דמדייק התם מדברי ר' יהודה דאפילו בזמן הזה הלכה כהאי לישנא בתרא דרבי יוחנן וברייתא דר' יוסי בר' יהודה מסייע ליה כדקאמר שם תניא נמי הכי ורב אשי נמי לא פליג לדינא אלא לענין אוקמתא דברייתא הוא דקאמר וכדאמרן. ובזה הכל ניחא בס"ד. ובענין פירושא דהרמב"ם דמפרש להא דקאמר אבל בזמן הזה היינו שאין מלכות לישראל יתבאר לקמן סוף הלכה ד' ע"ש:

(שם ע"ב) **כל** שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה. וזהו מסייעא להי"מ שהובא בדבור דלעיל דהא דקאמר רב בבבלי מגילה שלא בזמנה בעשרה היינו אם חל י"ד להיות בשבת לבני עיירות ובע"ש לבני כרכין וכן היה מפרש הרמב"ם וכמבואר הכל לעיל. ובענין בזמנה לא מתבאר מהכא והתם פליגי רב אמר בזמנה אפילו ביחיד ורב אסי אמר אף בזמנה בעשרה. וכבר הסכימו רוב גדולי הפוסקים להלכתא כרב התוס' וכן הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכמובא בספר המלחמות וא"צ להאריך בזה:

(דף ה ע"א) **תני** כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו ונעשה כעיר. כ"כ הרמב"ם בפ"א בהלכה ח' וכדפרישית בפנים. והראב"ד כתב על זה כתב אותו ואין לו טעם ואולי מפני שאין

לו כפר ולא כלום וכו'. וכל זה אינו מספיק דלעולם אימא לך עשרה ופחות מעשרה כפר הוא ויש לתמוה על הראב"ד שלא רצה לחפש בזכותו של הרמב"ם ממש בשום מקום וכמו שכתבתי בהקדמתי מחיבוריי אלה טעם הכמוס שהיה אצלו ואף שידע שדברי הרמב"ם כנים ואמיתיים הם כתב מה שכתב וכאן ביקש לדמות האי דמגלה להאי דעיר הנדחת וללמוד איזה זכות ולא הספיק ואם נדמה זה לדין עיר הנדחת המוזכר בהאי תלמודא בפ"י דסנהדרין בהלכה ז' הוה ליה להשיג בהשגה גדולה ומזקה טפי וטובא מזו דגרסינן הם עיר לא כפר עיר לא כרך והוא שיהא מחמשה ועד עשרה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר ממאה ועד רובו של שבט וידוע דהלכה כר' יהודה וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהלכות ע"ז בהלכה ב' אם הודח רובו של שבט דאין אותן כיחידים שנאמר יושבי העיר לא כפר קטן ולא כרך גדול וכל פחות ממאה כפר קטן ורובו של שבט כרך גדול. ויהיה לו להקשות מאי שנא הכא דמחשב עשרה לכפר ומאי שנא התם דמחשב פחות ממאה לכפר אלא ודאי דלא דמיא הי מוכלא לדהא דהתם דרש מדכתיב יושבי העיר דמיותר הוא דהא ככר כתיב כי תשמע באחת עריך וגו' והכה תכה אותה מיבעי ליה אלא ללמדנו דגזירת הכתוב הוא עיר לא כפר וכו' אבל הכא מאי אית לך דמי רמיזא כמה יהא בכפרים הנלמדים מרמז בזמניהם או כימים ולא רמיזא הם כפרים כלל ומה שכתב הרמב"ם בזה דברי הש"ס דהכא הן והטעם בזה אגיד לך דהרי לדעת הרמב"ם וכן להתוס' ביבמות שפירשו יום הכניסה היינו שמתקבצין בבתי כנסיות שלהן ביום ב' וה' לקרות בתורה כתקנת עזרא ולא שהן באין לעיירות וכמבואר מדבריו בה' ו' וח' וכמה שבארתי מזה לעיל ברפ"ה הפרק א"כ אם אין בהן י' שיכולין לקרות בתורה ודאי שאין מתכנסין הם בב' וה' והרי זה כמה שנאמר בריש הלכה זו כפר וכו' בזמן שאין נכנסין בב' וה' אין קוראין אותה אלא בי"ד וזה שיש הם הרבה אנשים אלא שאין מתכנסין והכא שאין בהן עשרה ודאי אין מתכנסין והא לך טעם גמרא דהכא וטעם הרמב"ם בלי פקפוק וזכרתי מזה לעיל ריש פרקין ד"ה מגלה נקראת וכו' ע"ש:

(שם) **את** ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים. הר"ן ז"ל מביא זה במתני' וכתבו והקשו על זה דקאמר הכא סעודת פורים מאחרין ולא מקדימין והאיך יאמרו מוקפין לעשות סעודת פורים לאחר ט"ו והא כתיב ולא יעבור ובני עיירות נמי היאך יאמרו עד ט"ו הא כתיב ולא יעבור דמשמע דקאי נמי על זמנן של עיירות דהיינו י"ד שהרי כל י"ד להיות ברביעי אין בני כפרים מאחרין עד יום חמישי משום דכתיב ולא יעבור ואי נמי אמרת דלא קאי ולא יעבור אלא לאחר ט"ו וכדאמרינן לעיל ואימא שיתסר ושיבסר ומסדר אמר קרא ולא יעבור מכל מקום הא איכא משום זמנו של זה לא כזמנו של זה וכו' עיין שם שהאריך בענין זה ומביא בשם הרא"ה ז"ל שכתב בפי' הלכות להרי"ף ז"ל שמביא לכך דהכא ורצה לתרץ הקושיא דסעודת פורים מאחרין אחר קריאת המגלה ולא מקדימין קודם קריאת המגילה דשמחת פורים דינה שלא תהא אלא בזמנה וזהו הטעם לבני הכפרים שאין מקדימין לעשות סעודת פורים וכו' ודחה זה הר"ן וכתב על זה והפירוש בעצמו דחוק עם שאיני רואה שהירושלמי יסבול זה דגרסינן ר"ז בעי קומי ר' אבהו יעשו אותן בשבת אמר ליה וכו' יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים דשמחת שבת אינה מתקנת מרדכי ששמחתו בידי שמים היא ולפיכך אי אפשר שיתפרש הירושלמי כמו שפי' הוא ז"ל וכו'. וכלומר דלדעת הרא"ה בפירושו וטעמו זה אינו עולה כ"א לבני הכפרים על שהן אינן יכולין להקדים ולעשות סעודת פורים מקודם דין קריאת המגילה בזמנה המפורש בכתוב והן י"ד וט"ו וזה לא משמע לפי הטעם דמפרש הכא את ששמחתו תלויה וכו' ולבסוף כתב הר"ן ואני אומר דלא קשיא מידי משום דעל כרחין כי אמרי' איתקש זכירה לעשייה הני מילי לעושין בזמנן אבל למקדימין לא דהא קורין המגילה בי"א ובי"ב ואעפ"כ שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה כדאיתא בגמרא וקרא נמי דכתיב ולא יעבור אקריאה קאי ולא אשמחה וכו' וכשם שאלו המקדימין אין ההקדמה אלא לקריאה ולא לשמחה כך מה שאמר הכתוב ולא יעבור היינו לקריאה אבל לא לשמחה ודאמרינן נמי זמנו של זה לא כזמנו של זה היינו באותם שזמנו קבוע כדמשמעין מינה בגמרא לעיל דלא אמרי' פרזים בי"ד ומוקפין אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו אבל במוקדמים לא איירי כלל וכו' ואין שמחה בכלל ולא יעבור וכיון שאי אפשר לעשותה בשבת מטעמא דפירשו בירושלמי כדמו לאחריהן ככולהו איכך דלא מטו זמן חיובייהו וזהו תוכן דברי הר"ן בהאי ענינא ואם שיש לפלפל בדבריו מדא במה שכתב דכי אמרינן איתקש זכירה לעשייה הני מילי לעושין בזמנן אבל למוקדמין לא א"כ נימא נמי דהא דאמרינן הקורא את המגילה למפרע לא יצא משום דאיתקש זכירה לעשייה וכו' לא נאמרה אלא לאלו העושין בזמנן ולא למוקדמין אתמהה וכי נימא דבני הכפרים שקראו המגילה למפרע יצאו. ועוד דמנא לן למימר דולא יעבור לא נאמר אלא לקריאה אבל לא לשמחה והא האי עשייה שמחה בסעודה היא כדקאמר הכא בהדיא לעיל בהלכה א' גבי הא דפריך ויהיו אלה לקריאה ואלה לסעודה ר' מלבו וכו' והימים האלה נזכרים ונעשים נזכרים בקריאה ונעשים בסעודה. והשתא תיקשי אמאי לא נימא נמי איפכא דכשם שאיתקש זכירה לעשייה לענין למעט קריאה למפרע כך נימא דאיתקש עשייה לזכירה לענין ולא יעבור מה זכירה אי אפשר לאחרה כך עשיית סעודה אין לאחרה משום ולא יעבור אלא דע"כ דאתינן להאי סברא שאי אפשר להקדים הסעודה לקריאה ומכיון שאין קריאה בשבת אי אפשר להקדים הסעודה מקודם השבת שלא תקדים הסעודה להקריאה דנזכרים ונעשים כתיב ולא נעשים ונזכרים והואיל ואין לעשותה נמי בשבת ואחר הקריאה שהיתה מקודם משום טעמא דאמר הכא וכן אין לעשותה ביום המוקדם שקורין בו ואחר הקריאה משום דהויא שמחה קודם זמנה הלכך אי אפשר בענין אחר אלא לאחרה לאחר השבת וליכא משום ולא יעבור משום דגלי לן האי קרא דדריש הכא את ששמחתו תלויה וכו' דלא תימא להקיש נמי עשיה לזכירה בענין ולא יעבור ובזה אין לנו שום קושיא כלל בענין זה:

(שם) **מגבת** פורים לפורים. בבבלי ב"מ דף עח קאמר לה ועיין שם ובמה שכתבו התוס' שם:

(שם ע"ב) **אמר** ר' יוסי בי רבי בון ובלבד שיכלים לעיסתה. וכך היא הנוסחא לקמן בפ"ק דחגיגה בהלכה ד'. והתוס' בפ"ב דחגיגה בדף י"ז ע"ב בד"ה אלא לאו לתשלומין הביאו לזה והעתיקו הנוסחא ובלבד שיכלה לעיסתו ובזה לא נפקא לן מידי דהייט כן אלא שפירשו שם לכל זה דקאי על התשלומין של עצרת ולא על מולו של מועד כדפרישית בפנים ועיין מזה במקומו בחגיגה שם מה שיתבאר מענין זה בס"ד:

(שם) **ובהקהל** וכו' מפני התקיעה. שהיו תוקעין בחצוצרות להקהיל את העם וא"א לתקוע בשבת וכך העתיק הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות חגיגה לטעם הזה. ובהשגת הראב"ד כתוב ופי' בירושלמי מפני הבימה וכו' וכתב הכ"מ שאפשר שר' יצחק לא לחלוק על ר' בא אתא אלא להוסיף עוד טעם אחר. ולענ"ד נראה דאף אם נפרש שר' יצחק לחלוק בא וכפירוש הראב"ד דס"ל לר' יצחק שאין התקיעה מעכבת וזהו כוונת השגתו ומש"ה תפס הראב"ד לטעמיה דר' יצחק לעיקר יש לומר לדעת הרמב"ם דתפס לטעמיה דר' בא לעיקר מפני כך הוא דכל הקהל בתקיעה היא כדכתיב ובהקהיל את העם תתקעו מיהו קשיא לי על עיקרא דהאי טעמא מפני התקיעה לפי שיטת הרמב"ם שפירש להא דאמרינן יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין דהיינו בכל ירושלים שהוא מקום מקודש וכי ממירא תקיעה דהקהל מתקיעה דר"ה. ושמא דיש לחלק בין תקיעה דר"ה דמפורשת בתורה דהכא היא דאמרו דבמקדש וכן בירושלים אין שבות דומה משא"כ בתקיעה דהקהל דאינה אלא מן הסמך בעלמא:

(דף ז ע"ב) **רבי** יונה נשיא שלח לר' הושעיא רבה מלא טעם וכו'. לפי גירסא דהכא שלח לו בתחלה דבר מועט ושלח וא"ל לא קיימת אלא ומתנות לאביונים והיינו שאין ראויות אלא לאביונים והיית יכול לשלוח זה לשני אביונים שהן די לשניהן לכל א' וא' אחת וכי הדר שלח ליה חד עיגל וכו' א"ל השתא קיימת בנו ומשלוח מנות שהן מכובדות ואיש לרעהו שתי מנות לאיש אחד וקיימת הכל. ובבבלי פרקין דף ז' גרים ר' יהודה נשיאה שדר ליה לר' הושעיה אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו ולא גרים רש"י ומתנות לאביונים ככתוב בספרים לפי שאינו אלא לאחד וכן מנות מכובדות:

(שם) **תני** במקום שנכנסין וכו'. נשתבשה הגי' בכאן והגירסא הנכונה כמו שהבאתי בפנים וכך מצאתי בדברי הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות וזה לסייע למה שהביא הרי"ף ז"ל על הא דגרים בגמרא ויש מכלתין בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה וכו' ויש גורסין הואיל ומסתכנין בה וכו' ומיהו קושיא דר' יוסי קיימת לפי גירסא זו אם במקום שמסתכנין אל יקראו אותה כל עיקר ואפילו בזמנה ואפשר דבהדא יומא לא אוקמא מילתא כל כך כמו אם היו מקדימין ולקרות פעם ביום זה ופעם ביום זה ולפיכך לא חששו אלא בהמקדימין ועוד דלענין שלא לקרות כל עיקר לא רצו לבטל וסמכו על הכתוב וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. ומדכתיב האלה משמע אלו ב' ימים המפורשים לעיל מינה הן הן שלא יעברו וזכרם לא יסוף לעולם. ונראה דגם גירסת הרמב"ם היה לפניו כך הואיל ומסתכנין.

וכו' ולפיכך כתב דהקדמה אינה נוהגת אלא בזמן שהוא בשלום ומלכות לישראל כמוזכר לעיל בהל' ב' סוף ד"ה בעון קומי ר"ז וכו' וע"ש:

(דף ז ע"א) **הנביאים** והכתובים עתידין להבטל וכו'. לא פליגי במידי אלא משום דר' יוחנן דריש מדכתיב ולא יסף ללמדינו שחמשה חומשי אינן עתידין לבטל מוסיף ר"ל ודריש נמי מדכתיב כאן ולא יסף דגם מגלת אסתר אינה עתידה להבטל וכן הלכות מדכתיב הליכות עולם לו וכן הרמב"ם הביא לכולן בפרק ב' ממגילה בהלכה י"ח וכתב כל ספרי הנביאים והכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבע"פ שאין בטלין לעולם. והראב"ד הוקשה לו לומר שעתידין ליבטל כפשטיה הוא דאמרו ולפיכך היפך הדבר וכתב לא יבטל דבר מכל הספרים שאין ספר שאין בו לימוד אבל כך אמרו אפילו יבטלו שאר הספרים מלקרות בהם מגילה לא תבטל מלקרותה בצבור עכ"ל. וראיתי להרב ר' משה אלשיך ז"ל מה שכתב בענין זה בחבורו על מגלת אסתר ולפרש הדברים כפשטן ושוב לא קשיא קושית הראב"ד אין ספר שאין בו לימוד דודאי הדבר אמת הוא אין ספר מהנביאים וכתובים שאין בו איזה לימוד אבל אמתת הדבר כך הוא דכלפי שאמרו חז"ל ליכא מידי דכתיבי בנביאים וכתובים ולא רמיזי באורייתא וכדאשכחן בפ"ק דתענית דף ט' דקאמר ותו אשכחיה ר' יוחנן ליינוקא דר"ל דיתיב וקאמר אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו יתיב ר' יוחנן וקא מתמה מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא א"ל אטו הא מי לא רמיזא והכתיב ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו. א"כ הכל רמיזי בכתובי וכן בנביאי אלא שצריך בינה יתרה להוציא הרמוז מן התורה ולידע ולהבין ולהשכיל המקום ההוא בהתורה שנרמז בה כל דבר ודבר מהכתובים והרי אף ר' יוחנן אשתומם כשעה חדא עד שהבינו ינוקיה דר"ל וכל זה הוא עכשיו אבל לעתיד דכתיב ומלאה הארץ דעה וגו' ולא יצטרכו ללמוד זה מזה כולם ידעו וישכילו לכל הנרמז בהתורה מהנביאים והכתובים ולא יצטרכו כלל ויבטלו לגמרי כי מן התורה שאינה בטלה לעולם ממנו ידעו וילמדו הכל ומלבד מגלת אסתר ג"כ צריכה היא שלא תיבטל שהרי היא כבתובה בתורה ממש כדדרשו חז"ל בפרק קמא דמגילה כתיב זאת וגו' בספר מה שכתוב במגלה וא"כ כאשר התורה לא תבטל גם זה אי אפשר להבטל מה שנדרש מהכתוב שבתורה מבספר וה"ז דומה להלכות שבע"פ שאינן בטלין לעולם לפי שנדרשו מהכתוב שבתורה אלו דברי הרב אלשיך ז"ל אמנם לפי דבריו אכתי לא פליטינן מהקושיא דא"כ מפני מה אמרו סתם הנביאים וכתובים עתידין להבטל ומשמע אף סדר שמואל בכלל ובמדרש אמרו כל הנביאים וכו' וכן הם דברי הרמב"ם כל ספרי הנביאים והרי יש שכתוב בשמואל הוא מדרש הפסוק הזה בעצמו כדדרשו התם כתוב זאת זכרון בספר וכו' ולכאורה קושיא היא לפי פירוש המחבר ואמרתי ליישב זה ועל פי מה שיש לדקדק עוד גם בהסוגיא דהתם בזה דהכי איתמר שלחה אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים שלישים ולא רביעים ופי' רש"י ז"ל בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות ובמשנה תורה ובספר שמואל וזהו שאמר שלמה בדבר שהילכתו אי אתה רשאי לרבעה. עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה כתוב זאת זכרון בספר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה שכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד. זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגלה. א"כ אמר שמצאו לדרוש כך הסכימו לכתוב אסתר לדורות. ובתר הכי מייתי עלה כתנאי כתוב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים דברי ר' יהושע ר"א המודעי אומר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגלה. ולכאורה אין זה כסוגית הש"ס דעלמא דהיכא דאיכא מילתא דאכתי לא מיתבררא או דפליגי בה אמר עלה כתנאי והכא דמייתי לכך דרשא שהסכימו חכמים לאסתר וכדרשת ר"א המודעי לא הוה ליה למימר כתנאי ולהביא דרשת ר' יהושע דסתרא להא דלעיל ולכל הפחות הו"ל למימר כמאן כר"א המודעי וכו' כסוגין בעלמא ולמאי שאמרנו הבנה של שמועה זו כך היא דלבתר דמייתי להאי דרשה דמתוך כך הסכימו חכמים לאסתר לכתיבה לדורות הוקשה לסתמא דהש"ס דאי הכי מה נעשה לדרש חז"ל שדרשו ואמרו מרמז הכתוב שאין עתידה מגלת אסתר להבטל ואף שכל הנביאים והכתובים עתידין להבטל דגילה לנו הכתוב בזה דכתיב לא יסוף גבי וימי הפורים האלה וגו' משמע דמגלת אסתר לבד לא תיבטל וכל הנביאים וכתובים יבטלו וכטעם המוזכר מדברי האלשיך והלא ספר שמואל ג"כ נדרש מהכתוב זה בעצמו ולמה יבטל וכקושין דלעיל להכי מסיים כתנאי וכו' כלומר דהרי אשכחן דדרשת הכתוב הזה איכא למידרש כר' יהושע דבכתוב זאת אינו נכלל אלא התורה וזכרון צריך לדרוש על משנה תורה ואיכא למדרש נמי כר"א המודעי דתורה ומשנה תורה נכללין בכתוב זאת וזכרון לנביאים ואייתי בספר למידרש על מגילה א"כ תו לק"מ דהשתא נימא כתרוייהו דהני תנאי לעכשיו שיש לנו נביאים דרשינן כר"א המודעי וכדהסכימו החכמים הסם לאסתר ולעתיד שיתבטלו הנביאים וגם ספר שמואל והתורה עומדת לעולם נדרוש כעין דרשת ר' יהושע וכסברתי דמשנה תורה אינה נכללת עם התורה אלא דהכי מידרש כתוב זאת מה שכתוב כאן וזכרון מה שכתוב במשנה התורה בספר מה שכתוב במגלה ונמצאו אלו קיימים לעולם והני תרתי דרשות שפיר נמי אתיין לזמן הזה וכן לעתיד והיינו דקאמר הכא כתנאי ולא דתפרש דאתיא כתנאי דפליגי בהא אלא דהכי קאמר דמתקיים דרשות הכתוב הזה כתרוייהו דהני תנאי וכדאמרן:

(שם) **אותה** השנה היתה מעוברת וכו'. כלומר והלכך מסתברא כמ"ד באדר הסמוך לניסן הוא שקורין את המגילה ובלאו האי טעמא כדי לסמוך גאולה לגאולה דכמו שהיה הנס באדר השני שהרי אותו הרשע הפיל הגורל על אדר השני כדדריש מחודש לחודש וגו' נעשה הנס ובאותו החודש בעצמו צריך להזכיר הנס בשנה מעוברת:

(שם) **שני** כבשי עצרת ביניהון. כמה וכמה שיבושים ראיתי ושמעתי בזה מהמגיהים אשר פיהם ילהט הכל ורעיון רוח. ופשוט הוא כמה שהסברתי בפנים דלאדר דהאמר משום דלעולם אין מעברין אלא לאדר ודוגמא זו מאליו נלמד שנוהגת בכל הקדשים שנולד לענין עברה שנתו וא"כ גם לסיון כן וכדפרישית ודנקט שני כבשי עצרת משום דלא מצינו לשני קרבנות הבאין כאחד ומעכבין זה את זה כ"א בשני כבשי עצרת בלבד וא"כ הכ"מ היא ג"כ לענין השני היכא דאין לו אחר לזווגו כדי להקריבו בעצרת ונמצא דנפסל ג"כ לקרבן אחר שלא הוקדש אלא לעצרת ולשלמי צבור ואי אפשר להקריבו לא לעולה ולא לשום קרבן אחר דאין משנין מקדושה לקדושה כדתנן בפרק ז' דתמורה ולרבותא היא דקאמר הכי אבל באמת הכ"מ בעצמה הוא הדין לכל כבשים בני שנה וכן לענין בכור כדאמרינן בערכין דף ל"א ע"ב טלאו לו שני טלאים וכו' את נמיתת לעיבורא וכו' ומשמע משם דהמסקנא אדר הראשון היא תוספת וע"ש:

(שם ע"ב) **לעולם** אדר סמוך לניסן חסר. משמע דלכתחלה קאמר והא דקאמר ריב"ל לעולם שני חדשים מעוברים פליגא והאי דעת אחרת היא וכמבואר בבבלי פ"ק דר"ה דף יט ע"ב והתם מסיק לה בתיובתא וכתבו התוס' שם ואעפ"כ אין נוהגין כן דשמא בימיהן שהיו מקדשין על פי הראייה מסקינן זימנין מלא וזימנין חסר אבל לדידן טוב למלאות הראשון דהיא מודם העיבור שנתוסף על השנה וכו' ובירושלמי פ"ק דמגילה איכא פלוגתא וכו' ובסוף דמו לה דקסבר תלתים מלי ירח. וא"כ מסקנא דהכא כהאי דמסיק התם בתיובתא אלא דלדידן אין נוהגין כן:

(שם) **תני** בשם ר' יהודה אף מכשירי אוכל נפש התירו. מה דשייך לזה וכן להא דלקמן בהסוגיא מבואר הכל בחבורי בהמקומות המצויינין וע"ש:

(דף ט ע"א) **אמר** ר' יודה בר פזי דר' אלעזר היא וכו'. סוגיא זו מדיני זיבה ומדינא דנגעים חמורה היא ומבוארת היטב בפנים ועפ"י ברייתות דהספרא שהבאתי ומובן הכל להמעיין:

(דף י ע"א) **וחורנא** אמר שהיו מדברין בלשון יחידו של עולם וכו'. ופליגי אם השבעים לשון היו קודם דור המבול או מדור הפלגה ואילך ובתחלה היו הכל מדברים בלשון הקודש והכי משמע ממדרש חז"ל על הכתוב יצב גבולות עמים למספר בני ישראל שמדור הפלגה נחלקו לשבעים שרים ולשבעים לשונות:

(שם) **רבי** אומר אשורית נתנה תורה וכו'. הכי נמי אמר רבי בבבלי פרק ב' דסנהדרין והכי הוי המסקנא מסוגיא דרב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים:

(שם ע"ב) **תורת** הראשונים לא היה לא ה"א שלהם ולא מ"ם שלהם סתום. וזהו לתרץ הא דלא חשיב נמי המ"ם בנס היה עומד למ"ד אשורית ניתנה התורה ובחיבורי פני המנורה בנר השלישי במזלק האמרתי בזה ובדרושי מגלפ"ד ואין כאן מקומו:

(שם) **ותפילין** ומזוזות אינן נכתבות אלא בעור אחד. התוס' בפרק הקומץ רבה דף לב ע"א בד"ה דילמא להשלים וכו' כתבו והא דאמרינן בירושלמי פ"ק דמגלה דתפלין ומזוזות אין נכתבין אלא על עור אחד היינו בשלא תפר העורות זה בזה ואין כן דעת הרמב"ם שבמזוזה כתב בהדיא בפ"ה מהלכות תפילין כיצד כותבין את המזוזה וכו' כתבה בשני עורות אע"פ שתפרן פסולה והכי מוכח מהא דקאמר התיב ר' יצחק וכו' דרבה כלומר רבותא

מהא דלעיל דלמה לא קא חשיב בהספרים נכתבין בשני עורות וכו' ואי דתפירה מהני בהו אם כן לידמי ליה דלהכי לא קחשיב לה במתני' אלא ודאי פסיקא ליה דלא מהני תפירה. ובהסיא דקאמר התם דילמא להשלים צ"ל דהרמב"ם מפרש כפירוש הב' שהביאו התוס' שם ויש עוד לפרש להשלים וכו' ע"ש:

(שם) **היה** כותב אלה עם עם אם. כדפריסית ג"פ כמו ט' אותיות וכדאמר בהקומץ דף ל' ג"פ למספחותיכם ויש לפרשו על החלק של הפתוחה או בסתומה בין פרשה לפרשה בכוא שיעור ט' אותיות אלא מלשון היה כותב משמע כפי' הא':

(דף יא ע"א) **עירב** את האותיות וכו'.. בברכות שם הבאתי בשם תשובת הרמב"ן ז"ל מה שכתב בזה וע"ש במה שביארתי בס"ד ות"ל כבר יצא זה לאורה בדפוס. המקום ברוב רחמיו וברוב חסדיו יזכני לגמור לטובה וגם לסדר הזה להוציאו לאורה במהרה וירחיק מעלי כל מיני שטן וקטרוג ועיכוב שבעולם אוכי"ר:

(שם ע"ב) **רב** חננאל בשם רב הלכה כמי שהוא אומר מוחק את החול וכו"ב את השם וכו' ובהקומץ שם ע"ב גרים רב חננאל אמר רב הלכה תולין את השם וכך היא מסקנת הפוסקים והר"ש שורי שם כל השם כולו תולין מקצתו אין תולין והתוס' שם מביאין להא דהכא ולהוכיח דתולין גרע מלכתוב את השם על המחק וכפי הגירסא דגרם התם ר' יוסי אומר אף תולין את השם ולא כגי' ר"ת דלא גרים אף וכתבו ומיהו קשה אי גרסינן במילתיה דר' יוסי אף תולין וכו' ודעת הרמב"ם בזה כדעת ר"ת כמ"ש בפ"א מהלכות תפילין בהלכה י"ו שכך הדין בס"ת אבל במזוזה ותפילין אין תולין בהן אפילו אות אחת וטעמא דבהו בעינן הכתיבה כסדרן וכדאמר נמי הכא לעיל תולין בספרים ואין תולין לא בתפלין ולא במזוזות וסיים שם ומותר לכתוב את השם על מקום הגרר ועל מקום המחק בכולן. ור"ל בתפילין ומזוזות שאי אפשר לתלות כותב השם על הגרר או על המחק אם עדיין לא כתב כלום משם ואילך אבל בס"ת כבר גילה דעתו שמוטב לתלות את השם מלכתבו על הגרר ועל המחק וכ"כ בהגמיי' שם ודעת רבינו המחבר נראה כר"ת בהא דפסק כר"ש שורי ומכוה מן המובחר לתלות אבל בגורר ולמחוק פליגי וסיים שם עוד פסק בספר התרומה דכל הדינים אלו בין בחומש בין בנביאים וכתובים שהיו כותבין אותם בזמניהם. דהא אל אלקים ה' מספקא ליה בירושלמי אם מותר לתלותו הוא בתהלים ע"כ וכ"כ התוס' בהקומץ שם. ולאו דוקא שהיא ג"כ ביהושע כ"ב. ובענין הבעיא דהכא ולא איפשיטא בב' וג' שמות לא ביאר כלום ונראה דזה תליא נמי בפלוגתת הפוסקים כנזכר דלמאי דפסקו הרמב"ם ור"ת וכן דעת הרא"ש הביאו הטור סי' רע"ו דתלייה עדיפא א"כ גם כן כאן עדיפא ובודאי בב' שמות שהן בתורה כגון אני ה' אלהיכם דפשיטא ליה הכא דמותר לתלותן ודאי תלייה עדיפא מלכותבן על הגרר ועל המחק ומיהו בג' שמות שהן בתורה כמו בי"ג מדות וכן בשמע ישראל אכתי מספקא לן מדלא אמר הכא במה נפק מן ביניהון דקאמר אלא אלו שבנביאים וכתובים ולעיל קאמר בהדיא תפלין ומזוזות שכתבן בספרים תולין בהן והוה ליה לומר כגון אלו ג' שמות שבפרשיות תפלין ומזוזות והן כתובין בס"ת דבהם אחד פשיטא לן דתולין ובאותן ג' שמות מספקא לן והואיל דלא שכיח שישמוט אותן הסופר לכולן בס"ת לא נצריך בזה ואפשר דמהאי טעמא נמי לא קאמר הש"ס כגון אלו הג' שמות:

(שם) **מזוזה** אית תניי תני פתוחה וכו' כתוכה מראשה סתומה פתוחה מסופה פתוחה וכו'. אומר אני בזה הנה ראינו כמה דיויות משתפכין וכמה קולמוסין משתברין במחלוקת הפוסקים בענין פתוחה וסתומה ולכולן נזדמן להם ספר מוטעה וגירסא משובשת מלבד הרמב"ם שהיה לפניו הגירסא הנכונה והאמיתית וכמו שהיא לפנינו בדפוס וויניציאה ומתפרשת כפשטה וכדברי הרמב"ם בלי פקפוק. דהתוס' בפרק הקומץ רבה דף ל"ב ע"א ד"ה והאידנא נהוג עלמא בסתומות וכו' כתבו ועוד בירושלמי פ"ק דמגלה קאמר בהדיא דפתוחה מראשה פתוחה וכו' ושוב העתיקו לדהכא וכתבו והכי איתא התם מזוזה אית תנאי תניי וכו' פתוחה מראשה פתוחה מסופה פתוחה וכו' וכתבו ודבר תימא הוא וכן העתיק הרא"ש ז"ל בהלכות קטנות בא' מהלכות מזוזה ותמה והקשה דברי הירושלמי אהדדי ופירשו לפי גירסתם בדוחק גדול וכן העתיק עוד הרא"ש שם לעיל בהל' ס"ת להירושלמי כדי גירסתם אשר היה לפניהם וכתב שם והרמב"ם כתב דפתוחה בסוף השיטה היא פתוחה ולא הפתוחה בתחלת השיטה ואם סיים בסוף השיטה מניח שיטה אחת חלק. וסתומה היא באמצע או בתחלת השיטה וכאשר כתבתי כן נראה עיקר דהירושלמי הוא עיקר כנגד מסכת סופרים וכו' עכ"ל וכל הבאים אחריהם נשתמשו בהעתקה זו של התוס' והרא"ש ופלפלו והקוו אקשויי וכולם נתלו בדברי הירושלמי הזה לפי מה שראו בתוס' והרא"ש. והנה לפניך הגירסא נכונה אשר היא לפנינו פתוחה מראשה סתומה וכו' וכן הן דברי הרמב"ם בהלכות ס"ת בפ"ח בהלכה ב' פרשה סתומה יש לה שלש צורות. אם גמר באמצע השיטה וכו' ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח כשיעור וכו' יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שניה ויתחיל לכתוב הפרשה סתומה באמצע שיטה שנייה וזו היא כדפריסית בהא דקאמר הכא פתוחה מכאן ומכאן סתומה ואם גמר בסוף השיטה מניח מתחלת שיטה שנייה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב הסתומה מאמצע השיטה וכו' וזהו הא דקאמר הכא ברישא. פתוחה מראשה סתומה ובבא זו היא דלא כמסכת סופרים והעתיק שם הרא"ש איזו היא פתוחה כל שלא התחיל בראש השיטה. והירושלמי הוא העיקר ונמצאו דברי הרמב"ם שרירין וקיימין בנויין על קו האמת וכפי הגי' נכונה אשר לפנינו:

(שם) **מצא** בו דף אחד שלם מציל את כולו וכו'. הכא בעיא דלא איפשיטא היא מה נקרא שלם אם שצריך שלא יהיה בו ג' טעיות או אף כשאין בו ד' נקרא שלם. ובהקומץ רבה דף כט ע"ב גרסינן על הברייתא דתני שלש יתקן ארבע יגנז תנא אם יש בו דף אחת שלימה מצלת את כולה והוא דכתיב ביה רובא דספרא שפיר א"ל אביי לרב יוסף אי אית ביה בהאי דף שלש טעיות מאי א"ל הואיל ואתייהיב לתיקוני מיתקן וכ"פ הרמב"ם בהל' ס"ת פ"ז בהל' י"ב ופשוט הוא דהיינו דוקא מעיקרא כדכתבו התוס' שם דאם היה יכול לתקן במה שימזור ויכתוב דף שלם אמאי יגנז:

(דף יב ע"א) **אפילו** קשירה תמה. יש לפותרו לאומרא שצריך שאפילו הקשירה תהא תמה וכדאסדר ליה רב יוסף לאביי בהקומץ דף ל"ה ע"ב דבעא מיניה מהו למיקטריה וא"ל וקשרתם כתיב שתהא קשירה תמה וכדפירש"י ז"ל בל"א רצועה שלימה ולא קשורה ורב הונא ורב קטינא דלקמיה פליגי והתירו בפעם הראשון וכו'. תו גרים התם מהו למתפריה ועיילי' לתפירה לגאו אמר פוק חזי מאי עמא דבר ופי' רש"י כיון דאין נוהגין כן לא תעשה. והתוס' בשם ר"ת כתבו דמפרש להקל ודעת הרמב"ם בזה נראה כפירש"י להחמיר שכ"כ בסוף פ"ג מהלכות תפלין ואין קושרין אותה ואין תופרין אותה אלא מוציאה וגונזה ולא מחלק בין אם התפירה מבחוץ או מבפנים אלא שהטור וש"ע א"ח בסי' ל"ג מביאין דעת ר"ת וי"א לחלק אם מה שנשאר יש כדי להקיף ממנה הראש וכו' ואפשר דהש"ג הוו ס"ל לרב הונא ורב קטינא גם בקשירה ולכן בפעם ראשון התירו בלי פקפוק מפני שנשארה בה כשיעור בלי הקשירה וכי אפסק זמן תניכות הרון ליה דלא מן אולפן שלא קיבלו כן מפני שעכשיו לא נשאר כשיעור וע"י הדחק הוא שהתירו:

(שם) **רבי** אומר בתורה מלמעלן שלש ומלמטה טפח. כך הוא שנוי בהקומץ דף ל ע"א שיעור גליון מלמטה טפח מלמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף קאמר התם כמלא ריוח רוחב שתי אצבעות והכא דקאמר כמלוא גודל היינו אורך פרק העליון של הגודל שהוא כמלא רוחב ב' אצבעות בקירוב:

(שם) **ובקלפים** לא נתנו חכמים שיעור. וכן גם כן במסכת סופרים ולא הובא בבבלי שם מזה:

(שם ע"ב) **שלשה** עשר דבר שינו חכמים לתלמי המלך. יש קצת שינוי לזה דהכא מהאי ברייתא שהובאה בבבלי פרקין דף ט' בזה דהכא קאמר שכתבו לו זכר ונקוביו בראשם והתם קאמר שכתבו זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם ובאמת בנקוביו נמי הוי שפיר שאין כאן במשמע על שני גופין אלא על נקביו קאי ושייך נמי לשון רבים אלא דהתם שפיר מהאי טעמא שלא רצו לשנות ולשקר כדכתבו התוס' גבי ואטוטי הטעם שלא כתבו אצילי. וכן לא קא חשיב הכא שכתבו ואטוטי בני ישראל ב' פעמים כדחשיב התם. אמו של תלמי המלך וכו' והתם קאמר אשתו ובזה לא נ"מ מידי:

(שם) **אלו** שמות שאינן נמחקין וכו' ר' יוסי אומר וכו'. הכי קאמר נמי ר' יוסי בבבלי שבועות דף ל"ה ואמר שמואל אין הלכה כר' יוסי וכן הרמב"ם בריש פ"ו מהל' יסודי התורה מנה ג"כ לשם צבאות בשמות שאינן נמחקין:

(דף יג ע"א) **הללויה** רב ושמואל וכו'. עיין במה שבארתי שם בסוכה מזה בס"ד:

(דף יד ע"א) **עבר** זה ושימש זה וכו'. עיין במה שבארתי בהוריות שם לדעת הרמב"ם בזה ויש לו פנים שדעתו כדעת רש"י ז"ל ביומא:

(שם) **פר** ושעיר של יום וכו'. בהוריות גרים פר ואיל הקריבים היום משל מי והיא יותר נכונה דפר ואיל משל כ"ג באים ואלו שעיר משל צבור הוא ומ"מ הואיל והגירסא בתוספתא דיומא כך היא וכן כאן וביומא כתובה כן אמרתי לייסב גם לפי גי' זו ועיין לעיל בפ"ק דיומא בהלכה א' מזה:

(שם ע"ב) **הכל** קרב בבמה וכו'. כגי' התוספתא שהבאתי בפנים כך הובאה בבבלי זבחים דף קטו ע"ב ועי' לקמן ד"ה שלימין בגופן:

(דף טו ע"א) **כבר** נאמר לי כירק עשב נתתי לכם את כל. ואע"ג דהאי קרא כתיב בתר דויבן נח מזבח לה' וגו' אין מוקדם ומאוחר בתורה וקרא דכתיב ויברך אלהים את נח ואת בניו וגו' והא דאבתריה נאמר לו מיד בצאתו מן התיבה ועל ברכה זו שברכו והתיר לו הכל ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' ויעל עולות במזבח:

(שם) **שלמין** בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח. וזהו לפי הגי' דגרים הכא בברייתא דלעיל הכל קרב עולה ואינה טעונה הפשט וניתוח ובבבלי זבחים שם גרים בהאי ברייתא ועולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח וכמ"ד דס"ל הכי כדקאמר שם בתנאי והתם בדף קי"ו דמייתי נמי האי פלוגתא דר"א ור"י בן חנינא אם קרבו בני נח שלמים או עולות בלבד ומקשי לר' יוסי בר' חנינא ומשני כדהכא מלבד הא דמקשי הכא מהאי קרא דוישלח את נערי בני ישראל לא מייתי התם ומשום דהאי קרא לא מיירי בבני נח דאע"ג דפרשה ואל משה אמר עלה אל ה' דכתיב האי קרא שם קודם עשרת הדברות נאמרה כדפירש"י בנמוקי חומש מ"מ כבר נכנסו בברית כדכתיבי קראי שם ושוב לא דין בני נח להם והאי תלמודא ס"ל דמ"מ הואיל וקודם מתן תורה הוה איכא למיפרך נמי מהאי קרא ומשני שלימין בגופן וכמ"ד עולה שהקריבו בנ"י במדבר אין טעונה הפשט ונתוח:

(שם ע"ב) **תני** אמר ר' יהודה כל מה שהצבור מקריב באהל מועד שבמדבר וכו'. בתוספתא מוחלפת השיטה דר"י לחכמים ודחכמים לר"י וכמו שהיא בתוספתא כך היא שנויה הברייתא בזבחים דף קי"ז ור"ש סבירא ליה אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן בלבד והלכך מוקי לה בבבלי להמתני' בפרקין כר"ש דוקא וכעין פסחים קאמר דלדידיה רישא וסיפא דוה הכלל וכו' ניחא והכא דמוקי להרישא דלא כר' יהודה דמפרש ברישא אלא פסחים בלבד כדקאמר כיני מתני' וכו' והסיפא אתיא אף כר' יהודה וכדפריסית בפנים וכן כל הסוגיא לפי גירסא דהכא בהאי ברייתא בפלוגתא דר' יהודה וחכמים וכמבואר הכל בפנים:

(דף יז ע"א) **הא** כיצד הלילה למולין וכו'. הכי משני נמי בזבחים דף קכ למ"ד הלילה אינה כשרה בבמה ואליבא דהך דר' אלעזר:

(דף יח ע"א) **אית** תניי תני מנוחה זו שילה וכו'. פלוגתא זו בתוספתא דפ' בתרא דזבחים בהלכה פרקין ומייתי לה נמי בזבחים דף קי"ט והיוצא מזה בארתי במקום אחר:

הדרן עלך פרק מגילה נקראת

פרק ב (שם במתני') **הקורא** את המגילה למפרע לא יצא. דכתיב ככתבם הכא דריש לה מתיבת ככתבם דמשמע ליה דעל הקריאה קאי ואע"ג דבפסוק הזה לא כתוב אלא עשייה להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם מ"מ מדככתבם מיותר היא דהו"ל למכתב להיות עושים וגו' כזמנם בלמוד ש"מ דככתבם על הקריאה קאי ולמעוטי למפרע. ובבבלי ריש פרקין דדריש מה זמנם למפרע לא וכו' ופריך מידי קריאה כתיבה הכא עשייה כתיבה להיות עושים אלא מהכא דכתיב נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשיה מה עשיה למפרע לא וכו' ולא ניחא ליה למידרש מיתורא דככתבם על הקריאה משום דהכא כתיב נזכרים וכשבאנו אל המקרא הזה אם כן דרשינן הקישא לעשיה ויתורא דככתבם י"ל דלכתב אשורית היא דאתא וכמ"ד לעיל בפרק א' בהלכה ח' וכן התם בפ"ב דסנהדרין דבתחלה היה להם כתב אשורית וכדאמר התם לעיל דף ט' בהדיא דמגלה מ"ט אשורית דכתיב בה ככתבם וכלשונם:

(שם בגמ') **ניחא** בקריאת המגילה וכו'. יש לפרש לכל זה ברהיטא אחת וכלומר דמכיון דדרשת יתורא דככתבם דלקריאה היא דאתא א"כ שפיר נפקא לן הכל בין בקריאת הפסוקים בין בקריאת הפרשיות דלא יקרא אלא כסדר הכתיבה דככתבם בעינן אבל בהלל מהיכא נפקא לן אי משום דכתיב ממזרח שמש עד מבואו וגו' איתא לך לפסוקים בלבד הוא דאתא ומה את ש"מ מזה דגם הפרשיות צריך שיאמר כסדר דילמא אין סדר לפרשיות ואי נימא דבאמת הוא כן וקאמר ר' אבון דלא היא דאף היא נאמרה בפרשיותיה על הסדר מלשעבר עד לעתיד לבא וא"כ קרא דממזרח שמש קפיד ג"כ על הפרשיות הואיל וכסדר נאמרו ואפשר לומר כזה גם לענין דדריש התם הלל מנלן רבה אמר ממזרח שמש וגו' רב יוסף אמר זה היום עשה ה' רב הונא אמר יהי שם ה' מבורך רב נחמן בר יצחק ואיתימא רב אחא בר יעקב מהכא מעתה ועד עולם. דלכאורה יש לדייק אמאי לא גרים מהכא בכולהו כ"א בהאי דרשה דרב נחמן בר יצחק הא איכך הא נמי דרשו כל חד וחד ממקרא אחר אלא משום דלכלהו אית להו האי פירכא אימא קרא לפסוקים בלמוד הוא דקפיד ומנלן דגם לסדר הפרשיות הוא כן הלכך קאמר מהכא כלומר מהכא הוא דנפק לן שפיר גם לסדר הפרשיות דלמפרע לא דכתיב מעתה ועד עולם הלכויה שצריך שיהא ההלל והשבח לפי סדר הזמן העבר עבר קודם וא"כ ההווה והעתיד ומעתה כמו נפקא לן דעל סדר הפרשיות ג"כ הוא דקפיד שהן כפי סדר הזמן:

(שם ע"ב) **הדא** הוה דתני מה בין ספרים למגילת אסתר וכו'. אע"ג דבמתני' נמי תנינן הכי לקמן עד שתהא כתובה אשורית וכו' ניחא ליה למיפרך מהאי ברייתא דקתני בהדיא דאינה נכתבת אלא אשורית והאי ברייתא הובאה בבבלי פרק כל כתבי דף קטו דאמר רב אשי תניא אין בין ספרים למגלה וכו' ועיין לקמן ד"ה ר' אבהו בשם ר' אליעזר מה שיתבאר מענין זה בס"ד:

(שם) **תפתר** שהיתה כתובה גיגנטון. לשון יוני הוא בדבר שאליו כך ואליו כך וכדפריסית בפנים. ודמיא להא דאמרינן בבבלי פרקין דף יח ע"ב גבי השמיט בה סופר וכו' ל"ק הא בכולה הא במקצתה. ולמסקנא לא צריכין להאי שנויא דמוקא בפירושא דסיפא דמתניתין אלא אף על פי שכתובה כולה אשורית והלועז שמעה כך יצא וכדר' שמואל דלקמן היתה כתובה כהלכתה וכו' והכי מסיק לה בבבלי שם ע"א אף על גב דלא ידע מאי קאמר וכו' וכדפריסית במתני':

(שם) **רבי** אבהו בשם ר' אלעזר יודע אשורית ויודע לעז וכו'. לפי גירסת הספרים אשר לפנינו בדפוס וויניציאה שפיר מתפרשת השמועה כפשטה והכי קיימא לדינא דביודע אשורית ולעז פשיטא ליה לר' אבהו דלעצמו יוצא או בזה או בזה וכי קא מיבעיא ליה להוציא אחרים מהו ופשיט ליה יצא כהדא וכו' וכדפריסית בפנים דמכיון שיודע בשניהן מחויב בדבר קרינן ביה שהרי לעצמו פשיטא לן דיוצא הוא אף בלע"ז מאחר שהוא יודע גם בלה"ק כמו שהמגילה כתובה היא א"כ אם היא כתובה בלע"ז שמבין בה יוצא בלע"ז אע"פ שהוא מכיר ג"כ בלשון הקודש וכך נראה מדברי הרמב"ם שאביא לקמן. והר"ן ז"ל כתב במתני' אבל קוראין אותה ללועזים בלעז פירש"י ז"ל שיודעים לשון אחר שאינו לשון הקדש מכלל דס"ל ז"ל שיודעין לשון הקדש כיון שהוא יודע לועז ג"כ יוצא ידי חובתו בלע"ז וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל ור"ל מדכתב הרמב"ם בפ"ב ממגילה בהלכה ד' היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המכיר אותו הלשון בלבד וסוא שתהיה כתובה בכתב אותו הלשון משמע מדכתב סתם אלא המכיר אותו הלשון שזה הוא אפילו הוא במכיר ג"כ לה"ק יוצא בלע"ז מאחר שהוא מבין בזה הלשון לע"ז שהמגלה כתובה בו וכדמשמע נמי ממה שפירש"י ז"ל וכתב הר"ן עוד והקשה הרמב"ן ז"ל דכיון דכל לשון אינו כשר לכתוב במגילה ואפי' לדברי האומר ספרים נכתבין בכל לשון כדאיתא בפ"ק בגמרא אמאי מכשירין ביה מפני שיודע בו יקרא בלשון הקודש לפיכך פירש הוא ז"ל ללועזים היינו שאינן יודעים בלשון הקדש וכו' אבל יודע אשורית אינו יוצא לעולם אלא באשורית וכו' והכי משמע בירושלמי דאמרי' התם ר' אבהו בשם רבי אלעזר יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא את האחרים בלע"ז יצא כהדא כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן כלומר כשם שמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם כך זה כיון שלעצמו אינו מוציא בלעז כיון שהוא יודע לשון הקודש אינו מוציא כמו כן ללועזות אלו דבריו ז"ל ולענין קושיתו ז"ל לא קשיא לי מידי משום דכיון דמתני' רבנן היא דאמרי שהספרים נכתבים בכל לשון וכדמסקינן הכי בגמרא ומגילה נמי הכי דינא אי לאו מיעוטא דככתבם וכלשונם כדאיתא בפ"ק בגמרא סברא הוא דלא אתא אלא למעט שאר לשונות כשאינו מכיר בהם הא במכיר כשרים וכו' ור' אבהו בשם ר"א דאמר בירושלמי דיודע אשורית ויודע לעז אינו מוציא ידי אחרים בלעז אפשר דכר"ג ס"ל אבל לרבנן מוציא וליתנא דמתני' נמי הכי דייק דקתני אבל קורין אותה ללועזות בלע"ז ולא קתני אבל קורין הלעוזות בלע"ז

בלפ"ז וכן דעתי במשנתנו אבל יש לחוש לדברי הרמב"ן ז"ל מדאיפסקא הלכתא בספרים כר"ג ואפשר נמי דבמגלה נקטינן כוותיה עד כאן תוכן דברי הר"ן בזה והאריך שם בפלפול ואין אנו צריכין לכל זה דרואין אנו דלכל אלו גדולי האחרונים ז"ל להרמב"ן ולהרשב"א מביאו הש"ס שם ולהר"ן לכולם היה לפם ירושלמי בגי' אחרת ובנוסחא נשתנית מהנוסחא והגי' אשר לפנינו וכבר זכרתי זה במסכתא זו בכמה מקומות ובשארי מסכתות במקומות הרבה בחיבורי על כל הש"ס הוא שעין בעין נראה שלפני הרמב"ם היתה הגי' והנוסחא הנכונה כמו שהיא לפנינו בדפוס. והרי גם בכאן תראה שנוסחא מהופכת והסירה נזדמנה להן לכל אלו גדולי המפרשים בהאי דר' אבהו בשם ר' אלעזר שבנוסחא שלפנינו מבואר בהדיא דבוודאי שניהן לנו ולא"ק פשיטא ליה שיוצא לעצמו או בזה או בזה ולהוציא אחרים היא דמיבעי ליה והשתא הפשיטות מהאי דכל שאינו מחויב בדבר וכו' על כרחך דא"א לפרש בענין אחר אלא דפשיט ליה דמכיון שיכול הוא להוציא עצמו באחד משניהן מחויב בדבר קרינן ביה ויכול הוא להוציא אחרים באותו לשון וה"ז להיפך מדעת הרמב"ן ומפירושו לפי הנוסחא שהביא דחסר בה מה דהוה פשיטא ליה לר' אבהו ולא היה לפניו כ"א הבעיא דבעי ומה דפשט ליה ולפיכך פירש בהיפך והגי' הנכונה שלפנינו כל השמועתה כדעת רש"י והרמב"ם וכן כסברת הר"ן אלא שהוא ז"ל כתב זה מסברת עצמו והרי מבואר להניך בהדיא כן ותו לא מידי בזה. ובענין קושית בעל המאור ז"ל על הרי"ף ז"ל במה שלא הביא הא דרב ושמואל לעז יוני לכל כשר ומה שהשיב הרמב"ן ז"ל על זה והביא הר"ן לקמן בגמרא לפלפל אם ר"ג מודה לחכמים במגלה או לא והאריך בזה והיה לנו להשיב גם בזה דהא רב אשי דבתראה הוא ומייתי להאי ברייתא בפרק כל כתבי שזכרתי לעיל ד"ה הדא הוא דתני ולא הובא שם אלא אשורית ולא הוזכר יונית כלל אבל כבר כתב הר"ן שם לבסוף שעכשיו אין אנו יודעין מהו לעז יוני וכבר כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ס"ת שכבר נשתכח יוני מן העולם ונשתבש ונאבד ומעתה אין לנו להאריך בזה:

(שם) **ומי** גדול בחכמה או בשנים. כבר כתבתי בשביעית שם לטעמא שלא הובאה בבבלי מזה גבי מה ששמעו מאמתא דבי רבי לא בכאן ולא בר"ה משום שהיה זה מבואר להם מהאי דר' אמי המוזכר בפרק יש נוחלין דף ק"ך בישיבה הלך אחר החכמה ובמסיבה הלך אחר הזקנה וה"ה לכל כיוצא בזה והביאו דהכא בימי רבי הוה ולא מייתי התם מה ששמעו מאמתא דבי רבי אלא מה שלא שמעו כן מדורות של אחריו מפי אחר:

(דף יט ע"א) **הלכה** כר' מאיר. ובבבלי פרקין דף יט מסיק דלמאי דגרים דרב הוא דאמר אין הלכה כר' מאיר הוא העיקר וא"כ הלכתא כרב באיסורי כדכתבו התוס' שם וכן דעת גדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם גבי ק"ש שאינו חוזר אלא למקום שפסק אלא דבתפלה החמירו וכדאמר בברכות דף כב בתפלה דב"ע חוזר לראש. ובברכות שם באורתי מענין זה וכן בהא דתקיעות דלקמן דהר"ן מעתיק בזה בפשיטות בסוף מסכת ר"ה בדין היה זה צריך פשוטה ראשונה וכו' ומביאו הב"י בסי' תקפ"ח ואמרתי דזה נלמד ג"כ מדאמר התם אפסקי תקיעתא מהדדי לא מפסקינן משמע דכל היכא דלא בעינן לאפסוקי תקיעתא וכגון זה היה צריך לפשוטה שלפניה וכו' מסתברא שתקיעה אחת מוציאה ידי שניהן:

(שם) **חזור** לך דלא כוונית. אם מגהה זה היה הקורא כדמשמע מדקאמר ליה חזור לך הוא קשה דהא תנינן קראה מתגמגם יצא וראיתי במרדכי שהביא לזה וכתב ואיכא למימר דלא פליג אמתני' דאם קראה מתגמגם מאמר שהוציאה בפיו יצא אבל אם שמעה מתגמגם לא יצא ע"כ ולפ"ז צ"ל דהא דא"ל חזור לך היינו שתקרא בעצמך הפסוקים ששמעת במתגמגם משום דלא כוונית בהן לשמען מפי הקורא:

(שם ע"ב) **הדא** אמרה שמותר בעשיית מלאכה. ודמי לה דנאמר בי"ד בכרכים וכדפרישית והרא"ש ז"ל הביא לזה בפרקין ולא העתיק הדמיה דדמי לה הש"ס. והר"ן ז"ל העתיק והגירסא לפניו הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה נמי בי"ד בכרכים ופירשה על ט"ו שחל בשבת שקורין הכרכים בי"ד שאפי' נימא דפורים אסור בעשיית מלאכה הכרכים מותרין כשקורין בי"ד שלא נאסר פורים בעשיית מלאכה למאן דאית ליה. בפ"ק אלא בזמנו ואעפ"י שי"ד זמן קריאה לכל היא וא"צ לומר לבני כפרים המקדימין שהן מותרים במלאכה והא דנקט בירושלמי בני הכרכין שקוראין בי"ד לרבותא נקטיה אעפ"י שהוא זמן קריאה לכל עכ"ל ומלבד שזה דוחק אלא דקשיא מאי הדא אמרה דקאמר מהיכן שמעינן לזה דלמא להאי מ"ד דאית ליה אסור בעשיית מלאכה מפרש להמתניתין דמיירי בבן עיר הקורא בכרך בי"ד כדפרישית לפי הגירסא שלפנינו א"כ בבן כרך שהלך לעיר וכו'. ומה שדבר זה תלוי בפירושים השונים במתני' דלקמן וכן להא דמשני ודמי להאי הדא אמרה וכו' דנאמר בי"ד בכרכים הוא קשיא הא קרי כאן לא תתגודדו למאן דפסק כאביי דבעיר אחת איכא לעולם לא תתגודדו וכמו שזכרתי מזה בריש מכלתין ויתבאר מזה הכל לקמן בהלכה ג' בס"ד:

(שם) **רבי** יוחנן הוה קרי כולה יהודים. וזהו כדנהגינן האידנא. ובמרדכי הביא הגירסא הוה קרי כולה יהודיים. וזה ודאי ט"ס הוא דלמה יקרא כן במקום שכתוב יהודים:

(שם) **קל** הקילו בתפירתה וכו'. וזהו כעין הא דרב בבבלי דף י"ט אגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה. ובודאי הכא נמי בגידין קאמר דהא בעינן נמי שתהא דומה במקצת כספר:

(שם) **אמר** ר' יוסי אוף כאן בעתיד להשתקע עמהן. כדפרישית דר' יוסי מתרץ הרישא דמתני' ג"כ כעין הסיפא דמתני' וכל אחד ואחד לפי ענינו דברישא בבן עיר שהלך לכרך הדבר תלוי בעתיד להשתקע עמהן והיינו בזמן קריאתם שהוא ליל ט"ו וסיפא בבן כרך שהלך לעיר בעתיד להשתקע עמהן בזמן קריאתם שהוא ליל י"ד והאי שעתיד להשתקע היינו שדעתו היה בתחלה לכך אע"פ שאח"כ לא נתקיימה מחשבתו ודעתו שבתחלה והכל כמבואר בפנים. והרי דברי ר' יוסי דהכא מתפרשין ממש כדברי רבא דהתם בדף יט ע"א בענין פירושא דמתני' לפי פירש"י ז"ל והסכימו כל המפרשים לפירושו וכן פירשו מפרשי הרמב"ם ז"ל לדעתו במ"ש בפ"א ממגילה בהלכה י' בן עיר שהלך לכרך וכו' אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו וכו' היינו בזמן קריאת המקום שהוא בו עתה לא זמן המקום שיצא משם כן פי' הה"מ וכן הכ"מ אמר שהאריך בזה שהכים לפי' הה"מ בדעת הרמב"ם ושדעתו כפירש"י דמה דקאמר רבא שם לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד וכו' דהאי בלילי י"ד לא קאי אלא אסיפא בן כרך שהלך לעיר אם היה בדעתו לחזור בזמן קריאת העיר שהוא לילי י"ד שאז קורא כמקומו בליל ט"ו ואינו צריך לקרות עמהן בליל י"ד ואם לאו קורא עמהן בי"ד וברישא בבן עיר שהלך לכרך הדבר תלוי אם היה בדעתו לחזור בליל ט"ו שהוא זמן קריאת הכרך וכן הא דנקט רבא דבריו אסיפא וללמוד פירושא דרישא מהסיפא כל חד וחד לפי ענינו ולא נקט' איפכא לפרושי בתחלה הרישא ולמימר לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי ט"ו והיינו למדין ופירושא דהסיפא מהרישא דבבן כרך שהלך לעיר הדבר תלוי אם היה דעתו לחזור בלילי י"ד וכו כבר תירץ הר"ן לזה שפי' לדברי הרי"ף ז"ל ג"כ כפירש"י וכמה שבארתי להמתני' בפנים וכתב מה שפירשו בן כרך שהלך לעיר תחלה היינו משום דבהאי קרא דיליף רבא מיניה מפורש דפרוז בן יומו נקרא פרוז. וזהו מלוקה דהסיפא. ומינה גמרינן למוקף דג"כ מוקף בן יומו קרוי מוקף וזהו מלוקה דהרישא כתבתי את כל זה ואם שמבואר בכתובים בדברי מפרשי הקדמונים להאי סוגיא דהבבלי משום שלא ראיתי לשום אחד מהן שהביא ראיה לפירוש זה לדברי הרמב"ם וכפירש"י שמבואר הכא כפירושם וכדעתם ז"ל שהרי ר' יוסי קאמר הכא לייתב כולא מתני' ולא למחוק רישא דמתני' מינה כדעת ר' יונן דקאמר לית כאן בן עיר וכו' וקאמר אוף כאן וכו' דגם רישא זו נימא הוא ומפרש לה בעתיד להשתקע עמהן וכלומר דכולא מתני' מיירי בהכ"ג דהא בעינן לפרש לתרי בבות דרישא ודסיפא בחדא מחתא ולא למימר הא כדאיתא והא כדאיתא והיינו דרישא בן עיר וכו' מיירי בעתיד להתעכב עמהן. וסיפא בן כרך וכו' כפשטא מתפרשא שהלך לעיר בי"ד והוא שם וכדפרישית לפי הש"ד דהשתא ניחא בן כרך וכו' דהא ודאי לאו מילתא הוא דלא אמרינן בכולי הש"ס הא כדאיתא והא כדאיתא אלא היכא דא"א לאוקמי בענין אחר משום איזה קושיא וכיוצא בזה אבל היכא דמצינן לאוקמי לכולא מתני' בחדא מחתא וכדהכא למה לא נוקי לכולה הכי ודבר זה א"צ לפנים. ובהיות כן דר' יוסי אתא לפרושי לכולא מתני' בעתיד להשתקע עמהן שמעינן בהדיא מדקאמר עמהן דהכוונה בזה עמהן עם המקום שדעתו היה להשתקע ולהתעכב שם בזמן קריאתם וא"כ אי אתה יכול לפרש בענין אחר אלא דברישא בן עיר שהלך לכרך דעתו היה בתחלה להתעכב עמהן בזמן קריאתם בליל ט"ו וסיפא בן כרך שהלך לעיר דעתו היה להתעכב עמהן בזמן קריאתם בליל י"ד והשתא מילתא דרבא דבעי לפרושי מילתא דסיפא ומינה לגמור גם לרישא וכטעם שנזכר לעיל ה"ק בן כרך שהלך לעיר דתנינן אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד וכו' ובבן עיר שהלך לכרך דוקא בעתיד לחזור בליל ט"ו וכו' וזהו ממש כפי' רש"י והרמב"ם בפירושא דמילתא דרבא ומסתייעא לפירושא הך דר' יוסי דהכא שהן כדברי רבא והכל לפי פירושם ז"ל. האורכתי בזה מפני שראיתי להרא"ש ז"ל שכתב לייתב מילתא דרבא אכולה מתני' ובענין אחר ומפני שיש לי עוד דבר שנתחדש לי ונלמד מכאן בענין דלא תתגודדו וביאור דברי רמב"ם בזה שפסק כאביי דיבמות בהל' ע"ז בפי"ב בהלכה י"ד ולא כרבא דהתם וזכרתי מזה בריש מכלתין ויעדתי מקום לזה כאן בהלכה זו. והנני הנני מבאר לך בביאור היטב הדק. ובתחלה ראיתי להעתיק דברי הרא"ש דכאן ומה דאיכא למידק בדבריו וביותר מהצריך לענינא דלא תתגודדו וז"ל הרא"ש אחר שהביא לפירש"י בהא דרבא כתב. ולא רצה לפרש מלתיה דרבא (ר"ל בלילי י"ד דקאמר) גם אבן עיר שהלך לכרך דלא מסתבר למימר שאם ישנו בכרך ביום י"ד שחלה עליו קריאת מוקפין וישאר שם יום ט"ו ויקרא הוא עמהן או אף אם יחזור לעירו יקרא בט"ו כיון דעדיין לא הגיע זמן קריאת מוקפין למה תחול עליו חובת קריאתו וזהו סברת רש"י מיהו ליישנא דהש"ס משמע דרבא קאי אכולה מתני' וכן מוכח בירושלמי ויש ליישב דברי רבא אכולה מתני' דכמו שמועיל לבן כרך להיות כבן עיר כשעומד שם ליל י"ד ומקצת היום שהוא זמן קריאתה של בני העיר וחלה עליו חובת קריאתו כמו כן מועיל לבן עיר שהלך לכרך ועמד שם עד מקצת יום י"ד כיון שבזמן חיוב קריאת בני מקומו אינו עמהם נסתלק מעליו חובת קריאת אנשי מקומו ונכלל עם בני כרך להתחייב בזמן קריאתו וקרינן ביה מוקף בן יומו כיון שהוא בכרך בזמן קריאת בני עירו ונסתלק מעליו חובת מקומו הקוראים ביום י"ד וקרינן ביה מוקף בן יומו ואף אם יחזור לעירו יקרא ביום ט"ו עכ"ל הרא"ש בזה. והנה מה שכתב ז"ל וכן מוכח בירושלמי אפשר שכוונתו היתה בענין פירוש לכולה מתני' דכמו ר' יוסי דהכא בא ליישב אף לרישא דהמתני' בן עיר וכו' כך היה נראה לו ז"ל ליישב מלתא דרבא בהא דקאמר בדעתו לחזור בלילי י"ד תליא מילתא דקאי נמי ארישא דמתני' ולא כפירש"י דבלילי י"ד לא קאי אלא אבן כרך שהלך לעיר ובבן עיר שהלך לכרך בדעתו לחזור בלילי ט"ו תליא מילתא אבל בעיקרא דמילתא בפירושא דידיה דבלילי י"ד דקאמר רבא אכולה מתני' קאי ואף ארישא בזה ודאי אי אפשר להשוות מילתיה דרבא דהתם כהאי מילתא דר' יוסי דהכא דהא בעתיד להשתקע ולהתעכב עמהן קאמר וכדייקינן לעיל דעמהן עם זמן קריאתן של המקום אשר הוא עתה שם משמע וע"כ לא מיתפרשא אלא כפרש"י והרמב"ם דברישא בן עיר שהלך לכרך דעתו היה להתעכב עמהן בזמן קריאתן שהוא ט"ו ובסיפא בן כרך שהלך לעיר דעתו היה להתעכב עמהן בזמן קריאתם שהוא ביום י"ד והיינו פירושא דומיא לאו דהמתני' דאם לא היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאת המקום אשר הוא עתה שם אלא דעתו היה להתעכב עמהן קורא עמהן ובין ברישא ובין בסיפא הכי מיתפרשא. ודבר זה נראה בהשקפה הראשונה באין צורך להעמיק ולהאריך כלל. וכ"כ הרמב"ן ז"ל להוכיח מכאן כדברי הרי"ף ז"ל דבדעתו לחזור תליא מילתא ובהא דרבא כפרש"י ז"ל וע"ש במה שפירש לדברי המקשה נימא וכו' וכמה דפרישית בפנים עולה כמשמעה וכפשטה. אך מה שנראה לי דאיכא נ"מ גדולה לדינא בין פרש"י ובין פי' הרא"ש ובענין היוצא מביניהם וזהו דצריכין אנחנו לבאר כאן והיינו בענינא דלא תתגודדו דתליא בפלוגתא דאביי ורבא ביבמות דף י"ד והוזכר בדברינו ריש מכלתין דהרי לפרש"י מילתיה דרבא קיימא בין לדידיה ובין לאביי במה דפליגי שם בלא תתגודדו דלאביי שני ב"ד בעיר אחת איכא משום לא תתגודדו ולרבא לית ביה לא תתגודדו אלא בב"ד בעיר אחת פלג מורין כב"ש ופלג מורין כב"ה והשתא אם אנו מפרשין כפרש"י דבבן העיר שהלך לכרך הדבר תלוי באם דעתו לחזור בליל ט"ו דאז קורא כמקומו בלילי י"ד אפי' באותו כרך עצמו אין כאן משום לא תתגודדו אפי' לאביי דלא הוי ככ' ב"ד בעיר אחת משום דדעתו לחזור מיהא למקומו א"כ שהרי לא יתעכב שם לעולם וכסברת הר"ן לעיל ריש מכלתין גבי הכפרים שכתב שם ויש לשאול האיך מתירין לכפרים להקדים קרי כאן לא תתגודדו הניחא לרבא וכו' דאנשי העיר ואנשי כפר כ"א כב"ד לעצמו אבל לאביי דאמר אפי' בשני ב"ד בעיר אחת איכא משום אגודות אגודות היכי שרינן ותירץ דה"כ כשני ב"ד בשתי עיירות מיקרו שהרי בני הכפרים מכווינין לעצמו ודעתו לחזור וכו' והבאתי מזה ומתי' התוס' ביבמות בענין זה לעיל ריש מכלתין ע"ש ולפ"ז ג"כ בנידון דאיירינן הכא שפיר הוי נמי לאביי שהרי עכ"פ עתיד זה הבן העיר לחזור א"כ למקומו והוי כשני ב"ד בשתי עיירות וליכא משום לא תתגודדו לכ"ע אלא לפי פירוש הרא"ש והנמשך מסברתו דכשהוא ביום חובת זמן קריאתו בכרך או כשנסתלק מעליו חובת זמן בני עירו והרי הוא כא' מבני כרך א"כ אף אם יחזור למקומו ביום י"ד צריך הוא לקרות כמקומו בט"ו ככן כרך וכמ"ש הוא ז"ל בעצמו כן הרי לאביי איכא הכא משום לא תתגודדו וע"כ דנאמר דלפי פי' הרא"ש הך מלתא דרבא לא קיימא אלא אליבא דידיה גופיה כהאי דלא תתגודדו דזה הוי כשני ב"ד בעיר אחת וליכא משום אגודות דזה הבן עיר שנעשה עכשיו כבן כרך וקורא בעיר בט"ו כב"ד בפני עצמו דמי ואחר שנדע הנ"מ זו בין אלו הפירושים וברורה היא באין ספק נדעה נרדפה לבקש מקור מוצא הדין דהאי לא תתגודדו ולמצוא ישוב לדעת הרמב"ם בפרק י"ב מהל' ע"ז דכתב כאביי בזה ולא כרבא וכמוזכר לעיל ואם יש לך דרך ישכון אור לסיוע לדעתו ז"ל. והנה מ"ש הכ"מ שם בזה דשמא יש לומר דלא אמרו הלכה כרבא אלא היכא דפליגי אליבא דנפשייהו ולא היכא דפליגי אליבא דמ"ד דברים אלו אינן מתקיימין כלל ובפרטות לדעת הרמב"ם ולחלק אליביה כן וכבר כתבתי בחיבורי על סדר נזיקין בפ' המפקיד בהלכה ד' ד"ה ר' אבהו בשם ר' יוחנן וכו' בשם מהרי"ק בשורש קל"ז דהאי כללא דהלכתא כרבא לגבי דאביי אפי' היכא דפליגי לאו מטעמיה דנפשייהו וכן בריש פ' השואל הבאתי מדברי התוס' בפ' שור שנגח דף כ"ד ד"ה או מיבעי ליה לחלק וכו' דגם מדבריהם נראה כדעת מהרי"ק ועוד הרי הרמב"ם גופיה בריש פ"ז מהל' שאלה ופקדון פסק כרבא אמר רב נחמן לדברי חכמים שם ואין להאריך בזה דמוכרח מכמה וכמה מקומות דלדעת הרמב"ם האי כללא קאי אף במקום דפליגי אליבא דתנאי ואמוראי. ומה שהיה נראה לנו בתחלה בענין זה דממקומו יש להכריח דאין כאן פלוגתא בין אביי ורבא אלא לפי הש"ד דהתם ולא לפי המסקנא דהרי ביבמות שם שקיל וטרי מעיקרא אי עשו ב"ש כדבריהם או לא ופליגי רב ושמואל בזה ולרב לא עשו והדר פריך למ"ד עשו קרי כאן לא תתגודדו אמר אביי כי אמרינן לא תתגודדו וכו' א"ל רבא והא ב"ש וב"ה ככ' ב"ד בעיר אחת דמי אלא אמר רבא כי אמרינן לא תתגודדו וכו' הרי דכל העיקר שקלא וטריא דאביי ורבא אינו אלא אם אמרינן עשו אבל לרב דהלכתא כוותיה באיסורי וכגון הכא דאיכא נ"מ נמי לדינא בענין לא תתגודדו לא פליגי אביי ורבא כלל בפירושא דלא תתגודדו אלא דכ"ע סברי דאזלינן בתר סברא ובתר טעמא דלא הויא אלא משום שלא ירבה המחלוקת בישראל ואם השני ב"ד בעיר אחת הן ודאי דבר זה גורם למחלוקת וא"כ אליבא דרב אף רבא מודה לאביי ועוד דבר מן דין קאמר התם לבסוף להכריע כמ"ד לא עשו ודמי לה הש"ס לא לעולם עשו דמודעי להו ופרשי ה"כ מסתברא וכו' וכתבו התוס' שם דלגירסת ר"ת אתיא הך הוכחה דמודעי להו אפי' למ"ד לא עשו ע"ש. וא"כ לפי גי' זו נתמוטה סברת רב בענין היוצא מזה לדינא ול"פ אביי ורבא כלל אליביה וכמוזכר ולק"מ. ומ"מ אוסיף בזה דמכאן נמי קצת הוכחה דאביי ורבא ל"פ שם לדינא כ"א לפירושא למ"ד עשו ולא קיימא לפי המסקנא דהתם דהא מיהת כאן איכא למידק אמאי לא קאמר רבא מילתיה ארישא בתחלה ואף שהבאתי לעיל קצת ישוב לזה בשם הר"ן מ"מ אכתי איכא למידק דלמה היה לו לרבא לנקוטי מילתיה במה שיש לו ב' פנים לפרשו דהשתא איכא לפרושי למילתיה כסברת רש"י ואיכא נמי לפרושי כסברת הרא"ש כמוזכר והוה ליה למימר בהדיא רישא בדעתו לחזור בליל ט"ו וסיפא בדעתו לחזור בלילי י"ד זה לפירש"י ולפי' הרא"ש איפכא דה"ל לפרש דבריו מתני' בדעתו לחזור בלילי י"ד ובין הרישא ובין הסיפא ולא יתן מקום לטעות דהרי יש פנים לכאן ולכאן אלא דשמעינן מיהת מכאן דרבא לא רצה להאריך בדבריו משום דליכא למיטעי ולפרש דבריו בענין אחר אלא כפי פרש"י וסברתו דאי לאו הכי קרי כאן לא תתגודדו והרי מכאן ראיה דלא פליג אדאביי לדינא אלא בפירושא דמילתא להאי מ"ד התם דס"ל עשו הוא דפליגי וכדלעיל ולא לפי המסקנא ולדינא. ודע דבהאי תלמודא גרים לענינא דלא תתגודדו לעיל בפרק מקום שנהגו בהלכה א' ופריך שם נמי הרי פורים הרי אלו קורים בי"ד ואלו קורים בט"ו א"ל מי שסידר את המשנה הזכה למקרא משפחה ומשפחה וגו' וכלומר רמז מן המקרא מצאו כשם שאלו ב' זמנים מפורשים בכתוב הן כך יש לנו לרבות לזמן הכפרים שנשנה במשנה וכדדרשו הכי נמי לעיל בסוף הלכה א' בפ"א וכבר נתבאר לעיל בהלכה ב' דהאי תלמודא ס"ל דכפרים קורין בעריהן ויום הכניסה בבית הכנסת שלהן הוא לקרות בתורה ולפיכך בעינן עשרה וע"ש:

(דף כ ע"א) **ייבא** כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן. בריש מכלתין הבאתי דבענין שלמדו התוס' דפ"ט דיבמות מכאן וכן הר"ן ז"ל דא מבני העיר א"י להוציא לבני הכפרים ידי חובתן בזמן קריאתם משום שאינו מחויב בדבר ביום זה והקשיתי על זה מדברי התוס' בעצמן בפרק שלשה שאכלו דף מח גבי הא דא"ר יוחנן התם להוציא את הרבים ידי חובתן אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן והקשו הא כזית מדרבנן והיכי מפיק בר חיובא מדרבנן לבר חיובא מדאורייתא והא אמרינן דקטן שהגיע לחינוך אינו יכול להוציא לבר חיובא מדאורייתא ותירצו דשאני הכא בגדול דמ"מ ג' דהשתא לאו בר חיובא מדאורייתא הוא מ"מ בר חיובא קרינן ביה וכו'. ובסוף דבריהם העלו דאפי' לא אכל גדול כלל מפיק הוא לבר חיובא דאורייתא מטעמא דכל ישראל ערבים זה בזה ולפ"ז קשיא אמאי לא נימא נמי הכא כן דהא מיהת האי בן עיר בר חיובא ביומא הוא ואי במידי דאורייתא כדהתם אמרינן דמטעמא דכל ישראל ערבין זה בזה מפיק הוא לאחרים מכ"ש דנימא הכי במידי דרבנן כמגלה וכיוצא בה. ועל האי תלמודא לק"מ דלשיטתיה אזיל דס"ל להאי ש"ס דכזית

דגן מדאורייתא הוא וכמה שמבואר שם לדיעות המחלוקת בזה וכן ס"ל נמי דנשים חייבות בברכת המזון מדאורייתא דהא בהא תליא כמו שביארתי שם הכל . וא"כ לא צריכין לטעמא שכתבו התוס' שם גבי כזית דגן משום ערבות דהא השתא איהו גופיה נמי בר חיובא מדאורי' הוא אבל לפי' התוס' הסיא לפסקו כזית מדרבנן בעלמא היא וכרבינא דפ"ב דהתם ועל כרחך דאתינן להאי טעמא דערבות מכח האי קושיא היכי אתי דרבנן וכו' וא"כ אמאי לא נימא נמי גם במקרא מגלה כן דהא מיהת בר חיובא ביומא הוא ומטעם דערבות מצי מפיק להני דבני חיובא בהאי יומא נינהו . והנה בענין קושיא זו מהשיא דכזית דגן הוה מצינן לתרוצי דהכתי לא דמיא דשאני התם דהא אי בעי אכיל כדי שביעה ומצי בהאי שעתא לבא לידי חיובא דאורייתא משא"כ כאן במגלה לא מצי לבא לידי חיוב בהאי יומא כלל וכלל . אלא דאי קשיא מהאי דקידוש קשיא דאמרינן בפ"ד דברכות מתפלל אדם של שבת בע"ש מבע"י ואומר קדושה על הכוס והיכי מצי נפיק בקידושא דהאי שעתה הא לא מצי לבוא לידי חיוב השתא אלא כשיגיע זמן קידוש . וא"כ ה"נ נימא במגלה כן וכיוצא בזה מביא המרדכי בפרקין גבי הא דנשאל ה"ר טוביה מווינא היאך סומא פוטר בני ביתו בקידוש הא איהו לא מחייב אלא מדרבנן והיכי אתי דרבנן ומפיק לבני חיובא מדאורייתא והשיב דכוותה אשכחן גבי קידוש גופיה דאמרינן פ' תפלת השחר מתפלל אדם של שבת וכו' כדלעיל ועל הראיה מהסיא דכזית דגן כתב דלאו ראיה הנא דהתם יכול היא להביא עצמו לידי חיובא דאורייתא כי אכל כ"י שביעה וכדאמרן אבל הסיא ראיה מקידוש ראיה היא דאמרינן שרשאי לומר על הכוס מבעוד יום אע"פ שאין בידו להביא עצמו לכלל חיובא דאורייתא באותן שעות דהוה ליה לגבי יציאת ידי קידוש כמקדש באמצע השבוע לשם שבת זהו תוכן דבריו שם והדרינן השתא לקושיין אמאי לא נימא גם במגלה כן דהא גבי קידוש אמרינן דאפילו לעצמו מוציא שלא בשעת החיוב ומשום דהא מיהת אתי לכלל חיוב בשעתה אבל שכן דנימא כאן לענין להוציא אחרים דיכול הוא להוציא מכיון דאיהו בר חיובא ביימים גם עוד אלא דאפשר לדין דבדיעבד איהו גופיה נפיק נמי בקריאת המגלה מקודם כמו בהכיא דקידוש ונהי דבאיהו גופיה אין ראיה מוכרחת כל כך מקידוש דהתם מקדים לקידוש בהאי יומא מכל מקום לענין להוציא אחרים דבני חיובא היום נינהו ראיה היא מהאי דקידוש וכסברת המרדכי שזכרנו :

(שם) **מאן** דאמר מאיש יהודי ומה ראו על ככה וכו'. כעין דרשות אלו דריש נמי בבבלי פרקין דף י"ט ונשתנו במקצת הן :

(שם ע"ב) **עתיד** הקב"ה להעשות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבא וכו' לחולה כתיב . בספרים שלנו כתיב למילה וזה אחד מחילופי מדינחאי ומערבאי כמו שהבאתי בריש פ"ק דסנהדרין בשם הרשב"א ז"ל ע"ש :

(שם) **והצדיקים** מראין אותו באצבע ואומרים כי זה אלהים אלהינו עולם ועד וכו'. בבבלי סוף מסכת תענית קאמר נמי עולא ביראה א"ר אלעזר הכי ודריש התם מקרא אחרינא וגרים עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו וכתבו התוס' כל א' וא' מראה הקב"ה באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו . נראה דכוונת התוס' בזה דאין מביאין אלא אלי הכתוב דמביא הש"ס ככתבו משום דמדקדקין כפל הדברים במקרא הזה הנה אלהינו זה וגו' זה ה' קוינו לו וגו' וברישיה אמר שם אלהינו ובסיפיה לשם המיוחד הלכך מפרשי דכך הוא פי' הכתוב הזה דהא למאי דגרים התם והוא יושב ביניהם בג"ע לא כמו דגרים הכא ראש חולה לצדיקים משמעות גי' דהתם מדקאמר ביניהם א"כ יש כאן כיתות כיתות מימין ומשמאל והקב"ה יושב ביניהם וזה כנודע ממאמר חז"ל בהרבה מקומות שאין כל כתי הצדיקים שוים במדרגתם וכהאי דאמרו פרק המגיל כל א' וא' נכוה מחופתו של חבירו וכן בהקומץ רבה גבי מפני מה העוה"ז נברא בה"י מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת וכו' ומפני מה העוה"ב נברא ביו"ד מפני שהצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שהצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהם שאין דומין זה לזה . וא"כ מסתמא אותן החשובים שהם מימין הם מזכירים שם המיוחד בשבחם ובשמחתם ואותם שהם משמאל מזכירין שם הכינוי בשמחתם ובשבחם וקרא ממטה למעלה קחשיב וכדי שלא תקשי הרי בכתוב לא נאמר נגילה ונשמחה בישועתו אלא בסיפיה גבי הצדיקים שמזכירין שם המיוחד שהם אומרים נגילה עכשיו במחול הזה ונשמחה בישועתו לנו וזה אשר קוינו לו ויושיענו מכף כל אויבינו ומן הגיהנם ומכל צרה וצוקה הגילנו . וא"כ מה אומרים כתות אחרות שהמה משמאל ומזכירין שם הכינוי ואם אינם שמחים בגיל המחול הזה לכך מגיהין התוס' ומביאים אלי המקרא הזה ללמדנו פי' הכתוב דהאי נגילה ונשמחה בישועתו קאי על רישיה ועל סיפיה שאלו אומרים הנה זה אלהינו קוינו נגילה ונשמחה בישועתו ואלו אומרים זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו ונמצאו כולם יחד נכללין בגיל ושמחת המחול הזה יה"ר שיהיה חלקנו בתוכם א"ס . וברש"י ז"ל כתוב המקרא הזה בשניהם שם המיוחד ולא כמה שהוא לפנינו בישעיה . ולפי האי גי' דגרים הכא ראש חולה משמע דהקב"ה הוא לפניהם וכולן אחריו כראש המסדר המחול והכל אחריו ולפיכך דורש מקרא כי זה אלהים אלהינו וגו' כאילין עלמות שמסבבין במחול ונמשכין אחר ראש המסדר ואיכא למימר ששתי הדרשות הללו אמת כן שאמר שהקב"ה יושב ביניהם ומשתעשע עמהם עושה הוא אמר כך ראש המחול וכולם אחריו ואומרים המקרא הזה כי זה וגו' להורות כי כל כנויי השמות יתעלה ב"ה כולם נכללים בשם המיוחד כמבואר בספר גינת האגוז לשר"י גיקטלייא ז"ל :

(שם) **מכאן** שקבעו לו חכמים מסכת. מסכת כמשמעה לשון יתד תקועה וכלומר מכאן אמר שאינה עתידה להבטל אף לימות המשיח וכדדריש הכא לעיל בפ"ק בהלכה ד' מהכתוב הזה :

(שם) **אמר** רב מתנה דר' יוסי היא. האי סוגיא דגרסינן לה בברכות שם ובארתי בה קצת בחבורי על סדר זרעים ויעדתי מקום הביאור היטב כאן בהגיעי למקומו והנה בעזרת האל וברוב חסדו שזיכני לזה אבאר מה דשייך לדינא ומהיוצא מבין סוגיא דהכא וסוגית הבבלי בפרקין דף יט ע"ב ועיקרה בברכות דף ט"ו ובקצרה בכל האפשרי. התם נמי קאמר מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה ר' יוסי היא וכו'. והמעיין היטב הדק בכלל הסוגיות האלה דהכא ודהתם ויתבונן בהם יתבאר לו העולה ממסקנת הסוגיות הללו אליבא דהני תנאי והספרא מהסברות ומלוקי הדיעות אליבייהו לפי האוקמתות ויראה וימצא דזהו ההפרש בין סוגיא דהכא לבין סוגית הבבלי . לפי סוגית הבבלי עולה המסקנא דבין לר' יהודה בין לר' יוסי לא מחלקינן בין מידי דאורייתא למידי דרבנן ופליגי בהא בלחוד דלר' יוסי בשתיקן אפי' בדיעבד נמי לא יצא ולר' יהודה בשתיקן לכתחלה הוא דלא הא בדיעבד שפיר דמי . והעולה לפי סוגיא דהכא כך הוא דלר' יוסי הוא דמחלקינן בין מצות דאורייתא לבין מצות דרבנן וכמה דגרים הכא בברכות שם ומלבד במצות מקרא מגילה דדמיא לדידיה למידי דאורייתא בהאי דינא ואמינא בה טעמא לר' יוסי דשאני מצות קריאת מגלה מברכות שאר מצות חוץ מברכת המזון דלית להו רמז מהכתוב בתורה וכך הוא לברכת הנהנין כדמסקי' בריש פ' כיצד מברכין דסברא בעלמא היא והסמכות מקרא מדברי קבלה לה' הארץ ומלואה וכו' אבל מגלה הואיל ואית לה רמז באורייתא כדדרשינן מכתוב זאת וגו' בספר זו מקרא מגלה שהמירו בה כשאר מצות דאורייתא דדריש הכא והאזנת למצותיו ישמעו אזניך וכו' וע"כ לומר כן כדמוכרח מהסוגיא וכל זה הוא דוקא לר' יוסי אבל לר' יהודה לא מחלקינן בין מידי דאורייתא לבין מידי דרבנן אלא דבשניהם אפי' לכתחלה א"צ להשמיעו לאזניו וזה מוכרח הוא מסוגיא דהאי תלמודא בברכות מדאוקי שם רישא דהמתני' בק"ש כר"מ דהתוספתא ולא כר' יהודה ומתני' דהכא במגלה משבש לה רב חסדא ואמר כית כאן חרש ומוקי לה כר' יהודה דלדידיה חרש אפי' לכתחלה מותר ומתני' דתרומות מוקי לה כר' יוסי דוקא ולא כר' יהודה ומשום דלר' יהודה אפי' לכתחלה תורם הוא וא"כ לא שאני ליה לר' יהודה בין מידי דאורייתא למידי דרבנן ואפי' במידי דאורייתא כגון ק"ש לא צריך להשמיע לאזנו ואפי' לכתחלה והלכך ע"כ רישא דמתני' דברכות בק"ש כר"מ דהתוספתא הוא דאתיא ולא כר' יהודה וכן ברייתא דבהמ"ז לפי סוגיא דהכא ע"כ דכר"מ הוא דמוקמי' לה ולכתחלה לא וקרא דוהאזנת למצותיו צ"ל לר' יהודה דלא דריש לה כר' יוסי אלא אליבא דר' יהודה י"ל לדרשא אחריתא הוא דאתיא וכדדריש לה ר"א המודעי במכילתא פרשת בשלח והאזנת למצותיו זו הלכה ושמרת כל חקיו זו פרשת עריות ומשום דבעריות שייך לשון שמירה וכדדרשי' ביבמות ושמרתם עשו משמרת למשמרת ובדבר הלכה שייך האזנה שתהא קרובה אליך להאזין ולהבחין בה ומיהת דרשא אחריתא הוא ומעתה נלך ונראה לבאר בעיקרי דינים ההלכה ובטעמם ובמה שיש לפלפל מתוך הסוגיות הללו . דהתם בברכות גרסי' לבתר הכי א"ר יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה לא יצא דכתיב הסכת ושמע ישראל מיתיבי לא יברך בהמ"ז בלבו ואם בירך יצא אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה יצא והכתיב הסכת ושמע ישראל ההוא בדברי תורה

כתיב . והנראה מדברי רב יוסף דעל כל מחלוקת דהני תנאי דלעיל הוא קאי דכ"ע לא פליגי דבשאר מצות יצא בדיעבד . וא"כ מתני' דתרומות וכן ברייתא דבהמ"ז בין לר' יהודה ובין לר' יוסי שפיר אתיא וכן מתני' דהכא במגלה לית לן לאוקמה כיחידאה אלא דבין לר' יהודה ובין לר' יוסי לצדדין היא מתפרשא דחרש לכתחלה לא יקרא הא דיעבד שפיר דמי ושוטה וקטן אפי' דיעבד נמי לא אלא דהך ברייתא דתני יהודה בריה דר"ש בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה ע"כ דכר"מ מוקמינן לה דלדידיה בתרומה אפי' לכתחלה מותר וכ"כ הרשב"א ז"ל בברכות שם דכך הוא אליבא דר' יוסף וכן נראה מדקאמר בשאר מצות ד"ה יצא ש"מ הא לכתחלה אפי' בשאר מצות לא בין לר' יהודה בין לר' יוסי והקשה הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל דמנלן בשאר מצות לכתחלה לא הא הסכת בד"ת הוא דכתי' ותירץ דהסכת למודים הוא דקאמר בד"ת הוא דכתיב כלומר הסכת כדי שתקיים אותם אבל ושמע שפיר הוא דדרשינן לשמיעת אוזן לכתחלה וגבי ק"ש פליגי דר' יוסי סבר כיון דבשאר מצות נמי לכתחלה צריך שמועת אוזן מדכתיב ושמע א"כ שמע דכתיב גבי ק"ש למה לי ש"מ לעיכובא ור' יהודה סבר ושמע דכתיב בק"ש בכל לשון שאתה שומע הוא ושמיעת האוזן לכתחלה בק"ש נפקא לן משאר כל המצות דכתיב ושמע וע"ז כתב הרשב"א ולדידי קשיא לי דהא ר' יהודה משמיה דרביה דמצריך שמועת האוזן בק"ש לכתחלה משמע ישראל מפיק ליה ואפ"ה בדיעבד יצא וגדולה מזו דהא ר"מ אפי' לכתחלה שרי בלא שמיעת האוזן בק"ש בשאר מצות ואע"ג דכתיב הסכת ושמע אלא שנצטרך עוד לומר דבהסכת ושמע גופיה פליגי דלר' יוסי ור' יהודה משמיה דרביה דרשי ושמע להשמיע לאזניך ולכתחלה ור' יהודה משמיה דנפשיה ור"מ לא דרשי ליה כלל אלא לד"ת כלומר הסכת וקבל ובשמע ישראל נמי פליגי דר' יהודה דרש מיניה שמיעת האוזן ולכתחלה ור"מ מוקי ליה לכל לשון שאתה שומע אבל בשמעת האוזן ל"צ כלל דכתיב על לבבך אחר כוונת הלב הן הן הדברים עכ"ל הרשב"א ולפי דבריו היה נ"ל דהשתא דמסיק לה דר' יהודה כרביה ס"ל א"כ בשאר מצות ס"ל כרביה בדיניה וכטעמיה דהא מוקמינן להאי ברייתא דבהמ"ז נמי כר' יהודה כדכתב הוא ז"ל בעצמו לעיל ומנלן דלכתחלה לא וע"כ דדריש ושמע בשאר המצות להשמיע לאזניו לכתחלה ובק"ש דס"ל כרביה ע"כ דנאמר לכדיניה דרביה הוא דס"ל אבל לא כטעמיה דדריש משמע ישראל דהא לא איצטריך דמושמע דבשאר מצות שפיר נמי נפקא לן גם בק"ש דלכתחלה לא אלא דדריש לשמע ישראל לכל לשון כדקאמר התם בריש הסוגיא ות"ק סבר שמע בכל לשון שאתה שומע וא"כ זהו ממש דברי הראב"ד דהראב"ד נמי לבתר דמוקמינן דר' יהודה כרביה ס"ל כתב כן אליבא דר' יהודה מיהו הא קשיא לן דאמאי לא הביא התם דרשה דוהאזנת למצותיו לשאר המצות ולר' יהודה לכתחלה הוא דאתא דנכי דלסוגיא תירצנו לעיל דאפשר דר' יהודה ס"ל כדרשה דהמכלתא היינו משום דלא אשכחן בהאי סוגיא דהכא בהדיא דס"ל לר' יהודה דבשאר המצות צריך שמיעת האוזן לכתחלה ואדרבה כל הסוגיא דהכא מוכחת דס"ל לר' יהודה אפי' לכתחלה לא צריך לשמיעת האוזן וכמבואר לעיל ואפי' גבי ק"ש לא שמענו בסוגיא דהכא מידי לר' יהודה אלא דהתם היא דגרים בהסוגיא דדברי ת"ק דמתני' דק"ש דברי ר' יהודה הן והשתא לבתר דמסיק התם לקרא דהסכת דבד"ת הוא דכתיב אמאי לא נימא דבשאר מצות סמכו אדרשה דקרא והאזנת למצותיו המוזכרת כאן ולר' יהודה הלכתחלה ולר' יוסי נמי בשאר מצות לכתחלה ובק"ש נפקא ליה מהדר כתב שמע ישראל לעיכובא . ושמא דלא ניחא ליה להש"ס הבבלי למידרש מהאי קרא לכך משום דוהאזנת למצותיו לשון רבים היא מצותיו והא אברכות קאי וכדפרש"י ז"ל שאר המצות בכל הברכות ואכן לא אשכחן ברכה מן התורה ומצות עשה אלא בבהמ"ז בלבד . והש"ס דהכא ס"ל דמ"מ יש לסמוך גם למצות דרבנן בהאי קרא דהן בכלל לאו דלא תסור ושפיר סמכינן אהאי קרא דבכלל מצותיו הן הדרינן השתא להסוגיא דהתם דשמעינן מיהת מהא דרב יוסף דס"ל דבין לר' יהודה ובין לר' יוסי צריך שמיעת אוזן לכתחלה בשאר מצות ולא לעכב ומתני' דכאן במגלה שפיר אתיא כתרוייהו ומשו"ה יש לתמוה על מ"ש הכ"מ בריש הל' מגלה על נסחא אחת של הרמב"ם שהיה כתוב בה והוא שישמע וכו' לפיכך אם היה הקורא חרש קטן או שוטה השומע ממנו לא יצא ותמה על זה והא מסקינן בברכות הלכה כר' יהודה וא"כ לא קיי"ל כהאי מתני' דמגלה דכר' יוסי מוקמינן לה ופירש שם דאפשר לומר לנסחא זו דשאני מגלה דבעינן פרסומי ניסא וכבר העיד בעצמו שם שהוא דוחק . ובאמת קשה לומר זה דמאי איכפת מש"ס פרסומא ניסא אם השמיעה הוא ממי שהוא שומע בעצמו או לא וביותר היה לומר משום דמגלה רמוזה באורייתא היא אלא דזה ג"כ לא קאי דמי עדיפא מק"ש הוא וביותר נכון דנסחא שאין כתוב בה חרש בדברי הרמב"ם היא עיקרית דבחרש יוצא בו בדיעבד. ומ"ש שם דדרך זה נ"ל לדעת הרי"ף והרא"ש שכתבו גבי מגלה סתם מתני' דלא יצא וגבי ק"ש פסקו דיצא . ובב"י סי' תרפ"ט כתב נמי כן ותירץ זה הדוחק בעצמו ולא היה צריך לכל זה דלא מיבעיא לא להרי"ף ולא להרא"ש שכתבו במגלה דלא יצא אלא שהעתיקו המשנה כצורתה הכל כשרים וכו' וכבר מבואר הוא דלרב יוסף האי מתני' דידן כ"ע אתיא בין לר' יהודה ובין לר' יוסי ולצדדין מתפרשא חרש לכתחלה לא ושוטה וקטן אפי' דיעבד נמי לא והא כדאיתא והא כדאיתא . ובפרקין לא הביא הרי"ף על המתני' כ"א דברי רב יוסף דברכות וכבר כתבו התוס' שם ד"ה אבל בשאר מצות יצא דרב יוסף פליג אסוגיא דלעיל . וברור הוא דנקט הרי"ף לדברי רב יוסף להלכתא ומשום דהש"ס מייתי ליה להמסקנא ומדייק בלישניה וקאמר אלא אי איתמר הכי איתמר ומה דמשמע ממלתיה דרב יוסף בענין אוקמתי דהני מתני' שהביאו בהסוגיא כבר נתבאר הכל לעיל :

(דף כא ע"א) **דכתיב** ביום אשר שברו וגו'. ניחא ליה להאי ש"ס להביא המקרא הזה משום דיליף לה נמי מהאי קרא לקמן דכל היום כשר לקריאת המגלה דודאי כל היום שברו לשלוט בהם ונהפוך הוא ששלטו בשונאיהם כל היום שהרי לא נחו עד למחר כדכתיב : (שם ע"ב) **לתנופה** ולהגשה . בפ"ס דמנחות קחשיב במתני' יש טעונות הגשה ואין טעונות תנופה הגשה ותנופה תנופה ולא הגשה לא תנופה ולא הגשה וכו' ואין בכל המנחות שטעונות שתיהן אלא מנחת העומר ומנחת קנאות והטעונות שתיהן וכן מנחת יחיד כגון מנחת קנאות עיקר התנופה בבעלים היא והכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניפין וכן הדין בכל המנחות יחיד הטעונות תנופה כדאמרי' שם בגמ' דף סא ע"ב ועי' בתוס' שם ד"ה כהן מניח ידו תחת יד בעלים וכו' והגשה בכהן הוא כדאמרינן בפ"ב דסוטה דף יד ע"ב דמייתי הברייתא דספרא סדר מנחות כיצד וכו' ומוליכה אצל הכהן וכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית וכו' וקומץ וכו' וכן הביא הרמב"ם בפי"ג ממעשה הקרבנות בהל' ודיני התנופה יב מביא לעיל בפ"ט ע"ש וכן הוא במנחות הטעונות תנופה וביאר שם שאין האשה מניפה חוץ מהסוטה והנזירה בלבד . ודע דהתוס' בפרקין בדף ע ע"ב כתבו בד"ה לקמיצה ולהקטרה וכו' וכן תנופה והגשה א"כ בהן כהן במנחה לפני הקמיצה וסותרין דבריהם בעצמן במה שכתבו בפ"ק דמנחות דף ט' ע"א על הא דדריש התם והביאה אל בני אהרן הכהן וקמץ מקמיצה ואילך מצות כהונה וכו' וכתבו הגשה ותנופה נמי בעו כהונה שאין זר קרב אצל המזבח אלא הכא בד' עבודות שבמנחה איירי שמתחילין משעת קמיצה . והד' עבודות הן קמיצה ונתינת קומץ בכלי שרת והולכה והקטרה . וא"כ מ"ש כאן א"כ בהו כהן קשה הוא . והתי"ט הביא דבריהם ולא כתב בזה כלום . ואין לפרש דבריהם דכאן אלא לומר דהאי א"כ שכתבו ט"ס הוא וצ"ל אין מעכב בהו כהן לענין שאם עשאן זר לבדו כשירה אבל לכתחלה בעו כהונה . א"נ לפרש דא"כ לעכב קאמרי וכלומר שהרי עיכוב דכהונה לא נאמר אלא מקמיצה ואילך וא"כ תנופה והגשה לא מיקרי עבודה שיוכל ללמדם מקרא דהקריב :

הדרן עלך פרק הקורא למפרע

פרק ג (דף כב ע"א) **בני** העיר ברם כרבנן עשו אותו כהספק ארבע אמות. כדפרישית וכלומר דהואיל והתפלה שמתפללין בה אינה אלא במקראי בעלמא בתעניות א"כ אין דינה אלא כשאר המקומות שאם התפלל שם ימתין כדי הילוך ד"א ואח"כ יטיל מים וכדמסיק לא סוף דבר עד שיהלך וכו' וכן נמי מפרש לה בבבלי מכתינן דף כ"ז על הא דקאמר המתפלל מרחיק ד' אמות ומשתין א"ס קדישתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא תני ישהא . ועי' בברכות שם :

(דף כג ע"א) **מהו** ליקח אבנים מבה"כ זו ולבנות בבה"כ אחרת וכו'. הכא משמע דנקט להא דר' חלבו למסקנא דקאמר לא אסר ר' אימי אלא מפני עגמת נפש ומשמע דהכי קיבל מיניה דאל"כ מנ"ל לומר כן . ובבבלי פרקין בדף כו ע"ב גרסי' רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא הוה הויא כנישתא עתיקא הוה בעי למסתריה ולאתויי ליבני וכשורי מיניה ועיולי להתם יתיב וקמיבעי' ליה הא דרב חסדא דאמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא התם משום פשיעותא . הה"ג שאין סתירתו אלא לבניינו של זה מאי אתא לקמיה דרב פפא ואסר ליה לקמיה דרב הונא בריה דרב יהושע ואסר ליה . ולכאורה

היה נראה לומר דסוגיות הללו פליגי בהני תרי לישני דאיתמר בריש פ' השותפין בב"ב ד"ג ע"א הא דרב חסדא לא ליסתור איניש וכו' א"ד משום פשיעותא וא"ד משום נלוויי מאי בינייהו א"ב דאיכא בי כנישתא אחריתי והשתא ס"ל לסתמא דהאי ש"ס דטעמא הוא משום פשיעותא וא"כ בבה"נ דאין למיחש שמא יפשעו ויתייאשו מלבנות שהרי אין סתירתו של זה אלא לבנינו של זה הלכך קאמר ר' חלבו דלא אסר ר' אימי מדינא אלא מפני שיהא להן עג"נ ויזדרזו לבנות בה"כ החדשה או דנאמר מפני עג"נ כהאי דתנינן לקמן בבה"כ שחרב עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עג"נ וכדי שיזכרו ויתנו לב לבנותו וה"נ כדי שיתנו לב ג"כ לבה"כ זה הישן לתקנו ולבנותו ומיהו לב' הפירושים עולה המסקנא דהכא דבבה"נ לא אסור מדינא ולא דמיא להא דרב חסדא משום דליכא ביה משום פשיעותא. וסוגיא דהש"ס דילן לפי המסקנא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאסרי ליה ס"ל דטעמא הויא משום נלוויי ומש"ה אסור אפי' היכא דליכא משום פשיעותא. ונמצינו למדין דלכל חד וחד מהני לישני איכא קולא וחומרא ללישנא קמא משום פשיעותא איכא חומרא דאע"ג דאיכא בי כנישתא אחריתא אסור דהא מיהת משום פשיעותא איכא ואיכא קולא בבה"נ דאיירינן הכא דמשום פשיעותא ליכא ושרי מדינא וללישנא בתרא משום נלוויי איפכא הויא וזה פשוט. והרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' תפלה בהל' י"ב כתב אין סותרין בה"כ כדי לבנות אחר אבל בונין אחר או במקום אחר ואח"כ סותרין זה שמא יארע להם אונס ולא יבנו והרי דבריו ז"ל כמ"ד משום פשיעותא וכדפרש"י ז"ל להאי לישנא דלמא מיתרמי אונס ופשעי ולא בנו אחריתי ולכאורה קשיא הא ממסקנא דהתם דרב פפא ורב הונא מוכח בהדיא דסברי דטעמא הויא משום נלוויי והלכך אסרי ליה דלא הוה ליה בי כנישתא אחריתא ואף דמסתמא ה"ל דוכתא לנלוויי ומזה (תראה דג"א דאיתא שם בהאי מאי בינייהו דאיכא דוכתא לנלוויי ליתא הדא דאיזו עיר שבונין לכן בבה"כ וליכא ביה בית אחד דאתי לכנופי בי עשרה ולנלוויי האי מלתא דלא שכיחא היא ועוד דלפי נוסחא זו להאי לישנא מאי קמיבעי' ליה לרמי בר אבא אי ה"ל דוכתא לנלוויי שרי ואי לא הוי ליה פשיטא דאסור וזה ודאי אין לומר דלא מיבעיא ליה אלא ללישנא קמא דמשום פשיעותא ואף דנראה מדברי הגה"ה בתוס' שם כהאי נוסחא מ"מ אין להעמידה אלא מדוחק ולא נצריך בזה) דכי לא אשכח הדא ביתא לכנופי בי עשרה ולנלוויי ביה אתמהה אלא דע"כ דאבי כנישתא דוקא קפדי ואסרי ליה וא"כ מאי טעמא פסקו הרי"ף והרמב"ם דלא כרב פפא ורב הונא בש"ס דילן וא"ל דאף דנהגי למיפסק כלישנא בתרא בכל מקום מ"מ הכא פסקו כלישנא קמא לחומרא כנראה מפשטות הסוגיא התם דהא ליתא דהכבר נתבאר דאיכא כד קולא וכד חומרא לתרווייהו דהני לישני. והכ"מ שם כתב וטעמא דפסקו כלישנא דמשום פשיעותא מדאמרינן התם בסמוך א"ל רבינא לרב אשי גבי זוזי ומתני מאי וכו' והא בעיא בטעמא דפשיעותא שייכא. טעם זה אינו מכריע להכריע כהאי לישנא דמשום פשיעותא דהכי דבעיא זו שייכא להאי לישנא מ"מ מי לא מצינן למימר דרבינא דבעי לה להאי לישנא הוא דבעי לה וכדאשכחן בדוכתי טובא בהש"ס דבעי למד מ"ד וגדולה מזו מצינו דבעי בהש"ס לפי טעמא דב"ש ואף דידוע דלית הלכתא אלא כב"ה מ"מ לברורי מלתא אליבא דב"ש היא דבעי וה"נ כן ופשיט ליה רב אשי דאפי' בבה"נ אסור להאי לישנא דלמא מתרמי להו פדיון שבוים וכו' וכתב עוד הכ"מ וכן בפ' בני העיר גרסי' רמי בר אבא וכו' ולקמיה דרב הונא ואסרה וכו' ודאי מוכח דהוה ליה בי כנישתא אחריתא לנלוויי דאי לאו הכי לימוש להאי איכא דאמרי משום נלוויי ואיהו ל"ה מיבעי' ליה אלא משום פשיעותא ואפ"ה אסרי ליה אלמא דס"ל דטעמא הוה משום פשיעותא עכ"ל בזה ומאוד יש לתמוה על דבריו אלו דמהיכא מוכח דהי"ל בי כנישתא אחריתא דנמא לא הו"ל והוא גופה קמיבעיא ליה אי דטעמא דהתם משום פשיעותא ומכיון דליכא הכא האי טעמא שרי או דלמא טעמא דהתם משום נלוויי ומכיון דליכא בי כנישתא אחריתא אסור ופשטי ליה דטעמא הויא משום נלוויי ולפיכך אסור ולא היה רמי בר אבא צריך להאריך ולומר אי אימא דטעמא דהתם משום נלוויי משום דמילא מובן הוא לכוונת בעיא דיליה ועוד דהיכי ס"ד למימר דאסרי ליה משום דסבירא להו דטעמא משום פשיעותא והא לא שייכא לה פשיעותא כלל בגוונא דרמי בר אבא וכדפרש"י ז"ל בהדיא שאין סתירתו של זה אלא לבנינו של זה וא"כ ע"כ לית לן לפרושי בענין אחר לבעיא דרב"א אלא דהיא גופא קא מיבעי ליה אי הל' כלישנא קמא ושרי או כלישנא בתרא ואסור ופשטי ליה כלישנא בתרא וכדאמרן ונמצא לפ"ז קשה דאדרבה מוכח איפכא מהאי פסקא דרב פפא ורב הונא דטעמא לא הויא אלא משום נלוויי. והנראה לפענ"ד בזה דכך הם עיקרי הדברים דממה שראינו דהרי"ף בפרקין לא הביא להא דרמי בר אבא ולא הביא אלא לדרב חסדא. ופי' בה משום פשיעותא וכן הרמב"ם לא הביאה ולא דיבר כלל מהאי דאיכא למשמע לדינא מהא דרמי בר אבא מזה נראה דהם ז"ל היו מפרשים דהך עובדא דרמי בר אבא בה"כ דיחיד הוה וכך משמע מלישנא דהאי עובדא דקאמר רב"א הוה קא בני בי כנישתא ולא קאמר באיזו עיר ובאיזה מקום כהאי דאמר בהשותפין כי הא דרב אשי חזי תיובתא בכנישתא דמתא מחסיא וכו' וא"כ אין ראיה מכאן לא לטעמא דפשיעותא דאיכא לחלק בין של יחיד ובין של רבים אי כהאי דרבא מפרזקיא כלישנא קמא בריש עירובין הוכה דליחיד כו' דמבוי דרבים מדכרי אהדדי או איפכא וכלישנא בתרא דהתם ולא לטעמא דנלוויי דהכא אע"ג דיש לחלק בין יחיד לרבים אסרי ליה איכנו מטעם זה אף ליחיד דמסתמא לא ה"ל בי כנישתא אחריתא וכדלעיל אלא דמיהת לבה"כ דרבים אין ללמוד מכאן כלל דאיכא למידחי להאי גיסא ולהאי גיסא וזה מבואר הוא באין צורך לפרש. והא דפסקו הם ז"ל לטעמא משום פשיעותא מסוגיא דלקמן שם מוכרח הוא דקאמר ובבא בן בוטי היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבה"מ והא"ר חסדא וכו' לא ליסתור אב"א תיובתא חזא ביה ואב"א מלכותא שאני דלא הדר ביה וכדשמואל וכו' והשתא הם ז"ל תפסו ללישנא בתרא כדרכם ברוב המקומות ודייקינן מדקאמר מלכותא הוא דלא הדר ביה ש"מ הא במקום דאיכא למיחש דלמא הדרי בהו ממחת איזה אונס וכיוצא בו מייחשינן הוי לית טעמא דהכא בביה"כ דעלמא אלא משום פשיעותא דסתמא דהש"ס גופה מכריע כהאי לישנא קמא דלעיל. והשתא דאתינא להכא נימא נמי דסוגי' דהכא בהאי עובדא ועובדא דהתם לא פליגי לדינא בהאי ענינא אלא דעובדא דרמי בר אבא בבה"כ דיחיד הוה וטעמא דאסרי ליה משום נלוויי וכדאמרן דביחיד שייכא שפיר האי טעמא ולא בבה"כ בעיר דרבים דליכא אלא משום פשיעותא דמסתמא אשכחי דוכתא לנלוויי בעיר של רבים והיינו כוונא דשייכא למיחש להכי דהדרי בהו ופשעי והאי עובדא דבייסנאי דהכא בבה"כ דרבים היא ואין כאן משום פשיעותא בגוונא דאיירי וכדלעיל אלא דבעלמא שפיר קאי טעמא דפשיעה היכא דשייכא וכדמוכרח מסתמא דהש"ס גבי בבא בן בוטה כדאמרן וזה הכל נימא בס"ד:

(שם) **מהו** ליקח אבנים מעיר זו ולבנות בעיר אחרת אמר לון אסור. מדנקט בלישנא מהו ליקח אבנים משמע דה"נ בבה"כ ישן איירי ועומד לסתור וכעין דמיירי בבעיא דבייסנאי דלעיל והורה רשב"ל דאסור ואף מדינא אסור כדי לבנות בעיר אחרת ולא דמי להא דר' חלבו בהאי דלעיל דהתם מיירי שרוצים לבנות בה"כ אחרת באותה עיר ולפיכך קאמר דמה דאסר ר' אימי אינו אלא משום עגמת נפש כדי שיתנו לב לבנות לבה"כ זו במקומה אבל לעיר אחרת מסתברא דמדינא אסור. ואם רוצים למכור האבנים לבני עיר אחרת כדי לבנות בה"כ א"כ דין זה ממש כמכירת דבר קדושה לעשות כיוצא בו דלדעת האוסרים בקדושות שוין משום דבכל הקדושות עילויא הוא דבעינן לכתחלה וזהו דעת הר"ן ז"ל במתני' וה"ז כדין ס"ת דלכ"ע לכתחלה בעינן עילויא וכדמסיק התם בדף כ"ו אבל תורה בתורה לא וה"ה כאן בבה"כ ואם מותר למכור בה"כ של רבים לרבים תליא בפלוגתא מחילוק הסברות והפירושי' של הר"ר אפרים ז"ל ובעל המאור ז"ל ויתבאר לקמן בה' ג' ד"ה א"ר יוחנן לית כאן וכו' וע"ש:

(שם) **מהו** למכור בה"כ וליקח ביהמ"ד. ומסיק כריב"ל דשרי וכן קאמר בבבלי שם כוותיה דרב פפי מסתברא דאריב"ל וכו' ולא כרב פפא וכו'. והכא דריש להכתוב ואת כל בית הגדול לבה"מ של ריב"ז וקאמר ששם היו מתנין גדולותיו של הקב"ה וכו' והתם פליגי ר' יוחנן וריב"ל בפירושא חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה כדכתיב ספרה נא לי וגו'. ולדברי התוס' פליגי נמי לדינא אם מותר לעשות מבה"כ לבהמ"ד אלא דהלכה כריב"ל לגביה דר' יוחנן: (שם ע"ב) **בימה** ולווחין אין בהן משום קדושת ארון ויש בהן משום קדושת בה"כ. בבבלי שלהי מגלתין קאמר הלוחות והבימו' אין בהם משום קדושה. והיינו נמי שאין בהן משום קדושת ארון אבל משום בה"כ ודאי יש בהן דכל בה"כ הרי הוא כבה"כ ודברי הרמב"ם בפ"י מהל' ס"ת בהל' ד' נמי כך הם דמ"ש אבל הבימות שעומד עליהן הש"ץ ואוחז הספר והלוחות שכותבין בהן לתינוק להתלמד אין בהן קדושה. היינו שאין בהם קדושה כאלו שהזכיר למעלה תיק וכו' וכן המטפחות והארון וכו' ומשום קדושת בה"כ יש בהן ובהכי אודא לה השגת הראב"ד שם שכתב קדושת בה"כ יש בהן והכי איתא בירוש' דגם דעת הרמב"ם כך הוא שהרי בהדיא כ' בפי"א מהל' תפלה בהל' ט"ו וכל כלי בה"כ ה"ה כביהכ"נ. וזהו כדקאמר הכא:

(דף כד ע"א) **תורה** [illegible]

הלא אמרה וכו' וכדפרישית: (שם) **וכך** במותריהן ממה שגבו גבאי לדקה והותירו. ובבבלי דף כ"ו מסיק כרבא דבמכרו והותירו דוקא אבל גבו והותירו מותר:

(שם) **שלשה** מבית הכנסת כבה"כ. כתב הר"ן ז"ל במתני' והיכא שמכרו ז' טובי העיר שלא במעמד ה"נ הוו דינייהו דמכירתן מכירה אלא דבעינן עלויא והכי איתא בירוש' ג' מבה"כ כבה"כ וכו' וכמבואר בפנים. בענין שמכירתן מכירה ודאי נלמד מהא דהכא אבל מ"ש אלא דבעינן עלויא ז"א מבואר מכאן אלא שהוא ז"ל כתב זה לדעתו שהביא לעיל דבכל הקדושות בשוין אסור וכמה שהבאתי לעיל ד"ה מהו ליקח אבנים מעיר זו וכו' כתב ג"כ הכא כן ומיהו יש לדון בזה דבעינן האיסור בקדושות שוין שפיר הוא נלמד ממה שאמרו דאפי' תורה בתורה אסור לכתחלה ואפי' למכור ישן כדי ליקח בו חדש כדפסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' ס"ת בהל' ב' ואע"פ שאין כאן דבר שיכול לעלות בקדושה יותר ומכ"ש בשארי קדושות דאיכא עלויא כגון בה"כ וכולהו אינך דבעינן עלויא דוקא אבל היאך נלמוד מכאן דאם מכרו ז' טובי העיר לבה"כ או לשארי קדושות דבעינן עלויא דאם דינן שבדיעבד מכירתן מכירה אפי' קבלו עליהם בהתם א"כ ה"ו כמכרו במעמד אנשי העיר דמותר אפי' לדוכסוסיא לרבא שם ובשהתנו כדאי' התם ומזה למד הרמב"ם במ"ש בפי"א מהל' תפלה בהל' י"ז בני הכפר וכו' דאם התנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר בשעת המכירה שיהא הלוקח מותר לעשות בו כל אלו מותר. ואפי' לד' דברים מרמן וכו' אלא דמשיטת הבבלי לא נלמד כ"א דוקא במעמד אנשי העיר וכשהתנו ואין להאריך כמבואר: (שם) **בן** העיר שפסק בעיר אחרת נותן עמהן וכו'. ה"כ מייתי להברייתא שם וכתב המרדכי שנותנין בני העיר ביד נאמן שבירדו כדי שלא יחשדוס שפוסקין ואינן נותנים: (שם) **העושה** נר ומנורה לבה"כ עד שלא נשתכח שם הבעלים מהן וכו'. בבבלי פ"ק דערכין ד"ו ע"ב מחלק בין ישראל שהתנדב מנורה או נר לבה"כ דאסור לשנותה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ובין נכרי שהתנדב דעד שלא נשתקע שם בעלים אסור לשנותה אפי' לדבר מצוה דנכרי הוא פעי. ומיהו זה נלמד מכאן שאם שם הבעלים חקוק עליהן דהוי כמי שלא נשתקע שם הבעלים מהן כדאמר ר' יוחנן בהדיא ולא הובא זה שם וזהו בשל נכרי ולהכי מייתי עלה בהדא אנטונינוס וכו' דתליא באלו דיעות החולקין אם נתגייר אנטונינוס א"כ הויא כשל ישראל והיה מותר לשנותה לדבר מצוה ואם לא נתגייר הויא של נכרי ואסור לשנותה כל זמן שלא נשתקע שם הבעלים או אם היה שמו חקוק על המנורה. ומהברכה אשר בירך רבי יש ללמוד דס"ל לרבי שאסור לשנותה ולכן בירך אשר נתן אלהים בלבו לעשותה ויהא זה תמיד בבה"כ. ואפי' למ"ד דנתגייר אנטונינוס י"ל דאפשר דכשהשם בעלים חקוק עליה לעולם אסור לשנותה ואפי' בישראל וכך היה המעשה ובירך רבי על כך דאל"כ מאי רבותיה אלא דנראה דמשום הכי בירך רבי האי ברכה:

(שם ע"ב) **מר** עוקבא מישלח כתב לריש גלותא וכו'. הכי גרים בבבלי גיטין פ"ק דף ז' שלחו ליה למר עוקבא וזמרא מנלן דאסור שרטט וכתב להו אל תשמח וגו' והכא משמע שכתב בלא שירטוט ולפיכך היפך הכתוב וכתבו שלא כסדרו. והתוס' שם ד"ה ויתנו הילד בזונה וכו' הביאו לקצת הסוגיא דכאן וכתבו דמהסוגיא דירושלמי משמע קצת דאף בשולח אדם איגרת לחברו אסור לכתוב לשון המקרא ככתבו וכו' ע"ש. ובעיקר הדין בכתיבה בלא שירטוט פליגי שם בהסוגיא גבי הא דר' אביתר דגרים בהא דקאמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא ועוד הא איהו דשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולין משם לכאן הן קיימו בעצמן ויתנו את הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו וכתב ליה בלא שירטוט וא"ר יצחק שתים כותבין ושלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין א"ל אביי אטו כל דלא ידע להא דר' יצחק לאו גברא רבא הוא בשלמא מלתא דתליא בסברא לאיי הא גמרא היא ולא שמיעא ליה. והנה במה שפסק הרמב"ם בסוף פ"ז מהל' ס"ת כהאי מתניתא מותר לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט יותר על זה אסור ובסוף פ"ד מהל' יבום וחליצה פסק כר' יצחק שאסור לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט רבו התירוצים בזה דהכ"מ כתב בשם הנגיד ר' יהושע מבני בניו של הרמב"ם שהשיב כמ"ש בהל' ס"ת עדיפא דדוכתה היא ובהגמ"יי כתוב כי ט"ס יש כאן בעמוד שרבינו המחבר פסק ג"כ כר' יצחק בסוף פ"ד הנזכר. והאמת הוא שנראה כדברי הגמ"יי שתפס להא דר' יצחק לעיקר דהכי מוכח מדקאמר אביי אטו דלא ידע הא דר' יצחק וכו' ולא קאמר דלא ידע האי מתניתא דהא אף כמתניתא לא עביד. ומסוגיא דהכא אין הכרע כל כך דהא פלוגתא דאמוראי הוא דר' אחא וכן ר' זעירא כתבו שלש תיבות ויותר וכן ר' אבהו כתב ולשוא צרף צרוף וזהו כדכתיב בירמיה ו' ונסו דהאי דר' אבהו יש לומר דהגי' שכתב צרף צורף היא עיקרית וכך העתיקו התוס' בפרק הקומץ רבה דף ל"ב ע"ב ד"ה הא מורידין עושין וכו' וא"כ זה לא כמו שכתוב במקרא וכמו דפרישית בפנים בלשון הב'. אך שיהיה הנראה בדברי הרמב"ם שבהלכות ס"ת הוא ט"ס כדעת הגהמ"יי וכן הביא שם בשם בה"ג שפסק כר' יצחק והביא עוד שם בשם רבינו ברוך שקבל מרבו הכהן דדוקא כשמביא פסוק לראיה כדהתם בגיטין אבל אדם הכותב לחבירו לשון וכתב פסוק בלשונו א"צ לשרטט כלל. ובטור יו"ד כתב בשם הרמב"ן דדוקא כתיבה אשורית בעי שרטוט אבל כתיבה שכותבין בה כתבים ופירושים לא. ולפ"ז אין ראיה כלל מהא דהכא דאפשר כתבם באגרת היה הכל בכתיבה אשורית שוב ראיתי בלא"מ שכתב בהל' יבום שם כעין מה שכתבתי דמהא דאביי נראה דתפס כר' יצחק ולא כהאי דמתני' אלא מ"ש לבסוף דר' יצחק ומתני' לא פליגי ודחק עצמו הרבה בזה אין לדבריו שורש ועיקר ע"ש:

(שם) **אמר** ר' יוחנן לית כאן וכו'. הבעל המאור ז"ל כתב על הסיפא דמתני' אין מוכרין בה"כ אלא על תנאי דברי ר"מ ה"ר אפרים ז"ל פירשה בבה"כ של יחיד והוצרך לפרשה כן משום דקשיא ליה דר"מ אדר"מ כיון דאמר ר"מ שאין מוכרין משל רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו על מה צריך תנאי הלא הוא עומד בקדושתו לעולם ע"כ מדברי הר' אפרים ז"ל וזהו קושיית הש"ס דהכא וכמה שהסברתי בפנים בהאי ועוד וכו' וכלומר הא לר"מ ודאי מרבים לרבים איירי הכא דאלו ליחיד הא ס"ל אין מוכרין כלל וא"כ אמאי צריך תנאי הלא בקדושתו הוא עומד ולא הוה ניחא ליה להר"ר אפרים לתרץ כתירוצא דהכא דרישא בס"ת איירי משום דהני מתני' בדיני בהכ"נ קאמרי ולפיכך אוקמה בבה"כ של יחיד מכח האי קושיא. והש"ס דהכא לא הוה ניחא ליה לאוקמי בבה"כ של יחיד דמכיון דשל יחיד אין בו משום קדושה אלא הקושיא במקומה עומדת למה לי תנאי ואי מיחיד ליחיד איירי א"כ מאי שנא שהיה של יחיד זה או שהוא עכשיו של יחיד אחר ואי מיחיד לרבים איירי א"כ מעלה קדושתו לסברת ר"מ ופשיטא דא"צ תנאי. וזה לכאורה קושיא על פי' הר"ר אפרים ז"ל אם לא שנאמר דמיחיד ליחיד ולבית דירה איירי ואכתי דוחק וכתב עוד בעל המאור והר"ר שלמה ז"ל פירש משום דנראה כמזלזל כשמחליטין אותו ומסלקין את עצמן ממנו ולכי כראה מתני' מילי מילי קתני אם מכרן לעלות בדמים מותר לחלל קדושתו ואפילו לר"מ כדקתני רישא לוקחין בדמיו תיבה ואם מכרו להעמידו בקדושתו עושין בדמיו כל צרכן ובזו אסר ר"מ למכור משל רבים ליחיד אבל משל רבים לרבים מותר ועושה בדמים כל צרכן ואע"פ שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר שאלמלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לשתות בדמיו שכר מותר ואע"פ שמכרוהו לחלל קדושתו ובתר הכי קתני אין מוכרין בה"כ אלא על תנאי כשמוכרין אותו להעלות בדמיהן ולחלל קדושתו בקדושת הדמים והיינו דקא הוינן בגמרא היכי דייר ביה הא הויא לה ריבית אלמא בשמוכרין לבית דירה עסקינן והא לאו דייקא אלא או לפרושא דידן או לפי' הר"ר אפרים ז"ל אבל לפירוש הר"ר שלמה ז"ל הוה ליה למימר היכי מהלו בה עכ"ל. ודקדקו על פירוש רש"י ז"ל קל הוא דהיינו נמי דקאמר היכי דיירי בה להיות לשם בבה"כ מיוחד לתפלה הא הויא ליה רבית דהא בין לבית דירה ובין מיוחד לתפלה כרבית היא שהיו צריכין למכור לשם בית אחר ליחדו לתפלה:

(דף כח ע"ב) **חל** להיות ערב שבת וכו'. האי פלוגתא פלוגתא דרב ושמואל בבבלי פרקין דף ל' ודר' זעירא כרב והכי קי"ל:

(שם) **לקרות** במגלת אסתר אין אתה יכול שאין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלן. האי ש"ס לא ס"ל טעמא דרבה כדאמרינן בש"ס דילן בר"ה ובסוכה והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגלה. וכ"מ בין אלו הטעמים בעיר שאינה אלא כרמלית וכגון ירושלים עד שלא נפרצו בה פרצות וכדאמרינן בפרק בתרא דעירובין דלטעמא דרבה ליכא למגזר בה לרבה דס"ל דלא גזרינן גזירה לגזירה בהוצאה ואלו לטעמא דהאי תלמודא אכתי איכא ביה משום שאין קורין בכתבי הקודש וכו' ונמי מדרבנן בעלמא הוא ועי' לעיל בפ"ד דר"ה ובמיבורי פני המנורה הארכתי בענין זה והיוצא ממנו ואין כאן מקומו:

(שם) **סימניהון** דאלו פרשתא בין הכוסות הללו וכו'. הרי"ף ז"ל הביא לזה בפרקין ולבסוף כתב נקיט האי סימנא בידך כד מקלע ר"מ אדר הסמוך לניסן [illegible]

סליק פירקא

תורתן של ראשונים
לירושלמי מסכת מגילה

פרק ראשון

עמוד	שורה	

א 5 כפרים ועיירות

בילקוט אסתר ד׳ אלף נ״ט (בדפוסי שאלוניקא ווינציא) „כך שנו רבותינו מגילה נקראת וכו׳ ועיירות גדולות בי״ד אלא שכפרים מקדימים ליום הכניסה״ וכן ברא״ש מגילה פ״א סי׳ א׳.

20 יום י״ג יום מלחמה היה

בסמ״ג ה׳ מגילה „ויש לפרש שנקהלו בו היהודים בעריהם להנקם מאויביהם ועיקר הנס היה בו וכן גרסינן בירושלמי יום י״ג מלחמה היה וכו׳״. ובמנהיג (צד 42) ומה שנהגו להתענות ערב הפורים לא לדבר תענית וכו׳ אלא על של נקהלו היהודים אשר בשושן בי״ג ואמר מר זמן קהלה לכל הוא וכן פי׳ בירושלמי וכו׳״.

2 11 הדא דאת אמר לקריאת המגילה

בהג״מ ה׳ מגילה פ״א אות ו׳ „ופסק ראבי״ה והביא ראיה מדגרסינן בפ״ק דמגילה ירושלמי וכו׳ הא דאיתמר כל החודש כשר לקרות את המגילה בשביל הולכי דרכים שאין בידם מגילה וכו׳ ואפילו קודם י״א נראה לי דיקרא די״א לא תנן אלא לכפרים משום יום כניסה אבל להולכי דרכים שרי מדלא אמר ר׳ חלבו ובלבד מי״א עד ט״ו וכו׳, וכן הוא בשם הירושלמי במרדכי ריש מגילה, ובאגודה סי׳ ו׳ ובירושלמי אמרינן כל החודש כשר לקריאת מגילה ולעוברי דרכים ואפילו קודם י״א אם אין להם מגילה בדרך״ עכ״ל, וכן מובא הירושלמי בלקוטים מספר אמרכל (ד׳ כ״ה ע״ב) וכ״ה בלקח טוב (על אסתר ט׳ כ״ב) וכ״ז ליתא בירושלמי לפנינו.

13 ואין מחלקין לעניים וכו׳

בתמים דעים סי׳ רמ״ג „הדא דתימר לקרות אב׳ לעשות סעודה אין עושים אלא בי״ד וט״ו ואין עיניהן של עניים תלויות אלא בי״ד ובט״ו כך מצאתי הגירסא ונ״ל שיש כאן חסרון וכך היא הגירסא ובזמן הזה אין קורין ואין מחלקין אלא בי״ד ובט״ו שאין עיניהם וכו׳ והכי פירושה וכו׳״ ע״ש.

22 כאמיתה של תורה

בתשובות הגאונים (הוצאת מהרי״ל גינצבורג צד 342) „אמתה של תורה כעיקר שבתורה כאמת שלה כגון מצות וחוקים ומשפטים שבה״ עכ״ל. ויש מהראשונים שפירשו כאמתה של תורה על ס״ת ויש שפירשו על מזוזה. עי׳ באו״ז ח״א סי׳ תקמ״ב „והכי נמי מוכח בירושלמי דמגילה דמספר תורה עצמו יליף כפרש״י (מגלה מ״ז ע״ב) „דמסיק התם נאמר כאן דברי שלום ואמת וכו׳ ע״ש. וכחי׳ הרשב״א בגיטין ו׳ ע״א הא דאמרינן במגילה דמגילה צריכה שירטוט כאמתה של תורה לאו היינו ס״ת אלא כמזוזה וכו׳, וכן פי׳ רבינו חננאל ז״ל ותדע מדדייקינן לה בירושלמי מדנאמר כאן דברי וכו׳ אלמא ס״ת אינה צריכה שרטוט אלא אמתה של תורה היינו מזוזה כדכתבי׳ „אבל רש״י ז״ל פי׳ כאמתה של תורה ס״ת וכדמשני התם בירושלמי דגרסי׳ התם נאמר כאן אמת קנה ואל תמכור ונא׳ כאן דברי שלום ואמת מה להלן נתנה לידרש אף כאן נתנה לידרש ומדקאמר נתנה לידרש משמע כל התורה כלה קאמר וכו׳.

31 חלקו כבוד לא״י וכו׳

בתוס׳ הרא״ש למגילה „ובירושלמי למה לא נקטו אנשי כנה״ג מוקפות מימות אחשורוש ומשני שחלקו כבוד לא״י שאם היו מונין מימות אחשורוש ואז היתה א״י כערי הפרזי שהיתה חריבה באותן הימים היה גנאי לא״י עכ״ל וכן מובא הירושלמי בכל בו סי׳ מ״ה ובארחות חיים ה׳ מגילה סי׳ ח׳ וכתב אמנם צ״ע למה לא תלו הדבר במשה ואהרן וכו׳״ והירושלמי מובא עוד בכמה ספרי ראשונים.

4 3 חרב הכרך ונעשה ש׳ עכו״ם

בלקוטי הרמב״ן מגילה ב׳ ע״א „ועוד מצאתי בירושלמי הכרך שחרב אית חמי כו אינן קורין ובחו״ל (ובחוצה לו) קורין פי׳ הכרך שחרב ונטלו ממנו י׳ בטלנין לכשיחזרו שם ישראל שיקראו בט״ו וכו׳.

10 קל הקילו בקריאתה

בריטב״א ריש מגילה „קל הקילו בקריאתם כלומר דאע״ג דלענין בית בבתי ערי חומה וכו׳.

ג 7 הכל יוצאין בי״ד

במאירי ג׳ ע״ב „ואע״פ שבתלמוד המערב אמרו הכל יוצאין בי״ד לא נאמר זה אלא על הספקות״.

א אלא ללמדך שהמצות נוהגות באדר שני

בשקלים פ״א ה״א הגירסא „לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגות באדר השני נוהגות באדר הראשון״ ובמ״כבת המשנה על הרמב״ם ח״ב (דף נ״א ע״ב) „בירושלמי (ד״ו) במ״כ וכו׳ המוהגות באדר שני נוהגו באדר ראשון וכו׳״ ע״ש

ג 10 שאסור בעשיית מלאכה

בקרבן העדה הגיה שמותר בעשיית מלאכה אבל באו״ז ה״ב סי׳ שע״א „לית הדא אמרה שאסור בעשיית מלאכה א״ל מן הדא לית את ש״מ וכו׳ ובירושלמי סובר כרבא בריה דרבה (בבלי מגילה ה׳ ע״ב) וכו׳ כדי להודיע שפורים מותר במלאכה״ עכ״ל, ובראב״ן (דף ע״ה ע״ב) ויו״ט שאסור בעשיית מלאכה וכה״ג יסד הקלירי „שמו לעד לעצור עצור במלאכה וכו׳.

6 14 לית לך אלא כהדא דרבי

באו״ז ה״ב סי׳ כ״ב „אומר מורי רבינו אבי העזרי די״ז בתמוז וצו״ג מותרין ברחיצה וכן המנהג שרוחצין באלו התעניות וכו׳ והכי מוכח בירושלמי פ״ק דמגילה דמסיק לית לך אלא כהדא דרבי הוה מפרסם פעמים בשנה דרחיץ בי״ז וכו׳ משמע שהוא עיקר דמסיק לית לך אלא כהדא וכו׳. ובתשב״ץ ח״ב סי׳ רע״א „מה שאמרו בראשון דמגילה רבי רחץ בקרונה של צפורי בי״ז בתמוז וכו׳ ורבינו הקדוש לא לבטל תקנת הנביאים עשה כן שכן תיקנו דהיכא דליכא שמד לא רצו אין מתענין וכו׳״ עכ״ל.

17 ולא עזרא תיקן וכו׳

בחי׳ ריטב״א בס׳ מכתב לדוד בריש מגילה „ובירושלמי משמע כפי׳ התוס׳ דגרסי׳ התם בעון קומי ר׳ מונא ולא עזרא תיקן שיהיו קורין בתורה בב׳ וה׳ בשבת ושבת במנחה וכו׳ והכי פי׳ דאינהו מתמהי מעיקרא האיך שנינו שהכהנים מקדימין ליום הכניסה כשנכנסים לקרוא בתורה שהרי בזמן מרדכי ואסתר ואכנה״ג עדיין לא נתקנה תקנת קריאה בתורה וכו׳״.

שהו קורין בתורה

בברכי יוסף (או״ח סי׳ קל״ה) „וראיתי בתוספ׳ הרא״ש מגילה כ״י שכתב דמקשים על הירושלמי דריש מגילה דמאי פריך והלא עזרא תיקן שיהיו קורין בב׳ וה׳ והלא משה רבינו תקן להם כדאי׳ פ׳ מרובה וכו׳ וי״ל שלא היו חוששין כל כך לבוא לעיירות בשביל פסוק חד לחד גברא ועיקר תקנה תקן עזרא עכ״ל וכו׳״ עכ״ל.

22 חל להיות בשני

במשנה בבלית (מגילה ב׳ ע״א) „חל להיות י״ד בשני״ ובגמרא ירושלמי לקמן בפרק זה הלכה ב׳ כל הן דתנינן חל להיות בי״ד אנן קיימין, נראה מפורש שלא היו בהמשנה המלות בארבעה עשר״. ובתשב״ץ ח״א סי׳ קל״ו „וכן במשנה ה׳ לקמן מצינו חל פורים בשבת ומסתמא יום י״ד קאמר וכו׳״.

30 לית כאן חל להיות בשני וכו׳

בפי׳ ר״ח בשבת קט״ו ע״א מביא הירושלמי הזה וכתב ע״ז „שמעינן מינה דאע״ג דסתם משנה היא, דהויה היא ומשנת יחיד היא ולאו דסמכא היא וכן כל משנה והלכה שהיא כיוצא בה וכו׳״ עכ״ל. ובפי׳ ר״ח פסחים פ״ג ע״א חל ט״ז להיות בשבת וכו׳ „ולא תימא חל ממש דא״כ חל פסח להיות בבד״ו אלא אלו חל כו׳ וכן מפורש בתלמוד א״י במס׳ מגילה עכ״ל (וכעין זה מפרש הרמב״ם בפי׳ המשניות) ובפר״ח במגלה ד׳ ע״ב „לית כאן חל להיות בשני דאז איקלע צומא רבא חד בשבא כו׳ ולא הביאה המשנה להוסיף שחלו ממש אלא סדור דיומי נקט והכי קאמר חל להיות בב׳ אין מקדימין וקורין בה׳״ עכ״ל, ובתוס׳ ריד״א במגלה (ד׳ ע״ג) „ירושלמי אמר ר״י לית כאן חל להיות בשני וכו׳ פי׳ אין לנו עכשיו שיחול י״ד באדר לא ביום ב׳ בשבת ולא בשבת מפני יוה״כ וכו׳ אבל יחול י״ד באדר ביום רביעי ואע״ג דמיקלע יום שביעי של סוכות שהוא יום שבת בשבת דמעיקרא לא תקנו אלא שלא יחול יה״כ בע״ש ואחר בשבת וכו׳״ ע״ש. ובתשב״ץ ח״א סי׳ קל״ח „והיה אומר רבינו סעדיה גאון ז״ל וכו׳ ואין דבריו נכונים שהרי בכמה מקומות בתלמוד מצינו שבימי המשנה שהיו מקדשין ע״פ הראיה היו כשרים הימים הפסולים לנו שהרי מצינו במגילה שיום י״ד באדר יכול להיות בשבת וכו׳״.

36 חל להיות בחמישי וכו׳

במאירי למגילה ולא היה צריך התנא ללמדנו דין חמישי שכבר למדנוהו מן השני אלא שרוצה לבאר כל ימי השבוע״.

37 חל להיות בשבת

בתוס׳ ריד״א מגילה ד׳ ע״ב „והכי גרסינן (כנירכת משנתנו כאן) ונראה שלפני הריד״א היתה הגירסא שהזכירה המאירי למגילה וז״ל „ויש שגורסין עיירות בע״ש״ ובריטב״א במגילה שם „ובתוס׳ אומרים דמתני׳ ה״ג חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בע״ש וכו׳״ ובשו״ת ר׳ לוי אבן חביב סי׳ ל״ב מובא שו״ת רבני צרפת

עמוד | שורה

ז
ר"ל „שנינו כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות מוקפות חומה בע"ש", וגם הרמב"ם ה' מגילה פ"א גרס כן.

ד 1 **בעון קומי ר"ז וכו'**

המאמר משובש לפנינו והגי' המתוקנת בתוס' ריד"א (במגילה ד' ע"ב) „בירושלמי בעון קומי ר"ז איתא תמן חל להיות [בשבת] כרכים קורין ע"ש עיירות ידחו ליום הכניסה אמר ר' לא מפני כבוד הכרכים שלא יהו אומרים ראינו כרכים וכפרים קורין כאחת מעתה עיירות לא ידחו ליום הכניסה וכו' אשכח תני כפרים ועיירות קורין כאחת" עכ"ל.

13 **כולהם ידחו ליום הכניסה**

בק"ע מגיה כלהם לא ידחו כו', אבל בתוס' ריד"א הנ"ל „והא אשכחן דר' הכי קסבר דעיירות נדחות ליום הכניסה ותו דהא בירושלמי מוכח דהכי גרסינן".

שו"א **חל להיות לעיירות בשבת**

בריטב"א מגילה „אבל בירושלמי פי' הטעם דכל היכא דאפשר טפי עדיף למיקרי בי"ד או בי"ב מלמקרי בי"ג וכו' ובלשון הזה אמרו שם חל להיות בשבת יקראו בע"ש לית יכיל דא"ר חלבו כו'.

8 14 **ר' בא בשם רב יהודה וכו**

בפר"ח מגילה ה' ע"א „תלמוד א"י ר' בא בשר"י כל שאמרו חכמים ידחה ממקומו ויקרא ובלבד בעשרה ואנן תמין רבנן קורין אפי' הלוכים קורין השתא אפי' ביחידי ועוד דא"ר בא אנן חמיין רבנן קורין אפי' ביחיד וקיי"ל מעשה רב" עכ"ל ובאו"ז ח"ב סי' ש"ע „וכן פסק ר' שמחה (כרב) דאמר בירושלמי דפירקין ר' בא בשם רב יהודה כל שאמרו ידחה ממקומו ליום הכניסה ובלבד בעשרה ורב הונא אמר אפי' ביחיד וכו' עד כאן לא פליגי אלא שלא בזמנה אבל בזמנה לכולי עלמא אפי' ביחיד, ובשם ר' שמריה ז"ל שמעתי שהיה מתיר לקרותה אפי' שלא בזמנה ביחיד כרב הונא דבירושלמי וכו'" עכ"ל.

20 **עד שהוא במקומו יקרא**

במאירי הנ"ל „והקשה לו עד שהוא במקומו יקרא כלומר אם יחיד למה מקדים והלא אינו מתכנס לקריאת התורה ויקרא בזמנה בכל מקום שהוא".

26 **אע"פ שאמרו**

בלהם משנה ה' מגילה פ"ב ה"ד „וא"ת והיכי קאמר אע"פ שאמרו וכו' אדרבה הואיל ואמרו הול"ל למימר וכו'" ובפי' מלאכת שלמה כאן „כתב הר"י ז"ל ברוב הספרים גרסינן מפני שאמרו".

28 **ובמתנות לאביונים**

בתוס' ריד"א במגילה ה' ע"א „ובמתנות לאביונים קשיא לי וכו' וראיתי במקצת ספרים ולא היה כתוב בהן ומתנות לאביונים וכו' ונ"ל דלא גרסינן ליה" עכ"ל, וכן ליתא בבבלי (תענית י"ה ע"א) ובפר"ח שם „ותנן במס' מגילה אע"פ שאמרו מקדימים כפרים ליום הכניסה ולא באחרין מותרין בהספד וכתענית בו ביום שקורין בו" עכ"ל, וכן ליתא במאור כפ"א דמגילה.

ה 1 **עשרה בטלים ממלאכתן לבה"כ**

בלקוטים להרמב"ן במגילה בשם הירושלמי הגי' „עשרה בטלנים בטלים ממלאכתם לבה"כ. ובשו"ת פאר הדור להרמב"ם סי' יו"ד ז"ל „שאלה בענין עשרה בטלנין ואמרו בירושלמי בטלנין ממלאכתם בבה"כ וכו' תשובה כיונו בזה שצריך שיהיה באיתו המקום עשרה בני אדם מופקדים לצרכי צבור ואם יהיה דבר מצוה או דבר נצרך לצבור אז יבטלו ממלאכתם ויבואו לבהכ"נ ולזה אמרו בטלנים ממלאכתם ולא אמרו עשרה בטלנים שאין להם מלאכה. ומ"ש בבהכ"נ וכו' ע"ש". ובחי' הר"ן למגילה דף ג' (ירושלים תרמ"ד) ובירושלמי בטלין שאין עושין כלום אלא עומדין בבהכ"נ להתפלל מהר בשעה הראויה", ובה"ג (הוצאת מק"נ צד 227) פי' עשרה בטלנים ג' דיינים ושמש ב"ד וכו'".

2 **ר' יהודה אומר כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודינו**

גרסאות שונית בזה לפני הראשונים: א) בפי' ר"ח מגילה ה' ע"א „ירושלמי וכו' א"ר כגון אנו שאנו צריכין" עכ"ל. ב) בשו"ת פאר הדור הנ"ל „רי"א כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודינו וכך היא הנוסחה ולא כמו שבא בשאלה שאנו צריכים לתלמוד וזה הוא טעות בנוסהאות או טעות בכתיבת השאלה, וכוונת ר"י דאם היה ת"ח כמלמדי תינוקות או יותר גדולים אמנם עדיין לא נשלמו ולא היה תלמודם ערוך בפיהם אל יכנס בחברת אלו העשרה בטלנין דלמה יתבטל לצרכי צבור מאחר שאינו בקי בתורה ולא גמר למודו ויהיה טוב לו לעסוק בלמודו ובדרשותיו מלעכוק בצרכי צבור אבל כגון ר' יהודה שאינו צריך להתלמד רצונו בזה שאינו צריך לעיין בספרים ולהתעסק עסק גדול לא יבצר מלהיות אחד מעשרה בטלנים בצרכי צבור שהרי אינו צריך ללמודו" עכ"ל. ג) בלקוטים לרמב"ן (בריש מגילה) „רי"א כגון אני שאין אנו צריכין אלא לתלמודנו" עכ"ל. ד) בספר מרכבת המשנה על הרמב"ם ח"ב (דף נ"א) „תני עשרה בטלנין ממלאכתן רי"א כגון אנא שאין אנו צריכין לתלמודינו וכו'".

ד 3 **כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו**

ברמב"ם ה' מגילה פ"א ה"ח „ואם אין שם עשרה ב"א תקנתו קלקלתו והרי הם כאנשי עיר גדולה ואין קוראים אלא בי"ד", ובריטב"א מגילה „והביא ראי' מן הירושלמי דתני כרך שאין בו עשרה בטלנים תקנתו קלקלתו ונדון כעיר וכו'" ע"ש.

5 **והרומת שקלים**

במאירי מגילה דף ה' „תרומת שקלים התבאר בתלמוד המערב שמקדימין ולא מאחרין וענין תרומת שקלים הוא שהיו יושבים שולחנים בט"ו וכו'".

14 **אין משנין במעות פורים**

באו"ז ה"ב סי' שע"ב „אין משנין וכו' פי' מעית של שאר צדקה אבל מעות של פורים שחשב בלבו לחלקם לעניים בפורים אינו רשאי לשנותן אלא אותן מעות חייב לחלק וכו'", ובמרדכי פ"ק דב"ב סי' תצ"ז „והא דאמרינן בירושלמי פ"ק דמגילה אין משנין וכו' כלהו מיירי שאין הבעלים או הגזברים רשאין לשנותם וכו'".

31 **אותן הימים נוהגין בשעת קרבן**

פי' אותן הימים של יו"ט בזמן עצי הכהנים, וכ"ה במקור במג"ת פ"ה ע"ש, אבל בבבלי ר"ה י"ט ע"ב „דתניא הימים האלה הכתובין במג"ת בין בזמן שבהמ"ק קיים בין בזמן וכו', ונראה מזה שלדעת הבבלי קאי זה על כל הימים הכתובין במג"ת.

10 30 **א"ר יונה אילין יומיא דלא להתענאה בהון ומקצתהון די לא למספד בהון**

וכ"ה במגילת תענית פ"א, אבל בתענית פ"ב ה"ג „אר"י אילין יומיא דלא למספד בהון מקצתן די לא לאיתענאה בהון".

ו 1 **אינש דיהוי עלוהי אסר בצלו**

בתענית פ"ב הי"ג ייסר בצלו, ובבבלי תענית י"ב ע"א „מאי לאו ייסר עצמו בצלו לא יאסר עצמו פליגי בהא ר' חייא ור' שמעון ברבי חד אמר ייסר וחד אמר יאסר וכו'"

21 **יום טיריון**

במג"ת פי"ב יום טוריינוס, ובבבלי תענית יום טורינוס, ובאגודה (מגילה סי' א') „י"ג יום טרנינוס הוא וכיון דיום טרנינוס גופיה ביטלו לא נאסור משום דלפניהם.

36 **מה בא לאסור**

בתענית פ"ב הי"ד „מה בא לוסר לפניו לית ליה עצמו אסור".

12 1 **מפקד לספריא אין אתת איתא משאלנכון**

רוב הראשונים לא גרסי כאן אין אתת איתא, עי' בתשו' הגאונים שערי תשובה סי' ס"ד הגי' מאן אתון אמרין ליה וכו', ובפי' רבינו חננאל בתענית י"ח ע"ב „ירושלמי וכו' ר' יעקב מפקד לספריא אין אתת לכון אנשי שאיל לכון וכו', ובאשכול ח"ב (צד 7) הגי' כי אתא בר נש ושאל לכון" וכזאת בכמה ספרי ראשונים.

2 **בכל מתענין וכו'**

יש מהראשונים שלא זכרו חנוכה ופורים ויש שלא זכרו ר"ח או חוה"מ, ורובם גרסי כנוסחת הירושלמי כאן.

17 **ואפי' אחרים שנו מהלוקת וכו'**

חסר כאן: ר' יוסי בר בון בשם ר"א הדא דתימא ביחיד אצל יחיד אבל ביחיד אצל חכמים לא בהא הלכה כסתם" ופירש הרשב"א בשם הרמב"ן (בחידושיו ביבמות מ"ב ע"ב) „אם שנה סתם ואח"כ מחלוקת יחיד אצל יחיד הלכה כסתם אבל אם שנה ליחיד סתם ומחלוקת בלשון חכמים בין באותה משנה בין במשנה אחרת אין הלכה כאותו סתם אלא כדברי הכמים" עכ"ל.

22 **ר' יודן נשיא וכו' הדר ושלח ליה כו'**

בבבלי מגילה ז' ע"ב מובא זה בשינויים, ובפרש"י שם „הדר שלח ליה איהו לא גרסינן ליה הכא" וככר העירו שבשאילתות פ' ויקהל מובא כגי' הירושלמי וכ"ה בילקוט אסתר רמז אלף נ"ט ובריטב"א במגילה שם. אבל בכלהו נסחי גרסינן קימת בנו רבינו ומתנות לאביונים פי' שלא היתה התשורה יקרה בעיניו ואמר שאינה מתנה לאדם כמוהו וכו' הדר שלח ליה כלומר ר' יהודה הנשיא גופה עגלא וכו' כלומר שזו התשורה הראויה לך.

37 **שבן אמרו להם**

בר' קראטאשין „שהן אמרו להם".

שו"א **שמונים וחמשה זקנים ומהם שלשים וכמה נביאים**

בבבלי מגילה י"ז ע"ב „מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים וכו'".

ז 32 **אותה השנה היתה מעוברת**

בשו"ת חת"ס (חלק או"ח סי' קס"ג) כתב ע"ז „מהאי

עמוד | שורה

ראיה דכתיב בחודש שנים עשר פי' מכלל דאיכא שלשה עשר וכו'" ע"ש. ובשו"ת מהר"י מברונא סי' קצ"ג „ולא מצינו שהפיל רק י"ב גורלות אי הוי עיבור וכו'".

14 22 **אבל לענין שטרות כותבין אדר הראשון וכו'**

בבבלי נדרים ס"ג ע"א „דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר אדר הראשון כותב כתם אדר שני כותב תנין", ובשדה יהושע כאן הביא בזה המאמר גירסות שונות.

39 **הוא הדבר מהו הוא הדבר וכו'**

בבבלי מגילה ו' ע"ב „מ"ט דת"ק אמר קרא הוא ולא מכשיריו וכו'".

שו"א **והא אית לך תורנין**

בפר"ח במגילה ז' ע"ב „ירושלמי אין בין יו"ט לשבת וכו' והאיכא חייבין סקילה וכרת בשבת וכו' ואין תימא באוכל נפש מתני' היא וכו' להדליק נר של בטלה ביו"ט אמר משמיה דר' יוחנן לא תתיר ולא תאסור כו'".

ח 9 **ומפקיעין ומתירין והותכין**

בד' קושטנדינא „ומפקיעין] ומתירין והותכין ביו"ט".

שו"א **תמן לשני דברים וכו'**

בירושלמי מכות פ"א ה"א „ועשיתם לו שני דברים מסורין לב"ד את תופש אחד מהן וכו'".

20 5 **תורת הראשונים לא היה כו'**

באו"ז ה"א סי' תקנ"ב „כדאיתא בירושלמי דתורת הראשונים לא ה"א שלהם ולא מ"ם שלהם היו סתומים מכלל דשל אחרונים סתומים וכו', נראה תורתן של ראשונים קודם שבאו צופים" עכ"ל, ובתשב"ץ ח"א סי' נ"א „ומצאתי בירושלמי במס' מגילה בשני מקומות תורת הראשונים לא היה ה' ומ"ם שלהם סתומים, חית וסמך סתומים, ועל מה שכתב חית סתום לא מצאתי לו חבר, ובפחד יצחק אות ס"ח (דף קמ"א) שאלה בדבר ס"ת שנמצא בתוכו צורות חיתי"ן מינים ממינים שונים יש מהן פשוטות מרוכעות וכו'" ע"ש.

9 **בורגני אחד בידא להם ארמית מתוך יוונית**

במדרש אסתר פ"ד אות י"ב הגי' „בורגני אחד אמר ברור להון לשון רומי מלשון יוני" וכן הביא המתנות כהונה שם בשם הירושלמי, ובשו"ת חת"ס (חו"מ סי' קצ"ג) האריך במאמר בורגני אחד ברה להם ארמית וכתב דצ"ל רומית והוא לשון לטין וכו'" עכ"ל.

10 **ר' ירמי' בשם ר' חייה בר בא**

בבבלי מגילה ג' ע"א „ואמר ר' ירמי' ואיתימא ר' חייה בר בא תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו וכו'".

12 **לפני ר"א ור' יהושע**

בקרושין פ"א סה"א „תרגם עקילס הגר לפני ר' עקיבא".

19 **ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא בעור אחד**

בתוס' מנחות ל"ב ע"א ד"ה דילמא „דאמרינן בירושלמי דתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא על עור אחד ההיא בשלא תפר העורות זה בזה", ועי' בשטה מקובצת שם, ובאשכול (צד 74) „אע"ג דבירושלמי משמע אף בעור אחד אסור בב' דפין מ"מ תלמודא דידן בב' עורות קאמר וכו'", ובעיטור ה' תפילין (דף נ"ה) ומאי דגרסי' בירושלמי תפילין וספרים נכתבים בב' דפים ומזוזה אינה נכתבת אלא בדף אחד וכו', והיא גירסה חדשה.

23 **תולין בספרים וכו'**

בסמ"ג עשין כ"ב „ותולין דילוגין בס"ת ואין תולין דילוגין בתפילין ומזוזה כדאי' בירושלמי פ"ק דמגילה וכו'", ובמנהיג (צד 118) „אם טעה בהן אף באות אחת וכו' כולן פסולות ויגנזו דתני בירושלמי דמגילה תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות תפילין ומזוזות שתלה בהן יגנזו" עכ"ל (ה' מלות אחרונות ליתא בירושלמי שלפנינו) ובקרית ספר להמאירי (דף כ"ב ע"א) „ומה שהתרנו בתליה בדיעבד דוקא בס"ת אבל תפילין ומזוזות אין תולין בהם כלל ולא סוף דבר בשם שבהם אלא אף בשאר תיבות אפי' אות אחת וכמ"ש בירושלמי כו' וסתמא קאמר בין בשם בין בשאר תיבות וכו'".

24 **ספרים שכתבן בתפילין וכו'**

בשו"ת הר"ן סי' ר"ט ואמרינן שם (בירושלמי) ע"ד תירוץ ספרים שכתבן כתפילין ומזוזות אין תולין בהם תפילין ומזוזות שכתבן כספרים תולין בהם כלומר האי דלא קתני במתניתין אין בין לענין תליה לפי שמה שתולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות אינו מחומר תפילין ומזוזות ולא מקולן של ספרים אלא מפני דרך כתיבתן אמרו כן שלפי שהספרים כתיבתן גסה ויש ריוח הרבה בין שיטה לשיטה תולין אבל תפילין ומזוזות מתוך שכתיבתן דקה אין תולין וכו' עכ"ל. ורוב הראשונים לא הביאו המאמר ספרים שכתבן כתפילין וכו' ונראה שהמאמר לא היה לפניהם בירושלמי, ובד' קושט' ליתא מן ספרים שכתבן וכו' עד ר' זעורה בשם רב

עמוד | שירה

20 28 **ר' זעורה בשם ר' אימי וכו'**

בכ"י בירהון אנגלי (צד 683) בה' ס"ת הגויל שכותבין עליו ס"ת הוא שכותבין עליו מזוזות ותפילין, וכגמ' דבני מערבא במס' מגילה גרסי' ככתב ספרים כן כתב תפילין ומזוזות".

שו"א **ניקב נקב בירכו של ה"א**

בקרית ספר להמאירי (דף ל' ע"א) „ובירושלמי מצריך שיהא הבריח הסמוך לנקב עבה כ"כ שיהא רשאי לגררו וישאר בו בריה דק וכו'".

יא 3 **היה הגימ"ל מכלה את הגויל**

בשו"ת רד"ך (בית ראשון סי' כ"ו) זה למדו מהירושלמי דאמרינן התם וכו' היה (הגימ"ל) מכלה את הגבול וכו'.

6 **ניקב נקב באמצע בית וכו'**

בס' התרומה סי' ר"ח „ובירושלמי פ"ק דמגילה חולק ע"ז (על מה שאמרו במנחות כ"ט ע"א) דקאמר התם אמר אשיאן בר נדבך ניקב באמצע בית אם גויל מקיפו מכל צדדין בתוכו כשר, ובתר הכי קאמר רב חסדא ורב תרווייהו פליגי על אשיאן בר נדבך דרב אמר ניקב ירכו של ה' אם גורדו וכו' פי' אע"פ שאין גויל חלק סביב האות אלא גוף הירך עבה כל כך שאם גורד ממנו וממעט עוביו וכו' ואשיאן בר נדבך מצריך גויל חלק בלא מיעוט הירך, ובתלמוד שלנו מכשיר לגמרי וכו'", ועי' בתשו' ר' מנחם עזרי' מפאנו סי' ל"ג.

12 **מ"ד כשר מלמטן כו'**

במחזור ויטרי (639) בירושלמי מכשיר נגיעה אות לאות למטה ופוסל נגיעה למעלה ומסופק אם נוגעות באמצע" עכ"ל. ובס' קרית ספר (ד' ט"ז ע"ב) ומכל מקום בתלמוד המערב יראה שפוסל בדבוק של מעלה ומכשיר בשל מטה וכו' והוא שאמרו שם בראשון של מגילה עירב האותיות אית תנאי כשר וכו' אבל ארצך תפארתך צריכה והם מפרשים שכל שנדבק מגג האותיות כגון בארצנו מגג הרי"ש לגג הצד"י וכו' ואף הירושלמי קצת גאונים מפרשים אותו לענין תקון הטעות וכו' ואף הירושלמי שכתבנו מוכיח שאף בס"ת נאמר שהרי מאחר שהטעם מפני שאינה אות מה לי ס"ת מה לי תו"מ, ועוד דראש הירושלמי בס"ת וכולה שמעתא בתר רישא גרירא" עכ"ל, וכן האריך בזה לחלוק בשו"ת רד"ך ביר ראשון ע"ש.

41 **אם היתה הדיו יוצאה מבין הנקבים פסול**

בבבלי שבת ק"ח ע"א וש"נ כדאמרי במערבא כל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב, ובסמ"ק סי' קנ"ג „אבל אם כבר נכתבה כתקנה ואח"כ נפל הדיו עליה יטלנו כדאמרי' בירושלמי.

22 2 **הלכה כמי שהוא אומר מוחק וכו'**

במנחות ל"ו ע"ב הלכה תולין את השם. וכבר התעוררו על הסתירה הרבה מהראשונים, בסמ"ג עשין כ"ה בפ' הקומץ אמר רב חננאל הלכה תולין את השם פי' הלכה ואין מורין כן דהא בירושלמי אמר רב חננאל אמר רב הלכה מוחק וכו'" ובס' התרומה סי' קצ"ט „ואם תקשי דרב חננאל אמר רב בירושלמי הלכה מוחק ובשמעתא קאמר הלכה תולין יש לומר דהכי קאמר בירושלמי הלכה מוחק נמי הוי מצוה מן המובחר כמו גורר וכו'" ובכ"י בירהון אנגלי הנ"ל (צד 694) „ואי קשיא לך אהחיא דגרסי בני מערבא במס' דמגילה טעה והשמיט וכו' הלכה כמי שהוא אומר מוחק וכו' ההיא לא קשיא מידי דהא רב חננאל בשם רב הוא דפסק בגמרא דידן הלכה כר' יוסי דאמר תולין וההוא גרסא דירושלמי לא סמכינן עליה דכל היכא דאיכא פלוגתא בין תרי אולפאני על גמ' דידן סמכינן ועל מה שפירשו בעלי תלמודנו כי הוא נכון ומכוין יתר מגמרא דבני מערבא והאי דחזית דגמרינן מגמ' דבני מערבא קצת הלכות התם ההוא במידי דלא פליג עליה גמ' דידן וכו'" וע"ש בתו' מנחות ל' ע"ב ד"ה ר' יוסי ובשו"ת מהרי"ק שורש ק"ל, ובחי' הרשב"א מנחות ט' ע"ב, ועוד התעוררו בזה כמה ראשונים.

5 **ואם היה כגון כו'**

בסמ"ג עשין כ"ה „תולין כגון אני ה' אלהיכם מותר ושואל שמה למה אם מפני שיש בהם ג' תבות ואינו כ"כ גנאי כבתליית שם יחידי או מפני שיש בהם חול ואין נראה השם נטפל למה שבפנים ואומר שם דנפקא מינה דאל אלהים ה' האמור בס' תלים ובס' יהושע שאם נאמר ההיתר מפני שיש שם שלשה תיבות מותר לתלותו ואם נאמר שיש בהם חול אין כאן חול ואסור לתלותו הרי לך דמוחק מותר ותולה אסיר וכו'".

7 **אל אלהים ה'**

בקרית ספר הנ"ל „ודין זה (תליה בספרים) יש מפרשים אותו אף בשאר כתבי הקודש ולא בס"ת לבד והראיה שהרי בתלמוד המערב הזכירו בה אל אלהים ה' שהוא בס' תלים ובס' יהושע אלא שבס"ת הדבר מוכרח ביותר" ועי' בס' התרומה הנ"ל.

עמוד | שורה

22 10 **לה׳ צריכה בה׳ צריכה**

באו״ז הנ״ל צריכה פי׳ צריך לשאול אם השובין כשתי תיבות ונפקא מינה וכו׳, ובקרית ספר הנ״ל „ולה׳ בה׳ שיש בה אות שאינה של עיקר השם הדבר מסופק״.

15 **משמיה דרב הלכה כמי שאומר וכו׳**

בבבלי לא ידעו הלכה זו משמיה דרב עי׳ מנחות ל״ב ע״א והא רב אית ליה מנהגא וכו׳.

הלכה כמי שאומר פתוחה שאין זה מקומה

בקרית ספר להמאירי (ד׳ כ׳ ע״א) „מפני שאין זה מקומה בתורה כלומר שאין פרשה שניה סמוכה להברתה בתורה״.

16 **פתוחה מראשה סתומה וכו׳**

כגרסתנו כן היא ברמב״ם ה׳ ס״ת פ״ח ה״ב, אבל לפני רוב הראשונים היתה הגירסא משונה בס׳ התרומה סי׳ ר׳ ובסמ״ג עשין כ״ג ומאריך אח״כ שם (בירושלמי) פתוחה מראשה פתוחה פתוחה מסופה פתוחה פתוחה מכאן ומכאן סתומה וקבלתי כך הפי׳ לא שתהא פתוחה לגמרי שראשה וכו׳ ולא שתהא פתוחה לגמרי מסופה שאם כן היתה פתוחה גמורה וכו׳״ ובראי״ש ה׳ ס״ת סי׳ רל״ד, ובירושלמי דפ״ק דמגילה אמרינן פתוחה מראשה פתוחה וכו׳ משמע דמכל צד מקרי פתוחה וכו׳ וכאשר כתבתי כן נראה עיקר דהירושלמי הוא עיקר כנגד מס׳ סופרים וכו׳״ וכ״ת בהגהת מרדכי בהלכות קטנות סי׳ תתקס״א, ע״ש. וכן הגי׳ בירושלמי כס׳ אדם וחוה נתיב כ׳ ח״ב, וכ״ה באגודה (ד׳ רמ״ו) וכן הגי׳ בירושלמי ד׳ קושטנטינא וכן הגי׳ בתשו׳ מהרש״ל סי׳ ל״ז, וכ״ה בתשו׳ רמ״א סי׳ כ״ה.

מראשה סתומה וכו׳

בס׳ הפרדס לרש״י סי׳ רפ״ה „ובירושלמי פ״ק דמגילה אי זו היא פרשה פתוחה כל שהניח בראש תיבה כשיעור ג׳ אותיות וסתומה כל שהניח בסוף שיטה ובירושלמי משמע אם היה מניח בראש שיטה ה״ז סתומה״ עכ״ל ולפנינו בירושלמי ליתא. ובמס׳ סופרים פ״א הט״ו „אי זו היא פתוחה כל שלא התחיל בראש השיטה ואי זו היא סתומה כל שהניח מבאמצע וכו׳״ ובמס׳ כ״ת (ספ״א הוצאת ר״ק ז״ל) „ופרשה סתומה היא מתחיל באמצע השיטה ואם פתוחה היא מתחיל מלמעלה וכו׳״, ובראי״ש ה׳ ס״ת סי׳ י״ג ובהגהת מרדכי בה׳ קטנות הנ״ל ור״ת מצא במס׳ איזו היא פתוחה כל שהניח בראש השיטה שלשה אותיות חלק לכותבן סתומה וכו׳״ ועי׳ בב״י טיו״ד סי׳ רע״ה ששם הגי׳ משונה. ובקרית ספר להמאירי (דף כ׳ ע״א) שבראשון של ס״ם מצינו שמועה אחת בנוסח זה „איזו היא פתוחה כל שלא התחיל בראש שיטה איזו היא סתומה כל שהניח באמצע שיטה כמה יניח בראש השיטה ותהא פתוחה וכו׳, ובראשון של מס׳ מגילה מצינו בתלמוד המערב פתוחה מראשה פתוחה וכו׳ ונראה לי לפרש בה מראשה ראש הדף וסופה סוף הדף כלומר שאם סיים וכו׳״ ע״ש.

17 **פתוחה מיכן ומיכן כתומה**

בסמ״ק סי׳ קנ״ד „ונהגו רבותינו להניח קצת חלק וכו׳ כדאמרי׳ בירושלמי פתוחה מכאן ומכאן סתומה״ ובארחות חיים (191) כדאמרינן בירושלמי פתוחה מכאן וסתומה מכאן״ וע״ש בהערות שלא דק.

20 **אף בקרע כן**

במנחות ל״א ע״ב „אמר ר״ז אמר רב חננאל אמר רב קרע הבא בשני שיטין יתפור בשלש אל יתפור וכו׳״ ע״ש שזה להיפך מירושלמי.

21 **ספר שיש בו וכו׳**

עי׳ בבלי שבת קט״ו ע״ב ומס׳ סופרים פ״ג ה״ט, ובכ״י בירחון הנ״ל (צד 709) „ובגמ׳ דבני מערבא מקשי קושיא על הא דתניא ספר שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף יתקן ארבע יגנז והא תני כפר שיש בו פ״ה וכו׳ יתקן וקורא בו פי׳ מכלל דיותר מפ״ה יגנז ומפרקי א״ר שמי כן בספר גדול וכן בספר קטן פי׳ ספר קטן לא יגנז אא״כ יהא בו ארבע בכל דף ודף וספר גדול ביתר מויהי בנסוע הארון, ויאמר ספר גדול שהוא של גויל יש בו תקנות הרבה ודקדוקן וספר קטן היינו קלף דקליש ולא צריך לדקדוקי ביה ולא בהיקפו״ עכ״ל, ובאשכול ח״ב (צד 51) ותו תניא התם ס״ת שיש בו ג׳ טעיות בכל דף וכו׳ כאן בספר גדול כאן בספר קטן, ובתלמוד שלנו לא מחלק ש״מ דלאו דסמכא היא.

26 **מציל את כולו** בכ״י הנ״ל „פי׳ מצלת אותן מן הגניזה״.

יב 2 **תיפורה הלמ״מ**

במנהיג (צד 116) „תיתורא דתפילי הלמ״מ פי׳ עור המכסה הבתים לתפלת היד והראש והבתים תפורין עליו וכו׳״ ועי׳ באו״ז תקפ״ב.

4 **ר׳ ירמי׳ אפסקת רצועתה דתפלתה.**

באו״ז ח״ב סי׳ ק״כ „ובירושלמי כו׳ אפי׳ קשירה תהא תמה וכו׳ משמע כדברי ר״ת שיכול לתפור הרצועה בגידין וכו׳״ ובה׳ תפילין להרא״ש סי׳ י״א „ובשימושא רבה כתב היכא דאיפסיק רצועה לא שרי לכרוכיה וכו׳ ובירושלמי פי׳ איפסקא ליה כו׳ וקשרתם קשירה תמה ולא הזכיר שם תפירה״ עכ״ל, ובס׳ אדם וחוה (נתיב י״ט חלק ה׳) „ובירושלמי משמע שמותר לתפרה בגידין ואם נפסק פעם אחרת הגיד אין יכול להזור ולקשור הגיד, ויש שפירשו הירושלמי בתפירה מרובעת שבתיתורא״.

יב 6 **ר׳ זעירה אפסיק וכו׳**

בבבלי לא נזכר מזה, ובמחזור ויטרי (צד 641) „בג׳ מקומות אין תקנה לחזור ולקשור אלא צריך תפירה הרשה כדאי׳ בירושלמי דמגילה״ עכ״ל ובשמושא רבה ובהלכות גדולות של רב אלפס כתוב „ואם נפסקו שלשה חוטין כתפרן פסולין דאע״פ שהתירו הפסקה בשני מקומות בדוחק כדקאמר דלא מן אולפן מ״מ הפסיקו בג׳ מקומות לא יתירו״ עכ״ל, ובאו״ז ה״א סי׳ תקס״ז „ר״ז אפסקא גידא דרצועי וכו׳ ולאו מן אולפנא משמע בהדיא כפי׳ ר״ת שיכול לתפור הרצועות וכו׳ והא דקאמר ולאו מן אולפנא היינו שלא היתה קבלה בידו אלא מסברא התיר״ ובה׳ תפילין להרא״ש סי׳ י״א „ר״ז איפסיק ליה גידא דרצועה משמע שנפסק הרצועה ותפרה בגידין ונפסק הגיד והתיר לו להזור ולקשור הגיד. איפסק לו וכו׳ אלמא שמותר לתפור הרצועה שנפסקה ואית דגרסי גידא דתפילי ומיירי בתפירה מרובעת שבתיתורא. ובה׳ קטנות המיוחסות למרדכי ה׳ תפילין „ירושלמי ר״ז איפסק ליה דרצועתא וכו׳ ואמר הר׳ אלהנן דגרסינן גירדא [גידא] גידא דתפילתא דמה ענין גידא אצל רציעות וכו׳ ומכאן נראה מ״ש בשימושא רבה וכן פי׳ רי״ף שאם נפסקו ג׳ הוטין בתפירתן דפסול דאפי׳ פעם שניה התירו לו בדוחק כדאמרי׳ דלאו מן אולפן וכו׳, ובסמ״ג (עשין כ״ב) כתב, ואני קבלתי דברצועה שנתפרה בגידין קאי״ עכ״ל, ובסמ״ק סי׳ קנ״ג גרס כהסמ״ג ויש מפרשים דהוא בגיד התפירה״.

12 **ומחי ליה על מוחא**

בס׳ מאורי אור (ד׳ ס״ה ע״ב) „ומחו לה״ לשון איחוי ותפירה״, ובכ״י מסכת סופרים פ״ב הי״ב „ומאחוי ליה מאחיה״ וזה ראיה לפי׳ בעל מאורי אור הנ״ל.

13 **הלמ״מ שיהו כותבין בעורות**

פי׳ בס״ת ובתפילין ומזוזות, ובכ״י בירחון הנ״ל (צד 685) היכי דאמרי בעלי התלמוד (בבבלי שבת כ״ח) בענין עורות טהורות לענין תפילין ולא הוצרכו להזכיר ס״ת דאתי בק״ו אבל בברייתא דספרים (פ״א) תניא בהדיא אין כותבין ספרים לא על עור בהמה טמאה וכו׳ ראה היאך הברייתא שכתובה כי עיקרה שנויה בענין ס״ת וכשהוצרכו ללמוד לענין תפילין אמרוה על התפילין להודיעך דלא שאני להו בין ס״ת לתפילין״ ע״כ. ובטיו״ד סי׳ רע״א גורס במס׳ סופרים ספרים תפילין ומזוזות ועי׳ בכ״י שם.

15 **ומסרגלין בקנה**

בס׳ התרומה סי׳ קצ״ו „שמעתי משמו של רבינו יצחק בר שמואל לאו דוקא בקנה ה״ה בסכין אלא לאפוקי עופרת וכו׳״.

וכורכין בשיער וטולין במטלית

ברמב״ם ה׳ תפילין פ״ג ה״ח „וכשמכניסין את הפרשיות בבתים שלהם כורכין אותן במטלית ועל המטלית שיער״. וע״ז כתב הסמ״ג עשין כ״ב „ודבר זה להיפך בירושלמי דמגילה כפ״ק הלמ״מ וכו׳ וכורכין בשיער וטולים במטלית וכו׳״, ובאגור ה׳ תפילין „בירושלמי אומר כורכן בשערן וטולן במטלית תחלה כורך ואח״כ טולין ובתלמוד בבלי אומר ההפך טולין במטלית וכורכן בשערן וכו׳ ועי׳ בבלי שבת ק״ה ע״א הלמ״מ שהתפילין נכרכות בשערן וכו׳.

וטולין במטלית ודובקן בדבק

בכ״י הירחון הנ״ל (צד 710) והאי דקא גרסי בני מערבא וטולן במטלית מפרש בברייתא דכפרים (לפנינו בפ״ב הי״ב במס׳ סופרים משובש) דתניא ספר שנקרע מלמעלה תופרין אותו מלמטה תופרין אותו מלמעלה ומלמטה וכו׳ ופי׳ מר רב האי גאון פומבדיתא בר מר רב דוד ז״ל הכי ס״ת שנקרע טולה עליו מטלת מבחוץ, האיך טולה עליו מטלית מכוין קרעים וכתב שבהם זה בעד זה ועושה מטלית ממין הספר ושורה קימוס במים ונותן על המטלת ומדביקה על הקרע כמדתו מבחוץ ומחזיקו״ עכ״ל. אבל בס׳ המכריע סי׳ פ״ה „וטולין במטלית הוא מה שכתב רבינו האי גאון זצוק״ל שאהר שכתב התפילין כורכן בדוכסוסטות ומכניסן בבתים״ עכ״ל. ובראי״ש סוף ה׳ תפילין ובצרפת ואשכנז לא נהגו לכרוך עליהם (על תפילין) לא מטלית ולא קלף וכו׳ ובירושלמי אמרינן וכו׳ ותולין במטלית וכו׳ וכתב הר״ר ברוך בספר התרומה דאין ראי׳ משם לטלית מטלית וכו׳. ובס׳ התרומה סי׳ ר״ג ועוד שנינו במס׳ סופרים וכן איתא בירושלמי פ״ק דמגילה וכו׳ וכורכין בשער וטולין במטליה וכו׳ משמע דמיירי בנקרע היריעה וכו׳, ושם סי׳ ר״ה ובירושלמי וכו׳ וטולין במטלית. משמע דטולין מטלית היינו כורכין קלף סביב

עמוד	שורה

הפרשה מיהו אין הפי' כך אלא מיירי בשיש קרע ישימו קלף על הקרע וכו'". ובכל בו סי' כ"א „ויש כורכין אותן במטלית ואח"כ כורכין בשער בהמה ע"ג דהכי איתא בירושלמי וכו' וכורכין בשער ונוטלין במטלית ודובקין בדבק בקרע של ס"ת באמצע יריעה ותופרין בגידין יריעה בחברתה, ואין סברא להקפיד בכריכת המטלית אם יהיה קודם כריכת השער או אחריו וכו'". ובס' אדם יהוה (נתיב י"ט ח"ה) ובאשכנז וצרפת לא נהגו לכרוך עליהם לא מטלית ולא קלף אלא כורכין שער בסביבותם וכן בירושלמי".

יב 16 **ודובקין בדבק**

בתשב"ץ ח"א סי' קמ"ט „ולדבק במקום הנקב מעט גויל בדבק כמו שאני רואה הסופרים נוהגים ויש להם על מה שיסמוכו בירושלמי דמגילה דאמרינן התם ודובקין בדבק וכו'. ושם ה"ג סי' ר"ז ושאלתך על הירושלמי שהביא הריא"ף ז"ל בסוף ה' ס"ת טולין במטלית ודובקין בדבק אם קאמר על קרע הבא בג' שיטין וכו' וכתב הרא"ש ז"ל כי הוא היה רוצה לעשות מעשה לטלות במטלית ולדבוק בדבק ורבו מהר"ם מרוטנבורג לא הניחו לסמוך על בעל התרומה וכו' ואיני יודע טעם להשמטת הרמב"ם לזה הירושלמי וכו'". ובכס"נ עשין כ"ב „ויש לפרש ודובקין בדבק בקרע ס"ת וכו'". ובשו"ת יכין ובועז (ח"א סי' כ"ג) „דין זה של דבוק הטלאי מבחוץ לא נזכר כ"א בירושלמי וכו' וטולין במטלית ודובקין בדבק וכו' ואע"פ שיש מי שמפרש שלא נאמר הירושלמי הזה אלא לענין תפילין של יד שמצריך לד' פרשיות הכתובין כל פרשה לבדה לדבק אותן בדבק וכו' אבל זה הפירוש שמפרשים הברייתא הזאת גם הירושלמי הזה לענין תפילין לא נתהוור וכו' ולשון טולין בטי"ת מלשון טלאי בלשון רז"ל וכו'" וע"ש.

16 **ותופרין בגידין**

רובי הגאונים מפרשים דקאי על תפירות יריעות ס"ת זו לזו, ויש שמפרשים דקאי על תפילין, ובכ"י בירחון הנ"ל ולמדנו שכל עלוייא דבעינן להתפילין כוותי' בעינן לס"ת וכו'".

17 **וכשהוא תופר יהא תופר כתפר הזה**

בס' התרומה סי' ר"ג כתב ע"ז „משמע דמיירי בנקרעה היריעה וקאמר שמבחוץ ישים מטלית וכו'" ושם סי' ר"ט כתב ע"ז מאי האי כתפר הזה אם ר"ל כדרך שאר תפירות תופרים בגדים בשפת הבגד בין וכו'" ובסמ"ג עשין כ"ה מוכיח שהבא לתפור יריעות ס"ת זו לזו צריך שתהיה התפירה מבחוץ וכו'" ובמרדכי הל"ק סי' תתקנ"ח דבירושלמי ס"ת אין תופרין אותה במקום הכתב אלא מבחוץ וכו'".

26 **ובנביא גומר בסופו ומתחיל בראשו**

בקרית ספר להמאירי (כ"ה ע"ב) וכן בשטה מקובצת בב"ב י"ג הביאו גירסאות שונות במאמר הזה.

30 **ובקלפים לא נתנו חכמים שיעור**

בכ"י הירחון הנ"ל (צד 682) פי' דהוו להו קלישי ולא מצי הסופר לשער הקיפו כאורכו וכן לענין הדפין במעוט וברוב וכו' ומר רב מתתי' גאון ז"ל נמי פריש הכי וכו' שהקלף דק הוא וכו' ושם (צד 684) „ומשום רבינו יהודאי גאון ז"ל אמרו ובקלף כל מה שיכול לדקדק ידקדק וכל מה שאינו יכול לדקדק אינו נתפס על כך וכו'", ובאשכול ח"ב (צד 50) „ובירושלמי אין פוחתין וכו' ובקלפים כו' והנגיד פי' לא נתנו שיעור לארכו והקיפו ומנין שמותיו ותיבותיו".

31 **על הגויל במקום השיער**

בבבלי שבת ע"ט ע"ב „דוכסוסטוס במקום שיער, ובקרית ספר להמאירי (דף ח' ע"א) „ואף במס' מגילה אמרו בתלמוד המערב על הגויל במקום שיער וכו'. ונראה שנזכר כאן גויל במקום דוכסוסטוס שהגויל לא הוצרך לפסול בו צד המחובר בבשר שאינו ראוי לכתיבה אלא לא כיון אלא לדוכסוסטוס וכו'".

32 **ועל הקלף במקום נחושתו**

בהרבה ראשונים „על הקלף במקום בשר" ויש שכתבו „על הקלף במקום נחושתו או נחושתן וכן בירושלמי כאן ובד' קושטנדינא. ובס' המכריע סי' פ"ד „במקום נחושתו פי' הצד התחתון הסמוך לבשר קורא נחושתו" ובקרית ספר הנ"ל „ועל הקלף במקום נחושתן וכו' ולשון נחושתן הוא לשון שולים ורומז לצד התחתון שבקלף הפונה אל הבשר ולא הזכיר בו לשון בשר מפני שאינו לשון בשר ממש אלא מקום הפונה אל הבשר" עכ"ל.

33 **אם שינה פסול**

בבבלי שבת ע"ט ע"ב „והתניא שינה פסול, אמזוזה והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה וכו' והירושלמי דילן אי אפשר לומר דזה קאי אמזוזה.

34 **הציו על עור בהמה טהורה וכו'**

במס' סופרים פ"ב ה"י „אבל עושה חצי גויל והצי צבאים קלפים וכו', ובס' אדם והוה נתיב ב' ח"ב „אבל עושה הציו גויל והציו צבאים אע"פ שאינו מן המובחר" כך פשוט בירושלמי פ"ק דמגילה" ולפנינו ליתא.

עמוד	שורה

יב 37 **ממה שאתה נותן בפיך**

במרדכי הל"ג סי' אלף שמ"ו „על עור בהמה טהורה או חיה טהורה וכו' מן המותר בפיך".

39 **מינא דאת נותן בפיך**

בקרית ספר להמאירי (ג' ע"ב) „כבר פירשו שם הטעם שאחר המין אנו הולכים וכל שמינו מותר לפיך וכו'".

ועושין עמוד לספר בסופו וכו'

בתוס' ב"ב י"ג ע"ב ד"ה ועושה „ובהדיא גרסינן בירושלמי בפ"ק דמגילה עושה אדם עמוד לספר תורה בסופו" עכ"ל, ובר"ש ובהרא"ש ידים פ"ג מ"ד „ובהדיא אמרו בירושלמי בפ"ק דמגילה ועושה עמוד לספר בסופו" וכוונתם לפרש לספר לס"ת כמ"ש בתוספות הנ"ל, אבל בחדושי הרמב"ן בב"ב י"ד ע"א „בירושלמי ועושין עמוד לספר בסופו ולתורה מכאן ומכאן".

40 **לפיכך גולל הספר לתחלתו**

בבבלי ב"מ י"ד ע"א „כל הספרים נגללין מתחלתן לסופן וס"ת נגלל לאמצעיתו וזה ש"א כירושלמי דילן, אולם בבבלי שם גרסאות שונות במאמר הנ"ל כמ"ש בכמה ראשונים, ובמס' סופרים שהיא מקובלת מנהגן של ישראל שהברוה חכמים הראשונים שנו שם כל הספרים נגללים סופם לתחלתם וכו'".

42 **ואפי' שתי יריעות**

בכת"י בירחון הנ"ל פי' האי דאמרינן לאמצעיתו לאו לאמצעיתו ממש אלא אפי' שתי יריעות מצד אחד ושתי יריעות מצד אחר סגיא וכו' ובלבד במקום הספר עכ"ל.

24 1 **כל האותיות הכפולים וכו'**

בכ"י בירחון הנ"ל (צד 700) „מצאתי תשובה לרבינו שרירא גאון ורבינו האי גאון ז"ל וכך אמרו אבל אשר אמרתם למה לא שמו רבותינו סימן שלהם על הסדר כמנפ"ץ כך שמענו כיון שהשמועה כך צופים אמרום שמו את הסימן מנצפך כלומר מן צופיך באו אלה ומצאתי עיקרא דהאי סברא לבני מערבא במס' מגילה פ"ק וכו'".

11 **ממאמר למאמר**

במנהיג (דף ל' ד' ברלין) „בירושלמי התורה ניתנה ממאמר למאמר וכו'" ובס' הישר לר"ת סי' ל"ב „ובירושלמי כו' והיו דורשים כן ממאמר למאמר ניתנה תורה למשה מסיני כו' מפה אל פה וכה"א פה אל פה אדבר בו ומשום האי טעמא תיקנו צופים מנצפ"ך".

14 **ר' ליעזר ור' יהושע הוון מינהון**

בפי' רב נסים גאון בשבת ק"ד ע"א „בתחלת בראשית דר"א אמרו וכו' וי"א ר"א ור"י ור' עקיבא וכו' ומשכחת לה בגמ' דבני מערבא בפ' מגילה נקראת".

34 **א' ד' מי"י כו' נמחקין**

בפי' ר"ה בשבועות ל"ה ע"ב גרס „א"ד מאדני וכו' אין נמחקין ובאשכול ח"ב (צד 55) „ורבינו חננאל כתב א"ד מאדני אינו נמחק מפני שהוא שם המיוחד אבל בירושלמי הגי' להדיא דנמחק.

שו"א **תני רי"א כו' היו מוחקין צבאות**

בבבלי שבועות ל"ג ע"ב אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי ובחי' הריטב"א שם גורס שם אמר שמואל הלכה כר' יוסי, וכן גרס הבה"ג ובתוס' שם ע"א „הכי גרסינן אין הלכה כר' יוסי".

יג 15 **אלו שמות שאינן נחלקין וכו'**

בקרית ספר להמאירי בגליון (ד' י"ח ע"א) „ולפיכך אל שבצוריאל שדי שבצורישדי שדי שבעמישדי כלם חול הם נמחקין וכן מוכח בירושלמי במגילה" עכ"ל וזה שלא כנוסחתינו שאינן נחלקין.

17 **אלו שמות שהן נחלקין וכו'**

במס' סופרים פ"ה ה"י ובמס' ס"ת פ"ח הי"ב בשנויים ושם מוסיף: ר' יוסי אומר אין נחלקין.

28 1 **וכי ר"ט אביהן של כל ישראל**

במגן אבות להרשב"ץ (ב"ב מ"ג) גרס כאן „רבן של כל ישראל" ובפ"ר דיומא אביהן של כל ישראל".

2 **לא טעה בין תקיעת הקהל לתקיעת קרבן**

בפי' ר"ש משאנץ פ"א מוכיח מכאן שר' טרפון היה גם קודם החורבן.

טו 23 **כל ערל לא יאכל בו**

בירושלמי סנהדרין פ' חלק ה"ו מוסיף: הדא אמרה דלא איתגייר אנטולינוס" לפנינו כאן ולקמן פ"ג ה"ב חסרות ה' מלות הללו, ובתוס' ר' אלחנן בע"ז יו"ד ע"ב ד"ה אנטונינוס

עמוד | שורה

„בירושלמי מגילה מדקדק אם נתגייר אנטונינוס וכו' הדא אמרה דלא אתגייר אנטונינוס פי' עד עתה, כיון דשמע כן אזל יגייר וכו'.

מז 22 **בשוחט כשש שעות ולמעלן וכו'**

בספר ברכת אברהם להר"א בן הרמב"ם שאלה ו' „והא כבר מוקמי לה בירושלמי כגון ששחטו משש שעות ולמעלה שלא לשמו בשעת היתר במה ולמה שלא לשמו שלא תאמר ש·מים הן והן כשרים וכו', ובתשובה שם: ואותן הדברים שאמרת להעמיד דברי הירושלמי שנראה מכללן ומפרטן שאתה סובר שבקרבנות צבור שהקריבו בבמת יחיד בשעת היתר במות חייב כרת ולפיכך מאי שנא פסח מהן עד שלא יהיה בו כרת כדאמרת טעות גדולה עד למאוד וכו' וע"ש.

32 6 **עולה הבאה מחמת אשם**

בפתיחה לר"ש סיריליאו ז"ל (למס' ברכות) „דגרסינן בירושלמי עולה הבאה וכו' מיבעיא ליה לר' אלעזר וכ"ש לר' יוסי בר חנינא (החולקים לעיל אם שלמים הקריבו בני נח וכו') עולה הבאה מחמת אשם כגון מותר אשם דקרב עולה והבשר לשם והעורות לכהנים וכו' מי אמרינן הך עולה בתר אביה שייכא ומחמת אשם קא אתיא הלכך אינה כשרה בבמה או דילמא בתר השתא הוא דאזלינן ועולה הויא וכשרה בבמה ומיבעיא לן בין לר"א דמכשר שלמים לבני נח וכ"ש לר"י בר חנינא דלא מכשר ופשיט לה מדתנן גבי קרבנות דכשרים בבמה וכו' " ע"ש.

יז 36 **כראש תור היה נכנס**

ברד"ק שמואל א ז' ה' מובא בגי' משונה „כיפה יוצאה מתחומו של בנימין לתחומו של יוסף וכו'.

34 1 **כגון הדא בית מעון**

בירושלמי סוטה פ"א ה"ח „כגון הדא בית מעין שיורדין בה מטבריה ועולין בה מטיבריה.

27 **הרי מעשר שני הרי הוא נאכל בכל מושב**

בדפוס קושט' הגי' הנכונה „הרי מע"ש הרי אין נאכלין בכל מושב" וכן בפסחים בפ"ב ה"ד (בד"ו) הרי מע"ש אינו נאכל בכל מושב.

יח 27 **ובבנין האחרון ת"כ**

בבבלי ב"ב ג' סע"א „גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון רב ושמואל ואמרי לה ר"י ור"א חד אמר בבנין והד אמר בשנים וכו'".

פרק שני

36 12 **דתני מה בין ספרים כו**

בבבלי שבת קט"ו ע"ב „היכי דכתיבי בדיו דמקיים וכו' כדתניא אין בין ספרים למגילה וכו' ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו (ג' מלות אחרונות ליתא בירושלמי).

14 **בכל לשון**

בס' יראים (שנדפס מכ"י) שצ"ט „בכל לשון ובכל דבר" וע"ש.

18 **ואת הכין**

צ"ל ואת אמר הכין.

19 **ר' שמואל אמר**

בכ"י המדויקים ליתא מלת ר'.

20 **יודע אשורית ויודע לעז יוצא בה בלע"ז ואשורית**

בירושלמי סוטה פ"ז ה"א הגי' „היה יודע לקרותה אשורית ולעז, אינו יוצא בה אלא אשורית. ובלקוטי הרמב"ן (מגילה י"ז). „ומפורש בירושלמי יודע אשורית ויודע לעז יוצא בה אשורית, בלעז יוצא בה בלעז". וכ"ה בשם הירושלמי בשו"ת ריב"ש סי' ש"צ.

22 **בלעז יוצא בה בלעז**

בשו"ת ריב"ש הנ"ל „אבל נראה שיש טעות בנוסחת הירושלמי דמגילה ומה שכתוב בה בלע"ז יוצא בה בלע"ז ראוי שיהיה ולועז יוצא בה בלע"ז וכו'" ושם בסי' שצ"א „על ולועז יוצא בה בלעז כך הנוסחא המדוקדקת בירושלמי וכך היתה נוסחתו של הרמב"ן ז"ל.

23 **מהו שוציא ידי אחרים בלעז**

ברמב"ם ה' מגילה פ"ב ה"ד היתה כתובה וכו' ובמגיד משנה שם „ואין נראה מן הירושלמי שאמרו יודע לעז ויודע אשורית כהו שיוציא אחרים בלעז לא יצא כהדא כל שאינו מחויב בדבר וכו' אלמא פשיטא להו שמי שיודע אשורית, ולעז הוא עצמו אינו יוצא בלעז, ע"כ בחידושי הרשב"א ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל" עכ"ל. וכן מביאים רבים מהפוסקים בשם הירושלמי שמי שיודע אשורית ולעז שאינו מוציא א"ע בלע"ז ולכן אינו מוציא גם ללועז בלע"ז שכל שאינו מחויב וכו', אבל מהר"ש סיריליא ז"ל (בפתיחה שלו למס' ברכות) מחזיק בנוסחת הירושלמי שלפנינו כאן וז"ל „והרמב"ן ז"ל רצה ללמוד מכאן שהיודע אשורית שאין מוציא לעצמו בלעז והוא ז"ל פי' הירושלמי כך כלומר כשם שמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן כך זה שלעצמו אינו מוציא כיון שיודע לשון הקודש אינו מוציא כמו כן ללעוזות, והיה לו טעות בגירסא שלו בירושלמי ולכך כתב כן וכו'" עכ"ל ובטורי אבן במגילה (י"ז ע"ב) מביא הירושלמי וכותב: י"ל ד־אי ירושלמי משבשתא הוא וכו'.

36 26 **נתנמנם יצא**

צ"ל ומתנמנם יצא

יט 1 **ובקנקנתום**

בשבת פי"ב מ"ד „ובקלקנתום" וכן בירושלמי סוטה פ"ב ה"ד וכה"ג בכמה ספרי ראשונים.

2 **עד שתהא כתובה אשורית**

בתוס' ריד"א מגילה י"ז ע"א „ונ"ל דטעות היא אלא ה"ג עד שתהא כתובה על הספר ובדיו" ובבה"ג (ד' ברלין צד 196) עד שתהא כתובה אשורית בלה"ק (וזה עפ"י גי' התוספתא מגילה פ"ב).

על הספר ובדיו

בכ"י הירחון הנ"ל „בדיו על העור" וכ"ה במתניתא דב"מ, ובידים פ"ד מ"ה ובתוספתא מגילה הנ"ל.

21 **סלקון לבית ר"ש**

בחי' הרשב"א ברכות י"ג ע"א הגי' „סלקין לבית רב ושמעון.

25 **ר' יוסה בעי היה זה צריך לפשוטה וכו'**

האיבעיא לא נפשטה, אבל גי' הר"ן פ"ד דר"ה סי' תתק"כ שאין זה בעיא וז"ל „וגרסינן בירושלמי בפ' הקורא את המגילה ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו' והוא ששמע על הסדר היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה את שניהם" עכ"ל, וכ"ה בחי' הר"ן בר"ה ל"ד ע"ב (ד' ירושלים תרל"ג).

32 **מנשה הוה יתיב וכו'**

במרדכי מגילה תשצ"א „ירושלמי מעשה בחד דהוה יתיב קימי ר' זעירא וקא מיתנמנם א"ל חזור בך דלא כוונתה, ואיכא למימר דלא פליג אמתני' דאם קרא מתנמנם מאחר שהוציאה בפיו יצא אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא".

38 4 **תני אין מדקדקין בטעיותיה**

בשו"ת הרשב"א סי' תס"ז וסי' תשכ"ז „שאלת בקריאת המגילה אם צריך לכוין בכל תיבה ותיבה וכו' ותדע לך דבירושלמי אמר שמדקדקין בטעיותיה או אין מדקדקין והשיבו דאין מדקדקין וכו', ובכ"מ ה' תפלה פי"ב ה"ז „ולי נראה ראיה מדגרסינן בירושלמי דמגילה אין מדקדקין בטעיותיה כגון בין יהודים ליהודיים משמע דבס"ת מדקדקין" ובמאירי למגילה (י"ז ע"א) הקלו במגילה אע"פ שנקראת ספר מפני שנקראה איגרת ג"כ והוא שאמר בתלמוד המערב אין מדקדקין בטעיותיה", ובריטב"א מגילה י"ח „ומ"ש בירושלמי אין מדקדקין בטעיותיה היינו בטעות שאין הלשון והענין משתנה בו וכו'".

6 **וחד אמר יהודיים**

לפנינו באסתר ד' ז' ביהודיים, ח' א' היהודיים ט' י"ח והיהודיים (שלשתם עם שני יודי"ן) ובמנות הלוי לר"ש אלקבץ ד' קנ"ז ע"ב נמצא ששה פעמים במגילה יהודיים, ע"ש.

7 **ר' יוחנן הוה קרי כולה יהודים**

כן הגי' בכל הראשונים אבל במרדכי סי' תשצ"א קרי כולהו יהודיים, ובמנות הלוי הנ"ל מאריך בזה.

10 **שנים או שלשה חבים**

בבבלי מגילה י"ט ע"א „שאם הטיל בה שלשה חוטי נירין כשרה, וכ"ה בבה"ג הישן ה' מגילה, אבל בה"ג (הוצאות מק"נ צד 196) „שאם הטיל בה שלשה תיכי גידים כשרה" ובארחות חיים ה' מגילה סי' י"ד „וכתב בעל העתים שאם תפר השאר בחוטי פשתן והטיל לה ג' הכי גידין כשרה פי' הכי מלשון משליכי ביאור חכה והם מגידי שוק השור וכו'".

15 **ניחא בן כרך וכו'**

במלחמות להרמב"ן פ"ב דמגילה „בלשון היה פי' רבינו חננאל ז"ל ירושלמי ניחא בן כרך וכו' בן עיר שהלך לכרך שזמנו מוקדם למה שנינו אם עתיד לחזור אם חזר הרי הוא ואם נעשה מוקף" עכ"ל.

22 **ר"נ בר יעקב בעי מעתה גר וכו'**

באו"ז ח"ב סי' שס"ט „ש"מ דמגילה נמי עיקר מצותה ביום אע"פ שנוהגת בלילה כמו כן והכי מוכח בירושלמי פ' הקורא דמסיק ר"נ בר יעקב בעי גר שמל אחר שהאיר המזרח כבר נפטר מדקתני אחר שהאיר המזרח שהוא פטור לפי שכבר יצא עליו מחויב לפטור ואם לא היה עיקר מקרא מגילה אלא בלילה וכו'".

כ 1 **בן עיר שעקר דירתו וכו'**

בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' תי"ד „דאלו במגילה בן עיר שנעקר קודם י"ד דירתו מן העיר לדור בכרך ולא הגיע לכרך בט"ו אינו קורא כלל שאינו לא בן העיר ולא בן כרך כדאי' בירושלמי" עכ"ל.

2 **וכן בן כרך שעקר דירתו וכו'**

בשלטי הגבורים סביב הרי"ף „וכן בן כרך שעקר דירתו בליל ט"ו והלך לו לעיר ונפטר מבני הכרך ומבני העיר אינו קורא לא בי"ד ולא בט"ו שהרי בי"ד לא היה בעיר ובט"ו לא היה בכרך" עכ"ל.

3 **בן עיר מהו שיוציא בן כרך י"ח**

בריטב"א ריש מגילה „איכא מרבוותא ז"ל מאן דסבר שבן כפר הוא שקורא להם ולא בן עיר וכו' וזהו דעת הרשב"א נר"י והביא ראיה מדאמרינן בירושלמי בן כרך אינו קורא לבן עיר ובן עיר אינו קורא וכו'.

6 **בן כרך מהו שיוציא את בן עיר**

לדעת המפרשים האיבעיא לא נפשטה ובמאירי למגילה י"ט ע"ב והשיבו וכו' בן כרך מוציא בן עיר אע"פ שאין זמנו עדיין שהרי מכל מקום חיוב מגילה מוטל על הכל מתחלת ליל י"ד" ע"כל ובכסמ"ג ה' מגילה „כמו שיש בירושלמי בן כרך אינו מוציא בן כפר שכל מי שאינו מחויב בדבר וכו' ובריטב"א הנ"ל „דהכי משמע בירושלמי שאין בן עיר קורא לבן כפר לבדו כלומר עד שיהא עשרה" ולפנינו ליתא מה שהביא המאירי, וכן ההלכה שבן כרך או בן עיר אינו מוציא בן כפר ג"כ ליתא.

14 **אבל מפרשי ימים והולכי מדברות קוראין כדרכן בי"ד**

בבה"ג (הוצאת מק"נ צד 117) מובא זה כנוסחתנו אבל בבה"ג ה' מגילה הנדפס מכבר הגי' „והיוצאין בשיירא והמפרשין בספינה קורין מאחד עשר ואילך" עכ"ל. ובמאור פ"א דמגילה „תניא בברייתא היוצא לדרך קורין בי"ג וכו' גרסינן בירושלמי מפרשי ימים וכו' בי"ד וכו' וברייתא פליגא וכו'". ועי' בר"ן שם, ובתמים דעים להראב"ד סי' רמ"ג „קורין בי"ג אמר אברהם אני יש לי התוספתא (במגילה פ"א) ויש בה קורין בי"ד כמו שיש בירושלמי וכו'" עכ"ל ובמאירי למגילה (ג' ע"ב) „ומכל מקום למדו מלקוטי הגאונים בה"ג שאף בזה"ז המפרש והיוצא בשיירא קורא באחד מאלו הזמנים וכו'". ובאו"ז ה"ב שס"ז „והיוצא לדרך נמי אין קורין אותה אלא בזמנה כדתניא במכילתין היוצאין וכו'" ובס' המכתם על מגילה (דף כ') „ובתוספתא נמי גרסינן דבן כרך שהיה הולך על הים ושם הוא עומד ביום י"ד וביום ט"ו אינו קורא אלא בי"ד שהוא זמן קריאה לרוב העולם" עכ"ל. ובשו"ת הראנ"ח סי' ע"ט „וכן אמר בירושלמי במפרש בים ויוצא בשיירא שמקדים וקורא אותה ויוצא בה י"ח ואם נזדמנה לו מגלה בזמנה חוזר וקורא אותה" עכ"ל, וזה שלא כנוסחתם.

17 **פרוז היה באותה שעה**

כבבלי מגילה י"ט ע"א דפרוז בן יומו נקרא פרוז וכו'. ובאגודה סי' כ' „בירושלמי אם עקר דירתו בו ביום משמע דקרוי דר בעבור יום אחד" עכ"ל.

40 **מפני ההדיוטות**

בכל בו סי' מ"ה „אין קורין בצבור במגילה הכתובה בין הכתובים וכו' ונותן טעם בירושלמי משום עמי הארץ דאמרי אפטורי קא מפטרי כלומר שיהיו סבורים שיאמר הפטרה ולא יתפרסם הנס באותה קריאה וכו'" ולפנינו איתא רק מפני ההדיוטות.

2 **ר' חנינה רגיל**

נראה להגיה מלת „רגיל" שצ"ל תחתה „מגילה" צריך לקרותה בלילה וכו'.

6 **להיעשות ראש חולה**

בילקוט ישעי' רמז תכ"ז מביא מירושלמי מגילה פ"ב „ר' ראובן בשם ר"ח אמר עתיד הקב"ה לבנות לו ישיבה של זקנים משלו הה"ד כי מלך וכו' אמר שלמה חמיתיה וכו' (כל המאמר ליתא לפנינו בירושלמי) ועתיד הקב"ה להיות ראש חולה לצדיקים וכו'" ע"ש.

11 **תרגם עקילס אתא נסייא עולם שאין בו מות**

בערוך ערך אתנסיאה מביא הירושלמי תרגם עקילס אתנסיאה פי' בל"י בלי מות, עולם שאין בו מות. והוא השארת הנפש.

18 **מיכן לבית הוועד שיהא בטל**

בבבלי מגילה ג' ע"א מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה. ועי' בד"ס.

כא 1 **לית כאן חרש וכו'**

וזה כנגד הבבלי מגילה ב' ע"א, ועי"ש בפי' ר"ח והדר אוקימה למתני' ר' יהודה לכתחלה לא יקרא החרש ודאיעבד יצא וכו'. ובס' המכתם למגילה ה' ע"א „ירושלמי לית כאן חרש לישנא הוא, פי' אין ראוי לשנות כאן שהוא חרש שדברו בו חכמים בכל מקום הוא שאינו מדבר ואינו שומע וכיון שאינו מדבר אין צריך למעט שלא יקרא וכו'"

כא 9 **א"ר יהודה קטן הייתי וכו'**

במאירי למגילה (כ' ע"א) „ולשון התוספתא (מגילה פ"ב) וכו' אמר ר"י קטן הייתי וקראתיה לפני ר"ט וקבלני אמר רבי קטן וכו' והיו שם זקנים ולא אמר לי אחד מהם דבר ואמרו לי אין מביאין ראיה מן המתיר". בריטב"א מגילה כ' ע"א „מן המתיר כלומר מר' יהודה שקראתה לפניו כי הוא המתיר במשנתנו".

13 **מיכן והילך נהגו הרבים לקרותה בביהכ"נ**

באו"ז ח"ב סי' שע"ז „תניא בתוספתא דפרקין (מגילה פ"ד) הכל וכו' מכאן ואילך הנהיגו שיהו קטנים קורין אותה לרבים נראה שבקטן שהגיע לחנוך קאמר", ובמאירי למגילה (כ' ע"א) „ואף בתלמוד המערב מוכיח להתיר קריאת המגילה בקטנים ואף בתוספתא אמרוה כן בהדיא וכו'". וברמב"ם ה' מגילה פ"ב ה"ז „וקורא אותה גדול עם הקטן ואפי' בצבור" עכ"ל.

14 **בר קפרא אמר צריך לקרותה לפני נשים ולפני קטנים כו'**

בבבלי מגילה ד' ע"א „וא"י בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס", וכן בערכין ב' סע"ב הכל חייבין במקרא מגילה וכו' לאתויי נשים". אבל בתוספתא מגילה פ"ב הכל חייבין בקריית המגילה וכו' נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן" ובמאירי למגילה (ה' ע"ב) „נ"ל ששיבוש נפל בברייתא ע"י סופרים שאם פטורין מה הנצרך לומר שאין מוציאין אלא כך הוא הענין חייבין ואין מוציאין".

15 **שאף אותם היו בספק**

בבה"ג ה' מגילה (הוצאת מק"נ 196) „אלא (שנשים) חייבין במשמע למה שהכל היו בספק להשמיד להרוג ולאבד" ובעיטור ה' מגילה „ירושלמי בר קפרא אמר וכו' שאף הן היו באותו הנס" ובאבודרהם (ברכת המצות דף ט') דבירושלמי תני בר קפרא צריך לקרותה לפני נשים ולפני קטנים וכו' מ"מ בגמרא דידן לא קאמר אלא נשים חייבות בלבד וכו'".

16 **ריב"ל עבד כן מכנש וכו'**

בבה"ג הנ"ל „ריב"ל הוה מכנש את כל אנשי ביתו וקורא לפניהם מגילת אסתר ור' יונה אביו ש"ר מנא היה מתכוין לקרות אותה לפני הנשים שבביתו שהכל היו בספק" (ט"ז מלות האחרונים חסרות בכל ההוצאות שלפנינו).

21 **מה הזיה ביום אף טבילה ביום**

בתוס' מגילה (כ' ע"א) ד"ה ולא „נראה כפי' ריב"א וכו' והכי נמי משמע בירושלמי דמייתי קרא דוטבל והזה למדרשא דאתקש טבילה להזאה דהיינו טבילת אזוב" ובריטב"א מגילה (כ' ע"א) „וכן אמרינן בירושלמי דאתיא מדכתיב וטבל והזה דכתיב בפ' פרה אדומה וההיא בטבילת האזוב מיירי וכו'".

26 **נידה שעבר זמנה**

בפר"ח במגילה שם „נדה שעבר זמנה פי' אחר ז' ימים לנדה דאורייתא או אחרי ז' נקיים לזבה טובלת בין ביום בין בלילה".

42 4 **ולמוספין**

באגודה סי' כ"ב ליתא וכן בבה"ג (צד 196) ליתא ועי' בבבלי מגילה כ' ע"ב ובד"ס שם.

ולוידוי מעשר

בר"ן להרי"ף מגילה כאן מוסיף: ולוידוי בכורים כשמביא בכורים טהורה כדכתיב הגדתי היום לה' אלהיך" ונראה שהיה לפניו כן ברי"ף.

17 **דכתיב ביום צוותו וכו'**

בפר"ה במגילה שם „למוספין שנא' ביום צותו וכו'" אבל בגמ' שם ולמוספין דכתיב דבר יום ביומו.

18 **לקצירת העומר**

בפסקא דמתני' לקמן הגי' כל הלילה כשר לספירת העומר, אבל לפני הגמ' הבבלית לא היה זה בהמשנה. ובר"ף ובהרא"ש מגילה שם הגי' לקצור את העומר ולספירת העומר וכו'. ובר"ן שם „ואיכא נסחי דגרסי במתני' לקצירת העומר וכו' וכן הגי' במשנה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' תרמ"ה הוצאת הרב בלאך) וז"ל: כל הלילה כשר לספירת העומר ולקצירת העומר וכו' והלכתא כהך סתמא דבלילה איתא ולא ביום וכ"פ בה"ג שאם שכח ולא בירך בלילה לא יברך ביום מהא סתמא דמגילה וכו'" ובתוס' הרא"ש למגילה כ"א ע"א „לקצירת העומר ולספירת העומר מהכא פסקינן מדמדמה ספה"ע לקצירת העומר דברכת ספה"ע הויא מעומד וכו'.

44 27 **רחובה של עיר וכו'**

בפי' הרא"ש בבכורים פ"ג משנה א' „דתנן בפ' בתרא דמגילה בני העיר שמכרו וכו' ומפרש בירושלמי כיון דיש

עמוד | שורה

לו משום קדושה שמתפללין בו בתעניות ומעמדות ומוהקין מן הספרים וכו׳" וזה ליתא לפנינו, ועי׳ בבלי מגילה כ"ו ע"א וכפרש"י שם.

כג 3 **ביישנאי שאלון**
אנשי עיר בית שאן ולקמן בפרק זה ה"ד „לכנישתא דבית שאן.

מהו ליקח אבנים וכו׳
באו"ז ה"ב סי׳ שפ"ח „שאלין לר׳ מנא מהו ליקח אבנים וכו׳ לא אסר ר׳ מנא אלא מפני עגמת נפש משמע אע"ג דאיכא דוכתא לצלויי ופליג אגמרא דידן".

6 **מפני עגמת נפש**
בריטב"א מגילה כ"ו ע"ב פי׳ „מפני עגמת נפש של ראשון כלומר שאין ראוי להחליפו וכו׳.

14 **ד׳ מאות ושמונים**
בכתובות פי"ג ה"א „ד׳ מאות וששים", ובילקוט ישעי׳ ר׳ ש"ז „ארבע מאות ושמונים ואחד בתי כנסיות במנין מלאתי".

24 **הדא דאת אמר בבה"כ של יחיד וכו׳**
באו"ז ח"ב סי׳ שפ"ח „והכי איתא בירושלמי וכו׳ שמא אחד בסוף העולם קנוי בה היינו משמע שיש לו חלק קנוי בה מה שנתן בה מעותיו" ובאגודה סי׳ ל"ז „וראבי"ה פי׳ דמעלמא אתו (בבלי מגילה כ"ו ע"א) פי׳ המעות מעלמא אתו אבל בני העיר יכולין למוכרו אם בנו אותו ממעותיהם והביא ראיה מירושלמי".

27 **מעשה בר"א בר׳ צדוק וכו׳**
בבבלי מגילה כ"ו ע"א „א"ר יהודה מעשה בבהכ"נ של טרסים שהיה בירושלים שמכרוהו לר"א ובנו וגי׳ כמה ראשונים לר"א בן עזריה, ובתוספתא מגילה פ"ג „מעשה בר"א בר׳ צדוק שלקח בהכ"נ של אלכסנדרים שהיו בירושלים" ובאו"ז ה"נ סי׳ שפ"ה „כדגרסינן בירושלמי והתני מעשה בר׳ צדוק שלקח ביהכ"נ של אלכסנדרייא בירושלים ועשה כל צרכיו ומשני אלכסנדרים עשו אותה משל עצמן וכו׳ כלומר בידוע שלא באו זוזי להם מעלמא הלכך כל ביהכ"נ שגבו מעלמא מעות לבנותו אין לו מכירה כלל וכו׳".

פרק שלישי

29 **עד כדין כשבנייה וכו׳**
באו"ז שם „מיהו בירושלמי משמע שחלה עליה קדושה מיד כשנבנה אע"פ שלא התפללו בו דאמר בירושלמי עד כדון כשבנייה לשם ביהכ"נ בנייה לשם חצר וכו׳ זה שבנייה לשם חצר לא כ"ש משמע דלא מבעיא ליה אלא שבנייה לשם חצר והקדישה אבל בנאה לשם בהכ"נ פשיטא ליה דקדושה מיד" וכו׳.

31 **קונם לבית הזה שאיני נכנס וכו׳**
באו"ז הנ"ל „קונם בית וכו׳ ובראש מגילה פ"ד סי"א „שאני נכנס" ובתוס׳ ע"ז כ"ג ע"א ד"ה קונם „שאני נהנה ולא גרס ביו"ד וכו׳ ע"ש".

46 17 **בימה ולווחין כו׳**
בסמ"ג עשין כ"ה „פי׳ הבימות שעומד עליהן האוחז ס"ת והלוהות שכותבין עליהן ללמד לתינוק" עב"ל. ובמאירי למגילה (ד׳ מ׳ ע"ב) הלוחות שמניחים בהם ס"ת וכו׳ והבימות שבעזרה וכו׳ ויש מפרשין הלוחות הנסרים שיש על ספריב שלנו וכו׳".

23 **לכך ההנו עליו מתחלה**
בר"ן מגילה סי׳ אלף פ"ח „וכתב הרשב"א ז"ל שאלו שמתנדבין ס"ת וכו׳ וגרסינן בירושלמי מכאן ראי׳ לאלה שמשימין עטרות ס"ת בראש הקירא בסיום התורה שהוא מותר שאני אומר לכך התנו עליו בתחלה ורבינו האי גאון זצ"ל שאסר לשום עטרה בראש התנים וכו׳". ובמאו"ת סי׳ קנ"ד „הארון וכו׳ מה שעושין לס"ת מועיל בו תנאי להשתמש בו שאר תשמיש", ובב"י שם מביא הירושלמי דילן.

כד 5 **שאלון לר׳ יונה ולר׳ יוסי וכו׳**
במרדכי גיטין כי׳ ת"ו „ויש מדקדקין מכאן דודאי בספר אחד אין לקרות מפני כבוד צבור הא בחומשין דידן דיש כל ה׳ חומשין דעתה אין גנאי מותר ואומר ראבי"ה דאין בדבריהם ממש דלא הוי טעמא אלא כדמפרש בירושלמי דמגילה בפ׳ בני העיר דגרסינן התם אתון שיילין לר׳ יוסי מהו לקרות ברבים בחומשים אמר לון אסור, לאו דאסור אלא כנו דנפשיהון עגומה אינון ובין לון איהרי פי׳ כל עוד שנפשם עגומה שנאסר עליהם לקרות בחומש נצטרך לקנות ס"ת" עב"ל.

10 **ויהבו ליה פריטין וכו׳**
בשו"ת מהר"ם בר"ב סי׳ ש׳ „יהבין ליה פריטי וכו׳

עמוד | שורה

אלמא מטצוה למצוה אסור הא לא קשיא כיון דיהיבנא ליה למפלניה ליתמי ולארמלתא זכה להם ואינם רשאים לשנותן דלא גריעי עניים מעשירים וכו׳" ובמאירי למגילה (ל"ו ע"א) „אבל אם התנדב או הקדיש לצורך עניים אין יכולין לשנותו אלא לשעה ובלבד שלא יפסידו עניים אלא שישלמו להם וכך היא שנויה בתלמוד המערב", ולפנינו אינו מבואר. ובשו"ת מחנה אפרים (ה׳ צדקה סי׳ יו"ד) „וראיתי להרב מהריט"ץ שפי׳ דר׳ חייא בר אבא לא הוה גבאי של יתומים כדי שנאמר שיזכה בעד היתומים ומה שאמרו משבאו ליד גבאי אי אתה רשאי לשנותן היינו דוקא במי שהוא גבאי קבוע וכו׳" ע"ש.

כד 19 **אין מוכרין וכו׳ דברי ר׳ מאיר**
במתניתא דכ"מ הגי׳ דברי ר׳ יודא וכ"ה בפי׳ המשניות להרמב"ם במגילה כאן (העתקת קאלנער) ועי׳ בבלי מגילה כ"ז ע"ב ובגליון שם.

48 17 **אל תשמה וכו׳**
י"ג אל תשמח אל גיל בעמים ובתוס׳ מנחות ל"ב ע"ב ד"ה הא „אל תשמח ישראל אל כעמים גיל" ובראש מגילה פ"ב „ושלח ליה לישראל אל תשמח בעמים אל גיל".

19 **ולא זכר יואש המלך**
בתוס׳ מנחות הנ"ל „ולא זכר יואש המלך ולא כתב כדכתיב המלך יואש".

20 **לשנוא את אוהביך**
בתוס׳ מנחות הנ"ל „לשנוא את אהוביך ולאהוב את שונאיך.

24 **לשלשה ליטורין**
במעריך „ליטורין לשון לעז הוא ופי׳ חכמי גוים" ובר"ן מגילה סי׳ אלף ע"ז גרס דילטורין, ובסוף חדושי הר"ן למגילה ולגיטין (ו׳ ע"ב) הגי׳ ליטורין.

27 **ולשוא צרף צרוף**
וכ"ה בירמיה ו׳ כ"ט וכ"ה ברמב"ן ובר"ן הנ"ל, אבל בר"ן סוף מגילה „ולשוא צורף צרף". ובר"ן גיטין ו׳ ע"ב. „ולשוא צרף צורף".

ר׳ מנא משלח וכו׳
בס׳ התרומה סי׳ קצ"ו „מיהו בירושלמי איכא במגילה דשלח ר׳ פלוג (פלוני) אהריתך מאד ישנא ולא רצה לכתוב בלא שירטוט בכתבו ואחריתך מאד ישגא".

29 **אר"י לית כן כו׳**
בתמים דעים להראב"ד סי׳ קט"ו „זו הפסקא שאלו עליה בירושלמי אמר ר׳ יוחנן לית כאן בית הכנסת (ב׳ המלות חסרות בכל ההוצאות) מה אנן קיימין וכו׳ פי׳ זה שאמר בתחלה לית כאן בית הכנסת וכו׳ ע"ש, ובלקוטי הרמב"ן במגילה כ"ז ע"ב ונמצא בירושלמי על זה אר"י לית כן וכו׳ התקשה להם כיון שאין מוכרין אותו אלא של רבים לרבים שלא להורידו מקדושתו תנאי זה למה וכו׳.

כה 11 **ולא ישינים בהן**
בבבלי מגילה כ"ח ע"ב ליתא, ובתוס׳ ב"ב ג׳ ע"ב ד"ה ועיילוה „בתי כנסת אין ישינים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי וכו׳"

14 **ריב"ל אמר בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם**
בבבלי מגילה כ"ח ע"ב „אמר רבא הכמים ותלמידיהם מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן". ובשו"ת רשב"ש סי׳ רע"ד „ומה שחלקו בין ת"ת לע"ה שחכמים מותרין וע"ה אסורין בירושלמי הוא מבואר שאמרו שם עפרא דבי כנישתא דספריא ותלמידיהון וכו׳".

16 **אין אתא ברנש גביכון וכו׳**
בלקוטי הרמב"ן (מגילה כ"ו ע"א) „בירושלמי ר׳ אמי וכו׳ כלומר כיון שהוא אכסנאי ואין לו מקום מותר כת"ח, ובר"ן מגילה פ"ג סי׳ אלף צ"ב פי׳ מלוכלך משוה פי׳ שיש לו קצת תורה.

50 24 **ובמעמדות**
בבה"ג (הוצאת מק"נ צד 225) וכן במס׳ סופרים פי"ז ה"ה (הוצאת מילער) הגי׳ ולמועדות". ובר"ן שם לכל מפסיקין וכו׳ אף למועדות בכלל.

31 **בדין הוא שתקדים החודש לפרה**
בפרדס לרש"י סי׳ כ"א בדין הוא שתקדים פרשת החידש וכו׳ שהיא טהרתן של ישראל דתניא ובנבלתם לא תגעו ברגל שכן ישראל חייבין לטהר עצמן ברגל".

כו 8 **ולא שבעה קרואין אינון**
בברכות פ"ד „כד שלביה ספרא שאל לר׳ מנא וכו׳ ולא שבעה אינון קורין וכו׳ שאילתינהו ליספרא א"ל הדא

עמוד | שורה

שאלתא לספר", ובתענית פ"ד ה"א „שאלתא דספק".

כו 17 **אית תניי תני בחודש השלישי וכו'**

בבבלי מגילה ל"א ע"א „אחרים אומרים בחודש השלישי וכו' והאידנא הרי יומא עבדינן כתרווייהו".

26 **ושלשתן בפסוק אחד וכו'**

במגן אבות להרשב"ץ (פ"א מ"ג מובא הירושלמי וגריס „יאשים וכו' זו תורה וכו' לציון עמי אתה אלו ישראל וכו'" ובילקוט שמעוני ר' תע"ה מירושלמי תענית „ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי שלשתם בפסוק אחד וכו'" ע"ש.

52 4 **ובתעניות ברכות וקללות**

באו"ז ח"ב סי' תי"ז „ירושלמי שלהי תענית (פ"ב הט"ו) במה קורין ר' יוסי אומר ברכות וקללות שבמשנה תורה ועכשיו אין אנו קורין אלא ויחל משה וכו' עכ"ל הירושלמי". ומן המלות שבמשנה תורה וכו' אין בירושלמי בתענית שם ובפ"ד ה"א, ובאו"ז ח"ב סי' תס"ז מובא הירושלמי כגירסתנו, ובה' שמחות למהר"ם בר ברוך סי' ה' „אבל לזה לא שמעתי טעם למה אנו קורין ויחל בתעניות דלא כתלמוד שלנו ועל מה אנו סומכין.

9 **א"ר חייה בר גמדא וכו'**

בקה"ר פ"ה פסוק א: תבהל מפניו מביא המאמר בשנויים וז"ל „ר"א בר גמדא פתח מוסר ה' בני אל תמאס תני הפותח פותח בדבר טוב והחותם חותם בדבר טוב דתנינן בברכות קורא ומפסיק בקללות אינו מפסיק אלא אחד קורא את כולן מוסר ה' בני אל תמאס וכו' משום עמו אנכי בצרה וכו' ע"ש ובדברים רבה פ"כ. ובארחות חיים ה' קריאת ס"ת סי' ז' מביא כ"ז בשם הירושלמי, ובנחלת יעקב (בפי' למס' סופרים פ"ב ה"א) „ובירושלמי דמס' מגילה תניא הכי בהדיא כתיב עמו וכו'. ולפנינו ליתא זה. ובפרש"י (מגילה ל"א ע"ב ד"ה אל) „אל תקוץ בתוכחתי אל תעשו קוצין קוצין פסקים פסקים לשון קציצה".

15 **לוי בר פסטי**

במס' סופרים פי"ב ה"ג הגי' „בר פאטי" ובבבלי מגילה ל"א ע"ב לוי בר בוטא הוי קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא וכו', ובארחות חיים שם בשם הירושלמי לוי בר פנטא קרא קדם רב הונא ומגמגם א"ל חשמיע קולך דלית אינון קללות תוכחות אינון מוסר ה' בני אל תמאס עכ"ל, ולפנינו ליתא.

18 **אלא קללות שבתו"כ וקללות שבמשנה תורה**

ובבבלי מגילה ל"א ע"ב אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מ"ט הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן וכו'. ובכ"מ ה' תפלה פי"ג ה"ז „וכתב עוד (ה"ר מנוח) „ובירושלמי ס"פ בני העיר גרסו כמנהגינו לקרות הקללות בגמגום אבל של משנה תורה א"צ לגמגם" עכ"ל, וזה ההיפך מנוסחתינו. וכן לא היה זה בהירושלמי לפני האבודרהם (סדר הפרשיות ד' צ"ב ע"ג) והיה לפניו הנוסח בירושלמי כמ"ש לפנינו" ע"ש.

28 **תמנתי פסוקיא וכו'**

ברמב"ם ה' תפלה (פי"ג ה"ו) ח' פסוקים שבסוף התורה מותר לקרות אותם בבהכ"נ בפחות מעשרה וכו', ובהשגות הראב"ד שם „לא שמענו דבר זה וכו' ומ"ש במנחות (ל' ע"א) יחיד קורא אותן לומר שאינו מפסיק בהן והכי איתא בירושלמי" עכ"ל. ובארחות חיים ה' קריאת ס"ת סי' יו"ד „ירושלמי וכו' ר"י בר בון בשם רב אמר תמניא פסוקים אחרונים שבמשנה תורה טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם לפי שאין מפסיקין אלא יחיד קורא אותם, שמעינן מהכא האידנא דנהגינן אנן שיקרא יחיד שירת הים ועשרת הדברות ושמונה פסוקים שבסוף התורה על הא שמעתא סמכינן" עכ"ל.

כז 3 **נכתבין אריח כו'**

בכ"י הירחון האנגלי הנ"ל (704) בפ' בני העיר פרישו בני מערבא וכו' עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבין אריח ע"ג לבינה וכו'.

4 **דכל בינין דכן לא קאים**

בס' הכריתות (בית שלישי) סי' ב' „ואבן על גבי אבן לאו בנין הוא דהכי לא קאים כדאי' בירושלמי גבי לבינה ע"ג אריח בטינא דהכי לא קאים וכ"ש דאריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה" עכ"ל.

5 **מאי כדון וכו'**

בסופרים הנ"ל (הוצאת מיללער) „מאי כדין למצוה ולא לעיכוב".

11 **בנפיחה אחת וכו'**

בילקוט יהושע ר' י"ב „בנשימה אחת" וכ"ה בטאו"ח סי' תר"צ וע"ש בב"י ובב"ח.

12 **איש בריש דפא וכו'**

באגודה סי' י"א „בירושלמי עשרת בני המן צריך שית שיטין איש בריש דפא ואת בסוף דפא" ובמס' סופרים פי"ג ה"ו „צריך שיהא איש בריש דפא בששה עשרת בסוף דפא וכו'" וכן מובא בכמה ספרי קדמונים. ובתוס' הרא"ש מגילה ט"ז ע"א „ובירושלמי יש דאיש בראש השיטה ופרשנדתא בראש השיטה האחרת ואת כולם זה על זה כעין אריח על גבי אריח וכו'" ובפסקי תוס' מגילה סי' ל' איש בראש הדף ואת בסוף השיטה הראשונה עשרת בסוף הדף וצריך לכתוב בי"א שיטין.

כז 13 **שניץ ונחית כהדין קונטרא**

בתניא סי' ל"ט (דפוס ראשון) „ירושלמי וכו' שניץ ונחיץ (פי' נחצה לב' חצאין) כהדין קינטרא (פי' מטה ושבט של בנאין) ועי' בטואו"ח סי' תרצ"א ובב"י שם.

14 **צ"ל ארור המן ארורים בניו**

בתוס' מגילה ז' ע"ב ד"ה דלא „בירושלמי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים" ובמס' סופרים פי"ד ה"ו „ברוך מרדכי ברוכה אסתר ברוכים כל ישראל" ובאבודרהם (תפלת פורים דף ס"ג ע"ד) „ואומרים בירושלמי שצ"ל אחר קריאת המגילה ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש אשתו ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל ישראל" וכ"ה בשם הירושלמי בתוס' הרא"ש למגילה דף ו'.

18 **הוה אמר נבוכד נצר שחיק עצמות**

בתניא (מנטובה רע"ד) ס' מ „ירושלמי וכו' היה אומר נבוכד נצר שחיק עצמות ולמה לא הוה אמר כן בירמיהו אלא כי כל נבוכד נצר שבירמיהו היה חי וכו'". ונראה שקרא נבוכדנצר בשתי מלות שלא להוציא מפיו שם רשע בשלמות. ומ"ש במס' סופרים פ"ה הי"א השם נבוכדנצר בין השמות שאינן נחלקין הוא רק בכתיבת השם הזה.

14 **במאי גידלו וכו'**

במס' סופרים פי"ג ה"ח „רב אמר גדלו בשם המפורש וכו' אמר וכו'.

31 **רב מתנה אמר בברכה גידלו**

בבבלי יומא ס"ט ע"ב „רב מתנה אמר האל **הגדול** הגבור והנורא".

פרק רביעי

54 6 **עומד ויושב**

ברא"ש ור"ן הגי' „הקורא עומד ויושב יצא"

8 **שלא לברך**

במתניתא דב"מ „ושלא נהגו לברך" ובס' יראים שנדפס מכ"י סי' רס"ח „תנן מקום שנהגו לברך אחריה יברך".

ובשבת במנחה וכו' ואין מפטירין בנביא

במאור בפ"ב דשבת „ונשאלה שאלה לפני רבינו האי ז"ל על הא דאמר וכו' ומפטיר בנביא במנחה וכו' דשמעינן מינה דאיכא נביא בשבת במנחה ובמס' מגילה תנן בשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא קשיא אהדדי והשיב כי מקומות יש ומנהגות חלוקות הן ועדיין יש בפרס ומדי ובשאר מקומות הפטרות ידועות בשבת במנחה לכל השנה כולה, אלו דברי הגאון ז"ל וכו'", ועי' ברש"י שבת כ"ד ע"א. ובריטב"א במגילה (כ"א) „הא דתנן שאין מפטירין בשבת במנחה לא שיש איסור בדבר אלא שאין חייבין בכך והדבר תלוי במנהג וכן כתב רה"ג ז"ל בתשובת שאלה שמנהגות חלוקות יש וכו'".

16 **זה קורא וזה מברך**

הראשונים מסופקים במ"ש וזה מברך אם קאי אברכה ראשונה או שלאחריה. בהגהת אשר"י מגלה פ"ג סי' א' „ושפיר דמי שראובן יברך בין מלפניה בין מלאחריה ושמעון יקרא והכי איתא בתוספתא" עכ"ל. במרדכי חולין סי' תרנ"ז „בקה"ת פותח מברך לפניה וחותם מברך לאחריה, וגרסינן נמי בירושלמי פ' היה קורא עומד מעשה בר' מאיר שקרא בבהכ"ס של טובעין ונתנה לאחר ובירך עליה ואמר זה קורא וזה מברך, מיהו נראה דהתם מיירי בברכה שלאחריה אבל בברכה שלפניה אין נראה שאחד מברך ואחד קורא וכו'. ובעיטור ה' מגילה תוספתא וכו' ומסתברא שבירך לפניה אבל לא בירך לאחריה". וברוקח סי' רל"ז „בתוספתא וכו' מעשה בר"מ שקראה מיושב וכו' ובירך לאחריה" ובריטב"א מגילה שם „ואמרו בירושלמי דאפי' במקום שנהגו רשאי להיות אחד קורא ואחד מברך ומעשה בר"מ וכו'".

17 **ששומע כקורא**

בריטב"א מגילה הנ"ל „ואוקמוה (בירושלמי) באחד מן השומעים ומפני שהשומע כקורא וכו' ע"ש".

27 **ר' שמואל בר רב יצחק וכו'**

בתוס' הרא"ש למגילה (בס' מגדנות נתן) (כ"ג ע"א) כדאמרינן בירושלמי „ר' בני סמיך ביני עמודי בקריאת תורה א"ל אסיר לך וכו'".

עמוד | שורה

54 28 **עאל לכנישתא חמא חד בר נש קאים מתרגם**

נירסאות שונות בזה המאמר רבים מהראשונים גרסי „ר' שמואל בר יצחק על לבי כנישתא הזא בר אינש דקאי ומתרגם וכו'" ויש מהראשונים שכתבו בזה הלשון: והכי משמע בירושלמי דההוא גברא דהוה קרי וסמיך א"ל עמוד מה נתינתה בעמידה ובאימה וכו' משמע דוקא לחזן יש לעמוד וכו' אבל במרדכי ברכות סי' ט"ו „אסור לקרות בתורה בסמיכה כדאמרינן בירושלמי ר' יוחנן איקלע לההוא אתרא חמא גברא דהוה קרי בסמיכה אמר ליה אסור לך שנאמר ואתה פה עמוד עמדי א"ל בעל בשר אני והתיר לו אבל שאר אסור וכו'" עכ"ל. ולפנינו לא נזכר כלל מר' יוחנן ולא מההלכה שבעל בשר מותר.

29 **סמיך לעמוד וכו'**

הפוסקים אוסרים לסמוך על הכותל או על הדוכן שמניחין עליו ס"ת ולא לעמוד ולקורה כשקורא בתורה וכן להמתרגם דכשם שניתנה באימה כך נוהגין אותה באימה, והמקור מירושלמי דילן, וכתבו ההגהות בשם הרמ"ק מכאן שאין לחזן לסמוך בשעה שמתפלל ואגב אעיר שמ"ש בארחות חיים (בת"כ) סי' י"ד „ועוד דאמרינן בירושלמי כל הקורא בתורה ולא אמרו לו קרא דומה לאדם שיש לו בת בוגרת וכו' וזה ליתא לפנינו.

32 **עאל לכנישתא חמא הונא קאים מתרגם**

בילקוט בקונטרס אחרון הגי' „הונא קאים" ובאו"ז ח"ב סי' מ"ב תשובת ר' אפרים ב"ר יצחק „ואשר הבאת מירושלמי שאין יכול לקרות בלא חזן משום סרסור מההוא בר נש ואית ספר ירושלמי דגרסי הונא וכו' כמה טעית ושנית חדא זה אינו תחותי' שלא העמיד אחר לקרות הול"ל לא קם בר אינש וכו' ע"ש שמפרש הירושלמי.

34 **כשם שניתנה ע"י סרסור**

במאירי למגילה (ל"א ע"ב) „ובתלמוד המערב שאין הקורא רשאי לתרגם אפי' פסוק אחד כשם שניתנה ע"י סרסור וכו'.

כח 9 **ושמרת מה שבכתב**

בפאה פ"ב ה"ד הגי' „וקיימת מה שבכתב אתה מקבל שכר וכו'".

13 **ועליהם כו'**

עי' בבלי מגילה י"ט ע"ב.

23 **אין שנים קורין בנביא**

בברכות פ"ה ה"ח „ואין שנים מפטירין בנביא".

56 2 **פטימין בני תורין ויאמר תורין בני תורין**

בתרגום שלפנינו פר בן בקר תור בר תור ועל פרים בני בקר תורין בר תורין.

4 **ויקראו בספר תורת ה' זה המקרא**

בנחמיה ח' ח' „ויקראו בספר בתורת האלהים וגו' ועי' בהגהות מיימוני ה' תפלה פי"ב אות ד' ובכ"מ שם ה"י".

5 **ושום שכל אלו הטעמים וכו'**

הבחיי פ' וירא מביא מגמרא מגילה „ושום שכל זה הנקוד" ולפנינו ליתא.

12 **מגילה כתובה עברית**

בתוס' הרא"ש למגילה י"ח ע"א „ואומר ר"י בירושלמי דמגילה קורא לה"ק עברית וגם בתוספתא וכו' ומסתמא היה רוצה לקרותה בלה"ק" ועי' לעיל פ"א הי"א כתב אשורי ולשון עברי.

23 **הרב את ריבך וכו'**

עי' בבלי מגילה כ"א ע"ב, ובתוס' פסחים ק"ד ע"ב ד"ה כל „וברכה שאחר מגילה נראה דחתמינן בא"י האל הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע וכו' וכן יש בירושלמי דמגילה ובתוס' ר"י בר יצחק מפאריז (בס' ברכה משלשת) בברכות מ"ו ע"א. „וברכה שאחר מקרא מגילה האל הרב את ריבנו שאין חותמין בה בברוך אבל רבי רגיל לחתום וכן היא כתובה בספרים ישנים במס' מגילה וגם בירושלמי" עכ"ל ולפנינו ליתא החתימה.

27 **כתוב בתורה ברכה לפניה וכו'**

בשלחן ארבע המיוחס לבחיי „אמרו בירושלמי שלש מלכיות ושלש הטבות ושלש גמולות, שלש מלכיות מלך העולם האל אבינו מלכנו המלך הטוב שלש הטבות המלך הטוב והמטיב וכו'" וזה ליתא לפנינו.

37 **ישנא' וידבר משה את מועדי ה'**

בסדור לרש"י (פ' שקלים) מצינו במגילת ירושלמי למה קורין מועדות בכל זמן וזמן מעגינו של יום שנא' וידבר משה את מועדי ה' שאין ת"ל וידבר שאנו יודעים שמשה אמר לישראל מה ת"ל וידבר לומר לך שמשה תיקן לישראל שיהיו דורשים בכל יום מענינו של יום כדי שישמעו העם ושיהיו דורשים מענינו של פרק ופרק וכו'" ולפנינו אינו מבואר כ"ז.

כט 38 **עזרא כו' שיהיו קורין בתורה בב' וה'**

הראשונים גרסי עזרא תיקן שיהיו קורין ג' בתורה בשני וכו'

39 **בשני ובחמישי וכו'**

בס' אדם והוה (נתיב י"ט) „ובירושלמי מונה קריאת התורה בב' וה' ושבת במנחה בתקנה אחת ומוסיף להשלים העשרה תקנות שיהיו הנשים מדברות וכו'".

40 **הוא התקין טבילה לבעלי קריין**

בשבת פ"א ה"ד מנו בין י"ח דבר ועל הלכות בעל קרי. ובירושלמי יומא פ"ה ה"א „קודם שהתקין עזרא טבילה לבעלי קריין". ובשו"ת הר"י מקורביל סי' ה' „שאלתי אם יש לסמוך על הירושלמי ולומר כי תקנת עזרא לא נתקבלה בכל המקומות ובמקום שנהגו נהגו וכו'".

58 6 **הוא התקין שיהיו הנשים מדברות וכו'**

בבבלי סנהדרין י"ט ע א „התקין ר' יוסי בצפורי שיהו הנשים מספרות בביה"כ משום יחוד".

14 **מפני מעשה שאירע וכו'**

בסמ"ג עשין כ"ה בשנוי וז"ל „ומפרש בירושלמי מעשה באשה אחת שהיתה מכבדת את הבית ורבעה קיף מלאחריה אותה שעה התקינו שתהא אשה חוגרת בסינר.

37 **הרי פרשת עמלק**

נרסאות שונות במאמר הזה לפני הראשונים: י"ג שנייא היא „שהיא סידורה של יום" וי"ג „הוא עשה מעשה קטוע לפיכך פרשתו קטועה". וי"ג „שאני התם דסליק ענינא ואיבעית אימא שאני הכא שהוא סידורו של יום". ובמרדכי מגילה סי' תת"ה „ופרשת עמלק שקורין בפורים שהוא ט' פסוקים הואיל וכחד ענינא הוא לית לן בה והכי איתא בירושלמי" ובאשכול ח"ב (צד 67) „ואמר רב סעדיא מפני שענינה אין בו יותר מט' פסוקים". וכעין זה בבבלי מגילה כ"ג ע"ב „שאני התם דסליק עניינא".

ל 12 **ביו"ט מאחרין לבוא**

וכ"ה בבבלי מגילה כ"ג ע"א, אבל במס' סופרים פי"ח ה"ד שנויי נוסחאות בזה, ובאגודה (ד' רכ"ח ע"ב) „וזהו שאמרו בשבת מקדימין לבוא ומאחרין (וממהרין) לצאת כדי שישמעו פירושו של סדר וביו"ט מאחרין לבוא ומאחריו (וממהרין) לצאת, ועי' בתשב"ץ ח"ב סי' ל"ט.

14 **הלעוזות לא נהגו כן**

עי' בתוספתא מגילה פ"ב (הוצאת צ"מ), והפר"ח מגילה כ"ג ע"א „ירושלמי וכו' הלעוזות לא נהגו להיות קורין נהי"ז (נראה שצ"ל נהו"ז, ור"ת ג' במנחה בשבת ה' ביו"ט, ו' ביוהכ"פ ז' בשבת, ור"ח מפרש שהלועזות לא נהגו בקה"ת בשבתות וכו' כמו שאנו נוהגין, וכעין זה המאמר שמביא הר"ח מביא הרמ"ה מירושלמי שלא נמצא לפנינו".

17 **אחד יודע וכו'**

תוספתא שם, במרדכי גיטין סי' ת"ב כדאמרינן בתוספתא דמגילה במקום שאין שם כ"א ישראל אחד שיודע לקרות בתורה ישב למקומו בין כל פרשה ופרשה ויחזור ויעמוד ויקרא ואז יעלה למנין ז' ור"י פי' דההיא דתוספתא מיירי קודם שתקנו שכ"א מברך לפניה ולאחריה דאז נראה הכל כקריאה אחת משום הכי היה צריך לישב אבל עכשיו וכו'" ובמאירי למגילה כ"ו ע"ב „וגדולי הדורות שלפנינו כתבו שבזמן הזה א"צ ישיבה בינתים שברכותיו מוכיחות עליו שקריאה אחר קריאה הוא קורא וכו'.

19 **העבד עולה למנין שבעה**

בבבלי מגילה כ"ג ע"א (בתוספתא מגילה פ"ד) הכל עולין למנין שבעה ואפי' קטן ואפי' אשה וכו', ועבד לא נזכר.

27 **אבל אם יש שם תורגמן קוראים ג'**

במס' סופרים פי"ב ה"ז „ואם היה בשבת תורגמן או דורש מפטירים בנביא ג' פסוקים וכו' ועי' במס' סופרים פי"ד ה"ב וברמב"ם ה' תפלה פי"ב הי"ג „ואם קרא עשרה פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ואפי' לא שלם הענין" ובהג"מ שם ודלא כירושלמי דאמר כשיש תורגמן סגי בג'.

60 3 **ברכת אבלים וחתנים**

באגודה סי' ל' „ברכת אבלים ותנחומי אבלים וברכת חתנים וכו' וכ"ה ברא"ש מגילה פ"ג סי' ז' וכן במשנה בבלית מגילה כ"ג ע"ב.

11 **התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומר**

בשבלי הלקט השלם (סי' ט' ענין תפלה) וכל דבר שבקדושה שהתחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומר דאמרינן בירושלמי דמגילה מכיון דתנינן וכו'. וכן כתב ר"נ גאון ז"ל במגילת סתרים, ומשמע לשון הירושלמי שאם התחילו

עמוד | שורה

ביוצר אור" וברי"טב"א מגילה (כ"ג) „ואמרינן עלה בירושלמי התחיל בעשרה לומר ברכו גומר וכו'".

60 34 **נאמר כאן תוך וכו'**

ני' חדשה במנהיג (כ"א ע"א) ופריך בירושלמי והא עדת קרח סגיאין אינון אלא תיך תוך ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים אי מתוך אתה למד סגיאין אינון אלא אתיא בני בני נאמ' כאן בני ישראל ונאמר להלן ויבאו בני ישראל מה להלן עשרה אף כאן עשרה".

לא 5 **ריבוי אחר ריבוי למעט**

בבבלי מגילה כ"ג ע"ב „הוי מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות" יעי' בפר"ח בסנהדרין ט"ו ע"א, ובפה"מ להרמב"ם במגילה כאן „וכל מה שנשנה כהן הוא רבוי אחר רבוי למעט" ובס' מלא הרועים ה"ב (ערך מיעוט אחר מיעוט) מביא מתוס' הוריות ג' כת"י שכתבו בשם הירושלמי דהיכא דהן זוגות כמו עשרה כהנים כתובים בפרשה דספ"ק דסנהדרין בכה"ג אמרינן אין מעוט אחר מעוט אלא לרבות וכו'" ולא העירו מגי' הירושלמי במגילה כאן. ובתוס' הנ"ל נדפסו באמשטרדם תפ"ז וז"ל, שם בירושלמי פריך בכל מקום הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות והכא למעט ומשני היינו דוקא במקום שהן זוגות וכו'". והתירוץ אינו בירושלמי הוריות שם ולא במגילה כאן.

24 **ובעא מיעבד כרבנן**

בבבלי כתובות ק' ע"א „כי אתא רב דימי אמר מעשה ועשה רבי כדברי חכמים וכו' והחזיר רבי את המעשה, רב דימי מתני הכי רב ספ"א מתני הכי מעשה ובקש רבי לעשות כדברי חכמים אמר לפניו וכו' לא עשה רבי את המעשה.

25 **א"ל ר' לעזר בן פרטא בן בנו של ר' לעזר בן פרטא**

ובבבלי כתובות שם „אמר לפניו פרטא בנו של ר' אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול, וע"ש בתוס' ד"ה פרטא.

27 **בשם זקיניך**

במעשרות פ"ה ה"ב „אתיא דרשב"ג בשיטת ר"ג זקיני וכו'. וזהו ר"ג הזקן.

28 **ועבד כרשב"ג**

בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב הגירסא „כר"ג והוא היה זקנו של רבי.

62 2 **ממקום שהתחיל הראשון**

בשבה"ל השלם סי' א' „בירושלמי וכו' ממקום שהתחיל הראשון ומברך, פי' לפניה ולאחריה" וברמב"ם ה' תפלה פי"ב ה"ו „ומברך בסוף" וע"ש בכ"מ.

10 **סלקין מיחמייה אפין**

לנחם אבל, במו"ק פ"ג ה"ו „אין מראין פנים וכו' סלקין רבנן לגביה מיחמיה ליה אפין וכו'.

17 **אפי' טעה בין אם לואם מחזירין אותו**

ברמב"ם ה' תפלה פי"ב ה"ו „קרא וטעה אפי' בדקדוק אות אחת מחזירין אותו וכו'" ובכ"מ שם ובירושלמי וכו' טעה בין תיבה לתיבה מחזירין אותו אפי' טעה בין אם ואם אבל בפסקים וכתבים לר"י בעל תרומת הדשן סי' קפ"א „ואשר שאלתני בישוב שיש שם מנין ואין מי שיודע לקרות בתורה כהלכה בדקדוק ובטעמים וכו' יקראו בתורה וכו' כתב בטור דראבי"ה פליג אהא וכתב דאין להכלימו ולהחזירו על כך וכו' וכן ראיתי כמה פעמים לפני רבותיו ושאר גדולים שטעו הקוראים בדקדוקי טעמים וגם בפת"ח וקמ"ץ וכו' מכל מקום לא החזיר מהן וכו'" עכ"ל. ובארחות חיים ה' קריאת ס"ת סי' י"ח „קרא וטעה אפי' באות אחת מחזירין אותו וכו' וה"מ הקורא שבירך צריך לקרות בדקדוק, אבל החזן אין להקפיד על כך שיקרא בדקדוק וכ"כ בירושלמי מנין לחזן בית הכנסת שאמר על משה מֹשֶׁה ועל אהרן אַהֲרֹן שאין משיבין אותו שנאמר ודגלו עלי אהבה לגלונו עלי אהבה פי' חזן הכנסת ש"צ וכו'" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי ליתא כ"ז. ונראה שגם לפני הראבי"ה והגהת אשר"י לא היה זה בירושלמי כי הביאו זה בשם מדרש ולא בשם ירושלמי.

28 **רב אמר כגון הוי רב את יוצרו**

בילקוט המכירי (ישעי' מ"ה אות ט') „שגיון לדוד וגו' אמר שלמה שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו וכן הוא אומר אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר וכו'. ירושלמי מגילה" עכ"ל, ולפנינו ליתא כ"ז.

29 **מדלגין בנביא וכו'**

תוספתא מגילה פ"ד ובבבלי מגילה כ"ד בשנויים ובפסקים ובכתבים לר"י בעל תרה"ד סי' צ"ד „ושמעתי שהקדמונים אמרו הא דאין מדלגין מנביא לנביא היינו דוקא בימיהם שכל ספריהם היו כותבים בגליון ולא רצו להאריך בגלילה משום כבוד צבור אבל האידנא דהפטרת שלנו כתובין בקונטרס ואפשר לסימן שימצא מהר מה שירצה וא"צ להפסיק בכדי שיפסיק המתורגמן שפיר דמי וכו'. ובתרה"ד סי' כ' „ופי' ראבי"ה והוכיח מן התלמוד דאין מדלגין ואין גוללין ס"ת בצבור הדא מילתא היא וטעמא דאין מדלגין משום דאין גוללין בצבור משום שלא יעמדו בשתיקה וכו'".

עמוד | שורה

לב 6 **המפטיר בנביא הוא פורס את שמע**

בשה"ל השלם סי' ע"ז „באיזה שמע אמרו בשמע של ס"ת וכו'". לשון פורס בספר אבי"ה „הוא פותח והקהל עונין אחריו כל דבר וכו'. ועי' בשו"ת מהר"י מברונא סי' קצ"ת.

9 **עוברין על ידו**

בלח"ם תפלה פ"ח הי"ב „פורסין על ידו".

לא צורכה דלא

בפי' מלאכת שלמה „לא צירכא דא אלא הפורס את שמע הוא עיבר לפני וכו'" ע"ש.

13 **והא תנינן וכו' כאן כשהביא שתי שערות וכו'**

בבה"ג (הוצאת מק"נ 224) „וקטן קורא בתורה ומתרגם וכו' אבל אינו פורס על שמע עד שיהא בן י"ג שנה ויום אחד ויביא ב' שערות וכו'.

17 **אבל אינו פורס את שמע**

במס' סופרים פי"ד הט"ו „אבל אינו פורס על שמע לומר יוצר אור.

19 **אבל אינו קורא בתורה**

בבה"ג (צד 225 ברלין) „אבל אינו קורא בתורה ואינו מפטיר בנביא וכו'.

21 **סומא פורס את שמע ומתרגם**

בריי"ף במשנה כאן מוסיף: אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו" וכגירסת הרי"ף כ"ה בתנחומא (שנדפס מכבר) תולדות אות ז', אבל בה"ג הנ"ל „סומא פורס על שמע ומתרגם ועובר לפני התיבה אבל אינו קורא בתורה ואינו נושא את כפיו ובתשובות הגאונים שערי תשובה סי' רמ"ה „מאור עינים מותר לירד לפני התיבה ולפרוש על שמע וכו'"

26 **ר' יהודה אומר לרבות את הסומא רמ"א פרט לסומא**

במכות פ"ב ה"ו הגי' הנכונה „ר' מאיר אומר לרבות את הסומא ר' יודה אמר פרט לסומא וכו'".

שו"א **ביושב בבית אפל היא מתניתא**

באו"ז ח"ב סי' רס"ו „מיהו בירושלמי דמגילה ור"פ אלו הן הגולין מוקי הא דר' יהודה ביושב בבית אפל משמע שר"ל דכל שלא ראה מאורות מימיו דקאמר ר' יהודה כגון שנולד במערה ואינו סומא מיהו נמ' דילן חולק על הירושלמי נתגדל וכו'". ובתשו' הרא"ש כלל ד' סי' כ"א „ובירושלמי כו' היושב בבית אפל לא יפרוס על שמע פי' שכל ימיו נתגדל במערה ולא ראה מאורות מימיו אע"פ שהוא רואה אבל סומא וכו'".

64 3 **כהן שיש בידיו מומין**

בראב"ן (ד' ע"ט ע"ב) „וכהן שיש בו מומין" ובתנחומא (נשא י"ד) ילמדנו רבינו כהן בעל מום מהו שישא את כפיו כך שנו רבותינו כהן שיש בידו מומין לא ישא את כפיו ורבי היה שונה כהן שיש מומין בכולו לא ישא את כפיו".

5 **אסטים**

בתנחומא הנ"ל „ידיו צבועים סטים או קוצה או פואה".

7 **תני ובפניו**

בבבלי מגילה כ"ד ע"ב „תנא מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו". וע"ש בהגהת הב"ח ובאגודה סי' ל"ד „ובירושלמי משמע הוא הדין לכל המומין דש בעירו מותר. ובשלטי הגבורים סביב הרי"ף מגילה סי' אלף קמ"ד לשון ריא"ז (ר' ישעי' אבי זקני) „כהן שהיו מומין בפניו או בידיו או ברגליו לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו וכו' וטעם זה מבואר בתלמוד א"י" עכ"ל. ובקה"ע מחק לחנם את המלות תני ובפניו.

22 **ה"ז דרך המינות**

ברמב"ם הלכות תפילין פ"ד ה"ג ובמגדל עז ובכסף משנה שם ה"ז דרך צדוקים ובהרא"ש מגילה שם ה"ז דרך הקראים, אבל ברא"ש דפוס ראשון ה"ז דרך המינות.

לג 34 **מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם**

במאירי למגילה ל"א ע"א „ויש גורסין ומיתרגם".

35 **מעשה תמר**

באגודה (ל"ד) „מעשה תמר ויהודה".

66 1 **כתיב אשר חכמים יגידו**

בסוטה פ"א ה"ד „אשר חכמים יגידו אלו ראובן ויהודה ולא עבר זר בתוכם כשבא משה לברכן יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה".

9 **ר' אחא בשם ר' בא ומחא ה' וכו'**

כן תרגם אונקלוס שם. ובבבלי מגילה כ"ה ע"ב „מעשה עגל השני מן ויאמר משה עד וירא משה, ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' ר"ח) כתב אדונינו ראש הישיבה אלפיומי ז"ל בסדור שחבר, שבתורה כ"א פסוקים

עמוד | שורה

שלא מתרגמין וחישב אותם וכו' ויגף (שמות ל"ב ל"ה) וכו', ומה ששאלתם מאיזה מקום אשר תרגם אלה הפסוקים כולב בהיי כי הנמצא בתלמוד (הנ"ל) מן ויאמר משה עד וירא משה הם חמשה פסוקים וכו' ומה שנפסק מהזקנים הקדמונים וניהגין על פיו אע"פ שלא נזכר בתלמוד ויגף ה' את העם אבל נמצא לו יסוד בתלמוד א"י שמתרגמין הלק מזה הפסוק ואין משלימין תרגומו וזהו מאמר ר"א בשם ר' בא ומחא ה' ית עמא על אשר עשו וגו'". ובריי"ף מגילה סי' אלף ק"ג ואלו הן מעשה עגל השני מן ויאמר משה וכו' ועד פסוק ויגף ה' את העם" עכ"ל. וכ"ה ברמב"ם ה' תפלה פי"ב, והמקור בירושלמי כאן.

66 30 **נותנה כנגד כתפיו**

בתוס' מנחות ל"ג ע"ב ד"ה ומאי ובירושלמי בפ' בתרא דמגילה משמע דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתפיו וחולק על הש"ס שלנו" וכתב הכ"מ ה' מזוזה פ"ו הי"ב „דמכיון שלא הוזכר כן בגמ' דילן משמע דלא ס"ל הכי.

בית מדרשו דר' חנינא עביד כן

ברא"ש ה' מזוזה סי' יו"ד „ובירושלמי פ' בתרא דמגילה משמע דבי מדרשא דר' חנינא היה בו מזוזה ומונחת בין כתיפיו של אדם, וכן בית מדרשו של מהר"ם מרוטנבורק ז"ל היה בו מזוזה ואומר כשהיה ישן שינת צהרים בבית מדרשו היתה רוח רעה מבעתו עד שתיקן מזוזה בפתח".

32 **תלייה בדלת וכו'**

בה"ג (הוצאת מק"נ צד 233) „המעלה מזוזה בפתח סכנה ואין בה מצוה" ונראה שמקורו מכאן, וט"ס דמעיה ט"ס הוא וצ"ל תלה ובמס' מזוזה פ"ב תלאה אחר הדלת אחר המזוזה ר' מאיר מכשיר ור' יהודה פוסל.

לד 3 **נתנה לפני [לפנים] מפתח פסולה**

במס' מזוזה פ"ב „חקק בכותל והרחיק טפח ונתנה ה"ז מזוזה כשרה יותר מכאן פסולה" וע"ש בהערות, ובאשכול (צד 76) „ואינו חוקק בפתח אלא כדי להחזיק גובתא דקניא".

4 **צריך שיהא שמע וכו'**

באשכול ה"ב צד 73) „ובירושלמי ר"ש אמר צריך שיהא שמע שלה רואה את הפתח כלומר שכורכה מאחד כלפי שמע וכן מנהג ב' ישיבות".

29 **תפילה ומזוזה מי קודם**

בספר אדם וחוה (נתיב י"ט הלק ה') תפילין ומזוזה תפילין קודמים וכו' כלומר אם אין לו לקנות אלא לאחד משתיהן תפילין קודמין כך פשוט בירושלמי דסוף מגילה" ובדרכי משה טי"ד רפ"ח „תפילין עדיף שהן חובת הגוף".

33 **שכן היא נוהגת במפרשי ימים**

ברמב"ם ה' מזוזה פ"ו ה"ט „בית שבספינה פטור מן המזוזה".

35 **מזוזה שבלה אין עושין אותה תפילין**

בבבלי שבת ע"ט ע"ב „תפילין שבלו וס"ת שבלה אין עושין מהן מזוזה".

מהג"ם רפאל גארדאן שליט"א מחבר ספר „נחל עדן".

א בירו' פ"ק דמגילה הלכה ה' „לעולם שני חדשים מעוברין עיבר את הראשון ולא עיבר את השני מה שעשה עשוי. לעולם אדר סמוך לניסן חסר" והנה בירו' הלז לית ליה פתרי כלל וכלל, (לפי פירוש המפרשים דמיירי באדר ראשון ושני) דבתחלה אמר דאדר ראשון ושני שניהם מעוברין ורק בדיעבד אם לא עיבר השני מה שעשה עשוי אבל לכתחלה גם אדר שני מעובר ואח"כ אמר לעולם אדר סמוך לניסן חסר, דגם לכתחלה אדר שני חסר, אבל ברור דט"ס בירו' וצ"ל אחרי תיבות „לעולם שני חדשים מעוברין לעולם אדר הסמוך לניסן חסר ואח"כ צ"ל עיבר את השני ולא עיבר הראשון מה שעשה עשוי, והכונה, דחודש שבט וחודש אדר הראשון הם מעוברין לעולם ואדר הסמוך לניסן לעולם חסר וזהו לכתחלה ובדיעבד אם עשה להיפך שעיבר השני ולא עיבר הראשון דהיינו שאדר ראשון עשה חסר ואדר שני עשה מלא ושני חדשים המעוברין עשה באדר שני וניסן תחורת שבט ואדר ראשון, מה שעשה עשוי, כ"ה בבירור כוונת הירושלמי. והנה בעיבור השנים הביא ביסוד עולם ברייתא (שלא נמצא לפנינו) בזה"ל „שנות העיבור שלש שלש שלש שתים שלש שלש דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים שלש שלש שלש שתים שלש, ורבן גמליאל אומר שלש שלש שתים שלש שלש שתים והלכה כדבריו" עכ"ל הברייתא. והנה כל חכמי לב נלאו לפרשה במאי פליגי ר"א וחכמים ור"ג, אבל עת לכל חפץ אמר החכם מכל אדם והאיר ה' את עיני וחקרתי וידעתי כי בזמנם ידעו ג"כ מתקופת רב אדא בר אהבא ולפי תקופתו אתי שפיר הברייתא דזה ידוע שבשנת ה' למ"ק נופלת תקופת דרב אדא אחר מולד ניסן י"ג ימים י"ד שעות קל"א חלקים וא"כ אפילו אם יחול מולד ניסן בתחילת יום ר"ח ניסן הלא תחול תקופת ניסן דרב אדא י"ד שעות קל"א חלקים ביום ערב הפסח, ולפ"ז יהיה יום ערב הפסח בתקופה ישנה דס"ל לר"א יום תקופה גומר וכ"ש אם יחול מולד ניסן י"ג שעות תרמ"א חלקים בר"ח ניסן עצמו דאז תחול התקופה דר"א בליל א' של פסח בג' שעות תשע"ב חלקים ויחול אז כל יום של ערב הפסח בתקופה ישנה ולכן מעברין את החמשה למ"ק לעולם לדעת ר' אליעזר דס"ל ערב הפסח בתקופה חדשה, משום דכתיב שמור את חודש האביב ועשית פסח דצריך להיות יום שחיטת הפסח בתקופה חדשה ולפ"ז כ"ש דמעברין שנת ט"ז למ"ק דאז חלה תקופה דרב אדא ט"ו יום ג' שעות תכ"ז חלקים אחר מולד ניסן וא"כ תחול תקופה דרב אדא בליל ט"ז ניסן ויחול אפילו יום א' ש"פ בתקופה ישנה ומעברין שנת ט"ז למ"ק מק"ו משנת ה' למ"ק. אבל חכמים ס"ל דלא קפדינן על יום ערב הפסח שיהיה בתקופה חדשה רק ההקפד הוא על יום שני של פסח דמקריבין בו העומר שיהיה בתקופה חדשה וא"כ א"צ לעבר שנת ה' למ"ק דאז חל תקופה דרב אדא לעולם קודם יום ט"ז ניסן אבל בשנת ט"ז למ"ק דחל ת' דר"א בליל ט"ז ניסן, ולפעמים עד י"ז שעות י"ח חלקים ביום ט"ז ניסן לכן מעברין לדעת החכמים את השנת ט"ז למ"ק דס"ל לחכמים יום תקופה גומר וחל אז ט"ז ניסן בתקופה ישנה לכן מעברין לדעתם בשנת ט"ז למ"ק, אבל ר' גמליאל ס"ל ג"כ כדעת חכמים דעיקר ההקפד על יום ט"ז ניסן שיהיה בתקופה חדשה אבל ס"ל דיום תקופה מתחיל וא"כ אפילו אם תחול תדר"א בי"ז שעות י"ח חלקים ביום ט"ז בניסן בשנת ט"ז למ"ק, הלא ס"ל דיום תקופה מתחיל וחל לעולם ט"ז ניסן אפילו בט"ז למ"ק בתקופה חדשה ולכן א"צ לעבר השנת ט"ז למ"ק והלכה כדבריו משום דס"ל כר' יוסי בסנהדרין י"ג א' דיום תקופה מתחיל, והלכה כר' יוסי דנימוקו עמו וסדר העבורים שלנו גו"ח אדז"ט אתיא כהלכתא כדעת ר"ג דס"ל כר' יוסי, וא"כ חזינן דתנאים ראשונים ר"א ור"ג ידעו מתקופת רב אדא, וסדרו העבורים שלנו עפ"י תקופתו ומקום הניחו לי מן השמים בזה.

ב בירושלמי פ"ק דמגילה הלכה ט' איתא, ספרים שכתבן כתפילין ומזוזות אין תולין בהן, תפילין ומזוזות שכתבן כספרים תולין בהן, ר' זעירא בשם ר' אימי היה כותב אלה עם ועם. אם היה הפרשה עשויה כן כשר ואם לאו פסול, הנה התיבות בירושלמי אלה עם ועם לית להון פתרי כלל וכלל, ופי' הפני משה במחכתה"ג אין לו שום שחר כלל וכלל, וכבר כתב הגאון רידב"ז ז"ל „שבודאי יש כאן איזה ט"ס" והנה ת"ל זכיתי לראות ירושלמי מנחות בכת"י וגם ראיתי שכתוב שם תיבות עם ועם בצורה זו: ע▲ם וע△ם ומזה הבנתי ת"ל דעת קדושים בירו' דהכונה הוא שבתפילין כתוב בפ' והיה אם שמוע ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וזהו שאמר הירו' דאם כתב הסופר אחרי תיבות ושמתם את דברי אלה בזו הצורה ע ל לבבכם וע ל נפשכם דהיינו בשורה התחתונה, אחרי שכתיב התיבות את דברי אלה כתב אח"כ רק העיי"ן מן על והמ"ם סתומה מן לבבכם וכן כתב רק הוא"ו והעיי"ן מן ועל (נפשכם) וגם רק המ"ם סתומה מן נפשכם, ממילא נשאר בשורה זו רק האותיות העיי"ן מן על (לבבכם) והמ"ם סתומה מן לבבכם, וכן נשאר בשורה זו רק הוא"ו והעיי"ן מן ועל (נפשכם והמ"ם סתומה מן נפשכם דהיינו בצורה זו ע▲ם מן על לבבכם וכן וע▲ם מן ועל נפשכם בשורה התחתונה, ובשורה העליונה כתוב בתליה „ל לבבכ ל נפשכ", ובזה אמר הירו' דאם היה כל הפרשה כתובה כן כשר כמ"ש לעיל בירו', דתפילין ומזוזות שכתבן כספרים, והיינו דהיתה כתיבתן נעשה בעור גדול ואפשר לתלות בהן כשר, אבל אם כל הפרשה לא היתה כתובה בכתיבה נעשה בעור גדול, ולא היה אפשר לתלות בהן ואך בדוחק תלה כאן בין השיטין פסול כמ"ש בתשובת הר"ן בזה הביאו בחידושי הרידב"ז כאן יעו"ש, ודו"ק היטב כי הוא אמת לאמתו בעז"ה, עפי' הירו' מנחות בכת"י שזכיתי לראותו ת"ל ית"ש.

ג בירו' סוף מגילה „פלוגתא דרב הונא ושמואל" בתפילין ומזוזה איזה קודמת וקאמר בירו' שם מתניתא מסייע לשמואל דאמר מזוזה קודמת תפילין שבלו עושין מהן מזוזה כו', והוא תמוה וכבר תמה ע"ז בב"י דהלא בפרק הקומץ תניא איפכא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה (ועין בביאור הגר"א ז"ל שם) אבל צריך להודיע ברבים שבכת"י ירו' מנחות הגירסא כהוגן, מתניתא מסייע לרב הונא (דאמר תפילין קודמין) מזוזה שבלה עושין אותה תפלה—תפלה שבלה אין עושין אותה מזוזה.

ד בירו' פ"ב למגילה (דאמר תפילין שחורות הלמ"מ (וא"כ הוא מעכב) וכל הפוסקים אמרו דהוא רק נוי לתפילין שיהיו שחורות, אבל בירו' מנחות בכת"י, איתא בזה"ל, אמר ר' חני משה לא אתאמרת מתניתא כדה בגין רצועות, הרי פליג ר' חני ואמר בשבועה דהלמ"מ דצריך שחורות הוא ברצועות ולא בתפילין ופסקו הפוסקים כר' חני הנ"ל ופשוט:

מסכת מגלה

פרק ראשון

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
2	9	לא יעבור ולא יעבור	ולא יעבור לא יעבר
4	5	חזקיה קרי לה בי"ד	חזקיה קרי לה בטבריה בי"ד
	שו"א	וכן כיוצא בהן	וכן כל כיוצא בזה
ג	11	אבל לבא והא תני	אבל לבא לא והא תני
6	17	ולא עזרא תיקן שיהו קורין	ולא ע רא תקן להם לישראל שיהו קורין
ד	32	בערובתא	בערב שבת
	3	חל להיות לעיירות בשבת	חל להיות בעיירות בערב שבת
	10	וההן תנייה לא נכב אפי' לבירייה	וההן תניא לא נכיב אפי' לברייה
ה	1	עשרה בטלים ממלאכתן לבה"כ	עשרה בטלנים בטלים ממלאכתם לבית הכנסת
	2	כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודנו	כגון אנו שאין צריכיי לתלמודנו
	12	רצועה למנעלו	רצועה לסנדלו
	שו"א	והיינו מתענין ולא משלימין	(בד"ק מוסיף) מפני שיו"ט שלנו היה
ו	6	יום טיריון	יום טוריון
ז	28	מה שנה שאינה מעוברת אדר סמוך לניסן אף שנה שהיא מעוברת אדר סמוך לניסן	מה שנה שאינה מעוברה קורין אותה אדר [באדר] סמוך לניסן אף שנה שהיא מעוברת קורין אותה אדר [באדר] סמוך לניסן
14	38	דבגזילה	דבר דלייא
ח		מהו הוא הדבר לחדד ראשו	הוא מהו הוא לחדד
ט	9	ומתירין וחותכין	ומתירין וחותכין ביו"ט
20	שו"א	ואחת באושי	ואחת באונס
יא	23	אין תולין	ואין תולין
	36	שיש למטה שתים ג' תיבות	שיש למטה שתים צריך שיהא בה שלש תיבות
22	10	ר' יושע'	ר' ישעיה
	13	הא לה' תגמלו זאת	ד' תיבות אלו ליתא
	18	שתים שלש שיטין	שתים או שלש שיטין
	16	פתוחה מראשה סתומה	פתוחה מראשה פתוחה
יב	1	מה שלום שאין בו טעיות	מה שלם שאין ב' ג' טעיות
	12	אם הלכה למה לא יקרע	אם הלכה למה כדי שלא יקרע
	37	ממה שאתה נותן בפיך	מן המותר בפיך
24	41	ר' שמואל ר' זעירה	ר' שמואל בר זעירא
26	34	כתב אל"ף דל"ת מיי'	כתב אל"ף דל"ת מאדני
	8	תלמוד לומר משיח שאין על גביו משיח	תלמוד לומר המשיח משיח שאין על גביו משיח אחר
	14	באדרן	(צ"ל „באהרן")
יד	27	משהדינין מיחדין ליה	משה דאין מיחדין ליה
	9	לא דייך אלא ששימשת	מלת אלא ליתא
	24	שגנו עובד תחוני'	שבנו עומד תחתיו וכן בכל הענין
	42	אינו כשו	אינו עובד
טו	43	שיהא עובד בארבעה	שיהא עובד בארבעה כהדיוט
טז	1	שיהו של ימים באיבריהן	שיהיו תמימים ושלמים באבריהם
	13	תני אף הנסכים א"ר יסה בי ר' בון מאן תנא נסכים דלא כרבי	תני אף הנסכים אר"י ליה כאן נסכים א"ר יוסה מאן דתני נסכים דלא כר'
	16	נסכיה	נסכים
יז	41	ממה שנאכלו קדשים קלים וכו'	ממה שנאכלו קדשים קלים בכל הרואה לא צריך השונה להזהיר אלא על עלייתם מ"ט השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה
34	23	הרי הוא נאכל בכל מושב	הרי אין נאכלין בכל מושב (עי' בשד"י)

פרק שני

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
36	19	ר' שמואל אמר	שמואל אמר
38	19	אוף כאן	ליתא מלת אוף
כא	30	ראו אותה טובלת כדרכה ביום	ראוה טובלת ביום

פרק שלישי

עמוד	שירה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
46	23	עבד ליה מגדל	עבד לס"ת מגדל
	25	מטפחות לוקחין ספרים	מטפחות לוקחין בהם ספרים
	39	ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק	ר' ירמי' בשם ר' יצחק
כד	4	אוקיר אורייתא	אוקיד אוריתא
	8	וכן במותריהם	פסקא וכן במותריהם
	20	מן גמרנה	מן גו דנא
כז	4	דכל בינין דכן לא קאים	דכל בניין הכן לא קאים
	5	א"ר לר' חנניא וכו'	אמר ליה ר' דנניא נהיר את
כח	37	מחזר מנא	מח ר מנא ייאמר כלא
6	27	אף זו	אף מקרא מגילה

פרק רביעי

עמוד	שירה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
ל	19	העבד עולה למנין שבעה	העבד עולה לשבעה קרויים
	22	שלמד מאיליו או שלמדו רבו נמכי	כשלמד מאיליו או כשלמדו רבו כטבי
	28	קראיי תלתא	קוראים תלת
60	11	והלכו להן	ויצאו להן
	19	ואין אומרים ברכת התנים כל שבעה	ואומרים ברכת התנים כל שבעה
62	32	גולים	גוללים
לב	25	מקרא אחד הן דורשין בלא ראות	מקרא אחד דרשו ואם בלא ראות
לג	22	דר' אבהו אחא	מלת אחא ליתא
66	9	ומהא ה' ית עמא על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן	ומחא ה' ית עמא על העגל אשר עשה אהרן
	39	הקק בראש המקל	חקקה בראש המכל
לד	1	סמרו והא תני והוא שסמרו	סמכו והא תני והוא שסמכו

מסכת מועד קטן

פרק ראשון

עמוד	שירה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
2	8	מקרת	מקרתא
	11	בשם ר' לא ש	בשם ר' לא, לא שנו
	21	מעבדינן בשבעה ימי הרגל	מעבדינן ברגל
	25	פסקו גשמים	פסקו מי גשמים
4	3	כשהיה לו דבר ממועט בתוך ביתו כו'	כשהיה לו דבר מועט בתון שדהו בשביעית הרי זה מוסיף וכו'
	6	משיפסקו עוברי עבירה	משיפסקו עובדי עבודה (וכן לקמן)
	13	מוסיף והולך	מוסיף עליו והולך
	17	ר' בון חייה	ר' בון בר חייא
	24	ושביעית	ובשביעית
	27	וכא מראית העין	וכא מפני מראית העי'
	29	וכא מה אית לך לית לך	וכא מה אית לך מימר לית לך
ג	10	ועושין כל צורכי הרבים	ועושין כל צורכי הרבים בחוה"מ
	11	ולא תני שמואל	ולא כן תני שמואל
	35	מת קמצוץ היה נתון תחתיה	מת מצויין והיה נתון תחתיה
6	39	הורדי הנמלים	חורי נמלים
	40	כיצד הוא עושה	כיצד מחרימין
ה	14	ברזים	בארונים
10	6	מהו דברים רבנן אמרו קילוסין	מה הם דברים דברי קילוסין
ז	16	שנשברו	שנשברו בחול המועד
	30	א"ר בא הדא דאת אמר	א"ר בא ב"ר ממל הדא דתימא
	31	לא יהא יוצא ומלקט עשבים	לא יהא אדם מלקט עשבים

פרק שני

עמוד	שירה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
ח	4	מהלפה שיטתיה דר' יודה	מהלפה שיטתיה ור' יוסי
16	7	דזיפתא דקדקירא	דזפתא דקדקירא היא
ט	1	בשיש עדים	בשיש עדים יודעים
	3	בשיש עדים יודעים	בשיש שם עדים יודעים
18	8	ולא מדירה בעורה לדירה נאה	כל זה ליתא

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא מסכת מועד קטן – חגיגה

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת ד' קושטנדינא
18	18	פרגמטיא עבדה	פרגמטיא אבודה
		פרק שלישי	
20	38	אפילו מדברי סופרים	אפילו שהוא מד"ס
	40	המנודה ומת סוקלים ארונו	שכל המנודה ומת סוקלין ב"ד את ארונו
יא	2	חזרו ונמנו	חזרו וגמרו
	6	מנודה לכל אדם	מנודה לכל ישראל
	13	צריך נדוי	מנדין אותו
	21	המנדה את מי שאינו צריך ונידה אותו	המנדה את מי שאינו חייב נדוי ונדה [אותו
	27	ולא כן אמר ריב"ל	ולא כן תני אמר ריב"ל
	47	כשנשאל קודם לרגל לא יגלח	כשנשאל קודם לרגל יגלח
22	5	משרת ר"מ הייתי בברחו שנים	משרת ר"מ הייתי בברחו שבע שנים
יב	25	בלגרי	בלרי
	36	די מקללה חמר	דו מקל לה חמר
24	4	אימולוגים	אימולגים
	10	לא רעינא ליה כו'	לא רעינא ליה ולא צבינא ליה לא בעינא כו'
	12	קומפרומיסין	קונמפרומוסין
יג	3	ותגלחת	ותספורת
יד	5	אבל אמרו תבוא מארה	אבל אמרו חכמים תבוא מארה
	18	וקבליו	וקבלניו
	19	איכריו וספניו	המוריו וספניו
28	3	ר' שמעון אומר אפי' ברביעי	רש"א אפי' בשביעי
	23	מכיון שאת גדול המשפחה	מכיון דאית גדול המשפחה
30	23	אין תימר רבנן דדרומא אתון שריין ואינון אסורן	אין תימר רבנן דהתם דדרומא אינון האסרין ואינון שריין
יז	19	לא מפני התפלה	אלא מפני התפלה
	29	חכם שמת קרוביו	חכם שמת הכל קרובין
	31	ולא גמל ליה ר' מנא חסד	ולא עבד ר' מנא חסדא
34	10	ררבבינן	דרבנן
	12	רבבינן לא הכמן	רבנן לא חכימין
יט	2	ר' לעזר בשם כהנא למעלן	ר' לעזר בשם כהנא אמר למעלן
	28	עד שישלה פרע	עד שיגדלו פרע

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		מסכת חגיגה	
		פרק ראשון	
2	9	חברייא בשם ר' לעזר למען	חבריא אמרין למען
ג	17	יראה כל זכורך את שאין לו אדון	יראהכל זכורך את פני האדון ה' צבאות את שאין לו אדון
8	4	שדרכו לכן... שאין דרכו לכן	שדרכו לכך... שאין דרכו לכך
	12	אף כאן שלמים	אף שמחה האמורה כאן שלמים
ה	18	בי ר' הנינה כך	בר חנינא אומר כך
	25	אף כאן מעשר	אף שמחה האמורה כאן מעשר
ו	5	בשם ר' הושעיה	בשם ר' אלעזר
	14	בשם ר' הושעיה	בשם ר' אלעזר
	24	אמר רבי לא זמן	אמר ר' אילא זמן
		פרק שני	
22	35	בית הלל עבדין לון כאשם מצורע	וב"ה עבדין לו כשלמי אשם מצורע
	44	לכם אינו נעשה אבל נעשה הוא לגבוה	לכם אינו עושה אבל עושה הוא לגבוה
יב	8	ניחא עולות למחרת היום ההוא שלמים למחרת היום ואין שלמים וכו'	ניחא עולות למחרת היום ההוא שלמים ואין שלמים וכו'
24	7	עורות של מי	עורות שלמים של מי
	10	ואת אמר ליום טוב שחל לאחר שבת	ואת אמרת יום טבוח שלח לאחר שבת
	15	ר' יוסי בי ר' בון	אמר ר' יוסי בר בון
	24	מ"ד אפילו בזוית	מ"ד הציץ אפי' בזוית
יד	25	כמה דאת אמר תמן	(ע"י שד"י)
28	10	אפילו מאכל אפי' כסות	אפי' מוכל אפי' כפות (עי' שד"י)
30	33	בקדושתן הן א"ר יוסה	בקדושתן הן עומדין א"ר יוסי
יז	14	כקב גחלים	כקב של גחלים
	16	והכא מפני שנזקקו לכיליין	וכא נמי שנזקקו לכליין
יח	14	כר' יהושע	ודלא כר' יהושע
	18	דרבא אתא	דרבי אחא
כ	16	על גב הקודש	על גב טהרת הקודש
40	4	כושת (וכן לקמן)	קושט (וכן לקמן)
	7	וחלות חריע	וחלות זריע

הגהות והערות מהג"מ יחיאל מיכל גאלדשלאק ז"ל אבד"ק שעפס.

מגילה (פ"ג ס"ט) ד"ה לפניית כלים וכו'. וכ"ה בסוטה פ"ז ס"ב ומד"ר שו"ט, מזמור ל"ה. ולע"ג וע"ע בספרי שו"ת ויחי יעקב חו"ד סי' כ"ד מש"ש בזה (בנו יח"ז):

הגהות והערות מהג"מ יחיאל מיכל גאלדשלאק ז"ל אבד"ק שעפס.

חגיגה (פ"א ס"ז) השאור שבה. כ"ל דל"ל שהאור שבה (בנו יח"ז).

(דף ה' ע"ב) **פ"א ה"ה**: א"ר יוחנן מגלית ועד אנטיפרס כו'. אמר ר' חנינא קפלה לה א"י וכ"ה בתענית (פ"ד ה"ה) וכ"ה בש"ס גיטין (דף נ"ז ע"ב) ארץ צבי שאין עורו מחזיק את בשרו והכוונה נראה כפשוטו שנתכווצה הארץ ומ"ש כאן הקב"ה שעשה גיא או הר לא נהירא כלל דהא לענין שטח הארץ שיחזיק מה לי אם יהיה גיא או הר. ומזה יש לסתור ע"ד האברבנאל בפ' שלח שכתב וז"ל ממה שהעיד הכתוב ששבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום ידעינן שהיתה א"י קטנה בכמותה עד שבמ' יום מהלך אדם כל ארץ ישראל לד' רוחותיה והראיה ע"ז שלוחי ב"ד שהיו יוצאים מירושלים עד סוריא בז' ימים ושבים בז' ימים וזאת היתה א"י כי ירושלים לא היתה באמצע א"י והארץ לא נתכווצה ולא נבלעה כי הוא מכת הנמנע ושאמרו שהיתה ת' פרסאות על ת' פרסאות יש לו כונה אחרת כי הנה המהלכים בארץ ישראל מעידים שארכה הוא מהלך ד' ימים ולא יותר ודרש ארץ צבי שעורו אינו מחזיק את בשרו אינו כמשמעו רק הארץ המיושבת נראית גדולה ואינו כן הארץ החריבה השוממה עכ"ל. ואני אומר דזאת מוחזק בידינו שא"י היתה מחזקת ת' פרסה על ת' פרסה כמבואר בש"ס מגילה (ד' ג' ע"א) וסוטה (ד' מ"ט ע"ג) וב"ק (דף פ"ב ע"ב) ומנחות (ס"ד ב') וכ"ה ביומא (ס"ט ב') וכ"ה בילקוט נחמיה (רמז אל"ף ק"א) וכ"ה בזוה"ק ויקרא (ד' פ"ד ע"א). ועי' חי' אגדות ביומא שם (ומש"ש בש"ס בכל ארעא ישראל כו' אינו סותר לזה עי' תוס' ישנים שם) ועי' בהפלאה כתובות ד' קי"ב שכתב רמז נפלא למה מחזקת א"י דוקא ת' פרסה וכ"ה בספר עשרה מאמרות (מאמר העתים סי' י'. ומאמר אם כל חי סי' כ"א ובמאמר עולם קטן סי' א') ובתשובותיו (סי' ע"ג) שהדברים כפשוטן דא"י היתה מחזקת ת' פרסה ונתכווצה. וכל כך היה הדבר הזה לפשיטות בעיני הראשונים עד שרבותינו בעלי התוס' תמהו מזה על הש"ס ב"מ (ד' כ"ח א') וכן הקשו בר"ה (כ"ג ב'). ועי' חי' הרמב"ן והריטב"א והר"ן ור' פרץ הובא בשיטה מקובצת שם (ועל"ע על תירוץ הרמב"ן והר"ן שם דאזלו ביממא ובלילא דהא אביי אמר שם דבמקדש ב' לא אזלי רק ביממא וי"ל קצת) וכ"ה בחי' הריטב"א לתענית (ד"י ע"ב) ור"ה (י"ח א') ועי' תוס' סוטה (ל"ד ב') והמעיין בדברי הראשונים האלו שהבאתי יראה דהיה הדברים לפשוט בעיניהם עד שהקשו מזה והכריחו לתרץ בישובים שונים ואין אחד מהם שיאמר שאין הדבר כמשמעו או שיש פלוגתא בזה. ויש להעיר מדברי הקלירי הובא ברש"י יומא (ס"ז א') דנראה כסותר למ"ש וכבר העיר על דבריו הספר"א במים חיים. ועי' ביד דוד (דרנ"א ע"ב) ולכאורה היה אפשר לומר לפי מה דאיתא בתוספתא פ"ו דב"ק והובאה ג"כ בכפתור ופרח פרק ששי (ועי"ש בכו"פ שהיה גירסתו בש"ס ביצה (ה' א') כמו שהוא במס' מעשר שני וכ"ה הגירסא בתשובת הגאונים הנדפסים בליק סי' א' ושקטה התמיה שתמה הצל"ח שם) דרשב"י סובר אם אתם עוברים את הירדן אתם בארץ כנען ומוכח מזה דסובר דעבר הירדן אינו בכלל א"י וא"כ י"ל דהא דא"י הוא ת' פרסה הוא עם עבר הירדן וא"כ הקלירי דהוא ר"א בן שמעון (וכמ"ש הרא"ש פ' אין עומדין ובהג"מ פ"ו מה' תפלה ותוס' רי"ח ברכות י"ח א' שכן מוכח בפסיקתא) אזיל בשיטת אביו דעבר הירדן אינו בכלל א"י ולהכי כתב דא"י אינו מחזיק ת' פרסה דנגרע ממנה מה שמחזיק עבר הירדן. אולם הא ליתא דבהתוספתא ע"כ דהוא ט"ס ונ"ל הגירסא כמו שהוא בש"ס דילן בבכורות (דף כ"ה) וכמו שהאריך בזה הברכ"י בא"ח (סי' תפ"ט) וגם מבואר בתוס' ובראשונים שהבאתי דהת' פרסה המה מלבד עבר הירדן והפנ"י בב"מ שם כתב דמכ"ל זה. ויש לומר דהתוס' ס"ל דעבר הירדן איננה בדיניה כמו א"י וכמו שהאריך בברכ"י שם. וא"כ אינו נכלל בשם א"י וכשאמרו א"י מחזקת ת' פרסה היינו מלבד עבר הירדן. ועי' בביאורי מהרא"ל שלח (די"ג ב"ה) שהוכיח שם כן בהוכחה גמורה. ועי' במים יחזקאל (ד"ח ודי"ב ודי"ז) שגם הוא הסכים כן ואמת שבשאילת יעבץ (ח"א סי' קכ"ז) כתב דהת' פרסה המה עם קני וקדמוני ע"ש ובתוספת אהרן (ד"מ ע"ב) כתב ג"כ דעבר הירדן הוא בכלל הת' פרסה. אולם בתוס' ובראשונים מבואר להיפוך ועי' בתשב"ץ (ח"ג סי' קנ"ח) ע"ש. [ודרך אגב ראיתי להעיר על מ"ש התוס' בר"ה שם דא"י הוא באמצע העולם וירושלים הוא באמצע א"י ובב"מ כתב דירושלים אינו באמצע הארץ ויש לד ה' שהוא סמוכה לירדן יום א' ע"ש. והנה לפי שיטתם בב"מ י"ל דבריהם במנחות שכתבו שם (פ"ד א') דיניאי שעומר מח"ל ותמהו ע"ז בס' ברוך מבנים אשר (פ' בהר) ובספר ברכת אברהם (די"ח ע"א) (דהא נקצר מקודם פסול וירושלים הוא באמצע א"י ואיך אפשר להביא מח"ל לירושלים ולדבריהם בב"מ א"ש. מיהו גם לפי שיטתם בר"ה לק"מ דהא איתא בירושלמי מעשר שני (פרק כרם רבעי) דהיה מחילות ונגנזו וכ"ה בבבלי ר"ה (דכ"ג) דאיסתתם דרכי וא"כ היו יכולים להביא דרך המחילות ולק"מ. וראיתי להפני יהושע שכתב וז"ל מיהו זה לי ימים כבירים אשר חפשתי ולא מצאתי מבואר בש"ס דירושלים הוא באמצע א"י אלא באמצע כדור העולם עכ"ל. אמנם מצאתי במדרש תנחומא (פ' קדושים) א"י יושבת באמצע העולם וירושלים באמצע א"י וכ"ה בזוה"ק תרומה (קנ"ו ב') ארעא קדישא היא באמצעותא דעלמא ובאמצעותא דארעא קדישא הוא ירושלים מבואר דירושלם הוא באמצע א"י וכשיטות התוס'. וכ"ה דעת ר' בחיי בכד הקמח (אות ש') והנה בש"ס יומא (נ"ד ב') אמרינן מציון הושתת העולם כו' מאמצע כו' וחכמים אומרים מציון משמע מזה דציון וירושלים אינו באמצע העולם ושוב ראיתי בחידושי אגדות למהרש"א שעמד בזה וכתב דדוחק לומר דחכמים פליגי בזה ומ"ש לתרץ בזה הוא דחוק למאד. אולם לדעתי לק"מ בהקדם מ"ש התוכניים לפרש מה דאמרו חז"ל דירושלים הוא באמצע העולם ובאמת חזינן דאינו כן וכתבו דבאמת לפי שטח העולם ירושלים אינו באמצע. אולם לפי הישוב שיושבים בני אדם ירושלים הוא באמצע העולם ולפ"ז א"ש דהת"ק דאמר דהעולם נברא מאמצע היינו מאמצע שטח העולם שנתחלק לש"ס מעלות. אולם החכמים שאמרו מציון הוא מאמצע הישוב לא מאמצע שטח העולם ועי' רש"י מגילה (ט"ו ב') שכתב ולא דבר שהוגן למלכות בנין הבית שהוא באמצע העולם כדאמרינן בסדר יומא אבן שתיה שממנה נשתת העולם ולכאורה צ"ע מניין לו מהמאמר הזה שהוא באמצע הא שם אינו מבואר רק שממנה הושתת העולם וצ"ל דרש"י בא דרך אגב להורות לנו דגם מי שסובר דמציון נברא מ"מ מודה דהוא באמצע העולם דליכא מאן דפליג ע"ז. ועי' רש"י סנהדרין (כ"ו ב') שכתב שם דמציון נברא העולם. ובזה מיושב מה שהקשה בספר ברית שלום פ' הנא (דקי"ז ע"ג) והניח בצ"ע מהש"ס סנהדרין דל"ז דלמה נקרא שמו שרך שהוא יושב בטבורו של עולם ופירש"י מאמצעו דהלא החכמים ס"ל דמציון נברא ומוכח דאינם סוברים דציון הוא באמצע וכן הקשה בספר מים יחזקאל (פ' בראשית) ולפמ"ש א"ש. ועי' ש"ס סוטה (מ"ה ב') אפי' תימא אבא שאול ע"כ לא אמר אבא שאול אלא לענין יצירה דכי מיתצר ולד ממציעתא מיתצר כו' משמע מזה דהת"ק חולק. ועי' ש"ס תענית (ד"ג ע"ב) מעלי תלגא לטורא כו' שנאמר כי לשלג יאמר כו' מוכח משם דלא כר' יהושע דמן הצדדין נברא וכמ"ש בגבורת ארי שם ועי"ש בד"י ע"א א"י נבראת תחלה כו' מוכח דס"ל כמ"ד דמציון נברא ע' גבורת ארי שם. ומדברי רבינו הרמב"ם נ"ל דסובר דלא נברא מציון כיון דאינו באמצע הישוב וכל מילי דמיתצר כו' הוא מכל השטח ומיושב מ"ש בפי' המשנה פ"ה דיומא וז"ל ופי' שתיה יסוד והאמת כי מקום העבודה יסוד העולם כו' ע"ש. וראיתי בס' מסגרת זהב (דע"ז ע"ב) שתמה עליו דזה נגד הגמ' שממנו הושתת העולם ע"ש ולפמ"ש א"ש. ונראה דכולם מודים דציון הוא באמצע העולם כמוזכר כמה פעמים במדרשות ע' פסיקתא רבתא (סי' כ') וזוה"ק במדבר (דקס"א) ופנחס (דרכ"א ע"ב) ותשא (קנ"ג א') ופקודי (רכ"ב ב') וז"ח בראשית. ועי' רשב"ם ב"ב (דע"ד ע"א) ורש"י יחזקאל (ה' ה') ועש"ם בכורות (ח' ב') מציעתא דעלמא כו' וקאי על ירושלים. ועזוה"ק ויקרא (דס"ו) וזה לסברא פשוטה בב"מ דירושלים באמצע העולם. אולם גם הוא באמצע א"י וכמ"ש מפו"ה בשם התנחומא והזוה"ק וא"כ תמהני על השה"ד (ח"א דל"ח א') שכתב לפשוט בשם הש"ק דירושלים אינו באמצע א"י ונעלם ממנו דברי התנחומא והזוה"ק שהבאתי וגם לא הביא שהוא מחלוקת בין התוס' ב"מ ור"ה. ולכאורה היה נראה שזה הוא ג"כ פלוגתת הטור והב"י בא"ח (סי' ג') שהקשה שם על הטור דלמא אינו אוסר ר"ע מזרח ומערב רק באותן עיירות שהן במזרח או במערב וראיתי להברכת דוד שם שכתב עליו דהא ירושלים באמצע א"י קאי ובבל הוא בצפונית מזרחית וא"כ ע"כ דלאו משום ירושלים הוא ע"ש. והנה מ"ש דבבל הוא בצפונית מזרחית דבריו נאמנו. דכ"כ התוס' בבכורות (נ"ה ב' ד"ה מיפרא) ובתוס' ר"ד שם. ומיושב בזה מה שהקשה בשו"ת אור נעלם ח"ב (סי' קמ"ז) שהקשה על רש"י ברכות (ס"א ב') דבבל קיימא למזרחו של א"י וב"ב (כ"ה ב') אתון דיתביתו בצפונה של א"י אדרומי פרש"י שם דבבל לצפונה של א"י קיימא ע"ש שהניח בצ"ע. אולם אם נימא דהוא בצפונית מזרחית א"ש. וכ"ה דעת רש"י בשבת (דכ"ה) שלא תקשה עליו קושית התוס' שם ע"ש במגיני שלמה. אך מ"ש דירושלים באמצע א"י קיימא י"ל דהב"י ס"ל כהתוס' בב"מ. והטור י"ל דס"ל כהתוס' דר"ה וא"ש. ולכאורה היה אפשר לומר דהא דירושלים היא באמצע א"י הוא פלוגתא דאמוראי. דהנה במגילה (ו' א') איתא דר' ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקראת שמה טבריה שיושבת בטבורה של א"י משמע דטבריה באמצע א"י ולא ירושלים ובאר אמוראים שאמרו שטובה מראיתה והוא ר' יודן ובמ"ר בראשית (פכ"ג) טבריה על שם טבריאים הם סוברים דירושלים הוא באמצע א"י.] הנה הלום ראיתי בס' בנין הבית לבעל מגודת דוד שכ' דהת' פרסאות המה עם האורך של שיפוע ההרים דאל"כ תקשה הא לעתיד לבוא שיתרחב א"י ועכ"ז לפי החשבון לא יעלה רק לרמ"ד פרסאות ע"ש ולענ"ד לא נהירא דבריו כלל והוכחתו אין הוכחה דאין הכוונה ת' פרסאות על ת' פרסאות מרובעות רק שהשטח באורך וברוחב עולה לת' על ת' פרסאות וא"כ י"ל דיש יותר באורך מברוחב וכדומה וא"כ הא בהמגרים שלעתיד אינו מבואר רק הרוחב ויוכל להיות שבאורך תהיה הרבה ולא מוכח מידי. והנה מה שהוכיח האברבנאל ממה שמעידים הנוסעים שהיום א"י היא קטנה הוא מערכה על הדרום דבאמת אנו מודים שהיום היא קטנה רק אנו אומרים שנתכווצה וכדאמרינן ארץ צבי כו' ומה שרצה לפרש שנראה כן בחורבנה א"כ איך יפרש העובדא שראה שאינה מחזיק ס' ריבוא קנים. וגם מדברי הירושלמי שלפנינו מוכח כן. ועי' מדרש שיר השירים (סי' א') ומדרש איכה (סי' ב') ואין לומר דדרשא דארץ צבי לאו כ"ע סוברין כן דהא דרשינן מזה בכתובות (קי"ב א') שאיננה מחזקת פירותיה לא מוכח מידי מזה דהא בר"ה (י"ג א') דרשינן שהיא קלה לבשל פירותיה וכ' שם הריטב"א דתרתי ש"מ וא"כ י"ל ג"כ בהדרשה הזאת כן. ועי' בילקוט משלי (רמז תתק"מ) שהביא ב' הדרשות. והמעיין בירושלמי פאה (פ' כל זית) ובכתובות שם כמה הפליגו בסיפור הפירות שהיה אז בהפלגה גדולה ואיך ירדו היום פלאים וגם א"א להעטיף בזה משל ומליצה ויראה שהדברים כפשטן. וגם הא מבואר בחולין (דנ"ה) דכוליא שהקטינה טריפה בבהמה דקה עד כפול ובגסה כענבה בינונית והדברים תמוהים דהא אצלינו אין ענבה גדולה כפול ועכצ"ל כמ"ש בשם הרש"ל ביו"ד (סי' מ"ד) דפירות א"י היו גדולים בימים האלו [ועי' בב"י שם מ"ש בשם מהר"י ן' חביב ולפירושו ענבה אינו מז' המינין. ובזה מיושב מה שהקשה בדעת קדושים ביו"ד שם במקדש מעט דאמאי אמרו גפן כדי רביעית כו' ולא אמרו לשיעור ענבה. ולמהר"י ן' חביב א"ש וגם להרש"ל י"ל דכיון דכתיב גפן ולא כתיב ענבה ש"מ דאתיא לשיעורא דיין שנקרא גפן ולא לכוליא ששיעורה כענבה] וראיתי בספר חידושי הרז"ה בהגהותיו לש"ע (ד"כ ע"ב) שכ' וז"ל לענ"ד תמיהא קיימת על הרש"ל ממה דאיתא בברכות (דל"ו ע"ב) אמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן ששיעורו כפול הלבן כמנא מבואר לרב אסי שהיה בחו"ל בבבל ואחר חורבן ביהמ"ק ואעפ"כ אמר ששיעור בוסר דהיינו ענבה שלא נגמרה שיעורו כפול הלבן ש"מ דענבה שנגמרה גדולה מפול הלבן וצ"ע עכ"ל ולא ידענא מאי קושיה דלא נהגם אמר רב אסי פול הלבן ולא אמר סתם פול והיינו שסתם פול ופול הלבן המה ב' מינים ועיקר קושית רש"ל הוא דהא חזינן דאין ענבה גדולה כסתם פול שהוא שיעורו לענין טריפות ומזה למד שנשתנו אבל פול הלבן יוכל להיות שגם בזמנינו ענבה גדולה מפול הלבן. ובמ"א (סי' ר"ב ס"ק ל"ד) שכ' ועבוי"ד סי' מ"ד שבימיהם היו הענבים גדולים אבל עכשיו פול גדול מענבה ואפשר דה"ה פול הלבן עכ"ל הרי שנסתפק בזה אם הפול הלבן נשתנו או לא והרש"ל נראה דפשיטא ליה דלא נשתנו ורק הפול נשתנה וא"ש. עכ"פ מבואר שהדברים לענין הפירות הוא כפשוטו שנשתנו הרבה מאד מכפי מה שהי' וא"ה לענין הארץ שנשתנית ונתכווצה. ומ"ש האברבנאל דהוא מכח הנמנע הנה גם פתיחת פי הארץ הוא מהנמנע ועכ"ז היה. ועשו"ת הרשב"א ח"א סי' ט') ועי' כפתור ופרח (פי"א) שכ' שגם היום הוא ת' פרסה רק שתחשוב כל פרסה ב' מילין ומה שהוכיח האברבנאל מהכתוב במח"כ נעלם ממנו מדרש רבותינו ברבה פ' שלח שנתעוררו בזה וז"ל שם וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום והלא את מוצא שהלכו מן הדרום לצפון מ' יום ומ' יום הלכו את כולה אלא שגלוי הי' לפני הקב"ה שהן באין ואומרין לה"ר ונגזר על אותו הדור שנים של צרה יום לשנה יום לשנה וקפץ לפניהם הקב"ה את הדרך עכ"ל (ועי' בס' בית שמואל (דכ"ט ע"ג) שהביא זה בשם הגמרא וליתא רק דכן איתא במדרש) ועתה מה לו כי יזעק על זה אחרי אשר רבותינו הרגישו בזה ויישבו אותו. והנה לדברי המדרש הללו הביאם רש"י בביאורו לתורה. וראיתי להלוית חן (די"א ע"ב) שכתב שדחוק הוא ונעלם ממנו שמקור מחצב דברי רש"י הוא מהמדרש רבה ומ"ש הוא לתרץ שנה בזה דלפי העולם מדבריו לא הלכו רק שלשה לדדים והוא פלא כי באמת הלכו באורך וברוחב. ובזה י"ל מ"ש רש"י דהלכו לאורכו ולרחבו ונתקשה בשו"ת מקום שמואל (בשער התירוצים) דלמה כתב רש"י זה דהא גם אם לא היה הולכין רק לאורכו או לרחבו שפיר הי' קשה איך הלכו במ' יום. אמנם עם האמור א"ש דרש"י בא לשלול דלא נתרץ כתירוצו של הלוית חן והבן. ומה שכתב שם הלוית חן דמבואר במדרש איכה דלעולי רגלים נעשה נס והלכו לא"י במרוצה. שגם בפשט דברי המדרש ואינו מבואר שם כלל דהיה נס בזה רק שהיה להם דרכים קצרים ומחילות וכמבואר בבבלי וירושלמי שהבאתי למעלה וכן מוכח מקושית הראשונים בב"מ שהבאתי למעלה דאל"כ לק"מ. ומ"ש האברבנאל משלוחי ב"ד שהיו בז' ימים והוא פלא היכן מצא כן ובר"מ ה' קידוש החודש פ"ה איתא שיצאו עשרה ימים בתשרי ולא הגיעו רק למקומות אחדים ובניסן הלכו יותר והיינו דמבואר בר"ה (כ"א א') דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ובתענית (ד"י ע"א) מבואר דצריך ט"ו ימים שיגיעו לנהר פרת ואף דלפי החשבון צריך כ' ימים כבר תירצו אותו התוס' שם [ועי' שאילת יעבץ (ח"א סי' קס"ח) שכ' דלענין יו"ט שני תליא הכל בהשלוחים יכולים להגיע ואין חילוק כלל בין א"י לח"ל לענין יו"ט שני וחכמים שלא שיערו כל צרכן המה חילקו כן ע"ש. ואני אומר הן אמת שמדברי הר"מ נראה כדבריו וכמ"ש ג"כ בשו"ת מהרים"ץ. אולם בדברי הריטב"א בחי' לר"ה (י"ח א') האריך בזה והעלה דהיום דאנו בקיאין בקביעא דירחא והכל תלוי בהגזירה לכן אנו הולכין אחר הרוב ובח"ל ברוב המקומות לא הגיעו השלוחין ע"ש באורך שלפי דבריו נסתרו דברי השאילת יעבץ. גם מה שתמה ע"ד המג"א (סי' תצ"ו סק"ז) במ"ש שאין לנדות לבן א"י שעשה מלאכה ביו"ט שני בח"ל לק"מ והדברים מבוארים במבי"ט (ח"ב סי' קמ"ט) דאע"ג דהם אסורים במלאכה מפני המחלוקת עכ"ז החיוב בנידוי לא חל רק על בני ח"ל שהם אסורים בעצם לא על בני א"י. ומש"ש להסתייע לדבריו מדברי הח"צ סי' קס"ז. הנה דברי הח"צ המה נגד המנהג. ומצאתי למרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' כ"ו) שפסק דלא כותיה. ומה מאד נפלאתי על הג' מהרמ"ז בשלחנו במה"ת (סי' א' ס"ח) שכ' וז"ל וזהו ג"כ הטעם שהורה קדושה עליונה בח"ל ביו"ט שני של גליות. ולכן גם בני א"י הבאים לח"ל חייבים בקדושת היום אף שדעתם לחזור כמו שנתבאר בה' יו"ט עכ"ל ובאמת נהפוך דהם אינם חייבים כלל בקדושת היום והמה מתפללים תפלת חול ורק שאסורים במידי דפרהסיא מפני המחלוקת והג' מהרמ"ז בעצמו כתב כן בה' יו"ט סי' תצ"ו ס"ז וס"ח וס"ט וצ"ע] העולה מזה דמדברי המדרש האלו נראה בעליל שס"ל דנשתנה הארץ ונתכווצה ולא כהאברבנאל. ובזה י"ל דברי מנחם והרד"ק במה שפירשו בכברת הארץ ולהצילם מהשגת הרמב"ן עליהם בפי' וישב שהוא רחב כאשר בא לארץ הקדושה ולא היה שם אפילו מיל יע"ש. אמנם אם נימא דנשתנה הארץ ונתכווצה לא קשה. ועי' בספר תבואות הארץ סוף פ"א שגם הוא רצה להוציא הדברים מפשטן בשביל שראה שהיום אינה מחזקת ת' פרסה וליתא והדברים המה כפשטן:

(דף א׳ ע״א) **פ״א ה״א** ר׳ אבהו בשם ר׳ לעזר לא יעבר ולא יעבר ר׳ יצחק בר נחמן בשם שמואל לא יעבר ולא יעבר כצ״ל. כלקמן ואין בין ר׳ אבהו לר׳ יצחק בר נחמן כלום והיינו מוי״ו דולא יעבר דרפי:

(שם) **ע״ב** כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר ויקראו הכל ביד. (הכונה גם אלו שהיה להם חומה בימי יב״נ ובימי אחשורוש היו חרבים) ר׳ סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בט״ו (הכונה גם המוקפין מימות אחשורוש יקראו גם כן בט״ו) רבי אליעזר דרש ישיבה ישיבה מה ישיבה שנאמר להלן מימות יהושע בן נון אף ישיבה שנאמר כאן מימות יהושע בן נון ר׳ יודה בן פזי דרש פרזי כו׳ ככ״ל שצ״ל:

(דף ב׳ ע״א) **שם** תני ר׳ יהושע ב״ק אומר מימות אחשורוש. (מבואר בבבלי דיליף משושן) א״נ ר״י בי ר״י וכי מה ענין שושן הבירה לבא לכאן אם משושן הבירה את למד מעתה כשושן הבירה יקראו ושאר כל המקומות אל יקראו (כצ״ל טצ״ל. והכונה אם במה מצינו ילפינן משושן א״כ אל יקראו בט״ו אלא בעיר בירה כשושן ושאר ערים מוקפות חומה מימות אחשורוש ואינן בירות אל יקראו בהן בט״ו וגם ר״י בי ר״י מודה לר״י ב״ק שהמוקפות חומה מימות אחשורוש קורין בט״ו אלא שטעמו שדרש עיר מ״מ וכדלקמן):

(דף ה׳ ע״ג) **ה״ד** ר׳ ירמיה בשם ר׳ חייה בר בא בדין היה שיהו מתעני׳ בעשירי כו׳. כ״ל שהוא טעם למשנתנו למה בט׳ באב מאחרין למחרתו ביום עשירי ולא מקדימין לפי שבדין היה להתענות ביום עשירי וראיתי להטו״א במגילה ה׳ שהקשה גם על הש״ס למה אמרו הטעם דאקדומי פורענות לא מקדמי ולא אמרו מפני שהיה ראוי להתענות ביום עשירי ולא ידע שכן כתב הירושלמי:

(דף ז׳ ע״ב) **ה״ו** תני רבי יהודה בר פזי דבר דליה הוא הדבר כצ״ל כמו במגילה ובש״מ:

שם דמר ר׳ יודא בשם שמואל. צ״ל אמר ר׳ יודא בשם שמואל:

(דף ח׳ ע״ב) **ה״ז** ר׳ חמא חברין דרבנן בעי כו׳ עמ״ש בר״ה [פ״א ה״א]:

(דף י׳ ע״א) **ה״ט** בגוג גותייא כצ״ל. עמ״ש בכילה פ״א ה״ז:

שם רומי לקרב. כלומר שפת רומית נאה למלחמה. שוב ראיתי בק״ע בסוטה שפירש כן. ומ״ש בפ״מ שהכונה לשפה האיטלקית ולרפתית אין דבריו נכונים:

(שם) **ע״ב** ר׳ זעירה בשם ר׳ אימי היה כותב אלה עם עם אם. בפ״מ מפרש שסימנא הוא לאורך השיטה של הדף שצריך שיהא בה כדי לכתוב ג״פ ט׳ אותיות כמו למשפחותיכם ובמה״פ כתב שלש פעמים כמו תשעה אותיות וכדאמר בהקומץ דף ל׳ ע״א ג״פ למשפחותיכם והנה בלמשפחותיכם יש עשר אותיות ושלשה פעמים למשפחותיכם הם שלשים אותיות. לכן נראה שלפירושו צריך לגרוס בירושלמי היה כותב אליה עם עם אם והם עשר אותיות:

(דף י״א ע״א) **שם** ר׳ אדא בי רבי שמעון בשם ר׳ יוחנן לא יעמוד כו׳ צ״ל ר׳ אדא בר שמעון. כמו שהגירסא בהמאמר שלפני מאמר זה ובהמאמר שלאחריו ועיין הגירסא בברכות [פ״ב ה״א]:

(דף י״ג ע״א) **שם** אלו שמות שהן נחלקין בית אל כו׳ וחרה אף וחרה אפי. אינו מובן הלא וחרה אף וחרה אפי אינן לא שמות מקומות ולא שמות אנשים ואיך יהא ס״ד שיהיו מחוברים. ואולי ט״ס וצ״ל הרומף. הוא השם הכתוב בנחמיה ג׳ י׳ ועל ידם החזיק ידיה בן חרומף. והשם הרנפר הכתיב בד״ה א׳ ז׳ ל״ו בני צופח סוח והרנפר וקמ״ל שהם נחלקין חרומף חר נפר אלא שבספרים שלנו הם מחוברים. שוב ראיתי במסכת סופרים שנמחק שם וחרה אף וחרה אפי. וגם פליג שם ר׳ יוסי על הת״ק ואמר אינן נחלקין:

(דף ט״ז ע״ב) **הי״א** עולה הבאה מחמת אשם על דעתיה דרבי לעזר מהו (כלומר לר״ל דסבירא ליה דסומך עליה כו׳ אבל לתנא קמא דסבירא ליה דאזלא לנדבת ציבור ועיין בזבחים דף ק״ג ע״א. פשיטא ליה דאינה קרבה בבמה קטנה שאין ציבור מקריבין בקטנה:

(שם) **הי״ב** ר״י בר מריה שמע לה מן הדא כו׳. (מ״ש בפ״מ דשמע לה להקשות כו׳ והא אשכחן שהקריבו בבמה בימי שילה תמוה דהא תיכף כשמת עלי חרבה שילה כדאיתא בזבחים (דף קי״ח ע״ב). לכן העיקר כהק״ע דמביא ראיה דקדושת אהל מועד ושילה יש אחריהן היתר על קדושת אהל מועד מביא מיהושע ועל קדושת שילה מביא משמואל) אמר ר״א בר כהנא שלשה עבירות הותרו בשמו של שמואל הוא ועורו ומחוסר זמן ולילה היה (כצ״ל וכן הגירסא בילקוט ומלת חשיב עבירה ד׳ שהקריב בבמה מכלל שהותרו אז הבמות דקדושת שילה יש אחריה היתר. ולא הותרו אלא ג׳ עבירות דחשיב דמחו״ז פסול בבמה. וכן הפסח וניתוח ולילה סבירא ליה כמ״ד בזבחים דף ק״כ ע״א דהפשט וניתוח בבמה קטנה ולילה פסול בה וכדלקמן. ומה שפירש בק״ע אינו נכון שאם כל אלה ליתנהו בקטנה אמאי קרי להו עבירות) אמר ר׳ יוסה אין מהדא לית ש״מ כלום (כלומר מהקרא אין ראיה דאיכא למימר דקדושת שילה אין אחריה היתר והותר בשלה חלב גם איסור במה וד׳ עברות הותרו בה כמו בפרו של גדעון שהיה בזמן שילה והותרו בו שבעה עבירות ואלו הן איסור במה) וכבר כתבתי זאת ביתר ביאור בספרי זבחי אפרים בזבחים דף י״ב ע״א:

(דף י״ז ע״א) **שם** אמר ר׳ זעירא ובלבד עשרה טפחים כבנין הבית. נראה לי שצ״ל כבנין בית. כלומר כבנין כל בית דפחות מעשרה טפחים לא מקרי בית. כב״ק דף ל׳ ע״ז. וכיון דכתיב בית ה׳ ע״כ שהיה בטי באבנים מלמטה למעלה לא פחות מעשרה טפחים:

שם א״ל שילה ומשכן שילה כהדא בית מעון אלא שוה מפסיק. בספרי זבחי אפרים בזבחים קי״ח ע״ב כתבתי שהכונה שנבי כנישתא דבית מעון היו יכולים לראות את טבריא ומבית מעון לא היו יכולים לראות את טבריא שהקנרין היה מפסיק אבל שכנישתא היתה גבוה מהקנרין והבאתי הירושלמי דערובין פרק ה׳ יכול אני לעשות שתהא בית מעון מתעברת עם טבריא ואני רואה את האילטדין כאלו מלאה בתים והקנרין נתון בתוך שבעים אמה ושיריים לאילטדין ובית מעון נתון בתוך שבעים אמה ושיריים לקנרין ושם הארכתי:

(דף י״ט ע״ג) **פ״ב ה״ג** בן עיר שהלך לכרך ואין זמנו מוקדם. עיין בהשגות הראב״ד על בעל המאור:

(דף כ׳ ע״ג) **ה״ד** עולה בירייה ר׳ לעזר בשם ר׳ חנינה רגיל. לדעתי צ״ל בשם ר״ח הגדול צריך לקרותה. כי ר״ח היה נקרא נ״כ בשם ר״ח הגדול כמו במגילה דף כ״ב ע״א נער גדול היה לי אצל ר״ח הגדול. ואין נראה לי להגיה משם ר״ח בר ע״ל. והרב מהרמ״ח בס׳ היתיו במגילה דף כ׳ הגיה בשם ר״ח וריב״ל ולא נראה כלל:

(דף כ״א ע״א) **ה״ה** אתא ר׳ חנניה בשם ר״ח. צ״ל אמר ר׳ חנניה בשם ר״ח כמו שהגירסא בברכות [פ״ב ה״ג]:

שם ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה. עמ״ש בשבת פ״ב ה״א:

(דף כ״ג ע״א) **פ״ג ה״א** וכולהן עלה אספסיינוס והחריבן ואת כל בית הגדול שרף באש זה בית מדרשו של ריב״ז זצ״ל:

(דף כ״ד ע״א) **שם** הדא ארסקינס אוקיר אורייתא. צ״ל כהדא ארסקינס אוקיד כו׳:

דף כ״ה ע״ב) **ה״ד** מתניתא מסייע לר״ו. איזהו שבת הראשונה כל שחל ר״ח אדר להיות בתוכה אפילו מע״ש איזהו שבת השניה כל שחל הפורים להיות בתוכה אפילו בע״ש (קתני ע״ש דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ע״ש מקדימין וכן אמרינן בבבלי) הני שמואל מסייע לר׳ אילא בה (כצ״ל ש״י וכן אמרינן בבבלי תני שמואל בה) ר׳ נחמן בר יעקב בעי הנע עלמך שחל ט״ו להיות בשבת (מקשה על הברייתא דמסייע לר״ז אמאי אין קורין בחל י״ד להיות בע״ש פרשה זכור בשבת הא המוקפין אין קורין המגילה בט״ו בשבת והסעודה עושין אחר השבת וכדלעיל בפ״ק ה״ב) א״ל כן אמר רב והימים האלה נזכרים ונעשים כו׳. (ואם יקראו פרשה זכור בט״ו נמצא שקדמה עשייה לזכירה לעיירות) ר״א בריה דר״פ בעי הנע עלמך שחל י״ד להיות בשבת יקראו פרשה זכור בשבת דקדמה זכירה לעשייה דהא הסעודה יעשו ביום א׳. וצ״ל דר״א ידע דגם כשחל י״ד להיות בשבת ס״ל לרב דמקדימין ועיין בבבלי) א״ל כו׳ ואם אפשר איחור הוא לעיירות (כלומר כיון דמקדימין לקרות המגילה מקדימין גם פרשה זכור ואם יקראו פרשה זכור בשבת יהיה זה איחור לעיירות. וכן הוא כה״ג בבבלי לגירסת הגר״א בסי׳ תרפ״ח אות י״ח):

(שם) **ה״ה** ר״ח שחל להיות בשבת כו׳. א״ל קורין בר״ח. עיין בק״ע שהשבעה קורין בר״ח ועיין לקמן בה״ו ולכן לריכה ר״ח שחל להיות בשבת וע״ש בק״ע ומוכח משם דרק השביעי קורא בר״ח. וכבר העיר כן בנוע״י:

(דף כ״ז ע״א) **ה״ז** אמר ר׳ יוסה לר׳ חנניה בר אחוי דרב הושעיה כו׳ כד הוינן קיימין כו׳ כצ״ל כמו בתענית פ״א ה״ב וגם שם יש טה״ד כמ״ש שם:

(דף כ״ט ע״ב) **פ״ד ה״ב** התיב רב פילפי בר פרוטה קומי ר׳ יונה בתענית [פ״ל ה״ג] הגירסא רב פליפה בר פריסה ועיין לעיל בפ״ג ה״א ר׳ פליפא בר פרוסה אמר קומי ר׳ יונה:

(דף ל״א ע״א) **ה״ד** האומר ערכי עלי אינו כאומר דמי שדי עלי. (דאדם איתקש לקרקע) אבל אם אמר הרי עלי מנה להקדש שמין לו בג׳ לכשיעשיר אינו נידון בהשג יד (כצ״ל. וברייתא מפורשת כן בערכין דף כ׳ ע״א. והיינו דסבירא ליה להירושלמי דדמי שדה עלי שאין דמיו קצובים בעי עשרה והאומר ערכי עלי. אע״ג שדמיו קצובים מ״מ כיון שנידון בהשג יד הוי כמו אין דמיו קצובים אבל באומר הרי עלי מנה שהדמים קצובים ואינו נידון בהשג יד שמין לו בג׳. והא דבאומר ערכי עלי ובא לגבות ממטלטלין שמין לו בג׳ ה״ט דהירושלמי סבירא ליה בב״ק פ״ט ה״ה שאין שמין ערכין מן הממטלטלין דבר תורה אלא מדבריהם משום הכי לא החמירו במטלטלין לשום בעשרה וכ״ז דלא כהבבלי בסנהדרין ט״ו ע״א: (נועם ירושלמי)

(דף ל״א ע״ב) **ה״ה** ר׳ ירמיה ר׳ שמעון ש״ה. כבר כתבתי בכלאים פ״ג שאולי צ״ל ר׳ ירמיה ר׳ שמעון גרסייה:

(דף ל״ב ע״א) **שם** כד דהיא חדא אורייא תהוי גייל לה אחורי כצ״ל כמו ביומא [פרק ז׳ ה״א]:

(דף ל״ג ע״א) **ה״י** ר׳ יוסי בשם ר׳ סימון כניתן קצבה כו׳. עמ״ש בברכות:

שם תני ר׳ ישמעאל זה שהוא נושא ארמית כו׳. סנהדרין סוף פרק הנשרפין:

הכל

*חייבין [א] בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינס נשים ועבדים שאינן משוחררין החיגר והסומא והחולה והזקן וכל שאינו יכול לעלות ברגלין איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו ולעלות מירושלם להר הבית דברי ב"ש וב"ה אומרים [ב] כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלם להר הבית שנא' (שמות כג) °שלש רגלים: גמ' מתני' בראיית קרבן אבל בראיית פנים אפי' קטן חייב מן הדא (דברים לא) °הקהל את העם האנשים והנשים והטף ואין קטן גדול מטף *דתניא מעשה בר"י בן ברוקה ור"א חסמא שהיו מהלכין מיבנה ללוד והקבילו רבי יהושע בבקיעין אמר להן מה חדוש היה לכם בבית המדרש היום אמרו לו הכל תלמידיך ומימיך אנו שותים אמר להן אעפ"כ א"א לבית המדרש שלא יהא בו דבר חדש בכל יום
מי

קרבן העדה

הלכה א מתני' הכל חייבין בראיה. בגמ' מפרש: חוץ מחש"ו. דלאו בני דיעה נינהו ופטורין ממצות: החיגר והסומא. כולה יליף מקראי בגמרא: ומי שאינו יכול לעלות ברגליו. מירושלים לעזרה ובגמ' מפרש לה: איזו קטן וכו'. אבל מכאן ואילך אע"פ שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אביו לחנכו במצות: שלש רגלים. הראוי לעלות ברגליו חייבו הכתוב וכיון דגדול פטור מן התורה קטן נמי לאו בר חינוך הוא: גמ' מתני'. דתנן הכל חייבין בראייה חוץ מחש"ו וכו': בראיית קרבן. להביא קרבן לעזרה הוא דפטורים כל הנך השנויים במשנתינו: אבל בראיית פנים. לבוא אל העזרה להראות לפני המקום: אפילו קטן חייב. דילפינן מהקהל כדמסיק: ואין קטן גדול מטף. בתמיה וכיון דטף חייבין בהקהל כ"ש קטן וה"ה בראייה חייבין: והקבילו. פני ר"י בבקיעין שהיה יום טוב וחייב האדם להקביל פני רבו כדי לכבדו: הכל תלמידך. ואין לנו לדבר בפניך:
מי

פני משה

הלכה א מתני' הכל חייבין בראייה. במצות יראה כל זכורך שצריכין להתראות פנים בעזרה ברגל וצריכין נ"כ להביא קרבן עולה שנאמר ולא יראו פני ריקם וזהו נקראת עולת ראייה. והכל דקתני לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין וזהו דוקא למשנה ראשונה דפ"ד דגיטין דקאמרי ב"ה עובד את רבו יום אחד ואת עצמו ביום אחד ולפיכך עבדי ליה תקנתא במצות שהוא חייב בהן מספק מדברי סופרים אבל אין כן הלכה אלא כמשנה אחרונה שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שכופין את רבו לשחררו וכל זמן שלא שחררו אמרו חכמים שפטור מן המצות כי היכי שניכל למהר לרבו לשחררו כדי שלא ימנע מן המצות: חוץ מחרש. בפ"ק דתרומות תנינן חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו שומע ואינו מדבר והכא במצות ראיה אף המדבר ואינו שומע ואפי' הוא חרש באזנו אחת פטור וכן השומע ואינו מדבר פטור דילפינן ראיה ראיה מהקהל דכתיב שם בבוא כל ישראל לראות את פני ה' וכתיב בתריה למען ישמעו פרט למי שאין לו שמיעה גמורה ולמען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר והא דתנן כאן חרש סתם אמרינן התם בגמרא מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני הכל חייבין בראייה ובשמחה חוץ מחרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר שפטור מן הראייה ואע"פ שפטור מן הראייה חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא מדבר ושוטה וקטן פטור אף מן השמחה הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה: החיגר. אפי' ברגלו אחת והסומא אפי' באחת מעיניו והחולה והזקן וכל שאינו יכול לעלות ברגליו שהוא רך ועגוג וילפינן מדכתיב שלש רגלים יצאו אלו שאינן יכולין לעלות ברגליהם וסומא מדכתיב בבוא כל ישראל לראות כשם שהן באים להראות כך הם באים לראות הר קדשו ובית שכינתו יצא סומא אפי' באחת מעיניו שאין ראייתו שלימה ומדכתיב כל זכורך ממעטינן טומטום ואנדרוגינוס ונשים שאינן בכלל זכורך ועבדים דכל מצות עשה שאין האשה חייבת בה אין העבדים חייבין בה ודקתני שאינן משוחררין היינו שאינן משוחררין לגמרי ומאי ניהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין דג"כ פטור והך סיפא כמשנה אחרונה וכדלעיל: כל שאינו יכול לאחוז וכו' ולעלות. ברגליו מירושלים להר הבית ולבוא לעזרה: שנאמר שלש רגלים. הראוי לעלות ברגליו הוא דחייבו הכתוב ומדגדול בכה"ג פטור הוא מן התורה קטן נמי לאו בר חינוך הוא:
גמ' מתניתא. דקתני קטן פטור היינו בראיית קרבן דלאו בר קרבן הוא אבל בראיית פנים בעזרה אפי' קטן חייב מן הדא דכתיב בפ' הקהל וכו'. וכי אין קטן גדול מטף ואם טף חייב קטן לכ"ש וילפינן ראייה ראייה מהקהל: דתני בברייתא מעשה וכו'. אוידי דמזכיר הכתוב מייתי דרשת ר"א בן עזריה. ובמכילתא בפ' קדש לי כל בכור מייתי דרשת ר"א בן עזריה על הפסוק אתם נצבים וגו' טפכם נשיכם וגו':
מי

מסורת הש"ס
חגיגה ב א
שם ג א ירושלמי סוט' פ"ג הלכה ד

עין משפט נר מצוה
א
א מיי' פ"ב מחגיגה הלכה א
ב
ב מיי' שם הלכה ג

רידב"ז

מתני' בראיית קרבן אבל בראיית פנים אפילו קטן חייב מן הדא הקהל וכו' ואין קטן גדול מטף דתניא מעשה בר"י בן ברוקה וכו' הטף למה באו אלא כדי ליתן שכר טוב למביאיהן כו'. פי' הפ"מ ז"ל אוידי דמזכיר הכתוב מייתי דרשת ראב"ע ואינו מובן לי הא דגרסינן דתניא בדלי"ת משמע שזהו מקור הלימוד דקטן חייב בראיית פנים. ונראה לפענ"ד דאתי שפיר לשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' חגיגה דכתב שם ז"ל ומי שבא בעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מ"ע אלא עובר על ל"ת שנאמר לא יראו פני ריקם עכ"ל ז"ל והטו"א ז"ל כתב דהתוס' ז"ל לא ס"ל הכי אלא ראיית פנים לא בקרבן תליא מילתא ואם יתראה בלא קרבן מ"ע דראיית פנים מיהו קיים אלא דעבר על לאו ולא יראו פני ריקם אבל לשיטת הרמב"ם ז"ל כתב הטו"א ז"ל דלדעתו ז"ל דלאו דלא יראו פני ריקם הוא תנאי לעשה דיראה כל זכורך ואם ראה פנים ריקם מ"ע לא קיים וא"כ לפי שיטת הרמב"ם ז"ל מתפרש יפה דע"כ הירושלמי דס"ל אבל בראיית פנים אפילו קטן חייב דיליף לה מהקהל ואף דבהקהל גם נשים חייבות מ"מ לא גמרינן רק קטן לפיכך גרסינן אפילו קטן חייב דוקא קטן אבל לא נשים אף דבהקהל אפילו נשים חייבות מ"מ בראיית פנים פטורין משום דהא גמרינן מהקהל ובהקהל התנאי למען ישמעון ולמען ילמדון א"כ נשים באות לשמוע וכמו כן גבי ראיית פנים התנאי דלא יראה ריקם וכיון דלא מקיים התנאי פטורין מראיית פנים דהא דמחייבין בהקהל הנשים הוא ע"כ משום דשייכים בתנאי דהקהל דלמען ישמעון ונשים באות לשמוע אבל בראיית פנים דלא שייכי בהתנאי דראיית פנים דהא אינן בתנאי דלא יראה ריקם ע"כ פטורין דמה"ת נילף מהקהל לחיובא דשאני התם דאיתנהו בתנאי דהקהל דבאות לשמוע משא"כ בראיית פנים דלא שייכי בתנאי דראיית פנים ומה"ת נימא דכמו גבי הקהל חייבין דאיתנהו בתנאי כמו כן הכא נמי חייבין אע"ג דליתנייהו בהתנאי אבל קטן שפיר ילפינן אף דאינו בתנאי דלא יראה ריקם מ"מ חייב בראיית פנים דהא גבי הקהל נמי הוא על תנאי לשמוע וללמוד ועכ"ז גזר רחמנא טף אף דאינן בהתנאי לשמוע וללמוד כדפרים ראב"ע טף למה באין הוא רק כדי ליתן שכר למביאיהן אלמא אע"פ דאינן בתנאי דהקהל מ"מ חייבין וה"נ דכוותיה אע"פ דאינן בתנאי דבראיית פנים עכ"ז חייבין בראיית פנים מג"ש דראיה ראיה מהקהל כמו בהקהל אע"פ דקטנים לא שייכי בתנאי דהקהל ומ"מ חייבין כמו כן בראיית פנים אע"פ דליתנייהו בתנאי דראיית פנים מ"מ חייבין ולפיכך נקט הגמ' אבל בראיית פנים אפילו קטן חייב ומדייק קטן דוקא אע"פ דליתא בתנאי דראיית פנים כמו בהקהל ומסיק דתניא מעשה כו' טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אלמא דאע"פ דאינו בתנאי דהקהל מ"מ חייב כמו כן הכא בראיית פנים דבראיית קרבן פטור ובראיית פנים חייב אבל לדעת התוס' ז"ל דלא יראה ריקם הוא אינו תנאי אלא ל"ת ע"כ שפיר דייקו התוס' ז"ל דלהירושלמי אף נשים חייבות בראיית פנים דבאמת מאי נפ"מ בין נשים לקטנים כיון דגמרינן מהקהל ושם נשים וקטנים חייבין משא"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל הירושלמי מדייק דוקא קטן ומביא ראיה מברייתא דראב"ע:

תוס' הרי"ד

מתניתן בראיית קרבן אבל בראיית פנים כו'. עי' בפנים שביארנו ע"ד שיטת הרמב"ם ז"ל וע"פ דברינו מתורץ קושית השג"א ז"ל דמקשי על שיטת הרמב"ם ז"ל כיון דהל"ת הוא תנאי להעשה מהאי ירושלמי דהא מחויב בראי' אע"פ שאינו בקרבן ראי' ודוחק למימר ולחלק לבין שהוא על לאו דלא יראה דלוה הא בלא הא לא סגי לבין מי שאינו מצוה ע"ז דז"א כיון דמשכחת למצות ראיית פנים בלא קרבן ראי' ש"מ דאין קרבן ראי' מעכב למצות ראיית פנים א"ו שמחויב בקרבן ראי' אם ראה פנים בלא קרבן אע"ג דעבר בל"ת מ"ע דראיית פנים מיהו קיים עכ"ל ז"ל בריש המס' ומסיק דהרמב"ם ז"ל פסק דיכא לפי הש"ס דילן אבל הוא כנגד הירושלמי ומש"ס דילן אין ראיה לדינו של הרמב"ם ז"ל דהוא תנאי להעשה א"כ קשה עליו מהאי ירושלמי אבל לפי דברינו נימא דאדרבה מהאי ירושלמי ראיה גדולה לשיטת הרמב"ם ז"ל דאלת"ה א"כ למה מרבה הירושלמי דוקא קטן לראיית פנים ולא אשה כיון דגמרינן מהקהל א"ו דהוי הל"ת תנאי להעשה כמו בהקהל התנאי למען ישמעון ולמען ילמדון וע"כ לא מצינן למילף מזה לנשים דהא בעינן דומיא דהקהל דלא שייך המצוה רק בקיום התנאי ורק קטן ילפינן לפי דרשת ראב"ע דאף דגבי קטן ליכא התנאי למען ישמעו וגו' אפ"ה מרבה קרא וכמו כן ה"נ גבי ראיית פנים אע"פ דבעינן התנאי מ"מ מרבינן קטן כמו בהקהל אע"פ דבעינן התם נ"כ התנאי ומ"מ מרבינן קטן אע"ג דליתא בהתנאי וז"ב. אך יש לחקור לדעת הרמב"ם ז"ל דהוי הל"ת תנאי להעשה אם גם העשה הוי תנאי להל"ת ובאם לא מחויב בראיית פנים אינו מחויב בקרבן ראי' והוי כמו בשלא קרבן שלו לעזרה ולא ראה פנים בעזרה הוי הקרבן חולין בעזרה כמו כן בפטור מרא"פ ונכנס אע"פ שאינו מחויב בר"פ או לא דדוקא הל"ת הוי התנאי להעשה משא"כ העשה לא הוי התנאי להל"ת ולכאורה נראה דאין לחלק בזה דמ"ם הל"ת הוי טפי תנאי להעשה ממה דהעשה תנאי לל"ת אבל לכאורה יש להביא ראיה דהעשה אינו תנאי להל"ת מהא דגרסינן דף ד' ע"ב תנא ערל והטמא פטורין מן הראי' בשלמא טמא דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה ע"כ ופירשו התוס' ז"ל דקאי על קרבן ראי' עי"ש ולכאורה קשה ל"ל קרא לזה פשיטא דהא כיון דהוי העשה תנאי להל"ת ממילא כיון שלא ראה פנים ואינו ראוי להראות פנים ממילא כיון שפטור מר"פ פטור מקרבן א"ו דהעשה אינו תנאי להל"ת ואפילו במקום שפטור מהעשה ונכנס לעזרה עובר בל"ת ודוקא כשילא פעם אחת י"ח אמרינן לקמן דף ו' ע"א דעייל ומתחזי ונפיק אבל במקום דלא יצא פעם אחת רק דפטור מר"פ אם נכנס חייב בק"ר. ודוקא בטמא שאינו בביאה מכל איסור אבל כל שמותר ליכנס אפילו דפטור קרינן ביה שפיר ישנו בביאה וכ"ז קשה מ"ש דהל"ת הוי טפי תנאי להעשה מהעשה להל"ת. ונראה לפענ"ד להכריע דודאי העשה הוי תנאי להל"ת ג"כ ועי"ז יתבאר לנו בע"ה כמה ענינים בהאי סוגיא ונקדים מתחלה קושית המשורש שהקשה הבעשג"א ז"ל בטו"א ז"ל בדף ד' ע"א גבי טומטום ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא קשה הא איכא נ"מ גדולה באם עבר להביא קרבן ראי' ור"פ בעודו טומטום ונקרע אח"כ בתוך ימי החג ונמצא זכר דהוי לא קרא הו"א שיצא ידי קרבן ראי' במה שהביא בעודו טומטום דהשתא איגלאי מילתא למפרע שזכר היה ובר חיוב ראי' הוא ושפיר הביא ויצא י"ח במה שהביא בעודו טומטום מש"ה
מיעטו

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ב מהלכות חגיגה הל' ה

ד ב מיי' פ"ד מתרומות הלכה ד

ה ג מיי' פ"ד מיבום הלכה י"ב טוש"ע אה"ע סי' קס"ט סע' נ"ב

ו ד מיי' פ"ב מחגיגה הלכ' א

מי שבה: שם אמרו לו ר' לעזר בן עזריה מה היתה פרשתו הקהל את העם האנשים והנשים והטף פתח בה אמר הואיל והאנשים באין ללמוד והנשים לשמוע הטף למה באו אלא כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להן אין הדור יתום שר' לעזר בן עזריה בתוכו [ז]אתיא דרבי לעזר בן עזריה דלא כבן עזאי *דתנינן תמן מיכן אמר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה: חרש: *חבריא בשם ר' לעזר [ה]למען (דברים לא) ישמעון ולמען ילמדון [א] עד כדון במדבר ואינו שומע חרש שומע ואינו מדבר ר' אילא בשם ר' לעזר למען ילמדון ולמען ילמדון א"ר יונה [ז]הדא אמרה דלית כללייא דר' כללין דתנינן תמן [ב] חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום וסברינן מימר מדבר ואינו שומע חרש שומע ואינו מדבר אינו חרש ותנינן החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן [ג] חליצתה פסולה *א"ר יוחנן בשאין יכולין לומר ואמר ואמרה ותנינן חרש שדיברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר ודא מסייעה לר' יונה דר' יונה אמר הדא אמרה לית כלליי דרבי כללין *ר' יוחנן בעי חרש באזנו אחת מהו אמר רבי יוסי בי רבי בון ( ) מחלוקת רבי יוסי ורבנן *דתניא [ו]ולבני (שמות כח) אהרן תעשה כתנות רבנן אמרו שתי כתונת לכל אחד ואחד רבי יוסי אמר אפילו כתונת אחת לכל אחד ואחד מה טעמון דרבנן ולבני אהרן תעשה כתנות מה טעמא דרבי יוסי לק' בני אהרן תעשה כתנות והבא [ו]תקרא (דברים לא) את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם רבנן אמרי [ד] שתי אזניים לכל אחד ואחד רבי יוסה אומר אפילו אוזן אחת לכל אחד ואחד: שוטה: אמר רבי לעזר [ו]אתה הראת (שם ד) לדעת: קטן: רבי ירמיה ור' אייבו בר נגרי הוון יתיבין אמרין תנינן אי זהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו וקטן שומע וקטן מדבר

פני משה

מי שבת שם. שבת של מי היתה: אתייא דר"א בן עזריה. דדריש והנשים לשמוע משמע שאינן בכלל ילמדו ולא כבן עזאי: דתנינן תמן. בפ"ג דסוטה מכאן אמר בן עזאי וכו': חרש. מנלן דאימעוט: למען ישמעו ולמען ילמדו כתיב בפ' הקהל וילפינן ראייה מהקהל: עד כדון. שמענו למעט במדבר ואינו שומע בזהו חרש אלא שומע ואינו מדבר מנלן למעוטי: למען ילמדו. קרי ביה ולמען ילמדו לאחרים פי' לשומע ואינו מדבר: הדא אמרה דלית כללוי דרבי כללין. ש"מ דהכללים ששנה רבי במתני' לאו לדוקא שנה אותן: דתנינן תמן. בפ"ק דתרומות והסוגיא ג"כ שם בהלכה ב'. חרש המדבר וכו' וסברינן מימר מדבר ואינו שומע חרש שומע ואינו מדבר אינו חרש. כלומר כך היה ס"ד לומר דאם הוא שומע אף שאינו מדבר אינו בכלל חרש: ותנינן וכו'. אלא מדתנינן בפי"ב דיבמות החרש שנחלץ וכו' ואמר ר' יוחנן הטעם מפני שהן בשאין יכולין לומר בואמר ואמרה וא"כ שומע ואינו מדבר נמי בכלל חרש ולא כדסברינן מימר מעיקרא: ותנינן וכו'. והא תנינן בתרומות שם חרש וכו' לא שומע ולא מדבר ואם האי כללא בדוקא הוא היאך אמרינן הכא דמדבר ואינו שומע הוא נורש וביבמות אמרינן דשומע ואינו מדבר נמי בכלל חרש הוא: ודא מסייעה לר' יונה וכו'. כלומר אלא על כרחך כדר' יונה דאמר הדא אמרה דלית כללוי דרבי כללין דלא דוקא שנה זה חרש שדברו חכמים בכל מקום וכו' דהרי הכא וכן במצות חליצה לא במשמע כן. וגרסי' נמי להא בפ' מצות חליצה בהלכה ד'. וני' דהכא יותר מתוקנת היא מבתרומות וביבמות ואם דלפי הכוונה היינו הך כדפרישית שם: חרש באזנו אחת מהו. במצות ראייה. וקאמר ר' יוסי בר' בון דתליא במחלוקת דר' יוסי ורבנן לעיל בפ"ג דיומא בהלכה ה' דתני וכו' וכדמפרש דטעמייהו דרבנן מדכתיב ולבני אהרן תעשה כותנות ומיעוט כתנות שתים ומשמע לכל אחד ואחד מבני אהרן תעשה שתי כותנות: מ"ט דר' יוסי למאה בני אהרן תעשה כותנות. כלומר האי כותנות אכולהו בני אהרן קאי אפי' הן מאה תעשה להן כותנות לכל אחד ואחד כותנת אחד ולאפוקי שלא יהו שתים משתמשין בכותנת אחת שיהא זה פושט וזה לובש ולטולם בכותנת אחת לכל אחד סגי: והכא. והשתא הכא נמי פליגי בהאי קרא דכתיב בהקהל תקרא וגו' באזניהם דלרבנן באזניהם אכל אחד וא' קאי שיהא שתי אזניו לכל א' וא' ולאפוקי חרש באזנו אחת וילפינן ראייה מהקהל ולרבי יוסי קאי באזניהם אכולהו ישראל קאי ואפילו אזן אחת לכל אחד ואחד מיחייב בראייה דלא אימעיט אלא חרש בשתי אזניו: שוטה. מנלן דאימעוט: אתה הראת לדעת. כתיב גמר במצות ראייה אינו אלא בבר דעת: קטן. מנלן: הוון יתיבין אמרין. והוה קשיא להון מעיקרא הא דתנינן איזהו קטן וכו' וכי קטן כהאי שיכול לרכוב על כתיפיו של אביו לב"ש וה"נ לאחוז בידו של אביו וכו' לב"ה שומע או מדבר

קרבן העדה

מי שבת שם. כלומר מי דרש היום: הואיל והאנשים באו ללמוד וכו' טף למה באו. הלא מבלבלים כוונת האנשים והנשים: דתנינן תמן. בפ"ק דסוטה: מיכן. מדתנן יש זכות תולה למים המרים מכאן אמר בן עזאי דחייב אדם ללמד את בתו תורה ורא"ב"ע אמר דלא באו הנשים ללמוד אלא כדי לשמוע איך יקיימו המצות: עד כדון. עד כאן לא שמעינן למעט מלמען ישמעון אלא המדבר ואינו שומע: חרש שומע ואינו מדבר. מניין דפטור: למען ילמדון. הכ"ל וכתיב ולמען ילמדון וא"ו יתירא למעט שומע ואינו מדבר: הדא אמרה. מהכא שמעינן דכללים דתני ר' במתני' לאו דוקא: דתנינן תמן. בפ"ק דתרומות חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום וכו' חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר: וסברין מימר. ואילו הכא בראייה אנו סוברין דמדבר ואינו שומע ושומע ואינו מדבר הוה חרש ואפ"ה תני במתני' חרש סתם: ה"ג שומע ואינו מדבר חרש. וכ"ה בתרומות וביבמות: ותנינן. סתמא דש"ס מייתי סייעתא לדר' יונה מהא דתנן בפ' מצות חליצה: אר"י. לכך חליצת חרשים פסולה לפי שאינן יכולים לומר וכתיב ועמד ואמר וענתה ואמרה וש"מ דשומע ואינו מדבר נמי סתם חרש קרי ליה וקשיא מתני' דתרומות דתנן חרש שדיברו וכו' אלא ודאי כללי דר' לאו דוקא וכר' יונה: שתי כתונות לכל א' וא'. דכתנות לשון רבים משמע וכדמסיק ושמעינן שיהו כפולין: למאה בני אהרן תעשה כתנות. כלומר אכתונת דעלמא קאי ובהרבה כהנים משתעי קרא אבל לכהן א' אין עושין אלא כתונת אחד שאין חוטיו כפולים: והכא. גבי הקהל כתיב תקרא וגו' וילפינן ראייה מהקהל: אתה הראית לדעת. אין ראייה אלא לבר דעת: וקטן שומע וקטן מדבר

תוס' הרי"ד

מיעטו קרא להדיא למימרא דבעו: ספק הוא פטור מגזה"כ ולבתר שנקרע הוא דחל עליו חובת ראי' מכאן ולהבא ולא למפרע ובעודו היה פטור הכתוב לגמרי נמצא במה שהביא בעודו ספק לא יצא כיון דהאי שעתא לאו בר חיובא היא אלא מכאן ולהבא לבתר שנקרע הוא דחל עליו החיוב ובמה שהביא בעודו לאו בר חיובא אינו פוטרו כדאיתא בפ"ג דר"ה דף כ"ט כפאו ואכל מצה יצא ואמר כפאו מאן איליימא כפאו שד והתניא עתים חלים ועתים שוטה בשעה שהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו ובשעה שהוא פיקח הרי הוא כפיקח לכל דבריו פי' וכיון שאכל מצה בשעה שהוא שוטה ולאו בר חיובא הוא כי הדר חלים בהאי לילה לא יצא י"ח בזה שאכל כשהוא שוטה וכמו שכתבתי שם בקידושי' אלמא כל היכא דעבד מצוה בעודו לאו בר חיובא כי הדר נעשה בר חיובא לא יצא י"ח בזה וס"כ הכא וזהו קושיא אלימתא ובקידושיו במס' ר"ה כתב שם די"ל דכל היכא דעבד מצוה כשהוא בר פטור ונעשה אח"כ בר חיובא יצא ושוטה שאני דהוי מתעסק והמתעסק לכ"ע לא יצא אף למ"ד מצות אין צריך כונה דלא מקרי אכילתו לאכילה אלא למתעסק ומסיק דו"א דהא אמרינן בדף כ"ט ע"א דמ"ע וקב"ם אף לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות ומוציא צד חירות דנפשיה ומינה דכ"ש דכולו אינו כ"ש כגון אם היה עבד בשעת תקיעה ונשתחרר בו ביום דודאי לא יצא במה שתקע ברשותו ואע"ג דהוא בן דעת ואינו מתעסק מ"מ כיון דתקע בשעת פטור לא יצא בזה בשעת חיוב וכן בקטן לא אתיא שעת פטור דידיה ומפיק שעת חיוב דידיה לאחר שנתגדל עכ"ל ז"ל עי"ש ולכאורה ראיה אלימתא הוא ממ"ע וקב"ם. וגראה לפענ"ד לתרץ האי קושיא ונקדים מה יקשה לי לכאורה אם נימא דהעשה לא הוי תנאי להל"ת ואפילו כשפטור מהעשה מ"מ חייב בהל"ת אם נכנס ברצונו לעזרה לפ"ז קשה מאד הא דאיתא בסוגיא דף ד' דבקטן שהגיע לחינוך מדרבנן בשיכול לאחוז בידו של אביו לעלות מירושלים להר הבית מחייב אביו להביאו לעזרה להראות פנים והקרבן ראי' אינו יכול להקריב דהוי חולין בעזרה דהא פטור מדאורייתא וכתבו בתוס' ז"ל בדף ב' ע"א במתניתין ד"ה דמביא קרבן

רידב"ז

חבריא בשם ר"א למען ישמעון וגו' עד ר' יוחנן בעי. לפי הגי' של הגר"א ז"ל בירושלמי במס' ברכות ובפ"ק דמס' תרומות בשנו"א ז"ל כן צ"ל סברין מימר שומע ואינו מדבר חרש מדבר ואינו שומע חרש הבריא בשם ר"א למען ישמעון וילמדון א"ר יונה הדא אמרה דלית כללי דרבי כללין ותנינן חרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה וא"ר יוחנן בשאינן יכולין לומר ואמר אמרה הדא מסייע לר' יונה דר' יונה אמר דלית כללי דרבי כללין ע"כ כצ"ל פי' דמייתי ב' ראיות דשומע ואינו מדבר וכן מדבר ואינו שומע נקרא חרש ג"כ דכן מוכח ממתני' דידן דהא הכא ממעט חרש וע"כ אף מדבר ואינו שומע לחוד או שומע ואינו מדבר לחוד נמי ממעט משום דע"כ אינן בישמעו וילמדו וכן בחליצה אפילו בשאינן בואמר ואמרה ע"כ לא ש"ל כהאי כללא דחרש בכ"מ הוא שאינו לא שומע ולא מדבר אינו כן אלא אף אינו מדבר לחוד או אינו שומע לחוד נמי בכלל חרש הוא ודוק:

ר' ירמי' ר' אייבו בר נגרי הוון יתבין אמרין תנינן איזהו קטן כו' לרבות את הקטנים כו' שמואל בר אבא בעי קומי ר"ז קטן חרש מהו שיהא חייב א"ל איתא חמי יליבא בארעא וגיורא בשמי שמיא אילו גדול חרש פטור קטן חרש לא כ"ש. פי' א"כ מאי מבעיא לן א"ר ירמיה בדין היה קטן ולא חרש יהא פטור פי' מלד קטנותו לבד ואפ"ה גזה"כ הוא כל זכורך לרבות את הקטן וכיון דנתרבה קטן אע"ג דאית ביה תרתי גריעותא א' קטנותו ב' דאינו שומע ואינו מדבר אעפ"כ נתרבה מגזה"כ וא"כ לפ"ז מאי איכפת לן שהוא חרש

מסורת הש"ס

סוטה פ"ג ה"ד

תרומות פ"ק הלכה א

יבמות פי"ב הלכה ד

חגיגה ג א

יבמות קד ב

חגיגה ג א

(יומא ס"ג ס"ז)

גליון הש"ס

(א) עי' היב דף ג ע"א ד"ה חרש:

ציון ירושלים [ז]אתיא דרא"ב"ע דלא כבן עזאי. עי' ש"ס דילן ד"ג בתוספ' שמביאים דברי הירושלמי אלו ועי' בט"ז ביו"ד סי' רמ"ו סק"ד ובב"ח שם ודבריהם המוסים מדברי הירושלמי הלז כמ"ש באו וכ"ה בספרי יד שאול סי' רמ"ו סק"ג: [ז]הדא אמרה לית כללי דרבי כללי. עיין ש"ס דילן ד"ב בזה דאמרו שם הניחא נפה דתנו רבנן מדבר ואינו שומע עיין תו"פ תו"מ סי' רל"ה בשמת"ח נעלם ממנו דברי הש"ס אלו בענין הלז ובתשובה שהבאתי:

1

שנויי נוסחאות (סו"ו) ישמעון ולמען ילמדון במקרא ישמעו ולמען ילמדו. (סו"ג) כלליי בד"ו כללוי. (סו"ד) וסברינן בד"ו וסברנן. (סוכ"א) כלליי בד"ו כללוי. (סוכ"ג) דתניא בד"ו דתני. (סוכ"ה) כתונת בד"ו כותנות.

טוב ירושלים

אמר להן אין הדור יתום שר' לעזר בן עזריה בתוכו. פי' בבבלי ג' א' ובכתה"י וש"א מהרש"א שם ומכאן נראה לכאורה דכך אף הוא פתח דשם הם דברי ר' יהושע דאל"כ סתרי הבבלי והירושלמי: חברייא בשם ר' לעזר למען ישמעון ולמען ילמדון כצ"ל כמש"כ בדברים ל"א י"ב. ועי' בק"ע וש"ק מ"ש דילפינן מלמען ילמדו קרי ילמידו וכ"כ בפ"מ ביבמות. ול"י מי שכיחים לפרש דלא כבבלי דקרינן ילמדו (בגו"א ופמ"ה ומיר"ק). ולפע"ד הייתי מגיה למען ישמעו ולמען ילמדו [ולא כבירקסם למען ישמעון ולמען ילמדון] והוא מסכים לדברי כב' אבי בבבלי עכ"ס:

מסורת הש"ס

יומא ד א

פ"ס ו א

תורה אור

כ' י"ס מדבר חזרון ואמרון °כל זכורך *לרבות את הקטן ויימר כל זכורך לרבות את החרש למען ישמעון ולמען ילמדון פרט לחרש ויימר למען ישמעון ולמען ילמדון פרט לקטן אמר ר' יוסה מאחר שכתוב א' מרבה וכתוב א' ממעט מרבה אני את הקטן שהוא ראוי לבוא לאחר זמן ומוציא את החרש שאינו ראוי לבוא לאחר זמן שמואל בר אבא בעא קומי רבי זעירה *קטן חרש מהו שיהא חייב א"ל איתא חמי יציבא בארעא וגיורא בשמי שמייא אילו גדול חרש פטור א קטן חרש לא כ"ש א"ר ירמיה בדין היה קטן ולא חרש יהא פטור גזירת הכתוב הוא כל זכורך לרבות את הקטן הייתי אומר אילו גדול חרש יהא חייב שלא לחלוק בהילכות זכורך הוי צורכה לההוא דאמר רבי יוסה מאחר שכתוב א' מרבה וכתוב א' ממעט מרבה אני את הקטן שהוא ראוי לבוא לאחר זמן ומוציא אני את החרש שאינו ראוי לבוא לאחר זמן: טומטום:

הכל

קרבן העדה

מדבר. בתמיה וכיון שאינו שומע ואינו מדבר אע"ג שיכול לרכוב על כתיפו של אביו יש לנו למעטו כמו דממעטינן חרש: ופריך ויימר. או נאמר זכורך לרבות החרש והקטן: ומשני למען ישמעון וגו'. כלומר הא כתיב למען ישמעון וגו' למעט חרש: מאחר שכתוב אחד מרבה וכו'. כל זכורך ריבויי' הוא ולמען ישמעון מיעוטא הוא: שהוא ראוי לבא לאחר זמן. לכשיגדל יתחייב: א"ל איתא חמי. בוא וראה: יציבא בארעא וכו'. משל הוא בעה"ב למטה והגר למעלה וה"נ חרש גדול פטור חרש קטן לא כ"ש: אר"י. אין זה ק"ו שבדין היה לפטור הקטן שהוא פטור מכל המצות כמו החרש אלא שגזירת הכתוב הוא כל זכורך לרבות הקטן: ה"ג הייתי אומר אפי' קטן חרש יהא חייב וכו'. וה"פ כיון דחידוש הוא אין לחלק בריבוי או דזכורך וראוי לחייב אפי' חרש קטן: ומשני הוי צורכה וכו'. הרי דצריכין להא דאר"י לעיל דלכך מרבינן קטן ולא חרש כיון דקטן בא לכלל חיוב א"כ אין לרבות חרש קטן שאינו בא לכלל חיוב:

בטומטום

פני משה

מדבר הוא דמשמע דלא איממעט קטן דכה"ג ואמאי הא מיהת אינו שומע להבין וכן לדבר כלום: חזרון ואמרון. דמדכתיב כל זכורך דרשינן כל לרבות את הקטן דכה"ג: ויימר וכו'. ומנלן דלרבות את הקטן ואימא לרבות את החרש שאינו שומע אע"פ שהוא מדבר או איפכא: למען ישמעו וכו'. כתיב וכדדרשינן לעיל פרט לחרש: ויימר וכו'. ומאי חזית דדרשת רבויא לקטן ומיעוטא לחרש איפוך אנא דלמען ישמעו וגו' קאי למעוטי קטן וכל לרבויי חרש דהאי גוונא דאמרן: אמר רבי יוסי מאחר. שמצינן שכתוב אחד מרבה וכו' לפיכך מרבה אני את הקטן שהוא עתיד ראוי לבא לאחר זמן שיגדיל ומוציא אני את החרש דאינו ראוי בודאי לבא לאחר זמן: קטן חרש מהו שיהא חייב. וא"ל כמתמיה איתא חמי. בוא וראה מאי קא מיבעיא ליה יציבא בארעא וכו' הרי אפי' גדול חרש פטור קטן חרש לכ"ש: אמר ר' ירמיה. אי משום הא לא קשיא דהכי קא מיבעיא ליה שהרי בדין היה שאפי' הוא קטן ולא חרש שיהא פטור כפי משמעות הכתוב למען ישמעו וגו' אלא דאמרת גזירת הכתוב הוא מדכתיב כל זכורך לרבות את הקטן והשתא שפיר הוא דמספקא ליה דאימא מדכתיב כל לרבויא לקטן אפשר דאפי' קטן חרש נמי בכלל ריבויא הוא דגזירת הכתוב הוא: הייתי אומר אלו גדול וכו'. כלומר דהדר מהדר ליה דאי הכי כדקאמרת דמיבעיא ליה דאימא גזירת הכתוב הוא לרבויי אפי' קטן חרש ואם כן לימא נמי דאפשר הייתי אומר דאפילו גדול חרש יהא חייב מהאי ריבויא דכל וכדי שלא לחלוק בהילכות זכורך דאי מרבינן מהאי קרא נימא נמי לרבות כל חרש: הוי צורכה וכו'. אלא על כרחך דצריכין אנן לבוא להיא דאמר ר' יוסי מאחר שכתוב אחד מרבה וכו'. כלומר והשתא דאתית להכי א"כ כל שהוא חרש לא מנינן לרבויי מהאי כל זכורך ובין קטן חרש ובין גדול חרש פטור שהרי אינו ראוי לבא לאחר זמן ולא מרבינן אלא לקטן פיקח מפני שראוי לבא לאחר זמן:

טומטום

עין משפט נר מצוה

ז

א מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכ' ג

רידב"ז

חרש כיון דבקטנותו בלא"ה אינו שומע ואינו מדבר ובכלל חרש הוא ואעפ"כ נתרבה מגזה"כ מאי איכפת לן שיהי' חרש בגדלותו ולמה נחלוק בהל' זכורך בין קטן לקטן כיון דקטן נתרבה עם החסרונות שלו אע"ג דהוא כעת בכלל חרש אעפ"כ קטנותו גרמה לו החיוב מהל' זכורך א"כ הייתי אומר אילו [כמו אפילו] גדול חרש פי' אפילו כשיהיה גדול חרש אעפ"כ יהא חייב בקטנותו מגזה"כ כי במה יגרע בזה שיהא חרש בגדלותו דהא השתא בעוד שהוא קטן אין נפ"מ בין אם יהיה בגדלותו חרש או אינו חרש דהא לע"ע השתא חרש הוא ואעפ"כ נתרבה מגזה"כ א"כ אין נפ"מ במה שיהיה גדול חרש ע"כ מיבעיא ליה לשמואל בר אבא ומסיק הגמ' הוי צורכה להיא דאמר ר' יוסי מאחר שכתוב וכו' מרבה אני את הקטן שהוא ראוי לבוא לאחר זמן כו' וא"כ פשיטא לפ"ז בקטן שאינו ראוי לבוא לאחר זמן פטור כיון כשיתגדל יהיה חרש אבל בלא טעמא דר' יוסי אלא גזה"כ הוא בקטן אע"פ שהוא בכלל חרש מ"מ גזה"כ הוא דקטן חייב ולא איכפת לן על חרשותו א"כ שפיר הוי איבעיא דשמואל בר אבא קמה ונצבה כיון דגזה"כ הוא דבקטן לא איכפת לן על חרשותו א"כ לפ"ז אפילו כשיתגדל יהיה חרש מ"מ בקטנותו חייב דבקטנותו לא איכפת לן על חרשותו אבל לפי טעמא דר' יוסי שפיר נפשוט האי בעייא וע"כ אנו צריכין למיפשט האי בעיא הזאת רק מהיא דר' יוסי אבל בלא ר' יוסי הוי קמה ונצבה האי בעיא דשמואל בר אבא ולא קשה יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ולפיכך שמואל בר אבא דלא שמיע היא דר' יוסי שפיר מיבעיא ליה אבל אנן פשטינן מהיא דר' יוסי:

טומטום הכל מודים בטומטום שנקרע ונמצא זכר ביו"ט הראשון שהוא חייב. פי' דלא בעינן ראוי לכל הרגל אף דחזי למקצת הרגל נמי חייב דלא בעינן שהחיוב יהא בכל הרגל ופלוגתא בזה בירושלמי פ"ק דמס' ר"ה ע"ש מה פליגין בשאר הימים חזקיה אמר יראה יראה את שהוא חייב בראשון חייב בשני כו' פי' דבירושלמי לקמן דרשינן יראה יראה על הכונה דדרשינן בבבלי ובאהם שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו בביאה אינו בהבאה ודכוותיה דרשינן בירושלמי לקמן מיראה יראה כל שישנו בירא' דראיית פנים ישנו בראיית קרבן דולא יראו פני ריקם וכל שאינו בירא' דראיית פנים אינו בירא' דלא יראו פני ריקם וכיון דחיוב דראיית פנים אינו רק ביו"ט הראשון כדפסק הרמב"ם ז"ל ע"כ כל שישנו בחיוב דראיית פנים ביום הראשון יש לו תשלומין כל ז' כדפסק הרמב"ם ז"ל אבל מכיון שהיה טומטום ביום הראשון ממילא נפקע ממנו כל מצותו לגמרי ור"י ס"ל בשאר הימים אינו תלוי מצות ראיית קרבן במצות ראיית פנים דיום הראשון ולא מיפטר מעולת ראייה משום שאינו בהבאה דיום הראשון וחייב בשנקרע בשאר הימים ואף דשני תשלומין לראשון מ"מ חייב דגמרינן מפסח שני וע"ז אמר ר"א מפסח שני למד ר"י כו' אבל ר"ה ס"ל כל ז' חובה פי' דס"ל בשאר הימים דלא כחזקיה ולא תלי בראיית פנים דיום ראשון ולא ס"ל כר"י דהוי תשלומין לראשון אלא דס"ל דהוי כחגיגה דכתיב וחגותם כו' שבעת ימים עיין בבבלי דף ט' ובכ"מ ע"ז מסיק מה נפק מביניהן גר שנתגייר בשאר הימים ע"ד דחזקיה פטור ע"ד דר"ה ור"י חייב ע"ז שאל ניטמא בשאר הימים ע"ד דחזקיה פטור פי' דבשאר הפטורים כגון היגר וכדומה דהם פטורין מעולת ראייה ג"כ מגזה"כ אין חילוק בין יו"ט ראשון לשאר ימים משא"כ בטמא דליכא גביה גזה"כ לפוטרו מקרבן אלא דפטור מראיית פנים משום שאינו יכול לכנוס לעזרה א"כ לחזקיה פטור משום דכיון דאינו בראיית פנים דיום ראשון אינו בראיית קרבן משא"כ לר"י ולר"ה חייב דלר"י חייב משום דלא דרש יראה יראה בשאר הימים וע"כ בשאר הימים חייב הטמא ומכ"ש לר"ה חייב בשאר הימים דאינו אפילו תשלומין לראשון. ע"ז א"ר יוסי דז"א דאימתי ס"ל לר"ה דחייב כל ז' הכ"מ בטומטום שנקרע דס"ל להירושלמי לקמן דבקרבן הקבוע לזמן קבעי לכנוס לעזרה בעצמו ולא לשלוח ע"י שליח וכהג דאינו מחוייב לכנוס לקיים מצות עשה דראיית פנים אבל מחויב בעצמו לכנוס בשביל הקרבן ראייה ולא לשלוח ע"י שליח ע"כ בטומטום שנקרע כיון שנקרע ראוי בעצמו לכנוס דגרמה ליה הקריעה שראוי לכנוס משא"כ בטמא דאינו ראוי לכנוס דהטמא בעצמו אינו ראוי הגם דיכול לשלוח ע"י שליח אבל הטמא עצמו אינו ראוי לכנוס ואנן בעינן שיהא הוא בעצמו ראוי לכנוס ועי' בתוס' הרי"ד דמבואר זה באריכות בע"ה:

תוס' הרי"ד

קרבן נדבה ומקריב אותה במוס"מ דגדול"ד אינן קריבין ביו"ט עי"ש ומסקי שם דלשיטת רש"י ז"ל אינו מביא קרבן כלל וכן הוא שיטת הרמב"ם ז"ל עי"ש בגו"ב ז"ל וקשה הא קי"ל דאפילו בקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ אסור לספות לו בידים והכא כיון דהביאו בעזרה הרי ספי לו בידים של"ת דולא יראו פני ריק בקרבן ראי' וטוב יותר שלא להביאו לעזרה ולא ספינן לו בהעברת ל"ת א"ו דהעשה הוי תנאי לל"ת ובמקום דפטור על העשה אפילו נכנס ברצונו והראה פנים מ"מ לא עבר על ולא יראו פני ריקם במה שהביאו להעזרה אבל ז"א דאין ראיה מכאן דגרסינן במס' פסחים דף פ"ח ע"א אר"ז שה לבית מ"מ ופי' התוס' ז"ל דשה לבית אבות לאו דאורייתא פי' דלא הופרש בשביל הקטן ואוכל שלא למנויו וא"ת שאיך מאכיל פסח שלא למנויו והא דקטן או"כ אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור כדאמרינן בפ' חרש דף קי"ד ואור"י ז"ל דהתם ילפינן מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות אבל כה"ג דאיכא חינוך מצוה שרי עכ"ל ז"ל וא"כ ה"נ י"ל דכיון דאיכא חינוך מצוה להביאו לעזרה בקטן שהגיע לחינוך לא איכפת ליה מה שספי לו בידים העברת הל"ת דל"י פני ריקם אבל מ"מ קשה לי ע"ז מלבד דיש לדחות דהתם החינוך הוא מדאורייתא אבל הכא דהחינוך הוא מדרבנן דליכא חינוך מצוה מדאורייתא כדפרכינן בסוגיא דף ד' קטן שהגיע לחינוך מדרבנן ומשני אין ה"נ וקרא אסמכתא בעלמא רק דשה לבית אבות החינוך הוא מדאורייתא ואפילו אם נאמר דאין חילוק דאפילו בחינוך מדרבנן נמי הכי הוא לא שייך לא תאכלום מ"מ קשה לי לדעת התוס' והר"ן ז"ל במס' נדרים דף ל"ו דשיטתם ז"ל דאפילו גבי חינוך נמי אסור לספות בידים ורק הכא גזה"כ הוא דאפילו המנאתו דקטן לאו המנאה מ"מ לא הוי מאכיל שלא למנויו וז"ל שם בתוס' ז"ל ד"ה מביא אר"ז שה לבית אבות לאו דאורייתא הוא כלומר אין הקטנים צריכין להמנות דהם אוכלין מן הפסח לא הוי כמאכל שלא למנויו דלא אסר רחמנא אלא להנך דאיתנהו במנות תכוסו אבל אותם דלא שייכי בהו לא מיירי מידי דהוי אנשים דרשות שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנויו וכן בקטנים עכ"ל ז"ל עי"ש ועי' בפרש"י ז"ל במס' פסחים דף נ"א ע"ב ד"ה אין שוחטין כל עיקר עי"ש וא"כ לפי שיטתם ז"ל דאם היה שייך במנות תכוסו אסור לספות להו בידים אע"ג דאיכא חינוך מצוה ולא דמי לשרצים ונבילות אעפ"כ הוי אסור לספות להו בידים א"כ הדרא קושיתן לדוכתי' ולכאורה י"ל דכיון דמביא הקטן עולות נדבות לשיטת התוס' ז"ל לא עבר שוב על הל"ת דולא יראו פני ריקם דהא לא הוי ריקם ושיטת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל דס"ל דהחינוך הוא רק בר"פ ולא לקרבן נמי לא קשה דאיכהו ז"ל ס"ל כשיטת התוס' ז"ל במס' פסחים דף פ"מ הנ"ל דבמינוך מצוה לא שייך הל"ת דלא תאכלום ומותר לספות בידים כיון דאיכא חינוך מצוה לא דמי לשרצים ונבילות ושיטת הר"ן ז"ל והתוס' ז"ל דנדרים ס"ל כשיטת התוס' ז"ל הכא דמביאין בעד קטן עולת נדבה ולא שייך הל"ת דילא יראו פני ריקם כיון דלא הוי ריקם כן יש לפלפל לכאורה אבל באמת ז"א דאם לא הביא עולת חובה לשם ראי' לא מתקן הל"ת דולא יראו פני ריקם דאף בהביא נדבה לא מיקרי ריקם מ"מ הוא ריקם דגזה"כ הוא שיביא הקרבן בר"פ לשם קרבן המג דחובת אותו יום אבל אם הביא נדבה חשיב ריקם וראיה לזה דבדף ד' פריך הגמ' אלא טומטום ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ופי' התוס' ז"ל דמספק פשיטא לא יכול לראות פנים דהאיך יביא הקרבן שמא הוא אשה והוי חולין בעזרה וכו' וא"ת יביא על תנאי דאם הוא אשה תהא נדבה וכו' ומתרצין משום דמבטל מסמיכה עי"ש ואם נימא דבהביא עולת נדבה מקיים ולא יראו פני ריקם א"כ קשה הא יכול לראות פנים בעזרה והקרבן יביא נדבה אלא ע"כ דאינו מקיים בנדבה הקרבן ראי' כיון דאינו לחובת היום ועי"ב

שנויי נוסחאות (פוס"ו) להחוא כל"ו להחיא.

עין משפט נר מצוה

ח

א מיי' פ"ב חגיגה הל' ה ופ"א הלכה ד

מסורת הש"ס

חגיגה ט א

הכל מודים בטומטום שנקרע ונמצא זכר בי"ט הראשון שהוא חייב מה פליגין בשאר הימים חזקיה אמר יראה יראה את שהוא חייב בא' חייב בשני את שאינו חייב בראשון אינו חייב בשני *א"ר א כל ז' תשלומין לראשון א"ר אילא מפסח השני למד ר"י כמה דר"י אמר תמן פסח שני תשלומין לראשון כן הוא אמר הכא כל ז' תשלומין לראשון רבי הושעיה אמר כל ז' חובה מה נפק מן ביניהן גר שנתגייר בשאר הימים על דעתיה דחזקיה פטור ע"ד דר"י ודר' הושעיה חייב

אף

פני משה

טומטום הכל מודים. אמוראי דפליגי לקמיה מודים הם בטומטום שנקרע ונמצא זכר בי"ט הראשון שהוא חייב ולא אמרינן הא מקמי רגל לאו בר חיובא הוי אלא משנמצא זכר מעליא ביום הראשון בר חיובא הוא: מה פליגין. אם בשאר הימים הוא שנקרע ונמצא זכר. דחזקיה אמר יראה כתיב וקרינן יראה דמשמע להכא ודרשינן הכתיב והקרי את שהוא חייב בראשון הוא שחייב להראות בשני דלאפוקי האי שאינו חייב בראשון שעדיין היה נראה כטומטום ואינו חייב נמי ביום שני אע"פ שעכשיו נקרע ונמצא זכר: אמר ר' יוחנן כל ז' תשלומין לראשון. כלומר ר' יוחנן דהכא פליג על חזקיה וס"ל שאע"פ שלא היה ראוי ביום הראשון מ"מ כשנמצא ראוי בשני או בשאר ימי החג מיחייב הוא מפני שכל השבעה תשלומין לראשון נינהו וכדמפרש רבי אילא לטעמיה דמפסח השני למד רבי יוחנן לו' כן דכמה דאמר תמן דפסח שני תשלומין לראשון הוא לשאינו ראוי לפסח ראשון שהוא טמא או בדרך רחוקה ומשלים לחיובו בפסח שני כן הוא נמי אמר הכא דכל ז' תשלומין לראשון לזה שלא היה ראוי בראשון ואם ראוי הוא בשאר הימים חייב הוא בתשלומין: ר' הושעיא אמר כל ז' חובה. לא פליג אדר' יוחנן לדינא אלא דלר' יוחנן מחייב הוא בשאר הימים בתורת תשלומין לראשון אם לא הביא או אם לא היה ראוי לכך ולר' הושעיא כל יום ויום מז' הימים נקרא חובה בפני עצמו דוחגותם הג שבעת ימים כתיב והיינו שאם הביא בראשון פטור הוא מחובתו ואם לא הביא בראשון חובה מוטלת עליו להביא ביום משאר הימים: מה נפק מן ביניהון. כלומר מאי איכא עוד נ"מ אחריתא מבין חזקיה לבין ר' יוחנן ור' הושעיא: גר שנתגייר בשאר הימים. נמי איכא בינייהו דלחזקיה פטור שלא היה ראוי ביום הראשון ולר' יוחנן ור' הושעיא מיחייב הוא דעכשיו ראוי הוא ודלא תימא דוקא בטומטום שנקרע וכו' הוא דפליגי דשכיח הוא לפעמים שיקרע וימצא זכר אבל בנכרי שיתגייר לא שכיחא כולי האי ולא פליגי ר' יוחנן ור' הושעיה אדחזקיה קמ"ל:

אף

קרבן העדה

בטומטום שנקרע בי"ט ראשון ונמצא זכר. שהוא חייב בראייה דזכר מעליא הוא: מה פליגין. כי פליגי: בשאר הימים. שנקרע בשאר ימי החג: ה"ג חזקיה אמר את שהוא חייב וכו' אינו חייב בשני וכן א"ר יוחנן כל ז' תשלומין לראשון. שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר דכתיב תחוגו אותו וימים שלאחריו יעשו תשלומין לו: פסח שני תשלומין לראשון. ואם לא חזי בראשון ולא עשה את השני פטור: כל ז' חובה. אין לך יום שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו: מה נפיק מן ביניהן. מאי בינייהו: גר שנתגייר בשאר ימי החג. ובראשון עכו"ם הוה: ה"ג ע"ד דחזקיה ור"י פטור ע"ד דר"ה חייב:

אף

תוס' הרי"ד

ועי"כ שמא זכר הוא וצריך להביא עולת ראי' ואינו יכול לסמוך שמא הוא נדבה ומבטל מסמיכה וא"כ לפ"ז מוזר קושיתנו לדוכתי' באם העשה הוא אינו תנאי להל"ת אם כן קשה האיך רשאי להביאו להקטן לעזרה והא קספי ליה בידים בהעברת ל"ת אלא ע"כ דהעשה הוא תנאי להל"ת וכיון דהעשה הוא תנאי להל"ת במקום דאינו מחייב להעשה לא עבר על הל"ת. וכמו כן כתב הטו"א ז"ל במקום דאינו מחויב בל"ת דקרבן לא מקיים ג"כ העשה כנ"ל כמו במחויב להביא קרבן ולא הביא לא מקיים העשה לשיטת הרמב"ם ז"ל כנ"ל כן נמי כאינו מחויב בהעשה לא עבר על הל"ת דהא העשה הוי תנאי להל"ת והוי כמו במחויב ולא ראה פנים בעזרה לא עבר על הל"ת כן נמי בנכנס לעזרה רק דאינו מחויב לא עבר על הל"ת דהעשה והל"ת שניהם תלוין בתנאי החיוב באם דאינו מחויב באחד מהן אינו מחויב בהשני. וכיון דזכינו בע"ה לזה יתורץ קושית הטו"א ז"ל בטוב טעם דהנה לפענ"ד נראה דראייתו של הטו"א ז"ל ממ"ע ומצ"מ דלעצמו אינו מוציא וא"כ ק"ו כשעשה המלוה כשהיה עבד ונשתחרר דלא אתי שעת עבדות דידיה ומפיק שעת חירות דידיה לפענ"ד נראה להביא ראיה דלא דמי זה לזה ואינו ק"ו רק כשהוא מ"ע ומצ"מ שפיר לא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות משא"כ כשהוא עבד ועשה מצוה כגון שאכל מצה ונשתחרר באותו לילה פטור מאכילת מצה וטעמא רבה איכא בזה לחלק דזה פשיטא דלא אתי רשות ומוציא חובה דאפילו מי שאכל שיעור דרבנן לא מפיק ידי חובה בבהמ"ז למי שמחויב מדאורייתא והנ"מ כשהוא בכלל חיוב א"כ לא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא וכ"ש רשות לא מוציא חובה והנ"מ כשבא לכלל חיוב וצריך לצאת אבל אם לא בא לכלל חיוב שפיר מהני כמו שנבאר בע"ה ראיה לזה וא"כ כשהוא מ"ע ומצ"מ ולד חירות כבר בא לכלל חיוב וצריך לצאת י"מ לא אתי צד עבדות דרשות ומפיק ידי חובה אבל כשהיה עבד ואכל מצה ונשתחרר מהני שיהא פטור ולא משום דיצא י"ח בראשונה ז"א דאם היה חייב לא יצא ידי חובתו באכילת רשות רק דאמרינן דלא צריך לצאת כלל ולא בא לכלל חיוב וראי' לזה ממה דגרסינן בירושלמי פ"ק בפסחים ה"א דאדם מפריש על חבירו פסח שלא מדעתו שכן מביא על בניו ובנותיו הקטנים אבל חטאת אינו מפריש שלא מדעתו אף דכתיב זאת תורת כו' עי' במס' נדרים דף ל"ו ע"א עי"ש שניא פסח שכן מהני השפרשה באם נתגדל בפ"ש מהני מה שעשה בפ"ר לפוטרו מן השני אבל חטאת לא משכחת לה עי"ש וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהק"פ ה"ז דקטן שנתגדל בין פ"ר לפ"ש חייב בפ"ש ואם שחטו עליו בראשון פטור עכ"ל ז"ל וכ' הכ"מ ז"ל וז"ל ואיכא למידק אטו קטן בר חיובא ופטורי הוא וכתב הר"י קורקס ז"ל דכיון דרחמנא רבי' לקטן שוחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני עכ"ל ז"ל אלמא בפירוש אע"ג דרחמנא רביה לקטן רק דרשות הוא אוכלו שלא למנויו כמו נשים כדכתבנו בשם התוס' ז"ל אפ"ה נפטר מן הפסח שני וברור כשמש שמקורו של הרמב"ם ז"ל בהאי דינא הוא מהירושלמי הנזכר ועי' בדברינו שם בפסחים פ"מ הנ"ל וא"כ לשיטת התוס' ז"ל דקטן אינו רק רשות כמו נשים עכ"ז ירושלמי מפורש דאם עשה בראשון נפטר מן השני וקשה האיך מוציא רשות לחובה אבל לדברינו ניחא דאימתי לא מפיק רשות לחובה דוקא כשכבר הוא מחויב וצריך לצאת י"מ לא מפיק רשות לחובה אבל מהני הרשות שלא יבוא לכלל חיוב ולא יצטרך לצאת כלל והיינו דדייק הרמב"ם ז"ל וכתב ואם שחטו עליו בראשון פטור ולא כתב יצא אלא פטור והא דכשאכל כשהוא שוטה לא פטר ליה על שעתא דחיוב הוא משום מתעסק כדכתב הטו"א ז"ל דלא נקרא אכילה כלל וכן בקטן שאכל מצה ונתגדל ג"כ כמו שוטה דהוי מתעסק אך גבי פסח כיון דרחמנא רבי' לקטן שישחטו עליו חשיב אכילתו אכילה כדכתב הר"י קורקס ז"ל. וא"כ לפ"ז בטומטום דפטור מגוה"כ והביא קרבן ראי' ונתקרע ונמצא זכר נהי דלא שייך למפטרי' מק"ר בק"ר הראשון דהרי הראשון לא הוי ק"ר כלל דהיה חולין בעזרה אבל מ"מ מר"פ כבר נפטר מר"פ הראשון של רשות דהא אפילו אם קרבנו אינו חשיב קרבן והוי חולין בעזרה ונמצא דלא נתקיים עדיין העשה דר"פ מ"מ מדעת הרמב"ם ז"ל בעלמא כשלא הביא קרבן לא נתקיים העשה דר"פ אינו מחויב לראות פנים עוד הפעם אלא רק כל ז' מחויב להביא קרבן כמו שכתב הכ"מ ז"ל דיכול להשלים כל ז' הקרבן ויקיים העשה מתוקן למפרע וכ"ז דלא הביא הקרבן ולא נתקיים עדיין העשה אין עליו החיוב לקיים העשה עוד הפעם דהוא ליכנס עוד הפעם לעזרה ז"א אלא רק להביא קרבן וע"כ כשנקרע ונמצא זכר אין עליו החיוב רק להביא קרבן אבל אינו מחויב לכנוס עוד הפעם לעזרה דלא נתחדש עלי' חיוב לכנוס עוד הפעם לעזרה וכיון דפטור מר"פ פטור נמי מק"ר ואפילו אם נכנס לעזרה נמי פטור וא"כ אין כאן שום נפ"מ בין אם פטור מצד ספק או מצד ודאי ואדרבה אם היה הדין דבעשה מצוה בשעה שהוא פטור ורק רשות בידו לעשות כאינו מצוה ועושה כשנתחייב בשעה השני היה יוצא במה שעשה בעת הפטור אז היה קשה קושית הטו"א ז"ל דהא זה פשיטא דהקרבן הוא פסול דקרבן חובה למי שהוא פטור הוי חולין בעזרה ור"פ דטומטום יצא בשעה שנקרע דחשבינן ליה בתורת יצא דחשוב שנכנס בעזרה וע"כ מחויב להביא קרבן דהא דמי למי שנכנס בעזרה ביו"ט ראשון וקיים ר"פ ולא הביא קרבן מחויב להביא קרבן ויש לו תשלומין כל ז' אך לפי דברי הטו"א ז"ל דאדרבה כיון דאינו יוצא משעת פטור לשעת חיוב כדברי הטו"א ז"ל מקשיא דר"ה דף כ"ח וע"כ הא דפטור מפ"ש הוא כדברינו דבלא מתעסק ושעת החיוב בא אח"כ אף דלא שייך יצא מ"מ פטור והוא בתורת פטור ולא בתורת כבר יצא וכיון דע"כ דאינו בתורת יצא כראיתו של הטו"א ז"ל והא דפטור מפ"ש כנ"ל ע"כ דהוא בתורת פטור וכיון דהוא בתורת פטור ע"כ נקרא פטור מראי' ולא דחשיב שכבר נכנס ז"א אלא דחשיב פטור לכנוס רק מחויב להביא קרבן וע"כ פטור נמי מקרבן כיון דלא אפשר שיחול עליו ב' החיובים לכנוס לעזרה ולהביא קרבן בב"א והפטור מר"פ פטור מק"ר דהא אי אפשר שיתחדש עליו חיוב דר"פ מחדש דהא פטור עוד הפעם מר"פ ואינו חסר רק הקרבן ואי אפשר שיתחדש עליו החיוב של קרבן ואדרבה היה לבעל טו"א ז"ל להקשות דנפ"מ באם נכנס לעזרה בלבד בלא קרבן באם היה מצד ספק ע"כ נתבאר כעת שכבר יצא בר"פ ומחויב כל ז' להביא קרבן אבל אם הוא בתורת פטור נמצא שלא נתחדש עליו חיוב ר"פ וממילא פטור מן קרבן ג"כ אבל באמת ל"ק קושיתו ז"ל דבאמת בטומטום מצד ספק נמי איקרי פטור גמור דהא כבר מיעט רחמנא זקן וחולה ומי שאינו יכול להלך ברגליו וזהו לא מטעם דאונס רחמנא פטרי' אלא דהוא בעל פטור ופטור דגופיה הוא וא"כ מה לי דאיכא עליו פטור הגוף דאינו יכול להלך ברגליו מצד דכאיב ליה רגליו או שחבשוהו בבית האסורים עד שיתברר דינו והכא בטומטום שחבשוהו סופרים שאינו יכול להלך ואיתא בירושלמי במס' כתובות דבחבשוהו סופרים הוי כמו חולה והכא הוי הקיבוש מכח גופי' דהוא טומטום וכבר פטר רחמנא פטור הגוף למי שאינו יכול לעלות ברגליו. וכיון דמסקינן דהעשה הוא תנאי להל"ת מוזר קושיתינו מסברייתא דדף ד' אבל יש לתרוצי קושיא הזאת בכמה אופנים ודו"ק:

הכל מודים בטומטום שנקרע ונמצא זכר ביו"ט הראשון שהוא חייב מה פליגין בשאר הימים חזקיה אמר יראה יראה את שהוא חייב בראשון חייב בשני את שאינו חייב בראשון אינו חייב בשני אר"י כל ז' תשלומין לראשון כו' אף בטמא כן נטמא בשאר הימים ע"ד דחזקיה פטור כו'. המפרשים ז"ל הרעישו בזה הסוגיא לפרשה הק"ע ז"ל והפ"מ ז"ל מפרשים נטמא ביום הראשון מה דינו בשאר הימים ודחוק מאד שינוי הלשון מלעיל שנתגייר בשאר הימים גם קשה מאד מה דמסיק ר' יוסי הטמא עצמו אינו ראוי קשה הא ר"ה ס"ל דכל ז' חובה הוא ולפ"ז לא איכפת לן מה שאינו ראוי ביום הראשון מכיון דכל יומא חובה הוא בפני עצמו וכמו דאמרינן בש"ס דילן חיגר ביום הראשון ונתפשט ביום השני דלר"ה בודאי חייב ובגליון גרס ע"ד דחזקי' חייב ע"ד דר"י ודר"ה פטור ומפרש ע"פ התוס' ז"ל דחגיגה דף ט' ע"א וכן בנו"י ז"ל מפרש ומגי' ג"כ כן. ולפענ"ד נראה פשוט מאד בלא שום שינוי הגי' ועי"ז יאיר עינינו בע"ה בשיטת הרמב"ם ז"ל והוא הכל מודים בטומטום שנקרע ונמצא זכר ביו"ט הראשון שהוא חייב וקמ"ל בזה דבר חדש [דלכאורה קשה מאי קמ"ל פשיטא] דלשיטת הירושלמי במס' ר"ה בפ"ק תמן אמרינן שהיה ממוסר זמן לפסח כמה דאת אמר תמן הראוי למקצת השנה כו' ואמר אף הכא הראוי למקצת הרגל ראוי וכו' עי"ש פי' דלא תימא דאם לא הי' ראוי במקצת רגל לא עבר בב"ת דבעינן דוקא שיהא ראוי לכל הרגל עי"ש דפלוגתא בזה דלפי שיטת תמן אמרינן לא עבר בב"ת כשאינו ראוי בכל הרגל ולשיטת הירושלמי עובר בב"ת אף בשראוי רק במקצת עי"ש וה"נ ה"א דאינו חייב בק"ר רק כשראוי לכל הרגל אבל כשאינו ראוי למקצת הרגל ה"א דאינו עובר על לא יראו פני ריקם קמ"ל דלא דהראוי למקצת ראוי לכולו אך נפ"מ בין יו"ט הראשון לשאר הימים דחזקיה אמר יראה יראה את שהוא חייב בראשון כו' פי' דגרסינן לקמן הפריש חגיגתו ומת היורשין מהו שיביאו אותה ר' אילא אמר יראה יראה הראוי לביאה מביא ושאינו ראוי לבוא אינו מביא כו' ופי' הפ"מ ז"ל דגמרינן יראה יראה דגבי ר"פ כתיב יראה וגבי קרבן כתיב יראה ולא יראו פני ריקם למימר דכל שישנו במ"ע לבוא ישנו במצוה דמביא [ובש"ס דילן דף ד' ע"ב גמרינן מובאת שמה והבאתם שמה] ובירושלמי גמרינן מיראה יראה דכל שאינו בביאה אינו בהבאה ועי"כ לפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל דמצות ר"פ אינו רק ביו"ט הראשון לבד בפ"א מה' חגיגה [וכבר תמה עליו הטו"א ז"ל בריש המס'] ע"כ קאמר חזקי' יראה יראה כל שאינו חייב ביו"ט ראשון אינו חייב בשני משום כל שאינו בביאה אינו בהבאה אע"ג דשני לא הוי תשלומין לראשון מ"מ פטור בשני משום דלא שייך חיובא דר"ק רק כשהי' עליו חיובא דר"פ ביו"ט הראשון או של עליו כל ז' חיובא דר"ק אבל מכיון דלא הי' עליו חיובא דר"פ דביום הראשון פטור משום דתלי' מצות ר"ק במצות ר"פ אבל ר"י ס"ל דהוי תשלומין ואפילו דהוי תשלומין לראשון ובראשון גופיה פטור מ"מ חייב בשני משום דלא ס"ל יראה יראה וס"ל דאף שאינו בביאה ישנו בהבאה ואע"פ דפטור בראשון אפ"ה חייב בשני ע"ז מפרש ר"א דיליף מפ"ש דהתם התשלומין שלו אף דלא חזי בראשון ור"ה ס"ל דכל ז' חובה פי' דכל יום הוא חוב בפ"ע אף שאינו בחיוב דביאה ישנו בחיוב דהבאה ולא דרש יראה יראה ומפיק דבנטמא בשאר הימים ונכנס ואת בע"ס ע"פ דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ח דכתב ז"ל. דמצות ר"פ אינו רק ביו"ט ראשון לבד והק' הטו"א ז"ל דהיכי אמרינן בגמ' חיגר ביום ראשון ונתפשט בשני דלמ"ד תשלומין ול"ז חייב וקשה הא לא משכח"ל תשלומין לע"ר אלא א"כ היה בר חיוב בר"פ ביו"ט הראשון דאם לא הביא ע"ר בו ביום מביא כל ז' אבל אם

לא

שנויי נוסחאות (שו"ס) א"ר כל בד"ו א"ר יוחנן. (שו"ו) ר"י בד"ו רבי יוחנן.

טוב ירושלים

א"ר אילא מפסח השני למד כו'. מכאן תמוה מאד שיטת רמב"ם בה' ק"פ פ"ה ה"ז דפ"ש רגל בפ"ע והא כיון דפסק כאן פ"א מחגיגה דתשלומין דראשון הוא א"כ ה"ל לפסוק גם שם כן ומנ"ע לפסוק שלא כר' אילא. ונראה לד' כהג"ר בהשגותיו שם:

אף בטמא כן (א) ניטמא בשאר הימים ע"ד דחזקיה פטור ע"ד דר"י ודר' הושעיה חייב א"ר יוסה תמן ראוי הוא (ב) קריעה היא שגרמה ברם הכא הטמא עצמו אינו ראוי : אנדרוגינס . *כל זכורך פרט לאנדרוגינס *תמן תנינן ספק אנדרוגינס א אין מחללין עליו את השבת ר' יהודה מתיר באנדרוגינס (ג) מה אמר כא ר' יהודה נישמעינה מן הדא *יוחנן בן דהבאי משם ר' יהודה אף הסומא ולית בר נש אמר אף אלא דהוא מודי על קדמייתה מחלפה שיטתיה דרבי יהודה תמן הוא אמר פרט והכא אמר לרבות ר' יודה ורבנן מקרא א' הן דורשין רבנן דורשין ערל מה ת"ל ערל זכר עד שיהא כולו זכר ר' יודה דרש זכר שמות נג מה ת"ל ערל ואפילו מקצתו ערל ברם הכא °כל זכורך פרט לאנדרוגינס : נשים . כל זכורך פרט לנשים : עבדים . *נישמעינה מן הדא ג' פעמים בשנה יראה כל זכורך את שאין לו אדון אלא הקב"ה יצא העבד שיש לו אדון אחר א"ר יהושע בן לוי מניין שכל המקיים מצות ראייה כאילו מקביל פני שכינה מן הדא °שלש פעמים שם בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' וגו' : דברים טז חיגר : דכתיב רגלים : חולה : *דכתיב °ושמחת : זקן : דכתיב רגלים א"ר יוסה תרתיהון לקולא יכול לשמוח ואינו יכול להלך קורא אני עליו רגלים יכול להלך ואינו יכול לשמוח קורא אני עליו ושמחת ר' יוחנן בשם ר' ינאי ב"ש וב"ה מקרא א' הן דורשין בש"א כתוב א' אומר זכורך וכתוב אחר אומר רגלים טול בינתים את שהוא יכול לרכוב על כתיפו של אביו ואפי' קטן יכול הוא לרכוב יצא אלא את שהוא רואה כתיפו של אביו ומפסיע ב"ה דורשין כתוב אחד אומר זכורך וכתוב א' אומר רגלים טול בינתים את שהוא יכול לאחוז בידו של אביו ולענין טהרות את אמר את שהוא (ד) תפוס ביד אביו ספיקו כפיקח אביו תופש בידו ספיקו כחרש ברם הכא בין כך ובין כך חייב ר' בון בר חייה בעא קומי רבי זעירה איכן היו מראים פנים בהר הבית או ג בעזרות א"ל נישמעינה מן הדא *הטמא ג פטור מן הראייה דכתיב דברים יב °ובאת שמה והבאתם שמה ואין טמא מת נכנס להר הבית הדא אמרה בעזרה היו מראים פנים מאיכן

קרבן העדה

אף בטמא כן . אף בטמא שנטהר בשאר ימות החג פליגי : אמר ר"י . לא פליגי : תמן . גבי טומטום ראוי היה אף ביום הראשון שהרי למפרע זכר היה אלא שחסר לו הקריעה ולא היתה המניעה אלא ברצונו : ברם הכא . אבל כאן בטמא גברא הוא דלא חזי אף רב הושעי' מודה דאינו עושה בב' : תמן תנינן . בפר"א דמיל' : ה"ג ספק ואנדרוגינס מה אמר כא רבי יהודא . מה אר"י הכא לענין מצות ראייה באנדרוגינוס כיון דשמעינן ליה דמחללין עליו את השבת א"כ מסתמא דלזכר ודאי משוית ליה מי מחייב במצות ראייה או לא : נישמעינה מן הדא . כמו תא שמע : אף הסומא . אמתניתין דחגיגה קאי ואמר אף הסומא פטור מן הראייה : ולית בר נש וכו' . ואין אדם אומר אף אלא א"כ דהוא מודה בדברי הראשון ש"מ דר"י מודה דאנדרוגינוס פטור מן הראייה : ופריך מחלפה וכו' . קשיא דר"י אדר"י : תמן הוא אמר פרט . גבי ראייה אמר זכורך למעט אנדרוגינוס : הכא אמר . גבי מילה כל זכר לרבות אנדרוגינוס : ומשני ר"י ורבנן וכו' . ורבנן דרשי ערל . דכתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה וגו' וקשיא זכר ל"ל לכתוב רחמנא ערל לחוד אלא ללמדך עד שיהא כולו זכר לאפוקי אנדרוגינוס ור"י דרש זכר לחוד משמע כולו זכר וערל ל"ל אלא ללמדך דאפי' מקצת ערל חייבין עליו כרת : יראה כל זכורך . אל פני האדון ה' : דכתיב ושמחת . וחולה אע"פ שהוא יכול להלך מ"מ נפשו עגומה עליו : דכתיב רגלים . וכיון שהוא זקן אינו יכול להלוך : קורא אני עליו רגלים . ופטור : כתוב אחד אומר כל זכורך . לחייב קטנים : טול בינתים . קח הממוצע לריבוייא ואיזו קטן שהוא יכול לרכוב וכו' : ופריך ואפילו קטן . שבקטנים יכול לרכוב על כתיפו של אביו : ילא . ל"ג : אלא את שהוא רואה כתפו של אביו . והוא מפסע רגליו ורוכב על כתפו וזהו קטן שיש בו דעת קלת : טול בנתיים את שהוא יכול לאחוז וכו' . דב"ה סברי זהו הממולע אבל יודע לרכוב אינו בכלל רגלים כלל : ולענין טהרות . כגון שהוא טמא ואין אנו יודעין אם נגע בטהרות או לא : ספיקו כפיקח . דקטן ממש ספיקו טהור דה"ל כאין בו דעת לישאל אבל כשהוא גדול שהוא תופס ביד אביו ספיקו טמא : ספיקו כחרש . וטהור דעדיין קטן הוא : ברם הכא . אבל כאן בראייה לעולם חייב דכל זכורך משמע ריבוייא אפילו בכה"ג חייב : איכן היה . חיוב ראיית פנים : ואין טמא מת נכנס להר הבית . בתמיה הא טמא מת מותר ליכנס להר הבית אלא ודאי שהחיוב הוא לראות בעזרה : מאיכן

פני משה

אף בטמא כן . בעיא היא אי נימא דאף בטמא נמי פליגי וכדמסיק להבעיא ואזיל : ניטמא וכו' . כלומר אם ניטמא ביום הראשון ואינו ראוי עד הערב שמש מהו דנימא בשאר הימים דתליא בפלוגתייהו ועל דעתיה דחזקיה פטור הוא אע"פ שכבר טהר וראוי הוא דהואיל וביום הראשון לא היה אפשר לו להטהר פטור הוא נמי בשאר הימים ולר' יוחנן ורבי הושעיה מיחייב הוא דעכשיו ראוי הוא ומי נימא דדמי לטומטום שנקרע דפליגי ביה וה"נ בטמא כן או לא : אמר רבי יוסי . לא דמי טמא שנטהר בשאר הימים לטומטום שנקרע ונמצא זכר בשאר הימים דתמן בטומטום ראוי הוא מעיקרא דזכר גמור הוא אלא שלא היה ידוע וניכר מפני הקרום שהיה מכסה זכרותו וקריעה היא שגרמה להכיר אותו עכשיו שהוא זכר ונמצא דאיגלאי מילתא למפרע דהוה זכר מעליא אף ביום הראשון אבל הכא הטמא עצמו אינו ראוי היה כל היום ראשון שאי אפשר לו להטהר בשום פנים בראשון וטומטום היה אפשר שיקרע גם ביום הראשון וימצא זכר ומיהת כשנקרע עכשיו למפרע ראוי הוא וקמי שמיא גליא דזכר הוה : אנדרוגינוס . ממעטינן מדכתיב כל זכורך ולא כתיב כל זכר פרט לאנדרוגינוס שהאיו זכר והאיו נקבה ולמ"ד דס"ל בריה בפני עצמו הוא מיהת לאו זכר הוא : תמן תנינן . לעיל פי"ט דשבת והסוגיא שם עד פרט לאנדרוגינוס וע"ש : נשים . אימעוט נמי מכל זכורך : עבדים . מנלן נישמעינה מן הדא דכתיב שלש פעמים וגו' את פני האדון ה' את שאין לו אלא הקב"ה וכו' : את פני האדון ה' . וכי אפשר לראות פני האדון ה' אלא מעלה עליו הכתוב כאלו מקבל פני שכינה : חולה דכתיב ושמחת . בחגיך ואינו בכלל שמחה : תרתיהון לקולא . דרשינן יכול לשמוח כגון זקן ואינו יכול להלוך קורא אני עליו למעטו מדכתיב רגלים יכול להלך כגון חולה שיש בו כח להלוך אבל אינו בכלל שמחה ממעטינן מושמחת ולא דרשינן איפכא להומרא : ב"ש וב"ה . דפליגי במתני' איזהו קטן ממקרא אחד הן דורשין דכתוב א' אומר זכורך ומשמע אפי' קטן וכתוב אחד אומר רגלים וקטן אינו יכול להלך ברגליו הא כילד טול מה שבנתיים להיינו את שהוא יכול לרכוב וכו' זהו חייב ופריך ואפי' קטן יכול הוא לרכוב וילא . וכלומר וא"כ אפי' קטן ממש יכול אביו לשאת אותו על כתיפו וזה לריך ג"כ לנאת עמו בתמיה : אלא הכי קאמרי את שהוא רואה כתיפיו של אביו כשהוא מהלך ומפסיע אחריו ויכול לפסוע אגב ראיית כתיפיו של אביו ולא דוקא כשהוא על כתפיו של אביו : ב"ה דורשין וכו' . טול בנתיים זה שהוא יכול להלך ע"י אחיזה בידו של אביו : ולענין טהרות . דקי"ל בספק טהרות כל שאין בו דעת לשאול ספיקו טהור כדתנן בפ"ג דטהרות ומהו הדין בקטן דבכה"ג : את שהוא תפוס ביד אביו . אם יש בו דעת כל כך דכשרולה להלך הוא עלמו תופס יד אביו לאחוז בו ולילך זהו ספיקו כפקח וספיקו טמא כדתנינן שם וכל הפיקח בחזקת טומאה ואם אביו הוא תופס בידו ולאחזו אז ספיקו כחרש שאין בו דעת וספיקו טהור : ברם הכא . לענין ראיה אין חילוק ובין כך ובין כך חייב דלאו בדעת תליא מילתא בקטן שבא לכלל דעת אלא אם יכול לילך ברגליו ואפי' לריך לאחוז בידו של אביו כשהולך : נישמעינה מן הדא . דתני בתוספתא ריש מכילתין : דכתיב ובאת שמה וגו' . ואינו יכול לבוא כשהוא טמא וכי אין טמא מת נכנס להר הבית בתמיה הרי אפי' מת עלמו מותר דבר תורה להיות במחנה לויה והדא אמרה בעזרה היו מראים פנים והא דנקט במתני' מירושלים להר הבית משום שזה הוא מקום הגבוה שבירושלים ולריך שיהא יכול לעלות לשם וכשהוא למעלה בהר הבית אז קרוב הוא לילך ולהראות פנים בעזרה : מאיכן

מסורת הש"ס

חגיגה ד א (שבת פי"ט הלכה ג ויבמות פ"ח ה"א) שבת קלד ב שם ג א

חגיגה ד א

מכילתא משפטים

חגיגה ד ב

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"א ממילה הלכה י"א טוש"ע או"ח סי' של"א ס"ה וטוש"ע יו"ד סי' רס"ו ס"ה וסעיף י

י

ב מיי' פ"א מחגיגה ה"א

יא

ג מיי' שם פ"ב הלכה א

גליון הש"ס

(א) אין לו ביאור . ואפשר לפמ"ש התוס' דף ט ע"א ד"ה כיון למ"ד תשלומין דז' [illegible]

(ב) זהו אם נימא דטומטום פטור משום ספק [illegible]

(ג) עי' תוס' דף ד ע"א ד"ה זכורך :

(ד) בתוספתא פ"ג דטהרות הביא' הרמב"ם פט"ו מאה"ט ה"ט תינוק שהיה תופס בידו של אביו וכו' ספקו טמא מפני שאביו [illegible]

תוס' הרי"ד

לא היה בר חיוב ביו"ט ראשון תו לא מחייב כלל דהא ע"ר חיובא דידיה תלי בר"פ כדכתיב וליפ"ר מאן דאיתא בר"פ איתא בכל יפ"ר ומאן דליתא בר"פ ליתא בליפ"ר התלוי בה והשתא היכי קאמר דהיגר ביום הראשון ונתפשט בשני הא כיון דהוי היגר ביום ראשון ופטור מר"פ כי נתפשט ביום ב' מאי הוי הא פטור מר"פ כל זמנו שהוא יו"ט ראשון פטור נמי מע"ר התלוי בה ותו לא מחייב בב' אפילו נתפשט כו' הואיל ובזמן חיוב ר"פ לא הוי בר חיוב פקע מכותו לגמרי עם ע"ר התלויה בה ותו לא הדרא רכיב עלי' אפילו נתפשט בב' עי"ש עכ"ל ז"ל וע"כ דלדעת הרמב"ם ז"ל דלר"ה ע"כ אינו תלי ר"ק בר"פ רק ביום הראשון דמחייב בב' ראיות וילפינן ראי' ראי' אבל ביום ב' דליכא ב' ראיות ע"כ לא תלי וב"ז וילפינן מחגיגה דכל יומא חיובא בפ"ע כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם בס"ד דע"ר וחגיגה מקריב כל ז' משום שנאמר שבעת ימים תחוג עי"ש והוא דע"כ גמרינן ע"ר מחגיגה כדאיתא בכל הסוגיות עי' בדף ט' ע"א וכיון דגמרי' מחגיגה ע"כ חייב בע"ר אף דאינו בר"פ דהא ע"כ ביו"ט ב' אינו במצות ר"פ וע"כ היגר ביום ראשון ונתפשט בשני חייב למ"ד תשלומין דז' משום דע"כ ביום ב' אינו תלוי ע"ר בר"פ דהא ליתא בר"פ וילפינן מחגיגה לחיובא ע"כ דלא תלי ביום ב' ע"ר בר"פ וכן אנו מוכרחים לפרש ע"פ דעת הרמב"ם ז"ל הא סוגיא ומקורו של הרמב"ם ז"ל בהאי דינא דר"פ אינו רק ביו"ט ראשון הוא מפורש בהאי סוגיא בירושלמי מוקי' אמר יראה יראה הוא כדברינו כל שישנו בראיה דר"פ ישנו בראיה

1

שנויי נוסחאות (סוי"א) והכא אמר כד"ו והכא הוא אמר . (סוי"ג) דורשין כד"ו דרשין . (סול"ו) זעירה כד"ו זעורה (וכן בכל המסכת) .

עמודי ירושלים

חולה דכתיב ושמחת כו' . כ' הס"ירי קרבן וז"ל וקשה א"כ יהא חולה פטור מן הביכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב ולא תירץ כלום . ולדעתי נק"מ דהא בביכורים יוכל לעשות שליח וא"כ אף שהוא לא יוכל לשמוח מ"מ יוכל השליח שלו לשמוח וע"כ אין חולה פטור . ואולי דעת הש"ק כדעת הפלתי ביו"ד [illegible]

טוב ירושלים

בטמא כן ניטמא בשאר הימים . ובק"ע משמע דנ"ל נטהר בשאר הימים . ולכאורה יש לקיים הגירסא כפשוטו עפ"ד הט"א ד' ב' נ"ל קרא לטמא דפטור מק"ו ת"ל דאסור לכנס לעזרה ותי' דנ"מ דביום ראשון ראה פנים בעזרה ולמחר נטמא וה"א כאן דתשלומי דראשון א"כ הכי ראה פנים וחייב קמ"ל כיון דאינו [illegible]

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

פני משה

מאיכן את מודד. מירושלים להר הבית אם מן החומה שהוא יותר רחוק או מן הבתים הקרובין לחומה: תני שמואל. לא מן החומה ולא מן הבתים הסמוכין לחומה אלא מן השילוח הוא מעין השילוח העובר באמצע ירושלים ומשם היא נמדד: מהו לשלח חגיגתו ביד אחר. אם אינו יכול לעלות בעצמו ולהביאה: נישמעינה מן הדא. דתני הידך דלא כדדריש בתוספתא: ופולפסין. בעלי פוליפוס אלו שריחן יוצא מן החוטם פטורין דכתיב ובאת שמה וגו'. ואלו אינן ראוין לבא שמה דאין זה כבוד כלפי מעלה: הטמא פטור. דכתיב בבא כל ישראל וגו' והוא אינו ראוי לבוא עם כל ישראל ביחד שלא יטמאו ומדדריש מהאי קרא ובאת שמה להוציא מוכי שחין ש"מ דאף בהבאה פטורין ואמאי פטור לגמרי וישלח חגיגתו ביד אחר אלא א"ר יוסי זאת אומרת וכו': ר' שמי בעי. על הברייתא דדריש הכי מהני קראי וגימא או חילוף דמוכי שחין ממעטינן מקרא דבבוא כל ישראל והן אינם באין עם כל ישראל לפי שפורשין מהם והטמא ימעט מקרא דבאת שמה שאינו ראוי לביאה לעזרה: חזר ר' שמי ואמר. מסתברא דהיינו טעמא דתנא דברייתא דדריש הכי משום שמוכי שחין וכו' אע"פ שאינן ראוין לבוא עם כל ישראל ביחד מיהת ראוין לבא בדרך בפני עצמן ולא ממעטינן להו אלא מקרא דבאת שמה דבעזרה אינן ראוין לבוא מפני הכבוד אבל הטמא שאינו ראוי לבא אף בפני עצמו ולא עם כל ישראל ביחד ושפיר הימעוט ליה מקרא דבבא כל ישראל: הפריש חגיגתו ומת. והחגיגה עומדת מהו שמחויבין היורשין שיביאו אותה: יראה כל זכורך וגו'. וכתיב בהאי קרא ולא יראה את פני ה' ריקם וילפינן יראה דהבאה מיראה דביאה הראוי לבוא מביא וכיון שמת פטורין היורשין מהבאה: אמר ר"ז. פליג עליה דר' אילא אלא כהאי דר' יוחנן ור' יונתן וכו' דדרשי מדכתיב בהדא קרא כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם ומה בכור אפי' לאחר מיתת האב מחויב הבן לפדות את עצמו אף הכא ולא יראו פני ריקם דנאמר על הקרבן ראיה אפי' לאחר מיתה של המפרים מחויבים היורשין להביא: אמר ר' בא בר ממל דבר זה הוא במחלוקת שמואל ור' יוחנן: דתנינן תמן. בספ"ב דמסכת קינין האשה שיש עליה חטאת ועולה והביאה חטאתה ומתה יביאו היורשים עולתה הביאה עולתה ומתה לא יביאו היורשים חטאתה דהוה לה חטאת שמתו בעליה ולמיתה אזלא ופליגי בה להא דקתני יביאו היורשין עולתה: שמואל אמר במופרשת

קרבן העדה

מאיכן את מודד. הא דתנן במתני' מירושלים להר הבית מאיזה מקום מירושלים הוא מתחיל למדוד מחומות ירושלים או מן בתי ירושלים: מן השילוח. שם נהר והוא היה באמצע ירושלים: מהו לבריא. לשלח חגיגתו ע"י אחר: ופולפסין הוא בעל פוליפס והוא חולי ריח הפה או החוטם: ושאינו ראוי. לבוא וכו': והטמא אינו ראוי לבוא עם חביריו: או חילוף. אברייתא פריך איפכא מסתברא: דכתיב בבוא כל ישראל לראות. והיינו שריחן רע ומאוסין ואינן ראוין לעלות עם חבריהם: חזר ר' שמי. ואמר דמלבד דמסתברא איפכא למידרש אלא דקשיא נמי לפי לשון הברייתא דמובאת שמה אין למעט מוכי שחין דהא עכ"פ יכולים לבא שמה לבדן הלכך אי אפשר למעט אותן אלא מבבא כל ישראל: הראוי לבא. בעצמו מביא קרבן חגיגה בי"ט ויותר נראה דגרסינן הראוי ליראות: אפי' לאחר מיתה. כגון שמת לאחר ל' יום שכבר הגיע זמן חיובו חייב לפדותו: והכא נמי לא יראו וכו'. אפילו לאחר מיתה ופליג אר' אילא: דתנינן תמן. פ"ג דקינין: האשה. יולדת: במופרשת

תורה אור

מאיכן את מודד מן החומה או מן הבתים תני שמואל מן השילוח ושילוח היה באמצע המדינה ר' בון בר חייה בעא קומי ר' זעירה מהו לשלח חגיגתו ביד אחר אמר ליה נישמעינה מן הדא מוכי שחין ופולפסין פטורין מן הראיה דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה הטמא פטור מן הראיה דכתיב °בבוא כל ישראל לראות וגו' הראוי לבוא עם כל ישראל מביא ושאינו ראוי לבוא עם כל ישראל אינו מביא וישלח חגיגתו ביד אחר א"ר יוסי [ל]זאת אומרת שאינו משלח חגיגתו ביד אחר ר' שמי בעי או חילוף מוכי שחין ופולפסין פטורין מן הראיה דכתיב בבא כל ישראל לראות הטמא פטור מן הראיה דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה חזר ר' שמי ומר *מוכי שחין ופולפסין אעפ"י שאינן ראוין לבוא עם כל ישראל ראויין הן לבוא בפני עצמן הטמא ראוי לא בפני עצמו ולא עם כל ישראל *הפריש חגיגתו ומת היורשים מהו שיביאו אותה ר' אילא אמר יראה ייראה הראוי לבוא מביא ושאינו ראוי לבוא אינו מביא א"ר זעירה כהיא דר' יוחנן ור' יונתן תרויהון אמרין °כל בכור בניך תפדה [א]אפי' לאחר מיתה והכא לא יראו פני ריקם אפילו לאחר מיתה אמר רבי בא בר ממל מחלוקת שמואל ורבי יוחנן דתנינן *תמן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה ומתה לא יביאו היורשין חטאתה *שמואל אמר במופרשת

דברים לא · שמות לד

ע' חגיגה ד' א · פי' בכורות נא ב · קנים פ"ב מ"ה · קדושין יג ב

תוס' הרי"ד

ראיה דקרבן ועכ"ל ביום ראשון הואיל ובזמן חיוב ר"פ אינו בר חיוב פקע מאותו לגמרי עם ע"ר התלוי בה וע"כ ביום שני דאינו בראה דר"פ אינו בראה דע"ר ור"ה ס"ל דיום ב' אינו תשלומין לראשון אלא חיוב בפני עצמו דילפינן מחגיגה ממילא ולא שייך יראה דיום ראשון ביום ב' דהוא חוב בפני עצמו מגוס"כ ז' ימים תמוג וע"כ לא שייך ביום ב' יראה דראשון וע"ז קאמר אף בטמא כן גבי נטמא שאיך דינו בשאר הימים דגבי טומטום אם היה טומטום בשאר הימים נ"כ פשיטא דלא שייך קרבן דשמא אשה הוא והוי חולין בעזרה וכן בכל הפטורין כגון חיגר וכדומה דהמה פטורין מר"פ ומקרבן ג"כ וע"כ אין חילוק בין יו"ט ראשון לשאר הימים משא"כ בטמא דהוא חייב בקרבן וכל פטורא הוא משום מצות ר"פ ע"כ שאל מהו בשאר הימים אליבא דר"ה גבי נטמא אם יש נפ"מ אף בשאר הימים דהא בר קרבן הוא וכל פטור דידיה הוא רק משום דאינו יכול לכנוס לעזרה ע"כ אליבא דמוקיה פטור דס"ל דכיון דבראשון פטור משום יראה יראה וכיון דבזמן חיוב ר"פ אינו בר חיוב פקע מאותו לגמרי עם ע"ר התלוי' בה דהא בשאר הימים אינו חיוב בפני עצמו רק מיובא דראשון וכיון דפקע בראשון תו אינו מחויב אבל ר"ה דס"ל דכל ז' הוי חוב בפני עצמה ולא תלי יראה יראה ואף דאינו חייב בראשון מ"מ חייב בשני דבשני אף טמא חייב דביום הראשון הוא דפטור משום דיראה יראה ותלי ר"ק בר"פ משא"כ בשאר הימים ע"ז קאמר ר' יוסי תמן ראוי הוא נהי דלא מחויב אבל לכה"פ ראוי הוא קריעה הוא שגרמה פי' דהקריעה גרמה שיהא ראוי לכנוס לעזרה דבלא קריעה היה אסור לכנוס לעזרה דשמא איש הוא וכיון דנכנס עבר בליפ"ר ואינו יכול להביא קרבן שמא אשה הוא והוי חולין בעזרה אבל ע"י קריעה ראוי הוא לכנוס דאף דאין עליו מצות עשה דר"פ מ"מ מותר לכנוס וכיון דמותר לכנוס ע"כ חייב ע"ר וחייב לכנוס לעזרה לקיים ליפ"ר אף שאינו מקיים יראה הראשון דהיא מ"ע דר"פ מ"מ גמרינן מחגיגה דיש עליו חיוב ק"ר אבל עכ"פ בק"ר מחויב לכנוס לעזרה לקיים ליפ"ר וכן חגיגה צריך להביא בעצמו ואינו יכול לשלח ע"י שלים ברם הכא הטמא עצמו אינו ראוי פי' דבעצמו אינו ראוי ליכנס אלא ע"י שלים והיכי מקיים ע"ר ליפ"ר דהכי דלכנוס לקיים מ"ע דר"פ לא בעינן אבל ראוי לכנוס בעינן לקיים וליפ"ר גבי ע"ר והו"ק:

הפריש חגיגתו ומת היורשים מהו שיביאו אותה ר' אילא אמר יראה יראה הראוי לבוא מביא ושאינו ראוי לבוא אינו מביא אר"ז כהסיא דר' יוחנן ור' יונתן תרויהון אמרין כל בכור כו' אמר רבב"מ מחלוקת שמואל ור' יוחנן דתנינן תמן האשה שהביאה כו' שמואל אמר במופרשת ר' יוחנן אמר אפי' אינה מופרשת ע"כ. והרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מהל' חגיגה דהמפרים עולת ראי' ומת היורשין חייבין להביאה ותמה הכ"מ ז"ל והלח"מ ז"ל דלמה פסק הרמב"ם ז"ל בהפרים הא אפילו בלא הפרים נמי דהא מפורש בירושלמי דתלי בפלוגתא דשמואל ור"י וכיון דרבינו ז"ל פסק כר"י א"כ אפילו בלא הפרים נמי ועמלו הק"ע ז"ל ובכו"י ז"ל ליישב דעת הרמב"ם ז"ל ולפע"ד נראה לתרץ בפשיטות דלכאורה יש לדייק על הא דקאמר רבב"מ ותלי במחלוקת שמואל ור"י ולכאורה קשה דבשלמא אם היה הפלוגתא ברישא בין ר"א ובין ר"ז אם דוקא הפרים או לא ע"ז הוי שייך שפיר האי דרבב"מ דתלי בפלוגתא דשמואל ור"י אבל מכיון דאינו מיירי לעיל מענין זה אלא בכל עיקר הדין אי היורשין מחויבין להביא או לא דיש מקום לפטור אותם מיראה יראה ויש מקום לחייבם מבכור בניך א"כ מאי שייך הא דקאמר רבב"מ במחלוקת הנ"ל אמר רבב"מ אי בעינן דוקא מופרש או לא בפלוגתא דשמואל ור"י אבל במה דקאמר רבב"מ סתם על הסיא פלוגתא דלעיל אם מביאין כל עיקר אפילו בהופרש קשה מאד מה שייך לזה הפלוגתא דשמואל

רידב"ז

רבי שמי בעי או חילוף מוכי שחין כו' בבא כל ישראל כו' טמא כו' ובאת שמה חזר ר"ש ומר מוכי שחין אע"פ שאינן ראוין לבוא עם כל ישראל ראוין הן לבוא בפ"ע הטמא אינו ראוי לא בפ"ע ולא עם כל ישראל כו'. פי' דר"ש מדייק מתחילה דהול"ל איפכא דמוכי שחין ממעטינן מבבא כל ישראל וטמא מובאת שמה ולבסוף חזר ואמר דג"ז א"א דהא לפ"ז משמע דמוכי שחין נתמעט ממקרא זה וטמא ממקרא זה ואינו יכול למעט מוכי שחין רק מקרא זה וטמא רק מקרא זה וממקרא דממעטינן מוכי שחין לא נוכל למעט טמא וממקרא דממעט טמא אינו יכול למעט מוכי שחין ובאמת ז"א דמוכי שחין אינו יכול למעט רק מקרא דכל ישראל אבל טמא אין צריך למעט מקרא דובאת זה אינו דגם הוא נתמעט מקרא דכל ישראל ויכולין למעט אותו מכל ישראל כמו מוכי שחין אבל מוכי שחין אינו יכול למעט מקרא דובאת שמה:

הפריש חגיגתו ומת היורשין מהו שיביאו אותה ר"א אמר יראה יראה כו' כל שאינו ראוי לבוא אינו מביא. פי' דאין היורשין מחויבין להקריבה לעולת ראייה אלא להביאה בעלמא דהא אם הביאוה ונאבדה בלא הקרבה אין מחויבין היורשין יותר וע"כ אין מביאין אותה היורשין לקרבן ראייה דהא בקרבן ראויה בעינן יראה יראה והאב אינו בירא' כל ז' והבן אינו בלאו דולא יראו פני ריקם להקריב קרבן ראייה על אביו ונמצא דאין כאן יראה יראה אבל ר"ז יליף לה מבכור בניך דמחויב היורש בלאו דולא יראו פני ריקם בקרבן ראיה של אביו ע"ז אמר רבב"מ מחלוקת שמואל ור"י דר"י נשתעבדו נכסים ועל היורשין חובת הקרבה להקרבן ראיה ולשמואל דוקא בהפרים ואינו חייב רק בהבאה לחוד ולא בהקרבה ולא שייך הלאו דלא יראו פני ריקם ביורש כדאיתא חילוק זה בין שמואל ור"י במס' זבחים דף ה' ע"א [ע"ש בתוס' ז"ל ד"ה הג"ה] ופריך הגמ' מה אנן קיימין אם בשירשו קרקע למה אמר שמואל דצריך להפרים הא שיעבודא דאורייתא לד"ה לשיטת הירושלמי ואם בשירשו מטלטלין האיך ס"ל לר"י דלא בעינן מופרשת ומשני דנחלקו בין בקרקע בין במטלטלין בקרקע הנפ"מ ביניהם במשכן דלשמואל אין ממשכנין ולר"י ממשכנין ובמטלטלין לכ"ע אין ממשכנין אלא הנפ"מ בתובעין דלשמואל אין תובעין ולר"י תובעין וגרסינן בירשו קרקע ע"ד דשמואל לתבוע תובעין כגי' הק"ע ז"ל:

תני

ציון ירושלים

[ל]זאת אומרת שאינו משלח חגיגתו ביד אחר. נ"ע במ"ק דע"ו דמנודה משלח קרבנותיו מיהו בחגיגה דף ו' משמע דאינו משלח קרבנותיו עי' במל"מ פ"א מהלכות תמידין ומוספין ה"א:

1

שנויי נוסחאות (סוי"ז) הטמא ראוי בד"ו הטמא אינו ראוי. (סוכ"א) תרויהון בד"ו תריהון.

חדושי מהר"א גדיידעץ

והכא לא יראו פני ריקם. נ"ב וסוף הקרא ולא יראו פני ריקם וכן הוא בבכורות נ"א ע"ב אלא שם למדין בכור מעולת ראיה וכאן ראיה מבכור. [פי' דהביא שם בבכורות כל הפסוק כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם ויליף שם בכור מעולת ראיה בג"ש דריקם ריקם דחייב באחריות דפדיון הבן וכאן הביא הפסוק הנ"ל וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם בכדי למילף להיפך עולת ראיה מבכור דמה בכור אפילו לאחר מיתה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה וכל רבויא הוא כנודע (ועי' בחורה תמימה בפ' תשא אות כ"ט) אף עולת ראיה בא לאחר מיתה משום דילפינן ג"כ בג"ש ריקם מה ריקם דכתיב גבי בכור אפי' לאחר מיתה אף ריקם דכתיב גבי עולת ראיה ג"כ בא אפילו לאחר מיתה]:

תהלה לאל: **א"ר זעירה** כהיא דר' יוחנן ור' יונתן ...

טוב ירושלים

נישמעינה מן הדא מוכי שחין ופולפסין פטורין מן הראיה דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה הטמא פטור מן הראיה דכתיב בבוא כל ישראל כו'. תמוה דנבבלי ד' ב' מביא טמא דפטור מדכתיב וב"ש וה"ב כל שישנו כו' וכן אמר בשמוך בתלמודין גופא ובכל"ל בכור דאף הכא צ"ל כן ונשמטו מן הדפוס בטעות. ומאד יומתק לזה מ"ש בשמוך אזל ר' שמאי וא'. דלפי' הק"ע לשון אזר דחוק מאד לפרש שהקשה יותר קושיא לגי' דברייתא ואדרבה הזר מ' שחזר בו וכה"ג עי' ריש בילה ודוכתי טובא. אבל לדברינו א"ש כי ש הקשה תקלא דובאתם דינתא אפכא [וכצ"ל] מוכה שחין ופולפסין פטורין דכתיב וב"ש וה"ש וטמא פטור דכתיב בבוא כי"ש והיינו שדומה בדעתו דכן הוא הילפותא עדיפא ממה שהוא בהיפך ולונו ג"כ כפי מה שהוא לפנינו מהופך ועז"א דחזר בו כ"ם דאין לפרש כן דטמא כיון מגס בפ"ע איט כמוי א"כ אין למעטו מגבוא כי"ש וכו'. וזה בכור ואמם וכו' ור' יונתן מובא דנכיסם נבבלי בכורות מ"ט ב' עי"ש:

מעיני יהושע **כל** בכור בניך תפדה וכו'. נראה שעל זה סמך הר"מ ז"ל לפסוק בסוף פסח דבכורות מ"ח ע"א עש"ס. (נראה דכונתו על דברי הר"מ ז"ל בס' בכורים פ' י"א הל' כ') ופי' בעל פ"מ לא מיתוור והו"ק:

במופרשת [א] רבי יוחנן אמר אפילו אינה מופרשת מה אנן קיימין אם בשירשו קרקע בהדא אמר שמואל במופרשת אם ([א]) בשירשו מיטלטלין בהדא רבי יוחנן אמר אפי' אינה מופרשת מה נפק מן ביניהון ירשו קרקע על דעתיה דשמואל לתבע אין תובעין ולמשכן אין ממשכנין על דעתיה דרבי יוחנן אף למשכן ממשכנין ירשו מטלטלין על דעתיה דרבי יוחנן לתבוע תובעין ולמשכן אין ממשכנין על דעתיה דשמואל אף לתבוע אין תובעין:

הלכה ב מתני'

*ב"ש אומרים הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף וב"ה אומרים [י] הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף: **גמ'** ראייה עולות וחגיגה שלמים ב"ש אומרים מרבין בעולות וממעטין בשלמים בית הלל אומרים ממעטין בעולות ומרבין בשלמים רבי תנחום בר עילאי בשם רבי יוסי בן חנינה *ב"ש ילפין לה מקרבנות העצרת ב"ה יקפין לה מקרבנות הנשיאים אמרו ב"ה לב"ש לא מוטב ללמד קרבן יחיד מקרבן יחיד ולא ללמד קרבן יחיד מקרבן ציבור אמרו להם ב"ש מוטב ללמד דבר שהוא נוהג לדורות מדבר שהוא נוהג לדורות ואל תבא לי קרבן נשיאים שאינו נוהג לדורות *תני יש בראייה מה שאין בחגיגה ובחגיגה מה שאין בראייה שהראייה כולה לגבוה מה שאין כן בחגיגה חגיגה נוהגת לפני הדיבור ולאחר הדיבור מה שאין כן בראייה חגיגה נוהגת לפני הדיבור לשון חגיגה נוהגת לפני

קרבן העדה

במופרשת. שהפרישתה מחיים ולאשמעינן דקריבה לאחר מיתה אבל לא הפרישתה לא אשמעינן תנא לכוף את היורשין להקריבה שלא נתחייבו הנכסים: אפילו אינה מופרשת. מחייבין היורשים להקריבה דקסבר שיעבודא דאורייתא: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם בשירשו קרקע. בהא אמר שמואל במופרשת דוקא בתמיה דודאי מודה שמואל דאפילו באינה מופרשת חייבין היורשין להביאה: מה נפיק מן ביניהון. א"כ במאי פליגי. ומשני ירשו קרקע פליגי: ה"ג ע"ד דשמואל לתבוע תובעין וכו'. אפי' ירשו קרקע סובר שמואל דתובעין מהן אבל אין ממשכנין אותו: ירשו מטלטלין. וכירשו מטלטלין פליגי:

הלכה ב מתני' הראיה שתי כסף. גדול הבא להיראות צריך להביא עולה נאמר לא יראו פני ריקם ואינ' פחותה משתי מעו' כסף שהם משקל ל"ב גרעיני שעור' מן הכסף הצרוף: וחגיגה. שלמי חגיגה שאמרה תורה וחגותם אותו חג לה' כלומר הביאו שלמי חגיגה אין פוחתין ממעה כסף:

גמ' ראייה עולות וכו'. כדפרישית במתני': מרבין בעולות. שכולן לגבוה: וממעטין בשלמים. שיש מהן להדיוט: מקרבנות העצרת. בפ' שור או כשב כתיב והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לה' וכתיב ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים הרי שריבה הכתוב בעולה יותר מבשלמים: מקרבנות נשיאים. בחנוכת המזבח הקריבו שלמים יותר מעולות שהעולות היו ל"ו והשלמים ר"ו: קרבן יחיד. ראייה וחגיגה: קרבן ציבור. כבשי עצרת: שנוהג לדורות. קרבן ראייה וכבשי עצרת: ומשני לשון חגיגה נוהגת לפני

פני משה

במופרשת. שהפרישה עולה ולא הספיקה להביא עד שמתה יביאו היורשין אותה שכבר מופרשת ועומדת היא ור' יוחנן אומר אפי' אינה מופרשת בחייה ומפרש לפלוגתייהו במה אנן קיימין להא. אם בשירשו קרקע קשיא בדא אמר שמואל במופרשת בחייה דוקא אבל בשאינה מופרשת פטורין ואמאי הלא נתחייבו הנכסים בחייה והם באין מכחה לירש. ואם בשירשו מטלטלין בהדא ר' יוחנן אמר אפי' אינה מופרשת ואמאי הרי אינה נגבית מן המטלטלין דלדינא דגמרא אין ב"ח גובה ממטלטלי דיתמי ולא יהא הקדש אלא כב"ח: מה נפיק מן ביניהון. אלא במאי פליגי ומה היוצא מביניהון: ירשו קרקע. לעולם דמיירי שירשו קרקע ובהא פליגי דעל דעתיה דשמואל דס"ל במופרשת דוקא ומשום דכל היכא דאיתא בגזא דרחמנא איתא ואינן צריכין הגיזברין לא לתבוע מהן ולא למשכן אותן ויביאו אותה אבל בשאינה מופרשת ס"ל לשמואל דלא מיבעיא שאין ממשכנין אותן כדתנן ספ"ה דערכין חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן וטעמא דלא ליתי לשהויי והיינו במחוייבין עצמן אבל ביורשין לא אמרו שממשכנין אותן דהרי הן עצמן אינן מחויבין בהם ואף לתבוע אין תובעין אותם ואע"פ שירשו קרקע אם כופין אותו להביא ה"ז כממשכנין ולא אמרו ביורשין: על דעתיה דר' יוחנן אף למשכן ממשכנין. את היורשים דהואיל ונתחייבו הנכסים בחייה והם ירשו קרקע החוב מוטל עליהן ואפילו אינה מופרשת: ירשו מטלטלין. לר' יוחנן לתבוע הוא דתובעין אותן אם ירצו להביא חוב של מורישן. אבל למשכן אין ממשכנין אותן כיון דאין כאן אחריות נכסים ולשמואל אף לתבוע אין תובעין אותן מכיון דלא ירשו אלא מטלטלין. והשתא אם הפריש חגיגתו ומת תליא נמי בפלוגתא דשמואל ור' יוחנן ואע"ג דהכא הפריש קאמר מ"מ לענין אם לא רצו להביאה ואם ממשכנין אותן תליא מילתא במה שירשו וכפלוגתייהו דאמרן:

הלכה ב מתני' ב"ש אומרים הראייה שתי כסף. שהבא לראות צריך להביא עולה שנאמר ולא יראו פני ריקם וילפינן בגמרא נאמרה חגיגה להדיוט והן שלמי חגיגה שמביא ונאמר ראייה לגבוה מה הגיגה האמורה להדיוט בראוי לו אף ראייה האמורה לגבוה בראוי לו ואותה עולת ראייה אינה פחותה משתי מעות כסף וכל מעה משקל י"ו גרעיני שעורה בינונים מן הכסף הצרוף: והחגיגה מעה כסף. שלמי חגיגה שחייבים כל אחד ואחד להביא ברגל כדכתיב וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים ואינו פחות ממעה כסף ואף על גב דמן התורה אין לראיה וחגיגה שיעור דכתיב איש כמתנת ידו חכמים נתנו בהם שיעור למטה שלא יביא פחות מכאן: וב"ה אומרים הראייה מעה כסף והגיגה שתי כסף. מפני שהשלמים יש בהן לגבוה ולכהנים ולבעלים לפיכך הן מרובים מן העולות שאין בהם אלא לגבוה. ומצוה להביא עולות ראיה ושלמי חגיגה בי"ט הראשון של חג ואם לא הביא בראשון מקריבן בשאר ימות הרגל שנאמר שבעת ימים תחוג לה' אלהיך מלמד שכולן ראוין לכך וכולן תשלומי ראשון הם. ושתי המצות הללו שהן הראייה והחגיגה אין הנשים חייבות בהן ועוד יש מצוה שלישית שנצטוו ישראל ברגלים שיקריבו עוד שלמים יתר על שלמי חגיגה ואלו הן הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך ונשים חייבות במצות אכילת שלמי שמחה ובעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שמה ויב הוא להביא ותאכל עמו באותן שלמים. ולשלמי שמחה אלו לא נתנו בהם הכמים שיעור:

גמ' ראייה. הן עולות וכו' כדפרישית במתני': בית שמאי ילפין לה מקרבנות העצרת. שריבה בהן הכתוב בעולות יותר מבשלמים כדכתיב בפרשת אמור גבי עצרת והקרבתם על הלחם שבעת כבשים ופר בן בקר ואילים שנים יהיו עולה לה' ובשלמים כתיב ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: ב"ה ילפין לה מקרבנות הנשיאים. שריבה בהן הכתוב בשלמים יותר מעולות כדכתיב כל הבקר לעולה וגו' וכל בקר זבח השלמים וגו': מקרבן יחיד. קרבנות דנשיאים אבל קרבנות עצרת קרבן צבור הן: הגיגה נוהגת לפני הדבור ולאחר הדבור. כדמפרש ואזיל דמצינו לשון חגיגה לפני

תוס' הרי"ד

דשמואל ור"י ע"כ נראה לפענ"ד בששיטות דס"פ עפ"מ דגרסינן במס' ר"ה דף ו' ע"ב יורש מנו בבל תאמר כו' והאי לא נדר או דלמא ובאתם וגו' והבאתם וגו' והא מחייב ולפ"ז קשה הכא דקאמר שאינו ראוי לבוא אינו מביא והא היורשין ראוין לבוא וע"כ חייבין להביא כמו בב"ת דכיון דחייבין בביאה חייבין בהבאה אפילו בעד אביהם דהא התם נמי אביהם אינו בביאה ואעפ"כ חובת הבאה לא נפקע מן הבנים כיון דהם ראוין בביאה וה"כ אפילו דאביהן אינו ראוי לבוא אעפ"כ לא יופקע מן הבנים חובת ההבאה משום דהם ראוין לבוא וקרינן גבי' ובאתם שמה והבאתם שמה א"ו דהדבר פשוט דלא דמי לב"ת דהתם אין עליהן רק חובת הבאה למוד וכיון שישנם בביאה ישנם בהבאה משא"כ הכא לא מיבעיא על חובת הבאה דזה פשיטא דמביאין הקרבן רק עיקר המיבעיא הוא אם היורשין רשאין להקריב אותה לשם ק"ר או לנדוב"ד בעלמא כדמפרש הק"ע ז"ל בש"ק עי"ש וע"כ בהפריש אביהן אין חובת הקרבה של אליהן רק להביא למוד אפילו הנימן אחריות נכסים וע"כ נחלקו בזה ר"א ור"ז דר"א ס"ל דאין היורשין רשאין להקריבה משום שאינו ראוי לבוא ואביהן אינו ראוי לבוא ע"כ נפקע חובת הקרבן מהקרבן ואי דהיורשין ראוין לבוא זה לא מהני דהא אין חובת גברי על היורשין בהקרבה ואינו רק בהבאה גרידא משום דהבנים ראוין לבוא וע"כ חובת היורשין דביאה והבאה שפיר איתא אבל הקרבה פשיטא דאין היורשין חייבין וע"כ אין רשאין להקריבה לק"ר רק הבאה למוד לנדוב"ד אבל שיהו חייבין בק"ר דליפ"ר משום דישנם בירלה כל ז' לא שייך גבי יורשין דהא אין עליהן חוב להקריב קרבן אביהם רק להביא למוד והיכי שייך למימר כל שישנו בירלה כל ז' ישנו בחוב דליפ"ר של קרבן אחרים דהא לענין הקרבה הוי היורשין כמו אחר רק לענין הבאה דאל עליהן שייך שפיר כל שישנו בביאה מחויב בהבאה ע"כ אין רשאי להקריבו משום דבעינן מאן דמחויב הקרבן ראי' יהא ראוי לבוא ואביהן אינו ראוי לבוא והיורשין אין מחויבין בק"ר רק להביא בלבד ואם לא קרבוה לק"ר

לא איכפת להו ואינן אלא כמו שליח להביא לעזרה אבל ר"ז ס"ל דילפינן מבכור דגזה"כ הוא דהיורשין חייבין [אבל דוקא בהפריש משא"כ בלא הפריש לא דמי לבכור דהתם החוב על האב משא"כ הכא אין החוב היורש אך בהפריש גזה"כ הוא דהיורשין חייבין בליפ"ר ממילא מקריבין אותה לע"ר] וע"ז קאמר רבב"מ דתלי בפלוגתא דשמואל ור"י אם הוא חובת קרבן שנתחייב הקרבה או חובת גברא על קרקפתא דיורשין להקריבו בשהניח אחריות נכסים דלמד מ"ד דוקא בהפריש אבל אין הנכסים משועבדים ולמד מ"ד אפילו בלא הפריש ואיתא בתוס' ז"ל במס' זבחים דף ה' ע"א דלמ"ד בהפריש אין על היורשין רק חובת הבאה והקרבה הוא רק חובת הקרבן ואין הנכסים משועבדים לזה ולמ"ד אפילו בלא הפריש חל על היורשין חובת הקרבה דאם נאבד הקרבן מחויב להביא אחרת עד שיקריב דהנכסים משועבדים לזה ולפ"ז חובת הבאה להקרבה דליתא על היורשין לא נפקע משום שאינו בביאה ז"א דהיורשין ישנן בביאה ודמי לב"ת אף דאביהן אינו בהבאה ופטור מב"ת מ"מ הבן איתא בב"ת כיון דישנו בביאה ונתקיים ובאתם והבאתם בבן ומחויב הבן בהבאתם משום דישנו בובאתם כיון דהניח נכסים וה"כ נתקיים והבאתם בבן כיון דאיתא בובאתם וא"כ לא נפקע חוב דליפ"ר בק"ר על הבן משום דישנו בובאתם וע"כ הוי מחלוקת שמואל ור"י אם יש חובת הקרבה על היורשין דלשמואל אין חובת הקרבה על היורשין ולר"י יש חובת הקרבה על היורשין ולפ"ז ניחא שפיר פיסקא דהרמב"ם ז"ל דכיון דכבר קמ"ל בה' מחו"כ גבי עולת יולדת דאפילו בלא הפריש לא צריך תו לאשמעינן הך דינא בכל עולות שבתורה ורק הכא גבי עולת ראי' כל עיקר דאתא לאשמעינן דהלי' כר"ז דילפינן מבכור ועיקר הרבותא הוא בהפריש ולא הניח אחריות נכסים דאו ה"א דמירתא ירתה יהא נדחה הק"ר ויהיה כנדוב"ד בעלמא ע"ז קמ"ל דמייבין משום דילפינן מבכור. ודו"ק:

בשירשו מטלטלין. עי' גליון הש"ס דמקשה לדעת התוס' ז"ל דאין לו קרקע פטור

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"א ממחוסרי כפרה הלכה יג
יד
ב מיי' פ"א מחגיגה הל' ב

גליון הש"ס

(א) עי' פסחים דף ח ע"ב ובתוס' שם דף ג ע"ב ד"ה מאלי' ובתוס' חגיגה דף ג ע"א ד"ה חוץ דמי שאין לו קרקע פטור מראי'. והרי כאן לא הי' לו קרקע ואפ"ה חייב. נאפשר דבירושלמי פליג בזה על הבבלי ובזה י"ל מה דהשמיט הרמב"ם דין זה. ועי' במשל"מ פ"ב מחגיגה ה"א ודוק:

מסורת הש"ס

חגיגה ג א
שם ו א
שם ע"ב

שנויי נוסחאות (סוי"ג) והחגיגה כד"ו והגיגה.

טוב

תני יש בראייה מבא"כ בשמחה כו'. לפי הידוע דתלמודין מעתיק כתבו ל' התוספתא ק"ל בכאן דלא קתני שהשמחה נוהגת באנשים ונשים כבתוספתא וכן בבבלי ו' ב' ע"ש. וגם מב"כ הק"ע דר' יוסי מקשה למה לא תני שהשמחה נוהגת בנשים קשה למה מאליך בקיצור הו"ל דהשמחה נוהגת באו"כ וכבבלי ותוס' שם. אבל נ"ל דבאמת הך בבא חסרה מן הדפוס וצ"ל כבבבלי ותוס' הנ"ל. וקושיא ר' יוסי תסוב על משנה דנדה פ"ו דקתני כל הכשר לדון כשר להעיד

ירושלים

ויש שכשר להעיד ואכל"ד*וכה"ג מובא שם. וז"ש ולמה לין אמרין כל שחייב בראייה חייב בשמחה וגם שחייב בשמחה ופטור מראייה ז"ל לפ"ד הברייתא דלעיל דב"ח בשמחה ולא בראייה. א"כ ה"ל למיתני גם הא וע"כ דמתניתין דנ"פ משמחם. וצ"ל דר' יוסי לא ל מש"ל ה"א דנכ"פ גם נ"ח. או י"ל דס"ל ומ"מ מקשה שפיר דע"כ הך נברייתא בקרבן איירי וכמש"כ תוס' ב' א' ד"ה סכל ואין להאריך:

פני משה

לפני הדבור ויחוגו לי במדבר ומצינו שקודם מתן תורה הקריבו שלמים כדכתיב וישלח את נערי בני ישראל ויזבחו זבחים וגו' וזה היה קודם מ"ת: בין בדבר שהוא משל אחרים. כדמצינו באשה בעלה משמחה משלו וכן באלמנה זה שרויה אצלו משמחה משלו: בין בדבר שאין דרכו לכן. שאין דרכו לכך לשמוח בדבר זה כגון אחד שאין לו שמחה בבשר ואוכל דברים אחרים ואין שמחה אלא בבשר ומביא שלמים ואע"פ שאין דרכו בכך: ואלו. ראייה וחגיגה אין נוהגין אלא משלו ובלבד וכו' שראייה היא עולה וחגיגה שלמי בהמה: ולמה לית אנן אמרין. דלענין חיוב המביאין נמי יש בזה מה שאין בזה דכל שהוא חייב בראייה. אנשים חייב בשמחה וכו': ושמחת כתיב. אפי' לוקח בשר ממקולין יצא משום שמחה: ר' אלעזר. פליג דנאמר כאן שמחה ונאמר להלן בהר עיבל מה להלן מפורש וזבחת שלמים וגו': אכל פשוט. בשוק פשוט אחד היה אוכל בכל יום ויום משבעת ימי החג דלשמחה לא נתנו חכמים שיעור ובכל דהו סגי: אמר ר' יוחנן מעה כסף וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ק דפאה בהלכה א' עד סוף הלכה ושם פירשתי:

מתני'

לפני הדיבור [ו]שלח את עמי ויחוגו לי במדבר ובשמחה מה שאין כן בשניהן שהשמחה נוהגת בין בדבר שהוא משלו בין בדבר שהוא משל אחרים בין בדבר שדרכו לכן ובין בדבר שאין דרכו לכן ואלו אין נוהגין אלא משלו ובלבד מדבר שדרכו לכן רבי יוסי בעי ולמה לינן אמרין כל שהוא חייב בראייה חייב בשמחה ויש שהוא חייב בשמחה ואינו חייב בראייה [א] נשים חייבות בשמחה [ב] ואינן חייבות בראייה רבי יהושע בן לוי אמר ושמחת אפילו ממקילון א"ר לעזר (א) נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה שמחה האמורה להלן שלמים אף כאן שלמים רב חונה אכל פשוט כל שבעה *א"ר יוחנן מעה כסף ושתי כסף (ב) דבר תורה תנא רבי יסא קומי רבי יוחנן [ג] ראייה כל שהוא חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף א"ל ויש כן זו א"ר יונה [ד]וכל השיעורין לא חכמים הם שנתנו כזית מן המת כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ לא אתא מישאול אלא כיי דתני רבי הושעיה דתני רבי הושעיה [ה]לא יראו פני ריקם אפי' כל שהוא חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף. וקשיא מן דו סמך לה לדבר תורה הוא אמר חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף א"ר יוסי בי רבי בון רבי יוחנן כדעתיה ורבי הושעיה כדעתיה רבי יוחנן כדעתיה דרבי יוחנן דו אמר *כל [ו] השיעורין הלכה למשה מסיני הוי דו אמר מעה כסף ושתי כסף דבר תורה רבי הושעיה כדעתיה רבי הושעיה דו אמר *האוכל איסור בזמן הזה צריך לשנות לפניו את השיעורין שמא יעמוד ב"ד אחר וישנה עליו את השיעורין ויהא יודע מאי זו שיעור אכל הוי דו אמר ראייה כל שהיא חכמים הם שאמרו מעה כסף ושתי כסף אמרין חזר ביה ר' יוחנן מן הדא רבי יונה ורבי יונתן תריהון אמרין לא חזר ביה ועוד מן הדא דא"ר לא בשם רבי אימי איתפלגון חזקיה ור"י חזקיה אמר אדם (ג) חולק חובתו לשתי בהמות רבי יוחנן אמר אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות אלא צריך שתהא בידו שתי כסף לכל א' וא' רבי שמעון בן לקיש בשם חזקיה *אדם טופל בהמות לבהמה ואין אדם טופל מעות למעה רבי יוחנן אמר [ז] אדם טופל מעות למעה ואין אדם טופל בהמות לבהמה היך עבידה היו

קרבן העדה

לפני הדיבור. אותן שלמים שהקריבו הבכורות אע"פ שלא ברגל הקריבו נקראו חגיגה שבהן נתקיים ויחוגו לי במדבר שנאמר להם במצרים: בין בדבר שהוא משל אחרים. שכל שיש לו בשר קיים מצות שמחה: בין בדבר שדרכו לכן. שהוא ראוי לקרבן שמחה: ולמה. לית אנן אמרן כמי שיש בשמחה מה שאין בשתיהן שהנשים חייבות בשמחה משא"כ בראייה וחגיגה: אפילו ממקולין. ממקום שמוכרין שם בשר ואין צריך שישחוט שלמים והוה ליה למיחשב נמי הא: נאמר כאן שמחה. ושמחת בחגיך: ונאמר להלן שמחה. וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת: ויש כן זו. שיהיה יכולת ביד חכמים לעשות שיעורין שאינן מן התורה: א"ר יונה. והלא כל השיעורין חכמים הן שנתנו ולאו דאורייתא הן אלא שהתורה נתנה לחכמים רשות לעשות שיעורין: כזית מן המת וכו'. שיטמאו ובפחות מהן אין מטמאין: לא אתא מישאול. אלא כי קשיא ליה לר' יוחנן הא קשיא ליה: כיי. כי הא: וקשיא מן. היכא מצאו חכמים סמך מן התורה לתת שיעור זה דהראיה מעה כסף וכו' כיון דמה"ת בכל שהוא סגי. בשלמא בשיעורי טומאות מצאו סמך מקרא דכתיב ארץ זית וכו' כמפורש בבבלי בכמה מקומות: ר"י כדעתיה. לשיטתו: דו. כמו דהוא: צריך. לרשום את השיעור שאכל שיכתוב כמה היה דשמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורין ויצריכו כזית גדול ומדקאמר דהשיעורין משתנים כפי רצון הב"ד ש"מ דרבנן הן: ועוד מן הדא. שמעינן דלא חזר ביה ר"י אלא ס"ל דמה"ת הן דהיינו הלכה למשה מסיני: איתפלגון. פליגי: אדם חולק חובתו. ב' כסף של חגיגה יכול לחלק בב' בהמות שכל אחת שוה מעה: אלא צריך שתהא. בהמה אחת שויה שתי כסף והיינו משום דס"ל דנה"ת בעינן שתי כסף הלכך אין לחלקן: אדם טופל בהמה לבהמה. אם יש לו אוכלין הרבה ואין להם סיפק בבהמה אחת מביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר אף על פי שהבהמות כולן הבאות בי"ט ראשון שם חגיגה עליהן כבר יצא ידי חובה בראשונה ואע"ג דחולק חובתו הא ס"ל דחולק אדם חובתו לשתי בהמות: ואין אדם טופל מעות למעה. לקנות בהמה גדולה: רי"א אדם טופל וכו'. דמקרא שמעינן דמותר לטפול ומוקמינן קרא במעות אבל לטפול בהמה לבהמה לא דה"ל כחולק חובתו לשתי בהמות: היך עבידא. כילד יעשה אם היו לפניו וכו' מהו שידחה י"ט האחרון ויותר נ"ל דל"ג היך עבידא: היו

תוס' הרי"ד

פטור מן הראי' והרי כאן לא היה לו קרקע ואפ"ה חייב עכ"ל ז"ל ואינו מובן לי קושייתו דהא קאי על הא דתנן האשה שסבילה מטלתה כו' ולא על חגיגה. וצו"ק:

יהודה

רידב"ז

תני ר' יוסי קומי ר"י ראוי' כל שהוא. הסוגיא הזאת ביארנו בע"ה בפ"ק דמס' פיאה ויש לפרש בלשון אחר ע"פ מה דגרסינן במס' יומא דף מ"ז ע"א אי בקומצו יכול יקמוץ בראשי אצבעותיו ת"ל מלא קומצו ע"כ ופרש"י ז"ל בקומצו דיקמוץ בראשי אצבעותיו וכל כמה דמיחסר טפי מעלי עכ"ל ז"ל אלמא דהקפיד הכתוב דיקמוץ דוקא בראשי אצבעותיו וזהו טפי מעלי ואין לו להוסיף על השיעור ולפ"ז ניחא הסוגיא דידן כאשר תני ר' יוסי ראייה כל שהוא פי' כיון דלא נתנה התורה שיעור די בכל שהוא ואתו חכמים ונתנו שיעור והוי כמו כל השיעורין שאמרו חכמים אבל לפי דתני ר"ה ולא יראו פני ריקם דאפילו בכל שהוא נמי לא הוי ריקם לכן קשה מן דו סמך לד"ת כיון דפירשה התורה שיעורו א"כ האיך הרבו חכמים בשיעור לפ"ז נ"ל כל כמה דמיחסר טפי מעלי דהקפדת הכתוב הוא רק שלא יהיה ריקם ע"כ צריך לקיים כן דרק שלא יהיה ריקם וזהו עיקר מצותו ודוק:

אמר רשב"ל בשם חזקיה אדם טופל בהמה לבהמה ואין אדם טופל מעות למעות ור' יוחנן אמר טופל אדם מעות למעות האיך עבידא היו לפניו עשר בהמות. פי' שלא הפרים אלא הי' לפניו כדכתב הטו"א ז"ל במס' חגיגה דף ה' ע"ב ע"ש מהו שידחה יו"ט האחרון כו' ר"י דו אמר אדם טופל מעות למעות כו' דוחה ורשב"ל דו אמר אדם טופל בהמה כו' הוי דו אמר אינו דוחה פי' דהירושלמי ס"ל לר' יוחנן דלפיכך ס"ל דטופל מעות למעות משום דס"ל כיון שלא נתנה התורה שיעור אלא לכמה שירצה ע"כ תלי בהסכם דעתו באם שהוסכם אצלו להביא עשרה בהמות לא נפיק י"ח בראשונה עד שיביא כולם [וכן איתא בירושלמי במס' סוכה פ"ב ה"ה ע"ש מפורש] ודלא כדס"ל בש"ס דילן דלכ"ע יצא י"ח בראשונה רק דכולן שם חגיגה עליהן עי' בפרש"י ז"ל (דף ח' ע"א) דלמר אתחזי ליה טפי שפיר יציאת י"ח מן החולין ולמר אתחזי ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותיו עכ"ל להירושלמי לא נפיק כלל לר"י בראשונה עד שיביא כולן והלכך ס"ל לר"י דטופל מעות למעות ולא בהמה לבהמה דמשום דלא אלים בהמה הראשונה מן השניה דהא נפיק י"ח בכולן בשוה ע"כ דוחה יו"ט ולא הוי נדרים ונדבות משא"כ לחזקיה דס"ל יצא י"ח בראשונה ע"כ טופל בהמה לבהמה דבהמה הראשונה דנפיק בה י"ח צריכה להיות כולה מן החולין אבל מ"מ כולן שם חגיגה עליהן הלכך כשהקריב בב"א הוי כולן חגיגה משא"כ ביו"ט שני כיון דאיפסיק לא הוי שוב שם חגיגה אלא נדרים ונדבות כמו בפיאה אם נותן בב"א הוי הכל פאה ופטור ממעשרות וכמו תרומה בנותן כל הכרי תרומה ושייר מקצת הוי הכל תרומה משא"כ באם נתן פעם אחת השיעור וחזר והוסיף חייב במעשרות כדאיתא בכמה מקומות [וכן לדוגמא במס' שבת המל ר"ג שהוא עוסק במילה חוזר אף על ציצין שאין מעכבין המילה פי' דעל ציצין שאין מעכבין אינו חוזר אחר שמל] והלכך אע"פ שיצא י"ח בראשונה מ"מ כולן שם חגיגה עליהן כשהקריב בב"א אבל כשפסק וביו"ט שני לא הוי שוב רק כנדרים ונדבות ואינו דוחה ועי' במס' פאה בפ"ק ה"ג בתו' ד"ה מה ותמצא טעם בע"ה.

ר"י

ציון ירושלים [ד]וכל השיעורין לא חכמים הם שנתנו. ע"ע לפמ"ם הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה בזרעים דבשלמ"מ לא מצינו מחלוקת והרי בשיעורין ד"ס הלמ"מ כדס"ל לר' יוחנן והכי ר' הושעיה ור' יונה נחלקו על זה ועיי' בשו"ת חות יאיר סי' קנ"ב שם האריך הרחיב הדבור בענין ולא הרגיש מדברי הירושלמי אלו:

1

שנויי נוסחאות (סו"ס) אין בד"ו אינן. (סופ"ו) יסא בד"ו יוסא. שהוא בד"ו שהיא. (סוי"ח) לא נמקרא "ולא"

טוב ירושלים

רבי יהושע בן לוי אמר ושמחת אפילו ממקולין. [פי'] תוס' ז' ב' קוד"ה עולות מש"ם דלא יצא משום מ"ם כשהקריבום משום ט"כ וקשה דהא אפילו קנה בבשר ממקולין יצא. ואולי ס"ל דקיי"ל כר"ל דפליג על ריב"ל דיליף שמחה שמחה משלמים אך לא ידעתי דודאי ר"ל וריב"ל הלכה כריב"ל וצ"ע וע' מ"א שם:

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"א מחגיגה הל' א

טז
ב מיי' שם פ"ב הלכה א

יז
ג מיי' שם פ"א הלכה ב

יח
ד מיי' פ"ד ממ"א הלכה ב

יט
ה מיי' פ"ב מחגיגה הלכה א ובהשגות וכ"מ

גליון הש"ס

(א) עי' רש"י סוכה מב ע"ב ד"ה והשמחה ובתוס' פסחים דף קט ע"א ד"ה וזבחת ובתוס' חגיגה דף ח ע"ב ד"ה מי:
(ב) עי' תוס' חגיגה ד"ז ע"א ד"ה ר"י ובר"ש פאה פ"א מ"א ובתמי' דעים להראב"ד סי' רמד:
(ג) עי' תוס' דף ה ע"א ד"ה טופלין ודף ח ע"ב ד"ה הוזר:

מסורת הש"ס

ירושלמי פאה פ"א הלכה א

סוכה ה ב יומא פ א

חגיגה ח א

שמות ה

*היו לפניו [א] עשר בהמות הקריב חמש ביו"ט הראשון והמותר מהו שידחו את י"ט האחרון רבי קריספי אמר איתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל חד אמר דוחה וחורנה אמר אינו דוחה ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא א"ר זעירה נפרש מיליהון דרבנן מן מיליהון דרבי יוחנן דו אמר אדם טופל מעות למעה אין אדם טופל בהמות לבהמה הוא דו אמר דוחה רבי שמעון בן לקיש דו אמר אדם טופל בהמות לבהמה אין אדם טופל מעות למעה הוא דו אמר אינו דוחה שמעון בר בא בשם רבי יוחנן לעולם הוא מוסיף והולך ודוחה את י"ט עד שיאמר עוד אין בדעתי להוסיף:

הלכה ג מתני'

*עולות במועד באות מן החולין ושלמים מן המעשר בי"ט ראשון של חג ב"ש אומרים מן החולין וב"ה אומרים מן המעשר: **גמ'** ר' תנחום בר עילאי בשם ר' יוסי בי ר' חנינה כך משיבין ב"ש לבית הלל דבר שהוא בא חובה בא מן המעשר אמרו להן *אילו בחול שמא אינו מביא אחת מן החולין [ב] וטופל למעשר וכא מביא אחת מן החולין וטופל למעשר ומניין שהוא טופל למעשר א"ר יוסי בן חנינה (א) נאמר כאן מסת ונאמר להלן [דברים טז] כי לא תוכל שאתו מה [שם יד] שאתו האמור להלן מעשר אף כאן מעשר א"ר לעזר נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה שמחה האמורה להלן מעשר אף כאן מעשר ויביא כולם מן המעשר עולא בר ישמעאל אמר נאמר כאן מסת ונאמר להלן [בראשית מג] ויתרב משאת בנימן מה משאת שנאמר להלן אחת עיקר והשאר טפילה אף מסת שנאמר כאן אחת עיקר והשאר טפילה א"ר יוסי בי ר' בון והלא שלמי נדבה כשלמי חגיגה הן ולמה הוא טופל לון לאילין קרייא ללמדך שדוחין עליהן יום טוב:

הלכה ד מתני'

[ג] *ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ובנדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחטאת ובאשם ובחזה ובשוק ובבכור אבל לא בעופות ולא במנחות: **גמ'** *ר' זעירה עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר *שלמי חגיגה ששוחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל התיב ר' בא והא תני *חגיגת י"ד [ד] יוצאים בה משם שמחה ואין

קרבן העדה

היו לפניו עשר בהמות. שהפרים לחגיגתו: והמותר מהו שידחה וכו'. אע"ג דקי"ל נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט הואיל והללו תחילת הפרשתן לחגיגה היתה מקריבן בי"ט או דלמא כל שלא הקריבן בי"ט הראשון אינן כחגיגה ואין דוחין י"ט: ולא ידעין. מי אמר דדוחה ומי אמר דאינו דוחה: לפרש מיליהון דרבנן מן מיליהון. לפרש דברי ר"י ורשב"ל מדבריהן עצמן ומתוכו נדע מי אמר דוחה: דר"י דהוא אמר טופל מעות למעה וכו'. שצריך שיהא מעורב בחגיגה מעות חגיגה דהיינו מעות חולין שהפרים לחגיגתו אם כן חל על כולן שם חגיגה הלכך דוחה י"ט: רשב"ל. דהוא אמר אדם טופל בהמות לבהמה נמצא שאין בבהמה זו קדושת חגיגה אלא קדושת שפה בעלמא והוה ליה כנדרים ונדבות דאינן דוחין י"ט: לעולם הוא מוסיף והולך. להקדיש בהמות לחגיגתו וכולן דוחין י"ט ואפילו י"ט האחרון: עד שיאמר עוד אין בדעתי להוסיף. להקריבן היום אע"פ שיש שהות עוד היום להקריבן או שאין בדעתי להפרישן לחגיגתי אלא לשם קרבן בעלמא ושוב אינו דוחה י"ט א"כ כיון שאמר אין בדעתי להוסיף אע"פ שהוסיף אח"כ אין לו דין חגיגה:

הלכה ג מתני' עולות במועד באות מן החולין. חסורי מחסרא וה"ק עולות נדרים ונדבות במועד באות בי"ט אינן באות ועולת ראייה באה אפילו בי"ט אע"ג דיש לה תשלומין כל ז' עיקר מצותה בי"ט הראשון וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין דדבר שבחובה היא אפילו יש לה בשר הרבה חייב להקריבה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ולא ממעות מעשר שני: י"ט הראשון של פסח. ה"ה לשאר רגלים אלא נקט פסח לאשמועינן דדוקא חגיג' ט"ו אינה באה אלא מן החולין אבל חגיגת י"ד באה מן המעשר:

גמ' אילו בחול שמא אינו. מותר לו להביא בהמות חולין או מעות חולין עם מעשר שני: וטופל למעשר. מחבר המעשר לחולין: וכא. והכא ביום טוב נמי מותר לטפול מעשר לחולין: נאמר כאן. בעצרת כתיב ועשית חג שבועות לה' מסת נדבת ידך: אף. מסת האמור כאן אף מן המעשר: נאמר כאן. ביום טוב ושמחת: ונאמר להלן. במעשר שני ושמחת לפני ה': ופריך ויביא כולם מן המעשר. ולמה אמרו ב"ה דלא שריא אלא לטפול ולתרווייהו פריך בין לריב"ח בין לרבי לעזר: אחת עיקר. אותה שקיבל עם שאר אחיו א"כ משאת בנימין היתה עיקר שבשבילו נתן לכולם ושאר אחיו היו טפלים לו: ה"ג והלא שלמי חגיגה כשלמי נדבה הן וכו'. וה"פ כיון דאף שלמי חגיגה הן כשלמי נדבה למה חיבר הכתוב שלמי חגיגה להנך פסוקי קרבנות י"ט דמסת בעצרת כתיב אלא ללמדך שבשלמי חגיגה דוחין י"ט אף ע"ג דאין שאר נדרים ונדבות קריבין בי"ט:

הלכה ד מתני' יוצאין ידי חובתן. של שלמי שמחה: בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה. דכתיב ושמחת בחגיך לרבות כל מיני שמחות: אבל לא בעופות ולא במנחות. דכתיב ושמחת בחגיך ממי שהחגיגה באה מהן יצאו עופות ומנחות שאין חגיגה באה מהן א"נ דכתיב זבח בהר עיבל:

גמ' שלמי חגיגה. שלמים שהקדישן ושחטן לשם חגיגה: אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל. לא משום שמחה דבעינן זביחה בשעת שמחה: ולא משום חגיגה. דהואיל והוי דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין סברא הוא שיהא נמי בשעה הראויה לחגיגה: וחגיגת ארבעה עשר. ששוחטין בערב פסח עם הפסח וקס"ד בשחטה בי"ד קאמר:

פני משה

הלכה ג מתני' עולות במועד באות מן החולין. בבבלי מתרץ להמתני' דחסורי מחסרא והכי קתני עולות נדרים ונדבות במועד באות בי"ט אינן באות ועולת ראיה באה אפי' בי"ט דאע"ג דיש לה תשלומין כל שבעה עיקר מצותה בי"ט ראשון וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין ולא ממעות מעשר שני מפני שהיא חובה וכל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין ושלמי שמחה שאינן חובה באות הן ממעות מעשר שני שיש לו להוציא בירושלים אבל שלמי חגיגה הואיל וחובה הן גם כן אינן באות אלא מן החולין: י"ט הראשון של חג. וכנוסחת המשניות וכן בנוסחת המשנה בבבלי כתוב של פסח ולאו דוקא היא אלא ה"ה בשאר י"ט הראשון ודנקט הס של פסח משום שבערב פסח יש עוד חגיגה אחרת הבאה עם הפסח כשהחבורה מרובה והיו מביאין חגיגה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע וקמ"ל דחגיגת י"ט שהיא חובה אינה באה מן המעשר אבל חגיגת י"ד רשות היא ובאה מן המעשר: וב"ה אומרים מן המעשר. בגמרא פריך ואמאי דבר שבחובה היא ואינה באה אלא מן החולין ומשני בטופל שמחבר מעות מעשר עם מעות חולין כגון שיש לו אוכלין הרבה מערב מעות חולין עם מעות מעשר ולוקח מן התערובות בהמה גדולה ומקריבה שלמי חגיגה ובלבד שיהא שיעור אכילה ראשונה מן החולין מפני ששלמי חגיגה חובה היא וכשיש בשיעור אכילה ראשונה מן החולין כבר יצא ידי חובתו בזה ומותר השאר אף ממעות מעשר:

גמ' דבר שהוא בא חובה בא מן המעשר. בתמיה: אילו בחול. כשהוא בירושלים ואין לו סיפוק לאכול ממעות חולין שיש לו ושמא אינו מותר להביא אחת מן החולין וטופל למעשר שני ואוכל והכא נמי בחג כן: ומנין. ובחול נמי מנין שהוא טופל למעשר: נאמר כאן. כפי מסת ידו ונאמר להלן במעשר שני כי לא תוכל שאתו ולשון אחד הוא עם מסת מה שאתו וכו': ויביא. א"כ ויביא כולם מן המעשר ולמה לי טופל: נאמר כאן מסת וכו' מה להלן אחת עיקר. מה שהיה בשוה עם שאר האחים והשאר שהוסיפו לו טפילה להאחת אף מסת וכו' דוקא בטופל מותר: והלא שלמי נדבה כשלמי חגיגה הן. לענין דין הנוהג בשלמים סמיכה וכו' ולמה הוא טופל וסומך לון לשלמי חגיגה לאילין קרייא דדורש מהמקראות האלה להא דלעיל וכלומר מאי מייתי לאלו הכתובים ללמד על שלמי חגיגה בדוקא והלא אף לשלמי נדבה שם שלמים עליהן: ללמדך שדוחין עליהן יום טוב. כלומר דבא ללמדינו אגב עוד דין אחד דשלמי חגיגה שהן חובה ודוחין עליהן י"ט אבל שלמי נדבה אין קרבין בי"ט והלכך מייתי לכל הני קראי ללמדינו דבאלו הוא דאמרו חובה הן לכל דיני חובה וקרבין בי"ט ולאפוקי שלמי נדבה דלא תימא דלא ממעטינן לשלמי נדבה אלא לענין שבאות גם מן המעשר אבל לענין הקרבה בי"ט לא קמ"ל:

הלכה ד מתני' ישראל יוצאין ידי חובתן. של שלמי שמחה: בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה. דכתיב ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה ואין שמחה אלא בבשר בהמה ובכל אלו יוצאין בהן: אבל לא בעופות ולא במנחות. דושמחת כתיב ועוד בחגך משמע במה שבחגיגה באה מהן יצאו אלו שאין חגיגה באה מהן: **גמ'** שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל וכו'. כ"ז עד בכהנים ובפעיר גרסי' לעיל בפ"ד

מסורת הש"ס

חגיגה ח ב

שם ז ב

פ"ב ה א

שם ז ב

(סוכה פ"ד ה"ה) פסחים ע ב שם כא א

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ב מהגיגה הלכ' ז'

כא
ב מיי' שם הלכה ה

כב
ג מיי' שם הלכה ו

כג
ד מיי' שם הלכה י

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' דף ח ע"א ד"ה ת"ל:

שנויי נוסחאות (פוס"ז) ראשון כנ"ו הראשון. (סו"מ) ששוחטן כנ"ו ששחטן.

תורה אור

ואין יוצאין בה משום שלמים א"ר זעירא תפתר בששחטו ברגל א"ל ר' בא בששחטו ברגל אין זו חגיגת י"ד מאי כדון א"ר זעירא עד דאנא תמן שמע תנא עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר כד סלקית להכא שמע תנא ר' חייה בשם ר' לעזר °והיית אך שמח *לרבות לילי י"ט האחרון לשמחה או יכול אף לילי י"ט הראשון ת"ל אך או חלף ר' חייה בשם ר' לעזר ושמחת בחגך משאת מתחייב בחגיגה את מתחייב בשמחה התיבון והא *תנינן ההלל והשמחה שמונה הגע עצמך שחל י"ט הראשון להיות בשבת לשוחטן מערב הרגל אין את יכול דא"ר זעירה עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל אינו יוצא בהן י"ח ברגל לשוחטן ברגל אין את יכול שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה שבת אימתי אמרו ההלל והשמחה שמונה אמר רבי יוסי *קיימה רב אבודמא נחותא בכהנים ובשעיר : ה אבל לא בעופות ולא במנחות : (א) ב דכתיב זבח :

הלכה ה מתני' ג *מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מעוטים

מביא שלמים מרובין ועולות מטועטות אוכלים מעוטין ונכסים מרובין מביא עולות מרובות ושלמים ממועטין זה וזה ממועטין על זה נאמר מעה כסף ושתי כסף זה וזה מרובין על זה נאמר °איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך : **גמ'** עני וידו רחבה קורא אני עליו איש כמתנת ידו עשיר וידו מעוטה קורא אני עליו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך עני וידו מעוטה על זה נאמר אין פחות משתי כסף איש פרט לקטן ר' ירמיה בעי אמר הרי עלי חגיגה בחמש סלעים והביא בשתים יצא או (ב) כבר נקבע א"ל ר' יוסי ולמה לא אילו מי שאמר הרי עלי אשם בחמש סלעים שמא לא נקבע וכא נקבע :

הלכה ו מתני' ג *מי שלא חג בי"ט הראשון של חג חוגג והולך

את כל הרגל וי"ט האחרון עבר הרגל ולא חג ד אינו חייב באחריותו על זה נאמר °מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות :

גמ'

פני משה

כפ"ד דסוכה בהלכה ה' ועיין שם : דכתיב זבח . ואלו אין קרויין זבח :

הלכה ה מתני' מי שיש לו אוכלין מרובין . בני בית מרובין : מביא שלמים מרובין . שלמי חגיגה לפי האוכלין שיש לו : ועולות ראייה ממועטות :

גמ' עני וידו רחבה. עני בנכסים וידו רחבה כלו' שיש לו לב רחב להכניס ולהרבו' בבני בית מרובין : קורא אני עליו איש כמתנת ידו. כלומר דמפרש דהא דמביא במתני' לכוליה דקרא על זה וזה מרובים לא תפרש דעליה בלחוד הוא דקאי אלא דעיקרא דהאי קרא מישתעי בשני מיני בני אדם דאיירי התנא ברישא דמתני' ודקאמר על זה נאמר וכו' היינו דעל זה יכול אתה לקיים כוליה דקרא כדלקמן ומפרש לרישיה דקרא דבמי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים איירי וזה מביא שלמים מרובים לפי בני הבית שיש לו ועולות מועטים ועליו נאמר איש כמתנת ידו דרישיה דהאי קרא קאי אסופיה דקרא דלעיל מיניה ולא יראה את פני ה' ריקם דזה נדרש על עולות ראייה שצריך להביא ואיש כמתנת ידו יביא שאם מתנת ידו מועטת יביא עולות מועטים וסיפיה דהאי קרא נאמר על העשיר בנכסים וידו מעוטה באוכלין שאין לו בני בית הרבה ועל זה קורא אני עליו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך שמביא עולות מרובים לפי ברכת ה' שיש לו והא דמסיים על זה נאמר איש כמתנת ידו וגו' על זה וזה מרובים ה"ק דאם יש לו זה וזה מרובים יכול אתה לדרוש עליו לכולי' דקרא שמתנת ידו וברכת ה' בכל אשר יש לו מרובים ומביא אלו ואלו מרובים : עני בנכסים וידו מעוטה . בבני בית על זה אמרו חכמים מעה כסף לעולה ושתי כסף לשלמי חגיגה שלא יפחות מכך : אמר הרי עלי חגיגה בחמש סלעים והביא בשתים . מאי אי נימא דיצא כזה שהרי אין חיובו אלא בשתי כסף או דילמא כבר נקבע עליו כפי נדרו : א"ל רבי יוסי . ומאי תיבעי לך ולמה לא נקבע דאילו מי שאמר הרי עלי אשם בחמש סלעים ודין האשם היא בשתי סלעים כדתנינן בפ"ו דכריתות ושמא נקבע נדרו הא ודאי אם קבעו בחמש סלעים קבעו והכא נמי נקבע נדרו :

הלכה ו מתני' מי שלא חג בי"ט הראשון של חג . שלא הביא שלמי חגיגתו בראשון וה"ה בעולות ראייתו : וי"ט האחרון של חג . ואע"ג דשמיני עצרת רגל בפ"ע הוא לענין תשלומין מיהת תשלומין דראשון הוא כדדרשינן בגמרא מג"ש וכן חג השבועות אע"ג דלא הוי אלא יום אחד יש לו תשלומין כל ז' מדאקשינהו רחמנא להדדי בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה שהרי כל השבעה שוין הן בקרבנותיהן ושביעי של פסח נמי אינו חלוק משלפניו אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה ולחג הסוכות לא מקשינן דהפסח מרובה לא תפסת תפסת מיעוט תפסת : גמ'

קרבן העדה

ואין יוצאין בה משום שלמים . שלמי חגיגה : תיפתר בששחטה ברגל . כגון שעיכב חגיגת י"ד דכיון דעבר זמנה שלמים היא ולמה קרי ליה חגיגת י"ד : מאי כדון . מעתה מי יוצאין בהן משום שלמי חגיגה או לא : עד דאנא תמן . בבבל דר"ז סלק מבבל לארץ ישראל ואמר כשהייתי בבבל שמעתי להא דרבי חייא בשם ר"ל ושמעינן דמברייתא דרש לה רבי לעזר שאין יוצאין בו משום חגיגה : והיית אך שמח . קרא יתירא הוא דכתיב לעיל מיניה חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וסמיך ליה ושמחת בחגיך והדר כתיב שבעת ימים תחוג וגו' והיית אך שמח : לרבות לילי י"ט האחרון לשמחה. שלפניו לכוללו עם ז' ימים שיזבח שלמים בשביעי כדי לאכול ליל שמיני דהאי שמח מיותר כדפרישית אלא לרבות שמחת ליל שמיני וכיון דאיתרבו ליל שמיני שהוא טפל ק"ו היום שהוא עיקר שחייב בשמחה ושאר הלילות לא צריכי ריבוייא דימים אפילו לילות במשמע וכי איצטריך ריבוייא ללילי יום טוב האחרון דאינו בכלל שבעה וע"כ לילה איתרבי שהיא סמוך לשבעת ימים דקרא : אך חלק . כל אכין ורקין מיעוטין : ושמחת בחגיך . בא לתרץ למה לא מרבינן לילי י"ט הראשון וממעטינן מאך לילי י"ט האחרון וקאמ' דכתיב ושמחת בחגיך משאתה מתחייב בחגיגה אתה מתחייב לשחוט שלמי שמחה וערב י"ט עדיין לא נתחייב בחגיגה : הגע עצמך . אמור לנפשך מי לא עסקינן שחל י"ט הראשון בשבת א"כ אין שמחה שמונה וכשחל שבת בשאר ימות החג ל"ק ליה דמצוה לאכול שלמים ששחטן מע"ש דשלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד : אימתי אמרו ההלל והשמחה שמונה . כשחל י"ט הראשון בחול א"כ ה"ל למתני במתני' השמחה שבעה ושמנה כדתנן בלולב וערבה : בהכהנים . שאוכלים שעירי החטאת ובמוספי החג הוא שעיר החטאת וכל קרבן ציבור הקבוע דוחה שבת והכהנים אוכלין אותו הוי דכתיב זבח . בשר עיגל כתיב וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וגו' הכי שהשמחה בקרבנות הזבחים ולא עופות שנמלקים :

הלכה ה מתני' אוכלין מרובין . בני בית מרובין : מביא שלמים מרובין . שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים שיש לו : ועולות מועטות . עולת ראייה : **גמ'** וידו רחבה . כלומר שהוא וותרן ונדיב : וידו מיעוט' . שהוא כילי וקמצן : קורא אני עליו כברכת ה' וגו' . וצריך להביא שלמים מרובים : איש פרט לקטן . דסד"א הואיל וחייב בראייה ליחייב בשמחה לכך איצטרך איש : יצא . ידי חגיגה או דלמא כבר נקבע חגיגתו בה' סלעים וכל שלא הביא בה' סלעים לא יצא : ולמה לא . כלומר מאי סלקא אדעתיך דלא יצא : שמא לא נקבע . וכי אין נדרו נדר ואפ"ה אינו מביא אלא אשם בב' סלעים שכך הדין באשם שהשאר דינו כמותר האשם שהיא נדבה : וכא נקבע . וה"נ נקבע בחמש ואם הביא בב' יצא והשאר כמותר חגיגה שקרב שלמי' א"נ בהיפך שבשניהם נקבע ואם לא קרב בחמש לא יצא :

הלכה ו מתני' מי שלא חג . שלא הביא שלמי חגיגתו ועולת ראייתו : וי"ט האחרון . שמיני עצרת ואע"ג דרגל בפני עצמו הוא לשאר דברים מ"מ הוה תשלומין דראשון :

גמ'

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"ב מהגיגה הל' י

כה
ב מיי' שם פ"א הלכה י"א והלכה ב

כו
ג מיימוני שם הלכ' ד והלכ' ז

כז
ד מיימוני שם הלכה ו

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' דף ח ע"ב ד"ה מי ועי' בשעה"מ פ"א מחגיגה :

(ב) אף דמשנה מפורשת הוא במנחות דף קז ע"ב שור במנה וכו' לא יצא . אפ"ה מספקא ליה כאן דיש לו שיעור שתי כס' וכבר הביא בשתים . ולזה פשט לי' מאשם דגם הוא יש לו שיעור בכסף שקלים מכ"מ שם בנדר :

מסורת הש"ס

פסחים עא א

סוכה מח א

ירושלמי ר"ס פ"א הלכה א ובבלי פסחים א א

חגיגה ח ב

חגיגה ט א

רידב"ז

ר"י בעי הרי עלי הגיגה בחמשה סלעים וכו' יצא או כבר נקבע . פי' דלעולם מדין נדר בודאי חייב אך דמיבעיא ליה אם יצא ידי חגיגה או לא כיון דלא נתנה התורה שיעור חגיגה תלי בהספק דעתו אם הסכים על חמשה לא יצא ידי חובת הגיגה עד שיביא בחמשה וכפי שבארנו בתוס' הרי"ד במס' פיאה בשיטת הירושלמי : יהודה

ציון ירושלים

ב דכתיב זבח . עי' ברמב"ם פ' חגיגה פ"א ה"א ובכ"מ שם ובמל"מ ובתוס' חגיגה ד' ח' ע"ב ד"ה מי הרגישו בדברי הירושלמי אלו דמבואר דעופות ומנחות לאו בכלל זבח ועיי' בעס"מ שם ואני הערותי על דברת שעה"מ שם בזס"ל עיי' זבחים דפ"ט במשנה ובתוס' מנחות דף ס"ב ע"ב ד"ה ובן ובמנחות ד"ל מ"ב ועוף אינו זבח ובחולין דף מ' מאי אריא חטאת ליתני זבח עיי"ש ברא"ם ולע"ג :

שנויי נוסחאות (בו"כ) בא בששחטו בד"ו בא אם בששחטו . (סוכ"א) מועטים בד"ו ממועטים .

טוב ירושלים

יכול אף לילי יו"ט הראשון ת"ל אך חלק או חילוף [כצ"ל] כ"ל נדרש אפכא אך למעט לילי יו"ט האחרון ושמחת לרבות לילי יו"ט הראשון ומשני דדרשינן ושמחת בחגך משאתה מתחיל בחגיגה כו' . וקרוב לזה בבבלי פסחים ע"א א' . וסוכה מ"ח א' . מכשם אני לילי יו"ט האחרון שיש שמחה לפניו אלא בשם הוא מדברי הברייתא וגם איתו מביא קרא דושמחת בחגך ולתלמודין ק"ל באמת דהא אצטריך דלא באשתך פי' בבלי מ"ק ח' ב' וכאן ח' ב' . בו"כ דר"ל הכא לשיטתי' אזיל דס"ל במ"ק שם משום שאין מערבין בכ"ש וגם לנא דכאן ח' ב' דאינו יוצא בעופות ומנחות ידי חובת ש"ם ס"ל ג"כ כתלמודין דמפיק ליה מזבח וא"כ איתיר לנא לסוכות דלילי יו"ט האחרון תב"ם : קיימה רב א ודמא נחותא בכהנים ובשעיר . וכה"נ משני בבבלי פסחים שם אבל מקשה פ"ז כנא ב' תשובות חדא מאי שמחה איכא בבשר חי וכו' פ"ב ומשיק תשמחו בכסות נקיים ויין ישן . ולפס"ג מזה דפליגי באמת האמוראים אם בעין שמחה מדאורייתא בכ"ג וי"ש בזמן הבית . ועי' תוס' כ"ס ו' ב' קדושין ל"ד ב' וכ"ד . ומש"כ בע"א ב' ב' ד"ה הכל דעומעם עיקר שמחתו באמת בזה וכן עמא . ולכאורה יש לעין מפסחים פ' א' א"כ אמם מדהשו מחגיגתו ול"א מבנמי שמחה מוכח דיוצא י"ח בשמחה אף בכ"ג וי"ש מדאורייתא ועי' פ"א סס"ה ס"ו ובעמ"א סל"א . ואכמ"ל בענין זה : **איש פרט** לקטן פי' הק"ע דסד"א הואיל וחייב בראייה חייב ג"כ בשמחה . וק"ל הא דהאי' דומיא דשמחה דהיינו ראיית קרבן גם קטן פטור כמש"ל ב' א' בשמנה . ותו ק"ל לבבלי דקטן פטור נגמרי מראי' . האי איש מאי עביד ליה . ואולי ק"ה דא"ל להקריב אמר בעדו לשמחו כדתלינו בבנים למ"ד אבה בעמ"ש ול"ש : **הרי עלי** חגיגה בחמש סלעים והביא בשתים יצא פי' בבבלי ב"ק ע"ח ב' . אמר ה"ע עולה יכול לפטור עצמו בעולת העוף כו' . ופי' בהגהות"א מש"ם מנידון אתרוג בזנגב . ועמל"מ פט"ז ממעש"ק שכ' דהכא בקרבן גרוע דא"י למכור עולתו דלא עשה ולא כלום כמש"א בבבלי פסחים פ"ע ב' . ושמנני אתי האכבך שהו"ב מ' הירש ליב תאומים בליפ"א (ז"ל) הא גם בשנדם יכול לשאול עליו ול"ל דבאמת בגוונא דיכול לשאול עליו וישאל וא"כ מכבן לד' ול"ד דמכורין רק בגודו בהקדישו

מסורת הש"ס

פ' פסחים ע ב

(סוכה פ"ד ה"ו) סוכה מח א

תענית יט א

בב"מ בבלי פ"ה ע"ב

פסיקתא דר"כ רבתי

גמ' ר"י בשם ר' ישמעאל (א) נאמר ט"ו בפסח ונאמר ט"ו בחג מה ט"ו שנאמר בפסח י"ט האחרון תשלומין לראשון אף חמשה עשר שנאמר בחג י"ט האחרון תשלומין לראשון *יהודה בר ספרא בשם ר' הושעיה וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים וכי שבעה הם והלא שמונה הם אלא צא שבת מהם הרי שבעה א"ר יוסי וכי מיכן למדנו שאין חגיגה דוחה את השבת לא ממקום אחר התיב ר"י אחוי דרב ספרא והא תני אף בפסח כן מעתה צא שבת מהן הרי ששה הגע עצמך שחל י"ט הראשון ויום טוב האחרון להיות בשבת מעתה צא מהם שני ימים הרי ששה אתא ר' חנניה יהודה בר ספרא בשם ר' הושעיה וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים וכי שבעה הם והלא שמונה הם אלא צא שבת מהם שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה שבת מה תלמוד לומר תחגוהו אלא מלמד שיום טוב האחרון תשלומין לראשון *א"ר יוחנן ותני כן *שמיני רגל בפני עצמו פיים בפני עצמו ברכה בפני עצמה קרבן בפני עצמו רגל דא"ר אבון בשם ר' אחא בכולהם כתיב וביום וכאן כתיב ביום ללמדך שהוא רגל בפני עצמו פיים אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן בשמיני חזרו לפיים כרגלים ברכה אמר רבי לא זמן קרבן פר אחד איל אחד:

הלכה ז מתני'

*ר"ש בן מנסיא אומר אי זהו מעוות שאינו יכול לתקן זה שבא על הערוה והוליד ממזר אם תאמר בגנב וגזלן יכול הוא לחזור ולתקן *ר"ש בן מנסיא אומר אין קורין מעוות אלא למי שהוא מתוקן מתחילה ונתעוות ואיזה זה זה תלמיד חכם שפורש מן התורה: **גמ'** *תני ר"ש בן יוחי אם ראית עיירות שנתלשו ממקומן בארץ ישראל דע שלא החזיקו בשכר סופרים ומשנים מה טעמא על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר ויאמר ה' על עזבם את תורתי רבי יודן נשייא שלח לרבי חייה ולר' אסי ולר' אמי למיעבור בקירייתא דארעא דישראל למתקנה לון ספרין ומתניינין עלין לחד אתר ולא אשכחון לא ספר ולא מתניין אמרין לון אייתון לן נטורי קרתא אייתון לון סנטורי קרתא

קרבן העדה

גמ' מה ט"ו שנאמר בפסח י"ט האחרון תשלומין לראשון. שהרי אינו חלוק מלפניו: אלא צא שבת מהם הרי שבעה. מכאן שאין החגיגה דוחה שבת: לא ממקום אחר. בתמיה הרי קרבן יחיד הוא ואינו דוחה שבת כשאר קרבנות יחיד: והא תני אף בפסח כן. שחוגג בו שבעה ואם יצא שבת אינו אלא ששה ואנן שבעה תנן: הגע עצמך. כלומר ותו ואפילו בסוכה עצמו קשיא דכי נוציא שבת מהן לפעמים אינן אלא ששה אפילו עם שמיני כשחל י"ט הראשון בשבת דיש בשמנה ימי החג שתי שבתות: שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה שבת. ואיכא לאוקמי קרא שבעת ימים חוץ משבת דברוב שנים איירי קרא שאין יום טוב הראשון חל בשבת: הכי גרסינן ומה תלמוד לומר תחוגו אותו. וה"פ מעתה דשבעת ימים אינו סותר להא דאמרינן דשמיני תשלומין דראשון איכא למידרש בחדש השביעי תחוגו אותו לרבות שמיני לתשלומין ושבעה דקרא חוץ משבת איירי: אמר ר"י ותני כן. כלומר הא דשמוך שמיני רגל בפני עצמו וכו' אמרו ר"י וגם תנינן כן בברייתא: כולהם כתיב וביום. בקרבנות של חג בפרשת פנחס בכלהו כתיב וביום ובשמיני כתיב ביום לומר שהוא חלוק משלפניו: מתניתא. דסוף פרק החליל אמרה כן מפורש: בשמיני חזרו לפיים כרגלים. דבכל פרי החג לא היו מטילין פיים איזה משמר יקריב לפי שבסדר היו מקריבין אותן עד שכל ארבעה ועשרים משמרות שוות ומשלשות בהן חוץ משתים ופר דשמיני בתחילה מפייסין עליו: אמר רבי אילא. זמן שצריך לברך שהחיינו: פר אחד ואיל אחד. ואילו היה כסדר החג היו בו ששה פרים:

הלכה ז מתני' והוליד ממזר. שהביא פסולים בישראל והן לו לזכרון לפיכך אין עונו נמחק בתשובה לבדה: יכול הוא שיחזור. דמי גניבתו וגזילתו לבעלים ויהא מתוקן מן החטא:

גמ' בשכר סופרים ומשנים. מלמדי תינוקות מקרא ומשנה: למיעבר. בעיירות שבא"י לתקן להן מלמדי תינוקות למקרא ולמשנה: עלון. נכנסו למקום אחד ולא מצאו לא מלמד מקרא ומשנה: אמרין. להו הביאו לנו שומרי העיר: סנטורי קרתא

פני משה

גמ' ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל. מכאן למדנו די"ט האחרון של חג ג"כ תשלומין לראשון הוא כמו דשביעי שהוא אחרון של פסח תשלומין לראשון הוא דילפינן ט"ו ט"ו לג"ש וליכא למיפרך הכא מה לשביעי של פסח שכן אינו חלוק משלפניו דהא אנן לא ילפינן ג"ש משביעי של פסח אלא ט"ו ט"ו מיום ראשון הוא דילפינן מה להלן יום ראשון יש לו תשלומין אף ביום האחרון אף יום הראשון של חג יש לו תשלומין גם ביום האחרון: יהודה בר ספרא וכו'. דריש מקרא דוחגותם וגו' שבעת ימים והלא שמונה הם דלאחר דנפקא לן מג"ש דהאחרון נמי בכלל תשלומין הוא א"כ שמונה הם אלא ללמד ולומר צא מהן שבת שאין חגיגת החג דוחה שבת והרי שבעה הם: אמר ר' יוסי וכי מכאן למדנו וכו'. דלדבריך הכתוב הזה מלמדנו שאין חגיגה דוחה שבת והלא ממקום אחר כבר למדנו זה שהרי חגיגה אין זמנה קבועה דמיהת כל ז' יש לה תשלומין כדכתיב בהדיא והגותם וגו' ואף דאכתי לא למדנו הג"ש ליום האחרון וא"כ כבר נפקא לן דכל קרבן שאין זמנו קבוע אינו דוחה שבת כדילפינן בפ"ב דתמורה: התיב וכו'. אהא דקאמר וכי שבעה הם וכו' מדייקי והא תני אף בפסח כן כלומר נימא אף בפסח כן דכתיב ביה נמי והקרבתם אשה לה' שבעת ימים וגו' מעתה לא שבת מהן הרי אינן אלא ששה: הגע עצמך וכו'. זו קושיא אחריתא היא ואדחג מהדר הגע עצמך שאם חל י"ט הראשון של חג בשבת וא"כ אחרון של חג נמי בשבת מעתה לא מהן שני ימים שאין חגיגה נוהגת בהן הרי אינן אלא ששה. ולא הש הש"ס לתרץ הקושיא דחג דשבעה מיהת ברוב השנים איתא אבל שמונה לא משכחת לה כלל: אתא ר' חנניה וכו'. וקאמר לא כדאמריתו מעיקרא דרבי יהודה בר ספרא קאמר בשם ר' הושעיה לדרוש מקרא דוחגותם כדלעיל והוה קשיא וכי מכאן למדנו שאין חגיגה דוחה שבת וכו' כדאקשי ר' יוסי אלא הכי הוא דקאמר יהודה בר ספרא בשם ר' הושעיה לדרוש מסיפיה דהאי קרא על תשלומין לי"ט האחרון והגותם וגו' וכי שבעה הם וכו' אלא לא שבת מהם שכבר למדנו ממקום אחר שאין חגיגה דוחה שבת כדלעיל וא"כ שבעה דקאמר קרא שפיר הוא אלא מה ת"ל עוד תחוגו אותו בהאי קרא הא בחגיגה מיירי אלא נלמד שי"ט האחרון ג"כ תשלומין לראשון והשתא לא צריכין למילף מג"ש דקאמר ר' יוחנן לעיל אלא מהאי קרא גופיה למדנו לתשלומין להאחרון: אמר ר' יוחנן ותני כן וכו'. לעיל בפ' החליל בה"ו גרסי' להא עד סוף הלכה והתם הוא דשייכא על דקתני שם בשמיני חזרו לפיים כברגלים ואגב דאיירי ביום טוב האחרון מייתי לה נמי הכא:

הלכה ז מתני' ר"ש בן מנסיא אומר וכו'

והוליד ממזר. ממנה שהביא פסולים בישראל ואי אפשר לו לתקן זה והן לו לזכרון ואין עונו נמחק בתשובה: יכול הוא לחזור. דמי גניבתו וגזילו לבעלים ויהא מתוקן מן החטא: מעוות. משמע שהיה מתוקן ונתקלקל ונתעוות: **גמ'** דע. שזה גרם להם שלא החזיקו בשכר סופרים ומשנים להרבין תורה ולהגדילה וכדדרים מקרא על מה אבדה הארץ וגו' שאלו לא עזבו את התורה היתה התורה מחזירן לטובה כדלקמן: לא סופר. מלמד תינוקות ולא אלו המשנין משניות: סנטורי קרתא

עין משפט נר מצוה

כח א מיימוני פ"א מהל' חגיגה הל' ח

כט ב מיימוני פ"ו מהל' ממרים הלכה יג

ל ג מיימוני שם הלכה ט

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' דף ע' ע"א ד"ה נאמר:

רידב"ז

יהודה בר ספרא בשם ר"ה והגותם אותו חג לה' שבעת ימים וכי שבעה הן כו'. פי' הסוגיא הוא ע"פ שפרש"י ז"ל בפי' החומש תחוגו את חג ה' שבעת ימים אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביאן כל שבעה ת"ל והגותם אותו יום אחד במשמע ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין עכ"ל ז"ל ולפ"ז וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים הוא יום אחד במשמע כלומר באותן ז' ימים שמשמחתם לפני ה' ז' ימים באותן ז' ימים תחוג חגיגה פ"א ואימתי שתוכל אם ב' ימים שבת ולא תוכל להביא חגיגה תביא חגיגה שבת א"כ לפ"ז ליפוק נמי שבעה לפעמים משום שבת בשלמא אי האי שבעה לא מפיק שמונה ולא ששה אלא קמ"ל דמשכח"ל נמי שבעה משום דיו"ט אחרון הוי תשלומין ולא מלמד לן הכתוב הזה דאין חגיגה דוחה שבת אלא דידעינן ממקום אחר והכתוב הזה דשבעה מלמד לן דיו"ט אחרון הוי תשלומין ומלמד לן דמשכח"ל שבעה אבל באמת משכח"ל גם ששה אך עיקר קמ"ל דמשכח"ל גם שבעה דיו"ט אחרון הוי תשלומין לראשון כפשיטא דר"ח ר"י ב"ם בשם ר"ה נימא אבל לפי ר' אילעא דדריש מהאי קרא דמלמד דא"ד שבת והא דיו"ט האחרון דהוי תשלומין ידעינן ממקום אחר מג"ש א"כ שבעה מפיק שמונה משום שבת לפ"ז ליפוק נמי שבעה לפעמים משום שבת ע"ז מתרץ ליה אביי כיון דשבעה איתא ברוב שנים לא מפיק לה:

אר"י ותני כן שמיני רגל בפני עצמו. שפיר פי' הפ"מ ז"ל דקאי על מתניתן דסוכה פ"ה ה"ז על דקתני שם דבשמיני חזרו לפיים ושם גרסי' הסוגיא:

תוס' הרי"ד

יהודה בר ספרא בשם ר"ס. עי' דברינו בפנים ועפ"ז יש לשבין סוגית הש"ס בבבלי במס' פסחים דף ע' ע"ב א"ר אילעא משום ר"י בן ספרא א"ק וחגותם וגו' שבעה שמונה הוי אלא מכאן לחגיגה שא"ד את השבת כי אתא רבין אמר אמרתי לפני רבותי פעמים שאי אתה מוצא אלא ששה כגון שחל יו"ט הראשון של חג בשבת אמר אביי אבין הכלז לימא כי הא מילתא שמונה לא משכח"ל כלל שבעה איתא ברוב שנים ע"כ ופרש"י ז"ל שאילה שאינה הוגנת ולכאורה צ"ב מאי בייכות הוא שאילת רבין על הסיא דר"י בן ספרא דהא אפילו בל"ז נמי הוי קשה על רבין דס"ל אין חגיגה דוחה שבת קשה הקרא היכי משכח"ל ששה אבל לפי הירושלמי הוה ניחא שפיר דאם דשבעה מפיק שמונה משום

ר"א

שנויי נוסחאות (שו"א) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (שו"ט) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (שו"נ) שהוא בד"ו שהיה. (שו"כ) שפורש בד"ו שפירש.

חדושי מהר"א גריידעץ

על עזבם את תורתי. ל"ב עיין בבלי ב"מ פ"ס ע"ב ובילקוט ירמיה רמז רפ"ב:

טוב ירושלים

א"מ. ובזה א"ש לפ"ד קו' הגרע"א בתוספותיו לזבחים פ' כל הפסולים מפ"ש ע"ד התוי"ט בשם רמב"ן דיקנה כלו מלקו לחברו והוא דבאמת דו"ל דישט בשלם: עכ"פ הא אין משה לבטל וכמש"כ הרמב"ם באמת דאין נשאלין על ההקדשות אלא מתוך הדחק ובק כ"ז הוא כשא"ל לתיקון דבר מה. אבל בזבחים שנתפרטו הרי א"ל מקום. אולם טיקנה כ"א מלקו וא"כ שפיר יוכל למכור ב"ח מלקו דהא אי נמי תפסיל. ובאמת ק' אמאי לא יפא: גם דהא יכול לבטל כד לאחר בתיעס כמש"כ תוס' כריתות י"ג פ"ב ולע"ג:

קרתא אמרון לון אילין אינון נטורי קרתא לית אילין אלא חרובי קרתא אמרין לון ומאן אינון נטורי קרתא אמר לון ספרייא ומתנייניא הדא היא דכתיב °אם ה' לא יבנה בית וגו' רבי חונה ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק מצאנו שוויתר הקדוש ברוך הוא לישראל על עכו"ם ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים על מאסם בתורה לא וויתר מה טעמא ויאמר ה' על אשר עשו עכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים אין כתוב כאן אלא ויאמר ה' על עזבם את תורתי א"ר חייה בר בא אותי עזבו אוותרה שמא את תורתי שמרו שאילו אותי עזבו ותורתי שמרו [ז]השאור שבה היה מקרבן אצלי *רב חונה אמר [א] למד תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה את בא לשמה ר' יהודה כשהיה רואה את המת ואת הכלה מתקלסין היה נותן עיניו בתלמידים ואומר המעשה קודם לתלמוד נמנו בעליית בית ארים [ב] התלמוד קודם למעשה *ר' אבהו הוה בקיסרין שלח לר' חנינה בריה מזכי בטיבריה שלחון ואמרון ליה גמל הוא חסד שלח כתב ליה המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטיבריא וכבר נמנו בעליית בית ארים בלוד התלמוד קודם למעשה רבנן דקיסרין אמרין *הדא דאת אמר בשיש שם מי שיעשה אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד דלמא ר' חייה ר' יסא ר' אמי ענין מיתי לגבי ר' לעזר אמר לון אן הויתון יומא דין אמרון ליה גמל חסד אמר לון ולא הוה תמן חורנין א"ל מגיר הוה:

הלכה ח מתני'

*היתר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמכו הילכות שבת חגיגות והמעילות הרי הם כהררים התלויין בשערה שהן מקרא ממועט והלכות מרובות הדינים והעבודות הטהרות והטמאות והעריות יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה:

גמ' *תני ר' ליעזר אומר יש להן על מה שיסמכו °נשבעתי ואקיימה פעמים שאינו מקיים ר' יהושע אומר יש להן על מה שיסמכו °אשר נשבעתי באפי באפי נשבעתי חוזר אני בי *תמן תנינן ארבעה נדרים התירו חכמים וכל הנדרים לא חכמים הם שהן מתירין כתיב °וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל *תלה הפרשה בראשי המטות שיהו מתירין להן את נדריהן רב יהודה בשם שמואל כתיב °לא יחל דברו [ג] הוא אינו מוחל דברו אחר הוא שעושה דברו חולין ואי זה זה זה החכם שהוא מתיר לו את נדרו רבי זעירה רב יהודה ירמיה בר אבא בשם שמואל שלשה

פני משה

קרתא. שומרי שערי העיר: לית אילין אלא חרובי קרתא. שהן יושבין ומשמרין על בני אדם לבקש עלילה עליהם ועושין תחבולות לגזול ולהמום אותם: אותי עזבו. לילך אחרי ע"ז ועל זה אותרה אם לא היו עוזבים את תורתי לגמרי: ותורתי שמרו. אף לעתים עתים: השאור שבה היה מקרבן אצלי. קיצור לשון הוא וכמו מאמר שאור ותבלין הנותנין טעם וכלומר התורה שהיא שאור ותבלין נגד היצה"ר כמאמר הז"ל בראתי יצה"ר בראתי התורה תבלין ואלו לא היו עוזבים את התורה לגמרי כבר השאור והתבלין של התורה היה מקרבן לחזור אצלי לעבודתי: למוד תורה. אפי' שלא לשמה אלא כדי להתכבד בה שמתוך וכו': מתקלסין. משתבחין מבני אדם שהולכין אחריהן לכבודן היה נותן עיניו בתלמידים שיבטלו מלימוד וילכו להתעסק במצוה ואמר המעשה קודם לתלמוד אבל נמנו וגמרו בעליית בית ארים התלמוד קודם למעשה ובשיש שם מי שיעשה כדלקמן. וגרסינן לה עד סוף הלכה לעיל בפ"ג דפסחים בהלכה ז' וע"ש:

הלכה ח מתני' היתר נדרים פורחין באויר. מעט רמז יש במקרא שיכול החכם להתיר הנדר ואין להם על מה שיסמוכו בהכתוב בפירוש כמו בהפרת הבעל לאשתו והאב לבתו שכתובין בהדיא אלא כך מסור הוא לחכמים בתורה שבע"פ וסמכו על הדרש לא יחל הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו: הלכות שבת וכו' כהררים התלויין בשערה. יש הלכות מהן שאינן תלויות אלא ברמז מועט במקרא כהר התלוי בשערות הראש והן הלכות מרובות בשבת כגון הא דאמרי' מלאכת מחשבת אסרה התורה והא לא כתיבא בשבת אלא במשכן כתיב ומדסמך פ' שבת לפרשת משכן למדין אנו מלאכת מחשבת לשבת: והגיגות. המסקנא בגמ' דילפינן לקרבן חגיגה מדבר מדבר כתיב הכא ויחוגו לי במדבר וכתיב התם הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר וילפינן והגותם מויחוגו והואיל והעיקר מדברי קבלה ילפינן הרי הם כהררים התלוין בשערה: והמעילות. לכדתנן נזכר בעה"ב ולא נזכר השליח מעל שליח עניא מאי קא עביד והא לא ידע היינו כהררים התלוין בשערה: הדינין וכו' יש להן על מי שיסמכו. דינין לכדתניא נפש תחת נפש ודרשינן לממון נאמר כאן נתינה ונאמר למעלה בדמי ולדות נתינה וכו': והעבודות. להולכת הדם דאע"ג שהיא עבודה שאפשר לבטלה ששוחט בצד המזבח וזורק אפ"ה ילפינן דעבודה היא מדכתיב והקריבו וזו קבלת הדם היא ואין הולכה אא"כ קיבל ומדאפקה רחמנא לקבלה בלשון הולכה ש"מ הולכה נמי עבודה היא: והטהרות. להא דתניא ורחץ את בשרו וגו' מים שכל גופו עולה בהן ושיערו חכמים מ' סאה: וטומאות לכעדשה מן השרץ דלא כתיבא בהדיא וילפינן מדכתיב כל הנוגע בהם דמשמע כולו וכתיב וכל אשר יפול עליו מהם דמשמע מקצתו הא כיצד עד שיגע במקצתו שהוא ככולו ושיערו חכמים בכעדשה שכן חומט תחילתו בכעדשה. ועריות לבתו מאנוסתו דלא כתיבא אלא דאתיא הנה הנה ואתיא זימה זימה: והן הן גופי תורה. מפרש בגמרא דהן והן גופי תורה קאמר כלומר בין אותם שיש להם על מי שיסמכו ובין אותם שהן כהררים התלוים בשערה אלו ואלו גופי תורה:

גמ' תני ר"א אומר וכו' תמן תנינן וכו'. זה הכל ריש פ"ד דנדרים ושם פירשתי:

קרבן העדה

קרתא. הם העומדים על המשמר בשערי העיר: אמרין. להו אלו הן שומרי העיר בתמיה אינן אלא מחריבי העיר: א"ל ומאן. הן שומרי העיר: אם ה' לא יבנה בית וגו'. אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר ובזכות התורה ה' משמר אותנו: ועל מאסם בתורה לא ויתר. והיינו שלא הרגילו בניהם לתורה שזהו מפני שהיתה מאוסה בעיניהם דאל"כ כיון שאין הטורח מגיע לעצמם למה לא הרגילו אותם: אותי עזבו אוותרה. על זה הייתי מוותר להם אם היו לומדים התורה ושמירה דכתיב כאן היינו הלימוד: השאור שבה. פי' רמז לסודות החכמה מלאתי ול"נ דה"ג המאור שבה וכ"ה ברבה: מתקלסין. משבחין לפניהם: היה נותן עיניו בתלמידים. שיבטלו מלימודם להוצאת המת ולהכנסת כלה: יזכה בטבריא. שילמוד תורה בטבריא: אתון ואמרון ליה. באו ואמרון לו לר' אבהו שר"ח בנו עוסק בגמילות חסדים בטבריא: שלח. לומר לו לר"ח בריה דרבי אבהו המבלי אין קברים בקסרין שהיית יכול לישב במקומך ולעסוק בג"ח למה שלחתיך לטבריא אם לא לעסוק בתורה: בשיש שם מי שיעשה. ההוא הוא דפטור אבל אין מי שיעשה. ודאי המעשה קודם שלא יתבטל: דלמא ר"ח וכו'. מעשה שר"ח ור"י ור"א נתאחרו לבוא אצל ר"א לבית המדרש: א"ל. היכן הייתם אמרו ליה לגמול חסד: אמר לון. ולא היה שם אינים אחרינא בהדיה שיעשה המעשה ולא תצטרכו לבטל מלימוד: א"ל מגור היה. גר היה בארץ נכריה ולא היה לו קרובים שיתעסקו בו:

הלכה ח מתני' היתר נדרים פורחים באויר. מעט רמז יש במקרא שיוכל החכם להתיר הנדר ואין לסמוך עליו אלא כך מסור לחכמים בתורה שבע"פ: הלכות שבת. והלכות חגיגה והלכות מעילה יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז במקרא מועט כהר התלוי בשערות הראש: והעבודות. הלכות הקרבנות: הן הן גופי תורה. כלומר הן והן גופי תורה שכולן אמת:

גמ' יש להן. להיתר נדרים על מה שיסמוכו: נשבעתי ואקיימה. מכלל דלפעמים אינו מקיים והיינו ע"י היתר: נשבעתי באפי. מדקאמר באפי משמע שיכול לשאול עליו לפי שמחמת אפו היתה השבועה יש ללמוד מכאן שהמולא פתח לנדרו לומר לא לדעת כן נדרתי שיקרני דבר זה שאני רואה שבא לי ע"י נדרי מתירין לו: תמן תנינן. פ"ד דנדרים: ופריך כל הנדרים לא החכמים הן מתירין. בתמיה והלא הם המתירים כדמוכח קראי וכדמסיק ולא משני מידי אבל בנדרים משני דהני ד' אינן צריכין התרת חכם: תלה הפרשה. פרשת נדרים בראשי המטות מה שלא מצינו כיוצא בו למאי הלכתא: שלשה

עין משפט נר מצוה

לא
א מיימוני פ"ג מת"ת הלכה ה ופ"י מתשובה הלכה ה טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' כ

לב
ב מיימוני פ"ג מת"ת הלכה ג ד טוש"ע שם סי"ח

לג
ג מיימוני פ"ו משבועות הלכה ב

ציון ירושלים

[ז]השאור שבה. עיין ק"ע ועיין במדרש איכה בפתיחה על פסוק מי האיש החכם ע"ש במ"כ ויפ"ע:

מסורת הש"ס

תורה אור

תהלים קכז
פסחים נ ב
פסחים פ"ג הלכה ז
קדושין מ ב ועי' מ"ק ט ב
חגיגה י א
שם
שם קיט
שם לה
(נדרים פ"א הלכה א)
במדבר ל
עי' נדרים עח א
שם

רידב"ז

חגיגה בזמן שתוכל אי' לא רצי רחמנא שתוכל להביא כל ז' חגיגה אך בקרא דתחגו את וגו' מוכח דתוכל להביה כל ז' חגיגה לתשלומין ועפ"ז מתפרש יפה הסוגיא דידן דמתחילה תני בשם ר"ה מקרא דותגותם וגו' וכי שבעה הם והלא שמונה הם דהא קי"ל דיו"ט האחרון נמי הוי תשלומין מג"ש דחמשה עשר חמשה עשר אלא מוכח מכאן דאין חגיגה דוחה שבת ולא שבת מהן הרי שבעה ע"ז פריך ר' יוסי וכי מכאן למדנו שאין חגיגה דוחה שבת הרי ממקום אחר למדין זאת והתיב ר"י אחוי דרב ספרא והא תני אף בפסח כן כלומר דחג המצות גמרינן מחג הסוכות דיש לו תשלומין כל ז' דבחג המצות לא כתיב גבי חגיגה ז' ימים רק גמרינן מחג הסוכות [דבחג המצות לא כתיב רק והקרבתם אשה וגו' ז' ימים דקאי על קרבן מוסף דבאמת דוחה שבת כדאיתא בירושלמי במס' ר"ה פ"ד ע"ש] וא"כ לא שבת מהן הרי ששה ועוד בחג הסוכות גופיה משכחת לה רק ששה כשחל ב' שבתות בחג ואי ס"ד דהקרא מלמד דלא שבת מהם א"כ היה לו לתפוש ששה הוא המספר האחרון ללמד דאינו דוחה שבת וע"ז אתא ר"ח ר' יהודה בר ספרא בשם

2

שנויי נוסחאות (ס"ז) על מאסם כד"ו ועל מאסם. (ס"י) כתוב כד"ו כתיב. (סוכ"א) וכבר כד"ו כבר. (ס"ל) והמעילות כד"ו ומעילות הרי הם כד"ו ליתא. (סוג"א) התלויין בשערה כד"ו תלויים בסערה. שהן כד"ו ליתא. (סומ"ה) החכם כד"ו חכם.

מסורת הש"ס

עי' בכורות ל ב וירושלמי נדרים פ"י הלכה ח

סנהדרין ה ב

פאה פ"ב הלכה ד

עין משפט נר מצוה

לד
א מיימוני פ"ו משבועות הל' ה טוש"ע יו"ד ס' רכח ס"ח

לה
ב מיימוני פ"ד מסנהדרין הלכה ח ועי' כ"מ ולח"מ

לו
ג מיימוני פ"ד מסנהדרין הל' ח ט

גליון הש"ס

(א) עי' בר"ן נדרים דף עח ע"ב:

*שלשה שהן יודעין לפתח מתירין כזקן סברין מימר (א) במקום שאין זקן רבנן דקיסרין אמרין אפילו במקום שיש זקן אמרין קומי ר' יוסא רב חונה ראשי מטות א"ל אין לית רב חונה ראשי מטות מאן אינון ראשי מטות רב חונה ראש לראשי המטות (א) מהו למנות זקינים לדברים יחידים נישמעינה מן הדא רב מניתיה רבי להתיר נדרים ולראות כתמים מן דדמך בעא גבי בריה מומי בכורות אמר לו איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא א"ר יוסי בי רבי בון כולא יהב ליה לדון יחידי ולהתיר נדרים ולראות מומין שבגלוי מן דדמך בעא גבי בריה מומין שבסתר א"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא אע"ג דאת אמר ממנין זקינים לדברים יחידים והוא שיהא ראוי לכל הדברים כהדא ר' יהושע בן לוי מני לכל תלמידוי והוה מצטער על חד דהוה בכי בעיינוי ולא הוה יכול ממנייתיה וימניניה לדברים יחידים (ב) הדא אמרה הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי (ג) *מהו למנות זקינים לימים נישמעינה מן הדא ר' חייה בר בא אתא לגבי רבי לעזר אמר ליה פייס לי לרבי יודן נשייא דיכתוב לי חדא איגרא דאיקר ניפוק לפרנסתי לארעא ברייתא פייסיה וכתב ליה הרי שילחנו אליכם אדם גדול שלוחינו וכיוצא בנו עד שהוא מגיע אצלינו ר' חזקיה ר' דוסתי ר' אבא בר זמינא ומטו בה משמיה דר' דוסי סבא הכין כתב ליה הרי שילחנו לכם אדם גדול (ד) ומה הוא גדולתו שאינו בוש לומר לא שמעתי מהו להתיר בפלגים רבי אבהו בשם רבי יוחנן מתירין בפלגים רבי התיר בפלגים ר' יהושע בן לוי מתיר בפלגים ר' חונה בשם ר' ירמיה במקום שאין טלית א"ר יוסי בי ר' בון לנדרים קלין: הילכות שבת: ר' יונה א"ר חמא בר עוקבה מקשי והלא אין כתוב אלא °אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא) ואת למד ממנו כמה הלכות *ר' זעירה בשם ר' יוחנן אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע מה טיבה אל תפליגינה לדבר אחר שהרי כמה הלכות נאמרו למשה מסיני וכולהן משוקעות במשנה א"ר אבון ויאות הרי שני מיני חיטים אי לולא שבא נחום ופירשה לנו יודעין היינו ר' זעירה בשם ר' לעזר °אכתוב לו רובי תורתי (הושע ח) וכי רובה של תורה נכתבה אלא מרובין

תורה אור

שלשה שיודעין. לפתוח פתח לנדר מתירין את הנדר כיחיד מומחה: זקן. חכם: סברין מימר. סברוהו למימר במקום שאין זקן הוא דמתירין ג' הדיוטות אבל במקום שיש זקן בעינן חכם דוקא: אמרין. לפני ר' יוסא אם רב הונא כראשי המטות הוא להתיר הנדר ביחיד או לא דרב הונא לא נטל רשות מהנשיא או מריש גלותא: א"ל. אם אין ר"ה ראשי המטות ומי יהיה ראשי המטות אלא ר"ה ראש לראשי המטות הוא: לדברים יחידים. כגון להתיר בכורות לחוד ולא לדין או בהיפך לדין לחוד ולא להתיר בכורות וכן שאר דברים מייחדים או דלמא כשממנים זקן ממנין אותו לכל דבר: נשמעינה מן הדא. ת"ש: ולראות כתמים. דם נדה: מן דדמך. כשמת רבי ביקש רב מר"ש בנו של רבי שנעשה נשיא במקומו שיתן לו רשות להתיר מומי בכורות לו' שהוא מום קבוע ומותר לשחטו בחוץ: כולא יהיב ליה. ר' לרב רשות אפילו על מומי בכורות חוץ ממומין שבסתר: אע"ג דאת אמר וכו'. והוא שיהיה ראוי לכל הדברים של הוראה הוא דממנין אותו אבל אם אינו ראוי לכל הדברים אע"פ שהוא בקי בא' מהן אין ממנין אותו לדבר ההוא: דהוה בכי בעיינוי. שהיה סומא באחד מעיניו ולא היה יכול למנותו לכולן שסומא פסול לחליצה: וימניניה לדבר א'. לדון דיני ממונות אלא ש"מ דכל שאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אין ממנין אותו: לימים. לזמן מה ושיעברו אח"כ: פייס לי. תבקש עבורי מר"י נשיאה שיכתוב לי איגרת אחד של כבוד לכבד אותי נגד העם שאלך לפרנסתי לחוצה לארץ: שלוחינו. הוא והרי הוא כיוצא בנו שיהא לו רשות כאלו אני בעצמי שם: עד שהוא מגיע אצלינו: הרשות שאני נותן לו יהיה עד שיחזור אצלינו ולא יותר ש"מ שממנין לימים: הכין כתב ליה. ר"י נשיאה לר' לעזר: מהו להתיר. נדרים בפלגים והוא מלבוש העשוי לכסות בו ראשו והוא גדול לפעמים ומיבעיא ליה כיון דקיי"ל שצריכין הדיינין להתעטף בטליתן בשעת הדין אסהיתר נדרים סגי בפלגים או דלמא בעינן טלית דוקא: במקום שאין טלית. הוא דמתירין בפלגים אבל במקום שיש טלית אין מתירין אלא כשהוא מעוטף בטלית: לנדרים קלין. שניתרין בחרטה לבד מתירין אפי' בפלגים לפי שאין צריכין עיון ואינן כדין והא דא"ר ירמיה דבעינן טלית היינו בנדרים חמורים שניתרין בפתח דצריכא עיונא: ואת למד ממנו כמה הלכות. כמלא שאף טהרות מקרא מועט והלכות מרובות ולמה לא תני אותן בהדי הלכות שבת: ואין את יודע מה טיבה. מהיכן למדו חכמים כן: אל תפליגיניה לדבר אחר. אל תרחיקהו לומר שאינו כן או לדרוש דרשות דחוקות אלא אמור שהיא הלכה למשה מסיני שכך קבלו חכמים איש מפי איש עד משה: משוקעות. נתונות: ויאות. ושפיר קאמרת: הרי שני מיני חיטים. דתנן בפ"ב דפאה אמר נחום הלבלר מקובל אני מר' מיאשא וכו' שקיבל הלכה למשה מסיני הזורע את שדהו שני מיני חיטים עשאן גורן אחד נותן פיאה אחת שני גורנות נותן שני פיאות: יודעין היינו. בתמיה וכי היינו יודעין דין זה מן השכל או מן המקרא אלא שכך הלכה למשה מסיני א"כ ה"ה שאר דינים השנויים במשנה הלכה למשה מסיני הם: וכי רובה של תורה נכתבה. הלא תורה שבע"פ היא גדולה ויתירה מן התורה שבכתב: אלא מרובין

שלשה שהן יודעין לפתח וכו'. גרסי' להאי סוף פ' עשירי דנדרים עד אמר ר' יוסי בר בון לנדרים קלים ע"ש ותמצא מפורש: הלכות שבת וכו' מקשי. על הא דקאשיב הטהרות באלו שיש להן על מה שיסמכו והלא אין כתוב מפורש אלא אך מעין וגו' ואת למד ממנו כמה הלכות שאין המים המחוברין מכשירין לקבל טומאה וכן אם נפלו על זרעים המחוברין אינו מוכשרין ומיהיה ילפינן הוויתו יהא בטהרה ועוד כמה הלכות כיוצא בהן וה"ל למיחשב באלו שהן כהררים התלוין בשערה: אם באת הלכה תחת ידך וכו'. גרסי' להא בפ"ב דפאה בהלכה ו' עד כין לא סבר עבד ושם פירשתי ומן שאמרו דברים בפה עד כבר היה לעולמים וגו' תמצא לעיל בפ"ד דמגילה בהלכה א' וע"ש:
רבי

רידב"ז

כשם ר' הושעיה וחגותם אותו וגו' דתני באופן אחר לא משום דקי"ל יו"ט אחרון תשלומין לראשון מג"ש דחמשה עשר החמשה עשר ע"כ מלמד דחגיגה אינו דוחה שבת דאל"ה הרי שמונה ז"א אלא אדרבה מדקי"ל דאין חגיגה דוחה שבת ממקום אחר וא"כ היכי משכחת לה קרא דתחוגו [ותחגוהו ט"ס וצ"ל תחוגו דהוא מקרא קמא קודם וחגותם וגו'] דמשמע דכל ז' יכול להשלים והא אין כאן אלא ששה ופעמים חמשה ואפילו ברוב השנים נמי אין כאן ז' וז' לעולם לא משכחת לה אלא ע"כ מלמד דיו"ט האחרון נמי תשלומין לראשון וע"כ יכול להיות משכחת לה ז' ימים אבל אם יו"ט האחרון לא הוי תשלומין לא משכחת לה לעולם ז' אבל מדהוי תשלומין ע"כ משכחת לה ז' אבל לא דהקרא מלמד דיותר מז' לא הוי ז"א דא"כ משכחת לה פעמים דיותר מששה ג"כ לא הוי אלא אדרבה הקרא מלמד דמשכחת לה ז' אפילו בלא שבת והיינו דקאמר וחגותם וגו' וכי שבעה הם והלא שמונה הם מלמד שיו"ט האחרון תשלומין לראשון וע"כ מתורץ ב' הקושיות דקושיא הראשונה והלא שמונה הם דהא יו"ט האחרון הוי תשלומין מג"ש דחמשה עשר החמשה עשר ז"א דאדרבה מכאן גופיה מוכח דיו"ט האחרון הוי תשלומין מדמשכחת לה ז' דאם אינו תשלומין אף ז' לא משכחת לה והשתא לא קשה ג"כ דהא משכחת לה ששה ז"א דהא הכתוב אינו מלמד דילא שבת מהם אלא מלמד דיו"ט אחרון תשלומין לראשון ואדרבה מלמד לן דמשכחת לה ז' ע"י יו"ט האחרון אבל דמשכחת לה ששה ע"י שילא שבת מהם לא צריך הכתוב ללמד דהא כבר למדנו ממקום אחר דאין חגיגה דוחה שבת ולפ"ז משמעות דשבעה לא בא לאפוקי שמונה משום שבת דא"כ היה מפיק נמי שבעה לפעמים משום שבת אלא לאורי לן דמשכחת לה גם שבעה אבל באמת משכחת לה רק ששה ולפ"ז אף בפסח דגמרינן מיניה נמי ששה הוא בשלמא על ר' יהודה בר ספרא בשם ר"ה קשה מפסח מאח"כ על הר"ה ר' יהודה בר ספרא בשם ר"ה לא קשה מפסח משום דקי"ל בכל הג"ש דילפינן מהסכום הפחות כמו בדילפינן מעירוכין אמרינן בפחות שבערכין במסכת קידושין

ציון ירושלים במאי גדולתו שאינו בוש לומר לא שמעתי. עיי' ב"ק שהקשה דכאן משמע דלא שמעתי הוא הבושת הגדול שבכולן ובת"כ ובזבחים דף ק' אמרו גבי משה דכודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי משמע שזה גדול שבכולן עיי"ש שנדחק ולפע"ד ל"ק דודאי בזמה"ז שכבר הי' לפניהם התורה שבכתב ובע"פ בושה יותר לומר לא שמעתי שהרי הי' לו לשמוע משא"כ גבי משה כל שעדיין לא למד והוא הי' הראשון שמלמד תורה לעמו ישראל מאי בושה הוא זה לא שמעתי ואדרבה הי' בושה היותר גדולה שמעתי ושכחתי אבל בזמה"ז נהפוך הוא ודוק:

שנויי נוסחאות (שו"א) נדרים בג"ו נדרים ולראות כתמים ולראות מומין. (שו"ב) דאת בג"ו דת. (שו"ג) דוסי סבא בג"ו דוסתי סבא.

טוב ירושלים הדא אמרה שהראוי לכל הדברים כו'. כ"ל מכא דסומא באחת מעיניו דכן פי' בבלי סנהדרי ל"ד ב' ושא א"כ למתולה כמש"ש ויבמות ק"א ב' ולפ"ק:

עין משפט נר מצוה

לז

א מיי׳ פט״ו ממ״א הלכה כ״ה ופי״ג מתרומו׳ הלכה י סמ״ג יו״ד ש׳ לט ס״ה

מרובין הדברים הנדרשין מן הכתב. כגון מגז״ש מהיקש ומשאר י״ג מדות: מן הדברים הנדרשים מן הפה. והן הלכה למשה מסיני: ופריך וכיני. וכי כן הוא רוב דברים הנדרשים הן מן התורה שבע״פ: מן הדברים הסמוכין לכתב. שיש להן רמז מן המקרא והן מרובים מן אותן שאינן נסמכין אלא לתורה שבעל פה: אלו התוכחות. ורבי מלשון רובה קשה וימררוהו ורובו מלאתי ל״א לשון ריב כן נ״ל: אפילו כן. אע״פ שכתב להן לישראל התוכחות: לא כמו זר נחשבו. בתמיה והיינו דאוכח להו נביא לישראל לאחר שכתבתי לכם

תורה אור

רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן כל האיסורין שריבה עליהן וכו׳. כל זה עד סוף הפרק מפורש לעיל בפוס פ״ה דתרומות וע״ש:

הדרן עלך פרק הכל חייבין

מרובין הדברים הנדרשין מן הכתב מן הדברים הנדרשין מן הפה וכיני אלא חביבין הדברים הסמוכין לכתב מן הדברים הסמוכין לפה א״ר יודה בר פזי אכתוב לו רובי תורתי אלו התוכחות אפילו כן לא כמו זר נחשבו א״ר אבון אילו כתבתי לך רובי תורתי לא כמו זר נחשבו (א) מה בינן לאומות *אלו מוציאין ספריהן ואלו מוציאין דפתריהן *ר׳ חגיי בשם ר׳ שמואל בר נחמן *נאמרו דברים בפה ונאמרו דברים בכתב ואין אנו יודעין איזה מהן חביבין אלא מן מה דכתיב °כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל הדא אמרה אותן שבפה חביבין *ר׳ יוחנן ור׳ יודן בי ר׳ שמעון חד אמר אם שימרת מה שבפה ושימרת מה שבכתב אני כורת אתך ברית ואם לאו איני כורת אתך ברית וחורנה אמר אם שימרת מה שבפה ושימרת מה שבכתב את מקבל שכר ואם לאו אין את מקבל שכר *א״ר יהושע בן לוי עליהם ועליהם כל ככל דברים הדברים מקרא ומשנה תלמוד הלכות ואגדות אפילו מה שתלמיד וותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני *מה טעמא °יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא חבירו משיבו ואומר לו כבר היה לעולמים אשר היה לפנינו *ר׳ זעירה בשם שמואל (ב) אין מורין לא מן ההלכות ולא מן האגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד והא תנא רבי חלפתא בר שאול היא שני מיני חיטין היא שני מיני שעורין אמר רבי זעירה כך היתה הלכה בידם ושכחוה היא שני מיני חיטין היא שני מיני שעורין והא תנינן המחליק בצלים לחים לשוק אם קיים יבישין לגורן (ג) אית לך מימר שוק וגורן כך היתה הלכה בידם ושכחוה רבי חנניה בשם שמואל *אין למידין מן ההורייה הכל מודין שאין למידין מן המעשה אמר ליה רבי מנא הדא דאת אמר בהוא דלא סבר ברם בהוא דסבר עבד אמר ליה בין דסבר בין דלא סבר בהוא דפליג ברם בהוא דלא פליג בין סבר בין לא סבר עבד *רבי אבהו בשם רבי יוחנן (ד) א כל האסורין שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור ולא מתניתא היא אם שוגג מותר אם מזיד אסור מתניתא בתרומה דרובה אתא מימור לך ואפילו בשאר כל הדברים *רבי אחא בשם רבי יונתן

כשם

קסלם א

התוכחות אעפ״כ כמו זר נחשבתם: מה בינם לבין האומות. שאף האומות יהיו להן ספר תורה של ישראל וידרשו בה דברי דופי והיינו אלו מוליאין ספריהן א״נ שלא יהא ניכר בין ישראל לאומות שאף הן מוליאין ספרים גליונים שלהן: ה״ג אלו המוליאין ספריהן ואלו מוליאין ספריהן דפתריהן. כמו דפתרא והוא עור המליח ולא עפין: כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. הרי שלא כרת הקב״ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע״פ מכאן מוכח שהדברים שבע״פ הם חביבים: ר״י ור״י בר״ש. אמרו שני דברים שוין ולא פליגי: אם שמרת וכו׳. דה״פ דקרא ע״פ היינו דברים שבע״פ הדברים האלה הוא תורה שבכתב כרתי אתך ברית ואם לאו אין כריתות ברית: ה״ג וחורנא אמר אם שמרת מה שבפה וקיימת מה שבכתב את נוטל שכר. וקאי אהאי קרא דפרשת עקב אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה׳ וגו׳ והורים גוים וגו׳ ושמר תשמרון קאי על למוד התורה שבע״פ כדאיתא בספרי אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה קאי אתורה שבכתב ואח״כ והורים גוים גדולים וגו׳ והיינו נטילת שכר: עליהם וכו׳. דכתיב ועליהם ככל הדברים וגו׳ והמ״ל עליהם כל דברים וכתיב ועליהם ככל הדברים תלתא ריבויין לרבות מקרא משנה הלכות תלמוד ואגדה אף שהם ה׳ מקרא מפשטיה דקרא משמע ותלמוד היינו לימוד הלכות: תלמיד וותיק עתיד להורות וכו׳. כל דברים נכונים שיתחדשו בתורה. לפני רבו ל״ג: יש דבר שיאמר. זה חדש הוא ואפילו בדברים שהם למעלה מהשמש והם ד״ת היינו הוראת איסור והיתר: וחבירו משיבו. אין זה חדש שע״כ לומר שכבר היה לעולמים שמעו משה: לא מן ההלכות. הלכה למשה מסיני שאין למידין ממנה אפילו בדבר הדומה שאין לך בה אלא חידושה: ולא מן התוספות. תוספות וברייתות: התלמוד. גמ׳: היא שני מיני חיטין היא שני מיני שעורין. דדינא הוא אם עשאן גורן אחד נותן פיאה אחת ב׳ גרנות נותן ב׳ פיאות ואף על גב דחיטים גופייהו הלכה למשה מסיני הם ואפ״ה מדמה להו רחב״ש שעורים לחיטים: כך היתה הלכה. דאף שעורים כחטים אלא ששכחו והזכירם רחב״ש: והא תנינן. בפ״ב דפיאה: ומקיים יבשים לגורן. נותן פיאה לאלו לעצמן. דכשני מיני חיטים דמיין ולא ויבש שתי גרנות הן: אית לך מימר. וכי אפשר לך לומר דאף זה היה בידם ושכחו שהרי הרבה חלוקי דינים נאמרו בה אלא ודאי דמדמין אפילו הלכה למשה מסיני וקשיא לר״ז דאמר אין למידין מן ההלכות: מן ההורייה. הא דקאמר ר״ז אין למידין מן ההלכות לאו אהלכה למשה מסיני קאי אלא אההורייה שאם הורה החכם הלכה כפלוני אין למידין משם הלכה דשמא אם יבוא מעשה לידו ידקדק בדבר יותר ויראה טעם אחר: שאין למידין מן המעשה. כגון שהורה רבו בדבר הלכה אל יקבע הלכה בכך דשמא טעה בטעם של פסק דין של אותו מעשה דהרבה טועין בדבר הלימוד כדאמרינן והא דרבי פלוני לאו בפירוש איתמר אלא מכללא וטעה בסברא: הדא דאת אמר. לא אמרן שאין למידין מן המעשה אלא בההוא דלא סבר שלא אמר טעמו של דבר למה פסק כך אבל אם אמר הטעם סמכינן עליו אדרבה מעשה רב ל״א בההוא דלא סבר שההורייה נגד הסברא אבל בשאינו נגד הסברא הלכה כמעשה מלאתי והראשון נ״ל: בההוא דפליג. בדבר שיש בו פלוגתא ורבו עשה מעשה כאחד מהם ולא אמר בפירוש שהוא מטעם דפסק כאחד מהחולקים אין סומכין עליו דדילמא חזי עוד טעמא אחרינא לפסוק כן אבל בדבר דליכא פלוגתא סומכין על המעשה ולא חיישינן לסוס דבר: ופריך ולא מתני׳ היא. בפ״ה דתרומות סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה ואח״כ נפלו שם חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור: ומשני מתני׳ בתרומה דחמירא. דהא אינה מתבטלת בפחות מק׳ לפיכך החמירו בה דאסור במזיד. אתא. ר״א בשם ר״י לאשמועי׳ דאפילו בכל האיסורין הדין כן:

כשם

תוס׳ הרי״ד

ר״א בשם ר״י כל האיסורין כו׳ עד סוף הפרק. וסוגיא כפולה היא בספ״ה דמס׳ תרומות ושם שייך האי מימרא ולא אדע מה שייכות המאמרים הללו לכאן ואולי המאמרים הללו נשנו בבהמ״ד כסדא ונקבעו במס׳ תרומות משום מימרא דר״י כל האיסורין שריבה שוגג שייך שם ומסיק כל המאמרים השנוין כאחת והכא נקבעו אלו כמאמרים משום מקרא מועט והלכה מרובה וכדאיתא בש״ס דילן סוף

רידב״ז

קידושין דף י״ז משום דתפסת מועט תפסת וכן בעגלת שיש לה תשלומין כל ז׳ ופרכינן דילמא שמונה ומתרצינן תפסת מועט כמס׳ חגיגה דף י״ז וכמס׳ ר״ה דף ה׳ ע״כ ר״א ר׳ יהודה בר ספרא בשם ר״ה דלדידי׳ כתב הסוכות התשלומין שנה ולא יותר מז׳ ע״כ כי גמרינן על שיעור זמן תשלומין על חג

משום אי מספקא לך מידי בנגעים עיין במקרא ובאהלות עיין במשנה וע״כ נקבע הכא אם יש ספק אם לתלות או לשרוף יש על מה לסמוך:

סליק פירקא בס״ד:

2

בּ״י הגי׳ אלו מוליאין ספריהן וא״ו מוליאין ספריהן אלו מוליאין דפתריהן ואלו מוליאין דפתריהן

עי׳ גיטין ב ב מגילה פ״ד הלכה א ע״ב שמות רבה פמ״ז

עי׳ מגילה יט: ב

ויק״ר פ׳ כב

עי׳ נדה ז ב

ב״ב קל ב

תרומות פ״ה ה״ג וסוטה פ״ה ה״א

יבמות סם ב

גליון הש״ס

(א) עי׳ תוס׳ גיטין ד׳ ס ע״ב ד״ה אתמוהי: (ב) עי׳ ברשב״ם ב״ב דף קל ע״ב ד״ה עד ונתו׳ יש ברכות פ״ה מ״ד: (ג) הק״ע ומהר״א פ כפיאה כדהקו. ואפשר לפי שיטת התוס׳ בשבת דף סז ע״א ד״ה והלו וכב״ד וסר״ש פ״א דפיאה דמס״ת אינו חייב בפיאה רק בדגן תירוש ויצהר א״כ א״א לומר דשתי גרנות בבצלים הל״מ כיון דגוף הפיאה אינו רק מדרבנן:

(ד) עי׳ בכהנ״ן פ׳ ...

שנויי נוסחאות (סו״ז) ספריהן אלו בד״ו ספריהן ואלו מוציאין ספריהן אלו. (סו״ז) לפנינו בד״ו שלפנינו וכ״ה במקרא. (סוכ״ב) אם קיים בד״ו ומקיים. (סוכ״ז) דאת בד״ו דת.

טוב ירושלים ולא מתניתא היא אם שוגג מותר מתניתא בתרומה דרובה אולי צ״ל דרבנן. ר״ל בתרומה בזה״ז דרבנן שקילו בשוגג וכש״ג תמצי בבבלי פסחים מ״ג א׳:

מסורת הש"ס

פי' ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ט

חגיגה יא ב

כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה *א"ר לעזר בשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור ר' אבא בר יעקב בשם רבי יוחנן אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע אם לתלות אם לשרוף לעולם הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלייה שאין לך חביב בתורה מפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין והן בשריפה רבי יוסי בעי ולמידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן :

הדרן עלך פרק הכל חייבין

הלכה א מתני' [א] *אין דורשין בעריות בשלשה [ב] ולא במעשה

בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו וכל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם מה למעלן ומה למטן מה לפנים ומה לאחור כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו כאילו לא בא לעולם :

גמ' ר' בא בשם רב יהודה דרבי עקיבה היא ברם כר' ישמעאל דר' ישמעאל תני אזהרות לעובדה

קרבן העדה

כשם שמצוה. להוכיח העם על דבר שהוא נעשה לאחר שיוכיחם: שאינו נעשה. שלא יקבלו ממנו: אם באת הלכה לידך. שאירע ספק טומאה בתרומה ואין אתה יודע אם שורפין על ספק כזה או תולין ולא אוכלין ולא שורפין: לעולם הוי. אומר ששורפין שהיא חביבה: מפרים הנשרפין וכו'. שטעונין הזיה על הפרוכת: רבי יוסי פריך ולמידין וכו'. וכי ילפינן תרומה שאין מצותה אלא באכילה: מדבר שמצותו. לכך מפרים הנשרפין שמצותן בשריפה הלכך ספק טומאה בתרומה תולין:

הדרן עלך פרק הכל חייבים

הלכה א מתני' אין דורשין. לג' בני אדם כאחד בסתרי עריות כגון הנך עריות דלא כתיבו בקרא בהדיא ואתיא מדרשא: ולא במעשה בראשית. במעשה ששת ימי בראשית אפי' לשני בני אדם וכל שכן לשלשה או יותר: ולא במעשה מרכבה. שראו ישעיה ויחזקאל והוא השתלשלות העולמות: ביחיד. אפילו לאדם אחד אין דורשין אא"כ מכיר בו לרב שהוא חכם שאם ימסור לו ראשי פרקים יהיה הוא מבין השאר מדעתו: כל המסתכל בד' דברים. אלו דמפרש ואזיל: רתוי לו. טוב ויפה היה לו אילו לא בא לעולם ורתוי הוא לשון רחמנות כלומר מרוחם הוא אילו לא בא לעולם: מה למעלה. מראשי החיות: מה למטה. מתחת לארץ: מה לפנים. חוץ למחילת הרקיע במזרח: מה לאחור. למערב ל"א מה לפנים קודם שנברא העולם מה לאחור בסוף העולם באחרית הימים:

גמ' דרבי עקיבה היא. מתני' אתיא כרבי עקיבא דסובר כל היכא דכתיב לא תקח או לא תקרב קרינן בהו ולא תקריב להזהיר שניהם והייתר לן איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה וגו' דהוה מצי למיכתב איש אל כל וגו' ואיש איש למה לי אלא למידרש מיניה איש איש תרי שאר בשרו חד ואמר רחמנא לא תקרבו הני תלתא לגלות ערוה וילפינן מדקרינן לא תשכיב כדאמרינן בסנהדרין פ"ד מיתות אם כן אף בכל עריות אף ע"ג דכתיב בהו: ברם כר"י. אבל לר"י דמצריך אזהרה לנשכב בזכר ובכולהו עריות לא מצריך קרא לאזהרה לנשכב משום דיליף מאיש איש לרבות שוכב כנשכב א"כ לית לן קרא לאסור למידרש עריות בשלשה: אזהרות לעובדה

פני משה

הלכה א מתני' אין דורשין בעריות בשלשה. ה"ק אין דורשין בעריות לשלשה ולא במעשה בראשית לשנים ולא במרכבה ליחיד. לשלשה בני אדם כאחד אין דורשין להם סתרי עריות מה שאין מפורש בהכתוב בהדיא כגון בתו מאנוסתו דלא כתיבי בהדיא ומדרשא הוא דאתיא וטעמא דחיישינן שמא בזמן שידבר הרב עם אחד ישאו ויתנו השנים ביניהם ולא יתנו לבם לשמוע מפי הרב כשדורש בו איסור ויבא להקל בעריות. והחשו בעריות יותר מאשר כל איסורים שבתורה מפני שנפשו של אדם מתאוה להם ומחמדתן ובין בפניו ובין שלא בפניו נפיש יצריה : ולא במעשה בראשית. במה שנבראו מששת ימי בראשית אין דורשין אפילו לשני בני אדם וכ"ש לשלשה או יותר דכתיב כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל ואין שנים שואלים : ולא במרכבה. מעשה מרכבה שראה יחזקאל ושראה ישעיה. אפי' ליחיד אא"כ היה הרב מכיר בו ויודע שהוא חכם שאם ימסור לו ראשי פרקים יהא מבין השאר מדעתו : וכל המסתכל בארבעה דברים. בהני דמפרש ואזיל : רתוי לו. לשון רחמנות הוא כלומר מרוחם היה ויותר טוב לו אם לא בא לעולם: מה למעלה. מכיפת השמים הנראה לעין : ומה למטה. מתחת לארץ : מה לפנים. מקודם שנברא העולם : ומה לאחור. בסוף העולם לאחרית הימים: כל שלא חס על כבוד קונו. שעובר עבירה בסתר ואומר מי רואני ומי יודיעני :

גמ' דר' עקיבה היא. האי ש"ס מפרש לעריות והיינו סתרי עריות מה דלא מפורש בהדיא לגוונא הדא וזהו לאזהרת נשכב במשכב זכר דלא כתיב אלא ואת זכר לא תשכב וגו' ופליגי ר' ישמעאל ור"ע בפ"ז דסנהדרין בהלכה זו באזהרה לנשכב מנין דר"ע דריש לא תשכב קרי ביה לא תישכב ור' ישמעאל דריש לה התם מלא יהיה קדש מבני ישראל וכו' ואמרי' שם דהנ"מ מבינייהו אם שכב את הזכר ונשכב ממנו דלרבי עקיבה אינו חייב אלא אחת דמחד קרא נפקי ולר' ישמעאל חייב שתים דמתרי קראי נפקי. והשתא קאמר דמתני' דקתני אין דורשין בסתרי עריות לשלשה כר"ע אתיא דלדידיה ליכא נ"מ לעובדא גבי שוכב ונשכב אבל כר' ישמעאל למאי דר' ישמעאל תני שם א"כ דורשין באזהרות לעובדה

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ב מיסודי התורה הלכה י ופכ"ב מא"ב הלכה יז

ב
ב מיי' שם הלכה יא ופ"ב הלכה יב

רידב"ז

הג הפסח ילפינן על שכוס הפחות משא"כ לר' יהודה בר ספרא בשם ר"ה דלדידיה התשלומין דחג הסוכות הוא לא פחות מז' ולא יותר מח' ע"כ מקשה הא התשלומין דחג הפסח לא משכחת לה ז' לעולם והיה מקשה לדידי' ב' קושיות א' הא בחג הסוכות נמי משכחת לה דלא יהא יותר משבה ב' דהפי' יהא ניחא בחג הסוכות קשה על הקושיא דחג הפסח דהתם תמיד ששה :

רבי בא בשם רב יהודה דר"ע היא ברם כר' ישמעאל דר' ישמעאל תני אזהרות לעובדה מן דר"א יתיב מתני אזהרה לשוכב אזהרה לנשכב הדא אמרה הלכה כר' ישמעאל ע"כ. הסוגיא הזאת המורה ולא הבנתי פי' המפרשים ז"ל הק"ע ז"ל מפרש לעובד ונעבד והכוונה על שוכב ונשכב ודחוק מאד כנ..ן מלבד שעיקר הפשט דחוק והפ"מ ז"ל מפרש נעובדה כלומר הלכה למיעבד עובדא ולר"י נפ"מ בין שוכב לנשכב דחייב ב' וע"כ צריך לדרוש באזהרה משום דנ"מ להלכה למעשה וקשה מאד א"כ לר"ע צריך לדרוש לעובדה לבתו מאנוסתו כדפרש"י ז"ל דלא כתובה מפורש רק דאתיא הנה הנה עיין בפרש"י ז"ל דמפרש ע"ז קאי אין דורשין סוף דבר הפי' קשה מאד. ונראה לפענ"ד לפרש בפשיטות עפ"מ דמבואר כמה וכמה פעמים בירושלמי עצמו מספר עד כדון כר"ע ברם כר"י והוא קאי על פלוגתתם אם דברה תורה כלשון בני אדם ולדוגמא במס' סוטה פ' משוח מלחמה ופקדו ופקדו עד כדון כר"ע כר"י כו' ופשוט שם דעד כדון כר"ע דלא ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם ברם כר"י דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם וכן ברים מס' נדרים גבי נזיר להזיר עד כדון כר"ע כר"י כו' ובמס' מגילה פ"ד גבי שם שם עד כדון כר"ע כר"י כו' וכן איתא כמה וכמה פעמים עצמו מספר והנה מקור הפלוגתא שבין ר"ע ור"י הוא בסנהדרין בבבלי דף ס"ד ע"ב הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב דברי ר"ע א"ל ר"י והלא כבר נאמר ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעוה"ז הכרת לעוה"ב תכרת דברה תורה כלשון ב"א ע"כ ופרש"י ז"ל בפלוגתתן דר"ע ס"ל דמגדף לאו אזהרה לעובד ע"ז אלא מברך את השם וליכא לרבות העוה"ז והעוה"ב רק מהכרת תכרת אבל ר"י ס"ל דאזהרה דמגדף הוא ג"כ על עובד ע"ז וכתיב גבי' ונכרתה לעוה"ז והכרת הכרת הוא הך דדברה תורה כלשון ב"א וקאי על עוה"ב ע"ש היטב וכן בירושלמי פ"ז דסנהדרין ה"ז. לא נפקא לן מפורש הפלוגתא שבין ר"י ור"ע לענין שוכב ונשכב כמו בש"ס דילן אלא מזה גופיה אם דברה תורה כלשון בני אדם או לא דה"ג שם אזהרה לנשכב מנין וכו' לא השכב משכבי וכו' קרי ביה לא תישכב עד כדון כר"ע כר' ישמעאל

וה"נ ה"פ דכל עיקר דדרשינן משום כפל לשון לא תשכב משכבי והוי תשכב משכבי לשון כפול דהו"ל למכתב לא תשכב כאשה ע"כ דרשינן לשוכב ונשכב ע"כ פריך עד כדון כר"ע כר"י ומסיק מלא יהי' קדש מנין עוד הפעם אזהרה ומסיק בס דאליבא דר"י הוי ב' אזהרות ולר"ע הוי חד אזהרה ע"ש ועפ"ז מתפרש סוגיא דידן בע"ה דה"פ ע"פ מה דילפינן בבבלי הטעם דאין דורשין בעריות בשלשה מאיש איש ע"כ קאמר ר' בא בשם ר"י דר"ע הוא דדרים לשונות כפולים ול"ל דברה תורה כלשון ב"א ברם כר"י הא א"ל דברה תורה כלשון ב"א וכן איתא במס' יבמות בבבלי וירושלמי בר"פ הערל איש איש לרבות ור"א האי איש איש דברה תורה כלשון בני אדם ובירושלמי מביא פלוגתא הזאת בין ר"י לר"ע דר"י תני אזהרות לעובדה הוא עיקר הפלוגתא דלר"ע אין אזהרה על עובד ע"ז רק אחת לא תעבדם אבל מגדף לאו אזהרה על עובד ע"ז ור"י ע"כ ס"ל ב' אזהרות על עובד ע"ז ולא אחת דלפיכך תני ר"י ב' אזהרות לעובדה וצריך אזהרה אחרת לעוה"ז דמאזהרה אחת לא ידעינן ב' עולמות משום דדברה תורה כלשון בני אדם וזהו כל עיקר דברי ר"י בברייתא א"ל ר"י והלא כבר נאמר ונכרתה עוד הפעם אזהרה לב' עולמות ולא כדבריך ר"ע דילפית מלשון כפול ז"א אלא דלפיכך הזהירה התורה עוד הפעם הוא בשביל ב' עולמות דדברה תורה כלשון בני אדם כנ"ל ומסיק מן מה דר"א יתיב מתני אזהרה לשוכב ואזהרה לנשכב ולאו אזהרה אחת כר"ע כנ"ל אלא אזהרה אחת לשוכב ואזהרה אחריתי לנשכב הדא אמרה הלכה כר"י ור"י ור"א שניהן בהדא ביטה דר"י תני ב' אזהרות על עובדה ור"א תני ב' אזהרות על שוכב ונשכב והוא משום דע"כ לא דברה תורה כלשון בני אדם וע"כ נקט הגמ' בלשון דר"י תני אזהרות לעובדה ולא נקט כמו בכ"מ סתמא משום דבעי לסיים הך דתני ר"א ב' אזהרות לשוכב ונשכב לסייע לר' ישמעאל ע"כ נקט גם בלשון דר"י ג"כ ב' אזהרות לעובדה [ותיבת לעובדה בלשון נקיבה הוא כן דרך הש"ס ועיין בירושלמי במסכת סנהדרין פ"ז ותמלא כן] למימר דר' ישמעאל ור' אמי קיימי בחד ביטה דמר בעי ב' אזהרות לעובדה ומר בעי ב' אזהרות לשוכב ונשכב ומשום דלא מגינו לר' אמי דאמר מפורש דדברה תורה כלשון בני אדם רק דר"א יתיב מתני בזה"ל אזהרה לשוכב ואזהרה לנשכב ומוכח מזה דס"ל דדברה תורה כלשון בני אדם ע"כ נקט גבי ר"י גם כן ליבנא ב' אזהרות לעובדה והא דלא מביא הגמ' בשום מקום ראיה מר' אמי דהלכה כר"י רק הכא משום דהכא סתם מתני' אתיא כר"ע וה"א דהלכה כר"ע ולא כרבי ישמעאל

חדושי מהר"א גריידעץ כשם שמצוה לומר על דבר שהוא נעשה. ג"כ עיין בבלי יבמות ס"ה ע"ב:

עין משפט
נר מצוה

ג
א מיי' פ"ב מדעות הלכה ד טוש"ע או"ח סי' רל ס"ס ופוב"ע אהע"ז סי' כה ס"ב

פני משה

לעובדא דאיכא נ"מ למעשה דמיחייב שתים : מן דר' אמי וכו'. ממה דחזינן דר' אמי היה יושב ושונה אזהרה לשוכב בפ"ע ולנשכב בפ"ע אם כן ש"מ הלכה כרבי ישמעאל וכדאמרן : דר"ע היא. הא נמי כר"ע דמדריבא כר"ע הך בבא נמי כר"ע דהין לדרוש במה דליכא נ"מ למידי אבל כר' ישמעאל דאמרינן דבריבא דורשין דאיכא נ"מ לעובדא ה"נ דורשין במעשה בראשית דאע"ג דלעיבדא ליכא נ"מ במידי מ"מ מתני' דלא כרבי ישמעאל : וכדאשכחן דר' יודה בר פזי יתיב ודריש. בתחלה היה העולם מים במים וכו'. והדא אמרה דס"ל הלכה כר' ישמעאל דס"ל דורשין : שהיה רבי קורא אותן ובוכה. שמהמקראות האלה רואין אנו היאך לירא מן הדין וכן מצינו בקרא דשמואל וכדאמר והרי הדברים קל וחומר וכו' : הבל היוצא מפיו. עושה רושם למעלה ומגיד לו לאחר זמן וזהו ובורא רוח שנעשה ים ובריאות מהרוח ומגיד לאדם מה שיחו : אילין ציפוראי. מפרשין לתהו דקרא שהיא השך ואפילה : אייתי לי הוגנין. גמלים קטנים בחמורים נקראו עיירות ובגמלים הוגנין : אטעונינון. המשא ועדיין עמדו והרבילוס ואח"כ לקחוס והנקם וא"ל הרי לך עכשיו תקים אותם והשיב לו מן דהנקתין אותן היאך אפשר להקימן וא"ל עכשיו ראה מה הסרתי מהם כלום אלא מעט רוח שיצא מהן הוי העולם עומד על הרוח : עוד היא כר"ע. שאלה היא אם דהא נמי אליבא דרבי עקיבא דוקא דריש כוותיה היא דאתיא כדלעיל והך דמרכבה נמי אליביה דוקא. וקאמר דלא היא אלא ד"ה היא וכו' דלא כן אמר רב וכו':
ומסכים

תורה אור

לעובדה מן דר' אמי יתיב מתני' *אזהרה לשוכב אזהרה לנשכב הדא אמרה הלכה כר' ישמעאל : ולא במעשה בראשית בשנים : ר' בא בשם רב יהודה דר' עקיבה היא ברם כר' ישמעאל דורשין לעובדה מן מה דרבי יודה בר פזי יתיב דרש בתחילה היה העולם מים במים הדא אמרה הלכה כר' ישמעאל דרש ר' יודה בר פזי בתחילה היה העולם מים במים מה טעמא °ורוח אלהים מרחפת על פני המים חזר ועשאו שלג °משליך קרחו כפיתים חזר ועשאו ארץ °כי לשלג יאמר הוי ארץ *והארץ עומדת על מים °לרוקע הארץ על המים והמים עומדים על הרים °על הרים יעמדו מים וההרים עומדין על רוח °כי הנה יוצר הרים ובורא רוח והרוח תלויה בסערה °רוח סערה עושה דברו וסערה עשאה הקב"ה במין קמיע ותלויה בזרועו שנא' °ומתחת זרועות עולם כי הנה יוצר הרים וגו' *זה אחד משש מקריות שהיה ר' קורא אותן ובוכה °בקשו את ה' כל ענוי הארץ וגו' °שנאו רע ואהבו טוב וגו' °יתן בעפר פיהו וגו' °כי את כל המעשה וגו' °ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני וגו' אמר לו לא היה לך להרגיז את בוראך אלא בי עשיתני ע"ז שלך אין את יודע *כשם שנפרעין מן העובד כך נפרעין מן הנעבד ולא עוד אלא שהייתי סבור שהוא יום הדין ונתייראתי והרי דברים ק"ו מה אם שמואל רבן של נביאים שכתוב בו °וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע וגו' נתיירא מיום הדין. אנו על אחת כמה וכמה *והדין כי הנה יוצר הרים ובורא רוח וגו' אפי' דברים שאין בהן חט נכתבין לאדם על פינקסו ומי מגיד לאדם הבל היוצא מפיו ר' חגיי בשם ר' יעבץ יוצר הרים ובורא רוח ר' חגי בשם ר' יעבץ אילין ציפאריי תוהו חושך ואפילה ר' יודה בר פזי בשם ר' יוסי בי ר' יודה אדריינוס שאל לעקילס הגר קושטין אתון אמרין דהין עלמא קיים על רוחא א"ל אין א"ל מן הן את מודה לי א"ל אייתי לי הוגנין אייתי ליה הוגנין אטעונינון טעוניהון אקימון וארבעון נסתון וחנקון א"ל הא לך אקימון א"ל מן דחנקתון א"ל כלום חסרתנון לא רוהא היא דנפקא מינהון : ולא במרכבה ביחיד. עוד היא כר' עקיבה דברי הכל היא כדי שיהא אדם יודע לחוס על כבוד קונו לא כן אמר רב אין אדם רשאי לומר דבר כנגד רבו אלא א"כ ראה או שימש כיצד הוא עושה בתחילה רבו פותח לו ראשי פסוקים ומסכים

קרבן העדה

לעובדה. כלומר אזהרה בפני עצמה לעובד ולנעבד אזהרה בפ"ע : אזהרה לשוכב. לעצמו ולנשכב לעצמו ש"מ דהלכה כ"י ואפ"כ דורשין עריות אף בג': דר"ע היא. דיליף מעשה בראשית מק"ו דעריות ועדיף מינה דמעשה בראשי' אפי' לשנים אין דורשין: ה"ג בירוש' כר"י דורשין. אבל לר"י דלית ליה קרא למעט עריות אף מעשה בראשית דורשין: מן מה וכו'. מהא דיתיב ריב"פ ודרש במעשה בראשית ברבים ש"מ דהלכה כר"י : בתחילה. ביום הראשון נבראו כל הברואים ולא היו בהם רק יסוד מים ולא יצאו מן הכח אל הפועל : חזר ועשאו לשלג. שהוא קצת מורכב מאויר ועיקרו מים : משליך קרחו כפיתים. ולעיל מיניה כתיב הנותן שלג כצמר ומשמע ליה דבענין הבריאה איירי : חזר ועשאו ארץ. שהיא מורכבת יותר מעפר : והארץ עומדת על המים. התחתונים : כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך שההרים עומדין על הרוח : רוח סערה עושה דברו. דבר הרוח הסערה עשאתו : ומתחת. כל היצירה זרועות עולם שסובלים אותו ולפי שטבע הסערה להתפשט ולצאת להחריב העולם לפיכך היא תלויה וקשורה בגזרת האומר ועושה : בקשו את ה' כל ענוי הארץ אשר משפטו פעלו בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה'. בכה רבי ואמר כולי האי כל זה יעשה לבקש צדק וענוה ועדיין בספק אם יסתר ביום אף ה' : שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' צבאות. בכה ואמר כולי האי ואולי : יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה. בכה ואמר אלו היסורין מקבל ועדיין בספק אם יש תקוה : כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט. ואף על הנעלמות ממנו שעשאן בשוגג הוא מביאן במשפט בכה ואמר עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות כלום תקנה יש לו : אנו על אחת כמה וכמה. לפיכך בכה רבי כי הנה יוצר הרים ובורא רוח מגיד לאדם מה שיחו. אפי' דברים שאין בהן חטא כגון שיחה יתירה שבין אדם לאשתו דברי שחוק שלפני תשמיש : הבל היוצא מפיו. אפילו מה שעלה בדעתו לדבר וחזר בו מגיד לאדם ודריש ליה מדכתיב מה שיחו דהיינו מה שהיה שיחו : יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם. אפילו רוח מגיד לאדם לעתיד שהכל כתוב על פנקסו : אילין ציפאריי. הנך שמסבבין ההרים. ציפאריי. כמו צפירה דמסכת כלים פרק י"ז : תהו חשך ואפילה. נבראו עמהן עם ההרים : קושטין אתם אומרים. אמת הוא מה שאתם אומרים שהעולם הזה עומד על הרוח : א"ל מן הן וכו'. מניין אתה מודיע לי שכן הוא : הוגנין. גמלים קטנים : אטעונין לון. נתן עליהם משאות כבדות : אקימון וארבעון. הקים אותן והבריכן עד שנה רוחן מהן ונחנקו ברוח שנתקלר מהן : א"ל. עקילוס הנה לפניך הקים אותן : א"ל. לאחר שחנקתם אתה אומר אלי להקימם בתמיה : א"ל כלום. חסרתי מהם אלא הרוח ואם הבעלי חיים עומדים ברוח אף אתה תדע שאף עמידת הארץ על הרוח : עוד היא כרבי עקיבא. אף זו כרבי עקיבא אתיא דסובר בעריות אין דורשין בשלשה ומעשה בראשית דחמיר בשנים ומעשה מרכבה דחמיר מיניה ביחיד אבל לר"י כיון דבעריות מותר לדרוש לכמה דבעי הוא הדין במעשה בראשית ובמעשה מרכבה : ומשני דברי הכל היא. הך סיפא ככולי עלמא ואפילו ר"י מודה דאין דורשין אפילו ליחיד משום שחייב אדם לחוס על כבוד קונו : אא"כ ראה או שימש. כל שכן שאסור לדבר בעניני המקום ל"א אסור לדבר לפני רבו בעניני המרכבה אלא אם כן ראה מרבו או שימש לפי שהחמירו בו מפני כבוד המקום : כיצד הוא עושה. הא דתנן במתני' אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו כיצד מוסר לו רבו אם היה חכם :
ומסכים

מסורת הש"ס

ע' סנהדרין נד וירושלמי שם פ"ו
חגיגה יב ב
ע' חגיגה ד ב ומ"ר סוף קהלת
ב"ר פ' נו
חגיגה ה ב

רידב"ז

ולא במעשה בראשית בשניס"ר' בא בשם ר"י דר"ע היא ברם כר"י דורשין. ישמעאל ע"כ מביא ראיה מר"א דהלכה כר"י ודוק : [ותיבת לעובדה מיותר כדמפרש הק"ע ז"ל ופשוט הוא שנשתרבבה התיבה הזאת מלעיל] כיון דסתם מתני' הוא כר"ע וס"ל דהקפיד הכתוב על עריות לדרוש בג' ע"כ החמיר התנא על מעשה בראשית אפילו בשנים אבל לר"י לא מצינו אמרה הזאת בתורה ולא החמיר התנא ג"כ וכן לענין מעשה מרכבה בעי לקמן ג"כ אם דוקא בשיטת ר"ע מדמצינו דהחמיר הכתוב בענין עריות לדרוש ע"כ החמיר התנא לדרוש במעשה מרכבה אבל לר"י לא מצינו האמרה הזאת לדרוש ומסיק דלענין מעשה מרכבה הכל מודין משום כדי שיהא יודע לחוס על כבוד קונו ולא דמי לעריות ולענין מעשה בראשית דהתם משום חומר הענין אסור לדרוש ע"ז לא מצינו אליבא דר"י האמרה הזאת אבל לענין מעשה מרכבה דהוא לאו משום חומר הענין אלא משום כבוד קונו הכל מודין ודוק :
רבי

2

שנויי נוסחאות (פי"א) הוי במקרא „הֱוֵא". (סיס"ו) ותלויה כד"ו והליה. (ב"ב) המעשה במקרא „מעשה". (שו"א) מודה כד"ו מודע. (שו"ג) אטעונינן כד"ו אמעונונן. (שו"ג) דנפקא כד"ו דנפקה.

מסורת הש"ס

ומסכים . ושותק ל"א והתלמיד מסייע וצריך שיסכים הרב לדברי התלמיד : ולקה בשחין . שלא אמר הדברים כפי אשר היה ראוי להבין מראשי פרקים שפתח לו רבו : באור . מת או יוצא מדעתו : בשלג . היינו בשחין כדכתיב והנה ידו מצורעת כשלג : יהלך באמצע . תורה אור
ואל ימהר ויבא שכלו בדברים עמוקים : השניני . למוד עמי : תרשיני . תן לי רשות : בתקופת תמוז . דאין דרך להראות קשת בענן : ונראתה הקשת בענן . לומר שכדאי הן דברים אלו לרחם על הארץ ולכרות עליהם ברית כבימי נח : והטריקלין מוצע לכם . הוא חדר גדול : לכת שלישית . של שבע כתות היושבות לפני השכינה : שובע שמחות וכו'. אל תיקרי שובע אלא שבע : מאין ולאין . מאין תבוא ואין לבך טרוד שאין אתה משיב שלום : מסתכל הייתי . מתבונן הייתי במעשה בראשית : ואין בין מים העליונים לתחתונים . במקום חיבורן : נאמר כאן ריחוף . ורוח אלקים מרחפת על פני המי' ולא כתיב מנשבת על פני המים אלא לגז"ש : הרי בן זומא מבחוץ . יצא חוץ מדעתו שעלה ליותר מן הראוי להרהר בו : עד שנפטר . מן העולם לטובתו : ג' הרצו תורתן . דרשו במעשה מרכבה לפני רבם : אין דעתן נקייה . וברורה להבין הדברים על בוריין : נכנסו לפרדס . עלו לרקיע ע"י שם ולא עלו למעלה ממש אלא נראה להם כאלו עלו : הציץ . לצד השכינה : ונפגע . נטרפה דעתו : יקר בעיני ה' המותה לחסידיו . הוקשה מיתתו לפניו לפי שמת בחור ואף עפ"כ א"א שלא ימות שנאמר כי לא יראני האדם וחי : קיצץ בנטיעות . קלקל ועוות כמי שנכנס לפרדס וקיצץ נטיעותיו : שהיה הורג רבי תורה . גדולי התורה : אמרין . כל תלמיד שהיה רואה שהוא מצליח בתורה היה הורגו ע"י מכשפות או ע"י שמות : ולא עוד אלא . שהיה נכנס לבית המדרש והיה רואה נערים יושבים לפני רבן : והוה אמר . מה אלו יושבים כאן כלומר מה תועלת להן בלימודן הלא סופן שלא יצליחו בתורתם אלא זה יהיה אומנתו בנאי ושל זה נגר ושל זה חייט : וכיון . ששמעו הילדים כן שלא יצליחו בתורה היו מניחין לרבן והלכו להן לאומנות : אל תתן את פיך לחטיא את בשרך . שבדברי פיו היה מחטיא התינוקות ונראה שילדיו היו והי"מ פי' שכל ישראל אחים זה לזה והראשון נ"ל : אף בשעת עקתא . בשעה שהיה צרות לישראל שגזרו עליהן שלא לקיים המצות : הוון וכו'. היו נותנין משאות על ישראל בשבת והיו הישראלים מתכונים שיהיו שנים נושאין משא אחד כי היכא דלא ליעבדו איסורא דאורייתא ששנים שעשאו פטורים : אמר . אחר שיתנו המשא על אחד כי היכא דליעבדו איסורא דאורייתא : אזלון . העכו"ם והטעינו המשא לכל אחד בפ"ע והיו הישראלים מתכוונים לפרק המשאות בכרמלית דה"ל עקירה ברשות הרבים והנחה בכרמלית וחזרו ועקרו מכרמלית והביאו לרשות היחיד למקום שליוו העכו"ם כי היכא דלא ליעבדו איסורא דאורייתא דמדאורייתא בעינן עקירה ברה"י והנחה ברה"ר או איפכא : אמר . אחר להטעינן משאות של זכוכית שא"א להן לפרק במהירות שלא ישתברו : נכנס בשלום ויצא בשלום . שהלך כהוגן שלא עלה למעלה עד שנתברר לו אמיתתו מה שראה מתחלה למטה הימנו :

תוספתא פ"ב
חגיגה יד ב
ויקר' רבה פ"ג
חגיגה טו א
שם יד ב
שם טו ב

ומסכים ר' חייה בשם ר"י תלמיד וותיק היה לו לרבי ודרש פרק אחד במעשה המרכבה ולא הסכימה דעתו של רבי ולקה בשחין *התורה הזו דומה לשני שבילים אחד של אור ואחד של שלג היטה בזה מת באור היטה בזו מת בשלג מה יעשה יהלך באמצע *מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה מהלך על הדרך רוכב על החמור ור' לעזר בן ערך מהלך אחריו אמר לו ר' השניני פרק אחד במעשה המרכבה אמר לו ולא כך שנו חכמים ולא במרכבה אלא א"כ היה חכם ומבין מדעתו אמר לו ר' תרשיני לומר דבר לפניך אני אמר לו אמור כיון שפתח ר' לעזר בן ערך במעשה המרכבה ירד לו רבן יוחנן בן זכאי מן החמור אמר אינו בדין שאהא שומע כבוד קוני ואני רכוב על החמור הלכו וישבו להן תחת אילן אחד וירדה אש מן השמים והקיפה אותם והיו מלאכי השרת מקפצין לפניהן כבני חופה שמיחין לפני חתן נענה מלאך אחד מתוך האש ואמר כדבריך אלעזר בן ערך כן הוא מעשה המרכבה מיד פתחו כל האילנות תהלים צו פיהן ואמרו שירה °אז ירננו כל עצי יער כיון שגמר ר' לעזר בן ערך במעשה המרכבה עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי אברהם יצחק ויעקב שנתן לאברהם אבינו בן חכם יודע לדרוש בכבוד אבינו שבשמים יש לך נאה לדרוש ואינו נאה מקיים נאה מקיים ואינו נאה דורש אלעזר בן ערך נאה דורש ונאה מקיים אשריך אברהם אבינו שיצא מחלציך אלעזר בן ערך וכיון ששמעו ר' יוסף הכהן ור"ש בן נתנאל אף הם פתחו במעשה המרכבה אמרו יום א' בתקופת תמוז היה ורעשה הארץ ונראתה הקשת בענן ויצאה בת קול ואמרה להן הרי המקום פנוי לכם שם טז והטריקלין מוצע לכם אתם ותלמידיכם מזומנין לכת שלישית ואתיא *כמ"ד °שובע שמחות את פניך שבע כיתות של צדיקים לעתיד לבוא *שוב מעשה בי ר' יהושע שהיה מהלך בדרך ובן זומא בא כנגדו שאל בשלומו ולא השיבו אמר לו מאיין ולאיין בן זומא אמר לו מסתכל הייתי במעשה בראשית ואין בין מים העליונים למים התחתונים אלא כמלא פותח טפח נאמר כאן ריחוף דברים לב ונאמר להלן °כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף מה ריחוף שנאמר להלן נוגע ואינו נוגע אף ריחוף שנאמר כאן נוגע ואינו נוגע א"ר יהושע לתלמידיו הרי בן זומא מבחוץ ולא היו ימים קלים עד שנפטר בן זומא ר' יודה בר פזי בשם ר' יוסי בי ר' יודה *שלשה הרצו תורתן לפני רבן ר' יהושע לפני רבן יוחנן בן זכאי ר' עקיבה לפני ר' יהושע חנניה בן חכיניי לפני ר' עקיבה מיכן והילך אין דעתן נקייה ארבעה נכנסו לפרדס אחד הציץ ומת אחד הציץ ונפגע אחד הציץ וקיצץ בנטיעות אחד נכנס בשלום ויצא בשלום בן עזאי הציץ משלי כה ונפגע עליו הכתוב אומר °דבש מצאת אכול דייך בן זומא הציץ ומת עליו תהלים קטז הכתוב אומר °יקר בעיני ה' המותה לחסידיו אחר הציץ וקיצץ בנטיעות מני אחר אלישע בן אבויה שהיה הורג רבי תורה (א) אמרין כל תלמיד דהוה חמי ליה משבח באוריתא הוה קטיל ליה ולא עוד אלא דהוה עליל לבית ווערא והוה חמי טלייא קומי ספרא והוה אמר מה אילין יתבין עבדין הכא אומנותיה דהן בנאי אומנותיה דהן נגר אומנותיה דהן צייד אומנותיה דהן חייט קהלת ה וכיון דהוון שמעין כן הוון שבקין ליה ואזלין לון עליו הכתוב אומר °אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגו' שחיבל מעשה ידיו של אותו האיש אוף בשעת עקתא הוון מטענין לון מטילין והוון מתכוונין מיטעון תרי חד מטול משום שנים שעשו מלאכה אחת אמר אטעונינון יחידאין אזלין ואטעונינון יחידיין והוון מתכוונין מיפרוק בכרמלית שלא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אמר אטעונינון צלוחיין אזלין ואטעונינון צלוחיין *רבי עקיבה נכנס בשלום ויצא בשלום עליו הכתוב אומר

משכני

ומסכים . והוא מסייע לאחר שהבין מעצמו ורבו מסכים עמו : יהלך באמצע . במה שהורשה להתבונן ואל יטה עצמו מן הצד ויבא לידי סכנה : ואתיא כמ"ד . דדרים שובע לשון שבע ש"מ מיתת דכנה וכמה כיתות לצדיקים לעתיד לבא : מבחוץ . שנטרפה דעתו : אין דעתן נקיה . להגיגות במעשה מרכבה : בפרדס . עלו לרקיע על ידי שם : שהיה הורג רבי תורה . כשראה נערים נתרבו וגדלין בתורה הרגן : אמרין . עליו כל תלמיד וכו' והג"ר מה הן עושין שיושבין כאן זה ראוי לאומנות שיהיה בנאי וזה נגר וכו' וכששמעו זה הניחו בית הסופר והלכו להן : שחיבל מעשה ידיו של אותו האיש . על עצמו הוא אומר כפיו שדיבר כך חבל מעש' ידיו שבתחלה קודם שיצא לתרבות רעה : אוף . בשעת גזירת שמד שגזרו על ישראל לחלל שבת והיו האויבים מטעינין עליהם משאות לשאת בשבת והיו היהודים מתכונין לשאת שנים למשא א' כדי שיהא משום שנים שעשו מלאכה אחת ויהיו פטורין מחיוב חטאת ואמר אחר להאויבים אטעינין יחידאין כדי שיהא להן חילול שבת מן התורה וכך עשו האויבים : והוון . ועוד שיהודים היו מתכונין לפרק משאיהן בכרמלית כדי שלא להוציא אח"כ מרה"י לר"ה כשיוליכו למקום אחר ואמר בן אבויה אטעינן צלוחין של זכוכית וע"כ יפרקו משאיהן בבית שיהו משתמרין : ומה

גליון הש"ס

(א) ע' תוס' דף טו ד"ה שוטו :

שנויי נוסחאות (סו"א) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סוכ"ד) ור"ש בד"ו ורבי שמעון (סומ"ז) עקתא בד"ו שומדא. מטילין בד"ו כמטילין. (סו"ג) אזלין בד"ו אזלון.

עמודי ירושלים

נלא הסכימה דעתו של רבי ולקה בשחין צריך להבין מדוע נלקה דוקא בשחין. אולם מצאתי בביאור רבינו הראב"ד לת"כ (פ' מצורע פירקא דנגעים פ"ה) ע"מ דאי' התם להורות מלמד שאינו רואה את הנגעים עד שיורנו רבו כו' וז"ל וכן גרסינן בהגיגה ירושלמי פ' אין דורשין אמר רב אין אדם רשאי לומר בנגע הנראה אא"כ ראה או שימש כילד הוא עושה בתחלה רבו פותח לו ראשי פסוקים ומסכים. למדנו שאע"פ שהוא תלמיד ותיק ויודע ומבין את הכל דמדעתו אינו רשאי לעשות בהם מעשה אלא ע"י פתיחת רבו עכ"ל מבואר דהיה גירסתו כאן במימרא דרב בנגע הנראה ולא כמו שפי' הקה"ע והפני משה דמיירי במעשה מרכבה וצ"ל דבגירסת הראב"ד לא היה תיבות לא כן ורק אמר רב הוא התחלת המאמר. ולפ"ז גם בהסיום תלמיד ותיק כו' מיירי ג"כ בנגע נראה ולא במעשה מרכבה וכגרסתינו וכיון שלא עשה כדינו' ע"כ נלקה הוא בעצמו בנגע נראה. ונראה דהרמב"ם בה' טומאת צרעת (פ"ט ה"ב) שכ' אסור לו לראות נגע מכל מקום עד שיורנו רבו הוציא דברים מסה"ב והירושלמי הזה והמפרשים לא כתבו שמה מקור מוצאו :

משכני. כמשכני דעתי שככר הבנתי כל הלורך מה שככר לאיתי אז אחריך נרולה לפיכך הביאני המלך חדריו בסתרי היכלות: הא רבך לבר. הנה רבך בחוץ שאחר היה רבו של ר"מ: ונפק לגביה. ללמוד תורה ממנו: ומה פתחת ביה. כלומר ומה פרשת בו וכ"ל שהוא מלשון פיתוחי חותם כלומר מה העמקת בענין הזה: אמר ווי דמובדין וכו'. חבל על דאבדו ולא משתכחי' דל"ל קרא הרי כך מפורש: מראשיתו. בזכות שעשה בראשיתו בהיותו עושר ועומד על קיומו: ומה הויתה דורש תובן. ומה דרשת עוד: בזמן שהוא טוב מראשיתו.

תורה אור

ומה הויתה דריש תובן. עוד מאי דרשת: בזמן שהיא טוב מראשיתו. שבתחלה היתה מחשבתו לטובה ולשם שמים ולא כמעשה אבויה אביו וכך היה המעשה וכו': וכל דא מן בן אתת ליה. מהיכן היה גרם הדבר מעלמו שילא לתרבות רעה: כאירסה של הכינה. כארס של נחש: הא רבך באיש. חולה: ואיטפיית. ונכבית האש:

יתפרכן

°משכני אחריך נרוצה וגו' *רבי מאיר הוה יתיב דרש בבית מדרשא דטיבריה עבר אלישע רביה רכיב על סוסייא ביום שובתא אתון ואמרין ליה הא רבך לבר פסק ליה מן דרשה ונפק לגביה א"ל מה הויתה דרש יומא דין א"ל °ויי' ברך את אחרית וגו' א"ל ומה פתחת ביה א"ל °ויוסף יי' את כל אשר לאיוב למשנה שכפל לו את כל ממונו אמר ווי דמובדין ולא משבחין עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא °ויי' ברך את אחרית איוב מראשיתו בזכות מצות ומעשים טובים שהיה בידו מראשיתו א"ל ומה הויתה דריש תובן א"ל °טוב אחרית דבר מראשיתו א"ל ומה פתחת ביה א"ל לאדם שהוליד בנים בנערותו ומתו ובזקנותו נתקיימו הוי טוב אחרית דבר מראשיתו לאדם שעשה סחורה בילדותו והפסיד ובזקנותו ונשתכר הוי טוב אחרית דבר מראשיתו לאדם שלמד תורה בנערותו ושכחה ובזקנותו וקיימה הוי טוב אחרית דבר מראשיתו אמר ווי דמובדין ולא משכחין עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא טוב אחרית דבר מראשיתו בזמן שהוא טוב מראשיתו ובי היה המעשה אבויה אבא מגדולי ירושלם היה ביום שבא למוהליני קרא לכל גדולי ירושלם והושיבן בבית אחד ולרבי אליעזר ולר' יהושע בבית אחד מן דאכלון ושתון שרון מטפחין ומרקדין א"ר ליעזר לר' יהושע עד דאינון עסיקין בדידהון נעסוק אנן בדידן וישבו ונתעסקו בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים וירדה אש מן השמים והקיפה אותם אמר להן אבויה רבותיי מה באתם לשרוף את ביתי עלי אמרו לו חס ושלום אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים והיו הדברים שמיחים כנתינתן מסיני והיתה האש מלחכת אותן כלחיכתן מסיני ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש °וההר בוער באש עד לב השמים אמר להן אבויה אבא רבותיי אם כך היא כוחה של תורה אם נתקיים לי בן הזה לתורה אני מפרישו לפי שלא היתה כוונתו לשם שמים לפיכך לא נתקיימה באותו האיש *א"ל ומה הייתה דוריש תובן א"ל °לא יערכנה זהב וזכוכית א"ל ומה פתחת ביה א"ל דברי תורה קשין לקנות ככלי זהב ונוחין לאבד ככלי זכוכית ומה כלי זהב וכלי זכוכית אם נשתברו יכול הוא לחזור ולעשותן כלים כמו שהיו אף תלמיד חכם ששכח תלמודו יכול הוא לחזור וללמדו כתחילה א"ל דייך מאיר עד כאן תחום שבת א"ל מן הן את ידע א"ל מן טלפי דסוסיי דהוינא מני והולך אלפיים אמה א"ל וכל הדא חכמתא אית בך ולית את חזר בך א"ל לית אנא יכיל א"ל למה א"ל שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקדשים רכוב על סוסי ביה"כ שחל להיות בשבת ושמעתי בת קול יוצאה מבית קודש הקדשים ואומרת שובו בנים חוץ מאלישע בן אבויה שידע כחי ומרד בי וכל דא מן הן אתת ליה אלא *פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גינוסר וראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל אם על הבנים וירד משם בשלום למחר ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל את הבנים ושילח את האם וירד משם והכישו נחש ומת אמר כתיב °שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים איכן היא טובתו של זה איכן היא אריכות ימיו של זה ולא היה יודע שדרשה ר' יעקב לפנים ממנו למען ייטב לך לעולם הבא שכולו טוב והארכת ימים לעתיד שכולו ארוך ויש אומר ע"י שראה לשונו של ר' יהודה הנחתום נתון בפי הכלב שותת דם אמר זו תורה וזו שכרה זהו הלשון שהיה מוציא דברי תורה כתיקנן זה הוא הלשון שהיה יגע בתורה כל ימיו זו תורה וזו שכרה דומה שאין מתן שכר ואין תחיית המתים וי"א אמו כשהיתה מעוברת בו היתה עוברת על בתי עכו"ם והריחה מאותו המין והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של חכינה לאחר ימים חלה אלישע אתון ואמרון לר"מ הא רבך באיש אזל בעי מבקרתיה ואשכחיה באיש א"ל לית את חזר בך א"ל ואין חזרין מתקבלין א"ל ולא כן כתיב °תשב אנוש עד דכא עד דיכדוכה של נפש מקבלין באותה שעה בכה אלישע ונפטר ומת והיה ר"מ שמח בלבו ואומר דומה שמתוך תשובה נפטר ר' מן דקברוניה ירדה האש מן השמים ושרפה את קברו אתון ואמרין לר"מ הא קבריה דרבך אייקד נפק בעי מבקרתיה ואשכחין אייקד מה עבד נסב גולתיה ופרסיה עלוי אמר °ליני הלילה וגו' ליני בעולם הזה שדומה ללילה והיה בבוקר זה העולם הבא שכולו בוקר אם יגאלך טוב יגאל זה הקב"ה שהוא טוב דכתיב ביה °טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו °ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' ואיטפיית אמרון לר"מ אין אמרין לך בההוא עלמא למאן את בעי למבקרה לאבוך או לרבך אמר לון אנא מיקרב לר' קדמיי ובתר כן לאבא אמרון ליה ושמעין לך אמר לון ולא כן תנינן מצילין תיק הספר עם הספר תיק תפילין עם התפילין מצילין לאלישע אחר בזכות תורתו *לאחר ימים הלכו בנותיו ליטול צדקה מר' גזר רבי ואמר °אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו אמרו לו ר' אל תבט במעשיו הבט בתורתו באותה השעה בכה ר' וגזר עליהן שיתפרנסו אמר מה אם זה שיגע בתורה שלא לשום שמים ראו מה העמיד מי שהוא יגע בתורה לשמה על אחת כמה וכמה *ר' לעזר בשם בר סירה

פליאה

שמשע' הראשונ' היתה הכוונה הראשונה לטוב לשם שמים אז יש לו אחרית טוב אבל לא בזולתו ומייתי ראיה מאלישע: מן דאכלון ושתון. לאחר שאכלו ושתו התחילו אותן שישבו בבית אחר לטפח ולרקד: ונוחין לאבד. ככלי זכוכית שנשברו ולא אמרינן כיון שפירש מן התורה שוב אין לו תקנה: ע"כ תחום שבת. להראות חכמתו אמר כן: מן הן. מניין אתה יודע: מן טלפי דסוסיי. מן פרסות של הסוס שהייתי מונה אלפיים אמה: וכל דא. וכל זה מאין בא לו שטעה כל כך שאילולי שעלה שום ספק בלבו לא היה נוטה מדרך האמת באשר שהיה חכם גדול: לפניה ממנו. קודם לו: מאותו המין. מתקרובת עכו"ם: והיה אותו הריח מפעפע בו. כארס של נחש ונפסק מזגו והיה מתאוה לדבר עבירה: באיש. חולה: אזל. ורלה לבקרו ומלאו חולה: א"ל. ואם חוזר הוא בעת חליו מי מקבלין אותו: אייקד. הנה הוא שורף: נסב גולתיה. לקח טליתו ופרש על הקבר וידע שלא יאחז האש בבגדיו כמעשה דהאי חסידא במסכת שבת: אמר ליני הלילה. כל זמן שרבי מאיר בעולם הזה ילין בגיהנם: ואיטפיית. ונכבה האש: ושמעין לך. בתמיה וכי שומעין לך להציל איש זר בזכותך מגיהנם אכן תנינן ברא מזכה אבא אבל לא תלמיד לרב: מצילין תיק הספר עם הספר. הואיל ותשמי' קדושה הוא: אל יהי חונן ליתומיו. הואיל והפליג ברשעו: ראו מה העמיד. כלומר שהעמיד ר"מ שלמד תורה לכל ישראל א"כ על בנותיו קאמר שהיו חכמניות:

פליאה

מסורת הש"ס

מ"ר רות וקה"ל

עי' חגיגה ט א

קדושין לט ב והולין קמב א ומ"ר שם

תהלים ל

רות ג

תהלים קמה רות ג

עי' חגיגה טו

תהלים קט

חגיגה יג א

3

שנויי נוסחאות (ס"ג) ואמרין כד"ו ואמרון. (סוג"ח) נתקיימה כד"ו נתקיימו. הייתה דורש כד"ו הויתה דרש. (סוג"ו) יצאה כד"ו יוצאת.
(סוג"ה) גינוסר כד"ו גיניסר. (סוג"ב) ואמריו כד"ו ואמרון. ואשכחיו כד"ו ואשכחיה.

פליאה וממך. דבר שהוא סתום ולא גלה הקב"ה לגלותו: במה שהורשית. והוא מיום ראשון לבריאה ואילך: בנסתרות. כגון מעשה מרכבה וספר יצירה ומעשה בראשית והיא ברייתא א"נ מה למעלה ומה למטה: יתרחשון וכו'. כלומר תאלמנה כולל ג' לשונות אלו וכדמסיק: מי שם פה לאדם. או מי שם אלם או חרש שמעינן דאלם יותר מחרש וסתם אלם גם הוא חרש כסתם חרש שבמשנתינו שאינו לא שומע ולא מדבר: יתפרכון. יתפרדו לפירורים מלשון נפרכת כליפורן: ישתתקון. כמשמעו שאינו מדבר: דברים שהעתיק מבריותיו. שהעלימם והעבירן מבריות שלא ידעו: עתק. לשון סילוק כמו ויעתק משם כך דברים אלו שטמן הקב"ה בתורתו שלא יבינו בהם רבים לפיכך אסור לגלותן: סבור שהוא כמגאה. ואינו אלא גורם לבזות לעצמו: בכבוד חי וכו'. אמר בכבוד דרך כביד של מעלה: אל יהי לו חלק. ברוב טוב הצפון לצדיקים לעתיד: עד שלא נברא העולם. לחקור מה היה אז אסו' והיינו כבוד אלקים שאז עלה במחשבתו לברוא העולם במדה"ד שהוא אלקים: כבוד מלכים. מדה"ר ומדה"ד שנשתתפו יחד אותן קורא מלכים ומה שנעשה מאז מותר לחקור בהן: הזאת. התורה שנקראת זאת יודעת מני ממה שהיה קודם בריאת העולם: אבל את. האדם אין לו רשות לחקור אלא מעת שבא אדם על הארץ ולא קודם לכן: יכול. ישאל אדם מה שהיה קודם מעשה בראשית: יכול מששי ואילך. מותר לדרוש ולישאל אבל בששת ימי בראשית עצמן אסור דהא למן בריית אדם הוא דיהיב רשותא והוא בערב שבת נברא: את שהוא כיוצא בששי. דהיינו ששת ימי בראשית ולא קודם לכן: יכול. אע"ג שאסור לישאל מה לפנים ומה לאחור מותר לישאול מה למעלה ומה למטה: ולמקצה השמים ועד קצה השמים. יש לך רשות לישאל אבל לא יותר: אלא עד שלא נברא העולם. לא תדרוש ברבים אלא את דורש ראשי פרקים ואין מוסרין אלא ליחיד: ה"ג ולכך מסכים שלא תוציא כל הדברים מפיך: וקולך הולך וכו'. כלומר מותר לדרוש אפי' ברבים: ולמן היום. כמי מותר לדרוש אפילו בפירוש אפי' ברבים דלא נאסר אלא מה שלפני ששת ימי בראשית ופליג אר' בא: אתיא דר"י בר פזי. דדריש ברבים בתחלה היה העולם מים במים כדאמרינן לעיל בריש פרקין אתיא כבר קפרא דאמר מה שהיה במעשה בראשית מותר לדרוש אפילו ברבים: ומה דתני ר"ח. כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל ואין שנים שואלין במעשה בראשית וברייתא זו איתא בבבלי אתיא כר' בא וכדפרישית: בבי"ת נברא העולם. ודריש ב' ראשית היתה לבריאת שמים וארץ כך אין לך וכו' כלומר כך תסתום פיך מלשאול מה למעלה וכו': מיום שנברא העולם. ולהבא ולא לפניו: והוא מראה להן בנקודה וכו'. שצורת אות הבי"ת מרובעת ויש לה עוקץ חד מלמעלה לצד ימין נוטה לצד האל"ף ועקב עב למטה ונקודה שלמעלה והוא העוקץ מראה על האל"ף שאל א' בראה: בנקודה שלאחריו. הוא העקב שלצד האל"ף ואומר להם שאדון שמו שהאל"ף ר"ת של אדון אי נמי אל"ף לשון אלוף שהוא לשון אדנות: ואולי יעמוד. ואולי שיעמוד כי אני המסייע להם בברכה: א' בה"א וא' ביו"ד. חלק את שמו והטיף מכל אות ג' טיפין ומהותן טיפין נעשו מים ואש ואויר וכל העולם כולו וכן כתוב בס' יצירה: שהן יורדין לשאול. לקבר: נקודה מלמעלן. היינו תג שבסוף גגה: הן עולין. דגדולים לצדיקים במיתתן מבחייהן: מה ה"א פתוח מכל צד. שכל צדה שלמטה פתוח משא"כ במ"ם וקו"ף: כך פותח פתח לכל בעלי תשובה. שיכנסו בהרווחה: כפופין. מתביישים כל אחד מחבירו הגדול ממנו: התחיל לקלס בשתי אותיות

תורה אור

פליאה ממך מה תדע עמוקה משאול מה תחקור במה שהורשיתה התבונן אין לך *עניין בנסתרות רב אמר °תאלמנ' שפתי שקר *יתחרשן יתפרכן ישתתקן יתחרשן כמה דאת אמר °ויאמר ה' אליו מי שם פה וגו' יתפרכן כמה דאת אמר °והנה אנחנו מאלמים אלומים ישתתקן כשמועו °הדוברות על צדיק עתק הדוברות על צדיקו של עולם דברים שהעתיק מבריותיו בגאוה ובוז זה שהוא מתגאה לומר אני דורש במעשה בראשית סבור שהוא כמגעה ואינו אלא כמבזה א"ר יוסי בן חנינה [ז]המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא המתכבד בכבוד חי העולמים לא כל שכן מה כתיב בתריה °מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך אל יהי לו כמה רב טובך *א"ר לוי כתיב °כבוד אלהים הסתר דבר וגו' כבוד אלהים הסתר דבר עד שלא נברא העולם כבוד מלכים חקור דבר משנברא העולם *א"ר לוי כתיב °הזאת ידעת מני עד אבל את מני שים אדם עלי ארץ ר' יונה בשם ר' בא כתיב °כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך *יכול קודם למעשה בראשית ת"ל °למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ יכול מששי ואילך ת"ל ראשונים אחר שריבה הכתוב מיעט הרי אנו למידין מששי מה ששי מיוחד שהוא מששת ימי בראשית אף את לא תהא מביא לי אלא את שהוא כיוצא בששי יכול לידע מה למעלה מן השמים ומה למטה מן התהום ת"ל °ולמקצה השמים ועד קצה השמים אלא עד שלא נברא העולם את דורש ולכך מסכים משנברא העולם את הולך וקולך הולך מסוף העולם ועד סופו תני בר קפרא ולמן היום אתיא דר' יודה בר פזי כהדא דבר קפרא ומה דתני ר' חייה כהדא דר' בא *ר' יונה בשם ר' לוי בבי"ת נברא העולם מה בי"ת סתום מכל צדדיו ופתוח מצד אחד כך אין לך רשות לדרוש מה למעלן ומה למטן מה לפנים ומה לאחור אלא מיום שנברא העולם ולבא אומרין לבי"ת מי בראך והוא מראה להן בנקודה ואומר זה שלמעלן ומה שמו והוא מראה להן בנקודה שלאחריו ואומר ה' שמו אדון שמו דבר אחר ולמה בבי"ת שהוא בלשון ברכה ולא באל"ף שהוא לשון ארירה אמר הקדוש ברוך הוא איני בורא את עולמי אלא בבי"ת שלא יהו כל באי העולם אומרין היאך העולם יכול לעמוד ונברא בלשון ארירה אלא הריני בורא אותו בבי"ת בלשון ברכה ואולי יעמוד *ר' אבהו בשם ר' יוחנן בשתי אותיות נבראו שתי עולמות העולם הזה והעולם הבא אחד בה"א ואחד ביו"ד מה טעמא °כי ביה ה' צור עולמים ואין אנו יודעין אי זה נברא בה"א ואי זה מהם נברא ביו"ד אלא מן מה דכתיב °אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה"א בראם הוי העולם הזה נברא בה"א והעולם הבא נברא ביו"ד *מה ה"א פתוח מלמטן רמז לכל באי עולם שהן יורדין לשאול מה ה"א יש לו נקודה מלמעלן משעה שהן יורדין הן עולין מה ה"א פתוח מכל צד כך פותח פתח לכל בעלי תשובה מה יו"ד כפוף כך יהיו כל באי העולם כפופין °ונהפכו כל פנים לירקון כיון שראה דוד כן התחיל לקלס בשתי אותיות

פני משה

יתפרכן. נפרכים פרכים מפוזרין כהני אלומים: סבור שהיא כמגדלה. כצ"ל: הידעת מני עד. זה נעלם ממך מה שהיה לפנים. אבל את יודע מני שים אדם וגו' דזה מותר להתבונן: יכול קודם למעשה בראשית וכו'. כך הוא נדרש בתוספתא פ"ג: לא תהא מביא לי. לדרוש אלא את שהיא כיוצא בך מבששי: ולכך מסכים. כיוך לבין עצמך ולא בפרהסיא ולאחרים ומשנברא העולם מאותו זמן את הולך ודורש וקולך וכו': תני בר קפרא ולמן היום. כלומר דס"ל דמותר לדרוש אף מקודם מעשה בראשית דכתיב ולמן היום משמע אף מקודם היום אשר ברא: אתיא דר' יודה בר פזי. בריש פרקין דדריש בתחלה היה העולם מים במים כהדא דבר קפרא ולמן היום ומה דתני רבי חייה בתוספתא יכול קודם למעשה בראשית וכו' כהדא דר' בא דדריש ר' יונה בשמיה: ה' שמו. כפי מה שהוא נזכר והוא אדון בא"ף: שהוא בלשון ברכה. אע"ג דנמצאו הרבה והרבה פסוקים המתחילין בבי"ת ואינם לשון ברכה וכן הרבה פסוקים ותיבות המתחילים בא"ף ואינם לשון ארירה אלא להפך מ"מ בבי"ת לשון רבוי היא וממנו מתחיל הרבוי וזהו לשון ברכה שהתחלת הרבוי מאמת ברכה היא משא"כ בא"ף שאין בו רבוי כלל וזהו דקאמר שהוא ל' ארירה ובי"ת הוא לשון ברכה: כיון שראה דוד כן. שבאלו ב' אותיות

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ג מתשובה הי"ד ופ"ו מדעות הלכה ג וככ"מ לא הרא' מקורו

מסורת הש"ס

בד"י הגי' ענק
ב"ר פ' א
שם פ' ט ע"ש
שם פ' ה
פגיגה יא ב
ב"ר פ' א
מנחות כט ב
ב"ר פ' יב

ציון ירושלים [ז]המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעוה"ב. עיין רמב"ם פ"ג מה' תשובה כתב כן והכ"מ לא טערס מקורו וסוא מבואר כאן וכבר העיר בזה הגאון מוהר"י פיק ז"ל בפס"מ בסנהדרין פ' כל ישראל ע"ש

שנויי נוסחאות (סו"ג) ענין בנ"ו עסס. (סו"ד) דאת בד"ו דת וכן בסמוך.

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"א מהגיגה ה"ז,
ו
ב מיי' שם וס"ג ממעה"ק הלכה יג

אותיות °הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה' ר' יודן נשייא שאל לר' שמואל בר נחמן מהו דין דכתיב °סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו א"ל (א) אין לך כל מקום ומקום שאינו ממונה על ביה שלו ומי ממונה על ביה שבכולם הקדוש ברוך הוא ביה שמו כי יה שמו א"ל ר' לעזר רבך לא היה דרש כן אלא *למלך שבנה פלטין במקום ביבים במקום אשפות במקום סריות מי שהוא בא ואומר הפלטין הזו במקום ביבין הוא במקום אשפות הוא במקום סריות הוא אינו פוגם כך מי שהוא אומר בתחילה היה העולם מים במים ה"ז פוגם לפרדיסו של מלך ועלייה בנויה על גביו עליו להציץ אבל לא ליגע *ב"ש אומר שמים נבראו תחילה אח"כ הארץ וב"ה אומרים הארץ נבראת תחילה ואחר כך השמים אלו מביאין טעם לדבריהן ואלו מביאין טעם לדבריהן מה טעמון דב"ש °בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ למלך שעשה כסא משעשאו עשה אפיפורין שלו °השמים כסאי והארץ הדום רגלי מה טעמון דב"ה °ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים למלך שעשה פלטין משבנה את התחתונים עשה את העליונים °אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים א"ר יודה בר פזי ודא מסייעה לב"ה °לפנים הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים *א"ר חנינה ממקום שב"ש מביאין טעם לדבריהן משם ב"ה מסלקין לון מ"ט דב"ש בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ משם ב"ה מסלקין לון והארץ היתה כבר היתה ר' יוחנן בשם חכמים אם לבירייה שמים קדמו ואם לשכלול הארץ קדמה אם לבירייה שמים קדמו בראשית ברא אלהים וגו' אם לשכלול הארץ קדמה ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים *שמים בראשון כב"ש עשה שלשה ימים ועשו תולדות ראשון ושני ושלישי ברביעי יהי מאורות ים בשני כב"ש עשה ג' ימים ועשה תולדות שני ושלישי ורביעי בחמישי ישרצו המים ארץ בשלישי כב"ש עשת ג' ימים ועשה תולדות שלישי ורביעי וחמישי בששי ותוצא הארץ ארץ בראשון כב"ה עשת שני ימים ועשו תולדות ראשון ושני בשלישי תדשא הארץ שמים בשני כב"ה עשו שני ימים ועשו תולדות שני ושלישי ברביעי יהי מאורות ים בשלישי כבית הלל עשה שנים ימים ועשה תולדות שלישי ורביעי בחמישי ישרצו המים אמר ר"ש בן יוחי (ב) תמיה אני היאך נחלקו אבות העולם על ביריית העולם שאני אומר שמים וארץ לא נבראו אלא כלפס הזה וכביסויה מה טעמא אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים א"ר לעזר בי ר"ש אם כדעת הזו שאמר אבא פעמים שהוא מקדים שמים לארץ פעמים שהוא מקדים ארץ לשמים אלא מלמד ששניהן שקולים זה כזה:

הלכה ב מתני' *יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסי בן יוחנן אומר א לסמוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך נתיי הארבילי אומר לסמוך יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שטח אומר לסמוך שמעיה אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם ונכנס שמאי הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך הראשונים היו נשיאים והשניים אבות בית דין: גמ' (ג) בראשונה לא היתה מחלוקת בישראל אלא על הסמיכה בלבד ועמדו שמאי והלל ועשו אותן ד' משרבו תלמידי ב"ש ותלמידי ב"ה ולא שימשו את רביהן כל צורכן ורבו המחלוקת בישראל ונחלקו לשתי כתות אלו מטמאין ואלו מטהרין ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד ר' חייה בשם ר"י *לא תהא שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא רשות ונחלקו עליה אבות העולם א"ר יוסה זאת אומרת ב שאדם צריך לכבוש את כובדו ג דלא כן מה אנן אמרין אסור ליגע בבהמה בי"ט. הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם ונכנס שמאי. *לאיכן יצא יש אומרים ממידה

פני משה

אותיות נבראו ב' העולמות : על ביה שמו. על מה שבידו ועל ביה שבכולם הקב"ה וזהו רוכב בערבות על כולם וביה על הכל שמו : הוא אינו פוגם. בתמיה דזהו גנאי להזכיר היאך היה קודם : אבל לא ליגע. כך אל תיגע לומר במה שהיה קודם : אפיפורין. הדום רגלים שתחת הכסא : ואם לשכלול. להזק ולהרחיב ולעשות תולדות : ברביעי יהי מאורות. וזהו תולדות השמים אחר ג' ימים וזה לב"ש ולב"ה אחר שני ימים מבריאת הארץ וכן אחר בריאת שמים שנבראו אחר הארץ וביום השני דכתיב יהי הרקיע : אלא כלפס הזה וכיסויה. שנעשין כאחת : אם כדעת הזו שאמר אבא. שנבראו כאחת יפה אנו מתרצין המקראות ולפעמים שהוא מקדים שמים וכו' אלא מלמד וכו' וכאחת הן נבראו :

הלכה ב מתני' יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך. בי"ט לפי שבכל כחו הוא סומך ומשתמש בבעלי חיים. וזהו המחלוקת היתה בין הנשיאים ואבות ב"ד דור אחר דור : יצא מנחם. לעבודת המלך ופורש מלהיות חבירו של הלל ולפיכך לא נודע מענינו אם נחלק עם הלל או לא : ונכנס שמאי. במקומו להיות אב ב"ד ונחלק עם הלל : הראשונים. שהוזכרו ראשון בכל זוג היו נשיאים :

גמ' בראשונה וכו' ועשו אותן ד'. בארבע מקומות נחלקו הן עצמן : לכבוש את כובדו. על הקרבן כשסומך ולפיכך נחלקו בה בי"ט דאם לא כן וכי מה אנן אמרין אסור ליגע בבהמה ביום טוב בתמיה : ממידה

קרבן העדה

אותיות הללו יה : על ביה שלו. דרים ביה כמו בי"א והוא לשון צעקה הצועקים על העושק הנעשים בה והקב"ה ממונה על צעקת כלם : ביבים. צינורות שעושין לקלח שם שופכין : סריות. סירחון : אינו פוגם. בתמיה דודאי פוגם כך אין לגלות מה שהיה קודם שנברא העולם : עלייה בנויה. הפרדס להציץ בו אבל לא ליגע בפרדס כך טובה לאדם להסתכל במעשה בראשית משנברא העולם והיינו סולו לרוכב בערבות ביה שמו שישבחוהו על הבריאה שהיתה בב' אותיות הללו אבל אין לדרוש מה שהיה קודם שלימות הבריאה : משעשאו לכסא. עושה כסא קטן לרגליו שלפי גובה הכסא הוא מתקנו : אפופירין. כסא קטן לרגלים : אף ידי יסדה ארץ. מדקרי לה יסוד ש"מ שנבראת תחלה : לפנים. היינו בתחלה : מסלקין להון. משיבים להן משם יש ראיה לדבריהם שהארץ נבראת תחלה : כבר היתה. דתיבת היתה מיותר אלא ה"ק והארץ הלזו כבר היתה קודם שנבראו השמים : אם לבירייה. לבריאה שמים נבראו תחלה ואח"כ הארץ : ואם לשכלול. גמר הבריאה הארץ נגמרת קודם לשמים : עשו ג' ימים. שהו ג' ימים ואח"כ ברביעי הוציאו תולדות והן המאורות שבשמים שנבראו ברביעי : ה"ג בששי תוצא הארץ נפש חיה. והא דכתיב בשלישי ותוצא הארץ לא קחשיב בריאה דעיקרה בשביל נפש חיה היא : אלא כאלפס הזה וכיסויו. ששניהם כא' נבראו אף ידי היא ידו השמאלית : פעמים וכו'. כלומר לפיכך לא קפיד קרא ומזכיר לפעמים שמים תחלה ולפעמים ארץ תחלה לומר כא' נבראו :

הלכה ב מתני' שלא לסמוך. בי"ט מפני שמשתמש בבעלי חיים וסמיכה בכל כחו בעינן. המחלוקת היתה בין הנשיאים ואב"ד דור אחר דור : יצא מנחם וכו'. בגמרא מפרש להיכן יצא : הראשונים. שהוזכרו ראשון בכל זוג היו נשיאים :

גמ' אלא על הסמיכה בלבד. שאף ב"ד הגדול היו מוחלקים בה שהרי הנשיאים ואב ב"ד מסנהדרין היו ולא אסתייעא מילתא לעשות בה הלכה פסוקה ע"פ רוב של יושבי לשכת הגזית אבל שאר דיני תורה לא היה מחלוקת בהם שלעולם נפסק הדין ע"פ רוב דעות של הסנהדרין : ועשו אותן ד'. וכן שמאי אומר מקב לחלה והלל אומר מקבים שמאי אומר ט' קבים מים שאובים פוסלים את המקוה והלל אומר מלא הין שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה הלל אומר לסמוך שמאי אומר שלא לסמוך : אינה אלא רשות. כדתנן בפ"ב דבילה אלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה והאי נמי משתמש בבעלי חיים שסומך עליה בכל כחו : אבות העולם. גדולי הדור : שאדם צריך. לסמוך בכל כחו דאל"כ מה טעם לאסור הסמיכה וכי אסור ליגע בבהמה בי"ט : להיכן יצא. מנחם : ממדה

מסורת הש"ס: תורה אור: תהלים קיג; שם סח; ב"ר פ"א; חגיגה יב א; בראשית א; ישעיה סו; בראשית ב; ישעיה מח; תהלים קב; ב"ר פ"א; ע"ש פ"ב; חגיגה טז א; חגיגה טז ב; שם

גליון הש"ס

(א) עי' רמב"ן על התורה פ' מקץ :
(ב) עי' בראב"ד פ"ב דעדיות מ"ה :
(ג) עי' תוס' יף טז ע"א ד"ה יוסי :

ציון ירושלים ג דלא כן מה אנן אמרין אסור ליגע בבהמה ביו"ט. עי' או"ח סי' ב"ה דאפילו בלדה אסור להשתמש ומשמע דאסור ליגע ועיי' סי' ש"ח ס"מ ואין לומר דיש חילוק בין נגיעה להשמיש דז"א דמלבד דכל שיוכל להתנועע אסור ליגע ועיי' בסו"ז או"ח סי' תקי"ג סק"א אף גם דכאן אף שאינו סומך בכל כחו מ"מ עכ"פ משתמש הוא בב"ח וע"ע ועי' בוק"ע ותו"כ פ' ויקרא פ' ב' מ"ש בענין זה ועשעה"מ :

3

שנויי נוסחאות (סו"ז) היה כד"י הוה. (סוי"ד) אח"כ כד"ו ואח"כ. (סוי"ס) אפיפורין כד"ו אפיפודין (כ"ס נערוך). (סו"ל) ועשה כד"ו ועשת. (סו"ג) שנים כד"ו שני. (סו"מ) נתיי כד"ו מתיי. (סוס"ח) ר"י כד"ו רבי יוחנן.

טוב ירושלים דלא כן מה אנן אמרין אסור ליגע בבהמה ביו"ט. בהמה פסקו דאסור ליגע אלא לצורך או"כ ואולי הכא דלצורך מצוה הוה שרי עלת בנוח דמשתמש בבע"ח :

ממידה למידה יצא ויש אומר כנגד פניו יצא הוא ושמונים זוג של תלמידי חכמים מלובשין תירקי זהב שהשחירו פניהן כשולי קדירה שאמרו להן כתבו על קרן שור שאין לכם חלק באלהי ישראל אנן תנינן יהודה בן טבאי נשיא ושמעון בן שטח אב בית דין *אית תניי תני ומחלף (א) *מאן דאמר יהודה בן טבאי נשיא עובדא דאלכסנדרייא מסייע ליה יהודה בן טבאי הוון בני ירושלם בעון ממניתיה נשיא בירושלם ערק ואזל ליה לאלכסנדריאה והיו בני ירושלם כותבין מירושלם הגדולה לאלכסנדריאה הקטנה עד מתי ארוסי יושב אצלכם ואני יושבת עגומה עליו פירש מיתי גו אילפא אמר דבורה מרתא דביתא דקבלתן מה הוות חסירה א״ל חד מן תלמידוי רבי עיינה הוות שברה א״ל הא תרתיי גבך חדא דחשדתני וחדא דאיסתכלת בה מה אמרית יאייא בריוא לא אמרית אלא בעובדא וכעס עלוי ואזל *מ״ד שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה (ב) תרין חסידין הוון באשקלון אכלין כחדא ושתין כחדא ולעיי באוריתא כחדא דמך חד מינהון ולא איתגמל ליה חסד מית בריה דמעון מוכס ובטלת כל מדינתא מיגמול ליה חסד שרי ההוא חסידא מצטער אמר ווי דלית לשנאיהון דישראל כלום איתחמי ליה בחילמא וא״ל לא תיבזי בני מריך דין עבד חדא חובא ואזל בה ודין עבד חדא טיבו ואזל בה ומה חובא עבד ההוא חסידא חס ליה לא עבד חובה מן יומוי אלא פעם אחת הקדים תפילין של ראש לתפילין של יד ומה טיבו עבד בריה דמעון מוכס חס ליה לא עבד טיבו מן יומוי אלא חד זמן עבד אריסטון לבולבטייא ולא אתון אכלוניה אמר ייכלוניה מיסכינייא דלא יטלין ואית דאמרין בשוקא הוה עבר ונפל מיניה חד עיגול וחמא חד מיסכן ונסב ליה ולא א״ל כלום בגין דלא מסמקי אפויי בתר יומין חמא ההוא חסידא לחסידא חבריה מטייל גו גנין גו פרדיסין גו מבועין דמוי וחמא לבריה דמעין מוכס לשונו שותת על פי הנהר בעי ממטי מיא ולא מטי וחמא למרים ברת עלי בצלים רבי לעזר בר יוסה אמר תלייא בחיטי ביזייא רבי יוסי בן חנינא אמר צירא דתרעא דגיהנם קביע באודנה אמר לון למה דא כן א״ל דהוות ציימה ומפרסמה ואית דאמרי דהוות ציימה חד יום ומקזה ליה תריי אמר לון עד אימת היא כן א״ל עד דייתי שמעון בן שטח ואנן מרימין לה מן גו אודנה וקבעין ליה גו אודניה אמר לון ולמה א״ל דאמר אין אנא מתעביד נשייא אנא מקטל חרשייא והא איתעבד נשייא ולא קטל חרשייא והא אית תמנין נשיין חרשיין יהיבין גו מערתא דאשקלון מחבלין עלמא אלא איזיל אמור ליה אמר לון אנא דחיל דהוא גבר נשייא ולית הוא מהיימנתי א״ל אי הימינך הא טבאות ואין לא עביד הדין סימנך קומוי הב ידך על עיינך ואפקה וחזרה והיא חזרה אזל ותני ליה עובדה בעא מיעבד סימנא קומוי ולא שבקיה א״ל ידע אנא דאת גבר חסיד יתיר מן כן את יכול עבד ולא עוד אלא בפומי לא אמרית בלבי חשבית מיד עמד שמעון בן שטח ביום סגריר ונסב עימיה תומנין גוברין בחירין ויהב בידיהון תומניי לבושין נקיים ויהבנין גו קידרין חדתין וכפינון על רישיהון אמר לון אין צפרית

קרבן העדה

ממידה למדה יצא. כלומר לתרבות רעה: כנגד פניו יצא. שלא לרצונו הוכרח לצאת: תירקי זהב. לבוש בגדי מלכות הוא: שהשחירו האומות פניהן. של ישראל בגזירות והלכו הן לפייסן: כתבו על קרן שור. כל מי שיש לו שור יחקה על קרנו שאין לו חלק באלקי ישראל שיהא הדבר גלוי ומפורסם לכל: אנן תנינן. במתני': אית תניי תני. ואיכא דתני ומחליף יהודה בן טבאי אב״ד ושמעון בן שטח נשיא: עובדא דאלכסנדריא. דמייתי בסמוך מסייעא ליה: הוון וכו'. רצו בני ירושלים למנותו לנשיא וברח לאלכסנדריא כדרך החסידים שברחו מן הגדולה: ארוסי. ארוס שלי על שם שת״ח נמשל לחתן: פירש. יהודה בן טבאי מן היבשה ליס לבא בספינה: אמר דבורה. כך שמה של בעלת הבית שהיה שוכן שם בהיותו באלכסנדריא וי״ג דכורה כלומר זוכרין אתם מה היתה חסירה הבעלת הבית הזאת מכל הטוב שלא עשתה: א״ל. אחד מתלמידיו רבי עינה היה שבר: א״ל הא. שתי רעות עשית א' שחשדת אותי שאמרתי שאיננה חסרה ביפיה ועוד לפי דבדרך הסתכלת בה והיא אשת איש: מה אמרית. וכי אמרתי שהיא יפה מראה ח״ו לא אמרתי אלא שמעשיה נאים וכעס עליו והלך לו אותו תלמיד: אכלין כחדא. כלומר מכים א' אכלו ושתו ועסקו בתורה בהדי הדדי: דמך וכו'. מת א' מהן ולא נספד כראוי: מית. מת בנו של אדם א' ששמו מעון והוא היה מוכס ובטלו כל אנשי המקום ממלאכתן להספידו: שרי. התחיל האי חסידא להצטער ואמר ווי שאין לישראל שום זכות שהולך החסיד הזה לסבול כל כך בשבילם ואמר שונאיהם דרך כבוד כתולה קללתו באחרים: איתחמי. נתחזי לו חבירו החסיד בחלום וא״ל לא תבזה בני אדוניך כלומר בני ישראל: דין. חסיד זה עשה עברה אחת ובזה שלא גמלו אתו חסד נתכפר לו ועל עלמו אמר: ודין. בנו של מוכס עשה מלוה אחת ובכבוד זה שנעשה לו במותו קיבל שכרו: חס ליה. ח״ו לא עבר עבירה מימיו שהיה לו בה הנאה: אריסטון. סעודה: לבולבטייא. הם שרים ולא באו השרים לאכול אמר יאכלו העניים הסעודה כיון דבלאו הכי לאיבוד אזלה: ואית דאמרין. ויש אומרים דזו היתה מלותו של בן המוכס שהיה עובר בשוק ונפל ממנו ככר לחם אחד וראה עני אחד ונטלו ולא אמר ליה דבר בשביל שלא לביישו: בתר יומין. לאחר זמן ראה החסיד החי לחבירו המת מטייל בתוך גנות ופרדסות ובתוך מעיינות מים: וחמא. וראה לבנו של מעון מוכס שלשונו עומדת על הנהר ורוצה לשתות ואינו יכול להגיע לשם: וחמא למרים. בת עלי בצלים בת אדם א' ששמו עלי בצלים: רלב״י אמר. שראה אותה תלויה בחיטי דדיה: ריב״ח אמר. שראה ציר פתחה של גיהנם קבוע באזנה: א״ל למה. היה נידונת כל כך א״ל מפני שהיתה מתענה ומפרסמת תעניתה: ומקזה לה תרין. ומפרסמת שהיא מתענית תרי יומי א״כ מתענגת על חד תרין בשאר ימים: א״ל עד אימת. תהא נידונת האי איתתא בכך: א״ל עד. שיבוא שמעון בן שטח ואנו מגביהין הציר מאזנה של זו ונותנין אותו תוך אזנו: א״ל. דאמר אם אהיה נעשה נשיא אני הורג כל המכשפים והרי נעשה ולא הרג למכשפים: והא. יש שמנים נשים מכשפות נתונות בתוך מערות דאשקלון והן מחבלין את העולם: אלא. לך וא״ל לשמעון: אמר לון. אני מתיירא שהוא נשיא ולא יאמין לי: א״ל אי. יאמין לך הרי טוב ואין לא יאמין לך עשה סימן זה לפניו תן ידך על עינך ותלא עינך ותחזיר העין למקומה והיא חוזרת לאורה: אזל. האי חסידא וסיפר לשמעון מעשה ורצה לעשות הסימן לפניו ולא הניחוהו כי האמין לו: א״ל. יודע אני שאיש חסיד אתה ויותר מזה תוכל לעשות ולא עוד אי לאו שמשמים נאמרו לך מהיכן ידעת שכך אמרתי לכלות המכשפות שהרי לא הוצאתי דבר זה מפי כי אם בלבי הרהרתי: ביום סגריר. הוא יום גשמים: ונסב. ולקח עמו שמנים אנשים בחורים ונתן בידיהם שמנים לבושים נקיים ונתנם לתוך קדרה חדשה וכפאו הקדרה על ראשיהן שלא ירד הגשם על בגדיהם: אין לפרית

פני משה

ממידה למידה. אחרת יצא והחליף במדה שהאמין בתחלה: כנגד פניו של הלל יצא הוא ושמונים זוג וכו' תירקי תכשיטי זהב אח״כ גרס להן שהשחירו וכו' וכמו שהיו בימי יונים שאמרו להן יונים וכו' וכך עשו הן: אנן תנינן יהודה בן טבאי נשיא. שהוא הראשון שבזוג: ערק וכו'. שלא היה רוצה לקבל נשיאות: פירש. ליס לבוא בתוך הספינה ואמר לאותו תלמיד דבורה בעלת הבית שקבלה אותנו בביתה מה היתה חסירה והשיב לו התלמיד עינה אחת שבורה היא וא״ל הא תרתי גבך חדא שחשדתני להסתכל בה ועוד שאתה היית מסתכל בה וכי מה אמרית יאות היא ברויא אלא שדבר א' חסירה לא אמרית אלא בעובדא וכעס עליו יהודה בן טבאי ואזל ליה אותו האיש: עובדא דאשקלון מסייע ליה תרין חסידין וכו'. כל זה הוא בסנהדרין פ' נגמר הדין בהלכה ו' עד אלא שהיתה השעה צריכה לכך: שלא

מסורת הש״ס

חגיגה טז ב
ירושלמי סנהדרין פ״ו ה״ו
ירושלמי שם

גליון הש״ס

(א) עי' תוס' דף טז ע״ב ד״ה אב״ד:
(ב) עי' ברש״י סנהדרין דף מ״ד ע״ב ד״ה דבעיא:

שנויי נוסחאות (שו״ג) דבורה בד״ו דכורה. (שו״א) דמעון בד״ו דמעין וכן בסמוך. שרי בד״ו שורי. (שו״ז) יטליי בד״ו יטלוי. (שו״ד) ויהבנין בד״ו ויבונין. וכפינון בד״ו וכפונון.

עמודי ירושלים תנינא

אמר לון אין לפרית כו'. נ״ב עיין פ״ק סכ' וז״ל מה שפירשתי בקונטרס כליס פי״ז ע״ש. ולא ראה במוסף הערוך ערך לפר שכתב שהוא ענין שהוא לשון זעקה כן פירש ביפה מראה אך קשה לי לפרש כן שאין קריאה ובערוך השלם כתב שכן ביאורו בלשון ערבית [אמר בו״ת עין עין לו שום במקרא ובתרגום ונראה שהוא לשון כבישה כמו לפירא דמסכת זוכר אות א' סי' ל״ד]:

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ' כד מסנהדרין ה"ד
ח
ב מיי' שם פי"ד ה"ו
ט
ג מיי' שם פכ"ד ה"ד טוש"ע חו"מ סי' ב ס"א
י
ד מיי' פ"א מחגיגה ה"ח ע
יא
ה מיי' פ"א מחגיגה ה"ח
יב
ו מיי' שם הלכה ד ה
יג
ז מיי' שם הלכה ו

מסורת הש"ס

לפרית. אם אזעק פעם אחת תלבישו לבושיכן ואם אזעק פעם שנית עלו כולכם כאחד וכיון שאתם נכנסים כל א' ואחד מכם יחבק לאחת מהם ויגביהנה מן הארץ: דעסקיה. דהאי כישופא אם מגביהין אותו מן הארץ אינו יכול לעשות כלום: אזל. שמעון עם שמנים אנשים ועמד על פתח המערה: אויים אויים. קומו קומו פתחו לי שמשלכם אני כלומר שגם הוא מכשף ול"נ על שם שנשים מכשפות מתלבשות כחתולים לכך קרא אותן אויים שתרגם אוים חתולין: א"ל איך. באת לכאן בהאי יומא שהוא יום הגשמים: אמר לון ביני

תורה אור

בלא כהלכה וכו'. אלא לפי צורך השעה: עד איכן. נקרא שלא כהלכה ושלא כתורה: עד כדי זימזום. אפי' רואין הב"ד שיכולין העדים לבא להיותם זוממין אם השעה צריכה לכך אין חוקרין ובודקין אותם הרבה אלא הותכין הדין על פיהם: ר' יוסה. פליג ואומר שדנין בעדים אבל לא בהתרייה כלומר אע"פ שלא התרו בו ובלבד שיהו העדים נחקרין ונבדקין יפה יפה: אלא שנהג עצמו בבזיון. והיתה השעה צריכה לכך להטיל אימה על המון העם:

הלכה ג מתני' ב"ש אומרים מביאין שלמי' וכו'. מתני' זו נשנית לעיל בפ"ב דביצה בהלכה ד' וע"ש:

גמ' ב"ש אומרים הותרה סמיכה שלא כדרכה וכו'. כל הסוגיא זו עד סוף ההלכה תמצא על המתניתין שם ופירשתי היטב וע"ש:

עזרת

צפרית חד זמן לבשון לבושיכון ואין צפרית זמן תניין עולין כולכון בחדא וכיון דאתון עללין כל חד וחד מינכון יגוף חדא ויטלטליניה מן ארעא דעיסקיה דהדין הרשא טלטלתניה מן ארעא לא יכול עבד כלום אזל וקם ליה על תרעא דמערתא א"ל אויים אויים פתחון לי דמן דידכן אנא אמרון ליה היך אתית להכא בהדין יומא אמר לון ביני טיפייא הוינא מהלך אמרון ליה ומה אתיתא הכא מיעבד אמר מילף ומילפא כל מטי יעביד מה דהוא חכם והוות כל חדא מינהון אמרה מה דהיא אמרה ומייתיא פיתא והדא אמרה מה דהיא אמרה ומייתיא קופד אמרה מה דהיא אמרה ומייתיא תבשילין אמרה מה דהיא אמרה ומייתיא חמר אמרון ליה את מה אית בך עבד אמר לון אית בי צפר תרין צפרין ומייתי לכון תמנין גוברין בחירין הווי עמכון חדיי ומחדיי לכון אמרון ליה כן אנן בעיי צפר חדא זמן ולבשון לבושיהון צפר זמן תינינן ועלו כולהון כחדא אמר כל דמטי יחכום זוגיה וטענונון ואזלון וצלבונון *הדא היא דתנינן מעשה [א] בשמעון בן שטח שתלה נשים באשקלון אמרו שמנים נשים תלה [ב] ואין דנין שנים ביום אחד אלא שהיתה השעה צריכה לכך *תני א"ר אליעזר בן יעקב שמעתי [ג] שעונשין שלא כהלכה ועונשין שלא כתורה עד איכן ר' לעזר בי רבי יוסי אמר עד כדי זימזום רבי יוסה אומר בעדים אבל לא בהתרייה מעשה באחד שיצא לדרך רכוב על סוסו בשבת והביאוהו לב"ד וסקלוהו והלא שבות הוית אלא שהיתה השעה צריכה לכן שוב מעשה באחד שיצא לדרך ואשתו עמו ופנה לאחורי הגדר ועשה צרכיו עמה והביאוהו לב"ד והלקוהו והלא אשתו הוות אלא שנהג עצמו בבזיון:

הלכה ג מתני' *ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות [ד] וב"ה אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן: **גמ'** *ב"ש אומרים הותרה סמיכה שלא כדרכה וב"ה אומרים לא הותרה סמיכה שלא בדרכה אי זו היא סמיכה שלא כדרכה מאתמול א"ר זעירה כל עמא מודיי ([א]) באשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא שלמי נדבה שסמך עליהן מאתמול יצא מה פליגין בשלמי חגיגה בית שמאי עבדין לון כשלמי נדבה ב"ה עבדין לון כאשם מצורע א"ר יסה הן דאת אמר אשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא בזמנו עיבר זמנו נעשה כשלמי חגיגה *אמרו ב"ה לב"ש מה אם בשעה שאני אוסר להדיוט הרי אני מתיר לגבוה בשעה שאני מתיר להדיוט אינו דין שנתיר לגבוה אמרו להן ב"ש והרי נדרים ונדבות יוכיחו [ה] שהן מותרין להדיוט ואסורין לגבוה אמרו להן ב"ה לא אם אמרתם בנדרים ונדבות שאין זמנן קבוע תאמרו בחגיגה [ו] שזמנה קבוע אמרו להן ב"ש חגיגה אין זמנה קבוע שאם לא חג בראשון חוגג בשני שאם לא חג בשני חוגג בשלישי אמרו להן ב"ה חגיגה זמנה קבוע [ז] שאם לא חג ברגל אינו יכול לחוג לאחר הרגל אמרו להם ב"ש והלא כבר נאמר [ח] אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם אמרו להם ב"ה משם ראיה לכם אינו נעשה אבל נעשה הוא לגבוה אבא שאול אומר טעם אחר מה אם בשעה שכירתך

גליון הש"ס

([א]) עי' מ"מ בכילה שם על הגליון:

טיפייא. בתוך הגשם הייתי מהלך ע"י כשפים ולא ירדו עלי גשמים: א"ל. ומה באת לעשות כאן: אמר. ללמוד וללמד. כ"א יעשה מה שהוא יכול לעשות: והוות כל. אחת מהם אמרה דבר מה בכישוף והביאה פת: קופד. בשר: אמרון ליה את. מה אתה יכול לעשות: א"ל אית בי. לעשות תרין קולות ואני מביא לכם שמנים אנשים בחורים ויהיו שמחים עמכם ומשמח אתכם: אמרון ליה. בזה אנו רוצים: אמר כל. דרוצה יבחר זוגתו ונשאו אותם ותלו אותם על העץ: הדא היא. דתנינן בסנהדרין פ' נגמר הדין: שעונשין שלא כהלכה ושלא כתורה. אם השעה צריכה לכך: עד איכן. ניתן רשות לב"ד לענוש: עד כדי זמזום. עד שנוכל לחשוב שעשה עבירה או שבדעתו לעשות עבירה אפ"ה מותר לענשו: בעדים אבל לא בהתרייה. הוא דמותר לענוש אבל אמחשבה לחוד לא: והלא שבות היה. מדרבנן בעלמא כדתנן ואלו הן משום שבות דלא רוכבין ע"ג בהמה אפ"ה סקלוהו כמחלל שבת במלאכה גמורה: צריכה לכן. שהיתה שעת גזירה והיו פרוצין בעבירה:

הלכה ג מתני' מביאין שלמים בי"ט. שלמי חגיגה לפי שיש בהם צורך אכילה לאדם: ואין סומכין עליהן. שהסמיכה אסורה משום שבות שסמיכה בכל כחו בעינן וה"ל משתמש בבעלי חיים אלא סומכין עליהן מעי"ט דלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה: אבל לא עולות. חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן ציבור וזמנם קבוע אבל לא עולת יחיד שאין בה אכילת הדיוט ואפי' עולת ראייה קרבות בשאר ימות הרגל ולא בי"ט דרחמנא אמר עצרת תהיה לכם ולא לגבוה: וב"ה מביאין. שלמי חגיגה ועולת ראייה דכתיב עצרת לה' כל דלה': **גמ'** הותרה סמיכה שלא כדרכה. לסמוך מאתמול הלכך אוסרין לסמוך בי"ט שהרי היה יכול לעשותו מעי"ט: כל עמא מודיי. הכל מודים באשם מצורע אע"ג שאינו בא לכפר אלא להכשיר וכ"ש בשאר אשמות שאם סמך עליו מאתמול לא יצא אלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה דילפינן אשם מחטאת וכתיב בפר כהן משיח והביא את הפר אל א"מ לפני ה' וסמך ידו על ראש הפר ושחט את הפר וגו' שמעינן שלאחר שהביא את הפר לאהל מועד הוא סומך ולא מאתמול: שלמי נדבה וכו' יצא. דלא כתיב בהו והביא וסמך: מה פליגין. כי פליגי: ב"ש. מדמין אותן לשלמי נדבה דהא שלמים הן: ב"ה. מדמי להו לאשם מצורע דהא חובה נינהו: הן דאת אמר. הא דאמרת דלכ"ע אשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא דוקא כשהקריבו בזמנו שמיני אבל לאחר זמנו כגון ביום התשיעי הרי הוא כשלמי נדבה אם סמך עליהן מאתמול יצא: ומה אם בשעה שאני אוסר להדיוט. לעשות מלאכה דהיינו בשבת מותר לעשות מלאכה גבוה להקריב תמידין ומוספין: בשעה שהוא מותר להדיוט. בי"ט דכתיב הוא לבדו יעשה לכם כל צד צרכי אכילה: אינו דין שנתיר לגבוה. כל צרכי אכילת מזבח ואפילו עולת ראייה: נדרים ונדבות יוכיחו. שי"ט מקום המותר להדיוט הוא ואתם מודין שאסורין להקריב והן צרכי גבוה: חגיגה זמנה קבוע שאם לא חג ברגל וכו'. א"כ יש לחוש שמא יאנס או יפשע בשאר ימי המועד ולא יביא: אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. ולא עולות: לכם אינו נעשה וכו'. בסיפא דאך אשר יאכל לכל נפש כתיב הוא לבדו יעשה לכם דרשינן לכם לצרכיכם בעינן שהוא שוה לכל נפש אבל לגבוה אפילו מה שאינו נאכל לכל עושין: אבא שאול אומרו. לק"ו דב"ה בענין אחר: כירה. יש לו בית קיבול שתי קדירות ושייך למימר בה פתוחה וסתומה:

3

שנויי נוסחאות (סו"ב) עולין בד"ו עולון. (סו"ח) ביני בד"ו בני. (סוי"ח) תינינן בד"ו תיניין. (סוכ"ה) הוית בד"ו היית. (סוכ"ז) הוות בד"ו היית. (סול"ד) יסה בד"ו יסא. דאת בד"ו דת.

הלכה ד מתני' (continued)

תורה אור

שכירתך סתומה כירת רבך פתוחה בשעה שכירתך פתוחה אינו דין שתהא כירת רבך פתוחה דבר אחר אינו בדין שיהא שולחנך מלא ושולחן קונך ריקם אמר ר' יוסי בי רבי בון רבי שמעון בן לקיש הוה עבר קומי סדרא ושמע קלהון קריי הדין פסוקא °ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' למחרת היום ההוא אמר מאן דמפסיק ליה כבית שמאי מאן דקרא כוליה כבית הלל ניחא עולות למחרת היום ההוא שלמים למחרת היום ואין שלמים באין כב"ש א"ר יוסי בי רבי בון *דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר *מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה חברו עליו תלמידי ב"ש התחיל מכשכש בזנבה אמר להן ראו נקיבה היא ושלמים הפליגן בדברים והלכו להן לאחר ימים גברה ידן של ב"ש וביקשו לקבוע הלכה כדבריהם והיה שם בבא בן בוטא מתלמידי ב"ש ויודע שהלכה כב"ה ופעם אחת נכנס לעזרה ומצאה שוממת אמר ישמו בתיהן של אלו שהישמו את בית אלהינו מה עשה שלח והביא שלשת אלפים טלי מצאן קדר וביקרן ממומין והעמידן בהר הבית ואמר להן שמעוני אחיי בית ישראל כל מי שהוא רוצה יביא עולות יביא ויסמוך יביא שלמים ויסמוך באותה השעה נקבעה הלכה כבית הלל ולא אמר אדם דבר א"ר יצחק בי ר' לעזר הדא כסא בשירותה בעייא מילוי כסא דקיסא מיניה וביה כל גומרא דלא כוויא בשעתה לא כוייא *מעשה באחד מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה וסמך עליה וראהו אחד מתלמידי ב"ש אמר להן מה זו סמיכה אמר לו מה זו שתיקה ושיתקו בנזיפה והלך לו:

הלכה ד מתני' *עצרת שחלה להיות ערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח לאחר שבת וב"ה אומרים אין להן יום טבוח ומודין שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח לאחר שבת ואין כ"ג מתלבש בכליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים את דברי האומרין עצרת לאחר שבת: גמ' עצרת שחלה להיות ערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח שלה לאחר שבת ב"ה אומרים אין לה יום טבוח אלא יומה הוא טבוחה הא ב"ש אומר יום טבוח שלה אחר שבת ואין כ"ג מתלבש בכליו מק"ו מה אם בשעה שיש שם שלמים ועולות כדברי ב"ה אין כ"ג מתלבש בכליו בשעה שאין שלמים ועולות כדברי בית שמאי לא כ"ש *כתוב אחד אומר שמות כג °וחג הקציר בכורי מעשיך וכתוב אחר אומר ויקרא כג °כל מלאכת עבודה לא תעשו א"ר חנניה כיצד יתקיימו שני מקראות הללו בשעה שהוא חל בחול את חוגג ושובת ובשעה שהוא חל בשבת למחר את חוגג וקוצר א"ר יוסי בי רבי בון ובלבד

קרבן העדה

שכירתך סתומה. בשבת: הוה עבר. לפני בית המדרש שמע קולם שקורין האי פסוקא ויזבחו וגו': מאן דמפסק לה. בין זבחים לויעלו לומר שזבחים הקריבו בו ביום והעולות למחר: כב"ש. סובר כב"ש דמביאין שלמים בי"ט ולא עולות והאי יומא י"ט היה: מאן דקרי כולה. דמפרש לקרא שגם הזבחים הקריבו ביום המחרת סובר אף כב"ה כלומר אתיא כב"ע דאי כב"ש קשה הניחא עולות הקריבו למחר משום דאין מקריבין עולות בי"ט אלא שלמים למה הקריבו למחרת הא אפילו ב"ש מודין שמקריבין שלמים ביו"ט אלא כדר"י ברבי בון שהיו אוננים ולא היו יכולין להקריב ביום ההוא א"כ אף כב"ה אתיא: שהביא עולתו לעזרה. בי"ט וסמך עליה: וחברו עליו תלמידי שמאי. דסוברים שאין מביאין עולות וצ"ל שלא ראו בסמך דהא אף אסמיכה פליגי: מכשכש בזנבה. כדי להטעותן שיסברו שהיא נקבה ואין נקבה באה עולה ועשה כן מרוב ענותנותו מפני השלום: והפליגן. והרחיקן בדברים שלא יבדקו אחריו: פעם אחת. ביום טוב: ומצא אותה שוממת. שלא היו שם הרבה בני אדם שלא היו מביאין עולות כב"ש: מצאן קדר. שהן מעולים ומשובחים וראויין להקרבה: הדא כסא בשירותא וכו'. כוס זה כשרוצה לחממו בתחילה צריך של מלא עלים וכשנתחמם כבר במעט עץ שגי שמשתמרת חומו: מיניה וביה. משל אחר מן העץ עצמו: כל. גחלת שאיננה שורפת בתחלה שוב אינה שורפת שמלטטנת וצריכה אש הרבה כך מפני ששתק הלל בתחלה הוצרכו לפעולות חזקות לקבוע הלכה כוותייהו: מה זו סמיכה. שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי ב"ש: מה זה שתיקה. טובה היתה לך השתיקה: שיתקו בנזיפה. בגערה והלך לו ונקבעה הלכה כב"ה:

הלכה ד מתני' יום טבוח. שחיטת עולות ראייה של י"ט לאחר השבת שאין קריבין לא בי"ט ולא בשבת ועצרת יש לה תשלומין כל שבעה כפסח: אין לה יום טבוח. אינה צריכה יום טבוח שמותר להקריבו בי"ט וב"ה לטעמייהו דאמרי מביאין שלמים ועולות בי"ט: אין כה"ג מתלבש בכליו. נאים שלו ביום טבוח של עצרת שאחר השבת כדי שלא יתגאה באותו היום הכל היא כדי שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת:
שיבינו הכל שאין היום יום טוב: שלא לקיים דברי. הצדוקים שהיו אומרים עצרת לעולם אחר השבת מדכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת והן אומרים ממחרת שבת בראשית וא"כ לעולם עצרת באחד בשבת וחכמים השיבו כדאיתא בבבלי במנחות: גמ' אלא יומה הוא טבוחה. שבערב יום טוב עצמו הוא שוחט קרבן ראייתו וכדפרישית במתני': הא בית שמאי אומרים וכו'. כמו גופא בית שמאי אומרים וכו': ואין כהן גדול מתלבש בכליו. לבית שמאי אם כשחל עצרת בערב שבת אין כהן גדול מתלבש בכליו באחד בשבת שהוא יום הטבות מקל וחומר: בשעה שיש שם שלמים ועולות. כגון שחל עצרת בשבת מקריבין שלמי חגיגה ועולת ראייה בא' בשבת תנן במתני' שאין כהן גדול מתלבש בכליו: בשעה שאין שלמים ועולות כדברי ב"ש. כגון שחל בע"ש דמודים ב"ש שמקריבין שלמים בי"ט: וחג הקציר וגו'. משמע שהוא קוצר ביום החג: את חוגג ושובת. שהוא י"ט: ובלבד

פני משה

מתני' עצרת שחל להיות ע"ש בית שמאי אומרים יום טבוח לאחר שבת. יום טבוח של קרבנות והגיגה של יו"ט הוא לאחר שבת לפי שאין קריבין לא בי"ט ולא בשבת. ואע"ג דהגיגה שלמים הן וב"ש ס"ל דשלמים קרבין ביו"ט מ"מ בשלמי הגוגה פליגי נמי כדקאמר הכא בגמרא בהלכה דלעיל דס"ל בית שמאי הגיגה אין זמנה קבוע הואיל ויכול להקריבה אחר הרגל דיש לה תשלומין ואינה דוחה י"ט כשם שאינה דוחה את השבת: וב"ה אומרים אין להן יום טבוח. אינה צריכה יום טבוח כדקאמר בגמרא יומה הוא טבוחה שמותר להקריבן בי"ט דסברי מביאין שלמים ועולות בי"ט והשמעינן האי תנא דאפי' היכא דלא אפשר למעבד למחר כגון שחל עצרת בע"ש דאף בכה"ג קאמרי ב"ש דאין עולות קריבין בי"ט ודחו להו עד לאחר השבת: ומודין. ב"ה שאם חל עצרת להיות בשבת שיום טבוח לאחר שבת לפי שאינן קריבין לא עולות ראייה ולא חגיגה בשבת וכדאמרינן טעמא בפ"ק בהלכה ו' מפני שיש להן תשלומין כל שבעה וכל שיש לו תשלומין אינו דוחה את השבת: ואין כ"ג מתלבש בכליו. כשיום טבוח של עצרת אחר השבת אז אין הכ"ג מתנאה בכליו ללובשן באותו יום כדי שיבינו הכל שאינו י"ט לפי שהיה רגיל להתלבש בבגדי כהונה שלו בשבתות ובי"ט ולעבוד עבודה וכדאמרי' הכא בגמרא וביום טבוח שלאחר עצרת לא היה עושה כן כדי שלא לקיים דברי הצדוקין שאומרין עצרת לעולם הוא אחר השבת שהן אומרין וספרתם לכם ממחרת השבת ממחרת שבת בראשית וא"כ עצרת לעולם היא באחד בשבת וכבר סתרו הכמים את דבריהם והראו להם טעותיהם ושהשבת הכתוב כאן י"ט הוא וממחרת הפסח קאמר ומפורש בהדיא ביהושע ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לאחר שקרב העומר ואז מתחילין ימי הספירה של שבעה שבועות עד עצרת: ומותרין בהספד ובתענית. ביום טבוח זה ונמי מהאי טעמא:
גמ' עצרת שחלה וכו'. כדפרישית במתני': הא ב"ש אומרים וכו'. הרי לדברי ב"ש אף שחל עצרת בערב שבת יום טבוח הוא אחר השבת ולמדנו שאין כ"ג מתלבש בכליו ביום טבוח ואף ע"פ שעצרת קודם השבת הוא וזהו מק"ו מדברי ב"ה דהא דתנינן אין כ"ג מתלבש בכליו היינו אפי' ביום טבוח באחד בשבת שהוא לאחר עצרת שחל בע"ש שהרי כל ז' יש לה תשלומין ונקראין ימי טבוח וכדי שלא יאמרו הצדוקין היום הוא י"ט של עצרת ולא בע"ש שהרי הכ"ג מתנאה בכליו כדרכו בכל י"ט ומעתה ק"ו דגם לב"ש אמרי' כן דמה אם בשעה שיש שלמים ועולות כדברי ב"ה דלדבריהם קרבין בי"ט שהיה בע"ש ואפ"ה אין כ"ג מתלבש בכליו ביום טבוח שבא' בשבת מכ"ש לב"ש שלא הקריבו עולות ושלמים בע"ש כלל אלא היום ביום טבוח הוא שמקריבין פשיטא שאין כ"ג מתלבש בכליו וקמ"ל דלעולם בא' בשבת של אחר עצרת אמרו שאין כ"ג מתלבש בכליו לדברי הכל: כתוב אחד אומר וכו'. והובא זה לעיל בפרק קמא דמגילה בהלכה ג' עד כהדא דתני וכו' וקאמר דמשם למדנו שאין חגיגה דוחה שבת כמו שפירשתי שם ומייתי והאי כהדא דתני וכו' דמדינא אסור בהספד ובתענית ובמלאכה כדאמרי' לעיל בר"פ מקום שנהגו והכא דאמרו דביום טבוח שהוא באחד בשבת מותרין בהספד ותענית אע"פ שמקריבין בו קרבנות של י"ט דברי האומרין עצרת אחר השבת:
מודים

מסורת הש"ס: מדרש רות פ"ג / ביצה כ א · פס פ"ג · מנחות יז א · ירושלמי מגילה פ"א ה"ד

ציון ירושלים: °ויזבחו לה' זבחים ועולות. עמ"ל פמ"ג מאכל:

3

שנויי נוסחאות (סוט"ו) ושלמים הבאתיה הפליגן. כד"ו ושלמים הפליגן. (סוכ"ח) טלי כד"ו טלים. (סוכ"ז) מילוי כד"ו מוליי. כסא כד"ו ססא ופי' בערוך ערך ססא הענף שבראש השבולת הנראין כמו מחטין ארוכין עומדין ואינן חלקים אלא בולטות מהן כעין שינים דקות מאד ונקראין מלעין וכבר פירשנוהו במקומו עכ"ל ור"ל בערך מלעין ע"ש. (סוכ"ו) בהספר כד"ו בספד.

עמודי ירושלים

דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננים כו' ע' בהפלאה כתובות (ק"ג ב') שהקשה דהא אין אנינות ברגל וכן הקשה בבו"ת רב מפולס (סי' ג'). אולם לפמ"ש בס' תפארת למשה ביו"ד (סי' שמ"א ס"ב) דלא הי' אוננים ממש לפטור ממצוות רק מחמת צער לא הקריב לא קשה קושיתם. וע' במשנה למלך (פ' אבל פ"ג ה"י) ובבעל המלך פ"ג מה' מעשה הקרבנות מה שהקשו ע"ד הירושלמי הללו ולפי פי' הפנ"מ לק"מ. וראיתי להעיר ע"ד היד דוד פסחים (נ"א ב' ד"ה האונן) שהשיג ע"ד הבעל המלך יעו"ש ונראה שהוא הי' סובר דהראיה שהביא הבעל המלך הוא להוכיח דלא כהמשנה למלך דהטעם משום פירדא ולכן הקשה עליו. אולם באמת כוונת הפעה"מ להביא ראיה דאנינות של תורה נוהג אף ביו"ט ולפ"ז לק"מ עלי' וז"ב: הדא כסא בשירותא כו'. ע' מה שפי' הקה"ע ופירושו דחוק למאד ואין לו ביאור כלל. וגם בביצה (פ"ב ה"ד) הוצרך לשבש שם הגירסא וגם לא ראה שגם במעשר שני (פ"ה ה"ג) איתא בשרותא וליתא שם תיבת כסא. וגם פי' הפני משה הוא דחוק ורחוק. אולם מצאתי בפי' המאירי לביצה (ד"כ ע"א) שכתוב וז"ל ואמרי' עלה בירושלמי כל כשרותא בעי מלאי פירוש קורה צריכה היא לכריתה ואין אדם כורתה אלא במינה שהרי מן העצים אדם עושה קתא נסכינו כו' כך דברי ב"ש לא נפסלו אלא בשלהם וכן אמרו שם כסא דקסא מיני' ובי' פי' קסא עצים כו' וקאמר תולעת הנמצא בעצים מתוכו היא מתליע ואינו בא לו ממקום אחר כו' ע"ש והוא פי' נפלא: כתוב אחד אומר כו'. ע' במראה הפנים שכתב בדעת הר"מ דסובר דביום טבוח מותר במלאכה דהר"מ אינו סובר דביום הקרבת הקרבן יהי' אסור בעשיית מלאכה

טוב ירושלים

דוד מת בעצרת. עי' תוס' י"ה א' סכ' דהולק על ססיא דבבלי דדוד מת בשבת ולפ"ז לק"מ מה שהעירותי במק"א על גי' הירושלמי פ"ב דברכות תביב עלי' תפפע ולדקה שאתה עושה והא אין דנין בשבת דהירושלמי לשיטתי' אזיל:

ובלבד שיבלים (א) לעיסתו כהדא *דתני להן אינש דיהוי עלוהי אעין ובכורין האומר הרי עלי עצים למזבח וגיזרין למערכה א אסור בהספד ותענית ומלעשות מלאכה בו ביום. מודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח שלה לאחר שבת הא בית הלל אומרים יום טבוח שלה לאחר שבת (ב) עורות של מי רבי טבי בשם ר' יאשיה איתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל רבי יוחנן אמר של כל המשמרות ר"ש בן לקיש אמר של אותו המשמר ואת אמר *יום טוב שחלה לאחר שבת עורות של מי פלוגתא דרבי יוחנן ורשב"ל אר"י ב עצרת יש לה תשלומין כל שבעה התיב רב הושעיה והא תני *מה החדש למנויו יום אחד אף העצרת למנוייה יום אחד א"ר לא שאם לא חג בראשון חוגג כל שבעה (ג) *ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יהושע בן לוי בכל יום כ"ג מתלבש בכליו ובא ומקריב תמיד של שחר אם יש נדרים ונדבות הוא מקריבן והולך ואוכל בתוך ביתו ובא ומקריב תמיד של בין הערבים ובא ולן בלשכת פלהדרין ר' עוקבה בשם ר' יהושע בן לוי לא היה עושה כן אלא בשבתות ובימים טובים *אית תניי תני ג הציץ מרצה על מצחו אית תניי תני אפי' בזוית מ"ד הציץ מרצה על מצחו: והיה על מצחו תמיד מ"ד אפי' בזוית מהדא דיום הכיפורים מ"ד הציץ מרצה על מצחו מסייע לר' יוסי בי ר' בון מאן דאמר אפי' בזוית מסייע לר' עוקבה:

הלכה ה מתני' *נוטלין לידים ד לחולין ולמעשר ה ולתרומה ו ולקדש מטבילין ז ולחטאת אם ניטמאו ידיו ניטמא גופו: גמ' ויש ידיים לחולין אלא כר' שמעון בן אלעזר דר' שמעון בן אלעזר אומר יש ידיים לחולין דברי הכל היא *כדי שיהא בדל מן התרומה *תני ר' שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר הידים תחילה לחולין ושניות לתרומה מה ר' שמעון בן אלעזר כר' עקיבה *דתנינן תמן המכנים ידיו לבית המנוגע ידיו תחילה דברי ר' עקיבה וחכמים אומרים ח ידיו שניות כרבנן היא תמן

מה

פני משה

מודים וכו' הא ב"ה אומרים וכו'. כלומר הרי לכ"ע שאין דוחין את השבת ויום טבוח הוא לאחר השבת והשתא שואל הש"ס עורות הקדשים של מי של איזו משמר הן אם של משמר של שבוע זו שקריבין בו או דילמא דמכיון שקרבנות הרגל הן אלא שאין יכולין להקריבן בזמנן שהיה שבת דינן כשאר כל אימורי הרגלים ותנן בפ"ה דסוכה בג' פרקים בשנה היו כל המשמרות שוות באימורי הרגלים: איתפלגון. בהא ר' יוחנן ורשב"ל: ואת אמר וכו'. דברי הש"ס הן שמתמיה על הא דר' טבי דקאמר דפליגי בהא ואמאי והא אמר יום טבוח שלה לאחר שבת לפי שא"א להקריבן וא"כ כדחו. מהקרבה מחמת השבת ועורות של מי מוקמית בתפלוגתא דר"י ורשב"ל בתמיה ומהיכי תיתי לפלוג בהא רשב"ל הרי א"א היה להקריבן בשבת אלא דלכ"ע קרבנות הרגל הן וכל כל המשמרות כדין קרבנות הרגל: עצרת יש לה תשלומין כל שבעה. כדאמרינן בפ"ק בהלכה ה' במתני': התיב רב הושעיה והא תני. בברייתא מה החדש למנויו יום אחד וכו' וקס"ד דר' יוחנן קאמר תשלומין כל שבעה כמו פסח וחג שחוגג והולך כל שבעה והלכך מותיב ליה דהא תני עצרת למנוייה ויום אחד הוא: אמר ר' אילא. ה"ק שאם לא חג בראשון יחוג בכל יום מהשבעה דעד שבעה יש לה תשלומין ויום אחד כלבד דתשלומין לראשון הן. ובעיקר הקושיא נמי לא קשיא כשם שמנוה למימני יומי כך מנוה למימני שבועי: בכל יום וכו'. מנוה לכ"ג שיהא מתלבש בכליו ובא ומקריב וכו': ר' עוקבא בשם ריב"ל. אומר אע"ג דתנינן בפ"ק דיומא שכ"ג אם רצה להקריב מקריב בשאר כל הימים מ"מ לא היה עושה כן אלא בשבתות וי"ט: על מצחו. בעודהו על מצחו של כ"ג הוא דמרצה דכתיב והיה על מצחו תמיד לרצון וגו' וזה מסייע לר' יוסי בר' בון דקאמר בכל יום וכו' וכדי שיהא מרצה תמיד: אפי' בזוית. אפי' הציץ מונח בזוית מרצה כהדא דיוה"כ שלא היה לובש לעבודת היום אלא לבגדי לבן וזה מסייע לר' עוקבא דקאמר לא היה עושה כן אלא בשבתות וי"ט והציץ מרצה מכל מקום:

הלכה ה מתני' נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה. באלו די בנטילה בכלי שיש בו רביעית מים. ובגמ' הכא פריך וכי יש נטילת ידים לחולין הא ידים שניות הן וקי"ל אין שני עושה שלישי בחולין ומשני משום סרך תרומה כדי שיהא בדל מן התרומה בלא נטילת ידים ולפיכך אמרו שיטול ידיו לאכילת נהמא אף לחולין: ולקדש מטבילין. אם בא לאכול קדשים שלמים וחטאת ואשם עשו מעלה יתירה שצריך להטביל הידים בארבעים סאה ואע"פ שאינן אלא סתם ידים שלא נגעו בטומאה המטמאה את כל הגוף מן התורה: ולחטאת. ליגע במי חטאת שהן המים המקודשים באפר פרה אדומה כדי להזות מהם על טמאי מתים עשו עוד מעלה יתירה שאם נטמאו ידיו בדבר אחד מן המטמאין את הידים ולא הגוף כגון אוכלין ומשקין טמאים והספר וכיוצא בהם שגזרו הכמים לטמא את הידים בלבד אבל להטאות אם נטמאו ידיו נטמא גם הגוף וצריך טבילה לכל גופו. וכל אלו מעלות שזה גבוה מזה הכל מדברי סופרים הן והא דנקט להו הכא גבי הלכות חגיגה לפי דקתני בסוף הלכות הרגל וקאמר שעמי הארץ מיחשבי טהורים ברגל ולא בשאר ימות השנה וזהו מדברי סופרים כדקתני בסוף פ' חומר בקודש נקט להני נמי הכא: גמ' ויש ידים לחולין. בתמיה: ולא כר"ש בן אלעזר. דרך בעיא היא אי נוקמי מתני' אליביה דוקא דאמר בפ"ח דברכות בהלכה ג' דיש נטילת ידים לחולין. וקאמר דלא היא אלא כדברי הכל היא וכו' וכדפרישית במתני': מה. ומתמה הש"ס דמעתה אי נימא דמתני' כר"ע היא דהא דרשב"א כר"ע ס"ל דתנינן תמן בפ"ג דידים המכנים ידיו וכו' ובענין אחר לא משכחת לה שהידים תחלה הן. וזה הכל לפי הס"ד דבעי לאוקמי למתני' כרשב"א וקשיא היאך מוקמית לה כר"ע ודלא כרבנן. וקאמר דלא היא אלא מתני' כרבנן היא דתמן דס"ל ידיו שניות הן:

מה

קרבן העדה

ובלבד שיבלים לעיסתו. וזי' תו' ובלבד שיכלם לעיסתו וה"פ הא דקאמרת שביום שהוא תוגא-קולר דוקא מה שהוא לצורך אכילתו היום אבל לקצר ולה:יח אסור דביום שמביא קרבן אסור בעשיית מלאכה לצ..ד ימים אחרים: להן אינש. אותו אדם שנדר להביא עצים וביכורים כגון שאומר הרי עלי עצים למזבח ושני גזירים למערכה: אסור בהספד ותענית וכו'. מפני שי"ט שלו הוא: הא בה"ת. כמו גופא בה"א וכו': עורות. של עולות שמקריבין ביום טבוח למי מן המשמרות הם דאם הקריבום בי"ט פשיטא שהם של כל המשמרות בשוה כדתנן סוף סוכה: של כל המשמרות. שהרי של כלן היו ובשביל שנדחה הקרבן לא נדחה זכותן של אותו משמר שזמנו בשבת זו: ה"ג ואית אמר וכו'. וה"פ ואיכא דאמרי דלאו רבי טבי בשם ר"י אמר דפליגי בה ר"י ורשב"ל אלא סתמא קאמרו דפליגי בה ר"י ורשב"ל: מה החדש וכו'. דאמרה תורה מנה ימים וקדש החדש למנויו מונים ל' יום ומקדשין יום א' אף עצרת מונין נ' יום ומקדשי' יום א' ולא שבעה: שאם לא חג וכו'. ודאי מלותו אינו אלא יום אחד אלא דלהכי נקרא חג שבעות שיש לו תשלומין כל שבעה: מתלבש בכליו. בח' בגדים: לא היה עושה. הכה"ג כן שיהא מקריב קרבנות היום ומתלבש בח' אלא בשבתות וי"ט מפני כבוד היום: הציץ מרצה. כשהוא על מצחו של כה"ג אבל אם אינו על מצחו אינו מרצה: אפי'. כשהציץ מונח בזוית מרצה: מ"ד הציץ מרצה על מצחו. דוקא טעמא מ"כתב והיה על מצחו תמיד משמע דוקא עודהו על מצחו הוא דמרצה: מן הדא דיוה"כ. שאינו על מצחו בשעת עבודה לפני ולפנים דאינו נכנס בבגדי זהב ואפ"ה מרצה אם באו בטומאה דקי"ל כל קרבנות ציבור הקבוע להם זמן באין בטומאה: מסייע לר"י בר' בון. דאמר בכל יום היה כה"ג מתלבש בכליו כדי לרצות על קרבנות ציבור: מסייע לר' עוקבה. דלא היה מתלבש בכל יום ואפ"ה מרצה:

הלכה ה מתני' נוטלין לידים לחולין ולמעשר. שני ולתרומה די להם נטילה בכלי שאין בו אלא רביעית מים ולקדש מטבילין לאכול שלמים וחטאת ואשם יש מעלה יתירה שצריך להטביל את הידים בארבעים סאה ואע"פ שאינן אלא סתם ידים שלא נגעו בטומאה המטמאה את כל הגוף מדאורייתא: ולחטאת. ליגע במי חטאת מים המקודשים באפר פרה אדומה להזות מהם על טמאי מתים יש מעלה יתירה שאם נטמאו ידיו באחד מן הדברים המטמאים את הידים ולא את הגוף כגון ספר ואוכלין טמאים ומשקין טמאים וכל טומאות דרבנן נטמא גם הגוף וכל הגוף צריך טבילה וכל מעלות הללו שזה גבוה מזה מדרבנן הם והאי דנקט להו הכא גבי הלכות חגיגה לפי שיש במופן הלכות הרגל שעמי הארץ חשובין טהורין ברגל ולא בשאר ימות השנה כדתנן בסוף חומר בקדש: גמ' ופריך ויש ידים לחולין. וכי צריך לנגיעה דחולין נטילת ידים דהרי לא גזרו על הידים אלא שיהיו שניים ואין שני עושה שלישי בחולין: דרשב"א אומר יש ידים. תחילות לחולין כמלא שהראשון עושה שני: ד"ה היא. כמו איבעית אימא מתני' כד"ה אתיא והיינו טעמא דגזרו אף בחולין דאיירי בכהן שאוכל תרומה וגזרו עליו שלא יגע אף בחולין בלא נטילה כדי שיהא בדול אף מן התרומה שלא ליגע בה בלא נטילה: מה רשב"א כר"ע. אתיא הא דרשב"א כר"ע: דתנינן תמן. ריש פ"ג דידים: המכנים ידיו. כשנכנסו וטיהרן מטומאת סתם ידים ידיו תחילות פוסל א' בחולין דראשון עושה שני בחולין ומטמא אחד ופוסל א' בתרומה: ומשני רבנן היא. רשב"א כרבנן כמי מצי סבר והא דקאמר יש ידים לחולין לאו ידים תחלות קאמר אלא בשניות קמיירי: תמן

מה

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ו מכלי המקדש הט"ו וכ"מ

טו ב מיי' פ"א מחגיגה ה"ז

טז ג מיי' פ"ד מביאת מקדש הלכה ח

יז ד מיי' פ"ו מברכות הל"א טוב"ע או"ח סי' קנח ס"א

יח ה מיי' פ"א מתרומות הלכה ז

יט ו מיי' פ"ח מאה"ט הל"ח

כ ז מיי' פי"ג מפרה הל"ד

כא ח מיי' פ"ח מאה"ט הל"ב

גליון הש"ס

(א) מכאן משמע דמלאכת מהוכר אסור ביו"ט מה"ת לשיטת הירושל' וכדעת התוס' והרבב"א דלשיטה הרא"ב והרא"ש דדרש' הירושלמי מאך אסר יאכל וכו' אסמכתא בעלמא הוא א"כ כאן לצורך עיסתו גם ביו"ט מותר מה"ת ול"נ לאוקמי ביום טבוח. ועי' בתוס' דף יז ע"ב ד"ה אלא ובתוס' פסחים ד"כ ד"ה מקום:

(ב) עי' בשלמי"ג פ"ד מכלי המקדש ועי' בכ"מ ערכין דף כח ע"ב פ"ע בו בכ"ב ובו/דוק:

(ג) עי' בתוס' דף יז ע"א ד"ה אין:

מסורת הש"ס

ירושלמי פסחי' פ"ד ה"א

בד"ו סני' יום טבוח לאחר שבת חגיגה יז ב

ירושלמי יומא פ"א ה"ב

יומא ז ב

שמות כח

חגיגה יח ב

עי' חולין קו א שם לג ב

ידים פ"ג מ"א

שנויי נוסחאות (סו"י) יום טוב שחלה כד"ו יום טבוח שלה. (סוי"א) פלוגתא כד"ו תפלוגתא. (סופ"ו) חוגג כד"ו יחוג.

עמודי ירושלים

מלאכה ובע"פ מסיק הירושלמי דאינו אסיר רק במלאכה במקום שנהגו ע"ם ותמהני ע"ז דהא כ' הר"מ ה' יו"ט (פ"ח ה"ז) דאיסור מלאכה בע"פ הוא מדינא משום הקרבת הקרבן וכטעם הירושלמי בתחלה ולא כדדחי אח"כ ועם כי יש לדחות דהטעם משום שהוא קרבן של כל ישראל וכמ"ש המל"מ כ' כלי המקדש (פ"ו ה"ט) אכן הא הר"מ כתב גם כן במנדב עצים דאסור רק ממנהגא וכמבואר בירושלמי כאן וא"כ ביום טבוח עכ"פ ממנהגא אסור ואולי גם מדינא וצע"ג:

מסורת הש"ס

קרבן העדה

מה טעמון. התם גבי בית מנוגע למה נגזור עליהן שיהו תחלות די שנגזור עליהן שיהיו כשאר ידים: הכא. אעפ"י שהן כשאר ידים מ"מ בכהן גזרו שיהא צריך נטילה לחולין משום גזרת תרומה: ופריך ולא. גזרו על משקה שנגע בידים שהוא ראשון כדתנן בפ"ק דשבת א"כ יהיו גם הידים תחלה: ומשני ק"ו. מטבול יום שאין הידי' תחלה מטבול יום: אינו אלא פוסל. שעושה שלישי ולא שני: אף הוא בדל מן התרומה. שהרי שני עושה שלישי בתרומה ולמה יוסיפו בטומאה שאינה צריכה: תמן תנינן. פ"ב דביכורים: חייבין עליהן מיתה. זר האוכלן במזיד חייב מיתה בידי שמים דכתיב בתרומ' ומתו בו כי יחללוהו ביכורים איקרו תרומה דאמר מר ותרומת ידך אלו הביכורים שנאמר בהן ולקח הכהן הטנא מידך: וחומש. האוכלן שוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל כהן שירצה: ואסורין לזרים. מן התורה אפי' חצי שיעור: והן נכסי כהן. שיכול למכרן לכהן אחר וליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה: ועולים בק"א. אם נתערבו במאה של חולין: ומטעונים רחיצת ידים. לפירות שידים שניות ועושין שלישי בתרומה משא"כ במעשר שאין טעון רחיצת ידים לפירות דאמר מר הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח: והערב שמש. לטומאה דאורייתא משא"כ במעשר דתנן טבל ועלה אוכל במעשר: ופריך תמן אתה אומר. משא"כ במעשר שאינו טעון רחילת ידים והכא תנן במתני' נוטלין ידים למעשר: ומשני הן דת אמר. הא דאת אמר הכא שהמעשר טעון רחילה אתיא כרבנן והא דתנן בביכורים אתיא כר"מ: דתנינן תמן. פ"א דפרה: כל הטעון ביאת מים מד"ס. שהוא טהור מן התורה וחכמים גזרו עליו טומאה כל הנך דאמרי פ"ק דשבת: מטמא את הקדש. נתנו עליהן טומאת שני לטומאה והשני מטמא את הקדש להיות קרוי טמא ופוסל עליהן עוד את הרביעי: ופוסל את התרומה. להיפסל היא עצמה אבל אינה פוסלת אחר לעשות רביעי: ומותר בחולין. לאכול חולין ומעשר: ולא שמיע. כלומר הא דמוקי הדא כר"מ והדא כרבנן לא שמיע ליה הא דר"ש דלדידיה איכא לאוקמי כולא כרבנן: נפסל גופו מלאכול במעשר. אבל בנגיעה שרי: מאי כדון. ומעכשיו איך אתה מתרץ למתני' אהדדי: ומשני הן וכו'. מתני' דהכא איירי ברולה לאכול ומתני' דביכורים איירי ברולה ליגע דאף רבנן מודו דאינו לריך נטילה למעשר: ופריך לא הוא רולה לאכול וכו'. כלומר מה טעם לחלק ביניהן הא לא מלינו בכל התורה שיהא טמא מותר ליגע ואסור לאכול: אלא משום נטילת סרך. הכא איירי בכהן וכדפרישית לעיל א"כ באוכל פת של מעשר ושל חולין שגזרו בו שלריך נטילה משום סרך תרומה: ופריך והתנינן תרומה. במתני' והתם ודאי לאו משום סרך אלא מדינא בעי נטילה ה"ס לחולין ולמעשר נמי לאו משום סרך היא דהא בחדא בבא תני להו: אלא בחולין שנעשו ע"ג טהרת קדש. כגון אדם הרגיל לאכול קדשים ורולה להיות רגיל בשמירתן שלא ליגע בטומאות הפוסלת קדש אוכל גם חולין ע"ג טהרת קדש: ופריך וחולין שנעשו ע"ג טהרת קדש לא כחולין הם. בתמיה הא כחולין הם ואין לריכין שימור: תיפתר. תפרש למתני' או כרשב"א יכדסלקא אדעתין מעיקרא ורא"ש כר"ע ס"ל ואין הטעם משום סרך תרומה או כרא"ל ומתני' בחולין שנעשו ע"ג טהרת קדש איירי: דתנינן תמן. פ"ב דטהרות: הרי אלו כתרומה. לעשות שלישי והידים פוסלת אותן: ופריך כל הן דתנינן. כל היכא דתנן מטבילין היינו במקוה של ארבעים סאה איירי: למקדש. לקדש: לריך רביעית. ואין לריך טבילה וקשיא אהדדי: כאן בידים טמאות. שנגעו בטומאה המטמאה את הידים לריך ארבעים סאה: בידים טהורות. בסתם ידים: כאן בקדש מקודש. קדש גמור שקדוש גופו כגון בשר הקרבן וחלות התודה שנשחט עליהן הזבח ומנחות שקדשו בכלי והן קדשי המקדש שקדושים בעלמם אלו לריכין טבילה: וכאן בחולין שנעשו ע"ג טהרת קדש. סגי ברביעית: אלא אמרו. הנטמא בטומאה קלה טמא כאלו נטמא בטומאה חמורה: ומה ת"ל טהור. דהא כתיב בה חטאת וממילא ידעינן דבעינן טהורים דוקא. מה ת"ל טהור אלא ללמדך שאפי' טהור למעשר אע"פ שהוא טמא לתרומה טהור לחטאת וכן הוא בספרי וללמד על טבול יום שכשר בפרה אע"פ שטמא לתרומה מיהו בסוגיין משמע דמלריך קרא אפי' היה האוסף טמא אם אוסף בכלי טהור מקרי טהור: הגע עלמך. אמור לנפשך תיפתר דלהכי לריך קרא: במגריפה

הגמרא

מה טעמון הכא מתוך שאת אומר לו ידיו שניות אף הוא בדל מן התרומה ולא מחמת משקה גזרו עליהן ויהיו תחילה קל וחומר מה אם טבול יום שהוא דבר תורה אינו אלא פוסל ידים שהן מדבריהן לא כל שכן דבר אחר כלום גזרו על הידים לא כדי שיהא בדל מן התרומה מתוך שאת אומר לו ידיו שניות אף הוא בדל מן התרומה תמן תנינן התרומה והבכורים [ב] חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים [ג] והן נכסי כהן ועולין באחד ומאה וטעונין רחיצת ידים [ד] והערב שמש הרי אלו בתרומה ובבכורים [ז] מה שאין כן במעשר *תמן את אמר אין המעשר טעון רחיצה והכא את אמר המעשר טעון רחיצה הן דאת אמר המעשר טעון רחיצה רבנן הן דאת אמר אין המעשר טעון רחיצה ר' מאיר *דתנינן תמן כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקודש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר' מאיר וחכמים אוסרין במעשר *ולא שמיע דאמר ר' שמואל בשם ר' זעירה מהו וחכמים אוסרין במעשר נפסל גופו מלוכל במעשר מאי כדון הן דאת אמר המעשר טעון רחיצה ברוצה לוכל והן דאת אמר אין המעשר טעון רחיצה ברוצה ליגע ולא הוא רוצה לוכל הוא רוצה ליגע אלא משום נטילת סרך והתנינן תרומה וכי יש בתרומה משום נטילת סרך אלא בחולין שנעשו על גב טהרת הקודש [ט] וחולין שנעשו על גב הקודש לא כחולין הם *תיפתר או כר' שמעון בן אלעזר או כר' אלעזר בי רבי צדוק או כרבי שמעון בן אלעזר דתני ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר' מאיר הידים תחילה לחולין ושניות לתרומה או כר' לעזר בי רבי צדוק *דתנינן תמן חולין שנעשו על גב הקודש הרי אלו כחולין ר' אלעזר בי ר' צדוק אומר הרי אלו כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד ולקודש מטבילין: כל הן דתנינן מטבילין בארבעים סאה אנן קיימין והא *תנינן הנוטל ידיו למקדש צריך רביעית א"ר לעזר כאן בידים טמאות וכאן בידים טהורות א"ר חנינא בריה דר' הלל אפילו תימר כאן וכאן בידים טהורות כאן וכאן בידים טמאות כאן ([א]) בקודשי מקדש המקודשין וכאן בחולין שנעשו על גב הקדש: ולחטאת אם ניטמאו ידיו ניטמא גופו: א"ר חנניה *לא שחידשו טומאה לחטאת אלא אמרו המיטמא טומאה קלה כמיטמא טומאה חמורה ר' יעקב בר אחא בשם רבי לעזר [יט] ואסף איש מה תלמוד לומר טהור הגע עצמך אפי' את אוספו במגריפה

במדבר יט

פני משה

מה טעמון הכא וכו'. כלומר הא עיקר טעמון דרבנן הכא כדי שיהא בדל מן התרומה בלא נטילת ידים ומתוך שאתה אומר לו ידיו שניות אף הוא כבר בדל מן התרומה שהשני פוסל את התרומה להיות שלישי: ולא מחמת משקה וכו'. כלומר ועוד וכי לא מחמת משקה גזרו על הידים להיות שניות דשמא יש משקה טופח עליהן והמשקין עושין תחלה בכל מקום ולפיכך גזרו על כל סתם ידים: וידיו תחלה. בתמיה והיאך נאמר שנגזור עליהן להיותן אף תחלה: קל וחומר. ועוד ק"ו מטבול יום מה אם טבול יום שהוא דבר תורה אסור לאכול בתרומה עד שיעריב שמשו אינו אלא פוסל את התרומה כדתנן בסוף מסכת זבים ידים שכל עיקר טומאתן אינו אלא מדבריהם לכ"ש הוא שנאמר אינן אלא שניות ולפסול את התרומה לשלישי: דבר אחר כלום גזרו וכו'. וכדלעיל ואסיקי מילתא היא וכלומר אלא כדאמרן ואתיא המתניתין כרבנן: תמן תנינן. ברפ"ב דבכורים והסוגיא היא שם עד לטמא שנים ולפסול אחד ושם הוא מבוארת: ולקדש מטבילין כל הן דתנינן מטבילין. בארבעים סאה אנן קיימין שמטביל ידיו בהן דוקא: והא תנינן. בברייתא: הנוטל ידיו למקדש. כלומר למקודש ולאכלו לריך רביעית ותו לא: כאן בידים טמאות. לריך מ' סאה: וכאן בידים טהורות. מטומאה ומשום סתם ידים הוא נוטלן: אפי' תימר וכו'. נמי ל"ק דכאן בקדש ממש שלמים או מקדש המקודשין חטאת והשם לריך מ' סאה וכאן דקאמר ברביעית באוכל חולין שנעשו על טהרת קדש דלאו לכל מילי שוינהו כקדש: ולחטאת וכו' לא שם דשו טומאה לחטאת. כלומר לא תפרש דמיירי במה שהידשו איזו טומאה שנוהגת בחטאת בלבד ובהא הוא שאמרו נטמאו ידיו נטמא גופו ולא מיירי בטומאת ידים שנוהגות אף בתרומה וקדש דלא היא דלא מיירי בחידוש טומאה אלא כך הוא שאמרו המיטמא טומאה קלה לתרומה ולקדש כגון נטמאו ידיו שאינה אלא טומאה קלה לטמא הוכלין ומשקין של תרומה וקדש הרי הוא כמיטמא טומאה חמורה להטאת וניטמא נמי גופו ולריך טבילה: ואסף איש טהור את אפר הפרה. ודריש מה ת"ל טהור והלא כל מעשיה בטהרה אלא הגע עלמך אפי' את אוספו במגריפה

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ו מתרומות הל"ו ופ"ג מבכורים הל"א ה

כג
ב מיי' פ"ד מבכורים הלכה יד

כד
ג מיי' פ"ו מתרומות הל"ב

כה
ד מיי' פ"ג ממעשר שני הל"ד ופט"ו מטומא' אוכלין הלכה ה

כו
ה מיי' פ"א מא"ט הל"ט וכהב"ג ה

כז
ו מיי' פ"ו מברכות הל"ב וכב"מ

גליון הש"ס

([א]) עי' ק"ע ודברי המוגי' איך יסבר טומאת ידים לענין מנחות הא נאכלות בעזרה ואין טומאת ידים במקדש ולא מסכתא אלא בקדשים קל"ס שנאכלין בכל העיר וכתן למקדש גזרו עי' ברמב"ם פ"ח מאה"ט ה"ו:

שנויי נוסחאות (שו"ד) דאת בד"ו דת וכן בסמוך.

עמודי ירושלים תנינא

כאן בקדשי מקדש כו'. נ"ב עיין בקס"ע שכתב כגון בשר הקרבן כו' ומנחות ובגליון הש"ס כתב עליו ודבריו המוכין איך אפשר טומאת ידים לענין מנחות הא אינן נאכלות אלא בעזרה ואין טומאת ידים במקדש ונ"ל דקס"ע אזל לשיטתיה בפסחים (פ"ז ה"ו) דסירושלמי סובר דגזרו אטומאת ידים במקדש דרך ר"ש ס"ל כן דלא גזרו וחכמים פליגי עליה וא"ש ולכמ"ש בגליון ירושלים שם בפסחים דרך שלא לספסיד הקרבן לא גזרו אבל טבילה לריך א"כ א"ש בפסיטות ועיין ביומא (פ"ב ה"א) בש"ק ובגליון ירושלים שם:

במגריפה אמרה התורה טהור מה אנן קיימין אם במגריפה של מתכת והלא פשוטי כלי מתכות טמאין אם במגריפה של עץ לא (א) כעומד מחמת דבר טמא הוא אמר רב הושעיה תיפתר באוספו בנסר ואפשר שלא ינשא עליו א"ר יודן אבוי דר' מתניה תיפתר באוספו במלתרא עבה רבי בא בר ממל בעא קומי ר' אמי מה בין אדם טהור לחטאת לכלי ריקן טהור לחטאת אמר ליה ואסף איש טהור מה ת"ל איש אלא ליתן טהרה מעולה לאיש לעשותו כמי חטאת וכאפר חטאת רבי יוסא בשם רשב"ל היסט שטיהרתי לך בשרץ טימאתי לך כאן:

הלכה ו מתני'

א *הטובל לחולין והוחזק לחולין אסור במעשר הטובל למעשר והוחזק למעשר אסור לתרומה הטובל לתרומה והוחזק לתרומה אסור לקודש הטובל לקודש והוחזק לקודש אסור לחטאת הטובל לחמור הותר לקל ב טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל: **גמ'** *וחולין צריכין כוונה דרובא אתא מימור לך אפילו טובל לחולין והוחזק לחולין אסור במעשר לא כן *א"ר אלעזר כמיניין החולין כן מיניין המעשר כאן לאכילה וכאן למגע *הטובל סתם מותר בכולם א"ר יוחנן במזוקק לכולן *עודיהו רגליו משוקעות במים מחזיק עצמו לכל טהרה שירצה *תמן תנינן מקל שהיא מליאה משקין טמאים כיון שהשיקה למקוה טהרה דברי ר' יהושע ג וחכ"א עד שיטביל את כולה *ר"ש בן לקיש אומר מה פליגין בטומאה קלה אבל בטומאה חמורה אף ר' יהושע מודה ר' יוחנן אמר אף בטומאה החמורה פליגין מתניתא פליגא על רשב"ל עודיהו רגליו משוקעות במים מחזיק עצמו בכל טהרה שירצה פתר לה באוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין לא כן א"ר יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם רשב"ל האוכל אוכלין טמאין

פני משה

במגריפה אמרה התורה טהור וכלומר דזה בא ללמדינו דהיאך שהוא אוסף את האפר נשאר הוא טהור. ועד אם יהיה מהוץ למחנה ולבתר היא דכתיב וכבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב ולא מקודם וכדמפרש ואזיל: מה אנן קיימין. וכמה הוא אוסף אם במגריפה של מתכות והלא אפי' פשוטי כלי מתכות טמאין ונטמאין מחמת אפר הפרה וחוזרין ומטמאין להאוסף מיד ואם במגריפה של עץ פשוטיהן דוקא הן טהורין אבל הכא במגריפה דהיא ככלי קבול לקבל את אפר הוא גורף וא"כ קשה וכי לאו כעומד האפר מחמת דבר טמא הוא דכלי עץ שיש בו בית קיבול מיטמא ונטמא מחמת האפר ומיד הוא מטמא: תיפתר באוספו בנסר. רחב ואין בו בית קיבול: והאפשר שלא ינשא עליו. בתמיה וסוף סוף נטמא מחמת נושא אפר פרה: במלתרא עבה. חתיכת עץ עבה הרבה ואינו נרגש משא האפר עליו: מה בין אדם טהור לחטאת לכלי ריקן הטהור לחטאת. דתנן בפ"ט דפרה מי חטאת ואפר חטאת לא יעבירם בנהר ובספינה. דגזרו משום מעשה שהיה באדם שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מן המת תחוב בקרקעיתה של ספינה והאהילו עליו ונטמאו. ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה. ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה. דנמי דמי קצת לספינה. אבל עובר הוא במים עד צוארו. עובר הוא הטהור לחטאת ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת. ובמים שאינן מקודשין. כך שנינו שם והשתא בעי מה בין אדם וכו' כלומר מ"ש דבנושא מי חטאת ואפר חטאת גזרו משום מעשה שהיה ומ"ש דבנושא כלי ריקם הטהור לחטאת דלא גזרו ולא ס"ל כמ"ד דטעמא דלא גזרו אלא דוקא כמעשה שהיה: א"ל. מהכא דכתיב ואסף איש טהור מה ת"ל איש אלא ליתן טהרה מעולה לאיש המעביר אותם כמי חטאת ואפר חטאת עצמו שהן טהורין: ר' יוסא בשם רשב"ל. קאמר היסט וכו' כלומר התורה גילתה לטהר טומאת משא והיסט בשרץ ולומר לך מה שטיהרתי לך כאן בשרץ טמאתי לך כאן וא"כ די שנרבה הומר טהרה באדם הנושאן אבל לא בכלי ריקם הטהור לחטא':

הלכה ו מתני' הטובל לחולין והוחזק לחולין. שנתכוין לטהר לחולין ואע"ג דלהולין לא בעי כוונה לרבותא קאמר שאע"פ שנתכוין והוחזק לטהרת חולין אפ"ה אסור במעשר שני לאכילה עד שיטבול לשם אכילת מעשר וכן בתרומה לא מהני כוונת מעשר אבל לנגיעה ה"נ כוונה לא לתרומה וא"נ למעשר: אסור לחטאת. ליגע במים המקודשים באפר פרה: טבל ולא הוחזק. לא נתכוין לטבילה כלל אלא לרחיצה בעלמא: כאלו לא טבל. למעשר וכ"ש לתרומה ולקדש אבל לחולין לא בעינן כוונה כדאמרן:

גמ' חולין צריכין כוונה. בתמיה: ומשני דרובא. רבותא אתא מימור לך וכו' כדפרישית במתני': ופריך לא כן אמר ר"א. בברכות פ"ח כמנין החולין ראשון ושני כן מנין המעשר ומ"ט מחמרינן כאן במעשר: כאן. במתני' לאכילת מעשר שני שהחמירו: וכאן. מה דאמר ר"א למגע מעשר שאין השני עושה שלישי כמו בחולין: הטובל סתם מותר בכולם. וכדמפרש ר' יוחנן דלא בטובל סתם ולא הוחזק כלל אמרו שהרי בכינו טבל ולא הוחזק כאלו לא טבל למעשר ומכ"ש לכולן אלא דה"ק שהיה מזוקק לכולן לאכילת מעשר ולתרומה ולקדש וע"מ כן ירד לטבול אבל בשעת הטבילה טבל סתם ולא פירש בזה הוא דאמרינן מותר בכולן דמכיון שהיה מזוקק לכולם ולפיכך ירד לטבול הוי כמחזיק לכולם ולא בעינן עד שיפרש נמי בשעת טבילה: תמן תנינן. בפ"ה דטהרות: מקל שהיא מלאה משקין טמאין כיון שהשיקה למקוה. שחיבר קצה אחד מן המקל במקוה אע"פ שלא הטביל כולו טהרו כל המשקין טמאין שבראשו האחר בתורת השקה דס"ל קטפרס חיבור הוא: וחכ"א עד שיטביל את כולה. דס"ל קטפרס אינו חיבור ופליגי ר' יוחנן ורשב"ל אם פליגי נמי בטומאה חמורה כגון שנגעו בטומאה שהיא מן התורה: מתניתא. ברייתא שהובא לעיל עודהו רגליו וכו' יכול להחזיק עצמו לכל טהרה שירצה והרי הכא באדם עסקינן וטומאה חמורה היא שמטמאה לאדם ואם ר' יהושע מודה בטומאה חמורה דלא אמרינן קטפרס חבור וא"כ הכא דרגליו משוקעות במים ואתה אומר דעדיין הוא יכול להחזיק עצמו לכל מה שירצה וכחיבור היא למקוה רגליו משוקעות במים הא ברייתא דאתיא כמאן: פתר לה. כגון באדם שאכל אוכלין טמאין וכו' דטומאתו טומאה קלה היא שאינה אלא מד"ס ואתיא כר' יהושע: ופריך לא כן וכו'. וא"כ א"נ כוונה כלל לטומאה זו ומשני מכיון שנתן דעתו לטהרה מעולה ממנה דהא אמרינן מחזיק עצמו לכל מה שירצה ואפי' לטהרה מעולה כגון לתרומה ולקדש א"כ ודאי אין עוד צריך כוונה יותר וכלומר תנא דברייתא אשמעינן דאף שהוא צריך לטהר עצמו לטהרה מעולה ומשום דכו אפשר שנטמאתי בהיזו טומאה שצריך כוונה להטבילה ועכשיו רוצה אני לטהרה מעולה יכול הוא להחזיק עצמו לכל טהרה שירצה מכיון שעדיין לא טבל אלא שרגליו בלבד מבוקעות במים ובכה"ג בעי כוונה מהני לו לכל מה שירצה וכי אמרי' האוכל אוכלין טמאין

קרבן העדה

במגריפה. כלי שגורפים בו האפר ועשוי כמו מחתה: במאי אנן קיימין. במאי עסקינן: והלא פשוטי כלי מתכות. מקבלין טומאה וזה האוסף מיד כשמתחיל לאסוף מטמא המגריפה דהא קאמרת דטומאה קלה מטמאה כטומאה חמורה א"כ כיון שזה האוסף טמא אפילו למעשר מטמא הוא הכלי והא דנקט פשוטי כלי מתכות לימר אפי' אוספו במגריפה שאין לה שפה ואינה עומדת לקבלה מ"מ מקבלת טומאה: לא כעומד מחמת דבר טמא הוא. שהרי אין המגריפה יכולה לעמוד אלא בסיועת האדם והוא המעמידה וכל המעמיד בדבר טמא טמא כמותו: בנסר. שהוא פשוטי כלי עץ וארוך ועומד מחמת עצמו: ופריך והאפשר שלא ינשא עליו. בתמיה וכיון שהאפר שע"ג הנסר נישא ע"י הטמא הרי הוא טמא: במלתרה עבה. בקורה עבה שאי אפשר לו להגביה אותה כי אם ע"י היסט הוא אוסף: מה בין אדם טהור לחטא' וכו'. דתנן בפ' י"א דפרה כל הטעון ביאת מים בין מד"ס בין מד"ת מטמא את מי חטאת ואפר חטאת ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא וכו' וכלי ריקם הטהור לחטאת במגע ובמשא דברי ר"מ וחכ"א במגע אבל לא במשא וקשי' ליה לר' בא מ"ט דחכמים דמחלקין בין אדם לכלים: טהרה מעולה. כלומר טהרה יתירה: היסט שטיהרתי וכו'. קאמר דטהור דמיותר אילטריך להוסיף טהרה לחטאת דאפי' בהיסט מטמא משא"כ בשרץ:

הלכה ו מתני' טבל לחולין והוחזק לחולין. ועוד זו מעלה הטובל לאכול חולין ונתכוין לטבול להיות מוחזק להיות טהור לשם חולין: אסור למעשר. אסור לאכול מעשר שני הנאכל בירושלי' עד שיטבול לשם מעשר וכן כולם: אסור לחטאת. למים המקודשים באפר פרה: ולא הוחזק. לא נתכוין לשם טבילת טהרה אלא לרחיצה בעלמא: כאלו לא טבל. למעשר וכל שכן לתרומה ולקדש אבל טבילה היא לחולין דחולין לא בעי כוונה:

גמ' ופריך וחולין צריכין כוונה. בתמיה ולמה תנן והוחזק לחולין דמשמע הוחזק אין לא הוחזק לא: ומשני דרובא אתא מימר לך. רבותא קא משמע לן דאפי' הוחזק לחולין לא מהני למעשר: כמנין החולין. כמו שמונין לחולין לענין טומאה כך מונין למעשר כלומר כל מה שהוא טהור לחולין טהור למעשר: כאן לאכילה. אפי' הוחזק לחולין לא הוחזק למעשר: וכאן למגע. כל מגע הטהורה לחולין טהורה למעשר: הטובל סתם. לשם טבילת טהרה: מותר בכולם. מחזיק עצמו לכל מה שירצה: במזוקק לכולן. בשצריך לטהרות כולן בשעה שטבל הוא דמותר בכולן הטובל סתם: תמן תנינן. בפרק ח' דטהרות: כיון שהשיקה למקוה. שחיבר קצה הא' מן המקל במקוה אף על פי שלא הטבילו כולו נטהרו כל המשקין טמאין שבראשו השני דקטפרס חיבור: עד שיטביל את כולם. דקסברי רבנן קטפרס אינו חיבור: מה פליגין. כי פליגי: בטומאה קלה. שהמשקין טמאים בטומאה דרבנן אבל אם הם טמאים בטומאה דאורייתא אף ר"י מודה דלא סלקו להו אך טבילה: מחזיק עצמו בכל מה שירצה. הואיל ועדיין מחובר מלמטה שמע מינה דקטפרס חיבור וקא סלקא דעתי' בטמא שנטמא בטומאה דאורייתא איירי: באוכל אוכלין טמאין

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פי"ג מהל"ט ה"ב

כט
ב מיי' שם ופ"א ממקואות ה"ח

ל
ג מיי' פ"ב משומא' אוכלין הלכה כב

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע שנדחק ואפשר כיון שהמגריפ' ע"ג יד הטמא הוי כמו קנה ע"ג הפרן דטמא משום דאינו מונח במקום טהור עי' בפ"י דפרה מ"ג ומ"ד ומשני באוספו בנסר שהוא ארוך והאפר מצד השני ומיקרי מונח במקום טהור ועי' בתוספתא פרה פ"ט בד"א וכו' ודוק:

מסורת הש"ס

חגיגה יח ב
שם יט א
ירושלמי סוטה פ"ה הלכה ב
תוספתא פ"ג
חגיגה יט א
טהרות פ"ח מ"ט
עי' חגיגה יט א

שנויי נוסחאות (שו"ה) שיטביל גד"ו שיטבול. (שו"א) החמורה גד"ו חמורה.

מסורת הש"ס

מקואות פ"ח מ"ו

מכשירין פ"ד מ"ו

חגיגה יח ב

בכ"מ בבלי אוכלי בגדי קודש מדרס לחטאת

עי' חולין לה ב

קרבן העדה

טמאין כו'. שהן טומאות דרבנן ולהכי מכשיר בקטפרס: ופריך לא כן אר"י וכו'. גופו טהור בלא כוונה ואי בנטמא באוכלין טמאין למה ליה שיהא רגליו מבוקעות במים ומשני מכיון שנתן דעתו וכו' הא דהרשב"ל דגופו טהור בלא כוונה היינו לחולין אבל אם הוא לטהרה מעולה צריך כוונה: מתניתא. דפ"ז דמקוואות: מכוונות. מלומלמות לא פחות ולא יותר: והשני טמא. שהרי חסרה במים שעל הראשון: אף השני טהור. דאמרינן גוד אחית וה"ל כאילו המים שהעלה הראשון בגופו מחוברין למי המקוה: ומשני ועוד היא וכו'. כלומר אף זו איכא לאוקמי בשנטמא בטומאה דרבנן: מתני'. דפ"ד דמכשירין: הצנון. שמונח במערה מליאה מים נדה מדיחתו והוא טהור דלא הוכשרו לקבל טומאה במים שמחוברים במערה: ר"י מטהר משום ר"י. דאע"ג דהעלוהו כל שהוא כיון שהוא מחובר עדיין למי מערה כאלו כולו מונח שם: ונידה לא טומאה חמורה היא. בתמיה ש"מ דאפי' בטומאה דאורייתא פליג ר' יהושע: הדא. הך ברייתא ודאי קשיא לרשב"ל ואי אפשר לקיימה לרשב"ל אלא כר"י דאף בטומאה חמורה פליגי:

הלכה ז מתני' מדרס. אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמדרס הנדה שמטמא אדם וכלים כדכתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו: לפרושים. לאוכלי חוליהן בטהרה: בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. כאן חסר מעלה אחת והכי מיבעי ליה למתני בגדי פרושים מדרס לאוכלי מעשר שני בגדי אוכלי מע"ש מדרס לאוכלי תרומה דהיינו לכהנים בתרומתן וכל הני מעלות מדרבנן שאמרו אין שמירת טהרתן של אלו חשובה שמירה אצל אלו ומתוך שהן אצל אלו כאלו לא שמרום גזרו בבגדיהם שמא ישבה עליהן אשתו נדה והרי הן מדרס נדה: היה אוכל חולין שלו בטהרה. כאלו היה קודש שהיה נזהר בהן מכל טומאה המטמאה את הקדש: והיתה מטפחתו מדרס לחטאת. אבל לא לקדש:

גמ' במגעות שנו. דוקא בגדי עם הארץ שנגעו באוכלי מעשר שני אבל אינן מטמאים לא במשא ולא בהיסט: יושבת עליו ערומה. דלא החמירו על מדרס אשתו של עם הארץ לחולין אלא אם כן דרסה ערומה: ויש היסט בחולין על ידי מגע. אם בא ההיסט ע"י מגע כדאמרינן שדרסה עליו ערומה מי אמרי' כן אף בהיסט ע"י משא או לא. ישבה. אשת עם הארץ על הכסא ונגעה בו מהו שיטמא: ופריך מה נפשך. כלומר מאי קמיבעיא ליה הרי כאן מגע ומשא ופשיטא דטמא: ומשני כמה דאמרת וכו'. הכי קמיבעיא ליה כמה דאמרינן במשא שאין הזב מטמא משכב עד שיהא רובו של זב שוכב עליו דכתיב וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב עד שינשא רובו עליו: ודכוותה במגע. מיבעיא ליה מי בעינן שיגע בכולו דוקא או אפי' אם דרסה במקלת רגלה על הבגד טמא מדרס כך למדתי מפי' הר"ש: מהו שיעשה כזב אצל התרומה. שיטמא בהיסט ומדרס או דוקא בבגדיו הוא דמטמא כדאמרינן בחולין שמא דרסה עליהן אשתו אבל הוא עצמו אינו כזב: והא

מתני' טמאין ושותה משקין טמאין (א) גופו טהור בלא כוונה מכיון שנתן דעתו (ב) לטהרה מעולה ממנה אינו צריך כוונה מתניתא פליגא על רשב"ל *מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו שניהן מהורין זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור ועוד היא באוכל אוכלין טמאין ובשותה משקין טמאין מתניתא פליגא על רשב"ל *צנון שבמערה אשה נידה מדיחתו והוא טהור העלתו כל שהוא מן המים טמא ותני עלה ר' יהודה מטהר משם ר' יהושע ונידה לא טומאה חמורה היא הדא פליגא על רשב"ל ולית לה קיום:

הלכה ז מתני' *בגדי עם הארץ מדרס לפרושים בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש *יוסי בן יועזר היה חסיד שבכהונה והיתה מטפחתו מדרס לקודש יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת: **גמ'** ר' יסא בשם ר"י (ג) במגעות שנו ר' זעירה בעא קומי ר' יסא מאיכן ניטמא הבגד הזה מדרס א"ל *תיפתר שהיתה אשתו של עם הארץ יושבת עליו ערומה שמואל בר אבא בעא קומי ר' זעירה כמה דאת אמר תמן אין היסט בחולין ויש היסט בחולין ע"י מגע ודכוותה אין משא בחולין ויש משא בחולין ע"י מגע ר' שמואל אחוי דר' הושעיה א"ר ירמיה בעי ישבה על הכסא ונגעה בו מה נפשך אם משא הרי משא אם מגע הרי מגע כמה דאת אמר במשא עד שינשא רובו ודכוותה במגע עד שיגע ברובו (ד) גופו של פרוש מהו שיעשה כזב אצל התרומה התיב רבי יוחנן והא

פני משה

טמאין וכו' גופו טהור אף כשטבל בלא כוונה היינו שלא טבל אלא מטומאה זו ואין דעתו לאיזו טהרה מעולה דזה בלאו הכי א"צ כוונה מכיון שאינו אלא טומאה קלה דמדאורייתא טהור מעליא הוא: מתניתא. דפ"ז דמקואות פליגא על ר"ש בן לקיש דתנינן התם: מקוה שיש בו ארבעים סאים מכוונות. לא פחות ולא יותר: וירדו שנים וכו' והשני טמא. מפני שחסר המקוה על ידי טבילת הראשון: ר' יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים. בשעת טבילת השני: אף השני טהור. דהמים שעל הראשון כמאן דמחברי למקוה דמו אלמא דס"ל לר' יהודה דקטפרס הוי חיבור ולרשב"ל דקאמר מודה ר' יהושע בטומאה חמורה א"כ ר' יהודה כמאן: ועוד היא באוכל וכו'. הא נמי לא קשיא דאיכא למימר דכמי האי מתני' איירי בנטמא בטומאה קלה שאכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין: מתני'. דפ"ד דמכשירין פליגא על רשב"ל דתנינן התם צנון שבמערה נדה מדיחתו במים שבמערה והוא טהור לפי שהמים המחוברין אינן מכשירין לקבל טומאה: טמא. דכשהעלתו מן המים נכשרו לקבל טומאה מחמת מים התלושין שעליו: ותני עלה ר' יהודה מטהר משום ר' יהושע. דאכתי הצנון מקלתו למטה במים היא והוי הקטפרס חיבור וככולו במים מחוברים דמי וכי נדה לאו טומאה חמורה היא ואפ"ה מטהר ר' יהושע משום קטפרס חיבור: הדא. ודאי פליגא על רשב"ל ולית לה קיום למילתיה דשמעינן בהדיא דרבי יהושע פליג אף בטומאה חמורה:

הלכה ז מתני' בגדי עם הארץ. הן כמדרס הזב: לפרושים. האוכלין חוליהם בטהרת חולין כדאמרינן בגמרא דשמא ישבה עליהן אשתו נדה וע"ה אינו נזהר בכך ומטמאין מדרס לטמא אדם ובגדים כדכתיב בנדה וכל אשר יגע במשכבה יכבס בגדיו: בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. חסר במתני' מעלה אחת לפי המדריגות והכי איבעי ליה למיתני בגדי פרושין מדרס לאוכלי מעשר בגדי אוכלי מעשר מדרס לאוכלי תרומה היינו לכהנים בתרומתן דחמש מעלות נשנו כאן. וכל הני מעלות מדברי סופרים נינהו שאמרו אין שמירת טהרתן של אלו השובה שמירה אצל אלו ומתוך שהן אצלם כאלו לא שמרם גזירה שמא ישבה עליהן אשה נדה ולא נזהרו ובגדיהם טמא מדרס: יוחנן בן גודגדא היה אוכל חולין על טהרת קדש כל ימיו. שהיה אוכלן בטהרה ונזהר בהן מכל טומאה המטמא את הקדש כאלו היו קדש: והיתה מטפחתו מדרס להטאת. אבל לא לקודש דקסבר חולין שנעשו על טהרת קדש כקדש דמו. ולענין הלכה מסקינן בפרק דלקמן דאהת עשרה מעלות נשנו שם בחומר בקדש מבתרומה ושם מעלות הראשונות עשאום בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש והמש האחרונות שהן מן הכלי מצרף מה שבתוכו והלאה עשאום בקדש בלבד אבל לא בחולין שנעשו על טהרת קדש הלא הן החמש הלו כחולין ולפיכך חולין שנעשו על טהרת הקדש אינו טמא בהן אלא הראשון והשני פוסל בהן והשלישי טהור כשאר חולין וכת"ק דמתני' דסוף פ"ב דטהרות:

גמ' במגעות שנו. הא דשנינו בגדיהן של אלו מדרס לאלו היינו אם נגעו בבגדיהם מיטמאין כאלו נגעו במדרס הזב והנדה וכדמפרש טעמא לקמיה ולאפוקי גופן עצמן אינן כמדרס כדקאמר לקמן: מאיכן נטמא הבגד הזה. מדרסו של פרושין וכן שאר הנשנו במתני': א"ל תיפתר וכו'. וגזרו חכמים שמא ישבה עליהן כשהיא נדה וכדפריסית במתני': כמה דאת אמר תמן אין היסט בחולין ויש היסט בחולין ע"י מגע. כלומר בכל מקום ששנינו טומאת היסט כמו בפ"ה דזבים ובשארי מקומות לא מצינו שיהא נטמאות ע"י היסט הטומאה אלא ע"י מגע לפי שההיסט היא בכל מקום שהטהור הוא שהסיט את הטומאה כגון קורה שהיא מונחת על הכותל וטומאת מת או נבלה על קצה האחד ויבוא כהן ובא הטהור לקצה השני והניד מכיון שהניד את הטומאה שבקצה השני נטמא משום מסיט או נושא דזה הכלל כל דבר שמטמא במשא מטמא בהיסט וא"כ דבר המטמא בהיסט מטמא במשא. ולא מצינו שהטומאה המסיטה את אדם הטהור שתטמא אותו אלא בזב בלבד כדאמרי' בשבת בפ' ר"ע ואין מתטמא במשא או בהיסט אלא האדם בלבד ולא הכלים אלא דוקא במגע הוא דמתטמאין והא דנקט הכא אין היסט בחולין לאו דוקא דלא מצינו שום טהרה שתתטמא ע"י היסט כדאמרן אלא משום דבעי למימר ויש היסט בחולין ע"י מגעו וכלומר שאפילו חולין מתטמאין ע"י מגע טומאה הצריכין להן כגון שני שנגע בראשון שנקרא פסול לפי שאינו מטמא עוד בשלישי בחולין: ודכוותה אין משא בחולין. שאין מתטמאין ע"י משא: ויש משא וכו'. אם דבר הניטמא במשא הטמא את החולין במגע כמו דאמרינן בדבר הנטמא ע"י היסט זהו כוונת הבעיא. ופשוט ה"א למאי דאמרן ונלמד מכללי הטומאה האמורות במקומות הרבה שכל דבר המטמא בהיסט מטמא במשא ואם האדם הנטמא במשא נגע בחולין ודאי מטמאן כדין כל הנוגע באחד מן הטומאות שבתורה: ישבה על הכסא. נדה שישבה על הכסא ונגעה בו מהו ומתמה הש"ם מה נפשך אם במשא וכו' ומאי תיבעי ליה: כמה דאת אמר וכו'. כלומר הכי קא מיבעי ליה אם כמה דאת אמר גבי משא בעינן עד שינשא רובו כדשנינו בפ"ד דזבים ה"נ נימא ודכוותה במגע עד שיגע ברובו ולא איפשיטא הכא: גופו של פרוש וכו'. אי נימא דגם גופו משוין כמדרס הזב לתרומה או דלמא דוקא בבגדיהן גזרו ולא בגופן: התיב ר' יוחנן והא

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ה מהלכות מקואות הי"ב טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' כב

לב
ב מיי' פי"ב מטומאת אוכלין הי"א

לג
ג מיי' פי"ג מהא"ט ה"א ופ"י ממשכב ומושב ה"א

לד
ד מיי' פי"ג מהא"ט שם

לה
ה מיי' שם ופי"ב הלכה ד

לו
ו מיי' פי"ג מהא"ט שם ופי"ג מפרס ס"ב

לז
ז מיי' פי"ג מהא"ט שם

גליון הש"ס

(א) היינו משום דטומאה קלה דרבנן ודאי א"צ כוונה. ובזה מיושב קושית התוס' בחולין דף לא ע"ב ד"ה הוא ע"ש משום דברייתא דמיירי בנטילת ידים דאינו רק טומאה דרבנן אין ראי' דחולין לא בעי כוונה אף לטבילה אדם ומצ"ש מייתי מהא דטבל ולא הוחזק דאף בטבילה לא בעי כוונה לחולין ודוק:

(ב) עי' ק"ע וג"ע דשם לא גזרו טומאה באוכל אוכלין טמאין רק לתרומה ולחולין לא בעי טבילה כלל:

(ג) עי' בר"ש פ"ז דטהרות מ"ה:

(ד) עי' בתוס' חגיגה דף יט ע"ב ד"ה בגדי ע"ה ובכ"ד ובר"ש טהרות שם ועי' בגליו' הרמ"ע מפאנו סי' יז:

שנויי נוסחאות (שו"א) ר"י נד"ו ר' יוח.נ. (שו"ס) דאת נד"ו דת.

אין דורשין פרק שני חגיגה

והא *תנינן [א] המניח ע"ה בתוך ביתו לשומרו בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין האוכלין והמשקין וכלי חרש פתוחין טמאין אבל המשכבות והמושבות וכלי חרש מוקפין צמיד פתיל טהור אין תימר עשו גופו כזב אצל התרומה אפילו מוקפין צמיד פתיל יהיו טמאין א"ר יודה בר פזי תיפתר בעם הארץ אצל הפרוש ולית שמע מינה כלום א"ר מנא כן א"ר יוסה ר' כל מה דאנן קיימין הכא בתרומה אנן קיימין תדע לך שהוא כן דתנינן תמן אפי' מאכל ואפילו כסות הכל טמא כלום אמרו טמאים לא משם היסט לא כן א"ר יוחנן (א) לא חצצות ולא הסיטות ולא רשות היחיד ולא עם הארץ אצל התרומה [ב] גופה של תרומה מהו שיעשה כזב אצל הקודש נישמעינה מן הדא *החותך שפופרת של קודש *החותכה והמטבילה טעון טבילה ניחא חותכה מטבילה ויכרכינה בסיב ויטבילה אלא תיפתר בשחתכה על מנת להטבילה [ג] גופו של קודש מהו שיעשה כזב אצל החטאת נישמעינה מן הדא (ב) שני לגינים א' טהור לקודש ואחד טהור לתרומה שנגעו זה בזה שניהן טהורין והא מתניתא פליגא עשה את [ד] הטהור לחטאת שהיסיט ברוקו ובשכבת זרעו של טהור לתרומה וניטמא היא טהור לתרומה היא טהור לקודש:

הדרן עלך פרק אין דורשין

הלכה א מתני'

*חומר בקודש מבתרומה [ה] שמטבילין כלים בתוך כלים בתרומה אבל לא בקודש [ו] אחוריים ותוך ובית צביעה בתרומה אבל לא בקודש [ז] הנושא את

פני משה

והא תנינן וכו'. כלומר דמההיא מתני' דפ"ז דטהרות יכולין למיפשט להא דתנינן שם המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו בזמן שהבעל הבית רואה את הנכנסין ואת היוצאין אין טמא אלא האוכלין והמשקין וכלי חרש הפתוחין דחיישינן שמא נגע בהן השומר שהוא עם הארץ אבל וכו' טהורין שאין ע"ה עצמו עושה משכב ומושב ואינו מטמא בהיסט שלא גזרו אלא על טומאת מגעו בלבד ואם אינו רואה וכו' כדמייתי הסיפא לקמן קתני מיהת שהמשכבות ומושבות וכו' טהורין והשתא אם תימר שעשו גופו כזב אצל התרומה אפי' אלו יהיו טמאין: תיפתר בעם הארץ אצל הפרוש ולית ש"מ כלום כלומר בענין נגיעה של ע"ה למה שהוא של פרוש וכי קא מיבעיא לן בפרוש אלא התרומה הוא דקא מיבעיא לן אם החמירו בתרומה שיהיה גופו של פרוש כזב והיישינן משום היסט: כן אמר ר' יוסי רבי. ר' יוסי היה רבו של ר' מנא כדאיתמר בהרבה מקומות דכל מה דאנן קיימין כהאי דינא בתרומה הוא אנן דקיימין ותדע לך שהיא כן דע"ה עצמו אינו מטמא בהיסט דהא תנינן תמן בהסיפא ואם אינו רואה לא את הנכנסין ולא את היוצאין אפילו מאוכל אפי' אינו יכול להלך אא"כ מובילין אותו ואפי' כפות וקשור הכל טמא דלא מטמאינן להו משום ע"ה גופיה אלא דחיישינן שמא נכנס שם נכרי או אשה נדה וישבה והסיטה וטימאה את הכל וכלום אמרו טמאים הכל אלא משום היסט והנו ברישא טהורים אלו אלא ש"מ דאין ע"ה עצמו מטמא משום היסט דעל גופו לא גזרו שיהא כזב וה"ה דעל גופו של פרוש לא גזרו: לא כן וכו'. סיומא דמילתא היא וכלומר ועוד וכי לא כן אמר ר' יוחנן בהדיא לא חצצות לא דבר שגזרו משום הצילה ולא היסטות ולא רה"י וכלומר דלא מחמרינן בתרומה משום ספק רה"י יותר מבחולין ולא משום ע"ה עצמו גזרו בתרומה אלא בבגדו הוא דאמרו וכטעמא דאמרן: גופה של תרומה מהו וכו'. לענין אם נגעה התרומה בעצמה לקדש אם גזרו נמי בכה"ג: נישמעינה מן הדא. ברייתא החותך שפופרת של קדש. שחתך שפופרת להצניע בה את הקדש החותכה והמטבילה טעון טבילה מקודם אלמא דטהרו קדש אמירה היא ופריך על גופה דהברייתא ניחא חותכה טעון טבילה מקודם שצריך ליגע בה אלא מטבילה אמאי ויכריכנה בסיב שאינו מקבל טומאה ויטבילה וא"צ ליגע בה: תיפתר בשחתכה. מתחלה על מנת להטבילה הוא בעצמו וכשצריך טבילה בשביל שחותכה לא מהני ליה הטבילה להטביל את השפופרת דשמא לא נשמר מטהרת הקדש אא"כ וטעון עוד טבילה: גופו של קדש וכו'. אם נגע במי חטאת ובאפר חטאת מהו: נישמעינה מן הדא. ברייתא שני לגינין וכו' שניהן טהורין וכמו דטהור בשל קדש ושל תרומה שנגעו זה בזה הע"ג דקדש חמירא כך בשל קדש ושל חטאת ואכתי לא מסיים למילתא עד דמקשי עלה דהא מתני' פליגא על האי ברייתא דהא תנינן בפ"י דפרה לגין של חטאת שנגע בשל קדש ושל תרומה של חטאת טמא דקדש ותרומה טמאין הן אצל חטאת ושל קדש ושל תרומה טהורין והע"ג דלא אייתי להאי מתני' בהדיא משום שהיו בקיאין ויודעין המשניות: עשה את הטהור לחטאת וכו'. כלומר דהיכא למימר דמיירי בעשה הטהור לחטאת והסיט ברוקו או בשכבת זרעו של הטהור לתרומה וניטמא ע"י כך דהטהור לתרומה נקרא טמא אצל חטאת ולעולם בלגינין של זה ושל זה שנגעו זה בזה לא חיישינן למידי וכהאי ברייתא והשתא ניפשוט דהיא טהור תרומה אצל הקדש והיא טהור לקדש אצל חטאת דהד דינא אית להו וכמו דהתם בלגינין שניהן טהורין ה"נ אם בשני לגינין הן שניהן טהורין:

הדרן עלך אין דורשין בעריות

הלכה א מתני' חומר בקדש מבתרומה. אחת עשר מעלות עשו חכמים לקדש יותר על התרומה כדקחשיב בפרקין וכבר פירשתי במתני' דסוף פרק דלעיל דשש מעלות הראשונות עשאום בין לקדש ובין לחולין שנעשו על טהרת הקדש וחמש אחרונות לא עשאום אלא לקדש בלבד וטעמא דבאלו האחרונות לית בהו דררא דטומאה דאורייתא: שמטבילין כלים בתוך כלים בתרומה. אפילו הכלי הגדול שמטבילין בתוכו טהור הוא מטבילין בתוכו כלים הטמאים לתרומה: אבל לא בקדש. אם הכלי הגדול טהור הוא אין מטבילין בתוכו כלים טמאים לקדש וטעמא גזירה שמא יהיה פי הכלי צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד והרי אינו מעורב למקוה הוא דהא תנן בפ"ו דמקואות עירוב מקואות כשפופרת הנוד ונמצאו הכלים שבתוכו כאלו טבלו במים שבכלי ולא במקוה. אבל אם היה הכלי הגדול טמא מטבילין בתוכו כלים אפי' לקדש דמגו דסלקא טבילה לכולא גופיה דמנא סלקא להו נמי לכלים דאית ביה: אחוריים ותוך ובית צביעה. הא דאמרי' דיש חילוק בין אחוריים דכלי ובין תוכו ובית צביעה וזהו בית אצבע שבעובי שפתיו מבחוץ בו דקי"ל כלי שנטמא אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו ואוגנו ובית צביעתו טהורין המשקין שבתוכן משום דטומאת משקין לטמא כלים אינה אלא מדרבנן וזהו דוקא בתרומה אבל לא בקדש שבקדש אם נטמאו אחוריו נטמא הכל וגם תוכו ובית הצביעה: הנושא את

קרבן העדה

והא תנינן. פ"ז דטהרות: בזמן. שהשבר יכול לראות הנכנסין והיוצאין מן הבית: האוכלין וכו' טמאין. דחיישינן שמא נגע בהן השומר הזה שהוא ע"ה אבל המשכבות וכו' טהורין שאין ע"ה עושה משכב ומושב דלא גזרו אלא על טומאת מגע בלבד: אין תימר. ואם ר"ד שעשו גופו כזב: אפי' מוקפין צמיד פתיל. יהיו טמאין שניחוש שמא הסיטן: בע"ה אצל פרוש. בחולין ולא בתרומה וליכא למפשט מיניה תרומה: כן אר"י. שהיה רבו דמתני' בתרומה איירי: דתנינן תמן. בסיפא דמתני' דבסמוך: ה"ג ואם אינו רואה את הנכנסין ואת היוצאין אפילו מוביל אפי' כפות הכל טמא וה"פ אפילו השומר גידם ואינו יכול לילך אא"כ מובילים אותו ואפי' הוא כפות כיון שהבית ברשותו הרי הוא כביתו והכל טמא שהע"ה בביתו מטמא כל הכלים אפי' מוקף צמיד ופתיל: כלום אמרו. שהכל טמא אלא משום הסיט א"כ ודאי בתרומה איירי דחולין ודאי אין הע"ה מטמא בהיסט א"כ אף רישא בתרומה איירי ובריישא טהור דכיון דהבעל הבית יושב ומשמר לא גזרו משום היסט: ופריך לא כן אר"י לא חצצות. שלא יהו כלים של ע"ה חוצצין: ולא הסיטות. שאף מי שבגדיו מדרס לתרומה אינו מטמא בהיסט: ולא רה"י ספק טומאת תרומה ברה"י טהורה: ולא רשות ע"ה. תרומה המונחת ברשות ע"ה אינה טמאה אם הפקידה אצלו ומדקאמר ולא הסיטות אפי' בע"ה כ"ש בפרוש ואיפשיטא בעיין ומתני' ע"כ צריכין לאוקמי דהטעם משום שמא נכנסה אשה נדה לבית ואפילו בחולין איירי: ה"ג גופו של תרומה. וה"פ גופן של אוכלי תרומה מהו שיטמאו קדש או דלמא אבגדיו הוא דגזרו ולא על גופו כמו בחולין ותרומה: החותך שפופרת. להשתמש בה קדש: החותכה. או המטבילה טעון טבילה קודם החתיכה וקודם הטבילה שאם לא טבל הוא מטמא השפופרת משמע דאפי' חתכה וכלי תרומה צריכה טבילה: ניחא חותכה. דצריך טבילה דאי אפשר שלא יגע בה אלא המטבילה למה צריך טבילה יכרכנה בסיב אלא ש"מ דגופן כזב ומטמאה בהיסט: תיפתר. תפרש לברייתא דה"ק החותכה על מנת להטבילה צריך טבילה השפופרת דלא שמרה כראוי ולא תפשוט מיניה מידי: לגינים. כדים: ה"ג אחד טהור לחטאת וא' טהור לקדש או לתרומה: שניהם טהורים. ש"מ דאין גופו של אוכלי קדש כזב אצל חטאת אלא בגדיו הלכך גם הכלים טהורים: ה"ג עשה את הטהור לחטאת שהסיט ברוקו של הטהור לתרומה ונטמא וה"פ הטהור לחטאת שהסיט כלים שאינן טהורים לחטאת כרוקו של אוכלי התרומה ונטמא הטהור לחטאת ש"מ דגזרו אף על גופו לחטאת הלכך רוקו טמא דמעיין של זב הוא וטמא: היא טהור לתרומה וכו'. כלומר ואין חילוק בין טהור לתרומה או טהור לקדש דשניהם שוין ובשניהם גזרו אף על גופו:

הדרן עלך פרק אין דורשין

הלכה א מתני' שמטבילין כלי בתוך כלי. כששניהם טמאים: אבל לא לקדש. דאמרינן כבדו של פנימי מכביד על החיצון וחוצץ ואין טבילה עולה לא לזה ולא לזה: אחוריים ותוך ובית הצביעה לתרומה. כלי הראוי להשתמש בתוכו ובאחוריו ובבית צביעתו כל תשמיש ותשמיש שבו חשוב כלי בפני עצמו לענין תרומה שאם נטמא זה לא נטמא זה ובטומאת דרבנן קאמר כדמפרש בגמ': בית צביעה. בית אחיזה להכניס אצבעו בתוכו כשהוא שותה: אבל לא לקדש. כשנטמא א' מהן כולו טמא לקדש: הנושא את

עין משפט נר מצוה

לח
א מיי' פי"ב ממשכב ומושב ה"ה

לט
ב ג מיי' פי"ג מאה"ט הלכה א

מ
ד מיי' פי"ג מפרה ה"ז

א
ה מיי' פי"ב מאה"ט הלכה א ופ"ג ממקואות הכ"ו

ב
ו מיי' שם פ"ב ופ"ו ה"ג

ג
ז מיי' שם ה"ג

גליון הש"ס

(א) אין לו ביאור. ונראה כיון דהא דאין כלי ע"ה חוצץ רק על אוכלין ומשקין וכ"ש משום דלעולם טהרנו בחברים בדלין ממגען מש"כ בכלי דטהרנו לך ולו. עי' חגיגה כב. וכל זה בחולין אבל בתרומה דמפקידין אצלו בכלי מוקף צ"פ עי' גיטין דף סא א"כ הו טהרת לך ולו ולכך אינו חוצץ. ולא הסיטות שלא עשו אותן כזב עי' בתוס' חגיגה יט ע"ב ובר"ש שם. ולא רה"י פירש משום דספק מגע ע"ה אף ברה"י חולין ולא שורפין עי' פ"ד דטהרות מ"ה וכחכמים שם. ולא ע"ה עי' תוס' חגיגה' כב: (ב) עי' ק"ע ופירושו תמוה. והאפשר דהאי ירושלמי הוא ממשנה דפרה פ"י מ"ו ומפרש' דתנן שניהם בכלי נייר שניהם טהור' ומשום דלא נטמא בשל קודש כיון דלא נגע בו אף שנשאו בידו הלגין של קודש וע"כ דבל קודש לא מטמא בהיסט כי אם במגע וזה דרך הירושלמי שהביא הברייתא ולאיהו מסייעא ולזה קאמר מתניתא פליגא

מסורת הש"ס

טהרות פ"ז מ"ה

(לקמן פ"ג ה"ב) עי' חגיגה כב. ב וע"ש

חגיגה כ ב

מסורת הש"ס

תוספתא כב ה

מקואות פ"ח מ"ב

קרבן העדה

את המדרס. מגעל של זב: נושא את התרומה. אם ירלה בחבית של חרס שאינו נוגע באוירה: אבל לא את הקדש. בגמ' מפרש טעמא: לא כמידת הקדש. בחלילת טבילותיו מידת התרומה: שבקדש. אם יש בגד טמא ובא להטבילו אם קשור הוא מתיר את קשרו משום דדמיא לחלילה: ומנגב. אם לא הוא מנגבו תחלה דשמנונית שעליו הוי כחולץ: ובתרומה. אם ירלה קושרו ואח"כ מטביל כשהוא קשור ואין בכך כלום:

גמ' אוכלי תרומה זריזין הן. לפי שתמיד הן אוכלין תרומה זריזין בה אבל אוכלי קדש אינו אלא לפרקים כשהן במקדש הלכך אינן זריזין כל כך לפיכך החמירו בקדש יותר מבתרומה: והדא הוא מעלה. וכי זו מעלה היא בשלמא דבר שהוא שוה בשניהן ואפ"ה אמרו שבקדש טמא ובתרומה טהור זו היא מעלה אבל דבר שאינו שוה בשניהם שאין אלו זריזין כל כך אינו חומרא: במזוקק לקדש. שצריך לקדש ואוכל תמיד קדש א"נ שטובל כלי לתרומה ולקדש לא יטבול כלי בתוך כלי אע"פ שצריך לשניהן כיון דסתם אוכלי קדש אינן זריזין: ככבד כליטרא. אפי' לתרומה אין מטבילין כלי בתוך כלי: וגרגותני. הוא סל גדול מאד שבו מסננין היין בעת הבציר ונותנין אותו תחת קילוח הגת והיין מסתנן בו ויורד לבור:

פני משה

את המדרס נושא את התרומה. כאחד האוהל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא התרומה נוגעת במדרס הזב. אבל לא את הקדש אע"פ שלא נגע בו ומשום מעשה שהיה כדפרישית בפרק דלעיל בהלכה ה' ולא גזרו אלא במדרס ובקדש כמעשה שהיה וזהו לכתחלה דוקא אבל אם עבר ונשא האוהל ולא נגע בקדש הרי הקדש טהור: בגדי אוכלי תרומה. אף על פי שהן טהורין ונזהרין מן הטומאות אפי' כן עשו אותן כמדרס לקדש כדתנן בסוף פרק דלעיל: לא כמדת הקדש מדת התרומה. בטבילת הכלים לענין חלילה: שבקדש. אם הכלי יש בו קשר וצריך להטבילו מתיר את הקשר שלא יהא חלילה ומנגב אם לח הוא שלא יהיה לחלוחיתו חוצץ ומטבילו ואח"כ קושרו כבתחלה: ובתרומה אם ירלה קושרו. כלומר מניחו כשהוא מקושר ואחר כך מטבילו דבתרומה אין בכך כלום:

גמ' ר' חייה בשם ר' יוחנן. קאמר טעמא שהחמירו בקדש יותר מבתרומה מפני שאוכלי תרומה הכהנים זריזין הן ומחליהן הן נזהרין אבל אוכלי קדש שניתנה אף להבעלים כגון קדשים קלים אינן זריזין הן: והדא היא מעלה. בתמיה אלו דבר שהוא שוה בזה ובזה והייתי אומר טמא בזה וטהור בזה ודא היא מעלה ספיר היה מפני שעשו מעלה בקדש יותר מבתרומה אבל כשאתה אומר שהטעם שבקדש אינן זריזין כמו האוכלי תרומה א"כ לאו משום מעלה דאיכא בקדש וקשיא אמאי השבו לזה בהני מעלות שבקדש יותר מבתרומה: א"ל תיפתר במזוקק לקדש. כלומר לעולם דעיקר טעמא שאמרו אין מטבילין כלים בתוך כלים לקדש מפני שאוכלי קדש אינם זריזין כמו כהנים אוכלי תרומה והא דקא חשיב לה במעלות הקדש תיפתר כגון שהוא מזוקק לאכילת קדש שאין לו לאכול עכשיו אלא קדש והשתא ספיר הוא דקחשיב לה במעלות שבקדש שהרי מה שאמרו כהנים זריזין הם אינו אלא משום שנוהגין לאכול בתרומה ורגילין הן בזריזות בשמירת טהרה וכשהן מטבילין כלים רואין שתהא הטבילה כתקנה ולפיכך נמי אומר שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה שזריזין הן לראות שתעלה הטבילה אף להכלי הנתון בתוך הכלי וזה שהוא מזוקק לקדש שאין לו לאכול ד"א מסתבר' הוה שהוא ג"כ רגיל בטהר' וזריז הוא כמו אלו אוכלי תרומה ואפ"ה אין מטבילין כלים בתוך הכלי' לקדש א"כ ע"כ משום דמעלה עשו בקדש: אם היה דבר טמא כבד כליטרא. אם היה הכלי טמא כבד כמו ליטרא אחת אין מטבילין אותו בתוך הכלי וכלומר דמפרש טעמא שאין מטבילין כלים בתוך כלים לקדש היא מפני כבידו של הכלי הפנימי מכביד על החיצון ואיכא חלילה ואם היה כבד כמו ליטרא אז אין מטבילין אותו בתוך הכלי: אבא שאול אומר וכו' וגרגותני. הוא סל גדול. ובתוספתא רפ"ג לא גרים כן וגרים בקדש נותן לתוך הסל או לתוך הגרגותני ומטביל אבא שאול אומר כך היו עושין בתרומה אבל לא בקדש: שניהן אמרו דבר אחד. בענין טבילה דהיישינן משום חלילה היכא דאיכא למיחש שלא באו המים לשם: דתנינן תמן. בפ"ה דמקואות האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאים דבמקום אחיזתו לא באו המים: וכשהוא מדיח את ידיו. בתחלה במים טהורין לפי שהמים שעל ידיו מתחברין למי המקוה ואין כאן חלילה: ר"ש אומר. אעפ"כ צריך שירפם כדי שיבאו בהן המים ולא סגי בהדחה בלבד והיינו דקאמר שניהן אמרו דבר אחד דכמו דאבא שאול חייש לכבידו של כלי שלא יהא חוצץ ולא מהני לומר שידיח בתחלה הכלי הפנימי במים כך לר"ש דלא מהני הדחה: אמר רבי יוחנן. הדר אמר ר' יוחנן מסתברא היא לומר דאפי' כן לאו ממש דבר אחד הוא שאמרו אלא דר' שמעון יודה לאבא שאול שכבידו של כלי חוצץ אבל אבא שאול לא יודה לר"ש דלא תהני הדחה במים בתחלה דאיכא למימר כי קאמר אבא שאול אין מטבילין כלים בתוך כלים אף בסל וגרגותני וטעמא דכבידו של כלי חוצץ היינו בשלא הדיח אבל אם הדיח להכלי הפנימי במים תחלה מהני: מתניתא. דקחשיב להא דכלים בתוך כלים במעלות הקדש דר"מ היא דקאמר לקמן שלש עשרה מעלות בקדש והיינו י"א מעלות דשנינו בפרקין ועוד הא דשנינו בפרק דלעיל נוטלין לידים וכו' ולתרומה אבל לקדש מטבילין וכן להא דשנינו שם טבל והוחזק לתרומה אסור לקדש וחשיב להו נמי במעלות: אבל דברי חכמים עושין כן. להטביל בסל וגרגותני אפי' בקדש. וכתנא קמא דהתוספתא שהבאתי לעיל: שאין בית נביעה וכו'. להא דתנינן במתניתין אחורים וכו' מפרש לפי שלא חילקו בין אחורים ובית נביעה לתוך הקדש שכלי קדש כולן דין תוך להן וכמו שאם נטמא תוך הכלי הכל טמא כך בכלי קדש אפי' נטמאו האחוריים הכל טמא: מעשה וכו'. ונתנו לבם לפלפל בתחלה:

כמה

קרבן העדה (המשך)

דתנינן תמן. פ"ח דמקוואות: טמאים. דבמקום אחיזתו לא באו מים: טהורין. לפי שהמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה ושוב אין כאן חלילה: ירפם עד שיבואו בהם המים. ש"מ דס"ל לר"ש שאין מטבילין כלי בתוך כלי: ר"ש יודה לאבא שאול. דכ"ש הוא ומה הכא שהמים שבידו הם באים על הכלי אפ"ה מצריך ר"ש שירפס כ"ש בכלי בתוך כלי דאין מטבילין: אבא שאול לא יודה לר"ש. דשאני התם שהמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה: ותני כן. ותניא נמי הכי בברייתא מפורש דהלכה כדבריו: מתניתא דר"מ. דתנן בפ' כ"ה דכלים כל הכלים יש להם אחוריים ותוך ויש להם בית הצביעה רמ"א לידים הטמאות והטהורות א"ר יוסי לא אמרו אלא לידים הטהורות בלבד פי' ר"מ סובר שבית הצביעה חלוק כשהידים טמאות ונגעו בבית הצביעה שיש בתוכו משקין ונטמאו המשקין והבית הצביעה אפ"ה לא נטמאו אחוריים וכן כשידים טהורות והחזיק הכלי בבית צביעתו טהורים אע"ג שיש באחורי הכלי משקי' טמאים ור"י סיבר דלענין טומאה אין חילוק בין בית הצביעה לאחוריים אלא אם נטמא הבית הצביע' גם אחוריים טמאים ואינו חלוק אלא לענין ידים טהורות בלבד וכדפרישית הרי דלר"מ יש חומרא בקדש שהידים טמאות שנוגעים בבית הצביעה בקדש מטמאים האחוריים או אפילו תוכו משא"כ בתרומה אבל לר"י והוא מפרש לדברי ת"ק דמתני' דכלים אין חילוק בידים טמאות בין בית הצביעה לאחוריי' ואין בבית הצביעה שום חומרא בתרומה מבקדש שהרי הוא כמו האחוריים ולא ה"ל לתנא למתני אלא אחוריים ותוך בתרומה אבל לא בקדש ולענין ידים טהורות ותרומ' שוין שאם נגע בבית הצביעה שהידים טהורות והשתא ה"ק רבי יונה מתני' דתני גם בית הצביעה אתיא כר"מ אבל לחכמים עושין כן אפילו לקדש שאין בית צביעה כתוך לענין ידים טהורות שיהו טמאות בנגיעה זו והכי ה"ל למתני כלי קדש כלן כתוך וממילא נשמע דאף בית הצביעה בכלל ובתרומה יש להן אחוריים ותוך:

כמה

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פי"ב מאה"ט ה"ד ופי"ג ה"א

ה
ב מיי' שם פ"ב ה"ס

ו
ג מיי' פ"ב ממקואות הלכה יא טוש"ע יו"ד סי' קלא סעי' כח וסי' קכ ס"ב

גליון הש"ם

פליגא שטהור כמטמא שמשיע ברוקו ובש"ן כל טהור לתרומה נטמא כנ"ל וכן הוא בתוספתא פרק פ"ע ולא כמו שהגיה הק"ע הרי דבבלי שם ט פ"ו של הטהור לתרומ' נטמא הטהור לחטאת וע"כ שהוא כזב לגבי הטהור כנ"ל: (א) עי' בתוס' דף כד ע"ב ד"ה דתנן:

מתני' את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקודש [א] בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש לא כמידת הקודש מידת התרומה [ב] שבקודש מתיר ומטביל ואחר כך קושר ובתרומה קושר ואח"כ מטביל:

גמ' ר' חייא בשם ר"י מפני שאוכלי תרומה (א) זריזין ואוכלי קודש אינן זריזין א"ר חנניה קומי ר' מנא והדא היא מעלה אילו דבר שהוא שוה בזה ובזה טמא בזה וטהור בזה ודא היא מעלה א"ל תיפתר במזוקק לקדש ר' לא בשם ר"י אם היה דבר טמא כבד כליטרא אין מטבילין אותו *אבא שאול אומר אף בתרומה אין מטבילין אותו אלא סל וגרגותני בלבד א"ר יוחנן אבא שאול ור' שמעון שניהם אמרו דבר א' *דתנינן תמן [ג] האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאים וכשהוא מדיח את ידיו טהורין רבי שמעון אומר ירפם עד שיבוא בהן המים א"ר יוחנן מסתברא רבי שמעון יודה לאבא שאול אבא שאול לא יודי לר"ש רבנן דקיסרין בשם ר' יוחנן הלכה כאבא שאול ותני כן הלכה כדבריו א"ר יונה מתניתא דר"מ אבל דברי חכמים עושין כן אפי' בקודש שאין בית צביעה תוך כלי קודש כולן תוך רבי יונה בשם רבי הייה בר בא [ד] מעשה שנכנסו שבעה זקינים לעבר את השנה בבקעת רימון ומי היו רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ור"ש רבי נחמיה ורבי ליעזר בן יעקב ורבי יוחנן הסנדלר אמרו

כמה

רידב"ז

רבי חייא בשם ר"י מפני שאוכלי תרומה זריזין ואוכלי קודש אינן זריזין א"ר חנניה קומי ר"מ והדא היא מעלה אילו דבר שהוא שוה בזה ובזה טמא בזה וטהור בזה ודא היא מעלה א"ל תיפתר במזוקק לקודש. פי' מזוקק לקודש: כההיא דגרסינן בפ"ב דמכילתין ה"ו הטובל סתם מותר בכולם אר"י במזוקק לכולן

ציון ירושלים [ד] מעשה שנכנסו שבעה זקנים וכו' והאריך. כאן מבואר שרלב"י פי' תלמיד ר"ע. וכן הוא בב"ר פ' ס"א אבל שם לא נתבאר נחמי' אמנם ברמב"ם בהקדמתו לזרעים חשב דר"א ב"י קודם ר"ע וכפ"ד אות א' הביא דברי המ"ר הנ"ל והביא דברי המ"א בס' יוחסין והאריך הרבה בענין הלז אבל גם הוא לא הביא דברי הירושלמי הלז וע' תשובת מהרב"ג פ"ג ס' הל"ג גם הוא האריך בענין הלז וגם הוא לא הביא דברי הירושלמי הלז:

שנויי נוסחאות (סו"ד) מתיר ומטביל בד"ו מתיר ומנגב ומטביל. (סו"ו) ר' י' בד"ו רבי יוחנן. (סו"ה) ר"י ב"י רבי יוחנן. כבד בד"ו בכבד. חגיגה ט:

כמה מעלות בקודש ובתרומה רבי מאיר אומר (א) שלש עשרה רבי יוסי אומר שתים עשרה א"ר מאיר כך שמעתי מרבי עקיבה שלש עשרה אמר לו רבי יוחנן הסנדלר *שימשתי את ר"ע עומדות מה שלא שימשתו ישיבות אמרו רבי יוחנן הסנדלר אלכסנדרי לאמיתו הוא ועמדו משם בנשיקה וכל מאן דלא ה"ל גולה הוה חבריה קטע פלגא דגולתיה ויהב ליה ולמה הוון עבדין כן דהוון כולהון דרשין הדין פסוקא מן שבע שבע אפין °אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו וקלסון לאחרייא מה אשכח אפוי בגוה אמרין ר"ש בן יוחי הוה ולמה הוון דחקין מעתה הדא מילתא דהוון דרשין מימר °אלהי מסכה לא תעשה לך מה כתוב בתריה את חג המצות תשמור אמרין כל מי שספיקה בידו לעבר את השנה ואינו מעברה כאילו עובד עכו"ם מי אתי מיזל לון אמרון אתון נחוי עובדינן והוה *חמי חד כיף דשייש והוה כל חד וחד נסיב חד מסמר וקבע ליה בגויה והוא נחת ושקע כהדין לייש עד כדון מיתקרי כיפא מסמרא א"ר יוחנן בית צביעה שאמרו בין בפנים בין בחוץ *כדרך שהנקיים תופסין בו א"ר זעירה איפשר לומר (ב) בנגוב שאין הידים מיטמות בנגוב אבל איפשר לומר במלוא משקה שמכיון שנגע בו טימהו אלא כי נן קיימין במלוכלך במשקה רבי יוחנן בשם רבי בנייה עשו משקה בית צביעה כמשקה בית מטבחיא כמא דאת אמר תמן (ה) משקה בית מטבחיא טהורין במקומן וטמאין במקום אחר וכה משקה בית צביעה טהורין במקומן וטמאין במקום אחר *רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי משקה בית מטבחייא שיצא לחוץ ניטמא והא תנינן משקה בית מטבחייא שיצאו לחוץ בקדושתן הן א"ר יוסה קיימה רבי סימון רבי חיננא ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי כשיצאו וחזרו ניטמא משקה העליון והיה שותת ויורד

תורה אור: ישעיה ה · שמות לד

פני משה

כמה מעלות בקדש והטעם שהתחילו בזה לפי שכל עיקר של עיבור השנה היה כדי לשמור זמן הפסח כדדרשינן משמור את חדש האביב וכו' וצריכין לזכור הלכות אכילת הקדש ואכילת הפסח וכיצד נזהרין בו ואע"פ שאלו התנאים רובן היו אחר החורבן לזכר עשו כן לזכור זמן אכילת הפסח כדמצינו בהרבה מקומות מכיוצא בזה: ר"מ אומר שלש עשרה. טעמיה כדלעיל: שתים עשרה. קחשיב י"א דפרקין והדא מפרק דלעיל דלקדש מטבילין והידך דהוחזק לא קחשיב משום דהויא אף בתרומה כן דהוחזק למעשר אסור לתרומה: שימשתי את ר"ע עומדות וכו'. כלומר הרבה יותר ממך שימשתי אותו ולא שמעתי זה ממנו: אלכסנדרי לא מתו הוא. כמו לא מטו הוא כלומר ודאי דבריו כן הן דלא מטו דבריו מדברי ר"ע וקראו אותו אלכסנדרי על שם שהיה משם: ועמדו משם בנשיקה ובאהבה ובחיבה. והראו חיבתן דכל מאן דלא הוה ליה גולתא חבריה קטע פלגא וכו'. ולמה הוון עבדין כן בפעם הזאת משום דהוון כולהון דרשין בשעתא ההוא להדין פסוקא מן שבעה פנים שכל אחד ואחד היה דורש לו פנים בפרשת אשירה נא לידידי וגו' ויש בענין זה נ"כ שבעה פסוקים וכל א' ואחד משבעה זקנים הללו היה דורש פנים אחד הרי שבע שבע אפין ומפני שתחלת ענין הפסוקים מדבר בידידות הכרם והן היו יושבין בכרם כדאמרי' כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה דרשו בזה הפסוק ובפסוקים שלאחריו באותו הענין ולפיכך עשו זה להראות ידידות ואחוה ביניהן: וקלסין לאחרייא. והיו משבחין לאחר כלומר לאחד שהיה שם וכמו איל אחר וממנין השבעה זקנים והוא דרש מה שמצא פנים למקרא הזה והוטב בעיניהם ואמרו עליו שר"ש בן יוחי הוה דהוא סתם ר' שמעון: ולמה הוון דחקין מעתה הדא מילתא. דעיבור השנה משום דהוון דרשין מימר לאלו סמיכות המקראות אלהי מסכה לא תעשה לך וכתיב בתריה את חג המצות תשמור שיהא בזמנו ולפיכך צריך לפעמים לעבר את השנה ואמרין וכו': מי אתו מיזלי. כשרצו להלוך ממקום שהיו מתאספין אמרין באו ונעשה מעשה להראות זכרון שעשינו והיה שם חד כיף דשייש. כיפת אבן של שיש והיה כל אחד ואחד נוטל חד מסמר של ברזל וקבע בתוכו ונעשה להם נס שהיה יורד ושוקע כהדין לישת עיסה אחת ועד כדון מיתקרי להאי כיפא כיפא דמסמרא: בית צביעה שאמרו. במתני' בכל מקום שהוא בין בחלק הפנימי של הכלי בין מבחוץ כדרך שנקיי הדעת עושין לאחוז בו ולא בהכלי עצמו: היפשר לומר בנגוב. כלומר אין לומר שהוא נגוב לגמרי וכי אפשר לומר כן שהרי אין סתם ידים מיטמאות בנגוב וליכא למיחש למידי לטמא אף בקדש: אבל. כלומר באמת א"א לומר ג"כ במלוא הכלי משקה שהרי מכיון שנגע בו טימאוהו דאם מלא משקה הוא אינו יכול ליזהר שלא ליגע במקום המשקה ומאי קא משמע לן פשיטא דחוששין אף בבית הצביעה של הכלי: אלא כי אנן קיימין. שהוצרכו לומר לחוש לבית הצביעה בקדש במלוכלך ידו או הבית הצביעה במקצת במשקה שבזה אמרו לחוש אף לבית הצביעה: כמשקה בית מטבחייא. דתנינן בפ"ח דעדיות שהדם והשמן שהם בבית המטבחיים שבעזרה טהורין הן וכמה דאת אמר תמן גבי משקה בית מטבחייא דדוקא במקומן בעזרה טהורין הן אבל אם יצאו לחוץ טמאין וכדר' יהושע בן לוי דלקמן: וכה. והכי נמי בענין משקה שעל בית הצביעה במקום שאמרו טהורין דוקא כשהן במקומן אבל טמאין במקום אחר אם ירדו מבית הצביעה ולהלן: רבי סימון בשם ריב"ל וכו'. לפי שלא טיהרו אותן אלא במקומן בעזרה: והא תנינן. בברייתא משקה וכו' בקדושתן הן ואינו מטמאין: אמר ר' יוסה קיימה ר' סימון. הוא בעצמו תירצה ור' חיננא אמר שר' סימון בשם ריב"ל תירצה דברייתא מיירי כשיצאו חוץ לעזרה וחזרו וקמ"ל דבקדושתן הן אע"פ שנגשתהו מעט מבחוץ: ניטמא משקה העליון. שבבית המטבחייא והיה שותת ויורד

קרבן העדה

כמה מעלות בקדש. יותר מבתרומה: שלש עשרה. דקחשיב להשווים במתני' י"א מעלות דקחשיב בית הצביעה למעלה בפני עצמה דחלוק בית הצביעה מאחוריים לענין ידים טהורות ותרתי דפרק דלעיל נוטלין לידים לחולין ולתרומה ולקדש מטבילין טבל והוחזק לתרומה לא הוחזק לקדש: שתים עשרה. דסובר אחוריים ובית צביעה חד דינא אית להו ומה שחלוק בית צביעה מאחוריי' לדעת רבי יוסי לא מיקרי מעלה דאין חילוק בין תרומה לקדש והרבה פירושים ראיתי בסוגיא זו ומ"ש נ"ל עיקר: שימשתי את ר"ע עומדות וכו'. כלומר שימשתי את ר"ע הרבה ממך: אלכסנדרי לאמיתו הוא. דברי ר"י הסנדלר שהיה אלכסנדרי הן דברי אמת ויודע שלא אר"ע אלא עשר מעלות: ועמדו משם בנשיקה. כלומר אע"פ שדברו קשות זה לזה מ"מ כשעמדו היה ביניהם אהבה ואחוה: וכל מאן. וכל מי שלא היה לו טלית חתך חבירו טליתו ונתן לו מחציתו: ולמה עושין כן. ליתן טלית לכל אחד: דהוון דורשים. שהיו דורשים כל א' שבעה פנים על פסוק אשירה נא וגו' ואין נאה לדרוש בלא טלית: וקלסין לאחרייא. ושבחו לאחרון שבהם על שמצא פנים נאה לדרוש בו ואמרו שרשב"י הוא היה האחרון: ולמה. היו דוחקין השעה לדבר זה לעבר השנה בבקעת בית רמון ולא המתינו עד בואם אל ארץ נושבת. ומשני דהוון דורשין מימר. היקישא דהך קרא: מי אתי מיזל. כשרצו לילך משם: אמרין. בואו ונראה מעשינו אם יסכימו מן השמים עלייהו אם באמת אנחנו הגדולים שבדור ומותרים לעבר אפי' בח"ל: והוה חמי. והיו רואים חד סלע של שיש שקורין מרמר"א והיה כל א' וא' נוטל מסמר א' ותחב אותו בתוך הסלע והוא ירד בתוכו כבתוך עיסה ועד עכשיו קורין אותו סלע מסמורת: בין בפנים בין בחוץ. בין שאוחזין בו בפנים בין שאוחזין בו בחוץ נקרא בית הצביעה: שהנקיים. איסטניסים: אפשר לומר בנגוב וכו'. כלומר במאי עסקינן אי בנגוב היאך אפשר שיטמאו הידים אותו שידים נגובי' אינן מטמאין כלי אבל. אפשר לומר שבית הצביעה מלא משקין ונגע בהם וקשיא הא כיון שנגע בהם המשקין יוצאין ע"י הנגיעה חוץ לבית הצביעה לתוך הכלי דהא בבית הצביעה שהוא בפנים נמי איירי והר"ש פי' כשהוא מלא משקין אע"פ שלא יצאו לחוץ מטמאין הכלי: אלא. הכא במאי עסקינן כשהוא מלוכלך קצת במשקה ולא נטמא אלא בית צביעה לחוד: עשו משקה וכו'. כלומר לעולם במלא משקה ודקשיא כיון שנגע בו נטמא כל הכלי שאני משקה שבבית הצביעה שאינן מטמאין במקומן: כמשקה בית מטבחייא. הדם והמים שבעזרה שאין מיטמאין ולא מכשירין כדתנן בעדיות: טהורין במקומן. בעזרה: וטמאים. אם יצאו חוץ לעזרה: וכה. והכא קיימה ר' סימון כבר תירצה רבי סימון: בשיצאו וחזרו. לעזרה בקדושתן קיימין שהן טהורין: ניטמא משקה. העליון שבתוך העזרה והיה שותת ויורד

מסורת הש"ס

ירושלמי שבת פ"י הלכה ס · כד"י הגי' תמן · ע' חגיגה כב · ע' פסחים יג

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"י מטו' אוכלין הט"ז

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ועי' בתוס' ר"פ הכנ תרתי דפרק שני אין לחשוב בין המעלות משום דליכא דררא דטומאה כלל: (ב) כן הוא בתוספתא כלים ב"ב פ"ג עי' בגיה"ר בגר"א שם:

רידב"ז

לכולן פי' דאי היה מאוכלי תרומה לחוד לא היה מוחזק אלא לתרומה אבל במוחזק לכולן מותר לכולם דהחזיק עצמו לכולם וה"נ ה"פ דמקשה מה מעלה היה דבשלמא אי אמרינן דאע"פ שהיה זריז דלא תהיה אכילה מ"מ לא מהני לקודש היה שפיר מעלה אבל אי טעמא הוא משום דלקודש לא הוי זריז א"כ אין זה מעלה א"ל תיפתר במזוקק לקודש דאוכלי תרומה זקוק גם לקודש וא"כ כשטבל הכלי לתרומה היה זקוק גם לקודש וגבי טובל א"ע סתם והיה יראה גם לקודש מהני אבל גבי טבילת כלי בתוך כלי מעלה הוא בקודש דלא מהני משום דאוכלי קודש לחוד אינן זריזין ולא מהני בהאי טבילת כלי בתוך כלי ע"כ עשו מעלה בקודש דאפילו שהטובל שאוכל תרומה הוי זקוק לקודש מ"מ לא מהני טבילת כלי בתוך כלי לקודש ועפ"ז שפירשנו דפי' בזקוק לקודש הוא דאוכלי תרומה זקוק גם לקודש יתבאר מה דגרסינן בסוף הלכה זו אם תימר עשו גופיה כזב אצל הקדש אפילו עבר ונשא טמא א"ל תיפתר במזוקק לקודש פי' דלעולם גופיה של אוכלי תרומה הוי כזב אצל הקדש והכא מיירי דאוכל תרומה זקוק לקודש דאז אין גופי' כזב אצל קודש ודוק: אר"ה

שנויי נוסחאות (סו"ו) לאמיתו כד"ו לא מתו. (סוי"ד) כתוב כד"ו כתיב. (סוי"ח) חמי כד"ו תמן. (סו"כ) לייש כד"ו ליישא. (סוכ"ז) דאת כד"ו דת. (סול"ס) כשיצאו כד"ו בשיצאו.

ויורד רבי בא ורבי בון בר חייה חד אמר במקומו טהור וירד למטן טמא וחורנה אמר הואיל והוא בא מכח טהרה טהור רבי אחא בשם רבי זעירה *הדא דאת אמר במשקין שניטמו באוכלין אבל במשקין שניטמו בשרץ טמאים הן *תמן תנינן [ה] כל הכלים יש להן אחוריים ותוך ויש להם בית צביעה ר"ט אומר לעריבה גדולה של עץ ר"ע אומר לכוסות ר"מ אומר לידים טמאות וטהורות א"ר יוסי לא אמרו אלא לידים טהורות בלבד וכרבי מאיר (א) היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורין משקה לחוץ על גבי הכוס ואחזו בבית צביעתו פשיטא [ב] שאין משקה מיטמא מן היד לטמא את הכוס כשם שאין משקה מיטמא מן היד לטמא את הכוס כך אין משקה מיטמא מן היד לטמא ככר במקום אחר (ב) נישמעינה מן הדא משקין טהורים נתונין בקרקע נגע בהן ככר טמא טימאן לאי זה דבר טימאן לא לטמא ככר במקום אחר מפני שהן ע"ג הקרקע הא ע"ג הכוס לא אלא משקה נתון ע"ג היד ואחזו בבית צביעתו אפי' כן אין משקה (ג) מיטמא מן הכוס לטמא את היד נישמעינה מן הדא משקין טמאין נתונין בקרקע נגע בהן ככר טהור ניטמא לא אמר אלא ככר הא יד לא וכר' יוסה היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאים משקה נתון על גבי היד ואחזו בבית צביעתו פשיטא שאין משקה מיטמא מן הכוס לטמא את היד וכשם שאין משקה מיטמא מן הכוס לטמא היד כך אין משקה מיטמא מן הכוס לטמא ככר במקום אחר נישמעינה מן הדא (ד) משקין טמאין נתונין בקרקע נגע בהן ככר טהור ניטמא לאיזה דבר ניטמא לא לטמא הככר במקום אחר מפני שהן על גבי קרקע הא על גבי היד לא אלא משקה נתון על גבי הכוס ואחזו בבית צביעתו אפי' כן אין משקה (ה) מיטמא מן היד לטמא את הכוס נישמעינה מן הדא משקין טמאים נתונים בבית צביעתו של כוס נגע בהן כוס שאחוריו טהורים בבית צביעתו ניטמא: הנושא את המדרס הוא נושא את התרומה אבל לא את הקודש: ר'בא בשם רב יהודה מפני מעשה שאירע *מעשה באחד שניקבה חביתו ופקקה

קרבן העדה

ויורד למטה חוץ לעזרה במקומן כל זמן שהוא בעזרה טהור: וחורנה. ואידך: הדא דאת אמר. אמתני' קאי לא אמרן דחלוק תוך מאחוריים דוקא כשנטמאו האחוריים בטומאה דרבנן כגון באוכלין ומשקין דמדאורייתא אין כלי מקבל אלא מאב הטומאה אבל אם נטמאו המשקין שבאחוריים מחמת שרץ נטמא הכל אפילו תוכו: תמן תנינן. בפ' כ"ה דכלים: לעריבה גדולה של עץ. הוא דאית בה דין בית צביעה וכאשר נטמא גב הכלי לא נטמא בית צביעתו: לכוסות. לבד יש להם דין בית צביעה א"כ אף לכוסות קאמר: לידים טמאות וטהורות. בין שהיתה ידו טמאה והחזיק בבית צביעה שיש בו משקין ונטמאו המשקין והבית הצביעה אפ"ה לא נטמאו אחוריו ובין שהיתה ידו טהורה ואחורי הכלי טמא במשקין טמאין ונגע בבית הצביעה לא נטמאו ידיו: וכר"מ. הא ודאי לא קמיבעיא לן שאם היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורים ומשקים ע"ג אחוריו ואחז בבית הצביעה שנטמאו המשקין שבבית הצביעה אין המשקין שע"ג אחוריו טמאין לטמא את הכלי א"כ אף המשקין שבתוך בית הצביעה אינן מטמאין את הכוס אפילו ידיו לחוץ ל"א אינו חושש שמא נטמאו משקין שבאחורי הכוס מחמת ידיו ויחזרו ויטמאו את הכוס כן הוא בתוספתא דכלים כשם שאין וכו'. מיהו הא קמיבעיא לן מי אמרינן כשם שאין משקה מיטמא מן היד לטמא הכוס כך אם נפלו משקין אלו אח"כ על אוכלין אין מטמאין אותן או דלמא דוקא במקומן אין מטמאין אבל שלא במקומן מטמאין: מפני. שהמשקין ע"ג קרקע הוא דמטמאין במקום אחר אבל ע"ג הכוס אינן מטמאין במקום אחר ואיפשיטא בעיין: אלא. הא מיבעיא לן אם היה המשקה נתון על גבי היד ואחזו בבית צביעה מי אמרינן דאפ"ה אין היד טמא או דלמא נטמאה היד ממשקין אלו: וכר' יוסי. ואליבא דר' יוסי דאמר לא אמרו אלא לידים טהורות הא פשיטא לן שאם היו ידיו טהורות וכו': וכשם וכו'. מיהו הא מיבעיא לן אם אותן משקין מטמאין ככר במקום אחר או לא: ה"ג נשמעינה מן הדא. משקין טהורים נתונין בקרקע נגע בהן ככר טמא טימאן לאיזה דבר וכו': ה"ג משקין טמאים שהיו נתונים ע"ג הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טהורין ובית צביעותו נטמאו אחורי הכוס וכ"ה בתוספתא דכלים. וה"פ דוקא כשהיו נתונים ע"ג הארץ אבל בכוס אינן מטמאין ולפי הגירסא שלפנינו משמע דפשיט ליה דהמשקה מיטמא לטמא הכוס:

ופקקה

פני משה

ויורד להוץ: חד אמר. מה שבמקומו טהור ומה שירד למטן לחוץ טמא שלא טהרו אלא אותו שבפנים ואחרינא אמר הואיל והוא בא מכח טהרה שמן מבפנים בותא הוא ויורד אף מה שבלמטן בחוץ טהור: הדא דאת אמר. שמשקה בית מטבחייא טהורין מלקבל טומאה דוקא שנטמאו באוכלין שאינה אלא מדרבנן אבל אם נטמאו בשרץ שהיא טומאה מדאורייתא אף משקה בית מטבחייא טמאין: תמן תנינן. בפכ"ה דכלים כל הכלים וכו'. כדפרישית במתני': ר' טרפון אומר לעריבה גדולה של עץ. בה אמרו שיש לה בית צביעה ולפי שבעריבה גדולה יש הפרש בין בית הצביעה לאחוריים שאם יש משקין באחורי העריבה וידיו טמאות אוחז בבית הצביעה ואינו חושש שמא יגע במשקין שבאחוריים ויחזרו ויטמאו את העריבה: ר"ע אומר לכוסות. אף לכוסות יש להן בית הצביעה: ר"מ אומר לידים טמאות וטהורות. לשתיהן אמרו שיש דין בית הצביעה לטמאות כדאמרן ולטהורות כדמפרש ר' יוסי דקאמר לא אמרו אלא לידים הטהורות בלבד כיצד היו ידיו טהורות ומשקה טופח עליהם ואחורי הכוס טמאים ואחזו בבית צביעתו אינו חושש שמא נטמאו משקין שעל ידיו באחורי הכוס ויחזרו ויטמאו את הכוס אבל כשידיו טמאות ס"ל לר' יוסי דחיישינן שמא לא יהא נזהר כל כך ויגע בכוס עצמו: וכר' מאיר וכו'. השתא מפרש מה דפשיטא לן ומה דאיכא למיספק לכל חד וחד דלר"מ דקאמר לידים הטמאות נמי אמרו יש בית הצביעה ואם היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורין: משקה לחוץ ע"ג הכוס. כלומר ויש משקה לחוץ ע"ג הכוס שהוא באחוריו ואחזו בבית צביעתו. בהא פשיטא לן: שאין משקה מיטמא מן היד לטמאה את הכוס. כלומר שאין חוששין שמא נגע בידיו הטמאות במשקה שבאחורי הכוס ועכשיו יטמאו המשקין מן היד לטמא את הכוס דמכיון שאחזו בבית צביעתו אין חוששין לכך: כשם וכו'. אלא הא דקא מיבעי לן אליבא דר"מ אי נימא כשם שאין חוששין שהמשקה מיטמא מן היד לטמא את הכוס משום דאמרינן לא נגעו ידיו הטמאות במשקה שבאחורי הכוס כך אין חוששין נמי בזה ולומר שהמשקה מיטמא מן היד לטמא ככר במקום אחר וכלומר דכשם שתולין שלא נגעו ידיו הטמאות בהמשקה שבאחוריו לענין לטמא את הכוס כך אנו תולין לענין לטמא הככר במקום אחר או דילמא דוקא לענין הכוס עצמו הוא דמקילין לתלות ולומר כן דמכיון שאחזו בבית לביעתו נזהר הוא שלא ליגע באחוריו במקום המשקה אבל לענין מקום אחר אפשר שאינו נזהר כל כך ושמא נגע אחר כך במשקה שבאחוריו ומטמא המשקה מן היד אם נגע בככר שבמקום אחר: נשמעינה מן הדא. ברייתא משקין טהורין נתונין בקרקע נגע בהן ככר טמא טימאן. ובתוספתא דכלים בב"ב בפרק שלישי נשנו מדינים אלו וקצתם בנוסחא אחרת. קתני מיהת שאם נגע בהן ככר טמא טימאן ולאיזה דבר טימאן לא לטמא ככר במקום אחר כלומר ודאי דלענין לטמא אחרים נמי טימאן שהמשקין הטמאין לעולם תחלה הן ומטמאין לאחרים ודייקינן מדקתני נתונין בקרקע מפני שהן ע"ג הקרקע הא ע"ג הכוס לא והיינו שהמשקין נתונין באחורי הכוס אם נגע ככר או איזה דבר טמא בכוס או בבית צביעתו אין חוששין שמא נגע במקום המשקה שבאחוריו או על גביו דהיינו אחוריו ואינו מטמא למקום אחר ש"מ דלענין לטמא למקום אחר נמי לא חיישינן שמא נגע במקום המשקה כמו שאין חוששין לענין לטמא את הכוס: אלא משקה וכו'. כלומר אלא דאכתי איכא למיבעי לאידך גיסא שהמשקה נתון על גב היד וידיו טהורות ואחזו להכוס בבית צביעתו ואחורי הכוס טמאין אי נימא דאפילו כן אין משקה מיטמא מן הכוס לטמא את היד וכלומר דכהן נמי לא חיישינן שמא נגע באחורי הכוס שהן טמאין ועימאו למשקה שע"ג היד לטמא את היד: נישמעינה. לזה מן הדא דתנינן בסיפא שם משקין טמאין נתונין בקרקע נגע בהן ככר טהור ניטמא: לא אמר אלא ככר הא יד לא. כלומר מדלא קתני רבותא טפי דאפי' ביד משכחת לה והיינו במשקין טמאין שנתונין על אחורי הכוס ואחזו בבית צביעתו ניטמא היד שמא נגע במקום המשקה ומאי אמרת דאי בכה"ג לא חיישינן כדקאמרינן לעיל א"כ מינה נמי שמעינן איפכא דאם ידיו טהורות ומשקין נתונין ע"ג היד ואחזו בבית צביעתו אין חוששין שמא נגע באחורי הכוס שהן טמאין וכדי לטמא את המשקה שע"ג היד לטמא את היד כללא דמלתא דבכל מקום דאיכא למיתלי שמא לא נגע היד בטומאה תלינן הואיל דטומאה זו אינו אלא מדרבנן: וכר' יוסי וכו'. השתא מהדר למישקל ולמיטרי אליבא דר' יוסי דאמר לא אמרו להקל בענין אחזו בבית הצביעה אלא לידים הטהורות בלבד ואם היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאים ומשקה נתון ע"ג היד ואחזו בבית צביעתו בהא פשיטא לן שאין חוששין שהמשקה שע"ג היד מיטמא מן הכוס והיינו מאחוריו וכדי לטמא את היד דהיינו הא דאמר ר' יוסי דלזה הקילו ואמרו יש להם בית צביעה ולומר דתולין שלא נגע אלא בבית צביעתו ולא נגע באחורי הכוס: וכשם וכו'. אלא הא דקא מיבעיא לן אליבא דר' יוסי כדמיבעיא לעיל אליבא דר"מ אם לענין לטמא ככר במקום אחר נמי תלינן לקולא כשם דתלינן לענין הכוס לטמא את היד: נישמעינה מן הדא וכו'. וכדפרישית לעיל: אלא משקה וכו'. לעיל קא מיבעיא ליה אם משקה נתון ע"ג היד וכו' וזהו אליבא דר"מ והכא דקאי אליבא דר' יוסי דס"ל לא אמרו בית צביעה אלא לידים הטהורות מיבעי ליה אם משקה נתון ע"ג הכוס והיינו אחורי הכוס וכו' אם אפילו כן אמרינן נמי לאידך גיסא הכי. ופשיט ליה נישמעינה וכו' דקתני בהדיא ניטמא: הנושא את המדרס וכו' מפני מעשה שאירע וכו' ופקקה

מסורת הש"ס

זבחי' יז ב ע"ש

כלים פכ"ה מ"ז

עי' חגיגה כב ב

עין משפט
נר מצוה

ח
א מיי' פכ"ח מכלים ה"ד

ט
ב מיי' פ"ז מאה"ט ה"ב ובסטגות ומ"ט

גליון הש"ס

(א) עי' בהקדמת הרמב"ם לסדר טהרות:

(ב) לא נמצא כן בכוס מקום ובתוספתא כלים ב"ב פ"ג איתא משקין שהיו נתונין אחים לביעתו של כוס ונגע בהן ככר טמא נטמאו המשקין ע"ש ומזה דייק לאיזה דבר טימאן לא לטמא' ככר במקום אחר ולא אמר אלא ככר טמא אבל מיד לא. וכן הגיה הגר"א. עי' בהגהותיו בכלים פכ"ח:

(ג) נ"ל מיטמא' מן היד לטמא את הכוס וכו' משקין טמאין וכו' ונגע בהן כוס שאחוריו טהורות בבית לביעתו נטמא כן הגיה שם וכן הוא בתוספתא שם ודייק לא אמרו אלא מן הקרקע אבל מ' היד לא:

(ד) נ"ל משקין טהורין ונתונין בקרקע נגע בהן כוס שאחוריו טמאות בבית לביעתו נטמאו המשקין לאיזה דבר וכו'. כן הגיה שם וכן הוא בתוספתא שם:

(ה) נ"ל מיטמא' מן הכוס לטמא את היד וכו' ונגע בהן ככר טהור נטמא הככר לא אמר אלא ככר אבל יד לא. כן הגיה שם והוא ג"פ בתוספתא שם:

שנויי נוסחאות (סו"ב) וירד בד"ו ירד. (סו"ד) דאת בד"ו דת. (סוכ"ט) לטמא היד בד"ו לטמא את היד. (סול"ג) הככר בד"ו ככר.

עין משפט נר מצוה

י
א מיי׳ פי״ב מאה״ט ה״ג
יא
ב מיי׳ שם הלכה ו
יב
ג מיי׳ שם ה״ז
יג
ד מיי׳ שם הלכה יא
יד
ה מיי׳ שם הלכה יב
טו
ו מיי׳ פ״א מפרה הט״ו

(א) ופקקה בסנדלו רבי זעירה רבי יסא בשם רבי לעזר *עבר ונשא [א] טהור ואתיא כהיא דאמ׳ רבי לעזר יש מהן שאמרו לא ישא עבר ונשא טמא ויש מהן שאמרו לא ישא ואם עבר ונשא טהור א״ר זעירה קומי ר׳ מנא לית הדא אמרה שלא עשו גופו כזב אצל הקודש אין תימר עשו גופו כזב אצל הקודש אפילו עבר ונשא יהא טמא אמר ליה תיפתר במזוקק לקודש שלא כמידת הקודש מידת התרומה שבקודש מתיר את החוטים ומנגב את הנקבים ואחר כך קושר ובתרומה קושר ואח״כ מטביל אוכלי תרומה זריזין הן והן חצין אותה אוכלי הקודש אינן זריזין ואינן חצים אותה:

הלכה ב מתני׳

[ב] *כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה [ג] הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש אבל לא לתרומה [ד] הרביעי בקודש פסול והשלישי בתרומה ובתרומה [ה] ניטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה ובקודש מטביל שתיהן והיד מטמא את חברתה בקודש אבל לא לתרומה:

גמ׳ *תני מעשה באשה אחת שהיתה אורגת בגד א׳ בטהרה ובאת אצל ר׳ ישמעאל להישאל לו אמרה לו יודעת אני שלא ניטמא אלא שלא נתתי דעתי לשומרו מתוך שהוא בודקה אמרה לו נידה באת ומתחה עמי בחבל באותה השעה א״ר ישמעאל גדולים הם דברי חכמים שאמרו כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה שוב מעשה באשה אחת שהיתה אורגת מטפחת אחת בטהרה ובאת אצל ר׳ ישמעאל להישאל לו אמרה לו יודעת אני שלא ניטמא אלא שלא נתתי דעתי לשומרו מתוך שהוא בודקה אמרה לו נפסקה נימא אחת וקשרתיה בפי באותה השעה א״ר ישמעאל גדולים הן דברי חכמים שאמרו כלים הנגמרין בטהרה צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה *החותך משפופרת הקודש [ו] חותכה ומטבילה טעון טבילה ניחא חותכה מטבילה ויכרכינה בסיב ויטבילה א״ר אילא תיפתר שחתכה על מנת להטבילה א״ר יהושע בן לוי עד כאן בקודשי מקדש המקודשים מיכן והילך בחולין שנעשו על טהרת הקודש *א״ר יוחנן מעידותו של רבי עקיבה היא דתנינן תמן

פני משה

ופקקה בסנדלו. והיה טמא מדרס: ויש מהן וכו׳ טהור. בנושא את המדרס דלא אמרו אלא דלא ישא לכתחלה ובדיעבד טהור בהרי לא נגע בהדם: לית הדא אמרה וכו׳. וכי לא שמעינן מהכא למיפשט בעיין דסוף פרק דלעיל אם עשו גופו של אוכלי תרומה כזב אצל הקדש או דילמא דוקא בבגדיהן הוא דאמרו ומהכא איכא למיפשט דאין תימר אפי׳ בגופו עשו היה: כזב א״כ מן הדין ראוי להחמיר כאן אפי׳ בדיעבד שאפי׳ עבר ונשא יהא טמא (דנושא המדרס הרי הוא כאלו מאוכלי תרומה שבתרומה מותר לישא מדרס עמה כל זמן שלא נגע בה): א״ל תיפתר במזוקק לקדש. כלו׳ דאיירי שרגיל לאכול קדש וזריז בה כדפרישית בריש הלכה ובו לא גזרו בדיעבד בנזהר שלא יגע בקדש ולא מגינו למיפשט מהכא בעלמא: שלא כמדת הקדש וכו׳ שבקדש מתיר את החוטין. מהקשר וכו׳ כדפרישית במתני׳ וטעמא דכהנים אוכלי תרומה זריזין הן והן חלין הולקין אותה להקשר וכלומר שפותחין בכל מה שיכולין כדי שיבואו המים בה ואוכלי קדש אינם זריזין לעשות כך לפיכך צריך שיהא מתיר הקשר לגמרי ומנגב ומטביל ולא סמכינן על שיפתח את הקשר מעט:

הלכה ב מתני׳ כלים הנגמרי׳ בטהרה. בעשאם חבר וזהר בהן ונגמרן בטהרה אע״פ כן צריכין טבילה לקדש ומשום דחיישינן שמא נפל רוק מפי עם הארץ ונגע בהן בשעת מלאכה ועדיין הוא לח לאחר שנגמר ואז מטמא כדתנן בפ״ז דנדה הזוב והרוק מטמאין כשהן לחין לפיכך הצריכוהו טבילה לקדש ואינו טעון הערב שמש אבל לא לתרומה: הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש. אם היו פירורין של אוכלין הרבה בהכלי ונגע בהן הפוסל את הקדש ואת התרומה כגון טבול יום או איזו טומאה והן אינן נוגעין זה בזה אפי׳ אם לא נגע אלא באחת מהן נטמא כל מה שבכלי לקדש אבל לא לתרומה. ואף על פי שכל אלו המעלות מדבריהן הן מכל מקום למעלה זו יש רמז ואסמכתא מן הכתוב שבתורה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת מכאן אמרו חכמים כל מה שבכף הרי הוא כגוף אחד ואפילו כלי שאין לו תוך כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או ע״ג העור אע״פ שאין נוגעין זה בזה כולן כאחת הן לקדש: הרביעי בקדש פסול. שהשלישי פוסל לרביעי בקדש והחמישי הוא טהור: והשלישי בתרומה. שני פוסל לשלישי בתרומה והרביעי הוא טהור: ובתרומה. הדין הוא שאם נטמאת אחת מידיו באיזו טומאה שהיא מדבריהם כגון אוכלין ומשקין טמאין וכיוצא בהן שאין מטמאין את הידים ולא את הגוף היא טמאה וחבירתה טהורה אפילו נגעה ידו הטמאה בידו האחרת והיא נגובה טהורה שאין היד מטמא את חבירתה לתרומה ובקדש אם נגעה בידו השניה מטביל שתיהן שהיד מטמא את חבירתה לפוסלה בנגיעה ואם יש משקה לחלוחית ביד הטמאה מטביל שתיהן אע״פ שלא נגעה יד הטמאה בשניה וכן פוסל אם נגע ביד חבירו לקדש אבל לא לתרומה. והרי עוד ארבע מעלות בקדש שנשנו כאן כבר פירשתי לעיל בתחלת הפרק שעד המעלה הכלי מצרף וכו׳ נוהגין אף בחולין שנעשו על טהרת הקדש ומן הכלי מצרף ואילך אינן נוהגין אלא בקדש בלבד: **גמ׳** שלא נתתי דעתי לשמרה. שלא יארע בו איזה טומאה שלא מדעתי: כמה גדולים דברי חכמים וכו׳. אכמה ניטמא ולאו אדעתיה: וקשרתי בפי. ולא הייתי טבולה לנדתי ויש לחוש שמא בשעה שנגמרה המטפחת עדיין היה לח ירוק הנדה מכונה: החותך משפופרת הקדש וכו׳. הובא זה לעיל סוף הפרק: עד כאן. מהמעלות דקתני מיירי בקדש ומקדשי קדשים: מכאן ואילך בחולין וכו׳. כלומר הן ג״כ בכלל דס״ל בענין המעלות שנהשבו מכאן ואילך חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמי ולא בהמעלות שנחשבו ע״כ שאינם אלא בקדש בלבד: מעדותו של ר״ע היא. האי מעלה דהכלי מצרף וכו׳ השנויה במתני׳ ר״ע דעדיות היא דתנינן תמן

קרבן העדה

ופקקה בסנדלו. שהיתה מדרס הזב: יש מהן שאמרו וכו׳. באפר חטאת אמרו שלא ישא את המדרס אם עבר ונשא טמא ויש מהן שאמרו וכו׳ אם עבר ונשא טהור היינו קדש: שלא עשו גופו. של אוכלי תרומה כזב אצל אוכלי קדש ותפשוט בעיא דלעיל דס״פ אין דורשין: אפי׳ עבר ונשא יהא טמא. שהרי האדם נטמא בנשאו את המדרס ולא יהא עדיף מאוכלי תרומה ואפ״ה טהור כ״ש אוכלי תרומה: במזוקק לקדש. שהנושא אוכל קדש תמיד הלכך עדיף מאוכלי תרומה אע״פ שהוא טמא עכשיו לא גזרו בו דזריז הוא: מתיר את החוטים. כגון כלי שהוא מפולל ולוחותיו וקורותיו מקושרים כגון מטה וכיוצא בה אם נטמא וצריך להטבילו לתרומה אם ירצה מטבילו כולו כאחת כשהוא מקושר אבל לקדש מתיר תחלה הקשרים שבו: ומנגב את הנקבים. שהיו האוכלין בתוכן שאולי יש בהן דבר החוצץ: והן חצין אותו. מנקין אותו שלא יהא בה דבר החוצץ:

הלכה ב מתני׳ כלים הנגמרים בטהרה. שגמרן חבר וזהר בהם מששאו קרוב לגמרן שראויין לקבל טומאה: צריכין טבילה לקדש. בגמרא מפרש טעמא: כלי מצרף מה שבתוכו. היו חתיכות הרבה של אוכלין בכלי אחד ונגע טבול יום שהוא פוסל את התרומה באחת מהן הכלי מצרפן להיות כולן חתיכה אחת ונפסלו כלן בקדש: הרביעי בקדש פסול. ואינו פוסל: אם נטמא אחת מידיו. בטומאה דרבנן שאין מטמאין אלא את הידים ולא את הגוף ובקדש מטביל את שתיהן והוא שתשאר לחלוחית ביד הטמאה בשעה שנטמאה:

גמ׳ יודעת אני. שבשעה שנארג בה ג׳ על ג׳ אצבעות שנראה לטומאה לא נגעה בו טומאה ומכל מקום לא נתתי אל לבי לשומרו: מתוך שהוא בודקה. שהיה ר״י מרבה לבודקה מתוך שלא היה בלבך לשמרו שמא אירע כך וכך ולא נזהרת: נדה באה. ומשכה עמי בחבל שקשור בכלי אריגה ושמא הסיטתו: נפסקה נימא. קודם שארגתי בה ג׳ על ג׳ וקשרתיה בפה ולא היתה טבולה לנדתה ויש לחוש שמא כשארגה בה ג׳ על ג׳ אצבעות עדיין היה הרוק לחה ורוק הנדה אב הטומאה: ה״ג החותך שפופרת של קדש החותכה והמטבילה טעון טבילה וכ״ה לעיל וה״פ החותכה או המטבילה טעונין טבילה שהרי נוגעין בה בלי ספק ועשאוהו כטמא מת בשביעי שלו שמטמא אדם וכלים: ופריך ניחא חותכה. צריך טבילה לפי שאי אפשר שלא יגע אלא המטבילה אמאי צריך טבילה הרי אפשר לכרכה בסיב ולטבלה: חתכה ע״מ להטבילה. הוא דצריך טבילה. לפי שאינו נזהר: עד כאן. עד הכלי מצרף וכו׳ אין מעלות אלו אלא לקדש מקודש בלבד: מכאן ואילך. שאר מעלות עד סוף מתניתין אפי׳ בחולין שנעשו על טהרת קודש יש להן מעלות אלו יותר מן התרומה: דתנינן תמן

מסורת הש״ס

חגיגה כג א

שם כ ב

שם כ א

שם כג ב ע״ש לעיל פ״ב

חגיגה כד

גליון הש״ס

(א) ע׳ תוס׳ חגיגה דף כג ע״ב ד״ה ונפסקה:

רידב״ז

אר״א תיפתר שחתכה ע״מ להטבילה. ר״ל הפירוש בברייתא דקדא קתני החותך משפופרת הקודש חותכה ומטבילה ר״ל דחתכה ע״מ להטבילה: **א״ר** יוחנן מעדותו של ר״ע היא דתנינן תמן הוסיף ר״ע הסולת וכו׳. פי׳ דלאו מדאורייתא הוא כמו דא״ר חנן בבבלי דף כ״ג ע״ב כף אחת הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת אלא מדרבנן הוא כדאיתא בבבלי שם דר׳ יוחנן פליג על ר׳ חנין בזה דבב״ל אמר יודעין היו שכ״ש מחברים ומה בא להעיד על שירי מנחות והוא כמו דאר״ח בבבלי שם דלא נצרכה אלא לשירי מנחות דאע״ג דא״ל לכלי הכלי מצרפו כו׳ ר״א ר״ח בשם ר״י יודעין היו שכ״ש מחברין

*תמן הוסיף רבי עקיבה הסולת והקטרת הלבונה והגחלים שנגע טבול יום במקצתן שפסל את כולן רשב"ל אמר יודעין היו שבלי שרת מחברים *ומה בא להעיד על שירי מנחות שיהו מחברין את עצמן ר' יוסה בי ר' זמינה בשם ר' יוחנן מפני מה אמרו שירי מנחות מחברין את עצמן מפני שנזקקו לכיליין רבי אחא רבי אילא בשם ר' יסא יודעין היו שבלי שרת מחברין ומה בא להעיד על הסולת ועל הקטורת ועל הלבונה ועל הגחלים ניחא סולת וקטורת ולבנה (א) גחלים מאי א"ר בון בר כהנא תיפתר בגחלים של יה"כ שכמה שהוא חותה הוא מכנים אבל בגחלים שבכל יום לא כהיא דתנינן *תמן [א] נתפזר ממנו כקב גחלים היה מכבדן לאמה ובשבת כופין עליו פסכתר א"ר מתניה וכי סולת וקטורת ולבונה וגחלים יש להן שיעור אצל זה לא מפני שנזקקו לכיליין והכא מפני שנזקקו לכיליין ר' בון בר חייה *בעי [ב] קומץ מהו שיקרב בשני כלים התיב ר' חנין והא תנינן הכלי מצרף אין תימר שקומץ קרב בשני כלים ולידא מילה תנינן הכלי מצרף א"ר לעזר דרומייא לא כן א"ר יוסי בי ר' זמינא בשם רבי יוחנן מפני מה אמרו שירי מנחות מחברין את עצמן לא מפני שנזקקו לכיליין והכא שנזקקו לכיליין א"ר מתנייה וכי סולת וקטורת ולבונה וגחלים לא בכמה כלים הן קריבין ואת אמר הכלי מצרף והכא הכלי מצרף *כהנא שאל לרבנין דתמן מנחה חלוקה בגסה

קרבן העדה

תמן. ברפ"ח דעדיות: הוסיף ר"ע וכו'. רישא דמתני' העיד ר"ש בן בתירה על אפר הטאת שנגע טמא במקצתו פסל כולו. על הלבונה ועל הגחלים אף ע"ג דלאו אוכלא נינהו חיבת הקדש מכשרתן לטומאה: פסל את כלן. לפי שהכלי מצרפן יחד והך עדות דרבנן הוא: יודעין היו שכלי שרת מחברים. אפי' מדאורייתא כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת: על. שלת של שירי מנחות: שיהו מחברין את עצמן. אע"פ שאינו צריך לכלי עוד: מפני שנזקקו לכליין. שמתחלה היו צריכין שיהו כולן בכלי לקמוץ מהן: על הסלת וכו'. שאפי' מונחים על הטור שהטור מחברן: גחלים מאי. למה יהיו כמחוברים: שבמה שהוא חותה הוא מכנים. כמלא שמשעה ראשונה היו זקוקים לכל: אבל בגחלים. שהיה מכנים בכל יום להיכל להקטיר עליהן לא היו זקוקים לכלי שהרי נתפזר מהן: כהאי דתנינן תמן. פ"ה דתמיד: נתפזר ממנו כקב גחלים. שהיה חותה במחתה של כסף בת ד' קבין ומערה בשל זהב שהוא של שלש וכדי להוליכה מלא היה מערה באחרונה שזהו דרך כבוד של מעלה: מכבדן לאמה. לאמת המים שבעזרה שלא יכוו בהן הכהנים: בשבת. שאסור לכבות כופה עליו כלי גדול תרגום סירותיו פסכתרוותיה: וכי סולת וכו'. פריך דאפי' גחלים בכל יום נמי מצטרפין שהרי אף סולת אין לו שיעור כמה עשרון יהיו במנחה דהא עד ששים עשרון עושין בכלי א' ואפ"ה מצרפן הואיל והיו מתחלה בכלי א' ה"נ גחלים שבכל יום מצרפן: קומץ מהו שיקרב בשני כלים. מי ילפינן מדם ודם לא קידש לחלאין אם קיבל שיעור הזאת דדם אשם מצורע או דם פרים בשני כלים לא עשה כלום או לא ילפינן מדם: ולידא מילה. ולאיזה דבר צריך צירוף כלי אם לא נאמר שאסור לקרבו בשני כלים א"כ מאיזה טעם נאמר דהכלי מצרפו אם לא נאמר שאינו קרב אלא בכלי אחד לפיכך הכלי מצרפו: והכא נזקקו לכליין. בשעת קמילה צריך שיהיה הכל בכלי א': לא בכמה כלים הן קריבין. דסולת היינו שירי מנחות שמותר לאכלן בכמה כלים ואפילו הכי אמרינן הכלי מצרף אם כן הוא הדין בקומץ אף על גב דקרב בשני כלים שייך לומר בו דמצרף: ל"א ה"ג וכי קטרת ולבונה וגחלים בכמה כלים הן קריבין וכו' והלא אין קרובין אלא בכלי א' ה"ה סלת דהיינו קומץ אין קרב אלא בכלי א': לרבנן דתמן. לבני ר' חייא: מנחה חלוקה. בכלי ואין שני החלאין נוגעין זה בזה ונטמאה אחת מהן שנגע בה טבול יום מהו שיהא גם חבירו טמא מי אמרי' כיון דתנן הכלי מצרף מה שבתוכו אפי' לא נגעי א"ד דוקא היכא דנגעי: בגסה

פני משה

תמן רפ"ח דעדיות על הא. דקתני שם ברישא העיד ר"ש בן בתירה על אפר חטאת שנגע טמא במקצתן שטימא את כולן לפי שהכלי מצרפן כאלו הן גוף אחד ועלה קתני הוסיף ר"ע וכו' וכדמפרש ואזיל והוסיף ר"ע כאלו שאפילו אין מונחין בכלי שיש לו תוך מצרפן כדפרישית במתני': יודעין היו. כלאו עדותו של ר"ע שכלי שרת מחברין מה שניתן לתוכן להיות נחשבין כאחד ומה בא ר"ע להעיד על שירי מנחות וכו' והסלת דקאמר לאשמעינן שאפי' היא משירי מנחות הכל כא' נחשב לענין שאם נגע במקצתו שפסל את כולו: מפני מה אמרו וכו'. דבשלמא עשרון של מנחה צריכה היא כולה אלא שירי מנחות מ"ט: מפני שנזקקו לכיליין. הואיל ונזקקו בתחלה לכלי שרת להשימן בתוכן והכלי מחברן: יודעין היו וכו'. גם זה היו יודעין שהכלי מחבר אף לשירי מנחות ומה בא להעיד על איכך דקאמר הקטרת וכו' דאע"ג דלאו אוכלא ולאו בני קבולי טומאה נינהו קמ"ל דחיבת הקדש מכשרתן ומשווייהו מוכשרין לקבל טומאה: ניחא סלת וקטרת ולבונה. אלא גחלים בתמיה הא מה שנשתייר הי' מכבדן לאמה כדלקמיה: תיפתר בגחלים של יה"כ וכו'. כדתנן בפ"ד דיומא בכל יום היה חותה בשל כסף וכו' בכל יום היה חותה בשל ארבעת קבין ומערה בתוך של שלשת קבין והיום חותה בשל שלשת קבין ובה היה מכנים אבל בגחלים שבכל יום לא כהאי דתנינן בתמיד פ"ה נתפזר ממנו כקב גחלים. כשעירה לתוך של שלשת קבין והיה מכבדן לאמה ובשבת שאסור לכבות היה כופה עליו פסכתר סיר גדול: אמר ר' מתניה. לעולם בגחלים שבכל יום ושנשתיירו קודם שהיה מכבדן לאמה דוכי סולת וכו' יש להן שיעור שלא יתקדשו אלא זה לענין חיבור דאיירינן ולאו אמרינן דהטעם לשירי מנחות מפני שנזקקו לכליין בתחלה והכא נמי בגחלים מפני שנזקקו לכליין בהמחתה שהיה חותה בתחלה ואף מה שנשתייר הכלי מחברן: קומץ מנחה מהו שיקרב בשני כלים. וקס"ד דהכי קא מיבעיא אם היה בכלי אחד וחלקו להקריבו בשני כלים: התיב ר' חנן. מאי קא מיבעיא ליה והא תנינן הכלי מצרף וקס"ד דלענין הקרבה קאמר ואין תימר שקומץ קרב בשני כלים אע"פ שהקדישו בכלי אחד קשיא ולידא מילה תנינן הכלי מצרף לאיזה דבר ליבעי צירוף הרי יכול לחלקו ולהקריבו בשני כלים וא"כ לא יהא זה אלא כמי שחלקו בידים להקריבו בשני כלים אלא לאו דה"ק הכלי מצרף שאפילו נחלק לשנים מצרף למיחשביה כאחד ומקריבו באותו כלי אחד וא"כ ש"מ שאין לחלקו להקריבו בשני כלים: אמר ר' אלעזר מדרומייא. מהא לאו ראיה דהרי לא כן אמר ר' יוסי וכו' לעיל דטעמא שאמרו שירי מנחות מחברין את עצמן מפני שנזקקו לכליין בתחלה והכא נמי הא דקתני הכלי מצרף בשנזקקו בתחלה בכלי אחד ועלה הוא דקתני הכלי מצרף שאע"פ שלאח"כ נחלק לשנים הכלי מצרפן וכי קא מיבעיא ליה לר' בון בר חייה בשלא נזקקו בתחלה בכלי אחד אלא שבתחלה נתנו להקומץ בשני כלים ומהו שיקריבו כך: אמר רבי מתנייה וכי סלת וכו' לא בכמה כלים הן קרבין. בתמיה והרי סלת בתחלה נותן עשרון בכלי וקומץ ונותן בכלי שרת אחר וכן הקטרת נותנה בבזך מתוך הכלי וחופן מזה וכן הלבונה שנתונה אח"כ מתוך הכלי על המנחה להקריבה והגחלים מהמחתה שחתה מעל המזבח למחתה אחרת כדתנינן והובא לעיל: ואת אמר הכלי מצרף. ולענין מאי יהא הצירוף אלא דלא כדסלקא אדעתך דלענין הקרבה קאי דלא איירינן אלא לענין טומאה שאם נגעה באחד מהן הכלי מצרף וטמאו כולן כדקתני בהאי מתני' דעדיות והכא נמי הכלי מצרף דקתני במתני' לענין טומאה מתפרשא: כהנא שאל לרבנן דתמן. בבבל: מנחה חלוקה בגסה

מסורת הש"ס
עדיו' פ"ח מ"א
חגיגה כג א
תמיד פ"ה
עי' מנחות ז ב
שם כד א

עין משפט נר מצוה
טו
א מיי' פ"ב מהמידין ה"ס
יז
ב מיי' פי"ג ממעה"ק הי"

גליון הש"ס

(א) עי' תוס' חגיגה דף כג ע"ב ד"ה שאם ותוס' יומא דף מו ע"ב ד"ה כי:

רידב"ז

מחברין מה בא להעיד על הסולת ועל הקטורת ועל הלבונה ועל הגחלים פי' דיודעין היו שכ"ש מחברין דגזירת הכתוב הוא כף אחת הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת והוא דוקא כ"ש מחברין את זה היו יודעין מה בא להעיד על הסולת וקטורת ולבונה וגחלים דאפילו צברן ע"ג כלי חול נמי מצרף [ובבבלי מתרץ אמר ר"ל אמר רבה בר אבוה כגון שצברן ע"ג קרטבלא כו' והק' בתוס' ז"ל בשם הר"ר אלחנן זצ"ל דאמאי לא קאמר כגון שצברן בכלי הול דאורייתא דוקא כ"ש מצרף ולא של חול דבעינן דומיא דכף ובאמת בירושלמי משני כן] והיינו דדייק יודעין היו שכלי שרת מצרף דוקא כ"ש ניחא סולת וקטורת ולבונה וגחלים מאי פי' הר"י ז"ל בתוס' ז"ל כ"ג ע"ב למה פוסל את כולם הא יש הרבה שא"ל אמר ר' בון בר כהנא תיפתר בגחלים של יוה"כ כו' פי' בהכל צריך א"ר מתני' וכי סולת וקטורת ולבונה וגחלים יש להן שיעור אלא זה פי' וכי תנינן שיעור אלא ענין דצירוף דלא צריכין שיעור אלא לענינים אחרים אבל לא לענין זה דצירוף דלא צריך שיעור אלא העיקר תלי מה שנזקק לכלי הכלי מצרף אף יותר מכשיעור לא מפני שנזקקו לכיליין פי' שכבר נזקקו לכיליין והכא מפני שנזקקו לכיליין אע"ג שאח"כ א"ל מ"מ הכלי מצרף:
רבי בון בר חייה בעי קומץ מהו שיקרב בשני כלים התיב ר' חנין והא תנינן הכלי מצרף אין תימר שקומץ קרב בשני כלים ולידא מילה תנינן הכלי מצרף. כיון דבעיא הקרבה יתחלקו והאיך תנינן דהכלי מצרף הא א"צ לכלי דהא יכול להוציא אח"כ הכלי וליתן לכלי אחר א"כ אם נטמא מקצתו למה פסל את השאר והא א"צ להיות עוד מחובר עם השאר בכלי דהא יכול להוציא מקצתו לתוך כלי אחרת ואמאי מצרף אלא ע"כ דעד שעת הקרבה מחויב הוא להיות מונח בתוך אותו הכלי ואינו רשאי לחלקו מקצתו לכלי אחרת ע"כ הוי מחובר עם השאר בתוך הכלי עד ההקרבה א"ר אלעזר דרומיא לא כן א"ר יוסי בי ר' זמינא בשם ר' יוחנן מפני מה אמרו שירי מנחות מחברין את עצמן לא מפני שנזקקו לכיליין דהא שוב א"צ להיות מונח בכלי ואעפ"כ נגע טבול יום במקצתו פסל את כולן משום שכבר נזקק לכלי ולא איכפת לן מה שעתה א"צ שוב להכלי אף ה"נ כן אף שא"צ להיות מחובר עוד עם השאר בכלי זה מ"מ כיון דבשעת קידוש היה נזקק להיות מחובר בכלי זה מצרף א"ר מתנייה וכי סולת וקטורת וכו' לא בכמה כלים הן קריבין ואת אמר הכלי מצרף והכא הכלי מצרף פי' דהא בסולת הרי סופו ליטול הקומץ וליתן לתוך כלי אחר וכן הקטורת נותן בבזך וחופן ואם כן למה מצרף קודם שנקמץ הא סופו ליקמץ מכל מקום קודם שנטלו מצרף והכא נמי דכוותיה ודוק:

שנויי נוסחאות (סו"י) ולבנה נד"ו ולבונה. (סו"א) מאי נד"ו ניתא. (סו"ב) שכמה נד"ו שבמה.

עין משפט נר מצוה

יח יט כ כא כב כג כד

מסורת הש״ס

חגיגה כג א · שם כג ב · חולין לו א · שם לה א · טהרו׳ פ״ב מ״ג

תורה אור

בגנסה ניטמאת זו ניטמאת זו א״ל ניטמאת זו ניטמאת זו וקפצה טומאה אמרון ליה וקפצה טומאה אפי׳ אחרת בינתיים אמרון ליה אפילו אחרת בינתיים קומץ מזו לזו א״ל שמועה לא שמענו משנה שנינו כהיא *דתנינן לתמן שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו אם יכול לקמוץ מזו בפ״ע ומזו בפ״ע כשירות ואם לאו פסולות ואין שיריה של זו מפסיקין לזו אתא ר׳ יעקב בר אחא ר׳ יסא בשם ר״י קומץ מזו על זו ניטמאת זו ניטמאת זו האמצעית לא ניטמאת לא כן *תני כף אחת שהיא עושה מה שבתוכה אחת א״ר חיננה אין הכלי מצרף אלא דבר שהוא אסור לו *רשב״ל בעי צריד של מנחות מהו שיעשה מ[י]ין התיב ר׳ לעזר והכתיב מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא את שטומאתו על ידי מים עושה מיניין את שאין טומאתו על ידי מים אינו עושה מיניין התיב ר״י הרי נבלת עוף הטהור הרי היא מטמא טומאת אוכלים בלא הכשר ובלא טומאה מפני שסופה לטמאות טומאה חמורה מאי כדון מכל האוכל אשר יאכל את שטומאתו משם אוכל עושה מיניין ואת שאין טומאתו משם אוכל אינו עושה מיניין *ר׳ יונתן בשם רבי האוכל אוכל שלישי בתרומה נפסל גופו מלוכל בתרומה ר׳ שמואל בר רב יצחק בעי מה ר׳ כר״א דתנינן *תמן האוכל אוכל ראשון האוכל אוכל שני שני האוכל אוכל שלישי שלישי דברי הכל היא כדי שיהא בדל מן התרומה ודכוותה האוכל אוכל שני במעשר נפסל גופו מלוכל במעשר נישמעינה מן הדא *וחכמים אוסרין במעשר

פני משה

בגנסה. הכלי שנותנין בו העשרון ובוללין שם ונקראת גסה או כיסא ואם חלקו והניחו ונטמאת זו אם ניטמאת זו וממתני׳ דקתני הכלי מצרף ליכא למיפשט דשמא היכא דנגעי בהדדי מיירי: אמרו ליה נטמאת זו ניטמאת זו. דהכלי מצרף תנן ולא קתני מחבר ומצרף משמע אע״פ שאין נוגעות זו בזו מצרפן להיות כאחת: וקפצה טומאה. וכי קפצה טומאה מזו לזו הרי אינן נוגעות: אמרון ליה. אין וקפצה טומאה דלהכי אמרינן הכלי מצרף: אפילו אחרת בנתיים. אם אפי׳ יש אחרת בין ב׳ החלקים מצטרפין לטומאה: אמרו ליה. אין אפי׳ יש אחרת בנתיים מצטרפין: קומץ מזו לזו. אם יכול לקמוץ מזו על זו דצירוף מדאורייתא ול״ש להומרא כגון טומאה ול״ש לקולא כגון קמיצה עושה הצירוף כאלו נוגעין זו בזו או דילמא צירוף מדרבנן הוא ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן: א״ל שמועה לא שמענו. בזה אבל משנה שנינו כהאי דתנינן תמן בפ״ג דמנחות שתי מנחות וכו׳ אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה. שנתערבו זו בצד זו ונשאר מהן כדי קומץ שלא נתערב כשירות ואם לאו פסולות דכתיב מסלתה ולא מסלת חבירתה וש״מ דכי יכול לקמוץ כשירות ואע״ג דהך דמערב לא נגע בקומץ אלמא דצירוף מדאורייתא וכדמסיק וכי אין שיריה של זו מפסיקין לזו ואפ״ה מהני צירוף: אתא ר׳ יעקב בר אחא וכו׳. וקאמר בשם ר׳ יוחנן בהדיא קומץ וכו׳ וכן ניטמאת וכו׳ והאמצעית שבנתיים לא נטמאת. ופריך לא כן תני כף אחת וכו׳ ואם כן הכל נעשה כאחת ואף האמצעית: אין הכלי מצרף אלא דבר שהוא אסור לו. אסור לשון קשור הוא כלומר מה שקשור וצריך לכלי והואיל מה שבאמצע א״צ לכלי שאינו מצטרף עם אלו למנחה אחת אינו מצטרף נמי לטומאה: צריד של מנחות. לשון יבש כלומר אלו הקרטין סלת שלא נתערב בהן שמן ונשארו יבשין וקי״ל דחיבת הקדש מכשיר לקבל טומאה אע״פ שלא הוכשר במשקה ומיבעיא ליה מהו שיעשה מנין אם למנות בו ראשון ושני לטומאה כדרך שמונין בדבר המוכשר במשקה ג״כ מהניא חיבת הקדש או דילמא לאיפסילי גופיה הוא דמהניא אבל לא למנות ראשון ושני: התיב ר׳ אלעזר והכתיב וכו׳. ויטמא היינו נמי לטמא אחרים ועושה מנין ואת שאין טומאתו ע״י הכשר מים אלא ע״י חיבת הקדש אינו עושה מנין שיהא מטמא נמי לאחרים ולמנות בו ראשון ושני: הרי נבלת עוף הטהור. שאינה צריכה הכשר ומטמא טומאת אוכלים בלא הכשר ובלא טומאה אחרת כדתנן ברים מסכת טהרות י״ג דברים נאמרו בנבילת עוף הטהור צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר ומטמא טומאת אוכלים בכבילה וכו׳ ומשני שאני נבילת עוף הטהור מפני שסופה לטמא טומאה חמורה שהיא מטמאה בגדים בכזית בבית הבליעה כדתנינן בם: מאי כדון. מאי הוי עלה: מכל האוכל. כתיב את שטומאתו משום אוכל כלומר שהטומאה באה עליו כשאר אוכל וזהו ע״י הכשר עושה מנין יצא זה שאין טומאתו באה אלא משום חיבת הקדש. ובבבלי פ״ב דחולין דף ל״ו ול״ז נשארה הבעיא בתיקו וה״ז ספק אם האוכל שניטמא בלא הכשר משקה אלא מחמת חיבת הקדש נוגע באוכל שני שהוכשר ה״ז השני ספק מפני שהראשון לא הוכשר: האוכל אוכל שלישי בתרומה. שבתרומה השני עושה שלישי ונקרא פסול שאינו מטמא לרביעי וכן בהוגין שנעשו על טהרת תרומה השלישי שבהן פסול כתרומה והאוכלו נפסל גופו מלאכול בתרומה עד שיטבול אבל מותר ליגע בתרומה שלא עשו מעלה אלא באכילה: ר׳ שמואל בר רב יצחק בעי. הקשה על הא דקאמר בשם רבי: מה. מאי האי דקאמרת וכי רבי כר״א דטהרות ס״ל ולא כר׳ יהושע: דתנינן תמן. בפ״ב דטהרות ר״א אומר האוכל אוכל ראשון נעשה גופו ראשון להיות מגעו שני והאוכל אוכל שני נעשה שני ושלישי נעשה שלישי וטעמיה דר״א שהרי מצינו אוכל המור מן המאכל דאלו נבלת עוף הטהור בהון לא מטמא ואלו האוכלה מטמא בגדים בבית הבליעה ואנו היאך לא נעשה אוכל כמאכל ור׳ יהושע פליג עליה שם וקאמר דמנבלת עוף לא גמרינן דחידוש הוא אלא דמצינו שהמאכל חמור מן האוכל דאלו מאכל בכבילה מטמא ואוכל עד דאכיל כחצי פרס ואנו היאך נעשה אוכל כמאכל ולפיכך ס״ל האוכל אוכל ראשון נעשה שני וכן האוכל אוכל שני נעשה שני לפי שמצינו שהשני עושה שני ע״י משקין שהמשקין שנגעו בשני הן נעשין ראשון שהמשקין לעולם נעשו תחלה ועושין שני והאוכל אוכל שלישי נעשה שני לקדש ולא שני לתרומה ובאיזה הולין איירינן בחולין שנעשו לטהרת תרומה דבהו משכחת שלישי דאלו בחולין גרידי אין בהן שלישי והשתא דברי רבי כר״א ולא כר׳ יהושע בתמיה והרי הלכה כר׳ יהושע לגביה דר״א: דברי הכל היא. כלומר שאני בהאוכל דאף רבי יהושע מודה שאסור לו לאכול בתרומה כדי שיהא בדל מן התרומה וכדפרישית שלא עשו מעלה אלא באכילה וכי קאמר ר׳ יהושע האוכל אוכל שלישי שני הוא לקדש ולא לתרומה בנגיעה הוא דקאמר: ודכוותה. ושואל הש״ס אי נימא דכוותה נמי במעשר עשו מעלה שהאוכל אוכל שני במעשר שני יהא נפסל גופו מלאכול במעשר: נישמעינה מן הדא וחכמים אוסרים במעשר

קרבן העדה

בגסה. שם כלי שבו בוללין את המנחה: וקפצה טומאה. הדר קמיבעיא ליה אם הושיט טבול יום אצבעו באויר כלי ולא נגע בכלי ובמנחה שבתוכו מהו שתקפוץ הטומאה עלייהו: אפילו אחרת בינתיים. הדר קמיבעי׳ ליה אם מונח חלי עשרון אחר לבין הנך שתי חלי עשרונות אם נגע טבול יום בזה מהו שיטמא אותן שנים: קומץ מזו לזו. תו קמיבעיא ליה מהו לקמוץ מזה לזה צירוף כלי דאורייתא או דרבנן: כהאי דתנינן לתמן. במנחות פ׳ הקומץ רבה: מזו בפני עצמה. משמע שעומד מזו בצד הכלי כדי קומץ שאינו מעורב וכן בזו: ואין שיריים של זו מפסיקין לזו. בתמיה וכיון דשיריים מפסיקין למה יהיה כשר אפילו יכול לקמוץ דהא הך דמערב לא נגע אלא צירוף דאורייתא: קומץ מזו על זו. כרבנן דתמן: האמצעית לא נטמאת. בהא פליג ר״י על רבנן דתמן: ופריך לא כן תני וכו׳ עושה מה שבתוכה אחת. ש״מ דהכלי מצרף הכל: ה״ג אלא דבר שהוא ראוי לו. וכ״ה במנחות דף כ״ד וה״פ האי חלי עשרון שלישי שבינתיים כיון שאין צריך לכלי דהא אינו מצרף עם אלו למנחה אחת אין הכלי מצרפו וטהורה היא: צריד של מנחות. יבש של מנחות מקום שלא נגע לשם שמן: מהו שיעשה מנין. למנות בו ראשון ושני שאם נטמא יטמא אחרי׳ דכי מהניא חיבת הקדש לאפסולי גופי׳ אבל למימנא ביה ראשון ושני לא או דלמא לא שנא: אינו עושה מנין. וצריד לא בא עליו מים אלא חיבת הקדש הוא מכשרתו: בלא הכשר. מים: ומשני מפני שסופה לטמאה טומאה חמורה. שנבלת עוף מטמא בגדים בבית הבליעה לכך מטמא בלא הכשר מים למנות ראשון ושני: מאי כדון. מעכשיו איך הדין לענין צריד של מנחות דלמא חיבת הקדש נמי כך הוא כמו מי שסופו לטמא טומאה חמורה: משום אוכל. לאפוקי צריד של מנחות דטמא משום חיבת הקדש שהרי אפי׳ עצים ולבונה מטמאין: אוכל שלישי. של תרומה: בעי. פריך וכי ר׳ כר״א ס״ל: דתנינן תמן. בפ״ג דטהרות: האוכל אוכל ראשון. נעשה גופו ראשון להיות מגעו שני: האוכל אוכל שני. נעשה גופו שני ואם נגע בתרומה פסלת ודוקא שאכל חצי פרס שהוא ב׳ ביצים שהוא שיעור אכילה לפסול את הגויה: והאוכל אוכל שלישי שלישי. דברי ר״א ורבי יהושע סובר האוכל שלישי שני לקדש ולא לתרומה ש״מ דר׳ כר״א ס״ל: ומשני ד״ה היא. אפי׳ ר״י מודה דגופו מיהת פסול מלאכול בתרומה כדי שיהא בדול מלאכול תרומה טמא׳ דאפי׳ ג׳ בתרומ׳ אסור באכילה: ודכוותה וכו׳. מיבעיא ליה אם אמרינן גם באוכל אוכל שני ממעשר שיהא גופו פסול מלאכול מעשר שני או לא ובמעשר אין בו שלישי: וחכמים אוסרין במעשר

רידב״ז

התיב ר״א והכתיב מכל האוכל אשר יאכל וכו׳ את שאין טומאתו ע״י מים אינו עושה מינין. וצריד דטומאתו הוי בלא מים רק משום חיבת הקודש אינו עושה מינין התיב ר״י הרי נבילת עוף הטהור הרי הוא מטמא טומאת אוכלין בלא הכשר ובלא טומאה מפני שסופו לטמא טומאה חמורה כדאיתא במס׳ נדה דף נ״א ע״ב קשה אמאי עושה מנין בנבילת עוף הטהור הרי גם שם אין טומאתו ע״י מים ומ״ש היכא דטומאתו בלא מים אך משום חיבת הקודש אינו עושה מינין ומ״ש בנבלת עוף הטהור דטומאתו בלא מים ומשום דסופו לטמא טומאה חמורה עושה מינין [ותיבות מפני שסופו לטמא טומאה חמורה הוא מדברי ר״י דמסיק לקושייתם ולא כדברי המפרשים ז״ל] ע״ז משני מאי כדון מכל האוכל את שטומאתו משום אוכל עושה מינין אבל חיבת הקודש דאינו מטעם אוכל שהרי אפילו עצים ולבונה מטמא אינו עושה מינין:

5 פתר

שנויי נוסחאות (סו״ס) ר״י בנ״ו ר׳ יוחנן. (סו״ז) ר״י בנ״ו רבי יוסי.

מסורת הש"ס

לעיל פ"ב ה"ה ובכורים פ"ב ה"א

לקמן ה"ג

חולין לג א

שם ע"ב

טהרות פ"ב מ"ב

נד"י הג' ואפילו

שם פ"א מ"ט

במעשר *ולא שמיע להו דא"ר שמואל בשם ר' זעירה מהו וחכמים אוסרין במעשר נפסל גופו מלוכל במעשר ודכוותה [א] האוכל אוכל רביעי בקודש נפסל גופו מלוכל בקודש נישמעינה מן הדא *דא"ר ירמיה בשם ר' בא בר ממל עשו אותו כאוכל אוכל רביעי בקודש הדא אמרה האוכל אוכל רביעי בקודש נפסל גופו מלוכל בקודש עד כדון בקדשי מקדש המקודשין ואפי' בחולין שנעשו על טהרת הקודש נישמעינה מן הדא דתנינן *תמן השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם [ב] כשירין ונאכלים בידים מסואבות אע"פ שלא הוכשרו בדם ר"ש אומר הוכשרו בשחיטה ר' לעזר בשם רבי הושעיה *מתני' בחולין שנעשו על גב הקודש כר' יהושע ר' זעירא ר' יסא ר' יוחנן ר' ינייי בשם ר' האוכל אוכל (א) שלישי בתרומה נפסל גופו מלוכל בתרומה ולא *מתני' היא שהשלישי שני לקודש מתני' בקודשי מקדש המקודשין דרבא אתא מימר לך *ואסור בחולין שנעשו על גב הקידש א"ר בון בר חייה קומי ר' זעירה מתני' אמרה כן *ככרות הקודש בתוך גומותיהם המים מקודשין באש לך דאתא מימור לך עשה משקה פיו כמשקה קודש א"ר זעירה במה דאת אמר תמן עשה את הטהור לחטאת כמי חטאת וכאפר חטאת והכא עשה משקה פיו כמשקה קודש ר' זעירא ר' יסא ר' יוחנן ר' ינייי ולא ידעין אין מטי בה בשם ר' מתניתא מינה קיומה ומינה תברה [ג] שהשלישי שני לקודש ואין שני לתרומה שנעשה לטהרת התרומה

אבל

קרבן העדה

במעשר. רישא דמתני' תנן בפרה כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים כגון י"ח דבר מטמאין את הקדש ופוסל את התרומה ומותר לחולין ולמעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרין במעשר: ה"ג אוסרין במעשר וא"ר שמואל בשם ר"ז וכו'. ואגב שיטפא דפרקין דלעיל נשנית כאן בהאי לישנא: נפסל גופו מלאכול במעשר. ואפשיטא בעיין: ודכוותה וכו'. ותו מיבעיא ליה: עד כדון. עד כאן לא שמעינן אלא דאוכל רביעי של קדש מקודש כגון בשר קרבנות וכיוצא בו שנתקדשה קדושת הגוף דנפסל גופו אבל האוכל רביעי של חולין שנעשו עט"ק מי נפסל גופו מלאכול קדש או לא: : דתנינן תמן. בחולין פ' השוחט: בידים מסואבות. כלומר בלא נטילה דגזרו עליהם להיות שניות: הוכשרו בשחיטה. מגו דשריא שחיטה להך בשר מידי אבר מן החי משויא ליה כמי אוכלא לגבי טומאה: ה"ג בחולין שנעשו עט"ק ודלא כר"י. וה"פ דלא כר"י דאמר חולין שנעשו עט"ק לא פסיל בהו שלישי דבטלה דעתו ואין יכול להתפיס על חולין שנעשו עט"ק: ה"ג בשם ר' האוכל אוכל שלישי בקדש נפסל גופו מלאכול בקדש: ופריך ולא מתני' היא. דלכ"ע האוכל שלישי גופו שני לקדש: דרבא אתא מימר לך. רבותא קמ"ל דאפי' בחולין שנעשו עט"ק נפסל גופו מלאכלן: מתני'. דספ"ק דטהרות מוכחת כן שהשלישי שני לקדש ככרות הקדש ומים המקודשין הן שנעשו עט"ק והן בתוך גומות שישארו בלחם אחר אפייתו וטמא ככר אחד בשרץ ונגע הככר שנטמא בשני והשני בשלישי ואפי' הן מאה כלן טמאים ואע"פ שלא נגעו במים שבככר אלא כל ככר נגע בחבירו שחיבת הקדש עושה כאלו המשקה שבכל ככר שהוא נעשה תחלה הוא שנגע בככר וטמאו שמעינן שהשלישי שני לקודש: באם לך. וכי רע בעיניך שלימדך דאפי' בחולין שנעשו עט"ק הדין כן שנעשה שלישי שני דאי ממתני' ה"א דאיירי בשל קדש המקודש כגון שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות: משקה פיו. משקין שקידש בפיו ואינן קדושין קדושת הגוף והן משקין שנעשין על טהרת קודש: כמה דאת אמר. התם גבי טהור לחטאת שכל החומרות נוהגין בו כמי חטאת עצמן הוא הדין גבי חולין שנעשו על טהרת קודש קדושת פיו כקדושת עצמן הן: מתני'. דפרק קמא דטהרות דתנן שהשלישי שני לקדש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה ממנה איכא לסייע להא דאמר רבי דהאוכל אוכל שלישי גופו שני לקדש וממנה איכא לאקשויי על דין זה: ה"ג מינה קיימא שהשלישי שני לקדש ואין שני לתרומה מינה תברא שנעשי' על טהרת תרומה

אבל

פני משה

במעשר. בפ"א דפרה דתנינן שם כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. שמן התורה טהור הוא וחכמים גזרו עליו טומאה כגון שאכל אוכלין טמאין או ששתה משקין טמאין והידים והכלים שנטמאו במשקין וכיוצא בהן ממה שנשנו בי"ח דבר מטמא הוא את הקודש לעשותו טמא עד שלישי והשלישי פוסל לרביעי ופוסל את התרומה לשלישי דבתרומה השלישי פסול ולא עביד רביעי ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרים במעשר: ולא שמיע להו וכו'. מסקנא דפשיטות הבעיא היא דאלו בעלי הבעיא לא שמיע להו הא דקאמר ר' שמואל בשם ר"ז דמהו ולענין מאי חכמים אוסרין במעשר שנפסל גופו מלאכול במעשר שני ושמעינן דאוכל אוכל שני שהוא טעון ביאת מים מד"ס נפסל גופו מלאכול במעשר: ודכוותה. אי נימא נמי דהאוכל אוכל רביעי בקדש שנפסל גופו מלאכול בקדש או דילמא מכיון דטומאת רביעי בקדש גופה מעלה יתירה היא לא עשו בה מעלה זו שיהא גם האוכלה נפסל גופו: נישמעינה מן הדא. דאמר ר' ירמיה בשם ר' בא בר ממל. לקמן בהלכה ג' גבי אונן שעשו אותו כאוכל אוכל רביעי בקדש ונפסל לענין קדש אבל לא לתרומה הדא אמרה וכו' נפסל גופו מלאכול בקדש: עד כדון. שמענו באוכל בקדשי המקדש המקודשין ממש אם ואפילו בחולין שנעשו על טהרת הקדש ג"כ הרי הן כקדש לענין זה: נישמעינה. לזה: מן הדא דתנינן תמן. בפ"ב דחולין: השוחט בהמה חיה ועוף וכו' כשרים ונאכלין בידים מסואבות לפי שלא הוכשרו בדם. כנ"ל. כלומר בלא נטילת ידים וסתם ידים גזרו עליהן להיות שניות לטומאה והכא לא גזרו הואיל ולא הוכשרו ובחולין גרידי לא מיתוקמא שאפילו היו מוכשרין בדם אין שני עושה שלישי בחולין אלא כדר' אלעזר בשם ר' הושעיה דאמר מתניתא בחולין שנעשו על גב טהרת הקדש מיירי דבהן משכחת לה שלישי כר' יהושע דפ"ב דטהרות כדלעיל והא דקאמר ר' יהושע בחולין שנעשו על טהרת תרומה תרומה לרבותא קאמר דלא מיבעיא חולין שנעשו על טהרת קדש דחמירי אלא אפילו חולין שנעשו על טהרת תרומה נמי אית בהו שלישי והא דלא אוקמה בשנעשו על טהרת תרומה משום דהתם בבשר קתני ובתרומה ליכא בשר ואע"ג דקתני חיה ועוף בקדשים ליכא משום דבשר בבשר מיהלף ודרך אוכלי קדש לאכול בשר חולין ואפי' של היה בטהרת קדש שאם תתהלף לו בשר קדש בה שיהא אוכלה בטהרה אבל תרומה אינה אלא בפירות ובשר בפירי לא מיהלף ולפיכך אין דרך כהנים להתפיס לבשר חולין שלהן בטהרת תרומה: ר' זעירה וכו' בשם רבי האוכל אוכל שלישי בתרומה וכו'. היינו הך דר' יונתן בשם רבי דלעיל אלא דהכי אמוראי מפרשי למילתא דרבי טפי וכדקאמרי ומאי קמ"ל ר' יונתן ור' ינאי בשמיה דרבי ולאו מתניתא היא הא דלעיל בפ"ב דטהרות דקאמר ר' יהושע שהאוכל אוכל שלישי שני לקדש וכו' וכדפרישית לעיל דמודה ר' יהושע דלענין אכילה אף בשלישי בתרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה ובחולין שנעשו על טהרת תרומה. וה"ה בתרומה שנפסל גופו מלאכול בתרומה והא דקאמר רבי יהושע שני לקדש ולא שני לתרומה היינו בנגיעה כדפרישית לעיל שלא עשו מעלה אלא באכילה ובזה הוא מוסיף ר' ינאי בשם רבי על ר' יונתן בשם רבי דלעיל מיניה דאלו לר' יונתן בשם רבי מספקא לן אם דין זה נוהג אף בחולין שנעשו על טהרת קדש או לא ובעינן למיפשט להא מהאי מתני' דבפ"ב דחולין השוחט בהמה וכו' וכדפרישית ובא ר' ינאי וקאמר משמיה דרבי דבהדיא קאמר שאף בחולין שנעשו על טהרת קדש היא כן: ומשנינן דאי ממתניתא ה"א בקדשי המקדש המקודשין דוקא: דרבא אתא מימר לך. ואשמעינן השתא משמיה דרבי רבותא טפי ואפילו בחולין שנעשו על גב הקדש נמי דינן כקדש ממש לענין אכילה שאם אכל שלישי שבהן נפסל גופו לאכילת קדש עד שיטבול: מתניתא אמרה כן. אכתי מאי קמ"ל הא שמעינן לה כמי ממתני' דספ"ק דטהרות דתנינן שם ככרות הקדש כגון שתי הלחם ולחם הפנים והמנחות וכיוצא בהן שבתוך גומותיהן המים המקודשים שהיו בתוך הגומות שע"ג הככר מים שנעשו על טהרת הקדש ניטמא ככר אחד מהן בשרץ ונגע הככר שנטמא בשני והשני בשלישי ואפי' הן מאה כולן טמאים ואע"פ שלא נגעו במים שבככר אלא ככר בככר נגעו כלן נטמאו לפי שחבת הקדש עושה כאלו המשקה שבתוך כל הככר שהיא נעשה תחלה הוא שנגע בככר וטמאו קתני מיהת בתוך גומותיהם המים המקודשים ואי את משכחת לה אלא במים שנעשו על טהרת הקדש דאי במים של קדש עצמו הא קי"ל משקה בי מדבחייא דכיין ולא מטמאין וא"כ ש"מ מהאי מתני' דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש הן והדרא קושיא לדוכתה והא ממתני' שמעינן לה בהדיא והשתא נמי לענין דין האוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקדש הרי הוא כאוכל שלישי שבקדש עצמו ומאי קמ"ל הכי אמוראי משמיה דרבי: באים לך דאתא מימר לך וכו'. כלומר ומשני וכי הורע בעיניך הא דאתא מימר לך לאשמעינן באוכל או בשותה שלישי בחולין שנעשו על טהרת קדש שעשו משקה שבפיו כמשקה קדש עצמו ולענין נפסל גופו דאמרן ואי מההיא מתני' דככרות הקדש לא שמעי' במשקה שבפיו דהתם המים בגומות שבככרי הקדש הן וכדר' זעירה דאמר כמה דאת אמר תמן בפ"י דפרה דקחשיב התם שהטהור לחטאת עשו אותו כמי חטאת ואפר חטאת כדקתני הטהור לחטאת שנגע במדף טמא לגין של חטאת שנגע במדף טמא וכו' ועוד דקחשיב שם לקמן ומשום מעלת חטאת והכא נמי אשמעינן גבי קדש שעשו משקה שבפיו מחולין שנעשו על טהרת קדש כמשקה קדש ומשום מעלת הקדש: ר' זעירה ר' יסא וכו'. לישנא אחרינא היא דלישנא קמא דהכי אמוראי קאמרי בהדיא משמיה דרבי כשאוכל אוכל שלישי שבתרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה ולהאי לישנא בתרא דהכי אמוראי קאמרי ולא ידעין אין מטי בה בשם רבי דמסופקין היו אם משמיה דרבי אמרו להא דלקמן או סתם אמרו להא: מתניתא מינה קיימה ומינה תברה. כלומר מהאי מתני' דפ"ב דטהרות בדברי ר' יהושע שאמרנו יש לפרשה בשתי פנים או מינה קיומה והיינו לקיימה כפשטה וכמשמעה וכמו שהיא נשנית לפנינו דקתני שהשלישי שני לקדש ולא שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה ודייקי' מינה כדמפרש ותו"ל:

אבל

עין משפט נר מצוה

כה

א מיי' פי"א מאה"ט ה"י

כו

ב מיי' פ"ד ממ"א ה"ג טוש"ע יו"ד סי' כח ס"ב

כז

ג מיי' פי"א מאה"ט ה"ב

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע הגיה שצ"ל שלישי בקדש ואינו נכון דא"כ מה קאמר ולז מתני' היא שהשלישי שני לקודש וכו' הא שם בשלישי בתרומה איירי וטהרת הטומא' סוף הל' הקודש עי' רש"י שבת דף יד ובתוס' יו"ט שם. אמנם כך צ"ל האוכל אוכל שלישי בתרומה נפסל גופו מלוכל בקודש ועי"ז שפיר פשיט לי' ממתני' דמיירי בכה"ג. ולזה דאי דאשמעינן בחולין שנעשו על טה"ק וקאמר מתני' אמרה כן ככרות הקודש וכו' פי' חזינן דהככר השלישי מטמא המים שנעש' על טה"ק להיות תחילה לענין קודש וא"כ גם כאן כשאוכל השלישי בתרומ' משקין שבפיו נעשין תחיל' ומטמאין. מה שאוכל אח"כ על טה"ק דכל הפוסל את הקודש מטמא משקה קודש להיות תחלה ועי' ש"ס שבת שם. ועי"ז קאמר באם לך וכו' עשה משקה פיו כמשקה קודש היינו דהא גופיה קמ"ל דמשקין שבפיו נעשין תחלה לקודש דהוי כמשקה מים ופ' בעירובין דף נט ע"ב כנ"ל ודלא כק"ע שכתב:

א

שנויי נוסחאות (סוי"פ) ואסור נד"ו ואפילו. (סוכ"נ) דאת נד"ו דת.

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"א מה' אה"ט ה"ד

כט ב מיי' שם פ"י ה"ג

ל ג מיי' פי"ג מכלים ה"ג

גליון הש"ס

(א) עי' ש"ק ועי' במה"פ בסוטה שם ובירושל' פסחי' פ"א ה"ז מבוא'דר"י ל"ל דרשא דיטמא: (ב) עי' בתוס' דף כד ע"ב ד"ה דתנן ובר"ש בידים שם שכתבו דהא דר' יהושע דוקא לקודש. והימה דכאן מבואר לסיפך:

פני משה

אבל אם נעשה. לטהרת קדש נעשה גופו שני אצל הקדש. כלומר לשון שהא"ו; היא וה"ק והשתא אי כפשטה וקיומה דקתני שנעשו על טהרת תרומה ודייק' דדוקא בשנעשו על טהרת תרומה בהא הוא דאמרי' שנעשה גופו שני מיהת לקדש דשם טהרת תרומה נתפסת עליהם שכן דרך לאוכלי חולין בטהרה אבל אם נעשו על טהרת קדש בהא היא גופה מספקא לן אם אמרינן נעשה גופו שני אצל הקדש או לא דשמא בטלה דעתו ואין שם טהרת קדש נתפסת עליהם ואין גופו נעשה שני אף לקדש ולדיוקא דדייקינן השתא א"כ מתניתין מיתפרשא בקיומה ולפי פשטה ובחולין שנעשו על טהרת הקדש נשאר לנו בספק אם גופו נעשה שני לקדש או לא וכדאמרן: מינה תברה. כלומר או לאידך גיסא ואין המתני' מיתפרשת כקיומה וכפשטה אלא חסורי מחסרא היא והכי קתני שהשלישי שני לקדש ולא שני לתרומה שנעשית על טהרת הקדש. ודייקינן השתא הכי בשנעשו על טהרת קדש בהא הוא דאמרי' נעשה גופו שני לקדש ולא שני לתרומה. ובשנעשו לטהרת תרומה דקתני בסיפא ה"ק אבל אם נעשו לטהרת התרומה נעשה גופו שני אצל התרומה ונפסל גופו מלאכול בתרומה וכל שכן אצל הקדש דאמירא דטהרת תרומה אינה טהרה אצל הקדש. והיינו דקאמר מינה תברה שאין המתני' מתפרשת כמו שהיא אלא שצריך להוסיף ולמיתני מה דחסורי מחסרי בה. והנ"מ דאם המתניתין מתפרשת כקיומה א"כ בחולין שנעשו על טהרת הקדש נשאר בספק אם באוכל השלישי שבהן נפסל גופו מלאכול בקדש או לא וכדאמרן. ואם המתני' מתפרשת כתברה שמעי' דאם נעשו על טהרת תרומה גופו נעשה שני אפי' אצל אכילת תרומה וכ"ש אצל אכילת הקדש דחמירי ואם נעשו על טהרת הקדש ואכל השלישי שבהן גופו נעשה שני אצל אכילת הקדש דוקא ולא נעשה שני אצל אכילת תרומה דקילא היא מקדש: תני ר' יוסי. בתוספתא פ"ג דמכלתין: מנין לרביעי בקדש וכו'. גרסי' להאי סוגיא בפ"ה דסוטה עד שיהא השלישי פוסל בתרומה והרביעי בקדש ועיקרה דהסוגיא התם היא דשייכא על המתני' בו ביום דרש ר"ע וכל כלי חרס וכו' ושם פירשתי בס"ד והכא אגב גררא דרביעי בקדש הוא דנסבה: ובתרומה אם נטמאת אחת מידיו כו'. קתני במתני'. ומייתי עלה פלוגתא דתנאי בתוספתא פ"ג דלר' יוסי בר' יהודה לפסול בקדש ולא לטמא שתהא פוסל עוד ומתני' כרבי: מה. ומתמה הש"ס וכי רבי כר' יהושע ס"ל ולא כחכמים דתנינן תמן בפ"ב דידים: היד מטמאה את חבירתה. אם ידו טמאה נגעה בידו שניה שניהן טמאין דברי ר' יהושע והכ"א אין שני עושה שני: ודר' יהושע רבא מן דרבי. כלומר דמשני דמילתיה דרבי לא אתיא כרבי יהושע דהא דרבי בקדש דוקא והא דר' יהושע רבותא טפי היא דאפילו בתרומה קאמר היד מטמאה את חבירתה ובהא הוא דפליגי חכמים עליה אבל בקדש כרבי ס"ל: לא שנו. במתני' אלא ידו חבירתה הוא דמטמאה הא
אחרת

גמרא

אבל אם נעשה לטהרת הקודש נעשה גופו שני אצל הקודש מינה תברה שהשלישי שני לקודש ולא שני לתרומה שנעשית לטהרת הקדש אבל אם נעשה לטהרת התרומה נעשה גופו שני אצל התרומה וכל שכן אצל הקדש *תני ר' יוסי [א] מניין לרביעי בקודש שהוא פסול ודין הוא מה אם מחוסר כיפורים שאינו פוסל בתרומה הרי פוסל בקדש רביעי שהוא פוסל בתרומה אינו דין שיפסל בקודש הרי למדנו לשלישי מן הכתוב ולרביעי מק"ו התיב ר' יוחנן הרי האוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח [ב] הרי הוא פוסל בתרומה ואינו פוסל בקודש *ר' חנניה בשם ר' יוחנן אתיא דר' יוסה בשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר תמן יטמא יטמא דבר תורה כן ר' יוסה אמר הכא יטמא יטמא דבר תורה ר' אבהו בשם ר' יוסה בן חנינה לית ר' יוסי צריך להדין ק"ו קריי דרש ר' יוסי °והבשר אשר יגע זה שני שנגע בראשון בכל טמא זה שלישי שנגע בשני לא יאכל סוף טמא לא יאכל עד כדון באוכלין שניטמו מאויר כלי חרס שניטמא בשרץ אוכלין עצמן שניטמו בשרץ מניין ודין הוא ומה אם [ג] הכלים שאינן מיטמאין מאויר כלי חרס שניטמא בשרץ הרי הן מיטמאין כשרץ לטמא אוכלין אוכלין עצמן שניטמו בשרץ אינו דין שיטמו כשרץ לטמא אוכלין עד כדון כר' עקיבה (א) כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל והבשר אשר יגע בכל טמא זה ראשון שנגע בטמא לא יאכל לרבות את השני *שלישי בתרומה מניין ודין הוא מה אם טבול יום שאינו פוסל בחולין הרי הוא פוסל בתרומה שני שהוא פוסל בחולין אינו דין שיפסול בתרומה רביעי בקודש מניין ודין הוא מה אם מחוסר כיפורים שאינו פוסל בתרומה הרי הוא פוסל בקודש שלישי שהוא פוסל בתרומה אינו דין שיפסול בקודש הרי למדנו לראשון ולשני מן הכתוב ולשלישי מן הדין ולרביעי מק"ו דנין לו דין מן הדין שיהא הכל משועבד להלכה שיהא השלישי פוסל בתרומה והרביעי בקודש. ובתרומה אם ניטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה לטמא את הקודש דברי רבי ר' יוסי בי ר' יודה אומר לפסול בקודש מה ר' כר' יהושע *דתנינן תמן כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות והיד מטמא את חבירתה דברי ר' יהושע ודר' יהושע רבא מן דר' מה דאמר ר' בקודש (ב) ומה דא"ר יהושע בתרומה *ר"ש בן לקיש אמר לא שנו אלא חבירתה הא
אחרת

תורה אור: ויקרא ז

קרבן העדה

אבל אם נעשה על טהרת קודש נעשה גופו כשני אצל תרומה וכ"ש אצל הקדש וה"פ רישא סייעתא לר' דהשלישי בחולין שנעשה עט"ק נעשה שני אבל מסיפא קשיא דר' לא קאמר אלא דוקא קודש אבל האוכל שלישי בקדש לא נפסל גופו לתרומה וממתני' משמע דהאוכל ג' מחולין עט"ק נפסל גופו מתרומה: מחוסר כיפורים. מותר בתרומה דכתיב ובא השמש וטהר ואסור בקדש: ה"ג שלישי שהוא פוסל בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בק"ש. וכ"ה בסוטה וה"פ שלישי שפסול בתרומה מק"ו מטבול יום דמה טבול יום שמותר במעשר אסור בתרומה שני שפסול במעשר אינו דין שיעשה שלישי בתרומה וילפינן רביעי בקדש מק"ו דמחוסר כיפורים וא"ת דיו לבא מן הדין להיות כנדון י"ל דא"כ מיפריך ק"ו דבלאו ק"ו נמי ידענו שהשני בתרומה והשלישי בקדש פסולים והיכא דמיפריך ק"ו לא אמרינן דיו ולמ"ד דאמרי' דיו אפילו היכא דמיפריך ק"ו איכא לשנויי דהני מעלות דרבנן נינהו והאי דנקט שלישי בקדש מילתא בעלמא היא דאשמועינן דשלישי בקדש מן התורה: אוכל הבא מחמת טבול יום. שנגע בטבול יום והוא של קדש או של תרומה יוכיח שפסול בתרומה מן התורה דבכלים נמי כתיב הערב שמש לגבי תרומה דכתיב במים יובא וטמא עד הערב וטהר והא לנגיעה הוא להשתמש בו תרומה ואינו עושה רביעי בקדש דטבול יום פוסל בקדש ואינו מטמא לפסול את מי שיחזור ויגע בו וה"נ נדרוש להאי ק"ו שיפסול אוכל הבא מחמת טבול יום את הקדש ומה מחוסר כיפורים שמותר בתרומה פסול בקדש אוכל הנוגע בטבול יום שפסול בתרומה דין הוא שיעשה רביעי בקדש: כמה דר"ע אמר תמן. פ"ה דסוטה שככר שני עושה שלישי בחולין מדכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ואינו אומר טמא אלא יטמא לדרוש בו יטמא שמטמא אחרים כן ר"י אמר וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא יטמא אחרים דאל"כ כיון דס"ל לר' יוסי טומאה אינה עושה כיוצא בה איך אפשר לבוא לידי רביעי אבל אם דרים יטמא דגבי משקין כיחא השרץ טימא הכלי ה"ל ראשון כלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל: לית ר"י וכו'. לא צריך ר"י להך ק"ו אלא קרא דרים: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. בבשר שלמים כתיב: סוף טמא. כלומר הנוגע בטמא זה לא יאכל: עד כדון וכו'. אדלעיל קאי דדרים יטמא דכתיב גבי כלי חרס לטמא אחרים וקאמר דעד כאן לא שמעינן אלא באוכלים שנטמאו באויר כלי חרס שנטמא בשרץ וכו': ומשני ודין הוא ומה אם הכלים וכו'. דתניא יכול יהו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס ת"ל כל אשר בתוכו יטמא וסמיך ליה מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס: כר' ישמעאל. דלא דריש יטמא מנ"ל דרביעי בקדש פסול: זה ראשון שנגע. באב הטומאה שאינו פוסל בחולין דתלתא קראי כתיבי ומנייהו ילפינן דטבל ועלה מותר בחולין ובמעשר הערב שמשו אוכל בתרומה ובטומאה שהיא בת קרבן אסור בקדשים עד שיביא כפרתו: שני שהוא פוסל בחולין. דכתיב כל אשר בתוכו יטמא חולין ותרומה וקדשים במשמע: ופריך וכי דנין דין ק"ו מדין ק"ו. דהא שלישי בתרומה גופא ילפינן בק"ו ואיך ילפינן רביעי בקדש מיניה בק"ו: ומשני שיהא הכל משועבד להלכה. כלומר ודאי הלכה למשה מסיני היא דשלישי בתרומה ורביעי בקדש פסולין וק"ו אינה אלא אסמכתא בעלמא: ה"ג יד נגובה מטמא חברתה לטמא לקדש אבל לא לתרומה דברי ר'. וה"פ יד נגובה אע"פ שאין בה משקין מטמא חברתה לטמא קדש שיעשה רביעי: לפסול בקודש. חברתה פוסלת את הקדש אבל לא מטמאה: ופריך מה ר' כר"י. נימא ר' כר"י ס"ל: דתנינן תמן. ידים פ"ג: כל הפוסל את התרומה. דהיינו שני לטומאה שהוא פוסל ועושה שלישי בתרומה: והיד מטמאה את חברתה. מי שהיתה ידו האחת טמאה ונגע בידו האחרת הטהורה נטמאת וחזרו שתיהן טמאות: ודר"י רבא מן דר'. ור"י מחמיר יותר מן ר' שאלו ר' לא קאמר דיד מטמא חברתה אלא בקדש ור"י אפילו בתרומה קאמר דיד מטמא חברתה: הא
אחרת

מסורת הש"ס

(סוטה פ"ה ה"ב) סוטה כט ב

פסחים יח א

סוטה כט א

ידים פ"ג מ"ב

חגיגה כד ב

5

שנויי נוסחאות (סו"ם) שיפסל נד"ו שיפסול.

אחרת לא ר' יוחנן אמר א אפילו אחרת ר' ירמיה ר' אמי בשם ר' יוחנן אפילו ככר אמרין חזר ביה ר' יוחנן מה הדא מה אמר כה עד לא יחזור ביה לא אמר אלא לטמא ככר על שם כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות הא לטמא ככר כל עמא מודיי שאינו מטמא על שם שאין שני עושה שני:

הלכה ג מתני' *אוכלין אוכלים נגובים ב בידים מסואבות בתרומה אבל לא* בקודש ג האונן והמחוסר כיפורים צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה:

גמ' א"ר חנניה בן אנטיגנס *וכי יש אוכלים נגובין אצל הקודש תוחב את החררה משפוד ואוכל עמה כזית בשר בתרומה אבל לא בקודש *תמן תנינן ד היה אוכל דבילה בידים מסואבות הכנים ידו לתוך פיו ליטול את הצרור חזקיה אמר לא שנו אלא דבילה שהוא רוצה במשקין שעל אצבעו הא שאר כל הדברים לא ר"י אמר לא שנייא היא דבילה היא שאר כל הדברים מתניתא פליגא על חזקיה *מגע ה טמא מת שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו הכנים ראשו לאויר התנור טהור וטימאהו וטהור שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו הכנים ראשו לאויר התנור טמא וניטמא ניחא משקין טמאין אוכלין מאיכן הוכשרו לא ממשקה פיו תיפתר או בדבילה שמינה או באוכלין שהוכשרו עד שהן מבחוץ מתניתא פליגא על ר"י אוכלין

קרבן העדה

אחרת. יד של חבירו אינה מטמאה: אמרין חזר ביה ר"י. מההיא דאמר דאפילו ככר מטמאה: ה"ג לא אמר אלא לפסול ככר. וה"פ לא אמר ר"י אלא שהיד פוסלת הככר שהרי הידים שניות הן ופוסלין הככר אבל לטמא הככר שיטמא חבירו לעשותו שני לא אמר שהכל מודים שאין שני עושה שני ולאפשר לקיים הגירסא הישנה דלא אמר אלא לטמא שיעשה ככר שלישי בקדש אבל שיעשה שני מהידים לא אמר:

הלכה ג מתני' אוכלין אוכלין נגובים. של חולין בידים מסואבות עם התרומה אבל לא עם הקדש ואע"פ שאין הידים המסואבות השניות לטומאה מטמאות את החולין דחיישינן שמא יגע בידיו מסואבות באוכלין של קדש שבפיו ולהכי נקט נגובים שאלו היה עכשיו משקין עליהן היו המשקין נעשים ראשונים מחמת הידים ועושין את החולין שניים וכשנוגעין בתרומה שבפיו פוסלין אותה: האונן. שלא נטמא במתו ומחוסר כיפורים שטבל והעריב שמשו ולא הביא קרבנותיו: צריכין טבילה. לאחר שיביא אם רצה לאכול קדש כיון דעד האידנא היו אסורים בקדש אצרכינהו רבנן טבילה ומחוסר כיפורים פוסל את הקדש בנגיעה אבל לא בתרומה דמחוסר כיפורים ואונן מותרים בתרומה:

גמ' וכי יש אוכלין נגובין אצל קדש. והלא חיבת הקדש מכשרת: ומשני תוחב את החררה. של חולין נגובין בשפוד של עץ שהוא פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה: תמן תנינן. פ"ח דכלים: היה אוכל דבילה. של תרומה או של חולין: ליטול את הצרור. ר' מאיר מטמא ור"י מטהר וטעמו דר"מ לפי שהידים מסואבות טמאו את הרוק להיות תחלה מפני שהוא משקה והרוק טימא את הדבלה דראשון עושה שני בחולין: לא שנו. דר"מ מטמא אלא בדבלה שהוא רוצה במשקה שעל אצבעו כלומר שהוא רוצה ברוק שבפיו כדי למוץ את הדבלה יפה אבל שאר כל המאכלים אף ר"מ מודה דטהור לפי שאינו רוצה ברוק שבפיו ואינו מכשיר: היא דבלה וכו'. דבכל המאכלים פליג ר"מ: מתניתא וכו'. רישא דמתני' דכלים: מגע טמא מת. אדם שנגע בטמא מת ונעשה ראשון ומשקין שבתוך פיו מטמאין את התנור כשנכנס לאוירו אע"ג דהאדם עצמו אינו מטמאו את התנור דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ורבנן גזרו על משקים שיהיו מטמא כלי' ואוכלין דנקט לאו דוקא שהרי אין אוכל מטמא כלי אלא איידי דסיפא נקטי דבסיפא לענין קבלת טומאה אוכלים או משקים מקבלים טומאה מכלי טמא: ה"ג לתוך אויר התנור הטמא נטמאו. והטעם דאין אדם מציל בצמיד ופתיל הלכך אוכלין ומשקין בפיו טמאים: ניחא משקין טמאין. בין ברישא בין בסיפא שהן מטמאין ומיטמאין אלא אוכלין דסיפא למה מקבלין טומאה הא לא הוכשרו: לא ממשקה פיו. אלא ודאי שנטמאו ממשקה שבפיו וקתני סתמא אוכלין משמע שבכל האוכלין מטמא ר"מ מחמת רוק וקס"ד דרישא נמי בהוכשרו האוכלין מרוק שבפיו: או בדבלה שמינה. הני אוכלין דמתני' נמי בדבלה איירי שהמשקה לרצון: או באוכלין שהוכשרו. עד שלא נתנן לתוך פיו הלכך טמאין הן: אוכלין

פני משה

אחרת אם נגע ביד חבירו לא ור' יוחנן אמר אפי' יד חבירו מטמאה והיינו שפוסלה לקדש כדפרישית במתני': ר' ירמיה וכו'. קאמר בשם ר' יוחנן אפילו נגעה בככר מטמאה: אמרין חזר ביה רבי יוחנן מן הדא. דקאמר ר' ירמי' ר' אמי בשמיה וכדמסיק ואזיל: מה אמר כה עד דלא יחזור ביה לא אמר אלא לטמא ככר. בתמיה וכלומר דשפיר הוא דעביד דהדר ביה וכי מה אמר כה מעיקרא עד דלא חזר ביה לא אמר אלא לטמא ככר והא ודאי לאו מילתא היא כדלקמיה: על שם כל הפוסל וכו'. כלומר הא מוכחא האי מילתא על שם ששנינו במסכת ידים שם כל הפוסל את התרומה דהיינו שני לטומאה שהוא פוסל שלישי בתרומה מטמא את הידים להיות שניות וידים דוקא קתני הא לטמא ככר כולי עלמא מודו שאינו מטמא על שם זה הכלל ששנינו שאין שני עושה שני:

הלכה ג מתני' אוכלין אוכלים נגובים. שלא הוכשרו בידים מסואבות בתרומה וכגון שלא נגע בידיו בהן שתחב לו חבירו בכוס או שתחב הוא בעצמו בכוס לתוך פיו ולא גזרינן שמא יגע בידיו כשהן בפיו: אבל לא בקדש. אפי' כשהן נגובים ואפילו תחב לו בכוס מפני שחיבת הקדש מכשרתן ואפילו לא הוכשרו: האונן והמחוסר כפורים. שהן אסורין לאכול בקדש וכשיעבור זמן אנינותו וכן מחוסר כפורים שהביא כפרתו שמותרין בקדש צריכין טבילה כשירצו לאכול בקדש ומשום שעד עתה היו אסורין לאכול בקדש והסיחו דעתן ושמא נטמאו ולאו אדעתייהו. ולא עשו מעלה זו אלא באכילה אבל לא בנגיעה ונוגעין הן בקדשים קודם טבילה: אבל לא לתרומה. שהאונן ומחוסר כפורים מותרים לאכול בתרומה אע"ג דאין אסור במעשר שני מותר הוא בתרומה דמרבינן ליה מקרא דכתיב וכל זר לא יאכל קדש זרות אמרתי לך ולא אנינות. והרי מראש הפרק י"א מעלות בקדש נשנו עד כאן וכדפרישית בריש פרקין:

גמ' אמר ר"ח בן אנטיגנס. תוספתא היא בפ"ג דמפרש להמתניתין דקתני אוכלין אוכלים נגובים וכו' אבל לא בקדש הא לא שייך זה כלל. דכי יש אוכלין נגובים אצל הקדש והלא חיבת הקדש מכשרתן אע"פ שלא הוכשרו אלא דהכא איירי שתוחב את החררה של תרומה בשפוד של עץ לתוך פיו וא"ת מאי רבותא הלא פשוטי כלי עץ הוא ובלאו הכי אינו מקבל טומאה ומאי קמ"ל בהא דקתני אוכלין נגובים בתרומה להכי מסיים ואוכל עמה כזית בשר של חולין בידיו מסואבות והשתא שפיר קתני אוכלין נגובים שהבשר של חולין נגוב הוא שאלו היו משקין עליו היו המשקים נעשים ראשונים מחמת הידים כדתנן בפ"ח דפרה כל הפוסלין לתרומה מטמא את המשקין להיות תחלה והבשר חולין נעשה שני וכשנוגע לתרומה פוסלין אותה והלכך בעינן נגובים ומותר עם התרומה אבל לא בקדש אע"פ שהן נגובים מפני שחיבת הקדש מכשרתן ובמתני' פירשתי דבתרומה לא גזרינן שמא יגע בידיו כשהן בפיו ולא בקדש דבלאו הכי מוכשרין הן מחמת חיבת הקדש. וזהו לענין פירושא דסתמא דמתני' דלא קתני שאוכל עמה דבר של חולין ומתפרשת המתני' כפשטה וכהמפרשים שפירשו כך. ומה דפרישית כאן הוא לפי הברייתא דהתוספתא דקתני ואוכל עמה כזית בשר והוא של חולין דבשר בתרומה ליכא ולפיכך צריך לפירושא דפרישית: תמן תנינן. בפ"ח דכלים: היה אוכל דבילה של תרומה בידים מסואבות. והן סתם ידים שלא נטל והן שניות שפוסלות את התרומה: והכניס ידו לתוך פיו ליטול את הצרור. או איזה דבר וקתני התם ר"מ מטמא את הדבילה שהרי הוכשרה התרומה ברוק שבפיו ר' יהודה מטהר דקסבר כל זמן שהרוק בפיו לאו משקה הוא והרי הוא כגופו של אדם ואינו מכשיר. ר' יוסי אומר אם היפך הרוק שבפיו להוציאו לחוץ טמא דלמיסדייה קאי ומכשיר ואם לא היפך טהור: חזקיה אמר לא שנו אלא דבילה. חזקיה לא ס"ל דהטעם מפני הרוק שבפיו משום דלא חשיבא משקה אלא דקסבר דמיירי שיש משקה טופח על ידו ולפיכך דוקא דבילה שהוא רוצה במשקין שעל אצבעו כדי שתתלחלח הדבילה וניחא ליה בהמשקה ולפיכך קסבר ר"מ דמכשיר ומטמא התרומה הא שאר כל הדברים דלא ניחא ליה בהמשקה שעל ידו אינו מכשיר: ר' יוחנן אמר לא שנייא היא דבילה וכו'. דקסבר דטעמא הויא מפני הרוק שבפיו כדפרישית והלכך אין חילוק בין דבילה לבין שאר כל הדברים: מתניתא פליגא על חזקיה. רישא דההיא מתני' קשיא על חזקיה דקתני שם מגע טמא מת אדם שנגע בטמא מת שהוא אב הטומאה וזה אדם הנוגע בו נעשה ראשון: והיו אוכלין ומשקין לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנור הטהור טמאוהו. לפי שהמשקין שבתוך פיו מטמאין את התנור כשנכנסו לאוירו ואע"ג דהאדם עצמו אינו מטמא התנור שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה על ידי המשקה שבפיו נטמא התנור דחכמים גזרו על המשקין שיהו מטמאין כלים גזירה משום משקה זב וזבה שהוא אב הטומאה והרי זה אומר מטמאך לא טמאוני ואתה טמאתני כדתנן בפרק ח' דפרה: וטהור שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנור טמא נטמאו. דקפילת פיו אינה מגלת שאין האדם מציל בצמיד פתיל מיד כלי חרס כדתני בתוספתא דכלים הכל מצילים מיד כלי חרס אפי' כלי גללים וכלי אדמה חוץ מן האדם. קתני מיהת במתני' אוכלים ומשקין שבתוך פיו וקשיא לחזקיה כדמסיק ואזיל: ניחא משקין טמאין. שמטמאין את התנור כדפרישית אלא אוכלין מאיכן הוכשרו שיהו מקבלין טומאה מהאדם לטמא את התנור דהא סתמא אוכלין קתני ומאיכן הוכשרו לא ממשקין שבפיו וקשיא לחזקיה: תיפתר או בדבילה שמינה. והוכשרה ע"י משקה שעליה או באוכלין שהוכשרו בתחלה עד שהן בחוץ ועדיין משקה טופח עליהן ומטמאין להתנור ע"י המשקין שעליהן דאי לאו הכי אין אוכל מטמא כלי דלא גזרו אלא על המשקין ומטעמא דאמרן: מתניתא. דידן פליגא על רבי יוחנן דקתני אוכלין

מסורת הש"ס: חגיגה כ ב; שם כד ב; כלים פ"ח מ"ו; שם

עין משפט נר מצוה:
לא א מיי' פי"ב מאה"ט ה"ב
לב ב מיימוני שם הלכה יג
לג ג מיי' שם הט"ו
לד ד מיי' פט"ו מטומאת אוכלין ה"ו
לה ה מיי' פי"ד מכלים ה"ז

שנויי נוסחאות (סו"ג) מה הרא כצ"ו מן הדא. (סו"ג) משפוד כצ"ו בשפוד. (סו"ח) ר"י כצ"ו ר' יוחנן.

אוכלין נגובין בידים מסואבות בתרומה אבל לא בקודש פתר לה בזורק אם בזורק אפי' בקודש שמא ישכח ויגע אם שמא ישכח ויגע אפי' בתרומה יהא אסור מאי כדון אוכלי תרומה זריזין הן ואינו שוכח אוכלי הקודש אינן זריזין והוא שכח *תמן תנינן [א] אונן נוגע [ב] ואינו מקריב ואינו חולק לוכל בערב *תמן את אמר מותר ליגע וכא את אמר אסור ליגע א"ר ינאי כאן בשהסיע דעתו וכאן בשלא הסיע דעתו רבי יוסה בעי אם בשהסיע דעתו אפי' בתרומה יהא אסור מאי כדון כהיא *דא"ר ירמיה בשם ר' בא בר ממל עשו אותו אוכל כאוכל רביעי בקודש הדא אמרה [ג] האוכל אוכל רביעי בקודש אסור לוכל ומותר ליגע וכא אסור לוכל ומותר ליגע *תמן תנינן שבית שמאי אומרים צריכה טבילה באחרונה וב"ה אומר [ד] אינה צריכה טבילה באחרונה מה אנן קיימין אם לאכילת תרומה קשיא על דבית שמאי ולא טבולת יום היא ואין טבול יום מעריב שמשו ואוכל אם לאבילת קדשים קשיא דבית הלל ולא מחוסרת כפרה היא ואין מחוסר כפרה טעון טבילה אצל הקודש אין תימר בתרומה אנן קיימין תמן והדא דתנינן הכא רישא דברי הכל וסיפא במחלוקת אין תימר בתרומה אנן קיימין הכא והדא היא דתנינן תמן רישא דברי הכל וסיפא במחלוקת א"ר שמואל בר אבודומי קומי ר' מנא בתרומה אנן קיימין תמן טעמון דב"ש מפני ההדיוטות שלא יהו אומר ראינו אשה שופעת דם ואוכלת בתרומה:

הלכה ד מתני' *חומר בתרומה [ה] שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה ובשעת הגיתות והבדים אף על התרומה עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של יין של תרומה לא יקבלם ממנו [ו] אבל מניחה

פני משה

אוכלים נגובים וכו' ולר"י דס"ל דרוק שבפיו חשיב משקה קשיא הרי הוכשרו ברוק שבפיו ומטמא להתרומה: פתר לה בזורק. האוכלין לתוך גרונו ואינו נוגע ברוק שבפיו: אם בזורק. א"כ אפי' בקדש יהא מותר. ומשני בקדש היינו טעמא שמא ישכח ויגע באוכלין והרי ידיו מסואבות: אם שמא ישכח וכו'. א"כ אפי' בתרומה יהא אסור. ומאי כדון מ"ט התירו בתרומה: אוכלי תרומה. כהנים זריזין הן ואינו שוכח אבל אוכלי קדש והן הבעלים שאוכלין קדשים קלים אינן זריזין והיישינן שמא ישכח: תמן תנינן. בר"פ י"ב דזבחים אונן נוגע בקדשים ואינו מקריב. אם הוא כהן הדיוט: ואינו חולק בקדשים לאכול בערב. לפי שאסור בקדשים אף בערב כדתנן בפ"ה דפסחים וקשיא תמן את אמר מותר ליגע אפי' לא טבל והכא את אמר אסור ליגע עד שיטבול דקס"ד דהא דקתני אבל לא בקדש אף לענין נגיעה קאמר: כאן בשהסיע דעתו. דהיסח הדעת פוסל דחיישינן שמא נגע בטומאה ולא ידע וכאן בזבחים בשלא הסיח דעתו ונזהר מטומאה: אם בשהסיע דעתו. מיירי המתני' אפילו בתרומה יהא אסור שמא נגע בדבר המטמא להיות שני ופוסל בתרומה לשלישי: מאי כדון. ומ"ט אלא כהאי דאמר ר' ירמיה וכו' והובא בהלכה דלעיל שעשו אותו כאוכל אוכל רביעי בקדש וכלומר דמעלה בעלמא עשו בקדש ומשוינן ליה כרביעי והא לא שייכא בתרומה דאין רביעי בתרומה: הדא אמרה. מדקאמר עשו אותו כאוכל וכו' ואינה אלא משום מעלה בקדש ש"מ כמי שהאוכל אוכל רביעי בקדש אסור הוא לאכול כן בקדש כדאמרינן לעיל שנפסל גופו מלאכול בקדש אבל מותר הוא ליגע בקדש שלא עשו מעלה אלא באכילה ולא מצינו שעשו מעלה בנגיעה: וכא. והכא באונן נמי אסור הוא לאכול אבל מותר ליגע ולא כדס"ד מעיקרא: תמן תנינן. בשלהי פ' בתרא דנדה דקתני התם בראשונה היו אומרים יושבת על דם טוהר שטבלה לסוף שבועיים של נקיבה ונקראת טבולת יום ארוך עד סוף שמנים ואמרו שמערה מים בכלי לצורך הפסח אבל לא תגע במים ואע"פ שטבול יום שני הוא ואינו עושה שלישי בחולין והמים חולין הן מ"מ הואיל ונעשו על טהרת קדש קסברי כמשנה ראשונה חולין שנעשו על טהרת קודש כקדש דמי וחזרו לומר כמשנה אחרונה הרי היא כמגע טמא מת לקדשים דוקא ונחשבת כראשון לטומאה אבל לא לחולין אף שנעשו על טהרת קדש דקסברי כמשנה אחרונה דלאו כקדש דמי כדברי ב"ה דקאמרי כמגע טמא מת בש"א אף כטמא מת וקתני בתר' ומודים שאוכלת במעשר כדין טבול יום דטבל ועלה אוכל במעשר וקולה לה הלה וכו' וקתני בסיפא ב"ש אומרים צריכה טבילה באחרונה שאע"פ שטבלה לסוף שבועיים צריכה עוד טבילה באחרונה לסוף שמנים וב"ה אומרים אינה צריכה טבילה באחרונה והשתא מפרש ואזיל במאי קמיירי הא דפליגי בסיפא: מה אנן קיימין. לענין מאי פליגי אם לאכילת תרומה קשיא על דב"ש ולא טבולת יום כלומר ולא טבולת יום שהעריב שמשה כבר אחר שטבלה לסוף שבועיים ואמאי צריכה עוד טבילה לתרומה. ואם לאכילת קדשים אחר שתביא כפרתה ולמהר קשיא דב"ה וכי לא מחוסרת כפרה היתה. וכי אין מחוסר כפורים טעון טבילה אצל הקדש כדתנינן הכא במתני': אין תימר בתרומה אנן קיימין תמן. השתא מסיק ואזיל לפרושי פלוגתייהו דאם תאמר דלעולם התם פלוגתייהו לענין אכילת תרומה וכהא פליגי דב"ש חיישי להיסח הדעת הלכך אע"פ שטבלה לסוף שבועיים צריכה עוד טבילה באחרונה לתרומה דשמא נגעה באיזה דבר המטמאה לתרומה ולא ידעה וב"ה לא חיישי להיסח הדעת ואם מפרשינן לסיפא דמתני' דתמן הכי א"כ והדא דתנינן הכא רישא דקתני מחוסר כפורים צריך טבילה לקדש ד"ה היא וסיפא דקתני אבל לא לתרומה במחלוקת ב"ש וב"ה דהא לב"ש משכחת לה דצריך טבילה אף לתרומה כדהתם והיא מחוסרת כפרה ואף דטעמייהו משום היסח הדעת היא כדפרישית מ"מ הא דקתני סתמא אבל לא לתרומה לאו כב"ש היא: אין תימר בתרומה אנן קיימין וכו'. בתמיה כלומר דמתמה הש"ס אהא דקאמר והדא דתנינן הכא רישא ד"ה וכו' דלא תימא הכי אלא הכי בעינן למימר דאי התם סיפא פלוגתייהו לענין תרומה היא וכדאמרן א"כ הכא והדא היא דתנינן תמן רישא ד"ה וסיפא במחלוקת דהא קתני התם ברישא ומודים שאוכלת במעשר וכו' כדלעיל ובסיפא הוא דפליגי והויא כהאי דהכא. ולישנא בעלמא הוא דדייק ולענין אוקימתא דהני מתני' ולא נ"מ לדינא מידי: אמר רבי שמואל וכו'. מהדר אהא דלעיל דפריך אם לאכילת תרומה קשיא על דב"ש דל"ק דהיינו טעמון דב"ש מפני ההדיוטות שלא יהו אומרים ראינו אשה שופעת דם ואוכלת בתרומה ואינה אלא משום מראית עין אבל לדינא אף לב"ש לא היתה צריכה טבילה באחרונה:

הלכה ד מתני' חומר בתרומ'. השתא קחשיב מה שמקילנו חומר בתרומה מבקודש וכדמפרשינן טעמא: שביהודה. שמשם היו מביאין נסכים ולא מגליל לפי שרצועה של ארץ העמים היתה מפסקת בין גליל ליהודה כדקאמר בגמרא וירושלים בארץ יהודה היא ולא היה אפשר להביא קדש מגליל ליהודה לפי שגזרו טומאה על ארץ העמים ואפילו משל חברים שבגליל לא היו יכולין להביא לנסכים וביהודה נאמנין אף עמי הארץ על טהרת יין ושמן לנסכים בכל ימות השנה ומשום שמפני חומרתן נזהרין בהן ולא משקרין לפיכך נאמן עם הארץ לומר יין זה טהור והוא לנסכים שמן זה טהור והוא למנחות אבל אם אומר יין ושמן אלו טהורין והן לתרומה אינו נאמן לפי שאין איסור טומאה בתרומה חמיר בעיני ע"ה וחיישינן דלמא משקר בה: ובשעת הגיתות והבדים. בשעת הבציר יין לגת ובשעת שעוצרים הזתים בבית הבד נאמנין אף על התרומה לפי שכל העם מטהרין עצמן וכליהן כדי לעשות יינם ושמנם בטהרה: עברו הגתות והבדים. לאחר שעבר זמן הבציר וזמן עצירת הזתים בבית הבד. והביא ע"ה חבית של יין של תרומה או של שמן תרומה לכהן חבר ואמר שהיא טהורה לא יקבלה ממנו בחזקת טהורה שלאחר זמן הגיתות והבדים שוב אינו נאמן: אבל מניחה

קרבן העדה

אוכלים נגובים וכו'. בתרומה ואמאי ניחוש דלמא יגע בתרומה כשיהיה עליה רוק דהיינו בנתינתו לתוך פיו: בזורק. המאכל לתוך פיו ואינו נוגע בפיו: ופריך אם בזורק. איירי מתני' א"כ בקדש למה אין אוכלין: ומשני שמא ישכח ויגע. לפיכך גזרינן בקדש: ופריך א"כ משום הך גזירה אפילו בתרומה נגזור: מאי כדון. מעתה קשיא מתני' לר' יוחנן: ומשני אוכלי תרומה זריזין הם. ולא גזרו בהו חכמים שמא ישכח: תמן תנינן. בזבחים פרק טבול יום: אונן נוגע בקדשים ואינו חולק. בקדשי המקדש לאכול לערב שאז מותר בקדשים דקי"ל הראוי לעבודה ולאכילה חולק ושאינו ראוי לשתיהן אינו חולק: ופריך תמן. התם אמרינן אונן נוגע והכא אמרינן במתני' דצריך טבילה לקדש ש"מ דאסור ליגע: כאן. במתני' איירי בשהסיח דעתו משמירת גופו לפיכך אסור עד שיטבול בקדשים ובזבחים איירי בשלא הסיח דעתו: אפילו בתרומה יהא אסור. ולמה תנן במתני' אבל לא תרומה: מאי כדון. מעכשיו מאי תתרץ למתני' אהדדי: ה"ג עשו אותו כאוכל אוכל רביעי בקדש. ומותר ליגע שאין גופו נעשה אלא רביעי אלמא עשו חכמים מעלות באכילה דליתנהו בנגיעה א"כ ה"נ הא דצריך טבילה היינו לאכילה אבל לא לנגיעה ומתני' דזבחים בנגיעה לחוד איירי: תמן תנינן. בנדה פ"י: צריכה טבילה באחרונה. יולדת שיש לה ימי טוהר מ' לנקבה ושמנים לזכר צריכה טבילה בליל שמנים מפני שטבולת יום ארוך היא: מה אנן קיימין. במאי פליגי: ואין טבול יום מעריב שמשו ואוכל. בתמיה הא תנן העריב שמשו אוכל בתרומה ואינו צריך טבילה: ואין מחוסר כפרה צריך טבילה לקדש. בתמיה הא תנן במתני' אונן ומחוסר כיפורים צריך טבילה לקדש ומ"ש נדה משאר מחוסרין כפרה: ומשני אין תימר בתרומה. פליגי צריכין לומר דרישא דמתני' דתנן אונן ומחוסר כיפורים צריכין טבילה לקדש אתיא ככ"ע וסיפא דתנן אבל לא לתרומה אתיא כב"ה ולא כב"ש: ה"ג אין תימר בקדש אנן קיימין תמן הדא היא דתנינן הכא רישא במחלוקת וסיפא ד"ה וה"פ אם בקדש איירי התם צ"ל דרישא דמתני' דהכא כב"ש וסיפא אבל לא לתרומה אתיא ככ"ע: אר"ש וכו'. לעולם בתרומה פליגי שאני יולדת משאר מחוסרי כפרה: אשה שופעת דם. ביום ואוכלת תרומה בערב ואע"ג דאותו דם היה דם טוהר מכל מקום היכירא הוא דצריך:

הלכה ד מתני' טהרת יין ושמן. של קדש אם הקדישוהו למזבח בשעת הבציר כל ימות השנה נאמנים בשמירה ובשעת הגתות והבדים הכל מטהרים כליהם להפריש התרומה בטהרה: והביאו לו. עם הארץ לכהן חבר אבל אם הע"ה יודע שלאחר הגיתות והבדים אינו נאמן ומניחו

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ב מביאת מקדש ה"מ ופי"ב מאה"ט הט"ו
לז ב מיימוני פ"ב מביאת מקדש ה"ו
לח ג מיי' פי"א מאה"ט ה"י
לט ד מיי' פ"ס מ..כב ומוסב ה"ד
מ ה מיי' שם פ"א ה"א
מא ו מיי' שם ה"ב

מסורת הש"ס

זבחים לח ב
פס לא א
נשיל ס"ע
נדה ...
חגיגה ...

שנויי נוסחאות (סוי"ג) אוכל כאוכל נל"ו כאוכל אוכל. (סוכ"ו) אבדומי נל"ו אבודמי. (סול"י) והביאו נל"ו הביאו. (סול"נ) יקבלם נל"ו יקבלה.

מסורת הש"ס

ומניחו לגת הבאה ואז יתננה לכהן נאמן: רביעית. הלוג יין או שמן נאמן על כל החבית דמגו דמהימן אקדש נאמן נמי אתרומה: מדומעת. מפרש בגמרא: שבעים יום. משום דארחא דעלמא הוא להזמין את הכלים ולטהרם שבעי' יום קודם הגיתות:

גמ' הא בגליל לא. מ"ט:

מפני. שרצועה של ארץ העמים מפסקת בין גליל ליהודה וירושלים ביהודה ואי אפשר להביאן לירושלים בטהרה לפי שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים ואפי' יין ושמן של חברים שבגליל אינו בא לנסכים:

חגיגה כה א

ופריך והא תנינן. במנחות פ' כל קרבנות ציבור: שנייה לה וכו'. רישא דמתני' תקוע אלפא לשמן אבא שאול אומר שנייה לה רגב בעבר הירדן ופריך איך מביאין שמן למנחות מעבר הירדן הא ארץ העמים מפסקת ונטמא השמן: במביא גרגרים. זתים שלא הוכשרו וכותשן שם ביהודה: אבל לא על הקנקנים. לאחר שעירה מהן הקדש והוא שומרן לקדש אינו נאמן על שמירתן: ה"ג בן דרום שאמר מדרום הבאתיה נאמן ובן גליל וכו': בתרומה שנעשית ע"ג קדש. הוא דנאמנים בשעת הגיתות והבדים אבל בתרומה עצמה אינן נאמנים אפילו בשעת הגיתות והבדים: ה"ג מתני' פליגא על ר' יוסה דתנן צריך וכו'. וה"פ דתנן בפ"י דטהרות הבדדין והבוצרין ע"ה כיון שהכניסן לרשות המטרה דיו דברי ר"מ רבי יוסי אומר צריך לעמוד עליהן עד שיטבלו וקשה לרבי יוסי למה צריך לעמוד עליהן הרי הן נאמנין בשלמא לרבי ירמיה איכא לאוקמי מתני' בתרומה עצמה אלא לרבי יוסה קשיא: פתר לה. למתני' דטהרות דאיירי שלא בשעת הבד: ופריך אית לך מימר. דמתני' דטהרות איירי שלא בשעת הגתות בתמיה דהא ע"מ כן טבל אותם לעשות בגת: או קודם וכו'. מתניתא דטהרות איירי קודם הגיתות והבדים ואיזהו קודם הגיתות והבדים עד שלא בצרו ג' בני אדם: ופריך ויש כלי חרס משהוא מיטהר. בשעת הגיתות וחוזר ומטמא אח"כ דקמפרש לברייתא דאותן טהרות עצמן הן חוזרין ומטמאין: ומשני ולית וכו'. ואין כל אלו הדברים כן אלא כן היא מתניתא: ה"ג נגעו

מנחות פ:

טהרו' פ"י מ"ג

מניחה לגת הבאה אם אמר לו הפרשתי לתוכה רביעית קודש [א] נאמן כדי יין וכדי שמן המדומעות [ב] נאמנין עליהן בשעת הגיתות והבדים קודם לגת שבעים יום:

גמ' חומר בתרומה שביהודה נאמנין *הא בגליל לא רבי סימון רבי יהושע בן לוי בשם רבי פדייה מפני שפסיקייא של כותים מפסקת והא *תנינן שנייה לה רגב בעבר הירדן בלא כך אין פסוקיות של כותיים מפסקת א"ר שמי תיפתר במביא גרגרים וכותשן שם וביהודה נאמנין על היין [ג] אבל לא על הקנקנים ובגליל אינן נאמנין לא על היין ולא על הקנקנים רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בן דרום שאמר מגליל הבאתיה נאמן ובן גליל שאמר מדרום הבאתיה אינו נאמן רבי ירמיה סבר מימר בתרומה שנעשית על גב הקודש הא על גב עצמה לא א"ר יוסה ואפילו נעשית על גב עצמה פליגא על רבי יוסה *צריך לעמוד עליהן עד שיטבולו פתר לה שלא בשעת הבד אית לך מימר שלא בשעת הגת א"ר יצחק בי רבי לעזר או קודם עד שלא בצרו בה ג' בני אדם נגעו בו טהרות בשעת הגיתות והבדים הטהרות טהורות עברו הגיתות והבדים הטהרות טמאות ויש כלי חרש משהוא מיטהר חוזר ומיטמא ולית כל אילין מילייא כן אלא כיני נגעו בו טהרות קודם לגיתות ולבדים הטהרות טהורות ויש כלי חרש משהוא מיטמא חוזר ומיטהר ולית כל אילין מילייא כן אלא כיני נגעו בו טהרות בשעה שהוא מלא הטהרות טהורות פינהו הטהרות טמאות ויש כלי חרש משהוא מיטהר חוזר ומיטמא ולית כל אילין מילייא כן אלא כיני נגעו

מניחה. ע"ה שיודע שלאחר גיתות והבדים אין מאמינים אותו מניחה לגת הבאה ואז נותנה לכהן דבאותו זמן נאמן הוא עליה ומקבל החבר ממנו אע"פ שיודע שהוא של אשתקד שלא גזרו עליהם טומאה בשעת הגיתות והבדים: ואם אמר וכו'. כלומר ואף בשאר ימות השנה אם הביא ע"ה חבית של תרומה לחבר ואמר לו הפרשתי לתוכה רביעית הלוג קדש נאמן על כל החבית דמגו דמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה. ודוקא לתרומה עצמה אמרו שהוא נאמן בשעת הגיתות והבדים אבל על הכדים ריקנים אינו נאמן לומר טהורין הן לתרומה ואפילו בשעת הגיתות והבדים וכן אין נאמן לעולם על כלי ריקם שהוא טהור לקדש: כדי יין וכדי שמן המדומעות. המטהר טבלו לנסכים ועכשיו יש כאן חולין ותרומה וקדש מעורבין זה בזה ובא לומר גם על הכדים שהן טהורין נאמן עליהם אף על הכדים אע"ג דאמרן שאינו נאמן על הכדים ואפילו בשעת הגתות והבדים בכה"ג נאמן הוא על הכל בשעת הגתות והבדים וקודם לזה שבעים יום דמגו דנאמן אקדש נאמן נמי אתרומה ואכדים דגנאי הוא לקדש שיהו הכדים שעירוהו מהם בחזקת טומאה והוא קרב. והא דנקט שבעים יום משום דאורחא דעלמא להזמין את הכלים ולטהרם שבעים יום קודם הגיתות:

גמ' חומר בתרומה וכו' הא בגליל לא וכו'. כדפרישית במתניתין: והא תנינן. במנחות בפ"ח כל קרבנות לבור והיחיד דקחשיב שם על הא דקתני וכולן אינן באין אלא מן המובחר ואיזהו מובחר וכו' תקועה אלפא לשמן אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן וקשיא בלא כך אין פסיקייא של כותים מפסקת בתמיה וכלומר וכי אפשר שלא תהיה רצועה של ארץ העמים מפסקת בין מקום רחוק כזה שהוא בין עבר הירדן לבין ירושלים שבארץ יהודה ואפ"ה מביאין משם שמן למנורה ולמנחות כדקתני התם והיכי אמרת דמהאי טעמא אין מביאין יין ושמן מגליל: תיפתר במביא גרגרים וכותשן שם. כלו' לא שמביאין שמן כתוש ממקום רחוק כמו זה דבהא הוה השתא דארץ העמים שביניהם שלא יטמא אלא דהכא מיירי שמביא גרגרי זתים מאותו מקום המובחר וכותשין שם ביהודה להביא השמן למנחות והשתא ליכא חששא דארץ העמים דכל זמן שהזתים לא באו להמעטן והוא הכלי שנותנין בו הזתים שיתחממו כדי שיהו ראויין להוציא שמן לאו בני קבולי טומאה נינהו וכדתנן ברפ"ט דטהרות זתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו זיעת המעטן וכו' ולכ"ע עד שלא נתנן לתוך המעטן לאו בני קבולי טומאה נינהו וכ"ת ליעבדו נמי מגליל כן הא ליתא דאלו זתים שהן מן המובחר יכולין להביאן כשעדיין לא נכתשו ואיכא מתקלקלין ואם היו מביאין מן הגליל כך יתקלקלו וצריך לכותשן במקומן ולעשות מהן שמן ומכיון שמקבל טומאה אי אפשר להביא מגליל הואיל וארץ העמים מפסקת: בן דרום. מדרומה של גליל שהיא ארץ יהודה והביא שמן ואומר מגליל הבאתיה ואין ראוי לנסכים נאמן שהוא להחמיר אבל בן גליל שאמר מדרום הבאתיה וכשר לנסכים אינו נאמן להקל לפי שהוא בן גליל והוזקה שממקומו הביא אותו: ר' ירמיה סבר מימר. להא דתנינן במתני' ובשעת הגתות והבדים נאמנין אף על התרומה היינו דוקא בתרומה שנעשית על גב טהרת הקדש דמיזהר זהיר בה כקדש עצמו הא על גב עצמה לא מהימן: אמר ר' יוסה. דלא היא אלא אפילו נעשית על גב טהרת עצמה דתרומה נמי מהימן וטעמא כדפרישית במתני': פליגא. נ"ל מתניתא פליגא על רבי יוסה. דהא תנינן בפ"י דטהרות הבדדין והבוצרין כיון שהכניסן לרשות המטרה דיו דברי ר"מ. שרוצה להטבילן כדי לעשות יין ושמן בטהרה והכניסן למטרה לטבול בה דיו ר' יוסי אומר צריך לעמוד עליהן עד שיטבלו. מפני שהן עמי הארץ ואין יודעין מליזהר בטבילה ובטהרה וקשיא לרבי יוסה דקאמר דנאמנין הן אפי' בטהרת תרומה עצמה: פתר לה. ר' יוסה להאי מתני' דטהרות דמיירי שלא בשעת הבד דלא אמרו שנאמנין הם אלא בשעת גיתות והבדים בלבד: אית לך מימר שלא בשעת הגת. בתמיה דבשלמא בבדדין שייך שפיר לומר שלא בשעת הבד דדרך להמתין מסעת מסיקת הזתים מאילן. ומניחן הזתים בכלים לעצור אותן אף לאחר זמן הבד אבל בוצרין הענבים וכי שייך לומר שממתינין משעת הבצירה של הענבים עד לאחר שעת הגת זה ודאי אינו דמתקלקלין הענבים אם לא ידרכו בגת אחר הבצירה מיד וא"כ מסתמא בשעת הגתות והבדים שניהו: אמר ר' יצחק בר' אלעזר. דאפ"ה יכולנא לשנויי לך דאו מיירי קודם עד שלא בצרו בה שלשה בני אדם וכלומר דמטהר הוא את הבוצרין שלו כתחלה עד שלא הגיע שעת הבצירה ממש ועדיין לא בצרו כמה בני אדם את ענביהם וזה מקדים הוא לטהרן לעת הבצירה שלו: נגעו בו טהרות. הא דתנינן בשעת הגתות והבדים נאמנין הן וא"כ אפשר לומר דאלו טהרות עצמן שנגעו בו בשעת הגתות והבדים דטהורות הן אבל לאחר שעברו הגתות והבדים אפי' אותן הטהרות בעצמן טמאות הן דרך בעיא היא: ויש כלי חרס וכו'. בתמיה וכלומר והיכי תלית אמרית שאותו כלי חרס של הגת או של הבד שמשימין בו הטהרות ונטהרו יחזרו להיות טמאות דלא אמרו אלא אם עברו הגתות והבדים שוב אינן נאמנין על טהרות אחרות שלאח"כ ולא על אותן שכבר נעשו בטהרה בשעת הגתות והבדים וכדמסיק והזיל ולית כל אילין מילייא כן בתמיה וכי כל הדברים אינן כך שכל מה שהוא נעשה בטהרה נשאר בחזקתו וכן להיפך כדלקמן דהואיל שרוב הכלים שמשתמשין בהן בגת ובית הבד של כלי חרס הן לפיכך נקט כלי חרס: אלא כיני. אלא כך היא הבעיא נגעו בו טהרות וכו' והיינו שבעים יום קודם שאז הן בכלל טומאה אם אותן הטהרות בעצמן טהורות כשהגיע שעת גתים והבדים ומהדר הש"ס וכי יש וכו' ולית כל אלין מילייא כן כדלעיל שכל דבר בחזקתו עומד אם טמא ואם טהור: אלא כיני. היא השאלה נגעו בו טהרות בעת גיתות והבדים והכלי היא מלא וא"כ הטהרות טהורות ואם אח"כ פינהו לתוך כלי אחר אם אותן הטהרות הזרו להיות טמאות הואיל והן בכלי אחר ומהדר וכי יש כלי חרס משהוא מיטהר וכו' כדלעיל: אלא כיני. היא השאלה נגעו

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פי"א ממשכב ומושב ה"ד

מג ב מיי' שם ה"ב

מד ג מיי' שם ה"ג

רידב"ז

פתר לה שלא בשעת הבד. ע"ז פריך אית לך מימר שלא בשעת הגת בתמיה ע"ז משני א"ר יצחק בי ר"א או קודם. בדפוס קראטשין גרסי' אי קודם ונראה לפענ"ד דהוא ר"ת א"י ר"ל אימא קודם שבצרו בה ג' בני אדם פי' שהתחיל זמן הגת וזמן הגת שנאמן הוא לאחר שבצרו ג' ב"א והוא הי' מן הג' הראשונים: נגעו בו טהרות בשעת הגיתות והבדים הטהרות טהורות עברו הגיתות והבדים הטהרות טמאות. ר"ל דמקשה על המתני' דהאיך אפשר לומר דבשעת הגיתות אם נגעו בו טהרות בהחביות טהורות ואם אח"כ לאחר זמן הגיתות נגעו טהרות יהא טמאות ויש כלי חרש משהוא מיטהר חוזר ומטמא בתמיה ע"ז משני ולית כל מילייא כן בתמיה דאמרו חכמים דע"כ טהור ומכאן והילך טמא ע"ז פריך איפכא נגע בו טהרות קודם טמא ובשעת הגיתות והבדים

שנויי נוסחאות (פו"מ) פסוקות של כותים. (פו"א) פסיקיא של כותים. (פו"א) תקנקנים נד"ו הקנקינים וכן בסמוך.

עין משפט
נר מצוה

מה
א מיי' פ"ו מטומאת אוכלין ה"ו ופ"ז ממעשר שני ה"ט

מו
ב מיי' פ"ט מפרה ה"י

מז
ג מיי' פי"ז משבת הל"ד טוש"ע או"ח סי' שסה ס"ז

מח
ד מיי' פ"י ממשכב ומושב ה"ז

מט
ה מיי' שם פי"א ה"ו

נ
ו מיי' שם ה"ו

פני משה

נגעו בו טהרות כשהוא ריקן ולא טהרו כלי הריקן לתרומה ואפילו בשעת הגיתות והבדים וא"כ הטהרות טמאות ואם אח"כ מילוהו אם הטהרות טהורות שהרי בכלי מלא הטהרות נטהרו בשעת הגתות והבדים ומהדר וכי יש כלי חרס וכו' כדלעיל: אמר ר' יוחנן הכושת וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ט דעירובין בהלכה כל הסוגיא עד אמר ר' ינאי ושם פירשתי: הרובין היו אומרים. הן הבחורים ונקראו רובין שהיו מפרשים להתרומה דמתני' שנעשית על גב טהרת קודש מיירי וכו' כדר' ירמיה לעיל ואני אומר וכו': אתיא דר' יוסי. דלעיל כר' ינאי ודר' ירמיה כרובים: אם אמר וכו'. ומפרש הטעם דמאחר וכו' כדפרישית במתני': אלו שקודחין. שתוחבין ומטמינים בהן את הדימוע שנדמע ונתערבו בהן טבל וחולין וכדפרישית במתני':

הלכה ה מתני' מן המודיעית ולפנים נאמני' על כלי חרס. מודיעית שם כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל כדאמרינן בפ"ט דפסחים וממנו ולפנים לצד ירושלים נאמנים קדרין עמי הארץ על כלי חרס ובגמרא אמרו על כלי חרס הדקין כגון קדירות כוסות וקיתוניות שאי אפשר בלא הם ובירושלים נאמנין על כל כלי חרס בין הריקנין בין מלאים בין כלים דקין ובין כלים גסין לעולם לומר שהוא טהור לקודש ואע"פ שהמשקין שבתוכן טמאין נאמנים על הכלי לעולם ומפני מה הקלו בירושלים כל כך מפני שאין עושין כבשונות בירושלים מפני העשן לא לסיד ולא לקדרות לפיכך האמינום ולא גזרו עליהן שאין גוזרין גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה: מן המודיעית ולחוץ וכו' כיצד הקדר. עם הארץ שהוא מוכר הקדירות ונכנס לפנים מן המודיעות הוא הקדר דוקא הוא הקדר עצמו שהביא הקדרות מלחוץ למכרן לפנים מן המודיעות לו לבד האמינוהו לפי שאי אפשר שלא להאמינו אבל אם מסרן לקדר אחר עם הארץ היושב במודיעות או מלפנים לא האמינוהו: והן הקדירות. אותן הקדרות שהביא הוא נאמן אבל אינו נאמן לגרף עמהם קדרות של קדר אחר היושב במודיעית או מלפנים:

גמרא

נגעו בו טהרות בשעה שהוא ריקן הטהרות טמאות מילהו הטהרות טהורות ויש כלי חרש משהוא מיטמא חוזר ומיטהר ולית כל אילין מיליין כן *א"ר יוחנן כושת וקירויה ומבוי וגר ועם הארץ חומרין כושת כיי דתנינן *תמן הכושת והחמת וראשי בשמים התייה והחלתית והפילפלין וחלות הריע נלקחין בכסף מעשר ואינן מטמין טומאת אוכלין דברי רבי עקיבה אמר רבי יוחנן בן נורי אם נלקחין בכסף מעשר מפני מה אינן מטמות טומאת אוכלין [א] אם אינן מטמות טומאת אוכלין אף הן לא ילקחו בכסף מעשר ר' יוחנן אמר חומרין מטמין טומאת אוכלים ואינן נלקחין בכסף מעשר קירויה כיי *דתנינן תמן [ב] קירויה שהטבילוה במים שהן ראויין לקדש מקדשין בה עד שתיטמא ניטמא אין מקדשין בה רבי יהושע אומר אם מקדשין בה בתחילה אף בסוף אם אינן מקדשין בה בסוף אף לא בתחילה בין כך ובין כך לא יאסוף בתוכה מים. מקודשין ר' יוחנן אמר חומרין אין מקדשין בה לא בתחילה ולא בסוף מבוי כיי *דתנינן תמן וכן מבוי שניטלה קורתו או לחיין כו' ר"י אמר [ג] חומרין אסורין בין בשבת הזאת בין בשבת הבאה גר *דתני גר שנתגייר והיו לו יינות אמר בבריא לי שלא נתנסך מהן בזמן שנעשו על גב עצמו טהורין לו וטמאין לאחרים ע"ג אחרים טמאין בין לו בין לאחרים ר"ע אומר אם טהורין לו יהיו טהורין לאחרים אם טמאין לאחרים יהיו טמאין לו רבי יוחנן אמר חמרין טמאין בין לו בין לאחרים עם הארץ *דתני [ד] עם הארץ שנתמנה להיות חבר והיו לו טהרות ואמר בבריא לי שנעשו בטהרה בזמן שנעשו על גב עצמו טהורות לו וטמאות לאחרים על גב אחרים טמאות בין לו בין לאחרים רבי עקיבה אומר אם טהורות לו יהיו טהורות לאחרים אם טמאות לאחרים יהיו טמאות לו רבי יוחנן אמר חומרין טמאות בין לו בין לאחרים אמר רבי ינאי הרובין היו אומרים בתרומה שנעשית על גב הקודש הא על גב עצמה לא ואני אומר אפי' נעשית על גב עצמה אתיא דר' יוסי כרבי ינאי ודרבי ירמיה כרובים. אם אמר לו הפרשתי לתוכה רביעית בקודש נאמן *מאחר שהוא נאמן על הקודש נאמן על התרומה. כדי יין וכדי שמן המדמעות אמר ר' יוסי בי רבי בון אלו שקודחין בהן את הדמע:

הלכה ה מתני' *מן המודיעות ולפנים [ה] נאמנין על כלי חרש ומן המודיעות ולחוץ אינן נאמנין כיצד [ו] הקדר שהוא מוכר את הקדירות נכנס לפנים מן המודיעות הוא הקדר והן הקדירות והן

קרבן העדה

נגעו בו טהרות קודם הגיתות והבדים טמאות בשעת הגיתות והבדים טהורות: ופריך ויש כלי חרס משהוא מיטמא קודם הגיתות וחוזר וטהור אח"כ: משהוא מלא. שעדיין היין והשמן בתוכו הכלי חרס טהור וכשפינהו ממנו טמא: בשעה שהוא ריקן. עד שלא מלאוהו ביין ושמן: ולית כל אילין מילייא כן. כלומר ליתא להך מתניתא: כושת וכו'. סימני הלכות הן כדמפרש ואזיל: חומרים. בכולן איכא לספוקי אם להקל אם להחמיר וקמ"ל ר"י דכולן להחמיר: כושת כי הא דתנינן תמן. במס' עוקצין פ"ג. הכושת קך שמו בלע"ז ובערבי והוא נמנה עם סממני הקטורת והחמס זנגביל וי"מ קנמון: וראשי בשמים. כגון אגוז מושקאט"ו ונרד וכיוצא בהן שנותנין ריח ערב: אם נלקחין בכסף מעשר. מפני מה אינן מטמאין טומאת אוכלין: אף הן לא ילקחו בכסף מעשר. דרחמנא אמר ונתת בכסף ואכלת שם דבר הראוי לאכילה כמו שהוא אתה קונה בכסף מעשר ושאינו נאכל כמות שהוא אינו ניקח בכסף מעשר: חומרין. לחומרא קאמר ריב"נ דסובר דאינן נלקחין בכסף מעשר ומיטמאין טומאות אוכלין: דתנינן תמן. בפרה פ"ה: קרויה. דלעת יבשה חלולה ששואבין בה מים: שהטבילוה במים. לחטאת ומשום מעלה בעלמא ולא משום טומאה דהא בחדשה איירי שלא נטמאת מעולם: שהן ראוין לקדש מקדשין בה עד שתטמא נטמאה אין מקדשין בה. אע"פ שחזר והטבילה דחיישינן שמא תפלוט משקין טמאין הבלועים בה רי"א אם מקדש הוא בו בתחלה אף בסוף יקדש בה ואם אינו מקדש בה בסוף אף לא בתחלה בין כך ובין כך לא יוסיף בה מים מקודשים: חומרין אין מקדשין בה וכו'. דמדברי ר"י לא שמעינן מה דעתו וקא"ר יוחנן לחומרא קאמר ר' יהושע דאין מקדשין בה בין בתחלה בין בסוף: מבוי דתנינן תמן. בעירובין סוף פרק כל גגות. וכן מבוי שניטלו קורותיו או לחיו מותרין באותה שבת ואסורין לעתיד לבוא דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אם מותרין באותה שבת מותרין לעתיד לבא ואם אסורין לעתיד לבא אסורין באותה שבת: חומרין. לחומרא קאר"י דאסורין באותה שבת ואסורין לעתיד לבא: ע"ג אחרים. שהיו עכו"ם אחרים עוסקים בייטו: שנתמנה להיות חבר. שקיבל עליו דברי חברות כדתנן פרק שני דדמאי: הרובין. הן בני רבי חייא: אתיא דר"י. דאמר לעיל דאפילו ע"ג עצמה טהורה כר' ינאי: ודרבי ירמיה. דאמר לעיל בתרומה שנעשית ע"ג קדש כרובין: מאחר שהוא נאמן על הקדש וכו'. שקרב על גבי המזבח גלאי הוא שתהא המחובר לו בחזקת טומאה: שקודחין בהן את הדמע. קנקנים שמכניסין בהן את המדומע כ"כ הרמב"ם בפי' המשנה:

הלכה ה מתני' מן המודיעות ולפנים. מודיעות כרך רחוק מירושלים חמשה עשר מיל ממנו ולפנים לצד ירושלים נאמנים קדרים עמי הארץ ליקח מהם כלי חרס הדקים כגון כוסות קדרות קיתוניות לפי שאי אפשר בלא הם ובירושלים אין עושין כבשוניות מפני העשן לא לסיד ולא לקדרות לפיכך האמינו ולא גזרו עליהם שאין גוזרין גזרה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה: הוא הקדר. מי שהביאו מחוץ למודיעים לו לבד האמינו לפי שא"א שלא להאמינו אבל אם מסרם ליד קדר אחר ע"ה היושב במודיעים או לפנים לא האמינוהו: והן הקדרות. על אותן הקדרות שהביא הוא נאמן ואינו נאמן לגרף עמהן קדרות של קדר אחר שיושב במודיעות או לפנים: והן

מסורת הש"ס
ירושלמי ערובין פ"ט ה"ד עוקצין פ"ג מ"ה
פרה פ"ה מ"ג
ידים [illegible]
[illegible]
תוספתא שם
חגיגה כב ב
שם

רידב"ז

הבדים כשנגע יהא טהורות ויש כלי חרס משהוא מטמא חוזר ומיטהר ע"ז ואחר כך שואל משהוא מלא וכו' ומשני ולית כל אילין מיליא כן וליכא מסני ולית כל אילין מילייא כן בתמיה ר"ל דאינו דבר הידוע ופלא כאן קושיא:

5

הגהות

שנויי נוסחאות (סו"ד) מיליין כד"ו מילייא. (סו"ו) והחמת כד"ו והחמס. (סוכ"ס) עצמו כד"ו עצמן. (סול"ס) המדמעות כד"ו המדמיעות. (סו"מ) המודיעות כד"ו המודיעית וכן בסמוך.

מסורת הש"ס

חגיגה כו א

שם

שם

טהרות פ"ז מ"ו

חגיגה כו א

והן הלוקחין נאמן יצא אינו נאמן : **גמ'** *מתניתא בכלי חרש הדקים מתניתא אמרה כן הוא הקדר והן הקדירות והן הלוקחין וקדירות לא כלי חרש דקין הן נגעו בו טהרות מן המודיעות ולפנים טימא משקה את הכלי היה מלא מים *רבי שמעון בן לקיש אמר נאמן על הכלי ואינו נאמן על המשקה רבי יוחנן אמר [א] נאמן על זה ועל זה מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש אמר לו הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן א"ר זעירה תיפתר באומר עד שאני חבר הפרשתיה רבנן דקיסרין בשם רבי בון בר חייה טעמא דר"ש בן לקיש אין חבירות למים :

הלכה ו מתני' *הגבאים שנכנסו לתוך הבית [ב] וכן הגנבאים שהחזירו את הכלים נאמנין לומר לא נגענו [ג] ובירושלם נאמנין על הקודש ובשעת הרגל אף על התרומה :

גמ' *הגבאים שנכנסו לתוך הבית טמא [ד] אם יש עמהן עכו"ם נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו פתר לה תרין פתרין נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו בשיש עדים יודעין ובירושלם נאמנין על הקודש ([א]) אפילו יש עדים יודעין פתר לה פתר חורן נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו לכן צריכה בשיש עדים יודעין ובירושלם נאמנין אף על הקודש אע"פ שיש עדים יודעים *א"ר יהושע בן לוי [תהלים קכב] ירושלם הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים מעתה אפי' בשאר ימות השנה א"ר זעירה ובלבד בשעה ששם עלו שבטים :

הפותח

קרבן העדה

והן הלוקחין. חברים שראוהו שהביאם נאמן הקדר אצלם ולא אצל לוקחים אחרים : יצא. מן המודיעים לחוץ אינו נאמן **גמ'** בכלי חרס הדקין. כדפרישית במתני' אבל הגסין כגון חבית אינן נאמנין : מתני'. נמי דייקא דאיירי בדקין : וקדרות לאו כלי חרס הדקין הן. בתמיה : נאמן על זה ועל זה. ואפי' על המשקה שבתוכו: נאמן. דמגו דנאמן אקדש נאמן אתרומה ה"נ נימא מגו דנאמן אקדרה ליתן לתוכה קדש נאמן נמי אתרומה : תיפתר. תפרש למשנתינו : עד שאני חבר. כשהיה אצל החבר והיה גם הוא בחזקת חבר : אין חבירות למים. לא נתנו לע"ה שיהא כחבר אפי' ברגל לענין מים שהרי בהכם הן ולמה יקילו בהם שיהא ע"ה נאמן עליהם :

הלכה ו מתני' גבאים. ישראל שהן גבאים למלך עכו"ם לגבות מסים : שנכנסו לתוך הבית. לשבוש שבושו : וכן הגנבים. שגנבו כלי חרס והחזירו נאמנין לומר לא נגעו לתוכו : ובירושלים נאמנים. לקדש על כלי חרס בין גדולים בין קטנים : **גמ'** ה"ג אם אין עמהן עכו"ס נאמנין לומר וכו'. וה"פ אם יש עמהן עכו"ס אין נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו שאימת העכו"ס עליהם אם לא יחפשו בכל המקומות אבל אם אין עמהן עכו"ס נאמנין : תרין פתרין. שני פירושים פירשו בברייתא : בשיש עדים שיודעין. שנכנסו אפ"ה נאמנין לומר לא נגעו וכן בירושלים נאמנין אפילו יש עדים יודעין שנגע בכלים : פתר חורן. פירוש אחר: לכן צריכה. לא נצרכא : ה"ג בשאין עדים יודעין ובירושלים אף על הקדש בשאין עדים יודעין. וה"פ בשיש עדים יודעין שנכנסו אין נאמנים לומר לא נגעו אבל כשאין עדים שנכנסו נאמנים שפה שאסר הוא הפה שהתיר : עיר שהיא עושה כל ישראל חברים. שיהיו נאמנין על הטהרות ועל התרומה : ופריך מעתה. כמו א"ה אפי' בשאר ימות השנה יהו נאמנים בירושלים ובמתני' לא תנן אלא בשעת הרגל : ובלבד בשעה שעלו שבטים. והיינו בשעת הרגל :

הפותח

פני משה

והן הלוקחים נאמן. אבל אלו החברים שראו שהביאם הוא שנאמן הקדר אצלם אבל לא אצל לוקחים אחרים : יצא. מן המודיעית לחזור לאחוריו שוב אינו נאמן. ומודיעית עצמה פעמים שהיא כלפנים ופעמים כלחוץ כיצד היה החבר בא מלחוץ ונכנס למודיעית והקדר עם הארץ יוצא מלפנים מן המודיעית ונכנס למודיעית ה"ז כלפנים ומותר ליקח ממנו לפי שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו ואם לא יקח עכשיו אימתי אבל אם היו שניהם נכנסין מחוץ למודיעית ובאו בתוך הכרך ה"ז כלחוץ לפי שיכול להמתין עד שיהו מן המודיעית ולפנים וכן אם היו שניהם יוצאין מלפנים ליכנס לכרך הואיל ומצאו מלפנים ולא לקח ממנו שם לא יקח ממנו עוד וכ"ש אם קדר נכנס לכרך והחבר יוצא מלפנים לא יקח החבר ממנו הואיל וסוף הקדר ליכנס לפנים יחזור החבר הצריך ליקח ויקח ממנו לפני' מןהמודיעי' וכל זה שאמרנו נאמן דוקא לקודש הוא דנאמן אבל לא לתרומה דכולה מתני' אהומר בתרומה מבקודש קאי :

גמ' מתניתא. דהאמינוהו בלפנים מן המודיעית בכלי חרס הדקין לפי שאי אפשר בלא הם : מתני' אמרה כן. דייקא נמי דקתני הוא הקדר והן הקדרות וכי קדרות לאו כלי חרס דקין הן והכן וכיוצא בהן הוא שאמרו: נגעו בו טהרות וכו'. כלומר הא דהאמינוהו בלפנים מן המודיעית היינו דוקא על הכלי בלבד ולפי שא"א בלא כך אבל אם זה ע"ה נתן לתוכה טהרות ואומר טהורות הן אינו נאמן שלא האמינוהו לעם הארץ על הטהרות. ולפיכך אם משקין הן הכלי ג"כ בחזקת טמא לפי שטימא משקה את הכלי ונהכי נקט משקה שהמשקין הן הן שמטמאין את הכלים: היה הכלי מלא מים רשב"ל אומר נאמן. זה הקדר בלפנים מן המודיעית על הכלי שהוא טהור ואינו נאמן על המשקה שבתוכו והא דלעיל מיניה דקאמר טימא משקה את הכלי אליבא דר"ל איתמר : נאמן על זה ועל זה. שמתוך שהאמינוהו על הכלי נאמן נמי על המשקה שבתוכו : מתניתא. דלעיל פליגא על רשב"ל דהא קתני אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן דמיגו דנאמן על הקודש שבתוכו נאמן נמי על התרומה. וא"כ ה"ה בכלי ומשקה בתוכו נימא נמי הכי : תיפתר. להמתני' דלעיל באומר עד שאני חבר הפרשתיה כלומר לא הפרשתיה עד שקבלתי עלי דברי חבירות כדשנינו בפ"ב דדמאי ואז נאמן הוא על הכל : טעמא דרשב"ל. דלא אמרינן ג"כ בכלי מלא מים. כמו דמוקי למתני' דלעיל לפי שאין חברות למים לא שייכא קבלות חבירות בשביל טהרת המים :

הלכה ו מתני' הגבאים. ישראל שהם גבאים למלך נכרי לגבות מישראל המסים וארנונית ונכנסו לתוך הבית למשכן וכן הגנבים שגנבו הכלים והחזירום מעצמן לא מאימת יראה אלא שעשו תשובה ואמרו לא נגענו בכל מה שבבית כשנכנסנו נאמנים הם על כך : ובירושלים נאמנים על הקודש. נאמנין הן על כלי חרס בין גדולים בין קטנים וטעמא כדפרישית במתניתין דלעיל ודוקא לקודש האמינום ולא לתרומה שאחומר בתרומה קאי : ובשעת הרגל אף על התרומה. משום דכתיב ויאסף כל איש ישראל העירה כאיש אחד חברים מכאן סמכו לומר דבשעת אסיפה כולם חברים הם ורגל שעת אסיפה היא : **גמ'** הגבאים וכו'. כך הוא בתוספתא דטהרות פרק ח' דגרים נאמנים לומר נכנסנו וכו' ולא כנוסחא אחרת במתני' פ"ז דטהרות : פתר לה תרין פתרין : משום דקשיא ליה להש"ס מתני' אהדדי דהכא קתני נאמנין הגבאים לומר לא נגענו והתם קתני דוקא אם יש נכרי עמהן וכו' והלכך קאמר דיש לפרש מתני' דהכא בתרי פתרי ולשני כי היכי דלא תקשי אהדדי: נאמנין וכו'. הא דקתני התם דדוקא יש נכרי עמהן הוא דנאמנים לומר לא נגענו משום דאימת נכרי' עליהן שלא ליגע בכל כלי הבית היינו בשיש עדים יודעין שנכנסו לתוך הבית הלכך מכיון דלית להו מיגו אין נאמנין לומר לא נגענו אלא בשיש עמהן נכרי ומטעמא דאמרן והשתא לא תיקשי למתני' דהכא דאיכא למימר דמיירי בשאין כאן עדים שראו שנכנסו ומכיון דאית להו מיגו דאי בעו אמרי לא נכנסנו נאמנין לומר נכנסנו ולא נגענו ואפי' אין עמהן נכרי דהא סתמא קתני. והיותר נכון לגרוס כאן בהאי פתרא קמא בשאין עדים יודעין וכלומר דיש לפתור טעמא דתנינן התם נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו משום דמיירי בשאין כאן עדים יודעין שנכנסו לתוך הבית הלכך מהימנינן להו במיגו וכן מתניתא דיד' נמי מיירי בשאין עדים יודעין מן הכניסה ולפיכך נאמנין לומר לא נגענו : ובירושלים וכו'. כלומר והא דתנינן בסיפא דמתני' דידן ובירושלים וכו' משום דלא גזרו טומאה על הכלים בירושלים הלכך לעולם הן נאמנים : פתר לה פתר חורן. כלומר אי נמי דיש לפתור טעמא דמתניתין דהתם בפתרא אחרינא דהא דקתני נאמנין וכו' לכן צריכה בשיש עדים יודעין דלא נצרכה להשמיענו דנאמנין אלא אפי' בשיש עדים יודעין שנכנסו אפ"ה נאמנין לומר לא נגענו וטעמא משום דיש עמהן נכרי ואימת נכרי עליהן שלא יגעו בכל כלי הבית. ומתני' דידן דקתני סתמא ומשמע דאפי' אין נכרי עמהן נאמנים הם לומר לא נגענו מיירי דאין כאן עדים יודעין מן הכניסה: ובירושל' וכו'. כדלעיל. ואין כאן כ"מ לענין טעמא דמתני' בהני תרין פתרין אלא משום דהך מתני' דטהרות נקט דיש לפתור בתרין פתרין ולא תיקשי אמתני' דידן ולכ"ע מתני' דידן מיירי בשאין עדים יודעין שנכנסו וכדפרישית: אמר רבי יהושע בן לוי וכו'. טעמא דבשעת הרגל נאמנין על הכל משום דכתיב ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו וכפל התיבות דריש שחוברה יחדיו למד על העיר שהיא עושה כל ישראל חברים ומדכתיב ששם עלו שבטי יה משמע דוקא בשעה שעלו שבטים לרגל :

הפותח

רידב"ז

הגבאים שנכנסו לתוך הבית הבית טמא אם יש עמהן עכו"ס נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו . והוא משנה במס' טהרות ולא דמותיב הירושלמי רומיא מהמשנה דידן למשנה דטהרות כמו בש"ס דילן משום דס"ל להירושלמי ג"כ כתירוצא דש"ס דילן דמיירי ביש עמהן עכו"ס ומסיק הגמ' דתרי פתרין פתרין לה נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו בשיש עדים יודעין ובירושלים נאמנין על הקודש אפילו יש עדים יודעין פי' הא דנקט במתניתין סתמא משום דמיירי מתניתין דידן ומתניתין דטהרות בשיש עדים שנכנסו ר"ל על כל אופנים אפילו יש עדים שנכנסו מ"מ מהימני בשיש עמהן עכו"ס וכן בירושלים דנאמנין על הקודש וה"ה באין עדים שנכנסו נמי אינן נאמנין אלא ביש עמהן עכו"ס וכן נאמנין על הקודש אלא בירושלים דוקא אבל חוץ לירושלים אינן נאמנין על הקודש אפילו כשאין עדים שנכנסו משום דמתני' סתמא קתני הגבאים שנכנסו לתוך הבית הבית טמא ולא מחלק בין אם יש עדים שנכנסו או אין עדים כמו דמחלק בתוספתא משום דמתניתין סתמא קתני בין יש עדים בין אין עדים אם אין עמהם עכו"ס ואם אינו בירושלים אינן נאמנין ואפילו אין עדים יודעין ואם יש עמהן עכו"ס או בירושלים נאמנין אפילו בשיש עדים שנכנסו פתר לה פתר חורן נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו לכן צריכה בשיש עדים יודעין פי' לכן צריכה בירושלמי בכ"מ מורה לא אתא אלא לאשמעינן עיין במס' כתובות בירושלמי פ"ו ה"ב וש"ל בפתר חורן

שנויי נוסחאות (סו"ד) המודיעות נד"ו המודיעית. (סז"ח) לקיש אמר בד"ו לקיש אם אמר. (סו"י) זעירה בד"ו זעורה. (סוי"ז) לתוך הבית טמא נד"ו לתוך הבית הבית טמא. (סוכ"ז) לחברים נד"ו חברים. (סוכ"ח) זעירה בד"ו זעורה.

חגיגה כא

עין משפט נר מצוה

נא
א מיי' פי"א ממשכב ומושב ה"ס

נב
ב מיי' שם פי"ב הי"ד

נג
ג מיי' שם פי"א ה"ס וה"ש

נד
ד מיי' שם פי"ג סי"ב

גליון הש"ס

(א). בתוספתא טהרות פ"ח מבואר דאין נאמנין רק בשאין עדים שנכנסו. ועי' בר"ש שם ול"ע:

עין משפט נר מצוה

נה
א מיי' פ"א משכב ומושב ה"ו

נו
ב ג מיי' שם ה"א

נז
ד מיי' פ"ז מכלי המקדש ה"ט

נח
ה מיי' פ"א משכב ומושב ה"א

מסורת הש"ס

חגיגה כו א

ביצה יא ב

חגיגה כו א

שם:

הלכה ז מתני'

*הפותח את חביתו והמתחיל בעיסתו ·על גב הרגל רבי יהודה אומר יגמור וחכ"א [א] לא יגמור משעבר הרגל [ב] היו מעבירין על טהרת עזרה עבר הרגל ביום הששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת ר' יהודה אומר אף לא ביום חמישי שאין הכהנים פנויים:

גמ' *רבי חנניה בשם רבי יוחנן התירו סופו מפני תחילתו שאם אומר את לו שלא יגמור אף הוא אינו פותח ולא יפתח אף הוא ממעט בשמחת הרגל רבי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן מה פליגין בחבית של יין אבל בחבית (א) של שמן כל עמא מודיי שאינו גומרה ·כיצד הוא עושה תני ר' חייה שופכה תני בר קפרה שוברה *והא תנא רבי חלפתא בר שאול מניחה לרגל הבא ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי יום טוב שחל להיות בערב שבת אוכל אף תשבות הרגל כרגל א"ר זעירה מתניתא אמרה כן ערב הפסח כפסח ויום טבוח כעצרת א"ר חנניה אוף אנן תנינן דרבא ר' יודה אומר אף לא ביום החמישי שאין הכהנים פנויים:

הלכה ח מתני'

*כיצד מעבירין על טהרת עזרה [ג] מטבילין את הכלים שהיו במקדש [ד] כל הכלים שהיו במקדש היו להן שניים ושלישים שאם ניטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה [ה] חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שהן כקרקע דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים מפני שהן מצופין:

גמ' וכלים טעונין טבילה א"ר בא אני אומר שמא שהיה שם אחד מן הכלים שלא הוזה מעתה נחוש לכולן א"ר בון בר חייה אני אומר שהיה שם א' מן הכהנים שיצא לדבר עם האשה על עיסקי קינה ונתזה צינורה של רוק מתוך פיה על בגדיו וטימתו מעתה נחוש לכולם תיפתר בשניטמא בספק משקין תמן

פני משה

הלכה ז מתני' הפותח את חביתו. חבר שפתח חביתו של יין או התחיל בעיסתו על מנת למכור ברגל ויד עמי הארץ ממשמשין בהן: ר' יהודה אומר יגמור. אף לאחר שעבר הרגל הואיל והתחיל בו גומרו וטעמא מפרש בגמרא שהתירו סופו משום תחלתו שאם אתה אומר לא יגמור אף הוא לא יתחיל כדי שלא יבא לידי הפסד ונמצא ממעט בשמחת הרגל: וחכמים אומרים לא יגמור. שאעפ"י שבשעת הרגל הכל טהורין הן לא שטהרתן טהר' עולמית אלא שבשעת הרגל בלבד כחבירים הן ולאחר הרגל מטמא מגען למפרע כדאמרינן בסיפא שלאחר הרגל מטבילין כל הכלים שבעזרה מפני שנגעו עמי הארץ בהן ברגל והלכה כחכמים: משעבר הרגל היו מעבירין על טהרת העזרה. היו מעבירין את הכלים ממקומן כדי להטבילן ולטהר את העזרה מטומאת עם הארץ שנגעו בהן ברגל: לא היו מעבירין מפני כבוד השבת. שהיו הכהנים צריכין להתעסק איש בביתו בצרכי השבת: רבי יהודה אומר אף לא ביום החמישי. אף אם עבר הרגל ביום החמישי אין מטבילין אותן עד לאחר השבת לפי שאין הכהנים פנוים ליום מוצאי י"ט להטבילן שטרודין הן להוציא את הדשן שעל התפוח שבאמצע המזבח שנתקבץ שם כל ימות הרגל מדשן של המערכה ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' התירו סופו וכו'. טעמא דרבי יהודה במתני' מפרש כדפרישית: מה פליגין. ר' יהודה עם חכמים בחבית של יין שמכיון שהתחיל עומד להפסד אם אינו גומרה שמפיג טעמו אבל בשל שמן אף ר' יודה מודה שלא יגמור שאין השמן מפיג טעם: כיצד הוא עושה. לדברי חכמים דסברי לא יגמור אפי' בשל יין: שוברה. שאפילו החבית עצמה בחזקת טומאה היא ולא ישתמש בה: והא תנא וכו'. דפליג וס"ל מניחה לרגל הבא ואז חוזרת לחזקת טהרה: י"ט שחל להיות בערב שבת. י"ט האחרון של הרגל שהוא בע"ש דקתני במתני' עבר הרגל ביום הששי לא היו מעבירין וכו' נסתיירו אלו ממה שנשתמש ברגל אוכל אף תשבות הרגל כרגל כלומר מה שצריך לשבת של אחר הרגל הרי הוא כרגל עצמו ועומד בחזקת טהרה. וקרוי' תשבות הרגל ששובת אצלו הטהרה מחמת הרגל לפי שא"א לטהר הכלים עד לאחר השבת: מתניתא. ברייתא תני בהדיא כן דערב הרגל כרגל עצמו וכן יום טבוח שלאחר עצרת כעצרת הוא לענין זה: אף אנן תנינן דרבא. רבותא טפי מזה אליבא דר' יהודה דס"ל אף לא בחל ביום החמישי וכו' וא"כ כל זמן שלא היו מעבירים על טהרת הכלים היו משתמשים בהנשאר מהרגל בחזקת טהרה:

הלכה ח מתני' כיצד וכו' מטבילין את הכלים שהיו במקדש. מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל. ובנוסחת המשנה כאן חסר. ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן לעמי הארץ ברגל אומרין להן שיזהרו מליגע בשלחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יטמא במגע אחר הרגל ונמצא יהיה צריך טבילה והערב שמש ואי אפשר לסלקו ממקומו דכתיב ביה לחם פנים לפני תמיד: כל הכלים שהיו במקדש. שאר כל הכלים היו להם שניים ושלישים וכו': טעונין טבילה. מפני טומאת הרגל חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שהן כקרקע במזבח הנחושת כתיב מזבח אדמה וכתיב המנורה והמזבחות איתקוש מזבח הזהב ומזבח הנחושת זה לזה: וחכמים אומרים מפני שהן מצופין. כלומר בלאו הכי אינן מקבלין טומאה שהרי אינן אלא מצופין במתכות וצפויין בטל לגבייהו לפיכך טהורין הן:

גמ' וכלים טעונין טבילה. בתמיה ולמה הצריכו טבילה לשאר כל הכלים: שלא הוזה. עליו בתחלה: מעתה נחוש לכלן. קושיא זו לפי הנוסחא דהכא דלא גרים במשנה הזהרו שלא תגעו בשלחן ואם חשש שמא לא הוזה א"כ ניחוש נמי לשולחן והרי אי אפשר לסלקו ולהטבילו: אני אומר וכו' על עיסקי קינה. שצריכה להביא קינין לחובתה או לנדרה ושמא ניתזה וכו' ועדיין טמאה היא וטמאתו וחוזר ומטמא הכלים במגעו. ופריך אכתי מעתה נחוש לכולם: תיפתר בשנטמא בספק משקין. כלומר אלא דלא חיישינן אלא להכי שמא נטמא בספק משקין ספק אם טמאין או טהורין ומכיון דהשתא דטומאה דרבנן בעלמא היא לא גזרו אלא על הכלים שאפשר להטבילן: תמן

קרבן העדה

הלכה ז מתני' הפותח את חביתו. חבר שפתח חביתו למכור יין בירושלים ברגל ומשמשו בו עמי הארץ: לא יגמור. לאחר הרגל שאע"פ שבשעת הרגל הן טהורין לא שטהרתן טהרה עולמית אלא שבשעת הרגל הכל חברים אבל לאחר הרגל טמא מגעו למפרע כדתנן בסמוך לאחר הרגל מטבילין כלי העזרה מפני שנגעו בהן ע"ה ברגל: רי"א יגמור. טעמו מפרש בגמרא: מעבירין. בסמוך מפרש כיצד מעבירין: לפי שאין הכהנים פנויין. להטבילן שצריכין להוציא הדשן שעל התפוח שקבלו שם כל הרגל: **גמ'** התירו סופו משום תחלתו. לכך קאמר ר"י דיגמור שאם אומר וכו': ופריך ולא יפתח. ומה בכך. ומשני אף הוא ממעט משמחת הרגל שלא יהא המזון מצוי לעולי רגלים: מה פליגין. כי פליגי ר"י וחכמים: כיצד הוא עושה. אם נשאר לו חבית אחר הרגל: י"ט. עצרת או י"ט האחרון שחל להיות בערב הרגל אוכל אף בשבת עם הע"ה: תשבות הרגל. אסרו חג הרי הוא כרגל שע"ה נאמנים: ויום טבוח. אם עצרת בשבת זובחין קרבנות החג ביום א' והוא נקרא יום טבוח הרי הוא כעצרת: אוף אנן תנינן דרבא. אנן תנינן רבותא גדולה מזו דאפילו כלה הרגל ביום חמישי אין טומאת ע"ה עד אחר השבת:

הלכה ח מתני' ואומרין להן. לע"ה הזהרו שלא תגעו בשלחן לפי שלא יוכלו להטבילו אחר הרגל שא"א לסלקו ממקומו דכתיב ביה לחם הפנים לפני תמיד: טעונין טבילה. מפני טומאת הרגל: מפני שהן כקרקע. מזבח נחשת הכתוב קראו מזבח אדמה ומזבח הזהב כתיב המנורה והמזבחות ואתקש מזבחות זה לזה: מפני שהן מצופין. והוא עיקר כדתנן פ' כ"ב דכלים השלחן והדלפקי שחיפן בשיש ושייר בהם מקום הנחת כוסות טמאים אבל אם חיפה כולן בשיש טהור דבתר חיפוי אזלינן וה"נ ה"ל חיפוי דכלי מתכת ומקבל טומאה: **גמ'** וכלים טעונין טבילה. מ"ט: ה"ג אני אומר שמא היה שם א' מן הכהנים שלא הוזה. וה"פ דחיישינן שמא היה כהן א' טמא מת ולא הוזה עליו והרי הוא אב הטומאה ומטמא את הכלים: ופריך מעתה. א"ה נחוש בכל השנה א"כ ה"פ נחוש נמי ברגל לשאר כלים אפילו שחוץ למקדש וכ"נ עיקר: ליצורא של רוק. והיא עדיין זבה ורוקה טמא: תמן

גליון הש"ס

(א) נראה כיון דבשמן הפסד מועט הוא דאף אם נטמא ראוי להדלקה עי' פסחים דף כ ע"ב לא צייך בזה התירו סופן משום תחלתן מא"כ ביין עי' בש"ס פסחים שם:

רידב"ז

הורן דלא אתא אלא לאשמעינן כשיש עדים יודעין מ"מ בשיש עמהם עכו"ם נאמנין וכן בירושלים נאמנין וכל עיקר לא אתא לאשמעינן אלא בים עדים יודעין מ"מ בים עכו"ם עמהן נאמנין וכן אפילו בים עדים יודעין מ"מ בירושלים נאמנין וכל עיקר לא אתא לאשמעינן אלא בים עדים יודעין מ"מ בירושלים נאמנין וכן בים עכו"ם אבל באין עדים יודעין לא צריך ליש עמהן עכו"ם וכן לא צריך לירושלים ותמיד נאמנין וס"ל להמשנה כמו התוספתא הנ"ל ואין ה"נ דהיה יכול הגמ' לפרש הנך תרי פתרין על המשנה דמסכת טהרות לבד על הרישא דתני הבית טמא ולתני הנך תרי פתרין אם איירי באין עדים או בים עדים אבל משום דבמתניתין דידן לא תני כלל טמא אלא נאמנין ואיירי בים עכו"ם עמהן ע"כ פתר התרין פתרין על אופן זה דלישנא קמא הא דתני שתמא פתר לה דמיירי על כל אופנים אפילו בים עדים נמי מהימני בים עכו"ם עמהן ובירושלים וללישנא בתרא לא מיירי מתני' אלא דוקא בים עדים ובאין עדים לא צריך כלל ליש עכו"ם עמהן ולא צריך כלל ירושלים דוקא אלא מיירי דוקא באע"פ שים עדים:

וכלים טעונין טבילה א"ר בא אני אומר שמא היה אחד מן הכלים שלא הוזה עליו. פי' שמא היה כלי שצריכה הזאה דהירושלמי לא ס"ל דהיו מעבירין על טהרת עזרה משום טומאת ע"ה דדוקא מגי' המשנה בש"ס דילן מוכח כן דגרסינן מטבילין את הכלים שהיו במקדש ואומרים להן הזהרו שלא תגעו בשולחן והוא כפי' הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' מטמאי משכב ומושב הי"א אחר הרגל במוצאי יו"ט היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש מפני שנגע בהן ע"ה

6

שנויי נוסחאות (סוכ"ד) כל הכלים שהיו במקדש בד"ו כ"י ליתא.

עמודי ירושלים

יום טוב שחל להיות בערב שבת כו'. עי' ש"ק שהניח בצ"ע על הר"מ פ"א מה' משמו"מ שהשמיט זה ע"ש ועדיפא הי' לו להקשות דלמה השמיט דין המשנה דעבר הרגל ביום ששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת וע' בתפארת ישראל פ"ג דחגיגה שהעיר בזה:

מסורת הש"ס

טהרות פ"ד מ"ס

עי' תוספתא פ"ג

עי' תוספתא שם

תמיד פ"ג מ"ד

ציון ירושלים

הכנגד תשעים ושלש אזכרות. עפו"ת רמ"ע מפאנו סי' כ' ובס' מלאכת מחשבת להגאון מהר"א פלעקלס ז"ל כמדומה שלא סזכי' מהחשוב' שלנו:

*תמן תנינן [א] ספק משקין לטמא טמא ולטמא טהור תמן בתרומה וכאן בקודש חומר הוא בקודש *תני שולחן שניטמא מטבילין אותו בזמנו אפי' בשבת ([א]) דברי ר"מ וחכ"א מיד אשכחת אמר על דעתיה דר"מ מטמא שני לחמים על דעתון דרבנן אינו מטמא אלא לחם אחד בלבד א"ר יעקב בר סיסי קומי ר' יוסה ואפי' על דעתיה דר' מאיר אינו מטמא. אלא לחם אחד בלבד תיפתר שניטמא בספק משקין *פעם אחת הטבילו את המנורה אמרו צדוקים ראו פרושים מטבילין גלגל חמה *תמן תנינן נכנסו ללישכת הכלים [ב] והוציאו משם תשעים וג' כלי כסף וכלי זהב ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ([ב]) [ב]כנגד תשעים ושלש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי א"ר הונה חישבתים ואינן אלא שמונים ושלש כנגד שמונים ושלש חותמות שכתוב בעזרא שהיה כל א' ואחד מיחד שמו של הקב"ה וחותם אית דבעי מימר כיום מרובה של

תמן תנינן. פ"ד דטהרות: ה"ג ספק משקין ליטמא טמא לטמא טהור. וה"פ ליטמא משקה טהורים שנולד בהם ספק אם קיבלו טומאה או לא ספיקו טמא לטמא טהור משקין טמאים שספק אם נגעו בדבר טהור או לא טהור הוא א"כ אף שנטמאו הכלים דספק משקין טהורים הם: תמן בתרומה. הוא דספק משקין טהורים אבל בקדש החמירו דאפילו לספק משקין טמאים: מטבילין אותו בזמנו. דסובר ר"מ שטומאתו שמא היה הכהן טמא מת ולא הוזה עליו כמלא כוסה השלחן אב הטומאה דכלים באדם שניהם טמאים טומאת שבעה הלכך אין מטבילין אותו אלא בזמנו: מיד. דאינו אלא חשש טומאה דרבנן הלכך מטבילין מיד ולא בעו אפי' הערב שמש: מטמא שני לחמים. מלחם הפנים שעמדו על השלחן דלחם הראשון שנגע בשלחן הוא ראשון והשני בראשון שני ותו אינו מטמא דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן ודי במה שהחמירו שיטמא הראשון את השני א"כ השלחן ראשון שקיבל טומאה מאב הטומאה ולחם המונח על השלחן שני ושני שלישי ושלישי פסול ולא טמא: תיפתר. שהשלחן ניטמא בספק משקין וסובר ר"מ דמטבילין אותו בזמנו ובעי הערב שמש ורבנן סוברים דמטבילין מיד ומכניסין אותו מיד דלא בעי הערב שמש: מטבילין גלגל חמה. שאף היא מאירה כלומר שמטבילין דבר שאינו מקבל טומאה שאינה עשויה אלא להאיר: תמן תנינן. פ"ג דתמיד: ה"ג שכתוב בחגי ומלאכי. וה"פ כל השמות שאינן נמחקים בהני תרי ספרים אינן אלא ל"ג ושם לצבאות לא קחשיב דקסבר שנמחק כדאיתא במגילה והרבה נתלבטו בזה המפרשים ואין לורך: חישבתים ואינן אלא פ"ג. דלא קחשיב רק שם בן ד' אותיות ואינו בשני ספרים אלו אלא פ"ג: כנגד פ"ג חותמות שבעזרא. דכתיב אנחנו כורתים אמנה וגו' ועל החתומים נחמיה התרשתא וגו' ומני ואזיל פ"ג מהחתומים והיה כ"א מיחד יחוד שמו יתב' וחותם על יחוד שמו והיינו דכתיב ואנחנו כורתים אמנה: כיום מרובה של

תמן תנינן וכו'. בפ"ד דטהרות. קושיא היא הא תנינן התם דוקא ליטמא המשקין עלמן גזרו בספק טומאה אבל לטמא אחרים טהור ומשני תמן בתרומה וכאן בקודש איירינן וחומר הוא בקודש: שלחן שנטמא. ובשהלחם עליו אי אפשר להטבילו: מטבילין אותו בזמנו. כלומר כשמסלקין הלחם ממנו ואפי' הוא בשבת שהרי בשבת מסלקין את הישן ומסדרין החדש ואז מטבילין אותו דאין כאן אלא משום שבות ואין שבות במקדש: אשכחת אמר. כשתמצא לומר לדעתיה דר"מ מטמא שני לחמים כלומר משום דר"מ ס"ל דתמיד שנאמר בלחם הפנים לעולם נאמר ואפי' אם אירע שנטמא הלחם אין מסלקין אותו לגמרי עד בזמנו שהוא בשבת ואז מסלקין הישן ומסדרין עליו לחם הפנים החדש והלכך אם אתה אומר מטבילין השלחן מיד וא"כ צריך ליתן עליו את הלחם שהרי תמיד נאמר אף כשנטמא נמצא הלחם חוזר ומטמא את השולחן וכשמסלקו בשבת ומסדר עליו את החדש חוזר השלחן ומטמא את הלחם ונמצאו שני לחמים טמאים לפיכך אין תקנה ללחם החדש אלא שצריך להמתין בטבילת השלחן עד בזמנו בשבת כשמסלקין ממנו הישן והוא טמא מטבילין את השלחן ומסדרין עליו את הלחם החדש והוא טהור: על דעתון דרבנן אינו מטמא אלא לחם אחד בלבד. אבל רבנן ס"ל דכשנטמא השלחן ומטמא את הלחם מסלקין אותו מיד ומטבילין את השלחן ואינו מסדר עליו את לחם הטמא כלל שלא נאמר תמיד אלא כשהלחם הוא טהור וממתין עד השבת ומסדר עליו את הלחם הדש ונמצא שאין כאן טומאה אלא ללחם אחד בלבד: ואפי' על דעתיה דר"מ וכו'. כלומר מסכחת לה אפי' לר"מ דקאמרת דס"ל דתמיד נאמר אף בזמן שנטמא הלחם וממתינין בטבילת השלחן עד כשמסלקין הלחם בשבת אפ"ה אינו נטמא אלא אותו הלחם הא' בלבד דתיפתר שנטמא השלחן בספק משקין שאינו אלא ספק טומאה דרבנן ולא החמירו בקודש אלא לטמא פעם אחד בלבד ללחם הישן אבל אינו חוזר ומטמא את השלחן לשיטמא ללחם החדש: מטבילין גלגל חמה. דרך לעג והתול אמרו אותן המינים כן לפי שסוברין תמיד שנאמר גבי מנורה כתמיד דגבי שלחן הוא ביום ובלילה ואינו כן לפי האמת: תמן תנינן. פ"ג דתמיד: והותם. כעין שנאמר בנחמיה: אית דבעי מימר. דשלשים כלים היו כיום מרובה של

עין משפט נר מצוה

נט

א מיי' פי"ב מ ס"ט ה"ו

ס

ב מיי' פ"ו מתמידין ה"ח

גליון הש"ס

(א) כאמת לא נמצא מחלוקת זה ובתוספתא לא נזכר כי אם בלחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו אפילו בשבת בלא מחלוקת. ולולי דמשהפיכה סי' נראה דגם כאן ל"ג להך מחלוק' והמוסי' הוס' כדי לסיוך ע"ז הא דאמרו על דעתיה דר"מ וכו' אבל אינו מן הצורך ורק כוונת הירושלמי לומר דנחלקו ר"מ וחכמים בפי"א דפרה מ"ד דר"מ ס"ל דטבול יום מטמא את הקודש וחכמים ס"ל דאינו רק פוסל את הקודש' ע"ש ולזה קאמר דשלחן שטבלו בשבת ע"ד דר"מ מטמא שני לחמים שלחם הראשון נעשה שלישי מן השלחן שהוא טבול יום ופוסל הלחם. השני שנעשה רביעי בקדש על דעתן דרבנן אינו מטמ' אלא לחם אחד דהשלחן שהוא טבול יום פוסל אחד ולא יותר אר"י וכו' אפי' ע"ד דר"מ אינו מטמא אלא לחם אחד תיפתר שנטמא בספק משקין והיינו דכיון דגם ר"מ מודה דכיון שטבל קלשה לה טומאה ורק משום מעלה בקדשים לא נקלם לגמרי רק מדרגה אחת דמעיקרא הוי ליה ראשון וכשטבל נעשה שני ומטמא קודש ועיין במעילה דף ח ע"ב. ולפ"ז אם נטמא במשקין דאף קודם שטבל לא הי' רק שני כשטבל איקליש' בה טומאה וגם לר"מ אינו רק שלישי ופוסל אחד ולכך גם לר"מ אינו מטמא אלא לחם אחד מלוד וז"ב: (ב) עי' ברמב"ם בפי' המשנה שם ובתוי"ט שם:

רידב"ז

ע"ה ברגל בשעת החג ולפיכך היו אומרים להן אל תגעו בשולחן בשעה שהיו מראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהא טמא במגעו אחר הרגל ונמצא צריך טבילה והערב שמש ונאמר בלחם הפנים לפני תמיד עכ"ל ז"ל והרי ע"כ מוכח דטבילת הכלים הוא משום טומאת ע"ה ע"כ שייך באמצע המשנה ואומרין להן הזהרו שלא תגעו בשולחן אבל לפי גי' הירושלמי במתני' דלא גרסינן ואומרין להם הזהרו א"כ אין הטבילה משום טומאת ע"ה אלא משום השמא אחריתי היו מעבירין על טהרת עזרה לאחר הרגל ומפרש ר"ב דחיישינן שמא נמצא כלי אחת טמאה מתחילה והגבילו הזמן בכל מוצאי הרגל וה"פ המשנה מטבילין את הכלים שהיו במקדש ומפני חשש טומאה גמורה וטעון ע"כ הערב שמש וכמה עשו העבודה בבהמ"ק באותו יום ע"ז מסיק המשנה כל הכלים שהיו במקדש היה להם שנים ושלישים כו' ופריך א"כ דטבלי כל הכלים מפני חשש טומאה א"כ במה עבדו עבודה ולהוש לכולן פי' על כל הכלים להשנים והשלישים שמונחים בלשכת הכלים שמא נמצא אחת שטעון טבילה ע"ז אמר רבב"ח אני אומר שהיה שם אחד מן הכהנים שילא לדבר וכו' ונטמא הכהן ונטמאו הכלים שהיו משמשים ברגל אבל השנים והשלישים שבלשכת הכלים טהורין ופריך מעתה ניחוש לכולם פי' לכל הכהנים דהא כל הכהנים היו עולין לרגל א"כ למה טעון טבילה רק הכלים הלא גם הכהנים טעונין טבילה לפיכך בתחילה גרסינן לכולן בנו"ן דקאי על הכלים ובסיפא גרסינן לכולם במ"ם דקאי על הכהנים ומשני תיפתר בשניטמא בספק משקין פי' דלא משום חשש אלא ה"ק התנא דאותן הכלים שהיו נטמאין בספק משקין ברגל היו ממתינין לטהרם עד אחר הרגל וכדמסיק דרק מעלה הוא בקודש ולא החמירו עליהן בשעת הרגל והיינו דלא גרסינן אני אומר שמא נטמא בספק משקין דהוי משמע משום חשש דז"א דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה ניחוש לכולן אלא גרסינן תיפתר כלומר דמיירי בשנטמא בספק משקין ע"ז קאמר התנא דמתניתין לטהרם עד אחר הרגל מפני שזה רק חומרא בעלמא כדמסיק ולא החמור ברגל ולפיכך מדויק לשון המשנה מטבילין את הכלים שהיו במקדש ולא גרסינן כל הכלים משום דלאו משום חשש טומאה דע"ה אלא באותן שנטמאו ודאי ועפ"ז מובן השינוי בל' המשנה בין בבלי וירושלמי דבבבלי גרסינן משעבר הרגל מעבירין על טהרת עזרה ובירושלמי גרסינן היו מעבירין משום דלפי הבבלי הוא דינא דמעבירין אבל לפי הירושלמי לאו דינא הוא דהם לא נטמאו בספק משקין אין מעבירין ולפיכך הגי' היו מעבירין פי' דבאם צריך טבילה איזה כלי היו מעבירין לאחר הרגל וקמשמע לן הטעיקר דלאחר הרגל היו עושין כן ולא בשעת הרגל ואילו לפי הבבלי דינא הוא דמעבירין לאחר כל רגל ודוק:

תני שולחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו אפילו בשבת דברי ר"מ והכ"א מיד. הסוגיא הזאת המורה והגו"י ז"ל כתב על הק"ע ז"ל והפ"מ ז"ל והגליון ז"ל

תוס' הרי"ד

תני שלחן שנטמא. עי' בפנים וע"פ מה שנתבאר בירושלמי בע"ה יש לתרולי שיטת הרמב"ם ז"ל דפסק בהל' מטמאי מו"מ פי"א דבמוצאי הרגל היו מעבירין על טהרת עזרה ולא פסק כהסיא משנה לא בשמי משום כבוד השבת ומשנה ג' משניות שפותח חביתו ומשנה שאמרים משעבר הרגל ומשנה הג' כילד מעבירין פסק כהנך תרתי מתניתא רישא וסיפא ומשנה האמצעית דלג ופלא גדולה הוא וע"י דברינו מתורץ יפה דלכאורה קשה על הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות גבי פותח חביתו דר"י אומר יגמור דטעמא דר"י משום דס"ל דהוי כאילו לא נגע והוי טהור גמור ולא כפרש"י ז"ל משום דהתירו סופו משום תחילתו עי' במס' ביצה דף י"א ע"ב עי"ש א"כ קשה מאד הך מתניתן אמצעית דר"י אומר אף לא ביום חמישי שאין הכהנים פנוין וא"כ א"ל לר"י דמעבירין על טהרת עזרה יקשה דלמה מעבירין הא טהור גמור הוא ורש"י ז"ל בפי' המשנה מביא ראיה לזה דלא יגמור משום דרק ברגל טהור ולאחר הרגל הוי טמא מגעו למפרע וראיה לזה מדהיו מעבירין על טהרת עזרה וטעמא דר"י משום התירו סופו מפני תחילתו וא"כ קשה להרמב"ם ז"ל דטעמא דר"י דס"ל דאין מגעו מטמא למפרע א"כ אמאי מודה ר"י דמעבירין על טהרת עזרה וכן קשה במס' ביצה דף י"א ע"ב דגרסינן דסד"א דטעמא דר"י משום דטומאת ע"ה ברגל כטהרה שויגהו רבנן ואע"ג דלא התחיל נמי קמ"ל וקשה ככ"ל על הסד"א דא"כ אמאי מודה ר"י דמעבירין על טהרת עזרה ומלאתי קושיא זו בתו"א ז"ל ומתרץ דע"כ ר"י לדברי רבנן קאמר וא"כ להרמב"ם ז"ל דמפרש כעולא דפליג על רחבה אמר ר"י וס"ל דבאמת טעמא דר"י משום דברגל טהרה רחמנא כאילו לא נגע ע"כ הוא דר"י לדברי רבנן קאמר אבל לפי דברינו ניחא אליבא דר"י ואדרבה לדברי חכמים קשה דהנה בלא"ה בלא טומאת ע"כ נמי היו מעבירין על טהרת עזרה משעבר הרגל כמו דאיתא בירושלמי משום ספק משקין וכן פליגי בתוספתא בשלחן ומנורה כדאוקי בירושלמי משום ספק משקין דהוא רק מעלה בקודש לא היו מטהרין ברגל רק בעת הפנ"י דלא החמירו חכמים לטעון טבילה רק כשיש לו פנאי וע"כ ביום הששי וביום ה' לר"י לא היו מטהרין ג"כ ע"ז קאמר התנא משעבר הרגל היו מעבירין על טהרת עזרה ולא משום נגיעת ע"ה לחוד וע"ז פליגי חכמים ור"י דחכמים ס"ל דביום הששי לא ור"י ס"ל ביום החמישי נמי לא ואף דלחכמים דס"ל דמשום מגע ע"ה בלא"ה טעון טבילה תיכף לאחר החג דבשלמא משום ספק משקין וכדומה דהוי רק מעלה יש לומר דלא צריך טבילה כשאין לו פנאי דהא ביו"ט מותר אע"פ שאין שם הטעם דרחמנא טהרה ברגל אך דביו"ט א"ל כיון דהוא רק מעלה ע"כ בשאין לו פנאי א"ל טבילה משא"כ משום מגע ע"ה כיון דבאמת לאחר הרגל מגעו טמא למפרע מאי מהני כשאין לו פנאי או משום כבוד שבת אך עכ"ז יש נפ"מ בשלחן לר"מ דמטבילין בזמן הקבוע והתם ליכא מגע ע"ה אף אנו נאמר להיפוך דחכמים לדברי ר"י קאמרי ולשיטתו דלא מטבילין משום מגע ע"ה ועכ"ז מעבירין על טהרת העורה משום המעלה ככ"ל דס"ל לר"י אף לא ביום חמישי ע"ז קאמרי רבנן דוקא ביום ששי וא"כ לפי מה דקי"ל כרבנן דבעי טבילה משום מגע ע"ה א"כ צריך טבילה בלא"ה תיכף לאחר החג. וע"כ אין נפ"מ כלל בין יום הששי לחמישי ואי משום השלחן בזה פסק הרמב"ם ז"ל כחכמים דמטבילין אותו מיד ולא כתב כלל הדין דשולחן שנטמא ממעלה בקודש אימתי מטבילין אותו דממילא מטבילין אותו מיד משום מגע ע"ה במוצאי החג. ודו"ק:

ע"כ אין נפ"מ בזה ופסק דמטבילין משום מגע

שנויי נוסחאות (סו"ז) סיסי בד"ו סוסי.

עמודי ירושלים תנינא

ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן כנגד תשעים ושלש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי א"ר הונא חישבתים ואינן אלא שמונים ושלש כו'. וכתב סקה"ע ה"ג שכתוב בחגי ומלאכי וה"פ. כל השמות שאינן נמחקין בהני תרי ספרים אינן אלא תשעים ושלש ושם לבאות לא קחשיב דסבר שנמחק כדאיתא במגילה והרבה נתלבטו בזה המפרשים ואין לורך חישבתים ואינן אלא שמונים ושלש דלא קחשיב רק שם בן ד' אותיות ואין בשני ספרים אלו אלא פ"ג עכ"ל וסגם כאשר ירדתי לחשבון ראיתי כי כן הוא. א) חגי א' א' ה'. ב) שם שם ב' ה'. ג) שם שם שם ה'. ד) שם שם ג' ה'. ה) שם שם ה' ה'. ו) שם שם ז' ה'. ז) שם שם ח' ה'. ח) שם שם ט' ה'. ט) שם שם יב ה'. י) שם שם יב אקי"ס. יא) שם שם שם ה'. יב) שם שם שם אקי"ס. יג) שם שם שם ה'. יד) שם שם יג ה'. טו) שם שם שם ה'. טז) שם שם שם ה'. יז) שם שם יד ה'. יח) שם שם שם ה'. יט) שם שם שם אקי"ס. כ) שם ב' א' ה'. כא) שם שם ד' ה'. כב) שם שם שם ה'. כג) שם שם שם ה'. כד) שם שם ו' ה'. כה) שם שם ז' ה'. כו) שם שם ח' ה'. כז) שם שם ט' ה' ה'. כח) שם שם שם ה'. כט) שם שם י' ה'. ל) שם שם יא ה'. לא) שם שם יד ה'. לב) שם שם טו ה'. לג) שם שם יז ה'. לד) שם שם יח ה'. לה) שם שם כ' ה'. לו) שם שם כג ה'. לז) שם שם שם ה'. לח) שם שם שם ה'. ס"ה ל"ח פעמים ל"ה פעמים ה' ונ"פ אקי"ס: א) מלאכי א' א' ה'. ב) שם שם ב' ה'. ג) שם שם שם ה'. ד) שם שם ד' ה'. ה) שם שם ה' ה'. ו) שם שם ו' ה'. ז) שם שם ז' ה'. ח) שם שם ח' ה'. ט) שם שם ט' א"ק. י) שם שם י' ה'. יא) שם שם שם ה'. יב) שם שם י' ה'. יג) שם שם יא ה'. יד) שם שם יג אדנות. טו) שם שם יג ה'. טז) שם שם שם ה'. יז) שם שם יד אדנות. יח) שם שם שם ה'. יט) שם ב' ב' ה'. כ) שם שם ד' ה'. כא) שם שם ז' ה'. כב) שם שם ח' ה'. כג) שם שם י' א"ק. כד) שם שם יא ה'. כה) שם שם יב ה'. כו) שם שם יד ה'. כז) שם שם יג ה'. כח) שם שם יד ה'. כט) שם שם טו אקי"ס. ל) שם שם טז ה'. לא) שם שם שם אק"י. לב) שם שם שם ה'. לג) שם שם יז ה'. לד) שם שם שם ה'. לה) שם שם שם אק"י. לו) שם ג' א' ה'. לז) שם שם ג' ה'. לח) שם שם ד' ה'. לט) שם שם ה' ה'. נ) שם שם ו' ה'.

של תמיד כנגד י"ג פרים וי"ד כבשים ואילים שנים ושעיר אחד ר' שילה דכפר תמרתה בשם ר' יוחנן טעמא דר' ליעזר °וצפית אותו זהב טהור וגו' התורה קראת אותו קרקע עד כדון מזבח הזהב מזבח העולה מניין ודין הוא מה אם מזבח הזהב שהוא אמה על אמה את אמר קרקע מזבח העולה שהוא חמש על חמש לא כ"ש אית דבעי מימר רבוע רבוע מה כאן קרקע אף כאן קרקע א"ר הילא טעמא דרבנן °המזבח עץ ג' אמות גובה וגו' התורה קראת אותו מיטלטל עד כדון מזבח העולה מזבח הזהב מניין ודין הוא מה אם מזבח העולה שהוא ה' על ה' את אמר מיטלטל מזבח הזהב שהוא אמה על אמה לא כ"ש אית דבעי מימר רבוע רבוע מה כאן מיטלטל אף כאן מיטלטל. וחכ"א מפני שהן מצופין. לא ציפוי שהוא עומד מחמתו הוא לא כן *אמר ר"ש בן לוי בשם ר' הושעיה כעובי דינר גורדיינון היה בו אמר רבי לא למלכתו אינו עומד מחמתו הוא ואתייא כיי *דאמר רשב"ל °ועשית מזבח מקטר קטורת אין כתיב כאן אלא מקטר קטורת המזבח היה מקטיר את הקטורת ויהא כטבלה שהיא עשויה לילך ולהניח לא כן א"ר אמי בשם רשב"ל *השולחן למה טמא לא מפני שמוציאין אותו ומראין אותו לעולי רגלים וזה לא במקומו הוא עומד אף זה שימש כלי במקדש ויהא טהור ולמה טמא א"ר מנא כיי *דתנינן תמן שלש משפלות הן א"ר זעירה מפני שמשתמשין בה על גב חביליה וכא מפני שמשתמשין בו על גב חביליו :

הדרן עלך פרק חומר בקודש וסליקא לה מסכתא דחגיגה

פני משה

של תמיד שהוא ביום טוב ראשון של חג : טעמא דר"א. דקאמר שהן כקרקע ואין מקבלין טומאה משום דכתיב אלא מזבח הזהב וצפית אותו זהב טהור את גגו ואת קירותיו וגו' משמע שאחר שנגמר מלאכתו מעצי שטים לגמרי הגג והקירות וקבעו בארץ ציפה אותו זהב וא"כ הצפוי על המחובר לקרקע היה והרי הוא כקרקע והיינו דקאמר התורה קראת אותו קרקע כלומר למדנו מן הכתוב שהיא כקרקע : שהוא אמה על אמה את אמר קרקע. שקבעו בתחלה לקרקע ואח"כ צפהו. מזבח העולה שהוא חמש על חמש לכ"ש שבתחלה קבעו אותו ואח"כ צפהו נחשת והרי הוא כקרקע : טעמא דרבנן. דפליגי וס"ל דמקבלין טומאה משום דכתיב המזבח עץ שלש אמות וגו' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח וסיים בשלחן אלא להקיש מזבח לשלחן מה שלחן נקרא מטלטל שהיו מגביהין אותו להראות לעולי רגלים אף המזבח נקרא מטלטל עד כדון וכו' : וחכמים אומרים מפני שהן מצופין. ומשמע דלהכי מקבלין טומאה ופריך וכי לא צפוי שהוא עומד מחמתו הוא כלומר שאינו עומד אלא מחמת המזבח שהרי דבר מועט הוא דהא לא כן אמר רשב"ל כעובי דינר גורדיינון היה בו וליבטיל צפוי זה לגבי המזבח : גורדיינון. כמו דינר הדרייני בפ"ח דבכורות : א"ר לא. היאך אתה אומר עליו מחמת המזבח הוא ואינו אלא כטפל לגבי המזבח למלאכתו אינו עומד מחמתו הוא בתמיה כלומר אינו עומד להקטיר עליו קטורת אלא שהקטרת מאליו היה נקטר דרך נס כדמסיים ואזיל ואתייא כהאי דאמר רשב"ל ועשית מזבח מקטר. בפת"ח תחת הקו"ף אין כתיב כאן אלא מקטר קטרת קרינן בחירק תחת המ"ם למד שהיה המזבח מקטיר את הקטרת מאליו : ויהא. אכתי קשה ויהא כטבלא שהיא עשויה לילך ולהניח במקומו ואינו משמש כלום בטלטול דהא לא כן אמר ר' אמי וכו' אלמא דהשלחן אלמלא היו מוציאין אותו ומראין אותו לעולי הרגלים לא היה מקבל טומאה וזה מזבח לא במקומו הוא עומד בתמיה ומשני אף זה שימש כלי במקדש דלפעמים נותנין עליו כלי מקדש ופריך מ"מ ויהא טהור ולמה טמא בשביל כך : אמר ר' מנא. הרי זה דומה כהאי דתנינן תמן בפרק כ"ד דכלים שלש משפלות הן. הקופות שנותנין עליהן זבל ותבן של זבל טמאה מדרס ושל תבן טמאה טמא מת והפוהלץ של גמלים טהור מכלום ואמר ר' זעירה מפני מה של זבל ותבן טמאין מפני שמשתמשין בה על גב חביליה חבילה של זבל או של תבן שנותנין בה וה"נ שלפעמים משתמשין בו ע"ג חבילה הכלי מקדש שנותנין על גביו :

הדרן עלך פרק חומר בקדש וסליקא לה מסכתא חגיגה

קרבן העדה

של תמיד. כיום שהיו בו קרבנות ציבור יותר מכל ימות השנה והוא י"ט הראשון של חג שהיו בו שלשים מוספים ותמיד של שחר כמלא שלשה כלים לכל א' : וצפית אותו זהב טהור. את גגו ואת קירותיו וגו' מדקרי מה שלמעלה גג ש"מ דמה שלמטה הוא קרקע ועוד דמשוי ליה קרא כאלו הוא מחובר לקרקע דא"כ ה"ל וצפית אותו זהב טהור מלמעלה ומצדיו אלא מדכתיב גגו וקירותיו משמע דכדבר מחובר הוא : את אמר. שהוא כקרקע : רבוע רבוע. נאמר במזבח הזהב אמה ארכו אמה רחבו רבוע יהיה ונאמר במזבח נחשת וחמש אמות רוחב רבוע יהיה : המזבח עץ וגו'. ועץ דבר המטלטל הוא א"נ מסיפא דקרא קדריש דכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' ושלחן דבר המיטלטל הוא : לא ליפוי העומד מחמתו. של קרקע המזבח הוא שהרי אינו ראוי להקטרה שדק היה והרי הוא בטל למזבח : כעובי דינר גורדיינון היה בו. כלומר דבר מועט : גורדיינון. שם מקום ודינר שהיה שם היה דק מאלה דינרים : א"ר אילא למלאכתו. דהיינו להקטרה לא היה צריך לעץ : ה"ג ועשית מזבח למקטר קטרת אין כתיב כאן אלא מקטר קטרת. לומר שהמזבח עצמו היה מקטיר הקטרת בלא סיועת אש של מטה אלא באש של מעלה א"כ אף שהיה הזהב דק היו יכולין להקטיר עליו : ופריך ויהא כטבלא שהיא עשויה לילך ולהניח. כלומר כלי עץ העשוי לנחת ולמה קאמרו חכמים דאף העץ טמא כדתנן מפני שהן מצופין הא מדברי רשב"ל שמעינן דכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה דבעינן שיהא דבר המטלטל דומיא דשק : אף זה וכו'. כלומר ואו הרי העץ אינו לא תשמיש לזהב ולמה יקבל טומאה ויהא טהור : כי האי דתנינן תמן. [פכ"ד דכלים : שלש משפלות הן. של זבל טמאה מדרס שיש מקל ארוך תחתיה שנשען עליו בשעה שרוצה לפוש : משפלת. של או קופה : א"ר ז. מ"ט טמאה המשפלת הא איהי אינה ראויה לישיבה ומקל לבדו נמי אינו ראוי ועוד לא יהא טמא אלא המקל : מפני שמשתמשין בה ע"ג חבילים. כשהיא מחוברת למקל הלכך אף היא טמאה : וכא. והכא במזבח נמי כיון שמשתמשין בעץ בשעה שהזהב מחובר בו הרי הוא כזהב וטמא ור"א סובר ליפויין בטל לקרקע וטהור :

הדרן עלך פרק חומר בקדש וסליקא לה מסכת חגיגה

מסורת הש"ס: וי"ר פ"ו · שם · חגיגה כו ב · כלים פכ"ד מ"ט

תורה אור: שמות ל · יחזקאל מא · שמות ל

רידב"ז

ז"ל שנדחקו מאד בפירוש הסוגיא והוא ז"ל מבאר פי' אחר ובאמת נראה לפענ"ד לבאר הסוגיא בפשיטות לאמיתה בע"ה ויתורץ קושית הגליון ז"ל הלא בתוספתא לא נמצא חולק על ר"מ ולפי דעתו ז"ל שניתוסף הא דמסיק והכ"א מיד ע"י מגיה א' ולפענ"ד נראה דהדברים ברורים מאד עפ"מ דגרסינן בסוף הסוגיא פעם אחת הטבילו את המנורה אמרו לדוקים ראו פרושים מטבילין גלגל חמה והוא סיפא מהיא דתוספתא דשולחן וגרסינן שם הטבילו את המנורה ביו"ט והיו הצדוקין אומרין ראו פרושים כו' ופי' עפ"מ שפירשנו לעיל דשיטת הירושלמי דהאי כיצד מעבירין על טהרת עזרה לאו משום טומאת ע"ה אלא משום ספק משקין וקמ"ל העיקר דלא היו מטבילין ברגל רק לאחר הרגל ולאו טומאת ע"ה נהוד לא היו מטהרין ברגל משום דהוי טהרה ברגל דרחמנא טהרה אלא אף טומאה אחריתי כגון ספק משקין דטמא הוא אף ברגל כמו לאחר הרגל משום מעלה בקודש מ"מ לא אמור עלה לטהרם ברגל עד לאחר הרגל מלבד מנורה ושולחן דאם נטמאו בספק משקין ס"ל לחכמים דמטבילין מיד בתוך הרגל משום דכתיב בהו טהור מפורש שולחן הטהור מנורה הטהורה ע"כ לא משהין להו טמאין כל הרגל אלא מטבילין מיד כמו דמסיק מעשה שטבלו את המנורה ביו"ט וזהו לחכמים אבל ר"מ ס"ל דמטבילין השולחן [והמנורה נ"כ] בזמן שקבעו חכמים להיות מעבירין את העזרה והוא במוצאי יו"ט מעבר הרגל וה"פ שולחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו כלומר בזמן שקבוע לו מקביעת חכמים דהוא מעבר הרגל מעבירין על טהרת עזרה ואפילו בשבת דאפילו עבר הרגל ליום השבת אין ממתינין לו עד לאחר השבת משום שבות או דיטבלו אותו במועד כדי שלא לעבור על שבות בשבת ז"א אלא מטבילין אותו בזמנו הקבוע לו ואפילו בשבת דאין שבות במקדש אבל חכמים פליגי וס"ל דמטבילין אותו מיד וילפינן זאת מסיפא דהטבילו המנורה ביו"ט ע"ז אמר אשכחת אמר על דר"מ מטמא שני לחמים ע"ד דרבנן אינו מטמא אלא לחם אחד בלבד פי' דלר"מ אין מטבילין אותו כל הרגל ואין שבעה בלא שבת נמצא דעבר על השולחן ב' לחמים דבשבת נותנים לחם חדש ונמצא דעבר על השולחן ב' לחמים וע"ד דרבנן דמטבילין מיד אינו מטמא אלא לחם אחד בלבד דהא תיכף ומיד הטבילו אותו וקס"ד דדינא דהתוספתא הוא אפילו בכל טומאות שנטמא השולחן מטבילין אותו מיד ולפ"ז מטמא הלחם ע"ז מסיק א"ר יעקב בר סיסי קומי ר' יוסי ואפילו ע"ד דר"מ אינו מטמא אלא לחם אחד בלבד פי' דהכ נטמא בטומאה גמורה אף ר"מ מודי דמטבילין אותו מיד וע"כ אינו מטמא אלא אותו לחם שהיה בשעת מעשה על השולחן והא דס"ל לר"מ דמטבילין אותו בזמנו תיפתר שנטמא בספק משקין דע"ז עיקר דינא דמשעבר הרגל היו מעבירין על טהרת עזרה כדלעיל ובזה ס"ל דמטבילין אותו בזמנו דאינו רק חומרא בעלמא ומעלה בקודש ואינו מטמא הספק משקין רק השולחן אבל השולחן אינו מטמא הלחם כלל אבל בנטמא טומאה אחרת דאינו מעלה בעלמא דאז השולחן מטמא לחם אף ר"מ מודה דמטבילין מיד ונמצא דאף לר"מ לא משכחת לה דמטמא ב' לחמים כי אם לחם אחד וזה ברור וראיה לדברינו דאל"כ מאי שייך האי דינא דתוספתא לסוף מס' חגיגה וגם מאי שייכות הנך ב' דינים להדדי דשולחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו אפי' בשבת מעשה והטבילו המנורה ביו"ט מאי שייכות הוא הנך ב' דינים להדדי ולדברינו אתי שפיר בע"ה :

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

6

שנויי נוסחאות (סו"ח) המזבח עץ (יחזקאל מ"א). (סו"ט) גובה במקרא „גבוה". (סוס"ו) **בן לוי** בד"ו **בן לקיש**. (סוכ"ס) **זעירה** בד"ו **זעורת**

עמודי ירושלים תנינא

מא) שם שם ז' ה'. מב) שם שם י' ה'. מג) שם שם יא ה'. מד) שם שם יב ה'. מה) שם שם יג ה'. מו) שם שם יד אקי"ס. מז) שם שם שם ה'. מח) שם שם טו אקי"ס. מט) שם שם טו ה'. נ) שם שם שם ה'. נא) שם שם שם ה'. נב) שם שם יז ה'. נג) שם שם יט ה'. נד) שם שם כא ה'. נה) שם שם כג ה'. ס"ה נ"ה פעמים מ"ו פעמים ס' ב"פ אדנות ב"פ א"ק ג"פ אקי"ס ב"פ אק"י ול"ת דתני ס"ה נ"ב וצ"ל לפ"ז דאקי"ס שאמור בהני (נ'. ח') לא קחשיב דס"ל שהוא חול כדעת המתרגם ולא כדעת המפרשים דס"ל שהוא קודש. וצ"ל לפ"ז דגם האדון מלאכי (נ' א') פירושו חול וכפי' הרד"ק שהוא מלך שמשיח או אליהו ולא כפי' רש"י שפי' שהוא קודש ומדברי רש"י שללו אני תמה על החתם סופר בגליון ס' קסת הסופר שכ' בכל הספר אדנות מלא ו' הוא חול ושכתב בלא ו' הוא קודש ע"ש ובמסכת סופרים (שער מקראי קודש סי' ב' סקל"ס) זכרי חזיון דגם מלא ו' יוכל להיות שהוא קודש אולם אני תמה על הקס"ע דלפי"ז איך קאמר ר"ה דאינם אלא פ"ג וכו' הקס"ע דלא קחשיב רק שם הוי"ה דא"כ איך אמר שהם פ"ג והרי ליכא אלא פ"א דבתני ליכא רק נ"ה ובמלאכי מ"ו ונע"ג [ואמר נחום אליהו בנו ותלמידו הצעיר עפר אני תחת כפות רגלי מר"ן אבי הגז"ל אולם לתומר הנוסח י"ל דחסר בקס"ע וצ"ל דלא חשיב רק שם הויה ואדנות שהם ב' במבואר למעלה והוה פ"ג. והוא ע"ד שכ' הרדב"ז בתשובה (ח"א סי' ק"ב) דמדאמרו כל האזכרות צריך לכתוב לשמן משמע דעל שמות הוי"ה אומר כו' ומ"מ ע"ד האומרים דהמברך בשם אדנו"ת חייב מיתה לפי שהוא כינוי לשם הוי"ה יש להחמיר ולכתוב גם שם האדנו"ת כו' ע"ש מבואר דלדבריהם יוכל להיות נכלל בכלל האזכרות שם אדנו"ת אף דהוא רק שם הוי"ה לפי' הרדב"ז והנה דאף קיי"ל דכל שמות שאינן נמחקין נקראין אזכרות ע' עין זוכר מערכת א' (סי' מ"א) וביד מלאכי (סי' ס"ט) ובשדי חמד (סי' סי"ג) במערכת א' אולם כאן ע"כ מוכרחין אנו לומר דאזכרה נקרא רק שם הוי"ה שפיר קדמו להוויה. דגם שם אדנות נקרא אזכרה כדי ליישב דברי הקרבן העדה] :

פרק א (דף א ע"א) **מתני'** כראיית קרבן וכו'. כתבו תוספות בריש מכלתין בד"ה הכל וכו'. ועוד אמרינן בירושלמי כמה דברים האמורים בראיית קרבן אבל בראיית פנים בעזרה הכל חייבין כמו בהקהל האנשים והנשים והטף וכו' ומיהו שיטת הירושלמי לא יתכן וכו' ועוד היכי מה יבין נשים בראיית פנים מהקהל הא ולא יראו מוקמי' לראייה פנים בעזרה וממעטינן נשים מזכורך וכו' ועוד בגמרא דקאמר שפטורה מראיה וחייבת בשמחה לפי שיטת הירושלמי המ"ל שחייבת בראייה עזרה אלא ודאי כולה במתניתין מוכח דפטורי בכל הראיות ע"כ ותימה לפי הגירסא שלפנינו ל"ק כלל מנשים דהא הירושלמי מודה דנשים פטורים מכל הראיות וקרא בראיית פנים בעזרה איירי אלא דס"ק דמתני' ע"כ בראייה קרבן איירי דהא קטן חייב בראיית פנים בעזרה כדילפינן מגזרה שוה דהקהל דהא ליכא קרא דממעט אותו ורא"ה לגירסתינן דהא לקמן דף ב' אמרינן נמי נשים חייבות בשמחה ואינן חייבות בראייה אך קשה דאמר לקמן במתניתין כל זכורך לרבות הקטן ומשמע דגזירה הכתוב הוא ומשמע דמדאורייתא הוא ולמה לי קרא תיפוק ליה מגזרה שוה דהקהל ויש לומר דשמעתתא דלקמן סובר דטפלים גריעו מנשים וכיון דממעטין מזכורך נשים הוה אמינא למעט מקל וחומר קטנים לכך אינטריך קרא לרבות קטנים וכאן סובר דטפלים עדיפו מנשים שהיא בכלל חיוב ועי' בתוספות בקידושין דף לד ע"ב בד"ה ואלא אמינא וכו':

(שם ע"ב) **לכען** ילמדון ולמען ילמדון. כ"ה גם במס' תרומות אבל בפ' מצות חליצה הגירסא למען ילמדון למען ילמידון וצ"ל גירסא שלפנינו עיקר וסדה"פ הגיה לא צורך גם כל מה שפירש בסוגיא זו אינו מתוור ואף שבבבלי נמי קאמר קרי ביה למען ילמידו מכל מקום לשון הירושלמי לא משמע הכי ואפשר לומר דס"פ מדכתיב וא"ו יתירא אהי לאשמועינן דקרינן ביה למען ילמידו:

(דף ב ע"ב) **מה** נפיק מן ביניהון. וקשה מאי פריך הא איכא בינייהו טומטום שנקרע ויש לומר ר' יוסי הוא דסבר בסמוך טומטום ראוי הוא וכו' אם כן אפשר לפרש דר"י הכי קאמר בטומטום כ"ע מודו דחייב הואיל וראוי הוא וליכא בינייהו אלא גר שנתגייר ותיגר וכן משמע קצת בבבלי:

(שם) **על** דעתיה דחזקיה פטור. בקונטרס הגהתי ע"ד דחזקיה ור"י פטור והוא הנכון ובהכי ניחא לי מה שתמה הכ"מ על הרמב"ם שפסק בפרק קמא דהלכות חגיגה כרבי יוחנן דאמר השלומין דראשון ור' הושעיה רביה פליג עליה ע"ש והדבר ברור שרבינו סמך על הירושלמי דחזקיה כר"י ס"ל וה"ל תרי לגבי חד:

(דף ג ע"א) **ושמחת**. וקשה אם כן יהא חולה פטור מן הבכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב ובבבלי יליף חולה מקרא אחרינא ע"ש:

(שם ע"ב) **תני** שמואל מן השילוח. ותימה מהרמב"ם והמפרשים שלא ביארו דין זה ואפשר דס"ל דלהכא מדמינן ליה וכי היכא דהתם מאסקופת העזרה מיקרי דרך רחוקה ה"ה ה"נ אך קשה מאי התם דכתיב ברחוקה:

(שם) **הפריש** חגיגתו וכו'. כתב הרמב"ם פרק קמא מהלכות חגיגה המפריש עולת ראייתו ומת היורשין חייבין להביאה מותר להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות וכו' וכתב הכ"מ ואיתא בירושלמי פרק קמא דחגיגה שהם ירשו קרקע היורשים חייבים להביאה אפילו לא הפרישה ולא ידעתי למה השמיטה רבינו ע"כ והרב בעל לח"מ הוסיף לתמוה דבפ"א מהלכות מחוסרי כפרה כתב הרמב"ם האשה שהביאה חטאתה וכו' אע"פ שלא הפרישה מתיס למה נקט רבינו הכא המפריש וכו' דוקא וצ"ע עד כאן לשונו ונראה לי דכתב הרמב"ם בריש הלכות חגיגה הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה בי"ט הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה ומי שבא לעזרה בי"ט ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מצות עשה אלא עובר על ל"ת שנאמר לא יראו פני ריקם ע"כ הרי שאי אפשר שיביאו יורשין עולת ראייה של אביהן אלא אם כן הפרישו אביהן דאי לא נכנס כלל לעזרה ברגל זה במיים אם כן אין כאן קרבן ואם נכנס כבר הפרישו בשרי צריך להביאו עמו לעזרה ואם לא הביאו כבר ביטל מ"ע ול"ת ואין לו תקנה ואף דכתב הסמ"ג ומביאו הלח"מ שעדיין יש לו תקנה בתשלומין בשאר הימים מכל מקום פשט דברי הרמב"ם משמע שאין לו תקנה וכמו שכתבתי לעיל וכל שכן בבהאי גוונא שמת הכל מודים שאין צריך תשלומין אם כן עיקר איבעיא דש"ס אם הפריש קרבן ראייתו אם יביאו לאחר מיתתו ביום טוב וכדפירשתי בקונטרס וכ"ה לקמן דף ז' בהפריש עבר הפסח וכו' ואם תאמר אם כן מאי קפשיט ומדמי ליה לפלוגתא דר"י ושמואל הא כאן איירי במופרשת דוקא ויש לומר למאן דאמר דכופין היורשין להביא עולת אוכתו ש"מ דדין עולה הוכה כאילו הוא הי א"כ מקריבין עולת ראייתו ביום טוב אפילו מת ולמאן דאמר דאין כופין היורשין לאחר מיתתו אין מקריבין אותה בי"ט וקצת ראיה לדברי מדכתב הרמב"ם המפריש עולתו וכו' מותר להקריב בחולו של מועד וכו' בהדא הלכה והן שני דינים חלוקים אלא לאשמועינן דעיקר הדין דקרב בי"ט דתחלת דבריו בי"ט איירי:

(שם) **היורשים** מהו שיביאו וכו'. נראה דודאי ידע שאינו יוצא לחולין בשביל שמת דלא גרע מפסח דתנן הפריש פסחו ומת לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים שמעינן מיהא דקרב שלמים אלא מיבעיא ליה אם מת ביום טוב אחר ראיית פנים בעזרה מי הוי כחגיגה וקריבה ביום טוב או לא דקסבר כמאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט:

(דף ד ע"ב) **רב** הונא אכל פשוט כל שבעה. דברים אלו דברי תימה הם ונראה לי דהכי גרס ר"ח אכלא פשוט כל ז' וה"פ לא תקשי לך ליתשוב נמי דיש בשמחה מה שאין בראייה בשמחה יש לה תשלומין כל שבעה מה שאין כן בראייה וכ"ה בתוספתא ומביאה תוס' במכלתין דף ו' ע"ב לכך קאמר דאכלהו פשוט ליה להנא דהך ברייתא דיש להן תשלומין כל שבעה וכן כתבו תוספות שם ושמעתתא שלנו דלא גרים ליה ס"ל גם בחגיגה יש להן תשלומין ע"כ אך קשה לי מי איכא מאן דאמר דחגיגה אין לה תשלומין כל שבעה והרי מתני' היא ומאי סלקא דעתיה דהתוס' להקשות מתוספתא זו דמשנתא היא ואם נאמר כוונת התוספתא דשמחה נוהגת כל שבעה היינו אפילו שמח בראשון חייב לשמוח בשני דשמחה כל יומא איתא אם כן קשיא מאי מהדרי דס"ל בכלן דיש להן תשלומין וכו' הא אין ראייה וחגיגה נוהגת אלא ביום טוב הראשון ואפשר דה"פ כיון שיש להן תשלומין כל שבעה מיהא לא פריך משמחה דנוהגת כל שבעה ודוחק וצ"ע:

(שם) **בזית** מן המת וכו'. כתב הרא"ש בפרק קמא דפיאה כזית מן המת מטמא באהל ע"כ משמע דזהו עיקר שיעורו דכזית ואינו כמו דפחות מכזית אפילו במגע אינו מטמא ואי אעלם כשעורה קאמר שהוא מטמא במגע ואינו מטמא באהל אף זה משיעורי חכמים הוא דעלם כשעורה מטמא גם מ"ש בסוגיין בד"ה וקשיא מן זו וכו' ע"ש אינו מתוור:

(דף ח ע"א) **לעולם** הוא מוסיף והולך וכו'. כתבו תוספות דף ח ע"ב דבסוגיין משמע דלענין דחיית יום טוב איירי ע"כ ואף דסוגיית הירושלמי מהופכת מבבלי דר"י לדר"ל ודר"ל לדר"י מכל מקום לענין זה ילפינן דבהכי פלוגתייהו ור"ז מכפשים הוא דאמר הכי אבל הבבלי ידע בבירור מאן אמר דא ומאן אמר דא והיה נ"ל לומר דהא דמשני בבבלי כאן בפסח כאן במפרש היינו שאמר בפירוש שלא הוסיף אך מלשון הש"ס לא משמע כן עיין שם:

(דף ו ע"א) **והא** תני אף בפסח כן. ותימה אף אם נאמר דלשון הברייתא כך הוא אף בפסח כן שיש לו תשלומין כל שבעה מכל מקום אינו ראיה דברייתא לאו דוקא ויהודה בר ספרא מקרא יליף והיה נ"ל לדחוק דר"י דריש האי קרא דכתיב בפסח והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג לה' לדורותיכם חקת עולם תחגוהו שבעת ימים מצות תאכלו דהתגוהו קאי אשבעת ימים דקרא בתרא ומינים יליף תשלומין לפסח כל שבעה דלא מצינו בתורה בפסח חג שבעת ימים והוס' בפרקין דף ט' ע"א מייתי לכלא סוגין וסיימו בה בפרק אלו דברים מייתי לסהוא דיהודא ספרא ופריך עלה ההוא דהל י"ט הראשון והאחרון בשבת הרי כאן שבה ולא מייתי תתגוהו ע"כ:

(שם) **ויאמר** ה' על עזבם וכו'. כתב הר"ש יפה וקשה מנ"ל דעזיבת התורה לאו היינו ביטול תורה מהגדולים כדמשמע בסמוך דאמר על מאסם בתורה לא וויתר ע"כ וכ"ל דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה ויש לדקדק למה שינה הכתוב בלשונו ומהו אשר נתתי לפניהם ונראה דאמרינן לעיל בפרקין בו ביום דרש ראב"ע אנשים באו ללמוד ונשים באו לשמוע וטף באו לתיכוך וליתן שכר למביאיהן והיינו דקאמר הנביא אשר נתתי לפניהם היינו התינוקות שלא הבינו כלום אלא שהתורה ניתנה לפניהם ולא שמעו בקולי הם הנשים שבאו לשמוע ולא הלכו בה הם האנשים שבאו ללמוד ולעשות ופירוש ולא הלכו בה שלא הרתיבו המצות לעשות הייג לתורה וכיון דהתחיל בתינוקות שמע מינה דבעונת ביטול התורה מתינוקות של בית רבן אבדה הארץ:

(דף ז ע"א) **שאינו** בוש לומר לא שמעתי. משמע לא שמעתי הוא הבושת הגדול שבכולן וקשה דבה"כ תניא והובא בבבלי זבחים דף ק וישמע משה וייטב בעיניו הודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי ע"כ משמע שהגדול שבכולן הוא לומר שמעתי ושכחתי ועוד קשה את"כ ודאי לא היה תועלת וכבוד למשה לומר לא שמעתי שהרי אהרן קל ותומר דרש ממעשר כדאיתא התם והיה לו למשה לדרוש הקל וחומר מעצמו ושמעתי ושכחתי אינו העדר כבוד כל כך ע"ד שאמרו חכמינו ז"ל קשה עתיקה מחדתא ויש לומר דודאי בשאר כל אדם הבושת הגדול הוא לומר לא שמעתי אלא במשה היה כבוד גדול אילו אמר לא שמעתי דגרסינן לקמן בסמוך אמר ריב"ל עליהם ככל הדברים וכו' אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני אם כן ודאי תשובה גדולה היתה אילו אמר משה לא שמעתי ממילא ידעו כולם שיש איכא לקל וחומר שאם היה דבר טוב היה נאמר לו בסיני לפיכך זה היה ענוה גדולה למשה שאמר שמעתי ושכחתי מה שאין כן בשאר כל אדם ענוה הגדולה שבכולן לומר לא שמעתי וניחא נמי בזה מה שאמרו באבות ומודה על האמת כמשה שהודה לאהרן ולפום ריהטא הוא תימה כיון דקל ותומר דאהרן היה טוב מה היה לו לעשות כי אם להודות לו אבל לפי מה שכתבתי ניחא ודבר נאה ומתקבל הוא:

(דף ח ע"א) **ברם** כרבי ישמעאל. וקשה אף על גב דר"י מצריך אזהרה לעובדה מכל מקום מנא ליה דיליף שאר עריות מאיש איש ויש לומר דבסנהדרין פרק ארבע מיתות גרסינן מה ראה ר"י ור"ע ליחלק בזכור ובהמה ובשאר כל העריות לא נחלקו א"ל שבכל השר"ת כתיב בהן שאר בשר ע"כ שמע מינה דמאיש איש אל כל שאר בשרו ילפינן לר"י אזהרה לעריות ואע"ג דאיכא לפרשו כפשטיה דמשאר בשרו יליף לנתר שם כב"ה דליכא למימר הכי:

(שם ע"ב) **בתחילה** היה העולם מים במים. נראה דבן רמז שהמים הם בבחינת החסדים והגבורות כמפורש בכמה מקומות אחר כך נתרבה הדין והיה לשלג כדכתיב עד די כורסון רמיו ועתיק יומין יתיב לבושיה כתלג חיור וכן מבתלבל ודעת לנבון נקל:

הדרן עלך פרק הכל חייבין

פרק ב (דף י ע"א) **אתיא** דר"י בן פזי כהדא דבר קפרא. כי"מ האריך מאוד והגיה אתיא דר"י בן פזי כדר' בא וכתב שאינו יודע מה הוא זה הא דהני ר' חייא עיין שם ודוחק גדול להגיה בשגם כרכה הגירסא כמו שכתב כאן וראיתי בספר ידי משה שכתב כהדיה דבר קפרא כלומר עם ב"ק זה בעניינו וזה בעניינו ולפי בענין אחד שאין דורשין במעשה בראשית בשנים עד כאן והדברי המוסים הא מפורש בריש פרקין דריב"פ דריש ברבים ועוד הא דתנן ולא במעשה בראשית בשנים פי' שלשה דהיינו שנים מלבד הדורש ומה שפירשתי בקונטרס הוא הנכון:

(שם) **מה** ה"א פתוח מכל צד וכו'. כתב הי"מ וקשה דהא אינו פתוח מכל צד והוא עצמו אמר לעיל דפתוח מלמטה ונראה דגרסינן מה ה"א כתוח מן כלד אלא דקשה דלא הוה ליה למימר לכל צד דכל מאן דכר שמיה ובדוחק יש לומר כיון דפתוח מלמטה ובצידו קרי ליה מכל צד ע"כ ולפמ"ש בקונט' לק"מ:

(דף יא ע"א) **אמר** לון אין נפרית וכו'. מה שפירשתי בקונטרס שהוא לשון זעקה כן פירש בי"מ אך קשה לי לפרש כן שאין לו שורש במקרא ובתרגום ונראה שהוא לשון שבירה כמו נפירת דמסכת כלים פרק י"ז והדע דאי לשון זעקה הוא יבינו הם שיקרא על אנשים שיבואו הלא ודאי שיבוש בעלמא עשה לסי' לתלמידים שיבואו:

(דף יב ע"ב) **אסור** בהספד ובתענית ומלעשות מלאכה בו ביום. כתב הרב במשנה למלך פרק ז' מהלכות כלי המקדש ואם תאמר לפ"ז אמאי לא תנן במתני' דהיכא דחל יום טבות שיהא מותר בעשיית מלאכה מפני הצדוקין אף על גב שהוא יום הקרבת קרבן כי היכא דההיתר הספד ותענית ע"ש שהאריך ולי נראה דאף על גב דיום הבאת קרבן אסור בעשיית מלאכה אינו דומה לאיסור עשיית מלאכה דיום טוב שיום טוב אסור בקצירה וכל שכן לשיטת הירושלמי פרק קמא דבילה שאיסור קצירה ביום טוב מדאורייתא היא וביום הקרבת קרבן מותר שהרי כתיב חג הקציר א"כ איכא היכירא טובא לכך לא התירו לעשות מלאכה שלא לצורך אותו היום והא דגרסינן בריש פרק ד' דפסחים והכתיב ואספת דגנך מי יאסוף להם הדגן משמע דאסיפת הדגן אסור ביום הקרבת הקרבן יש לומר אם לא יאכף הדגן כי אם לצורך יומו ודאי יתקלקל ועוד אסיפת הדגן משמע כל הדגן והדברים ברורים:

(שם) **עורות** של מי. כתב הרב בעל משנה למלך פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ה' ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה וגם על הירושלמי קשה למה נקטו הבעיא בעורות ולא נקטו סתם העבודה של מי ע"כ ונראה לי שהרמב"ם מפרש הא דקאמר בסמוך ואת אמר יום טבות וכו' דקושיא היא סתמא דש"ס פריך הרבי טבי דאת הוא דאמרת בחלה לאחר השבת פליגי ר"י ורשב"ל בעורות דליתא דהא ר"י הוא דאמר עצרת יש לו תשלומין כל שבעה ומעולם לא נדחה הקרבן וכיון דבבבלי סובר דעצרת יש לו תשלומין כל שבעה וכ"פ הרמב"ם תו אין מקום לפלוגתא זו ואין צורך להזכירו ועל קושיתו השניה נראה לי כיון דכתיב בקרא וכי יבא הלוי מאחד שעריך ושרת ככל אחיו הלוים חלק כחלק יאכלו סד"א מדלא כתיב יחדיו יחלוקו ואפקיה בלשון אכילה לומר דאכילה הוא בשעה שכל ישראל נכנסים הם שוים וביום טבות נמי כל ישראל שם אבל לענין חילוק עורות כל שאינו י"ט אינו חולק לכך מיבעיא ליה בעורות דוקא ודוחק:

(דף יג ע"א) **הן** דא אמר המעשר טעון רחיצה ברוצה לאכול וכו'. כתב הרא"ש ובפרק ב' דחולין משמע איפכא אפילו מאן דמתיר לאכול אוסר ליגע ואין להגיה וכו' עד כאן ודבריו תמוהים שבפרק ב' דחולין ובפרקין בבבלי משמע מפורש דאכילה חמיר מנגיעה וכן משמע בזבחים ריש פרק טבול יום ועוד יש לגמגם בפירושו בסוגין גם במ"ש בספר שדה יהושע ואין להאריך:

(שם) **ולא** הוה רוצה לוכל הוה רוצה ליגע. משמע דלפי המסקנא אין חילוק בין אכילה לנגיעה בתרווייהו פליגי וכן משמע בבבלי בפרקין דמשני הא בנהמא הא בפירי ולא משני הא באכילה הא בנגיעה ועיין בתוספות שם בד"ה הא בנהמא וכו' וזה דלא כמו שכתבו תוספות בחולין דף ל"ג ע"ב בד"ה ודלמא וכו' עיין שם גם מה שדקדקו תוספות שם מלשון מתני' דאוסרין במעשר לשון אכילה משמע אינו סוכחה דאין חילוק בין אכילה לנגיעה לפי המסקנא:

(שם) **והתנינן** תרומה וכי יש בתרומה משום נטילת ידים. וקשה לעיל דמשני דברי הכל היא כדי שיהא בדל מן התרומה תיקשי ליה נמי והתנינן תרומה:

(דף יד ע"א) **מכיון** שנתן דעתו לטהרה מעולה וכו'. ואם תאמר הא אמרינן לעיל לחולין אין צריך כוונה ויש לומר דרשב"ל סובר כרבי חנינא דאמר בפרק במה מדליקין דאף לחולין צריך כוונה ועיין במה שכתבתי בפרק ב"מ דף ט' בד"ה טמאה:

(שם) **התיב** רבי יוחנן וכו'. גירסת הר"ש בפרק ז' דפרה התיב ר' תנן וגירסא זו נראה עיקר דהכי משמע בסמוך דמשיב מדברי רבי יוחנן אכן מה שכתב הר"ש שם להגיה בסמוך לא כן אר"י וכו' ולא רבות ע"ה אלא חולין אלא אבל תרומה ע"ש שהאריך וזה סותר לבבלי ולפמ"ש בקונ' אין צורך להגיה:

(שם ע"ב) **הוא** טהור לתרומה וכו'. כתב הרמב"ם פרק י"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה א' וז"ל אבל הטהור לקדש אינו כזב לחטאת וכתב הכ"מ גם זה שם בירושלמי ע"כ והימא אדרבא מהכא משמע דמסיק דגופו הוי כזב אבל חטאת דהכי קאמר דאין חלוק בין טהור לתרומה לטהור לחטאת אלא שניהם הם כזב אבל חטאת ועוד קשה הא כתב רבינו הלכות פרה אדומה פרק י"ד הלכה ו' כלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קודש שנגעו זה בזה הרי נטמא הכלי של חטאת וכל שיש בו וכו' ע"כ הרי נמצא מפסקי רבינו סותרים זה את זה ואם תאמר תיקשי ברייתא זו דלגין של חטאת שנגע כלגין של קודש שניהן טהורין ממתני' דסוף פרק י' דפרה דתנן לגין של חטאת שנגע בשל קודש ושל תרומה ושל חטאת טמא ויש לומר דמתני' איירי בלגין של תרם וברייתא בשל אכן ומעתה צריך להגיה בדברי הר"ש סוף פרק י' דפרה וכצ"ל אלא הכי גרסינן בד"ה בשל אכן אבל בשל תרם לגין של חטאת ו... תרומה שנגעו זה בזה שניהן טמאין:

הדרן עלך פרק אין דורשין

והוכני

6

בשירי קרבן ד"ה אסור וכו' כתב הרב במל"מ. ולעניות דעתי יש לומר כמ"ש בבבלי ברכות י"ז ב' דלא מוכח בביטול עשיית מלאכה דכמה בטלני היכא בשוקא, ואולי בכל ישראל לא שייך זה ומיהו מלאכה יש לומר משום בביתו מה שאין כן בבגדים הולך לשוק:

פרק ג (דף טו ע"א) **ואוכלי** קדש אינן זריזין. נראה לפרש עוד דתרומה אין מוסרין אותה לעם הארץ לפיכך אמרינן דזריזין הן משא"כ קדשי המקדש דמוסרין אפילו לע"ה היינו מי שלא קבל עליו דברי חבירות וכדתנן פרק ד' דחלה לפיכך שהמירו בקדש והא דקאמר בסמוך במזוקק לקדש צריכין לפרש דאיירי במי שאין לו' אוכלים אחרים כי אם קדש א"כ אף בו זהיר הוא:

(שם) **ר"ש** יודה לאבא שאול וכו'. כתב הרמב"ם בפירוש המשנה רש"א ירפה כדי שיבוא בהם המים אבל ת"ק אמר בהם טמאים גזרה שמא לא ירפה וכתב הטי"ט אבל להטור הי' קא"ת ר"ש להדיא קאי וכמי שיהיה גם כן מרפה ולא סגי בהדחה בלבד ולפי זה פסק דלת"ק בריפוי בלבד סגי ומכל שכן בהדיח וכן כתב בש"ע שם סעיף כח ותמה הב"ח דלמה פסק כהטור במקום שהרמב"ם והרמב"ן חלוקים עליו ומסוגיא דשמעתין נראה מפורש כהטור דר"ש מחמיר דאם לא כן למה קאמר ר"ש ואבא שאול אמרו דבר אחד שפי הנ"ל תנא קמא דר"ש ואבא שאול וכו' ועוד קשה כיון דר"ש בלא הדיח איירי מנא לן דר"ש יודה לאבא שאול דלמא טעמו דר"ש דבעינן מיהת שיכולין המים לבוא לשם דלא גרע מבית הסתרים ואף אם נדחוק ונאמר דר"ש ומחלוקתו קאמרו דבר אחד עם אבא שאול מכל מקום משמע' דלהלכה בחדא מינייהו סגי דהא לית הלכתא כאבא שאול אלא כסתם מתני' דפרקין דמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה והוא הדין באדם דהא מדמי הש"ס אותן להדדי ואף על גב דמסיק הלכה כאבא שאול בבבלי לא משמע הכי וכן פסק הרמב"ם כסתם מתני' ומהא שמעינן דאפילו לאחוז בכת ברי וכמו שכתב הפרישה ומבואר שם ט"ז והש"ך שם והא דכתב הש"ך דמתני' דמקוואות בדיעבד איירי אין נראה דהא בתרומה מטבילין אפילו לכתחלה כלי בתוך כלי והא דתנן במקוואות האוחז וכו' לשון דיעבד אתי לאשמעינן דאפי' בדיעבד טמאין וזה פשוט:

(שם) **מתניתא** דר"מ וכו'. כתב הר"ש בפ' כ"ה דכלים דר"מ סובר שבידים טמאות אוחז בבית הנביעה משקים באחורי העריבה ואינו חושש שמא יגע במשקין שבאחוריו ויחזור ויטמאו העריבה ותניא בתוספתא כלי הקדש אין להם אחוריים ותוך ובית הנביעה וכו' א"ר יוסי מה זה לשון כפול כל שיש לו אחוריים ותוך יש לו בית הנביעה וכל שאין לו אחוריים ותוך אין לו בית הנביעה אחד קדשי המקדש ואחד קדשי הגבול לכך וכו' פירוש מה לשון כפול שאתה שונה ואין להם בית הנביעה דמשמע שאסור לאוחזו בבית נביעתו דלר"מ דאמר לידים טמאות שייך לשון זה שבכלי טהור ובקדש טמא דגזרינן בית הנביעה שאין בו משקין שמא יגע באחוריו שיש בו משקין אבל רבי יוסי בכהאי גוונא אפילו בתרומה גזר דלקודש כולו טמא אפילו תוכו מה שייך לשנות אין להם אחוריים ובית הנביעה שאסור לאוחזו בבית הנביעה כיון דתוכו נמי ואי הוה תני אין להם אחוריים ותוך הוי סגי בהכי אע"ג דלא תני בית הנביעה וכך היה ראוי לשנות כל שיש לו אחוריים ותוך כגון קדש אין לו בית הנביעה דאין לשנות שייך ביה בית הנביעה כלומר דאין בית הנביעה אלא לידים טהורות ואחד קדשי הגבול היינו לחולין שנעשו על טהרת קדש עד כאן לשונו ותימא מאי קמהדר ר"י דהלשון כפול דלמא קמ"ל דלקדש אם נטמא בית הנביעה גם תוכו טמא מה שאין כן בתרומה בשלמא לפירושי שבקונטרס והוא כפירוש הרמב"ם במשנה ניחא אבל לפירוש הר"ש קשה גם לדבריו לא ה"ל לרבי יוסה למוקמי מתני' כר"מ דהא גבי תרומה איצטריך למתני בית הנביעה אפילו לרבנן שאם נטמא בית הנביעה האחוריים טהורין לכן נ"ל כדפרישית בקונטרס ואף בבבלי מוקי לה בחולין שנעשו עט"ק י"ל דלא ניחא ליה לאוקמי כרבי יוסי:

(שם) **שבעה** זקנים וכו'. ואם תאמר מניינא למה לי הרי מונה אותן אחת לאחת ויש לומר דקמ"ל דשבעה הם שדרשו ז' פנים כל אחד בפסוק אחיד' וכיוונו לכל המ"ט פנים שהתורה נדרשת בהם:

(שם ע"ב) **בדרך** שהנקיים תופסין בו. בבבלי בפרקין איתא רב אסי א"ר יוחנן מקום שנקיי הדעת צובעין בו ופירש"י צובעין מטבילין ואוכלין בחרדל או בחומץ שחוקין בשולי קערה קיבול לעצמו וגובה לו סביב ונותנין שם חומץ וחרדל וקשה הרי מפורש אר"י הכא בית הנביעה היינו בית האצבע ופירושו מקום שתופסין בו:

(דף טז ע"ב) **אוכלי** תרומה זריזין הן וכו'. וקשה הא אמרינן לעיל בריש פרקין והדא היא מעלה אלא דבר וכו' הרי כל שלא גזרו משום דאוכלי תרומה זריזין הם לא מיקרי מעלה וכן כתבו תוספות בפרקין דף כ"ד ע"ב ולמה קחשיב שבקודש מתיר וכו' למעלה בפ"ע:

(שם) **עד** כאן בקדשי המקדש וכו'. וקשה דבבבלי אמרינן בהיפוך עד כאן אפי' בחולין שנעשו עט"ק מכאן ואילך בקודשי המקדש לכן נ"ל דגרסי' גם כאן בהיפך:

(דף יז ע"א) **קומץ** מהו שיקרב בשני כלים. וא"ת הא תנן במנחות פרק ג' קומץ שהקטירה פעמיים כשרה ויש לומר דאף דהקטירה שני פעמים מכל מקום היתה בכלי אחת:

(דף יח ע"א) **כברות** הקדש בתוך גומותיהם מים המקודשים. פירש הר"ש וצן מים המקודשים המונחים בכלי העשוי גומות גומות אם נטמא אחד מהן כשרן נטמאו כולן שהכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא בתרומה דבתרומה אינו מטמא אלא ראשון ושני ופוסל שלישי וכו' ע"כ וקשה אם כן מאי ראיה מייתי ר' בון ממתני' לכאן וכפי' שבקונטרס כך פי' הרמב"ם:

(שם) **מינה** תברא וכו'. וקשה מאי תברא דלמא דוקא בנעשית על טהרת תרומה הוא דנעשה שני לקדש כיון שאין שמירתה שמירה אלא הקדש וחיישינן שמא ראשון הוא וגופו שני אבל על טהרת הקדש אינו אלא שלישי דשמירתה שמירה לכך נראה כפי הגירסא שלפנינו ותרי ברייתות הן בהדא שנויה כמתני' דפרק ב' דטהרות שכתבתי בקונטרס ובאידך תנינן ששלישי שני לקדש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת קדש והשתא דייק שפיר אך לשון הש"ס מינה קיימה מינה תברא משמע דהדא ברייתא היא:

(שם ע"ב) **אוכל** הבא מחמת טבול יום יוכיח. וקשה נימא דיו וכאן לא מיפרך הקל וחומר דהא שיעשה טבול יום שלישי לא שמעינן אלא מתרומה וכדפרישית בקונ' ויש לומר דשלישי בטבול יום בקדש שמעינן מק"ו דמחוסר כפורים בקדש עצמו ואם כן מיפרך שפיר הא ק"ו דמתרומה ולא אמרינן דיו:

(שם) **עד** כדון כר"ע וכו'. לא ידעתי ר"י היכן הוא ונראה דר"י דסובר דברה תורה כלשון בני אדם כמפורש בפרק רבי אליעזר דמילה סובר נמי דלא דרשינן יטמא יטמא אחרים והיינו דפריך כר"י מנא לן וכן דרך הש"ס ירושלמית בכמה מקומות שמקשה כן אדרבי ישמעאל:

(דף יט ע"א) **מאיכן** שהכשרו לא ממשקה פיו וא"ת ודקארי מאי קארי ליה פשיטא שנוכל לומר דהוכשרו כשהן מנהג ויש לומר דס"ד דרישא דומיא דסיפא דאיירי בשלא הוכשרה הדבלה:

(שם ע"ב) **פתר** לה בזורק. וקשה הא כבר אוקימנא למתני' כהותב את התרנה בשפוד שאינו נוגע בפיו בשעה שמכניס האוכל:

(שם) **ובא** אסור לאכול ומותר ליגע. כאן משמע כשיטת רש"י בזבחים ר"פ טבול יום דהא דאינו צריך טבילה איירי לאכול ודלא כמ"ש התוס' שם בד"ה ה"ג ס"ג וכו' ע"ש:

(שם) **מה** אנן קיימין אם בתרומה וכו'. וקשה ליפני דכאן איירי באכילה והתם בנדה בנגיעה פליגי ומהני' דהכא ככ"ע ועיין בתי"ט בנדה שם:

(דף כ ע"א) **בן** דרוס שאמר וכו'. בקונטרס הגהתי להבין פשטא דשמעתא ולהשוות הבבלי עם הירושלמי אבל יותר נראה לי לקיים הגירסא הישנה וה"פ דהירושלמי סובר שדוקא ע"ה הוא דאינו נאמן להביא מגליל לפי שרוב המקומות הם בחזקת טומאה מפני הרגל של כותיים אבל עדיין יש מקומות שטהורים אלא דבע"ה חיישינן שמא לא הביאן ממקום הטהור ולכך קאמר ריב"ל בן דרוס שאמר מגליל הבאתים ובשכרה נאמן במגו דאי בעי אמר מדרום הביא אבל בן גליל אפילו אמר מדרום הבאתים אינו נאמן דלית ליה מגו והדיבורא דעת הארץ לא שמכינן וכזה מיושב מה שמקשים תוספות בפרקין דף כ"ה בד"ה פרגוטה וכו' ע"ש:

(שם ע"ב) **כושת** וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו עיין בעירובין דף כ"ט בתוס' שם:

(דף כא ע"ב) **י"ט** שחל להיות בערב שבת אוכל וכו'. לא ידעתי למה השמיט הרמב"ם דין זה פי"א מהל' מטמאי משכב ומושב וצ"ע:

(דף כב ע"א) **ע"ד** דר"מ מטמא שני לחמים. נראה דהיינו טעמא דהשולחן ראשון והלחם שעליו שני והקנים המפסיקין בין לחם ראשון לשני כדתנן במנחות פרק י"ד הוא שלישי והלחם השני רביעי אך קשה הא לא נגעו הקנים בלחם התחתון ואין לומר שנגע בסניפין אם כן היה ראוי לטמא כל הלחמים כולן ומפני כך פירשתי בקונטרס בענין אחר ונ"ל דאיירי בשבת שהיו הלחם כולן מונחים על השלחן בלא קנים כדתנן התם במנחות אך קשה הא תנן הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש ואפי' אין לו תוך וי"ל וצ"ע:

(שם ע"ב) **טעמא** דרבנן וכו'. וקשה הא טעמא קאמרו מפני שהן מצופין וי"ל דסובר ר' הילא אי לאו דאית להו לרבנן ראיה מקרא משום ציפוי אין לטמוי דהא קראו הכתוב קרקע ואם תאמר אם כן למה לי טעמא מפני שהן מצופין תיפוק ליה מקרא שמעי' שהוא מיטלטל ויש לומר דקראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי והשתא דאיכא טעמא דמצופין טמאין אבל בלאו הכי היו טהורין

הדרן עלך פרק חומר בקדש וסליקא לה מסכת חגיגה:

בריך רחמנא דסייען . מריש ועד כען

מראה הפנים

מסכת חגיגה פרק ראשון

פ"א דף א ע"א במתני' **הכל** חייבין בראייה. מה שפירש"י ז"ל במצות ראיית כל זכורך ומי' כבר פלפלו התוס' בזה דהא תני בסמוך ב"ש אומרים הראיה שתי כסף משמע דבקרבן מיירי וכו' ועוד אמרי' בירושלמי ריש מכלתין בד"א בראיית קרבן וכו' ע"כ נראה לר"ת דמתני' מיירי בקרבן ובעזרה ורש"י דנקט בראיית פנים בעזרה נקט חדא דמשמע תרי וכו' וכן פירשתי בפנים ומשום דעיקר מצות ראיה גם כן בקרבן הוא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בריש הלכות חגיגה שלש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל הראייה והחגיגה והשמחה הראייה האמורה בתורה הוא שנראה פניו בעזרה בי"ט הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה וכו' ומ"ש בין מן העוף כתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס ז"ל דגירסתו בגמרא דף ז' היה כגי' המכלתא בפרשת משפטים אתה אומר בזבחים או אינו אלא בכספים ודין הוא וכו' ולא כגי' שלפנינו או אינו אלא בעופות ומנחות עכ"ל. וראיה לגי' זו מדאמרינן לקמן גבי שמחה ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה וכו' יכול אף בעופות ובמנחות תלמוד לומר ושמחת בחגך מי שחגיגה באה ממנו יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם אלמא דאתא קרא דשמחה בהדיוט למעוטי עופות ומנחות והשתא לא ילפינן מן הדין בראיה כדקאמר לעיל נאמרה חגיגה להדיוט וכו' וטעמא דאיכא למיפרך שאני להדיוט דכתיב בחגך קרא יתירא למעט או כדרב אשי מושמחת נפקא דכמי קרא יתירא הוא דהא כתיב והיית אך שמח ומשמע דהאי תנא דמכלתא נמי לא ס"ל למעט עופות מן הדין גבי ראייה ומשום האי פירכא דאמרן. ועוד כתבו התוס' לעיל שם. ומיהו שיטת הירושלמי לא יתכן לפי שמעתתא שלנו מכמה דברים דהתם יליף מהקהל לחיוב ואנן לא ילפינן מיניה רק לפטורא דחרש וכו' ועוד היכי מחייבינן נשים בראיית פנים בעזרה מראייה דהקהל דהא ולא יראו הוא דמוקמינן לקמן בראיית פנים לקרבן וממעטים נשים מזכורך וכו' ע"ש. ולענין הך קושיא י"ל דגם שיטתא דהאי תלמודא לא ס"ל למחייב בנשים דהא בהדיא דריש לקמן כל זכורך פרט לנשים ומה שהביא הוליה קרא דהקהל לאו למילף נשים נמי למחובא אלא משום קטן למוד הוא דקאמר ומעתיק הכתוב כדכתיב וקטן דיליף למחובא לקמן היינו בקטן שהגיע לחינוך כדקאמר התם ואף דקאמר התם דמדרבנן הוא נמי ל"ק כדאמר שם וקרא אסמכתא בעלמא ה"נ נימא הכא כן דהא דיליף מהקהל ראיית פנים לקטן אסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן ולא תיקשי דא"כ מאי איצטריך הכא למידרש מכל זכורך לרבות את הקטן הא ילפינן מהקהל די"ל דחד לראיית פנים וחד לקרבן וכדכתבו התוס' איזהו קטן וכו' דמביא קרבן כדבה וע"ש. וקושיא הא' נמי לא קשיא כל כך דמה דמצינו למילף מהקהל למחובא ילפינן ומה דמצינו למילף לפטורא כמו חרש נמי ילפינן וכמה סוגיות בהש"ס מצינו דילפינן הא מהאי מה דמחובא למחובא ומה דפטורא לפטורא והרי הכא ג"כ ממעט בהדיא לקמן לחרש ויליף מבאזניהם ולמען ישמעו דהקהל:

(שם ע"ב) בגמ' **אמר** ר' יונה הדא אמרה דלית כללוי דרבי כללין וכו'. ובבבלי מתרץ לה במסורי מסרא וכו' כמו שהבאתי במתני':

(שם) **רבי** יוחנן בעי חרש באזנו אחת מהו וכו' ואם כן לרבנן דאמרי שתי אזנים לכל אחד ואחד והכי קיימא לן דחרש באזנו אחת פטור הכי נמי בבגדי כהונה שתי כותנות לכל אחד ואחד והתוס' דף ג' מביאין לזה והרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' כלי המקדש לא כתב בהדיא שמצוה בתחלה לעשות שתי כתנות לכל אחד ואחד אלא דבהלכה ח' שם כתב כל בגד מבגדי כהונה שנעשו צואין אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן אלא מניחן לפתילות ולובשין חדשים. ומ"מ לא משמע מדבריו כאן שבתחלה היו מתוקנים שניים ללובשן אלא דמסתמא היה כן ולמצוה בתחלה לא שמענו:

(דף ב ע"ב) **אמר** ר' יוחנן כל ז' תשלומין לראשון. ר' יוחנן הכא דפליג על חזקיה דקאמר את שהוא חייב בראשון חייב בשני וכו'. על כרחך דכולן תשלומין לראשון דקאמר אע"פ שאינו ראוי בראשון ראוי בשני וזה דלא כמתפרש בהש"ס דהבבלי בפרקין דף ט' דר' יוחנן קאמר התם תשלומין לראשון ור' אושעיא אמר תשלומין זה לזה ומפרש ר' זירא דאיכא בינייהו חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני דלר' יוחנן כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ולר' אושעיא אע"ג דלא חזי בראשון חזי בשני וכן קאמר הכא ר' הושעיה כל ז' חובה והכי כסבריה דר' יוחנן וכדמפרש מה נפק מן ביניהון וכו' ודרך הש"ס הוא במליפין כאשר זכרתי זה בהרבה מקומות בחיבורי וש"ס הבבלי הוא מחלוקת בתרא דאמוראי בתראי קבלו שכך אמר רבי יוחנן והא הוא דאיכא בינייהו ואי אפשר להפך הגירסא וכדהתם דאם כן צריך לשבש כל הסוגיא דהכא והא דבעי הש"ס הכא אף בטמא כן אם נטמא ביום ראשון אם בשאר הימים תליא בפלוגתא דחזקיה ור' יוחנן וקאמר רבי יוסי דלא הוא ושאני טומטום דפליגי בה וכו' וכדפרישית בפנים. לפ"ז שפיר נמי דלא הוה מצי למימר התם טומטום בראשון ונקרע ונמצא זכר בשני איכא בינייהו דלהסבריה דר' יוסי ע"כ לומר דלא פליגי בטומטום שנקרע בשאר הימים ולא כדאמר מעיקרא דפליגי בהא ולר' יוסי אין לנו כ"מ ביניהן אלא כדאמרינן התם חיגר ביום ראשון ונתפשט בשני איכא בינייהו דהא בגר שנתגייר בשאר הימים נמי לא מצינן למימר דהא אינו ראוי כלל בי"ט ראשון כמו הטמא ונמצא דע"כ לן לומר דר' יוסי פליג אכולה הא דלעיל דלדידיה לא אמרינן בהאי מ"ד דס"ל אף דלא חזי בראשון חזי בשני אלא בגוונא דאיכא למימר דמיחסר בראוי הוא אף בראשון כגון טומטום דכיון דקמי שמיא גליא דראוי הוא אלא דלא הוכר עד שנקרע הוא דחזי בשני וכן חיגר בראשון דס"ל נמי להאי מ"ד דכיון דנתפשט בשני חזי הוא אע"ג דלא הוי חזי כולו בראשון טעמא הויא דמיחסר אשכחן דמצי לאתפשט בראשון והיה ראוי בראשון כדכתבו התוס' בריש מכלתין ד"ה תשלומין דראשון וכו' ולא הוי מצי למימר חיגר בשעת ראשונה ונתפשט בשניה דהא פשיטא הוא וכלומר דהאי חזי בראשון הוא. ועיין לעיל בפ"ב דבילה ד"ה א"ר יוסי ב"ר בון וכו' מה שנתבאר מזה בס"ד. וכן נ"ל לר' יוסי דהכא דלא ס"ל דר' יוחנן למד תשלומין מפסח שני כדקאמר לעיל דאי הכי טומאה עדיפא כדקאמר התם שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני ואף על גב דלא חזי בראשון חזי בשני או דס"ל כהאי

דמתקיף

דמתקיף לה רב פפא שם הניחא למ"ד פסח שני תשלומין דראשון הוא אלא למ"ד שני רגל בפני עצמו הוא מאי איכא למימר, וכו' ור' יוסי ס"ל כמ"ד רגל בפני עצמו הוא וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בריש פ"ה מהל' קרבן פסח ועיין לעיל בריש פ"ט דפסחים מה שנתבאר מזה בס"ד:

(דף ג ע"א) **יצא** העבד שיש לו אדון אחר. והיינו בחצי עבד וחצי בן חורין כדמוקי לה רבינא בבבלי דף ד' דאלו עבדים ממש ל"ל קרא דהא איתקשו לנשים וכו'. והא דמעיקרא פריך שם עבדים מנא לן אמר רב הונא אמר קרא אל פני האדון ה' וכו' והדר פריך למה לי קרא וכו' היינו משום דסתמא דהש"ס פריך מעיקרא אעבדים שאינם משוחררין דקתני במתני' וכדיוקיה דרבינא דאיכן משוחררין לגמרי קתני והא מנלן ולבתר דאמר רב הונא אמר קרא וכו' קשיא ליה מדקאמר יצא זה וכו' ולא קאמר בהדיא יצא זה דמיהא יש לו אדון אחר לאפיו ואי דקא יהיב טעמא לעבדים ממש הא למה לי קרא ומפרק רבינא לא נצרכה וכו' דייקא נמי וכו' ורב הונא נמי אליבא דמתני' קאי למיהב טעמא והיינו דסיפא דמתני' כמשנה אחרונה ורישא הכל חייבין כמשנה ראשונה היא וכשיטת הרמב"ם וכדפרישית במתני' דאלו לשיטת רש"י והראב"ד רישא נ"כ שנה אחרונה וסיפא כמשנה ראשונה ויותר נוח לן לומר דהסיפא נשנית לאחר חזרה מלומר כן ברישא ובסיפא סדר התנא למה שאמרו קודם חזרה:

(שם ע"ב) **זאת** אומרת שאינו משלם חגיגתו ביד אחר. אין זה סותר למאי דאמר בבבלי פסחים דף ס"ב הערל והטמא משלחין קרבנותיהן דהתם בנדרים ונדבות מיירי כדכתבו התוס' שם וכן בפרקין דף ד' ע"ב ד"ה דכתיב ובאת שמה וגו' אבל לא בהקבוע להם זמן בהבאת רגלים:

(דף ד ע"א) **רבי** יוחנן אמר אפי' אינה מופרשת. ה"נ פליגי בבבלי פ"ק דקדושין דף י"ג ע"ב דמייתי האי מתני' דקיגיס שמואל אמר והוא שהפרשתה מחיים ור' יוחנן אמר אע"ג שלא הפרשתה מחיים וכן פסק הרמב"ם ז"ל בסוף פ"א מהל' מחוסרי כפרה אע"פ שלא הפרישה אותה מחיים כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן והשעבוד דין תורה הוא. וכדפסק רב פפא הלכתא שם דשיעבודא דאורייתא והיינו במלוה הכתובה בתורה כגון נזיקין וערכין וקרבן כדכתבו התוס' שם ד"ה אמר רב פפא הלכתא וכו' ולענין יורשים עשאוהו כמלוה בשטר ולענין לקוחות לא עשאוה כמלוה בשטר אבל במלוה על פה שאינה כתובה בתורה שיעבודא לאו דאורייתא אלא משום נעילת דלת אמרו חכמים שגובה מן היורשים. וכל זה בענין שעבודא אי דאורייתא היא בעלמא לרב פפא או לא לשיטת התוס' בקדושין היא אבל כבר כתבתי בחיבורי על סדר נזיקין בפ' הגוזל קמא בהלכה ב' ד"ה הלכה כר"מ וכו' דבענין שעבודא דאורייתא רבו דיעות החולקין והש"כ בסי' ל"ט הביא והאריך למעניתו ולבסוף העלה לדעתו דספיקא דדינא הוה ואני ביארתי שם דהכרעה דהאי ש"ס דגיטין והכרעת הרמב"ם היא ההכרעה האמיתית וכמ"ש הוא ז"ל בפי"א מהל' מלוה בהלכה ד' כל מלוה וכו' ומלוה על פה גובה אותה מן היורשין וכו' שכל נכסי הלוה תחת שעבוד המלוה מן התורה. ובהלכה ז' שם כתב אבל הבא ליפרע מן היורש לא יפרע מן המטלטלין וכו' שהמטלטלין אינן תחת שעבוד ב"מ מן התורה. וחילוק זה הוא הנכון למאי דאמרינן בכל הש"ס דמדינא דגמרא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח יעוד דבהדיא הכריעו בהאי ש"ס כן כדאמר בפ"ו דגיטין הלכה ה' אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן מלוה בעדים (והוא הנקראת מלוה ע"פ כדכתבו התוס' בשלהי בבא בתרא בשם הר"י מקורביל ע"ש) נגבית מן היורשין ובלבד יורשין קרקע ואין ספק שמשם למד הרמב"ם לומר כן ומעתה אין אנו צריכין לתירוץ התוס' בקדושין בהשיא דרב פפא על שהקשו דהכא קאמר שעבודא דאורייתא והא בשלהי גט פשוט קאמר רב פפא מלוה על פה גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דשעבודא לאו דאורייתא ומשום הכי חלקו בין מלוה הכתובה בתורה וכו' כדלעיל וכ"כ בגט פשוט לתרוץ דהר"ר אלי' וע"ש דבדברי רב פפא לא מצינו דקאמר התם בהדיא דשעבודא לאו דאורייתא אלא שהם פירשו שם דדברי רב פפא הם אליבא דכ"ע בין למ"ד דאורייתא ובין למאן דאמר לאו דאורייתא וכו' ולמאי שנתבאר בלאו הכי ניחא דבפרק גט פשוט דקאמר רב פפא לטעמיה דגובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין היינו בשירשו קרקע דסמיך המלוה עלייהו דבזה הוא דאמרינן שעבודא דאורייתא ולא בשירשו מטלטלין ובלקוחות אינה נגבית מלוה על פה משום דלית ליה קלא וכן אמר רב פפא גופיה בריש פ"ו דערכין בדף כ"ב דטעמא דנפרעין מיתומים גדולים משום דפריעת בעל חוב מצוה ובנכסים שיש להן אחריות מיירי וכ"כ התוס' בהדיא בפרק הכותב דף פ"א ע"א ד"ה פריעת בעל חוב מצוה וע"ש. כללא דמילתא בענין שעבודא דאורייתא כך הוא דבמלוה בשטר דגובה מן הלקוחות משום דהנכסים נשתעבדו להמלוה מדאורייתא והיה לכן להלקוחות להזהר ובמלוה ע"פ אינו גובה דאף דהנכסים נשתעבדו מדאורייתא מדין ערב הואיל ומלוה על פה לית ליה קלא וכדעולא בגט פשוט שם. וביורשין אם ירשו קרקע אף מלוה על פה גובה מהן וצריכין לטעמא דרב פפא שלא תנעול דלת בפני לוין משום דבכה"ג דסמיך המלוה על הנכסים הוא דנפרעין מן היתומים גדולים ולא בירשו מטלטלין וזהו דעת הרמב"ם וכדמוכח מסיטת הש"ס דילן שהזכרנו ומסיטתא דהאי ש"ס דגיטין ובריש פרק שנים אוחזין בארתי עוד מענין שעבודא דאורייתא וע"ש. הדרינן למאי דקמן בהפריש חגיגתו ומת דה"ה להפריש עולת ראייתו ומת דמדא דינא אית להו וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות חגיגה בהלכה י' המפריש עולת ראייתו ומת היורשין חייבין להביאה והכ"מ ציין שם להא דהכא ופסק כר' יוחנן. וכתב אלא שהם אמרו שאם ירשו קרקע אפילו לא הפרישה מחיים חייבים היורשים להביא ולא ידעתי למה השמיטה רבינו עכ"ל. ולא השמיט זה וסמך עצמו על מה שביאר בהל' מחוסרי כפרה שהבאתי לעיל ובשארי מקומות שהוזכרו דבשירשו קרקע הוא דאמרינן גבי יורשין שעבודא דאורייתא ואין חילוק בין מלוה הכתובה בתורה או לא דכל היכא דאיכא נכסים שיש להן אחריות אמרינן דשעבודא דאורייתא ואף במלוה על פה מן התורה דינא הכי אלא דחכמים תיקנו דאינה נגבית מן הלקוחות מטעמא דלית ליה קלא וביורשין החילוק הוא כמוזכר ונתבאר:

(שם ע"ב) **ולמה** לית אנן אמרין כל שהוא חייב בראייה וכו'. וזהו כדאמר בבבלי דף ו' ע"ב יש בראייה שאין בשתיהן וכו' יש בשמחה שאין בשתיהן ששמחה נוהגת באנשים ונשים מה שאין בשתיהן. והתוס' שם ד"ה יש בשמחה וכו' כתבו דהש"ס דהתם לא חשיב חומרי דשתים ולהכי לא חשיב שתיהן ראייה וחגיגה אינן דאין אכל דבר מה שאין כן בשמחה. וזהו כדחשיב הש"ס דהכא. וי"ל דהש"ס דהכא דמדייק ולמה לית אנן אמרין וכו' לא ס"ל לחלק הכי אלא כל מה דאשכחן למשוי מה שביניהם מחשבינן בין חומרי דשתים ובין חומרא דאחת מהן מה שאין בשתיהן. מה שכתבו התוס' שם בתחלה ולא קאמר יש בשתיהן שצריכין שיעור משא"כ בשמחה דאימר אף לשמחה יש לה שיעור. נראה דכמסתפקין הן בדבר זה אם יש שיעור לשמחה מד"ס או לא ואלו להרמב"ם ז"ל לא היה לו ספק זה ובפשיטות כתב בפ"א מהל' חגיגה בהל' ג' שלמי שמחה לא נתנו בהם חכמים שיעור והכ"מ לא ציין מאיזה מקום למד לומר כן. ונראה דמרב הונא דהכא למד זה דקאמר לקמיה רב הונא אכל פשוט כל שבעה וכדפרישית דבכל יום ויום משבעה אכל בפשוט וזהו אין לה שיעור דבכל דהו אף בפשוט אחד ליום סגי ובפחות מפשוט אחד ודאי לא חשיב מידי:

(שם) **רב** הונא אכל פשוט כל שבעה. עיין בדבור דלעיל שנתבאר דמכאן למד הרמב"ם לומר שלמי שמחה לא נתנו בהם חכמים שיעור וכלומר שלא נתנו בהם שיעור כמו שאמרו בראייה ובחגיגה מעה כסף ושתי כסף אלא בפשוט אחד ליום סגי. ומיהו צ"ע הא רב הונא לאחר החורבן הוה ואין שלמים בזמן הזה ואפשר שהיה גורס רב הונא אמר אוכל פשוט כל שבעה ודינא קאמר בזמן שהיו נוהגין שלמי שמחה:

(שם) **אמר** ר' יוחנן מעה כסף ושתי כסף דבר תורה. בפ"ק דפיאה בהלכה א' פירשתי כל הסוגיא על מכונה וכאן אבאר בקצרה מהצריך להבין תוכן הסוגיא ופירוש פלוגתא דרבי יוחנן ור' הושעיה וכן פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן בדינא דטופל דלקמן דתליא נמי בהא דפליגי אם אדם חולק חובתו לשתי בהמות או לא כמבואר הכל מהסוגיא. הא דקאמר ר' יוחנן מעה כסף וכו' דבר תורה והיינו הלכה למשה מסיני כדקאמר ר' יוחנן כדעתיה וכו' וקרי להל"מ דבר תורה (וכך הוא דעת הרמב"ם ז"ל כמ"ש בהקדמה לסדר זרעים ובחיבורו בפ"ב מהלכות טומאת מת בהלכה י' כתב בהדיא גדי עלה כשעורה. ולפי שטומאתו הלכה הרי הוא דין תורה אלא מד"ס. וזכרתי מזה בחיבוריי בכמה מקומות) ואמרין חזר ביה ר' יוחנן מן הדא ור' יונה ור' יונתן תריהון אמרין לא חזר ביה ועוד מן הדא דאמר ר' אילא נמי ראיה דלא חזר ביה רבי יוחנן מהא דקאמר דהל"מ הן מדאיתפלגון חזקיה ור' יוחנן דחזקיה סבר אדם חולק חובתו לשתי בהמות והיינו חובת המוטלת עליו להביא שלמי חגיגה בשתי כסף יכול הוא לחלקם להשתי כסף לשתי בהמות אם ירצה יקח במעה כסף בהמה אחת ובשנייה בהמה אחרת ויביא שתיהן לחגיגתו ויוצא הוא ידי חובתו. ר' יוחנן אמר אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות אלא צריך שתהא בידו שתי כסף לכל אחד ואחד. כלומר אם דעתו להביא שתי בהמות או יותר לחובת חגיגה צריך שתהא בידו ליקח כל בהמה ובהמה בשתי כסף ואם לאו לא יביא אלא בהמה אחת שתהא שוה שתי כסף אלמא מדקאמר ר' יוחנן שלא לחלק חובת שתי כסף לשתי בהמות ש"מ דס"ל דהא דתנינן הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף מהלכה למשה מסיני הוא דהויא מדבר תורה

והלכך קפדינן שלא יביא בהמה הפחותה משוה שתי כסף לחגיגה ואע"ג דמשלים חובתו בבהמה אחרת אימר דכך ניתנה הל"מ שלא יביא בהמה לחגיגה הפחותה משתי כסף דאי אמרת שיעורא מדברי סופרים בעלמא הוא תו לית לן למיגזר אם מביא בהמה אחת או שתי בהמות בשוה שתי כסף דהא מיהת בשתי כסף הוא דאייתי והשתא שמעינן דלא חזר ביה רבי יוחנן מהאי דאמר לעיל דשיעורא מדבר תורה הוא. אדם טופל בהמה לבהמה אם יש לו אוכלין מרובין ונכסים מועטין על שלמנו ואינו מספיק לו בהמה אחת לשלמי חגיגתו וצריך להביא עוד בהמות אחרות ואין לו מעות חולין כי אם להביא מהן בהמה אחת יכול הוא לטפול ולחבר מעות מעשר שני שלו ולהביא מהן שאר בהמות כפי צרכו. ואף על גב דחגיגת יו"ט חובה היא וקיי"ל דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין הכא מכיון דמביא בהמה אחת מן החולין כבר יצא ידי חובתו בזו ויכול להביא האחרות מן המעשר. ואין אדם טופל מעות למעה. כלומר ובלבד שלא יערב מעות מעשר עם מעות חולין ולהביא מהן בהמה אחת לחגיגתו וחזקיה לטעמיה דסבירא ליה לעיל דאדם חולק חובתו לשתי בהמות וכיון דיכול להביא בהמה אחת. אף ממעה אחת כדאמרינן לעיל לחזקיה הלכך כאן שאין לו אלא מעות אחת חולין יביא בהמה מהמעה חולין שיש בידו ולא יטפול מעות מעשר למעה חולין זו וכדי ליקח בהן בהמה אחת גדולה ישוה שתי כסף או יותר משום דבכה"ג טפי עדיף שיביא בהמה ממעה חולין שיש לו כדי לצאת ידי חובתו מן החולין בבהמה זו לבדה ובלי שום עירוב ממעות מעשר דשתי כסף שאמרו אינו אלא מדרבנן בעלמא ואם צריך הוא עוד לכדי סיפוק אוכלין מרובין שלו יקח מעות מעשר ויביא מהן עוד בהמות אחרות. ר' יוחנן אמר אדם טופל מעות למעה ואין אדם טופל בהמות לבהמה ר' יוחנן נמי לטעמיה דקאמר לעיל אין אדם חולק חובתו שיש עליו להביא חגיגה בשתי כסף לשתי בהמות דלא צריך שיביא בהמה אחת שוה שתי כסף דס"ל שתי כסף מד"ת הן וכדלעיל ואם מביא עוד בהמות אחרות לחגיגתו צריך שתהא כל אחת ואחת בשוה שתי כסף הלכך כאן שאין לו אלא מעה אחת של חולין ואינו יכול להביא בהמה במעה אחת דלא סגי בבהמה פחות משתי כסף טופל הוא מעות מעשר למעה החולין ומביא בהמה בשתי כסף אבל אינו יכול לטפול בהמה לבהמה שהרי כל בהמה שיביא עוד הכל לחובה הן כדאמר ר' יוחנן בהדיא צריך שתהא בידו שתי כסף לכל אחת ואחת וא"כ כולן חובה מיקרו ואינו יכול ליקח ממעות מעשר לבדו מה שהוא חובה עליו ואין לו תקנה אלא בטפילה מעות למעה. היך עבידא וכו' הש"ס נקט לה בדרך בעיא וכלומר דבכה"ג תליא נמי בהך פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בשם חזקיה כדמסיק ואזיל. היו לפניו עשר בהמות שהפריש לחגיגתו והקריב ממש מהן בי"ט ראשון והשתא מיבעיא לן על השאר הנשארות מהו שידחו את יו"ט האחרון מי אמרינן דמכיון שהקריב ממש מהן בי"ט הראשון כבר יצא ידי חובת חגיגתו והשאר המותר כנדרים ונדבות דקיי"ל אין קריבין בי"ט ואם כן אינם דוחים לי"ט האחרון אלא יקריבן לאחר או דילמא כיון שהפריש בתחלה את כולן לחגיגתו כולן כחובה הויין והרי חובת קרבנו הקבוע זמן דוחה י"ט ויכול הוא להביא המותר בי"ט האחרון. ר' קריספי אמר. דפליגי ר' יוחנן ור"ל בזה חד אמר דוחה ואידך אמר אינו דוחה ולא מסיימי ולא ידעין וכו'. א"ר זעירא ניחזי אנן ונפרש מיליהון דרבנן ר' יוחנן ור"ל ממיליהון גופייהו דאמרי לעיל ר' יוחנן דהוא אמר אדם טופל מעות וכו' וטעמיה כדאמרן לעיל שאינו יכול לחלוק חובתו לשתי בהמות אלא כל בהמה ובהמה שמביא לחובתו היא וצריך שתהא שוה שתי כסף ומשום הכי ס"ל דמעות למעות הוא דיכול לטפול אבל לא בהמה לבהמה ומשום דבכל בהמה צריך שתהא בה ממעות חולין וטופל מעות מעשר ולוקחה ואם אין לו אלא מעה אחת חולין אינו יכול להביא אלא בעד מעה זו ועם מעות מעשר שטופל עמה וכן לעולם וכיון שכן הוא על כרחך דס"ל לר' יוחנן דזה שהפריש עשר בהמות לחגיגתו כולן חובה הן שהרי בכל בהמה ובהמה צריך שיהיה ממעות חולין מעורבים בה והלכך הוא דאמר שהמותר דוחה הוא לי"ט האחרון מפני שגם המותר לחובתו הוא. וריש לקיש דהוא אמר אדם טופל בהמות ממעות מעשר לבהמה שהיא ממעות חולין אבל לא מעות למעה ואם כן ע"כ דס"ל שאינו חובה עליו כל הבהמות שהפריש אלא לעולם יוצא ידי חובתו בראשונה שהקריב ומשום הכי לדידיה בגוונא שכבר יצא ידי חובתו אפי' בבהמה אחת יכול להביא שאר בהמות ממעות מעשר לבדן הלכך בכה"ג שהפריש עשר לחגיגתו לא הוו כולן חובה עליו אלא מה שהקריב בי"ט הראשון לחובה הקריב והמותר כנדרים ונדבות חשיבי ולפיכך הוא דאמר אינו דוחה לי"ט האחרון. שמעון בר בא. אמר בהדיא כן בשם ר' יוחנן דלעולם הוא מוסיף והולך בחגיגתו ודוחה את י"ט לפי שכולן בסתמא חובות הן עד שיאמר אין בדעתי להוסיף על חגיגתי ואז אם הוא רוצה להביא אח"כ לאו חובה מיקרי אלא כנדרים ונדבות הן ואין דוחין י"ט. עד כאן ממה שפירשתי לסוגיא זו בפאה שם והעתקתי כאן מפני שהוא חיבור בפני עצמו ומכל הלין תבין ותדע שמ"ש התוס' בבבלי פרקין דף ח' ע"א גבי פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן דפליגי בטופל נמי כדהכא והיינו שם בד"ה טופלין בהמה לבהמה וכו' וכן מצינו בירושלמי וכו' וכלומר דסברת טעם פלוגתייהו בענין טופל תליא נמי בפלוגתא דפליגי בענין אדם חולק חובתו וכו' וזהו הכל כדפרישית הכא אלא שצריך עוד להוסיף ביאור לדבריהם ולומר דתליא נמי בהך פלוגתא דלעיל דפליגי ר' יוחנן ור' הושעיה אם מעה כסף ושתי כסף שאמרו מד"ת הן והיינו הלכה למשה מסיני או מד"ס הוא ועל כרחך דאמרינן דחזקיה כר' הושעיה ס"ל דמדברי סופרים בעלמא הוא ובדיעבד יוצא ידי חובתו אף בבהמה שאינה שוה אלא מעה אחת לחגיגתו דאל"כ תקשי היאך קאמר חזקיה טופלין בהמה לבהמה ואם אין לו אלא מעה אחת מן החולין מביא בהמה ראשונה לחובת חגיגתו ממעה חולין זו ושאר בהמות שמביא כדי סיפוק אוכלין מן המעשר הא אכתי נשאר שיעור מעה אחת חובה עליו ואינה באה מן המעשר ולדידיה אין טופלין מעות למעה אלא ודאי כר' הושעיה ס"ל ומכיון שהשיעור אינו אלא מדרבנן בעלמא יוצא הוא ידי חובתו בדיעבד בבהמה ראשונה שהביא מן המעה החולין לבד ושפיר יכול הוא להביא שאר בהמות שצריכין לו כדי סיפוק אוכליו מן המעשר ור' יוחנן לטעמיה דס"ל השיעור שתי כסף לחגיגה מד"ת הוא ומכיון שמערב מעות מעשר עם מעות חולין יכול הוא להביא בשתי כסף דטופלין מעה למעה והכל כמבואר לעיל. ומיהו כל זה לפי משמעות הסוגיא דהכא דר' יוחנן אית ליה שתי כסף לחגיגה מד"ת הן והיינו הל"מ דנכלל בכלל שאמרו כל השיעורין מהלכה למשה מסיני הן וכדפרישית אבל לסוגית הבבלי אין לנו אלא דלכ"ע שיעורין הללו דראייה וחגיגה אינן אלא מד"ס וכמבואר התם בפרקין דף ז' ע"א וכדכתבו התוס' בעלמן שם הראייה שתי כסף ומדרבנן הוא דמדאורייתא אין לו שיעור לקרבן רק לאסם מעילה וכו' וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' חגיגה בהלכה כ' הראייה והחגיגה אין להם שיעור מן התורה אבל מד"ס שלא יהא קרבן עולת ראייה פחות משוה מעה כסף ולא שלמי חגיגה פחות משוה שתי כסף ולפ"ז אי אפשר להשוות הסוגיא דהכא ודהתם בענין פירושא וטעמא דפלוגתייהו בענין טופל דהא לפי סוגיא דהכא טעמיה דר' יוחנן דאמר אין אדם חולק חובתו משום דס"ל מעה כסף ושתי כסף מד"ת כדאמר בהדיא ר' יונה וכו' אמרין לא חזר ביה ר' יוחנן ומייתי ראיה מן הדא דר' אילא וכו' איתפלגון וכו' והדר תלי פלוגתייהו בענין דטופל נמי בפלוגתייהו דלעיל כמבואר הכל לעיל ואין לפרש בענין אחר וזה קשה על מה שרצו התוס' לפרש טעם פלוגתייהו דחזקיה ור' יוחנן בטופל כדקאמר הכא והרי לא הושוו הסוגיות בעיקר טעמא דפלוגתייהו ובמה דתליא בה ולכאורה קושיא הוא אלא די"ל דעיקר כוונת דבריהם דפליגי בסברא זו דלמר טפי עדיף לערב מעות מעשר עם מעות חולין בחדא בהמה בכדי שיהו מעות חולין בכל בהמה ובהמה שמביא ולמר איפכא מסתברא דחדא בהמה מיהת מחולין לבד הוא שיביא וכמו שמצינו כעין זה בירושלמי אמר ר' אילא וכו' דפליגי אם מחלק חובתו וכו' ולא דנפרש דפלוגתייהו הכא ממש כהאי דבירושלמי דזה ודאי אינו מטעמא דאמרן דלפי סוגית הבבלי לכ"ע שיעורא דראייה וחגיגה מדברי סופרים בלבד הוא ואינו נכלל בכלל שאמרו כל השיעורין הל"מ הן. והמסקנא בענין טופל כר' יוחנן הוא דמסקינן התם והיינו כדמפרש שם בדף ח' ע"ב שתהא שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין וזהו כר' יוחנן שהמעות הוא שמערב המעשר עם החולין ולוקח מהן בהמה לשלמי חגיגה וכמ"ש הרמב"ם שם בפ"ב בהלכה ז' אבל שלמי חגיגה באות ממעות מעשר שני המעורבות עם מעות חולין וכו' ודברי הראב"ד בהשגה כאן קשי הבנה הן ועיין בכ"מ שהביא בשם הר"י קורקוס ז"ל לדחוק בביאור דברי הראב"ד ולא נצריך בזה:

(שם) **רבי** הושעיה כדעתיה וכו' האוכל איסור בזמן הזה צריך לרשום לפניו את השיעורין וכו'. וכך הוא בפיאה שם. וזהו כר' אלעזר בבבלי יומא דף פ' האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא ב"ד אחר וכו' וירבה בקרבנות מחמת שיעורין ובתר הכי גרים שם אמר ר' יוחנן שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני. ופליג אר' אלעזר כדמשמע מהכא בהדיא דפליגי ר' הושעיה ור' יוחנן בהא דאי הל"מ הן א"כ אין ביד ב"ד אחר לשנות בשיעורין. והמסקנא כר' יוחנן וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ד מהל' מ"א בהל' ב'. וכבר נתבאר בדבור דלעיל דלפי שיטת הבבלי שיעורא שאמרו בקרבן ראייה וחגיגה לכ"ע מד"ס בלבד הוא ואינו נכלל בכלל שאמרו כל השיעורין הל"מ הן דאותן הוו כדבר תורה:

(שם) **היך** עבידה היו לפניו עשר בהמות וכו'. התוס' בחגיגה שם ד"ה חוזר הוא ומקריבן בי"ט שני וכו' מביאין להא דהכא ורמיה לפירוש ר"ח שפירש להא דהתם דנמי לענין דחית י"ט מיירי. וכבר ביארתי לעיל מה דנפקא מבין דהעת הסוגיא כולה דהכא ומבין הסוגיא דהתם ועיין לעיל:

ומנין

(דף ה ע"א) **ומנין** שהוא טופל למעשר וכו'. התם דף ס' ע"א דריש לה בברייתא דמייתי לסיועי לר' יוחנן מסת מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין ומנין שאם רלה לערב מערב (והיינו מצות מעשר עם מצות חולין וכר' יוחנן) ת"ל כאשר יברכך ה' אלהיך. והכא דריש הכל מתיבת מסת גופיה דמשמע גם מן המעשר דכתיב לא תוכל שאתו. והיינו בטופל ולא כולו מן המעשר כדדריש מין ותרב משאת בנימין וכו' ומביאין התוס' לזה ד"ה ת"ל אשר יברכך מיהו בירושלמי מפקינן ליה דכתיב מסת וכו' כוונת דבריהם שכתבו מיהו בירושלמי וכו' אהא דכתבו בדבור דלעיל מיניה קאי דדריש מסת וכו' ובשלהי פ' התודה דף פ"ב מפקינן ליה מקרא אחרינא דדריש שם מהיקשא דפסח מה פסח דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין. ויש לומר דהכא איצטריך דסד"א כיון דכתיב אשר יברכך לטפילה דמעשר איירא כוליה נמי לייתי מן המעשר. ועל זה כתבו כאן מיהו בירושלמי מפקינן ליה דכתיב מסת וכו' וכלומר דהשתא דנפקא לן הכל מתיבת מסת גופיה תו לא איצטריך לן לתרץ הא דכתיב הכא ללמד שלא יביא אלא מן החולין והא כבר מפקינן במתני' בפ' התודה מהקישא דפסח משום דכתיב כאן אשר יברכך כדכתבו לעיל אלא דבלאו הכי שפיר אתיא דכולא מילתא מתיבת מסת ילפינן ואיצטריך לכתוב כאן מסת ללמד שמותר לטפול ממעשר וכן שלא יביא כולו ממעשר. ומיהו איכא למידק על גופה דדרשא ממסת הא כתיב גביה נדבת ידך אשר תתן וא"כ נימא דגזירת הכתוב הוא שאפי' מה שהוא נודב יותר מהמוטל עליו לא יביא אלא מן החולין. ולדרשא דהכא לא קשה מידי ועיקר דינא דטופל ומה שבין סוגיא דהכא ובין סוגיא דהתם ולפי המסקנא נתבאר בהלכה דלעיל ע"ש:

(שם) **ללמדך** שדומין עליהם י"ט. היינו דוקא באלו דהוו חובות הקבוע להן זמן ודומין י"ט ונתבאר לעיל מזה:

(שם ו"ב) **עני** וידו רחבה קורא אני עליו איש כמתנת ידו וכו'. התוס' שם ע"ב ד"ה מי שיש לו אוכלין מרובין מביאין לזה בירושלמי אמרינן וכו' כוונתם דזהו דלא כפירש"י שכתב על נכסים מרובים ואוכלין מועטין מביא עולות מרובות וכתיב איש כמתנת ידו ובירושלמי לא משמע כן אלא דדריש לכוליה דקרא בענין אחר וכמפורש ומבואר היטב בפנים:

(דף ו ע"א) **רבי** יוחנן בשם רבי ישמעאל נאמר חמשה עשר בפסח וכו'. התוס' בדף ט' ע"א ד"ה נאמר עצרת בפסח כתבו ובירושלמי יליף לה וכו' ובפנים תמצא ביאור נכון לזה:

(שם ע"ב) **השאור** שבה היה מקרבן אלו. יש ג"י המאור שבה ולפי גירסת הספרים שלפנינו יש ג"כ לפתרו כמבואר בפנים:

(דף ז ע"ב) **כל** האיסורין שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור. בפ"ב דכלאים בהלכה א' בארתי במה דמסיק שם דדוקא באיסורי תורה אבל באיסור דרבנן מבטלין לכתחלה וכדמסיק נמי בבבלי ביצה דף ד' ובמה שמחלקין התוס' שם בין דבר שיש לו עיקר מן התורה או לא ודעת הרא"ש ז"ל שם לחלק בין מיקלי קלי איסורא או איתא בעיניה אין כן דעת הרמב"ם ז"ל אלא סתם וכתב בפ' ט"ו מהלכות מ"א בהלכה כ"ו באיסור של דבריהם מבטלין איסור לכתחלה ורא"ה לדבריו דלא מחלקינן כלום מהא דאמר בהאי תלמודא בכלאים שם דבמידי דרבנן מוסיף על ההיתר וכו' והרי כלאים יש לעיקרו איסור מן התורה ואיתיה לאיסורא בעיניה וקאמר דאם הוא כלאים דרבנן מבטלין איסורי לכתחלה ועיין שם במה שנתבאר עוד מענין זה ובמקומות המצויינים שם בס"ד:

הדרן עלך פרק הכל חייבין

פרק ב (דף ח ע"א) **אין** דורשין בעריות בשלשה. דר' עקיבא הוא וכו'. כדפרישית בעריות היינו לסתרי עריות מה שאין מפורש בתורה בהדיא אלא דמדרשא דחכמים הוא דאתיא והכי מפרש לה נמי בבבלי ריש פירקין דבסתרי עריות קאמר דאין דורשין לשלשה וטעמא דמלתא כדפרישית במתני' ורש"י ז"ל פי' סתרי עריות כגון בתו מאנוסתו וכו' כדאמר התם בשלהי פרקא דלעיל דלא כתיבא אלא דאתיא הנה הנה ואתיא זימה זימה. ונראה דהדא מגווני נקט אלא דהוא ז"ל מפרש במה דכ"ע מודים בה להאי דרשה ואלו לאאי דמפרש הכא במלתא דתליא בפלוגתא הוא דלהכי מוקי לסתמא דמתני' כר"ע ולא כר' ישמעאל דלדידיה נפקא מיניה לעובדא איכא ושפיר דורשין בהא כדי להורות הלכה למעשה וכמבואר הכל בפנים. ועיין בפרק ז' דסנהדרין בהלכה ז' מה שנתבאר שם בהאי פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע בס"ד:

(דף י ע"א) **ולבה** בבי"ת שהוא בלשון ברכה. הר"א אבן עזרא הביא זה בהקדמה שלו והלעיג על הדרש וכתב ויש דרש וכו' ובמה שכתבתי בפנים נתיישב הדרש והלכו להן טענותיו וכן מצאתי בספר תפארת ישראל שחיבר הרב הגאון בעל ג"א ז"ל וכל דברי אגדה המוזכרים בהלכה זו ולאחריה נשתנו קצת בבבלי פרקין בנוסחא אחרת. ובבבלי פרק הקומץ ג"כ מקצת ובבבלי פרק נגמר הדין ובמקומות המצויינין בהאי תלמודא:

(דף יב ע"א) **אמר** ר' יוסי בר' בון דוד מת בעצרת וכו'. התוס' בפרקין דף י"ז ע"א בד"ה אף עצרת יש לה תשלומין הביאו לזה ועיין לעיל בפ"ב דביצה בהלכה ד' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

(שם) **בתוב** אחד אומר ומג הקציר בכורי מעשיך וכו'. אמר ר' יוסי בר' בון ובלבד שיבלים לעיסתו. וכך היא הנוסחא לעיל בפ"ק דמגילה בהלכה ג'. והתוס' בפרקין דף יז ע"ב ד"ה אלא לאו לתשלומין כתבו דהרי לקצור ולעשות מלאכה ביום טבוח ומסיים בה בירושלמי א"ר יוסי בר בון ובלבד שיהלם לעיסתו כהדא דתנינן וכו' ואין כ"מ בין הנוסחא ובלבד שיבלים או כהנוסחא אשר לפניהם ובלבד שיהלם דהיינו הך. ומיהו לפי פירושם האי מילתא איום טבוח הוא דקאי וכמו שכתבו שם ואע"פ שהתירה התורה מלאכה לתשלומין לא מצי למיעבד רק לצורך אכילתו אם הלה עיסתו כמו שמצינו שאסור לאדם לעשות מלאכה ביום הקריבו את קרבנו וכו' וסיימו אבל מ"מ אף הש"ס שלנו לא פליג בהא דמדרבנן מיהא מיתסר יום טבוח כדפרישית עכ"ל. ונראה שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל שהרי בפ"א מהל' חגיגה בהלכה ז' שהביא דין תשלומין דעצרת וכתב מי שלא חג וכו' וכן מי שלא חג ביום חג השבועות חוגג כל שבעה ויש לו תשלומין כל ששת הימים שלאחר חג השבועות ודבר זה מפי השמועה נאמר שחג השבועות כחג המצות לתשלומין. ולא הזכיר כלל מאיסור עשיית מלאכה ואף לא מדרבנן. ובריש פ"ז מהלכות י"ט שביאר שם מדין חה"מ כתב מאיסור מלאכה בחה"מ כמה שאסרו חכמים והאסמכתא מן הכתוב שבתורה וכמבואר שם בהסוגיא דף יח ע"א וכן פירשתי להא דהכא במגילה שם דאמוד המועד קאי ואם דמשמעות הסוגיא דהכא נראה כפי' התוספות מיהו לא מצינו דמשמע בהדיא בסוגית הש"ס דילן כן ועוד הא האי דהכא אתיא ממש כהאי דר"ל דהתם דדריש נמי מהאי קרא גופיה ומג הקציר איזהו חג שהחג מוגג וקוצר בו הוי אומר זה עצרת איפות אילימא ביום טוב קצירה בי"ט מי שרי אלא לאו לתשלומין והכי דלדידיה נמי מצינן לפרש כפירוש התוספות לאו דהכא דמדאורייתא מישרי שרי ומדרבנן מיהא אסור תשלומי דעצרת במלאכה אלא במה שצריך לעיסתו בלבד הוא דהרי אבל הא מיפרך פריך ר' יוחנן עליה התם על עיקר דרשא דידיה וקאמר אלא מעתה חג האסיף וכו'. אלא חג הבא בזמן אסיפה ה"נ חג הבא בזמן קצירה ואם כן לא קאים הך דרשא לפי המסקנא דהתם דליתא למילתיה דר"ל לגבי ר' יוחנן ונראה דמהאי טעמא לא זכר הרמב"ם כלום מענין איסור מלאכה כלל בתשלומין דעצרת. ומהדא דתני לכן אינם וכו' נמי לאו ראיה דליתסר בעשיית מלאכה ביום הקריבו את קרבנו דהאי מילתא גרים לה בריש פרק מקום שנהגו ולא קאי הכי לפי המסקנא וכדאתקיף עלה רבי יונה התם וקאמר אילין תמידין קרבנותיהן של ישראל אינון וכו' אם יהיו כל ישראל יושבין ובטלין וכו' דמשמע מיהת מהם דגם בערב פסח אינו אלא משום מנהג במקום שנהגו ולא משום איסורא אפי' מדרבנן מטעמא דקרבן וע"ש:

(שם ע"ב) **אית** תניי תני הכין מרלה על אלמו וכו'. הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ד מהלכות ביאת מקדש בהלכה א' כר' יהודה דס"ל עודהו על אלמו הוא דמרלה וא"ג דפסק שם בהלכה ט"ו טומאה דמויה היא בצבור ועיין לעיל בפ"ק דיומא בהלכה ב' ד"ה אית תניי תני וכו' מה שבארתי בזה בס"ד ויש ראיה לזה ג"כ מהא דהכא דאתיא כר' יוסי בר בון דהוא מאריה דהאי תלמודא טפי מר' עוקבא:

(שם) **אלא** כרבי שמעון בן אלעזר וכו'. הך דרשב"א בברייתא דלקמן מייתי לה נמי בבבלי פ"ב דחולין דף לג ע"ב בשינויא דרב פפא התם על המתני' השוטף בשמה מים ושוף ולא יצא מהם דם וכו' מדקתני נאכלין בידים מסואבות וכו' וקאמר רב פפא הכא בידים תחלות עסקינן וכרשב"א דאמר משום ר"מ וכו' והיו דלא כדבעי בבבלי פרקין דף י"ם לשנויי מעיקרא לרומיא דמתני' דהכא אמתני' דבכורים דקתני התרומה והבכורים וכו' מה שאין כן במעשר וכ"ש בחולין דלא בעי נטילת ידים ובעי לשנויי רומיא דמעשר דמתני' דהכא כרבנן דפרק י"א דפרה כל הטעון ביאת מים מד"ס ומתני' דבכורים כר"מ ולבאורה הוא קשיא דר"מ אדר"מ דהכא בברייתא דרשב"א קאמר משום ר"מ דס"ל דאשבחן שהידים תחלות הן אף לחולין אלא דבלאו הכי לא קאי שפיר הא שנויא בבפירקין בפרקין שם שם אלא כדפרכינן התם מהכא ואבל ולא מזיק אלא למעשר ואיפוך ומתני' דבכורים לא מיירי בנוגע בעצמו אלא לענין נטילת ידים אבל משום הכא דלאו לחשש נוגע וכו'. כלומר אלא הכי הוא דבעית לשנויי דהן דאת אמר במתני' דידן המעשר טעון רחיצת ידים ברוצה לאכול אותו והן דאת אמר במסכת בכורים שאינו טעון רחיצת ידים ברוצה ליגע אותו ופריך ולא הוא רוצה לאכול הוא רוצה ליגע בתמים וכלומר דהיינו הך משום דודאי הא דממחיר את ברוצה לאכול היינו על כרחך משום דהיא רוצה ליגע בו בעצמו דאי לא תימא הכי אלא דעי ר' הקומרא משום אכילה היא ואף בדלא נגע בו הוא בעצמו וכגון שהאכילו תמב גו בכוס וכיוצא בו קשיא היא גופה אמאי החמירו בו כך הרי הוא לא נגע בו ומהיכי תיתי נחמור באכילת מעשר כל כך אלא משום נטילת הרך. אלא דהיינו טעמא שהחמירו באכילת מעשר שיהא צריך נ"י משום סרך דתרומה שלא יבא לאכול תרומה בלתי נ"י ופריך והיכי מצית אמרת משום סרך תרומה והתנינן במתני' נמי תרומה וכי יש בתרומה משום נטילת סרך בתמיה וכלומר דהא על כרחך בתרומה משום נגיעה דתרומה היא דהצריכו נ"י וא"כ במעשר נמי משום נגיעה הוא דהא בחדא מחתא תני להו למעשר ולתרומה ולחולין הוא דשייך לומר משום סרך תרומה כדלעיל וכולה מתני' דהכא בנגיעה הוא דמיירי וסדרא רומיא דמתני' דבכורים לדוכתה אלא בחולין שנגעו ע"ג טהרת הקודש מיירי מתני' דהכא וה"ס למעשר ופריך ומולין וכו' וכי לא כחולין הן תפתר או כרשב"א וכו' כדלעיל או כר"א בר צדוק וכו' בסוף פ"ב דטהרות ע"כ דמבואר בבכורים שם. ובסוגית הבבלי דפרקין דאתקיף לה רב שימי בר אשי אטיבותא כאן לאכילה כאן לנגיעה עד כאן ל"פ וכו' ולא בעי לשנויי כדמשני הכא דמתני' מיירי בשנעשו על טהרת הקודש דלא בעי לאוקמי כיחידאה. ובענין האי שנויא דהכא וזהו כעין דאוקי ר' אלעזר המר ר' הושעיא למתני' דהשוטף וכו' בחולין שם כמוזכר בדבור דלעיל יתבאר לקמן ועיין בפרק דלקמן בהלכה ב' מה שיתבאר מזה בס"ד:

(שם) **אפילו** תימר כאן וכאן בידים טהורות וכו'. והכי הויא המסקנא דאפילו סתם ידים שלא נודע להם טומאה צריכין טבילה בארבעים סאה לקודש ובחולין שנעשו על טהרת קודש משמע מהכא דלענין זה נמי לאו כקודש דמו כמו ממש בתרייתא דפרק דלקמן וע"ש ברמש הפרק:

(שם ע"ב) **תיפתר** באוסטו בנסר וכו'. משמע דבעינן שתהא אסיפת האפר בדבר שאינו מקבל טומאה וכדי שלא יטמא המוסף בשעת האסיפה דואסף איש טהור כתיב ולאמר מכאן הוא דמטמא כדתנן בפ"ד ממס' פרה כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים וכמבואר בדברי הרמב"ם בריש פ"ו מהל' פרה אדומה וע"ש:

(שם) **באן** לאכילה כאן למגע. ובהלכה דלעיל פריך על הא דבעי לחלק בין אכילה לנגיעה וקאמר ולא הוא הרוצה לאכול הוא רוצה ליגע וכדפרישית משום דלעיל לענין רחיצת ידים מיירי ומסתברא דהרוצה ליגע במעשר צריך נטילת ידים אבל הכא הרי מכל מקום טבל אלא משום מעלה בעלמא אמרו שצריך עד שיתכוין לטבול למעשר מסתברא הוא דלאכילה הוא שעשו מעלה ולא לנגיעה וכעין דאמרינן בשאר מעלות וכמו שיתבאר בפרק דלקמן:

(שם) **הטובל** סתם מותר בכולם וכו'. כדפרישית דר' יוחנן מפרש לה דמיירי שהוא מוזקק לכולן וירד לטבול דהוי כנתכוין ואע"פ שבשעת טבילה לא פירש בשביל מה הוא טובל עצמו אמרינן מסתמא נתכוין למעשר וכו' וכי היכא דלא פליגא הא על המתני' דמסקינן בבבלי דף י"ט דטבל ולא הוחזק כאלו לא טבל דתנינן במתני' היינו למעשר ולחולין הוא דלא בעינן כוונה כלל. ועודהו רגליו משוקעות במים וכו' ברייתא היא דמייתי לה נמי שם ומוקי לה ר' פדת כר' יהודה דפ"ז דמקוואות מקום שיש בו ארבעים סאה מכוונות וכו' ומייתי לה הכא לקמן ואיכא תרי לישנא דרב נחמן התם על האי מתני' דמקוואות ללישנא קמא ממלוקת דר' יהודה וחכמים במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה דברי הכל השני טמא דר' יהודה נמי לא ס"ל גוד אחית אלא בטבילה בשביל מעלות דרבנן וזהו כאוקמתא דר' פדת דלחכמים אפילו במעלות דרבנן לית להו גוד אחית וללישנא בתרא ממלוקת מטומאה לטהרה אבל במעלות דברי הכל אף השני טהור. ומתוקמא ברייתא דעודהו רגליו וכו' כדברי הכל ופליגא דר' פדת והרמב"ם בפרק י"ג משאר אבות הטומאות בהלכה ב' שהביא המעלות בטבילה לא זכר כלום מהאי דעודהו רגליו וכו' משמע דתפס ללישנא קמא דרב נחמן לעיקר ולחכמים אף במעלות דרבנן לית להו גוד אחית וכך נראה מדבריו בפירוש המשנה דפ"ז דמקוואות שלא הביא אלא לישנא קמא דרב נחמן ובמבורו בפ"ח דמקוואות בהלכה ב' שהביא הדין דמקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וכו' דפסק כחכמים וסתם וכתב הראשון טהור והשני כטומאתו והביא הכ"מ שם לישנא קמא דרב נחמן ופשוט הוא דהתם מטומאה לטהרה איירי אלא דלענין מעלות דרבנן דהכא לכאורה צריך טעם אמאי לא תפס כאיכא דאמרי דרב נחמן כדרכו בכל מקום לפסוק כלישנא בתרא ובמידי דרבנן להקל דלדברי הכל אף השני טהור ואפשר דהוא"ל ללישנא בתרא אמרי' פליגא היא על רבי פדת משמע דסתמא דהש"ס ניחא ליה כהאי לישנא קמא דהיינו דר' פדת וא"כ לחכמים אף במעלות דרבנן לית להו גוד אחית ועיין בתוספות לקמן שם ד"ה ר' יהודה אומר מאיר היה אומר וכו' ובדברי התוספתא הביאם הר"ש במקומות שם ואין להאריך:

(דף יד ע"א) **גופו** של פרוש מהו שיעשה כזב אצל תרומה. ומסיק דאין גופו נעשה כזב וכ"כ הרמב"ם בריש פרק י"ג מאבות הטומאות וכן להא דלקמן דאוכלי תרומה עצמן אינן כזבים אצל קודש וכו' והתוס' בדף י"ט ע"ב בד"ה בגדי עם הארץ וכו' הביאו להא דהכא וכתבו עד כאן לא מיבעיא ליה אלא פרוש אצל תרומה אבל עם הארץ אצל תרומה מטמא ליה וכו' ע"ש:

(שם ע"ב) **ההותך** שפופרת של קודש וכו'. לפי משמעות הסוגיא אקדש קאי ולפי משמעות הברייתא ומתני' בפרק ה' דפרה משנה ד' אקידוש מי חטאת קאי. ומדברי הרמב"ם בפרק הנזכר לעיל משמע שהיה גורם גופה של אוכלי תרומה מהו שיעשה זה אבל הקדש וכן לקמן גופו של אוכלי קודש וכו'. ובהא דלקמן מתניתא פליגא עשה את הטהור לחטאת וכו' יש לפרש דאברייתא דקתני הכי קאי ולא כדפרישית בפנים. ועיין בפרה בפרק הנזכר:

הדרן עלך פרק אין דורשין

פרק ג (שם במתני') **חומר** בקודש מבתרומה שמטבילין כלים בתוך כלים בתרומה אבל לא בקודש. פירש הרב דאמרינן כבידו של כלי הפנימי מכביד ומוצץ בפני הטומאה וכו'. ונמשך בזה אמר הרמב"ם בפירוש המשנה וזהו כדר' אילא בבבלי ריש פרקין ולדידיה עשר מעלות שנו כאן ורישא וסיפא משום מגילה כדקאמר התם אבל רבא התם קאמר דטעמא דרישא משום גזירה שלא יטביל מחטין וצינורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד ולדידיה אחד עשר מעלות שנו כאן שם ראשונות וכו' כדפרישית בפנים וכ"כ הרמב"ם בחבורו פי"ב מהלכות אבות הטומאות וחזר בו משום דהמסקנא כרבא בזה דהכי קאמר נמי רב נחמן ובהל וגרגותני דקאמר שם דלרבא מטבילין בהם אף לקדש דלא שכיחי שאין בפיהם כשפופרת הנוד ולא פסק הרמב"ם שם כרבא בזה אלא דאין מטבילין כלים בתוכן לקדש ואפי' בכלי גדול והוא טהור ולכאורה קשה הוא אבל טעמו דמילתיה דרבא דסבר מטבילין אף לקדש אזלא כת"ק דברייתא דמייתי התם ואבא שאול פליג וס"ל לתרומה אבל לא לקדש ופסק שם וכן בסוף פ"ג מהל' מקואות כאבא שאול וטעמו בזה משום דשקיל וטרי התם בטעמיה דאבא שאול דאמר לא לקדש משום דהוי ליה ע"ה ואזיל ומטביל ובתרומה ליכא למיחש משום דלא מקבלינן מיניה ופריך קדש נמי לא נקבל מיניה הויא ליה איבה וכו' ובתר הכי אמרינן מאן תנא דחייש לאיבה ר' יוסי היא וכו' וכיון דקיי"ל כר' יוסי וכסתמא דמתני' לקמן בפרקין דהכל נאמנים על טהרות יין ושמן כל ימות השנה א"כ ממילא קמה מילתיה דאבא שאול דמחלקינן בין תרומה לקדש ולא כת"ק ולפיכך פסק הרמב"ם כוותיה וכן הכא בשמעתין דמייתי מילתיה דאבא שאול וקאמר ר' יוחנן הלכה כאבא שאול ותני כן הלכה כדבריו והגי' התוספתא שהבאתי בפנים ויש לפרש להא דהכא נמי כן דקאמר אבא שאול אף בתרומה אין מטבילין כלים בתוך כלים אלא בהל וגרגותני בלבד אבל בקדש אין מטבילין אפילו בהל וגרגותני והיינו כדהתם בענין ההלכה אבל לא לענין הטעם דהא משמע מהכא דטעמיה משום מגילה וכדלקמן. והכ"מ כתב שם בענין י"א מעלות דפסק כרב נחמן דרבא סבר כוותיה ולא דקדק דאי הכי מ"מ לא פסק כרבא בהל וגרגותני וכת"ק דברייתא ולמאי שבארתי מבורר פסקיה דהרמב"ם על נכון בס"ד:

(דף טו ע"א) **דתנינן** תמן האוחז באדם ובכלים ומטבילן וכו'. הרמב"ם ז"ל פירש שם כפירוש המשנה דלר"ש ירפה את ידיו ויכנסו המים לידיו ולאלה הכלים ות"ק אמר שהם טמאים גזירה שמא לא ירפה. וכ"כ בחבורו בפ"ב מהלכות מקואות בהלכה י"א האוחז באדם ובכלים והטבילן הרי הן בטומאתן ואע"פ שרפה ידיו גזירה שמא לא ירפה ואם הדיח ידיו במים עלתה להן טבילה. משמע דמפרש פלוגתייהו הכי דלת"ק לא מהני אלא במדיח ידיו במים ור"ש לקולא הוא דפליג וס"ל דמרפה ידיו נמי מהני ולא בעינן עד שידיח ידיו ופסק כת"ק אבל הרשב"א מביאו הטור י"ד בסי' קצ"ח מפרש דלת"ק נמי מהני במרפה ידיו אלא דבמדיח ידיו במים ס"ל דאפילו מהדק ידיו נמי שרי ור"ש לחומרא הוא דפליג דס"ל דלא סגי במדיח ידיו ולא שרי אלא עד שירפה ידיו והלכה כת"ק ואם כן בחדא מתרוייהו סגי או שירפה ידיו או שידיח ידיו במים וכך פסק בש"ע שם ונמשך אחר הרשב"א והטור. והנה לכאורה למאי דקאמר ר' יוחנן לבתר דהדר ביה מהא דקאמר שהיהן אמרו דבר אחד אלא מסתברא דר"ש הוא דמודה לאבא שאול והיינו דמודה לטעמא דמגילה כדס"ל לאבא שאול דקאמר אף בתרומה אין מטבילין אלא הל וגרגותני בלבד וכלומר דמטבילין כלים בתוך הל וגרגותני דוקא לתרומה אבל לא לקודש ומשום דבקודש החמירו כל היכא דאיכא משום מגילה ולא החמירו כל כך בתרומה וכדפרישית בפנים דהכי קאמר בתוספתא בהדיא אבל אבא שאול אינו מודה לר"ש דס"ל דדוקא מרפה ידיו הוא דמהני אבל לא סגי במדיח ידיו ואבא שאול לא ס"ל הכי אלא הדיח ידיו בתחלה נמי מהני וכת"ק וזה עולה כפי פירוש הרשב"א. ולהרמב"ם יש לפרש להא דהכא כפשטא דהשמועה דבתר דהדר ביה ר' יוחנן ה"ק דמסתברא דר"ש יודה לאבא שאול בענין מגילה דכי היכי דשמעינן לאבא שאול דמחמיר במגילה כדתנינן בתוספתא בהדיא וכהך ברייתא דמייתי נמי בבבלי וכנזכר בדבור דלעיל דס"ל דבקודש אין מטבילין כלים אפילו בתוך הל וגרגותני כן נמי ס"ל לר"ש דהאוחז באדם ובכלים ומטבילן לא עלתה להן טבילה ומשום מגילה אבל אבא שאול לא יודי לר"ש בהא דס"ל דמרפה ידיו מהני אלא דס"ל דדוקא צריך שידיח ידיו במים בתחלה וכת"ק דגזרינן שמא לא ירפה ידיו יפה. ויותר נוח הוא לפי פירוש הרמב"ם ולא ראיתי לאחד מהמפרשים שהביאו להא דהכא. ומיהו מדמצינן לפרש להאי דהכא או כפירוש הרשב"א או כפירוש הרמב"ם וא"כ ליכא מכאן לא תיובתא ולא סייעתא למר ולא למר ומ"מ יש לתמוה על הב"י שהכריע בש"ע לפסוק להקל כהרשב"א ונגד הרמב"ם ועוד דהרא"ש ז"ל בפירוש המשניות במקואות שם כתב בפירוש כפירוש הרמב"ם שכתב ואם הדיח ידיו תחלה או המים שתחת ידיו מתחברים למקוה ואין כאן מגילה ולא סגי לרבנן ביד רפה דחיישינן שמא לא ירפה עכ"ל וכן בהלכות מקואות דהרא"ש לא הביא אלא דברי הת"ק בלבד דתנן בפ"ח דמקואות האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין ואם הדיח ידיו במים טהורין. ומעתה גדלה ורבתה התמיה על הב"י מפני מה הכריע כהרשב"א להקל בטבילת נדה החמורה:

(שם ע"ב) **רבי** מאיר אומר שלא עשרה. כדפרישית בפנים והתוס' בריש פרקין כתבו י"א מעלות חשיב לרבא ולר' אילא עשר מעלות והוה קשה להו לר"י אמאי לא ליתנייה הכא דלעיל נוטלין לידים לחולין ולתרומה ולקדש מטבילין וטבל והוזק לתרומה לא הוזק לקדש ונראה למורי דלא קחשיב במתני' אלא היכא דאיכא דררא דטומאה קצת וכו'. כך צריך לפרש אליבא דתנא דמתני' ולסברת ר"מ דהכא על כרחך צריך לפרש דס"ל דבכל מקום מעלה בקודש מבתרומה איכא. והיכא דטובל מטומאתו לקודש ולא הוזק לקדש איכא נמי דררא דטומאה קצת:

(שם) **ולמה** הוון עבדין כן וכו' מן שבע שבע אפין וכו'. פירשתי בפנים לפי פשטות הענין ובספר הדרשות שלי נקרא פני המנורה הארכתי בעניני הדרוש בזה ואין כאן מקומו:

(שם) **אלא** כי אנן קיימין במאוכלך במשקה. וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ב מאבות הטומאות בהלכה ב' כלי שנטמאו אחוריו במשקין לא נטמא תוכו וכו' והמשקין שבתוכו או שבבית צביעתו טהורין וכו' אבל לקדש נטמאו אחוריו נטמאו כולן. וא"כ דוקא היא שם משקה. ומה שאמרו כאן משקה בית מטבחיא טהורין במקומן וכו' וכך הם דברי הרמב"ם בפ"י מהלכות טומאת אוכלין בהלכה י"ו משקה בית מטבחיא שבעזרה וכו' משמע דוקא בעוד שהם בעזרה טהורין הן ובענין שמילקו כאן בין שנטמאו באוכלין או במשקין שהיא טומאה דרבנן ובין שנטמאו בשרץ שהיא טומאה דאורייתא לא משמע כן בפ"ק דפסחים דף י"ו דרב קאמר דכן ממש ופסק כך הרמב"ם וכתב שהם טהורין לעולם ולא מתטמאין ולא מכשירין והתם מתני' היא בסוף פרק ט"ו דכלים ומשום דקיי"ל כמ"ד טומאת משקין לאו מדאורייתא ורבנן הוא דגזרו בהו טומאה ובהני לא גזרו כלל:

(דף טו ע"א) **תמן** תנינן כל הכלים יש להן אחוריים ותוך וכו'. השקלא והטריא בסוגיא בענין זה מבואר היטב בפנים. ולדינא כתב הרמב"ם בפי' המשנה והלכה כת"ק אשר אמר כל הכלים יש להם בית הצביעה ואמר ר' יוסי שזה אמנם הוא שלא יטמא ידיו בבית הצביעה ואע"פ שאחורי הכוס טמאין. ומזה נמשך הרב וכתב והלכה כת"ק וכדמפרש ר' יוסי ובחיבורו בריש פרק כ"ח מהלכות כלים שהם דבריו כסת"ק כל הכלים וכו' ובפרק י"ב מאבות הטומאות בהלכה ב' לא הביא אלא הסיפא דהאי מתני' דמפרש ר' יוסי כיצד וכו' היה שותה בכוס שאחוריו טמאים אינו חושש שמא נטמא המשקה שבפיו באחורי הכוס וחזר וטימא הכוס. ולא הביא הרישא היו ידיו טהורות וכו' כמו שהבאתי בפנים. ובסיפא ודאי כ"ע מודים בה:

(שם ע"ב) **עבר** ונשא טהור. וכן אמר ר"ז בבבלי דף כ"ג וכן פסק הרמב"ם שם בהל' ג' והואיל ולא נגע בקודש:

(שם) **תני** מעשה באשה אחת וכו'. שוב מעשה באשה אחת וכו'. הני עובדי מייתי להו בבבלי פרק דלעיל דף כ' ומביאין התוס' שם ד"ה נימא כפסקה לו וכו' דמשמע מהכא כפירש"י שם דבאשה חבירה מיירי וכו' ולבסוף דקדקו דלפי שיטת הירושלמי דמדמי לה לכלים הנגמרים. א"כ קשה לאמאי דאוקי התם לקמן משום צינורא דעם הארץ אפילו בצינורא דקבר נמי איכא למיחש מטעם מגע ידים וכו'. ואין זה דקדוק דמאי דמדמי לה הכא לכלים הנגמרים היא דחד טעמא אית להו דחיישינן שמא בשעה שנגמרה עדיין היה הרוק לח והיינו טעמא דהאי עובדא אם מטעם דמיירי באשה שלא טבלה לנדתה והיינו נמי טעמא אי מיירי משום חששא דצינורא דע"ה ובזה דמיא נמי לטעמא דכלים הנגמרים אלא דהתוס' עצמן דחו שם להקושיא ע"ש:

(שם) **עד** כאן בקדש מקדש המקודשים וכו'. ובבבלי ריש פרקין אמרינן איפכא קמייתא דלית להו דררא דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש וכו' וכן לרבא דאמר י"א מעלות שנו כאן וכו' וכדפרישית ריש פרקין וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ב מאבות הטומאות וע"ש בהלכה י"ו וסיים שם לפיכך חולין שנעשו על טהרת הקודש וכו' כחולין וכבר ביארתי מזה לעיל דפסק כסתמא דמתני' דסוף פ"ב דטהרות וכל הסוגיות דהש"ס דהתם בתוס' חולין ובשארי מקומות דמשמע מהן דכקודש דמו והשיג הראב"ד שם מכן אבל באמת פלוגתא דתנאי היא בהרבה מקומות שם וכן הכא והכריע הרמב"ם כהאי סתמא דטהרות וכסת"ק. וכן בדין הצירוף מדרבנן הוא אלא דרמז אית ליה מן התורה מדכתיב כף אחת וכו' כמ"ש שם בהלכה ז'. וכן רביעי בקדש מדבריהם היא כשיטת רש"י ולא כשיטת התוספות שם ד"ה בתרייתא דלית להו דררא דטומאה דאורייתא וכו' ומה שציינו בסוטה פרק כשם וכו' ישבתי בחבור סדר נשים בפרק הנזכר לדעת רש"י והרמב"ם דס"ל מדרבנן הוא וע"ש:

(דף יז ע"א) **תיפתר** בגאלים של יום הכפורים וכו'. פירשתי בפנים כפירוש ה"ר ניסים גאון שהביאו התוס' בדף כ"ג ע"ב ד"ה שאם נגע טבול יום במקצתו וכו' ופירוש זה יותר נוח לפי משמעות הסוגיא ומיהו הכא מדמי לה ר' מתנייה וכו' וכדפרישית בפנים. וא"כ אפילו בגאלים של כל יום:

(שם) **קומץ** מהו שיקרב בשני כלים וכו'. כדפרישית דהא דמסיק ר' מתנייה וקאמר וכי סולת וקטורת וכו' ואת אמר הכלי מצרף והכא הכלי מצרף היינו דבלאו הכי לאו ראיה היא ממתני' מדקתני הכלי מצרף לענין הבעיא דהקרבה דהא על כרחך צירוף דמתני' לענין טומאה הוא ולא מיירי בהקרבה כלל דתיפשוט מינה אם הקומץ קרב בשני כלים או לא ואכתי לענין הקרבה תיבעי לך ולדינא אשכחן פלוגתא דאמוראי בהא דגרסינן בפ"ק דמנחות דף ז' ע"ב איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש וקאמר התם דהדר ביה רבא מהא וקם בשיטתיה דרב נחמן רביה כדפירשו התוס' שם וכ"פ הרמב"ם בפי"ג ממעשה הקרבנות בהל' י"ב דקומץ שחלקו בשני כלים אינו קדוש:

(שם) **כהנא** שאל לרבנן דתמן מנחה חלוקה בגסה וכו'. בעיא זו איתמר בש"ס דילן בפרק הקומץ רבה דף כ"ג ע"ב וכ"ד ואיפכא איתמר כי סליק רב כהנא אשכחינהו לבני ר' חייא דיתבי וקאמרי עשרון שחלקו והניחו בביסא ונגע טבול יום באחד מהן מהו וכו' ופשיט להו כמו דפשטו ליה רבנן הכא דקפלה טומאה דהכלי מצרף תנן כל דהו ואע"פ שאין נוגעות זו בזו והדר מיבעיא להו שם הושיט אחד ביניהן מהו ופירש"י ז"ל הושיט אבי עשרון אחד לבין הנך אבאי עשרון אם נגע טבול יום בזה מהו שיטמאו אותן שנים. אמר להו צריך לכלי הכלי מצרפן אין צריך לכלי אין כלי מצרפו. א"כ לכלי כגון האי אבי עשרון שלישי דאין צריך לכלי דהא אינו מצטרף עם אלו למנחה אחת אין הכלי מצרפו וטהורים הראשונים ולפי פירושו הבעיא היא אם נטמאו אותן שנים מחמת שנגע הטומאה באמצעי ופשיט להו דטהורין הראשונים הואיל והאמצעי אינו צריך לכלי אין הכלי מצרפו וא"כ לא נטמא אלא האמצעי שנגע בו הטומאה בלבד. והכא דקאמר בבעיא השנייה בזה אפילו אמרת בינתיים ופשטו ליה דאפי' אמ"ת בינתיים וכלומר דאם נטמא אחד מן השנים הראשונים נטמא הכל ואפילו אותו השני שלא נגע בו הטומאה משום דהכלי מצרפן וקפלה טומאה וזהו דלא כדהתם לפי פרש"י ז"ל. והרמב"ם ז"ל כתב בדין זה בפרק י"ב מאבות הטומאות בהלכה ח' היו שני צבורין בתוך הכלי ודבר אחר ביניהן ונטמא אחד מהן אם היה הדבר שביניהן צריך לכלי הכלי מצרפן ונטמא הכל ואם אינו צריך לכלי לא נטמא אלא זה שנגעה בו הטומאה בלבד. והרואה יראה שזה ממש כעין דהכא בענין הבעיא דמספקא ליה אם אפילו באמרת בינתיים ונגעה הטומאה באחת מן השנים החיצונות אי אמרינן דהכלי מצרפן ולא כפירש"י שנגעה הטומאה באמצעי ופשטו ליה הכא שהם דלעולם הכלי מצרפן ואפילו אמרת בינתיים ובענין הפשיטות לכאורה הוא משמע דפליגא דהתם אדהכא דהא התם פשיט להו דבעינן שיהא צריך לכלי ואז הכלי הוא דמצרפן אבל באמת לא פליגא על מסקנא דהכא דלקמן בענין טומאה דבתר דמיבעיא ליה האי בעיא קומץ מזו לזו וכו' וזהו כהך דגרים התם הדר איהו בעא מינייהו מהו לקמוץ מזה על זה וכו' ומהדר אהכא שמועה לא שמענו וכו' והתם לא איפשיטא הבעיא בענין קומץ וכו' ונשאר הדבר בספק וכדכתב הרמב"ם שם בפרק י"א מפסולי המוקדשין בהלכה כ"ג. והכא קאמר אתא ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן קומץ מזו לזו. ובענין טומאה מהדר שמעתא דלעיל וקאמר נטמאת זו נטמאת זו והאמצעית לא נטמאת ופריך לא כן תני וכו' ומשני ר' מיננה אין הכלי מצרף אלא דבר שהוא אסור לו כלומר קשור וצריך לו כדפרישית בפנים. וזהו כדקאמר התם בענין טומאה וכפירוש הרמב"ם דהבעיא היא אם נטמא אחד מהניהן. ולכשתתבונן תראה שאין מן הצורך להאריך יותר בזה ומה שכתב הכ"מ בזה אבל אי קשיא הא קשיא למה לא יצטרף העשרון האמצעי וכו' ודאי זה א"צ לפנים דהרמב"ם לא דיבר כאן על עשרונות כלל וכלל שהרי כתב היו שני הצבורין בתוך הכלי וכו' וכדבריו בהלכה דלעיל פירות ומוקין כו' שהן לקודש ודבר הלמד מענינו מהסוגיא דמיירי בעשרונות וזה ביאר בהלכות פסולי המוקדשין. כלל הדבר דבענין טומאה נכונין דברי הרמב"ם גם מסוגיא דהכא ובמנה כתב שם שבירושלמי נראה כפירוש הראב"ד ואין זה כדאי לדחות פירוש רבינו שהוא נוח עכ"ל. ואם היה הדבר כן היה קשה איך נדחה דברי הירושלמי בגילא דמיטתא כ"כ. אלא דלענין הקמיצה ראוי הוא לדקדק בדברי הרמב"ם לפי מ"ש מהרי"ק בשורש ק' דדרכו של הרמב"ם לסמוך כל כך על הירושלמי ואף בבעיא דלא אפשיטא התם וביררו איפשיטא פסק כהירושלמי והרי הכא איפשיטא ור' יוחנן הוא דקאמר קומץ מזו לזו. ונראה דדברי הסוגיא דהכא כמ"ד דצירוף דאורייתא הוא והכי משמע מדפריך בפשיטות לא כן תני וכו'. וא"כ אף לקולא קאמר קומץ מזו לזו אבל הרמב"ם פסק כמ"ד צירוף מדרבנן כמבואר בדבריו והוזכר לעיל. וא"כ לא אמרינן אלא לחומרא ולענין טומאה אבל לקולא ולענין קמיצה נשאר הדבר בספק כדהתם דבעיא דלא איפשיטא היא:

(שם ע"ב) **רבי** שמעון בן לקיש בעי צריד של מנחות מהו שיעשה מין. הך בעיא דרשב"ל איתמר בכמה מקומות בש"ס דילן ועיקרה בפ"ב דחולין בדף ל"ו דמייתי התם נמי הא דר' אלעזר דדריש מיתורא דקראי מכל האוכל אשר יאכל למעוטי ציבת הקודש דאין מונין בו ראשון ושני ודחי לה התם דמיבעי להו למיכתב חד בטומאת מת וחד בטומאת שרץ וצריכי וכו' ונשארה בעיא דר"ל בדלא איפשיטא ולפיכך כתב הרמב"ם בפרק י"ב מאבות הטומאות בהל' י"ד דמה שאמרו ציבת הקדש מכשרתן אינו אלא לפסול האוכל עצמו ולאסרו באכילה אבל למנות בו ראשון ושני ה"ז ספק וכו'. ומ"ש בפ"ח מאה"ט בהלכה ג' הפגול והנותר וצריד של מנחות הרי הן כראשון לטומאה ומונין בהן ראשון ושני וכו' היינו מדרבנן וכדמשמע ממסקנת הסוגיא בחולין שם דמדרבנן מונין בצריד של מנחות והכי אמרינן בהדיא בפרק י"ב דמנחות בדף ק"ב ע"ב דכי מיבעיא ליה לר"ל מדאורייתא וכי אמרינן דמונין בו מדרבנן. ובזה מתיישב השגת הראב"ד בפ"ח שם שכתב כמה דברים מבולבלין ומה ענין ערבוב צריד של מנחות עם פגול ונותר שהן מטמאין מעצמן וצריד של מנחות אינו מטמא עד שיקבל טומאה ממקום אחר. ועיין בכ"מ שלא ייטב קושיא זו לערבוב הדברים. ופשוט הוא דהיא גופא קמ"ל דהא דמונין ראשון ושני בצריד של מנחות היינו מדרבנן ולפיכך כללו עם דין דפגול ונותר שהן עצמן שמטמאין את הידים אינו אלא מדרבנן כדאמרינן בסוף פסחים משום חשדי כהונה וכו'. ואע"ג דבענין הבעיא של צריד איפשיטא הכא לקולא לא סמיך אהא דהכא ואם שאין זה דרכו של הרמב"ם ברוב המקומות וכמוזכר בדבור דלעיל בשם תשובת מהרי"ק מ"מ כאן הואיל ואידמי שם לגמרי להא דר' אלעזר וכמו שהבאתי לעיל לא סמיך אהכא ולפסוק לקולא במדאורייתא:

(שם) **האוכל** אוכל שלישי בתרומה וכו'. המעיין ומבין בסוגית הש"ס דילן בפ"ב דחולין מדף ל"ג ע"ב מאוקמתא דר' אלעזר אמר ר' הושעיה שם הכא בחולין שנעשו על טהרת הקדש עסקינן וכו' עד סוף כל רהטת השיטה שם יתבונן במה שפירשתי בפנים להסוגיא דהכא ויבין ג"כ בהאי דאמר כאן לקמן מתניתא מינה קיומא ומינה תברא ועד תני ר' יוסי מניין לרביעי בקודש שהוא פסול. וסוגיא דהכא כמה דאמר ר' יצחק בעי מה רבי כר"א וכו' ומתפרשת עם הא דאבתרה כהאי דעולא דהתם דאמר הברייתא אמרין בחולין שנעשו על טהרת הקדש ודלא כר' יהושע והכא אמינא ר' יהושע הוא ולא מיבעיא קאמר וכו' ונתבאר היטב הכל בפנים עם כל השקלא והטריא ואין לכפול בדברים. ולדינא אזלא סוגיא דהתם והכא כמ"ד חולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו בכל מילי וכבר מבואר לעיל דהרמב"ם לא פסק כן אלא בעיקר דין חולין שנעשו על טהרת קודש פסק כת"ק דסוף פרק ב' דטהרות ובענין

ובענין המעלות בקודש כרבא וכרב נחמן דריש פרקין ונתבאר בדברי דלעיל טעמו על נכון בס"ד:

(דף יח ע"ב) **דנין** לו דין מן הדין שיהא הכל משועבד להלכה. כלומר לר' ישמעאל דלא ס"ל לדרשת ר"ע מקרא אלא דיליף שהשני פוסל בתרומה ועושה שלישי מדין ק"ו מטבול יום ולבתר דלמד הק"ו לשלישי בתרומה דנין לו עוד דין ק"ו לרביעי בקודש ממחוסר כפורים ומהאי ילפותא דק"ו קמא גופיה כדקאמר מה אם מחוסר כפורים וכו' שלישי שהוא פוסל בתרומה וכו' והיינו דין מן הדין וכדקי"ל בפרק איזהו מקומן דדבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בק"ו אף בקדשים ושיהא הכל משועבד להלכה והיינו מדין ק"ו ולא מדרשא דלעיל דדריש בכל טמא לרבות כר' יוסי זה השלישי וכו' אלא אשר יגע קאי ומה דשייך עוד לסוגיא זו נתבאר הכל בפ"ה דסוטה בהלכה ב' בס"ד:

(דף יט ע"א) **רבי** יוחנן אמר אפילו אחרת. הכי נמי אמר ר' יוחנן בבבלי פרקין דף כ"ד והכי מסיק לה התם וקאמר ואף ריש לקיש סדר ביה וכו' וכן פסק הרמב"ם בפי"ב מהט"מ בהלכה י"ב וכתב שם ואם היה ידו בלולה במשקה אע"פ שלא נגע נטמאת חבירתה וצריך להטביל את שתיהן ואח"כ יגע בקדש. וכתב הראב"ד זה אינו מן הסוגיא ואין הכל מודה בה ובלא נגיעה מה יעשה המשקה. והכ"מ תירץ מעצמו בזה דגזרו בקודש למעלתו גם בלתי נגיעה עכ"ל והיה לו לבאר ביותר דמה יענה הראב"ד למעלה דאחוריים ותוך ובית צביעה דגזרו בקודש אף בלתי נגיעה ממשת המשקה שבאחורי הכלי ואין ספק שמכאן למד הרמב"ם לומר גם בנטמאה אחת מידו כן דמאי שנא הא מהא:

(שם) **וכי** יש אוכלין נגובין אצל הקודש וכו'. מה דפריך כאן הוא לפי התוספתא ומייתי לה נמי התם בדף הנזכר לעיל וכפירש"י אבל המתני' מתפרשת כפשטה וכמבואר בפנים וכך הם דברי הרמב"ם שם בהלכה י"ג אוכלין נגובין שלא הוכשרו אוכלין אותן בידים מסואבות בד"א בתרומה אבל בקודש מיבת הקודש מכשרתן ואסור למי שידיו טמאות לאכול קודש שלא הוכשר ואפי' לא נגע בו אלא בכוש או שתחב לו חבירו לתוך פיו ה"ז אסור וזהו כסתמא דמתני' דלא קתני שאוכל עמה דבר של חולין ופשוט הוא:

(שם) **תמן** תנינן היה אוכל דבילה וכו'. כמה שהבאתי בפנים היא כנוסחת המשניות אשר לפנינו וכדמסיק בבבלי פרק האוכל תפלין דף לט מוחלפת השיטה וע"ש ולפ"ז הלכה כר' יוסי הדוקא אם הפך טמא ואם לאו לא משיב הרוק שבפיו למשקה ולא צריך לאוקמתא דמתני' כדאוקי אליבא דר' יוחנן דמיירי בזורק ומבואר הוא:

(שם ע"ב) **וכא** אסור לוכל ומותר ליגע. וכדפרישית במתני' לפי המסקנא וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ט"ו ולא עשו מעלה זו אלא לאכילה אבל לנגיעה נוגעין האונן ומחוסר כפורים בקדשים קודם טבילה:

(דף כ ע"א) **תיפתר** במביא גרגרים וכותשן שם. לאאי דכתבו התוס' בדף כ"ה ד"ה שרצועה של כותים מפסקת. הקשה ה"ר אלחנן היאך היו מביאין אפר פרה בגליל דאי אפשר לעשות אלא בירושלים. וא"כ נימא בהבאת דרך ארץ העמים ושמא דבשביל קטן איכא להביא דרך שם אבל להביא יין ושמן לנסכים בעי שביל גדול. לפ"ז היה צריך לומר גם כן כעין זה לתרץ הא דלא הביאו גרגרים מגליל ולכותשן בארץ יהודה ולהביאן לירושלים דאפשר נמי דבעי שביל גדול אבל זה דוחק לומר שאפר פרה היה אפשר להביא דרך השביל קטן וגרגרים בשל לא היה אפשר להביאן לכך נראה כמו שתירצתי בפנים דאותן שהן מן המובחר כמו מרגב בעבר הירדן שהיו שניים לתקוע היו יכולין להביא הגרגרים ולא היו מתקלקלין בדרך אבל לא מאותן שבגליל. ומה שסיימו התוס' וכתבו אבל צ"ע היאך עולין לרגל מן הגליל כיון דאפסקי' ליה רצועה נטמא ובעי הזאה ג' וז' כדאמרינן בפרק כ"ג ונזיר דף ג' ד' המליטו דבריהם דבעו הזאה ג' וז' ואע"ג דהתם אמרינן מעיקרא כי קתני ומזה וכו' אמארא ולא על ארץ העמים מ"מ סבירא להו הואיל דלא אמר הכי אלא לדחות פשיטותא דהבעיא דבעי התם ארץ העמים משום אוירא גזרו עליה או דלמא משום גושא ובעי מעיקרא למיפשט מדקתני במתני' שם ומזה בג' וז' ואי משום אוירא הזאה למה לי ודמי לה לעולם אימא לך משום אוירא וכי קתני ומזה אמארא ה"ג מסתברא מדקתני וכלים הנוגעים במת הני כלים בני הזאה נינהו בתמיה אלא ש"מ אמארא. והנה לכאורה משמע מדקאמר ה"נ מסתברא וכו' וא"כ קאי הכי למסקנא דארץ העמים לא בעי הזאה ג' וז' וזה היה קשה על דברי התוס' דכאן שהמליטו לארץ העמים בעי הזאה ג' וז' אלא דבאמת כך הוא הלעה של דבר הזה דודאי אי משום אוירא לא בעי הזאה ואי משום גושא בעי הזאה ולהמסקנא דפ"ק דשבת דף ט"ו תרוייהו בכלל גזירה הוו דמעיקרא גזרו על גושה בלבד והדר גזרו אף על אוירה וכדכתב הרמב"ם בריש פרק י"א מהלכות טומאות מת והשתא אע"פ שהנטמא באוירה בלבד ולא היה צריך הזאה ג' וז' מ"מ כשנטמא בגושה בעי הזאה ג' וז' כדביאר הרמב"ם שם בהלכה ב' ואם כן אלו שהיו רוצין לעלות לרגל ע"כ שנטמאו בטומאה דבעי הזאה ג' וז' שהרי באוירה לא היו יכולין להלך ואי בשידה תיבה ומגדל הא קי"ל כרבי דהא"ל אהל זרוק לאו שמיה אהל ולא הוי הפסק וכמאן דמהלך בקרקע דמי וכדמוקי התם וקאמר לימא כתנאי וכו' ואע"ג דקאמר התם אלא דכ"ע משום אוירה וכו' היינו דלא תוקמי פלוגתייהו בהכי אבל מ"מ מכיון דקי"ל כרבי בהא דאהל זרוק לאו שמיה אהל א"כ לא היה לכן תקנה שלא יטמאו בטומאה דבעי הזאה ג' וז' וזהו פשוט התוס' וכן למסקנא לדינא ולדעת הרמב"ם והשתא קושייתם בדוכתיה קאי האיך היו עולין לרגל מן הגליל הוה ודאי אין לומר דהיו יכולין לילך באותו שביל קטן זה אמר זה במקום שהיו מהלכין להביא אפר פרה לגליל דלאו מילתא היא שהרי היו עולין לרגל עם נשותיהן ובניהן וזה דבר שא"א בשביל קטן. והתי"ט כתב לתרץ שהקילו בעליית הרגל וכדאשכחן לקמן משנה ו' וכו' ואין זו ראיה מוכרחת דשם אמרו מפני הטעם שהיו הכל מטהרין עצמן ברגל וכדכתב הרמב"ם והביא הוא בעצמו שם. ולדידי סוגיא דאין זו קושיא כלל דאם נטמאו ממתת אותה רצועה מארץ עמים וצריכין הזאה ג' וז' א"כ לאמר שגזרו טומאה על ארץ העמים היו נזהרים להקדים עלייתן לירושלים בכדי שיוכלו לטהר עצמן והזאה ג' וז' קודם הרגל. ועיין בתוס' ריש פסחים דף ג' גבי ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים וכו' דכתבו שם ור' יהודה בן בתירה שלא עלה לרגל וכו' א"כ נציבין חוץ לארץ היה וכו' דמשמע מתירוצם זה דאותן שבחו"ל פטורין מן הראייה ואם דלא מינו זה בהדיא נראה דהטעם משום שהן נטמאו מארץ העמים ור' יהודה בן בתירה לאמר גזירה היה והרי היה יכול לטהר עצמו ובהזאה ג' וז' קודם הרגל ואפשר משום דזקן היה ולא היה יכול להקדים עלייתו כ"כ אלא כד אתינן להכי א"כ נסמוך על תירוצם שם בתחלה שהוא העיקר. שזקן היה ואינו יכול להלוך ברגליו דפטור מפסח כמו מהרא"ה ור"ל דכיון דפטור מראייה כדתנינן בריש מכלתין אם כן ממילא פטור גם מפסח כדין מי שהיה בדרך רחוקה וזה אין צריך לפנים:

(שם) **וביהודה** נאמנין על היין אבל לא על הקנקנים. משמע דאקנקנים דקודש קאי והיינו בקנקנים ריקנים אינן נאמנין לומר שהן טהורים לקדש דאי במלאים מיגו דמהימן אקדש שבהן מהימן נמי אקנקנים וכדאמר בבבלי פרקין בדף כ"ה בפשיטות כן וכ"כ הרמב"ם בפרק י"א מהלכות משכב ומושב בהלכה ד' שאין נאמנים לעולם על כלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש והא דמסיים הכא ובגליל אינן נאמנין וכו' היינו מפני שאינן יכולין להביא מגליל כדלעיל ואינן נאמנין דקאמר שאפילו אמר מדרוס הבאתיה כדר' סימון דלקמיה. ומ"ש הרמב"ם שם אפי' בשעת הגיתות והבדים שעמי הארץ נאמנים על התרומה אינן נאמנין על כלי הריקם לומר שהוא טהור לתרומה. ולכאורה משמע מהתם מדקאמר אלא בריקנים דקודש ובשאר ימות השנה ובמלאים דתרומה ובשעת הגיתות א"כ אפילו במלאין דתרומה אינו נאמן ומטעמא דלא אמרינן מיגו אלא בקדש דגלאי היה לקדש שיהו קנקנים שעירוהו ממנו בחזקת טומאה והוא קרב כדפירש"י שם אבל בתרומה לא אמרינן האי מיגו וא"כ קשה למה כתב על כלי ריקם בדוקא והכ"מ כתב שם שלא היה גורס במלאים דתרומה אלא בתרומה ובשעת הגיתות ותו לא אבל קשה וכו' וע"ש ובמ"ש בשם הר"י קורקוס ואין להאריך בדוחקים ולדידי קשיא טובא וכדאמרן דאף אם היה גורס כדברי הכ"מ מהיכן שמענו לחלק בתרומה בין מלאים ובין ריקנים אם לא שנאמר דהיינו טעמא דהא דאמרינן דבשעת הגתות והבדים נאמנים אף

על התרומה היינו משום שהכל העם מטהרין עצמן וכליהן כדי לעשות יינם ושמנם בטהרה ולפיכך במלאים דתרומה מסתמא היה מטהר גם הכלי כדי ליתן בתוכו בטהרה אבל כלי שנשאר ריקם אפשר לא היה נזהר בו לטהרו ולכן הניחו כך ורא"ה נכונה לדבריו ולגרסתו דהתם מהא דאמר הכא לקמן בהני ספיקי דהש"ס דשקיל וטרי נגעו בו טהרות בשעת גתות והבדים וכו' אלא כיני נגעו בו טהרות. כשהוא מלא הטהרות טהורות וכו' אלא כיני נגעו בו טהרות בשעה שהוא ריקן הטהרות טמאות ומדקאמר הכי בפשיטות אלמא דאף בתרומה בשעת הגיתות והבדי: לא טהרו חכמים אלא בקנקנים מלאים ומשום מיגו אבל בקנקן ריקם לא טהרו ואם נגעו בו טהרות טמאות וזהו ממש כדברי הרמב"ם ותו לא מידי:

(שם) **אלא** כיני נגעו בו טהרות בשעה שהוא מלא הטהרות טהורות וכו' אלא כיני וכו'. כבר נתבאר בדבור דלעיל דמכאן למד הרמב"ם לומר כדבריו בפרק י"א מטמאי משכב ומושב בהל' ד' וזהו ראיה נכונה לגרסתי דהתם:

(דף כא ע"א) **מתניתא** בכלי חרס הדקין וכו' וקדירות לא כלי חרס הדקין הן. מוה נתבאר בפשיטות דברי הרמב"ם בפרק י"א שם בהלכה ו' מן המודיעות ולפנים נאמנים על כלי חרס וכו' והראב"ד טען על זה וכתב הגמרא מפרש שאינו נאמן אלא על כלי חרס הדקין לקדש ועיין בכ"מ מה שפירש וכתב וזה דוחק וכו' ואין כאן שום דוחק כלל שהרי ביאר הרמב"ם דעתו במ"ש לקמן בהלכה ז' קדר שהביא קדירות וכו' א"כ ממילא שמעינן דהא דנאמן לפנים מן המודיעות דוקא בכלי חרס הדקין הוא שאמרו כדקאמר הכא בפשיטות מתניתא אמרה כן הוא הקדר והן הקדירות וכו' דבקדירות וכיוצא בהן שהן דקין הוא שאמרו כך ולא היה צריך הרמב"ם לבאר כן בהדיא בהלכה ו' לפי שסמך עצמו על מה שכתב לקמן בהלכה ז' ובירושלים הוא שאמרו שנאמנים בין על כלים דקין ובין על כלים גסים כמו שביאר בהלכה ח' וזה פשוט. ומה שהובא כאן מפלוגתא דר"י ור"ל כן הובא נמי בבבלי פרקין דף כ"ו ור' יוחנן אמר אפילו מלאים וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ה':

(שם במתני') **הגבאין** שנכנסו לתוך הבית וכו'. מתני' היא בפרק ז' דטהרות וכפי הנוסחא שמביא הש"ס כאן שאם יש עמהם נכרי נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו. וזהו אשר ציינתי בפנים להתוספתא דטהרות מפני שיש נסחא אחרינא בסיפא מתני' וכפי שהובא בש"ס הבבלי שם דרמי מתני' דהכא אמתני' דטהרות דקתני הגבאים שנכנסו לתוך הבית הבית כולו טמא לא קשיא הא דאיכא עכו"ם בהדייהו הא דליכא עכו"ם בהדייהו דתנן אם יש נכרי עמהן נאמנין לומר לא נכנסנו אבל אין נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו. ופירש"י ז"ל איכא נכרי בהדייהו אין נאמנין לומר לא נגענו דמרתתו אם לא יחפשו כל הבית. ואם כן מתני' דהכא בדליכא נכרי בהדייהו הלכך נאמנין לומר לא נגענו וזה לשון התוספתא דטהרות בפרק ח' הגבאין שנכנסו לתוך הבית אם אמרו נכנסנו הרי אלו נאמנין שספק שאסר הוא ספק שהתיר אם היו אחרים מעידין בהם שנכנסו אע"פ שאמרו לא נגענו אין נאמנין ובזמן שהמשכון בידם אע"פ שאחרים מעידין בהם שלא נכנסו והומרים לא נגענו אין נאמנין משום שהמשכון מעידן. וזה ודאי טעות דמוכח הוא וצ"ל אף על פי שאין אחרים מעידין בהם שנכנסו ואומרים לא נגענו אין נאמנים משום שהמשכון בידם. אם היה עכו"ם עמהן אע"פ שהמשכון בידם אע"פ שהעכו"ם מעיד בהן שנכנסו ואמרו לא נגענו הרי אלו נאמנין מפני אימת העכו"ם עליהן. ע"כ התוספתא ולפ"ז היכא שהנכרי עמהן טפי עדיף וזהו דלא כפירוש רש"י והוא ז"ל פירש לפי הנוסחא אשר היה לפניו דגרים דתנן אם יש נכרי עמהן נאמנין לומר לא נכנסנו וכו' כדלעיל ואם כן בדאיכא נכרי בהדייהו טפי גרע וע"כ דמתני' דידן בדליכא נכרי בהדייהו. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"ב ממשכב ומושב בהל' י"ב כדברי התוספתא גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן כל שבבית טמא אם יש עמהן נכרי נאמנין לומר לא נגענו מפני אימת הנכרי עליהן במה דברים אמורים בזמן שיש שם עדים שנכנסו או שהיה המשכון בידם אבל אם אמרו הן מעצמן נכנסנו אבל לא נגענו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. והכ"מ ציין להתוספתא אבל לא ביאר מפני מה תפס להגי' במתני' דטהרות כדברי התוספתא ולא כדגרים בבבלי פרקין דמשמע איפכא דבדאיכא נכרי בהדייהו טפי גרע וכפירש"י. והנראה בזה דטעמו משום דהאי תלמודא גרים בהדיא במתני' דטהרות כדברי התוספתא לפיכך תפס לגירסא זו לעיקר וגרים נמי בבבלי כן דתנן אם יש נכרי עמהן נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו ומוקמינן למתני' דידן בדאיכא נכרי בהדייהו ואיפכא מפי' רש"י והסכרם לגירסא זו ולפירושו כך הוא דהא איכא למידק מאי טעמא לא משני הש"ס הבבלי כדמשני הכא ולפי מאי שביארתי בפנים בהאי דתרין פתרין דמתני' דידן איירי בדליכא עדים שנכנסו לבית ומהימנין להו במיגו ומתני' דטהרות מיירי בדאיכא עדים שנכנסו והלכך הבית טמא והאי שנייא טפי עדיפא לפי פשטות המתני' דידן ופשטות מתני' דטהרות אלא ע"כ גרסי' בסיפא דמתני' דטהרות אם יש נכרי עמהן נאמנין לומר נכנסנו אבל לא נגענו. ומעתה איכא רבותא טפי לאוקמי מתני' דידן כהך סיפא דמתני' דטהרות דבדאיכא נכרי בהדייהו מיירי דאף על פי שיש עדים שנכנסו אפ"ה מהימני לומר לא נגענו משום דאיכא עכו"ם בהדייהו וא"כ טפי ניחא לאוקמי מתני' דידן בהכי דמסתמא איירי שיש עדים שנכנסו. ועוד דמוכרח גם כן מדקתני וכן הגנבים וכו' דודאי דבהכי מיירי שהכל יודעים שנכנסו והחזירו את הכלים דהא בשעשו תשובה עסקינן כלדייק הש"ס התם לקמן וא"כ מסתמא רוצין הם ג"כ לצאת ידי הבריות שלאמר שיצא קול גניבה עליהן שידעו הכל שהחזירו את הכלים. ומדקתני וכן הגנבים ש"מ דבהדא מחתא מתניהו דגם רישא דהגבאים שנכנסו בהכי מיירי שהכל יודעין שנכנסו לתוך הבית וטעמא דנאמנין משום דאיכא נכרי בהדייהו עסקינן. וזהו מה שנראה לומר לפי גי' הרמב"ם ופירושו בש"ס דהתם ומוכרע מהש"ם דהכא ומדוייק כפי דברי התוספתא ודע שלמדנו עוד מליסנא דמתני' דקתני וכן הגנבים דין אחד ג"כ להגבאים שאם עשו תשובה והחזירו מעצמן מה שמשכנו נאמנין לומר לא נגענו בכל מה שהיה בבית כשנכנסנו כמו שכתב הרמב"ם שם לזה בהלכה י"ד הגבאים והגנבים שעשו תשובה וכו' וזהו דלא כמו שכתבו התוס' בדף הנזכר ד"ה הגבאים וכו' ואף שעשו תשובה וליתא להא בתוספתא כי אם בתוספתא שלהי מכלתין הכי גרים נאמנין על טהרת חטאת ולא על טהרת תרומה כמה שהביא רש"י במתני' ותו לא מידי:

(שם בגמ') **אמר** ר' יהושע בן לוי ירושלים הבנויה וכו'. והתם יליף ריב"ל מקרא דפילגש בגבעה ויאסף כל איש ישראל וגו' ומשום דבהאי קרא דקאמר הכא לא סגי דלא שמעינן אלא באסיפת הרגל בלמוד והלכך נקט התם איידך קרא דשמעינן נמי דבכל שעת אסיפת כל ישראל כן כדהוה בהאי שעתא:

(שם ע"ב) **תני** ר' חייה שופכה וכו'. בבבלי דף כ"ו קאמר נימא כתנאי וכו' ודמי לה דהדא כר' יהודה וכו' ובהדיא פליגי הכא שאר תנאי ובין לרבי חייה ובין לבר קפרא אינו מניחה לרגל הבא ולפיכך לא כתב הרמב"ם במשכב ומושב שם אלא כרבנן דמתני' סתמא דאחר הרגל הנשאר בחזקת טומאה הוא וע"ש בהל' י':

(דף כב ע"א) **תני** שולחן שנטמא וכו'. מבואר בפנים במאי דפליגי וביארתי במקום אחר מה כ"מ עוד ביניהון:

(שם) **ראן** פרושים מטבילין גלגל חמה. ובתוספתא שלהי מכלתין גרים ראו פרושים מטבילין לאור הלבנה והיינו הך לפי טעותם דדרשי תמיד דמנורה כתמיד דשולחן שהוא ביום ובלילה ואם כן אין להטביל המנורה כשם שאי אפשר להטביל גלגל חמה והלבנה אבל האמת אינו כן וכדמייתי בפרקין התם דתני מדא הוזהרו שלא תגעו בשלחן ובמנורה ותנא דידן מאי טעמא לא תני מנורה שלחן כתיב ביה תמיד מנורה לא כתיב ביה תמיד וכדפירש רש"י ז"ל דתמיד דכתיב במנורה אינו אלא בלילה ולא היה דולק אלא מערב עד בוקר וכו' וע"ש בתוס' ואין להאריך:

(שם ע"ב) **עד** כדון מזבח הזהב וכו'. ובבבלי קאמר איפכא אליבא דר' אליעזר דיליף מזבח הזהב ממזבח העולה והשאר מבואר בפנים בס"ד:

וסליק מראה הפנים ממסכת חגיגה בס"ד

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

תורתן של ראשונים

לירושלמי מסכת חגיגה

עמוד | שורה

פרק ראשון

א 8 **מתני' בראיית קרבן**

בפי' רבינו חננאל בחגיגה ב' סע"ב „ירושלמי מתני' וכו' אבל בראיית פנים אפי' קטן אביו חייב להעלותו שנא' וכו'" ובתוס' חגיגה ד' ע"א ד"ה הכל „ועוד אמרינן בירושלמי וכו' אבל בראיית פנים בעזרה הכל חייבין כמו בהקהל האנשים והנשים והטף כו'".

13 **הדא אמרה דלית כלליי דר' כללין**

באו"ז ח"א סי' שס"ז „נראה בעיני דחרש דמתני' מדבר ואינו שומע דלא קיי"ל בכללי דרבי דאמר בירושלמי פ"ק דתרומות וכו' ובירושלמי פ"ק דחגיגה הברייא בשם ר"ל למען ישמעון וכו' א"ר יונה ההוא דאמרת לית כללי וכו' וסברין מימר מדבר ואינו שומע חרש, שומע ואינו מדבר אינו חרש וכו' ואר"י לפי שאינו וכו', ע"ש.

21 **ר' יוחנן בעי חרש באזנו אחת מהו**

בבבלי חגיגה ג' ע"א „א"ר תנחום חרש באזנו אחת פטור מן הראיה וכו'.

ב 1 **כל זכורך לרבות את הקטן**

ספרי ראה (קמ"ג) וע"ש ובבבלי חגיגה ד' ע"א.

ג 37 **איכן היו מראים פנים בהר הבית או בעזרה כו' ואין טמא מת נכנס להר הבית**

בתוספתא חגיגה פ"א „הטמא פטור מן הראיה שנא' ובאת שמה וגו' יצא טמא שאינו ראוי לעזרה" ועי' בבלי חגיגה ד' ע"ב.

6 18 **היורשים מהו שיביאו אותה**

בכאן מחלוקת בזה אבל בבכורות נ"א ע"ב בשם ר' יונתן מה להלן יורשין חייבין אף כאן יורשין חייבין. וברמב"ם חגיגה פ"א ה"י „היורשין חייבין להביאה" ובכ"מ שם זכר ירושלמי דילן וכה' מחוסרי כפרה פ"א הי"א „האשה וכו' יביאו היורשים עולתה".

שו"א **עולתה ומתה לא יביאו היורשין חטאתה**

בתוספתא ערכין פ"ג „עולות הבאות וכו' ואם מתו היורשין חייבין להביא" ע"ש.

8 2 **שהשמחה נוהגת בין בדבר שהוא משלו**

בתוספתא חגיגה פ"א „שמחה נוהגת באנשים ונשים ונוהגת כל שבעה משא"כ בשתיהם" ובבבלי חגיגה ו' ע"ב „יש בשמחה מה שאין בשתיהן שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים וכו' ובתוס' שם ד"ה יש ובתוספתא גרסינן שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה ולא בשתיהן וכו'.

ה 16 **ביו"ט הראשון של חג**

וכ"ה במשניות ד' נפולי, אבל במשנה בבלית (משארי דפוסים) חגיגה ו ע"ב הגי' יו"ט הראשון של פסח, ובגמרא שם מ"ט חגיגת יו"ט הראשון של פסח אמר ר"א וכו' ובילקוט עה"ת (תתק"ה שאלוניקו) „הגיגת יו"ט הראשון של פסח כה"א מן המעשר וכו'" ועי' או"ז (ח"ב רל"ו).

21 **מביא אחת מן החולין**

בפר"ה בחגיגה ח' ע"א פי' „טופלין בהמה של הגיגה עם בהמות אחרות של מעות מע"ש או של נדרים ונדבות ומפורש בתלמוד א"י שזה שטופל הוא ממע"ש". ובתשו' הגאונים (זכרון לראשונים סי' רס"א) ורבנן דמערבא מפרשין כלשון הזה מביא אחת מן החולין וטופל לה מן המעשר".

38 **אבל לא בעופות וכו'**

עי' ספרי ראה (קמ"א) ובתוס' חגיגה ח' ע"ב ד"ה מי „ובירושלמי איכא אבל לא בעופות ומנהות דכתיב זבח בהר עיבל" ועי' בילקוט שמעוני עה"ת תתק"ו ורדב"ז ח"ד סי' אלף תנ"ג.

10 27 **עני וידו רחבה וכו'**

בתוס' חגיגה הנ"ל „בירושלמי וכו' „עני וידו מעוטה ע"ז נאמר מעה כסף שתי כסף אין פחות ממעה כסף ואין פחות משתי כסף" ועי' בילקוט עה"ת (תתק"ז).

31 **הרי עלי חגיגה בחמש סלעים וכו'**

בתוספתא מנחות פי"ג „הרי עלי שור במאתים וכו' במנה לא יצא" ע"ש.

37 **ויו"ט האחרון**

בפסקי ריד"א לחגיגה (בס' אהלי יצחק) „ואפילו יו"ט האחרון" וכ"ה בילקוט עה"ת (תרנ"ב ותתק"ז ד' שאלוניקו) ובפר"ח חגיגה ט' ע"א „חוגג והולך את כל הרגל כולו ויו"ט האחרון".

י 24 **ברכה א"ר לא זמן**

עי' תוספתא סוכה פ"ד. ובתוס' הנ"ל „והכי איתא בירושלמי ברכה בפני עצמו מה היא א"ל זמן כל שבעה מי איכא".

ו 26 **ר"ש בן מנסיא אומר אין קורין מעוות וכו'**

צ"ל ר"ש בן יוחאי אומר כמ"ש במשנה בבלית, וברישא מהמשנה נזכר ר"ש בן מנסיא.

12 14 **רב הונא אמר למד תורה שלא לשמה**

בכמה מקומות בבבלי בשם רב יהודה אמר רב, ובראשית חכמה שער התשובה פ"ז „אמר רב הונא למוד תורה אפי' שלא לשמה שכיון שאתה מתעסק בה אתה חוזר ועושה אותה לשמה".

18 **ר' אבהו הוה בקיסרין כו' המבלי אין קברים**

לפנינו חסר מאמר כזה בירושלמי על אבוה דשמואל דשדר לשמואל לנציבין כדי ללמוד תורה שמע דהוה גמיל חברין אמר המבלי אין קברים בבבל שדרתיך לנציבין הדא אמרה דאין מבטלין תינוקות של בית רבן להוצאות המת וכו'. ובבאורי הגר"א ז"ל לשו"ע יו"ד סי' שס"א על מה שכתוב שם בשו"ע תינוקות של ב"ר אין מתבטלת כלל ציין ירושלמי אבוה דשמואל וכו' הדא אמרה אין מבטלין תשב"ר להוצאת המת וכו'.

27 **א"ל מגיר הוה**

בפי' ר"ח מגיר הוה כלומר אכסנאי הוה, ובתורת האדם הנ"ל „אמרין ליה מגיר הוה פי' גמלינן חסד של אמת את המת ואמר להם ר"א ולא היו שם אחרים ולמה בטלתם ת"ת והשיבו שכן שלנו היה ונהגנו עמו דרך ארץ לגמול לו חסד וכו'".

31 **שהן מקרא ממועט**

במשנה בבלית חגיגה (י' ע"א) שהן מקרא מועט וכו' ופרש"י יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז מקרא מועט. ובתוספתא סוף עירובין וחגיגה פ"א „הלכות שבת חגיגות ומעילות מקרא מועט וכו' ובתוס' שם ע"ב ד"ה מעילות „ונראה להר' אלחנן לפרש דמילתא באפי נפשיה היא מקרא מועט וקאי לאהלות (בבבלי חגיגה י"א ע"א תנא נגעים ואהלות וכו') ויש בהן וכו' ובכמה ספרים יש ריוח בין מקרא מועט אדלעיל וכו' עכ"ל.

32 **הדינים והעבודות**

בתוספתא שם „אבל הדינין כו' מוסיף עליהן הערכין והחרמין והקרקעות ומעשר שני יש להן וכו'".

ז 1 **שלשה שהן יודעין לפתח**

בירושלמי נדרים פ"י ה"י שהן יודעין לפתוח, ובר"ן נדרים (ע"ח ע"א) אמר ראב"י להכשיר שלשה הדיוטות, האי הדיוטות דאמרינן לא כולהו הדיוטות כשרין וכו' והיינו דגרסי' בירושלמי שלשה שהן יודעין לפתוח מתירין כזקן וכו'.

3 **אמרין קומי ר' יסא רב הונא ראשי מטות**

בספרי (במדבר קנ"ג) ומה ת"ל אל ראשי המטות מגיד שאין היתר נדרים אלא מפי מומחים, ובר"ן נדרים ה' ע"ב כל שהוא חכם וכו' שרי נדרא ושמתא וכו' אלא ראשי מטות והיינו דאמרינן בירושלמי אמרי ליה רבנן שרי נדרא ביחיד אמר להו רב הונא ראש לראשי המטות והא רב הונא לאו סמוך הוה וכו' ובר"ן נדרים ע"ח ע"ב „ומיהו עובדא אחרינא איכא בירושלמי דמשמע מיניה דלא בעיא סמוך דגרסי התם „אמר קמי דר' יוסי רב הונא שרי נדרין ר' זירא בעי קמיה דר' יוסי רב הונא ראש לראשי המטות בתמיה א"ל ואין לית רב הונא מאן אינון ראשי המטות ורב הונא ראש לראשי המטות אלמא רב הונא אע"פ שלא היה סמוך הוה שרי נדרין ביחיד, וכי תימא רשותא נקט מריש גלותא אי הכי מאי קא מיתמה ר' זעירא רב הונא ראש לראשי המטות בתמיה ור' יוסי נמי וכו' ע"ש ובב"י טיו"ד סי' רכ"ח ובשו"ת חמדה גנוזה סי' ע"ד.

4 **אין לית רב הונא ראשי מטות וכו'**

בכפתור ופרח פמ"ד „ואותם שהיו חכמים לא היו רוצים שיקראום רבי, ואמרינן בירושלמי להונא הוו קרי ליה רב הונא אמר להו תורת חברות בי אין ואתון קרון לי רבי, ובנוסחין הפך זה וכו'" עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא זה.

7 **רב מניתיה רבי וכו'**

בפי' ר"ח בחגיגה דף י' ע"א „ירושלמי רבי מניתיה לרב להתיר נדרים ולראות כתמים ולדון יהידי מן דדמך רבי בעא מר"ג בריה למנויי נמי בראיית מומי בכורות".

16 **דהוה בכי בעיינוי**

ברמב"ם סנהדרין (פ"ד ה"י) „חכם סופלא שהוא סומא בעינו אחת אע"פ שהוא ראוי לד"מ אין סומכין אותו וכו'".

20 **לרב יודן נשייא וכו'**

בפר"ח חגיגה י' ע"א הגי' „ר"י נשיאה כתב אגרתא דיקר בהו"ל לר"ח ב"א וכתב להו הרי שלחנו וכו'" ובמו"ק פ"ג ה"א איתא שר' חנינא לא רצה ליתן אגרא דאיקר

עמוד	שורה	
		לשמעון בר בא שרצה לילך לחו"ל וא"ל למחר אני הולך אצל אבותיך יהו אומרים לי נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו בא"י התרתה לה לצאת לחו"ל.
ז	25	**מהו להתיר בפלנים** בנדרים פ"י ה"י בפלונס, ובפר"ח סנהדרין ה' ע"ב מהו להתעטף בפילונס ולהתיר נדרים ופשטוהו מותר במקום שאין טלית" עכ"ל, ובירושלמי ע"ז פ"א ה"ט ולא מפירין נדרים מהלכין אלא עטופין ויושבין, ובתוספתא מגילה פ"ד (הוצאת צו"מ) הרי שהיה עטוף במעופרת בכירוס ובפלדוס וכו' (ובכ"י אחר וכפולדוס) אין כבוד שיקרא ויתרגם ויעבור לפני התבה וישא את כפיו·
	27	**לנדרים קלים** בנדרים הנ"ל בנדרים הקלים.
14	2	**חביבין הדברים הסמוכים לכתב** בפאה פ"ב ה"ו „אלא כיני חביבין הן הדברים הנדרשים מן הפה מן הדברים הנדרשים מן הכתב.
	12	**והורנה אמר וכו'** בפאה הנ"ל „אם שימרת מה שבפה וקיימת מה שבכתב את מקבל שכר".
	18	**לא מן ההלכות** כ"ה בהרבה ספרי ראשונים וכ"ה בר"ח בשם ה' ושלמי אבל בס' כללי שמואל (וויניציאה ביש"ע דף א') מביא הגי' בשם הרמב"ם אין למדין מן הכללות.
		ולא מן האגדות בפאה הנ"ל ולא מן ההגדות. והאריך בזה בנודע ביהודה מהדורא תניינא חיו"ד קס"א, ועוד בספרים רבים
		ולא מן התוספות בפי' רה"ג על טהרות כמה פעמים להתוספתא תוספות.
	19	**אלא מן התלמוד** עי' בבלי ב"ב ק"ל ע"ב ונדה ז' ע"ב. ובמבוא התלמוד לר"ש הנגיד „אין למדין לא מפי משנה ולא מפי תלמוד וכו' וכרשב"ם ב"ב ק"ל ע"ב הגי' אלא מן הגמרא, וכ"ה בשם הירושלמי בשו"ת ה"ר בצלאל אשכנזי סי' ט"ו ובתוי"ט ברכות פ"ה מ"ד ועוד.
	23	**אין למדין מן ההוריות** בפי' ר"ח חגיגה י' ע"ב „ר' חנניא בשם שמואל אמר אין למדין מן ההוראה ולא מן המעשה בההיא דאיכא מאן דפליג אבל בהאי דלא פליג עביד.

פרק שני

עמוד	שורה	
ח	15	**וכל המסתכל בד' דברים ראוי לו** בפסקי ריד"א בחגיגה (בס' אהלי יצחק) „כל המסתכל בג' דברים וכו' ראוי לא וכו' וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם".
16	35	**אמר רב אין אדם רשאי לומר וכו'** בפי' הראב"ד בתו"כ מצורע (ספ"ה) „מלמד שאינו רואה את הנגעים עד שיורנו רבו וכן גרסינן בחגיגה ירושלמי פרק א"ד אמר רב אין אדם רשאי לומר דבר בנגע הצרעת אא"כ ראה או שימש כיצד הוא עושה וכו'".
ט	38	**בן עזאי הציץ ונפגע** וכ"ה בחזית פ"א, ובמ"כ שם „כ"ה גי' הירושלמי ובתלמוד דידן (חגיגה י"ד ע"ב) גרס בן זומא וכו' עכ"ל, ובתוספתא ברכות פ' מעשה ב"ד זקנים וכו' ושמעון בן עזאי.
	45	**וכיון דהוון שמעין וכו'** בחזית הנ"ל „בשעה שהיה נכנס לבתי כנסיות וכו' היה אומר עליהון מיליא ומסתתמין ועליו נאמר וכו'", ובמ"כ שם „ובירושלמי פ' א"ד מפרש שהיה מבטלן מדברי תורה בדברי טעם של הסתה".
18	16	**בזמן שהוא טוב מראשיתו** בפי' לס' יצירה מר"י הברצלני (צד 10) „א"ל ר"ע רבך לא כך אמר אלא כל מי שיש בידו מעשים טובים בראשיתו מטיבין לו באחריתו מעשים רעים בראשיתו מריעין לו באחריתו".
	19	**שרון מטפחין** במגן אבות להרשב"ץ (פ"ד מ"א) „ובמדרש רות אמרו כי אביו של אלישע וכו' שרון אלין אמרין מזמורין אלף ביתון וכו' אמר ר"א לר' יהושע אלין עסקין וכו' אלף ביתים פיוטים מיוסדים על אלפא ביתא וכו' וכן נזכר המעשה הזה בירושלמי דחגיגה, והיו קורין אותו אחר לפי שכשיצא לתרבות רעה תבע זונה וכו'" (כ"ז ליתא בירושלמי) „ובילקוט שמעוני עה"ת (תתכ"ה שאלוניקא) שרון אילין אמרין אלפא ביטין אמרין מזמוריא וכו'".
	36	**ב"ק יצאה מבית קה"ק** בתוס' חגיגה ט"ו ע"א ד"ה שובו „ובמקום שיש בגמרא שלנו אחורי הפרגוד יש לשם (בירושלמי) מאחורי בית קה"ק) עכ"ל. וגי' הבבלי נוח יותר כי בימי אלישע ב"א לא עמד עוד הבית על מכונו
18	43	**שדרשה ר' יעקב לפנים ממנו** בילקוט המכירי (תהלים צ') וכן בתוס' הנ"ל ליתא מלות לפנים ממנו ודרשת ר' יעקב מפורשת בתוספתא סוף חולין „ר' יעקב אומר אין לנו מצוה בתורה שאין מתן שכרה בצדה ותחיית המתים כתובה בה. ובמדרש זוטא קהלת (צד 111) „ולא ידע הא דדריש ר' יעקב בר ברתיה.
	44	**שראה לשונו ש"ר יהודה הנחתום** וכ"ה במדרש קהלת ורות אבל בבבלי קדושין ל"ט ע"ב „לישנא דהוצפית המתורגמן חזא".
	47	**אמו כשהיתה מעוברת כו'** באו"ז ח"ב סי' ס"ה „אמו של אחר כשהיתה מעוברת בו היתה עוברת לפני ע"ז והריחה מאותו המין ונתנו לה ואכלה".
	48	**כאירסה של הכינה בהלק (ה"ב) ככריסה של עכנא.**
	51	**מן דקברוניה וכו'** במדרש רות הנ"ל „וכיון שקברוהו באת האור לשרוף את קברו וכו'"
·	33	**אומרין לבי"ת מי בראך וכו'** גי' משונה בפי' הרא"ש לה' ס"ת סי' רל"ב ובהג"מ ה' תפילין פ"א תי"ט „אומר בירושלמי דחגיגה ובב"ר פ"א למה מתחלת התורה בבי"ת מה ב' יש לה ב' עוקצין אחת למעלה ואחת מאחוריו אומר לב' מי בראך ומראה להם בעוקצו של מעלה זה מלמעלה בראני ומה שמו ומראה להם בעוקצו של אחריו והוא אומר ה' שמו פי' לפי שהבית סמוכה כסדר לאל"ף והוא אחד לפיכך צריכה שיהא לה תג קטן למעלה בצד שמאל וכו'".
	44	**מה ה"א יש לו נקודה מלמעלן** ברא"ש והג"מ הנ"ל „וכן משמע נמי בירושלמי הגיגה דה"א יש לה נקודה אחת מלמעלה וכו'" ור"ת פי' שר"ל בעוקץ של אחריה לצד ימין וכו' ובמנהיג קי"ז ע"א ובאין דורשין ירושלמי „מה יו"ד יש לה נקודה אחת מלמעלה וכו'" ע"ש.
	45	**מה ה"א פתוח מכל צד** בס' התרומה סי' רי"ג „וכן בחגיגה ירושלמי פ"ב איתא לדרשה של יו"ד דריש לה מה"א מה ה"א פתוחה למטה רמז שיורדין לשאול ויש לה נקודה למעלה רמז שעתידין לעלות וכו'", ועי' ירושלמי מגילה פ"א הי"א תורת הראשונים לא היה לא ה"א שלהם וכו' סתום.
	46	**מה יו"ד כפוף וכו'** בפי' על ס' יצירה לר"י הברצלוני (צד 113) ומפני מה כפוף ראשו מפני שהצדיקים שבו כפוף ראשיהן וכו'. ועי' בס' התרומה הנ"ל אלמא לפי דרשה דפסקתא יש ליו"ד תג למטה לצד שמאל וכן למעלה בראש שמאל וכו'" עכ"ל, ובהגהות מרדכי בגיטין (ת"ע) וכתוב בתוס' שאנץ וכו' ובפסקתא מוכח דיש לה למעלה ולמטה דקאמר עה"ז נברא ביו"ד מה יו"ד יש לה נקודה אחת למטה כו'.
20	2	**שאל לר' שמואל בר נחמן** בב"ר פי"ב מוסיף: מפני ששמעתי עליך שאתה בעל הגדה וכו', וע"ש שהמאמר מובא שם בשנויים.
	5	**שאינו ממונה על ביה שלו** בפי' רמב"ן על התורה בראשית מ"ג י"ט „ובב"ר וכו' כך מי ממונה על בייא של עולמו הקב"ה ר"ל שבכל מקום יש איש ממונה על הצעקה ועל העוות והקב"ה ממונה על צעקת העשוקים בעולם הצועקים בייא וכו'".
	43	**ועשו אותן ד'** בתוס' חגיגה ט"ז ע"א ד"ה יוסי „ומה שאמר בירושלמי ועמדו שמאי והלל ועשו ד' לא מצינו בפ"ק דשבת (י"ד ע"ב) רק בשלשה דברים שנחלקו בהן, ובאמת כוונת הירושלמי חוץ מה שנחלקו בסמיכה הוסיפו שמאי והלל עוד שלשה מחלוקת וביחד ד' מחלוקת ועי' בחות יאיר בהשמטה לסי' קצ"ב.
	47	**אמר ר' יוסה זאת אומרת** בבבלי חגיגה ט"ז ע"ב „אמר רמי בר חמא ש"מ סמיכה בכל כחו.
יא	1	**ממידה למידה יצא** בבבלי חגיגה ט"ז ע"ב „לפיכך יצא אביי אמר יצא לתרבות רעה רבה אמר יצא לעבידת המלך וכו'".
	2	**מלובשין תורקי זהב** בבבלי הנ"ל לבושין סיריקון ובפר"ח שם ובערוך ע' סרק הגי' לובשי סריקון של זהב. ובמדרש זוטא על שה"ש (צד 41) בימי מנחם והלל שנפלה מחלוקת ביניהם יצא מנחם הוא ושמנה מאות תלמידים מלובשין טריקונין של זהב ובא ענן בן מטרון ובעינן בן יהודה אחיו של מנחם והרגו וכו' ע"ש שכל המאמר ליתא לפנינו.

עמוד | שורה

יא 5 **אנן תנינן יהודה בן טבאי נשיא.**

בתוספתא חגיגה פ"ב מחלוקת ר"מ ור' יהודה ומובאה בבבלי שם ט"ז ע"ב מחלוקת ר"מ וחכמים, ובפי' ר"ח שם רמ"א יהודה ב"ט נשיא כו' וחכ"א שמעון ב"ש נשיא ומסתברא כר"מ דברייתא מסייעא ליה וכו' ע"ש.

12 **עד מתי ארוסי**

בסנהדרין פ"ו ה"ט „עד מתי בעלי שרוי בתוכך" ובתוס' חגיגה ט"ז ע"ב ד"ה אב"ד עד מתי אחי יושב וכו'.

17 **תרין חסידין,** בסנהדרין פ"ו ה"ט „תרין תלמידין".

18 **בריה דמעון מוכס**

בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ט „בר מעיין מוכס" ובבבלי סנהדרין מ"ד סע"ב „כי ההוא מעשה דבעיא מוכסא" ובפרש"י שם מובא בשנויים כל המעשה שנאמרה כאן ובסנהדרין הנ"ל בירושלמי, ועי' בערוך ע' בעיא ובתוס' חגיגה ט"ז ע"ב ד"ה אב"ד.

22 **הקדים תפילין של ראש לתפילין של יד**

במעשר שני פ"ה ה"ז „כל המצות שבתורה מעכבות וכו' ר"א בר פפא בעא קומי ר' זעירא אפילו הקדים תפלה של ראש לתפלה של יד א"ל אוף אנא סבר כן" ובאבודרהם (ה' ברכות צ"ט ע"ב ד' פראג) „ומדקתני מעכבות משמע שאם הניחם כן לא יצא וצריך להניחן כסדר מצותן וכו'" וכיון להירושלמי הנ"ל ובמדרש חזית פ"ו פסוק שניך כך היו ישראל צנועים וכו' שלא הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד שאלו הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד לא היה משה משבחן וכו'.

22 33 **דהוות ציימא ומפרסמה**

בראשית חכמה שער התשובה פ"ו „והמפרסם עצמו ש־וא מתענה נענש וכן כתב התשב"ץ וכו'" והביא מירושלמי.

22 **ועונשין שלא כתורה**

בבבלי יבמות צ' ע"ב מוסיף: ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סיג לתורה, ובברייתא במגלת תענית פ"ו „שמעתי שב"ד מלקין והורגין שלא מן התורה".

24 **באחד שיצא לדרך**

בבבלי הנ"ל „בימי יונים" אבל במג"ת הנ"ל ליתא.

רכוב על סוסו בשבת והביאוהו לב"ד וסקלוהו

וכ"ה לפנינו בבבלי ובמג"ת הנ"ל אבל בנמ' כ"י שם וברי"ף ועוד ראשונים גרסו שם „רכב כו' והביאוהו לב"ד והלקוהו ואחד שיצא לדרך ואשתו עמו וכו' וסקלוהו. ועי' בדקדוקי סופרים בסנהדרין הנ"ל, ובס' השטרות לר"י הברצלוני (צד 132) גורס ברישא ובסיפא וסקלוהו.

24 10 **ואת אמר יום טוב שחלה לאחר שבת**

צ"ל יום טבוח שלה לאחר שבת וכ"ה הגי' בד"ו והמעתיק טעה שהיה כתוב יום טבוח בר"ת יו"ט וסבר שפתרונו יום טוב.

13 **תני מה החדש למנויו יום אחד**

בבבלי חגיגה י"ז ע"ב אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש וכו' מה חדש למנויו ובתוס' שם ד"ה אמרה „היה קשה להרב רבינו משולם היכן אמרה תורה למנות ימינו וכו'".

26 14 **הטובל לחולין וכו'**

בפי' גאון למס' פרה (בתוספתא עתיקתא 85) „כך שנינו טבל לחולין הוחזק לחולין ואסור למעשר" ועי' שו"ת ר"ע מפאנו סי' ל"ז.

15 **הטובל למעשר וכו'**

בפי' גאון הנ"ל „טבל למעשר הוחזק למעשר ואסור לתרומה".

16 **הטובל לתרומה כו'**

בפי' גאון הנ"ל „טבל לתרומה הוחזק לתרומה ואסור לקודש".

17 **הטובל לקודש וכו'**

בפי' גאון הנ"ל „טבל לקודש הוחזק לקודש ואסור לחטאת" ובר"ש ורא"ש פרה פי"א מ"ו כדתנן טבל לקודש והוחזק לקודש וכו'.

18 **הטובל לחמור הותר לקל**

בפי' גאון הנ"ל „טבול לחמור הוחזק לקל טבול לקל לא הוחזק לחמור טבל ולא הוחזק כו'.

יד 17 **בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש**

בפסקי ריד"א להגיגה מוסיף „בגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת" וכן מובא זה בר"ש טהרות פ"א מ"ד ובמשנה שבמשניות בגדי קודש מדרס לחטאת.

18 **יוסי בן יועזר וכו'**

בר"ש טהרות פ"א מ"ד „ר' יוסף חסיד שבכהונה היתה מטפחתו מדרס לחטאת.

28 10 **דתנינן תמן אפי' מאכל ואפי' כסות**

בתוס' חגיגה י"ט ע"ב ד"ה בגדי „דתנינן אפי' טובל אפי' כפות הכל טמא, „כלום יהיו טמאים" וכ"ה בשם הירושלמי בחי' הרמב"ן ובר"ש טהרות פ"ז מ"ה, וכ"ה לפנינו בפ"ז מ"ה דטהרות ועי' בערוך ע' טבל.

עמוד | שורה

28 11 **כלום אמרו טמאים**

בר"ש הנ"ל „כלום אמרו ידיו טמאין" ובחי' הרמב"ן בנדה ל"ג ע"ב „כלום אמרו יהו הן טמאין אלא משום היסט והכי פירושו דקא מקשי ליה ר' מונא לר"י בן פזי דאוקימנא למתני' בחולין דודאי בתרומה קיימינן מדקתני סיפא הכי טמא וכו'.

12 **לא כן א"ר יוחנן וכו'**

בתוס' חגיגה הנ"ל „ולא כן א"ר יוחנן ולא חציצות וכו' ולא רשות ע"ה אצל תרומה כלומר וכו'", ובר"ש הנ"ל „ולא רשות ע"ה אצל תרומה ומיהו נראה שיש שם ט"ס וגרסינן חולין ואי גרסינן לתרומה היכי גרסינן ולא רשות ע"ה אצל החולין אלא אצל התרומה שכך מוכחת סוגיא דהתם וכו'", ובחי' הרמב"ן הנ"ל „לא כן אר"י וכו' וברייתא היא אצל זו ששנויה בתוספתא דחגיגה (פ"ג) דקתני ספק רשות ע"ה מדרסו וחצירו והסיטו טהורין לחולין וטמאין לתרומה אלמא מתניתין דקתני הכל טמא בתרומה היא וש"מ שלא עשו גופו של פרוש ולא של ע"ה כזב לטמא משכבות וכו'".

פרק שלישי

29 **בתרומה** במשנה בבלית „לתרומה אבל לא לקדש".

אחוריים ותוך ובית צביעה

במשנה בבלית „אחוריים ותוך ובית הצביטה לתרומה אבל לא לקדש" ובבבלי חגיגה כ"ב ע"ב לשמואל הגי' בהמשנה בית הצביטה ולר"י בית צביעה".

טו 3 **שבקודש מתיר [ומנגב] ומטביל**

בתשו' גאונים קדמונים סי' ע"ב (ברלין תר"ח) הגי' „בקודש מתיר מטביל ומנגב וכו'" ע"ש.

30 20 **א"ר יוחנן... כדרך שהנקיים תופסין בו**

בבבלי חגיגה כ"ב ע"ב א"ר יוחנן מקום שנקיי הדעת צובעין" וע"ש בגליון.

32 18 **ובתרומה נטמאת** במשנה בבלית „ובתרומה אם נטמאת".

27 **שאמרו כלים הנגמרים בטהרה כו'**

בתוספתא כלים ב"ב פ"א „אמר ר"י כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא נתכוון לשומרו טמא" וכ"ה בבבלי חגיגה כ' ע"ב.

33 **נפסקה נימא וכו'**

בתוס' ר"י מפאריז בברכות נ"ב ע"א „והא דאמרינן וכו' נימא נפסקה לי וקשרתיה בפה ומפרש הר' יו"ט מ"כ דמיירי באשה טהורה וכו' ואף לענין קודש מוקי לה בירושלמי דמייתי עלה ההוא דנגמרו בטהרה צריכין טבילה לקודש" עכ"ל.

יז 10 **ניחא סולת וכו'**

בפי' המיוחס בטעות להראב"ד בסוף תמיד „ניחא סולת ולבונה וקטורת כלומר בסולת ולבונה וקטורת משכחת לה דצריכא להיות בכלי, אבל בגחלים היכי משכחת לה דצריכין להיות בכלי וכו' ומשני שבגחלים של יוה"כ קאמר וכו'" ועי' במרכבת המשנה ח"ג ה' טומאת אוכלין פ"ח הט"ו.

12 **אבל בגחלים שבכל יום לא**

בפי' הראב"ד הנ"ל „והיינו דקא מסיים בירושלמי ובגחלים של כל יום ויום לא כההוא דתנינן מתפזר ממנו כקב גחלים וכבדן לאמה כלומר משם מצינו למדין שלא היה שם מקודשים וכו'".

24 **א"ר מתנייה וכי סולת וכו'**

בפי' הראב"ד הנ"ל „ור' מתניה מקשי לשם בירושלמי לר"ל ור' יוחנן דמפרשים דשם הוזקקו לכליין ומתמה עליהם סולת וקטורת ולבונה וגחלים אמאי קאבעי למימר דהוזקקו לכליין וכי סולת וקטורת ולבונה וגחלים לאו בכמה כלים קרבים הם כלומר הרי הקטורת והסולת והגחלים זה בכלי שלו קרב וזה בכלי שלו קרב וכו'" ע"ש. ובהשגות הראב"ד בטומאת אוכלין „אמת הוא שכך אמרו בירושלמי במסכת חגיגה אבל סוף השמועה עלתה אפי' בגחלים דכל יום מפני שנזקקו לכלים מתחלה קודם שעירה אותן וכו'" ובכ"מ שם „טעמו משום דהתם (בירושלמי) מסיים בה א"ר מתניה וכו' סולת וקטורת וכו', י"ל שרבינו (הרמב"ם) מפרש שאינו מסקנא אלא פלוגתא ופסק כמאן דמיקל וכו'" ע"ש. ובתו"י יומא מ"ה ע"א ד"ה נתפזרו והכי איתא בירושלמי דחגיגה וכו' ו:נתמר נמי מפני שנזקקה לכליין (לפני התו"י היה כ"ז לעיל) פי' מחתה זו של זהב שהוא כליין מצרפתן אבל מחתה של כסף שאינה כליין לא מצרפתן, ורבי אומר לפרש הירושלמי וכו'" ע"ש.

שו"א **כהנא שאל לרבנין דתמן וכו'**

במנחות כ"ג סע"ב „כי סליק רב כהנא אשכחינהו לבני ר' חייא דיתבי וקאמרי עשרון שחלקו והניחו בכיסא וכו'" ע"ש.

34 3 **אפי' אחרת בינתים וכו'**

ברמב"ם (אבות הטומאה פי"ב ה"ח) „ואם אינו צריך לכלי לא נטמא אלא זה שנגע בו הטומאה בלבד" ובהשגות הראב"ד שם זה שיבוש וכו' ושניהן טמאין וכו', ובכ"מ שם

עמוד | שורה

ואע"פ שבירושלמי פרק חומר בקודש נראה כפירוש הראב"ד וכו' ע"ש.

34 4 **שמועה לא שמענו משנה שנינו**
במנחות שם „אמרו לו זו לא שמענו כיוצא בו שמענו" ובירושלמי כתובות פ"ד ה"ג „אנא אמרי שמועה ואת אמרת מתניתא תבטל שמועה מקמי מתניתא".

36 6 **תני ר' יוסי וכו'**
בירושלמי סוטה פ"ה ה"ב „תני א"ר יוסי וכו' מחוסר כפורים שאינו אוכל בתרומה הרי הוא פסול בקודש שלישי וכו'" ובפי' ר"ח בפסחים י"ח ע"ב „ור"י תני בתוספתא וכו' מנין לרביעי בקודש שפסול ודין הוא ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה כדקיי"ל טבל וכו' פסול בקודש שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקודש וכו'".

יט 13 **תוחף את החררה בשפוד וכו'**
בתוספתא פ"ג דחגיגה „אלא תוחב את חררה בכוש או בקיסם ומוביל עמה זית או בצל בתרומה וכו'", ובבבלי חגיגה כ"ד ע"ב לא צריכה כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו וכו'.

15 **תמן תנינן וכו' ליטול את הצרור**
לפנינו במשנה כלים יו"ד פ"ח מהלוקת בזה ר"מ ר"י ור' יוסי ועי' בבלי עירובין צ"ט ע"א א"ר יוחנן מוחלפת השיטה וכו' ובפי' ר"ח שם.

38 6 **אונן נוגע** לפנינו במשנה זבחים צ"ח ע"ב „אינו נוגע".

40 14 **קירמיה שהטבילוה במים שהן ראויין לקודש**
וכ"ה בירושלמי עירובין פ"ט ה"ד אבל במשנה פרה פ"ה מ"ג „שאין ראויין לקודש", וכ"ה בפי' הרמב"ם והר"ש שם.

19 **גר שנתגייר וכו'**
בתוספתא טהרות פ"ט „גוי שנתגייר וכו'".

כא 24 **ובירושלים נאמנין וכו'**
בפרש"י חגיגה כ"ז ע"א „ובהדיא תניא בירושלמי נאמנין על טהרת כל הכלים לקדש" ועי"ש בתוס' ד"ה ובירושלים, ולפנינו בירושלמי ליתא זה ואיתא בתוספתא חגיגה פ"ג (הוצאת צו"מ).

כא 26 **עיר שהיא עושה כו'**
בב"ק פ"ז ה"י „כיי דמר ריב"ל ירושלים הבנויה וגו' עיר שמחברת ישראל זה לזה".

42 2 **והמתחיל בעיסתו ע"ג הרגל**
בפר"ח חגיגה כ"ו ע"א „והמתחיל בעיסתו ברגל פי' כדי למכור ונשאר לו אחר הרגל וכו'".

14 **תני ר' חייה שופכה**
בתוספתא שלפנינו לא נזכר לא מדעת ר"ח ולא מדעת ב"ק, ובבבלי חגיגה (כ"ו ע"א) „נימא כתנאי דתני חדא יניחנה לרגל אחר ותניא אידך לא יניחנה לרגל אחר וכו' ובירושלמי לא נזכרו דעות אלו התנאים ובבבלי לא נזכרו דעות ר"ה וב"ק הנ"ל.

24 **שהיו במקדש**
במתניתא דבני מערבא מוסיף „ואומרין להן הזהרו שמא תגעו בשולחן ובמנורה ותטמאו את כל הכלים שהיו במקדש ובמשנה בבלית (חגיגה כ"ו ע"ב) „שהיו במקדש ואומרין להן הזהרו שלא תגעו בשלחן" ובגמרא שם תנא הזהרו שמא תגעו בשלחן ובמנורה ותנא דידן מ"ט לא תני מנורה וכו'".

כב 4 **והכ"א מיד**
בתוס' חגיגה (כ"א ע"א) ד"ה האונן, פי' בשם הירושלמי דטומאה דרבנן אין צריך הערב שמש.

10 **הטבילו את המנורה**
בתוספתא חגיגה בכ"י (הוצאת צו"מ) גורס „ביו"ט" ובפר"ח חגיגה כ"ו ותניא שהטבילו המנורה בלילה יו"ט וכו' ועי"ש בגליון.

14 **כנגד** צ"ג אזכרות וכו' עי' בתוי"ט תמיד פ"ג מ"ג.

תורתן של ראשונים

לירושלמי מסכת מועד קטן

פרק ראשון

עמוד | שורה

א 1 **משקין**
רבים מהראשונים קראו למסכת זו מסכת משקין יען כי היא מתחלת במשקין ויש שקראו לה מסכת מועד ובהלכות פסוקות לתלמידי רי"ג נקראו ההלכות ממסכת זו „הלכות מועד" וכן נקראת בבה"ג, ויש שקראוה מסכת מו"ק.- ואיזה מהראשונים קראו לפרק ואלו מגלחין „אבל רבתי".

2 **בית השלחין**
וכ"ה במשנה ו' פ"ד בבבא בתרא, ובחי' הרמב"ם בב"ב ס"ח ע"א „וי"א שהנוסחא בית השלהין בה"א וכו'".

8 **אפי' שדה בית הבעל**
בתוספתא מו"ק פ"א ליתא מלת „אפילו" והמעיין בבבלי מו"ק ב' ע"ב יראה שלא היתה לפניהם ג"כ המלה אפילו.

12 **מה בין שביעית וכו'**
באו"ז ה"א סי' תקפ"ט „ירושלמי. מה בין שביעית וכו' שהוא טורח בין דבר שאינו טורח וכו' והשתא יהיה כך פי' הירושלמי מועד שהוא אסור במלאכה דאורייתא לא התירו רבנן אלא דבר האבד פי' דרשו והתירו אבל שביעית שהיא מותרת דאורייתא התירו שניהם והשתא שמעתיה דירושלמי איפרק וכו' מיהו לאו קושיא היא שאני אומר דהכי פירושו מועד ע"י שאסור במלאכה פי' שהאיסור שלו שאסרו רבנן משום טורח מלאכת ישראל חלקו בה רבנן בין אבד לשאינו אבד וכו'.

22 **אלו הן מי תמציות**
בתוספתא מקואות פ"א (הוצאת צוקערמאנדל) „ואלו הן מי תמצית כל זמן שהגשמים יורדין וההרים ביצין הרי הן כמו מעין פסקו גשמים וההרים ביצין הרי הן כמי תמצית וכו'" ע"ש.

ב 6 **והלא כמשקין לים הגדול** י"ג והלא נמשכין לים הגדול.

14 **שדה בית השלחין... א"ר ירמי' וכו'**
בבבלי מו"ק ד' ע"א „בריכה שנוטפת מים משדה בית השלחין זו מותר להשקות וכו' א"ר ירמי' ועדיין היא מטפטפת וכו'" ע"ש.

29 **והכ"א עושין את האמה בתחילה בשביעית**
ברי"ף וברא"ש כאן „עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית" וברי"ף משנת רס"ט ליתא המלה במועד.

ב 31 **ומתקנין את קלקולי המים**
במשניות ד' נאפולי „את כל כלי המים" ובריטב"א מו"ק ב' ע"ב „את קלקולי המים שהן הביבין שמוציאין בהם כל שופכי וכו' מפני שהמים המלוכלכים שיוצאין בהם וכו'" ועי' ברש"י מו"ק ה' ע"א.

שו"א **ומציינין על הקברות**
בלקח טוב (תשא) מוסיף: כדי שלא להרבות טומאה בישראל וכדי שלא לטמא את הטהרות.

ג 10 **א"ל ר' מנא וכו'**
במגדל עז ה' יו"ט פ"א ה"ח „רב הונא סבר מימר מן הדא ועושין וכו' א"ל ר' מונא לא תני שמואל אלא להיות שפין את סדקיהן ותוטטין אותן וגורפין לון כדתנן תמן וכו' ופי' כי רב הונא הוה סבר להתיר ובכל ענין וכו'" ע"ש.

15 **ופודין את השבויין**
נירסות שונות בזה בירושלמי שקלים פ"א ה"א „ופודין ערכין והרמין וכו'" ובתוספתא (הוצאת צו"מ) ליתא לכל זה ובכ"י אחר שם „ופודין את הערכין וכו'" ובשו"ת הרשב"א ח"ד סי' שכ"ו „ופודין את הערכין וכו'" ובמרדכי ה' חוה"מ „כתב ראבי"ה לא ידענא אמאי חשיב פדיון שבוים וכו'" ובריטב"א ריש מו"ק „ובירשלמי וכו' מה הן צרכי רבים וכו' ופדיון הבן" ובתוס' מו"ק ח' ע"ב ד"ה מפני „אבל סעודת פדיון הבן צ"ע אם מותר לעשות במועד וכו'" מזה נראה שלא היה זה לפניהם בירושלמי.

16 **ומשקין את הסוטה**
ברבה נשא פ"ט „והקריב אותה הכהן אינה באה בתוך הרגל וכו'" וע"ש בהגרד"ל.

18 **ומפרקין את המנעל וכו'**
בריטב"א ריש מו"ק „ויש תימא קצת האיך תני בצרכי רבים השקאת סוטה וטהרת מצורע ורציעת עבד עברי ופריקת מנעל וכו' וי"ל דלא דק ואיידי דקתני מילין דמתעבדן ע"י אחרים ובלא שכר פעולה נקט נמי הנך בהדייהו וכו'".

6 25 **בין ששתו וכו' אלא כאן באילן כאן בזרעים**
הראשונים גרסי כאן בין באילן בין בזרעים. בהל' חוה"מ לרי"ץ א"ג (מ) „וחכמים מתירין בזה ובזה בין באילן בין בזרעים ומקורו מירושלמי וע"ז קאמר מיד: והתם בירושלמי נמי וכו'. וכן בהשגות הראב"ד ה' יו"ט פ"ח. ובראש פ"א

עמוד | שורה

דמו"ק סי' ח' „והא דקתני וחכמים וכו' מפרש (הירושלמי) בין ששתו וכו' בין באילן בין בזרעים".

6 26 **בין שלא שתו**

בריטב"א מו"ק ו' ע"ב „הא דתנן זרעים שלא שתו וכו' אבל לשיטת הירושלמי אינו מן הטעם הזה אלא משום דסברי דאע"ג שלא שתו דבר האבד הוא וכו'" עכ"ל ולפנינו אינו מבואר.

36 **שהיא סמוכה לשדה האילן**

בתוספתא מו"ק פ"א (הוצאת צו"מ) „אמר רשב"א וכי באיזה שדה היה ר"מ אוסר וכו' ולא בשדה הסמוכה לשדה בית האילן".

ד 11 **אם היה כותלו גוהה וכו'**

בבבלי מו"ק ו' ע"א „כותל הגוהה לרה"ר מותר וכו'", ובריטב"א שם לרה"ר לאו דוקא ובירושלמי לא גרים ליה.

16 **רואין את הנגעים להקל**

במתניתא דב"מ ובשרידי ירושלמי „את הנגעים בתחלה להקל", וכן מובאה המשנה לקמן בפרק זה ה"ה.

ה 24 **תני אין שמועה ללקוטי עצמות**

בסנהדרין פ"ו הי"א תני לקוטי עצמות כשמוען, ובשמחות פי"ב „כל שקורעים עליו בשעת מיתתו קורעין עליו בשעת ליקוט עצמות".

10 1 **לקרוע ולהתאבל כר' אחא**

בפר"ח מו"ק ח' ע"א „כר' אחא דאמר יש לקוט עצמות בארון של עץ ובריטב"א מו"ק ו' ע"ב „ובירושלמי אמרו שקורע ואינו מאחה עליו כמו שקורע בשעת מיתה" ולפנינו אינו מבואר. ועי' בשמחות ריש פי"ב. ובהל' שמחות למהר"ם סי' ס"ח.

שלא להטמאות כר' יוסי

בפר"ח הנ"ל והורה לו שלא להטמאות כר' יוסי דאמר אין לקוט עצמות בארון ואפי' של עץ.

4 **אלו הן ברכת אבלים מה שהן אומרים בשורה**

כאן המאמר משובש, ובירושלמי פסחים פ"ח ה"ח אלו הן ברכת אבלים מה שהן אומרים בבית הכנסת אלו הן תנחומי אבלים מה שהן אומרים בשורה וכ"ה בסנהדרין פ"ו כהי"א. ובפר"ח בסנהדרין ט"ו ע"א בשם הירושלמי אלו הן ברכת אבלים שאומר בכוסות (בבית הכנסת ועי' ירושלמי ברכות פ"ג ה"א תני עשרה כוסות שותין בבית האבל וכו') ובתורת האדם (מ"ט ע"א) ובירושלמי מצינו עוד אלו הן ברכת אבלים וכו' וגם זה חולק עם הגמרא שלנו בפשוטן של דברים שבגמרא שלנו פירשו ברכת אבלים ברכת רחבה (עי' כתובות ח' ע"ב).

6 **רבנן אמרו קילוסין**

ברמב"ם „אומרים עליהן דברי שבח להקב"ה ודברי כבושים", וע"ש בטיו"ד סי' ת"ג וברא"ש ובתורת האדם (פ' ע"א)

10 **בישן וכו'**

בסמ"ג (ה' אבילות) „בד"א במת ישן שכבר נשתכח אבל אם מת שלשים יום סמוך להג מעוררת".

15 **מפני מעשה שהיה**

בבבלי מו"ק (ט' ע"א) שנטלה ממון גדול שכינם לעלות לרגל ונתנתן לספדן להספיד בין שהיה לה מבעל אחר וכו'.

26 **זה הבקיע**

בה' שמחות למהר"ם סי' א' „והבקיע אין עושין אותו עולם אלא לשעה והוא נקרא מהמורות בירושלמי וכו' והיינו נברכת דהכא שקוברים בה לפי שעה וכו'. ובתורת האדם (מ"א ע"א) „ברם נראין דברי ראב"ד ז"ל שפירש שהיא חפירה של קבר אלא שהוא ז"ל מפני שראה בירושלמי כל שהוא תושב נקרא בקיע אמר שהוא קבר שעושים לנר תושב עד שיעלו אותו לקבר אבותיו, ולי נראה שאינו אלא תוספות שמוסיפין על הקבר וכו' ומ"ש בירושלמי כל שהוא תושב נקרא בקיע כל שהוא מוסף על דבר ומיטלטל הימנו נקרא להם תושב וכן אמרו בירושלמי וכו' כל שהוא תושב בשער נקרא פיאה וכו', ועי' ברא"ש מו"ק פ"א סי"ג.

ו 10 **כל שהוא מזוג את האומריות זה הוא הדיוט**

בכאן וכן בכמה ספרי ירושלמי נדפס בטעות וצ"ל כל שהוא מזווג את האומריות זהו אומן וכל שאינו מזווג את האומריות זהו הדיוט וכ"ה בשם הירושלמי בפי' ר"ח ובה' חוה"מ לרי"ץ א"ג (ט"ו).

18 **ר' יסא הורי לשמואל בר חנינא**

בסמ"ג לאווין ע"ה „ונרסינן בירושלמי ר' אסא הורה לר"ש ב"ח לסרוג המטות שתי וערב".

30 **מעמידין תנור וכיריים**

בריטב"א מו"ק ז' ע"ב „ני הס' שלנו מעמידין תנור וכיריים במועד ולא נרסי' רחיים וכו' ויש נוסחאות דגרסי' ברישא מעמידין תנור וכיריים (ורחיים) ושרי ת"ק אפי' לעשות רחיים חדשה ואתא ר"י ופליג עליה וכ"נ דעת הרמב"ם ז"ל וכו'.

עמוד | שורה

ז 8 **להביא כירה חדשה וכו'**

בסמ"ג הנ"ל „קדירה ביו"ט ובהג"מ ה' יו"ט פ"ג ה"י „ויש ללמוד מכאן שאסור לבשל בקדירה חדשה ביו"ט וכו'".

15 **במחלציים**

בה' פסוקות לתלמידי רי"ג (צד 130) „במלהצים". וברא"ש מו"ק (דף ראשון) במחצלים.

12 **הציר והצינור והקורה**

בסמ"ג לאווין (ע"ה) „הציר והדלת והמנעול והמנורה ולפנינו והקורה, ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' נ"א הוצאת בלאך) הצינור והדלת וכו', ובארחות חיים ה' חוה"מ סי' כ"ב „הציר והצנור וכו' והדלת וכו'".

16 **שנשברו**, בד' קושט' לקמן בפרק זה „שנשברו בחוה"מ".

20 **תני ר' חייה השף שף ברגל וכו'**

בבבלי מו"ק י"א ע"א „השתא במגילה אמרת שרי ביד וברגל וכו'" ומהברייתא דר' חייה לא נזכרה.

פרק שני

42 **או שהטעוהו**

במשנה בבלית (מו"ק י"א ע"ב) „שהטעוהו פועלים" וכן בפר"ח שם.

14 1 **זולף וגומר כדרכו**

במשנה בבלית הנ"ל „זולף וגומר ונף כדרכו". וכ"ה בשבלי הלקט רכ"א.

18 **אלו דברים שעושין לאבל וכו'**

במס' שמחות פ"ה ובבלי מו"ק י"א ע"ב בשנויים, בנמו"י במו"ק סי' אלף קס"ח „ובירושלמי משמע שעושין האחרים מלאכה של אבל בלא שום שינוי ואפי' לר' יהודה".

19 **דורכין את עבטו**

ברוקח שי"ג ירושלמי דורכין ענביו זולפין את יינו.

20 **הפוכין ושנוין**, המלה ושנוין ליתא בשמחות ובבבלי הנ"ל.

ו 4 **מחלפה שיטתיה דר' יודה**

בד' קושטנטינא דר' יוסי ובס' תורת האדם הנ"ל „כל שכן מחלפה שיטתיה דר' יוסי וכו' א"ר חנינא מנו א"ל חכמים שהן עושין כשיטת ר' יוסי במועד ע"כ נירסא ירושלמית ופירושה ברור שהן מקשין מאן תנא דפליג עליה דר' יודא לענין שדה ניר וכו' ר' יוסי דהוא בר פלוגתיה במועד א"כ קשיא דר' יהודה אדר' יהודה וכו' והדר מקשי וכ"ש דקשיא דר' יוסי אדר' יוסי וכו'" ע"ש.

21 **הוה סבר דו יכול קיים ולא קם**

בפסקי תוס' מו"ק סי' יו"ד „ואם נתעצל שהיה סבור להמתין לא מקרי כיון מלאכתו", ומקורו מכאן ועי' במלאכת שלמה כאן.

24 **ילפין מקלקלתא וכו'**

בריטב"א מו"ק י"ג ע"א „אפקריה ר' ינאי לפרדסיה וכו' (כ"ה בבבלי מו"ק הנ"ל) אמרינן עלה בירושלמי ילפין מקלקליא וכו' כלומר בני אדם קרובים ללמוד מן הדברים המקולקלין יותר מן הדברים המתוקנים ולכך יש לו לאדם חשוב ליזהר במעשיו מאד.

16 5 **מסיקין לפסין וקדירות**

בסמ"ג ה' יו"ט פ"ח הי"ג ובריטב"א מו"ק ח' ע"ב „וכן התירו בירושלמי לעשות אלפאסין וקדירות וכן שפודין ואסכלאות וסכינין ואפי' לכתחלה וכ"ש לתקן וכו' (לפנינו אינו מבואר), ובנ"י מו"ק אלף קס"ג וכתב הרמב"ן ז"ל ובירושלמי התירו להסיק אלפסין וקדירות לצורך המועד".

6 **זפתין גרבא ולא זפתון כוזתא**

בבבלי מו"ק י"ב ע"א זופתין כוזתא וכו' ובפר"ח שם י"ב ע"ב „מפורש בירושלמי זפתין גרבא ולא זפתון כוזתא כו'.

19 **פרקמטיא אבדה שרי וכו'**

בבבלי מו"ק י' ע"ב „בפרקמטיה האבד דמי ושרי" וכ"ה שם י"א ע"א ובאשכול ח"ב (צד 198) „בסחורה שיש לחוש לעפוש אם לא תתהפך שרי לטלטולי וכו'" ובסמ"ג לאווין ע"ה „וגרסינן בירושלמי שאם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות שיירות וכו'".

שרי מטלטלתא במועדא

ברא"ש פ"ב סי"ז „שרי מזבנא במועדא".

:0 **הדא שיירתא שרי**

בה' הוה"מ לרי"ץ א"ג (ט"ז) „בירושלמי הדא שיירתא שרי וכו' והכי אמר מר רב נטרונאי מי שבא דבר סחורה לידו לישא וליתן וכו' היתר גמור הוא ואמר רבינו האי לענין שיירא של חוגגים הבאה בחוה"מ ויש במה שנמכר להן שכר וכשנמנעין באין לידי הפסד וכו' הרי נאמר בתלמוד (כיון לירוש' דילן כי בבבלי לא נזכר מפורש משיירא) כי ליקח מהם ולמכור בחוה"מ מותר וכו'.

22 **אין ידע דלא מיזבן והוא פחת מן אגרא יזבין**

ויש מרבותינו דגרסי „והוא פחת מן קרנא" ובסמ"ג לאווין ע"ה גרס כן וכתב ע"ז „מכאן משמע דאין קרוי דבר

עמוד	שורה

האבד אא"כ פוחת מן הקרן אם ימתין וכו'. ובתורת האדם (נ"ה ע"ד) בירושלמי וכו' כל שאינו צריך לדבר אלא להשתכר בו אסור וכו', והראב"ד כתב מן הירושלמי הזה עבורי רווחא מיניה פסידא הוא וכו'.

16 24 **אגרא וקרנא קרן הוא**

בה' רי"ץ א"ג הנ"ל „אגרא וקרנא קרן הוא אי יודע דהוא מזבין ופחית מן קרנא פי' מן השכר שהוא מכלל הקרן יזבין ואי לא לא יזבין" ובשו"ת ריב"ש סי' ש"ב „אגרא וקרנא וכו', ופי' פחות מן קרנא דר"י ב"ר בון ר"ל מן השכר שהוא מכלל הקרן לפי סברתו כי הוא חולק עם ר' מונא, וכן פי' זה הירושלמי הר"י בן גיאת ז"ל בהלכותיו וכו' ועי' בהג"מ ה' יו"ט פ"ז הלכה כ"ב.

31 **הוה ליה ספרין שאל לרב הונא כו'**

בסמ"ג הנ"ל „הוה ליה ספרין אתא שאל לרב הונא מהו מזדבנינון במועדא א"ל שרי מחדי את במועדא וכו'".

ט 9 **כלום אסרו בשר בכור להשקל בליטרא וכו'**

מכאן נראה שזה מדרבנן אבל עי' בזבחים ע"ה ע"ב „התפיס בכור לבדק הבית מהו שישקול בליטרא וכו'. ובתוס' שם ד"ה התפיס אי האי דאמרינן אינו נשקל בליטרא הוי דרבנן ניחא אבל בהריא מוכחא בחלק ובפ"ק דתמורה שהוא דאורייתא דדריש וכו' ע"ש. ובשיטה מקובצת שם פ"ה וכו' לכך נראה דודאי אסור לשקול בליטרא לכו"ע מדאורייתא וכו'" ולא נזכר מירושלמי דילן.

11 **כלום אסרו לעשות מלאכה בחולו של מועד**

רובן של הראשונים ס"ל דאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן, ומקורם מירושלמי כאן, ובאגור (ה' חוה"מ) מצאתי דחוה"מ דאורייתא, ויש מביאין ראיה מירושלמי שהוא דרבנן.

16 **לחבורת מצוה**, י"נ לסעודת מצוה.

18 **יהא חלקי עם אילין דאכלין הכא רומשית**

בסנהדרין פ"א ה"ב „יהא חלקי עם מאן דקדש ירחא הכא רומשית".

21 **ובהמה ואבנים** במשנה בבלית ליתא מלת ואבנים.

25 **ניחא כולהן אבנים וכו'**

בה' חיה"מ לרי"ץ א"ג (כ"א) „בירושלמי ניחא כולהן אבנים כהדא אם היה כותלו גוהה לרשות הרבים וכו' ש"מ בשביל צורך המועד מותר לו ללוקה ליקח ובשביל צורך המועד מותר לו לבעל הבית לשכור אפי' בדבר שאינו אבוד וכו' וכן אמר רב נטרונאי" ובשיטת ריכב"ב לרי"ץ „ירושלמי ניחא כולהו אבנים מאי".

שו"א **ומעלה לארכיים**

בתוספתא מו"ק פ"ב ובע"ז פ"א „וחותם ומעלה בערכאות".

10 4 **הרי שאין לו מה יאכל**

בתשובות הגאונים (שערי תשובה רי"ד) „אם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן ובלבד שלא ידוש בפרות וכו'" ועי' בבבלי מו"ק י"ב ע"ב.

29 **תמן א"ר ירמי' בשם רב פורסין וכו'**

הגי' מתוקנת בריטב"א מו"ק י"ג ע"ב „פורסין ע"ג שיפוף בשבת ופירשו בירושלמי שלא נחלק ר"י אלא בקש מחובר שצריך טורח גדול ומלאכה גמורה לעקרו אבל בקש תלוש מותר מידי דהוי אמחצלת שמותר לפרוס אותה ע"ג פירות או לבנים וכו'.

32 **לתולש מן הקרקע ביניהון**

זה מפורש בתוספתא מו"ק פ"א „דבר האבד וכו' בד"א בתלוש אבל במחובר אף דבר האבד אין עושין אותו במועד.

25 **חרמי טבריה ורשושי עכו**

בשו"ת הרשב"א ח"ה סי' ל"ה גרים „חכמי טבריה וישישי עכו".

38 **צד הוא בחכה וכו'**

בפי' ר"ח מו"ק י"ג ע"ב „ירושלמי צדי חיות ועופות ודגים צדין בחכה ובמכמורת ולא ממעטין בשמחת הרגל וכו'".

40 **ר' אמי מיקל לון**

כה' רי"צ א"ג הנ"ל „ר' אמי מיקל להון מפני שממעטין בשמחת הרגל פי' התיר להם לצוד בכל דבר להרבות שמחה ברגל שאם אי אתה מתיר להם אלא חכה ומכמורת אין צדין אלא מעט וממעטין בשמחה".

פרק שלישי

י 5 **מטומאתו לטהרתו**

בבה"ג (ד' ברלין צד 203) „מטומאתו לטהרה וכל העולין מטומאה לטהרה הרי אלו מותרין ושאר כל האדם אסורין", ובמשנה למלך ה' יו"ט פ"ז הי"ט „דהגי' במתניתין כגי' רש"י והר"ן והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו ולא כגי' רבינו (הרמב"ם) ז"ל דנרים והעולה מטומאתו לטהרתו וכו'", ועי' במגיד משנה „רבינו גורס במשנה והנזיר והמצורע והעולה מטומאתו לטהרתו וכו'".

עמוד	שורה

י 14 **דר"י אמר אסור לפרש לים הגדול**

ברא"ש מו"ק פ"ג סי' א' „והראב"ד ז"ל פי' דפלוגתא דר"י ורבנן איירי ביוצא חו"ל והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם ר"י כדעתיה וכו' מעתה כיון שיצא חו"ל וכו' ומסתבר כהאי פירושא וכו'" ע"ש.

48 **בקשו לנדות את ר"מ**

עי' בבלי סוף הוריות, ובתשב"ץ ח"א סי' ל"ג „ובירושלמי פ' א"ט מצאתי בקשו לנדות את ר"מ וכו' כלומר שמי שאינו יודע דיני נדוי אין נדויו כלום וכו'" ע"ש.

20 15 **זהו תנורו של חכינאי**

בתוספתא עדיות פ"ב „חתכו חוליות וכו' והיה נקרא תנורו של עכנאי שעליו רבו מחלוקת בישראל" ובפי' רה"ג לכלים פ"ה מ"י „תנורו של עכנאי פי' זהו שאמרו שהקיפוהו תשובות כעכנא זו שהוא נחש וכו', ובשיטה מקובצת ב"מ נ"ט ע"ב „ובירושלמי נמי יש חכנא, ושמא בעל התנור היה שמו חכינאי וכו'".

24 **אלולא דלא חרמית**

ברמב"ם הלכות ת"ת פ"ז ה"ג „וחכמים גדולים היו משתבחים במעשיהם הנאים ואומרים שמעולם לא נידו אדם ולא החרימוהו לכבודן.

25 **שעל כ"ד דברים מנדין**

פי' לכבוד הרב כדאי' בבבלי ברכות י"ט ע"א.

30 **שכל המביא את הרבים לידי חלול ה' צריך נדוי**

בטיו"ד סי' ל"ד בב"י שם „ירושלמי פ' אלו מגלחין קאמר אעובדא דחוני המעגל דשלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי תמן תנינן וכו' צריך אתה להתנדות וכו'".

40 **סוקלים ארונו**

בשמחות פ"ה ה"י „שליח ב"ד נוטל את האבן ונותנה על ארונו לקיים בו מצות סקילה".

יא 8 **הדא אמתא וכו'**

בבבלי מו"ק י"ז ע"א „דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול וכו'". ובפר"ח במו"ק י"ז ע"ב „אמתא חזא להד ספר מחי ינוקא וכו'„ ובפסקי תוס' במו"ק סי' ע"ו „אחד הכה לבנו קטן יותר מדאי ונדוהו".

21 **המנדה את מי שאינו צריך וכו'**

בפר"ח במו"ק י"ז ע"א „ירושלמי הדא אמרה המנדה למי שאינו צריך והזר הוא ונידהו נידוי השני נידוי".

22 **תני מת אחד ממנדיו וכו'**

בשמחות פ"ה הט"ו „מת אחד מהמנדים אם נתן רשות לחברים מתירים לו ואם לאו אין מתירין לו" ומבואר ברא"ש מו"ק פ"ג.

38 **זקן שנידה לצורך עצמו אפי' כהלכה אין נדויו נדוי**

לפני הראשונים היתה כאן גי' אחרת וז"ל הרשב"א בשו"ת ח"א סי' תר"ט „שאלת עוד אם יכול א"ם לנדות לכבודו במקום גדול ממנו דבירושלמי נראה שאינו רשאי דגרסינן התם ת"ח שנידה לכבודו אין נדויו נידוי ומוקמא התם במימרא במקום רבו ולשון רבו לאו דוקא בכל התלמוד אלא גדול ממנו וכו' תשובה וכו' ואמרינן התם דהתלמוד שנידה לכבודו נדויו נדוי ולא חלקו בין בפני רבו בין שלא בפני רבו ואם היה חלוק זה לזה לא הוה שתיק נמי מיניה וכו'". ובטוי"ד סי' של"ד „ירושלמי זקן שנידה לצורך עצמו וכו' וכתב אבי העזרי ולא ידענא מה פירושה וכו' ובב"י שם נראה שהיה המנהג לפרוע שכר בשביל התרת הנדוי וכו'", ובדרכי משה שם כתב באו"ז מס' מו"ק הא דאמרינן בירושלמי חכם שנידה לכבוד עצמו אינו נדוי היינו שנדוהו משום ממון שנתחייב דוקא בממון שלא נתחייב בבירור לגמרי כגון שנידוהו משום שאינו רוצה ליתן מס וכו'. וברמבם ה' ת"ת פ"ו הי"ב „וכן החכם עצמו מנדה לכבודו וכו' ובהג"מ שם הא דאמרו וכו' אבל אם לא בזוהו בכלום אך שאין מכבדו כמו שהייב לכבדו וכו' בהכי איירי הא דאמר בירושלמי דפרקין ר' אחא בר חייא בשם רי זקן שנידה וכו', ועי' בתרומת הדשן סי' רע"ד ובשו"ת אבקת רוכל למרן הב"י סי' קפ"ז ובשו"ת רד"ק בית י"ח הדר י"ג.

44 **שמעתי שאין מנדין זקן וכו'**

באשכול ח"ב (157) ובירושלמי אר"ה שמעתי שאין מנדין זקן אא"כ חטא והחטיא כירבעם בן נבט וכו'.

48 **ולא מצאו פתח לנדרו אלא ברגל**

בתוס' מו"ק י"ד ע"א ד"ה ומנודה „וכן מי שנשאל לחכם מוקי לה (בירושלמי) כשבא בחול המועד אי נמי לפני המועד לא מצאו בו פתח וכו'" ולפנינו אינו מבואר, ובךא"ש מו"ק הנ"ל „אלא אנן קיימין כו' ולא מצא פתח לנדרו עד שבא זקן אחד מזקני גליל, ולפי הירושלמי כאן דאית ליה פיתחין בחרטה פי' בחרטה כל דהוא וכו'".

22 13 **מיקל בסכין ובמספרת**

בשמחות פ"ה ה"ט הגי' כמ"ש לפנינו „והגר"א ז"ל הגיה

עמוד | שורה

שם בתער וכ"ה בבבלי מו"ק י"ז ע"ב ובה' אבל לרי"ץ א"ג (מ"ט) „ואמר מר רב האי דתער ומספרים וכו' ובירושלמי מיקל בסכין אבל לא במספרים ובתספורת וכו'".

22 15 **ר' שמואל בר"י בעי וכו'**

גירסא משונה לפני הראשונים: באשכול ח"ב (צד 157) „ובירושלמי ר"ש בעי וכי מותר לכבס במים התיב ר"ח תניא אלו דברים שאבל אסור כל ז' גהוץ ותספורת בתוך ל' נמי אלא כשתכפוהו אבלות הדא אמרו שהוא אסור, פי' ע"כ ברייתא דלא אסרה בזיי"ן אלא גיהוץ ותספורת בתכפוהו איירי ולהכי מותר במים ואין לדייק מזה וכו' וגרסי' בירושלמי הדא אמרה שהוא מותר פי' בל' מותר גיהוץ ותספורת, ולא מצאתי כן בבבלי וכו'" ע"ש. ובה' שמחות למהר"ם מרוטנבורג סי' ט"ו „ירושלמי רשב"י בעי בתוך ל' בתוך ז'. בתוך ז' פי' בתמיה, וכי בתוך ז' מותר לכבס כסותו במים מי שתכפוהו אבלו התיב ר"ח חברין דרבנן והתניא אלו דברים שהאבל אסור בהן כל ז' גהוץ ותספורת ואם בתוך ל' הוא אסור בתוך ז' לא כ"ש אלא כשתכפוהו אביליו הדא אמרה שהוא אסור ויש ספרים דגרסינן מותר וכו'".

21 **אית תניי תני ברגל מותר וכו'**

בקרבן העדה מגיה כאן אבל באו"ז ח"א סי' שס"ג „וכן מוכח בירושלמי קולא בשניהם וכו' שפה ונטילת צפרנים אית תניי תני ברגל מותר ובאבל מותר וכו'" ובאו"ז ה"ב סי' תמ"ב, וכן אני אומר דשפה שריא אפי' בימי אבלו" וכ"ה בתורת האדם ובשבלי הלקט ובב"י בטיו"ד סי' ש"צ.

יב 3 **שהוא מיקל כאן וכאן**

באו"ז שם „מי שהוא מיקל באבל וברגל".

9 **אחד מעמתן וכו'**

באו"ז תמ"ב „הא למדת שכשהותרו הצפרנים הותרה השפה וכן הלכה למעשה וכו'".

12 **יתיב מצמי טפרויי**

באו"ז שס"ג „והוה יתיב מכמיר טפרויי" ובשה"ל ה' שמחות ל"ד „מצאתי בתשו' הגאונים ז"ל אבל שרי למשקל טופריה בשיניו בימי אבלו וכו' וכן מוכיח בירושלמי דגרסי' התם רשב"א דמכת אחתיה והוה יתיב מצמי טופרא וכו' משמע מהכא שזה המעשה היה בתוך שבעה וע"כ היה מכסה אותן בפני ר' נתן שלא היה רוצה להקל בפני הכל".

20 **לחכם והותר**

בבה"ג (ד' ברלין צד 203) „והותר ומי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו במועד".

22 **וכל העולין כו'**

בה' שמחות למהר"ם סי"א „הזבין והזבות הנדות והיולדות וכו'" ד' מלות ליתא ואיתא במשנה בבלית מו"ק י"ד ע"א, ועי' בתוס' מו"ק י"ח ע"ב ד"ה והעולים

23 **בלגרי נשים**

באו"ז ה"ב סי' שמ"א „דאמרינן בירושלמי פ"ב דכלאים ר"א בשם ר"י בלגרי נשים וכו' והייתי מפרש בלגרי היינו מסך שפירסוה ע"ג גיגית בשעת רחיצה וכו' מיהו טורה הוא בעיני לבדות לי פירוש מלבי מפני שלא קבלתי ועוד דילמא בלגרי נשים דירושלמי היינו בלרי דתוספתא דתנן בתוספתא וכו' בלרי נשים וכו' ובלרי דתוספתא היינו סדינים וכו' ולפ"ז הא דמסיים בירושלמי הוא בלגרי נשים הוא בלגרי אנשים לאו סתמא דתלמודא קאמר אלא ר' יוחנן קאמר לה" עכ"ל.

26 אנטינייא בכלאים פ"ט ה"ג אנטיטיה.

ג 28 **ובלחוד תריי**

באשכול ח"ב (צד 158) פירש שבא למעט שאם יש לו ב' יכול ללבוש א' בעיו"ט ולפשוט השני ולכבס בעיו"ט.

29 **בגדי קטנים כו'**

בהג"מ ה' יו"ט פ"ז „ירושלמי כו' אלא חלוק אחד דמי כלומר דרכן של קטנים כו' ומיהו לא יכבס אלא אחד" ובסמ"ג לאווין ע"ה „וגרסי' בירושלמי בגדי הקטנים בגדי נשים".

30 **אין קורעין כו**

כל המאמר משובש לפנינו. ובשדה יהושע כתב: ולא הבינותי לאיזה ענין מייתי לה הכא וכו', אבל הגי' האמיתית בהג"מ הלכות אבל פי"ג ה"ט „וכן אין לאכול עמו רוב עם כל כך עד שיחלקו לשני מקומות דגרסינן בירושלמי וכו' אין מברין אלא קרובים של מת הוית מגורתיה זעירא וקריבוי בעו למיכל לגביה מהו דיעלון וכו' עכ"ל. ומובא זה כאן לפי שמובא מקודם האבעיא ששאלו מר' יוסי, וכן הלכה זו שאלו ג"כ קומי ר"י, וברדב"ז ה' אבל (פי"ג ה"ט) ויש מי שכתב שאין לאכול עמו רוב עם והכי איתא בירושלמי אלא שלא נהגו העולם כן והם מכוונים לכבד את החיים ואת המתים

31 **תני מטפחות ספויים**

במגיד משנה ה' יו"ט פ"ז הכ"א „ומטפחות הספרים נראה מן הירושלמי שהוא מטפחות ספרי הקודש, אבל יש מפרשים מטפחות אומני התספורת וכו'. ובריטב"א מו"ק י"ז

עמוד | שורה

ע"ב „בירושלמי אין מכבסין אותן במימי רגלים אפי' בחול וכו'".

יב 40 **קדוש נשים**

בתשו' הגאונים (שו"ת רי"ב) „והא דתנן ואלו כותבין במועד קידושים נשים זהו שטר אירוסין אבל שטר כתובה שטר חוב היא ואין כותבין במועד וכו'".

24 2 **וגזירות ב"ד**

י"ג ואגרות ב"ד ובראב"ן (פ"ג ע"ב) „ופיסקי דינין".

5 **מזונות אלמנה**

בסמ"ג לאווין (ע"ה) „ומפרש בירושלמי אגרות שום שום היתומים ואגרות מזון האלמנה והבנות אמנם בכללם גם שומות ששמין לבעל חוב וכו'" ע"ש, ועי' ברוקח סי' ש"ז.

6 **תמן אמר כו'**

בירושלמי יבמות ספי"ב „תמן אמרין קרבת קדמנא וכו' בסנהדרין פ"א ה"ג תני בראשונה היו כותבין וכו'".

רגליה דימינא

בס' התרומה סי' קל"ג „הכל בידה הימנית ולא תהא שמאל מסייעתו כדאי' בירושלמי אע"ג דמן התורה א"צ ימין וכו'".

8 **דמיתחזא על ארעא**

בירושלמי סנהדרין הנ"ל „דמיתחזי לנא על ארעא", ובבבלי יבמות ל"ט ע"ב דמיתחזא לבי דינא על ארעא, ובתוס' יבמות ק"ו ע"ב ד"ה עד „והא דאמר בהחולץ זרקת קדמנא רוקא בבי דינא דמיתחזי על ארעא ובכל ספרים איתיה וכן בסנהדרין ירושלמי וכו', ובס' התרומה סי' קל"ג „דמטי עד לארעא וגם יש ספרים שאינו כתוב וכו'" עכ"ל. ובהמקור תוספתא יבמות פי"ב ליתא המלות על ארעא.

10 **לא רעיינא ליה**

בתוספתא יבמות פי"ג (הוצאת צו"מ) „לא שפיא ליה ולא רעיא ליה ולית היא צביא לאיתנסבא ליה".

4 **ואגרות של רשות**

בבה"ג (ד' ברלין צד 203) „ומפרשי רבנן איגרות של רשות פתק דרשוותא וכו' אבל בירושלמי כתב שהן איגרות על שאילת שלום וכן כתבו רבינו משה ורב אלפס, ועי' בשערי תשובה רט"ז.

20 **בספר העזרה**

במשנה בבלית מו"ק י"ח ע"ב „בספר עזרא" ובסמ"ג לאוין ע"ה „אף בס"ת שבעזרה".

21 **וטוה לעצמו**

במתניתא דבי מערבא „וטוה יול ירכו וכו'" וכ"ה במשנה בבלית מו"ק י"ט ע"א וכ"ה בירושלמי לקמן בפסקא דמתניתין.

22 **אין כותבין שטרי אריסות**

בתוספתא מו"ק פ"ב בשנויים, ובשו"ת הרשב"א ה"ג סי' רע"ג „שאלת אם מותר לכתוב חשבון תקופות בחולו של מועד כמו שמותר לכתוב השבונותיו כדאי' בתוספתא דמשקין וכו'" ע"ש.

32 **אם אינו מאמינו למלוה שעברה**

גי' אחרת במגדל עז ה' יו"ט פ"ז הי"ב וז"ל „וגם בירושלמי משמע כן במקצת שמפרש טעם אחר שמא לא יזדמן לו סופר או ב"ד אחר ויתרשלו ויפסד ויאבד" עכ"ל.

38 **בכותב להניח**

באו"ז הנ"ל „בכותב להניח פי' אבל ללבוש אפי' לאחרים כותב ש"מ שמותר ללבוש תפילין בחולו של מועד".

ג 2 **גזירת שלשים**

במגדל עז ובמגיד משנה ה' אבל פ"ו ה"א „בירושלמי סומכה מקרא דובכתה את אביה וכו' מכלל דלצערה שלשים יום", ולפנינו בירושלמי כאן ליתא הראיה מקרא.

7 **שגררתו חיה**

בשה"ל ה' שמחות סי' מ"ד „ואע"ג דבירושלמי מוקי לה בענין אחר שבא לו שמועה קרובה בשבת או בהרוגי מלכות ובנפל לים (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) משנתיאשו כו'", ועי' בתוס' מו"ק כ"ג ע"ב ובראב"ן סי' ק"ת.

21 **לגלח יום שלשים**

בה' אבל לרי"י א"ג (ס"ב) ומותר נמי לגלח ביום ל' בירושלמי מותר לגלח ביום ל' ממתניתין ה' ימים קודם הרגל בטלו הימנו גזירת ל' וכו' ובפסוקות „באת לו שמועה יום ל' היא כשמועה רחוקה וכו' ומותר לספר ביום ל' דקיי"ל יום ל' כלאחר ל'".

24 **שמפני כבוד הרגל התירו**

בתוס' מו"ק י"ט ע"ב ד"ה כאבא שאול מובא הירושלמי בשנויים וע"ש בגליון.

34 **ר"א בשם ר' יוחנן**

בסמ"ג ה' אבילות „ולאו דוקא שמונה אלא אפי' שבעה שכך אמר אבא שאול וכו' עוד גרסי' בירוש' ר"א בשם ר"י אומר הלכה כאבא שאול".

עמוד | שורה

יג 36 בין ימים בין נזירות בטלו

בריטב"א מו"ק י"ט ע"ב „ובירושלמי (כיון למ"ש לקמן בסוף ה"ה) נזירות בטלו ימים טובים לא בטלו ושיילינן כיון דנזירות בטלו למאי הלכתא לא בטלו ימים טובים ואמרינן דה"ק דנזירות ל' ליבטלו לגמרי אם בטלם מעליו שגלח קודם הרגל אבל אם הנזירות עומדת במקומה שלא גלח בערב הרגל ימי למ"ד במקומן עומדין שאין רגל מפסיק" עכ"ל, ולפנינו ליתא כ"ז.

26 5 לא אמר אלא ג' הא שנים לא

בהחלוקות שבין בני א"י לבבל שבני א"י פוטרין האבל עד שיהיו לו ג' ימים לפני הרגל ובבבל אפילו שעה אחת ובני א"י עושין ע"פ הירושלמי דילן, ובבבלי (מו"ק כ' ע"א) ואפילו שעה אחת.

12 עושין בצינעה במקום אחר

בבבלי מו"ק (י"ט ע"ב) „עושין בצינעה בתוך ביתו", ובתוספתא מו"ק פ"ב „בצינעה אצל אחרים" ועי' בד"ס שם.

יד 4 בשלישי הוא עושה בצינעה

בשמחות פ"ו ה"א „בשלישי הוא יוצא ועושה בצינעה" ובבבלי מו"ק כ"א ע"ב „אבל ג' ימים הראשונים כו' ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה" ובתנחומא (הישן) מקץ „כך שנו רבותינו אבל כל שבעת ימי אבלו אסור בעשיית מלאכה ואם היה עני מדוקדק יעשה מלאכה לאחר ג' ימים וכו'", ובב"ר פ' ק' כגי' התנחומא.

5 אבל אמרו תבוא מאירה וכו'

ברא"ש מו"ק פ"ג סי' פ"ט „ירושלמי וכו' שהצריכוהו לאבל לאכול משלו ולעשות מלאכה". ובהל' שמחות למהר"ם סי' ה' בשם ר' שמעיה ז"ל „מצאתי כתוב דמכאן ואילך עושה בצינעה ארישא נמי קאי דאפי' עשיר מותר לאחר ג' וכו' מיהו בירושלמי משמע דאעני דוקא קאי דמסיק עלה תבוא מאירה וכו' כלומר שלא פרנסוהו וכן כתבו הפוסקים שהעשיר אסור כל ז' אבל העני שאין לו מה יאכל עושה בצינעה דוקא".

7 דבר קפרא אמר אין תוקפו של אבל אלא עד ג' ימים

בב"י טוי"ד סי' ש"פ „ומפרש בירושלמי דטעמא דג' ימים הראשונים חמירי משאר ימים משום דתלתא יומי נפש טייסא על גופא וכו'.

16 ואפילו פרש חגיכם

גדולים רבים לא גרסי מלת ואפילו.

18 אריסיו וחכריו וקבליו כו'

ברא"ש מו"ק פ"ב סי' ג' „והכי איתא בירושלמי האריסין והחכירין והקבלנין הרי אלו עושין חמרין וגמלין וספנין אין עושין וכו'".

22 שני אחין שני שותפין... מעלין את חנותן

זה לא כהבבלי מו"ק י"א ע"ב „מריון בריה דרבין וכו' ופסקיה לגמלא אמר רב אשי גברא רבא כמר בריה דרב אחא עביד הכי נהי דלפסידא דידיה לא חייש אדאחרים לא חייש", ובפי' ר"ח מו"ק כ"ג סע"א ובהרי"ף מו"ק סי' אלף קמ"ח ובה' אבל לרי"ץ א"ג (נ"א) וברמב"ם ה' אבל פ"ה ה"ט מובא הירושלמי דילן, ובתורת האדם (נ"ה ע"א ד"א) וירושלמי פליג דאיתמר התם שני אחים וכו' ואין הלכה כן וכו' ורבינו הגדול (הרי"ף ז"ל) השמיט המעשה הזה של מר מריון ומר בריה דרב אחא וכו' וכתב הירושלמי שהזכרנו נועלין חנותן וזה תימא גדולה אם עלה על דעתיה שהגמרות הללו חלוקות בזה האיך הניח גמרא ערוכה וסומך על הירושלמי וכו'". ובר"אש מו"ק פ"ב סי' ה' „הרב אלפסי לא הביא הך עובדא (הנ"ל) והביא גי' ירושלמי ב' אחים וכו' ולכאורה נראה דפליג אגמרא דידן דלגירסת הירושלמי יפה עשה דפסיק לגמרי וכו'".

23 שני חנוונים וכו'

רבים מן הראשונים לא גרסי שני טבחים ויש דלא גרסי גם שני חנוונים.

שאירע לאחד מהן דבר

בריטב"א מו"ק י"א ע"ב מובא הירושלמי וז"ל ומ"מ שמעינן מהכא דשותפין דחנות שאירע אבל לאחד מהם חבירו עושה לו מלאכתו בחנותו כדרכו אא"כ הוא אדם חשוב ואפילו באדם חשוב כל היכא דאפשר לעשות בצינעה עושה וכן הוא בירושלמי" ועי' שם.

30 ולא אוכל כל צרכו

בה' אבל לרי"ץ א"ג „ובירושלמי אוכל כל צרכו וכו'" ע"ש שנויים ובכמה פוסקים „ובמס' שמחות תניא אבל כל זמן שמתו מוטל לפניו אינו מסב ואינו אוכל בשר וכו' בד"א בחול אבל בשבת אוכל כל צרכו וכו'" ע"ש.

28 17 ריב"א בשם רב אסי לחומרין וכו'

גירסאות שונות בזה לפני הראשונים במלחמות להרמב"ן במו"ק כ"ב ע"א ובתורת האדם (מ"ז ע"ב) „והראב"ד ז"ל פי' כן וכו' והביא לו ראיה ממה שאמרו בירושלמי וכו' מהו אחר גדול משפחה ר' יעקב בשם ר' יוסי לחומרין מהו לחומרין חומרין שאם היה גדול משפחה כאן אלו ואלו מונין משיצא המת ואם היה גדול משפחה שם אלו ואלו מונין משיסתם הגולל ואם אין שם גדול משפחה אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם משיסתם הגולל ע"כ בירושלמי וכו' עכ"ל. והרבה פוסקים גרסו כגי' הדפוס, ובשו"ת גאונים קדמונים סי' ל"ה הגירסות לפני הראשונים משונות בזה. וברמב"ם (ה' אבל פ"א ה"ה) אינו מחלק כלל אם נשאר גדול הבית שם או הלך בעיר אחרת וע"ש בלחם משנה.

28 22 סליק הלל אחוה עמיה

באו"ז ה"ב סי' תכ"ד „כי סלקת גבי אחוך שלוף מסאנך כלומר נהג עמהם אבלות והם עמך כי בסתימת הגולל חל האבלות על כלכם מיהו בגמ' דידן לא משוי חילוק בין גדול המשפחה כאן או התם וכו'.

23 מכיון שאת גדול המשפחה

וי"ג מכיון דאית גדול המשפחה וכו'.

24 הרי שמפנין כו'

בראב"ן סי' ק"ח ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' ת"ג „וראי' ברורה מצאתי אני אליעזר בירושלמי הרי שמפנין אותו וכו' ומוכיח התלמוד דהאי דאמר הגולל שני היינו היכא שפינוהו תוך ז' לגולל הראשון וכו' ונראה בעיני דעל זה סמכו רבותינו זקני אשפירא כשנפטר רבינו קלונימוס הזקן והיתה העיר במצור ושמוהו בארון בבית המקוה ומנו לו מיד ז' ול' אע"פ שהיה דעתם לפנותו לאחר המצור כמו שעשו שקברוהו אח"כ במגנץ וכו'", וכ"ה בשנויים קלים בהרבה פוסקים.

30 לחומרא הורי לך

בתורת האדם הנ"ל „הומרא הורי לך" ובמרדכי „לחומרא אורי לי".

33 לפנותו משיסתם הגולל הראשון

במרדכי מו"ק תתק"ד „משיסתם הגולל הראשון פי' ואפי' פינהו תוך ז', ובה' אבל לרי"ץ א"ג (ע"ג) „והלכתא הרי שמפנין אותו מקבר לקבר בין היה בדעתם לפנותו בין לא היה בדעתם לפנותו וכו' מונין משיסתם הגולל הראשון, והכי איפסקא בירושלמי. ואמר רב האי אין מנהגינו להעתיק את המת מקבר במקומו וכו'".

45 ולמדין דבר קודם למ"ת

בתוס' מו"ק כ' ע"א ד"ה מת ובילקוט שמעוני בתמיה אבל בב"ר פ' ק' „לימדן דבר קודם מ"ת".

טו 12 תסגר מה ימי המת שבעה וכו'

בילקוט שמעוני קונטרס אחרון כימי הסגר מה ימי הסגר ז' אף ימי המת וכו'. ובסמ"ג (ה' אבילות) „ואע"פ שבירושלמי דוחק להביא מקראות מן התורה שאבילות שבעה אינה מ"ע מיוחדת לכל אלא סמך למנהג מביא. ועי' בב"ר פ' ק' ובמפרשים שם.

19 ימי שבעה וכו'

בתשו' הגאונים שערי תשובה (ר"כ) ואשכחן בירושלמי וכו' א"ר זירא והכתיב ויתמו ימי בכי אבל משה בכי תמו אבל זכירתו לא תם וכו'" ע"ש ולפנינו ליתא.

29 שמועה קרובה וכו' ורחוקה אין לה שבעה ושלשים

באו"ז ה"ב סי' תל"א „וראיתי כתיב שיש בירושלמי דמו"ק להדיא גב דין שלשים אינו נוהג, ואני ראיתי בירושלמי תני שמועה קרובה יש לה שבעה ושלשים, שמועה רחוקה שבעה אין לה שלשים יש לה כך ראיתי בירושלמי שלפני" עכ"ל, ועי' בב"ר פ' ק'.

40 ר' אידי דקיסרין בשם ר"י

בבבלי מו"ק כ' ע"ב תני ר' אדא דקיסרין קמיה דר' יוחנן, וי"ג ר' אבא דקיסרין, ובה' שמחות למהר"ם סי' ל"ב „ירושלמי ר' אחא דקיסרין בשם ר' יוחנן שמע שמועה קרובה בשבת ולמחר נעשית רחוקה למחר קורע ומתאבל הך גירסא פליגא אדידן וכו'".

42 אמר ר' חנניה אינו מתאבל

בבבלי שם „ר' מני אמר אינו קורע ר' חנינא אמר קורע א"ל ר"מ לר"ח בשלמא לדידי דאמינא אינו קורע היינו דלא איכא אבילות שבעה וכו'".

43 אפי' למחר כמה חייב לקרוע

בכ"י ליידן אפי' לאחר כמה וכו' ובה' שמחות הנ"ל „וכי יש קריעה בלי איבול ומשני שכן על אביו ועל אמו אפי' לאחר כמה ימים אם לא קרע בתוך ז' וכו' ושם סי' ל"ח ואחר שעברו ימי אבלו נמצא אביו בתוך המנוס וכו' והורה לו ר' אליקים שאין צריך אלא לקרוע וכו' והביא רבינו אב"ן ראיה לדבריו מירושלמי אמר ר' סנא יש קריעה בלי איבול שכן וכו'". ועי' רא"ש מו"ק פ"ג סי' כ"ו ובאו"ז ה"ב סי' תכ"ד ובסמ"ג ה' אבילות.

30 5 לכסות את פיו

בה' אבל לרי"ץ א"ג „לכסות את פניו", וכן בתורת

עמוד | שורה

האדם ובילקוט יחזקאל שס"ד וכן בריטב"א מו"ק כ"ד ע"א, אבל בעיטור (ציצית ה"ג) „ובירושלמי צריך לכסות את פיו".

30 7 **ויכסנה מלרע וכו'**

בב"י טוי"ד סי' שפ"ו „ונראה מירושלמי שאותם שנוהגים לעטוף סודר תחת זקנם וכו טועים הם וכו', ובאמת בדידי הוה עובדא פעם ראשונה שראיתי מי שהיה עוטה בענין זה הייתי סבור דהוא חייש בפומיה עד שאח"כ נודע לי שהיה אבל".

9 **שהגדולים הולכים אצל הקטנים**

בה' אבל לרי"ץ א"ג הנ"ל „שהגדולים כו' אל תבוא בית מרזח ואל תלך לספוד".

24 **מקום שנהגו לרחוץ אחר המטה מרחיצין**

בתורת האדם (ו"ז ע"א) „ירושלמי וכו' ונראה מכאן שהיו במקצת מקומות נוהגין הקרובים והמברים להרחיץ את האבלים קודם הבראה וכו'.

26 **שמואל בר אבא וכו'**

בה' שמחות למהר"ם מרוטנבורג סי' ק"ד הגירסא מתוקנת „פיר"ח איסטנים מפונק דכיון דלרפואה הוא בשעת חדחק שרינן ליה וכו' ולא נהירא להר"י דאמרינן בירושלמי וכו' אבל אסור וכו' שאינה של תענוג מותר כהדא דשמואל בר בא עלו ביה חטטין אתון שיילין לר' ייסא מהו דסחי א"ל יסחי מה אנן קיימין אם בדבר שיש בו סכנה אין בעי אפי' בט"ב אין בעי אפי' ביוה"כ אלא אפי' שאין בו סכנה הלכך מותר האבל לרחוץ בימי אבלו בחמין אפי' בתוך ז' היכא דאינו עושה לתענוג וכן להוף ראשו היה נראה דמותר וכו'" ובמאירי (ברכות ט"ז ע"ב) „בתלמוד המערב כהדא שמואל בר אבא כו' שאלו לר' אבא מהו דסחי א"ל יסח מה נן קיימין אם בשל סכנה אף ביוה"כ אלא בשאינה של סכנה והואיל ולצורך הוא מותרת" עכ"ל.

32 **תני מקום שנהגו וכו'**

בראב"ן (פ"ד ע"א) גירס' ירושלמי שואלין בשלום אבל בשבת במקום שנהגו אפי' בתוך ז' דאין אבל בשבת וכו'".

39 **שאין אבל בשבת וכו'**

בבבלי מו"ק (כ"ג ע"ב) „בני יהודה ובני גלילא הני אמרי יש אבלות בשבת והני אמרי אין אבלות בשבת וכו' ע"ש ובב"ר פ' ק'. ובשמחות ספ"י „ביהודה נותנין שלום בכניסתם וביצאתם ללמדך שאין אבל בשבת". ובארחות חיים (591) ובדרום שואלין פי' ארץ יהודה נקראת דרום.

טז 25 **משום שהיה להוט**

בב"י בטיו"ד סי' שפ"ד „גרסינן תו בירושלמי אם היה להוט אחר התורה מותר ולא כתבוהו הפוסקים" עכ"ל אולם הירושלמי מובא בשבלי הלקט שמחות כו' ותניא סי' ס"ה.

28 **ואחותו הנשואה**

בבבלי מו"ק כ' ע"א „ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו" ובה' שמחות למהר"ם סי' ל"ח פי' הראב"ד או מאביו או מאמו, וכן משמע מירושלמי דקתני סתמא ואחותו נשואה וכן פי' רבינו אב"ן ושארי פוסקים, ועי' בב"י בטיו"ד סי' שע"ד ובראב"ן (פ"ד ע"א).

34 **הרי שהיה עסוק עם המת וכו'**

עי' שמחות פ"י ובבבלי ברכות י"ד ע"ב „הגיע זמן ק"ש עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל הא גופא קשיא רישא אמר פטור וסיפא חייב וכו'". ובירושלמי כאן לא נזכר רישא דברייתא.

41 **דרגש נזקפת ואינה נכפית**

בנדרים פ"ט ה"ה „ואינה ניקפית" ועי' שמחות פי"א וברא"ש מו"ק פ"ג דרגש אינו צריך לכפותה אלא זוקפו.

32 3 **על הארץ אין כתיב כאן**

כפי' ר"ח במו"ק כ"א ע"א „וא"ר יוחנן שלא קיים כפיית המטה אלא מאי וישכב ארצה לאו ארצה ממש הוא אלא כעין ארצה כדמפרש בירושלמי רי"א וישבו לארץ אינו כתוב על הארץ אלא לארץ כדבר הסמוך לארץ מיכן שהיו ישנין על מטות כפויות".

5 **על מטות כפויות** בברכות פ"ג ה"א „על מטות כפופות".

10 **כדי שיהא ניעור בלילה**

בשה"ל שמחות י"ח ובתניא י"ז „ובירושלמי מפרש טעם אחר מתוך שהוא ישן על מטה כפויה הוא ניעור בלילה ונזכר שהוא אבל פי' ונמנע מת"ה שהרי אסור בת"ה". וע"ש בהערה, ובה' אבל לרי"ץ א"ג (נ"ח) „בירושלמי פי' מושיבין אותו על מטה זקופה כדי לכבדו' עכ"ל, ולפנינו ליתא.

17 **מתני' לא אמרה כן וכו'**

בתורת האדם (סי' ע"ג) „ובירושלמי אמר וכו' מתניתא לא אמרה כן וכשמברין אותו וכו' בכהן גדול הדיוט לא, פי' אלמא אע"פ שכופה מטתו אין שומעין לו לישב על ספסל ומתרץ וברבים הא ביחיד לא ולא עבדין כן כלומר כששנינו הכהן הגדול דוקא לא שני אלא ברבים שאלו אחד

עמוד | שורה

ודאי אין שומעין לו אלא מיסב עמהן על מטה כפויה או על הארץ אבל ביחיד לכל שומעין ולא עבדין כן כלומר אין בני אדם נזהרין בזה אלא כופה ומיסב על הכפסל אפי' ברבים מכל מקום למדנו מזו הברייתא השנויה באבל שהזכירו בגמרא ירושלמית זו שאם כפה מטתו שומעין לו לישן ע"ג כפסל ומכ"ש על גבי קרקע" עכ"ל.

32 31 **הרי שמת חמיו א' חמותו**

ובתורת האדם (מ"ז ע"ג ד"ו) „ושוב מצאתי בירושלמי הרי שמת חמיו וכו' ל"ש אלא חמיו וחמותו הא בשאר כל הקרובים לא, ועכשיו אם נסמוך על הגמרא הזו שלא יהא בה טעות סופרים נתבררה ספקתנו שהיא מתאבלת עמו על כל קרובי בעלה אע"פ שהוא אינו נוהג עמה אלא על המיו והמותו" עכ"ל. ועי' באשכול ח"ב סי' מ"ח. ובב"י בטיו"ד סי' שע"ד „ש"מ על כל הקרובים שלו היא מתאבלת וכו' וכתב דהכי איתא בירושלמי".

32 **או אחד מקרובי אשתו.** בתורת האדם הנ"ל ליתא.

45 **שהוא מותר בת"ה**

בתורת האדם להרמב"ן (ע"ד ע"ד) „ובירושלמי נמי גרסינן הכי מפני שאמרו וכו' אמר ר"ס בשם ר"י שהוא מותר בת"ה פי' ברגל ולא בשבת לפיכך זו עולה וזו מפסקת". ועי' בתוס' מו"ק כ"ג ע"ב ד"ה יש, ובריטב"א במו"ק שם „ובירושלמי נחלקו אמוראין בדבר דאיכא מ"ד דמותר בת"ה ואיכא מ"ד דאסור ואנן על ש"ס דילן סמכינן וכו'.

46 **אלא אבוך**

בתוה"א הנ"ל „פירוש רצה לומר לו שלא אמרה ר' יוחנן מעולם.

47 **אלא מן אילין מיליא דהכין הכין**

בתוה"א הנ"ל „והדר אמרין אמר ר' יעקב בר אחא אין איתאמרת אין לא איתאמרת אלא מן מילי דהכין הכין פירוש בין שנאמר או לא נאמרה אם הדבר אמת כן הוא" עכ"ל.

49 **והלא אמרו אין אבל ברגל וכו'**

בתוספתא מו"ק פ"ב ובשמחות פ"ז „אבל במועד כאלו אינו אבל ונוהג בצינעא".

יז 24 **בבית האבל**

ברוקח סי' שי"ג וברא"ש מו"ק פ"ג סי' נ"ט וברמב"ן הנ"ל הגי' לבית האבל

26 **מן האיחוי ה"ז קרע**

בבבלי מו"ק כ"ו ע"ב, ר"ש בן אלעזר אוסר לאחותו ובר"ף במו"ק כאן רשב"א אוסר באיחוי וקי"ל כוותיה, ובנמוקי יוסף שם ורי"ף ז"ל פסק כרשב"א וכן כתב בה"ג וקי"ל כרשב"א באבל וכו' והכי איתא בירושלמי (שבת פ"א ה"א ובע"ז פ"א ה"ח) ר"ש ב"כ בשם ר' אחא הלכה כרשב"א בשבת ובאבל וכו'.

27 **איזהו איחוי כו' כל שאין מקומו ניכר**

בה' שמחות למהר"ם סי' ל"ו „איזהו מאחוי כל שיאההו כל צרכו", ובה' שמחות למהר"ם סי' ע"ח וריב"א ז"ל שנהרג על קידוש ה' פי' דאיחוי כעין אריגה מעשי ידי אומן וכו' ושולל הוי פי' שתופר כדרכו, ורבינו אבי העזרי הביא לו ראיה מדגרסי' בירושלמי איזהו איחוי שאין מקומו ניכר ואין לך תפירה שאין מקוטה ניכר וכו'" ולכאורה תמוה מדוע לא הביאו ממה שכתוב לקמן בפרק זה הלכה ח' איזהו איחוי כאריג? ואולי לא היה זה לפניהם בהירושלמי.

34 10 **אנן דרבבינן**

בתורת האדם (י"ז ע"ב) ובאו"ז ח"ב סי' תי"ח וברא"ש פ"ג סי' נ"ט הגי' „אנן דרבנן משגיחין עלינו ואנן מתיבין להו".

12 **אפי' רבבינן לא חכמין**

בר' קושטא „אפי' רבנין לא חכמין" וכ"ה ברא"ש שם ובתשב"ץ ח"א סי' ל"ג. ובכפו"פ ובאו"ז הנ"ל „ואנן אפי' רבותינו לא יכלין לבאר משנתינו".

13 **כל שפתח לו תחלה**

בש"ידי ירושלמי „רבו שלמדו מקרא ומשנה" ועי' בבלי ב"מ ל"ג ע"א „רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה וכו'".

14 **דברי ר' אליעזר**

מוכרחת הגי' דברי ר' מאיר, עי' ירושלמי ב"מ פ"ב הי"ב כל שפתח לו תחלה דברי ר"מ וכו' רב כר"מ וכו' חד בר נש פתח פומיה דרב ושמע דדמך ובזע עליה. ומובא הירושלמי בכמה ספרי ראשונים

30 **על קללת העכו"ם**

בתשו' גאוני מזרח ומערב ק"ג „השומע הזכרה וכו' ואין חילוק בין שם המיוחד לכינויין ובין ישראל לגוי וכו'" ובשו"ת מהרי"ק סי' ק' „וכן משמע בהדיא מתוך הירושלמי דגרסינן שם מהו לקרוע על קללת גוי מ"ד רבשקה גוי וכו' הרי לך בהדיא וכו'" ור' משה בן עזרא כתב בספרו: וחשבו קצת מבעלי הגדה כי רבשקה היה משומד וזה לא יתכן.

עמוד | שורה

34 | 34 **מהו לקרוע על הכנויים**

צ"ל מהו לקרוע על חכנויים בזמן הזה. באו"ז הנ"ל מסיים מיהו הלכה כר' יוחנן כההיא דפ' ד' מיתות (ד' ס' ע"ב) דאר"ח ב"א השומע הזכרה בזה"ז אינו חייב לקרוע וכו' ואגמרא דידן סמכינן, ועי' בתוס' מו"ק כ"ו ע"א ד"ה ברכת ובשו"ת מהרי"ק סי' ק' „ואשר הקשה לך על דברי רבינו משה מה ראה לפסוק לענין ברכת הגוי כר' חייא נגד שמואל כו' ועוד שהרי הירושלמי מוכיח כן שקורעין על הכנויין דקאמר התם רשב"ל הוה קא מהלך באסטרטן אזדמן ליה חד כותאי והוה מנדף והוה קורע וכו' עד הדא אמרה שקורעין על הכנויין ושקורעין בזה"ז ע"כ לשון הירושלמי ובהכי סליק שמעתתא התם שקורעין על הכנויין, והוא דבר ידוע שרבינו משה רגיל לפסוק ע"פ הירושלמי יותר מכל הפוסקים הידועים אצלנו ואפי' במקום שאין תלמודנו מוכיח כדברי הירושלמי לפעמים יפסוק כמיתו היכא שתלמודנו מעמיד משנה או ברייתא בשנויי דחיקא והירושלמי מפרשא כפשטא תיפס לו שיטת הירושלמי כל שכן וכל שכן הכא דאדרבה תלמוד שלנו מוכח שקורעין על הכנויין דהא מסתמא הלכתא כר' חייא לגבי שמואל כדפי' שיש לומר שרבינו משה הולך אחר שיטת הירושלמי, וכן מצאתי בתוס' שיטה בפ' ארבעה מיתות וזה לשונו השומע הזכרה וכו' וכמדומה לי ראיתי בירושלמי ריש לקיש הוה רכיב חמרא שמע חד דהוה מגדף וקרע מאניה וכו' עכ"ל התוספות אלא שמביאות הך עובדא שהבאתי למעלה אך לא באותו לשון כו' עכ"ל מהרי"ק, ועי' באו"ז סי' תי"ח ובכ"מ ה' ע"ז פ"ב ה"י.

37 **מרתיקא**

בפי' ר"ח הנ"ל „כאבן או באגרוף תרגום מרתיק פי' הכהו באגרוף על לבו".

44 **דדמך בריה דר' אבהו**

בשרידי ירושלמי „בריה דר' יוסי" וכ"ה בירושלמי נדרים פ"ט ה"א. ובה' אבל דרי"ץ א"ג (לד) ר' יונה שמע דמית ר' אבהו וכ"ה בפי' ר"ש בן היתום. ובתורת האדם (ס"ו ע"ד) „ושמעינן מצוואתו של ר"ז שאם רצו אבלים שלא לקבל הבראה זו ושלא לאכול אותו היום כלום הרשות בידם וכן נוהגין על החכמים דאמרינן בירושלמי הרואה וכו' ר' יונה הוה שמע דדמך בר בריה דר' יוסי וכו' וכ"ה ברא"ש מו"ק פ"ג, ובריטב"א תענית י"ב ע"א דר' יוסי איקלע לצור שמע דדמך רבי.

אע"ג דאכל טבנא וכו'

בשה"ל ה' שמחות סי' נ' ירושלמי וכו' אע"ג דאכל גובנא וכו' נראה להוכיח מכאן שיום שנפטר בו ת"ח ראוי להתענות בו ביום" עכ"ל, ובתורת האדם הנ"ל אע"ג דאכל גבינה וכו'.

45 **אסקיה צום ההוא יומא** באו"ז הנ"ל כל ההוא יומא.

52 **ואת הדברים זה הכתב**

בבבלי מו"ק כ"ו ע"א „קדר כל האזכרות שבה".

יח | 23 **אין חוקה פחות מטפח**

ברי"ץ א"ג אבל (ל"ג) „אין אחיזה פחית מטפח" וכ"ה בבבלי מו"ק כ"ב ע"ב.

28 **ר' יהודה בן תימא אומר וכו'**

בבבלי מו"ק כ"ו ע"ב „ר' יהודה בן בתירה אומר על כולן קרע אחד על אביו ועל אמו קרע אחר, ובריטב"א שם „ואמרי' דר' יהודה בן תימא היינו ר' יהודה בן בתירה שנפסקה הלכה כמותו בש"ס ואין הפי' הזה נכון בעיני וכו'".

34 **מת לו מת קורע וכו'**

גי' משונה בסמ"ג ה' אבילות וז"ל, בירושלמי מי שמת לו מת וקרע עליו ואח"כ מת לו מת אחר אם בתוך שבעה קורע קרע אחד כלומר די לו בראשון ואם לאחר שבעה מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא, מת לו מת שלישי אחר ז' של שני מוסיף כל שהוא וכן מוסיף והולך עד טיבורו הגיע לטיבורו מרחיק ג' אצבעות וקורע, נתמלא מלפניו מחזירו מלאחריו" עכ"ל וכ"ה בשם הירושלמי במרדכי מו"ק סי' תתקכ"א, ולפנינו חסר כל זה.

44 **נעשה כפוחח**

פי' ואינו קורע וה"ל כמי שאין לו חלוק לקרוע (ריטב"א מו"ק כ"ו ע"ב) ובשמחות פ"ט „פוחח אינו קורע".

55 **כד דמך ר' יסא הורי ר' חייא בר בא וכו'**

המאמר לפנינו משובש ובפי' ר"ח במו"ק כ"ו ע"ב „ירושלמי כד דמך ר' יוחנן אורי ר' חייא בר אבא לשלול הקרע בו ביום ולנעול הסנדל בו ביום" וכן הנירסא בכמה ראשונים ובאו"ז ה"ב סי' תי"ח מסיים „ש"מ שכל אלו הקרעים שוללין אפי' בו ביום וש"מ שהולצין מנעל על ת"ח וכו'", ובתורת האדם (ס"ה ע"ד) נראה דעל רבו שולל למחר ואינו מאחה לעולם, וכן מצינו בירושלמי כד דמך ר' יונה הורה ר' חייא בר בא לנעול למחר וכו'.

36 | 6 **שלום עליך רבי**

בפר"ח שבועות י"ז ע"א „ירושלמי וכו' שלום עליך רבי ומורי" ובשו"ת מקום שמואל סי' מ"ב „קשיא מדוע כתב הרמב"ם (פ"ב מה' שבועות ה' י"ז) דשאילת שלום תלמיד לרב הוא שלום עליך רבי ולא כתב שלום עליך רבי ומורי וכו'" ע"ש.

40 **על אביו ועל אמו מרבה בעסקיו**

בפר"ח מו"ק כ"ב ע"ב „ירושלמי מרבה בעסקי אביו ואמו משמע בתכריכין והספדו" ובתורת האדם (ל"ז ע"א ד"ו) „ותניא באבל על כל המתים כולן מרבה בעסקיו ומתנגה על אביו ועל אמו משתבח".

יט | 19 **אסור בגיהוץ וכו'**

בה' שמחות למהר"ם סי' פ' „ובירושלמי מפרש על אביו ועל אמו אסור ללבוש כלים המגוהצין עד יב"ח".

21 **וכלי פשתן מגוהצין לבנים**

בבבלי מו"ק כ"ג ע"א ושמחות פ"ז מחלוקת ור"א בר"ש אומר לא אמרו א"א כלים חדשים לבנים בלבד, ובס' אדם וחוה נתיב כ"ח ח"ב „וכתב הראב"ד בין של צמר ובין של פשתן כדאי' בירושלמי וכו'".

24 **עד שיגערו בו חביריו**

בב"י טיו"ד (סי' ש"צ) והג"ם, כתבו בפ"י בשם סמ"ק אם עברו שלשים יום קודם הרגל הרגל מפסיק וא"צ להמתין עד שיגערו בו חביריו, וטעמא משום דאמרינן בירושלמי שיעור גערה ל' יום (לפנינו ליתא) לכך הרגל מפסיקן וכו' ובאגודה (ל"ח) ובאביו ובאמו עד שיגערו בו חביריו ומפרש בירושלמי שלשים אחר שלשים אכן נהגו ג' חדשים (לפנינו ליתא כל זה).

25 **תמניא יומין**

בתוס' מו"ק הנ"ל תלתין יומין, ובשרידי ירושלמי ואו"ז ח"ב סי' תמ"ו תלתא יומין, ובשה"ל ה' שמחות סי' מ"ו „מצאתי בתשובות ה"ג ז"ל אם חל יום שמיני שמת אביו או אמו להיות בשבת ערב הרגל כבוד יו"ט עדיף ומגלח בע"ש וכו' ולפי גירסת הירושלמי אסור לגלח דגרסי' בירושלמי וכו' תמניא יומי וכו'", וכ"ה בהל' אבל לרי"ץ א"ג (נ"ה) ועיד בראשונים, וכ"כ התוס' (הנ"ל) בשם הירושלמי וכו' מונה שלשים יום קמי מועדא וכו'.

28 **עד שישלח פרע או כו'**

ד' מלות אלו ליתא בהריטב"א הנ"ל ולא ברי"ף כ"ו במו"ק, ועי' דקדוקי סופרים מו"ק צד 74 אות פ', ובה' שמחות למהר"ם סי' ע"ו.

32 **אסור לילך בסחורה**

בה' שמחות למהר"ם סי' מ"ט „גרסינן בירושלמי על כל המתים אסור לילך בסחורה וכו' ויאמרו לו לך מעמנו (צא עמנו) ודוקא לילך לסחורה לארץ מרחקים בשיירה דאיכא פרסום וכו'" וכ"ה בכמה פוסקים.

36 **אם היתה חבורת מצוה כו'**

בבבלי מו"ק כ"ב ע"ב „ולשמחת מריעות" וברי"ף שם (אלף רט"ו) גי' חדשה „אמר רב חסדא ולשמחת מריעות אינו צריך לשהות לאחר שלשים יום אלא לאלתר מותר ליכנס והני מילי בפורענא אבל בארישתא לאחר שלשים יום וכו', ובשמחות פ"ט אסור כל יב"ח אא"כ היתה לש"ש, ובה' שמחות למהר"ם סי' מ"ט „ובירושלמי יש אם חבורת מצוה או קדוש החודש מותר חבורת מצוה כגון חבורת פסח או חבורת אכילת קדשים ומע"ש בירושלים וכו'".

53 **נקבר המת לא מענות ולא מטפחות**

בשערי תשובה רי"ט „דקתני נקבר המת לא מענית ולא מקוננות ולא מטפחות וכו', ובהמדה גנוזה „נקבר המת וכו' וכ"ש שאין מקוננות".

59 **סברין מימר מן דעתון דרבנן ובדקו ואשכחון דלא מן דעתון דרבנן וכו'**

לפני איזה מרבותינו לא היו אלו י"א תיבות בירושלמי כאן, בסמ"ג לאוין (ע"ה) ה' חוה"מ אחרי שהביא הירושלמי שבסמוך כתב: אבל בחנוכה ור"ח משמע שלדברי הכל מברין" ומוכח מזה שלא היה לפניו בהירושלמי אלה המלות סברין מימר וכו', וכן לא היו לפני כמה פוסקים.

60 **ועבדין ליה איברייא סברין מימר וכו'**

עי' בשו"ת גאונים קדמונים סי' ל"ו ובסמ"ג הנ"ל בשם רש"י שאין הבראה במועד וכ"כ הר"מ מאינגלטריא בה' אבילות שלו ומייתי ראיה מירושלמי דסוף מו"ק וכו', ובריטב"א במו"ק כ"ד ע"ב „בירושלמי אמרו בפירוש שאין עושין הבראה במועד ובחנוכה ובפורים וכו'" ובאו"ז ח"ב סי' ת"ל מובא גי' חדשה וז"ל: דאמר בירושלמי ס"פ א"מ רבנן דכי הוי עבדין הברייא בחולא דמועדא סברין מימר מן דעתון דכולי רבנן אתעבד בדקין ואשכחון דלא מדעתון כולהן דרבנן אתעבדא.

משקין

*בית השלחין [א] במועד ובשביעית בין ממעיין שיוצא בתחלה בין ממעיין שאין יוצא בתחלה [ב] אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון [ג] ואין עושין עוגיות לגפנים: **גמ'** ניחא מעיין שלא יצא בתחילה מעיין שיוצא בתחילה ולא טריח הוא אלא כר"מ *דר"מ אמר משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל. א"ר יוסי דברי הכל כשהיה אחד ונעשה שנים או שהיו מימיו מועטין ונתברכו: *ותני כן מעיין שיצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל דברי ר"מ. והכ"א אין משקין ממנו אלא שדה בית השלחין שחרבה. על דעתיה דר"מ משקין ממנו דבר שאינו אבד ודבר שהוא טריח. על דעתיה דרבנן אין משקין ממנו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טריח. אבד וטרח מה אמרי בה רבנן. נישמעינה מן הדא כל שהוא פסידה והולכת זו היא בית השלחין.
עמדה

קרבן העדה

מסורת הש"ס

הלכה א מתני' משקין בית השלחין. ארץ עיפה ולמאה למים עיף ויגע מתרגמינן משלהי ולאי וה"א מתחלף בחי"ת שצריכה ממולאת הגרון: במועד. דדבר האבוד מותר במועד ושדה בית השלחין משעה שמתחיל להשקותה אם אינו משקה אותה תדיר מיד נאבד כדתנן לקמן זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישק' במועד דלא פסדי אבל שתו לפני המועד ישקם במועד ודוקא שדה לבן של תבואה שהוא שלחין משקין במועד אבל שדה שלחין של אילן לא שרי במועד דלא פסדי: ובשביעית. מותר להשקות בין שדה בית השלחין בין שדה בית (מ"ק ב ע"א) הבעל ובית השלחין משום מועד בלבד הוא דנקיט: שיצא בתחילה. שיוצא עכשיו מתחילה ואין חוששין הואיל וחדש הוא שמא יפלו גדותיו ואתי לתקן במועד ואיכא (בס) טירחא: שלא יצא בתחילה. שהוא ישן: אבל לא ממי גשמים. (בס) בגמ' מפרש: עוגיות. חרילים בעיקרי הגפנים כדי שיתעכבו שם המים מלשון הלהן תעגנה שהוא לשון עכוב: **גמ'** ניחא. כלומר הניחא ממעין שלא יצא בתחלה משקין שאין בו טורח אלא ממעיין חדש למה משקין וכי לאו טירחא היא וטירחא בי"ט אסורה: אלא כר"מ. אתיא מתני' דסובר מעיין שיולא בתחלה לאו טירחא היא. דר"מ אמר. מעיין שילא בתחלה משקין ממנו שדה בית הבעל אם כן ע"כ לומר דסובר דלאו טירחא היא וכדמסיק: בית הבעל. שדה שא"צ להשקותה אלא גדילה על הגשמים: דברי הכל. לעולם מתני' אתיא כדברי הכל ומעיין שיולא בתחלה לאו בשנעשה מחדש איירי אלא שהיה מתחלה מעיין אחד ונעשה עכשיו שנים או שהיו מימיו מועטין תחילה ונתרבו עכשיו וליכא טירחא דליכא למיחש שיפלו כותליו: שחרבה. מעיינה שרגילה להשקות' ממנו דכיון שרגילה לשתות אי לא משקי לה עכשיו פסדי הרבה: ה"ג על דעתיה דר"מ משקין ממנו לדבר שאינו אבד ודבר שאינו טריח. וה"פ משקין ממנו שדה בית הבעל שהוא דבר שאינו אבד וכדמסיק ומעיין שיולא בתחלה כגון שהיו מימיו מועטין ונתברכו או שנעשה מאחד שנים וכדמפרש ר' יוסי דלאו טירחא היא ושרי: אבד וטרח מה אמרי בה רבנן. מי אמרינן דדוקא במעיין שיולא בתחילה דלית בה טירחא הוא דקאמרי רבנן דמשקין מהם בית השלחין אבל מידי דטירחא אפילו דבר האבד אסור או דלמא ה"ק אפילו דבר שאינו טורח דוקא בית השלחין משקין ממנו אבל דבר האבד אפילו מידי דטורח שרי: נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע:
עמדה

פני משה

הלכה א מתני' משקין בית השלחין במועד ובשביעית. בית השלחין היא שדה שצריכה להשקותה תדיר ולישנא דצחותא הוא שצמאה למים ואתה עיף ויגע תרגימו משלהי ולאי והחי"ת וה"א מתחלפין שהן ממוצא אחד. ומכיון שרגיל להשקותה תדיר והתחיל להשקותה קודם המועד אי לא משקה לה אתא לידי פסידא מותר להשקותה דכל דבר האבד ולית ביה טירחא יתירה שרו רבנן לעשותו בחולו של מועד כדאמרינן בגמרא דכתיב ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך מה שביעי עצור אף ששה עצורין אי מה שביעי עצור מכל מלאכה אף כל ששה עצורין מכל מלאכה ת"ל השביעי ה"א יתירה השביעי עצור מכל מלאכה ואין הששה עצורין מכל מלאכה הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת. ודווקא בית השלחין אבל שדה הבעל שהיא שותה למטר השמים וכשמשקה אותה אינה אלא להרווחה ולהשביחה לא התירו חכמים להשקותה בחול המועד: ובשביעית. וכן בשביעית משקין בית השלחין: בין ממעין שיוצא בתחלה. שיוצא' עכשיו מתחלה ואין חוששין שמא יפלו גדודותיו הואיל וחדש הוא ובין ממעין שלא יצא בתחלה אלא שישן הוא: אבל אין משקין לא ממי גשמים. גזירה שמא ישקה ממי קילון והוא בור עמוק וכו מי גשמים מכונסין דאיכא טירחא יתירא לדלות מתוכה וכל טירחא יתירא אסרו במועד: ואין עושין עוגיות לגפנים. עוגיות הן חריצין עגולים שעושין בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים ומשום טירחא יתירא וכל זה במועד אבל בשביעית לא גזרו משום טירחא יתירא:
גמ' ניחא מעין שלא יצא בתחל'. שכבר היה שפיר הוא שמשקין ממנו אלא מעין שיצא עכשיו בתחלה אמאי שרי ולא טריח הוא בתמיה ניחוש דילמא אתי לאינפולי ואזיל וטרח טירחא יתירא: אלא מתני' כר"מ היא. דס"ל מעין שיצא בתחלה משקין ממנו אפי' שדה בית הבעל כדאמר בתוספתא ריש מכלתין ומייתי לה לקמן ולר"מ לא חיישינן למידי: אמר ר' יוסי. לא היא דאיכא למימר דברי הכל היא מתני' ואפי' לחכמים דפליגי לקמן על ר"מ דמיירי שהיה מעין אחר שיצא כבר ועשאו עכשיו שנים או שהיה מימיו מועטין ונתברכו לצאת יותר בהרווחה וזהו דקרי ליה שיצא בתחלה כלומר שיצא עכשיו בהרווחה טפי הלכך לא חיישינן דילמא אתי לאינפולי: ותני. בתוספתא שם דפליגי ר"מ וחכמים בזה כדאמרן: שחרבה מן המים. ולמאה לכך: על דעתי' דר"מ וכו', ומפרש לפלוגתייהו דלר"מ משקין ממנו אף דבר שאינו אבד כמו שדה בית הבעל ואפילו היא דבר שהוא טריח שיצא בתחלה ולרבנן אין משקין ממנו אלא דבר שהיא אבד כמו בית השלחין שאבד ובלבד דבר שאין טריח כלומר דליכא למיחש לטירחא יתירא וכדמוקי ר' יוסי שהיה אחד ונעשה שנים וכו': אבד וטרח. אם הוא בית השלחין שהוא דבר האבד ויש בו חשש טירחא מה אמרו בה רבנן אם תרתי דוקא בעו שיהא דבר אבד וליכא ביה טירחא או דילמא דבר אבד בלחוד סגי: נשמעינה מן הדא. דתנינן בברייתא כל שהיא פסידה והולכת שרואין אותה הולכת ונפסדה כשאין משקין אותה זו היא בית השלחין ומשקין אותה במועד:
עמדה

עין משפט נר מצוה

א
א מיימוני פ"ג מיו"ט הלכה ב ופ"א משמיטה הל' ח טוש"ע או"ח סי' תקל' סעיף א

ב
ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ב

ג
ג מיי' שם פ"ו הל' ג טוש"ע שם ס"ס

רידב"ז

ניחא מעין שלא יצא בתחילה מעין שיצא בתחילה ולא טריח הוא בתמיה דליחוש דילמא אתי לאינפולי כדאיתא בש"ס דילן אלא כר"מ פי' דאין תימר מתניתן ר"מ היא דמתיר לקמן אפילו מעיין שיצא בתהילה ולא חיים דאתא לאינפולי ז"א דהא ר"מ מתיר אפילו בשדה בית הבעל וא"כ למה תני דווקא בית השלחן א"ר יוסי ד"ה כשהיה אחד ונעשה שנים או שהיה מימיו מועטין ונתברכו דאז לא חיישינן לאינפולי תני כן מעין שיצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל דברי ר"מ והכ"א אין משקין ממנו אלא שדה בית השלחין שחרבה הרי מוכח בפירוש דמתניתן דתנינן מעיין היוצא בתחילה משקין שדה בית השלחין אתיא כחכמים ולא כר"מ ומפרש הגמ' ע"ד דר"מ משקין ממנו דבר שאינו אבד ודבר שהוא טרח פי' דבר שאינו אבוד משקין ממנו דהוא ממעיין שיצא בתהלה דאין בו טירחא ודבר שהוא טרח משקין אפילו בית השלחין ואיכא לדידיה ב' היתירין דבר אבוד משקין אפילו בדבר טירחא ודבר שאינו אבוד משקין ממנו כלומר ממעיין שיצא בתחילה דליכא טירחא משום דא"ל דלא חיישינן דילמא נפל דאין לאמר דס"ל דחיישינן דילמא נפל ואיכא טירחא ומ"מ שרי אפילו בית הבעל ז"א דא"כ למה נקט מעיין שיצא בתחילה הו"ל למיתני מי קילור ומי גשמים אלא ע"כ דאשמעינן דגבי מעיין שיצא בתחילה לא חיישינן דילמא נפל וע"כ שמעינן מר"מ דשרי בדבר שאין בו טירחא אפי' בדבר שאינו אבוד אבל בדבר האבוד מותר אפילו בדבר שיש בו טירחא דאל"כ מאי נפ"מ בין דבר אבוד לדבר שאינו אבוד ע"ד דרבנן אין משקין ממנו אלא דבר אבוד ובלבד דבר שאינו טרח אבל דבר שאינו אבוד אפילו בדבר שאינו טרח אסור ושאיל אבד וטרח מה אמרי בה רבנן נשמעיניה מן הדא כל שהיא פסידה והולכת זו היא בית השלחין עמדה מלהכחים זו היא בית הבעל מחלוקת דר"מ וחכמים להבין זאת מוכן ע"פ שיטת הש"ס דילן דף ב' ע"א דגרסינן שם מאן תנא דפסידא כו' ואפילו במקום פסידא מטרח נמי לא טרחינן כו' ה"מ ר' יהודה היא דתניא מעיין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל דברי ר"מ ר' יהודה אומר אין משקין אלא שדה בית השלחין שחרבה כו' יתר ע"כ אמר ר' יהודה לא יפנה אדם את המים וישקה לגינתו ולחורבתו בחוה"מ מאי חירבה אילימא חורבה ממש למה לי דמשקה לה ואמר אביי שחרבה ממעיין זה ויצא לה מעיין אחר ע"כ ופרש"י ז"ל דמוכח מכאן דלא שרי ר"י אלא ממעיין שיצא בתחלה דלאו טירחא הוא אבל מי גשמים ומי קילון דטירחא הוא לא שרי אפילו לבית השלחין ולכאורה צ"ב מאי שייכות הוא הא דמסיק מאי חורבה אילימא חורבה ממש כו' ואמר אביי שחרבה ממעיין זה ויצא לה מעיין אחר דמשמע דמזה הוא עיקר הראי' וצ"ב והדבר פשוט דע"כ כל עיקר ההוכחה הוא מאביי דאל"כ לא הוי שום הוכחה דלא שרי ר"י אלא מעיי' שיצא בתחלה אבל גשמים ומי קילור לא דז"א דאיכא למימר דאפילו מי גשמים ומי קילור נמי והא דתנינן בברייתא מעיין שיצא בתחלה הוא משום ר"מ דא"ל דדבר שאין בו טירחא מותר אפילו בדבר שאינו אבוד ע"ז פליג ר"י וס"ל דאפילו בדבר שאין בו טירחא לא שרי אלא בדבר אבוד אבל אי ה"נ דבדבר אבוד שרי אפילו בדבר שיש בו טירחא והא דנקט מעיין שיצא בתחילה הוא דכל עיקר אתא לאשמעינן לאפוקי מר"מ דשרי אפילו בדבר שאינו אבוד בדליכא טירחא ע"ז אתא לאשמעינן דאין משקין אלא דבר אבוד אבל דבר שאינו אבוד אסור אפילו בדליכא טירחא וכיון דכל עיקר אתא לאשמעינן דמעיין שיצא בתחילה אין משקין בית הבעל וכל עיקר דתני מעיין שיצא בתחילה הוא בשביל לאשמעינן הך דינא בדבר שאינו אבוד אין משקין אפילו בדבר שאין בו טירחא אבל מאביי מוכח שפיר דמפרש אביי דחרבה הוא שחרבה מעיין זה ויצא מעיין אחר ופירש"י ז"ל כיון שרגילה לשתות אי לא
משקי

עמדה מלהכחיש זו בית הבעל מחלוקת דר"מ וחכמים. עד כמה תשהא ותיעשה בית השלחין עד כדי שתשהא שנים · שלשה ימים קודם לרגל. נישמעינה מן הדא חבריה נגב קומי מועדא תלתא יומין חזר במועדא. אתא עובדא קומי רב חונה ואמר אילין דאכחשין ישתיין אילין דלא אכחשין לא ישתיין. *ר' יונה ור' יוסי הורון בהדה מקרת דציללייא דהוון זריעה סערין מיחצדינון במועדא דלא יפקען וייבדן: ניחא מי קילון מי גשמים *א"ר יוחנן גזרו מי גשמים מפני שהן כמי קילון. ר' ביסנא בשם ר' לא שנו אלא במועד הא בשביעית מותר. *מה בין שביעית מה בין מועד שביעית ע"י שהיא מותרת במלאכה התירו בין דבר שהוא טריח בין דבר שאינו טריח. מועד ע"י שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טרח. "ואית דבעי מישמעינה מן הדא שביעית ע"י שזמנו מרובה התירו. מועד ע"י שזמנו קצר אסרו. אותן שבעה ימים האחרונים לא מסתברא מיעבדינן בשבעה ימי הרגל ויהיו אסורין. ר' ירמיה בעי מי תמציות שלא פסקו מה הן. נישמעינה מן הדא *אלו הן א מי תמציות כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בוצצין. פסקו גשמים אע"פ שהרים בוצצין הרי הן כמי תמציות. פסקו מלהיות בוצצין הרי הו כמי גביים. עד איכן חייה בר בון בשם ר' יוחנן עד כדי שתפרח חברית. רבי לעזר בי יוסי בשם רבי תנחום בי ר' חייה עד כדי שיעשו כרגלי האווז. רבי ירמיה בעי פרחה חברית ולא פסקה למפריעו הוא נעשה כמעיין או מיכן ולבא. ליידה מילה הטביל בו מחטים וצינורות אין תימר למפריעו הוא נעשה מעיין טהרו אין תימר מיכאן ולבא לא טהרו. רבי לעזר בי רבי יוסי שאל אילין

פני משה

עמדה מלהכחיש. שלא נראית כחושה ונפסדת מחמת שאין לה השקאה זו נקראת בית הבעל ומחלוקת דרבי מאיר והכמים היא אלמא דבדבר אבד לחוד תליא מילתא: עד כמה תשהא ותיעשה בית השלחין. כמה זמן קודם הרגל צריך שתשהה בחורבתה שתהא נקראת בית השלחין לענין שיהא מותר להשקותה במועד אם עד כדי שתשהה ב' וג' ימים קודם לרגל ותראה כחושה: נשמעינה מן הדא. עובדא: חברייא. שדה של חברייא נגב קומי מועדא תלתא יומין שנגבה מחמת שלא באו לה מים וחזר במועדא שחזרו המים אליה ואתא עובדא קומי רב הונא אם מותר להשקותה מהמעין שחזר להיות נמשך ואמר רב הונא אילין זרעים דאכחשין שנראין כחושין מחמת שנגב המעין ישתיין אותן. מותר להשקותן שלא יפסדו לגמרי ואילין דלא אכחשין לא ישתיין וש"מ דכל שנראית כחושה מחמת שנגבה ג' ימים קודם הרגל משקין אותה במועד: הורון בהדא מקרת דציללייא. בקעה אחת במקום ציללייא שהיתה זרועה שעורין והגיע זמנה להקצר והורי ר' יונה ור' יוסי לקצרן במועד כדי שלא יבקעו מחמת היבשות ויאבדו דכל דבר אבד מותר לעשות במועד: ניחא מי קילון. דקתני במתני' דאין משקין מהן משום דאיכא טירחא יתירא לדלות מן הקילון שהוא ביר עמוק הרבה: מי גשמים. בריכה מלאה ממי גשמים אמאי לא: גזרו מי גשמים מפני שהן מכונסין כמי קילון. ואי שריית בהא אתי למישרי נמי בהא: לא שנו. הא דאסרו להשקות ממי גשמים וממי קילון דוקא במועד הא בשביעית מותר כדמפרש ואזיל לטעמא: מה בין שביעית וכו'. גרסינן להא לעיל בסוף פ"ב דשביעית אהא דקתני התם מרבילין בעפר לבן בשביעית כדי שלא יפסדו האילנו' לא התירו אלא דבר שהוא אבד וכו'. כצ"ל וכן הוא שם: ואית דבעי נשמעינה. להחילוק בין מועד לשביעית מן הדא טעמא לפי שבשביעית זמנה מרובה ואם ימתין מלהרבין כל השנה יפסידו האילנות ולפיכך התירו אבל מועד שזמנו קצר ימתין עד לאחר המועד: אותן שבעת ימים האחרוני' של שביעית. לא מסתברא שנעשה אלו ימים האחרונים כשבעת ימי הרגל שהרי זמן קצר הוא ויכול להמתין ודרך בעיא היא אי מסתברא לומר כן. וחסר כאן והתם מסיים אהכה ותני מרבילין בעפר לבן בשביעית הכל לא במועד דברי רבי שמעון ורא"ב"י אוסר וכלומר דשמע מינה דכנגד הימים שאסור במועד מותר בשביעית לרבי שמעון ולרא"ב"י אסור: מי תמציות. מי גשמים המתמצין מן ההרים שלא פסקו הגשמים מה הן דינן לענין משקה מהן במועד: נישמעינה מן הדא. דתנינן בתוספתא דמקואות גבי מעלות במקואות זו למעלה מזו וכו' כדתנינן במתני' פ"א דמקואות: וההרים בוצצין. מבצבצין וזוחלין ואלו הן מי תמציות שלא פסקו: פסקו גשמים. אעפ"י שעדיין ההרים בוצצין הרי הן כמי תמציות שפסקו ודינן כמו שנשנה שם: הרי הן כמי גבים. כמי גשמים המכונסין בחפירות. מלשון מים מגבא. וכדינן שם לענין המקואות כך דינן כאן לענין להשקות מהן במועד דכל זמן שלא פסקו אינן כהמכונסין בחפירות ואינן דומין למי קילון כדתנינן במתני' דלגזור בהן משום מי קילון: עד איכן. נקרא לא פסקו הגשמים: עד כדי שתפרח הכרית. כרית הוא שם מקום ולסימן הוא דנקט ודוגמתו שנינו בפ' הקומץ רבה גבי מעשה המנורה כפתורים למה הן דומים כמין תפוחי הכרתים וכלומר שתפרח על פני המים כמין תפוחים כדרך שנראה בירידת גשמים מרובים וזהו כשלא פסקו הגשמים ויורדין בטיפות גדולות זו אחר זו ונזכר זה למעלה במס' תרומות בפ"ח בהלכה ו' ושם כתוב עד כדי תפוח הכרית והנכון כדי שתפרח כמו שכתוב כאן: עד כדי שיעשו כרגלי האווז. כשהטיפות גשמים תוכפין זו אחר זו נעשו כמין רגלי האווז על פני המים: פרחה הכרית ולא פסקו. שרואין כעין תפוחים על פני המים וזהו נקרא לא פסקו הגשמים כדאמרן ומיבעיא ליה אם למפרע הוא נעש' כמעיין ודינו לטהר בכל שהוא כדין המעין או מכאן ולהבא וכ"מ כדמפרש ואזיל · ליידא מילה. לאיזה דבר נ"מ: הטביל בו. באותן מי גשמים מחטין וצינורות מקודם שנראו בהן כעין תפוחים עליהם והשתא נ"מ לדינא איכא דאין תימר למפרע הוא נעשה כמעין א"כ טהרו אף על פי שלא היה בהן כשיעור ארבעים סאה שהמעין מטהר בכל שהוא ואין תימר מכאן ולהבא לא טהרו אותן שהטביל בו מקודם לכן ולא איפשיטא הבעיא: אילין

קרבן העדה

עמדה מלהכחיש. שאינה נפסדת אפילו אין משקין אותה: זו בית הבעל. דפליגי בה ר"מ וחכמים משמע דבבית השלחין לא פליגי ור"מ בבית השלחין אפילו בדבר דטרח נמי מתיר דאל"כ לר"מ מאי איכא בין בית השלחין לבית הבעל וכיון דחכמים ור"מ לא פליגי אלא בבית הבעל ש"מ דבדבר האבד אפילו טרח נמי מתירין ל"א מדקתני זו היא מחלוקת דר"מ וחכמים משמע דבתרווייהו פליגי בין בשדה בית השלחין בין בשדה בית הבעל ומינה שמעינן דלרבנן אבד וטרח אסור: עד כדי שתשהא שנים או ג' ימים. שלא שתו קודם הרגל סגי וה"ל כבית השלחין או לריכין יותר: חברייא. הוא החפירה שהיה בה המים: נגב. נתייבש ג' ימים לפני המועד וחזר המעיין במועד: אתא. האי דינא לפני ר"ה ואמר אותן זרעים שנפסדו ישקה אותן ושלא נפסדו לא ישקה אותן ש"מ דבעינן יותר מג' ימים: ר"י ורבי יוסי הורו. במקום ששמו מקרת דציללייא שהיתה זרועה שעורים לקצרן במועד שלא יבקעו השעורין ויפסדו וי"מ עקרת דציללייא מקום שהצל שולט: ופריך הניחא מי קילון. דאסורין דאיכא טירחא יתירא אלא מי גשמים מ"ט אסורין דהא ליכא טירחא: מפני שהן כמי קילון. וגזרו דלמא אתי למיעבד מי קילון: הא בשביעית מותר. לשתות ממי קילון: ואית דבעי וכו'. ויש שרולים לחלק בין מועד לשביעית בענין אחר: ע"י שזמנו מרובה. שאסור כל השנה התירו אפי' דבר דטרח: אותן ז' ימים אחרונים. דסוף שנה שביעית מי לא מסתברא דליהוו כז' ימי הרגל דזמנו קצור ואסורין או לא פלוג וכולהו שריין ולא איפשיטא: מי תמציות. הן המים שיורדים מן ההר לאחר שירדו הגשמים: שלא פסקו. ועדיין הן מבלבלין ממי גשמים שירדו עליהן מהו שיהו כמי גשמים או כמעיין: נישמעינה מן הדא. תא שמע מהא דתניא בתוספתא פ"ק דמקואות: הרי הן כמי תמציות שפסקו. שהקרובים לעיר טמאים: מי גבים. מלשון מים מגבא: עד איכן. מקרי מי גשמים ולא מי מעיין: כדי שתפרח חברית. שיגדלו החפירות שהמים נקוין לתוכן: כרגלי האווז. שהם הולכי' ומתרחבי': ה"ג פרחה חברית ופסקו למפרע הוא נעשה כמעיין וכו'. וה"פ אם פרחה חברית למפרע הוא נעשה כמעיין אף קודם שפרחה היו להמים שבתוך חברית דין מעיין כיון שפרח לבסוף או דלמא מכאן ולהבא דהיינו לאחר חפירה הוא דהוה כמעיין: ליידא מילה. לאיזה דבר קמיבעיא לך הא אסור להשקו' ממנו עד לאחר שפרחה חברית א"כ מאי נפקא מיניה אי הוה למפרע מעיין: ומשני הטביל בו. בחפירה מחטים וצינורות קודם שפרחה אם כמעיין הוא טהורים דמעיין מטהר בכל שהו ואם לאו כמעיין הוא למפרע טמאים: אילין

מסורת הש"ס

פי' מ"ק יג פ"ד

שם ד פ"א

(שביעי' ספ"ב) ולקמן הלכה ג

תוספת' מקוא' פ"א

עין משפט נר מצוה

ד

א מיי' פ"ט ממקואות הל' ב

ציון ירושלים

ואית דבעי מישמעינה מן הדא. עשו"ת נו"ב מהד"ת ח' או"ח סי' קא מ"ש בזה לדו"ז הגאון מ' שאול ז"ל בעל בנין אריאל:

רידב"ז

1 משקה ליה עכשיו אית ליה פסידא יתירה אפ"ה לא שרי ר"י אלא ממעיין שילא בתחילה דלאו טירחא הוא אבל מי גשמים ומי קילור לא שרי אפילו לבית השלחין עכ"ל ז"ל פי' דאי ס"ד דלר"י שרי בדבר האבוד אפילו בדאיכא טירחא ורק כל עיקר דתני מעיין שילא בתחילה דמשקין בה"ש הוא כל עיקר לאפוקי בה"ב לא א"כ למה תני בה"ש שחרבה ממעיין זה וכו' דאיכא פסידא יתירה יותר מבה"ש אתר הול"ל הכי ר"י אומר אין משקין אלא בה"ש סתמא דהא אפי' סתם בה"ש דליכא רק פסידא ולא פסידא יתירה נמי מותר וא"כ למה נקט בה"ש שחרבה דאיכא פסידא יתירה וקשה למה לן פסידא יתירה דהא סתם

2 בה"ש נמי מותר וממילא מפקע בה"ב אפילו ממעיין שילא בתחילה ולמה תני בה"ש של פסידא יתירה אלא ע"כ דקמ"ל דאפילו בה"ש שחרבה ממעיין זה דאיכא פסידא יתירה אפ"ה לא שרי אלא ממעיין שילא ועפ"ז יתבאר הירושלמי דידן דה"פ דשאל אבד וטרח מה אמרי בה רבנן פי' אם הא דתני מעיין שילא הוא משום ר"מ דקמ"ל דדבר שאינו טרח מותר אפילו בדבר שאינו אבוד ע"ז קמ"ל דלחכמים לא התירו אלא בבית השלחין דהוא בדבר אבוד אבל ה"ה אפי' בדבר הטורח נמי מותר או דדווקא הוא דאפילו לרבנן נמי אינו מותר אפילו לבית השלחין אלא ממעיין שילא בתחלה והא דקאמרי רבנן בה"ש שחרבה לא נקטו

שנויי נוסחאות (סו"ד) חבריה בד"ו חבריי. (סוי"א) ר' לא שנו בד"ו רבי לא לא שנו. (סו"ה) דהוון בד"ו דהוות. (סוט"ו) אלא בד"ו לא. (סוי"ט) שבעה בד"ו שבעת. (סו"כ) בשבעה בד"ו כשבעת. (סוכ"ד) שהרים בד"ו שההרים. (סוכ"ו) בי יוסי בד"ו בי רבי יוסי. (סוכ"ט) פסקה בד"ו פסקו.

אילין אנטרגטייא מה את עביד לון כמי קילון או אינן כמי קילון. בריכה שנתמלאת מן המעיין והפסיק המעיין מתוכה מהו להשקות ממנה. נישמעינה מן הדא אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון. מה אנן קיימין אם בשעה שהגשמים יורדין והלא כמשקין לים הגדול הן. אלא כי נן קיימין בשעה שפסקו גשמים אם בשעה שפסקו גשמים לא כבריכה שנתמלאת מן המעיין והפסיק המעיין מתוכה היא ואת אמר אין משקין ממנה הדא אמרה בריכה שנתמלאת מן המעיין והפסיק המעיין מתוכה אין משקין ממנה. בריכה שנתמלאת מן הקילון והמשיך המעיין לתוכה מהו להשקות ממנה נישמעינה מן הדא *שדה [א] בית השלחין שניטופה לתוך שדה בית השלחין אחרת משקין ממנה. א"ר ירמיה ועודה מנטפת. וכי מחמת הניטוף היא יכולה להשקות. לא מחמת עצמה שהיא מליאה ואת אמר משקין ממנה הדא אמר בריכה שנתמלאת מן הקילון והמשיך המעין לתוכה משקין ממנה. *ותני שמואל כן הפוסקין והבריכה שמילאן קודם לרגל לא ישקה מהן ברגל [ב] אם היתה אמת המים עוברת ביניהן משקה מהן ואינו נמנע: ואין עושין עוגיות לגפנים. *אלו הן עוגיות אלו הן הבדידין שבעיקרי אילנות כיי *דתנינן תמן יד הבדיד ארבעה:

הלכה ב מתני'

*ר' אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית וחכ"א [ג] עושין את האמה בתחילה בשביעית [ד] ומתקני' את המקולקלות במועד [ה] ומתקנין את קילקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן [ו] ומתקני' את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים ועושין כל צורכי הרבים ומציינין על הקברות [ז] ויוצאין אף על הכלאים:

גמ'

קרבן העדה

מסורת הש"ס

אילין אנטרגטייא. הנך חרילין מי הוו כמו קילון והסורין או כמעיין הן: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: והלא כמו משקין לים הגדול הם. כאילו הגשמים הם מחוברין לים הגדול: משקין ממנה. בית השלחין שהיא גבוה ומעיין נובע בלדו ובית השלחין אחרת נמוך ממנו ובריכה בלדו וכשמשקין בית השלחין הגבוה מן המעיין נוטף טיפין לתוך הבריכה מותר להשקות אותו בית השלחין הנמוך מהבריכה אע"ג דבריכה עבידה דפסקה הואיל ומטפטף בו מבית השלחין הגבוה מים שבאו לו מחמת המעיין: ועודה מנטפת. מתוך בית השלחין הגבוה לתוך הבריכה דודאי לא פסקה: וכי מחמת הניטוף היא יכולה להשקות. בתמיה ודאי לא סגי לה בהכי אלא מחמת הבריכה עצמה שהיא מליאה מקודמת (מ"ק ד ע"א) ואע"פ שהבריכה כמי קילון כיון דהמים המנטפין נמשכין מהמעיין לתוכה משקין: זאת אומרת בריכה שנתמלאת וכו'. משקין ממנה: הפוסקין והבריכה. חדא מילתא היא: אם (שם) היתה אמת המים עוברת ביניהן. לאחר שנתמלאו משקה מהן ואינו נמנע כיון שהמעיין נמשך לתוכו: אלו הן הבדידין וכו'. כלומר (שם ד ע"ב) עוגיות הן הבדידין שבעיקרי (כלים פכ"ט מ"ז) אילנות והן בורות קטנים כמין בתי הבד: כי האי דתנינן תמן. (מ"ק ב ע"א) פ' כ"ט דכלים: ידי הבדיד ד'. הוה חיבור ואם נגעה טומאה טהור ובדיד הוא כלי ברזל שבו חופרין הבדידין:

הלכה ב מתני' האמה. חרילים שעושים בקרקע שבהן המים הולכים סביב השדה ומשדה לשדה וקרויין אמה לפי שהן רוחב אמה ברום אמה: בתחלה. אם לא היתה מעולם אין עושין בתחילה במועד משום טירחא: ובשביעית. מפני שנראה כחופר קרקע בשביעית: ומתקנים את המקולקלות. אם נפל לתוכה עפר ואינה מקלחת מתקנים אותה אבל אין עושין אותה בתחלה במועד: ומתקנים קלקולי המים. מים המכונסים בגומות לשתות מהן: וחוטטין. מנקין: ומנקרין. ומוציאין מתוכן צרורות וקסמין ועפרורית שנפל בהן: ומציינין. עושין ציונין על הקברות שממחין סיד ושופכין על הקבר והוא סימן להולכי דרכים שלא יעברו במקום טומאה: ויוצאין. שלוחי ב"ד במועד לעיין השדות שנזרעו כלאים לעקור אותן לפי שנוטלין שכר על כך מתרומת הלשכה ובימי המועד נשכרים בזול מפני שהן בטילים: גמ'

לעיין בשדות אם יש בהן איזה כלאים ועוקרין אותן ולפי שנוטלין שכרן מתרומת הלשכה נשכרין בזול בימי מועד מפני שהן בטלין: גמ'

פני משה

אילין אנטרגטייא. זהו מים הנמשכין על פני המחילות הבנין כעין שעושין ברקיים של מים ונקרא סוסטירנא: מה את עביד לון. אם דינן כמו קילון ואין משקין מהן במועד או דילמא אינן כמו קילון הואיל וליכא בהו טירחא יתירא לדלות מהן כמו במי קילון ולא איפשיטא: והפסיק המעיין מתוכה. שפסקו מים הנמשכין מן המעיין לתוכה מהו להשקותה ממנה במועד: מה אנן קיימין. במאי עסקינן להא אם בשעה שהגשמים יורדין אמאי לא והלא הן כמושקין מחוברים לים הגדול שהרי הגשמים יורדין וא"ז ואין כאן טירחא להשקות מהן אלא ודאי בשעה שכבר פסקו הגשמים איירי והשתא אם בשעה שפסקו הגשמים הוא וכי זה לא כבריכה וכו' ואת אמרת אין משקין ממנה א"כ הדא אמרה וכו' דגמי אין משקין ממנה דגזרינן משום מי קילון: בריכה. מלאה מים שנתמלאה ממי הקילון ואחר כך המשיך המעיין לתוכה שירדו המים מן המעין לתוכה מה להשקות ממנה: נישמעינה מן וכו'. שניטופה המים ממנה וירדו לתוך שדה בין השלחין האחרת משקין ממנה על כל פני השדה וא"כ ה"ה נמי כשהמשיך מן המעיין לתוך הבריכה: אמר ר' ירמיה. דאין ראיה מכאן דאיכא למימר ועודה מנטפת מן בית השלחין הראשונה לתוכה איירי ולית כאן לחוש שמא יפסקו אבל בהמשיך המעיין לתוכה איכא למיחש שמא יפסקו המים הנמשכין: וכי וכו'. ודחי הש"ס להא דר' ירמיה וכי מחמת הניטוף טיפין טיפין לתוכה יכולה היא להשקות כל השדה מן הטיפין אלא ודאי לאו דבהכי איירי שכבר נתמלאה מחמת שניטוף לתוכה ומחמת עצמה שהיא מלאה עכשיו ובכה"ג את אמר משקין ממנה א"כ הדא אמרה וכו' דגם בבריכה הדין כן: ותני שמואל בהדיא כן. הפוסקין אלו הן הצינורות הנמשכין ועל שם שמלוי היא שהן נפסקין נקראו הפוסקין: לא ישקה מהן ברגל. שמא יפסקו ואיכא טירחא יתירא לדלות מהן כמו מי קילון: אם היתה אמת המים עוברת ביניהן וכו'. דליכא למיחש שמא יפסקו וה"נ מכיון שהמשיך המעיין לתוכה לא חיישינן למידי: אלו הן הבדודין שבעיקרי אילנות החפירות שעושין סביב עיקרי אילנות שיתמלאו ממי הגשמים ויהו משקין העיקרין: כהאי דתנינן תמן. בפכ"ט דכלים דקחשיב התם מה שהוא חיבור להכלים וקתני יד הבדיד ארבעה והוא הכלי ברזל שבו חופרין גומות סביבות האילן כדי שיחזיקו מימיהן ועל שם הגומות שנקראו בדידין נקרא הכלי החופר בהן בדיד:

הלכה ב מתני' ר' אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה. אותן חריצים שעושין בקרקע סביב השדות וקורין אמה לפי שהן רוחב אמה ברום אמה ואין עושין אותן בתחלה שלא היתה מעולם ורוצה לעשותה עכשיו לא במועד משום טירחא ולא בשביעית מפני שנראה כעודר קרקע בשביעית: וחכמים אומרים עושין את האמה בתחלה בשביעית. שאם לא ישקה יפסידו כל האילנות שבשדה ומתקנין את המקולקלות במועד שאם נפל עפר לתוכה ואינה מקלחת מתקנין אותה אבל אין עושין אותה בתחלה במועד והלכה כחכמים: ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים. מים המכונסין בגומות לשתות מהן ואפי' אין רבים צריכין להם עכשיו משום שדבר הצריך לרבים אינו נגמר אלא בשעת הבטילה דדמיא לקדירא דבי שותפי ואם לא יעשו אז לא יעשו לעולם: וחוטטין אותן. מנקין ומוציאין מתוכן הצרורות והקסמין והעפרורית שנפלו בהן: ועושין כל צרכי הרבים. כמפורש בריש פ"ק דשקלים: ומציינין. עושין ציונין על הקברות שהיו ממחין בסיד ושופכין לסימן לעוברי דרכים שלא יעברו במקום טומאה: ויוצאין. שלוחי ב"ד במועד אף על הכלאים שכרן מתרומת הלשכה נשכרין בזול בימי מועד מפני שהן בטלין:

גמ'

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ח מיו"ט הל' ... טוש"ע או"ח סי' תקלז ס"ג

ו
ב מיי' שם טוש"ע שם

ז
ג מיי' פ"א משמטה הל' ט

ח
ד מיי' פ"ח מיו"ט הל' ג טוש"ע שם סי' תקלז ס"ט

ט
ה מיי' שם פ"ז הלכה י טוש"ע שם סי' תקמד ס"ב

י
ו מיי' שם טוש"ע שם ס"א

יא
ז מיי' שם הלכה יא

רידב"ז

נקטו בה"ש סתם אי רק לאפוקי מר"מ לחוד למה נקט בה"ש שחרבה משום דבהמת אינו מותר לסתם בה"ש אלא דווקא בה"ש שחרבה אבל בה"ש שלא חרבה זה הוי בית הבעל ככל בית הבעל ע"ז פשיט כל שהיא פסידא הולכת זהו בה"ש ודווקא עמדה מלהכהים זהו בה"ב א"כ ע"כ דאפילו בה"ש שלא חרבה נמי דין בה"ש אית ליה ולא דין בה"ב דבה"ב היא דווקא בעמדה מלהכהים והא כן למה נקט בה"ש שחרבה בפסידה יתירה אלא וודאי לאשמעינן דאפילו הכי לא שרי אלא ממעיין שילא בתחלה כדפי' רש"י ז"ל הנ"ל ונקטינן מסקנא דלשיטת הירושלמי לא שרי אלא בדבר האבוד ולית ביה טירחא כמו דמוכח לקמן מסיקת הירושלמי מפורש ומתורץ בזה קושית המה"פ ז"ל ודו"ק:

מה אנן קיימין אם בשעה שהגשמים יורדין והלא כמשקין לים הגדול הן פי' הפ"מ ז"ל כמושקין לים הגדול מחוברין לים הגדול והוא מלשון נשיקת המים ומחוברין לים הגדול חשיבא ול"ע לפ"ז אם היה חפירה מלא שאובין כשר הוא לטבול בו בשעה שהגשמים יורדין דהוי נשיקה לים הגדול ולולי דמסתפינא היה נראה דה"ג כמשקין מים הגדול הן כלומר דאותן המים השובין כשמשקין מהם כמו שמשקין מים הגדול ולמה אסור. ותיבת משקין אין הפירוש מושקין

דחסר וא"ו אלא השקאה ממש מ"ל משקין בה"ש והראי' הוא ממי קילון דהוא מי גשמים המכוגסין ואם בשעה שהגשמים יורדין לבור ומהבור לבה"ש למה אסור הלא כמשקה מים הגדול וכל עיקר דאסרו בגשמים הוא משום מי קילור ומי קילור גופיה היה מותר בשעה שהגשמים יורדין בריכה שנתמלאת מן הקילון כו' שדה בה"ש שניטופה לתוך בה"ש אחרת כפי' הק"ע ז"ל והוא מפי' רש"י ז"ל דף ד' ע"א דהוי בריכה בין בה"ש זה לבה"ש אחר א"ר ירמי' ועודה מנטפת וכן קאמר ר' ירמי' בבבלי וכיון דאמר ר' ירמי' ועודה מנטפת ע"כ דמוקי ר' ירמיה דאיכא בריכה בין בה"ש זה לבה"ש אחר ונשקית מן הבריכה ולא מן הניטוף ע"ז קמ"ל ר' ירמי' דלא מהני עד שתהא עודה מנטפת גם כן וע"כ לפ"ז מסיק הראיה וכי מחמת הניטוף כו' לא מחמת עצמה ומ"מ כיון דהיא מנטפת ג"כ שרי להשקותה אף ממי קילון מהבריכה של בה"ש זה לבה"ש זה ומזה מוכח דבריכה שנתמלאה מן מי קילון מותר להשקות מתוכה בשעה שהמעיין נמשך לתוכה ובלא ר' ירמי' לא היה שום ראי' מכאן דדילמא השקאה הוא אך מן הניטוף אבל מן מימרא דר' ירמי' שפיר מוכח דאינה נשקית מן הניטוף אלא מן הבריכה ואעפ"כ שרי:

פתר

שנויי נוסחאות (סו"ו) כמשקין בד"ו כמושקין. (סוכ"ס) בתחלה בד"ו בתחלה וכן בסמוך. (סו"ע) המקולקלות בד"ו המקולקלת.

חדושי הרד"ל

אילין אנטרגטייא. נגירסת ססברים בג' י"ע כמו אקטרקטיא בקי"ף המתחלף תמיד בגימ"ל. והוא מענין קטרקטין שהוא מקום שנופש לנזיל בו מים ושופכין עיין ערך קטרקטין מב"ר פ' נח. אבג נכון יותר דגרסינן אנטרגטין בנו"ן. עיין מוסף הערוך ערך אנטרון בור שמשקין בו כיור מים:

פרק ב

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס
(שביעית פ"ג הלכה ב)
(שבת ג) מ"ק ד ב"ג
ע"ש

גליון הש"ס
[ל]הוא ר"י דאמר בב"מ דף עב דאין פוסקין על הזבל ועיין בירושלמי שם פ"ה הלכה ו:

גמ' *תמן תנינן ר' לעזר בן עזריה אוסר עד שיעמוק שלשה או עד שיגביה שלשה או עד שיתן על הסלע. פתר לה תרין פתרין בשהיה לו דבר ממועט בתוך ביתו מערב שביעית והוא מבקש להוציאו בתוך שדהו בשביעית הרי זה מוסיף עליו והולך משיפסקו עוברי עבירה רבי לעזר בן עזריה אוסר מה טעמא דר' לעזר בן עזריה שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו המקום. אתיא דר' לעזר בן עזריה כר' יוסי [ל]כמה דר' יוסי אמר אין זבל מצוי כן ר' לעזר ב"ע אמר אין זבל מצוי. פתר לה פתר חורין כשהיה לו דבר ממועט בתוך ביתו בערב שביעית והוא מבקש להוציאו לתוך שדהו בשביעית ה"ז מוסיף והולך משיפסקו עוברי עבירה ר' לעזר בן עזריה אוסר מ"ט דר' לעזר בן עזריה שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו מקום. ולא כבר הוא מזובל מערב שביעית. ר' ירמיה ר' בון חייה בשם ר' בא בר ממל מפני מראית העין עד שיוציא עשר משפלות כאחת. ולית לרבנן מפני מ"ע א"ר אידי דחוטרא סלו ומגריפו מוכיחין עליו שהוא עושה אשפה. ר' יוסי בי ר' בון אמר אילין שמועתא דהכא דתנינן תמן רבי לעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחילה במועד ושביעית. א"ר ירמיה *מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה. ר' ירמיה ר' בון בר חייה בשם ר' בא בר ממל מפני מראית העין. הוון בעיי מימר מאן דאמר תמן מפני מראית העין וכא מראית העין מ"ד תמן מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה וכא מה אית לך. לית לך אלא כהדא שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו המקום. מה נפק מן ביניהון חפר לעשות אמה של בנין הוון בעיי מימר מ"ד תמן מפני מראית העין וכא מפני מראית העין מאן דאמר תמן מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה הרי אינו מכשיר את צדדיה לזריעה. הכל מודין שאם היה לו שם אבנים או צרורות או סיד או גיבסס מותר: ומתקנין את המקולקלות במועד. דבר שהוא לצורך המועד אבל דבר שאינו לצורך המועד אסור *בשל יחיד אבל בשל רבים אפי' דבר שאינו לצורך המועד מותר. כהדא

פני משה

גמ' תמן תנינן. בפ"ג דשביעית בהלכה ב' דתנינן שם עושה אדם את זבלו אוצר כדאמרינן שם שאפי' יותר משלש אשפות במקום אחד מותר ומוסיף עליהן כמו שירצה ולאצור עליהן הרבה וקתני התם בסיפא היה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך ר"א בן עזריה אוסר וכו' ומפרש להא הש"ס וקאמר פתר לה תרין פתרין להך סיפא הפתרא הא' דה"ק כשהי' לו דבר מועט בתוך ביתו מערב שביעית כלו' שכבר הוציא מערב שביעית לתוך שדהו וכך הוא הגי' בהדיא שם דפתרא הא' קאמר כשהיה לו דבר מועט בתוך שדהו בשביעית שהוציאו לשם מערב שביעית וקאמר הת"ק ה"ז מוסיף עליו והולך משפסקו עובדי עבוד' דליכא למיחש למידי ר"א ב"ע אוסר מ"ט דר"א בן עזריה שמא לא ימצא לו זבל עד שיהא בו לעשות האשפות כשיעור דתני התם ונמצא מזבל הוא אותו מקום שהוסיף עליו בתחלה בשביעית: אתיא דר"א בן עזריה כר' יוסי וכו'. בשביעית שם לא גרים להא ולפי הגי' דהכא יש לפרש דאדר' יוסי דריש הפרק דהתם הוא דקאי דקתני מאימתי מוציאין זבלים לאשפתות. שלא יהא נראה כמזבל שדהו בשביעית משיפסק עובדי עבודה וכו' ר' יוסי אמר משיקשור משיעשה הזבל קשרים קשרים מחוברים יחד ואינו ראוי לזבל השדה כמו המפוזר. אלמא דס"ל לר' יוסי מפני שאין הזבל מצוי כל כך לשיהי' כשיעור האשפות שלא יאמרו מזבל הוא שדהו בשביעית והלכך קאמר עד שיעשו קשרים קשרים וה"נ ס"ל לר"א בן עזריה לפי שאין זבל מצוי הלכך אוסר להיות מוסיף והולך על דבר המועט שמא לא ימצא לו זבל כשיעור לעשות האשפות: פתר לה פתר חורין. ויכול אתה לפתור בה פתרא אחרינא דמיירי כשהיה לו מועט בתוך ביתו מערב שביעית שלא הוציאו לשדה ועכשיו מבקש הוא להוציאו דלהת"ק מוסיף עליו והולך ור"א בן עזריה אוסר שמא לא ימצא לו זבל כשיעור: ולא כבר מזבל הוא מערב שביעית. אפתרא קמא פריך דאם שהיה לו דבר מועט בתוך שדהו בשביעית א"כ הוציאו ונתנו לשם מערב שביעית וכבר שדהו מזובל הוא ומאי אוסר ר"א בן עזריה להוסיף עליו: מפני מראית העין. שהרואין אותו מוציא פחות מכשיעור יאמרו לזבל שדהו הוא מוציא שאין הכל יודעין שכבר מזובל הוא מערב שביעית והילכך עד שיוציא עשר משפלות כאחת שהוא שיעור אשפה: ולית לרבנן מפני מראית העין. בתמיה: אמר רבי אידי דחוטרא. ממקום חוטרא: סלו ומגריפו. שמוליאין עמו מוכיחין עליו שלעשות אשפה הוא מכוין וכדרך העושין אשפה שגורפין את הזבל במגריפה אל מקום אחד ומוליכין האשפה במוט ובמקל. סלו הוא מוט וישאהו במוט ת"י באסלא: אילין שמועתא דהכא. כל השמועות שנאמרו כאן במסכת שביעית אליבא דר' אלעזר בן עזריה הולכין הן למאי דתנינן תמן זה הוא במ"ק דהכא. וכן דרך הש"ס הזה שמביא כדרך דאיתמר התם בשביעית דתנינן הכא ר"א בן עזריה אומר וכו' וכדמפרש לה לקמן והשתא מפרש טעמא דרא"ב"ע דאוסר בשביעית דר' ירמיה קאמר משמיה דנפשיה מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה שעל ידי שרוצה שתתקיים החפירה מתקן הוא ומחזיק הצדדים שלא יפול העפר לתוכה וע"י כך מכשיר הצדדין לזריעה ונמצא עושה עבודת הקרקע בשביעית: ור' ירמיה וכו' בשם ר' בא בר ממל אמר מפני מראית העין כלומר שהחפירה עצמה בלאו הכי אסירה מפני מראית העין שנראה כחופר את הקרקע בשביעית: הוון בעי מימר. השתא מפרש להא דקאמר ר' יוסי בר' בון דאילין שמועתא דהכא למאי דתנינן תמן הן כדהוון בני ישיבה בעו מימר דלמ"ד תמן מפני מראית העין ניחא דה"נ כן וכדמסקינן לעיל אליבא דרא"ב"ע ולשיטתיה הוא דאזיל אלא דלמאן דאמר תמן והיינו לרא"ב"ע דהכא דטעמא הואי מפני שמכשיר את הגלדים לזריעה ואינו חושש מפני מראית העין א"כ הכא בשביעית מאי אית לך למימר דמה שייך הכשר לזריעה במה שמוסיף מעט על הזבל ומ"ט דרא"ב"ע דאוסר להוסיף בשהיה לו דבר מועט: לית לך. כלומר ודאי לית לך טעם אחר אלא כהאי דאמרי' לעיל שמא לא ימצא לו זבל וכו' ואע"ג דכבר הוא מזובל מערב שביעית כדאקשינן לעיל מכל מקום כל זמן שמוציא מעט מעט אינו מניחו במקום שיש שם הזבל לפי שאין לו לעשות שיעור האשפה ומניחו בשדה אצל הזבל שישנו שם ונמצא מזבל בשביעית אותו המקום שהניחו שם: מה נפק מן ביניהון. השתא מהדר הש"ס לפרש מאי בינייהו דהני מ"ד לטעמא דר"א בן עזריה גבי אין עושין את האמה בשביעית: חפר לעשות אמה של בנין. איכא בינייהו שחפר ועשה להגלדין של האמה בבנין עצים ואבנים לחזקן וכהא דהוון בני ישיבה בעו מימר דלמ"ד תמן כלומר בסתם אמה דאסור מפני מראית העין א"כ הכא נמי אסור מפני מראית העין דהא מיהת חופר בקרקע הוא ובשעת החפירה איכא מפני מראית העין אבל למ"ד דבאמה בעלמא טעמא הוא מפני שהוא מכשיר את הגלדין לזריעה ואינו חושש למראית העין א"כ באמה של בנין הרי אינו מכשיר לגדיה לזריעה שאינו ראוי לזרוע שם מותר: והכל מודים. בין ר"א בן עזריה ובין חכמים דפליגי אם עושין את האמה בתחלה בשביעית מודין הן שאם היה לו שם במקום שחופר את האמה סיד או צרורות או גיבסס מותר וזה כמי לתרוייהו דהני מ"ד אליבא דר"א לפי שאין המקום הזה ראוי לזריעה ומפני מראית העין נמי ליכא דנימא שהוא כחופר קרקע בשביעי' לעבודת השדה שהרי אין המקום ראוי לכך. ע"כ ממה דגרסינן בשביעית שם: ומתקנין וכו'. מפני שהוא דבר שלצורך המועד הוא אבל אם היה דבר שאינו לצורך המועד אסור: בשל יחיד. הוא דמחלקינן בכך אבל בדבר של רבים אפי' דבר שאינו לצורך המועד מותר כדפרישית לטעמא במתני':
כהדא

קרבן העדה

גמ' תמן תנינן. בשביעית פ"ג: רבי אלעזר בן עזריה אוסר. להוציא זבל מעט כדי להוסיף עליו דשמא לא יהיה לו זבל יותר ונראה כמזבל שדהו וצריך להוציא עשר משפלות בבת אחת או יעמיק ג' בארץ או יגביה ג' למעלה מן הארץ שכיון שהמקום ההוא משונה משאר המקומות שבשדה לא מיחזי כמזבל וכן אם נתנו על הסלע שאינו ראוי לזריעה ניכר הוא: פתר לה. פירשו למתני' בשני פירושים: ה"ג בשהיה לו דבר ממועט בתוך שדהו. וכ"ה במס' שביעית: כן רא"ב"ע אמר אין זבל מצוי. וחיים שמא לא ימצא לו זבל יותר: פתר לה. פירוש אחר: בשהיה לו דבר מועט בתוך ביתו. אבל שדהו כבר הוא מזובל: מפני מראית העין. בשעה שמוציאו יאמרו לזבל שדהו הוא עושה א"כ שלא ידעו שהוא מזובל מקודם שביעית לפיכך אסור עד שיוציא עשר משפלות כאחת דנראה דלעשות אוצר קמיכוין: ופריך ולית. להו לרבנן דחיישינן למראית עין ומ"ט פליגי ארא"ב"ע: דחוטרא. שם מקום: סל ומגריפו שבידו. מוכיחין עליו שלא הוציאו אלא לעשות: אמר אילין שמועתא דהכא. הך שמעתתא דתרין פתרין דשביעית א"כ הני תרין פתרין אמתני' דהכא וכן נראה עיקר: דתנינן תמן. היינו רישא דמתני' ואגררת לשון דשביעית נקט לשון תמן: מפני שהוא מכשיר לדדיה לזריעה. כשחופר האמה ומניח העפר על שפת האמה עביד לה ארעא רכיכא והרי הוא ראוי לזריעה והלכך אסור אף בשביעית: מפני מראית העין. שנראה כעודר לצורך שביעית שחופר כעודר: וכא מה אית לך. והכא במסכת שביעית מ"ט אוסר רא"ב"ע כיון דלא חיישינן למראית העין: לית לך. א"א לך לומר אלא כפירוש הראשון שאיירי שהיה לו דבר מועט בתוך שדהו ושמא לא ימצא לו יותר ונראה כמזבל שדהו: מה נפק מן ביניהון. מאי ביניהו: חפר לעשות אמה של בנין. ומרחיקים הזרעים מן הבנין: גיבסס. מין סיד וקורין בל"א גיפ"ס: מותר שהרי ניכר. דלצורך אמה חופר:
כהדא

רידב"ז

פתר לה תרין פתרין בשהיה לו דבר מועט בתוך ביתו אתיא דרא"ב"ע כר"י יפה פירש בגליון דהוא ר' יוסי דפ' איזהו נשך וכן איתא מפורש בירושלמי פ' א"כ עיי"ש: **הוון** בעין מימר מ"ד תמן מפני מראית עין וכא מראית העין מ"ד תמן מפני שמכשיר את צדדיה לזריעה וכא מה א"ל פי' כיון דרא"ב"ע ל"ל משום מראית העין א"כ הכא מ"ט ומשני ל"ל אלא בהדא שמ' לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו המקום פי' דכ"ב מפרש בפתר הראשונה בשהיה לו' דבר ממועט בתוך שדהו ולא בפתר האחרון שהיה ליה דבר ממועט בתוך ביתו ועי' בדברינו בירושלמי במס' שביעית מפורש יפה ע"פ גי' הגר"א ז"ל:
תמן

1 4

שנויי נוסחאות (שו"ב) שיעמוק בד"ו שיעמיק. (שו"ב) ביתו בערב שביעית והוא מבקש להוציאו לתוך שדהו בשביעית הרי זה בסרי"ר שדהו מערב שביעית הרי זה. (שו"ד) והולך משיפסקו בסרי"ר והולך בשביעית מש פסקו. (שו"ז) בון חייה בד"ו בון בר חייה. (שו"ט) מ"ע בד"ו מראית העין. (שו"ד) ירמיה בסרי"ר זעירה. (שו"ו) המקולקלות בד"ו המקולקלת.

חדושי הרד"ל שאם היה לו שם אבנים או צרורות כו'. באנפי כאמה שאין ראוין לזרוע במקומן:

קרבן העדה

כהדא וכו'. כהא דמרחץ דאנשי סכותא נשבר במועד: דבני. כמו בי בני: ושרא. והתיר להן ר' אבהו למיעבד ולתקנו במועד: בטריה וכיוני לא וכו'. בדבר שיש בו טורח וכיוונו לעשותו במועד סברוהו למימר אפילו של רבים אסור כדתנן לקמן ובלבד שלא יתכוון מלאכתו במועד ואפילו לרבים אסור: אמרין. דמותר לעשות במועד אפי' כיוונו דאם לא מתעביד עכשיו במועד שהפועלים בטלים ונעשה בזול לא יעשה כלל: איירא דציפורין. אמת המים שבציפורי נפתח במועד: ה"ג ואסר ר' ירמיה אר"פ לא אסר ר"י אלא משום הלכת הפטים שיוחנן כה"ג אסר מלעשות מלאכת הפטים במועד משום דאוושי מילתא טובא וה"נ אסר ר' ירמיה משום דאוושי מילתא: בית עלמא. בית הקברות: דבר מקטייא. שם מקום: איתפחת. נשבר במועד: אלא להיות שפין את סדקיהן. אבל לתקנו ממש אסור: גרפין לון. כלו' מאי חוטטין גורפין אותן: כי האי דתנינן תמן. פ"ד דמקואות: החוטט בצינור לקבל צרורות. א"כ חוטטין דהכא כמי לגרוף: ומשקין את הסוטות. בודקין אם ראוי לשתות: ומפרקין את המנעול מע"ג האימוס וכו'. לאו צרכי רבים הוא אלא סיומא דתוספתא הוא ובח"מ איירי דמותר לפרק המנעול מע"ג הדפוס שאין זה מעשה אומן אבל אסור להחזירו שצריך אומן ואסור במועד: ופריך לא כבר ציינו באדר. כדתנן במתני' ולמה צריך תו לציין במועד: ושטפו. לציון הראשון וצריך ציון אחר: לא כבר יצאו באדר. ולמה להו לצאת שנית במועד: ואין הצמחין. של הכלאים היו ניכרים כולן בט"ו באדר: מניין. רמז לציון הקברות מקרא: טומאה קוראה וכו'. כלו' עושי' סימנים על הטומאה כדי שיהיה מרגיש ופורש: ועברו העוברים וגו'. בנבואת יחזקאל כתיב שלעתיד יעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין ופשטיה דקרא הציון הוא שיטלו אותו משם ויקברנו בגיא המון גוג מ"מ רמז הוא שבא הכתוב להזהיר וללמד שיהא אדם עושה ציון שיפרשו מפני הטומאה: עצם. קדרים כולא קרא: על העצמות. אע"פ שנתעכל הבשר דלהכי מטמא באהל ואיירי בשיש בו רובע הקב אע"פ שאינו לא רוב בנין ולא רוב מנין: על השדרה ועל הגלגולת. ואע"פ שאינן אלא עצם א': ע"ג אבן קבועה. על הקבר לאפוקי אבן המתגלגל דהכי משמע ליסנא דקרא ובנה שהוא מחובר בבנין: אף היא הולכת ומתגלגלת למקום אחר. ויאמרו שהטומאה היא שם ומטהרים טמאות ומטמאין טהרות שלא כדין: למקום טהרה. מדלא כתיב ובנה עליו ציון משמע שאפילו על מקום טהרה שאצלו מציינין דאל"כ היה מרגיש עד שיבוא אל הציון וכבר נטמאו הטהרות לכך מרחיקין מקצת וכשיבוא אל הציון מרגיש בטומאה שלפניו ואינו הולך לשם: מכאן לציון. שעושין סימן: ה"ג תני מצא אבן וכו': אע"פ שאין מקיימים כן. שהרי צריך להרחיק הציון מן הטומאה כל שהוא כדפרישית בסמוך וכשהטומאה תחת האבן הרי כל האבן מטמא באוהל: אני אומר מת קמצוץ היה נתון תחתיה. מת שמרגלותיו מונחים אצל ראשו ונקבר שלא כדרכו ולא היה מחזיק מקומו יותר מן האבן הלזה ואפילו האבן קטן: קמצוץ. פי' שנקמץ ואינו מחזיק הרבה וחבירו בפסחים פ' כיצד צולין דף כ"ו: היו שתים. אבנים מצויינות וריוח ביניהן עליהן טהור שאני אומר מפני הטומאה שביניהן ציינו עליהן: אם היה חרוש בינתיים. המקום שבין שני האבנים היה חרוש הרי הן כיחידות וביניהן טהור דמסתמא לא היה שם טומאה שאין חורשין מקום הטמא: ה"ג ותחתיהן טמא. שמא נתעכל הבשר. גמלא מטמא טהרות שלא כדין: ולא גמלא מטמא טהרות למפרע. כל זמן שלא נתעכל והוא לא ידע ויעבור עליו ומפסיד טהרותיו: מוטב שיתקלקלו בו לשעה עד שיתעכל: ואל יתקלקלו בו לעולם. דכשיעשו ציון יסברו לעולם שעדיין הטומאה שם וישרפו עליו קדשים שיעברו עליו בשוגג או בלילה:

הלכה ג מתני' מושכין את המים. מתחת אילן זה לאילן אחר דליכא טירחא אבל לא ישקה כל השדה: שלא שתו. דלא פסדו:

גמרא

כהדא [5]דבני דסכותא איתפחת' במועדא ושרא לון רבי אבהו מעבדינה במועדא. [א] בטריה וכיוני לא סברון מימר ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. אמרין אין לא מתעבדא כדון לא מתעבדא עוד. איירא דציפורין איתפחת במועדא חברייא סברין מימר שרי מן הדא ומתקנין את קילקולי המים. א"ר פינחס לא אסר ר' ירמיה אלא משום הלכת הפטיש. בית עלמא דבר מקטיא איתפחת במועדא. רב חונה סבר מימר שרי מן הדא ועושין כל צורכי הרבים. א"ל ר' מנא ולא תני שמואל אלא להיות שפין את סדקיהן. חוטטן אותן. גרפין לון כיי דתנינן תמן החוטט בצינור לקבל צרורות *ועושין כל צורכי הרבים. אלו הן צורכי הרבים *דנין [ב] דיני ממונות ודיני נפשות דיני מכות [ג] *ופודין את השבויין וערכים וחרמים והקדישות ומשקין את הסוטה ושורפין את הפרה ועורפין עגלה ערופה. ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע ומפרקין את המנעל מעל גבי האימום אבל לא מחזירין אותו: [ד] ומציינין על הקברות. לא כבר ציינו מאדר. תיפתר שירד שטף של גשמים ושטפו: ויוצאין אף על הכלאים. *לא [5]כבר יצאו באדר [ה] תיפתר שהיתה השנה אפילה ואין הצמחים ניכרים. *ומניין לציון ר' ברכיה ר' יעקב בר בת יעקב בשם ר' חונייה דברת חוורן. ר' יוסה אמר לה רבי יעקב בר אחא בשם ר' חונייה דברת חוורן ר' חזקיה ר' עוזיאל בריה דר' חונייה דברת חוורן °וטמא טמא יקרא כדי שתהא טומאה קוראה לו בפיה ואומרת לו פרוש. ר' לא בשם ר' שמואל בר נחמן °ועברו העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון מיכן שמציינין על העצמות. אדם מיכן שמציינין על השדרה ועל הגולגולות. ובנה מיכן שמציינין על גבי אבן קבועה. אם אומר את על גבי אבן תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר. אצלו במקום טהרה. ציון מכן לציון. [ו] *מצא אבן אחת מצויינת אף על פי שאין מקיימין כן המאהיל עליה טמא אני אומר מת קמצוץ היה נתון תחתיה. היו שתים המאהיל עליהן טהור ובניהן טמא אם היה חרוש בינתיים הרי הן כיחידות ביניהן טהור סביבותיהן טמא. *תני [ז] אין מציינין על הבשר שמא נתאכל הבשר. ר' יוסטא בר שונם בעא קומי ר' מנא ולא נמצא מטמא טהרות למפרע אמר ליה מוטב יתקלקלו בו לשעה ואל יתקלקלו בו לעולם:

הלכה ג מתני' *רבי אליעזר בן יעקב אומר [ח] מושכין את המים מאילן לאילן אבל לא ישקה את כל השדה כולה [ט] זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד וחכמים מתירין בזה

פני משה

כהדא דבני לסכותא. מקום המרחץ בעיר סכותא נפתח ונפל במועדא ושרא לון ר' אבהו לעשותה ולתקנה במועד ופריך בטריה וכיוני: דבר שהוא טירחא ומכוונין בתחלה לעשות במועד היאך התיר וכי לא סברינן מימר לקמן בסוף פרקין ובלבד שלא יתכוין מלאכתו במועד: אמרין. היינו טעמא דשרי להו דאם לא מיתעבדא עכשיו לא מיתעבדא עוד דהוי כקדירא דבי שותפי כדפרישית במתני': אירא דצפורן. כמו אריתא דדלאי. יאור קטן שדולין ממנו להשקות השדות של מקום ציפורי. נפתחה ונתקלקל במועד והוון חברייא סברין לימר מותר לתקנו במועד מן הדא דתנינן ועושין כל צרכי רבים ואמר ר' פינחס לא אסר ר' ירמיה במעשה שבא לפניו בכה"ג אלא משום הלכת הפטיש כדתנינן סוף מעשר שני גבי ר' יוחנן כ"ג ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים במועד במלאכת דבר האבד וביטל יוחנן כ"ג לזה משום דאוושא מילתא טובא ואיכא זלזול מועד וה"נ אסר ר' ירמיה משום דאוושא מילתא טובא: בית עלמא. בית החיים של בר מקטייא כך שמו נפתח במועד והיה רב הונא סבר להתיר לתקן מן הדא וכו' וא"ל ר' מנא ולא תני דבי שמואל שלא הותר אלא להיות שפין את סדקיהן במה שהוא צורך הרבים אבל לתקן לגמרי לא התירו: חוטטין אותן. קתני במתני' ומפרש מאי חוטטין גרפין לון גורפין העפר והצרורות שנפלו לתוכן כהאי דתנינן תמן בפ"ד דמקואות החוטט בצינור לקבל צרורות המעכבים הילוך המים: אלו הן צרכי רבים וכו'. ככתוב לעיל בפ"ק דשקלים בהלכה א' עד סוף הלכה עיין שם:

הלכה ג מתני' ר"א בן יעקב אומר מושכין את המים מאילן לאילן. בשדה של אילנות וצריך להשקות האילנות מושכין המים מאילן לאילן אבל לא ישקה את כל השדה כולה דלא התיר אלא משום אילנות שלא יופסדו: זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד. שלא התירו להשקות בית השלחין במועד אלא בשרגיל להשקותה תדיר כדפרישית בריש פרקין: וחכמים מתירין בזה

מסורת הש"ס

ובקלים פ"ק הלכה א מ"ק יד ע"ב תוספתא פ"ב

מ"ק ו ע"א

שם ה ע"א ירושלמי מע"ש פ"ה ה"א

ויק' יג

יחזקאל לט

מ"ק ו ע"א

שם ה ע"ב

שם ו ע"ב

עין משפט נר מצוה

יב
א טוש"ע או"ח סי' תקמד ס"ב

יג
ב מיי' פ"ז מיו"ט הל' יב טוש"ע שם סי' תקמה ס"ו

יד
ג מיי' שם הלכה יא

טו
ד מיי' פ"ח מטומאת מת הלכה ט

טז
ה מיי' פ"ב מכלאים הל' יז

יז
ו מיי' פ"ח מטומאת מת הלכה יא

יח
ז מיי' שם הלכה ט

יט
ח מיי' פ"ח מיו"ט הלכה ג טוש"ע או"ח סי' תקלז ס"ז

כ
ט מיי' שם הלכה ד

גליון הש"ס

[5]עיין כלאים [illegible] ונמוקי יוסף פ"א [illegible] סמלחמות פ"ה:

[5]עיין כתובות דף ו' ע"א ד"ה [illegible] והכלאים:

שנויי נוסחאות (סו"א) איתפחת בד"ו איתפחתת. (סו"ב) וכיוני בד"ו וכיוונו. (סו"ג) סברון בד"ו סברנן. (סו"ס) איתפחת בד"ו איתפחתת. (סו"י) תני שמואל בד"ו תני רבי שמואל. (סוי"ה) חוטטן בד"ו חוטטין. (סוי"ט) האימום בד"ו האימום. (סוכ"ח) חוורן וטמא בסרי"ר חמרת בשם ר' חוניה דברת חוורן וטמא. (סוכ"ט) לו בסרי"ר לך וכן בסמוך. (סו"ל) אדם ובנה אצלו ציון בסרי"ר ליתא. (סול"א) השדרה בד"ו השזרה. (סול"ב) היה בד"ו והיה. ובניהן בד"ו וביניהן. (סול"ז) כיחידות בד"ו כיחידיות.

מערכת הערוך (סול"ו) היה חרוש ג' הערוך (ערך חרש ב') היה חורש.

חדושי הרד"ל

איירא דציפורי. נ"ב עי' במפרש ולגירסת הספר היה נכון לפרש לשון אורייתא ופי' ארוות סוסים והיה של רבים. מיהו מדמייתי עלה מקלקולי המים משמע שהוא ענין מים. ולפי' המפרש קלקולי המים הוא מן הזבל שבא אל המים ששותין ומקלקלן. ר"ל שע"י שנפתח הארוות יוצא מהן הזבל למים ומקלקלן. לפי' המפרש נכון לגרוס יאורא דצפורא: הלכת הפטיש. נ"ב איפשר נ"ל הכאת הפטיש כלשון המשנה שיה פטיש: על השדרה ועל הגלגלת. נ"ב שניכר בהן צורת אדם: אצלו במקום טהרה. נ"ב עי' מפרש ומשמע נמי ממילא שלנו בסמוך לו שלא להרחיק הציון מטומאה כדאיתא בבבלי:

עמודי ירושלים

אלו הן צרכי רבים כו' ופודין את השבויין. הקרבן העדה לא פי' על זה כלום. ועי' במרדכי בה' חול המועד שכתב וז"ל וכתב ראבי"ה לא ידענא אמאי חשיב פליון שבויים שהרי אפי' בשבת מותר וצ"ל למנות ולטלטל כסף הפדויים עכ"ל. ועיין בירושלמי שקלים (פ"א ה"א) ששם נשנה הברייתא הזאת ושם ליתא פדיון שבוים. וכן הוא בתוספתא פרק ב' דמועד קטן ואף שהמרדכי כתב שבתוספתא איתא פדיון שבוים. אולם בתוספתא שלפנינו ליתא וברמב"ם פ"ז מה' יום טוב העתיק גם כן ופודין את השבויים:

פרק ג

בזה ובזה: גמ' *רבי מנא אמר לה סתם. רבי אבין בשם שמואל בסתם חלוקים. מה אנן קיימין אם במרווחין. דברי הכל אסור אם ברצופין דברי הכל מותר אלא כי נן קיימין בנטועין מטע עשר לבית סאה רבי ליעזר בן יעקב עבד לון כמרווחין ורבנן עבדין לון כרצופין. הא רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות מהו להמשיך. נילף הדא דרבנן מן דרבי ליעזר בן יעקב כמה דר' ליעזר בן יעקב אמר במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך כן רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך. ולא כן סברינן מימר במרווחין דברי הכל אסור והן עפר לבן לא במרווחין הוא. אלא כאן בשביעית וכאן במועד. *מה בין שביעית ומה בין מועד. שביעית על ידי שהוא מותרת במלאכה התירו בין דבר שהוא טריח בין דבר שאינו טריח מועד ע"י שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טריח. ואית דבעי מימר נישמעינה מן הדא שביעית על ידי שזמנה מרובה התירו מועד על ידי שזמנו קצר אסור. אותן שבעת ימים האחרונים לא מסתברא מיעבדינון כשבעת ימי הרגל ויהיו אסורין. אשכח *תני [א] מרבצין בעפר לבן בשביעית אבל לא במועד: וחכמים מתירין בזה ובזה. מהו בזה ובזה בין ששתו קודם לרגל בין שלא שתו קודם לרגל. אלא כאן באילן כאן בזרעים:

הלכה ד מתני' *צדין [ב] את האישות

ואת העכברים בשדה האילן ובשדה הלבן כדרכו במועד ובשביעית ר' יהודה אומר בשדה האילן כדרכו ובשדה לבן שלא כדרכו [ג] ומקרין את הפירצה במועד [ד] ובשביעית בונה כדרכו: גמ' [ה] אישות זו חולדה. אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר °נפל אשת בל חזו שמש. ניחא בשדה האילן בשדה הלבן. אלא בשדה הלבן שהיא סמוכה לשדה האילן: כדרכו. *צד במצודה. שלא כדרכו תוחב בשפוד ומכה בקרדום ומרדד את האדמה תחתיה. *תני מחריבין חורדי הנמלים במועד כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל מאלו ונותן בצד אלו והן מחנקין אלו את אלו והוא

פני משה

בזה ובזה. אפי' לא שתו לפני המועד וכן מתירין אפי' בשדה בית הבעל דליכא אלא משום הרוחה והך חכמים ר"מ הוא כדהוכא בהלכה א' ואין הלכה אלא כר"א בן יעקב דסתמא דרים פרקין כוותיה אזלא. ואם היתה השדה לחה מותר להשקות את כולה אפילו לר"א בן יעקב דכזרעים ששתו לפני המועד דמו:

גמ' ר' מנא אמר לה סתם. להא דלקמן ולא בשם שמואל ור' אבון קאמר לה בשם שמואל. וגרסינן להא לעיל בסוף פ"ב דשביעית על הא דתנינן שם מרבילין בעפר לבן. עפר שבין האילנות נקרא עפר לבן ומרבילין אותו במים בשביעית בשביל שלא יפסדו האילנות דברי ר"ש ור"א בן יעקב אוסר ואמרינן שם בגמרא אתיא דר"ש כרבנן ור"א בן יעקב כשיטתיה דתנינן תמן מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה כולה. והשתא מפרש ואזיל לפלוגתייהו ר' מנא אמר לה סתם וכו' כדגרים כאן: בסתם חלוקין. כלומר הא דפליגי בהשקאת כל השדה לא תוקמי להאילנות כשהן נטועין מרווחין ולא כשהן נטועים רצופין זה אצל זה אלא בסתם כשהן לא כמרווחין ולא כרצופין וכדמסיק ואזיל דמה אנן קיימין לפלוגתייהו אם בנטועי' מרווחין דברי הכל אסור להשקות השדה ביניהן דמכיון שיש ריוח הרבה ביניהן לא מיחזי שמשקה לצורך האילנות שלא יפסידו אלא כמשקה השדה עצמה וזה אסור בשדה של אילנות: אם. בנטועין רצופין ד"ה מותר דאף רא"בי מודה שמשקה להשדה שביניהן שניכר שלצורך האילנות הוא משקה: אלא כי אנן קיימין לפלוגתייהו בנטיעין מטע עשר אילנות לבית סאה דמר עביד להו כמרווחין ומר עביד להו כרצופין: הא רבנן. ובעי הש"ס הא לרבנן דאמרינן דמודו במרווחין הרבה שאסור להשקות השדה שביניהן מהו שיהא מותר להמשיך המים מאילן לאילן וקאמר הש"ס נילף הדא דרבנן מן הדא דראב"י כמה דס"ל לראב"י במרווחין דידיה להשקות השדה ביניהן הוא דאסור אבל להמשיך מותר דהא איהו דאוסר במטע עשר לבית סאה משום דעביד להו כמרווחין וא"כ מה דמתיר להמשיך אף במה דקרי מרווחין לדידיה מתיר הוא והוא הדין לרבנן אף במרווחין הרבה מותר להמשיך מאילן לאילן: ולא כן סברינן מימר. השתא פריך על הא דקאמר אתיא דר"ש דשביעית כרבנן דמתני' וכי לא כן סברינן למימר דגם לרבנן במרווחין אסור והרי הן עפר לבן שבין האילנות וכי לא אף במרווחין ג"כ מתיר ר"ש להרבין דהא בסתמא קאמר מרבילין בעפר לבן והשתא לא אתיא כרבנן דמתני' דידן: אלא כאן בשביעית כאן במועד. והשתא דאתינן להא לא צריכין לאוקמי להא דר"ש כרבנן בכל מילי דסברי הכא אלא לענין השקאת השדה בלחוד הוא דאמרן דר"ש דמתיר התם כמו דרבנן דשרו במתני' דידן לענין השקאה כל השדה ולעולם יש חילוק בין שביעית לבין מועד לרבנן וראב"י מחמיר אף בשביעית וכשיטתיה במועד: מה בין שביעית וכו'. מפורש לעיל בהלכה א': וחכמים מתירין בזה ובזה מאי בזה ובזה אם בין ששתו קודם לרגל ובין לא שתו קודם לרגל. בתמיה והא אם לא הורגלו להיות משקה אותן לא יפסידו אלא כאן באילן הוא דשרו להשקותן שלא יפסידו כאן בזרעים שאין נפסדין כל כך מהרה כמו האילנות אא"כ הורגלו תמיד להיות שותין:

הלכה ד מתני' לדין את האישות. היא תנשמת שבשרצים והיא בריה שאין לה עינים ומפסדת את השדות כמו העכברי' ומלינו במקרא דקרויה כך נפל אשת בל חזו שמש. ובגמרא הכא קאמר זו חולדה והיינו ההולד שבכתוב החולד והעכבר וסמיך לה נמי אהאי קרא נפל אשת וגו' וקרי לה נמי חולדה: משדה האילן ובשדה לבן. שדה שחורשין וזורעין אותה לתבואה ואין בה אילנות נקראת שדה לבן: כדרכו. אפי' כדרכו שהופר בהגומא כדרכו ותולה בה המצודה: ר' יהודה אומר בשדה האילן כדרכו. דמפסדי בה טפי עושה כדרכו כדפרי' בלהפסד מרובה חששו ומשדה הלבן דליכא פסידא כל כך עושה שלא כדרכו כדמפרש בגמרא שתוחב את השפוד בקרקע ומכה עליו בקרדום ומנענעו אילך ואילך ומרדד האדמה תחתיו ונעשית הגומא מאליה אבל לא על ידי חפירה והלכה כגי' המשנה בבבלי וחכמי' אומרים משדה האילן כדרכו משדה הלבן שלא כדרכו והיינו בשדה לבן הסמוכה לשדה אילן כדי שלא יחריבו את האילנות ע"י שילאו משדה לבן לתוכה: ומקרין את הפירצה במועד. נעשה הדיוט שמסדר את האבנים זו על זו ואינו טח בטיט ובפירצה של כותל גינה מיירי אבל כותל חצר שנפל בונהו כדרכו מפני הגנבים ואם היה גוהה ונוטה ליפול סותרו מפני הסכנה ובונהו כדרכו: ובשביעית. דאין איסור משום מלאכה בונה כדרכו: גמ' אישות זו חולדה וכו'. כדפרישי' במתני' ופריך ניחא בשדה האילן דאיכא פסידא טובא בשדה הלבן אמאי אלא בשדה הלבן שהיא סמוכה לשדה האילן מיירי: כדרכו וכו'. כדפרישית במתני': תני. בתוספתא מחריבין חורי הנמלים במועד מפני שהן מפסידין השדות: נוטל מאלו. מחורי הנמלים שבצד זה ונותן בצד זה ומתוך כך הן מחנקין אלו את אלו: והוא

קרבן העדה

בזה ובזה. אפילו לא שתו ואפילו שדה הבעל דמשום הרווחה שרו חכמים: גמ' רבי מנא אמר לה. להך שמעתתא דבסמוך סתם ולא אמרה משמיה דשמואל אבל ר' אבון אמרה משמיה דשמואל: בסתם. שדה חלוקים רבי אליעזר בן יעקב ורבנן אבל במטוננת אפילו רבי אליעזר בן יעקב מודה דמותר ובשדה יבשה אפילו רבנן מודו דאסור: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם במרווחין. שהאילנות נטועים בריוח פחות מעשרה לבית סאה: ד"ה אסור. שאין צריכין השקאה: ד"ה מותר. דכיון דאין להם קרקע כל צרכן פסדי אי לא משקי להו: הא רבנן וכו'. כמו גופא אפילו רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות מיבעיא לן לדידהו מהו להמשיך: כמה דר' אליעזר בן יעקב אמר במרווחין. כלומר בסתם דמשווי להו כמרווחין אמר ר' אליעזר בן יעקב דמותר להמשיך ה"נ לרבנן מותר להמשיך במרווחין ממש: ופריך ולא כן. סברוהו לומ' דבמרווחין לד"ה אסור והך שדה של עפר לבן במרווחין הוא דלא פסדי אי לא משקי לה ואפ"ה תנן בספ"ב דשביעית מרבילין בעפר לבן בשביעית דברי ר' שמעון ואוקימנא התם רבי שמעון כרבנן דהכא והכא אמרינן דבמרווחין לדברי הכל אסור: אלא כאן בשביעית. אפי' במרווחין שרי ובמועד אסור וליכא להוכיח דר' שמעון דהתם כרבנן דהכא: הכי גרסינן אשכח תני מרבילין בעפר לבן בשביעית אבל לא במועד דברי רבי שמעון רבי אליעזר בן יעקב אוסר כ"ה ספ"ב דשביעית. וה"פ מצא ברייתא מפורשת דרבי שמעון אוסר במועד: מהו בזה ובזה בין ששתו וכו'. קשיא מה טעמא דחכמים הא כיון שלא שתו לפני המועד הן כשדה בית הבעל דמודה חכמים דאין משקין אותו אלא כאן באילן וכו' הא דתנן בזה ובזה היינו בין באילן בין בזרעים מותר להשקות אם שתו לפני המועד:

הלכה ד מתני' האישות. מפרש בגמרא: ובשדה הלבן. שחורשין וזורעין אותו לתבואה ואין בו אילנות: בשדה האילן כדרכו. דמפסדי טפי ולהפסד מרובה חששו ובגמ' מפרש איזהו כדרכו ואיזהו שלא כדרכו: ומקרין את הפירצה. מפרש בגמרא: גמ' זו חולדה. שדרה בעיקרי הבתים ואינה רואה את השמש: נפל אשת וגו'. הרי דקרא קרי לה אשת לכך קורא לה תנא דמתני' אישות: ופריך הניחא בשדה אילן. דמותר לצודן כדרכו מפני שמפסידה אלא בשדה הלבן מה טעמא הא לא מפסדי מידי: הסמוכ' לשדה אילן. וחיישינן שמא יצאו משדה לבן ויפסידו האילנות: כדרכו. כלו' איזהו כדרכו: תוחב בשפוד. למעלה מגומתן ומרדד האדמה וממעך אותן: חורדי. כמו חורי: נוטל. עפר מחור של אלו ונותן לתוך חור של אלו והן מחלקין זה את זה מפני שהן מריחין את העפר ואין מכירין באותו עפר: והוא

עין משפט נר מצוה

כא
[א] מיי' פ"א משמיטה הל' ט

כב
[ב] מיי' פ"ח מיו"ט הל' ה טוש"ע או"ח סי' תקלו סי"ג

כג
[ג] מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סי' תק"מ סעיף א

כד
[ד] מיי' פ"ב משמיטה הל' יג

גליון הש"ס

[ה] עי' בתוספות דף ו ע"ב ד"ה תולדה:

מסורת הש"ס

(שביעי' ספ"ב)

לעיל הלכה א

מ"ק ו ע"ב

שם

תהלים נח

שם ד ע"א

שם ו ע"ב

שנויי נוסחאות (שוי"ב) סברינן כד"ו סברנן. (סוכ"ז) כאן באילן כאן בכרי"ר בין באילן ובן. (סוס"ו) שהוא כד"ו שהיא. (שו"מ) חורדי כד"ו חורדי.

חרושים

אם במרווחין עיין הגירסא בשביעית סוף פ"ב. עי' במים חיים בהגהותיו לרמב"ם שביעית פ"א ה"ח: ואית דבעי מימר נשמעינה כו'. עיין בחוי"ם שמפרש לה בלשון אי נמי. וגם שני חלוקין בין שביעית למועד ומאי דקאמר הכא לא מסתברא מיעבדינון כ"ז ימי הרגל וכו' הוא קושיא דא"כ שבעה ימים האחרונים יהיו עכ"פ אסורין כמו שבעת ימי הרגל ולא אם לשנוי' והטעם פשוט דמהכ"ת לחלק בין כל שנה בשביעית לשבעה ימים האחרונים וגם ג"כ בכלל כל השנה וכן נראה מק"ע כאן ושמפרש בשביעית [מהר"א פולדא] פירש דמה דקאמר הירושלמי אח"כ אשכח תני וכו' הוא דחוי' דא"א לחלק בין זמן מרובה למועט וע"כ כחילוק הראשון ע"ש. ומלבד דפירושו דחוק בלשון אף גם כו' והארנו הגאון בעל נו"ב פירש דהך לא מסתבר דקאמר הירושלמי הוא דחיש לחלוק השני וע"כ דהה דברי התוס' יו"ט ובאמת שאין בזה כלאי לדחות דל"ק כמ"ש ומי שרגיל בירושלמי יודע כי כן דרכו לסיים בקושיא אשר הוא בקל לייבבה. ודברי דו"ז הגאון מוהר"ם ז"ל שם נכונים שסמך על התוס' יו"ט וע"ש במהד"ת סימן ק"פ לענין גילות בחוה"מ (מהגאון מהרי"ם כ"ז בגליון הש"ס בשביעית סוף פ"ב):

והוא שתהא אמת המים עוברת ביניהן: ומקרין את הפירצה במועד. אבן על גבי אבן וצרור על גבי צרור. ובשביעית בונה כדרכו אבן על גבי צרור וצרור ע"ג אבן. *ובפירצה שאינה סגה את העפר אבל פירצה שהיא היתה סגה את העפר אסור לגודרה בשביעית ותני כן א כל פירצה שהיא סגה את העפר אסור לגודרה בשביעית ושאינה סגה את העפר מותר לגודרה בשביעית. בשאינה מכשלת את הרבים אבל אם מכשלת הרבים אע"פ שהיא סגה את העפר מותר לגודרה בשביעית *כהדא *אם ב היה כותלו גוהה סותרו ובונהו. ויסתור ולא יבנהו. רבי חנניה בשם רבי יוחנן התירו סופו מפני תחלתו שאם אומר את לו שלא יבנה אף הוא אינו סותרו ונמצא בא לידי סכנה:

הלכה ה מתני'

*ר' מאיר אומר רואין את הנגעים להקל אבל לא להחמיר וחכמים אומרים ג לא להקל ולא להחמיר *ועוד א"ר מאיר מלקט אדם עצמות אביו ואמו מפני ששמחה היא לו ר' יוסי אומר ד אבל הוא לו ה ולא יעורר על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום:

גמ' *תמן תנינן בהרת כגרים ופסת כגרים ונולד לפסיון מחיה או שער לבן. והלכה לה האום ר' עקיבה מטמא וחכמים אומרים ו תיראה כתחילה. הא רבי עקיבה מטמא ומחליט ורבנן אמרי תיראה כתחלה מחליטין. ז ומה ביניהון ר' יוחנן אמר ערב הרגל ביניהון. רבי עקיבה אומר הי קדמייתא ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר. ורבנן אמרי חורי היא ואת פוטרו מן הראשונה. והיידא

קרבן העדה

והוא שתהא אמת המים עוברת ביניהן דאיכא הפסק מים ביניהון אין מכירין הני בעפר דהני: שאינה סגה את העפר. שאין שם סייג וגדר מן העפר שמתחלה בשעת עשיית הגדר עושין גדר וצוברין עפר לפניו: אבל פירצה שהיא סגה את העפר. ועדיין העפר עומד אסור לתקן פירצה זו בשביעית: שהיא מכשלת את הרבים. שיש לחוש שתפול לרה"ר ויזקו בה רבים: גוהה. נוטה ליפול: ופריך ויסתור ולא יבנהו. דהא תו ליכא סכנה:

הלכה ה מתני' רואין את הנגעים במועד להקל. שאם טהור הוא אומר לו הכהן טהור אתה ששמחה היא לו אבל לא להחמיר שאם טמא הוא ישתוק ולא יטמאנו ויצריכנו לצאת חוץ למחנה: לא להקל ולא להחמיר. שמתוך שנזקק לו להראותו אם הוא טהור כדי להקל עליו אף הוא נזקק להחמיר שאם הוא טמא צריך לטמאו דכתיב לטהרו או לטמאו שאין כהן רשאי לשתוק וטוב הוא לו שלא יראהו הכהן כלל: מלקט אדם עצמות אביו ואמו. כדי לקברם במקום הגון: ששמחה היא לו. כשרואה אותם קבורין בקברי אבותיהם: לא יעורר על מתו וכו'. בגמרא מפרש: קודם לרגל ל' יום. שדרך בני אדם לכנס מעות קודם לרגל ל' יום ושמא יתן המעות שכנס לצורך הרגל לספדן וימנע משמחת הרגל וי"א שאין המת משתכח מן הלב אלא לאחר ל' יום להספדו: גמ' תמן תנינן. פ"ד דנגעים: ופסת כגרים. בשפסתה לאחר הפטור איירי: ר"ע מטמא. דיש כאן נגע וסימן טומאה עמו: תיראה כתחלה. דחשיב כנגע אחר ונגע חדש הוא זה: ופריך הא רבי עקיבא מטמא ומחליט ורבנן דאמרי תראה כתחלה. נמי מחליטין כשרואה אותו שהרי נמצא בו מחי' או שיער לבן אם כן מאי ביניהו: ערב הרגל. כשהנגע נראה לו כך בערב הרגל איכא ביניהו ואליבא דרבי מאיר: רבי עקיבא אומר הוא הנגע הראשון ואין נזקקים לו לא להקל ולא להחמיר: והיידא

פני משה

והוא שתהא אמת המים עוברת ביניהן. בין החורין שבגלדין ואינן רגילין אלו באלו אבל אם יכולין לבוא אלו אצל אלו מכירין זו לזו ואינן מקפידין ביניהן: אבן על גבי אבן. בלא צרור וטיט ביניהן או צרור ע"ג צרור בלא אבן ביניהן זהו מעשה הדיוט ומותר במועד: ובשביעית בונה כדרכו אבן ע"ג צרור וכו'. דזהו בנין ממש ובשביעית מותר: ובפירצה שאינה סגה את העפר. הא דהתירו לבנות פרצת הגדר בשביעית כדרכו דוקא בפרצה שאינה סגה את העפר כלומר שנפרצה לגמרי עד למטה סמוך לקרקע ואינה סוגה בעפר כלל אבל אם היא עדיין סוגה וסתומה בעפר אלא שנפרצו האבנים ממנה לא התירו דמכיון דאינה פתוחה כולה אסור לגודרה בשביעית דמיחזי כמתקן לצורך הקרקע: ותני. בברייתא בהדיא כן כל פרצה וכו': בשאינה מכשלת את הרבים. כלומר והא דאמרינן שאם היא סוגה בעפר אסור לגודרה דיוקא בשאינה מכשלת את הרבים העוברין שם אבל אם היא מכשלת את הרבים שמחמת שנפרצה והיא סמוכה לרשות הרבים נכשלין בה בני ר"ה העוברין בהאבנים הפרוצות. וכיוצא בזה בכה"ג אעפ"י שהיא עדיין סוגה בעפר ואינה פרוצה לגמרי מותר לגודרה בשביעית שלא להכשיל את הרבים וגרים להא לעיל בפ"ג דשביעית בהלכה ח' ושם היא כתובה בשבוש וטעות וגירסא דהכא נוחה ונכונה היא: כהדא. דתנינן בברייתא בכותל של חצר במועד שאם היה כותלו גוהה ונוטה ליפול סותרו ובונהו: ויסתור ולא יבנה. שהרי כל עצמו לא התירו אלא מפני הסכנה א"כ יסתור אותו ואמאי התירו לבנותו: התירו סופו מפני תחלתו וכו'. והלכך מותר נ"כ לבנותו:

הלכה ה מתני' ר"מ אומר רואין את הנגעים. במועד להקל שאם טהור הוא יטהרנו הכהן ששמחה היא לו אבל לא להחמיר שאם רואה הכהן שנגע טמא הוא ישתוק ולא יטמאנו ויצטרך לצאת מחוץ למחנה לפי שהטומאה והטהרה בכהן תליא מילתא דאי מטמא ליה הוי טמא ואי לא מטמא ליה לא הוי טמא: וחכמים אומרים לא להקל ולא להחמיר. דסבירא להו משנזקק לראותו אינו רשאי שישתוק דלטהרו או לטמאו כתיב הלכך אין רואין את הנגעים כלל במועד והלכה כחכמים: ועוד אמר ר"מ. דבר אחד להקל מלקט אדם עצמות אביו ואמו במועד כדי לקברן במקום הגון מפני ששמחה הוא לו כשרואה שנקברין בקבר אבותיו רבי יוסי אומר וכו' והלכה כרבי יוסי ואינו מלקטן במועד: ולא יעורר על מתו. עורר קרוי שמעורר עצמו על המת מימים רבים ולחזור אחר הספדן כדרך שהוא עושה וצועק ואומר בואו עמי כל מרי לב ומי שלבו דוה עליו הולך ומספיד על קרובו: ולא יספדנו. למת שמת לו עכשיו לא ישכור ספדן לסופדו קודם לרגל שלשים יום לפי שדרך בני אדם לכנוס מעות לצורך הרגל ל' יום מכי שמע שדורשים בהלכות הרגל ושמא יוציא המעות שכנס לצורך הרגל להספדן וימנע משמחת הרגל ואית דאמרי לטעמא לפי שאין המת משתכח מן הלב עד לאחר שלשים יום אחר הספדו: גמ' תמן תנינן. בפ"ד דנגעים בהרת כגרים. זהו שיעור הבהרת לטמא אם נולד לו סימן טומאה כגון מחיה או שער לבן או פסיון אחר שבוע הראשון או לאחר הפטור כל אלו סימני טומאה הן כדתנינן שם בפ"ב ואם פסתה כגרים ונולד להגרים של פסיון סימן טומאה כגון מחיה או שער לבן והלכה לה האום זהו גרים הראשון הלכה לה והרי בו עכשיו גרים הפסיון עם סימן טומאה: רבי עקיבא מטמא. שהרי יש כאן נגע כשיעור וסימן טומאה עמו: וחכמים אומרים תיראה בתחלה. וצריך הכהן לראותה כמו בתחלה ולקמיה מפרש מאי נפקא מינה בין רבי עקיבא לרבנן שהרי אם הראה בתחלה ג"כ הכהן מטמא ומחליט אותו: הא ר"ע וכו'. הא מאי נפקא מינה דבין לר"ע ובין לרבנן מחליטין אותו לטמא ומה ביניהון: ערב הרגל ביניהון. אם אירע זה בערב הרגל שפסה כגרים ונולד לו סימן טומאה והלכה לה האום וכדמסיק ואזיל: רבי עקיבא אומר האי קדמייתא ואין אתה נזקק לו לא להקל ולא להחמיר. כלומר היינו הך כנגע הראשון ואין אתה צריך להזקק לו לראותו אם הוא טהור או טמא ולומר בו שאין לראותו היום כדי שלא לטמא ברגל לפי שבוודאי טמא הוא כטומאת נגע הראשון אשר היה בו: ורבנן אמרי חורי הוא ואת פוטרו מן הראשונה. רבנן סברי נגע אחר הוא שהרי אתה פוטרו מן הראשונה שהלכה לה האום ואין כאן מנגע הראשון: והיידא

רידב"ז

תמן תנינן בהרת כגרים ופסת כגרים ונולד לפסיון מחי' או שער לבן והלכה לה האום רבי עקיבא מטמא וחכמים אומרים תראה בתחלה הא רבי עקיבא מטמא ומחליט ורבנן אמרי תראה כתחילה מחליטין ומה ביניהון ר"י אמר ערב הרגל ביניהון ר"ע אמר הי קדמייתא ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר כו' פי' דרבי עקיבא והכמים נחלקו בפלוגתא דר"מ וחכמים דרבי עקיבא סבירא ליה כחכמים וחכמים סבירא להו כר"מ דרואין להקל ולא להחמיר ומפרש להקל ולא להחמיר כילד הוא דרואה הכהן ופוטרו מן הראשונה היינו נזקק להקל ואינו נזקק להשני' כלל כיון שהוא בתחלה אין נזקק לזה והראשון שכבר טימא נזקק לו ופוטר אותו מראשונה והיינו רואין להקל ופוטרו מן הראשונה ואין נזקק להשני' כלל לא להקל ולא להחמיר וממילא ישאר טהור ברגל דכ"ז דלא טימא אותו הכהן טהור הוא ורבי עקיבא סבירא ליה כחכמים דהוא קדמייתא וכבר טימא אותו הכהן ולא שייך רואין אותו להקל כיון שאינו יכול לפטור אותו מראשונה והיינו דקאמר ר"ע אומר הוא קדמייתא ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר כלומר אין זקוק להחמיר פשיטא וגם אין זקוק להקל כיון דהוא קדמייתא וחכמים ס"ל דחורי הוא ואת פוטרו מן הראשונה והיינו רואין להקל והיידא הוא שלא להחמיר פי' כילד ולא להחמיר אין את נזקק לו לשניה לא להקל ולא להחמיר ומשכח"ל רואין את הנגעים להקל ולא להחמיר דלהקל דפוטרו מן הראשונה ואין רואין להחמיר דאין נזקקין לו להשניה אבל לר"ע אין נזקקין לא להקל ולא להחמיר דהא הכל אחד הוא וכבר טמא הוא ואין נזקקין לו כלל אמר ר"י בשם ר"א אתיא דיחידייא דהכא דנגעים כסתמא דתמן דמ"ק כו' כדמפרש ר"ע אומר הוא קדמייתא ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר ודיחידייא דתמן כסתמא דהכא פי' ר"מ דמ"ק כסתמא דנגעים כדמפרש ורבנן אמרי חורי הוא ואת פוטרו מן הראשונה ותנינן הכא ר"מ אומר רואין את הנגעים בתחילה להקל אבל לא להחמיר [והא דגרסינן ותניגא הכא ר"מ אומר ולא גרים ותנינן תמן מלוי כמה פעמים בירושלמי ובאמת נ"ל איפכא אתיא דיחידייא דהתם כסתמא דהכא וכן מלוי כו"כ פעמים] ריב"ב בשם ר"א בין דיחידייא דהכא דמ"ק כו' תמן בשהלכה לה האום ברם הכא כו' והאום קיימת פי' כיון דהלכה האום הכל מודין דחורין הוא אך הכא שהאום קיימת רק הסימנין הלכו בזה נחלקו ר"מ וחכמים דר"מ ס"ל דכיון דהלכו הסימנים תראה כתחלה חשוב וחכמים ס"ל דכיון דהאום קיימת הרי קדמייתא חשוב כ"ז הוא שיטת ר' יוחנן וע"ז פליג ר"ז וקאמר דימי הרגל ביניהם ר"ל דפליגי בזה הפלוגתא ברגל גופי' דמזהרין ישראל שיהיו טהורין ברגל אבל לא בערב הרגל אבל ר' יוחנן מקדם אפילו על ערב הרגל:

א"ד 7 1

שנויי נוסחאות (סו"ס) היתה בסרי"ר ליתא. (סו"י) אם מכשלת הרבים בסרי"ר אם היתה מכשלת את הרבים. (סו"ז) הנגעים להקל בסרי"ר הנגעים בתחלה להקל.

עמודי ירושלים

אם היה כותלו כו' התירו סופו משום תחילתו. הקשה הסידי קרבן דאמאי לא השבו זה במס' ביצה (י"א ב') בין הני דברים דהתירו סופן משום תחילתן ע"ש. ולק"מ דמ"ש המפרשים שם דלא חשיב רק דברים השנויים במשנה ולא השנויים בברייתא ועוי"ל דהני דחשיב הוצרך למיכתב דאיכא למטעי דמשום טעם אחר הן כמבואר שם משא"כ הכא דליכא למטעי. וכ"כ התוס' בעירובין (מ"ד ב' ד"ה כל) וברי"ם (כ"ג ב' ד"ס שיהיה) וראיתי בשו"ת עמק הלכה (חא"ח סי' פ"ח) שהביא דברי הט"ז ביו"ד (סי' רס"ו) שסובר דמותר לטלטל סכין אחר המילה והקשה ע"ז דא"כ אמאי לא חשבו אותן בתוך הנך דברים שהתירו סופן משום תחילתן וכמו שמקשה תוס' בר"ה ותירצו דהנך דחשיב במתני' לא איצטרך למתני' וא"כ מ"ש הט"ז דלא תקן ליחשב אותו עכ"ד ונגה בפשט דברי התוס' דהוא היה סובר בפי' דברי התוס' דהתוס' תירצו דמשום דחזרת העדים מפורש במתני' לכן לא חשב אותם ובאמת אדרבה לא כל הנך ג' דברים שמה מפורשים במתני' וכוונת התוס' דה"א דמעי דהטעם משום דבר אחר משא"כ בהנך ג' וא"כ י"ל דגם בהך דינא דהט"ז א"א למטעי ונפרט לפמ"ש בשם המפרשים דלא חשיב רק דברים המפורשים במשנה א"כ בודאי דלא קשה על הט"ז:

מסורת הש"ס

ירושלמי שביעי' פ"ג הלכה ז

(לקמן פ"ב הלכה ד) ת"ק ז ע"א

שם ז ע"א

שם ח ע"א

נגעי' פ"ד מ"ו

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"ב משמיטה הלכ' יג וכהשגות

כו
ב מיי' פ"ח מיו"ט הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תק"מ ס"א

כז
ג מיי' פ"ז שם הלכ' טז

כח
ד מיי' פי"א מאבל הלכה ג טוש"ע יו"ד סי' ת"ג ס"ד

כט
ה מיי' שם הלכה ו ופ"ו מיו"ט הל' כד טוש"ע שם סי' שמז ס"א וטוש"ע או"ח סי' תקמז ס"ג

ל
ו מיי' פ"ד מטומא' צרעת הלכה ו

גליון הש"ס

[ז]עיין ברמב"ם ור"ש ו' ע"ב שכתבו שם נ"מ אחרות ולא הזכירו מדברי הירושלמי כאן וצ"ע:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

והיידא היא שלא להחמיר שאין את נזקק לו לשנייה לא להקל ולא להחמיר. ר' יוסה בשם ר' אחא אתיא דיחידייא דהכא כסתמא דתמן ודיחידייא דתמן כסתמא דהכא. אתיא דיחידייא דהכא כסתמא דתמן ר' עקיבה אומר היא קדמייתא ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר ודיחידייא דתמן כסתמא דהכא ורבנן אמרי חורי היא ואת פוטרו מן הראשונה. ותנינן הכא ר' מאיר אומר רואין את הנגעים בתחילה להקל אבל לא להחמיר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רבי אחא בין דיחידייא דהכא בין דרבנן דהכא מודיי לרבנן דתמן להקל אבל לא להחמיר. תמן בשהלכה לה האום ברם הכא בשהלכו להם הסימנין והאום קיימת. *א"ר נראים דברי ר' יוסי במוסגר ודברי ר' מאיר במוחלט ר' זעירה אמר ימי הרגל ביניהון. ר' עקיבה אומר היא קדמיתא והוא נכנס לעזרה ורבנן אמרי חורי היא ואינו נכנס לעזרה. הא ר' עקיבה מטמא ומחליט ורבנן אמרי תיראה כתחילה מחליטין. ומה ביניהון שמואל אמר פריחה

פני משה

והיידא היא שלא להחמיר שאין אתה נזקק לו לשנייה וכו'. מסקנא דמילתא היא לרבנן וכלומר והרי אתה מודה בזה דאמרינן שלא להחמיר ולפיכך אין רואין אותו בערב הרגל וצריך שאין אתה נזקק לו לשנייה כלל לא להקל ולא להחמיר שאם אתה רואה אותו להקל זה אי אפשר שהרי יש בו סימן טומאה וצריך אתה להחמיר ולטמא אותו הלכך מוטב שלא לראותו כלל והיינו דאיכא נ"מ בין ר"ע לרבנן: ר' יוסה בשם ר' אחא וכו'. ר' יוסה ור' יוסי בר' בון תרווייהו בשם ר' אחא פליגי כאוקמתא דתנאי דהני מתני' ואי מר ס"ל כמר או לא. ר' יוסי קאמר דאתייא דיחידאי דהכא כסתמא דתמן ודיחידאה דתמן כסתמא דהכא: הכא קרי ליה למתני' דנגעים הואיל וכפירושא דהאי מתני' קיימינן ותמן קרי ליה למתני' דידן וכדמפרש ואזיל: אתיא דיחידאה דהכא כסתמא דתמן ר"ע אומר וכו'. כלומר יחידאה דהכא והיינו ר"ע דמתני' דנגעים דס"ל היא קדמייתא ואין את נזקק לו לא להקל ולא להחמיר וכלומר אע"ג דבעלמא אמרינן אין את וכו' אבל הכא לא שייך כאן לומר דאין את נזקק לו לפי שטמא הוא מחמת נגע הראשון וכדפרישית לעיל וזהו כסתמא דתמן והיינו כסתם חכמים דמתני' דידן דסבירא להו אין רואין את הנגעים ברגל לא להקל ולא להחמיר והשתא אם אירע כה"ג בערב הרגל אין נ"מ לרבי עקיבא לענין אם לראות את הנגע או לא מפני דבלאו הכי הוא טמא מחמת נגע הראשון כדקאמר היא קדמייתא שאף על פי שהלכה לה האום מכל מקום הרי כאן בהרת כגרים של הפסיון ועם סימן הטומאה אשר בו. והא דקאמר ואין אתה נזקק לו וכו' היינו דבעלמא סבירא ליה לרבי עקיבא דאין רואין הנגעים בתחלה במועד לא להקל ולא להחמיר וכחכמים דמתני' דידן אבל אם אירע בערב הרגל כגוונא דמתני' דנגעים טמא הוא לרבי עקיבא ולפי שאין צריך לראותו בתחלה וכדאמרן: ודיחידאה דתמן כסתמא דהכא וכו'. והיינו ר"מ דמתני' דידן כחכמים דמתני' דנגעים כדמפרש ואזיל דלרבנן במתני' דנגעים הא אמרן דסבירא להו חורי היא כנגע אחר הוא ואת פוטרו מן הראשון וצריך לראותו בתחלה והלכך אם אירע זה בערב הרגל הרי זה דינו כנגע בעלמא וכרבי מאיר דמתני' דידן דאומר רואין הנגעים בתחלה במועד להקל אבל לא להחמיר וזהו דלא כדרבי יוחנן דלעיל דקאמר ערב הרגל ביניהון ולרבנן דמתני' דנגעים אין רואין אותו כלל לא להקל ולא להחמיר וכדפרישית לעיל ור' יוסי בשם ר' אחא לא סבירא ליה הכי אלא דרבנן דמתני' דנגעים כרבי מאיר דמתני' דידן סבירא להו ואם אירע כן בערב הרגל רואין אותו להקל ולא להחמיר: רבי יוסי בר' בון בשם ר' אחא לא קאמר כרבי יוסי בשם ר' אחא דהנאי דמתני' דנגעים פליגי בפלוגתא דתנאי דמתני' דידן דלאו מילתא היא אלא דבין דיחידאה דהכא ובין דרבנן דהכא במסכת דנגעים מודו לרבנן דתמן לא להקל ולא להחמיר וכצ"ל ועט"ס הוא בספרי הדפוס וכלומר בעלמא כ"ע מודים דאין רואין הנגעים כלל ברגל לא להקל ולא להחמיר וכרבנן דמתני' דידן ולא דמי דינא דמתני' דידן לדינא דמתני' דנגעים כדמסיק ואזיל: תמן. בשהלכה לה האום ברם הכא בשהלכו להם הסימנים והאום קיימת כלומר שאני בתחלה דמתני' דידן מבתחלה דהתם בדברי חכמים משום דהתם מיירי בשהלכה לה האום ופליגי אי אמרינן דהאי קדמייתא הוא ובחזקת טמא הוא או לא וכדלעיל אבל הכא בשהלכו להם הסימנין כלומר דהכתי לא נראו בה סימני טומאה רק האום קיימת ובתחלה ממש הוי ואיכא למימר דכ"ע בין רבי עקיבא ובין רבנן כרבנן דהכא סבירא להו דאין רואין בין להקל ובין להחמיר: אמר רבי נראין דברי רבי יוסי במוסגר וכו'. בתוספתא פ"ק גרים לפלוגתא דרבי מאיר וחכמים דמתני' דלחכמים ר' יוסי היא ואיפכא גרים התם בדברי רבי נראין דברי רבי מאיר במוסגר ודברי ר' יוסי במוחלט ומשום דמוקמינן לפלוגתייהו בהסגר ראשון מאי חזי ליה לכ"ע שהרי יכול לשמחו ולטהרו כי פליגי רבי מאיר ורבי יוסי בהסגר שני דסבירא ליה לר' יוסי שמא יראה בו סימני טומאה ואינו יכול לשתוק ויצטרך להחליטו ואח"כ יספר לו ימי ספרו בשיראה הכהן לטהרו והשתא פליגי תנאי אליבא דרבי דמאן דאמר נראין דברי רבי יוסי במוחלט שלא יראה אותו כלל במועד משום דסבירא ליה צוותא דאשתו עדיפא ליה וכל זמן שהוא מוחלט מותר הוא בתשמיש המטה ואם מטהרו יצטרך לספור ימי ספרו ואז אסור בתשמיש המטה כדכתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ואהלו זו אשתו הלכך לא יראהו וכר' יוסי אבל במוסגר נראין דברי ר' מאיר שיראה אותו להקל ולטהרו ואם יראה בו סימני טומאה ישתוק וכסבריה דרבי מאיר ומאן דאמר איפכא לרבי נראין דברי רבי מאיר במוחלט ויכול לראותו להקל ולטהרו ס"ל צוותא דעלמא עדיפא ליה דכל זמן שהוא מוחלט צריך לישב חוץ לג' מחנות ולית ליה צוותא דעלמא ומצערא ליה הלכך רואה להקל ולטהרו ואעפ"י שיהיה אסור בתשמיש בימי ספרו הפ"ה צוותא דעלמא עדיפא ליה ודברי ר' יוסי במוסגר שלא יראה כלל דשמא מטמא ליה ויישב חוץ לג' מחנות ולית ליה ציותא דעלמא: ר' זעירא אמר ימי רגל ביניהון. אפלוגתא דר"ע ורבנן מהדר וכצ"ל רבי עקיבא אומר היא קדמייתא ואינו נכנס לעזרה ורבנן אמרו חורי הוא ונכנס לעזרה ובספרי הדפוס כתוב בטעות ובהיפך. וכלומר דבפשיטות איכא בינייהו דלר"ע הבהרת היא טמאה כמקודם וא"כ אם הוא קודם לרגל אסור ליכנס לעזרה כל ימי הרגל ואף על גב דאסור חוץ לג' מחנות עד שיטהר לרבותא אליבא דרבנן קמ"ל דאפילו ליכנס לעזרה מותר שהרי כל זמן שאינו רואה הנגע ככל בחזקת טהור הוא ופריך עלה הש"ס מאי קאמרת הא רבי עקיבא מטמא ומחליט וכן לרבנן אמרי תראה בתחלה ומחליטין שהרי יש בו סימני טומאה והיאך אמרת דנכנס לעזרה ולכולא עלמא טמא הוא שאף על פי שלא יראה הכהן אותו מ"מ אכתי טמא הוא שהרי עדיין לא נטהר מנגעו: שמואל אמר פריחה

קרבן העדה

והיידא היא. ואיזהו שלא להחמיר דקאר"מ שאין את מזקק לו לשנייה דווקא: אתיא דיחידייא וכו'. ר"ע דנגעים אתיא כחכמים דהכא ור"מ דהכא אתיא כחכמי' דמתני' דנגעים ור"מ וחכמים דמתני' פליגי בנגע דכגרים ופסת כגרים וכו': ה"ג אתיא דיחידייא דהתם כסתמא דהכא רמ"א וכו' ובסמוך גרסי' ודיחידייא דהכא כסתמא דהמן ורבנן אמרי חורי היא וכו': ופריך ותנינן הכא. בתמיה הא תני בברייתא רמ"א רואין את הנגעים בתחלה להקל א"כ אף השנייה רואין אליבא דר"מ ואת אמרת דאליבא דרבנן דהתם אין רואין השנייה: תמן. בנגעים דאיירי בשהלכה לה האום והוא הנגע הראשון לכ"ע נזקקין לו שהרי ניכר לכל שהוא להקל ואין בו שום ספק: ברם הכא. אבל מתני' איירי בשעדיין האום קיימת וצריך חקירת חכם לר"מ רואין להקל ולרבנן אין רואין והא דנקט בשהלכו להם הסימנין ל"ד אלא בשאין בהן סימנין איירי דבים בהן סימנין לא שייך ראייה וחקירה: נראים דברי ר"י במוסגר ודברי ר"מ במוחלט. במוסגר לא חזי ליה דלמא מטמא ליה חוץ לג' מחנות ולית ליה צוותא דעלמא ומצער ליה ובימי חלוטו חזי ליה דצוותא דעלמא עדיף ליה דאי מטמא לא מטמא יותר מדעיקרא ואי מטהרו משמחו דאית ליה צוותא דעלמא אף על גב דאסור בתשמיש המטה צוותא דעלמא עדיף ליה: ה"ג רע"א הוא קדמייתא ואינו נכנס לעזרה ורבנן אמרי חורי הוא ונכנס לעזרה: הא ר' עקיבא וכו' מה ביניהון. ל"ג ליה דהא אדלעיל קאי: פריחה

פי' מ"ק ו ע"ב

תוס' הרי"ד

ר"ז אמר ימי הרגל עיי' בפנים דמבואר היטב הפלוגתא דר"י ור"ז בהא דר"ע וחכמים ונמצא דלדינא דר"ע וחכמים הנפ"מ בינתים הוא רק ברגל דאמצע השנה הוי מצוה לבוא אל הכהן ומצוה לטמאותו אם הוא טמא כדכתב פי' הרא"ש ז"ל במס' נגעים דב"ד מחויבים להביאו בע"כ אל הכהן דכתיב והובא עיי"ש אך ברגל גלי לן קרא דיש יום שאתה רואה בו כו' כדאיתא בבבלי דף ז' ע"ב עיי"ש ור"י מוסיף דאף בערב הרגל הדין כן משום דיהיה טמא ברגל [ואין להקי' א"כ אפילו מראש השנה נמי דשמא לא יתרפא עד הרגל ויהי' טמא ברגל ז"א דלא חייבינן אלא בערב הרגל דידתה אותו מקרבנת שחג אפילו כשיתרפא משום דטעון להמתין עד יום שמיני לטהרתו] ולכאורה יש לחקור בזה האיך הדין בערב הרגל אליבא דדינא ולכאורה יש להוכיח מהא דגרסינן במס' סוכה דף כ"ה ע"ב גבי מישאל ואלצפן עוסקים בנדב ואביהו שחל שביעי שלהן להיות בערב הפסח ומוכית הגמ' מזה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה דאל"כ האיך הי' מטמאין קודם הפסח וכן במס' זבחים דף ק' ע"א אמרינן דקודם חצות דהכתי לא מטי זמן חיובא דפסח מטמא לקרובה ומטעם כיוסף הכהן שמתו אחיו הכהנים וטמאוהו בע"כ לאשתו שמתה בערב הפסח וא"כ לפ"ז מוכח ע"כ דקודם זמן חיובא מותר לטמאות ואדרבה מצוה היא ואף דמוזהרין ישראל לטהר ברגל כדאיתא במס' ר"ה דף ט"ז וילפינן מקרא ובנבלתם לא תגעו אזהרה לרגל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי' ט"ז מס' טומ"א כ"י וז"ל ז"ל כל ישראל מוזהרים להיות טהורים בכל הרגל מפני שהם נכונים ליכנס למקדש ולאכול קדשים וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד עכ"ל ז"ל וכתב המל"מ ז"ל דשיטת רבינו ז"ל דהוא מדאורייתא עיי"ש מ"מ קודם דמטי זמן חיובא מטמא במקום מצוה ואפילו הא דישראל מוזהרין על טהרה ברגל הוא משום דצריך ליכנס לעזרה ולאכול קדשים ע"כ דמחויב לזה גם בערב הרגל אבל הנ"מ דווקא מטומאת הרבות דנפק"ל מובנבלתם לא תגעו דהוא טומאת הרבות אבל בטומאת מצוה מחויב לטמאות כשהכתי לא מטי זמן חיובא דפסח וכ"כ גבי טומאת מצורע דהוא מ"ע כדכתב הרא"ש ז"ל בפ"ג דנגעים הנ"ל כדכתב והובא דכ"ד מוציאין א[...] בע"כ וכיון מ"ע כהורה ע"כ דוקא דמטי זמן חיובא נפק"ל מוכיוס הראות דיש יום שאי אתה רואה מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה וברגל נותנין

רידב"ז

א"ר נראין דברי ר"י במוסגר ודברי ר"מ במוחלט מכאן סיוע להרמב"ם ז"ל דמפרש הברייתא דהוא לא כענין דמתניתן דדברי רבי לא קאי רק על הברייתא אבל במתניתן אין שום נפ"מ בין מוסגר למוחלט עי' במל"מ ז"ל פ"ז מה' יו"ט דמתרץ כן שיטת הרמב"ם ז"ל והכא מוכח ע"כ כן דהא מתניתן מוקמינן באוקימתא אחריתי דפליגי בפלוגתא דר"ע וחכמים אם היא קדמייתא או הורן הוא ולפי זה אין שייך דברי רבי לעשות נפקא מינה בין מוסגר למוחלט ועל כרחך דקאי רבי על הברייתא לחוד והמתניתן לחוד ודו"ק:

ר"ז אמר ימי הרגל ביניהן ר"ע היא קדמייתא ואינו נכנס לעזרה ורבנן אמרי חורי נכנס לעזרה כצ"ל ומוכח היא:

הא ר"ע מטמא ומחליט ורבנן אמרי תראה בתחלה מחליטין ומה ביניהן הוא כמו אמר מר [ומצוי הוא כמה פעמים בירושלמי] שמואל אמר פריחה ביניהן א"נ דמיותר הוא כגי' הק"ע ז"ל ודו"ק:

ט

מסורת הש"ס

סנהדרין פ"ו הלכה ט

פסחים פ"ח הלכה ח

פריחה ביניהון. ר' עקיבה אומר היא קדמייתא א בפורח מן הטמא טהור ורבנן אמרי חורי היא בפורח מן הטהור טמא. ואמרין בשם שמואל ב פריחה ושחין המורד ביניהון. רבי עקיבה אומר היא קדמייתא בפורח מן הטמא טהור ורבנן אמרי חורי היא בפורח מן הטהור טמא. בגין דהוא חורי הא אין הוא היא טהורה ואתייא כיי דאמר רבי שמעון בן לקיש דאיתפלגון פרחה בו בשחין המורד ר' יוחנן אמר טהור ר' שמעון בן לקיש אמר טמא: ועוד א"ר מאיר מלקט אדם עצמות אביו ואמו מפני ששמחה היא לו. *בראשונה ג היו קוברין אותן במהמורות נתאכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן ברזים אותו היום היה מתאבל ולמחר היה שמח לומר שנינוחו אבותיו מן הדין. *תני המעביר ארון ממקום למקום אין בו משום ליקט עצמות א"ר אחא הדא דאת אמר בארון של אבן אבל בארון של עץ יש בו משום ליקוט עצמות. א"ל ר' יוסי ואפילון תימר בארון של עץ אין בו משום ליקוט עצמות. אי זהו ליקוט עצמות מעבירין באפיקרסין ממקום למקום ותני כן ליקוט עצמות מלקט עצם עצם משיתאכל הבשר. חגיי בשם ר' זעירה ליקוטי עצמות כשמועון. תני אין שמועה לליקוטי עצמות אמר רבי חגיי ג והוא ששמע למחר אבל אם שמע בו ביום יש שמועה לליקוטי עצמות ויש שיעור לליקוטי עצמות. תנא ניקומכי קומי ר' זעירה איז שיעור לליקוטי עצמות כהדא רבי מנא הורי לר' הלל דכיפרה לקרוע

קרבן העדה

פריחה ביניהון. אם פרח הנגע בכולו איכא בינייהו דקי"ל הפורח מן הטמא טהור ומן הטהור טמא ואפילו פרח לאחר הפטור נמי מיקרי פורח מן הטמא וכ"ה בהדיא בת"כ ומביאו הר"ש רפ"ח דנגעים והשתא לרבי עקיבא דאמר שהוא נגע הראשון ה"ל פורח מן הטמא וטהור ולרבנן דאמרי נגע אחר הוא ה"ל פורח מן הטהור וטמא: פריחה ושחין המורד ביניהון. ואיזהו שחין המורד כגון השחין והמכוה שהן מכות טריות ואינן מטמאין בנגעים ואינן מעכבין הפריחה בכולו וקסבר דאם פרח בכולו ואח"כ נתרפא השחין ופרח גם עליו דטמא וה"ה ה"נ אם פרח בכולו חוץ ממקום שהיה הנגע בראשונה ואח"כ פרח גם עליו לר"ע דאמר היא קדמייתא טהור שהרי הוא כאילו היה הנגע עליו ולרבנן טמא דמה שפרח עכשיו על מקום הנגע הראשון כנגע חדש הוא וכאלו פורח על שחין המורדין לאחר שנתרפא: בגין דהוא חורי. בשביל שהוא נגע אחר הוא דטמא לרבנן אבל אם הוא הנגע הראשון כלומר לר"ע טהור אתייא כי האי דארשב"ל: דאתפלגון. דפליגי ר"י ורשב"ל: פרחה בו בשחין המורד. שנתרפא לאחר שפרחה בכולו ואח"כ פרח עליו כנ"ל לפרש הסוגיא ואף שיש לי עוד פירושים אחרים וזהו מה שנראה לפי סוגית המשניות והתוספתא דנגעים: במהמורות בשוחות עמוקות כמו במהמורות בל יקומון: וקוברין אותן ברזים. דהייתו בארונות העשויים מארזים: שניגוחו. שנגלו מן הדין שלאחר עיכול הבשר פטור מן חיבוט הקבר: ממקום למקום. ממקום שהיה מונח תחלה למקום אחר: אין בו משום ליקוטי עצמות. שהוא נקבר בארון שהיה שם מתחלה: בארון של אבן. שהוא כקרקע: אבל בארון של עץ. ה"ל כליקוטי עצמות שלוקח אותן ממקומן וקוברן במקום אחר: ואפילו בארון של עץ וכו'. שהרי כקבור הוא אלא איזהו ליקוטי עצמות אם העביר באפיקרוסין דודאי אין דרך להכניס כך: אפיקרוסין. מלבוש שלובשים סמוך לבשר: ה"ג חגיי בשם ר"ז ליקוטי עצמות כשמועון ותני כן ליקוט עצמות מלקט עצם אל עצם משיתאכל הבשר תני אין וכו'. וה"פ ליקוטי עצמות כשמועון כמשמעו שמלקט עצם אל עצם ואפילו המעבירן באפיקרוסין אין בו משום ליקוט עצמות: ותני כן. ותניא נמי הכי: אין שמוע לליקוט עצמות. אם שמע שנלקטו עצמות אבותיו אינו מתאבל עליהם אם לא היה שם בשעת הליקוט: והוא ששמע. ביום מחר שלאחר ליקוט עצמות אבל אם שמע ביום שנלקטו מתאבל עליהם אע"פ שלא היה שם: ויש שיעור לליקוט עצמות. כמה ילקוט כדי שיתאבל עליהן או דלמה אין שיעור ואפי' כל שהוא חייב להתאבל: ניקומכי. שם חכם: לקרוע

פני משה

פריחה ביניהון. כלומר אלא ודאי לענין ליכנס לעזרה לכ"ע טמא הוא ומיהו לענין פריחה איכא בינייהו דקי"ל פרח בכולו מן הטמא טהור ומן הטהור טמא כדתנינן בפ"ח דנגעים וא"כ לר"ע דס"ל היא קדמייתא והוי טמא הרי זה כפורח מן הטמא וטהור הוא ולרבנן דאמרי תראה בת לה וכנגע אחר הוא הוי כפורח מן הטהור וטמא הוא שהרי אכתי לא נזקק הכהן לזה נגעה אחר עד שפרחה בכולו וה"ז כפורח מן הטהור והוה טמא: ואמרין בשם שמואל. ואיכא דאמרי בשם שמואל דלענין פריח' בשחין המורד ביניהון שחין המוריד זהו שעלה בו קרום ולא נתרפא כראוי ונקרא מורד ודינו שאינו מעכב הפריחה כדתנן בפרק הנזכר ולר"ע היא קדמייתא וכפורח מן הטמא וטהור הוא ולרבנן דאמרי נגע אחר הוא הרי זה כפורח מן הטהור וטמא הוא: בגין דהיא חורי. כלומר אסיקו מילתא היא דהא דאמרינן פריחה בשחין המורד ביניהון אף על פי דהיינו הך דאמרן דפריחה איכא ביניהון וא"כ מאי איכא בין ליסנא קמא דשמואל ובין ליסנא בתרא להכי קאמר דהא קמ"ל האי ליסנא בתרא לדיוקא דבשביל דמיחשבי' לרבנן כנגע אחר אבל אי הוה אמרינן דהיא היא א"כ הפריחה בשחין המורד טהור הוא אח"כ ואתייא כהאי דאמר ר"ל וכו' דקאמר טמא וכי הדר פרחה ביה טהור הוא: ועוד אמר ר"מ וכו' בראשונה וכו'. גרסינן להא בסנהדרין פ' נגמר הדין בהלכה י': במהמורות. בשוחות עמיקות בלתי ארון כדי שיתעכל הבשר: בארזים. בארון של ארזים: ולמחר היה שמח. כלומר שטוב אינו מראה סימן אבילות מפני שנוח להן לאבותיו שלאחר שנתעכל הבשר ינוחו מן הדין: תני המעביר ארון וכו'. זה כתיב לעיל בפרק א' דפסחים בהלכה עד רבנן אמרי קילוסין וע"ש: ולא

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ז מטומאת צרעת הלכה א וכ'
לב
ב מיי' פ"ד מאבל ה"ד. טוש"ע יו"ד סי' שסג ס"ד
לג
ג טוש"ע שם סי' תג ס"ס

גליון הש"ס

ב עי' ק"ע ומלבד כי פירושו דחוק גם במחכ"ת טעם בהבנת דברי הת"כ והר"ש דזה ודאי דאם פ"ת לאחר הפטור הוי פורח מן הטהור וטמא וכמבואר בר"ש גם בר"פ אבל כוונת הת"כ הוא אם לאחר הפטור נולד המחי' ונטמא ואח"כ פרח בזה טהו' דהוי פורח מן הטמ' וצריך ריבוי לפי שלא בא המחי' עם הנגע יחד וז"פ וכן פירש בקרבן אהרן שם. אמנם ביאור הירושלמי כאן נראה פשוט דכיון דבא כלו לבן בתחילה יסגור שמא יוולד לו שער לבן ועי' בפ"ח מנגעים ובר"ש שם ולפ"ז אם בא כלו לבן בתחילה וכבר היה בו סימני טומאה פשיטא דטמא ועיין ברמב"ם פ"ז הלכה ב וזה, דקאמר פריחה ביניהון לר"ע דמטמאה משום דהיא קדמייתא אם כן אם בעודו לפני הכהן פרח בכולו הוי פורח מן הטמאה וטהור ולרבנן דאמרי חורי והוא נגע בתחילה וא"כ אם פרח בכולו הוי טמא כיון דבא לכן כולו עם

סימני טומאה לפנינו ומה נמתין עוד יותר וזה נכון: ג דברי הירושלמי ל"ב והק"ע קילור בזה. ונראה דהרי תנן בפ"ת מ"ה פרחה בכולו אבל לא וכו' בשחין המורד חוזר כו' ונעשה לרכת ע"ש ואם אח"כ פרח גם על הצרבת בזה פליגי ר"י ור"ל דר"י ס"ל כיון דלרכת באמת מעכב הפריחה ואם פרח אח"כ כשנעשה לרכת בכולו ולא על מקום הצרבת מעכב וטמא כמבואר בפ"ו אף אם פרח בכולו קודם שנעשה לרכת ניהו דבכה"ג טהור אף אם אח"כ נעשה לרכת כיון דבשעת פריחה פ"ת בכולו מ"מ אם אחר שנעשה לרכת פרח גם עליו נמי טהור ואין לדונו כפורח מן כיון דבאמת לרכת הוא דבר המעכב הפריחה ולר"ל כיון דפרח קודם שנעשה לרכת וטהור אף אם אח"כ נעשה לרכת כמבואר בפ"ח מ"ה א"כ אם אח"כ פרח גם על הצרבת הוי פורח מן וטמא וז"כ וכזה יש לפרש גם מחלוקת ר"ע ורבנן שמתחילה פרח בכולו חוץ מן המקום שהי' בו האום ואח"כ פרח גם על מקום האום וא"כ לר"ע דמטמא משום דחשיב לי' קדמייתא האום חשיב כאילו איתא א"כ מתחילה כשפרח בכולו חוץ מן מקום האום הי' טהור דהוי פולח מן הטמא ומקום האום אינו מעכב הפריחה כיון דלר"ע חשיב כאילו עדיין הנגע שם וא"כ פרח גם על מקום האום הוי פורח מן הטהור וטמא ואליבא דר"ל משא"כ לרבנן דסברי חורי הוא וא"כ מתחילה כשפרח בכולו חוץ מן מקום האום לא מיקרי פרח בכולו דמקום האום הפריחה כיון דלרבנן חשיב מקום האום כאילו נתרפא א"כ הי' טמא מטעם פסיון וא"כ אם פרח אח"כ גם על מקום האום הוי פורח מן הטמא וטהור אף לר"ל ולפ"ז יש להגיה כאן ולהפוך טעות דמוכח וכל"ל רע"א הוא קדמייתא פורח מן הטהור וטמא ורבנן אמרי חורי פורח מן הטמא טהור בגין וכו' הא אין הוא הוא טמאה וכזה א"ש הא דמסיק דאתיא כרשב"ל וכמ"ש. כמי שיר הא דאמרין בשם שמואל לא ניחא להו מה דאמר שמואל גופי' פריחה ביניהון משום דלשמואל אינו מדוקדק הא דתנן ר"ע מטמא הרי דר"ע מחמיר מדרבנן ולתירוצא דשמואל משא"כ לאמריו בשם שמואל א"ש דר"ע מחמיר ומטמא וכדר"ל ורבנן מטהרין וכמ"ש ודוק:

תוס' הרי"ד

א כל ימי הרגל וזה דווקא ברגל גופי' אבל ערב הרגל מטמאין אותו משום מ"ע דזובלא כמו ביוסף הכהן שנמנו אחיו הכהנים וטימאו אותו בע"כ בערב פסח קודם דמטי זמן חיובא אבל נ"ל דיל"ל דלא דמי להכיא סוגיא דמס' סוכה ומס' זבחים הכ"ל דהא גרסינן במס' מ"ק דף ח' ע"ב גבי הא דאין נושאין נשים במועד ושמחת בחגך בחגך ולא באשתך דאין מערבין שמחה בשמחה עולא אמר מפני הטורח ר"י נפחא אמר מפני ביטול פרי' ורבי' מיתיבי' כל אלו שאמרו אסורין ליטא במועד מותרין ליטא ערב הרגל קשיא לכולהו לא קשיא למ"ד משום שמחה עיקר שמחה חד יומא הוא למ"ד משום טירחא עיקר טירחא חד יומא למ"ד משום ביטול פרי' ורבי' לחד יומא לא מפרי אינש נפשי' ע"כ. ולכאורה קשה למה קאמרינן למ"ד משום שמחה עיקר שמחה חד יומא הוא דהא אפילו אי הוי עיקר שמחה כל ז' נמי מותר כיון דנשא בשאכתי לא מטא זמן חיובא דשמחת החג מותר לו לישא קודם ואדרבה מחויב הוא לעשות המצוה קודם שמטי זמן חיובא דשמחת החג כמו דמותר לטמאות במקום מצוה קודם דמטי זמן חיובא דפסח בשלמא למ"ד משום טירחא קשיא דניחוש מדרבנן שמא יטרית ברגל אפילו כשנשא בערב הרגל דהא כל עיקר חשש דטירחא הוא מדרבנן ומה לי ברגל או ערב הרגל אבל למ"ד דאין מערבין הוא מדאורייתא קשה מאי פריך הא אכתי לא מטי זמן חיובא אבל נ"ל דלא דמי להתם דהתם גבי טומאת מצוה שפיר מטמא במקום מצוה קודם דמטא זמן חיובא משא"כ גבי מצות נישואין בפירוש גזר רחמנא שלא יערב מצות שמחת נישואין בשמחת החג ל"ש לפני הרגל ול"ש בשעת הרגל ולא דמי לפסח דהתם בפסח לא מלינו גזה"כ שלא נטמא לקרובים בזמן חיוב פסח רק בשמטי זמן חיובא הוי פסח עבה תמורה ואין לו לעסוק במצוה קלה ממנה להפטר מן התמורה ואין לזה דין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה דדווקא בבשתיהן שוות אז שייך עוסק במצוה פטור מן המצוה אבל כשאחד חמור מחבירו לא שייך עוסק במצוה קלה ויפטור מן התמורה משא"כ כשהמצוה הקלה קדמה קודם דמטי זמן של התמורה שייך שפיר עוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו בקלה כדפרש"י ז"ל במס' סוכה דף כ"ה הנ"ל דמצוה קלה הבא לידך א"ל לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא והנ"מ כשהוא בגדר עוסק במצוה פטור מן המצוה משא"כ הכא גבי נישואין במועד דגזה"כ הוא להו משום לתא דשמחת החג חמורה משמחת נישואין ולא יהיה דין דעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דגזה"כ הוא שלא יתערב מצות שמחת נישואין במצות שמחת החג ל"ש קודם החג אסור לו לערב ל"ש בעת החג דהא עכ"פ אין לו לערב שמחת נישואין בשמחת החג ע"כ קאמר הגמ' דעיקר שמחה חד יומא הוא וא"כ לפ"ז הכא דגזה"כ הוא וביום הראשון בו דיש יום שאין אתה רואה כתחן בשבעת ימי המשתה וכו' ימי הרגל דגזה"כ הוא שלא יטמא אותו בטומאת מצורע ברגל להו משום דרגל תמורה ולא שייך דעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דגזה"כ הוא כך א"כ ל"ש לפניו ול"ש בשעת מעשה הא עכ"פ גזה"כ הוא שלא יהי' טמא ברגל מטומאת מצורע [משא"כ בפסח דהתם להו גזה"כ הוא שלא יטמא לקרובים למצוה בזמן חיוב פסח דהא באמת הכא פליג וס"ל במס' זבחים דף ק' דאפילו במטי זמן חיובא נמי מטמא לקרובים הגם דפסח הוי מצוה תמורה ודוחה לעשה הקל הנ"מ כשהעשה הקל הוי בשב וא"ת וכשלא יקיים התמורה העשה הקל בשוא"ת אבל כשהעשה הקל הוי בקום ועשה ס"ל לרבא דשייך נמי עוסק במצוה פטור מן

[ירושלמי מועד קטן]

שנויי נוסחאות (סו"ג) ואמרין בד"ו ואמרון. (סו"ז) דהוא בד"ו דהיא. אין הוא היא טהורה בד"ו אין היא היא טהור. (סו"י) טהור בסרי"ר טמא. טמא בסרי"ר טהור. (סו"ז) דאת בד"ו דת. ליקט בד"ו ליקוט. (סו"ט) א"ל ר' יוסי בסרי"ר אמר ר' יוסה. (סוכ"א) מעבירין בד"ו מעבירן. (סוכ"ב) למקום ותני כן כו' הבשר חגיי כו' כשמועון תני בסרי"ר למקום ר' חגי כו' כשמועון ותני כן כו' הבשר תני. (סוכ"ג) חגיי בד"ו רבי חגיי. זעירה בד"ו זעורה (וכן בכל המסכת).

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פי"ב מאבל הל' יד טוש"ע יו"ד סי' שעג ס"ט
לה
ב מיי' שם פ"ב הל' ו ח טוש"ע שם סי' תג ס"ג
לו
ג מיי' שם פי"א הל' ו טוש"ע שם סי' שמז ס"א וטוש"ע או"ח סי' תקמז ס"ג
לז
ד מיי' פ"ח מיו"ט הל' ח טוש"ע או"ח סי' תקמז סי"א
לח
ה מיי' שם פ"ז הל' טו טוש"ע שם סעיף ו
לט
ו מיי' שם פ"ח הל' ח טוש"ע שם סי"א
מ
ז מיי' שם הל' ד ובהגהות
מא
ח מיי' שם פ"ז הל' טו טוש"ע שם ס"י
מב
ט מיי' שם טוש"ע שם
מג
י מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סי' תקמו ס"א

גליון הש"ס

[ל]עיין בתוספות ד' ח ע"ב ד"ס וארון וברא"ן דף סג ע"ב ובתשב"ן ח"א סי' כב :

ציון ירושלים

[י]אמר ר"י מפני מעשה שאירע עק"ע אבל נעלם ממנו דברי תורת האדם לרמב"ן שם מביא לשון הירושלמי בע"ע :

מסורת הש"ס

מ"ק ח פ"ב
שם
תוספתא פ"א
מ"ק ח ע"ב

*) בפי"מ גרס' איתא וחכמים אומרים. ועי' כתוס' שלפנים סי' ג"כ הגי' ר' יהודה ופי' הגהות של הגאון מהרא"ש על המשניות :

פני משה

ולא יעורר וכו'. כדפרישית במתניתין: הדא דאת אמר לא יספידנו בישן שהוא לאחר שלשים יום: לא תעורר אשה לויתה במועד. בעלה חיבור שלה כדרב נחמן וכו' מלשון העתידים עורר לויתן שעורר עצמו להיות בוכה על החיבור שנפרדו זו מזו: אפי' בקבר. שכבר מתו והן בקבר מפני מעשה שאירע שהוליאה אחד מבניה מהקבר להיות מבקשת עלילה על בעלה שהמית אותו:

הלכה ו מתני'

אין חופרין כוכין. הן המערות שתחת הקרקע וקברות העשויין בחפירה ובנין במועד כדי להקבר מת שימות לאחר המועד: אבל מחנכין. שאם היה ארוך מקצרו ואם היה קצר מאריך ומרחיב בו: ועושין נברכת. של כובסין ובגמרא קאמר זה הבקיע מקום שבוקעין ועושין כתוספת להיות מתוקן לכבס בו הבגדים ולית ביה טרחא כולי האי: וארון עם המת בחצר. באותו חצר שמת שם מותר לנסר הנסרי' לעשות ארון אבל בחצר אחרת לא שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה לפי שאין דרך לעשות ארונות לרוב מתים ולא שנו אלא באדם שאינו מפורסם אבל באדם מפורסם עושין לו ארון ואפילו בשוק ולדידן שאנו מתי מספר כל אדם הוי מפורסם: ר' יהודה אוסר להביא עצים ולעשות נסרים בתחלה לצורך הארון דטירחא יתירה היא אלא א"כ יש עמו נסרים מנוסרות קודם יום טוב ואין הלכה כר' יהודה :

גמ' סדו בסיד. מכפים לחזקו : מאריך בו מצד אחד וכו'. כלומר ובלבד שלא יתקן אותו משני צדדים: תני ר"ח ופליג אלא מאריך בו וכו' : זה הבקיע וכו'. כדפרישית במתני': הכל מודים שלא יקוץ לו ארזים. ממחובר במועד וכן לא יחצוב לו אבנים מן הקרקע: היו חצובות. מכבר בזה היא תפלוגתא דר' יהודה ורבנן במתני' :

הלכה ז מתני'

אין נושאין נשים במועד. מפני שמחה היא לו ואין מערבין שמחה בשמחה. כדיליף בגמרא מקרא: אבל מחזיר הוא גרושתו. שאין שמחה כל כך אלא באשה חדשה שלא היתה לו מעולם: ועושה אשה תכשיטיה במועד. כגון לתת כחול בעיניה ולהשוות שער ראשה שלא יתפזר ומעברת צבע אדום על פניה ומעברת סכין על פניה שלמטה וכן כל כיוצא בזה: ר' יהודה אומר לא תסוד מפני שניוול הוא לה. מצטערת היא בכך ודוקא בסיד שאינה יכולה לקפלו במועד אבל אם יכולה לקפלו במועד מותר שאף על פי שהוא מצירה עכשיו שמחה היא לאחר כך במועד גופיה וכן הלכה :

גמ'

מועד קטן

לקרוע ולהתאבל כר' אחא [א] שלא להיטמאות כר' יוסי. תני ליקוטי עצמות [ב] אין אומרים עליהן קינים ונהי. אין אומר עליהן לא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלו הן ברכת אבלים מה שהן אומרים בשורה תני אבל אומרים עליהן דברים מהו דברים רבנן אמרו קילוסין: ולא יעורר על מתו. אי זהו העירור מזכירתו בין המתים. ולא יספידנו אי זה הוא הספד שהוא עושה לו הספד בפני עצמו. הדא דאת אמר בישן [ג] אבל בחדש מותר. אי זהו חדש ואי זהו ישן חדש בתוך שלשים יום ישן לאחר שלשים יום. תני לא תעורר אשה לווייתה במועד. ר' נחמן בשם ר' מנא אמר לווייתה כמה דתימר °העתידים עורר לויתן. תני לא ישא אדם אשה שיש לה בנים אפילו בקבר "א"ר ייסא מפני מעשה שאירע :

הלכה ו מתני'

[ד] *אין חופרין כוכין וקברות במועד אבל מחנכין את הכוכין ועושין נברכת [ה] וארון עם המת בחצר ר' יהודה אוסר אלא א"כ יש עמו נסרים :

גמ' *איזהו חינוך קברות. רבי יוסי בר נהוראי אמר סדו בסיד רב חסדא אמר [ו] אם היה ארוך מקצרו ריב"ל אמר מאריך בו מצד אחד ומרחיב בו מצד אחד. *תני רבי חייה מאריך בו ומרחיב בו בין מצד אחד בין משני צדדין ועושין נברכת במועד. [ז] זה הבקיע כל שהוא תושב נקרא בקיע. וארון עם המת בחצר הדא דאת אמר במת שאינו מפורסם [ח] אבל במת שהוא [ל]מפורסם עושין לו ארון אפי' בשוק. כד דמך ר' חנניא חברין דרבנן עבדין ליה ארון בשוקא. הכל מודין שלא יקוץ לו ארזים ודכוותה [ט] לא יחצוב לו אבנים. היו הצובות תפלוגתא דר' יהודה ורבנן :

הלכה ז מתני'

[י] *ואין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין מפני ששמחה היא לו אבל מחזיר את גרושתו ועושה אשה תכשיטיה במועד רבי *) יהודה אומר אשה לא תסוד מפני שניוול הוא לה :

גמ'

קרבן העדה

לקרוע ולהתאבל כר' אחא דסובר דכל דיני אבילות נוהגין בליקוט עצמות ושלא להיטמות כר' יוסי. דר' הלל כהן היה והורה לו ר' מנא שלא יטמא לעצמות אביו שאין זה בכלל קבורה שמטמא להן: מה שהן אומרים בבית הכנסת. ברוך מנחם אבלים: מה שהן אומרים בשורה. כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו והן עומדין סביב: קילוסין. שמספרים בשבחו של הקב"ה שממית ומחיה וי"א דמספרים ומשבחים בשבחו של מת לפי מה שהוא: מזכירתו בין המתים. עם הספד שעושה חבירו על מתו: בישן. שכבר מת לו מזמן רב הוא דאסור לעורר ולהספידו עתה: אבל בחדש מותר. להספידו כדרכו מפני שהמרירות כבר הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת צער דעיקר טעם איסורו שלא יצער במועד: לוייתה. זיווגה כדכתיב כמער איש ולוית: לווייתה. לשון יללה: אפי' בקבר. שכבר מתו בניה לא ישאנה :

הלכה ו מתני'

כוכין וקברות במועד. להקבר בו מת שימות אחר המועד: כוכין. במערה שתחת הקרקע וקברות בבנין: אבל מחנכין. מפרש בגמרא: נברכת. בגמרא מפרש: וארון עם המת בחצר. שמת שם מותר לנסר הנסרים ולעשות לו ארון אבל בחצר אחרת לא שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה: ר"י אוסר. להביא עצים לעשות נסרים בתחלה לצורך הארון אא"כ מנוסרות קודם י"ט :

גמ' מאריך בו מצד אחד וכו'. אבל משני צדדין לא שנראה כחופר מתחלה: זה הבקיע. שאין עושין אותו קבר לעולם אלא לשעה: כל שהו תושב. שאינו רק לישב שם נקרא בקיע כמו גר ותושב אגכי עמכם והיינו מהמורות דלעיל: אפילו בשוק. דליכא חשדא שמפורסם שלצורך מת הוא עושה: כד דמך. כשמת: שלא יקוץ לו ארזים. לצורך נסרים: היו חצובות. אבנים מן ההר אלא שצריך לחלקן ולרבען או לחלוק א' לשנים או לשלשה דומיא דארזים לנסר: תפלוגתא. היינו פלוגתא דר"י ורבנן דמתני' דדמייא לארזים לנסר :

הלכה ז מתני'

אין נושאין נשים וכו'. בגמ' מפ' טעמא: אבל מחזיר הוא את גרושתו. דאינה שמחה כל כך אלא באשה חדשה שלא היתה לו מעולם: ועושה אשה תכשיטיה. בגמ' מפרש מה הן התכשיטין: שניול הוא לה. לער הוא לה :

גמ'

תורה אור

תום' הרי"ד

מן המלוה אפילו מקלה לחמורה וגבי מלורע לטמאותו ברגל וכיעואין ברגל ליכא פלוגתא כלל דגוה"כ הוא ולאו משום דרגל חמור ולא שייך עוסק במלוה פטור מן המלוה] וע"כ קאמר ר"י דערב הרגל ביניהן פי' דאפילו בערב הרגל נמי אין רואין נגעים להחמיר והא דתני במתניתין גבי ר"מ וחכמים במועד דהא אפילו בערב הרגל נמי כן הוא. הוא משום דקמ"ל רבותא דאפילו כשכבר הי' בעזרה ואכל קרבן החג מ"מ אסור לראות הנגעים להחמיר משום שלא יצער אותו בחג א"כ דקמ"ל דרואין להקל במועד דהא ביו"ט אפילו להקל אסור משום דהוי כדן דין [עי' במל"מ ז"ל בפ"ז מה' יו"ט עיי"ש] ע"ז קמ"ל דבמועד מותר וזהו סברת ר יוחנן אבל ר"ז פליג ואמר ימי הרגל ביניהן פי' דלא כמו שמחדש ר"י דערב הרגל נמי אסור לראותו ולטמא ז"א אלא דווקא ימי הרגל ביניהן אבל ערב הרגל מותר לכו"ע הגם דחייבין ישראל לטהר ברגל הנ"מ מטומאת הרשות אבל טומאת מלוה מותר ואינו מוזהר אף קודם הרגל לטהר ברגל משום לכנוס לעזרה ולאכול קדשים רק מטומאת הרשות אבל טומאת מלורע דהוא מ"ע מחויב קודם הרגל כשאכתי לא מטי זמן חיובא ולא גזר רחמנא שלא יראה המלורע לטמאו הנ"מ ברגל גופי' אבל קודם הרגל מותר ולא שייך לחייב אדם לטהר א"ע ברגל ז"א דהא הנ"מ ברשות אבל לא במלוה כמו שמטמאין בקרובים קודם הפס ז כנ"ל:
ועפ"ז יתבאר היטב הירושלמי במס' מ"ק ה"ז דגרסינן שם תני אבל מתכוין הוא ובושא מערב הרגל לית הדא פליגא על דר' אלעזר לית הדא פליגא על דר"י ואפילו על דר"ח לית הדא פליגי א"ר בא עלת כלתא נפק טרחותא ע"כ והמפרשים ז"ל פירשו דהוא הכל בניחותא לית הדא פליגי על דר"א משום דטירחא הוא חד יומא כבס"ם דילן וכן לית הדא פליגי על ר"י הוא משום דמחד יומא לא מפסי אינש ואפילו על ר"ח לית הדא פליגי משום דעיקר שמחה הוא חד יומא כן פי' הפ"מ ז"ל וקש"ע ז"ל מגי' ואפי' על דר"א לית הדא פליגא בלשון קושיא ע"ז משני א"ר בא עלת כלתא לשנוי' דאתיא כר"א ובאמת בכ"מ בירושלמי לית הדא פליגי הוא קושיא ולא בניחותא ועוד הטעמים דלא פליגי חסר מן הספר וכמה קאמר אפילו על דר"ת לית הדא פליגי במה הוא אפילו אליבא דר"ת יותר מכולם וע"פ דברינו ניחא דהנה ביום שאין אתה רואה בו דהוא ברגל פליגי ר"י ור"ז אם ערב הרגל נמי בכלל או לא דס"ל לר"ז דאף דיכי' טמא ברגל מ"מ קודם דמטא זמנו דחיובא דידי' מותר בטומאת מלוה ולא שייך אזהרה דיום שאין אתה רואה בו רק ארגל גופי' וס"כ האזהרה בחגיך ולא באשתך דאין מערבין שמחה בשמחה הוא דווקא ברגל גופי' משא"כ קודם הרגל אף דיהא מעורב שמחה בשמחה מ"מ שרי אבל ר"י ס"ל דאזהרה דיום שאין אתה רואה בו ברגל הוא ג"כ ערב הרגל דהוא שלא יהי' טמא ברגל וה"ה נמי דאין מערבין שמחה בשמחה נמי שייך אפילו קודם הרגל דהוא שלא יהי' מעורב שמחה בשמחה אפילו בלא סעודה דנשואין בל"ם נמי איכא שמחה כ"ז עי' בב"י ז"ל סי' תרמ"ו ע"ז קאמר לית הדא פליגי על דר"א ובלשון קושיא כלומר כמאן אתיא הא' ברייתא דלית הדא פליגי על דר"א כיון דמפני הטורח למה מותר בערב הרגל הא יטרח ביו"ט ולית הדא פליגי על דר"י בתמי' דלא ס"ל הסברא דמשום חד יומא לא מפסי' [והוא כקושית הבבלי דגרסינן קשיא לכולהו] ומסיק ואפילו על דר"ת לית הדא פליגי דטעמא דידי' משום דאין מערבין דגזה"כ הוא בחגיך ולא באשתך אם הוא אפילו בערב הרגל או ברגל תלי בפלוגתא דרבי זעירא ור"י ע"כ קאמר לשון אפילו על דר"ת כלומר אפילו לר"ח י"ל נמי דפליגי דלטעמא דר"ת לא פסקי' לי' אם הוא ברגל דווקא אבל בערב הרגל מותר אף על פי שיהא מעורב שמחה בשמחה לא איכפית לן או אפילו בערב הרגל נמי ע"כ קאמר דאפילו לר"ת נמי י"ל דפליגי הברייתא וא"כ כמאן אתיא על כרחך דלא

2 .2

שנויי נוסחאות (סו"ד) ברכת אבלים מה שהן אומרים בשורה בפרי"ר ברכת אבלים מה שהן אומרים בבית הכנסת אילו הן הנחומי אבלים מה שהן אומרים בשורה. (סו"ב) לוויתה בד"ו ליווייתה. (סו"ט) דאת בד"ו דת. (סו"ג) חברין דרבנן בד"ו חברון דרבנין.

מערכת הערוך (סו"ד) לא תעורר אשה לוויתה כו' כמה דתימר (בערוך דלא אמר) העתידים עורר לויתן. בערס"ם (ע' לוית) מייתי פירש"י (באיוב ג' ז') וז"ל ובגמ' ירושלמי דאיתי עורר לוית, נקונן על ליווי שלהם כשימות כמו לא יעורר על מתו (מ"ק ח' ע"א). (סוכ"ו) הבקיע פי' הערוך (ע' בקע ב') כל שהוא תושב נקרא בקיע ומ"ב כל שהוא תושב כלומר המים מקובץ ומיושב במקום אחד. ור"ח גריס נקיע ופי' בקיע שסורין הבגדים בתוכה.

מסורת הש"ס

(גיטין פ"ד הלכה ה) מ"ק ח ע"ב

שם ט ע"א

שם ט ע"ב

פ"ם ובירושלמי פ"ז ס"א ה"א

גמ' *שמעון בר בא בשם רבי יוחנן *מפני ביטול פריה ורביה. בעון קומי רבי יוסא העבד מהו שישא במועד אמר לון נישמעינה מן הדא מי שחציו עבד וחציו בן חורין ואמר שמעון בר בא בשם רבי יוחנן מפני ביטול פריה ורביה "הדא אמרה [ז]שהעבד מצווה על פריה ורביה וכל שהוא מצווה על פריה ורביה אסור לו לישא במועד. ר' אילא ר' לעזר בשם ר' חנניה על שם [ז]שאין מערבין שמחה בשמחה. רבי לא שמע לה מן הדא °כי חנוכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים ר' יעקב בר אחא שמע לה מן הדא °מלא שבוע זאת ר' אבהו בשם רבי לעזר מפני הטורח. *תני [א] אבל מתכוין הוא ונושא מערב הרגל. לית הדא פליגא על ר' לעזר לית הדא פליגא על ר' יוחנן ואפילו על ר' חנינה לית היא פליגא א"ר בא עלת כלתא נפקת טרחותא: אבל מחזיר הוא את גרושתו. מפני שאינו שמחה היא לו [ב] הדא דאת אמר מן הנישואין אבל מן האירוסין אסור: ועושה אשה תכשיטה במועד. *ואלו הן [ג] תכשיטי אשה גודלת וכוחלת ופוקסת ונוטלת את שערה ואת צפרניה ומעברת כלי חרש על פניה א"ר יודן אבוי דר' מתניה בלשון נקי היא מתניתא: ר' יהודה אומר לא תסוד מפני שהוא ניוול לה. *תרין אמורין רבי חנניה ור' מנא. חד אמר [ד] בסיד שהוא מתרתו בתוך המועד נחלקו אבל בסיד שהוא מתרתו לאחר המועד דברי הכל אסור וחורנה אמר בסיד שהוא מתרתו לאחר המועד נחלקו אבל בסיד שהוא מתרתו בתוך המועד דברי הכל מותר ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דא"ר חנינה ר' יסא בשם ר' יוחנן ור' יודה כדעתיה כמה דר' יודה אמר תמן צרת שעה צרה כן הוא אומר הכא ניוול שעה ניוול. הוי דו אמר בסיד שהיא מתרתו בתוך המועד נחלקו אבל בסיד שהיא מתרתו לאחר המועד דברי הכל אסור:

הלכה

קרבן העדה

גמ' מפני ביטול פריה ורביה. דאי שרי נישואין בי"ט אין אדם נושא אשה כל השנה כולה אלא ממתין עד המועד שיהא עושה סעודה אחת לי"ט ולנישואין: העבד מהו שישא במועד. מי אמרינן כיון דאינו מצווה על פריה ורביה מותר לישא או דלמא כיון דמצווה השבת אסור: מי שחליו עבד וחליו בן חורין. כופין את רבו לשחררו דלישא אשה אינו יכול ליבטל לא תוהו בראה לשבת ילרה והלא לא נברא העולם אלא לפ"ו: ה"ג הדא אמרה שהעבד מצווה על פ"ו ואר"ש בר בא בשם ר"י כל שהוא מצווה על פ"ו אסור לו לישא אשה במועד וכ"ה בגיטין וה"פ מדקתני והלא לא נברא העולם אלא לפ"ו שמעינן דשבת הרי הוא כפ"ו וא"כ אף העבד אסור לישא במועד: שאין מערבין שמחה בשמחה. בעינן דלשמוח בשמחת החג לחוד: שמע לה מן הדא. דאין מערבין שמחה בשמחה: עשו ז' ימים והחג ז' ימים. ולמה לא נטר עד החג וליעבד לכאן ולכאן אלא משום דאין מערבין: מלא שבע זאת. ולא עשה לשניהם בשבוע אחת אלא שאין מערבין: מפני הטורח. ליטרח לצורך נישואין וטירחא במועד אסור ומתני' ה"פ מפני ששמחה היא לו וטורח בה יותר מדאי: ונושא מערב הרגל. אף ע"ג דז' ימים של סעודה יהיו ברגל: ה"ג לית הדא פליגא על ר"ח. כלו' ל"ק מברייתא זו אר' חנני' דאמר משום שמחה דעיקר שמח' נישואין חד יומא ובשאר יומי לא הוה כמערב שמחה בשמחה: לית הדא פליגא על ר"י. דאמר מפני ביטול פ"ו כיון שאינו יכול להתחיל אלא בערב הרגל אין ממתין עד הרגל דלמא מהרמי דלא מלי להתחיל בערב הרגל וצריך לשהות עד אחר הרגל: ה"ג ואפילו על ר' לעזר לית היא פליגא. וה"פ אפילו על ר"ל דאמר משום טירחא ל"ק מברייתא זו כדא"ר בא: עלת כלתא וכו'. כשכלה נכנסה לחופה יצאה הטירחא דטירחא ליכא אלא חד יומא: מן הנישואין. שגירשה אחר הנישואין והחזירה הוא דליכא שמחה וגם אין טורח בה ואין רגיל לשהות עד הרגל: כוחלת. נותנת כחול בין עיניה כדי שדומות נאים: ופוקסת. מחלקת שערה לכאן ולכאן א"נ מתקנת שערה בידיה חוץ לצעיף: ה"ג ומעברת כלי חרש על פניה. וה"פ מעברת כלי חרס שהוא חד על פניה של מטה להעביר השער בלשון נקי היא מתניתא דעל פניה היינו פניה של מטה וכדפריסית: בסיד שהיא. מסלקו בתוך המועד פליגי ר"י וחכמים דחכמים סברי כיון דבסוף המועד היא שמחה לאחר שהסירה לפי שמיסר השער ומעדן הבשר: ד"ה אסור. שהרי במועד היא מנוולת: וחורנה. ואידך: ולא ידעין. מי אמר שבסיד שמסירה במועד נחלקו ומי אמר שבסיד שמסירה לאחר המועד נחלקו: כדעתיה. לשיטתו אזיל: כמה דר"י אמר. התם בפ"ק דעכו"ם נפרעין מעכו"ם ביום חגם מפני שהוא מלטער דכל אדם שפורע מילר ואע"פ ששמח לאחר זמן מ"מ לפי שעה הוא מילר ה"ל כלרה הלכך אוסר גם כאן אע"פ ששמחה הוא לאחר זמן במועד הזה: הוי דו וכו'. הרי דר"ח הוא דאמר בסיד שהיא מתרתו בתוך המועד פליגי:

פני משה

גמ' משום ביטול פריה ורביה. שאם אתה אומר נושאין נשים במועד ימתינו הכל ויצפו לישא במועד שיהו עושין סעודה אחת למועד ולנשואין ואין אדם נושא אשה כל השנה כולה. וגרסי' להא בפ"ד דגיטין בהלכה ה': נישמעינה מן הדא. דתנינן שם מי שחציו עבד וכו' וקתני ליבטל והלא לא נבראת העולם אלא לפריה ורביה וכו' וכל שהיא מצווה וכו' ומטעמא דאמרן: ר' לא. הוה שמע לה שאין מערבין שמחה בשמחה מן הדא דכתיב גבי שלמה: מפני הטורח. במועד: אבל מתכוין הוא. להמתין ונושא בערב הרגל: לית הדא פליגא על ר' אלעזר. דקאמר מפני הטורח דמשום חד יומא ליכא למיחש כדקאמר לקמן עלת כלתא נפקת טרחות'. כשיכנסה הכלה לחופה כבר יצאת הטירחא דעיקר טירחה חד יומא היא הלכך בערב הרגל מותר וכן לית הדא פליגא על ר' יוחנן דקאמר מפני ביטול פריה ורביה משום דמפני חד יומא לא משהי אינש לנפשיה להמתין עד הערב דדילמא לא מתרמי ליה ליסא בהאי יומא: ואפי' על רבי חנניה לא פליגא. דקאמר לפי שאין מערבין שמחה בשמחה משום דעיקר שמחה חד יומא הוא ושאר יומי דרגל לא חשיב שמחה בשמחה: אמר ר' בא עלת כלתא וכו'. אדלא פליגא על ר' אלעזר קאי וכדפרישית: אבל מן האירוסין אסור. להחזיר גרושתו דאכתי חדשה היא לו: ואלו הן תכשיטי אשה וכו' בלשון נקי היא מתניתא. דעל פניה שלמטה קאמר שמעברת כלי חרס להעביר השער ובריית' לשון נקי נקט: תרין אמורין. תרי אמוראי פליגי במה נחלקו ר' יהודה וחכמים. וגרס' להא בפ"ק דע"ז בהלכה א': בסיד שהיא מתירתן בתוך המועד נחלקו. שהיא נוטלתו מעל פניה לאחר יום ויומים ובתוך המועד בהא הוא דנחלקו דת"ק שרי מכיון דאית לה הנאה במועד גופיה ור' יהודה אוסר שלפי שעה היא מצטערת במועד כל זמן שהיא על פניה: ד"ה אסור. מכיון דבמועד אין לה הנאה כ"א ניוול: וחורנה. והאחרינא אמר דלא פליגי אלא בסיד שאינה מתירתו עד לאחר המועד ובהא הוא דר' יהודה אוסר ולת"ק אפי' בכה"ג שרי מפני שמחה הוא לאחר זמן: ולא ידעין. אנהנו מאן מינייהו דר' חנניה ור' מנא אמר דא ומאן אמר דא: מן מה דאמר ר"ח וכו' ר' יהודה כדעתיה. דאמר בע"ז שם נפרעין מהן בימים שלפני אידיהן מפני שהוא מיצר לו ולשיטתיה אזיל ר' יהודה במה דקרי תמן צרת שעה צרה כן נמי קרא הכא ניוול שעה ניוול הוי דהוא אמר וכו' ש"מ דר' חנניה הוא דמוקי פלוגתייהו בסיד שהיא מתירתו בתוך המועד נחלקו ור' יהודה אוסר משום דס"ל ניוול שעה הוי ניוול בשעה שמניחתו על פניה במועד:

הלכה

עין משפט נר מצוה

מד
א טוש"ע אה"ע סי' תקמו ס"ג

מה
ב טוש"ע שם ס"ב

מו
ג מיי' פ"ז מיו"ט הל' כ טוש"ע שם ס"ס

מז
ד מיימוני שם טוש"ע שם

גליון הש"ס

[ז]עיין תוספות חגיגה דף ב ע"ב ד"ה לא ותוס' יבמות דף סב ע"א ד"ה הכל ותוס' גיטין דף מא ע"ב ד"ה לא:

[ז]עיין תוספות דף ח ע"ב ד"ה לפי וד"ה אבל:

ציון ירושלים

[א]הדא אמרת שהעבד מצוה על פרו ורבו. עיין תוס' ריש חגיגה ובמל"מ פ"י ממלכים. ובתשובה הארכתי בביאור דברי תוס' שם.

הלכה

רידב"ז

תני אבל מתכוין הוא ונושא מערב הרגל לית הדא פליגי על ר"א וכו' ואפילו על דר"ח לית הוא פליג א"ר בא עלת כלתא נפקית טירחותא ע"כ הסוגיא המורה הק"ע ז"ל מגי' כדי לחבר הא דא"ר בא להא דר"א והפ"מ ז"ל מפרש לית הדא פליגי בניחותא וזה דוחק דבכ"מ בירושלמי הוא בתמיה ובלשון קושיא הוא ובכל אתר ואתר ועוד עיקר חסר מן הספר מפני מה לית הדא פליגי והא דפי' רש"י ז"ל משום דטירחא חד יומא ועיקר שמחה חד יומא ולא משהי איניש נפשי' אחד יומא כדאיתא בבבלי עיקר חסר מן הספר וביחוד קשה לי דקאמרינן ואפילו על ר"ח לית הדא פליגי מפני מה קאמר על ר"ח ואפילו יותר מכולם ע"כ נראה לפענ"ד כמו שפירשנו לעיל בה"ה בתוס' הרי"ד דשם ומותר ליכא בערב הרגל משום דעיקר שמחה חד יומא או דווקא בשאכלו סעודה הראשונה מסעודת נישואין בערב הרגל משום דאין שמחה אלא במקום סעודה או אפילו

תוס' הרי"ד

דלא כחד וא"כ קשה מה טעמא דמתניתין ע"ז מפרש ר"ב דעלת כלתא נפקת טירחותא א"כ ניחא אליבא דר"א:

וע"פ דברינו אלה לענין הלכה בערב הרגל מותר לראות הנגעים ונטמא אותן ג"כ דיום שאין אתה רואה הוא דווקא ביו"ט דהא הרמב"ם ז"ל לא כתב הדין דמותר ליכא בערב הרגל וכתב הכ"מ ז"ל מדלא כתב לאיסור ממילא ש"מ דמותר וכן הכא קי"ל כר"ז דערב הרגל מותר וע"כ לא כתב הרמב"ם ז"ל דאסור והא דמשמע מש"ס דילן דנישואין בערב הרגל לא שרי אלא משום דעיקר שמחה חד יומא משמע מזה אבל אם הי' ז' ימים הוי אסור א"כ לפ"ז אין לראות הנגעים בערב הרגל כנ"ל ז"א די"ל דלעולם באמת ערב הרגל מותר נישואין אפילו הי' ז' ימים עיקר שמחה אך הנ"מ כלא סעודת נשואין אבל לעשות לכתחלה סעודת נשואין הי' אסור לכתחלה לעשות כ"ז ע"כ קמ"ל דעיקר שמחה חד יומא ופי' דעיקר שמחה חד יומא פי' הרשב"א ז"ל בתשו' ומובא בב"י ז"ל סי' תקמ"ו וז"ל ז"ל שאלה הא דאמרינן אין נושאין נשים במועד

3 2

שנויי נוסחאות (סו"ט) חנניה בכרי"ר חנינא. (סוי"ג) אבהו בכרי"ר בא. (סוי"ה) דאת בד"ו דת. (ס"כ) התכשיטה בד"ו תכשיטיה. (סוכ"ב) חרש בד"ו חדש. (סוכ"ו) שהוא בד"ו שהיא (וכן בכל העמוד). (סול"א) חנינה בכרי"ר חנניה.

חתם סופר

ר' אילא וכו' על שם שאין מערבין שמחה בשמחה וכו' ר' יעקב שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת. וכ"פ הרמב"ם ובב"ש דילן ע' פ"א יליף ליה מתוך בהמ"ק פ"ש. והקשו על הרמב"ם דשביק ש"ס דילן ופסק כירושלמי. ולפע"ד בשום לב מנ"ל לירושלמי דמשום ערוב שמחה בשמחה אמר הכי דלמא משום שבעות לנשא ונתפייסה לריכה ליתב ז' נקיים. וי"ל לפמ"ש הר"ן ספ"ב נדה דדם חמוד טהור ומבו"ה אמרי' התם דהיה מורא לדם ואי היה ליה ריחו של דם חמוד הוה מעהכי ניה. והקשה שם בתבעוה לנשא לריכא שתשב ז' נקיים הא דם חמוד הוא ותי' שמא נתערב בו טפה דם נדה ע"ש ונ"ל לפ"מ דקיי"ל דכל התערובות בכה"ג מתבטל עיין נדה כ"ז ע"ב. ועמ"ש מרדכי ס"פ הזרוע ובתי' פי' המפלת א"כ ה"נ גבי תבעוה לנשא אי קא מורא ונא מירא דם נדה א"כ דטהורה היא וא"כ נתערב בה טפה דם מתבטל בדם חמוד. ואין דלא נקיים באורותא הוא דמתמרינן להצריכה ז' נקיים. וא"כ יעקב דודאי היה נקי באורותי ומדוע א"ל לבן מלא שבוע זאת ע"כ משום דאין מערבין שמחה בשמחה ושפיר יליף הירושלמי מניה דאין מערבין שמחה בשמחה. ולפ"ז י"ל דש"ס דידן נמי לא פליג דאיכא למילף מקרא דתורה מלא שבוע זאת אלא דמלא דשמעתא התם במו"ק הוא שמואל ואיהו ס"ל בעלמא מב"מ לא בטיל ואין דם מבטל דם ע"כ ליכא למילף ממלא שבוע זאת דלמא משום שתבעוה לנשא וכו' והלותי לא מהני דדלמא מתערב ביה טפה דם נדה ומב"מ לא בטיל ומשו"ה מייתי מקרא דנביאים. ואי"ש פסק הרמב"ם ומתי דקיי"ל מב"מ בטיל: ר' יעקב בר אחא שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת. והש"ס בבלי דדחיק ומפיק ליה מדברי קבלה משום

עמודי ירושלים

ר' יעקב בר אחא שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת עשו"ת שירי טהרה (סי' קנ"ב סי' א') שכתב עיין בט"ז מ"ש בתירוץ השני משמע מדבריו די"ל דחשש זה של ז' נקיים הוי מה"ת גם בדורות הראשונים. ותמיה לי עליו איך לא הרגיש בירושלמי והביאו כל הפוסקים דלמדין דאין מערבין שמחה בשמחה ממ"ש לבן

הלכה ח מתני'

*ההדיוט [א] תופר כדרכו והאומן מכליב [ב] ומסרגין את המיטות רבי יוסי אומר אף ממתחין:

גמ' *דבית ר' ינאי אמרו כדרכו ממלא את המחט. מכלב אחת אחת. רבי יוחנן אמר כדרכו אחת אחת מכלב מפסיע. מתניתא מסייעא לר' יוחנן הרוצענין מכלבין במועד. אין תימר אחת אחת כך היא אומנותן. אלא כינן קיימין במפסיע. אי זהו הדיוט ואי זהו אומן א"ר יוסי בן חנינה כל שהוא מזווג את האומריות זה הוא הדיוט. א"ר סימון בתופר כיסין היא מתניתא: ממתחין. רבי יסא אמר איתפלגון חזקיה ור' יוחנן חזקיה אמר *סירוג שתי וערב. מיתוח או שתי או ערב. רבי יוחנן אמר סירוג או שתי או ערב. מיתוח היתה רפה ממתחה: א"ר חייה בר בא הכל מודין בסירוג שהוא שתי וערב מה פליגין במיתוח חזקיה אמר או שתי או ערב ר' יוחנן אמר אם היתה רפה ממתחה. רבי יסא הורי לשמואל בר' חנינה סירוג שתי וערב. ולא ידעין אי כהדא דחזקיה ואין כהדא דר' חייה בר בא דברי הכל. אמר רבי בון בר חייה קומי רבי זעירה מתניתא אמרה כן סירוג שתי וערב דתנינן תמן [ג] *החבל מאימתי הוא חיבור למטה משיסרג בה שלשה בתים. אית לך מימר שתי ולא ערב או ערב ולא שתי. מהו להעריב ולסרג *רב הושעיה אית ליה קמח וטחן חיטין ר' זעירה אמר לר' יונה פוק זבון לן שיחורין לדובנה אמר ליה אית לן פילחא דמועדא ואיקפד עלוי:

הלכה ט מתני'

[ד] *מעמידין תנור וכיריים *במועד רבי יהודה אומר אין מכבשין את הריחים בתחלה:

גמ'

פני משה

הלכה ח מתני' ההדיוט. שתופר לצורך המועד תופר כדרכו. הדיוט נקרא כל שאינו יודע לכוין השפה לבגד שתהא שוה ומכוונת בו אלא מעקם לכאן ולכאן ועושה: רחב במקום זה וקצר במקום אחר: והאומן מכליב. עושה תפירות כעין שיני הכלב שאינן שוות זו כנגד זו אלא אחת למעלה ואחת למטה לפי שהאומן צריך לשנות במועד: מסרגין את המטות. אורגין אותן בחבלים שתי וערב: אף ממתחין. אם היה ארוג מכבר ורפו החבלים וממתחין אותן ולא מסרגין. והלכה כת"ק:

גמ' כדרכו. נקרא שממלא את המחט בתפירות ומותח את החוט. ומכלב נקרא שתוחב את המחט אחת אחת: ר' יוחנן אמר. כדרכו נקרא כשהוא אחת אחת ומכלב נקרא כשהוא מפסיע תפירות הרבה בתחיבה אחת: מתניתא. ברייתא מסייעא לר' יוחנן דקתני הרצענין מכלבין במועד. אלמא דמכלב מפסיע והיא שינוי דאין תימר אחת אחת הלא כך היא אומנותו לתחיב אחת אחת אלא כי אנן קיימין לפרש מכליב היינו מפסיע: כל שהוא מזויג את האומריות. משוה את השפות של הבגד כדפרישית במתני': ר' סימון אומר בתופר כיסין היא מתני'. כלומר אין זה הסימן כדר' יוסי בן חנינה. דלפעמים אף מי שאינו אומן מזווג את השפה ומכוון לעשות שוה אלא מתני' מיירי בתופר כיסין של הבגד וזהו נקרא מעשה הדיוט שא"צ אומן לכך ותופר במועד לצורך המועד וכדרכו: איתפלגון חזקיה ור' יוחנן. בפירושא דמילתא: ר' חייה בר בא. אמר דלא כר' יסא אלא הכל מודין בסירוג שהוא שתי וערב דאי לאו הכי לא נקרא סירוג כי פליגי במיתוח מהו נקרא דבזה אמר חזקיה או שתי או ערב נקרא מיתוח ור' יוחנן אמר זהו אם היה רפוי ממתחו: הורי לשמואל בר חנינה שסירוג הוא שתי וערב והתירו לעשותו במועד: ולא ידעין. אנחנו אם ר' יוסא עבד כשמעתיה דמפרש לפלוגתייהו בהכי והורי כחזקיה או אם כהדא דר' חייא בר אבא שחזר ר' יוסא ומפרש כר"ח בר בא והורה לו כדברי הכל: מתניתא. דפרק י"ט דכלים: אמרה כן. דסירוג הוא ע"י שתי וערב דתנינן שם החבל מאימתי היא חיבור למטה שאם נטמאת המטה ניטמא נמי החבל משיסרג בה שלשה בתים וכי אית לך למימר דסירגו זה או שתי או ערב בתמיה הא בתים קאמר ועוד כי זה חיבור הוא וכדמסיים ואזיל מהו להעריב ולסרג וכלומר מהו הוא זה אם עושה הערב לבדו ומסרג בו ודאי ולא כלום הוא אלא ודאי סירוג נקרא כשהוא שתי וערב: רב הושעיה וכו'. נראה דהנכון לגרוס זה בתר מתניתין דלקמן דאיירי בענין זה: אית ליה קמח וטחן חטין. כלומר אף על פי שהיה לו קמח לצורך המועד אפ"ה טחן חטין שיהא לו הרווחה במועד: פוק זבין לן שיחורין. מין תבואה לדכנה לדוך אותו למועד: וא"ל אית לן פילחא דמועדא. כלומר אתיכה די והותר יש לן לצורך המועד ואיקפד עלוי ר' זעירה שאעפ"כ מותר:

הלכה ט מתני' מעמידין תנור וכו'. עושין אותן במועד ודוקא באפשר שיבשו ויאפו בהן במועד ומפני שהתנורים שלהם מטלטלין היו ממקום למקום להכי תנו מעמידין: אין מכבשין. אין מנקרין להכות בפטיש על הרחיים כשהן חלקין יותר מדאי כדי שיהו טוחנות יפה ואין הלכה כר' יהודה אלא מותר לנקר את הרחיים לצורך המועד ופותחין להן עין:
גמ'

קרבן העדה

ההדיוט תופר כדרכו וכו'. כולא מתני' מפרש בגמרא: גמ' ממלא את המחט בבת אחת תוחב תחיבות הרבה כמלא אורך המחט ואח"כ מושכה מן הבגד ונמצאו תפירות הרבה במשיכה אחת: כדרכו אחת אחת. שאין דרך ההדיוט לתפור מלא מחט בבת אחת: מפסיע. שאינו תופר ביושר אלא מפזר התפירה ולהכי קרי מכליב שהתפירות רחוקות זו מזו כשיני הכלב: הרוצענין. אושכפין: אין תימר. ואם ס"ד דמכליב היינו אחת אחת למה תופר ברולעני הלא כל דרך אומנותן אינו אלא לתחוב אחת אחת: אלא. הכא במאי עסקינן מכליב היינו מפסיע: כל שהוא מזויג את האימריות. שאינו יכול לזווג את שפת החלוק לתפור ביושר: בתופר כיסין. כשתופר נעשה הבגד כמו כיסין שאינו חלוק וזהו הדיוט דמתניתין: סירוג שתי וערב. שאורגין מטה של חבלים שתי וערב: מיתוח אם היתה רפה. זה שנארג ימים רבים ממתחין החבלים: ולא ידעינן. אם סובר כחזקיה דוקא ור"י פליג עליה דחזקיה בסירוג אלא שפסק כחזקיה שהוא רבי' דר"י או דסובר כר"ח בר בא דסירוג לד"ה שתי וערב: דתנינן תמן. פי"ט דכלים: החבל מאימתי הוא חיבור. בתחלה כשאדם מסרג מיטה שלימה משיסרג בה ג' בתים ועדיין החבל ארוך הרבה חיבור הוא לה ואם נטמא החבל נטמא המטה והנוגע בחבל טמא הואיל וסופו לסרגו: אית לך מימר. וכי אפשר לך לפרש מתני' שתי בלא ערב וכו' א"כ לא מיקרי בית ועוד דא"כ לאו כלום הוא אלא ודאי סירוג שתי וערב: הכי גרסינן מהו להעריס ולסרג. כגון שיש לו מטה שלמה מהו שיעריס שאינה רוצה ליסן בה אלא במטה חדשה ויהא מותר לסרגה במועד: רב הושעיה. אוסר דמאן דאית ליה קמח וכי יטחון חיטין ה"נ כיון דאית ליה מטה לא יסרג ל"א מילתא באנפי נפשה היא רב הושעיה מתיר לטחון חיטין אפילו מאן דאית ליה קמח שהחדש עדיף טפי והראשון נראה: פוק. לא וקנה לנו שיחורין והן מין קטניות לדוך אותן בחול המועד: אית לן פילחא דמועדא. פילחא מין ריחיים וא"ל וכי יש לנו ריחיים הטוחנ' במועד ל"א וכי יש לנו עבודה במועד והראשון נ"ל: איקפד עלוי. וכעס עליו ר"ז דסבר דמותר לעשות כן במועד א"כ ר' יונה הוא דאיקפד:

הלכה ט מתני' מעמידין. בונין ומושיבין ומתקנין תנור שצריך לו במועד ולפי שתנורי' שלהן מטלטלין היו ממקום למקום להכי תני מעמידין: אין מכבשין. מנקרין ומכין בפטיש על הריחיים כשהן חלקים יותר מדאי ואין טוחנין יפה:
גמ'

עין משפט נר מצוה

מח
א מיי' פ"ז מיו"ט הל' ה טוש"ע או"ח סי' תקמא ס"ה

מט
ב מיי' שם פ"ח הל' יג טוש"ע שם ס"ב

נ
ג מיי' פכ"א מכלים הל' ו

נא
ד מיי' פ"ח מיו"ט הל' יג טוש"ע או"ח סי' תקמ ס"ז

מסורת הש"ס

מ"ק ח ע"ב; ע"ש ו ע"א; שם ו ע"א; כלים פי"ט מ"א; ע' מ"ק יב ע"ב; שם ו ע"א; בש"ס בבלי איתא וכיריים ורחיים

תוס' הרי"ד

אפילו לא אבל אלא בנישואין לחוד תשובה נראין הדברים בין עשה סעודה או לא עשה סעודה דעיקר השמחה הן הנישואין ואין מערבין אותם שמחה בשמחת הרגל אבל הסעודה טפל היא לעיקר השמחה וזהו שאין עיקר השמחה אלא יום אחד שהוא תחלת הנישואין ואף על פי ששמחין בסעודת הנישואין כל שבעה ומצוה נמי הוי בעליהם פטרו את החתן ואת השושבינין מן הסוכה עכ"ל ז"ל על כן קמ"ל בגמרא דעיקר הוא עלם הנישואין והוא בתחלה אבל הסעודה טפל לה ומותר לעשות סעודת נישואין כל שבעה ואף דמותר בערב הרגל בלא"ה ליתא משום מצות נישואין ואכתי לא מטי זמן חיוב דשמחת הרגל אבל הא"מ דסעודה הוא גם כן עיקר שמחה ואינו טפל על כן הי' אסור בתוך החג על זה קא משמע לן דהסעודה הוא טפל והעיקר שמחה הוא עלם הנישואין והוא דווקא בתחלת נשואין אבל אין הכא נמי אפילו אם היה שמחת הנשואין ממילא אף בלא סעודה נמי כ"ז היה גם כן מותר ערב הרגל אלא דהיה אסור לעשות סעודה דהוא"מ דהסעודה ג"כ מן עיקר שמחה ע"ז קמ"ל דהסעודה טפל ועיקר הוא הנשואין וממילא כיון דהעיקר הוא הנשואין והנשואין אינן בשמחה אלא חד יומא אבל אין ה"נ אפילו דהי' עיקר שמחה כ"ז נמי מותר אלא דקושטא קאמר דעיקר שמחה חד יומא וממילא ב"מ דהנשואין עיקר והסעודה טפל אבל אי היה מפני דאפילו דעיקר שמחה כ"ז מ"מ מותר משום דאכתי לא מטי זמנו דשמחת הרגל הא"מ דאסור לעשות סעודה אבל לפי שאי תירוצא שמעינן שפיר דהסעודה טפל כיון דעיקר הוא תחלת הנשואין ע"כ הנשואין עיקר והסעודה טפל כפי' הרשב"א ז"ל והו"ק:

אבל

רידב"ז

דשם פלוגתא הוא בין ר"י ור"ז אם בדבר שהוא סותר למצות הרגל דאסור ברגל מגזה"כ אם אסיר ג"כ מגזה"כ הזה אף בערב הרגל או דאינו אסור אלא ברגל ומותר בערב הרגל וא"כ לפ"ז ניחא לית הדא פליגי על דר"א בתמיה דחיישינן מדרבנן שיטריח א"כ מאי נפ"מ בין ערב הרגל לרגל גופי' דאפילו כשנושא מערב הרגל נמי אסרוה רבנן משום שיטריח ביו"ט וכן לית הדא פליגי על ר"י דס"ל משום ביטול פ"ו ומסיק דאפילו לר"ח לית הוא פליגא דאפילו לר"ח יש נמי למימר דאסור בערב הרגל אליבא שיטת ר"י דאף דיש לאמר דמותר בערב הרגל מ"מ הא תלי בפלוגתא דר"י ור"ז לעיל במצות הרגל באזהרת שלא יעשה מצוה הסותר למצות הרגל אם הוא מוזהר ג"כ על ערב הרגל ג"כ או לא דלחד מ"ד אסור בערב הרגל ולחד מ"ד מותר וע"כ קאמרינן ואפי' על דר"ח נמי לא פסיקא לן דיהא מותר בערב הרגל וי"ל דאפילו על דר"מ נמי פליג וא"כ קשה מ"ט דמתניתן ע"ז מתרץ א"ר בא עלת כלתא נפקית טרמותא וא"כ שפיר טעמא דמתניתן כר"א ודו"ק:

אנן

שנויי נוסחאות (סו"י) האומריות זה בד"ו האומריות זהו אומן וכל שאינו מזווג את האומריות זה. (סוי"ס) בר' בד"ו בר. חנינה בספרי"ר חנניה. (ב כ"ו) רב בספרי"ר ר'. (סו"ל) וכיריים במועד בד"ו וכיריים ורחיים במועד. (סו"ב) בתחלה בד"ו כתחלה.

חתם סופר

מפום דס"ל דאין למדין מקודם מתן תורה. וירושלמי ס"ל למדין וסא דלא יליף הירושלמי אבילות ז' מויעש לאביו אבל ז' ימים דגבי יוסף וכתב התוס' פרק אנו מגלחין משום דאין למדין מקודם מ"ת כ"ל דודאי ממנהגא בעלמא לא נילף דדילמא יוסף מדעתא דנפשיה עביד אך הכא גבי ז' ימי משתה אי לאו שהיה תקנה קבוע ומנהג מקובל ביניהם לא הוי מצי לבן לדחות את יעקב בטענה זו עד מלאת שבוע זאת ויהיה יעקב זריז ומקדים למטה אעפ"כ דין גמור הוי' ביניהם וס"ל להירושלמי דכה"ג ילפינן מקודם מ"ת:

עמודי ירושלים

לבן ליעקב מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת ומאי ראיה מהתם הרי י"ל התם הוי טעמא מכח ז"ל וחופת נדה לא רצה יעקב בודאי ומנ"ל דאין מערבין שמחה בשמחה וע"כ מוכח כתירוץ הא' דלא היה גזירה זו בימים הראשונים ונע"ג על הס"ז בזה עכ"ל. והנה מלבד דאין זה קושיא כ"כ די"ל דהיינו אמוראי דבירושלמי ובש"ס דילן דלא ילפי ממלא שבוע זאת באמת לא ילפי הך טעמא וי"ל דבאמת בזה פליגי אמוראי אך בעיקר הקושיא לא ראה מ"ש ה"ה בפי"א מהא"ב ה"י ע"מ שהקשה הראב"ד שם על הר"מ ועוד חופת איסורא היאך הוי עבדי. ע"ז כ' ה"ה דגם למאן דס"ל דחופת נדה אסיר זה בודאי חופת נדה מבא"כ בדם חימוד דאיס אלא ס' שמא תראה בזה מותר לעשות חופה בתוך הז': ע"ש וא"כ נק"מ וח"ב:

גמ' *תנא ר' חלפתא בר שאול ובלבד שלא יגדרנו בתחלה. *תני [א] תנור וכיריים חדשים אין סכין אותן בשמן ואין טולין אותן במטלית ואין חוסמין אותן בצונין בשביל שיתחסמו ואם בשביל לשפוך עליהן את הקדירה מותר. *ותני כן תנור וכיריים חדשים הרי הן ככל הכלים המיטלטלין בחצר. רבי יודן בי רבי ישמעאל [ב] הורי מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה את הקדירה בתחילה ביום טוב:

הלכה י מתני'

[ג] *ועושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן [ג] שפין את הסדקין ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל אבל לא במחלציים [ד] הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנין אותן במועד ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד [ה] כבשין שהוא יכול לוכל מהן במועד כובשין: גמ' לגג שלשה ולמרפסת עשרה: שפין את הסדקין. תני ר' חייה השף שף ברגל והמעגל מעגל ביד. מתני' במעגילה קטנה ומה דתני ר' חייה במעגילה גדולה: הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. כהדא ר' מנא איתבר עוקא דסולמיה שאל לר' יונה אבוי ושרא ליה. אפילו כן א"ל פוק חמי חד סב וסמוך עלוי נפק ואשכח ר' בון בר כהנא ושאל ליה ושרא ליה: וכל כבשין שהוא יכול לוכל מהן במועד כובשן. הא כבשין שאינו יכול לוכל מהן במועד לא *א"ר בא הדא דאת אמר בשאינן אבודין אבל אם היה דבר אבד מותר. תני לא יהא יוצא ומלקט עשבים ומוכרן בשוק שאין דרכו לוכל מהן במועד. אמר רב הושעיה אם אומר את כן נמצאתה מתיר את האומנות במועד. לא כן אמר ר' בא הדא דאת אמר בשאינן אבודין אבל אם היה דבר אבד מותר. מתני' בשלקטן ברגל מה דאמר ר' בא בשלקטן מערב הרגל:

הדרן עלך פרק משקין

הלכה א מתני'

*מי שהפך את זיתיו ואירעו אבל או אונס או שהטעוהו טוען קורה ראשונה ומניחה לאחר המועד דברי רבי יהודה [ו] רבי יוסי אומר זולף

קרבן העדה

גמ' ה"ג ובלבד שלא יגדלנו. וה"פ שלא יעשה תנור מחדש: אין סכין אותן בשמן. לנאנאן ולהחליקן: הכי גרסינן ואין טשין אותן במטלית. וכ"ה בבבלי בבילה. וטשין היינו שפין: ואין חוסמין אותן בצונן. לאחר השקן בשביל שיתקשו על ידי הצונן וכולהו אסורין משום דמתקן מנא: ה"ג ואם בשביל לשפות עליהן את הקדירה. וה"פ בשביל להעמיד עליו את הקדירה שיתבשל מהרה מותר ובבבלי הגירסא ואם בשביל לאפות מותר: ותני כן. ותניא נמי הכי: הרי הן ככל הכלים המיטלטלין. בשבת בחצר דחזו למיתב בגווייהו מידי: הורי מדוחק. שלא היה להם מקום לבשל ולאפות בו:

הלכה י מתני' ולמרפסת. הילוך שלפני עלייה שבני העלייה הולכים בו ויורדים דרך הסולם לחצר: ושפין את הסדקין. גגין שאינן משופעין טוחין אותן בטיט ובשיש סדקין בטחיית הטיט הדלף יורד בבית ואיכא פסידא: שפין. טחין: מעגילה. עץ עגול שבו מחליקין הגגות: במחלצים. כלי אומנות של ברזל רחבה כעין כף ולה בית יד: הציר. רגל הדלת הסובבת בתוך חור האסקופה התחתונה של פתח: צינור. החור שבאסקופה: הקורה. קורות הבית ממש שנשברו אפילו קודם י"ט: ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. שלא יאמר אמתין עד המועד שאין לי מלאכה אחרת ואעשה זאת: כבשין. כגון דגים וירקות וכיוצא בהן שכובשין במלח וחומץ: שיכול לאכלן במועד. שיהו נכבשין מהר וראויין לאכול מיד: גמ' לגג ג'. דכיון דאין תשמישו תדיר סגי בג' טפחים: למרפסת. דתשמישו תדיר צריך מעקה י' טפחים: מתני'. כלומר לא תיקשי לך מתני' אברייתא דמתני' דתני ביד וברגל איירי במעגילה קטנה: עוקא דסולמא. כמין גומא עשוי מעץ שתהא הסולם עומדת בחזקה שלא תמוט: אפילו כן. אעפ"י שהתיר לו א"ל לא ושאל עוד לזקן וחכם א' ואל תסמוך עלי לחודא: בשאינן אבודין. אם לא יכבשון אותו במועד הוא דאסור אם אינו יכול לאכול מהן במועד אבל בדבר המתקלקל אם אינו כובשו אסור: אם אומר את כן. שיהא מותר ללקט ולמכור במועד אפילו דבר שאינו אוכל ממנו במועד א"כ אף אתה מתיר כל האומנות במועד: ופריך לא כן א"ר בא דבדבר האבוד מותר. והכי עשבים נמי דבר אבד הן אם לא ימכרם עכשיו: ומשני. מתני' לא יהא יוצא ומלקט וכו' בשלקטן ברגל הא ודאי אסור:

הדרן עלך פרק משקין

הלכה א מתני' מי שהפך. דרך בני אדם שמהפכין הזיתים בתוך המעטן שהן לבורים בו כשרוצין להכניסן לבית הבד ואי לא מסיק להו לבד לטחון לאחר שהפכן פסדי: וארעו אבל. שאסור במלאכה: או שהטעוהו פועלים. שלא בא למלאכתו והגיע המועד טוען על הזיתים קורה של בית הבד פעם ראשון ומכביד כדי שיזובו קלת ולא יפסידו אבל לא בפעם שניה דהו לא פסדי: זולף

פני משה

גמ' ובלבד שלא יגדרנו. בתחלה לעשותו מחדש ומיירי כשאינו יכול לייבש מהר כדי שישתמש בו לצורך המועד: אין סכין אותו בשמן. במועד כדי להחליקן: ואין טולין אותן במטלית. לעשות טלאי של טיט עליהן: ואין חוסמין אותן בצונן. לאחר שהוסקו להטיל עליהן מים צוננים כדי שיתחסמו ויתחזקו שיהו ראוין לאחר המועד: ואם בשביל לשפות עליהן את הקדירה במועד מותר. ותני כן וכו'. כלומר דהאי ברייתא נמי איירי באותן שיכול להשתמש בהן במועד: הורי מדוחק וכו'. דס"ל הואיל וע"י כך מתחסמין הן אין לעשות כך לכתחלה אלא בשעת הדחק שאין לו כירה אחרת:

הלכה י מתני' עושין מעקה לגג ולמרפסת. מרפסת הילוך שלפני העלייה שבני העלייה הולכין בו ויורדין דרך סולם לחצר: מעשה הדיוט. מניח אבנים זו על גב זו ואינו טח בטיט עליהן: ושפין את הסדקין. גגות שאינן משופעין טוחין אותן בטיט וכשיש סדקין בטיט הדלף יורד בבית ואיכא פסידא שפין וטחין אותן: ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל. מעגילה הוא עץ עגול שבו מחליקין את הגגות וה"ק מעגילין אותן ביד וברגל כעין שעושין במעגילה אבל לא במעגילה ממש: אבל לא במחלצים. הוא כלי אומנות של ברזל רחבה כעין כף ולה בית יד שזהו מעשה אומן: הציר. רגל הדלת הסובבת בתוך חור האסקופה התחתונה של פתח: והצינור. החור שבאסקופה: והקורה. קורות הבית ממש שנשברו אפי' קודם י"ט מתקן אותן במועד לפי שזה הפסד גדול היא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית: ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. שלא יאמר אמתין עד המועד שאין לי מלאכה אחרת ואעשה זאת: כבשין. כגון דגים וירקות וכיוצא בהן שכובשין אותן במלח ובחומץ ושהוא יכול לאכול מהן במועד שהן נכבשין מהר כובשין במועד:

גמ' לגג. שיעור המעקה שמותר לעשות במועד שלשה טפחים ולמרפסת שמשתמשין בה תדיר עשרה טפחים: השף שף ברגל. שצריך שינוי והמעגל מעגיל ביד וכדמוקי לה לקמיה דמתני' מיירי במעגילה קטנה שאפשר לעגלה ברגל הלכך קתני במתני' ביד וברגל ומה דתני ר' חייה מיירי במעגילה גדולה שאי אפשר ברגל מעגלה ביד: כהדא. עובדא: עוקא דסולמיה. מדריגה של הסולם: אפי' כן. אמר לו אביו ר' יונה לא תסמוך עלי בלבד אלא פוק חמי חד סב ושאל אותו ותסמוך עליו: הדא דאת אמר. כשאין יכול לאכול מהן במועד אסור בשאינן אבודין אם ממתין לכובשן עד לאחר המועד אבל אם היה דבר אבד לעולם מותר במועד: שאין דרכן וכו'. אותן שאין יכול לאכול מהן במועד אסור: אם אומר את כן וכו'. טעמא קאמר שאם אומר אתה כן להתיר אפי' בשאין יכול לאכול מהן במועד נמצאת אתה מתיר את כל האומנות במועד: ופריך לא כן אמר ר' בא וכו'. אלמא בשהן אבודין לעולם מותר ובברייתא סתמא קתני בשאין דרכן לאכול מהן במועד אסור: מתניתא. ברייתא מיירי בשלקטן להעשבים ברגל ואינן מתקלקלין אם ממתין עד אחר הרגל ומה דאמר ר' בא מיירו בשלקטן מערב הרגל ובכה"ג קאמר אם היה דבר אבד מותר:

הדרן עלך פרק משקין בית השלחין

הלכה א מתני' מי שהפך את זיתיו. דרך בני אדם שמהפכין הזיתים בתוך המעטן שלבורין בו הזיתים כדי לחממן וקודם שמכניסן לבית הבד הופכין אותן ואי לא מסיק להו לבית הבד ולטחון ולעצור אותן לאחר שהפכן פסדי. ובתוך כך אירעו אבל ואסור במלאכה או איזה אונס אחר או שהטעוהו פועלים שלא באו למלאכתן והגיע המועד: טוען. במועד קורה ראשונה של בית הבד על הזיתים כלומר פעם אחת להכביד עליהן כדי שיזובו מקצת שלא יפסידו אבל פעם שניה לא התירו משום דתו לא פסדי. דברי ר' יהודה ומדלא קתני הכא אם יכול לטעון בימי אבלו שמעינן דדברים המותרי' במועד אסור לאבל לעשות בידיו בימי אבלו שהרי מחמת האבל עכב עד המועד אבל אחרים טוענים לו קורה ראשונה בימי אבלו: ר' יוסי אומר זולף

מסורת הש"ס

פ' מ"ק יא פ"א / בילה לד ע"א

שם

פ"ק יא פ"א

שם

פ"ב

עין משפט נר מצוה

נב
א מיי' פ"ג מיו"ט הל' יא טוש"ע א"ח סי' תקו ס"ב

נג
ב מיי' שם פ"ז הלכה ס טוש"ע שם סי' תק"מ ס"א

נד
ג מיי' שם טוש"ע שם ס"ב

נה
ד מיי' שם פ"ח הל' ז טוש"ע שם ס"ד

נו
ה מיי' שם פ"ז הל' ז טוא"ח סי' תקלג

א
ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סי' תקלח סעיף א

גליון הש"ס

[ב] עי' ברא"ש ביצה פ"ד אות טו:

שנויי נוסחאות (סו"ב) בתחלה בד"ו כתחלה. (סו"ה) לשפוך בד"ו לשפר' ובשרי"ר לישפות. (סו"ז) המיטלטלין בשרי"ר מטלטלים. (סו"ט) בתחלה בד"ו כתחלה. (סו"ג) דאת בד"ו דת וכן בבורה נ"ס.

חדושי הרמ"ש

שלא יגדרנו. נ"ב עיין בק"ע שהגיה שצ"ל וגדלנו וחידוש שלא הבית שכן כתבו בתוס' (יו"ד א) סוף ד"ה ה"נ ר' יהודה ובגליון הגמ' י"א א' אחנתי עוד מזה: איתבר עוקא דסולמייה. נ"ב נ"ל ברור שפירושו שלבי הסולם והוא נחליף חוק כמ"ש בעירובין (ע"ז ב') היכי דמי סולם המצרי

אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו ד' חווקים וכן הוא בפ' חזקת הבתים דף נ"ט ע"א היכי דמי סולם המצרי אמרי דבי ר' ינאי כש"א לו ד' חווקים ועי' בויק"ר ר"פ כ"ס ובמ"כ ובירושלמי ובמה"ע כ' בנוסחאות דידן כ' עווקים וכ' בעל ערוך הש"ס וכן פי' רגמ"ס נב"ב חווקים מעלות] ועי' פינס"י בחומש פ' תרומה פ' והיו שמונה קרשים (כ"ו כ"ה):

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ה מאבל הל' ו וש"ע יו"ד סי' שפ סעיף ה

מסורת הש"ס

מ"ק יא ע"ב

זולף וגומר כדרכו: **גמ'** אנן תנינן מי שהפך את זיתיו תני רבי חייה מי שהיו זיתיו הפוכין ושנויין. מתניתן צריכה לרבי חייה ודר' חייה צריכה למתניתן. אילו תנינן ולא תנא ר' חייה הוינן אמרין לא אמרן אלא מי שהפכן פעם אחת אבל אם הפכן ושניין דברי הכל מותר הוי צורכה למתניתי' דר' חייה. או אילו תנא ר' חייה ולא תנינן אנן הוינן אמרין לא אמרנן אלא מי שהפכן ושניין אבל אם הפכן פעם אחת דברי הכל אסור הוי צורכא למתני' וצורכא למתני' דר' חייה. א"ר פנחס בי רבי זכיי מתני' בעטינים מה דתני רבי חייה בגרגרים רבנן דקיסרין אמרין מתניתן כרבי יודה ומה דתני ר' חייה כרבי יוסה. רבי יודה אומר יאבד דבר ממועט ואל יאבד דבר מרובה רבי יוסה אומר אל יאבד דבר כל עיקר. רבי יודה בר פזי בשם רבי יוחנן כשם שהן חלוקין כאן כך הם חלוקין בהלכות אבל. *דתני א אלו דברים שעושין לאבל בימי אבלו דורכין את עבטו וזולפין את יינו וגפין את חביותיו וזיתיו הפוכין ושנויין טוחנן כדרכן ומשקין בית השלחין שלו בשהגיע זמנו לשתות וזורעין

פני משה

זולף. שופך הזיתים על גג בית הבד וקרוי זילוף: וגומר שהיטתם ועילורם בבית הבד: וגף. וסותם פי החבית כדרכו והלכה כר' יוסי:

גמ' אנן תנינן מי שהפך את זיתיו. משמע פעם אחת ותני ר"ח מי שהיו זיתיו הפוכין ושנויין שהפך אותן שני פעמים וקאמר הש"ס דלא פליג ר"ח עם המתני' אלא דמתני' צריכה לר"ח ודר"ח צריכה למתניתין דקמ"ל דבתרוייהו פליגי ר' יהודה ור' יוסי כדמסיק ואזיל: אלו תנינן. כבמתני' מי שהפך ולא הוי תנינן להא דר' חייה ה"א לא אמרן דפליג ר' יוסי וס"ל זולף וגומר ולר' יהודה דוקא קורה ראשונה אלא מי שהפכן פעם אחת אבל אם הפכן ושניין ד"ה מותר אפילו לר' יהודה לגמור דמכיון דהפכן שני פעמים לכ"ע איכא למיחש שמא יתעפשו הלכך אילטריך להא דר' חייה לאשמעינן דבהא נמי פליג ר' יהודה אי אלו תני להא דר' חייה וכו' ה"א לטעות בדר' יוסי הוי צורכא וכו' לאשמועינן דבתרוייהו פליגי ר' יהודה ור' יוסי: אמר ר' פינחס בר' זכאי. לא היא כדקאמרת דצורכה זה לזה אלא מתני' מיירי בעטינים שמונחין במעטן ומתחממים ואפי' אם לא הפכן אלא פעם אחת עומדין להיות נפסדין אם לא יגמור לר' יוסי או לטעון עליהן קורה ראשונה לר' יהודה וברייתא דר"ח מיירי בגרגרים מונחין שעדיין לא נתחממו ובהפוכין ושנוין היא דפליגי: רבנן דקיסרין אמרין. לא תהדר בתר אוקימתא אחריתא כלל אלא מתני' כר' יהודה ומה דתני ר"ח כר' יוסי: ר' יהודה אומר וכו'. כלומר שהרי ר' יהודה אומר יאבד דבר מועט וכו' דלפסידא מועטת לא חשו ולא התירו במועד לעשות תקנה בשביל הפסד מועט כ"א שלא יאבד דבר מרובה הוא דחשו לעשות תקנה במועד והלכך נמי לא מתיר ר' יהודה אלא לטעון קורה ראשונה דתו לא פסדי מיהת הפסד מרובה ואע"ג דאיכא למיחש שיופסדו עכ"פ דבר מועט אם לא יגמור אפ"ה אינו מותר אלא קורה ראשונה משום שלא התירו במועד בשביל הפסד מועט והשתא ניחא נמי הא דקתני במתני' מי שהפך דמשמע שלא הפך אלא פעם אחת משום דהתנא קמ"ל רבותא אליבא דר' יהודה דלא תימא הואיל ולר' יהודה לא עשו תקנה בשביל הפסד מועט א"כ כשלא הפך אלא פעם אחת לית כאן אלא הפסד מועט אם ימתין עד אחר המועד לתקני וה"א דהפי' לטעון קורה ראשונה אסור במועד לר' יהודה הלכך קמ"ל דמותר לטעון קורה ראשונה אפי' לא הפכו אלא פעם אחת בלבד: ומה דתני ר' חייה כר' יוסי. והא דקתני ר"ח שהפוכין ושנוין כר' יוסי כלומר אשמעינן רבותא אליבא דר' יוסי ואיפכא הוא דהא לר' יוסי דאומר אל יאבד דבר כל עיקר שאפי' בשביל דבר מועט עשו תקנה במועד כדקאמר זולף וגומר וכו' וכדי שלא תאמר דהא דמתיר ר' יוסי להיות גומר הכל היינו היכא דמהני הך תקנתא במועד וכגון שלא הפכן אלא פעם אחת שבשביל הפיכת פעם אחת אינן עומדין להפסיד כל כך ובהא הוא דמתיר לעשות תקנה במועד ושלא יפסיד אפי' דבר מועט אבל אם הפכן ושנאן ה"א דלא מהני להו תקנתא כל כך לשנתיר לעשות במועד דמכיון שהן הפוכין ושנויין וכל ימי אבלו לא היה יכול לעשות כלום א"כ למה יעשה זה במועד דמה שנפסדו נפסדו ואם המתין מלעשות בימי אבלו ימתין עוד ג"כ בימי המועד ושלא לעשות עד אחר המועד הלכך קמ"ל ר' חייה שאפי' הן הפוכין ושנויין מתיר ר' יוסי לעשות תקנה במועד דאכתי מהני להו תקנתא שלא יאבדו כל עיקר. והיינו דקאמרי רבנן דקיסרין מתני' כר' יהודה ומה דתני ר"ח כר' יוסי כלומר תנא דמתני' אשמעינן רבותא אליבא דר' יהודה ותנא דבי ר' חייה אשמעינן רבותא אליבא דר' יוסי כדאמרן: כשם שהן חלוקין כאן כך הן חלוקין בהלכות אבל. כלומר ר' יהודה ור' יוסי פליגי ג"כ בהלכות אבל כמו דפליגי בהלכות מועד מיהו פלוגתייהו לא דמיא דבהלכות אבל מחמיר הוא ר' יוסי כדלקמן: את עבטו. את עביט של ענבים שלו והוא עצמו אסור וע"י אחרים נעשית מלאכתו כגון אלו לר' יהודה: וזיתיו וכו'. ואם זיתיו הפוכין ושנוין טוחנין כדרכן וכו'. דכל אלו פסידא דלא הדר הוא:

וזורעין

קרבן העדה

זולף. שופך הזיתים על גג בית הבד וכל מידי דשפיך קרי זילוף: וגומר. שהיטתם ועצורם בבית הבד: וגף. סותם פי החביות:

גמ' אנן תנינן. במתניתין תנן: הפוכין ושנויין. שהפכן שני פעמים: מתני' צריכה וכו'. כלומר אילטריך למתני' ואילטרך לדרבי חייה: דברי הכל מותר. אפילו רבי יהודה מודה דזולף וגומר וגף כדרכו הרי דאילטרך לדרבי חייה לאשמועינן דאפילו בכה"ג פליג רבי יהודה: דברי הכל אסור. אפילו רבי יוסי מודה דאסור לכך אילטריך מתני' לאשמועינן דאפילו לא הפך אלא פעם אחת נמי מתיר רבי יוסי: מתני' בעטינים. כשהפכן בכלים שמניחין בהן הזיתים שאינן מתבשלין יפה כדי שילקה ויתרכך קליפתן לפיכך אם הפכן שני פעמים ודאי יתקלקלו והכל מודים דזולף וגומר וכו': בגרגרים. שלא היו בתוך המעטן הלכך אפילו הפכן שני פעמים אוסר ר' יהודה: ה"ג ומתני' כר' יוסי ומה דתני ר"ח כר' יהודה. וה"פ מתני' רבותא קמ"ל לרבי יוסי דאפילו בהפיכה אחת נמי מתיר ור"ח קמ"ל רבותא לר' יהודה דאפילו בשני הפיכות נמי אסור והיינו כסתמא דש"ס דלעיל: יאבד דבר מועט. להפסד דבר מועט לא חיישינן ואין מתירין בשבילה מלאכה במועד: אל יאבד דבר כל עיקר. אפילו להפסד מועט חיישינן: דורכין את עבטו. הוא הכלי שהענבים מונחים בו לדרוך: וזולפין את יינו. שופכין היין מן הענבים לחביות: בשהגיע זמנו לשתות. שכך היה מנהגם שכל א' וא' משקה כל השדות אים יומו או שבוע א':

וזורעין

רידב"ז

אנן תנינן מי שהפך את זיתיו תני ר"ח מי שהיה זיתיו הפוכין ושנויין פי' דר"ה תני על המתניתן ומפרש להמתניתן בשהפך ושנה ולא דתני ברייתא אחריתי מי שהפך זיתיו ושנוין וכו' טוען קורה ראשונה כו' דברי ר' יהודא ר' יוסי אומר זולף וגומר כדרכו ז"א אלא דתני ר"ח רק פי' המתניתן הא דתנינן במתניתן מי שהפך את זיתיו פי' שהי' זיתיו הפוכין ושנויין וכן מצינו כמה פעמים דתני ר"ח על המתניתן ולא ברייתא באנפי נפשה ודוגמא במס' נדה דף כ"ז ע"ב תני ר"ח עלה פי' דתני על המתניתן וה"נ ה"פ דתני ר"ח עלה דמתניתן ומפרש מתניתן צריכה לר"ח ודר"ח צריכה למתניתן פי' דצריכה לפי דתנינן סתם במתניתן וצריכה לפי הפי' דתני ר"ח עלה דהמתניתן דאי תנא במתניתן ולא ר"ח הייתי אומר לא אמרן אלא שהפכן פ"א אבל אם הפכן ושנויין דברי הכל מותר דאפילו לר"י לאו משום דכיון דהפכן ב' פעמים איכא למיחש שמא יתעפשו כפי' הפ"מ ז"ל את זה לא הבנתי דהא בטעינת קורה שוב לא יתעפש ועוד הא כשהפכן לא יתעפשו יותר משלא הפכן כדפי' הה"מ ז"ל כמובא לקמן אלא ה"פ דהא"מ דאימתי מתיר ר"י רק בקורה ראשונה משום דכיון דטעון קורה ראשונה יצא מהפסד מרובה ואינו רק הפסד מועט כדפי' רש"י ז"ל במתניתן דטיענת הקורה מוציאו מהפסד מרובה עיי"ש ור"י סבירא ליה דלא התירו במועד אלא הפסד מרובה ולא הפסד מועט כדאיתא לקמן והא"מ דאימתי מוציאו טעינת קורה ראשונה מהפסד מרובה הנ"מ כשהפכן רק פ"א ולא הי' נגמרין כ"כ לתתן אותן על בית הבד:

להוציא לסחוט המשקין מהן אבל כשהפכן ב' פעמים ונגמרין לתת אותן על בית הבד לעצרן לסחוט המשקין ע"כ אם לא יוציא לגמרי המשקין מהם יופסדו בהפסד מרובה ואז אפילו לר"י מותר לגמור כדרכו שסיטת המשקין ע"ז קמ"ל ר"ח דאפילו כשהפכן ב' פעמים ונגמרין לתתן על בית הבד לסחוט המשקין מ"מ די לר' יהודא בטעינת הקורה הראשונה ואילו תנא ר"ח ולא תנינן במתניתן סתמא הא"מ דאימתי מתיר ר' יוסי לסחוט הכל דווקא כשהפכן ב' פעמים ונגמרין לסחוט מהן המשקין ואם לא יסחוט הכל יהיה הפסד מרובה אבל כשהפכן פ"א אף לר' יוסי די בטעינת קורה ראשונה ע"ז קמ"ל סתמא דמתניתן דלר' יוסי מותר לגמור אפילו כשהפך רק פעם אחת א"ר פינחס בי רבי זכי' מתניתן בעיטינום מה דתני ר"ח בגרגרין פי' עיטינום בפ"א הרי הוא כגרגרים ב' פעמים רבנן דקיסרין אמרין מתניתין כר"י ומה דתני ר"ח כר' יוסי ר"י אומר יאבד דבר מועט ואל יאבד דבר מרובה ר' יוסי אומר אל יאבד דבר כל עיקר יתבאר עפ"י הה"מ ז"ל בה' יו"ט פ"ז דכתב דהיפך הוא רבותא דאע"ג דכבר הפכו ואינן מתעפשות כ"כ מותר לטעון קורה לר"י ולר' יוסי לגמור דאכתי דבר האבוד הוא עכ"ל ז"ל ועפ"ז יתבאר היטב הסוגיא דידן רבנן דקיסרין אמרין מתניתן כר' יהודא פי' דהפיך פ"א הוא הפסד מרובה יותר משהפך ב' פעמים דכשהיפך פ"א אינן מתעפשות כ"כ כמו בלא הפכן כלל וכשהיפכן ב' פעמים אינן מתעפשות כ"כ כמו בשהיפכן פ"א וא"כ נקט תנא דידן דווקא הפך פ"א אבל כשהפך ב' פעמים אז לר"י אף לטעון קורה ראשונה אסור דהא ר"י ס"ל דיאבד דבר מועט דלפיכך אוסר לגמור כדרכו וא"כ לפ"ז כשהפכן ב' פעמים דאז אינו אלא דבר מועט פסידתן ע"כ לא שרי לר"י אף לטעון קורה אחת וע"כ נקט התנא דידן היפך פעם אחת הוא מבוס ר"י אבל ר"ח תני על המתניתן דאליבא דר' יוסי מותר אפילו כשהיפך ב' פעמים דאז ההפסד מועט מ"מ מותר דהא בטען קורה הראשונה נמי אין הפסד מרובה מ"מ ס"ל לר' יוסי דיגמור דס"ל דלא יאבד כל עיקר ע"כ תני ר"ח דאליבא דר' יוסי מותר אפילו כשהפכן ב' פעמים ולדברינו לפי הסתמא דגמ' ולבין רבנן דקיסרין נפ"מ כשהפכן ב' פעמים דלהסתמא דגמ' בשהפכן ב' פעמים אף דלא הוי הפסד כ"כ כמו בשהפכן פ"א מ"מ עדיין הוי דבר האבוד מרובה כמו בשהפכן פ"א אף דלא הוי הפסד כ"כ כמו בשלא הפכן כלל מ"מ הוי עדיין דבר אבוד מרובה כמו כן בשהפך ב' פעמים אף דלא הוי הפסד כ"כ כמו בשלא הפכן כי אם פעם אחת מ"מ הוי עדיין דבר מרובה ולרבנן דקיסרין לא הוי דבר מרובה כלל כשהפכן ב' פעמים ור"ח לא תני ב' פעמים רק אליבא דר' יוסי דלדידיה אפילו בשהפכן ב' פעמים נמי מותר ודו"ק:

רבנן דקיסרין אמרין ע"פ דברינו בקינטרים מתורץ קושית הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' יו"ט דמקשה מהירושלמי הזה ודו"ק:

ר"י ב"פ בשם ר"י כשם שהן חלוקין כאן. כך הן חלוקין בה' אבל דתני אלו דברים כו' אמרו לו אם אינה נזרעת פשתן כו' מני אמרו נו ר' יוסי מחלפה שיטת דר' יהודא תמן הוא אמר יאבד דבר מועט כו' פי' דבמועד מחמיר

*וזורעין את נירו פשתן ברביעה דברי רבי יודה. אמרו לו אם אינה נזרעת פשתן תזרע מין אחר אם אינה נזרעת בשבת זו תזרע בשבת אחרת. מני אמרו לו ר' יוסה. מחלפה שיטתיה דר' יודה תמן הוא אמר יאבד דבר ממועט ואל יאבד דבר מרובה וכא אמר הכין שנייא היא תמן שדרכו להערים. וכל שכן מחלפה שיטתיה דרבי יודה מה אית תמן שדרכו להערים את אמר מותר כאן שאין דרכו להערים לא כל שכן. אמר ר' חיננה מנו אמרו לו חכמים שהן בשיטת רבי יודה במועד:

הלכה ב מתני'

*וכן מי שהיה יינו בתוך הבור ואירעו אבל או אונס או שהטעוהו [א] זולף וגומר וגף כדרכו דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ: גמ' א"ר זעירא לא אמר אלא וכן מי שהיה יינו בתוך הבור [ב]הא בתחילה אסור. מה אנן קיימין אם בשהגיע זמנו לבצור ולא בצר הוא חטא על נפשיה אם בשלא הגיע זמנו לבצור יכול הוה קאים אלא כי נן קיימין בשהגיע זמנו לבצור [ג] הוה סבר דו יכיל קיים ולא קם. כהדא *ר"ש בי ר' ינייי [ג] קטף כרמי' במועדא חמוניה כל עמא וקטפון בתריה בשתא חוריתאי שבקיה ויבש. ילפון מקלקלת' ומתקנת' לא ילפון. *רב חייה בר אשי בשם רב הוהרא

קרבן העדה

וזורעין את נירו. שדה חרושה זורעין פשתן ברביעה ראשונה שאם לא תזרע עכשיו תו אינה ראויה לפשתן: תזרע מין אחר. בזמן אחר ואין כאן פסידא: ה"ג מחלפה שיטתיה דר' יוסי. תמן הוא אומר אל יאבד דבר כל עיקר וכא אמר הכין דבמתני' מקיל והכא מחמיר מדר' יהודה: ומשני שנייא היא תמן. שאני התם לענין זריעת פשתן דחייש ר' יוסי להערמה שיאמר שרוצה לזרוע פשתן כדי לעשות מלאכה בימי אבלו אבל בשאר דברים מקיל ר' יוסי: ופריך וכ"ש. קשיא דר"י אדר' יהודה השתא ומה התם גבי פשתן דאיכא למיחש להערמה מיקל ר' יהודה כ"ש הכא דליכא למיחש דהערמה דנתיר לו להיות זולף וגומר וכו': חכמים שהן בשיטת ר"י. ואין הטעם משום הערמה אלא דסברי דאין זה הפסד ור' יהודה סובר דאף זה הפסד גדול הוא:

הל' ב מתני' בתוך הבור. חפירה שתחת הגת מסויידת בסיד לקבל היין: למודים. נסרים של עץ כלומר מכסים אותו שם בנסרים שלא יחמיץ ולא ישלהו מן הבור: גמ' הא בתחלה. לבצור ולתת יינו לתוך הבור אסור: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם בשהגיע זמנו לבצור. קודם החג ולא בצר איהו דאפסיד אנפשיה דאע"ג דדבר האבד הוא כיון מלאכתו במועד הוא ואסור: אם בשלא הגיע זמנו לבצור. קודם החג למה יעשה מלאכתו במועד הלא לא יפסד אם יעמוד כן עד לאחר החג ופשיטא דאסור: אלא. הכא במאי עסקינן בשהגיע זמנו לבצור קודם החג אלא שהוא סבר שיכול לקיים עד אחר החג בלא בציר' ובחג רואה שאם לא יבצרנו יאבד: קטף. בצר מתרגמינן קטף: חמוני'. ראו כל העם ובצרו אף הן במועד: בשתא וכו'. בשנה שנית הניח ר"ש כרמו ולא בצרו במועד ונתייבשו ואע"ג דאיהו כדין עביד שלא הגיע זמנו לבצור עד המועד ומתקלקל אם לא יבצרנו במועד מ"מ אדם חשוב שאני: ילפון וכו'. בני אדם קרובין ללמוד מן הדברים המקולקלין יותר מן הדברים מתוקנים ולכך יש לאדם חשוב ליזהר במעשיו מאוד:

שהרי הגיע זמנו לבצור: כהדא. עובדא דרבי שמעון ברבי בצר כרמו במועד לפי שלא הגיע זמנו לבצור עד תוך המועד וראו כל העם ובצרו אחריו כרמיהן במועד ואפי' כשהגיע זמנו לבצור קודם המועד ולשנה אחרת הניח רבי שמעון ברבי כרמו ולא בצרו ונעשה יבש וכדי שלא ילמדו אחרים ממנו לעשות עוד כן: ילפון וכו'. כלומר הקלקול למדו ממנו כאשר עשו אשתקד אבל התיקון להעמיד עצמו שלא לעשות עוד כן לא למדו ממנו:

פני משה

וזורעין את נירו. שדה החרושה לפשתן זורעין אותה בזמן רביעה ראשונה: אמרו לו. והיינו ר' יוסי. כדקאמר לקמיה מנו אמרו לו ר' יוסי: אם אינה נזרעת פשתן. יכולה היא שתזרע מין אחר ואם אינה נזרעת בשבוע זה יכולה היא שתזרע בשבוע אחרת ולפיכך לא התירו זה בימי אבלו ואפי' ע"י אחרים: מחלפה שיטתיה דר' יהודה דתמן הוא אומר. במתני' בימי מועד יאבד דבר ממיעט וכו' אלמא דס"ל דלהפסד מועט הוא דלא חששו ולא התירו במועד אלא בשביל שאל יאבד דבר מרובה הלכך טוען קורה ראשונה וכו' וכדפרישית לעיל מיהת שמעינן דאפי' הוא עצמו מותר לעשות במועד בדבר האבד מרובה: והכא אמר הכין. בתמיה דלא התיר אלא ע"י אחרים: ומשני שנייא היא. תמן במתני' שדרכו להערים וכו' דקס"ד דהכי פריך מ"ש דבמועד לא התיר ר' יהודה אלא לטעון קורה ראשונה והכא קאמר טוחנן כדרכן ומשני תמן הוששין אנו לפי שדרכו להערים כשאתה מתירו קורה ראשונה יעשה להערים ולטעון כדרכו. ופריך עלה דלא כ"ש הוא דקשיא דר' יהודה אדר' יהודה והכי פרכינן מה אית תמן שדרכי להערים ואפ"ה את אמר מותר ואפי' ע"י עצמו לטעון מיהת קורה ראשונה כאן בימי אבלו דאמירא ולית לן למיחש שמא יערים לא כ"ש שנתיר מיהת טעינת קורה ראשונה ע"י עצמו: מנו אמרו לו. ולא תימא דאמרו לו היינו ר' יוסי כדקאמרת לעיל אלא מנו אמרו לו היינו חכמים שהן ס"ל כשיטת ר' יודה במועד דלא התירו אלא טעינת קורה ראשונה והכי קאמרו לר' יהודה אם אינה נזרעת פשתן וכו'. כלומר דקושיא זו עצמה מקשין ליה הני חכמים דברייתא דמ"ש בימי מועד אתה אומר טוען קורה ראשונה בלבד משום דלא חששו להפסד מועט ומ"ש כאן דנמי אינו אלא הפסד מועט דאם אינה נזרעת פשתן תזרע מין אחר וכו' ואפי' ע"י אחרים לא נראה להקל ולהתיר בשביל הפסד מועט לפי שיטתך דס"ל במועד:

הלכה ב מתני' וכן מי שהיה יינו בתוך הבור. באפירה שתחת הגת ומסויידים בסיד לקבל את היין דאע"ג דלא נפיש פסידא כמו זיתים דלעיל אפ"ה מתיר ר' יוסי וכן הלכה: עושה לו לימודים. נסרים של עץ כלומר מכסה אותו בנסרים שלא יחמיץ ולא ישלהו מן הבור: גמ' לא אמר אלא וכן מי שהיה יינו בתוך הבור. מקודם המועד הא בתחלה לבוצרו ולדורכו במועד אסור וכדמסיק ואזיל: מה אנן קיימין. דבמאי עסקינן אם בשהגיע זמנו לבצור קודם המועד ולא בצר א"כ הוא חטא על נפשו ואיהו הוא דאפסיד ומילתא דפשיטא דלא שרינן ליה לבצרו במועד: אם בשלא הגיע זמנו לבצור יכול הוה קאים. כלומר בכה"ג מסתברא הוא דלא לאסור לבצרו במועד משום דיכול היה עדיין להתקיים ושלא למהר בצירתו ולא מיחייב מידי בשביל שלא בצרו מקודם דאכתי לא הגיע זמנו לבצור: אלא כי אנן קיימין. דאיצטריך לאשמועינן מדיוקא דמתני' דבתחילה לא יבצור במועד אלא בכה"ג דמיירי בשהגיע זמנו לבצור קודם המועד אלא שטעה דהוה סביר דהוא יכול קאים שיתקיים כך בלא בצירה מן הכרם עד לאחר המועד ולא קם כלומר דעכשיו רואה הוא שלא יתקיים אם לא יבצור אותו דמהו דתימא דמותר אף לכתחלה לבוצרו הלכך קמ"ל מדיוקא דאסור לכתחלה משום דאיהו פשע בנפשיה שלא בצרו מקודם המועד לפי שלא הגיע זמנו לבצור עד תוך המועד וראו כל העם ובצרו אחריו ... הניח רבי שמעון ברבי כרמו ולא בצרו ונעשה יבש וכדי שלא ילמדו אחרים ... אשר עשו אשתקד אבל התיקון להעמיד עצמו שלא לעשות עוד כן לא למדו ממנו:

רידב"ז

מחמיר והכא מיקל שניא הוא תמן שדרכו להערים פי' דבמועד יתכוין לעשות מלאכתו במועד ויהי' כיון מלאכתו במועד ע"כ בדבר מועט מחמירינן ופריך ולפ"ז כ"ש מחלפי' שיטתו דר' יוסי כנ"ל וכן כתב הש"ק ז"ל מה אין תמן שדרכו להערים את אמר מותר כו' אר"ח מני אמרו לו הכמים שהן בשיטת ר"י במועד פי' דאמרו לו המה החכמים דס"ל בשיטת ר"י במועד הן השיבו לו אבל לא ר' יוסי וכן איתא בירושלמי במס' פסחים פ' כיצד צולין מני אמרו לו חכמים שהן בשיטת ר"י לאו בר פלוגתא דר"י אלא החכמים דס"ל בשיטתיה ומה שהק' הש"ק ז"ל על הא דקאמר כשם שהן חולקין כאן כו' הא לא דמי פלוגתי' להדדי יש כזה בירושלמי ג"כ במס' סוטה פ' אלו נאמרין כהנא אמר כשם שהן חולקין כאן כך הן חולקין בחומש הפיקודים ופי' הפ"מ ז"ל שם דאף דלא דמי ממש אבל לדוגמא נקט וה"נ דכוותי' ודו"ק:

אמר ר' זעירא לא אמר אלא וכן מי שהיה יינו בתוך הבור הא בתחלה אסור פי' דלבצור לכתחלה אסור אפילו כשאירע אונס או אבל או שהטעוהו משום דמלאכת מחובר אסור אפילו בדבר האבוד כדאיתא בש"ס דילן דף י"ב ע"ב גבי ר"ה אלדו ליה אגדא במועדא איתיביה רבה בר הונא לר"ה טוחנין קמח במועד כו' במה דברים אמורים בתלושין מן הקרקע אבל מחובר לקרקע אפילו כולו אבד אסור כו' א"ל יחידאה הוא ולא ס"ל כותי' ע"כ וה"נ קאמר אבל בתחילה דהיינו לבצור במחובר אסור אפילו בדבר האבוד ע"ז מתמה הגמ' מה אנן קיימין אם בשהגיע זמנו לבצור ולא בצר הוא חטא על נפשי' פי' דהגיע זמנו אם לא יבצור יהיה פסידא דלא יכול קאים יותר א"כ בחופן זה הוי אסור אפילו בתלוש משום דהוי כיון מלאכתו במועד אם בשלא הגיע זמנו לבצור יכול הוי קאים ואין סברא לאסור כ"כ במחובר דאפי' בשלא היה לו לבצור קודם החג נמי יהא אסור במחובר ומסיק אלא כי אנן קיימין בשהגיע זמנו לבצור והוה סבר דו יכו' ולא קם ואירע דבר במועד שאם ימתין יפסיד דאז אינו מותר אלא בדבר תלוש אבל לא במחובר ומסיק להביא ראיה לזה דלא מחמירינן כ"כ במחובר דאסור אלא דווקא בהי' סבור דו יכיל קיים אבל שלא הגיע זמנו לבצור מותר אפילו במחובר דהא ר"ש בי ר' ינאי קטף כרמיה במועדא כו' הרי אזינן מפורש דרשאי במחובר דבר האבוד בשלא הי' לו לבצור קודם החג ומכאן למד הרא"ש ז"ל ומובא בטו"ע או"ח סי' קל"ח דנאנס או שהיה סבור שהיה יכול לשהות עד אחר הרגל ולא עשה קודם הרגל ואירע דבר במועד שאם ימתין יפסיד מאחר שהוא אבוד מותר ומביא הרא"ש ז"ל ראיה דסבור שהוא יכול לשהות עד אחר הרגל הוא מותר בדבר האבוד מהאי ירושלמי דאי ס"ד בסבור שהוא יכול לשהות הוי כיון מלאכתו במועד א"כ מאי חומר הוא במחובר יותר מבתלוש דקאמר ר"ז דלא אמר אלא מי שהיה יינו הא בתחלה אסור ומסקינן דאין נפ"מ בין מחובר לתלוש אלא בזה לבד דאי בלא הגיע זמנו קודם החג אין סברא להחמיר כל כך במחובר ואם בשהגיע זמנו קודם החג אפילו בתלוש נמי אסור ואין שום חומרא במחובר יותר מתלוש רק בהיה סבור דבתלוש ומותר ובמחובר אסור אלמא בהי' סבור כו' מותר כמו אונס בתלוש ומתורץ קושית הש"ק ז"ל דברי המתהיל הא דהניח דינא דהרא"ש ז"ל בצריך עיון גדול ודו"ק:

ודע דהאי סבור דו יכול קיים לאו למימרא טעה בזה ז"א אלא דבאמת כן הוא דהיה יכול קיים אלא שאירע דבר דלא יכול קיים כן פי' הרא"ש ז"ל וכן כתב הטור ז"ל מפורש ושלשה חילוקים יש בדבר בשהגיע זמנו לבצור דלא יכול קיים לפני המועד זהו הגיע זמנו דרישא אז אסיר אפילו בתלוש וביכול קאים נפ"מ בין הגיע זמנו ללא הגיע זמנו דבלא הגיע זמנו קודם המועד מותר אפילו במחובר אבל בהגיע זמנו ויכול קאים אך אירע דבר במועד דלא יכול קאים אז בתלוש מותר ובמחובר אסור וע"כ דשיטת הש"ס דילן נמי

7 2

שנויי נוסחאות (מו"ד) מני בד"ו מנו. (סוכ"ד) הוריתאי בד"ו חוריתא.

עמודי ירושלים

מחלפא שיטתיה דר' יהודא. עיין בקרבן העדה שמהפך הגירסא וגרס הקלה דר' יוסי והה"נ דר' יהודא ועמ"ש בשירי קרבן ולא כמה בתורת האדם להרמב"ן (דל"ד ע"א) שם הביא דברי הירושלמי שלנו וביארם בדרך יפה לפי הגירסא שלנו ע"ש:

מסורת הש"ס
מס' שמחות פ"ה
פ"ש יג פ"א
פ"ש יג פ"ב
שם יא פ"א

עין משפט נר מצוה
ג
א מיי' פ"ז מיו"ט הל' ב ופ"ה מאבל הל' י טוש"ע או"ח סי' תקלח ס"א
ד
ב טוש"ע שם
ה
ג מיי' שם

גליון הש"ס
[ב]עיין ש"ק ולק"מ דדוקא בבצירה מסיק דאסור אבל ביינו בתוך הבור משמע שפיר מן סירוש' דאף בכה"ג מיתר ועיין בהגהמיי' פ"ח מיו"ט אות י וכמרדכי פ"ב:

עין משפט
נר מצוה

ו א טוש"ע או"ח סי' תקלא ס"א
ז ב טוש"ע שם סי' תקמ ס"ג בהג"ה
ח ג מיי' פ"ח מיו"ט הל' יד טוש"ע שם סי' תקלג ס"א
ט ד מיי' שם פ"ז הל' ג טוש"ע שם ס"ב
י ה מיי' שם טוש"ע שם ס"א
יא ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם ס"ו
יב ז טוש"ע שם סעיף ה
יג ח מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סי' תקלט ס"ה
יד ט טוש"ע שם סעיף ד
טו י מיי' פ"ז משכונין הל' ה טוש"ע חו"מ סי' קח ס"ד

מסורת הש"ס

מ"ק יב ע"א

שם פ"ב

פי"ם ו ע"ב לקמן הל' ד

פני משה

הוהרא. כמו אוזלי ואוהרי והיא המצודה שצדין בו הדגים שרי לעשות במועד כדי לצוד בו דגים: מהולייא. נפה לנהל בו קמח: פומפייא. הכלי ששואבין בו המים כעין מן הבור ונקרא פומפא בלע"ז: מסיקין לפסין. אלפסין וקדירות מסיקין ומחזקין אותן כדי לבשל בהן לצורך המועד: זפתין גרבא. מזפתין החבית שמכניסין בה את היין: אבל לא את הכוזתא. כלי קטן וכדמפרש טעמא דזפת דגרבא זיפתא דקדקירא דק הוא ולית ביה טירחא כולי האי. אבל דכוזתא גלידא עב כמין גלד ואית בה טירחא: אית דמיחלפין. ומתירין לזפת הכוזתא לפי שהוא לשעה שנותנין בו היין לפי שעה ואין מזפתין אלא בזפת מעט אבל גרבא שהוא לשתות בה היין ומזפתין אותה הרבה ואיכא טירחא יתירא:

הלכה ג מתני' מכנים אדם פירותיו. לתוך ביתו מפני הגנבים ושולה מוציא ומעלה פשתן שלו מן המשרה בשביל שלא תאבד: ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד. שאם יש לו פנאי לעשותו מקודם לא יהיה משהה הדבר לעשותו במועד: וכולן אם כיונו מלאכתן במועד יאבדו. ב"ד מאבדין אותה ומפקירין אותה לכל ודוקא לדידיה הוא דקנסו אבל אם כיון מלאכתו במועד ומת אין קונסין בנו אחריו ואין מאבדין אותה ממנו ואין מונעין הבן מלעשות אותה מלאכה במועד כדי שלא תאבד:

גמ' ודלא כר' יודה. בברייתא שאוסר להכנים פירותיו במועד משום דאוושא מילתא וס"ל שאם חושש מפני הגנבים יושיב שם שומר: שרי מטלטלתה במועדא. מן המקום שמונחת בשביל שלא תאבד וכתנא דמתני': הדא שיירתא. שיירה שבאה לעיר בימי מועד מותר ליקח ממנה סחורה במועד וכדמפרש. ואזיל הוה ידע וכו' כלומר והוא כשיודע ששיירא זו הנכנסת מוכרת יותר בזול והוי דבר אבד: אמר ר' מנא וכו'. אם יודע שאם לא יקח סחורה זו עכשיו מן השיירה. יפחות מריוח אז יקח ואם לאו לא יקח ור' יוסי בר בון מחמיר טפי וקאמר אגרא וקרנא קרן הוא כלומר הריוח והקרן הכל כאחד נחשב ואגרא בתר קרנא גרורא והיינו דלא תליא מילתא בהריוח אלא בהקרן הוא דתליא מילתא ואם יודע שאם לא יקח עכשיו מהן יפחות מהקרן עצמו כשיקח בפעם אחרת אז יקח במועד ואם לאו לא יקח: הורון בהדין לסוטה. הוא רדיד של נשים שמתקשטין בו. לעיל בפ' במה אשה בהלכה ד' הרדידים לסוטה. והורו ליקח אותו לצורך המועד להתקשט בו: מפקד. צוה לר' הושעיה בר' שמי דהוה פריש שהיה פורש בספינה על הים וא"ל אם אתה יודע שאתה לוקח דבר לצורך המועד ליהנות ולשתות הימנו והספינה תמתין עלך בכדי שתחזור ותבא לכאן בתוך המועד ואתה שותה ונהנה ממנו אלינו תקח במועד ואם לאו לא תקח: הוה ליה ספרים. למכור ושאל מהו למכרם במועד וא"ל מחדי. יכול אתה לשמוח בהמעות במועד ולשתות בעדם קונדיטין יין מתוק וטוב ולפיכך מותר: פרגמטיא נגבית מנכסי

קרבן העדה

הוהרא. מצודת דגים עשויה מערבה מותר לעשותה במועד לצוד בה דגים לאכול מהן במועד: הורי. בהנך מהולייא והן נפות שמנפין בהן הקמח: פומפיי. כלי עשוי מטס של ברזל מנוקב בנקבים קטנים בולטים ושוחקים עליו לחם וגבינה ונקרא כן מפני שיש לו פיות הרבה: מסיקין. אילפסין וקדרות של חרס לצורך י"ט דבי"ט אסור לבשל בהם בתחלה דקא מחסר להו שאין מחזיקין מים עד שיבשלו בהם פעם אחת: זפתין גרבא. חבית גדול דאיכא פסידא יתירא. אי לא זפתי לה משום דנפיש יינא: ולא זפתין כוזא. והוא כלי קטן דליכא פסידא כולי האי: דזיפתא דקדקירא. שהזפת שלו הוא דק וליכא טירחא: דזיפתא גלידא. שהזפת שבתוכו הוא עב ואיכא טירחא הלכך אסור: שהוא לשעה. שבכוזא נוהגין לשתות מיד במועד: שהוא לשהות. לתת בתוכו יין שיעמוד בו לאחר המועד ואסור:

הלכה ג מתני' ושולה פשתנו. כל מה שמעלה מן המים קרוי שולה: יאבדו. שאסור ליהנות מהן:

גמ' ודלא כר"י. מתני' דלא כר"י דר"י אומר שאינו מכנים פירותיו אלא יושב ומשמר אותן: פרקמטיא אבדה. סחורה מפירות או תבואה אם יעמדו כך בלי הפיכה ממטה למעלה יתקלקלו מותר לטלטלה ולהפכה והרא"ש גורס פרגמטיא אבודה שרי מזבנינהו במועד: הדא שיירתא. אם באו סוחרים הרבה שמוכרים סחורות בזול: שרי מיזבון וכו'. מותר ליקח מהן במועד שילכו להן והוי דבר האבד: הוי ידע. ר' יסא דשיירות כשבאים מוכרים בזול וכדפרישית והרא"ש גורס לא הוה ידע וגירסתינו נראה: אין ידע. אם יודע דאין יכול למכרו אח"כ אא"כ הוא מפסיד מן הריוח מה שהוא יכול למוכרו עתה ימכור ואם לאו אלא שאפשר לו למכרו אח"כ במעות אלו לא ימכור במועד: אגרא וקרנא קרן הוא. בתמיה וכי הריוח נמי קרן הוא שאתה מתירו למכרו אם מפסיד מהריוח אלא אם הוא יודע שאינו יכול למכרו אחר המועד אא"כ הוא מפסיד מהקרן מותר למכור ואם לאו לא ימכור: בהדין לסוטה. בהנך רדידים של נשים למכרה במועד אם היא צריכה להם במועד: דהוה פרוש. שהיה פורש מספינה ליבשה למכור סחורה והרא"ש פי' שהיה פורש מלמכור במועד והראשון נ"ל: אין את ידע. אם אתה יודע שאתה מוכר והספינה ממתנת לך שתוכל לבא ולשתות מהריוח ולשמוח בשמחת י"ט עמנו מכור ואם לאו אל תמכור: הוה ליה ספרים. למכור: א"ל מחדי את מועדא. אם אתה מוכר אותן אתה שמח במועד ואתה שותה יין קונדיטין ואלו לא היה לו מעות בריוח לא היה שותה מותר למכור: פרגמטיא נגבית מנכסי

גליון הש"ס

ספי' ק"ע וכפירושו מבואר בנמוקי יוסף פ"ב:

ספין ק"ע ולפסק דלסוטה כיון ספינה ועיין ירושלמי שבת פי"ד הל' ג והיינו פרסאי ליקח ולמכור מאנשי הספינה וזהו הפוסק ברמב"ם ספינו' או פירות:

א הוהרא שרי מיעבדינה במועדא לצוד בה דגים במועדא. רבי יהודה הורי באילין מהולייא שרי מעבדינן במועדא לצורך המועד. ר' אמי הורי באילין פומפיא שרי מיעבדינן במועדא לצורך המועד. רבנן דקיסרין אמרי ב מסיקין לפסין וקדירות לצורך המועד. *שמואל אמר ג זפתין גרבא ולא זפתין כוזתא זפתין גרבא דזיפתא דקדקירא ולא זפתין כוזתא דזיפתא גלידא. אית דמחלפין זפתין כוזתא ולא זפתין גרבא זפתין כוזתא שהיא לשעה ולא זפתין גרבא שהיא לשהות:

הלכה ג מתני' ד *מכנים אדם פירותיו מפני הגנבים ה ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד וכולן ו אם כיוונו את מלאכתן במועד יאבדו:

גמ' ודלא כרבי יודה דרבי יודה אמר יושב ושומר. *רבי יעקב בר אחא בשם רבנן [a]פרקמטיא אבדה ז שרי מטלטלתא במועדא. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא הדא ח שיירתא שרי מיזבון מינה במועדא. הוה ידע דשיירתא מיעול ומיזלא עיבידתיה. א"ר מנא ט אין ידע דלא מיזבן והוא פחת מן אגרא יזבין ואי לא לא יזבין. א"ר יוסי בר בון אגרא וקרנא קרן הוא אין ידע דלא מזבין והוא פחת מן קרנא יזבן ואי לא לא יזבן. ר' יונה ור' יוסה הורון בהדין [a]לסוטה שרי מזבנתיה במועדא לצורך המועד. ר' יצחק בי ר' לעזר מפקד לר' הושעיה בי ר' שמי דהוה פרוש אין את ידע דאת מזבן ואילפא מורכא לך ואת אתי משתי גבן זבין ואי לא לא תזבין. ר' יונה בוצריה הוה ליה ספרין שאל לר' הונא מהו מזבנתין במועדא א"ל מחדי את מועדא שתי את קינדיטון. ר"ח חברין דרבנן אמר י פרגמטיא נגבית מנכסי

רידב"ז

נמי הכי הוא דאל"כ מאי פריך רבה בר הונא לר"ה מברייתא דטוחנין קמח במועד כו' בד"א בתלושין אבל במחובר לקרקע אפילו דבר האבוד אסור אדמותיב ליה מברייתא ליסייעיה ליה ממתניתן דרים מכילתין משקין בה"ש במועד הרי דמותר בדבר האבוד אפילו במחובר ועוד דאין סברא דר' יוסי פליג על ההיא דמשקין בה"ש במועד אלא ע"כ דגם לשיטת הבבלי הוא כן והירושלמי מאיר עינינו להבין בזה שיטת הבבלי דע"כ גם לר' יוסי מותר להשקות בה"ש דהא בית השלחין הוא דמשקין אותה כדפרש"י ז"ל במתניתן ולא מועיל ההשקאה שהשקה אתמול על היום ואדרבה ברגילין לשקותה לפני המועד נפסדת יותר כשלא ישקו אותה במועד משדה דלא רגילין להשקותה כלל דהא בזרעים שלא שתו לפני המועד ס"ל לת"ק דלא ישקם במועד עי' במתני' דף ו' ע"ב עיי"ש וא"כ גם ר' יוסי מודה דמותר אפילו במחובר ובכל מחובר כשלא היה לו לעשות מאתמול מותר אפילו לר' יוסי אך כשהיה אפשר לו לעשות מאתמול אך דלא היה צריך אתמול ועכשיו אירע דבר שצריך אף שלא נקרא כיון מלאכתו ומותר בתלוש מ"מ במחובר אסור אליבא דר' יוסי והא דר"ה אגד הגדא מיירי נמי שהיה יכול להצוד אתמול אך דלא היה צריך דלא היה נפסד והיה קיים ואך אירע דבר במועד שאם ימתין יהיה דבר האבוד ע"ז מותיב רבה בר הונא מברייתא דטוחנין קמח דתנינן גם דבמחובר אסור אפילו דבר האבוד וע"ז מסיק דיחידאה הוא ולא ס"ל כוותיה ע"כ להמסקנא לשיטת הש"ס דילן דאין חילוק כלל בין תלוש למחובר והכל מותר בדבר האבוד בין שהיה אפשר לו לעשות מאתמול אך דלא היה נדרש והי' יכול לקיים אך דאירע דבר במועד דאם ימתין יפסיד מותר או דהיה אותו דבר מאתמול אך דנאנס אתמול הכל שרי לפיכך לא חילקו הפוסקים ז"ל להלכה בין תלוש למחובר ודו"ק:

ר"ח חברין דרבנן אמר פרגמטיא נגבית מנכסי יתומין קטנים כדאיתא בפ' המקבל דף ק"ד ועי' בר"ח ז"ל שם הגון בעין מימר בשיש עדים פי' דיש עדים שזאת היא הסחורה מהפרגמטיא בעין הא אם אין עדים יודעין שזאת הוא אף שיודעין שיש ביד אביהם פרגמטיא לא נגבית מנכסי יתומין רבנן דקסרין בשם ר' לא לכן צריכה בשיש עדים יודעין פי' דמיירי בשיש עדים יודעין וכן איתא כה"ג במס' כתובות בירושלמי פ' מי שהיה נשוי לכן צריכה פי' דמיירי בשיש עדים יודעין וכן איתא כה"ג במס' כתובות בירושלמי פי' מי שהיה נשוי לכן צריכה פי' דכל עיקר דצריך לאשמעינן וה"נ דכוותי' דמוקי רבנן דקיסרין בשם ר' לא דמיירי בים עדים יודעין שזאת הוא הפרגמטיא אבל אין אינן יודעין שזאת הסחורה הוא שלו לא גבי מהיתומים אף שיודעין שיש ביד אביהן פרגמטיא לא גבי ומתמה הגמ' הא אם אין עדים יודעין נעשית כפיקדון ולא גבו כך אנו אומרים פיקדון לא יגבה מנכסי יתומין

שנויי נוסחאות (סוי"ס) מטלטלתא בד"ו מטלטלתה. (סוג"ג) ר"ח בד"ו רבי חנניה.

חדושי הרד"ל

דרבי יודה אמר יושב ושומר. נ"ב כלומר לר"י דמחמיר בדבר האבד היה צריך להיות יושב ושומר. ומשני דפרקמטיא אבודה מודה ר"י דשרי לטלטלה. וכן להכנים פירות דהכא, דאינו כ"א טלטול בעלמא (ועי' בתוס' בנסתפקו אם יש בו מלאכה). והא דפרקמטיא אבודה מגדה בה ר"י. דהא מדייק לה לקמן סוף ה"ד ממתני' דאם חושש לכן מפנן לחצר אחרת. והא מיירי ר"י שם בכיפא דמחפין ולא פליג ארישא משמע דמודה בה: ואי לא לא תזבון. נ"ב שלא תוכל לחזור אצלנו לשתות עמנו א"כ הו"ל מכירתך שלא לצורך המועד. דשם בספינה אולי היה במקום של נכרים:

עמודי ירושלים

אמר ר' מונא אין ידע דלא מיזבן והוא פחת כו'. עיין בשירי קרבן מה שהגיה בלע"ג על דברי הריב"ם. אולם באמת צדקו דברי הריב"ם דבגירסת הריב"ם היה כתוב בירושלמי אמר ר' מונא אין ידע כו' ופחת מן קרנא אמר ר' יוסי בר בון אגרא וקרנא קרן הוא וא"כ ר' מונא סובר דרק קרנא אי פוחת אז מותר ואם אינו פוחת מן הקרן אסור אף שמפסיד בשכר ואמר ר"י בר בון אגרא וקרנא קרן הוא היינו דגם השכר נקרא קרן ואם פוחת מן השכר ג"כ מותר וע"ז אמר הריב"ם דהסמ"ג שפוסק דאם מפסיד מן השכר אסור ע"כ דפוסק כר' מונא. ועיין בשו"ת הריב"ם (סי' ש"כ) מבואר שם כן ובב"י (סי' תקל"ט) נפל ט"ס בהעתקת דברי הריב"ם בדברי ר' מונא פוחת מן קרנא כתוב שם אגרא ובשביל זה גרם לו לבעל שירי קרבן להקשות כן והאמת כמו שכתבתי וא"ש:

מנכסי יתומים קטנים הוון בעי מימר בשיש עדים הא אם אין עדים יודעים לא. רבנן דקסרין בשם רבי לא לכן צריכא בשיש עדים יודעין הא אם אין עדים יודעין נעשית כפקדון. כך אנו אומרים פקדון לא יגבה מניכסי יתומין קטנים. מה בינו למלוה מלוה ניתנה להוצאה וזה לא ניתן להוצאה. א"ר בא בר ממל אילו היה לי מי שיומנה עמי היתרתי בשר בכור להישקל בליטרא והיתרתי שיהו עושין מלאכה בחולו של מועד. כלום [א] אסרו בשר בכור להישקל בליטרא לא כדי שיהו מוכרין אותו בזול והן מערימין עליו ומוכרין אותו ביוקר. [ב]כלום אסרו לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה ואינון אוכלין ושתין ופחזין. *א"ר יוחנן אם הזכירוך לבולי יהא הירדן בעל גבולך. א"ר יוחנן [ג]קבלין רשות להיפטר מבולי. א"ר יוחנן [ד]לויין [ה] בריבית לחבורת מצוה ולקידוש החדש. רבי יוחנן בצפרא הוה נחת לכנישתא והוה מלקט פירורין ואכל ואמר יהא חולקי עם אילין דאכלין הכא רומשות:

הלכה ד מתני' [ג] *אין לוקחין בתים עבדים ובהמה ואבנים אלא לצורך

המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל אין מפנין מבית לבית אבל מפנה הוא לחצירו מפני ששמחה היא לו [ד] אין מביאין כלים מבית האומן אם חושש להן מפנן לחצר אחרת: **גמ'** ניחא כולהן אבנים *כהדא [ה] אם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו. ויסתור ולא יבנה רבי חנניה בשם ר' יוחנן התירו סופו מפני תחילתו שאם אומר את לו שלא יבנה אף הוא אינה סותרו ונמצא בא לידי סכנה. רבי יהושע בן לוי שאל לרשב"ל מהו ליקח בתים מן העכו"ם. א"ל אימת ר' שאל בשבת ותני [ו] בשבת מותר. *כיצד הוא עושה מראה לו כיסין של דינרין והעכו"ם חותם ומעלה לארכיים שכן

קרבן העדה

מנכסי יתומים קטנים. מי שנתן לחבירו סחורה למכור ומת ועדיין הסחורה בעין גובין אותה מן היתומים קטנים אע"ג דקיי"ל אין גובין מנכסי יתומים קטנים כיון שהסחורה בעין גובין: בשיש עדים. שזו הי' סחורה שלו ושלא קיבל מעותיו ואע"ג שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וקטנים כשלא בפניהם דמי כיון שיש עדים שהיא שלו אינו כנפרע מנכסיהן אלא שלו הוא נוטל: רבנן דקיסרין בשם ר' אילא. לא נצרכה דגובין פרגמטיא מיתומים אלא בשיש עדים וכו' וכמו שסברוהו למימר: נעשית כפקדון. וכך אנו אומרים דפקדון אינו גובה וה"ה פרגמטיא: ופריך מה. בין פרגמטיא למלוה שמלוה אינו גובה מיתומים קטנים: ומשני מלוה להוצאה ניתנה. מתחלה ואפילו הן עדיין בעין אינו גובה מהן: אילו הי' לי. מהחכמים שימנה עמי הייתי מתיר בשר בכור וכו' וטעמו כדמסיק ואע"ג שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין שאני הכא שהן עושין היפך כוונת התקנה כדמפרש בסמוך: והן מערימין עליו. שנראין החתיכות גדולות וכבדות ואילו היו שוקלין אותן במשקל היו יותר בזול: אלא כדי שיהו אוכלין ושותין וכו'. כדי שיהיו פנויים ממלאכה ויכולים לשמוח בשמחת י"ט ויגיעים בתורה: ופחזין. משתכרין ועושין עברות: אם הזכירוך. לשר ואתה ירא מותר לך לברוח על הספק שאין לך דבר האבד גדול מזה ור"י דקאי בא"י נקט לברוח בעבר הירדן ואע"ג דאסור לצאת מדירה לדירה במועד כ"ש למרחקים אם אינו דבר האבד או נמזונות הכא שרי דגם זה דבר האבד הוא: קבלין רשות וכו'. אם כבר באת לשר אל תצא ממנו בלי נטילת רשות: לווין ברבית. דרבנן לצורך סעודת חבורת מצוה דהיינו עיבור שנה וי"ג לצורך סעודת מצוה דהיינו סעודת שבת: ולקידוש החדש. ולצורך סעודה שעושים בשעת קידוש החדש: ר' יוחנן. בשחרית היה יורד לבית הכנסת שישבו שם אתמול לקידוש החדש והיה מלקט הפירורין שנפלו בסעודה שאכלו לאחר קידוש החדש ואכלן: ואמר יהא חלקי עם אותן שאכלו כאן אתמול בערב. שקיימו מצות קידוש החדש וגם הסעודה מצוה רבה היא:

הלכה ד מתני' אלא לצורך המועד. שהקונה צריך להם במועד בתים לישב בהם עבדים לשמשו בהמה לשחיטה: או לצורך המוכר. שצריך למעות להוציאן לצורך י"ט: אין מפנין. כלים או תבואה: מבית זה לבית אחר. רחוק ממנו מפני הטורח: אבל מפנה לחצירו. לבית אחר שבאותו חצר דלנעה הוי אבל מבית לבית דרך רה"ר לא: אין מביאין כלים. שאינן לצורך המועד: ואם חושש להם. שמא יגנבו מבית האומן: **גמ'** ופריך ניחא כולהון. שהן לצורך המועד כדפרישית במתני' אלא אבנים מאי צורך המועד אית בהו: ומשני כהדא וכו'. כמלא דצריך אבנים לבנות כותל הנוטה ליפול: ופריך ויסתור ולא יבנה. דהא תו ליכא סכנה: מהו ליקח בתים מן העכו"ם. בארץ ישראל: א"ל אימת ר' שואל. ודאי בשבת קמיבעיא לך והכן תנינן בברייתא אפילו בשבת מותר: כיצד הוא עושה. ריש לקיש סובר משיכה מפורשת מן התורה וכתיב או קנה מיד עמיתך במשיכה ולעכו"ם בכסף ואיך נותן לו הכסף בשבת: מראה לו הכסף. בשקים ומקנה לו מקומו. או שהעכו"ם לוקחם מעצמו: לארכיים. בבתי דינין שלהם ואע"ג דאמירה לעכו"ם שבות משום ישוב ארץ ישראל התירו:

פני משה

מנכסי יתומים קטנים. איידי דאיירי הכא בפרגמטיא אבודה שמותרת להתעסק בה במועד נקט נמי להאי דינא דקי"ל דאין גובין מנכסי יתומים קטנים עד שיגדלו ואם הניח אביהן להן פרגמטיא וידוע שהיא של אחרים נגבית מהן שלא תאבד הפרגמטיא בתוך כך אם ימתין עד שיגדלו: הוון. בני ישיבה בעיין למימר בשיש עדים שהיא של אותן הבאים לגבות מהן אבל אם אין עדים לא נגבת מן הקטנים. לכן צריכה בשיש עדים יודעין. בתמיה כלומר וכי לכך צריך להשמיענו שאם יש עדים שהן שלהן שנגבית היא מהקטנים: הא אם אין עדים יודעין נעשית כפקדון. כלו' הא היא דאיצטריך לאשמועינן שאף אם אין כאן עדים יודעין כלום ר"ה נגבית היא מפני שנעשית כפקדון שהפקיד זה אצל אביהן ובתוך כך מת וכי כך אנו אומרים פקדון לא יגבה מנכסי יתומים קטנים בתמיה: מה בינו. בין פקדון למלוה שאינה נגבית מיתומים קטנים: מלוה ניתנה להוצאה. ואינה בעין שנוכל לומר זה הוא של המלוה אבל פקדון לא ניתן להוצאה ומכיון שעדיין בעין הוא וזה אומר שלי היא נאמן בשבועה ונגבית מיתומים קטנים: להשקל בליטרא. דקי"ל אין שוקלין בשר בכור בליטרא שהוא דרך בזיון כדתנינן בפ"ה דבכורות וכל עצמו לא אמרו כך אלא כדי שיהו מוכרין אותו בזול והן מערימין ומוכרין אותו ביוקר וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן ולפיכך אלו היה אחד מי שימנה עמי להתיר הייתי מתיר למכור אותו ע"י משקל וכן אמר בענין איסור מלאכה שאסרו חכמים במועד כלום אסרו חכמים וכו': ופחזין. כמיני שחוק ודברי היתול ומוטב שהיו עושין איזו מלאכה: אם הזכירוך לבולי. לשון חשיבות ושררה הוא ואם בני אדם הזכירוך שתמנה עמהן לעשות כן ולהתנהג עמהן בענין סעודת מאכל ומשתה ומיני חשיבות יהא הירדן בעל גבולך כלומר תברח ותתרחק מהם עד גבול הירדן ולא תשתתף עמהן ואל תלך בדרך אתם. וגרסי' להא בפרק ה' דסנהדרין בהלכה ב': קבלין לרשות להפטר מבולאי. כלומר קובלין בפני הרשות אפי' במועד כדי להפטר מחבורת הפוחזין האלו המתנהגין כך בחשיבות ואוכלין ושותין ופוחזין: לוין ברבית וכו'. התם איירי בענין סעודת חבורת מצוה וקידוש החדש כדקתני שם במתני' אבל בחבורת מציה וכו' ואגב מייתי לה נמי הכא: הוה נחות לכנישתא. שהיו נוהגין לעשות סעודת קידוש החדש בבה"כ ומלקט פירורין מהנשאר מהסעודה של אמש ואכל אותן וכל זה כדי לחבב וליקר להמתאספים בחבורת סעודת מצוה זו ואמר יהא חלקי עם אני שאכלו כאן בלילה זו:

הלכה ד מתני' אין לוקחין בתים וכו'. רבותא קמ"ל דאפי' הני דהוון בפרהסיא שרי לצורך המועד ושאינו לצורך המועד אפי' שאר דברים הסור: ואבנים. בגמרא מפרש דמשכחת להו לצורך המועד בכותל גוהה שנוטה ליפול ויש בו סכנה שסותרו ובונה אותו בי"ט: או לצורך המוכר. שצריך מעות להוציאן לצורך המועד: אין מפנין. כלים או שאר דברים מבית זה לבית אחר רחוק ממנו דרך ר"ה מפני הטורח אבל מפנה הוא לחצירו מבית לבית שבאותו חצר דהוי דרך לינעה: אין מביאין כלים מבית האומן. בכלים שאינן לצורך מועד מיירי אבל אם הן לצורך המועד כגון כרים וכסתות וכוסות וקיתוניות שרי: ואם חושש להם. שמא יגנבו מבית האומן או שהאומן צריך לשכרו והבעל הבית אינו מאמינו שמא ישאל ממנו שכר פעולתו פעם שניה מפנן הוא לחצר אחרת: **גמ'** ניחא כולהון. משכחת בהו לצורך המועד בתים לישב בהן עבדים לשמשו בהמה לשחיטה: אבנים. בתמיה מה צורך בהן במועד הלא אסור בבנין: כהדא. משכחת בהו לצורך המועד אם היתה כותלו גוהה וכו' וכדאמרינן לעיל בפ"ק בה"ד: אימת רבי שאל. אימת קאי השאלה של רבי ודאי בשבת היא השאלה הא תני בהדיא אפי' בשבת מותר משום ישוב א"י וכדמסיק ואזיל כיצד הוא עושה וכו': ומעלה. בארכאות שלהם שכן

רידב"ז

יתומין. בתמי' דאפילו אם פקדון הוא בעלמא ביד יתומים נמי צריך למגבי ומחמה הגמ' על תמיהתו מה בינה למלוה ולמה תתמה האיך איפשר שלא יוגבה פקדון מהיתומים הא באמת אין גובין דמה בין פקדון למלוה ומשני מלוה ניתנה להוצאה וזה לא ניתן להוצאה ע"כ אפילו פקדון בעלמא גובין מיתומים ע"כ שפיר מתמה על חלק הפקדון כן שיטת הירושלמי ולפי מה דקיי"ל לפי שיטת הש"ס דילן דלהש"ס דילן פקדון אין נגבית מהיתומין ע"כ דווקא בשיש עדים יודעין בזאת היא הפרגמטיא אבל בלא"ה אינו גובה וכן פסק בטוש"ע חו"מ סי' ק"ח ודו"ק:

שנויי נוסחאות (סו"ז) שיומנה בד"ו שיימנה. (סוי"ג) אוכלין בד"ו אכלין. (סוס"ז) לווין בד"ו לוין. (סוי"ס) רומשות בד"ו רומשית.

חדושי הרד"ל

לכן צריכה בשאין עדים יודעים הא אם יש עדים יודעים נעשית כפקדון כך אנו אומרים כצ"ל. נ"ב פי' בתמיה דאם יש עדים בפקדון ודאי מוציאין. אך אין הסברא נוהגת להוציא אין שם עדים. ונראה לקיים גי' הספר ופי' פידע זה וודאי שהפרקמטיא של אחר רק שאין עדים שהיא נתנה לעסקא פליגא מלוה כו'. נכן אמר אם אין שם עדים אדרבא גרוע דחזרה כולה פקדון ובודאי מוציאין. אבל יש שם עדים פליגא מלוה והיינו דמפ"ו מה בינו למלוה כו': אם הזכירוך לבולי. עי' במרדכי דמכילתין בפ"ק פי' על זה [עיין מ"ש בגליון הש"ס]:

עמודי ירושלים

בלום אסרו בשר בכור להשקל בליטרא לא כדי שיהיו מוכרין בזול כו'. מוכח מזה דבשר בכור צריך למכור בזול וכ"כ הפ"ו בס' בכורות (סי' תק"ג) להגבה כן. אולם לא ראיתי לא' מן הפוסקים שיפסקו כן. ונראה פשט דחו זה מהלכה דלפ"ז בודאי הוי רק מדרבנן מק דאסור לשקול בשר בכור בליטרא. והנה כבר הכריחו התוס' בבכורות (כ"א. בד"ה אכילה ול"א ב' ד"ה הון) דהוא מה"ת והוכיחו כן מב"ס כסנהדרין (ק"ב א') ותמורה (ח' א') וכן דעת רש"י ב"ב (די"ג כ"א) וגם אף אם נימא דהוא רק מדרבנן כמו שנראה מדברי הרמב"ן והרא"ש כ"ב דבכורות עכ"ז נראה מש"ס דילן דהוא אינו משום שמא ימכרו בזול ורק משום בזיון וכמבואר בש"ס זבחים (ע"ה ב') דאיתא התם בעי רמי בר חמא המתפיס בכור לבדק הבית מהו שישקל בליטרא רואה דהקדש עדיף או דלמא זילותא דבכור עדיף מבואר נראה דהוא משום זילותא ולא משום דימכרו בזול ולכן דחאו אותו מהלכה:

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פ"ח מאיסורי מזבח הל' יב ופ"א מבכורות הל' יח טוש"ע יו"ד סי' שו ס"ו

יז
ב טוש"ע שם סי' קס סי"ח

יח
מיי' פ"ז מיו"ט הל' כד טוש"ע או"ח סי' תקלט סי"ב

יט
ד מיי' שם פ"ח הל' טז טוש"ע שם סי' תקלד ס"ג

כ
ה מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סי' תקמ ס"א

כא
ו מיי' פ"ו משבת הל' יא טוש"ע שם סי' שו סי"א

מסורת הש"ס

ירושלמי סנהדרין פ"ח הלכה ב

מ"ק יג פ"א

שם ז פ"א (לעיל פ"ק הלכה ד)

פי' ב"ק פ ע"ב

גליון הש"ס

[ב]עיין תוספות חגיגה דף יח ע"א ד"ה חוה"מ ובהגהו' מיי' פ"ו מיו"ט:

[ג]עיין ק"פ ודתוק. אבל במרדכי פי' קובלין לרשות שהוא שליט על בולי ויכול לקבול במועד ולדון לפניו ולהסתלק מבולי וכו' ע"ש:

[ה]עיין במג"א סימן רמב ס"ק ב:

ציון ירושלים

[ד]לוין ברבית לחבורת מצוה ולקדוש החדש עמג"א ר"ס רמב

עין משפט
נר מצוה

כב
א מיי׳ פ״ו ממלכים הל׳ יא
כג
ב מיי׳ פ״ז מיו״ט הלכה ו טוש״ע או״ח סי׳ תקלז סע״ו
כד
ג טוש״ע שם
כה
ד מיי׳ שם פ״ח הל׳ טו ובהשגו׳ טוש״ע שם סי׳ תקלה סעיף א
כו
ה טוש״ע שם סעיף ב
כז
ו מיי׳ שם הל׳ ט ופי״ד מאבל הל׳ טו טוש״ע יו״ד סי׳ שסג סעיף א
כח
ז טוש״ע או״ח סי׳ תקלח ס״ה
כט
ח מיי׳ שם הל׳ יד טוש״ע שם סעיף ד
ל
ט מיי׳ שם פ״ז הל׳ כג טוש״ע שם סי׳ תקלט ס״א
לא
י מיי׳ שם הל׳ ט טוש״ע שם סי׳ תקלג ס״ה
לב
כ מיי׳ פכ״ב משבת הל׳ כה טוש״ע שם סי׳ שלח ס״ז וסי׳ תקכח ס״ב

פני משה

שכן מלינו וכו׳ כדאמרי׳ לעיל בפ״ק דשבת בהלכה: במספק ליחיד. כשצריך סיפוק לביתו כיחיד אבל אם צריך לספק לרבים דש ואפי׳ בפרה במועד: ובתוך שלו. שהבית השני שלו היא אפי׳ מדירה נאה וכו׳ מותר מפני שמחה היא לאדם בשעה שהוא דר בתוך שלו וכן אין מפנין וכו׳: הדא אמרה. מדקתני ואם חושש להן מותר לפנותן ש״מ פרקמטיא אבודה שעומדת לילך לאיבוד שרי מטלטלא במועדא למקום השמור כדאמר ברים הל׳ דלעיל:

הלכה ה מתני׳ מחפין את הקליעות. תאנים השטוחין בשדה כדי לייבשן מכסין אותן בקש מפני הגשמים: אף מעבין. שנותנין אותן זו על גב זו ועושה כמין שיהו העליונות מגינות על התחתונות ואין הלכה כן: הציידין. ציידי עופות ודגים: והדשושות. הדשים וכותשין חטים לדייסא: והגרוסות. העושין גריסין של פול: ר׳ יוסי אומר הן. האומנין עצמן החמירו על עצמן. שלא לעשות כלל. ואין הלכה כר׳ יוסי:

גמ׳ כיני מתניתא מעבין. כך צריך למתני במתני׳ מעבין לת״ק ור׳ יהודה מחמיר הוא ולא כדתנינן לר׳ יהודה אף מעבין דא״כ ר׳ יהודה מיקל הוא והא שמעינן לר׳ יהודה דמחמיר הוא במועד כדאמרי׳ לעיל בהלכה א׳ לר׳ יהודה דאומר יאבד דבר מועט וכו׳ שלאיבוד דבר מועט לא עשו חכמי׳ תקנה להתיר במועד אלא לאיבוד דבר מרובה הוא דחששו וא״כ צריך לגרום בהיפוך מעבין הקליעות בקש ר׳ יהודה אומר מחפין. א״נ ה״ק כיני מתני׳ מעבין גרסי׳ לר׳ יהודה ולא אף מעבין ולעולם ר׳ יהודה מחמיר הוא וכדמוכח מדלקמן: אית מילין במועד. שהן קשים יותר מהלכות אהלות ונגעים שהן קשים אהדדי כדנקיט ואזיל: תמן וכו׳. לעיל בשבת פ״ד בהלכה ב׳ קאמר רב ירמיה בשם רב פורסין מחצלות ע״ג סיפוף בשבת סייפות ושורות של לבנים פורסין עליהן להגן מפני הגשמים ואע״ג דעומדות לבנין הן ומפני שראוין לישיבה ודעתיה עלייהו אלמא אפילו בשבת מותר לפרוס מחצלת: והכא הוא אמר הכין. בתמיה דאף במועד אין מכסין כדבר דאית ביה טירחא כדקתני מחפין כדוקא: לתולש מן הקרקע ביניהן. כלומר הכי הוא דמפרשינן לפלוגתייהו במתני׳ ולא קשיא מידי דרבנן אמרו והוא הת״ק דאפי׳ קוצר ותולש הקש מן הקרקע כדי לעבות זו ע״ג זו בהיפוי וכיסוי גמור ודקתני מחפין היינו בכל גד שיכול להפות אותן ואפי׳ לתלוש הקש מן הקרקע ור׳ יהודה פליג להומרא וקאמר לא יקצור בתחלה להקש אלא יעבה ויכסה אותן אם יש לו קש מוכן ולא גרסי׳ בדברי רבי יהודה אף מעבין אלא מעבין בלחוד וכדלעיל והשתא לא קשיא מהת״ק לרב דלעיל: קיבלו עליהן חרמי טבריא וכו׳. גרסינן להא לעיל בפ׳ מקום שנהגו בהלכה א׳: אלו הצדים דגים בחרמות וברשתות בימה של טבריא ואלו העושין גרוסין בציפורי והכותשין דשושי חטים לדייסא בעכו קיבלו והחמירו על עצמן שלא לעשות מלאכתן במועד ואף על פי דמדינא מותר הוא כדתנינן במתני׳: ניחא גרוסי צפורי ודשושי עכו. שהניחו להן הכמים במנהגן מפני שיכולין לתקן זה מקודם המועד אלא חרמי טבריא קשיא וכי אינן ממעטין בשמחת הרגל ומשני צד הוא בחכה וכו׳. דלא אוופא מילתא כל כך: ופריך אפי׳ כן וכו׳. דאינן יכולין לצוד הרבה בחכה ובמכמורת: ר׳ אמי מיקל. מבזה אותן לאלו שנמנעו מלעשות מה שהוא לשמחת הרגל:

הדרן עלך פרק מי שהפך

*שכן מצאנו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב °כה תעשה ששת ימים. וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים *וכתיב °עד רדתה [א] אפילו בשבת *הרי [ב] שאין לו מה יאכל קוצר ומעמר ודש ובלבד שלא ידוש בפרה. במספק ליחיד [ג] אבל במספק לרבים דש ואפילו בפרה. [ד] אין מפנין מדירה נאה לדירה נאה ולא מדירה כאורה לדירה כאורה. ולא מדירה כאורה לדירה נאה ואין צריך לומר מדירה נאה לדירה כאורה. [ה] ובתוך שלו אפילו מדירה נאה לדירה כאורה [ש]שמחה לאדם בשעה שהוא דר בתוך שלו. [ו] [ש]אין מפנין את המת ואת העצמות מקבר מכובד למכובד ולא מבזוי לבזוי ולא מבזוי למכובד אין צורך לומר מן המכובד לבזוי. ובתוך שלו אפילו מן המכובד לבזוי ערב הוא לאדם שהוא נינוח אצל אבותיו: אין מביאין כלים מבית האומן, הדא אמרה *פרגמטיא עבדה [ז] שרי מטלטלא במועדא:

הלכה ה מתני׳ *מחפין [ח] את הקציעות בקש רבי יהודה אומר אף מעבין [ט] מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד [י] הציידין והדשושות והגרוסות עושין בצינעה לצורך המועד ר׳ יוסי אומר הן החמירו על עצמן: גמ׳ כיני מתני׳ מעבין. *ר׳ יהודה אומר יאבד דבר ממועט ואל יאבד דבר מרובה רבי יוסה אומר אל יאבד דבר כל עיקר. כהנא אמר אית מילין במועד דקשיין מן אהילות ומן נגעים. *תמן *אמר רב ירמיה בשם רב [כ] פורסין מחצלת על גבי שיפוף בשבת וכא הוא אמר הכין. רבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא לתולש מן הקרקע ביניהן רבנן אמרי קוצר ומעבה רב יודה אומר לא יקצור אלא יעבה. *קיבלו עליהן חרמי טיבריה ודשושי עכו וגרוסי ציפורין שלא לעשות מלאכה בחולו של מועד ניחא גרוסי ציפורין דשושי עכו. חרמי טיבריה ואינן ממעטין בשמחת הרגל. צד הוא בחכה צד הוא במכמורת. אפילו כן אינן ממעטין בשמחת הרגל רבי אמי מיקל לון שהן ממעטין בשמחת הרגל:

הדרן עלך פרק מי שהפך

קרבן העדה

שכן מלאנו וכו׳. כלומר שמלינו שבשביל ישוב ארץ ישראל מותר לחלל שבת: וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבעה פעמים. הל״ל וביום השביעי תעשו כן שבעה פעמים אלא ודאי דיום השביעי לא היה יום המעשה וביו״מ לא פי׳ כן הורה אור והנ״ל פירשתי: עד רדתה. כלומר שלא תפסיק במלחמה עד רדתה ול״ל קרא פשיטא אלא ללמד שאף אם אירע שבת בינתים אל יפסיק המלחמה בשביל כך: במספק ליחיד. כשאינו לריך אלא ליחיד אבל רבים הם שאין להם לאכול דש אפי׳ בפרות: שמחה לאדם שהוא דר בתוך שלו. כמלא שזה מעונג י״ט הוא הלכך אפי׳ מחלר לחלר שרי: אין מפנין וכו׳. כלומר כיולא בו אין מפנין וכו׳ והטעם שהבלבול קשה למתים מפני שמתייראים מיום הדין ובשמואל הוא אומר למה הרגזתני וגו׳: ובתוך שלו. לפנותו לקברו אצל אבותיו מותר שזהו כבודו ושמחתו: הדא אמרה. מסיפא דמתני׳ דתנן אם חושש להן מפנין וכו׳ שמע מינה סחורה שמתיירא שתאבד מותר לטלטלה ולהפכה במועד:

הלכה ה מתני׳ מחפין את הקליעות. תאנים שטוחין בשדה ליבשן מחפין ומכסין אותן בקש מפני הגשמים: אף מעבין. שנותנין אותן זו ע״ג זו ועושין אותן כמין כרי שיהו העליונות מגינות על התחתונות: הדשושות. שדשים וכותשים חיטים לדייסא: הגרוסות. שעושין גריסין של פול: הם. האומנין: החמירו על עצמן. ואין עושין אפי׳ בלנעא: גמ׳ כיני מתניתא. כן לריך להיות מתני׳ רי״א מעבין ול״ג אף דר׳ יהודה מחמיר באיסורי מועד יותר מת״ק דהוא ר׳ יוסי כדאמרינן לעיל בר״פ רי״א יאבד דבר ממועט וכו׳: אית מילין. יש דברים בהלכות מועד והן חמורים מהל׳ נגעים ואהלות: תמן וכו׳. התם בשבת פרק במה טומנין: ה״ג פורסין מחצלת של סיפוף ע״ג לבינים בשבת. וה״פ פורסין מחצלת ע״ג לבינים שלא נגמר בישולם שלא יהו נפסדים בגשמים א״כ אף לאחר בישולם כדי שיקבלו הסיד ולא אמרינן הואיל והן עצמן מוקצין אף הכלי לא יכטל לצרכן: והא אמר הכין. ובמתני׳ שאין מכסין הקליעות בחול המועד וכ״ש בשבת: לתלוש מן הקרקע ביניהון. הא דפליגי רבנן ור״י היינו לתלוש מן הקרקע קש ולכסות על הקליעות דרבנן סברי קוצר ומכסה אבל קש התלוש מן הקרקע לכ״ע מותר לכסות בו אפי׳ בשבת וכדר׳ ירמיה אמר רב: קיבלו עליהן. פורשו חרמי׳ לצוד בהן דגים שבטבריא וכן הטוחנין פולין לגרוסין שבציפורי והכותשין חיטין לדייסא שבעכו שלא לעשות כן בחול המועד מפני כבוד יום טוב: ופריך ניחא גרוסי ודשושי. שהן יכולין להחמיר על עצמן שאפשר לאכול חיטין ופולין בלא כתישי וגריסי א״נ שאפשר שיעשו הרבה קודם יום טוב שיהיה די לצורך יום טוב ואינן מתקלקלין אם יעמדו ימים רבים: אלא חרמי טבריה. הלא ממעטין בשמחת הרגל שאין לבני טבריא דגים לאכול שאם עומדין מקודם יום טוב מתים ומסריחים: ומשני לד הוא בחכה או במכמורת. בחול המועד ואינו ממעט בשמחת יום טוב ולא החמירו אלא שלא לפרוש חרמים כמו שעושין בחול וגם שיש בו פרסום: ופריך אפי׳ כן אינן ממעטין בשמחת הרגל. בתמיה שהרי אינן לדין הרבה דגים בחכה ובמכמורת וגם אינן לדים דגים גדולים: ר׳ אמי מיקל לון. היה מקלל להן לחרמי טבריא שהן ממעטין בשמחת הרגל ע״י שאינן פורסין חרמים בחול המועד:

הדרן עלך פרק מי שהפך

סלכה

מסורת
הש״ס

שבת פ״ק ס״ח
שבת יט פ״א
מ״ק יב ע״ב
לעיל הלכה ג
מ״ק יג ע״ב
לעיל הלכה א
עי׳ כילה ט פ״א (שבת פ׳ במה טומנין ס״ב)
מ״ק יג ע״ב (כילה ס״ט פסחים פ״ד)

גליון
הש״ס

[א] עיין תוספות דף יג ע״א ד״ה אין:
[ב] עיין ברא״ש דף פג ודף קב:

שנויי נוסחאות (סו״ט) ואין צריך בד״ו אין צורך. (סו״ח) עבדה בד״ו אבדה. (סוכ״ג) והדשושות בכרי״ר והרושישות. (סוכ״ד) עושין בכרי״ר מוכרין. (סוכ״ה) שיפוף בשבת בכרי״ר שיפף כולו לבינים בשבת. (סוכ״ג) לתולש בכרי״ר ליתלוש. (סוכ״ד) רב בד״ו רבי. (סוכ״ס) ודשושי עכו וגרוסי ציפורין בכרי״ר גרוסי ציפורין ורשושי עכו. (סוכ״ו) דשושי בכרי״ר ורשושי.

חדושי הרד״ל

כיני מתני׳ מעבין. נ״ב פי׳ ר״י לא שרי לחפות כלל רק לאסוף כרי וממילא עי״ז אף שיפסדו הפירות העליונים ישתמרו ע״י כן רוב הפירות שבאמצע וז״ש לר׳ יהודה יאבד דבר מועט ואל יאבד דבר מרובה. ופריך דאף בשבת שרי לחפות אפי׳ לבנים המוקצין. ומסיק דצריך להלום ממחובר קא׳ ת״ק שרי ור״י לא שרי כ״א לעבות כרי ולא לקצור:

סליק בס״ד בריך רחמנא דסייען

מסורת הש"ס

הלכה א מתני' הבא ממדינת הים במועד. שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד: והיוצא מבית האסורין ומנודה. מפרש בגמ': והנזיר. שהשלים נזירותו במועד: ה"ג והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו. אם חל שביעי במועד מותר בתספורת דכתיב וביום הז' יגלח את כל שערו וגילוח דנתק לא קחשיב שאינו אלא דבר מועט שמגלח סביב הנתק: **גמ'** הא שאר כל בני אדם אסורין מ"ט. אע"ג דגילוח מלאכה הוא היה לנו להתירו לצורך המועד: שלא יכנסו לרגל מנוולין. שיכוונו לגלח במועד שהם בטלים ממלאכה ויבואו י"ט ראשון של רגל כשהן מנוולין והיינו טעמא דאסרו כיבוס במועד: תמן תנינן. בתענית פ"ב: לשבתן. למשמרתן: אסור לו לגלח. מפני שילא שלא ברשות דאסור לילך מארץ לח"ל ואיירי ביוצא להרוית כגון אדם שיש לו נכסים הרבה: אסור לפרש לים הגדול. שלשה ימים קודם לשבת אם הולך להרוית דלא הוה כמפרש לדבר מצוה כמי שהולך למזונות: מעתה. בניחותא מהכא שמעינן דכהן שילא לח"ל ובא ברגל אסור לו לגלח לכ"ע אפי' לרבנן: מהו לצאת לצור. שהוא ח"ל: לעשות דבר מצוה. דכהן אסור לצאת לח"ל דגזרו טומאה על ארץ העמים: אחיו של זה. כלומר אחיו של כהן יצא לח"ל ומת שם בלא בנים: ואת מבקש לעשות כיוצא בו. בתמיה הלא תענש ואע"ג דמצוה לחלוץ מ"מ תבא היא אצלו דזקני עירו כתיב ולא עירה: אית וכו'. כמו איכא דאמרי: הניח חיק אמו. והיא א"י: וחיבק חיק נכריה. א"ל: כתוב לי. איגרת אחד שיכבדו אותי בכל מקום ואלא לפרנסתי לחולה לארץ: אני הולך אצל אבותיך. כלומר שימות ויאמרו לו בן אחד הנחמד שהיה לנו איך התרת לו שילא לח"ל ומה אשיב לשואלי דבר לכן לא אהיה מתיר לך: אבל אם היה חבוש אצל ישראל לא. שאינו אנוס שיניחוהו לגלח בבית האסורין והיה לו לגלח מעי"ט: אתא מימר לך. כלומר הדר אמרו: ואפי' חבוש אצל ישראל. כמי שאין נוח לו לאדם לגלח בבית האסורין אע"פ שרשאי: מה אנן קיימין. במאי עסקינן יגלח. קודם הרגל: אל יגלח ברגל. דלאו אנוס הוא שהיה לו לפייס בעל דינו כדי שיתירו לו: נזיפה. גערה: ר' הוה מכבד לבר אלעשא. אתנו שהיה עשיר גדול ולא היה ת"ח: א"ל בר קפרא לבר אלעשא הכל שואלין לר' ואתה שמכובד אתה בעיני ר' למה אין אתה שואל ממנו: א"ל שאול. כמו שאל: משמים נשקפה. נראה דעל נשמת אדם קאי שהיא משמים: מפחדת כל בעלי כנפים. שכולן נתונין תחת ממשלת בני אדם: ראוהו נערים ונחבאו. שאין עושין דרכי נשמתם: הנם. מעבירות: יאמר הו הו. לשון שמחה: הפך ר'. עלמו וראה לבר קפרא שהוא מלחק על חידה זו: א"ר לבר קפרא איני מכירך זקן. שלא יתמנה זקן מוסמך בימיו: וידע. בר קפרא שלא יתמנה בימיו שבודאי יתקיימו דברי ר': בקשו לנדות לר"מ. על שחלק על החכמים בדבר הלכה: את מי מנדין. דקי"ל אין מנדין בפרהסיא לנשיא או אב"ד או חכם ור"מ חכם כדאיתא סוף הוריות: ועל מה מנדין

תורה אור

הלכה א מתני' *ואלו מגלחין במועד [א] הבא ממדינת הים ומבית השבים והיוצא מבית האסורים ומנודה שהתירו לו חכמים וכן מי שנשאל לחכם והותר והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו: **גמ'** הא שאר כל בני אדם [ג] אסורין. *א"ר סימון גזרו עליהן שלא יכנסו לרגל מנוולין. *תמן תנינן [ג] אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. הא שאר כל הימים אסורין. רבי יוסה ר' אבהו בשם רבי יוחנן רבי אבון בשם חזקיה גזרו עליהן שלא יכנסו לשבתן מנוולין. *תני בשם רבי יודה הבא ממדינת הים אסור לו לגלח רבי יודה כדעתיה דרבי יודה אמר אסור לפרש לים הגדול. מעתה "כהן שיצא חוץ לארץ הואיל ויצא שלא ברצון חכמים יהא אסור לו לגלח. [ב]*חד כהן אתא לגבי ר' חנינה א"ל מהו לצאת לצור לעשות דבר מצוה לחלוץ או לייבם א"ל אחיו של אותו האיש יצא ברוך המקום שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו. אית דבעי מימר הכין א"ל. אחיו של אותו האיש הניח חיק אמו וחיבק חיק נכרי' וברוך שנגפו ואת מבקש לעשות כיוצא בו. שמעון בר בא אתא לגביה רבי חנינה א"ל כתוב לי חדא איגרא דאיקר ניפוק לפרנסתי לארעא ברייתא. אמר לו למחר אני הולך אצל אבותיך יהו אומרים לי נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו בארץ ישראל התרתה לה לצאת לחוץ לארץ: והיוצא מבית האסורין. הוינן סברין מימר כשהיה חבוש אצל העכו"ם אבל אם היה חבוש אצל ישראל לא. אתא מימר לך [ד] ואפילו חבוש אצל ישראל אינו ערב לאדם לגלח בבית האסורין: והמנודה שהתירו לו חכמים. [ב]מה אנן קיימין אם בשהתירו לו קודם לרגל יגלח אם בשלא התירו לו קודם לרגל אל יגלח אלא כי נן קיימין כשהתירו לו קודם לרגל וחל יום שלשים שלו להיות ברגל *שאין נידוי [ה] פחות משלשים ואין נזיפה פחות משבעת ימים. אין נידוי פחות משלשים יום °עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם ואין נזיפה פחותה משבעת ימים °הלא תכלם שבעת ימים. ר' הוה מוקר לבר אלעשא. א"ל בר קפרא כל עמא שאלין לרבי ואת לית את שאל ליה. א"ל מה נישאול א"ל שאול משמים נשקפה הומיה בירכתי ביתה מפחדת כל בעלי כנפים °ראונו נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו הנס יאמרו הו הו והנלכד נלכד בעונו. הפך ר' וחמתיה גחיך אמר רבי איני מכיריך זקן. וידע דלית הוא מתמנייא ביומוי. [ב]ביקשו לנדות את רבי מאיר אמר להן איני שומע לכם עד שתאמרו לי את מי מנדין ועל מה מנדין

פני משה

הלכה א מתני' ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים. במועד שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד והוא שילא למזונות ולהרווחה אבל אם ילא לטייל בעלמא אסיר דהוי כילא שלא ברשות: והיוצא מבית האסורים. ואפי' היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח אפ"ה מיקרי אונס שאינו ערב לאדם לגלח בבית האסורים והכי מסקינן בגמרא: מנודה שהתירו לו חכמים. במועד שלא היה יכול לגלח קודם המועד שהמנודה אסור בתספורת: וכן מי שנשאל לחכם והותר. שנדר שלא לגלח ומלא חכם במועד שיתיר לו נדרו או שנתחרט על נדרו במועד: והנזיר. שהשלים נזירתו במועד: והמצורע מטומאתו לטהרתו. שאם שביעי שלו במועד מותר הוא בתספורת כדכתיב ביום השביעי יגלח את כל שערו אבל כל אדם אסור לו לגלח במועד כדאמר בגמרא שגזרו חכמים כדי שלא יכוונו לגלח בתוך המועד מפני שהם בטלים ממלאכה ויכנסו לרגל ביו"ט הראשון כשהן מנוולין ומהאי טעמא נמי אסרו הכיבוס במועד: **גמ'** הא שאר כל בני אדם אסורין וכו'. כדפרישית במתני': תמן תנינן וכו'. לעיל בפ"ב דתענית בהל': ר' יודה כדעתיה דאמר אסיר לפרש לים הגדול. מפני הסכנה וכשיולא להרווחה הוא דפליג ר' יהודה ולית הלכתא כוותיה: מעתה. לר' יהודה כהן שילא חוץ לארץ וכו' שזהו שלא ברצון חכמים מפני שגזרו טומאה על ארץ העמים יהא אסור לו לגלח כחזירתו במועד ואפי' ילא לד"מ כהאי עובדא דלקמיה: אית דבעי מימר הכין אמר ליה וכו'. שא"ל בפירוש מה שעבר אחיו לחבק חיק נכריה ולא היה מחזר אחר פרנסתו בא"י שהוא בחיק אמו: חדא איגרא דיקר. אגרת של כבוד ללאת לחוץ לארץ לבקש פרנסתי: הוינן סברין מימר. מעיקרא שדוקא כשהיה חבוש אצל העכו"ם שלא היו מניחין לו לגלח. והדרי ומדייקי דאתא מימר לך ואפילו היה חבוש אצל ישראל וכו' דסתמא קתני במתני' וכדמפרש טעמא: אם בשהתירו לו. נידוי קודם הרגל א"כ יגלח מיד ואמאי מותר לו לגלח במועד הרי לא אנוס היה: אם בשלא התירו לו קודם הרגל. שלא כלה לו זמן נידויו ומתירין לו עכשיו במועד א"כ אל יגלח וכלומר שאם לא התירו לו מקודם אל יתירו לו עוד עד אחר הרגל ואל יגלח ברגל: אלא כי אנן קיימין כשהתירו לו קודם הרגל. והיינו לאחר שכלו ימי נידויו והוא שלשים יום כדלקמיה וחל יום ל' שלו להיות ברגל שאין נידוי וכו' ומהו דתימא הואיל וכלין ימי נידויו בתוך הרגל ימתין עד לאחר הרגל קמ"ל דמותר הואיל והיה אנוס קודם הרגל יגלח מיד: הוה מוקר לבר אלעשא. אתנו שהיה עשיר גדול ועשה לו כבוד וא"ל בר קפרא לבר אלעשא כל עמא וכו'. ולהקניטו לרבי היה מתכוין א"ל לשאול חידה זו על המות ושלא יהא בטוח על העושר וראהו רבי שהיה שוחק וכמלעיג וא"ל רבי איני מכירך זקן וידע בר קפרא דלית הוא מתמני לחכם ביומוי דרבי: בקשו חכמים לנדות את ר"מ שהיה חולק על דבריהם ואין אדם יכול לעמוד על סוף דעתו כדאמרי' בפ"ק דעירובין: איני שומע לכם וכו'. והרי אתם כמנדין שלא כרשות שאין מנדין

עין משפט נר מצוה

א
[א] מיי' פ"ז מיו"ט הל' יח יט טוש"ע או"ח סימן תקלא ס"ד

ב
[ב] מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעיף ב

ג
[ג] מיי' פ"א מכיאת מקדש הל' יב ופ"ו מכלי המקדש הלכה יא

ד
[ד] טוש"ע שם סי' תקלא ס"ו

ה
[ה] טוש"ע יו"ד סי' שלד ס"ו

גליון הש"ס

[ב]עיין ברא"ש רפ"ג ובבאורי הגר"א סימן תקלא ס"ק ו:

[ב]עיין בתוספות דף יג ע"א ד"ה ומנודה:

[ב]עיין בשו"ת תשב"ץ ח"א סימן לג:

מראה המקומות (שוליים): פ"ק יג פ"ב · בס יד פ"א · ירושלמי תעני' פ"ב ה"א · פ"ק יד פ"א · פי' כתובות קיא ע"א · פ"ק טז פ"א · במדב' יב · בס יב · איוב כט

ציון ירושלים [א]כהן שילא חוץ לארץ עי' פ"ז דף כג ועי' בע"א בחדושיו לחגיגה בהב"מ ד"ה לא לתהו בראה מה שהקשה על שיטת בעלי התוספות. על דברת התוס' שכתבו בשם בעלי התוספות שלא ילא אבל לא תופס ישה והוא בפרשת אמור סי' קג ועי' בשאילת שלום מ"ש לייבב דברי בעלי התוספות ועי' בתבורי יד שאול סי' ער אבל דברי הש"ס כאן תמוהים ועי' קדושין דף לא לקראת אמו מהו. ועי' תדושי מסרי"ט שם ודוק היטב:

שנויי נוסחאות (בו"ג) השבים בד"ו השבויה. (בו"א) אבון בשם בספרי"ר בון ר' יסא בשם. (בומ"ד) ראונו במקרא ראוני ובד"ו ראוה. (בומ"ה) יאמרו בד"ו יאמר. (בומ"ו) מכיריך בד"ו מכירך.

עמודי ירושלים

רבי יודא כדעתיה. דר' יהודה אמר אסור לפרוש בים הגדול כו'. עיין מ"ש בזה הקרבן העדה. ורלאיתי להשל אורות במ"ק (די"ד ע"א) שכתב וז"ל דברי המפרש הזה תמוהים בעיני בהא דפי"ם בהא דקאמר הירושלמי ר' יהודה לטעמיה כו' דמיירי דוקא בתוך ג' ימים ולא מזכר כלל זה בירושלמי וגם קשה דלא הו"ל למתני זאת בר' יהודה דוקא דהרי כ"ע מודו בזה כו' והוא ברייתא בפ"ק דשבת כו' וני היה נראה לפרש דברי הירושלמי בפשיטות דלהסבר דר"י סובר דתמיד אסור לפרוש לים הגדול ולאו דוקא ג' ימים קודם השבת אלא משום דים הגדול הוא מקום סכנה דהרי קיי"ל דד' צריכין להודות כו' וא' מהן הוא יורדי הים כו' ע"ש ודבריו תמוהים בעיני דנימא דר' יהודה יסבור דאסור לפרוש לים הגדול משום דד' צריכין להודות דהא בכל ים צריכין להודות וא"כ מ"ט דים הגדול דוקא ותו דהא גם הולכי דרכים המה מהד' הצריכים להודות וא"כ יהיה אסור לילך לדרך לר' יהודה וכ"ז ליתא והנכון כפי' הפני משה. ומה שהקשה דנמה תלה זה דוקא בר' יהודה הא היא ברייתא בתמיות. לא ראה בירושלמי שבת (פ"א ה"ח) דאיתא התם אין מפריסין לים הגדול לא בע"ש ולא בד' בשבת ב"ש אוסרין אפי' בד' וב"ה מתירין ולשיטות הרשב"ם הובא ברא"ש פ"ק דשבת ב"ה מתירין אפי' בע"ש (ומה שהקשה ע"ז השירי קרבן דא"כ מאי מסיים בירושלמי שם דבמקום סכנה מותר הלא בנא"ה מותר י"ל דזה קאי לב"ש) עכ"פ חזינן דשיטות הירושלמי דלב"ה בד' מותר ור' יהודה פוסק בזה כב"ש וא"כ שפיר אמרינן דר' יהודה לטעמיה. ועיין בירושלמי פסחים (פ"ד ה"א) אלא מן הדין רבי תלמודיה דר' יהודה הוי דר' יהודה אמר אסור לפרוש בים הגדול וכו' שם השירי קרבן וז"ל ותימה האיך יעלה על הדעת דאסור לפרוש כלל לים הגדול גרי הרבה תנאים וגם נביאים שפירשו לים הגדול לכן נ"ל דבד' בשבת איירי כו' עכ"ל כן אמת שקושיתו מהתנאים והנביאים שפירשו לים הגדול י"ל דהתם לדבר מצוה היה. ובזה מותר וכמ"ש השל אורות לשיטתו. אולם בנא"ה תמוה דאין טעם כלל וכמ"ש למעלה ועכ"פ חזינן דכן שיטת ר"י גם כאן ושפיר אמרינן ר"י לטעמיה (ולנע"ק על התוס' מנחות (ק"ד א' ד"ה מורייגא) שהצריכו נכונית

מו"ק י

מנדין ועל כמה דברים מנדין. *ביקשו לנדות את רבי ליעזר אמר אמרין מאן אזל מודע ליה אמר רבי עקיבה אנא אזל מודע ליה. אתא לגביה א"ל רבי ר' חביריך מנדין לך. נסתיה נפק ליה לברא אמר חרוביתא חרוביתא אין הלכה כדבריהם איתעוקרין ולא איתעקר'. אין הלכה כדבריי איתעוקרין ואיתעקרת אין הלכה כדבריהם הוזרין ולא חזרת. אין הלכה כדבריי חוזרין וחזרת. כל הדין שבהא ולית הלכה כר' אליעזר. א"ר חנינה משניתנה לא ניתנה אלא אחרי רבים להטות. "ולית ר' אליעזר ידע שאחרי רבים להטות לא הקפיד אלא על ידי ששרפו טהרותיו בפניו. *תמן תנינן היתכו חוליות ונתן חול בין חולייא לחולייא רבי ליעזר מטהר א וחכמים מטמאין זה תנורו של חכיניי. אמר רבי ירמיה חכך גדול נעשה באותו היום כל מקום שהיתה עינו של רבי ליעזר מבטת היה נשדף ולא עוד אלא אפילו חיטה אחת חצייה נשדף וחצייה לא נשדף והיו עמודי בית הוועד מרופפין. אמר להן ר' יהושע אם חברים מתלחמים אתם מה איפכת לכם ויצאה בת קול ואמרה הלכה כאליעזר בני. א"ר יהושע לא בשמים היא. ר' קריספי ר' יוחנן בשם ר' אם יאמר לי אדם כך שנה ר' ליעזר שונה אני כדבריו אלא דתניא מחלפין. חד זמן הוה עבר בשוקא וחמת הדא איתא סחותא דביתא וטלקת ונפלת גו רישיה. אמר דומה שהיום חביריי מקרבין אותי דכתיב °מאשפות ירים אביון. רבי יהושע בן לוי שלח בתר חד בר נש תלתה זימני ולא אתא שלח א"ל ב אילולא דלא חרמית בר נש מן יומי הוינא מחרם להההוא גוברא שעל עשרים וארבעה דברים מנדין ג וזה אחד מהן °וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה. א"ר יצחק בי רבי לעזר אית סגין מינהון מבדרן במתניתא. *תמן תנינן שלח לו שמעון בן שטח אמר לו צריך אתה לנדות שאילו נגזרה גזירה כשם שנגזרה בימי אליהו לא נמצאת מביא את הרבים לידי חילול השם ד שכל המביא את הרבים לידי חילול השם צריך נידוי. *תמן תנינן שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשלן לעתיד לבא לא נמצאת מעכב את הרבים מלעשות מצוה ה שכל המעכב את הרבים לעשות דבר מצוה צריך נידוי. *תני א"ר יוסי תודוס איש רומי הנהיג את אנשי רומי שיהו אוכלין גדיים מקולסין בלילי פסחים. שלחו חכמיו אמרו לו אילולי שאת תודוס לא היינו מנדין אותך. ומהו תודוס א"ר חנניה *דהוה משלח פרנסתהון דרבנן. לא נמצאתה מביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ שכל ו המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ צריך נידוי. *תמן תנינן את מי נידו את אלעזר בן חנוך שפיקפק בטהרת הידים ז הדא אמרה המפקפק בדבר אפילו מדברי סופרים צריך נידוי. *תמן תנינן דכמה השקוהו. מהו דכמה דכוותה. נידוהו ומת בנידויו וסקלו בית דין ארונו ללמדך ח שכל המנודה ומת סוקלים ארונו *הדא אמרה ט המבזה זקן אפילו לאחר מיתה צריך נידוי. ביומוי דר' זעירה הוון מרחקין ומקרבין. אמר לון רבי

מנדין. אותו בפרהסיא דהיינו שעשה כירבעם בן נבט וחביריו שחטא והחטיא את הרבים: ועל כמה דברים מנדין. דעל כ"ד דברים מנדין: ביקשו לנדות את ר"ל. בן הורקנוס על שחלק עם רוב החכמים בדבר הלכה: אמרו. מי ילך וידיעני שלא יענשנו: אר"ע. אני אלך שהיה תלמידו וחביב עליו ביותר וידע שלא יענישנו ויקבל פיוסים ממנו: נסתיה. לקחו ר' לעזר לר"ע וילא עמו לחוץ וראו אילן חרוב עומד: אמר ר"ל חרוב חרוב אם הלכה כדבריהם תיעקר ממקומך ולא נעקר החרוב חזר ואמר אם הלכה כדברי תיעקר ונעקר חזר ואמר אם הלכה כדבריהם תחזור למקומך ולא חזר ואמר אם הלכה כדברי תחזור למקומך וחזר: כל השבח הזה. והניסים האלה נעשו אפילו הכי אין הלכה כר' ליעזר: אר"ח. לכך אין הלכה כר"ל דמשניתנה התורה לכך ניתנה שהלכה כאשר יסכימו רוב החכמים שבדור: ופריך ולית ר"א ידע. האי קרא דכתיב אחרי רבים להטות ולמה חלק עליהם ועשה מעשה כדבריו עד שנידוהו: ומשני לא הקפיד ר"א אלא ע"י שטהרותיו שטיהר שנגעו בתנו' שנחלקו בה כדמסיק שרפו בפניו וחשב ר"א שמעשיהם שלא לש"ש רק להכעיסו שהיה להם לחוס לכבודו שהוא זקן ולשרפו שלא בפניו לכך לא חשש למינכס: תמן תנינן. כלים פ"ה: חיתכו חוליות. תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרש אם נירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא: ר"א מטהר. שאין זה כלי חרס אלא בניין כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: וחכמים מטמאין. דאזלי בתר חוליות ותנורים שלהם היו עשויין כעין קדרו' גדולו' ופיו למעלה ורפו בכבשן כשאר קדרו' ומושיבין אותו על הארץ או על הדף ומדבק טפילת טיט סביב על כל התנור לעשותו עב שיקלוט ויחזיק חומו: אר"י חכך גדול. כלומר לכך נקרא חכיניי מלשון חכך ופירושו מכה גדולה נעשה באותו היום: ואפי' חטה אחת. שראה חצי' אותו המחלית נשדף וחצי השני לא נשדף: והיו עמודי בית המדרש. מתרפים ונוטים ליפול מפני שנתן בהם ר"א עיניו א"נ לכבוד ר"א לפי שנעשה בו דבר גדול כזה: אם חבירים. תלמידי חכמי' מתווכחים מה איכפת לכותלים בזה: לא בשמים היא. כבר ניתנה התורה מן השמים ואין משגיחין בכל האותות לבטל דבר אחד מן התורה: שונה אני כדבריו. מזכיר אני דבריו במשנה משמו ולא איכפת לי במה שנידו אותו: אלא. דתנאים אחרים מחלפין שמו ואינן מזכירין אותו כ"כ בי"מ ול"נ דר' סובר לאחר שיצאה בת קול הלכתא בהא כר"א והיה שותה במשנתו כר"א אלא דתניא מחלפין בהיפך דברי חכמים לר' אליעזר ודברי ר"א לחכמי' לכך שנה אותו בלשון מחלוקת: חד זמן וכו'. פעם אחת היה ר"א עובר בשוק וראה אשה אחת מכבדת ביתה וזרקה האשפה ונפל על ראשו: אמר. כמדומה שהיום יקרבו אותי חבירי דכתיב מאשפות וגו' כלומר שהגיע להיות אשפה שזורקין עליו הזבל: אילולא. שלא החרמתי אדם מעולם הייתי מחרים לאיש הזה: אית סגין וכו'. יש הרבה מהן מן כ"ד דברים שהן מפוזרין במשניות: תמן תנינן. תענית פרק ג': שלח לו שמעון בן שטח. לחוני המעגל שנשבע שאינו זז עד שירדו גשמים: כשם שנגזרה בימי אליהו. שמפתח הגשמים ביד אליהו: לידי חילול השם. שאליהו נשבע חי ה' אם יהיו השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי ואתה נשבעת שאין אתה זז עד שירדו גשמים: תמן תנינן. ר"ה פ"ק: לא נמצאת וכו'. כלומר ותני עלה לא נמצאת מעכב אתה את הרבים מלעשות מצוה אע"פ שאין צורך בהם מכל מקום הם מתכוונים לעשות מצוה ומעלין עליהן כאילו עשאו: מקולסים. צלויים כשהן שלימים ותולין כרעיהם וקרביהם סביבותן בשפוד ועל שם כך קוראו מקולס שהוא לשון מזויין כדמתרגם וכובע נחושת על ראשו וקולסא דנחשא: בלילי פסחים. זכר לפסח שצלוהו שלם שנאמר ראשו על כרעיו ועל קרבו כלומר עם כרעיו ועם קרבו: אילולי שאת תודוס לא היינו מנדין אותך. בתמיה שהרי קרוב הוא להאכיל ישראל קדשים בחוץ שהרואה סבר שהקדישו לשם פסח: ומהו תודוס. ולמה חסו על כבודו ולא נידוהו: דהוה. נותן לחכמים פרנס': תמן תנינן. בעדיות פ"ה: אלעזר בן חנוך. שפקפק וזלזל בנטילת ידים: תמן תנינן. בעדיות פ"ה: דכמה השקוהו. שנידוהו לעקביא לפי שאמר על שמעיה ואבטליון דוגמא השקוהו מי המרים: דכוותה. שהם היו בני גרים השקוהו לגיורת דכוותם ומנדין על כבוד הרב: וסקלו ב"ד ארונו. הניחו אבן על ארונו: אפי' לאחר מיתה. שכבר מתו שמעיה ואבטליון: הוון מרחקין ומקרבין. היו מנדין ומקרבין אותן מיד אם החזיר בו: א"ל

רב

מנדין אלא על כ"ד דברי': נסתיה. לקחו והוציאו לחוץ אל אילן החרוב ואמר וכו': תמן תנינן. בפ"ה דכלים: סחותה דבייתה. היתה מכבדת האשפה שבבית והשליכה לחוץ ונפל מהאשפה בראשו של ר"א: אית סגין מנהון. יש הרבה דברים שמנדין על כך והן מפוזרין בכמה מקומות במשנה כדקחשיב ואזיל: תמן תנינן בפ"ג דתענית וכו': תמן תנינן. בפ"ק דר"ה: תני תודוס וכו'. לעיל בפ"ב דביצה: תמן תנינן. בפ"ה דעדיות: וקתני נמי שם דעקביא בן מהללאל השיב על מה שאמרו מעשה בשמעיה ואבטליון שהשקו שפחה משוחררת ואמר דוגמא השקוה ומהו דוגמא דכוותה היו ועל שאו מבני גרים: הוון מרחקין. מנדין ומקרבין מתירין מיד: וא"ל להן רבי

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פט"ו מכלים הל' ס

ז
ב מיי' פ"ו מת"ת הל' יג טוש"ע יו"ד סי' שלד סמ"ג

ח
ג מיי' שם פ"ו הל' יד טוש"ע שם סעיף מג וטוש"ע חו"מ סי' יא סעיף א

ט
ד מיי' שם טוש"ע יו"ד שם

י
ה מיי' שם טוש"ע שם

יא
ו מיי' שם טוש"ע שם

יב
ז מיי' שם טוש"ע שם

יג
ח מיי' שם פ"ז הלכה ד טוש"ע שם ס"ג

יד
ט מיי' שם פ"ו הל' יד טוש"ע שם סמ"ג

גליון הש"ס

עיין ש"ת תשב"ץ ח"ב סי' קו:

עיין תוספות ברכו' יט ד"ה דוגמ' וברא"ש ד' סוף עדיות:

עיין שו"ת רשב"א ח"א סי' קעט:

עיין ברא"ש פ"ג אות נ"ס:

ציון ירושלים

ולית ר' אליעזר ידע שאחרי רבים להטות פ' יבמות י"ד ובתוס' שם ובפי' נדה ד' יד ובדו"ק שיעב:

מסורת הש"ס

ב"מ נט ע"ב

כלים פ"ה מ"י

תהלים קיג

עזרא י

ירושלמי תענית פ"ג הלכה י

ירושלמי ר"ה פ"א הלכה ס

פסחים נג ע"ב

ירושלמי פסחים פ"ז הלכה א

עדיי' פ"ה מ"ו

שם

ברכות יט ע"א

שנויי נוסחאות (שו"ג) אמר בפרי"ר ליתא. מודע בפרי"ר אמר וכן בסמוך. (שוכ"ג) הדא בד"ו חדא. (שוכ"ו) בעצת במקרא „בעצת". (שיל"ג) תודוס בד"ו תוודם וכן בסמוך. (שול"ז) חנוך בד"ו הנך.

עמודי ירושלים

להוכיח דר' יהודא היה בימי רבי וכאן בירושלמי מבואר להדיא דר' היה תלמידו של ר' יהודא) ודע דהרא"ש גרס כאן בירושלמי כיון במקום שכתוב בנוסחתינו כאן ובמ"ס הפר"ת בא"ח במנהגי איסור ע"ד הירושלמי הלזו: ר' יהושע בן לוי שלח בתר חד בר נש כו' נל"ע בלשון הירושלמי דאמר אלולי דלא חרמית בר נש מן יומי הוינא מחרים להאי גברא שעל כ"ד דברים מנדין כו' דהא מפני כ"ד דברים מנדין שמענו ולא דמחרימין וא"כ האיך היה יכול להחרים האי גברא, ועי' בח"מ (סי' י"א ס"א). וגם נל"ע לפמ"ש בשו"ת הריב"ש (סי' ר"כ) וז"ל ומדקאמר ב"ד מנדין משמע חייבין לנדות וכן הוא בכל אותן הכ"ד דברים שהזכיר כאן הרמב"ם ז"ל עכ"ל וא"כ כיון שמחייבין לנדות איך לא נידה ריב"ל להאי גברא ובמאי נפיק הויבו. וראיתי להמל"מ ה' ת"ת (פי"ז ה"ג) שכ' וז"ל. הנה הריב"ש סי' כ"א הביא דברי רבינו וכ' וז"ל וכיון שאין התלמיד ואפי' החכם מחויב

עמודי ירושלים תנינא

ללמדך שכל המנודה ומת סוקלין את ארונו וכו'. נ"ב מכאן יש לסתור פירושו של היד המלך ה' ת"ת (פ"ז ה"ד) שתמה למה במשנה עדיות (פ"ה מ"ו) תני האי ללמדך רק בדברי ר"י ולא בדברי רבנן וגם תמה מאי פירושו של ללמדך וע"כ פירש דהב"ד נימנו על עקביה לנדותו ולא נידוהו רק את ר"א בן חנוך והב"ד הניחו אבן על עקביה אף שלא נידוהו והב"ד עשו זאת לפי דעת העולם שסברו שנידוהו לעקביא ע"כ הניחו אבן בכדי ללמד שמי שמת בנידוי צריכין לסקול את ארונו באבן גדולה ע"ש באורך ונעלם ממנו דברי הירושלמי הללו שאיתא האי ללמדך בדברי חכמים וגם כאן איתא וסקלו ב"ד את ארונו ולא והניחו אבן ובזה נסתר כל בנינו ומה שהקשה מה פירושו של ללמדך נעל"ת ה"ש סב"ח ביו"ד (סימן של"ד ס"ץ) שכ' וז"ל נראה דהאי ללמדך אצטריך דלא נימא לפי שארז"ל אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולן מחפין עליו כו' ולפיכך ב"ד שולחין וסוקלין את ארונו כדי שיודו בני משפחתו ולא יעשו כמוהו ולפ"ז נמשך שאם בני משפחתו כשרים לא יהיו סוקלין את ארונו מפני כבוד החיים ע"כ אמר ללמדך כו' דהשתא ודאי אין לחלק בין משפחה למשפחה אלא לעולם סוקלין את ארונו כי עיקר הטעם הוא לבזות את המנודה שמת בנידוי כדי שיתכפר עונו ולהביאו לחיי עוה"ב עכ"ל וכ"ז אשתמיט מהיד המלך ואין ערך לפירושו הקדם:

מסורת הש"ס

קרבן העדה

רבי אילא. וכי השתא מרחקין והשתא מקרבין הא קי"ל אין נידוי פחות מל' יום: חזרו ונמנו. החכמים לכשיחזור המנודה שיהו מקרבין אותו מיד שלא להרבות מחלוקות בישראל ויפה עושין בזמנינו כתקנ' האחרונה והראב"ד פי' בענין אחר המנודה לרב שנידוהו לכבודו: ואפי' חבר שנידה. מניין שנידוייו נידוי: נישמעינה מן הדא. הא שמע: חדא אמהא. שפחה אחת של איש ששמו בר פטא היתה עוברת לפני בית הכנסת ראתה מקרי דרדקי א' שהיה מכה לתינוק יותר מדאי: א"ל. יהא האיש הזה מוחרם שמכה אדם מישראל שלא לצורך: א"ל צריך את. לחוש על עצמך ולנהוג נידוי ש"מ מי שחייב נידוי אפי' כל אדם יכול לנדותו: רשב"ל הוה. שומר האינים במקום א' ששמו ברברית: אתון. גזלנים וגנבו מהנהו תאינים בלילה ובסוף הרגיש בהן רשב"ל מי הם הגנבים: א"ל. ליהוו האנשים אלו בחרם: אמרין ליה. יהא האי גברא בחרם שנידה אותן שלא כדין: אם. רשב"ל על עצמו ונהג נידוי ואמר שהדין עמהם אם ממון חייבין לי לשלם מה שגנבו: דלמא נפשין. בתמי' וכי נפשות חייבין לי דהיינו נידוי: נפק. רשב"ל וכן אחריהן א"ל התירו לי החרם שהחרמתם אותי: אמרין ליה. התר אתה החרם שחרמת אותנו ומחול לנו על מה שלקחנו מאתך אף אנו נתיר לך: מי מתיר. אם לא היה מוצא ר' שמעון בן לקיש אותם שנידו אותו מי היה מתיר לו נידויו: ומשני לא כן תני וכו'. ואמר רבי יהושע בן לוי לא אמרן אלא שאין שם נשיא אבל יש שם נשיא הנשיא מתיר ה"נ היה יכול רשב"ל להתיר נידויו ע"י הנשיא: ומשני וקמת. נוקים להא דאמר ר' בא דאיירי בשלא חזר בו המנדה מעבירה שנידוהו עליו לפיכך לא היה ביכולת הנשיא להתירו אבל אותן שנידוהו תחילה יכולים להתיר לו אפילו בשלא חזר בו שעל דעתם נתנדה: זקן. שאירע בו דבר שראוי לנידוי: הכבד. בלשון הזה אומרים לו עשה עצמך כאדם שכבד עליו ראשו ושב בביתך. ל"א התכבד בכבודך ותשב בביתך: נוהגין בו. כבוד כקדושת הארון שעשה משה ששברי הלוחות היו מונחים בו: זקן שנידו לצורך עצמו. כדי שיפייס ממנו ויתן לו ממון או יעשה לו רצונו בדבר מה חפיצו כהלכה שאח"כ פגע בכבודו אפ"ה אין נידויו נידוי: ביומוי דרבי ירמיה. אתא צרה על טבריא והיו צריכין ממון לפייס האויבים: שלח. ר"י ורצה מנורת כסף מר"י ברבי בון: שלח. ר"י וא"ל לר' ירמיה עדיין לא שב מרעתו לתבוע ממון מן החכמים: וביקש. רבי יעקב לנדות ר' ירמיה: אא"כ עשה כירבעם בן נבט. ואיך אתה רוצה לנדות את רבי ירמיה על שתבע ממון ממך: א"ל. רבי יעקב הא עקביה לא אמר אלא דוגמא השקוה ונידו אותו וכי עשה בזה כירבעם אלא שמעינן דכל העובר על דברי חכמים אפילו זקן מנדין אותו: ונדון אילין לאילין. והיה רבי יעקב מנדה לרבי ירמיה ורבי ירמיה לרבי יעקב על שנידוהו שלא כדין: וחשון וכו'. וחשו זה על חרם של זה: וצרכון. והצריכו שיתירו זה את זה הנידוי: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: לא יגלח ברגל. שהרי היה יכול לגלח קודם הרגל כשאר כל אדם: אל יגלח ברגל. דלאו אנוס הוא דהיה לו לשאול על נדרו קודם הרגל: ולא מצאו החכמים פתח לנדרו אלא ברגל: ואית דאמרין. ויש אומר ר' שמעון בן אלעזר היה אותו הזקן שבא מגליל: והוה

פ"ק טז ע"א

שם יז ע"א

עי' מס' שמחו' פ"ה

מנחות לט ע"א

ירושלמי נדרים פ"ט הלכה א

תורה אור

מ"ב יד

רבי לא השתא מרחקין והשתא מקרבין. אמר רבי יוסה חזרו ונמנו [א] לכשיחזור בו יהו מקרבין אותו. [ב] *המנודה לרב מנודה לתלמיד המנודה לתלמיד אינו מנודה לרב. המנודה לאב בית דין מנודה לחכם המנודה לחכם אינו מנודה לאב בית דין המנודה לנשיא מנודה לכל אדם. עד כדון חכם שנידה [ג] ואפילו חבר שנידה. נישמעינה מן הדא חדא אמהא מן דבר פטא הוות עברה קומי חדא כנושא חמת חד ספר מחי לחד מיינוק יתיר מן צורכיה. אמרה ליה יהוי ההוא גוברא מחרם. אתא שאל לרבי אחא א"ל צריך את חשש על נפשך. הדא אמרה העושה דבר שלא כשורה צריך נידוי. *רבן שמעון בן לקיש הוה מעייני תינין בברברית אתון ליסטיא וגנבון מינהון בליליא ובסופא ארגש בהון. אמר לון ליהוון אילין עמא מחרמין. אמרון ליה ייא דהוא גוברא מחרם. חש על נפשיה אמר ממון אינון חייבין לי. דילמא נפשן. נפק פרי בתריהון אמר לון שרון לי. אמרין ליה שרי לן ונן שריי לך הדא אמרה [ד] המנדה את מי שאינו צריך ונידה אותו נידויו נידוי. [ה] מי מתיר. לא כן *תני מת אחד ממנדיו אין מתירין לו. אמר רבי יהושע בן לוי הדא דאת אמר בשאין שם נשיא אבל אם יש שם נשיא הנשיא מתיר. ר' יעקב בר אחא בשם ר' בא בר ממל מעשה באחד שמת אחד ממנדיו ולא התירו לו. ולא כן אמר רבי יהושע בן לוי הדא דאת אמר בשאין שם נשיא אבל אם יש שם נשיא הנשיא מתיר. וקמת מה דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי בא בר ממל בשלא חזר בו. רבי יעקב בר אביי בשם רב ששת נמנו באושא שלא לנדות זקן. ואתייא כיי דאמר ר' שמואל בשם רבי אבהו זקן שאירע בו דבר אין מורידין אותו מגדולתו אלא אומרים לו °הכבד ושב בביתך. רבי יעקב בר אביי בשם רבי אחא זקן ששכח תלמודו מחמת אונסו נוהגין בו בקדושת ארון רבי אחא ר' תנחום *רבי חייה בשם רבי יוחנן [ו] זקן שנידה לצורך עצמו אפילו כהלכה אין נידויו נידוי. ביומוי דר' ירמיה אתת עקא על טיברייאי. שלח בעי מנרתא דכספא גבי רבי יעקב בי רבי בון שלח א"ל אדיין לא שב ירמיה מרעתו וביקש לנדותו. והוה רבי חייה בריה דרבי יצחק עטושיא יתיב תמן. א"ל שמעתי [ז] שאין מנדין זקן אלא אם כן עשה כירבעם בן נבט וחביריו. א"ל דכמה השקוה וכירבעם בן נבט וחביריו עשה. ונדון אילין לאילין וחשון אילין על אילין וצרכון משתרייא אילין מן אילין: וכן מי שנשאל לחכם והותר. מה אנן קיימין אם כשנשאל קודם לרגל לא יגלח אם בשלא נשאל קודם לרגל אל יגלח אלא כי נן קיימין כשנשאל קודם לרגל ולא מצאו פתח לנדרו אלא ברגל *כהדא רבי שמעון ברבי לא מצאו פתח לנדרו עד שבא אחד מזקני הגליל. ואית דאמרין רבי שמעון בן אלעזר הוה והוה

פני משה

ר' אילא וכי השתא מרחקין והשתא מיד מקרבין וחזרו ונמנו וכו': ואפי' חבר שנידה. אם הוי נידוי כ שמעינה וכו'. הד ספר מלמד תינוקות הכה לתינוק אחד יותר מכדי צרכו וכמו וכו' וחששו אף להחרם דהאי אמתא מפני שהיא דבר שלא כשורה: הדא אמרה וכו'. ומי שמנדה על כך נידויו נידוי: הוי מעייני תיני. היה שומר התאנים שלא יגנבו במקום ברברית חש על נפשיה ריש להיש ואמר הדין עמהם ממון הן חייבין וכי נפשות חייבין הן ויצא ורץ אחריהן וכו': הדא אמרה המנדה את מי שאינו צריך. נידוי ונידה אותו זה האחר נידויו נידוי ושמעינן נמי שאף על פי כן נידויו ג"כ נידוי מדאמרו לו שרי לן ואנן שריין לך והלא לא היו חייבין נידוי ור"ל בעצמו הודה להן בכך ומדבקשו ממנו להתיר להן ש"מ דאם נידו אף על דבר שא"צ נידוי אפי' הכי הוי נידוי וצריך התרה: מי מתיר. לזה שנידה שלא לצורך שחייב הוא בעצמו נידוי ואם השיב לו אדרבה כדרך שהשיבו לר"ל ואח"כ הלך לו ולא מצאו מי מתיר לזה ור"ל היה צריך אחריהם ומצאם אבל אם לא היה מוצא אותם מה היה עושה: ולא כן תני וכו'. ואם לא היה מוצא אותן הוי כמת אחד ממנדיו ומאי תקנתא אלא כדר' יהושע בן לוי דאמר הדא דאת אמר וכו' וילך אצל הנשיא ויתירו: ולא התירו לו. ופריך ולא כן אמר ר' יהושע בן לוי וכו' והיה לו לילך אצל הנשיא ומדקאמר ר' יעקב בר אחא להאי מעשה משמע שלא מצאי לו תקנה: וקמת. מה דאמר ר' יעקב בר אחא וכו'. הכא במאי עסקינן לקיים דברי ר' יעקב דמיירי בשלא חזר בו ואינו מבקש לחזור אחר הנשיא שיתיר לו: אתת עקא. צרה וגזרת המלכות בעלילה והיו צריכין לממון ושלח ר' ירמיה ורצה מנורת כסף אחת אצל ר' יעקב בר בון וחרה ליה ושלח אמר ליה וכו' וביקש לנדותו על שביזה אותו בדבריו והוה ר"ח בריה דר' יצחק שם וא"ל וכו' וא"ל ר' ירמיה והלא שנינו דוגמא השקוה כדלעיל ונידו על כך וכי כירבעם בן נבט וחביריו עשה ואעפ"כ נידו אותו על שהיה מבזה בדברים וכך היה שנידו אלו לאלו וחששו אלו על אלו והיו צריכין התרה אלו מן אלו: אם כשנשאל קודם לרגל לא יגלח. כלומר לא יגלח במועד דהוה ליה לגלח מיד אחר שהתירו לו. ולפי הגי' דלעיל גבי מנודה אם בשהתירו לו קודם לרגל יגלח יש לגרוס נמי הכא כן יגלח כלומר יגלח מיד ואמאי התירו לו לגלח במועד הרי לא אנוס היה: אם בשלא נשאל קודם לרגל אל יגלח. במועד דלאו אנוס היה דהו"ל לשאול קודם הרגל: אלא כי אנן קיימין בשנשאל קודם לרגל ולא מצאו פתח לנדרו עד שבא אחד מזקני הגליל. כלומר עד שבא אחד ממקום אחר במועד ומצא לו פתח לנדרו ואנוס הוה קודם הרגל: כהדא וכו'. כמו שאירע כך לרבי שמעון ברבי וגרסי' להא בפרק ט' דנדרים בהלכה א': ואית דאמרין רבי שמעון בן אלעזר הוה זה הזקן והוה

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ו מת"ת הל' יג טוש"ע יו"ד סי' שלד סי"ג

טז
ב מיי' שם פ"ו הל' יג טוש"ע שם סעיף טז

יז
ג מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יז

יח
ד מיי' שם הל' כד ובהשגות טוש"ע שם סל"ט וסעי' מב

יט
ה מיי' שם פ"ז הל' ט
י טוש"ע שם סעיף כה

כ
ו טוש"ע שם סעיף יט

כא
ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף מב

שנויי נוסחאות (סו"ע) בנישא כד"ו בנישא, (סוי"ו) דהוא כד"ו ההוא. (סוכ"ד) דאת כד"ו דת וכן בסורה כ"ח.

מערכת הערוך (סומ"ה) דכמה השקוה בערוך (ע' דכמה) כסמת לבך על עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ (איוב א' ח') תרגום ארום לית דכמיה (א"ב סי' בל"י חקירה נסיון ובחינה) ובערך דנס פי' דוכמא. גרים שכמותה השקוה כלומר שמעיה ואבטליון שבאו ממיפת גרים הן השקו גיורת להראות שהן חשובין בישראל ובמאו מזלזלין בכבודן כו' שאלו לפני רב כהי נאון אסכחן כפי' דלית נבן דדיכמא מי לבע אי הכי מפרשי רבנן מי לבע למאי טעמא אשקיוה. והסיבם הכי קאמר עקביה בן מהללאל לא השקוה מי סוטה אלא היו כמיראין אותה שמא תודה שנטמאה והראוה כאלו מי סוטה הן כדכך שאמר שלמה (מ"א ג' כ"ה) גזרו את הילד החי ושלא לעשות כן אלא שם לדכך חקירה כדי שיתגלה לו הסוד עכ"ל:

עמודי ירושלים

מחויב לנדות לכבודו אבל שבה הוא לו שלא לנדות כו'. ועי' בח"ם סי' ר"כ בשם הראב"ד ז"ל שנראה שהוא חולק בזה עכ"ל. ולא ידעתי מניין לו שהראב"ד חולק בזה הא בסי' ר"כ סיים הריב"ש אחר שהביא דברי הר"מ וז"ל והרמב"ם ז"ל כ' שאסור להכם למחול אם ביזהו בפרהסיא ואם מחל נענש כו' עכ"ל. הנה מבואר שאדרבה הביא דברי הר"מ ע"ד הראב"ד וכפי הנראה שהריב"ש פי' גם דברי הראב"ד דמיירי בביזהו בפרהסיא אבל בסתר מודה הראב"ד ברשות בידו למחול. והנה אם כוונת הדברים י"ל נ"כ דברי הירושלמי דכיון דלא היה רק השליח לא הוי בפרהסיא וא"כ לכן הוי רשות ביד ריב"ל למחול. והנה הר"מ ס' ת"ת שם כתב והחכמים גדולים היו משתבחים במעשיהם הנאים ואומרים שמעולם לא נידו אדם מו' וכו' הכ"מ דלמדו מהאי עובדא דריב"ל כו' ע"ש וג"ע

עמודי ירושלים תנינא

העושה דבר שלא כשורה צריך נידוי. נ"ב מכאן הוציא הפסקי תוס' (מו"ק סי' ע"ב) שכי אחד הכה לבנו קטן יותר מדאי ונידוהו שהעושה שלא כשורה צריך נידוי עכ"ל. ובס"ם הקיפו תיבת קטן וכתבו דד"ז הוא בגמ' (י"ז א') אולם לע"ד אין צורך ובוכתם להא דירושלמי שלפנינו. מס"ר נחום אליהו בן הרב המחבר ז"ל:

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ו מהל' אבל הל' יג טוש"ע יו"ד סי' שצ ס"ג

*והוה נסיב ליה מן הכא ומקים ליה הכא נסב ליה מן הכא ומקים ליה הכא עד דאקימיה גו שימשא מפלי מאנוי. אמרון ליה אילו הויתה ידע דהדין סבא עבד לך הכין נדר הויתה אמר לון לא ושרון ליה וליה אמרין הדא מנא לך אמר לון משרת ר"מ הייתי בברחו שנים ויש אומרים מקלו של ר"מ היתה בידו והיא היתה מלמדתו דעת. *תני כל אלו שאמרו מגלחין במועד מותרין לגלח בתוך שלשים יום של אבל. אית תניי תני [א] אסור ואית תניי תני מותר אמר רב חסדא מ"ד מותר בשיש שם רגל מ"ד אסור בשאין שם רגל מתניתא פליג על רב חסדא הרי שתכפוהו אבליו זה אחר זה ה"ז מיקל בסכין ובמספרת אבל לא במספריים. ויעשה אבל השני אצל הראשון כמי שהוא אנוס ויגלח. הוי לא אתאמרת אלא מפני כבוד הרגל. ר' שמואל בר רב יצחק בעי ניחא בתוך ז' בתוך ל'. התיב ר' חנניה חברון דרבנן והא תני אלו דברים שאבל אסור בהן כל ז' אם בתוך ל' הוא אסור בתוך ז' לא כל שכן. לא איתאמרת אלא כשתכפוהו אבלים. הדא אמרה שהוא מותר א"ר מתניה מ"ד אסור כדרכו במספריים. שפם ונטילת צפורנים אית תניי תני ברגל מותר ובאבל אסור אית תניי תני ברגל אסור ובאבל מותר מ"ד ברגל מותר בשיש שם רגל ובאבל אסור בשאין שם רגל מ"ד ברגל אסור

בשיש

פני משה

והוה נסיב ליה מן הכא וכו' היה לוקח לר"ש ברבי ממקום זה והעמידו במקום אחר והיה חוקרו ודורשו אם ימצא בו איזה פתח עד שהעמידו במקום השמש והיה מעיין בבגדיו לפלותן מכנים וע"י כן היה ר"ש מצטער בעצמו שהיה עומד בשמש ומאחם עליי מעשה הזקן לנגד עיניו ואמרין ליה וכו' ומתוך כך נתחרט על נדרו ושרון ליה: וליה. להזקן אמרין הדא מנא לך לעשות כן עד שיתחרט הנודר: בברחו שנים. בשנים שעברו הייתי משרת אצל ר' מאיר ולמדתי ממנו לעשות כן: ויש אומרים. שכך השיב מקלו של ר"מ היתה בידי להפלגת קדושתו ושכחו של ר"מ אמר כן. א"נ הכוונה משענתו של ר"מ הייתי שהיה נשען עליו תמיד ולמד ממנו: תני. בחים' רפ"ב: אמר רב חסדא. ולא פליגי דמ"ד מותר בשיש שם רגל. שהשלשים של אבל שלו כלין סמוך לרגל ואם לא יגלח בימי אבלו שוב לא יכול לגלח קודם הרגל ויכנס לרגל כשהוא מנוול ומ"ד אסור בשאין שם רגל אחר ימי אבלו: מתניתא. ברייתא פליגא על רב חסדא דלדידיה גם בתכפוהו אבליו זה אחר זה נמי מותר לגלח והא תני הרי שתכפוהו וכו' מיקל שערו בסכין ובמספרת גדולה לחתוך שערות ארוכים אבל לא במספרים שהן כתער לגלח עד עיקרן ואמאי לא יגלח ממש ויעשה אבילות השנייה אצל הראשון כמי שהוא אנוס וכמו הרגל אחר האבל ויגלח: הוי. ש"מ לא איתאמרת להא דרב חסדא אלא מפני כבוד הרגל שהוא מיד אחר האבילות בהא הוא דהתירו לגלח בימי אבלו אבל לא בתכפוהו אבליו זה אחר זה: ניחא בתוך שבעה. של אבילות השניה מסתברא היא לאסור גילום: בתוך שלשים. בתמיה אמאי נאמיר בתוך שלשים בתכפוהו אבליו: התיב ר' חנניה חברון דרבנן. ג"כ על זה והא תני במסכת שמחות אלו דברים שאבל אסור בהן כל שבעה וקחשיב התם תגלחת וקשיא אם בתוך שלשים הוא אסור לגלח בתוך שבעה לכ"ש ולמה ליה למיתנייה תגלחת בשבעה: לא איתאמרת וכו'. מסקנת הקושיא היא דע"כ לא איתאמרת האי דתגלחת תוך שבעה אלא בשתכפוהו אבילות זה אחר זה ולדיוקא איצטריך דבתוך שבעה של אבילות השניה הוא דאסור לגלח אבל בתוך שלשים מותר א"כ הדא אמרה שהוא מותר לגלח בשלשים בשתכפוהו אבילין וקשיא על מ"ד אסור: אמר רב מתניה מ"ד אסור כדרכו במספרים. לתרץ להא דלעיל קאי כלומר לא כהאי דרב חסדא שרצה לתרץ דמ"ד אסור כשאין שם רגל ואקשינן עלה מברייתא דהרי שתכפוהו אבליו ובעינא לשנויי דלא איתמר להא דרב חסדא אלא מפני כבוד הרגל ולא כשתכפוהו אבליו ועלה קא דייקינן מהאי ברייתא דשמחות דש"מ מדקתני תגלחת בתוך שבעה דלדיוקא היא משום דמיירי בשתכפוהו אבליו ולאשמועינן דבתוך שבעה של אבילות השניה הוא דאסור הא בתוך שלשים מותר לגלח ואקשינן למ"ד אסור. לא תשני הכי כהאי דרב חסדא אלא תרין הכי להא דלעיל דמ"ד אסור לגלח בתוך שלשים יום של אבל היינו כדרכו או במספרים שהן כתער בהא הוא דאסרו בתוך שלשים ומ"ד מותר במיקל בסכין ובמספרת גדולה הוא דמיירי ולא פליגי. והשתא לא תיקשי מברייתא דתכפוהו אבליו דקתני מיקל בסכין ובמספרת אבל לא במספרים דהתם בתוך שבעה של אבילות השנייה הוא דמיירי ולא בשלשים וכדדייקינן מהאי ברייתא דשמחות דבתוך שלשים של אבילות שניה מותר לגלח הואיל ותכפוהו אבליו ולא אסרו כדרכו אלא בתוך שבעה של אבילות השנייה: שפם. לגלח השפה ונטילת צפרניים אית תניי תני וכו' ואית תניי תני איפכא ומפרש דלא פליגי דמ"ד ברגל מותר בשיש שם רגל כלומר לא בשתם רגל מיירי אלא ברגל שחל מיד אחר אבילות שלו והלכך מותר הואיל והיה אסור לו בימי אבלו ובימי אבל אסור דקתני בשאין שם רגל קודם ימי אבלו והלכך אסור בימי אבלו: ומ"ד ברגל אסור. מיירי

בשיש

קרבן העדה

והוה. נוטלו לר"ש בר' ממקום זה והושיבו במקום אחר והי' נושא ונותן עמו בענין הנדר וכן עשה כמה פעמים עד שהושיבו בתוך השמש והתחיל לפלא כליו מרוב חום השמש: אמרון ליה. לרבי שמעון בר' אילו היית יודע שהזקן הזה יעשה לך כן היית נודר ואמר לא והתירו ליה: וליה אמרין. ולזקן היו אומרים מניין לך דבר זה לעשות כן: בברחו שנים. כלומר כשברח פעם שנית דשני פעמים ברח אחת מפני שהוציא אחות אשתו מקובה של זונות ושנית מפני אשתו שפיתה אותה א' מן התלמידים: כל אלו שאמרו. במתני' שמגלחין במועד מותרין לגלח בתוך שלשים של אבל כגון שבא ממדינת הים ומלא אבילות בתוך ביתו מותר לגלח לאחר שנהג שבעה: מ"ד מותר בשיש שם רגל. כגון שבא רגל בתוך שלשים של אבל ובא ממדינת הים וקמ"ל אף על גב דהוא אבל מותר לכבוד הרגל: ה"ג מתני' מסייעא לדר' חסדא. הרי שתכפוהו אביליו. כגון שמת לו מת ובתוך ל' מת לו מת אחר: מיקל. שערותיו בסכין ובמספרת והוא חתיכה אחת ממספרים: אבל לא במספרים. שהיא נוטלת כל שערותיו: ויעשה וכו'. כלו' ואמ"ד דאונס מותר לגלח באבל ליהוי אבל השני לגבי הראשון כמו אונס דמדינת הים ויגלח אפי' במספרים: הוי. הרי מוכח דלא התירוהו לאבל לגלח אפי' אם הי' אנוס אלא מפני כבוד הרגל: ניחא בתוך ז'. כלומר מנ"ל לסייעא לדרבי חנניה דלמא ברייתא דתכפוהו אביליו איירי בתוך ז' מיקל והא דתנן דאונס מהני לגלח ממש איירי בתוך שלשים כמפורש בהך ברייתא: התיב רבי חנניה וכו'. לסייעא לרב שמואל: והא תני. לקמן בפרקין: אלו דברים שאבל אסור בהן כל שבעה. וקחשיב שאסור לספר וקשיא למה לי למתני איסור תספורת השתא בתוך שלשים אסור בתספורת בתוך שבעה לא כל שכן: לא איתאמרה. תספורת בשבעה אלא ללמד שיש חילוק בין תספורת דז' לשלשים והיינו דתכפוהו אביליו בשבעה מיקל בסכין ובשלשים מותר במספרים: ופריך הדא אמרה שהוא מותר. באונס דאל"כ ל"ל למתני תספורת וקשיא למאן דתני לעיל דאונס אפי' בתוך שלשים אסור: מאן דאמר אסור כדרכו במספרים. ומוקי לברייתא דתכפוהו אביליו בתוך שלשים והיינו דאיכא בין שבעה ושלשים ולעולם אפילו אנוס אסור כדרכו: שפם. לגלח השערות שעל השפה והיינו מה שלמעלה מן הפה כנגד פתיחת כל הפה: ונטילת לפרנים. היכא דתני ברגל מותר ובאבל אסור: ה"ג מ"ד באבל מותר בשיש שם רגל ובאבל אסור בשאין שם רגל מאן דאמר ברגל אסור בשיש שם הערמה וברגל מותר בשאין שם הערמה. וה"פ באבל מותר כשיש רגל דמפני כבוד הרגל התירו לו אפי' בימי אבלו:

בשיש

מסורת הש"ס

פ' נדרים כג ע"א

מ"ק יז ע"ב

רידב"ז

תני כל אלו שאמרו מגלחין במועד מותרין לגלח בתוך ל' ימי אבל אית תניי תני אסור ואית תניי תני מותר אר"ח מ"ד מותר בשיש שם רגל ומ"ד אסור בשאין שם רגל פי' דל' של אבילות אפילו לבתר אונס נמי אין שום היתר בו ודמי הל' כמו בז' אבילות ואין שום חילוק בין ל' לז' אפילו דהיה האבילות לבתר אונס כגון לאחר שבא ממנה"י אעפ"כ אסור לגלח בל' כמו בז' ואין נפ"מ בין ל' לז' אלא בשיש רגל או בתוך ל' או תיכף לאחר ל' כדי שלא יכנס לרגל מנוול מותר לגלח בתוך ל' אבל כשאין רגל אסור כל ל' כמו ז' ולא מהני אונס לפני האבילות על תוך ל' רק לענין רגל וע"ז קאמר מתניתן מסייעא לר"ח הרי שתכפוהו אביליו זה אח"ז הר"ז מיקל בסכין ובמספורת אבל לא במספריים ויעשה אבל השני אצל הראשון כמו שהוא אנוס ויגלח וקס"ד דכך הוא הדין כל ל' של אבילות שניה אלמא דלא מהני אונס לאבילות אפי' כל ל' לכו"ע וליכא פלוגתא בזה הוי לא איתאמרת אלא מפני כבוד הרגל פי' לא איתאמרת בברייתא היתר בל' של אבילות לאחר אונס אלא מפני כבוד הרגל ע"ז התיב ר"ש בר"י ניחא בתוך ז' בתוך ל' בתמיה דעד כאן לא מהני אונס לאבילות רק לז' אבל לל' ודאי מהני אף שלא מפני כבוד הרגל ומוסיף ר"ח חברין דרבנן להביא ראיה מברייתא לר"ש בר"י דמהני אונס לאבילות על ל' ורק על ז' לא מהני דהא תני אלו דברים שהאבל אסור בהם כל ז' וקשה למה נקט כל ז' הא כל ל' אסור בתספורת ואלא ע"כ לא איתאמרת אלא בשתכפיהו אבלים דהוי אונס ולא מהני על ז' אבל על ל' מהני הדא אמרה שהוא מותר בל' אלמא דמהני אונס לל' וא"כ קשה על תירוצא דר"ח וע"ז משני א"ר מתני' מ"ד אסור כדרכו במספריים פי' דמשני תירוצא אחרינא הא דתני אסור בתוך ל' לאחר האונס מיירי במספריים כדרכו והא דמוכח מברייתא דנפ"מ בין ז' לל' גבי תכפיהו אבילות דמותר בל' ואסור בז' היינו במספריים שלא כדרכו רק בשינוי' דאז נותר בל' לאחר האונס ואסור בז' אפילו במספריים שלא כדרכו אבל במספריים כדרכו אסור בל' ג"כ ע"כ ניחא תירוצא דר"ח הא דתני מותר במספריים כדרכו בל' היינו דווקא משום כבוד הרגל אבל בשאין שם רגל אסור במספריים כדרכו היוצא לנו מתוך הסוגיא הזאת דדווקא אבילות בתר אונס בתוך ל' מותר משום כבוד הרגל אבל בלא אונס אסור כל ל' אף משום כבוד הרגל אבל ברגל גופי' שחל תיכף לאחר ל' מותר לגלח אפילו בלא אונס של מד"ה דהא אבילות גופיה הוי אונס לרגל כמו מנידה קודם הרגל דמותר לגלח ברגל אבל לענין שיגלח בתוך אבילות גופיה לפני הרגל אינו מותר בתוך שלשים רק כשבא ממנה"י ועפ"ז יתבאר בסמוך:

שפם ונטילת צפרנים אית תניי תני ברגל מותר ובאבל אסור כו' וקאמר הגמ'

שנויי נוסחאות

(סו"ה) מנא בד"ו מנן. (סי"א) פליג בד"ו פליגא.

עמודי ירושלים (שייך לעמוד יא)

וצ"ע דהיכא מבואר בירושלמי דהיו משתבחים בזה הא ריב"ל לא אמר רק דלא שחרים לאדם מן יומי אבל אינו מבואר דהיה משתבח בזה. ונראה דהנה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג ח"ג (סי' תנ"ד) בתשובת ר' חיים פלטיאל כ' וז"ל ובירושלמי בפ' אלו מגלחין תיתי לי דלא שמית איגם מיומי כו' ע"ש מבואר דכן היתה גירסתו בירושלמי ומזה הוציא הר"מ דבריו: חכם שנידה כו' בתשב"ץ (ח"א סימן ל"ג) שגירסא חסיד שנידה. וגירסתינו מתיישבת יותר: רשב"ל שהיה מעייני ס' אתון ניססיה כו'. מכאן תמיה לי על שו"ת הרד"כ (בית כ"ב חדר ד') שסוכיח דע"ס לא יוכל נומר נת"ח אדרבה והעיבדא דר"ל במ"ק די"ז שיה שאים שנידה גדול מר"ל וכ"כ הרמ"כ הסובא בכ"מ ה' ת"ת (פ"ו הי"ד) וכ"ש בשו"ת מהרי"ק שורש קנ"ח וקכ"ס. והגיה לי עליהם דהא בירושלמי מבואר שהיה ניססיס, ועשו"ת הר"י דילמאם (דל"ו וה"מ) שהוכיח דגם ע"ס יוכל נומר אדרבה מדברי הירושלמי הללו. וראיתי להסדה יהושע שכ' דליססים היה לפי דעתו של ר"ל והוא דחוק. ושוב ראיתי בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' נ"ג) שכתב שנעלם מהפוסקים דברי הירושלמי וכן כתב המרכבת המשנה בה' תלמוד תורה יעויין שם: שמעתי שאין מנדין כו'. עיין ברמב"ם (פ"ז מהלכות תלמוד תורה ה"א) שכתב ממש כלשון הזה. ובמגדול עוז כתב שלא ידע מאין לו להרמב"ם זה ובאמת מבוארים הדברים בירושלמי כאן וכן כתב הכסף משנה שם:

בשיש שם הערמה באבל מותר בשאין שם הערמה. רב חייה בר אשי בשם רב [א] הל' כדברי מי שהוא מיקל כאן וכאן. ר"ש בר אבא בשם ריב"ל הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות אבל רב אמר שפם כנטילת צפרנים בכל דבר. *א"ר ירמיה [ב] ובלבד בנוטות. ר' יצחק בר נחמן בשם רבי חנינא זוג בא לפני רבי בשפם ובנטילת צפרנים והתיר להם רבי. ר' סימון בשם ר' חנינה שני זוגות היו אחד מעמתן ואחד מידד עלה אחד בשפם ואחד בנטילת צפרנים והתיר להן ר'. כהדא ר' שמואל בר אבא דמכת אחתיה והוה יתיב מצמי טפרויי. סלק ר' לעזר לגביה ולא כסיתון סלק ר' נתן בר אבא לגביה וכסיתון. אמר ליה מן קומי רבי לעזר לא כסיתינון ומן קומי את מכסי לון א"ל ומה את סבר דאת חביב עלי כרבי לעזר:

הלכה ב מתני'

*ואלו מכבסין במועד [ג] הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורין והמנודה שהתירו לו חכמים וכן מי שנשאל לחכם והותר [ד] מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג [ה] וכל העולין מטומאה לטהרה הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין: **גמ'** תני [ז]בלנרי נשים מותר לכבסן במועד היא בלנרי נשים היא בלנרי אנשים. מהו בלנרי נשים רבנן דקיסרין אמרי אנטינייא. *ר' אבהו בשם ר' יוחנן [ו] מי שאין לו אלא חלוק א' מותר לכבסו במועד א"ר יוסה בי ר' בון ובלחוד תריי דיהא שלח חד ולבש חד. בעון קומי רבי יוסה [ז] בגדי קטנים מה הן אמר לון כמי שאין לו אלא חלוק א'. בעון קומוי *תנינן [ח] אין קורעין ולא חולצין ולא מברין אלא קרוביו של מת. הוות מטלתיה זעירא וקריבויי בען מיעול לגביה. מהו דיתבון פלגון מן לגיו ופלגון מן לבר אמר לון ייעלון פלגין יומא דין ופלגון למחר. אמר רבי מנא הן דהוינן סברין דו מקללה חמר. תני [ז]מטפחות ספרים [ט] אין מכבסין אותן במי רגלים אבל מכבסין אותן בנתר ובורית מפני הכבוד:

הלכה ג מתני'

*ואלו [י] כותבין במועד קידושי נשים גיטין ושוברין דייתיקי ומתנה ופרוזבולין איגרות שום

קרבן העדה

בשיש שם הערמה. שהיה יכול לגלח קודם הרגל והמתין עד הרגל: ובלבד בנוטות. שהשערות נוטות ויוצאות ומעכבות האכילה ושתיה: זוג. ת"ח באו לפני רבי ושאלו ממנו אם מותר לגלח שפה וליטול צפרנים בימי אבילות: מעמתן. היינו מחמתן: מידד. שם מקום: דמכת אחתיה. מתה אחותו: והוה. יושב ונוטל צפרניו עלה לגבי ר' לעזר ולא כיסה אותן שלא הי' ירא ממנו שילמוד מזה לזלזל באבילות: א"ל. לפני ר"ל לא כסית אותן ומלפני אתה מכסה אותן: א"ל ומה. אתה סובר שאתה חביב עלי כר' לעזר בתמיה:

הלכה ב מתני' ומי שנשאל לחכם. שנדר שלא לכבס בגדיו ונשאל לחכם במועד והתיר לו נדרו: מטפחת הידים. שמנגבים בהן הידים בשעת אכילה: ומטפחות הספרי'. כסות שנותנים הספרי' למסתפר בין כתיפיו מפני השער וכשבא לגלח לאלו השנויי' ברישא שמותרין לגלח במועד וצריך לכבסם תמיד: ומטפחות הספג. שמנגבין בהן כשיוצאין מבית המרחץ: וכל העולין מטומאה לטהרה. במועד מותרים לכבס בגדיהם: **גמ'** בלנרי נשים. סדינים שהנשים מתעטפים בהם: היא בלנרי נשים. כלומר אחד בלנרי נשים וא' בלנרי אנשים שניהם מותרין לכבס: ובלחוד תרי. והוא שיהא לו שני חלוקים שיהא לובש אחד ומכבס אחד: בגדי קטנים מה הן. לכבסן במועד: כמי שאין לו אלא חלוק אחד. כיון שדרכן לטנף בגדיהן: תנינן. לקמן בפרקין: אלא קרוביו של מת. מיהו קרוביו מברין: הוות וכו'. היתה דירת האבל קטנה ואינה מחזקת כל הקרובים: מהו. שישבו המחצה מבחוץ ומחצה מבפנים: א"ל. יכנסו המחצה היום ומחציתן למחר: הן דהוינן. הך שהיינו סוברים שהוא מיקל שהקיל בבגדי קטנים וכן היה דרכו של רבי יוסה להקל: חמר. בזה החמיר שמחייבין כל הקרובים להברות ושיבריאו כמחר: מטפחת ספרים. של ספרי תורה וי"מ מטפחת של מגלחים ומפני הכבוד המסתפרים קאמר שנותנין אותן בפניהם ואין כבוד המסתפריכ בכך:

הלכה ג מתני' קידושי אשה. כותב על השטר הרי את מקודשת לי ולפיכך מותר לכתוב במועד שמתיירא שמא יקדמנו אחר דה"ל דבר האבד: ושוברין. שאם יאמר הלוה לא אפרע חובך אם אין לי שובר ממך שומעין לו וילך לדרכו ונמצא זה מפסיד מעותיו: דייתיקי. מתנת שכיב מרע ופי' דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: ומתנה. מתנת בריא ואי לא כתיב להו מפסיד המקבל שמא יחזור בו הנותן: ופרוזבלין. שלא תשמט שביעית ויפסיד את מעותיו וכגון שרוצה המלוה לילך למדינת הים ולא ימצא בית דין אח"כ קודם שתצא שביעית: איגרת שום

פני משה

בשיש שם הערמה דאיכא למיחש שמא יערים לומר לא אטול אלא השפה ודעתו לגלח ממש והא דקאמר באבל מותר בשאין שם חשש הערמה ולכ"ע בדאיכא חשש הערמה בשתיהן אסור ובדליכא בשתיהן מותר: הלכה כדברי מי שהוא מיקל כאן וכאן. כלומר אפי' תימר דפליגי דמר מיקל ברגל יותר מן האבילות ומר ס"ל איפכא הלכה כדברי המיקל כאן וכאן בשפה ונטילת לפרנים: ובלבד בנוטות. שהשערות נוטות על הפה ומעכבות האכילה: אחד. ממקום עמתן ואחד ממקום ידד עלה אחד לשאול בשפה וכו': דמכת אחתיה. נפטרה אחותו: והוה יתיב מלאי טפרוי. היה לוטל צפרניו ונטלן ועלה ר"א אצלו ולא היה מכסה לפניו וכשעלה ר' נתן בר אבא אצלו היה מכסה מלפניו שלא יראה שנוטל לפרניו ושאל אותו מפני מה לא היה מכסה מלפני ר"א וא"ל ומה את סבר שאתה חביב עלי להיות נחשב בעיני כר"א הוא יודע שמותר בנטילת לפרניים ולא כסיתי מלפניו ומלפניך אני מכסה שאין הכל יודעין שהוא מותר ותחשוב אותי כמזלזל באבילות:

הלכה ב מתני' ואלו מכבסין במועד וכו' והמנודה. שאסור בתכבוסת כמו האבל: וכן מי שנשאל לחכם. שנדר שלא לכבס בגדיו ונתחרט במועד ונשאל להכם והתירו: ומטפחות הידים. שמנגבין בהן את הידים: ומטפחות הספרים. מה שנותנין הספרים על המסתפר בין כתיפיו מפני השער. וכשבא לגלח לאלו השנוים במשנה שהן מותרין לגלח במועד וצריך לכבסן תמיד: ומטפחות הספג. שמנגבין בהן כשיוצאין מבית המרחץ: וכל העולים מטומאה לטהרה. במועד מותרין לכבס בגדיהן וכולן שהיינו מכבסין כדרכן אפילו בנתר ואהל ועל גבי הנהר אפי' בפרהסיא ומי שאין לו אלא חלוק אחד קאמר בגמרא דנמי מותר לכבס במועד:

גמ' תני. בברייתא בלנרי נשים מלשון בלן הוא וכן הסדינין שמתכסין בהן הנשים בבית המרחץ מותר לכבסן במועד: היא בלנרי נשים היא בלנרי אנשים. לאו הכא קאי ולעיל בפרק ט' דכלאים בהלכה ג' גרסינן להא ואגב מייתי לה הכא כדרך הש"ס הזה. דקאמר התם בלנרי נשים אסורות משום כלאים דאף על גב דאינו דרך לבישה אסורות משום העלאה ועלה קאמר אחד בלנרי נשים ואחד בלנרי אנשים יש בהן משום כלאים אלא אורחא דמילתא נקט: אנטינייא. כך שמם בלע"ז: ובלחוד וכו'. כלומר הא דקאמר ר' יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד לאו דוקא אלא ובלבד שאין לו להחליף אלא חלוק אחד קאמר שיש לו שנים ומפשיט אחד ולובש אחד: כמי שאין לו וכו'. ומותר: בעון קומוי. הדר ובעון מלפני ר' יוסי אנן תנינן לקמן בפרקין אין קורעין וכו' ולא מברין סעודת הבראה שהיו רגילין להברות האבל ברחובה של עיר ובמועד אין מברין אלא קרובין של מת בתיך ביתו: ואם הוות מטלתיה זעירא. האהל והחדר של האבל קטנה וקרוביו רוצים להכנס אצלו ואינן יכולין להכנס כולן. מהו דיתבין פלגא מהם מבפנים ופלגא מהן לחוץ ורואין את האבל או דילמא בתוך ביתו דוקא אמרו: ואמר להן ייעלון פלגא יומא דין ופלגון למחר שאע"פ שאותן שבחוץ רואין פני האבל אינו כלום: הן דהוינן סברין דהוא מיקל לה חמר. בדבר שאנו היינו סבורין שר' יוסי יהא מיקל להן מחמיר הוא בזה: מטפחות ספרים. של ספרי קדש אין מכבסין אותן לעולם במי רגלים מפני הכבוד. ואיידי דאיירי במתניתין במטפחות נקיט לה ולאו במועד קאמר:

הלכה ג מתני' ואלו כותבין במועד. בכתיבה כדרכה: קידושי נשים. שכותב על הנייר או על החרס הרי את מקודשת לי ונותן לה ואף על פי שאין בו שוה פרוטה ומותר לכתוב במועד לפי שמתיירא שמא יקדמנו אחר והוה ליה דבר האבד: גיטין. ולא אמרינן שמיגר הוא כדקאמר בגמ': ושוברין. על הכתובה או על שט"ח: דייתיקי. שטר צוואה: מתנה. מתנת בריא: ופרוזבלין. שלא תשמט שביעית את החוב: אגרות שום

רידב"ז

הגמ' דלא פליגי דה"פ דברגל מותר ובאבל אסור דקאי הכל על אבל וה"פ דברגל של בתר אבל מותר דדמי כמו מגודה קודם הרגל ובאבל סתם כשאין שם רגל אסור ואבל ברגל סתם אסור משום דהיה יכול ליטול ערב יו"ט והיינו דגרסינן מ"ד ברגל מותר כשיש שם רגל ובאבל אסור כשאין שם רגל וסתם אבל הוא ומ"ד ברגל אסור כשיש הערמה דהוא סתם רגל דהא יכול ליטול ערב יו"ט ולא יגדל ביו"ט ובאבל מותר כשאין שם הערמה דהיינו שקודם אבילות לא הי' מעכב האכילה והנטילה ובתוך האבילות מעכב האכילה והנטילה והוא לא ידע שיהיה אבל ולא היה מחויב ליטול קודם האבילות כי מי ידע שיהיה אבל אם היה מעכב הנטילה והאכילה קודם לכן ג"כ או אסור אלא א"כ כשיש שם רגל אח"כ ודו"ק:

פתר

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ו מיו"ט הלכה כ טוש"ע או"ח סי' תקלא ס"ח וסי' תקלב ס"א

כד
ב מיי' פ"ו מאבל הלכה ג טוש"ע יו"ד סי' ש"ץ ס"א וס"ז

כה
ג מיי' פ"ז מיו"ט הלכה יח טוש"ע או"ח סימן תקלד ס"א

כו
ד מיי' שם הלכה כא טוש"ע שם

כז
ה מיי' שם טוש"ע שם

כח
ו ז טוש"ע שם

כט
ח מיי' שם פ"ו הלכה כב ופי"א מאבל הלכה א ב טוש"ע שם סי' תקמז סעיף ו ז ח וטוש"ע יו"ד סי' תא סעיף ב ד

ל
ט טוש"ע או"ח סי' קנד ס"ג בהג"ה

לא
י מיי' פ"ז מיו"ט הלכה יב טוש"ע שם סי' תקמה ס"ס

גליון הש"ס

[ז]עי' ק"ע ופי' בערוך ערך בלנרי וערך בלר:

[ז]עי' בתוס' דף יח ע"ב ד"ה הספרים

מסורת הש"ס

פ"מ"ק יח ע"א

שם יג ע"ב

שם יח ע"א

שם כד ע"ב

שם יח ע"ב

שנויי נוסחאות (סו"ג) ר"ש בד"ו רבי שמעון ובכי"ר ר' יעקב בר שמעון. (סו"ס) מידד עלה בכי"ר מדיד עלא.

שום ואיגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וגזירות ב"ד ואיגרות של רשות: **גמ'** ואינו מיצר א"ר זעירא מכיון שנתן דעתו לגרש אינו מיצר. ושוברים [ז]אימולוגים איגרות שום שום היתומים איגרות מזון מזונות אלמנה שטרי חליצה. [א] אלו הן שטרי חליצה *תמן אמר דקרבת קודמינא ושרת סיניה מעילוי ריגליה דימינא ורקת קודמינא רוקא דמיתחזי [ב]על ארעא ואמירת °ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ושטרי מיאונין אלו הן שטרי מיאונין. *לא רעיינא ליה לא שוינא ליה לא צבינא לאיתנסבא ליה. ושטרי בירורין ר"י אמר קומפרומיסין זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד. וגזרת ב"ד אלו גיזרי דינין. ואיגרות של רשות [ב] זו שאילת שלום:

הלכה ד מתני' [ג] *אין כותבין שטרי חוב במועד אם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל הרי זה יכתוב [ד] אין כותבין ספרים ותפילין ומזוזות במועד ואין מגיהין אות אחת אפי' בספר העזרה רבי יהודה אומר [ה] כותב הוא אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטווה לעצמו תכלת לציציתו: **גמ'** *אין כותבין [ו] שטרי ארסיות וקבלנות במועד. השם שם כדרכו. ובלבד שלא ימוד ושלא ישקול ולא ימנה. *ומקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד ואין מקבלין קיבולת במועד לעשותה בתוך המועד. השם שם כדרכו [ז] ובלבד שלא ימוד ושלא ישקול ולא ימנה. אמר ר' ירמיה אם אינו מאמינו ללוה או שאין לו מה יאכל ללבלר. אמר לו ר' יוסי אם אומר את כן נמצאתה מתיר את האומנות במועד. אלא אם אינו מאמינו למלוה שעברה. או שאין לו מה יאכל למלוה הבאה. [ח]חד בר נש אובד תפילוי במועדא אתא לגבי ר' חננאל ושלחיה לגבי ר' אבא בר נתן א"ל הב לי תפילך וזיל כתוב לך א"ל רב [ט] איזיל כתוב ליה. מתניתא פליגא על רב כותב הוא אדם תפילין ומזוזה לעצמו הא לאחר לא פתר לה בכותב להניח. וטווה על יריכו תכלת לציצתו. *רב יהודה בשם שמואל ר' אבהו בשם ר"י טווה ואפילו בפלך. רב אמר טווה בפלך בין לו בין לאחר. מתניתא פליגא על רב וטווה על יריכו תכלת לציצתו הא לאחר לא פתר לה בטווה להניח:

הלכה ה מתני' *הקובר את מתו שלשת ימים קודם לרגל בטלו ממנו גזירת שבעה שמונת ימים קודם לרגל בטלו ממנו גזירת שלשים מפני שאמרו [ט] שבת עולה ואינה

פני משה

שום. שׂמו ב"ד נכסי לוה למלוה: ואיגרות מזון. מעשה ב"ד למזון האשה והבנות: שטרי חליצה ומיאונין. שהקטנה שהשיאוה אחיה ואמה יכולה למאן בבעלה ויוצאת בלא גט וכותבין לעדות דבר זה ונקרא שטר מיאונין: ושטרי בירורין. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד וכותבין בשטר שלא יחזרו בהן: וגזירות ב"ד. פסק דין שכותבין ב"ד: ואיגרות של רשות. ליווי השלטון. ובגמרא הכא מפרש שאילת שלום לחבירו:

גמ' ואינו מיצר. כשמגרש אשתו ותניגן בפ"ק דדבר שהוא מיצר אינו מותר במועד. ומשני מכיון שנתן דעתו קודם המועד לגרש שוב אינו מיצר: אימולוגים. כך שם השובר בלשון יוני. בכתובות פ"ט בהלכה ט' אין שם אימולוגים: דקרבת קדמנא וכו'. יבמות פ"ב ופ"ק דסנהדרין: קומפרומיסין. כך הוא בלשון לעז דבר שהוא נעשה ע"י ריצוי הצדדים:

הלכה ד מתני' אין כותבין שטרי חוב במועד. שיכול להשהות עד אחר המועד: ואם אינו מאמינו. המלוה להלוה והוא צריך למעות. ובגמרא הכא מפרש ואם אינו מאמינו למלוה שעברה כלומר שכבר הלוה לו והמלוה דוחק ורוצה שיכתוב לו שט"ח או שאין לו מה יאכל למלוה הבאה שעכשיו צריך הוא ללות ואינו מלוה לו בלא שטר ה"ז יכתוב: אפי' בספר העזרה. ס"ת שהכ"ג קורא בו ביה"כ ואע"פ שהוא לצרך הרבים משום דאפשר באחר: לעצמו. לצורך עצמו אבל לא למכור או להשכיר: לציצתו. וקאמר בגמרא דטווה לו תכלת אף בפלך וכן הלכה:

גמ' אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות במועד. אם קיבל להיות אריס או קבלן קודם המועד אין כותבין השטרות במועד: השם שומא. במועד: שם כדרכו. דרך השומא ובלבד שלא ימוד וכו'. דעובדא דחול היא: אם אומר אתה כן. להתיר אף בשביל הסופר א"כ נמצאת מתיר את האומנות במועד ולומר אף בשביל העדים או כיוצא בזה אלא הא דקתני בכפל לשון ואם אינו מאמינו דמשמע כמי שהלוה צריך לכך ולצורך המועד והדר קתני או שאין לו מה יאכל ה"ק אם אינו מאמינו למלוה שעברה וכו' וכדפרישית במתני': אתא לגבי ר' חננאל. שהיה סופר כדאמרי' בפ"ק דמגילה ושלחיה לגבי ר' אבא בר נתן לשואלו אם מותר לו לכתוב במועד וא"ל הב ליה תפילך וזיל כתוב לך דלעצמו מותר וא"ל רב לר' חננאל איזיל כתוב ליה דאף לאחר מותר: מתני' פליגא על רב. דהא קתני כותב וכו' לעצמו משמע אבל לאחר לא: פתר לה רב. דמתני' איירי בכותב להניח עד אחר מועד ולמוכרן לאחר דבזה אסרו לאחר: פתר לה בטווה. הציצית להניח אחר המועד ולמכרן דבזה אסרו אבל לצורך המועד מותר בין לעצמו ובין לאחר כדלעיל גבי תפילין:

הלכה ה מתני' הקובר את מתו שלשה ימים קודם הרגל. ונהג אבילותו ג' ימים בטלה ממנו גזירת שבעה. וגזירת שבעה היא שאסור ברחיצת המין כל שבעה ואפי' מקצת גופו ובסכה כל גופו ואסור בכבוס בגדיו ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ובעשיית מלאכה ובשאילת שלום וחייב בעטיפת הראש ובכפיות המטה שתהיינה כל המטות שבביתו כפויות ע"ג קרקע וישן בהם ולא על מטה זקופה ואסור בנטילת צפרניים ואסור לקרות בתורה כל שבעה ובהנחת תפילין ביום הראשון. ונזירת שלשים היא שאסור ללבוש בגד חדש או לבן מגוהץ ואסור בתספורת ובסעודת הרשות ובאיחוי הקרע: שמנה ימים קודם לרגל. ונהג יום א' בגזירת שלשים בטלו ממנו גזירת שלשים. וכל זה מדינא דמתני' אבל מסקינן בגמרא להלכה שהקובר את מתו אפי' שעה אחת קודם הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה: מפני שאמרו. כלומר ומה טעם לא אמרו חכמים הקובר את מתו קודם השבת בטלה ממנו גזירת שבעה מפני שאמרו שבת עולה למנין ז' דלא כתיב בה שמחה אלא עונג ונוהג בה מקצת אבילות כגון דברים שבצנעה ואינה

קרבן העדה

שום וכו'. בולא מפרש לשון בגמרא: **גמ'** ופריך ואינו מיצר. במה שמגרש אשתו ולמה קא שרית לכתוב גיטי נשים במועד והא קא מימנע משמחת יום טוב: שום היתומים. שבית דין שמו נכסי היתומים לשלם לב"ח או לכתובת אשה כדתנן פ"ו דערכין: מזונות אלמנה. שמכרו ב"ד את הקרקע למזונתה וכותבין מעשה ב"ד על זה: תמן אמר. התם אמר לכתוב ביה הכי דאתת לפנינו וחלצה נעלו מעל רגלו ימינו וירקה לפניו רוק דמיתחזי על הארץ ואמרה ככה יעשה וגו': לא רעיינא ליה וכו'. אין רצוני עליו ולא שוה לי ולא חפצתי להנשא לו: קומפרמיסין. שמקבל על עצמו לקיים מה שיפסקו אילו בוררין וכן הוא בלע"ז: גיזרי דינין. פסק דין שפסקו הדיינים: זו שאילת שלום. בין אדם לחבירו ויש בהן שמחת י"ט כ"ל:

הלכה ד מתני' אין כותבין שט"ח במועד. הואיל ויכול לכתוב לאחר המועד: ואם אינו מאמינו. ואינו רוצה להלוותו בלא שטר ולוה צריך למעות כותבין: או שאין לו לסופר מה יאכל. ה"ז יכתוב ויטול שכרו דשכר פעולה למי שאין לו מה יאכל שרי: ואפי' בספר העזרה. ס"ת שכה"ג קורא ביה"כ ואע"ג דצריך לרבי':

גמ' השם שם כדרכו. המקבל דבר בשומא שם כדרכו דרך שומא בעלמא אבל לא במדה ובמשקל ובמנין דמיחזי כעובדין דחול: אם אינו מאמינו ללוה וכו'. והיינו כדפרישית במתני': א"ל ר' יוסי. א"כ שאם אין ללבלר להגול מותר לעשות מלאכתו אתה מתיר כל המלאכות בחול המועד שרוב אומנים עושים כדי פרנסתם: למלוה שעברה. שכבר הלוה לו ואם לא יכתוב יפסיד וה"ל דבר האבד דשרי: או שאין לו מה יאכל. ללוה הזה שרוצה ללות עתה: חד בר נש. אדם א' נאבדו לו תפליו במועד אתא לגבי ר"ח שהיה סופר שיכתוב לו תפלין: הב ליה. לזה שנאבדו לו תפליו תן תפילין שלך כמלא שלא יהיו לעצמו תפילין וכותב אדם תפילין לעצמו וזהו הערמה: איזיל כתוב ליה. בלא הערמה דמותר לכתוב אפי' לחבירו: פתר לה. למתני' בכותב להניח לאחר המועד אבל להניחם במועד אפי' לאחר שרי: טוה ואפי' בפלך. שהוא כדרך שעושה בחול ואפ"ה שרי: בטוה להניח לאחר המועד. אז דווקא לעצמו שרי ואסור לאחרים אבל לצורך המועד אפילו לאחרים שרי:

הלכה ה מתני' הקובר את מתו. שמת לו מת קודם הרגל ונהג אבלות קודם הרגל ג' ימים בטלה ממנו גזרת שבעה אבל לא גזירת שלשים ומונה לאחר הרגל שלשים יום עם שלשה ימים שכבר עברו קודם הרגל: שמנה ימים קודם לרגל. הואיל ונכנס א' מימי השלשים קודם הרגל אתי הרגל ומבטל השאר: שבת עולה. שבת שבימי אבלו עולה למנין ז': ואינה

מסורת הש"ס

יבמות לט פ"ב וירושלמי שם פי"ב ה"ו

יבמות קו פ"ב

מ"ק יח פ"ב

תוספתא פ"ב

מ"ק יט פ"א

שם יט ע"א

שם

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ד מיבום הלכה ל טור אהע"ז סי' קסט

לג ב מיי' פ"ז מיו"ט הלכה יד ובהשגות טוש"ע או"ח סי' תקמה ס"ב

לד ג מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם ס"ו

לה ד מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם ס"א

לו ה מיי' שם טוש"ע שם ס"ג

לז ו טוש"ע שם ס"ו בהג"ה

לח ז מיי' שם הלכה כה טוש"ע שם סי' תקמג ס"ג

לט ח טוש"ע שם סי' תקמה ס"ג בהג"ה

מ ט מיי' פ"ו מאבל הלכה א טוש"ע יו"ד סי' ת' ס"א

גליון הש"ס

*עיין בערוך ערך אימולוגין. *עיין תוספות יבמות דף לט ע"ב ד"ה דמתחזיא ודף קו ע"ב ד"ה כד: *עיין תוספות מ"ק דף יט ע"א ד"ה ר"י ותוס' עירובין דף צו ע"א ד"ה ימי ותוס' מנחות דף לו ע"ב ד"ה יכול:

רידב"ז

פתר לה בכותב להניח וטוה על יריכו פי' הלי וטוה על יריכו הוא אמר מר וקאי על מתניתן ודו"ק: אבל

שנויי נוסחאות (סוי"ב) ר"י בד"ו: רבי יוחנן. (סול"ד) ר' אבא בר נתן בספרי"כ רב אדא בר חונה. (סול"ז) לי בד"ו ליה. (סו"מ) ר"י בד"ו רבי יוחנן.

מהר"ם די לונזאנו

אימילוגים. כ"ב פי' הודאות בלשון יון. [וכן פי' במעריך]: קומפרומיסין כ' לעז הוא [בספרו המעריך הוסיף ולפעמים פירושו תנאים]: (א"ס מיד"ה עמ"ש בהגהות המדרש בס"כ פ' נ"א פ"ס) ועיין בכתובות פ"ט ה"ט:

עמודי ירושלים

פתר לה בכותב להניח כו'. עיין מה שפי' בזה הקרבן העדה ופירושו הוא לשיטות הסוברים דמותר להניח תפילין בחוה"מ וכמו שפי' הסמ"ק. אולם להסוברים דאין להניח תפילין בחוה"מ תירץ הב"י בא"ח (סי' תקמ"ה) דהכי קאמר בד"א להניח כלומר להניח בקרן זוית כדי למוכרם אבל אם פי' כן או להבירו תפילין וצריך להם כדי להניח לאחר יום טוב יכול לכתבן ע"ש. ועיין בספר תפילין דמרי עלמא מה שהאריך בביאור דברי הירושלמי:

ואינה מפסקת א רגלים עולין ואין מפסקין :

גמ' גזירת שבעה סנדל וספן גזירת ל' איחוי וגיהוץ ותגלחת. ב אי זה גיהוץ בכלי צמר מגוהצין חדשים וכלי פשתן מגוהצין לבנים. *ר' חלבו רב הונא בשם רב ג חל יום שמיני שלו להיות בשבת מגלח ערב שבת היך איפשר "תיפתר שגררתו חיה ונתייאשו מלבקש. *ותני כן הרי ד מי שגררתו חיה. מאימתי מונים לו משנתייאשו מלבקש מצאוהו איברים איברים מונין לו משימצא ראשו ורובו. ר' יהודה אומר השזרה והגולגולת רובו. אמר ר' אבון תיפתר שנסתם הגולל ערב שבת עם חשיכה. היך אפשר א"ר אחא תיפתר שסתמו עכו"ם אית דבעי מימר שבאת לו שמועה קרובה בשבת. *ר' אמי הוה ליה עובדא וגילח יום ל"א. ר' הוה ליה עובדא וגילח יום ל"א א"ר זריקן מן מתניתן יליף לה ר' אמי דתנינן *תמן ה מי שנזר שתי נזיריות מגלח את הראשונה יום ל"א ואת השנייה יום ששים ואח' א"ר יוסי תמן לשעבר והכא בתחילה. ר' ירמיה הורי לר' יצחק עטושייא ואית דאמרי לר' חייה בריה דר' יצחק עטושייא ו לגלח יום ל' מן מתניתן. שמונת ימים קודם לרגל בטלו ממנו גזירת ל' הוא שמיני הוא שלשים. אמר רבי יוסה שנייא היא תמן שמפני כבוד הרגל התירו תדע לך שהיא כן דאמר רבי חלבו רב הונא בשם רב חל יום שמיני שלו להיות בשבת מגלח ערב שבת אין תימר שלא מפני הרגל התירו מעתה אפי' חל יום שלשים שלו להיות בשבת מגלח ערב שבת. ועוד מן הדא *דתני ז על כל המתים הוא שולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים. וישלול יום שבעה ויאחה יום שלשים. אמר רבי חגי די הוה שמעתא כן ושמעתא כן. תני זו דברי אבא שאול. *רב יהודה בשם שמואל ר' אבהו בשם ר"י ח הלכה כאבא שאול ותני כן הלכה כדבריו. *ר' בא בשם רב דברי אבא שאול בין ימים בין גזירות בטלו אבל דברי חכמים ימים בטלו גזירות לא בטלו מה ביניהון רב הונה אמר ערב הרגל ביניהון אם גילח ערב הרגל יגלח אחר הרגל אם לא גילח ערב הרגל אל יגלח אחר הרגל ר"י אמר ט אע"פ שלא גילח ערב הרגל יגלח לאחר הרגל. ר' לעזר הורי לר"ש בר בא לגלח לאחר הרגל ולא ידעין אי כהדא

קרבן העדה

ואינה מפסקת. שאינה מבטלת השאר אלא יושב ומתאבל לאחר שבת: הכי גרסינן רגלים מפסיקין ואין עולין. אם נהג אבילות קודם הרגל מפסיק ומבטל גזירת שלשים ואם לא נהג אבילות קודם הרגל כגון שמת לו מת ברגל אין ימי הרגל עולים למנין שבעה אבל עולין למנין ל':

גמ' הכי גרסינן סנרת וסכות. והן סימני הלכות שהאבל אסור בהן כל שבעה והם סיכה נעילת הסנדל רחילה תשמיש המטה ספר כיבוס תורה כ"ל: איחוי. שלא יתפור קרעו כל שלשים יום: וגיהוץ. שמעבירין הומרתא על המכבש שמכבשים אותו שם שע"י כן הוא מחזירן לחידושן שיש להם צורת כלים חדשים: מגוהצין חדשים. שהגיהוץ מחזירן לחידושן בין לבנים בין צבועים: מגוהצין לבנים. שאין מלאכת הגיהוץ מחזרת אותן לחידושן אלא בלבנים דוקא: חל יום ח' שלו להיות בשבת. ערב הרגל מותר לגלח בע"ש: ופריך היך אפשר. שיהיה יום ז' שלו בע"ש שהרי מתחיל למנות ז' משעת סתימת הגולל ואיך אפשר שנסתם הגולל בשבת: ונתייאשו מלבקש. בשבת והאבילות מתחיל משעה שנתייאש לבקשו עוד: ותני כן. ותניא נמי הכי מאימתי מונין לו שבעה ושלשים: השדרה והגלגולת. הן כרובו: א"ר אבון. לעולם בשנקבר בשבת ממש ואיירי שנסתם הגולל בע"ש עם חשיכה: ופריך היך אפשר. שיסתום הגולל בשבת: תיפתר. שסתמו עכו"ם בשבת: אית וכו'. ויש דתירצו דאיירי שבאה לו שמועה קרובה בשבת דמתחיל למנות מיום השבת: הוה ליה עובדא. שאירע בו אבילות: דתנינן תמן. פ"ג דנזיר: הכי גרסינן אימא סיפא ואם גילח יום שלשים יצא. וה"פ מסיפא שמעינן דיום שלשים מקצתו ככולו: ומשני תמן הוא לשעבר. התם אם גילח בדיעבד ביום שלשים יצא והכא איירי לכתחילה נוהג אבילות עד יום ל"א: מן מתניתן. מברייתא דמייתי בסמוך: הוא שמיני הוא שלשים. כי היכא דמקצת יום השמיני ככולו ומגלח ערב הרגל ה"ה מקצת יום שלשים ככולו: שנייא היא תמן. שאני התם שמפני כבוד הרגל התירו אבל בשאר ימי אבילות לא אמרינן דמקצתו ככולו: מעתה אפי' חל שלשים בשבת יהא מותר לגלח בע"ש. וזה ודאי אסור אלא ודאי שאני התם דמפני כבוד הרגל התירו: ועוד מן הדא. סייעתא דיום שלשים כולו אסור: שולל. תפירות רחוקות: ומאחה. תופר כדרכו: וישלול יום שבעה ויאחה יום שלשים. אלא ודאי לא אמרינן מקצת היום ככולו לכך מצריך להמתין עד לאחר שבעה ושלשים: די הוה וכו'. זו היא דעביד הכי עביד ודעביד הכי עביד כיון דר' אמי מצריך לגלח יום ל"א ור"י הורי לגלח יום ל': זו דברי אבא שאול. דאמר יום שבעה ושלשים מקצתו ככולו: ותני כן. ותניא נמי הכי בברייתא מפורש דהלכה כדבריו: בין ימים בין גזירות בטלו. גזירת ל' היינו גיהוץ ותספורת וימים בטלו שאף אם לא גילח ערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל וכדמסיק רב הונא: ה"ג אבל דברי חכמים גזירות בטלו ימים לא בטלו. דהימים עדיין תלויין ועומדין: ערב הרגל איכא בינייהו. שאם לא גילח ערב הרגל לחכמים אל יגלח אחר הרגל: ה"ג אבא שאול אומר אף על פי שלא גילח וכו' וכדפרישית: ולא ידעין אי כהדא

פני משה

ואינה מפסקת להאבילות אלא יושב ומתאבל את השאר לאחר שבת: ורגלים. אם נהג אבילות קודם הרגל מפסיק הרגל לגמרי ומבטל ממנו גזירת שלשים משום שאין דין אבילות נוהג ברגל לפיכך מפסיק הרגל ואין עולין אם לא נהג אבילות קודם הרגל אלא התחיל אבילותו ברגל אין ימי הרגל עולין למנין ז' ומתחיל למנות שבעה אחר הרגל אבל עולין לו ימי הרגל לגזירת שלשים ומשלים שאר ימי שלשים אחר הרגל:

גמ' גזירת שבעה סנדל וספר כצ"ל. ספ"ר סימן הוא סיכה פוריא רחיצה: חל יום שמיני שלו להיות בשבת. וערב הרגל בשבת מגלח בע"ש: היאך אפשר שחל יום השמיני בשבת. וכי נקבר בשבת: תיפתר שגררתו חיה. ולא נקבר בזמנו וכל זמן שלא נקבר אין האבילות חלה ונתייאשו בשבת מלבקשו ומשנתייאשו לקוברו חל האבילות ושמיני שלו בשבת: ותני כן וכו'. שמונין ימי האבילות משנתייאשו לבקשו ולקוברו: השזרה והגלגולת. נידון כרובו: ר' אבון. קאמר תיפתר שחל שמיני שלו בשבת כגון שנסתם הגולל ע"ש עם חשיכה ואחר שנסתם הגולל חל האבלות בשבת: היך אפשר. לעשות זה עם חשיכה בשבת: תיפתר שסתמו. הגולל ע"י עכו"ם: אית דבעי מימר. דלא צריכין להני שינויי דחיקי אלא דמיירי שבאת לו שמועה קרובה בשבת שהשמועה בתוך שלשים וצריך לנהוג שבעה ושלשים מיום השמיעה והרי שמיני שלו בשבת: ר' אמי הוה ליה עובדא. שאירע לו אבילות וגילח יום שלשים ואחד והכי גרסי' ברפ"ג דנזיר ור' אמי הוה ליה עובדא וגילח ביום שלשים דשני המעשים היו לר' אמי. והיא הגי' הנכונה והכי מוכח מדלקמיה שפעם אחת גילח ביום ל"א ובפעם אחרת גילח ביום שלשים: מן מתני'. דנזיר יליף לה ר' אמי שאם רצה מגלח ביום שלשים דמקצת היום ככולו ומדמה לה לנזירות: דתנינן תמן. בפ"ג: מי שנזר שתי נזירות זו אחר זו מגלח את הראשונה וכו'. ומסיים שם ואם גילח את הראשונה יום שלשים מגלח את השנייה יום ששים ואם גילח יום ששים חסר אחד יצא וכו'. וס"ד דר' אמי שאם רצה קתני אם רוצה לגלח ביום שלשים מגלח לפיכך פעם עשה כך ופעם עשה כך: אמר ר' יוסי. דלא היא דתמן לשעבר קאמר שאם גילח ביום שלשים יצא בדיעבד והכא בתחלה בתמיה והיכי יליף ר' אמי לעשות כן לכתחלה: מן מתניתין דידן. דקתני שמנה ימים וכו' ומותר לגלח ערב הרגל משום דאמרי' מקצת היום ככולו א"כ היא שמיני היא שלשים דכמו דאמרי' בשמיני מקצת היום ככולו וה"נ ביום שלשים: א"ר יוסי שנייא היא תמן. בשמיני שבערב הרגל שמפני כבוד הרגל התירו לגלח ולא מטעמא דמקצת היום ככולו ולא תילף מינה ליום שלשים בעלמא: תדע לך שהוא כן. דשאני בין שמיני של ערב הרגל לבין שלשים דעלמא דהא אמר ר' חלבו וכו' כדלעיל והשתא אם תאמר דלאו מטעמא שמפני כבוד הרגל אמרו כן א"כ מעתה אף ביום שלשים שחל להיות בשבת נימא נמי דמותר לגלח בערב שבת דהא קאמרת דהיא שמיני היא שלשים: ועוד מן הדא. שמעינן דלא אמרינן מקצת היום ככולו ובשמנה דמתני' טעמא מפני כבוד הרגל הוא: דאמר ר' יוחנן על כל וכו'. ה"ג בנזיר שם ועיקר כדמוכח מדלקמן: על כל המתים חוץ מאביו ואמו: וישלול יום שבעה ויאחה יום שלשים. אי אמרינן מקצת היום ככולו אלא ש"מ דלא אמרינן: א"ר חגיי די הוה שמעתא כן ושמעתא כן. כלומר דר' חגיי מתמה דמייתי סיעתא משמעתא דר' יוחנן גופיה לשמעתא דר' יוחנן דמ"ש כאן וכאן דר' יוחנן הוא ואיהו לא סבירא ליה מקצת היום ככולו אבל אנן סבירא לן דשפיר אמרינן מקצת היום ככולו: תני זו דברי אבא שאול וכו' והלכה כדבריו דברי אבא שאול בברייתא' דס"ל אם קבר שבעה קודם הרגל בטלה ממנו גזירת שלשים אלמא אמרי' מקצת היום ככולו וסייעתא לר' חגיי: דברי אבא שאול. לדברי אבא שאול בין ימים בין גזירות בטלו אבל לדברי חכמים וכתנא דמתני' דקתני שמנה ימים וכו' ימים בטלו גזירות לא בטלו וכדמפרש ואזיל לענין מאי ומה ביניהון: ערב הרגל ביניהון. דלתנא דמתני' ימים בטלו אבל גזירות שלשים תלויין ועומדין ולא בטלו שאם גילח ערב הרגל אז בטלו נמי גזירת שלשים ויגלח אחר הרגל ואם לא גילח ערב הרגל אל יגלח אחר הרגל דאכתי גזירת שלשים עליו ולא אמרו ימים בטלו אלא שיכול לגלח ערב הרגל ולא ידעין טעמא דידיה דהורה כן אי משום דס"ל דפליגי אבא שאול ורבנן בהא והורה לו כהדא

מסורת הש"ס

מ"ק יז ע"ב
מס' שמחות פ"ג
ירושלמי נזיר פ"ג ה"ה
נזיר טז ע"א
מ"ק כב ע"ב
שם יט ע"ב
שם יט ע"א

עין משפט נר מצוה

מא
א מיי' פ"ו מאבל הל' ג ח טוש"ע יו"ד סי' שצט ס"א ב

מב
ב מיי' שם פ"ה הלכה ג ופ"ו הלכה ד טוש"ע שם סי' שפט ס"ה

מג
ג טוש"ע שם סי' שצט ס"ב

מד
ד מיי' שם פ"א הלכה ד טוש"ע שם סי' שעה ס"ו

מה
ה מיי' פ"ד מנזירות הל' ב

מו
ו מיי' פ"ו מאבל הל' יב טוש"ע שם סי' שלם ס"א

מז
ז מיי' שם פ"ט הלכה א טוש"ע שם סי' שמ סע"ו

מח
ח מיי' שם פ"י הלכה ח טוש"ע שם סי' שצט ס"א ג

מט
ט מיי' שם הלכ' ז טוש"ע שם ס"ג

גליון הש"ס

צעי' תוס' דף כג ע"א ד"ה כלו ותוס' יבמות דף מג ע"א ד"ה במקום.

צעי' תוס' דף יח ע"ב ד"ה כשתל:

צעי' תוס' דף יט ע"ב ד"ה תלתין:

צעי' תוס' דף יט ע"ב ד"ה הלכה:

ציון ירושלים

"תפתר שגררתו חיה ע' דגמ"נ ובשו"ת מג"ש חיו"ד סי' ט והארכתי בזה בחדושי סימן תב שם למדין דבר קודם למתן תורה עתוס' מ"ק דף כ ובכור שור בחדושיו שם:

שנויי נוסחאות (סוכ"ג) הוא שמיני הוא כד"ו היא שמיני היא. (סול"ב) די הוה כל"ו דיהוה. (סול"ד) ר"י כד"ו רבי יוחנן. (סו"מ) ר"י כד"ו רבי יוחנן. (סומ"ב) לר"ש כד"ו לרבי שמעון.

עמודי ירושלים

היך אפשר תיפתר שגררתו חיה כו' תיפתר שנסתם הגולל ע"ש כו' אית דבעי מימר שבאת לו שמועה קרובה בשבת. עי' תפארת למשה ביו"ד (סי' ת"ב) שכתב וז"ל. ועי' בירושלמי פא"מ ה"ה שהביאו הרא"ש שם דין ק"נ דפריך כן אהא דאמרינן חל יום ח' בשבת ומשני דנתייאשו מלקברו ולא משני ע"י עכו"ם מישו בלא"ה צ"ע דלא משני בשמועה קרובה בשבת ושלשבת אחרת הוי יום ח' ודו"ק עכ"ל. ובמחכ"ת לא עיין בגוף דברי הירושלמי דבאמת מבואר כן ג' התירוצים ושוא לא ראה רק ברא"ש שהעתיק רק תירוץ א' ובאמת מבואר ג' התירוצים נ"כ בירושלמי ולק"מ. והנה בשירי קרבן הניח בצ"ע על ר' יחיאל שהביא הטור (סי' ת"ב) דמי ששמע שמועה קרובה בשבת איט מן המנין דזה סיפוך דברי הירושלמי ע"ש וכמו כן ראיתי בשו"ת דברי אמת (היו"ד סי' ב') שכתב שמשתמים לר"י דברי הירושלמי ולפי דעתי לק"מ דיו"ל דר' יחיאל ראה בירושלמי דהביאו בשם אית דאמר והיינו די"א כן וסתמא דירושלמי מוקי לה כשנתייאשו מלבקש בשבת וכן ר' ראובן פפתר בנסתם הגולל ע"ש עם חשיכה ומדדחקי לאוקמי באוקימתות הללו שאינם מצוים כלל ולא מוקים לה בשמע שמועה קרובה ש"מ שלא ס"ל כן רק דשבת איט עולה והיינו דהביאו בירושלמי בשם אית דאמרי דסתמא דהירושלמי איננה מסכמת לזה וע"כ צריך לחלק כמו שחילק הב"ח בין נתייאשו לקברו ובין שמע שמועה קרובה. ועי' ק"נ (סי' ק"נ) שהניח בצ"ע על ר' יחיאל דבמאי מוקים הא דהני חל יום ח' להיות בשבת כו'. אולם עכצ"ל כמ"ש הב"ח דבנתייאשו מלבקש גם ר' יחיאל מודה. והנה להלכה פסק הש"ע בא"ח (סי' תקמ"ח סי"ט) וביו"ד (סי' ת"ב ס"י) דשבת עולה למנין ז' אך הכנה"ג בתשובותיו (סי' רל"ט) פסק דאינו עולה כפסקו של שמהרלנ"ח (ח"ב סי' נ"א) והעתיקו בברכ"י ביו"ד (סי' ת') ועקרי דינים יו"ד (סי' ל"ו) חכור לאברהם (אות ש'). אמנם ראיתי להדברי אמת שכתב ועתה לרבים סומכין שאמרו כהלכה וכמו שאסף איש שהוא הב"ח הלא המה הבה"ג (והסמ"ק) והמרדכי ותוס' ריב"ם והסמ"ק. ועוד אני מוסיף הירושלמי ובעלי התוס' והריטב"א ופסק הש"ע תכריע עכ"ל. ואני מוסיף דכ"ד הרוקח (סי' ש"ג) והמנהיג (דין אבל סי' קנ"ה) ובכל בו (סי' קט"ו) הביא ב' הדעות. ועשו"ת מטיבת נפש חיו"ד (סי' נ"ג) מ"ש בדין הזה:

עין משפט נר מצוה

נ
א מיי' פ"י מהל' אבל הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' שצט ס"ב
נא
ב טוש"ע שם סעיף ב
נב
ג טוש"ע שם
נג
ד מיי' פ"ד מהל' אבל הלכה ט טוש"ע שם סי' שפח וטוש"ע או"ח סי' לח ס"ב

כהדא דאבא שאול ואין כהדא דרבנן דברי הכל. *ר' לעזר הורי לשמעון בר בא [א] הרגל עולה למניין שלשים א"ר יוסי אשכחון תלתין קודמין לשבעה הקובר את מתו שלשת ימים קודם לרגל בטלו ממנו גזירת שבעה. לא אמר אלא ג' הא שנים לא הדא דאת אמר בינו לבין עצמו אבל הרבים אין הרבים מתעסקין עמו *ותני כן הקובר את מתו שלשת ימים בתוך הרגל מונה שבעה לאחר הרגל [ב] שלשה ימים הראשונים הרבים מתעסקין עמו ד' ימים האחרונים אין הרבים מתעסקין עמו ומלאכתו נעשית באחרים [ג] ועבדיו ובהמתו עושין בצינעה במקום אחר. מהו להראות לו פנים ר' יעקב בר אידי בשם ר' חנינה והלא אמרו אין אבל בשבת מפני מה אמרו להראות לו פנים לא מפני הכבוד והכא מפני הכבוד ודכוותה יום אחד לפני הרגל בטלו ממנו גזירת שנים. *אבל ביום הראשון אינו נותן תפילין ביום השני הוא נותן תפילין אם באו פנים חדשות חולצן כל שבעה דברי ר' ליעזר ר' יהושע אומר ביום הראשון וביום השני אינו נותן תפילין בשלישי הוא נותן תפילין אם באו פנים חדשות אינו חולצן. אם ביום השני אינו נותן תפילין צורכה מימר מי שמתו מוטל לפניו. אלא בגין דתנא דא תנא דא. רבי זעירה מר עוקבן בשם שמואל רבי זעירא רב ירמיה בשם רב [ד] הלכה כרבי ליעזר בנתינה וכרבי יהושע בחליצה. רבי זעירה בעי אם נתן ביום השני כרבי ליעזר מהו שיעשה ר' ליעזר כר' יהושע שלא לחלוץ. אמר ר' יוסי בי ר' בון וכיני

פני משה

כהדא דאבא שאול דהלכה כדבריו או אם כהדא דרבנן וכדברי הכל הורה לו דסבירא ליה דלא פליגי אלא אי אמרינן מקצת היום ככולו ולכ"ע ימים וגזירות בטלו כל חד וחד למאי דסבירא ליה: הרגל עולה למנין שלשים. אם לא נהג אבילות קודם הרגל וצריך לנהוג אחר הרגל עולה לו הרגל למנין שלשים ומשלים את השאר: אשכחון תלתין קודמין לשבעה. בתמיה לדבריך במלאת שנוהג מנהג שלשים קודם השבעה שהרי זה צריך לנהוג שבעה אחר הרגל והיכן מצינו מנהג שלשים קודם למנהג שבעה. א"כ ר' יוסי בניחותא קאמר לה דהשתא משכחת לה דלפעמים נוהג מנהג שלשים קודם מנהג שבעה דכך הוא הדין דימי הרגל עולין לו למנין שלשים כדפרישית במתני' מפני שהדברי' הנוהגים בשלשים של אבל נוהגין ברגל: לא אמר אלא שלשה. דוקא הא שנים לא ומשום שעיקר האבילות ג' ימים הראשונים כדאמרינן שלשה לבכי: הדא דאת אמר. דשנים לא ולא בטלה ממנו גזירת שבעה היינו שנוהג אבילות שבעה ברגל בינו לבין עצמו אבל הרבים אין מתעסקין עמו לנחמו ברגל דהא מיהת נהג שני ימים מנהג שבעה קודם הרגל: ותני כן. הקובר את מתו שלשת ימים בתוך הרגל כלומר שלא נהג אבילות כלל קודם הרגל אלא שקברו ביום א' של חוה"מ שהוא שלשת ימים בתוך הרגל מונה שבעה לאחר הרגל ובכה"ג הוא שאמרו ג' ימים הראשונים הרבים מתעסקין עמו לנחמו וכד' ימים האחרונים אין מתעסקין עמו מכיון שכבר נתעסקו עמו בג' הראשונים ומלאכתו וכו' לאחר שכלו ז' ימים ממיתת המת: מהו להראות לו פנים. לבקרו בלא תנחומין באלו ימים האחרונים: והלא אמרו אין אבל בשבת. לנחמו ומפני מה אמרו להראות לו פנים בשבת לא מפני הכבוד והכא נמי מראין לו פנים מפני הכבוד: ודכוותה וכו'. כמו דאמרינן דשנים קודם הרגל לא בטלה ממנו גזירת שבעה ודוקא בינו לבין עצמו אבל אין הרבים מתעסקין עמו כן נמי אם מת יום א' לפני הרגל בטלו ממנו גזירת שנים כלומר אין לו דין של הקובר שני ימים לפני הרגל אלא הרבים מתעסקין עמו מכיון שלא נהגו שני ימים לפני הרגל: אבל ביום הראשון אינו נותן תפלין. גרסי' להא לעיל בברכות פ"ג בהלכה א' ומשום הקושיא דמקשה על המתני' דהתם וכדמייתי נמי הכא לקמן: ביום הראשון אינו ניתן תפלין. עליו וילפינן מדקאמר ליה הקב"ה ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דלכ"ע הסיר וכתיב ואחריתה כיום מר והלכך אינו נוהג אלא יום אחד: אם באו פנים חדשות מן המנחמין חולצן כל שבעה. כלומר מיום השני עד סוף כל שבעה חולצן כשיבאו משילכו מניחן: ר' יהושע. ס"ל דשני ימים אסור להניחן והא דכתיב כיום מר עיקר מרירות היא דהוי חד יומא אבל אבלות שני ימים הוון: אם באו פנים חדשות. משלישי ואילך אין צריך לחולצן: אם ביום השני וכו'. ופריך על המתני' דקתני התם מי שמתו מוטל לפניו פטור מן הק"ש ומן התפלין ואם אפי' ביום השני כל אבילות אסור להניח תפלין לר' יהושע צריכא למימר מי שמתו מוטל לפניו דפטור מן התפלין בתמיה: אלא בגין דתנא דא. דתני ק"ש במתניתין תני נמי תפלין ואע"ג דמשנה דלא צריכא היא: הלכה כר' אליעזר בנתינה. דביום השני הוא מניח תפלין: וכר' יהושע בחליצה. דמשלישי ואילך אינו חולצן אף אם באו פנים חדשות: ר' זעירה בעי אם נתן ביום השני כר"א. דהלכתא כוותיה בהא ומיבעיא לן מהו שיעשה ר"א כר' יהושע שלא לחלוץ כלומר מהו שנעשה בדיניה דר"א כסברת ר' יהושע בחליצה והיינו ביום השני אם אינו צריך לחולצן כשבאו פנים חדשות דאלו לר"א הא ס"ל לדידיה דאפי' כל שבעה הוא חולצן מיהי לדידן דלא קי"ל כר"א בחליצה אלא כר' יהושע ולר' יהושע משלישי ואילך הוא דקאמר אינו חולצן דהא ביום השני סבירא ליה דאינו נותן כלל והשתא הבעיא היא ביום השני לדידן אי נהגינן ביה כסברת ר' יהושע בחליצה של יום השלישי ואינו חולצן לדידן גם ביום השני אפי' באו פנים חדשות: אמר ר' יוסי בר' בון

וכיני

קרבן העדה

כהדא דאבא שאול. כלומר דסובר דפליגי אבא שאול וחכמים גם בהא אי בטלי ימים או לא ופסיק כאבא שאול גם בהא או דלמא סובר דלא פליגי אבא שאול וחכמים אלא אי מקצת היום ככולו אבל ימים בטלו לכ"ע: דרגל עולה למנין שלשים. למי שמת לו מת ברגל: אשכחון. שנוהג שלשים קודם לשבעה דשבעה אינו נוהג אלא לאחר הרגל ול' נוהג אף ברגל: הא שנים לא. אינו עולה אלא צריך להשלים ימי האבילות לאחר הרגל הדא דתאמר דנוהג ז' לאחר הרגל בינו לבין עצמו נוהג אבילות: אין הרבים מתעסקין עמו. לנחמו אחר הרגל שכבר נחמוהו ברגל: ה"ג ד' ימים הראשונים רבי' מתעסקין בו ג' ימים האחרונים וכו'. שלאחר הרגל מתעסקין עמו להשלים לג' ימים שנתעסקו עמו ברגל: מהו להראות לו פנים. לבקר אותו כל ימי אבלו: בטלו ממנו גזירת שנים. בסמוך מפרש מה היא: פנים חדשות. שבאו לו מנחמים חדשים שלא היו אצלו משעת אבילות ועד עכשיו: ופריך אם. גם ביום השני אסור להניח תפילין למאי צריך התנא למיתני מי שמתו מוטל לפניו פטור מתפילין הא אפי' גם ביום השני פטור: ומשני אלא. ובשביל דאיצטריך למיתני מי שמתו מוטל לפניו דפטור מק"ש וזהו דוקא במוטל לפניו דאח"כ חייב בק"ש ובכל מצות האמורות בתורה חוץ מתפילין תנא נמי גבי תפילין מוטל לפניו: בנתינה. שנותן ביום שני: בחלילה. שאינו חולץ לפנים חדשות: מהו שיעשה. לר' לעזר כר"י ואפי' ביום שני לא יחלוץ או דלמא כיון דלר"י אינו לובש כלל ביום שני חולץ ובברכות הגירסא מהו שיעשה כר"י וכו':

וכיני

מסורת הש"ס

מ"ק יט כ:

שם כ ע"א

שם כא ע"א (ברכות ויז פ"ג)

תוס' הרי"ד

אבל ביום הראשון כו' עי' בפנים בדברינו. ועפ"ז יתבאר שיטת הבבלי ושיטת רש"י ז"ל כזה דבבבלי גרסינן ג"כ האי סוגיא והתם גרסינן איפכא דר"א ס"ל כר"י שכא ור"י ס"ל כר"א הכא ושם גרסינן ג"כ אמר עולא הלכה כר"א בחלילה והלכה כר"י בנתינה איבעיא להו בשני לעולא חולץ או אינו חולץ ת"ש אמר עולא חולץ ומניח אפילו מאה פעמים ע"כ הרי פשוט שם דלעולא חולץ בשני וא"כ יקשה קושית הירושלמי שכא דלפ"ז למה קאמר הלכה כר"א בחלילה כיון דלא הוי"ל אלא הלכה כר"י דהא בג' לית מאן דפליג דאינו חולץ בפ"ח והי' אפשר לתרוצי משום דר"י ס"ל בסתמא דאם באו פנים חדשות חולץ ס"ל דחולץ אפילו ביום ג' ע"כ צריך לאשמעינן דהלכה כר"א דאינו חולץ בג' ולפ"ז יקשה על הירושלמי דלמה קאמרינן דאין תימא דבשני חולץ לימא הלכה כר"א לחוד הא צריך לאשמועינן דביום ג' אינו חולץ כר"י דהא ר"א פליג וס"ל דאפילו ביום ג' חולץ ועוד קשה על פרש"י ז"ל דמפרש גבי ר"י ואם באו פנים חדשות וז"ל ז"ל ואם באו פנים חדשות ביום שני חולץ תפילין עכ"ל ז"ל. וקשה מאד א' מי הכריחו לפרש דר"י ס"ל דחולץ הוא ביום שני ועוד אדרבה עכ"כ דר"י ס"ל דחולץ ביום ג' דאל"כ כיון דמסקינן לעולא דחולץ ביום שני א"כ יקשה קושית הירושלמי דלימא הלכה כר"י לחוד ולמה קאמר הלכה כר"א אלא ע"כ דר"י ס"ל דחולץ ביום ג' ועי"כ צ"ל דהלכה כר"א בחלילה דאינו חולץ אבל כד נדייק שפיר ברש"י ז"ל בד"ה ואם באו פנים חדשות ביום ג' אפ"ה אינו חולץ תפילין אע"ג דאיכא למיחש דילמא אמרי בשני ימים הראשונים נמי הניח תפילין. ולכאורה קשה מאד מאי בעי רש"י ז"ל בזה הגזירה והיכן מצינו רמז רמיזא בהאי גזירה וגזירה מאן דכר שמי' הכא הא בפשיטות הוא בבאו פ"ח נתחדש האבילות כדאיתא במס' כתובות דף ח' לענין ברכה שברחבה כשבאו פ"ח עיי"ש ועוד מדמיבעיא לן לעולא אם בשני חולץ בפ"ח ומסקינן לעולא חולץ בשני בפ"ח ובג' אינו חולץ ואי משום גזירה מאי נפ"מ בין ב' לג'. ונראה לפענ"ד דהנה יש להקשות מאד על הפוסקים ז"ל והרמב"ם ז"ל וש"ע ז"ל שלא הביאו הך דינא דפ"ח וכתבו סתם ביום השני לאחר הנץ החמה מניח תפילין

רידב"ז

אבל ביום ראשון אינו נותן תפילין ביום השני הוא נותן תפילין אם באו פנים חדשות חולצין כל שבעה דברי ר"א ובברכות בירושלמי דפוס אמשטרדם לא גרסינן כל שבעה אלא אם באו פנים חדשות חולצין דברי ר"א וכן הוא הגי' המדויקת בל"ם עיי"ש ברפ"ג ולפי דברינו לקמן בע"ה יתבאר שזאת הוא גי' האמיתית וכן בבבלי דף כ"א במכילתין לא גרסינן כל שבעה:

ר"ז מר עוקבן בשם שמואל רבי זעירא רבי ירמיה בשם רב הלכה כר"א בנתינה וכרבי יהושע בחלילה רבי זעירא בעי אם נתן ביום השני כר"א מהו שיעשה רבי אליעזר כרבי יהושע שלא לחלוץ אמר רבי יוסי בי רבי בון וכיני אם נתן ביום השני כר"א נעשה רבי אליעזר כרבי יהושע שלא לחלוץ אין כיני נאמר הלכה כרבי אליעזר ע"כ הפי' הוא אם הא דקי"ל כרבי יהושע בחלילה דאינו חולץ ביום השלישי אם ביום השני בנתן כרבי אליעזר מהו שיעשה בדיני' דרבי אליעזר ביום השני כרבי יהושע שלא לחלוץ אם דווקא קי"ל כרבי יהושע בחלילה ביום השלישי אבל בדיני' דרבי אליעזר בנתן ביום השני לא קי"ל כר"י או לא דאפילו ביום השני נמי אינו חולץ אמר רבי יוסי בר"ב וכיני אם נתן ביום השני כר"א נעשה רבי אליעזר כרבי יהושע שלא לחלוץ פי' נעשה בדיני' דר"א ביום השני כדיני' דר"י שלא לחלוץ אין כיני פי' דאל"כ נימר הלכה כרבי אליעזר דהא רבי אליעזר לא פליג על ר"י בדיני דחלילה ביום ג' דהא ר"א לא סבירא ליה דחולץ רק ביום השני אבל ביום השלישי לית מאן דפליג בדיני דר"י ולכו"ע אינו חולץ ואין כאן פלוגתא אלא ביום השני לחוד דרבי אליעזר סבירא ליה דנותן ובפנים חדשות חולץ ולר"י אפי' בלא פ"ח נמי אינו נותן ואם כן למה ליה כלל למימר דהלכה כרבי יהושע בחלילה א"ו דה"ק דהלכה כרבי יהושע בחלילה אף בדיני' דר' אליעזר אליבא דרבי יהושע חולץ דקי"ל כר"י דפ"ח אינו גורם לחליצת תפילין דפ"ה אינו מחדש שום אבילות לענין תפילין וע"כ ממילא לדידן דקי"ל כרבי אליעזר דנותן ביום השני אינו חולץ בשביל פ"ח דקי"ל לענין פ"ח כר"י:

מסורת הש"ס

מ"ק כא ע"ב

ב"ר פ' ק

גמ' פ' בתרא הלכה ג

מ"ק יא ע"ב

שם ע"ש

שם כב ע"ב (ברכות פ"ג הלכה א)

שם כג ע"א

וכיני. וכן הוא שלא יחלוץ בשני: אין כיני. כלומר דאל"כ אלא יחלוץ בשני כר"א נימא הלכה בשני כר"א ובשאר כל הימים כר"י מדקאמר בנתינה ובחליצה ש"מ דאף בשני הלכה כר"י שלא לחלוץ א"כ נימא הלכה כר"א בנתינה ובחליצה דהא בשני הלכתא כוותיה אפי' בחליצה: תורה אור

הרי שאין לו מה לאכול ביום ראשון ושני. אפ"ה אסור בעשיית מלאכה: אלא עד ג' ימים. ש"מ שאין חילוק בין ראשון לשלישי: כל. ג' ימים הראשונים הנפש מרחפת על הגוף וסוברת לחזור לתוכו כיון שהיא רואה שנשתנה פרצוף פנים דידיה היא מניחתו והולכת לה: ואומרת לו. כלומר כאלו אומרת כך: ואפי' פרש חגיכם. יהיה על פניהם ומיתורא קדרי' דהמ"ל וזריתי פרש חגיכם על פניכם: באותה שעה. שהפרש בא על פניו והיינו ביום ד': אריסיו. מקבלי השדות לשליש ולרביע: וחכיריו. שקיבל לשכוס כך וכך כורין אני נותן לשנה אם יעשה מעט או הרבה: וקבליו. שנותן לו מעות שכוס ידוע: איכריו. הם עובדי השדה לשכירת יום: ספניו וגמליו אינן עושין. לפי שהשכר הוא שלו לבדו: פרה מגמלת בעיר. כגון וולדות שמתו או שנשחטו אמותיהן והן צריכין עדיין לינק הן יונקים מפרתו של אבל ה"ז עושה ל"א גמלה הוא למד בקר ויש לו פרה ולחבירו פרה והן מזווגין אותן ופי' זה נראה עיקר: בהוא דחיי' ליה. ליתן פרתו מקודם האבילות אבל ליתן ליה לכתחילה בתוך ימי אבלו אסור: אוכל אצל חבירו. משום דהוה כלועג לרש אם אוכל בפניו כלומר שמניח צרכי הקבורה ועוסק באכילה: אין לו חבר. כגון שדר בין העכו"ם: לא מיסב ואוכל. כדרך המסובים בחשיבות על צדו השמאלית ובמטה: ואחרים שבירכו. המוציא אינו עונה אחריהם אמן כדי לצאת בברכתם: הואיל והתרתה לו כל אלו. אכילת בשר ושתיית יין שהן לצרכי עצמו כ"ש שיהא חייב בשאר מצות של תורה: נמסר לרבים. שיתעסקו בצרכי המת וקבורתו: לכתפים. המיוחדים להוציא המת לאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה: אפשר לומר בשבת הראשו'. כלומר וכי אילטריך לאשמועינן דבשבת הראשונה אינו יוצא דהרי רבים נכנסי' לביתו ומתעסקין בו לנחמו: אלא. הא דנקט הראשונה היינו השנייה ולא קורא הראשונה בחשבון: כדברי מי שהוא

וכיני אם נתן ביום השני כר' ליעזר נעשה ר' ליעזר כר' יהושע שלא לחלוץ. אין כיני נאמר הלכה כר' ליעזר. *הרי שאין לו מה לוכל [א] ביום הראשון ובשני אינו עושה מלאכה בשלישי הוא עושה בצינעה [ב]אבל אמרו תבוא מאירה לשכיניו שהצריכוהו לכך. *בר קפרא אמר אפילו בשלישי לא יעשה כל עיקר בר קפרא כדעתיה דבר קפרא אמר אין תוקפו של אבל אלא עד שלשה ימים. ר' *אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי כל תלתא יומין נפשא טייסא על גופא סבירה דהיא חזרה לגביה כיון דהיא חמייא דאישתני זיויהון דאפוי היא שבקא ליה ואזלה לה. לאחר שלשה ימים הכרס נבקעת על פניו ואומרת לו הא לך מה שגזלתה וחמסתה ונתת בי. ר' חגיי בשם ר' יאשיה מייתי לה מן הבא מלאכי °וזריתי פרש על פניכם ואפילו פרש חגיכם. איוב באותה השעה °אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. [ג] *אריסיו וחכיריו וקבליו הרי אלו עושין [ג] איכריו וספניו וגמליו אינן עושין. ר' יהושע בן לוי אמר היתה לו פרה מגמלת בעיר הרי זה עושה א"ל ר' יוסה הדא דאת אמר בהוא דחייב ליה הא בתחילה אסור. *שני אחין [ד] שני שותפין שני טבחים שני חנוונים שאירע לאחד מהן דבר הרי אלו נועלין את חנותן. וחכיריו ופועליו עושין בצינעה במקום אחר. *אבל [ה] כל זמן שמתו מוטל לפניו אוכל אצל חבירו אין לו חבר אוכל בבית אחר אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל אם אינו יכול לעשות מחיצה הופך את פניו כנגד הכותל ואוכל ואינו לא מיסב ואוכל ולא אוכל כל צורכו ולא שותה כל צורכו ולא אוכל בשר ולא שותה יין. ואין מזמנין עליו ואם בירך אין עונין אחריו אמן ואחרים שבירכו [ב]אינו עונה אחריהן אמן. בד"א בחול אבל בשבת מיסב ואוכל ואוכל כל צורכו ושותה כל צורכו ואוכל בשר ושותה יין ומזמנין עליו ואם בירך עונין אחריו אמן ואחרים שבירכו עונה אחריהן אמן. אמר רשב"ג הואיל והיתרתה לו את כל אלו חייבוהו בשאר מצותיה של תורה. חיי שעה היתרתה לו חיי עולם לא כל שכן. ר' יודה בר פזי בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג [ב]נמסר לרבים י אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כמי שנמסר לרבים *אבל [ו] בשבת הראשונה אינו הולך לבית הכנסת. בשנייה הולך לבית הכנסת ואינו יושב במקומו בשלישית יושב במקומו ואינו מדבר ברביעית שוה לכל אדם. רבי יהודה אומר אפשר לומר בשבת הראשונה שהרבים מתעסקין עמו. אלא השנייה היא הראשונה השלישית היא השנייה הרביעית היא השלישית. ר"ש אומר אבל בשבת הראשונה הולך לבית הכנסת ואינו יושב במקומו בשנייה יושב במקומו ואינו מדבר בשלישית שוה לכל אדם ר"י בן לוי אמר הלכה כדברי מי שהוא

וכיני. כך הוא הדין באמת דכר"א בנתינה בלחוד הוא דקי"ל אבל לא בחליצה וא"כ אם נתן בשני כדיניה דר"א אינו צריך לחולצן אפי' אם באו פנים חדשות דהא בענין חליצה הלכה כר' יהושע דכל זמן שמותר להניחן אינו חולצן אף בשבאו פנים חדשות: אין כיני נאמר הלכה כר' אליעזר. הש"ס הוא דמתמה עלה דאם כך הוא שאפי' ביום השני אינו חולצן כלל א"כ לאיזה ענין אילטריך ליה לרב למימר הלכה כר' יהושע בחליצה שהרי לר' יהושע גופיה משלישי ואילך הוא דקאמר אינו חולצן ואם אנן נהגינן אף ביום השני שלא לחלוץ אף כשבאו פנים חדשות לא לימא אלא הלכה כר"א בנתינה בלחוד וממילא ידעינן דדוקא בנתינה הלכתא כוותיה אבל לא בחליצה ואף ביום השני אינו חולצן אפי' באו פנים חדשות ולא משני מידי: הרי שאין לו מה לאכול. כך הדין ביום הראשון וכו': שהצריכוהו לכך. ולא שלחו לו שלא יצטרך לעשות מלאכה בימי אבלו: בר קפרא כדעתיה. לשיטתיה הוא דאזיל דאמר אין תוקפו של אבל וכו' וביום השלישי אכתי תוקפו הוא: כל תלתא יומין וכו'. גרסינן להא לקמן ביבמות פ' בתרא בהלכה ג': אריסיו. שקבלו שדה מן האבל למחצה לשליש ולרביע. וחכיריו בכך וכך כורים לשנה וקבליו שקבלו בקיבולת על כל המלאכה הרי אלו עושין אע"פ שנשלם הזמן מקודם משום דארעא לאריסותיה קיימא והוה ליה כמי שהיתה מושכרת מתחלה מכיון שזה היה אריסו מקודם לכן: איכריו. שחופרין בשדהו וספניו וגמליו שהיו מושכרין אצל אחרים אינן עושין אם נשלם הזמן מקודם לפי שאלו מדרך בני אדם להחליף מזה לזה ונראה כמשכיר בימי אבלו: היתה לו פרה. מושכרת ביד אחרים בגמלת חלב למכור ה"ז עושה בימי אבלו: בהוא דחייב ליה. מקודם שהשכירה קודם ימי אבלו לכך הא בתחלה בימי אבלו אסור: שאירע לאחד מהן דבר. אבלות נועלין את חנותן שהוא דבר של פרהסיא והכל יודעין שיש לאבל שותפות בו: עושין בצינעה במקום אחר. ולא בבית האבל: אבל כל זמן שמתו מוטל לפניו וכו'. כל זה בברכות פ"ג בהלכה א' עד כמי שנמסר לרבים: איפשר לומר בשבת הראשונה. של שבעה דאילטריך ליה לומר אינו הולך לבהכ"נ בתמיה שהרי רבים מתעסקין עמו להראות לו פנים כדלעיל אלא השנייה שהיא לאחר שבעה היא הראשונה ועלה אמרו שאינו הולך לבה"כ והשלישית שהיא שבת שלאחריה היא השנייה שאמרו הולך ואינו יושב במקומו והרביעית היא השלישית שאמרו יושב במקומו ואינו מדבר: רבי שמעון אומר וכו' הלכה כדברי שהוא

עין משפט נר מצוה

נד

א מיי' פ"ה מאבל הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' שפ ס"ב

נה

ב מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם ספי' יא

נו

ג מיי' שם טוש"ע שם ספי' יד

נז

ד מיי' שם הלכ' ט טוש"ע שם ספי' כא

נח

ה מיי' שם פ"ד הל' ז טוש"ע שם סי' שמא סעיף א

נט

ו טוש"ע שם סעיף ג

ס

ז מיי' שם פ"ז הל' ב טוש"ע שם סי' שצג ס"ב

גליון הש"ס

[ב]עיין בתו"ת תשב"ץ ח"א סי' קמח:

[ב]עיין תוספות דף כג ע"ב ד"ה ואין:

[ב]עיין תוספות ברכות דף יח ע"א ד"ה ולאו:

תוס' הרי"ד

תפילין הו"ל למינקט דאם באו פ"ח אינו מניח לכתחלה ואם באו פ"ח לאחר שהניח שוב אינו חולץ דהא לא שמעינן בגמ' רק דאינו חולץ אבל לא שמעינן דמניח לכתחלה והוא פלא גדולה לכאורה אבל האמת הוא כך דהפוסקים ז"ל ורש"י ז"ל דייקי בגמ' הא דגרסינן משלישי ואילך ושלישי בכלל מותר להניח תפילין ואם באו פנים חדשות אינו חולץ קשה דהו"ל ואם באו פ"ח אינו מניח ואינו חולץ ומתחלה הו"ל לאשמועינן עיקר הדין דבפ"ח אסור להניח תפילין ואח"כ שמעינן דאינו חולץ ע"כ פרש"י ז"ל דבאמת מניח תפילין וכ"ת כיון שיניח לכתחלה האיך הי' הא"מ דחולץ הא כיון דמניח אנ"ל שאינו חולץ כדאיתא במס' שבת דף י' גבי בהמ"ר ג' חילוקין מניח אנ"ל שאינו חולץ אינו מניח ואינו חולץ ואנ"ל שאינו מניח עיי"ש אך הא"מ דחולץ משום גזירה דילמא אמרי בשני ימים הראשונים נמי הניח תפילין ר"ל דאמרי דהוא הולך בתפילין תמיד ולא מסגי' ד"א בלא תפילין ע"כ חולץ להראות דאינו מניח רק פ"א ביום וע"כ אינו לובשם מאתמול בשלמא מניח רואין בהנית היום אבל בשלא הניח בפניהם דילמא אמרי שמניח מאתמול ביום ותדע דהכי הוא דאי ס"ד דחשדי לי' דהניח גם אתמול כמו היום א"כ לפ"ז מאי מהני כשחולץ בפניהם אימר אתמול נמי עביד כן דהניח וחלצן אלא ע"כ כדברינו ועוד דאי שחשד הוא דשמא הניח גם אתמול כמו היום א"כ אפילו בלא פ"ח נמי איכא האי חשדא אפילו אותן אנשים שהיו אתמול ג"כ ורא[ו] שישב בלא תפילין ויצאו ובאו עוד הפעם היום נמי יחשדוהו דילמא אתמול הניח קודם שבאו או לאחר שיצאו הם לא שלא זזו ידם מידו וא"כ צ"ל פ"ח ואלא ע"כ כדברינו דברואין אותו בימי אבלותו ביום ג' מלובש בתפילין צריך לדעת מתי לבשן מפני החשד דכיון דלא ראינו מתי הניח יחשדוהו דהניח באתמול דקיי"ל במס' מנחות דף ל"ו דאם הניח ביום מותר שיהא עליו בלילה ולא דמי הכא להיה דמרתן דשם כיון דמניח אנ"ל שאינו חולץ אבל הכא אע"פ שמניח צריך לאשמועינן דאינו חולץ דהא הכא חלילה גרע מהניח לכתחלה וכ"ז הוא דווקא בטעמא דר"א דקאמר ואם באו פ"ח אינו חולץ ולא קאמר אינו מניח ואינו חולץ משא"כ כד"ר יהושע דקאמר חולץ י"ל דהוא משום חידוש אבילות ולפ"ז שפיר עולה כהוגן הכל דהנה הא דפירש"י ז"ל כדר"י דאם באו פ"ח ביום שני חולץ תפילין לאו דהכונה דדווקא ביום שני ז"ל אלא דלא תימא דקאי אריפא דביום ראשון אסור להניח תפילין וע"ז קאמר דאם באו פ"ח אף חולץ ג"כ דבלא פ"ח אינו מניח אבל לא חולץ אבל כפ"ח חולץ ג"כ ע"ז פירש"י

שנויי נוסחאות (שוכ"א) דאת בד"ו דת. (שול"מ) חייבוהו בד"ו חייביהו.

פני משה

שהוא מוסיף ימים. להיות שוה לכל אדם וזהו כר"ש דהלכה כדברי המיקל באבל: ברביעי מונה לעצמו. בתחלה: רבי שמעון אומר וכו' הלכה כר"ש בשאינו גדול משפחה. זה שבא מן הדרך ומנא אבילות בתוך ביתו אבל אם היה גדול משפחה וכא ברביעי מונה לעצמו: בשלא הירא לו רוב פנים. הא דאמרינן שאם בא לאחר שלשה מונה לעצמו דוקא בשלא הורא לו רוב מהמנהמין פנים כלומר שלא מנא מנחמין אלל זה שהוא בבית אבל אם הוראו לו פנים מרוב המנחמין שמנא מנחמין אללו. נוטלו למרחץ. כלומר אפי' בא בשביעי ומנא מנחמין אללו כבר כלו ימי שבעה דמקלת היום ככולו ומותר ברחילה מדינא וזה שהוא כאן נוטלו לזה שבא עמו והולכין למרחץ וכלומר דכמו שכלו שבעה לזה כך כלו לזה דהואיל ומנא מנחמין מונה עמהן לעולם: הרי שמוליכין אותו. אם מוליכין את המת ממקום למקום לקיברו שם וכגון אילין דקברין בבית שריי שמוליכין למקום בית שערים וקוברין מתיהן מאימתי מתחיל האבלות. ופליגי תנאי בהא אית תניי וכו'. אלו אבלים שנשארו כאן מונין משיצא המת מהעיר ואלו ההולכין לשם מונין משיסתום הגולל: ואית תניי תני וכו'. הכל הולך אחר גדול המשפחה. כדמפרש ואזיל להומרין שאם גדול המשפחה נשאר כאן אז הוא דאמרינן כהך תניא קמייתא שאלו שהן כאן מונין משיצא המת וכו' אבל אם הגדול משפחה הולך ללוות את המת לשם ונשארו שאר כאן בהא הוא לחומרא דבין אלו ובין אלו מונין שבעה ושלשים משיסתום הגולל ולא מקודם: כהדא גמליאל זוגא. כך שמו. נפטרה אחותו כאן והעלה אותה לקברה במקום אחר וסליק הלל אחיו עמו אח"כ וא"ל ר' מנא להלל מכיון שאתה גדול המשפחה הכל נגררין אחריך וכשתעלה גבי אחיך שהם שמה אז הוי שליף סנדלך וכלומר לכשיתחיל האבילות שלך וזהו משיסתום הגולל תחלוץ הסנדל עם שאר האחים בזמן א' שהכל הולך אחר גדול המשפחה: אית תניי תני משיסתום גולל הראשון. אל האבלות מיד ואע"פ שלאחר כך מפנין אותו לקבר השני ואית תניי תני וכו': אתא לגביה. כשבא ר' ירמיה אצל ר' חנניה וא"ל לחומרא הורו לך דמדינא מתחיל למנות משיסתום גולל הראשון: הדא דאת אמר. דפליגי בהא דוקא אם מפנה אותו בתוך ז' משמת אבל לאחר ז' כבר עבר האבל ולכ"ע מונין השלשים משיסתום גולל הראשון: בשנתן דעתו. בתחלה לפנותו מקבר לקבר בהא הוא דס"ל הך תנא בתרא משיסתום גולל השני אבל אם בתחלה לא היה דעתו ע"מ לפנותו לקבר אחר ואח"כ נמלך ופינה אותו לדברי הכל מונין משיסתום הגולל הראשון: גמליאל דיקונתיה. ממקום קונתיה ונפטר במקום בורסא וקברו בורסאי אללן ולאחר שלשה ימים נמלכו לפנותו ולהחזירו לקברות מקימו ושאלו לר' סימון ואמר להם מכיון שלא נתתם דעתיכם בתחלה לפנותו תמנו משיסתום הגולל הראשון: א"ל ר' יעקב לר' אבהו עמך הייתי כשנשאל שאלה זו לר' אבודמא ואמר משיסתום גולל הראשון. וא"ל אני לא שמעתי זה מר' אבודמא ואם אתה שמעת פוק והורי כך: ולמדין דבר מקודם למתן תורה. בתמיה שמא משניתנה תורה נתחדשה הלכה אלא כדר' יעקב בר אחא דיליף מלאחר מ"ת: כך

תורה אור

שהוא מוסיף ימים. *הרי שבא ומצא אבל בתוך ביתו בשני ובשלישי משלים עמהן וברביעי מונה לעצמו ר' שמעון אומר אפילו ברביעי משלים עמהן. ר' יהושע בן לוי אמר א הלכה כר"ש בשאינו גדול משפחה אבל אם היה גדול משפחה מונה לעצמו כהדא ר' מנא הורי לרבי ארמנייא מכיון שאת גדול משפחה מנה לעצמך. בשלא הוראו לו רוב פנים אבל אם הוראו לו רוב פנים נוטלו למרחץ כהדא רב הונא הורי לאחיו דר' יהודה בר זבדי מכיון שהיראו לו רוב פנים נוטלו למרחץ. ב *הרי שמוליכין אותו ממקום למקום כגון אילין דקברין בבית שריי אית תניי תני אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיסתם הגולל אית תניי תני אלו ואלו משיסתם הגולל. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי הכל הולך אחר גדול המשפחה. ר' יעקב בר אחא בשם רבי אסי לחומרין מהו חומרין אם היה גדול המשפחה כאן אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיסתם הגולל. אם היה גדול המשפחה שם אלו ואלו מונין משיסתם הגולל כהדא גמליאל זוגא דמכת אחתיה סלק הילל אחוה עימיה. א"ל רבי מנא מכיון שאת גדול המשפחה כד תהא סלק גב אחוך הוי שלף סנדלך. ג הרי שמפנין אותו מקבר לקבר אית תניי תני משיסתום הגולל הראשון אית תניי תני משיסתם הגולל השני. ר' יונה הוה ליה עובדא שאל לר' חנניה חברון דרבנן א"ל משיסתם הגולל הראשון ר' ירמיה הוה ליה עובדא שאל לר' זעירה לר' אמי א"ל משיסתם הגולל השני. אתא לגביה אמר ליה לחומרא הורי לך. ר' יונה ור' יוסה תריהון אמרין הדא דאת אמר בתוך שבעה אבל לאחר שבעה כבר עבר האבל. בשנתנו דעתן לפנותו אבל אם לא נתן דעתו לפנותו משיסתם הגולל הראשון. כהדא גמליאל דיקונתיה קברוניה כורסאיי גבון. בתר תלתא יומין אימלוכין מחזרא יתיה אתון ושאלון לר' סימון אמר לון רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי מכיון שלא נתתם דעתכם לפנותו משיסתם הגולל הראשון. יישוע אחוי דדוריי הוה ליה עובדא אתא שאל לר' אבהו א"ל משיסתם הגולל השני. אמר ליה ר' יעקב בר אחא עמך הייתי ושאלתינה לר' אבודמא דמן חיפה אמר משיסתם הגולל הראשון א"ל אנא לא שמעית אין שמעת פוק והורי. ז*מניין לאבל מן התורה שבעה °ויעש לאביו אבל שבעת ימים. ד "ולמידין דבר קודם למתן תורה. ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירה שמע לה מן הדא °ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת משכן ה' כשם ששימר הקדוש ברוך הוא על עולמו שבעה כך

קרבן העדה

שהוא מוסיף ימים. היינו ר' יהודה ולא קאמר סתם הלכה כר"י דדוקא במה שמוסיף ימים הלכתא כוותיה ושלישית ורביעית דין א' להם אבל במה שסובר שאינו יולא בשנייה לית הלכתא כוותיה: משלים עמהן. עם האבילים שבאותו המקום: מונה לעצמו. שבעה שלימין: בשאינו גדול המשפחה. זה שבא ממקום אלא שגדול המשפחה היה שם בשעת מיתה: אבל אם היה הוא גדול המשפחה. והיינו שהבית סמוך עליו וגרירי כולהו אבתרי' ל"ש אח או בן קטן: מונה לעצמו. דלא חשיב אבילות דלעיל לאצטרופי גדול בהדיה: בשלא הורא לו רוב פנים. שלא נחמו אותו רוב בני העיר תוך שבעה ימי אבלו הנותרים מהראשונים: נוטלו למרחץ. מותר לרחוץ מיד לאחר שכלו שבעה ימי אבילות שלהם: בבית שריי. שם מקום: מונין משילא המת. שאז מתחיל אבילות שלהם שאין מוטל עליהם לקוברו וה"ל כסתימת הגולל: דמכת אחתיה. מתה אחותו ועלה הלל אחיו עם המת לקוברו: ה"ג א"ל ר' מנא מכיון שיש גדול הבית וכו' וכ"ה בתוס'. וה"פ כיון שאחיך גדול הבית בבית כשתבא אללו חלוץ סנדלך ותהא משלים עמו: הוה ליה עובדא. מיתרע ביה אבילות: אתא ר"י לגביה. דר' חנניא ואמר ליה רבי חנניה שלחומרא הורו ליה רבי זעירא ורבי אליעזר: הדא דתאמר. לא אמרן דנוהג אבילות מסתימת הגולל השני אלא שפינוהו תוך שבעה: בשנתן דעתו לפנותו. ולא אמרן דאם פינהו תוך שבעה שמונין מסתימת הגולל השני אלא בשהיה דעתו מתחלה לפנותו: גמליאל דיקונתי'. כך שמו: קברוניה. אנשי כורסאי במקומו של ר' סימון לאחר ג' ימים נמלכו לחזור ולקברו במקומו: אתון ושאלון לר"ס. מאימתי ינהגו האבילות: דיריי. שם אדם: אנא לא. שמעתי דבר זה מר' אבדימי ואם שמעת אתה לא והורי לרבי' משיסתום הגולל הראשון: מניין לאבל מן התורה שבעה. ואף על גב דשבעה ימי אבילות דרבנן מכל מקום אי לאו דמלאו חכמים סמך מן המקרא לא היו מתקנים: ופריך ולמדין דבר מקודם מתן תורה. בתמיה: ושמרתם את משמרת ה'. שהם ישמרו כמו ששימר ה': כשם ששימר הקב"ה. כביכול ז' ימי אבילות על עולמו קודם המבול: ופריך

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פ"ג מהל' אבל הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' שעה ס"ח
ב מיי' שם פ"א הלכה ד טוש"ע שם סעי' ב
סב ג טוש"ע שם סעי' ג
סג ד מיי' פ"א מהל' אבל הלכה א

מסורת הש"ס

מ"ק כז ע"ב
ע"ב כב ע"ב
כ"ר פ"ק

גליון הש"ס

צעיין תוס' דף כג ע"א ד"ה ר"י: זגרא בט"ס ...

ציון ירושלים

ולמדין דבר קודם מתן תורה ...

תוס' הרי"ד

פרש"י ז"ל דו"א אלא דקאי איום שני דמיום שני והלאה חולץ ומשני ואילך הוא ולא אתא אלא להפוקי מראשון וקאי על שני ומשני ואילך הוא וכן כדר"א יש לפרש ג"כ כן ועפ"ז ניחא הא דמיבעיא לעולא בשני חולץ או אינו חולץ דמה נפ"מ בין שני לג' כיון דפסק הלכה כר"א דלא חיישינן לחבדא דיאמרו דביום ראשון נמי הניח תפילין א"כ לפ"ז אין נ"מ בין שני לר"י לג' דר"א דכמו דלא חיישינן בדר"א לג' משום חשדא דב' ימים ראשונים כמו כן אין לחוש בדר"י ביום ב' לחשדא דביום ראשון דהא לא חיישינן לחשדא מיום המותר להנית תפילין ליום האסור להנית תפילין אבל לפי דברינו ניחא דכיון דר"י ס"ל דמיום שני ואילך חולץ ע"כ דטעמו הוא לאו משום חשדא דהא בשלמא ביום ג' לדר"א היכא חשדא דמאתמול אנחינהו משא"כ לדר"י ביום ב' או ז' או ז' לא שייך החשד דמאתמול דהא אתמול מותר הוא ומהכ"ת ניחוש לאמר דמונחין עליו כל שבעה יום ולילה ולא ישן כל ז' שינת קבע דאסור לישן בתפילין ועי"כ ר"י אוסר הלילה לאו ביום הב' דווקא אלא אוסר כל ז' כמבואר לקמן בדברינו וע"כ דטעמו דר"י הוא משום, דנתחדש אבילות בפ"ת וע"כ כי פסק הלכה כר"א בהלילה איכא למימר דווקא ביום ג' דאז לא נתחדש האבילות בפ"ת אבל ביום שני י"ל דהלכה כר"י בהלילה והוא משום דנתחדש האבילות בפ"ת ונהי דפסקינן כר"א בהלילה הוא רק לענין שאין חוששין לחשדא ואין נתחדש האבילות בפ"ת וכ"ז הוא ביום ג' אבל ביום שני הגם דלטעם דחשדא אין נפ"מ בין ג' דר"א לב' דר"י אבל להטעם דנתחדש האבילות בפ"ת נפ"מ בין ג' לב' וכי פסקינן כר"א בג' אבל בב' הוי חידוש האבילות בפ"ת דהא כל מה דתקיף אבילותא יותר הוי פעולה דפ"ת כמו דפועל פ"ת בו' ולאחר ז' אין פועל פ"ת כלל כמו כן פועל פ"ת בב' יותר מבג' דבג' מקצת היום ככולה ולאחר

שנויי נוסחאות (בו"ב) וברביעי בד"ו ברביעי. (בו"י) לאחיו בד"ו לאחוי. שהיראו בד"ו שהוראו. (בול"ב) דאת בד"ו דת. (בומ"ט) משכן במקרא ליתא.

חדושי מהר"א גריידעץ

קרבן העדה ד"ה מנין כו' ואע"ג דשבעת ימי אבילות דרבנן וכו'. כ"ב עיין מ"ש סרי"ף והרא"ש על ברכות ט"ז ע"ב וכאן בהרא"ש וזבחים ק' ע"א ובירושלמי כתובות ה' א' ומפרש שם שלפי הנראה לא עלה לו אז הסוגיא דירושלמי כאן וגם מ"ש כאן וביותר בפירוש קרבן שם. [כוונתו להקשות על המחבר פירוש קרבן דכאן כתב דשבעה ימי אבילות דרבנן ושם בכתובות כתב בפירושו וגם בביאורי קרבן ד"ה משה וכו' דשבעה ימי אבילות דאורייתא]:

חתם סופר

מניין לאבל מן התורה שבעה [שנא'] ויעש לאביו אבל שבעת ימים ולמידין דבר קודם למתן תורה בתמיה. [מובא בתו' מ"ק כ' ע"א ד"ה מה חג וכו']. זמקשים מלעיל פ"א ה"ז דיליף ז' ימי המשתה ממלא שבוע זאת וכן פסק רמב"ם זא"כ סתרי אהדדי. וכ"ל דלקמן (סוף הלכה) פריך אמאי שבת אינו מפסיק אבילות כמו י"ט דבשניהם דברים שבלינפא טובא. ותי' א"כ לא משכחת לעולם אבילות ז' דאין ז' בלא שבת ע"ש פי' וא"כ איך משכחת והפכתי חגיכם לאבל דבעי' ז' ימים דומי' דחג ולא משכחת ליה. ולפ"ז א"ש דה"ק ירושלמי אבילות ז' מנ"ל דלמא שבת מפסיק ולא משכחת ז' ומשני מיוסף ועי"ז פריך וכי למדין מקודם מ"ת שלא נצטוו עדיין על השבת ואפי' אם שמר יוסף שבת כדדרשו ממבוס שבת והכן מ"מ לא הוה מצווה ועושה אתי אבילות ודחי ליה ועוד אפי' אי שמר שבת לא מצינו קודם מ"ת וא"כ דלמא ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומסיק מוכרחתי בכ"ל. אבל ממלא שבוע זאת יליף דפיר אין מערבין שמחה בשמחה:

מסורת הש"ס

סנהדרין קח ע"ב

נזיר נו ע"א

מ"ק כ ע"א

בס כ ע"ב

בס טו ע"א

קרבן העדה

ופריך ומתאבלין קודם שימות המת. בתמיה שנאמר ששבעה ימים שקודם המבול היו ימי אבילות: אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח. שתלה להם הקב"ה אולי יעשו תשובה: כי שמן משחת וגו'. רישא דקרא ומפתח אהל מועד לא תצאו ודריש הכי שלא יצאו מאהל מועד כמנין הימים שנתרבו בשמן המשחה: ה"ג ומה ימי הסגר שבעה אף ימי המת ז': הכא עביד לה להסגר. כאן קאמר דטומאת מרים לא היתה אלא הסגר: והכא הוא עביד להחלט. כדקאמ' בסמוך דמדמי לה להחלט: מה ימי המת אינן עולין. לנזיר דכתיב והימים הראשונים יפלו כך ימי טומאת החלט של מצורע אינן עולין לנזיר: ויתמו ימי בכי וגו'. קרא יתירא הוא דהמ"ל ויבכו בני ישראל את משה ל' יום ויתמו אלא לדרשא: בכי שנים. דבשלישי כבר כלו ימי האבילות: או מה העצרת יום אחד אף אבל יום אחד. דהא חגיכם כתיב דהיינו שבועות ושמיני עצרת: מכאן לשמועה רחוקה. שאינה נוהגת אלא יום אחד: אית תניי תני שמועה קרובה. היינו ששמע תוך שלשים ורחוקה ששמע לאחר שלשים: ולא הפסיקו ימי הרגל. כלומר לאחר הרגל כבר עברו שלשים ונעשית רחוקה: בשעה שאינו יכול להתאבל. דהיינו ברגל: באת לו שמועה קרובה בשבת. ולמחר נעשית רחוקה: קורע למחר ומתאבל. כיון דבשעת שמועה היתה קרובה: ויש קריעה בלא איבול. בתמיה לר"ח פריך: ומשני שכן על אביו ואמו אפילו לאחר כמה שנים קורע ולכ"ע לאחר י"ב חדש אינו מתאבל: אפילו טפילה לטפילה. כגון בר בריה שמתאבל עם בנו הואיל והוא מתאבל עליו: שמע. שמת בן בנו והלך וגילח: אמרין ליה לא כן. למדתנו רבינו שאפילו בר בריה אסור בתגלחת: א"ל. באותן שהיו אצל המת הן אסורין בהגלחה אבל בשאינו שם מותר: האנק דום. גבי יחזקאל כתיב האנק דום מתים אבל לא תעשה פארך חבוש עליך ונעלך תשים ברגליך ולא תעטה על שפה ולחם אנשים לא תאכל וקברים להן קדם: מכאן שצריך לצווח. שכל מה שנאמר בפ' זו אסור לשאר אבילים לעשות ולצווח היינו שירום קולו בבכי ובמספד: אלו התפילין. שהן לכבוד ולתפארת דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש: זה הגיהוץ. שבגדים נאים הם לתפארת כדכתיב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: ופריך מאן

פני משה

כך אתם שמרו על אחיכם כל שבעה. שידע שעתידים למות ביום השמיני: מה ימי המת שבעה אף ימי הסגר שבעה. כלומר דימי הסגר כתיב בהדיא שבעה ומדקאמר אל נא תהי כמת מכאן רמז לאבל ימי המת שבעה דשיין הן לימי הסגר. וגרסי' להא לקמן בפ"ז דנזיר בהלכה ג': ולא קביל עלוי. ר"ל להאי דר' יוחנן לפי שהיה קשה לו ואמר הכא עבד לה להסגר דמקיש ימי המת לימי הסגר. והכא בנזיר שם דתנינן ימי הסגר של מצורע הרי אלו עולין למנין ימי הנזירות אבל ימי החלטו אין עולין לו ויליף ר' יוחנן מדכתיב אל נא תהי כמת מקיש ימי החלט למת מה ימי המת וכו' וסותרין הדרשות אהדדי. ובנזיר גריס איפכא וע"ש: ימי. רמז לשבעה: בכי. רמז לשני ימים לבכי: אבל. רמז לשלשים: ואית דמחלפין. ודרשי כסדר שהשנים הראשונים הן לבכי מדסמיך בכי לימי ומדלא כתיב בכי ימי אבל משה דריש לרבות שבעה שהן נוהגין ביותר מאחר ימים שאחריהם ואבל לשלשים היא דאתיא: ר' יונה ור' חייה וכו'. מכאן למדנו לאבל שבעה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל וגו': מכאן לשמועה רחוקה. היקישא לעצרת כמי ילפינן מהאי קרא ולשמועה רחוקה הוא דאתא שאינה נוהגת אלא יום אחד: אית תניי תני שמועה קרובה. נקראת כשהיא בתוך שלשים: הלכה כדברי מי שהוא אומר וכו'. דהלכה כדברי המיקל באבל: אמר לון רבי יוסי. דלא היא אלא מכיון ששמע בשעה שאינו יכול להתאבל ברגל כמי ששמע לאחר שלשים לפי שאחר הרגל נעשית שמועה רחוקה הלכך אין לו אלא יום אחד בלבד: ויש קריעה בלא איבול. בתמיה והשיב לו ר' חנינא שכן מצינו שעל אביו ואמו אפי' לאחר כמה שהוא אחר זמן האבילות ואפ"ה חייב לקרוע: אפי' טפילה לטפילה. שהוא נטפל לו בהבלות כגון שמת בן בנו והבן הוא האבל ונטפל הזקן עמו ואסור בתגלחת: ואזל וספר. גילח וא"ל לא כן אלפן רבי אפי' טפילה בטפילה אסור בתגלחת ואמר לון ההיא באינון דהוון גביה בשעשה אבל ואנן לא הוינן גביה: ואפי' טפ לה לטפילה. חייב ג"כ לקרוע כשהיה אללו: דאמר ר' אבהו. על מנהג אבילות קאי דמדקאמר הקב"ה ליחזקאל אל תנהג מנהג אבלים שמע מינה לדרך האבלים ומדא"ל האנק דום מכאן שהאבל צריך לצווח שישמעו לצרו ומדא"ל מתים אבל לא תעשה מכאן שצריך להתאבל ומדא"ל פארך חבוש עליך וכו': זה הגיהוץ. שאסור לאבל ללבוש בגד מגוהץ: מאן

תורה אור

כך אתם שמרו על אחיכם שבעה. ומניין ששימר הקב"ה על עולמו שבעה °ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ. ומתאבלין קודם שימות המת. אלא בשר ודם שאינו יודע מה עתיד להיות אינו מתאבל עד שימות המת אבל הקב"ה שהוא יודע מה עתיד להיות שימר על עולמו תחילה *אית דבעי מימר אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק. אמר רבי הושעיה °כי שמן משחת ה' עליכם כשם שנתרויתם בשמן המשחה כל שבעה כך אתם שמרו על אחיכם כל שבעה. ר' אבהו בשם ר' יוחנן °אל נא תהי כמת. תסגר. מה ימי המת שבעה אף ימי הסגר שבעה. חד ברבי אמר הדא דר"י קומי דרבי שמעון בן לקיש ולא קביל עלוי אמר הכא עבד לה להסגר והכא הוא עבד להחלט דאמר ר"י בשם ר' ינאי אל נא תהי כמת *מה ימי המת אינן עולין אף ימי החלט אינן עולין. ר' ירמיה ור' חייה בשם רשב"ל ר' אבהו ר' יוסה בן חנינה בשם רשב"ל °ויתמו ימי בכי אבל משה [ז]ימי שבעה בכי שנים אבל שלשים ואית דמחלפין ימי שנים בכי שבעה אבל שלשים. ר' יוסה ר' חייה בשם רבן שמעון בן לקיש רבי יונה ורבי חייה ורבן שמעון בן לקיש בשם ר' יודן נשייא °והפכתי חגיכם לאבל *מה ימי החג שבעה אף ימי האבל שבעה אמר רבי אמי לרבי חייה בר בא אי מה ימי החג שמונה אף ימי האבל שמונה אמר ליה שמיני רגל בפני עצמו הוא. או מה העצרת יום אחד אף האבל יום אחד אמר ליה מיכן לשמועה רחוקה ותני כן שמועה קרובה יש לה שבעה ושלשים ורחוקה אין לה שבעה ושלשים. אית תניי תני שמועה קרובה בתוך שלשים ורחוקה לאחר שלשים אית תניי תני שמועה קרובה בתוך שנים עשר חודש ורחוקה לאחר שנים עשר חדש ר' אבהו בשם ר"י [א] הלכה כדברי מי שהוא אומר שמועה קרובה בתוך שלשים ורחוקה לאחר שלשים. *הרי ששמע שמת לו מת ברגל לא הפסיקו ימי הרגל לצאת עד ששלמו לו שלשים חברייא אמרי מכיון ששמע בתוך שלשים מונה שבעה לאחר שלשים אמר לון רבי יוסי מכיון ששמע בשעה שאינו יכול להתאבל [י] כמי ששמע לאחר שלשים ואין לו אלא יום אחד בלבד. רבי אידי דקיסרין בשם ר"י באת לו שמועה קרובה בשבת קורע למחר ומתאבל אמר רבי חנניה אינו מתאבל. אמר ליה רבי מנא ויש קריעה בלא איבול. [ג] שכן על אביו ועל אמו אפילו למחר כמה חייב לקרוע. רבי אבהו בשם רבי יוחנן אפילו טפילה לטפילה אסור בתגלחת כהדא רבי מנא הוה בקיסרין שמע דדמך בר בריה ואזל וספר אמרון ליה לא כן אלפן רבי [ד] אפילו טפילה בטפילה אסור בתגלחת אמר לון באינון דהוון גביה אנן לא הוינן גביה. רבי אבודמי בר טובי בשם רבי אבהו ואפילו טפילה לטפילה [ה] חייב לקרוע דאמר רבי אבהו °האנק דום מיכן שהוא צריך לצווח. מתים אבל לא תעשה מיכן שהוא צריך להתאבל. פארך חבוש עליך *אית דבעי מימר אגו התפילין אית דבעי מימר זה הגיהוץ מאן

עין משפט נר מצוה

סה
א מיי' פ"ו מאבל הל' א טוש"ע יו"ד סי' תב ס"א

סו
ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם ס"ה

סז
ג טוש"ע שם סעיף ד

סח
ד מיי' שם פ"ב הלכה ד טוש"ע שם סי' שעד ס"ו

סט
ה מיי' שם פ"ח הל' ס טוש"ע שם סי' שמ ס"ד

גליון הש"ס

[ז]עי' כתוב' דף קח ע"ב

תוס' הרי"ד

ולאחר שלשה קיל יותר וע"כ לפי המסקנא דפסק רבא דאינו חולץ בב' בפנים חדשות והלכה כרבי אליעזר בתלילה דלא חייבינן כלל לאידום אבילות בפנים חדשות והשתא ליכא בתלילה ע"כ לא צריך הרמב"ם נ"ע והשו"ע ז"ל ליפסוק הדין בפנים חדשות דאינו חולץ אבל אינו מניח לכתחלה ז"א דהא כל עיקר הטעם דתלילה הוא משום חשדא והא"מ דצריך לחלוץ משום חשדא אבל הנחה בודאי מותר ולא פעל פנים חדשות כלל וכיון דמסקינן דר"א ור"י פליגי בפנים חדשות ביום שלשה ע"כ שפיר סבירא ליה לעולא דחולץ ביום ב' והא דקאמר הלכה כר"א בתלילה משום דר"י ס"ל דאפילו בשלשה חולץ ע"כ קמ"ל שלשה כר"א בתלילה והוא דווקא לש"ס דילן דגרסינן בריתא דברי ר"א בב' דינים א' דביום ב' אסור להניח ותומרא ביום הנחה וב' קולא בפנים חדשות ביום ג' ע"ז בא ר"י ופליג על הקולא ועל החומרא ואמר להיפך דביום ב' מותר להניח תפילין ובפ"ח ביום ג' אסיר להניח וחולץ וא"צ"ל שאינו מניח וקאי על דברי ר"א ואמר שהיפך וכיון דקאי על דברי ר"א ממילא ר"א דמיירי בפ"ח בג' ועל כל ז' ע"כ דר"י נמי קאי על יום ג' ועל כל ז' אבל בירושלמי דגרסינן הא דר"י בשם ר"א ב"ש וכו' ביום הראשון אינו נותן תפילין בשני הוא נותן תפילין ואם באו פ"ח חולצין א"כ דקאי על יום שני דשלישי מאן דבר שמי' הכא וא"כ מדיוק שפיר דאי ס"ד דהו"ל למימר הלכה כר"י בתלילה לימא שלכה כר"א ודוק:

שנויי נוסחאות: (סו"ז) שבעה בד"ו שבעת. (סו"נ) דר"י בד"ו דרבי יוחנן. (סומ"ו) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סוי"ח) יוסה בד"ו יוסי. (סוכ"ו) אי בד"ו או. (סול"ה) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סול"ז) הפסיקו בד"ו הספיקו. (סומ"א) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סומ"ה) וספר בד"ו וספד.

מאן דאמר אלו התפילין אי מה התפילין לשני ימים אף האבל לשני ימים מאן דאמר זה הגיהוץ אי מה הגיהוץ שלשים יום אף האבל שלשים. ונעליך תשים ברגליך מיכן שהוא אסור בנעילת הסנדל ולא תעטה על שפם מיכן שהוא צריך לכסות את פיו. ויכסינה מלרע אמר רב חסדא דלא יהוון אמרין פומיה הוא חשש. ולחם אנשים לא תאכל מיכן שהקטנים הולכין אצל הגדולים. ומניין שהגדולים הולכין אצל הקטנים א"ר שמואל בר רב יצחק כתיב °כי כה אמר יי' אל תבוא בית מרזח וגו'. *תני [א] אלו דברים שאבל אסור בהן כל שבעה ברחיצה בסיכה בנעילת הסנדיל ובתשמיש המטה מלספר ומלכבס מלקרות בתורה ומלשנות מדרש הלכות והגדות משאילת שלום ומלעשות מלאכה. *מאן תנא אבל אסור ברחיצה כל שבעה רבי נתן. רבי אמי הוה ליה עובדא שאל לר' חייה בא והורי ליה כל שבעה כר' נתן רבי יוסה הוה ליה עובדא שלח לר' בא בר כהן א"ל ולא כן אלפן רבי. רבי אמי הוה ליה עובדא ושאל לרשב"ל והורי ליה כל שבעה כרבי נתן; א"ל ודלמא תרין עובדין אינון. אנן אמרין לה על דר' חייה בר אבא ואתון אמרין לה על דר' שמעון בן לקיש. ועוד מן הדא ר' חמא אבוי דרב הושעיה הוה ליה עובדא שאל לרבנן ואסרין. ר' יוסה בעי היידן רבנן רבנן דהכא או רבנן מדרומה אין תימר רבנן דהכא ניחא אין תימר רבנן דדרומא רברביה קומוי והוא שאיל לזעירייא. אין תימר רבנן דהכא ניחא אין תימר רבנן דדרומא אתון שריין ואינון אסורין. דתני מקום שנהגו לרחוץ אחר המיטה מרחיצין ובדרום מרחיצין. א"ר יוסה בי רבי בון מי שהוא מתיר את הרחיצה עושה אותה כאכילה ושתייה. הדא דאת מר ברחיצה שהיא של תענוג [ב] אבל ברחיצה שאינה של תענוג מותר. שמואל בר אבא עלו בו חטטין אתון ושאלון לר' יסא מהו דיסחי אמר לון "ואין לא סחי מיית הוא אין כיני אפילו בט' באב אין כיני אפילו ביה"כ. *ר' יוסי בן חנינה ראו אותו טובל. אין לקירויו לא ידעין ואין להקר גופו שאין רחיצת צונין רחיצה לא ידעין. הורי ר' בא בר כהן תנייא. הורי ר' אחא בבא מן הדרך והיו רגליו קיהות עליו שמותר להרחיצם במים. *תני [ג] אבל ומנודה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל לכשיבואו לעיר יחלוצו וכן בתשעה באב וכן בתענית ציבור. תני [ד] מקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת שואלין ובדרום שואלין. *ר' הושעיה רבא אזל לחד אתר חמא אביליא בשובתא ושאל בון. אמר אני איני יודע מנהג מקומכם אלא שלום עליכם כמנהג מקומינו. רבי יוסי בי רבי חלפתא הוה משבח בי ר"מ קומי ציפוראיי אדם גדול אדם קדוש. אדם צנוע. חד זמן חמא אביליא בשובתא ושאל בון. אמרין ליה ר' אהגו דאת מתני שבחיה אמר לון מה עבד. אמרו ליה חמא אביליא בשובתא ושאל בון. אמר לון בעיי אתון מידע מהו חייליה בא להודיענו שאין אבל בשבת דכתיב °ברכת ה' היא תעשיר זו ברכת שבת. ולא יוסיף עצב עמה זו אבילות כמה דאת אמר °נעצב המלך על בנו. *שמואל אמר [ה] פח"ז חובה נת"ר רשות. פריעת ראש חזירת קרע זקיפת המיטה חובה. נעילת סנדל תשמיש המיטה רחיצה רשות. חד תלמיד מן דשמואל שימש מטתו שמע שמואל ואיקפד עלוי ומית אמר להלכה איתאמרת דילמא למעשה. רב אמר ח"ז חובה פ"ן רשות. חזירת קרע זקיפת המטה חובה פריעת ראש נעילת סנדל רשות.
תרין

פני משה

מאן דאמר אלו התפלין. למדנו אי מה התפלין שני ימים הראשונים אף עיקר האבל שני ימים הראשונים וכמ"ד לעיל ימי שנים: לכסות את פיו. שיתעטף בסודרו עד שיכסה את פיו: ויכסינה מלרע. יכסה פיו מלמטה: דלא יהוון אמרין פומיה הוא חשש. ומכסה מפני הכאב ואינו ניכר שה"א משום אבלות: מכאן שהקטנים הולכין אצל הגדולים. להביא לו לחם להברותו דאנשים שהביאו ליחזקאל הן קטנים לנגדו: אל תבא בית מרזח. וירמיה כשיבא אל בית האבל הרי גדולים אצל הקטנים: מאן תנא אבל אסור ברחיצה כל שבעה וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ב דברכות בהלכה ז' ומקצת בפ' בתרא דיומא ובפ"ק דתענית ע"ש עד נעצב המלך על בנו: שמואל אמר וכו'. אשבת שבתוך שבעה קאי: פריעת ראש. שמגלה האבל ראשו בשבת ואינו מתעטף: אמר להלכה איתאמרת. האי מילתא דילמא למעשה בתמיה: רב אמר וכו'. דסבירא ליה עיטוף הראש נוהג גם בשבת וכן איסור תשמיש המטה דהוו דברים שבצינעא ונוהג אף בשבת:
תרין

קרבן העדה

מאן דאמר אלו התפלין. יליף נמי דאבילות אינו אלא שני ימים כי היכא דפטורא דתפלין אינו אלא שני ימים לר' יהושע לעיל: מ"ד זה הגיהוץ. קשיא יליף דאבילות נוהג ל' יום כמו הגיהוץ: ה"ג ת"ל והפכתי חגיכם לאבל מה חג ז' אף אבילות שבעה: ופריך ויכסינה מלרע. דהיינו עטיפת השפה ולא יכסה הפה: דלא. יאמרו שפיו כאיב ליה ולא מחמת אבילות הוא עושה: מכאן שהקטנים הולכים אצל הגדולים. להברותם כענין האנשים שילכו אצל יחזקאל רבן ולא תימא דוקא איש אל רעהו וחברו ילך: אל תבא בית מרזח. היינו בית האבל ומדאזהר רחמנא לירמיה שלא ילך ש"מ שהיה דרכו לילך אצל כל המון ישראל הקטנים ממנו: ה"ג שלח לר' בא בר כהן לגבי ר' אחא א"ל ולא כן אלפן ר' ר' אמי ה"ל עובדא ושאל לרשב"ל והורי כל ז' כר' נתן א"ל ולא כן אלפן ר' ר' אמי ה"ל עובדא ושאל לר"ח בר בא והורי כר' נתן א"ל ודלמא תרין עובדין אינון וכו' וכ"ה במקצת בברכות פ"ב וה"פ רבי אחא אמר שכן הורי רשב"ל לר' אמי כל ז' כר' נתן ור' בא אמר שר"ח בר בא הורי כן לר' אמי וא"ל ר' אחא ששני מעשים היו ושניהם אמת. ועוד מן הדא ר' אחא קאמר לה מייתי סייעתא דאסור: היידן רבנן. הי רבנן דאסרי רבנן דא"י או חכמים שבדרום: רברבי' קומוי. שר' חמא היה בא"י והחכמים שבא"י גדולים מחכמים שבדרום ואיך הניח מלשאול לגדולים ושאל לקטנים א"כ על ר' אושעי' בנו קאמר שהיה גדול מחכמים שבדרום: ה"ג אין תימר רבנן דהכא וכו'. כלומר ואנו ע"כ לומר דלרבנן דהכא שאל דאי לרבנן שבדרו' קשיא הא הם נוהגי' היתר ברחיצ' כדמסיק ואיך נאמר שאסרו לאחרים: ה"ג אינון שריין ואינון אסרין. עושה אותה כאכילה ושתיה שבלי ספק הם לנחת ואפ"ה מותר בהם כיון שאי אפשר בלאו הכי ה"ה רחיצה נמי מותר': הדא דאת אמר. שרחיצה אסור: חטטין. מין שחין מהו שירחץ: אמר. להו ואם לא ירחוץ ימות א"כ אפילו בט"ב וביה"כ נמי מותר לרחוץ דאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש: ראו אותו טובל. בימי אבלו ולא ידעינן אם היה טמא לקריו מן קודם האבילות או להקר גופו רחץ וסובר שאין רחיצת צונן רחיצה האסורה לאבל: ה"ג הורי ר' בא בר כהן כהן תנייא. וה"פ ר' בא הורי כהך תנא דמותר לרחוץ בצונן: קיהות. עייפות: הוה משבח. את ר"מ לפני אנשי ציפורי שהוא אדם גדול וקדוש וצנוע: חד זמן. פעם אחד ראה אבילים בשבת ושאל בהן: אמרין ליה. לר' יוסי זהו שאתה מספר שבחו בתמיה: א"ל. רוצים אתם לידע כמה רב גובריה הוא בא ללמד אתכם שאין אבילות בשבת: זו ברכת שבת. דכתיב והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך: זו אבילות. שלא ינהוג בשבת: נעצב המלך על בנו. ש"מ דלשון נעצב שייך גבי אבל: פח"ז נת"ר. סימני הלכות הם כדמסיק: פריעת ראש. שהאבל מגלה ראשו ואינו מתעטף בשבת: חזירת קרע. לאחוריו שלא יהא נראה: זקיפת המטה. מכפייתה חובה בשבת: נעילת הסנדל. רשות דלאו כולא עלמא מסיימו מסאנייהו ולא מוכחא מילתא כל כך דמשום אבל הוא עושה: דלמא למעשה. בתמיה וכי למעשה נאמרה הלכה זו דודאי למעשה מחמרינן לאסור תשמיש בשבת:
תרין

עין משפט נר מצוה

ע
א מיי' פ"ה מאבל הל' א טוש"ע יו"ד סי' שפ ס"א

עא
ב מיי' שם הלכה ד

עב
ג מיי' שם הל' ו ופ"ג מתענית הל' ד טוש"ע שם סי' שפב ס"ד וטוש"ע או"ח סימן תקנד סי"ז וסי' תקעה ס"ג

עג
ד מיי' פ"י מאבל הלכה א טוש"ע יו"ד סי' שפה ס"ג

עד
ה מיי' שם טוש"ע שם סי' ת סעי' א

מסורת הש"ס

מ"ק כא ע"א
ברכות פ"ב הלכה ה
תענית יג ע"א
מ"ק טו ע"ב
ב"ב פ"ק
מ"ק כד ע"א

תורה אור

ירמיה יו
משלי י
ש"ב יט

ציון ירושלים [ו] ואין לא סחי מיית. עי' באור הגאון מהרא"ו ז"ל ש"ע או"ח סי' תרי"ג ס"ק ו' שמקורו של רבינו מהירושלמי הלז ובמתכ"ת אף שדבר חכמה אמר אין מזה ראיה דהם לענין רחיצה באבילות מיירי אמר דמותר במקום סכנה אפילו בט"ב אפילו ביוה"כ אבל נט"י אפשר דמותר אפילו שלא במקום סכנה ועי' רמב"ם פי"ז ותפלה ה"ת להשגת הראב"ד וכ"מ וכמ"ע כתב שטעמו של רבינו דכל הטעם דנטילה משום שובתא וביוה"כ דהשטן בטל גם כל סייעתו בטלים ובמתכ"ת אין דרכו של רבינו להביא דברי נסתרות ולא נזכר בדברי רבינו בשום מקום מרות רע וכמה מקומות משמע דברים אלו ואף במים אחרונים דאמרו בחולין משום רוח רעה אף דהביאו להלכה אבל לא מזכיר הטעם וגם מה נענה לע"כ דל"ם טעם זה ואם נראה ללכת ע"פ הסוד גם בשבת בטל השטן כנודע מפי האר"י וגם סייעתו בטלים אמנם לענ"ד יש ליישב דבריו דניהו דרבינו לא ברי לו שיהיה נוהג בכל המקומות הך דשובתא מ"מ לא דחי שום דדברי חז"ל אף שלא הבין דבריהם מ"מ קבע דבריהם להלכה. אבל ביוה"כ וט"ב דיש איסור משום נטילה שוב לא רצי להתיר משום חשש שובתא דהוא רוח רעה ועי' יש"ש בחולין פ' כל הבשר ודבריו צ"ע לפמ"ש:

6 4

שנוי נוסחאות (סו"י) ירמיה פ"ו. (סוס"ו) חייה בא נד"ו חייה בר בא. (סו"ל) בר נבריי"ר ליתא. (סול"ו) אהגו נד"ו אהנו. (סו"מ) דאת נד"ו דת.

תורה אור

תרין בנוי דר׳ נפקון חד רישיה מגלי ושלח סנדלוי. וחד [ז]רישיה מכסי ולביש סנדלוי. ר׳ יונה סלק לגבי רבי גוריין נפק לגביה לביש סנדלוי. א"ל מה את סבר דילפינן עובדא מינך לא ילפון עובדא מן בר נש זעיר: [א] ומלקרות בתורה. אמר רבי יוחנן °ואין דובר אליו דבר. ואפילו דבר של תורה. א"ל ר׳ שמעון בן לקיש כל גרמיה אלו תנא לא הוה מיית. מאי כדון כיי דא"ר יודה בר פזי בשם רבי יוחנן בשלא היו יודעין במה לפתוח לו אם בגופו אם בממונו אם בנפש בניו ובנותיו. *חד תלמיד מן דרב חסדא איבאש שלח ליה תרין תלמידין דיתנון עימיה איתעביד קומיהון כמין חיוי ואפסקון ודמך. חד תלמיד מן דבר פדיה איבאש שלח ליה תרין תלמידין דיתנון עימיה איתעביד קומיהון כמין כוכבא ואפסקון ודמך. *תני אבל שונה הוא במקום [ז]שאינו רגיל כהדא ר׳ יסא הוה ליה עובדא שלח ליה רבי יוחנן תרין תלמידין דיתנון עימיה. אין משום דשרי לא ידעין ואין משום דלא רגיל לא ידעין. ור׳ יסא לא רגיל אלא כגון אילין מיליהון דרבנן דבר נש מישתאיל בהון וקיים ליה כמאן דלא רגיל. רבי יוסי בר פיטרס חמוי דרבי יהושע בן לוי קדמייא הוה ליה עובדא שלח ליה בר קפרא תרין תלמידין דיתנון עימיה. אין דשרי לא ידעין ואין משום שהיה להוט אחר התורה לא ידעין. ותנין כן אם היה להוט אחר התורה מותר. *על כל דבר האמור בתורה כהן מיטמא [ג] ישראל מתאבל [ג] הוסיפו עליהם אחיו ואחותו מאמו ואחותו הנשואה מתאבל ואונן אבל לא מיטמא [ד] ארוסתו לא מתאבל ולא אונן ולא מיטמא. תני [ה] כל שמתאבלין עליו מתאבלין עמו. רב דמכת אחתיה ופקד לחייה בריה א"ל כד תיסליק לגביי הוי שלח סנדלך. רבי מנא הוון בנויי דרבי חנינה אחוי מייתין. אתון ושאלון לרבי יוסי מהו לכפות את המיטה אמר לון לא צריך. מהו לישן על גבי מיטה כפוייה אמר לון לא צריך. מהו לקרות את שמע ולהתפלל אמר לון נישמעינה מן הדא הרי שהיה עסוק עם המת בקבר והגיעה עונות קריאת שמע פורש למקום טהרה ולובש את תפיליו וקורא קריאת שמע ומתפלל. *מאימתי כופין את המיטות משיצא המת מפתח החצר דברי רבי ליעזר ורבי יהושע אומר [ו] משיסתם הגולל. וכשמת רבן גמליאל כיון שיצא מפתח החצר אמר ר׳ ליעזר לתלמידיו כפו את המיטות. וכשנסתם הגולל א"ר יהושע לתלמידים כפות את המיטות אמרו לו כבר כפינום על פי זקן. [ז] בערב שבת הוא זוקף את מיטותיו במוציא שבת הוא כופן. *תני [ח] דרגש נזקפת ואינה נכפית ר׳ שמעון בן אלעזר אומר שומט קלמנטרין שלה ודיו רבי יוסה בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כר"ש בן אלעזר. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא מיטה שנקליטיה עולין ויורדין עמה שומטן ודיין *איזו היא מיטה ואי זו היא דרגש אמר ר׳ ירמיה כל שמסרגין על גופה זו היא מיטה וכל שאין מסרגין על גופה זו היא דרגש. והא *תנינן המיטה והעריסה משישופם בעור הדג אם מסרג הוא על גופה לאי זה דבר הוא שפה א"ר לעזר

תיפתר

קרבן העדה

תרין וכו׳. שני בניו של ר׳ ילאו בשבת בימי אבלם חד פרע ראשו וחלץ סנדליו וחד כיסה ראשו ולבוש סנדליו: א"ל מה את סובר. שאגמור מינך לדינא דנעילת הסנדל רשות לא ילפינן למעשה מאיש שאינו חשוב כל כך: ואפילו דבר של תורה. דמתאבל על בניו הוה ואבל אסור בדברי תורה ומיתורא דדבר קדרים: כל גרמיה. המת עצמו אלו הוה תני לא היה מת שתורה מגנת כ"ש שתורה מגנת על האבל: מאי כדון. מעתה רשב"ל האי קרא במאי מוקים ליה: בשלא היו יודעין וכו׳. אין דובר אליו שלא ידעו באיזה דבר לדבר אליו תנחומין אם בצער גופו וכו׳: איבאש. חלה: שלח ליה. ר"ח שני תלמידים שילמדו עמו דכל זמן שיעסקו בתורה אין רשות למלאך המות לשלוט בו: איתעביד. המלאך לפניהם כמין נחש ונבעתו והפסיקו ונות: כמין כוכבא דרהיט. כדי שיבעתו ויפסקו: אין משום דשרי לא ידעינן. אם משום דסובר דאבל מותר בת"ת כדרשב"ל או משום שילמדו עמו במקום שאינו רגיל דמותר: ופריך ור"י וכי לא היה רגיל בדברי תורה בתמיה: אלא. כגון הנך דברי חכמים שאדם שואל בהן והן צריכין עיון ה"ל כאינו רגיל: חמוי דריב"ל. קדמייא. שהיו לו לריב"ל שתי נשים וזה היה חמיו הראשון: ואין משום שהיה להוט וכו׳. או משום שהיה ר׳ יוסי להוט אחר דברי תורה לכך התיר לו: ותנון כן. ותניא נמי הכי: ישראל. מתאבל. על אותן מתים: אחיו ואחותו. הבתולה מאמו שלא מאביו וקרא גבי טומאת כהן משמע מאביו דוקא ואחותו הנשוא׳ בין מאביו בין מאמו דבטומאת הכהן לא אשכחן אלא בתולה: כל שמת אבלין עליו. כגון הבן על האב: מתאבל עמו. אם מת אבי אביו וכן האב על בן בנו: רב מתה אחותו וצוה לחייא בנו וא"ל כשתעלה אצלי חלוץ נעליך אבל שלא בפני אין אתה צריך לנהוג אבילות: ר׳ מנא היו בני ר"ח אחיו מתים: מהו שיהא ר׳ מנא חייב בכפיות המטה להתאבל עם אחיו: נישמעינה מן הדא. כמו את שמע: פורש למקום טהרה. כלומר מקום שאין שם מת כדי שלא יהא לועג לרש א"כ ה"נ כיון שאינו צריך לנהוג אבילות אלא בפניו ילך למקום אחר ויקרא ק"ש: מאימתי כופין את המטות. כלומר מאימתי חל עליו אבילות וה"ה לנעילת הסנדל: משיסתם הגולל. שהניחו המת בקבר וכסהו בעפר: על פי זקן. רבי אליעזר: בערב שבת. ממנחה קטנה הוא זוקף את המטה כדאמרי׳ לעיל שזקיפת המטה בשבת חובה שלא יהא ניכר אבילות בשבת וכל שאסור לעשות בשבת מן המנחה ולמעלה נמי אסור: דרגש. מטה שעושים שרים ליפא עמהן בדרך ונוקבין הארובות ותולין בו רצועות וגם בעור שפורסין עליו תלויין רצועות וכשרוצין לתקנו עונבין רצועות העור ברצועות של הארובות ואח"כ תוחבין הארובות בכרעים וכשרוצין לפרקן מתירין הקלמנטרין והן הרצועות והעור נופל מאליו: נזקפת על צדה. והוא שוכב על מטה אחרת כפויה: מטה שנקליטיה עולין ויורדין בו. שאינן מחוברין ויכול לשמטן מן המטה: נקליטין. ב׳ עצים א׳ ארוך תחוב בראש המטה ובראשו חריץ וכן למרגלות המטה ונותנין קנה עליהן ופורסין יריעה עליהן להאהיל על המטה מפני לניעות והחמה: שומטן. לנקליטין ודיו דזהו כפייתה דכל שעושין בו מעשה שאינו ראוי להשתמש בו כבראשונה דיו: כל שמסרגין על גופה. שאינו מכניס הרצועות בתוך חורי עצי המטה: והא תנינן. פ"ו דכלים: משישופם בעור הדג. כדי להסיר קסמים דקים שבנסרים שלא ישרט בבשרו אז הוא גמר מלאכתו וקודם ששפם אף על גב שכבר סורגו לא נגמר מלאכתו: אם מסרגו על גופה. ואי סלקא דעתך דמטה היינו שמסרגין על גופה נמצא שהעלים מחופים בחבלים מיד הוא גמר מלאכתו שהרי אינו צריך לשופם שבלא"ה אינו יכול לשרט:

תיפתר

פני משה

תרין בנוי דרבי נפקין. בשבת שבתוך שבעה: חד רישיה מגלי ושליח סנדלוי. דסבירא ליה כשמואל ופריעת הראש חובה ושלף סנדליה שהוא רשות: וחד רישיה מכסי. דסבירא ליה כרב: ולבוש סנדלוי. שהיא לכ"ע רשות: אמר ליה מה את סבר שעשית כך אם להראות לילף עובדא מינך אין למדין מן בר נש זעיר כמוך: ואין דובר אליו דבר. בכל שבעת הימים ומדכתיב דבר מיותר דרים ואפי׳ דבר של תורה: א"ל ר"ש בן לקיש. כל עצמו אלו היה שונה תמיד לא הוה מיית שלא היה יכול מלאך המות לשלוט בו כהני עובדי דלקמן: ומאי כדון. מאי האי דכתיב ואין דובר אליו דבר כהאי דאמר וכו׳. מפני שלא היו חבריו יודעין באיזה דבר שאירע לו לפתוח לו ולנחמו אם בגופו וכו׳: איבאש. חלה ומסוכן: דיתנון עמיה. ואין לו רשות למלאך המות: ואיתעביד קמיהון כמין חיוי ונבעתו והפסיקו מלשנות ונפטר אותו התלמיד: כמין כוכבא. להבעיתם: אין משום דשרי וכו׳ ולא ידעין. הטעם אי משום דס"ל דאבל מותר לקרות בתורה או משום דלא רגיל. ופריך ור׳ יסא לא רגיל בתורה בכל מקום אלא כגון מיליהון דרבנן כך הוא דרכם דאם בר נש נשאל בהם באיזו שאלה עושין עצמן כאלו לא רגיל ולעיין בדבר: ואין משום שהיה להוט אחר התורה. נפשו חשקה ודביקה בתורה לשנות תמיד וכגון זה מותר: הוסיפו עליהם וכו׳. הע"פ שאין הכהן מיטמא לאלו מתאבלין עליהן: רב דמיכת אחתיה. נפטרה אחותו וציוה לחייה בריה וא"ל כד תהא סליק לגבאי אז הוי שלח סנדלך לנהוג איזו אבלות ושלא בפניו אין אתה צריך לכך: מהו לכפות את המטה. בביתו של ר׳ מנא: מהו לישן. ר׳ מנא ע"ג מטה כפויה: מהו לקרות את שמע. בעוד שהן עסוקין במת: נישמעינה וכו׳. לעיל בברכות פ"ב בהלכה: מאימתי כופין את המטות. שם בפ"ג בהלכה א׳ עד ונזכר שהוא אבל וע"ש:

אמר

מסורת הש"ס

פ׳ מ"ק כח ע"א

כ׳ תענית לא

מ"ק כ ע"ב

שם כו ע"א

ירושלמי נדרים פ"ו הלכה ה

סנהדרין כ ע"ב

כלים פט"ז מ"א

עין משפט נר מצוה

עה
א מיי׳ פ"ה מ׳כל הלכ׳ טו טוש"ע י"ד סי׳ שפד ס"א

עו
ב מיי׳ שם פ"ב הלכה א׳ טוש"ע שם סי׳ שעד ס"ד

עז
ג מיי׳ שם ה"ב טוש"ע שם

עח
ד מיי׳ שם ס"ג טוש"ע שם

עט
ה מיי׳ שם הלכ׳ ד טוש"ע שם ס"ו

פ
ו מיי׳ שם פ"א הלכה טוש"ע שם סי׳ שעה ס"ג

פא
ז מיי׳ שם פ"י הלכה ב

פב
ח מיי׳ שם פ"ה הלכה יח טוש"ע שם סי׳ שפז

גליון הש"ס

[ז]היינו משום דכיון דאיכא מנעלים ברגליו יש היכר וכדאמרן בבבלי דף כד ע"א: [ז]עי׳ בהגהמי"י פ"ה מאבלות הות מ ועי׳ בתוס׳ דף כה ד"ה ואסור:

עין משפט נר מצוה

פג
א מיי' פ"ז מהל' אבל הלכה ו

פד
ב מיי' שם פ"י הלכה כ

פה
ג טוש"ע יו"ד סי' שפז ס"ב

פו
ד מיי' שם פ"ב הל' ה טוש"ע שם סי' שעד ס"ו

פז
ה מיי' שם פ"ו הל' א טוש"ע שם סי' ת ס"א

תורה אור

תיפתר באילין ערסתא קיסרייתה דאית לה ניקבן. ומנין לכפיית המיטות ר' קריספי בשם ר' יוחנן °ויישבו אתו לארץ על הארץ אין כתיב כאן אלא ויישבו אתו לארץ אלא דבר שהוא סמוך לארץ מיכן שהיו ישנין על מיטות כפיות. *בר קפרא אמר איקונין אחת טובה היתה לי בתוך ביתך וגרמתני לכפותה אף את כפה מיטתך. ואית דמפקין לישנא יכפה הסרסיר. רבי יונה ורבי יוסה תריהון בשם ר' שמעון בן לקיש חד אמר מפני מה הוא ישן על מטה כפויה כדי שיהא ניעור בלילה ונזכר שהוא אבל וחורנה אמר מתוך שהוא ישן על גבי מטה כפויה הוא ניעור בלילה ונזכר שהוא אבל. *אמר איני כופה את המטה הרי אני ישן על גבי הספסל אין שומעין לו מפני שאמר איני כופה את המטה אבל אם אמר הרי אני כופה את המטה שומעין לו. מתני' לא אמרה כן אלא *וכשמברין אותו [א] כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל בכ"ג הא בכהן הדיוט לא וברבים הא ביחיד לא. ולא עבדין כן. *כפיית המיטות פעמים עושה ו' ה' ד' ג' [ב]בע"ש ששה בע"ש עם דימדומי חמה חמשה י"ט לאחר שבת ד' שני ימים טובים של ראש השנה ג'. חד תלמיד מן דר' מנא הורה לחד מן קריביי דנשייא משהוא זוקפה שוב אינו כופה כמה ימים היה לו ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא שני ימים היה לו לו רבי בא ר' אמי ר' יעקב בר זבדי בשם ר' יצחק ג'. *ר' חיננא בר פפא הורי לכפותה [ג] אפילו יום אחד ואית חמי ליה °יען כי מריתה. תני [ג] הדר בפונדק אין מחייבין אותו לכפות דלא יהוון אמרין [ב]חרש הוא. *הרי שמת חמיו או חמותו או אחד מקרובי אשתו אינו כופה לא לכחול ולא לפקוס אלא נוהג עמה כדרך שהיא נוהגת. וכן היא. שמת חמיה או חמותה או אחד מקרובי בעלה אינה לא כוחלת ולא פוקסת אלא נוהגת עמו כדרך שהוא נוהג שמואל אמר [ד] לא שנו אלא חמיו או חמותו הא אחד מכל הקרובים לא. ר' בא בר כהן אמר קומי ר' יוסי ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן בדר עמו קם ר' יוסה עם ר' יודה בר פזי א"ל אתה שמעת מן אבוך הדא מילתא א"ל אבא לא הוה אמר כן אלא אחוי דאיתתיה דבר נחמיה מית אתון שאלון ליה מהו לכפות את המטה אמר לון לא צריך. מהו לקרות את שמע ולהתפלל א"ל נישמעינה מן הדא הרי שהיה עסוק עם המת בקבר והגיעה עונת קריאת שמע הרי זה פורש למקום טהרה ולובש את תפיליו וקורא את שמע ומתפלל: מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת והרגלים מפסיקין ואינן עולין. ר' סימון בשם רבי יוחנן שהוא מותר בתשמיש המיטה. קם ר' ירמיה עם ר' יודה בי ר' סימון א"ל הכין אמרין כל תלמידיו דר' יוחנן לא שמע בר נש מיניה הדא מילתא אלא אבוך. א"ל רבי יעקב אין דאיתאמרת לא איתאמרת אלא מן אילין מילייא דהכין מילתיה דריב"ל אמר שהוא אסור בתשמיש המיטה. דאמר ר' סימון בשם ריב"ל והלא אמרו אין אבל ברגל אלא שהרבים נוהגין בו בצינעה. מהו בצנעה [ב]שהוא אסור בתשמיש המיטה התיבון הרי הרגל הרי הוא אסור בתשמיש המיטה ואינו עולה אף השבת הואיל [ו] והיא אסורה בתשמיש המיטה לא תעלה. אמר ר' בא איפשר לשבעה בלא רגל אבל אי אפשר לשבעה בלא שבת:

הלכה

איוב ב

מלכים א יג

פני משה

אמר איני כופה את המטה וכו'. ומדייק מפני שאמר איני כופה את המטה אין שומעין לו שיישן ע"ג הספסל אבל אם כופה את המטה ורוצה לישן ע"ג הספסל שומעין לו והא מתני' דרפ"ב דסנהדרין דקתני כשמברין אותו וכו' משמע דוקא בכ"ג מיסב על הספסל הא בכהן הדיוט לא וכן דוקא ברבים מפני כבודם אבל ביחיד לא: ולא עבדין כן. כאמת ליסב ע"ג ספסל: כפיית המטה פעמים שעושה ששה וכו'. כדמפרש ואזיל: בע"ש. מת בע"ש נוהגת ששה שאין כפיית המטה בשבת: עם דמדומי חמה. ונחשב לימי אבלות דאמרי יום הוא ואין כאן כפיית המטה אלא חמשה ימים ואם יו"ט לאחר שבת הרי אין כאן אלא ארבעה ואם שני י"ט של ר"ה לאחר השבת ג' הן וקמ"ל שאותן הימים שנוהג בהן אבלות נוהגת כפיית המטה ואע"פ שזוקפה בשבת או ביו"ט והאי מילתא אזלא לדינא דמתני' דלא בטלה ממנו גזירת שבעה עד שינהג ג' ימים קודם הרגל: קריבוי דנשייה. קרובו של הנשיא והורי ליה דבכה"ג משהוא זוקפה שוב אינו כופה: כמה ימים היו לו. לנהוג עוד באבלות בשעה ששאל לזה התלמיד: הורי לכפותה אפי' יום אחד. אפי' לא נשאר לו לנהוג באבלות אלא יום אחד הורה לכפותה ואיתחמי ליה בחלמא הפסוק יען כי מרית פי ה' הנאמר באיש אלהים אשר השיבו הנביא מבית אל: לא יהוון אמרין הורש. מכשף הוא: כדרך שהיא נוהגת. באבלות: בדר עמו. בבית אחד: לא הוה אמר כן. אלא כך היה מעשה אחוי דאיתתא וכו' ואמר לא צריך כלל: מהו לקרות את שמע וכו'. כדלעיל: שהיא מותר בתשמ[יש] המטה. בשבת וקם ר' ירמיה עם בריה דר' סימון וא"ל הלא לכל התלמידים דר' יוחנן שאלתי ואין אחד מהם שמע זה ממנו אלא אבוך בתמיה: אין דאיתאמרת וכו'. אם נאמר דבר זה לא נאמר אלא מהדברים שנתאמרו מן אילין דהכין המגמגמין והושבין שכך וכך הוא ואינו אמת. והרבה כזה תמצא בזה הש"ס דמילתיה דריב"ל אמר שהוא אסור בתשמיש המטה בשבת כדאשמועינן מדלקמן דאמר ר' סימון וכו': התיבון הרי הרגל שהוא אסור בתשמיש המטה. אם לא נהג אבלות קודם הרגל נוהג בו דבר שבצינעא ואינו עולה למנין שבעה אלא מפסקת וכדתנן במתני' א"כ אף השבת וכו' לא תעלה ותהא דינה כדין הרגל: איפשר לשבעה בלא רגל אבל אי איפשר לשבעה בלא שבת. ואם אתה אומר כך שתפסיק כמו הרגל אם כן לא תמצא אבלות שבעה:

הלכה

קרבן העדה

תיפתר. תפרש למתניתין במטות שבקסרין שיש להם נקבים ותוחבין החבלים לתוך הנקבים וצריך לסוף העץ מקום שאין שם חבלים: אלא דבר שהוא סמוך לארץ. דהיינו שלא ישבו על הארץ ממש אלא שקרבו עצמן לארץ: איקונין א'. כי בצלם אלקים עשה את האדם. איקונין צלם: וגרמתני לכפותה. כלומר להניחו לארץ בעונך: ואית וכו'. ויש שמסיימין בה בלשון הזה: יכפה הסרסור. היינו המטה שהוא הסרסור לבריאת האדם ע"י הזיווג הנעשה בתוכו: כדי שיהא ניעור. כלומר אם ניעור בלילה יזכור שהוא אבל שיראה עצמו מונח על מטה כפויה: וחורנ'. ואידך: הוא ניעור בלילה. שאינו יכול לישן כדרכו וע"י שהוא ניעור יזכור אבילותו: הרי אני כופה את המטה. ויישן על הספסל שומעין לו ש"מ שאין הטעם שיזכור האבילות במה שרואה כפיית המטה אלא כדי שלא יישן כדרכו הלכך לישן ע"ג ספסל נמי שרי אלא כפיית המטה בעינן כתקנת חכמים: מתני'. בפ' דסנהדרין פליגא על ברייתא זו: כשמברין אותו. את כהן הגדול: בכ"ג. הוא דמותר ליסב על הספסל בימי אבילותו הא כהן הדיוט אסור וכ"ש שאר כל האדם: וברבים. דווקא הוא דמתירין לכה"ג שיסב על הספסל אבל ביחיד אפי' כה"ג אסור ל"א וברבים הוא דאסור ליסב על הספסל אבל ביחיד אפי' כל אדם שרי: ולא עבדין כן. אין המנהג כן ואין יושבי' על הספסל אע"פ שיש להן מטות כפויות א"נ ולא עבדין כמתניתין אלא כברייתא ויושבי' על הספסל: פעמים. כופה מטתו ששה ימים: עם דמדומי חמה. סמוך לערב אז אין כופין דהא אפי' זוקפין כדלקמן מיהו נחשב ליום א' מימי האבילות: הורי. א' מן קרוביו של הנשיא: משהוא זוקפה. בע"ש שוב אינו כופה לאחר השבת: כמה ימים הי' לו. לאבל קודם השבת שהורה לו שאינו זוקפה עוד: אפי' יום א' נשתייר לו. לאחר השבת צריך לכפותה: ואיתחמי לו. ונראה לו בחלום הפסוק הזה יען כי מריתה לפי שעבר והורה דלא כהנך חכמים דבסמוך: חרש. מכשף: אלא נוהג עמה. אבילות הא א' מכל הקרובים של אשתו אינו נוהג עמה אבילות: בדר עמו. עם חמיו וחמותו או היא עם חמיה וחמותו הוא דצריכין לנהוג אבילות זה עם זה הא בלא"ה אפי' על חמיו וחמותו אינו נוהג אבילות ל"א ה"ק אפי' בדר עם אחד מהקרובי' שלה אפ"ה אינו נוהג אבילות: א"ל אתה שמעת מאביך. דבר זה שאמרת משמי' דר"י: אמר לון לא צריך. דחמיו וחמותו דוקא נוהג עמה אבילות אבל שאר קרובים לא: מהו לקרות את שמע. בשעה שהן עסוקין במת: שהוא מותר בתשמיש המטה. הא דתנן ברגלים והיכן עולין לפי שהוא מותר בתשמיש המטה לפיכך אינו עולה: א"ל. הכי אמרו כל תלמידי ר"י דלא שמע אדם דבר זה מר"י דמותר בתשמיש המטה אלא אביך והוא דבר מתמיה: א"ל ר' יעקב. אם אמרה ר"י לא אמר אלא כאלו דברים הנאמרי' הכי והכי כלומר כמסתפק: ה"ג והלא אמרו אין אבל ברגל ברבים אלא שבצינעא נוהגין בו: הרי הוא אסור בתשמיש המטה. ואפ"ה אינו עולה א"כ שבת נמי אף שהוא אסור בתשמיש המטה לא יעלה: אבל אי אפשר לשבעה בלא שבת. וה"ל שמנה ימי אבילות ואנן ז' תנן:

הלכה

מסורת הש"ס

מ"ק טו ע"ב

שם כו ע"א

סנהדרין יח ע"א

מס' שמחו פי"א

מ"ק כו ע

שם כ ע"ב

גליון הש"ס

[א]כה"ג בין השמשות ששה ביה"ש ע"ש חמשה וכו' וכן הוא במסכת שמחות יו"ט לאחר שבת ד' וכו' והטעם משום דסובר דדוקא בג' ימי' קודם הרגל בטלה גזירת ז' וסובר דבפחות מג' ימים כיון דאינו מפסיק ע לה עי' לקמן הלכה ו דלא כש"ס דילן דף יט ע"ב ועיין ברש"י דף יט ע"א ד"ה ואין ולכך ביו"ט לאחר השבת ד' בני יו"ט של ר"ה ג' לפי שגם יו"ט עולה לו מן החשבון:

[ב]עי' בתוספות דף כא ע"א ד"ה אלו:

עי' בתוספות וף יט ע"ב ד"ה דלא:

שנויי נוסחאות (סו"ה) כפיות כד"ו כפויות. (סוכ"ד) קריביי דנשיי כד"ו קריבוי דנשניא. (סוכ"ז) לו כד"ו ליתא. (סוכ"ס) ואית חמי כד"ו ואיתחמי. מריתה במקרא „מרית". (סו"מ) חוי כד"ו אחוי. (סומ"ו) תלמידיו כד"ו תלמידוי.

חדושי הרמ"ש

מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת. נ"ב הרמב"ן במלחמות מעתיק ומפורש בירושלמי השבת אינה עולה ואינה מפסקת הרגלים מפסיקין ואינן עולים אמר ר' סימון בשם ר"י שהוא מותר בתשמיש המיטה כלומר ברגל אבל לא בשבת קם ר' ירמיה עם ר"י ברבי סימון אמר היכן מן תלמידוי דר"י לא שמע כך מישמעה הדא מילתא אלא אבוך אמר ר' יעקב בר אחא אין לא את אמרת אלא מן מליה דהכן הכן מלתיה דריב"ל אמרה שהוא אסור בתשמיש המיטה דמר ר' סימון בשם ריב"ל והלא אמרו אין אבל ברגל אלא שהרבים נוהגין בו בצנעא כו' כו' אף השבת אע"פ שהיא אסורה כו' אמר רבא כו' בלא רגל ואי אפשר לשבעה בלא שבת פי' שהרבים נוהגין בו בצנעא בריתא היא הבדיל באבל רבתי כו' והוא מביא אותה לפי' צנעא זו שהיא תשמיש המיטה כו' ע"ש:

חתם סופר

ואית דמפקין לישנא יכפה הסרסור. ופי' בק"ע שהמטה היא הסרסור בין איש לאשתו ליצירת הולד. נראה לי מזה יצא המנהג להפוך מראות הזכוכות בז' ימי אבל. דבש"ס דילן אמרי' [וכן כאן] בענין היפוך המטות דמות דיוקני נתתי בכם ובעונותיכם נהפכו ספכו מטותיכם. והנה אין אנו נוהגין בכפית מטות מטעם המפורש בפוסקים. ועכ"פ מראות הזכוכות שהם ג"כ סרסרים בין איש לאשתו וגם נראה בהם דמות דיוקנו ע"כ מהפכין:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

הלכה ו מתני' *ר' אליעזר אומר משחרב בית המקדש עצרת כשבת רבן גמליאל אומר [א] ראש השנה ויום הכיפורים כרגלים וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא עצרת כרגלים וראש השנה ויום הכיפורים כשבת: גמ' דבית ר' ינאי אמרי עצרת עולה שבעה כרגלים. בעון קומי ר' יוסה שלשה לפני העצרת ועצרת שבעה הרי עשרה *אלא שלשה לפני עצרת שבעה ועצרת שבעה [ב] הרי ארבעה עשר. א"ר יוסי בי ר' וכיני יום אחד לפני עצרת מונה חמשה. לאחר העצרת שנים מונה ארבעה שלשה בטלו ממנו גזירת שבעה. תני אין מראין פנים לא בראש השנה ולא ביום הכיפורים א"ר שמואל בר רב יצחק יום הכיפורים שחל להיות בשבת מראין בו פנים כהדא ר' חזקיה הוה ליה עובדא סלקין רבנן לגבי' מיחמי' ליה אפין בצומא רבא. אמר לון כלום אמרו אין מראין פנים לא בראש השנה ולא ביום הכיפורים לא מפני התפילה שנייא היא יה"כ שחל להיות בשבת שנייא היא יום הכיפורים שחל להיות בחול:

הלכה ז מתני' [ג] *אין קורעין ולא חולצין ולא מברין אלא קרוביו של מת ואין מברין אלא על מיטות זקיפות *ואין מוליכין בבית האבל [ד] לא בטבלא ולא באסקוטלא ולא בקנין אלא בסלים [ה] ואין אומרים ברכת אבילים במועד אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטרין את הרבים: גמ' אמר רבי ירמיה [ו] ובלבד קרובין שהן ראויין להתאבל. *כהדא דתני חכם שמת קרוביו ואפי' קרובים שאינן ראוין להתאבל כהדא רבי אבון דמך במועדא ולא גמל ליה רבי מנא חסד והון ציפוראיי אמרין עד מית זנא. בתר מועדא עבד ליה איקריה. עאל ואמר קומיהון כהדא דתני [ז] חכם שמת הכל קרוביו באינון דהון גביה אנן לא הוינן גביה. *הקורע [ח] מן המלל מן השלל מן הרדיד אינו קרע מן האיחוי ה"ז קרע [ט] אי זהו איחוי א"ר אחא כל שאין מקומו ניכר. *עשרה קרעים [י] אסורין באיחוי הקורע [כ] "על אביו ועל אמו [ל] ועל רבו שלימדו חכמה ועל הנשיא ועל אב בית דין ועל שמועות הרעות ועל קללת השם ועל שריפת תורה ועל ירושלם ועל בית המקדש. על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו חכמה מנין (מלכים ב ב) ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. ר' מתון בעא קומי ר' יוחנן ומאלישע

קרבן העדה

הלכה ו מתני' משחרב בית המקדש. דאין לעצרת תשלומין כל ז' לקרבן בטלה ליה לתורת הרגל והוי כשבת שאינה מפסקת אבל בזמן המקדש שמי שלא חג ביום טוב ראשון של עצרת היה חוגג והולך כל שבעה כחג המצות היה עצרת כחג המצות אף לענין אבילות: גמ' בעון קומי רבי יוסי מהו עצרת עולה שבעה אם הוא נחשב לז' כגון ג' ימים לפני העצרת והעצרת הרי עשרה או שעצרת מפסיק ז' ועולה ז': ה"ג או שלשה לפני עצרת שבעה וכו' אר"י בריבי וכן הוא דוקא ג' ימים לפני עצרת מפסיק השבעה וכדתנן ברישא דמתני': אין מראה פנים. אין מבקרין את האבל לא בר"ה ולא ביה"כ: ה"ג יוה"כ שחל להיות בשבת אין מראין בו פנים. דקס"ד דלא לחלק בינו לשאר שבתות השנה דמראין בו פנים: כהדא. כהא ר"ח ה"ל אבילות ועלו רבנן אללו להראות פנים ביה"כ שחל בשבת: א"ל כלום אמרו וכו' אלא מפני התפילה. שיהא פנוי לבו כל היום לתפילה: שנייא היא וכו'. מ"ש יה"כ שחל להיות בשבת ומ"ש חל בחול הא לעולם צריך להתפלל הלכך לעולם אין מראין בו פנים:

הלכה ז מתני' אלא קרוביו של מת. בגמרא מפרש: ולא חולצין במועד. חלילת כתף שזרועותיהן וכתפותיהן מגולות: ולא מברין. סעודה ראשונה שאבל אסור לאכול משלו ורגילין להברותו ברחובה של עיר ובמועד אין מברין אלא קרוביו בתוך ביתו: ואין מברין. אפי' בתוך ביתו אלא על מטות זקופות ולא כפויות כמו שנוהגים בשאר ימות השנה שאוכלין עמו קרוביו ומי שלבו גם כו על מטות כפויות לארץ: אין מוליכין. הסעודה לבית האבל וקמ"ל במועד וכ"ש בשאר ימות השנה: לא בטבלא. דרך כבוד: ולא באסקוטלא. כמין שלחן קטן של כסף או של זהב או של זכוכית וי"מ קערה של כסף: אלא בסלין. של ערבה קלופה שלא לביים את מי שאין לו: ופוטרין את הרבים. נותנין להם רשות לילך מיד: גמ' שהן ראויין להתאבל. הן מברין אבל שאר כל אדם שאינן חייבין להתאבל עליהן אין קורעין עליהן במועד: ה"ג חכם שמת הכל קרוביו. וה"פ לענין זה דיניהם כקרובים שחייבין לקרוע במועד אבל שאר כל אדם לא: כהדא. כהא רבי אבון מת במועד ולא ספדו ר' מנא והיו אנשי ציפורי אומרים עד מיתתו שנאו שלא היו אוהבים ר' מנא ור' אבון זה לזה בתר מועד עשה ליה ר' מנא יקר והספידו כראוי ונכנס ואמר לפניהם הא דתני חכם שמת הכל קרוביו דוקא לאותן שהיו אצל מיתתו אבל אנן לא היינו הללו הלכך אינו דוחה את המועד: מן המלל. שהיה קרע בבגד וקיפלו ותפרו ואח"כ קרע בו: מן השלל. תפירה רחבה: מן הרדיד. שאגד בידו כל הקרע ראשו עם סופו ותוחב המחט ב' או ג' פעמים: מן האיחוי. תפירה יפה: כל שאין מקומו ניכר. שתפור היטב ונראה כאלו הוא שלם: על אביו וכו'. כולהו מפרש להו: אבי אבי. זה אביו ואמו: רכב ישראל ופרשיו. זה רבו שלימדו תורה כדמתרגם ר"י רבי רבי דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין וכתיב ויחזק בבגדיו ויקרע' לשנים ל"ל לשנים אלא ללמדך שהיו קרועים לשנים לעולם:

פני משה

מתני' ר"א אומר משחרב בית המקדש עצרת כשבת. לפי שבזמן המקדש היה לעצרת תשלומין לקרבן שבעה כחג המצות והיה דינה כחג המצות אף לענין אבלות ומשחרב המקדש שאין קרבן בטלה לה תורת הרגל ודינה כשבת שאינה מפסקת: ר"ג אומר וכו'. ומסקנא דמילתא שהכל דינן כרגלים לבטל האבלות ואם נהג אבלות שעה אחת לפני הפסח אותה שעה חשובה כשבעה ושמונת ימי הפסח הרי ט"ו ומשלים עליהם עוד ט"ו שעה אחת לפני עצרת חשובה כז' ועצרת שיש לה תשלומין בזמן המקדש נחשב אף בזמן הזה כשבעה הרי י"ד ויום השני עולה למנין ומשלים עליהם עוד ט"ו שעה אחת לפני ר"ה בטלה ממנו גזירת שבעה מפני ר"ה וגזירת שלשים מבטל ממנו יה"כ ומגלח בערב יה"כ וכן אם קובר מתו בג' לתשרי מגלח בערב יה"כ. שעה אחת לפני יה"כ בטלה ממנו גזירת שבעה מפני יה"כ וגזירת ל' מבטל ממנו החג ומגלח בערב החג. שעה אחת לפני החג והחג הרי י"ד ושמיני עצרת חשוב כשבעה הרי כ"א ויום שני של שמיני עצרת הרי כ"ב ומשלים עליהם שמונה:

גמ' דבית ר' ינאי אמרו עצרת עולה ז' כרגלים. אם נהג שלשה קודם העצרת מבטל ממנו גזירת שבעה כרגלים לדינא דמתני' ודלא כר"א: בעון קומי ר' יוסי. היאך ה"ה לענין מנין הימים של שלשים. אי נימא שלשה לפני העצרת ועצרת גופה נחשב לשבעה הרי עשרה ומשלים השאר. או אלא כך ג' לפני עצרת שבעה שבטלה ממנו גזירת שבעה כרגלים וכהדבית ר' ינאי ועצרת עצמה נחשב כשבעה הרי ארבעה עשר יום ומשלים השאר: אמר ר' יוסי בר' וכיני. כך הוא הדבר לדינא דמתני' כהנ' אבלות יום אחד לפני עצרת אינו מבטל ממנו גזירת שבעה ועצרת יום א' ומונה חמשה לאחר העצרת ואם שנים מונה ארבעה לאחר העצרת ושלשה אז בטלה ממנו גזירת שבעה ומשלים לל' אחר העצרת: אין מראין פנים וכו'. דאמרינן לעיל בשבת אין תנחומין אבל מראין לו פנים להאבל ומבקרין אותו וכר"ה וביה"כ אין מראין לו פנים כדקאמר טעמא לקמן: כהדא. עובדא דר' חזקיה ולא ס"ל להא דרבי שמואל בר' יצחק: הוה ליה עובדא. של אבלות: וסלקין רבנן וכו' בצומא רבא וחל להיות בשבת דאינהו הוה ס"ל כר' שמואל בר' יצחק ואמר לון ר' חזקיה כלום אמרו וכו' לא מפני התפלה שטרודים הם בימים אלו לתפלה ואין פנאי לכך וא"כ שנייא היא וכו' בתמי' ואפילו אם חל בשבת אין מראין לו פנים:

הלכה ז מתני' אין קורעין. במועד אלא קרוביו של מת וראויין להתאבל עליהם והן שבעה אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו ואשתו ועל שאר קרובים שאינו חייב להתאבל עליהם אין קורעין במועד אלא אם כן הוא חכם שהכל קרוביו או הוא אדם כשר ובעל מעשים או שעומד בשעת יציאת נשמה שכל אדם חייב לקרוע אפי' במועד: ולא חולצין. חלילת כתף במועד: ולא מברין. ברחובה של עיר כדרך שהיו נוהגין ובמועד אין מברין אלא קרובין ובתוך ביתו: ואין מברין. במועד אלא על מטות זקופות ואפי' בתוך ביתו: ואין מוליכין. הסעודה לבית האבל אף בשאר ימות השנה: לא בטבלא. שהוא דרך כבוד: ולא באסקוטלא. כמין קערה של כסף טקודיל"א בלע"ז: ולא בקנין. הנעשה מחריות של דקל והוא ג"כ דרך חשיבות: אלא בסלים. של ערבה קלופה שלא לבייש העניים שאין להם כלים חשובים ומנחמין ופוטרין את הרבים. נותנין להם רשות לילך מיד: גמ' ובלבד וכו'. כדפרישי' במתני': ואמרין עד מות שנא. חושדין היו אותו שמפני השנאה לא גמל ליה חסד ואחר המועד עשה לו כבוד ונכנס ואמר לבני אנשי צפורי דהדא דתנינן חכם שמת הכל קרוביו באינון דהוון גביה הוא דאמרו ואנן לא הוינן גביה ומפני כך לא רציתי לעשות כן במועד: הקורע מן המלל. מה שמשייר האורג מן ראש הבגד כשיעור ב' אצבעות והוא ענף של הבגד נקרא מלל: מן השלל. שאינו דבוק כ"א דרך שמוללין הקלוות בתפירה רחוקה: מן הרדיד. שעל כתפיו אינו קרע: מן האיחוי. שנתאחו ממש וכדמפרש שאין מקומו ניכר שהוא לשנים ודבוק הוא בתפירה גמורה ה"ז קרע: עשרה קרעים וכו'. כדקתני ואזיל ושאין מתאחין לגמרי לעולם: ומאלישע

גליון הש"ס

ציון ירושלים

*על אביו ועל אמו כו'. עשו"ת ... פ"ע סי' צ"ג

[ירושלמי מועד קטן]

שנויי נוסחאות (סוכ"ה) בקנין בד"ו בקנון. (סוג"ב) מית בד"ו מות.

חדושים

עשרה קרעים אסורין באיחוי כו'. נ"ב עיין מ"ש בביאורי קרבן בסוף ד"ה עשרה קרעים וכ"ע. ונ"ל דמיירי באחוי שאינו כאחוי אלכסנדרי ועיין בח"מ פ"ט ה"נ מסכ' אבל בסוף הדבור יעו"ש: (מצאתי כתוב על גליון ירושלמי מגדול אחד):

עמודי ירושלים

יום הכפורים שחל להיות בשבת מראין בו פנים כו'. עיין בקרבן העדה שסיבב הגירסא וכתב דה"ג יום הכפורים שחל להיות בשבת אין מראין בו פנים כו' ע"ש. אולם נעלם ממנו דברי הרמב"ן בתה"א (ענין האבילות דמ"ט ה') שהביא הגירסא מראין בו פנים וכתב דהוא עובדא דמייתי אחר כך הוא מעשה לסתור וכתב בשם מהר"י ן' גיאות שפסק דמראין בו פנים. ובנ"י יו"ד (סי' ש"ע) כתב דהעיקר כהרמב"ן ובשולחן ערוך לא הובא מזה. ומבואר דגירסתו היא אמיתית ולא כקרבן העדה: מו"ק יז

ומאלישע אנו למידין תורה א"ל מתון מתון מה המת משהוא מסתלק עוד אינו רואהו כך זה משנסתלק עוד לא ראהו כשם שקורעין על החכמים [א] כך קורעין על תלמידיהן אי זהו תלמיד חכם חזקיה אמר כל ששנה הלכות ועוד תורה א"ל ר' יוסי הדא דאת אמר בראשונה אבל עכשיו אפילו הלכות. ר' אבהו בשם ר"י כל שהוא מבטל עסקיו מפני משנתו. תני כל ששואלין אותו והוא משיב א"ר הושעיא כגון אנן דרבבינן משגחין עלינן ואנן מתיבין לו. אמר רבי בא בר ממל כל שהוא יודע [ב] לבאר משנתו ואנן אפילו רבבינן לא חכמין מבארה מתניתן. *איזהו רבו כל שפתח לו תחילה דברי רבי אליעזר רבי יהודה אומר כל שרוב תלמודו ממנו רבי יוסי אומר כל שהאיר עיניו במשנתו אפילו בדבר אחד. ר' אבהו בשם ר"י הלכה כדברי מי שהוא אומר כל שרוב תלמודו ממנו ולמה לא אמר כרבי יהודה אית תניי תני מחליף. רבי לעזר קרע על שפתח לו תחילה שמואל חלץ על שהאיר עיניו במשנתו ומה האיר עיניו במשנתו אמר רבי יוסי בי רבי בון בשני מפתיחות אחד יורד לאמת השיחי ואחד פותח כיון. מהו יורד לאמת השיחי שהיה שוחה אמה עד שלא יפתח. [ג] על הנשיא ועל אב בית דין ועל שמועות הרעות מניין °ויחזק דוד בבגדיו (ש"ב א) ויקרעם וגו'. ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב על שאול זה הנשיא. ועל יהונתן בנו זה אב בית דין. ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב אלו שמועות הרעות. [ד] על קללת השם מניין °ויהי כשמוע המלך חזקיה את דברי רבשקה ויקרע את (מ"ב יט) בגדיו. *מהו לקרוע על קללת העכו"ם מאן דאמר רבשקה [ה] עכו"ם היה קורעין ומאן דאמר יהודי היה אין קורעין. תני ר' הושעיה אחד ששמע קללת השם מישראל ואחד ששמע קללת השם מן העכו"ם חייב לקרוע מה טעמא °הנה (ירמיה לב) אני יי' אלהי כל בשר הממני יפלא כל דבר. *מהו לקרוע בזמן הזה רבי יוסי רבי ירמיה בשם רבי יוחנן משרבו הגדפנין פסקו מלקרוע. מהו לקרוע על הכינויים נישמעינה מן הדא רבי שמעון בן לקיש היה מהלך באיסרטא איזדמן ליה חד כותיי והוה מגדף והוה קרע. נחת ליה מן חמרא ויהב ליה חד מרתיקא גו ליביה א"ל רשע אית לאימך מאנון מספקא לי הדא אמרה [ו] שקורעין על הכינויין וקורעין בזמן הזה. [ז] על שריפת התורה מניין °ויהי כקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה. מהו (שם) שלש דלתות וארבעה תלת ארבע פסוקין כיון שהגיע לפסוק החמישי °כי (איכה א) יי' הוגה על רוב פשעיה מיד יקרעה בתער הסופר וגו'. °ולא פחדו ולא (ירמיה לו) קרעו את בגדיהם. *הרואה תלמיד חכם שמת [ח] כרואה ספר תורה שנשרף אמר רבי אבהו יבא עלי אם טעמתי כלום כל אותו היום. *רבי יונה הוה בצור כד שמע דדמך בריה דרבי אבהו אף על גב דאכל גובנא ושתא מיא אסקיה צום ההוא יומא. *רבי בא ורבי חונא בר חייה הוון יתיבין אתת נעמיתה וחטפת תפילוי דר' חונא בר חייה צדה רבי בא וחנקה. א"ל רבי חונא בר חייה עוד מעט והיינו באין לידי שריפת תורה. א"ל ואדיין את לזו כן אמר רב ירמיה בשם רב [ט] אין קורעין אלא על ספר תורה ששרפו מלך ישראל [ה] בזרוע כגון יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה וחביריו. עולא ביריא רבי לעזר בשם רבי חנינה הרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע על הגויל בפני עצמו ועל הכתב בפני עצמו מה טעמא °אחרי שרוף המלך את (שם) המגילה ואת הדברים את המגילה זה הגויל ואת הדברים זה הכתב. *רבי ברכיה רבי חלבו עולא ביריא ר' לעזר בשם ר' חנינה עתיד הקב"ה ליעשות

ראש

פני משה

ומאלישע אנו למדין תורה. בתמיה כלומר וכי ממעשה שהיה באלישע אנו למדין לאלו הרי אליהו לא מת: א"ל מתון מתון. מה הדבר קשה בעיניך מה המת וכו' וחשיב לגביה כמת: כל ששנה הלכות ועד תורה. כלומר ששנה כל כך עד שהבין להלכות מן התורה והיאך הן נדרשות מן הכתוב שבתורה: הדא דאת אמר בראשונה. שהיו מייגעין עצמן ומחזרין לידע עד המקור והמקום מהיכן נובעין ההלכות אבל עכשיו אפי' שונה הלכות בלבד: עסקיו. משאו ומתנו: כגון אנן דרבבינן. רבותינו משגיחין עלינו לבאר להן ואנן משיבין לון: לבאר משנתו. על בירייה ואנן אפי' הגדולים שבתוכינו לא חכמין לבאר המתני' עד תכליתה ודרך ענוה היא: איזהו רבו וכו'. גרסי' להא בסוף פ"ב דב"מ וכן בהוריות פ"ג בהלכה ד' עד שהיה שוחה אמה עד שלא יפתח וע"ש: מ"ט הנה אני ה' וגו'. אלהי כל בשר אף על האומות: מהו לקרוע בזמן הזה על הכינויים וכו'. בזמן הזה שאני בגלות ובעונותינו מלוי הוא ואם אתה אומר כן נתמלא כל הבגד קרעים וכדאמר משרבו הגדפנים פסקו מלקרוע: מרתיקא. מכה באגרוף על לבו: הדא אמרה שקורעין על הכינויים. שהרי הכותי הזה לא הוה גמור שם המיוחד וש"מ דס"ל לר"ל שאף בזמן הזה קורעין. וגרסינן להא בפ"ז דסנהדרין בהלכה ח': מהו שלש דלתות וכו'. מפני מה המתין עד לאחר ד' פסוקים: לפסוק החמישי. היו צריה לראש וכתיב בו כי ה' הוגה וגו' מיד וכו' ולא פחדו וגו' ש"מ דצריך קריעה על שריפת התורה: יבא עלי וכו' כל אותו היום. שהת"ח מת בו: אסקיה צום ההוא יומא. והוי תענית דמתענין לשעות: נעמיתה. בת היענה וגד אותה ר' בא והנקה והוציא התפלין ממנה: ואדיין את לזו. אם עדיין אתה מחמיר כל כך אף בכה"ג ולאו מילתא היא דכן אמר רב ירמיה בשם רב וכו' ובכה"ג א"צ לקרוע: את המגילה ואת הדברים. מיתורא דקרא קא דריש: עתיד הקב"ה ליעשות

רחם

קרבן העדה

ומאלישע אנו למדין תורה. בתמיה הא אליהו הוה חי: עוד לא ראהו. והוה כמת: כל ששונה הלכות. ועוד הוא בקי בתורה וי"ג כל ששונה הלכות בכל יום ועוד תורה: כגון אנן דרבותינו שואלין אותנו ואנחנו משיבין להן: ואנן. סתמא דש"ס קאמר ואנן אפי' החכמים הגדולים שבנו אין יודעין לבאר המשנה על בוריה: כל שפתח לו תחלה. שהתחיל ללמוד עמו: כל שרוב תלמודו ממנו. אם מקרא מקרא אם משנה אם גמרא: כל שהאיר עיניו במשנתו. שהודיע לו טעם משנה אחת שלא יכול להבין: ולמה לא אמר. סתם הלכה כר"י: ומשני אית. תנאים שהיו מחליפין דברי ר' יהודה לר' יוסי: חלץ קרע. קרע שאינו מתאחה כדין תלמיד על הרב שהאיר עיניו בדבר א' ממשנה: בשני מפתחות וכו'. מתני' היא בתמיד כהנים הנכנסים שחרית לפתוח דלתות ההיכל מי שזכה בדישון מזבח הפנימי וכו' שני מפתחות בידו אחד מהן פותח פשפש הצפוני שאצל פתח ההיכל בקרן מזרחית צפונית של אולם והיכל כדתנן התם שני פשפשין והן פתחים קטנים כמין כיפות אורכו כעובי רוחב הכותל ודלת סובבת היה לו לשער הגדול אחד לצפון ההיכל ואולם ואחד לדרומו ואותו שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם כדמפרש התם ופשפש שבצפון הוא פתח שבזווית האולם שאצל ה' אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל ודלת סובבת בו ואותו מפתח של אותו הפשפש יורד לאמת השחי הבא לפתוח שחרית פשפש שבזווית האולם עומד מבחוץ בתוך האולם ומכניס ידו בחור שבכותל עד בית שחיו ופותח: ואחד פותח כיון. לאחר שנכנס בזה ובא לו לתא אשר על פני אחד עשר אמה של אולם ונוקלא מן ההיכל ובמפתח השני פותח כיון. כשאר פתחים דלת אחד שמן התא להיכל ונכנס להיכל לפתוח דלתות ההיכל: כיון. מהר בלא טורח: זה אב ב"ד. שהיה חכם: אלקי כל בשר. אפילו עכו"ם בכלל ומכיון דנקרא אלקי הכל שהכל מודים לו וזה פורק עולו ומברכו יש לקרוע עליו: על הכיטים. כגון לבאות חנון ורחום ודומיהן: באיסטרטא. רחוב: והוה מגדף. בכינוי דלא גמירי העכו"ם שם המיוחד: חד מרתיקא. הכאה אחת על לבו: א"ל רשע. וכי יש לאמך בגדים די סיפוקי לקרען בשבילך: תלת ארבע פסוקין. וקרי להו דלתות שכל פסוק ופסוק של ספר קינות פרשה לעצמה וצריך שיתן ריוח בין זה לזה: כי ה' הוגה וכו'. רישא דקרא היו צריה לראש וסבר יהויקים דעל עצמו קאמר: ולא קרעו את בגדיהם. מכלל דבעי קריעה: כל אותו היום. ששמעתי שמת תלמוד חכם: כד שמע שמת בנו של רבי אליעזר אף על גב דאכל גבינה ושתה מים גמר אותו היום בתענית ולא אכל ושתה עוד: נעמית'. בת היענה מתרגמינן נעמיתא: צדה ר' בא וחנקה. ולקח התפילין ממנה: והיינו באין לידי שריפת התורה. דקסבר אחד שריפת התורה ואחד שאר כתבי הקודש קורעין עליהן: ועדיין את צריך. לדין זה שטעית בשנים: אלא על ספר תורה. וכעין ששרפה מלך ישראל בחזקה שאי אפשר להציל מידו:

רחם

2 5

מסורת הש"ס

ב"מ לג ע"א וירושלמי שם פ"ב הלכה י"א והוריות פ"ג ה"ד

(סנהדרין פ"ז ה"ח)

סנהדרין פ"ז ה"ח

מ"ק כו ע"א

ירושלמי נדרים פ"ח הלכה א

מ"ק כו ע"א

(מגילה פ"ב ה"ד) תענית לא ע"ב

עין משפט נר מצוה

צח א מיי' פ"ט מת"ת הל' ט טוש"ע יו"ד סי' רמב ס"ל וסי' שם סעיף ז ח

צט ב מיי' פ"ט מאבל הל' ו טוש"ע שם סי' שמ סי"ז

ק ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף לו

קא ד מיי' שם הל' ז ופ"ב מעכו"ם הל' ו טוש"ע שם סעיף לו

קב ה מיי' פ"ב מעכו"ם שם טוש"ע שם

קג ו מיי' פ"ט מאבל הל' ט טוש"ע שם

קד ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם ס"ה

קה ח מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף לו

גליון הש"ס

[א] עי' ברא"ש אות קו ובכו"ת תשב"ץ ח"א סי' לג וסי' קמו:

[ב] עיין בתוספות דף כו ע"א ד"ה ברכת:

[ג] עיין בתוספות דף כו ע"א ד"ה קרוד וד"ה גלו:

שנויי נוסחאות (סו"ס) ועוד בד"ו ועד. (סו"ו) דאת בד"ו דת. (סו"י) לו בסרי"ר לון. (סו"נ) איזהו רבו כל שפתח לו תחילה בסרי"ר איזהו רבו רבו שלימדו מקרא ומשנה וכו' (סוי"ד) אליעזר בד"ו מאיר. (סופ"י) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סוכ"ט) את דברי רבשקה במקרא ליתא. (סול"ה) היה בד"ו הוה. (סול"ז) מרתיקא בד"ו מרתוקא. (סו"מ) פסוקין בד"ו פסיקן. (סומ"ד) אבהו בסרי"ר יוסה. (סומ"ח) רב ירמיה בד"ו ר' יהודה. (סומ"ט) בזרוע כגון בסרי"ר בזרוע סלקון לבית.. א בשם רב אין קורעין אלא על ספר שקרעו מלך ישראל בזרוע כגון.

מערכת הערוך (סול"ג) פותח כיון בערוך (ע' כיון ג') פי' פותח לאלתר כמו אפשר יעשנו בדפוס ויקבענה כיון (פסחים ל"ז ע"א) פי' במהרה. (סול"ו) **נחית ליה מן חמרא ויהב ליה חד מרתיקא גו ליביה** בערוך (ע' מרתק) נחית מן חמרא ויהב ליה מרתוקא גו לביה [ופירושו] הכאה על ידו במקבת. **באבן או באגרוף** (שמות כ"א י"א) תרגום ירושלמי מרתיק.

חדושי הרמ"ש

הרואה תלמיד חכם שמת כרואה ס"ת שנשרף א"ר אבהו **יבא עלי אם** טעמתי אותו יום. ראיתי להיד המלך (פ"ד מה' אבילות ה"ם) שהרבה לתמוה ע"ז דמנ"ל בס"ת שנשרף נופיה דצריך להתענות, הוד הקשה דהא בס"ת צריך לעמוד דוקא בעת השריפה וכמו דאמריק כן בקריעה. וגם במת א"צ לקרוע רק כשעומד בשעת יציאת נשמה והכא לא היה אצלו בעת מעשה עכ"ד. ואשתמיטתיה מ"ש הפרישה (סי' בע"ס) דהאי אמר ר' אבהו הוא מאמר בפ"ע וקאי רק על מיתת ת"ח ומתחלה אמר דהחמיר יום מיתתו כיום שנשרף בו ס"ת גם מ"ש דא"צ לקרוע על ת"ח רק כשעומד אצלו בשעת מעשה ליתא דזה הוא בשאר אדם מישראל אבל בת"ח אפי' מי שאינו עומד בשעת מעשה צריך לקרוע עמ"ש ש"מ ס"ו וז"ב:

עמודי ירושלים

רבי יונה הוה בצור עיין בתוס' עבודה זרה דף ל"ד ע"א [ד"ה מהענין לשעות]:

קרבן העדה

ראש חולה. כלומר הוא יתחיל במחול מלשון אז תשמח בתולה במחול: עלמות. מפרש בג' לשונות הקרובים זה לזה לשון העלם והסתר שמרוב המהירות אינו ניכר הליכתו: בזריזות. דעלם לשון חוזק: כאילין עולימתא. כהנך נערים שהולכין בכח ובמרוצה ובהליכה נאה: עקילס אתנא סירא. כך שמו וכ"ה במדרש עקילס אסטוירס: הואיל ינהגינו בעה"ז וכו'. מפרש עלמות לשון רבים שתי עולמות העה"ז והעה"ב: מוסיף על הקרע. אם אירעו אבל אחר מוסיף על הקרע הראשון: ותוספתו ג' אצבעות. כשיעור הפחות שבבגדים: מהו. שצריך להבדיל השפה שלפני הצואר או דלמא אפי' קורע תחתיה ומניח השפה שלימה יצא: מכאן שהוא צריך להבדיל וכו'. וה"ק שהיה נראה שקרע לשנים מפני שקרע מקמי שפה ומיני' ילפינן לכל הקריעות: ה"ג מת לו אביו קורע קרע אחר: על זה בפני עצמו וכו'. על אביו ואמו בפני עצמו ועל שאר קרובים בפני עצמו: ופריך ולא דא היא קדמיתא. הא אף ת"ק מודה שאין אביו ואמו בתוספת ומאי בלבד דקאמר ר"י בן תימא: אלא שלא יוסיף וכו'. כלומר שני קרעים שאמרתי היינו בב' מקומות לפי שאין אביו ואמו בתוספת וגם אין מוסיפין על קרע של אביו ואמו לפיכך צריך שיקרע בשני מקומות: עד איכן. הוא מוסיף אפילו נתמנה לו בגד שלא היה לו חלוק לקרוע ונזדמן לו בגד בתוך שבעה חייב לקרוע: אפילו לאחר כמה. שנים חייב לקרוע: מרחיק ג' אצבעות. בצד אותו קרע וקורע: שלמו מלפניו. שנתמלא הבגד קרעים מלפניו: נעשה כפוחח. איש ערום שאין לו בגד ופטור מקריעה: רבי חיננא בר פפא. עלה לגבי רבי תנחום בר חייה שהיה אבל ויצא רבי תנחום לגביה בלבוש סנטיריה: מאנין. בגדים שאין בהן תפירה כלומר שלא היו קרועין ובבראשית רבה הגירסא מאנין דלא בזיעין: חפיתין. מלשון חפת חלוקו: א"ל. הא מנ"ל דאין צריך לקרוע אלא הבגדים שהיו עליו בשעת חימום ולא כל הבגדים שלובש אח"כ: יסוג תורעתך. יוגדר פרצתך יסוג מלשון סוגה בשושנים ותרועה לשון שבר ופרצה: רופפת. עולה ויורדת: כיון שנתרערעה. שנזדעזעה אחת מהן: שנולד בן זכר. הוא משלים החסרון: ה"ג כד דמך ר"י הורי ר' יסא: לשלול למחר. על קרע של ת"ח: ולא פליגין. ר' יסא ור"ח בר בא דהאי שלילה מנעילה:

קרע

מסורת הש"ס

וי"ר פ' י יא
מ"ק כו ע"א
שם ע"ב
שם כב ע"ב
שם ט ע"ב
שם כב
שם טו ע"ב
ב"ר פ"ק
פי' שבת קו ע"א
מ"ק כב
מ"ק כו ע"א

גמרא

ראש חולה לצדיקים לעתיד לבא מה טעמא °שיתו לבכם לחילה לחולה כתיב. והצדיקים מראין אותו באצבע ואומר °כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגינו עלמות. *עלמות בעלימות עלמות בזריזות עלמות כאילין עולימתא. תירגם עקילס אתנא סירא עולם שאין בו מות. והצדיקים מראין אותו באצבע ואומר כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו עלמות הוא ינהגנו בעולם הזה הוא ינהגנו לעולם הבא. [א] ועל ירושלם ועל בית המקדש. °ויבואו אנשים משכם ומשילה ומשומרון שמונה אנשים מגולחי זקן וקרועי בגדים. *אחד ששמע שחרבה ירושלם ואחד הרואה את ירושלם בחרבנה חייב לקרוע. הרואה את ירושלם מן הצופים חייב לקרוע. אית תניי תני מוסיף על הקרע *אית תניי תני תחילת הקרע טפח ותוספת כל שהוא ואית תניי תני תחילת הקרע טפח תוספתו שלש אצבעות רבי יוסה רבי ירמיה בשם רבי חייה בר בא ר' חזקיה רבי ירמיה בשם רבי יוחנן [ב] הלכה כמי שאומר תחילת הקרע טפח תוספתו כל שהוא. מהו להבדיל קנה שפה *רבי ירמיה רבי חייה בשם רבי שמעון בן לקיש °ויחזק דוד בבגדיו אין הזקה פחות מטפח. ויקרעם רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי מיכן [ג] שהוא צריך להבדיל קנה שפה. מת לו מת קורע. מת לו מת אחר אפילו ששמע על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו חכמה קורע קרע אחד לכולן. *ר' יהודה בן תימא אומר קורע על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ובלבד שלא יעשה של אביו ושל אמו תוספת. ולא דא היא קדמיתא אלא שלא יוסיף לא על של אביו ולא על של אמו. ר' חלבו ורב מתנא יוסי בר מנשיא בשם רב [ד] הלכה כרבי יהודה בן תימא. מת לו מת קורע מת לו מת אחר מוסיף על הקרע וקורע. עד איכן אמר רבי חנינה [ה] עד שהוא מגיע עד טיבורו. *תנא חד כב קומי רבי זעירא אפילו נתמנה לו בגד כל שבעה חייב לקרוע אמר ליה רבי זעירא הדא דתימר [ו] בשאר הקרובים אבל על אביו ועל אמו אפילו לאחר כמה חייב לקרוע. מת לו מת קורע מת לו מת אחר מרחיק שלש אצבעות וקורע. *שלמו מלפניו [ז] מתחיל מאחריו שלמו מלמעלן מתחיל מלמטן שלמו אלו ואלו רבי חייה בריה דרבי אדא דיפו אמר נעשה כפוחח. *רבי חיננא בר פפא סלק גבי רבי תנחום בר חייה נפק לגביה לביש סנטיריה מהו סנטיריה מאנין דלא חפיתין. א"ל הדא מנן לך אמר ליה הכין הוה רבי סימון רבי עבד. א"ל התפלל עלינו אמר ליה יסוג תורעתך. שכל אותה השנה הדין מתוח כנגד המשפחה. דאמר רבי יוחנן [ח] כל שבעה [ט] החרב שלופה עד שלשי' היא רופפת לאחר שנים עשר חדש היא חוזרת לתערה *למה הדבר דומה לכיפה של אבנים כיון שנתרערעה אחת מהן נתרערעו כולן. ואמר רבי לעזר אם נולד בן זכר באותה המשפחה נתרפאת כל אותה המשפחה. *מנין שאבל חייב לקרוע מעומד דכתיב °ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו ר' יודה בר פזי בשם רבי יוחנן מיכן שאבל צריך לקרוע [י] מעומד. אמר רבי יוחנן הורי ר' יסא לשלול למחר כד דמך רבי יסא הורי ר' חייה בר בא לנעול בו ביום אמר רבי זעירה ולא פליגין מאן דאמר ישלול למחר ינעול למחר ומאן דאמר ינעול בו ביום ישלול בו ביום. אמרו לו [כ] מת ראובן וקרע ואחר כך אמרו לו שמעון מת הרי כבר יצא ידי קרעו. אמרו לו מת ראובן וקרע ואחר כך אמרו לו קיים היה ומת. אית תניי תני יצא ידי קירעו אית תניי תני לא יצא ידי קירעו מאן דאמר יצא ידי קירעו כבר קרע מאן דאמר לא יצא ידי קירעו שהרי על חי קרע. *ועוד מן הדא דתני

קרע

תורה אור

תהלים מח
ירמיה מא
ש"ב א
איוב א

פני משה

ראש חולה לצדיקים. לעיל בפרק ב' דמגילה בהלכה ג' וע"ש והכא מייתי לה איידי דעולא בירייא דאמר נמי להא דלעיל: אחד ששמע שחרבה ירושלים. באותו פעם שחרבה כמו שעשו האנשים האלו ואחד הרואה עכשיו וכו': אית תניי תני מוסיף על הקרע. כשרואה אחר כך לחורבן בית המקדש מוסיף על אותו הקרע בעצמו ובהאי תוספת פלוגתא דתנאי היא אית תניי תני וכו': מהו להבדיל קנה שפה. מקמי שפה והוא שפה העליונה של הבגד דעל אביו ואמו צריך לקרוע שפה העליונה כדלקמן ומיבעיא אם על אלו הדברים דלעיל צריך ג"כ לקרוע שפה העליונה: ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם. ואין חזקה שהיא אחיזה למעלה בחיזוק ואינה פחות מטפח: מכאן וכו'. מדכתיב ויחזק: מת לו מת אחר. לאחר שקרע אפי' ששמע וכו' קורע קרע אחד לכולן כלומר באותו קרע הראשון. ר' יהודה בן תימא פליג דאביו ואמו אינו בתוספת אלא קורע על זה בפני עצמו וכו': ולא דא היא קדמיתא. דהא קאמר קורע על זה בפני עצמו ומאי האי דקאמר עוד שלא יעשה של אביו ואמו תוספת הא היינו הך אלא דה"ק ובלבד שלא יוסיף קרע על מת אחר לא על של אביו ולא של אמו שקרע בתחלה עליהן מפני שהקרע על אביו ואמו צריך שיהא ניכר בפני עצמו: עד היכן. הוא מוסיף עוד באותו קרע: אפי' נתמנה לו בגד. אחר בכל ימי שבעה חייב לקרוע גם לזה הבגד: הדא דתימר. בימי שבעה דוקא בשאר קרובים אבל על אביו ואמו אפילו שמע לאחר זמן הרבה חייב לקרוע: מת לו מת אחר. ואינו יכול להוסיף באותו קרע שכבר הוא למטה מטיבורו מרחיק ג' אצבעות משפת הקרע הראשון וקורע: נעשה כפוחח. הוזכר לעיל בפ' הקורא את המגילה עומד וכלומר כבר הוא כפוחח שבגדיו קרועים ומה לו לעשות אם אינו יכול להוסיף עוד: מאנין דלא חפיתין. שאין להם שפה סביב שקרע כל השפה: הדא מנן לך. לעשות כן: א"ל ר' תנחום. האבל לר' חיננא בר פפא התפלל עלינו: א"ל יסוג תורעתך. יגדר פרצותיך: לשלול. הקרע בתפירות שלילה שולל למחר ועל אותן שאינו באבלות שבעה קאמר: לנעול. תפירת איחוי שנועל וסוגר חלקי הקרעים: ולא פליגין. דלא תימא דפליגי בפלוגתא רחוקה כזו אלא תרוייהו בקרעים המתאחין קאמרי ומר אמר הדא ומר אמר הדא דמ"ד ישלול למחר ולא בו ביום מיירי בגוונא שאינו רשאי לאחות בו ביום כגון על רב מובהק וקמ"ל דאפי' שלילה למחר דוקא וכן לנעול מותר ג"כ למחר ושולל לרבותא נקט ומ"ד ינעול בו ביום וכגון שאינו על רבו מובהק אלא שלמד ממנו איזה דבר וקורע עליו ומאחה מיד וכן נמי ישלול בו ביום וכלומר אם רצה ישלול בו ביום בלבד ואח"כ יאחה למחר: שמעון מת. ועליו ג"כ חייב לקרוע הרי כבר יצא ידי קריעה אע"פ שהיה בטעות מ"מ על המת קרע: מ"ד לא יצא ידי קרעו שהרי על חי קרע. באותה שעה שקרע ואינה כלום וצריך לחזור ולקרוע: ועוד מן הדא דתני. בהדיא דקריעה בטעות בכה"ג אינה קריעה אא"כ הוא על אחר כדתניא

קרע

עין משפט נר מצוה

קו
א מיי' פ"ט מהל' הלכס ופ"ה מתענית הס"ז טוש"ע א"ח סימן תקסא ס"א וטוש"ע יו"ד סי' שמ סל"ו

קז
ב מיי' פ"ח שם הלכה י' טוש"ע שם ס"ג

קח
ג מיי' שם הלכ' ג טוש"ע שם סי"ב

קט
ד מיי' שם הלכ' י טוש"ע שם סעי' כב

קי
ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' כא

קיא
ו מיי' שם הלכ' ו טוש"ע שם סעי' יח

קיב
ז מיי' שם הלכ' י טוש"ע שם סעי' כא

קיג
ח מיי' שם פי"ג הלכה יב טוש"ע שם סי' שלד ס"ד

קיד
ט מיי' פ"ח הלכה ח טוש"מ שם סי' שמ ס"א

גליון הש"ס

[ב] עי' בתוספות דף כו ע"ב ד"ה מכאן:
[צ] עי' בתוספות דף כו ע"ב ד"ה קורע:

3 5

שנויי נוסחאות (שו"א) ומשילה במקרא „משלו". שמונה אנשים במקרא „שמונים איש".

מערכת הערוך (שו"ו) אתנא סירא ני' הערוך (ערך זה) איתנסיאה עולם שאין בו מות. פי' לשון יון צה „אלי" (בל"י א כיא מות השלילה) הנסיעוה „מות" (ולפי זה דרש עלמות כמו אל מות עיין בערוך השלם).

עין משפט נר מצוה

קטו
א מיי' פ"ח מהל' הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' שמ סכ"פ
קטז
ב מיי' שם פי"א ה"ג ופ"ו מיו"ט הלכה כ"ג טוש"ע שם סי' תא ס"א וטוש"ע או"ח סי' תקמז סעיף א
קיז
ג מיי' פי"ב מהל' הלכה ה טוש"ע יו"ד סי' שנה ס"א
קיח
ד מיי' שם פי"א ה"ד ופ"ו מיו"ט הכ"ד טוש"ע שם סי' תא. סעי' ה וטוש"ע או"ח סי' תקמז ס"ב
קיט
ה מיי' פ"ד מהל' ה"ז וה"ח טוש"ע או"ח סי' במז ס"ב
קכ
ו מיי' שם פ"ח ה"ב וה"ג טוש"ע שם סי' שמ סי"ב

פני משה

קרע שכשבור מת הוא וחזרה בו נשמה וכו'. וגרסי' להא לעיל בפ"ב דברכות בהלכה א' ומן רבי יוחנן הוה מיסתמיך וכו' גרסי' נמי בפ"ב דשקלים עד סוף ההלכה וע"ש:

הלכה ח מתני' אין מניחין את המטה. של מת ברחוב במועד: ולא של נשים לעולם. אפי' בחול מפני הכבוד שסופו' זיבה. ובגמרא קאמר דאפי' לשעה לא דכתיב והמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה: מענות. כדמפרש לקמן במתני' עינוי שכולן עונות הקינה כאחת: אבל לא מטפחות. להיות מספקת כף על כף: ר' ישמעאל וכו'. ואין הלכה כר' ישמעאל:

גמ' על כל המתים כולן הוא דוחה במטה. להוציא המת מיד שיכול ואינו מרבה בעסקיו לצורך הקבורה שלא ישהה: מרבה בעסקיו הוא. מפני כבוד אביו ואמו אבל דוחה במטה מפני הדוחק או עונת גשמים וזהו כבודם: קנה שפה. שפת העליונה של הבגד וכו' כדלעיל. וגרסי' להא בפ"ב דסנהדרין בהלכה א' ובפ"ג דהוריות לכל הסוגיא: תשיש. חלוש היה רוצה לבקרו ובתוך שהלך ברחוב שמע שמת ושלא אחר בגדי השבת הטובים שלו וקרע אותם. ופליג בזה דאמר על כל המתים קורע נוקמי שפה ואידך כדקאמ' שם דלר' יהודה אין קורעין על הרב אלא כל שרוב תלמודו ממנו ור' יוחנן לא הי' רוב תלמודו מר' חנינא והיינו דפליג בתרתי עם ר' יהודה לפי גי' דהתם:
כהאי

תורה אור

א קרע וחזרה בו נשמה אם על אתר אינו צריך לקרוע אם לאחר זמן צריך לקרוע. כמה הוא על אתר כדי דיבור *כמה הוא כדי דיבור רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו אבא בר בר חנה בשם רבי יוחנן כדי שאילת שלום בין הרב לתלמיד ויאמר לו שלום עליך רבי. *ר' יוחנן הוה מיסתמיך על רבי יעקב בר אידי והוה רבי לעזר חמי ליה ומיטמר מן קומוי אמר הא תרתין מילין הדין בבלייא עבד לי. חדא דלא שאל בשלמי וחדא דלא אמר שמועתא מן שמי. א"ל כן אינון נהגין גבון זעירא לא שאיל בשלמיה דרבה דאינון מקיימין °ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו. מי מהלכין חמי ליה חד בית מדרש. א"ל הכין היה ר' מאיר יתיב ודרש ואמר שמועתא מן שמיה דר' ישמעאל ולא אמר שמועתא מן שמיה דרבי עקיבה. א"ל כל עמא ידעין דרבי מאיר תלמידיה דר' עקיבה. *א"ל וכל עמא ידעין דרבי אלעזר תלמידי דרבי יוחנן. ומה מיעבור קומי אדורי צלמא. א"ל ומה את פליג ליה איקר עבור קומוי ואסמי עיינוי. א"ל יאות ר' לעזר עבד לך דלא עבר קומך. א"ל ר' יעקב בר אידי יודע את לפיים. ור' יוחנן בעי דיימרון שמועתא מן שמיה אף דוד ביקש עליה רחמים אמר °אגורה באהלך עולמים. רבי פינחס ר' ירמיה בשם רבי יוחנן וכי עלת על לב דוד שהוא חי' לעולם אלא כך אמר אזכה שיהו דברי נאמרים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ומה אנים ליה בר טירא אמר *האומר שמועה משם אומרה שפתותיו רוחשות בקבר מ"ט °דובב שפתי ישינים כבומר זה של ענבים שהוא זב מאליו. ר' חיננא בר פפא ורבי סימון חד אמר כהן דשתי קונדיטון וחורנה אמר כהן דשתי חמר עתיק אע"ג דהוא שתי ליה טעמיה בפומיה. ואין דור שאין בו ליצנים ומה היו פריצי הדור עושין היו מהלכין אצל חלונותיו של דוד ואומרים אימת יבנה בית המקדש אימתי בית ה' נלך והוא אומר אף על פי שהן מתכוונין להכעיסני יבא עלי שאני שומח בלבי °שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. °והיה כי ימלאו ימיך ללכת עם אבותיך *אמר רבי שמואל בר נחמן אמר הקב"ה לדוד דוד ימים מליאים אני מונה לך אין אני מונה לך ימים חסירין. כלום שלמה בנך בונה בית המקדש לא להקריב בתוכו קרבנות *חביב עלי משפט וצדקה שאת עושה יותר מן הקרבנות מה טעמא °עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח:

תהלים סא | שיר ז | תהלים קכב | ד"ה א יז | משלי כא | איוב כט

הלכה ח מתני' ב *אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד ג ולא של נשים לעולם מפני הכבוד *נשים ד במועד מענות אבל לא מטפחות רבי ישמעאל אומר הסמוכות למטה מטפחות: גמ' *על כל המתים כולן הוא ה דוחה במטה ואינו מרבה בעסקיו. על אביו ועל אמו מרבה בעסקיו ואינו דוחה במטה. *אם היה שעת דוחק או עונות גשמים אפילו על אביו ועל אמו מרבה בעסקיו ודוחה במטה שכל המרבה בעסק על אביו ועל אמו הרי זה משובח. *על כל המתים אינו מבדיל קנה שפה שלו אלא על אביו ועל אמו ו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר כל קרע שאינו מבדיל קנה שפה הרי זה קרע של תפלות. *ר' יוחנן פליג עם רבי יודה בתרתיי. רבי יוחנן שמע דרבי חנינה תשיש סלק בעי מבקרתה גו איסרטא שמע דדמך. נחת מן חמריה ואפיק מנא טביי דשובתא ובזען
כיי

קרבן העדה

קרע וחזרה בו נשמה ואח"כ מת: אם על אתר. כלומר לאלתר מת: כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו. דהיינו שלום עליכם: ר"י. בעל בשר הוה והולך להשען על אדם אחר לפיכך הי' מיסתמיך על אדם אחר בהליכתו והוה ר"ל רואה אותו והחביא עצמו מלפניו: וחדא. שעשה לי מכבר שאמר דבר הלכה ולא אמרה משמי: א"ל ר"י בר אידי. כך המנהג אצל בני בבל שאין הקטן שואל בשלומו של גדול מפני כבודו של הגדול שהן מקיימין המקרא הזה ראוני נערים ונחבאו וגו': מי מהלכין. כשהיו מהלכין ראו בית מדרש אחד: א"ל. ר' יעקב הכא היה ר"מ יושב ודורש ואמר הלכה משמיה דר"י ולא אמרה משמיה דר"ע: א"ל. רבי יוחנן כל העם יודעין דר"מ תלמיד ר"ע ולא היה צריך לומר משמו שהכל יודעין שתורתו של ר"ע הוא: א"ל. ר' יעקב א"כ אין לך להקפיד על ר' לעזר שהכל יודעין שר' לעזר תלמידו דר' יוחנן הוא: ומהו. ושאל לו ר' יעקב מהו למיעבר לפני צלם שמו אדורי: א"ל. ר' יוחנן ומה את חולק ליה כבוד שאין אתה רוצה לעבור לפניו בלא תשורה אלא עבור לפניו וסמי עיניו: א"ל. ר' יעקב א"כ שפיר עבד רבי לעזר דלא עבר לפניך כיון שאתה אומר שזהו מדרך הכבוד שלא לעבור לפני גדול בחנם: ור' יוחנן. שרצה שיאמרו הלכה משמו משום דאף דוד ביקש על כך: שהוא חי לעולם. הרי אמר הודיעני ה' קיצי וגומר: ה"ג ומה מהניא ליה: רוחשות. נעות: דובב שפתי ישנים. רישיה דקרא וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים: כומר. כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין והיין נוח לצאת: דובב. היין רוחש ונע ויוצא למעלה: קונדיטון. כוס של דבש עם יין ופלפלין: חמיר עתיק. יין ישן: אע"ג. שכבר עבר זמן מה ששתה עדיין טעמו בפיו ובהא פליגי מ"ד כמאן דשתה קונדיטון בעינן כמי שעשה מעשים טובים בעה"ז כמו שיש בקונדיטון עוד בשמים טובים אבל אמירת הלכה לחוד לא מהני ומ"ד כמאן דשתה חמר עתיק לעולם מהניא ליה אמירת ההלכה שיהו שפתותיו דובבות בקבר: אין דור שאין בו ליצנים. משום דבעי מימר שבדורו של דוד היו ליצנים והוא הי' שמח במיתתו לכך מייתי ליה הכא: אימתי יבנה בית המקדש. משום דהקב"ה אמר לו רק אתה לא תבנה הבית נמלא חיי דוד מעכבין בנין בית המקדש והיו אומרים מתי ימות ויבנה בית המקדש: יבא עלי. לשון שבועה הוא יבא עליו כך וכך אם לא שכדבריו כן הוא: שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. אע"ג שמיתתו תלויה בו כמו שמלינו במשה במלחמות מדין: והיה כי ימלאו ימיך וגו'. קרא יתירא הוא דהמ"ל והיה כי תשכב או כי תלך אל אבותיך והיה כי ימלאו ימיך למה לי: ימים שלמים אני מונה לך. אף על גב שעל ידי אריכות ימיו מתעכב בנין הבית אני ממלא לך שנותיך מיום ליום שמעשיו חביבין לפני הקב"ה מבנין בה"מ:

הלכה ח מתני' אין מניחין את המטה. של מת ברחוב במועד: לעולם. אפילו בחול דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה: מטפחות. מספקו' כף אל כף: גמ' דוחה במטה. ממהר לקברו לפי שאין דרך להתאבל עליהן ולהספידם כל כך וכבוד להם שיקברו מהרה ולא יעמדו בלא הספד: ואינו מרבה בעסקיו. של מת: מרבה בעסקיו. להגדיל ההספד: ה"ג באבל רבתי אפילו על אביו ואמו ממעט בעסקיו: שכל המרבה בעסק. אדלעיל קאי: אינו מבדיל קנה שפה שלו. שברא הבגד אלא מניחו וקורע למטה באמצע הבגד: ה"ז קרע של תפלות. שאינו יוצא בו ידי קריעה שאינו ניכר: רבי יוחנן שמע דר"ח חלש. עלה ורצה לבקר בתוך הדרך שמע שמת ירד מן החמור והוציא בגדיו הטובים שלובש בשבת וקרען:
כי

מסורת הש"ס

פי' כ"קענ פ"ב
(ברכות פ"ב) שקלי' פ"ב ה"ז
יבמות צו פ"ב
שם ט פ"א
ירושלמי ברכ' פ"ב ה"א ור"ה פ"א הלכה א סוכה מט פ"ב
מ"ק כו פ"א
שם כח פ"ב
שם כב פ"א
מס' שמחות פ"ט
מ"ק כב פ"ב
ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"א והוריות פ"ג ה"ב

4 5

שנויי נוסחאות (שו"ד) הכין בפרי"ר הכא. היה בד"ו הוה. (שו"ח) תלמידי בד"ו תלמידיה. (שו"ט) ומה בד"ו ומהו ובפרי"ר א"ל מהו (שו"ל) שומח בד"ו שמח. (שו"א) ימלאו במקרא "מלאו". (שו"ו) להרגיל בפרי"ר להרבות. (שו"ז) ההספד בפרי"ר הספד (שו"מ) עונות בד"ו עונת. ודוחה בפרי"ר ואינו דוחה. (שו"נ) בעסק על אביו ועל בפרי"ר בעסקו של אביו ושל. (שו"ג) שלו בפרי"ר ליתא. (שו"ס) עם ר' יודה בפרי"ר על דר' יודה. מבקרתה בד"ו מבקרתיה.

כיי דתנינן תמן [א] כהן גדול פורם מלמטן וההדיוט מלמעלן. *רבי לעזר בשם כהנא למעלן למעלן מקנה שפה למטן למטן מקנה שפה. רבי יוחנן אמר למטה ממש ואתיא דרבי לעזר בשם כהנא כר' יודה. אין כרבי יודה לא יפרום כל עיקר מאי כדון. חומר הוא בכהן גדול שאינו מבדיל קנה שפה. *על [ב] כל המתים הוא שולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים על אביו ועל אמו אינו מאחה עולמית. תני בשם רבי נתן האשה שוללת מיד ומאחה לאחר שלשים על אביה ועל אמה אינה מאחה עולמית. אי זהו איחוי כאריג. הסולם והקפש אין מעכבין. [ג] על כל המתים אינו קורע אלא העליון בלבד על אביו ועל אמו אפילו עשרה זה על גבי זה. אין אפיקרסין מעכבת האשה אינו קורעת אלא העליון בלבד. תני רבי שמעון בן אלעזר אומר [ד] האשה קורעת את הפנימי והופכתו לאחוריה וחוזרת וקורעת את השאר. [ה] על כל המתים הוא אסור בגיהוץ עד שלשים על אביו ועל אמו עד שנים עשר חדש. *אי זהו גיהוץ כלי צמר מגוהצין חדשים וכלי פשתן מגוהצין לבנים. *על [ו] כל המתים הוא אסור בתגלחת עד שלשים על אביו ועל אמו עד שישלח פרע או עד שיגערו בו חביריו. רבי שמואל בר אבודמי דמכת אימיה קומי מועדא תמניא יומין אתא שאל לר' מנא אמר ליה כל דבר שהוא תלוי בשבעה ושלשים הרגל מפסיק [ז] ברם הכא [ח] עד שישלח פרע או עד שיגערו בו חביריו. [ט] על כל המתים אינו מגלה את לבו אלא על אביו ועל אמו דברי רבי מאיר רבי שמואל בשם רבי אבודמי בר תנחום מפני שבטלת ממנו מצות כבוד. על [י] כל המתים אסור לילך בסחורה עד שלשים יום על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חביריו ויאמרו לו צא עמנו. [כ] על כל המתים הוא אסור לילך בסעודה עד שלשים יום על אביו ועל אמו עד שנים עשר חדש אם היתה חבורת מצוה או קידוש החדש מותר. *הרי [ל] שהיה מחליף בגדים כל שבעה חייב לקרוע את כולן. רבי חייה רבא ור' חמא אבוי דרבי הושעיה תריהון אמרין כולהן אסורין באיחוי בר קפרא אמר אין לך אסור באיחוי אלא יום הראשון בלבד. אמר רבי חונא פלוגא אחרת ביניהון מאן דמר כולהן אסורין באיחוי עושה שאר הימים כיום הראשון אפילו יש עליו כמה בגדים חייב לקרוע את כולן מאן דמר אין לך אסור באיחוי אלא יום הראשון בלבד עושה שאר הימים תוספת אפילו יש עליו כמה בגדים אינו קורע אלא העליון בלבד:

הלכה ט מתני' [ל] *ובראשי חדשים בחנוכה ובפורים

מענות ומטפחות בזה ובזה אבל לא מקוננות נקבר המת לא מענות ולא מטפחות [מ] אי זה הוא העינוי שכולן עונות כאחת וקינה שאחת מדברת וכולם עונות אחריה שנאמר °ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה אבל לעתיד לבוא מהו אומר °בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגומר: גמ' רבי תנחום ברבי עילאי דמך בחנוכתא רבי דוסא דמך בריש ירחא דניסן. עבדין ליה איברייא. סברין מימר מן דעתון דרבנן ובדקו ואשכחון דלא מן דעתון דרבנן. רבי קרוספי דמך במועדא ועבדון ליה איברייא. סברין מימר מן דעתיה דרבי אמי. ובדקון ואשכחון דלא מן דעתיה דר' אמי. רבי חלבו רבי בא בר זבדא בשם רב אפילו

קרבן העדה

כי האי דתנינן תמן. בהוריות פ"ג: כה"ג פורס. קורע על מתו למעלה מקנה שפה שקורע בית הצואר ממש: למטה ממש. בשפת חלוקו: כר' יהודה. דקרע שמקמי קנה שפה הוא קרע של תפלות: ופריך אין כר"י. סובר לא יפרוס כה"ג כלל שרי"א ובגדיו לא יפרוס שאינו בפריעה ופרימה כלל כ"ה בהוריות א"כ הכי פריך הרי מה שקורע למטה מן השפה אינו כלום למה הוא פורס: מאי כדון. מעתה: ומשני חומר הוא בכה"ג. הואיל דכתיב גביה ובגדיו לא יפרוס חמירי שלא יפרוס קמי שפה: שולל. תפירה שלא כדרכו: ומאחה. תפירה כדרכו: הסולם. לתפרו כעין סולמות: והקפש. לקפל התפירה וי"ג והקפל: אפיקרסין. י"מ בגד הסמוך לבשרו וי"א בגד שמכסין בו הראש: האשה. שמתה אביה או אמה קורעת החלוק העליון משום לניעות: איזהו גיהוץ. מפורש לעיל בפרקין: ה"ג עד שישלח פרע ויגערו בו חביריו. וה"פ שכבר גידל פרע יותר מדאי עד שחביריו גוערים מרוב שערותיו: דמכת אימיה. מתה אמו ח' ימים קודם המועד דנתבטל ממנו גזירת שלשים קודם המועד ותוס' גורסין דמכת אימיה תלתין יומין קודם המועד: מפני שבטלה ממנו מצות כיבוד. לפיכך יגלה לבו: אסור לילך בסחורה. למקום רחוק ובשיירא: אם היתה חבורת מצוה. כגון חבורת פסח וקדשים ומ"ש וכן כל דבר שצריך בעצמו אע"ג שאוכל בחבורה ויש שם משתה ושמחה: הרי שהיה מחליף בגדים. כגון שלבש בגדי' אחרים שלא היו עליו בשעת חימום: אלא יום ראשון. אותן בגדים שקרע ביום ראשון בשעת חימום: פלוגתא אחרת ביניהון. כלו' ועוד איכא נפקותא בין ר"ח ובר קפרא: אינו קורע. אלא בגד עליון:

הלכה ט מתני' ואשה רעותה קינה. מדכתיב ולמדנה אלמא קינה אחת אומרת וחברתה עונה אבל לעתיד לבא אומר בלע המות לנצח. שיבלע הקב"ה את המות וכולן עונות שירה שאין מיתה ואין דמעה ונקיט להאי קרא הכא כדי לסיים בדבר טוב: גמ' דמך. מת: איברייא. סעודת הבראה: סברין מימר. סברוה למימר שמדעת החכמים עשו ההבראה שפסקו כן ובדקו שלא מדעת החכמים נעשה: אפילו

מסורת הש"ס

הוריות יב ע"ב
מ"ק כב ע"ב
לעיל הל' ט
מ"ק כב ע"ב
שם כד ע"א
מ"ק כח ע"ב
ירמיה ט
ישעיה כה

פני משה

כהאי דתנינן תמן. בהוריות: כ"ג וכו'. ופליגי בפירושא דלמעלן ולמטן: למעלן מקנה שפה. בשפה העליונה ולמטה למטה מקנה שפה שלא בשפה העליונה אלא תחתיה: ר' יוחנן אמר למטה. דאמרו בכ"ג למטה ממש: כר' יודה. דאמר על כל המתים קורע מקמי שפה ופריך ואין כר' יודה א"כ לא יפרוס כהן גדול כל עיקר דהא ר' יודה אמר כל קרע שאינו מבדיל קמי שפה ה"ז קרע של תפלות ולא כלום הוא ור' אלעזר בשם כהנא הא קאמר דלמטן דכ"ג למטה מקמי שפה הוא: מאי כדון. והשתא כמאן ס"ל לר"א. ומשני לעולם כר' יודה ושאני ג"כ דהומר הוא בו שאינו מבדיל קנה שפה ור' יודה לא איירי בכה"ג: אי זהו איחוי כארוג. כל שהוא נראה כארוג זה עם זה ואין התפירה ניכרת: הסולם והקפש. מיני בגדים שהן עשוין כמלבוש חצי הגוף כמו שהנשים נותנין עליהן לתפארת כשהן מהלכין ברחוב והן אינן מעכבין בקריעה: העליון. בגד העליון המכסה את הגוף: אין אפיקרסן מעכבת בקריעה. הוא לבוש התחתון הסמוך להגוף. כפ"י דמקומות הקשר שבאפקרסין שבכתף. וכן פי' הערוך וכפ' היה קורא קאמר הכא גבי ר' יוחנן אפרקוסין התחתון שלו: האשה אינה קורעת. לעולם אלא העליון בלבד: תני רשב"א האשה. כך היא עושה קורעת את הבגד הפנימי והופכתו לאחוריה ואח"כ קורעת את שאר הבגדים שעליה שלא תראה בשרה והלוקה: חדשים. בכלי למר הדרך לנהוג החדשים וכבלי פשתן מגהצין הלבנים ואפי' הן ישנים: עד שישלח פרע. כגידול שער הרבה או עד שיגערו בו חבריו ויאמרו יש לך הרבה: אתא שאל לר' מנא. אם הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים ומותר לגלח והשיב לו שאין הרגל מפסיק האבלות לגילוח אלא דבר שהוא תלוי בשבעה לדין שבעה ושלשים לדין שלשים לאפוקי הכא באביו או באמו השיעור הוא עד שישלח פרע וכו': מפני שבטלה ממנו מצות כיבוד. התלוי בלב לפיכך קורע עד שהוא מגלה את לבו: אם היתה חבורת מצוה. והוא באותו חבורה או לסעודת קידוש החדש שהיו עושין ביום הקידוש שהיא סעודת מצוה כדאמר בפ"ק דסנהדרין מותר אפי' בתוך י"ב חדש: הרי שהיה מחליף בגדים. ביום מימי השבעה חייב לקרוע מחדש בכל השבעה: בר קפרא אמר אין לך אסור באיחוי אלא. הבגד שקרע ביום הראשון בלבד: פלוגתא אחרת ביניהון. יש עוד נ"מ בפלוגתייהו דלמ"ד אסורין כולהון באיחוי א"כ עושה הוא שאר הימים כיום ראשון לענין קריעה לדידיה אפי' יש עליו כמה בגדים חייב לקרוע את כולן בכל שבעה בשעה שמחליף. אבל למ"ד אין לך אסור באיחוי אלא הבגד שקרע ביום הראשון בלבד האי מ"ד עושה שאר הימים לתוספת בעלמא אם החליף בגדיו ולדידיה אפי' יש עליו כמה בגדים שהחליף אינו קורע אלא העליון בלבד:

הלכה ט מתני' בראשי חדשים וכו' מענות ומטפחות בזה ובזה אבל לא מקוננות. עינוי וקינה מפרש לקמן ומשום שהקינה אחת פותחת לדבר וכולן שומעות לענות אחריה איכא פרסומי מילתא טפי הלכך לא התירו אף בר"ח וחנוכה ופורים: נקבר המת. אף בר"ח וחנוכה ופורים לא מענות ולא מטפחות וכ"ש בחול המועד: שנא' ולמדנה וגו' ואשה רעותה קינה. משמע אחת אומרת ורעותה עונה אחריה: אבל לעתיד אומר ובלע המות לנצח וגו'. משום דמועד קטן סיום כל סדר מועד הוא לא בעי לסלוקי במילתא דאבלות ומסיים בדבר טוב: גמ' עבדין ליה איברייא. עשו להאבל סעודות הבראה ברחוב כדרך שהיו נוהגין והיו בני העיר סבורין לומר בתחלה שמדעתן דרבנן עשו כן וכשבדקו אחר הדבר מצאו שלא עשו זה מדעת החכמים לפי שאין מברין בראש חודש ובחנוכה ובפורים ברחובה של העיר כמו שאין מברין במועד: אפילו

עין משפט נר מצוה

קכא
א מיי' פ"ח מהל' כלי א ופ"ז הל' ו ופ"ה מהל' המקדש הל' ו

קכב
ב מיי' פ"ט מהל' אבל הל' א טוש"ע יו"ד סי' שמ סעי' ט

קכג
ג מיי' שם פ"ח ה"ב וה"ו טוש"ע שם ס"ט וס"י

קכד
ד טוש"ע שם סעיף יא

קכה
ה מיי' שם פ"ו ה"ד טור ש"ע שם סי' שפט ס"ה

קכו
ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סי' שם ס"ד

קכז
ז טוש"ע שם בהג"ה וטוש"ע או"ח סימן תקמז ס"ט

קכח
ח מיי' שם פ"ח הל' ג טור ש"ע יו"ד סי' שמ ס"ט

קכט
ט מיי' שם פ"ו ה"ח טור ש"ע שם סי' שפ ס"ה

קל
י מיי' שם הל' ז וכהגהות טוש"ע שם סי' שצא ס"ב

קלא
כ מיי' שם פ"ח ה"ג טור ש"ע שם סי' שמ סי"ד

קלב
ל מיי' שם פי"א הל' ד ופ"ו מיו"ט הל' כד טוש"ע שם סי' תא ס"ה וטוש"ע או"ח סי' תרצו ס"ג

קלג
מ מיי' שם פי"א הל' ה טוש"ע שם וסי' תקמז ס"ב

גליון הש"ס

עי' בתוספות דף כב ע"ב ד"ה עד:

שנויי נוסחאות (שו"ד) רבי שמואל בספרי"ר כ הדה ר' שמואל. (ס"כ"ס) תמניא בספרי"ר תלתה. (שו"ל) בשם בספרי"ר בר. (שו"א) שבטלת בד"ו שבטלה. (שו"ג) אסור בספרי"ר הוא אסור. בסחורה בספרי"ר לסחורה. (שו"ה) בסעודה בספרי"ר לסעודה.

עמודי ירושלים

עד שישלח פרע או עד שיגערו בו חבריו. ע' בקה"ע שכתב ה"ג ויגערו בו חבריו. הנה מה שהיבא הגירסא אמת שהגמ"י כתב דע"ם הוא בירושלמי. אולם ברמב"ם ה' אבל (פ"ו ה"ג ופ"י ה"ה) איתא או שיגערו בו חבריו. וע' בא"ו ה' אבילות (סי' תמ"ו) שפסק כהבוה דירושלמי לפי הגירסא או. והיינו שיהיה יום או יומיים אחר ל' או שיגערו בו חבריו ע"ש. אולם בא"ו ח"א בסו"ת (סי' תשנ"ד) במה שהשיב אליו ר' ישעיה איתא דלא כהירושלמי ע"ש באורך. ועיין בב"י (סי' ש"צ):

עמודי ירושלים תנינא

רבי תנחום בר עילאי דמך בחנוכתא כו'. דלא מדעתא דרבנן כו'. כ"ב הסמ"ג במל"ת (סימן ע"ה) כתב וז"ל גרסינן בירושלמי מ"ק ר' קרוספדאי נפטר במועד ועשו עליו הבראה והיו סבורין שמדעת ר' אמי עשו כן ולבסוף נודע שלא היה מדעתו אבל בחנוכה ור"ח משמע שלד"ס מברין עכ"ל והובא בב"י א"ח סי' ת"כ והוא לכאורה מהתימה דהרי בירושלמי הגירסא אחרי שכתב דדמך בחנוכה וריש ירחא דסברין מימר מן דעתין דרבנן מבואר דקאי גם על חנוכה ור"ח. אולם האמת יורה דלפני הסמ"ג היתה הגירסא בירושלמי הא דסברין מימר שלמך במועד ולא אחרי דדמך בחנוכתא וריש ירחא וע"כ כתב דבחנוכה ור"ח לד"ס מברין וכ"ה הנוסחא ברא"ש פרק אלו מגלחין (סי' כ"ו) שכ' דר"מ כ' דאין עושין סעודת הבראה בחוה"מ והביא ראיה מהירושלמי דגרסינן התם ר' תנחום דמך בחנוכתא ר' הסלא דמך בריש ירחא עבדו ליה איבריא ר' קרוספדאי דמך במועדא כו' ע"ש ובק"נ שם ה"ג כו' והגיה ברא"ש הנוסחא כמו שהוא לפנינו בירושלמי ובמכ"ת לא כן הוא דלפני הרא"ש היתה הגירסא בירושלמי כמו שהיתה לפני הסמ"ג דבחנוכה ור"ח עשו מדעת חכמים ועיין בחי' ר"א שמיין ובעמודי שלמה לרש"ל כ"ש בזה והר"א שמיין הביא מה' שמח"ת למהר"ם שגרא שגם לפניו היתה הנוסחא כן ואינו תחת ידי ומצאתי בשבולי הלקט (ענין קנ"ב) שהביא הירושלמי כנוסחא שלפנינו וכתב דמהכא משמע דאין נהברות לאבל בחנוכה וה"ה יש לומר בפורים ע"ש. אולם לפני הסמ"ג ומהר"ם והרא"ש היתה הנוסחא מגוגה

עין משפט נר מצוה

אפילו לשעה. מתני' דלעיל קאי שאין מניחין מטה של נשים ברחוב לעולם ואפילו לשעה מועטת מן הדא דכתיב ותמת שם מרים ותקבר שם ושם בתרא מיותר הוא ללמד סמוך למיתה קבורה: ואנן חמיי רבנן עניין בדיבורא. כמו בדברא והלא אני רואין שרבנן מאחרין את המטה בחוץ במועד ואינן ממהרין לקברו ומפני מה עושין כן: חברים זריזין הן. לשמור עצמן ואינן באין לידי הספד במועד: תני אין מוליכין חלילין. במועד לבית האבל שלא יאמרו לצורך הספד הן מובאין: אבל מוליכין חלילין לבית השמחה ולבית המשתה. וכגון שהנישואין היו בערב הרגל ושבעת ימי המשתה נוהגין במועד ועיקר השמחה ביום החופה שאז מיותר כל ימי המועד בשמחה:

הדרן עלך פ' אלו מגלחין והדרן כולא מסכתא דמשקין וכולא סדרא דמועדא בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען:

אפילו לשעה *מן הדא °ותמת שם מרים ותקבר שם. ואנן חמי רבנן ענין בדיבור'. אמר ר' ירמיה חבירים זריזין הן ואינן באין לידי הספד. *תני אין מוליכין חלילין לבית האבל אבל מוליכין חלילין לבית השמחה ולבית המשתה:

במדבר כ׳

אפילו לשעה. לזמן מועט אין מניחין המטה ברחוב במועד ולא של נשים: ופריך ואנן. רואין חכמים שעוכין בדיבור במועד אפי' לאחר מיתת המת: חבירים. ת"ח זריזין הן אע"פ שעוכין לא יבואו לידי הספד: אבל מוליכין חלילין. במועד: לבית המשתה. בית חתנות שהיה נישואין קודם המועד: לבית השמחה. מקום שמשמחין שם שמחה של מלוה:

הדרן עלך פרק אלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קטן וכולא סדרא דמועדא

מסורת הש"ס

מ"ק כח פ"א

תוספתא פ"ב

הדרן עלך פרק אלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קטן וכולא סדרא דמועדא

ויהי בחדש הראשון באחד לחדש הוקם המשכן ויקם משה את המשכן ויעל הנרות מהאי מנרתא דדהבא ויכל משה את המלאכה מלאכת מחברת הקדש דהאי תלמודא שלימא כולא ודכני מערכא:

ולסדר ולפרט ויקרא אל משה וידבר ה' אליו פה פרנקפורט דאדר

והסימן מאהל מועד לאמר. ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך.

הדרן עלך מסכת מועד קטן והדרך עלן דעתן עלך מסכת מועד קטן ודעתך עלן לא ניתנשי מינך מסכת מועד קטן ולא תיתנשי מינן לא בעלמא הרין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר יהי רצון וכו':

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו כולנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן סלה ועד:

מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי עולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת מועד קטן כן תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא דעתיד לחדתא עלמא ולאחייא מיתייא ולמיפרק חייא ולמיבני קרתא דירושלם ולשכלל היכלא קדישא ולמעקר פולחנא דאלילאי מן ארענא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה בזיויה ויקריה וימליך מלכותיה וכו': עד ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל תלמידי תלמידיהון ועל כל מן דעסקין באורייתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון חינא וחיסדא ורחמי וסייעתא ורווחא מקדם אבוהון דבשמיא וארעא ואמרו אמן:

יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא (ברחמיו) יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

---

6 5 ←

עמודי ירושלים תנינא

משונה ומסתימה מהקרבן העדה וספ"מ שלא העירו בזה. ובזה מיושב מה שתמה הש"ק שם על הרא"ש. שכתב דאין ראיה מהסוגיא דאמרו בירושלמי דעבדו שלא מדעת ר' אמי דמאן לימא לן דהלכתא כותיה ועי"ז תמה הש"ק דנהי דנדחה דעת ר' אמי אבל איך נימא דנדחה דעת כולהו רבנן דסברו כר' אמי ע"ש. אולם לפמ"ש דגירסתנו לא היתה כגירסתינו ולא נרם מתחלה דלא עשו מדעת רבנן ולק"מ. ועי' בהו"ו ה' אבילות (סי' ת"ל) דגרס רבנן כי הוו עבדון הבריא בחולא דמועדא סברון מימר מן דעתון דכולהו רבנן איתעביד בדקו ואשכחו דלא מדעתא כולהון רבנן איתעביד וי"ל דלא מדעת דכולהון רבנן רק מקצת רבנן לא הסכימו לזה והרוב הסכימו לזה: **מבן הרב המחבר**

אבל מוליכין לבית השמחה ולבית המשתה. נ"ב מבואר מכאן דמותר לנגן בכלי שיר בחוה"מ וזהו כדעת השו"ת שבו"י (ח"א סימן כ"ס) ולא כהשו"ת שער אפרים (סי' ל"ו) דאוסר ותימה שלא הזכירו כלל מהירושלמי. ומצאתי בתוספתא מוע"ק (פ"ב סי' ט') דשם איתא כך אין מוליכין חלילין לבית האבל [אלא] לבית המשתה ולבית השמחה והוא כמו נוסחת הירושלמי אולם בבאור הגר"א שם כתב ולא לבית המשתה וזהו כדעת השער אפרים:

מהו"ר נחום אליהו בן הרב המחבר ז"ל

פרק א (דף א ע"א) **אלא** כר"מ. וקשה הא כחכמים נמי מצי אתי' דגם אינהו סברי דמעיין שיצא בתחלה לאו טירחא היא וי"ל דאיכא למימר לרבנן מעיין שיצא בתחלה מידי דטירחא היא ואפ"ה שרי רבנן כדמיבעיא לקמן אבד וטרח מהו וא"ת איך נוקמי מתני' כר"מ הא ר"מ אפי' בית השלחין מתיר להשקות וי"ל דס"ק דאתי' כר"מ בהא דלאו טירחא היא א"נ מתני' אתיא לאשמועינן דאפי' בית השלחין מי קילון אסור:

(דף ב ע"א) **הפוסקין** והבריכה. פירשתי בקונט' חדא מילתא הי"ה וכ"פ רש"י בבבלי דף ד' ואפשר לומר דהפוסקין היינו בריכה שנתמלאה מן המעיין ונפסק המעיין אלא דק"ק א"כ ה"ל למפשט מסכתא בעי' דלעיל:

(שם ע"ב) **מפני** שהוא מכשיר לזרעים לזריעה. כמו שפירשתי בקונט' כן פרש"י בגמ' וכ"פ הרא"ש אך הא דקאמר הש"ס בסמוך חפר לעשות אמה של בנין שפי' דחוק לכן נ"ל לפרש דס"ק שהוא מכשיר את הזרעים שבתפירה עצמה ובאמת לשון הש"ס בבלי שהוא מכשיר אגפיה לזריעה אבל לשון הירושלמי שהוא מכשיר לזרעים והשתא שפיר קאמר דבאמה של בנין ליכא משום מכשיר לזרעים לזריעה:

(דף ג ע"א) **ומפרקין** המנעול וכו'. מה שיש לדקדק בכל הסוגיא מבואר בשקלים פ"ק (דף ג):

(שם ע"ב) **בסתם** חלוקים. הרא"ש פי' בסתם חלוקים ולא הוזכר רהב"י בהדיא ע"כ ואינו מחוור ול"נ לפרש עוד דבסתם חלוקים היינו בשנטועי' פשר לבית סאה ופי' שבקונט' נראה עיקר:

(שם) **אשכח** תני וכו'. פי' הרא"ש דקתני בהדיא מועד ש"מ כמו שאוסר התם דומיא דהכי מתיר הכא אפי' ז' ימים אחרוני' דאי אוסר מז' ימים אחרונים אין שייך לומר ובמועד אסור אף בשביעית בהכ"ג אוסר אלא ודאי חילוק של היתר ואיסור מלאכה ביניהן ור"ש נמי כרהב"י ס"ל וכדהלכה כברייתא ע"כ ודבריו תמוהים למה אין שייך לומר ובמועד אסור הכי כל"ל דאין שייך לומר דבשביעית מותר דהא איכא ז' ימים אחרונים דאסורים אלא דליתא נמי להא דכיון דכל השנה שרי לא חש לאותן ז' ימים ועוד מאי קאמר דר"ש כרהב"י הא עפר לבן כמרוותין וכהן אף רבנן אסרי וע"ק לעיל בפרקין נמי קאמר הנך תרי טעמי שחליקים בשביעית ממועד ולא מייתי הא דהלכה תני אלא ודאי פי' שבקונט' עיקר וכ"מ בתיו"ט ע"ש:

(שם) **אלא** כאן באילן וכו'. כ' הרא"ש בפירקין ודברי הרי"ף בפסק כרהב"י עיקר דבירושל' פ"ב דשביעית מוכח דרבנן אסרי הרבלה והא דקתני חכמים מתירים בזה וכזה מפרש בין שהתו קודם הרגל בין שלא שהתו בין באילן בין בזרעים ע"כ ודבריו תמוהים לי הא לא מסיק בשביעית דרבנן אסרי הרבלה אלא רהב"י בברייתא הוא דאוסר ואם נאמר דסובר דרבנן דמתני' דפליגי אר"ש רהב"י היא עדיין קשיא הא התם בעפר לבן איירי דה"ל כמרוותין כמפורש כאן והתם ובמרוותין לא פליגי רבנן ורהב"י דהכא ולתרווייהו אסור א"כ מאי מייתי הרא"ש סייעתא לאסור השקאה בנטועים עפר לבית סאה מהרבלה דעפר לבן ותו קשיא אמ"ש הרא"ש דהירושל' מפרש דחכמים מתירין אפי' בזרעים שלא שהתו קודם הרגל הא מפורש מסיק הש"ס איפכא וכדפירשתי בקונט' וכן קשיא נמי אדברי הר"ן דמשמע מדבריו דהירושל' סובר דפליגי בתרווייהו ע"ש ונ"ל דגירסתם בין שהתו קודם הרגל בין שלא שהתו קודם הרגל בין באילן בין בזרעים ול"ע:

(דף ד ע"א) **התירו** סופו מפני תחילתו. וכ"ה בבבלי דף ז' וקשה הא גרסינן בבבלי בביצה דף י"א ע"ב אמר עולא ג' דברים התירו סופו משום תחלתו ור' יהודה אומר ד' דברי' ולא קחשיב הך דהכא ואם נאמר דעולא ור"י פליגי אר"ת קשה למה פסקו הפוסקים כר"ת וי"ל כיון דמסיק בבבלי אמר רב אשי מתני' נמי דייק' פסקו כוותי' דבתר' הוא:

(שם במתני') **רמ"א** רואין את הנגעים להקל. כ' התיו"ט דבירושלמי משמע דגרסי' תחילה מדמייתי מתני' דנגעים וכו' ע"ש ואיני רואה שום ראיה מזה אדרבה כפי מ"ש בקונט' נראה כהיפך דלא גרסינן במתניתין תחילה אלא דבברייתא הוא דגרסינן הכי כדמסיק:

(שם ע"ב בגמ') **ואינו** נכנס לעזרה. וקשה הא כל זמן שלא טימאו הכהן טהור הוא ולמה לא יכנוס לעזרה וי"ל כיון שהכי' נטמא בנגע זה אסור לכנוס לעזרה אפי' לאחר הפטור כשנולד בו סימן טומאה אפי' קודם שראהו לכהן ודוחק:

(דף ה ע"ב) **לקרוע** ולהתאבל וכו'. כתב הרב"י סי' ת"ב וז"ל וכתב בנמוקי יוסף סוף מ"ק מתאבל לאו דוקא בנעילת הסנדל ושאר דברים הנהוגים באבל אלא מתאונן ואסור לאכול בקדשים שהם ראוים ליאכל בשמחה וכו' עכ"ל ואין זה דעת הפוסקים שכתבו דין זה ואם כדבריו כיון דלא נפקא לן מידי בזמן הזה דלית לן קדשים לא ה"ל לכתבו אלא ודאי מתאבל ממש קאמר עכ"ל וקשה למה ליה להביא ראיה מהפוסקים הרי מדברי ש"ס אלו שהורה לו לקרוע ולהתאבל ש"מ דלכל הדברים נוהג אבילות ועוד קשה דהרי תניא באבל רבתי כל שקורעים עליו במיתתו קורעין עליו בשעת ליקוט עצמות ש"מ דלכל הדברים אינו כאבל וי"ל דס"ל דקריעה לחוד ושאר דיני אבל לחוד ודוחק:

(שם) **תני** לא ישא וכו'. הדבר תימה לכן נ"ל דה"ג תני נושא אדם שיש לו בנים אשה אפי' בקבר אר"י כמעשה שאירע והיינו מעשה דיוסף הכהן:

(דף ו ע"ב) **דבית** ר"י אמר כדרכו ממלא את המחט. כתב הרא"ש בפרקין ה"ד הדיוט אמרי דבי ר' ינאי כל שאינו יכול להוציא מלא מחט באחת ריב"ת אמר כל שאינו יכול לכוין אמרה בשפת חלוקו ולא פסיקא הילכתא כמאן הילכך המכיר בעצמו שהוא יודע באחת מאלו לא יתפור במועד ע"כ וקשה למה לא פסיקא ליה מהכא דמדאר"י כדרכו ממלא את המחט ש"מ דאף למלא המחט הדיוט הוא ואף רבי יוחנן לא פליג אלא דסובר דכדרכו אחת אחת הוא אבל מודה מיהת שההדיוט יודע לתפור מלא מחט דהל"כ בסמוך דקאמר הש"ס איזהו הדיוט ואיזהו אומן למה לא קאמר נמי הא דר' יוחנן כל שאינו יודע לתפור מלא המחט אלא ודאי דאף ר' יוחנן מודה בהא דר' ינאי וי"ל כיון דבבבלי גרס' דבי ר' ינאי אמרי כל שאינו יכול להוציא מלא מחט זהו הדיוט וע"כ לומר דפליג אירושלמי הלכך אבבלי סמכינן ולא איפסיקא הלכתא:

(שם) **סירוג** שתי וערב מיתות שתי ערב. כתבו תוס' דף י' ותימה האיך מותר לעשות מלאכה כי האי בלא שינוי וע"ק למה סירוג שהיא תחלת מלאכה תהא מותרת שתי וערב ומיתות שאינה אלא גמר מלאכה תהא אסורה לת"ק ולר"י לא תהא מותרת אלא שתי או ערב מיהו הא י"ל דסירוג מותר שלא תישן על האדמה אך בסמוך נראה דבלאו הכי נמי שרי לכן נראה דסירוג היינו שהמטלים עדיין רפוים בלא מיתות ולכך שרי דזה ה"ל שינוי גמור:

הדרן עלך פרק משקין

פרק ב (דף ז ע"ב) **בשהגיע** זמנו לשתות וכו'. פי' שבקונט' הוא פירש"י בבבלי ולא ידעתי מי דחקו לפרש כן הא איכא לפרשו כפשטי' דהגיע זמנו של שדה לשתות ואם לא ישתה יתייבש וכדאמרי' לעיל בפ"ק ופירושו תמוה דהא תני ומרבילים שדהו משהגיע עונת המים שלו ואי כפירושו הל"ל ומרבילין השקעה ע"כ נ"ל כדפרישית:

(דף ח ע"א) **מחלפא** שיטתיה דר' יודה. בקונט' הגהתי ויש לקיים הגירסא כאן ולהגיה בסמוך ותחלה מקשה דר' יודה אדר"י דמחמיר במתני' ומיקל כאן ומשני דבמתני' דרכו להעבי' להפכן סמוך לחג כדי שיעשה שאר מלאכותיו בחג אבל באבל ליכא למימר ובסמוך גרסי' וכ"ש מחלפא שיטתי' דר' יוסי ומשני דאמרו לו לא רבי יוסי ולא תקשי אך קשיא לי לפ"ז ליתא לדר"י דאמר כשם שהן חלוקין כאן כך חלוקין באבל ויהי מהתימא לי אמ"ש תוס' בד"ה ר' יהודה אומר אף זורעים במתני' מחמיר ר"י וכאן מיקל ע"כ ולמה לא הביאו דברי הירושלמי:

(שם) **הא** בתחלה אסור. כתב הרא"ש אם היה סבור שיכול להמתין עד לאחר המועד ואם אירע דבר שאם ימתין יהא דבר האבד שרי ובהכ"ג איתא בירושלמי אמתני' דמי שהיה יינו וכו' הא לכתחלה אסור וכו' אלא כיון קיימים בשהגיע זמנו לבצור דסבר קאים ולא קם ע"כ ותימא הא ראיה לסתור היא דהכא משמע דבהכ"ג אסור כיון שהיה יכול לבצור קודם המועד לא היה לו לעמוד על דעתו דשמא יתקלקל והלכך לכתחלה אסור ולע"ג:

(שם ע"ב) **דקדקירא** בגליון פי' מין זפת דק נקרא כך גלידא פי' מין זפת עב כפור מתרגמי' גלידא ע"כ ואין פי' נראה דא"כ למה תלי הדבר בגרגא וכוותא ופי' שבקונט' עיקר וכ"מ בבבלי:

(שם) **אגרא** וקרנא כתב הריב"ש בתשובה ומביאו הב"י באה"ע סי' תקל"ט ירושלמי הדא שיירתא וכו' פי' פחות מן קרנא דר"י בר בון ר"ל מן השכר שהוא מכלל הקרן לפי שכרתו שהוא חולק עם ר' מונא וכ"פ הריא"ג וכו' איברא שהר"מ מקולי כתב שאפי' למכור צריך שיהי' פוחת מן הקרן וגר' בפסק כר' מונא או שהיה לו נוסחא אחרת בירושלמי או שלא הי' מפרש אותן כפירוש ההגון שפי' הריא"ג ע"כ ותימא הרי לפום פי' לא פליגי ר' מונא ור' יוסי בר בון והלכה כסמ"ג הוא מפרש כמו שפירשתי בקונט' דר"י בר' בון פליג אר' מונא ופסק כר' יוסי ולע"ג:

(דף ט ע"א) **בשיש** שם עדים. כתב הב"י בח"מ סימן ק"ח ומ"ש רבינו ויש עדים שהוא מאותו עסק אם הם יתומים קטנים צריך שאותן עדים העידו כן בחיי אביהן דאילו לאחר מיתתו אין מקבלין עדות על יתומים קטנים כמו שנתבאר בסימן כ"ח ובסימן ק"י עכ"ל ופשט לשון הירושלמי מורה שאף לאחר מיתה מקבלין העדים וכן משמע לשון הרי"ף בפ' המקבל וטעמא דמילתא כמ"ש בקונט' דכיון שהוא שלו לא הוה כמקבל עדים שלא בפניו ודמיא לפקדון דמכירים העדים שהוא שלו וכמ"ש בח"מ סי' רצ"ו ע"ש:

(שם) **כלום** אסרו בשר בכור להשקל בליטר' וכו'. כתבו תוס' בבכורות ר"פ כל פסולי המוקדשין אע"פ שפי' הטעם משום דשאתו לבעלים ע"כ מדאורייתא הוא כדמוכח בסוף חלק דדריש בהמתך מי שנאכל בתורת בהמתך יצא בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך דתנן פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז וכו' חוץ מן הבכור והמעשר ובמאי משום יקרא נפקא דאין נוהגין בזיון בדבר שאין הנאתו להקדש עכ"ל וכאן משמע מפורש דאינו אלא מדרבנן ואי קשיא הך ברייתא דבהמתך והיא שנוייה לקמן בפ' חלק ר"מ אומר בהמתך ולא בכורות ומעשרות שבתוכה י"ל דמוקי לה בתמימי' דכיון דאית ליה לכהן וכו' בגויה מחיים לא אימעיטו מהללה ולא שלל שמים ועיין בבבלי בסנהדרין ס"פ חלק:

הדרן עלך פרק מי שהפך

פרק ג (דף י ע"א) **מהו** לצאת לצור לעשות דבר מצוה וכו'. גרסי' בבבלי פ"ק דעכו"ם דף י"ג כהן מטמא לצאת לח"ל ללמוד תורה ולישא אשה וכתבו תוס' שם ודוקא בהנך מצות שהן חשובות ללמוד תורה שגדול ת"ת שמביא לידי מעשה ואשה נמי דכתיב לא תהו בראה אבל לשאר מצוה לא והכי משמע בפ' בתרא דמגלה אבל בשאלתות דרב אחא מפרש הנך דקילי וכ"ש לשאר מצוה שהם חשובות ע"כ וקשה הא הכא נמי היה לדבר מצוה ואפ"ה אסר לו ר' חנינא לצאת וי"ל דמצוה זו לאו עליה רמיא אלא עלה דידה וכמ"ש בקונט' ומדברי תוס' שם למדתי דסברי דמעשה דר"ת לא היה דעתו לחזור לא"י ע"ש מיהו מסוגיין לא משמע הכי ול"ע:

(שם) **א"ל** שאול משמים נשקפה וכו'. פי' ביפה מראה שא"ל שאל אידה זו משמים נשקפה וכו' וכ"ל שעל המות וכו' עכ"ל וקשה לשון שאול דהל"ל שאל וע"ק למה כעס רבי וע"ק למה קילל ר' שלא יתמנה חכם ול"נ דה"פ שאול משמים נשקפה על שהיה ר' מכבד לבר אלעשה שלא היה בעל תורה ע"ז אמר בר קפרא שאול שהוא תחתית הארץ משמים נשקפה נתעלית ועלתה לשמי השמים וכו' ומפחדת כל בעלי כנפים כלומר בר אלעשה הוא מכובד יותר מבעלי תורה שנקראו בעלי כנפים וכו' הנה יאמר הו הו הנמנע מזה שאנו מכבד להגבים כאלה ישמח והנלכד בעון זה נלכד והפך ר' וראה שהוא מלתק ולא אמר החידה הלזו אלא כנגד רבי וכעס ע"ז וא"ל שאף הוא לא יגיע לכבוד שיכבדוהו בני אדם כמו שמכבדין לחכם:

(דף יא ע"א) **בשלא** חזר בו. כתב הרמב"ם פ"ז מה' ת"ת שלשה שנדוהו והלכו להן וחזר זה מדבר שנידוהו בגללו אין שלשה אחרים ומתירין לו ולא כתבו מפרשי דבריו מנין לרבינו לחלק בין חזר ללא חזר ולא עוד אלא שבעל לח"מ האריך בענין זה ע"ש והדבר ברור שיצא לו מדברי הש"ס אלו:

(שם) **ונדון** אילין לאילין וכו'. כתב הרמב"ם פ"ז מה' ת"ת חכם זקן בחכמה וכן נשיא או אב ב"ד שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם אא"כ עשה כירבעם בן נבט וחביריו וכתב הכ"מ דקשה לרבינו מדוגמא השקוהו ועי"ש תירוצו ול"נ דעובדא דדוגמא השקוהו היה קודם התקנה באושא דאין מנדין לזקן א"נ לא פשטה אז אותה התקנה אבל עכשיו שפשטה התקנה אין מנדין וכדברי הרמב"ם ובספר משנה למלך מפרש דרבי ירמיה ביקש לנדות את ר' יעקב ומה שפרשתי בקונטרס נ"ל עיקר:

(שם ע"ב) **מתניתא** פליגא על ר"ת וכו'. בקונט' הגהתי מתני' מסייעא לדר"ת ויותר נ"ל להגיה אר"ת מ"ד מותר בתכפוהו אביליו מ"ד אסור בשלא תכפוהו מתניתין פליגא על ר"ת וכ"ה בבבלי בפרקין ופריך ר"ש בר' יצחק ניתא בתוך ז' דמותר משום רגל דאף דרגל מבטל גזירות ז' אינו מבטל גזירות ל' ואם יגלח בתוך הרגל עדיין בתוך ימי אבלו הוא אלא בתוך שלשים למה יגלח בערב הרגל ויניח ההגלחה עד שיגלח בתוך הרגל והתיב ר' חנניה דלכך מותר שלא יאמרו בתוך שלשים תמיד מתוך שבעה ולעולם כדרב חסדא ודקשי' לן מברייתא דמותר בתכפוהו אביליו לכ"ע שאני הכא כאנוס שהוא מותר אפי' כדרכו במספרים וזהו מסכים לדברי הבבלי:

(דף יב ע"א) **שפה** כנטילת לפרנים לכל דבר. מכאן ראיה שמותר ליטול לפרנים בתוך שבוע שחל ע"כ להיות בתוכה דהא ליטול שפה לכ"ע מותר כמ"ש ש"ע א"ח סימן תקנ"א סעיף י"ג ועיין מג"א שם ס"ק י"א וקשיא לי נמי אמ"ש הרמ"א בהג"ה בא"ח סימן תקל"ב לאסור נטילת לפרנים בחול המועד ובסי' תקל"א סעיף ח' כתב כל אדם מותר ליטול שפה בחול המועד ול"ע:

(שם ע"ב במתני') **וטווה** לעצמו תכלת לציצתו. בבבלי הגירסא וטווה על ירכו תכלת לציצתו וגירסתינו נראה עיקר דאל"כ אמאי פריך בסמוך ארב הא לאחר לא ה"ל למפרך נמי מהא דאמרינן במתני' דטווה דוקא על ירכו ואילו רב מתיר אפי' בפלך וע"ק קושית התוס' מ"ש תפילין דמתירין בלא שינוי ומה שמחלקין דבתפילין צריך כתיבה המה תהיה הכתיבה בשינוי שזה אפשר וע"ק ר' יוחנן דאמר בבבלי טווה ואפי' בפלך והא איהו דאמר הלכה כסתם משנה בשלמא לירושלמי איכא לשנויי דמתניתין בלהנית איירי אבל הבבלי דלא מחלק בהכי קשיא ולפי גירסתינו לק"מ ולפ"ז אף בקושית הש"ס בסמוך צריך להגיה מתני' פליגא על רב וטווה לעצמו תכלת לציצתו:

(דף יג ע"א בגמ') **שבאת** לו שמועה קרובה בשבת. כתב הטור י"ד סי' ת"ב וכתב בספר המצות השומע שמועה קרובה בשבת השבת עולה לו ליום א' ולמחר קורע וה"ל יום שני שביעי לאבילות וכ"כ בה"ג והר"ר יחיאל כתב שאין שבת עולה לו בתחילת המניין אלא יתחיל למנות ביום א' וה"ל יום שבת שביעי לאבילות ונוהג בו דברים שבצינעא עכ"ל וקשה דהכי מפורש כאן כדברי בה"ג ול"ע:

(דף יד ע"א) **אין** כיני נאמר הלכה כר' ליעזר. הרא"ש פי' ברפ"ג דברכות נימא הלכה כר"א ותו לא והנא ידענא דוקא בנתינה ולא בחלילה אלא ודאי משום דבשני ס"ל אף בחלילה כר"א ע"כ וכ"כ בס' שדה יהושע ע"ש ואינו מחוור דאיכא למידק איפכא דקמ"ל דהלכה כר"י בחלילה אפי' ביום שני ועוד מאי קשיא ליה לא ליתני הלכה כר"י בחלילה ס"ה דבחלילה מספקא ליה הלכתא כמאן לכן פי' הראשון שבקונט' עיקר:

(שם) **פרה** מגמלה וכו'. נראה הא דגרסינן בבבלי ריש פ"ב מריון בריה דרבא ומר בריה דרב אחא ה"ל גמלא דתור' בהדי הדדי וכו' נמי איירי בבה"ג שהי' כל א' עובד שבוע אחת ופסק מר לגמלא שלא יעשה מריון בשבוע זו ובשבוע שנית ישלים וכיון שהכר הי' חייב לו לא היה לו להפסיקו שגם למריון מגיע הפסד שהרי אי אפשר להשלים מה שהן פנויים בתוך ימי אבלו וזה דלא כהרא"ד ועיי' ברא"ש וראיתי שכ"כ הרמב"ן כמ"ש ולא ידעתי למה לא הביאו דברי הירושלמי דפרה מגמלה ה"ז עושה אם היה חייב לו:

(שם) **אי** אפשר לומר וכו'. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ג ע"א בד"ה רי"א וכו' בירושלמי פוסק הלכה כדברי המוסיף בימים שבעה וראיתי כשהייתי קטן ר"י זקיני שלא היה יושב למקומו עד שבוע הרביעי ולא ידעתי טעמו שאם היה סובר כר"י א"כ יסבור כמותו בבנייה שאינו יוצא מפתח ביתו מיהו י"ל בהא אשכחנא טובא לעיל דסברי אבילות ז' ושמא טעמו כרבנן ומשום דצריך ליסב במקומו ואינו מדבר וטוב יותר שיסב חוץ למקומו וידבר וכו' ע"כ וקשה מאי ס"ד דר"י סובר אבילות י"ד זהו לא שמענו מעולם וע"כ גומר דאבילות לחוד ואינו יוצא מפתח ביתו לחוד א"כ מאי ראייה מייתי ממ"ד דאבילות ז' גם מ"ש דסובר כרבנן קשה מנ"ל לחלק בכך לכן נ"ל דר"י מפרש לדרי' יהושע בן לוי דהלכה כמ"ד מוסיף ימים כמ"ש בקונט' נמלא בשבת שנייה נכנס לבית הכנסת ואינו חוזר למקומו עד שבוע רביעית וזה ברור:

(שם ע"ב) **הרי** שמוליכין וכו'. בתוס' בפרקין דף כ"ב בד"ה גורסין אלו שבאין מונין משילא וכו' ע"ש ועיין ברא"ש ובב"י סי' שע"ה וגירסתינו נראה עיקר:

(דף טו ע"א) **אי** מה עגלת יום א' וכו'. כ' הי"מ וא"ת מאי דעתיה דהאי מקשה דמעיקרא אקשי דנקים לחומרא א' והשתא מקשה דנקים לקולא יום א' ע"ש ולפמ"ש בקונט' לק"מ:

(שם) **ואפי'** טפילה לטפילה חייב לקרוע. כ' הב"י בי"ד סי' ש"מ בד"ה ושיעור טפח וכו' הרי"ף כ' הא דתניא קורע על חמיו וחמותו מפני כבוד אשתו דמשמע דדוקא על הני קורע אבל לא על שאר קרובים והשמיט עובדא דאמימר שקרע אבן בנו משום דמשמע דחומרא הוא שהחמיר על עצמו ע"כ ותימא הרי כאן מפורש דאבן בנו חייב לקרוע ולאו חומרא היא ול"ע:

(שם ע"ב) **מקום** שנהגו לרחוץ אחר המטה וכו'. כ' הרמב"ן ירא"ה מכאן שהיו נוהגין במקצת מקומות שהקרובים המברין האבל היו מרחיצין אותו קודם הבראה לפי שעשו אותה כאבילה ושתי שצריכה להם הרחצה מפני שצריכין להעביר הזוהמא והיו מתירין רחיצה זו כראשונה וא"כ היו נוהגין איסור ברחיצה כל ז' ע"כ נראה שמפרש דר"י בר בון בא לתרץ דתמי' דרוס לא התירו אלא רחיצה שאחר המטה ולר' חמא אסרו רחיצה דכל ז' אך קשה אם נפרש לאחר המטה דוקא כפי' הרמב"ן א"כ מעיקרא מאי קשיא ליה א"ו דמקשה שכר אחר המטה

היינו

פיתו לאחר שקברו ואפי' כל ז' ולא אתי לאפוקי אלא שפת אמינות א"כ עיקר התירוץ חסר מן הספר ול"ע:

(דף טז ע"א) **שומט** קלמנטרין שלה ודיו. כתב הנימוקי יוסף בפרקין מתיר קרביטיי' לא סגי ליה בזקיפה אלא מתיר הקשרים שבין הזרועות והאמלעי ומיד האמלעי נופל למטה לארץ והזרועות עומדין במקומן עכ"ל וקשה דכאן מפורש בהשב"א מיקל מדקאמר ודיו ולפי דברי הני' רשב"ג מחמיר דלא סגי ליה בזקיפה:

(שם) **מטה** שנקליטיה עולין ויורדין שומטין ודיו. בבבלי גרסי' מטה שנקליטין יולאין ממנה זוקפה ודיו ופירשו הפוסקים שעלים זקופין לגד ראשה שא"א לכפותה לפיכך זוקפה על לדה ודיו ע"כ וקשה לשון הש"ס דקאמר שנקליטיה יולאין הא לעולם נקליטין קך הם היולאים לגד ראשה כדי לפרוס עליהם וה"ל למימר מטה שיש לו נקליטין אך לפי מה שפירשתי בקונט' ניחא ואע"ג דלשון זוקפה קשה קלת כיון דבירושלמי מפורש שומטה ע"כ לפרש גם זוקפה בבבלי דהוא לשון שומטה א"נ ה"ק כיון שהוליא את הנקליטין מניח את המטה זקופה ואינו לריך לכפותה:

(שם ע"ב) **על** הארץ וכו'. כתב הי"מ ש"מ דלארץ ממש קאמר כגון ישבו לארץ ידמו וה"נ דבר הסמוך לארץ דה"ל כאילו הוא כארץ ממש עכ"ל ולפי פירושו לשון הש"ס דחוק וגם קשה מנ"ל שלא ישבו על הארץ ממש ופי' שבקונט' עיקר:

(שם) **מתניתא** לא אמרה כן וכו'. וקשה דבסנהדרין פ"ב הלכה ב' גרסינן אמתניתין וכשמברין אותו וכו'. הדא אמרה שפסל אין בו משום כפיית המטה כה"ג חייב בכפיית המטה משמע דלא ס"ל לחלק בין כה"ג לשאר כל אדם וי"ל דסוגיא דהתם אזלי לפום מסקנא דשמעתין דלא עבדין כן אלא בברייתא וכפי' שבנו בקונט' הגהך לריכין לפרש נמתניתין דאין חילוק בין כה"ג לשאר כל אדם:

(דף יז ע"א) **עשרה** קרעים אסורין באיחוי וכו'. ועל שמועות הרעות וכו'. כתב הש"ך בי"ד סי' ש"מ ס"ק ג"ב קורעין על שמועות רעות דכתיב ויחזק דוד וכו' ובכ"י כשם רייו דלפי הפסוק נראה שהיי' להאבל על סיום ע"כ ונראה דה"ק דמאחין למחר ע"כ והדבר תימא הרי מפורש כאן ובבבלי ובכל הפוסקים דקריעה שקורעין על שמועות רעות אינן מאחין לעולם ול"ע:

(דף יח ע"א) **עקילס** אתנא סירא. במגילה פ"ב הגירסא עקילס אתגיסאה וכתב הי"מ בערוך תגיסאה לשון יון מות ולפ"ז מפרש הש"ס מילתא דעקילס דר"ל עולם שאין בו מות ע"כ ולא מלאתי בערוך דבר זה רק שכתב איסתנים הוא חולה בלשון גם הגי' שבכאן אינה מסכמת לפי' זה לכן נ"ל פי' שבקונט' עיקר:

(שם) **מת** לו מת קורע מת לו מת אחר מוסיף על הקרע וכו'. כ' סנ"י סימן ש"פ בד"ס כ"ג המרדכי סוף מ"ק והסמ"ג בשם הירושלמי מי שמת לו מת וקרע עליו ואח"כ מת לו מת אחר אם תוך ז' אינו קורע קרע אחר ואם לאחר ז' מוסיף על קרע ראשון כל שהוא מת לו מת אחר ג' אחר ז' של שני מוסיף כל שהוא וכן מוסיף והולך עד טיבורו ע"כ והקשה עליהם ע"ש ולא ידעתי מנ"ל דמחלק בין תוך ז' לאחר ז' ואולי גירסא אחרת היתה להם מיהו גירסתינו עיקר שהיא מסכמת עם הבבלי:

(שם) **ר"ח** בר פפא סלק וכו'. פי' הי"מ מאנין דלא חפיתין שאינן מלמלמין לו אלא קלרים או ארוכים כי עין שהי' אבל לא לבש בגדיו הנאותין לו ומ"מ לא היו קרועים הדא מנן לך וקאמר ליה שכן הוה ר' סימון עושה שבשבת מחליף ואינו קורע ע"כ ופי' בקונט' נראה עיקר ובחול איירי מדמייתי לה' הכא ואי בדברי הי"מ ה"ל לאתויי לעיל גבי דיני אבילות בשבת:

(שם ע"ב) **נחת** מן תמריה והפיק מנה טגייה וכו'. בסנהדרין ובהוריות הגירסא שלא ואיית מאנא וכו' מאנא ממשמע מזה שמיד שמע קרע כל הבגדים ודלא כמ"ש הגמיי' פ"ט דאבל ומביאו הב"י בסי' ש"מ דר"י קרע י"ג אלטלי דמילתא בזה אחר זה בשלובש אחד ביום פושטו למחר או ליומא אחרא ולובש אחר ע"כ וליתא דפשט אחד קורע ולא ביום אחר וכן יש להוכיח מבבלי דף כ"ס במעשה דרב ספרא ע"ש ונראה דר' יוחנן לא קרע אלא למטה מקנה שפה מדמייתי הך מעשה להכא:

(דף יט ע"ב) **סברין** מימר מי דעתון דרבנן ובדקו ואשכחו וכו'. כתב הרא"ש בפרקין ועושין הכרא"ה במועד והר"ס כתב דאין עושין הכרא"ה במועד והביא ראי' מהירוש' דגרסינן התם ר' תנחום וכו' ויש לדחות דה"פ שעשו הכרא"ה ולא נמנגו בו ואפשר שאם שאלוהו לא היה מותר ואפי' היה מותר מאן לימא לן דהלכתא כוותיה דעפי מסתבר דהלכתא כסוגיא דירושלמי דמוקי מתני' אין קורעין ולא חולצין וכו' במועד ע"כ וקשה א"ב שאם היו חולצין אותו היה מסכים עמהם מאי בדקו ומאי קמ"ל בזה ועוד קשה דאם נאמר שהיה מותר בכן אלא דלא סמכינן על ר' אמי עדיין קשה היך נדחה דעת כולהו רבנן דסברי כר' אמי לפי פי' זה והיה נ"ל נתרץ דכאן איירי בעשו לו הכרא"ה כדרך שעושין בחול ואפי' אותן שלא היו בשעת מיתה עשו הכרא"ה וזהו פי' שלא מדעת החכמים ור' אמי והיינו כדעת ר' מנא דלעיל דף ח' ע"ב ובזה הסוגיות שניהם על מקומם יבואו בשלום:

הדרן עלך פרק אלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קטן ובולא

סדרא דמועדא

פרק א (דף א ע"א במתני') **משקין** בית השלחין. למאי שפירשתי בפנים דטעמא דכל כי האי גוונא שרו רבנן לעשות במועד משום דאתיא מהך דרשא דמייתי בבבלי פרק אין דורשין ששת ימים תאכל מלות וביום השביעי עלרת וכו' וכמו שמביאין התוס' ריש מכלתין וזהו כתניא אידך דמייתי התם בדף י"ח דאלו לשאר דרשות דמייתי שם לעיל הוה משמע דעשיית מלאכה אסורה מן התורה במועד אלא דלדרשא דהך תניא אידך משמע בהדיא דאף מלאכה אסורה במועד אינה אלא מדרבנן כדהעליטו התוס' באין דורשין שם ובהדיא קאמר הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים וכו' איזו מלאכה אסורה. וכך הוא דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בריש פ"ז מהל' יו"ט והעושה בו מלאכה האסורה מכין אותו מכת מרדות מפני שאיסורו מדברי סופרים וכו'. והביא ב"ת בתוס' שם ראיה מהאי דאמר הכא לקמן בפ"ב בבבלי ג' כלום אסרו מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה ואיגון אכלין ושתין ופחזין אבל הרמב"ן ז"ל הביאו בה"מ והר"ן ז"ל הטיל פשרה ואמר שכל מלאכה שאינה לצורך המועד ואינה דבר האבד אסורה מן התורה ושהוא לצורך המועד מותרת בין במלאכת אומן בין במלאכת הדיוט אעפ"י שאינו צורך דבר האבד וכן כל שהוא דבר האבד מותרת ואעפ"י שאינו צורך המועד ואע"ג דאית ביה טירחא יתירתא וחכמים מדבריהם אסרו קצת מלאכות אלו ועל זה אמרו בירושלמי ששיה ראוי להתיר במלאכות אלו כדי שלא יהו מתבטלין ויתעסקו בהן שהבטלה מביאה לידי פחזות ועיקר הולו של מועד ודאי דבר תורה הוא עכ"ל ולכאורה היה נראה להביא קצת ראיה לדברי הרמב"ן ז"ל מדקאמר לקמן בהלכה זו מה בין שביעית מה בין מועד וכו' מועד על ידי שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד וכו' משמע שעפ"י שראו חכמים שיש איסור במלאכה במועד דבר תורה לפיכך לא התירו אלא דבר אבד ודבר שאינו אבד נשאר באיסורו מן התורה מיהו יש לדחות דאיכא למימר דהאי סוגיא אזלא כהאי מ"ד דאין דורשין שם דאיסור מלאכה במועד מן התורה הוא וכדקאמר התם לר' יוחנן ור"ל מכלל דתרווייהו ס"ל דתם"מ אסור בעשיית מלאכה והיינו מן התורה לפי הדרשות דדרשו התם אבל להך תניא אידך שאמרנו אינה אלא מדבריהם כמוזכר. ומיהו קלת קשה דהא איצטריך האי קרא ששת ימים תאכל מלות וגו' למילף דמלה רשות מלבד לילה הראשון כדדרים בפ' ע"פ בדף כ' מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות וכו' והתיו"ט כתב בכאן דתרתי שמעינן מהך קרא ואין זה מדוקדק דלא מלינו כה"ג אלא היכא דדרשינן מיתורא דקרא אמרי' בהרבה מקומות תרתי ש"מ אבל הכא דרשינן מהמדה דבר שילא מן הכלל וכו' כדקאמר בע"פ שם מ"ט הוי דבר שהיה בכלל וכו' וזה לא שייך אלא לענין מלה דכתיב במקום אחר שבעת ימים תאכל מלות ובהאי קרא ילא מן הכלל ודרשינן מה שביעי רשות וכו' אבל לענין איסור מלאכה מי כתיב שבעת ימים לא תעשה מלאכה דהא דכתיב את חג המלות תשמור שבעת ימים לא כתיב בהדיא על איסור מלאכה. כי היכי דנימא ביה ילא מן הכלל וכן הרא"ש ז"ל הקשה על הך דרשה אלא דנראה דתליא בפלוגתא דהני תנאי דפ' אין דורשין דלמ"ד דאיסור מלאכה במועד מן התורה איהו הוא דדרים להך קרא ששת ימים וגו' ללמוד על המלה שהיא רשות בשבעת הימים ולתניא אידך דדרים מהאי קרא ששת ימים ללמדך שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים בענין איסור מלאכה במועד איהו לא דרים להך דמלה רשות אלא דס"ל דכאמת כל שבעה חובה כדאשכחן בהדיא בהאי תלמודא בפ"ב דסוכה בהלכה מי שלא אכל ביו"ט ראשון דאיכא מ"ד דס"ל דמלה כל שבעה חובה היא וע"ש. ומיהו לדינא הסכרע לענין מלה כהך תניא דרבא בע"פ שם דלילה הראשון בלבד חובה היא ולענין איסור מלאכה במועד הסכרע כהך תניא אידך דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים ואע"ג דרב אשי קאמר לקמן התם בריש פ"ב לא מיבעיא קאמר וכו' אלא אפי' במועד דאיסור מלאכה מדאורייתא וכו' ככר כתבו התוס' דבכל מקום דאשכחן כגון בזה אינו אלא משום דסמך אסמכתא אקרא אבל באמת אינה אלא מדבריהם וכדעת ר"ת ודעת הרמב"ם ז"ל ומכח הקושיא דהיכן מלינו איסור דאורייתא מקלתו אסור ומקלתו מותר אם לא מה שהתירה התורה בפירוש כהך דאוכל נפש:

(שם) **ובשביעית** דעת רש"י ז"ל דבשביעית בין בית השלחין ובין בית הבעל ברי אבל אינו כן דעת הרמב"ם אלא אף בשביעית בית השלחין התירו ולא בית הבעל כדכתב בפ"א מהל' שמיטה מלבד כדבר שהוא עבירה דאסור במועד ובשביעית התירו כדכתב שם ונלמד ממה שאמרו בכאן בהלכה זו. והתיו"ט הביא לזה ולהך דלא מסתבר לעשות ז' ימים האחרונים הביא בפשיטות ולפרש בניחותא ואינו כן אלא דרך בעיא היא ומסיק דפלוגתא דתנאי היא וכאן היא חסר ובשביעית מייתי לה כולה כדפרישית בגמ' בפנים:

(שם בגמ') **ניחא** על המעיין שלא ילא בתחלה וכו'. בבבלי איפכא הוא דפריך דלמה לי למתני מעיין שלא ילא בתחלה השתא יש לומר שילא בתחלה דאתי לאינפולי משקין ממעיין שלא ילא בתחלה ולא אתי לאינפולי מיבעיא ומשני דקמ"ל דאפי' שלא ילא בתחלה בית השלחין אין בית הבעל לא וכדמסיק התם דמוקמינן למתני' כר' יהודה דהיינו חכמים דהתוספתא והכא דפריך מעיין שילא בתחלה מ"ט שרי והלא טירחא איכא דדילמא אתי לאינפולי ובעי לשנויי דמתני' כר"מ וכלומר מדחזינן לר"מ דמיקל ושרי אפי' לבית הבעל ה"נ מיקל הוא דלא חייש דלמא אתי לאינפולי דאי לה כר' יוסי ואוקי למתני' כדברי הכל ובשעיא דאיקא בשהיה אחד וכו' ומשום דלא מסתברא ליה למימר אליבא דר' יהודה דלפי' שלא ילא בתחלה בית השלחין מותר מאי טעמא ור' אליעזר ור' יהודה ותרווייהו כר' יוסי וכו'

למימר אליבא דר' יהודה דאפי' שלא ילא בתחלה בית הבעל לא וכדאקשי התם וממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' יהודה וכו' ומהדר התם דא"כ מתני' אמאן תרמייה והיינו דלא בעי התם לאוקמי כר"מ דהא בית השלחין קתני ומשמע לדוקא הוא דקתני:

(שם) **אבד** וטרח מה אמרי בה רבנן וכו'. משמע דפשיט לה שהכל תלוי בזה אם הוא דבר אבד מותר לחכמים ואע"ג דאית ביה טירחא ולקמן בהסוגיא לא משמע הכי דהא קאמר במועד לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו עבית והכי נמי מסקינן מהבבלי דקאמר ואפי' במקום פסידא מיטרח נמי לא טרחינן ומסיק לה כר' יהודה והלכתא כוותיה וברים מכלתין כתבתי דאיכא למימר דהסוגיא דלקמן אתיא כמ"ד דאיסור מלאכה במועד יש לו עיקר מד"ת ואנן קיי"ל דאף מלאכה האסורה במועד אינה אלא מדבריהם כדעת הרמב"ם שהבאתי לעיל וכן דעת רוב גדולי הפוסקים וכן הרא"ש הקשה על האי ברייתא דרים הסוגיא באין דורשין דיליף איסור מלאכה במועד מקרא את חג המלות תשמור שבעת ימים וכתב היאך דרש מחג המלות תשמור לאיסור מלאכה בחול המועד וכלומר דשמא על שמירת המלה קאמר קרא אלא רמז בעלמא הוא להסמכתא וע"כ לומר דאף דמדבריהם הוא כדתפסו לעיקר כהך תניא אידך דמוזכר לעיל שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים מ"מ הואיל ורמיזא באורייתא לאו חכמים להחמיר כל היכא דאיכא טירחא יתרת ואע"פ שהוא דבר האבד וכ"כ המרדכי בריש מכלתין:

(שם ע"ב) **אותן** שבעת ימים האחרונים לא מסתברא וכו'. עיין לעיל בד"ה ובשביעית מה שנתבאר מזה בס"ד:

(דף ב ע"א) **אמר** ר' ירמיה ועודה מנטפת וכו'. הכא משמע דמבתי לקא דר' ירמיה דקאמר וכי מחמת הניטוף יכולה היא להשקות אלא לא מחמת עלמה וכו' ולמאי דגרים לקא בבבלי דף ד' אמר ר' ירמיה ועדיין היא מטפטפת אמר אביי והוא שלא פסק מעיין הראשון א"כ הוא ממש כדמסיק הכא לא מחמת עלמה שהיא מלאה ומפני שלא פסק מעיין הראשון וכדאביי:

(שם ע"ב) **מאן** דאמר תמן מפני שהוא מכשיר את לזדיה לזריעה וכא מאי אית לך משמע דלהאי מ"ד אין חופרין משום מראית העין והלבך פריך והכא מה אית לך דלהכשיר לזריעה נמי ליכא גבי זבל כדפרישית. והיינו נמי שכתבו התוס' בדף ד' ע"ב ד"ה מפני שמכשיר אגפיה לזריעה וכו' אי נמי חשיב לה עבודת קרקע ממש וכו' וכלומר דלא כמ"ש בתחלה שנראית חריצה ממש ושכורים הרואים שלכך מתכוין דהא להאי מ"ד לא ס"ל משום מראית העין וזהו נמי איכא בינייהו. דלמ"ד שנראה כעודר איהו הוא דחייש למראית העין אבל לאידך עבודת קרקע ממש הוא וכדמוכח בהדיא. מהא דהכא דפריך והכא מה אית לך וליכא לך אלא כהדא וכו' וא"כ ליכא טעמא אחרינא אלא שמא לא ימלא לו זבל וכו'. והכא קאמר מה נפק מן ביניהון תפר לעשות אמה של בנין כו'. וכלומר מה איכא עוד בינייהו וכן דרך הש"ס הזה בכל מקום דמהדר לאשכוחי מה דעוד איכא בינייהו ואע"ג דחזינן דאיכא בינייהו אי חופרין משום מראית העין או לא והתם קאמר דאיכא בינייהו דקא אתו מיא תבתריה וכו' אלא איכא בינייהו דקא שקיל מיניה ושדי לברא' וכו' ולא קאמר כדהכא משום דבעי לאשכוחי דאיכא בינייהו אף כשלא חפר לעשות אמה של בנין:

(דף ג ע"א) **כהדא** דבני דסכותא וכו'. הרא"ש ז"ל הביא לזה. ומכאן למדו הפוסקים דכל לרכי רבים עושין אפי' אינו ללורך המועד ומשום קדירא דבי שותפי וכו' כדפרישית במתני' וכן בהא דלקמן מוסכם הוא מרוב גדולי הפוסקים ואין לורך להאריך בזה:

(שם במתני') **רבי** אליעזר בן יעקב אומר מושכין וכו'. והלכתא כוותיה דראב"י וכך הסכימו רוב גדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ודלא כבעל המאור והראב"ד שהשיגו בזה. ובענין פירוש תרבילא שפלפלו בכך הביא הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות לראיה נכונה מהא דקאמר הכא כל שפסידה והולכת זו היא בית השלחין וכו' וזה תמלא לעיל בהלכה א' ואין להאריך במוסכם:

(שם ע"ב בגמ') **במרווחין** דברי הכל אסור והיינו להשקות אבל להמשיך מאילן לאילן מותר וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' שמיטה ומה שיש לדקדק בדבריו כבר ישבתי לזה לעיל בפ"ב דשביעית בהל' י' ע"ש:

(דף ד ע"א) **ובפירצה** שאינה סוגה את הטפר וכו'. כך הם ממש דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' במיטה כהל' י"ג וכבר כתבתי שם שאלו ראה הראב"ד הגי' הנכונה הכתובה כאן והיא כדברי הרמב"ם לא היה כותב על זה מה שכתב אלא שלא ראה לאחפש ולמיהדר בתר זכותיה דהרמב"ם וש"ם:

(שם) **תמן** תנינן בהרת כגרים וכו'. הלכה זו מבוארת ומבוררת היטב בפנים ולדינא לפי מה שכנינו במס' נגעים מעניינים הללו:

(דף ה ע"ב במתני') **אין** חופרין כוכין וקברות במועד. כתב בעל המאור ז"ל פי' הרי"ף לקבור בהן אחר המועד ואנו תמהים מזה על זה הפירוש וכי היכן מליט שהותרה מלאכה במועד משום לורך שלאחר המועד דאילטריך למיתנא אין חופרין וכו' ופשוט הוא דבתנא

דהתנא משום הסיפא נקט לה אבל מתכוין וכו' ולא שמעינן דאפי' לצורך אחר המועד תיקון שרי במועד וטעמא כדכתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל שעשאום כצרכי הרבים וכו' ע"ש ובספר המלחמות האריך בזה והביא להך דאיתמר הכא לעיל בהלכה ב' כית עלמא דבר מקטיא וכו' ונלמד מדברי שמואל דצרכי הרבים שהתירו במועד אעפ"י שהוא לצורך אחר המועד היינו תיקון דוקא אבל לא התחלת מלאכה וזהו מה ששנינו כאן:

(שם בגמ') **זה** הבקיע כל שהוא תושב נקרא בקיע. לפי פירש"י ז"ל נגררת גריפה של טוכסין וקאמר התם בדף ח' מאי נגררת אמר רב יהודה זו הבקיע ותניא הנגררת והבקיע אמר אביי ואיתימא רב כהנא גיפא וכר גיפא ופירש"י גיפא בריכה גדולה שיכנסו בה כל השופכין בקיע בר גיפא בריכה קטנה כדי שיכנסו המים היוצאין מן הגדולה לקטנה שהיא מלאה ונכנסין לקטן. לפ"ז יש לפרש כאי הא דקאמר הכא כל שהוא תושב נקרא בקיע מלשון תותב קרוס ונקלף גבי תלב כלומר שמקובץ במקום אחד כמי בקיע זו שמתקבלים המים לתוכה היוצאין מן הבריכה הגדולה ונקרא תושב שהמים מיושבין בתוכו ובקיע על שם שהיא קטנה כבקיעת הארץ. והרא"ש הביא לפי' הראב"ד ז"ל שפי' הבקיע זהו הקברות כשלנו ירושלמי זה הבקיע כל שהוא תושב נקרא בקיע כי זה הבקיע אין עושין אותו קבר לעולם אלא לשעה מלשון גר ותושב והיינו מהמוכרות דאמר לעיל וזה במת במועד נותנין אותו לתוכו עד אחר שמועד שהופרין לו כוך או בונין לו קבר לפי כבודו וע"ז כתב הרא"ש ולא מיסתבר כלל כפירושו כי גנאי גדול הוא למת לפנותו מקבר לקבר קודם שיתעכל הבשר ורתוי הוא להתיר לורך קבורה יותר משהתירו דבר האבד ומה שתמה הראב"ד על החיטוך במועד לצורך אחר המועד תירץ הרמב"ן ז"ל לפי שהכוכין והקברות לרכי רבים הן וכו' כמו שהבאתי לעיל ד"ה אין תופרין. ובענין פי' הבקיע הביא הה"מ בפ"ח מהל' יו"ט בשם הרמב"ן ז"ל שהוא תוספת הפירה לקבר העשוי כבר והותרה לצורך המתים שימותו. והרמב"ם ז"ל נראה מדבריו שפי' כפירש"י והגאונים ז"ל שכתב שם בהל' ד' לדין דנגררת גבי בורות שיחין ומערות וכו' שהן לצורך המים ואם בשיטב בעיני הה"מ לפי' הרמב"ן כפי' נגררת נראה היותר עיקר כפי' רש"י והרמב"ם והגאונים וכפי מה שנראה מדקאמר הכא כל שהוא תושב וכו' וכדפרישית ומתפרש בלי שום דוחק:

(דף ו ע"א) **רבי** יעקב בר אחא שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת התוס' בפ"ק דף ח' ע"ב מביאין לזה ולקמן בפ' אלו מגלחין כתב כדף כ' על הא דדרים מנין לאבילות שבעה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה אף אבילות שבעה בירושלמי דייק אימא שמנה כשמונה דחג ומשני שמיני רגל בפני עצמו הוא ומויעם אבל לאביו שבעת ימים לא מצי לאתויי דהתם קודם קבורה היה ובירושלמי משני דאין למידין מקודם מתן תורה וקשה דהאיך למדין כאן מקודם מתן תורה ובאמת האי קושיא על הש"ס גופיה קשיא דלקמן בפ' ואלו מגלחין בהלכה ה' קאמר מנין לאבל מן התורה שבעה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ופריך ולמדין דבר קודם למתן תורה בתמיה ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא שמע לה מן הדא ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים וכו' הרי דפריך בפשיטות וכי למדין דבר קודם למ"ת. ורבי יעקב בר אחא גופיה דרים לה מקרא אחרינא מכח האי קושיא. והכא דרים מקודם מ"ת ויש ליישב למאי שכתבו התוס' כאן לפי שאין מערבין שמחה בשמחה גזרת הכתוב כדדרים לקמן מקרא דשלמה ובירושלמי דרים מדכתיב מלא שבוע זאת וטעם כראה קלת דכיון שאין עושין מלות חבילות דבעינן שיהא לבו פנוי למלוה אחת ולא יפנה עלמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה. והשתא נימא דאי כדכתבו מעיקרא דגזרת הכתוב הוא ודאי לא שייך ללמוד מקודם מ"ת וכדאמרינן בעלמא ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ואין גזירת כתוב הזה לאחר מתן תורה אבל אי אזלינן בתר טעמא שכתבו משום דאין עושין מלות חבילות ודאי למידין מהאי טעמא גופיה אף לאחר מתן תורה וא"כ גבי אבילות דאין כאן משום מלות או חבילות שאין זה מן המלות שנלטוינו בסברא אלא אם אירע לו אבילות יעשה שבעה מכח גזירת הכתוב ופריך שפיר וכי למדין גזירת הכתוב מקודם מתן תורה אבל הכא דשתיהן השמחות מהמלות שנלטווינו עליהן בסברא ומכח הסברא ילפינן שאין עושין מלות חבילות שפיר ילפינן סמך לסברא זו. אף מקודם מתן תורה כדכתיב מלא שבוע זאת ואפשר שזהו כוונת התוס' כאן שמוסיפין טעם על מה שכתבו בתחלה משום גזירת הכתוב כי היכא דלא תיקשי אהא דלקמן בפ' ואלו מגלחין:

(שם) **הדא** דאת אמר מן הנשואין אבל מן האירוסין אסור פשוט היא דחדשה הוא לו ואיכא שמחה וכ"כ בטור ובש"ע סי' תקמ"ו מותר להחזיר גרושתו מן הנשואין:

(שם ע"ב) **ואיקפד** עלוי. אע"ג דהרותה היא ס"ל הואיל ולצורך המועד הוא מותר שיהא לו הרותה ביותר:

הדרן עלך פרק משקין

פרק ב (דף ז ע"א במתני') **מי** שהפך את זיתיו אנן תנינן מי שהפך את זיתיו תני ר"ח וכו'. לא מדייק הש"ס אלא בהא דבמתני' משמע אפי' לא הפכן אלא פעם אחת לר' יהודה טוען קורה ראשונה דחיים נמי לפסידא מכיון שהפכן אלא דלא מתיר ר"ח טעינת קורה ראשונה בלבד דהו לא פסדי ור"י ס"ל דזולף וגומר וכו' משום דבדבר האבד לא בעי שינוי כדקאמר בגמרא והלכתא כוותי' ולברייתא דר"ח דווקא אם היו הפוכין ושנויין ומעיקרא קא עביד הש"ס לריכותא וכלומר דבין אם לא היו הפוכין אלא פעם אחת ובין היו הפוכין ושנויין אשמעינן דפליגי ר' יהודה ור' יוסי כמבואר בהסוגיא ורבנן דקיסרין דקאמרי מתני' כר' יהודה ומה דתני ר"ח כר' יוסי על כרחך אי אפשר לפרש בענין אחר אלא דבמתני' אשמעינן רבותא אליבא דר' יהודה ובברייתא דר' חייא אשמעי' רבותא אליבא דר' יוסי כמבואר היטב בפנים דהא במתני' תני לר' יהודה ולר' יוסי אלא כדפרישית ובאמת אף לרבנן דקסרין לא פליגי המתני' והברייתא אהדדי דלא אתי רבנן דקיסרין לאפלוגי אלא לפרושי טעמא דהא דנקט תנא דמתני' פעם אחת ותנא דבי ר"ח הפוכין ושנויין דכל חד וחד רבותא אשמעינן האי אליבא דמר והאי אליבא דמר והשתא דאתינא להכי דתנא דמתני' ניחא למנקט הרבותא אליבא דר' יהודה א"כ איכא למימר דהא דקתני מי שהפך נמי לרבותא אליבא דר' יהודה נקטיה שאפי' בעד מקודם המועד אינו מתיר אלא טעינת קורה הראשונה בלבד אבל לר' יוסי דקיי"ל כוותיה לאו דווקא מי שהפך אלא אפי' לכתחלה הופך אדם את זיתיו במועד דהא עיקר טעמא כי היכי דלא פסדי וכללא הוא אליבא דר' יוסי דכל העומד להפסיד מותר בלי שום שינוי וידוע הוא שהזיתים המונחים במעטן צריך להפכן בכל פעם ופעם עד שיהו ראויין לטחינה ולדריכה וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ז מהל' יו"ט הופך אדם את זיתיו במועד וטוחן אותן וכו' וכר' יוסי דאע"ג דבמתני' מי שהפך קתני משום דהעיקר כרבנן דקסרין ותנא דמתני' הכל לרבותא אליבא דר' יהודה הוא דקמ"ל. ובהשגות א"א אני לא מלאתי כן אלא זיתיו הפוכין ושנויין (ובכל ספרי הדפוס נדפס ושנין וט"ס הוא) אבל כהפוך אחד לא שאינן מתעפשות כל כך והכי אי' בירושלמי עכ"ל. לא השיג אלא מה דלא נקט הרמב"ם הפוכין ושנויין כדקאמר הכא אבל במה שהתיר הרמב"ם להפוך אף בתחלה במועד לא כתב כלום ומשום דס"ל להראב"ד דזה אפשר לדחות דלא נקט התנא אלא לרבותא אליבא דר' יהודה והשתא למאי דפרשינן להאי דרבנן דקיסרין לא קשיא נמי מהאי דהפוכין ושנויין וכדאמרן והר"ן ז"ל כתב וז"ל והרמב"ם ז"ל כפ"ז כתב הופך אדם את זיתיו ובהשגות א"א אני לא מלאתי אלא זיתים הפוכים אבל הופך לא שאינן מתעפשות כל כך והכי איתא בירושלמי ע"כ וגי' משובשת נזדמנה לו בדברי הראב"ד דלזה לא לריך ראיה מהירושלמי דממתני' גופה משמע בזיתים הפוכין ולהגי' שלפנינו מובן הכל השגת הראב"ד ויישוב דעת הרמב"ם:

(דף ח ע"א בגמ') **לא** אמר אלא וכן מי שהיה וכו' הא בתחלה אסור. זהו הכל אליבא דר' יהודה אבל לר' יוסי אף בתחלה כל היכא דפסדי וכללא דמילתא היא לר' יוסי כמבואר בדבור דלעיל וכפי' הרמב"ם שם וכדמוכח מהני עובדי דלקמן:

(שם ע"ב) **שמואל** אמר זפתין גרבא וכו'. לגי' דהכא דקאמר אית דמחלפין וכו' משמע דאליבא דשמואל איתמר הני תרי לישני ובבבלי פרקין דף י"ב גרים להא כפלוגתא דשמואל ורב דימי מנהרדעא והרמב"ם בסוף פ"ח מהל' יו"ט פסק כתרווייהו לקולא וגי' דהכא מסייעא ליה:

(שם) **פרגמטיא** ניגבית מנכסי יתומים קטנים. מכאן נלמד שהפקדון נגבה מיתומים קטנים כדמסיק הכא ועיין בטור ח"מ סי' ק"ח שכתב שאם נתברר שאותן מטלטלין הם מעסק פלוני גובה אפי' מיתומים קטנים. ועיין בש"ע סי' ק"י סעיף ז' שה"ה אם הודה מורישם בכתב ידם שהוא כך או שהוא פקדון בידו משל פלוני מוליאין מהם ופשוט הוא שאם לא נתברר נאמן המלוה בשבוע' וכדמחלק הכא בין מלוה לפקדון:

(דף ט ע"א) **אם** הזכירוך לבולי יהא הירדן בעל גבולך. בסנהדרין שם פירשתי ג"כ כדהכא וסייעתא לזה מדקאמר עלה ר' יוחנן קובלין לרשות להפטר מבולי משמע להיפטר מתבורה זו קובלין לב"ד אף במועד. ובמרדכי סוף פרקין העתיק להאי בתרייתא דר' יוחנן וכתב אמרינן בירושלמי אמר ר' יוחנן קובלין לרשות שהוא שליט על בולין ויכול להקבל במועד ולדון לפניו ולהסתלק מבולי פירוש בולי שר כמו ראשי בולאות שביהודה עכ"ל ולדבריו צריך לפרש להאי קדמייתא דר' יוחנן אם הזכירוך לבולי וכו' שהשר רולה להעליל עליך ברח לך עד הירדן אם אין פנאי לקבול להרשות שהוא שליט עליו ומאי קמ"ל:

(שם ע"ב) **שכן** מלאנו שלא נכנסה יריתו אלא בשבת. עיין לעיל פ"ק דשבת מזה:

(שם) **אין** מפנין מדירה נאה וכו' וכתוך שלו אפי' מדירה נאה וכו'. התוס' מביאין לזה בדף י"ג והרמב"ם מביא להא דלקמן בפ"ה בהל' ט' אין מפנין את העלמות וכו' ובתוך שלו אפי' ממכובד לבזוי ומכ"ש בדין דדירה:

(שם) **קיבלו** עליהן חרמי טבריא וכו'. עיין לעיל בפ' מקום שנהגו בהל' א' מזה:

הדרן עלך פרק מי שהפך

פרק ג (דף י ע"א במתני') **ואלו** מגלחין וכן מי שנשאל לחכם והותר. כפירש"י על המתני' בהרי"ף ז"ל כתוב מי שנדר שלא לגלח ונשאל לחכם וחכם מתיר לו נדרו שפותח לו בחרטה וזה לא היה בידו לעשות מקודם המועד שהיה בדעתו לגמור את נדרו א"כ כגון שלא מלא חכם להתיר ועכשיו מלאו דאנוס הוא עד השתא. וזה לכאורה דלא כפי' גמרא דהכא דקאמר לקמן בהסוגיא וכן מי שנשאל וכו' מה אנן קיימין וכו' אלא כן אנן קיימין בשנשאל קודם לרגל ולא מלאו פתח לנדרו וכו' א"כ משמע דדוקא פתח בעינן ולא מהני חרטה ואנן קיי"ל דפותחין בחרטה ובנתחרט מעיקר הנדר שלא רלה שיהא הנדר הזה מעולם מתירין לו כדמסקינן בנדרים דף כ"ב אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' נדרים וכבר פלפלו הפוסקים בירושלמי זה. והרא"ש ז"ל בריש פרקין אחר שהביא להא דהכא בגמרא כתב ולפי הירושלמי מאן דאית ליה פותחין בחרטה פי' בחרטה כל דהו ואין לריך למלוא פתח וטעם לעקור את הנדר מעיקרו אסור לגלח במועד ואע"ג דאיכא למימר היה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירו לא חשיב זה אונס וגם רש"י לא פירש כך עכ"ל ור"ל לפירש"י דלעיל דמשמע שאם נתחרט על ידי שעכשיו נמלך מהני וא"ל פתח וכן כתב הר"ן שמלא חכם במועד או שנתחרט על נדרו. ולי נראה דגם האי תלמודא ס"ל הכי לדינא דחרטה מהני ופותחין לו פתח בכך אגו היית יודע שעכשיו תתחרט על הנדר מעיקרו מתירין לו וא"כ זהו כפירש"י ומה דאמרו הכא שלא מלאו לו פתח לנדרו עד שבא אחד מזקני הגליל כהדא ר' שמעון ברבי וכו' ה"ק דמיירי שאינו מתחרט ולריך פתח להתירו ולא מלאו קודם המועד ועכשיו מלאו ע"י חכם אחד שבא במועד וכהדא וכו' דקאמר או הוא או כהדא עובדא דר"ש ברבי שנתחרט ע"י מעשה של אותו הזקן והתירו לו א"כ מוקמינן למתני' נמי בכה"ג שעכשיו במועד הוא שנתחרט ע"י איזה מעשה ומתירין לו בכך אעפ"י שקודם המועד היה בדעתו להשלים נדרו והכי מוכחא בהאי עובדא דגרים בהאי תלמודא בפ"ט דנדרים הלכה א' דקאמר שם ר' יוחנן פתח ותהי ואלולא דו תהי הוא אתי כלומר ר' יוחנן פתח לאחד בחרטה וא"ל תהית אם אתה מתחרט על הנדר מעיקרו ואם עדיין לא תהית יהא נלבך להתחרט וכלומר תן דעתך אם אתה עומד בנדרך או מתחרט אתה ופריך שם ותהית לאו כנולד הוא א"ר הילא התהות מלויה כהדא ר"ש לא מלאו פתח לנדרו וכו' כהאי דהכא והשתא הכי מיתפרשא נמי הא דהכא דמיירי שלא מלאו פתח לנדרו עד תוך המועד אי נמי כהדא ר"ש ברבי וכו' שנתחרט הוא במועד על ידי שנמלך ממה שהיה בדעתו מקודם ומתחרט על הנדר מעיקרו במועד ומתירין לו כמו בעשה ר' יוחנן והתיה הא דהכא כמסקנת תלמודא דילן בנדרים:

(שם בגמ') **אמר** ר' סימון גזרו עליהן שלא יכנסו לרגל מנוולין. וכך הוא בבבלי ריש פרקין ובאמר כל אדם מ"ט אסורין כדתנן אנשי משמר וכו' כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין וה"נ כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין. וכתב הגהת מיימוני יש שרלו לומר מהאי טעמא דמי שגילח ערב הרגל מותר לגלח ברגל דמ"ט אין מגלחין במועד כדי שלא יכנס ברגל כשהוא מנוול וזה לא יכנס וטעות הוא כי דם חדא מדלא חשיב ליה בהדי אלו מגלחין ועוד הרי שאבדה לו אבדה ערב הרגל ולא גילח דאנוס הוא ואפ"ה אסור לגלח במועד וכי תימא שאני התם דלא מוכחא מילתא אבל הכא מוכחא מילתא שגילח ערב הרגל הא ליתא דלאחר שגילח ברגל תו לא מוכחא מילתא אם גילח ערב הרגל אם לאו וכדאמר אביי יאמרו כל הסריקין אסורין וכו' מהר"ם עכ"ל וכן כתוב בהג"א ריש פרקין בשם א"ז ועוד יש להוסיף ראיה לזה מדמדמה דינא דמועד לדינא דאנשי משמר כדקאמר הכא והתם וכי תעלה על דעתך לומר שאם אנשי המשמר גילחו ביום שהוא קודם שיכנסו למשמרתן שמותרין הן לגלח בתוך משמרתם והא מתני' סתמא קתני א"כ כי דייקת נמי ממתני' דהכא לטעמא דכל אדם אסורין כדדייק הש"ס ויהיב האי טעמא גופה דהאי טעמא דאנשי משמר על כרחך דשוין הם לדינא. וגם אין להקל ולומר דאם המגלח אין לו מה יאכל הפבר להצטרף זה ולהתיר מי שגילח ערב הרגל חדא דהא נמי לא מוכחא מילתא והכתי יאמרו כל הסריקין הסורין וכו' ועוד דעיקרא דהאי מילתא למיתלי קולא בהאי שאין לו מה יאכל אידחי לה לגמרי בהאי תלמודא לקמן בהלכה ג' גבי אין כותבין שט"ת במועד ואם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל ה"ז יכתוב דבעי ר' ירמיה לפרש אם אינו מאמינו ללוה או שאין לו מה יאכל ללבלר א"ל ר' יוסי אם אומר את כן נמלאת מתיר את האומנות במועד וכלומר דתלי נמי היתרא בכל אומנות ואומנות אם אין להאומן מה יאכל ונמלא איסור מלאכה שאסרו במועד תיבטל לגמרי אלא אם אינו מאמינו למלוה שעברה או שאין לו מה יאכל למלוה הכאה וכדפרישית שם. ובאמת שאין לתמוה על רש"י והר"ן ז"ל שפירשו שם כס"ד דר' ירמיה והרי דחה ר' יוסי סברת ר' ירמיה לגמרי שהן סמכו על מה דמשמע מתלמודא דילן לעיל פ"ב דף י"ב דהתירו בכר פעולה אם אין לו מה יאכל אבל לא מלינו זה לא להרי"ף ולא לשם א' מגדולי הפוסקים שפירשו כן גבי כתיבה וכן לשון הרמב"ם ז"ל כדין זה כך הוא כפ"ז מהל' יו"ט בהל' י"ב מי שלריך ללוות במועד ולא האמינו המלוה בע"פ ה"ז כותב שטר חוב ולא הזכיר שום מהסופר הרי דתפס לדברי רבי יוסי דהכא לעיקר ועוד דגבי גבי כתיבה קאמרי שם כדמשמע בתלמודא דילן מהיתרא דסופר או מבאר איזה אומן מ"מ לא דמי לתגלחת כדלקמן ומסקנת הש"ס דהכא כהאי דר' יוסי קיימא מכח האי קושיא דא"כ תתיר את כל האומנות במועד. והשתא מה במלאכת הכתיבה דאין כאן איסור כ"א הכותב בלבדו ואסרו הכא אף שאין להסופר מה יאכל מכ"ש במלאכת הגלות שיש כאן איסור להמגלח ולהמתגלח פשיטא ופשיטא שאין להקל ולתלות לקולא ולפ"ז אף לתלמודא דילן אין ללמוד תגלחת משאר שכר פעולה ובמה שגילח ערב הרגל ככר דתי לה הא"ז ומהר"ם ז"ל ומי יקל כנגדם ופשיטא למאי שנתבאר בהדיא מהאי תלמודא וכדאמרן. וכל הרולה להקל יבוא ויתרץ לבאר האי דהכא ויפרק מה דהסוגיא דהכא ומהבבלי מתנגדית לו כמה דמדמה בגילות לדין דאנשי משמר וכן במה שהקשיתי דלא דמי תגלחת לשאר שכר פעולה. ודי בזה:

(שם ע"ב) **וזה** אחד מהן וכל אשר לא יבא לשלשת הימים וגו'. ובבבלי פרקין דף ט"ז קאמר ומנלן דמפקרינן נכסיה דכתיב וכל אשר לא יבא וגו' יחרם כל רכושו. ואע"ג דבהאי קרא נמי כתב והוא יבדל מקהל הגולה והוה ליה למילף נמי דמשמתינן ליה מהכא כדקאמר כאן רי"ל משום דיליף התם מקרא הקודם כדקאמר שם ומנלן דמשמתינן דכתיב אורו מרוז והאי תלמודא דלא יליף מקרא דאורו מרוז איכא למימר דס"ל כהאי איכא דאמרי דהתם כוכבא הוי וא"כ לא שייך למילף דמשמתינן למאן דמשדרינן אבתריה ולא אתא דהא לא שלחו אבתריה דכוכבא למיתי (ורש"י ז"ל פי' כוכבא הוה מזלא דסיסרא והא בקרא כתיב כי לא באו לעזרת ה' וכי מזליה דסיסרא יבא לעזרה ופשוטו של מקרא משמע על כוכב אחד שלא בא ונלחם כדכתיב מן השמים נלחמו הכוכבים וגו') וניחא נמי להא דקאמר שם ומנלן דפרטינן חטאיה בלבורא דכתיב כי לא באו לעזרת ה' ואמר עולא בר' מאה שיפורא שמתיה ברק למרוז איכא דאמרי גברא רבא הוה ואיכא דאמרי כוכבא הוה. והא דמייתי לה למילתא דעולא הכא משום דאיכא תרי לישני וללישנא קמא שפיר ילפינן להאי דשלחו אבתריה ולא בא ולא איצטריך לן למילף מכתוב המאוחר וכל אשר לא יבוא וגו' והוא יבדל ולאיכא דאמרי כוכבא הוה ולא מלינן למילף מקרא דאורו מרוז דמשמתינן להאי דשלחו אבתריה ולא אתא א"כ ילפינן מקרא דכל אשר לא יבא כדיליף הכא:

(דף יא ע"א) **הדא** אמרה המנדה את מי שאינו לריך נידוי ונדה אותו האחר וא"ל אדרבה נידויו של זה האחר נידוי הוא ולריך התרה ומשמע דנידויו של הראשון אינו נידוי כלל והא דקאמרי ליה שרי לן ואנן שרי לך דלכאורה משמע שהן ג"כ לריכין התרה ואע"פ שלא היו חייבין בנדוי וכן כתבתי בפנים אלא דיש לדחות דאינהו לרווחא דמילתא קאמרי הכי וכלומר אם אתה מודה בעלמך דשרי לן דנידוי שלך לא הוי נדוי שאין אנו חייבים בנדוי והא אנן שריין לך וכן קאמר בבבלי פרקין דף י"ז בהאי עובדא דר"ל הוה מנטר פרדיסא וכו' אתא שאל לבי מדרשא א"ל שלו נידוי ושלך אינו נידוי. והרמב"ם ז"ל למד מהאי עובדא דהמנדה מי שאינו חייב נדוי מנדין אותו כדקחשיב להא בסוף פ"ו מהל' תלמוד תורה כאלו כ"ד דברים שמנדין עליהן וטען עליו הראב"ד דלא משמע מכאן שהב"ד היו נזקקין לנדות לר"ל אלא אותו שהקפיד על כבודו ונידה אותו נידויו נידוי ולדעת הרמב"ם י"ל דמדקאמרי ליה שלו נידוי אעפ"י שמעלמו נידה אותו וא"ל אדרבה א"כ ממילא שמעינן שאם בא זה לפני הב"ד או שנודע להם היו לריכין להיות נזקקין לכך וה"ז בכלל הכ"ד דברים:

(שם) **זקן** שנדה לצורך עלמו וכו'. ובבבלי שם מסיק דאפי' תלמיד שנדה לכבודו נידויו נידוי לכ"ע אלא שהרב אין לריך לנהוג בו נדוי וכפי' הרמב"ם שם:

(שם) **אלא** כי אנן בשנשאל קודם לרגל וכו' כהדא ר"ש ברבי וכו'. עיין לעיל ריש פרקין מה שנתבאר מזה בס"ד:

(שם ע"ב) **לא** איתאמרת אלא בשתכפוהו אבליו. הסוגיא דהכא מתפרשת לפי דרכה כמבואר בפנים ומסקנת הפוסקים כשתכפוהו אבליו כפי המשמעות מסוגית הבבלי:

(דף יב ע"א) **רב** אמר בשם כנטילת לפרנים לכל דבר. הרמב"ן ז"ל הביא לזה בספר המלחמות לסייעתא לפסק הרי"ף דנטילת לפרנים אפי' בגנוסטרא שרי. וכן השפה במועד

אפי׳ הוכה מעכבת ה׳כי׳לס שרי ודלא כדעת הראב״ד מכיאו הרא״ש ז״ל וטען עליו והסכים שמותר ליטול כל השפה וע״ש:

(שם) **תני** מטפחות ספרים אין מכבסין אותם במי רגלים וכו׳. הר״ן ז״ל מביא לזה ודעתו דהש״ס מפרש למטפחות הספרים דהמתני׳ דבשל ספרי קדש קאמר וא״ל לזה אלא דכן דרך הש״ס הזה מייתי הברייתא דאיירי במטפחות ספרי קדש איידי דנקט למטפחות במתני׳:

(שם ע״ב) **ואיגרות** של רשות זו שאילת שלום. כ״כ הרמב״ם בפ״ז מהל׳ יו״ט כהל׳ י״ד. ומסיים שם וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו בכתיבות אלו אין אדם נזהר בתיקונן מאד ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות. והראב״ד רצה ליתן טעם אחר שכתב באגרת שלום שמא לא יזדמן לו מוליך הכתב ומחשב יציאותיו לורך המועד הוא. והאפשר מדנקט במתני׳ בחד בבא עם קידושי נשים וגיטין וכו׳ ובהו לא שייך לצורך המועד נתן הרמב״ם הטעם הזה באלו ובאינך כתב מפני שצורכי רבים הם:

(שם) **אם** אומר את כן נמצאת מתיר את האומנות במועד. כבר נתבאר לעיל דרש״י והר״ן שלא פירשו כמסקנא דהכא מפני שבש״ס דילן לעיל פ׳ מי שהפך בדף י״ג מסיק דהתירו לשכר פעולה באין לפועל מה יאכל ומיהו לאומנות של גילות אין ללמוד כלל מזה דבאני בגל האומנות דלא עביד אלא כפועל בלבד לאפוקי בתגלחת שניהן בן באיסור המגלח והמתגלח ועיין מזה לעיל ד״ה א״ר סימון:

(שם) **חד** כר נש אוכל תפילוי במועדא וכו׳. התוס׳ בדף י״ט ד״ה ר׳ יוסי אומר וכו׳ מביאין לזה ובשם הריב״א דמכאן נראה להתיר להנית תפילין בחוה״מ ובה״ג פסק דאסור להנית תפילין בחולו של מועד וכו׳ אבל קשיא וכו׳ והם הוא אמת דבחוה״מ חייב בתפילין וכו׳ ואני בארתי בפ״ב דברכות בד״ה ברם נמ״ד בחוקת הפסח הכתוב מדבר וכו׳ דמסתברא דהכי הוא דלר׳ יוסי הגלילי דדריש בפ׳ המוצא תפילין למעט שבתות ויו״ט מתפילין מימים ולא כל ימים לדידיה יש לומר דלא ממעט אלא שבת ויו״ט באסורין בעשיית מלאכה אבל חוה״מ דמן התורה מותר בעשיית מלאכה לא ממעטינן מתפילין דלא כל ימים משמע דלא ממעטינן אלא אלו שאינן שוין לכל הימים לפי שהן אינן במלאכה ככל הימים אבל לר״ע דדריש למעט שבת ויו״ט מתפילין מוהיה לך לאות יצאו שבת ויו״ט שהן עצמן אות א״כ חוה״מ נמי אף דמותר בעשיית מלאכה מן התורה מ״מ הוא איכא דבפסח אסור באכילת חמץ ובסוכות חייב בסוכה כדכתבו התוס׳ פ׳ הקומץ דף ל״ו ד״ה יצאו שבתות ויו״ט וכו׳ והרמב״ם דנקט לדרשת ר״ע למעט שבת ויו״ט מתפילין כדכתב בפ״ד מהל׳ תפילין א״כ ממעטינן נמי לדעתו אף חוה״מ מתפילין וזהו האמת לדעתו וכדכתב הכ״מ בפ״ז מהל׳ יו״ט ולא כמ״ש בה׳ תפילין וא״כ אין להתיר ג״כ בכתיבת תפילין בחוה״מ יותר ממלאכה אחרת ועוד בארתי שם בענין היוצא מזה ועיין שם:

(דף יג ע״א) **אית** דבעי מימר שבאה לו שמועה קרובה בשבת. התוס׳ בדף י״ז ע״ב ד״ה כשחל שמיני בשבת כתבו כגון ששמע שמועה קרובה דקבורתו לא היה בשבת ובירושלמי מוקי לה בשגררתו חיה ונתיאשו מלקברו בשבת דמונין לו משעה שנתיאשו. ולכאורה הא האי אוקימתא דשמועה קרובה ג״כ נקט הכא ומשמע נמי דלמסקנא איתאמרת ונראה דכמתרלים דבריהם נקטי לה וכלומר דאיכא נמי אוקימתא אחריתא בירושלמי אלא דלא ניחא להו אלא הא דשמועה קרובה דעל שנתיאשו קניא דודאי בשבת לא היו מחפשין אחריו לקברו וא״כ מסתמא היה היאוש מע״ש ואין השמיני בשבת ודוחק לומר דאיכא בע״ש לא נתייאשו מלקברו לאחר השבת דא״כ לא היה להם להתיאש בשבת מאחר שביום אינם יכולים לחפש אחריו והלכך לא הביאו אלא לאוקימתא דשמועה קרובה דאידך שנסתם הגולל עם חשיכה וע״י עכו״ם ג״כ דוחק הוא:

(שם) **רבי** אמי הוה ליה עובדא וכו׳. עיין בריש פ״ג דנזיר מה שכתבתי בזה בסייעתא דשמיא:

שם ע״ב) **אבל** ביום הראשון אינו נותן תפילין בריש פ״ג דברכות בארתי בענין זה ובהאי בעיא לדעולא בבבלי פרקין דף כ״א והגי׳ בברייתא שם בחילוף דברי ר״א לדר׳ יהושע ידב״י לדר״א וכדרך הש״ס הזה בחליפין ועיין בברכות שם:

(דף ע״ב) **הלכה** כר׳ שמעון בשאינו גדול משפחה וכו׳. התוס׳ בדף כ״ב ד״ה דאתי בגו תלתא יומי וכו׳ מביאין להא דהכא ובשינוי הנוסחא ובד״ה מהדריתו אנייכו וכו׳ מביאין להא דלקמן אית תניי תני וכו׳ ודקדקו מסו לתימרא הא זימנין אזלינן לקולא וכו׳ ולפי הנוסחא שלפנינו מבואר היטב בפנים ולתומרא היינו בשגדול המשפחה הולך לשם ושאר האחים נשארו כאן אלו ואלו מונין שבעה ושלשים משיסתום הגולל ולא מקודם וכתלוקה זו קאמר דהוה לתומרא:

(שם) **ולמדין** דבר קודם למתן תורה. בתמיה עיין לעיל פ״ק בהלכה אין משיאין נשים במועד ד״ה ר׳ יעקב בר אחא שמע לה מן הדא מלא שבוע זאת א״כ ר׳ יעקב גופיה למד מקודם מ״ת והכא קאמר מכח האי קושיא דר׳ יעקב שמע לה מן הדא ופתח אוהל מועד וכו׳ ולא מקודם מתן תורה וע״ש שתירלתי לזה בטוב טעם בס״ד:

(דף טז ע״א) **ויתמו** ימי בכי אבל משה ימי שבעה בכי שנים וכו׳. להאי ליבנא קמא דדריש שבעה קודם והא הבכי מתחלת שבעה היא צ״ל דימי מיותר הוא דדריש דהו״ל למיכתב ויתמו בכי אבל משה והלכך דריש הכי ימי ללמד על שבעה שהן הימים החמורים משאר ימי האבל ובכי ללמד על שני הימים מהשבעה ובודאי שהם הראשונים שאחר הבכי הן ימי הספד ובבבלי קאמר ג׳ ימים לבכי וכו׳ והכא דקאמר בכי שנים היינו שנים שלימים דמיעוט ימי שנים והשלישי דאכתי לא נסיג ההספד אלא מקלתו ג״כ לבכי לא קחשיב והרא״ש ז״ל הביא לזה ול״ג בכי שנים וע״ש:

(שם) **אמר** לון ר׳ יוסי מכיון שבמע צב׳ אין לו אלא יום אחד בלבד. וכלומר למ״ש או למוצאי הרגל אין לו אלא שעה אחת להתאבל בלבד וכך היא מסקנת הפוסקים ונלמד ג״כ מסוגית הבבלי:

(דף טז ע״ב) **רבי** סימון בשם ר׳ יוחנן שהוא מותר בתשמיש המטה. לפי שבטות השמועה אבבת קאי דאי ארגל הא על ליון המתני׳ קאמר דקתני הרגלים מפסיקין ואם הרגל מפסיק מאי קמ״ל הלא בטלה ממנו האבילות ואם אשבת קאמר בפיר נמי ה״ד דקאמר קם ר׳ ירמיה עם ר׳ יודה וכו׳ כלומר דהוה קשיא ליה היאך מתיר תשמיש המטה בשבת שבתוך השבעה והא קיי״ל דבר שבצנעה נוהג. והשיב ר׳ יעקב דבאמת קושטא דמילתא להו הכי; הוא אלא כדשמעינן ממילתיה דריב״ל וכו׳ שהוא אסור ברגל בתשמיש המטה והיינו בזמן שאין הרגל מפסיק האבלות שלא נהג אבלות קודם הרגל ואין שאר מנהג אבלות נוהג בו ואפ״ה דבר שבצנעה נוהג בו וא״כ אף השבת כך ואסור בתשמיש המטה. והאי דהתיבון הרי הרגל וכו׳ פירכא אתייהא הוא דאמאי לא אמרינן דין שבת כדין הרגל בשלא נהג אבלות מקודם הרגל ואינו עולה לו לימי שבעה וא״כ בשבת נמי נימא הכי ומשני ר׳ בא וכו׳ כדפרישית בפנים וכזה הסוגיא עולה יפה ובספר המלחמות להרמב״ן ז״ל בשלהי מכלתין ראיתי שהביא לזה ופירש להא דר׳ סימון בשם ר׳ יוחנן שהוא מותר בתשמיש המטה כלומר ברגל אבל לא בשבת וכו׳ ע״ש ולפירושו לא שייך זה על ליון המתני׳ רגלים מפסיקין וכו׳ כדלעיל:

(דף יז ע״ב) **מאן** דאמר דבבקה גוי הוה קורעין וכו׳. התוס׳ בדף כ״ו ד״ה מביאין לזה וסיימו ובירושלמי הוה כ״ל קורע על ברכת השם. כלומר דגוי כהאי דלקמן וטעמים דר״ל דס״ל כהאי דתני ר׳ הושעיה אחד שבמע קללת השם מישראל וכו׳ חייב לקרוע:

(שם) **עתיד** הקב״ה ליעשות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבא. בפ״ב דמגלה שם הבאתי דברי התוס׳ בשלהי תענית וע״ש מה שביארתי בזה בס״ד:

(דף יט ע״א) **אם** היתה חבורת מצוה או קידוש החודש מותר. כך הם דברי הראב״ד בפ״ו מהל׳ אבל. ונראה דגם דעת הרמב״ם כן שכתב שם בהל׳ ז׳ על אביו ועל אמו לא יכנס לשמחת מריעות עד י״ב חודש. לא כתב אלא לשמחת מריעות אבל במקום שאין נוהגין בה שמחה וסעודת מצוה היא מותר. ולפעמים לעולם מותר וכגון שמשיא יתום ליתומה לשם שמים ואי אפשר אם לא יהיה בעצמו שם מותר לאחר שלשים אף על פי שיש בה שמחה:

סליק פירקא ובולא מסכת וסדרא דמועד ברחמי ובס״ד

השמטה לדף נד ע״ב

ראיתי להציג כאן מה ששמעתי דבר נחמד מפי ידי״נ הרב הגאון הצדיק המפורסם החו״ב פאר ישורון כליל החכמים כש״מ שלמה נ״י ברייער הגאבד״ק פפד״מ יצ״ו.

בענינא דקרבן פסח כתיב בפ׳ בא בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו. והוא מוקשה מאד דגבי איסור הוצאה כתיב „לא תוציא" בלשון יחיד וגבי איסור שבירה דסמיך לי׳ כתיב „לא תשברו" בלשון רבים. והגאון מהרש״ז מוואלאזין ז״ל [הובא בשמו בס׳ תולדות אדם] תירץ שהכתוב רמז בשינוי פעל בלשון יחיד ובלשון רבים הקבלה להתיר הוצאה אחר הוצאה ולאסור שבירה אחר שבירה. ולכאורה יש לדקדק פ״ז דלשון „תוציא" וגם „תשברו" מתיחס עפי אל הגוף הפועל. ולא אל הפעולה כמובן. ולענ״ד נראה לייסב דאיתא במס׳ פסחים פ״ה ע״ב א״כ אמי המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שינית הוצאה כתיב בי׳ כשבת מה שבת עד דעביד עקירה והנחה אף ה״נ עד דעביד עקירה והנחה ע״ש ובפירש״י ז״ל שכתב כמתק לשונו וגבי שבת וכל חייבי חטאת כתיב בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקלתה והא נמי אע״ג דלא בר חטאת הוא הוצאה כי התם בעינן עכ״ל ומזה ילפינן נמי דאם שנים עשו מלאכה פטורין כדאיתא במס׳ שבת שם וא״כ מאחר דילפינן הוצאה דפסח משבת אם שנים הוציאו בפסח מחבורה לחבורה פטורין. וכ״ז לענין איסור הוצאה אבל לענין איסור שבירה דלא גלי לן קרא להקיש לשבת הדרינן לכללא דכל דלא הוי חיובי חטאת אף בשנים שעשו איסור השבירה חייבין. ועי׳ בס׳ תבואת שור סי׳ ע״ז. וכ״ז רמז לן קרא בשינוי לשון יחיד ללשון רבים לא תוציא גו וגו׳ ועצם לא תשברו. בהוצאה רק ביחיד שהוציא חייב אבל בשבירה אף שנים חייבין. עכ״ל נכון מאד. עכ״ל ודברי פה״ת:

השמטה מרידב״ז לדף ע׳ ע״א

חברייא בשם ר׳ יוחנן צריך לטבל בחזרת ב׳ פעמים פי׳ דלמה נקט במתניתין חזרת בטיבול הראשון הוא דקמ״ל דאפילו טיבול הראשון היה בחזרת מ״מ צריך לטיבול השני ג״כ חזרת דאפילו בחזרת בעי ב׳ טיבולין דהיינו טיבול השני ג״כ בחזרת משום דלא נפיק בטיבול הראשון בחזרת משום דמצות לריכות כונה ובפעם הראשון לא נתכוין לצאת ידי חובת מרור כדאיתא כ״ז בבבלי דף קי״ד ע״ב עיי״ש בתוס׳ ז״ל ד״ה זאת ר״ז בשם ר״י א״ל לטבל בחזרת ב׳ פעמים ואם טבל בראשון בחזרת א״ל טיבול השני בחזרת אלא סגי בשאר ירקות אבל טיבול בעינן ב׳ פעמים אבל א״ל ב׳ הפעמים בחזרת אלא סגי חזרת בפעם אחד ואם עשה הטיבול הראשון בחזרה א״ל בפעם שני חזרת וסגי בשאר ירקות משום סיכרא ורשב״ל ס״ל אם לא טבל פעם ראשונה צריך לטבל פעם שני ר״ל דרשב״ל פליג על ר״י וס״ל דסגי בטיבול אחד וא״ל כלל ב׳ טיבולין משום דאיכא היכרא בטובל לפני אכילה כדמסיק בסמוך דכל טיבולים של השנה הוא לאחר פת וכאן קודם פת ומתניתין דקתני בסיפא הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת הוא מפני מי שלא טבל בפעם הראשון וקפריך הגמרא על רשב״ל שבכל הלילות כו׳ והלילה הזה ב׳ פעמים הרי דצריך טיבול ב׳ פעמים ומשני סבר רשב״ל הדא דב״ק ר״ל מתניתין הזה אתיא כב״ק אבל מתניתא פליגא על ב״ק דתנינן במתניתא ר״ל בברייתא שבכל הלילות אנו מטבילין אותו עם הפת וכאן אנו מטבילין אותו בפ״ע אלמא דתנינן בשאלת הבן היכר דטובל לפני הפת אבל אין השאלה על טבילת ב׳ פעמים וסא דתני השאלה בב׳ פעמים הוא ב״ק תני לה וא״כ פריך הגמ׳ על ר׳ יוחנן הוא על חברייא בשם ר״י ולא על דר״ז בשם ר״י דחברייא בשם ר׳ יוחנן ס״ל גבי ב׳ הטיבולין דאפילו בשהיה טיבול הראשון בחזרת מ״מ צריך הטיבול השני ג״כ בחזרת משום דמצות לריכות כונה והא תנינן יוצאין במצה בין שכיוון בין שלא כיוון ומשני הכא במצה כיון דבעי שיכנס חוקה שכיוון וא״כ פריך ר׳ ירמיה קומי ר״ז דשינס הפלוגתא דר״י ורשב״ל על דרשב״ל דמפרש שמתניתין בסיפא דהביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת הוא מפני מי שלא טבל בראשון א״כ לפ״ז עדיין חובה הוא לפניו לאכול מרור א״כ אמאי מסיים בברייתא אע״פ שאין חרוסת מצוה חזרת מצוה והיכי שייך מצוה הא חובה הוא לו לאכול מרור ובשלמא לר״י דטיבול שני הוא משום סיכרא לא שייך חוכה כדאיתא בש״ס דילן דף קט״ז חוכה לדרדקי עיי״ש משא״כ לרשב״ל היכי שייך מצוה הא חוכה הוא ולא שייך מצוה אלא גבי חרוסת כדס״ל לר״א בר״צ דהוי מצוה בחרוסת יותר מבשאר תבלין דעבדי לרפואה לבטל שרף החזרת משא״כ בחזרת היכי שייך מצוה הא חובה הוא מה״ת לאכול מרור ומשני דה״נ הוי מצוה בחזרת דהא רב הוי טבל בתרדין לחובת מרור דהוי מרורייתא ונפיק בי׳ וע״כ קמ״ל מתניתא דחזרת מצוה כדאר״ס בש״ס דילן דף ל״ט ע״א מצוה בחזרת ר״ל אע״פ שילא בכמה מיני ירקות לשם מרור כדכתיב שם מ״מ מצוה בחזרת יותר מבשאר כל המיני׳:

(דף ד׳ ע״א) **ה״ה** ר׳ יוחנן אמר ערב הרגל ביניהון ר״ע אומר כו׳ ורבנן אמרי חורי היא ואת פוטרו מן הראשונה ותנינן הכא ר״מ אומר רואין את הנגעים בתחילה להקל אבל לא להחמיר ר׳ יוסה בשם ר׳ אחא אתיא דיחידייא דהכא כו׳ ר״ע אומר היא קדמייתא כו׳ ורבנן אמרי חורי היא ואת פוטרו מן הראשונה והיידא היא אבל לא להחמיר שאין את נזקק לו לשנייה לא להקל ולא להחמיר (כנ״ל של״נ) ר׳ זעירא אמר ימי הרגל ביניהון ר״ע אומר היא קדמיתה ואינו נכנס לעזרה ורבנן אמרי חורי היא והוא נכנס לעזרה. ר׳ יוסי בי ר״ב בשם ר״א בין דיחידאי דהכא בין רבנן דהכא מודי לרבנן דתמן להקל אבל לא להחמיר תמן בשהלכה לה האוס ברס הכא בשהלכו להם הסימנין והאוס (כנ״ל) כו׳ הא ר״ע מטמא ומחליט ורבנן אמרי תירהה בתחילה מהלימין ומה ביניהון שמואל אמר פריחה כו׳. ומפרש בנוע״י בר״י שאמר ערב הרגל ביניהון סבירא ליה דעיקר הטעם שאין רואין הוא כדי שיכול להביא עולת ראיה ושלמי חגיגה ור״י לשיטתו בבבלי חגיגה דף ט׳ ובירושלמי שם דכולן תשלומין דראשון ואם היה מסור בתחילת הרגל ואירע לו זה ברגל אין נ״מ דיכול להביא קרבנות החג וכמ״ש בתוס׳ שם. וכן נ״ל בירושלמי שם נשמא בשאר הימים ע״ד דחזקיה ור׳ יוחנן חייב ע״ד דר׳ הושעיה פטור. ומבלמי שמחה שאינו יכול להביא לא איכפת לן דסובר הירושלמי דיכול לשמוח בבשר ויין והככהניס בשעיר. כמ״ש הירושלמי בפ״ק דר״ה ה״א ובה״מ. ור״ז סובר דנ״מ גם בתוך הרגל משום מצות ראית פנים. דס״ל להירושלמי שהיא מצוה בפני עצמה. וכמו שאמר בריש חגיגה מתניתין בראית קרבן אבל בראית פנים אפילו קטן חייב. וראית פנים אין לה שיעור ור״י בי ר״ב בשם ר״א ס״ל כהבבלי נסוגיין דמשום שמחת הרגל אין רואין ביו״ט ומיירי כשנתברר הנגע ונולדה נגע הדבר. וסבירא ליה לר״מ דרואין להקל לטהרו מהראשונה ולא להחמיר לטמאו משום השיח ורבנן סבירא ליה דאין רואין כלל דלטהרו או לטמאו כתיב וכיון שאתה נזקק לטהרו ע״כ אתה נזקק לטמאו ומביא הברייתא אמר רבי נראין כו׳ דמוכח מינה דהטעם דאין רואין הוא משום שמחת הרגל ופליגי במה היא שמחתו בלוותא דאשתו או בלוותא דעלמא ופריך לריב״ב בשם ר״א א״כ במאי פליגי ר״ע ורבנן כיון דר״מ ורבנן לא פליגי בפלוגתתן ומסתמא ר״ע ורבנן ס״ל כרבנן דמתניתין דלטהרו או לטמאו כתיב וכיון שאתה נזקק לטהרו אתה נזקק לטמאו ומאי ביניהון ואמר שמואל פריחה כו׳:

(דף ה׳ ע״א) **ה״ה** א״ל ר׳ יוסי ואפילו בארון של עץ. כן הגירסא בפסחים [פ״ח ה״ח]:

(שם) **ע״ב** שלא להיטמאות כר׳ יוסי. עמ״ש בפסחים פ״ח ה״ח:

(דף ו׳ ע״ב) **ה״ח** במשנה ר׳ יוסי אומר ממתחין כנ״ל:

שם אמר ר״י ב״ח כל שאי הוא מזווג את האומריות זה הוא הדיוט וכר״ח גורס המזווג את האומריות זה אומן וכל שאינו מזווג כו׳:

(דף ט׳ ע״ב) **פ״ב ה״ג** א״ר יוחנן אם הזבירוך לבולי. בולי הוא מועצת העיר ובידי אנשי המועצה היה להטיל מס על עשירי העיר ולכוף את התושבים לעבוד עבודה לטובת העיר למסר ולנקות הרחובות וכדומה. ועיין בב״ב פ״ט ה״ו ר״נ ב״ם נתפס לבולי ובמס״ם במה״פ בשם הערוך. ועמש״ם בעזה״ם:

(דף י׳ ע״א) **פ״ג ה״א** שמעון בר בא אתא לגבי ר״ח כו׳. שמעון בר בא היה כהן כמבואר בירושלמי פרק ב׳ דכתובות ובבבל היה נקרא רב שמן בר אבא. כדמוכח מהבבלי שם והנה מהירושלמי בכורים פרק ג׳ סוף הלכה ג׳ מוכח שיצא לחוץ לארץ וכן משמע מהבבלי סנהדרין אמר ליה ר׳ יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותנו עד שתבוא אצלינו ע״ש בפירש רש״י אולי יצא לישא אשה אחר שמתו שתי נשיו ומסתמא כהן לצאת לחוץ לארץ לישא אשה כמבואר בע״ג דף י״ג ע״א ועיין בשירי קרבן. ויותר נ״ל דר׳ יוחנן לשיטתו אזיל דבירושלמי בכורים בסופו מבואר דר׳ יוחנן ס״ל דאם מותר למכור ס״ת לישא אשה וללמוד תורה כ״ש שמותר למכור מפני חייו וכיון שמסתמא כהן לצאת לחו״ל וללמוד תורה ולישא אשה כ״ש מפני חייו ור׳ חנינה לא ס״ל כן. או אולי מפני שר״ח ידע רוח אבותיו שאם היו בחיים חייתם לא היו מניחים אותו לצאת לחו״ל מפני הרנסה ואבותיו היו צדיקים גדולים כדאיתא בירושלמי בפ״ג דבכורים בסוף ה״נ שאמר ר׳ יוחנן כל מי שאינו מכיר מעשה אברהם יפיר מעשה אבותיו של זה:

(דף י״א ע״א) **שם** ר׳ יעקב בר אביי בשם ר״א זקן ששכח תלמודו כו׳. בבלי ברכות דף ח׳ ע״ב ע״ש:

(דף י״ד ע״א) **ה״ה** לאחר ג׳ ימים הכרס נבקעת כו׳. בבלי שבת דף קנ״א ע״ב:

(שם) **ע״ב** כהדא גמליאל די קונתיה. נזכר בירושלמי נדרים ס״פ נעס״מ:

(דף ט״ו ע״א) **שם** שכן על אביו ועל אמו אפילו לאחר כמה חייב לקרוע. כנ״ל וכדלקמן בה״ו. ודלא כהפ״מ:

שם באינון דהוון גביה. כלומר מי שהוא אצל האבל וכדלקמן רב דמכת אחתיה ופקיד לחייה בריה א״ל כל תיסליק לגביי הוי שלח סנדלך. ודלא כהק״ע והפ״מ:

שם ואפילו טפילה לטפילה חייב לקרוע דאמר ר׳ אבהו נ״ל ואפילו טפילה לטפילה חייב לקרוע. אמר ר׳ אבהו כו׳:

(דף ט״ו ע״ב) **שם** מן אילין מילייא דהבין הבין. סוטה פ״ט ה״ב וה״ה. ע״ג פ״ב ה״ג:

(דף י״ח ע״ב) **ה״ח** ר׳ יוחנן פליג עם ר׳ יודה בתרתיי. עיין בפ״מ ועיין לעיל בה״ז ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן הלכה כדברי שהוא אומר כל שרוב תלמודו ממנו כו׳:

שם רבי יוחנן שמע דרבי חנינא תשיש כו׳. עיין בירושלמי בב״מ סוף פ״ב ע״ש היטב. וה׳ יתננו:

(דף ד׳ ע״א) **פ״א סה״א** ע״ד דשמואל לתבוע תובעין ולמשכן אין ממשכנין. (דשעבודא לאו דאורייתא) על דעתיה דר׳ יוחנן אף למשכן ממשכנין (דשעבודא דאורייתא) ירשו מטלטלין ע״ד דר״י לתבוע תובעין (דמצוה על היורשים לפרוע חוב אביהם כשירשו מטלטלין) ע״ד דשמואל אף לתבוע אין תובעין. ועיין בירושלמי בגיטין פ״ג ה״ז ופ״ו ה״ז. ועיין בבלי כתובות נ״א ע״ב ופ״ו ע״א ובתוס׳ שם ד״ה פריעת ומ״ש בנה״ם הא אין לו קרקע פטור מן הראיה לדעתי יש ליישב דמש״ל דבשעה שעלה היה לו קרקע אלא שהיה חייב לבע״ח וטרפה הבעל חוב ומת ולא ירשו אלא מטלטלין. ועיין בשהע״ז סי׳ נ״ח סעיף י״ח על הדין בקדש ע״מ שאראך מנה שצריך להראות לה משלו מנה. שאם הראה לה מנה משלו אע״פ שהיא משועבדת לבעל חוב מקודשת דבע״ח מכאן ולהבא גובה. וכמש״ם בבאורי הגר״א והכי נמי אם יש לו קרקע אע״פ שהיא משועבדת לבעל חוב חייב בראיה. והרמב״ם שאינו כותב דאם לא הפריש מחיים ויש לו קרקע שהיורשים מחויבים להביא אע״פ שפוסק שעבודא דאורייתא. נראה שמפרש הירושלמי שמואל ור״י פליגי בפדיון הבן ובחגיגה כולי עלמא מודים. דאם לא הפריש מחיים פטורין היורשים ולא שייך שעבודא דאורייתא כיון שאם עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו. וכתבתי מזה במק״א:

(דף ס׳ ע״ב) **סה״ד** ולא בעופות כו׳. דכתיב זבח וכן בירושלמי בפ״ה דפסחים ה״ד זבח יצא עוף שאינו זבח:

(דף ז׳ ע״א) **ה״ח** דהוה בכי בעיינוי. בנדרים [פ״י ה״ח] הגירסא דהוה גבי בעיינים וע״ש בק״ע שהגיה שנ״ל גבין בעינו:

שם מהו להתיר בפלנים. בנדרים הגירסא בפלוגם. אולי נ״ל בפליום כמו בכלים ראש פרק כ״ט הפליון של ראש ובברכות פרק ב׳ הגירסא ר׳ ירמיה מעבר ליה בפיליום ע״ש בפ״מ בפירושו השני:

(דף ט״ז ע״א) **פ״ג ה״א** אמר ר׳ חנניה קומי ר״מ והדא היא מעלה. לפי שגורס הירושלמי במשנתנו שמטבילין כלים בתוך כלים בתרומה אבל לא בקודש. ולא כגירסת הבבלי לתרומה אבל לא לקודש היה ס״ד שהטעם שאין מטבילין כלי שרת בתוך כלי שרת משום הכי הקשה ר״ח הא לא דמי לתרומה שבתרומה ע״כ הטעם שמטבילין כלי בתוך כלי להשתמש בו תרומה וא״ל תיפתר במזוקק לקודש שגם אבל לא בקודש הטעם שאין מטבילין כלי חול בכלי חול להשתמש בו קודש. (נועם ירושלמי):

(שם) **ע״ב** ר״מ אומר שלש עשרה. עיין בק״ע ובפ״מ דתשיב י״א בפרקין ותרתי דפרק דלעיל. וקשה הא הירושלמי מפרש לעיל דהא דאין מטבילין כלי בתוך כלי לקודש הוא משום חציצה כדאמר שם אם היה דבר טמא כבד כליטרא אין מטבילין אותו וע״ש במה״פ. והוא כר׳ אילא בבבלי ואמר שם דלר״א ליכא אלא עשרה מעלות דאין מטבילין כלי בתוך כלי לקודש ושבקודש מתיר ומנגב ומטביל ואח״כ קושר חדא ניהו. דחד טעמא להו משום חציצה. ואם כן ליכא עם תרתי דפרק דלעיל אלא י״ב מעלות. ונראה שהוא מ״ש הירושלמי לקמן ה״ח ספק משקין כו׳ לטמא טהור תמן בתרומה וכאן בקודש תומר הוא בקודש ור׳ יוסי לטעמיה דספק משקין לטמא טמא. וכדאיתא לקמן בה״ב ובסופה פ״ה אתיא דר״י בשיטת ר״ע רבו כמה דר׳ עקיבא אמר תמן יטמא יטמא לדבר תורה כן ר״י אומר יטמא יטמא ד״ת משום הכי ליכא לדידיה אלא י״ב מעלות. ועיין בבבלי פסחים פ״ו ע״ב ובתוס׳ שם. ועכ״פ דשיטת ר״ע רבו ס״ל טומאת משקין לטמא אחרים ד״ת ואליבא דר״ע לא מנה רק י״ב מעלות מש״ה אמר ר׳ יוחנן הסנדלר נר״מ שמשתי את ר״ע כו׳. (נוע״י):

(דף ט״ז ע״ב) **שם** אמר ר״ז קומי ר״מ לית הדא אמרה שלא עשו גופו (של אוכל תרומה) כזב אצל הקודש כו׳ א״ל תיפתר במזוקק לקודש (הא דתנן אבל לא את הקודש מיירי בכלי שמשתמש בו קודש מש״ה עבר ונשא טהור אבל לא קודש עצמו). (נוע״י):

(דף כ׳ ע״ב) **סה״ד** אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן. (היא קושיא על ר׳ ירמיה והרובין וכדפריך ר׳ ינאי מדיפתי בחולין ל״ה ע״ב ומי אמרינן בפירי והא תנן אם אמר הפרשתי כו׳) מאחר שהוא נאמן כו׳ (וכן מתרץ שם טומאה בחיבורין קאמרת טומאה בחיבורין שאני דמנו דמהימן אקודש מהימן נמי אתרומה). (נוע״י):

(דף כ״א ע״ב) **ה״ח** אמר ר׳ בון אני אומר שמא היה שם אחר טהבלים שלא הוזה מעתה נחוש לכולן (להזאה) אמר ר״ח ב״ח כו׳ מעתה נחוש לכולן (להערב שמש) כו׳ חומר הוא בקודש (וכיון שהוא רק חומרא לא בעי הערב שמש משום הכי לא תני במתניתין אלא טבילה). (נועם ירושלמי):

(דף כ״ב ע״א) **שם** שולחן שנטמא (קודם שבת) מטבילין אותו בזמנו בשבת (כנ״ל של״נ) והכמים אומרים מיד. אשכחת אמר על דעתיה דר׳ מאיר מטמא שני לחמים (כי ס״ד שנטמא טומאה דאורייתא ובעי הערב שמש לכן גם הלחם החדש במסדרין עליו בשבת טמא) על דעתיה דרבנן אינו מטמא אלא לחם אחד. (הלחם שהיה מונח עליו) אמר ר׳ יעקב כו׳ תיפתר שנטמא בספק משקין (ולא בעי הערב שמש וכדלעיל). (נועם ירושלמי): **סליק**

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

הדרן עלך מסכת פלוני והדרן עלן דעתן עלך מסכת פלוני ודעתך עלן לא ניתנשי מינך מסכת פלו׳ ולא תיתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר יהי רצון וכו׳

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא ר״ש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה כלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם הוא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך. אמן אמן אמן סלה ועד:

מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך ה׳ אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת פלוני כן תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה: ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא דעתיד לחדתא עלמא ולאחייא מיתייא ולמיפרק חייא ולמיבני קרתא דירושלם ולשכלל היכלא קדישא ולמעקר פולחנא דאלילאי מן ארענא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה בזיויה ויקריה וימליך מלכותיה וכו׳ עד ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון חינא וחיסדא ורחמי וסייעתא ורווחא מקדם אבוהון דבשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא (ברחמיו) יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: